D. ERASMUS

ADAGIORUM
CHILIADES
DIGESTAE

HANOVER
1617

DESID. ERASMI ROTERODAMI ADAGIORVM CHILIADES IVXTA LOCOS COMMVNES DIGESTÆ:

QVIBVS HADRIANI IVNII, IOHANNIS ALEXANDRI BRASSICANI, IOANNIS VLPII, GILBERTI COGNATI, COELII RHODIGINI, POLYDORI VIRGILII, PETRI GODOFREDI, CAROLI BOVILLI, ADRIANI TVRNEBI ET ALIORVM QVOrundam parœmiographorum adagia eodem ordine descripta subiuncta sunt;

ACCESSERVNT TRES INDICES LOCVPLETISSIMI, tam Adagiorum iuxta ordinem alphabeticum, & secundum locos, quam rerum ac vocum in hoc Opere explicatarum, cognituque dignarum.

QVÆ OPERE TOTO CONTINENTVR, PROXIMA post præfationes abunde pagella demonstrabit.

Cum S. Cæsareæ Maiestatis priuilegio.

12 HANOVIÆ 6

Typis Wechelianis apud hæredes Ioh. Aubrii.

M. DC. XVII.

ERASMVS LOQVITVR.

Perfacile est, aiunt, prouerbia scribere cuiuis
Haud nego: sed durum est scribere Chiliadas.
Qui mihi non credit, faciat licet ipse periclum:
Mox fuerit studiis æquior ille meis.

DESIDERIVS ERASMVS ROTERODAMVS PHILOLOGIS OMNIBVS S.D.

SI, iuxta vetus prouerbium, omni in re modus est optimus, par erat & in colligendis prouerbiis adhibere modum: est enim optimarum quoque rerum, si minus satietas, certe modus quidam. Multis itaque de causis statueram ab hoc studii genere posthac feriari: vel quod argumenti natura sit infinita, vt nihil egerit qui hoc agat ne quid omnino prætermittatur, præsertim vetustis authoribus qui hactenus delituerunt, in lucem emergentibus: vel quod tantum operæ sit huic impensum negocio, vt citius metuendum existimarem, ne lector copiam pertæsus clamaret, Ohe iam satis est, quam aliquam desideraret accessionem: vel quod hæc ætas ac mens iam profecto non eadem ab huiusmodi literis abhorrens, magis ad ea raperetur, quibus vel immori nec indecorum sit, nec inutile: vel quod perpenderem, hoc genus flosculos ac gemmas, quibus eruditi scripta sua consueuerunt insignire, plusculũ habere gratiæ, si quis eos sibi ex authoribus non omnino vulgo prostitutis decerpat, quam si ex protritis huiusmodi collectaneis desumat. Quanquam hæc causa non deterruit Græcos, quo minus tam multi viri graues iuxta ac eruditi, parœmiologias conscriberent. Apud me quoque vicit vtilitatis ratio quod hanc operam plurimum conducere videbam, quum ad eluendas mendas ex priscis authoribus, tum ad submouendas salebras, ad quas subinde restitabant mediocriter literati. Proinde quod nunc hanc non exiguam coronidem adiecimus, magis ne dolo dicam, datum est Typographorum efflagitationi, quam animo meo. Facit enim Pyladea quædam amicitia, quæ mihi quondam cum optimo viro IOANNE FROBENIO, *nunc cum patris simillimo Hieronymo Frobenio intercedit, & par vtriusque in prouehendis optimis studiis industria mirabilis, vt quum interdum illis quædam negare noluerim, ac fortaße debuerim, pernegare quiuerim nihil. Vtinam autem hæc laboris portio tantum vtilitatis adferat studiosis, quam mihi parum attulit voluptatis. Porro vt nihil horum fuerit, tamen inciuilius parumque candidum videbatur, aliis eruditis, ad eiusdem argumenti transactionem accinctis nihil facere reliqui, qui vel ingenii vigore vel industria iuuenili, vel copiosiore voluminum lectione instructi, fructum vberiorem studiis allaturi sunt. Quorum conatibus adeo non est animus obstare, vt vehementer etiam gauisurus sim, si quis nostram obscuret operam. Illud modo lectorem, quod iam pridem admonui, nolim obliuisci: ne quid miretur, si in hoc opere quædam occurrent diuersis temporibus scripta. In causa sunt crebræ æditiones, non sine nouis auctariis, primum enim huius argumenti gustum dedimus apud Parisiorum Lutetiam, per typographum Ioannem Philippum, natione Germanũ, qui tum officinam habebat in vico diui Marci, ad insigne Trinitatis, Anno 1500. Mensem non expreßit Typographus, sed epistola quam præmisit Faustus Andrelinus, habet eiusdem anni decimumquintum diem Iunii. Hanc æditionem aliquanto post æmulatus est Iodocus Badius, deinde Matthias Schurerius Argentorati: post hæc opus ad iusti voluminis magnitudinem adauctum, Venetiæ ædidimus apud Aldum Manutium Anno 1508. Aldinam æditionem me inscio æmulatus est Basileæ Ioannes Frobenius: à quo plus septies excusum est idem opus, at nunquam sine acceßionibus. Quoniam autem hoc scripti genus constat industria hinc atque hinc decerpendi, non ita multum laudis tulerit, qui primus apud Latinos aggressus sit παροιμιολογεῖν: nisi si quid promereatur, iudicandi tractandique dexteritas Si quis proferet æditionem vetustiorem ea quam ostendi fuisse primam, ei lubens hoc laudis tribuero, quod illi non illiberalis cogitatio ante alios venerit in mentem. Et sane mirum est, quum apud Græcos tot clarißimi scriptores ex professo tractarint hoc genus, apud Latinos nullum extitisse vel è turba grammaticorum, qui simile negocium susciperet: quum, mea sententia, Latinorum horti non minus vernent istiusmodi flosculis quam Græcorum: sed nescio quo pacto Græcorum admiratio propensior effecit, vt Latini sua videantur habuisse neglectui. Alioqui non video, quam ob rem Virgilius sit Homero & Hesiodo posthabendus, aut Seneca, quisquis is fuit, Euripidi, aut Plautus*

& Horatius Aristophani. Nam M. Tullius, quod ad hanc sane rem attinet, longe superat Demosthenem. Quisquis igitur hoc primus apud Latinos aggressus est, rem nec illiberalem nec infrugiferam aggressus est. Iam biennium exierat, ex quo Lutetiæ operis huius gustum fueram auspicatus: quum Louanii agens, forte ex Hieronymo Buslidio, qui tum recens ex Italia venerat, nactus sum libellum, adagia pollicentem. in eo comperi prouerbia fere septuaginta, è Latinorum, præsertim Philippi Beroaldi commentariis collecta. contuli annum ac diem. annus erat idem, sed æditio mea tribus mensibus præcesserat: & res ipsa satis declarabat, neutrum alteri tum fuisse notum, sed ambobus eandem cogitationem incidisse in mentem. Itaque si quid refert, quis primus hoc argumentum attentarit, vterque nostrum primus fuit: si primus est, qui neminem est sequutus. De Latinis loquor. Quod si auxit prouerbia, qui plura edidit, ego nimirum auxi, qui prima statim æditione dedi plus quam octingenta: quorum bonam partem hauseram ex fragmentis Diogeniani Græcis. At posteaquam emisi tot Chiliadas, cuiuis procliue fuit suis collectaneis aliquam accessionem adiungere, quam profiteatur ex bonis authoribus esse decerptam, nec mentiatur tamen. nos enim Chiliadas omnes ex optimis quibusque authoribus decerpsimus, diligenti nomenclatura, sicuti par est, indicantes, quid cui feramus acceptum: adeo vt nec Apostolium debita laudis portione fraudauerimus: tantum abfuit, vt me plumis alienis venditare voluerim. Hæc indigna ducerem quæ commemorentur, nisi viderem hoc à quibusdam agi serio, vt primi hoc exemplum induxisse videantur, ab aliis, ne quid ex meis Chiliadibus videantur sumpsisse mutuo, sed rem totam suis auspiciis, suoque Marte confecisse. Atqui si decerpunt ex vetustis authoribus quæ produnt, quum in his resideat infinita prouerbiorum copia quæ nos prætermisimus: qur his præteritis tam multa congerunt à nobis prodita, tam pauca adferunt nobis intacta? Qur tam raro citant authores à nobis non citatos? Et si quid paululum nouent: an credunt illico bene dissimulatum furtum, si veteribus ollis nouas affigant ansas? Si nostra non legerunt, qui fronte profitentur se nihil habere mecum commune? Si legerunt, ac dissimulandum putant, certe diligentia & dexteritate tractandi perficiendum erat, ne cui suboleret fucus. Ego sane, quanquam ita versatus videor in bonis authoribus, vt non magnopere sit opus ex recentiorum miscellaneis suffurari: tamen nullus est hodie literator tam triuialis, quin, si libellum æderet adagia pollicentē, dignaturus sim eum lectione: quod vere dictum sit, nullum esse librum tam malum, vnde non aliquid boni possis decerpere. Nolle legere eos qui tractant argumentum commune tecum, turpis est arrogantiæ: dissimulare quum legeris, turpioris est ambitionis: inficiari beneficium, turpissimæ ingratitudinis. Hæc illorum causa dixerim potius quam mea. Nam quod ad meum attinet animum, terque quaterque liberum omnibus esse volo, cudere ac recudere prouerbia, seu noua velint, seu malint vetera. Si id fecerint me infelicius, nihil offecerint meo nomini: sed admota purpura deterior purpuram meam illustrabit potius. Sin felicius, gratulabor communibus studiis, & in his mihi quoq;. Nec addubito, quin hoc seculum plurimos habeat iuuenes, qui me valeant in hoc stadio præcurrere. palma in medio est, arripiat qui potest. Sed de his plura quam statueram: Vnum est in quo mihi fortassis opus erit lectoris æquitate. Quoniam toties ex longis interuallis æditum est hoc opus, non arbitror vbique vitatum, ne repetatur eadem. Vale quisquis es amice Lector.

NOBI-

NOBILITATE GENERIS ET VIRTVTE ILLVSTRI VIRO D. REINHARDO A SYCKINGEN,

Ioan. Iacobus Grynæus

S. D.

SI punctũ omne tulit, qui miſcuit vtile dulci: omne profectò, punctum, in Philologiæ Comitiis, Diis, (vt habet prouerbium) hominibuſq; plaudentibus, Phœnix ille Germaniæ Deſ. Eraſmus Rot. editis, ſæpeq; locupletatis Adagiorum Chiliadib. tulit: ac eadem opera μνημόσυνον cum diligentiæ eruditioniſq; ſuæ, tum fidei in promouẽdis diſcentiũ ſtudiis, toti poſteritati admirandum, poſuit. Etenim quę Vir ille extra omnem ingenii aleam poſitus, multorum annorũ vigiliis, iudicio delectuq; rerum ſingulari adhibito, ὀυκ ἀκοντὶ conceſſit, inq; Centurias & Chiliades veluti quaſdam claſſes digeſſit, vt vſib. ſuis priuatim ſeruiret: ea vniuerſa, plena manu καὶ ἀφθόνως Philologiæ candidatis largiri opibuſq; ſuis inopiam aliorum ſubleuare prædicando ad omnem poſteritatẽ exemplo, voluit. Sane cum magnæ parti eorũ, qui doctrinæ ſtudiis animos olim appulere, τὸ τῆς φιλολογίας ταμιεῖον clauſum eſſet, & è Perotti Collectaneis, & Angeli Politiani Centuriis, ingeniorũ opes petendæ viderentur, nec niſi eminus & quaſi per tranſennã, eas videre liceret: Eraſmꝰ admirabili ſagacitate mentis, & pluſquã Herculano labore eius clauſtra aggreſſus eſt, & iudicii acrimonia velut claue quadã aperuit, repagula obſtantia ſuſtulit, foreſq; velut diuina virgula tactas effregit, luceq; linguarum, Græcæ inquam & Latinæ, illata, ac introductis in eius poſſeſſionẽ earundem Muſarũ æmulis reipſa probauit id quod παροιμιαζόμενοι dicere ſolemus: ἀνεῳγμέναι μουσῶν θύραι. Hoc θεόπεμπτον viri incõparabilis beneficium, aurea propemodũ ætas (ſi literas, quæ ab humanitate celebrantur, ſpectes) ſecuta eſt. Linguis enim & optimis artibus quaſi poſtliminio reſtitutis, Barbaries ex Europæis Academiis magna ex parte profligata eſt, & ex ſacris iſtis virtutum & doctrinarum Gymnaſiis, tanquam è Troiano, quod aiunt, equo ſubito in Philologię proſceniũ progreſſi ſunt ingeniis, eloquentia & doctrinæ liberalis ingenuęq; cognitione, celeberrimi viri, qui Eraſmi, velut ἐργοδιώκτου exẽplo & inſtitutione moti, ſuam ſinguli Spartam exornare, doctrinæq; lampada non modo in Philologiæ ſtadio aliis præferre, ſed etiam ſtudio vigilantiaque ſua egregie illuſtratam, poſteris tradere ſtuduerunt. Equidem non me fugit, Monarcharum quorundam magnificentia, & aliorum inferioris ordinis Magiſtratuum liberalitate, pullulantia primũ, mox ẽt herbeſcentia Mundi ſeneſcentis ſtudia, mirifice aucta, & vt καρποφορεῖν poſſent adiuta fuiſſe: ac hanc beneuolentiã & munificentiã erga optimarum literar. & linguarum Myſtas magnopere probo & requiro. Verum quẽ tandẽ ex horũ omniũ numero dabis, qui vel δίδακτρα numerans, vel docentib. & diſcentib. ſedes & hoſpitia concedens, tantum præſtiterit, quantum Eraſmus hoc Adagiorũ opere conſcripto & euulgato præſtitit, profuitq;? Magiſtratus n. munificentia, docentib. præcipue, ac non niſi paucis diſcentib. prodeſſe poteſt, cum interim huius voluminis vtiliſſimi, velut ampliſſ. fertiliſſimiq; fundi vſufructu, omnib. quotquot vſquam ſunt in orbe Chriſtiano Philologis, velut opibus partis, vti & frui conceſſum ſit. Vtinam vero tantũ ſit in nobis (qui meſſe ea fruimur, cuius ſementem maiores noſtri ὀυκ ἀνιδρωτὶ fecerunt) ſtudium, in illis quæ à Patrib. inuenta ſunt, exornandis & augendis, quantum olim fuit in iiſdem inueniẽdis, inq; lucem producendis: non certe tantũ eſſet periculum, ne forte poſterorum ſocordia & ſcelere intercidant, quæ vigilantia & labore Maiorum longe maximo parta fuere.

Operoſum autem, mea quidẽ ſententia, foret huius operis vtilitates vel percenſere, nedum fando σαφέστερον explicare: cum de iis dicturo ſtatim occurrat illud πο-

λυθρύλλητον: τί πρῶτον, ἢ τί ὕϛατον καταλέξω; Præcipuas tamen, velut exerto digito monstrabo, vt Philologię studioso, si fieri queat, calcar animumq; addã, ad eius diligentẽ multamq; lectionem. Principio, si cui cordi est Græcæ & Latinæ linguæ cognitio, habet in hisce Adagior. explicationibus infinita prope earũ linguarum adminicula & progymnasmata, tum in ἐμμέτρῳ sermonis genere, tum in oratione soluta. Vocũ simplicium & coniunctarum significationes & ἐμφάσεις passim adnotauit & exposuit Eras. Exemplis etiam quomodo de rebus, personis & factis, seu seriis seu iocosis, oratio instituenda sit, & quo pacto Græca Latine reddenda, edocuit. Hæc omnia magnum habere vsum, & digna esse quę in artificum operibus accurate obseruentur, & ad vsum in imitatione transferantur, nemo nisi prorsus ἀναλφάβητος negabit. Scio quosdam asperitatem in carmine pangendo, aut etiam in Romanum sermonem transferendo, perstringere solitos: quibus nihil aliud respondere libet, quã hoc vnum Erasmo homini occupatiss. diuersisq; temporibus ista scriptitanti vitio dandum non esse, quod citra anxiam & superstitiosam diligentiam, quædam poematia Grecanica, verterit ἀμαθέϛερον. Maluisse etiam videtur imitari in carmine pangendo Flaccum, quam Nasonem: eamq; quã quærebat Horatiani carminis laudem assecutum esse, Lodou. Viues auctor. Secundo, si res ipsas, hoc est philosophicam quandam Philologiam spectes, in hisce Adagiorum promptuariis plurima occurrunt, ad dicendi arteis, ad doctrinam Ethicam, Physicam, Logisticen, Musicen pertinentia, quæ à philosophiæ studiosis non sine fructu & voluptate legi solent. Non equidem ignoro, solidam illam Philosophiam, quæ circa sermonem, mores & naturæ obscuritatem versatur, ex Aristotelicis fontibus præcipue petendam. Sed tamen cũ expediat, à seuerioris illius & solidioris Philosophiæ τῇ θεωρίᾳ, animum fatigatum, interdum laxare quodammodo & exhilarare, commodissime maximoq; cum fructu in hisce Philologiæ campis, ceu hortis Hesperidum, id fieri posse adfirmo. Tertio, αἰθολογίαν ἠθικὴν si forte ad mores formandos vitamq; recte instituendam, requiris, ne illam quidem desiderabis in hoc Opere. Etenim selectissimarum, de virtutib. & vitiis, de vitæ humanæ conditionib. de officiis sententiarum opulentissimũ Copiæ cornu tibi subministrabit. Ac ea de causa initio huic τῇ συλλογῇ Prouerbiorum, Erasmum manus admouisse reor, ne videlicet periret Thesaurus sententiarum Moralium, quem collegerat cum genus omne bonorum Auctorum, argutæ apis instar perlustraret, & è multis optima seligeret, inque ταμιεῖον hocce congereret. Quantam autem gratiam habeant arguti, concinni, breueis aphorismi de moribus & vita iuxta decori normam instituenda, nemo non videt. Quarto plurimum etiam conducit lecturo veteres optimosque Auctores, Prouerbiorum Chiliades non tantum delibasse, sed etiam penitus imbibisse, & familiariter notas habere. Agnouit hoc & Ludouicus Viues, cuius in libro tertio de tradendis Disciplinis hæc verba sunt: Erasmi Adagia, quod opus assuefacere potest lectioni magnorum Auctorum, vt ad eos adolescens non veniat omnino rudis ac nouus. Hæc ille. Quomodo enim obscuriores loci illustrandi sint, & corrupti scribarum incuria corrigendi, quæ κεφάλαια tum generalia tum singularia, in lectione bonorum librorum obseruanda sint, multis exemplis in medium productis, docet Erasmus. Pluribus non libet de vtilitate huius operis agere: cum sufficiat Lectorem monere, profuturam eius lectionem non modo ad linguarum & Philosophiæ cognitionem, sed etiam ad vitam recte instituendam, & ad legendos cum fructu optimos quosque Auctores. Superest vt paucis ostendam, quam iucunda & suauis sit Adagiorum lectio. Profecto vere & scite Philippus Melanchthon, vir perpetua memoria & beneuolentia omnium eruditorum dignissimus, pronunciauit: Viuet Erasmus in his vtilibus operibus, in noui testamenti interpretatione, & in eo libro qui est velut Copiæ cornu, in quo tam varia est & dulcis Prouerbiorum interpretatio: quem librum

brum vt sæpe multumq; legatis, valde vos adhortor. Duo autẽ sunt, quæ librorum lectionem iucundã reddunt, Oratio & Rerum varietas. De Oratione nihil aliud dicam, quam eam esse Erasmianã, hoc est Latinam, perspicuã, omnis generis ænigmatis, allegoriis, ceu flosculis & emblematis tessellatis exquisitis instructã ornatamque. Etsi autem Critici quidam immodicas esse delicias aiunt, & modũ in congerendis & vsurpandis prouerbiis desiderant: reuera tamen in scyrpo nodum quærunt, eaq; in oratione Erasmi superflua esse affirmant, quæ in cibo potuq; velut necessaria requirunt: videlicet ne sit insipidus, immundus, squalidus. Vt autẽ ὁδοιπορία equestris pedestrẽ, & hanc curulis subleuare solet: seu, vt Plutarchi verbis vtar, ὥσπερ πλοῦς μὲν παρὰ γῆν, περίπατος δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν ἥδιστος: sic oratio Latina Græcã in hoc opere excipiens, pedestris etiam solutam, & hæc illam, facit vt nunquã non sit dulcis & iucunda eius lectio. Porro Romani sermonis structura concinna, elegans, illustris, si cui admirationi & voluptati non est, nec tam efficaciter aureis animũque, quã Musica harmonia, ferit & afficit: næ eum Bœotum crasso iurasses in aere natum. Porro, Rerum pulcherrimarum & vtilissimarum quæ in hoc opere occurrit varietas, non potest non esse iucunda. Recte Aristot. lib. 2. Rhetor. ad Theodecten ait: καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδὺ, ἐς φύσιν γίνεται μεταβάλλειν. τὸ αὐτὸ ἀεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως. ὅθεν εἴρηται, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. Facit huc festiua illa epagoge apud Comicum veterem, qui seruulum cum hero Chremylo ita loquentem introducit:

> Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἐστὶ πλησμονή.
> Ἔρωτος. Καρ. ἄρτων. Χρ. μουσικῆς. Καρ. τραγημάτων.
> Χρ. τιμῆς. Καρ. πλακούντων. Χρ. ἀνδραγαθίας. Καρ. ἰσχάδων.
> Χρ. φιλοτιμίας. Καρ. μάζης. Χρ. στρατηγίας. Καρ. φακῆς.

Quemadmodum autẽ in hisce aliisq; rebus prope omnibus, varietas & vicissitudo iucunda esse consueuit: sic in Parœmiis quoq; eadem gratiam habet incredibilem. Videas quosdam libros, in quibus singularis est doctrinæ methodiq; ἀκρίβεια, inuitare quidem diuq; detinere obstupescentem & rerum cognoscendarum studio exardescentẽ animum: quem tamen acie ingenii nonnihil obtusa acriore consideratione rerum, defatigatum & stupentẽ vel dimittant, vel non sine tædio remorentur. Huius vero libri is est genius, ea gratia, vt perspicuæ vtilisq; doctrinæ pollicitatione, non modo blande inuitet Lectorem, suauiterq; volentẽ detineat, dum plura habet in recessu, quã in fronte promittat: sed etiam alacrẽ, & ad relegendũ promptum, dimittat. Continet Prouerbia, γνώμας, ἀποφθέγματα, sacra & profana: item Historias, Apologos, Encomia illustriũ in Repub. & Ecclesia virorũ: Vitiorũ etiam reprehensiones, aliaq; non minus vtilia quã iucunda. Libet autẽ Gulielmi Budæi, clarissimi viri, verba adscribere, quæ in eius quadã Epistola (quæ inter Erasmianas, lib. 2. Epistolarũ extat) leguntur: Etenim vt mittã, ait ille, Panegyricũ & Christi Militẽ, multorũ eius operũ nobiliũ nomenclaturã, & Morias Encomiũ, quod Studiosi fere habent in deliciis: certe cum Iliadẽ (vt ita loquar) illã leporũ Græcorũ iuxta Latinorũque lego, quæ Parœmiæ vocantur, nunc Logothecã Mineruæ mihi videre videor, nunc Mercurii Salinũ, quẽ Logiũ appellant, arte eximia fabrefactũ, & in quo tamen ipso materia cũ opificio certet, vnde sales candidissimos Oratoria Comicaq; facundia ad vsus dicteriorũ sumat: nunc Pithus delicias & condimẽta, vel Suadæ medullam: interdũ visendã quandã copiosamq; supellectilẽ, longo interuallo promptã (si tamẽ vnquã sic confertim prompta est) in taberna amplissima expositã, prædiuitis cuiusdã institoris, eloquentiæ ordine descriptã digestamq; decentissime. In eo volumine inuenias duarũ elegantium Matronarum, Poeticæ & Oratoriæ artis cultũ, mundicias & ornamenta, ornatricisq; earum, quam Venustatem vocant, pigmenta atq; lenocinia, quibus artifices dicendi, & qui Logodædali dicuntur, scripta quondam sua vendibiliora reddebant. Huic ὁμόψηφον Cuthberti Tonstalli de iisdẽ parœmiis testimoniũ in Epistola ad Budæum occurrit. Ille, ait Tonstallus de Erasmo, genus omne perlustrans Auctorũ, Adagia vetera, pene tot ænigmatũ speciem reddentia, & graues Lectoribus offundentia tenebras, industria mirifica, velut alter Oedi-

pus, Studiosis enarrauit. Sed iam vela colligo, finemq; facio commonefactionis de vtilitate & suauitate huius Operis, ne actum agere, easque viri celeberrimi lucubrationes anxie laudare videar, quas nemo cordatus & eruditus hactenus reprehendit.

Tibi autem, Rheinharde nobilissime, insigne hoc adagiorũ opus, succisiuis horis à me communium locorum τῇ ἀποσημειώσει illustratum, à typographicis mendis repurgatum, & auctario accuratissimarum Henrici Stephani Annotationum, aliorumque eius generis libellorum, locupletatum, inscribere & commendare visum est: vt te duce & auspice felicissimo, Typographica τῇ παλιγγενεσίᾳ toties renatum, in publicum redeat, quod nunquam antehac sine publico bono prodiit.

Victurus genium debet habere liber, vt ait ille.

Est autem is huius operis genius, vt & maioribus nostris probatum fuerit, & nobis qui illis successimus, mirifice probetur. Annus iam decimus agitur, cum Tubingæ Sueuorum in illustri Academia, tu quidem Iurisconsultos, ego vero Theologos, vtrosq; sapientia & virtute præstantes viros, docentes audiremus. Ibi familiaritate καὶ συνουσίᾳ, non quidem diuturna, sed tamen iucunda, & vtroq; nostrũ non indigna, vti & frui, nobis concessum fuit. Eam annis aliquot post literaria τῇ προσηγορίᾳ fouere & conseruare studuimus. Huic inter absentes τῇ συμφιλολογίᾳ, successit silentiũ, &, vt ita loquar, Pythagorica ἐχεμυθίᾳ: quam vt abrumperẽ tandem aliquando, vtq; virtutis, doctrinæ & humanitatis tuæ memorẽ me esse & amantem, testarer, longe eloquentissimum clarissimumq; internuncium, ac veluti Mercurium, Erasmum, Prouerbiorum nobilem librum vna secum adferentem, ad te abmandare volui, qui tibi aurem velleret, meiq; memoriam refricaret. Eum tu quidem more tuo, hoc est, fronte exporrecta hilariq; excipies, dignissimũ profecto, familiaritate patrocinioq; tuo. Non erit ille, vel inciuilis, vel ingratus Bibliothecæ tuæ hospes: sed prorsus ἀστεῖος, iucundus, eruditus, argutus: feretq; secum ἀγαθῶν μυρμήκια, & opulentissimũ liberalis vtilisq; doctrinæ Copiæ cornu. Scio te hæc ingentia bona, quibus animus vere generosus excolitur & illustratur, maximi facere, & magno studio acquirere, vt eorum possessionem, cum externorum bonorũ vsufructu, coniungas. Ideo tibi gratam fore hanc προσφώνησιν nostram, nobilissimiq; thesauri dedicationem, haudquaquam nouo inter pios doctosq; viros exemplo institutam, non dubito. Sane officium mihi facere videor, si quando memoria recolo, qui fuerint Patrum nostrorum memoria Mecœnates & patroni optimorum doctissimorumq; virorum: quos diuinitus excitatos ad repurgationem & professionem cœlestis doctrinæ, res ipsa testatur. Inter illos auum tuum Franciscum à Syckingen, numerandum esse, multi & fide digni testes affirmauerunt. Non enim is tantũ prosapia, facultatibus opum, peritia rei militaris nulli suæ ætatis Heroum secundus fuit: sed etiam veræ religionis studio & munificentia erga lumina illa Germaniæ nostræ, Huldrichum ab Hutten Equestris ordinis virum, Martinum Bucerum, Ioannem Oecolampadium, Wolfgangum Fabritium Capitonem, & alios, plurimũ excelluit. Agnoscunt eruditi plurimum se debere Mediceæ apud Italos familiæ, cuius liberalitate olim vixere celeberrimi viri Angelus Politianus, Marsilius Ficinus, & nonnulli alii, qui in re literaria illustranda & prouehenda desudarunt. Sed multo plus familiæ Syckingiæ in Germania, pii omnes se debere intelligunt: cuius φιλοξενία & munificentia se lectissimis Ecclesiæ Christianæ organis, ad excitanda & continuanda pia studia, eo tempore profuit: quo & studiorum dignitas plerisque ignota, & religionis puritas neglecta adhuc, immo à maxima parte hominum perosa iacebat. Quæ vero maior nobiliũ & equestrium familiarum gloria & commendatio esse potest, quã si non tam imaginibus, scientia rei militaris, opulentia, & dignitatibus, excellant: quam studio cœlestis doctrinæ, beneuolentia καὶ τῇ εὐεργεσίᾳ erga huius professores, & multarum aliarum virtutum exemplo? Faxit Dominus noster Iesus Christus, vt hæc decora & vestræ familiæ perpetua sint, & cum multis aliis Heroum eiusmodi familiis, per Germaniam σποράδην versantibus, communia.

ELEN-

ELENCHVS ET SERIES HVIVS OPERIS.

Horum omnium authorum prouerbia iuxta locorum communium seriem, Erasmicis suo quæque ordine, auctoris nomine præposito, subiunximus.

DES. ERASM. ROTERODAM. CLARISSIMO VIRO CAROLO MONTIOIO S. D.

VT vere γνήσιος sis patris ornatissimi filius, vt vere bonorum illius hæres, Carole fili charissime, præcipue tibi cura sit oportet, ne quid à paternis ornamentis degeneres, teque magis in virtutũ quam infacultatũ paternarũ successionẽ pares. Quanquã enim ille est antiquissimis maiorum imaginibus illustris, nec deest splendori generis iusta diuitiarum copia: tamen si totum illum æstimes, literarum ornamentis ac virtutum opibus non paulo tum illustrior est, tum opulentior, quam stemmatis aut possessionibus. Atque in possessiones cæteras liberos succedere parentibus, nisi vita defunctis, nec mos nec lex patitur: eorum vero quæ præcipua bona sunt, oportet liberos, iam inde à teneris vnguiculis hæreditatem capessere. Optat hoc ardentissimis votis amantissima tui patris pietas: & iacta sunt ad id præclara fundamenta, degustatis vtriusq; literaturæ primordiis, quantum quidem ista fert ætas: & habes ad profectum vndique stimulos, & calcaria nequaquam obtusa, primum ipsum parentem, deinde generosissimam puellam ac tibi ferme parem ætate Mariam principem, ex Rege docto, Regina docta, nec minus pia prognatam, quæ iam scribit literas & bene latinas, & indolem tali genere dignam præ se ferentes: tum Moricæ familiæ tot puellas, veluti quendam Musarum chorum: vt existimem nihil opus, vltro currentem incitare. Tantum illud admonere visum est, vt quoniam Adagiorum opus iam olim nomini paterno dicatum est, in huius quoque possessionis consortium temet inferas, parenti quidem nihil laudis detracturus, operi vero non parum splendoris additurus: tibi denique, nisi me fallit animus, fructum haudquam pœnitendum conciliaturus. Nihil est nouum, idem monumentum pluribus inscribi: & si nouum esset, responderem, patrem, & patri simillimum filium, pro vno potius quam duobus habendos esse. Quid enim aliud est filius, quam pater in altero se repubescens? Et fortasse patri non satis vacat per aulica negocia talibus curis intendere, tibique iam veluti fessus hanc lampadem tradit. Legito igitur, mi Carole, patri consecratum opus: & inter legendum Erasmum, quondam patris tui præceptorem, tecum loqui putato. Dominus Iesus seruet ac prosperet vitam tuam omnem, puer ornatissime. Datum Basil. Id. August. Anno Domini M. D. XXVIII.

DES. ERASM. ROTERODAMVS CAROLO MONTIOIO.

POSTEAQVAM obitu clarissimi viri Gulielmi Montioii, tu parentem amantissimum perdidisti, ego patronum & amicum constantissimum, Carole iuuenis ornatissime, par est vt qui eo viuo in partem hæreditatis veneras, nunc totam paternæ in me beneuolentiæ successionem capessas: operisque communiter ambobus dicati, solus tutelam suscipias, in quo tibi pater quodammodo superstes est. Mortem illius hoc moderatius ferre decet, quod decessit ætate iusta, fama illibata, rebus omnibus feliciter atque ex animi sententia compositis. Vale. nona die Febr. Anno à Natali

M. D. XXXVI.

DES.

DES. ERAS. ROTERODAMVS GVLIELMO MONTIOIO, CLARISSIMO ANGLIÆ BARONI, S. P. D.

OLIM Lutetiæ prouerbiorum ceu syluulam quandam, pauculis sane diebus, nec id quidem admodum accurate, denique in summa Græcorum inopia voluminum, congesseram, Ornatissime GVLIELME MONTIOIE: *videlicet vt tibi priuatim commentarioli vice foret: quod animaduertissem, te hoc genere peculiarius delectari. Eam quidam, sedulo quidem illi, sed sinistro nimioq; studio mei, publicandam etiam ac formulis excudendam curarunt: sed adeo deprauate, vt alioqui dedita factum opera videri posset. Attamen sic congestam, sic æditam, maior opinione fauor excepit, siue is tuus, siue operis fuit genius. Tantum autem adiumenti videbatur attulisse politioris literaturæ candidatis, vt plurimum amplitudini tuæ, nonnihil etiam industriæ nostræ debere sese faterentur. Proinde quo simul & superioris æditionis alienam culpam sarcirem, & cumulatiore munere studiosos omneis nostrum vtrique demererer: peculiariter autem Angliæ tuæ, in dies magis ac magis gliscentia studia hac parte iuuarem, nactus iustam propemodum Græcanicorum librorum supellectilem, idem illud operis sub incudem reuocaui, supraq; chiliadas adagiorum treis, & centurias duas (cur enim hæc non ceu thesauros numeremus etiam?) è plurimis autoribus in commentarium redegi. Erat animus, veluti de eodem, quod aiunt, oleo adiungere metaphoras insignes, scite dicta, sententias eximias, allusiones venustiores, allegorias poeticas: quod omnis ea supellex adagiorum generi confinis esse videbatur, ac pariter ad locupletandam venustandamq; orationem conducere: accuratius autem arcanarum literarum allegorias ex veteribus illis Theologis statueram annectere: quod ibi tanquam in mea harena, proprioq; meæ professionis munere mihi videbar versaturus, quodq; ea pars non solum ad ingenii cultum, verum etiam ad vitæ pietatem pertineret. Sed cũ viderem hanc operis partem in tantã molem assurgere, deterritus infinita prope magnitudine laboris, reduxi calculum, & hoc cursu contentus, alii quicunq; volet operis vices capessere lampada tradidi. Me quidem huius laboris non admodum adhuc pænitet, vt qui mihi puerilium studiorum iam obsolescentem memoriam aliqua ex parte renouarit. Sed hactenus peregrinatum esse licere videbatur. Cæterum in alieno negocio consenescere, magnamq; vitæ partem insumere, id neq; decorum mihi, neq; calumnia cariturum existimabam. Itaq; Theologicas allegorias, quando nostri sunt muneris, cum erit Græcorum in hoc genere voluminum copia, tractabimus: & hoc tractabimus libentius, quod videã multis iam seculis theologos hac vel præcipua parte neglecta, omnem operam in quæstionum argutiis conterere, re non perinde reprehendenda, nisi solũ hoc ageretur. Reliquas autem parteis hoc libentius prætermittam, quod intellexerim iamdudum suapte sponte ad eas accinctum Richardum Pacæum, iuuenem ea vtriusq; literaturæ scientia præditum, vt vnus omnem Britanniam ingenio suo possit illustrare: ea morum puritate modestiaque, vt tuo, tuiq; similium fauore sit dignissimus. Hoc itaq; tam idoneo successore pariter fiet, vt & nos non solum nulla studiosorum iactura, verumetiam lucro aliquo reliquum illum laborem fugerimus, & totum hoc, quicquid est operis, vestræ Britanniæ debeatur. Habes, quibus adductus rebus hoc operis, & hoc tantum susceperim: nunc quid secutus sim, paucis accipe. Ordinis vice, si modo vllus in his ordo, substituimus indicẽ, in quo prouerbia, quæ veluti consimilis monetæ, confiniaque videbantur, in suam quæque tribum digessimus. In colligendo nec vsq; adeo superstitiosi fuimus, vt vereremur ascribere, nisi quod τὸ φασὶν, aut eiusmodi manifestarium aliquod symbolum præ se ferret: neque rursum ita temerarii, vt quicquid quocunque pacto ad aliquam adagii speciem accederet, ilico conuerreremus: ne plane, quemadmodum Midæ in aurum, itidem nobis quicquid forte contigissemus, protinus in adagium verti, iure quis calumniari posset. Græca, quæ citamus, omnia ferme Latine reddidimus, haud nescii, cum præter veterum consuetudinem id esse, tum ad orationis nitorem inutile: sed nostri temporis habuimus rationem. Atque vtinam Græcanicæ literaturæ peritia sic vbique propagetur, vt*

is labor meus tanquam superuacaneus merito contemnatur. Sed nescio quo pacto sumus ad rem tam frugiferã cunctantiores, & quamuis eruditionis vmbrã citius amplectimur, quam id, sine quo nulla constat eruditio, & à quo vno disciplinarum omnium sinceritas pendet. Carminum, quorum hic infinita vis incidit, suo quodque metri genere reddidimus, pauculis admodum exceptis, nempe Pindaricis aliquot Choricisque: quod ridiculæ cuiusdam anxietatis videbam fore, si totidem syllabis ea reddidissem: rursum ineptum, si diuersum è proxima serie genus voluissem assuere. In reliquis autem, quod ad metri legem attinet, rarius quidem, sed tamen aliquoties, nobis idem permisimus, quod sibi permiserunt autores: à quibus ea mutuamur: velut in Aristophanicis trimetris anapæstum in paris numeri locis: in Homericis hexametris μείουρον, ac syllabæ finalis ectasin in prima cuiuslibet pedis arsi: & si qua præterea sunt huiusmodi. Quod ideo duximus admonendum, ne quis temere, tanquam inscitia factum calumniaretur. Nos sane quo ad licuit in tam infinita rerum turba præsertim antiquarum: deinde in tanta codicum, cum inopia, tum vero deprauatione: deniq; tam angusto temporis spacio, quod ocio nostro magis, quam operis ratione metiri fuit necesse, sedulo dedimus operam, ne quid ab æquo lectore desideraretur. Restant tamen nonnulla, quæ nec mihi faciunt satis. De quibus si quid posthac compertius, vel posterior cogitatio, quæ iuxta prouerbium melior esse consueuit, vel vberior librorum copia suppeditabit, haudquaquam pudebit παλινῳδεῖν, idque veterum exemplo. In quo si quis alius anteuerterit, nostraque castigarit, huic multam etiam gratiam habituri sumus: tantum aberit, vt nobis iniuriam esse factam arbitremur. Equidem vt probo diligentiam eorum, qui id conantur, ita felicitatem admiror, qui præstare quoq; poßint in scriptis suis, ne quid Momo reliqui fiat, quod queat carpere. Nostra certe mediocritas non istud ausit polliceri, præsertim in hoc argumenti genere. Verum si quid incognitum vulgo potuimus eruere, cuiusmodi non parum multa, ni fallor, in hoc volumine reperies, libenter citraque iactantiã impertimus: contra si quid fefellit, non minus libenter admoneri nos patiemur: iuxta parati, vel candide docere quod scimus, vel ingenue discere quod ignoramus. Neque enim vnquam mihi placuit istorum exemplum, qui pro vocula si quam inuenerint, perinde quasi Babylonas ceperint, ita gestiunt, exultant, triumphant, officiumq; suum studiosis velut exprobrant. Rursum si quis verbo dissentiat, ibi non aliter atque pro focis arisque digladiantur. Spes est autem, ita vel maxime candido lectori probatum iri vigilias nostras: situ quidem eas, fronte qua soles, acceperis, vnice studiorum meorum Mecœnas. Nam quo alio verbo breuius pleniusue complectar, vel tuum istum tam singularem in nos animum, vel laudum tuarum summam: qui quidem es vnus pulcherrimo illo Apulei dignus elogio: Inter doctos nobilißimus, inter nobiles doctißimus, inter vtrosque optimus: illud adiiciendum, inter omneis modestißimus. Vt enim antiquam generis claritatem eruditione, eruditionem miro vitæ candore decorasti: sic his omnibus omnium pulcherrimum apicem & colophonem, vt aiunt, addidisti, admirabilem animi modestiam. Quin istud tibi absolutæ laudis, & vel longißimi encomii instar fuerit, placuisse Regi, non modo quos nostra vidit ætas, sed quos veterum etiam annales referunt, cordatißimo: quæq; præcipua regum virtus, in deligendis quos diligat, diligentißimo. Quanquam autem is mos est scriptoribus, vt eorum laudibus, quibus suas nuncupant lucubrationes, bonam præfationis partem occupent: & hoc veræ virtuti præmium deberi videtur, vt eius memoria posteritati consecretur: id quod non alius monumentis rectius fit, quam libris: mihi vero tantus vere citraque fucum laudandi campus patebat, quantus aliorum nemini: tamen quoniam & mea simplicitas tibi nequaquam ignota, non ab adulatione tantum, verum etiam ab omni blandiloquentiæ specie vehementer abhorret: & tua singularis modestia nihil minus pati solet, quam laudes etiam modestißimas: prætermißis his ad adagiorum tractationem accedemus, quam quidem visum est à finitione, iuxta philosophorum præceptum, auspicari. Tu lege, ac vale, vel interim potius quam maxime mecum esto.

DES. ERASMI ROTERODAMI IN SVAS PROVERBIORVM CHILIADES PROLEGOMENA.

Quid sit Parœmia.

PAROEMIA, definitore Donato, est accommodatum rebus temporibusque prouerbium. Diomedes autē finit hunc ad modum: Parœmia, est prouerbij vulgaris vsurpatio, rebus temporibusque accommodata, cum aliud significatur quam dicitur. Apud Græcos scriptores variæ feruntur finitiones. A nonnullis describitur hoc pacto: Παροιμία ἐστὶ λόγος ὠφέλιμος ἐν τῷ βίῳ ἐπικρύψει μετρίᾳ πολὺ τὸ χρήσιμον ἔχων ἐν ἑαυτῷ id est: Prouerbium est sermo ad vitæ rationem conducibilis, moderata quadam obscuritate multam in sese continens vtilitatem. Ab alijs hoc finitur modo Παροιμία ἐστὶ λόγος ἐπικαλύπτων τὸ σαφὲς ἀσαφείᾳ. id est: Prouerbium est sermo, rem manifestam obscuritate tegens. Neq; me clam est, complureis alias & apud Latinos & apud Græcos parœmiæ finitiones extare, verum eas omneis hic referre, non arbitratus sum operæ precium fore: cum quod in hoc opere præcipue propositum sit, breuitatem illam, quam à docente requirit Horatius, vbique quoad licebit, sequi: tum quod eandem fere cantilenam canunt, eodemque recidunt: maxime quod inter tam multas nulla reperitur, quæ vim naturamque prouerbij sic complectatur, vt non aliquid vel redundet, vel diminutum sit. Siquidē Donatus ac Diomedes, , vt interim alia non excutiam, in omni parœmia requirere videntur inuolucrum aliquod, vt qui eam allegoriæ speciem fecerint. Deinde γνωμικὸν, id est, sententiale quiddam, expectant, cum addunt, Rebus temporibusque accommodatum. Græcorum item quotquot sunt finitiones, aut sententiam ad vitam instituendam conducibilem, aut metaphoræ tectorium admiscent, quædam vtrunque cum altero coniungunt. Atqui permulta reperies apud ἀκινήτους, id est neutiquam violandæ authoritatis scriptores, prouerbii nomine citata, quæ nulla metaphora tegantur. Rursum non pauca, quæ nihil omnino pertineant ad institutionem vitæ, & à sententiæ ratione prorsus ἐκ διαμέτρου, quod aiunt, dissideant. Exempla pro multis duo suffecerint. μηδὲν ἄγαν, Ne quid nimis, nemo non ponit inter adagia, nihil tamen habet integumenti. Et, τίς ἂν ἀπὸ θύρας ἁμάρτοι; hoc est, Quis aberret à foribus ab Aristotele parœmiæ titulo refertur. At id non video quid conferat ad vitæ rationem. Iam vero non omne prouerbium allegoria quapiam tegi, vel ex Fabio liquet, cuius hæc verba sunt, libro Institut. quinto: Cui confine est parœmias genus illud, quod est velut fabella breuior, videlicet palam indicat, & alia parœmiarum esse genera, quæ non sint allegoriæ confines. Quanquā haud inficias iuerim, maximam adagiorum partem aliqua metaphoræ specie fucatam esse. Tum optimas fateor eas, quæ pariter & translationis pigmento delectent, & sententiæ prosint vtilitate. Verum multo aliud est, commendare parœmiam, & quænam sit optima, demonstrare: aliud, quid ea sit, in genere definire. Mihi, quod Grammaticorū pace fiat, absoluta, & ad nostrum hoc institutum accōmodata parœmiæ finitio tradi posse videtur ad hunc modū: Parœmia est celebre dictum, scita quapiam nouitate insigne. Vt Dictum, generis: Celebre, differentiæ: Scita quapiam nouitate insigne, proprii vicem obtineat. Quandoquidem his tribus partibus perfectam constare definitionem, Dialecticorum consensus est.

Quid Parœmiæ proprium & quatenus.

Itaque peculiariter ad prouerbii rationem pertinent duo, τὸ θρυλλούμενον, καὶ καινότης, hoc est, vti celebratum sit, vulgoque iactatum. Nam hinc etiam parœmiæ Græcis vocabulum videlicet ἀπὸ τοῦ οἴμου τὸ ὁδοῦ. ὥσπερ τρίμμα καὶ παροδικὸν, quod passim per ora hominum obambulet: & adagii Latinis, quasi dicas circumagium, autore Varrone. Deinde scitum, vt aliqua ceu nota discernatur à sermone communi. Neque enim protinus, quod populari sermone tritum sit, aut figura nouatum, in hunc catalogum adlegimus: sed quod antiquitate pariter & eruditione commendetur: id enim scitum appellamus. Quibus ex rebus accedat nouitas adagiis, mox ostendemus: nunc quot modis celebritas contingat, paucis indicabimus. Veniunt igitur in vulgi sermonem, vel ex oraculis numinum: quod genus illud, οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι: id est, Neque tertii, neque quarti. Vel à sapientum dictis, quæ quidem antiquitas oraculorum instar celebrauit: quale est illud, δύσκολα τὰ καλά: hoc est, Ardua quæ pulchra. Vel è poeta quopiam maxime vetusto; vt Homericum illud,

—— ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω: id est,
Rem factam etiam stultus intelligit.
Item illud Pindaricum,
ποτὶ κέντρον λακτιζέμεν id est,
Contra stimulum calcitrare. Et illud Sapphus,
μήτε μοι μέλι, μήτε μέλισσα: id est,
Neque mel mihi neque apis.

Siquidem dum linguæ adhuc incorruptæ manerent, poetarum versus in conuiuiis etiam canebantur. Vel è scena, hoc est tragicorum & comicorum actis fabulis: quod genus illud ex Euripide, ἄνω ποταμῶν. Rursum illud ex Aristophane, βάλλ' ἐς κόρακας. Præcipue vero comœdia mutuo quodam commercio & vsurpat pleraque iactata vulgo, & gignit traditque vulgo iactanda. Nonnulla ducuntur ex fabularum argumentis, vt ἄπληστος πίθος, ex Danaidū fabula, ἄδου κυνῆ, Orci galea. ex fabula Persei. Quædam trahuntur ex Apologis: è quibus illud, At non videmus manticæ quod in tergo est. Aliquot ex euentu nascuntur: sicut hoc, ἄλλα μὲν λεύκων, ἄλλα δ' ὁ λεύκωνος ὄνος φέρει: id est, Alia Leucon, alia Leuconis asinus portat. Ex historiis aliquot mutuo sumpta sunt: quorum est illud, Romanus sedendo vincit. Quædam profecta sunt ex apophthegmatis, hoc est, scite breuiterque responsis: sicut illud, ὃς αὐτὸν οὐ συνέχει, σάμον θέλει: id est, Qui semetipse non habet, Samū petit. Sunt quæ ex verbo temere dicto sunt arrepta: velut, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ, id est, Non est curæ Hippoclidi. Denique mores, ingenium, seu gentis, siue hominis alicuius, siue etiam animantis: postremo rei quoque vis quæpiam insignis, ac vulgo nota locum fecerunt adagio: cuiusmodi sunt, σύροι πρὸς φοίνικας: id est, Syri cōtra Phœnices. ἀκκίζειν, pro eo quod est, ficte recusare, quod accipere cupias. &, ἀλώπηξ οὐ δωροδοκεῖται: id est, Vulpes non capitur muneribus. &, δὶς κράμβη θάνατος: Bis crambe mors. &, κληματὶς αἰγυπτία: Clematis Ægyptia.

Quibus ex rebus accedat nouitas parœmiæ.

Iam quod de nouitate diximus, id neutiquam simplex est. Nam hanc nonnunquam ipsa res secum adfert: vt, κροκοδείλου δάκρυα, Crocodili lachrymæ. Nonnunquam eam figura conciliat, cū per omneis ferme Schematū species adagium varietur, quas singillatim persequi non est necesse. Eas duntaxat attingam, quas frequentissime recipit. Metaphora pene semper adest. Multas autē parteis

ea complectitur. Allegoria non minus crebra: quanquã & hæc quibusdam metaphoræ species est. Exemplum prioris, Res omnis in vado est: posterioris, λύκος ἔχανεν, Lupus hiat. Nec infrequens hyperbole: velut, γυμνότερος λεβηρίδος: id est, Nudior exuuio serpentis. Nõnunquã vsq; ad ænigma peruenit, quod, autore Quintiliano, nihil aliud est quam obscurior allegoria: quod genus, πλέων ἥμισυ παντός: id est, Dimidium plus toto. Nonnunquam allusio venerem adiungit parœmiæ: veluti, βάλλ' οὕτως: id est, Sic ferito. &, σύν τε δύ' ἐρχομένω: id est, Duobus simul euntibus. &,

ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακῶν τ' ἀγαθῶν τε τέτυκται: id est,

Ædibus in proprijs quæ rectaue prauaue fiant.

Aliquoties αὐτὴ διάλεκτος καὶ ἰδίωμα, id est, verbi proprietas, prouerbij simulacrum addit: vt, ἀγύγιον κακόν: id est, Ingens malũ. Fit interdum, vt ipsum ἀμφίβολον, hoc est, ambiguitas decus apponat prouerbio. Cuius generis est, βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ: id est, Bos in lingua. &, ὅσα μῦς ἐν πίσσῃ: id est, Quæcunque mus in Pisa. Siquidem bos & animal significat & numisma. Mus item animantis est nomen, & item athletæ cuiusdã vocabulum. Et Pisa nomẽ vrbis, accessione literulæ auctum, picẽ significat πίσσα. Nonnunquam ipsa eloquẽdi nouitas parœmiam efficit: vt, ἐν οἴνῳ ἀλήθεια: id est, In vino veritas. Nam si dicas, ebrios vera loqui, non videbitur adagium. Itẽ si dicas, Sine cibo & potu languet libido, non habebit adagij faciem. Contra, Sine Cerere & Baccho friget Venus, nemo non agnoscit adagij speciem. Quanquã hæc ipsa nouitas, vt omnis alia, proficiscitur à figura. Decorat interim & antiquitas: vt, ἐγγύα πάρα δ' ἄτη: Sponde, sed præsto est iactura. Denique in parœmijs omneis τοῦ γελοίου, id est, ridiculi formas inuenies. Sed hęc minutim persequi, molestæ cuiusdam diligentiæ forte videatur. Tametsi de figuris prouerbialibus paulo post aliquanto copiosius dicturi sumus.

Quomodo parœmia differat ab iis, quæ videntur illi confinia.

Sunt autem quædam affinia parœmijs: puta, γνῶμαι, quas nostri Sententias appellant: ad hæc αἶνοι, qui à nostris Apologi vocantur: tum ἀποφθέγματα, quæ Latine, Breuiter, ac scite dicta, vertere licebit. Præterea σκώμματα, id est, Salse dicta. Denique quicquid allegoriam, aut aliam quampiam figuram prouerbialem, ceu personã præ se gerit. Ea tametsi difficile non sit ab adagiorũ genere secernere, si quis ad finitionem tanquam ad gnomonem & regulam vnumquodque norit applicare: tamen quo faciam satis etiam imperitioribus, haud grauabor rudius, & pinguiore, quod aiunt, Minerua rem explicare, vt plane constet, quid in hoc opere sim sequutus. Primum inter sententiam & parœmiam eiusmodi ratio est, vt vtraque cum altera coniungi, vtraq; rursus ab altera queat seiungi, non aliter quam album ab homine. Vt enim non statim album quod homo, neque protinus homo quod album: nihil tamen vetat id album esse, quod sit homo: ita non raro fit, vt sententia parœmiam complectatur: at non statim quod parœmia fuerit, idem erit & sententia, neque contra. velut,

Auaro tam deest quod habet, quam quod non habet. Et:

Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit:

non vt sententiæ sunt, ita sunt & adagia. E diuerso, Ego in portu nauigo, vt est prouerbium, ita sententia non est. Rursum, μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν, i. Ne puero gladiũ: pariter & parœmiæ sententiæque rationem complectitur, denique & allegoriæ. Neq; defuere tamẽ, potissimum apud Græcos, qui grauati non sunt operam in hoc genere sumere, γνωμολογίαν, id est, sententiarum collectionem conscribentes: inter quos præcipuus Nicolaus Stobæus. Quorũ ego certe laborem probarim libentius, quam æmulari velim. Sed ad reliqua. αἶνον Aphthonius in Progymnasmatis, simpliciter μῦθον id est fabulam vocat. Huic sunt, vt ait, varia ex inuentoribus cognomina, συβαριτικός, κίλιξ κύπριος, αἰσώπειος. Quintilianus αἶνον ait à Græcis appellatum λόγον μυθικὸν ἢ αἰσωποποιητόν, à Latinorũ nonnullis apologationem, non satis in vsum recepto nomine. Neq; negat αἶνον parœmiæ confinem esse: verũ ita distingui, vt αἶνος totus sit apologus, parœmia, veluti fabella breuior. Exempli loco posuit; Non nostrum onus, bos clitellas. Ad hunc quidem modum vsurpauit Hesiodus.

νῦν δ' αἶνον βασιλεῦσ' ἐρέω, φρονέουσι καὶ αὐτοῖς.
ὧδ' ἴρηξ προσέειπεν ἀηδόνα ποικιλόδειρον id est,
Ænon principibus referam, norint licet ipsi:
Vocalem accipiter sic affatus Philomenam est.

Vtitur eundem ad modum & Archilochus & Callimachus. Etiãsi Theocritus ἐν κυνίσκαις, αἶνον pro parœmia videtur vsurpasse:

αἶνος θὴν λέγεταί τις, ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν.

Iam vero apophthegmata nõ alio discrimine dissident à parœmiis, quã sententiæ. Quemadmodũ enim illud, ὃς αὐτὸς αὑτὸν οὐκ ἔχει, τὰ πολλὰ θέλει, simul & adagium est & apophthegma: ita illud Simonidis ad quendam in conuiuio tacentem, εἰ μὲν ἠλίθιος εἶ, σοφὸν πρᾶγμα ποιεῖς· εἰ δὲ σοφὸς, ἠλίθιον: id est, Siquidẽ stultus es, sapientem rẽ facis: si vero sapiens, stultam. Item illud: Decet Cæsaris vxorem non solum crimine, verum etiam criminis suspicione vacare: apophthegma quidem est at non item parœmia. Item, Soles duab. sedere sellis, simul & prouerbium, & λοιδόρημα est. Contra, Mater nunquã, pater persæpe. itẽ illud Turonij, Ad molas sunt: σκῶμμα quidem est, at non item adagium. Quanquam sunt in hoc genere quædam adeo commode dicta, vt facile possint in adagiorum ordinẽ asciscí: velut illud, μέχρι βωμῶν φίλος εἰμί: id est, vsq; ad aras sum amicus. Adest enim simul & breuitas & sententia & figura.

Hæc paulò verbosius inculcauimus, ne quid à nobis in hoc expectetur opere, nisi quod sub parœmiæ cadit appellationem: neue quis per negligentiam præteritum existimet, quod prudentes consultoq; tanquam ab argumento alienum prætermisimus.

Commendatio prouerbiorum a dignitate.

Porro autem ne quis hanc doctrinæ partem, tanquam nimium humilem, & impendio facilem, peneque puerilem fastidiat atque aspernetur, paucis exponam quantum hæc, sicuti videntur, minutula, apud antiquos illos obtinuerint dignitatis: deinde quantum adferant commoditatis, si quis in loco sciteque vtatur: postremo non vsq; adeo cuiuslibet esse, recte prouerbijs vti. Principio cognitionem adagiorũ non in postremis habitam apud summos viros, vel illud sat argumenti puto, quod primi nominis autores non indigna duxerint, de quib. diligenter voluminibus aliquot conscriberent. Quorum primus est Aristoteles, nimirum tantus philosophus, vt vnus hic pro multis suffecerit. Reliquit is, teste Laertio, de parœmijs volumen vnum. Chrysippus item ad Zenodotum duos de prouerbijs libros conscripsit. Scripsit eadem de re Cleanthes. Quorum virorũ si labores extarent, nobis non fuisset necesse tanto sudore quædam ex minutis istis scriptoribus, & ijsdem vt indiligentibus, ita deprauatissimis etiam, expiscari. Reperiuntur nonnulla prouerbiorum collectanea Plutarchi nomine: sed paucula, eaque ferme nuda. Inter parœmiographos subinde citatur, tum ab alijs, tũ ab Athenæo in Dipnosoph. Clearchus Solensis Aristotelis auditor, & Aristides: deinde Zenodotus, qui Didymi Tarrhæiq; parœmias in compendium redegit. Citantur & Theophrasti prouerbia in cõmentariolis Demosthenis. Vnde liquet, & illos hisce de rebus commentarios reliquisse. Neq; me fugit, id operis Zenobij nomine circumferri. Verum quoniam inuenio quædam apud Aristophanis interpretem, Zenodori eius, qui Dydymum ac Tarrhæum in compendiũ redegerit, nomine relata, quæ ad verbũ in huius commentarijs leguntur, velim mihi citra fraudem esse, quod is quocunque fuerit nomine, quid enim refert? in hoc opere Zenodoti titulo adducetur. hic præter alios Milonem quendam parœmiographum allegat. Citatur & Dæmon quispiam, cum ab alijs compluribus, tum ab eo qui dictiones aliquot ex orationibus Demosthenis est interpretatus, qui multos de prouerbijs libros videtur cõposuisse. Nam citatur liber X L. Extant & Diogeniani collectanea, Hesychij præfatio testatur ab ipso copiosius explicata prouerbia, quæ nudius recensuisset Diogenianus, etiamsi opus ipsum pugnat cum suo prologo: cum is nomenclaturam autorũ profiteatur, & prouerbiorum argumenta, hic ita nudus sit, vt nihil esse possit magis. vnde in coniecturã adducor, opus hoc copiosius ab autore descriptum, post ab alio quopiam in compendium contractũ. Suidas, qui & ipse in hoc numero ponendus est, Theætetũ quendam adducit, qui de prouerbijs conscripserit. Sed quid ego hos, cum sapientes illi Hebræi non dubitarint hoc titulo libros aliquot edere, & arcani numinis adoranda mysteria parœmijs includere, in quibus eruendis tot tantorum Theologorum ingenia desudarunt, hodieq; desudant. Nec illud argumentum leue, quod inter bonos autores, vt quisq; fuit eruditissimus eloquentissimusq;, ita quamplurimum adagiorum suis libris aspersit. Et vt à Græcis exordiar, quid magno illo Platone, ne dicam diuino, παροιμιωδέστερον, vt sic dixerim? Aristoteles, serius alioqui philosophus, haudquaquam grauatur, suis illis disputationibus parœmias crebras ceu gemmulas intertexere. Quem quidem sicut in cæteris, ita hac quoque in parte Theophrastus est æmulatus. Plutarchus grauis sanctusq;, ac pene tetricus autor, quam multis vndique scatet adagijs? quem nec piguit inter problemata quasdã parœmias & proponere & excutere, idq; Aristotelis exemplo. Iam vt ad Latinos veniam, omissis vtroque in genere grammaticis ac poetis (nisi si quis in his M. Varronem existimat annumerandum, qui Menippeis illis suis prouerbiales indidit titulos, vt planę consentaneũ sit, illum argumenta fabularum non aliunde, quam à prouerbijs sumpsisse mutuo) Romani principes non existimauerunt inferius esse maiestate imperiali, vt magnis de rebus consulti prouerbio respõderent: quod etiã nunc extat in Digestis, οὔτε πάντα, οὔτε πάντη, οὔτε παρὰ πάντων: id est, Nec omnia, nec passim, nec ab omnib. Deniq; quis ausit hoc genus fastidire: cum videat sacrorum vatum oracula quædam prouerbiis constare? Quorũ de numero est illud, Patres nostri comederunt vuam acerbam, & dentes nostri obstupuerunt. Quis non etiam veneretur, vt rem quampiam sacram, & mysterijs accõmodatam, cum vbiq; nobis imitandus Christus ipse peculiariter hoc sermonis genere delectatus fuisse videatur? Apud Græcos hoc adagium fertur, ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκω: id est, E fructu arborẽ iudico. Apud Lucam itẽ legitur, οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν, ποιοῦν καρπὸν καλόν: id est, Non n. est arbor bona, quæ fructũ faciat vitiosum: neq; arbor vitiosa, quæ fructũ faciat bonũ. Apud Græcos Pittacus philosophus cõsultorẽ suũ ad pueros turbine ludẽtes mittit, à quib. deducenda vxore prouerbio doceatur, audiatque, τὴν κατὰ σαυτὸν. Christus puerorũ citat parœmiam sic in foro ludentium, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε. ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε id est, Cecinimus vobis tibijs, & non saltastis: cecinimus lugubre, & non plorastis. Cui simillimum est illud Theognidis, si sacra licet conferre profanis,

—— οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεύς, οὔθ' ὕων πάντας ἁνδάνει, οὔτ' ἀνέχων: id est,
Non etenim cunctis placeat vel Iupiter ipse,
Seu mittens pluuiam, seu cohibens pluuiam.

Quod si quem mouet antiquitatis autoritas, nullum doctrinæ

genus antiquius fuisse videtur, quam parœmiarum. In his ceu symbolis tota ferme priscorum philosophia continebatur. Quid aliud veterum illorum sapientum oracula quam prouerbia? Quibus tātum honoris habitum est olim, vt non ab homine profecta, sed cœlitus delapsa viderentur. E cœlo, inquit Iuuenalis, descendit, γνῶθι σεαυτὸν, id est, Nosce teipsum. Proinde pro foribus templorum veluti digna dijs inscribebantur: passimq; columnis ac marmoribus insculpta visebantur, tanquā immortali digna memoria. Quod si minutula quæpiam res videtur adagium, meminerimus ista non mole, sed precio æstimare oportere. Quis enim sanus non pluris faciat gemmulas quamuis perpusillas, quam saxa quædam ingentia? &, vt autore Plinio, in minutissimis animantibus, velut araneolo culiceq; maius est naturæ miraculum, quam in elephanto, si quis modo propius contempletur: itidem in re literaria nonnunquam plurimum habent ingenij, quæ minima sunt.

Ad quot res vtilis parœmiarum cognitio.

Reliquum est, vt paucis ostendamus non minus vtilitatis inesse prouerbijs, quam olim adfuerit dignitatis. Conducit autem parœmiarum cognitio, cum ad alia permulta, tum potissimum ad quatuor: ad philosophiam, ad persuadendum, ad decus & gratiam orationis, ad intelligendos optimos quosque autores. Principio ne cui mirum videatur, quod prouerbia dixerim ad philosophiæ scientiam pertinere, Aristoteles apud Synesium existimat nihil aliud esse parœmias, quam reliquias priscæ illius philosophiæ, maximis rerum humanarum cladibus extinctæ. Easque seruatas esse, partim ob compendium breuitatemque, partim ob festiuitatem ac leporem. ideoq; non segniter nec oscitanter, sed pressius ac penitius inspiciendas: subesse enim velut igniculos quosdam vetustæ sapientiæ, quæ in peruestiganda veritate multo fuerit perspicacior, quam posteriores philosophi fuerint. Plutarchus item in commentario, cui titulum fecit, Quo pacto sint audiendi poetæ, veterum adagia simillima putat sacrorum mysterijs, in quibus maximæ quæpiam res ac diuinæ minutulis & in speciem pene ridiculis ceremonijs significari solent. His enim tam breuibus dictis per inuolucrum quoddam eadem innui, quæ philosophiæ principes tot voluminib. tradiderunt. Neque enim aliud sibi velle parœmiam illam Hesiodiam, πλέον ἥμισυ παντὸς, quam quod Plato tum in Gorgia, tum in libris politicis, tam multis argumentis conatur ostendere, βέλτιον εἶναι τὸ ἀδικεῖσθαι τοῦ ἀδικεῖν, id est, Satius esse iniuriam admittere, quam iniuriam inferre. Quod autem vnquam dogma proditū est à philosophis, vel ad recte instituendam vitam salubrius, vel Christianæ religioni vicinius? At rem tantam videlicet, tantillum prouerbiorum complectitur, πλέον ἥμισυ παντὸς, id est, Dimidiū plus toto. Nā qui totū aufert, is alterū fraudat, vt cui nihil reliqui faciat: Cōtra, qui dimidiū duntaxat accipit, is aliqua parte fraudatus videtur. Præstat autē fraudari quā fraudare. Præterea si quis Pythagoricū illud, κοινὰ τὰ τῶν φίλων, id est, Cōmunes res amicorū: diligentius penitiusq; discutiat, nimirū inueniet in tā breuidicto felicitatis humanæ summā esse comprehensam. Quid enim aliud agit Plato tot voluminibus, quam vt communitatem persuadeat, & huius autorem amicitiam? Quæ si mortalibus persuaderi queat, illico facessant è medio, bellum, inuidia, fraus: breuiter vniuersum malorum agmē semel è vita demigret. Quid aliud egit princeps nostræ religionis Christus? Nimirum vnicum duntaxat præceptum mundo tradidit charitatis, admonens ab ea vna, summam & legum & prophetarum pendere. Aut quid aliud hortatur charitas, quam vt omnium omnia sint cōmunia? Videlicet, vt amicitia coagmentati cum Christo, glutino nimirum eodem, quo ille cum patre cohæret, absolutissimam illam communionē quoad licet imitantes, per quam ille & pater idem sunt, nos item idem cum illo simus: &, vt ait Paulus, vnus spiritus & vna caro cum Deo efficiamur, iamq; amicitiæ iure omnia illi nobiscum, omnia nobis cum illo sint communia. Deinde paribus amicitiæ vinculis alij cum alijs inter nos copulati, velut eiusdem capitis membra, tanquam idem & vnum corpus, eodem animemur spiritu, ijsdem doleamus, ijsdē gaudeamus. Id quod etiam mysticus ille panis è pluribus granis in eandē coactus farinam, & vini potus è multis racemis in eundem liquorem confusus, admonet. Postremo, vt cum summa rerum creatarum sit in Deo, Deus vicissim in omnib. omnium vniuersitas velut in vnum redigatur. Vides quantum philosophiæ, vel Theologiæ magis, Oceanum nobis parœmia tantilla aperuit.

Ad persuadendum conducere prouerbia.

Quod si cui satis non sit ipsum sapere, verum etiam alijs persuadere cupiat, quam non inutilis sit hæc prouerbiorum supellex: vel Aristoteles ipse satis declarat, qui non semel in rhetorices præceptis, parœmias inter testimonia connumerat. Quemadmodum, inquiens, si quis suadere velit, ne cum homine sene copulet aliquis necessitudinem: vtetur huius prouerbij testimonio, μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα, id est, Ne vnquam benefacias seni. Rursum si quis persuadeat, vt liberos item interficiat qui parentem occiderit, huic vsui futurum est hoc prouerbium,

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείποι:

Stultus qui natos occiso patre relinquat.

Quantum autem adferant ad persuadendi facultatem momenti testimonia, cui non cognitum est? Neque mediocriter conducunt sententiæ. At inter hæc quoque idem prouerbia collocat. Quintilianus item in Institutionum libris, compluribus locis prouerbiorum mentionem facit, tanquam non vna ratione ad bene dicendum conducentium. Nam 5. lib. parœmias exemplis coniungit, vt parem cum illis vim obtinentes, quorum est vel præcipua. Rursum easdem eodem in libro in argumentorum genere collocat, quas Græci κρίσεις appellant. Quorum & frequentissimus vsus & ad persuadendum mouendumq; non mediocris vtilitas. Quin magis ipsa Fabij verba libet adscribere. Nec hæc quidem, inquit, vulgo dicta & recepta persuasione populari, sine vsu fuerint testimonia. Sunt enim quodammodo vel potentiora etiam, quod non causis accommodata, sed liberis odio & gratia mentibus, ideo tantum dicta factaque, quia aut honestissima, aut verissima videbantur. Pauloque inferius: Ea quoq; quæ vulgo recepta sunt, hoc ipso quod incertum autorem habent, velut omnium fiunt. Quale est, Vbi amici, ibi opes. Et, conscientia mille testes. Et apud Ciceronē, Pares cum paribus, vt est in veteri prouerbio, facillime congregātur. Neque enim durassent hæc in æternum, nisi vera omnib. viderentur. Hactenus Fabij verba retulimus. Idem autem paulo post deorum oracula parœmijs subnectit, velut his affinia cognataque. Iam quid M. Tull. nonne in actione pro L. Flacco, prouerbio fidem testibus abrogat? Id est huiusmodi, ἐν Καρὶ τὸν κίνδυνον: id est, In Care periculum. Annon in eadem totius gentis Græcorum, in ferendis testimonijs fidem eleuauit hoc prouerbio? Da mihi testimonium mutuum. Quid quod ipsi etiam Philosophi passim suas rationes prouerbijs fulciunt. Quo minus mirandum, si frequenter historiographi, narrationis fidē ex adagio quopiam petunt. Adeo quod in literis intercidit, quod titulis, quod colossis, quod marmoribus seruari non potuit, prouerbio seruatur incolume, vt & hanc obiter adagiorum laudem indicem. Denique non grauatur diuus Hieronymus Euangelicam sententiam adagij vulgati testimonio confirmare, Diues, aut iniquus, aut iniqui hæres. Ne Paulus quidē ipse dedignatur locis aliquot prouerbiorum vti testimonijs: neq; iniuria. Etenim si τὸ πιθανὸν, id est, probabilitas, ad persuadendum vel primas obtinet partes: quid? quæso, probabilius, quam quod nemo non dicit? Quid verisimilius, quam id quod tot ætatum, tot nationum consensus, & velut idem suffragium comprobauit? Inest nimirum, inest in his parœmijs natiua quædā & genuina vis veritatis. Alioquin qui fieri potuit, vt eandē plerumq; sententiā in centum dimanasse populos, in centum videamus transfusam linguas, quæ ne tot quidem seculis, quibus nec pyramides obstiterunt, vel interierit, vel consenuerit: Vt merito dictum illud videatur, Veritate nihil esse robustius. Deinde fit, nescio quo pacto, vt sententia prouerbio quasi vibrata, feriat acrius auditoris animū, & aculeos quosdam cogitationum relinquat infixos. Nā longe minus tanget animum si dixeris, Caduca & breuis est hominis vita: quā si prouerbium cites, Homo bulla. Postremo quod de risu scribit Fabius maximas difficultates causarum, quæ nullis argumentis dissolui queant loco eludi, id vel maxime præstat parœmia.

Ad ornatum conducere parœmiam.

Porro quantum vel dignitatis, vel Veneris adiungat orationi tempestiuus prouerbiorum vsus, non arbitror plurib. explicandū. Primum enim quis non videt, quantum maiestatis vel ex ipsa antiquitate concilient orationi. Tum si quod schema, quod amplitudinem ac sublimitatem apponat sermoni: rursum si quod ad gratiā dictionis facit, denique si qua ratio festiuitatis, cum parœmia plerunque per omnes figurarū species, per omnes facetiarum formas varietur: nimirū quicquid illa solent adferre, conferet, ac genuinā quandam peculiaremq; gratiam de suo insuper adiunget. Proinde si scite & in loco intertexantur adagia, futurū est vt sermo totus, & antiquitatis seu stellulis quibusdam luceat, & figurarum arrideat colorib. & sententiarum niteat gemmulis, & festiuitatis cupedijs blandiatur: denique nouitate excitet, breuitate delectet, autoritate persuadeat.

Ad intelligendos autores conducere parœmiam.

Iam vt non sit alius parœmiarum vsus, certe ad intelligendos optimos quosq; hoc est, vetustissimos autores, non vtiles modo sunt, verumetiam necessariæ. In quibus cum pleraque sunt deprauata, tū hæ vel deprauatissimæ sunt, propterea quod fere ænigmaticum quiddam habent, vt etiam à mediocriter eruditis nō intelligantur: tum quod plerunque velut ex abrupto interseruntur, nonnunquā etiam mutilatim: vt ἄνω ποταμῶν, id est sursum fluminum. Aliquoties vnico verbo notantur: vt apud Ciceronem in Epistolis ad Atticum, Subueni quæso, dum est ἀρχὴ, id est principium. Indicat autem illud prouerbium,

ἀρχὴν ἰᾶσθαι πολὺ λῷον ἢ τελευτήν: id est

Principio præstat quam fini adhibere medelam.

Hæc itaque multum offundunt tenebrarum, si ignorentur, at rursum lucis plurimum adferunt, si fuerint intellecta. Hinc illæ tū Græcorum tum Latinorum codicum prodigiosæ deprauationes: hinc fœdi interpretū lapsus, Græca Latine vertentium: hic quorundam etiam eruditorum in enarrandis autorib. ridicula somnia, meraq; deliramenta. Quorum equidem hoc loco nonnulla referrem, nisi placabilius iudicarem, meoq; accommodatius instituto, vt nostris perlectis commentarijs sua cuique cogitatio suggerat, quantopere magni nominis scriptores quibusdam in locis delirarint. Denique fit nonnunquam, vt scriptor tacite ad prouerbium alludat: quod si nos fugerit, etiamsi videbitur intellecta sententia, tamen magna voluptatis pars aberit, ignorata parœmia. Quod genus est Horatianum illud,

— Equus vt me portet, alat rex. Et apud Vergilium:

——Fatis nunquam concessa moueri,
Apparet Camarina procul.——

Subest enim in illo prouerbium, ἵππος με φέρει, βασιλεὺς με τρέφει: in hoc, μὴ κινεῖν τὴν καμάριναν.

Commendatio à difficultate.

Quod si iuxta prouerbium, δύσκολα τὰ καλά, eaque vulgo ceu vilia fastidiuntur, quæcunq; facilia videntur: vt de me interim nihil dicam, quantis sudoribus opus hoc mihi constiterit, ne quisquã arbitretur vsque adeo procliue, vel intelligere, vel sermoni parœmiam intexere. Siquidem, vt non mediocris est artificij, gemmulã scite includere annulo, & aurum purpuræ intertexere: ita non est, mihi crede, cuiusuis, parœmiam apte decenterq; orationi inserere. Quodque Fabius scribit de risu, nihil affectari periculosius: idem de prouerbio non iniuria dixeris. Etenim in huiusmodi, quemadmodum & in musica, nisi summum præstes artificem, ridiculus sis: & ad laudem eximiam, aut risum auferas oportet.

Quatenus vtendum adagiis.

Proinde quatenus quibusque modis vti conueniat adagijs, indicabimus. Ac primo loco meminisse oportebit, vt quod eleganter Aristoteles in commentarijs rhetoricis admonuit de adhibendis epithetis, id nos in vsurpandis adagijs obseruemus: nempe vt illis vtamur non tanquam cibis, sed veluti condimentis: id est, nõ ad satietatem, sed ad gratiam. Præterea ne quouis inseramus loco: quemadmodum enim ridiculum sit, si quibusdam locis gemmam alligaris, itidem absurdum, si non suo loco adhibueris adagium. Quod vero Fabius libro Institutionum octauo de sententijs vsurpandis præcepit, id totidem ferme verbis de parœmijs præcipi queat. Primum, ne quemadmodum dictum est, nimis crebriter vtamur. Densitas enim earum obstat inuicem, quo minus eluceant. Quemadmodum nec pictura, in qua nihil circumlitum est, eminet. Ideoq; artifices etiam cum plura in vnam tabulam opera conferunt, spacijs distinguunt, ne vmbræ in corpora cadant. Subsistit enim omnis parœmia, idcoque post eam vtique aliud est initium. Vnde soluta fere oratio est: & è singulis non membris, sed frustis collata, structura caret. Porro vt adfert lumen clauus purpuræ in loco insertus, ita certe neminem deceat intertexta pluribus notis vestis. Accedit hoc quoque incommodi, quod crebras captanti parœmias, nonnullas necesse est admiscere vel frigidas vel coactas. Non enim potest esse delectus, vbi de numero laboratur. Postremo gratiam amittit, quicquid aut immodicum est, aut intempestiuum. In epistolis tamen familiaribus licebit paulo liberius hoc genere ludere: in oratione seria, sicuti parcius, ita etiam accuratius adhibendæ.

Varius prouerbiorum vsus.

Hoc in loco non ab re futurum arbitror, si paucis velut indicato, quibus rationibus variari queat parœmiarum vsus, vt possis idẽ adagium alia atque alia forma producere. Principio nihil vetat interdum, quominus idem dictum ad compluresis sensus accommodes: vt illud, τετρημένος πίθος, id est, Pertusum dolium, vel ad obliuiosum, vel ad profusum, vel ad auarum, vel ad futilem, vel ad ingratum traduci potest. Effluit enim, quicquid infideris in animũ immemoris: apud prodigum nihil durat: auari cupiditas nunquã expletur. futilis & garrulus nihil continet. perit quicquid contuleris in hominem ingratum. Nonnunquam per ironiam ad contrarias etiam sententias deflectitur: quod genus, si de mendacissimo quopiam loquens, dicas, ἄκουε τὰ ἐκ τοῦ τρίποδος, id est, Audi è tripode dicta. Fit interim vt vnius voculæ commutatione diuersis conueniat: vt, ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, id est, Hostium munera non munera: &, πενήτων δῶρα δῶρα, κόλακων ἄδωρα δῶρα, ποιητῶν ἄδωρα δῶρα: vt idem adagium ad hostes, ad pauperes, ad assentatores, ad poetas deflectatur. Nam hostium munera perniciem adferre creduntur. Et si quid donant pauperes, aut adulatores, aut poetæ, captationes sunt verius quam munera. Breuiter ad omnia, in quæ quocunque modo hæc similitudo competit, accommodes licebit. Illa ratio ferme communis omnibus, quoties a persona ad rem, aut contra fit deflexio. Ad personam hoc pacto: prouerbium est, μηδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο, id est, Ne Hercules quidem aduersus duos. Ego vero Thersites magis quam Hercules, qui possim vtrique respondere. Ad rem torquebitur hoc modo: Prouerbio dictum est, μηδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο, ego qui possim pariter & morbo, & inopiæ tolerandæ par esse? Variatur & inuersione prouerbium, vt, dictũ est, μηδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο & tu vnus contra duos Hercules audes cõgredi. Item hoc pacto: Contra tritum Græcis prouerbium, expectatis carbonibus thesaurum reperi. Et commutauimus, non χρύσεα χαλκείων, id est, aurea æreis, sed plane, χάλκεα χρυσείων, id est, ærea aureis. Præterea nonnunquã explicatur adagium & confertur, nonnunquam simplex allegoria refertur. Aliquoties etiã mutilũ proponitur: vt si quo respondente, quod nihil ad rem pertineat, dicas, ἄρας ἀπῄτουν, id est, Falces postulabam. Et apud Ciceronem, τὰ μὲν διδόμενα, id est, Quæ dantur. Interim satis est vnico verbo allusisse: vt apud Aristotelem, Omnes eiusmodi inter ipsos κεραμεῖς, id est figuli. Sunt & aliæ variandi rationes: verum eas, si quis exactius persequi cupiet, è nostris commentarijs, quos De duplici copia conscripsimus, petat licebit.

De figuris prouerbialibus.

Reliquum est vt ad parœmiarum catalogum accingamur, sed si prius figuras aliquot prouerbiales ostenderimus. Quædam enim dicta sunt, specie non magnopere prouerbiali, quædã autẽ in παροιμιώδει, id est prouerbiali figura, vt facile possint in parœmiarum ordinem cooptari. igitur in totum, prouerbiorum generi cõfinis est omnis sententia, præterea metaphora, peculiariter allegoria. Et in his præcipue quæ sumuntur à rebus insignibus, & vulgò celebratis. vt à nauigatione, a bello. Quod genus sunt illa: Secundis nauigare ventis, naufragium facere, vertere vela, tenere clauũ, & exhaurire sentinam, & tradere ventis vela, contrahere vela. Itẽ illa: Bellicum canere. &, versis gladijs pugnare, receptui canere, cominus atq; eminus pugnare, conferre pedem, conserere manus, atq; id genus alia sexcenta. Quæ si paulo longius traducantur, abeunt in parœmiæ formam. Item quæ ducuntur à rebus notis, ac vehementer quotidiano sensui familiaribus: vt quoties corporis gestus ad animi rem transferuntur: cuiusmodi sunt, premere pollicem, pro fauere: corrugare frontem, pro moleste ferre: ringi, pro indignari: exporrigere frontẽ, pro hilarescere. Præterea quæ trahuntur à sensibus corporis, velut olfacere, pro resciscere: degustare, pro experiri. Prouerbij fere faciem habent, quoties quæ sunt artibus peculiaria vocabula, alio detorquentur: vt, διὰ πασῶν id est, bis per omnia, à musicis: ἐκ διαμέτρου, id est, ex dimetiente, à mathematicis: item, sesquipedalia verba. Incudi reddere, à fabris ærarijs: ad amussim, à fabris lapidarijs: nullam lineam duxi, à pictoribus: extremum actum adiungere, à scenis. Interdum citra figuram tacita allusio prouerbiale quiddam adfert. Ea tum erit optima, quoties ad autorem aut rem spectat magnopere celebrem, nullique incognitam: qualis est apud Græcos Homerus, apud Latinos, Vergilius. Quod genus est illud apud Plutarchum, ἔστι μάρτυρές γε τῷ Πλάτωνι πολλοί τ' ἀγαθοὶ τε καὶ εἰσὶν: id est. Quandoquidem testes sane Platoni multique bonique adsunt. Allusum est enim ad morem sacrorum in quibus sacerdos dicere consueuit, τίς τῇδε; id est, Quis hic, Deinde qui aderant, respondebant:

Πολλοί τ' ἀγαθοί τε πάρεισιν: id est,
Multique bonique adsunt.

Item illud apud Ciceronem ad Atticum: σύν τε δύ' ἐρχομένω, id est, Simul duobus euntibus. Et apud Lucianum, ἰατρῶν παῖδες, id est, Medicorum filij: pro medicis ipsis. Accedunt ad prouerbij speciẽ & illa bucolico carmini familiaria ἀδύνατα, ἀναγκαῖα, ἄτοπα, ἐναντία, ὅμοια id est, impossibilia, absurda, contraria, similia. Ἀδύνατα sunt eiusmodi:

ἀλλ' ἴσος γὰρ ὁ μόχθος ἐπ' αἰόνι κύματα μετρεῖν. id est:
Sed labor adsimilis metiri in littore fluctus.
Et apud Vergilium:
Ante leues ergo pascentur in æthere cerui,
Et freta destituent nudos in littore pisces.

Ἀναγκαῖα sunt huiusmodi:

Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis amabit.
Et apud Senecam:
Lucida dum current annosi sidera mundi.

Ἀτόπων exemplum hoc erit:

Atque idem iungat vulpes, & mulgeat hircos.
Contrariorum hoc:
Nunc virides etiam occultant spineta lacertos,
Me tamen vrit amor. Item apud Theocritum:
ἠνὶ δὲ σιγῇ μὲν πόντος, σιγῶντι δ' ἀῆται
ἁ δ' ἐμὰ οὐ σιγᾷ στέρνων ἔντοσθεν ἀνία. id est:
Ecce silet maris vnda, silent & flamina venti:
Haud tamen intra nostra silent præcordia curæ.
Similium:
Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam.
Et apud Theocritum:
ἁ αἲξ τὸν κύτισον, ὁ λύκος τὰν αἶγα διώκει. id est:
Capra petit cytisum, sequitur lupus ipse capellam.

Sunt & aliæ duæ figuræ, maxime confines parœmiarum generi quæ constant vel eiusdem aut similis iteratione vocis, vel contrariarum contextu. Quod genus sunt, κακὸν κακῶς, κακὸς κακῶς, καὶ κόρακος κακὸν ᾠόν, id est, Perdam te malum male. Mali corui malũ ouum. Et, θρέμμα σοφοῦ σοφόν: id est, Alumnus sapientis sapiens. Id quod apud Græcos comicos pariter ac tragicos pene solenne. Et eueniunt digna dignis, Amico amicus. Malis malus. Bonis bonus. Vterque vtrique cordi. Suus rex reginæ placet. Et manus manum fricat. Graculus ad graculum. Contrariorum genus sic habet: ἐκ δίκαια κἄδικα, κακῶς τε καὶ μικρῶς id est, & iusta & iniusta, probe & improbe, apud Aristophanem. ἑκοῦσί τε καὶ ἄκουσι: id est, Volentibusque & nolentibus. apud Platonem. Item, οὐδὲν ἔπος οὐδὲ ἔργον: id est, nullum dictum, neque factum. Apud nostros item: Verum vbi phas versum atque nephas: Facta atque infecta canebat. Quo tropo sic vsus est Valerius Maximus, vt ad verum sensum non cohæreat, tantum exaggerat: Obtestantem, inquit, se aduersus omne phas & nephas, quum in summo esset imperio, à te equite Romano fuisse trucidatum. Nam qui consistit vt facinus nepharium dicatur esse factum aduersus omne nephas. Quo iure, quaque iniuria. Quidvis & facere & pati. Digna atque indigna. Quid dixit, aut quid tacuit? Domi belloque. Publice, priuatim. Quod scis, nescis: clamque palamque: iocaq; & seria. Manibus pedibusque: noctesque diesque. Quæ prima, aut vltima ponas: neque magnum, neque paruum. Iuuenesque senesque. Dijs hominibusque plaudentibus. Ad hanc formam pertinent etiam hæc passim apud poetas obuia: παρθένος ἀπάρθενος. νύμφη ἄνυμφος.

νύμφη. ἄγαμος γάμος: ἄπολις πόλις. δύσπαρις πάρις. δυσδαίμων εὐδαιμονία. ἄδωρα δῶρα. ἀδεὲς δέος. ἀπόλεμος πόλεμος. ἄκοσμος κόσμος. ἄχαρις χάρις. ἄπλουτος πλοῦτος. id est: Virgo nō virgo. Sponsa nō sponsa, Nuptiæ nō nuptiæ. Non ciuitas ciuitas. Malus Paris Paris. Infelix felicitas. Non dona dona. Non metuendus metus. Non bellū bellū. Ornatus inornatus, Ingrata gratia. Inopes opes. Hæc ἐναντίωσις nonnunquam accidit & in dictione composita: vt μωρόσοφος, id est, Stulte sapiens: & γλυκύπικρος, id est, Dulciter amarus. Sic enim, Plutarcho teste, suum affectum vocant amantes ex voluptate & dolore mixtum, ita vt libenter contabescant. Huc pertinet & illa ἐναντίωσις αἰνιγματώδης, id est, cōtrarietas ænigmatica: vt, φέρων οὐ φέρω, ἔχων οὐκ ἔχω, & ἀνήρ τε οὐκ ἀνήρ, ὄρνιθα καὶ οὐκ ὄρνιθα, ἰδών τε καὶ οὐκ ἰδών, ἐπὶ ξύλου καὶ οὐ ξύλου, καθημένην καὶ οὐ καθημένην, λίθῳ καὶ οὐ λίθῳ, βάλλει τε καὶ οὐ βάλλει. id est: Portans non porto, habens non habeo: vir & non vir, auem & non auem, vidensq; & non videns, in ligno & non ligno, sedentem & non sedentem, lapide & non lapide, iaculatur & non iaculatur. Quod ænigma refertur & apud Athenæum ex Clearcho, & apud Tryphonem: cuius meminit Plato quoque. Huius formæ sunt & illa: ἄγλωσσος λάλος, id est, Elinguis loquax: θρωτὸς ἄθρωτος, id est, Vulnerabilis inuulnerabilis: δασὺς λεῖος, id est, Hirsutus leuis: ἄγονος γόνος, id est, Fœtus non fœtus. Cuiusmodi permulta proponit ac soluit Athenæus libro decimo. Neque respuit adagiorum ratio ænigmaticam obscuritatem, quanquam alias improbatam: imo velut familiarem libenter amplectitur. Quod genus fuerit, si quis parum sane locutum iubeat Anticyram nauigare, aut porcum cædere, aut squillam è sepulchris vellere: quorum primum est apud Horatium, alterum apud Plautum, tertium apud Theocritum. Proinde & oracula pleraque in ius prouerbiorum abierunt, & Pythagoræ symbola ad parœmiarum naturam videntur pertinere. Præcipue peculiaris est adagiorum generi hyperbole: vt, Cœlum territat armis: &, Saxa clamore rumpit: &, Risu diffluo: maxime si qua metaphoræ species admisceatur. Effertur varijs modis, vel per denominationem, vel per comparationem, vel per similitudinem, vel per epitheton. Exempla sunt, Alter Aristarchus. Et, Noster hic Phalaris. Et, Stentore clamosior. Velut leæna in machæra. Stentorea vox. Nestorea facundia. Neque vero pigebit ceu fontes aliquot indicare, a quibus genus hoc figurarum duci possit.

Ab ipsa re.

Sumitur enim interdum ab ipsa re, quoties hominem scelestū scelus appellamus: dedecorosum, dedecus: pestilentem, pestem: lurconem, barathrum: tenebrionem, tenebras: contaminatum, labem: spurcum, cœnum, contemptum, quisquilias: impurum, sterquilinium: portentosum, portentum: molestum, hulcus: carcere dignum, carcerem. Quorum vnumquodque fere potest & per comparationem efferri: vt, χρυσοῦ χρυσοτέρα, id est, Auro magis aurea: &, Ipsa nequitia nequior, Cæcitate cæcior, Loquacitate loquacior, Deformitate deformior, Ipsa siti siticulosior, Paupertate pauperior, Infortunio infortunatior, Ipsa infantior infantia. Ad hanc classem pertinent & illa, Pater esuritionum: &, Omnis eloquentiæ fons: &, Plus quam infantissimus: & plus quam perditus.

A rebus similibus.

Huic proxima sunt, quæ à rebus similibus trahuntur: vt, Melle dulcior, Pice nigrior, Niue candidior, Oleo tranquillior, infima auricula mollior, Auro purior, Plumbo stupidior, Stipite tardior, Litore surdior, Iracundior Adria, Æquore surdior, Spongia bibacior, Harenis sitientior, Pumice siccior, Ære Dodonæo loquacior, Vitro fragilior, Pila volubilior, Cothurno instabilior, Clematide Ægyptia gracilior, Alno procerior, Cote durior, Sole clarius, Sidere pulchrior, Buxo pallidior, Sardois herbis amarior, Alga vilior, Ætna æstuantior, Beta insulsior, Trutina iustior, Spina distortior, Ampulla vanior, Pluma leuior, Vento instabilior, Morte odiosior, Barathro capacior, Labyrintho inuolutior, Corchoro vilior, Subere leuior, Dolio pertuso incontinentior, Laterna perlucentior, Clepsydra perstillantior, Fonte purior, Euripo mobilior, Oculis charior, Luce dulcior, Vita antiquior, Rubo arefacto præfractior, Crambe recocta molestior, Clauo purior, Floralibus licentiosior.

Ab animantibus.

Item ab animantibus vt, Muliere loquacior, Passere salacior, Hirco libidinosior, Ceruo viuacior, Cornice annosior, Graculo magis obstreperus, Luscinia vocalior, Dipsade nocentior, Vipera virulentior, Vulpe fraudulentior, Echino asperior, Porcello Acarnanio lenior, Anguilla magis lubricus, Lepore timidior, Limace tardior, Pisce sanior, Pisce magis mutus, Delphino lasciuior, Phœnice rarior, Scropha fœcundior alba, Nigro cygno rarior, Hydra magis versipellis, Albo coruo rarior, Vulture edacior Scorpijs improbior, Testudine tardior, Glire somniculosior, Sue indoctior, Asello stolidior, Hydris immitior, Dama pauidior, Hirudine bibacior, Cane rixosior, Vrso hispidior, Tipula leuior. Cuiusmodi quædam congerit & Lucianus: ὀργιλότεροι μὲν τῶν κυνιδίων ὄντες, δειλότεροι δὲ τῶν λαγωῶν, κολακευτικώτεροι δὲ τῶν πιθήκων, ἀσελγέστεροι δὲ τῶν ὄνων, ἁρπακτικώτεροι δὲ τῶν γαλῶν, φιλονεικότεροι δὲ τῶν ἀλεκτρυόνων. id est: Cum sint iracundiores catellis, timidiores leporibus, adulantiores simijs, libidinosiores asinis, rapaciores felibus, contentiosiores gallis gallinaceis. Item Plutarchus aduersus vsuram: ἀπιθανώτερος ἂν κολοιοῦ, ἀφωνότερος πέρδικος, καὶ κυνὸς ἀχρειότερος. id est: Cum minus fidei tibi habeatur quam graculo, magis mutus sis quam perdix, abiectior seruiliorque cane.

A personis Deorum.

Ducuntur à personis deorum: Diana intactior, Ipsis Charitibus humanior, Priapo salacior, Venere formosior, Mercurio facundior, Momo mordacior, Vertumno inconstantior, Proteo mutabilior, Empusa magis varius.

A personis fabulosis.

A personis fabulosis: Tantalo sitientior, Atreo crudelior, Cyclope immanior, Oreste insanior, Vlysse dolosior, Nestore facundior, Glauco stupidior, Iro pauperior, Penelope castior, Nireo formosior, Tithono viuacior, Erisichthone esurientior, Niobe fœcundior, Stentore clamosior, Tiresia cæcior, Busiride illaudatior, Sphinge inuolutior, Labyrintho intricatior, Dædalo ingeniosior, Icaro audacior, Gigantibus elatior, Gryllo stultior, Lynceo perspicacior, Excetra pertinacior.

A personis comœdiarum.

A personis comœdiarum: Thrasone Terentiano gloriosior, Demea iurgiosior, Mitione facilior, Gnathone adulantior, Phormione confidentior, Dauo versutior, Thaide blandior, Euclione parcior.

A personis historiarum.

A personis historiarum: Zoilo inuidentior, Catone seuerior, Timone inhumanior, Phalaride crudelior, Timotheo felicior, Sardanapalo nequior, Numa religiosior, Phocione iustior, Aristide incorruptior, Crœso ditior, Crasso numatior, Codro pauperior, Æsopo luxuriosior, Herostrato ambitiosior, Fabio cunctatior, Socrate patientior, Milone robustior, Chrysippo acutior, Thrachalo vocalior, Curione obliuiosior, Nostri temporis Aristarchus, Christianorum Epicurus: item, Præposterus Cato.

A gentibus.

A Gentibus: Pœno perfidior, Scytha asperior, Scythotauris inhospitalior, Cretensi mendacior, Parthis vanior. Thracibus bibacior, Thessalo perfidior, Care vilior, Sybarita fastuosior, Milesijs effœminatior, Arabibus ditior, Pygmæo breuior, Arcade stolidior.

Ab officijs.

Ab officijs: Lenone magis periurus, Cinædo mollior, Milite gloriosior, Areopagita tristior, Tyranno violentior, Carnifice immanior.

De præmollienda Parœmia.

Iam illud, tametsi minutulum humilius q; videatur, tamen postea quam docendi munus suscepimus, non grauabimur propter imperitiores admonere: videlicet vt in vsurpandis adagijs meminerimus, quod in verbis nouatis, aut durius translatis fieri Fabius iubet, id quod ait à Græcis elegantissime præceptum esse, videlicet προεπιπλήττειν τῇ ὑπερβολῇ ita nos oportebit προεπιπλήττειν τῇ παροιμίᾳ, hoc est, præcastigare, & velut occurere parœmiæ: si quando vel obscurior, vel alioqui durior videbitur. Recipit enim hoc genus, sicuti paulo superius ostensum est, & metaphoras quantumlibet duras, & nouationes vocum licentiosas, & hyperbolas parum pudentes, & allegorias ad ænigma vsque obscuras. Græci προεπιπλήττουσιν his ferme modis: κατὰ τὴν παροιμίαν, ὥς φασι, φασί, τὸ λεγόμενον, τὸ τοῦ λόγου, ὡς παλαιός φησι λόγος, ὥσπερ λέγουσιν, ὡς λέγεται, ὡς λέγομεν παροιμιαζόμενοι, ὡς λέγουσιν οἱ παίζοντες, καλῶς εἴρηται. id est: iuxta prouerbium, vt aiunt, aiunt, quod dicitur, quod dici solet, vt antiquum ait dictum, vt dicunt, vt dicitur, vt dicimus prouerbio, vt dicunt iocantes, recte dictum est. Iisdem ferme rationibus vtuntur Latini: Aiunt, vt aiunt, vt est in veteri prouerbio, iuxta vulgo tritum sermonem, quemadmodum vulgo dici consueuit, vt vetus verbum vsurpem, vt adagio dictum est, vere hoc dicunt.

DES. ERASMI ROTERODAMI, IVNII, COGNATI, ET ALIORVM παροιμιογράφων ADAGIA IN LOCOS COMMVNES

Digesta. Locus I.

ABERRANDI.

Quis aberret à ianua.

TIΣ ἂν θύρας ἁμάρτοι; id est: Quis aberret à ianua? Dici solitum, vbi quis penitus aberrat à vero, totoque fallitur iudicio. Vsurpatur ab Aristotele τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ libro 2. ipsa statim in fronte: & in omnibus quidem exemplaribus, quæ mihi videre contigit, θύρας per υ scriptũ reperio. Præterea ianuam vertit Argyropylus, nec malus interpres, nec philosophus cuiquam aspernandus. Ad hæc Auerrois, cuius nunc præcipua in philosophiæ scholis autoritas, hunc enarrans locum, palam declarat sese de ianua sensisse. Deniq; in commentarijs Alexandri Aphrodisei, consimili modo θύρας inuenio. Quod si quo modo fas esset, à tot exemplaribus, à tantis autoribus dissentire, mihi quidem magis probabilis lectio videatur, si θήρας legatur per η non per υ. Quod autem θύρας irrepsit, mirandum non est. Primum, quod perfacilis erat lapsus vnius literulæ deprauatione, haud scio, an fortuita, maxime cum in sono nihil ferme sit discriminis. Deinde metaphoræ ratio magis obuia, magisque ad manum sita, fieri potuit, vt doctis etiam philosophis imposuerit. Quippe quibus fabula non perinde nota fuerit, vt communis illa similitudo de domus ingressu, deque primis cognitionis principijs. Postremo de codicum inter se consensu nequaquam mirandum videbitur, ijs qui sunt vel mediocriter in pensitandis conferendisque codicibus exercitati. Fit enim sæpenumero, vt vnius archetypi mendum, modo veri fucum aliquem præ se ferat, in vniuersam deinde veluti posteritatem librorum propagetur,

Καὶ παῖδας παίδων καί τοι μετόπισθε γένωνται

Neque vero hæc dixerim, quod hac de re, si quis forte diuersum sentiat, digladiari velim, vel quod hoc sit ab nostro instituto alienum, vel quod non ignorem quam lubrica, plenaque discriminis res sit, in tantis autoribus quicquam immutare. Tantum coniecturas, quibus adducor, in medium adferam. Quæ si cui videbuntur idoneæ, nostræ subscribet opinioni: sin minus, veterem sentẽtiam hoc iam obtinebit libentius, quod etiam in dubium vocata, vicerit. Primum igitur omnium mihi scrupulum haud mediocrẽ iniecit vetustissimus simul & emendatissimus codex orationum Aristidis rhetoris, in quo non solum θήρας inuenio scriptum, verũ etiam indicatam fabulam antiquissimam, pariter & autorem, vnde prouerbium hoc Aristotelicum, ni fallor, diminarit. Igitur Aristidis in oratione, cui titulus, Pericles, verba sunt hæc: οὐκοῦν πρὶν τινὰ τῶν ἀντιπάλων ἑλεῖν ἕνα τῶν φίλων θηράσας ἄγεις καὶ πέπονθας ταυτὸν τῷ Πινδάρου Πηλεῖ, ὃς τῆς θήρας διήμαρτε, καὶ τὸν Εὐρυτίωνα φίλτατον ὄντα αὐτῷ προσδιέφθειρε. id est: Itaque prius quam aduersariorum quempiam ceperis, vnum ex amicis venatu nactus adducis. Atque idem accidit tibi, quod apud Pindarum Peleo, qui aberrans à fera, quam petebat, Eurytionem, quem sibi charissimum habebat, interemit. Adstipulantur hoc loco scholia, quæ extant in hunc autorẽ: nullo quidem certo titulo, veruntamen, sicuti res indicat, hominis nec indiligentis, nec indocti. Proinde non grauabor & huius adscribere verba, si quis forte fortuna requisiturus est: μέμνηται, inquit, ἐν ὕμνοις Πίνδαρος, ὅτι τὸν Εὐρυτίωνα τὸν τοῦ Ἴρου τοῦ Ἄκτορος παῖδα, ἕνα ὄντα τῶν Ἀργοναυτῶν, συνθηρεύοντα ἄκων ἀπέκτεινε Πηλεύς. φίλον δὲ λέγει, ἐπειδὴ συγγενὴς τούτου ἦν. Πηλεὺς γὰρ πρὸ Θέτιδος, θυγατέρα Ἄκτορος τὴν Πολυμήλην εἶχε γυναῖκα. ὁ δὲ Ἄκτωρ πατὴρ Ἴρου, ὃς παῖδα ἔσχε τὸν Εὐρυτίωνα. id est: Meminit in hymnis Pindarus, quemadmodum Eurytionem Iri, cui pater Actor, filium, ex Argonautis vnum, secum venantem imprudens occiderit Peleus. Amicum autem vocat, quod huic esset affinis. Nam Peleus ante Thetidem, Polymelum habuerat vxorem Actoris filiam. Porro Actor Iri pater erat, cui filius Eurytion. Proinde non dissimile veri videtur, ex Pindaro profectum adagium, quod tacito, sicuti fere facit, autoris nomine vsurpauit Aristoteles: vt intelligamus illum τὸν θήρας διαμαρτεῖν, qui non solum feram ea parte non ferit, quam destinarat, verum toto aberrat captu, ne attingens quidem quod appetebat. Iam vero neq; postularim, vt quisquam hæc probet: nisi videbuntur cum Aristotelis sententia vel ad amussim, vt aiunt, congruere. Differit enim eo loco Philosophus de rerum naturalium cognitione, quæ sit eadem & facilis & difficilis. Facilitatis illud argumentum adducit, quod ea nemini non aliqua ex parte contigit: difficultatis, quod exacte nulli. Neminem autem fuisse, qui nihil omnino veritatis in rerum cognitione naturalium attigerit, id prouerbio veluti fulcit: τίς ἂν. inquiens, θήρας ἁμάρτοι. Tanquam singulorum exactam tenere scientiam, perinde sit, quasi si quancunq; partem destinaris, eam citra errorem ferias: rursum vbiq; labi, sit veluti à toto corpore aberrare, & in aliud longe diuersum ceu telũ deflecti coniecturam. Verũ quo curioso etiam lectori, ac δυσπείστῳ fiat satis, ipsius Aristotelis, ex eo quem dixi libro, verba subscribã: ἡ περὶ τὸν ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλεπή, τῇ δὲ ῥᾳδία. σημεῖον δὲ τὸ μήτε ἀξίως μηδένα δύνασθαι τυχεῖν αὐτὸν, μήτε πάντως ἀποτυγχάνειν, ἀλλ' ἕκαστον λέγειν τι περὶ τῆς φύσεως, καὶ καθ' ἕνα μηδὲν, ἢ μικρὸν ἐπιβάλλειν αὐτῇ, ἐκ πάντων δὲ συναθροιζομένων γίνεσθαί τι μέγεθος. ὥστ' εἴπερ ἔοικεν ἔχειν, καθάπερ τυγχάνομεν παροιμιαζόμενοι, τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; ταύτῃ μὲν εἴη ῥᾳδία. τὸ δ' ὅλον τ' ἔχειν καὶ μέρος μὴ δύνασθαι, δηλεῖ τὸ χαλεπὸν αὐτῆς. id est: Veritatis consideratio partim difficilis est, partim facilis. Huius rei illud argumentum est, quod neq; quisquã illam sit assecutus pro rei dignitate, neq; rursum omnino frustratus sit aliquis: sed cum vnusquisq; aliquid de natura differat, fit vt vnusquisq; per se nihil, aut paulum adferat ad illam momenti: verum ex omnib. in vnum collectis aliqua magnitudo conflettur. Itaque si res ad eum videtur habere modum, quemadmodum prouerbio dicimus: Quis non attigerit ostium? hoc quidem nomine facilis fuerit. Cæterum habere totum, partem autẽ non posse, difficultatem illius declarat. In his philosophi verbis non video quis locus sit ianuæ. Verum illa similitudo principiorum & ostij præbuit, ni fallor, erroris ansam. Quin potius, ἁμαρτάνειν τῆς θήρας Aristoteles sentit eum, qui nulla ex parte consequitur quod petit: id quod mox τὸ ὅλον ἔχειν vocat, quasi confusim, ac generatim habere: cui contrarium τὸ μέρος ἔχειν, facit, velut exacte tenere, & non solum feram vtcunque, sed hanc aut illam beluæ partem, quã maxime velis, attingere. Tametsi in hunc locum interpres tam multos adfert sensus, vt nullum idoneum percepisse videatur. Idem admonet etiam lectionem aliam alijs placere. Quod quoties fit, mihi protinus suboritur suspicio, mendũ aliquod subesse. Alioqui ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ: id est, Simplex veritatis oratio, quemadmodum vere dixit Euripides. Iam vero mihi telum illud restat potissimum, Alexander Aphrodiseus: qui præterquam quod tota eius oratio nostræ sententiæ palam suffragatur, nominatim etiã admonet, prouerbij metaphoram à sagittarijs esse ductam, quorum nemo solet à lato aberrare scopo, nimirum cuiusmodi est tota belua, cum ab exili scopo nonnunquam aberrent. Sed præstiterit & huius verba eatenus subscribere, quatenus ad prouerbij pertinent explanationem: δοκεῖ δέ μοι, διὰ τοῦ μὲν τοὺς πολλούς τι ἐπιβάλλεσθαι λέγειν περὶ αὐτῆς, καὶ μηδένα αὐτῶν πάντῃ διαμαρτάνειν, δεικνύναι τὸ κατὰ φύσιν ἡμῖν εἶναι, τὴν δὲ τὴν πραγματείαν. διὰ δὲ τοῦ μηδένα κατ' ἀξίαν εἰρηκέναι περὶ αὐτῆς, τὸ μέγεθος αὐτῆς ἐνδείκνυσθαι καὶ τὴν χαλεπότητα, καὶ ὅτι μὴ χρὴ πάρεργον ποιεῖσθαι τὴν ζήτησιν αὐτῆς. ἔχεσθαι μὲν γὰρ αὐτῆς χρή, ὅτι ἡμῖν ἐστι κατὰ φύσιν, μὴ παρέργως δέ, ὅτι ἐστι χαλεπή. προτρέπει δ' αὖ ἡμᾶς δι' ὧν εἴρηκε, καὶ ἐπὶ τὸ μήτε καταφρονεῖν αὐτῆς ὡς ῥᾳδίας πάντῃ, μήτε ἀπογινώσκειν, ὡς πάντῃ χαλεπῆς. ὥστε εἴπερ ἔοικεν ἔχειν καθάπερ τυγχάνομεν παροιμιαζόμενοι, τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; ὅτι τὸ πάντας τι ὑγιὲς εἰρηκέναι τοὺς περὶ αὐτὸν λέγοντας σημεῖον ἂν εἴη τοῦ ῥᾳδίαν αὐτὴν εἶναι, ἔδειξε τῇ παροιμίᾳ προσχρησάμενος τῇ, τίς ἂν θήρας ἁμάρτοι: ἣ λέγεται μὲν ἐπὶ τῶν εὐκόλων καὶ μηδὲν χαλεπὸν καὶ δυσεύρετον ἐχόντων. εἴρηται δὲ ἀπὸ τῶν τοξοτῶν, τῶν ἐπὶ σκοπὸν τοξευόντων. οὗτοι γὰρ ἂν μὲν στενὸς ὁ προκείμενος ᾖ σκοπός, οὐ ῥᾳδίως αὐτοῦ τυγχάνουσιν· ἂν δὲ ᾖ πλατύς, οὐ χαλεπὸν τὸ τούτου τυγχάνειν· διὸ καὶ πάντες τυγχάνουσιν, ῥᾴδιον τοῦτο. id est: Videtur autem mihi quod permulti tentant de ea differere, neque quisquam illorum omni ex parte fallitur, hoc argumento demonstrare, tractationem hanc nobis naturalem esse. At rursum quod nemo, pro dignitate, pleneque de illa sit locutus: ex hoc & amplitudinem illius & difficultatem argui posse. Simulq; illud admonere, non oportere obiter aut indiligenter vestigationem illius peragere: imo sectandam quidẽ esse, propterea quod ad eam natura propensi videamur: at rursum non oscitanter, eo quod sit difficilis. Atq; his verbis adhortatur nos, vt eam neq; contemnamus, tanquam omnino facilem: neq; rursum per desperationem ab ea deterreamur, tanquã admodum difficili. Itaque si perinde videtur habere quemadmodum prouerbio dicimus, quis non attigerit ianuam? quod omnes aliquid recte dixerint, quicunq; de ea sunt locuti, id facilitatem illius arguere, adhibito prouerbio demonstrat, nempe illo. Quis non attingat ostium. Quod quidem vsurpari cõsueuit, de reb. factu procliuibus, in quib. omnino nihil insit vel difficile vel arduum. Sumptum est autem à sagittarijs, ad scopũ propositum iaculantib. Siquidem ij, si scopus fuerit minutus, facile fit vt fallant, neq; feriant: sin autẽ amplus, haud difficile feriunt. Hactenus Alexandri verba retulimus: è quib. satis abunde arbitror liquere, θήρας legendum nõ θύρας. Quanquã totum hoc quicquid est, eruditorum iudicio relinquimus. Etenim si quis erit, cui ianua illa impendio placebit, habiturus est, quo suffragiũ suum non omnino absurde tueri possit. Haud enim scio an & antiquitus fieri soleat, quod hodie nonnullis in locis videmus, vt aggeres, qui scopũ sustinent, à laterib. atq; item à tergo muris defendãtur, superne imminente tecto, vt ingressus ille, qui patet, ianuæ speciẽ habere videatur. Porro vehementer imperitus sit oportet, qui nõ solũ nõ attingat scopum aut aggerem, verumetiã ab ipso aberret ingressu, quẽ difficile non sit, vel cuiuis attingere. Mihi tamen vero propius videtur, vt ad Pindaricã fabulam referatur adagium. Sed super hoc, quamadmodum dixi, docti pronunciabunt. Nos commentatoris

officio functi, sat habuimus, quod apud autores inuenerimus quod que nobis videatur, id expendendum in medium proponere. Affine videtur huic prouerbio, quod apud Platonem legitur in Phædro: λυσίας ὁ παντὸς ἡμάρτηκε. id est: Lysias prorsum aberrauit. Allusit huc leuiter Lucianus in Timone, cum ait: Iouis fulmen, quod in Anaxagoram philosophum torserat, fallente manu, ab ipso quidem aberrasse, cæterum in Castoris ac Pollucis templum fuisse detortum. Nec abhorrent ab hac forma, Toto aberrare cœlo: &, Tota aberrare via, quæ retulimus alias.

Tota erras via.

Τῇ πάσῃ ὁδῷ ἐξαμαρτάνεσθαι: id est, Tota aberrare via, prouerbium est in eos, qui vehementer aberrant. Terent. in Eun. Tota erras via, Translatum à viatoribus, qui nonnunquam ita solent aberrare à via, vt non sine dispendio quidem, tamen quo tendebant, perueniant: nonnunquam sic aberrant, vt longe diuertant, & in diuersum tendant. Vnde & exorbitare dicuntur, qui à vero aberrant. Arist. in Ethicis: Haud tota aberrant via. Idem Naturalium lib. 1. scribit priscos illos philosophos naturalium causarum scrutatores, exorbitasse, ac velut è via depulsos prorsus aberrasse à vero. Sumptum est ex Aristophan. Pluto:

ἢ τὸ ὁδῷ τὸ παράπαν ἡμαρτήκαμεν;

Via ne tota prorsus exerrauimus?

Quinetiam hodie dictitant eos in via esse, qui recto consilio quippiam instituunt: extra viam, qui qua non oportet, ratione, rem aggrediuntur. Sunt ferme prouerbiales & illæ metaphoræ, doctis vsitatissimæ: Depellere à via, reducere in viã, monstrare viam, facere viam, sternere viam, aperire viam, præcludere viam, includere viam. Cice. in 1. Philip. Quod si putas, totam ignoras viam gloriæ, Celebre habetur & illud apophthegma: Bene currunt, sed extra viam: Καλῶς μὲν τρέχουσιν, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ.

Toto cœlo errare.

Huic confine est, quod vsurpat Macrobius Saturnal. li. 3. Nunquamne, inquit, Prætextate tibi venit in mentem, toto, vt aiunt, cœlo errasse Vergiliũ? Sumptum videtur ex Aristophanis Ranis:

ὀρθῶς γὰρ ἡμάρτηκεν οὐράνιον γ' ὅσον.

Ab Euripide dicitur in Æschylum, qui plurimum errasset in his quæ dixerat. Metaphora ducta vel à Phaetontis, aut Cereris fabula: vel à nauigantibus, qui cœli siderumque obseruatione cursum moderantur: proinde naucleri, cum vehementer aberrant, in cœli parte longe diuersa cynosuram imaginantur nonnunquam, totoque aberrant cursu. Nisi malumus cœlum pro regione accipere, velut Horatius:

Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt.

Extra calcem.

Idem lib. 21. Ne igitur extra calcem, quod dicitur, sermo decurrens lecturo fastidium ferat, ad explicanda prospecta reuertamur. Quanquam arbitror scripturam vitiatam: legendum autem esse, extra callem, pro extra viam (quod alibi nobis dictum est) vbi quis digreditur à re proposita.

In portu impingere.

Est apud Quintilianum in Institutionibus, In portu impingere: pro eo quod est, statim in ipso operis ingressu peccare. Vsurpatur & à diuo Hieronymo in apologia secunda aduersus Ruffinum: Statim de portu egrediens, nauim impegi. Idem ad Pammachiũ: Egredientes de portu statim impegimus. Sumptum à nauigantibus, qui magno cum dedecore prius quam portu exierint, nauim illidunt. In diuersum sensum inflexit Papyrius Fabianus, referente Seneca in controuersijs: Nauim in portu mergis, de sene qui luxuriari cœperat aliena ætate. Apte dicetur in omnes, qui negocio iam propemodum cum laude confecto, in extremo degenerant. Idem est apud Græcos, ἐν τῷ λιμένι προσκρούειν: id est, In portu impingere. Nilus quidam Græcus autor ita refert: μὴ ἐπαίρου, μήπως τὸ ναυάγιον ἐν τῷ λιμένι γένηται. id est Ne efferaris animo, ne forte naufragium tibi fiat in portu.

In limine deficere, aut offendere.

Huic proximum sit illud: In limine offendere, aut deficere. Translatum ab ijs, qui domum egressuri, statim in limine pedem offendunt, prius quam quicquam occeperint agere. Vergil.

— Cur indecores in limine primo Deficimus?

Id est, statim, ac vix dum inito bello. Duriuscule dixit Qu. Curtius lib. 6. In ipso limine victoriæ stamus. pro eo quod est, proxima est victoria. Huic contrarium est, quod in Epistolis ad Lucilium scribit Seneca: In summo deficit cliuo. Ducta translatione ab ijs, qui conscenso propemodum monte, tum delassantur, cum proximi sunt cacumini.

Cantherius in porta.

Confine est superioribus: Cantherius in porta. Natum à Sulpitio Galba quodam, cui cum prouinciam exituro, Cantherius in porta cecidisset: Rideo, inquit, te Cantheri in porta, cum tam longum iter sis iturus, iam lassum esse te, cum vix dum sis ingressus. Quod dictum in prouerbiũ abijt. Refertur adagium à Festo Pompeio in dictione, Ridiculus: atq; is indicat conuenire, cum quis in principio rei vix inchoatę deficit animo. Quid autẽ sit Cantherius, dilucide exponit, nempe equus exectis testib. vt hoc differat Cantherius ab equo, quo maialis à verre, capus à gallo, veruex ab ariete.

De limine offendere.

De limine offendere dixit Tertullianus specie prouerbij, pro in ipso operis negotijve suscepti primordio peccare: vt sit idem quod illud Fabij Quintiliani, in portu impingere. Vsus est in libro aduersus Valentinianos: A manifesto ad occultum retorquere, de limine offendere est.

Ἀμφαξονεῖν.

Ἀμφαξονεῖν Prouerbialiter dicitur, vt annotat Iliad. 5. Eustathius, qui non recta via incedit: quod simili tropo Exorbitate Latine dicimus. nam ἄξονες etiam orbitas significant, quas ἁρματροχίας Callimachus dixit. Sic Epicureos voluptatibus summum bonum metientes ἀμφαξονεῖν dicemus, quod Augustinus in libris de Ciuitate Dei exorbitare ab itinere sapientiæ & lege iustitiæ. Quãquam & labare genib. ac succidere incessu parũ firmo, ἀμφαξονεῖν significare, Hesychius & Pausanias in Rhetorico lexico annotant: id quod accidit infirmis, & inualido corpore nutantibus, aut quib. epigonatis, seu conchula genu muniens luxata est. Dicetur ergo non modo de ijs, qui à vulgata veraque opinione recedunt, & longo vsu receptam à doctis sententiam fastidiunt, quomodo Cleanthes Samius olim, & nuper Copernicus, cœlum stare, sedemq; telluris circumrotari asseuerarunt, præter astronomorum omnium consensum: verumetiam de his, qui instabili doctrina ad quemuis argumenti crepitũ vacillant, atq; in alienam sententiã manus dant.

A lineis excidere.

Prouerbialiter vtrunque Tertullianus, A lineis excidere, pro eo quod est, ab instituto & proposito aberrare, libro aduersus Hermogenem: Et hic à lineis tuis excidisti, quibus circa personã Dei vsus es. Translatione sumpta à Geometria, quæ lineis omnia perficit. ita concionatorem à proposita materia latius euagantem, à lineis excidisse dicemus. Sic è diuerso, Lineæ insistere dixit libr. 4. aduersus Marcionem: pro, in instituto permanere. sic enim inquit: Puto me non temere hucusque adhuc lineæ insistere, qua definio nusquam omnino alium Deũ à Christo reuelatum. Frequens autem vsus linearum specie prouerbij apud hunc autorem est. nam & ijsdem dimicare lineis dixit: pro, intra certa argumentorum septa permanere. & Lineas aliquas præducere: pro, certã materiæ legẽ præfinire. & Ad lineas & in gradum, libro 1. aduersus Marcionem: pro, ad propositum atq; institutum. & Lineis claudere materiam: hoc est, stata quædam argumenta præfinire, intra quæ ceu cancellos quosdam coerceatur liberior orationis euagatio. Ducta metaphora à certantium luctantiumue lineis, quas intra decertent. Hinc manauit vrbanus iocus Cassij Seueri, qui aduersus eos qui in diuersa subsellia transeunt, lineam poposcit, vt est apud Fabium: velut obicem certum & præfinitum limitem, quem transgredi non liceat. ridiculum enim est, quod Cælius istud de longurijs interpretatur. Eodem spectat & Hieronymi illud in Luciferiani dialogo: In gradum rursus ac lineas regredere. Ab eadem metaphora fluxerunt & hæ loquendi formulæ apud Ciceronem, pro Pub. Quintio: Si extra hos cancellos egredi conabor, quos mihi ipsi circundedi, & lib. de oratore 1. Et quasi certarum artium forensibus cancellis circumscriptam scientiam. Neque silentio prætereundũ est quod annotat Donatus in Eunuchum Terentianam: Longis lineis fieri: pro eo quod est, de longinquo.

Faber cadit cum ferias fullonem.

Arnobius lib. 6. aduersus gentes lepidum vsurpat adagium: quo vti licebit, quoties significabimus immerentem plecti aut perstringi: veluti si quis in re ridicula, exposita muri esca lætifera, catellũ imprudenter è medio tollat. eius verba sunt: Nonne illud est quæso, quod in vulgaribus prouerbijs dicitur, fabrum cadere quum ferias fullonem? Eleganter ad vsum trahi poterit hoc pacto, si quis Ruellj opinionem de herba quapiam flagellare volens, inscienter Fuchsium etiam aut Dodonæum Rembertum erroris conuincat: istic enim quadrabit dicterij salsugo, dum alter fullonem ferit, fabrum simul concidere. Finitimum huic est quod apud Athenæum Philylius comicus in fabula quæ πόλεις inscribitur, extulit:

— ὅ, τι ἂν τύχῃ
μάγειρος, ἀδικήσας, αὐλητὴν λαβεῖν
πληγάς — id est:
— Quicquid coquus
Deliquerit, cædi flagris tibicinem.

Eubulus in Leda:

ἠκουσάμην καὶ τοῦτο νὴ τὴν ἑστίαν
οἴκοι ποθ' ἂν ὁ μάγειρος ἐξαμαρτάνοι,
τύπτεσθαι αὐλητήν. — hoc est:
Ecastor audisse memini olim me domi,
Tibicinem cædi, vbi coquus peccauerat:

Solœcus.

Σολοικίζειν, siue Solœcisare dicitur parœmiæ vice, qui à publico vsu quauis ratione discedit: quomodo σολοικίζειν τῷ νοήματι dicitur, qui dictum quodpiam authoris aliter interpretatur, quam cõmunis vsus recipiat, vt annotat Iliad. 22. Eustathius: sic & σολοικίζειν τῷ νεύματι, hoc est, nutu solœcisare quidam scõmate dicitur in Epigrammatibus, vbi Lucilius Flaccum rhetorem τῇ χειρὶ σολοικίζειν dixit eo versu:

Καὶ τῇ χειρὶ τὰ λοιπὰ σολοικίζει διανεύων.

Quod Fabius lib. 1. exponit, in gestu solœcismum inesse scribens,

quum aliud voce, aliud nutu, vel manu demonstratur. qua ratione Polemon Laodiceus inter agonothetas Olympijs ludis, qui Smyrnæ celebrabantur, præfectus, quũ tragœdus indoctus ad ea verba, ὦ ζεῦ, terram commonstrasset: rursus ad illa, ὦ γᾶ, id est, ô terra, manus ad cœlum extulisset: actoris nomen è præmiorum participibus erasit, dictitans, οὗτος τῇ χειρὶ ἐσολοίκισε: id est, Hic manu solœcismum commisit. Strabo lib. 14. ambigit vnde natum sit τὸ σολοικίζειν, an à Solis oppido, Soloni cognomini, an aliunde. Plutarchus Symposiac. prima decade: ἐσθῆτι τε περιττῇ καὶ ἀκολουθίᾳ παίδων ὑποσολοικότερος. id est: Vestitu operoso & puerorũ comitatu à plebe differens, & (vt ita dicam) solœcisans nonnihil. Cicero ὑπόσολοικον dixit quod indecorum sit, & ab honestate absonum, vt libro ad Attic. 2. Est enim ὑπόσολοικον, qui velim vitare omnium deliciarum suspicionem, repente ἀναφαίνεσθαι non solum delicate, sed etiam inepte peregrinantẽ. Anacreon lyricus σόλοικον φθόγγον, pro lingua barbara extulit. & Hipponax Solœcos barbaros vocat. ibi: καὶ τοὺς σολοίκους ἵν' ἐθέλουσιν περνᾶσιν. hoc est: Barbaros vbi lubet venum exponunt. Eubulus in Amalthea κρέας βόειον ἀσόλοικον dixit frustum bubulæ carnis integrum, nihilq; habens vitij, quasi dicas, non solœcum. similiter & ἀσόλοικος λόγος, id est, oratio nõ Solœca dicitur Laertio, ab omni vitio pura. Ridiculum est grammaticorum commentum, qui Solœcismum exponunt etymo, σώου λόγου αἰκισμόν, velut sani sermonis ludibrium. Plutarchus alicubi discipulum minus attentum, atque in auditorio aliud agentem, σολοικίζειν περὶ τὴν ἀκρόασιν dicit, hoc est, in auscultando solœcisare. & Lucianus σολοικισμὸν ἡδονῶν, id est, voluptatum solœcismum noue dixit, sed tamen prouerbij specie pro earum abusu.

Non respondet opinioni calculus.

Iustinianus in suis Institutionibus, tit. Quibus ex causis manumittere non licet: Sæpe enim (inquit) de facultatibus suis amplius, quam in ijs est, sperant homines. Et sane ea est hominum philautia, vt vnicuiq; sua facile quam maxima videantur, & plus sæpe fit in opinione, quam calculo. Francisc. Balduinus in eundem Iustiniani locũ: Sed vbi in ea re (inquit) peccauimus, fit errore opinionis, non quidem eleuantis, sed minuentis censum: qui maior est: sed potius extollentis minorem, & ita liberaliter magnificantis, vt plerunque non respondeat opinioni calculus.

Solœcismum admittere.

Quicquid fit perperam, nec recte & ordine peragitur, solœcismus cõmuni prouerbio dicitur. Sic Lucianus de saltatione: πολλοὶ γὰρ τῶν ὀρχηστῶν καὶ σολοικίας δεινὰς ἐν τῇ ὀρχήσει ὑπ' ἀμαθίας ἐπιδείκνυνται. Multi enim saltatores præ imperitia solœcismos luculentos inter saltandum præferunt: cum scilicet aut inconcinne & extra numeros rhythmosque mouentur, aut serius tardiusve mouentur. Et alibi itidem, tum in Pseudologista seu solœcista. Solœcismus autem est vitiosa orationis partium constructio. Sic vitiosa constructio mensæ est solœcismus. Extruuntur fercula, construitur oratio. Cicero in Tusculanis: Mensæ epulis conquisitissimis extructæ. Item in Cat. At Cares epulis extructisque mensis, & frequentibus epulis. Budæus Lud. Ruzæo: Mitteres obsodædalum coquum, qui ferculum coqueret scite, atque condiret: mitteres quæ opus sunt ad operosæ culinę condimenta, ne solœcismum in extructione luxuque admitteremus, id est, ne perperam, & inscite ex eo pisce fercula extrueremus. Committitur etiam Solœcismus in voluptatibus, vt ait Lucianus in Nigrino, siue de morib. philosophorum, Iuuenalis sat. 6.

— Solœcismum liceat fecisse marito Martialis:
Sæpe solœcismum mentula nostra facit. Idem lib. 5.
Vnus quum sitis, duo Calliodore sedetis:
 Surge, solœcismum Calliodore facis.

Solœcismum quoque dicuntur admittere, qui cum Leophanis reminisci studeant, in Leosthenem deflectunt. Plutarchus auditorem minime attentum, σολοικίζειν περὶ τὴν ἀκρόασιν, noue dixit. Vide annotationes nostras in Luciani Pseudosophistam, seu Solœcistam.

Retrorsum currere.

Græci, ἐπὶ πυγὴν τρέχειν: Galli, reculer: Germani, aussling lauffen, vice prouerbij vsurpant. Suidas apud Græcos, ἔμπαλιν ἑαυτοῦ τρέχειν, apud Herodianum.

Qui sibi semitam non sapiunt alteri monstrant viam.

Versus est Ennij prouerbialis, in diuinos, citante Erasmo nostro, in eos, qui non sibi, sed alij sapiunt. Cic. in fine libri primi De diuinatione, Nunc illa testabor, non me sortilegos, neque eos qui quæstus causa hariolentur, ne psychomantia quidem, quibus Appius amicus tuus vti solebat, agnoscere:

Non habeo denique nauci Marsum augurem,
Non vicanos aruspices, non de circo astrologos,
Non Isiacos coniectores, non interpretes somnium.
Non enim sunt ij aut scientia aut arte diuini,
Sed superstitiosi vates, impudentesque harioli,
Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas imperat.
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam:
Quibus diuitias pollicentur, ab ijs drachmã ipsi petunt.
De his diuitijs sibi deducant drachmã, reddant cætera.

His versibus subiungit Cicero: Atque hæc quidem Ennius. Huc pertinet & hic versus, quem idem Cicero antea ex eodem Ennio attulerat de vatibus:

Qui sui quæstus causa fictas suscitant sententias.

Idem de diuinatione libro 2. Democritus tamen non inscite nugatur, vt Physicus, quo genere nihil arrogantius:

Quod est ante pedes, nemo spectat, cœli scrutantur plagas.

Qui versus in oculatos, & cautos alijs, non sibi, etiam dicitur. Idem Cic. ibidem, Sed iam ad te venio,

O sancte Apollo, qui vmbilicum certum terrarum obsides,
Vnde superstitiosa primum sæua euasit vox fera.

Subiungit idem, Tuis enim oraculis Chrysippus totum volumen impleuit, partim falsis (vt ego opinor) partim casu veris, vt fit in omni ratione sæpissime, partim flexiloquis & obscuris. Apud Erasmum autem vox, semetipse in 7. versu Ennij, Qui sibi semetipse non sapiunt, &c. mendo nec ipsa videtur carere: & pro, Semetipse, reponendum, semitam.

Tota regione errare.

Sic loquuntur boni scriptores, Toto cœlo errare, tota via. Iam tota regione, & tota via, idem valent. T. Lucretius lib. de rerum natura 6.

Quo magis errantes tota regione feruntur,

Sunt qui pro regione, legunt ratione: & qui, cæca ratione. Erasmus noster habet, Toto cœlo: &, Tota via.

Auius à vera longe ratione recedit.

Delectatus videtur Lucretius his versib. lib. 1.

Auius à vera longe ratione vagaris. ibidem:
Magnopere à vero, longeque errasse videntur. lib. 2.
Auius à vera longe ratione recedit. ibidem:
— Procul auius erras.

Sunt illi etiam vsitata huiusmodi loquendi genera: Desipere est, furiosum est, pingue est, ridiculum, delirum, perdelirum est, æqua dementia. lib. 5.

Cætera de genere hoc adfingere & addere Memmi,
Desipere est. — Ibidem:
Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse
Rebus, & inde homines didicisse vocabula prima,
Desipere est. — Laertius:

Sed valde pingue est (inquit Aristot. 1. Meteor.) vnumquodque eorum quæ mouentur in cœlo, existimare paruum esse, &c. Idem de Epicuro agens: Vnam autem earum rerum afferre causam, quę multis modis videntur disputari posse furiosum est. Aristot. lib. 2. Meteor. Ridiculi sunt etiam omnes, qui solem ali humido existimarunt. Idem ibidem cap. 3. Similiter ridiculum est etiam, si quis dixerit terræ sudorem esse mare, &c. Lucr. lib. 1.

— Tum delirum esse videtur. Item:
— Perdelirum esse videtur. Ibidem.
Æqua videtur enim dementia, dicere vtrumque.
 Idem libr. 3.
Denique connubia ad Veneris, partusque ferarum
Esse animas præsto, deridiculum esse videtur.

A signo aberrare.

Ibidem: Instar imperiti sagittarii à signo procul aberrat: quod quidem mendacium nuncupatum est. Aberrare à scopo, atque id genus aliæ figuræ omnes prouerbium sapiunt. Vide apud Erasm. Scopum attingere, Ante, Scopus nullus propositus: & infra, Ex pharetra obscura sagittare.

In foueam incidere.

Ibidem: In foueas ambiguitatesque multas propter rerum imperitiam incidit. Vide Erasm. Incidit in foueam.

Viam in forum ignorat.

Ibidem, Qui philosophiæ studio abutuntur ab ineunte ætate, primum quidem viam in forum ignorant, neque iudicium, aut cõsilium aut concilium ciuitatis aliud vbi sit, norunt: leges autem decretaque vel promulgata, vel scripta, nec vident, nec audiunt. Huic haud absimile ante, Ne numerare scit.

Ad pedes.

Ibidem: Si quando vir talis, vel priuatim cum aliquo, vel publice in iudicio, siue alibi, de his quæ ad pedes & in conspectu sunt, disserere cogitur. Paulò ante de Thaletis casu: Thaletem, dum cœlum suspiceret, intentus sideribus, in foueam cadentem, Tracensis quædã eius ancilla concinna & lepida arguisse dicitur, quod quæ in cœlo sunt, peruidere contenderet, quæ vero proxima & ad pedes, non videret. Quæ sub terra sunt, & quæ supra dimetiens, & arte cœlum transcendens, omnem perscrutata naturam rerum omniũ, quæ ad vniuersum pertinent: his autem quæ prope sunt, solis, nullo modo applicans se: idem similiter omnibus, qui in philosophia versantur, obijci potest. Latet enim philosophum non modo quid agat eius proximus, sed fere homone sit, an brutum. Quid autem homo ipse sit, & quid ipsius naturæ maxime conueniat agere aut pati, exquirit, & laboriose perscrutatur.

Ne currente rota funis eat retro.

Hac elegantissima verborũ vmbra vtitur idem Carm. 3. 10. vbi Lycen suam admonet, vt deposita animi duritie, sese in æquã amoris partẽ recipiat: ni faxit, metuendum ipsi esse, ne fortunæ cursus lætus & secundus aliquando magno ipsius malo in diuersum commutetur. Ingratã, inquit, Veneri pone superbiam, ne currente rota funis eat retro. Metaphoram quidam accersunt à rotis, fune circum-

cum actis, quo rupto illæ in contrariam partē voluūtur. Alij à fune id est, equo funali, quem, σειραφόρον Græci, nonnulli Helciarium vocant: vt sit, ne funalis equus in diuersum feratur, cum sequente rota & curru, quo ipsa vehatur, cursu præcipiti. Sed multo verius & facilius mihi videtur, quod etiam Gul. Cantero, viro doctiss. mihique amicissimo, memini, mirifice placuisse. Horatiū nempe respexisse potius ad machinas illas, rotarum figuram exprimentes, quibus pontes, aliaque immensi ponderis onera, subducuntur, vbi si quid peccetur, aut ab opere manus amoueatur: temporis puncto, omnes etiam maximi conatus pessum eunt: & quæ antea superba summe erant, & elata, repente concidunt, ac in imū destituuntur.

Pro amphora vrceus.

Idem initio de arte poetica, ex eadem plane fornace igneum illud adfert:

—Amphora cœpit Institui: currente rota cur vrceus exit?

qua prouerbiali locutione ingeniose & apte optimus sententiosæ breuitatis magister secundum artis præceptum: aut, si malis primi præcepti appēdicem, & simul maioris lucis gratia adductam similitudinem conclusit: Præceperat, vt scripta, præsertim magnifica, partibus sibi suis iisque belle & apte compositis, constarent; & vt longa ἐκτροπὰ aliaque ambitiosa ornamenta, ipsam rem principem obscurantia & deformantia, fugerentur. Laudabat pictores qui hoc vitiū sta in arte studiose cauerent. Subijcit deinde, vtrunq; poetam & pictorem, si aliter fecerint, nihil aliud quam proditurōs esse superbam suam inopiam & imperitiam: non secus atq; illi, qui amphoram, magnum & amplum vas, meditati & aggressi, vrceum tandem, minimum, & alia longe forma vasculum effingunt: & opus auspicati, (vt Turnebi verbis vtar) in opusculum monstrose definunt. Licebit commode torquere in omnes eos, qui oneri suscepto impares succumbunt: item qui temere ad aliena à re proposita aberrant. Vtitur eodem Hieronymus sæpius in Epist:

Dum vitat humum, nubes & inania captat.

Ex eadem officina prodit illud, quo licebit ineptum scriptorem irridere, qui sermonem rei aut personæ non accommodat, sed aut nimium abiecta & famulari oratione vtitur, vbi grandi & elata opus erat: aut contra.

Verum ita risores, ita commendare dicaces
Conueniet Satyros, ita vertere seria ludo.
Ne, quicunque deus, quicunque adhibebitur heros,
Regali conspectus in auro nuper, & ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas:
Aut, dum vitat humum, nubes & inania captet.

Castigat Horat. poetas, qui præter decorum dijs & heroibus tabernariorum & opificum orationem tribuunt: & contra opificibus magnificentiam verborum plane Heroicam & cœlestē. Metaphoræ rationem nos natura docet: vt ab Icaro, aut aliunde, non opus sit eam arcessere. Non inuenuste idem quadrabit in eos qui nulla in re medium tenent, sed vt plurimum in alterutram partem peccant. Similiter, migrare in obscuras tabernas, non male vsurpabimus pro, adijcere se, & infimo hominum genere digna in se admittere.

Hærere in iisdem scopulis.

Tritum est, omnibusq; notum & familiare, offendere ad eundem scopulum, impingere scopulis: nusquam tamen vel vsitatum vel explicatum à nostræ ætatis scriptoribus offendi, inhærere iisdē scopulis: quod non minus quam illa superiora, prouerbijs adscribendum videtur quod ille per metalepsin significat, in eodem versari negocio, vel arte: vel in eodem loco sedē figere: vt synecdochicōs species pro genere, quod crebrū est, accipiatur. Ouid. Metā. 3. Mox egone scopulis hærerem semper iisdem.

II. AB INITIO AD FINEM.

Ab ipso lare.

Ἀφ᾽ ἑστίας ἄρχου: id est, à lare incipe: hoc est, à domesticis ac familiaribus initium sumito. Recte dicetur in magistratus, & alienæ vitæ censores: quorum officium est, vt in primis suos suorumque vitam corrigant. Nam ἑστίαν Græci vocant, quem nos Larem ac Vestam vocamus. Aristophanes ὄρνισι:

οὐκ, ἀλλ᾽ ἵνα ἀφ᾽ ἑστίας ἀρχόμενος ἐπιτρίψω τινά. id est:
Non, verum vt aliquem exorsus à Lare, obteram.

Ductum à vetusto ritu sacrorum, in quib. primitiæ Larib. immolabantur. Aristocritus, citante interprete, fabellam huiusmodi refert. Cum deuictis Titanibus Iupiter imperio potitus esset, Vestæ permisit optionem, vt quicquid vellet, eligeret è regni partibus. Illa primum virginitatem popōscit: deinde sacrorum omnium, quæ dijs immolarent homines, primitias. Inde abijsse in consuetudinem, vt in omni sacro primæ partes Lari tribuerentur. Vsus est hoc adagio Plato in Euthyphrone: βουλοίμην ἄν ὦ σώκρατες, ἀλλ᾽ ὀρρωδῶ μὴ τοὐναντίον γένηται, ἀτεχνῶς γὰρ ἀφ᾽ ἑστίας δοκεῖ μοι ἄρχεσθαι κακουργεῖν τὴν πόλιν, ἐπιχειρῶν ἀδικεῖν σε. Id est: Equidem cupiam, verum vereor ne res in diuersum exeat. Nam mihi quidem lædendæ Reip. ab ipso Lare facere videtur initium, cum te tentat lædere. Plutarchus in libello de Polyphilia: πρῶτον μὲν οὖν ὥσπερ ἀφ᾽ ἑστίας ἀρξάμενοι. i. Primum igitur velut à Lare exorsi. Totidem ferme verbis vtitur in commentario, περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων. Vtitur at & in libello, quem scripsit aduersus Herodotum. Aristides in Pericle: ὁ δ᾽ ἀφ᾽ ἑστίας ἀρξάμενος τῆς αὑτοῦ αὐτὸ τὸ σύμμετρον ᾑρεῖτο, ἀντὶ τοῦ πλέονος. id est: At ille à suo ipsius exorsus Lare, maluit æqualitatem sequi, quam reliquos antecellere. Interpres admonet, dici solitum de ijs, qui ab ipso statim initio vel boni sunt, vel mali. q. d. ab ipsis incunabulis: quod Lar statim nascentes excipiat.

A capite vsque ad calcem.

Cum rem totam significamus, à capite vsque ad calcem dicimus Cuius adagij triplex esse potest vsus. Aut enim ad corpus refertur, aut ad animum, aut ad rem: qui duo posteriores plus obtinent venustatis, nimirum quo plus habent figuræ. Ad corpus, apud Homerum Iliad. ψ.

Ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς.— id est:
A capite vsque pedes.—

Item Theocritus in Bucolisco:

Καί μ᾽ ἀπὸ τᾶς κεφαλᾶς ποτὶ τὼ πόδε σῶον ἔχει εἶδον. id est:
Me à capite vsque pedes lustrauit lumine totum.

Plautus in Epidico: Contempla Epidice ab vnguiculo ad capillū summum. Horatius:

__ Talos à vertice pulcher ad imos.

M. Tullius pro Roscio Comœdo: Nonne ipsum caput & supercilia illa penitus abrasa, olere malitiam, & clamitare calliditatem videntur? Nonne ab imis vnguibus vsque ad verticem summum, si quam coniecturam adfert hominibus tacita corporis figura, ex fraude, fallacijs, mendacijs, totus constare videtur? Ad rem vt apud Aristophanem in Pluto:

Ἄκουε τοίνυν, ὡς ἐγὼ τὰ πράγματα
ἐκ τῶν ποδῶν εἰς τὴν κεφαλήν σοι πάντ᾽ ἐρῶ. id est:
Audi ergo, quando totum ego negocium
A Pedibus vsque tibi ad caput percenseo.

Quanquam hic Comicus ioci causa præpostere posuit pedes & caput. Diuus Hiero. in præfatione libri, quem Dietum inscribunt Hebræi: Contuli cum eo à vertice, vt aiunt, vsque ad extremum vnguem. Ad animū hoc pacto poterit transferri: Ego tibi mores & ingenium illius, breuiter, hominem quantus est à summo, vt aiunt, capillo ad imum vsq; calcaneum depingam. Quanquam exemplum M. Tullij, quod modo retulimus, magis ad animum, quā ad corpus videtur pertinere. Quinetiam diuiditur adagium, cum caput negocij vocamus, præcipuum autorem, perinde vt & fontē dicimus. Terentius, Te esse huic rei caput. Item apud Græcos, τὸ κεφάλαιον τοῦ πράγματος Lucianus in Tyrannicida, τῆς τυραννίδος κεφάλαιον: id est, tyrannidis caput. Et Plato lib. De legib. 3. τὴν τῶν στάσεων πηγὴν, dixit: id est, seditionum fontem. & Ad calcē venire, In calce operis, In extremo literarum tuarum calce, Ab ipso exordiri capite, A calce ad caput recurrere: atque id genus aliæ loquendi formulæ, quæ passim apud autores obuiæ sunt. Plutarchus aduersus Stoicos: ἐκ πυρόδου καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορωνίδος: id est, Ab ingressu & initio vsque ad coronidem.

A capite arcessere, A fonte ducere.

Quum res ab eo repetitur, quod est in negocio præcipuum, à capite arcessi dicitur. M. Tull. li. De orat. 2. Etiam ætatis est, vsusq; nostri, à capite quod velimus arcessere, & vnde omnia manant videre. Item lib. De legib. 1. Alte vero, & vt opinor, à capite frater repetis quæ quærimus. Et paulo post ibidem: Visne ergo ipsius iuris ortum à fonte repetamus? Quod ante dixit A capite, hic dicit A fonte. Rursus in Topicis: Quum autem à genere ducetur argumentum, non erit necesse id vsq; à capite arcessere. In Tusculanis quæstionibus alicubi dicit, A capite ducere: pro eo quod erat, ab exordio repetere.

Prora & puppis.

Πρώρα καὶ πρύμνη, id est: Prora & puppis. M. Tullius lib. Familiarium epist. vltimo, scribens ad Tyronem suum, pa1 œmiam hanc refert his verbis: mihi prora & puppis vt Græcorum prouerbiū est, fuit à me tui dimittendi, vt rationes meas explicares. Prora itaque & puppi, summā consilij nostri significamus: propterea quod à prora & puppi, tanquam à capite & calce pendeat tota nauis. Apud Græcos inuenio pronunciatum hoc pacto: τὰ ἐκ πρώρας, καὶ τὰ ἐκ πρύμνης ἀπόλλυται. id est: A prora pariter atq; à puppi pereunt: siue, Prora pariter ac puppis perit: hoc est, ad internecionem. Philostratus in Heroicis: ἀλλὰ δεῖ προσδιδόναι τῇ νηί, καθάπερ τὸν Ὀδυσσέα εἰδέναι, ἢ τὰ ἐκ πρώρας, φασί, καὶ ἐκ πρύμνης ἀπολεῖται. id est: Sed oportet Vlyssis in morem naui alligatum esse: alioqui & prora, quod dici solet, & puppis perit. Consimili figura dictum est in Apocalypsi: ἐγώ εἰμι ἄλφα καὶ ω. Ego sum alpha & ω. Ego sum rerū omnium summa. Omnia proficiscuntur à me, velut à fonte, & ad eundem omnia referuntur, tanquam ad felicitatis portum. Nam alpha α Græcis prima litera est, ω magnum postrema. Neq; dissidet hinc illud Theocriti in Encomio Ptolomæi:

Ἀνδρῶν δ᾽ αὖ Πτολεμαῖος ἐνὶ πρώτοισι λεγέσθω,
Καὶ πύματος, καὶ μέσσος.— id est:
Ast hominum in numero decantetur Ptolemæus,
Primus & vltimus, ac medius.—

Item Vergil. Illud:

A te principium tibi desinet.—

Huc pertinet, quod Demosthenes pronunciationem, τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον, καὶ τὸ τρίτον esse dixit, vniuersam eloquentiam intelligens. Plato de legib. lib. 4. ὁ μὲν δὴ θεὸς ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ

τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων. id est: Iam deus quidem ipse, quemadmodum vetusto verbo dicitur, tum initium, tum finẽ, tum medium rerum omnium complectens. Plutarch. in commentario De liberis educandis: ὅτι ἓν πρῶτον καὶ μέσον καὶ τελευταῖον ἐν τούτοις κεφάλαιον ἀγωγὴ σπουδαία καὶ παιδεία νόμιμός ἐστι. id est: Quod vna res primum & medium, ac postremum hic caput est, proba institutio, legitimaq; eruditio. Arist. li. Rhet. 3. refert ex Alcidamãte quodam, qui philosophiã, legum vallũ ac fossam appellarit, omne legum præsidium in philosophia sitũ innuens. At philosophus eam metaphoram tanquam duram ac frigidam damnat: quasi verò non durior sit illa superior, πρώρα καὶ πρύμνη. Verũ in oratione seria fortassis vitiosæ fuerint: in adagijs non item offendit duricies, vt quæ sæpenumero vel ænigmatum simillima sint, eaque ferme laudatissima videantur, quæ paulo longius detorta fuerint. Proinde quoties summam totius negocij, & omne momentum præsidiumque significabimus, proram & puppim, aut fossam & vallum dicemus: vt, Pietas studiorum nostrorum prora & puppis esse debet. Quibusdam omnium rationum prora & puppis est pecunia. Aduersus Carthaginensium vim Scipio fossa pariter & vallum erat; id est, præcipuum tutamentum.

Venimus ad summam lineam.

Euripides in Antigone:

Ἐπ' ἄκραν ἥκομεν γραμμὴν κακῶν. id est:

Deuenimus summam ad malorum lineam.

Item Horatius:

Venimus ad summum.——

De linea stadiorum & lusus, dictum est alibi non vno loco.

A carceribus.

Ἀπὸ βαλβίδων: id est: A repagulis, siue carceribus. Eandem habet sententiam cum eo quod proxime retulimus. Aristophanes in Vespis:

Καὶ μὴν εὐθύς γ' ἀπὸ βαλβίδων περὶ τῆς ἀρχῆς ἀποδείξω.

id est:

Atqui protinus à carceribus, de fronte rei reserabo.

id est, ἀπ' ἀρχῆς εὐθέως.

Interpres ostendit, vt modo dixi, metaphoram mutuo sumptam à stadiis, in quibus carceres erant repagula quædam, vnde cursus initium erat; quæ Græci βαλβίδας seu ἀφετηρίας appellant: iuxta has linea tendebatur, cui insistebant cursuri. Vnde frequẽtes illæ apud Latinos etiam scriptores formulæ: A carcerib. ad metam, à meta ad carceres, Quæ quidem exempla citauimus alibi.

A carcere.

Ἀπὸ βαλβίδος. id est, A carcere, siue repagulo. id est, ab ipso rei principio. Sumptum à certaminibus equestribus, vbi cursus initiũ est à carceribus, id est, repagulis: finis meta. Itaque cum exorsum negocij significamus, Ab ipsis carceribus dicimus: quum finem, Ad metam vsque. Veluti si quis dicat fœdum esse, si quis artifex ab ipso statim carcere peccet: aut neminem tam ignauũ, qui non ἀπὸ βαλβίδος strenuus esse videatur. Extat apud Aristophanem. Confine quod alibi positum est, ἀπὸ γραμμῆς: id est A linea.

Ad calcem peruenire.

Ad calcem peruenire, pro eo quod est, ad metam finemq;. Prouerbialem habet figuram, quoties ad aliud quippiam deflectitur, quam ad corpus humanum. M. Tull. li. De amicitia: Vt cũ æqualibus possis viuere, cum quibus tanquam è carceribus emissus, cũ ijsdem ad calcẽ, vt dicitur, peruenire. Idem De senectute. Ne vere velim quasi decurso spacio à calce ad carceres reuocari. Ad hanc attinent formã etiam illa, Vsq; ad Plaudite: id est, vsq; ad extremũ finem. Idem in eodẽ sermone: In quocunq; fuerit actu, probetur; Nec sapienti vsq; ad plaudite viuendũ. Rursum alibi: Quibus qui splendide vsi sunt, hi mihi videntur fabulam ætatis peregisse, neq; tanquam inexcitati histriones, in extremo actu corruisse. Rursum alias eodem in opere: Extremum actum tanquam ab inerte poeta esse neglectũ. Quanquã huius generis alibi à nobis facta mentio.

Ab ouo vsque ad mala.

Ab ouo vsque ad mala, prouerbiali figura dixit Horatius in Sermonibus satyra tertia: pro eo quod est, ab initio conuiuii vsq; ad finem.

——Si collibuisset, inquit, ab ouo.

Vsque ad mala citaret, iò Bacche, modo summa

Voce, modo hac resonat quæ chordis quatuor ima.

Antiquitus enim cœnam ab ouis auspicabantur, malis finiebant. Erit venustius, si longius trahatur, Ab ouo vsq; ad mala: id est, toto colloquio, tota nauigatione, aut toto opere. Qui rem altius repetunt quàm oportet, notantur illo versu Horatiano.

Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo.

Qui à primis initijs repetunt, ἐκ τῶν ῥιζῶν, id est, à radicibus, & à stirpibus imis exordiri dicuntur, qui nihil prætermittunt, ordine narrant, & à capite vsque ad calcem, quod alibi retulimus, Græcis ἄνωθεν dicitur, & ἀρχῆθεν.

A linea incipere.

Ἀπὸ γραμμῆς ἄρχεσθαι: i. A linea incipere, dicuntur, qui ab ipso rei exordio sumunt initium. Aristides sophista in Themistocle: ἐξέτασις πρώτη αὕτη Θεμιστοκλέους καὶ κρίσις. ἐντεῦθεν ὁρᾷ τὸν ἄνδρα, ἀπὸ γραμμῆς ἀρξάμενος. i. Hoc primum Themistoclis specimen, ac probatio. Hinc virum spectato, à linea exorsus. Is qui in hunc autorem addidit scholia, putat hoc prouerbium finitimũ illi, ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενος, id est, A lare exorsus. Mihi magis videtur cognatum illis quæ diximus alibi, A capite, à carceribus. Sic enim vocabant, vnde primum emittebantur equi, quod ipsum & oppidum vocatur, autore Festo. Sumpta est autem metaphora ab his, qui cursu certant in stadijs. Nam ijs linea quædam ducitur, ad quam ex æquo stent, donec currendi signum accipiant, vt ostendit Aristophanis interpres in eo quẽ mox citabimus loco. Tertullianus libro aduersum Marcionem 1. Age igitur ad lineas, rursus ad gradum. Ad lineas dixit, pro eo quod est, ab integro.

A teneris vnguiculis.

Ἀπὸ τῶν ἁπαλῶν ὀνύχων: id est, A teneris vnguiculis, pro eo quod est, à prima pueritia. Translatum à catulis, quorum vnguiculi nõdum duruerunt. M. Tull. à teneris, vt Græci dicunt, vnguiculis. Flaccus in Odis:

——Et incestos amores De tenero meditatur vngui.

Plutarchus in libello De puerorum institutione: ὡς ἂν ἔνδοθεν καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἐξ ὀνύχων ἀγαπῶσι τὰ τέκνα. id est, Vt intrinsecus, & quod dicitur, ab vnguiculis ament liberos. hoc est, à prima statim infantia. De matribus loquitur, quæ suis vberibus lactant fœtus suos.

Ab incunabulis.

Eundem habet sensum, Ab incunabulis, id est, à primis vitæ rudimentis. Plautus in Pseudolo: Sed hic seruus Carysto huc qui aduenit, quid sapit vsq; à cunabulis? Item Titus Liuius: Ab incunabulis imbutum odio tribunorum M. Tull. oratoris incunabula vocat primam illam à fundamentis institutionem. Et Vergilius:

——Gentis cunabula nostræ.

Aurelius lib. Pandectarum 1. tit. de officio præfecti prætorio: His cunabulis præfectorum autoritas initiata in tantũ meruit augeri, vt appellari à præfectis prætorio non possit. Aristoteles in Ethicis lib. 2. dicit, ἐκ νηπίων, ἐκ νέων: quorum posterius citat ex Platone. Est autem is locus apud Platonem lib. De legib. 10. νῦν οὖν πειθόμενοι τοῖς μύθοις οὓς ἐκ νέων παίδων ἔτι ἐν γάλαξι τρεφόμενοι, τροφῶν τε ἤκουον καὶ μητέρων, &c. id est, Nunc vero credentes fabulis, quas à pueris quum adhuc lacte aleremur, à nutricibus ac matribus audiuimus. Similiter & Crepundia, pro prima ætate accipiuntur.

Principium dimidium totius.

Ἀρχὴ ἥμισυ παντός, id est, Principium dimidium totius. Hoc adagio significatum est, maximam difficultatis partem in aggrediundo negocio sitam esse. Hemistichium est Hesiodi, citante Luciano in Hermotimo. Refertur & ab Arist. lib. 5. Polit. ἡ δ' ἀρχὴ λέγεται ἥμισυ εἶναι παντός. Plato De legib. 6. ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντὸς, ἐν ταῖς παροιμίαις ἔργου. καὶ τό γε καλῶς ἄρξασθαι, πάντες ἐγκωμιάζομεν ἑκάστοτε, τὸ δ' ἐστίν τε, ὡς ἐμοί γε φαίνεται, πλέον ἢ τὸ ἥμισυ. καὶ οὐδεὶς αὐτὸ καλῶς γενόμενον ἐγκεκωμίακεν ἱκανῶς. id est: Nam in prouerbijs quidem initium totius facti dimidium dicitur. Atq; illud nimirum recte cœpisse, omnes vndiq; laudib. ferimus. At istud, vt mihi quidẽ videtur, plus est quam dimidium. Neq; quisquam hoc, vbi recte fit, satis pro merito laudarit. Suidas hæc ex Marino quodam refert: γέγονε δ' ὑμῖν ἡ ἀρχὴ, οὐκ ἀρχὴ μόνον, οὐδὲ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἥμισυ τοῦ παντὸς, αὐτὸ δ' ὅλον τὸ πᾶν. id est: Fuit autem nobis initium illud, non tantum initium, neq; iuxta prouerbium dimidium totius, sed ipsum in solidum totũ. Aristoteles item lib. Moralium 1. Principiũ enim plus quam dimidium totius esse videtur. Horat. in Epistolis.

Dimidium facti, qui cœpit, habet. sapere aude. Ausonius:

Incipe, dimidum facti est cœpisse. superfit

Dimidium: rursum hoc incipe, & efficies.

Plutarchus in libello, cui titulus, Quo pacto sint audiendi poetæ, citat ex Sophocle carmen hoc:

Ἔργου δὲ παντὸς ἤν τις ἄρχηται καλῶς,

Καὶ τὰς τελευτὰς εἰκὸς ἔσθ' οὕτως ἔχειν.

Negocij cuiusque, si bene cœperis,

Et finem item bonum fore, probabile est.

Satius est initiis mederi, quam fini.

Ἀρχὴν ἰᾶσθαι πολὺ λώιον ἢ τελευτήν. id est:

Multo quam finem, medicari initia præstat.

Refertur à Suida, prouerbij loco. In eandem sententiam Theognis:

Ἀρχομένῳ δ' ἔνεστι φάρμακα φυομένῳ. id est:

Pharmaca nascenti sunt adhibendá malo.

Similiter Persius satyra tertia:

Ellebotum frustra, quum iam cutis ægra tumebit,

Poscentes videas, venienti occurrite morbo.

Atque item Ouidius:

—— Sero medicina paratur,

Cum mala per longas inualuere moras.

Admonet adagium, minore negocio tolli malum statim initio, cũ adhuc recens est, quam postea quam inueterauerit: Pueros à vitiis arcendos, dum adhuc tenera ac tractabilis ætas: Sarciendas protinus offensas, ne in simultatem exolescant: Minima vitanda mala, ex quibus maiora solent pullulascere: Occasiones euitandas, quæ mali quippiam parituræ videantur.

Caput.

Eiusdem formæ est, cum præcipuam negocii partem aut autorẽ rei, caput vocamus. Terent. in Adelphis: Te esse huic rei caput. Exẽpla tũ apud Græcos scriptores, tũ apud Latinos passim obuia sunt.

sunt. Eundem in modum & Arcem dicimus rei cuiuspiam. Aristoteles in præfatione Rhetoricorum ad Alexandrum: ὡς ἀκρόπολις ἐστὶ σωτηρίας. id est: Quoniam incolumitatis arx est Ποντιανὸς apud Athenæum lib. 10. πάντων δεινῶν μητρόπολιν εἶναι τὸν οἶνον. id est, Vinum omnium malorũ metropolim esse dixit. Hinc oriri temulentiam, hinc insaniam, hinc debacchationes. Plato De legib. lib. 1. κεφάλαιον δὴ παιδείας λέγομεν τὴν ὀρθὴν τροφήν. id est: Caput eruditionis censemus rectam educationem. Plautus in Asinaria: Ego caput huic argento fui hodie reperiundo, ego pes fui. Quin nec caput nec pes sermonis apparet. Idem in Captiuis: Quod neque pes vsquã, neq; caput appareat. Aliter vsurpant capitis vocabulum, cũ indicant rem non singulatim explicari, sed in summa proponi. Sic Æschynes aduersus Timarchum ὡς δ' ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι, id est: Vt in summa dicam. idem in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας eodem sensu dixit: διὰ κεφαλαίων. id est: Per singula. Itidem Demosthenes in oratione περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ: ἐν κεφαλαίῳ δ' ἃ λέγω φράσας, καταβῆναι βούλομαι. id est: Vbi in summa de quibus loquor, dixero, volo descendere. Rursus in oratione contra Zenothemin: τὸ μὲν οὖν πρᾶγμα ὑπὲρ οὗ τὴν ψῆφον οἴσετε, ὡς εἰπεῖν ἐν κεφαλαίῳ, τοιοῦτόν ἐστι. id est: Itaque negocium quidem de quo feretis suffragia, vt in summa dixerimus, sic habet.

Quodcunque in solum venit.

Quodcunque in solum venit: id est, Quicquid in rerum natura producitur. M. Tullius libro De natura deorum 1. Hinc quodcunque in solum venit, vt dicitur, effingis atque efficis. Ridet atomos Epicureorum, ex quibus illi cuncta progigni credunt, quicquid vsquam nascitur in vniuerso.

Ea tela texitur.

Prouerbialis allegoria, Ea tela texitur: pro eo quod est, eiusmodi negocium in manibus est, & res inceptantur tales. Translatio sumpta à textoribus telam instituentibus. M. Tullius in extremo De oratore lib. Quanquam ea tela texitur, & ea incitatur in ciuitate ratio viuendi, ac posteritati ostenditur, vt eorum ciuium, quos nostri patres non tulerunt, similes habere cupiamus. Plautus dixit, Exordiri telam: pro, incipere negocium: Exorsa est hæc tela non omnino pessime mihi. Affine est illi quod alibi dicemus, Exordiri telam.

Exordiri telam.

Pleræque metaphoræ quæ ducuntur à textrina, prouerbij faciẽ præ se ferunt. Plautus in Bacchidibus: Exorsa hæc tela est non male omnino mihi. Idem in Pseudolo: Neq; nunc quid faciam scio: Neque exordiri vnde occipias, habeas: Neq; ad detexundam telã certos terminos. M. Tull. lib. De oratore dixit, Pertexere, & perficere. Pertexe modo, inquit, Antoni, quod exorsus es, Rem enim quam arte consilioque instituimus, Exordiri dicimus. Et Reteximus quæ denuo refingimus. Itẽ illud ad Herennium: Ego te iam detexam ab exordio. id est, ab initio vitæ explicabo qualis sis. Cognatum illi quod alio commemorauimus loco, Ea tela texitur. στήμονα στῆσαι, Pollux citat ex Græcis autoribus.

Scindere glaciem.

Scindere glaciem, est aperire viam, & in incipiundo negocio priorẽ esse. Translatũ à nautis, quorũ vnus aliquis præmittitur, qui flumine concreto, glaciem prærumpat, reliquisq; viã aperiat.

Toto organo.

Quintilianus lib. 11. Est enim quædam ad auditum accommodata non magnitudine, sed proprietate ad hoc velut tractabilis: vtiq; habens omneis in se qui desiderantur, sonos, intentionesq; & toto, vt aiũt, organo instructa. Hactenus ille. Proinde Toto organo instructa recte dixeris, quæ numeris omnib. constãt, & vndiq; quadrant. Sumptum & hoc à musicorum instrumentis.

A fronte atque à tergo.

πρόσσω καὶ ὀπίσσω, A fronte atq; à tergo. Prouerbij vice receptum, pro eo quod est, diligenter inspicere, & præterita cum præsentib. ac futuris conferre. Sumptum est autẽ ex Iliados lib. 1. vbi Achilles Agamemnonis incogitantiam accusans, sic ait:

οὐδέ τι οἶδε νοῆσαι ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω. id est:
Nec nouit simul à tergo atque à fronte videre.
Rursum in eiusdem operis lib. 3.
—ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω
λεύσσει.— id est:
A tergo simul atque à fronte videbit.
Iterum Iliados σ.
—ὁ γὰρ οἶος ὅρα πρόσσω καὶ ὀπίσσω. id est:
Solus enim hic à fronte simul tergoque tuetur.

M. Tullius prouerbij vice vsurpauit lib. Familiarium epistolarũ 13. quem versum senex Præcilius laudat egregie, & ait posse eundẽ ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω videre. Huic affine videtur illud Hesiodium:

πάντα μάλ' ἀμφὶς ἰδὼν μὴ γείτοσι χάρματα γένῃ, id est:
Cuncta bene vndique dispiciens, ne gaudia ducas
Vicinis.

Plato in Cratylo monens ea quæ dicta fuerant, etiam atq; etiam qualia sint dispici, vsurpat hoc Homeri dictũ, βλέπειν ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω M. Tull. Philip. 3. vsurpat pro vndiq;: A tergo, à fronte, à lateribus tenetur. Hoc sermonis colore non semel vtitur & alias. Antiquitas Ianum bifrontem fingens, regum prudentiam indicabat, quorum est & præterita meminisse perpendereque, & futura prospicere: quamobrem & diuinitati duas comites addebant, Anteuortam & Postuortam, quas olim religiose colebant Romani, vt indicat Macrobius in Somnium Scipionis libro primo.

A carcere.

Ἀπὸ βαλβίδος: id est, A carcere, siue repagulo. id est, ab ipso rei principio. Sumptum à certaminib. equestribus, vbi cursus initium est à carceribus, id est repagulis: finis meta. Itaque cum exorsum negocij significamus, Ab ipsis carceribus dicimus: quũ finem, Ad metam vsq;. Veluti si quis dicat fœdum esse, si quis artifex ab ipso statim carcere peccet: aut neminem tam ignauum, qui non ἀπὸ βαλβίδος strenuus esse videatur. Extat apud Aristophanem consine, quod alibi positum est, ἀπὸ γραμμῆς: id est, A linea.

A cœlo ad terram.

Ἀπὸ οὐρανοῦ μέχρι γῆς: id est, A cœlo ad terram. Prouerbialis figura, perinde valens quasi dicas: Quacunq; de re, ab extremo initio vsq; ad supremum finem. Sic apud Plautum in Persa licitatori roganti, num ex puella quædam scitari liceret: venditor quantum vellet percontari, permittens: A cœlo, inquit, ad terrã, quod lubet.

Ne inter apia quidem sunt.

Οὐδ' ἐν σελίνοις εἰσίν: id est, Ne in apio quidem sunt, pro eo quod est ne ingressum quidẽ aut initium rei attigerunt. Sumpta metaphora ab ijs, qui hortos ingrediuntur. Nam antiquitus extremus ille hortorum ambitus, apio conserebatur: quem qui nondũ præterissent, velut in horti limine adhuc esse videbatur. Aristophanes in Vespis.

οὐδέπω γ' οὐδ' ἐν σελίνῳ 'στὶν, οὐδ' ἐν πηγάνῳ. id est:
In apio nondum est vel ipso, sed nec in rutis adhuc.

hoc est, nec initiũ habet eorum, quæ sunt futura. Interpres & aliam quandam hoc loco refert sententiã, volens adagium ad gymnicũ agonem pertinere: ad quod qui præpararent infantes, statim vt essent nati in apio collocare consueuerunt. Itaq; perinde dictũ videtur, Ne in apio quidem: quasi dicas, ne in primis quidem rudimẽtis. Rutam autem Comicus addidit risus causa, quod apium prælocutus fuerat. Porro morẽ apio coronandi, putant iam olim ab Hercule inductum, post interfectũ Nemeæ leonem: quod & Pindarus indicare videtur alicubi. Nã in Nemeis hymno quarto dicit: ἵνα ἐν ἀγῶνι βαρυκτύπου θάλησε Κορινθίοις σελίνοις. id est: Vbi in certamine tumultuosi floruit Corinthiacis apijs. Significat, quendam in certamine Neptuni Isthmico coronatum fuisse à Corinthijs.

Fores aperire.

Ἀνοίγειν τὴν θύραν: id est, Fores aperire: prouerbio dicebatur, qui rei cuiuspiam ingressum initiumq; patefaceret. Plinius auunculus lib. 2. cap. 8. Obliquitatem eius intellexisse, hoc est, rerũ fores aperuisse Anaximander Milesius traditur. Indicauit hoc adagium Plutarchus in Sympoſiacon Decade 2. ἔλαθεν γὰρ ὦ Φίρμε, τὸν κόσμον ἀντὶ τῆς παροιμιακῆς θύρας ἐπὶ σεαυτὸν ἀνοίξας. id est: Imprudens Firme, mundum pro ianua prouerbiali, in teipsum aperuisti. Fenestram aperire, in eandem sententiam est apud Terentium.

Primum cunabulum.

Πρῶτον σπάργανον, id est, Primum cunabulum, prouerbiali specie dixit Gregorius Nazianzenus, pro initio & rei auspicatu, in oratione Athanasio dicta: ἀρχὴ γὰρ σοφίας φόβος κυρίου, καὶ οἷον τι πρῶτον σπάργανον. id est: Sapientiæ namq; initium est, & veluti primũ cunabulum Dei metus. Fortunatianus Afer cunabula verborũ dixit, pro ipsa origine: & Virgilius Gentis cunabula, pro exordio generis. neq; enim placet Seruij explicatio, interpretantis illud pro nutrimentis. Iurisconsultus legũ cunabula, pro prima institutione & rudimento legum. Apuleius li. 1. De asino, prima cunabula vrbis conditæ dixit prima auspicia & primordia. Cic. inuectiua in Sallustiũ, de eloquentia loquens: An vlla alia putas esse rudimenta & incunabula virtutis, hoc est, initia. Latinus Pacatus Panegyrista: Terra Cretensis parui Iouis gloriata cunabulis, id est, ortu.

Ex eodem lare.

Ἐκ μιᾶς ἑστίας, id est, Ex vno & eodem lare, prouerbiali figura dictum est à Synesio, pro, eodem ex principio, in lib. De prouidẽtia: ὡς ἐκ μιᾶς ἑστίας προϊέναι τὰ τοσοῦτον ἀπῳκισμένα, καὶ μίαν εἶναι ταῖν δυοῖν βλάσταιν τὴν ῥίζαν. id est: Vt ex eodem lare ortum habeant res tantopere diuersæ, sitque vna duorum germinum radix. Aristides, κοινῇ τοῦ γένους ἑστίᾳ: id est, Communi generis lare: hoc est, origine. Ita accipiendum est illud quod in Aratæo commentario male redditum suspicor: Sophrõ in Mimo, qui Nuncius inscribitur, A Vesta incipiens, omnes inuocant Iouẽ omniũ principẽ: Græce arbitror esse, ἀφ' ἑστίας: quod interpres cõmuni vertendi ratione, à Vesta, vertit quum debuisset hoc pacto, Sophron in ipso exordio à Iouis inuocatione auspicatur: causam namq; reddit, cur Aratus operis sui initium à Ioue ordiatur, neq; enim Vestæ illic fit mentio: quamuis ea vox Vestam quoque Græcis significet.

Primas lineas ducere.

Quintilianus in 2. & in 4. vtitur eleganti metaphora à pictorib. sumpta: pro eo quod est, vmbrã tantum alicuius rei exhibere, atq; obiter tantum, quod intelligi cupias, delineare. De linea ab Apelle in Protogenis officina, magna subtilitate ducta, meminit Plinius lib. 35. cap. 10. Ducit & primas lineas, qui formulam exordiendi negocij præscribit. huius enim metaphoræ varius vsus est.

A caluo ad caluum.

Parœmiacum est illud, quo immanissimus Caligula vsus legitur, cum magnam carceratorum manum quodam tempore conspicatus, cunctos à caluo vsque ad caluum trucidari præcepit, ἀπὸ τοῦ φαλακροῦ μέχρι τοῦ φαλακροῦ: vt refert Dion.

Telam texere.

Cicero 3. De Oratore, vbi Crassus de via, quam erroie quodam ducti, in republica tenuere Gracchi, queritur: Doleo quidem, inquit, illos viros in eam fraudem in rep. esse delapsos, quanquam ea tela texitur, & ea in ciuitate ratio viuendi, ac posteritatis ostenditur, vt eorum ciuium, quod patres nostri non tulerunt, iam similes habere cupiamus. Ostendit Crassus se metuere, ne interitus reip. appropinquet, quia in ea ciuitate ratio viuendi ac posteritatis ostēditur, vt optandi sint ciues similes Gracchis, quāuis maiores ipsos, vt perturbatores ocij, sustulerint. Quod autem Cicero telam texi dixit, cum viuendi rationem institui intelligeret, elegantissimus quoque scriptor in Phædone eodem pacto locutus est, ab eademq; re simile duxit, cum de sapientis animo dissereret, qui implorato auxilio Philosophiæ, beneficioque ipsius solutus è vinculis, nollet voluptatibus se ac ægritudinibus tradere, atq; ita rursus implicari, idque agere, quod exitum non haberet, perindeq; esset ac Penelopes telam quandam tractare. Verba Platonis hæc sunt, quæ ad locum hunc faciunt: πάλιν αὖ ἐγκαταδεῖν ἑαυτὴν ἀνήνυτον ἔργον πράττειν, Πηνελόπης τινὰ ἐναντίως ἱστὸν μεταχειριζομένην.

Cursum vitæ.

M. Varro: Vitæ cursum vt cognoscere possem, & quæ seruitutis & libertatis ab origine ad exodium ductæ. Exodium, inquit Nonius, est finis vitæ. Cursum vitæ etiā μεταφορικῶς dici certum est, pro quacunque vitæ conditione. Cicer. pro Milone: Vestras vero, & vestrorum ordinum occursationes, studia, sermones, quemcunque cursum fortuna dederit, secum se ablaturum esse dicit. Virgilius quoque:

Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi.

Achilles 9. Iliad. Homeri,

Vlyssi abiturum se dicit, &, si Neptunus prosperum cursum dederit, tertio die in patriam peruenturum:

εἰ δέ κεν εὐπλοίην δώῃ κλυτὸς ἐννοσίγαιος,
ἤματί κε τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην. id est:
Quod si Neptunus facilem dederit mihi cursum,
Tertia lux Phthiæ lætis me sistet in aruis.

Cursum simpliciter pro nauigatione dicit.

A planta pedis vsque ad verticem.

Hæc quæ sequuntur Esaiæ prophetę adagiorū instar celebrantur: in primis istud: A planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas, id est, ab infimo ad summum, ab extremis vsq; ad primos. Toto enim in Hierosolymitani populi corpore, nihil est sanum & integrum, à summo vertice ad imos vsque talos. Id genus aliæ loquendi formulæ passim apud authores Græcos & Latinos obuiæ sunt: qui & præposterè ponunt caput & pedes, summum capillum, & imum calcaneum siue calcem vel vnguiculum. Hoc quoq; schemate, A vitta capitis ad calcei corrigiam, Hebræi intelligunt, quicquid à capite ad pedes vsque, totum scilicet à maximo ad minimū. Exemplum est, vbi Abraham regi Sodomorum dicit Genes. 14. A filo subtegminis, vsque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt. quasi diceret: Nihil omninò capiam, siue magnum sit, siue paruum, &c.

Extrema linea.

Terentius in Eunucho prouerbialiter dicit, Extrema linea amare: pro, impensissime: ducta translatione à curriculis, vel stadiis, in quib. prima linea cursus erat in carceribus vltima in fine: quæ & calx dicebatur, quod scilicet calce vel creta notaretur. Vltra autem calcem nihil superest, quo cursus tendatur: spaciaque palæstrarum & curriculorū lineis erant inclusa. Tertul. aduersus Hermogenem: Adijciam & ego propter non intelligentes, quorum Hermogenes extrema linea est. Vocat eum ignorantiū extremam lineam: quod vltimus, vt Erasmus noster inquit, esset hæreticorū.

Organo toto.

Eleganter etiam vox firma facilis & tractabilis, quæque per omnes intentionis & remissionis gradus sequax & flexibilis traducitur, toto instructa organo ab eo dicitur: translato sermone à musicis organis & hydraulis, quæ totius canonis musici varietates & flexus vocis & soni complectuntur. Sed Fabii verba audire est operæprecium: Vtique habens omnes in se, qui desiderantur, sonos intentionesque & toto, vt aiunt, organo instructa.

Ad caput.

Ad caput, Caput est, translate dicuntur, nec rara, nec infrequentia sunt: quorum exempla tum apud Græcos scriptores, tum apud Latinos passim obuia sunt. Ea autem valent in re quapiam præcipuum, & ad quod vnum reliqua omnia conferuntur: tum præcipuam rei partem, aut authorem & originem, Lucret. lib. 5. & 6.

— Et ad caput amnibus omnis Conuenit.
id est, ad fonteis.

Sic fonteis, seu fontium origines, & aquarum scaturigines, capita appellamus. Idem:

—Ex vno capite hic vt profluat ardet.
Idem eodem 5. lib.
Nec ratione alia res posse in sole videri,
Perpetuo ni suppeditet lucis caput ipsum.

Lambinus in suis in Lucretium comment. lib. 5. sub finem: Et (quod caput est) longe significantius sit quam protraxe. Proeo autem, procraxe, restituit. Idem in dedicatoria lib. 6. Lucr. ad Ioan. Auratum: Deinde in ipsa collegij necessitudine easdem literas docentem, ac profitentem, deinde, quod caput est, amicum.

A teneris annis.

Ibidem. Existimare decet, à teneris annis vsque ad vitæ finem erudiri eos atque moneri. Erasmus noster habet, A teneris vnguiculis: &, Ab incunabulis.

ABSVRDA INDECORA PRÆPOSTERA.

Fluuius, quæ procul absunt, irrigat.

Ποταμὸς τὰ πόρρω ποτίζων, τὰ δ' ἐγγίον καταλείπει: id est, Fluuius quæ longe dissita sunt, irrigat: quæ proxima sunt, præterit. De his dici conueniet, qui bene mereantur de externis & nihil ad se pertinentibus, suos negligunt. Refert Diogenianus. Apparet inde dictum, quod vbi fluuius oritur, minor esse solet, minusque argillæ secum trahens, & quo longius recessit à fonte, hoc est copiosior, vberiorque.

Frustra habet qui non vtitur.

Si quem increpare voles, quod ingenio, diuitijs, literis non vtatur, cum habeat, conueniet illud ex eodem Iliad. φ.

Τίνυ τόξον ἔχεις ἀνεμώλιον αὔτως? id est
Cur frustra tibi iam gestatur inutilis arcus?

Asinus auis.

Ὄνος ὄρνις: id est, Asinus auis. Est apud Aristophanem in Auibus. Sumptum ab omine quodam. Quidam enim consultus de eo, qui aduersa laborabat valetudine, forte fortuna conspexit asinum surgentem à lapsu, simulque alium quendam audiuit dicentē, βλέπου πῶς ὄνος ὢν ἀνέστη id est, Vide quo pacto asinus cum sit, surrexit. Id ominis arripiens ille, protinus respondit, fore vt valetudinarius ille reualesceret. Itaq; iocatur Aristophanes, quasi & asinus auis esset, & augurij nonnihil haberet. Nec hoc prouerbium è comœdia natum est, sed à vulgo ad iocum detortum, & à comico vsurpatum. Dicetur non intempestiue, cum ex indicio quopiam ridiculo quippiam colligimus.

Herculis cothurnos aptare infanti.

Herculis personam aut cothurnos aptare puero, est minimis applicare maxima, quæ nequaquam vel congruant, vel deceant: veluti si quis rem humilem oratione tragica prosequatur. Quintilianus libr. 6. De peroratione: Nam in paruis quidem litibus has tragœdias mouere, tale est, quasi personam Herculis & cothurnos aptare infantibus velis. Plutarchus commemorat apophthegma quoddam Agesilai, non admodum ab hoc alienum. Cui cum sophista quispiam hoc nomine laudaretur, quod res minimas dicendi artificio maximas efficeret, negauit is vel cerdonem bonum sibi videri, qui paruo pedi magnum induceret calceum: significans orationem oportere cum re congruere, non aliter quam vestis conuenire debet corpori.

Lumen soli mutuas.

Τὸ φῶς ἡλίῳ δανείζεις, id est, Lumen soli mutuum das. Cum docemus doctissimum, monemus vehementer prudentē: aut cum conamur exponere, quæ per se sunt clarissima: aut sermone celebrare, quæ sua sponte sat illustria sunt. Sol enim fons omnis luminis putatur, qui lucem mutuare solet, non mutuo accipere. Refertur in ijs collectaneis, quæ Plutarchi titulo circumferuntur. Est simile quiddam apud Fabium, de ijs qui per se clara conantur illustrare, eos perinde facere, quasi si quis studeat clarissimo soli mortale lumen inferre.

Lucernam adhibes in meridie.

Λύχνον ἐν μεσημβρίᾳ ἅπτεις: id est, Lucernam accendis in meridie. id est, facis nō suo tempore: aut, explicas quæ per se sunt clarissima. Quorsum enim lucernis opus clarissima luce? Natum videri potest à ridiculo Diogenis facto, qui adhibita interdiu lucerna, rogatusque quidnam sibi vellet: respondit, ἄνθρωπον ζητῶ: id est, Hominem quæro. quemadmodum testatur Diogenes Laertius. Seneca libro de Beata vita, indicat hoc fieri solere per superstitionem, si quando denuntiabatur ira numinis: Cum, inquit, sistrum aliquis concutiens ex imperio mentitur: quum aliquis secandi lacertos suos artifex, brachia atq; humeros suspensa manu cruentat: quum aliqua genibus per viam repens vlulat, laurumq; linteatus senex & medio lucernam die præferens, conclamat iratum aliquē deorum, concurritis & auditis.

Soli lumen inferre.

Quintilianus Institutionum oratoriarum libro 5. tit. De vsu argumentorum, simillima huic figuræ dixit, eum soli lumen inferre, qui rem per se euidentissimam conaretur argumentationibus probare. Videtur idem cum illo, quod alio retulimus loco: ἡλίῳ τὸ φῶς δανείζειν, id est, Soli mutuari lumen.

Ranæ aquam.

Βατράχῳ ὕδωρ: id est Ranæ aquam. subaudiendum, ministras. Vbi quid exhibetur, quo vel præcipue gaudet is qui accipit. Veluti si quem natura bibacē ad bibendi certamen prouoces, aut homini loquaculo narrandi materiam & occasionem subministres. Diuersum ab illo, βατράχῳ οἰνοχοεῖς. Recte accommodabitur, vbi quid datur abundanti. Nam ranis affatim est aquæ. Apud Athenæum refertur hoc carmen in Syracusanos:

οἳ πίνουσι μόνον βατράχων τρόπον οὐδὲν ἔδοντες. id est:
Qui absque cibo viuunt ranarum more bibentes.

Theocritus in Ergatinis:

εὐκλὴς ὁ τῶ βατράχω παῖδες βίος, ὃ μελεδαίνει
τὸν τὸ πιεῖν ἐγχεῦντα· πάρεστι γὰρ ἄφθονον αὐτῷ. id est:

O pueri ranæ vita est optabilis, vt quæ
Non metuat potans effundere: copia namque
Larga subest illi.---

Pastor taxat parsimoniam Ergodotæ, quod sudantibus maligne præberet potum, quum ranis in ocio viuentibus liceat bibere quãtum libet. Sunt & hodie bibones quidam, qui sibi videntur perire siti, quod non in ipsis doliis habitent. Huic non dissimile est illud, Equum in planiciem: illud autem diuersum, ἀσπάλακα εἰς κορωνείαν: id est, Talpam Coroneam. Est autem Coronea, Bœotiæ ciuitas, quæ talpam non gignit: & si aliunde inferatur, emoritur. Ita Stephanus quemadmodum scarabeus in loco Thraiciæ iuxta Olynthum autore Plinio.

Sus Mineruam.

Tritissimum apud Latinos autores adagium: ὗς τὴν ἀθηνᾶν: id est, Sus Mineruam: subaudiendum, docet aut monet. dici solitum, quoties indoctus quispiam atque insulsus eum docere conatur, à quo sit ipse magis docendus: aut, vt Festi Pompeii verbis vtar, cum quis id docet alterum, cuius est ipse inscius. propterea quod Mineruæ artium & ingeniorum, vt diximus, tutela tribuitur à poetis. Porro sue nullum aliud animal magis brutum magisq; sordidum, vt quod stercoribus impense gaudeat: vel ob iecoris magnitudinẽ, quæ sedes est concupiscentiæ ac libidinis: vel ob narium crassitudinem, & olfactum hebetem: vnde fit, vt non offendatur fœtore: tum adeo pronum, ciboque deditum, vt si forte sursum aspicere cogatur, protinus stupore sileat ob insolentiam, vt tradit Alexander Aphrodiseus. Nec est aliud magis indocile: proinde non ad vsum aliquem, quemadmodum pecudes nonnullæ, sed ad epulas duntaxat à natura donatum videtur. Cui rei testis est Plinius lib. 3. cap. 51. Animalium, inquit, hoc maxime brutum: animamque ei pro sale datam, non illepide existimabatur. Idem affirmat Varro lib. De re rustica 2. Suillum, inquit, pecus donatum a natura dicunt ad epulandum. itaque his animam datam pro sale, quæ seruaret carnem. Atque hæc quidem verba quid sibi velint, explicat M. Tullius lib. De finibus bonorum 5. Etenim omnium rerum, inquit, quas & creat natura, & tuetur, quæ aut sine animo sunt, aut non multo secus, eorum summum bonum in corpore est, vt non inscite illud dictum videatur in suem, animum illi pecudi datum pro sale, ne putresceret. Sunt autem bestiæ, in quibus inest aliquid simile virtutis, vt in leonibus, vt in canibus, vt in equis: in quibus non corporum solum, vt in suibus, sed etiam animorũ aliqua ex parte motus aliquos videmus. Aristoteles in Physiognomicis scribit, exigua fronte homines, indociles, & ad disciplinas ineptos videri, atque ad suum genus pertinere: tanquam à docilitate, humanisque artibus longe omnium alienissimum. Nam reliqua ferme docilitatis esse capacia. Vnde nunc quoque vulgo insipidos istos, & quasi ventri atque abdomini natos, sues appellare consueuimus. Quin & Suetonius in catalogo illustrium grammaticorum, refert Palæmonem arrogantia tanta fuisse, vt M. Varronem porcum appellaret, secum & natas & morituras literas. Præterea si quid indoctum atque illiteratum significare volumus, id ex hara profectum dicimus. Quemadmodum M. Tullius in Pisonem: Ex hara productæ, non schola. Hinc igitur natum adagium, Sus Mineruam. L. Cæsar apud Cicer. lib. de Oratore 2. Sic ego, inquit, Crasso audiente primum loquar de facetiis, & docebo sus, vt aiunt, oratorem eum, quem cum Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere. Idem Cicer. lib. de Academicis quæstionibus 1. Nam etsi non sus Mineruam, vt aiunt, tamen inepte quisquis Mineruam docet. Hieronymus in Rufinum: Prætermitto Græcos, quorum tu iactas scientiam, & dum peregrina sectaris, pene tui sermonis oblitus es: ne vetere prouerbio, Sus Mineruam docere videatur. Vsurpat idem verbis commutatis in epistola ad Marcellam, cuius initium: Mensuram charitas non habet. M. Varro, & Euemerus adagium ad fabulas retulerunt: id quod ex Pompeii verbis licet coniicere. Quam rem, inquit, in medio, quod aiunt, positam ineptis, μύθοις inuoluere maluerunt, quam simpliciter referre. Celebratur à multis Demosthenes scomma: qui, cum Demades vociferaretur in eum: δημοσθένης ἐμὲ βούλεται διορθοῦν ἡ ὗς τὴν ἀθηνᾶν. id est: Demosthenes vult me corrigere sus Mineruam. respondit: αὕτη μέντοι πέρυσιν ἡ ἀθηνᾶ μοιχεύουσα εἰλήφθη id est: Atqui nuper hæc Minerua in adulterio fuit deprehensa. Dictum allusit ad Mineruam virginem.

Mercurius infans.

ἑρμῆς ἀμύθητος: id est. Mercurius infans, elinguis, siue indoctus. Ironia prouerbialis, vbi quis fingit se rudẽ eius artis, cuius est callendissimus. Mercurius enim eloquentiæ disciplinarumque parens est. Non dissimulandum arbitror in vulgatis exemplaribus haberi, ἑρμῆς ἀμύητος, id est, Mercurius prophanus, & non initiatus. Quę lectio si cui magis probatur, ne mihi quidem admodum displicet. Quis enim mysteriorum peritior, quam Mercurius interpres deorum, superis & inferis ex æquo communis: denique μυσταγωγὸς ipse, hoc est, mysteriis præfectus. Respondet illi quod est apud Aristidem in Pericle, ὁ κρὴς τὸν πόντον: id est, Cretensis mare.

Sus cum Minerua certamen suscepit.

Cum hoc aut idem, aut certe quam maxime finitimum, quod apud Theocritum legitur in Hodœporis,

ὗς ποτ' ἀθηναίαν ἔριν ἤρισε.-- id est:

Cum diua est ausus sus decertare Minerua:

quoties indocti stolidique, & depugnare parati, non verentur summos in omni doctrina viros in certamen literarium prouocare. Theocriti enarrator sic efferri vulgo παροιμίαν scribit: ὗς ὢν πρὸς ἀθηνᾶν ἐρίζεις i. Sus cum sis cum Minerua contendis. Scholiastes nescio quis addit, eos ἐρίζειν dici, qui verbis certant: ἐρείδειν, qui factis. quo magis ridiculum est, si sus indocilis certet cum Minerua, disciplinarum præside.

Vespa cicadæ obstrepens.

σφὴξ βομβῶν τέττιγος ἐναντίον. ——

Scilicet obstrepitans argutæ vespa cicadæ.

Apud Theocritum est in Hodœporis. Nam his verbis contemnis quidam pastor pastorem, à quo prouocatur. Quadrabit in eum, qui certat longe impar cum superiore. Aut qui negocium facessit longe se præstantioribus. Quod genus est illud: Catulus leonem allatrans.

Pica cum Luscinia certat, Epopa cum cygnis.

Consimilem habent sententiam, quæ leguntur apud eundem in eadem Ecloga:

οὐ θεμιτὸν λάκων ποτ' ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδεν,
οὐδ' ἔποπας κύκνοισι, —— id est:

Haud fas est Lacon, philomenam vt prouocet vnquam
Pica, nec argutis epopa obstrepat improba cygnis.

Currus bouem trahit.

ἡ ἅμαξα τὸν βοῦν ἐλαύνει: id est, Currus bouem ducit. de re quæ præpostere geritur. Veluti si vxor præscribat marito, si discipulus reprehendat præceptorem, si populus imperet principi, si ratio pareat affectui. Lucianus in Terpsione: νῦν δὲ τὸ τῆς παροιμίας, ἡ ἅμαξα τὸν βοῦν πολλάκις ἐκφέρει. id est: Nunc id euenit, quod vulgo dici solet: Plaustrum sępenumero bouem ipsum aufert. Translata metaphora à plaustris, per decliue retro labentibus, vnaque secum bouem auferentibus.

Cancer leporem capit.

Καρκῖνος λαγωὸν αἱρεῖ: id est, Cancer leporem capit. De re nequaquam verisimili, dictuque absurda. velut si quis dicat, ab indoctissimo superari doctum.

Velocem tardus assequitur.

Κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν: id est, Assequitur celerem tardus. In eum competet, qui viribus imbecillior, arte atque ingenio vincit potentiorem. Natum adagiũ ex Odysseæ θ, vbi lepidissima narratur fabula, quemadmodũ Vulcanus claudus, cum suspectã haberet vxorẽ Venerem, quod furtim cum Marte congrederetur, nec vires suppeterent, quibus adulterũ deprehenderet, ad artes atq; ingeniũ cõfugit. Lectum suũ adamantinis atque inuisibilibus catenulis circumuinxit: quod vbi fecisset, foras abire se simulat. Deinde cum in arctissimis essent complexibus, Mars & Venus vinculis illis hoc magis irretiti, quo magis se circumagerent, ecce tibi repente redit Vulcanus, & prodente sole, deos omnes adhibet, deprehensi adulterii testes. Quo loco Homerus;

—— κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν.
ὡς καὶ νῦν ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν ἄρηα,
ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν, οἳ ὄλυμπον ἔχουσι,
χωλὸς ἐὼν τέχνῃσι, τὸ καὶ μοιχάγρι' ὀφέλλει. id est:

Nonnunquam assequitur tardus celeremque citumque,
Sicuti nunc Vulcanus, vt est vestigia tardus,
Mauortem cepit, qui pernicissimus vnus
Cunctorum quicunque tenent super astra deorum.
Et quanquam est claudus pede, rem tamen arte peregit.
Proinde etiam debet pœnas deprensus adulter.

Eodem pertinet apologus de vulpe & coruo, prædam eandem cursu petentibus, quam vulpes celeritate impar, ingenio sibi vindicauit. Item de cancro, cursu cum vulpe certante. Item de corydo auicula, volatu certante cum aquila. Accidit huiusmodi quiddam & in piscibus, vt qui tardissimi sint, arte capiant velocissimos. Quorum de numero est raia, quæ abdens sese locis harenosis, aut limosis, capillamentis illis suis porrectis pisces allicit, allectosque ad os vsque pertrahit. Item torpedo abscondit sese in harena, limove, ac pisces forte incidentes torpore afficit, atque ita depascitur. Qua quidem arte venatur etiam hominem. Occultat sese & pastinaca, Græcis trigonis dicta: sed diuersa ratione. Atque ita fit, vt cum sint ipsæ segnes, tamen aliquando capiantur, mugilem habentes in aluo. Autor est Aristoteles libro De naturis animalium nono. Plinius lib. 9. testatur, mugilibus præcipuam esse velocitatem, vt aliorum piscium vim timentes, transuersa nauigia superiactent. Theognis adagium retulit ad hunc modum:

καὶ βραδὺς εὔβουλος εἷλεν ταχὺν ἄνδρα διώκων. id est:

Callidus ac tardus celerem insectando prehendit.

Virgultea scaphula Ægeum transmittere.

Ἐπὶ ῥιπὸς τὸ αἰγαῖον διαπλεῦσαι: id est, Virgulto Ægeum transmittere. In eos dicitur, qui rem supra modum arduam, leui opera conficere tentant. Lucianus in Sectis: ἐπὶ ῥιπὸς, ὡς ἡ παροιμία φησὶν, τὸ αἰγαῖον ἢ ἰόνιον διαπλεῦσαι θέλοντες. id est: Virgulto, quemadmo-

dum prouerbio dicitur, Ægæum aut Ionium mare transmittere cupientes. Citatur hic senarius à Suida. Extat autem apud Aristophanem in Pace:

κέρδους ἕνεκα πλεύσεται κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοι. id est:

Causa lucelli nauiget & in vimine.

Taxat Simonidem, tanquam lucri cupidiorem, quod ad quæstum scriptitarit carmina. Porro ῥίψ vimen est flexibile, aut ramus salignus, παρὰ τὸ ῥέπω: videlicet quod inflectatur ob lentitudinem. Citatur & hic:

σὺν τῷ θεῷ πλῶν, κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοι. id est:

Quisquis secundo nauigarit numine,

Is vel saligno nauigarit vimine.

Extat & hic inter sententias prouerbiales, citatus item ab Aristophanis interprete:

θεῶ θέλοντος κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοις. id est:

Deo fauente nauiges vel vimine.

Annulus aureus in naribus suis.

Huic pene cognatū est illud quod extat in prouerbiis Hebræorum: Anulus aureus in naribus suis. Sic enim habetur, Prouerb. cap. 11. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua. vbi res quæpiam per se præclara, illic adhibetur, vbi minime addecet. Vt si stulto contingant opes, fatuæ forma, genus ignauo, eloquentia viro improbo, magistratus imperito. His enim rebus non modo non ornantur, verumetiam magis ridiculi fiunt. Olim autem anulis quibusdam aureis in auriculas insertis, ornari sese credebant, maxime barbari. Inseritur & suillis naribus anulus æreus, quo minus noceant agris rostri suffossione, quæ peculiaris est huic animanti: quapropter & agricolationem monstrasse creditur. Quod si anulum aureum rostro suillo inseras, res fit oppido quam ridenda. Celebratur apud Græcos Menandri versiculus, ab hac sententia non admodum abhorrens:

μισῶ πονηρὸν, χρηστὸν ὅταν εἴπῃ λόγον. id est:

Odi improbum, qui verba proloquitur proba.

Huc pertinet illud, quod memorat in Noctibus A. Gellius: Cum quispiam improbatæ famæ vir sententiam dixisset Reip. conducibilem, iusserunt eandem ab alio quopiam integro, bonoque viro pronuntiari, atque illius nomine decerni: quod absurdum existimarent, à malo viro bonum consilium, aut bonam sententiam proficisci. His adiungendum est illud Antiphanis apud Athenæum libro 6.

σαπρὸν σίλουρον ἀργυροῦν πίναχ᾽ ἔχων. id est:

Putrem silurum quadra habens argentea.

Quidam Silurum existimant eum esse, quem nunc vulgo Sturionem dicimus, piscem multo omnium laudatissimum.

Archilochi melos.

Ἀρχιλόχου μέλος: id est, Archilochi cantio, dicebatur hymnus qui ad multos poterat accommodari: qualem ferunt Archilocho fuisse repertum, qui fuerit ante Pindarum, & alios hoc genus lyricos, qui singulos propriis laudibus exornabant. Archilochi carmen erat idem in omnes, quod cithara canebatur. Citharœdus tantum ad singula cantionis interualla, victorum nomina voce sua repetebat: veluti si Herculem laudabat, accinebat: Tenella Callinice χαῖρε ἄναξ ἡρακλέης. Aut aliud, si quem alium canebat. Huic non dissimile est quod refert Horatius de pictore, qui depicta cupresso nautam rogabat, ecquid vellet addi. Quadrabit in rem priscam ac rudem. Meminit Aristophanis & Pindari interpres. Sumptum est è Pindari Olympiorum Encomio septimo: τὸ μὲν ἀρχιλόχου μέλος φωνᾶεν ὀλυμπίᾳ καλλίνικος. Quo quidem loco varia commenta refert enarrator: quæ repetere, non videtur ad hoc quod agimus necessarium.

Agninis lactibus alligare canem.

Ballio in Pseudolo Plautina. Quia pol qua opera credam tibi, vna opera alligem fugitiuum canem agninis lactibus. Qui canem alligat intestinis agninis, is non modo canem amittit, verum & prædam vltro dederit fugitiuo. Sic qui credit homini malæ fidei, & rem perdit, & frustra obligatum habet eum, qui non est soluendo. Lactes enim dicuntur intestina molliora.

Diserte saltare.

Cornelius Tacitus in dialogo De oratoribus significat hoc cōuicium fuisse vulgo iactatum in oratores suorum temporum, qui lasciuia verborum, & leuitate sententiarum, licentiaque compositionis, histrionales modos exprimebant: atque adeo laudis & gloriæ, ingeniique loco iactabant, saltari cantarique commentarios suos, oratores temere dicere, histriones diserte saltare. Argutia dicti in hoc sita est: Oratores histrionice dicebant, quod illis erat indecorum, histriones ad oratorum actionem sese accommodabant: ita factum est, vt illi peius dicerent, hi saltarent melius. Histrionum est, saltare: oratorum, dicere: quod qui perite faciant, diserti vocantur. Iocus autem duo diuersa coniunxit.

Eodem collyrio mederi omnibus.

Leges, admonitiones & obiurgationes non oportet omnibus easdem admouere, sed pro gentium, temporum & ingeniorum varietate sermonem attemperare. Hanc dexteritatem beatus Hieronymus, enarrans epistolam ad Ephesios, laudat in apostolo Paulo, qui factus est omnia omnibus, vt omnes lucrifaceret. Verba Hieronymi citantur distinct. 29. Nec ad instar, inquit, imperiti medici vno collyrio omnium oculos vult curare. Alibi retulimus ex Galeno, Eundem calceum omni pedi inducere.

Eundem calceum omni pedi inducere.

Galenus Therapeutices lib. 9. ἐκεῖνοι μὲν οὔτε ζητοῦσιν, οὔτ᾽ ἴσασιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐνὶ καλαποδὶ πάντας ὑποδοῦσιν. id est: Isti quidem igitur neque inquirunt, neque sciunt: quin magis iuxta prouerbium, eodem calceamento calceant omnes. Loquitur de quibusdam medicis imperitis, qui non habita ratione morborum, eadem remedia admouent omnibus: cum diuersa mala, diuersam curationem desiderent. Non dissimile illi, quod alio dictum est loco, Scis simulare cupressum. Ad hanc formam pertinet, quod adducit Hieronymus in prima præfatione Commentariorum, quos ædidit in Epistolam ad Ephesios: Nec ad instar imperiti medici vno collyrio omnium oculos velle curare.

Præpostere.

Quum sentiemus rem præpostere geri, veluti quum populus imperat principibus, aut discipulus docet præceptorem, conueniet illud M. Tull. ex eadem epistol. Ego, inquit, respondebo tibi ὕστερον πρότερον ὁμηρικῶς. Est autem figura grammaticorum, quam illi & πρωθύστερον, siue ὑστερόπρωτον appellant, quum quod prius est natura, posterius refertur. veluti si quis dicat: Cornelia Gracchos educauit ac genuit. In Homero talis tropus frequenter est obuius.

Ante barbam doces senes.

Πρὸ τῆς γενειάδος διδάσκεις τοὺς γέροντας, id est, Ante barbam doces senes. Cum imberbis maiorem natu docet. Est autem figura prouerbialis, quod ait Persius, Ante pilos:

Et rerum prudentia velox

Ante pilos venit, dicenda, tacendaque calles.

Hanc prudentiam, quam præcoquam, seu præcocem appellant, vulgo non admodum fausti ominis habitam, ostendit Apuleius in secunda Apologia, scribēs hunc senarium nobilem & celebrem fuisse, poetæ nescio cuius (neque enim nominat.)

Odi puerulos præcoci sapientia.

Nec Fabio placet præcox ingeniorum genus, quod negat ad frugem solere peruenire. Pindarus in Pithiis hymno 5. sic laudat quēpiā: κρέσσονα μὲν ἁλικίας νόον φέρβεται, γλῶσσάν τε· θάρσος δὲ τανύπτερος ἐν ὄρνιξιν αἰετὸς. id est: Præstantiorem quam pro ætate mentem alit, linguamque, audacia vero pernix inter aues aquila.

Aratro iacularis.

Ἀρότρῳ ἀκοντίζειν: id est, Aratro iaculari dicuntur, qui quippiam incircumspecte faciunt, haud prospicientes quid fit in posterum euenturum: aut, qui suo magno incommodo conantur alterum lædere. Quisquis enim iacto aratro petit alium, is quo morem gerat iræ, semet re necessaria priuat, cuius vsum paulo post sit desideraturus. Recensetur à Diogeniano. Translatum videri potest à belli temporibus, quibus vomeres, marræ, & sarcula, reliquaque agricolationis arma, in Martia diffinguntur arma. Plutarchus in commentario περὶ τῆς εὐθυμίας vsurpat, veluti de re vehementer absurda: οὐδὲ γὰρ ὁ τοξεύειν ἀρότρῳ βουλόμενος, καὶ τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν, δυστυχής ἐστιν. id est: Neque enim is qui vult aratro iaculari, & boue leporem venari, est infortunatus.

Boue venari leporem, & similia.

Τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν: id est, Boue leporem venari, dicuntur qui rem absurdam, stultam, ac præposteram aggrediuntur. veluti si quis in curia Romana, citra pecuniam ambiat episcopi dignitatem. Plutarchus in commentario De animi tranquillitate: οὐδὲ γὰρ ὁ τοξεύειν τῷ ἀρότρῳ βουλόμενος, καὶ τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν, δυστυχής ἐστιν. οὐδὲ γὰρ γρίφοις καὶ σαγήναις ἐλάφους μὴ λαμβάνοντι, μηδὲ εἷς δαίμων ἐναντιοῦται μοχθηρὸς, ἀλλ᾽ ἀβελτηρίᾳ καὶ μοχθηρίᾳ τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦσιν. id est: Neque enim qui aratro velit iaculari, ac boue venari leporem, infortunatus est. Neque ei qui piscatoriis retibus ceruos non ceperit, vllus malus aduersatur genius, sed stultitia & peruersitas aggrediuntur quæ fieri non possunt. Non quiduis est accommodum ad omnia: veluti si quis homini studiis & ocio nato, bellum aut rempublicam administrandam mandet, τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖ. Aut si quis stupido & insulso iudicia committat. Citat in eodem libello versus, ni fallor, Pindari: ἐν ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ᾽ ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ᾽ ἰθύει τάχιστα δελφίς, κάπρῳ δὲ βουλεύοντι φόνον, κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν. id est: In curribus equus, in aratro vero bos, nauem autem præuertitur quam ocyssime delphinus. vt apro paranti mortem, canis est fortis inueniendus. Nam hæc quoque prouerbii speciem habent.

Primas iactare hastas.

M. Tullius lib. De oratore 2. primas iactare hastas dixit, pro velitari, quod ad oratorem transfert, cuius dictio initio debet esse lenis ac sedata, vt paulatim incandescat oratio. Notat ibi Philippum oratorem, qui solitus sit ita ad dicendum surgere, vt nesciret primum verbum quod esset dicturus: sed aiebat, se posteaquam concalefecisset brachium, tum pugnare. Atqui non attendit, inquit, eos ipsos vnde similitudinem ducit, illas primas hastas ita tractare leniter, vt & venustati vel maxime seruiant, & reliquis viribus suis consulant. παροιμιῶδες erit, si ad disputationis aut contentio-

tentionis exordium transferatur. Idem vnico verbo dicitur Velitari.

Omißis fontibus consectari riuulos.

In eodem libro non sine prouerbii specie dixit, riuulos consectari: pro eo quod est, minus ad rem pertinentia dicere, omisso eo, quod est negotii caput. Hac metaphora videtur admodum delectatus Hieronymus. M. Tullii verba sic habent: Tamen tardi ingenii est, riuulos consectari, fontes rerum non videre. Etiam ætatis est, vsusque nostri, à capite quod velimus arcescere, & vnde omnia manant videre.

In herba luxuries.

Rustici semina copiosius quam expedit herbescentia, dicunt luxuriare: eam præproperam lætitiam appellant luxuriem, quam immissis in agrum iumentis aut pecudibus corrigunt, quod illi vocant depascere Maro:

Luxuriem segetum tenera depascit in herba.

M. Tullius eodem lib. quem modo citaui: Quod si hic noster Sulpitius faceret, multo eius oratio esset pressior: in qua nunc interdū, vt in herbis rustici dicere solent, in summa vbertate inest luxuries quædam, quæ stylo depascenda est.

Sus comessatur.

Ὗς ἐκώμασεν: id est, Sus saltauit, aut comessatur. Diogenianus ostendit dici solitum de iis, qui præter decorum quippiam facerent, quique rerum successu præter meritum obiecto, semet insolentius efferunt. Attingunt & Suidas & Zenodotus. Est autem Græcis κωμάζειν, iuuenum amantium more coronis, cantilenis, saltationibus, cæterisque iuuenilibus nugis lasciuire, & in domos alienas irrumpere irrumpunt & sues. vnde Theocritus in Syracusis:

ἀθρόος ὄχλος ὠθεῦνθ' ὥσπερ ὕες id est:

Turba simul conferta suum more irruit.

Cæterum qui rusticiore sunt ingenio, mirum quam hæc dedeceant. Locus erit, vbi natura sæuus & agrestis affectat videri festiuus.

Quam in tragœdia comici.

Vbi quis in aliena versatur harena, inducti dicentur in tragœdiam Comici. Diuersi generis sunt Tragœdia & Comœdia: nec phas est tragicas personas in comœdiam inducere, nec contra. Plautus in Pœnulo: Quin ædepol indoctior sum quam in tragœdia Comici. Ego legendum arbitror, inductior sum. Allusit enim Colabiscus ad id quod dixerat Milphio: Fac modo vt conducta tibi sint dicta ad hanc fallaciam. Respondit iocans. Inductior sum: id est, instructior sum.

Iungere vulpes.

De re palam absurda dicitur, ζευγνύειν τὰς ἀλώπεκας, Vulpes iungere. Verg. in Palæmone:

Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui,
Atque idem iungat vulpes & mulgeat hircos.

Est enim vulpes animal ab aratro vehementer alienum.

Mulgere hircum.

Τράγον ἀμέλγειν: id est, Mulgere hircum: eundem habet sensum. Lucianus in vita Demonactis, inter huius festiuiter dicta commemorat & illud, Cum conspiceret duos quosdam philosophos, vtrosque pariter indoctos, inter se disceptantes, & alterum quidem ridiculas quasdam quæstiones proponentem, alterum item aliena, neque quicquam ad rem facientia respondentem: Quid, inquit, amici, an non horum alter hircum mulgere videtur, alter cribrum supponere? Refertur à Diogeniano his verbis: πότερον ὁ τὸν τράγον ἀμέλγων, ἢ ὁ τὸ κόσκινον ὑποτιθεὶς, ἀφρονέστερος: id est: Vtrum stultior, qui mulget hircum, an qui cribrum supponit? cum vterq; pariter absurde facit. Ab hoc sane non abludit illud, Similes habent labra lactucas: &, Dignum patella operculum.

Nocte lucidus, interdiu inutilis.

ἐν νυκτὶ λαμπρὸς, ἐν φάει δ' ἀνωφελής. id est:

In nocte lucens, luce vero inutilis.

De præposteris, qui sapiunt, vbi nihil est opus: cum opus est, ibi dormiunt. Cæterum ipse magis arbitror competere in eum, qui inter indoctos videatur aliquid esse in literis, inter eruditos nihil sapiat. Aut inuertendum est prouerbium:

ἐν φάει λαμπρὸς, ἐν νυκτὶ δ' ἀνωφελής.

Sumptum à gemma quadam, cuius alibi fecimus mentionem.

Cum aqua fauces strangulet.

Aristoteles Moralium libro 7. citat huiusmodi quoddam adagium: ὁ δὲ ἀκρατὴς ἔνοχος τῇ παροιμίᾳ, ἐν ᾗ φαμὲν, ὅταν τὸ ὕδωρ τὸν φάρυγα πνίγῃ, τί δεῖ ἐπιπίνειν: id est: Intemperans autem obnoxius est prouerbio, quo dicimus: Cum aqua fauces strangulet, quid iam opus est bibere? Refert idem in eundem vsum libro Moralium Eudemiorum 6. disputans, de eo, qui prudens intemperantiæ vitio noxia sequitur, haud quaquam ignorans, quid sit optimum: hunc autem longe insanabiliorem esse eo, qui falsus opinione non expetenda expetit. Vsurpauit & Galenus alicubi: ὅταν τὸ ὕδωρ πνίγῃ, τί ἐπιρροφήσομεν: id est: Quum aqua præfocat, quid insuper sorbebimus? Fortassis Galenus scripserat, τί ἐπιρροφήσομεν: Quadrat in eos, qui in absurdissima sententia pertinaciter manent, vel manifesta negantes, quibus cum frustra disceptes. Constat enim, faucibus, siti arentibus aquam esse remedio, ac soluere præfocationem. Confine illi, quod paulo post sequitur,

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Tuum tibi narro somnium.

Τὸ σὸν ὄναρ σοι διηγοῦμαι: id est, Tuum somnium tibi narro. id est: Narro tibi quod ipse me rectius nosti. Apud Suidam hæc referuntur ex autore quopiam: εἰ γὰρ ἐγώ σοι νοῦν αὐτὸν γνωρίζω, πέπονθα τῆς παροιμίας, τὸ σὸν ὄναρ σοι διηγούμενος: id est: Quod si te tibi ipsi notum reddere coner, tum mihi acciderit id quod prouerbio dicitur, vt tuum tibi somnium narrem. Plato lib. De Repub. octauo. τὸ ἐμόν γ' ἔφη ἐμοὶ λέγεις ὄναρ. id est: Meum quidem, inquit, mihi narras somnium. Traductum videtur ab his, qui ὀνειροπόλους, id est, somniorum interpretes consulunt. A quibus nonnulli hoc quoque requirunt, vt quid somniarint coniiciant: quasi parum sit, si interpretentur. Ad eum modum ægroti quidam imprudentes à medicis expectant, vt viso duntaxat lotio diuinent & sexum, & ætatem, & omnem morbi naturam, vbi & vnde acciderit, quid sentiant: ac propemodum etiam quid in febri somniarint.

Terra volat.

Ἡ γῆ ἵπταται: id est, Terra volat. De re vehementer absona, quæque nullo pacto fieri queat. Suidas hoc adfert exemplum Εὐδημωάτου. Iulianus in epistola quadam prouerbii nomine refert, mutato verbo: κούφη ἡ γῆ, καθάπερ ὁ λόγος. id est. Leuis terra, quemadmodum dicitur. Adagium hoc ad illorum affinitatem pertinet quæ retulimus alibi: Ζεὺς ἄπαις, id est: Iupiter orbus. Et:

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Est versus prouerbialis apud Horatium in Epistolis: dicendus in eos, qui ad insaniam vsque impudentes, non verentur & confessa negare, & manifesto falsa pro certis affirmare: denique quiduis dicere, ne victi in disputando videantur. Qualem Plato inducit sophistam Euthydemum, qui canem aiebat suum patrem esse, & eundem patrem omnium: & omnes omnia scire: atque id genus portenta pertinaciter, ne coargueretur, asseuerabat. Carmen Horatianum est huiusmodi:

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Nimium inter sanos conuenit, & nucem corticem habere durum, & baccam oleæ, lapillum intus durum. Proinde ludit operam, quisquis cum id genus hominib. disceptat, qui dicunt lucē tenebras, & tenebras lucem. vt ait vates ille diuinus. Simile est quod adfert Galenus De virtute simpliciū remediorum, lib. 2. quosdam Anaxagoram autorem citasse, qui pronunciasset niuem non esse albam. Verba Galeni sic habent: καί τινες ἐξ αὐτῶν καὶ τὸν Ἀναξαγόραν ἐπικαλοῦνται μάρτυρα, περὶ χιόνος ἀποφαινόμενον ὡς οὐκ εἴη λευκή. Atque istorum nonnulli, etiam Anaxagoram testem adducunt, qui de niue pronuntiarit, quod non sit alba.

Iupiter orbus.

Ζεὺς ἄγονος: id est. Iupiter orbus. vbi quis palam falsa asseuerat. Constat enim, Ioui quam plurimos esse liberos, vtpote deo longe mulierosissimo, salacissimoque: qui non vna tantum corporis parte gignat, sed è femore Bacchum, è cerebro Palladem produxerit.

In mari aquam quæris.

Ἐν θαλάσσῃ ζητεῖς ὕδωρ: id est, In mari quæris aquam. Ibi quæris, perinde quasi difficile inuentu, vbi nihil aliud occurrat. veluti si quis in moribus scelestissimi hominis vnum aut alterum admissum vestiget, cum tota vita sit contaminata: aut si quis in scriptorib. indoctis pauca captet quæ reprehendat, cum nihil occurrat non reprehendendum. Martialis, si memini:

Per mare, inquit, quæris aquam.

Item Propertius Elegiarum lib. 1.

- Nunc tu
Insanus medio flumine quæris aquam.

Balba non credit.

Ἡ ψελλὴ οὐ πιτεύει: id est, Balba non credit. Iocus prouerbialis, vbi quis sua mala conatur dissimulare, quæ præ se fert, etiam cum dissimulat. Veluti si quis neget se blæsum esse; idque ipsum non possit, nisi blæse dicere. Dictum est enim πιτεύει, pro πιστεύει: propterea quod qui linguæ vitio laborant, in literis duabus, Sigma & Rho potissimum laborant. Refertur à Suida. Notatus est & Alciabiadis labdacismus, qui pro ρ litera, λ solitus sit pronunciare, non linguæ vitio, sicut arbitror, sed magis ob delicias. Apud Aristophanem in Vespis, vbi quispiam pro θέωρος θέωλος, proque κόρακος κόλακος dixisset, ὁλᾷς θέωλον; τὴν κεφαλὴν κόλακος ἔχει, alter subiicit:

ὀρθῶς γε τοῦτ' Ἀλκιβιάδης ἐτραύλισεν. id est:

Recte Alciabides hæc quidem ebalbutiit.

Iugulare mortuos.

Huic simile videtur, Iugulare mortuos: pro eo quod est, insectari defunctos, & pugnare cum iis, qui iam extincti sint. Translatum à bellis, in quibus ignauum ac ridiculum sit prostratos atque interfectos iugulare: rursus cum viuis congredi, forte. Refertur à Laertio in Menedemo. Is Bionem cum diuinos studiose insectaretur,

ait iugulare mortuos, nimirum iam explosos, & omnium sententia reprobatos. Aristoph. ἐν ὄρνισιν scripsit, τοὺς τεθνηκότας ἀποκτείνειν: id est, defunctos occidere. Fiet lepidior metaphora, si paulo longius detorqueatur. Vt si quis dicat eum iugulare mortuos, qui librum impugnet, à nullo non damnatum: aut disputet aduersus sententiam, omnium suffragiis iam olim reiectam: aut si quis vituperet rem, omnibus per se detestatam.

Mortuum vnguento perungis.

Νεκρὸν μυρίζεις, id est, Mortuum vnguento perungis. De sumptu superuacaneo, siue cum sero quid adhibetur. Moris erat apud priscos, maxime Ægyptios, defunctorum cadauera ne putrescerent, vnguentis perungere. Qui mos & his temporibus apud principes, sicut alia pleraque gentilium, magno stultitiæ argumento, durat.

Ad consilium ne accesseris ante quam voceris.

Μὴ πρότερον εἰς βουλὴν παρέλθῃς πρὶν ἂν κληθείης: id est: Ad consilium ne accesseris, prius quam voceris. Hæc sententia, quæ nunc nomine Catonis celebratur, prouerbialis fuisse videtur, vel Plutarcho teste, cuius hæc verba sunt lib. συμποσιακῶν 1. ἄτοπος μὲν οὖν, ἔφη, καὶ παροιμιώδης μὲν ὁ Μενέλαος εἶναι σύμβουλος ἐγένετο μὴ παρακεκλημένος. id est: Ridiculus igitur inquit, & prouerbio obnoxius Menelaus, siquidem consultor factus est non accersitus. Nisi quis mauult hæc ad illam referre parœmiam.

ἀκλητοι δ' ἐλοι ἀγαθοὶ ἐπὶ δαῖτας ἴοντι,

quod alias referemus.

Aduersus solem ne loquitor.

Πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον μὴ λαλεῖν. id est: Aduersus solem ne loquitor. hoc est, manifestis ne repugnes. Nam quod maxime constat maximeque in confesso est, id sole clarius dicimus. Ergo contra solem loquitur, qui dicit:

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Lanam in officinam fullonis.

Qui præpostere rem gerunt, veluti si quis Theologo committat puerum in grammaticis rudimentis instituendum lanam in officinam fullonis ferre dicitur. Fullonum enim ars, non rudem lanam, sed iam contextum pannum tractat. Galenus De differentia pulsuum lib. 2. ὡς τις δ' ἀκριβῶς τούτοις ἐπακολουθεῖν βούλεται, γεγυμνάσθαι πρότερον χρὴ περὶ τὰς κατηγορίας. τὸ γὰρ τοῦ Ἀρκεσιλάου καλὸν ὡς οὐδεὶς πρότερον εἰς γναφεῖον φέρει. τάξις γὰρ ἐστὶν ὥσπερ ἐρίων ἐργασίας, οὕτω καὶ μαθημάτων διδασκαλίας. id est: Quod si quis exacte hæc velit assequi, prius exercitatum esse oportuit circa prædicamenta. Nam scitum est, quod dixit Arcesilaus, nemo defert lanam in officinam fullonis. Quemadmodum enim est ordo in operandis lanis, ita est & in disciplinis. Refert hunc inter Academicos Laertius: qui solitus sit non ferre eos qui liberales disciplinas non suo tempore attingerent: vt si quis velit discere poeticen aut rhetoricen, ignarus grammatices.

Accepta candela.

Diphilus apud Athenæum lib. 15. in fabula cui titulus ἀγνοία: ἅψαντες λύχνον λυχνεῖον ἐζητοῦμεν. id est: Arrepta candela, candelabrum quærebamus. quum res improuide geritur: oportuit enim candelabrum esse paratum, antequam candelam attingeres.

Nec aures habeo, nec tango.

Nec aures habere, nec tactum, prouerbio dicebatur, cui in manifestis ab omnibus reclamabatur. Hieronymus in præfatione declamationis, De matre & filia reconcilianda: (cur autem vetear appellare declamationem, cum ipse quodam in loco nominatim hoc argumentum exercitii causa confictum à se subsignificet?) Postea quam, enim, inquit, arguendo crimina, factus sum criminosus, & iuxta tritum vulgi sermone prouerbium, iurgantibus & negantibus cunctis, nec aures me credo habere, nec tango. id est, taceam necesse est, & quod audio tangoque, quasi nesciam. Potest videri sumptum ex Aristophanis Thesmophoriazusis: μήτ' ἀκούω μήτ' ὁρῶ. id est: Neque audio, neque video.

Sincerum vas incrustare.

Eodem ferme pertinet Horatiana metaphora, quæ in Sermonum lib. 1. legitur, Satyra 3.

At nos virtutes ipsas inuertimus, atque
Sincerum cupimus vas incrustare.

Hoc est, quæ per se recta sunt, ea nominibus alienis impositis deprauamus atque obtegimus. Quanquam potest & ad superiorem sententiam eleganter accommodari: hoc est, cum rebus per se decentibus tectoriium inducimus, quod tegat & obscuret natiuum decus, non augeat.

Iuxta fluuium puteum fodit.

Παρὰ ποταμὸν φρέαρ ὀρύττει: Ad flumen puteum fodit. De stultam & inanem sumente operam. Finitimum illi, In syluam importat ligna. Putei fodiuntur ob aquarum inopiam.

Per parietem loqui.

Διὰ τοίχου λαλεῖν: id est, Per parietem loqui. Dicitur qui ridicule quid facit. Siue quod obstante pariete neuter alterum audit, siue quod ad eum modum colloquuntur amantes, vt testatur Ouidius de Pyramo & Thysbe.

Prius quam assa sit farina.

Πρὶν ὀπτῆσαι ἄλφιτα: id est, Prius quam coxeris farinam. subaudiendum, inspergis, aut simile quippiam. Eustathius in Odysseæ π. refert vtrunque, tum illud proximum. Solitum autem est, assis carnibus apud quosdam inspergere farinam.

Prius quam mactaris, excorias.

Πρὶν ἀποσφάξαι, δέρεις: id est, Prius quam mactaris, excorias. Dicendum, vbi quid præpostere fieri videtur. Videri potest ex Homero sumptum, apud quem sæpe excoriatur taurus, prius quam occiditur: figura quam Grammatici ὕστερον πρότερον appellant. Finitimum illi quod alibi retulimus, Actum agere. Nam id etiam adagium M. Tullius putat ad consilii præposteri significationem pertinere. Sic enim scribit in dialogo De amicitia: Præposteris enim consiliis vtimur, & acta agimus: quod vetamur veteri prouerbio.

Prius antidotum quam venenum.

Diuus Hieronymus aduersus Rufinum respondens: Quomodo eorum præfationes librorum, quos nescias, accuses? quæ quodam vaticinio futuræ calumniæ responderunt, implentes prouerbium, Prius antidotum, quam venenum. subaudi, adhibes. Conueniet vti, quoties aliquis se purgat antequam accusetur. Antidotus enim aduersus venena datur. Hanc nemo sumit, nisi gustato veneno. Quanquam sunt qui se præmuniant antidotis, ne noceat si fors contingat sumere toxicum. Quemadmodum fecisse legimus Mithridatem.

Capra nondum peperit, hœdus autem ludit in tectis.

Αἲξ οὔπω τέτοκεν, ἔριφος δ' ἐπὶ δώματα παίζει. id est:
Nondum enixa capra, at iam ludit in ædibus hœdus.

Qui postrema perfectaque iam aggrediuntur, præteritis iis quæ præcessisse oportuit: aut qui gloriantur, iam assecutos sese, cuius ne fundamenta quidem sunt iacta: aut qui rem agunt præpostere. Prius est enim peperisse, quam vt hœdus ludat in tectis. Refertur à Zenodoto.

Vmbram suam metuere.

Τὴν αὑτοῦ σκιὰν φοβεῖσθαι: id est, Suam ipsius vmbram metuere, dicuntur qui pueriliter trepidant, vbi nihil omnino sit periculi. Translatum vel ab his, qui forte conspecta corporis sui vmbra, subito expauescunt, vel à melancholicis quibusdam, qui (autore Aristotele) propter oculorum imbecilles spiritus, in aere proximo, veluti suam quandam imaginem contemplantes, arbitrantur sese suos videre manes. Socrates in Phedone Platonis: Tu vero tuam quemadmodum dici solet, metuens vmbram. i. sest, tibiipsi diffisus. Qu. ad Ciceronem de Consulatu petendo: Alter vero, quo, dii boni, splendore est? Primum nobilitate eadē qua Catilina. Num maiore? Non: sed virtute. Quamobrem qui manium vmbram suam metuit, hunc negliges quidem. Quanquā is locus non vno modo erat deprauatus in codicibus. Plutarchus Symposiacorū problematū decade septima: τὸ μὲν τὸ σκιᾶς αὐτὸ τοὔνομα καὶ δυσχεραίνω, ἀληθῶς σκιὰν δόξει φοβεῖσθαι. id est: Qui vmbræ nomen refugiat ac moleste ferat, is vere vmbram videbitur formidare. Agit autem de vmbris ita vocatis, qui non ipsi vocati à conuiuatore, sed vocatum sequentes adeunt conuiuium.

Furari littoris harenas.

Littoris harenas furari dicitur, qui rem ab omnibus neglectam & incustoditam tollit. Ouidius in Amorib.

Ille potest vacuo furari littore harenas,
Vxorem stulti quisquis amare potest.

Cōuenit cum illo quod alibi retulimus ex Aristotele, ἐν θύραις τὴν ὑδρίαν: id est, In foribus aqualem. Aptius per negationem vsurpabitur prouerbium: vt. Quis littoris harenas furetur?

Canem excoriatam excoriare.

Κύνα δέρειν δεδαρμένην: id est, Canem excoriare excoriatam. Suidas ait, dici solere de iis, qui iterum ea patiuntur, quibus aliquādo fuerunt afflicti. Aristophanes in Lysistrata (nam hanc quoque nomine huius inscriptam inuenio:)

Τὸ τοῦ Φερεκράτους κύνα δέρειν δεδαρμένην. id est:
Iuxta Pherecratem detrahere cutem cani,
Detracta cui iam est.

Diogenianus ait, conuenire in eos, qui frustra sumunt operam. Sunt qui putent magis conuenire, cum quis affligit afflictum. Confine est illi, quod alibi diximus, ἀσκὸν δέρεις: id est. Vtrem excorias. Quod vsurpat Aristophanes in Nebulis.

Nudo vestimenta detrahere.

Ad hanc sententiam pertinet hoc quoque, quod ab eodem est vsurpatum poeta: Nudo vestimenta detrahere: pro eo quod est, ab eo sperare emolumentū, cui ne sit quidem quod auferri queat. Sic enim idem Libanus in Asinaria Plautina admonitus ab hero, vt ab ipso per fallaciam argentum abraderet, quo filio emeretur amica: Maximas, inquit, nugas agis: Nudo detrahere vestimenta me iubes. Adducit & D. Chrysostomus prouerbium vulgo iactatum, quo dicebant: Nec à centum viris vnum nudum spoliari posse. Apuleius Asinus libro primo scripsit, Nudum nec à decem palæstritis posse spoliari.

Nudo mandas excubias.

Γυμνῷ φυλακὴν ἐπιτάττεις: id est: Nudo custodiā mandas. Quoties

ties negocii quippiam mandatur ei, cui deest præstandi facultas, obeundæque prouinciæ propter inopiam neutiquam idoneus est. Neque enim nudus commode potest excubias agere propter rigorem nocturni frigoris, neque ad pugnam est idoneus inermis. Refertur à Zenodoto. Quo longius deflectetur, hoc erit prouerbialius. Iniungis vt aliquid in hunc poetam scribam, verum iuxta vetus prouerbium, γυμνῷ τὴν φυλακὴν ἐπιτάττεις. Neque enim est quo meum interim ocium alam. Hesychius nonnihil dissidet ab his, quæ à Suida Zenodotoque traduntur: licet is locus apud hunc deprauatus habeatur in æditione Aldina. Cæterum coniicio sensum nunc esse, prouerbium dici solere, vbi quid mandatur his, quibus nihil opus est: propterea quod vel iniussi cogantur id facere, nisi fallor, ob id quod nudis nihil est quod egeat asseruatore.

Caput artis, decere quod facias.

Quintilianus libro Institutionum oratoriarum 11 videtur velut vulgo celebratum adducere: Caput est artis, decere quod facias. Ipsius verba subscribam: Vnum etiam his adiiciendum est, cum præcipue in actione spectetur decorum: sæpe aliud alios decere. Est enim latens quædam in hoc ratio, & inenarrabilis: & vt vere dictum est, caput esse artis, decere quod facias, ita nec sine arte esse, nec totum arte tradi potest. Hactenus Fabius. Id vsurpare licebit non solum vbi quid fiet parum decore: veluti si cantillet aut lusitet senex, si præeat & obiurget iuuenis, verumetiam cum negabimus quibuslibet quiduis esse decorum. Quod sæpenumero videamus euenire, vt quod ab hoc dictum aut factum placet vniuersis, si idem tentet alius, etiamsi doctior peritiorque, nemo tamen ferat. Id cum quotidie videamus accidere, tamen cur accidat, ratio reddi non potest.

Gallos quid execas?

Γάλλους τί τέμνεις; id est, Gallos quid execas? Quid actum agis? Nam Galli Cybelis sacerdotes sua sponte sunt exectis testibus. Quid spolias nudum? Cur afflig is afflictum? Cur senile corpus ieiuniis attenuas? Quanquam id ad quamuis inanem operam significandam conueniet. Quemadmodum illa, Laterem lauas. Actum agis.

In aere piscari: Venari in mari.

Eiusdem generis sunt & illa, quæ Plautus vsurpat in Asinaria: In aere piscari, & in mari venari iaculo. Quadrabunt simpliciter in eos, qui frustra moliuntur τὰ ἀδύνατα: aut qui præpostere ibi quærunt aliquid, vbi ne sperari quidem possit. Vt si quis in magistratibus vitam tranquillam, in voluptatibus beatam, in opibus felicem quærat. Itaque Libanus seruus ab hero suo Demæneto iussus vt vxorem ipsius argento defraudaret, significans nulla ratione fieri posse, vt à muliere tenacissima quicquam auferretur. Iube, inquit, vna me opera piscari in aere, venari autem iaculo in medio mari.

Piscem natare doces.

Ἰχθὺν νήχεσθαι διδάσκεις. id est, Piscem natare doces. Perinde est ac si dicas, doctum doces. Confine illi quod alibi retulimus, Δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις: id est, Delphinum natare doces. Quod idem ad hunc effertur modum, τῷ δελφῖνι κολυμβᾶν συμβουλεύῃ: id est, Delphini quemadmodum natare oporteat consulis. Autor Diogenianus.

Asinum tondes.

Eundem sensum habet, τὸν ὄνον κείρεις: id est, Asinum tondes. De his, qui rem absurdam atque inutilem aggrediuntur: propterea quod asinum neque pectere possis propter villos, neque tondere cum lanam non habeat. Huius meminit Aristophanes in Ranis.

Lupi alas quæris.

Λύκου πτερὰ ζητεῖς: id est, Lupi alas quæris. De iis, qui quærunt ea quæ nusquam sunt, Aut vbi quis verbo duntaxat territat, alioqui re nunquam facturus quod minatur. Neque enim fieri potest, vt lupus alatus inueniatur. Prouerbium recensetur à Suida.

Serenitati nubem inducit.

Non tam ouum ouo simile, quam illud prouerbii faciem præ se fert, quod refertur à Plutarcho in commentario De dignoscendo adulatore ab amico, αἰθρίᾳ γὰρ ἐπάγει νέφος: id est, Serenitati nubem inducit. De eo, qui inter pocula ludosque virulentum aliquid admiscet, quod offuscata hilaritate frontem corruget, supercilia que contrahat. Ad eundem modum Horatius lib 3. Ode 1. de anu deformi, quæ se puellarum choris admiscebat:

Et stellis nebulam spargere candidis.

Ceruus canes trahit.

Inter adagia quibus ἀδύνατον, seu præposterum quippiam significamus, adnumerandum & illud quod est apud Theocritum in Thyrside:

—τὰς κύνας ὁ ἔλαφος ἕλκει. id est:
Canes ceruus trahit.

Præposterum enim est, vt ceruus venetur canes. Carmen Theocriti sic habet:

Δάφνις ἐπειδὴ θνάσκει, καὶ τὼς κύνας ὤλαφος ἕλκοι. id est:
Postquam Daphnis obit, ceruus trahat ipse molossos.

Ad consimilem formam Vergilius in Pharmaceutria:

Nunc & oues vltro fugiat lupus.

Aquam igni miscere.

Inter prouerbia quibus ἀδύνατον significamus, referendum & illud, πῦρ ὕδατι μιγνύναι: id est, Ignem aquæ miscere. Plutarchus in libello cui titulum fecit, περὶ πρώτου ψυχροῦ, adducit huius prouerbii testimonium, studens probare aquæ proprium esse frigiditatem, potius quam aeris. Pugnat autem vtraque qualitate ignis cum aqua: quippe calidus & siccus cum humida & frigida. Narrat eodem in loco, morem fuisse apud Persas, vt supplex in fluuium descenderet, ignem gestans, minitans ni consequeretur quæ petebat se ignem missurum in aquam. Atque ad eum modum impetrabat quidem quæ rogabat, sed mulctabatur, quod minatus esset se facturum, id quod esset contra rerum naturam. Nam aqua hostis est ignis eumque semper extinguit. Id supplicandi genus apud barbaros maximum habebatur, & in quo non esset fas recusare quod petebatur. M. Tul. Philippica 13. Prius vnda cum flamma redibit in gratiam. Rursus: Prius vndam flammamque, vt ait poeta nescio quis, prius denique omnia quam aut cum Antoniis Respub. aut Antonii cum Repub. redeant in gratiam.

Faber cum sis.

Plutarchus in Præceptis ciuilibus, senarium hunc haud dubie prouerbialem ex Euripide citat.

Τέκτων γὰρ ὤν, οὐκ ἔπρασσες ξυλουργικά. id est:
Cum sis faber, opera haud facis fabrilia.

Congruet in eum qui tentat ad quæ non est idoneus, vel ob imperitiam, vel ob naturam alienam: veluti si quis infans, & ad persuadendum ineptus, suscipiat legationem: aut indiligens dispenset rem domesticam: aut senex, siue inualidus militiam capessat: si venetur sacerdos, rhetoricetur Scotista. Iamdudum & illud Horatianum cessit in prouerbium, quod hinc imitatum videtur:

— Tractant fabrilia fabri.

Elephantum ex musca facis.

Ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖς: id est, Elephantum ex musca facis. id est, res exiguas verbis attollis atque amplificas. Lucianus in muscæ encomio: Πολλὰ δ' ἔτι ἔχων εἰπεῖν καταπαύσω τὸν λόγον, μὴ καὶ δόξω κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν. id est, Multa adhuc commemorare possem, sed finem dicendi faciam, ne videar & ipse iuxta tritum prouerbium, ex musca elephantum facere. Sumptum videri potest ex Homero, qui inter prælia deorū & Heroum muscæ improbitatem describit, cum hac inuictum & acrem bellatorem conferens Menelaum, Iliad. ρ. Quin & diuus Augustinus libro contra Manichæos de duabus animabus, non dubitat muscam conferre ac præferre Soli, velut animal inanimi.

Ebur atramento candefacere.

Ebur atramento candefacere, est genuinæ formæ, cultum atque ornatum externum inducere, quo decus illud natiuum obscuretur magis quam illustretur. Proinde lena Plautina puellæ naturali forma præditæ, tamen cerussam ad oblinendas malas postulanti: Vna, inquit, opera ebur atramento candefacere postules. propterea quod omne lenocinium rebus natura pulchris dehonestamentum adferat, non venustatem. Veluti si quis veritatem, qua nihil est pulchrius, rhetorum pigmentis conetur exornare. Porro quemadmodum cerussa ad candorem conciliandum adhiberi consueuit, itidem purpurissa ad tingendas rubore malas. Simili forma dixit in Mostellaria: Noua pictura interpolare vis opus lepidissimum.

Exacta via viaticum quærere.

Seneca in libello De moribus: Quid enim stultius est, quam, quod dici solet, via deficiente, viaticum quærere, aut augere? Quadrat in senes auaros. Laborat enim ea ætas plerunque hoc vitio, vt quo minus superest vitæ, hoc magis sit de victu sollicita. Contra iuuentus, huius studii vel maxime negligens est. M. Tullius in Catone Maiore: Auaritia vero senilis quid sibi velit, non intelligo. Potest enim quicquam esse absurdius, quam quo minus viæ restat, eo plus viatici quærere?

Qui se non habet, Samum habere postulat.

Ὃς αὑτὸν οὐκ ἔχει, Σάμον θέλει. id est:
Qui semetipsum non habet, Samum cupit.

In eos conuenit, qui impudenter quippiam postulant, aut qui minora curant, maiorum negligentes. Natum ex historia quapiam, cuius meminit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis. Athenienses vrbe victori tradita postularunt, vt Samum duntaxat sibi relinqueret. Atque is respondit ad hunc modum: Cum vestri non sitis, alios habere postulatis. Atque hinc ducta parœmia:

Ὃς αὑτὸν οὐκ ἔχει, Σάμον θέλει. id est:
Qui semetipsum non habet, Samum petit.

Dion sophista in libello, περὶ ἀπιστίας, eleganter accommodat in alium sensum: ὅς αὐτὸς αὑτῷ οὐ φίλος, πῶς ἄλλον φιλεῖ. id est: Qui sibi ipse non est amicus, quomodo alteri est amicus? Quadrabit & in eos, qui imperium affectant in alios, cum ipsi sibi nequeant imperare.

Leonis exuuium super crocoton.

Λεοντῆ ἐπὶ κροκωτῷ: id est, Leonis exuuium super Crocotem.

Cum duo quæpiam copulantur, quorum alterum cum altero nequaquam congruit. Sumptū à Baccho, qui hoc ornatu descendit ad inferos apud Aristophanem, vt veste muliebri delicataque indutus esset, eque vesti leonis exuuium impositum gestaret: quo videlicet Hercules creditus, formidabilis videretur inferis. Hunc igitur ad eum modum adornatum, sic in ranis ridet Hercules:

> Ἀλλ' οὐχ οἷός τ' εἰμ' ἀποσοβῆσαι τὸν γέλων,
> Ὁρῶν λεοντῆν ἐπὶ κροκωτῷ κειμένην. id est:
> Risum profecto haud sum potis compescere,
> Crocoton additum leontæ conspicans.

Apposit diceretur in Monachos quosdam, aut Scholasticos, qui foris insignia sui instituti portant, interius militarem imitantes cultum: aut qui vultu tetrico, moribus sunt effœminatis.

Cantherium in fossa.

Cantherium in fossa: rusticum prouerbium, sed tamen è re militari natum. Hoc licebit vti, quoties quis ad id negotii trahitur, in quo nequaquam valeat: aut vbi res vehementer erit impedita, periculosaque. Refertur à T. Liuio, decadis 3. lib. 3. Narrat autem, cum Fabius Capuam obsideret secundo bello Punico, Iubellium Tauream inter equites Campanos nobilissimum, è Romanorum exercitu quemuis ad singulare certamen euocasse, ausumque prodire Claudium Asellium. Deinde vbi diutius vterque alterum libero campo elusisset, Campanus in cauam viam descendere iussit: alioqui equorum, non equitum fore certamen. Eo cum Romanus, re quam verbis ferocior, extemplo descēdisset, rursum elusit Taurea sermone, qui postea in rusticum versus est prouerbium: Minime scis, inquiens, cantherium in fossa. Quanquam ex Liuianis verbis parum liquet adagii sensus, tamen coniecturis facile deprehenditur. Pugnat autem cum illo, quod alibi diximus: τὸν ἵππον εἰς πεδίον. id est: Equum in planitiem. Etenim quemadmodum plurimum valet equus in planicie, ita minime valet in fossa.

Iocandum vt seria agas.

Eodem libro refert sententiam Anacharsidis, qui taxarit eos qui seria agunt vt iocentur: quum iocus in hoc interdum admittendus sit vt seriis rebus vacare liceat. Velut qui per omnem vitam magnis laboribus hoc agunt, vt fiant boni saltatores, aut egregii tibicines. Aristotelis verba sunt hæc: σπουδάζειν δὲ καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν· παίζειν δ' ὅπως σπουδάζῃ, κατ' Ἀνάχαρσιν ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ. id est: Studere vero ac laborare ludendi gratia, stolidum videtur, atque admodum puerile: at ludere vt agas seria, iuxta Anacharsidis sententiam recte videtur habere.

E natali emortualem facere.

In eadem fabula Ballio leno coactus reddere argentum, dicit: Certum est mihi hunc emortualem facere ex natali die. Emortualem dixit pro tristi ac funesto, natalem pro læto ac felici.

Ibyci equus.

Ἰβύκειος ἵππος. id est: Ibyci equus. in iocum prouerbialem abisse videtur, de iis qui nolentes præter ætatem ac vires ad periculosum negotium adigerentur. Dicti originem refert Plato in Parmenide. Ibyco poetæ equus erat iam annosus athleta, multis certaminibus detritus. Is quum ad certamen currui iungeretur, extimuit, videlicet expertus eiusmodi ludorum aleam. Ridente populo, Ibycus surgens: Equus, inquit, domini similis est: nam & ipse iam senex ad amandum compellor. equo suo sese comparans, quod ipse non minus intempestiuus esset ad amores, quam vetulus equus ad certamen. Nam admonet hoc quoque Suidas, Ibycum vulgo male audisse ob adulescentulorum amorem. Hac imagine Parmenides queritur se senem adigi ad rerum difficillimarum explicationem. Huc allusisse videtur Horatius in Epistolis:

> Non eadem est ætas, non mens. —— &:
> Solue senescentem mature sanus equum, ne
> Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.

Fortasse dum in hoc adagiorum pistrino versor, videbor alicui non multum dissimilis equo Ibyci. De Ibyci gruibus dictum est alias.

Post rem deuoratam ratio.

Quemadmodum de sera ope dicitur, Post bellum auxilia: ita de sera parsimonia dicitur, Post absumptam rem supputatio. Stasinus in Trinummo Plautina: Sero atque stulte, prius quod cautum oportuit, postquam comedit rem, post rationem putat. Loquitur seruus herili filio, supputanti rationem accepti, quum tota summa iam esset nequiter absumpta. Nimirum hoc est numerare præteritas vndas, quum venientes oporteat censere.

Trabem baiulans.

Aristoteles libr. Rhetoricorum 3. disputans de quibusdam verbis quæ non habent gratiam, nisi pronunciatione gestuque adiuuentur: Alioqui, inquit, γίνεται ὁ τὴν δοκὸν φέρων: id est, fit ille trabem gestans. Id accidit in dictionibus, præsertim nominibus propriis ac pronominibus, & vocibus crebro repetitis, quæ tacitam habent emphasin: vt Thersites contemnit Achillem: &, Tu me asinum vocas? Similiter & in asyndetis: vt, Veni, vidi, vici. Et si qua sunt similia, quæ sine commendatione actionis non habent eandem gratiam. Quod genus Terentianum illud: Exclusit, reuocat, redeam? Et mox: Egone illam? quæ illum? quæ me, quæ non. Sine modo. Rursus illud in Adelphis: Storax, non rediit hac nocte Æschinus à cœna? Storax enim vocantis vox est, & ob id clarius pronuncianda: reliqua secum loquitur. Nihil addubito quin assumptum sit ex fabula quapiam. Nā ὁ τὴν δοκὸν φέρων, finis est iambici trimetri. Qui trabe onustus est, non est idoneus ad gesticulationem, sed oneri sese accommodet oportet. Talis opinor persona risus gratia alicubi producta fuerat in comœdia. Interdum inducuntur σκευοφόροι, gestantes sarcinas. Cuiusmodi sunt quibus dicitur in Andria: Vos isthæc intro auferte. Et in Hecyra, Sosia. Tales aut nihil dicunt, aut gestu non respondent pronunciationi. Vide, num Aristoteles sentiat de Atlantibus, qui trabibus ædificium sustinentibus supponi solent. Videntur enim laborare, quum nihil agant. Actio autem quasi vita est orationis. Vitæ indicium est motus. Tale quiddam in tragœdiis erat δορυφόρημα, tantum adstabat nihil agens. Et fortassis pro ὁ δοκὸν φέρων, scriptum erat, ὁ δορυφορῶν. Sed nihil pronuncio. Excutiant eruditi.

Caligare in sole.

Apud Quintilianum legitur, vt eleganter, ita & prouerbialiter, dictum, Caligare in sole: pro eo quod est, in re clarissima cæcutire: idque solet accidere vitiosis oculis qui nihil vident in luce quam maxime perspicua: vi'elicet sensum debilem obruente vi splendoris. Idem euenit noctuis & lusciosis, Nam iis lumen pro tenebris est. Non inuenuste torquebitur in istos, qui velut obscurum causantur, quicquid eruditum fuerit: quibus tenebricosa est vel Ciceronis oratio. noctem enim in oculis circumferunt. Quemadmodum apud Senecam Portius dicebat, quendam spinas in pedibus habere: cum se per spinas ingredi quereretur, videlicet ingenii vitium in argumentum conferens: At pedes inquit, tui spinas habent, non locus. Itidem isti noctem, qua se prædicant offendi in bonis autoribus, in oculis secum adferunt, non in libris reperiunt.

Teipsum non alens, canes alis.

Αὐτὸν οὐ τρέφων κύνας τρέφεις: id est, Cum temetipsum non alas, canes alis. In eum dicebatur, qui cum per inopiam sibi quæ sunt ad vitam necessaria, suppeditare non posset, conaretur aut equos, aut famulos habere domi. Apposite dicetur aduersus istos, quibus cum ob rei familiaris angustiam vix suppetat quo vitam sustineant, tamen per ambitionem conantur fastu vestium, reliquoque strepitu potentes & opulentos imitari. Breuiter conueniet in omnes qui quæ ad voluptatem aut splendorem pertinent, curant, neglectis his quæ magis sunt necessaria. Porro necessariis prima debetur cura, dignitati posterior: veluti si quis in eruditione comparanda laboret, vitæ securus de qua periclitetur.

Mari è fossa aquam.

Θαλάττῃ ἐκ χαράδρας ὕδωρ: id est, Mari è lacu aquam. subaudiendum, infundis. Simile illi, βῶλον ἀρούρῃ: id est, Gleba aruum. Ouidius in Elegiis amatoriis:

> In freta collectas alta quid addis aquas?

Cognatum illi quod alibi recensuimus, In syluam vehere ligna: &, Oleum camino addere.

Mus non ingrediens antrum, cucurbitam ferebat.

Μῦς εἰς τρώγλην οὐ χωρῶν, κολοκύντην ἔφερε: id est, Mus non potens subire antrum, gestabat cucurbitam. In eum congruit, qui cum ipse sibi consulere non possit, aliis conatur opitulari. Aut qui conatur maiora viribus suis. Videtur ab apologo natum, sed anili, ni fallor.

Solem adiuuare facibus.

Alioqui retulimus, τὸ φῶς ἡλίῳ δανείζεις. Huic simillimum est, quod refert Gratianus ex Anacleto Papa, causa 6. q. 1. in eos qui sibi vsurpant sibi diuinum iudicium, quod nullus hominum poterit effugere. Nam incerta sunt hominum iudicia: neque secus sese habent ad iudicia Dei, quam fax ad solem: Si omnia, inquit, in hoc seculo vindicata essent, locum diuina iudicia non haberent. Superuacuis laborat impendiis, qui solem certat facibus adiuuare, &c. Quanquam in libris vulgaribus librarii pro facibus, deprauarant falcibus.

Ad mensuram aquam bibunt, citra mensuram offam comedentes.

Μέτρῳ μὲν ὕδωρ πίνοντες, ἀμετρὶ δὲ μᾶζαν ἔδοντες. id est, Ad mensuram bibentes aquam, citra mensuram offam edentes. Zenodotus scribit hunc versiculum oraculo proditum in Sybaritas, in vulgi sermonem abiisse, qui ob immoderatum luxum à Crotoniatis subuersi sunt: quemadmodum alibi retulimus. Vnde poterit accommodari, vel in eos qui ex summis deliciis, opibusque rediguntur ad extremam inopiam: vel in eos qui præpostere sunt sordidi, parcissimi in rebus minutissimis, in magnis negligentes: cuiusmodi plerosque videas mortales. Est autem versus heroicus: qui tamen in omnibus, quos adhuc viderim, codicibus deprauate legitur. Restituetur autem hoc pacto:

> Μέτρῳ ὕδωρ πίνοντες ἀμέτρως μᾶζαν ἔδοντες.

Consimilis formæ est illud Theocriti in Bucoliastis:

> Καὶ φεύγει φιλέοντα, καὶ οὐ φιλέοντα διώκει. id est:

Auersum

Auersum insequitur, rursum auersatur amantem.

Aliorum medicus, ipse hulceribus scates.

Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto quis ab inimico iuuari possit, hunc senarium ex tragœdia quapiam allegat:

Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων: id est,

Alijs medens, at ipsus hulceribus scatens.

In eos torquendus est, qui errata castigant incessuntq; aliena, intercutibus vitijs ipsi madentes. Illud vulgo tritissimum: Medice, tibi ipsi medicus esto. Gregorius in Apologia de fuga sua: ἢ τῆς παροιμίας πόῤῥω θῶμεν, ἄλλοις ἰατρεύειν ἐπιχειροῦντες, αὐτοὶ βρύοντες ἕλκεσι, id est: aut prouerbium procul effugiamus, alijs mederi parantes, ipsi scatentes vlceribus. Non dissimilem sententiam refert M. Tullius Philippica duodecima. Etenim qui multorum custodem se profitetur, eum sapientes sui primum capitis aiunt custodem esse oportere. Xenophon in conuiuio simile quiddam indicat vulgo iactatum in diuinatores: οἱ μάντεις λέγονται δήπου, ἄλλοις μὲν προαγορεύειν τὸ μέλλον, ἑαυτοῖς δὲ μὴ προορᾷν τὸ ἐπιόν. id est: Aiunt sane diuinos alijs quidem prædicere futura, sibi ipsis vero non prospicere quod instat.

Aliorum medicus.

Manet hoc dictum his quoq; seculis celebratissimum, quod refertur à Plutarcho in cōmentario De dignoscendo assentatore ab amico, è poeta quopiam.

Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων. id est:

Alijs medetur, ipsus hulceribus scatens.

Vtitur eo & in commentario, quem inscripsit aduersum Coloten. Conueniet in eos, qui alijs sapiunt, nō sibi: alijs oculati sunt & cauti, non sibi: alios consolari norunt, ipsi sua mala non ferunt æquo animo. In eundem sensum vsus est Christus apud Lucam. Iudæis enim admirantibus eius dicta factaq;, ac dicentibus: οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ: id est: An non hic est filius Ioseph? respondit ad hunc modum: πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν. ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ Καπερναοὺμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. id est: Omnino dicetis mihi parabolam hanc Medice, cura teipsum. Quæcunque audiuimus facta in Capernaum, facito & hic in patria tua.

Anus eriphus.

Γραῦς ἔριφος: id est, Anus hœdus, Apollodorus apud Zenodotum ait, anum quandã fuisse, quæ dicta sit Eripha, quod in virginitate consenuisset: perinde quasi eadem & anus esset per ætatem, & puella, quod adhuc innupta. Sunt qui tradant locustam agrestem, à nonnullis mantim appellatam, in Sicilia γραῦν ἔριφον appellari. Aiunt autem, quodcunque animal aspexisset, illi mali quippiam accidere. Proinde in mulierem veneficam & fascinatricem quadrare videtur. Quod genus apud Horatium Canidia.

Titius.

Titium saltare dicebantur, qui incōposite ac solute gestiebant. Fuit enim huiusmodi saltationis genus, quod à Titio quodã malo oratore nomen inuenit. M. Tul. eo quod modo citauimus opere: Quos sextus Titius consequutus, homo loquax sane & satis acutus, sed tam solutus & mollis in gestu, vt saltatio quædam nasceretur, cui saltationi Titius nomen esset. Ita cauendum, ne quid agendo dicendoue facias, cuius imitatio rideatur. Citat hunc Ciceronis locum Quintil. lib. 11. cap. de pronunciatione. Similia his sunt, Saltare Cyclopem. Horatius:

—Saltaret vti Cyclopa rogabat.

&, Saltare cordacem, more Sileni.

Anus saltat.

Γραῦς χορεύει: id est, Anus saltat. In eum conuenit, qui indecore quippiam facit: velut, si senex ludat nucibus: aut theologus rhetoricis flosculis lasciuiat: aut princeps exemplo Neronis musicetur. Confine est illi quod supra retulimus: Camelus saltat. Horatius in anum intempestiuæ libidinis.

Te lanæ prope nobilem
Nec flos purpureus rosæ,
Tonsæ Luceriam, non citharæ decent,
Nec poti vetulam fæce tenus cadi.

Apud Plutarchum in vita Periclis legimus, Elpinicem quandam quũ eum indecoris conuicijs palam incesseret, nihil aliud responsi tulisse quam versiculum illum ex Archilocho:

οὐκ ἂν μύροισι γραῦς ἐοῦσα ἠλείφεο. id est:

Vnguento anus quum sis caueto inungier.

Quid autem sequutus Lapus vertit, Haud vnguenti, vetula quum sis, oblita es, non satis coniecto: nisi forte pro ἠλείφεο legit εἰλήθεο aut εἰλήθεο.

Anus cothonissat.

Γρᾶες κωθωνιζόμεναι: id est, Anus cothonizantes. De vetulis indecore lasciuientibus. κώθων enim temulentum significat: inde fictum verbum κωθωνίζειν. Athenæus lib. 11. varijs autorib. cothonem esse ostendit poculi genus: vnde dicatur κωθωνίζεσθαι, pro inebriari, & κωθωνισμὸς ipsa temulentia. Et Hesychius admonet, Græcis hominem temulentum appellari cothonem: quemadmodum Latini lagenam vocant, aut vtrem. Horatius in Odis in anum vxorem pauperis Ibyci:

Te lanæ prope nobilem
Nec flos purpureus rosæ,
Tonsæ Luceriam, non citharæ decent,
Nec poti vetulam fæce tenus cadi.

De anu saltante dictum est supra.

In toga saltantis personam inducere.

Saltantis personam in toga inducere, est quippiam facere neutiquam decorum: veluti si senex, aut theologus ineptiat: aut si quis serijs misceat ludicra. Martialis in præfatione secundi libri: Noli ergo si tibi videtur, rem facere ridiculam, & in toga saltantis inducere personam. Toga ciuium erat Romanorum, & honoris gratia sumebatur ab ijs, qui iam excessissent è pueritia, deposita prætexta, ipso cultu virilem animum ac mores profitentibus: vnde & virilis toga dicebatur. Hinc illud Ciceronis in Philip: Sumsisti virilem togam, quam statim muliebrem stolam reddidisti. Quin & pacis tempore gestabatur, quemadmodum sagum in bello. Vnde M. Tullius in Philippicis subinde iubet, depositis togis saga sumere. Et idem:

Cedant arma togæ.

Item Lucanus de Pompeio:

Prætulit arma togæ, sed pacem armatus amauit.

Camelus saltat.

Vbi quis indecore quippiã facere conatur, & inuita, sicut aiunt, Minerua. Camelum saltare dicebant. Veluti si quis natura seuerus ac tetricus, affectet elegans ac festiuus videri, naturæ genioque suo vim faciens. Diuus Hieronymus prouerbij nomine citat, torquetque in Heluidium: Risimus, inquit, in te prouerbium, Camelum vidimus saltitantem. Taxat Hieronymus hominis ineptiam, qui cũ à musis esset alienissimus, tamen disertus haberi vellet.

Claue findere ligna, & securi fores aperire.

Τῇ κλειδὶ τὰ ξύλα σχίζειν, τῇ δ᾽ ἀξίνῃ τὴν θύραν ἀνοίγειν πειρᾷς: id est, Claui ligna findere, securi vero fores aperire conaris, cum res præpostere geritur: veluti si quis liberos metu studeat emendare, seruos beneficijs sibi adiungere: aut si quis apud imperitos philosophicis rationibus agat, apud eruditos clamore & improbitate vincere conetur. Refertur à Plutarcho, libello cui titulus, περὶ τῶν ἀκρο[illegible].

Cani das paleas, asino ossa.

Κυνὶ δίδως ἄχυρα, ὄνῳ δ᾽ ὀστέα, id est, Cani das, paleas, asino verò ossa. Cum res præpostere distribuuntur. Veluti si quis indocto munus mittat literarium, erudito flosculos, aut gladiũ balteumve, militi librum, episcopo canes venatorios. Siquidem munera hoc ipso sunt ingrata, quod apta non sunt. Interdum vertuntur in contumeliam.

Vulpes bouem agit.

Ἀλώπηξ τὸν βοῦν ἐλαύνει: i. Vulpes bouem ducit. Cũ res absurde geritur (nihil enim vulpi cum agricolatione:) veluti si quis poeta de rebus sacris concionetur: aut leno tractet rempublicam. Licebit & ad eum torquere, qui non ex animo, sed alio spectans, fingit sese quippiam velle facere. Extat & hoc apud Suidam.

Dasypus carnes desiderat.

Δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ: id est, Dasypus Carnes desiderat. Dicitur in eos, qui ea requirunt ab alijs, quæ ipsis affatim sunt domi. Est enim dasypus de genere leporum. Lepus autem, vt autor est Plinius lib. 8. cap 55. animal est innocuum, esculentum & fœcundum, omnium prædæ nascens. Solus præter dasypodem superfœtat, aliud [illegible] ducans, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoato gerens partu. Dictus est autem dasypus à pedibus hirsutis ac villosis.

Tute lepus es, & pulpamentum quæris.

Sunt qui existiment cum proximo idẽ esse, quod legitur in Eunuch. Terentiana: Tute lepus es, & pulpamentum quæris. Dictũ est autem à milite glorioso in adolescentem Rhodium, qui scorto suo alludebat, ipse ea ætate, qua scorti vicibus fungi posset. Donatus allegoriam varijs modis exponit, indicans prouerbium hoc in molles conuenire: propterea quod lepus à posteriore parte, hoc est, à lumbis & clunibus pulmamentũ de se præbeat, eaq; corporis parte lautissimus sit: vel quod eũ canes, amatorum instar, sequantur: vel quod lepus à Physicis dicatur incerti sexus, modo mas, modo fœmina. Quæ cōmẽta mihi frigidiora videtur: ac vt simplicius, ita verius esse puto ad Græcam parœmiam referre, δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ. Flauius Vopiscus in Numeriano imperatore, scribit adagium Terentianum, Liuij esse Andronici vetustissimi Romanorum comici.

Sidera addere cœlo.

Addere cœlo sidera, pro eo quod est, adiungere, quibus ipsis summa est copia, prouerbiali schemate dictum, vt illud sat signi fuerit, quod Ouidius secundo Elegiarum amatoriarũ libro, duobus prouerbijs intertexuit:

Quid folia arboribus, pleno quid sidera cœlo,
In freta collectas alta quid addis aquas?

Culicem colant.

Pleraque sunt in Euangelicis literis à vulgo sumpta. Nec id indignum Christo, quin potius vel maxime congruebat, vt quemadmodum assumpto corpore, velut vnus quilibet è nobis esse voluit, ita sermonibus quam maxime familiaribus vteretur: quo nostram humilitatem modis omnibus ad suam proueheret sublimi-

tatem. Verum ex iis non mihi visum fuit plura referre: partim quòd quidam poeticis nimium addicti studijs, parum venustum existimant, quicquid sacras literas redoluerit: partim quod ea viderem cuique satis exposita esse. Maximè verò, quòd verebar ne quis homo pius existimaret me diuinis literis iniuriam facere, si eas huic operi subinde miscuissem: in quo non modo gentilia pleraque, verumetiam quædam non admodum munda. Quæ nos & inuiti, & quam potuimus tectissime retulimus: nec ea quidem omnia. Cæterum ex Euangelicis adagijs illud non possum prætermittere, quod in superstitiosos quosdam, & præpostere meticulosos dictum est præceptori nostro Iesu, qui vel ignorantes vel dissimulantes, quib. in rebus sita sit vera Christianaq; pietas, in nugis sibi nunc placent, nunc trepidant, in maximis securi, pleni Iudaicarum superstitionum, vera charitate vacui. In hos Christus veræ pietatis doctor, Matth. 23. huiusmodi torquet prouerbium: τὸν κώνωπα διϋλίζοντες, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες. id est: Culicem liquant, camelum glutientes. Ab hoc non abhorret, quod alibi retulimus, ἀνδριάντα γαργαλίζειν: id est, Statuam colare gutture.

Smaragdus in luce obscurus.

Ἀρίγνωτος σμάραγδος, ἐν μὲν τῷ φάει σκοτεινός: id est, Insignis smaragdus, in luce quidem obscurus. In eos iaci solitum, qui præpostere ibi semet occultarent, vbi maxime conueniebat ædere virtutis specimen. Plinius inter Smaragdorū varietates commemorat, qui dicti sint cæci, quod colore sint obscuriore. Id vitij magis in Sole deprehenditur: quum ingens color ille suauiter virens, nec sole mutetur, nec vmbra, nec lucernis, ac ne aquis quidē. Quemadmodum idem docet Plin. lib. 37. cap. 6.

Piscis eget sale.

Ἰχθὺς δεῖται ἁλός: id est, Piscis eget sale. De re absurda & incredibili. Nec enim verisimile est, pisces in mari agentes opus habere sale. Hoc videtur à populo reclamatum Androcli Pitensi, quū legem quandam reprehendens dixisset, δέονται οἱ νόμοι νόμου διορθώσοντος. id est: Egent leges lege correctrice. καὶ γὰρ ἰχθύες ἁλός: Nam & pisces sale. Leges enim in hoc datæ sunt, vt ad harum regulam corrigantur hominum actiones. Quod si ipsæ leges indigent correctione, leges non sunt. Idq; non minus absurdum sit, quam si pisces marini dicantur egere sale. Refert Aristot. in Rhetoricis.

In pace Leones.

Aristophanes in Pluto:

Οἴκοι μὲν λέοντες, ἐν μάχῃ δ' ἀλώπεκες.

Id est:

Quum leones sint domi, ijdem in Marte sunt vulpeculæ, Aristophanis interpres ostendit prouerbium iactatum in Lacones, qui in Asia infeliciter rem gesserant:

Οἴκοι λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ δ' ἀλώπεκες.

Id est:

Domi leones, in Epheso vulpeculæ.

Ad hoc nimirum allusit Comicus. Plutarchus in comparatione Syllæ & Lysandri refert hanc sententiam, tanquam vulgo iactatā in principes. Sic enim de Lysandri frugalitate prædicat:

Ἀλλ' εἴ δέ τις ἄλλος ἐκπεφευγὼς τοῦτο τὸ θρυλούμενον,

Οἴκοι λέοντες, ἐν ὑπαίθρῳ δ' ἀλώπεκες.

Id est:

Imo si quis alius effugerat illud quod vulgo circumfertur,
Domi leones, sed foris vulpeculæ.

Olim fortasse sic emergebant potentes: post & domi & foris leones esse cœperunt, aut si quod animal leone violentius. Conueniet in eos, qui præpostere se gerunt: ibi feroces, vbi nihil erat opus: ibi fugaces, vbi res poscebat virum: aut qui in suos sæui, non itidem audent aduersus inimicos. quod Ciceroni obijcit Salustius, videlicet quod contumeliosus in amicos, supplex inimicis. Aut in illos, qui simulata mansuetudine perueniunt ad tyrannidem.

Ollam exornas.

Χύτραν ποικίλλεις. De re absurda, qualis est vasi vsibus culinarijs destinato picturæ lenocinium adhibere, & bracteis aureis inaurare iuglandium putamina.

Aquas infundere cineri.

Quid, quod medicina mortuorum sera est? quid, quod nemo aquas infundit in cineres? Quintilian. indicans serum remedium: siquidem ægroto mortuo, sero affert medici famulus linimentum, & ædibus in cinerem redactis, serò infunditur aqua.

Χαρωνῖται.

Olim Charonitarum cognomen apud Romanos populari ioco tributum est ijs, qui ex defuncti commentarijs tuebantur, quod perperam agebant: quo artificio quidam abutuntur hodie testamentis.

IVNII. Fronti ocream, tibiæ galeam applicat.

Vbi præpostere omnia fiunt, & quę in postremum locum reseruari deberent, primore in parte velut acie collocantur, & è diuerso, prorsus quod dici solet ὕστερον πρότερον: vti licebit adagio illo Lucianico, in libello, de errore in salutatione commisso: ὥσπερ ἂν εἴ τις κνήμῃ, τὸ κράνος, ἢ περὶ τῇ κεφαλῇ τὰς κνημῖδας ἐπιδήσαιτο id est: Nō aliter quam si quis tibiæ cassidem, aut capiti ocream adaptet. & alibi: τὸ πρῶτον ἐμπεσόν, πρῶτον λεγέσθω, καὶ ἢν οὕτω τύχῃ, περὶ τῷ μετώπῳ μὲν ἡ κνημίς, περὶ τῇ κνήμῃ δὲ ἡ κόρυς. id est: Quod primum occurrit, prius dicatur, & si vsus ita ferat, fronti ocrea, tibiæ galea applicetur. innuens, vt quidque in dicendo obuium est, ita nulla habita ordinis ratione inserendum esse.

Herculis sacrificium.

Ἡρακλέους θυσίαν, Herculis sacrificiū vocari annotat Hesychius, quum quis vbi minime opus est, sacrificat, ἐπὶ τῶν εἰκῇ ταῖς θυσίαις χρωμένων. Potest & alio transferri: vt si quis munus offerat, cui minime oportuerat. Frustra Hercules victimas offerat, qui ipse cœlestium numerum auxerit, vt apud Liuium Euander ait, inter indigetes deos relatus.

Accessorium operis loco.

Πάρεργον ἔργον ποιεῖσθαι, id est, accessorium in opus commutare dicuntur, qui plus collocant operæ in negocio leui, quodq; obiter in transcursu delibandum erat, quam in primario præcipuoque instituto. Galenus initio lib. I. De naturalibus facultatibus, εἰ δὴ τούτους ἐξελέγχειν ἐπιχειροίην, μεῖζον ἄν μοι τὸ πάρεργον τοῦ ἔργου γένοιτο, quod Thomas Linacer commode ita vertit: Ergo si ad hos refellendos digrediar, plus operæ in accessorio, quam in proposito sumam. Plato in epistol. ἵνα μὴ πάρεργα ἔργων μοι ξυμβαίη λεγόμενα. id est: Ne accessoria, vice operum nominari mihi contingat. Polybius histor. οἱ δὲ πολλοὶ τὰ μὲν ἔργα τῶν εὐτυχούντων ἐν παρέργῳ ποιοῦνται μιμεῖσθαι, τὰ δὲ πάρεργα ζηλοῦντες, ἐκθεατρίζουσι τὴν ἑαυτῶν ἀκρισίαν. id est: Plerique homines facta magnatium imitari negligunt, at æmulando accessoria nihil ad rem facientia, suā ipsi produnt stultitiā. D. Clemens li. 5. ex Agathone tragico duos senarios adducit.

Ὅπως μὴ τὸ τοῦ τραγῳδοποιοῦ Ἀγάθωνος πεπόνθωμεν καὶ αὐτοί,
Τὸ μὲν πάρεργον, ἔργον ὡς ἡγούμενοι.
Τὸ δ' ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμενοι. hoc est:

Ne impingamus & nos in illud tragici Agathonis.
Operis loco ducentes accessorium,
Inque operæ satagentes vt accessorio.

Quos versus recitat & Athenæus lib. 5. Greg. Nazianz. elegantissime eo vsus est in funebri oratione in Basilium dicta, de Saule loquens: βασιλείαν εὗρε τὸ μεῖζον τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον ἐμπορευσάμενος. id est: Saul paternos asinos inuestigans, regno potitur, accessoriū ipso instituto negocio maius nactus. Idem in carmine:

Ἔργον πάρεργον οὐδαμῶς ἔργον λέγω.

Id est:

Extrarium negocium, haud opus vocem.

Non ociosum fuerit huc adscribere Prioris Græci monachi dictū: qui interrogatus cur obambulando cibum sumeret, respondit: ὅτι οὐ βούλομαι τῷ βρώματι ὡς ἔργῳ χρήσασθαι, ἀλλ' ὡς παρέργῳ. id est: Quia nolo cibo vti tanquam opere, sed tanquam operis accessorio.

Priusquam pinsueris, farinam subigis.

Πρὶν ἢ πτίσσαι, τὰ ἄλφιτα. subaudi πλάσσεις: id est, priusquā pinsueris, farinam subigis aut maceras. Dicitur in homines præposteros, qui peruerso ordine, quod postremo factum oportuit, primū omnium faciunt. Præpostere agit qui subigere tentat, priusquā triticū à glumis separetur & pinsatur, Eustathius in decimumsextū Odysseæ, perperam legens πρὶν ὀπτῆσαι, quod sonat, Priusquam assaueris occasionem labendi dedit lectionem eius secutis, minus venustam, minusque explicitam. Simile isti adducit Suidas, & ex eo proculdubio Eustathius mutuatus tale prouerbium: πρὶν ἢ τοὺς ἰχθῦς ἑλεῖν, σὺ τὴν ἅλμην κυκᾷς. id est: Ante captos pisces mare agitas, aut salem aquæ misces. Quod conuenit in præproperos homines, qui locuplete spe præcipiunt futuram adhuc victoriam.

In pace leones, in prælio cerui.

Vsurpatur prouerbij loco à Qu. Septinio in lib. de Corona militis: Noui (inquit) & pastores eorum in pace leones, in prælio ceruos: quibus verbis perstringit episcopos qui in persecutionis tempore, quo constantiæ fideique documentum populo præstare debuerat, primi fugam arripiant. Allusum videtur ad Aristophanis versiculum:

Οἴκοι μὲν λέοντες, ἐν μάχῃ δ' ἀλώπεκες:
Domi leones, at vulpes in prælio.

Dictum apparet in Lacedæmonios, qui infeliciter in Asia depugnauerant. vnde illud apud eundem in fabula quæ Pax inscribitur.

Οἴκοι λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ δὲ λάκωνες.
Domi leones, apud Ephesum Lacones.

Sic Alciphron in epistolis Græcis: καὶ μάλιστα οἱ μιαροὶ Λακεδαιμόνιοι, ἵνα δοκῶσιν ἄνδρες εἶναι οἱ ἐν Ἐφέσῳ ἀλώπεκες, id est: Ac imprimis scelerati Lacedæmonij, vt viri viderentur, qui apud Ephesum vulpes fuerant. Conforme huic est illud T. Liuij: In ocio tumultuosi, in bello segnes. Quadrat in eos, qui pacis tempore ferociunt, militiæ meticulosi ac ficulnei: aut in locupletes, qui priuatos homunculos & consilij inopes lacessere strenue solent, si cum potentioribus res sit, & qui animose contraeunt, illic manus continent, ac ne hiscere quidem audent: qualē ferme Thersiten depingit Homerus, qui iam tū suadente reditum Agamemnone, & ad naues remeantibus Græcis, acrē se ostendit & fortē præliatorem, ipse belli nullo quā nobilis. Tales sunt qui Iliados vltimo ab Homero dicuntur.

Ἀρνῶν ἠδ' ἐρίφων ἐπιδήμιοι ἁρπακτῆρες.

Id est:

populares agnorum hœdorumq; (innoxiorū animalium) raptores: qui versiculus & ipse in prouerbij vsum cesserit. Eiusmodi homines apte suis colorib. depingit Synesius in epistola ad fratrē in his verba; τοὺς αὐτοὺς ἂν ἴδοις ἐν μὲν εἰρήνῃ θρασεῖς, ἐν δὲ πολέμῳ δειλούς, τοὺς ... εἰσὶν ἁπανταχοῦ πονηρούς, ὥστε μηδὲ ἕν τούτων τις δικαίως εἰδέναι ...

τῷ πολέμῳ, ὅτι βάσανός ἐστι τοῦ περὶ τὴν καρδίαν αἵματος ἀκριβής. Notat Ioannem quendam, ad solam de hostium aduentu famam perterritum, ac sub causarij morbi prætextu, fugam adornantem. ita autem sonant verba Græca: Eosdem videas in pace feroces, in bello formidolosos, hoc est, vtrobiq; ignauos, vt iure hæc bello gratia referenda videatur, quod sanguinis, qui in corde existit, explorator, ac veluti Lydius quidam lapis sit.

Pistillum exornatum.

Demetrius Phaleræus de frigiditate scriptorum disserens, adagio hoc vtitur, vbi ait, idem esse frigiditatem, quod arrogantiam. nam vt homo arrogans quæ in se non agnoscit, sibi tamen venditat, tanquam adsint, ita qui humilib. reb. pondus orationis adijcit, similiter agit illi qui in re tenui superbit: καὶ ὁποῖόν τι τὸ ἐν τῇ παροιμίᾳ κοσμούμενον ὕπερον, τοιοῦτόν τι ἐστι καὶ τὸ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ ἐξηρμένον ἐν μικροῖς πράγμασι. id est: Cuiusmodi est pistillum exornatum, quod in prouerbio est, talis fuerit & tumor orationis in re exili. Dicitur de re præpostere aut inepte compta, aut oratione inepta flosculis quibusdam parum apposite picturata. Quadrabit & in hominem gloriosum aut operose vestitũ, in quo nihil sit salis aut prudentiæ.

BRASSICANI. Subula leonem excipere.

Prouerbio vtitur Seneca libro vndecimo Epistolarum, in fine: cuius vsus est, si quando rem periculi plenam, leuibus admodum & infirmis præsidijs depellere volumus. Subula leonem excipit, qui frigidis rationibus fortissima argumenta conuellere nititur.

Sanæ corporis parti scalpellum adhibere.

Prouerbij vsus est, quoties aliquid præpostere fit, & eo loco præsidium adhibetur, vbi minime opus fuerat. Ita Cicero pro Sestio: Non ea est medicina, cum sanæ parti corporis scalpellũ adhibetur.

Calcei Sicyonij.

Ὑποδήματα σικυώνια, Calcei Sicyonij, quemadmodum & Stephanus meminit, prouerbio dicuntur de re pulchra quidẽ, sed quæ virum parũ deceat. Cicero in 1. de Oratore, vbi de Socrate loquitur: Quin etiam cum ei scriptam orationem disertus orator Lysias attulisset, quam si ei videretur, edisceret, & ea pro se in iudicio vteretur, non inuitus legit, & commode scriptam esse dixit. Sed, inquit, vt si mihi calceos Sicyonios attulisses, non vterer, quamuis essent habiles & apti ad pedem: quia non essent viriles: sic illã orationem disertam sibi & oratoriam videri, fortem & virilem non videri. Athenæus libro 4. meminit, saltatores in conuiuijs Sicyoniis esse vsos. Nam σικυώνια, tantum plerique Græci vocant eiusmodi effœminatum calceorum genus. Lucianus in Rhetore: ἡ ἐμβὰς σικυωνία πίλοις τοῖς λευκοῖς ἐπιπρέπουσα. id est: Solea Sicynia albis vinculis ornata. Lucretius in quarto de delicatiss. mollicie scribens:

> Languent officia, atque ægrotat fama vacillans,
> Vnguenta, & pulchra in pedibus Sicyonia rident.

Festus Pompeius citat hunc versiculum Lucilij:

> Et pedibus læua Sicyonia demit honesta.

Prouerbio vsus est & Picus ad Hermolaum Barbarum lib. 9. Epistolarum Ang. Politiani.

Testudo volat.

De re absurda aut impossibili dicitur. Claudianus lib. 1. aduersus Eutropium (qui cum eunuchus esset, tamen Romæ factus fuit consul) multas huiusmodi ἀδυνάτων species adfert:

> Iam testudo volat, profert iam cornua vultur,
> Prona petunt retro fluuij vada, Gadib. ortum
> Armenij dixere diem, iam frugib. aptum
> Æquor, & assuetum syluis Delphina videbo.

Ornamentum in luto, dignitas in indigno.

Vt minime conuenit ornamentum aliquod in luto iacere: ita parum dignitas homini insulso & indocto, qui honorem & titulũ suum defendere non potest. Saluianus.

Pica Syrenem imitans.

Simile est illi, Sus Mineruam docet. de iniqua dicitur comparatione, & absurda imitatione. Stulte enim pica Syrenas imitatur, garrula potius & obstrepera quam canora, Galenus.

Eburneis rastris solum vertere: Ligonibus aureis terram fodere.

Pro, re insigni & præclara abuti: vt si quis eruditione pollens, ea in rebus vanis, inutilib. & famosis abutatur. Prudent. in Symm.

COGNATI. Τὸ ἐμὸν γ᾽ ἐμοὶ λέγεις ὄναρ.

Sententia hæc Platonis, in 8. libro de Republica, ab alijs sumpta immutatis quibusdã, ita pronunciata: τὸ σὸν ὄναρ σοι διηγοῦμαι. vim prouerbij habere liquido intelligitur, & significat idem quod, Meum mihi somnium quasi exponis, quod ignotum mihi esse non potest: id est, idem de hac re, quod ego, sentis. sed Cicero ipse totã rem quasi interpretatur, aperitq; qui sit sensus illorum verborum, quum inquit in Epistola postrema sexti libri ad Atticum: Monebas de Quinto Cicerone filio, vt eum quidem neutiquam relinquerem: τοὐμὸν ὄνειρον ἐμοί. eadem omnia quasi collocuti essemus, vidimus, non fuit faciendum aliter. Sophocles in Electra.

Pistillum ornatum.

Demetrius Phaleræus in lib. de Elocutione: καὶ ὁποῖόν τι τὸ ἐν τῇ παροιμίᾳ κοσμούμενον ὕπερον: Quale illud quod in prouerbio dicitur, Pistillum ornatum. Agit de ijs, qui verbis paruã rem magnam faciunt. (Repete Iunij explicationem in idem prouerb.)

Annulus aureus in nare suilla.

Significantes quippiam non in loco factum dictumue, dicunt quidam: Annulus aureus in nare suilla: pro quo alij, In lenticula vnguentum. Habetur Prouerb. cap. 11. Circulus aureus in naribus suis. (Id transferri commode potest in improbum & facinorosum hominem, de virtute & honestate verba facientem, aut præcepta de moribus præscribentem: cum id non deceat, nisi eum qui sit moratus & vitæ inculpatæ. Malum enim hominẽ etiam bene loquentem non esse audiendum, censet Plato. Vide Gelliũ lib. 18. c. 3.

Saul inter Prophetas.

Vbi videmus aliquem indecenter alieno gregi admixtum, dicere solemus: En Saulem inter Prophetas, aut corchorum inter holera. Saulem autem fuisse in prophetarũ numero, prouerbijs quoque Hebræorum testatum est, 1. Regum 10. Videntes autẽ omnes qui nouerant Saulem, quod esset cum prophetis & prophetaret, dixerunt ad inuicem: Quænam res accidit filio Cis? Num & Saul inter Prophetas? Responditq; alius ad alterũ, dicens, Et Cis pater eius: propterea versum est in prouerbium. Dicitur etiam in eos (Erasmo nostro authore) qui repente sunt mutati. Gregorius Nazianzenus in oratione electionis suæ in Asimorum Episcopum, de Saule: Sed & prophetabat, idque adeo præter spem, & tam inopinate, vt miraculum illud abierit in prouerbium, Nunquid & Saul inter prophetas? Quod & nunc quoq; audiri & dici solet. Idem in Apologetico: Pro eo quod dociles Dei esse debebant, & cunctis prophetantibus, sicut & Saul, iuxta veterem historiam & parœmiã inter prophetas habeatur.

Præfatio libro prolixior.

Sæpe enim in Libris non præstatur, quod exordia pollicentur: Omnium maxime celebre, & in omnium ore. Cui non absimile est hoc Ioann. Langi in præfatione ad D. Gregorij Theologi sententias: Sed plura nobis non licet iam dicere, ne prologus sit fabula prolixior. Basilius idem alijs verbis expressit lib. de Spiritu Sancto: ad istum alioqui modum accessorium multo maius esset ipso principali. Lucianus itidem in Demosthenis encomio: At tu fortasse vereris, ne in te torqueatur illud prouerbiale dicterium de male respondente proportione: nempe, ne tibi thylaco siue mantica maior sit accessoria sarcinula.

Manum peteris, & pedem porrigis.

Manum peteris, & pedem porrigis: adagio vtitur Hieronymus in Ruffinum. Eo vti possumus in hominem auersi ingenij & præposterum, qui aliud rogatus, aliud & quidem diuersum ostentat aut respondet. Conuenit cum illo celebri: ἄμας ἀπῄτουν, οἱ δ᾽ ἀπηρνοῦντο σκάφας. id est: Falcem petenti, denegabant sarculum.

Coquus male condiens.

Μάγειρος πονήρως ἀρτύων, id est, Coquus male condiens, prouerbiali tropo dicitur homo eruditus, sed qui inscite & perperam pronũciat, breues syllabas producens, longas extenuans: quod vitium Gallicæ nationi ita proprium est, vt vix maximo studio & Demosthenico quodam labore, eluctari ac dediscere queant: olim etiam Cappadocum genti familiare. Philostratus in Pausania Cæsariensi sophista: ὡς Καππαδόκαις σύνηθες ξυγκρούων μὲν τὰ σύμφωνα τῶν στοιχείων, συστέλλων δὲ τὰ μηκυνόμενα καὶ μηκύνων τὰ βραχέα· ὅθεν ἐκάλουν αὐτὸν οἱ πολλοὶ μάγειρον πολυτελῆ ὄψα πονηρῶς ἀρτύοντα. hoc est, Cappadocũ more consonantes collidens, longaq; breuians, & breuia producens, qua de causa vulgo nominabatur coquus, opipara fercula imperite condiens. Dictum est & à Sophocle prouerbialiter illud:

> Ἐγὼ μάγειρος ἀρτύσω σοφῶς
> Ego vt coquus peritè condiam.

Quo licebit vti, quum quid recte curaturos nos aut turbas composituros significabimus. Huc adscribendum est & illud Theopompi apud Athenæum: πολλοὶ μὲν ἀρτυμάτων μέδιμνοι. id est: Multi medimni conditurarum. Multiformis est condiendæ dictionis ratio multiplex & difformis stylus, magisque varius quam Proteus ille Ægyptius, qui nunc in aquam diffluebat, nunc igne flagrabat, nunc in arborem assurgebat, rursus reptabat vt draco, mox leoninam feritatem induebat, iterum ex maculoso pardo spumeus aper excandescebat.

Mandrabuli in morem.

Ἐπὶ τὰ Μανδραβούλου. Aliam ab Erasmo huius adagij occasionẽ insinuare mihi videtur libro de animalibus duodecimo Ælianus: nam quum apud diuersas nationes religio fuerit, certa quædam animantia occidere, quod ea dijs suis consecrauerint, veluti apud Delphos lupum, quod is Apollini sacer haberetur: apud Syros pisces, quod hi Astartæ deuoti essent: ita apud Samios ouem, quod ea olim balatu sacrilegum, qui templi κειμήλια furto rapuerat, prodidisset. Itaq; Mandrabulus quidam inconsulte Samiæ Iunoni ouem mactauit, sacrum illius numini animal: vnde in præpostere inconsultaq; temeritate aliquid factitantes dictum videtur prouerbium. Nam ephorus historicus aliter rem narrat. Mandrabulum quempiam repertis in Samio agro aurifodinis, primũ aureũ arietem Iunoni inter donaria posuisse, deinde argenteum, postea ex ære exiguum, tandem nihil dedisse.

Fulmenta lectum scandunt.

Citatur à Nonio prouerbium Varroni frequens, Fulmenta lectum scandunt. quanquam in impressis codicibus, vt vbique scatent portentosis mendis, singulari numero fulmentum vitiose scriptum legitur: veriorem lectionem è manuscripto vetustissimo exemplari integritati primus ego restitui. Videtur autem quadrare, quoties præpostere aliquid fit, aut vbi hero imperare seruus, & supra patronum cliens habere præsumit arroganter. Nihil autem in in rerum natura magis est præposterum, quã vbi fulcra sustentando lecto destinata, onus ipsa lecti esse volunt, & ab eo portari quodammodo. Est autem fulmentum idem quod fulcrum, aut pleniore voce fulcimentum. quod vel ex Plautino exemplo in Trinummo liquere potest, vbi vulgati codices fulcimenta præferunt: quũ fœminino fulmentas veriore lectione emendatiores libri habeant hoc modo:

Fulmentas iubeant suppingi soccis.

Monitor capras age.

Ἐ'μὲ νουθετῶν, αὐτὸς αἰπόλει: id est, Qui me admones, ipse capras age. Quadrabit in consultorem ineptum, qui alteri dictare consilium parat, ipse supra stiuam non sapiens. Attigit istud Aristides in oratione περὶ παραφθέγματος, hoc est, De inepto responso: ὅπως καὶ γνῷς οἷος ὢν ἐμὲ νουθετεῖς. τῆς παροιμίας σοι λεγούσης αἰπολεῖν. id est: Vt intelligas cuiusmodi vir sis qui me admones, quum prouerbiũ iubeat te capras pascere.

Indoctus pater filium erudit.

Πατὴρ ἀνουθέτητος παῖδα νουθετεῖ.

Id est:

Mentis parum compos pater gnatum instruit.

Senarius prouerb alis apud Clementem Alexandrinum in Protreptico: ἐνταῦθα δὴ τὸ παροιμιῶδες ἐπιφθέγξασθαι ἁρμόττει, πατὴρ ἀνουθέτητος παῖδα νουθετεῖ. id est: Isthic conueniet prouerbiale illud incinere, Gnatum erudit mentis parum sanus pater. Quadrabit in eum, qui doctiorem docere velit: aut vbi quempiam malo consultore vti insimulamus. Hinc non multum abludit illud Sophoclæũ:

Ἄνολβον ἀνδρ' ὁ συνθέτει πατρόν. id est:

Præsens virum imperitum consilio imbuit.

Vbi ἄνολβον ἄνδρα vocauit indoctum hominem: quod eruditio genuinæ sint animi opes.

Crocum in Ciliciam.

Εἰς κιλικίαν κρόκον, id est, in Ciliciam crocum: prouerbiale est in eos, qui cumulate merces eò comportant, vbi magna sit earum affluentia, aut qui diuitibus opima munera largiuntur. Citat Suidas: ἐς αἴγυπτον ἄγειν σῖτον, ἐς κιλικίαν κρόκον. id est: In Ægyptum deferre fruges, in Ciliciam crocum. Cilicia croci fœtura abundat apud Corycum Ciliciæ vrbem & in Tmolo monte. vnde Virgilius in Battaris:

— Cilicio crocus æditus aruo. & in Georgicis:
— Nonne vides, croceos vt Tmolus odores
Mittit. —

Respondet adagio nostrati, in Noruegiam asseres comportat: quod ea regio admodum nemorosa, ligiis abundantissima sit.

Morsimi versus quis descripserit.

Ἢ μορσίμου τίς ῥήσεις ἐξεγράψατο id est:

Quis verba Morsimi velit describere?

Adagium, quo vtemur, quum quid putidius ineptiusq; esse indicabimus, quam vt edisci, aut etiam prælo excudi mereatur. Suidas annotat, dici ἐπὶ τῶν ἀποβλήτων καὶ διαβεβλημένων: hoc est, de contemptis & rancidis, infamibusque. Morsimus Atheniensis Poeta fuit, Tragicus, admodum frigidus: cuius tragœdiam canere in deuotionis cuiusdam loco ponit Aristophanes, vt idem illi sit explodi, quod Morsimi versus ediscere.

A cauda ad os transferre.

Ἀπ' οὐρᾶς ἐπὶ τὸ στόμα μετάγειν, id est, A cauda ad os transferre, apud Plutarchum in 9. Symposiac. prouerbij vice positum est pro, à calce ad initium transferre: vt quod postremum locum obtinere debuerat, ad primum mutato ordine transponatur. sic autem inquit: αἱ γὰρ καλούμεναι ψυχραὶ τράπεζαι ἀπ' οὐρᾶς ἐπὶ στόμα μετενεχθεῖσαι τὴν πρώτην αὐτὶ τῆς ἐσχάτης τάξιν ἔχουσι. id est: Quas frigidas nominamus mensas, à cauda ad os translatæ, primum pro postremo ordinem obtinent.

Papulas alienas obseruans, ipse hulceribus obsitus.

Prouerbij speciẽ sapit illud Senecæ ex libro De vita beata: Papulas obseruatis alienas, obsiti plurimis hulceribus. hoc tale est, vt si quis pulcherrimorum corporum næuos aut verrucas derideat, quem vera scabies depascitur. Quadrabit in eos, qui alienis in reb. oculatissimi sunt emissitijs oculis Lamiarum instar cuncta explorantes, domi suæ talpis cæciores. Concordat cum illo ex Tragœdia.

Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων.

Id est:

Alijs medetur, ipse plenus hulcerum.

Sunt autem papulæ, asperdines quædam cutis, quibus ea & rubet & leuiter roditur, authore Cornelio Celso, ex eorum genere quos ἰόνθους vocant Græci, & exanthemata.

Camelo transmisso, culex in cribro deprehensus hæsit.

Guilielmus Xylander in Plutarchi Alcibiadem: Certè plerunque, inquit, transmisso camelo, culex in cribro deprehensus hæsit. hoc est, maximis & perniciosis erroribus præteritis, leuicula quædam annotantes, officio se probe functos crediderunt. Alludit ad illud Anacharsidis Scythæ longe celebratissimum: Leges aranearum telis esse similes, in quibus infirmiora animalia hærerent, valentiora perrumperet: ita leges, humiles ac tenues constringunt, à potentioribus impune violantur. Meminit Valerius, & Plutarchus in Solone. Idem & diuiti adscribitur Lucæ 18. vbi diuitem Camelo comparat. Sic à Gallis exprimitur: Les petits sont subiects aux Loix, & les grands en font à leur guise. Huic cognata sunt hæc Matth. 23. Excolantes culicem, camelum autem glutientes, id est, parua peccata obseruantes, & magna despicientes, & Luc. 6. Matt. 7. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo proprio est, non animaduertis? Vide infra Medice cura teipsum.

Musica in luctu importuna.

Celebre prouerbium est ex Ecclesiastici 22. cap. Musica in luctu importuna narratio est. Non dissimiliter Horatius in Arte poetica.

--- Tristia mœstum
Vultum verba decent. & Persius:
--- Cantas, ait, cum fracta te in trabe pictum
Ex humero portes.

Innuit autem, hilaritatem ridicule accommodari tristibus. Nam vt inquit Plautus in Cistel. immundas fortunas æquum est squalorem sequi. Vnde Ouid. 1. Tristium, ad librum suum inquit:

Vade, sed incultus, qualem decet exulis esse,
Infelix habitum temporis huius habe.
Nec te purpureo velent vaccinia succo:
Non est conueniens luctibus ille color.

Vide supra, Ludere inter mœrentes. Euripidis quidem sententiam mirari sæpe soleo, qui non in conuiuijs, sed in luctu potius Musicam adhibendam esse censet, quod conuiuia satis ipsa per se læta sint: in luctu autem quærendum sit aliquid, quo minuatur dolor. Ego vero si vsquam, inter pocula maxime, talibus blandimentis & relaxationibus animi locum esse duco.

Medice cura teipsum.

Haud dubie olim prouerbiali specie dictum fuit, & adhuc hodie vsurpatur. Christus apud Lucam cap. 4. omnino dicetis mihi parabolam hanc: Medice cura teipsum. Ioan. Riuius in lib. De officio pastorali: Caue ne quorum vitia reprehendis, ab ijsdem Euangelicum illud audias: Medice cura teipsum. Sunt autem qui alijs consulere norunt, non sibi. Hinc Demosthenes oratione 1. cõtra Aristogit. τοὺς ἐπιληπτίας φησὶν ἰᾶσθαι αὐτὸς ὢν πλήρης πάσης πονηρίας, id est: Epilepsia laborantes prædicat se sanaturum, cum ipse omni improbitate & malitia laboret. Congruit huic & illud, quod refertur a Plutarcho in libello de Dignoscendo assentatore ab amico, & contra Colotem: Aliorum medicus, de quo Erasmus noster. Hinc Galli: Bon est le medecin, qui se scait guerir. Non dissimile est illud, Mat. 7 c. & Luc. 6. Hypocrita eijce prius trabem ex oculo tuo, & tunc perspicies, vt eximas festucam ex oculo fratris tui. Vide supra, Camelo transmisso, culex, &c.

Persuadebit album esse nigrum.

Hoc dicto non est aliud hodie vulgo tritius apud Gallos, qui sua lingua dicunt: Il me fera à croire que le blanc est noir. Tractum videtur ab Anaxogora Clazomenio, qui affirmabat, niuem non esse albam. Prouerbium in eos, qui ad insaniam vsque impudentes, aut quæ perspicue vera sunt, negant, aut quæ perspicue falsa, aiunt. Quid enim certius, quid apertius est, quam niuem esse albã, & lunam frigidam ac gelidam? Quintianus:

Non vicit ingens candidas ignis niues.
Theocritus:
--- Vt canis è montibus albæ Sæpe niues.
Pamphilus.
Et redit ad nostros frigida luna polos.
Cimbriacus:
Seu quæ regna manent gelidæ prope Cornua lunæ.

Talis est Royetus διεστραμμένος. id est strabo, & aliter quam decet cernens: qui non veretur & confessa negare & manifesto falsa pro certis affirmare, denique quiduis dicere, ne victus in disputando videatur. Multa enim portenta pertinaciter, indocte, & sine ratione, ne coarguatur ebrius, sæpe asseuerat. Proinde ludit operam, quisquis cum id genus hominibus disceptat, qui dicunt lucem tenebras & tenebras lucẽ, vt ait vates ille diuinus. Michael Fabricius Bezæ, pro Balduino: Facilius quidem persuaseris niuem esse atram, quã meum esse tuum, vel tuum esse meum vbi nulla ne societas quidẽ est, aut communio.

Lux tenebræ.

Prouerbij vice & loco vsurpari cœptum est, in episcopos, quibus à Christo dictum est Matt. 5. Vos estis lux mundi. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant vestra bona opera, glorificentque patrem vestrum qui est in cœlis. Et Luc. Videte ergo, ne lumẽ quod

quod in vobis eſt, tenebræ ſint. Matth. 6. Quod ſi lumen quod in vobis eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt? Paul. Rom. 2. Confidis te ipſum ducem eſſe cæcorum, lumen in tenebris verſantium, eruditorem inſipientium, doctorem imperitorum, habentem formam cognitionis ac veritatis per legem. Doces alium, teipſum non doces: prædicas non furandum, & furaris: dicis non adulterandum, & adulterium committis, &c. Ioan. 3. Lux venit in mundum: & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem. Paul. 2 Corinth. 6. Quæ communio lucis cum tenebris? aut quid conuenit templo Dei cum ſimulachris? Ad hæc omnia eleganter alluſit

Idem Greg. eodem Sentent. lib. 1.

Ὑμῖν λέγω μάλιστα τοῖς τοῦ βήματος.
Ὀφθαλμὸν εἶναι μὴ σκότους πεπλησμένον.
Μὴ καὶ πρόεδροι τοῦ κακοῦ φαινώμεθα.
Εἰ γὰρ τὸ φῶς τοιοῦτο, τὸ σκότος πόσον;

Id eſt:

Qui dignitatis obtinetis culmina,
Caliginoſa veſtra ne ſint lumina,
Antiſtites ne cenſeamini mali.
Si lux tenebræ quid tenebræ tandem erunt?

Ad eundem ſenſum vulgo detorquetur hoc Chriſti, quod etiam habetur eodem Matth ca. 5. Sal infatuatus. Vos eſtis ſal terræ, inquit Chriſtus. Quod ſi ſal infatuatus fuerit, quo ſalietur? Ad nihil valet vltra, niſi vt proiiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Eſt enim, vt idem Gre. inquit, lib. 2.

Γνῶσις βροτοῖς μέγιστον ἐν βίῳ κλέος·
Κακὸν δ' αὖ τι τοῖς κακῶς κεχρημένοις.

Id eſt:

Eſt maximum vitæ decus ſcientia:
Si rite non vtare, maximum malum.

Ariſtoph. principio νεφελῶν, non abſimiliter dixit, noctem & lucem:

Ὦ Ζεῦ βασιλεῦ, τὸ χρῆμα τῶν νυκτῶν ὅσον
Ἀπέραντον, οὐδέποθ' ἡμέρα γενήσεται;

Id eſt:

Rex Iupiter, quam immenſa res eſt noctium.
Nunquamne pulſa nocte naſcetur dies?

Vide ſupra, Noctem ſiue tenebras inducere rebus.

Sine ſcopo iaculari.

A ſcopo ad quem ſagittas dirigimus, manarunt prouerbiales locutiones: Attingere ſcopum, Aberrare à ſcopo, & ſimiles: qui etiam per metaphoram pro fine illo accipitur, quo mentem & propoſitum noſtrum dirigimus. Cicer. Attic. libr. 15. Scopus enim hic eſt huic noſtro, nihil præbere. Macrobius propoſitum vocat, quod Græci σκοπὸν nominant. Hinc Lucianus in Toxaride, ſub finem: ἐπειδὴ νῦν ἄσκοπα τετοξεύκαμεν, αὖθις ἑλόμενοι διαιτητήν, ἄλλους ἐπ' ἐκείνῳ εἴπωμεν φίλους. id eſt: Quandoquidem in præſentiarum nullo propoſito ſcopo ſumus iaculati, deintegro, delecto arbitro, alia amicorum paria referamus, &c. Quemadmodum enim ſagittarii certam metam atque ſcopum ſibi proponunt, ad quem ſagittas ſuas dirigant: ſic & adoleſcentes certum vitæ genus deligere debent, ad quod omnes ſuas actiones referant. Quod faciendum etiam ſuadet Cic. 1. Offic. Æſchylus Agamemnone: ἔκυρσας, ὥστε τοξότης ἄκρος, σκοποῦ. Attigiſti, vt ſagittarius ſummus, ſcopum. Idem Lucianus in indoctum librorum emptorem: ἐπὶ σκοποῦ τοξεύειν. id eſt: Ad ſcopum iaculari. Vide ſupra. Intendere in ſcopum.

Accepto damno ianuam claudere.

Vulgatum eſt prouerbium, quod ſolet dici in eos, qui pecoris ſui diligentes non fuere cuſtodes: quibus per deriſum imperatur, vt accepto damno, ſtabulum claudant, ac per hoc ſciant ſibi ereptam eſſe ſpem recuperandi quod amiſerunt. Iuuenalis ſaty. 13.

Quandoquidem accepto claudenda eſt ianua damno.

Meretrix pudicam.

Subaudi, monet vel arguit. Speciem habet prouerbii: quale eſt, Sus Mineruam. Vſus eius eſſe poterit, vbicunque improbi homines, bonos ex ſuo animo, ſuiſque moribus metiuntur, aut immerentes vituperant. Athenagoras Athenienſis, philoſophus Chriſtianus, in apologia pro Chriſtianis, ad imperatores Romanos Antonium & Commodum eius filium: ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι ἀκούομεν τὸ τῆς παροιμίας, ἡ πόρνη τὴν σώφρονα. id eſt: Cæterum tales quum ſimus, non deſunt qui hæc crimina nobis obiiciant, &, vt prouerbio dicitur, Meretrix pudicam.

Iungere gryphes equis.

Prouerbialis figura, de his quæ natura plurimum diſſident. Gryphes enim animalia equis vehementer infeſta ſunt, ex quadrupedum & ferarum volucri genere, aliiſque & facie aquilis ſimiles. His cum Arimaſpis, vno oculo in fronte inſignibus, circa Metella aſſidue bellum eſt. Plin. lib. 7. c. 2. At idem lib. 10. c. 49. Pegaſos equino capite volucres, & gryphas auritos aduncitate roſtri, fabuloſos reor: illos in Scythia, hos in Æthiopia.

Iungentur (inquit poetarum princeps in pharmaceutria)
iam gryphes equis, æuoque ſequenti
Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.

Ἐναντία ſunt ἀδύνατα: quibus vtimur, quoties diſſimilia & diſſidentia penitus coniunguntur. Acceſſu temporis, inquit Virgilius, non ſolum pulchræ deformibus nubent, ſed etiam contrariæ naturæ animalia iungentur. Quid damis, timidis animalculis, cum moloſſis & vertagis? Eadem figura duo illa animalia coniungit. His figuris ſimiles ſunt hæ: Corio pantheræ magis varius, magiſque maculoſus: &, Non magis aſſimile eſt, quam Indo Scytha: &, Serpentes auibus, agnos tigribus geminare.

Deploratis vulneribus manus admouere.

Ioſephus Scaliger in coniectaneis ſuis in lib. 6. Varronis De lingua Latina. Extabunt quidam, qui quod tam deploratis vulneribus manus admoueant, mirabuntur. Morbus enim deploratus, & ægroti deplorati dicuntur, quibus nullo remedio poteſt ſuccurri. Sic rempublicam dicimus deploratam, iam euerſam, vel de qua nihil melioris ſpei ſupereſt.

Ante victoriam encomium canis.

Plato in Lyſide, vel de amicitia: O ridicule Hippothales, antequam viceris, encomiũ in te ipſum componis, cantaſque. In Theæteto: Videmur mihi ignaui galli inſtar, antequam vicerimus, ad cantandum ſtatim proſilientes à diſputatione.

Excolantes culicem, camelum glutiunt.

Matth. 23. Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia decimatis mentham & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium & miſericordiam & fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes. Quadrabit in ſuperſtitioſos, qui ſimulantes neſcire ſe in quo vera ſit pietas, cerimoniis duntaxat inhærent. Quę voramus, minus deguſtamus: quæ vero liquantur & excolantur, plane palato ſapida ſunt. Culex parua beſtiola, decimas menthæ: camelus præcepta, fidem, &c. notat.

Clypeum poſt vulnera ſumere.

Nec hoc quidem relatum ab adagiorum ſcriptoribus, abſque controuerſia παροιμιῶδες offendi. Dicitur autem de intempeſtiuo auxilio, & præſidio. Ouid. de triſtib. 1. 3.

Et quanquam ſero clypeum poſt vulnera ſumo:
Attamen hanc odiis exonerate fugam.

Conuenit huic Diogenianum illud, Poſt bellum, machinas. Quo longius trahetur, eo erit venuſtior eius vſus. Ad externa: Hic homo incipit eſſe parcior frugaliorque, iam conſumptis opibus: clypeum poſt vulnera, vt aiunt. Ad corpus: Aſſidua κλινοπάλη effœtum & eneruatum corpus iam continentiam meditatur: clypeum nempe poſt vulnera. Ad animum: Hic filium ſuum peruerſa animi natura & improborum ſocietate perditum, ad probam frugem videtur recepturus: vereor ne poſt vulnera, quod aiunt clypeum ſumat.

Cœlum in tartara ſoluere.

Quemadmodum prouerbio dicimus, Cœlum terræ miſcere, & mare cœlo, quod vtrunq; apud Iuuenalem ſat. 2. reperitur: ita quoque Virgilius, Tellurem vndis miſcere, cœlumve in tartara ſoluere, vſurpat. Huiuſmodi enim propemodum idem ſignificant, nempe omnia perturbare, rerumque vniuerſi naturam euertere & confundere. Æneid. 12.

Quo res cumque cadent, nec me vis vlla volentem
Auertet: non ſi tellurem effundat in vndas
Diluuio miſcens, cœlumque in tartara ſoluat.

Albati ad exequias, pullati ad nuptias procedunt.

Stanislaus Hoſius pontifex eccleſiæ Varmienſis in Pruteuia, vir egregius, ſingulariſque Chriſtianæ religionis defenſor, in explicatione ſynodi Petricouienſis, vbi agit de ceremoniis à tempore ſumptis, citat ex Synodio Aruernorum epiſcopo, elegans adagium his verbis: Procedunt albati ad exequias, pullati, ad nuptias, teſtaturq; conuenire iis, qui præpoſtero iudicio hilarem ſumunt diem, gaudioque ac lætitia exultant, quando luctus & mœroris ſigna erant exhibenda: contraque lugentibus ac mœrentibus, vbi lætari ac gaudere oportebat. Pullata enim veſtis decet exequias: at nitidos & albatos congruit nuptias accedere.

Alcinoo poma dare.

Mere prouerbiale eſt illud Martialis, poetæ facetiſſimi pariter & lepidiſſimi, quod σύγχρονος eius inique ſtudiis ſodalis αἰνίττεται ſatyr. 5. Alcinoo poma dare. Quãdo tenuis rei vel facultat homo, magis opibus abundanti, eiuſque quod datur largiſſime diuiti, munus aliquod κειμήλιον offert dedicatque: vel cum tenuioris eruditionis vir, ſummo excellentique ingenio viro, ſummaque doctrina nobili, ingenii aliquod leuidenſe, vt ait Cicero, munuſculum nuncupat: quod nec ſic faſtidiri conuenit, contra quam faciunt ſupercilioſi quidam Thraſones, magna inſolentia & ſtultitia dementi reiicientes: ſi quid eiuſmodi aliquando contigerit, lædi inclytam maieſtatem ſuam arbitrantes, ſi cogantur huc deſcendere, vt humilia accipiant, vel legant. Martial. lib. 7. ad Caſtricium, modo quo expoſuimus vtitur: cuius hæc ſunt verba:

Muneribus cupiat ſi quis contendere tecum,
Audeat hic etiam, Caſtrice, carminibus.
Nos tenues in vtroque ſumus, vincique parati:
Inde ſopor nobis, & placet alta quies.
Tam mala cur igitur dederim tibi carmina, quæris?
Alcinoo nullum poma dediſſe putas?

Iuuenalis ſatyr. 5. taxans Trebum amicum, qui ſe paraſitum Virroni cuipiam opulento exhibebat, omni contumeliarum genere

quotidianisque probris à diuite illo vexatus, ad prouerbium superius alludit carminibus, quæ subiiciam: etsi poma Alcinoi, de sapore & gustu suauibus & delicatissimis, specie pro genere vtendo, licebit dicere etiam prouerbiali colore:

Virro sibi & reliquis Virronibus illa iubebit
Poma dari, quarum solo pascaris odore,
Qualia perpetuus Phæacum autumnus habebat.

Alcinoi pometum (sic enim Tertullianus loquitur) graphice describit Homerus Odyss. κ.

ACCESSIO PVSILLA AVT NIMIA.

Crœsi pecuniæ teruncium addere.

M. Tullius lib. de finib. 4. Itaque in quibus propter earum exiguitatem obseruatio consequitur, sæpe accidit, vt nihil interesse nostra fateamur, sint illa nec ne sint: vt in sole, quod à te dicebatur, lucernam adhibere, nihil interest, ad teruncium addere Crœsi pecuniæ. Teruncii nummi, à tribus vnciis dicti, vilitas prouerbio locum fecit. Crœsus Lydorum rex inter prodigiose diuites celebratur.

Holerum appositiones.

Αἱ τῶ λαχάνων προσθῆκαι: id est, Holerum additamenta. De re nullius momenti. Sumptum videtur vel ab holeribus appositis in mensa, vili nimirum cibo: vel auctariis holerum, quæ nonnunquam emptores sordidi ac tenues requirunt, Autor Diogenianus.

Gleba aruum.

Βῶλος ἀρουρα: id est, Gleba aruum. vbi quis exigua maximis apponit, credens sese nonnihil iuuare. Proinde legendum suspicor, βῶλος ἄρουραν, aut ἀρούρα: vt subaudias, προσθίθεται, aut αὐξάνει, aut eiusmodi quippiam. Nihil enim adfert momenti, si gleba aruo adiungatur: quod perinde sit, ac si quis aquam è lacu haustam infundat mari.

Gutta vini.

Σταλαγμὸς οἴνου μυρίοις χοῦσιν ὕδατος οὐ μίγνυται: id est: Gutta vini non miscetur aqua sæpius infusa. Cum paululo boni nimia mali vis admiscetur. Diluitur enim & euanescit si pauxillum vini plurima corrumpas aqua.

Ne maior thylaco accessio.

Lucianus in Encomio Demosthenis: σοὶ δ' ἴσως εὐλαβὴς τὸ τῆς παροιμίας σκῶμμα ἐπὶ τῇ δυσμενείᾳ ἐπαγαγέσθαι, μή σοι μεῖζον περιγένοιτο τὸ ἐπίσαγμα τῷ θυλάκῳ. id est: At tu fortasse vereris, ne in te torqueatur illud prouerbiale dicterium, de male respondente proportione: nempe, ne tibi thylaco maior fit accessoria sarcinula. Thylacus enim culeus est siue mantica, parata gestandis oneribus. Neq; me clam est in vulgatis exemplaribus esse τὸ ἐπίγραμμα: non τὸ ἐπίσαγμα. Verum nisi scripturam mutaris nulla sententia potest elici. Est autem ἐπίσαγμα à σάττω, velut oneris adfertura. Translatum autem à mulionibus, qui præter legitimum onus, vascula quædam superimponunt. Ergo cum digressio longior est quam ipsa res, vti licebit hoc prouerbio. Basilius idem aliis verbis expressit libro De spiritu sancto: ἡ οὕτω γε αὖ τὸ ἐπεισόδιον πολλαπλάσιον ἦν τῆς κεφαλαίας. id est: Ad istum alioqui modum accessorium multo maius esset ipso principali.

AD REM PERTINENTIA.

Nunc in regionem veni.

Νῦν εἰς χώραν ἦλθον: id est, Nunc in regionem veni. Ab iis dictitari solitum, qui tandem sua sponte illuc quo oportuit, perueniunt, cum diu non quiuerunt. Fit enim plerunque, vt res diu quæsita non occurrat, tandē velut vltro veniat in mentem. Quidam sic efferunt, νῦν εἰς χώραν ἦλθες: id est, Nunc in regionem venisti. vbi quis eo venit, quo se venturum negarat.

Ipsum ostii limen tetigisti.

Αὐτὸν κέκρουκας τὸν βατῆρα τῆς θύρας.
Id est:
Ipsum attigisti limen ostii pede.

Dici solitum, quoties ad rem ipsam peruenitur. Aristophanes in Ranis:

Ἀλλ' ἴσθ' ἐπ' αὐτὴν τὴν θύραν ἀφιγμένος.
Id est:
Sed noueris venisse te ipsas ad fores.

Rem acu tetigisti.

Est apud Plautum in Rudente, Rem acu tetigisti: pro eo quod est, rem ipsam diuinasti, nihil aberrans. Metaphora sumpta videri potest à lusu quopiam, in quo diuinator, id quod alius notasset, summa acu tangebat: aut lineam, aut calculum, aut aliud quiddam simile. Igitur acu tangere, perinde est quasi dicas, ipsissimum punctum attingere. Nam minutissima puncta denotantur acu.

Ædibus in nostris quæ praua, aut recta geruntur.

Aulus Gellius scribit hunc Homericum versiculum, qui est Odysseæ δ. prouerbii vice Diogeni semper in ore fuisse.

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.
Id est:
Ædibus in nostris quæ praua, aut recta gerantur.

Quod alii tribuunt Socrati: Diocles adscribit Diogeni, vt refert Laertius. Socrates autem hoc dicto dehortatus à studio rerum naturalium ac supernaturalium, item à disciplinis mathematicis, reuocabat ad curam moralis philosophiæ, quod hæc tractat ea quæ proprie ad nos pertinent. Plutarchus in commentario De seruanda bona valetudine, prouerbii vice vsurpauit: εἰ μᾶλλον αὐτὸν οἴεται προσήκειν γεωμετρίας ἢ διαλεκτικῆς ἢ μουσικῆς ὀρθῶς μεταποιούμενον, ἢ ζητεῖν, ἢ μανθάνειν βουλόμενον.

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.
Id est:

Si magis officii sui putat esse, vt in geometriæ, dialecticæ, musicæque studio versari videatur, quam vt inquirat, cupiatque cognoscere,

Ædibus in propriis, quæ praua aut recta gerantur.

Quo versu monemur, vt ea potissimum, quæ ad nosipsos pertinēt, curemus, externa atque aliena ne inquiramus. Quo vitio festiuiter Martialis Ollum quendam notat, qui malorum alienorum erat obseruator curiosissimus, & taxator acerrimus: cum ipse vxorem haberet adulteram filiam viro maturam, deberetq; etiamnum pro togula. Diogenes Cynicus, cui carmen hoc, vt modo dixi, semper in ore consueuit esse, grammaticos nimis ridicule facere aiebat, qui tanto studio Vlyssis mala inquirerent, sua ignorararēt. Huc referri potest & illud apud Homerum pene solenne: habetur enim ζ. Iliad. Odyss. α. θ. & φ.

Ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε.
Id est:
Quin in tecta abiens, tua propria munia cura.

Plutarchus πολυπραγμοσύνην definit φιλομάθειαν ἀλλοτρίων κακῶν: id est, Curiositatem, studium aliena mala cognoscendi. Atque id hominum genus lamiis similes ait, quæ domi oculos reconditos habent, foras egressuræ reponunt: atque ita fit, vt domi cæcutiant, foris sint oculatissimæ. In huiusmodi præpostere oculatos eleganter torseris illud Sophoclis de senibus dictum:

Πόῤῥωθε λεύσσων, ἐγγύθεν δὲ πᾶς τυφλός.
Id est:
Procul videns, sed cominus videns nihil.

Nam id senibus accidit, vt propius admota non cernant, longius semota videant: atque huius rei causam reddit Plutarchus Conuiualium quæstionum prima decade.

Ipsi curandum.

Αὐτῷ μελητέον, ἀλλ' ἐπὶ τὸν οἶκον: id est, Ipsi curandum est, sed in domū. Zenodotus ait huius adagii mentionem fieri apud Aristophanem in Agricolis, præterea apud Platonem grammaticum. Natum autem ab ædibus quibusdam maximis, quæ locabantur conducere volentibus. Vnde conuenire videtur (si quidem coniecturas sequi fas est, vbi nihil adferunt quod sequaris Græci scriptores) iis, qui rebus alienis liberius vtuntur: vt solent qui in conducto habitant.

Omissis nugis rem experiamur.

Qui conuitiis omissis iubebit ipsa re periculum fieri, vter vincat, aut vincatur, non intempestiuiter accommodauerit illud ex eodem libro.

Βέλτερον αὖτ' ἐρίδι ξυνελαυνέμεν, ὅττι τάχιστα
Εἴδομεν ὁπποτέροισι κεν Ὀλύμπιος εὖχος ὀρέξῃ:
Id est:
Sed præstet pugnam committere cominus, vt mox
Vtri Iuppiter esse velit laudemque, decusque
Perspicuum fiat. ——

Pedem conferre.

Pedem conferre, à militia sumptum. Vsurpatur, vbi propius acceditur ad rem. Cicero in actione pro Plancio: Non possum magis conferre pedem, vt aiunt, aut propius accedere. Huius obiter & alibi meminimus ex Quintiliano. Sumptum videtur ex Homero: apud quem illud frequens est, ἐγγὺς ἰόντες. id est: Prope venientes. hoc est, cominus congressi. Idem non minus iucunda figura extulit Vegetius De re militari lib. 3. cap. 14. Prima autem & secunda acies, quum ad spathas & pila, vt dicitur, ventum fuerit, totum sustinet bellum. Spathas autem vocabant gladios longiores: quemadmodum pila, hastas breuiores: nimirum quinque semis pedum, quæ deinde spicula sunt dicta. Autor Modestinus. Huiusmodi pugnæ genus describit Q. Curtius libro tertio. Ergo cominus coacti conserere, gladios impigre stringunt, tum vero multum sanguinis fusum est. duæ quippe acies ita cohærebant, vt armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent: non timido, non ignauo cessare tum licuit: collato pede quasi singuli inter se dimicarent, in eodem vestigio stabant, donec vincendi locum sibi facerent. Et Maro:

- Hæret pede pes, densusque viro vir.

Ab vnguibus incipere.

Ἐκ τῶν ὀνύχων ἄρχεσθαι dicuntur, qui à leuissimis, minimeque ad rem pertinen-

pertinentibus ordiuntur. Ita Basilius in epistola quadam: καταγέλαστόν ἐστιν, ἐκ τῶν ὀνύχων ἄρχεσθαι, καὶ μὴ αὐταῖς αὐτῶν κεφαλαῖς διαλέγεσθαι. id est, Ridiculum est, ex vnguibus initium sumere, ac non potius cum ipsis illorum capitibus colloqui. Caput rei dicitur, quod est illius præcipuum. Vsus erit, quoties admonebimus, vt omissis parergis, ac friuolis, agatur de causa. Aut si quis velit emendare reipubl. statum, ordiatur à principibus potius quam ab humilibus qui non multum adferunt momenti, vel ad perniciem ciuitatis, vel ad salutem.

Rectam instare viam.

Pro, rem ipsam deprehendere. Plaut. Rectam viam instas, ea res est. Idem nunc ego pol demum in rectam redii semitam.

Ventorum stationes.

Ἀνέμων στάσεις γινώσκουσιν οἱ ἐγχώριοι: Ventorum stationes norunt indigenæ. De rebus multo vsu obseruatis: aut cum innuemus cuique sua omnia, vt artem, patriam, domestica, amicos, esse notissima. Suid. sunt plerisque regionibus sui quidam venti, quorum naturam incolæ optime & norunt, & reipsa sentiunt.

IVNII. *Quod sal carni.*

Quum significare volumus proprium aliquid esse & peculiare alicui rei, prouerbii vsus erit: veluti si dicamus, veritatem proprium esse condimentum historiæ, non aliter quam sal carni sit, aut poetices delectationem. Vsus est Philon Iudæus libro de mundi opificio, de piscibus loquens, quibus ad conseruationem corporis aspersa sit vitalis facultas: καθάπερ φασὶ τοὺς ἅλας τοῖς κρέασιν, ἵνα μὴ ῥᾳδίως διαφθείροιτο. id est: Quemadmodum sal, vti dicitur, carni, ne facile computrescat. Ita Varro libro Rei rusticæ 2. Suibus animam datam pro sale ait, qui seruaret carnem. At sal fatuus, de insipido homine dicitur: quomodo Hecebolius sophista legitur se humi strauisse ante templi vestibulum, exclamasseque: πατήσατέ με τὸ ἅλας τὸ ἀναίσθητον. id est: Proculcate me salem insensilem. quod refert Nicephorus Callistus.

Lapis ad funiculum.

Λίθος ποτὶ σπάρτιον δ' ἐττεῖται, id est, Lapis ad funiculum aptatur: prouerbium accommodatur, quum quid rite fit & ex vsu nec enim rubrica ad lapidis positum adaptatur, sed pro rubricæ seu funiculi ductu, coria in ædificiis seu lapidum ordines apposite locantur. Vtitur eo Gregorius Palamas: καὶ λίθος ποτὶ σπάρτον δ' ἐττεῖται, οὐ σπάρτον ποτὶ λίθον συνδιαλγεῖτται. id est: Et lapis ad funiculum apte locatur, non autem funiculus ad lapidem componitur. Confine est illi, Bos currum trahit, non bouem currus. Est autem σπάρτη, is funiculus fabrorum cæmentariorum, quem ad perpendiculi normam extendunt, vt lapidum coria concinnius aptent atque componant. Potest & inuerti adagium, quum quid præ postere administrari significabimus. Euripidis scholiastes citat hoc modo adagium: τὸν λίθον ποτὶ τὰν σπάρταν ἄγε. id est: Funiculo lapidem applica. Refertur & ab Apollonii interpretibus Doricæ parœmiæ nomine, ita: ἡ δωρικὴ παροιμία. τὸν λίθον ποτὶ τὸ σπάρτον ἄγοντες. id est: Dorico prouerbio dicitur, Lapidem ad sparton agentes.

Vestigia relegere.

Frequens est apud Platonem metaphora, prouerbii speciem resipiens, a vestigiis sumpta, ἴχνος μετιλθεῖν, Vestigium relegere: ἴχνη διώκειν, id est, Vestigia persequi, eiusque generis locutionibus inclusa, & quidem de his qui antea propositam materiam ordine persequuntur, aut instituto sermoni inhærent: occasione petita ab odorisequis canibus qui feræ vestigia insequuntur. Plato in Theæteto: ἴσως γὰρ οὐκ ἀπὸ καιροῦ πάλιν ὥσπερ ἴχνος μετιλθεῖν. id est: forte non abs re atque intempestiuum fuerit, denuo vestigia relegere. Item in Phædone: ἐὰν μὴ θέλητε καθάπερ κατ' ἴχνη τῶν νῦν τε εἰρημένων καὶ τῶν ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ ζῆν. id est: Si nolitis vitam instituere ad eorum, quæ modo & ante quoque diximus, rationem, tanquam vestigia persequendo. Rursus in Politiæ octauo: ζηλεῖ τε τὸν πατέρα καὶ τὰ ἐκείνου ἴχνη διώκει, id est. Si æmuletur genitorem, eiusque persequatur vestigia: quod Cicero dixit, In maiorum suorum vestigiis stare. Idem in Cratylo: διορθοῦμαι ἴχνος ὥσπερ ἴχνος ἐφάπτεσθαι τῆς ὀνομάτων ὀρθότητος. id est: Ratus me Homeri sententiam de recta nominum impositione, tanquam vestigium quodpiam attigisse. Pindarus Pythiorum decima oda τὸ δὲ συγγενὲς ἐμβέβακεν ἴχνεσιν πατρός. id est: Generis amor fecit illum patris insistere vestigiis. Propertius lib. 3.

Cæsaris & famæ vestigia iuncta tenebis.

Seri & meti.

Dixere Latini prouerbialiter, Seri & meti, de spe & fructu consiliorum atque actionum. & Salomon Prouerbiorum capite 22. σπείρων φαῦλα, θερίσει κακά. Qui seminat iniquitatem, metet mala. Oseæ decimo capite: Seuistis impietatem, iniquitatem messuistis. Paulus secunda ad Corinth. 6. Qui parce seminat, parce metet. Idem ad Galatas 6. Quæ enim seminat homo hæc & metet: Iob 4. Seminant dolores & metunt eos. Esaiæ 37. Serite & metite. Hæ metaphoræ admodum communes sunt sacris literis. In summa, vt sementem feceris, vt elegantissime dixit Cicero, ita & metes: hoc est, reportabis præmium tuis factis dignum: Erasmo nostro interprete in suis Adagiorum chiliadibus, opus plane diuinum, quo illustrissima simul & lectu facilia ac iucunda reddidit Adagia, & ipsos authores. Hunc certe libentissime citamus. nam & labentis iam literaturæ perpetuus vindex, & ἱεροτελεστὴς, καὶ καθηγεμὼν noster fuit. [Simile huic, Mihi isthic nec seritur, nec metitur: in Chiliad.]

Vinalia sine vino expediri non possunt.

Varro in libri De lingua Latina præfatione: Multa, inquit, societas verborum, nec vinalia sine vino expediri, nec curia calabra sine calatione potest aperiri. quibus dictis prouerbialibus sese excusat, si in libris suis quædam adserat, quæ absurdiora videantur. Non enim potest fieri vt ille, qui nominum origines conatur explicare, non interdum dicat, quod ab omnibus non probetur.

ADVLATIO.

ERASMI *Mercenarium præconium.*

Laudes non ex animo tributas, sed commodi gratia per adulationem oblatas, M. Tullius actione in Verrem 3. Mercenarium præconium appellat. Itaque quum à te caput illud tam multis verbis Mercenario præconio esset ornatum, ecquis inuentus est postea prætor, qui illud idem ediceret? Quanquam in vulgatis codicibus me non fugit, pro præconio haberi proœmio: an recte docti viderint.

Saluete equorum filiæ.

Apparet ioco vulgari fuisse iactatum in eos, qui emolumenti gratia blandiuntur. Refert Aristoteles libr. Rhet. 3. in certamine mulorum, quum is qui vicerat, dixisset exile precium pro carmine, Simonides recusauit, indignans mulos celebrare suo poemate. verum vbi victor dedisset satis magnum præmium, carmen tale fecit:

Χαίρετ' ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων.

id est:

Saluetote voluceri pedum soboles equorum.

Siluit enim quod essent ex asinis quoque nati: & quod honestius erat expressit, equorum filias.

Verbis coquinariis.

Ῥήμασι μαγειρικοῖς: id est, Verba coquorum, venuste dixit in eadem fabula, prouerbiis mollibus, blandis ac dulcibus. Coquorum enim est, condimentis edulcare cibum per se subausterum. Monetur illic quispiam, vt populum Atheniensem blandiloquentia demulceat, Carmen sic habet.

Ἰσογλυκαίνων ῥήμασιν μαγειρικοῖς.

id est:

Deliniens eos coquorum verbulis.

Μαγειρικοῖς dixit, pro μειλιχίοις: hoc est, placidis ac dulcibus. Habebit gratiam, si quis dicat Epicuri philosophiam demulcere vulgarium animos ῥήμασι μαγειρικοῖς: quod voluptatem asserat esse summum bonum.

In ostio formosus.

Ἐν θύρᾳ καλός: id est, In ostio formosus. De iis qui adamantur, vulgoque gratiosi habentur. Sumptum à veterum consuetudine, qui formosorum aut amatorum nomina, arboribus, foliis ac parietibus inscribebant, ὁ δεῖνα καλός. Ad id alludens Aristophanes in Vespis:

Καὶ νὴ Δί' αὖ ἰδὼν γέ που γεγραμμένον.
Τὸν Πυριλάμπους ἐν θύρᾳ δῆμον καλόν,
Ἰὼν παρέγραψε πλησίον κημὸς καλός.

id est.

Ac per Iouem scriptum vspiam si viderit
Demum venustum in Pyrilampus ostio,
Adscribit, ---
Accurrit ac Cemum venustum proxime

Idem ἐν Ἀχαρνεῦσιν:

Ὑμῶν ἐραστὴς ἦν ἀληθῶς, ὥστε καὶ
Ἐν τοῖσι τείχοις ἔγραφον ἀθηναῖοι καλοί.

id est:

Is vestri amans haud ficte erat: nam in ædium
Muris, venusti Athenienses scripserat.

Alteri versui Græco superest syllaba, tametsi sic habet Aldina æditio: suspicor inuersum ordinem dictionum. Constabit, si legas hoc modo: ἐν τοῖς ἔγραφον τοίχοις ἀθηναῖοι καλοί. nisi magis placet vt legamus, ἐν τοῖσι τοίχοις ἔγραφον ἀθηναίοι καλοί. quasi blandientes ciuitati, hoc in illius mœnibus scripsissent. Apud Athenæum libro 6. refertur ex autore quopiam, quod qui Atheniensium rempublicam administrabant, assentabantur populo, dicentes cætera quidem omnia esse Græcorum communia, verum illud esse proprium Atheniensibus, quod viam nossent, quæ perduceret in Cœlum. Quisquis legerit encomium Æschinis & Menonis apud Platonem, intelliget quam formosos pinxerint Athenienses, miro dicendi artificio illis blandientes. Interpres distichon hoc citat ex Callimacho:

Ἀλλ' ἐνὶ δὴ φύλλοισι κεκομμένα τόσσα φέροιτε
Γράμματα, Κυδίππην ὅσσ' ἐρέουσι καλήν.

id est:

Literulas tot ferte insculptas frontibus hisce,
Cydippen pulchram quod memorare queant.

Idimitatus Maro:

--- Teneris, inquit, incidere amores
Arboribus. crescent illæ, crescetis amores.

Torquere licebit & in eos, qui falso per assentationem laudantur, aut in mendacissimos principum quorumdam titulos: quod genus sunt, Pater patriæ, deliciæ orbis, amor mundi, serenissimus, inclytus, clementissimus: cum meri sint Reipublicæ prædones.

Μυοσόβαι.

Et hodie vulgo dicuntur μυοσόβαι, id est muscarum abactores, qui frivolis officiis cuipiam obseruiunt. quod à Persarum deliciis natum indicat Athenæus libro 11. qui in conuiuiis μυοσόβας adhibebant, quod nũc apud Italos plebeium est. Et μυοσοβεῖν est abigere muscas. quod quadrabit etiam in illos, qui tenere amant quẽpiam vt minimo etiam illius incommodo offendantur: vt conueniat cum illo quod alibi retulimus ex Homero:

—Ὡς ὅτε μήτηρ
Παιδὸς ἐέργει μυῖαν ὅθ' ἡδέϊ λέξεται ὕπνῳ.

Id est:

—Non secus atque genitrix
Muscam arcet puero somno mulcente cubanti.

Haud quaquam difficile, Atheniensem Athenis laudare.

Aristoteles libr. Rhetor. 1. ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν. id est: Quemadmodum enim dixit Socrates, haud difficile est, Athenienses Athenis laudare. Citat idem eodem in opere de procemiis agens, haud quaquam esse difficile, Athenienses laudare apud Athenienses, verum apud Lacedæmonios id fore difficile. Extat autem in Menexeno Platonis, idque in adagionis locum cessit. Dictum est autem, propter encomia, orationesque panegyricas, quæ Athenis ex more exhibebantur iis, qui fortiter oppetiissent in bello: in quibus quoniam plurima dicebantur in laudem populi Atheniensis, pronis auribus audiebantur, propterea quod suis quisque laudibus fauet.

Pithon formosus.

Πίθων καλός: id est, Pithon formosus. Conueniet, vbi quis per adulationem falso laudatur. Pindarus in Pythiis hymno 2. καλός τοι πίθων παρὰ παισὶν ἀεὶ καλός. id est: Formosus Pithon semper apud pueros formosus. Interpres ostendit sumptum à pueris adulantibus simiæ, subinde dictitantibus, καλὸς πίθων. Videtur autem pithon esse diminutiuum huius dictionis πίθηκος, quasi dicas simiolus. Taxat Pindarus oblique quendam: vel quod ab indoctis laudatus tolleret cristas, vel quod ipse adularetur Hieroni, laudans non laudanda. Est autem φιλωτία peculiaris huic animanti, adeo vt laudes sentiant, & speculis delectentur, & suos catulos contrectari gaudeant, ipsique suos catulos complexu enecent. Ad gratiam loqui, veteres dicebant χαριγλωττεῖν. quo verbo vsum Æschylum in Prometheo vincto, docet Athenæus libr. 4. Eodem referente, qui iucunda potius quam vera loqui studio habebant, ἡδυγλωττεῖν dicebantur.

Cura esse quod audis.

Ad prouerbii speciem accedit Horatianum illud:
--- Cura esse quod audis.

Conuenit in diuites, qui ita demum felices fuerint, si id studeant esse quod audiunt ab adulatoribus. Carmen Horatii sic habet:

Tu recte viuis, si curas esse quod audis.
Iactamus iam pridem omnis te Roma beatum;
Sed vereor, ne cui de te plus quam tibi credas.

Herculana scabies.

Ἡράκλειος ψώρα: id est, Herculana scabies: de scabie iucunda, facileque sanabili, interprete Suida: aut quæ desideret Herculana, id est, calida balnea. Narrant enim Herculi laboribus illis ingentibus fatigato Palladem ac Nymphas crebro balnea feruentia suppeditasse. Vsum huius adagii non indicat, neque Zenodotus, neque Suidas. Equidem opinor dici posse vel in eos, qui multo studio alioue labore valetudinem offenderunt, vt quibus aliquo laxamento sit opus: vel in eos, qui blandis adulationibus deliniti, veluti iucunda quadam scabie pruriunt.

Ficum cupit.

Σῦκον αἰτεῖ: id est, Ficum petit. In eum dicebatur, qui commoditatis alicuius gratia blandiebatur. Inde natum tradunt, quod olim Athenienses agricolis blandiri soleant, vt ab illis ficos præcoquas acciperent, bene ominantes ac precantes, vt in annum sequentem fici feliciter prouenirent. Rustici vero posteaquam senserunt ciuium blandiloquentiam eo spectare, vt ficos acciperent, in prouerbium verterunt, vt commodi spe adulantem, ficos petere dicerent. Aristophanes in Vespis:

Σὺ δὲ νῦν σῦκά μ' αἰτεῖς: id est:
Tu vero nunc ficos à me petis.

Ἀδελφίζειν.

Ἀδελφίζειν dicuntur, qui vocabulis adoptiuis alicui blandiuntur. quod hodieq; apud Italos est vulgatissimum, vt quibus blandiuntur fraterculos appellent. Dictum est autem ἀδελφίζειν, appellare fratrem, quemadmodum dicimus εὐδαιμονίζειν & μακαρίζειν. Horatius in Satyris:

—Frater, pater adde:
Vt cuique est ætas, ita quemque facetus adopta,

Rursus alibi:
—Pater audisti coram, nec verbo parcius absens.

Huius exemplum est apud Aristophanem in Equitibus. Item apud Plautum, cum alias, tum in Pseudolo. Sic amans herus blanditur seruo suo:

Dic vtrum patrem an matrem te resalutem Pseudole.

Demulcere caput

Demulcere caput, allegoria prouerbii vice recepta, pro blandiri: sumpta ab adulantiũ gestu. Quanquam hunc inter moras commemorat Fabius libr. 11. In hac, inquit, cunctatione sunt quædam non indecentes, vt appellant scenici, moræ, caput mulcere, manum intueri, infringere articulos. Chremes in Heautontimorumeno, negat se sibi temperare posse, quin Syro caput demulceat. Est subinde & apud Plautum. Diuus Hieron. ad Augustinum: Prætermitto salutationis officia, quibus meum demulces caput. In eundum sensum vsurpauit Lucilius Scabere caput. apud Nonium: Hic vbi me videt, subblanditur, palpatur, caput scabit.

Refutantis laudem immodicam.

Οὔτοι ἐγὼ θεός εἰμι, τί μ' ἀθανάτοισιν ἐΐσκεις.

Id est:

Nullum ego sum numen, quid me immortalibus æquas?

Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto quis intelligat se profecisse, monet vt hoc Homericum carmen semper habeamus in promptu, tanquam pharmacum aduersus venenum adulationis aut vbi quis nos magnificentius quã promerito laudat. Vsurpatur à Luciano in Icaromenippo. Carmen extat Odysseæ π. sub persona Vlyssis, loquentis ad Telemachum filium.

Cauda blandiri.

Κέρκῳ σαίνειν. id est, Cauda blandiri dicuntur, qui spe commodi cuipiam adulantur. Aristophanes in Equitibus:

Ὁ κέρκῳ σαίνων, ὁπότ' ἂν δειπνῇς ἐπιτηρῶν,
Ἐξιδὼν τι σου τοὔψον ὅπου σὺ ποι' ἄλλοσε χάσκεις:

Id est:

Qui cauda alludens cum cœnam obseruat, amica,
Te spectante alio, tua edulia deuorat ille.

Pro eodem frequenter vsurpat, αἰκάλλειν, quod canum est, auribus cauda, totoque corpore blandientium, in Equitibus

τὰ μὲν λόγι' αἰκάλλει με.

Id est:

Oracula quidem blandiuntur hæc mihi.

Θωπεύειν. item ab animante dictum est, si Græco Etymologico credimus. Thos Græcis lupi genus est. Blandiuntur enim & lupi quidam more canum. Thoas refert Plinium lib. 8 cap. 24 de luporum quidem genere, sed quod homini sit amicum animal. An hinc dicatur θωπεύειν, dubito.

Præstat habere acerbos.

M. Tull. in dialogo de amicita: Scitum est enim illud prouerbiũ Catonis. Multo melius de quibusdam acerbos inimicos mereri, quam eos amicos qui dulces videantur. Equidem vt præclaram esse sententiam fateor, ita prouerbium esse negauerim. Primum quod nullam omnino prouerbii speciem præ se ferat: deinde quod prouerbia vulgi sunt, non huius aut illius. Vnde legendum arbitror: Scitum est enim illud Catonis; aut, illud verbum Catonis. tamen adscribendum putauimus, ne quis indiligentia prætermissum existimaret.

Benignior pellace vulpe.

Ὦ πλεῖον ἱλαὸς αἱμύλης ἀλώπεκος;

Id est.

Pellace quanto est blandior vulpecula?

De eo qui commodi sui causa simulat beneuolentiam. Archilochi vulpeculam commemorat Plato libro de Repub. 2. ἐπεὶ οὖν ἐπειδὴ τὸ δοκεῖν, ὡς δηλοῦσί μοι οἱ σοφοί, καὶ τὴν ἀλήθειαν βιᾶται καὶ κύριον εὐδαιμονίας, ἐπὶ τοῦτο δὴ τρεπτέον ὅλως, πρόθυρα μὲν καὶ σχῆμα κύκλῳ περὶ ἐμαυτὸν σκιαγραφίαν ἀρετῆς περιγραπτέον, τὴν δὲ τοῦ σοφωτάτου Ἀρχιλόχου ἀλώπεκα ἑλκτέον ἐξόπισθεν. id est: Itaque posteaquam opinio, quemadmodum declarant homines sapientia præditi, etiam ipsam veritatem cogit, quod felicitatis est proprium, ad hanc sane prorsus incumbendum est, ac sibi quisque ceu vestibulum ac virtutis vmbram circumponere debet, sed ita vt sapientissimi Archilochi vulpem à tergo trahat. Hæc ibi Glauco, laudans iniustitiam, quo Socratem ad iusticiæ prædicationem excitet. Archilochi vulpeculam commemorat & D. Basilius, cum alias, tum in libello ad nepotes suos: & Philostratus in imaginibus. Multi sunt apologi de vulpis astutia: ex his quis sit Archilochi, non satis liquet.

Lethale mulsum.

Θανάσιμον μελίκρατον: id est, Lethale mulsum, eandem cum superiori habet sententiam. Diogenes formosa scorta, θανάσιμον μελίκρατον, id est, Lethiferum mulsum, appellare consueuit. tametsi nihil vetabit, & in assentationem, in fœdas voluptates torquere: breuiter, quicquid ita iucundum est, vt idem sit perniciosum. Legimus & Mellitum venenum, apud Plinium. Et idem Diogenes orationem ad gratiam comparatam, auriumque pruritum μελιτίνην ἀγχόνην, id est, Melleam præfocationem appellabat: quod assentatione quidem delectaret, cæterum mendacio strangularet admittentem.

Quod

Quod videlicet ille Hieronymiano simillimum est, adeo vt suboleat mendum subesse exemplaribus, & pro gladio, laqueum legi debere. Quis enim solet gladium oblinire melle? Ad hanc formam attinet, quod refert Irenæus lib. iij. c. xix Lacte gypsum male misceri. præsens enim venenum habet gypsum: & additum lacti fallit.

Χρηστολόγοι.

Χρηστολόγοι dicebantur, atque hodie quoque vulgo dicuntur, qui probe loquuntur, & improbe faciunt. Dictum autem peculiariter in Pertinacem imperatorem, quemadmodum in huius vita testatur Iulius Capitolinus. Paulus in epistola ad Romanos, huiusmodi blandiloquentiã χρηστολογίαν vocat, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας, ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων, id est: Qui per blandiloquentiam ac beneficentiam seducunt corda innocentium.

Io Pæan.

Io Pæan acclamatio prouerbialis, qua consueuimus vti re gnauiter & feliciter peracta cui non dissimile videtur illud Homericum, βάλλ' οὕτως: & apud Latinos, Macte virtute, Athenæus ex Clearchi primo de prouerbiis libro citat, ἰὴ παιῶν, ἰὴ παιάν. id est: Ie Paon, ie Pæan. Nam vtroque modo scriptum reperio. Natum hinc existimant. Cum Latona ex Chalcide Eubœæ ciuitate Dianam & Apollinem in Delphos transportaret, euenit forte fortuna, vt iuxta specum, in quo Pytho latitare dictus est, præteriret. Vbi vero iam prosiliens Pytho impetu ferretur in illos, Latona mulierum more territa, filii auxilium inclamauit his verbis, ἰὴ παῖ: id est, Iaculare fili. Ibi Apollo, qui tum forte gestabat arcum, misso telo Pythonem interemit. Inde vox deflexa est, vt diceretur, ἰὴ παιῶν. Idque cum ter iterari consueuerit in sacris Apollini factis, quidam arbitrantur primum ortum esse carmen hexametrum heroicum & iambicum trimetrum. Etenim si pronuncies primis productis syllabis,

Ἰὴ παιὰν ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιάν:

hexametrum erit, meris constans spondeis. sin primis correptis, iambicum erit trimetrum, puris iambis absolutum. Cuius rei meminit etiam Terentianus grammaticus. Item Iulius Pollux in quarto demonstrat, in Pythicis ludis quinque fuisse cantus species. πεῖραν repræsentari Apollinem, certaminis dispicientem locum: κατακελευσμόν, prouocantem Pithonem, ἰαμβικόν, pugnantem: σπονδεῖον, vincentem: καταχορεύσει, ouantem. Hinc vulgo prouerbii vice receptum est, vt re feliciter peracta, acclamemus, ἰὴ παιάν. Latini videntur η, in ω mega commutasse. Ouidius in opere De arte amandi;

> Dicite io Pæan, & io bis dicite pæan:
> Decidit in casses præda petita meos.

Et in triumphis acclamabatur, Io triumphe. Horatius in Odis.

> Non semel dicemus, io triumphe.

Polycrates matrem pascit.

Πολυκράτης μητέρα νέμει: id est: Polycrates matrem pascit. Hoc adagium ex historia petunt, narrantes Polycratem Samiorum tyrannum, matres militum qui in bello interissent, recensuisse easque locupletiorib. ciuibus nutriendas tradidisse, vnamquamq; his commendantem verbis: σοὶ ταύτην μητέρα δίδωμι, id est: Hanc tibi do matrem. Vsum prouerbii non adscribit Zenodotus: proinde liberum est vnicuique conii cere, cui sententiæ rectissime possit accommodari. Ego puto non incommode posse vsurpari, quoties aliquis in commendandis amicis est benignior, officiosiorq;. Aut vbi quis alieno sumptu de quopiam bene mereri studet, ita vt aliis nummos impendentibus, ipse præter officiosa quædam verba nihil insumat. Qui mos hodie quoq; vulgo principibus manet. Siquidem ministros, annis iam ad aulicum vsum inutiles, monasteriis, aut ciuium ditioribus alendos mandant.

Ipse semet canit.

Αὐτὸς αὑτὸν αὐλεῖ: id est, Ipse suimet tibicen est hoc est, ipse cuiusmodi sit, factis ipsis declarat. Tibicines enim olim laudes fortium virorum decantabant. Proinde qui recte gestis sibi satis magnam gloriam comparat, quorsum huic necessum est conducere buccinatorem laudum suarum? Adagium in vtramlibet partem poterit applicari bonam vel malam: Nihil huic opus tibicine, qui suis egregie gestis sat illustris est. aut: Nihil opus huius vitam insectari, satis per se fœdam atque infamem. Conueniet & in illos, qui semetipsos laudant, qui mos est gallis gallinaceis etiam quum è pugna se proripuerint. Plato in Theæteto, φαινόμεθά μοι ἀλεκτρυόνος ἀγεννοῦς δίκην, πρὶν νενικηκέναι, ἀποπηδήσαντες ἀπὸ τοῦ λόγου ᾄδειν. id est: Videmur mihi ignaui galli in morem, quum ante victoriam à sermone resilierimus, canere.

Magis ipse Phryx.

Μᾶλλον ὁ Φρύξ: id est, Magis ipse Phryx. Equidem conii cio dictitatum, quoties ea magis probarentur, non quæ veriora sint, sed quæ adulantius dicta. Narrant Crœsum Lydorum regem aliquando percunctatum septem illos sapientes, cui nam primum felicitatis titulum tribuerent. At cum varie responderetur, aliis dicentibus, feras indomitas sibi videri felicissimas, quod pro tuenda libertate mortem oppeterent: aliis ciconias, quod citra legem, suapte natura ius piumq; seruarent: Solone vero negante, quenquam appellandũ felicem, prius quam ex vita decesserit, assistens Phrygius ille fabulator Æsopus, Tanto, inquit, rex cæteros antecellis, quanto mare præstat fluuiis. Id vbi rex audisset respondisse fertur: μᾶλλον ὁ Φρύξ. Ea vox in prouerbium cessit. Equidem haud scio an ita legendum sit, μᾶλλον ὦ Φρύξ. vt sit libenter agnoscentis eam laudem, & cum esset maxima, tamen aliquid etiam adiungi desiderantis. vnde cum quis aperte nobis adulatur, succinere licebit: μᾶλλον ὦ Φρύξ. Referunt Suidas & Zenodotus.

> Pulchre dixti:
> Belle narras.

Huc pertinere videntur ironiæ illæ prouerbiales, passim in cõmœdiis obuiæ; Dixti pulchre; belle narras, καλῶς ἔλεξας: de re dictũ vehementer absurda. Plato in Euthydemo nominatim pro prouerbio cõmemorat. Verba Platonis sunt. τὸ γὰρ λεγόμενον, καλὰ δὴ πάντα λέγεις. id est: Etenim quod dici solet, omnia pulchra dicis. Item in Gorgia: ἀκούει δή φασι μάλα καλὸν λόγον. id est: Audi iam, vt aiunt, valde pulchrum sermonem.

Climacides.

Κλιμακίδες: id est, Scadulæ, per iocum vocari poterunt, qui se diuitibus ad quiduis obsequii submittunt, etiamsi sordidissimum sit. Sic autem vulgato conuicio sunt appellatæ mulierculæ quædam Cypriæ, adulatrices apud Syros, quod regum vxoribus submitterent sese, vt per eas ceu per scalas currum conscenderent. Meminit Plutarchus in bello de discernendo adulatore ab amico: Et Athenæus lib. Dipnosophistarum 6. Et Valerius Maximus, Rerum memorabilium lib. 9. cap. 1.

Glossogastores.

Qui linguam habent venalem, ea loquentes quæ ventri conducunt Comicorum salibus taxati sunt, dictique γλωσσογάστορες, voce ridicule ex lingua & ventre composita. Quadrabit in malos aduocatos, in concionatores, quorum oratio quæstum sapit in assentatores. Autor est Iulius Pollux libro de rerum vocabulis 2. Athenæus libr 3. docet eiusmodi homines à poetis aliquot dictos κνισοκόλακας, & κνισολοίχους: quod ob culinæ nidorem adulentur & nidorem ligurIant: morbum dictum κνισολοιχίαν. Ita Iuuenalis:

> Te putat ille suæ captum nidore culinæ.

Ex cohorte prætoris.

Qui ad omnem nutum præsto sunt, & cum autoritate delegantur ad hoc aut ad illud exequendum, ex cohorte prætoris appellari dicuntur. M. Tull. ad Qu. fratr. epistola 1. Quos vero aut ex domesticis conuictoribus, aut ex necessariis apparitoribus tecum esse voluisti, qui quasi ex cohorte prætoris appellari solent, horum non modo facta, sed etiam dicta nobis præstanda sunt, &c. Ministri prætorum non egent alia excusatione, quam vt dicant se quod fecerunt, illorum iussu fecisse: vt iam in prætorem sit actio, non in ministros. Simile imperium in quosdam cibo officiisque sic deuinctos, vt nihil ausint recusare.

Consessus in talario ludo.

Nec prouerbii specie caret quod habetur in eadem epistola. Consessus talarius: pro conuentu hominum parum honoratorum. Nam consessus Græce συνέδριον, proprie dicitur Senatus aut iudicum, qui solent ex honestissimis deligi. In consessu talario qui nequissimus est, primas tenet. verba Ciceronis sunt hæc: Non enim vnquam turpior in ludo talario consessus fuit, maculosi senatores, nudi equites: tribuni non tam ærarii quam vt appellantur ærati: pauci tamen boni inerant, &c. Quanquam & is iocus est prouerbialis, quod ait illos vulgo appellari solere pro tribunis ærariis, tribunos æratos, hoc est, obæratos, aut certe bene nummatos peculatu.

ERASMI APPENDIX. *Herculana scabies.*

Potest dici etiam in eos, qui blandis adulationibus deliniti, velut iucunda quadam scabie pruriunt. Herculi laboribus fatigato, narrantur nymphæ vna cum Pallade crebro calida balnea suppeditasse: quæ balnea, dum corpus subeunt & lassitudinem auferunt, titillationem quamdam ac veluti pruritum coniunctam habere notum est. Lege Chil. 2. Cent. 4. Prou. 26.

Οἰκουρία.

Μισθοὶ τῆς οἰκουρίας. Ludicra, quæ pueris dantur, quo domi maneant. tralate, pro donis exilibus, quibus tamen alios inescamus, eorumque beneuolentiam parare nos arbitramur. Eustath.

Ius in manu.

Τὸ δίκαιον ἐν τῇ χειρὶ τίθεσθαι, ius in manu reponere, dicuntur qui æqui sunt tyrannis, καὶ τὴν μάχαιραν δευτέραν ἔχουσι: aut qui arma legibus præferunt: aut denique, qui potentioribus in iudiciis fauent, neglecto iure. Lucian. Iidem dicuntur διαλαχεῖν ὀξεῖ τῷ σιδήρῳ, acuto diuidere ferro. Plutarchus.

Ἀδελφίζειν.

Vocabulis adoptiuis alicui blandiri, & in genere adulari in os: proprie appellare fratrem, quemadmodum dicimus εὐδαιμονίζειν, & μακαρίζειν. Horat. Aristoph. Plautus.

IVNII *Floccos demere.*

Κροκίδας ἀφαιρεῖν, id est, Floccos demere, prouerbialiter dicitur,

qui alicui assentatur, & palpum obtrudit, & adulationis gratia quiduis factitat, vt annotatur ab Eudemo. Aristophanes:

Εἴ τις κολακεύει παρὼν καὶ τὰς κροκίδας ἀφαιρῶν.

Id est:

Si quis palpatur præsens & floccos auferens.

Idem & κροκιδίζειν dicitur. Familiare nocomen genus est adulatoribus, vt pilos, floccos, & puluisculum curiose de vestibus colligant: quod κροκιδισμὸν nominant, Hesychius κροκύλεγμον.

Frumentum in populum.

Πυροὺς εἰς δῆμον, id est, Frumentum in populum: prouerbiale dicterium in ambitus suspectos, & officiis muneribusue gratiam vulgi demereri studentes: cuiusmodi fuere, qui frumentum populo viritim diuidendo, tyrannidis gratia id facere putabantur, vt ciuium libertatem in periculum vocarent, occupatis tali libertate illorum animis. Cicero libr ad Attic. 6. iocatur in eum, quod elargitus fuisset in Athenienses frumentum, tanquam qui ad tyrannidem viam quandam affectaret. itaque ait: Sed heus tu πυροὺς εἰς δῆμον Athenis placet hoc tibi? Memorat Velleius Paterculus Tiberium, eiusque fratrem Caium, Gracchos, præmuniendæ regalis potentiæ gratia, frumentum populo dari instituisse. Quadrabit in omnes, qui quauis ratione gratiam captant popularem.

Laudare nimis mane.

Varie exponitur hoc Salomonis prouerbium, cap. 17. Quidam sic. Qui nimis accurate & magnifice laudat aliquem, videbitur execrare. Alii sic: Laudare aliquem nimis mane, hoc est, antequam tibi perspectus sit, vitio vertitur, &c. nimis præpropere.

COGNATI *Chrestologus.*

Χρηστὸς suauem, facilem, & benignum significat: de quo nomine est elegans Ausonii epigramma, & Tertulliani locus in Apologetico: De suauitate, inquit, vel benignitate nomen compositum est. Oditur itaque in hominibus innocuis etiam nomen innocuum. Inde & Pertinacem Chrestologum vulgo dictum Capitolinus scribit, quod verbis magis quam reipsa benignus esset: hoc est, vt Aurelius Victor eleganter expressit, blandus magis quam benignus. Non erit etiam valde alienum, hic adiicere nomen affine, quo veteres inter σημεῖα, id est notas aliquando vsos notaui: vt cum quid in alienis scriptis vitandum putarent, ἄχρηστον adscriberent: cum quid vtile, χρήσιμον. Cassiodorus libr. 1. Institut. diuin. script. Ticonius (inquit) Donatista in eodem volumine quædam non respuenda subiunxit, quædam vero venenosa dogmatis sui fæculenta permiscuit: cui tantum in bonis dictis chresimon, in malis achreston, quantum transiens valui reperire, vt arbitror competenter adfixi. Solebant etiam veteres θ adscribere, pro veruto his quæ non probarent: quæ fuit etiam Triumuirorum capitalis nota.

Vulpinari non decet, nec vtrique parti illudere.

Istud in adulatorem competit qui vt rectius versutiusque imponat, dissimulare se fingit ex composito. Tale est Praxillæ poetriæ Sicyone, quod inter ea, quæ παροίνια siue conuiualia inscripsit, à veteribus recensetur:

Οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν,
Οὐδ᾽ ἀμφοτέροις γίγνεσθαι φίλον.

Nemo nescit, vulpem animal esse fraudulentum, de cuius astutia multi sunt apologi: vnde alio prouerbio dicitur. Benignior pellace vulpe: de quo Erasmus noster. Vide quoque infra,

-- Fronte politus,
Astutam vapido seruas sub pectore vulpem.

Varro in Mysteriis: Vulpinare modo, & concussa qualibet.

Rex eris.

Ita loquebantur veteres, & nos quoque hodie vulgo facimus. Horatius:

At pueri ludentes, Rex eris, aiunt,
Si recte facies.---
Qui faciet recte non qui dominatur, erit rex.

M. Varro De lingua Latina: Qui ad quartum, inquit, gradum peruenerit, is rex fuerit, & plane numeris omnibus rem absoluerit. Quartus aditus, regis est: & magnum fecerit, qui ad eum accesserit. Tale est illud Plautinum Pœnulo:

Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me allexero. Sic victor, qui aliquid absoluit & perfecit. Virg. Georg.

___ Victorque virum volitare per ora.

Ibidem paulo post, Ego Virgilius effector propositi, cui vota processerunt, voti & animi compos: id est, ἐπιτυχών.

Sic Nonius. Idem Virg. Æneid. 10.

Ille sedens victor flammas despectat ouantes.

Itaque victoriam Cic. in Bruto pro absolutione posuit, quæ nos voti compotes reddit. Et eius verba sunt: Eloquentem neminem video factum esse victoria.

Rex eris.

Ad exemplum Plauti, quod attulimus alibi nihil peccem, credo, si ex eodem Turnebi capite hæc addam. Varro: Quartus vbi est aditus & initia, regis qui ad quartum, ait, gradum peruenerit, is fuerit rex, & plane rem modis omnibus absoluerit, Horat. 1. epist. 1.

--- Rex eris, aiunt,
Si recte facies.--- Auson.
Qui recte faciet, qui non dominatur, erit rex.

Sic victor etiam dicitur, qui aliquid perfecit & absoluit. Virgil.

--- Victorque virum volitare per ora. Iterum,
Illi victor ego & Phrygio conspectus in ostro.

COGNATI *Oleum ore ferre.*

Prouerbium est, quod de assentatoribus & blandientibus dicitur. Oleum autem pro assentatione & blanditiis, palpoque, ac fictis sermonibus, etiam in sacris libris inuenimus: & perinde etiam ita sacri interpretes exponere consueuerunt, vt illud præcipue Psalm. 149. ἔλαιον ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου. Oleum, inquit, peccatoris non pinguefaciet caput meum. id est, palpo & ficto sermo. Et propterea illud etiam Martialis ab Erasmo nostro obseruatum, Oleum ferre in auricula, videtur dici de eo, qui assentatoribus & adulantibus aures patefaciebat. Id quod hodie reges, principes, & pontifices maiores ac minores faciunt, qui assentatoribus, & adulantibus, non sedes tantum perfundendas oleo, sed & caput & aures ipsas patulas sponte offerunt opplendas, & nullos magis admittunt ad contubernia & consuetudines, atque ad arcana etiam tractanda. De adulatoribus iterum Dauid Psalm. 54 dicit: Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. Diogenes etiam orationem blandam, vtpote ad fallendum vel ad gratiam paratam, mellitum laqueum vocitabat. Aiunt quoque medici, cibaria dulcia confestim in bilem abire & conuerti. Vide Scorpiones & apes.

Rex eris.

Frequentissimum Latinis & Gallis est, ad excitandum aliquem hoc genus loquendi. Horatius:

--- Rex eris, aiunt, si recte feceris.
Ausonius:
Qui recte faciet, qui non dominatur, erit rex.

Tale est illud Varronis: Quartus vbi est aditus & initia regis Qui ad quartum, ait, gradum peruenerit, is rex fuerit, & plane modis omnibus rem absoluerit. Sic victor etiam dicitur, qui aliquid perfecit & absoluit, votique compos est, id est ἐπιτυχών, animi compos, vt interpretatur Nonius, effector propositi, cui vota processerunt. Virg. in principio tertii libr. Georg.

---Victorque virum volitare per ora.
Iterum paulo post:
Illi victor ego.- -
Et alibi:
Ille sedens victor, &c.--

Nonius alibi: Victorem altæ rei superatorem dici voluit Virgil. 2. Georg.

--- Inde secutus
Per montes victor, atque alta cacumina regnat.

ÆQVALITAS.

ERASMI *Æqua concertatio.*

Cum significabimus duos ex æquo paratos ad disceptandum, rixamue, licebit accommodare carmen illud ex eodem libro:

Τὼ μὲν δὴ χείρεσσί τε καὶ ἔγχεα ὀξυόεντα,
Ἀντίον ἀλλήλων ἐχέτην μεμαῶτε μάχεσθαι,
Id est.
Illi inter sese, iamiam pugnare parantes
Obtendunt, pariterque manus, præacutaque pila
Ἴσον ἴσῳ.

Ἴσον ἴσῳ: id est, Par pari dicebant, vbi quid ex æquo moderatum significabant. Sermo ductus à potoribus, qui frequenter de æqualitate disputant, interdum pugnis & ensibus Sed olim æqualitas erat, vt tantundem adderetur aquæ, quantum esset vini. Athenæus lib. 11. ex Aristophanis fabula, cui titulus Philonides, citat:

Τοιγαροῦν ἐμοὶ μὲν ὥσπερ ὁ δεσπότης
Διὰ χρηστὰ τὴν Θηρικλείων εὔκυκλον ἀσπίδα
Ὑπερφρίζουσαν, τελφῶσαν ἴσον ἴσῳ κεκραμένην
Προσφέρων ἔδωκεν.
id est:
Proinde iam nuper meus
In Thericleis mihi virtutis ergo præstitæ,
Scutum herus pulchre rotundum, deferens dono dedit,
Spuma inundans, declinatum, temperatum par pari.

Ex Stratone comico citat hoc carmen:

Ἑρμῆς δ᾽ ὁ ἕλκων οἱ μὲν ἐκ προχοΐδιου,
Οἱ δ᾽ ἐν καδίσκου ἴσον ἴσῳ κεκραμένην.
id est.
Sors quam trahunt alii quidem è prochidio,
Alii ex cadisco temperato par pari.

Primus trochaicus est imperfectus, & hic legendum arbitror prochoidion: vtrumque vas est vinarium. Ἑρμῆς autem pro sorte ponitur, quæ prima ducitur, vt alias docuimus. Idem eodem libro forte ex Hermippo:

Αὐτὸς ἐκπιὼν
Ὅ, τι πνεύματι ἐξήντλησα ἴσον ἴσῳ κεκερασμένον.

Id est:

Quem spiritu vno exhauseram,
Suauissime, contemperatum par pari.

Alibi retulimus, par pari: verum non est idem prouerbium. Illud de pensatione dicitur, hoc de mixtura æquali. velut: Vtinam natura vitam hominum miscuisset ἴσον ἴσῳ, nunc nimio plus est mali quam boni. Hæc autem verba, ἴσον ἴσῳ, ponuntur velut absolute, præter rationem constructionis: quemadmodum dicimus ἄξιος παντός.

Pariiugo.

Pariiugo dixit Plin. in Epist. pro eo quod est, pari studio, parique conatu. Quadrabit in eos, qui negocium commune certatim ac simili contentione agunt. Translatum à bubus, idem plaustrum æquali iugo trahentibus. Plinii verba sunt hæc: Habet quidem gloria, in studiis præsertim quiddam ἀκοινώνητον: nobis tamen nullum certamen, nulla contentio, cum vterque pari iugo non pro se, sed pro causa niteretur, Theocritus in Aita:

Ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ.

Id est.

Parique iugo sese inuicem amabant.

De amore mutuo & æquali, quem Græci vocant ἰσόῤῥοπον. Huic finitima sunt quæ scribit diuus Hieronymus ad Augustinum: Romæ dicuntur esse quam plurimi, qui possint & audeant tecum congredi, & in disputatione sanctarum scripturarum iugum ex æquo ducere. Extat & Græcis prouerbium:

Ἐγὼ τε καὶ σὺ ταυτὸν ἑλκόμεν ζυγόν.

Id est:

Idem egoque tuque ducimus simul iugum.
Quod suo referemus loco.

Pertinax contentio.

Quoties ostendemus obstinatam ac muliebrem æqualium inter ipsos contentionem, cum neuter altero vult inferior videri: conueniet illud, quod Iliad lib. 4. Iuno dicit ad Iouem:

Καὶ γὰρ ἐγὼ θεός εἰμι, γένος δέ μοι ἔνθεν, ὅθεν σοί.

Id est:

Ipsa etiam dea sum, genus inde mihi, vnde tibi ortus.

IVNII *In eandem lancem imponere.*

Εἰς τὴν αὐτὴν τιθέναι πλάστιγγα: id est, Eidem bilanci imponere, prouerbialiter accipit Athenæus, pro eodem in loco habere, aut æqualiter æstimare. Sic enim ait libr 1. Dipnosoph. εἰς τὴν αὐτὴν πλάστιγγα τὴν μέθην τῇ μανίᾳ. id est: In eandem lancem cum insania temulentiam componens. Sumptum a nummulariis aut ab institoribus, æqualia lancibus iisdem ponderum momenta appendentibus. Huic finitimum est illud Simonidi: ὁ ἰσόῤῥοπος ἔχουσι οἱ ἐρῶντες πλάστιγγα. id est: Amor non habet bilances æquilibrio æquales & iterum: τὴν ἰσόῤῥοπον πλάστιγγα ὁ θεὸς σοι ταλαντεύσειε. id est: æqualem bilancem Deus tibi appendet.

Media agina ferri.

Media agina ferri dicitur, quod æquo momento in neutram partem vergente declinat: Sic iudicem integrum animi æquilibrio in neutram partem pronum, media agina ferri dixerimus. Tertullianus libr aduersus Hermogenem: Qui inter bonum & malum suo arbitrio agitatus, in neutram tamen partem pronus & præceps, mediæ (quod aiunt) aginæ æquilibrato impetu ferebatur. Est autem Agina, illud in quo trutinæ scapus insertus agitur vertiturque, teste Se. Pompeio: vnde & Aginatorem dici annotat, qui exiguo lucro quouis impellitur, variatumque fit partium.

Æqualia reddere capita in pugna.

Nazianzenus in funebri oratione Basilio magno dicta: καὶ τὴν πρὸς ἑαυτοὺς ῥοπὴν χαρισάμενος, ἴσας ὑπομένη τὰς κεφαλὰς τοῦ λόγου, προσθήκῃ. id est, addito à me subsidii momento, æqualia in conflictu capita, iuxta prouerbium vt essent effeci. Quadrabit, quum quis disceptantibus arbiter datus, nunc hunc, nunc illum auxiliatibus argumentis suppeditatis sustinet in æquilibrio quodam contentionis. nam parua accessio in tali pugna, ἑτεραλκέα νίκην, hoc est, victoriam alterutro declinantem tribuere potest. Locus videtur desumptus ex Homero Iliados 11. vbi Græci pariter & Troiani pari Marte depugnantes, neutro alternante victoria ἴσας δ' ὑσμίνη κεφαλὰς ἔχεν. hoc est, æqualia in duello capita habebant.

COGNATI *Græcis & Barbaris, sapientibus & insipientibus.*

Huiusmodi figuræ aliæ plures ex contrariis verbis concinnatæ ferme prouerbiales sunt: quæ huiusmodi sensum habent, vt nullo discrimine quippiam fieri significent: Græcis igitur & Barbaris sapientibus & insipientibus, proinde a Paulo dictum est: Quasi nulli non debeo min sterium meum, nisi si quis repellat. Qua dicendi figura ferit Iudæos, qui sibi proprie deberi Euangelii præconium credebant, exclusis a salute gentibus.

Affectus eiusdem.

Hoc in publico apud Gallos versatur, & vel ad ingenium, vel ad naturæ consensum transfertur. Ingeniorum autem συμπάθεια, est consensus naturæ ad ea studia, eandemque animorum contentionem: quæ συμπάθεια conciliatrix est hominum blandissima. Cic. in 2. De diuinat. Cognationem inquit, naturæ & consensum, & quasi concentum συμπάθειαν Græci appellant Bud Fisco: Non inuitus vt agnoscam ingeniorum συμπάθειαν tibi mecum intercedentem ad beneuolentiam naturæ sponte conciliandam, &c. Gell libr. 18. Ostrea, & alia quædam συμπάθειαν cum luna habere dicit, vt cum ea augescant & senescant: talis est maris cum luna, & heliotropii cum sole natura. Consensus quoque naturalis est inter ferrum & lapidem magnetem, vt inter aquam & ignem ἀντιπάθεια, ex Plinio in Præfatione libro 20.

Patere legem, quam ipse tulisti.

Paulus lib. Pandect. 32. tit. de legatis & fideicom. cap. 23. ad hoc vulgo iactatum prouerbium allusisse videtur: Decet enim imperatoriæ maiestati, eas seruare leges, quibus ipse solutus esse videtur. Vnde Claudianus:

In commune iubes, si quid censesue tenendum,
Primus iussa subi: tunc obseruantior æqui.
Fit populus, nec ferre vetat cum viderit ipsum
Authorem parere sibi.--

Ausonius:

Legi pareto, quisque legem sanxeris.

Pari filo.

Quæ sunt simili textura & lineamento, ea esse pari filo, politi scriptores dicunt. Lucret. lib. 2.

Debent nimirum non omnibus omnia prorsum
Esse pari filo, similique affecta figura.

Translatio à tela, seu lino aut lana, quæ digitis carpitur ac deducitur. Filum interdum est res quæque ad tenuitatem ducta. Henricus Stephanus in lib 1. Cicer de Tuscul. Quo etiam modo Latini, quum satis multa per parenthesin inseruerunt verba & sermonem suum non vna serie, eodemque velut filo continuarunt particulam inquam ad colligenda sequentia cum præcedentibus adhibent. Sic dicimus, poema & orationem esse tenui filo, crasso filo, subtili filo. Item lib. 4.

Quæ vulgo volitant subtili prædita filo.

id est. subtili textura. Huic simile μονόξυλον i. vno è ligno: quo vsus est Plato lib. 12. De legibus, & post eum Cic. 2. de legib.

Eiusdem notæ.

Quum aliquid significamus esse eiusdem formæ & generis, & rationis dicimus cum Seneca ex libr De Clementia 2. c. 1. Et alia huius notæ. Ducta translatione à forma publica qua nummi percutiuntur. Idem epist. lib. 5. cum vellet demonstrare, facta ac dicta sapientis eiusdem rationis esse: Respondeant, inquit sibi, & vna forma percussa sint. Idque quia vt ait Paulus Iurisc. l. 1. ff. de contr. h. empt. Forma publica qua signantur pecuniæ, facit perpetuam æstimationem. Seneca in Medea:

Quam leuia fuerint, quamque vulgaris notæ,
Quæ commodaui scelera.

Seneca lib. 1 epistol. Vnicuique nostrum pædagogum dari Deum, non quidem ordinarium, sed huius inferioris notæ.

ÆQVANIMITAS.

ERASMI *In re mala, animo si bono vtare, adiuuat.*

Meretur omnino Plautinus ille senarius ex captiuis duobus, vt inter adagia recenseatur:

In re mala, animo si bono vtare, adiuuat.

Fortiter ferendo vincitur malum quod euitari non potest. Eandem sententiam paulo secus explicat in Pseudolo.

Bonus animus in re mala, dimidium est mali.

Iactare iugum.

Iactare iugum, est incommode ferre seruitutis necessitatem. Translatum à bubus, nondum assuetis iugo.

Iuuenalis:

Nec iactare iugum vita didicere magistra.

Simile illi, Contra stimulum calcitrare. Congeminatur enim infortunium, quod feras impatientius: minuitur animi æquitate. Quemadmodum ait Plautus:

In re mala, animo si bono vtare, adiuuat.

Magistratum gerens, audi & iuste & iniuste.

Ἄρχων ἄκουε καὶ δικαίως κἀδίκως.

Id est:

Princeps iniqua & æqua pariter audias.

Sumptum aiunt hoc adagium ex Solonis legibus, etiamsi hic trimeter est iambicus. Admonet, vt qui in tractandis Reipubl. muneribus versatur, patientissimis sit auribus, æquoque animo & bene & male audire consuescat: neque facile populi vel laudibus vel conuiciis a recto dimoueatur. Congruit huc illud Sophocleum in Antigone:

Ἀλλ' ὃν πόλις στήσειε, τοῦδε χρὴ κλύειν
Καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τἀναντία.

Id est:

Sed quem instituerit ciuitas & parua eum
Audire oportet & æqua, & his contraria.

Potest & ad hoc accõmodari, quod quidam Romanus Imperator dixisse legitur, In ciuitate libera, linguas item liberas esse oportere. Neque vero mirum aut magnum, si principes permittant populo quæ velint dicere: cum ipsis liberum sit quæ velint facere. Præterea de principum factis vulgus varie pronunciare consueuit, quod alius probat, alius damnat. Maiore autem animo oportet esse principem, quam vt huiusmodi voces captandas aut obseruandas existimet: tantum id spectet, quod ex vsu sit reipublicæ. Huc Alexandri dictum pertinet: cui cum quidam renunciasset, esse qui de ipso male loqueretur: Regium est, inquit, male audire, quum benefeceris.

10. *Ad finem vbi perueneris, ne velis reuerti.*

Μὴ ἐπιστρέφεσθαι ἐπὶ τοὺς ὅρους ἐλθόντα, id est: Ne reflectas, vbi ad terminos perueneris. hoc est, interprete Plutarcho: Cum aderit fatalis dies, viderisque vitæ finem adesse, æquo animo feras, neque turpi vitæ cupiditate exanimeris. In vita Numæ paulo secus refert: Βαδίζοντας εἰς ἀποδημίας, μὴ μεταστρέφεσθαι. hoc est: Qui peregrinationem ingressi sunt, ne reuertantur. Hieronymus aliter: Post mortem hanc ne desideres vitam. Quemadmodum vulgo quosdam dicentes audimus Vergilianum illud,

O mihi præteritos referat si Iupiter annos.

COGNATI *Quo fata trahunt retrahuntque, sequamur.*

Huius etiam passim vsus est, cum significatur, necessitati fatali parendum esse. Etenim quod fatis semel placuit, id nemini licet euitare: quoniam illa irreuocabiliter ius suum peragunt. Virgil. 5. Æneid.

Nate dea, quo fata trahunt retrahuntque sequamur.

Porro autem quam necessitatem dicat, aut quæ fata innuat sequenda, addit:

Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo.

Consulit nautes Æneæ præsentem necessitatem boni consulendam. Et in aduersis, contra ea quæ euitare nequeas, optimum remedium esse tolerantiam dicit: qua quidem superatur omnis aduersitas. Non læditur is, qui contemnit: proinde vincit. Similem sententiam Erasmus præceptor noster ex Homer. Odyss. 5. in suas Chiliadas retulit, quam etiam interpretatus est.

Id deuorandum tanquam lacte dulcius.

Gallica lingua prouerbialiter dicere solet, cum necessitas patientiæ nobis instat: Cela se doit aualer plus doux que laict, hoc est, glutiendum id esse tanquam lacte dulcius. Est autem quoquo modo tolerare & transmittere, cõcoquere, id est, perferre, ἐμφορεῖσθαι iniuriam, molestiam, siue tædiũ, aut aliud quiduis simile. Cicero in Bruto: Hominum stultitias ac ineptias, quæ nobis deuorandæ sunt, non ferebat ille. id est, quæ ad animum non sunt reuocandæ, nec stomachose æstimandæ. Idem in Philippica 6. Paucorum dierum molestiam deuorate. Quint. lib. 11. Deuoret initio tædium illud, & scripta & lecta sæpius reuoluendi, & quasi eundem cibum remandendi. id est, vincat ipse tædium patientia & obstinatione animi, vt quibus amarulentum aliquid deuorandum est. Translatum videtur à cibis feruidis, in os temere immissis: vel à catapotiis amaris, & pharmacis, quæ cito deuorantur, nec regustantur. Deuoramus enim quæ gustare piget. Et sic dicimus deuorare iniuriam, vt haurire dolorem vel oculis, vel auribus: quod est videre aliquid quod tibi doleat, vel audire rem tristem.

COGNATI *Durate: Durandum.*

Donatus in Adelphis: Durare, inquit, verbum perferendis malis conuenit: quod etiam notauit Priscianus libro 8. de Partibus. Eo iacentes animos spe lautioris vitæ erigimus. Virgilius libr. 1. Æneid.

Durate, & vosmet rebus seruate secundis,

id est, prosperis. Concludit enim Æneas, præsentia incommoda hoc æquiori animo ferenda esse, quo sit propior felicitas & quies. Quid enim consolationis magis proprium est, quam catastrophen malorum quasi digito monstrare, quibus defuncti, beati sunt futuri? Proin, Durate dixit, pro perseuerate, persistite: quasi duros infractosque animos habete. Suetonius in Caio: Sicut erat, ait, loricatos monuit, vt discumberent illo notissimo Virgilii versu, quemadmodum est,

Durarent, & secundis se seruarent rebus.

Idem verbum, Durate, reuerendissimus ac impense doctus D. Antonius Perrenotus, Atrebatensis episcopus, pro symbolo accepit, quo admonere & adhortari voluit ad tolerantiam: siue pro præcepto, quo in aduersis durandum admoneamur, neque vllis procellarum sæuientium tempestatibus moueamur, sed contra fortunæ quantumlibet iniuriosæ ictus enitamur, nec vllus labefactandi locus illi relinquatur. Cic. lib. 2. de Orat. Assiduis, inquit, vno opere eandem incudem diem noctemque tundentibus, de iis, qui præstante, vt Lucretius ait, labore vincunt. quod designarunt facere. Item Iuuenalis sat. 9.

---Durate, atque expectate cicadas.

id est, æquo animo ferte frigoris iniuriam.

Nil passus, si dissimulaueris.

Mercurius Iouem consolatur apud Lucianum in Ioue tragœdo sub finem, hoc noto Menandri versiculo:

Οὐδὲν πέπονθας δεινόν, ἂν μὴ προσποιῇ.
Nil passus es mali, si dissimulaueris.

id est, vt Basilius in iratos concionatur: οὐδὲν ἤκουσας δεινόν, ἐὰν μὴ σεαυτῷ οἰκειώσῃ τὰ εἰρημένα. id est: Nihil audisti graue, si non referas, quæ dicta sunt, ad te. Mimus Publius, Iniuriarum remedium est, obliuio. Vindicta enim non medetur iniuriis, sed obliuio optime. Euripides in Oreste:

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν ὧδε δεινὸν εἰπεῖν ἔπος,
Οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος,
Ἧς οὐκ ἂν ἄροιτ᾽ ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.

Hos versus Cic. Tusculan. 4. sic interpretatus est;

Neque tam terribilis vlla fando oratio est,
Nec fors, nec ira cœlitum inuectum malum,
Quod non natura humana patiendo ferat.

Non dissimilis sententia est apud Plutarchum in Fabio: Fabius, inquit, id quod actum erat, æquo animo tulit: iisque philosophis, qui asserunt bonum & honestum virum contumelia & dedecore affici non posse, euidens argumentum suo exemplo suppeditauit. Herman. Buschius Pasiphilus:

---Ronchos nec non ludibria turbæ
Nasutæ, & quicquid fingere liuor amat,
Dissimula.---

Fiet id vero, si Periclis Atheniensis patientiam cogitauerimus. Iustinianus in Institut. iuris de actione iniuriarum loquens, libro 4. Hæc actio dissimulatione aboletur. Budæus Sal. Macrino: Patiere igitur, si me audies, eam siue iniuriam, siue aliud quicquid est, mutua inter nos dissimulatione aboleri. Ad hæc ira ex opinione iniuriæ nascitur. quare si desinent putare, iniuriam sibi fieri, irasci desinent.

Non est in ventum reflandum.

Hoc nobis documento est, præcauere si fieri posit, ne imminens nos occupet calamitas: ea si vicerit, ne aduersus præualentis fortunæ impetum reluctabundi frustra fatigari velimus: flectendam vero viam velis, cum obniti contra non detur: quoque trahit fortuna, iter intendendum. Non enim est, vt inquit Phocylides, in ventum reflandum. Quin potius tales simus, vt quo nos cunque rapit tempestas, æquo animo deferamur: atque vt optime Virgilius monet, si quo Italiam contingere cœlo nequeamus, quia scilicet

Mutati transuersa fremunt, & vespere ab atro
Consurgunt venti, atque in nubem cogitur aer,
Nec nos obniti contra, nec tendere tantum
Sufficimus, superat quoniam fortuna: sequamur
Quaque vocat vertamus iter.

Verba autem Phocylidis sunt hæc:

Καιρῷ λατρεύειν, μήτ᾽ ἀντιπνέειν ἀνέμοισιν.

Id est.

Temporibus semper cautus seruire memento,
Nec reflare velis aduersum flamina venti.

Metaphora ducta est à nauigantibus, quos necesse est semel ingressos mare, ventorum atque æstus arbitrio ferri, frustra conaturos, si velint aduersus ista pugnare. Nec dissimili forma Plato libr. De rep. 3. ἀλλ᾽ ὅπῃ ἂν ὁ λόγος ὥσπερ πνεῦμα φέρῃ, ταύτῃ ἰτέον. id est: Sed quocunque ratio ceu ventus tulerit, hac eundum est. Et Horatius in Epodis, Ode 13.

Ire quocunque per vndas
Notus vocabis aut proteruus Africus.

Rursus in Odis libr. 3. Ode 11.

I, quo te rapiunt auræ.---

Nil passus es mali, si dissimulaueris.

Sententia valde elegans & nota Menandri, & qua apud Lucianum Iouem consolatur Mercurius: οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ. Nil passus es mali, si dissimulaueris. Meminerunt Diogenianus, & Erasmus noster. Plutarch. in Fabio Max. refert huic versiculo similia: Neque enim, inquit Fabius, eorum inscitiam suum malum putauit, sed vt Diogenes philosophus dicentibus, Isti te derident, respondit, se tamen non derideri (quod eos tantum derideri iudicaret, qui sannas curant, & iis perturbantur) ita Fabius id quod actum erat, æquo animo tulit, iisque philosophis, qui asserunt bonum & honestum virum contumelia & dedecore affici non posse, euidens argumentum suo exemplo suppeditauit. Huic non dissimile illud Æneæ apud Virgil.

Item hoc Catulli ad seipsum:
& Ouidii in 3 Amor.

Durate, & vosmet rebus seruate secundis.
Sed obstinata mente perfer & obdura.
Perfer & obdura, post modo mitis erit.

Catulus Bibaculus in Cæsarem & D. Aug. scripserunt, & quod indicant Corn. Taciti verba in 4. Carmina inquit, Bibaculi & Catulli referta contumeliis Cæsarum leguntur. sed ipsi Dd. Iulius & Augustus, & tulere ista, & reliquere, haud facile dixerim, moderatione magis an sapientia. Namque spreta exolescunt: si irascere, agnita videntur.

Ferre frænum.

Ferre frænum, prouerbio dicitur, obedienter imperata facere, & domini aut principis imperium moderate ferre. Cui contrarium est, frænum mordere: hoc est, obluctari, & ostendere se grauiter aliquid ferre, quod tamen ferendum est, πρὸς ἔνια μάχεσθαι, τὸν χαλινὸν δάκνειν. Translatio est sumpta ab equis: qui quum frenum excutere non possunt, perpetuo tamen mordent & arrodunt, ostenduntq; coactos & inuitos frænum ore recipere. Brutus ad Cic. Si frænum momorderis, peream, si te omnes quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt. Sunt autem ferme prouerbiales in totum illæ metaphoræ, Iniicere frænum, fræno compescere, & reuocare: accipere frænum, pro, dedere se alicui. Virg. 12. Æneid.

Ni frænum accipere, & victi parere fatentur.

COGNATI *Difficile, iustum dolorem temperare.*

Iurisconsultorum sermone celebratum prouerbium, Papinianus in lib. Pandectarum 48 tit. 5. ad legem Iuliam de adulteriis & stupro, l. 38. §. Imperatores Difficillimum, inquit, est, iustum dolorem temperare. Franciscus Balduinus Iuriscons. in responsione altera ad Ioan. Caluinum: Vt autem gemens & inuitus ad illam necessariam defensionem mei capitis & famæ, depulsionemque contumeliosæ iniuriæ pertractus sum, sic viros bonos & sanos & sedatos, gaudeo iudicasse, neque iniquam neque intemperantem illam fuisse, atque adeo miratos esse, non fuisse vehementiorem: cum quidem scirent in medio præcipitis festinationis, indignationisque iustissime calore effusam esse, & meminissent (quod lex ait) difficile esse iustum dolorem temperare. Idem ibidem: Indignissime vexatus, putaui mihi licere aliquem gemitum edere: quem plane comprimere iustissimus dolor non sinebat. Ad hanc Papiniani prouerbialem sententiam allusisse videtur Quintilianus, quum inquit: In maximo dolore nulla est artis obseruatio, sed ab exordio vsque ad vltimam vocem, perpetuus quidam gemitus: & argumentis vti licet minutis & confusis. Vide ante, Vulneratus semper plagam contrectat.

ALIA ALIIS PLACENT.

ERASMI *Felix Corinthus, at ego sim Teneates.*

Εὐδαίμων γε κόρινθος, ἐγὼ δ᾽ εἴην τενεάτης.

Id est:

Fortuna Corinthus, at ipse siem Teneates.

Tenea vicus quidam haud procul à Corintho, nemorosus & amœnus. Porro Corinthiorũ opulentia insignis fuit. Strabo lib. 8. scribit, hunc versum oraculo proditum fuisse cuidam Asiano, consulenti num præstaret Corinthum demigrare. Vnde videtur, sicut alia pleraque, in vulgi sermonem abiisse: atq; adeo refertur in catalogo Græcanicorum adagiorum. Tempestiuum fuerit hoc vti, quoties in contentione duorum, non inficiabimur alterum per se præstantius, verum alterum magis arridere, placereque animo nostro. Veluti si quis dicat: Equidem fateor iuris scientiam, & ad rem & ad famã comparandã magis idoneam quam sit poetica. verũ

Εὐδαίμων γε κόρινθος, ἐγὼ δ᾽ εἴην τενεάτης.

Sit illud melius aut vtilius, hoc animo meo gratius. Strabo admonet, à quibusdam pro τενεάτης, perperam legi τεγεάτης. Nam Tegea ciuitas est Arcadiæ.

Asinus asino, & sus sui pulcher.

Ὄνος ὄνῳ κάλλιστον: id est: Asinus asino pulcherrimus, simile simili placet. Alcimus apud Diogenem Laertium inter multa quæ collegit ex Platonis philosophi & Epicharmi comici scriptis, quibus persuadere conatur philosophum à comicis multa fuisse suffuratum, & hos refert senarios:

Θαυμαστὸν οὐδὲν ἐστί με ταῦθ᾽ οὕτω λέγειν,
Καὶ ἀνδάνειν αὐτοῖσιν αὐτοὺς καὶ δοκεῖν
Καλῶς πεφυκέναι. καὶ γὰρ ἡ κύων κυνὶ
Κάλλιστον εἶμεν φαίνεται, καὶ βοῦς βοΐ.
Ὄνος τ᾽ ὄνῳ κάλλιστον, ὗς δὲ τῷ συΐ.

Id est:

Res mira non est, ista si sic proloquor,
Ipsique nobis si placemus inuicem,
Pulchreque nati si videmur. nam & cani
Pulcherrimus canis videtur, bos boui:
Asinus asello pulcher est, & sus sui.

Conueniet, vbi inter inhonestos similitudo morum instituti conciliat beneuolentiam: veluti quum miles placet militi, aleator aleatori, potator potatori, sophista sophistæ. Mirum est ab Epicharmo præteritam simiam: quum nullum animal sibi placeat impensius.

Quot homines, tot sententiæ.

Nihil vel hodie vulgo tritius est quam hæc Terentiana sententia: Quot homines, tot sententiæ. Cui similis est apud eundem & illa, Suus cuique mos est, Persius item:

Mille hominum species, & rerum discolor vsus:
Velle suum cuique est, nec voto viuitur vno.

Eodem pertinet & illud epigrammaticum, quo dictum est, Inueniri qui non recusent agris paternis cedere: qui velit ingenio cedere, reperiri neminem. Horatius decentissimam addidit allegoriam:

Tres mihi conuiuæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diuersa palato.

Idem primam omnium Odam huius argumento sententiæ conscripsit, aliis studiis alios duci, aliis alia cordi esse. Allusit facetissimè Terent. in Phorm. cum è tribus aduocatis primus ait, secundus negat, tertius deliberandum censet. Huc allusisse videtur & diuus Paulus Apostolus, cum admonet, ut ad præcludendam æmulationem sinamus vnumquemque in suo sensu abundare. Cui consilio si Theologorum vulgus auscultaret, non esset hodie tanta digladiatio de nihili quæstiunculis. Sunt enim omnino quædam, quæ citra pietatis dispendium ignorari possunt. Eam sententiam Euripides in Phœnicis latius explicuit:

Εἰ πᾶσι ταυτὸ καλὸν ἔφυ, σοφόν θ᾽ ἅμα,
Οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις
Νῦν δ᾽ οὔθ᾽ ὅμοιον οὐδὲν, οὔτ᾽ ἴσον βροτοῖς,
Πλὴν ὀνομάσαι. τὸ δ᾽ ἔργον οὐκ ἔστιν τόδε.

Id est:

Cunctis idem si pulchrum & egregium foret,
Nulla esset anceps hominibus contentio,
At nunc simile nil, nil idem mortalibus,
Nisi verba forsan inter istos conciniunt:
At re tamen factisque conuenit nihil.

Idem in Hippolyto coronato:

Ἄλλοισιν ἄλλος θεῶν τε κ᾽ ἀνθρώπων μέλει.

Id est:

Hic his, hic illis, & homo cordi est & deus:

Huc respexit Homerus in Odysseæ ξ.

Ἄλλος γάρ τ᾽ ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις.

Id est:

Nanque aliis aliæ res arridentque placentque.

Suum cuique pulchrum.

Prouerbialis sententia, Suum cuiq; pulchrum: in eos quibus sua, qualiacunq; sunt, tamen studio quodam magis quam iudicio placent. Est autem à communi mortalium ingenio sumpta, quibus usque insita est illa φιλαυτία, id est, amor sui, vt neminem tam modestum, tam attentum, tam oculatum inuenias, quin in propriis æstimandis, quadam animi propensione corruptus cæcutiat, atque hallucinetur. Et quem unquam vidimus in tam barbara regione natum, cui sua patria non vel optima videatur? Quæ gens tam effera, tam horrida lingua, quæ non alias præ sua contemnat? Quæ tam ferina corporis specie, quæ sibi non appareat formosissima? Proinde vere scripsit Aristot. lib. Rhetor. 2. ἐπεὶ δὲ φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὐτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν, οἷον ἔργα, λόγους. διὸ καὶ φιλοκόλακες ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. id est: Quoniam autem omnes sui sunt amantes, & sua cuique incunda esse necessum est, vt facta dictaque: idcirco plerunque etiam assentatorib. gaudent. Id tamet si omnibus in rebus generaliter verum est, vt sit quemadmodum ait Horat. Cæcus amor sui: tamen in artifices atque ex his potissimum in poetas, ad hæc in amantes præcipue quadrare videtur. Etenim rectissime scripsit Aristot. 4. Moral. libro, Suo quemque artificem opere impense delectari, non aliter quam rebus quibusdam ex sese prognatis. Neque secus adamant sua carmina poetæ, quam parentes liberos. Est enim artificis opus, quasi quidam ingenij fœtus: de quo Socrates ait rectius iudicare obstetricem quam matrem ipsam. Sponsis item amantib. mos est, suam cuique sponsam certatim extollere. Cuius rei sat magnum exemplum extat de Tarquiniis adulescentibus. Vnde & hodie vulgo scite dicunt: Nullum reperiri deformem amasium, propterea quod amanti vel non pulchra pulcherrima videantur. Quam sententiam eleganter extulit Theocritus in Ecloga 6.

--- ἦ γὰρ ἔρωτι
Πολλάκις ὦ πολύφαμε τὰ μὴ καλὰ, καλὰ πέφανται.

Id est:

--- Etenim haud raro Polypheme.
Quæ minime sunt pulchra, ea pulchra videntur amori.

Plato prouerbium extulit in Lyside, sed inuerse: καὶ κινδυνεύει, inquit, κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν, τὸ καλὸν φίλον εἶναι. id est: Periculum est, ne iuxta vetus adagium, amicum sit, quod pulchrum est. Quasi non ideo pulchrum haberi debeat aliquid, quod sit amicum: sed ideo oporteat esse amicum, quod sit pulchrum. Huc pertinet & illud quod scribit M. Tullius libro de Finibus 5. Suo enim quisq; studio maxime ducitur. Et rursum in 1. Officiorum: Quorum vterque suo studio delectatus contempsit alterum. Quanquã hoc venia dignum, hactenus communem illam φιλαυτίαν valere vt suis quisque liberis, suis artibus, suo instituto, suis inventis, suæ patriæ paulo impensius faueat, nisi eo vsque cæcitatis nos rapiat, vt & virtutes alienas calumniemur, & nostris blandiamur vitiis, eaque virtutum nomine donemus. Ac sibi quisque sit, quod sibi fuit Suffenus Catullianus, aut Meuius Horatianus. Quod vitij Flaccus in epistolis notans:

Dum mala, inquit, delectent mea me, vel denique fallant.

Atque hoc loco Porphyrion indicat, Horatium respicere vulgatam sententiam, quod homines suis malis non solum non doleant, verum etiam delectentur. Eaque de re Græcum adagium esse cele-

bratim: verum id adagium vitio librariorum desideratur in scriptura. Eodem pertinet quod alibi dixit Horatius:

> Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa hæc
> Delectant, veluti Balbynum polypus Agnæ,

Nam Balbino stulto amanti, etiam polypus Agnæ amicæ, suaue quiddam olere videbatur. Est autem polypus, vitium narium graue olentium, itidem vt hircus alarum. Vnde & polyposos & hircosos dicimus. M. Tullius ad Attic. lib. 14. Accipe, inquit, a me mi Attice καθολικὸν θεώρημα carum rerum in quibus exercitati sumus satis. Nemo vnquam neque poeta, neque orator fuit, qui quenquam meliorem se arbitraretur. Hoc etiam malis contingit. Quid tu Bruto putas ingenioso & erudito, de quo etiam experti sumus? Nuper in edicto scripseram rogatu tuo. Meum mihi placebat, illi suum. Quinetiam quum ipsius precibus adductus pene scripsissem ad eum de optimo genere dicendi, non modo mihi, sed etiam tibi scripsit, sibi illud quod mihi placeret, non probari. Quare sinamus quæso quenque sibi scribere, Suam cuique sponsam; mihi meam: Suum cuique amorem, mihi meum. Non scite. Hoc enim Attilius poeta durissimus. Hactenus Cicero. Cuius ex verbis apparet, hos duos versiculos, Suam cuique, & cætera, ex Attiliana quapiam fabula sumptos esse. Idem Tullius lib. Tusc. quæst 5. Musicorum vero perstudiosum accepimus, poetam etiam Tragicum, quam bonum, nihil ad rem. In hoc enim genere nescio quo pacto magis quam in aliis suum cuique pulchrum est. Adhuc neminem cognoui poetam, & mihi fuit cum Aquinio amicitia, qui sibi optimus videretur. Sic se res habet. Te tua, me delectant mea. Eandem sententiam Plautus in Sticho, diuersis verbis, sed nimis quam eleganter extulit. Suus, inquit, rex reginæ placet: Sua cuique sponsa sponso. Huc referendum & Theocriticum illud.

> Καὶ γάρ θην, οὐκ εἶδος ἔχω κακόν, ὥς με λέγοντι.
> Id est:
> Nec mihi forma profecto mala est, si vera loquuntur.
> Id imitans Maro:
> Nec sum adeo informis, nuper me in littore vidi,
> Cum placidum ventis staret mare.

Apertius allusit ad adagium Flaccus, in epistola quadam:

> ——Iouis auribus ista
> Seruas: fidis enim manare poetica mella.
> Te solum tibi pulcher--

Tibi pulcher, dixit: pro, tibi ipsi placens. Non dissidet ab hac forma, quod diuus Augustinus cum aliis aliquot locis, tum in Epist. 48. adducit ex Tychonio quodam: Quod volumus, sanctum est. Est autem hemistichium carminis heroici. Quod dictum vtinam non perinde locum haberet in moribus eorum, qui hodie sibi arrogantius vindicant pietatem, quam vnquam fecerint Pharisæi: qui cum vitiis nec ferendis, nec nominandis madeant, miro tamen supercilio debacchantur in vitam alienam.

Velle suum cuique est.

Quoties significabimus aliis alia curæ esse aliosque aliis studiis duci, Persij illud vsurpabimus:

> Velle suum cuique est, nec voto viuitur vno.

Item illud, Suus rex reginæ placet. Item, Sibi pulcher. Item, Te tua, me mea delectent. & Virgil. illud:

> ---Trahit sua quenque voluptas.
> Suo quisque studio gaudet.

Ivnii. *Alia apud alios bona.*

Ἄλλα παρ' ἄλλοις καλά: id est: Alia apud alios bona. Tritissimi vsu prouerbium, quod ad ingeniorum varietatem aptissime transfertur: hic historicæ magnificentiæ aptior est, illum pangendo carminis natura finxit: est quem Comicus soccus, alium Tragicus cothurnus magis decet. Paroemiæ affinis est Homeri versus Odyss. ξ.

> Ἄλλος γάρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις.
> Id est:
> Alius aliis rebus afficitur.

Cognati. *Multi Multa.*

Subauditur quiduis. Author distichorum moralium, vulgo Catonis inscriptorum titulo, lib. I.

> --Quia multi multa loquuntur.

Iosephus Scaliger in suis coniectaneis in M. Varronem De lingua Latina, ad illud, Diui potes: De his multi multa. Genus loquendi vsitatum, & maxime Latinæ linguæ ignauis.

ALIBI DIMINVTVM ALIBI REDDITVM.

Erasmi *Claudus optime virum agit.*

Ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ: siue, vt alias legitur ὀχεῖ: id est, Optime claudus virum agit. Dici solitum, vbi quispiam suam sortem, vel parum egregiam, anteponit alienæ, tametsi præstantiori. Ab Amazonum apophthegmate natum aiunt. Tradunt morem Amazonibus fuisse quondam, vt pueros masculos detorta tibia coxave claudos efficerent. Porro cum bellum esset illis aduersus Scythas, atque illi eas conarentur illicere vt ad sese desciscerent, dicentes futurum vt posthac non cum claudis ac mutilis, sed cum integris viris rem haberent, Antianira Amazonum dux respondit ad hunc modum ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ. Vsurpauit Athenæus libro decimotertio, ὄντως γὰρ ἄριστα χωλὸς οἰφεῖς. id est: Vere enim claudus optime virum agis. Theocritus φιλοιφὼ appellat virum coitus auidum: Hesychius φιλοιφον dicit. Animaduersum est etiam illud nostris temporibus, plerumque qui tibiis sunt mutilis, aut quopiam membro trunci, eos ad vsum Veneris reliquis magis idoneos esse: nimirum paria faciente natura. De claudo quare sit salacior cæteris, causam reddit Aristotel. in Problematibus, sectionis 10 problem. 26. quod in hoc partium alimenti deorsum delabatur, ob crurum vitium, plus autem superiora petat, & in semen vertatur.

Non omnia possumus omnes.

Non omnia possumus omnes, apud Vergilium in Pharmaceutria. Prouerbialis sententia, qua vix tritiorem aliam reperies. Sumpta videtur ex Homero, apud quem Il ados ν. Polydamas sic alloquitur Hectorem:

> Ἀλλ' οὔπως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι.
> Ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήια ἔργα,
> Ἄλλῳ δ' ὀρχηστύν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδήν.
> Ἄλλῳ δ' ἐν στήθεσσι νόον, εὐρύοπα Ζεὺς
> Ἐσθλόν, τοῦ δέ τε πολλοὶ ἐπαυρίσκοντ' ἄνθρωποι.
> Id est:
> Haudquaquam poteris sortirier omnia solus.
> Namque aliis divi bello pollere dederunt,
> Huic saltanti artem, voce huic citharaque canendi
> Rursum alij inseuit sagax in pectore magnus
> Iuppiter ingenium: at multis est vtilis ille.
> Item Odysseæ θ.
> Οὕτως οὐ πάντεσσι θεοὶ χαρίεντα διδοῦσιν
> Ἀνδράσιν, οὔτε φυήν, οὔτ' ἂρ φρένας οὔτ' ἀγορητύν.
> Ἄλλος μὲν γάρ τ' εἶδος ἀκιδνότερος πέλει ἀνήρ,
> Ἀλλὰ θεὸς μορφὴν ἔπεσι στέφει.
> Id est:
> Non ita cœlestes tribuunt sua dona quibusuis,
> Seu formam, siue ingenium, viresve loquendi.
> Est etenim informis species cui contigit: atqui
> Linguæ dote Deus pensat dispendia formæ.

Euripides in Rheso:

> Ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτὸς πάντ' ἐπίστασθαι βροτῶν
> Πέφυκεν, ἄλλῳ δ' ἄλλο πρόσκειται γέρας.
> Id est:
> Vt cuncta norit, nemini mortalium
> Datum est, at alia dos adest alij viro.

Eodem pertinet quod scribit Theognis:

> Παῦροις ἀνθρώπων ἀρετὴ καὶ κάλλος ὀπηδεῖ.
> Ὄλβιος ὃς τούτων ἀμφοτέρων ἔλαχεν.
> Id est:
> Sunt pauci, quibus iisdem & virtus suppetit & ars:
> Felix cui simul hæc sunt data sorte deum.

Titus Liuius libro 22. Non omnia eidem dij dederunt, Vincere scis Hannibal, victoria vti nescis. Videtur Liuius retulisse illud ex Iliados ψ.

> [illegible] ἅμα πάντα,
> Ἐν πάντεσσ' ἔργοισι δαήμονα φῶτα γενέσθαι.
> Id est:
> Haud illud contigit vnquam, vt
> Omnibus in factis callens appareat idem.

Huc pertinet & Pindaricum illud ex Nemeis:

> Τέχναι δ' ἑτέρων ἕτεραι.
> Id est:
> Artes aliis aliæ.

Interpres ostendit, illud Atticis prouerbij loco dictum fuisse:

> Ἄλλαι δ' ἄλλων ἐπιτεχνήσεις:
> Id est:
> Aliæ aliorum inuentiones.
> Item alibi.
> Φυᾷ δ' ἕκαστος διαφέρομεν βιοτὰν λαχόντες, ὁ μὲν τά, τὰ δ' ἄλλοι
> Τυχεῖν δ' ἕν' ἀδύνατον εὐδαιμονίαν ἅπασαν.
> Id est:
> Natura differimus, vitam sortientes, hic hanc, illam, alij
> Porro fieri non potest, vt omnis felicitas vni contingat.

Idem Olympiorum hymno primo:

> Ἐπ' ἄλλοισι δ' ἄλλοι μεγάλοι.
> Id est:
> In aliis alij magni sunt.

Idem expressius Encomio octauo:

> Ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλον ἔβαν
> Ἀγαθῶν. πάντα δ' οὐκ
> ἔστι θεὸς εὐτυχίας.
> Id est:

Alia ad alium venerunt bona: sed diis fauentibus multæ sunt viæ felicitatis. Rursus eiusdem tituli hymno nono:

> ἐντὶ γὰρ ἄλλαι ὁδῶν ὁδοὶ περαίτεραι,
> μία δ' οὐχ ἅπαντας ἄμμε θρέψει μελέτα.—
> Id est:

Sunt enim aliæ viæ aliis efficaciores, sed non omnes nos alet vnum studium.

Facilis

Facta iuuenum consilia mediocrium, vota senum.

Celebratur hic versus moralis apud Græcos:

Ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων.

Id est:

Vota senum, consulta virorum, & facta iuuentæ.

Huius adagij meminit Aristoph. grammaticus. Hyperides in oratione contra Autoclem ex Hesiodo citauit. nam illius creditur esse carmen, Sensus per se liquet, nempe ad rem gerendam adhibendos iuuenes. nam viribus ætas ea præpollet. In consilium asciscendos mediocris ætatis viros, propterea quod in his nonnihil detrito virium vigore, valet tamen vsu rerum aucta prudentia. Senes utpote religiosi, solent à superis optima precari: cæterum neque viribus iam vtiles, neque mente satis constantes ætatis vitio. Euripides in Melanippo apud Stobæum.

Παλαιὸς αἶνος. ἔργα μὲν νεωτέρων,
Βουλαὶ δ' ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος.

Id est:

Dictum est vetustum, Facta iuuenum, cæterum
Magis valent consilia natu grandium.

Idem innuit Pindarus, cum ait:

Νεότητι μὲν ἀρήσει θράσος δεινῶν πολεμῶν.

Id est:

Iuuentuti congruit audacia crudelium bellorum.

Item Homerus Iliados π. docet in bello requiri vires, in consultationibus orationem:

Ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ' ἐνὶ βουλῇ.
Τῷ οὔτι χρὴ μῦθον ὀφέλλειν, ἀλλὰ μάχεσθαι.

Id est:

Bella manu constant, at consultatio dictis:
Illic pugnandum est, neque prosunt aspera dicta.

Apud eundem Nestor in consiliis præcipuus, bello inutilis. Plutarchus in commentario, cui titulus, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον: καὶ μάλιστα σώζεται πόλις, ἔνθα βουλαὶ γερόντων, καὶ νέων ἀνδρῶν ἀριστεύουσιν αἰχμαί. id est: Et maximè seruatur ciuitas, vbi consilia senum, & iuuenum virorum præcellunt lanceæ. Æschines in oratione contra Ctesiphontem testatur, hoc Solonis legibus fuisse cautum, vt in consultatione natu maximus primus diceret. Et apud Athenienses olim fuisse morem, vt præco facturus dicendi facultatem ita sonaret: τίς ἀγορεύειν βούλεται τῶν ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτη γεγονότων, id est: Quis vult concionari ex iis qui quinquagesimum excesserunt annum?

Marinam auditionem fluuiali abluit sermone.

Ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀπεκλύσατο ποτίμῳ λόγῳ: id est, Salsuginosum sermonem potabili diluit oratione: vbi quod erat audire molestum, id diuersa oratione velut edulcatur. Quod erat gustus, id traductum est ad aures. Etenim quod palato aqua marina, id auribus oratio tristis aut contumeliosa. Item, quod palato liquor fontanus, id auditui sermo placidus ac benignus. Vsurpat adagium Plato in Phædro: ἐπιθυμῶ ποτίμῳ λόγῳ οἷον ἁλμυρὰν ἀποκλύσασθαι. id est: Cupio sermonem velut amarum potabili sermone diluere. Item Athenæus Dipnosophistarum libro 3. ἐπὶ τούτοις λεχθεῖσιν ὁ κυνοῦλκος πιεῖν ἤτησε δεκόκτα, δεῖν λέγων ἁλμυροὺς λόγους γλυκέσιν ἀποκλύσασθαι νάμασιν. id est: His dictis Cynulcus poscit decoctam, dicens amaros sermones dulcibus lymphis oportere diluere. Cynulcus vsus est voce Romana, quum Græce loqueretur, si quidem Vlpiano indignanti, quod voce insolenti ac barbara vteretur, respondit, se in vrbe Roma vsum esse vocabulo vrbis Romæ vernaculo. Nam illic sic loquebatur. Poposcit frigidam, poposcit calidam aut decoctam: subaudientes aquam.

Quod alibi diminutum, exæquatur alibi.

In eum in quo desideratur virtutis aliquid, sed cuius iacturam alia quapiam dote compenses: veluti si quem intelligi velimus parum eloquentem sed admirabili tamen iudicio: aut qui sit indoctus quidem, sed bene nummatus: competet illud ex eodem loco, quem modo citauimus ex Iliados κ.

Ὅς δέ τοι εἶδος μὲν ἔην κακὸς ἀλλὰ ποδώκης.

Id est:

Qui ore quidem deformis erat, pedibus tamen acer.

Semper seni iuuenculam subiice.

Ἀεὶ γέροντι νέαν ἐπιβάλλειν κόρην.

Id est:

Semper puellam virginem subiice seni.

Senarius prouerbialis, admonens vt prouectioris ætatis viri puellam ducant magis quã anum: ne si frigus accesserit frigori, languente Venere, steriles existant nuptiæ. Quanquam non inepte trahetur ad alios item vsus, quoties significabimus ita rerum coniunctionem temperandam, vt quod alibi diminutum sit, aliunde suppleatur: videlicet vt seni conuictor addatur iuuenis, quo senilis ætatis tristitiam huius hilaritas moderetur: rursum iuuentutis exultantiam, senilis seueritas temperet. Item vt loquaculus adiungatur plus satis taciturno, audaculus timido, pauper diuiti. Prouerbii meminit Diogenianus.

Non omnis fert omnia tellus.

Vt Vergilianum illud,

- Non omnis fert omnia tellus,

prouerbium erit, si traducatur ad diuersas ingenii dotes, aut non quiduis à quouis esse petendum. ita prouerbii rationem habebit illud Theocriticum, ex Cyclope:

Ἀλλὰ τὰ μὲν θέρεος, τὰ δὲ γίγνεται ἐν χειμῶνι.

Id est:

Illa quidem producit hyems, illa educat æstas.

Cum significabimus, aliud agendum iuueni aliud seni, aliis atque aliis temporibus diuersis moribus vtendum. Quid autem quæque ferat tellus, eleganter describit Vergilius in Georgicis, & Hermippus apud Athenæum libr. 1.

Ex Appendice.

Pauperis est numerare pecus.

Ex multis adagiis quæ in nostrorum hominum scriptis obseruata, nec dum ipsis authoribus, unde imitatione expressa esse arbitror, restituere potui: vnum hic proposui, quod elegantia & venustate nulli dictorum concedit. Vsus est eo Muretus in Variis lect. laudans Pauli Manutij in restituendis authoribus industriam & ingenium. Item Ioach. Camerarius in carmine, quod Macrobio à se doctissimè castigato præfixit. Verissimè autem & merito suo utterque vsurpauit. Nam modo rem ipsam fateri velimus, quidquid illud est, quo magnam partem adeò miserè & ridiculè efferimur, omne illud talium hominum labori & eruditioni acceptum ferre debemus, sed nolumus, imò id vnum studio habemus, illorum studia premere, nostra magnifice nusquam non ostentare. Et, vt iure quodã id facere videamur, mirum quas nebulas & offucias rudiorum tenellis oculis obiiciendas excogitemus. In primis vt nos ab eruditiorum vulgo segregemus, antiquitatis nomen è vetusto scribendi more, pronunciatione, & lucifugis aliquot voculis aucupamur, eaque re non monumenta ipsa veterum, sed à nostris hominibus scriptas in illa annotationes, commentarios, collectanea magno studio & singulari arte peruolutamus: inde bellissima quæque seligimus, & tam diu inter se componimus, donec noui aliquid extundamus, aut saltem rei iamdiu inuentæ nouã faciem induamus. Inde maiori animo authorem è multis vnum nobis sumimus, in quo omni animi contentione laboremus. cauemus tamen ne in auia, & nullius antè solo trita loca veniamus, imò quo alij diligentius nobis viam muniuerint, hoc lubentius huiusmodi opus capessimus. minimo enim negocio superiorum laboribus culmen detrahimus, cùm aut laudatos semel, strenuè porrò tacitè contemnimus, & grauiora errata loco maximè cõspicuo & illustri prodimus, aut noua annotationũ forma rectè olim dicta, vt inaudita proponimus, traiicientes, addentes, commutantes, mille enim hic nocendi artes. Interea bonorum omnium familiaritati, vnde aliqua obseruationum spes est, nos adiungimus: ab iis, quæcunque vi ingenij aut multo studio sibi ipsi pepererunt, bonaque fide ab amicis acceperunt, expiscamur, exsculpimus omnia. Denique vbi nihil restat sublegendum, nos eadem mente, iisdem artibus aliò tracturi, vltrò amicitiam illam sanctam non diluimus, sed præcidimus, adeoque familiares nostros quocunque modo lacessimus, irridemus, vt iisdem alienos perpetuò fuisse nos alij iudicent. Atque hæc omnia, vt nostrum hoc nouem Musis cælatum opus exornemus & extendamus. Neque enim nostris finibus nos circumscribimus, sed in omnia, præsertim amicorum scripta nos impudenter ingerimus: in quib. modo parum liberaliter corrasas L. circiter emendatiunculas proferre audeamus: deum immortalem, quæ orationes, qui triumphi? Statim se erumpunt magnifica illa epiphonemata: Vt Clementem purgemus, si fieri potest omnino: Eum poetam quia nunc, vt opinor, fere totum vindicauimus mendis innumerabilibus, &c. Quid multa? Alij cum sexcenta loca restituerint, nihil egerunt, nobis omnia debentur. absque nobis esset, vilesceret author, ad Pharmacopæos amandandus. Hæc, amice lector, nostra studia, hæc ætas. Ita humanioribus literis nihil hodie inhumanius.

COGNATI.

Non est cuiusuis manu lyram pulsare.

Est istud quoque frequens quod pressius Architrenius expressit.

- Non præcinit omnem
Ad digitum Phœbea chelys, non nouimus aures
Aonia mulcere lyra, non pectinis huius
In plebem vilescit apex, hæc gloria vatum:
Hoc iubar, hic titulus solos contingit Homeros.

Non dissimile mihi videtur: non cuiuis homini contigit adire Corinthum. & hoc Plauti: Non omnes possunt olere vnguenta exotica.

Nec omnis fert omnia tellus.

Hoc Virgilij hemistichio in Pollione, vulgo indicatur, non æque feliciter omnibus locis eadem prouenire. Stirpes autem pro loci natura & qualitate, pro aeris ambientis conditione, nunc procerius adolescunt, nunc humilius: quædam multis stolonibus pleræque nullo agnato frutice ac propagine humo prosiliunt: alia pro terræ habitu, diluto lacteoque virore, alia saturata vergentique ad atrum viriditate. Sic alia aliis locis laudatiora existunt, ac propriis natalibus felicius proueniunt. Cuius rei fidem nobis facit ex natura rerum his versibus Virg. lib. 2. Georgic.

Nec vero terræ ferre omnes omnia possunt.
Fluminibus salices, crassique paludibus alni

Nascuntur steriles, saxosis montibus orni,
Littora myrthetis lætissima: denique apertos
Bacchus amat colles, Aquilonem & frigora taxi.
Diuisæ arboribus patriæ &c.

Quorum pleraque si tentes in aliud solum transferre, vel elanguescent, vel emorientur, aut ægre refocillata crescent quidem, sed vt nomen suum tueri, suamque generositatem seruare nequeant. Non dissimile est istud Θεσσαλὸς ἱπποκράτους· οὐ πάντες τόποι τὰ αὐτὰ φέρουσι βοηθήματα. id est: Non omnes loci eadem auxilia ferunt. in oratione legati ad Athenienses, quam habuit in senatu eorum, cum patriæ excidium deprecaretur. Herodot. lib. 9. scribit, natura comparatum esse, vt è mollibus regionibus molles viri existant, neue ex eadem terra admirandæ fruges, & egregii bello viri gignantur. Vulgo hoc adagium ita profertur: Alia alibi proueniunt.

Aliud sceptrum, aliud plectrum.

Stratonicus citharœdus natione Atheniensis, arte musica celebris, Ptolemæo rege de citharistica cum ipso contentiosius dissentente: Aliud est, inquit, ô rex sceptrum, aliud plectrum. significans, non esse regium de musica cum musico, disputare, & vnumquemque adhibendum ad id quo valet. Sic Græce apud Athenæum lib. octauo habetur: ἕτερον ἔφη ἐστὶν ὦ βασιλεῦ σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. Vsurparunt Ecclesiasticæ historiæ scriptores, Flaccius, Vuigandus, & Iudex, in eadem dedicatoria epistola. Manifestum est, inquiunt, ex sacris literis, & perpetuo Ecclesiæ Dei vsu est, distincta esse officia potestatis politicæ & Ecclesiasticæ. Leges ciuiles earumque executio, magistratui conueniunt. Docere autem verbum Dei, & administrare claues & Sacramenta, ordinato quidem modo ministris verbi Dei legitime vocatis proprium est: nisi extrema necessitas diuersum cogat, vbi quilibet Christianus est sacerdos. Qui autem falcem in alienam messem mittunt, & alienam functionem temere inuadunt, illis commode hoc obiicitur: Aliud esse sceptrum aliud plectrum.

Nullus omnia scire potest.

Nec Homerus, nec alius quiuis reuera poeta absque cœlesti afflatu poesim consecuti sunt. Artes & scientias poetæ tradunt: sed omnes didicisse humano studio, impossibile est: cum vnicam ex parte percipere sit difficillimum. Non igitur arti humana, sed diuina quadam infusione, scientia conceditur. Magna enim in momento assequi non humani ingenii est, sed diuinitus inspirati. Plato in Ione. & in Sophista, hospes Eleates: Quærebam, vtrum hominum quispiam scire omnia possit. Omnia non possunt simul memoria retineri. l. 2. §. si quid autem. Cod de veteri iur. enucl. Baptista Egnatius in Epistola ad Lectorem, in suas annotationes, quas addidit authoribus quibusdam, qui Rom. Imper. vitas scripserunt: Sciant in homine multo minus mirum esse, nescisse quædam, quam vni constare omnia. &c. Idem in annotationibus in Suetonium: Nec scire fas est omnia.

ALIENA A RE.

ERASMI

Nihil ad versum.

Οὐδὲν πρὸς ἔπος: id est, Nihil ad carmen. De iis qui longe discrepant ab iis, quæ proposita sunt. Translatum videtur à scena, vbi histrio saltatu gestuque carminis genus repræsentat. Et haud scio an alius fuerit qui recitaret versus, alius qui gesticularetur. Apparet enim vnum aliquem fuisse recitatorem; cuius est illa vox in calce Comœdiarum: Calliopius recensui. Nec alioqui video quorsum pertineat, quod admonet Cicero, ab histrione deligi fabulam, ad quam natura sit appositus. quod in Prologo Comœdiæ Terentianæ, qui Prologum dicit, queritur clamosas fabulas ad se deferri, minus laboriosas ad alios.

Quod si saltatio parum respondisset ad numeros carminis, aiebant: οὐδὲν πρὸς ἔπος. Lucianus in Philopseude: οὐδὲν πρὸς ἔπος ταῦτα, φασίν, οὐδὲ περὶ τούτων ἠρόμην. id est: Ista nihil ad carmen, vt dici solet, neque enim de iis interrogabam. Qui in choreis non respondere ad numerum saltationis eum ἀκρότητον appellabant: isque ἀκροτεῖν dicebatur. Andreas Alciatus, hoc seculo non modo iuris Cæsarei, verum etiam omnium studiorum decus, nec minus suspiciendus ob rerum quendam ingenii candorem, quam ob exactam omnium liberalium disciplinarum peritiam, libro Dispunctionum suarum 2. consentit quidem mihi in sensu vsuque prouerbii, cæterum de origine nonnihil dissentit: mauultque ab oraculis esse natum, quæ quondam carmine reddebantur, præsertim heroico, cuius inuentor fuerit Pythius Apollo. Græcis autē ἔπος dicitur, quod ἕπονται τὰ πράγματα τοῖς χρησμοῖς: id est, quod res oraculis respondeant. Hanc enim etymologiam adfert Eustathius in principio Iliados Homericæ: vnde probabilius esse iudicat Alciatus noster, quoties euenirent quæ promissis aut proposito non quadrarent, dici solitum: οὐδὲν πρὸς ἔπος. Vsus est eo Vlpianus in Pandectis libr. 11. tit. de interrogatoriis actionibus, capite duodecimo. Quod autem ait prætor, omnino non respondisse; posteriores sic acceperunt, vt omnino non respondisse videatur qui ad interrogata non respondit, id est: οὐδὲν πρὸς ἔπος. Suidas indicat nonnunquam vsurpari, οὐδὲν πρὸς ἔπος, pro temere ac de nihilo, siue abs re. Adducit hos versus ex poeta, nescio quo:

Οὐδὲν πρὸς ἔπος οὕτως ἀνοήτως ἐκβαλῶ,
Πρὶν ἐκπύθωμαι πᾶν τὸ πρᾶγμ᾽ ὅπως ἔχει:
Id est:
Adeo ne temere & inscienter efferam,
Prius atque rem omnem vt sese habet cognouero? Prior versus Græcus constabit, si legas pro οὕτως, κοὐ᾽ τως. Vsurpauit idem Aristophanes in Concionatricibus: quem locum retulimus prouerbio, Extra cantionem.

Nihil ad fides.

Οὐδὲν πρὸς τὴν χορδήν: id est, Nihil ad chordam. In eos quorum vita vehementer est inæqualis, quorumue mores ab oratione dissident. Lucianus De saltatione: καὶ μηδέν, ὥς φασι, πρὸς τὴν χορδήν. ἕτερα γὰρ ὁ πούς, ἕτερα δ᾽ ὁ ῥυθμὸς λέγει. id est: Nihil ad chordam, vt dici solet: nam alia pes, alia loquitur rhythmus. Idem in Meretriciis: καὶ ὅτι εὖ πρὸς τὴν κιθάραν ὁ πούς. id est: Et quod pes probe responderet ad citharam. Plutarchus in commentario De verecundia: καί τοι οὐ διὰ τὴν τοῦ ποδὸς πρὸς τὴν λύραν ἀμετρίαν, ὡς Πλάτων ἔλεγε, καὶ πόλεις πόλεσι, καὶ φίλοι φίλοις διαφερόμενοι, ἔσχατα δρῶσί τε καὶ πάσχουσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν περὶ τὰ νόμιμα καὶ δίκαια πλημμέλειαν. id est: Haud quaquam ob id quod pes à lyra dissentiat, sicut ait Plato ciuitates cum ciuitatibus, amici cum amicis conflictantes, extrema tum faciunt, tum patiuntur: sed quod circa leges atque æquitatem peccetur. Locus autem, quem citat Plutarchus, est in libr. De legibus 7. ἀποδιδόντας πρόσχορδα τὰ φθέγματα τοῖς φθέγμασι. τὴν δὲ ἑτεροφωνίαν καὶ ποικιλίαν τῆς λύρας, ἄλλα μὲν μέλη τῶν χορδῶν ἱεισῶν, ἄλλα δὲ τοῦ τὴν μελῳδίαν συνθέντος, τοῦ ποιητοῦ, καὶ τὰ λοιπά. id est: Reddentes voces cum lyræ sono concordes. Porro vocis discrepantiam, diuersitatemque quoties alios modos edunt chordæ, alios is qui cantilenam composuit, & cætera. Videtur ad hoc prouerbium allusisse diuus Augustinus in epistola quadam ad Licentium: Aut si ego canto, inquit, tu autem ad aliam vocem saltas, nec sic quidem me pœnitet. Habet enim suam hilaritatem ipsa cantatio, etiam cum ad eam membra non mouet, cui plena charitatis modulatione cantatur.

Nihil ad Bacchum.

Οὐδὲν πρὸς Διόνυσον: id est, Nihil ad Bacchum. Vbi quis ea nugatur, quæ ad rem præsentem nihil attinent. Adagionis origo varia traditur. Zenodotus ait, antiquitus in choris Dithyrambos in Bacchum cani solitos. Deinde poetas mutata consuetudine, Aiaces, Centauros, atque id genus fabulas cœpisse describere. Proinde spectatores per risum acclamasse: Nihil ad Bacchum. Quo conuicio moniti, deinceps satyros inducere cœperunt ne Dei prorsus obliti viderentur. Strabo Geographiæ suæ lib. 8. scribit, euersa funditus à Romanis propter violatos legatos, Corinthiorum vrbe, vbi milites in opera quoque nobilia, quibus ea ciuitas præter cæteras abundabat, ludibriis insultasse, citatque testem Polybium, qui prædicet præsentem vidisse sese, tabulas quasdam abiectas in solum, in quibus milites talis luserint. Quarum vna fuit ab Aristide depicta. Argumentum erat Bacchus. Hinc, inquit, quidam aiunt manasse quod prouerbio dicitur οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον: id est, Nihil ad Bacchum. Suidas refert Epigenem quendam Sicyoniũ tragœdiam de Baccho conscripsisse. quæ cum indigna Deo videretur, quosdam è spectatoribus acclamasse: Nihil ad Bacchum. Eamque vocem in prouerbium abiisse. Verũ magis approbat eorum sententiã, qui dicunt quondam poetas de Baccho fabularum argumenta consuesse tractare, eaque demum actitari solita. Deinde paulatim ad tragœdias scribendas conuersos alias fabulas & historias scriptitasse, prætermissa Bacchi mentione: spectatores igitur acclamasse, Nihil ad Bacchum. Eiusque ferme sententiæ suffragatorem citat Chamæleontem. Huic opinioni astruit Plutarchus in 1 libr. Symposiacon, ostendens ab Æschylo & Phrynicho natam parœmiam, qui fabularum argumenta ad historias & calamitates deflexerint. At Theæterus apud eundem Suidam, in opere de prouerbio, scribit Parrhasium pictorem Bacchum summa arte finxisse. Itaque cum apud Corinthios pictorum inter ipsos de arte certamen ageretur, & complures Bacchum pictum proferrent, quorum nullus ad Parrasii Bacchum accederet, succlamasse populum; Nihil ad Bacchum. Apud eundem, quidam cum Corœbum, Vlyssem illum vafrum & versipellem vocasset, audiit: Canem adducis ad præsepe, & nihil adfers ad Bacchum. Vtroque prouerbio significatum est, nimis inæqualem esse comparationem Corœbi cum Vlysse. Lucian in Baccho: ἀλλὰ τί πρὸς τὸν Διόνυσον οὗτος ὁ Διόνυσος; εἴποι τις ἄν. id est: Sed dixerit quispiam Quid ad Bacchum hic Bacchus? id est: Quid ad rem propositam pertinet hæc de Baccho fabula? Itaque videtur adagium quadraturum, vel de re ab instituto aliena, vel multo inferiore, vel contemnenda. Plutarchus in Symposiacarum quæstionum prima, de iis agens, qui anxios syllogismos, velut eum quem κυριεύοντα, vocant, in poculis proponere solent: τί ταῦτα, inquit, πρὸς τὸν Διόνυσον; Idem inibi: πέμψω δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τάχεως, ἂν ταῦτα δόξῃ μὴ παντελῶς ἄμουσα μηδὲ ἀπροσδιόνυσα εἶναι. id est: Mittam autem propediem & reliqua, si quidem hæc quidem videbuntur non vsquequaque inscita, neque nihil ad Bacchum pertinentia. Noui quidem, sed tamen oppido quam eleganter dixit, οὐ πρὸς Διόνυσα: tacite alludens ad prouerbium. Significat autem, οὐκ ἀπροσδιόνυσα, non aspernanda, & ad rem pertinentia. Idem in eiusdem operis libr. 4. οἶμαι δὲ καὶ τὴν σαββάτων ἑορτὴν μὴ παντάπασιν ἀπροσδιόνυσον εἶναι. i. Arbitror autem nec sabbatorum festũ nihil prorsus ad Bacchum pertinere. Athen. li. 11. ἀπροσδιονύσους λύσεις προγυμνασμάτων

τιθέμενος. id est: Solutiones nihil ad rem pertinentes moliens. tertio, παράμουσα μέλη dixit, modos non respondentes ad tibiam. Ac mox ἀκρότητα κύμβαλα; hoc est, cymbala non congruentia ad numeros saltationis. Sic enim vocat sermones intempestiuos, aut nihil ad rem pertinentes. quos idem ἀμουσολογίας vocat. De huius formæ prouerbiis dictum est nobis alias: Nihil ad versum. Pindarus in Nemeis, παρὰ μέλος ἔρχεσθαι, dixit: pro eo quod erat, secus quam conuenit loqui: μαθὼν δέ τις ἂν ἐρεῖ, παρὰ μέλος ἔρχομαι. M. Tullius lib. ad Atticum 16. Sed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo videbatur, quam ad has literas, quibus ego à te consilium petieram, te mihi illa rescribere. Tametsi quidam hoc loco pro ἀπροσδιόνυσον legunt ἀπροσδόκητον: hoc est inopinatum, inexpectatum. Prouerbii speciem habet quod est apud eundem Ciceronem in Bruto: Sed domum redeamus. Id velut interpretans subiicit, id est, ad nostros reuertamur. Vtimur & hodie sermonis huius colore, quoties significamus, nos à digressione ad id reuerti quod institueramus.

Alia Menecles, alia Porcellus loquitur.

Ἄλλα λέγει Μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον.
Id est:
Non eadem loquitur succula, quæ Menecles.

Vbi quis multum verborum effutit, quæ nihil ad rem pertineant. Mihi subesse prouerbium videtur, tametsi nondum satis liquet vnde natum sit. Alludit ad illud Lucilius in epigrammate, quod quoniam est argutum & elegans non pigebit subscribere:

Χοιρίδιον καὶ βοῦν ἀπολώλεκα καὶ μίαν αἶγα.
Ὧν χάριν εἴληφας μισθάριον, Μενεκλεῖς.
Οὔτε δέ μοι κοινόν τι πρὸς Ὀθρυάδαν γεγένηται,
Οὔτ' ἀπάγω κλέπτας τοὺς ἀπὸ Θερμοπυλῶν·
Ἀλλὰ πρὸς Εὐτυχίδην ἔχομεν κρίσιν· ὥστε τί ποιεῖ
Ἐνθάδε μοι Ξέρξης καὶ Λακεδαιμόνιοι;
Πλὴν κἀμοῦ μνήσθητι νόμου χάριν· ἢ μέγα κράξω.
Ἄλλα λέγει Μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον.
Id est:
Sucula, bos, & capra mihi periere Menecles;
Ac merces horum nomine pensa tibi est.
Nec mihi cum Othryade quicquam estue fuitue negocii;
Nec fures vllos huc cito Thermopylis.
Sed contra Eutychidem nobis lis: proinde quid hic mi
Aut Xerxes facit, aut quid Lacedæmonii?
Aut pactum & de me loquere: aut clamauero clare,
Multo aliud dicit sus, aliud Menecles.

Cum huius epigrammatis argumento conuenit & illud quod est apud Martialem lib. 6.

Non de vi, neque cæde, nec veneno;
Sed lis est mihi de tribus capellis.
Vicini queror has abesse furto:
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et periuria Punici furoris,
Et Syllas, Mariosque, Mutiosque,
Magna voce sonas, manuque tota.
Iam dic posthume de tribus capellis.

In Martialis epigrammate hoc ipsum Tota manu, prouerbii speciem gerit. Solent enim rhetores in contentione manu rotata gesticulari. Vtrumque igitur in eum recte dicetur, qui ἔξαγώνια καὶ ἀπροσδιόνυσα, hoc est, extra causam quæ sunt, & ad rem nihil attinent, dicit: Aliud sus, aliud loquitur Menecles: &, Dic de tribus capellis.

Quid ad farinas?

Τί πρὸς τ' ἄλφιτα; id est. Quid ad farinas? id est, quid attinet ad parandas facultates? Nam ἄλφιτα, pro victu, proque re familiari ponere, poetis est familiare. Aristophanes in Nebulis:

Τί δέ μ' ὠφελήσουσ' οἱ ῥυθμοὶ πρὸς τ' ἄλφιτα;
Quid me numeri tandem ad farinas iuuerint?

Id recte detorquebitur ad artes steriles; vt poeticen, οὐδὲν πρὸς τ' ἄλφιτα, quod vulgo dicunt De pane lucrando, sermone celebri magis quam erudito.

Mira de lente.

Rodolphus Agricola, vir immortalitate dignus, libro Dialectices 3. testatur apud Græcos prouerbio dici solere, Egregia de lente, quoties res humilis & pusilla magnificis laudibus attolleretur: perinde quasi lentem, minutum ac vile legumen, splendidis encomiis efferas. Opinor Græcis efferri hunc in modum: δεινὰ περὶ φακῆς.

Neque cœlum neque terram attingit.

Οὔτε γῆς οὔτε οὐρανοῦ ἅπτεται: id est, Neq; cœlum neque terram attingit. De re vehementer absurda atque aliena, quæque nulla vicinitate pertineat ad id de quo agitur. Lucianus in Pseudomante: ὀκτώ μοι χρησμοὺς ἔπεμψεν, οὔτε γῆς, φασιν, οὔτε οὐρανοῦ ἁπτομένους: id est: Octo mihi misit oracula, sed quæ neque cœlum, vt aiunt, neque terram attingerent. Aristides in sermone leuiter alludens ad prouerbium indicat metaphoram sumpam ab iis, qui in medio pendent aere, vtrinque liberi.

Quid ad Mercurium?

Τί πρὸς τὸν Ἑρμῆν; Quid ad Mercurium? Idem cum illo, οὐδὲν πρὸς ἔπος: &, Nihil ad Bacchum. Nihil ad rem. Nam Mercurius orationis autor. Competunt in eos, qui loquuntur aliena ab eo quod agebatur.

Ego tibi de alliis loquor, tu respondes de cæpis.

Ἐγὼ σκόροδά σοι λέγω, σὺ δὲ κρόμμυ' ἀποκρίνεις: i. Ego tibi loquor de alliis, tu respondes de cæpis. Simillimum illi, ἄμας ἀπῄτουν: quum aliud respondetur, quam rogaris: vel contra, quum inepte respondetur inepte sciscitanti. Confinia sunt inter sese cæpe & allia.

Falces postulabam.

Ἄμας ἀπῄτουν. id est, Falces postulabam. In eos, qui respondent id, quod ad rẽ nihil attinet. Plutarch. in commentario, περὶ ἀδολεσχίας, admonet, vt qui velit accurate respondere, mentem rogantis diligenter perdiscat: ne illud fiat, quod prouerbio dici consueuit, ἄμας ἀπῄτουν. Est autem senarius prouerbialis apud Suidam & Zenodotum:

Ἄμας ἀπῄτουν, οἱ δ' ἀπηρνοῦντο σκάφας.
Id est:
Falces petebam at hi ligones denegant.

Videtur hinc natum, quod agricolæ cuipiam à vicino falcem commodato petenti, negauerit ille sibi ligonem esse domi. Theocriti scholiastes in Pastoribus annotauit, Atticis ἄμην dici, quod communis Græcorum lingua vocat δίκελλαν, siue σκαπάνην, : id est, ligonem. Quod si σκάφη, idem significat quod σκαπάνη, ridiculum erit in responso, perinde ac si quis petenti gladium neget se habere ensem.

Extra chorum saltare.

Ἐκτὸς χοροῦ ὀρχεῖσθαι: id est, Extra chorum saltare dicitur, qui dicit aut facit à re quam proposuit alienum aliquid. Etenim qui choros agunt, certis limitibus, certisque numeris adstricti mouentur, vt liberum non sit quo libet euagari. Quod si quis discrepet à lege chori, ridiculus habeatur.

Vltra septa transilire.

Ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν: id est. Septa transilire. Congruit vel in eos, qui rem quampiam nouam & incredibilem designant longeque supra vulgarium hominum facultatem: vel in hos, qui à re proposita digrediuntur: vel in illos, qui præscriptos sibi terminos, & potestatis mandatæ modum transeunt. Natum adagium à Phayllo quodam pentathlo Opuntio, vt quibusdam placet, Crotoniata qui tum saltu, tum disco mirum in modum valuisse legitur. Hæc ferme Suidas. Extat & inscriptio statuæ illius huiusmodi:

Πέντ' ἐπὶ πεντήκοντα πόδας πήδησε Φάϋλλος,
Δίσκευσε δ' ἑκατόν, πέντ' ἀπολειπομένων.
Id est:
Quinque supra quinquaginta pedes saliit Phayllus:
Discum autem iacit centum, exceptis quinque.

Meminit huius adagii Plato in Cratylo: ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἅλλεσθαι. id est: Vltra septa salire. Refert & Iulius Pollux libro De rerum vocabulis tertio. Lucianus in Somno ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἤδη πηδᾷ. id est, Et vltra septa iam transilit. De somnio, cuius finis cum sit somnus, iam etiam vigilanti duraret. Chrysostomus Homil. in 2. Cor 3. τὰ σκάμματα παρέβη. id est: Septa transcendit. de Paulo loquitur, qui cum gratis doceret Euangelium, plus præstitit quam ab Apostolis exigebatur. Cicero de oratore libr. 1. Et quasi certarum artium forensibus cancellis circumscriptam scientiam. Idem in actionibus: Ab his cancellis, quibus me circumscripsi, declinauero. Locus enim is, in quo celebrabantur ludi forenses, fossis, cancellis, aut aliis id genus septis erat circumscriptus.

Extra oleas.

Ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν φέρεται: id est, Extra oleas fertur. vbi quis terminos præscriptos transgreditur, aut aliena, nec ad rem pertinentia facit dicitur. Aristophanes in Ranis:

Μή σ' ὁ θυμὸς ἁρπάσας
Ἐκτὸς οἴσει τῶν ἐλαῶν.
Id est:
Ira ne te concitum rapiat extra oliuas.

Interpres adagium hinc natum ait. Stadia in quibus currendi certamina peragebantur, oleis per seriem positis, vtrimque sepiebantur, quas præterire non licebat: proinde qui præteriisset oleas extra stadium currere videbatur.

Incita equum iuxta Nyssam.

Κέντει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν: id est, Stimula equum iuxta lineam siue metam: dicebatur, vbi sermo loquentis aberraret ab eo quod esset institutum. Natum videtur ex Iliados Homericæ Ψ. vbi Nestor multis verbis docet filium Antilochum, quomodo debeat equos regere, addit & hoc:

Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω.
Id est:
Cæterum equum læuum constringat linea metæ.

Sumptum ab equestri cursu, qui inter præscriptas metas ac lineas agebatur, quas transilire nefas erat. Ad quod haud dubie Fabius allusit, in vndecimo Institutionum Oratoriarum libro referens Cassium Seuerum lineam poscere solitum, aduersus eos qui in aliena transirent subsellia, veluti qui præscriptum limitem egrederentur. Finitimum illi, ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν: id est, Extra oleas. Itẽ illi, ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν. Vsurpauit prouerbii titulo Greg Nazianz. in orat. De S. pascha: ἀλλά τοι τούτων ἡμῖν τάχα ἄν εἴποι τις τῶν φιλεόρτων ἢ θερμοτέρων, κέντει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν, τὰ τῆς ἑορτῆς φιλοσόφει.

id est: Sed hic fortassis aliquis nobis dixerit ex his qui amant dies festos, ac calidiores sunt, Incita equum iuxta Nyssam, ac de festo dissere. Vtitur eodem prouerbio in oratione De natali Iesu Christi. Idem variauit nonnihil in oratione contra Eunomianos: μηδὲ καθάπερ ἵπποι θερμοὶ καὶ δυσκάθεκτοι τὸν ἐπιβάτην λογισμὸν ἀποῤῥίψαντες, καὶ τὴν καλῶς ἄγχουσαν εὐλάβειαν ἀποπτύσαντες πόῤῥω τῆς νύσσης θέωμεν. id est: Ne velut equi feruidi & intractabiles, posteaquam rationem seu sessorem excusserimus, & religiosam cautionem pulchre nos septis cohibentem, procul à meta curramus.

Haud contra ostium.

Οὐ κατὰ θύρας: id est, Haud contra ianuam: pro eo quod est, non proprie ad rem, & apte ad id, de quo agitur, prouerbiali certe figura dictum est ab Aristotele, libro Physicorum 4. οὗτοι μὲν οὖν οὐ κατὰ θύρας πρὸς τὸ πρόβλημα ἀπαντῶσιν. id est: Isti quidem igitur haud contra ostium occurrunt quæstioni. Argyropilus οὐ κατὰ θύρας vertit non recte, neque non recte tamen id quidem. Perinde valet, quasi dicas, ad scopum. Illud expende lector, num hoc adagium illi sit affine, τίς ἂν θύρας ἁμάρτοι; id est: Quis aberrauerit à ianua?

Extra cantionem.

Παρὰ τὸ μέλος: id est, Extra cantum agi, diciue dicunt, quod ad rem non pertinet. Etiamsi prouerbio in alienam transfuso linguã, perit genuina illa gratia. Siquidem παρὰ μέλος perinde sonat, quasi dicas, parum concinne, parum apte, parum decore. Nam quod in Musica est μέλος id in vita decorum. Lucianus in Eunucho: καὶ ἐφ' ὧν αὐτὸς ᾐδέσθη παρὰ μέλος τι φθεγξάμενος. id est: Et apud quos vereretur aliquis præter cantum quippiam dicere. id est, quod à re esset alienius. Imitatus est hanc figuram ex Platone, qui lib. De legibus 3. scribit ad hunc modum: παρὰ μέλος ἐμοὶ γὰρ δοκεῖς φθέγξασθαι. id est: Præter cantilenam mihi dicturus fuisse videris. Et in Critia: παρὰ μέλος δ' εἴ τι περὶ αὐτῶν ἄκοντες εἴπομεν, δίκην τὴν πρέπουσαν ἐπιθεῖναι. id est: Quod si quid extra cantionem imprudentes de ipsis sumus locuti, congruam pœnam exiget. Aristophanes in Concionatricibus, eleganter vnico verbo dixit, παραχορδιῶν: pro eo quod est, absona, nec ad rem facientia loqui:

- προσέχων ὅπως
μηδὲν παραχορδῆς, ὧν δεῖν ἀποδεῖξαι
- Attente cauens,

Id est:

Vt ne quid alienum loquare & absonum
Ab his tibi quæ sunt probanda.

Aristotel. libr. Rhetoricorum 3. notat à poetis quibusdam dictum, ἄχορδον καὶ ἄλυρον μέλος, cantionem dissonam, nec fidibus respondentem. Apte torquebitur in eos, qui secus viuunt quam docent. Finitimum est huic quod alibi retulimus, οὐδὲν πρὸς ἔπος: Nihil ad verbum, seu nihil ad carmen, Quo quidem Aristophanes ἐν ἐκκλησιαζούσαις, noue vtitur pro temere:

Οὐ γὰρ τὸν ἐμὸν ἱδρῶτα καὶ φειδωλίαν
Οὐδὲν πρὸς ἔπος κἀνοήτως ἐκβαλῶ.

Id est:

Neque enim meo sudore quod parauerim
Meaque parsimonia, temere ac nihil
Ad rem profudero.

Οὐδὲν πρὸς ἔπος, Scholia exponunt: ὡς ἔτυχε, ἕνεκα μηδενός: id est, temere, & absque causa. Posterior versus Græcus non constat suis pedibus. Restituetur si legamus οὐδέν τι πρὸς ἔπος κἀνοήτως ἐκβαλῶ. Quod carmen equidem duxi satius, vel alieniore citare loco, quam eo studiosum fraudare lectorem. Natum, vt videtur, ab apopthegmate Themistoclis, qui Simonidi poetæ petenti quiddam à se parum æquum, respondit ad hunc modum: Neque tu bonus esses poeta, si præter cantum caneres, neque ego bonus princeps, si præter leges iudicem. Sumptum est ab antiquis cantoribus, qui vocem ad lyram accommodabant. Aut certe à concentu vocalium musicorum: vbi si quis dissonat ab harmonia, grauiter offendit aures. Lucianus ἐξαγώνια vocat, quæ ad causam non pertinent M. Tullus ὁδοῦ πάρεργα, quæ aliena à re proposita.

Nihil ad rem.

In eum qui dixerit absurde quippiam, & alienum à re proposita, quadrabit illud ex eodem libro, quanquam idem aliis aliquot repetitur locis:

Νήπιος εἰς ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας,

Id est:

Hospes stultus es, aut longinquis aduena ab oris
Nuper adest.--

Meos corymbos necto.

Τοὺς ἐμοὺς κορύμβους πλέκω: id est, Meos necto cincinnos. Vbi quis respondet, quod nihil pertineat ad interrogata. Refertur ad hunc modum: χαίροις ὑψιπύλη. τοὺς ἐμοὺς κορύμβους πλέκω. οὔ σοι λέγω περὶ τούτου, ὁ ἐμὸς ἀνὴρ ἐνταῦθα: id est: Salue Hypsipyle. Meos corymbos necto. Non tibi loquor ista de re. Maritus meus hic est? Ex aliquo comœdiæ loco sumptum apparet, in qua persona quæpiam per dissimulationem, diuersa responderit. Quod genus est & illud apud Terentium in Phormione, cum Phædria rogatus, vbi nam esset Antipho, respondens iterat salutationem, deinde ait illum recte valere. Est consimilis locus & apud Plautum in Mercatore: Iam machæra est in manu. Nam si eo te introducam, Tollo ampullam, atque hinc eo & reliqua. Nam locus longior est, qu[am] citra tædium possit recenseri. Confine ei quod alibi recensui[mus] ἄμας ἀπῄτουν.

Omissa hypera, pedem insequeris.

Ἀφεὶς τὴν ὑπέραν, τὸν πόδα διώκεις: id est, Omissa hypera pe[dem] sectatur. Conuenit, vbi quis omissis his quæ magis ad rem att[ine]bant, leuicula quæpiam curat. Hyperæ nautici funes sunt, qu[i] antennarum cornua traducuntur. Pedem autem vocant imam [e]ius partem. Verum hyperarum maximus vsus in nauigando. Su[idas] adagium citat ex Hyperide. item qui scripsit scholia in Demost[he]nem ex libro περὶ τειχῶν primo.

De curru delapsus.

Ἐξ ἁμαξῶν. id est, de curru delapsus. In hodiernum quo[que] vulgo durat adagium, in eum qui oblitus propositi alio se trans[fert] aut qui in sententia labascit, vt de curru delapsus dicatur, quem[ad]modum ab asino delapsus. Aristophanes in Ranis:

Ἐξ ἁμαξῶν ἡ φρήν.

Id est:

Animus à curru decidens.

hoc est aberrans ab instituto. Natum apparet à fabula Phaeton[tis] quem ferunt curru excussum. Siquidem animus velut auriga c[or]poris est, & corpus ceu vehiculum. Est & apud Platonem de ani[m]bus è cœlo delapsis, quod curribus suis essent excussæ.

Quo terrarum raperis?

Qui non sunt attenti ad rem propositam, negantur esse do[mi] qui longius aberrant à vero in alia regione esse dicuntur. Elec[tra] sorori nuncianti Orestem viuere, qui dictus erat mortuus, ita [re]spondet:

Οὐκ οἶσθ' ὅποι γῆς, οὐδ' ὅποι γνώμης φέρῃ.

Id est:

In quod solum rapiare non intelligis,
Nec quo ferat mens.

Prouerbium est in tropo. Sic in eum qui aberrat à re proposita [a]pte dicetur illud:

--Quo nunc se proripit ille?

aut, In quam regionem abripitur: Translatum videtur à [...]tis.

Me mortuo terra misceatur incendio.

Extat Græcus senarius παροιμιώδης apud Suetonium Tranqu[il]lum in vita Neronis:

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί.

Id est:

Me mortuo conflagret humus incendiis.

Quod cum à quodam sermone communi diceretur, Nero respo[n]dens. Imo, inquit, ἐμοῦ ζῶντος: id est, Me viuo. alludens ad vrbis in[]cendium, quod paulo post effecit. Meminit huius prouerbii M. Tullius lib. De finibus bonorum. Quoniamque illa vox inhuma[]na & scelerata dicitur eorum, qui negant se recusare, quo minus [i]psis mortuis, terrarum omnium deflagratio consequatur, quo[d] vulgari quodam versu Græco pronunciare solent. Item Seneca li[]bro De clementia 2. cum dicit, multas voces magnas, sed detesta[]biles in vitam humanam peruenisse, celebresque vulgo fieri, vt il[]lam, Oderint dum metuant: Cui, inquit, Græcus versus similis est, qui se mortuo terram misceri ignibus iubet. Quin eadem senten[]tia, hodieque vulgo durat inter mortales: Mihi, inquiunt, morien[te] mundus vniuersus moritur. Qua significant nihil sua referre, qui[d] posteris accidat vel boni vel mali, cum ipsi tollantur è vita, nequa[]quam sensuri.

Mihi isthic nec seritur, nec metitur.

Plautus in Epidico, sane quam elegans adagium vsurpauit, Mihi inquiens, isthic nec seritur, nec metitur. id est: Ista res nihil ad me pertinet, vt quæ neque meo fiat periculo, neque emolumento. Me[]taphora notissima est. Etenim qui sementem facit is suo impendio suoque periculo facit: qui metit, compendium accipit, & in tuto est. Diuersum est huic quod est apud Plautum in Mercatore: Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis.

Non luctu, sed remedio opus in malis.

In malis non lamentis sed auxiliis vtendum. Ad id conueniet illud ex Iliados ω. quanquam aliis item iteratum locis.

Οὐ γάρ τις πρῆξις πέλεται κρυεροῖο γόοιο.

Id est:

Quippe nihil miseri fletus lamentaue prosunt.

Respublica nihil ad musicum.

Hæc persuasio quemadmodum olim multorum animos occupa[]uit, ita nunc quoque multis inhæret, vt credant doctos ac probos viros non esse accommodos ad gubernandam Remp. Plato absti[]nuit, Socrates frustra tentauit, Demostheni ac Ciceroni parum fe[]liciter cessit, Denique mater Neronis deterruit filium à studio phi[]losophiæ, quod existimaretur inutile gesturo principatum. Ad hæc D. Augustinus redarguit in epistola quosdam, qui iactabant Eu[]angelicam philosophiam officere Rempubl. administranti. Id ve[]nuste expressit Aristophanes in Equitibus. Nam illic principa[]tum

tum recusanti, quod musices esset imperitus, ita respondetur:

Ἡ δημαγωγία γὰρ οὐ πρὸς μουσικοῦ
Ἔτ' ἐστὶν ἀνδρὸς, οὐδὲ χρηστοῦ τοὺς τρόπους.

Id est:

At gerere nunc Remp. non est viri,
Qui musicus sit ac probatis moribus.

Musices nomine omnem liberalem eruditionem designabant veteres.

Ἐξορχεῖσθαι.

Qui fugiũt, & ab eo quod agitur alio se vertunt, Græcis ἐξορχεῖσθαι dicuntur: sumpta metaphora à saltationibus, præsertim sacris, vnde subtrahere sese inauspicatum erat: quemadmodum indicatum est in prouerbio, Omnia secunda, saltat senex. Notum est quod refert Herodotus de Hippoclide, qui indecora saltatione excidit à spe nuptiarum, & audiuit, ἀπωρχήσω γε τὸν γάμον.

Simia in pelle leonis.

Ὑπὸ τῇ λεοντῇ γελοῖόν τινα πίθηκον περιστέλλειν, sub leonis exuuio ridiculam quandam simiam tectam habere. In ardelionem merum, qui se magnis titulis aut nominibus ostentauit. Lucianus.

Prorsus ignotus.

In eum, quem plane ignotum videri volumus, aut qui in disciplinam, aut artem quam ignorat, sese ingerit, licebit torquere ironice illum Homeri:

Τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν, πόθι τοι πόλις, ἠδὲ τοκῆες;

Id est:

Dic, quis, & vnde venis, tibi vbi patria, atque parentes?

Ἀπροσδιόνυσα.

Vnico verbo elegantissime exprimunt Plutarch. Athen. illud, quod est sup. Nihil ad versum: &, Nihil ad Bacchum: &, Quid ad Mercurium? & 130. Non dissimile, cum idem Athen. intempestiuos sermones, & à proposito alienos vocat ἀκρότητα κύμβαλα, cymbala nõ congruentia ad numeros saltationis: & πάραυλα μέλη, modos non respondentes ad tibiam: item ἀμουσολογίας.

JVNII

Charixenæ non sunt ista.

Apud Aristophanem in Concionatricibus anus loquitur: οὐ γὰρ τἀπὶ Χαριξένης τάδ' ἐστίν. id est: Neque enim ad Charixenam ista pertinent. Eustathius in Nauium catalogum scribens, ait esse prouerbium à Charixena poetria fidicina tractum, sed non explicat. Scholiastes Aristophanis annotat Charixenam fuisse stolidam & fatuam mulierculam. Videtur dici posse cum indicare volumus, alia de re quam alter existimet, sermonem nobis esse.

Ilio indigna verba.

Ilio indigna verba dixit Euripides non sine prouerbij specie, verba parum fortia, & imbellem animum prodentia. sic enim apud illum loquitur Menelaus, suadente Helena vt vitæ suæ consuleret, habita vtriusque salutis ratione:

Ἀνανδρ' ἄρ' εἶπας, Ἰλίου τ' οὐκ ἄξια.

Id est:

Imbelle verbum dixti, & haud dignum Ilio.

Fortia facinora in decennali potentissimæ vrbis Troianæ obsidione à Græcis edita, veterum scriptis passim celebrantur.

Theatrum simul & aperit & claudit.

Prouerbiale est in eum, qui pollicetur dicturum se aut explicaturum aliquid opportunum & magni momenti, simulque alio orationem dirigit. Heliodorus lib. 5. ὥσπερ κατόπιν ἑορτῆς ἥκοντα τοῦ λόγου παρατρέχεις, ὁμοῦ τε ἀνοίξας καὶ κλείσας τὸ θέατρον. i. Me veluti peracto iam festo aduenientem, iuxta prouerbium, præteris, & reserans simul & claudens theatrum. Potest & in sordidum torqueri, qui spem ostentat domi, sed mox reuocat.

Equus sessorem rapit.

Ἵππος τὸν ἐπιβάτην, id est, Equus sessorem: subaudi, ἀφαρπάζει, id est, abripit. Prouerbiali figura dicitur, quum orationis impetu abducimur, & in aliam diuertimus materiam. Gregorius presbyter: πρὸς ἃ ὁ λόγος συναρπάσας τὸν λέγοντα καθάπερ ἵππος τὸν ἐπιβάτην εἰς τοὺς ἐπαίνους κατέστησε βασιλείου τοῦ μακαρίου. id est: Orationis cursus dicentem veluti sessorem equus, in laudes B. Basilij abduxit. Horatius etiam orationem equo assimilat: & Græci ἔποχον velut equestrem vocant orationem numeris adstrictam: quod quasi equo inuecta sublime spiret.

Herculis ædem mulier non intrat.

Γυνὴ εἰς Ἡρακλέους οὐ φοιτᾷ: id est, Mulier Herculis ædem non ingreditur. Quadrat prouerbium in eos, qui rei alicui indigne manus iniiciunt & attrectant: velut si profanus cerdo ad altissima sacræ philosophiæ mysteria, illota mente irrumpat. quadrabit & in indignos, & administrandis reip. muniis neutiquam aptos. Natũ opinor à veterũ religione, quæ fœminas Herculis indigetis fano excludebat, velut Dei illius opprobria, ob seruitium Omphalæ Lydorum reginæ præstitum: quemadmodum viris non dabatur accessus in Bonæ deæ templum. Citatur à Suida.

Quid cothurnus cum claua.

Τί κόθορνος καὶ ῥόπαλον ξυνηλθέτην; id est:

Quid conueniunt cothurnus & claua?

Verba sunt Herculis ad Bacchum apud Aristophanem in Ranis, crocoto muliebri indumento & cothurno mollium & delicatorum gestamine indutum, quibus superiniectum erat leoninum tergus cum claua. De rebus incongruis & indecoris: veluti si sacrificus militarem abollam gestet, & dissectis thorace & caligis incedat, pileoque pennis farto.

Quid barbiton Crocoto loquitur.

Τί βάρβιτος κροκωτῷ λαλεῖ, τί δὲ λύρα κεκρυφάλῳ; id est:

Quid barbiton crocoto loquitur, quidve lyra calanticæ? De re absurda, nihilque consoni habente. Citatur à Suida ex Aristophane: veluti si Manardus medicas rationes cerdoni alicui aut crasso rustico enucleet: vel si colores rhetoricos rudi eius artis fabro exponat rhetor. Est autem Barbiton siue Barbitus, instrumẽtum Lyricum fidibus intentum, plectro pulsatile: quod à grauioris fortasse soni modulis βαρύμιτον, quasi grauichordũ dicas, Pollux lib. 4. nominat. quam lectionem saniorem iudico, quam quæ in Athenæo lib. 4. βάρωμον legitur, & in 14. βάρμος. De quo Halicarnassæus lib. 7. βάρβιτα κρέκοντες: id est, Barbita plectris radiisve percurrentes. Theocritus, βάρβιτον ἐς πολύχορδον: Barbiton multichordum.

Vbi Atridarum scapha.

Ποῦ σκάφος τῶν Ἀτρειδῶν: id est, Vbi scapha Atridarum. Adagio vtemur, quum significabimus non esse curiosos nos de re à nobis peregrina, quæ nihil ad nos pertineat, de qua non admodum sit nobis laborandum: verbi gratia, si dicat quis se melioribus studiis addictum non curare aut solicite velle indagare, quid rerum agat Pontifex, vbi æstiuet Turca, quid apparet Cæsar, quidve moliatur Gallus. quo sensu cecinit illud in odis Horatius:

Musis amicus tristitiam & metus
Tradam proteruis in mare Creticum
Portare ventis, quis sub arcto
Rex gelidæ metuatur oræ,
Quid Tyridaten terreat, vnice Securus.

Vtitur Cicero libro ad Atticum 7. Sed quoniam res eo deducta est, non quæram, vt scribis, ποῦ σκάφος τῶν Ἀτρειδῶν. Videtur alicunde è tragœdia sumptum.

Aliud quippiam exorna.

Extat apud Synesium in epistola ad Athanasium, prouerbiali schemate prolatum haud dubie, ἄλλο μέν τοι ποίκιλλε: id est, Aliud coloribus exorna. nam quũ Vlysses euadendi specu Cyclopis modos omnes rimatus, spem Galatheæ amorum illi fecisset, antrumque prius euertendum ab illuuie pecoris, ac thymiamate quopiam fragranti adolendum, & sertis corollis ornandum instaret, quo sic fugam captare liceret, ille non omnino stupide verba sibi dari subodoratus: δριμύτατον μὲν ἀνθρώπιον, inquit, ἔοικας εἶναι καὶ ἐγκατατετριμμένον ἐν πράγμασιν, ἄλλο μέν τοι ποίκιλλε, ἐνθένδε γὰρ οὐκ ἀποδράσεις. id est: Callidissimus mihi videris homuncio, & in rebus versatissimus, nempe aliud pigmentis exorna, neque enim isthinc effugies. Sumptum à pictoribus, qui colorum delinimentis variis rem exornant. Locus videtur alicunde ex poetæ tragici alicuius fabula, cui Cyclops nomen sit, desumptus. Non absimile est illi quod apud Plutarchum in Sympos. 8. Autobulus dicit, παῦε ποικίλλων πρὸς ἡμᾶς: id est, Desine ista apud nos variegare. Sophocles in Trachiniis: οὐδὲν ξυνίημ' ὧν σὺ μὲν ποικίλλεις πάλαι. id est: Nihil horum capio quæ tu dudum exornas, & lenocinio verborum illecebrisque venustas. & iterum, Lichas ad Deianiram: τί ποτε ποικίλλασ' ἔχεις: id est: Quid artificiose moliris & exornas?

Ὑπόξυλον.

Ὑπόξυλον, quasi Ligneum, dicitur prouerbiali tropo quicquid ineptum est: siue ad rem, siue ad personam id transferas. Hermogenes rhetor vbi de verbis tropice prolatis agit, quam sit eorum vsus in ciuilibus periculosus, postquam negauit id esse Demosthenicum, subiicit: παρὰ δὲ τοῖς ὑποξύλοις τουτοισὶ σοφισταῖς πάμπολλα εὕροις ἄν, τάφους τε γὰρ ἐμψύχους, τοὺς γῦπας λέγουσιν, ὧνπερ εἰσὶ μάλιστα ἄξιοι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ψυχρεύονται πάμπολλα. id est: At apud ligneos istos sophistas plurima eius generis inuenias, siquidem vultures appellant animata sepulchra, his ipsis longe dignissimi: aliaq; id genus permulta frigide proferunt. quo conuicio Gorgiam Leontinũ perstringit, cuius illud est, γῦπες ἔμψυχοι τάφοι: id est, Vultures viua sepulchra: quod ipsum ridet in illo Dionysius Longinus, quemadmodum & illud, Ξέρξης ὁ τῶν Περσῶν Ζεύς, Xerxes Persarum Iupiter. Vsus est & Alexis comicus in fabula cui Scelestæ nomen dedit,

Ἀκρολίπαροι, τὸ δ' ἄλλο σῶμ' ὑπόξυλον. id est:

Superne nitidi, reliquo corpore lignei.

Belgica etiamnum ligneum hominem nuncupat insulsum rebusq; gerendis ineptum.

Extra curriculnm ferri.

Ἐκτὸς δρόμου id est, Extra curriculum, non absq; prouerbii schemate dixit Plato, de re à proposito aliena: ita namque in Cratylo ait: ἀλλ' οὐ γὰρ ἐπισκοπεῖ, με ὥσπερ ἐκτὸς δρόμου φερόμενον, ἐπειδὰν λείου ἐπιλάβωμαι: id est: Annon vides me tanquam extra curriculum prouectum, postquam in lubrico vestigium posui? Sumpta metaphora à stadii decursu, in quo qui plurimum exorbitat, aut à trita semita deuiat, is à meta abscedit longius.

Inter lugentes iocari.

De eo qui alieniore tempore intempestiue aliquid designat aut

loquitur, competit quod parœmiæ nomine recitat Demetrius Phaleræus, ἐν πενθοῦσι παίζειν, id est, inter lugentes ludere. verba eius sunt in capite de homœoteleutis, vbi affectatam vocum structuram criminatur: οὐ μὰ τὸν Δία πάθος κινήσει οὐδὲ ἔλεον, ἀλλὰ τὸν καλούμενον κλαυσίγελωτα. τὸ γὰρ ἐν πενθοῦσι παίζειν, κατὰ τὴν παροιμίαν, τὸ τὰ τοιαῦτα ἐν τοῖς πάθεσι κακοτεχνεῖν ἐστί. id est: Non hercule affectum mouebit aut miserationem, sed eum quem nominant mixtum fletui risum. nam in affectibus talia vitiose affectare, est idem quod inter lugentes ludere. iuxta prouerbium. quo in loco turpes mendæ in codicibus impressis insederunt: siquidem male πόθος pro πάθος scriptum legitur: & ἔλεγον pro ἔλεον, & ἐν πενθοῦσι loco ἐν πενθοῦσι. Quid, quod vox ipsa κλαυσίγελως prouerbialis est, de simulato fletu, qualis hæredum esse solet iuxta Mimum Publianum:

Hæredis fletus sub persona risus est.

Qua vsum ostendit Xenophontem Hermogenes rhetor cap. De tenuitate. Est autem locus Græcarum rerum lib. 7. πάντας δὲ τοὺς παρόντας τότε γε τῷ ὄντι κλαυσίγελως εἶχεν. id est: Cunctos qui aderant tenui reuera permistus lacrymis risus. Apollodorus apud Athenæum lib. 13. refert duas fuisse Phrinas meretriculas, quarum alteri à fictis lacrymis cognomen dicit fuisse κλαυσίγελως, alteri à putiditate σαπέρδιον.

Ocream capiti, tibiæ galeam adaptare.

Lucianus in Rhetor. ironicos Rhetorem sic instituit: ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἐμπεσὸν, πρῶτον λεγέσθω, καὶ ἣν οὕτω τύχῃ, περὶ τῷ μετώπῳ μὲν ἡ κνημὶς, περὶ τῇ κνήμῃ δὲ ἡ κόρυς. Verum vt vnumquodque primum inciderit, primo loco dicatur: ad hæc, si fors ita contigerit, fronti quidem ocrea, tibiæ vero galea adponatur. Prouerbium indicat nihil suo loco, sed omnia præpostere fieri. Adagio rursus vtitur Lucianus in Commentariolo, ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος, id est, de errore compellationis: ὥσπερ ἂν εἴ τις κνήμῃ τὸ κράνος, ἢ περὶ τῇ κεφαλῇ τὰς κνημῖδας ἐπιδήσαιτο. Salustius in bello Iugurthino præposteros homines vocat, qui maiorum acta, & Græcorum militaria præcepta tum primum legunt, quando iam consules facti sunt. Nam gerere, quam fieri, tempore posterius est. Plinius scribit, Oryges esse contrario pilo, & ad caput verso vestitos, ita reperias quosdam homines qui nihil ament, nisi quod sit præposterum.

VLPII. *Hercules in Lydia.*

Dicitur in eum, qui cultu indecoro & sibi neutiquam accommodato vtitur. Vlpian.

COGNATI. *Ludere inter mœrentes.*

Demetrius Phaleræus in libro de Elocutione: τὸ γὰρ ἐν πενθοῦσι παίζειν κατὰ τὴν παροιμίαν, τὸ τοιαῦτα ἐν τοῖς πάθεσι κακοτεχνεῖν ἐστί. Ludere enim inter mœrentes est, vt in prouerbio dicitur, malo artificio in mouenda & excitanda perturbatione vti. Vide alibi Musica in luctu importuna.

ALIENA CVRANTIS.

Bellum Cononi curæ fuerit.

—— Πόλεμος κόνωνι μελήσει.

Id est:

—— Curabit prælia Conon.

Hemistichium est heroici carminis: nec satis liquet vnde sumptũ. Porro Conon dux Atheniensium fuit multum in belli negociis exercitatus. Primum nauali prælio superatus à Lysandro Lacedæmoniorum duce, redintegratis copiis, eundem terrestri prælio vicit, & Athenarum libertatem restituit. Proinde conueniet ad hunc modum respondere, curanti negocium, quod ad se nihil attineat. Item Hector Andromachæ suæ Iliados 2.

—— Πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει.

Id est:

—— Viris curæ sunt bella futura.

Et Turnus apud Vergilium:

Arma viri bellumque gerant, queis bella gerenda.

In alieno choro pedem ponere.

Ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τίθεσθαι. id est: In alieno choro pedem ponere: est sese miscere negociis alienis, & aliorum sibi vendicare partes. Plutarchus in commentario, quem inscripsit, Quo pacto seipsum aliquis citra inuidiam laudare possit: τὸν μὲν γὰρ ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τιθέντα περίεργον ἡ παροιμία καὶ γελοῖον ἀποδείκνυσι. id est: Eum quidem qui alieno choro pedem imponit, curiosum ac ridiculum esse, prouerbium declarat. Idem in Symposiacis: ἐγὼ δὲ καίπερ ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τιθεὶς εἶπον. id est: Ego vero tametsi pedem in alienum inferens chorum dicebam. hoc est, respondens de re, quæ ad philosophi professionem non pertinebat. Affinis est huic adagio metaphora perquam elegans, neque discrepans à specie prouerbiali, qua vsus est Aristides in Miltiade. μιλτιάδην δὲ τὸν ἐν μαραθῶνι, ποῦ χοροῦ τάξομεν; id est: Porro Miltiadem, qui est apud Marathonem, qua chori parte collocabimus? Interpres addit metaphoram sumptam à choris Dionysiacis. Certe constat mutuo sumptum à choreis ac saltationibus. Quibus si quis ignotus admisceat sese, derideatur, atque exsibiletur ilico. Plato in Euthydemo: τὴν δὲ σοφίαν ποῦ χοροῦ τάξομεν, ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, ἢ πῶς λέγεις: id est: Hanc sapientiam in quo choro statuemus, inter bona, aut quid censes?

Ne depugnes in alieno negocio.

Vbi significabimus non nolle nosmet admiscere liti alienę, quæ nihil ad nos pertineat, sed permissuros vt ipsi inter sese suo decertent periculo quorum agitur negocium, versiculo fuerit locus ex eodem libro.

Οἴους ἀμφ' Ἑλένῃ, καὶ κτήμασι πᾶσι μάχεσθαι.

Id est:

Proque Helena, proque omni re decernere solos.

Dictum de Menelao & Paride, singulari certamine congressuris.

Quæ supra nos, nihil ad nos.

Τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς: id est, Quæ supra nos, nihil ad nos. Dictum Socraticum, deterrens à curiosa vestigatione rerum cœlestium & arcanorum naturæ. Refertur prouerbii vice à Lactantio lib. 3. cap. 20. Ex his, inquit, vnum eligam, quod ab omnibus sit probatum. Celebre hoc prouerbiũ Socrates habuit: Quod supra nos, nihil ad nos. Torqueri potest & in illos, qui de negociis principum, aut Theologiæ mysteriis temere loquuntur. Vertere licebit & in contrarium, Quæ infra nos, nihil ad nos: vbi significamus res leuiusculas, quam vt nobis curæ esse debeant.

Vtere curru, de asinis nihil laborans.

Ἀπολέμου τῆς σῆς ἁμάξης, τῶν δ' ὄνων οὐδέν μέλει.

Id est:

Vtere plaustris tuis, asinosque ne curaueris.

Versus est trochaicus tetrameter. Hoc prouerbio monebant, vti suarum quisque rerum curam ageret, hisque frueretur, alienarum negligens atque incurius. Hinc ducta metaphora, quod quib. plaustrum est domi, nihil necesse habent deportandis oneribus asinos aliunde conducere.

Stultior Morycho.

Μωρότερος εἶ Μορύχου: ist est, Stultior es Morycho. Siculum prouerbium, in eos qui ridicule stulteve quippiam facerent. Mihi videntur peculiariter obnoxii huic adagioni, qui domesticorum negociorum negligentes, foris agunt, aliena curantes. Quod genus inducitur Ollus apud Martialem. Cuiusmodi sunt & apud Plutarchum Lamiæ. Zenodotus tradit, apud Siculos Baccho cognomen esse Morycho, idque inde datum, quod in vindemiis, huius dei facies musto ficisque virentib. oblini consueuerit: quod vtriusque arboris inuentæ laudem Baccho tribuunt veteres, vt testis est Athenæus lib. Dipnosophistarum 2. παρὰ τὸ μορύξαι τὸ μολύνεσθαι: id est, à moryxai, quod est contaminare: vnde & Homerus, μεμορυγμένος dixerit, pro μεμολυσμένος. Bacchus autem vbiq; ridiculus, ac parum cordatus inducitur à poetis, vtpote deus temulentus: velut in Ranis Aristophanis. ideoq; in huius sacris ludicra quædam, tanquam in eius contumeliam fiebant. Quin & cognomen additum contumeliæ causa, ἐρεβίνθιος. Apud Siculos huius simulachrum, non in templo, sed extra phanum sub dio positum erat, iuxta ingressum siue vestibulum, confectum è lapide. cui nomen Psella, arte Simmii cuiusdam Eupalami. Proinde vulgari ioco iactatum est de illo, μωρότερος εἶ Μορύχου, ὃς τἄνδον ἀφεὶς, ἔξω τῆς οἰκίας κάθηται. id est. Stultior es Morycho, qui omissis his quæ sunt intus, foris extra domum desidet. Zenodotus adagiũ citat ex epistola quadam Polemonis ad Diophylum. Quanquam alienissimum est ab ingenio moribusq; meis, vestigandis, aut insectandis aliorum erratis operam conterere: tamẽ non possum hoc loco mihi temperare, quin ridendi magis quam insectandi causa proferam cuiusdam apud Italos non infimi nominis, inscitiam, ne dicam, socordiam: præsertim cum is τὴν λεοντῆν ἐνδύσας, tantum sibi sumat in literis, vt arrepta veluti censoria virgula, non solum de scriptoribus cæteris magna pronunciet autoritate, verumetiam Angelum Politianum, virum modis omnib. & incomparabilẽ & inimitabilem, ceu præceptor quispiam flagellet, atq; emendet. Cui cum non pauca concedat homo candidus, tamen delicatæ illæ, & meris Atticismis assuetæ aures, transmarinæ Veneris sensum in eodem desiderant, quod οὐδ' ἀρχὴν verterit, ne initio quidem. Audiamus igitur in hoc Aristarcho Venerem illam transmarinam, ac germane Græcanicam. Principio prouerbium hoc è vulgatissimis Zenobii collectaneis enarrans, Polemonem perinde citat quasi locum ipse legerit: Id quod suo more facit, videlicet vt in abstrusis, minimeque vulgaris autoribus versari videatur. Deinde Græca, quæ modo retulimus indidem, ὃς τὰ ἔνδον ἀφεὶς, ἔξω τῆς οἰκίας κάθηται, reddidit ad hunc modum: Qui relinquens habitationem interiorem, extra positam quærebat. Rursum quod habetur in iisdem collectaneis: Μόρυχος δὲ Διονύσου ἐπίθετον ἀπὸ τοῦ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μολύνεσθαι, ἐπειδὰν τρυγῶσι, τῷ ἀπὸ τῶν βοτρύων γλεύκει, καὶ τοῖς χλωροῖς σύκοις: expressit hoc pacto: Morichus sane epitheton est Bacchi, ἀπὸ τοῦ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μολύνεσθαι. id est, ab inquinando videlicet propriam faciem. Inquinare namque solet eam Bacchus racemis, & viridibus ficis. Deinde quod idem coacervator etymologiam nominis reddens scripsit, μορύξαι γὰρ τὸ μολῦναι, sic interpretatus est lepos Atticus nostri temporis: μορύξαι, inquit, porro idem est quod μωραίνειν: hoc est, ineptire, hoc est, desipere. Iam illud quanto est, παντὸς Μορύχου μωρότερον, quod de Bacchi statua reddidit? Græca sic habẽt: πρόσω ἔξω τοῦ νεὼ τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ ἕστη παρὰ τὴν εἴσοδον ἐν ὑπαίθρῳ. Ea sic extulit transmarina Venus

Pro-

Præterea dicitur à ſimplicitate Bacchi, cuius ſimulachrum in aperto ſtatuitur apud Heſiodum. Vide quot veneres in vno, eoque perbreui capite prodidit hic venuſtus. Primum Bacchus faſtiditis penetralibus ædium ſuarum, peregrinas ſectatur domos: deinde cũ ſaxeus ſit (fit enim de ſtatu mentio) tamen ipſe ſibi faciem racemis & ficis oblinit, quo vindemiatores delectet. Ad hæc cum idem ſignificent, μωρύξαι & μωλωύω, vtrunque declarat, ineptire & deſipere: verum his duntaxat, qui Venerem illam tranſmarinam vſquequaque percalluerint. Denique quod eſt omnium venuſtiſſimum, è veſtibulo (ſiquidem autore Polluce, εἴσοδος templi vocatur, quod & προπύλαιον dicitur) Heſiodum fecit: hoc eſt, è mutis ſaxis eloquentiſſimum poetam. Et habet tamen hic talis artifex quibus ſit admirationi, hoc eſt, Similes habent labra lactucas: cum innumera ſint in huius commentarijs, pari flore reddita Græca, ὅτι ἄρανε, quod aiunt, ἀπὸ γῆς αὐτόματα, quæ vel ipſe ſaxeus Morichus rideat. Homo mehercle ſuauis, atque adeo Moriæ beneficio felix qui tranſmarinæ Veneris ſenſum requirat in alijs, ipſe communi carens, & vt videtur, marinæ quam tranſmarinæ Veneri familiarior. Sed præſtat, opinor, vt omiſſis iocis ad inſtitutum negocium calamus recurrat. Iocatur in Morychum & Ariſtophanes in Veſpis, ζῶν βίον γενναῖον ὥσπερ Μόρυχος: id eſt, Viuere vitam generoſam, quemadmodum Morichus. At Suidas indicat, huius nominis poetam quempiam fuiſſe tragicum, cuius vita non caruerit luxus ac molliciei nota. Citatque hoc in eum carmen Ariſtophanis. Extat autem in Acharnenſibus:

> Ὦ φιλτάτη σύ, καὶ πάλαι ποθουμένη,
> Ἦλθες, ποθεινὴ μὲν τρυγῳδικοῖς χοροῖς
> Φίλη δὲ Μορύχῳ. — id eſt:
> Chariſſima ac deſiderata iamdiu
> Optata ades, fæce ſublitis choris
> Grata & Moricho. —

BRASSICANI. Senator abſque prouocatione, Legatus ſine mandatis.

Cicero libro 3. de Legibus: Sed quæro quid hac re ſit turpius, quam ſine prouocatione Senator, Legatus ſine mandatis. Adagia ſunt egregie venuſta, de ijs qui cum nihil authoritatis habeant, nullis denique ciuilibus muneribus fungantur, volunt tamen, vt conſueuit imperioſum hoc hominum genus, primi eſſe in omni loco & tempore: ad hæc ingenerata quadam inſolentia nihil non ſibi tribuunt. Nemo autem ignorare poteſt, ex iureconſultorum & hiſtoricorum ſententia prouocationes ad ſenatum fieri ſolitas. quanquam lege à Publicola lata, vt Liuius lib. 2. ab vrbe condita docet, priſcis Romanorum temporibus prouocatio à magiſtratibus ad populum erat. Cæterum quod ad adagium pertinet, nemo legatus eſſe poteſt, qui non reipublicæ ſuæ legitimis mandatis inſtructus atque alio miſſus ſit. Idem in 13. Philippica inquit: Senator voluntarius lectus ipſe à ſe, de ijs qui ſe negocijs alienis adminiſtrandis etiam non accerſiti ingerunt.

COGNATI. Curioſus idem & garrulus.

Hoc adagio notatur vitium deterrimum curioſitatis & leuitatis, in exquirendo aliena negocia, & diſſipando rumores, quæ eſt πολυπραγμοσύνη & ἀδολεσχία. Græci enim vocant πολυπράγμονας curioſos, & vbique ſe ingerentes, contra officij ſui rationem. Tales & à Salomone reprehenduntur in prouerb. cap. 26. Qui tranſit ad litem ſua nihil referentem, perinde eſt, ſi canem vellicet auribus, ac laceſſat. Nam germana inter ſe vitia ſunt curioſitas & garrulitas, teſte vel Horatio:

> Percunctatorem fugito, quia garrulus idem eſt.

Vtraque à Plutarcho copioſe refutatur. Et Plautus in Sticho, pronunciat de curioſis hoc modo:

> Curioſus nemo eſt, quin ſit maleuolus.

Idem optat alibi, vt qui geſtant linguis, quique auſcultant auribus, omnes pendeant. Reperiuntur in ocio viuentes, qui ſuis negocijs non diſtinentur, ſed aliena curare conſueuerunt. Quemadmodum Damaſippus Horatianus,

> — Aliena negocia curans, Excuſſus proprijs. —

ALIIS SAPERE.

ERASMI. Alijs proſpiciens, non ſibi.

Si libebit in quempiam iocari, qui cum artem diuinandi profeſſus, alijs ſua mala prædixerit, ipſe ſuum malum non potuerit præuidere, non inconcinniter accommodabimus illud ex Homeri Bœotia:

> Ἀλλ' οὐκ οἰωνοῖσιν ἐρύσατο κῆρα μέλαιναν.
> Id eſt:
> At non augurijs fatum ſibi depulit atrum.

Quod imitatus Maro:

> At non augurijs valuit depellere peſtem.

Dictum eſt de Eunomo Myſorum duce, perito quidem auguriorum, at nihilo minus ab Achille occiſo.

Facile cum valemus, recta conſilia ægrotis damus.

In Andria Terentiana ab adoleſcente non admodum cordato, cordatiſſima ſimul & elegantiſſima ſententia profertur: Facile cum valemus, recta conſilia ægrotis damus. Tu ſi hic ſis, aliter ſentias. Ea nata videtur ab oraculo Thaletis philoſophi. Nam is, vt autor eſt Laertius, interrogatus quidnam eſſet difficillimum? reſpondit, γνῶναι σεαυτόν: id eſt, noſſe ſeipſum. quid facillimum? reſpondit, ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι: id eſt, alteri conſilium dare. Comicus autem tranſlationis gratiam admiſcuit. Euripides in Alceſtide:

> Μὴ νῦν ὑπέρβαιν', ἀλλ' ἐν αἰσίμως φέρε.
> Id eſt:
> Ne nimius hic dolor eſto, ſed modice feras.

Verba ſunt Herculis Admetum conſolantis ſuper vxoris morte. At ille:

> Ῥᾷον παραινεῖν, ἢ παθόντα καρτερεῖν.
> Id eſt:
> Facilius eſt monere, quam ſitum in malis
> Animo imperare.

Fertur & huic ſimilis ſententia prouerbialis:

> Ἅπαντες ἐσμὲν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοί,
> Αὐτοὶ δ' ἁμαρτάνοντες, οὐ γινώσκομεν.
> Id eſt:
> In admonendo ſapimus omnes: verum vbi
> Peccamus ipſi, non videmus propria.

Ducta eſt ſententia à communibus hominum moribus. Omnes enim ægrotantibus recte præcipiunt, quid fugiendum, quid agendum: & obiurgant nonnunquam, quod ſalutis cauſa nõ obtemperent bene monentibus. Ipſis, poſteaquam in morbum inciderint, non ſuccurrunt illa præclara monita, ſed alijs item monitoribus & obiurgatoribus eſt opus. Porro cupiditas omnis animi morbus eſt, quo velut excæcatus, aut non perſpicit, aut ſi perſpicit, ſequi non poteſt ea quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria. Nam Phædria Terentianus prudens & ſciens in flammam manum mittit, & viuus videnſque perit. Item Horatius fugienda ſequitur, fugiens quæ profore credit. Perſpicit auarus aliquando, quam prodigioſa res ſit ambitio. Contra, ambitioſus auari morbum peruidet, & vterque alteri in alieno malo recte conſulit, neuter in ſuo ſapit.

Quarta luna nati.

Ἐν τετράδι γεγεννημένοι: id eſt, Quarta luna nati, dicuntur qui parum feliciter nati ſunt: vt autor eſt Euſtathius in lib. Iliad. 2. propterea quod Hercules hac luna natus feratur: cuius omnis vita voluptatum omnium expers, ac laborum plena fuit. Dici poteſt & in eos, qui laboribus ſibi neutiquam frugiferis fatigantur, Herculis videlicet exemplo, qui iuuandis alijs ſudauit, ſibi inutilis. Pyrrhus apud Lucium Florum dicebat ſe ſibi videri Herculis ſidere natum: quod quo pluribus victorijs Romanos concideret, hoc acriores in ipſum coorirentur. Id quod Horat. eleganter tranſtulit ad Annibalem.

> Vt hydra ſecto corpore firmior
> Vinci dolentem creuit in Herculem

Nummum quærit peſtilentia: duos illi da, & ducat ſeſe.

Admonemur hoc prouerbio, vt lites & fora iudicialia quam poſſumus maxime fugiamus, & potius peſtilentiæ, id eſt, peſtilenti & pernicioſo homini poſcenti nummum duos demus, quam propter vnum litem cum eo conteſtemur: perdituri aliter in primis tempus, dein animi tranquillitatem, innocentiam & amicitiam. Auguſtinus.

COGNATI. Plus in alieno, quam in ſuo videt.

Idem epiſt. 110. Aiunt homines plus in alieno negocio videre, quam in ſuo. Hoc autem illis euenit, quos amor ſui excæcat. & vulgo vſurpatur. Epiſt. 124. Iſtos triſtes & ſupercilioſos alienæ vitæ cenſores, ſuæ hoſtes, publicos pædagogos, aſſis ne feceris. Cicero lib. 1. Offic. Fit enim neſcio quomodo, vt magis in alijs cernamus, quam in nobiſmet ipſis, ſi quid delinquitur. Hinc Mich. Verinus.

> Cur aliena magis, quam crimina noſtra videmus?
> An quia noſtra procul ſint, aliena prope.

Chriſtus apud Luc. 6. Quid vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo eſt, non conſideras? Cic. lib. 4. Tuſcul. quæſt. Eſt enim proprium ſtultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuiſci ſuorum. Horatius lib. 1. Sermonum.

> Quum tua peruideas oculis mala lippus inunctis,
> Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum,
> Quam aut aquila, aut ſerpens Epidaurius?
> At tibi contra
> Euenit, inquirant vitia vt tua rurſus & illi.

Verinus:

> Eſſe quid hoc dicam, alterius ſi crimina Lyncis
> Aſpicis, at cæcis ſi tua luminibus?

Hinc Gregorius Theolog. lib. 1. Sententiarum:

> Ἐρεύνα σαυτὸν πλεῖον, ἢ τὰ τῶν πέλας. id eſt;
> Magis tuas inquire, quam res proximi.

Cenſor omni careat peccato.

Vnum eſt hominum genus, quod omni vitio purgatum eſſe debet, qui ſcilicet præſunt moribus, & aliorum vitia corrigunt. Hoc genus tamen homines iniquiſſimi ſunt alijs iudices, æqui ſibi: & hoc neſcio quomodo accidit, vt quæ alijs ægre aut nullo modo

permittunt, sibi facile indulgeant. Seneca De ira 2. Aliena vitia in oculis habemus, à tergo nostra sunt: nihil alienæ luxuriæ ignoscit, qui suæ nihil negauit. Et homicidæ tyrannus irascitur, & punit furta sacrilegus. Magna pars hominum est, quæ non peccatis irascitur, sed peccantibus. Vbi etiam alludit ad Æsopi manticam. Idem De clementia lib. 1. cap. 6. Quotus quisque accusator vacat culpa? Seneca tragicus in Agamemnone:

> Nobis maligni iudices, æqui sibi:
> Id esse regni maximum pignus putant,
> Si quicquid aliis non licet, solis licet.

Michael Verinus hanc prouerbialem sententiam hoc disticho docte expressit:

> Aspiciat lucem qui vult damnare tenebras:
> Qui carpit mores labe carere debet.

Sed ante eum quidam libro moralium distichorum primo:

> Quæ culpare soles, ea tu ne feceris ipse.
> Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Vita enim turpis abrogat authoritatem docenti. His simile est illud Ouidij, Fastor. 5.

> Sic agitur censura, & sic exempla parantur,
> Cum iudex alios quod monet, ipse facit.

Solus habet mentem, reliquis errantibus vmbris.

Versiculus est Homeri ex libro 10. Odysseæ, de Tiresia, qui solus inter omnes vmbras apud inferos saperet. quo vsus est Cato Maior apud Plutarchum, reliquos nihil esse nisi vmbras ducum existimans, si cum Scipione Æmiliano conferrentur. Plato sub finem Menonis, vel de virtute: Talis hic inter viuentes erit, qualem Homerus ait ὀδύσσ. κ. Tiresiam inter mortuos esse, sic dicens: Inter eos, qui apud inferos sunt, solus sapit, cæteri vero vmbræ volitant. Similiter & hic ad alios, tanquam ad vmbras se haberet. Diuinos quoque huiusmodi viros appellare decet qui multa ac magna faciunt, & agendo & dicendo disponunt diuino afflati numine, Deoque penitus occupati. Mulieres quoque, bonos viros diuinos nuncupant. Et Laconici, quoties bonum quendam virum commendare volunt, Diuinus hic vir, aiunt. Vide etiam Diuinus. Illud omnino manifestum est, Virgilium defunctorum omnes animas nequaquam diuinantes inducere, sed paucas tantum, quæ purgatæ iam essent, lætaque tenerent arua: qualis apud illum est Anchises.

ALIENO PERICVLO.

ERASMI — *De alieno ludis corio.*

De alieno corio ludere, prouerbio dicuntur, qui securius agūt, sed alieno periculo. Sumpta allegoria vel à coriariis, vel ab apologo quopiam, vel à seruis, qui si quid peccatum sit, tergo dant pœnas. Apuleius in Asino aureo lib. 7, Quod si quo modo cæteri latrones persenserint, non rursus recurres ad asinum, & rursum exitium mihi parabis. Reuera ludis de alieno corio. Verba sunt asini, puellam accusantis: quod cum prius illius culpa fuisset in discrimen adductus in fuga, nunc denuo committat, vt sit rursum fugiendum, idque suo potissimum periculo. Allusum est autem ad asini corium, quod mortuis detrahitur. Est simile quiddam & apud Plautum: De meo tergo degitur corium. id est: Res meo fit periculo. Neque dissimile quod refert Festus, Pro scapulis: id est, pro periculo plagarum. Non admodum abludit ab hac forma, quod Seneca iocatur in Declamationibus: Cicero patri de corio Cestii satisfecit. Nam is Cestius erat ex eorum numero, qui contemnebant Ciceronis ingenium. hic cum forte accumberet in eodem conuiuio cū Cicerone M. Tullii filio, qui tū Asiā obtinebat, & submonente quopiam è famulis, cognitum esse, eū esse Cestium, cuius iudicio nihil sciret M. Tullius: ilico sublatus è conuiuio, iussus est flagris cædi. Circumfertur apud nostratium vulgus non absimile huic prouerbium, Ex alieno tergore lata secari lora. Quo quidem significant, vnumquenque minus esse parcum in alieno quam in suo. Tertullianus in libello De pallio, secus aliquanto vsurpauit: Hoc soli chamæleonti datum, quod vulgo dictum est, de suo corio ludere. Sentit chamæleontem pro suo arbitrio vertere colorem cutis.

Alienam metis messem.

Ἀλλότριον ἀμᾷς θέρος: id est, Alienam metis messem. Duplex est vsus huius adagii, quippe quod pariter & in eos conuenit, qui commoditatibus aliena partis opera potiuntur: & in hos qui negocium non suum parum diligenter curant. Ducta metaphora à vetusto more, quo vicini rustici in demetenda segete mutuam inter sese operam commodabant. Fit autem hominum more, vt in suopte quisque negocio longe sit attentior, quam in alieno. Id quod eleganter admonet Apologus ille de cassita: quem non pigeret referre, nisi promptum esset cuilibet apud A. Gellium legere. Potest & eo referri, quod aliquoties fit vt eiectis iis qui sementem fecerunt, alii in eorum locum succedant, citraque laborem alienis fruantur sudoribus. Vnde Maronis illud:

> — En queis conseuimus agros?

Aristophanes in Equitibus: τὸ ἀλλότριον ἀμῶν θέρος. id est: Alienam metens messem. Dictum est in Cleonem: qui in rem paratam, multisque laboribus à Demosthene prius labefactam veniens, Pylo capta, gloriam omnem victoriæ in se transtulit, Demostheni præter inuidiam nihil relictum. Cui confine est illud Homeri ex Odysseæ libro primo:

> — Ἐπεὶ ἀλλότριον βίοτον νήποινον ἔδουσιν.
> Id est:
> Quandoquidem impune victum comedunt alienum.

Eandem sententiam Aristophanes in eadem fabula sic extulit:

> Ἐγὼ δὲ περιπατῶν γ' ἀπ' ἐργαστηρίου
> Ἑψοντος ἑτέρου τὴν χύτραν ὑφειλόμην.
> Id est:
> Ego obambulans ab officina longius,
> Alio coquente, ollam paratam sustuli.

Non est meum negocium, multum valeat.

> Οὐκ ἔστ' ἐμὸν τὸ πρᾶγμα, πολλὰ χαιρέτω.
> Id est:
> Multum valeat, haud est meum negocium.

Quoties negabimus nos laborare de re quæ nihil ad nos pertineat. Refertur à Diogeniano. Non dissimile illi:

> Ædibus in nostris quæ praua aut recta gerantur.

Item illud quod est apud Aristophanem in Equitibus, τὸ ἀλλότριον ἀμῶν θέρος, id est, Alienam metens messem, quidam ad eandem accommodant sententiam: etiamsi Comicus sentit de eo, qui alienis fruitur laboribus. Propius huc pertinet quod scribit Pindarus in Nemeis hymno 1. τὸ γὰρ οἰκεῖον πιέζει πάνθ' ὁμῶς. εὐθὺς δ' ἀπήμων κραδία κήδευς ἀμφ' ἀλλότριον. id est: Quod enim proprium est, premit vnumquenque pariter: cæterum protinus cor noxa vacat circa dolorem alienum.

Innocuus alium aspiciam, meum habentem malum.

> Ἐξαντὴς κλύουσα τὰ μὲν κακὰ ἄλλον ἔχοντα.
> Id est:
> Indemnis spectabo alium mala nostra ferentem.

hoc est: ex aliorum malis ipse rebus meis consulam. ἐξαντὴς autem dixit, quasi ἔξω τῆς ἄτης: id est, extra noxam situs, & illæsus. Simillimum illi Plautino:

> Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit.

Coctum ab alio edere.

Ἑψοντος ἑτέρου τὴν χύτραν ὑφειλόμην, Alio coquente ollam paratam abstuli. Hom. Arist. De adipiscente parta alieno labore.

COGNATI. — *De alieno liberalis.*

Idem epist. 16. Non est quod mireris animum meum, adhuc de alieno liberalis sum. Celebratum Senecæ dictum, de se satis planū. Huic non dissimile est hoc Gregorii Theologi lib. 1. Sentent. τοῖς περιττοῖς δωρέα, id est: Pius esto de superfluis. Idē Seneca de clementia lib. 1. c. 20. Non est magni animi, qui de alieno liberalis est: sed ille qui, quod alteri donat, sibi detrahit. Præpostera enim liberalitas, quæ aufert aliis, quod aliis largiatur, non est magno animo digna. Primum Senecæ locum citat Erasmus noster in Chiliadibus. Pro eodem Apuleius lib. 7. Metamorphos. dixit, Ludere de alieno corio. Qui enim alieno dispendio benefici videri volunt, in eadem sunt iniustitia, ac si in rem suam, alienam conuertant. Vide Cic. Offic. lib. 1. contra idem lib. 3. epist. Cum & natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior.

Alieno disce periclo.

In vulgus sæpe spargitur & hoc, de quo alias nobis dictum est. Eo enim admonemur, vt ex aliorum erratis cautiores & prudentiores reddamur. Ex alienis autem erratis sapiens colligit quid sibi sit cauendum, atque in melius instituit vitam suam: &,

> Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Quæ sententia à variis authoribus varie exprimitur. Mimus Publianus:

> Bonum est fugienda aspicere alieno in malo.
> Idem:
> Ex vitio alterius, sapiens emendat suum.

Vbi Erasmus noster: Quid tibi sit fugiendum, id discas non tuo malo, sed ex aliorum malis exemplum sumito. Terentius in Heautontimor.

> Ex aliis periculum facito, tibi quod ex vsu fiet.
> Item Plautus:
> Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit.
> Tibullus lib. 3. eclog. 8.
> Vos ego nunc moneo, felix quicunque, dolore
> Alterius disces posse carere tuo.
> Hospitalius de pace:
> Namque malum hoc domibus si nondum arrepere vestris
> Sensistis, moueant aliena pericula saltem.
> Idem de Metensi propug.
> Disce modum seruare, alieno disce periclo,
> Disce cupidinibus certos præscribere fines.

Idem in Francisc. Franciæ Delphini, & Mariæ Scotorum reginæ nuptias, his versibus eo respicit:

Hic

—Hic nostras veterum malus error auorum
Erudiit mentes, & cenere fecit acutum
Vos inimicitias, odia aut priuata secuti,
Non potuistis idem perpendere, quid sit honestum,
Et quid damnosum, aut communiter vtile nobis.

Galli: Belle doctriue me ten lui, qui se chastie par autrui. Demosth. in 14. procem. Reliqui omnes homines, inquit, aliorum exemplis vsi, cauti magis ipsi fiunt: vos autem, ne auditis quidem aliorum infortuniis, metuere potestis.

ERASMI AMICITIA.

Amicitia stabilium, felicitas temperantium.

Aristoteles libro Moralium Eudemiorum 7, sententiam hanc velut è medio sumptam refert, Amicitiam esse stabilium, & felicitatem eorum qui sua sorte contenti sunt. ὀρθῶς λέγεται, ὅτι ἡ φιλία τῶν βεβαίων, ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τῶν αὐταρκῶν, Amicitia virtute, non pecuniis aut forma concilianda est, Etenim si rebus caducis concilietur, caduca fit & ipsa necesse est. Nihil autem in rebus humanis stabile, præter vnam virtutem, quæ sola fortunæ ludibrijs obnoxia non est. Deinde felicitas hominis non est in facultatibus sita, quæ cupiditatem animi non explent, sed irritant: verũ in hoc, vt suam quisque fortunam boni consulat. Aristoteles libro Rhetoricorum 2. pro exemplo sententiæ simplicis ac dilucidæ, si quis inspiciat, ponit hunc versiculum:

Οὐδεὶς ἐραστὴς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.

Id est:

Haud quisquam amator est, ni amarit iugiter.

Huic astipulatur illud Senecæ: Amicitia quæ desinere potuit, nunquam vera fuit.

Ama tanquam osurus, oderis tanquam amaturus.

Δεῖ φιλεῖν ὥσπερ μισήσοντα, μισεῖν δὲ ὥσπερ φιλήσοντα: id est, Sic amandum tanquam sis osurus, sic oportet odisse tanquam sis amaturus. Hanc Biantis sententiam Aristoteles in libris Rhetoricorũ satis indicat in prouerbium abijsse, cum ita scribit: ὅτι οὐ δεῖ, ὥσπερ φασί, φιλεῖν ὡς μισήσοντα, ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν ὡς φιλήσοντα. id est: Nõ est amandum quasi sis osurus, quemadmodum aiunt, sed ita exercendum odium, tanquam sis aliquando amaturus. Ac paulo inferius: δεῖ φιλεῖν, οὐχ ὥσπερ φασίν, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα. id est: Oportet amare non quemadmodum aiunt, sed tanquam semper amaturum Commonstrat enim illic philosophus, quo pacto refellendæ corrigendæque sint sententiæ vulgo receptæ, atque inculcatæ. M. Tullius in sermone De amicitia, scribit Scipioni vsque adeo non placuisse dictum hoc Biantis nomine celebratum, vt negaret vllam vocem inimiciorem amicitiæ reperiri potuisse, quam eius qui dixisset, ita amare oportere, vt si aliquando esset osurus: nec vero se adduci posse, vt hoc quemadmodum putaretur, à Biante dictum esse crederet, qui sapiens habitus esset vnus è septem: sed impuri cuiusdam, aut ambitiosi, aut omnia ad suam potentiam reuocantis esse sententiam. Quonam enim modo, inquit, quisquam amicus eius esse poterit, cuius se putabit inimicum esse posse? quin etiam necesse erit cupere & optare, vt quam sæpissimè peccet amicus, quo plures det sibi tanquã ansas ad reprehendendum. Rursum autem recte factis, commodisque amicorum necesse erit angi, dolere, inuidere. Quare hoc quidem præceptum, cuiuscunque est, ad tollendam amicitiam valet. illud potius præcipiendum fuit, vt eam diligentiam adhiberemus in amicitijs parandis, vt ne quando amare inciperemus eum quem aliquando odisse possemus. Hactenus Cicero. Refertur ab eodem Aristotele paulo superius, ac repetitur libro Moralium Eudemiorum 7. hic senarius:

Οὐδεὶς ἐραστής, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ   Id est:

Non est amicus hic, qui amare desinit.

Qui emolumenti causa amat, potitus eo quod concupiscebat, amare desijt. At bonorum amicitia quoniã virtute nititur, immortalis est. Extat autem hic versus apud Euripidem in Troadibus. Diogenes Laertius mutilũ adagium refert: ἔφασκε φιλεῖν ὡς μισήσοντας, τοὺς γὰρ πλείστους εἶναι κακούς. id est: Iubebat amare tanquã osuros, plurimos enim esse malos. Huc adscribendus Mimus ille Publianus, qui est apud Aulum Gellium:

Ita amicum habeas, posse vt fieri inimicum putes.

Et alius eiusdem, vt opinor: sed Senecæ titulo:

Ita crede amico, ne sit inimico locus.

Sophocles item in Aiace mastigophoro:

Ἐγὼ δ' ἐπίσταμαι γὰρ ἀρτίως, ὅτι
Ὅτ' ἐχθρὸς ἡμῖν ἐς τόσον, δ' ἐχθαρτέος,
Ὡς καὶ φιλήσων αὖθις. ἔς τε τὸν φίλον
Τοσαῦθ' ὑπουργῶν ὠφελεῖν βουλήσομαι
Ὡς αἰὲν οὐ μενοῦντα. τοῖς πολλοῖσι γὰρ
Βροτῶν ἄπιστος ἐσθ' ἑταιρείας λιμήν.

Id est:

At ipse didici nuper, vt si quando sim
Inimicus illi, hunc oderim hactenus, velut
Aliquando amicum habiturus: erga amicum item
Officia sic exerceam, vt qui non siet
Semper futurus amicus. etenim plurimis
Sodalitatis portus est tutus parum.

Mores amici noueris, non oderis.

Porphyrion in Horatium, hunc versum prouerbialem admonet fuisse:

Mores amici noueris, non oderis.

Eum nos inter Græcas sententias repertũ restituimus. Est enim huiusmodi:

Φίλου τρόπους γίνωσκε, μισήσῃς δὲ μή.

Admonet, in amicorum moribus quædam vitia dissimulanda, sic vt intelligantur quidem, sed tamen tolerentur: ne seuerior & oculatior in obseruandis amici malis, subuertas amicitiam. Atque id præcepti locum habebit in leuioribus morbis, non in his quæ ad famam, aut ingens periculum pertinent amicorum. Non nosse amici vitia, est hominis parum diligentis quos diligat: odisse, parũ ciuilis. Noscenda sunt, vt aut corrigas, ant certe minuas: at non sic, vt ob ea videaris amicum odisse. Siquidem nulli futurus est amicus, qui nihil vitiorum in amico ferre possit.

Nouos parans amicos, ne obliuiscere veterum.

Νέους φίλους ποιῶν, λῷστε, τῶν παλαιῶν μὴ ἐπιλανθάνου: id est, Nouos parans amicos, optime, veterum ne oliuiscere. Torqueri potest & ad mutua studia, ad quæ conuenit nonnunquam respicere, etiam posteaquam diuersæ te addixeris disciplinæ. Veluti si moneas, qui se ad iuris studium contulerit, vt obiter recurrat ad bonas literas. Vsurpatur ab Hermolao Barbaro in epistola quadam ad Picum Mirandulanum.

Non potes Thetidem simul & Galateam amare.

Οὐ δύνασαι Θέτιδός τε καὶ Γαλατείας ἐρᾶν: id est, Non potes simul & Thetidem & Galateam amare. id est, non potes idem diuersa sequi, velut literas & pecuniam, voluptatem & gloriam, mundum & Christum. Nam Galateæ fluuio male conuenit cum marinis fluctibus. Declarat hoc Luciani dialogus inter Galateam ac Doridem. Suspicor & hoc è vulgi fæce haustum.

Vnus Deus, & plures amici.

Εἷς θεός, καὶ πολλοί: id est, Vnus Deus, & plures amici. Prouerbium admonet, quam plurimos esse parandos amicos: quod hi secundum Deum plurimum opitulari possint. Quanquam Hesiodo non probatur πολυφιλία, neque rursum ἀξενία. Opinor & hoc à vulgo mutuo sumptum, non ex autoribus.

Mus non vni fidit antro.

Nihil est hodie decantatius apud vulgus, quam eum murem esse miserum, cui non est nisi vnus cauus. Idem Plautus expressit in Truculento:

Sed tamen cogitato mus pusillus quam sit sapiens bestia,
Ætatem qui vni cubili nunquam committit suam.
Quia si obsideatur vnum, aliunde præsidium gerit.

Locus erit adagio, si quem admonebimus, vt sibi plures amicos paret, aut vna cum opibus studeat philosophiæ, vt si fortuna quod suum est eripiat, in literis sit præsidium.

Neque nulli sis amicus, neque multis.

Carmen illud Hesiodi, sicut & alia pleraque, cessit in prouerbium:

Μηδὲ πολύξεινον, μηδ' ἄξεινον, καλέεσθαι.   id est:

Nec multis, ac nec nulli dicaris amicus.

Aristoteles libro Moralium 9. tanquam prouerbio iactatum citat, ac dictum probare videtur, propterea quod prorsus citra vllius amici consuetudinem viuere, ferinum atque iniucundum esse videatur. Rursum nec vehementer amare possumus simul multos, nec pluribus morem gerere. Quin & Lucianus in Toxaride narrat, apud Scythas πολυφιλίαν id est complurium amicitiam, non aliter infamem fuisse quam apud alias gentes vnius mulieris cum pluribus viris consuetudinem. Quanquam diuersa sentit M. Tullius in libro De amicitia, & Plutarchus in commentario περὶ πολυφιλίας.

Ne cuiuis dextram inieceris.

Μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιάν: id est, Ne cuiuis porrigas dextram, hoc est: Ne temere quemlibet in familiaritarem admittas, sed deligas quem diligas. Idem citatur atque exponitur à Plutarcho, ἐν τῷ περὶ τῆς πολυφιλίας. Conuenit cum illo Solonis apophthegmate quod ex Apollodoro refert Diogenes Laertius: φίλους μὴ ταχὺ κτῶ. οὓς δ' ἂν κτήσῃ, μὴ ἀποδοκίμαζε. id est: Amicos ne cito pares: quos autem paraueris, ne reijce.

De manu in manum.

Vt non arbitror idem esse cum superiori, ita non vsque quaque dissimile est, quod scribit Cicero lib. Epist. famil. 7. Totum denique hominem tibi trado de manu, vt aiunt, in manum tuam istam, & victoria & fide præstantem. Traduntur enim & qui commendantur. Terentius: Hanc in manum dat. Item Horatius:

— Vti tibi se laudare ac tradere coner.

Item:

Hunc hominem velles se tradere.—

Ex sinu illius.

Quos ex intima familiaritate volumus intelligi, hos è sinu illius aut illius esse dicimus. M. Tullius actione in Verrem 3. Verres simul ac tetigit prouinciam, statim Messanam literas dedit, Dionem euocauit, calumniatores ex sinu suo apposuit, qui illam hæreditatem Veneri Erycinæ commissam esse dicerent. Idem actione 4. Satis ne nobis magnam pecuniam Venerius homo, qui è Chelidonis sinu in prouinciam profectus esset, Veneris nomine quæsisse videtur. Idem in Catilinam inuectiua 2. Postremum autem genus est non solum numero, verum etiam genere ipso atque vita, quod proprium est Catilinæ de eius electu, imò vero, de complexu eius ac sinu. Plutarchus in vita Catonis Vticensis simili forma dixit, γαβίνιον παῦλον ἐκ τῶν Πομπηΐε κόλπων ἄνθρωπον: id est, Gabinium Paulum ex Pompeij sinu hominem. Qui locus nobis alias citatus est in prouerbio, In sinu gaudere: sed sensu nonnihil diuerso. De grege illo nobis ante dictum est. M. Tullius aliquoties gregales appellat, eiusdem sodalitij congerrones.

Χρήσει ἢ κτήσει.

Qui se totum alicuius haberi volebat, dicebat, χρήσει καὶ κτήσει tuus sum: hoc est, Et vsufructu & proprietate. Si quidem in possessionibus sæpenumero fit, vt penes alium sit dominium, penes alium vsusfructus. M. Tullio Curius libro 8. Si vales, bene est: sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici nostri. Ergo fructus est tuus, mancipium illius. Sentit Curius se sic esse addictum Attico, vt tamen bene velit Ciceroni. Id M. Tullius velut exponens, ita respondet: Et nisi haberem studiorum meorum socium Atticum nostrum, cuius quando te proprium esse scribis mancipio & nexu, meum autem vsu & fructu, contentus isto sum: id enim cuiusque est proprium, quo quisque fruitur atque vtitur. M. Tullius ludens cum Iureconsulto, ostendit proprietatem bifariam constare, mancipio & nexu. Nec hoc ius desiderat, modo liceat vti frui: propterea quod quandiu manet ius vtendi fruendi, perinde est ac si res sit propria.

Ipsis & Chijs.

Αὐτοῖς ἢ χίοις. Non obscurum est has voces ex solenni more vulgo iactatas, quoties aliquis sibi bona precabatur & amicis, sic enim precatur apud Aristophanem Auis

Διδόναι νεφελοκοκκυγιεῦσιν
Υγίειαν ἢ σωτηρίαν
Αὐτοῖσι ἢ χίοισι.

Id est:

Vt detis Nephelococcygiensibus,
Bonam valetudinem & incolumitatem,
Ipsis & Chiis.

Interpres ostendit, hunc sermonis colorem ductum ex publica Atheniensium consuetudine, qui in solennibus comprecationibus ac sacrificiis bona à diis precantes reipub. addebant καὶ χίοισι. Atque huius historiæ testem citat Theopompum in 12. lib. rerum Philippic. opinor quod è Chio nonnullam haberent Athenienses commoditatem. Qui sibi vni bene precatur, nulla facta mentione amicorum aut bene meritorum, facete succinetur, καὶ χίοισι.

Amicorum communia omnia.

Τὰ τῶν φίλων κοινά. id est, Amicorum communia sunt omnia. Non est aliud hoc prouerbio, neque salubrius, neque celebratius. Quod quidem si tam esset fixum in hominum animis, quam nulli non est in ore, profecto maxima malorum parte vita nostra leuaretur. Ex hoc prouerbio Socrates colligebat omnia bonorum esse virorum non secus quam deorum. Deorum, inquit, sunt omnia. Boni viri deorum sunt amici, & amicorum inter se communia sunt omnia. Bonorum igitur virorum sunt omnia. Refertur apud Euripidem in Oreste:

Κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων.
Id est:
Inter enim amicos cuncta sunt communia.
Idem in Phœnissis:
Κοινὰ γὰρ φίλων ἄχη.
Id est:
Communis omnis est amicorum dolor.
Idem in Andromacha:
Φίλων γὰρ οὐδὲν ἴδιον. οἵτινες φίλοι
Ορθῶς πεφύκασ', ἀλλὰ κοινὰ χρήματα.
Id est:
Nam vere amicis proprium prorsus nihil:
Sed inter ipsos cuncta sunt communia.

Terent. in Adelphis: Nam vetus quidem hoc verbum, amicorum inter se communia esse omnia. Testantur & apud Menandrum fuisse in eadem fabula. M. Tullius lib. Offic. 1. Vt in Græcorum, inquit, prouerbio est. amicorum esse omnia communia. Citatur & ab Aristotel. lib. Moralium 8. & à Platone de legib. 5. Quo loco conatur demonstrare, felicissimum reipub. statum rerum omnium communitate constare: πρώτη μὲν τοίνυν πόλις τε ἐστὶ ἢ πολιτεία ἢ νόμοι ἄριστοι, ὅπου τὸ πάλαι λεγόμενον αὖ γίγνηται κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ὅτι μάλιστα. λέγεται δὲ, ὡς ὄντως ἐστὶ κοινὰ τὰ φίλων. id est: Prima quidē igitur ciuitas est & reip. status, ac leges optimæ, vbi quod iam olim dicitur, per omnem ciuitatē quam maxime fieri potest, obseruabitur. Dictum est autem vere, res amicorum communes esse. Idem ait, felicem ac beatam fore ciuitatem, in qua non audirentur hæc verba: Meum & non meum. Sed dictu mirum, quam non placeat, imò quam lapidetur à Christianis, Platonis illa communitas: cum nihil vnquam ab ethnico philosopho dictum sit magis ex Christi sententia. Aristoteles lib. Politic 2. temperat Platonis sententiam, volens possessionem ac proprietatem esse penes certos: cæterū ob vsum, virtutem & societatem ciuilem, omnia communia iuxta prouerbium. Martialis lib. 2, iocatur in quendam Candidum, cui semper in ore fuerit hoc adagium, alioqui nihil impertiret amicis:

Candide κοινὰ φίλων, sunt hæc tua Candide πάντα,
Quæ tu magniloquus, nocte dieque sonas.
Atque ita concludit epigramma:
Das nihil, & dicis Candide, κοινὰ φίλων.

Eleganter Theophrastus apud Plutarchum in commentariolo, cui titulus περὶ φιλαδελφίας, εἰ κοινὰ τὰ φίλων, δεῖ μάλιστα δεῖ κοινοὺς τῶν φίλων εἶναι τοὺς φίλους. id est: Si res amicorum communes, maxime conuenit vt amicorum item amici sint communes. M. Tull. lib. de leg. 1. videtur hoc adagium Pythagoræ tribuere cum ait: Vnde enim illa Pythagorica vox, τὰ φίλων κοινὰ, ἢ φιλίαν ἰσότητα. id est: Res amicorum cōmunes & amicitiam æqualitatem. Præterea Timæus apud Diogenem Laertium tradit, hoc dictum primum à Pythagora profectum fuisse. A. Gellius Noct. Attic. lib. 1. cap. 9. testatur, Pythagoram non solum huius sententiæ parentē fuisse, verumetiam huiusmodi quandam vitæ ac facultatum communionem induxisse, qualem Christus inter omneis Christianos esse vult. Nam quicunque ab illo in cohortem illam disciplinarum recepti fuissent, quod quisque pecuniæ familiæque habebant, in medium dabant: quod re atque verbo Romano appellatur κοινόβιον, id est, cœnobium; nimirum a vitæ fortunarumque societate.

Amicitia æqualitas. Amicus alter ipse.

Hæc quoque ad Pythagoram autorem referunt, quod eandem complectuntur sententiam, τὴν φιλίαν ἰσότητα εἶναι, ἢ μίαν ψυχὴν, τὸν φίλον ἕτερον αὐτόν, id est: Amicitiam æqualitatem esse, & eandē animam, & amicum alterum ipsum. Neque enim quicquam non commune, vbi fortunarum æqualitas: neque dissensio, vbi idem animus; neque diuortium, vbi coagmentatio duorum in vnum. Aristoteles magnorum Moralium lib. 2. ὅταν ἐκλόμεθα σφόδρα φίλον εἰπεῖν, μία φαμὲν ψυχὴ ἡ ἐμὴ καὶ ἡ τούτου. id est: Quoties volumus vehementer amicum dicere, vna inquimus anima mea & huius. Idem eodem libr. ἐστὶ γὰρ, ὡς φαμὲν, ὁ φίλος ἕτερος ἐγώ. id est: Est enim, vt dicere solemus, amicus alter ego. Plato lib. de Legib. 6. citat tanquam vetus dictum, & ceu prouerbio iactatum: παλαιὸς γὰρ ὁ λόγος ἀληθὴς ὤν, ὡς ἰσότης φιλότητα ἀπεργάζεται. μάλα μὲν ὀρθῶς εἴρηται, ἢ ἐμμελῶς. id est: Nam vetus illud verbū, & vere & eleganter dictum est æqualitatem amicitiæ auctorem esse. Neq; tamen id sentit Plato, iuuenib. ac senibus, doctis atque indoctis, stultis ac sapientib. robustis ac debilib. omnia æqualia exhibenda esse, sed cuiq; pro sua dignitate distribui oportere. Alioqui, quemadmodum ait ibidem Plato, τοῖς ἀνίσοις τὰ ἴσα ἄνισα γίγνοιτ' ἄν: id est, inæqualibus æqualia erunt inæqualia. Et vt summum ius in summā iniuriam vertitur, ita summa æqualitas summa fit inæqualitas. Quemadmodum festiuiter dixit Plinius, æqualitate in ferendis sententijs nihil inueniri posse inæqualius. Quanquam hoc quoq; quidam ex Homero sumptum existimant, apud quem est illud aliquoties, ἴσον ἐμῇ κεφαλῇ: id est, Æque atque meum ipsius caput. Nec ab hoc dissidet Hebræorum lex, iubens vt proximum perinde vt nosmetipsos diligamus. Atque hæc omnia Aristoteles lib. Moralium 9. prouerbij titulo citat.

Vultu sæpe læditur pietas.

M. Tullius in oratione pro Roscio, obiter citat sententiam à sapientibus iactatam: Etenim, inquit, si id quod præclare à sapientibus dicitur, vultu sæpe læditur pietas: quod supplicium satis acre reperietur in eum qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipsum, si res postularit, iura diuina atque humana cogebant. Prouerbium admonet, pietatem erga parentes adeo religiose colendam, vt non solum nō offendamus eos verbis aut factis impiis, sed ne vultu quidem atrociore aut contumaciore. Habent enim oculi frons & ipse vultus suum sermonem. Euangelium altius repetit, nimirū ab ipso fonte cordis, in quo concipitur ira. Ea erumpit in vocem indignationis, sed incertam; proximus gradus est manifestum conuiuium: tertius homicidium.

Sal & mensa.

Apud priscos hospitii ius fuisse sanctissimum, alias nobis est dictum. Id contrahebatur salis & mensæ consortio. quemadmodum apud Germanos acceptus à propinante cyathus, adimit omne ius agendi iniuriarum. Æschines. De perperam obita legatione: τοὺς γὰρ τῆς πόλεως ἅλας καὶ τὴν δημοσίαν τράπεζαν περὶ πλείστου δεῖν φησι ποιεῖσθαι. id est: Etenim ciuitatis salem, publicamque mensam, ait se plurimi facere. Non exciderat hoc prouerbium antea commemoratum, verum hoc exemplum hospitii publici religionem nobis commendat: eoque commemorandum putaui. Manent huius hospitalitatis publicæ vestigia in hunc vsque diem apud Germanos.

Philo-

Philotesius crater.

Κρατὴρ φιλοτήσιος dicitur, quo in conuiuiis conciliantur amicitiæ: qui mos etiamnum durat apud Germanos, quibus turpissimũ est, post acceptum Philothesium poculum, veterum offensarum quamuis capitalium meminisse, ne iudices quidem admitterent actionem iniuriarum. Plutarchus in commentario De fortuna Alexandri, qui barbaros armis, Græcos ciuilibus institutis conabatur ad humaniorem ac sanctiorem vitæ rationem adducere: ὥσπερ, inquit, ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ μίξας τοὺς βίους, καὶ τὰ ἤθη, καὶ τοὺς γάμους καὶ διαίτας: id est. Velut in philotesio poculo miscens vitas, mores, cõiugia, ac viuendi rationes Apud Plautũ in Pseudolo, seruus ebrius diis proximum putat, manu candida cantharum dulciferum propinare mitissimam amicitiam. Hesychius indicat, hanc φιλοτησίαν solere adhiberi post cœnam, quum in signum amicitiæ ex eodem poculo de eodem vino bibunt omnes. Qui mos apud nos nondum exoleuit, sed rarior est ob metum nouæ lepræ, qua plerique laborant. Asconius Pedianus in actionem aduersus Verrem tertiam, putat hoc esse, quod M. Tullius criminatur Verrem cum suis potasse more Græco Nam vulgus existimat, illos Græco more bibere: qui largius ac cyathis grandioribus bibunt. At ipse magis probat, vt intelligamus eos Græco more bibere, qui merum bibunt. Id autem solent facere Græci, vt quum in conuiuio libant, primum salutent deos, paululum è cyatho profundentes, dein amicos suos: totiesque bibunt merum, quoties deos aut charos suos nominatim vocant. Ita ferme Pedianus. Quidam putant hunc craterem etiam ἀγαθοῦ δαίμονος appellari.

Amico amicus.

Quod est apud Terent. in Phorm. Solus est homo amico amicus: Donatus indicat esse parœmiam, atque ita legi apud Apollodorum, cuius vtique Phormio Græca est: μόνος ἐπίσταται φιλεῖν τοὺς φίλους. id est: Solus nouit diligere amicos. Aristoph. apud Athenæum:

> — ἀλλ' οὐδὲν μέλει
> Τῶν σκωμμάτων μοι. τὸ φίλον ὢν φίλος
> Ἔργοισι χρηστὸς, οὐ λόγοις ἐφωνημένον.
>
> Id est:
>
> — At nil moror dicteria,
> Amico amicus cum sim factis, neque
> Verbis modo prodesse propositum mihi,
> Sed re simul factisque. - -

Ipsa figura prouerbium præ se fert, quemadmodum initio demonstrauimus. Quadrabit in eos qui nullum officium refugiunt, modo gratum faciant amicis. Huic affine videtur illud Euripidis in Medea:

> Βαρεῖαν ἐχθροῖς καὶ φίλοισιν εὐμενῆ. id est:
> Beneuolam amicis, rursus asperam hostibus.

Theocritus in Aita:

> Ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ, ἦρα τότ' ἦσαν
> Χρύσειοι πάλαι ἄνδρες, ὅτ' ἀντεφίλησ' ὁ φιληθείς.
>
> Id est:
>
> Par amor ambobus, mortales aurei olim
> Viuebant, tum cum redamabat amatus amantem.

Aristoteles apud Laertium crebro solitus est dicere, ὦ φίλοι, φίλος οὐδείς: significans veram amicitiam interisse inter mortales.

Amicus magis necessarius, quam ignis & aqua.

Ἀναγκαιότερος πυρὸς καὶ ὕδατος ὁ φίλος: id est, Amicus magis necessarius quam ignis & aqua. Hyperbole prouerbialis, admonens neminem esse tam diuitem aut potentem, quin opus habeat amicorum officiis. Quemadmodum enim citra ignem & aquam non constat hominum vita, ita nec sine consuetudine atque opera familiarium: quos ob id ipsum Latini necessarios vocant, vt amicitiã necessitudinem. Innuit adagium, duo quædam maxima commoda colligi ex amicitia: voluptatem, & vsum. Nihil enim est neque iucundius igni, neque vtilius aqua. Quamobrem scripsit Horatius:

> Nil ego contulerim iucundo sanus amico.

Item Euripides apud Plutarchum:

> Εἰς ὄμματ' εὔνου φωτὸς ἐμβλέψαι γλυκύ.
>
> Id est:
>
> Dulce est tueri hominis amici lumina.

Recensetur adagium a Plutarcho, commentario quem inscripsit, Quo pacto sit dignoscendus assentator ab amico: καθ' ὁ δὴ καὶ λέγεται, πυρὸς καὶ ὕδατος ὁ φίλος ἀναγκαιότερος. id est: Quapropter dicitur etiam, amicum igni quoque & aqua magis necessarium esse. Extat & apud Aristotelem in Moralibus, & apud Ciceronem in Lælio. Hodieque vulgus indoctum habet in ore, quod est verissimum: Tolerabilius viui sine pecuniis, quam sine amicis.

Naæra & Charmione.

Νάαιρα καὶ Χαρμιόνη: id est, Naæra & Charmione. De fidis amicis dici solitum scripsit Zenodotus, quique non dubitarent, vel mortis esse comites amicis Erat autem hoc amicitiæ genus laudatum apud Ægyptios, quod appellabant συναποθανουμένων, id est, commorientium. Quibus hoc necessitudinis genus placebat, ii hac lege copulabantur, vt si alteri fatale quippiam accidisset, alter vltro mortis socium sese adiungeret. Hoc fœdere cohæserant Antonius & Cleopatra. Significat & Horat. lib. 2. Od. 11. simile quiddam erga Mecœnatem:

> —— Ille dies vtramque
> Ducet ruinam. non ego perfidum
> Dixi sacramentum. ibimus, ibimus
> Vtcunque præcedes, supremum
> Carpere iter comites parati.
>
> Rursum alio loco:
>
> Quid nos? quibus te vita sit superstite
> Iucunda: si contra, grauis. ——

Sed vt redeam ad prouerbium, Naæra & Charmione, duæ erant Cleopatræ reginæ pedissequæ, quæ spontaneam Cleopatræ mortem sunt imitatæ: ac semiuiuæ repertæ sunt, dominæ iam mortuæ coronam capite delapsam reponentes. Est quidem historia memoratu cum primis digna, nec iniucunda cognitu: verum eam si quis forte requiret, petat licebit ex Plutarcho in vita M. Antonii. Ego nec adagium hoc fueram adscripturus, ni veritus essem, ne, quoniam extat in Zenodoti collectaneis semel atque iterum excusis publicatisque, parum eruditus aliquis calumniaretur à me præteritum. Nam mihi, si modo non fallit nasus, subolet hoc prouerbium haud esse profectum ab antiquitate, sed in Zenodoti natum officina.

Salem & fabam.

Ἅλα καὶ κύαμον: id est, Salem & fabam. subaudiendum, proposuerunt, aut si quod aliud ad sententiam magis appositum verbum. Diogenianus admonet, dici solitum de his qui fingerent se scire quidpiam, quod nescirent: atque hinc esse natum prouerbium, quod olim mos fuerit, vt diuini salem & fabam proponerent. Quod quoniam dubitabam diuersumne esset ab illo, quod in prima retulimus Chiliade, annon, hic repetendum duxi. Nam hoc modo citatum inuenio in vetustis Græcorum exemplaribus.

Intempestiua beneuolentia nihil a simultate differt.

Senarius est Græcis prouerbii vice celebratus:

> Ἄκαιρος εὔνοι' οὐδὲν ἔχθρας διαφέρει.
>
> Id est:
>
> Par odio importuna beneuolentia.

Suidas in dictione ἄκαιρος, narrat hoc versu Hippolytum respondisse Phædræ nouercæ, dicenti se illius amore captam esse. Quadrabit in eos, qui dum officiosi student esse, non habita temporis ratione, nocent, aut molesti sunt sedulitate. Veluti qui non apto tempore obiurgant amicum: aut qui immodicis & intempestiuis laudibus cõciliant homini inuidiam: aut qui pecuniam suppeditant adolescenti, qua fiat deterior. Fertur & alter huic consimilis:

> Φίλος μὴ βλάπτων οὐδὲν ἐχθροῦ διαφέρει.
>
> Id est:
>
> Cum nocet amicus, nihil ab hoste discrepat.

Huc respexit Horatius in Epistolis

> Nil moror officium, quod me grauat. ——
>
> Rursum alibi:
>
> Sedulitas autem, quem stulte diligit, vrget.

Itidem Seneca libro De beneficiis 2. Sæpe, inquit, nihil interest inter amicorum munera, & hostium vota. Quicquid illi accidere optant, in id horum tempestiua indulgentia impellit atque instruit. Quid autem turpius, quam quod euenit frequentissime, vt nihil intersit inter odium & beneficium? In his Senecæ verbis, pro vota, quod nos ex vetustis exemplaribus reposuimus, vulgati codices habebant acta. Id admonendum erat, ne quis ignarus vt mendum tollat, quod in multis antehac vsuuenit. Huc pertinet illud Ennianum, optimo iure laudatum à Cicerone libr. 2. De officiis: Benefacta male locata, male facta arbitror. Prouerbio accedet nonnihil gratiæ, si paulo longius deflectatur: veluti si dicas, Nullos æque nocere bonis literis, atque hos qui sedulo quidem, at parum feliciter tractant eas. aut, Neminem magis officere famæ, quam ineptum præconem. aut, Secundam fortunam nocentiorem esse aduersa.

Non sunt amici, amici qui degunt procul.

> Τηλοῦ φίλοι ναίοντες οὐκ εἰσὶν φίλοι.
>
> Id est:
>
> Haud est amicus absit si procul.

Hanc parœmiam recenset Athenæus libr. Dipnosop. 4. eamque omnium μισανθρωποτάτην, id est, inhumanissimam vocat: videlicet quod absentium amicorum memoriam obliterare videatur. Est omnino ex amicis, qui adsunt, vberior amicitiæ fructus, propter officia mutua, consuetudinemque quotidianam. Præterea vulgo fit, vt simulatque è conspectu necessariorum seiuncti sumus, nescio quomodo obrepat obliuio quædam familiarium: vt id iam omnibus in ore sit, Qui semotus sit ab oculis, eundem ab animo quoque semotum esse. Aristoteles libr Moralium Nicomachiorum 8. fatetur locorum seiunctionem non dirimere quidem amicitiam, sed tamen officia interrumpere. Et quoniam vulgus amicitias vtilitate probat, sublatis officiis velut alimonis amicitiæ, emoritur & amicitia. Proinde Hesiodus, vicinos potissimum ad conuiuium vocandos esse monet.

> —— Καλεῖν, inquiens, ὅς τις σέθεν ἐγγύθι ναίει.

Fatentur & Hebræorum prouerbia, potius esse, amicum habere vicinum, quam fratrem qui procul absit. Terentianus item Chremes in propinqua amicitiæ parte ponit vicinitatem. Nec abludit hinc Propertius lib. 3.

Quantum oculis, animo tam procul ibit amor.

Quanquam equidem non video, quamobrem Athenæo videatur adagium hoc vſque adeo ab humanitate alienum. Quandoquidem, vt opinor, non tam docet quid nobis faciendum ſit, quam admonet, quid vulgo factitetur. Quotum autem quemque reperias amicum tam certum, qui ſi abſis, non ſui diſſimilis eſſe incipiat? Proinde prouerbio hoc veluti Delphico gladio vtrolibet pacto vtaris licebit: vt intelligas, aut non eſſe fidendum amicis, qui longo locorum interuallo ſeiuncti ſunt: aut non eſſe colendos amicos longinque diſſitos, vnde non queas multum ſentire commoditatis, ſed hos potius quibus præſens præſentibus fruare.

Multas amicitias ſilentium diremit.

Πολλὰς φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσεν: id eſt, Multas amicitias ſilentium diremit. Admonet adagium, aſſiduo conuictu, ac frequentibus alloquiis neceſſitudines ali, intermiſſione & abſentia diſſolui. Meminit huius Ariſtoteles libro Moralium 8. ἐὰν δὲ χρόνιος ἡ ἀπουσία γένηται, καὶ τῆς φιλίας δοκεῖ ἡ ἀπουσία λήθην ποιεῖν· ὅθεν εἴρηται, πολλὰς δὴ φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσεν. id eſt: Quod ſi diuturna fuerit abſentia, videtur & neceſſitudinis obliuionem adferre: vnde dictum eſt illud, Multas amicitias ſilentium diremit. Verſus vt refertur in collectaneis, diminutus eſt vna ſyllaba. Ab Ariſtotele citatur integer Heroicus:

Plurimum amicitias ſoluere ſilentia ruptas.

Apud Athenæum lib. 5. citantur ex anonymo poeta verſus hi:

Οὐ χρὴ συμποσίοισι φίλους ἀπέχεσθ' ἑτάρους
Δηρὸν, ἀνάμνησις δὲ πέλει χαριεστάτη αὕτη.

Id eſt:

Non diu amicorum menſis decet abſtinuiſſe,
Quippe animi memoris res hæc renouatio bella eſt.

Figuratius, atque ob idipſum elegantius eſt illud Alphii fœneratoris dictum apud Columellam: Bona nomina nonnunquam mala fieri, ſi nunquam interpelles. Ille Nomina, Iureconſultorum more, debitores vocat: & interpellare, ſubinde creditum repoſcere. Vox autem Græca, ἀπροσηγορία, non ita commode reddi Latine poteſt: neque enim ſimpliciter ſignificat ſilentium, ſed illud ſilentium, cum quis non appellat ac ſalutat amicum.

Vbi amici, ibi opes.

Plautus in Truc. Verum eſt verbum quod memoratur: Vbi amici, ibidem opes. Citatur & à Fabio prouerbii vice, libr. Orat. inſtit. 5. Senſus eſt, potiores eſſe amicos quam pecuniam: & ad vitæ præſidium plus habere momenti amicos citra pecuniam, quam abſque amicis opes. Vnde & apud Scythas, autore Luciano, is habebatur ditiſſimus, qui certiſſimos & optimos amicos poſſideret. Verum ſi quis ad huius ſeculi mores reſpiciat, adagium inuertendum exiſtimabit: Vbi opes, ibi amici. Quandoquidem

Vulgus amicitias vtilitate probat: Et:
Illud amicitiæ quondam venerabile nomen
Proſtat, & in quæſtu pro meretrice ſedet.

Vſque ad aras amicus.

Μέχρι τοῦ βωμοῦ φίλος εἰμί: id eſt, Vſque ad aram ſum amicus. Tametſi non eſt huius inſtituti quælibet apophthegmata colligere, tamen hoc ita commode dictum, & ſpecie vſque adeo prouerbiali, præterea ſic à magnis celebratum autoribus, vt merito videatur in hunc ordinem cooptandum. Reſponſum eſt autem à Pericle: quem cum amicus quiſpiam rogaret, vt in cauſa quadã ſua gratia falſum deieraret: δεῖ μὲ ἔφη συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι βωμῶν. id eſt: Oportet me commodare amicis, ſed vſque ad aras. Ita refert Gellius. Commodius refert Plutarch. in libello περὶ δυσωπίας: μέχρι τοῦ βωμοῦ φίλος εἰμί. id eſt: Vſque ad aram ſum amicus. Admonet prouerbium, nonnunquam, quo conſulamus amicorum commodis, eorumque voluntati morem geramus, fas videri paululum à recto deflectere: verum eatenus, ne propter hominem amicum numinis reuerentiam violemus. Olim iurantes aram manu contingebant. Porro quatenus & quouſque ſit ab honeſto deflectendum, amici cauſa, copioſe docteque diſputat Aulus Gell. lib. Noctium Atticarum 1. c. 3.

Amicorum eſt, admonere mutuum.

Sententia prouerbialis videtur, quam legimus Iliad. λ.

—— Ἀγαθὴ δὲ παραίφασίς ἐστιν ἑταίρου.

Id eſt:

—— Bonus eſt affatus amici Admonitoris.

Hanc licebit vſurpare, ſi quando dicemus amici munus eſſe, vt amicum, ſi quid erret, liberius admoneat.

Fidus amicus.

Fidus amicus non eſt poſthabendus germano. Homerus in eodem libro:

Εἴ πως τοῦ καὶ ἑταῖρος ἀνὴρ κεχαρισμένα εἰδὼς,
Ἐσθλὸς ἐπεὶ οὐ μέν τι κασιγνήτοιο χερείων.

Id eſt:

Si quis forſan amicus ſit, gratuſque bonuſque,
Quandoquidem is non inferior vel fratre putandus.

In ære meo eſt.

Quem nobis officiis obſtrictum ſignificamus, ita vt iam totus certoque noſter ſit, eum in ære noſtro dicimus eſſe. Nam antiquitus omnis pecunia ærea erat, auri vſu nondum reperto in feriendis numiſmatis. Memini legere apud Ciceronem libro Epiſtolarum familiarium 13. Et mehercle ſemper ſic in animo habui, te in ære meo eſſe, propter Lamiæ noſtri coniunctionem, & ſingularem neceſſitudinem. Item lib. 15. Marcum Fabium quod mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quæſtum. Multi enim anni ſunt, quum ille in ære meo eſt, & à me diligitur.

Ἀμφιθαλὴς ἔρως.

Ἀμφιθαλὴς ἔρως: id eſt, Vtrinque florens amor, olim dicebatur, quoties vterque pariter eſſet incolumis, ac mutuo reſponderet amore. Nam dimidiati dicimur, quoties amicus diſtrahitur, velut altera pars noſtri. Extat apud Ariſtophanem in Auibus, in calce fabulæ. Talem amorem in Eunucho optat Phædria: Vtinam eſſet mihi pars æqua amoris tecum. Congruit huic Pindaricum illud in Pythiis: φιλέων φιλέοντ', ἄγων ἄγοντα προφρόνως: id eſt: Amans amantem, & ducens ducentem libenter.

Abiit & taurus in ſyluam.

Ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν. id eſt: Abiit & taurus in ſyluam. Paſtorale prouerbium, allegoria ſubturpicula, ſignificans diuortium, ac neglectum veteris amicæ. Tametſi licebit in vſum verecundiorem trahere hoc modo, ſi per iocum accommodabitur ad eos, qui priſtinos amicos negligere videntur & à familiarium congerronumque grege deſueſcere. Aut in illos etiam, qui à ſolitis deſciſcunt ſtudiis, diuerſumque vitæ ſequuntur inſtitutum. Theocritus in Idyllio, cuius titulus eſt Theonycho, nominatim etiam prouerbii vice refert:

Αἶνός θην λέγεταί τις, ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν, id eſt:
Fertur & hoc olim, in ſyluam ſecedere taurum.

Queritur autem amans, ſe iam pridem ab amica relictum: plurimumque iam eſſe temporis oſtendit, quod Cyniſca, id eſt, Catella (nam id erat nomen puellæ) ſeſe Lyco quodam oblector, neq; omnino curet ad priſtinam redire conſuetudinem: non magis quam tauri, qui & ipſi nonnunquam à vaccarum armẽtis, ſecedunt, & aut reliquis aggregantur tauris, aut ſolitarii per nemora vagantur, nullo fœminarum deſiderio tacti. Eum ſeceſſum, eumque vaccarum neglectum, quaſique diuortium, paſtores peculiari verbo vocant ἀπημαγελεῖν: voce nimirum compoſita ἐκ τοῦ ἀπημεῖν, τὸ ἀπημάζειν, καὶ καταφρονεῖν, quod eſt deſpicere, negligereque ac pro nihilo ducere: & ἐκ τοῦ ἀγέλη, quod armentum ſonat. Ac tum ἀπημαγελεῖν dicuntur tauri, cum ſegregati à vaccarum commercio, adeo non curant illas, vt non modo coitum non appetant, ſed ne paſcuis quidem iiſdem vti velint. Hunc animantis morem, ſimulq; vocem ipſam ei tributam rei, demonſtrat Ariſtoteles lib. De natura animaliũ 6. his verbis: ὁ δὲ ταῦρος ὅταν ὥρα τῆς ὀχείας ᾖ, τότε γίνεται σύννομος, καὶ μάχεται τοῖς ἄλλοις, τὸν δὲ πρότερον χρόνον μετ' ἀλλήλων εἰσὶν, ὃ καλεῖται ἀπημαγελεῖν, πολλάκις γὰρ οἵ γε ἐν τῇ Ἠπείρῳ οὐ φαίνονται τριῶν μηνῶν. ὅλως δὲ τὰ ἄγρια πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα, οὐ συννέμονται ταῖς θηλείαις πρὸ τῆς ὥρας τοῦ ὀχεύειν. Ea verba nos appendemus magis quam annumerabimus, hoc modo: At taurus, cum tempus coitus adfuerit, tum demum incipit communibus cum vaccis paſcuis vti, cumque reliquis tauris dimicat. Nam ante id temporis inter ſeſe paſcuntur, quod quidam appellant ἀπημαγελεῖν. Sane qui ſunt in Epiro prouincia tauri, ſæpenumero trium menſium ſpacio non apparent. Porro fera animantia, aut omnia, aut certe pleraque, ante tempus cœundi non aggregantur ad communes cum fœminis paſcuas. Illud admonitu dignum mihi viſum eſt, in verſione Theodori Gazæ, pro Græca voce ἀπημαγελεῖν, quam Romana lingua nullo pacto reddere poteſt, ſcriptum eſſe, coarmentari. Idque verbi doctis etiam viris non parum caliginis offudit, ita vt deprauatum apud Ariſtotelem locũ exiſtiment, commutataque lectione, longe diuerſum ſenſum inducant, putentque Theodorum in transferendo non mediocriter hallucinatum. At ego tota re diligentius penſiculata, videre videor Ariſtotelicorum verborum ſententiam, citra vllius vocis commutationem ad amuſſim quadrare: videlicet taurum aggregari cum vaccis, & in iiſdem verſari paſcuis, appetente coitus tempore, eique non conuenire cum reliquis taurorum armentis, ſed bellum cum aliis gerere: reliquis autem temporibus tauros cum tauris ſocialiter iiſdem vti paſcuis; neque fœminarum conuictum ſequi, ſed inter ſeſe agere, quod idem accidat in feris ferme omnibus. Hanc autem taurorum cum tauris ſocietatem, neglectis vaccarum armentis, vocari ἀπημαγελεῖν. Quæſo quid hic ſcrupuli, cur Ariſtotelicam lectionem mutandam exiſtimemus: niſi ſi quid offendit mutatus numerus in ταῦρος & εἰσὶν, id quod Ariſtoteli, præſertim eo in opere, pene familiare deprehenditur. Dictionem autem illam coarmentari, non germanam, ſed ſuppoſititiam eſſe, dubium non eſt, & aut librariorum incuria, aut alicuius parum eruditi temeritate inductam. Suſpicor enim legendum, vel dearmentari vel abarmentari. Neque enim adduci poſſum, vt credam Theodorum hominem tam in omni doctrinæ genere abſolutum, fuiſſe lapſum, præſertim in voce, neque magnopere prodigioſa, nec inuſitata Græcis autoribus: vtpote cuius vim vel ipſa ſtatim indicat etymologia: preterea quæ apud Theocritum, autorem vſque adeo notum vulgatumque, legatur, ἐν νομεῦσι, ἢ βουκόλοις, id eſt, in paſtore, ſiue bubulcis:

Χ' οἱ μὲν ἁμᾶ βόσκοιντο, καὶ ἐν φύλλοισι πλανῷντο,
Οὐδὲν ἀπημαγελεῦντες. —— Id eſt:
Atque hi paſcuntur ſimul, inq; comantibus herbis
Errant & non vlla gregis diuortia quærunt.

Ad hæc Suidas oſtendit, ταῦρον ἀπημαγελον appellatum τὸν τῆς ἀγέλης καταφρονοῦντα: id eſt, qui negligeret armentum. Huc mihi videtur nonnihil alluſiſſe Vergilius in Sileno.

Ah virgo

Ah virgo infelix, tu nunc in montibus erras:
Ille latus niueum molli fultus hyacintho
Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas,
Aut aliquam in magno sequitur grege. claudite nymphæ
Dictææ, nymphæ nemorum iam claudite saltus.
Si qua fortè ferant oculis sese obuia nostris
Errabunda bouis vestigia: forsitan illum,
Aut herba captum viridi, aut armenta secutum
Perducant aliquæ stabula ad Gortynia vaccæ.

Cum enim ait,

Ille latus niueum molli fultus hyacintho
Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas:

taurum innuit ἀπημέγελον.
Item cum ait:

Errabunda bouis vestigia: --

Significat autem poeta taurum quem adamabat Pasiphae, aut prorsus ἀπημαγελεῖν, aut eatenus ἀπημαγελεῖν, vt suo armento neglecto, vaccas alias sequeretur. Porro de pugna taurorum inter ipsos, coitus tempore, meminit idem Maro lib. Georg. 3.

Nec mos bellantes vna stabulare, sed alter
Multa gemens ignominiam, plagasque superbi
Victus abit, longeque ignotis exulat oris,
Victoris, tum quos amisit inultus amores,
Et stabula aspectans regnis excessit auitis.

Equidem arbitror, hanc ipsam vocem si deflectatur alio, prouerbialem esse, quemadmodum sunt & illæ κρυπτεύειν & ἱπποιμανεῖν: ad eamque potissimum respexisse Theocritum, cum ait prouerbio dicit,

-- Ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν.

Scholia quæ feruntur in Theocritum, habent ἔβακεν ταῦρος: pro καὶ coniunctione copulatiua mutata κὴν expletiua: addunt esse prouerbium de his dici solitum, qui abessent non reuersuri. Taurus enim si semel aufugerit in syluam, capi non potest. Vnde non inconcinne quis dixerit, maritum diutius ab vxore secubantem, ἀπημαγελεῖν: & eum qui familiares desierit inuisere, ἀπημαγελεῖν: & qui diutius à Musis, ac librorum abstinuerit contubernio, ἀπημαγελεῖν. Item qui à conuictu hominum abhorreat, secumque viuat ἀπημάγελον licebit appellare. Et qui à legitimo contubernio aberrarit, secesseritque, non inepte dicetur ἀπημαγελεῖν. Nec prorsus abhorret ab hac forma, quod est apud Aristoph. in Lysistrata.

Οἴκοι καὶ ἀταυρώτη διάξω τὸν βίον. Id est:

Domi absque tauro cœlibem vitam exigam.

Sic enim significauit vitam cœlibem fœminæ, negligētis taurum, id est, maritum. Sic & Horatius:

-- Pereat male quæ te
Lesbia, quærenti taurum, monstrauit inertem.

Animo ægrotanti medicus est oratio.

Celebratur hic versus apud Græcos prouerbii vice, citaturque à Plutarcho ad Apollonium:

Ψυχῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι.

Id est:

Ægroto animo medicus est oratio.

Sumptum apparet ex Æschyli Prometheo:

Οὔκουν Προμηθεῦ τοῦτο γινώσκεις, ὅτι
Ὀργῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι.

Id est:

Non hoc quidem te præterit Promethee,
Morbo quod iræ medicus est oratio.

Siquidem, vt inquit ille sapiens Hebræus, Sermo mollis frangit iram. Et ira, iuxta Stoicos, nihil aliud est quam furor breuis. Huc allusit Horatius in Epistolis:

Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, & magnam morbi depellere partem.

Ex opinione Stoicorum, cupiditates animi morbos appellat. His philosophia medetur pharmacis verborum, id est, monitis salubribus. Et apud Terent. arguit sese Menedemus, qui non vt decuit, tractarit ægrotum amicum adolescentis. Vt enim in corporū morbis pro ratione valetudinis, alia atque alia adhibentur pharmaca: itidem in animi malis non eadem adhibenda est oratio: sed interim blandius monēdum, interim acrius iurgandum, nonnunquam dissimulandum, & imprudenti pharmacon admouendum, iuxta Pauli monitum: Argue, obsecra, increpa. Feruntur in eandem sententiam & hi senarii:

Λόγος γάρ ἐστι φάρμακον λύπης μόνος.

Id est:

Dolori enim medetur vna oratio. &:

Λόγῳ μ' ἔπεισας φαρμάκῳ σοφωτάτῳ.

Id est:

Sermone flexisti optimo me pharmaco. &:

Ὁ λόγος ἰατρὸς τοῦ κατὰ ψυχὴν πάθους.

Id est:

Animo laboranti medicus oratio est.

Isocrates in oratione De pace, eleganter vsurpauit hanc sententiam: ὑμᾶς δὲ χρὴ πρῶτον μὲν τοῦτο γινώσκειν, ὅτι τῶν περὶ τὸ σῶμα νοσημάτων πολλαὶ θεραπεῖαι καὶ παντοδαπαὶ τοῖς ἰατροῖς εὕρηνται, ταῖς δὲ ψυχαῖς ταῖς νοσούσαις καὶ γεμούσαις πονηρῶν ἐπιθυμιῶν, οὐδέν ἐστιν ἄλλο φάρμακον, πλὴν λόγος ὁ τολμῶν τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιπλήττειν. ἔπειθ' ὅτι καταγέλαστόν ἐστι τὰς μὲν καύσεις καὶ τὰς τομὰς τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν, ἵνα πλειόνων ἀλγηδόνων ἀπαλλαγῶμεν, τοὺς δὲ λόγους ἀποδοκιμάζειν πρὶν εἰδέναι σαφῶς, εἰ τοιαύτην ἔχουσι τὴν δύναμιν, ὥστ' ὠφελῆσαι τοὺς ἀκούοντας. id est: Vos autem illud in primis scire oportet, quod aduersus corporis morbos multa variaque remedia à medicis reperta sunt: animis vero ægrotantibus, ac prauis cupiditatibus oppletis, non est aliud remedium quam oratio, quæ non vereatur errantes increpare. Deinde deridiculum esse, quum medicorum vsturas ac sectiones perferamus, vt à grauioribus cruciatibus liberemur, orationem reiicere priusquam liqueat, an huiusmodi vim habeat, vt vtilitatem adferat audientibus. Verum vt amica, salubris, & tempore adhibita oratio, remedium est efficax ac præsentaneum: ita sermo inimicus, aut pestilens, aut non in tempore dictus, lethale venenum est.

Syncretismus.

Συγκρητισμὸς Cretico prouerbio dicebatur, quoties fieret, vt qui modo videbantur hostes acerrimi, repente in summam concordiam redigerentur: id quod frequenter euenire solet maxime si quando malum aliquod inciderit vtrisque commune. Plutarchus in comment. περὶ φιλαδελφίας, id est, de fraterna charitate, recenset, simulque explicat parœmiam his verbis: ἔτι τοίνυν ἐκεῖνο δεῖ μνημονεύειν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς διαφοραῖς καὶ φυλάττειν τὸ τοῖς φίλοις αὐτῶν ὁμιλεῖν καὶ πλησιάζειν τότε μάλιστα, φεύγειν δὲ τοὺς ἐχθροὺς καὶ μὴ προσδέχεσθαι, μιμούμενον αὐτὸ γοῦν τοὺς Κρητῶν, οἳ πολλάκις στασιάζοντες ἀλλήλοις καὶ πολεμοῦντες, ἔξωθεν ἐπιόντων πολεμίων διελύοντο, καὶ συνίσταντο, καὶ τοῦτο ἦν ὁ καλούμενος ὑπ' αὐτῶν συγκρητισμός. id est: Præterea oportebit & illud meminisse, fratribus inter se dissidentibus: obseruareque vt potissimum eo tempore consuetudinem habeas & conuictum cum illorum amicis. Rursum inimicos fugias; neque admittas ad familiaritatem: illud videlicet Cretensium exemplum secutus, qui frequenter quum factionibus & bellis intestinis inter sese pugnarent, inuadentibus aliunde hostibus, omissa cōtentione coniuncti sunt: atque is erat quem illi syncretismum appellabant. Hactenus Plutarchus. Simile quiddam refert de Sudracis & Mallis Quintus Curtius lib. 9. quos alias bellare inter se solitos, periculi societas iunxerat, imminente Alexandro. Pertinet huc quod alias ex Aristo. referemus: συνάγει τοὺς ἀνθρώπους τὰ κακά. id est: Conciliant homines mala. Adagium recte accōmodabitur & in illos qui amicitiam ineunt, non quod sese ex animo diligant, sed quod alter alterius opis egeat: aut quo veluti coniunctis copiis communem inimicum pessundent. Id quod his temporibus sæpenumero factitari videmus, vt arma iungant, alioqui inter se infensissimis animis. Tanta inest & Christianis hominibus vlciscendi rabies. Refertur & ab Apostolio quodam Byzantino, recentissimo apud Græcos prouerbiorum coaceruatore.

Conciliant homines mala.

Συνάγει τοὺς ἀνθρώπους κακά: id est, Conciliant homines mala. Sententia prouerbialis, quæ declarat id, quod vulgo fit, ex hostibus nonnunquam amicos fieri propter malum aliquod incidens vtrisque commune. Aristoteles libro Rhetoricorum I. οὐδὲν γὰρ κωλύει ἐνίοτε ταὐτὸ συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις. ὅθεν λέγεται, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ᾖ ταὐτὸ βλαβερὸν ἀμφοῖν. id est: Nihil enim vetat, quo minus idem conducat ambobus aduersariis. Vnde dicitur illud, Conciliari homines malis, quoties idem vtrisque noxium fuerit. De syncretismo diximus alibi. Quin huc quoque potest deflecti prouerbium, vt dicamus, indoctum fauere indocto, infantem infanti, nepotem nepoti. Neque enim bonarum modo rerum similitudo conglutinat necessitudinem, verumetiam ex malis communibus sæpe numero mutua nascitur beneuolentia. Amant fere inter se, qui simul fecere naufragium, qui militarunt vna, qui simul capti fuerunt ab hoste: denique qui corporis aut animi morbis iisdem laborant.

Cum amico non certandum æmulatione.

Cum amico & benemerito non est suscipiendum certamen, ne quid obscuretur amicitia propter æmulationem, huiusmodi comitem contentionum. Id innuit Homerus in Odysseæ θ. cum Vlysses excipit Laodamantem, quod hospes esset:

—Τίς ἂν φιλέοντι μάχοιτο;

Id est:

— Quis namque benigno cum hospite pugnet?

Locum etiam habuerit, vbi dicemus hospitis esse munus, cedere iis, apud quos diuersatur, etiam si possit vincere. Nam inibi statim subnectitur huiusmodi sententia.

Ἄφρων γὰρ κεῖνός γε καὶ οὐτιδανὸς πέλει ἀνήρ,
Ὅστις ξεινοδόκῳ ἔριδα προφέρηται ἀέθλων.

Id est:

Vir si quidem væcors est ille, nec vnius assis,
Quisquis ad euentum certaminis euocat illum,
Quem penes hospitio fruitur, tectoque iuuatur.

Queruli in amicitia.

Οἱ φιλομεμφέες εἰς φιλίην οὐκ εὐφυέες: id est, Qui queruli sunt in amicos, non sunt ad amicitiam idonei. Conniuere ad amicorum vitia, hæc res & iungit, iunctos & seruat amicos. Sententia videtur desumpta ex Herodoto. Constabit tamen trimeter, si legas. οἱ φιλομεμεμφεῖς, εἰς φιλίαν οὐκ εὐφυεῖς. Nec tamen video quid sit φιλομεμεμφεῖς. Si legimus φιλομεμφεῖς, addenda est coniunctio, οἱ δὲ φιλομεμφεῖς, ita constabit versus:

Qui querulus est, amicitiæ haud accommodus.

Felicitas multos habet amicos.

Εὐτυχία πολύφιλος: id est, Felicitas multos habet amicos. Simillimum illi quod alibi retulimus:

Τῶν εὐτυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς.

Id est:

Felicibus cognatus est vel quilibet.

Notior est sententia quam vt requirat interpretem. Contra in rebus aduersis, aut nulli, aut pauci sunt amici. Pindarus in Nemeis Oda 10.

Οἴχεται τιμὰ φίλων τητωμένῳ
Φωτί, παῦροι δ᾽ ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν
Καμάτου μεταλαμβάνειν

Id est:

Petit honor amicorum afflicto viro, paucique in rebus aduersis fidi mortales ad laboris societatem.

Amicus certus in re incerta cernitur.

M. Tullius in Lælio, senarium hunc ex Ennio citat, prouerbii specie:

Amicus certus in re incerta cernitur.

Quo significatum est, amici fidem in rebus aduersis explorari. Nã quod cum periculo coniunctum sit, id dubium appellant: pro quo Ennius posuit incertum, affectans ἐναντίωσιν & παρονομασίαν, quibus schematis impendio delectatus est, atque adeo non ipse solum, sed & omnis illa ætas vsque ad M. Tullium. Plautus item eum amicum pronuntiat, qui in re dubia iuuat. Habent eandem sententiam Hebræorum prouerbia: Omni tempore diligit qui amicus est & frater in angustiis comprobatur.

Lingua amicus.

Ἀπὸ γλώττης φίλος: id est, Lingua amicus, qui verbis ostendit, non re præstat beneficium: aut qui non amat ex animo, sed beneuolentiam oratione præ se fert. Quod genus inducitur candidus apud Martialem, & apud Homerum Odyssεæ σ.

Οἳ εὖ μὲν βάζουσι, κακῶς δ᾽ ὄπιθεν φρονέουσι.

Id est:

Qui recte dicunt, à tergo praua volutant.

Theognis in Sententiis:

Ἀλλὰ δόκει μὲν πᾶσιν ἀπὸ γλώσσης φίλος εἶναι.
Χρῆμα δὲ συμμίξῃς μηδενὶ μηδ᾽ ὁτιοῦν.

Id est:

Sic facito, vt lingua cunctis videaris amicus:
Ac factis cuiquam te caue miscueris.

Contra Sophocles in Antigone:

Λόγοις δ᾽ ἐγὼ φιλοῦσαν οὐ στέργω φίλην. id est:

Non diligo hanc verbotenus quæ diligat.

At idem Theognis paulo post, damnat huiusmodi genus amicorũ.

Μή μ᾽ ἔπεσιν μὲν στέργε, νόον δ᾽ ἔχε καὶ φρένας ἄλλῃ.

Id est:

Ne me diligito verbis, cum mens alibi sit.

Rursum alibi:

Μή μοι ἀνὴρ εἴη γλώσσῃ φίλος, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ.

Id est:

Ne lingua mihi quis sit amicus sed mage facto.

Simillimum est huic quod alibi refert idem, μέχρι προσηγορίας, id est: Vsque ad salutationem:

Πρᾶγμα μέν ἐσθ᾽ ὁ φίλος πάνυ δύσκολον εἰσὶ δὲ πολλοὶ
Καὶ σχεδὸν οἱ πάντες μέχρι προσηγορίας. id est:

Res perdifficilis quidem amicus: sunt quia multi
Atque adeo cuncti pene, salute tenus.

Oculis ferre, & similia.

Prouerbialia sunt & illa. Oculis ferre, In sinu ferre: si quis quem insigniter amat, fouetque. Translatum à matribus, tenere liberos suos amantibus, à quibus non dimouent oculos, solicitæ ne quid illis accidat incommodi, gestantque in sinu atque in complexu. Exempla vtriusque sunt apud M. Tullium crebra. Non dissimile est, quod est apud Platonem lib. de Rep. 10. ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρειν: id est: Super capita ferre: καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται, ὥστε μόνον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρουσιν αὐτοὺς οἱ ἑταῖροι. id est: Et ob hanc sapientiam in tantum amantur, vt sectatores eos tantum non in capitibus circumferant.

Felicium multi cognati.

Τῶν εὐτυχούντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς.

Id est:

Cognatus vnusquilibet felicium.

Id hodie vulgo dicunt, locupletum plurimos esse cognatos. Huc allusit Terentius in Phormione: At si talentum rem reliquisset decem, primus esses, memoriter progeniem vestram vsque ab auo atque atauo proferens. Pindarus in Nemeis hymno 10. sic extulit γνώμην: οἴχεται τιμά, φίλων τητωμένῳ φωτί, παῦροι δ᾽ ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν. id est: Perit honos, viro priuato amicis, pauci autem mortales in rebus asperis fidi. Plato in epigrammate:

—— Ἤμαθες ἐγὼ ὡς
Τοῦτ᾽ ἔπος, ὡς οὐ εἷς οὐδὲν ἔχοντι φίλος.

Id est:

At tandem expertus nosti verbum vetus illud,
Quod qui nil habet, huic nullus amicus adest.

Ad felicem inflectere parietem.

Aristophanes in comœdia cui titulus, Ranæ, bellissimum vsurpat adagium, quod vtinam in literis duntaxat extaret, non etiam in omnium prope mortalium vita.

Ταῦτα μὲν πρὸς ἀνδρός ἐστι
Νοῦν ἔχοντος καὶ φρένας, καὶ
Πολλὰ περιπεπλευκότος,
Μετακυλινδεῖν αὑτὸν ἀεὶ
Πρὸς τὸν εὖ πράττοντα τοῖχον.

Id est:

Nam viri est prudentis illud,
Atque cordati, catique,
Multum aquæ cui nauigatum, vt
Semper ad felicius se
Cautus inflectat latus.

Prouerbium autem ita commodius effertur: πρὸς τὸν εὖ πράττοντα τοῖχον ῥέπειν. id est: In felicem parietem vergere. Aristophanis interpres translatum existimat ab his qui naui vehuntur: qui si quando nauis alterum latus fluctu deprimatur, protinus in alterum transcurrunt, quod altius extat ab vndis. Dicetur & in hos, qui commodi sui respectu semper ad potentiores ac fortunatiores amicos applicant sese: ac quemadmodum muscæ ad culinæ nidorem aduolant reuolantque, ita fortunam potiorem in amicitia, non fidem sequuntur. Aut qui dum est anceps exitus belli, quietem agunt: porro simul atque iam inclinarit fortuna, vt appareat vtra pars sit victoriam reportatura, protinus ad eam adiunguntur. Hoc animo legitur fuisse Metius ille Vergiliauus, & Polymnestor, qui victricia arma secutus magis quam hospitii fidem, Polydorum obtruncat, & auro vi potitur. Huiusmodi genus hominum eleganter notat idem Aristophanes in Pluto. Siquidem hic Chremylus iam diues factus queritur sese obtundi huiusmodi salutatoribus qui aurum olfecerant:

Βάλλ᾽ ἐς κόρακας· ὡς χαλεπόν εἰσιν οἱ φίλοι
Οἱ φαινόμενοι παραχρῆμ᾽, ὅταν πράττῃ τις εὖ.

Id est:

Malam in crucem: vt res est molesta, vbi ilico
Ad res secundas demum amici prouolant.

Eodem pertinet Euripideum illud ex Medea.

Πένητα φεύγει πᾶς τις ἐκποδὼν φίλος.

Id est:

Tenuem atque egenum cuncti amici deserunt.

Antiphanes in Progonis, citante Athenæo lib. 6.

Μή μοι ποτ᾽ ἔλθῃς, ἡνίκ᾽ ἂν ἐγὼ πράττω κακῶς.

Id est:

Ne tum mihi adsis, quando res cedunt male.

Interpres prouerbium subelle admonet, dici solitum in eos, qui tum amicorum consuetudinem deserunt, cum in periculis versantur. Cæterum poetam verbis in contrarium versis ad parœmiam allusisse, quæ recte sic efferri consueuerit:

Μή μοι ποτ᾽ ἔλθῃς, ὅτ᾽ ἂν ἐγὼ πράττω καλῶς.

Id est:

Ne tum mihi adsis, quando res sunt prosperæ

Ad hoc facit & illud apud Euripidem in Oreste:

—— Τοὺς φίλους
Ἐν τοῖς κακοῖς χρὴ τοῖς φίλοισιν ὠφελεῖν.
Ὅταν δ᾽ ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί χρὴ φίλων;
Ἀρκεῖ γὰρ αὐτὸς ὁ θεὸς ὠφελεῖν θέλων.

Id est:

Iuuare amicos rebus afflictis decet.
Quorsum opus amicis, cum benigna sors fauet?
Siquidem ipsa per se sufficit Rhamnusia,
Volens secundis adiuuare fauoribus.

Idem poeta propius allusit ad adagium in eadem tragœdia, nisi quod catholicam sententiam ad præcones retulit:

Τὸ γὰρ γένος τοιοῦτ᾽ ἐπὶ τὸν εὐτυχῆ
Πηδῶσ᾽ ἀεὶ κήρυκες· ὅδε δ᾽ αὐτοῖς φίλος,
Ὃς ἂν δύνηται πόλεος ἔν τ᾽ ἀρχαῖσιν ᾖ. Id est:

Namque id genus sunt vsque præcones, vti
Feliciorum partibus se accommodent,
Amentque demum hunc, qui sit inter principes,
Reique qui temperat habenas publicæ.

Idem in Hercule furente:

Καὶ τῶν μὲν καλῶν ὅστις ἀπολαύειν θέλει·
Συμπλεῖν δὲ τοῖς φίλοισι δυστυχοῦσιν οὔ. id est:

Cui res secundæ, huic nauiganti quilibet
Comes ire quærit, non item infelicibus.

Huc pertinet, quod Aristoteles libro Moralium Eudemiorum 7. prouerbium dictum ostendit, χρόνον δεικνύναι τὸν φιλούμενον. id est: Tempus indicare quis vere amet. Tempestas enim arguit amicitiam, ac fucatos illos amicos detegit.

Qui circa salem & fabam.

Περὶ ἅλα καὶ κύαμον. id est: Iuxta salem & fabam, In eos dicebatur, qui se simularent scire quod nescirent. Siquidem diuini responsuri, fabam & salem apponebant. Vnde qui inter sese de rebus arcanis communicarent, τοὺς περὶ ἅλα καὶ κύαμον appellabant. Ad hunc quidem modum scriptum legitur in Diogeniano, reliquisque Græcarum parœmiarum collectoribus. Verum Plutarchus in Sympos. probl. Decad. 4. non fabam, sed cuminum scribit, nisi forte deprauatus est codex: ἐκεῖνο δὲ πως ὑμᾶς λέληθε τοὺς περὶ ἅλα καὶ κύμινον, ὅτι τὸ μὲν ποικίλον ἐστί, τὸ δὲ ἥδιον. id est: At illud fortasse vos fugit, quod aiunt, qui iuxta salem ac cuminum: quod illud quidem

quidem lautius, hoc suauius. Rursum eiusdem operis Decade 5. ἐζήτει φλῶρος ζητουμένων ἡμῶν παρ' αὐτῷ, τίνες ἂν εἶεν οἱ περὶ ἅλα καὶ κύμινον ἐν παροιμίᾳ λεγόμενοι. id est: Quærebat Florus, quum apud ipsum cœnaremus, quinam essent qui in prouerbio iuxta salem & cuminum dicerentur. Apollophanes autem grammaticus sic eam quæstionem dissoluit, vt dicat, adagium summam familiaritatem significare. Siquidem qui magnopere inter se familiares sunt, hi vel salem, vel cuminum vna cœnant, neque requirunt apparatum vllum ciborum. Vnde & ille iocus est Octauii Cæsaris ad quendam, à quo fuerat conuiuio perparco frugalique acceptus: Nesciebam me tibi esse tam familiarem. Huc pertinet etiam illud quod suo loco referemus: ἅλα καὶ τράπεζαν μὴ παραβαίνειν. id est: Non oportet transgredi salem ac mensam. hoc est: amicitiæ ius quod his rebus conciliatur, non est violandum. Porro salis nomine frugalem victum innui passim ex poetis licet cognoscere. Horat. in Odis:

> Viuitur paruo bene, cui paternum
> Splendet in mensa tenui salinum.
> Idem in Sermonibus:
> Modo mihi sit mensa tripes &
> Concha salis puri.

Verum in diuinationibus videtur magis religionis causa solitus apponi. Cur autem hic honos sali potissimum sit habitus, quæritur apud Plutarch. in eo quem modo citaui loco. Nam & Homerus salem diuinum appellat: & Plato scripsit salem rebus diuinis amicissimum, familiarissimumque. Proinde Ægyptii honoris causa prorsum à sale abstinent, adeo vt ne panibus quidem vescantur sale conditis. Tametsi Plutarch. arbitratur, Ægyptios hac gratia potius abstinuisse, si quando pure viuere vellent, quod præcipue libidinem irritare putetur, idque propter calorem. Præterea non est veri dissimile, illos abdicasse sibi salem, tanquam condimentum omnium suauissimum: ita vt non immerito opsoniorum opsonium appellari possit. Nam sunt qui hac de causa salem gratiam nominarint, quod citra hunc omnia videantur insipida ingrataque. Quanquam illud maxime diuinum in se sal habere videtur, quod à corporibus vita destitutis putrefactionem ac tabem arcet, neque sinit prorsum interire, diu morti velut resistens, animæque quoad licet, vice fungens. Atqui nihil est anima diuinius. Huius vt est officium, animantia tueri, continereque, neque sinere compaginem dilabi: itidem sal animæ exemplo cohibet corporum harmoniam ad tabem tendentium, & membrorum inter sese amicitiam conseruat. Hac eadem ratione, fulguris ignem sacrum ac diuinum arbitrantur, quod ictorum corpora multo tempore perdurent, neque putrescant. Habet & illud quasi diuinum sal, quod vim quandam gignendi genuinam habere credatur, vel hoc argumento, quod (sicuti paulo superius dictum est) seminalem vigorem expergefacit, acuitque. Proinde qui canibus alendis dant operam, salsis carnibus ac salsamentis eos pascunt, quo ad gignendum reddantur alacriores. Accedit huc, quod è nauibus marinis immensa murium vis soleat enasci. Neque desunt qui dicant, mulieres etiam citra virilem operam fieri grauidas, si salem lingant. Præterea putant huc allusisse poetas, qui non sine causa finxerunt, Venerem genituræ principem è salo natam fuisse: quam etiam ἁλιγενῆ, id est, saligenam cognominant. Quin iidem deos omneis marinos fœcundos, & plurimorum liberorum progenitores faciunt. Denique nullum est animal, neque terrestre, neque volatile, perinde fœcundum, vt sunt omnia marina. Huiusmodi ferme de sale differuntur apud Plutarch.

Salem & mensam ne prætereas.

Ἅλα καὶ τράπεζαν μὴ παραβαίνειν: id est, Salem & mensam ne prætereas. Ne negligas amiculorum consuetudinem: aut, Ne violes amicitiæ iura. Nam his rebus olim conciliabantur amici: & familiares antiquitus mutua inter sese conuiuia actitabant. Quemadmodum testatur etiam Diogenes Laertius in vita Pythagoræ. Et astipulatur Theocritus in Hyla.

> Οἳ μίαν ἀμφω ἑταῖροι ἀεὶ δαίνυντο τράπεζαν.
> Id est:
> —Qui ad mensam semper eandem
> Cœnabant ambo, fidi nimirum vt amici.

Loquens de Hercule ac Telamone. Tum Euripidis Hecuba, Polymnestoris exaggerans facinus, hospitalis etiam mensæ facit mentionem:

> Κοινῆς τραπέζης πολλάκις τυχὼν ἐμοί.
> Id est:
> Mensa receptus sæpe communi mihi.

Quin & Esdræ libr. 1. cap. 4. ita legimus: Nos ergo memores salis quod in palatio comedimus, quia læsiones regis videre nephas ducimus, &c. Inde est, quod (vt docet apud eundem Laertium Alexander in commentariis Pythagoricis) Pythagoras vetabat frangi panem, videlicet ne dissecaretur, quod amicos copularet. Idem censuit salem potissimum in mensa apponendum, quod æquitatis ac iustitiæ nos admoneat, vt quod & seruet, tueaturque quicquid occuparit, & ex liquidissimis rebus aqua marique fiat. Origenes aduersus Celsum, libr.... Parium quempiam iambographum adducit, qui Lycomantem insectatus sit, quod salem ac mensam esset prætergressus. Idque detorquet ad Iudam Christi proditorem. Idem in Matthæum sic loquitur de Iuda: Neque salis eiusdem, neque mensæ, neque panis communicati memor est factus. Atque haud scio an Christus ipse religionis nostræ princeps, huc alluserit, vt illi consilium fuisse videtur in rebus multo vulgatissimis altissima mysteria sua recondere, præscius fore vt hoc symbolum à Iudæis irrisum gentes amplecterentur. Certe apud Macedones patrio ritu fœdus, quod sanctissimum vellent haberi, sic inibant, vt panem gladio diuisum vterque libaret. Autor Q. Curtius libr. 8.

Ollæ amicitia.

Χύτρας φιλία: Ollæ amicitia. In amicos istos vulgares quadrabit, quos patina, non beneuolentia conciliat. De cuiusmodi Iuuenalis:

> Te putat ille suæ captum nidore culinæ:
> Nec male coniectat.

Hos arcanæ literæ, mensæ amicos nominant. Plutarchus item in libello cui titulus, Quo pacto dignoscas adulatorem ab amico: id genus homines, αὐτολημύθους καὶ τραπεζέας, vulgo dici solitos narrat: quod ventriculi cibique causa diligant, non ex animo: quique tum præsto sunt, quoties audiunt, κατὰ χειρὸς ὕδωρ. Nam Aristophanes grammaticus apud Athenæum libro nono, tradit lotionem manuum, quæ præcedebat cœnam vocari κατὰ χειρὸς: à cœna ἀπόνιψαι. In eosdem, ni fallor, dictum est illud à Menandro comico, citante Athenæo:

> Οἱ δὲ κατὰ χειρῶν λαβόντες περιμένουσι φίλτατοι.
> Id est:
> Manibus vt data est aqua, hærent tunc amici maxime.

Effertur ad hunc modum parœmia, ζεῖ χύτρα, ζῇ φιλία. id est: feruet olla, viuit amicitia.

Nudæ Gratiæ.

Αἱ χάριτες γυμναί: id est, Gratiæ nudæ. Admonet adagium, vt candide ac benigniter impertiamus amicis: aut ne quid inter amicos fictum, aut fucatum, verum nuda simpliciaque omnia. Nam poetæ tres fingunt Charitas, id est Gratias, humanitatis & beneuolentiæ præsides. Horatius in Odis:

> Gratia cum Nymphis, geminisque sororibus audet
> Ducere nuda choros.

Idem alibi:

> Et solutis Gratiæ zonis.

Sunt qui parœmiam ad ingratos referant, quod ab iis gratiæ veluti despolientur, dum semper auferunt beneficiis quippiam, nihil rependunt. Itaque conueniet in illos, qui sua benignitate rediguntur ad inopiam, largientes amicis quicquid nacti fuerint.

Viri infortunati procul amici.

> Ἀνδρὸς κακῶς πράσσοντος, ἐκποδὼν φίλοι.
> Id est:
> Viri, siti in malis, amici sunt procul.

Parœmia notat mores amicorum vulgarium, qui hirundinum ritu, pro ratione temporum aduolant ac deuolant. aduolant vbi res secundæ, deuolant ingruente rerum tempestate. Aristides in oratione Panathenaica nominatim adagii titulo vsurpauit: καὶ τὴν παροιμίαν ἐνήλλαξεν. οὐ γὰρ ἐκποδὼν εἶναι κατέδειξε φίλους κακῶς πράξαντος, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ τῶν πρόσθεν διαφόρων ἐπὶ ἀτυχήμασι φίλους πεποίηται. id est: Ac prouerbium inuertit. Declarauit enim haudquaquam esse procul amicos, eius cui res sunt aduersæ, verumetiam multos qui ante dissidebant, in rebus afflictis sibi reddidit amicos. In hanc sententiam extat & huiusmodi senarius.

> Τῶν δυσυχούντων εὐτυχὴς οὐδεὶς φίλος.
> Id est:
> Felix amicus nullus infelicibus.

Item alter huic similis:

> Κρίνει φίλους ὁ καιρὸς, ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ.
> Id est:
> Vt ignis aurum, amicum ita tempus arguit.

Ad hanc sententiam palam allusit Cicero libro Familiarium epistolarum 9. Nam etsi non facile diiudicatur amor verus & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tempus, vt quasi aurum igne, sic beneuolentia fidelis, periculo aliquo perspici possit. Cætera sunt signa communia. Horatius:

> Vilis amicorum est annona, bonis vbi quid deest.

Passim habentur amici, qui petant: qui dent, perpauci, Pindarus item in eandem sententiam:

> Οἴχεται τιμὰ φίλων τητωμένῳ.
> Φωτὶ παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν.
> Id est:
> Perit honos homini, amicis orbato:
> Sunt autem pauci mortales fidi rebus afflictis.

Plures adorant solem orientem, quam occidentem.

Πλείους προσκυνοῦσι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα ἢ δύνοντα: id est, Plures adorant solem orientem quam occidentem. Iuueni magis adhæretur quam seni. Plutarchus scribit, Pompeium hoc adagio minatum Cinnæ. Sensit autem Pompeius, se solem esse orientem, nimirum iuuenem indies magis fama crescentem: illum occidentem, vtpote affecta iam ætate, & cuius dignitas gloriaque iam consenesceret. Cæterum quod Pompeius erat Cinnæ, hoc Caius Cæsar post fuit Pompeio. Simile quiddam Athenæus libro 3. ex poeta quopiam: οὐκ ἀείδω τὰ παλαιά· καινὰ γὰρ ἀμὰ κρείσσω· νέος ὁ Ζεὺς βασιλεύει. id est: Non cano vetera: noua si

quæ sunt, eadem & meliora sunt. Iupiter qui iuuenis est, regnat. Mos erat antiquis adorare solem, quem deum existimant, & à Persis præcipue colebatur, nomine Mithræ. Item apud Ægyptios Osiridis, apud Græcos Apollinis, apud alios aliis atque aliis nominibus. Hunc orientem salutabant religionis causa. Quem morem tradit Socrati fuisse Plato. Ferunt & ab elephantis adorari solem in exortu. Salutabatur & occidens, sed à paucioribus. Habet & cuiusque hominis ætas suam vesperam: quæ simul atque aduenit iuuentæ gratia vertitur in tædium. Ita senex quidam apud Alexidem:

Ἤδη γὰρ ὁ βίος οὑμὸς ἑσπέραν ἄγει.

Id est:

Mea quippe seram vita ducit vesperam.

Sub occasum autem solis incumbunt vmbræ. vnde Euripides:

Τί δ᾽ ἄλλο; φωνὴ καὶ σκιὰ γέρων ἀνήρ;

Id est:

Quid aliud atque vox & vmbra vir senex?

Sapientes tyranni, sapientum congressu.

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ.

Id est:

Commercio sapientium princeps sapit.

Zenodotus citat ex Aiace Locrensi, addens eundem versiculum à Platone citatum esse Euripidis nomine. Certe huius nomine comperi adductum libro de Rep. 8.

Σοφοὶ τύραννοι τῇ σοφῶν συνουσίᾳ.

Quo magis admiror, quare A. Gellius citet ex Theæteto Platonis: nisi forte scribarum vitio, pro Theage, deprauatum est Theæteto. nam & in Theage refertur. A. Gellius lib. 13. ostendit eundem apud vtrumque fuisse, apud Sophoclem, in eiusdem nominis fabula, & apud Euripidem. quemadmodum & alii nonnulli versus apud Euripidem inueniuntur, quos eosdem apud Sophoclem & Æschylum licet inuenire. Porro versiculum quem modo citauimus, Gellius notæ vetustatis esse dicit: vt intelligas velut in prouerbium abiisse. Atque vtinam quam est grauiter simul & eleganter scriptus, tam placeret ætatis nostræ principibus, in quos illud fere dixeris:

Μωροὶ τύραννοι τῶν κολάκων συνουσίᾳ.

Amicitias immortales esse oportet.

T. Liuius libr. 10. De bello Macedonico & Asiatico, cuius fragmentum debemus aureæ Mogontiæ, scribit in hunc modum: Vulgatum illud quia verum erat, in prouerbium venit: Amicitias immortales esse debere. Sic enim legendum esse, vel ipse sermonis tenor admonet. Recte quidem admonet prouerbium: verum eo redire mores mortalium, vt simultates sint immortales, amicitiæ plus quam vitreæ: plusque possit vna Ate, quam centum Litæ: atque omnium tardissime senescat ira, beneuolentia ob quamuis leuem occasionem intereat: quæ si sarciatur, nequicquam coit & rescinditur. Arbitror in causa esse, quod ab istis philosophis didicimus, commodo publico neglecto, suis quisque priuatis commodis seruire. In hanc sententiam citat carmen Aristoteles Rhetoricorum lib. 2. quod alibi, ni fallor, retulimus:

Οὐδεὶς ἐραστὴς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.

Id est:

Non est amicus quisquis amare desiit.

Citat ibidem & alterum carmen:

Ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.

Id est:

Ne maneat immortalis ira te penes,
Mortalis ipse quum sies.

IVNII. *Tota vita.*

Ὅλος βίος, Tota vita, de re suaui & necessaria prouerbialiter dicitur. Plato libr. 5. De rep. τοιούτων λόγων ἀκούειν ὅλος ὁ βίος νοῦν ἔχουσιν. id est: Tales audire rationes sapienti tota vita est. Consonat cum hoc vulgare nostratis linguæ diuerbium, quo dicimus, Totam vitam nobis esse, de re quæ nobis impendio adlubescit. Philostratus in vitis Sophistarum de Scopeliani patre loquens, qui coquum suum hæredem scripserat: γράφεται κληρονόμος υἱὸς τε ὀνομασθεὶς καὶ ὀφθαλμοὶ καὶ ψυχὴ πᾶσα. id est: Hæres scribitur, nuncupatus & filii nomine, & ocellus, & vita denique tota. Huc spectat senarius iambicus, quem apud Euripidem Andromache loquitur:

Ἅπασι δ᾽ ἀνθρώποισιν ἡ ψυχὴ τέκνα.

Id est:

Mortalibus cunctis sunt vita liberi.

quem generalius maluisset Apollonius de cunctis animantibus proferri ita:

Ἅπασι μὲν ζώοισιν ἡ ψυχὴ τέκνα.

Id est:

Animantibus cunctis fœtus sui vita sunt.

Tantali philotesia.

Ταντάλου φιλοτησία, Tantali philotesia dicebatur poculum amicitiæ beneuolentiæque auspex, sed paulo grandius, quo plerumque à cœna & sub somnum se inuitabant. Ferunt apud Indos morem fuisse, vt maioribus poculis præbiberent cubitum ituri, pronis in phialas capitibus ad conciliandam amicitiam: eiusque poculi initiatorem Tantalum faciebant. is namque, Philostrato teste, φιλικώτατος ἐν ἀνθρώποις, incredibili inter homines beneuolentia liberalitateque præcelluisse creditur: Itaque quum amicitiam cum quopiam conflare, aut iniuriæ suspicionem obliterare volentes, poculo eius auspicium sancimus, dicemus: Ταντάλου φιλοτησίαν πίνωμεν. Qui mos etiamnum in tota ferme Germania durat, vt hospiti finita iam cœna, ingens phiala meracioris generosissimique vini plena, apponatur. Carpit tamen D. Clemens lib. 2. Pædag. istos, qui ceu in dolium ingerunt affatim vinum Philotesiæ nomine, ὥσπερ τοὺς ἀμφορέας διαπυτίζοντας ἀλλήλοις τὸν ἄκρατον φιλοτησίας ὀνόματι.

Sanguis & anima.

Αἷμα καὶ ψυχή, Sanguis & anima, prouerbii specie de re impense nobis grata & adamata effertur: translatum ab amantium blanditiis, quibus id in ore frequens est. Antiphanes comicus.

Τἀργύριόν ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.

Id est:

Argentum & anima & sanguis est mortalibus.

Citatur à Stobæo. Sanguis quia vehiculum & sedes est animæ, pro vita accipitur, quia nihil potest esse nobis dulcius.

Plus oculis suis.

Quod quis vnice charum habet, id plus oculis suis amare dicitur. Catullus in luctu passeris:

Quem plus illa oculis suis amabat.

& iterum ad Caluum:

Ni te plus oculis meis amarem
Iucundissime Calue.

& rursus alio loco:

Ambobus mihi quæ charior est oculis.

Æschylus in fabula, cui nomen, Septem ad Thebas:

Ὄμνυσι δ᾽ αἰχμὴν ἣν ἔχει μᾶλλον θεοῦ
Σέβειν πεποιθώς, ὀμμάτων θ᾽ ὑπέρτερον.

Adiurat hastam, quam Deo reuerentius
Colit ferox, & longe plus oculis suis.

Moses in cantico suo, quod Deuteron. 32. extat: διεφύλαξεν αὐτὸν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ. id est: Custodiuit eum instar pupillæ oculi. Nihil autem charius nobis est ipso oculorum sensu. hinc in exprimenda amoris vi oculorum mentio frequens apud authores. Sic ocellissimum hominem dixit Plautus, pro charissimo: & Oculitus amare, in Cornicularia, pro vnice amare:

Qui amant ancillam meam Hedylium oculitus.

Ita enim lectio emendanda venit apud Nonium Marcellum. Alioqui etiam pro ornamēto oculus accipitur. Sic Iulianus Damascum vrbem τῆς ἑῴας ἁπάσης ὀφθαλμόν, totius Orientis oculum dixit: quemadmodum Cicero in Pompeiana, Corinthum totius Græciæ lumen: & Æschyli illud de Oreste in Agamemnone tragœdia, quod chorus loquitur, ita accipi debet:

Τόδ᾽ ὅμως κρανθείη
Ὀφθαλμὸν οἴκων μὴ πανώλεθρον πεσεῖν.

Id est:

Id pariter ratum decernimus,
Ne stirpitus oculus familiæ intercidat.

Idem in Persis Alpistum quendam ὀφθαλμὸν τοῦ Ξέρξου vocat velut oculum Xerxis, & Nazianzenus Nemesium vocat ὄμμα δίκης μὲν θαυμτὸν, velut iuris & eloquentiæ præcipuum ornamentum. & Philo lib. De mundi fabricatione, à naturæ curiosis indagatoribus pupillam, oculi oculum velut ornamentum singulare vocari scribit, ὀφθαλμοῦ ὀφθαλμὸν λέγουσιν εἶναι τὴν κόρην. Annotat & Ioan. Zezes ὀφθαλμοὺς, id est, oculos regum ab antiquis vocari viros spectabiles, & senatus principes. Pindaricus Adrastus quærens Amphiaraum extinctum: ποθῶ, inquit, τὸν ὀικλείδαν τὸν ὀφθαλμὸν τῆς στρατιᾶς. id est, Desidero Oicliden vatem exercitus oculum.

Amicus cum vitiis ferendus.

Conuenit cum eo, quod est apud Erasm. Mores amici noueris, non oderis: non enim, inquit Chrysostomus, fratres tantum sumus, sed & membra & corpus vnum. Vide Satyr. 3. Horatii. 1. Sermon.

Amere frustra, odio ne sis frustra.

Innuit, apud omnes homines quærendam esse gratiam & amicitiam, quousque sine nostro fieri possit damno: sed nullum temere suscipiendum esse odium, si non aliqua inde ad nos profectura sit vtilitas. Chrysostomus hoc dictum minime in Christianis probat, qui libere alter alterum admonere debent, neque odii causa tacere. Vult autem tum memores eius dicti nos esse, quando lingua nostra videtur prouolatura in conuicia & maledicta.

Amicus Plato, magis amica veritas.

Φίλος Πλάτων, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ ἀλήθεια, Istud seu prouerbium, seu apophthegma, innuit nullum hominem tam charum nobis esse debere, vt in illius gratiam veritas vllo supprimatur modo. Galenus.

Charitate septum esse oportet.

A nequitia, rapina, & sceleribus virum bonum abesse oportet: charitate autem (vt inquit Saluianus) & beneuolentia, non armis septum esse.

COGNATI. *Non odi: Odi & amo.*

Quum, Non odi, dicitur, grauius quiddam intelligit auditor, quam

quam verbis expressum sit. Agnoscunt, qui literas didicerunt, figuram vulgo tritam, quando, non vulgarem amicum dicentes, præcipuum & rarum significant: &, non triuiali doctrina, pro summa atque exactissima. Non odi, hoc est, vehementer & amo. Itidem & Paulus, Non erubesco, id est, imo glorior & iacto me de Euangelio Christi: quemadmodum alibi sine figura dixit: Mihi (inquiens) absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi. Item cum significamus nos odisse mores & vitia hominum, aut ipsum & eius ingenium ac eruditionem amare, denique formam alicuius mulieris & venustatem: Odi & amo, dicimus. Catullus in Lesbiam:

> Odi, & amo: quare id faciam, fortasse requiris?

Marullus ad Catulli imitationem:

> Odi te, mihi crede, quantacunque es:
> Odi confiteor, Camilla: sed quam
> Nescio: sed fieri sentio, & excrucior.
> Et odi, & magis in dies magisque
> Velim odisse, sequi atque amare cogor, &c.

Plutarchus in Alcibiade: Populi Atheniensis qui fuerit de Alcibiade sensus, haud male his verbis exposuit Aristophanes:

> Desiderat hunc, & odit: habere vult tamen.

Fac nidum vnum vna in arbore.

Habetur in eidyllio 35. & frequens hodie in populi ore versatur, quum fit sermo de non temere mutandis veteribus amicis. Amicos enim subinde nouos amplecti, veteribus neglectis, turpe est. Inconstantia in amore nihil crebrius, neque vulgarius est in communi vita, πολυφιλία, id est, subinde mutare amicos, veteres fastidire, & nouos amplecti. Id olim perinde probrosum atque infame habebatur, vt si qua mulier subinde alios atque alios viros admitteret. Eum igitur qui bene audire apud homines honestos, vult, non leuem neque inconstantem in colendis amicitiis esse oportet.

Idem velle, atque nolle ea demum firma est amicitia.

Hanc Salustii sententiam non solum in authorum libris prouerbii vice vsurpatam deprehendimus, verumetiam in conuiuiis & colloquiis celebratam obseruauimus. Cicero lib. 1. Offic. Nihil amabilius, nec copulatius, quam morum similitudo bonorum. in quibus enim eadem studia sunt, eædem voluntates, in his fit, vt æque quisque altero delectetur, ac seipso: efficiturque id quod Pythagoras vltimum in amicitia putauit, vt vnus æque fiat ex pluribus. Hæ autem necessitudines, sunt communes eorum vtrique quibus vterque cum altero æque deuincitur. Ideo in lib. de Amicitia, Lælius: Recordatione nostræ amicitiæ sic fruor, vt beate vixisse videar, quia cum Scipione vixerim, quo cum mihi coniuncta cura de republica, & de priuata fuit, quo cum domus fuit & militia communis, & in quo est omnis vis amicitiæ, voluntatum, studiorum summa consensio. Idem pro Plancio: Vetus enim lex est, inquit, illa iustæ veræque amicitiæ, vt idem amici semper velint: neque est vllum certius amicitiæ vinculum, quam consensus & societas consiliorum & voluntatum.

Pulchrum amicum.

Ficinus in Timæum cap. 40. Et videtur, vt vetus habet prouerbium, pulchrum ipsum amicum esse.

A M O R.

Caunius amor.

Καύνιος ἔρως: id est, Caunius amor. De fœdo amore dicebatur: aut vbi quis ea desideraret, quæ neque fas esset concupiscere, neque liceret assequi. Biblis Caunum fratrem impotenter adamauit: à quo cum esset repulsa, sibimet necem consciuit. Ouidius:

> Biblis in exemplo est, vt ament concessa puellæ.

Adagium refertur à Diogeniano, præterea ab Eustathio in Dionysium.

Liberorum amantior quam Gello.

Γελλῶ παιδοφιλοτέρα: id est, Puerorum amans Gello. Dici solitum vel in eos, qui morte præmatura perissent: vel in eos, qui mira quidem charitate filios prosequerentur, sed eosdem indulgentia deliciisque corrumperent. Aiunt Gello virginem quampiam fuisse, quæ puella adhuc vita decesserit. Huius spectrum oberrare Lesbii creditum est, ac pueros impetere. Vnde puerorum mortem, qui præmaturo fato perirent, huic Gello imputabant. Citatur Sappho, quæ huius fabulæ meminerit.

Iniuria soluit amorem.

In Græcorum Epigrammatibus prouerbii titulo citatur, ὕβρις ἔρωτας ἔλυσε: id est, Iniuria siue contumelia soluit amores; quod contemptus amor plerunque vertitur in iram, ira in odium. Sic in comœdia Phædria: Exclusit, reuocat, redeam? Non si me obsecret. Item Horatius:

> Nam si quid in Flacco viri est,
> Non feret assiduas potiori te dare noctes,
> Et quæret iratus parem.
> Nec semel offensæ cedet constantia formæ,
> Si certus intrarit dolor.

In epigrammate queritur amans, hoc dictum falso iactari vulgo, quod ipse ab amica exclusus non sine conuicio, quum iurasset se toto anno non rediturum ad illam, postridie diluculo supplex ad eam redierit. Carmen sic habet:

> Ὕβρις ἔρωτας ἔλυσε· μάτην ὅδε μῦθος ἀλᾶται,
> Ὕβρις ἐμὴν ἐρέθει μᾶλλον ἐρωμανίην.

Id est:

> Falsum est quod iactant, iniuria soluit amores,
> Morbum quippe meum prouocat illa magis.

In genere tamen verum est, officiis mutuis ali beneuolentiam, iniuriis extingui.

Amantium iræ.

Τῶν φιλούντων: id est, Amantium iræ. Vbi qui non ex animo indignantur inuicem, aut de iracundia neutiquam duratura. Terentius in Andria: Amantium iræ, amoris redintegratio est. Et iuxta Græcam sententiam:

> Ὀργὴ φιλούντων μικρὸν ἰσχύει χρόνον.

Id est:

> Pusillo amantum durat ira tempore.

Atque huiusmodi dissidiola, quæ nonnunquam incidunt inter amicos, modo absit amaritudo, quasi renouant amicitiam, excusso diuturnæ consuetudinis tædio. Quod eleganter indicat & Mimus ille, ni fallor, Publianus:

> Discordia fit charior concordia.

Mansum ex ore dare.

Quos temere amamus, his mansum ex ore dare dicimur: quod à matribus ac nutricibus mutuo sumptum est. Lucilius, citante Nonio:

> Sperans si ætatem eandem proferre potesset,
> Mansum ex ore daturum.

Quanquam M. Tullius & A. Gellius paulo diuersius vsurparunt præmandere, quemadmodum antea monuimus.

Medullitus, Oculitus.

Intimum affectum veteres variis modis exprimebant, Ex corde, Ex animo, Toto pectore, de quo diximus: Penitus, Ex intimis præcordiis, Medullitus, Animitus, Oculitus. Plautus apud Nonium in Cornicibus: Qui ancillam meam sedulum oculitus. Amantium enim est, oculum appellare, quod vnice charum est. In Mustellaria: Euge oculus meus. Rursus: Volo placere meo Philolacheti, meo oculo, meo patrono.

Vt lupus ouem.

Ὡς λύκος ἄρνα φιλεῖ: id est, Vt lupus ouem amat, qui sui commodi gratia simulat amorem. Nam is vulgo dicitur amor, quum reuera sit odium. Iuuenis enim cum puellam venatur, vt illi pudicitiam, thesaurum incomparabilem eripiat, vt pro honesta fama turpi rumore traducat, vt parentibus, amicis ac bonis omnibus inuisam reddat: denique vt quod est omnium charissimum, bonam mentem eripiat: quæso quid deterius hostis faciat hosti. Socrates citat carmen in Phædro, veluti populari vsu iactatum:

> Ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί.

Id est:

> Vt lupi oues, ita amat puerum vesanus amator.

Maro:

> Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam;
> Florentem cytisum sequitur lasciua capella.

Et Horatius:

> Non ego te, tigris vt aspera,
> Getulusue leo frangere persequor.

Vt Phrygius amauit Pieriam.

Plutarchus in lib. περὶ γυναικῶν ἀρετῶν, ostendit ad suam vsque ætatem durasse consuetudinem vt vxores optarent sic amari à viris, ὡς Φρύγιος ἠράσθη Πιερίας: id est, quemadmodum Phrygius amauit Pieriam. Id ortum est ab huiusmodi historia. Ionum, qui in Miletum commigrarant, nonnulli seditione mota aduersus Nelei filios, secesserunt Myuntem, atque ibi sedem constituerunt, multis iniuriis affecti à Milesiis, qui cum illis bellum agitabant ob defectionem: verum nec atrociter, nec excluso omni commercio, sed nonnullis diebus festis mulieres è Myunte Miletum itabant. Erat autem ex his qui secesserant, vir quidam nomine Pythes, cuius vxor dicta est Hippygia, filia Pieria. Cum autem Mileti die festo sacrificaretur Dianæ, quam illi Neleidam cognominant, misit eo vxorem & filiam, id precatus, vt sibi festo liceret interesse. Ex Nelei vero filiis longe potentissimus erat Phrygius. Is captus amore Pieriæ, cogitabat qua re posset puellæ quam maxime gratum facere. Cumque illa dixisset, nihil accidere posse gratius, quam si efficeret sibi liberum frequenter Miletum commeare, multis virginibus comitatam: ex his verbis Phrygius intelligens ab illa quæri pacem & amicitiam ciuibus suis, bellum composuit. Hinc Pieriæ nomen & apud Milesios & apud Myuntios mire gratiosum esse cœpit: adeo vt puellæ quæ viris nuberent ominis causa precari soleant: Vtinam sic amer à viro, vt Pieriam amauit Phrygius.

Adamantis tenere.

In eum qui tenere diligit quempiam, vel adamat magis, ita vt

non patiatur vel leuissimis incommodis à quoquam affici, non inscite torseris illud ex eodem libro:

— Ὡς ὅτε μήτηρ
Παιδὸς ἐέργει μυῖαν ὅθ' ἡδέι λέξεται ὕπνῳ.

Id est:

— Non secus atque genitrix
Muscam arcet puero somno officiosa cubanti.

Dictum de Pallade, curante vulnus Menelai.

Cestum habent Veneris.

Τὸν κεστοῦ κεστὸν habere dicuntur, qui nouis modis quemlibet in amorem sui pelliciunt. Sumptum est autem ex Homericæ Iliados ξ. quo loco Iuno concubitura cum suo Ioue, Venerem adit, atque ab ea cingulum gratiarum & amorum conciliatorem commodato petit. Hunc poeta describit ad hunc modum:

Ἦ, καὶ ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα,
Ποικίλον. ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο.
Ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστύς,
Πάρφασις, ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.
Τόν ῥά οἱ ἔμβαλε χερσίν, ἔπος τ' ἔφατ', ἔκ τ' ὀνόμαζε.
Τῆ νῦν τοῦτον ἱμάντα, τεῷ δ' ἐγκάτθεο κόλπῳ,
Ποικίλον, ᾧ ἔνι πάντα τετεύχαται, οὐδέ σέ φημι
Ἄπρηκτόν γε νέεσθαι, ὅ, τι φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς.

Id est:

Sic ait, & soluit de pectore texile lorum
Picturatum: in quo lenimina cuncta ferebat.
Huic inerat desiderium, huic amor, huic muliebris
Blandiloquentia, quæ quidem & egregie sapientem
Furtiuis adiuta dolis fallitque capitque.
Quod manibus simul imposuit, sic ore locuta est:
Hanc cape nunc, sinuique tuo succingito zonam
Contextam varie, per quam quæcunque parabis,
Polliceor, nil tu frustra tentaueris vnquam.

Meminit huius & Theocritus in Adonidis epitaphio:

Σοὶ δ' ἅμα κεστὸς ὄλωλε. —

Id est:

Tecum vna & cestus periit.

Est igitur cestus Veneris, cingulus efficax ad illectamenta gratiarum & amorum, quo illa dicitur Martem sibi conciliare. Meminit huius & Martialis:

Collo necte puer meros amores,
Cestum de Veneris sinu calentem.

Idem alibi:

Sume Cytheriaco medicatum nectare ceston:
Vssit amatorem baltheus iste Iouem.

Rursum alibi:

A te Iuno petat ceston & ipsa Venus.

Duplex erit huius vsus adagii: siue cum dicemus cuipiam cestum esse Veneris, quod neminem non inflammat amore sui: siue cum dicemus iam opus esse Veneris cesto, aut ne illum quidem profuturum ei, cui per ætatem vires ac forma defluxerit, quique iam ἔξωρος esse factus videatur. Nam florens ætas suapte sponte suscitat amores, senectus aut muneribus aut pharmacis sibi conciliet oportet, quanquam nec his rationibus efficere potest vt ametur.

Ex aspectu nascitur amor.

Ἐκ τοῦ εἰσορᾶν γὰρ γίγνεται ἀνθρώποις ἐρᾶν.

Id est:

Amor ex videndo nascitur mortalibus.

Senarius prouerbialis, admonens, oculos amorem potissimum conciliare. Non enim amatur incognitum, ex conuictu nascitur amor mutuus. Et oculi præcipue sunt ad amandum illices. In his enim peculiaris animi sedes. Et in his aiunt poetæ, Cupidinem excubantem sua iacula mittere. Maro velut indicauit adagium, cum ait:

Vt vidi, vt perii, vt me malus abstulit error.

Rursum in Georgicis:

— Vritque videndo
Fœmina. —

Item apud Terent. Chærea visa duntaxat virgine, quam impotenter cœpit ardere. Iuuenalis prodigii loco refert de cæco amante:

Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ.

Legimus philosophos quosdam, & inter hos Democritum, sibimet oculos ademisse, tanquam omnium malarum cupiditatum autores: Quapropter piorum hominum est, meminisse, haudquaquam esse tutum videre, quod non licet concupiscere. Prouerbii meminit Diogenianus.

Paruus semper tuus pullus.

Μικρὸς ἀεὶ ὁ σὸς πῶλος: id est, Paruus semper tuus pullus. vbi quis ob staturæ breuitatem diu puer videri cupit. Conueniet & in hos, qui tametsi natu grandiores, tamen verborum deliciis affectant videri iuueneculi: aut cum ob amorem cascus cascam puppam vocat & ipse vicissim puppus audit: quod alias indicauimus. Aristophanis interpres admonet, apud Græcos quod cuique vehementer charum esset, id pullum illius appellari solere. Blandimur autem verbis diminutiuis: eoque in Equitibus quidam populo blandiens, appellabat illum δημίδιον, id est, popellum: eoque mox audit, ὡς ἀπὸ μικρῶν εὔνους γέγονας ἡμῖν δημακίδιον: i. e. Vt è pusillis blandiciolis beneuolus illi factus es. Parua vocat blanda: atque is vicissim audit, καὶ σὺ γὰρ αὐτὸν πολὺ μικροτέροις τούτων δελεάσματι εἷλες: quod ipse multo abiectius adulatus esset populo.

Aureæ compedes.

Χρυσαῖ πέδαι: id est, Aureæ compedes. Prouerbiali metaphora dicitur seruitus splendida & amabilis, qualis est fere aulicorum vita. Diogenes in epistola quadam scriptum reliquit, Aristippum in aula regia aureis teneri compedibus, ne posset auolare. Seneca in dialogo quodam affectus & rationis: Stulti est, inquit, compedes suas, quamuis aureas amare. Loquitur de vxore formosa. Horatius item de amica formosa.

— Tenetque grata
Compede vinctum.

E Creta raptus.

Plutarchus in commentario De puerorum educatione: καὶ τοὺς μὲν Θήβησι καὶ τοὺς Ἤλιδι φευκτέον ἔρωτας, καὶ τὸν ἐκ Κρήτης καλούμενον ἁρπαγμόν· τοὺς δ' Ἀθήνησι καὶ τοὺς ἐν Λακεδαίμονι ζηλωτέον. id est: Thebanorum quidem ac Heliensium amores oportet fugere, eumque qui vocatur è Creta raptum: Atheniensium vero & Lacedæmoniorum, imitari. Apparet furtiuum amorem his verbis olim significatum fuisse, quod aliquoties illinc virgines a negociatoribus aduehererentur.

Capite gestare.

Quos tenere amamus, capite gestare dicimur. Plato De repub. 10. ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται, ὥστε μόνον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρουσιν αὐτοὺς οἱ ἑταῖροι: id est, Et huius sapientiæ gratia tam vehementer amantur, vt amici tantum non eos in capitibus circumferant. Translatum apparet à matribus ac nutricibus, quæ infantulos cunis impositos, capite portant. Simili figura Cicero dixit, Oculis ferre, pro vehementer amare: & In sinu ferimus, quos singulari affectu prosequimur.

Qui non zelat.

D. Augustinus aduersus Adimantem cap. 13. indicat vulgo iactatum: Qui non zelat, non amat. Quod sane & hodie fertur, quum negant illic esse amorem, vbi non est zelotypia. Verum est, ex amoris vehementia nasci zelotypiam: sed eadem interdum nascitur ex inopia mentis. Deus in sacris literis Zelotes dictus est, quod solus amari velit, nec patiatur quicquam amari præter ipsum, nisi ametur propter ipsum.

Musicam docet amor.

Plutarchus adducit & hoc adagium, trochaico versu expressum:

Μουσικὴν ἔρως διδάσκει, κἂν τις ἄμουσος ᾖ τὸ πρίν.

Id est:

Musicen docet amor, etsi fuerit indoctus prius.

Sensus est, amorem ad industriam excitare animum, artiumque & omnis elegantiæ magistrum optimum esse. Socrates in conuiuio Platonis, putat animam immersam corpori, velut expergisci amoris stimulis, & hinc primos ad honesta impetus capere, tanquam excusso veterno. Vnde deum huiuc idem Plato παντὸς ἐπιχειρητὴν appellat, quod nihil non experiatur. Siquidem è taciturno reddit loquaculum, è verecundo stupidoque comem ac blandum, è neglegente diligentem. Extat in hanc sententiam non illepida fabella Boccatii, ni fallor, de Cimone: qui tactus amore puellæ, ne posset vt rusticus fastidiri, omni literarum ac morum genere semet expoliuit. Nam Musicen hic sentit literas, quas antiquitas nouem Musis dicabat. Allusit ad prouerbium Bion in Bucolicis: qui quum multis versibus docuisset, Musas semper esse comites amoris subiicit:

Μάρτυς ἐγὼν, ὅτι μῦθος ὅδ' οὐ πέλεται πάντ' ἀληθής.

Id est:

Testis ego dictum hoc haud vnquam fallere quenquam.

Potest & ad verecundiorem vsum detorqueri prouerbium, si dicas, non mediocrem esse gradum ad discendum, amasse præceptorem. Potest & ad pium, si dicas, charitatem esse virtutum omnium magistram: qua nisi adsit, nihil recte feceris.

Iynge trahor.

Qui vehementi & impotenti desiderio trahuntur ad aliquid, Iynge trahi dicuntur. Ita Pindarus in Nemeis hymno 4. ἴυγγι ἕλκομαι ἦτορ. id est: Iynge trahor animo. Interpres addit, alii Pithus huiusmodi fabulam. Iyngem aiunt fuisse filiam Echus: quæ quum amatoriis venenis incitasset Iouem in amorem Ius, à Iunone irata versa est in auem, qua mulieres vti consueuerunt in amatoriis veneficiis, quemadmodum indicat Theocritus in Pharmaceutria:

Ἴυγξ ἕλκε τὺ τῆνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα τὸν ἄνδρα.

Id est:

Per te Iynx meus ille domum vir quæso trahatur.

Quidam Iyngem vertunt motacillam, quod caudam assidue moueat.

IVNII.

Capra cinnamomum.

Ἡ αἲξ τὸ κιννάμωμον, id est, capra cinnamomum: videlicet sequitur, aut amat. Eustathius di. i testatur in eos, qui rem quampiam impense amant, & feruide deperenut. Cinnamomum surculus est Arabicus, miræ fragrantiæ, viti non dissimilis, qui naribus admotus odoris gratia, voluptatis plena, lachrymas etiam inuitis elicit, vt ex Porphyrio annotat ille in Dionysii Afri commentariis: adamaturque vehementer ab indigentis capris. Philostratus lib. 3.

lib.3.de vita Apollonii, originem adagii docet. quum namque ostendat, Capram documentum præbere bonitatis cinnamomi, ita subiungit: Si quis capræ porrigat cinnamomi surculum, ea catuli instar admurmurat, abeuntemque sequitur, naribus quantum potest admotis: atque adeo repulsa, non aliter, quam si pabulum denegatum foret, quiritatur.

COGNATI. *Maritalis affectio.*

Paulus libro Pandect.24. titulo de donat. inter vir. & vxor. cap. 31. Non enim coitus matrimonium facit, sed Maritalis affectio. Maritalis affectio Paulo est, quod Vlpiano titul. de condit. & demonstrat. cap. 15. de diuers. reg. iur. cap. 30. consensus pudicus: Nuptias non concubitus (inquit) sed consensus facit. Præclare in hanc sententiam Plutarch. in præceptis connubialibus. Martia enim Catonis filia minor rogata, cur à morte mariti nollet iterum nubere? Quoniam, inquit, non inuenio virum, qui me magis velit quam mea. Non probauit coniugium, quod non conciliaret amor mutuus. Quæ ducitur dotis causa, conductum habet concubinum verius, quam coniugem.

Amor fit ira iucundior.

Istud præterquam quod vsu verum esse intelligitur, testimonio etiam atque authoritate Plutarchi confirmatur, in commentario, quem ἐρωτικὸν vocauit: Quemadmodum enim, inquit, cum è nubibus exiit sol, ac post caliginem denique feruentior est: ita amor cum intercessit ira aut suspicio, pace facta, reconciliatisque animis iucundior est atque acrior. Plautus præterea simulatum Amphitrioni Iouem idem induxit loquentem: Verum iræ, si quæ forte eueniunt huiusmodi, inter eos: rursum si reuentum in gratiam est, bis tanto amici sunt inter se quam prius. Hinc Terentius in Andria: Amantium iræ amoris integratio est. de qua Erasmus in Chiliadibus. Sed & apud Ælianum lib.2. de varia historia, legisse videor quiddam ab hoc loco non nimis alienum, id est huiusmodi. Pausaniæ Agatho poeta in amoribus ac deliciis fuit. Ventitabant autem sæpe vterque eorum vna ad Archelaum regem, qui & Musarum erat studio deditus, & à rebus amatoriis minime alienus. Hic cum illos inter se crebro dissidentes videret, contemptui esse amatorem amato autumabat. Quodam igitur die: Quæso, inquit, Agatho, quod ingenium tibi est, qui homini vni ex omnibus maxime te diligenti tam frequenter irasceris? Ego dicam tibi ô rex, inquit ille. non enim ista facio, vel quod Pausaniæ parum cupiam, vel quod agresti sim efferoq; ingenio, quin si mihi vel aliunde, vel ex ipso poetices studio aliqua affectuum, quibus hominum tentantur animi, cognitio est, eam ego demum summam esse voluptatem amantibus duco, cum è dissensione in gratiam cum iis quos amant, redeunt, exploratumque habeo, nihil ipsis accidere posse iucundius. Hanc igitur voluptatem sæpe Pausaniæ impertior qui ei frequenter irascar. non modico enim gaudio perfunditur cum me sibi statim conciliari videt. Id gaudium non persentisceret, si amor in eum meus vno quasi tenore, & sine vlla eiusmodi offensione procederet. Hæc Agatho: quæ rex non mediocriter laudasse perhibetur.

Caunius amor.

Caunius vrbs fuit Cariæ, à quodam Cauno sic dicta: cuius amore capta Biblis soror, cum esset repulsa, mortem sibi laqueo consciuit. Vnde in prouerbium abiit, Caunius amor, de iniuste amantibus, vel de læsis, ab iis quorum iniusto amore essent capti.

Iyngem habet.

Vsus apud Græcos obtinuit, vt hi iyngem habere dicantur, qui velut præstigiis quibusdam homines ad se amandum prouocant. Iynx enim auicula est, Græcis & Magis decantata, oblongo collo & lingua, crebro collum circumagitans. ea veneficæ ad excantationes vtuntur, vt inquit Pindari interpres in Nemeis. Latine tortucam siue tortillam nominare possumus, à torquendo collo. Quidam putant eam esse, quæ alio nomine vocatur σεισοπυγίς: Latini motacillam vocarũt, à caudæ continuo motu. Iynge vero trahi etiam prouerbiali figura dicitur à Theocrito, in Pharmaceutr. eidyllio 2. versu qui repetitur. Vide adagia Erasmi nostri, ne quis sua gloria fraudetur. [Nimirum prouerbio, Iynge trahor, & Iunii, Iynges, quod est 92. Cent.4.] & Ælianum lib.6. cap.19. & 31. lib. 9 cap. 13. De histor. animalium: ἴυγγας, inquit, ἐρωτικὰς ἄνθρωποι φασὶν εἶναι ἴυγγας. id est: Dicunt homines, Iynges esse amoris philtra & illecebras, & perinde vt paguri musica è littore maris in continentem alliciuntur vt capiantur, sic amatores Iyngis veneficiis capi & inescari. Ob eam causam Magi rerum naturalium sympathias, odia & illecebras, quibus cum astris consentiunt & conspirant, Iynges quoque appellarunt: quibus videlicet admiranda & incredibilia naturæ, non dæmonum virtute & opera efficere poterant. De hac magia August lib. De ciuit. Dei 8. cap. 10. & lib. 18. Picus Mirand. in oratione Romæ habita.

Sanguis meus.

Italæ mulieres hanc blandam eloquutionem adhuc hodie retinent: pueris enim quum blandiuntur, ita eos compellant, sangue mio. Et quoque apud Virgilium 6. Æneidos:

> Proiice tela manu, sanguis meus. —

Parco aliorum poetarum exemplis, quia hoc satis superque esse putamus.

Oculis charius.

Oculorum sensus nobis omnium charissimus est, vt præclare disputat Aristot. lib. 1. de Sapientia. Ideo oculorum in exprimenda vi amoris crebra fit mentio. Catullus ad Quintium.

> Aut aliud, si quid charius est oculis.

Item in luctu passeris:

> Quem plus illa oculis suis amabat,
> Nam mellitus erat.

Idem ad Licinium Caluum:

> Ni te plus oculis amarem,
> Iucundissime Calue.
> Et alibi:
> Ambobus mihi quæ charior est oculis.

Plautus quidem, oculitus amare, pro eo quod est, singulariter amare. In Cornicularia comœdia quidem amissa, sed à Grammaticis Latinis citata, Et ocullissimum hominem, pro clarissimo dixit. Sextus Pomponius ex Plauti Curculione citat, Ostium amicæ ocullissimum: & interpretatur charissimum & gratissimum. In Truculento: Herus meus, ocellus tuus ad te ferre me hæc iussit tibi dona. Ibidem Phrenesium Dinarcho: Iam me tuum oculum non vocas? In Trinummo: Ibi ille cuculus, Ocelle mi, fiat & isthuc. Psal 16. Custodi me vt pupillam oculi. Hinc in oculis ferre, est præcipue amare. Cicero in Arusp. respons. Ferebant (inquit) in oculis hominem. In Philip. 6. Iam Trebellium fert in oculis, valde iam diligit. Quintus Cicero in epistola ad Tyronem: Te fero oculis. id est, ita te amo, vt semper mihi te obuersari coram putem: itaque te non tantum animo & mente, sed oculis etiam videre videor. Terent. Rex te ergo in oculis gestare. Est quoque & vulgi celebratissimo sermone vsitatum prouerbium, Nec oculis quidem parcere: vel, Oculos impartiri: cum summam volunt animorum coniunctionem, & fidem omnium maximam significare. Ad quod allusisse videtur Paulus ad Galat. 4. Oculos vestros effossos dedissetis mihi, si fieri potuisset. [Repete ex Iunio, Plus oculis suis.]

Mellitus, Mulsus.

Græci quicquid suaue & amabile est, μελίτηρον vocant. Ita Latini. Catul de passere:

> Nam mellitus erat. -
> Alibi:
> Mellitos oculos tuos iuuenti. Et:
> Surripui tibi, dum ludis, mellite Iuuenti.

Plautus in Pseudolo: Natalem scitis mihi diem esse hunc, vbi sunt isti, quibus vos oculi estis, quibus melitiæ. In Penulo: Obsecro hercle vt mulsa loquitur. Ibidem: Meum mel, meum cor. Alibi: Vt mulsa dicta dicis. Mulsum autem melle mixtum est: & aqua mulsa Plinio. Hinc mulsa officia, Budæo dicuntur dulcia & suauia, vt sibi saccharati & melliti. Varro Hirrium senatorem, in senatuque scriptũ esse optabat: quem ordinem assequebantur ędiles & prætores, aliique magistratus. Cum eum audisset prætorem renuntiatum Plautius, Varroni dixit: Mulsa tibi affero, affero tibi optabilẽ nũtium: tam tibi satisfaciam quam qui bugoniam (id est, apiarium) aut qui de apibus scripsit. Mel erat antiquis in deliciis: vnde mihi est mellinæ. Sed & apum iucunda & dulcis ob mellificium eis memoria erat. Plautus: Egone apicularum opera congestum non feram? Quamuis autem Bugonia verbum Græcum sit, tamen id in Latina posuit oratione Plautus. Cicero in epist. Cælii: Scitum Sempronium Rufum, mel ac delicias tuas, &c. Hinc illud de Senectute Ciceronis, de Nestore ex Homero: Ex eius lingua melle dulcior fluebat oratio. μέλιτος γλυκίων αὐδή.

Desultoria amicitia.

Budæo in lib. De asse, & aliis authoribus, desultoria amicitia dicitur nec vera, nec constans, sed tempori tantum seruiens, & ex vsu & compendio amantis instituta, ob idque mutabilis, & varia pro conditione temporum. Translatum est à desultoribus equitibus, quos Græci ἀμφίππους appellant. De quibus Liuius libr. 3. de secundo bello Punico: Nec omnes Numidæ in dextro locati cornu, sed quibus desultorum in modum binos trahentibus equos, inter acerrimam sæpe pugnam, in recentem equum ex fesso transultare mos erat. Vide Cælium libr. 11. cap. 64. & Pollucem libr. 1. Hinc desultorium dicitur, identidem ab alio in aliud commeans, & instabile.

COGNATI. *Amicorum communia omnia.*

Plato in Lyside: Amici quidem estis: amicorum vero communia esse dicuntur.

Delige quem diligas.

Ibidem: Quicunque in comparandis amicis sapit, non prius quenquam eorum laudat, quam ipsorum familiaritatem fuerit assecutus: futura namque formidat, plerique enim cum laudari se, & extolli sentiunt, fastu & insolentia tumescunt.

Comastes.

Vox est Eidylliorum scriptoribus vsurpatissima, qua etiam passim vtimur, pro his qui cantu puellis blandiuntur, & earum amorem captant. Introducitur à Theocrito eidyllio 3. amator quidam, Amaryllidis puellæ amore incensus, quem Comastem vocat. Lucianus in Amoribus: τοὺς γάμων ὀνομαζομένους παρ' Ἕλλησι κωμαστὰς, οὐδὲν ἀλλ' ἢ θῆλυς ἐραστὰς νομίζω. id est: Illos vero qui apud Græcos

Comastæ appellantur, nihil aliud quam certos ac manifestos amatores puto, &c.

COGNATI. *Amantes amentes sunt.*

Affectus animi, vt ægritudines fere omnes quæ calore nimio corpus accendunt, & commouent, omnes promotionis suæ vehementia, stultitiam, delirium & furorem faciunt. Et vulgo pronunciatur, Amentes amantes esse.

Hinc illud:

Si sapis amentem dicas, non lector amantem.

Amantem autem insanire, ipso propemodum congruo nomine cum amente significatur. Nam amare occipere, amarum est, vt Plautus in Cistellaria ait. Hinc seruus quidam apud Terentium in Eunucho: Dii boni quid hoc morbi est inquit: Adeon' homines immutarier ex amore, vt non cognoscas eundem esse.

En amour est folie & sens.

Omnes qui amant, ægre sibi vxores dari ferunt.

In Ecclesiasticæ historiæ Centuria 8. cap. 6. de ceremoniis, monachis & monialibus: Monachis & monialibus, inquit, promiscuas libidines exercere, voluptati magis erat, quam in legitimo matrimonio œconomiæ onus sustinere. Quare cum Imperator Constantinus Copronymus illis coniugium imperaret, adeo moleste id tulisse scribuntur, vt passi sint potius martyrium, iuxta illud Terentianum: Omnes qui amant, ægre sibi vxores dari ferunt. Sigebertus in Chronico, & Paulus Diaconus. Moniales autem Carolus magnus Nonnanes vocauit: à Nunna, Germanica voce, quæ fœminam suem castratam significat.

COELII RHODIGINI *Amantium marsupia folio porri vinciuntur.*

Πρασίνῳ φύλλῳ τὰ τῶν ἐρώντων δέδεται βαλάντια. Amoris laqueis irretiti nihil fere temperant sibi, sed quicquid habent, passim profundunt, nihil pensi habentes.

GENTII *Non soli Atridæ vxores amant.*

Refert Vlpian. in cap. 1. de adult. ex Homero: apud quem idipsum respondit Achilles Vlyssi, cum ab eodem rogaretur vt in castra, vnde causa Bryseidis sibi ab Agamemnone ademptæ abierat, redire vellet. Sextus Cæcilius hoc dictum venuste transtulit ad eos, qui vxores quamuis iniustas habent, vt adulterii accusatio non minus ipsis, quam iis qui iustas vxores habent, permittatur.

ANCEPS ET DVBIVS.

Necessarium malum.

Huic finitimum est illud, ἀναγκαῖον κακόν: id est, Necessarium malum: de iis quos neque reiicere possis, quod quibusdam in rebus opus sit eorum opera: neque commode ferre, quod viri sint improbi. Natum videtur ex Hybreæ cuiusdam apophthegmate, de quo meminit Strabo lib. 14. Cum haberet Euthydamus tyrannicum quiddam, multis alioqui nominibus vtilis ciuitati, ita vt cum vitiis virtutes paria facere viderentur: Hybreas orator in oratione quadam sic de illo locutus est: Malum es, inquit, ciuitatis necessarium. Nam nec tecum viuere possumus, nec sine te. Alexander item Seuerus Imperator, rationales, quos tollere decreuerat, posteaquam perpendisset eos citra Reip. incommodum tolli non posse, necessarium malum appellabat. Huiusmodi fuit & P. Cornelius Ruffinus, furax quidem & impendio auarus, sed idem egregius Imperator: à quo Fabritius Luscinus compilari maluit, quam sub hasta venire: quemadmodum refert Gellius libr. 4. & Cicero De oratore lib. 2. Torqueri poterit & in vxores, cum quibus incommode viuitur: sed absque his Resp. omnino consistere non potest. Potest & ad rem accommodari. Veluti si quis dicat, pharmacon, rem quidem molestam, necessariam tamen. Euripides in Oreste.

Ἀνιαρὸν ὢν κτῆμ', ἀναγκαῖον δ' ὅμως.

Id est:

Molesta cum sit res, necessaria tamen.

Non abhorret ab hac forma, quod Plinius scribit, oraculo proditum fuisse, lib 18. cap. 6. Quonam igitur, inquit, modo vtilissime coluntur agri? Ex oraculo scilicet, malis bonis. Hoc velut ænigmate significatum est, agros quam minimo potest impendio colendos esse.

Neque cum malis neque sine malis.

Aristophanes apud Suidam in Lysistrata:

Κἄστ' οὐκ εἶπεν ἔπος ὀρθῶς κοὐ κακῶς εἰρημένον,
Οὔτε σὺν πανωλέθροισιν, οὔτ' ἄνευ πανωλέθρων.

Id est:

Istud haud male, imo recte proditum est prouerbium,
Nec simul cum pestibus, nec rursus absque pestibus.

De vxoribus dictum, cum quibus incommode sane viuitur: sed nec citra has constant familiæ: Simile illi, quod est in Epigrammatis:

Nec tecum possum viuere, nec sine te.

Et quod alibi retulimus, ἀναγκαῖα κακά. Citantur eodem loco versus & hi:

Κακὸν γυναῖκες, ἀλλ' ὅμως ὦ δημόται
Οὐκ ἔστιν εὑρεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ. Id est:

Malum quidem vxor, attamen ciues, sine hoc
Nulli licet parere familiam malo.

Notum est illud Catonis, quod cum vxoribus incommode viuitur, at sine illis omnino non viuitur.

Polypi caput.

Πολύποδος κεφαλή: id est, Polypi caput. In hominem varium, & in quo pariter & vitia quædam & virtutes inuenias: cuiusmodi Catilinam describit Salustius. Competit & in rem, ex qua non parum commoditatis capere queas, sed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria ducta est ab eius piscis capite, quod (sicuti testatur Plutarchus in libello, cui titulus, Quomodo sint adolescentibus audiendi poetæ) esu quidem suauissimum & esculentum, cæterum somnia parit tristia ac prodigiosa. Vnde huius esum interdicebant iis qui cuperent ex insomniis præscire futura, quemadmodum & fabarum: vt testis est idem Plutarchus in Symposiacis. Proinde poeticen, polypi caput vocat: in qua sicuti sunt permulta cognitu tum iucunda, tum frugifera, ita sunt nonnulla, nisi caueas, pestilentia. Porro ex huiusmodi rebus id quod inest commoditatis, conueniet excerpere: quod noxium, vitare: iuxta Simonidis doctrinam apiculas imitari, quæ præteritis reliquis, ad ea duntaxat aduolant, vnde possint aliquid ad mellificium idoneum excerpere, nec aliud colligunt, quam quod sit vsui futurum. Prouerbium integre refertur apud Plutarchum hoc pacto:

Πουλύποδος κεφαλῇ ἔνι μὲν κακὸν ἐν δὲ καὶ ἐσθλόν.

Id est:

In Polypi capite inest quidem malum, inest & bonum.

Itidem Theognis in sententiis de vino prædicat:

Ἐσθλὸς καὶ κακός ἐστι.

Id est:

Bonum ac malum es.

Posset ad hanc formam torqueri fabula de hasta Achillis, quæ vulneris auxilium tulit, eadem quæ vulnus inflixerat.

Gaudium dolori iunctum.

Cum pariter accidit, quod & gaudeamus & doleamus (quod genus, si cui parentes opulenti vita decesserint, partim excruciatur morte suorum, partim gaudet hæreditatis obuentu, atq; accessione libertatis) conueniet illud ex eodem libro:

Τὴν δ' ἅμα χάρμα καὶ ἄλγος ἕλε φρένα.

Id est:

Lætitia huic, mœrorque simul præcordia cepit.

Plus aloes quam mellis habet.

Plus aloës quam mellis habet. Prouerbialis metaphora, perinde declarans ac si dicas, plus molestiæ quam voluptatis. Nam aloë frutex quidam est, odore graui, gustu amarissimo: cuius meminit Dioscorides lib. 3. Plautus in Amphitryone: Ita cuique comparatum est in ætate hominum, ita diis placitum, voluptati vt mœror comes consequatur: Quin incommodi plus maliquе adsit, boni si obtigit quid. Apud eundem alicubi legitur, vitam hominis plus aloes quam mellis habere.

Et Iuuenalis de vxore:

Plus aloes, quam mellis habet.

Apuleius citra metaphoram sic extulit in Floridis: Sed vetustum verbum est profecto quod aiunt, nihil quicquam tam prospere diuinitus hominibus datum, quin & tamen admixtum sit aliquid difficultatis. Has rerum humanarum vices, ac tristium lætorumque mixturã, Homerus Iliados lib. vlt. perquam eleganter indicauit, figmento duorum doliorum, quæ scribit in Iouis limine sita esse: quorum alterum sit plenum tristibus, alterum lætis. Ex quibus ille mortalium fortunas temperans,

Ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ.

Nunc lætis vitam miscet, nunc tristibus idem.

Quemadmodum & superius indicauimus. Verum admodum maligne temperat Iupiter Homericus, nimio plus admiscens malorum, quam bonorum: vt si suam quisque fortunam ad calculos vocet, minima sit futura ratio eorum, quæ nobis ex animi sententia euenerunt. Id quod eleganter dictum est à Pindaro in Pythiis hymnis: ἓν γὰρ πὰρ ἐσθλὸν πήματα σύνδυο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. Id est: Ad vnum enim bonum duo pariter incommoda distribuunt mortalibus immortales. Plin. libr. 27. sententiam inuertit, cum ait: Nihil esse tam malum in rerum natura, cui non boni quippiam sit adiunctum. Quandoquidem compertum est etiam aconito, quo non aliud venenum nocentius, inesse remedium, cum ad alia, tum ad oculorum vitia. Ad eundem modum Euripides, citante Plutarcho:

Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ καὶ κακά,
Ἀλλ' ἔστι τις σύγκρασις.

Id est:

Bona separare non licet malis, sed est
Mixtura quædam.

Quid primum aut vltimum.

Τί πρῶτον ἢ ὕστατον; id est, Quid primum aut vltimum? Figura prouerbialis, qua vtimur quoties aut rerum copiam tantam significamus, vt hæsitemus vnde potissimũ exordiamur: aut cum perplexi dubitamus, quid primum agere debeamus. Lucian. in libello, cui

cui titulus De mercede seruientibus: καὶ τί σοι πρῶτον, ὦ φιλότης, ἤ τι ὕστατον φασὶ καταλέξω τούτων ἃ πάσχειν ἢ ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἐπὶ μισθῷ συνόντας. id est: Quidnam tibi primum amice, aut quid postremum vt dici solet, commemorem, ex his quæ & pati & facere coguntur ij qui mercede seruiunt? Porro Lucian. desumpsit ex Odysseæ lib. 9. in quo Vlysses ad hunc loquitur modum.

Τί πρῶτον, τί δ' ἔπειτα, τί δ' ὑστάτιον καταλέξω;

Id est:

Quid primum, quid mox, & quæ tandem vltima dicam?

Iuuenalis:

Quo te circumagis? quæ prima aut vltima ponas.

Eiusdem characteris est illud Euripidis in Iunone insaniente:

Ω μοι τίν' ὑμῶν πρῶτον, ἢ τίν' ὕστατον
Πρὸς στέρνα θῶμαι. -

Id est:

Quem vestrum ohe, quem pectori admoueam meo
Primum vltimumve. -

Etiam capillus vnus.

Celebratur & Mimus, ni fallor, Publianus, admodum prouerbiali specie:

Etiam capillus vnus habet vmbram suam.

Quantumuis pusillum commodum iuuat, quantumlibet exiguum delictum nocet.

Aut mortuus est, aut docet literas.

Η τέθνηκεν, ἢ διδάσκει γράμματα.

Id est:

Aut periit, aut profecto literas docet.

Senarius prouerbialis, quo significabant olim, cuipiam omnino male esse, tametsi parum liqueret, quid rerum ageret. Is autem hac occasione venit in vulgi sermonem, autore Zenodoto. Athenienses duce Nicia parum feliciter aliquando pugnauerunt aduersus Siculos, permultis occisis, plerisque captiuis in Siciliam abductis: qui Siculorum filios literas docere coacti sunt. Proinde pauci qui fuga elapsi redierant Athenas, rogati quid aut hic aut ille faceret in Sicilia, modo memorato versiculo respondebant, Aut periit, aut docet literas.

Aut quinque bibe, aut treis, aut ne quatuor.

Athenæus libr. 10. de bibacitate disputans scribit adagium huiusmodi vulgo fuisse celebratum: ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία ἢ μὴ τέτταρα, id est: Aut quinque bibe, aut tria, aut ne quatuor. Præscribit modum diluendi vini. Hæc autem temperatura maxime placebat antiquis, vt quinque vini cyathis duo adderentur aquæ, aut duobus vnus. Huius rei testem citat Iouem poetam qui scripserit, vatem quendam Palamedi prædixisse Græcos nauigaturos, qui treis cyathos ad vnum biberent. Ita Nicocharem in Amymone χαῖρε πέντε καὶ δύο id est: Salue quinque & duobus. Præterea Amypsiam: ἐγὼ δὲ διόνυσος πᾶσιν ὑμῖν εἰμὶ πέντε καὶ δύο. id est: Ego autem Bacchus omnibus vobis quinque & duo. Verum hac de re copiosius aliquanto Plutarchus, τῶν συμποσιακῶν Decade tertia, testans conuiuialibus cantiunculis celebratum fuisse: ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέσσαρα: ne quis temere Plauti verba commutet, nam apud hunc quoque referuntur. Atque in hanc rem iocatur Ariston, quemadmodum in musica hemiolii proportio symphoniam reddit diapente, dupla symphoniam efficit, quæ dicitur diatessaron, at eam quæ vocatur diatessaron: symphoniam esse præter cæteras hebetem & obscuram, & epitrito constare: itidem & in bibendi harmoniis treis esse symphonias vini ad aquam, diapēte, διὰ τριῶν, & diatessaron. Nam Diapente symphoniam ex hemiolio constitui, si tres aquæ cyathi duobus vini cyathis admisceantur. Quod si duobus admisceas duos, dupli proportionem existere: diatessaron harmoniam fore, si vni vini cyatho treis aquæ cyathos addideris. Atque hic esse epitritum, quæ proportio pertineat ad treis magistratus in Prytaneo sapientes ac sobrios: aut ad dialecticos, cum adductis superciliis de suis anxiis argutiis disputant. Iam si duos vni admisceas, tonum nasci maxime turbulentum, & vt appellat ipse, ἀκροθώρακα, chordas mouentem non mouendas mentium: propterea quod per hunc nec omnino sobrios esse licet, nec stultitiam mero immergere. Quod si duo tribus addideris, harmoniam existere omnium maxime musicam, vt quæ somnos inuitet, tranquillitatem ac summam quietem inducat. His ita per iocum dictis, adiecit Plutarchi pater, priscos Ioui duas addidisse nutrices, Iten & Adrastiam: Iunoni vnam, nempe Eubœam: Apollini duas, Alethiam & Corythalam: Baccho vero plures, quod hunc deum oporteat pluribus lympharum mensuris mansuefactum ac domitum, moderatiorem ac mitiorem reddere. Significat autem, vinum multa aqua diluendum. Meminit huius adagii Plautus in Sticho, seruos compotantes inducens: Sed interim Stratege noster, cur hic cessat cantharus? Vide quot cyathos hos bibimus. Tot quot digiti sunt tibi in manu, Cantio est Græca:

Καὶ πέντε πῖνε, καὶ τρία πῖνε, ἢ μὴ τέτταρα,

Quanquam hic Plauti iocus non caret suspicione mendi. Quod autem prohibet Græca cantio, ne quatuor biberet, ad veterum superstitionem pertinet, qua creditum est, impares numeros ad omnia efficaciores esse: id quod Plinius intelligi putat in febribus, dierum obseruatione. Porro de quaternione vitato in poculis, idem lib. 28. c. 6. scribit ad hunc modum: Numerum quoque quaternarium Democritus condito volumine, & quare quaterni cyathi, sextariue non essent potandi. Huc nimirum allusit Horatius libro Odarum 3.

Da lunæ propere nouæ.
Da noctis mediæ, da puer auguris
Murenæ. tribus aut nouem,
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. treis prohibet supra,
Rixarum metuens tangere Gratia,
Nudis iuncta sororibus.

Item Ausonius:

Ter bibe, vel toties ternos, sic mystica lex est.

Id est:

Aut treis cyathos, ad numerum Gratiarum: aut nouem, ad numerum Musarum.

Excubias agere in Naupacto.

Φρουρήσεις ἐν Ναυπάκτῳ: id est, Excubate Naupacti, Achiui, capta Naupacto, Pausaniam excubiis custodiæque præfectum interfecerunt, autore Theopompo. Vnde res in iocum vulgi videtur abiisse, aduersus eos, qui pereunt ignauia sua, aut qui munus odiosum, ac plenum discriminis administrant. Refertur à Zenodoto. Suidas effert ad hunc modum, φρουρήσεις ἐν Ναυπάκτῳ: id est, Excubabis Naupacti. Is adfert & aliam adagionis originem. Quum iis, qui Naupactum præsidio tuebantur, perpusillum salarii penderetur, atque illi plurima quæ ad rem pertinebant, emerent, militari ioco iactatum est, vt apparet, in eos qui frustra sudarent, quosque sua spes frustraretur. Naupactus autem Ætoliæ ciuitas, quam tum Philippus obtinebat, à compingendis nauibus dicta, quod illic Heraclidæ primum nauim extruxerint.

Quocunque pedes ferent.

Ενθ' ἂν οἱ πόδες φέρωσιν: id est. Quocunque ferant pedes. pro eo quod est quouis. Quadrat vbi nihil certum spectatur, ad quod nostri dirigantur conatus. Lucianus in Hermotimo: οὐδὲ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου ποιήσομεν, ἔνθ' ἂν ἡμᾶς οἱ πόδες φέρωσιν ἐκεῖσε ἀπιμεν. id est: Neque iuxta prouerbium, quocunq; nos pedes tulerint, illuc ibimus. Horatius in Epodis:

Notus vocabit aut proteruus Africus.

Rursus in Odis:

I, pedes quo te rapiunt & auræ.

Ita & Theocritus in Hyla:

- Α πόδες ἆγον ἐχώρει.

Id est:

Ducebant quocunque pedes, ibant: -

Rursus in Thalysiis:

- Πᾷ δὴ τὸ μεσαμέριον πόδας ἕλκεις:

Id est:

Quo tandem te quæso pedes medio trahis æstu?

Et Vergilius:

Quo te Mœri pedes an te via ducit in vrbem?

Nec dissimili forma Plato lib. de Repu. 3. ἀλλ' ὅπῃ ἂν ὁ λόγος ὥσπερ πνεῦμα φέρῃ, ταύτῃ ἰτέον: id est, sed quocunque ratio, ceu ventus tulerit, hac eundum est.

In triuio sum.

Εν τριόδῳ εἰμὶ λογισμῶν: id est, In triuio sum consilii. In eos qui dubitant, quique incerti sunt animi, hæsitantes quid potissimum eligant. Translatum ab iis, qui faciunt iter, & si quando triuium occurrit, addubitant quam viam oportet ingredi. Nam viam pro ratione consilii frequenter apud Græcos autores reperies, vt apud Euripidem in Hecuba: σῶν ὁδὸν βουλευμάτων: id est, Tuorum viam consiliorum, Theognis, ἐν τριόδῳ ἕστηκα: id est, In triuio consisto. Alludit huc & Plato lib. De legib. 7. vetans ne si qua res admiranda atque insolita occurrerit, protinus ad eam amplectendam accurramus, sed perinde quasi ad triuium aliquod venerimus, ignari viæ consistamus, neque ante pergamus, quam peruestigatum sit, quo quæque ducat via καθάπερ, inquit, ἐν τριόδῳ γινόμενον.

Vtroque nutans sententia.

Δίχολοι γνῶμαι: id est, Vtroque claudicantes sententiæ: aut animus huc atque illuc versatilis. Sic enim arbitror legendum, διχωλοι per ω magnum: vt sit, vtroque claudicantes. Nam in vulgatis libris per ο micron scriptum repperi. Conueniet igitur in hominem lubricæ fidei, & incertarum partium, in quem congruet illud Homericum:

Αλλὰ μεταχλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἵζει:

Id est:

Claudicat incessu, pedibusque vacillat vtrisque.

Refertur à Zenodoto.

Volens nolente animo.

Εκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ: id est, Volens inuito sane animo. Hemistichium Homericum Iliados libro quarto. Dicendum, vbi quis fingit se nolle quod cupit: aut contra. Terentius non dissimili figura dixit in Andria: Tu voluntate coactus es tua. Non-

nunquam de ambigente, animique incerto dicitur: vt apud Euripidem in Hecuba,

Ὁ δ' οὐ θέλων τε καὶ θέλων.

Id est:

At is volensque & non volens.

Est etiam in arcanis prouerbiis Hebræorum, Pigtum velle & non velle.

Nolens volens.

Omneis id genus figuras prouerbiales esse, sicuti superius ostensum est, Donatus admonuit, quæ nimirum constant ex contrariis: propterea quod ænigmaticum quiddam habere videantur. Sunt autem frequentes apud Græcos poetas, vt apud Euripidem in Hecuba:

Ὁ δ' οὐ θέλων τε καὶ θέλων.

Id est:

Atque ille nolens pariter ac volens.

Idem in Iphigenia in Tauris:

Φεύγω τρόπον γε δή τιν' οὐχ ἑκὼν ἑκών.

Id est:

Sane exulo quodammodo nolens, volens.

Ad hanc pertinet formam quod ait Terentius in Andria:

- Tu coactus tua voluntate es.

Vnica filia duos parare generos.

His simile quiddam etiam nunc vulgo dicunt, dignum videlicet, quod vel vnum inter antiquitatis adagia connumeretur: Vnica filia geminos vis parare generos. vbi quis idem beneficium duobus simul pollicetur: aut pro eodem officio, quod alteri præstiterit, à duobus gratiam reposcit.

Inter pueros senex.

Ἐν παισὶ μὲν γέρων, ἐν δὲ γέρουσι παῖς: id est, Inter senes puer, idem at in pueris senex. Conueniet in hominem grandiusculum, maiorem quam vt puer videri possit, minorem quam vt vir. Dictum est autem ab æmulis in Hermogenem rhetorem. Accōmodare licebit in hominem sic eruditum, vt inter idiotas videri possit doctulus, inter eruditos indoctus.

Aut cucurbitæ florem, aut cucurbitam.

Ἢ κέλυον, ἢ κολοκύντην: id est, Aut florem, aut cucurbitam. Id perinde valet quasi dicas: Aut mortem, aut vitam: aut lucrum, aut damnū: aut victoriam, aut contra. Græci cucurbitæ florem κέλυον appellant. Incertum autem, vtrum mox euanescat, an cucurbitam sit pariturus. Proinde per florem, mortem, aut frustratā spem significabant: per cucurbitam, vitalem. Diphilus apud Zenodotum: ἐν ἡμέραις ὀλίγαις τὸν ἐπίτοπον γένον ἢ θέλω παρασχεῖν κολοκύντην ἢ κέλυον. id est: Possum efficere, vt aut recte valeas, aut moriaris. Huic non dissimile est illud quod apud Homerum Odysseæ δ. dicit spectrum apparens Penelopæ dormienti.

Ζώει ὅγ', ἢ τέθνηκε, κακὸν δ' ἀνεμώλια βάζειν.

Id est:

Is superest, aut interiit: nam vera loquendum est.

Et quod ad huius imitationem Horatianus dixit Tiresias.

O Laertiade, quicquid dicam, aut erit, aut non.

Aut Plato Philonissat, aut Philo Platonissat.

Diuus Hieronymus in Catalogo scriptorum illustrium, Philonem quoque Iudæum recenset, qui & eloquentiam & omnem Græcanicam eruditionem ita sit assecutus, tum Platonicam in dicendo maiestatem vbertatemque sic expresserit, vt eum alterum Platonem appellet. Testatur autem apud Græcos, vulgo de illis dici solitum: ἢ Πλάτων φιλωνίζει, ἢ Φίλων πλατωνίζει. idest: Aut Plato Philonem imitatur, aut Philo Platonem. Extat huius opus, in quo vitas illustrium aliquot Hebræorum tractat, orsus ab Abraham. Tractat autem non tam ad historiæ cognitionem, quam ad institutionem regulamque viuendi: videlicet omnia trahens ad morales allegorias, vnde Theologis præcipue legendus. Stylus tum candidus est, tum sublimis, ac diuinum quiddam præ te ferens, qualis est & Platonis. Gaudet symbolis ac mysteriis numerorum: quod ipsum Pythagoræ Platonique familiare. Ad morum institutionem accommodat omnia: nec hac parte dissidens à Platone. Per allegoriam torqueri poterit ad quosuis inter sese vehementer similes. Nam hoc ipsum non simpliciter, sed figurate dictum, illud sat argumenti est, quod Philonem longe Platone constat posteriorem esse. Cæterum in malam partem fiet prouerbialius: veluti si quis dicat, Aut Cretissat Africa, aut Afrissat Creta: aut Neronissabat Galba, aut Galbissabat Nero. Huic figuræ confine videtur illud Platonis, τὸ πολυύμνητον, vt ait Aristides: Beatas fore respublicas, εἰ μὴ ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν, ἢ βασιλεύσωσιν οἱ φιλόσοφοι. id est: Si aut reges philosopharentur, aut regnarent philosophi.

Aut oportet tragœdias agere omneis, aut insanire.

Ἢ χρὴ τραγῳδεῖν πάντας, ἢ μελαγχολᾶν.

Id est:

Aut furere oportet, aut agere tragœdias.

Dici solitum de iis, qui semper quasi stupent, frigentque: & nec gaudere possunt ex animo, nec dolere. Porro tragœdia vehementissimis constat affectibus, ita vt tragœdias agere, videatur esse quiddam insaniæ simillimum. Proinde Lucianus in commentario, cui titulus πῶς δεῖ τὴν ἱστορίαν συγγράφειν, narrat Abderitis ex Euripidis tragœdia recitante tragœdo Archelao publicitus febrim obortam: eam septimo post die transisse in insaniam, ita vt omnes ingenti voce versus quosdam ex Archelai Andromeda pronunciarent. Quanquam Plato poetis omnibus sacrum quendam tribuit furorem. Et Aristoteles in Problematis meminit de Maraco quopiam Syracusano, qui tum meliora fecerit poemata, cum mente esset alienatus. Eodem spectat illud Horatianum:

Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino.

Finitimum videtur illi, quod alio retulimus loco:

Ἢ δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν.

Quem senarium Athenæus citat ex Terpsione doctore Archistrati. Nos alio retulimus loco.

Oportet testudinis carnes aut edere, aut non edere.

Ἢ δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν.

Id est:

Testudinis carnem aut edas, aut non edas.

Trimeter prouerbialis, in eos, qui negocium susceptum frigide ducunt, neque explicantes, neque relinquentes. Sunt qui putent hoc dictum ab autore Terpsione profectum esse: quorum est Athenæus libro octauo, declarans hunc primum præcepisse de gastrologia: æditis regulis, per quas liqueret à quibus esset abstinendum, quib. contra vescendum: inter quas erat & hæc de testudine, ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν. Addunt testudinis carnem si modice edatur, ventris tormina facere: rursum si copiose, lenire. Cuiusmodi quiddam & de lactucis refert Plinius. Perinde quasi dicas, Aut bellandum est, aut non bellandum: aut studendum, aut non studendum. Nam pleræque res sunt, quas si facias acriter, plurimum conducunt: si ignauiter, officiunt. velut ea quæ mediocritatem non recipiunt, quod genus est musica poeticaque. Sunt rursus quædam, quæ degustasse sit satis. Quo de genere putauit esse philosophiæ studium Ennianus ille Neoptolemus, & Callicles Platonicus. Non abhorret ab eo quod est in Apocalypsi: Vtinam aut calidus esses, aut frigidus.

Ancipitis animi.

Animum ancipitem & incerti consilii, licet indicare versiculo, qui est Iliad. ξ.

Ὡς δ' ὁ γέρων ὥρμαινε δαϊζόμενος κατὰ θυμὸν Διχθάδι'.

Id est:

Sic senior versans animo disquirit vtroque

Nutans -

Id Maro sic est imitatus:

Atque animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc.

Rursum Iliad. π.

Διχθὰ δέ μοι κραδίη μέμονε φρεσὶν ὁρμαίνοντι.

Id est:

Huc animus mihi versanti inclinat & illuc.

Ancipitis consilii.

Ad significandum hominem perplexum & ancipitis sententiæ, suspensumque animo congruet illud ex Iliad. ε.

Μεσσηγὺς γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.

Id est:

In medio terræ simul & stellantis Olympi.

Dictum est apud poetam de equis Iunonis, inter cœlum & terram.

Hasta caduceum.

Δόρυ κηρύκειον: id est, Hasta caduceum. Dici solitum, quoties aliquis simul & minaretur, & ad concordiam inuitaret. Ex oraculo natum, quod huiusmodi fertur:

Ἀνδρὶ γεφυραίῳ φίλος οἶκος.

Id est:

Viro Gephyræo grata est domus.

Admoniti erant Gephyræi, vt sequentes Atheniensium exercitum, vbi illos defessos conspicerent, ibi manerent. Itaque cum Athenienses ab Eumolpo oppugnarentur, ad Tanagram iter instituerunt: hac specie, vt dux caduceum præferret, iuuentus armata à tergo consequeretur, vt simul & pacem petere viderentur, & ad bellum nihilo segnius parati, si quis lacesseret. Recenset Suidas, & meminit Polybius libro historiarum 4. Legatum, inquit, ad Byzantios Aridicem misere, & cum eo Polemoclem cum tribus triremibus, volentes id quod est in prouerbio, hastam simul & caduceum Byzantiis mittere. Simillimum est huic quod eleganter vsurpauit D. Hieronymus, Scuto pacem petere.

Delphicus gladius.

Δελφικὴ ξίφος: id est, Delphicus gladius. De re dicebatur ad diuersos vsus accommodabili. Quemadmodum iisdem vasculis, & poculorum vice in conuiuiis, & clypeorum vice in bellis vtebantur. Nam Delphicus gladius ad eum modum erat fabrefactus, vt eodem simul & sacras mactarent victimas, & nocentes afficerent supplicio. Meminit huius gladii, cum Euripides in tragœdiis

gœliis, tum Aristoteles Politicorum lib. I. differens, naturam nō gignere singula ad plures vsus, sed vnumquodque ad suum peculiarem propriumque finem: οὐδὲν γὰρ ἡ φύσις ποιεῖ τοιοῦτον, οἷον χαλκοτύποι μάχαιραν Δελφικὴν πενιχρῶς, ἀλλ᾽ ἓν πρὸς ἕν. id est: Neque enim natura tale quippiam facit, quemadmodum ærarii fabri gladium Delphicum quasi per inopiam, sed vnumquodque ad singula. Meminit idem huius rei, lib. De partibus animalium 4. tractans de linguis insectorum, quæ pluribus funguntur officiis, simul & tentantes cibum & attrahentes, & spiculi vice aduersus iniurias defendentes: id quod negat facere naturam, nisi coactam inopia, vt idem instrumentum ad vsus dissimiles accommodet: quandoquidem ad defendendum magis appositum videatur quod sit acutissimum: ad gustandum, quod sit fungosum. Vbi enim inquit, licet duobus vti ad duo opera, nec aliud impedit, nihil tale natura facere solet, quale per inopiam ars excusoria obeliscolychnium ex veru lucernaque componit. Attamen si id fieri non potest, eodem ad plura opera abutitur. Vnde mihi videtur ὀβελισκολύχνιον iucundius quadraturum prouerbio, quam Delphicum gladium: nisi forte hic ipse Delphicus est gladius. Item Euripides in Oreste:

> Θανεῖν γὰρ αὐτὴν μοῖρα Δελφικῷ ξίφει.
>
> Id est:
>
> Fatale enim illi est, ense Delphico mori.

Quadrabit igitur vel in pauperes, qui ob penuriam eandem veste, aut aliam rem quampiam ad varios vsus accommodant: aut in vitiosum proœmium, & diuersis causis applicabile. Licebit & in serium sensum accommodare prouerbium: vt si quis eruditionem Delphicum appellet gladium, quod in omni ætate, omni vitæ conditione sit vsui. Nam literæ iuuenibus sunt necessariæ, senibus iucundæ: pauperibus opes suppeditant, opulentis adiungunt ornamentum: in rebus aduersis solatio sunt, in secundis gloriæ: claro natis genere splendorem augent: obscuro genere natis, claritatis initium conciliant.

Vtrunque.

Enarrator Apollonii citat hunc ex Callimacho versiculum:

> Ἀμφότερον, κέντρον τε βοῶν καὶ μέτρον ἀρούρης.
>
> Id est:
>
> Vtrumque est, stimulusque boum, mensuraque terræ.

Dici potest de re quapiam, ad diuersum vsum accommodabili: quemadmodum superius ostensum est de gladio Delphico. Sentit autem Callimachus de virga, quam ἄκαιναν Græci vocant, Latini, ni fallor, decempedam. Eam aiunt à Thessalis inuentam, pedum longitudine decem. Hac eadem pastores pedi vice consueuerunt vti.

Iisdem è literis comœdia ac tragœdia componitur.

Ἐκ τῶν αὐτῶν τραγῳδία γίνεται καὶ κωμῳδία γραμμάτων: id est, Ex iisdem literis comœdia tragœdiaque componitur. Conuenit in eos, qui eadem de re norunt diuersa fingere: aut qui eadem opera diuersa possunt.

Nauis aut galerus.

Πλοῖον ἢ κυνῆ: id est, Nauis aut galerus. De re ancipiti. Quod genus si quis de voce incognita diceret, Aut piscem significat, aut cucurbitam. Nec inuenuste dicetur in eos, qui cultu, moribusque diuersam personam præ se ferunt. Veluti si quis pallio philosophico baltheum adderet militarem, aut cultu monachum, moribus & lingua lenonem ageret. Fragmentum est senarii ex Auibus Aristophanis, πλοῖον ἢ κυνῆ: id est, Aut galerus, aut ratis. Sumptū ab hoc triremium genere, quas hodieque vulgo dicunt galeas, veluti dicas galeratas. Hæ sic erant instructæ, vt remos alarum vice porrigerent, mouerentque: cæterum summo malo galerum, seu petasum instar Mercurii præferrent. Nam Peloponnenses πέτασον, id est, galerum, appellant κυνῆν, ἀπὸ κυνὸς a cane: quod hoc genus pilei primum è pellibus canum fieri consueuit. Hinc iocus militaris videtur fuisse natus in elatos & fastuosos, supercilioque arrogantes. Itidem Festus Pompeius indicat quasdam naues onerarias appellatas Corbitas, quod in summo malo pro signo, Corbem haberent. Quæ bello erant paratæ, galeam habebant: at quæ ad celeritatem, petasum Mercurii signum gestabant.

Tertium caput.

Τρίτη κεφαλὴ, καὶ τρίτος ἐγκέφαλος: id est: Tertium caput, & tertio cerebro. In onerum baiulos dictum, qui non humeris modo, verum & capite gestant onera. Extat in iisdem quæ modo citaui Collectaneis. Apte torquebitur in homines variis distractos negociis.

Triceps Mercurius.

Τρικέφαλος Ἑρμῆς: id est, Triceps Mercurius. Dictum videtur in ambiguos, ancipitesque, aut in vehementer astutos. Ad hunc modum fingebatur antiquitus Mercurius: vel quod plurimā vim habeat oratio, vel quod idem deus index viæ, proinde in singulis capitib. inscriptionem habebat, quo duceret hæc via, quo rursum illa. Huiusmodi Mercurii simulacrum primus posuit Proclides, autore Philochoro.

Psecas aut ros.

Ψεκὰς ἢ δρόσος: id est, Psecas aut ros. In crebrius expuentes dicitabatur. Ψεκὰς enim aspersio illa, ac velut irroratio vocatur, quoties minutissimis guttulis irrigamur, vt pluuia rori simillima. Primitus autem per lusum dictum est in Antimachum Lyricum poetam, quod subinde expuens eos, quibus cum loquebatur, conspergeret. Idem cognominis datum fuit & Olympico cuidam: quem nonnulli putant tulisse legem, ne quem nominatim taxarent poetæ: atque ita factum, vt multo quam prius pauciores accederent ad certamen, & qui prodibant, laudarent, non carperent. Vnde huiusmodi delinimenta, ψεκὰς appellata videntur. Vocantur enim Psecades ancillæ, quæ delicatarum matronarum capillos medicato fuco conspergunt.

VLPII. *Quod dubites, ne feceris.*

Bene, inquit Cicero, præcipiunt, qui vetant quicquam agere, quod dubites æquumne sit an iniquum. æquitas enim vult per se, dubitatio autem cogitationem significat iniuriæ.

COGNATI. *Ingratiis, Velim, Nolim.*

Huius est vsus, quum cōtra sententiam animi nostri fit aliquid: Seneca in ludo de morte Claudii Cæsaris, εἰρωνικῶς dixit: Velit, nolit, necesse est illi omnia videre quæ in cœlo agantur. Barthol. Maranta lib. 5. Lucull. quæstionum: Agnosco vestram in me coniurationem, inquit Columna, ac dum vos me hortamini, ille pene minatur: animaduerto me volentem nolentem oportere vobis præstare aliqua, &c. Plautus in Cistellaria, & sæpe alibi, pro hoc vsus fuit, Ingratiis: aduerbium trisyllabum, quod valet, inuito, & velint nolint Lucretius lib. 3. in extr.

> —— Ingratiis hæret & angit.
>
> Idem lib. 5.
>
> Atque pericula tunc ingratiis insinuandum?

id est: quæ tunc pericula adire nos oportet vel inuitos? Insinuandum, subintellige, est: id est, insinuare & subire nos oportet. Ingratiis, id est, velimus nolimus. Idem lib. 6.

> Cadant ingratiis illa necess' est Semina

Cicero pro Quintio: Extorquendum est inuito. atque ingratiis. In Curculione Phœdromus:

> Quo Venus Cupidoque imperat, suadetque amor:
> Si media nox est, siue est prima vespera:
> Si status condictus cum hoste intercedit dies,
> Tamen est eundum quo imperant ingratis.

pro, ingratis: id est, inuiti, vt gratis gratis. In Rudente: Has hirundines ex nido vult eripere ingratiis. In Milite glorioso: Imo vi atque inuitam ingratiis, nisi voluntate ibis, rapiam te domum. Apud Terentium autem in Heautont. quatuor syllabarum: Proterunt' hinc, ea coacta ingratiis. &c. In Eunucho: Opus faciam: vt defatiger vsque ingratiis vt dormiam: id est, præter voluntatem, inuitus, velim, nolim, & non sponte: quod Græci dicunt ἀκουσίως. Non dissimilis est apud Græcos, præsertim historiographos, crebra hæc loquendi formula, ἄγεσθαι καὶ φέρεσθαι: cum quis alieno arbitrio tractatur, nimirum violenter: id quod in bello accidere solet. [Erasm. Chiliad. Nolens, volens.]

In medio relinquere.

Cicero pro Murena: Quod dubium est, id relinquere incertū: quod dubium non potest esse, id iudicare. Salust. in Catilinario: Nos eam rem in medio relinquemus: id est, hoc aliorum esse iudicium volumus. Cic. pro Cælio: Neminem nominabo, in medio relinquam. hoc est, controuersum relinquam, nihil statuam vel constituam, in medio proponam, Sic Gellius lib. 6. cap. 14. Ego in medium relinquo. id est, aliis iudicandum dimitto. Liuius 5. bello Pun. pro remittere ad consultationem, relinquere consultationi dicit. Cic. I. Academ. Illam autem Socraticam dubitationem de omnibus rebus, & nulla affirmatione adhibita consuetudinem disserendi reliquerunt. Et hoc ita peruagatum atque peruulgatum est, vt in dubiis rebus vtamur.

Aqua hæret.

Cic. ad Quint. fratrem: Quod de agro Campano fuerat dictū, actum iri, non est actum. In hac causa mihi aqua hæret. hoc est, id negocium & ea causa male mihi procedit. Idem 3. Offi. Dicit ille quidem multa multis locis, sed aqua hæret, vt aiunt. Significat Epicurum parum inuoluere. Translatio est ab aqua riuali, quæ interdum non fluit, ob aliquem obicem, qui in emissarium incurrit. Budæus Viui: Aqua enim identidem hæret (vt dicitur) nisi flumē secum in disputando constare, &c. Sic res hærere dicitur, quæ impedita est. Plautus: Perii, nunc homo in medio luto est: hæret hæc res, nescit nomen id est, explicare se non potest. Vt autem in luto hærere dicit, sic etiam hærere in salebra. Cic. in Finib. Proclliuius currit oratio, venit ad extremum, hæret in salebra. Translatio est à venatoribus, qui cum in loca confragosa inciderunt, insistere coguntur: ἐφίστασθαι, hoc est, pedem in vestigio sistere, gressumque coercere. Vide alibi, Luto pedem euellere.

Fortasse, Fieri potest, Arbitror.

Pyrrhoniis sunt voces quædam Scepticæ affectionis, & suæ propriæ, hoc est, humanæ passionis indices: videlicet οὐ vel οὐδὲν μᾶλλον: id est, Non vel nihilo magis. Vtramuis enim indifferenter pronunciant, & perinde valent atque: Non magis hoc quam illud. οὐδὲν ὁριστέον: Nihil definiendum, aut certo statuendum. οὐδὲν ὁρίζω: Nihil definio. Omnia, inquiunt, quantum ad nos attinet, ἀόριστα sunt, id est, nobis indefinita videntur. Sunt enim, pro videntur, accipitur. ἀφασία autem, siue affectio illorum nec ponis

quicquam, nec tollit eorum incertorum, quæ dogmatice quærun-
tur, astruuntur & afferuntur. Omnia quæcunque euoluimus & percurrimus dicunt, ex illis dubiis & incertis, quæ dogmaticorum quæstionibus agitantur, nobis indefinita & incomprehensibilia habentur. hoc est: Existimamus nos nihil illorum adhuc percepisse, propter contrariorum æquipollentiam: atque nihil eorum magis aut minus fide dignum, quam contrarium. Hinc ἀκαταληπτῶ, & οὐκ ἀκαταλαμβάνω. id est: Non comprehendo, percipio, cognosco, constituo. sunt enim ἀντικείμενα, & inter se pugnantia: itaque ad ἀρρεψίαν delabimur, id est, ad neutram partem assensum præbemus. ἐπέχωμεν: id est, ignoramus cui horum quæ proposita sunt, assentiri, & fidem adhibere, cui minime, ac fidem derogare oporteat. Iis enim à quibus patimur, & à quibus ita coacti ad assensum adducimur, cedimus & acquiescimus. Inter Scepticas autem voces recensentur & hæ: ἐνδέχεται, fieri potest: ἴσως, fortasse: & licet cum ipsis repugnantibus: vt, οὐκ ἐνδέχεται, &c. Obseruaui Græcos plerisque in locis adhibere, tum Gallos nostros semper in ore habere aduerbium ἴσως, id est, fortasse: & τάχα, quod idem valet. Item verbum οἶμαι, id est, arbitror. Eodem autem officio & verbum δοκῶ fungi comperi. Huiusmodi est etiam Fabianum fere: Ea alioqui minime necessaria sunt, sed extenuant duntaxat, vel potius quandam modestiæ speciem præ se ferunt. Multa alia huiusmodi afferre possem, quæ studio breuitatis silentio prætereo. His confine est hoc Horatianum:

O Laertiadæ quicquid dicam, aut erit, aut non.

Volentibus & inuitis.

Plato in Philebo: Quod omnibus hominibus molestum est & volentibus & inuitis. Idem in Theæteto: Ab his itaque rationem nullam vnquam accipies, nec volentibus, nec inuitis. Ibidem: Sermo illius vrgebat, quod videlicet seu velim siue nolim, talis essem. In Ciuili: siue inuitis, siue volentibus, Ibidem: Curationem humanam in duo partiri necesse est: in eam quæ inuitis, & eam quæ volentibus imperat.

Nos alio mentes, alio diuisimus aures.

Huius Catulli carminis vsus est, quando animum aliis rebus intendimus & aduertimus, & aures aliis sermonibus præbuimus:

Nos alio mentes, alio diuisimus aures.
Simile est illud Maronis, Æneid. 4.
Atque animum celerem nunc huc, nunc diuidit illuc,
In partesque rapit varias, perque omnia versat.

Isti duo versus, in quibus anceps est animus, ad verbum repetuntur in initio Æneid. 8. & eadem sententia Ænei. 5.

At pater Æneas casu concussus acerbo,
Nunc huc ingentes, nunc illuc pectore curas
Mutabat, versans Siculisne resideret aruis, &c.

Tanta fuit cura dubii principis. Hæc tamen parum faciunt ad Catulli carmen: quod Victor Giselinus vsurpauit in cõmentariis suis in Prudentii καθημερινῶν, Inquirendi laborem, inquit, iis relinquo,

In his tota penitus qui mente laborant,
Nos alio mentes, alio diuisimus aures.

Quid facerem?

Prouerbialis hæsitantium addubitatio. Virg. in Tityro, eclog. 1.

Quid facerem? — In Melibœo, eclog. 7.
Quid facerem? — Georg. 4.
Quid faceret? — Æneid. 9.
Quid faciat? —

Perplexos nos reddidisti.

Vide alibi, Quo me vertam, nescio: &, Mutum reddidisti

Fluctuantium instar.

Quæ circa viuentium corpora sunt, ignem, aquam, spiritum, atque terram, in compositione inesse conspicimus, sed fluctuantium, vt aiunt, instar. Et maxime quidem. in ijs enim sermonibus reuera propter ambiguitatem fluctuamus. Et in Theæteto, In idem sane hæc concurrunt, secundum Homerum & Heraclitum, & omne id genus, vniuersa decurrere, fluminis instar. Item, Si autem omnino deficiemus, humiles facti, veluti fluctuantes, & nauseam patientes, orationi nos permittemus, vt vel conculcet nos, vel agat quo velit. Itaque si quem exitum inueniam quæstionis huius, iam audi.

Quo me vertam, nescio.

Quo me vertam, nescio: hæsito enim & ambigo. Perplexi, animique consternati, sic fere loquuntur. Vide alibi, Perplexos nos reddidisti: & Mutum reddidisti. Catull. in nupt. Pelei & Thedidos, Quo me referam: pro, Quo me vertam, dixit. Similiter Medea apud Euripidem. Cicero in extrema oratione pro Murena, simili figura est vsus orationis, vel eadem potius cum sequentibus,

Nos alio mentes, alio diuisimus aures.

Carmen est Catulli nuptiale. Sic Ouid. in ii. De remed. amor. mentem sectam dicit:

Secta bipartito, cum mens discurrit vtroque,
Alterius vires subtrahit alter amor.

Huic haud dissimilia sunt, Mente agitare coquos: & apud Erasmum nostrum, Mens videt, mens audit: Mens peregrina, Præsens absens. Post, Aliud agendo male interdum agitur.

APERTE ET CRASSE.

Præmansum in os inserere.

M. Tullius in Oratore suo, lib. 2. Prouerbii vice vsurpat, Præmansum in os inserere: pro eo quod est, rem in docendo nimis enucleate, nimisque frustulatim tradere. Quod facere quidam assolent, qui velut ingeniis auditorum diffidant, ita nihil omittunt, inculcantes etiam minutissimas nugas. Sumpta est figura à nutricibus, quæ pueris adhuc edentulis cibum præmansum in os inserunt. Verba Tullii sunt hæc. Ego autem si quem nunc plane rudem instituí ad dicendum velim, his potius tradam, assiduis vno opere eandem incudem die noctuque tundentibus, qui omneis tenuissimas particulas, atque omnia minima mansa, vt aiunt nutrices, infantibus pueris in os inserant. Aulus Gellius Noctium Atticarum lib. 4. cap. 1. (etiam si locus hic deprauatus est. sic enim habent codices vulgati: Nam hoc quidem peruulgatum est, diffinitionem omnem ex genere & differentia consistere.) Sed si item præmandare, quod aiunt, postulas, faciam sane id quoque honoris tui gratia. Ego legendum arbitror: Sed si idem me tibi præmandere, quod aiunt, postulas. Præmandere dixit, pro eo quod est, plus quã crasse explicare rem alioqui non difficilem, nisi quis plane sit puer. Hoc adagii manet etiam hodie, cum aiunt: Annon sat, tibi datam occasionem esse? Num postulas, vt tibi præmandatur etiam? Non dissimile est huic quod idem Cicero scripsit ad Atticum: Sed hæc hactenus, ne videar, περὶ μικρὰ σπουδάζειν. etsi nunc quidem maxima mihi sunt hæc. Et Græci μικρολογεῖν aiunt, pro eo quod est, circa minutula quempiam anxium esse.

Crassa Minerua: Pingui Minerua: Crassiore Musa.

Minerua, iuxta poetarum fabulas, artibus atque ingeniis præsidet. Vnde & illud fluxit: Inuita Minerua. Præterea illud, Pingui seu crassa Minerua. quod quidem iam olim prouerbii vice celebratur. Columella lib. de re rust 12. cap. 1. In hac autem inquit, ruris disciplina non consideratur eiusmodi scrupulositas, sed quod dicitur, pingui Minerua, quantumuis vtile continget villico tempestatis futuræ præsagium. Idem in primi libri præfatione: Potest enim nec subtilissima, nec rursum (quod aiunt) pingui Minerua, res agrestis administrari. Idem lib. 10. Nec tamen Hipparchi subtilitas, pinguiorib. vt aiunt, rusticorum literis necessaria est Dicitur pinguiore Minerua fieri, quod inconditius simpliciusq; quasique indoctius fit, non autem exquisita arte, nec exactissima cura. Vnde & Priapus ille, cum rem obscœnam, quam poterat vrbanius per inuolucra verborum petere, nudis verbis rogat:

Crassa, inquit, Minerua mea est.—

Et Horatius philosophum describens, non exactis illis Stoicorum rationibus atque argutiis instructum, sed veluti citra artem philosophiam moribus exprimentem, neque tam disertum, quam simplicem ac sincerum:

Rusticus, inquit, enormis, sapiens, crassaque Minerua.

A. Gellius lib. 14. cap. 1 Nequaquã tamen id censebat in tam breui exiguoque vitæ spacio, quantouis hominis ingenio comprehendi posse, & percipi, sed coniectari pauca quædam, &, vt verbo ipsius vtar, παχύτερον, id est, crassius & pingui Minerua.

Crassiore Musa.

Παχυτέρᾳ μούσῃ. id est: Crassiore Musa. Eandem parœmiam sic extulit Quint. Instit. orat. libro 1. Libet quosdam propter imperitiores etiam crassiore, vt vocant, Musa dubitationem huius vtilitatis eximere. Inuenitur aliquoties apud scriptores non idoneos, pinguiore formula, pro eo quod est planius atque intelligibilius. Dictum est & Latine loqui, pro eo quod est aperte & simpliciter. M. Tullius in Verrem: Latine me scitote, non accusatorie loqui. Idem in Philip. Sed vt solent ii qui plane & Latine loquuntur. In Priapeiis:

Simplicius multo est, da prædicare, Latine Dicere. —

IVNII

Rudius ac planius.

Inelegantius quidem est illud apud Græcos, sed idem tamen pollet: ἀμαθέστερον καὶ σαφέστερον εἰπέ. quod refertur apud Gellium: Nosti enim, inquit, credo verbum illud vetus & peruulgatum, ἀμαθέστερον εἰπὲ καὶ σαφέστερον. id est: indoctius rudiusque quodammodo loquere, & apertius ac clarius fare. Sumptum apparet ex Aristophanis comœdia, cui titulus, βάτραχοι, id est, Ranæ:

Ἀμαθέστερόν πως εἰπὲ καὶ σαφέστερον.
Id est:
Indoctius proloquitor, atque clarius.

Quo carmine Bacchus Euripidis obscuritatem taxat, qui nescio quid parum dilucide proposuerat. Suidas & interpres admonet subesse prouerbium, quod hunc ad modum feratur:

Σαφέστερόν μοι κ' ἀμαθέστερον φράσον.
Id est:
Apertius mihi loquere, atque indoctius.

Suspicor inde sumptum, quod antiquitus illi σοφοί, quos vocant, soleant mysteria sapientiæ quibusdam ænigmatum inuolucris data opera obtegere: videlicet ne profana turba, ac nondum philosophiæ sacris initiata, posset assequi. Quin & hodie nonnulli philosophiæ

ſophiæ ac theologiæ profeſſores, cum ea quandoque tradant, quæ quæuis muliercula aut cerdo dicturus ſit: tamen quo docti videantur, rem ſpinis quibuſdam ac verborum portentis implicant & inuoluunt. Sic Plato numeris ſuis obſcurauit ſuam philoſophiam: ſic Ariſtoteles multa mathematicis collationibus reddidit obſcuriora.

COGNATI. *Homo multum demiſſus & pinguis ſiue ſpiſſus.*

Horatius:

Sincerum cupimus vas incruſtare, probus quis
Nobiſcum viuit, multum demiſſus homo? illi,
Tardo cognomen pingui damus.

Innuit Horatius probos & modeſtos ignominioſe vulgo appellari demiſſos id eſt, animo minime erecto & alacri: tardos & (vt fere ſunt prudentiores) cunctabundos dici pingues, id eſt, nullius ingenii. Quintilianus lib. Inſtitutionum 1. de puerorum inſtitutione agens, Sunt (inquit) quidam, niſi inſtiteris remiſſi. Pinguis ſiue ſpiſſus, porro tardus eſt, minime erectus atque alacris, hebes & ignauus, hoc eſt lenti, & cunctabundi ingenii. Dicuntur itidem vulgato ſermone, Pingui ingenio, craſſaque mente eſſe, qui ad diſcendum duri ſunt & intractabiles, quod animus velut aruina morſus, nullam ſpiritualium rerum ſubtiliorem cognitionem admittat. Simile huic eſt cor craſſum, quemadmodum illud Deut. 32. Incraſſatus, impinguatus & dilatatus. Item Hier. 5. Incraſſati ſunt & impinguati. Matth. 13. & Actor. 28. Incraſſatum eſt enim cor populi huius. Sed vt duritia ad affectum videtur pertinere, ita craſſitudo vel pinguitudo ad cognitionem. Craſſo ſunt corde qui ſcientiam viarum Dei recuſant diſcere, quo peccent licentius, quibus ſpontanea ignorantia per contemptum eſt. Cicero De fato: Pingues Thebani. Idem alibi: Quod ipſi Antiocho pingue videbatur: Horatius:

Pingue pecus domino facias, & cætera, præter
Ingenium. ——

Cambius apud Marantam lib. Lucullianarum quæſtionum 2. in fine: An me reiicitis, propterea quod habitioris ſim corporis? Profecto de meipſo periculum hodie faciam, magno veſtro damno. Imo ſi quis veſtrum eſt, qui mecum curſu contendere velit, non dubito fore vt illum pœniteat peſſimi ſui iudicii, dum obeſiores omnes inertes putat. Admonent adagia, luxu corporis hebeteſcere mentis aciem. & Plutarchus ſcribit, pueros multo paſtu ſtupidioris ac tardioris ingenii euadere. Etiam apud Lacedæmonios infame erat, ſi quis corpore fuiſſet vehementer obeſo. Hinc illud, Pingui Minerua: & Græcis παχύτερον. ſupr. in Chiliad. Potes & huc illud referre, Venter pinguis non gignit ſenſum tenuem.

COGNATI παχυμερῶς, *ſiue,* παχυμερέστερον.

Id eſt, craſſius & rudius: iis contrarium λεπτομερῶς. Vlpian. lib. Pandect. 15. titul. de peculio, cap. quam Tuberonis: Scire autem non vtiq; ſingulas res debet ex neceſſitate, ſed παχυμερέστερον. & in hanc ſententiam inclinat Pomponius. Vox ſumpta eſt ab exacta partium diuiſione, cum ſingulæ ſeorſum excutiuntur. Gell. lib. 14. cap. 1. Sed coniectari pauca quædam, vt verbo ipſius vtar, παχυμερέστερον, i. craſſius & pingui Minerua. Græci interdũ dicunt λευκότερον. i. dilucidius, quod albus color plurimum habeat lucis. Vide Chil. Craſſa aut pingui Minerua.

Τύπῳ γε περιλαβεῖν.

Græcis eſt, quod Ciceroni formam rei adumbrare, aut rem informare. Sic ille, Oratore perfecto: Excellentis eloquentiæ ſpeciem & formam adumbrabimus. Et ibidem: Informabo qualis fortaſſe nunquam fuit. id eſt, veluti rudi imagine adumbrabo. Eſt autem translatio ducta à picturis, primum obſcurius adumbratis, deinde poſtea illuſtrius expreſſis. Idem ad Atticum lib. 4. τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς: ne iſthuc hoſpes plane veniam. id eſt, præſentem reipublicæ ſtatum mitte ad me, rudi quadam forma adumbratam, &c. Ariſtoteles lib. 1. Ethicorum, duobus in locis vſus eſt.

COGNATI. *Loquor, quæ ſentio.*

Vulgo dici ſolet, Ea ex ore profero, quæ corde concepi, ea ſcilicet loquor, quæ ipſe ſentio, omni fuco mendacioq; procul. Hoc ipſum Cicero, toto pectore, de ſinceritate loquens, dicit, in pectore enim ſedem habere cor, manifeſtum: atque illud, Aperto pectore, frequentiſſimo eorum vſu, qui citra fucum loqui ſe profitentur; quique mentiri aut fallere neſciunt, aut nolunt, A quo loquendi candore Mercurius fuerit ἀργειφόντης, appellatus; candidum enim veteres ἀργενὸν dicebant. Vide alibi. Tam verum, quam quod veriſſimum: &, Tam clarum eſt hoc vt nihil clarius.

Dicis cauſa.

A multis, Dicis cauſa, ſiue ergo, proferri ſolet, pro, verbi cauſa: quod in Galliis tritum & vulgatum eſt. Cicero pro Murena: Sed an ne tu, dicis cauſa, vindicaueris? Et in Verrem: Artagatho imperat vt aliquid illis, quorum argentum fuerat, nummorum dicis cauſa daret. Varro lib. 5. De lingua Latina: Id inceptum credo, cum non adeſſet accenſus, & nihil intereſſet cui imperaret, & dicis cauſa fiebant quædam, neque item facta, neq; item dicta ſemper. Plin. lib. 28. ca. 2. Si Pontifici accidat, dicis cauſa epulanti in menſa vtiq; eſt reponi, adolerique ad Larem, piatio eſt. Ioſephus Scaliger in eundem Varronis 5. librum De ling. Lat. Sic ergo Romani in ſacris quædam nomina dicis cauſa ſolebant proferre in nuptiis, Caiam, &c. Sic ἕνεκα, ἢ χάριν: vt, Dicis ergo.

APPROBANDI.

Vno ore.

Vno ore, pro ſummo conſenſu, paſſim apud autores obuium eſt. Terentius: Vno ore omnes omnia bona dicere M. Tullius in ſermone De amicitia. Vna eſt enim amicitia in rebus humanis, de cuius vtilitate omnes vno ore conſentiunt. Seneca Epiſtolarum lib. 11. epiſtola 82. in tanta iudiciorum diuerſitate, referendam bene merentibus gratiam, omnes vno tibi (quod aiunt) ore affirmabunt. Ariſtophanes in Equitibus:

Οἱ δ' ἐξ ἑνὸς στόματος ἅπαντες ἀνέκραγον

Id eſt:

Ore vniuerſi clamitarit vno ſimul:

Plato lib. De legib. 1. μιᾷ δὲ φωνῇ, καὶ ἐξ ἑνὸς στόματος, πάντας συμφωνεῖν. id eſt: Vna voce, & ex eodem ore omneis concinere. Idem lib. De repub. 2. πάντες γὰρ ἐξ ἑνὸς στόματος ὑμνοῦσιν, ὡς καλὸν μὲν ἡ σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη. id eſt: Omnes enim vno ore prædicant, quod honeſta res ſit & modeſtia & iuſticia.

Premere pollicem, Conuertere pollicem.

Antiquitus in pollice fauoris erat ſtudiique ſignificatio. Qui faueret, pollicem premebat: qui minus faueret, pollicem conuertebat. Qui geſtus in prouerbium abierunt, vt iam premere pollicem dicatur, qui quoquo pacto fauet: conuertere, qui male vult. Plinius libr. 17. cap. 11. Pollices, cum faueamus, premere etiam prouerbio iubemur. Iuuenalis:

—— Conuerſo pollice vulgi,
Quemlibet occidunt populariter. ——

Horatius Vtroque pollice dixit, pro ſummo fauore,

Conſentire ſuis ſtudiis qui crediderit te,
Fautor vtroque tuum laudabit pollice ludum

Porphyrion enarrat hunc ad modum: Vtroque pollice, id eſt, vtraq; manu, συνεκδοχικῶς: ſynecdoche à parte ad totum. An qui vehementius laudat, manus iungens, iungit pollicem cum proximo? Acron hoc pacto: Vtroque pollice συνεκδοχικῶς, manu vtraque, ſublataque pariter, ac ſæpius mota: hic enim geſtus valde laudantium eſt. Sane vtrunque, ſicut ex iis coniici licet, prouerbii origo fuit.

Album calculum addere: & ſimiles figuræ.

Λευκὴν ψῆφον προσθεῖναι: id eſt, Album calculum addere: pro approbare, ſubinde legimus apud doctos. Inde ſumptum quod antiquitus miſſis in vrnam calculis, ita ferebantur a iudicibus ſententiæ, vt albis abſoluerent, nigris damnarent. Qui ſi forte fortuna fuiſſent æquales, tamen liberabatur reus. eiuſque rei cauſam Ariſtoteles copioſiſſime reddit in Problematibus. De calculorum more meminit Ouidius Metamorph. lib. 15.

Mos erat antiquis niueis atriſque lapillis,
His damnare reos, illis abſoluere culpa.
Tunc quoque ſic lata eſt ſententia triſtis, & omnis
Calculus immitem dimittitur ater in vrnam.
Quæ ſimul effudit numerandos verſa lapillos,
Omnibus è nigro color eſt mutatus in album.

Plinius iunior in epiſtola quadam: Nam quo magis intendam limam tuam, confitebor & ipſum me, & contubernales, ab æditione non abhorrere: ſi modo tu fortaſſe errori noſtro album calculum adieceris, id eſt, ſi noſtrum hunc errorem tuo iudicio comprobaris. Lucianus in apologia: οὐκ ἐν παρέργῳ θέμενος, τὴν λευκὴν παρὰ σοῦ καὶ πλήρη μοι ἐνεχθῆναι id eſt: Haud paruo æſtimans, ſi mihi contingat, album abs te plenumque ſuffragium auferre. Plato libro De legibus 2. οὐκ ἂν θείμην ταύτην ψῆφον, id eſt: Haud poſuerim hunc calculum. Huc adſcribendum quod Alcibiades, nolens ſeſe iudicum permittere ſententiis, ait: Ne matri quidem confidere velle, ſed etiam hanc in eiuſmodi periculo ſuſpectam habiturum, ne nigrum calculum pro albo ſubiiceret. Ariſtides in Pericle, ſimplici verbo dixit, ἐπιψηφίζειν, pro comprobare: eamque vocem tanquam Platonicam vſurpat.

Creta notare: carbone notare.

Ad hanc formam pertinent & illa: Creta notare, pro eo quod eſt approbare: & Carbone notare, quod eſt damnare. propterea quod Pythagoras aiebat id, quod eſſet colore candido, ad boni naturam pertinere, quod atro, mali. Vnde & felicia alba dicimus, infames nigros. M. Tullius in actione pro Cecinna, de teſte Sexto Clodio Phormione; Nec minus niger, inquit, nec minus confidens, quam ille Terentianus Phormio. Et Horatius:

—— Hic niger eſt, hunc tu Romane caueto.

Idem in Sermonibus,

—— Sani, an creta, an carbone notandi.

Quem imitatus Perſius, ait in quinta Satyra:

Quæque ſequenda forent, & quæ vitanda viciſſim,
Illa prius creta, mox hæc carbone notaſti.

Rurſum Horatius in Odis:

Creſſa neu careat pulchra dies nota.

Candidum calculum Creſſam notam appellat, qua veteres dies fortunatos ſignare conſueuerunt. Tametſi ſunt qui hoc loco pro Creſſa, legunt Threſſa: quod hic mos fuiſſe perhibetur Thracibus. Ad hanc formam pertinet etiam illud, Vnione ſignare.

quod sæpius apud autores est, pro eo quod est, inter felicia prosperaque numerare. Ductum à veterum superstitione, qui vnumquemque anni diem missis totidem in vrnam, aut (vt apud Scythas) in pharetram, calculis signabant: quem arbitrabantur prosperũ abiisse, candido calculo, aut creta; quem egregie felicem, vnione: contra quem inauspicatum, nigro lapillo notabant. Persius:

Hunc Macrine diem numera meliore lapillo.

Huius superstitionis meminit Plinius lib. 7. cap. 40. Vana, inquiens, mortalitas, & ad circumscribendam seipsam, ingeniosa computat more Thraciæ gentis; quæ calculos colore distinctos, pro experimento cuiusque diei in vrna condit, ac supremo die separatos dinumerat, atque ita de vnoquoq; pronunciat. Quid quod iste calculi candore illo laudatus dies originem mali habuit? Hactenus Plinius. Plutarchus in vita Periclis, historiam refert ab his nõ abhortentem, quam fortassis non ab re fuerit hic ipsius verbis adscribere; Εἰς ὀκτὼ μέρη διελὼν τὸ πᾶν πλῆθος, ἐπικλήρου, & τῷ λαβόντι τὸν λευκὸν κύαμον, εὐωχεῖσθαι, καὶ σχολάζειν παρεῖχε, τῶν ἄλλων μαχομένων. διὸ καί φασι τοὺς ἐν εὐπαθείαις τισὶ γενομένους, λευκὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀπὸ τοῦ λευκοῦ κυάμου προσαγορεύειν. id est: Vniuersam multitudinem partitus in octo partes, sortibus vtebatur: & cui contigisset alba faba, huic cæteris pugnantibus permittebat in conuiuiis atque ocio agere, quapropter etiam aiunt eos, quibus res aliquæ suauiter succedunt, eum diem album vocare, nimirum ab alba faba. Ad hanc viciniam pertinet, quod quæ præcipua sunt, ea melioris notæ esse dicimus: veluti quum M. Tullius alicui salutẽ dici iubet de nota meliore. Tristem notam dixit Liuius Deca. 1. lib. 4. Posthumius nulla tristi nota est insignitus, id est, nulla crudelitatis infamia aspersus.

Omne tulit punctum: Omnium calculis.

Omne tulit punctum, & cunctorum calculis, legimus pro eo quod est, omnium sententia & comprobatione. Quorum prius translatum est à consuetudine comitiorum, vbi tabula circumferri consueuit, in qua puncto apposito significabant, cui candidatorum suffragarentur. Posterius à iudiciorum sortibus, de quibus paulo superius meminimus. Horat.

Omne tulit punctum, qui miscuit vtile dulci.

Nam qui iucunda modo scribunt, iis duntaxat placent, qui voluptatem appetunt: contra qui vtilia, ab iis tantum probantur, quibus vtilitas quæritur. At qui voluptatem cum vtilitate coniunxit, is omnium suffragio laudabitur. Idem in epistolis:

Discedo Alcæus puncto illius. ille meo quis?
Quis, nisi Callimachus?

Item in epigrãmate Choliambico, quod refertur à Porphyrione.

Ciconiarum Rufus iste conditor,
Hic est duobus elegantior Plancis.
Suffragiorum puncta non tulit septem.

Aristides in Themistocle: ἡ κοινὴ ψῆφος τῶν Ἑλλήνων. id est: Qui est cõmunis Græcorum calculus: dixit pro eo quod erat, totius Græciæ consensus. Cicero libro Tusculanarum quæst. 2. Quæ flamma est, per quam non cucurrerunt, qui hæc olim punctis singulis colligebant? Agit autem de magistratibus, qui singulorum ciuium suffragiis mandabantur, Apuleius Asini sui libro 6. Certe calculo cunctorum, vtcunque mors ei fuerat destinata, id est omnium suffragiis sententiisque.

Momo satisfacere: & similia.

Τῷ Μώμῳ ἀρέσκειν: id est: Momo satisfacere. Prouerbialis est hyperbole. Hesiodus in Theogonia & Momi cuiusdam meminit, quem ait, Nocte matre, Somno patre progenitum. Huic deo mos est, ipsum quidem nihil operis ædere, sed aliorum deorum opera curiosis oculis contemplari, & si quid est omissum, aut perperam factum, id summa cum libertate carpere. Nam μῶμος Græce reprehensionem sonat. Aristoteles de partibus animalium lib. 3. meminit huius, qui naturam incusarit, quod bobus cornua in capite, ac non in armis potius addiderit, videlicet quo vehementius possint ferire. Ad quod allusisse videtur Lucianus, cum in secundo verarum narrationum libro, scribit se vidisse boues quosdam, quibus cornua inessent, non in fronte, quemadmodum reliquis, sed sub oculis. Idque ita visum esse Momo. Huius idem Lucianus cũ aliis compluribus locis meminit, tum in Dialogo de hæresibus. Huiusmodi quandam de eo fabulam refert: Mineruam, Neptunum, & Vulcanum de principatu artificii inter se contendisse Et vt quisque artis suæ præcipuum aliquod specimen æderet, Neptunum taurum quendam finxisse, Mineruam domum excogitasse, Vulcanum hominem composuisse. Momus delectus arbiter certaminis & artis expensor. Ille inspecto vnius cuiusque opere, præter alia quæ in reliquorum operibus reprehendit, illud potissimũ in hominis opificio notauit, quod artifex non in pectore fenestras aut ostiola quædam addidisset, quo perspici posset quid in corde lateret, quod illi specuosum alioqui, multisque recessibus sinuosum finxisset. Cuius fabulæ mentionem facit & Plato Philostratus in epistola quadam ad vxorem, de Momo scribit in hanc ferme sententiam: Hunc in Venere nihil alioqui quod reprehenderet, inuenisse, nisi quod sandalium illius calumniabatur, vt stridulum, nimisque loquax, ac strepitu molestum. Quod si Venus citra scandalium incessisset, ita vt emersit à mari, tota nuda, nullam omnino ansam carpendi Momus inuenisset. Qui quidem deus tametsi nõ perinde gratus est atq; cæteri, propterea quod pauci veram reprehensionem libenter admittant; tamen haud scio an vllus alius è maxima poeticorum deorum turba sit vtilior. Quanquam nunc nostri Ioues, excluso Momo, solam Euterpen audiant, blanda salutaribus anteponentes. Hic igitur Momus varias adagiorum formas suppeditat. Vel cum Plato de Repub. lib. 6. scribit, philosophiæ studium esse eiusmodi, vt ne à Momo quidem possit reprehendi. Vel cum Venus Lucianica iam itura in iudicium, negat se dubitaturam, etiam si Momus ipse iudicaturus esset. Vel cum Cicero scribit ad Atticum, lib. 5. Quod me maxime hortaris, & quod pluris est, quam omnia, in quo laboras, vt etiam Ligurino Momo satisfaciam: moriar si quicquam fieri poterit elegantius. Ergo prouerbii speciem habebunt omnes id genus formulæ: Haud dubitem tecum vel Momo iudice decertare. Inculpatior est eius viri vita, quã vt vel Momus ipse possit carpere. Hanc faciẽ ne Momus quidem possit reprehendere. Nec Momum iudicem recusarim. Hæc vel Momo ipsi satisfaciant. Et si quæ fingi possunt consimiles. Ad hanc formam pertinet illud Ouidianum de forma Adonidis:

Laudaret faciem liuor quoque. --

Breuiter, omnes id genus hyperbolæ prouerbii faciem obtinent; velut Terentianum illud: Ipsa salus si cupiat, seruare domum hanc non possit. De familia deplorata. Item de loco vehementer munito: Hanc arcem ne Mars quidem ipse expugnarit. De homine præfracto ac pertinaci; Huius animum ne Vertumnus quidem ipse verterit. De fœmina supra modum virosa: Huius fœminæ libidinem ne Priapus quidem ipse satiarit. De re neutiquam probabili: Istud ne Pitho quidem ipsa persuaserit. De re tacitu difficili: Hoc ne Harpocrates quidem ipse aut Angerona continere queat. In tanto rerum strepitu ne Somnus quidem ipse somnum ceperit. De homine præter modum suspicaci & diffidenti: Iste ne Fidei quidẽ ipsi fidem habeat. Hic vel Argum fallat: de vehementer astuto Hic miserior est, quam vt ei vel ipsa inuidere possit inuidentia. Verum de his loquendi formulis admonuimus in operis huius initio.

Pedibus in sententiam discedere.

Quid sit pedibus in sententiam discedere, & quid pedaria sententia satis explicuit A. Gellius lib. 3. cap. 18. Id si transferatur ad quamlibet alienæ sententiæ comprobationem prouerbii formam accipiet. Veluti si quis dicat: Non est viri prudentis, quicquid vxori libuerit, protinus in illius sententiam pedibus discedere. aut: Par est, vt affectus in rationis sententiam pedibus discedat, non contra. Ego vero in tuam sententiam manibus pedibusque, ac toto corpore discedo. Translatum est à veteri consuetudine, quæ seruari consueuit, quoties ingens erat turba suffragia ferentium. Liuius decadis primæ, lib. 7. Vbi sententiam meam vobis peregero, tum quibus eadem placebunt, in dextram partem taciti transibitis. Quæ pars maior erit, eo stabitur consilio. Et aliquanto post: Quibus hæc salutaria videntur, agitedum in dextram partem pedibus transite. Omnes transierunt, vadentemque per intermissa custodiis loca Decium sequuti sunt. M. Tullius Philippica 11. Dixit tamen si quis eorum qui post se rogati essent, grauiorem sententiam dixisset, in eam se iturum. Idem in epistola ad Lentulum: Perspiciebant enim in Hortensii sententiam multis partib. plures ituros, quam aperte Volcatio assentirentur. Ibidem: Frequentes ierunt in alia omnia. Idem Planco:. Frequens eum senatus reliquit, & in alia omnia discessit. Hæc ratio ferendorum suffragiorum, Discessio dicebatur. Plinius nepos epist. lib. 2. Adriano: Sed quum fieret discessio, qui sellis curulibus astiterant, in Cornuti sententiam ire cœperunt. Tum illi qui se collegæ adnumerari patiebantur, in diuersum transierunt Qui sententias interrumpebat, Intercedere dicebatur. T. Liuius lib. ab Vrbe condita 9. Quum omnes laudibus modo prosequentes virum, in sententiam eius pedibus irent, tentata paulisper intercessio est. Idem ab Vrbe condita 5. In quam sententiam quum pedibus iretur, cæteri tribuni militum nihil contradicere. Plin. maior lib. 2. cap. 7 nonnihil nouauit sermonis formam: Sedere, inquiens, cœpit sententiam hæc, pariterq; & eruditum vulgus & rude in eam cursu vadit. Vehementer ac præcipitanter assentiri, dixit Cursu vadere in sententiam: & Sedere dixit, pro placere. Nam Flauius Vopiscus in vita Aureliani imperatoris, indicat & manuũ porrectione sententiam alienam comprobari solere. Sic enim scribit: Deinde aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in sententiam euntibus, plerisque verbo consentientibus, conditum est senatusconsultum. Tale quiddam sensit & Salustius in bello Catilinario, quum ait, Sillanum postea permotum C. Cæsaris oratione, pedibus in sententiam Tiberii Neronis iturum se dixisse: cæteros verbo, alios varie Cæsari assensisse. Quintilianus dixit, Manibus pedibusque in sententiam discedere. Porro qui vultu quoque ac gestu significant se assentiri toto corpore in sententiam discedere dicuntur. Suffragiorum genus quod porrectis manibus peragitur. Græci vocant χειροτονεῖν & χειροτονία: quam vocem vsurpant & sacræ literæ. vt 2. Corint. 8. χειροτονηθείς. Quinetiam Subscribere sententiæ, subscribere iudicio, subscribere voluntati, suffragari, refragari, atque id genus aliæ metaphoræ, quoties longiuscule trahuntur ab oratione simplici, in prouerbii speciem paulatim abeunt.

Vt Phidiæ signum.

Quæ primo statim aspectu probantur omnium suffragiis, vt Phidiæ signum placere dicuntur. Nam quædam signa non statim arrident,

arrident, sed frequenter & propius inspecta paulatim incipiunt placere. M. Tullius eodem libro: Nam Q. Hortensii admodum adolescentis ingenium vt Phidiæ signum simul aspectum & probatum est. Is L. Crasso, Q. Scæuola Consulibus, primum in foro dixit, & apud hos quidem consules: & eorum qui adfuerunt, tum ipsorum consulum, qui omnes intelligentia anteibant, iudicio discessit probatus. Vndeuiginti annos natus erat eo tempore. hæc ille. Arbitror autem Ciceronem sentire de Ioue Olympio, quem finxit insignis statuarius Atheniensis Phidias: quemadmodum refert Plin. lib. 34. c. 8. & lib. 36. cap. 5.

Ne Iupiter quidem omnibus placet.

Theognis in Sententiis:
—— Οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς
Οὔθ' ὕων πάντας ἁνδάνει οὔτ' ἀνέχων.
—— Neque Iupiter ipse,
Siue pluat, seu non, vnicuique placet.
Hodieque vulgo dicunt, neminem inueniri, qui satisfaciat omnibus. Nam aliis alia probantur. Et:
Tres mihi conuiuæ, prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diuersa palato.
Pindarus in Olympiorum octauo.
Τερπνὸν δ' ἐν ἀνθρώποις ἴσον ἔσσεται οὐδέν. Id est:
Inter homines nihil erit æque iucundum.
videlicet, quod alios alia delectant, & suum cuique pulchrum est. Cui simile est illud Euangelicum, quod in operis initio retulimus, cum de parœmiæ dignitate loqueremur: ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. id est: Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentati sumus vobis, & non plorastis.

Seruum haud veho.

—— Δοῦλον οὐκ ἄγω
Εἰ μὴ νεναυμάχηκε τὴν περὶ τῶν κρεῶν. Id est:
—— Seruum ego haud veho,
Nisi quis prius pro carnibus certauerit,
Certamine in nauali.
id est, non admitto seruum, nisi multis magnisque spectatum experimentis. Est autem carmen hoc apud Aristophanem in Ranis, a nobis alio citatum loco. Admonent interpretes, duplicem esse lectionem, περὶ τῶν κρεῶν, & περὶ τῶν νεκρῶν: id est, Pro carnibus, & pro cadaueribus, Pro carnibus accipiunt, pro vita: carnem enim corpus appellant. Porro serui cum pugnant, quoniam nullas habent possessiones, pro vita duntaxat dimicant. Qui legunt νεκρῶν, hanc adferunt fabulam. In prælio nauali, quod actum est apud Arginusas, superiores extiterunt Athenienses, vetueruntque ne cadauera cæsorum tollerentur: & hac quoque de re digladiatum est. In hoc autem bello serui egregiam operam nauasse leguntur: quapropter & libertate donati sunt. Recensetur prouerbium in Plutarchi Collectaneis.

Si tibi amicum, nec mihi inimicum.

Plato in Theæteto: ἀλλ' εἰ οὕτως ὦ Θεόδωρέ σοι φίλον, οὐδ' ἐμοὶ ἐχθρὸν φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι. id est: Si istud tibi amicum Theodore, nec mihi est inimicū: quemadmodum prouerbio dicunt. hoc est: Si tibi res placet, mihi non displicet. Captata est autē in figura vocum pugnantia, deinde τὸ ἀμφίβολον φίλῳ & ἐχθροῦ, quorum vtrunque è personis ad res detorquetur: quanquam ad personas relata sunt vitatiora. Vsus erit, quoties alienæ obsequimur voluntati.

ERASMI APPEND. *Omni voce.*

Πάσῃ φωνῇ ἱέναι. Quod summa contentione asseritur, dicitur omni seu tota voce prædicari. affectus vocem intendunt: & interdum mutant preces in minas, blanditias in iurgia. Plato. Significant extremum conatum & illa: Cominus & eminus niti.
Καὶ τότ' ἐπειθ' ὑμῖν μελέτω κρατος τε βίητε.
Dein vobis curæ sunto viresque vigorque. Home.
Τίς δὴ ποτεινὸν ἔλαχε στέφανον, χέρεσσι ποσίν τε καὶ ἅρμασιν ἀγώνιον: Quis tandem desiderabilem coronam assecutus est manibus, pedibusque & curribus? Pindarus.

Concinere.

Τὴν ξυνωδίαν κλάειν, est iisdem de rebus similiter queri. ξυνωδία enim est, cum plures tibiis eandē cantionem canunt: aut cū citharæ tibi accinitur. Aristoph. sic δωριστὶ ἁρμόζειν, Dorica harmonia canere, est moribus ab oratione non dissentire, aut alioqui concorditer agere. Plato: Dorica musica inter Phrygiam & Lydiam temperata erat.

IVNII. *Omnibus iudicibus vincit.*

Πᾶσιν τοῖς κριταῖς νικᾷ. id est, Omnibus iudicibus vincit: de eo qui facile principatum obtinet aliqua in re, cui cuncti primas partes deferunt. Aristides contra eliminatores, πάλιν εἰς τραγῳδίαν τοὺς ἐπιδεξιότητι, καὶ πᾶσιν ὥσπερ εἰπεῖν τοῖς κριταῖς νικῶντες. id est, Rursus nonnulli in Tragœdia scribenda celeberrimi, & vniuersis, vt ita dicam, iudicibus victores. Idem in oratione De concordia, ὁ γὰρ ἔντεχνος τούτῳ νικᾷ πᾶσι τοῖς κριταῖς. id est, Qui factioso contrarius est, omnibus iudicibus victor est.

COGNATI. *Macte virtute.*

Hæc oratio vim naturamque aduerbii, ac propemodum interiectionis apud Latinos habet, præter enim affectum quendam nihil significat. Verum vulgo prouerbii vice recepta est, tanquam gratulantis & approbantis alienam virtutem, remque feliciter peractam. Lucilius lib. 4. Satir.
Macte inquam virtute, simulque his versibus esto.
Nonius in Macte:
Macte noua virtute puer, sic itur ad astra.
Itidem Liuius libro 4. decadis primæ: Tum dictator: Macte virtute, inquit, Seruili esto, liberata republica. Idem lib. 10. Tu quidem macte virtute, diligentiaque esto. Et Cic. Tuscul. 1. Macte virtute: ego enim ipse cum eodem ipso non inuitus errauerim. Horatius Satyra secunda:
—— Macte. Virtute esto, inquit sententia dia Catonis.
Vnde qui spectata sunt virtute, eos mactos virtute vocant. Huic non dissimile videtur illud Homericum, βάλλ' οὕτως. Athenæus ex Clearchi primo De prouerbiis libro citat:
Ἰὴ παιών, ἰὴ παιάν.
quod Ouidius De arte amandi acclamat. Horatius vero in Odis:
—— Io triumphe.
De quibus Erasmus noster. Mactus, magis auctus, teste Festo: non quasi mactatus, id est, spectatus: vt H. Stepha. adnotauit, & Nannius 3. Miscel.

COGNATI. *De meliore nota.*

Cum aliquem commendamus, dicimus, De meliore nota. quo genere loquendi est vsus doctissimus & eloquentissimus poeta Catullus, & Curius in Epistola ad Ciceronem. Nisi fallor, translationem à vino ducimus: in quo melior & optima nota dici solet, quod ab eruditissimis, Turnebo & Lambino, obseruatum est. Curii autem verba hæc sunt lib. 7. Epist. fa. Cic. Quare, Cicero mi, perseuera constanter nos conseruare, & Sulpitii successori nos de meliore nota commenda. Amphoræ autem & cadi in quibus vinū erat conditum, notis signabantur, & titulis: vt indicat Iuuenalis:
—— Cuius patriam, titulumque senectus
Deleuit multa veteris fuligine testæ.
Proinde Cicero in Bruto scribit: Vt si quis falerno vino delectetur, sed eo nec ita nouo, vt proximis coss. natum velit: nec rursus ita vetere, vt Opimium aut Anitium cons. quærat: Atqui hæ notæ sunt optimæ credo: sed nimia vetustas nec habet eam quam quærimus suauitatem, nec est iam sane tolerabilis.

ARROGANTIA, IACTANTIAQVE.

Sine vt incolumis redeat.

Habet prouerbii speciem quod est apud Theocritum in Hodœporis:
Εἰπὲ λέγ' εἴ τι λέγεις, καὶ τὸ ξένον εἰς πόλιν αὖθις
Ζῶντ' ἄφες. --- id est:
Dic age si quid dicis, & hospes vt vnde profectus,
Viuus eo redeat, permittito. ---
Sic & hodie dicimus iis, qui verbis minacibus & conuiciis ferociunt: Eia, sine hominem viuere. Verba sunt Laconis ad Comatam, qui de se arroganter in alterum contumeliose fuerat loquutus. Tametsi locum varie interpretatur Scholiastes.

Arcem ex cloaca facere.

Qui rem hominemve nihili laudibus magnificis attollunt, dicuntur arcem ex cloaca facere. M. Tullius pro Cn. Plancio: Nunc venio ad illud extremum quod dixisti, dum Plancii in me meritum verbis extollerem, me arcem ex cloaca facere, lapidem è sepulchro venerari pro deo: neque enim insidiarum periculum vllum, neque mortis fuisse. Hactenus Cicero. In cuius verbis & illud prouerbii figuram habet: Lapis è sepulchro. de homine nullius potentiæ.

Gallus in suo sterquilinio plurimum potest.

Quod scriptum est in ludicro Senecæ, prouerbii speciem habet: Intellexit, inquit, neminem parem sibi Romæ fuisse, illicque non habere se idem gratiæ: gallum in suo sterquilinio plurimum posse. Allusit ad Claudium imperatorem Lugduni natum. Hodieque de cane vulgo dicunt, eum in suo sterquilinio plurimum audere. In alieno timidiores sumus omnes: in suo quisque regno ferocior est & animosior.

Tollere cristas.

Tollere cristas. Diuersa metaphora, sensus idem. Iuuenalis:
--- Quid apertius! & tamen illi Surgebant cristæ. --
id est sibi placebat.
Translatum ab auibus cristatis, in quibus cristæ erectiores alacritatis atque animorum indicia sunt: nisi ad militum cristas referre malumus quo sane hominum genere nihil nec insolentius, nec stolidius. In hanc sententiam Aristophanes in Pace dixit, Detrahere cristas: ὑπὲρ ἡμῶν τοὺς λόφους ἀφεῖλε. id est, Quæ nobis cristas detraxit. videlicet reddita pace. Contra, Submittere fasces dicuntur, qui de iure suo concedunt, ac legitimam potestatem vltro ad priuatam mediocritatem demittunt. Plinius libro 7. cap. 30. Cui Pompeius confecto Mithridatico bello, intraturus Posidonii professione sapientiæ clari domum, fores percuti de more à lictore vetuit, & fasces lictorios ianuæ submisit, is cui se oriens occidensq; submiserat. M. Tullius in Bruto: Cum enim in maximis causis

versatus esses, & cum tibi ætas nostra iam cederet, fascesque submitteret. Et apud T. Liuium in secundo ab vrbe condita: Publicola submissis fascibus in concionem ascendit. Tropus addit gratiam dicto. velut si dicas, Philosophiam Theologiæ submittere fasces.

Attollere supercilium, Ponere supercilium.

Plinius, Supercilia, inquit, homini & pariter & alterne mobilia. Et in his pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maxime indicant fastus. Superbia aliubi conceptaculum, sed hic sedem habet, in corde nascitur, huc subit, hic pendet. Nihil altius simul abruptiusque inuenit in corpore, vbi solitaria esset. Hactenus ille. Inde prouerbio, Attolli supercilium dicimus, fastidium indicantes. Citat & Suidas, ἀνασπῶντες τὰς ὀφρῦς καὶ τὰς γνάθους φυσῶντες, id est, Cõtractis superciliis & inflatis buccis. Quod Græci vnico verbo dicunt κατοφρυάζεσθαι. Lucianus à persona ad rem transtulit, sermonem arrogantem ac superciliosum appellans κατωφρυωμένους λόγους. Poni dicitur supercilium, cum à fastu receditur. Et fastuosos homines, superciliosos nominamus. Denique simpliciter ipsum Supercilium pro fastu atque arrogantia ponitur. Philosophorum supercilium quis ferat? Porro quod Plinius ait, superciliis annuere nos, atque renuere, Homerum secutus est, apud quem versus hic aliquoties legitur:

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων

Id est:

Sic ait, atque superciliis pater annuit atris.

Id æmulatus Maro.

Sic ait, & totum nutu tremefecit Olympum.

Nauphracton tueri.

Ναύφρακτον βλέπεις. Nauphracton Græce, classis est ad bellũ instructa. Solent autem in triremibus magna quædam inesse foramina, oculorum instar, per quæ remos inserunt. Vnde velut ænigmatice dictum, Classis more intueris, de his, qui latis ac prægrandibus, aut toruis & minacibus oculis quempiam aspicerent. Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσι

Πρὸς τῶν θεῶν ἄνθρωπε ναύφρακτον βλέπεις.

Id est:

Homo per deos, quiddam obtuere classicum:

Fortassis & hinc prouerbii iocus est natus, quod Athenienses aliquoties feliciter nauali pugna rem gesserint, velut apud Artemisium & Salaminam, vnde sublati animi. Vnde videtur dictum in turgidos & arrogantes.

Tollere cornua.

Tollere cornua, pro eo quod est, animo efferri, nunc quoque vulgo tritissimum est. Horat. de Baccho:

Et addis cornua pauperi.

Ouidius item de ebrietate:

Tunc veniunt risus, tunc pauper cornua sumit.

Translatum à pecoribus, quæ cornibus oppositis minantur.

Horatius in Epodis:

Nanque in malos acerrimus,
Parata tollo cornua.

Arrogantia non ferenda.

In eos qui intoleranda sunt arrogantia, non inscite torquebitur illud ex eodem libro, ab Eumæo dictum in procos:

Τῶν ὕβρις τε βίη τε σιδήρεον οὐρανὸν ἵκει.

Id est:

Horum visque animusque ferox, contingit olympum.

Idem in ρ. dicitur ab Vlysse ad Eumæum.

Tuo te pede metire.

Ad eandem sententiam pertinet illud Horatianum:

Metiri se quenque suo modulo, ac pede, verum est.

Lucianus in libello, cui titulus, ὑπὲρ τῶν εἰκόνων: ἀλλὰ διακρίνῃς καὶ παραμετρῇς τῷ οἰκείῳ μέτρῳ ἑκάτερον. id est: Verum diiudices dimetiarisque propria vtrunque mensura. Nimirum hoc est quod dixit Horatius, suo modulo οἰκείῳ μέτρῳ: & tanquam interpres sui adiecit, ac pede. Pindarus item:

Χρὴ δὲ καθ' αὑτὸν αἰεὶ παντὸς ὁρᾶν μέτρον.

Id est:

Oportet autem iuxta suam quenque conditionem vniuscuiusque rei spectare modum. Et Aristophanes in Auibus:

Οὐκ ἀναμετρήσεις σαυτὸν ἀπιὼν ἄλλαχῆ

Id est:

Non ipse te remetieris hinc loci   Alio profectus.

Monet adagium, ne quis se dilatet vltra conditionem suam, neue seipsum ex assentatorum laudibus, aut vulgi opinione, aut fortunæ fauore, verum propriis ac veris dotibus, animique virtutibus æstimet. Translatum ab iis, qui corporis humani modum, pedum numero æstimant. Porro iusta cuiusque hominis mensura, septem ipsius pedibus constat, si quid pictoribus & statuariis credimus. Eodem pertinet illud Martialis:

Qui sua metitur pondera, ferre potest.

Vltra peram sapere.

Ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν: id est, Vltra peram esse solicitum: Prouerbiali figura dictum apud Lucianum in Timone: ὀλιγαρκῆ γὰρ καὶ μέτριον χρὴ εἶναι τὸν φιλοσοφοῦντα, καὶ μηδὲν ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν. id est: Oportet enim philosophum paucis contentum ac frugalem esse, neque quicquam vltra peram quærere. Quadrabit vel in philosophum, vel in pauperem, sed præcipue in Christianum, quem Iesus vetat cogitare de crastino. Confine illi, Vita doliaris.

Videberis me videns, plane Martem videre.

Βλέπειν γὰρ αὐτίκ' ἂν δόξῃς μ' Ἄρην.

Id est:

Martem videre me, videberis palam.

De his qui se strenue pollicebantur opitulaturos: ac Martem quendam acturos. Est alicubi apud Aristophanem: nam locus nondum occurrit.

Hamaxiæa.

Ἁμαξιαῖα, prouerbiali verbo dicebantur ampla, magnificaque. perinde sonat, quasi Latine dicas, plaustralia: id est, tanta, vt iustum plaustri onus videri possint. Vnde ἁμαξιαῖα ῥήματα dictitabant eo pacto, quo Flaccus dixit, sesquipedalia verba. Quod genus sunt illa apud Aristophanem in Vespis:

Ὀρθοφοιτοσυκοφαντοδικοταλαιπώρων τρόπων.

Apud Plautum item in Curculione militis nomen Therapontigonoplatagidorus: quo se trapezita ait sæpenumero quatuor totas expleuisse ceras, dum scribit in suis rationibus. Extat iocus cuiusdam in Hermetem quempiam, huiuscemodi sesquipedalium verborum affectatorem.

Gaudet honorificabilitudinitatibus Hermes
Consuetudinibus, solicitudinibus.

Athenæus libro decimo referens olim taxatam fuisse Thessalorum edacitatẽ, cœnas illorum vocat ἁμαξιαίας, siue καπανικάς. adfert carmen Aristophanis ἐν ταγηνισταῖς:

Τί πρὸς τὰ Λυδῶν δεῖπνα καὶ τὰ Θετταλῶν,

Et rursus.

Τὰ Θετταλῶν μὲν πολὺ καπανικώτερα.

Id est:

Ad Lyda quid seu Thessalica conuiuia?
Thessalica sunt multo magis plaustralia.

Porro Thessali vehicula dicunt καπάνας. Item lib. 7. tradidit, apud Sicyonios congros capi permultos ἀχθοφόρους: hoc est, tantæ magnitudinis, vt iusto pondere baiulum onerent: nonnullos etiam ἁμαξιαίους, hoc est, iustum onus vehiculi. Quin & αἰγιναῖα dicta sunt ingentia: vel à talento, quod apud illos habebatur maius cæteris vel à sarcinis negociatorum, varias complectentibus merces, quæ Hesychius testatur Græcis dici αἴγιναια: sic enim scriptum est antepenultima acuta. Eas sarcinas qui commercantur appellari αἰγινοπώλας. Addit & nomisma quoddam argenteum ingens dici Græcis αἰγιναῖον.

Sophocles, Laudiceni.

Qui ad ostentationem dicebant, aut recitabant, vulgato conuicio Sophocles & Laudiceni dicebantur: adagium natum, vt apparet, ætate Plinii minoris, cuius verba paulo alius repetemus, quo planius prouerbii sententiam intelligere liceat. Nam in epistola quadam adolescentium quorundam ridiculam in agendis causis arrogantiam & ambitionem taxans, sic ait: At hercule ante memoriam meam (ita maiores natu solent dicere) ne nobilissimis quidem adolescentibus locus erat, nisi aliquo consulari producente. Tanta veneratione pulcherrimum munus colebatur. Nunc refractis pudoris & reuerentiæ claustris omnia patent omnibus: nec inducuntur, sed irrumpunt. Sequuntur auditores actoribus similes, conducti & redempti mancipes. Conuenitur à conductis & redemptis in media basilica, vbi tam palam sportulæ quam in triclinio dantur. Ex iudicio in iudicium pari mercede transitur. Inde iam non inurbane, σοφοκλεῖς ἀπὸ τοῦ σοφοὺς καλεῖσθαι, vocantur. Iisdem Latinum nomen impositum est, Laudiceni. Hactenus Plinius. Vtroque verbo notantur, qui facundi dici malebant, & videri quam esse. Sophocles enim Græce dicitur ἀπὸ τοῦ σοφὸς καὶ κλέος. At illi dedita opera, perperam interpretabantur ἀπὸ τοῦ σοφοὺς καλεῖσθαι: id est, ab eo quod sapientes vocarentur. In hoc igitur est allusio festiua ad poetæ tragici nomen: in Laudiceni vocabulo, ad gentis nomen alluditur.

Basilica facinora.

Ante admonuimus, quicquid magnificum esset, appellari solere βασιλικόν: vt, Valere βασιλικῶς. & magnificas ædes, basilicas appellabant. Plautus in Trinummo de seruo nullius rei, sed philosophica quædam loquente: Dii, inquit, immortales, basilica hic quidem facinora inceptat loqui. Notum est illud Pori responsum: qui roganti Alexandro, à quo fuerat bello superatus, Quomodo te tracto? βασιλικῶς, inquit. Roganti, Nunquid aliud? respondit ἐν τῷ βασιλικῶς omnia comprehendi. Nihil enim humile decet reges. Duriusculum est quod Plautus dixit in Epidico: Dii immortales, vt ego perii basilice.

Campana superbia.

Felicitatis comes esse solet ferocia. Campaniam autem Italiæ quondam fuisse regionem longe beatissimam, testantur tum alii complures, tum Plinius lib. 3 cap. 5. Hinc, inquit, felix illa Campania est, ab hoc sinu incipiunt vitiferi colles, & temulentia nobilis succo

succo per omnes terras inclyto, atque vt veteres dixere, summum Liberi patris cum Cerere certamen. & cætera quæ sequuntur, de fertilitate simul & amœnitate Campaniæ. Constat autem, Capuam olim cum Roma de principatu concertasse. Hinc Campana superbia, & Campana arrogantia in prouerbium venit. M. Tullius in oratione pro Rullo: Itaque illam Campanam arrogantiam, atque intolerandam ferociam, ratione & consilio maiores nostri ad inertissimum ac desidiosissimum otium perduxerunt: sic & crudelitatis infamiam effugerunt, quod vrbem ex Italia pulcherrimam non sustulerunt, & multum in posterum prouiderunt, quod neruis omnibus vrbis exectis vrbem ipsam solutam ac debilitatam reliquerunt. In eadem aliquanto post Capuam domicilium superbiæ, sedemque luxuriæ vocat. Itaque electi coloni Capuæ in domicilio superbiæ, atque in sedibus luxuriæ collocati. Quemadmodum in oratione habita in Senatu post reditum suum, Capuæ ne, inquit, te putabas, in qua vrbe domicilium quondam superbiæ fuit, consulem esse, sicut eras eo tempore? Rursus in fragmento orationis contra eundem: Qui locus propter vbertatem agrorum, abundantiamque rerum omnium, superbiam & crudelitatem genuisse dicitur. Ac mox: Si luxuries Annibalem ipsum Capuæ corrupit, si superbia nata inibi esse, ex Campanorum fastidio dicitur. Titus item Liuius libro primo Decad. 9. scribit Campanis ingenitam esse superbiam. Ad hæc Aulus Gellius lib. 11 cap. 14. Næuianum epitaphium, quod in seipsum tumidius prædicat, ait esse plenum Campanæ superbiæ. Opinor autem Næuium fuisse Campanum. Ita quemadmodum olim omnem insignem perfidiam populus Punicam appellat, si cuiuslibet ferociam Campanam appellabat. At nunc de moribus gentis nihil dicam, cæterum quum ipse per Campaniam iter facerem, nusquam reperi succum illum per omnes terras inclytum. Nusquam gutta vini Phalerni, Caleni, Massici, Setini, Cecubi, Surrentini. Imo minimum abfuit, quin in ipsa, quæ nunc monstratur, Capua, vinaria angina fuerimus præfocati. Impleuimus totam phialam saccaro contuso: vicit vinum, quouis aceto acerbius. Fere defrutis vtuntur, quod alioqui non durent vsque ad proximam vindemiam. Et vbi sunt illa lauta vina quorum nomen patriamque vetustas deleuit? Pulueris affatim hausimus. Adeo natura nihil in rebus humanis patitur esse perpetuum.

Dea excogitauit.

Aristophanes in Equitibus:

> Τὸ μὲν νόημα τῆς θεοῦ, τὸ δὲ κλέμμ᾽ ἐμόν.
>
> Id est:
>
> Excogitauit dea, meum sed furtum erat.

Non sine prouerbii specie dictum est in Rhetores, qui apud populum iactabant Mineruam ipsis quod suaderent misisse in mentem, & tamen rerum gestarum gloriam sibi vindicabant. Color sumptus est ex Homero, vbi quoties facti ratio reddi non potest, Pallas dicitur suggessisse. Pallas Atheniensium erat protectrix. Comicus autem ioci gratia, pro πρᾶγμα posuit κλέμμα, notans Cleonis rapacitatem.

Altius Oromedonte.

Theocritus in Thalysia:

> Ὡς μοὶ καὶ τέκτων μέγ᾽ ἀπέχθεται, ὅστις ἐρευνῇ
> Ἶσον ὄρευς κορυφᾷ τελέσαι δόμον ὠρομέδοντος.
>
> Id est.
>
> Sic mihi magnopere faber est inuisus, in altum
> Qui struit, adnitens superare iugum Oromedontis.

Allegoria prouerbialis est, deterrens ab insolentia, ne quis se præponat iis, quibuscum nullo pacto est conferendus. Scholiastes indicat, Oromedontes esse montem in insula Co. Suspicor allusum ad poetam Coum. Nam paulo post, Homerum appellat Poetam Chium.

Laureolam in mustaceis quærere.

M. Tullius in epistolis ad Atticum: Bibulus cœpit laureolam in mustaceo quærere: hoc est, ex friuolis negociis captare famam haud præclaram, neque magnificam. Est autem mustaceum siue mustaceus, libi genus, cui aliquid additur de virga lauri derasum, ac decoquitur suppositis lauri foliis, vt indicat Cato libro de agricultura. Vnde Plin. lib. 15 cap. 30. Mustaceum dictum putat tertium lauri genus, quod ad eum vsum adhibebatur. Alioqui laurus erat triumphalis, ornamentum ædium principalium ac pontificiarum. Hanc qui non poterant assequi laurum, in mustaceo quærebant laureolam. M. Tullius epistolarum ad Atticum lib. 5. epistola cuius initium, Saturnalibus mane: Bibulus, inquit, credo voluit hac appellatione inani nobis esse par. In eodem Amano cœpit laureolam in mustaceo quærere Cicero in prouincia res præclaras gesserat, Bibulus frigebat. Idem ad M. Cælium Rufum lib. 2. qualemcunque triumphum laureolam appellat. Velles enim, ais, tantummodo vt haberem negocij quod esset ad laureolam satis.

Palmarium facinus.

Palmarium facinus pro insigni ac triumpho digno dixit Terentius in Eunucho: Tum hoc alterum, id verò est, quod mihi puto palmarium. Pro eodem M. Tullius dixit, Palmas, vt pro Sexto Roscio Amerino: Si quemadmodum paratum esse audio, testis prodierit, tum alias quoque suas palmas cognoscet. Rursus Philippica XI. Sexta palma vrbana, etiam in gladiatore, difficilis. sed hæc iudicum culpa non mea est. Plautus in Mustellaria, palmam item vsurpauit in malam partem, loquens de adolescente, qui ex moribus continentissimis degenerarat ad mores corruptissimos. Is nunc in aliam partem palmam possidet.

Peristromata Campanica.

Origenes opus quoddam varias tractans materias στρωματεῖς inscripsit: sumpta metaphora ab auleis & stragulis picturatis, quibus olim diuites impense delectabantur. Quod ad hominem versipellem transferri potest. Siquidem aulæa explicata aut complicata, & rursus aliter atque aliter complicata, varias rerum formas præbent. Leno in Pseudolo Plautina minitatur suis famulis hoc modo: Ita ego vestra latera loris faciam vt valide varia sint, vt ne peristromata quidem æque picta sint Campanica. Campania quum floreret opibus, præter modum luxui ac deliciis indulgebat. Campanicis peristromatibus Plautus adiungit Alexandrina tapetia. De Atagena dictum est alias.

Pulchrum sepulchri elogio.

Non videbatur in prouerbiorum classem referendum, nisi nominatim prouerbii titulo referretur apud Procopium libro De bello Persico 1. sub persona Augustæ, Iustinianum maritum sic alloquentis: Igitur optime Imperator, volenti nunc viuere procul dubio nullo negotio licet: pecuniæ nobis magna vis, mare opportunum, nauigia multa. Considera tamen, ne seruato tibi contingat, vitæ iucunditatem cum mortis ad extremum acerbitate commutare, mihi autem antiquum sane placet prouerbium. Quam pulchrum est in sepulchri elogio imperatorem ascribi. Quosdam noui, qui in extremo vitæ magnis impendiis redemerunt galerum Cardinalicium, vt in sepulchro titulus ascriberetur.

Phaniæ ianua.

Φανίου θύρα: id est, Phaniæ ianua. Eustathius in Odysseæ ω. ostendit dictum de his qui simulant sese congestas opes habere, quæ nusquam sunt. Ductum à Phania quodam, qui falsam de se præbuerit opinionem, quasi multam diuitiarum vim domi constructam ac reconditam haberet. Diximus alibi de Phani ianua, in prouerbio, Phani ostium: quod an idem sit cum hoc, nec ne, viderint docti.

Sybaritæ per plateas.

Συβαρῖται διὰ πλατείας: id est, Sybaritæ per plateas: contra fastuosius ingredientes per viam seseq; velut ostentantes. Sumptum adagium a fastu luxuque Sybaritarum. Aphricanus in oratione quæ cestis inscribitur: Sed enim, inquit, Sybaritæ fastu præturgidi. Venustius erit, si paulo longius detorqueatur: veluti si de homine insolentius se gerente, aut arrogantius de se loquente, aut de stylo phaleratiore dicas: συβαρίτης διὰ πλατείας. Cognatum est illi, quod alio dictum est loco, ἀρεοπαγίτης. Refertur adagium à Suida atque Zenodoto.

Cicadis pleni.

Τεττίγων ἀνάμεστοι: id est, Cicadis operti. In gloriosos ac stultos olim dicebatur, aut obsoletis, ac iam desitis vtentes. Antiquitus enim Atticis mos erat, capillorum cincinnis aureas cicadas addere: Vnde & τεττιγοφόροι dicti sunt: hoc indicio significantes, αὐτόχθονας esse sese, id est, indigenas: quemadmodum & cicadæ non aliunde commigrant, sicut pleraque alia, sed inibi nascuntur vbi viuunt. Aristophanes in Nebulis:

> Ἀρχαῖά γε καὶ διπολιώδη, καὶ τεττίγων ἀνάμεστα,
> Καὶ Κηκείδου, καὶ βουφονίων.
>
> Id est:
>
> Prisca hæc sane atque obsita canis, nec non repleta cicadis,
> Ac Cecide, cum buphoniis.

Cecides peruetustus quispiam fuit dithyramborum scriptor. Buphonia item, festum priscum, & iam olim ob vetustatem desitum. Quæ sane omnia prouerbiali schemate sunt dicta.

Ex Academia venis.

Ἀκαδημίηθεν ἥκεις: id est. Ex Academia venis. De seuero & composito, seu docto. Sumptum à Platonis schola. Quanquam & per ironiam loqueri poterit in fastuosum, & vultu tetrico philosophum agentem. Quin Athenæus libr. 12. significat dictum in nitidos & cultu insigni, quod his Plato delectaretur mundiciis. Ita Antiphanes Philosophum elegantius cultum vbi depinxisset, apud hunc ipsum: τί μακρὰ δεῖ λέγειν; ὅλως αὐτὴν ὁρᾶν γὰρ τὴν ἀκαδημίαν δοκῶ: id est: Sed quid necesse est plura dicere: ipsam videre videor mihi Academiam.

Ingredi Iunonium.

Βαδίζειν ἡραῖον ἐμπεπλεγμένον. id est: Incedere complicatum Iunonis sacrum. Extat & hoc apud Athenæum libro Dipnosophistarum 12. Dictum apparet in fastuosum ac lentum quorundam incessum, quem notat & Horatius in sermonibus.

> Vt si Iunonis sacra ferret.

Summis vnguibus ingredi.

Ἐπ᾽ ἄκρων ὀνύχων: id est, Summis vngulis. Metaphora prouerbialis in eos, qui auidius auscultant. Nam ii solent semet in summos pedes erigere, & ἐπ᾽ ἄκρων ὀνύχων βαδίζων: i. Summis ingrediens pedum vnguibus: in fastuosos. Refertur adagium ab Aristophanis interprete οἱ ἀγαρρυθῶσι, putatque huc allusisse poetam, cum ait:

Εὐθὺς, ἀφ᾽ τοὺς στεφάνους ἐπ᾽ ἄκρων τῶν πυγιδίων ἐνέθηκε.

Id eſt:

Summis natibus mox reſidetis, animos addente corona.

Id eſt:

Efferimini, vobiſque placetis.

Cœlum territat.

Prouerbialis hyperbole apud Verg lium in Æneide:

--- Et cœlum territat armis.

Conuenit in minaces & feroces, Thraſoneſque magniloquos. Sumpta videtur à bello Giganteo: quæ fabula notior, quam vt hic ſit repetenda. Confine huic illud Syneſii in epiſtola contra Andronicum: τῇ κεφαλῇ τὸν οὐρανὸν ἐξαρασσειν ἐπιχειρεῖ, id eſt: Capite cœlum perrumpere conatur.

Ex vno multa facere.

Ἐξ ἑνὸς πολλὰ ποιεῖσθαι: id eſt, Ex vno multa facere, prouerbio dicebantur, qui rem quampiam minutim ſecabant. Quadrabit in eos qui idem aliis atque aliis modis variant, vt non iam vnum, ſed plura videantur. Plato in Menone: καὶ παῦσαι πολλὰ ποιῶν ἐκ τοῦ ἑνός, ὅπερ φασὶ τοὺς συντρίβοντάς τι ἑκάστοτε οἱ σκώπτοντες. id eſt, Ac parce ex vno plura facere, quo dicto taxant eos, qui rem quampiam vndecunq; comminuunt. Narratur apud Titum Liuium belli Macedonici li. 5. non illepida fabula de caupone quodam, qui ſuis vnius carnes tam vario coctas apparatu proponebat vt dux Romanus admiratus, rogaret, vnde nam media bruma ſuppeteret tanta venatus copia. Tum arridens caupo, confeſſus eſt, eas omneis ciborum ſpecies ex vno ſue domeſtico confectas fuiſſe. Neque ſecus iſti faciunt, inquit, qui commemorandis variis & horrendis nominibus vos territant, cum hæc omnia vna gens ſit.

Cœlum digito attingere.

Prouerbiali nimirum hyperbole, digito cœlum attingere dicuntur, qui longe ſupra mortalium conditionem, ac diis proximi eſſe videntur. M. Tullius ad Atticum lib. 2. Noſtri autem principes digito ſe cœlum putant attingere, ſi mulli barbati in piſcinis ſint, qui ad manum accedant. Cognatum illi quod alias ex eodem retulimus, In cœlo eſſe. Ad conſimilem modum Horatius.

Quod ſi me lyricis vatibus inſeris,
Sublimi feriam ſidera vertice. Ouidius:
Huic tu quum placeas, & vertice ſidera tangas.

Et apud Theocritum in Hœdeporis.

—— Ὅπι ποκ᾽ ἤδη
Ἀρνοτόμαν τὸν ἀμνόν, ἐς ὠρανὸν ὔμμιν ἀλεῦμαι.

Id eſt:

Agnum quando tuli, vobis in ſydera abibo.

Lyſimachus quum ad Thraciam perueniſſet, velut occupatis extremis regni finibus: Nunc inquit, Byzantii ad me veniunt, poſteaquam cœlum attingo lancea. Eam vocem inſolentiſſimam ita caſtigauit Paſiades Byzantius, qui tum forte aderat, vt diceret: Abeamus, ne lanceæ mucro cœlum pertundat.

Iouis ſandalium.

Τοῦ Διὸς σάνδαλον: id eſt, Iouis crepida. Per ironiam dicebatur in eum, qui magni quippiam videri vellet, propter principis alicuius familiaritatem: veluti ſi quis inſolens ſit ac ferox, quod regius ſit coquus, aut Imperatoris ſatelles, aut Pontificius tonſor, appoſite dicetur, τοῦ Διὸς σάνδαλον. Nihil autem vetat, quo minus & ad rem accommodetur: vt ſi quis equum regium, aut veſtem miretur, quemadmodum vulgus facere conſueuit, non ob aliud, niſi quod regis ſit. Suidas ex Eupolide citat.

Imperitus anaxyride indutus, omnibus id oſtentat.

Ἀμαθὴς ἀναξυρίδα περιθέμενος, πᾶσι ταύτην ἐνδείκνυσι: id eſt: Imperitus ſubligaculum ſiue brachas indutus, paſſim eas oſtendit. In eum congruit, qui propter inſolentiam, etiam ineptiſſimis rebus effertur. Nam rerum imperitis quicquid peregrinum ac nouum eſt, videtur elegans. Eruditi quidam putant anaxyridem Græcis dici, quas Latini vocant brachas ſiue feminalia, quæ tegebant mediam corporis partem vna cum feminibus. Brachæ igitur Barbaricæ veſtis genus erat, ſed præcipue Gallorum quorundam: vnde & Gallia Brachata eſt. Anaxyridem vero & Perſis in vſu fuiſſe declarat Strabo. Vidimus & Venetiæ patritios iuuenes ſi quando peregrinantur, gaudere Gallicis ſubuculis, abſque veſte ſuperiore, quod idem domi non faciunt. Quadrabit & in eos, qui ſibi videntur aliquid, quod Gallice loquantur inter Germanos: aut qui vocibus obſoletis, obſcuris aut peregrinis venditant ſeſe. Subolet hoc ab Apoſtolio additum ex huius ætatis adagiis.

Faſtuoſus maximus.

Κόμπος μάξιμος. id eſt, Faſtuoſus maximus. In eum dicebatur, qui ſibi plus ſatis arrogaſſet in ſapientia. Sumptum à moribus Maximi cuiuſpiam arrogantis, & ſibi immodice placentis. In nonnullis exemplaribus inuenio κομπομάξιμος. Græcis κόμπος arrogantiam inſolentiamque ſignificat: vnde κομπεῖν & κομπάζειν. Proinde & Euripides, γλώσσης τε κόμποι: Id eſt, linguæque faſtus. Recenſetur & hoc in Diogeniani collectaneis.

Tanquam argiuum clypeum abſtulerit, ita gloriatur.

Ὡς τὴν ἐν Ἄργει ἀσπίδα καθελὼν σεμνύνεται: id eſt, Superbit tanquam Argiuum clypeum detraxerit. In faſtuoſos, & magnifice tius ſeſe gerentes dicebatur: Aiunt apud Argiuos ſacrum quendam eſſe clypeum, clauis affixum, vt facile detrahi non poſſit. Alii dicunt, apud eos ordinem, ac delectum iuuenum virtute antecellentium, ἀσπίδα, id eſt, clypeum appellari. Autor Zenodotus.

Homo bombylius.

Βομβύλιος ἄνθρωπος: id eſt, Bombylius homo, dicitur verboſus, multique ſtrepitus, cæterum inutilis. Bombylius Græcis, apis aut veſpæ genus, à ſonitu, ſicuti videtur, appellatum: ingens, ſed ad mellificium inutile: fauos ſibi nectit è luto. Eſt & ingens apis ac muſca, quam à ſtrepitu ſic dixerunt. Heſychius addit βομβυλίδας Græcis dici bullas, quas naſci videmus ex aqua, quæ mox euaneſcunt. Item bombylion dici poculi genus, quod paulatim exſtillante potu ſonitum reddit in modum animantis, de quo dictum eſt: quadam & huic à bombo vocabulum. Apud Suidam quidam tibicinem, pro bombylio, βομβαύλιον dixit, addita litera α, παρὰ τὸ αὐλοῖς βομβεῖν. Quin & M. Tullius Philippica 3. meminit cuiuſdam Bambalionis, hominis nihili, & impeditæ linguæ. Bambalio, inquit, quidam pater homo nullo numero. Nihil illo contemptius, qui propter hæſitantiam linguæ ſtuporemque cordis cognomen ex contumelia traxerit. Heſichius ait Græcis βομβαλεῖν eſſe labiis tremere. Nam id accidere ſolet hoc vitio linguæ laborantibus; quemadmodum & frigore horrentibus. Quanquam autem hæc vox variis modis deſcribitur, tamen eadem eſt origo, nimirum à ſono titubanter loquentium, aut vehementer algentium. Adagium refertur apud Zenodotum.

De pulmone reuellere.

Dubium non eſt, quin ad prouerbiorum formam pertineat & illud Perſianum, De pulmone reuellere: pro eo quod eſt, ſtultam & arrogantem opinionem animo eximere.

Dum veteres auias tibi de pulmone reuello,

Tumorem animiq; faſtum in pulmone collocant: vnde μεγαπνεῖν, apud Græcos. Et idem Perſius alibi,

Grande aliquid, quod pulmo anima prælargus anhelet.

Ipſe dixit.

Αὐτὸς ἔφα: id eſt, Ipſe dixit. Quoties tantam eſſe cuiuſpiam autoritatem ſignificamus, vt ea vel citra rationem ad quiduis credendum ſufficiat. vt in arcanis literis ſatis eſt, αὐτὸς ἔφα: in reliquis non item. Adagium autem à Pythagora natum: qui quo plus venerationis & autoritatis ſibi ſuiſque conciliaret, in diſſertationibus dicere ſolitus eſt, αὐτὸς ἔφα: id eſt, ipſe dixit. perinde quaſi non ſua referret, ſed ab oraculo quopiam accepta. Ea vox deinde in vulgarem abiit ſermonem. Huiuſmodi ferme Suidas. Diogenes Laertius indicat hoc dictum à Pythagora Zacynthio manaſſe. Quanquam M. Tullius libro De natura Deorum 1. ſecus rem narrat. Non enim, inquit tam autores in diſputando, quam rationis momenta quærenda ſunt. Quinetiam obeſt plerumque iis qui diſcere volunt autoritas eorum, qui ſe docere profitentur. Deſinunt enim ſuum iudicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo, quem probant, iudicatum vident. Nec vero probare ſoleo id quod de Pythagoricis accepimus: quos ferunt, ſi quid affirmarent in diſputando, quum ex his quæreretur, quare ita eſſet: reſpondere ſolitos, Ipſe dixit. Ipſe autem, erat Pythagoras. Tantum opinio præiudicata poterat, vt etiam ſine ratione valeret autoritas. Quintilian. in Inſtitutionibus: Nam & inuiti iudices, inquit, audiunt præſumentem parteis ſuas: nec hoc oratori contingere inter aduerſarios, quod Pythagoræ inter diſcipulos contigit, poteſt: Ipſe dixit. Sed iſtud magis minuſue vitioſum eſt, pro perſonis dicentium. Alluſit horſum & Ariſtophanes ἐν νεφέλαις:

Φέρε, τίς γὰρ οὗτος, ὁ ἐπὶ τῆς κρεμάθρας ἀνήρ;
Αὐτός. τίς αὐτός; Σωκράτης. τίς Σωκράτης;
Ἴθ᾽ αὐτὸς ἀναβόησον αὐτόν μοι μέγα.
Αὐτὸς μὲν οὖν σὺ κάλεσον, οὐ γάρ μοι σχολή.

Id eſt.

Dic age quis eſt iſte cremathræ inſidens homo?
Ipſe eſt. quis ipſe? Socrates. quis Socrates?
Ab ipſius ipſum voce magna mihi voca.
Quin ipſe magis accerſe, non mi eſt ocium.

Quod autem dixit, ὁ ἐπὶ κρεμάθρας (vt hoc obiter indicem) riſus cauſa nouatum eſt: cum Socratem intelligi vellet, animo ſuſpenſo nubes ſuſpicientem. Nam cremathra vaſculum eſt penſile, in quo obſoniorum reliquiæ conſueuerunt reponi. Dicitur autem bifariam, ſimpliciter aliquoties, ſed frequentius per ironiam: veluti ſi quis Ariſtotelem, ceu oraculum citanti dicat, αὐτὸς ἔφα, rationem dicti flagitans, neque contentus ſimplici ſcriptoris autoritate. Conueniet etiam, quoties ſententiæ vel inuidiam, vel defenſionem à nobis ad ipſum autorem reiicimus.

Iuuenalis:

Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas.

Melius Horatius:

Nullius addictus, iurare in verba magiſtri.

Illud admonendum videtur, αὐτὸς ἔφη, in hac parœmia perinde valere, quaſi dicas, Dominus dixit: vt Pythagoras ab Ægyptiorum vatibus videatur didiciſſe figuram hanc Propheris familiarem. Ariſtophanes in Ranis:

Φράσον ταῖς ὀρχηστρίσιν, ὅτι αὐτὸς εἰσέρχομαι.

Id eſt:

Dic ſaltatricibus, meipſum aduenire.

hoc eſt herum; quod is quodammodo & famulis miſſis aduenire videatur. Item in Propheris arcanis: Ecce ipſe adſum. id eſt, Dominus & autor. Huc pertinent quæ nobis antea dicta ſunt prouerbio, Infixo aculeo. Sic Auguſtinus alicubi recenſens opinionem Manichæi, ni fallor: Hæc, inquit, Manichæus dixit, atque abiit: notans illum, quod ſat haberet dixiſſe, quum docendum eſſet quod dixerat. Galenus item lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων I. ταῦτα δὲ καὶ τοιαῦτα εἰπών, ἐξαίφνης ἀπαλλάττεται, καὶ φεῦ γόμενοι τελευτῶν ἀποπηδήσας αὐτῆς καὶ πάλιν ἡμᾶς, ὡς μηδὲ πιθανῆς τινὸς ἀντιλογίας εὐπορῆσαι δυναμένους. id eſt: Hæc & his ſimilia loquutus, repente ore nihil cunctante quaſi labi non poſſet, verbis apertis abſoluit ſermonem, moxque proripiens ſeſe abiit, nobis ita relictis, quaſi nihil omnino reperire poſſemus, quod vel probabiliter contradiceremus.

Auro loquente, nihil pollet quæuis oratio.

Χρυσοῦ λαλοῦντος πᾶς ἀπρακτεῖται λόγος.
Πείθειν γὰρ οἶδε, ἢ πέφυκε μὴ λέγων. id eſt:
Auro loquente, ratio quæuis irrita eſt.
Suadere ſiquidem nouit, & loquens nihil.

Prouerbium indicat, munera vbique longe plurimum valere. Vulgaris iocus ait, tinnulas rationes præcipuam habere vim ad perſuadendum: pecuniam indicans.

Ne mihi Suffenus eſſem.

Ne mihi Suffenus eſſem, ne mihi ipſi blandirer, ac ſtulte meipſum admirarer. Suffenus erat poeta longe ineptiſſimus in aliorum vitia dicax, ad ſua cæcus. Itaque prouerbium receptum, vt qui ſibi inaniter placerent, Suffeni dicerentur. Catullus in epigrammate:

Idem in faceto eſt infacetior rure,
Simul poemata attigit: neque idem vnquam
Æque eſt beatus, ac poema cum ſcribit:
Tam gaudet in ſe, tamque ſe ipſe miratur.
Ibidem:
Quem non in aliqua re videre Suffenum Poſſis.——

Suffeni ſimillimum Mæuium facit Horatius, ſuis ignoſcentem vitiis, aliena mordaciſſime inſectantem:

- - Egomet mi ignoſco, Mæuius inquit.

Pennas nido maiores extendere.

Eſt apud Horatium in epiſtolis, non dubium quin prouerbialis metaphora: Pennas nido maiores extendere, pro eo quod eſt, rem, fortunamque, quam mediocrem aut tenuem a maioribus acceperis, auctiorem reddere. Quod quidem, ſi virtute fiat ſumma laus eſt, tantum abeſt vt vitio dandum exiſtimem.

Me, inquit, libertino natum patre & in tenui re,
Maiores pennas nido extendiſſe loqueris,
Vt quantum generi demas, virtutibus addas.

Tranſlatum ab auium pullis, qui ſic grandeſcunt, ſubnaſcentibus plumis, vt materno nido capi non poſſint.

Ne ſutor vltra crepidam.

Huic finitimum eſt illud, Ne ſutor vltra crepidam: id eſt Ne quis de his iudicare conetur, quæ ſint ab ipſius arte, profeſſioneque aliena. Quod quidem adagium natum eſt ab Apelle, nobiliſſimo pictore. De quo Plinius lib. 35. cap. 10. ſcribit in hunc modum. Idem perfecta opera proponebat in pergula tranſeuntibus, atque poſt ipſam tabulam latens, vitia quæ notarentur, auſcultabat, vulgum diligentiorem iudicem quam ſe præferens: feruntque à ſutore eſſe reprehenſum, quod in crepidis vna intus pauciores feciſſet anſas. Eodem poſtero die ſuperbe ob emendationem priſtinæ admonitionis cauillante circa crus, indignatum proſpexiſſe denunciantem ne ſupra crepidam ſutor iudicaret. Quod & ipſum in prouerbium venit. Hactenus Plin. Huic ſimillimum eſt, quod refert Athenæus. Stratonicus citharœdus fabro ſecum de muſica contendenti: Non ſentis, inquit, te vltra malleum loqui? Eodem pertinet, quod huius nepos in epiſtolis ſcripſit. De artificio non recte iudicare quenquam, niſi & ipſum artificem. Quodque primo Moralium libro dixit Ariſtoteles, Earum rerum vnumquenque iudicem eſſe idoneum, quarum ſit eruditus. Et quod idem ſcripſit libr. 2. Naturalium, Cæcum diſputare de coloribus. Quæ verba iam inter noſtri temporis ſcholaſticos in prouerbium abierunt, quoties quiſpiam de rebus ignotis diſputat. Ad eandem ſententiam referendum, quod ait Fabius Pictor apud Quintilianum, Felices futuras artes, ſi ſoli artifices de iis iudicarent.

Cænei haſta.

Τὸ καινέως δόρυ: id eſt, Cænei haſta. Cæneus Elati filius, Lapitharum rex, prius fuerat elegans puella: è puella conuerſus eſt in virum, annuente Neptuno, quem ad coitum admiſerat. Cui illud etiam donatum eſt, ne ſaucius vllis vulneribus fieri, ferroue occumbere poſſet: quemadmodum refert Ouidius xij. Transformationum libr. Ferunt hunc certaſſe cum Apolline. Præterea morem huic fuiſſe, vt qui ad ſeſe venirent, iuberet per ſuam haſtam iurare: vnde prouerbium arreptum, vt indicat enarrator Apollonii in Argonauticῶn primum librum. Quem locum adducit Euſtathius in primum Iliados librum. Is addit, illum quum eſſet ætatis ſuæ hominum præſtantiſſimus fixo in medio foro iaculo, præcepiſſe diis, vt numerarent: qua ferocia offenſus Iupiter pœnas de illo ſumpſit. Quum enim bellum gereret cum Lapithis, eſſetque inuulnerabilis, hoc pacto deuicit hominem. Lapithæ quercus & abietes in eum iaculantes deiecerunt illum in terram.

Gigantum arrogantia.

Γιγάντων ἀπόνοια: id eſt, Gigantum amentia. Dicebatur, vbi quis viribus ſuis fretus, temere, nulloq; conſilio res non tentandas moliretur. Tractum à notiſſima gigantum fabula. Prouerbium admonet inauſpicato cedere, quæcunque citra conſilium, aduerſus deos, aduerſus pietatem, aduerſus ius & æquum, per vim inſtituuntur. Horatius in odis:

Vis conſili expers, mole ruit ſua,
Vim temperatam dii quoque prouehunt In maius.---

Homerus item Iliados ψ. elegantiſſima ſententia demonſtrat in omni negocio nimio plus habere momenti rationem, conſiliumque, quam corporis vires:

Μήτι τοι δρυτόμος μέγ' ἀμείνων ἠὲ βίηφι.
Μήτι δ' αὖτε κυβερνήτης ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ
Νῆα θοὴν ἰθύνει ἐρεχθομένην ἀνέμοισι.
Μήτι δ' ἡνίοχος περιγίνεται ἡνιόχοιο.
Id eſt:
Conſilio ſane multo quam robore præſtat
Hirſutam quicunque parat ſuccidere ſyluam:
Conſilio rurſum nauclerus in æquore nigro
Dirigit vindiuagam nauim raptantibus auſtris:
Conſilio auriga aurigam vincitque præitque.

Ariſtoteles libro de Rhetoricis ij. citat hunc verſum trochaicum, tacito autoris nomine:

Θνατὰ χρὴ τὸν θνατόν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν φρονεῖν.
Id eſt:
Non decet immortalia vt qui eſt, curet immortalia:
Sed magis mortalis vt qui eſt, cogitet mortalia.

Magis ſibi placet, quam Peleus in Machæra.

Μέγα φρονεῖ μᾶλλον ἢ Πηλεὺς ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ: id eſt, Magis ſibi placet, quam Peleus ſua machæra. In eum competit, qui præter modum re quapiam inſolens eſt, ac tumet. Aiunt autem hunc gladium à Vulcano fabrefactum, à diis dono datum fuiſſe Peleo, virtutis illius ac prudentiæ ſymbolum. Quo quidem ille vtens & in prælijs & venatibus conſequebatur quicquid optabat. Zenodotus ait, huius mentionem factam & apud Anacreontem & apud Pindarum.

Hic Rhodus, hic Saltus.

Αὐτοῦ ῥόδος, αὐτοῦ πήδημα. id eſt. Hic Rhodus, hic ſaltus. Vulgo iactatum de his qui ſeſe de negotio quopiam iactarent inſolentius, cuius fides non extaret. Sumptum ex apologo, qui fertur inter Æſopicos. Adoleſcenti cuidam iactanti ſeſe, quod dum Rhodi eſſet, admirabiles feciſſet ſaltus, quidam ex auditoribus interpellato ſermone: ἰδοὺ ῥόδος, inquit ἰδοὺ πήδημα. id eſt Ecce Rhodus, ecce ſaltus. Conueniet igitur, vbi quis iubetur re præſtare, quod alibi ſe feciſſe iactat. Ouidius:

---Sua narret Vlyſſes
Quæ ſine teſte gerit--

Arbitror huic affine, quod dictum eſt apud Theocritum in Hodœporis:

Αὐτόθι μοι ποτέρχευ, καὶ αὐτόθι βουκολιάσδευ.
Id eſt:
Mecum iſthic certa, ſimul iſthic paſcito tauros.

Quidam quum tutum eſt glorioſa loquuntur: vbi præſto periculum, tergiuerſantur. his occini poterit hoc carmen. Simili figura Græci quum iubent protinus numerari præſentem pecuniam, αὐτοῦ καταβάλου. id eſt: Hoc ipſo loco depone. Apud Athenæum lib. 6. ἐπειδὴ γ' αὖ τἀργύριον αὐτοῦ καταβάλῃς. id eſt: Deinde ſi pecuniam præſentem numeraris. Quanquam in excuſis codicibus habetur αὐτῷ, ſed mendoſe, ni fallor.

Atticus in portum.

Ἀττικὸς εἰς λιμένα: id eſt, Atticus in portum. In eos dicebatur, qui illic virtutem oſtentare ſolent, vbi tutum eſt, atq; vbi nihil opus A nautis Atticis ſumptum, qui portum ingreſſuri oſtentandi ſui gratia, magnifice ſeſe gerebant: in ipſa re, hoc eſt in prælio nauali, non perinde ſtrenui.

Calliphanes.

Καλλιφάνης. Calliphanes. Ridicula quædam huius hominis ambitio, prouerbiali ioco fecit locum. Aiunt enim huic fuiſſe poetæ morem, vt diuerſorum carminum & orationum initia conſcriberet, ad tres aut quatuor verſus, eaque pronunciaret oſtentaretque: quo commentum ignorantibus, multiſcius & eruditus videretur. Meminit huius Athenæus Dipnoſophiſtarum lib. I. atque cognomen fuiſſe Parabrycontis Neque vero deſunt his noſtris temporibus id genus impoſtores literarii: quibus hoc modo ſtudium eſt, ex ſummis aliquot diuerſæ profeſſionis autorib. locos aliquot inſignes, nec eos admodum vulgatos ediſcere. Quibus inſtructi, non verentur in conciliabulis quemuis quantumlibet eruditum adoriri. Atque illud aſſequuntur prompte decantandis illis locis ſuis, vt imperitis plane Solones eſſe videantur. Cum quibus tamen Solonibus, ſi tertium aut quartum congrediare, Deum immortalem nihil infantius, nihil indoctius, videlicet theſauris illis ſemel effuſis. Vix hæc ſcribens à riſu tempero, cum recordor Calliphanis cuiuſdam, quem olim cognoui, cum in familia clariſſimi patris

Henrici Bergensis, episcopi Cameracini versarer. Sed nomini parcetur, propter conuictum domesticum. Is permulta volumina concinnabat, exornabatque: sed chartis inanibus, nisi quod in fronte videre erat magnificos quosdam titulos: velut carminum, orationum, epistolarum. Singulis præscriptum erat hominis tergeminum nomen vt qui titulos forte legissent, crederent eruditum, & in literis multa magnaque molientem.

Bullatæ nugæ.

Ventosa atque inania, bullata dicuntur. Sumpta metaphora παρὰ τῶν πομφολύγων: de quibus alias dictum est in prouerbio, Homo bulla. Persius:

--- Bullatis vt mihi nugis
Pagina turgescat. --

Bullatas nugas appellans inanem perstrepentium vocum congeriem, in quibus nihil subsit solidioris sententiæ.

Horatius nugas canoras vocauit in Arte poetica.
Quam versus inopes rerum, nugæque canoræ.

Vino vendibili suspensa hedera nihil opus.

Vino vendibili suspensa hedera nihil opus. id est: Vera virtus non eget alienis præconiis: aut: Res præclaræ per se placent, neque desiderant exoticam commendationem. Sumptum apparet à cauponum more qui vinariis tabernis signum hederaceum solent prętendere. Ita Plautus idem in Pœnulo: Inuendibili merci oportet vltro emptorem adducere, proba merx facile emptorem reperit.

Horatius:
- - Vbi largius æquo
Laudat, venales qui vult extrudere merces.

Sellissare.

Σελλίζειν prouerbiali ioco dicebantur gloriosi, fastuque præturgidi. Suidas admonet sumptum à moribus Selli cuiuspiam, qui cum re esset perquam tenui, tamen affectabat haberi diues. Torqueri poterit & in eos, qui se doctrinæ iactitant ac venditant opinione cum à literis sint alieni. Hesychius indicat, Græcis idem significare σελλίζεσθαι καὶ ψελλίζεσθαι. Qua voce semel atque iterum vsus est Plato in Gorgia: & ψελλὸς dicitur, qui sigma crassius profert. qua de re nonnihil attigimus in prouerbio, ἡ ψελλὴ ἐπιτηδεύει. Addit *Hesychius*, nonnunquam σελλίζειν idem esse quod ἀλαζονεύειν: videlicet adstipulans Suidæ.

Diuinum excipio sermonem.

Plato libr. De Republic. 6. demonstrat prouerbii vice in ore fuisse vulgo: θεῖον ἐξαίρω λόγον. id est: Diuinum excipio sermonem: quoties, opinor, gloriosius aliquid dictum esset, ominis gratia deos excipiebant, qui nihil non possunt, & quibus nemo præscribit. Platonis verba subscribam: οὔτε γὰρ γίνεται οὔτε γέγονεν, οὐδ᾽ οὖν μὴ γένηται ἀλλοῖον ἦθος πρὸς ἀρετὴν παρὰ τὴν τούτων παιδείαν πεπαιδευμένον ἀνθρώπειον, ὦ ἑταῖρε. θεῖον μέντοι κατὰ τὴν παροιμίαν ἐξαίρω λόγον. id est: Neque enim sunt, neque fuerunt, neque futuri sunt mores aliter ad virtutem instituti, quam ad horum institutionem. De humanis loquor, amice: at diuinum (iuxta prouerbium) excipio sermonem. Apparet esse fragmentum carminis iambici:

θεῖον ἐξαίρω λόγον.

fortassis ex Homero natum:

--- θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

Id est.

-- Diui tamen omnia possunt.

Accommodari potest ad summos principes, veluti Pontificem, aut Cardinales, aut Monachos.

Ex Append. Erasm. *Altius Oromedonte.*

Ὡς μοι καὶ τέκτων μέγ᾽ ἀπέχθεται, ὅστις ἐρευνῇ
Ἴσον ὄρευς κορυφᾷ τελέσαι δόμον ὠρομέδοντος.
Sic mihi magnopere faber est inuisus, in altum
Qui struit, adnitens superare iugum Oromedontis.

De insolentibus, quique se præponunt iis, quibuscum ne comparandi quidem sunt. Oromedon mons altissimus in Coinsula. Theocritus.

Salacones.

Quemadmodum Codrus & Irus ob inopiam in vulgi fabulam abierunt, ita & Salacon quidam ob summam in extrema inopia arrogantiam: adeoque σαλάκων vocatur πτωχὸς ἀλάζων, pauper arrogans: & σαλακωνία ἡ ἐν πενίᾳ ἀλαζονεία, in paupertate arrogantia: quin & σαλακωνίζειν, ac σαλακωνεύειν, fractum & effœminatum esse, διαθρυπτομένους εἶναι, καὶ τρυφερούς. Suid. Hesych Theo. At Arist. exponit in genere σαλακωνίαν ὑπερβολὴν μεγαλοπρεπείας, cum volumus circa ea quoque sumptuosi esse, quæ sumptu & magnificentia digna non sunt.

IVNII. *Delphinis in terra vires.*

Δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία: id est, Vis Delphini in terra: videtur dici de eo, qui vires ingenii in negocio cui par non sit, periclitatur, & iudicii lubricum ferre vult, vbi impos sit. Plutarchus in Demosthene, comparare & expenso iudicio sententiam ferre de Ciceronis & Demosthenis orationibus ac stylo, male sani hominis, neque vires suas exploratas habentis esse existimat: idem namque agere illum, quod Delphinus, velocissimum agillimumque in mari animal, sed in arida humo destitutum, sui impotens citoque expirans: vnde Pindarus pernicitatem summam volens ostendere, dixit: θαλασσαῖον παραμείβεται δελφῖνα. id est: Marinum delphina superat. verba eius sunt ex Ione Chio sumpta: κἀκεῖ γάρ ὥς φησιν ὁ Ἴων δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία. id est: Illuc namque contingit vti Delphinis robore in tellure quod Ion dixit. Quadrabit non male in pauperem qui litigare velit cum potentiore opibus affluente, qui litem in longum extrahere corruptelis possit, illo interim exhausto. talis namq; δελφῖνος βία ἐν χέρσῳ nititur. Denique in quemuis, supra vires tentantem aliquid, supra crepidam sutorem, supra malleum fabrum.

Coturnicis naturam induere.

Ὀρτύγων ἀναπλέσθαι φύσιν; id est, Coturnicum induere ingenium. Prouerbium dicitur in pugnaces, & feroci ingenio homines, quique velut re præclare gesta cristas attollunt. Natura coturnicum ea est, quod in ludicro certamine productæ (quod olim vsitatissimum fuisse, ex Polluce & Aristophanis commentariis discimus) vel etiam inter se ipsæ concertantes depugnent collidantq; se mutuis ictibus, & caput ceruicemque arduam altius erigant, vt in gallinaceis videre licet. Aristides sophista de quodam deprecante ne Sparta muris cingeretur, ita extulit apud Philostratum: μὴ δὴ ἐν τείχει ἐπιπτήξωμεν, ὀρτύγων ἀναψάμενοι φύσιν. id est: Ne capita illidamus mœnibus coturnicum assumpto ingenio.

Opulentum spirat.

Qui nihil mediocre spirat, sed magnifica omnia crepat, aureos tantum non montes semper in ore habens, ἀφνειὸν πνεῖν: id est, Opulentum spirare, prouerbiali figura dicitur. Philostratus de Pelope in Iconib.

Ὁ δὲ ὑπέρφρων ἤδη καὶ ἀφνειὸν πνεῖ.

Id est:

At ille elatum quiddam & opulentum spirat.

Vbi obiter indicandus est error Græci codicis, in quo male legitur, ἀφενόν. Fuit autem Pelops Tantali filius ditissimus, cuius talenta in prouerbium abiere.

Ampullas loqui.

Ampullari dixit Horatius epistola 3. libro primo, pro verbis tumidis vti, qualibus cothurnus Tragicus solet. ibi.

An Tragica desæuit & ampullatur in arte.

Idem in arte poetica Ampullas vocat verba grandiloqua & turgida, quorum egeno homini ineptus vsus est. ibi:

Proiicit ampullas & sesquipedalia verba.

Simili ratione φυσήματα efferunt Græci prouerbiali figura. Ita Hyperides orator de Demea Demadæ oratoris è tibicina filio, dixit os illi magna in suggestu crepanti obstruens: οὐ σιωπήσεις μεῖζον τῆς μητρὸς ἔχων τὸ φύσημα. id est: Num tacebis qui amplius matre physema habes. φῦσα proprie follem Græcis sonat, à flatus argumento: at φύσημα, bullam spiritu inflatam & tumentem. vnde ad inanem futilium hominum garrulitatem transfertur, ita quod, Theodoritus poeta de Vulcano dixit, φυσητῆρσι μαλκίνοις χρῆσθαι. id est, Vtricularibus follibus vti, poterit contorqueri in blateronem cuius pleni spirent mendacia folles. Hinc non abludit oraculum de Atheniensibus editum:

μή μοι Ἀθηναίους αἰνήσετε, μολγοὶ ἔσονται.

Id est:

Ne mihi Cecropidas laudetis, erunt etenim vtres.

hoc est, elati & tumidi. Est autem ampulla, lecythi aut olearii vasis genus, grandi ventre tumens. Porro quod annotat Erasmus, apud Plautum in Menæchmis Ampullaceam dici fœminam magnifice excultam: vitio prauorum codicum deceptus est, in quibus ita legitur: quum eius loco scribatur rectius in emendatioribus libris [quos singulari industria in lucem emisit Ioachimus Camerarius, vir restituendis bonis literis & adiuuandis natus, præclarum Germaniæ ornamentum] ancillas, pænum. id quod & locus postulat.

Lapitha.

Λαπίθης. Lapitha salse vocatur prouerbio homo fastuosus quique vulgi animos commouere præsumit, & in sui admirationem trahere magnos sibi spiritus sumēdo: ὁ αὐχηματίας, παρὰ τὸ τοὺς λαοὺς εἰς ὄπιν ἄγειν καὶ ἐπιστροφὴν, εἰς πειθει τινας περιαυτολογούμενος. sonat enim λαπίθης, vocabuli etymon spectantibus, plebis persuasorem, quod de se iactabundus magnopere glorietur. sic enim annotatum est ab Eustathio, Iliados 3. Eo ferme sensu extulisse videtur Plutarchus in libello quo Stoicos alieniora à communi hominum existimatione inuexisse disputat quum ait: ὁ δὲ στωικὸς Λαπίθης ὥσπερ ἐξ ἀδαμαντίνης ὕλης ὑπ᾽ αὐτῶν τῆς ἀπαθείας κεχαλκευμένος. i. Stoicus iste Lapitha fabricatus velut ex adamantina materia, impassibilitate quam ipsi inuexerunt. Porro Lapithæ heroicum genus fuere in Thessalia, Centauris perduelle, à Lapitha Apollinis & Stilbes nymphæ filio ortum ducentes,

Lemnius obtutus.

Λήμνιον βλέπειν id est, Lemnium obtueri, de truculento & quasi igneo aspectu prouerbialiter dici ostendit Eustathius Iliad 1. & exponit, δεινὸν καὶ πυρῶδες βλέπειν. Lemnii homines efferi & immanes ferebantur, qui natos sibi ex Atticis fœminis liberos nefarie trucidarunt, teste Herodoto, vnde & Lemnia manus, pro sanguinaria, & lemnium malum, de insigni & ineuitabili malo natum est.

Citatur ab Hesychio, addita causa, quoniam in Lemno inuentus sit ignis. Quid? quod primi ferrarias officinas, fabricatis exitio mortalium & ad cædes repertis telis instituerunt: qua de causa & Sinties, à nocendi argumento nuncupati fuere.

Tigranem salutare.

Tigranem salutare, specie prouerbii dicitur, cui res est cum fastuoso & potentia elato homine, qui humana sorte maiorem se ducit. Ita vsurpatum video à Cicerone ad Atticum libr. 2. Quid enim ad plebem transisti? vt Tigranem ires salutatum? narra mihi, Reges Armenii patricios salutare, non solent. Dialogismus est, quo cum Publio iam plebeio facto instituerat litigare: Pompeius quo plebeia causa nitebatur, insolentior erat. vnde Sampsiceramum velut Syriæ dominum, & Arabarchen quasi Arabum regem eum nominat non semel Cicero. Porro regum Persarum & Armeniorum tantus fuit fastus, vt nunquam se homines confiteri dignarentur, vt in Panegyricis Mamertini legitur. Fuit autem Tigranes Armeniæ rex potentissimus, qui Mithridatem Ponti regem rebus suis diffidentem confirmauit atque erexit.

Grossus maturus esui ineptus.

Γέπων ἐρινὸς εἰς βρῶσιν ἀχρεῖος ὢν ἄλλους ἐξερινάζεις λόγῳ: id est, Maturus quum sis grossus esui ineptus, alios loquela tua grossis expolias. Extat apud Sophoclem in Helenes nuptiis: & citatur ab Eustathio Iliados 20. vt prouerbiale in hominem indoctum & inscitum, qui se doctiores erudire præsumat. Versus suis numeris integri leguntur in tertio apud Athenæum, hoc modo.

Πέπων δ' ἐρινὸς ἀχρεῖος ὢν
Εἰς βρῶσιν ἄλλους ἐξερινάζεις λόγῳ.

Id est:

Maturus grossus esui ineptus,
Aliis verbo grossos excutis.

Talem γεροντοδιδάσκαλον composita voce dixit in Satyris Varro; qua notatur arrogantis ingenii adolescens, qui supra ætatem plus quam senes sapere velit, quæ dictio in duas perperam diffisa apud Nonium Marcellum legitur non vno in loco, Aldinis exemplarib. legentibus γέροντος διδασκάλῳ, pro vnico γεροντοδιδασκάλῳ. Est autem ἐρινὸς agrestis ficus arboris fructus, grossum vocant: qui frugiferæ ficui appensus, pediculis ex ea in grossos emicantibus (vt annotat Suidas) efficit vt perficiantur eius fructus.

Verba sine penu & pecunia.

In ostentatores opum immodicos, quum nec araneus illis in arca sit, aut in crumena teruncius, & quorum verba res non sequitur, iuxta vulgi dicterium, conuenit illud Plauti ex Captiuis.

Quibus sunt verba sine penu & pecunia.

Est autem elegans allusio in vocibus cognatis penus & pecunia: illud in rebus ad vsum comparatis, hoc in præsentibus opibus quæritur.

Nihil ad medicorum arrogantiam.

In fastuosum & elato supercilio ostentatorem, illud Euphronis comici in Synephebis contorquebitur.

Μέγας δ' ἐστὶ σοφιστής, καὶ οὐδὲν τῶν ἰατρῶν εἰς ἀλαζονείαν.

Magnus sophista est, nihilque ad medicorum supercilium.

Natum ex intolerando veterum quorundam medicorum fastu: inter quos primus recenseri meretur Menecrates Syracusanus, qui Iouis cognomen stulte vsurpabat, velut qui sua arte vitam mortalibus exemplo Iouis: daret. quo nomine gloriabundus veluti cœtum quendam Consentium deorum sibi asciscebat eos ipsos, quos comitiali morbo obnoxios sanitati restituerat, sacramenti lege obstrictos, iussosque famulantium more subsequi, hunc Herculis habitu, illum Mercurii, chlamide talaribus caduceoque instructum, rursus alium Apollinis, alium Æsculapii amictu: quum interim ipse Iupiter præ omnibus emineret, purpureo paludamento aureaque corona conspicuus, manuque sceptrum tenens, pedibus crepidatus. Neque stetit intra hosce fines vecordia hominis, sed in maius etiam erupit, quando ad Philippum Macedonum regem per literas in hunc modum scripsisse legatur. Menecrates Iupiter Philippo salutem. Tu quidem Macedoniæ rex es: ego vero Medicinæ. Tu sanos quum velis, perdere potes: at ego ægros seruare in vita, & bona valetudine præditos, qui mihi obsecundauerint ad extremam vsque senectam incolumes & integros tueri. Quapropter te Macedones armis stipant: me vero victuri, siquidē illis Iupiter ego vitam largior. Cuius insanæ belluæ proteruiā tribus verbis castigasse cōtentus fuit Phil. ita rescribēs: Philippus Menecrati mētis sanitatē. Eidem ad cœnā vocato cum assecla deorum suorum comitatu, medio in triclinio loco editiore mensam adornari iusserat Philippus, magnifico & sacrorum apparatu, exstructa insuper media in mensa ara, in qua fructuum omnis generis primitiæ adolebantur, ita vt quum cæteris conuiuis fercula varia apponerentur, huic cum asseclis suis pueri thymiamata libaminaque, qualia in sacris solent, adolerent. Qua ratione exceptus, quum nihil inferretur quod esuriem placaret, irrisus, ludibrioque omnium sannisque traductus, è conuiuio cum suis proripuit se, indignabundus: vti ab Hegesandro literarum monumentis consignatum fuit. Eiusdem vecordiæ æmulus fuit Themison Cyprius, Antiocho regi in deliciis habitus, vt Athenæus refert. Æqualis arrogantia traducitur in Thessalo medico apud Galenum, qui nouam sectam condidisse se glorians, edito ad Neronem volumine, Hippocratem priscosque medicos noxia præcepta tradidisse insimulat, nihilque proficui prodidisse.

Tragici cothurni strepitus.

Tragici cothurni strepitus ab Ammiano Marcellino vsurpatur prouerbialiter pro ostentatione & magnicrepa verborum iactantia. sic enim ait libr. 20. de Lupicino armorum magistro: Bellicosum sane & castrensis rei peritum, sed supercilia erigentem vt cornua, de Tragici, quod aiunt, cothurni strepitu. Vt autem Comicorum proprius est soccus, ita Tragicorum cothurnus: ille vulgaria & plebeia tractat humili stylo: hic altisonus heroum regumque res & fortunas persequitur. vnde & pro sublimi & grandiore genere accipitur. Virgilius in Bucolico carmine:

Sola Sophoclæo tua carmina digna cothurno.

Propertius poeta alicubi:

Desine & Æschyleo componere verba cothurno.

Horatius Odarum 2. ad Asinium Pollionem:

Grande munus Cecropio repetes cothurno.

Simile huic adagio est illud Theodoriti de Marco Arethusio: τὰ δέ γε Μάρκου δράματα τῆς Αἰσχύλου καὶ Σοφοκλέους μεγαληγορίας δεῖται, ἵν' ἀξίως τὰ ἐκείνου τραγῳδήσωσι πάθη. id est: Marci factum Æschyli & Sophoclis cothurno opus habet, vt dignis versibus Tragice describant ea quæ sit perpessus.

Censorium supercilium.

Censorium supercilium prouerbialiter dixit Lu. Seneca in Declamationibus pro eximia grauitate, & tetrica seueritate, vbi ait: Affectabat enim censorium supercilium, quum alius animo esset. quanquam in nonnullis codicib. legatur ibi, faciebat, pro affectabat: & alias, pro alius: sed vtrumque male: Censores Romæ erant magistratus quinquennalis, penes quos authoritas maxima erat, summumque arbitrium animaduertendi in mores ciuium. nam & senatores loco mouere, trossulis, hoc est, equitibus equos adimere, plebeios infamia notare, illis licebat.

Angularis bombyx.

Γωνιοβόμβυκες hoc est, angulares bombyces prouerbii facie dicuntur vani eruditionis ostentatores, qui in triuiis & platearum angulis cœtus hominum faciunt, vt doctrinam populo suam venditent. qui morbus indoctioribus plerumque familiaris est. qualem describit Agathius Vranium Syrum, qui ante regiam porticum obambulans, & in librariis officinis, magnifice crepabat, & in corona hominum altercabatur, nihil exacte sciens, & tamen plurima se scire iactitans. Is mos apud Italos inoleuit, maiore ostentationis, ne dicam altercationis, quam doctrinæ aut profectus periculo: Herodicus Babylonius in quodam epigrammate, grammaticorum nationem proscindit dicterii istius aspergine: φεύγετ' Ἀριστάρχειοι γωνιοβόμβυκες. id est: Fugite procul Aristarchei angulares bombyces, aut obstreperi culices. βόμβυξ insecti genus, ab obstrepero murmure, quod βομβεῖν sonat, nomen habens quod & βομβύλιον.

IVNII. *Briareus, alias lepus*

Βριάρεως φαίνεται ὢν λαγώς: Briareus apparet esse, quum sit lepus. Competit in Thrasonica iactantia feroces, qui de se magnifice crepant, deq; sua virtute, lepore timidiores, cum res postulat viros. Posidippus comicus in Tripudiantibus:

Ξεναγός τις οὗτος ὅ τις αὐθῶραχ' ἔχῃ
Φολιδωτὸν ἢ δράκοντα σεσιδηρωμένον,
Ἐφάνη Βριάρεως, ἂν τύχῃ δ' ἐστὶ λαγώς.
Stipem merentum ductor iste squammeo
Thorace tectus, aut dracone ferreo
Briareus videtur: si ferat res est lepus.

Briareum centum manibus armauit fabula, Ioui auxiliarem à cæteris diis per insidias appetito: vnde ἑκατοντάχειρα Homerus, centimanum Latini, & centumgeminum Virgilius vocant: nominis etymo robustum & præualidum significante. Id enim est βριαρὸς, manu validus. Meminit eius Homerus.

——Ὃν Βριάρεων καλέουσι θεοὶ, ἄνδρες δέ τε πάντες
Αἰγαίωνα:——

Lepore vero nihil esse meticulosius fugaciusque, ostendit & hyperbole prouerbialis, λαγὼ ἢ λαγωοῦ δειλαιότερος. Lepore timidior. Nazianzenus in funebri oratione patris publicanos ait Briarei manus pecuniis publicis immittere: innuens, vndecunque hamatis manibus diripere reip. vectigalia. sic enim ait: τὰς Βριάρεω χεῖρας ἐπιβάλλοντας τοῖς δημοσίοις.

Non verbis, at factis opus est.

Οὐ λόγων ἀγορὰ δεῖται Ἑλλάδος, ἀλλ' ἔργων.

Id est:

Non verbis indiget Græciæ forum, sed factis.

Citat vt prouerbiale Suidas, dicique admonet, ἐπὶ τῶν κομπαζόντων, hoc est, in Thrasonice arrogantes, & tumidis verbis cœlum ipsum territantes. Huc allusisse videtur Virgilius in xj. vbi Drancen lingua quam dextra meliorem hoc dicto castigat Turnus:

---Sed non replenda est curia verbis.

Talem insimulat Græcorum gentem T. Liu. lib. 8. lingua magis strenuam, quam factis.

Megabyzi sermones.

Μεγαβύζιοι λόγοι, id est, Megabysia dicta, prouerbiali schemate dicuntur superba, & insolentius, ac velut elato magnumque spirante animo dicta, quasi μεγαφύσιοι: cuiusmodi Thrasonica apud Romanas aures vocitantur. A Megabyzis satrapis regis Persarum, in quo genere hominum ferocia plerumque & impotens supercilium spectatur, nata parœmia. Megabyzi meminit non semel Herodotus. Sic Megabocchum appellat Cicero Pompeium, haud vano insolentiæ singularis conuicio, quod Bocchum Africæ potentem regem fastu tyrannico imitaretur.

Rusticanus Oenomaus.

Ἀρουραῖος οἰνόμαος, id est, Ruralis Oenomaus prouerbio dicitur qui magnos sibi spiritus sumit, & de præclara nobilitate aut insigni eruditione se iactat, rusticis alioqui moribus, & è plebe natus, aut proletaria doctrina imbutus. Demosthenes oratione de Corona vtrumque ferme in Æschine notat, quem patre seruo natum, & subito oratorem factum incessit, quum ille pro Tromete Atrometum, velut impauidum, parentem suum præferret, & pro Empusa à spectri cuiusdam similitudine sic dicta, matrem Glaucotheam, Nymphæ marinæ nomine vocitaret, deinde & Oenomaum Sophoclis tragœdiam malum histrionem male egisse Æschinem insimulat. Proinde his verbis inuehitur in eum: τοῦτο δὲ καὶ φύσει κίναδος ἀνθρώπιόν ἐστι, οὐδὲν ἐξ ἀρχῆς ὑγιὲς πεποιηκός, οὐδὲ ἐλεύθερον, αὐτοτραγικὸς πίθηκος, ἀρουραῖος οἰνόμαος. id est: Hic homuncio natura est vulpecula, qui nihil vnquam sani fecit, aut liberale quod fuerit, ipsissima tragica simia, rure natus Oenomaus: quanquam Philostratus paululum immutata lectione non αὐτοτραγικὸς composita dictione, sed fortassis ita, οὐδὲ ἐλεύθερον αὐτὸ, τραγικὸς, &c. diuulsum legisse videtur, quum in Aristide Sophista ita meminit: ὑπὲρ τοῦ τραγικοῦ πιθήκου, καὶ τοῦ ἀρουραίου οἰνομάου. id est: De tragica simia, & rurali Oenomao. Fuit autem Oenomaus Pisææ ditionis rex, Alxionis, Pausania teste filius, vel vt alii fabulantur, Martis ex Sterope Atlanthide aut secundum alios ex Harpinna Asopi, pater Hippodamiæ, qui insigni crudelitate filiæ procos non paucos interemit. Hesychius annotat, Rusticanum Oenomaum à Demosthene dictum Æschinem, eo quod vicatim pagos circumiret, Sophoclis Oenomaum histrionico habitu actitans.

Ambitiosior Cleophonte.

Φιλοτιμότερος κλεοφῶντος: id est. Ambitiosior Cleophonte. Prouerbialis hyperbole in vecordem & indoctum, gloriæ plus æquo studiosum. Cleophon homo ignobilis caseareo patre natus, literarum ignarus, primas sibi in repub. partes Athenis vendicabat: in quem Plato comicus fabulam Cognominem Cleophontem docuit, cuius semel atque iterum meminit Athenæus. Extat apud Aristophanem. Dicetur itaque in scriptorem ineptum, qui tamen de principatu doctioribus non concedat.

Gigantisare.

Γιγαντίζειν Græci prouerbialiter vsurpant, pro gigantum in morem tyrannice in alios statuere, aut pro libidine subditis imperare: Pisides de Chosroe Persarum rege (de quo multa Procopius & Agathius in scripta retulerunt) scribens, ita inquit:

γιγαντιᾷ δὲ καὶ τυραννῆσαι θέλει.

Id est:

Gigantem agit tyrannidemque suscipit.

Legimus & γιγάντειον ὄνομα, nomen giganticum, pro magno, quodque multis syllabis connexum est, cuiusmodi olim diuites audire gaudebant, pro Simon Simonides vt est apud Lucianum: aut cuiusmodi sunt sesquipedalia verba, Aristophani frequentatissima: vel certe pro nomine late diuulgato & celebri propter facinora ingentia. quin & in epigrammatibus Græcis, γιγάντειαι χεῖρες manus giganteæ pro validis, torosis, & ingentibus leguntur. Sibylla quoque libr. 8. oraculorum, violentiam Romæ incessens eam χερσὶ γιγαντείαις, id est, gigantæis manibus vti insimulat. Sic procera corporis statura homo, minimeque vulgari, γιγαντώδης velut gigantæus vocatur. Suidas ex incerto authore: ἐδόκει τὸ μὲν σῶμα γιγαντώδης εἶναι, τὸν δὲ θυμὸν θηριώδης: Corpore gigantem referebat, animo belluam. Dauid propheta solis magnitudinem giganti comparat, Psalm. 18. eamque similitudinem refert Nazianzenus his verbis: λάμποντος ὡς νυμφίου, δὲ μεγέθους ὡς γίγαντος. id est: Fulgentis in modum sponsi, prægrandis ad instar gigantis. Gigantes autem immani corporis mole homines, & propter robur eximium in reliquum vulgus duriores fuisse, tyrannidemque affectasse, etiam Mosis liber de mundi fabrica scriptus testatur: quos Nephilim Hebræa lingua nominat, terroris argumento, quo vulgus hominum metu præpeditum humi procumbere coram illis solebat. Memini legisse aliquando in diui Menæ templo, quum illud expiaretur, specum ingentem repertum fuisse, in quo permulta gigantum ossa, visendæ magnitudinis sepulta fuerint: quæ omnia Anastasius Imperator, rei miraculo obstupefactus, in palatium seponi curauerit. Solomon in parœmiis prouerbialiter dixit, In cœtu Gigantum commorari, pro, opprimi & male disperire.

Pallenicum tueri.

Παλληνικὸν βλέπειν, Pallenicum tueri dicebantur, qui magnos spiritus præferebant & masculum animum. Varinus exponit παλληνικὸν βλέπειν, ἀντὶ τοῦ γενναῖον, generosum obtueri. Sumptũ videtur à pugna, qua occubuerunt in Pallenæis agris Athenienses, Pisistrato ad tyrannidem aspirante, vel potius a conflictu quo Gigantes in Phlegræis campis (Pallene autem Thraciæ vrbs vetus Phlegræ nomen mutauit) decertasse cum diis fabulæ produnt, historiam ex Theagene ita memorat Stephanus: Phlegræ incolæ gigantes dicebantur: ad quos profectus Hercules gentis proteruiam & immanitatem accusando, animos illorum efferauit in se, itaque correptis armis ad manus cum illis veniens, pro hospitali tessera bellum inferentes occidit. Contigit autem durante conflictu tonitrua & fulmina edi. inde nata fuit opinio vulgi, fabulæ locum dans, quod dii cum gigantibus debellassent ibi locorum. Eustath. Odyss. 9. βαλληνικὸν βλέπειν dici annotat & βαλληνικὸν, à Pallene, quæ & Ballene, Thraciæ oppido: & esse ænigma quod innuat inimicum etiam saxis licere ferire, χρεὼν εἶναι καὶ λίθοις βάλλειν τὸν ἐχθρόν.

Iube factu procliuia.

Τῶν δυνατῶν τι κέλευ᾽· οὐ γὰρ παρὰ κενταύροισι.

Præcipito factu procliue: nec esse furentes
Centauros inter te certum est. ——

Versus est spondaicus, quo imperiosi hominis, & duriora nobis imponentis libidinem castigabimus: sumptus ex Teleclide Atheniensi. Versus autem finem prouerbii specie, torquere apte licebit in clamosos, qui intempestiuis clamoribus pertinaciter causam obtinere volunt, imo pugnis interdum potius, quam æquitate, οὐ γὰρ παρὰ κενταύροις εἶ: Neque vero inter Centauros versaris, aut res tibi est.

IVNII *Saperdæ videmur, quum simus σαπροί.*

Prouerbialis est sententia Varronis ex Modio, & fabulæ nomen est, in eos qui sua, qualiacunque tandem sint, mirifice approbant, suis operibus, suis inuentis impense fauent, cæco quodam sui amore ducti:

Omnes videmur nobis esse belluli
Et festiui saperdæ, quum simus σαπροί.

Ita namique corrigenda est lectio apud Nonium Marcellum: vbi nec seruata est lex senariorum, & pro σαπροὶ perperam κάπροι legitur. ludit enim in ambiguis & affinibus voculis Saperdæ & σαπροί: quarum illa sapientes & venusti significantur, hæc putidi & marcidi.

BRASSICANI

Campana superbia.

Aulus Gellius noctium Atticarum lib. 1 cap. 24. Epigramma Neuii plenum esse Campanæ superbiæ scribit. Sic autem habet:

Immortales mortales si fas foret flere,
Flerent diuæ Camœnæ Neuium poetam.
Itaque postquam est orchio traditus thesauro,
Obliti sunt Romæ lingua Latina loquier.

Campanam superbiam vocat arrogantem insolentiam & insolentissimam arrogantiam: quo nomine male audiunt Campani apud veteres Cic. in oratione post reditum in Senatũ: Capuæ ne te putabas, in qua vrbe domicilium quondam superbiæ fuit, esse consulem? Idem de lege Agraria contra Rullum. Superbia Capuæ nata. & rursus: Campani semper superbi bonitate agrorum, magnitudine fructuum, salubritate aeris, & pulchritudine regionis. Ex hac copia nata illa arrogantia, quæ à maioribus nostris alterum consulem postulauit. Idem. Itaque illam Campanam arrogantiam atque intolerandam ferociam ratione & consilio maiores nostri ad inertissimum & desidiosissimum ocium perduxerunt. Liuius Decad. 1. libro 9. scribit esse Campanis ingenitam superbiam. Rursus de Campanis Decad. 3. lib. 5. sic inquit, Inde ingens ferocia superbæ suopte ingenio genti creuit.

Ne Sannione domi relicto.

Idem lib 14. Agitant familiarium agmina, tanquam prædatorios globos post terga trahentes, ne Sannione quidem, vt ait Comicus, domi relicto. Adagium ex Eunucho Terentiana dicitur in eos, qui cum in publicum prodeunt, magnifico & frequenti comitatu delectantur, quo potentiores esse videantur. Eiusmodi multos in principum aulis inuenias, qui passim seruorum & comitum multitudinem contrahant, quum apud veteres, vt Athenæus docet & Apuleius in prima apologetica meminit præstantiss. quique Romani paucitate famulitii (sic enim ille inquit) gloriati sint, M. Antonius octo seruos habuit. Manius Curius cum duobus tantum calonib. vteretur, pauciores seruos habuit, quam triumphos. Marcus Cato tres tantum seruos in Hispaniam ex vrbe secum duxit. Idem authore Plutarcho quinque tantum seruos in militia habuit. quod & de Scipione Æmiliano Plinius scribit, eum duobus tantum seruis, si quando etiam ad reges mitteretur, esse vsum.

Laureolam in mustaceo quærere.

Cicero lib. 5. epistolarum ad Atticum: Venit interim Bibulus, credo voluit hac appellatione nobis esse par, in eodem Amano cœpit Laureolam in mustaceo quærere. Prouerbio significamus aliquem in re minima multum gloriæ quærere. Plinius scribit lib. 15. cap. 30. ex sententia Pompei Lenæi, Laurum mustaceis subiici solitam, quæ ob id cognomento vocaretur Mustace.

Tritones piscinarum.

Cicero lib. 2. Epistol. ad Atticum: Erit nebulo iste cum iis dynastis in gratia, non modo de Cynico consulari, sed ne de istis quidem piscinarum tritonibus poterit se iactare. Tritones piscinarum appellat

appellat, qui ob potentiam aut aliam præstabilem facultatem in republica partes aliorum sibi vendicant.

Vbi vber, ibi tuber.

Indicat, opulentiæ comitem esse fastum & superbiam. Apuleius. Terentius in Hecyra: Quia paululum vobis accessit pecuniæ, sublati animi adsunt. Vide supra in collectan. ex Godofredo idem prouerb.

VLPII. *Vter.*

Prouerbialiter homo fastuosus & superbus à Græcis μολγὸς vel ἀσκὸς vocatur, quod scilicet in modum vtris inflatus tumeat. Aristophanes:

Μή μοι Ἀθηναίους αἰνεῖτε, μολγοὶ ἔσονται.

Ne mihi Athenienses laudate, vtres sunt.

Nescit seipsum.

Contrarium est Delphico oraculo: Nosce teipsum. Competit in superbos, arrogantes & homines inflatos. Notatur etiam Philautia, quod vitium, homines vel talpa cæciores in propriis erroribus reddit Chrysost.

COGNATI. Γοργιαῖον.

Γοργιαῖον apud Synesium prouerbialiter accipi videtur, pro eo quod affectatum est & turgidum: & ab huius viri studio Thessali γοργιάζειν dicebant, τὸ ῥητορεύειν oratorem agere: quod in Philostrati epistolis legitur.

Pisces magni paruulos comedunt.

Id apud Græcos & maiores nostros in vsu fuit, & adhuc hodie vulgo nos vsurpamus, cum de iniuriis opulentorum querimur, significamusque nouum non esse, quòd tenuiores exuantur patrimonio à potentioribus sumptum ab animante immani, atque experte omnis humanitatis. M. Varro in Menippeis lib. quem Margopolim siue περὶ ἀρχῆς inscripsit, apud Nonium:

Natura humanis omnia sunt paria:
Magnus comest, vt aues enecat accipiter.
Qui pote plus vrget, pisces vt sæpe minutos

Polybius xv. lib. historiarum: οὐδ' ὥσπερ οἱ τύραννοι, βραχέ' ἄν τινα προβαλλόμενοι τῆς αἰσχύνης πρόφασιν, ἀλλ' ἐξ ὑπερηφανίας καὶ θηριωδῶς οὕτως, ὥστε προσάπτειν τὸν λεγόμενον τῶν ἰχθύων βίον, ἐν οἷς φασὶν ὁμοφύλοις οὖσι τὴν τοῦ μείονος ἀπώλειαν τῷ μείζονι τροφὴν γίνεσθαι καὶ βίον. id est: Nec faciunt (inquit) hoc more tyrannico, sed modicum aliquem dedecoris prætextum præmittunt & confestim impudenter ac ferociter sic agunt, vt atrocitas ipsorum, vitæ piscium conformari possit: de quibus fertur, quod cum eiusdem generis sint, nihilo tamen minus minorum perditio, maiorum sit cibus & vita. Inermes enim & debiles in prædam potentiorum cedunt. Eam autem esse in piscibus feritatem, vt in genus suum sæuiant, multi optimæ notæ authores prodiderunt: vt Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν, id est, Piscatoriorum, his versibus:

Ἰχθύσι δ' οὔτε δίκη μεταρύθμιος, οὔτε τις αἰδώς,
Οὐ φιλότης ποθέουσα· πᾶσι γὰρ ἀνάρσιοι ἀλλήλοισι
Δυσμενέες πλώουσιν. ὁ δὲ κρατερώτερος αἰεὶ
Δάπτει ἀφαυροτέρους. ἄλλῳ δ' ἐπινήχεται ἄλλος
Πότμον ἄγων. ἕτερος δ' ἑτέρῳ πόρσυνεν ἐδωδήν. id est:
Piscib. autem neq; iustitia est æquabilis, neq; vllus pudor,
Non amicitia. Omnes enim inimici inter se
Infensi natant. Fortior autem semper
Vorat infirmiores. Alii autem annatat alius
Mortem agens. Alter autem alteri præbet cibum.

Neque tantum à maioribus minores, sed interdum quoque maiores à minoribus arte superari ac vorari, docet Homerus quoque Iliad. φ. Troianos Achillem fugientes comparat piscibus delphina fugientibus, ne ab ipso vorentur. Sed & apud Ælianum principio librorum de varia historia, & apud Aristot. lib. viij. De natura animalium quædam idem confirmantia leguntur. Diodorus libr. I. τοῦ πλείονος αἰεὶ καταπίνοντος τὸν ἀσθενέστερον κατισχύοντος. id est: Valentiore imbecilliorem opprimente. Natura autem comparatum est, vt debiliora à validioribus absumantur. (Vide Animadu. Iunij, & eiusd. prou. ij. Cent. ix. Piscium vita: ex quo hæc videntur sumpta.)

Tollit supercilia.

Quum iratum hominem, & qui malum alicui minatur, significamus. Tollit supercilia, dicere solemus. His enim indiciis vultus, animi sensus aperiuntur, siue irati siue mœrentis. Catullus in extremo carmine, quo ianuam alloquitur:

Præterea addebat quendam, quem dicere nolo
Nomine ne tollat rubra supercilia.

Diphilus comicus sublationem superciliorum, notam existimauit esse tristis hominis, mœrentisque: ὦ πᾶσι τοῖς φρονοῦσι προσφιλέστατε Διόνυσε, καὶ σοφώτατε, ὡς ἡδύς τις εἶ· ὅταν ταπεινὸν μέγα φρονεῖν ποιεῖς μόνος, τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθεις γελᾶν, τὸν δ' ἀσθενῆ τολμᾶν τι, τὸν δειλὸν, θρασύν. Author autem lasciui illius carminis, quod positum est in initio lusuum in Priapum, contractum supercilium iocans, seueritatis indicium esse putauit. (Vide alibi, Ponere supercilium: &, Attollere supercilium.)

Vter fastu plenus.

In hominem fastu turgidum & superciliosum, elegans est dicterium prouerbiale Timonis Phliasij, qui Philosophorum arrogantiam mordaci opere, quod à re σίλλους inscripsit, conuellit atque exagitat: κενεῆς οἰήσιος ἔμπλεος ἀσκός. Id est: Vter, quem impleuit opinio vana. Quadrabit & in sui ingenii hominem, qui suo sensu, iuxta Paulum, abundat nec à concepta opinione facile resilit. Versus eius hi sunt.

Ποίων ἐκ τ' ἐρίδων καὶ λεσχομάχων πεπλάνησθε;
Ἄνθρωποι κενεῆς οἰήσιος ἔμπλεοι ἀσκοί.

Id est:

Quæ vos seducunt rixæ, vel qui blaterones?
Ah ventosi vtres quos implet opinio inanis.

Huc pertinet illud Synesij in Epistola ad Herculianum: καὶ φυσήματος ἐμπλησθέντες ἐμόλυναν θεσπέσια δόγματα. id est: Qui ventoso folle inflati, diuina decreta conspurcarunt. idem in libro De prouidentia: φύσης τε ἦσαν ἔμπλεῳ τὴν βασιλείαν καραδοκήσαντες. id est, Follis in modum vento pleni imperium expectabant. Eunapius Sardianus: ἠσθανόμην δὲ καὶ αὐτὸς ἑκάστοτε τῶν ἀμφ' αὐτῷ, κενοῦ φυσήματος ἀνοήτου ἐμπιπλαμένων. hoc est: Feci & ego aliquoties illius periculum, qui inani flatu absque ingenio tumebat. Epicharmus comicus: φύσις ἀνθρώπων, ἀσκοὶ πεφυσημένοι. id est: Homines natura sunt vtres vento distenti.

Ioui paria intonat.

In ferocem & superbè grandiloquum, nihilque mediocre spirantem, quadrabit illud Rhiani Cretensis apud Stobæum:

Ἶσα Διὶ βρομέει, κεφαλὴν δ' ὑπὲρ αὐχένας αἴρει.

Id est:

Par Iouis imperio fremit, & capite arduus exit.

Cui cognatum est illud Sosiphanis apud eundem:

Ἂν δ' εὐτυχῆτε μηδὲν ὄντες, εὐθέως
Ἶσ' οὐρανῷ φρονεῖτε.

Id est:

Affulserit si sors egenis, illico
Attollitis cœlo arduum caput,

Ita vt idem sit, ἶσα Διὶ βρομέειν: &, ἶσα οὐρανῷ φρονεῖν, illud potestatis æqualitatem, hoc inimitabilem altitudinem insimulat.

Tanquam pauo circumspectans se.

De philauto homine, & qui sibi quacunque tandem in re placet impensius, suoque ingenio indulget: aut qui forma sua delectatur, Synesius de Dione Prusiæo, sophisticis politicisque argumentis admodum delectato: ἐν ἐκείναις ὑπτιάζει τε καὶ ἀγάλλεται, καθάπερ ὁ ταὼς περιαθρῶν ἑαυτὸν, καὶ οἷον γαννύμενος ἐπὶ ταῖς ἀγλαΐαις τοῦ λόγου. i. In illis resupinus gloriatur, in illis decorem ostentat, pauonis in morem seipsum circumlustrans, & quasi superbiens orationis splendore. Pauo superba auis gemmantes suas pennas mirari solet, & ad laudes suas explicare opes. Philostratus in Hippodromo: ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ ταὼ τοῦ ὄρνιθος, ὡς ἀνακλείοντος αὐτὸν τοῦ ἐπαίνου. id est: Exorsus a pauone, vt qui laudatus pennas porrigat. Simocatus in Epistolis: τὸ μηδικὸν ὄρνεον ὁ ταὼς καὶ τῶν Μήδων τὴν ὑπεροψίαν κεκλήρωται, μέγα δὲ καὶ ὑπέρογκον ἐπὶ τῷ κάλλει φρονεῖ. i. e. Pauo Medica auis Medorum etiam superbiam velut hæreditario iure adepta, immensum ob pulchritudinẽ superbit. Ab hac aue etiã aliud prouerbium deducitur, propter multicolorẽ pennarum varietatẽ, vt quicquid mirifice varium sit, ποικιλώτερον ταὼ νος. i. Pauone magis variũ dicatur. Synesius lib. De imperio ad Theodosiũ iuniorẽ, ποικιλώτατον καὶ παγχρουν ὥσπερ οἱ ταῴ. id est, Maxime variũ & omnicolor, pauonum instar. Alexis comicus in Crateua (fabulæ nomen est à Crateua herbario ῥιζοτόμῳ, male enim apud Athenæum κρατεία legitur) seu Pharmacopola.

Ποιήσατ' αὐτὸ ποικιλώτερον ταώ. Id est:

Sartaginem instruxit variam quam pauo magis.

Clitophonti apud Achillem Statium vultus Leucippes amicæ superare videtur inimitabilem illam pauonis pulchritudinem.

Pauonis more rotari.

Rotari pauo dicitur (vt inquit Columel. lib. 9.) cum semetipsum admirans, caudæ pinnis gemmantibus pertegit: ἀγλαΐζεσθαι Græci dicunt: Galli dicunt Pauoner. Budæus lib. 3. De contemptu rerum fortuitarum: ita fit interdum, vt belli isti fortunati ab illa sua ornatrice (Fortuna) deserti ac proditi, similes sint pauonum, quibus caudæ speciosæ insignia euulsa sunt, aut excussa: qui si exempti decoris immemores efferre se & ostentare cœperint, risu excipiuntur, cum inaniter irriteque rotentur. Lucianus de Domo. Pauo autem incipiente vere ad pratum aliquod accedens, quando & flores prodeunt non amabiliores modo, sed & (vt ita dixerit quispiam) floridiores, & quod ad colores & tincturam attinet liquidiores: ipse quoque extentis pennis, iisque ostensis soli & sublata cauda, eamque vndique circa se pandens, spectandos exhibet & illius flores, & ver illud pennarum, perinde vt prato ad huiusmodi contentionem & certamen ipsum prouocante: conuertit quippe seipsum, & circumagit, & quasi quandam pompam agit pulchritudinis suæ; quando videlicet etiam admirabilior apparet ad solis splendorem, variantibus se coloribus, & paulatim in alios transeuntibus aliamq; ac nouam formositatis speciem subinde recipientibus. Accidit autem hoc potissimum in circulis, quos in summis pennis habet, quorum quemlibet quasi quædam irides circundant. Nam qui ante æreus visus fuit, mox inclinante se paululum illo, aureus conspicitur: & rursum quod ad solem cæruleum apparuit, si sub vmbram transferatur, viride videtur. Adeo ad luminis vicissitudinem pennarum ille ornatus variatur. Hactenus Lucianus. Persius saty. 4. Caudam iactare, dixit: quæ est quoq; allegoria à pauonibus, qui caudam rotantes agitant. Vide alibi, Laudata pauone superbior: &, Caudam trahere.

Gorgonei capitis posteritas.

Γοργείης κεφαλῆς ἀπόγονοι. id est, Gorgonei capitis progenies: de proteruis & immitib. dicitur, vel de fastuosis hominibus, qui cunctis sunt formidolosi, quasi qui fugent ab se aliorũ cõgressum. Aristides: νομίζειν τῆς γοργείας κεφαλῆς ἀπογόνους τινὰς εἶναι. i. e. Censendi

ſunt progenies quædã eſſe Meduſæi capitis. Poſſunt & detractores ita vocari, qui ſerpentinis linguis alienam vitam mordicus appetunt, eo quod angues è cruentis guttis de Meduſæ capite à Perſeo interfectæ manantibus, enatos fuiſſe fabula narrat: vt in nono Pharſaliæ canit Lucanus, & in 4. Metamorph. Ouidius.

Piſcium vita.

Abiit in prouerbium, vita piſcium, de intolerabili potentiorum ſuperbia erga tenuiores, qua deglubere tantum non eos ſtudent, bonisque exuere, ac patrimonia deuorare. Polybius libr. 15. οὐδ᾽ ἐν καθάπερ οἱ τύραννοι βραχεῖαν τινα περιβαλλόμενοι τῆς αἰσχύνης πρόφασιν, ἀλλ᾽ ἐξ αὐτῆς ἀνέδην καὶ θηριωδῶς οὕτως, ὥστε προσοφείλειν τὸν λεγόμενον τῶν ἰχθύων βίον, ἐν οἷς φασὶν ὁμοφύλοις οὖσι τὴν τοῦ μείονος ἀπώλειαν τῷ μείζονι τροφὴν γίνεσθαι καὶ βίον. id eſt: Diſpartiri inter ſe pueri derelicti imperium aggreſſi ſunt, non tyrannorum ritu, qui verecundiæ obtentum quempiam prætexere ſolent, ſed mox impudenter adeò & belluine, vt diſtringi in eos debuerit, Piſcium vita, prouerbio nota: inter quos, tametſi congeneres, minoris exitium à validiore in eſcam qua vitam trahat, conuertitur. Adagium idem expreſſit M. Varro in his verſibus quos apud Nonium corruptiſſimos olim ita reſtitui in noſtris Animaduerſorum libris:

Natura humanis omnia ſunt paria.
Qui pote plus, vrget, piſceis vt ſæpe minutos
Magnus comeſt, vt aues enecat accipiter.

Piſcium mutuam lanienam non tacuit Oppianus Halieut. 2.

Οἱ δὲ καὶ ἀντίβιοι καὶ ἀνάρσιοι ἔξοχ᾽ ἔασιν
Εἰναλίων, μοῦνοι δὲ μετ᾽ ἰχθύσιν ὁμοφύλοις
Ποινητῆρες ἔασι καὶ ἀλλήλων ὀλετῆρες.

Id eſt:

Inter ſe exercent odiis capitalibus iras
Squamigerum genus, & laniena mutua in hoſtes
Graſſantur ſoli piſces, ac vindice rictu.

Io Saturnalia.

Dion. lib. 58. refert vulgatum fuiſſe dicterium, ἰὼ σατουρνάλια: hoc eſt, Io Saturnalia, quo vti licebit, vbi quis ſuæ conditionis immemor, authoritatis ſibi pluſculum arrogat. Noui qui humili genere natus, plenioris fortunæ blandimento, Eccleſiaſticis opibus adauctus, principem virum precario iure à ſe principatui inaugurandum, non niſi ad genua ſibi aduolutum admiſit, præclaro edito de ſe teſtimonio humilitatis ſubmiſſionisque, quam inter prima religionis ſuſcipiendæ incunabula fuerat profeſſus. Refert autem Dion, quum expeditionem in Britannos, velut extra orbem poſitos detrectarent legiones, nec Au. Plautio, egregiæ militaris famæ ſenatori, eius militiæ duci, obtemperarent, Narciſſum, Claudii libertum, ab imperatore immiſſum, ſuggeſtum conſcendiſſe: ſed verba facere pro concione ad milites tentantem, coercitum fuiſſe, acclamante vndequaque exercitu notum illud diuerbium, Io Saturnalia: eo quod in Saturnalibus ſerui herili apparatu induti epulabantur. Græcè eſt: συμβοήσαντες ἐξαίφνης τοῦτο δὴ τὸ θρυλλούμενον, ἰὼ σατουρνάλια, ἐπειδήπερ ἐν τοῖς κρονίοις οἱ δοῦλοι τὸ τῶν δεσποτῶν σχῆμα μεταλαμβάνοντες ἑορτάζουσι. Paulo diuerſius extulit Martialis lib. xj.

Clamant ecce mei, Io Saturnalia, verſus,
Et licet, & ſub te præſide Nerua liber.

Laudata pauone ſuperbior.

Ouidius 13 Metamorph. de valde ſibi placente dixit:

Laudato pauone ſuperbior, acrior igni.

Et alibi:

Laudatas oſtendit auis Iunonia pennas:
Si tacitus ſpectes, illa recondit opes.

Metaphora notior eſt, quam vt oporteat explicare. Pennas quas in cauda gerit, ſplendente ſole expandit: maximè verò id facit laudatus pauo: vt cap. 20. lib. 10. Plinius ait. Vide alibi, Pauonis more rotari: & pòſt, Caudam trahere.

Caudam trahere.

Hoc prouerbium frequentant Galli, de iis qui magnificè ſuperbeque incedunt, vt qui talari toga pallâue ornati, longo ſyrmate verrunt terram. Horatius:

— Traxitque vagus per pulpita veſtem. id eſt: magnifice inceſſit ſaltans. Nam ad ſyrma alluſum eſt, quod à tractu nomen eſt adeptum: aut, quod non æquè placet, tractum erit ab auibus, vt gallis gallinaceis, & pauonib. qui ſua inſoleſcere videntur cauda. Vnde Horatius ſatyr. 2. lib. 2.

--- Et picta pandat ſpectacula cauda.

De pauonis cauda Athenæus lib. 9. Horatius ſatyr. iij. lib. 2.

--- Nihilo eſt ſapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat.---

Trahere igitur caudem dicitur, qui ſibi placet, ſeque ſapientem, & (vt Varronis verbo vtar) ſarpedam putat. Sic Perſius ſatyr. 4.

Ante diem blando caudam iactare popello.

Sunt qui opinantur, natum à puerorum more. Solent enim eorũ, quos irrideri, ſiniſtroque vulgi clamore excipi volunt, tergo animantium caudas aſſuere, aut alligare, iiſque vſque eo acclamare, dum hi clamoris cauſa cognita, caudam ſibi auellant. Illis igitur caudam trahere dicuntur, qui ſibilis & riſu digni ſunt. Prior ſententia mihi placet. Vide antè, Pauonis more rotari. &, Laudata pauone ſuperbior.

Ampullatur.

Verbum Latinis frequentatum, in primis Horatio, de his qui turgent, inflati atque elati ſunt. Lib. 1. epiſt. ad Iulium Florum:

An tragica deſæuit, & ampullatur in arte?

Idem in Arte poetica:

Proiicit ampullas & ſeſquipedalia verba.

quod eſt, orationis amplitudinem & ſuperbiam emittit. Sed orationis elegantia & amœnitas cum magnificentia & grauitate plerunque coniungi ſolet. Hoc certè conſtat, à tumore ampullarum, quæ λήκυθοι Græcè dicuntur, genus hoc translationis profectum eſſe. Hinc & Strabonis illud: ἀλλὰ θέσεις ληκυθίζειν. Quemadmodum igitur Græci ληκύθους vſurpant pro orationis ornamentis, iiſque omnibus dicendi figuris, quibus altior, grandior, amplior denique fit oratio: ita & ampullas Latini, à quibus verbum Ampullari deductum eſt: quod eſt verborum ampullis vti. Eadem enim qua Horatius translatione dixit ampullas, Cicero ad Atticum libr. 1. Epiſtol. de oratione tumida interpretatur: Quid multa? totum hunc locum, quem in Ariſtocratia ego varie in meis orationibus, quarum tu Ariſtarchus es, ſoleo pingere, de flamma, de ferro (noſti illas ληκύθου.) valde grauiter pertexuit. Ea Plinius accipit de oratione amœna, & pigmentis orationis perpolita. ſic enim in epiſtolis ſcribit: Non tamen omnino Marci noſtri ληκύθους fugimus, quoties paulum itinere decedere non intempeſtiuis amœnitatibus admonebamur. Plautus in Menæchmis videtur Ampullaceam vocare mulierem magnifice cultam. Cæterum quod Horatius dixit,

An tragica deſæuit: ---

& lib. Epiſt. 2. ad Auguſtum, Epiſt. 1.

Et ſpirat tragicum ſatis, & feliciter audet.

legimus & τραγικῶς λέγειν: id eſt, loqui tragice: & ἐκτραγῳδίζειν, pro eo quod eſt, magnificis verbis efferre. Seſquipedalia verba apud Flaccum, non tam intelligo longa & extenſa, quam turgida & inflata, ac prætumida. Nam ab architectis eſſe translationem ſumptam puto, apud quos ſunt tigna ſeſquipedalia, materies craſſior, ita loquitur non raro Vitruuius. Inde igitur Horatium explicandum arbitror: ampullarumque figura, quæ tumidæ ſunt, huic congruit interpretationi.

Labeone inſanior.

Labeo Antiſtius iuris ciuilis legumque Romanarum apprimè doctus fuit, ſed agitabat hominem (vt inquit Gell. lib. xiij. c. xij. & xiij.) libertas quædam nimia, & vecors vſque eo, vt D. Auguſto ſæpe reſtiterit ac reſponſarit. Hinc illud Horatij Serm. lib. 1. ſatyr. 3.

-- Labeone inſanior inter
Sanos dicatur.---

In eos fertur, qui immodica libertate ſunt, & nimis pertinaces, ſiue contumaces. Huius meminit & Suet. Vide pòſt, Duræ ceruicis: &, Præfracti.

Duræ ceruicis.

Dicimus hominem duræ ceruicis, indomitæ, opinioniſque deſtinatæ: quaſi indomabilem, more ferocium boum. & à D. Hier. in interpretatione veteris Teſtam. eſt dictum: Populus iſte duræ ceruicis eſt. Sic Deut. xxxij. Ceruicem tuam duriſſimam. id eſt, tuam contumaciam, qui impatiens ſis imperii & iugi. Deuteron. x. Ceruicem veſtrã ne induretis amplius. id eſt, ne poſthac recuſetis Domino obſequi & obtemperare. Act. vij. Dura ceruice, & non circunciſo corde & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis. Eſt autem ceruix, quæ Græce dicitur αὐχὴν, poſterior pars colli, ex qua origo eſt omnibus neruis: dicta, quod per eam cerebrum ad medullam ſpinæ dirigitur, quaſi cerebri via. Qui autem nec cogi nec flecti poteſt, & Ceruicoſus dicitur, ἀτενέαυχην Græce, item ἀτίθασος ἄνθρωπος. In quem recte torquebitur illud Homericum, ex Odyſ. κ.

Σοὶ δέ τις ἐν στήθεσσι ἀκήλητος νόος ἐστί.

Id eſt:

At tibi non vnquam placanda in pectore mens eſt.

Vide pòſt, Præfracti: & alibi, Labeone inſanior.

Præfracti.

Præfracti dicuntur per translationem duri, contumaces, peruicaces. Cic. Officior. iij. Cato nimis præfracte videbatur mihi ærarium defendere, id eſt, obſtinate. Idem in Orat. Thucydides autem præfractior, nec ſatis (vt ita dicam) rotundus. Tales dicuntur in ſacris literis, Duræ ceruicis: &, Indurare ceruicem. Metaphora à bobus vel equis qui dura ſunt ceruice. ij. Reg. xvij. ca. Indurauerunt ceruicem ſuam. pro, perſtiterunt indurati. Duri facie, ſiue corde, Ezech. ij. impudentes, & qui non nouerunt erubeſcere, dicuntur. Vide alibi, Duræ ceruicis: &, Labeone inſanior.

Ἱπποτυφία.

Hippotyphiam Græci pro ingenti faſtu, & nimia gloriæ affectatione accipiunt. Nam ἵππος in compoſitione auget, τῦφος autem ſuperbiam & faſtum ſignificat. Lucia. Quomodo hiſtor. ſcribenda ſit. Quare maxime tum fidendum freno eſt, & ratione vtendum: illud ſcientes quod & in verbis non mediocre malum hippotyphia eſt.

Leo-

Leonum animos præ se ferentes.

Lucianus in Philopatre, sub finem: O miseri hominum, ne vana adeo loquacitate efferamini, acuentes dentes aduersus viros leonum animos præ se ferentes, spirantes hastam & lanceas, & candicantes cristis galeas, sed ita in vestrũ caput conuertantur: quando ita patriam vestram deprimitis. Leonum animos Græcæ θυμολέοντας: quo verbo Homerus vtitur. Pindarus in Isthmiis indicat, virum fortem leonem oportere præstare in exhauriendis certaminum laboribus, vulpem in consiliis. sic enim scribit: τόλμᾳ γὰρ ἐοικὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρᾶν λεόντων ἐν πόνῳ, μῆτιν δ' ἀλώπηξ.

Gallinacei lactis haustum polliceri.

Franciscus Floridus in Epistola ad Rodolphum Pium, quam suis succisiuis lectionib. præfecit: Paruum nanque (vt recte ait Horatius) parua decent, & fumosæ lucubrationum inscriptiones, iis sunt relinquendæ, qui lectores dulcia vtilibus miscentes erudire pariter ac delectare, & gallinacei lactis haustum in recessu polliceri queunt.

Superfluens.

Superfluentes vocantur, qui vt vulgo loquimur, continere se in sua pelle præ superbia nequeunt. Metaphora est à vasis nimium plenis. Catullus in Cæsarem.

Et ille nunc superbus & superfluens,
Perambulabit omnium cubilia.

Persius sat. iij.

--- Effluis amens.

hoc est, teipsum fallis, & tanquam Terentianus ille Parmeno superfluis. (Hoc vitium notatum ab Homero in iuuenibus, cum eos dixit esse ὑπερφιάλους. Lege Muretum in illud Catulli proximè citati.)

Cælo animum ferre.

Parœmia de iis, qui magna de se prædicant, inaniterque venditant. Virg. x. Æneidos:

Dixerat ille aliquid malum, vimque affore verbo
Crediderat, cœloque animum fortasse ferebat:

Videtur allusisse ad illud, Cœlum manibus contingere. Virgilio hæ & similes hyperbolæ prouerbiales, peculiares ac frequentes sunt. Æneid. xj.

--- Et cœlum territat armis.
& : -- Non replenda est curia verbis,
Quæ tutò tibi magna volant.-

Item:

Proinde tona eloquio, solitum tibi-

paulò pòst:

• An tibi Mauors Ventosa in lingua-

Hæc enim Turnus in Drancem, lingua in concilio pollentem, alioqui re ipsa imbellem. Simili oratione Thersitæ loquacitatem reprimit Vlysses Iliad. 2.

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.

Hic Claudiani versus prouerbii vice frequenter celebratur, atq; de iis dicitur, qui ante despicatissimi & imbecilli homines, nemini nocere potuissent, his eneruatis & exanguibus, quouis Iro pauperioribus, cum opes, cum magistratus & honor tanquam gladius esset datus, non solum pungere suopte ingenio cito didicerunt, sed acie authoritatis bonos ciues, se meliores ac sanctiores, atque nobiliores, vulnere inflicto contrucidant. Deinde cum velut muscæ famelicæ accedunt, quo saturent inexplebilem habendi cupiditatem, ex sanguine & miseriis pauperum comparant, quam non habent opulentiam. Ita cæca fortuna vt illos promouit, ita promotos facit cæcos quoque: cui non satis est malos prouexisse, nisi authoritate armatos reddat nocentiores. Huic non dissimilis est versus vetustissimus:

Cum surgunt miseri, nolunt miseri misereri.

Sic honores mutant mores. Cicero in Lælio, Non enim solum ipsa fortuna cæca est, sed eos etiam plerunque efficit cæcos, quos complexa est. Itaque illi efferuntur fastidio & contumacia: neque quicquam insipiente fortunato intolerabilius fieri potest. Atque hinc quidem videre licet, eos qui antea commodis fuerunt moribus, imperio, potestate, prosperis rebus immutari. Et Euripides in Iphigenia in Aulide: καί τ' ἐπεὶ κατέσχες ἀρχάς, &c. D. Hippolytus, Episcopus & martyr. in oratione De consummatione mundi: Sublatis in regnum Antichristus, inquit, extollet animum: & qui prius erat mansuetus, euadet ferox & immisericors: qui animum gerebat summissum, superbus atque inhumanus euadet, iustos persequetur, &c. Salomon Prouerb. cap. 14. Diuitiæ sunt ornamento sapientibus: stultis nihil nisi stultitia est. Hinc Pallad. lib. 1. Epigram.

Μήποτε δουλεύουσα γυνὴ δέσποινα γένοιτο.

Id est:

Famula nunquam debet fieri domina.

Vide alibi, Imperito nihil iniquius.

Ἀλαζών.

Alazones Græco prouerbio dicuntur ostentatores, vani, arrogantes, superbi, gloriatores, iactabundi, insolentes, præferoces, & vltra modum vsitatum elati, qui plura promittunt, quam possint præstare, quod vitium Vlpianus, Demosthen. interpres vocauit ἀλαζονείαν: atque huic contrariam esse εἰρωνείαν ait, quæ quod facere potest, eleuat ac minuit. Tale genus hominum producitur nobis à Plauto & Terentio in Pyrgopolinice glorioso milite & Thrasone. Plautus, ἀλαζὼν Græce huic nomen est comœdiæ. id nos Latine gloriosum dicimus. Iidem dicuntur φιλαυτολόγοι, de se loquentes, suaque iactantes: vt sunt in quinto idyllio Theocriti pastores: & apud Virgil. 3. ecloga.

Laus in ore proprio sordescit.

Hodie ab omnibus tanquam prouerbii loco vsurpatur. Michael Verinus:

De te alii narrent proprio sordescit in ore
Gloria: si taceas, plus tibi laudis erit.

Salom. Prouerb. c. 22. Laudet te alienus, & non os tuum. Idem Verinus:

Omnibus inuisa est stolidæ iactantia mentis:
Dum de te loqueris, gloria nulla tua est.

Ioannes Langus in præfatione ad D. Gregorii Theologi sententias: Sed plura nobis non licet iam dicere ne propriam supra modum laudare mercem censeamur.

Collo valido.

Est vernacula Gallorum ac Germanorum lingua vsitatum, vt homines impudentes, & in dicendo præsertim temerarios, valido collo vel ore præditos dicamus. Atque ita etiam Marius (vt refert Plutarchus) in senatu respondit: Non ita latum sibi esse collum, vt de tanta re quicquam affirmare ausit: de lege Saturniana loquens: Eo alludens Cicero apud eundem Plutarchum, strumas Vatinii eleganti dicto notauit: Tantum, inquit, collum non habeo. hoc est, tantum onus in me non recipio.

Ostentator.

Xenophon παιδ. 2. ὁ ἀλαζὼν δοκεῖ ὄνομα κεῖσθαι ἐπὶ τοῖς προσποιουμένοις καὶ πλουσιωτέροις εἶναι, ἢ εἰσί, καὶ ἀνδρειοτέροις, καὶ ποιήσειν ἃ μὴ ἱκανοί εἰσιν ὑπισχνουμένοις, καὶ ταῦτα φανεροῖς γινομένοις, ὅτι τοῦ λαβεῖν ἕνεκα καὶ κερδᾶναι ποιοῦσιν. Ostentatoris nomen videtur in eos quadrare, qui se ditiores simulant, & fortiores quam reuera sunt, & qui se facturos promittunt, quæ præstare non possunt, quosque hæc manifestum fit compendii ac lucri causa facere, ἀλαζὼν στρατιώτης, miles gloriosus transfertur à Plauto. Isocrates in Panathenaico, ἀλαζονεύεσθαι dicit pro, ψευδολογεῖν, & ostentabunde mentiri. Vlpianus Demost. interpres ait, ἀλαζονείαν eorum esse, qui plura promittunt quam possint præstare: atque huic contrariam esse εἰρωνείαν, quæ quod facere potest, eleuat ac minuit. Leontichi militis gloriosa iactantia apud amicam nimia, eam abalienat, in Luciani quodam meretricio dialogo.

Vasa vacua plurimum sonant.

Erasmus noster in Lingua sua: Nullus, inquit, habet fidem ei qui non ex iudicio, sed ex morbo disertus est: ne dicam interim, quod loquacitatis vitium semper comitatur stulticiæ opinio. Huc illud vulgo iactatum. Vasa quæ sunt inania, plurimum sonare.

BOVILLI. *Homo genibus elephantinis.*

De superbo, qui vix Deum, ne dicam hominem vllo honore ne aperti capitis aut genu flexi, afficere dignetur. Elephanti genua non plicant, neque se incuruant. Vnde cadentes surrigere se nequeunt: ab homine erigi debent.

Vacuum vas altius pleno vase resonat.

Minime dites eruditi, fortes, aut alia re præditi, maxime loquaces & iactabundi, vt plurimum sunt. Et qui omni animi ornatu nudissimi sunt, omnino, quin bonis & sibi dissimilibus detrahant & obloquantur, sibi temperare non possunt.

GODOFREDI.

Loqueris equo insidens.

In ignaui hominis ineptam audaciam, qui videri vult magnanimus, fortis & patiens, ipse in tuto collocatus, & liber, iis qui in periculo sunt, ac ærumnis ingentibus premuntur: non secus atque eques equo fretus, facile contemnit, & fortitudinis admonet alium pedestri labore fatigatum.

EX APPEND. COGNATI ET ALIORVM,

Timones.

Inhumani, hominumque congressus ac societatem vitantes, imò etiam publicis malis gaudentes, dicuntur Timones: à Timone, μισάνθρωπος Athenienfibus dictus est. cui similes redduntur & diuites, vtpote quos diuitiæ & fastuosos & insolentes, & plane barbaros efficere consueuerunt. Hinc Timonia vita, pro solitaria ac morosissima: & Timoniano more, ab omni gratia & humanitate alieno: & Timonia cœna, pro cibis non modo vulgaribus, sed etiam vilissimis constante, Fingit autem Lucianus, Timonem ab initio diuitem fuisse, sed ob liberalitatem, & quod absque

iudicio in quosuis benignus esset, ad paupertatem redactum esse. Quam rem cum Iupiter ex ipsius querela, qua cum illo expostulando, in hominum malitiam & ingratitudinem inuehitur, cognouisset, misertus illius, eo quod & in deos pius fuerat, & multa illis sacra peregerat, diuitem denuo facere statuit, ac Plutum cum thesauro ad ipsum mittit. Qui principio ire detrectat, ostendens illum sua culpa pauperem factum esse, & cum talib. hominibus minimè perdurare se posse, atque æquè odisse eos, vt sordidos atque auaros illos, qui nunquam omnino se vtantur. Mediocritate enim vtendi se gaudere. Atque hoc figmentum, vsum diuitiarum, & quomodo conseruari eædem debeant, docet. Deinde cum Iupiter in sententia persisteret, atque ita Plutus ducente Mercurio ad Timonem proficisceretur, inter eundum fingitur claudicare. Ibi interrogante Mercurio, causam eius rei reddit. quod quoties à Ioue mittatur, tarde incedat, neque videat quorsum eat, neque norit ad quos eat. Quoties autem à Dite mittatur, etiam alatum esse. Quo figmento significare videtur, improbos ac malos, semper meliorib. successib. frui: probos autem, & à Ioue dilectos, aut nunquam, aut tardè in hac vita felices ac diuites fieri. Postremò interrogatus à Mercurio, cur deformis ac pallidus, tantopere ametur ab hominib. respondet, inscitia ac cæcitate illorum hoc fieri. Atque ibi cùm hos, tum alios effectus suos exponit: quæ omnia postremò actione, & quasi ipsa re comprobantur, dum Timonem ab initio Plutum reiicere, atque auersari fingit, vtpote ex paupertate modestum ac temperantem iam factum, & agnoscentem superiora mala, in quæ ex diuitiarum copia inciderat. Mox eundem acceptum cum summa cura asseruare, tumidumque & insolentem omnes alios homines vitare atque contemnere. Additis ad finem etiam adulatoribus, scurris, assentatoribus, sycophantis, fumi venditoribus, & id genus aliis: qui vt corpus vmbra, sic ipsi diuitias atque fortunam comitantur. M. Antoninus 4 libr. De vita sua, dixit statim in principio, Secessus quærere, hominum esse abiectæ sortis.

Ardelio.

Ardeliones Latini frequenter vocant homines inquietos ac iactabundos, qui omnibus se negociis ingerunt, atque vltrò citroque discursant, mirisque vtuntur gestibus, manus iactantes, togã modo deiicientes, modo reponentes, curiosi, contraque rationẽ officii sui actuosi: quos etiã ex oculis deprehendere licet, ex vultu, incessu, vestitu, totoq; corporis habitu: quorũ singula variis modis cõponunt, atq; immutant: aliamq; personã subinde sibi asciscunt, nẽpe vel histrionis, vel palæstritæ, aut denique agyrthæ, hoc est, circumforanei circulatoris, qui ad nugas plebem conuocat: qualem fuisse Attalum legimus. ad quem sic scribit Martialis lib. 2.

> Declamas belle, causas agis Attale bellè:
> Historias bellas, carmina bella facis.

Deinde subiungit:

> Nil bene quum facias facis attamen omnia bellè:
> Vis dicam qui sis? magnus es ardelio.

Talis Græcis dicitur πολυπράγμων. Inferioris Germaniæ hominibus tantefaire. Sic Cicer. Virtus autem actuosa, & Deus noster nihil agens.

Sisyphidæ.

Sisyphus apud inferos lapidem vrgere in montis verticem dicitur, qui identidem ipse in imum reuoluitur. qua allegoria ambitio significatur: & homines honores ambientes, Sisyphidæ dicuntur quo nomine Leguleii quoque hodie appellantur, qui inexhausto quopiam atque inutili labore in Accursianis glossematibus defatigantur. Hac voce Budæus sæpe vsus est.

ASPERITAS, MOROSITAS.

ERASMI Inexorabilis.

In exoratu difficilem ac præfractum, suoque reliquendum ingenio, siue in eum cuius operam nihil moramur, apposite torquebitur, quod Iliados I. Diomedes dixit in Achillem, qui legatos & Agamemnonis dona reiecerat:

> Ἀλλ' ἤτοι κεῖνον μὲν ἐάσομεν, ἤκεν ἴῃσιν,
> Ἤκε μένῃ.---

Id est:

> Quin magis ipsius hunc animo, ingenioque sinamus,
> Siue venire velit, siue hic remanere.---

Inexorabilis.

In durum & inexorabilem competet illud ex Odysseæ ψ.

> Σοὶ δ' αἰεὶ κραδίη στερεωτέρη ἐστὶ λίθοιο.

Id est:

> At tibi perpetuò cor saxo durius omni est.

Ita Telemachus ad matrem.

Cornea fibra.

Neque dissimili figura dixit Persius:

> ---Neque enim mihi cornea fibra.

Nam cornua & durissima sunt, & sensu carent, quemadmodum & vngues. Quanquam potest & à corno arbore corneum dici, cuius lignum durissimum esse constat. Persii carmen in prima satyra sic habet:

> Non ego cum scribo, si fortè quid aptius exit,
> Quando hæc rara auis est: si quid tamen aptius exit.
> Laudari metuam. neque enim mihi cornea fibra est.

Vnde qui carent humanis affectibus, robur, adamantem, silicem, ferrum, cornu in pectore gestare dicuntur.

Ferreus, Aheneus.

Simili figura, ferrea atque ahenea dicuntur, quæ solida firmaque significamus, Virgilius:

> Non mihi si centum linguæ sint, oraque centum,
> Ferrea vox.---

Quo quidem in loco videtur expressisse illud Homericum ex secundo Iliados libro:

> Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
> Φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη.

Id est:

> Non mihi si sint ora decem, totidem quoque linguæ,
> Vox infracta, animusque mihi simul æreus adsit.

Horatius in prima epistola:

> ---Hic murus aheneus esto,

de decreto animi non conuellendo.

Homerus Iliados χ.

> ---Ἦ γὰρ σοί γε σιδήρεος ἔνδοθι θυμός.

Id est:

> Ferrea nimirum tibi mens in pectore clausa est.

Idem Odysseæ ε.

> ---Οὐδέ μοι αὐτῇ
> Θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι σιδήρεος, ἀλλ' ἐλεήμων.

Id est:

> ---Neque enim mihi scilicet ipsi
> Ferreus est animus sub pectore, sed miserescens.

Et Iliados ψ. σιδήρεον μένος τοῦ πυρός: id est: Ferream incendii vim, dixit:

> Ἐν δὲ πυρὸς μένος ἧκε σιδήρεον.---

Id est:

> Ferrea verò ignis venit in præcordia virtus.

Paulò diuersius est, quod Cicero Attilium ferreum scriptorem vocat, pro duro atque imperito. Nam in artibus dura dicuntur, quæ parum sunt artificiosa: contrà mollia, quæ summa arte perfecta. Verba M. Tullii lib. De finib. I sunt hæc: Electram tamen malè conuersam Attilii mihi legendam putem. De quo Licinius, ferreum scriptorem: verùm opinor scriptorem, vt tamen legendus sit. Eundem in libris De diuinatione durissimum & malum poetam vocat.

Versatilis Artemon.

Ὁ περιφόρητος ἀρτέμων: id est, Versatilis Artemon. Extat in iisdem Collectaneis. Aiunt dici solitum de his, quorum gratia vehementer decertatur. Nam Artemonem adolescentem fuisse quempiam certatim adamatũ à mulieribus ob insignem formam: quem suspicor ob id dictum περιφόρητον, vel quod circunferretur in ore omnium versans, vel quod passim obambularet, velut ostentans sese. alii malunt. Artemonem machinarium fuisse fabrum, in arte præcellentem, temporibus fermè Periclis. Qui cum claudus esset, passim suas machinas circumferebat. Athenæus in 12. Dipnosophistarum libro referens hoc prouerbium citat autorem Chamæleontem Ponticum, qui testatur Artemoni περιφορήτου cognomen additum, quod præ deliciis in lecto circumferretur: siue quod is postea cœperit voluptariam ac mollem agere vitam, cum antea pauper fuisset. Ex Anacreonte citat hæc de eodem. ψιλὸν μὲν ἔχων περὶ πλευρῇσι βοὸς νεόπλυτον εἴλυμα κακῆς ἀσπίδος, ἀρτοπώλισιν κἀθελοπόρνοισιν ὁμιλέων, κίβδηλον εὑρίσκων βίον, πολλὰ μὲν ἐν δουρὶ τιθεὶς αὐχένα, πολλὰ δ' ἐν τροχῷ, πολλὰ δὲ κόμην πώγωνά τ' ἐκτετιλμένος. id est: Tenuem quidem habens circum latera bouis recentem amictum mali clypei, cum panum cauponib. & prostibulis consuetudinem agens, insinceram inueniens vitam: sæpe vt superet, in hasta ponens ceruicem, sæpe rursum in rota, sæpe verò coma barbaque reuulsus. Quibus ex verbis apparet, dictum in hominem sui dissimilem, ac moribus inæqualib. præditum, qualem perhibent fuisse Alcibiadem. qui, vt refert Satyrus apud Iones deliciabatur, vt illos quoque vinceret: apud Thebanos exercitamentis corporis erat quouis Bœoto Bœotior: apud Thessalos equestris rei studio superabat ipsos, apud Lacedæmonios temperans ac patiens, magis ipsis Lacedæmonibus: in Thracia Thraces superabat vinolentia. Id & cum laude fieri potest. Cæterum περίτριμμα probrosè dicitur, qui sese per omne rerum genus voluit, Indicat Pollux lib. vj. Plutarchus indicat fuisse claudum quempiam qui vehiculo circumferretur, quum alioqui meticulosus esset, ac plerunque desideret domi, duobus famulis scutum æreum supra caput sustinentibus, ne quid ex alto decideret in caput. Quod si quando cogebatur exire, vehiculo vtebatur, sed humili, metu ruinæ. Huiusmodi quædam refert Plutarchus in vita Periclis. Proinde dictum videtur in molles ac meticulosos. Quin & Plinius lib. 34. cap. 8. inter Polycleti opera meminit Artemonis, qui dictus sit περιφόρητος. Allusum autẽ est ad artemonẽ nauticum, quo vela circumferuntur, & onera tolluntur è na-

e nauibus. Nam hodie nautæ ad vtrunque vtuntur antemna. Nam Artemon Græcè propriè est machina tollendis oneribus apta, quam Latini, ni fallor, trochleam appellant. Ea sic composita est, vt facilè circum voluatur.

Scytharum oratio.

Scytharum feritas, apud Græcos in prouerbium cessit, vt quicquid agreste, quicquid barbarum ac sæuum intelligi vellent, id Scythicum appellarent. Est apud Lucianum cum aliis aliquot locis tum in meretricio dialogo Chelidonii & Drosæ: τὰ μὲν ἄλλα ἡ ἀπὸ σκυθῶν ῥῆσις. id est: Reliqua quidem Scytharum oratio, sentit in calce literarum fuisse quiddam mitius dictum, reliqua nihil præ se ferre humanitatis. Quidam inde natum existimant, quod Scythæ Dario regi nihil aliud responderint, quàm κλαίειν, id est, vt plorarent: quæ quidem ipsa etiam vox in prouerbium abiit, vt plorare iubeamus, quos contemnimus. Ælianus in Epistolis: ἐγὼ σοὶ τοίνυν ἡ ἀπὸ σκυθῶν λεγομένη ἀπόκρισις αὕτη, ἐγὼ μαίνομαι καὶ φρονῶ, καὶ μισῶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος: id est: Itaque Scytharum, sicuti vocant, responsum hoc tibi sit: Ego insanio & sapio, & odi mortalium genus. Diogenes Laertius in Vitis Philosophorum putat hoc prouerbium natum esse ab Anacharsidis asperitate. Nam is Scytha natus inter celebres philosophos habitus est Athenis. Sed vero proximum est quod refert Athenæus libr. XII. Scythas olim opibus ac deliciis florentes in tantam venisse ferociam, vt quoscunque populos adissent, summas nares viris amputarent, horum mulieres Thracum vxoribus corpora subulis pungerent, denique cunctis sub illorum dominatu lachrymosa fuerit seruitus, vt in posteros deriuatum sit prouerbium: ἡ ἀπὸ σκυθῶν ῥῆσις, id est, Scythica iussio siue præscriptio: & ἀποσκυθίσαι dicatur ferro cæsariem amputare: quod præter Athenæum indicat & Stephanus. Denique σκυθρωπὸς & σκυθρωπός, pro toruo, tristi, austero ac truculento, ab eius gentis moribus dictum videtur: & σκύζεσθαι irasci, quod ea gens sit supra modum iracunda.

Pandeletias sententias.

Πανδελετίους γνώμας: id est, Pandeletiam sententiam, appellat in deterioribus Cratinus, vt citant, morosam ac molestam. A Pandeleto quopiam sycophanta, ex eorum genere, qui quo quæstum faciant, dicas impingunt grandes, vt ait Phormio Terentianus, & simili studio ferunt suffragia.

Thymbra victitans.

Θυμβροφάγοι: id est, Thymbra victitantes adagio dicebantur, vel qui tutius ac liberius vitam agerent, vel qui moribus essent parum blandis, vel qui hilariter citraque sollicitudinem paruo contenti viuerent: quod Thymbra quam eandem cunilam dicunt, herbæ genus sit, quam Plinius non distinguit à Satureia, Columella distinguere videtur.

Et Satureia, inquiens, Thymi referens, Thymbræque saporem.

Est autem saporis subamari. in agris passim prouenit, & pratensis ad remedia præstantior est hortensi (vt autor est Dioscorides) locis gaudens petricosis. Hortensis cibis aptior prouerbium recensuit Suidas & Hesychius. Fertur Epaminondas mirè frugalem vitam egisse: itaque de prandio parco tenuique dixisse, Τὸ τοιοῦτον ἄριστον οὐ χωρεῖ προδοσίαν: id est, Tale prandium non recipit proditionem. Sensus autem dicti geminus est: vel quia nemo molitur insidias rebus modicis, vel quia qui modicis contenti sunt, non facilè corrumpuntur, vt prodant rempublicam. Amphis apud Athenæum libr. x.

Εὐτελὴς γὰρ ὁ εἶναι οὐ ποιεῖ παροινίαν.

Id est:

Vbi cœna frugi est, nulla debachatio.

Græcus trimeter videtur corruptus inuersione duarum dictionũ: restituetur si legas, δεῖπνον γὰρ ὀυτελὲς. & subdit ex Alexide, Ex prolixis conuiuiis primùm nasci scommata, è quibus ferè plus est doloris quam voluptatis. hinc maledictum. id regeritur ac reciprocatur in dicentem: mox à verbis ad verbera. Non ita qui thymbra victitant.

Scabrosior leberide.

Κηρφείτερος λεβηρίδος: id est, Asperior leberide. De vehementer asperis & insuauibus. Nam leberis, Græcis dicitur exuuium illud vel serpentum, vel piscium exuentium senectam, quod & σύφαρ vocatur: id autem asperrimum esse constat, nimirum ob summam siccitatem. Refertur à Suida.

Totus echinus asper.

Ἅπας ἐχῖνος τραχύς: id est, Totus echinus asper. In morosos & iniucundis moribus quadrat. Echinus piscis, & item erinacius vndique spinis obseptus est, vt nusquam impunè possis attingere. Est & hominum huiusmodi genus, cum quibus nulla ratione possis agere citra litem. Aristophanes in pace:

Οὐδέ ποτ' ἂν θείης λεῖον τὸν τραχὺν ἐχῖνον.

Id est:

Ex scabro in læuem nunquam vertetur echinus.

Durus alloquiis.

Ἄτηκτος ἄνθρωπος προσηγορήμασιν. id est, Immobilis siue inflexibilis alloquio. Ductum à cera, quæ tractando mollescit. ἄτηκτον autem dicitur, quod non queat liquefieri. Competet igitur in hominem inexorabilem.

Echino asperior.

Ἐχίνου τραχύτερος: id est, Echino asperior: in hominem intractabilem & insuauibus moribus dictum. Metaphora sumpta ab animante, cuius duplex est genus: terrestre, spinis obsitum: & maritimum, pinnata vndique testudine, ac spinis obductum, quibus se pedum vice voluit, autore Plinio. Martialis:

Cortice deposito mollis echinus erit.

Aristoteles libro De generatione animantium quinto, tradit echinum ipsum quidem pusillum esse, cæterum spinas habere & longas & acutas. Athenæus dipnosophistõn libro iij. fabellam haud infestiuam refert è Demetrio Scepsio: Laconem quempiam vocatum ad cœnam, appositis echinis, cum ignoraret quo pacto soleant edi, nec obseruaret quomodo cæteri conuiuæ his vescerentur, corripuisse quendam, & in os coniecisse vnà cum ipsa testa. Porro cum inter dentes strideret echinus, & hominis os cibo miserè cruciaretur: O scelerarum, inquit edulium: neque nunc te omittam tibi mitis: nec te posthac vnquam sumpsero.

Corinthus & collibus surgit, & vallibus deprimitur.

Strabo libro Geographiæ viij. scribit, Corinthios opibus & artibus ingeniis præcelluisse, cæterum regionem illorum non admodum fuisse feracem, quod inæqualis esset, & aspera, ac petricosa. Eamque ob causam senatium hunc prouerbio iactatum fuisse:

Κόρινθος ὀφρυᾶ τε καὶ κοιλαίνεται.

Id est:

Alibi tumet Corinthus, alibi caua est.

Meminit & Eustathius in Bœotiam Homeri. Huiusmodi autem terræ genus non perinde sementi idoneum est, atque campestris. Id adagium vbinam possit esse vsui non satis video: nisi si quis detorqueat ad hominem intractabilem, aspero ingenio, & sibiipsi inæqualem, parumque secum constantem. Cœlius Rhodiginus etiam atque etiam contendit adhibendum esse prouerbium, vbi significabimus felicitatem aliquo incommodo vitiatam, vt est ferè rerum humanarum conditio. Quem libentius sequeremur autorem, si quod contendit & asseuerat, vel vnius authoritate probasset.

Etiam quercus bacchatur.

Καὶ δρῦς μαινὰς ἐγένετο id est, Etiam quercus Mænas facta est. De iis qui vix deliniuntur. Ab Orphei fabula, quercus sua cithara demulcente. Mænades enim sunt mulieres afflatæ Baccho.

Agamemnonis hostia.

Ἀγαμέμνονος θυσία, id est, Agamemnonis victima. Quondam in duros & persuasu difficiles dicebatur. Inde natum, quod Agamemnone rem diuinam in Troia facturo, bos effugerit, vixque multo negocio comprehensus, reductus est. Tantum Zenodotus. Quadrabit etiam in eos, qui nolentes & adacti quippiam agunt. Olim in sacris spectabatur, vt hostia lenis ac volens adstaret. Quod si refracto fune profugisset, infaustum omen habebatur. Mihi videtur & huc posse referri, quod Agamemnon in Aulide filiam Iphigeniam sacrificauit: sed admodum inuitus. Recensetur à Zenodoto.

Matiolachus.

Ματιολοιχός vulgato conuicio dicebatur liguritor, & in minimis etiam rebus exquisitus. Quin & Hesychius indicat, quod pusillum sit. id Græcis dici μάτιον. Aiunt autem esse cibi genus. Equidem in commentariis Græcorum inuenio, μάτιοι vocari, quod est minimum, aut genus mensuræ. Proinde quadrat in eos, qui per fraudem minimis è rebus sectantur compendium, ἀπὸ τῆς ματίας ὃ λοχάζονται: nisi mauis à λείχειν. Vsurpatur ab Aristophane in Nebulis, inter multa epitheta quibus virum improbum notat. Interpres tam variè exponit, vt satis fateatur se nescire, scribens de eo dici qui malignam dat mensuram, de parco ac sordido, de eo qui cogitat inania siue nanciscitur friuola.

Ne moue festucam.

Μὴ κάρφος κίνει: id est, Ne moue festucam. Iocus prouerbialis, vbi quis omnis strepitus impatiens est. Quosdam videas vsque adeò morosos, vt quicquid agas, offendantur, etiamsi stipulam duntaxat moueas.

A lasso rixa quæritur.

Seneca De ira libro iij. prouerbium huiusmodi refert: A lasso rixa quæritur, aut, Lassus rixam quærit. Quod in quem sensum antiquitus fuerit vsurpatum, non satis liquet. Quod si coniecturas sequi licet, apparet dictum in quosdam morosiores, & ad rixandum procliuiores: non quod offendantur, sed quod alioqui animo malè affecti sunt: vt sunt difficiles ac submorosi,

quibus fortuna aduersa est. Sed ipsius Senecæ verba subscribam, ex quibus proverbij sensus hic, ut opinor, colligi poterit. Ideò quibus stomachus suspectus est, processuri ad res agendas maioris negocij, bilem cibo temperent, quam maxime mouet fatigatio: siue quia calorem inedia compellit, & nocet sanguini, cursumque eius venis laborantibus sistit: siue quia corpus attenuatum & infirmum incumbit animo. Certe ob eandem causam iracundiores sunt, valetudine aut ætate fessi. Fames quoque & sitis, ex eisdem causis vitanda est. Exasperat enim & incendit animos. Vetus dictum est; A lasso rixam quæri. Æque autem & ab esuriente, & ab omni homine, quem aliqua res vrit. Nam vt hulcera ad leuem tactum, deinde etiam ad suspicionem tactus condolescunt: ita animus affectus, minimis offenditur: adeò, vt quosdam salutatio, epistola, oratio, & interrogatio ad litem euocent. Nusquam sine querela, ægra tanguntur. Hactenus Seneca. Huc pertinet quod scribit Plinius lib. xxij cap. xxiiij. Sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiam & in siti.

Difficilis vir.

Δεινὸς ἀνὴρ τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο.

Id est:

Forsan & innocuum culpes vir sæuus & acer.

Hunc Homeri versiculum olim in Demosthenem vulgo iactatum fuisse, multorum autorum testimoniis constat: propterea quod accepta pecunia nonnunquam & malos defenderet, & oppugnaret bonos. Eundem ad Varronem torsit M. Tullius lib. Epistolarum ad Attic. xiij. Dicitur autem apud Homerum Iliad. λ. sub persona Patrocli:

Εὖ δὲ σὺ οἶσθα γεραιὲ διοτρεφὲς, οἷος ἐκεῖνος
Δεινὸς ἀνὴρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο.

Id est:

Ipse probe nosti senior, quod vt est ferus ille,
Culparit facile innocuum, culpaque vacantem.

Rursum Iliad. ν.

Ἕκτορ ἐπεί τοι θυμὸς ἀναίτιον αἰτιάασθαι.

Id est:

Hector, quando libet culpa culpare vacantem.

In durum & implacabilem.

In hominem impendio rigidum & implacabilem recte torquebitur illud Homericum ex Odysseæ κ.

Σοὶ δέ τις ἐν στήθεσσι ἀκήλητος νόος ἐστί.

Id est:

At tibi non vnquam placanda in pectore mens est.

Plutarchus in commentario De dignoscendo ab amico adulatore, ait hunc versum obiici solitum Antonio ab assentatoribus, quod Cleopatræ efflictim amanti, non responderet in amore.

Κερασβόλος.

Plutarchus in Symposiac. Decade vij. problemate ij. docet homines præfractos, & asperis morib. & intractabiles κερασβόλους vocari solitos, quam vocem haud satis commode verteris Latine. Sumptam autem metaphoram ab agricolis, apud quos semina quæ prius quam in terrā decidant, incidunt in cornu boum κερασβόλα dicantur: παρὰ τὸ εἰς κέρατα βάλλεσθαι. Hæc aiunt prouenire cæteris multo duriora: vnde & ἀτεράμονα vocantur. Qui scripsit Etymologicon, indicat hanc vocem semel duntaxat vsurpatam à Platone, sumptamq; à leguminibus, quæ nec igni nec aqua mollescant: cuiusmodi quædam videmus admixta leguminibus minuta nigraque. Locus est apud Plat. lib. De legibus ix. Quo quidem loco videtur interpres ignorasse quæ sint κερασβόλα. Vertit enim legumina, fulminis tactu prædura: quasi dictum esset κεραυνόβολα. Porro cur id accidat, vt semina quæ in cornua boum impegerint, aut non proueniant, aut proueniant sicciora durioraq;, Plutarchus hanc adfert causam: quod ea quæ à manu calida statim excepta terra fouentur, magis adiuuantur calore, qui seminibus est amicus. At quæ in cornua incidant, proiecta magis videntur quam seminata, & mora frigus colligunt. Theophrastus dubitat, num friuolum sit quod de Cerasbolis iactant agricolæ.

Scytha malus.

Tanta erat barbaries immanitasque Scythicæ gentis, vt ipsa etiam appellatio cesserit in prouerbium: quemadmodum hodie crudelem hominem appellamus Turcam, & immane facinus, Turcicum. Æschines in oratione περὶ παραπρεσβείας: καὶ δέομαι σῶσαί με, καὶ μὴ τῷ λογογράφῳ καὶ Σκύθῃ κακῷ ὄντι παραδοῦναι: Obsecro vt seruetis me, ne ve logographo, maloque Scythæ me tradatis.

Ex Append. Erasmi. Ἀποσκυθίσαι.

In quosdam asperis moribus quibus vix habeas commercium, nisi cum ignominia discedas. Tractum inde, quod Scythæ, cum calamitatibus premerentur, per lusum ac delicias omnibus populis, quibus imperabant, capillos detonderent. Athenien. Iidem, quoquo venirent, exteris viris nares amputabant, & mulieres Thracum vxoribus corpora subulis pungebant. Plane misera sub iis seruitus: vt inde natum sit, ἡ ἀπὸ Σκυθῶν ῥῆσις, pro imperio crudeli: & σκυθρωψ ac σκυθρωπὸς, pro toruo, tristi: & σκύζεσθαι, pro irasci.

Ivnii. *Ipsa bile amariora.*

Alexis comicus apud Athenæum lib. vj.

Ταῦτ' οὐχὶ πικρότερ' ἐστὶν αὐτῆς χολῆς:

Id est:

Non ne hæc vel ipsa bile amariora sunt?

Quæ ingrata nobis sunt, & acerba, πικρότερα τῆς χολῆς αὐτῆς, ipsa bile amariora dicimus, vulgato etiam prouerbio: quomodo Latini fellea vocant amara. sic Plautus in Truculento,

Corda in felle sunt sita aut acerbo aceto:

Bilis enim quum inter humores amaritudine exuperet, hinc etiam pro animi amarulentia ponitur, vt & fel. quod idem est.

Vua acerba immitior.

Ὄμφακα vocant Græci vuam aut oliuam immaturam, atque inde quicquid vsui ineptum est & acerbum, ὀμφάκινον: & Lucianus paulo vlterius prouectus, pro immiti & aspero accepit. Vnde Theocrito fastidiosa & dura puella φιαρώτερα ὄμφακος ὠμῆς. id est, Druppa vel cruda immitior vua, vocatur: ita enim de Galatea Cyclops. Quadrabit ergo in durum, & rusticano morosoque ingenio hominem, planeque Demeam, vt eum σκληρότερον aut φιαρώτερον ὄμφακος dicamus. Honestus Epigrammatarius vult animam suam neque omphaca: hoc est immitem vuam neque rursus passam, hoc est, neque annosam neque immaturam viro, sic enim ait: εἴη μήτ' ὄμφαξ, μήτ' ἀσταφίς.

Ἀτέραμνος.

Ἀτεράμνους vocant Græci prouerbialiter saxeos & duræ ceruicis homines, quasi dicas non teneros & macerationi ineptos; metaphora à leguminibus sumpta, quæ ægre coctionem admittunt: sic ἦθος ἀτέραμνον, mores crudos inhumanos ac barbaros vocant, ὠμοὺς καὶ ἀνυπείκτους, vt exponit Eustath. Vlysses apud Homerum dicit deos vxori suæ dedisse κῆρ ἀτέραμνον hoc est, pectus durum & immobile ad credendum. Theocritus Milonem quendam rusticum hominem & bardum appellat κίναιδος ἀπόκομμα ἀτεράμνω, id est, immitis fragmina rupis. Aristophanes Vespis:

Μηδ' ἀτενὴς σύ γ' ἄγαν ἀτεράμων τ' ἀνήρ.

Id est:

Non admodum vir durus atque inflexilis.

Theophrastus libro De causis plantarum iiij. loquens de lupinis: τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἀτέραμνον φύσει καὶ ὥσπερ ἄπεπτον. id est: Causa eius est, quod legumen istud sit natura rebelli duritie præditum, & quasi incoctile. Plato in libris legum: ἀτεράμονί τινι φύσει κεχρημένοι. id est: Refractario & præfracto ingenio præditi. Æschylus in Prometheo, τὴν δ' ἀτέραμνον στορέσας ὀργὴν id est: Incoctilem vbi strauerit iram. Ibidem Mercurius βροντῆς μύκημ' ἀτέραμνον dixit, mugitum tonitrus inexorabilem. Polybius lib. iiij. ἀποδύοντες δὲ τὸ τῆς ψυχῆς ἀτέραμνον διὰ τῆς τῶν ἐθισμῶν κατασκευῆς ἐξημεροῦν καὶ πραΰνειν. id est: Auentes ingenij duritiem mollire paulatim atque mitigare consuetudine. Ælianus sophista: ὁ δὲ ἀτεράμων ὢν ἀπώσατο τὸ δῶρον. id est: At ille rigidus donum à se repulit. Suidas ex incerto authore: τοῦτος δὲ ἦν οὕτως ἀτεράμων καὶ βάρβαρος τὴν ψυχὴν, ὃς οὐκ ἐπείθετο καὶ κατεκηλεῖτο τοῖς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ στόματος ἐκείνου ῥέουσι λόγοις. id est: Nemo hominum adeo incoctilis fuit & ingenio barbarus, qui non fidem haberet & deliniretur verbis è sancto ore fluentibus. Talis autem etiam ἄτεγκτος dicitur, metaphora ab aqua desumpta, quasi qui in aqua maceratus, non facile emollescat. Eunapius Theosebio: διανοήματα ἱκανὰ πείθειν καὶ δυσωπεῖν τῶν ψυχῶν τὰς μὴ παντάπασιν ἀτέγκτους καὶ ἀτεράμονας id est, Sententias quæ commouere possint, & ad resipiscentiam reuocare animos non omnino squarosos & incoctiles. Ælianus: οἶκτόν γε μὴν καὶ δάκρυα ἐμβαλεῖς πᾶσιν, ὡς καὶ τοὺς ἀτέγκτους τε καὶ ἀτεράμονας τέγξαι. id est: Miserationem & lachrymas omnibus moueris, vsq; adeo vt quantumuis duri & immites molliri cœperint. Idē: ἦν δὲ ἄτεγκτος οὐδὲ ὁ παῖς καὶ ἀμείλικτος. i.e. Adolescens ille saxeus erat omnino, & molliri nescius, Suidas: ἱκανὰ πείθειν τὰς ψυχὰς τῶν μὴ παντάπασιν ἀτέγκτους καὶ ἀτεράμονας ταύτας ἐχόντων. id est: Quæ facile commouere possint illorum animos, qui non prorsus duros eos & saxeos gerant. Plutarchus in Symposiacis: τὸν αὐθάδη καὶ σκληρὸν ἄνθρωπον ἐκ μεταφορᾶς κερασβόλον καὶ ἀτεράμονα προσηγόρευον. i. Contumacem & præfractum hominem, metaphorice ἀτεράμονα velut incoctilem aut non tenerascentem & κερασβόλον, quasi in cornu impactum nominarunt nostri maiores. De quo postremo vocabulo tametsi non prætermisso ab Erasmo, quia luculentissimi extant versus Gregorij Nazianzeni, non possum non eos hoc in loco adducere, qui inter virginitatis præcepta tales leguntur:

Ἔστι τις ἐν καρποῖσι κερασβόλος, ὥς ἐνέπουσιν,
Ὥς μοῦνος τῶν, ὅσσα φέρει ζείδωρος ἄρουρα,
Σκληρὸς δὲ ἄτεγκτον ἔχων δέμας, οὔτ' ἐνὶ γαίῃ
Λύεται, οὔτ' ὄμβροισι πιαίνεται, ἀλλὰ πέπηγεν
Αὔλεως, κεράων στερεώτερος ἤματα πάντα
Οὗ τὸ κέρας βέβληκε βοὸς κέρας, εὖτ' ἀροτῆρος
Δεξιτερὴ προχέῃσιν ἐνὶ ἐς καρπὸν ἄρουραν:
Ἔνθεν ὅ γ' ἐκ κεράων καὶ οὔνομα καὶ φύσιν ἔσχεν.

Eos tametsi difficile sit in Latinam linguam, lege carminis seruata transfundere, pro viribus conabor dispare gratia reddere.

Et fructus, Graio sermone κερασβόλος audit
Qui cunctos inter, tellus quos educat alma,
Solus habet corpus durum atque immite, nec imbre
Turget, nec glebæ iniectu mollescit: at horret
Perpetuum exuccus, cornu prædurior vsque:
Cornea durities cornu è bouis accipit ortum,
Quum iam sementem terræ committit arator.
Hinc venit è cornu nomen, naturaque fructus.

Omphacinus.

Ὀμφακίαν nominant Græci durum, præfractum, & moroso ingenio asperum hominem, σκληρὸν καὶ ὠμόν: translatione petita ab immaturis vuis, quas ὄμφακας vocant: vnde & Omphacium latex nondum pubescentis vuæ Aristophanes in Acharnensibus fabula,

Δεινὸν γὰρ οὕτως ὀμφακίαν πεφυκέναι
Τὸν θυμὸν ἀνδρῶν, ὥστε βάλλειν καὶ βοᾶν,
Ἐθέλειν τ' ἀκοῦσαι μηδὲν ἴσον ἴσῳ φέρον.

Id est.

Res mira, mens vt hominis instar omphacis
Sic rigeat, vt damnum det, inclamet tamen,
Nolitque par & æquum admittere auribus:

Simili metaphora ὠμὸν, id est crudum accipitur, quomodo Aiax Sophoclæus mores suos ὠμοὺς νόμους, id est, crudas leges appellat pertinaciæ argumento. Ab omphace composita voce στόμφακα vocat Æschylum Aristophanes in Nebulis, velut acerbum & in oratione durum, à στόμα & ὄμφαξ. Refertur & ὀμφάκινον à Iulio Polluce inter vestium colores, quo Alexandrum mirifice oblectatum scribit: cuius in Pædagogo meminit & Clemens. Paulo diuersius ὄμφακα intelligit Horatius puellam immaturam, nec dum nubilem ibi:

--Tolle cupidinem Immitis vuæ.--

ita & Varro in Agathone: Ideo maiores nostri virginis acerbæ aures, Veneris vocabulis imbui voluerunt. E diuerso πέπονα quasi maturum, vocarunt placidum, & facilis clementiæ hominem. Æschylus in Danaidibus:

Ἐχθροῖσι τοῖς σοῖς οὐ γενήσομαι πέπων.

Id est:

Non ero pepon nec hostibus clemens tuis.

Theopompus apud Athenæum:

Μαλθακωτέρα πέπονός τε καὶ σικυοῦ μοι γέγονε.

Id est:

Molliorem se mihi præbuit pepone & cucumere.

COGNATI.

Æs triplex.

Æs triplex, pro ferreo, etiam vsus est Horatius Ode tertia:

Et æs triplex, circa pectus erat.

Acron dixit hoc verbum ab vsurariis tractum, quorum auaritia spe lucri vel commercii inuentum nauigium sit.

Fretis acrior Adriæ.

Idem Ode 33. Fretis acrior Adria. In hominem moribus asperis & iracundo ingenio.

Neminem in os vultumque respicit.

Itali patrio sermone dicere consueuerunt, quum aliquem seuerum esse aut nimis durum significare volunt: Neminem in os vultumque respicit. Hinc Virgilius Æneid. 1.

Diua solo fixos oculos auersa tenebat.

Græci autem vnico verbo κατηφιᾶν dicunt, pro, oculos ad solum flectere, in terram intueri. Tales autem animo plane demisso deiectoq; sunt, aspectu vero toruo, frõte obducta, &, vt inquit Persius:

Obstipo capite, & figentes lumine terras,
Murmura qui secum, & rabiosa silentia rodunt,
Atque exporrecto trutinantur verba labello.

Ferreus.

Hominem ferrei & duri oris dicere solemus impudentẽ. Cicero in Pisonem. Si os tuum ferreum Senatus conuicio verberari noluisti. Catullus in quandam:

-Ruborem Ferreo canis exprimamus ore.

Aristophanes in fabula Acarnanibus, σιδηροῦν vocauit impudentem hominem, dicens:

Ἴσθι νῦν ἀναισχυντῶν ὢν σιδηροῦς τ' ἀνήρ.

Ferreus quoque nobis prouerbio valet crudelem, immanem, durum, implacabilem, sine sensu. Etenim prouerbiali hyperbole, vsurpantur adamantinum, corneum, & similia, de rebus inexplicabilibus. Quamobrem Virgilius libr. Æneid. 10. & 12. somnium vocat ferreum, quasi mortem duram, & inuictam. Homerus libr. Iliad. 11.

Ὣς ὁ μὲν αὖθι πεσὼν κοιμήσατο χάλκεον ὕπνον.

Ouid in elegia quadam:

Tibullus:

Ferreus est si quis, quod finit alter, amat.
Quis fuit horrendos primus qui protulit enses?
Quam ferus, & vere ferreus ille fuit.

Apul. lib. 2. Vides hominem ferreum & insomnem. Hinc pro moribus hominum poetæ nunc aurea vocant secula, nunc ferrea. Vide adamante durior: &, Totus saxeus: &, Ferreus, Aheneus: item, Durus & implacabilis: &, Difficilis vir, Inexorabilis & durus.

Adamante durior.

Huic prouerbio inenarrabilis huius lapidis indomita vis locum fecit: quo vtimur, quando inexorabile & inuictum significare volumus. Franciscus Floridus. Sabinus in apologia in linguæ Latinæ calumniatores: Valerium Maximum, inquit, doctissimorum iudicio, non multum laudis esse assequutum dicam, quod quum florentissimo Augusti seculo proximus vixerit, quouis adamante sit durior, quouis in orationis structura saxeto asperior, &c.

Theocritus in Pharmaceutria dixit:

Adamantem monere posse, cuius vires sunt inuictæ.

In Æpolo:

Καί κέ μ' ἴσως ποτ' ἴδῃ, ἐπεὶ οὐκ ἀδαμαντίνα ἐντί.

Id est:

Et forte me aspicies, quoniam non adamantina est.

Lucianus in Pseudomante, mentem adamantinam dixit. Et in Tragopodagra chorus dixit podagram ingenium adamantinum. Item in Lucio siue Asino: Me quidem, inquit, qui hactenus velut adamantinus (vt aiunt) in nullam vnquam mulierem oculos amoris causa conieci, seruum effecisti, animo amatorio deuictum. Est metaphora prouerbialis apud Siracidem capite 16. ἐμέρισε τῷ ἀδάμαντι: qua immutabiles esse vices lucis & tenebrarum, & has infringi non posse significat. Sic & in oraculo apud Herodotum, ἀδάμαντι πελάσας: id est, firmum & infractum reddens. Et in epigrammate Agathiæ, de Zenone, libr. 1.

τοῦτ' ἀδάμαντι μένει.--

Manet firmum ac durat.

Et ἀδαμάντινα δεσμὰ, vincula quæ rumpi nequeant. Dionys. Areopagita de Ecclesiastica hierarchia, vocauit ἀμάλθακτον εἶναι inuictum, durum, indomitum, fortem, qui inclinari non potest ad vllam submissionem.

Totus saxeus.

Prouerbiale in hominem durum immitem, & omnino inexorabilem. Idem in Æpolo:

Ὦ τὸ καλὸν ποθορῶσα τὸ πᾶν λίθος.--

Id est.

Tota saxea, In Amatore, eidillio 28.

Λάϊνε παῖ. Id est: Saxee puer. In Megara:

Πέτρης ὅγ' ἔχων νόον, ἠὲ σιδήρου.

Id est:

Ex rupe habens animum aut ferro.

Terent. in Eunucho: Satis diu iam hoc saxum voluo. id est, Thrasonem, saxo similem. Idem in Heaut. Quid stas lapis? cum hominem stupidum appellaret. Mataphoræ sunt secundum materiam ex nomine simplici. Aloysius Luisinus De compescendis animi affectibus lib. 2. cap. 2. Stoici in ira mihi saxeum hominem esse volunt, immobilemque prorsus. Lapis autem & caudex: pro stupido & alienatæ mentis homine, apud Comicos ponitur, vt alibi diximus. De ferreo vide, Et adamante durior.

Deme supercilio nubem.

Horatius in epistola ad Lollium:

Deme supercilio nubem.--

hoc est, ne sis tristis aut nimis seuerus. Nubes frontis superciliiue μεταφορικῶς appellata est, seuerus nimis ac tristis vultus, sine cogitatione aliqua maiore ægritudineque perturbatus. Vt enim nubes cœli splendorem serenitatemque maculat: ita hæc tristitia mœrorque oris hilaritatem polluit. Cicero in Lucium Pisonem: Neque fuit timidus, vt qui in magnis turbinibus ac fluctibus reipublicæ nauem gubernassem, saluamque in portu collocassem, frontis tuæ nubeculam tum collegæ tui contaminatum spiritum pertimescerem. Frontis nubeculam, seueritatem appellat. Futuræ namq; tempestatis nubes signa sunt, ac spiritus ventique fluctus excitant. Euripides in Hippolyto coronato, vbi chorum ita canentem induxit, visa regina Phœdra valde animo perturbata vultuque ægritudinem significante: στυγνὸν δ' ὀφρύων νέφος αὐξάνεται. Nec non chorus itidem in Phœnissis in extremo sui cantu: ἀλλὰ γὰρ Κρέοντα λεύσσω τόνδε δεῦρο συννεφῆ. Seueritas autem contracto ac sublato supercilio significatur: quod ipsi Græci τὸ τῶν ὀφρύων νέφος, id est, superciliorum nubem appellant: ex quo ὀφρυόεντες ab ipsis Græcis appellantur seueri, tristes, superbi. Et πρόσωπον συνωφρυωμένον. Euripid. in Alcestide. Et αἴρειν τὰς ὀφρῦς, id est, tollere supercilia, prouerbii locum obtinet, tum apud Græcos tum apud Latinos: pro eo quod est, vultu tristitiam quandam præ se ferre. Diphilus comicus apud Athenæum libr. 2. τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα, συμπείθεις γελᾶν, τόν τ' ἀσθενῆ τολμᾶν τι, τὸν δειλὸν, θρασύν. Et ita Catullus ad ianuam mulieris impudicæ:

Præterea addebat quendam: quem dicere nolo
Nomine, ne tollat rubra supercilia.

id est: Ne sublato supercilio significet se mihi iratum esse, ne grauiter & iniquo animo ferat. συννεφὴς etiam appellatur à Græcis is, qui supercilii nube, id est contractione, tristitiam quandam præ se fert: ex quo verbum συννεφόω, & συννεφοῦν ὄμματα. apud Euripidem in Electra. Et Sophocles in Antigone, diserte νεφέλην ὀφρύων nominat aspectum mœstum ac tristem. Sic Sophocles νεφέλη δ' ὀφρύων ὕπερ αἱματόεν ῥέθος αἰσχύνει τέγγουσ' εὐῶπα παρειάν. Sic Cicero in eadem oratione in Pison. ὑπερβολικῶς quidem illud, sed tamen vrbane ac facete, Pisonem interrogatum quid sentiret de suo consulatu, ait respondisse, altero ad frontem sublato, altero ad mentum depresso supercilio, crudelitatẽ sibi non placere: significans ac describens eius ineptam atque importunam seueritatem, quam nubeculam appellauit. Idem de eodem in oratione pro Sextio: Tan-

ta erat grauitas in oculo, tanta frontis contractio, vt illo supercilio, tanquam Atlante cœlum, respublica niti videretur. Et συνάγειν τὰς ὀφρῦς, apud Aristophanem in Pluto, tristitiam & mœstitiam significat.

Non re, sed visu terribiles.

Seneca Epist. libr. 18 epist. 105. Egregie Vergilius noster non re dixit terribiles esse, sed visu, i. videri non esse: Quid, inquam, in istis est tam formidabile, quam fama vulgauit?

Terribiles visu formæ lethumque labosque.
Hic versus est Æneid. 6. Galli sic vsurpant.
Il n' est si terrible que l'on dict.

Non est tam formidabilis, quam fama vulgauit.

Κερασβόλος.

Semel hac voce vsus fuisse Plato adnotatur, innuereque duræ ceruicis hominem, quique animi cultum non recipit, nec legibus audit. Semina vero κερασβόλα, & ignis iniuriæ inuicta resistere in decimoquinto γεωπονικῶν legitur: nec aqua macerata tenerescere, Etymologici author addit.

Ἀρχαϊκὸν καὶ ἀρχαῖον.

Pro simplici & agresti vsurpata sunt. Horat. lib. Epist. 1.

Si potes Archaicis conuiua recumbere mensis:

id est, rudibus & impolitis quas prisci illi homines possidebant, non citrias, neque marmoreas. (Ita Nannius Miscellan. 4. cui tamen aduersatur Turnebus Aduers. 1. cap. 24. qui hoc Horatii loco Archiacis legendum esse censet ex libr. vet. omni. & interpretum scholiis.)

Ἑαυτὸν τιμωρούμενος.

Heauton timorumenos Comicis dicitur seipsum excrucians mentis perturbatione, seu languore, vel certe animi passione æger, vti cupidus, ambitiosus, inuidus, curiosus, solicitus, auarus: de quo Virgilius Æneid. 1.

—— Curisque ingentibus æger.
Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

Hunc titulum Terentius vni ex suis Comœdiis indidit, atque huius prouerbii emblemate eam exornauit. Ad quem allusit Horat. lib. Serm. 1 satyr. 2.

-- Vix credere possis,
Quam sibi non sit amicus: ita vt pater ille, Terenti
Fabula quem miserum nato vixisse fugato
Inducit, non se peius cruciauerit, atque hic.

Menedemum intelligit. Ex his intelligi potest, quid hoc & similibus locis exempli nomen valeat: itemq;, quam proprie inscripta sit illa fabula. Sic M. Varro Menippeis illis suis prouerbiales indidit titulos: vt plane consentaneum sit, Comicos argumenta fabularum non aliunde, quam à prouerbiis sumpsisse mutuo. Cicero Tuscul. 3. Quid ille Terentianus ipse se puniens, id est, ἑαυτὸν τιμωρούμενος?

Sortitus es M.

Erat in antiquorum sortibus M. litera morositatis & stoliditatis signum: vnde prouerbium, ἔλαχες τὸ μ: Obuenit tibi M. Obiectumque aliquando Dionysio, cauilli vice, cui sors obuenerat M. μωρολογεῖς Διόνυσε. id est: Morio es. cui tamen & vafre, & vero de se præsagio respondit ille: μοναρχήσω μὲν. id est: Monarcha ero. Quanquam ex eo quod res optime successit Dionysio, prouerbium illud, Sortitus es M. de callidis, & longe maiora quam in hominum spe aut opinione fuerint, attentantibus, dici mox ceptum. Dionysius adeptus magistratum, protinus imperator electus est à Syracusanis. Magni erat animi, quod illo ioco non offenderetur, contentus omen literæ secus interpretari. Magistratus enim per literas sorte creabantur. Illi autem contigerat M.

Absynthium.

Absynthium ob immensam suam amaritudinem prohibens hilaritatem & alacritatem, Gallis in prouerbium venit, de re insignis amaroris. Dicunt enim: fort comme aloyne, ou absynte: quod ideo, fort, quidam vocant. Veteres Græci comici ἀπίνθιον, quasi impotabilem dixerunt. Apellus in Isagogico: Nihil prorsus ab Accursiano abhorrens absynthio: hoc est, eximia amaritudine: & lectionis tædio. Parum enim enucleate parumque recte Accursius leges interpretatur, & adeo obscure & peruerse loquitur, vt eius difficultate & scrupulositate lector opprimatur ac perterreatur. Salom. 5. Prouer. Ne intenderis fallaciæ mulieris. Fauus enim distillans labia meretricis Nouissima enim illius amara, quasi absynthium, &c. Quintil. lib. 3. cap. 1.

Ac veluti pueris absynthia tetra medentes.

id est, supra modum amara versus est Lucretii lib. 1. Siquidem vt est author Dioscorides lib. 3. tam est acerbum absynthium, vt ventris ac stomachi dolores discutiat: qua potissimum ratione pueris tormina ventris patientibus solet misceri: Nazianz. in Apologetico: Modicum absynthii amaritudinem suam melli celerrime indit. Varro in Quinquatribus: Absynthium vti bibam grauem id est, amarum. Abraham in dialogo Petri Philicini, de Isaaci immolatione: Dominus, inquit, hoc absynthium, quando dignabitur, suæ consolationis melle condulcabit.

Triceps Geryone.

Prouerbium est in eos, qui sunt moribus efferatis & indomitis. Geryones siue Geryon trium Hispanicarum insularum rex fuit, Balearidum videlicet duarum, & Ebusi. quæ res locum fecit Poetarum fabulis, vt tricorporem fuisse dicerent. Alii, quod tres fuerint eodem nomine fratres, tanta inter se animi concordia viuentes, vt anima vna putarentur. Hunc Hercules interfecit, bouesque eius in Græciam abegit. de quo Virg. 8. Æneid.

E mari natus.

Solent poetæ, quem significare volunt inhumano atque immiti ingenio esse præditum, è mari eum dicere esse natum. Homer. Ιλ. π.

Γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα.

Lucret. lib. 2.

Nec mare, nec fluctus plangentes saxa crearunt.

Neptuni etiam liberos vocant immanes, διὰ τὸ τῆς θαλάσσης ἄγριον, atq; ab omni humanitate alienos, tanq̃ è mari genitos: sicuti terræ filios, vel terra ortos, ignoto obscuroque genere procreatos, aut enormi & monstroso corpore præditos, à poetis dici consueuisse legimus. Nam à Ioue sati, quos Græci ἐκ Διὸς ἔρνος, appellant præstantissimi virtute, prudentia, viribus intelliguntur. Quæ Eustathius in α. Iliados copiosissime persequitur. Hæc centuria 4. etiam ex Gellio indicauimus.

Fronte caperata.

Pro obducta, corrugata, & contracta: cui contraria, explicita & serena, exporrecta. Pacuuius in Duloreste:

Hiccine is est, quem gratia formæ ante omnes nobilitat viros,
Amplus, rubicundo colore, spectu proteruo, ferox, caperata fronte?

Festus & Nonius hos versus ex ea fabula produxerunt, Plautus:

Quid illud est, quod illi caperat frons seueritudine?

Græci συστέλλω τὴν ὄψιν dicunt. & συνεσταλμένον, caperatum, & rugosum.

Austeritas solitudinis socia & comes.

Plato Epist. 4. Itaque vt te lateat, hominum charitate & beneuolentia rerum gerendarum facultatem maxime contineri: austeritatem autem solitudinis sociam esse & comitem.

Paucorum hominum homo.

Vetus ac Romanum prouerbium est, quod adhuc hodie in quauis lingua relucet & viget, de eo qui paucos in amicitiam recipit, neque vulgo ad eum familiariter aditus patet, neq; se multis communicat, sed paucis, iisque prudentibus sanisq;: qualis fuit Mecœnas, ad quem paucis hominibus patuit aditus & familiaritas. Horatius satyra 9.

-- Paucorum hominum, & mentis bene sanæ.

Sic Terent. Eunucho: Immo sic homo est, perpaucorum hominum. Gnato: Immo nullorum est, si tecum viuit. Apud Ciceronem de Fato, Acipenser paucorum hominum perfacete dicitur, ad cuius dapes multi conuiuæ non sunt adhibendi, quasi Acipenser multis communicari nolit. Cicero: Nam cum esset apud se ad latis cum Auernum Scipio, vnaque Pontius, allatus est forte Scipioni Acipenser, qui admodum raro capitur: sed est piscis, vt ferunt, in primis nobilis. Cum autem Scipio vnum & alterum ex his qui eum salutatum venerant, inuitasset, pluresque etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius: Scipio, inquit, vide quid agas: Acipenser iste paucorum hominum est, eoque difficiles aditus primos habet.

ASSIDVITAS.

Minutula pluuia imbrem parit.

Ψεκάδες ὄμβρον τίκτουσαι: id est, Minutæ guttulæ imbrem parientes. Quoties res initio pusilla crescit in maius. Quemadmodum apud Plautum in Menæchmis:

Nunc in te cadunt folia, post cadent arbores.

Quare in minutis vigilandum, ne paulatim incidamus in maxima incommoda, admonente prouerbiali senario.

Εἰ μὴ φυλάσσεις μικρ', ἀπολεῖς τὰ μείζονα.

Id est:

Maiora perdes, parua ni seruaueris.

Est enim psecas tenuis irroratio, qualem reddunt & nebulæ densiores.

Assidua stilla saxum excauat.

Ῥανὶς ἐνδελεχοῦσα κοιλαίνει πέτραν: id est. Stillicidium perpetuum saxum excauat. Admonet, nihil esse tam durum, quod non emolliat: nihil tam arduum, quod non efficiat asiduitas: quandoquidem stilla aquæ, nimirum res tam tenuis ac leuis, saxum etiam durissimum exhauriat, quod vix ferro possis euincere. Plinius tradit, inueniri silices, formicarum pedibus attritas: idque grauissimum exemplum esse putat, quantam vim habeat asiduitas. Menander apud Stobæum:

---Παίζω γὰρ τῆς ἐνδελεχείας καταπονεῖται πράγματα.

Id est:

-- Nam vinci solent
Asiduitate quælibet negocia.

Ouidius:

Quid magis est durum saxo, quid mollius vnda?
Dura tamen molli saxa cauantur aqua.

Galenus περὶ κράσεων lib. 3. eandem sententiam refert, carmine heroico: ὅτι δήπου κἀκεῖνο καλῶς εἰρῆσθαι δοκεῖ·

Πέτραν κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείῃ.

Id est:

Ita nimirum & illud recte dictum videtur:

Stillula mollis aquæ lapidem assiduo cauat ictu.

Huc adferunt Homeridę, q quum poculum plenum cæteri vix tollerent à mensa, solus Nestor facile nulloque negotio sustulerit, quum esset admodum senex, & viribus multis inferior: verum hoc illi dabat vsus & exercitatio. Nam Homerus facit Nestorem φιλοπότην. Homeri carmen sic habet

Ἄλλος μὲν μογέων ἀποκινήσασκε τραπέζης
Πλεῖον ἐόν, Νέστωρ δ' ὁ γέρων ἀμογητὶ ἄειρεν.

Id est:

Vix alii poculum poterant sustollere mensa
Plenum: at grandæuus Nestor facile abstulit illud.

Quæ sententia non solum accommodari potest ad assiduitatem, sed huc quoque, quod ea facile facimus, quæ libenter facimus.

Latum vnguem: ac similes hyperbolæ prouerbiales.

Transuersum digitum aut vnguem discedere, frequenter est apud Ciceronem: pro eo quod est, quam minimo spacio. Fit autem festiuior metaphora, quoties his verbis perfectam imitationem, ac plenum vndequaque consensum significamus: vt Academicarum quæstionum lib. 2. Ab hac regula mihi non licet transuersum, vt aiunt, vnguem discedere. ibidem: Vbi enim aut Xenocratem sequitur, cuius libri sunt de ratione loquendi, multi & multum probati: aut ipsum Aristotelem, quo profecto nihil est acutius, nihil politius? A Chrysippo pedem nunquam. Loquitur de Antiocho, qui reliquis contemptis Chrysippum per omnia sequeretur. Rursus Academicarum qu. lib. 2. Quibus concessis digitum progredi non possunt, Idem ad Atticum: Mihi certissimum est, ab honestissima sententia digitum nunquam. Rursus ad eundem lib. 13. Curandum est, atque in omni vita, sua quenque, à nostra conscientia transuersum vnguem non oportet discedere. Idem in Epist. familiarib. Vrge igitur transuersum vnguem quod aiunt, à stylo Sunt illa quidem minus figurata, sed tamen prouerbialia, quæ loquitur Plautinus Euclio in Aulularia: Si tu hercle ex istoc loco digitum transuersum, aut vnguem latum excesseris. Et Cicero in Verrem: Digitum non discedebant. Idem ad Atticum lib. 13. epistola 1. Pedem adhuc è villa egressi non sumus, ita magnos & assiduos imbres habebamus. Idem Academicarum quæstionum libr. 2. Non quæro ex his illa initia Mathematicorum, quibus non concessis, digitum progredi non possunt. Atq; hunc imitatur diuus Hieron Et Apostolicæ voluntatis sequentes vestigia, ne puncto quidem, vt dicitur, atque vngue transuerso, ab illius sententiis recedamus. Metaphora partim sumpta videtur ab iis, qui tabulam aut saxum, aut simile quippiam digitis latis metiuntur, quoties exquisite rei modus spectatur (nam reliqua cubitis metiri solemus, minima mensurarum, latus digitus est) partim à iugerum mensoribus, qui stadiis, passibus & vt minima mensura, pedibus, soli spacium metiuntur. Vulgo etiam nunc dicunt, Culmum latum, simili figura: pro eo quod est, ne tantulum quidem.

Bis septem plagis polypus contusus.

Δὶς ἑπτὰ πληγαῖς πουλύπους πιλούμενος.

Id est:

Plagis adactus polypus quatuordecim.

Dici solitum, vbi quis multo tandem malo fit emendatior. Quemadmodum accidit indomitis adolescentibus, qui plurimorum experientia malorum tandem cicurantur. Conueniet & in eos, qui duriore ingenio præditi, non nisi grauib. suppliciis corriguntur. Aiunt polypum piscem captum, diu multumque tundi cædique solere, quo mitior fiat, & ad esum accommodatior. Autor Zenodotus.

Dicendo dicere discunt.

Ἐκ τοῦ λέγειν τὸ λέγειν περιγίγνεται: id est, Dicendo consequimur vt dicamus. Syrianus Hermogenis interpres, Euagoram sophistam taxat, qui dicendi facultatem non putarit ratione, sed vsu duntaxat constare, fierique vt dicendo consequeremur dicendi facultatẽ. ἀξιώσαντος, inquit, κατὰ τὴν συρφετὴν παροιμίαν τὸ λέγειν ἐν τῷ λέγειν περιέσεσθαι. id est: Existimantis iuxta vulgare prouerbium, dicendi facultatem dicendo contingere. Vsurpauit & M. Tullius lib. 1. De oratore: In quo, inquit, fallit eos, quod audierunt, dicendo homines vt dicant efficere solere. Verum etiam illud dicitur, peruerse dicendo facillime consequi. Plin. lib. Epist. 6. Video etiam multos paruo ingenio, literis nullis, vt bene agerent, agendo consequutos. Latius autem patet adagium, nempe ad cuiusuis rei peritiam, quam potissimum vsus suppeditat, optimus rerum omnium magister. Proinde prouerbiales erunt omnes id genus: Fabricando fabricam disces, canendo musicam, militando militarem artem, scribendo disces scribere.

Taurum tollet, qui vitulum sustulerit.

Adagium in fornice natum, vti videtur, sed quod ad vsum verecundiorem commode torqueri possit, si quando significabimus maiora peccaturum adultum, qui puer vitiis minoribus assueuerit. Extat in fragmentis Arbitri Petronii his quidem verbis: Obstupui ego, & nec Gitonem verecundissimum puerum sufficere huic petulantiæ affirmaui, nec puellam eius ætatis esse, vt muliebris patientiæ legem possit accipere. Itaque, inquit Quartilla, minor est quam ego fui cum virum passa sum? Iunonem meam iratam habeam, si me vnquam meminerim virginem fuisse. Nam infans cum paribus inquinata sum, & subinde prodeuntibus annis, maioribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatem perueni. Hinc etiam puto natum prouerbium illud, vt posse dicatur taurum tollere, qui vitulum sustulerit. Non absurdum videtur, adagium ad Milonis Crotoniatæ factum referri: qui quotidie vitulum aliquot stadiis gestare solitus, eundem taurum factum, citra negocium gestasse legitur. Atque ita quadrabit in eos, qui paulatim rebus etiam maximis assuescunt.

Noctesque diesque.

Assiduam atque infatigabilem diligentiam passim hac figura significant, noctesque & dies. Horatius in Arte:

—Nocturna versate manu, versate diurna.

Hesiodus:

Νύκτας τε καὶ ἤματα.

Id est:

Noctesque diesque.

Item alibi:

Ἠμὲν ὅτ' εὐνάζῃ, καὶ ὅταν φάος ἱερὸν ἔλθῃ.

Id est:

Cumque cubile petit, cumque aureus exoritur sol.

Est subinde & apud Homerum:

Νύκτας τε καὶ ἤματα πάντα.

Id est:

Omneis noctesque diesque.

Velut vmbra sequi.

Ὥσπερ σκιὰ ἕπεσθαι: id est, Velut vmbra sequi. Dicitur qui nunquam deest. Nam vmbra corpus assectatur, velit nolit. Plaut. in Casina: Decretum est mihi quasi vmbra quoquo ibis tute, persequi. Vnde asseclas indiuiduos, vmbras vocamus, & vltro comitantes ad conuiuium: vt indicatum est alibi, in prouerbio Vmbræ. M. Tullius lib Tusculanarum quæstionum 1. Etsi enim nihil in se habeat gloria cur expetatur, tamen virtutem tanquam vmbra sequitur.

Ne altero quidem pede.

Μηδὲ τὸν ἕτερον πόδα: id est, Ne alterum quidem pedem discedere. Lucianus in Harmonide Idem in sectis: οὐδὲ πώποτε ἐξ Αἰθιοπίας τὸν ἕτερον πόδα προελθών. id est: Qui ex Æthiopia nunquam vel alterum promouerit pedem. Annumerandum illis quæ retulimus alibi, Latum digitum, & latum pedem, latum vnguem: quibus vel consensus opinionum, vel studii assiduitas significatur, velut illo, Nocte dieque. quod aliter extulit T. Liuius belli Macedonici primo: Alij in castris sine stationibus per somnum vinumque diem noctibus æquabant.

Saxum volutum non obducitur musco.

Λίθος κυλινδόμενος τὸ φῦκος οὐ ποιεῖ.

Id est:

Musco lapis volutus haud obducitur.

Qui non potest eodem in loco consistere raro fit vt ditescat. Id totidem pene verbis etiam hodie dicunt. Simile illud Fabii: Planta quæ sæpius transfertur, non coalescit.

Multis ictibus deiicitur quercus.

Πολλαῖσι πληγαῖς δρῦς στερρὰ δαμάζεται.

Id est:

Multis rigida quercus domatur ictibus.

Senarius hic extat in Diogeniani collectaneis, de re factu quidem ardua, quæ tamen assidua industria peruincatur. Huic non dissimile videtur Hesiodium illud:

Εἰ γάρ κεν τὸ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο,
Καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.

Id est:

Si paulum paulo adiicies, faciesque ita crebro,
Mox magnum quiddam tibi conficietur & ingens.

Id quod non tantum ad lucri naturam pertinet, quod ex minutissimis sæpe maximum conflatur, verum etiam ad industriam assiduam: quæ si vehemens non sit, tamen si perpetua atque indefatigata fuerit, res difficillimas quoque facile conficit. quemadmodum vnicus ictus nihil adferre momenti videtur ad deiiciendam molem querni roboris, verum ea crebris ictibus facile prosternitur.

Exercitatio potest omnia.

Μελέτη πάντα δύναται: id est, Cura omnia potest Laertius hanc sententiam Periandro tribuit, qui Isthmum etiam tentarit perfodere: significat autem, nihil esse tam arduum, quod diligentia curaque non efficiatur. Vergilius in Georgicis:

—Labor omnia vincit
Improbus, & duris vrgens in rebus egestas.

Extat apud Græcos prouerbialis sententia: θεοὶ τἀγαθὰ τοῖς πόνοις πωλοῦσι. id est: Dij bona laboribus vendunt. Huc allusit Horat.

Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Sophocles in Electra
Πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ.
Id est:
Citra laborem nil bene est.
Fertur & versus Menandri:
πάντα τὰ ζητούμενα
Δεῖσθαι μερίμνης φασὶν οἱ σοφώτεροι.
Id est:
Quæcunque votis expetuntur, prædicant
Egere curis, qui valent prudentia.
Simplicius Antiphanes:
Τῆς ἐπιμελείας πάντα δοῦλα γίγνεται.
Id est:
Domat atque subigit cuncta diligentia.

Quanquam autem in præsentia non est neque propositi, neque operis huius, quicquid ad huiusmodi sententias facit, in vnum conuertere: tamen haud grauabor, quandoquidem casus obtulit, adscribere verba Senecæ ex libro De ira 2. Atque nihil est, inquit, tam difficile & arduum, quod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat assidua meditatio. Nullique sunt tam feri, suique iuris affectus, vt non disciplina perdomentur. Quodcunque imperauit animus obtinuit. Quidam nunquam ridere consueti sunt Vino quidam, alii Venere, quidam omni humore interdixere corporibus Alius contectus breui somno, vigiliam indefatigabilem extendit. Didicerunt tenuissimis & aduersis funibus currere, & ingentia, vixque humanis toleranda viribus, onera portare, & in immensam altitudinem mergi, ac sine vlla respirandi vice perpeti maria. Mille sunt alia, in quibus pertinacia impedimentum omne transcendit, ostenditque nihil esse difficile, cuius sibi ipsa mens patientiam indixerit.

Ne genu quidem flexo.

Οὐδὲ γόνυ κάμψας: id est, Ne genu quidem flexo. Philostratus in Antæo. ὃ οὐδὲ γόνυ φασὶ κάμψας ἀπέδυσεν πρὸς τὸν Ἀνταῖον. id est. Ac ne genu quidem curuato aduersus Antæum exuitur. Idem in Herode: ἐνταῦθα, ἔφη, γόνυ κάμψωμεν. id est: Hic, inquit, genu flectamus. Dictum est autem ὑπερβολικῶς, pro eo quod est, ne tantulum quidem. Etenim qui iam incipit ad quietē componere sese, primum genu flectit. Itaque perinde valet, οὐδὲ γόνυ κάμψας: quasi dicas, citra respirationem, sine omni intermissione. Sumptum apparet ex Æschyli Prometheo, vbi Vulcanus sic loquitur.
Ἀνθ' ὧν ἀτερπῆ τήνδε φρουρήσεις πέτραν,
Ὀρθοστάδην ἄυπνος, οὐ κάμπτων γόνυ.
Id est:
Ideo petram seruabis hanc inamabilem.
In somnis astans, nec genu vnquam flexeris.
Nisi mauis esse mutuatum ex Homericæ Iliad. κ. vbi de Hectore sic loquitur Menelaus:
Φημὶ μὲν ἀσπασίως γόνυ κάμψειν, ὅς κε φύγῃσι
Δηΐου ἐκ πολέμοιο
Id est:
Ille lubens genua flectet, puto, si modo tristi
fugerit e bello.——

IVNII *Gutta cauat lapidem.*

Hoc Ouidiano hemistichio ex quarto libro de Ponto vtimur, quoties temporum diuturnitate omnia absumi significamus,
Gutta cauat lapidem, consumitur annulus vsu,
Et teritur pressa vomer aduncus humo.
Chœrilus, malus poeta:
Πέτρην κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείῃ.
Hunc versum citat Simplicius in commentario suo in octauum librum Naturalis auscultationis, quem his verbis Lucretius protulit, libr. 4.
Nonne vides etiam guttas in saxa cadentes
Humoris longo in spacio pertundere saxa?
Quod ad sententiam attinet, eam lib. 1. tractauit:
Stillicidi casus lapidem cauat.---
Tibullus eleg. 4 lib. 1.
Longa dies molli saxa peredit aqua.

Sine fine.

Quando incessanter & sine intermissione aliquid fit, dicitur sine fine fieri. Pers. satyr. 3.
—Nunc nunc properandus, & acri
Fingendus sine fine rota---
Virg. sub finem 2. Æneid.
Quærenti & tectis vrbis sine fine furenti.
Hoc verbo amplificat laborem, & indicat se furenti similem sursum deorsum per totam vrbem discurrisse Ouid. 2. Metam.
---Immotosque oculos in se sine fine tenentem
Nescius extimuit.

Hoc est quod palles.

Hoc autem Persii hemistichio literarum & philosophiæ studiosi irridentur, & expallescere dicuntur assiduo studio, qui etiā minimo cibo contenti se macerant, atque inde pallescunt. vnde impransi à Gallis & ab Horatio 2. Serm. satyr. 3. appellantur:
Postquam est impransi correptus voce magistri.

Nam cum omnes homines decet sobrietas, tum vero eos maximè qui literis incumbunt. Mente enim recte vti non possunt, multo cibo & potione completi: ait Cic. 5. Tusc. Aristoph. in ea comœdia cui titulus est νεφέλαι: philosophus ὠχριῶντας & ἀνυποδήτους, contumeliose vocat: id est, pallentes & nudipedes, Iuuen. satyr. 7.
---Tunc vtile multis
Pallere, & toto vinum nescire Decembri.
Studio enim pallor contrahitur, vnde pallida Pyrene dicitur à Persio in prologo, & satyr 5.
At te nocturnis iuuat impallescere chartis.

Labor improbus omnia vincit.

Ingenium & industria quid non præstat? quo si accedat assiduitas sedula & indefessa, crebris operis eandem incudem noctē diuque tundentibus, operis instans: nætum rotundum nescio quid & absolutum existat inde necessum est. Vetus illud ac veritati consonum est ab Erasmo nostro obseruatum. Crebris ictibus quercum deiici: continuæ atque infatigabilis diligentiæ argumento, quod difficillima etiam quæque, ea via superentur adeo & perficiantur Herculeis & Theseis laboribus omnia, quamuis ardua, cœlum denique ipsum pateant. Vere Virg. 1. Georg.
---Labor omnia vincit Improbus,
Ἀκάματος, magnus & indefessus. Vt enim dicitur, volenti nihil operosum aut difficile esse: ita ei qui neruos animi in aliquam rem contenderit, minimo negocio etiam ardua superantur.

ATTENTIO ET CONTRA.

Purgatis auribus.

Purgatis auribus, pro attentis ac vacuis prouerbium resipit. Plautus in milite.
Perpugatis ambo damus tibi operam auribus.
Horatius in Epistolis.
Est mihi purgatam crebro qui personet aurem.
Persius quinta Satyra:
Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto.
Nam sordes in auribus collectæ auditum hebetant, exemptæ reddunt acriorem.

Mens peregrina.

Νοῦν ἔχειν ξένον: id est, Mentem peregrinam habere dicuntur cogitabundi, nec satis ob id attenti ad ea, quę coram aguntur. Iocatur Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν, in Euripidem, tanquam dialecticis vtentem argutiis. id quod indicat etiam Fabius Quintilianus in Institutionibus, his versibus.
Οὐκ ἔνδον, ἔνδον ἐστίν, εἰ γνώμην ἔχεις.
Πῶς ἔνδον, εἶτ' οὐκ ἔνδον; ὀρθῶς ὦ γέρον.
Ὁ νοῦς μὲν ἔξω συλλέγων ἐπύλλια,
Οὐκ ἔνδον, αὐτὸς δ' ἔνδον ἀναβάδην ποιεῖ Τραγῳδίαν.---
Id est:
Est intus, haud est intus idem si sapis.
Quinam istus & non intus? optime senex.
Nam mens foris abest, colligens epyllia,
Non intus, ipse at intus est, tragœdiam
Scribens supinus.
Epyllia versiculos dicit, voce diminutiua ab Epos.
Idem in Equitibus:
Πρὸς τὸ τὸν λέγοντ' ἀεὶ
Κέχηνας ὁ νοῦς δέ σου παρὼν ἀποδημεῖ.
Id est:
Vsque ad loquentem inhias, at ipsa mens tua,
Præsens peregre est.
In eundem sensum Terentius: Præsens, absens vt sies.

Præsens abest.

Παρὼν ἀποδημεῖ: id est, Præsens peregrinatur. In eum dicendum qui non animaduerterit ea quæ dicuntur, cogitatione aliis in rebus occupata. Vnde quos iubemus attentos esse, iis sic loqui solemus. Hic estote: &, hoc agite: &, Adesse animis Hodieque vulgo dicunt cogitatione peregrinantem domi non esse, sed foris. Teren. in Eunucho: Cum isto milite præsens absens vt sies. i. corpore quidem præsens, cæterum animo semota. Contra qui amant, absentes præsentes sunt: velut de Didone Vergilius in 4.
- Absens absentem auditque videtque.
Theodoritus Cyrenensis Therapeutices libr. 1. ex Heraclito Ephesio adducit, ἀξύνετοι ἀκούσαντες κωφοῖσιν ἐοίκασι, φάτις αὐτοῖσι μαρτυρεῖ, παρεόντας ἀπεῖναι. id est: Stolidi quum audierint, surdis sunt adsimiles Testatur prouerbium illos præsentes abesse. Item Aristophanes in Equitibus:
Πρὸς τὸ τὸν λέγοντ' ἀεὶ
Κέχηνας, ὁ νοῦς δέ σου παρὼν ἀποδημεῖ.
Id est:
Tu semper inhias ad loquentes, cæterum
Animus peregre est, mensque tua præsens abest.

Auribus arrectis.

Ὦτα ἵστησιν. id est, Auribus Arrectis, A Diogeniano prouerbii loco refertur. Quadrat in illos qui sitienter atque auide auscultant quæ dicuntur aut expectant quid dicendum sit. Ducta metaphora ab animantibus, quorum plerisque mos est, si quando quid eximius audierint, aures surrigere. Nam vni animantiū homini natura dedit

dedit auriculas immobiles. Plinius tradit hoc esse peculiare ceruis, vt cum aures subrexerint, nihil sit illis auritius: rursum vbi demiserint nihil surdius. Aristoteles item libro De naturis animalium 9. tradit ceruos haudquaquam latere insidias, quoties arrectis sunt auribus, propterea quod tum auditus sint acerrimi: contra cum demiserint aures, facile capi. Terent. in Andria: Arrige aures Pamphile. Et Virgil.

--Arrectisque auribus astant.

Propertius libro tertio.

--Ab origine dicere prima
Incipe, suspensis auribus ista bibam.

Cui diuersum videri potest quod scribit Horatius:

Demitto auriculas vt iniquæ mentis asellus,
Quum grauius dorso subiit onus.--

Erecti.

Athenæus in Dipnosophistarum lib. 5. καὶ τὸ θαυμασιώτατον, ὅτι παρειμένοι καὶ καρηβαροῦντες ὑπὸ τῆς μέθης, ὁπότε τι τῶν ἀγομένων θεασαίμεθα, πάντες ἐξενήφομεν, ὀρθοὶ, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀνιστάμενοι. id est: Et quod dictu mirum, cum depressi essemus, & capite grauato temulentia, quoties spectassemus aliquid eorum quæ inferebantur, omnes expergiscebamur, recti (quod dici solet) surgentes accommodum erit, vbi significabimus aliquem toto pectore attentum ad rem quampiam, Erigunt enim se totos, & summis nonunquam insistunt pedibus, qui auscultant aut spectant auidius.

Ausculta, & perpende.

Quoties significabimus nos aliquid dicturos quod ad rem pertineat, quodque ratum ac certum futurum sit, conueniet illud ex eodem libro, quanquam & alias apud eum poetam sæpius obuium:

Ἄλλο δέ τοι ἐρέω, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῇσι.

Id est.

Imo aliud quiddam, tu mente recondito, dicam.

Consulendum, & consiliis parendum.

Cum admonebimus quempiam, vt vicissim & rectum consilium aliis det, & ab aliis accipiat: aut vt & secum rem diligenter perpendat, & alienam sententiam auribus attentis audiat, non intempestiuum erit illud ex eodem libr.:

Ἀλλὰ ἄναξ, αὐτός τ' εὖ μήδεο, πείθεο τ' ἄλλῳ.

Id est.

Ipse age rex bene consulito, & pareto vicissim.

Hoc age.

Quum aliquem iubemus esse attentum, dicimus, Hic esto: aut: Hoc age. Caligula Imperator ab iis qui venerant illum interfecturi, Hoc age. Et Plautus in eadem fabula, Hoc agamus.

Ceram auribus obdis.

Κηρὸν τοῖς ὠσὶν ἐπαλείφεις: id est, Ceram auribus oblinis. In eos qui recusant audire vel æqua, vel iniqua. Natum ab Vlyssis cera, qua suas ac sociorum aures obturat apud Homerum, aduersus Sirenarum cantilenas.

COGNATI

Ἔναυλον ἔχειν.

Frequens hic modus loquendi est in Græco sermone, & ab optimis authoribus vsurpatur: idemque arbitror valere quod Cicero dixit ad Leptam, Personare aures. Significat autem aliquid ex audito sonore cantuque restare in auribus, quod quasi idem insusurret, diutiusque illic maneat: Leptam nostrum, inquit Cicero, cupio delectari iam talibus scriptis, vt si abest maturitas ætatis, tamen personare aures eius huiusmodi vocibus non est inutile. Plutarchus in libro, Quomodo sint ab adulescentibus audiendi poetæ: ὡς ταῦτα δὴ πάλιν παρασκευάζωμεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔχειν ἔναυλον· ὅτι ποιητικῇ μὲν οὐ πάνυ μέλον ἐστὶ τῆς ἀληθείας. id est: In auribus semper obstrepentem hanc vocem habere, & quæ continenter eandem sententiam renouet. Plato quoque in 3. libr. de legibus, eodem modo locutus est: ἐκ γὰρ τῶν ὑψηλῶν εἰς τὰ πεδία καταβαίνειν οἶμαι πᾶσι φόβος ἔναυλος ἐγγίγνει. Sed etiam Aristoteles in 21. segmento problematum: ὡς ἔναυλον εἶναι τὴν δύναμιν, ἐάν τις αὐτῶν πληρωθῇ, καὶ μὴ τυχὼ ἐκλείπῃ τὴν αἴσθησιν. Qui tanquam interpretatus est hunc modum loquendi, declarauitque quid illic valeret: metaphorice namque illo vsus fuerat Neque enim de voce, sonoreue aliquo sermonem fecerat, sed causa tunc quærebatur, cur suaues quidam cibi dulcesque citius fastidium gignant. Ea autem dicitur esse, quod concoctis etiam illis vis quædam eorum, & quasi succus restat, nec penitus extinguitur.

Hoc age.

Antiquum hoc adagium Plutarchus in Numa explicat sic: Numa sacerdotiis ordinatis, regiam ædificauit prope templum Vestæ. ibi vt plurimum degebat sacra peragens, aut docens sacerdotes, aut vna cum illis rerum diuinarum considerationi vacans. Cum vero sacrorum pompæ ducerentur, præcones per vrbem præcedebant, vacare, & ab opere desistere iubentes. Nam quemadmodum ferunt, Pythagoricos noluisse, vt obiter quisquam in transitu diis supplicaret, sed vt domo prius animis ad hoc præparatus adoratum veniret: ita Numa censuit, debere ciues nihil rerum sacrarum vel videre, vel audire obiter, & neglectim, sed vacãtes ab omnib. aliis reb. cultui Deûm, tanquam maximo negocio, animum intendere, & tempore sacrificiorum, vias sonituum, strepituum, gemituum, aliorumque id genus, quæ duros & illiberales labores sequuntur, vacuas exhibere. Cuius rei etiamnum vestigium quoddam Romani seruantes, principe circa auguria aut sacrificia occupato clamant: Hoc age. quæ vox eos qui intersunt, ad rem quæ agitur attentos reddit. Hactenus Plutarchus. Religioni autem cum serio vacandum esse, & non obiter, significabimus, hac voce vtemur, quæ eam vim habet, & valet: negocium susceptum accurate administrare, attentum esse in re aliqua, aut in sermone qui habetur, totum suum studium, & cogitationem in vna re ponere: in hanc rem incumbere, huic rei dare operam assiduam, vt conualescas & viuas. Prouerbium hoc etiam in Chiliadibus Erasmi mei exponitur, sed aliter, præterito Plutarchi loco. Idem Plutarch. in Coriol. Cum magistratus, inquit, aut sacerdotes, rem diuinam faciunt, prodit præco magna voce, clamans: ὅκ ἄγε. Significat autem vox, τοῦτο πρᾶττε: iubens attendere ad sacra, & nullum opus intermiscere. Sic Xenophon ἑλλην. δ. οὐδὲ γὰρ ἐκλάθου αὐτοῦ αἱ τοῦ σώματος ἡδοναὶ, ἀλλ' ἀεὶ πρὸς ᾧ εἴη ἔργῳ, τοῦτ' ἔπραττε. Terent. in Andr. Hoccine agis, an non. D. Ego vero isthuc. Ibidem: Ipsum adeo præsto video cum Dauo: hoc agam. Plaut. in Milite glorioso: Hanc age rem: res subitaria est. Horat. libro 2. sat. 3.

Vt viuas igitur vigila hoc age.--

Hac voce iterum vsus est lib. 1. epist. ad Lollium. Plautus in Persa: Hoc age, opusne est hac tibi empta? hoc est, animaduerte, & intentus esto in hanc rem. Cic. in Tusc. Vt facile intelligi possit, animum & videre & audire, non eas partes animi, quæ quasi fenestræ sunt animæ, quibus tamen mens nihil sentire queat, nisi id agat & adsit, id est nisi magnopere intenta sit. Budæus Francisco Deloino, libr. 3. epist. Et ago, inquit, quod agitur, id est, totus in eo sum, quod mihi agendum proposui. Inde contraria locutio, Alias res agis: de qua infra: &, Nihil agit: supra.

Aliud agit.

Loquendi genus Latinis & Gallis vsitatissimum. Aliud agere dicitur, qui curam omnem deposuit eius rei, quæ instat, nec animum aduertit. Solenne & vsitatum olim, & adhuc hodie, Alias res agis: quod significat, Non animaduertis, Terent. in Eunucho: Chr. Alias res agis: quod significat, Non animaduertis: Ter. in Eunucho: Chr. Alias res agis. P. Isthuc ego quidem. Vide supra, Hoc age: &, nihil agit.

Mens volat.

Ibidem: Corpus illius in vrbe habitat, atque versatur: mens hæc omnia parui, imo nullius æstimans, passim volat, vt ait Pindarus, &c. Huic similia apud Erasmum Præsens absens: &, Mens peregrina: &, Mens videt, mens audit: Cor salit.

Arrectis auribus.

Plato in ciuili: sed iam fabellam, quod pueri solent, accipe, arrectis auribus. Idem in Philebo: attentis auribus astare. Vide apud Erasmum nostrum, Auribus arrectis, Erecti, Purgatis auribus: & his similia, in Attentione, & contra, locis communibus.

AVARITIA ET RAPACITAS:

A mortuo tributum exigere.

Ἀπὸ νεκροῦ φορολογεῖν: id est, à mortuo tributum exigere, dicebantur, qui per fas nefasque diuitias vndecunque congerunt. Citat Aristoteles lib. Rhetoricorum 2. κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρει. id est: Vel à defuncto vectigal aufert, ostendens dici solitum in eos, qui turpiter vndecunque lucrum aucuparentur è rebus minutis ac sordidis, veluti Vespasianus è lotio: aut è turpibus, velut è lenocinio; quæstuque corporis: aut cum à quibuslibet extorquetur, ab amicis, à tenuibus, à mendicis, postremo vel à mortuis. Probro datum est Romanis principibus, quod suffossis Corinthiorum monumentis: æra Corinthia sustulerunt, ipso etiam vocabulo rei turpitudinem exprobrante. Nam ad eum sublata modum, νεκροκορίνθια dicta sunt. Attici φόρον vocant emolumentum, siue vectigal, quod ex re quapiam fertur, etiam pecuniarum. Qui prædas huiusmodi colligunt, φορολόγους appellant inuisum omnibus hominum genus, & optimo iure inuisum. Deductum est autẽ φόρος, à verbo φέρειν, quod est ferre, à quo latinis quoque dictum fœnus: qua voce veteres non vtebantur, nisi de prouentu terræ quæ veluti gratissima debitrix, pro singulis granis aliquoties centena reddidit. Siquidem præter naturam est (quemadmodum in Politicis scripsit Aristot.) vt pecunia pecuniam pariat. At hodie res adeo recepta est apud Christianos, vt contemptis Agricolis, quo non aliud hominum genus vel innocentius, vel magis necessarium reipublicæ. fœneratores propemodum inter Ecclesiæ columina habeantur: cum vsuram prisci quoque mortales illi damnarint, ethnicorum etiam leges moderentur & coerceant, Hebræorum prorsus interdicant, sanctorum pontificum decreta detestentur, ac modis omnib. insectentur. Non quod peculiariter infensus sim fœneratoribus: quorũ artem video probe defendi posse, nisi Patrum autoritas olim eam damnasset. Præsertim si respicias ad horum temporum mores citius fœneratorem probarim quam sordidum hoc negociatorum genus, qui technis, mendaciis, imposturis, fucis, vndecunque venantur lucellum, hic coementes, vt ibi pluris duplo vendant, aut monopoliis expilantes miseram plebem. & tamen hos nihil aliud agentes, in vita, pene solos ho-

nestos ducimus. Opinor hoc prouerbium, aut idem, aut certe vehementer cognatum esse illi, quod alibi retulimus;

Αἰτεῖ γε καὶ τοὺς ἀνδριάντας ἄλφιτα.

Id est:

Ipsis farinas poscit à statuis quoque.

Per iocum enim pro vectigali farinas posuit, quod ad cibum referantur omnia, & defunctis signa ponebantur, memoriæ causa. Proinde qui vectigal hinc quoque corradit, is à mortuis extorquere videtur. Apud veteres autem magna fuit sepulturæ religio, & sepulchrorum immunitas. Nunc eo processit habendi rabies, vt nihil sit vsquam in rerum natura, neque sacrum, neque prophanum, vnde non aliquid fœnoris extundatur. Idque non solum à principibus, verumetiam à sacerdotibus. Olim sub tyrannis etiam, sed rudibus adhuc & nondum satis quid esset tyrannis, intelligentibus, vel hæc omnium erant communia maria, flumina, viæ publicæ, feræ. Nunc optimates quidam quasi soli sint homines, vel dii potius, omnia sibi vindicant. Cogitur miserrimus nauta vel cum periculo cursum flectere, & ad insolentissimi prædonis arbitrium quiduis & facere, & pati: ceu parum sit infelici, cum fluctibus & ventis rem habere, nisi tales quoque tempestates accesserint. Occurrit portus, aliquid extorquetur: transeundus pons est, dandum est. Traiiciendum flumen, sentis principum ius: est tibi sarcinula, redimenda est à sacrilegis illis: & quod his est multo crudelius, miserrimæ plebis genius fraudatur, & toties decimis ac vectigalibus arroduntur pauperum alimenta. Non est fas ex agris tuis conuehere frumentum, nisi decimatum. Non molis, non pinsis, nisi rursus arrosum. Vina non importantur, nisi sæpius decimata. Non recondis in cellam, nisi dimidum, aut certe quadrantem totius precii seces Harpyis illis sceleratissimis. Apud quosdam ex ceruisia, quam vocant, plus quam dimidium seponitur principi. Non mactas pecudem, nisi numeres exactoribus: non reuendis equum, tuo emptum ære, nisi penderis aliquid. Vidi cum agerem rure Bononiensi, Iulio iam eius vrbis ditione potito, extremæ paupertatis agricolas quibus vniuersæ facultates in duobus bubus erant (nam horum labore totam familiam sustinebant) pro singulis singulos ducatos dependere. Sunt apud quos liberum non est coire legitimum matrimonium, nisi vectigal soluerit. Sed quid ego singula percensere coner? vincit omnem eloquentiam istorum rapacitas. Nihil est rerum vnde non aliquid exprimant emolumenti. Nec modus est, nec finis: quotidie nouas exigendi vias excogitant: & quidquid semel inuasit per occasionem temporis, id mordicus retinent. Hæc per se satis odiosa dum per insolentes ministros odiosius exercentur non mediocrem inuidiam conciliant principibus: sed sese nihil indignum existimant, vnde colligatur emolumentum: hoc est, vnde fames accrescat tenuibus, & procerum, vel prædonum magis, luxuries alatur. Neque desunt, qui è nocentum facinoribus haud mediocrem faciant quæstum, legibus ceu retibus vtentes. Iam quis est magistratus, quod officium, quæ præfectura, quæ non ematur apud complureis? Denique cum hæc tam multa non possint explere verè pertusum dolium, hoc est, principum fiscum, bellum prætexitur, colludunt duces, populus infelix ad medullas vsque exugitur: perinde quasi principatus nihil aliud sit, quã ingens negotiatio. Quanquam autem fœdum est, Christianos principes in hisce rebus inhumaniores videri, quam vlli fuerint ethnici tyranni: tamen aliquanto minus execrandum hoc quam quod apud sacerdotes quoque, quibus oportebat omnem pecuniam esse vilissimam, & quorum erat, suas dotes gratis acceptas gratis item communicare, nihil non venale est, nihil immune. Quas non tragœdias mouent, pro suis illis decimis quam odiose diuexant miseram plebeculam? Non datur baptismus, hoc est, non licet fieri Christianum, nisi numeres. atque his præclaris auspiciis foreis ingrederis Ecclesiæ. Non comprobant matrimonium, nisi numeres, non audiunt pœnitentium commissa, nisi sperent præmium. Sacrificant conducti. Non psallunt gratis, non orant gratis, non imponunt manum gratis. Vix procul mota manu benedicunt, nisi dederis. Non consecrant saxum, aut calicem, nisi data mercede. Quin & illud vere pontificium munus docendi populum, quæstu vitiatum est. Denique non impertiunt corpus Christi, nisi numeres. Vt ne dicam interim quanta messis colligatur ex litibus, ex dispensationibus (sic enim vocant) ex condonationibus (quas vulgus appellat indulgentias) è conferendis sacerdotiis, confirmandis episcopis & abbatibus. Sed quid apud istos gratuitum sit, apud quos emitur & sepultura etiam in alieno solo: Apud Ethnicos miseræ plebi stabat commune sepulchrum: erat vbi gratis quos velles sepelires. Apud Christianos nec mortuis operiri terra licet, nisi à sacerdote tantulum spacii conduxeris: & pro precii modo dabitur locus amplus ac magnificus. Si plurimum numeraris, in templo proxime summum altare licebit putrescere: sin parce dederis, inter plebeios sub dio compluetis. Turpe, si precium acciperent oblatum: nunc ius suũ vocant & dictu mirum, quanta exigãt improbitate. Barbarus ille & gentilis Hebron offert Abrahæ ignoto hospiti gratuitum sepulchri munus, & vix adduci precibus potest, vt oblatam accipiat pecuniam: & sacerdotes sepulturæ ius vendimus in alieno? Vel potius quod publicũ est, id ceu priuatum ære locamus? Atque huiusmodi messem nulli metunt auidius, quam hi, qui nihil serunt populo, sed toti sibi viuunt, aut certe prncipi. Alii cantionem illam nobis occinunt: Dignus est operarius mercede. perinde quasi nihil intersit inter episcopum & conductum militem aut fossorem. Seruiles operæ præmio pensantur. Principum & sacerdotum munus sublimius est, quam vt mercede sit æstimandum.

Vndecunque lucrum captant.

In aduocatos, in calumniatores, in malos medicos, qui captant vndecunque, si quis incidit in casses, quem possint expilare, congruet illud, quod in eodem est libro.

Αἰεὶ γὰρ περὶ νῆσον ἀλώμενοι ἰχθυάασκον
Γναμπτοῖς ἀγκίστροισιν, ἔτειρε δὲ γαστέρα λιμός.

Id est:

Semper enim quaqua patet insula, piscibus hamo
Insidiabantur, ventrem fames enecat atra.

Fabarum arrosor.

Κυαμοτρώξ: id est. Fabarum arrosor dicebatur, qui in creandis magistratibus vendebat sua suffragia, eoque quæstus gratia sedulo versabatur in comitiis. Quod vtinam hodie non fieret in creandis summis Ecclesiæ proceribus, & orbis monarcha. Tunc à populo conuicio notati sunt, qui magistratulum ambienti fauebant accepta pecunia: nunc palam donantur ingentia præmia, qui suffragantur in creando summo Pontifice & Cæsare. Quin & ipsi principes quidam simpliciter vendunt magistratus: & miramur collabi ciuitatum disciplinam. Priusquam repertus est vsus calculorum, quos Græci ψήφους appellant, suffragia nigris & albis fabis ferebantur. Vnde fabis victitare dicebantur, quibus hinc erat quæstus: Suidas citat senarium, sed (vt fere solet) tacito autoris nomine:

Κρινεῖ δὲ τούτους οὐ κυαμοτρὼξ Ἀττικός,

Id est:

Hos iudicabit non fabæ esor Atticus.

Prouerbii meminit & Hesychius, indicans hunc morem fuisse apud Ætolos, vt cui alba faba obtigisset, is magistratum susciperet. Vnde ferre suffragia, siue sortiri, κυαμεύειν appellabant, & iudicem κυαμοβόλον. nam & iudiciis quibusdam non voce, sed calculis ferebantur sententiæ. Manet in hodiernum vsque idem mos, vt in Epiphaniis rex conuiuii faba deligatur. Extat autem & apud Aristophanem in Equitibus:

— νῷν γάρ ἐστι δεσπότης Ἄγροικος ὀργήν, κυαμοτρώξ.

Id est:

Nobis agresti est dominus ira, qui fabas Arrodit. ---

Dici poterit & in tenuem parcumque. Nam hinc sumpta est metaphora in magistratus affectatores, aut ex suffragiis suis venantes quæstum.

Feles Tartessia.

Γαλῆ Ταρτησσία. id est, Feles Tartessia. De magnis & ridiculis dicebatur. Tartessii sunt in Iberia, apud quos feles maximæ nasci dicuntur. Fortasse non inepte dicitur & de rapacibus. Aristophan. in Vesp.

Ὥσπερ μεγάλην κρέα κλέψασαν
Τηροῦσιν ἔχοντ' ὀβελίσκους.

Id est:

Nunc vti felem rapta carne,
Obseruant gestantem verua.

Item Lucianus, cum ait, ἁρπακτικώτεροι τῶν γαλῶν: id est, rapaciores felibus: nimirum & ipse felium significat rapacitatem vulgo notam fuisse.

Lacunam explere.

Lacunam explere, pro sarcire damnum, non sine prouerbii specie dixit Cicero, actione in Verrem 4. Censores fecerunt idem quod in nostra Republica solent ij, qui per largitionem magistratus adepti sunt: dederunt operam, vt ita potestatem gererent, vt illam lacunam rei familiaris explerent. Detrimentum facultatum appellat lacunam. Idem in epistolis ad Atticum: Vide ne qua lacuna sit in auro. hoc est, ne quid desit. A. Gel Noct. Attic. lib. 1. cap. 3. famæ lacunam dixit pro macula: Minimaque illa labes, & quasi lacuna famæ imminentis, partarum amico vtilitatum ratione soluitur. Quin & in libris Mendum dicitur, quod deprauatum est: lacuna, vbi deest aliquid. illud eluitur, hæc expletur.

Nullam corporis partem.

Æschines de perperam obita legatione: ὁ δὲ οὐδὲν ἄπρακτον ἔχων μέρος τοῦ σώματος, οὐδ' ὅθεν τὴν φωνὴν προΐεται, ὡς ἂν Ἀριστείδης τοὺς φόρους τάξας τοῖς Ἕλλησιν, ὁ δίκαιος ἐπικαλούμενος, δυσχεραίνει καὶ πτύει δωροδοκίας: i. At is qui nullam corporis partem habet ociosam, ne eam quidem qua vocem promit, perinde ac si esset Aristides, qui vectigalia præscripsit Græcis, & iusti cognomen meruit, indignatur ac despuit munerum acceptionem. Dispiciat prudens lector, an pro ἄπρακτος, legendum sit ἄπρατος, id est, ἀπρίατος: vt intelligas illi omnia membra fuisse venalia, etiam os & vocem. Tametsi dici potest ἄπρακτος, qui nihil exigit. Vt intelligas non manibus tantum, sed toto corpore rapacem.

Quod vtile, honestum.

Τὸ μὲν ὠφέλιμον, καλόν· τὸ δὲ βλαβερόν, αἰσχρόν. id est. Quod vtile est, honestum est: quod autem noxium, turpe. Hoc Plato de Republ. 5. refert, quasi vulgo iactatum: κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον, καλόν· τὸ δὲ βλαβερόν, αἰσχρόν. i. Nam pulcherrime profecto hoc & dicitur & dicetur, quod vtile est, id esse honestum: quod noxium, id esse turpe. Agit enim illic de fœminis, ad omnia masculorum munia pariter vocandis, si modo reperiantur æque vtiles reip. Vult igitur illarum corpora nudari ciuitatis custo-

custodibus, & si videantur habiles, vnà cum masculis publicitus exerceri. Vehementer autem contemnit illos qui rideant nudata fœminarũ corpora, modò ob reip. commodum. Dubitat & M. Tullius, an turpe sit viro bono, nudum saltare in foro, si liceat eiusmodi saltatione seruare remp. Sed hominum vulgus inuertit sententiam, honestum esse quicquid est vtile: quum philosophis nihil sit vtile, nisi quod honestum est.

Exigit & à statuis farinas.

Αἰτεῖ γε καὶ τοὺς ἀνδριάντας ἄλφιτα.

Id est:

Sane cibum & signis ab ipsis exigit.

In eum dicendum, qui nullius misertus, vndecunque quod potest auellit, vel ab ipsis mortuorũ statuis. Simillimum illi, κ' ἀπὸ νεκροῦ φορεῖς, id est, Et à mortuo tributum colligis. Competit in principes expilatores plebis, qui nulla nõ ex re vectigal exprimunt, vel ex lotio: aut in auaros sacerdotes, apud quos ne sepulchrum quidem gratis conceditur.

Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus.

Οὔτε πάντα, οὔτε πάνῃ, οὔτε παρὰ πάντων, id est, Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. Admonet adagium, in muneribus accipiendis non solùm verecundiam adhibendam esse, verum etiam delectum. Sunt enim quædam, quæ neutiquam decorum sit accipere. Est item locus, & tempus quo pulchrum sit recusare munus oblatum. Sunt quidã, à quibus inhonestum sit admittere donum. Laudat Horatius Telemachum Homericum, qui equos ab Menelao oblatos recusarit. Hoc adagium citatur ab Vlpiano in Pandectis lib. j. tit. de officio proconsulis, ex epistola diui Seueri & Antonini imperatorum. Verba ipsa subscribam: Quantum, inquit, ad xenia pertinet, audi quid sentiamus. Græcum prouerbium est, οὔτε πάντα, οὔτε πάντῃ, οὔτε παρὰ πάντων, id est, Nec omnia, nec passim, nec ab omnib. Nam inhumanum, à nemine accipere: sed passim, vilissimũ est: & omnia, auarissimum. Hactenus illi. Græca verba in omnibus exemplaribus desiderabantur. Ea Politianus ex archetypis restituit, ne quid hunc interim debita fraudemus laude. Allusit huc Theocritus in Thyonycho:

--- Αἰτεύμενος οὐκ ἀναίνων,
Οἷα χρὴ βασιλῆ. αἰτεῖν δὲ δεῖ οὐκ ἐπὶ παντί.

Id est:

---Non solet ille negare rogatus
Principe digna, nec est, de re quacunque rogandum.

Mendici pera non impletur.

Πτωχοῦ πήρα οὐ πίμπλαται, id est, Mendici pera non impletur. Zenodotus ait ex Callimacho sumptum. Sensus per se liquet, nempe inexplebilem esse mendicitatem. Nam quo plura dederis iis qui animo sunt mendico, hoc plura petunt. Deflecti potest vel ad improbos, qui semper aliquid flagitant ab amicis: vel in diuites, quibus nihil est satis: vel in principes δημοβόρους, quorum rapacitatem nullæ plebis expilationes possunt explere. Aptissime congruet in illos, qui libidini, cupiditati, ambitioni, reliquisque id genus affectibus addicti sunt. Nam iis illud euenit, vt quo intemperantius expleut sese, hoc magis magisque sitiant, esuriantque. Id quod innuit etiam Euangelica parabola de filio prodigo, cui ne siliquis quidem contigit explere famem.

Mendicorum loculi semper inanes.

Πτωχῶν οὐλαὶ ἀεὶ κεναί: id est. Mendicantium sacculi semper inanes. De petacibus dictum & insatiabilibus: cognatum ei, quod alio redditum est loco, πτωχοῦ πήρα οὐ πίμπλαται, id est, Mendici pera non impletur. Vtrunque refert Suidas. quanquam οὐλαὶ pro peris non inuenio, sed οὐλάδας inuenio pro vasis farinariis, tametsi & ventres interdum eo verbo significantur ob molliciem.

Lucri bonus est odor ex re qualibet.

Faceta quidem, sed tamen pestilens illa vox Vespasiani: qui cum ex lotio vectigal faceret, homo turpiter auidus, superque eo facto à filio admoneretur, quod è re tam putida lucrum faceret: paulo pòst collectam pecuniam, filii naribus admouit, rogauitque ecquid illa puteret. Vnde Iuuenalis.

--- Lucri bonus est odor, ex re Qualibet. --

Ad quod alludens Ammianus libro xxij. dixit: Et lucrum ex omni odorantes occasione. Iam & Ennianus ille versiculus, non in sermonem modo, verum etiam in animos & vitam hominum penitus abiit.

Vnde habeas curat nemo, sed oportet habere.

Quin illud ab Horatio dictum εἰρωνικῶς, seriò sequimur.

O ciues ciues quærenda pecunia primùm,
Virtus post nummos ---

Cephisodorus apud Athenæum libr. iij. docet, apud poetas celebres ac sapientes viros inueniri sententias quasdam improbatas: velut illud apud Archilochum: πάντ' ἄνδρ' ἀποσκολύπτειν. id est: Quemuis hominem excoriare siue spoliare, apud Theodorum illud: κελεύειν μὲν πλέον ἔχειν, ἐπαινεῖν δὲ τὸ ἴσον. id est: Quod iubet plus æquo habere, laudare tamen quod æquum est, apud Euripidem: τὴν γλῶτταν ὀμωμοκέναι φάναι, id est: Quod dixerit, linguam iurasse, de quo nobis aliàs dictum est, apud Sophoclem.

Τοιαῦτα τίς πω, πρὸς χάριν τε κ' οὐ βίᾳ
Λέγω. σὺ δ' αὐτὸς ὥσπερ οἱ σοφοί, τὰ μὲν
Δίκαι' ἐπαίνει, τοῦ δὲ κερδαίνειν ἔχου.

Id est:

Ad gratiam tibi ista dico: haud impero:
At ipse, vti solent facere prudentes viri,
Laudato iusta, cæterùm lucro hæreas.

Idem alibi dixit, μηδὲν εἶναι σὺν κέρδει κακόν. id est, Nullum esse malum quod cum lucro coniunctum sit. Apud Homerum, quod facit Iunonem insidiantem Ioui, quod Martem fingit adulterum. Hæc Athenæus. Mirum autem, populum indignari poetis aut histrionibus, si quando talia recitant in theatris: cum magis debuerit indignari quisque sibi quod ea sequeretur in vita, quorum commemorationem in theatro ferre non poterat.

Vna cum ipsis manipulis.

Αὐταῖς ἀμάλαις, id est, Cum ipsis manipulis. Cum omnia funditus pereunt, hoc est, cum ne gluma quidem sit reliquum. Prouerbium à rusticis natum videtur. Refertur à Suida.

Cum puluisculo.

Vel cum puluisculo dicimus, quoties omnia sic tolluntur, vt nihil fiat reliqui, ne puluis quidem. Metaphora mutua sumpta videtur ab iis, qui frumentum ab arcea conuerrunt non sine puluere. Plautus in Rudentibus: Conuerret hic iam me totum cum puluisculo. Idẽ in Truculento: Quo citius rem ab eo auferant cũ puluisculo. Simili figura dixit Iuuenalis, Cum ærugine, pro eo quod est, integrè & nulla parte diminutum.

Nunc si depositum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem.

Eodem pertinet Euangelicum illud quo iubentur etiam puluerem excutere Apostoli; id est, ne minimũ quidem ab eis auferre secum.

Lucrum pudori præstat.

Κέρδος αἰσχύνης ἄμεινον: id est, Lucrum pudori præstat Plautus in Pseudolo: Nimio illud quod pudet facilius fertur, quam illud quod piget. Eundem sensum aliter extulit in Trinummo: Pol pudere, quam pigere, præstat totidem literis. Sententia bono viro indigna, eoque illic à lenone dicitur, hìc à sene. Sed cõmode ad persuadendum sententiam etiam parum probam arripuit. Alioqui longe satius rei iacturam, quam famæ dispendium accipere. Huc allusit Terentius in Phormione: Non te pudet vanitatis Non, dum ob rem. Quin & hodie vulgato prouerbio iubent valere pudorem, vbi de pecuniaria re agitur, Plutar. in commentario De audiendis poetis, refert è poeta nescio quo, senarios hos:

Τοῦ μὲν δικαίου τὴν δόκησιν ἄρνυσο,
Τὰ δ' ἔργα τοῦ πᾶν δρῶντος, ἔνθα κερδανεῖς.

Id est:

Opinionem spernito iusti, ac virum
Quiduis agentem sequere, cum spes lucri.

Refert & hunc ex Sophocle.

Τὸ κέρδος ἡδύ, κἂν ἀπὸ ψευδῶν ἔῃ.

Id est:

Dulce est lucrum, profectum & à mendaciis.

Charybdis, barathrum.

Hyperbolæ prouerbiales sunt & hæ, cùm hominem maiorem in modum edacem, bibacem, rapacem, helluonem, Charybdin aut barathrum vocamus. Aristoph in Equitibus.

Καὶ τελώνην καὶ φάραγγα, καὶ χάρυβδιν ἁρπαγῆς,

Id est:

Et telonem & barathron & rapinæ gurgitem.

Huc adscribendum opinor quod Diogenes, autore Laertio, ventrem, τοῦ βίου χάρυβδιν. i. Facultatum Charybdin vocauit. Horatius de lurcone quodam.

Ingluuies & tempestas barathrumque macelli.

Megaricæ sphinges.

Μεγαρικαὶ σφίγγες, id est, Megaricæ sphinges, ita scorta quædam vulgus olim appellabat, siue quod vulgo molles sphictæ παρὰ τὸ σφίγγω dicuntur apud Græcos: siue quod apud Megarenses nutrix sphinx appelletur, siue quod Megarensium mores improbi fictique, & populari conuicio quondam notati fuerint. Vnde Aristophanes in Vespis, risum Megaricum, de quo dictum est alibi, taxat:

Μηδ' αὖ γέλωτα Μεγαρόθεν κεκλεμμένον.

Id est:

Sed ne Megaricos rursus infractos iocos.

Suidas refert & hunc versiculum, sed tacito, vt solet autoris nomine:

Ἀλλ' ἔστιν ἡμῖν Μεγαρική τις μηχανή.

Id est:

Nobis adest Megarica quædam machina.

Risum seu iocum Megaricum, intelligit molliciem Megarensium. Refertur in collectaneis Diogeniani.

Boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere.

Hodieque vulgo celebratum durat, vbi quis est exactor durior, atque instantior: Quid? Num & pellem vis? Quasi conueniat lana contentum esse. Id adagii Tiberius Cæsar, autore Suetonio, aut reperit, aut certè vsurpauit. Nam is admonitus ab amicis, vt prouincialib. augeret vectigalia, rescripsit: Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglubere. Est autem deglubere, detrahere pellem. Tractum à rusticis, qui deglubere vocant, siliquam aut

folliculum excutere,& granum sua nudare tunica: vnde & Catullus in obscœnum sensum detorsit, vt dicat virum à muliere deglubi. Et Apuleiana Fotis ait, se viuos homines solere deglubere. Tondent igitur, qui ita spoliant, vt sortem relinquant, vnde res possit crescere: deglubunt, qui nihil reliqui faciunt. Nam lana detonsa renascitur. Cute detracta nihil est quod deinde possis auferre. Alexander Macedonum Rex, cognomento Magnus, sententiam eandem diuersa extulit metaphora. Cum enim quidam admoneret, longe plus vectigalium à ciuitatibus auferri posse, respondit ad hunc modum: καὶ κηπουρὸν μισῶ, τὸν ἐκριζῶν ἐκτέμνοντα τὰ λάχανα. id est: Et olitorem odi, qui radicitus herbas excidat. Denique hoc ipsum, ἀπὸ ῥιζῶν καὶ ἀπορρίζειν, & item apud Latinos, Radicitus, stirpium tenus, à stirpe, ab ima stirpe, atque id genus aliæ metaphoræ, prouerbii naturam resipiunt.

Canis circum intestina.

Κύων παρ' ἐντέροις, id est, Canis iuxta intestina. Dicebatur, vbi qui res eas quarum esset cupientissimus, propositas conspiceret, quibus frui tamen non liceret. Canes enim oberrant circum intestina, deuoraturi nisi fustem timerent. Suidas arbitratur accommodari posse in res inutiles & insuaues: intestina enim non facile deglutiri à canibus, ac deuorata reuomi plerunque.

Rapina Cotytiis.

Ἁρπαγὰ κοτυτίοις, id est, Rapina Cotytiis. Cotytia festum quoddam erat apud Siculos, in quibus ex more placentulæ quæpiam & arborum fœtus ramis alligabantur, eaque diripienda proponebantur. Refertur in Plutarchi Collectaneis, nec exponitur. Quanquam facile liquet, dici solitum de bonis temere profusis direptisque.

Ne à Chytropode cibum nondum sacrificatum rapias.

Ænigmaticum est & illud, quod eo loco continenter sequitur:

Μηδ' ἀπὸ χυτροπόδων ἀνεπιρρέκτων ἀνελόντα
Ἔσθειν, μηδὲ λόεσθαι.---

Id est:

Neue à chytropode sublatam protinus escam
Ante sacrum, neque lotus edas.---

Indicat & M. Tullius, irreligiosum fuisse, cibum è patella edere. Scribit enim ad hunc modum, lib. De finib. 2. Atqui reperiemus asotos primum ita non religiosos, vt edant de patella: deinde ita mortem non timentes, vt illud in ore habeant ex Hymnide:

Mihi sex menses satis sunt vitæ, septimum orco spondeo:

Est autem versus trochaicus. Suetonius in Vitellio prodit, eum illum adeo non profundæ modo, verum etiam intempestiuæ fuisse gulæ, vt ne in sacrificio quidem vnquam, aut vllo itinere temperarit, quin inter altaria ibidem statim viscus & farra è foco pene rapta manderet, circaque viarum popinas fumantia obsonia, vel pridiana, atque semesa. Quantum ad simplicem attinet sensum, docet, ne ritu pecudum ad cibum capiendum irruamus, sed ita demum edamus, si prius inde primitias diis immolauerimus. Antiquitus enim, vt autor est in Symposiacis Plutarchus, inter res sacras habebatur & mensa quotidiana, proinde cibum sumpturi, diis consecrabant τὰς ἀπαρχάς, hoc est, primitias, ac deinde non indecore neque tumultuanter, sed religione quadam ad conuiuium accedebant lotis manibus, non aliter quam ad sacrum epulum. Qui mos & hodie durat apud bene moratos Christianos. Sed prouerbialius fiet, si intelligamus, non esse spoliandos, nec inhumanius expilandos ministros aut seruos nostros, verum & illis aliquam pecuniæ portionem relinquendam, quo viuant. Fortassis quadrauerit & in hos, qui præpropera auiditate commodum auferre student, prius quam oporteat: & quodammodo messem facere, prius quam maturuit seges: veluti si quis legatum aut promissum statim euestigio flagitet, cum ciuilius sit in dies aliquot silere: aut si quis modo nactus imperium, protinus incipiat populum exactionib. spoliare: aut si quis sponsam puellã non expectata ætate, nec expectatis nuptiarum ceremoniis properet amplecti. Sumptum est à ritu sacrorum, in quibus olim epulabantur. Huc pertinet & illud, quod alibi retulimus ex Athenæo, lib. 9. ἀπὸ τηγάνου, id est, à patella frixoria. Lib. 6. refert hunc senarium ex Pherecrate:

Ἀπὸ τηγάνου τ' ἔφασκεν ἀφύας φαγεῖν.

Id est:

Se vesci apuis dixit è sartagine.

Quidam pro lopade τήγανον dixêre, quod Iones ἤγανον. Hinc vox composita ἀποτηγανίζειν. Ita Phrynichus apud Æthenæum lib. 6. ἡδὺ δ' ἀποτηγανίζειν ἄνευ συμβόλων. id est: Iucundum est à sartagine tollere sine symbolis, id est, si nihil sit soluendum, & si id liceat immuni. Rursus alias apud hunc ipsum ex Archestrato, φαρμάζουσα ὀβελίσκου, id est, Rapiens à veru. De muliere, quæ sacra nondum immolata deuorare dicta sit. Apud eundem lib 6. Anaxandrides.

Τῶν ζωγράφων μὲν ἡ καλὴ χειρουργία,
Ἐν τοῖς πίναξι κρέμμα μὲν θαυμάζεται.
Αὕτη δὲ σεμνῶς ἐκ λοπάδος ἁρπάζεται,
Ἀπὸ τοῦ ταγήνου τ' εὐθέως ἀφανίζεται.

Id est:

Pictoris opera pulchra, tabula pensili,
Spectantur, ac spectata sunt miraculo: at
Rapiuntur hæc è lopade pulchre, ac protinus
Redduntur ipsa euanida è sartagine.

In genere poterit accommodari ad quemuis, qui negocium irreuerenter, & illotis, vt aiunt, pedibus aggreditur.

Bona Porsenæ.

Bona Porsenæ dicebantur, quæ velut ab hostibus erepta paruo veneunt. Eam appellationem Liuius ab vrbe condita 2. scribit ad suam vsque ætatem durasse, putatque inde natam, quod in bello soleant bona Porsenæ venire Romæ, eaque consuetudo vna cum titulo perseuerarit & in pace: quod alioqui is mos hostiliter bona vendendi non congruat tam pacatæ regis profectioni, quod si minus probatur, existimat eam consuetudinem à mitiori principio fuisse natam. Illud arbitratur vero proximum, quod Porsena discedens ab Ianiculo ex fœderis lege, castra opulenta, conuecto ex propinquis ac fertilibus Hetruriæ aruis commeatu, Romanis dono dedit, inopi tum orbe ab longinqua obsidione. Ea deinde ne populo immisso diriperentur, hostiliter venisse, bonaque Porsenæ appellata: gratiam muneris magis significante titulo, quam auctionem fortunæ regiæ. Fortasse non ineptè dicetur in res quæ dono cuiuspiam, aut fortunæ commoditate, citra nostram operam contingunt. Nam Liuius non indicat vsum adagii.

Partitio, non præfocatio.

Μερὶς, οὐ πνίξ: id est, Sortitio, non præfocatio. Olim cum ii qui viribus præpollerent, cibum eriperent imbecillioribus, manus interim in illos iniicientes, excogitatum est, vt sordibus ex æquo diuideretur epulum, iamque ab omnibus acclamari cœptum: μερὶς, οὐ πνίξ, id est: Partitio, non strangulatio. Eaque vox in prouerbium abiit. Quo licebit vti, si quando significabimus, non esse locum violentiæ, sed ex æquitate iuris oportere tractari negocium. Plutarchus in Collectaneis, si modo illius sunt, citat his verbis: μερὶς, οὐ μὴ πνίγει. id est: Partitio est, non strangulat. Admonet & Suidas hac forma prouerbium efferri:

Persæpè sacra haud sacrificata deuorat.

Ἄθυτα δ' ἱερὰ πολλάκις κατεσθίει.

Id est:

Persæpè sacra haud immolata deuorat.

Senarius est apud Athenæum lib. 4. Simonidis in mulierem quandam male moratam, & auidam in conuiuiis. Concinne diceretur in eos, qui ventris impulsu statim ad deuorandas epulas irrumpunt, non expectatis ceremoniis & elegantiolis illis, quibus ciuiles vtuntur inituri conuiuium: puta, vt imprecationibus quibusdam piis consecretur cibus: deinde, de accubitus ordine vrbana quædam adhibeatur cunctatio: præterea, ne statim appositis escis vngues iniiciamus. Neque intempestiuiter dicetur in eos, qui non expectata iuris ratione hæreditatem inuadunt, & aliena per vim occupant. Ductum à victimis, quas fas non erat contingere, nisi mysteriis peractis. Et Plato vult etiam in conuiuiis prælibari diis: & mensam rem sacram existimauit antiquitas teste Plutarcho. vnde fit: vt his etiam temporib. nefas putent, ἀνίπτοις χερσὶν, id est, Illotis manibus accedere. Licet huiusmodi ceremonias neglexerit Christus præ iis quæ vnice ad rem nostram pertinent.

Vulturis vmbra.

Γυπὸς σκιά, id est, Vulturis vmbra. De nullius precii homine dicebatur. Refertur à Diogeniano. Mihi magis quadrare videtur in hæredipetas, aut alioqui rapaces inhiantes prædæ. Respondet illi: Si vultur es, cadauer expecta.

Edax currus.

Ἀδηφάγον ἅρμα, id est, Edax currus, in glutones & voraces dicebatur, propterea quod currus multum absumit vnguinis siue ceromatis: siue quod sumptuosa res sit equos & currus alere. Vnde & comicus Aristophanes in Nebulis iocatur in Strepsiadem, quem filius ἱπποτροφῶν, ad inopiam redegerat, multo ære alieno contracto Flauius Vopiscus indicat, Aureliano in deliciis fuisse Phagoné quendam, qui vno die ad mensam Imperatoris ederit aprum integrum, centum panes, veruecem & porcellum: biberit autem infundibulo apposito plus orca. Sed de hoc hominũ genere plura Athenæus in Dipnosophistis, apud quem lib. v. Socrates quum quendam vidisset in conuiuio sese intemperantius ingurgitantem obsonio: O vos qui adestis, inquit, quidam ex vobis pane vtitur vt opsonio, opsonio vt pane. Venustius reddetur, si deflexeris ad animi vitium: veluti si dicas, huius aut illius principis amicitiam immodica pecunia parari ac retineri, alique: aut cupiditates inexplebiles esse, cum naturæ vsus perpauca postulet.

Voracior purpura.

Athenæus lib. 3. Dipnosophist. ex Apollodoro huiusmodi quoddam refert prouerbium, λιχνότερα τῶν πορφυρῶν: id est, Edaciora purpuris, idque ductum existimat, vel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit, velut ad sese rapit, suoque colore res vicinas inficit, additque lucem: vel ab animante ipso, quod quicquid nactum fuerit, retinet ac deuorat. Vtrunque propemodum licet è Plinii verbis colligere: Siquidem libr. ix. cap. xxxvj. De colore scribit in hunc modum: Sed purpuræ florem illum tingendis expetitum vestibus, in mediis habent faucibus, liquoris hic est minimi in candida vena. Vnde preciosus bibitur, nigrantis rosæ colore sublucens: reliquum corpus sterile. Ac paulò post: Hinc (aut, vt alii legunt, Huic) fasces securesque Romanæ viam faciunt, idemque pro maiestate

maiestate in pueritia est: distinguit ab equite curiam. Diis aduocatur placandis omnemque vestem illuminat, in triumphali miscetur auro. Quapropter excusata & purpuræ sit insania. De voracitate mox hæc subiicit: Lingua purpuræ longitudine digitali, qua pascitur deuorando reliqua concilia, tanta duritia aculeo est. Conueniet in edaces, aut in eos qui omnia in suum compendium vertunt. Fortasse durius, sed non ineleganter accommodabitur ad reges δημοβόρους, aut aduocatos, qui purpurati omnia conuertunt in fiscū suum, & quocunque se conferunt, abradunt aliquid. Tale quiddam cogitasse videntur poetæ, qui Midam finxerunt contactu corporis omnia vertenten in aurum.

Laudant vt pueri pauonem.

Prouerbii faciem habet, quod scripsit Iuuenalis in auaros, qui carmina laudant duntaxat, nihil autem largiuntur poetæ:

---Didicit laudator auarus
Tantùm admirari, tantùm laudare disertos,
Vt pueri Iunonis auem.

Idem alibi:

---Probitas laudatur, & alget.

Notior est metaphora, quam vt oporteat explicare. Ouidius alicubi de pauo:

Laudatas ostendit auis Iunonia pennas,
Si tacitus spectes, illa recondit opes.

Atticus moriens porrigit manum.

Ἀττικὸς ὑπέχει τὴν χεῖρα κἀποθνήσκων: id est, Atticus porrigit manum, etiam cum moritur. Huic adagio locum fecit Atheniensium in munerib. captandis, & aucupandis lucris insatiata cupiditas. Vnde & apud Aristoph. frequens iocus in τοὺς δωροδοκοῦντας. Autor Diogenianus.

Pamphili furtum.

Παμφίλου νοσφισμός: id est, Pamphili sublatio. Pamphilus hic veteris comœdiæ conuiciis notatus est, quod ærarium expilasset. Conuenit in peculatores, qui è publico suffurantur.

Non curat numerum lupus.

Prouerbium sapit Virgilianum illud in Bucolicis:

Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.

Rectè dicetur in hominem impudenter furacem. Extat hodieque vulgo iactatum adagium: Lupus non veretur etiam numeratas oues deuorare. Porro fures paulo timidiores consueuerunt à rebus numeratis abstinere manum, metu videlicet, ne hoc indicio deprehendantur. Huic affinis iocus ille facetus in seruum furacem, cui nihil erat domi neque clausum, neque obsignatum.

Argiui fures.

Ἀργεῖοι φῶρες: id est Argiui fures. De palàm improbis. Nam Argiui furacitatis infamia laborabant antiquitus. Extat & hoc apud Suidam. Videtur autem allusum ad vocem ipsam. Argos enim Græcis significabat ignauum & ociosum. Tales vero solent ali furtis. Latini vulgò ficto (sicuti videtur) per iocum vocabulo Lauerniones appellant homines furaces: quod fures sub tutela Lauernæ deæ essent: in cuius luco obscuro atque abdito, soliti sunt furto sublata prædamque defodere, Autor Festus.

Vorare hamum.

Neque minus elegans illud in Curculione: Meus est, hamum vorat. De lenone cui fraus intendebatur, epistolam qua decipiendus erat, lecturiente. Lucianus: καταπίειν τὸ ἄγκιστρον. Item apud Horatium in Epistolis:

Occultum visus decurrere piscis ad hamum.

Idem Plautus in Bacchidibus eandem sententiam simili extulit metaphora: Nunc ab transenna hic turdus lumbr cum petit. Alterum à piscantibus, alterum ab aucupio ductum est. Nos item in epigrammate quodam ad hanc parœmiam sic allusimus:

Non stulti vsque adeo sumus futuri, vt
Gustatum toties voremus hamum,
Vnco plus semel ære sauciati.
Vel sero sapiemus, & nocentem
Tandem carpere desinemus escam.

Polypi.

Polypi prouerbio dicebantur olim vel stupidi stolidique, vel rapaces & vncis vnguibus homines. Siquidem ob eam causam polypo stultitiam tribuunt, quod ad manum captantis vltro mouetur: nec aliter capitur, nisi quod non cedat, authore Athenæo. Adscribitur autem rapacitas tenacitasque, quod quicquid brachiorum flagellis nactus fuerit, suctu trahat ac retineat. Plaut. in Aulularia: Ego istos noui polypos, qui vbi quicquid tetigerint, tenent. Nihil autem vetabit quo minus polypos appellemus eos, qui semet in omnem habitum vertunt, omnib. assentantes. Quos eleganter notas Phocylides:

Μηδ' ἕτερον κεύθῃς κραδίῃ νόον, ἄλλ' ἀγορεύων·
Μηδ' ὡς πετροφυὴς πολύπους κατὰ χῶρον ἀμείβου.

Id est:

Pectore neue aliud celes, aliudque loquare:
Proque loco variere, petris vti polypus hærens.

Ion apud Athenæum lib. vij:

Στυγῶ μεταλλακτῆρα πουλύπου χροός.

Id est:

Odi colore subinde vario polypum.

Huc pertinet quod admonet Plautus, vt qui sapit, bonus sit bonis, malus malis. Hoc nomine laudat Pindarus in Nemeis hymno 4. quendam: μαλθακὰ μὲν φρονέων ἐσλοῖς, τραχὺς δὲ παλιγκότοις ἔφεδρος. id est: Mollis erga bonos, asper verò insidiator erga molestos aduersarios. Non abludit hinc quod ibidem habetur hymno 3. ἐν παισὶ νέοισι παῖς, ἐν δ' ἀνδράσιν ἀνὴρ· τρίτον ἐν παλαιοτέροισι μέρος, ἕκαστον οἷον ἔχομεν βρότεον ἔθνος. id est: inter pueros teneros puer, inter viros autem vir: tertia inter seniores pars, quodque vt habemus mortale genus. Laudat Pindarus hominem omnium moribus & ætatibus sese attemperantē. Eodem titulo laudat quempiam in Pythiis hymno 8. τὺ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι, καιρῷ σὺν ἀτρεκεῖ, id est: Tu enim & humaniter agere nosti, & affectum sumere tempori congruentem. Rursum eiusdem operis hymno 4. κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος, ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς. id est: Nam ille inter pueros iuuenis, in cōsiliis vero senex. Idē operis hymno 2. φίλον εἴη φιλεῖν· ποτὶ δ' ἐχθρὸν ἅτ' ἐχθρὸς ἐὼν λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι. id est: Amicum contingat amare: cæterum adversus inimicum tanquam inimicus, lupi more incurram, siue insidiabor.

Candidum linum lucri causa ducis.

Λευκώλενον λίνον κερδογαμεῖς. id est, Candidulum linum ob lucrum ducis vxorem. In eum quadrat, qui dotis causa ducit vel deformem, vel anum. Porrò linum vocat vxorem: vel quod apud veteres solæ mulieres lineis vterentur: vel quod viro alligetur matrimonio, & libera esse desinat. Nam linon Græci nonnunquā vsurpant pro vinculo. λευκώλενος autem Iunonis epithetum apud Homerum, ab albis vlnis. Refertur à Diogeniano.

Ἡμερόκοιτος.

Vulgari ioco fures dicti videntur ἡμερόκοιτοι, quod interdiu dormiant, noctu vigilent. Sic enim Hesiodus in operibus ac diebus:

Μήποτέ σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήμαθ' ἕληται.

Id est:

Ne solitus dormire die tua tollere possit.

Apte torquebitur in tollionem & furacem. Est & piscis eiusdem nominis, vt indicat Suidas. Phoca opinor.

Nutricum more male pascis.

Καθ' ὥσπερ αἱ τίτθαι γε σιτίζεις κακῶς.

Id est:

Pascis profecto more nutricum male.

In vetustissimis quibusdam prouerbiorum collectaneis reperi, quæ quidam Plutarcho tribuunt. Extat autem apud Aristophanem in Equitibus, qui quidem & metaphoræ rationem explicat his versibus:

Κᾆθ' ὥσπερ αἱ τίτθαι γε σιτίζεις κακῶς·
μασώμενος γὰρ τῷ μὲν ὀλίγον ἐντιθείς,
Αὐτὸς δ' ἐκείνου τριπλάσιον κατέσπακας.

Id est:

Pascis profecto more nutricum male:
Nam vbi manderis, paulum huic in os dein inseris,
Ipse ast præ illo vel triplum glutis cibi.

Conueniet igitur in eos, qui de lucro paululum aliquid impertiunt sociis: aut qui sic facultates alienas administrant, vt maximam partem in suos conuertant vsus, id quod hodieque tutorum vulgus factitat.

Pecuniarum cupiditas Spartam capiet, præterea nihil.

Ἁ φιλοχρηματία Σπάρταν ἑλοῖ, ἄλλο δὲ οὐδέν.

Id est:

Vna fames auri Spartam capiet, subigetque,
Præterea nihil.--

De iis qui sola pecunia possunt expugnari, alioquin inuicti. Natum adagium ab oraculo, quo responsum est Alcameni & Theopompo Spartæ regibus: tum demum vincendos esse Lacedæmonios, cum aurum & argentum in precio cœperint habere. Respondet apophthegmati Philippi Macedonum regis, qui putauit nullam arcem tam munitam esse, quin capi posset, modo asino pateret accessus onusto auro. Respondet & Danaes fabulæ, à qua nulla custodia, auri insultum arcere potuit. Meminit M. Tullius in secundo libro Officiorum & Plutarchus in Laconicis.

Inexplebile dolium.

Ἄπληστος πίθος. id est, Inexplebile dolium. Varius est huius adagionis vsus. Quadrat enim primum εἰς τοὺς ἀδηφάγους: id est, in glutones, edacesque: congruentius autem in istos bibacitate inexplebili, qui quo plus biberint, hoc plus sitiunt. quemadmodū olim dictum est de Parthis. Sic enim Festus sensisse videtur, qui citat nescio quem (nam locus mutilus est) qui dolium pertusum dixerit, cum ventrem significaret. quanquam natura quoque venter inexplebilis est. quod quicquid per os infuderis, id aliis viis excernitur. Quadrabit & in obliuiosum, cui si quid eruditionis infundas, protinus effluit, quique prius obliuiscatur, quam perdidicerit: cuiusmodi Strepsiadem facit Aristophanes in Nebulis:

Ὅστις σκαλαθύρματ' ἄττα μικρὰ μανθάνων,
Ταῦτ' ἐπιλέλησμαι πρὶν μαθεῖν. id est:

Huiusmodi minutulas qui argutias
Prius atque didicit, dedidicerit immemor.

Sic propemodum vsus est Plaut. in Pseudolo: In pertusum ingerimus dolium, operam ludimus. Competet etiam in homines præter modum profusos, quemadmodum indicauit Aristot. libro Oeconomicorum 1. δεῖ γὰρ τὸ κτήσασθαι δυνατὸν χρὴ εἶναι καὶ φυλάττειν· εἰ δὲ μή, οὐδὲν ὄφελος τοῦ κτᾶσθαι. τῷ γὰρ ἠθμῷ ἀντλεῖν τοῦτ' ἐστίν, ὁ λεγόμενος πίθος τετρημμένος. id est: Siquidem oportet eiusmodi esse, qui norit & parare & parata tueri, alioqui nihil profuerit parasse: propterea quod hoc sit cribro haurire, quodque prouerbio dicunt, pertusum dolium. Congruit item in auaros, quorum cupiditatibus nihil est satis: verum quo magis impleantur opibus, hoc magis inanes esse videntur: Quod eleganter illo Solonis carmine testatum est apud Plutarchum in libello περὶ φιλοπλουτείας:

Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισι.

Id est:

Non est fixus opum finis mortalibus vllus.

Zenodotus & tartarum ipsum recte accipi inexplebile dolium putat, quod tot millibus defunctorum nunquam expleatur. Et sapiens ille Hebræus hunc inter insatiabilia nominat. Quadrabit & in eos, qui male ab aliis rapiunt, quæ male item profundant in alios. Vsurpatur & de frustra laborantibus quemadmodum alio demonstratũ est loco: velut apud Catullum:

Dolia virgineis idem ille repleuerit vrnis.

Adagium natum à notissima fabula puellarum Danaidum: quæ ob sponsos necatos has pœnas apud inferos dare dicuntur, vt situlis perstillantibus aquam hauriant, atque in dolium item pertusum infundant graui nimirum, sed inutili labore. Cuius fabulæ mentionem facit Horatius in Odis:

---Et inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo.

Item Tibullus:

Et Danai proles Veneris quæ numina læsit,
In caua lethæas dolia portat aquas.

Meminit huius Lucianus in Timone. Et Aristot. lib. Politicorũ 6. Rursus Lucianus in Hermotimo: ἐπιρρεῖ γὰρ κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ πρᾶγμα ἐξαντλούμενον, ἐς τὸ ἔμπαλιν, ἢ ὁ τῶν Δαναΐδων πίθος. id est: Affluit enim dum exhauritur negocium laborque, & contra fit, atque in Danaidum dolio. Vsurpauit & Plato cum aliis aliquot locis, tum in Gorgia.

Larus hians.

Λάρος κεχηνώς, id est Larus hians. Dicebatur, vbi quis auidius inhiaret prædæ. Est enim Larus auis auida, voraxque: quam eandem Græci κέπφον appellant. Aristophanes in Equitibus.

Λάρος κεχηνὼς ἐπὶ πέτρας δημηγορῶν.

Quæ Latine quidem commode reddi non possunt. Cleonem enim ob rapacitatem Larum vocat, quod quemadmodum auis in scopulis obuersatur, si quid piscium possit venari, ita ille versaretur in Reipublicæ negociis administrandis, suum interim agens negocium. Plutarchus apud Athenæum libro conuiuialium tertio.

Στῆ δ' ἄρ' ἐπ' οὐδὸν ἰών, σχεδόθεν δέ οἱ ἦν παράσιτος
Χαιρεφόων, πεινῶντι λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς.

Id est:

---At verò adueniens in limine stabat
Chærephoon parasitus ei vicinus, qui non
Dissimilis, vulgò dicta est Larus: esurienti.

Apud eundem lib. viij. refertur hic trimeter.

Ὀψοφάγους ὥστε τοὺς λάρους εἶναι σύρους.

Id est:

Esse vti laros obsoniorum auidos Syros.

Larum Theodorus Gaza vertit Gauiam, cuius mentionem facit Plinius inter maritimas Halcyonem & Mergum lib. 10. c. xxxij.

Labrax Milesius.

Λάβραξ Μιλήσιος. i. Labrax Milesius. In stolidum & auidum dicebatur. Labrax enim piscis genus lato oris rictu, vnde escam totam vna cum ære faucib. corripit, atque ob id facilè capitur. Vnde apud Plautum lenoni Labracis nomen. Aristoteles hunc annumerat inter eos, qui præda laniatuque viuunt. Lingua est ossea, & affixa, cor triangulum. Aristophanes apud Athenæum lib. vij. labracem piscium sapientissimum appellat.

Λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος.

Apud Miletum autem Asiæ ciuitatem prægrandes, & item plurimi labraces esse dicuntur, propter stagnum influens in mare. Gaudet enim hic piscis aqua dulci. Aristophanes in Equitibus:

Ἀλλ' οὐ λάβρακας καταφαγὼν Μιλησίους,
Κολονήσεις.---

Id est:

Haud cum lupos voraueris Milesios,
Facies tumultum. ---

Nam quidam hunc piscem esse putant, qui Latinè Lupus dicitur.

Buthus obambulat.

Βοῦθος περιφοιτᾷ: id est, Buthus oberrat. De leuibus ac stolidis dicebatur. A moribus Buthi cuiusdam athletæ, qui vicerat in Pythiis ludis. Huius meminit Cratinus ἐν χείροσι teste Zenodoto. Meminit & Hesychius, indicans & Aristotelem alicubi de huius victoria meminisse. Fieri potest, vt huic id nominis inditum fuerit ab edacitate, quod solidos boues vorare soleat. Nam cognominatus est & Hercules βουθοίνας: quod aliquando esuriens quendam è bubus Theodomantis, quibus ille terram proscindebat abductum occidit, ac vorauit. Vnde videtur dici posse in edaces, hoc est, βουφάγους.

Serpens ni edat serpentem, draco non fiet.

Ὄφις ἢν μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται: id est, Serpens nisi serpentem edat, non futurus est draco. Potentes aliorum damnis crescunt, & optimatum fortunæ non in tantum augerentur, nisi essent quos exugerent. Quemadmodum inter pisces & beluas, maiores viuunt laniatu minorum. Quanquam mihi quidem & hoc dictum fæcem vulgi videtur olere.

Priusquam sortiaris, communia deuoras.

Πρὶν λαχεῖν, τὰ κοινὰ κατεσθίεις: id est, Priusquam sortitio facta fit, communia deuoras. In eum competit, qui non expectata partitione rem inuadit. Ductam metaphoram indicat Suidas à conuiuiis, in quib. antiquitus mos erat, è cibis suam cuique portionem distribuere: quemadmodum ex compluribus Homeri locis licet coniicere, apud quem illud oppido quam frequens.

---Καὶ οὔτις ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης.

Deinde receptum apud nonnullos, vt citra distributionem propositis in commune cibis, quisque quantum vellet, sumeret. Id quod indicat Plautus: Patinarias struit struices. Huius rei mentionem facit & Plutarchus in Symposiacis, excutiens, vtra consuetudo magis probanda videatur. Porro prouerbium sumptum est ex Equitibus Aristophanis.

Ἐπεὶ τὰ κοινὰ πρὶν λαχεῖν κατεσθίεις.

Id est:

Quando publica, antequam illa sortiaris, deuoras.

Nouit hæc Phylea & Tyttybias.

Οἶδε τὰ Πυλαίᾳ ταῦτα καὶ Τυττυγίας.

Id est:

Hæc & Pylæa nouit Tyttygias.

Hoc velut ænigmate veteres innuebant, opes malis artibus quæsitas. Tyttygias plagiarius quispiam fuit, qui seruos & res alienas, quas furto sustulerat, in Pylæa (is est Arcadiæ locus) venditare consueuit, atque hoc quæstu diues euasit. Autor Zenodotus.

SORDES ET PARSIMONIA.

Hunc locum præcedenti coniunximus, quod valdè inter se auaritia & Sordes conueniant, & pleraque prouerbia tàm de his quam de illa dicantur.

Tribus minis insumptis, duodecim imputat.

Ironia prouerbialis apud Aristophanem in pluto:

Καὶ μὴν φίλος γ' ἂν μοι δοκῇς νὴ τοὺς θεούς,
Τρεῖς μνᾶς ἀναλώσας λογίσασθαι δώδεκα.

Id est:

At certè amicus vt videtur per deos,
Vti pro minis tribus imputes duodecim.

Quadrabit in eos, qui non nisi compendii sui gratia colunt amicos, & pro quamuis exiguo officio, multum beneficiorum expectant. Vulgo item aiunt. Pileum donat, vt pallium recipiat.

Cumini sector.

Impendio parcus ac sordidus, olim prouerbio κυμινοπρίστης, id est, Cumini semini sector dicebatur. Testis est Aristoteles libro Moralium. 4. τούτων δὲ καὶ ὁ κυμινοπρίστης, καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος. id est: Ex hoc genere cumini sector, & quisquis eiusmodi. Meminit & Theocritus Idyllio κ.

Κάλλιον ὦ 'πιμελητὰ φιλάργυρε τὼς φακὸς ἕψειν,
Μὴ 'πιτάμῃς τὰν χεῖρα καταπρίων τὸ κύμινον.

Id est:

Lenticulam coquere, pastor tibi præstat auare,
Ne fodias digitos, cupiens secuisse cuminum.

Scholiastes non dissimulat vulgo sic dici solitos homines præter modum frugales ac parcos. Item Alexis in Philocalo apud Athenæum libro octauo:

——Ἀλλὰ σὺ οἶδ' ὅτι
Κυμινοπρίστης ὁ τρόπος ἐστὶ σου πάλαι.

Id est:

-- Cæterùm noui probè.
Cymino pristæ olim esse iam mores tibi.

Est autem cuminum per se quidem exilis herba, tum præcipuè genus Æthiopicum, quod Hippocrates (autore Plinio) regium appellat, quod olim serebatur à male precantib. autore Plutarcho: atque ita felicius prouenire creditum est. Quo magis quadrat in hos huiusmodi conuicium, qui ob parsimoniam male audiunt. Idem Plutarchus Conuiuialium quæstionum decade secunda, significat hominem vehementer parcum, cuminum appellari solere. Siquidem loquens de iis dicteriis, quæ citra dolorem dici possunt: Velut, inquit, si quis hominem splendidum ac benignum, cimbicon appellet, aut cuminum. Est autem κίμβιξ Græcis apicula, seu parsimonia, Suida interprete. Hesychius legit cymbion, addens dici solitum in parcos: κύμβον autem dici fundum ollæ fictilis. Aristoteles libro quem modò citaui, ait, homines perparcos κύμβικας vulgo dici solitos. Iulius Pollux, βέμβικας: opinor quod per domum obambu-

ambulent ſemper murmurantes. Nam βέμβιξ trochus eſt, quo ludunt pueri. Apud eundem mulier impendio ſordida ὀβολοστάτις, vir ὀβολοστάτης dicitur, quaſi minutiſſima quæque ad ſtateram expendens: vnde & ὀβολοστατεῖν. Euſtathius autem indicat, eoſdem & λιμοκίμβικας & κυμινοκίμβικας dici: putatque vocem dictam ab auro adulterino. Heſychius addit eoſdem vocari κῳδαμογλύφους, quod aliquid deſculpant è naſturtio ob parſimoniam. Nec deſunt qui eoſdem κνίφους & κνῖπας ſiue κνίφας (nam vtrumque ſcriptum reperio) vocant, eſt autem cnips, animalculum culici non diſſimile.

Ficos diuidere.

Huic affine eſt quod refert Martialis libr. Epigram. 5. σῦκα μερίζειν: id eſt, Ficos diuidere, vnde licebit & cognomen fingere συκοπῖσκ. Martialis carmen eſt huiuſmodi:

Quadringinta ſecat, qui dicit σῦκα μέριζε.

ſordidum ac parcum ſignificans, etiamſi ditiſſimum. Captatus autem eſt iocus ex vocis amphibologia ſectoris.

Nullus emptor difficilis bonum emit obſonium.

Οὐδεὶς δυσώνης χρηστὸν ὀψωνεῖ κρέας.

id eſt:

Difficilis emptor haud bona emit obſonia.

Qui nimium vili ſtudet emere, ſemper merces vitioſas emit. Nam haud conueniens, paruo emere, & rem egregie bonã emere. Conueniet in hos, qui paululo labore conantur egregias aſſequi literas: quæ non contingunt, niſi maximis ac diuturnis vigiliis. Ni fallor, ſubnotauit hoc prouerbium Iulius Pollux lib. De rerum vocabulis 6. quum negat vocem δυσώνης vſurpatam ab autoribus: ſed tantum reperiri in prouerbio.

E patroclis domo venit.

Ἐκ πατροκλέους: id eſt, E Patroclis domo. In ſordidos, ſumptum à moribus Patroclis cuiuſdam Athenienſis, prædiuitis quidem, verum impendio parci, ſordidique: quem vetus comœdia talem ferme depingit, qualem Plautus Euclionem, teſte Ariſtophanis interprete, cuius verba Suidas quoque refert, qui & prouerbium eſſe vult. Eſt autem in Ariſtophanis Pluto. Is quum eſſet ſqualidus, incultus, & ſordibus obſitus, rogatus vnde veniſſet:

Πόθεν οὖν φράσον αὐχμῶν βαδίζεις;

Id eſt:

Vnde igitur adeò ſordidus ſqualensque venias dicito:

Atque ille reſpondet:

---Ἐκ πατροκλέους ἔρχομαι,
Ὃς οὐκ ἐλούσατ᾽ ἐξ ὅτουπερ ἐγένετο.

Id eſt:

---E Patroclis domo,
Qui haud lauit vnquam poſteaquam natus eſt.

Cochleæ vita.

Κοχλίου βίος: id eſt, Cochleæ vita. De iis, qui parce paruoque viuunt, aut contracti à negociis, luceq; forenſi ſemoti. Notũ eſt animal, vnde ſumpta eſt metaph. Plutarch. in libello, περὶ τῆς φιλοπλουτίας: σὺ δὲ τοσαῦτα πράγματα συνέχεις, καὶ ταράττεις καὶ στρέφεις σεαυτὸν, κοχλίου βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν. id eſt: Tu verò tantum moleſtiarum ſuſtinens turbans ac torquens teipſum, cum ob parſimoniam cochleæ vitam viuas. De cochleis quæ, cum caletur, ſucco victitant ſuo, alias retulimus ex Plautina Captiui duo.

Ex Phelleo.

Ἐκ φελλέως ἐλθεῖν, id eſt, Ex Phelleo venire dicebant, qui ex humili fortuna aſperaque vita ad dignitatem emerſiſſent. Nam Græcis φελλεὺς dicitur locus aptus paſcendis capris, aſper pumicoſus, ac ſterilis. Nam huiuſmodi paſcuis capræ delectantur. Ariſtophanes in Nebulis:

Ὅταν μὲν οὖν τὰς αἶγας ἐκ τοῦ φελλέως,
Ὥσπερ ὁ πατήρ σου διφθέραν ἐνημμένος.

Eſt huius nominis locus Atticæ montanus ac petricoſus, cuius meminit & Stephanus: niſi quod montem φελλὰς vocat, fortaſſis ſcriptura mendoſa. De his nonnihil attigimus in prouerbiis, Subere leuior: &, Phellinas.

In ventrem inſilire.

Εἰς τὴν γαστέρα ἐνάλλεσθαι, id eſt, In ventrem irrumpere dicitur, qui curam omnem ad cibum ac potum confert. Ita Plutarchus de Lucullo in ipſius vita: ὥστε δὴ μὴ στρατηγικῶς μηδὲ ἐπιδεικτικῶς Λουκούλλου πολεμοῦντος, ἀλλὰ δὴ τὸ λεγόμενον εἰς τὴν γαστέρα ἐναλλομένου, καὶ ὅπως ὑφαιρήσει τὴν τροφὴν ἅπαντα πραγματευομένου. id eſt, Vtpote quum Lucullus iam non palam, neque ad oſtentationem bellaret, ſed quemadmodum dici ſolet, in ventrem impetum faceret, nihil non moliens, vt hoſti commeatum ſubtraheret. Non hic repetã, quomodo locum hunc vertit Leonardus Iuſtinianus: Sunt quos non alia ratione melius vincas, quam ſi ventrem impetas. Huius ſtratagematis exemplum edidit nobis ille, non minus eruditione quam ſtemmatis clarus, Hermannus à Noua Aquila Comes. A Dominicano quodam proſciſſus erat præfatiuncula, quaſi ſtaret à Captione, degenerans à maiorum ſuorum morib. ac pietate. Expoſtulauit cum maledico, minitans omnia, tanto magis ille ferociebat. Tandem amici Comitis hoc iniêre conſilium: Denunciarunt collegio, ſi maledicum abiicerent, ſe cæteros ſodales pro innoxiis habituros: ſin minus, in omnes velle retorquere, quod omniũ conſenſu maledicus ille fuiſſet auſus. Quum negligeretur denunciatio, miſſus eſt qui interdiceret, ne quiſquam ex eo ſodalitio colligeret oua caſeoſve in ditione Comitis aut cognatorum illius. Neglectum eſt interdictum, itum eſt ad ὀοπτωχίαν ac tyrologiam: ſed poſteaquam irrumpentib. Comitis famulis ægrè euaſerunt, orta inter ſodales ſeditione, maledicus ad conditiones pacis coactus, chirographo teſtatus eſt, ſe Comitem ſemper habuiſſe, & habere, & habiturum eſſe pro docto, generoſo & pio viro. Faſſus eſt ſe illa ſcripſiſſe quæ obiiciebantur: neque enim licebat inficiari, quod per typographos erat euulgatum. At quæ ſcripſerat in Comitem, non competebant niſi in hominem degenerem, ac impietatis fautorem. Itaque ſuo chirographo nihil aliud effecit, niſi vt maledicentiæ adiungeret ſcurrilem impudentiam. Hac tamen ſatisfactione vir animi generoſiſſimi, vtque Chriſtiani, fuit contentus, me vehementer approbante. Puto huc reſpexiſſe Terentium, quum ait: Pugnos in ventrem ingere. Nam paraſiti nulla parte magis lædi poſſunt, quam ventre.

Cradophagus.

Ruſticum & ſordidum veteres κραδοφάγον per iocum appellabant quaſi κραδαιοφάγον, nam κραδαία vocant arboris fici folia. Iidẽ dicebantur βαλανοφάγοι, quaſi priſco more glandibus viuentes.

Τρυγόβιοι.

Homines ſordidos ac parcos olim popularis iocus τρυγοβίους appellabat quaſi fæce victitantes. Qui ſplendidiores ſunt, vbi ventum eſt ad fæcem, aperiunt aliud vas: At ego noui diuites, qui fæcem nouem annorum apponerent in menſa, liberis & amicis non vulgaribus. Quidam adeo natura miſeri ſunt, vt non patiantur bibi vinum, niſi poſteaquam vel acuit, vel euapuit. Adagium indicauit Pollux lib. 6. c. 4. Euſtathius oſtendit, perparcos τρυσιβίους dici, quod anxii, cumque gemitu viuant. Ridetur apud Aulum Gellium lib. xj. c. vij. qui de nimium frugali quodam dixerit: Hic eques Romanus apludam edit & flocces bibit. Priſci ruſtici frumenti furfurem appellabant apludam: floccem, vini fæcem è vinaceis expreſſam, quemadmodum fraces ex oleis.

Luto lutulentior.

Auaros, quæſtusque ſupra modum auidos, impuros ac ſordidos dicimus. Id Plautus ὑπερβολικῶς exaggerat in Pœnulo: Sed leno iſthic Lyco illius domi non lutum eſt lutulentius. Nonnunquã declarat hominem ſceleroſum & contaminatum potius quam ſordidum. Vt Cicero in oratione pro domo ſua ad Pontifices: O cœnum, ô portentum ô ſcelus. Et Piſonem, ni fallor, alicubi lutum appellat. Sic enim appellat lutum, quemadmodum ſubinde vocat ſceleroſum, labem ac maculam. Itidem ſubinde facem, procellam ac tempeſtatem appellat tumultus autorem.

Pediculi Platonis.

Οἱ Πλάτωνος φθεῖρες, id eſt, Platonis pediculi, in prouerbium abierunt: vt (referente Laertio in vita huius Philoſophi) teſtatur Muronianus in opere, cui titulum fecit De ſimilibus: hinc coniectans hoc morbo periiſſe Platonem, quod vulgo pediculi Platonis appellarentur. Græci φθειρίασιν appellant. Morbus eſt fœdus & cruciabilis, quo periit & L. Sylla: tametſi de genere mortis variæ ſunt ſcriptorum opiniones. Myronianus nullum indicat vſum prouerbii. Suſpicari tamen licet, dictum in ſordidos; quod philoſophi minimum indulgeant nitorib. externis, dum circa mentis cultum toti ſunt occupati.

Macilentior Leotrephide.

Λεπτότερος Λεωτρεφίδου καὶ Θαυμαντίδου: id eſt, Gracilius Leotrephide ac Thaumandide. Leotrephides inſigni macilentia corporis, comicorum ſalibus locum dedit: in quem Hermippi verſus referuntur apud Athenæum lib. xij.

Θύουσιν ἤδη βοίδια
Λεωτρεφίδου λεπτότερα καὶ Θαυμάντιδος.

Id eſt:

---Immolant tum bucculas
Exiliores Leotrephide ac Thaumantide.

Notatus eſt à multis & Cineſias poeta, procero, ſed tam gracili corpore, vt corticibus arborum circumcinxerit, ne inflecteretur: ob id ab Ariſtophane dictus φιλύρινος. Nobilitatus eſt & Philetas poeta, qui globos plumbeos pedibus addebat, ne ventis abriperetur. tanta erat corpuſculi tenuitas. Congruet in homines exiles ac prætenues. Iucundius erit, ſi transferatur ad inopiam ingenii, aut dictionem aridam, ieiunam & exanguem.

Lapſana viuere.

Lapſana viuere, lepide dixeris eos, qui perparce, nimiumque tenuiter viuunt. Conſentaneum eſt enim, iocum illum militarem in popularem fabulam abiiſſe, quo Cæſariani milites alternis verſib. exprobrabant, quod apud Dirrhachium lapſana vixiſſent. Eſt autem lapſana, olus ſylueſtre ac vulgare, paſſimque proueniens, trium foliorum, ex braſſicatum, ni fallor, genere. Verum ſi quis forte requiret, Plinij verba ſunt hæc lib. 19. c. 8. Nec non olus quoque ſylueſtre eſt trium foliorum, diui Iulij carminibus, præcipue iocis militarib. celebratum. Alternis quippe verſib. exprobrauere lapſana ſe vixiſſe apud Dirrachium, præmiorum parſimoniã cauillantes. Eſt autem id cyma ſylueſtris. Hactenus Plinius. Idem lib. xx. Cymam inutilem eſſe dicit, & concoctu difficilem. Cymam autem interpretatur in caulibus dici delicatiorem, teneri oremque

cauliculum, qui & in lappis & asparagis gratiam habet. Dioscorides ait, Lapsanam Romanis & napium dici, cuius folia simul & caules elixi comeduntur: putat hanc stomacho magis amicam quam lapathū, cuius meminit Horatius, de cœna frugali loquens:

Aut herba lapathi, prata amantis, & graui
Maluæ salubres corpori. --

Nihil de vitello.

Νεοττοῦ οὐδέν μοι δίδως: id est, Nihil mihi de vitello dedisti. Quadrat in eos, qui impartiant deteriora, meliora sibi seruantes. M. Tul. in lib. De diuinatione ij. narrat huiusmodi fabulam, vnde consentaneum est hoc mutuatum esse prouerbium. Quidam somniarat se videre ouum ex lecti cubicularis fascia pendens illigatum. Id somnium cum ad coniectorem retulisset, responsum est: thesaurum indicari: proinde foderet eo loco quo se somniarat ouū videre: vbi fodisset reperit aurum argento circumtectum. Misitq; paululum ex argento coniectori, dissimulans inuentum aurum. Coniector accipiens: Nihil ne, inquit, de vitello?

Rore pascitur.

In hominem prætenui corpore, quadrabit illud ex eodem Idyllio, quod dictum est in vitulam macram:

---Μὴ πρώκας σιτίζεται ὥσπερ ὁ τέττιξ:

Id est:

---Roré ne viuit more cicadæ?

Dores enim rorem appellant πρῶκα quod πρωΐ, id est, mane cadat. Porrò cicadas rore ali, testis est Plin. lib. xj. c. 36. Ore carent, sed habent in pectore fistuloso quiddam aculeatum, linguis simile. Eo rorem lambunt. Quum excitatæ subuolant, reddunt humorem: quod solum argumentum est illas rore nasci. Neque enim ad excrementa corporis vllum foramen est. Vnde Maro:

Dumque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ.

Venustius erit, si transferatur ad ingenium, siue stylum ieiunum & aridum. Aut per ironiam, in hominem vehementer obeso corpore.

Victitant succo suo.

Prouerbiali figura dictum est in parasitos, Victitant succo suo: qui, si quando cœna contigit lautior, ingurgitant sese: rursus vbi nulla arridet spes cœnatica, coguntúrque οἰκόσιτοι viuere, fortiter ferunt inediam, & in conuiuii spem durant. Sumpta metaphora à cochleis, quæ per æstum intra testam contractæ, vtcunque succo suo aluntur, donec acciderit pluuia. Plautus in Captiui duo:

Cum res, inquit, prolatæ sunt, cum rus homines eunt.

Philippide tenuius.

Athenæus libr. Dipnosophist. xij. ostendit Philippidem comœdiarum scriptorem sic tenui fuisse corpore, vt etiam πεφιλιππιδῶσθαι dixerint, pro macruisse. Refert autem prouerbium ex Aristophonte: ἐν ἡμέραις αὐτὸν τρισὶν ἰσχνότερον ἀποφανῶ Φιλιππίδου. id est: Intra triduum graciliorem illum reddam Philippide. Rursus ex Menandro:

Ὁ λιμὸς ὑμῶν τὸν καλὸν τοῦτον δακών
Φιλιππίδου λεπτότερον ἀποδείξει νεκρόν.

Id est:

Vestrum vbi fames formosulum hunc momorderit,
Reddet cadauer macrius Philippide.

Rursus ex Alexide citat hoc dictum, ψυκτηρίδιον Φιλιππίδου λεπτότερον: id est, Poculum Philippide gracilius. Accommodabitur non inuenuste ad orationem ieiunam, aut disputationem ociosæ subtilitatis.

Monophagi.

Μονοφάγοι dici poterunt sordidi & inhospitales, qui neminem inuitant ad conuiuium. Æginensium qui ad bellum Troianum profecti fuerant, multi perierant in pugna, plures tēpestas absorpserat. Paucos igitur, qui domū incolumes redierunt, quū recepissent cognati, videntes reliquos ciues ob desideriū suorum in luctu ac mœrore versari, non arbitrati sunt conuenire, vt vel palam lætitiam suam declararent, vel diis ob illorum salutem rem diuinam facerent: sed suos quisque quos incolumes receperant, domi clàm, conuiuiis & gratulationibus excipiebant, ipsi ministrātes patribus, cognatis, fratribus, ac necessariis, neminem alienum admittentes. Hoc imitantes Æginetæ, quum Neptuno sacrificant, dies sedecim gestantes Thiasos, quos vocant, clàm apud sese cōuiuia celebrant, neq; seruorum quisquam adesse sinitur. Mox Veneri sacrificantes festum soluunt. Itaq; qui sic sacrificabant, μονοφάγοι dicebantur.

Patroclo sordidior.

Πατροκλέους φειδωλότερος. id est, Patroclo parcior. In diuitem quidem, sed oppido quam sordidum ac parcum. Hic enim Patroclus posteaquam ad summas opes euectus est, aut (vt alii dicunt) ex quo natus est, nunquam est vsus balneo, parsimoniæ causa. Taxatur ab Aristophane in Pluto:

Ἐκ Πατροκλέους ἔρχομαι.

Id est:

Ex Patrocli venio domo.

Plutum enim squalidum dixerat, & situs plenum. Prouerbii meminit etiam Eudemus.

Nephalium sacrum.

Νηφάλιος θυσία: id est, Nephaliū sacrificium. De conuiuio abstemio non ineptè dicetur: aut de conuiuio vehementer frugali, sobrioq;. Apud Athenienses hoc genus sacrificii exhibebatur Mnemosynæ, Auroræ, Soli, Lunæ, Nymphis, Veneri, & Vraniæ. Nam in eo non libabatur vinum, sed aqua melle diluta. Hæc fermè Suidas. Meminit & Iulius Pollux libro 6. cap. 3. addens νηφαλιεῦσαι idem esse quod νηφάλια θύειν. Hoc sacrificii genus ἄοινον dicebant: quemadmodum cætera in quib. vinum adhibebatur, οἰνόσπονδα vocabant. Seleucus apud Athenæum libro 2. negat, apud veteres fuisse morem, vt vini copia, aut aliud quidlibet deliciarum inferretur in sacrificia. Quum enim sacrificia deorum gratia peragerentur (vnde & θοίνας & θαλίας, ac μέθας appellabant: θοίνας, quod deorum gratia vino vterentur: θαλίας, quod deorum gratia vescerentur, conuenirentque: μέθας vero, quod, vt indicauit Aristoteles, μετὰ τὸ θύειν, id est, post sacrificium vino vterentur) non conueniebat illic ventris negocium agere. Ibidem Epicharmus his verbis notat mores collapsos: ἐκ μὲν θυσίας θοίνη, ἐκ δὲ θοίνης πόσις ἐγένετο, ἐκ δὲ πόσιος κῶμος, ἐκ κώμου δ᾽ ἐγένετο θυανία, ἐκ θυανίας δίκη, ἐκ δὲ καταδίκης πέδαι, καὶ σφάκελος καὶ ζημία, id est: Ex sacrificio epulum, ex epulis facta est potatio, ex potatione comessatio, ex comessatione facta est subatio seu ludus, ex subatione siue ludo lis, ex condemnatione compedes, sphacelus & mulcta. Quanquam hic locus mihi non caret suspicione mendæ. Videtur enim deesse particula, ἐκ δίκης καταδίκη. Non dissidet ab illo quod alio posuimus loco, Caninum prandium.

Sacrum sine fumo.

Ἄκαπνος θυσία: id est, Sacrificium absque fumo: de nimium tenui conuiuio, & in quibus nihil cocti obsonii apponitur. Translatum è pauperculorum sacris, molas, thusculum, lac, aut corollas offerentium: cum dii nidorem illum expectent, vnà cum fumo subuolantem, iuxta Homerum. Lucianus in Amoribus: βουφάγος μὲν ὁ δαίμων ὦ Λυκῖνε, καὶ τοῖς ἀκάπνοις, ὥς φασι, τῶν θυσιῶν ἥκιστα τερπόμενος. id est: Sanè per quam edax deus est Luciane, quique fumi expertibus sacris haudquaquā gaudeat. In eum sensum vsus est & Athenæus, ἄκαπνα γὰρ ἀεὶ ἀοιδοὶ θύομεν, id est, Nam poetæ semper sacra sine fumo sacrificamus.

Nephalia ligna.

Νηφάλια ξύλα: id est, Nephalia ligna. Dici posse videtur in abstemios, & ab omni voluptate procul alienos. Apud Athenienses, nephalia ligna vocabantur, quæ neque vitea essent, neque ficulna, neque myrtea. Nephalia sonat, quasi dicas sobria.

Caninum prandium.

Caninum prandium prouerbio dicebatur abstemium, & in quo nullum vinum biberetur: propterea quod peculiari naturæ proprietate, canes à vino abhorrent. Id adagii refertur ab A. Gellio lib. Noctium Atticarum 13. cap. vlt. his quidem verbis: Eius autem loci in quo id prouerbium est, verba hæc sunt nimirum ex M. Varronis Satyrarum libro, qui ὕδωρ κρύον, id est, Aqua rigens inscribitur: Non vides apud Mnestheum scribi tria genera esse vini, nigrum, album, medium, quod vocant κιρρὸν, id est, giluum: nouum, vetus, medium. Et efficere nigrum, vires: album, vrinam: medium, πέψιν, id est, concoctionem. Nouum refrigerare, vetus calfacere, medium verò esse prandium caninum. Quid significet, inquit Gellius, prandium caninum rem leuiculam diu & anxiè quæsiuimus. Prandium autē abstemium, in quo nihil vini potatur, caninum dicitur: quoniam canis vino caret. Cum igitur medium vinum appellasset: quod neq; nouum, neq; vetus esset: & plerunque homines ita loquantur, vt omne vinum aut nouum esse dicant, aut vetus: nullam vim habere significauit, neque noui, neque veteris, quod medium esset. Idcirco pro vino non habendum, quia neque refrigeraret, neque calfaceret. Hactenus Gellius. Plutarchus in Symposiacis scribit, Theophrastum ioco vocare solitum, ἄοινα συμπόσια τὰ κουρεῖα: quemadmodum alias admonuimus.

Cereri sacrificant.

Item quemadmodum Græci dicunt, ἐς ἱὰ θύουσιν, id est, Lari sacrificant: ita Plautus propemodum indicat apud Latinos dici solere, Cereri sacrificant, si quando in conuiuio vinum deesset: propterea quod in huius sacris nefas esset inferre vinum, sicut apud Græcos in quarundam dearum sacrificiis, vt ostendimus in prouerbio, νηφάλια ξύλα. Locus est in Aulularia, his fermè verbis:

Cererín' mi Strobile hi sunt facturi nuptias?
Qui? Quia temeti nihil allatum intelligo.

Bos Cyprius.

Κύπριος βοῦς: id est, Cyprius bos. In brutum ac stolidum iaci solitum: propterea quod Cyprii boues magis bruti ferantur, quippe qui stercore humano pascantur. Refertur à Suida ac Diogeniano. Interpres Aristophanis in Plutum, scribit Bœotio boues σκατοφάγους fuisse: id est, oletum edentes. Hoc autem nomine Aristophanes medicos appellat, quod in curandis ægrotis sordida quædam tractent, lotium aut ventris excrementa contemplantes. Sed de Cypriis bubus consentit Plinius lib. xxviij. c. vltimo, narrans Cyprios boues hominum excrementa appetere, non pastus causa, sed vt hoc remedio torminibus medeantur.

Cyprio boui merendam.

Festus Pompeius versum hunc Sotadicum citat ex Ennio:

---Cyprio boui merendam.

Osten-

Ostenditque conuenire, quoties conuiua sordidus & insipidus sordido atque insipido accipitur conuiuio. Originem adagii refert eandem, quam nos modo commemorauimus. Festiuius erit, si ad res animi deflectatur: vt si quis apud spurcos spurce loquatur, apud indoctos indocte.

Tolle tolle mazam quam ocyssime scarabeo.

Αἶρ' αἶρε μᾶζαν ὡς τάχιστα κανθάρῳ.

Id est:

Mazam sine mora pone pone cantharo.

Hoc versiculo Aristophanes exorditur εἰρήνην, quem eruditi prouerbii loco referunt. Id vsurpare licebit quoties sordidus cibus immundo conuiuæ apponitur. Quidam ministris panes furfuraceos adponunt: furfur autem tritici purgamentum est. Vnde per furfuraceam mazam cibum aluo redditum innuit. Hic enim vt nascuntur, ita & aluntur canthari: quos Latini scarabeos vocant. Aperit id cum addit, δὸς μᾶζαν ἑτέραν ἐξ ὀνίδων πεπλασμένην. id est: Mazam alteram da, è stereore asini conditam. Porro maza confectio quædam erat ex farina & lacte, panem imitans. Simillimũ est illi, quod alio posuimus loco, Cyprio boui merendam.

Psyrice facta.

Psyria, insula quæpiam est, haud procul à Chio: cuius meminit & Homerus lib. Odysseæ tertio, Psyriam appellans:

Ἢ καθύπερθε Χίοιο νεοίμεθα παιπαλοέσσης
Νήσου ἔπι Ψυρίης, αὐτὴν ἐπ' ἀριστέρ' ἔχοντες.

Id est:

Certe supra Chium redibamus asperam, iuxta insulam Psyram, ipsam Chium à sinistris habentes. Strabo Psyra pronunciat pluratiue, & neutrali genere. Meminit huius & Plin. lib. mundanæ histor. 5. Ea insula quoniam esset & perpusilla & ignobilis, in contemptus ac vilitatis prouerbium abiit: vt quæ sordide, parumque magnifice fierent, Psyrice facta dicerentur. Hæc ferme Stephanus. Idem citat Cratinum:

Ψυρὰ τὸν διόνυσον ἄγοντες. Id est:

In Psyra Bacchum ducentes.

Eundem rursus in Nemesa:

Ψυρὰ τε τὴν σπάρτην ἄγεις.

Id est:

In Psyra Spartam ducis.

Paruo emptas carnes.

Τὸ ὤνιον κρέας οἱ κύνες ἐσθίουσιν: id est, Paruo emptas carnes, canes edunt. Quidam putria emunt obsonia, ne plusculum insumant nummorum. Ea cum nullus attingit, canibus aliquoties edenda seruantur. Sapit & hoc vulgus horum temporum.

Psyra Bacchum.

Ψυρὰ τὸν διόνυσον: id est, Psyra Bacchum. Stephanus & Suidas citant è Cratino: ψυρὰ τὸν διόνυσον ἄγοντες i. In Psyra Bacchũ ducẽtes. Rursum ἐν νεμέσει: ψυρὰ τε τὴν σπάρτην ἄγεις, id est: Et in Psyra Spartam ducis. Annotatum est & ab Hermolao Barbaro. Dictitatum adagium, vbi vinum appositum in conuiuio nemo gustat: aut de sordido apparatu. Psyra pusilla quæpiam insula est, haud procul à Chio, in qua vinum non prouenit. Meminit & Strabo lib. 14 Hanc Homerus Odysseæ γ. ψυρίην appellat. In Græcorum commentariis reperi scriptum aliquoties ψυρᾶ, finali circumflexo: sed mendose, ni fallor.

Tenuiter diducis.

Λεπτὰ ξένεις: id est, Tenuiter diducis. Suidas scripsit dici solitum de iis, qui pauperum more tenuiter victitant. Translatum apparet à mulieribus lanam carminantibus. Nisi malumus legere ξέεις. Nam in vulgatis codicibus ξένεις habetur. Quæ vox quid sibi velit, mihi sane non liquet. Porro siue ξαίνεις legas, siue ξέεις, vtroque modo significabitur illa tenuium hominum in minutulis rebus diligentia, quam Græci vocant μικρολογίαν, adeo vt etiam cuminum secare prouerbio dicantur. Quin & apud Latinos, pauperes tenues appellant: & Terentius, sic tenuiter, dixit de iuuene amante citra pecuniarum adminicula. Interdum ad exactam curam referunt, ac subtilitatem. Vt Horatius in Sermonibus:

Vtpote res tenues tenui sermone peractas.

Aristophanes item in Nebulis, λεπτὴν φροντίδα dixit, & λεπτοτάτους λήρους, & λεπτολογεῖν: id est, Tenuem curam, & tenuissimas rationes, & tenuia loqui; neminem anxias, ac nimium subtiles philosophorum ridens argutias: cuiusmodi acumen Seneca prodidit fuisse Chrysippo, quod pungeret modo, non penetraret. Porro quemadmodum commoda rectaque diuisio plurimum lucis adfert sermoni: ita curiosa illa & in frusta verius quam in membra sectio facit interdum, vt valde intelligendo nihil intelligamus. Vnde qui vitant hanc immodicam subtilitatem, παχυμερῶς καὶ παχυμερέστερον loqui dicuntur. Vlpianus lib. Pandectarum 15. titulo De peculio, cap. Quam Tuberonis: Scire autem non vtique singulas res debet ex necessitate, sed παχυμερέστερον, & in hanc sententiam inclinat Pomponius. Vox enim composita videtur à παχὺ quod est pingue, & μερὶς partitio. Contra qui excutiunt singula quæque, licet minuta, λεπτομερῶς λέγειν dicuntur. Pro παχυμερῶς Aristoteles lib. Ethicorum Nicomach. 1. dixit παχυλῶς καὶ τύπῳ: ἀγαπητὸν οὖν περὶ τοιούτων καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας, παχυλῶς καὶ τύπῳ τἀληθὲς ἐνδείκνυσθαι. id est: Gratum igitur fuerit de talibus & è talib. differentes, crasse ac formula breuiterque verum ostendere. Sentit exceptionem scrupulos omittendos apud inexercitatum auditorem, sed ita de rebus loquendum, vt plerunque sunt aut vulgo habentur. Rursus eiusdem operis lib. 2. πᾶς ὁ περὶ τῶν πρακτῶν λόγος τύπῳ καὶ οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι. id est: Omnis sermo de rebus agilibus, crassius non exacte fieri debet. Frequens & illud in Græcis autoribus, ὡς τύπῳ εἰπεῖν: id est, vt ita loquar; quum sentiunt se rem non vt est, exacte proloqui, sed qualibuscunque verbis significare, ac notare verius quam eloqui.

IVNII. *Gutta fortunæ præ dolio sapientiæ.*

In diuitum inexplebilem auri cupiditatem conuenientissime quadrat Græcus senarius Gregor. Nazianzeni:

Θέλω τύχης σταλαγμὸν ἢ φρενῶν πίθον.

Id est:

Præ dolio doctrinæ malo guttam opum.

Id mali adfert pecuniæ studium, eoque ceu veneno animum imbuit, ac veluti Circeo poculo immutat, vt præ auro nihil admirentur homines, nihil nocturna diurnaque cura in mente sæpius voluant, quam qua ratione ditescant, non sapientiæ adiiciant, pecuniæ mancipia, Aloidis persimiles, qui Marti quem captiuum in vinculis habebant, nihilominus sacra offerebant: vsqueadeo infinita illa & insatiabilis habendi cupiditas cultores suos & admiratores dementat, & (vt loquitur Ennius) sapientiam omnem expectorat. à quibus diuersissima, & ex diametro pugnans est studiosorum voluntas, qui sapientiæ & eruditionis germanæ guttulam maximis etiam Crœsorum diuitiis anteponunt, vt rursus eiusdem authoris iambicum sibi sumere atque arrogare possint.

Ῥανὶς φρενῶν μοι μᾶλλον ἢ βυθὸς τύχης.

Id est:

Est gutta doctrinæ potior, quam magnæ opes.

Cæterum libet hic adiicere illud, tametsi ab adagio diuersum, quod Eustathius obseruauit σταλαγμὸν quasi guttam, conuicio vocari homuncionem pusillæ staturæ.

Ficiuorus.

Συκοτραγίδης, quasi ficiuorus aut ficuum gurges, amarulenti morsus vocabulo, sed tamen prouerbiali, dicitur homo sordidus, & extreme auarus, ob vilitatem huius fructus, præsertim in Attica scommatum parente: qualis & κεαδοφάγος velut cariciuorus dicitur. Vsi sunt illo Hipponax & Archilochus, vterque dentatis virulentisque versibus nobilis. Refertur apud Eustathium Odyss. 17. Cuiusmodi hominem & θυμβρεπίδειπνον, id est thymbriuorum vocant.

Obolum super deos euehunt.

Gregorius Nazianzenus in priore Inuectiua in Iulianum: καὶ τὸν ὀβολὸν ὑπὲρ τοὺς θεοὺς ἄγουσι μετὰ τῆς ὀφρύος, id est: Et obolum cũ supercilio supra deorum conditionem extollunt. Loquitur de philosophis, qui magno fastu & adducto supercilio laudant vilia & vix obolo digna, eaque ad cœlum vsque laudibus vehunt. Conuenit in eos, qui indigno gloriam immeritam attribuunt, ambrosiaque alendum prædicant, vix mediocrem eruditionis laudem promeritum: aut qui rem contemptam & vix asse dignam, velut inæstimabilem maximi faciunt: tales enim obolum prædiis extollunt. Poterit non inuenuste & ad idololatras transferri, hoc est, auaros istos Euclìones, qui aurum religiose habent, & diuinos tantum non honores illi deferunt in arcis custodito.

Muli vitam agere.

Ἡμιόνων βίον ζῆν: id est, Mulorum vitam agere dicuntur specie prouerbii, auari, qui opibus innumeris abundantes, genio deparcunt, earum vsum ignorantes. Extat inter Epigram. incerti authoris lib. 2. titulo de præparcis, in Artemidorum quendam epigramma tale:

Πολλὰς μυριάδας ψηφίζειν Ἀρτεμίδωρος,
Καὶ μηδὲν δαπανῶν, ζῇ βίον ἡμιόνων.
Πολλάκις αἱ χρυσοῦ τιμαλφέα φόρτον ἄγουσαι
Πολλὸν ὑπὲρ νώτου, χόρτον ἔδουσι μόνον. id est:

Quum multas in digitos subducas millia, viuis
Mulæ instar, prodigens Artemidore nihil.
Quæ tergo fului gestans non parca metalli
Pondera, nil præter gramen edit sterile.

Quadrabit ergo in diuitem, sed suarum opum parcum, qui de suis sudoribus ne tantillum quidem fructus capiat. Simile est illi, Balneatoris asinus.

Quem Cos non nutrit, illum nec Ægyptus.

Prouerbium esse non admodum vetustum ostendit Iliad. 14. Eustathius tale: ὃν οὐ θρέψει Κῶς, ἐκεῖνον οὐδ' Αἴγυπτος: Quem Cos nutrire non queat, eundem neque Ægyptus. Conueniet in eos, quibus plus quam mediocres fortunæ fastidio sunt. inuenias nonnullos, qui in rebus etiam lautis atque peramplis stomacho sunt nauseabundo, quos vix mare bonorum saturet. Est autem Cos insula valde ferax, pecoris abundans: vnde illi & nomen est, Thracibus Con nominantibus ouem seu pecus.

Plutus mortuus.

Quemadmodum τυφλὸν πλοῦτον, Plutũ cæcum appellant abs-

trusas diuitias prouerbiali figura: ita & Herodes Atticus νεκρὸν πλοῦτον, Plutum mortuum simili tropo dixit pecunias inutiles, & sordide parceque retentas: hoc est, ἀσύμβολον πλοῦτον, vt exponit Flauius Philostratus, voce nonnihil mendosa in vulgatis exemplaribus, ἀσύμβουλον pro ἀσύμβολον, legentibus, qua ratione & δεσμωτήριον πλούτου, Pluti carcerem vocauit arcas, aliaque id genus repositoria pecuniarum, quibus captiuæ veluti detinentur ab auaris, ne in vsum veniant.

Aloadæ.

Ἀλωάδας aut ἀλοϊάδας, vtrunque enim legitur, parœmiace vocauit idem Herodes apud Philostratum auaros, sordideque pecuniosos homines, qui diligenti cura atque improbo studio opes coaceruant, pecuniisque reconditis ac sepositis veluti immolant, more Aloei filiorum, qui Martē vinctum carceri manciparunt, eidem tamen sacra facientes. Fuere autem hi, Otus & Ephialtes, genitura Neptuni, agnomine Aloei filii, qui eos vt suos educauit, vt Hesiodus scripsit: quanquam Eratosthenes è Tellure genitos fabuletur. de quibus Homerus Iliados 5.

Τλῆ μὲν Ἄρης ὅτε μιν Ὦτος κρατερός τ' Ἐφιάλτης
Παῖδες Ἀλωῆος δῆσαν κρατερῷ ἐνὶ δεσμῷ. Id est:

—Quid non
Mars passus quando hunc Ephialtes acer & Otus
Filii Aloei clauserunt compede sæua.

Auaros igitur venuste Aloiadas dicemus, thesauris suis quibus vti frui ipsi non audent, anxie addictos, & quasi famulantes. Non dissimili tropo D. Paulus idololatras appellat auaros istos Euclionesqui pari cura venerantur, custodiunt pecunias, iisque mancipanes, qui pari cura venerantur, custodiunt pecunias, iisque mancipati seruiunt, fiduciamque in iis collocant, quemadmodum idololatræ simulachris suis, quæ omni cultus genere prosequuntur. Quorsum enim diuitiæ, si absit vsus? hic enim eas illustrat. vnde Ptolemæo Philadelpho laudi attribuit Theocritus poeta, quod domi suæ non absconderet inutiles opes, formicarum instar, quæ aurum penitus egestum in antris custodire memorantur, Pomponio Mela & Solino testibus. sic enim ait,

Οὐ μὰν ἀχρεῖός γε δόμῳ ἐνὶ πίονι χρυσὸς
Μυρμάκων ἅτε πλοῦτος ἀεὶ κέχυται μογεόντων.

Id est:

Haud enim iners aurum tecto sub diuite fusum
Congeritur, qualis formica reponit aceruos.

Carica victima.

Καρικὸν θῦμα: id est, Caricum sacrum. De macilenta hostia, minimeque esculenta dicebatur. Hinc ductum, quod Caribus populis mos fuerit, canem immolare. Non inconcinne torquebitur ad cibum appositum, insipidum, & quem nemo velit attingere. Solent sordidi quidam, data opera, cibos putres, & ingratos palato, suis apponere: partim quod minoris emantur, partim quo minus absumatur epularum in conuiuio. Hos eleganter quis dixerit, τὸ καρικὸν θῦμα παρατίθεσθαι: id est, Caricum sacrum apponere.

Phaselitarum sacrificium.

Φασηλιτῶν θῦμα: id est, Phaselitarum sacrificium: tanquam vile citraque sanguinem. Sordidum ac tenuem sumptum hoc adagio significabant. Tradunt enim apud Phaselitas Pamphyliæ gentem moris esse, vt pisciculi salsi diis sacrificentur. Autor Zenodotus. Eudemus item scribit, eos Capro Deo salsamentis rem diuinam facere: eiusque rei testem citat Callimachum. Finitimum est illi, Sine fumo sacrum.

In sinu manum habere.

In sinu manum habere, dixit Theocritus, tenaces & ad largiendum pigros. Sic enim ait in Charitibus:

—Νενίκηνται δ' ὑπὸ κερδέων,
Πᾶς δ' ὑπὸ κόλπου χεῖρας ἔχων, πόθεν αὔξεται ἀθρεῖ
ἄργυρος. —

Id est:

—Lucrique cupidine victus
Inque sinu vnusquisque manus habet, illud & vnum
Spectat qua ratione sibi aucta pecunia crescat.

Porro quod ait Sceuola lib. Pand. 22. tit. De probationibus, In sinu meo habui: pro eo quod est, In potestate mea clam habui: magis pertinet ad illud quod alibi nobis dictum est, In sinu gaudere. Verba Caii sunt hæc: Titio centum do. lego, quæ mihi pertulit, quæ ideo ei non caui, quod omnem fortunam & substantiam, si quam à matre susceperat, in sinu meo habui sine vlla cautione.

Lari sacrificant.

Ἑστίᾳ θύουσιν: id est, Lari sacrificant. In tenaces dicetur, qui de suis nemini quicquam impartiunt: aut in conuiuas edaces, qui nihil de appositis epulis mittunt amicis, neque quicquam faciunt reliquum. Nam antiquis religiosum erat, ex iis quæ Laribus immolabantur, aliquid foras efferre. Huc allusit Aristophanes in Pluto: apud quem Carion Mercurio obsecranti, vt aliquid sibi de sacrificio quod intus agebatur, impertiat: ἀλλ' inquit, οὐκ ἐκφορά. id est: Efferre nequaquam licet. Item in eadem fabula mulier volenti pro foribus spargere bellaria:

Ἔνδον γε, inquit, περὶ τὴν ἑστίαν, ὥσπερ νόμος,
Οὐδὲν ἐκφέρειν πρέπει παῖδας ὄσιν, ἀλλ' εἰσφέρειν.

Id est:

Intus profecto, vt moris est apud Larem,
Nam nefas efferre quicquam, inferre sed decet magis,

Apud Romanos, autore Plutarcho, nefas erat mensam prorsus inanem tolli: vel quod innuerent, semper aliquid reseruandum in tempus posterum: vel vt assuescerent temperare cupiditati, à præsentibus abstinentes: vel vt hoc pacto seruorum animos sibi conciliarent, cum quibus mensam aliquo pacto communem habere viderentur: vel quod religiosum haberetur, in sacris quicquam vacuum conspici. Porro mensa sacra quædam res est. Cato lib. De re rustica monet, vt villica certis diebus, Lari sacrificet pro copia, addita foco corona. Huic diuersum adagium fingi poterit, τῇ Ἑκάτῃ θύειν: id est, Hecatæ sacrum facere. Siquidem in huius deæ sacris, ii qui cœnam inferebant, ipsi nihil inde gustabant, neq; quicquam auferebant præter tumultum & fumum: vt inquit in Symposiacis Plutarchus. Idem fieri consueuit, si quid inferebatur reliquis diis, quos ἀποτροπαίους appellant. Torquebitur in eos, qui aliis consulunt, non sibi: aliis parant opes, ipsi non fruuntur.

ῥυποκόνδυλος,

Græci prouerbiali conuicio sordidos & impendio parcos, ῥυποκονδύλους appellant: ducto cognomine ab iis, quibus sordes in vnguibus insident, nec tantillum sumptus facere volunt, vt tonsori dent numulum, qui repurget vngues. Nam ῥύπος proprie sordes significat, quæ in summis vnguibus manuū ac digitorum colliguntur, & κόνδυλος articulum digitorum. Iulius Pollux lib. 6. c. 4. eosdem vocat τρυγοδίους, quasi fæce viuentes. Quidam adagium sic efferunt: ἄχθομαι αὐτοῦ τῷ ῥύπῳ. id est: Molestæ sunt mihi illius sordes. Latini item immoderatam parsimoniam, hoc est, vitium luxui contrarium, sordes appellant: hominem ei vitio obnoxium, sordidum.

Canens vitæ palmum.

Ἄδων τὴν σπιθαμὴν τοῦ βίου πρὸς αὐλὸν: id est, Canens vitæ palmum ad anethum. De parco dictum, qui re tenui leuiculaque transigit vitam, atque interim existimat se laute viuere. Morem hunc quibusdam esse videmus, vt quum nihil apponant in mensa quod edi possit, ne ieiunum omnino conuiuium appareat, varias narrent fabulas, aut cantillent, vt his modis ciborum obliuionem inducant conuiuis.

Tantali pœna.

Ταντάλειοι τιμωρίαι: id est, Tantali supplicia. de iis dicendum, quibus adsunt quidem bona, verum his frui negatum est. A fabula Tantali sumptum, quem poetæ fingunt, apud inferos assistere flumini sitientem: quod si quando admouerit se potaturus, repente aquam labris cōtactam refugere. Tum capiti imminere arborem pomis onustam, sed eam subito porrigenti manum alio subducere sese: atque ita miserum præsente copia, inopia discruciari. Id olim in diuites parcos & sordidos dici vulgo solere, testis est Horatius in Sermonibus:

Tantalus a labris sitiens fugientia captat
Pocula. quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur: congestis vndique saccis
Indormis inhians, & tanquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.

Idem in Odis:

Magnas inter opes inops.

Gregorius Nazianzenus in epistola ad Basilium eleganter detorquet ad huius mundi delicias, quæ nunquam explent animum: ταντάλειοι inquit, τινὲς καὶ κατάρατοι διψῶντες ἐν ὕδασι τὴν ἐλεεινὴν ἐκείνην καὶ ἄτροφον πανδαισίαν. id est: Tantalii & execrabiles sitientes in aquis miserandam illam & nihil alimoniæ conferentem pandæsiam. πανδαισίαν autem Græci vocant conuiuium, ex omni genere deliciarum apparatum.

Conuiua non conuiua.

In eum, qui accumbit quidem in conuiuio, verum spectator duntaxat eorum quæ apponuntur (nam hoc pacto quidam sordide magnifici conuiuas suos tractant) quadrabit quod in eodem dictum est de Penelope:

Κεῖτ' ἄρ' ἄσιτος, ἄπαστος ἐδητύος, οὐδὲ ποτῆτος.

Id est:

Incœnatus & impastus potuque ciboque
Accubuit. —

Sacra nihil sunt.

Τὰ θύματα οὐδέν ἐστι, πλὴν γένεια καὶ κέρατα: id est, Sacra nihil sunt, præter malas & cornua. de victimis macilentis. Trahetur nō inconcinniter ad cibum minime esculentum. Refertur à Suida.

Simone rapacior.

Σίμωνος ἁρπακτικώτερος, id est, Simone furacior. Parœmia citatur in Suidæ collectaneis in rapacem & aduncis vnguib. hominem. aut ærarii expilatorem. Aristophanes;

Ὅταν ἴδωσι Σίμωνα, λύκοι ἐξαίφνης ἔφυγον.

Id est:

Vbi Simonem viderint, lupi confestim euadunt.

Innuit tam dextrum fuisse furem Simonem, vt mali contagiū vel in spectatores illius solos, nedum illos qui cum ipso commercium habe-

haberent, transiret, vt mox noua quadam metamorphosi lupinam rapacitatem in mores reciperent. Fuit iste Simon sophista, publicæ pecuniæ depeculator, homo periurus. vnde alibi Comicus miratur, cur si fulmen periuros iciat, non etiam Simonem istum percutiat, his verbis: εἴπερ βάλλοι τοὺς ἐπιόρκους, ὁ κεραυνὸς, πῶς δῆτ' οὐχὶ σίμων' ἐνέπρησεν.

Ne corticem quidem dederit.

Versiculus est prouerbialis Parthenii, ab Etymologici authore citatus?

Οὐδὲ πόνοι ῥίζης δρύψελα ποντιάδος. id est:
Herbæ littoreæ fragmina non dederit. vel ita:
Radicis nulli dederit fragmenta marinæ.

Quo licebit vti in hominem sordidum & auarum, qui nulli aliquid largiatur, vt è pumice aquam citius elicias quam à tali numulum. est autem δρύψελον, cortex arboris delibratus, seu ab arbore reuulsus: aut etiam quisquiliæ quælibet & fragmenta, ἀπὸ τοῦ δρύπτειν, quod lancinare sonat. Conuenit cum eo quod alibi citauimus, Ne salem quidem dederit.

Cappari victitas, qui potes Anthia.

Πῶς κάππαριν ζῆς, δυνάμενος πρὸς ἀνθίαν.
Poteras vel Anthia, qui viuis Cappari.

Senarius prouerbialis in parcos, qui vilibus contenti frugaliter viuunt, quum possint splendidius. Quadrabit & in eos, qui triuialibus negociis immiscent se, quum arduis sufficiant: aut qui literarum ocium sectantes, tenui conditione malunt contenti viuere, quam in aulis principum opima spe diuites. Plutarchus Symposiacon 4. cap. 4. ὁ δὲ τὸ στιχίδιον τοῦτο ποιήσας, πῶς κάππαριν ζῆς, δυνάμενος πρὸς ἀνθίαν, τί βούλεται; id est: Versiculi illius vulgati author, Poteras vel Anthia, qui viuis Cappari, quid tandem sibi vult? In libris excusis καππάριον diminutiui forma legitur. ego vt senarius constaret, κάππαριν restituo: nisi καπάριον per vnicum π mauis. Est autem Anthias non ignobilis piscis, quem & sacrum & à felici nominis augurio Callionymum vocant. Affine huic est illud Aristidis: βύρσης ὄζειν, μύρων ἐξόν. i. Corium redolet, qui possit vnguenta.

Καπνοσφράντης.

Καπνοσφράντης, hoc est, fumum olfacere parœmiace dicitur sordidus homo, & impense parcus, vt annotat Eustathius Iliados 9. aut etiam parasitus, qui nidore alienæ culinæ mensæve ducitur. qualem nostra ætas Tamisium Romanum inter gulæ proceres merito adnumerandum tulit: qui subodoratus ingentis vmbræ (qui piscis maximis in deliciis habetur) caput ad Triumuiros in Capitolium esse perlatum, eo conuolat, simulato clientelæ officio prandium capturus: quod à Triumuiris dono missum Cardinali Rierio, sagace nare persecutus, illuc commeat: hinc ad Sanseuerinum Card. mox ad Chisium pecuniosissimum publicanum: ab hoc ad amicam delatum honorarium munus, indefessis pedibus, anhelo tametsi corpore propter obesitatem, superante molestias omnes gulæ ardore, vsque eo auide consectatus fuit, vt deterso pudore omni, mensæ scorti ignoti ignotus ipse adiunxerit se, escæ tantis sudoribus sectatæ nidore pertractus. quam historiam libuit hoc loco apposite recensere, vt & fumi culinarii vim ostenderem, & adagionis vsum exemplo non illepido commonstrarem.

Aquam plorat, quum lauat, fundere.

Plautinum illud ex comœdia Aulularia, Aquam hercle plorat, quum lauat, profundere: conuenit in hominem præparcum & illiberalem nimis atque sordidum, qui vsque adeo sit non attentus ad rem modo, sed miser, vt illuuiem & sordes aquæ, qua fuerit ablutus, vereatur effundere, velut vsui aliquando futuras.

Ne salem quidem dederit.

Οὐδ' ἅλα δοίη; id est, Nec vel salem dederit. Adagium est in hominem præparcum & sordidum, qui neque minimum quid, ac ne salis quidem micā largiri sustineat, qui hospitibus dabatur omnibus. Extat apud Homerum Odysseæ 17. vbi Vlysses Antinoum conuicio lacerat, velut sordidum supra modum, & illiberalem:

Οὐ σύ γ' ἂν ἐξ οἴκου σῷ ἐπιστάτῃ οὐδ' ἅλα δοίης. Id est:
De penore haud dederis micam salis Vpilioni.

Vbi notandum quod Aristarchus ita legit, quemadmodum citauimus: at Callistratus οὔδαλα dictione proparoxytona scribit, & exponit κόπρια ἢ λύματα, id est, sterquilinia & ædium purgamenta, quæ scopis à pauimento euertuntur, ab οὐδὸς, quod sonat solum siue pauimentum: quod ab Eustathio in illum locum annotatum est. Vsurpatur & à Dione Chrysostomo, in oratione quam inscripsit Euboicum; quanquam in Græco codice vitiose legitur, οὐδ' ἅλα δοίης.

Icci cœna.

De præparca & frugali cœna dicitur parœmiace, Ἴκκου δεῖπνον, id est, Icci cœna, vt commemorat Eustathius. Iccus Tarentinus fuit medicus, ὅς ἐπὶ βίου εὐτελείᾳ εἰς παροιμίαν κεῖται: hoc est, cuius vitæ parsimoniam parœmia notat: diciturque, inquit, ἐπὶ τῶν ἀφελῶς δειπνούντων. Meminit Ælianus omnigenæ historiæ vndecimo lib. Icci Tarentini non medici, sed luctatoris, quem toto certationis tempore, temperantissimo & coercito victus genere vsum fuisse, venerisque omnis expertem scribit. Græce est: κεκολασμένῃ τροφῇ διαβιώσας. Simile est illi quod supra adscripsimus, Hecales cœna.

Μυσάλμης.

Μυσάλμης, aut μυξάλμης Comico scommate dicitur de sordido, parcissimeque victante. Annotat Eustathius vocis originem natam ἐκ τοῦ μυσιλᾶσθαι ἅλμην, vt significet salsugenis muriæve sorptorem, qui vt impendiis parcat, etiam nauteam biberit. solebant alioqui sordidi homines apparare è marina salsugine vilissimum embamma, loco gari, alteriusve carioris. Potest voce parœmiaca significari etiam homo tenuis, & laboriosæ omnino vitæ: vt sit ferme idem μυσάλμης, quod, μῦς ἐν πίσσῃ; id est, Mus in pice: quod Erasmus vertit, Mus in Pisa: quod tamen transcribunt alii, μῦς ἐν ἅλμῃ, id est, Mus in muria, sic vt hinc deduci posse videatur etiam μυσάλμης: quod Eustathius Ody. 17. annotat. Quid, quod & ἁλμίων, id est, salsuginosus dicitur homo biliosus, & iræ præcipitis.

Intestina adolens ipse canes deuorat.

Plutarchus in Problemate, vbi de vmbris in conuiuia adducendis sententiam exquirit, senarium, vt apparet, tritum adducit:

Ἄλλως γὰρ ἡμῖν προσπαίζουσιν οἱ λέγοντες,
Δελφοῖσι θύσας αὐτὸς ὀψωνεῖ κρέας. Id est:
Alioqui iocularè illud in nos contorquent,
Omenta ponens ipse carnes deuorat.

Quadrabit in eum, qui deteriora aliis ponit, potiora sibi reseruat: exemplo Promethei, qui sola ossa adipe contecta Ioui apponebat, sibi totius hostiæ carnes seruabat: aut qui facit quidem quod decet, sed non sine cōmodi sui respectu. Est autem δελφὸς seu δελφὺς, quod in porcino genere vulua Latinis dicitur.

BRASSICANI. *Manus in Ætolis, mens autem in Clopidis.*

Aristophanes in Comœdia cui tit. ἱππεῖς: τὼ χεῖρ' ἐν αἰτωλοῖς, ὁ νοῦς δ' ἐν κλωπιδῶν: quod de Cleone dicitur. in omnes illos torqueri potest, qui nunquam cessant vel à petendo, vel si hoc parum successerit, ab alienis reb. sublegendis. Poeta germana sua festiuitate Ætolos ab αἰτεῖν. i. ab assidue & importune petendo deriuauit. quanquam etiam Athenæus τὸ κλωπεύειν καὶ ἁρπάζειν, lib. 6. Deipnosoph. dicat esse Ætolicum. Cæterum cum Cropidæ populus sit in Leontide tribu, Poeta valde quam eleganter ρ in λ cōmutauit, vt κλωπῶν. i. furtum exprimeret, cuius perpetuo reū agit Cleonem. Meminit adagii & Plutarchus in libello de Curiositate.

Clausis thesauris incubare.

Clausis thesauris incubare dicuntur, qui rem quidem possident. cæterum nec vti norunt, neque frui possunt. Quintil. in 10. Qui autem scierit, quo sint quæq; modo dicenda, nisi tanquam in procinctu paratam quidem ad omnes casus habuerit eloquentiam, velut clausis thesauris incubabit. Est autem sapientis verbū. Thesauri abstrusi & absconditæ sapientiæ nullam esse vtilitatem.

IOANNIS VLPII *Plus verrere quam serere.*

In auaros dicitur, qui nulla re exsatiari possunt. Plinius

Vicinum semper inuenies.

Vtcunque exturbet quis possessionibus suis vicinos & proximos, nunquam tamen solus supra terram habitare poterit: quamlibet enim cuncta peruadat, vicinum tamen semper inueniet. Dici potest in auaros, qui omnia sibi subiicere conantur, vicinorum domos & agros. Saluianus.

Spicilegium relinquere.

In varias trahi potest sententias, Qui opus aliquod insigne edidere, tale tamen, cui aliquid adiici possit, spicilegium reliquerunt: vt Erasmus messuit adagiorum messem, Vlpio & posteris spicilegium tantum reliquit. Dicitur etiam alicubi ab Erasmo in auaros Ecclesiarum pastores, qui vices quidem suas aliis delegant, sed ipsi percipiunt fructus, vicariis nihil aliud relinquentes quam spicilegium, demessa omni segete. Huc facit Antigoni apophthegma: qui cum suis pecuniam imperasset, & quidam diceret non talis erat Alexander: ἐκεῖνος (inquit) ἐθέρισε τὴν ἀσίαν, ἐγὼ δὲ καλαμῶμαι. hoc est: Ille demessuit Asiam ego spicas lego.

Sparsis redemerunt crimina nummis.

Multos pecuniæ perdiderunt, ansamque ad omne scelerum genus dederunt: deinde omnium malorum seminarium & radix, auri est & argenti fames: quod qui sagaciori animo perpendunt, reiectis & contemptis pecuniis in huiusmodi vitia non incidunt, & sparsis nummis crimina redemisse dicuntur. Saluianus. Simile quiddam apud Plutarchum de vitanda vsura de Philoxeno legitur: qui cum opulentissimam domum hæreditate nactus esset, & delicias ac voluptates indigenarum considerasset: μὰ τοὺς θεοὺς, εἶπεν, ἐμὲ ταῦτα τὰ ἀγαθὰ οὐκ ἀπολεῖ, ἀλλ' ἐγὼ ταῦτα. hoc est: Per deos, inquit, bona hæc me non perdent, sed ego illa.

COGNATI. *Tonderi pecus, non radi debet: ad viuum radi.*

In principes grauiora consuetis vectigalia exigentes, hæc merito laudata sententia, & in omnium ore versari solita, dicitur. Tiberius Æmilio Recto Ægypti prætori rescripsit: Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglubere. quam sententiam paulo aliter extulit Dion: κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ' οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι. quod est Tonderi pecus meum volo, non radi. nimirum humaniter, haud manciporum modo tractandos prouinciales innuens. Sunt enim qui rem exactius, quam sat est, ac morosius excutiunt, & ad viuam cutem resecant, quod alio prouerbio ad viuum vsque radere dicitur. Gregor. Theologus lib. 2. Sentent.

> Ποιμὴν ἀμέλγει καὶ τράγους, εἴπερ θέλει,
> Ἀντὶ γάλακτος δ' αἱμάτων πηγὰς ὕσει,
> Mulget vel hircos, si velit, pastor malus.
> Sed elicit pro lacte sanguinem merum.

Dicto Tiberii conuenit illud Plauti: Sed vtrum strictim ne attonsurum dicam, an per pectinem. Nam strictim tondere, est ad cutem tondere, quod ἐν χρῷ κείρειν Græci dicunt: per pectinem, est paulo longius à cute interposito pectine tondere. Sic Græcis duo tondendi genera sunt, σκάφιον & κῆπος: illud strictim, hoc secus. [Lege Chil. prou. Boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere.]

Qui luxuriosus est, necesse est vt & auarus sit.

Sermo hic etiam tota Gallia dissipatus ac dispersus est. Duo enim vitia hæc, quamuis inter se contraria esse videntur, tamen coniuncta sunt: nam luxuriosi multas solent profundere pecunias, & ideo, vt pecunia suis voluptatibus satis sit, auari efficiuntur. Cicero pro Roscio: In vrbe luxuries creatur, ex luxuria existat auaritia necesse est, ex auaritia erumpat audacia: inde omnia scelera ac maleficia gignuntur, vt ex Catonis verbis inquit Gell. lib. 11. cap. 2. Luxuria enim & luxus profusam impensam significant. hinc luxuriosus, in re familiari solutus. Auaritia autem est vehemens cupiditas in pecunia: quam Plato in Gorgia describit.

Piscari in aqua turbida.

Piscari in aqua turbida dicuntur vulgari prouerbio, qui ex publicis calamitatibus priuatæ soliti sunt vtilitati studere, tempus nõ amplius rapinæ accõmodatum habentes, præter illud, quo omnia ad miserabilem quandem confusionem nutant. Quemadmodum autem è publicis incommodis illorum prospera dependet fortuna, ita vicissim ipsorum infortunium è bono publico. Galli sic exprimunt: Il n'y a pesche qu'en eau trouble.

Cupiditati nihil satis.

Seneca ad Helbiam matrem, Cupiditati nihil est satis, naturæ etiam satis est parum. Hac sententia nihil celebratius. Cupiditas enim immodica est, & prædæ semper intenta. de qua vide plura infra in adag. Cupiditas inhians. Domosthenes contra Aristog. Nullus eorum qui beati sunt & felices, terminum aut finem habet cupiditatis habendi.

> Ἁ φιλοχρηματία Σπάρταν ὀλεῖ, ἄλλο δὲ οὐδέν.

Extat apud multos Græcos scriptores Apollinis Pythii oraculum in hanc sententiam versũ hexametro pronunciatum:

> Ἁ φιλοχρηματία Σπάρταν ὀλεῖ, ἄλλο δ' οὐδέν.

Huius oraculi mentio fit apud Plutarchum in Agide: vbi dum Lysander, Mandroclydes, & Agesilaus, bonorum æquationem & legem agrariam suadent, in argumentum tum hoc oraculum, tum alia vatum responsa trahunt. Atq; inibi pulchra gradatione, multa populariter contra Lacedæmoniorum auaritiam dicuntur, qua eos maxime illaudatos factos esse testatur Isocrates in Philip. Oracula autem illa, vitari pecuniæ studium, vt Spartæ pestiferum, iubent. Hinc Cic. lib. 2. Officiorum: Itaque quod Apollo Pythius oraculo ædidit: Spartam nulla re alia, nisi auaritia esse perituram: id videtur non solum Lacedæmoniis, sed & omnibus opulentis populis prædixisse.

Cupiditas inhians.

Solenne & vsitatum est Gallis nostris, auaritiam siue cupiditatem hiantem dicere, hoc est immodicam, & prædæ semper intentam. Translatio est sumpta ab auiculis nidulariis. Cic. in Ver. Nam Verrem semper auaritia hianti atque imminenti fuisse. Tacitus in Gal. Hiantes amicorum cupiditates ipsa Galbæ facilitas intendebat. Hinc est, vt auari dicantur deuorare lucrum; sumpta metaphora à canibus voracibus qui ostenso illis carnis frusto, malis increpant, & mandentium speciem præbent, gestientes auiditate, & gannientes. Cicer. pro Flacco: At moleste fert ciuitas, credo: amissum est enim præter spem, quod erat spe deuoratum lucrum. Quæ loquendi ratio est alia, quam cum dicimus, Deuorare tædium vel molestiam: &, Deuorare verbum imprudens: de quibus & aliis, satis multa nobis dicta sunt supra. De cupiditate etiam diximus ante in adagio, Cupiditati nihil satis: & post, Auidius. Experientia etiam ostendit, cupiditatem illam auaræ mentis infinitam esse. Ideo multæ graues sententiæ ea de re extant. qualis est:

> Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.
> Item:
> Crescentem sequitur cura pecuniam,
> Maiorumque fames. ——

Nunquam secum benigne.

Vulgo dicunt de auaris & tenacibus: Hic nunquam secum benigne & liberaliter egit: οὗτος οὐδεπώποτε εὖ πεπονθεν ὑφ' αὑτοῦ. Budæus Brixio eo respexisse videtur, quum scribit: Non intelligunt quid sit, hominem optime de se mereri.

Nomadicam vitam agere.

Nomadicam agere vitam prouerbialiter dicuntur vagabundi, quique sedem stabilem & certam nullam habent, sed modo huc modo illuc oberrant & diuagantur, tempus inutiliter absumentes, incerti, instabiles, & inconstantes, ἀλῆται. Est & alia metaphorica significatio, quum Plinius lib. 27. cap. 4. vagum habere nomen dixit, qui inconstantes, & multis opinionibus obnoxii sunt, putantes & approbantes verum esse quod falsum est, vel falsum esse quod verum est, vel certum pro incerto. Tales autem etiam Nomadicam vitam agere dicuntur: quoniam illorum animus vagatur, hoc est, inconstans & instabilis est, Budæus Longolio: Transiit ad vitam ingloriam & Nomadicam. Nomades Africæ populi, inter Zeugitanam & Mauritaniam siti, stationem certam non habent, nec domicilium fixum, vt pastoritiam vitam agentes: qui postea, versa o in u, Numidæ appellati sunt. Plin lib 5. cap. 3. 6. 54. scribit, Numidas Nomades dici, à permutandis pabulis mapalia sua, hoc est, domos plaustris circumferentes. vnde Vagi dicuntur. Vagabundis enim populationibus vt in Sarmatia Hamaxobitæ, errantes, & rei pecuariæ dediti, nomen hoc adepti sunt à Græcis, quibus νομεύω. pasco significat. Erat enim ea gens rei pecuariæ in primis studiosa: & ob id ad lætiora pabula, herbis vno in loco depastis, magalia & papiliones suos curribus alio transferebant.

Cynice viuere.

Cynice viuere, prouerbialiter dicuntur, qui misere viuunt, vt siliquis, & leguminibus, quique vilissimis cibariis se tolerant, atq; sustentant nam talis erat Cynicorum philosophorum victus, quod è Luciani Cynico intelligi potest, & ex versibus imprimis elegantibus Petronii Arbitri:

> Quid faciant leges, vbi sola pecunia regnat?
> Aut vbi paupertas vincere nulla potest?
> Ipsi qui Cynica traducunt tempora cœna,
> Nonnunquam nummis verba solent emere.
> Ergo iudicium nil est nisi publica merces,
> Atque eques in causa qui sedet, empta probat.

Cœna quoque Hecates & ouis lustrationum, vt mendici, & sepius crudis viuebant: inde & digna sacris Hecates, apud eundem Lucianum dicitur Hecale mulier pauperrima, quod cœna Hecatæ sacra à pauperib. raperetur: de qua Aristophanes in Pluto, Lucianus in dialogo Diogenis & Pollucis, item Charontis ac Menippi. De Hecale, Plautus in Cistellaria: Siquidem eris vt volo, nunquam Hecale fies Ouidius:

> Cur nemo est Hecalen, nulla est quæ cœperit Irum?
> Nempe quod alter egens, altera pauper erat.

Habet quod deest.

Breuitate orationis è populari sermone vsurpatur, diciturque is habere quod desit, qui suis bonis ita abstinet ac parcit, vt ei deesse videantur: &, qui non explet cupiditates naturaleis, ac necessarias: contra, habere quod non desit, is qui non inuitus, quique liberaliter & iucunde vtitur iis quæ habeat, cum opus sit, & cum res postulet: qui non defodit ea quæ quæsierit. Horatius epist. 2 lib. 1.

> Sed quod non desit habentem.

Is enim habet quod non desit, qui sumptus facit moderatos, & fructibus, aut vectigalibus suis æquales. Quod si diues sumptus faciat suis fructibus maiores, huic etiam res suæ deerunt. Luxurioso enim, & profuso homini, quantumuis locupleti, desunt omnia. Sumptus igitur censum ne superet, vt alibi scripsimus. Vulgo etiam dici solet: Auaris tam id quod habent, deesse, quã quod non habent: propterea scilicet, quod iis quæ habent, non audent vti. His similia sunt. Horatius Od. 16. lib. 3.

> Magnas inter opes inops.

Sic Plautus in Aulularia: Tenaces nimium dominos nostra ætas tulit: quos Harpagonas, Harpyias, & Tantalos vocare soleo, in opibus magnis pauperes, & sitibundos in medio Oceani gurgite. Nullæ illis satis diuitiæ sunt, non Midæ, non Crœsi, non omnis Persarum copia explere illorum Tartaream ingluuiem potest. Significat autem Horatius, vel opulentissimos homines inopes esse, atque egentes, si augendi cupiditate inflammati, sumptum facere non audeant. Idem od. 17. Epodi:

> Egens benignæ Tantalus semper dapis.

Videntur quidem hæc pugnare, copiosum esse & egere: sed ea est Tantali, & Tantali similium pœna, vt in media rerum copia egeant. Idem epist. 2. lib. 1.

> Semper auarus eget ——

Illi enim semper aliquid deest. Nunquam enim expletur diuitiarum sitis. Quinetiam iis quæ habet, eget. Nihil refert, vtrum auarus habeat, annon habeat, cum ei desint ea quæ habet. id est, cum iis rebus, quas vel suo labore peperit, vel beneficio fortunæ nactus

nactus est, vti frui non audeat. Idem saty. 3. lib. 2. hominis auari ingenium sub Opimii cuiusdam persona pulchre describit. Pauperem autem argenti dicit, quia eo vti vel nequibat, vel non audebat, ne quid de aceruo detraheret, neue delibaret. Inquit autem:

Pauper Opimius argenti positi intus, & auri.

Salomon prouerb. 13. Sunt, qui in penuria rerum omnium diuites esse sciant; sunt, qui cum immensis opibus egeant.

Auidus.

Auidos vulgo homines auaros, plusque semper appetentes insatiabili quadam cupiditate vocamus; à qua notione non deflexit Lucretianum istud:

Principio quantum cœli tegit impetus ingens,
Inde auidam partem montes syluæque ferarum
Possedere. ———

Hic auidam partem, appellat magnam: quod auidi sit, plus appetere, nec paruo contentum esse. Sed auidos nimia felicitas facit, vt scribit Seneca lib. 1. cap. 1. De clementia. Hanc autem sententiam eleganter exprimit Liuius in præfatione: Adeo quanto rerum minus, tanto minus cupiditatis erat. Nuper diuitiæ auaritiam, & abundantes voluptates desiderium pereundi, perdendique omnia inuexere. Et Curtius lib. 7. in oratione Scytharum ad Alexandrum: Quid tibi diuitiis opus est, quæ te esurire cogunt. Primus omniũ satietate parasti famem, vt quo plura haberes, amplius quæ non haberes, cuperes. Notum est illud Ouidii in 1. Fast.

Creuerunt & opes, & opum furiosa cupido:
Et cum possideant plurima, plura petunt.
Sic, quibus intumuit suffusa venter ab vnda,
Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Iuuenalis saty. 14.

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Vide ante, Cupiditati nihil satis: &, Cupiditas inhians.

In diem viuere.

Nunquam fruimur bonis præsentibus, sed futuris semper inhiamus: quæ vbi adepti sumus, alia item quæ absunt, desideramus. Recte igitur præcipiunt, qui suadent, vt in diem viuamus: id est, vt bonis præsentibus, & paratis, atque in nostra potestate sitis fruamur. vt Horatius crebro od. 29. lib. 3.

--- Ille potens sui,
Lætusque deget: cui licet, In diem,
Dixisse, vixi: cras vel atra
Nube polum pater occupato.

Idem ode 8. lib. eod. & ode 16. lib. 2. Athenæus lib. 8. versus nescio cuius poetæ producit: quorum hæc sententia est: Suadere omnibus mortalibus, vt in diem viuant, volo. Nam hominem mortuum, esse nihil, & vmbram sub terra. Huc accedunt, quæ dicere solent homines in poculis apud Lucr. lib. 3.

Hoc etiam faciunt, vbi discubuere, tenentque
Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis,
Ex animo vt dicant: Breuis hic est fructus homullis.

Sic Apollonides lib. 2. epigram. Græcorum:

Tempus erit longum, quo non potabimus: eia
Corripit en nobis tempora canicies.

Plautus in Bacchid. Non tibi venit in mentem, amabo, si dum viuas, tibi benefacias, iam pol id quidem esse haud prolonginquom? neq; si hoc hodie amiseris, post in morte id euenturum vnquam?

Barathro.

Homo insatiabilissimus atque auidissimus, prouerbialiter Barathro dicitur. Lucret. lib. 3.

Aufer ab hinc lachrymas barathro, & compesce querelas.

Horatius lib. 1. Satyr. 2. satyra:

Mendici, mimæ, barathrones, hoc genus omne.

Barathro, id est, homo barathro dignus. Varro De re iusticia: Videbo vos iam Balathrones, & huc afferam meum corium & flagella. Balathrones autem vel à barathro nomen habent (nam r illud virile & strepeum, in lambda balbum sæpe mutatur & emollescit:) vel à blatheis, vt Verrio videtur. Nam sunt balathrones & blatheæ, bullæ luti ex itineribus, aut quod de calciamentorum soleis deraditur. Galli integrum prope hoc vocabulum sua retinent vernacula lingua. Belithrones enim appellant homines non bonæ frugi, & nihil, nequamque. Idem valebit Bardus, & Bliteus.

Defraudare genium.

Defraudat genium suum homo, & se, qui sibi non indulget, & misere viuit, & tanquam demenso suo detrahit: interrumpit voluptatem, & naturæ quod appetit negat. Terent. in Phormione: Quod ille vnciatim vix de demenso suo, defraudans genium, comparsit miser. Quod idem facit, qui segeti & agro culturam & opera iusta non tribuit, sed vel de aratione, vel lætamine, vel semente deducit. Hinc Cato: Segetem ne defrudet, Defrudare veteres pro defraudare dixerunt. Contrà, Indulgere genio est voluptati, operam dare, & quocunque nos naturæ appetitus trahat, subsequi. Quæ loquendi formulæ inde tractæ sunt, quod antiqui Genium vocabant naturæ Deum, hospitalitatis præsidem. Vnde etiam homo genialis dicitur, liberalis & hospitalis, & splendido apparatui assuetus. Has prouerbiales figuras collegit qnoque Erasmus noster. Vide alibi, Indulgere genio.

Καπηλεύειν μάχην.

Dicuntur καπηλεύειν μάχην, seu cauponari bellum ii, qui more cauponum omnia pecuniæ causa faciunt, ac donis vel ipsi hostes corrumpunt, vel ab iisdem se patiuntur corrumpi, & auro denique magis quam ferro vel viribus, bellum gerunt. Sic Philippus Alexandri pater Græcos fere omnes partim pecunia ac dolis, partim vi subegit. Æschylus in septem ad Thebas:

Ἐλθὼν δ' ἔοικεν οὐ καπηλεύειν μάχην,
Μακρᾶς κελεύθου δ' οὐ καταισχύνειν πόρον.

Cicero ex Ennio, sub Pyrrhi persona:

Nec mi aurum posco, nec mi precium dederitis:
Nec cauponantes bellum, sed belligerantes.

Myrmidones.

Homines auari & diuitiarum cupidi, prouerbio dicuntur Myrmidones, ἀπὸ τῶν μυρμήκων: quibus Ouidius libro 7. Metamorph. formicarum adiuncta tribuit his versibus:

Vota Ioui soluo, populisque recentibus vrbem
Partior, & vacuos priscis cultoribus agros,
Myrmidonasque voco, nec origine nomina fraudo.
Corpora vidisti, mores quos ante gerebant,
Nunc quoque habent, parcum genus est, patiensq; laborũ,
Quæsitique tenax, & quod quæsita reseruet.

Lucianus in Icaromenippo, formicis comparat homines, è quib. natos Myrmidonas ait. Strabo vero lib. 8. Æginetas non à formicis natos, sed quod formicarum in morem in specubus, effossisque cauernis habitarent, hoc nomen accepisse scribit. Plutarchus de diuitiarum cupiditate, auarorum, & diuitiarum cupiditatem formicarum vitæ simillimam esse scribit. Idem formicarum admirandum ingenium depingit in libr. de animalium industria. Sunt qui apud Catullum Myrmice legunt: pro gradu formicæ, & tarde.

Amicitia auarorum, complexus sphærarum.

Et hoc è Mathematis petitum. Sphæra vna vt impositam alteram sibi insidere non patitur, sed statim deuoluit: ita auarus auarum amicum non fert, dum sibi vterque soli studet: alteri si possit cum suo commodo, obesse optat.

AVDACIA.

ERASMI. Fortes fortuna adiuuat.

Cicero Tuscul. quæst. lib. 2. Fortes enim non modo fortunã adiuuat, vt est in veteri prouerbio, sed multo magis ratio. Citatur alibi ex Ennio. Vsurpatur in Æneide Maronis, atque adeo passim ab omnibus.

Ouidius Fast. lib. 2.

--- Audentes forsque deusque iuuat.

Idem allusit:

--- Audaces adiuuat ipsa Venus.

Rursum T. Liuius belli Macedonici lib. 4. Fortes fortunam adiuuare aiebant. Admonet adagium, fortiter periclitandam esse fortunam, nam his plerunque res prospere cedere: propterea quod id genus hominib. fortuna quasi faueat, infensa iis qui nihil audent experiri, sed veluti cochleæ perpetuo latent intra testas.

Animus præsens.

Animi præsentia vtilis vbique, propterea quod timiditas, vel à conscientia, vel ab animi paruitate videatur proficisci. Huic sententiæ suffragatur Homericum illud ex eodem libro:

Θαρσαλέος γὰρ ἀνὴρ ἐν πᾶσιν ἀμείνων,
Ἔργοισι τελέθει, εἰ καί ποθεν ἄλλοθεν ἔλθοι.

Id est:

Omnibus in rebus potior vir fortis & audax
Sit licet hospes, & è longinquis venerit oris.

Ad hunc modum Pallas hortatur Vlyssem, ne quid trepidet ingressurus Alcinoi domum. Huic congruit illud quod alibi dictũ est, Fortes fortuna adiuuat. T. Liuius libro ab vrbe condita 8. sed euentus docuit fortes fortunam adiuuare.

Animus heptaboeus.

Θυμὸς ἑπταβόειος: id est, Animus heptaboeus, siue ira heptaboea, de forti magnoque & inuicto dictum. Epithetum sumptum à clypeo Aiacis, quem Homerus ἑπταβόειον appellat, quod septem boum tergoribus esset obductus, atque ob id impenetrabilis. Et Ouidius:

--- Dominus clypei septemplicis Aiax.

Sumptum est adagium ex Ranis Aristophanis:

Ἀλλὰ πνέοντας δόρυ καὶ λόγχας καὶ λευκοφόρους τελφαλείας,
Καὶ πήληκας καὶ κνημῖδας, καὶ θυμοὺς ἑπταβοείους.

Id est:

Sed spirantes spicula & hastas, albasque in vertice cristas,
Adde his galeas, adde his ocreas, animos quoque septibouinos.

Alter Hercules.

Prouerbialis hyperbole, οὗτος ἄλλος Ἡρακλῆς: id est, Hic alter Hercules. De viro præstrenuo, ac laborum tolerantissimo. Extat

hoc titulo fabula quæpiam ex Menippeis Terentii Varronis, mirum ni prouerbiali. Aristoteles libro Moralium Eudemiorum 7: ὁ γὰρ φίλος βούλεται εἶναι, ὥσπερ ἡ παροιμία φησίν, ἄλλος ἡρακλῆς, ἄλλος οὗτος, id est: Nam amicus cupit esse, sicuti prouerbio dicitur, alter Hercules, alter hic. Plutarchus scribit id cognominis vulgo Theseo attributum, quod multa fortiter patraret exemplo Herculis. Laertius in vitis philosophorum ostendit & Cleanthem philosophum, alterum Herculem vulgo dictum fuisse: quod esset omnium laborum patientissimus, adeo vt noctu hauriendo è puteo aquam, victum diurnum pararet, vnde & φρεαντλῆς dictus pro Cleanthe: & nihilo tamen segnius egregiam operam interdiu nauaret philosophiæ. Clearchus apud Zenodotum aliam fabulam adfert, vnde hoc sit natum adagium. Ait enim Briareum, qui & ipse Hercules dictus est, profectum Delphos, sublatis inde thesauris aliquot ac monumentis, ex iis quæ eo in loco seruabantur, iuxta veterem quandam consuetudinem, ad columnas, quas Herculis cognominant sese contulisse, atque itidem illis, quæ illic erant, fuisse potitum. Deinde Tyrium Herculem venisse Delphos, vt oraculum consuleret: deumque respondisse, οὗτος ἄλλος ἡρακλῆς id est, Hic alter Hercules. atque oraculum in adagionem abiisse. Nec desunt qui huius dicti originem referant ad Titormum quendam bussequam, qui multis exemplis Milonem superarit. Is se profitens superatum, sublatis in cœlum manibus dixit: ὦ ζεῦ, μὴ τοῦτον ἡρακλῆν ἡμῖν ἕτερον ἔσπειρας. O Iupiter, num hunc nobis Herculem alterum genuisti? Huc pertinet illud Theocriti in Pastoribus:

> Φαντί νιν ἡρακλῆα βίῃ καὶ κάρτος ἐρίσδειν.
>
> Id est:
>
> Viribus Alcide hunc certare & robore dicunt.

Subiicitque pastor:

> Κἠμ' ἔφαθ' ἁ μάτηρ πολυδεύκεος ἦμεν ἀμείνω.
>
> Id est:
>
> Me quoque Pollucem mater præcellere dixit.

Erat enim hic excellens in pugilum certamine. Et Græculus adulator apud Iuuenalem, diuitem imbecillum Herculi æquat. Antæum procul à tellure tenenti. Macrobius lib. Saturnalium 3. scribit in hunc modum: Salios autem Herculi propter vbertatem doctrinæ altioris assignat, quia is Deus, & apud Pontifices idem qui & Mars habetur. Et sane ita Menippea Varronis affirmat, quæ inscribitur, ἄλλος οὗτος ἡρακλῆς: quia cum de Hercule multa loqueretur, eundem esse cum Marte probauit. Apud Latinos quoque Ruticello cuidam prodigiosis viribus, Herculis nomen attributum. Is mulum suum tollebat, vt scribit M. Varro, citante Plinio lib. 7. At Hippocrati medico, quod pestilentiam ab Illyriis venientem prædixisset, dimissis ad auxiliandum circa vrbes discipulis, Græcia ob meritum eosdem decreuit honores quos Herculi: nam & is ἀλεξίκακος habitus est. Autor idem Plinius eodem lib. Quin nomen hoc Herculis videtur vulgari sermone ad omnes viros egregie fortes transferri solere, non aliter quam Catonis ad graues & sapientes. Nam Varro quadraginta tres Hercules enumerat: additque, hoc nomine honoratos fuisse omnes, qui fortiter quippiam egissent. Testatur & Macrobius in Saturnalibus, hoc nominis compluribus fuisse commune, & ante Amphitryonis priuignum. Sic & Achilles appellabantur insigni fortitudine duces: quorum de numero fuit Lucius Siccius Dentatus, ob ingentem fortitudinem Romanus Achilles appellatus, quod centum & viginti præliis cum hoste pugnasset, nec vllam haberet cicatricem auersam. Autor A. Gellius libro 2. cap. 11. Denique rationem aut argumentum Achilleum vocant, quod sit insuperabile & insolubile.

Aqua præterfluit.

Ὕδωρ παραρρέει. id est, Perfluit aqua, siue præterfluit. Zenodotus & Suidas admonent dici solitum de eo, qui nihil negocii recusaret, & quidlibet quod mandatum esset effecturum sese polliceretur: quippe vsque adeo promptus ad quiduis suscipiendum, vt nec nauim perfluentem ingredi grauaretur, contempto aquæ influxu, cuius est affluere ac defluere.

Martis pullus.

Ἄρεος νεοττόν: id est, Martis pullum, vocant ad bella magnopere propensum. Aristophanes in Auibus:

> Ἄρεος νεοττέ, ὦ νεοττὲ δέσποτα.
>
> Id est:
>
> Pullus Gradiui, ô pulle rector atque here.

Sentit autem de gallo: qui quod omnium auium sit pugnacissimus bellacissimusque (vnde & crista & calcaribus armatus est) Marti sacer est. Vel quod is olim fuerit adolescens Marti in deliciis habitus, qui consueuerit obseruare, Marte cum Venere cubante ne quis deorum interueniret. Deinde cum illo dormiente sol aduenisset Marsque turpiter esset deprehensus, iratus Gallum adolescentem in auem commutauit, manentibus etiamnum pristinæ naturæ vestigiis. Narrat hanc fabulam Lucianus in Gallo. Prouerbii meminit & Laertius in vita Diogenis Cynici.

Non abiicit animum.

De eo, qui ne afflictissimis quidem in rebus spem, aut consilium abiicit (quemadmodum apud Maronem.

> —— Latinus rerumque reliquit habenas)

sed de recipiendo se vtcunque cogitat, apposite dicetur, quod ini bi dictum est de Vlysse:

> Ἀλλ' οὐδ' ὡς σχεδίης ἐπελήθετο τειρόμενός περ.
>
> Id est:
>
> Ac neque sic licet afflictus obliuia cepit Nauigii.

Ne quid moueare verborum strepitu.

Qui monebit aliquem, ne sæuis verbis, ac minis deterreatur, quo minus experiatur, accommodabit illud ex eodem libro, ab Apolline dictum Æneæ:

> Ἀλλ' ἰθὺς φέρε χαλκὸν ἀτειρέα, μηδέ σε πάμπαν
> Λευγαλέοις ἐπέεσσιν ἀποτρεπέτω καὶ ἀρειῇ.
>
> Id est:
>
> Quin rigido ferro magis obuius ito, nec vnquam
> Te sæuis dictis deterreat ille minisque.

In discrimine apparet qui vir.

De re periculosa difficilique, & eiusmodi quæ virum cordatum ac strenuum requirat, conueniet illud quod eodem libro dicitur ab Idomeneo Cretensium duce:

> Ἔνθ' ὅ, τε δειλὸς ἀνὴρ ὅς τ' ἄλκιμος ἐξεφαάνθη.
>
> Id est:
>
> Illic qui vir iners, qui strenuus ipsa docet res.

Ad idem facit quod proximo carmine consequitur:

> Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ.

Cuius alias mihi facta mentio.

Non cedendum malis.

Si quando admonebis, non oportere cedere vel aduersariis, vel insultibus aduersæ fortunæ, aut non esse certandum cum fugitiuis, non inscite detorseris illud ex eodem libro:

> Οὐκ ἂν ἐν αὐχέν' ὄπισθε πέσοι βέλος οὐδ' ἐνὶ νώτῳ,
> Ἀλλά κεν ἢ στέρνων ἢ νηδύος ἀντιάσειε.
>
> Id est:
>
> Ne feriat iaculum ceruicem aut terga, sed ipsum
> Aut ventrem, aut pectus feriat aduersa sagitta.

Qui cum contemptu vitæ inuadunt.

In eos qui gladiatorio, sicut ait Terentius, animo quempiam impetunt, vt aut perdant, aut pereant, conueniet illud ex Iliados μ.

> Ἀγροτέροισι σύεσσι ἐοικότες.
>
> Id est:
>
> —— Similes agrestibus apris.

Tradunt enim venatores, hos prouocatos recta impetere prouocantem, nec lancea vitata.

Neque terræ motus timet, neque fluctus.

Aristoteles libro Moralium Nicomachiorum 3. docens eos, qui non habitu virtutis, sed immanitate quadam naturæ nihil omnino formidant, nequaquam appellandos esse fortes, sed μαινομένους καὶ ἀναλγήτους, hoc est, insanos & stupidos, sensusque expertes: εἴη δέ, inquit, ἄν τις μαινόμενος ἢ ἀνάλγητος, εἰ μηθὲν φοβοῖτο μήτε σεισμοὺς μήτε κύματα, καθάπερ φασὶ τοὺς κελτούς. id est: Fuerit autẽ quispiam insanus ac doloris sensu vacans, si nihil metuat, neque terræ concussiones, neque fluctus, quemadmodum de Celtis prædicant. Nihil enim horribilius mari commoto, terræ vero concussio videtur inferorum ad superorum sedem eruptionem minitari. Tanta autem erat quarundam Galliæ Germaniæque gentium immanitas, vt nec his terrerentur, quæ maxime sunt natura horrenda. Quod autem Aristoteles μαινόμενον & ἀνάλγητον pro eodem vsurpat, arbitror huc respexisse Diogenem: qui rogatus quis ipsi videretur Socrates, μαινόμενος, inquit: videlicet eo quod aduersus omnem corporis molestiam obduruerat, quum alioqui esset omnium iniuriarum tolerantissimus: nisi forte Diogenes hoc quoque stupori tribuebat, non virtuti, quod ne colaphis quidem prouocari posset, vt vel tantillum excandesceret.

Improbitas muscæ.

In improbum, & subinde redeuntem, etiam si turpiter repellatur, quadrabit illud ex eodem:

> Καί οἱ μυίης θάρσος ἐνὶ στήθεσσιν ἐνῆκεν,
> Ἥ τε καὶ ἐργομένη μάλα περ χροὸς ἀνδρομέοιο
> Ἰσχανάᾳ δακέειν.—— Id est:
> Atque illi muscæ vim intra præcordia misit,
> Quæ quamuis de pelle viri sit sæpe repulsa.
> Assultat morsura tamen. ——

EX APPEND. ERAS. *More galli domi pugnacis.*

Ἐνδομάχας ἅτ' ἀλέκτωρ. Cum aliquis domi suæ & in suo regno (vt Cic. ait) audaciam præ se fert: extra illud timidus futurus. Simile est ei quod est alibi, Gallus in suo sterquilinio multũ potest.

IVNII. *Canis nouem animas habens.*

Ἐννεάψυχος κύων, id est, Canis nouenas animas habens, Prouerbium citatur & ab Etymologici authore & ab Hesychio: sed neque vsus explicatur, neque origo detegitur: Crediderim efferri posse de milite proiectæ audaciæ, & vitæ curam posthabente, qualem vulgari ioco dicimus, decem habere corpora inclusa scrinio, velut instar

instar vestium multiplicis synthesis reposita. Canis quidem ob allatrandi studium. Qui alium adagii vsum norit, candide vt admoneat, vltro deprecor: certe fateor ingenue, mihi non liquere: libuit tamen authores, qui nominatim illud parœmiæ nomine citant, indicare.

Gyaro dignum.

Facinus audax cum periculo coniunctum, quale ῥιψοκίνδυνον Græci vocant, velut proiectæ audaciæ plenum, versu à multis vsitato, Iuuenalis dixit, Gyaro dignum. ita autem habet.

Aude aliquid breuibus, Gyaris, & carcere dignum.

in quo præter aliorum grammaticorum expositionem, breuibus, epitheton esse nolo, vt exilitas insulæ includi eo verbo videatur, sed commate distermino: vt tria loca periculo vitæ coniuncta illi adeunda esse significet, qui facinus aliquod memorabile suscipere velit. Sunt enim Breuia, loca maris vadosa, naufragiis infamia, quorum etiam apud Vergilium mentio est in primo Æneid. ibi:

In breuia & Syrtes. ——

Polybius similiter vt Latini βραχέα nominat. vt lib. j. de parua Syrti loquens: ἐν ἣ περιπεσόντες εἰς ἀναβραχέα (ita locum corrige pro ἀβραχέα) διὰ τὴν ἀπειρίαν, εἰς πεῖσαν ἦλθον ἀπορίαν. id est: Ad quam in breuia incurrentes, propter locorum imperitiam, in summum adducti fuerunt discrimen. Gyaros vero insula est inter Cycladas: quam immitem & sine cultu hominum causatur Tyberius apud Cornelium Tacitum.

VLPII. *Ad scamma producere.*

Hoc est, In certamen prouocare. Ab athletis sumptum est, cuiusmodi multa in libro ad martyres apud Tertullianum sunt. σκάμμα quid sit, vide in adagio, De scammate egredi.

COGNATI. *Inops audacia tuta.*

Petronius Arbiter in quadam satyra:

Arma placent miseris, detritaque commoda luxu
Vulneribus reparantur. Inops audacia tuta est.

Idem alio loco:

Quisquis inops peccat, minor est reus. --

Παράβολος.

Homo audaciæ proiectæ, & ad pericula adeunda præceps & temerarius, παράβολος Græcis dicitur, Latinis vero parabolanus. Cassiodorus historiæ tripartitæ lib. xj. Dum aliquo tempore in amphitheatro Constantinopoleos spectaret, cœpit clamare populus: Crudeli bestiæ artifex parabolus pugnet. quod Græce scribitur à Socrate: κυνήγια δὲ ποτε ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτελοῦντος αὐτοῦ ὁ δῆμος κατεβόα, δεῖν ἕνα τῶν εὐφυῶν παραβόλων μάχεσθαι. Possunt ergo etiam dici Parabolani homines, qui se in periculum maximum coniiciunt: vt qui ægrotos publice in nosocomiis curant, grassante peste, & ipsi rapiuntur, & id muneris contempta vita suscipiunt.

AVXILIVM ET CITRA AVXILIVM.

ERASMI. *Frater viro adsit.*

Ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη: id est, Frater viro adsit. De fido auxilio dici solitum, propterea quod in rebus periculosis vix vnquam frater solet fratri deesse. Apud Platonem ij. De republica lib. Adimantus Glauconis aduersus Socratem disputantis partes accipiens: nondum, inquit, Socrates satis hac de re dissertum. Cur ita? Nempe quia id nondum est dictum, quod maxime dictum oportuit. Tum Socrates οὐκοῦν τὸ λεγόμενον, ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη. id est: Igitur frater adesto viro, vt habet prouerbium: quare tu, si quid hic prætermisit, adiuua. Idem ex Homero sumptum adagium testatur in Protagora, vbi Socrates Prodicum aduocans, vt Simonidem eiusdem ciuitatis hominem à Protagoræ calumnia tueatur: Videor equidem, inquit, aduocare te, quemadmodum ait Homerus, Scamandrum ab Achille obsessum Simoentem aduocasse:

Φίλε κασίγνητε, σθένος ἀνέρος ἀμφότεροί περ
Σχῶμεν. ——
Id est:
Frater amice, hominis pariter compescere vires
Ambo huius studeamus. ——

Est autem is locus in Iliados θ. Rursum Iliados χ. similiter Hector iam impar Achilli Deiphobum fratrem inuocat, vti ferat suppetias. Pallas enim illi apparuerat Deiphobi specie, ac deceptus Hector frustra inclamat.

Δηΐφοβον δ' ἐκάλει λευκάσπιδα μακρὸν ἀΰσας.
Id est:
Deiphobum fratrem intento clamore vocabat.

A quo cum destitueretur, diem fatalem adesse intellexit. Plutarchus in vita Cæsaris refert, Cascam Cæsare retinente gladium, fratris auxilium ad hunc modum implorasse, idque verbis Græcis: ἀδελφὲ βοήθει.

Sine ope diuina nihil valemus.

Manca est omnis mortalium industria, omnisque conatus, nisi fauor aspiret diuinus. Ad id accommodare licebit Homericum illud ex eodem libro:

—Πάντες δὲ θεῶν χατέουσ' ἄνθρωποι.
Id est:
Mortalis diuum auxilium desiderat omnis.

Ne gladium tollas mulier.

Μὴ μάχαιραν αἴρε θῆλυ.
Id est:
Ne machæram tolle mulier.

Hemistichium est carminis trochaici. Ne suscipias negocii molem, cum nequeas auxiliari. Virorum enim est.

Ἀμυνέμεναι περὶ πάτρης:

vt inquit Homerus. Potest & in hunc trahi sensum: Ne spem ostendas, quam præstare non possis. Ne mineris, aut ne lacessas inimicum, cum lacessitum non queas profligare. Brutus notat Ciceronem, quod Antonium concionibus suis irritaret, quem iratum non potuerit comprimere: hoc est, gladium tolleret mulier.

Non absque Theseo.

Οὐκ ἄνευ Θησέως: id est, Haud absque Theseo: cum significamus, rem alieno auxilio confici, aut cum significamus rerum omnium communionem ac societatem. Nam Zenodotus scribit, Theseum permultis viris fortissimis in certaminibus auxilio fuisse: quippe qui & Meleagro adfuit in conficiendo apro Calydonio, auxiliatus & Pirithoo pugnanti cum Centauris, item Herculi cum Amazonibus belligeranti. Fabula de apro sic habet. Oeneus Meleagri pater, cum de primitiis anni prouentus diis libans, Artemidem præterisset, illa irata aprum immanem in agros Calydonios immisit, omnia populantem: ad quem conficiendum Oeneus præstantissimum quemque exciuit, præmiis ad id propositis. Inter multos certauit & Meleager, qui & beluam confecit, sed accersito ad auxilium Theseo. Reliquum fabulæ nihil ad prouerbii sensum attinet. De Pirithoo sic fertur. Pirithous Hippodamiæ procus, Centauros, quod essent sponsæ cognati, conuiuio accipit. Qui simulatque mero incaluissent, sponsæ vim adferre cœperunt, coorta pugna: Theseus Pirithoo auxilium ferens complureis centauros trucidauit. De Hercule sic narrant. Cum Eurystheus Herculi iniunxisset, vt Hippolytæ Amazonum reginæ baltheum adimeret: atque ille pacta facturus, esset profectus, Iuno semper illi infesta, induta formam Amazonis, famam passim dissipauit, aduentare hospitem, vel verius hostem, qui violata regina baltheum, quem gestabat insigne regni, per vim eriperet. Quod vbi auditum esset, Amazones in Herculem parant arma. Hercules ratus hæc non errore sed dolo geri, Hippolyta occisa baltheum abstulit. Deinde quo magis vlcisceretur Amazonas, bello eas adortus est, & oppressit: sed Thesei adiutus opera. Refertur hoc adagium & à Plutarcho in eius vita: significatque Theseum, sicuti dictum est, multis auxilio fuisse, tamen ex plerisque certaminibus nullum retulisse præmium: atque huius rei citat autorem Herodotum. Allusit ad prouerbium Aristides in oratione ad Thebanos de auxiliis. καὶ ὅτε ξένῳ Ἡρακλεῖ φίλῳ ἐδέησε Θησεὺς αὐτὸν Ἀθήναζε ἀγαγὼν ἀνακτᾶσθαι. id est: Cumque sane & ipsi Herculi opus esset amico, Theseus illum Athenas deductum refouet refocillatque. Proinde quoties facinus aliquod alieno nomine celebratur, alterius tamen opera potissimum peractum, veluti si quis librum suo nomine publicet, in quo sit doctioris alicuius adiutus opera, concinne notabitur hoc adagio: οὐκ ἄνευ Θησέως: id est, Non absque Theseo. Aut si quis dicat, nullam fortunam sibi iucundam esse posse ἄνευ Θησέως.

Duobus pariter euntibus.

M. Tullius epistolarum ad Atticum libro ix. Vna fuissemus, consilium certe non defuisset, σύν τε δύ' ἐρχομένω. Idem Epistolarum familiarium libr. ix. ad M. Varronem: Volebam prope alicubi esses. Si quid bonæ salutis, σύν τε δύ' ἐρχομένω. Apposite citatur apud Platonem in Protagora, docens opinionem reddi firmiorem, si fuerit ab altero comprobata. Locus est apud Homerum Iliad. κ. vbi Diomedes iturus exploratum, quid agant Troiani, comitem postulat. Id enim fore tum iucundius, tum tutius. Carmen sic habet,

Ἀλλ' εἴ τις μοι ἀνὴρ ἅμ' ἕποιτο καὶ ἄλλος,
Μᾶλλον θαλπωρὴ καὶ θαρσαλεώτερον ἔσται.
Σύν τε δύ' ἐρχομένω, καί τε πρὸ ὃ τοῦ ἐνόησεν,
Ὅππως κέρδος ἔῃ, μοῦνος δ' εἴπερ τε νοήσῃ,
Ἀλλά τέ οἱ βράσσων τε νόος, λεπτὴ δέ τε μῆτις.
Id est:
At mihi si qui alius veniat comes, ille futurus
Solamen, fueritque simul fiducia maior,
Si duo coniuncti veniant: dein hic prior illo,
Si quid opus facto videt. At qui solus & vnus,
Quamuis perspiciat, tamen est mens segnior illi, &
Consilium tenue. ——

Apuleius in libello De dæmonio Socratis, autumat allegoriam non infrugiferam huic Homerico subesse figmento, videlicet periculosis in rebus adhibenda duo, consilium & opem. Vlysses quoniam prudentissimus fingitur, consilii symbolum habet. Diomedes vtpote iuuenis viribus antecellens, auxilii sustinet imaginem. Apuleii ex eo loco verba sunt hæc: Itidem cum rebus creperis & afflictis speculatores deligendi sunt, qui nocte intempesta, castra hostium penetrent, nonne Vlysses cum Diomede deliguntur: veluti consilium & auxilium, mens & manus, animus & gladius?

Nihil profuerit bulbus.

Athenæus Dipnosophistarum lib. ij. senatium hunc prouerbii nomine refert:

Οὐδέν σ᾽ ὀνήσει βολβὸς ἂν μὴ νεῦρ᾽ ἔχῃς.

Id est:

Neruis carentem iuuerit bulbus nihil.

Martialis item:

Nil aliud bulbis, quàm satur esse potes.

Bulbus autem ad irritandam Venerem valet. Licebit ad verecundiorem vsum trahere, Nil prodesse studium, ni vis adsit ingenii.

Tradunt operas mutuas.

Huic confine est Terentianum illud ex Phormione: Tradunt operas mutuas. De adolescentibus, qui se vicissim in peccatis defenderent. Translatum videtur ab agricolis vicinis, qui mutuam inter sese operam commodare solent. Aut ab artificibus, qui mutua nonnunquam vtuntur opera: maxime fabri ærarii.

Alieno auxilio potentes.

Qui alienis præsidiis freti facinus aliquod egregium, aut qui alieni prætextu nominis aliquid faciunt, in eos apposite torquebitur ex eodem libro, quod ibi dictum est de Teucro fratre Aiacis Telamonii. Nam is sub fraterno latitans clypeo, sagittas aliquot mittit in Troianos:

Στῆ δ᾽ ἄρ᾽ ὑπ᾽ Αἴαντος σάκεϊ Τελαμωνιάδαο.

Id est:

Constitit Aiacis clypeo septemplice tectus.

Titanas imploras.

Τιτᾶνας καλεῖς: id est, Titanas inuocas. Vbi quis suis diffisus viribus, alienum implorat auxilium. Sumptum à Gigantum fabula, in qua Iupiter suo timens Olympo, Titanas in auxilium accersiuit. Id quod prouerbiali quoque metaphora Latini veteres Quiritari dicebant, autore Nonio Marcello. Tractum à more Romanorum, qui vi oppressi Quirites inuocabant. Sic enim appellant ciues Romanos. Refertur adagium à Diogeniano. Lepidior fiet allegoria, si longius à simplici figura recedat. Veluti si quis theologus non potens se diuinis tueri literis, ad philosophorum rationes sese transferat, Τιτᾶνας καλεῖ.

Ancora domus.

Simili figura apud eundem Eurip. Hecuba Polydorum familiæ gentisque ancoram nominat:

Ὃς μόνος οἴκων ἄγκυρ᾽ ἔτ᾽ ἐμῶν.

Id est:

Qui iam solus generis superest ancora nostri.

Porro ancoram Græcis pro refugio prouerbialiter vsurpari solere, alibi notauimus, cum sacram ancoram exponeremus. Denique quicquid illud est cui innitimur, cuiusque fulcimur fiducia, ancoram vocant, sumpta à nauibus metaphora: quæ cum ancoris fultæ sunt, veluti defensæ à fluctibus quiescunt. Vnde & illud apud Aristidem in Oratione Panathenaica prima: πάντες ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖν ἔδοξαν οἱ Ἕλληνες. id est: Omnes Græci sibi videbantur in portu quodam esse, duabus nixi ancoris: quasi gemino fulti præsidio. Quem locum & paulo superius adduximus.

Columen familiæ.

Columen familiæ dixit Terent. in Phorm. non dubium quin prouerbialiter, Getam seruum natu grandem, cui peregre profecturus, tanquam pædagogo & curatori iuuenum mores, & rem domesticam senex commendarat. Donatus columen dici putat, perinde quasi columnam dicas, cui reliqua domus innitatur: vnde antiquitus seruos maiores, columellas dictos. Huic adstipulatur illud Vergilianum:

—— In te omnis domus inclinata recumbit.

Item illud Euripidis in Iphigenia in Tauris:

Στῦλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες.

Id est:

Domus columnæ liberi sunt masculi.

Pindarus in Olympiis Hectorem appellat columnam Troiæ: ὃς Ἕκτορ᾽ ἔσφαλε Τροίας ἄμαχον, ἀστραβῆ κίονα. id est, Qui Hectorem subuertit, Troiæ inexpugnabilem, immobilem columnam. De Achille loquitur. His affine quod dixit Iuuenalis:

—— Miserum est alienæ incumbere famæ,

Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.

Nostro Marte.

Quoties nullis auxiliis adiuti, nostropte ingenio, propriisque viribus rem peragimus, nostro Marte peragere dicimur. Aut etiam cum nostro periculo res geritur, M. Tullius libro Officiorum iij. Hanc igitur partem relictam explebimus: nullis adminiculis, sed, vt dicitur, Marte nostro. Hactenus ille. Idem Philippica ij. de Deiotaro loquens: Rex enim ipse sua sponte, nullis commentariis Cæsaris, simulatque audiuit eius interitum, suo Marte res suas recuperauit. Cod. lib. ij. titu. ne liceat potentioribus, capite j. Diuine admodum constituit diuus Claudius consultissimus princeps, parens noster, vt iactura causæ afficerentur hi, qui sibi potentiorum patrocinium aduocassent: vt hoc proposito metu, iudiciariæ lites potius suo Marte decurrerent, quam potentiorum domorum opibus niterentur. Rursus lib. iij titu. de iudiciis, cap xj. Illo proculdubio obseruando, vt si neque per alterutram litigantium partem, nec per iudices steterit, quo minus lis suo Marte decurrat, sed per patronos causarum licentia detur iudici. Translatum videtur ab Imperatoribus, qui suis ipsorum auspiciis & copiis bellum sustinent: siquidem Plautus etiam, Meis copiis, dixit: pro, meo Marte. Sapiunt prouerbium etiam illa, Vario Marte, dubio Marte, iniquo Marte. Huic adagio pene diuersum est illud quod alibi retulimus, οὐκ ἄνευ Θησέως: id est, Non absque Theseo.

Sine cortice nabis.

Sine cortice nare dicuntur, qui iam per ætatem non egent custode morum: aut qui eo doctrinæ processerunt, vt iam præceptorum opera non habeant opus. Horatius:

- Simul ac durauerit ætas

Membra animumque tuum, nabis sine cortice.

Id est:

Citra custodem ac pædagogum ipse te reges ac moderaberis. Acron prouerbii admonet: putatque metaphoram mutuo sumptam à iuuenibus: qui cum primitus natare discunt, corticibus aut suberibus ventri subligatis natant: deinde exercitatiores, citra huiusmodi adminicula natare incipiunt. Plautus in Aulularia: Quasi pueris qui nare discunt, scyrpea induitur ratis, Qui laborent minus facilius vt nent, & moueant manus. Est autem Græcis φελλὸς siue φελλὸς (nam varie scribunt,) quod Latini vertunt suber (sic enim vertit Theodorus) cortex arboris semper fluitans, & ob id aptus nauibus præsertim ancoralibus (indicat enim ancoræ locum, vt à nautis caueatur) & piscantium tragulis: sustinet enim summos retium funes. vtilis & cadorum obturamentis. postremo & fœminarum calceatui mẽsibus hybernis. vnde ioco prouerbiali apud Græcos, cortices arborum dicuntur. nunc non pudet viros æstiuis mensibus tali vti calceatu. Meminit Plinius libro xvj. capite viij. Lucianus in veris narrationibus narrat φελλόποδας, vnde Græci φελλοῦν dicunt supernatare. Et φελλεῖς, loca quæ paululo terræ tegunt laxa.

Ἀνερίναστος εἶ.

Ἀνερίναστος εἶ: id est, Incaprificatus es. Suidas putat in mollem & infrugiferum conuenire. Sunt qui referant ad eos, qui tueri non queant id, quod nacti sunt boni. Adagium vsurpauit Hermippus in Militibus. Eius rationem huiusmodi reddunt Suidas & Zenodotus. Aiunt mariscis qui caprifici fœtus est, innasci vermiculum, quem Græci ψῆνα vocant: horum vim colligunt rustici, deque fici ramis suspendunt, ne videlicet fœtus ante tempus, & immaturi defluant. Nam vermes protinus per rimas irrepunt atque hoc modo maturescunt fici. Theophrastus lib. de plantis ij. culices hos ficarios nasci putat è granis maristarum, quod simul atque euolarint illi, nulla grana insint. Euolare penna fere, aut pede in pomo relicto. Sed complura de caprificandi ratione inibi, si cuilibeat cognoscere. Idem similia ferme lib. De causis plantarum ij. cap. xij. Plinius etiam lib. xv. cap. xix. Et Aristoteles libro De natura animalium v. Vnde arborem cui hoc maturitatis remedium, adhibitum non fuerat, ἀνερίναστον appellabant: atque hinc deinde transferebant in hominem inutilem, à quo nihil bonæ frugis esset expectandum. Vox composita est, ex τοῦ ἀστερητικοῦ μορίου, & ἐρινεοῦ quasi dicas, incaprificatus.

Multæ manus onus leuius reddunt.

Vulgo circumfertur adagium, multis manibus onus reddi leuius. Quo significant etiam difficilia facile confici, si quis non ipse solus negocium aggrediatur, sed in plures adiutores & auxiliares partiatur. Sumptum est à tollendis oneribus. Videtur autem ea sententia ab ipsa vsque antiquitate in nostram ætatem demanasse. Legimus enim apud Hesiodum in opere cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι:

Πλεόνων δὲ πλείων μελέτη.

Id est:

Plus potest & plurium industria.

Item Homerus Iliados μ.

Ἀλλ᾽ ἐφομαρτεῖτον· πλεόνων δέ τοι ἔργον ἄμεινον.

Id est:

Adsitis comites: multorum industria namque

Plus pollet quam paucorum. -

Ad hoc respexit Euripides in Phœnissis:

Εἷς δ᾽ ἀνὴρ οὐ πάνθ᾽ ὁρᾷ.

Id est:

Vir vnus autem nemo cuncta dispicit.

Rursum in Heraclidis:

Μιᾶς γὰρ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη.

Id est:

Inualida pugna est vnicæ tantum manus.

Eodem pertinet quod alibi retulimus: εἷς ἀνὴρ οὐδεὶς ἀνήρ. id est, Vnus vir, nullus vir.

Re opitulandum, non verbis.

Cum re opus est, nihil prosunt verba: veluti si quis egeat pecuniariis suppetiis, quorsum attineat huic aures explere dictis? Rursum in consultationibus, in iudiciis, rationibus agendum est, non vi. Ad id faciet Homericum illud ex Iliad. π.

Ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ᾽ ἐνὶ βουλῇ.

Id est:

Verba in consilio, valet in certamine robur.

Chordæ vice.

Ὡς ἀντὶ χορδῆς: id est, Tanquam chordæ loco. Conueniet, vbi quod alicubi diminutum videbatur, suppletum aliunde significabimus.

bimus. Plutarchus in Sympoſiacis prouerbii vice videtur vſurpaſſe: καὶ ταῦτα μὲν, inquiens, ὥς αὐτὶ χορδῆς κείσθω, τοῖς ὑπὸ σοῦ πεφιλοσοφημένοις id eſt: Atque hæc quidem chordæ vice addita ſint iis, quæ abs te ſunt erudite diſſerta. Sumptum eſt à Locrenſi fabula, quam expoſuimus in prouerbio, ἀκάνθιος τέττιξ: id eſt, Achanthia cicada.

Viuus fueris, vel cepe ſolum accipiens.

Ζώοις γένήσῃ, κρομμύου μόνον λαβών.

Id eſt:

Si cepe tantum ſumpſeris, iam vixeris.

Zenodotus & Suidas oſtendit in eos dici ſolitum, qui è re quapiam puſilla, magnam opinionem conſequuntur. Natum apparet ab ægroto, qui medico porrigente cepe, reualuerit, herbam alioqui plebeiam, nec eam admodum ſalubrem corpori.

Papyri fructus non poſtulat magnam ſpicam.

Βύβλου δὲ καρπὸς οὐκ αἰτεῖ μέγαν στάχυν.

Id eſt:

Byblus virens haud poſtulat ſpicam grauem.

Etiamſi Græcus ſenarius viciatus eſt in αἰτεῖ. Apud Æſchylum in Supplicibus ita legitur:

Βύβλου δὲ καρπὸς οὐ κρατεῖ στάχυν μέγαν.

Id eſt:

Fructus papyri haud ſuſtinet ſpicam grauem.

Dici ſolitum de iis, qui ſuis ipſorum bonis frui non poſſent: propterea quod byblus ob culmos inualidos, ſpicam granis onuſtam ferre non poteſt. Proinde prodit quidem ſpicas, ſed inanes. Byblus autem iunci ſpecies, quam Latini papyrum appellant. Apparet in Græco carmine αἰτεῖ, deprauatum pro κρατεῖ: quod indicat vel ipſa metri ratio.

Si Deus voluerit.

De re futura, cuius exitus pendeat à Dei fauore: nam etiam vulgo dicunt, omnis cauſa, Si Deus voluerit: atque ita nos loqui Iacobus Apoſtolus docet. id Homerico verſu licebit explicare, ſi quando iocabimur apud eruditos:

Αἴκε θεοί γ' ἐθέλωσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν.

Id eſt:

Diis ita ſi viſum fuerit, quos geſtat olympus.

Meis auſpiciis.

Meis auſpiciis, pro meo arbitrio, meiſque præſidiis dixit Maro Æneidos iv.

Quod ſi fata meis paterentur ducere vitam
Auſpiciis, & ſponte mea componere curas.

Translatum ab imperatoribus Romanis, quibus mos erat, non committere prælium niſi conſultis auſpiciis. Eius autem auſpiciis res geri dicebatur, penes quem ſumma rei gerendæ poteſtas erat. Huic ſimillimum eſt quod alibi retulimus, Meo Marte. Tullius in Verrem lib. v. Præſertim quum vos veſtro Marte his rebus omnibus abundetis. Noſtro Marte fit, quod fit nullis auxiliis aliunde aſcitis.

Porrigere manus.

Porrigere manus, pro auxilio eſſe, vulgatiſſimum eſt, ſed elegans. Vlpianus Pandectarum lib. xlij. titu. de re iudicata: Sed ſi emptor cui pignora ſunt addicta exequente iudice precium non ſoluit, vtrum aduerſus emptorem porrigere manus debent iidem iudices, qui ſententiam exequuntur, videndum eſt. M. Tullius in oratione poſt reditum: Qui mihi primus afflicto & iacenti, conſularem fidem, dextramque porrexit. Feſtiuius erit de rebus animi: velut ſi dicas, Animo deiecto manum porrigit philoſophia: aut, In Theologiæ difficultatibus æſtuanti ſæpe manum porrigit Dialectica, aut linguarum peritia.

Sine canibus & retibus.

Ἄνευ κυνῶν τε καὶ λίνων: id eſt, Abſque canibus & retibus. Hoc quidem ſchemate Pindarus Nemeorum Oda iij. ſignificauit ſummam celeritatem. Quis enim pedibus aſſequatur ceruos, niſi aut à canibus remorentur, aut implicentur retibus? Conueniet tamen in eos, qui clancularijs artibus capiunt prædam. Pindari verba ſic habent: κτείνοντ' ἐλάφους ἄνευ κυνῶν δολίων θ' ἑρκέων. id eſt: Ceruos occidentem ſine canibus ac doloſis retibus. Dicetur & in eos, qui non alienis præſidiis, ſed proprio Marte rem gerunt.

Pecunia abſque peculio.

Apparet olim fuiſſe prouerbium inter agricolas iactatum, Pecuniam ſine peculio fragilem eſſe. Refertur Pandect. lib xxxij. titu. de legat. & fideicommiſſ. capite, ſi chorus, his verbis: Quæ mobilia mea erunt, do, lego, nummos ibi repoſitos vt mutui darentur, non eſſe legatos Proculus ait. At eos quos præſidii cauſa repoſitos habet, vt quibuſdam bellis ciuilibus factitaſſent, eos legato contineri, & ſæpe audiſſe ruſticos ſenes ita dicentes: Pecuniam ſine peculio fragilem eſſe. pecuniam appellantes, quod præſidii cauſa reponeretur. Retulimus alibi prouerbium, quod admonet ne totam ſubſtantiam vni credamus naui, ne nihil ſuperſit vnde damnum ſarciatur, ſi nauis interit. Ita ſolent ſenes ſummam aliquam ſeponere, ne nihil ſupereſſet, ſi res incendio, bello aut furto periret. Si libebit adagium alio deflectere poterit accommodari ad eum, qui non omnia conſilia ſua communicat amicis. Aut qui felicitatis ſummam non ponit in rebus extrariis, ſed in animi bonis: vt illis caſu perditis habeat quo confugiat, nec deſpondeat animum. Quod enim proprie noſtrum eſt, peculium dicitur. Ea vero demum proprie noſtra ſunt, quæ fortuna non poteſt eripere.

Summa vi defendere.

Rurſum ſi quis alterum ſumma vi tuebitur, quadrabit quod proxime eo conſequitur loco:

Πρόσθε δέ οἱ δόρυ τ' ἔσχε καὶ ἀσπίδα πάντοσ' ἐΐσην.

Id eſt:

Vndique texit cum lancea, clypeoque rotundo.

Tanquam heros in clypeo excipere.

Ἀλλ' ὥσπερ ἥρως ἐν ἀσπίδι ξενίσαι σε βούλομαι: id eſt, Imo tanquam heros in clypeo te volo hoſpitio accipere. Dici ſolitum, vbi quis ſuis ipſius artibus aut benefactis fretus, de amicis bene mereri conaretur. Inde ductum, quod antiquitus heroes aſſidue in armis agentes, velut in clypeo diuerſabantur: & ſi quid opus fuiſſet amicis, quod armis præſtari poterat, id prompte præſtabant, vtpote ſola virtute diuites Et apud Homerum, heroes tergoribus bubulis accipiuntur: Et apud Maronem, Euander

Æneam villoſi pelle leonis
Accipit. ——

Ex tergoribus autem integebantur clypei.

IVNII. *Iolaum implorat.*

Qui ſibi diffiſus, alienam implorat opem. ἰόλεω δεῖται, id eſt, Iolao opus habere dicitur, aut ἰόλεων παρακαλεῖν, Iolai opem aduocare. Synesius ad Pylemenem: στέλλεται δὲ ἐπὶ πονηροὺς ἄνδρας, τὸν ἡρακλεῖον τρόπον ἐκκαθαριῶν αὐτῶν τὴν πατρίδα, θεοῦ δὲ ἔδει δήπου καὶ ἡρακλέους, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἰόλεω συμμάχου καὶ παραστάτου. id eſt: Ablegatur ad malicioſos homines, Herculis more patriam ab illis expurgaturus, quam ad rem Deo nimirum & Hercule, imo & Iolao opitulatore ac ſubſidiario opus habet. Idem in Caluitii encomio: πρὸς δύο δὲ, φησὶν ὁ λόγος, οὐδ' ἡρακλῆς, εἰ τοὺς μολιονίδας ἐκ λόχου προσπεσόντας οὐκ ἤνεγκεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ὕδραν ἀγωνιζόμενος, τέως μὲν εἷς ἑνὶ συνεστήκει, ἐπεὶ δὲ ὁ καρκίνος αὐτῇ παρεβοήθει, κἂν ἀπεῖπεν, εἰ μὴ τὴν ἰόλεω συμμαχίαν ἀντεπηγάγετο. κἀγώ μοι δοκῶ παραπλήσιόν τι παθεῖν ὑπὸ δίωνος, οὐκ ἔχων ἀδελφιδοῦν τὸν ἰόλεων. id eſt: Aduerſum duos, iuxta prouerbium, ne Hercules quidem, qui Molionidas ex inſidiis ipſum adortos haud ſuſtinuit, & cum hydra pugnam ingreſſus, quamdiu vnus vni aduerſus ſtetit, æquo Marte decertauit: ſed poſtquam hydræ cancer acceſſit, ſuccubuiſſet ille, ni Iolai opem contra imploraſſet. Similiter cum Dione res mihi ſuccedit, patruele Iolao deſtituto. Apud Platonem in Phædone, quum vrgenti Socrati, vt conuelleret argumentis aduerſarios Phædon, deprecatus iſte tenuitatem ſuam, reſpondiſſet duobus ne Herculem quidem ſufficere, ſubiecit Socrates, ἀλλὰ καὶ ἐμὲ τὸν ἰόλεων παρακάλει. id eſt: Quin tu me Iolaum tibi adſciſcito. Rurſus in Euthydemo: ὁ δ' ἐμὸς ἰόλεως πατροκλῆς εἰ ἔλθοι, πλέον ἂν θάτερον ποιήσειεν. id eſt: Atqui ſi meus Iolaus patrocles acceſſerit, alterutram certaminis partem integer ſuſtinuerit. Quibus ex locis, Iolaum pro auxiliario, & qui operam alteri accommodat, quemadmodum & Theſei nomen, accipi clarum eſt Euripid. in Ione: ὑπασπιστὴς ἰόλαος ὃς κοινοὺς αἱρόμενος πόνους, διὸς παιδὶ συναντλεῖ. id eſt: Armiger Iolaus, qui communes ſubiens labores Iouis filio opitulatur. Nota eſt fabula vel ex ſuperioribus Syneſii verbis. nam collato pede cum Hydra depugnanti Herculi, quum Cancer mordicus calcem prehendiſſet, vt in Heraclea refert Panyaſis, Iolaus laboranti opem tulit. Quod in fabuloſis Palæphatus exponit ita: Hydram oppidum copiis oppugnante Hercule, Lernus regulus imperata facere volens, auxiliarem militum manum, duce Carcino impigro & ſtrenuo homine, ſtipendio conduxit quo bellum propulſaret: itaque viribus inferior Hercules, Iolaum Iphicli fratris filium, cum delecta Thebanorum manu, in auxilium vocat, eoque ſubſidio adiutus, hoſtile oppidum ſolo æquauit, copiaſque omnes deleuit.

Priuſquam in medulla obriguerit.

Initio mali occurrendum eſſe tempeſtiue ſignificare volentes, antequam inueteraſcat malum, vti licebit prouerbiali Sophronis mimographi dicto, ex libello quem Muliebria trophæa inſcripſit:

Πρὶν αὐτὰν τὰν νόσον εἰς τὸν μυελὸν σκιρωθῆναι.

Id eſt:

Prius quam morbus in medullam obriguerit.

Iuuentutis vitiis, tenella etiamnum ætate & cerea, medendum eſt: irarum ſemina obruenda ſunt mature, priuſquam ſimultas animis alte inſederit. Medulla metaphorice quod intimum eſt dicitur: vnde Medullitus fieri dicitur, quod ex animo intimo fit. Plautus in Truculento.

Oſtendiſſe ſciam mihi medullitus infidelem nunquam dum
viuam, fore.

Ennius Satyr. iiij. apud Nonium.

Enni poeta ſalue, qui mortalibus
Verſus propinas flammeos medullitus.

Varro: Medullitus aquiloniam intus ſeruat frigedinem. Medullæ metaphora aliter vſus eſt Marcellinus lib. xvj. Sed eos medullis prouinciarum ſaginauit Conſtantius. Porro σκιρωθῆναι duo ſignificat, & indureſcere ſcirri inſtar, & mucere ſiue in mucorem abire. nam, vt annotat Etymologici author, σκῖρος ſitum & ſqualorem difficulter eluibilem ſignat: & Eupolis pro mucore caſei mucidi vocem hanc extulit.

Ab alno spectat.

Α'π' αἰγείρου θέα, id est, Ab alno spectaculum: dicitur de eo, qui quum non possit è propinquo spectare, extrema adiumenta quærit. Erat Athenis extra theatrum in foro alnus arbor, ita tamen vt inde in theatrum pateret prospectus eminus, quo fiebat vt cui in theatro concessus locus non erat, in alnum ascenderet. Vti licebit quando innuere volumus, quempiam in peregrina arte, & a studiis suis aliena, eius artis mysteria procul & quasi per transennam inspicere: veluti iureconsultus extra Medicæ artis theatrum positus, velut ab alno, iuxta prouerbium, artis secreta despectat.

Arma Achillea.

Ὅπλα ἀχίλλεια, id est. Arma Achillea, prouerbialiter pro certissimo præsidio, & haud dubia ope, seu potius pro inuicto eloquentiæ robore accipit Philostratus in sophista Polemone: χειροτονηθεὶς μὲν πρεσβεύειν ὑπὲρ τῶν σμυρναίων, ὡς ὅπλα δὲ ἀχίλλεια τὴν ἐκείνου πειθὼ αἰτήσας. id est: Delectus vt pro Smyrnæis legationem susciperet, vim persuadendi quæ in Scopeliano erat, quasi armaturam quandam Achillis postulauit. Eius vsus est, quum alienam viri docti eloquentiam optamus aut patrocinium principis, quod ab iniuria maleuolorum nos tueatur: quemadmodum Patroclus Achillis armaturam flagitat apud Homerum Iliados π. vt Troianos falsa armorum imagine deceptos bello absterreret. Porro sententiam superiorem aliquantulum obscuram idem Philostratus dilucidiorem reddit in Scopeliano, his verbis: ἐχειροτονεῖτο δὲ ὁ Πολέμων, οὔπω πεπρεσβευκὼς πρότερον· εὐξάμενος δὲ ὑπὲρ τῆς ἀγαθῆς τύχης, ἐδεῖτο γενέσθαι οἱ τὴν τοῦ Σκοπελιανοῦ πειθώ, καὶ περιβαλὼν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας,

Δὸς δ᾽ ἐμοὶ ὤμοιιν τὰ σὰ τεύχεα θωρηχθῆναι,

Αἴ κ᾽ ἐμέ πως εἴσκωσι. — id est:

Habito delectu decreta fuit Polemoni legatio eius muneris tyroni: itaque ille quod bene verteret precatus, poposcit sibi adesse Scopeliani persuadendi vim, illumque in corona circumstantium hominum amplexus hoc versu compellauit.

Indulgeto meis numeris aptarier arma

Nunc tua, si mereor.

his enim verbis deprecatur Achillem Patroclus, vt armaturam ipsius impetraret. Eustathius eo in loco annotat, istum versum vsurpari posse, quum quis consensum alicunde & adminiculum quærit, tum verbis tum factis.

BRASSICANI. *Loricæ gladius.*

Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus, Loricæ gladius, in acie non firmius munimentum. Adagii vsus est, quoties summum præsidium indicamus. Neque multum ab hoc discrepat quod aiunt, Millus cani. Loricæ nulla est vtilitas, nisi gladii etiam vsus accesserit: veluti si quis dicat, Loricæ gladium non esse firmius munimentum, quam Græcæ literæ Latinas adiuuent & promoueant.

Ara.

Latini scriptores passim aram vocant prouerbio summum & incomparabile præsidium, & locum qui vice cuiusdam inuiolati sit asyli. Terent. in Heautont. Nec aram nec precatorem. Cicero pro Roscio Comœdo: Ad domum eius tanquam ad aram confugit. Idem in iiij. Verrina, Aram legum: & in xiiij. Philippica, Aram virtutis appellat. Idem lib. iij De natura deorum. Quod vos cum facere non potestis, tanquam in aram confugitis ad deum. Plaut. in Mostellaria: Ad aram confugisti Ouid. lib. iiij. Trist.

Vnica fortunis ara reperta meis.

De ara misericordiæ, apud Athenienses instituta, diximus abunde in Scholiis Demonactis Lucianici.

COGNATI. *Manum porrigere.*

Fernandus Pincianus in epist. Senecæ cix. Vetus lectio, inquit, manum nonnihil emendaturo porrigit. id est, Auxilio est. Cicer. in Oratore, de Demosthene loquens: Huc an illuc manum porrexerit: παραφέρειν τὴν χεῖρα. Submittere manum, est subleuantis languentem: plus est quam porrigere vltro surgenti. Cic. Tusc. quæst. lib. ij. citat hoc carmen cuiusdam antiquissimi poetæ:

O Patrocles (inquit) ad vos aduenient auxilium & vestras manus peto.

Manus enim instrumentum auxilii est. Impii sibi mutuo manum præbent, & auxilium iungunt: sed frustra, non euadent malum. Manus manui iuncta mali non erit exors, inquit Salomon cap. xj. Hier. xvij. Seneca lib. ij. cap. vj. De clementia: Dabit manum naufrago id est, manum porriget, vt illi auxilietur. Quod frequentius dicitur porrigere. Quintil. in ægro redempto: Si duos pariter naufragia raperent, illi porrigerent manum, quem iam membrorum contentione lassatum fluctus hauriret. Virg. Æn. vj

Da dextram misero, & tecum me tolle per vndas.

Quanquam & hoc reperitur Quintil libr. ij. Vt velocissimus quisque si forte iter cum paruulo faciat, det manum, & gradum suum minuat, nec procedat vltra quam comes possit. Alioqui dare manum, est cedere.

Contraria contrariis pelluntur.

Gregorius Theologus lib. ij. Sententiarum:

Τἀναντία γὰρ τοῖς ἐναντίοις μάχη.

Id est:

Contrariis nam pellitur contrarium.

Hominum deinde sermone vulgatum. Blasius Hollerius in Hippocratis librum de natura hominis, in fine: Sic enim curationem optime præscribet & adhibebit, iis videlicet auxiliorum generibus, quæ per contrariam morbis (id enim axioma est medicorum vniuersale) facultatem vincant. Hieremias Thriuerus in primum Hippocratis aphorismum: Nam quod contrarium curetur contrario, antiquum est, & apud omnes in confesso. Hinc Gallis est in prouerbiis:

Contre peché est vertu medicine.

Id enim prius traditum est ab Hippocrate de flatibus: Contraria contrariis remedio esse. Therapeuticæ autem medicinæ communissimus scopus est, τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα: Contraria contrariorum medicamenta.

Cornua inibi aduri.

Non quiuis grauis ac teter odor homini noxius: sunt enim inter hos qui contagia discutiant, morbisque putridis obsistant Hinc plebeii: corii cornuque præsegmina atque ossa subuuida in ignem coniiciunt, eoque nidore suas casas ac tuguria suffumigant: quo morborum contagia dispellant, ac se suasque ædiculas à pestilenti aura tutas præstent. Atque hinc manauit obiter prouerbium: Cornua inibi aduri. Quo designant, loca peste morbisque contagiosis infecta, euitanda. Germani inferiores sua lingua dicunt: Men branter hoornen.

Pæonia manus.

Vox medicis vsitata, pro certa, & auxilii præsentarii: à Pæone deorum medico dicta. Præsentaneum porro fomentum est, quod licet statim dolorem non tollit, tamen mitigat: vt officium seduli amici imminuit calamitatis acerbitatem. Erophilus: φάρμακα, inquit, ἐὰν τὸν χρώμενον ὀρθῶς συνετὸν ᾖ, οἷόνπερ θεῶν χεῖρες εἰσί. id est: Pharmaca, si quis illis vtens recte prudens contigerit, auxiliares sunt deorum manus. Gal. lib. vj. De comp. pharm. κατὰ τόπους.

Ius in præteritum dare.

Id dicitur, quoties ita in integrum fit restitutio, vt quod factum est, infectum sit. Plin. in ij. Nullumque habere in præterita ius, præterquam obliuionis: de Deo loquens. Contra: Ius in præteritum adimere, & consilium, est immutabile & irreuocabile facere, quod factum est. Vtroque vsus est Budæus.

Hippocratis laniena.

Dicitur Hippocratis laniena prouerbialiter, de ea medicæ artis parte, quæ stringendo, vrendo, secandoque, instrumentis, ignibus & ferro exercetur. Prudent. Steph.

Num mitiores sunt manus medentium,

Laniena quando sæuit Hippocratica?

Si Deus pro nobis, quis contra nos.

Paulus ad Romanos cap. viij. cuius tempore, nec opibus, nec viris, nec vllis mundi præsidiis erat munita Ecclesia, magna tamen fiducia dixit: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Vnde tanta fiducia Pauli inter tot mortes, inter tot pericula, & foris, & intus vrgentia? Ex nobis, inquit, nihil possumus, sed Dominus noster, Dominus est virtutum: vt intelligamus Ecclesiam, licet iuxta mundum contemptam & inermem, tamen protectore Deo exercituum inuictam esse, atque etiam ipsis inferorum portis inexpugnabilem. Quid enim non de seipso promittat, qui pro se Deum habuerit? Quo protegente nos, non valebit hominum malitia: & à nobis stante, quid poterit vllus aduersarius? Vbique victores discedimus, haud quidem nostris ipsorum præsidiis, sed ipsius protectu, cui debemus omnia. Et huius Paulinæ sententiæ talis est vsus prouerbialiter. cui non dissimile est hoc Ennij:

Non semper vestra euertit, nunc Iuppiter hac stat.

Vmbone propellere.

Id de his dici solet, qui velut vmbone clypei obstantes reiiciunt nisu corporis, aut laterum firmitate. Martialis:

In turbam incideris, cunctos vmbone repellet.

Fabio sententia vitiosa videtur, quæ nimia est, vt de viro forti:

— Bella vmbone propellit.

Parum tamen abest, quin eodem genere sit vsus Curtius: sed hoc interest, quod nec de vno dicit, nec bella propelli scribit, sed aciem. Bellum enim propelli vmbone, affectate dictum est, & hyperbolice, hoc est, superlate, præsertim ab vno Proinde quod in Fabiano exemplo vituperationem meretur, laudem meretur in Curtio, ita scribente: Totam aciem suo pauore fluctuantem vmbonibus posse propelli. Et in Valerio, de quodam Cæsaris milite quod scribitur: Ad vltimum districto gladio audacissimum quemque modo vmbonis impulsu, modo mucronis ictu depellens.

Et in Martiale,

Cunctos vmbone repellet. merito laudi ducendum est.

Suetonius de Acilio Cæsaris milite, Transiliuit in nauem, vmbone obuios agens quo sane in loco de clypei orbe simpliciter accipiendum est. Atque hoc genus dicendi nostris familiare est, qui dicunt, Il nous est pour bouclier.

Dii nostri.

Genus loquendi est & elegans, & priscum, & poeticum, adhuc hodie in vsu. Dicuntur autem dii nostri esse, qui nobis fauent. vt apud Virgilium ecloga prima.

O Melibœe, Deus nobis hæc ocia fecit.
Namque erit ille mihi ſemper Deus, &c.
Auguſtum intelligit. Melibœus:
Sed tamen, iſte Deus qui ſit, da Tityre nobis.
Idem Æneid. xij.
Sin noſtrum annuerit nobis victoria Martem.
Ibidem:
—— Nec Dij texere Cupentum.
Ænea veniente ſui. ——

Qui ſcilicet ei propitii erant, fauebantque. Hebræi quoque Dei nomine vocant quicquid excellit. protegit contra aduerſarios, &, ſi in diſcrimine ſit, eripit: deinde curat, vt habeat quam optime: nec permittit, Dauid dicente Pſalm. cv. vt quiſquam hominum calumniam inferat. Deus in ſumma dicitur, protector & ſaluator, quique ſuos vbique tuetur, vbi videlicet deſperata videntur omnia. Pſal xxij. Ita vindicem & liberatorem eſſe. Geneſ. xiij. Princeps Dei es in medio noſtri. id eſt, Te habemus pro præſtanti & excellenti principe, protectore & ſaluatore. Sic rex etiam dicitur a Latinis, qui quoſuis alit. Hinc eſt prouerbium Grecum: ἵππος μὲ φέρει, βασιλεὺς τρέφει. Horat. Epiſt. lib. j. ad Scæuam:

Equus vt me portet, alat rex.

Terent. in Phormione: Imo enim nemo ſatis pro merito gratiam regi refert. Tene aſymbolum venire vnctum, atque lautum è balneis, ocioſum ab animo: cum ille & cura & ſumptu abſumitur, dũ tibi ſit, quod placeat? Sic paraſitus apud Plautum in Aſinaria, regem eum appellat, à quo alitur. Idem Horat. ad Scæuam:

Coram rege ſuo. ——

& ad Mœcenatem ij.

—— Rexque paterque.

Idem valet potens amicus, Epiſt. ad Lollium lib.

—— Tu cede potentis amici
Lenibus imperiis. —— Od. xviij.
Nec potentem amicum largiora flagito.

Δαδουχεῖν.

Per translationem apud Græcos non rarum nec infrequens eſt. id autem valet, præferre faces, præferendo faces lumen aperire. Lucretius lib. j. Præpandere lumina, dixit. Dionyſius Lambinus in ſua ad P. Ronſardum dedicatoria in Lucretii ij. librum. Tibi etiam in ſcriptoribus Græcis & Latinis verſanti, quaſi lumen ſæpe prætuli.

Quaſi Deos habere aliquos.

Ficinus in Tim. An non enim in maximis periculis, quoties in caſtris, aut morbis aut mari fluctuant, quaſi Deos habent eos, qui ſingulis in rebus præſtant, ſeruatoreſque ſuos putant? In Sophiſta: Dum virum hoſpitem tecum ducere credis, Deum quendam ducis. Inquit enim Homer. ὀδυσσ. j. cum Deos alios, tum maxime hoſpitalem Deum inter homines, qui iuſti pudoris participes ſunt, verſari, & hominum contumelias iniuriaſque inſpicere. Te forſitan & hic è ſuperis vnus huc ſecutus eſt, vt nos animaduertat ac corripiat, ipſe redargutionis quidem Deus In Euthydemo: Eſtote propitii. Profecto vos perinde ac Deos ſaluto, obſecrans vt quæ ante dixi, ignoſcatis. Vide apud Eraſm Deum eſſe & facere.

GODOFREDI *Dioſcuri ſaluatores & aduocati ſalutiferi.*

Scribit Ælianus Var. hiſt. j. vulgatum hoc fuiſſe de Caſtore & Polluce, Iouis filiis: qui quidem crediti ſunt periclitantibus in mari, tanquam Dii, quibus inſunt commiſerationes ærumnoſorum, aduenire auxiliaturi, & ſeruaturi eoſdem non ſceleſtos, ſed ſanctæ vitæ homines. Quadrabit in principes, potentes, & diuites, liberalitate ſua benignitatem diuinam imitantes, præſertim qui toto orbe diſiectas hac tempeſtate Camœnas recipiunt, amant & fouent: item qui ob Chriſti amorem patria ſe abdicantes, auxiliatrice manu tuentur & ſuſtentant.

BOVILLI. *Præſtat vineæ vlmum eſſe quam hederæ.*

Laudabilius eſt à potente & copioſo homine ali, & promoueri bonos & multis vtiles futuros, ſiue eruditione ſiue alio vitæ genere: quam improbos, aut ſaltem nihili homines, meros numeros: ſæpe natos in perniciem eius a quo aliti ſunt. Sic ſatius, operam dare honeſtis & laudabilibus rebus caſtigare bonos & Latinos authores, quam ſecus. Vlmus arbor ampla, ſpacioſa, ſolida fulcire ſolet vineas, nobilem & humano generi vtiliſſi. arborem: & hederas, ſterilem & neglectam, quæ vlmum ipſam nihil aliud quam arrodit, & tandem enecat.

GENTII. *Pauperi vitulus eſt caſtrum.*

Vtitur Oldendor. prouerbii ſpecie, pro eo quod quiſque ſuis, quantumuis exundantibus fortunis, grauetur, hiſce difficilibus temporibus. Suus enim morbus cuique difficillimus eſt, inquit alicubi Plinius. Nec hoc hac tempeſtate vſurpandum apud afflictos, quod dici ſolet: De minimis non curat prætor.

AVXILIVM INFIRMVM.

ERASMI. *Lunæ radiis non matureſcit botrus.*

Plutarchus hunc Ionis ſenarium ceu prouerbialem adfert, diſſerens quod luna quoniam radios habet imbecilliores quam ſol, excitare poſſit humores, concoquere non poſſit:

Μέλας γὰρ αὐταῖς οὐ πεπαίνεται βότρυς.
Id eſt:
Neque enim his niger maturus efficitur botrus.

Conuenit in eos, qui conantur quod ob defectum virium non queunt perficere. Refert idem in commentario De facie apparente in orbe lunæ. Accedet plus veneris, ſi volentes ſignificare diſciplinas humanas non præſtare felicitatem, dicamus: μέλας γὰρ αὐταῖς οὐ πεπαίνεται βότρυς. In αὐταῖς, ſubaudiendum eſt ἀκτῖσιν: id eſt radiis.

Per fluuium traducere.

Διαβιβάζειν τὸν ποταμόν: id eſt, Tranſmittere per flumen dicebantur, qui difficultatem explicabant rei, quam ineruditiores aut inualidiores explicare non poterant. Translatum à torrentibus aut fluuiis profundioribus, quam vt cuiuis tutum ſit traiicere. Itaque qui ſunt robuſtiores atque exercitatiores, pueros, mulieres, aut alioqui imbecilles ſuſceptos in humeros tranſmittunt. Plato lib. De leg. x. ἐγὼ σφῶ ὥσπερ νῦν δὴ δεξάμενος διαβιβῶ τὸν ποταμόν. id eſt: Ego vos quemadmodum modo feci, ſuſceptos, vltra fluuium transferam. Verba ſunt hoſpitis Athenienſis, qui diſputationem tradit Cliniæ & Megillo, pollicens ſe adfuturum, ſi quid hæſerint.

Sacer manipulus.

Ἱερὸς λόχος: id eſt, Sacer manipulus olim dicebatur, quemadmodum dicimus ſacram ancoram iaciendam, aut rem ad triarios rediiſſe. Athenæus lib. xiij. declarat, apud Thebanos exercitus partem fuiſſe, quam illi ἱερὸν λόχον nominabant, eam conſtituiſſe ex amantibus & amatis: & ob id præcipuum belli robur in his fuiſſe ſitum, quod amor reddat fortiſſimos, ad mortis etiam contemptum animans. Vſus erit, ſi quis dicat rem Chriſtianam hodie à monachis velut à ſacro manipulo pendere.

Ficulnus.

Lignum ficulnum vt fragile, atque ad omnia ferme inutile, prouerbiis aliquot locum fecit. Nam ἄνδρα σύκινον, id eſt, virum ficulnum appellant mollem atque inutilem. Vt Theocritus in Ergatinis:

—— Μή τις ἰδὼν τις
Εἴπῃ σύκινοι ἄνδρες, ἀπώλετο χ' οὗτος ὁ μισθός.
Id eſt:
Ne quis præteriens dicat: Ficulni homines ſunt,
Atque hæc deperiit merces. ——

Scholiaſtes admonet prouerbium dictum à ligno ficus, inutili, fragili & inualido: vnde dictum & ficulnum præſidium, pro inutili. Apud Ariſtophanem in Fucis quidam interrogat, τίνος ξύλου σύ; id eſt: Cuius ligni tu? Reſpondetur, συκίνου: id eſt, ficulni. Quo loco monet interpres, ex ficulno ligno fumum exiſtere acerrimum ac moleſtiſſimum. Apud eundem in Pluto ſycophanta minatur, ſi quem nactus eſſet ſuæ ſortis virum ficulnum, vlturum iniuriam:

Ἐὰν γὰρ σύζυγον λάβω τινὰ, καὶ σύκινον.
Id eſt:
Si quempiam nanciſcar eiuſdem iugi
Virum atque ficulnum.

Rurſus ad eundem in eadem fabula:

Καὶ σύκινον τὸν ἰσχυρὸν τοῦτον θεὸν,
Ἐγὼ ποιήσω τήμερον δοῦναι δίκην.
Id eſt:
Ficulnum ego hercle, ac præpotentem iſtum deum
Compulero pœnas hoc die dependere.

Ficulnum deum appellans imbecillum ac nullarum virium. Huc alluſit Horatius, cum Priapum ita loquentem facit:

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum.
Ac paulo poſt:
-- Pepedi Diffiſa nate ficus. -

Ficulnam mentem dixit Lucianus ἐν τῷ πρὸς τὸν ἀπαίδευτον:

Χωλὴν μὲν ἔχων καὶ συκίνην γνώμην.
Id eſt:
Claudam habens ac ficulnam mentem.

Eodem reſpexit Alexander Pſeudomantis, libros Epicuri lignis exurens ficulnis, nullius precii philoſophum ſignificans. Et συκίνη ἐπικουρία, id eſt, ficulnum auxilium, pro inualido atque inutili. Ariſtophanes in Lyſiſtrata:

Ὃς ἦν ἂν ἡμῖν συκίν' ἐπικουρία.
Id eſt:
Ficulna nobis qui erat opitulatio.

Et συκίνη μάχαιρα, id eſt, Ficulna machæra pro calumnia. Et συκίνη ναῦς, id eſt, Ficulna nauis: pro vili, minimique precii nauicula. Quin apud Naxios Bacchum, quem βακχέα dicunt, viteum effingũt: alterum quem μειλίχιον appellant ficulnum. Nam ficus illi μείλιχα vocant. Exiſtimant autem Bacchum non vini tantum, ſed ficuum authorem. Sic ferme Athenæus libro tertio. Diuerſa figura dixit Theocritus in Aita, χρύσειοι πάλαι ἄνδρες: id eſt, aurei quondam viri. Item, Præſidium ſacrum: &, Anchora ſacra: & Robur adamantinum.

Coriaceum auxilium.

Σκυτίνη ἐπικουρία: id eſt, Coriaceum ſiue Pelliceum auxilium,

apud Atticos infirmum & imbecille dicebatur. Refertur apud Hesychium. Athenæus lib. xij. indicat dictum in quendam Sannyrionem macilentum, quod præter pellem nihil haberet. Apud eundem lib. xiij. Antiphanes philosophos macilentos notans, μετὰ σοφιστῶν νὴ Δία λεπτῶν ἀσίτων, σκυλίων: id est, Cum sophistis per Iouem macilentis, impastis, pelliceis. Tales erant olim philosophi, & hodie sunt, qui vultu tristes vendunt sanctimonias.

IVNII. Vulgari pisci non insunt spinæ.

Ἐν ζωμοῦ ἰχθύι ἄκανθαι οὐκ ἔνεισιν: id est: Vulgari pisci non insunt spinæ. Democriti adagium est. Vulgus hominum non ita lædere potest, aut fortunas aliorum euertere, vti magnates: neque argumentis obuiam ire potest: idē etiam dissoluendis syllogismis ineptum est: Plutarchus Sympos. lib. 2. ἐν γὰρ ζωμοῦ ἰχθύι ἄκανθαι οὐκ ἔνεισιν ὥς φησιν ὁ Δημόκριτος. id est: Etenim quod dixit Democritus, vulgaris piscis spinas non habet. Refert Ælianus omnigenę historiæ lib. x. Archytæ Tarentini apophthegma tale: Vt difficulter inuenias piscem spina carentem, ita & virum qui nihil habeat dolosi aut spinosi. Græce illud sonat:

ἔργον ἐστὶν εὑρεῖν ἰχθὺν ἄκανθαν μὴ ἔχοντα.

Nec sine te, nec tecum viuere possum.

Idem Cato apud Gell. de coniugii molestiis: Cum vxoribus incommode viuitur: sed sine illis omnino non viuitur, vt merito dici possit vxor necessarium malum. Sed, vt idem ait, si sine vxoribus mundus esse posset, vita nostra non esset absque Diis. Sensit, felicissimam hominum vitam fore, si datum esset à coniugio liberos esse.

BENEFICIVM CORRVPTVM.

ERASMI. Perdidisti vinum infusa aqua.

Ἀπώλεσας τὸν οἶνον ἐπιχέας ὕδωρ.
Id est:
Vini liquorem perdidisti infusa aqua.

Verba sunt Polyphemi ex tragœdia Aristii, cui titulus Cyclops, teste Chamæleonte in Satyris. Sic enim increpat Vlyssem, vinum aqua temperantem. Antiquitus merum bibebant, non sine noxa: donec Staphilius Sirrheni filius, ostendisset vinum aqua diluere. Nam huius hoc inuentum, teste Plinio libro vij. Dicetur in eos, qui in initio quædam recte faciunt: deinde quamuis leui de causa, benefacta malefactis subuertunt. Vlpianus apud Athenæum, in eum qui βαρβαρίζειν dixerat, pro κωμάζειν, idq; barbare. σὺ δ' ἡμῖν ἐκ γῆς συβούτης ὄνομα περιάγων, ἀπώλεσας τὸν οἶνον, ἐπιχέας ὕδωρ. id est: Tu vero nobis ex terra subulca vocabulum mercatus, perdidisti vinum infusa aqua. Cyclops enim, vt barbarus ac temulentus (talem inducit etiam Homerus) sic existimat, vinum aqua corrumpi: cum è diuerso sapientum iudicio reddatur melius ac salubrius. Vnde & Plato admonet, vt Bacchum temulentum deum Nymphis sobriis deabus temperemus. Idem docet epigramma Græcum Meleagri: id est huiusmodi:

Αἱ νύμφαι τὸν Βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλατ' ὁ κοῦρος,
Νίψαν, ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κυλιόμενον.
Τοὔνεκα σὺν νύμφαις Βρόμιος φίλος. ἢν δέ νιν εἴργῃς
Μισγόμενον, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον.

Id est:
Bacchus vt è flammis puer exiluisset, in vndis
Tinxerunt Nymphæ sordidum adhuc cinere.
Hinc iunctus Nymphis est Bacchus gratus. at ignem
Ardentem capies, hunc nisi miscueris.

Quanquam vinum largius dilutum illud habet noxæ, quod in posterum diem grauius dolet caput qui biberit, quam si merum bibisset. Aristoteles id esse putat in causa, quod vinum per se crassius, accessione aquę factum subtilius, citius penetrat angusta capitis foramina, meri noxam, cuius adhuc multam vim continet, eodem transmittens: præterea concoctu difficilius est.

Capra Scyria.

Αἲξ Σκυρία. Capra Scyria. Zenodotus huius prouerbii Chrysippum citat tum autorem, tum interpretem. Conuenit in eos, qui beneficium maleficio corrumpunt, aut qui virtutes adiunctis vitiis contaminant atque obscurant, quive recte instituta non recte finiunt. Veluti capra Scyria, quod feta sit, mulctrum quod lacte impleuerat, ipsa rursus euertit. atque hoc modo beneficium quod dederat, eadem perdidit. Alii putant dici in eos, vnde plurimum emolumenti capitur: propterea quod eius regionis capræ maximam lactis vim reddere dicantur. Id quod affirmat & Athenæus Dipnosophistarum lib. j. citans hoc Pindari carmen:

Σκυρίας δ' ἐς ἀμέλξιν γάλακτος αἶγας ἐξοχωτάτας.
Id est:
Scyriæ vero ad emulgendum lac capræ præstantissimæ.

Panis lapidosus.

Illud si quis prouerbium esse negabit, cum hoc equidem non admodum digladiabor: certe dignum est, vt assidua vsurpatione in adagiorum contubernium coaptetur, quod refertur à Seneca libr. de beneficiis ij. Panis lapidosus (sic enim Fabius Verrucosus appellabat beneficium, ab homine duro aspere datum) quem esurienti necessarium sit accipere, durum & acerbum esse. Ita quidam contatione, toruitate vultus, asperitate orationis, ostentatione molesta, corrumpunt beneficium, vt nemo sit accepturus, qui possit carere.

BIBACITAS.

ERASMI Vinaria angina.

De ἀργυράγχῃ, id est, angina argentaria, quæ multis præter Demosthenem vocem intercipit, alibi diximus. At Festus Pompeius indicat ioco iactatum in eos qui vino præfocantur, laborare vinaria Angina, quam οἰνάγχην possis dicere. Ipse noui Romæ quendam haud vulgariter eruditum, qui hac angina serio periit. Hermicus appellabatur, natione Lusitanus. Correptus erat febricula vir corpore supra modum obeso, & ob id spiritosus. Decumbentem inuisit Christophorus Fischerus, patria Anglus: Vin' tu, inquit, Hermice auscultare medicis meras nugas præscribentibus? Bono vino rectius proluetur hoc malum, simulque iussit adferri vinum Corsicum quadrimum. Propinauit ægroto, iubens bono esse animo. Ille persuasus hausit affatim, ac mox intercluso spiritu cœpit animam agere. Quosdam ebrietas è taciturnis reddit loquacissimos, quosdam contra tam mutos quam vlius est piscis, citra valetudinis periculum. Vtinam hæc οἰνάγχη minus frequens esset apud Germanos.

Madusa.

In Pseudolo Plautina seruus ebrius, ita loquitur:
Ego nunc probe habeo madusam.

Festus Pompeius indicat, apud priscos madusam dici solere temulentum: dubitatque vtrum à Græcis deductum sit, quibus ebrius est μέθυσος, an à Latino verbo madere, quod probe poti vino madidi dicantur. Quod si madusa sonat ebrium, non ebrietatem, absurdus sermo est, Habeo madusam, vnde sic arbitror legendum.

Ego nunc probe habeo madusa, ita victu eurato.

Seruus in ebrietate videtur sibi felix, vt solutus omni metu curisque, & omnium tristium oblitus. Dixerit aliquis, quid hæc ad prouerbia? Imo quemadmodum peregrina vocabula nouitatis commendatione in prouerbium abierunt, ita & obsoleta quædam.

Parthi quo plus biberint.

De Parthis vetere prouerbio dictum est, quo plus biberint, eo plus sitire. Habet hoc temulentia, vt posteaquam obsurduit palatum, magis ac magis cupiant haurire. Apte dicetur in auaros, aut studiosos: crescit enim discendi cupido cum eruditione.

Βαταλάρας.

Βαταλάρας, de pinguibus dictum & impotentibus. Eudemus meminit, addens esse legendum καὶ συστελλῶ. Quibus verbis quid sibi velit, nondum satis liquet: nisi sensit exprobratam ingenii tarditatem. Etenim quæ viuido sunt ingenio, caput erigunt. Capite esse deiecto, hebetioris ac segnioris animi signum esse solet. Nam Græca vox hinc dicta est. βάλις enim, vt indicat Hesychius, apud Tarentinos pronum significat, & κάρα caput. Vnde βασσάραι Thracibus dicuntur Bacchæ, Bacchi numine afflatæ: quæ & Bassarides dicuntur, vt indicat Etymologicus. Hinc vox deducta ad meretricem, quæ se prosternit quibuslibet. Apud Athenæum lib. iiij. καρηβαρεῦντες dicuntur, qui crapula grauatum habent caput. Conueniet in temulentum ac somnolentum. Quemadmodum vsurpauit diuus Basilius in Epistola quadam.

Nec elephantus ebiberet.

Οὐδ' ἂν ἐλέφας ἐκπίοι: id est, Nec elephantus quidem ebiberet. De poculo prægrandi, quum elephantus proboscide immensam aquarum vim quā libet, hauriat. Athenæus lib. xj. citat ex Epinico:

Ἐλέφας ἐλέφαντα σελεύκῳ ῥυτόν
Χωροῦντα δύο χόας, ὃν οὐδ' ἂν ἐλέφας ἐκπίοι.
Id est:
Duas choas capientem, vt hunc ne elephas quidem
Ebibere possit.

Rhytus autem poculi genus est, specie cornu: quod videtur eburneum fuisse, impositum imagini elephanti. Subiicit autem: οὐδ' ἐλέφαντος γὰρ διαφέρεις οὐδὲ σύ. id est: Nam ne tu quidem quicquam differs ab elephanto. vt esset quadruplex elephanti mentio. Prouerbium hoc posterius ante retulimus, hoc loco non citato. Porro choa, mensurę genus est. Dicetur in librum insulsum ac loquacem, quem ne patientissimus quidem perlegere sustineat.

Cothonisare.

Κωθωνίζειν, siue κωθωνίζεσθαι dicebantur, qui largius biberent: & potationem largiorem κωθωνισμὸν appellabant. Eam Mnæsitheus medicus apud Athenæum lib. xj. putat conducere valetudini corporum: Plato corrigendis moribus, Seneca ingenio: excludunt tamen ebrietatem, nec id nisi raro fieri sinunt ἀκροκώθωνες, siue (vt scripsit quisquis collegit Etymologicon) ἀκραθοκώθωνες, dicti qui meracius biberent: quos Hesychius putat dictos ἀκροθώρακας. Ascribit enim μέθυσοι. Verū ex Plutarcho in Symposiacis, & Aristotele in Problematibus apparet ἀκροθώρακας dici, qui nondū profus ebrii sunt, toto corpore rigato, sed pectore summo dūtaxat. Indicat & Iulius Pollux lib. vj. ex autore Hyperide: & Athenæus citat eundem in oratione contra Demosthenem. ἐπικωθωνίζεσθαι pro intemperantius bibere, refert Pollux ex authore Critia. Cothon autem poculi genus est, de quo nonnihil alias attigimus.

Cy-

Cylicum remiges.

Κυλίκων ἐρέται: id est, Cylicum remiges dicti sunt, qui assidue perpotarent, vinum pro remo ducentes. Ita Dionysius, cognomento Æreus, apud Athenæum lib. x. in Elegiis.

Κἄν τινες οἶνον ἄγοντες ἐν εἰρεσίᾳ Διονύσου,
Συμποσίου ναῦται καὶ κυλίκων ἐρέται.

Id est:

Si qui vina trahunt in remigio tibi Bacche
Porandi nautæ, remigium calicum.

Ingens poculum quasi sinus est. In hoc trahunt, non remis, sed lingua: neque raro faciunt naufragium, iactura cum pecuniæ, tum mentis.

Κυαθίζειν.

Qui poculis indulgebant, κυαθίζειν dicebantur: quasi dicas cyathissare: quemadmodum cothonizin, de quo nobis prius dictum est. Indicauit & hoc Athenæus. Mihi videtur potius in eos conuenire, qui parce bibunt, nec sextarios hauriunt, sed cyathis subinde repetitis, tamen inebriantur. Solent enim quidam ita proponere: Quisque bibet heminam, non amplius: & sæpenumero fit, vt paulatim incalescente libidine, plus bibant.

Ranæ aquam.

Βατράχῳ ὕδωρ: id est, Ranæ aquam, subaudiendum, ministras. Vbi quid exhibetur, quo vel præcipue gaudet is qui accipit. Veluti si quem natura bibacem ad bibendi certamen prouoces, aut homini loquaculo narrandi materiam aut occasionem subministres. Diuersum ab illo, βατράχῳ οἰνοχοεῖς. Recte accommodabitur, vbi quid datur abundanti. Nam ranis affatim est aquæ. Apud Athenæum refertur hoc carmen in Syracusanos:

Οἳ πίνουσι μόνον βατράχων τρόπον οὐδὲν ἔδοντες.

Id est:

Qui absque cibo viuunt, ranarum more bibentes.

Theocritus in Ergatinis:

Εὐκτὸς ὁ τῶ βατράχω, παῖδες, βίος· οὐ μελεδαίνει,
Τὸν τὸ πιεῖν ἐγχεῦντα. πάρεστι γὰρ ἄφθονον αὐτῷ.

Id est:

O pueri ranæ vita est optabilis, vt quæ
Non metuat potans effundere: copia namque
Larga subest illi. ——

Pastor taxat parsimoniam Ergodotæ, quod sudantibus maligne præberet potum, quum ranis in ocio viuentibus liceat bibere quãtumlibet. Sunt & hodie bibones quidam, qui sibi videntur perire siti, quod non in ipsis doliis habitent. Huic non dissimile est illud, Equum in planiciem: illud autem diuersum, ἀσπάλακα εἰς κορωνείαν: id est, Talpam Coroneam. Est autem Coronea, Bœotiæ ciuitas, quæ talpam non gignit: & si aliunde inferatur, emoritur. ita Stephanus: quemadmodum scarabeus in loco Thraciæ iuxta Olynthum, autore Plinio.

Argenteus puteus.

Φρέαρ ἀργυροῦν: id est, Argenteus puteus. Athenæus libr. xj. indicat, olim ingens poculum dici solitum puteum argenteum: nam cyathi pusilli erant. Sunt & hodie qui delectantur è profundis poculis haurire, atque (vt inquit ille) proluere labra, habentes in ore prouerbium, Multa aquá ori admota probe macerari barbam. Iocus est à tonsoribus, qui rasuri prius calida macerant barbam.

Reliqua quæ ad hunc locum pertinent quære in locis Intemperantia, & Luxus.

BONÆ FORTVNÆ, COPIÆ, FELICITATIS AVT OMINIS.

Asinus in paleas.

Ὄνος εἰς ἄχυρα: id est, Asinus in paleas. subaudiendum, incidit. Dici solitum, vbi cuipiam fortuna lautior præter spem obtigerit, aut nactus forte fuerit aliquis, quo vel præcipue gaudeat: veluti si quem ostreorum auidum videas affatim vescentem illis, non importune dixeris, ὄνος εἰς ἄχυρα: id est, Asinus in paleas. In fragmentis secundi libri Dipnosophistarum citatur hic senarius ex Philemonis Comœdiis:

Ὄνος βαδίζεις εἰς ἄχυρα τραγημάτων.

Id est:

Iam vadis asinus in paleas tragematum.

Iucundius erit si longius transferas: puta, si quis cupienter legat poetam quo peculiariter delectetur. Conueniet & in hunc vsum, vbi quis inscitia rem contaminat: veluti si barbarus & illiteratus bonum authorem malis commentariis inquinet. Quemadmodum Thomas ac Nicolaus suis glossematis, & Passauantius æque insulsis additionibus eximium opus De ciuitate Dei conspurcarũt. Gaudet enim asinus volutatione, & omnia confundit hac lasciuia. Quod indicat Apuleius quoque, cum horti areolas omnes volutationibus corporis à se turbatas scribit. Adagium ab euentu natum esse nemo non videt.

In voti compotem.

Vbi quis assecutus est quod affectabat, captabatque, veluti si quis sacerdotii spe munus principi mitteret, eoque sacerdotio fauore principis potiretur, quadrabit illud ex eodem libro:

Καὶ βάλεν οὐδ' ἅλιον μιν ἅλιον βέλος ἔκφυγε χειρός:

Id est:

Attigit, éque manu non irrita missa sagitta est.

Nunc illa aduenit Datidis cantilena.

Νῦν τοῦτ' ἐκεῖν' ἥκει τὸ Δάτιδος μέλος:

Id est:

Nunc id quod aiunt, Datidis adest cantio.

Dicebatur vbi quid lætum ac festiuum accidisset. Datis quispiam erat Persarum satrapes, excellens in rei bellicæ gloria. Is Græce loqui conatus, consueuit dicere, ἥδομαι καὶ εὐφραίνομαι, καὶ χαίρομαι. id est: Delector, gaudeo, lætor. Ea cum sæpius ac male Græce pronunciaret, res in vulgi iocum abiit. Author Suidas. Extat autem apud Aristophanem in pace:

Νῦν τοῦτ' ἐκεῖν' ἥκει τὸ Δάτιδος μέλος,
Ὃ δεφόμενός ποτ' ᾖδε τῆς μεσημβρίας,
Ὡς ἥδομαι καὶ τέρπομαι καὶ χαίρομαι.

Id est:

Adest, vt aiunt, cantilena Datidis,
Quod mastrupans is cecinit in meridie,
Vt lætor, delector, vtque gaudeo.

Interpres addit, Datisinum vsurpari pro barbarismo: eo quod χαίρομαι dixerit pro χαίρω, secutus vocum consonantiam: quemadmodum apud nos ridetur, qui dixerit Corpus meus, & Domus tuus. Nam χαίρομαι Græcis non dicitur. Miror autem cur interpres huic velut affine subiunxerit:

Ἀμᾶς ἀπήτουν οἱ δ' ἀπηρνοῦντο σκάφας.

Ex quo coniectura sumi potest hoc prouerbium natum ex inscitia linguæ: quæ non raro præbet huiusmodi risus materiam, dum Germani gestiunt loqui Gallice, aut Galli Germanice. Idem accidit in surdastris.

Procridis telum.

Πρόκριδος ἀκόντια. id est, Procridis iacula. De iis, qui veluti certis telis, quicquid animo destinant, assequuntur. Sumptum à notissima fabula, vel Ouidio narratore, libro Transformationum septimo, de Cephalo, qui certo iaculo emisso, Procridem vxorem interemit, ratus feram esse. Huic diuersum est illud Horatianum:

Non semper feriet, quodcunque minabitur arcus.

id est, non semper assequeris quod cupis.

Albæ gallinæ filius.

Feliciter natum albæ gallinæ filium dicimus. Iuuenalis:

—— Quia tu gallinæ filius albæ.

Vel quod læta atque auspicata Latini alba vocant: vel quod prouerbium alludit ad fatalem illam gallinam, de qua meminit Suet. Tranquill. in Galba, his quidem verbis: Liuiæ olim statim post Augusti nuptias Veientanum suum reuisenti, præteruolans aquila, gallinam albam, ramulum lauri rostro tenentem demisit in gremium. Cumque nutriri alitem, ac pangi ramulum placuisset, tanta pullorum soboles prouenit, vt hodie quoque ea villa Ad gallinas vocetur. Tale vero lauretum, vt triumphaturi Cæsares inde laureas decerperent. Fuitque mos triumphantibus alias confestim eodem loco pangere. Et obseruatum est sub cuiusque obitum, arborem ab ipso institutam elanguisse. Ergo nouissimo Neronis anno, & syiua omnis exaruit radicitus, & quicquid ibi gallinarum erat, interiit. Conueniet igitur adagium in eos, qui rara & fatali quadam felicitate successuque rerum vtuntur. Huic diuersum est illud apud eundem Iuuenal.

—— Nati infelicibus ouis.

Non abhorret hinc quod scribit M. Tullius lib. Epistol. famil. vij. ad Curionem: Cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ fit ex hoc etiam frequentius quam solebat, quod quasi auem albam videntur bene sentientem ciuem videre, abdo me in bibliothecam. Veteres enim quod inauspicatum haberi volebant, atrum aut nigrum vocabant: quod felix, album. Vnde apud Senecam Asinius Pollio Albutii sententias, quod inaffectatæ essent & apertæ, solitus est albas appellare. Quin & Græcis λευκότερον εἰπεῖν dicitur, qui clarius rem explicat.

Aut piscem olet, aut florem.

Aut piscem olet, aut timallum. Ambrosius Hexaemeron lib. v. cap. ij. testatur dictum in eum qui bene oleret: quod timallus piscis sit odore gratissimus, & æque fragrans eiusdem nominis flos. Sed præstiterit Ambrosii verba subscribere: Neque te inhonoratum nostra prosecutione timalle dimittam, cui à flore nomen inoleuit, seu Ticini vnda te fluminis, seu amœni Atesis vnda nutrierit, flos es. Denique sermo testatior, quod de eo qui gratam redolet suauitatem, dictum facete sit, Aut piscem olet, aut florem. ita idem pronunciatus est, piscis odor esse, qui floris. Quid specie tua gratius? quid suauitate iucundius? quid odore fragrantius? Quod mella fragrant, hoc tu corpore tuo spiras. Verum haud scio an pro timallo, apud Ambrosium legi debeat tithymallus: cuius varia genera recenset Plinius lib. xxvj. cap. viij. cuiusque subinde meminit Dioscorides locis diuersis.

Virgula diuina.

Ab hoc non admodum dissidet Virgula diuina, quoties quicquid optamus, id citra humanam operam quasi diuinitus nobis significamus contingere: propterea quod antiquitas, quemadmodum in annulis, ita & in virgis ferendis existimauit aliquam fata-

lem, ac seu magicam inesse virtutem. M. Cicer. libr. De officiis j. Quod si nobis omnia quæ ad victum cultumque pertinent virgula, vt aiunt, diuina suppeditarentur. Citatur aliquoties & apud Nonium Marcellum, Varro in virgula diuina: vt appareat hunc fuisse titulum alicuius ex Menippeis, qui nimirum & ipsi plerique feruntur prouerbiales. Adagium natum videri potest potissimum ab illa virga Homerica, quam ille Palladi tribuit, adeo celebri, vt de ea Antisthenes Cynicæ sectæ conditor, librum conscripserit, eam cum suo, vt coniicio, baculo conferens. Huius locis compluribus meminit Homerus, cum Vlyssem è sene squalido repente in iuuenem vertit, nitidumque facit ac formosulum: Odysseæ ν.

Ὣς ἄρα μιν φαμένη ῥάβδῳ ἐπεμάσσατ' Ἀθήνη.

Id est:

Sic effata virum virga demulsit Athena.

Eundem rursus ex iuuene vertens in senem: Odysseæ π.

Ἄγχι παρισταμένη Λαερτιάδην Ὀδυσῆα
Ῥάβδῳ πεπληγυῖα πάλιν ποίησε γέροντα.

Id est:

Cominus assistens Ithacensem Pallas Vlyssem
Restituit senio diuinæ verbere virgæ.

Rursum in eodem libro, cum eum iuuentuti reddit, ac robur adauget:

Ἦ καὶ χρυσείῃ ῥάβδῳ ἐπεμάσσατ' Ἀθήνη.

Id est:

Dixit, & aureola virga dimulsit Athene.

Eundem ad modum Mercurio quoque, vt incantatori virgam monstrificam tribuit, quam caduceum vocant. Odysseæ ω.

— Ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσὶ
Καλὴν χρυσείην, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

Id est:

Tum manibus virgam capit aureolam, atque decoram:
Hac quibus est visum, demulcet lumina somno,
Atque aliis rursum dissoluit lumina somno.

Eadem ferme repetit Odysseæ ε. & Iliados ω.

Αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια χρύσεια, τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο.
Εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

Id est:

Mox vbi iam pedibus talaria subdidit aurea
Pulchraque & ambrosiam spirantia, quæ simul illum
Aera per liquidum, simul ampla per æquora vastæ
Telluris, venti flatu comitante ferebant:
Tum virgam capit, hac demulcet lumina somno
Quorumcunque velit, somnum quoque pellit eadem.

Hunc imitatus Maro, sic eiusdem caduceum describit Æneidos quarto:

Tum virgam capit. hac animas ille euocat orco
Pallenteis, alias sub tristia tartara mittit,
Dat somnos, adimitque & lumina morte resignat.
Illa fretus, agit ventos, & turbida tranat, Nubila.

Neque Circæ ad sua monstra peragenda virga defuit in transformandis sociis Vlyssis. Odyss. κ.

Ῥάβδῳ πεπληγυῖα κατὰ συφεοῖσιν ἐέργνυ·
Οἱ δὲ συῶν μὲν ἔχον κεφαλάς. —

Id est:

Compulit in numerum porcorum verbere virgæ
Percussos & erant illis capita ecce suilla.

Rursum paulo inferius.

Ὁππότε κέν σε Κίρκη ἐλάσῃ περιμήκεϊ ῥάβδῳ.

Id est:

Circe vbi te feriet prælongæ verbere virgæ

Aliquando post, Vlysses solus epoto Circes poculo, non transformatus in pecudem:

Αὐτὰρ ἐπεὶ δῶκέν τε καὶ ἔκπιον, οὐδέ μ' ἔθελξε
Ῥάβδῳ πεπληγυῖα.

Id est:

Verum vbi porrectum poculum ebiberam, neque virga
Ictum me demulsit.

Denique cum ad gratiam Vlyssis, socios pristinæ restituit figuræ, virgæ ministerium adhibuit. Quinetiam in literis Hebræorum, Moyses in edendis prodigiis virga vtitur. Hanc in anguem vertit, hanc in pristinam formam restituit: hac fluminis aquam vertit in sanguinem, extinctis piscibus: hac exciuit cynipes: hac diduxit vndas rubri maris: hac è silice percussa fontem elicuit. Fortassis huc pertinet, quod regibus etiam virga tribuebatur, quam sceptrum vocant. Vnde apud Homerum aliquoties Σκηπτοῦχοι βασιλῆες: id est, Sceptrigeri reges. Eodem respicit, quod alibi retulimus, Laureum porto baculum.

Bonis auibus, Malis auibus.

Ad hoc genus pertinet & illud, Bonis, aut malis auibus: cum rem feliciter, aut secus cedere significamus, ab augurum obseruatione sumptum. Horatius in Odis:

Mala soluta nauis exit alite,
Ferens olentem Meuium.

Et rursum:

Mala ducis aui domum,
Quam multo repetet Græcia milite.

Atque iterum alibi:

Scriberis Vario fortis, & hostium
Victor Mæonii carminis alite.

Homerus Iliados ω.

— Μηδέ μοι αὐτὴ
Ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλευ. Id est:

Neue auis hic infausta mihi perrexeris esse.

Verba sunt Priami ad vxorem dehortantem, ne solus in castra Achillis proficisceretur, Hectoris cadauer auro redempturus, ac multa tristia, ita vt assolent mulieres, ominantem. Auersa aui, dixit Latinus quispiam tragœdiarum scriptor, qui de Agamemnone, contra auspicia soluente ita loquitur: Soluere imperat, secundo rumore, auersaque aui. Refertur a M. Tullio lib. de Diuinat. j. Ad hanc formam referenda sunt & illa: Fausto omine, bene ominata, bonis auspiciis, inauspicato, felicibus auguriis, atque id genus alia, quæ ab augurum arte sumpta, in communem sermonem abierunt.

Gygis anulus.

Γύγου δακτύλιος: id est: Gygis anulus. Quadrat vel in homines inconstantibus moribus, vel in fortunatos, qui veluti virgula diuina, quicquid optant, id suo arbitrio consequuntur. Huius adagii mentionem facit Lucian. in Votis: vbi quispiam optat sibi complures anulos eiusmodi, quales habebat Gyges, alium quo ditesceret, alium quo gratus & amabilis redderetur, alium per quem liceret volare, quocunque lubitum esset. Nam priscorum superstitio plurimum tribuit anulorum efficaciæ, ita vt venditarentur incantamentis varie efficaces: alii contra morsus ferarum, alii aduersus calumniam, alii ad alia, vel depellenda incommoda, vel commoda concilianda iis qui gestarent. Vnde apud Aristophanem in Pluto, Dicæus Sycophantæ minanti iudicium:

Οὐδὲν προτιμῶ σου· φορῶ γὰρ πριάμενος
Τὸν δακτύλιον τονδὶ παρ' Εὐδάμου δραχμῆς. Id est:

Non facio te huius, quando gesto hunc anulum,
Precio drachmæ, mercatus ipsum ab Eudama.

Et rursum in eadem fabula:

Ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος. Id est:

Attamen ad ictum syoophantæ non inest.

Subauditur, remedium.

De anulo loquitur, alludens ad ferarum morsus. Natum est autem prouerbium ex huiusmodi quadam fabula, quam non grauatus est referre Plato lib. De rep. ij. neque nos item pigebit hoc loco recensere. Gyges quidam Ludi pater, pastor quispiam erat mercenarius, eius regis, qui per id temporis imperabat Lydorum populo. Cum autem esset aliquando sæuissima tempestas coorta, imbrium maxima vis accidit, fulgura denique, terræ etiam quassatio: ita vt in ea regione, in qua tum Gyges forte pascebat armenta, terra ingenti hiatu sese diduceret. Quod cum ille animaduertisset, solus (nam cæteri pastores territi diffugerant) in hiatum descendit: atque ibi tum alia quædam dictu mira conspexit, tum equum quendam æneum ingentem ac cauum. Inerat fenestra in equi latere, per eam vidit in eius aluo cadauer hominis, maius humana specie. Huic nihil aderat vestium, aut gestaminum, præter aureum anulum digito impositum. Eum vbi sustulisset, regressus è specu, paucis post diebus ad pastorum cœtum rediit in quo legatus de pecu7liorum rationibus, ad regem in menses singulos referendis, creandus erat. Hic cum apud alios assedisset, animaduertit, vt si quando forte gemmam anulo inclusam introrsum verteret, repente fieret vt à nemine conspiceretur, ac perinde quasi non adesset, ita de eo reliqui fabularentur. Quod quidem factum admiratus, rursum anuli palam extrorsum conuertit, moxque pastoribus conspicuus esse cœpit. Eius rei cum ille diligentius & sæpius fecisset periculum, iamque sat exploratum haberet, hanc inesse vim anulo, vt versa ad se gemma, inconspicuus esset, versa ad alios, conspicuus, effecit vt pastorum nomine legatus ad regem mitteretur. Profectus & vxorem regiam stuprauit, & de rege trucidando, cum ea consilium iniit. Denique confecto illo, ipse, regina in matrimonium ducta, è pastore repente factus est rex, idque anuli fatalis beneficio. Meminit eiusdem lib. de repub. x. Refert & M. Tullius lib. De officiis iij. Porro Herodotus lib. j rem multo aliter narrat, nec vllam anuli facit mentionem. Huic simillimum illud, ἄϊδου κυνῆ: id est, Orci galerus. quod alio reddemus loco.

Orci galea.

Ἄϊδος κυνῆ: id est, Orci galea. Dictitari solitum, in eos, qui semet arte quapiam occultarent. Parœmiam ad huiusmodi fabulam referunt. Acrisio de masculis liberis tollendis oraculum consulenti responsum est, è Danae filia ipsius nasciturum filium, à quo occidendus esset: itaque territus æreum thalamum subterraneum parauit, in quo filiam inclusam adseruabat, ne cum viro quopiam rem habere posset. Iupiter autem amore virginis correptus in aurum transformauit sese: atque ita per impluuium in Danaes gremium illapsus, eam grauidã fecit. Natus est Perseus. Quod simul atque resciisset pater, ipsam matrem vna cum infante, scrinio inclusam, in mare præcipitem dedit. Porro scrinio forte fortuna ad Seriphum insulam delato, Dictys sublatum ad se Perseum aluit. Polydectes autem, Dictys frater, qui Seriphiis imperitabat, Danaen amare cœpit. Verum Perseo iam adulto, non potuit ea potiri Proinde

inde conuocatis amicis, & inter hos Perseo, ait se velle certamen edicere super Hippodamiæ Oenomai filiæ nuptiis. Perseus autem existimans si cum Gorgonis capite pugnaret, neminem posse obsistere, præter alia postulauit equos: ductuque Mercurii ac Palladis, peruenit ad Phorci filias, Memphedem, Ennyo & Dino. Has aiunt statim natas anus fuisse, tum vnicum duntaxat oculum fuisse tribus, vnicum item dentem: his vicissim inter se treis vtebantur. Hæc cum Perseus abstulisset, reposcentibus illis, ait redditurum sese, si viam commonstrassent, quæ ad nymphas duceret. Erant his nymphis alata talaria, & cibisis quæpiam, quam arculam seu peram putant fuisse. Habebant & Plutonis galeam: quam qui gestaret, is quoscunque voluisset, videbat, ipse nemini conspicuus. His igitur instructus Perseus volucer iam ob talaria, sicuti diximus, ad Gorgonas deuolauit. Erant autem Gorgones tres sorores, Euryale, Stheno, Medusa. Erant his capita, draconum squamis obsita, præterea dentes maximi, suum instar, ad hæc manus & alæ, quibus per aera ferebantur. Aderat insuper ea vis, vt obtuentes sese in saxa verterent. Porro sola Medusa è tribus mortalis erat. Hanc igitur impetit Perseus. Et oculis defixis in clypeum æreum, per quem tamen ipsam Gorgonis imaginem aspiciebat, manum porrigens, quam Pallas in Medusam dirigebat, caput Medusæ desecuit. Aduolantes reliquæ duæ sorores, Perseum quidem insequebantur, verum cum illum ob galeam Plutonis videre non quirent, retro abiere. Itaque Perseus reuersus in Seriphum, Polydecten aggressus est amicorum auxilium implorantem. Quibus ad regiam concurrentibus, Perseus Gorgonis ostenso capite, quotquot obtuerentur, in saxa vertit. Sublato igitur Polydecta, & Dicty in fratris locum instituto, Gorgonis caput Palladi dedit, galeam Mercurio, cumque hac peram ac talaria: ille rursum nymphis restituit. Reliquum fabulæ, quam longius prosequitur Zenodotus, quandoquidem ad enarrationem adagii nihil attinet, omitto. Vtitur hoc Plato lib. de Republic. x. dicens: Semper honesta propter se sequi oportere, etiam si quis Gygis anulum, vel Plutonis habeat galeam. Quibus ex verbis colligitur, eandem esse huius prouerbii sententiam, & illius, γύγου δακτύλιος: id est, Gygis annulus. Vtrunque enim à simili fabula natum est. Proinde recte accommodabitur & ad eos, qui rara quadam felicitate quidquid volunt efficiunt. Cuius generis est etiam illud, Virgula diuina. Vsus est & Origenes lib. j. aduersus Celsum hæreticum, declarans magis conuenisse vt Christus in Ægyptum fugiens subduceret sese Herodis insaniæ, quam si sub Plutonis cassi te latitans eundem fefellisset. Adagium manasse videtur ex Homero, apud quem Iliados v. Pallas sese Orci galea tegit, ne videretur à Marte:

Τὸν μὲν ἄρης ἐνάριξε μιαιφόνος, αὐτὰρ ἀθήνη
δῦν' ἄϊδος κυνέην, μή μιν ἴδοι ὄβριμος ἄρης.

Id est:

Ille quidem cecidit iugulatus Marte cruento:
At se Orci texit galea Tritonia Pallas,
Ne Mars hanc virtute insignis cernere posset.

Admonet interpres, prouerbio dici, εἰσδύειν ἄϊδος κυνέην: id est, Induere Orci galeam, de homine qui occultis insidiis nocere molitur. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν:

Λαβὲ δ' ἐμοῦ γ' εἵνεκα παρ' ἱερωνύμου,
Σκοτοδασυπυκνότριχά τιν' ἄϊδος κυνῆν,
Εἶτ' ἐξάνοιγε μηχανὰς τὰς σισύφου. Id est:

Meaque causa sumito ab Hieronymo,
Orci galeam hispidam nigrantibus pilis,
Dein explicato dolos artes Sisyphi.

Iecit Achilles duas tesseras & quatuor.

Βέβληκ' ἀχιλλεὺς δύο κύβω καὶ τέσσαρα.

Id est:

Duas Achilles quaturorque tesseras
Iecit ——

Hunc versum Suidas ex Euripide citat. Quid autem sibi velit adagium, nullus explicat: nisi quod coniectare licet, dictum fuisse de iis, qui omni re vincerent, propterea quod is tesserarum iactus felix esset. Interpres Aristophanis in Ranis Aristarchum citat, qui scripserit hunc senarium Euripidis nomine circumferri solitum: sed falso, quum sit αἰσχύλου. Apud Aristophanē vsurpat Bacchus in Æschylum, victorem Euripidis: vnde apparet, in faustis acclamationibus huius esse vsum prouerbii.

Secundo æstu.

Κατὰ ῥοῦν προχωρεῖν: id est, Secundo æstu procedere. Prouerbialis & frequens apud authores metaphora. Sumpta à nautis, quibus facilior cursus, cum flumen, aut etiam maris æstus secundus est. Lucianus in Ioue tragœdo: ταῦτα μὲν ἤδη κατὰ ῥοῦν προχωρεῖ τῷ δάμιδι. id est: Hæc iam Damidi secundo æstu succedunt. Item alibi: τὰ δ' ἄλλα κατὰ ῥοῦν φέρεται. id est: Reliqua secundo feruntur æstu. Quanquam hic paulo diuersus est vsus. Momus enim deos incusat, quod negligant res mortalium, sinentes eas veluti prono flumine, quolibet ferri. Proinde ἐκ ῥοῦ φέρεσθαι dixit, temere ferri, nullo moderante. Æschylus in Persis:

Ὅτ' αὖ δ' ὁ δαίμων εὐροῇ, πεποιθέναι
Τὸν αὐτὸν αἰεὶ δαίμον' οὐριεῖν τύχης.

Id est:

Fortuna vbi fuerit secunda, credere
Fore item secundam semper atque eodem modo.

Secundis ventis.

Ἐξ οὐρίας φέρεσθαι: id est, Secundo ferri vento. Refertur à Suida. Secundis ventis nauigare dicitur, cui res ex sententia succedunt. Græci venustius, ἐξ οὐρίας, tanquam à puppi. Libanius sophista in declamatione quadam: οὕτω γνώμης ἔχουσιν ἐξ οὐρίας φιλεῖ τὰ πράγματα φέρεσθαι: id est: Qui sic animo sunt affecti, iis solent res ex sententia succedere. M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro 2. Quid si etiam Cæsarem, cuius nunc venti valde secundi sunt, reddo meliorem? Plautus in Bacchidibus: Pulchre hæc confertur ratis. sentiens rem commode procedere. Apud eundem Tranio, qui hero triennium absente, genialiter interim: ac sane musice vixerat vna cum filio: tandem hero reuerso, cum præter crucem nihil speraret: Nunc, inquit, ventus nauim deserit. Horatius in Sermonibus:

Non agimur tumidis velis aquilone secundo,
Non tamen aduersis ætatem ducimus austris.

Quin hoc ipsum Naufragium pro infortunio, prouerbii vim habet, sicut & Incendium. Quandoquidem autem pleraque Homeri prouerbiorum vice sunt vsurpata, quid vetat & illud inter adagia referri, quod est apud eum poetam perquam frequens

—— Φέρων ἄνεμός τε καὶ ὕδωρ.

Id est:

Ferens & ventus & æstus.

Quoties res ex omni parte feliciter procedit. Item illud crebrum apud eundem:

Τὴν δ' ἄνεμός τε κυβερνήτης τ' ἴθυνεν. ——

Id est:

Ast illam ventusque gubernatorque regebat.

cum ad fortunæ fauorem accedit etiam industria. Pindarus in Pythiis hymno primo:

—— Ναυσιφορήτοις
Ἐς πλόον ἀρχομένοις
Δ' ἀνδράσι πρώτα χάρις
Πομπαῖον ἐλθεῖν οὖρον.

Id est:

Nauticis viris nauigationem apparantibus prima gratia est, si veniat ventus prosper ac secundus.

Omnia ex sententia cedunt.

In magnopere fortunatos, quibus & recte, & secus instituta feliciter cedunt, congruet illud ex Iliad. ρ.

Τῶν μὲν γὰρ πάντων βέλε' ἅπτεται, ὅστις ἀφίει,
Ἢ κακὸς, ἢ ἀγαθὸς, ζεὺς δ' ἔμπης πάντ' ἰθύνει.

Id est:

Spicula cuncta horum feriunt, seu torserit illa
Ignauus, seu vir fortis, quia Iuppiter ipse
Dirigit. --

Datyli dies.

Δατύλου ἡμέρα, id est, Datyli dies. Vbi res feliciter successerunt. Sumptum à Datylo quodam, qui apud Athenienses summos est honores consecutus.

Diis hominibusque plaudentibus.

Prouerbialis est & illa hyperbole, Diis hominibusque plaudentibus: pro eo quod est, feliciter atque auspicato. Cicer. ad Q. fratrem: Vatinium à quo palam oppugnabatur, arbitratu nostro concidimus, diis hominibusque plaudentibus. Idem libr. Epistol. famil. j. Neque solum dixi, sed etiam sic facio, diis hominibusque approbantibus. Rursum ad Q. fratrem lib iij. in diuersam sententiam vertit prouerbium: Nisi noster, inquit, Pompeius diis hominibusque inuitis negotium inuerterit. Quanquam hoc ipsum per se, deos hominesque, prouerbiale nimirum est ob figuram, atque apud poetas pene solemne: Deum atque hominum fidem: Diis atque hominibus inuisus: Neque deos neque homines metuit. Homerus:

—— Ἀθάνατοί τε θεοὶ, θνητοί τ' ἄνθρωποι.

Id est:

-- Numina nescia mortis,
Mortalesque homines. -- Rursum:
-- Πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε,

Id est:

-- Parens hominumque deumque.

Semper feliciter cadunt Iouis taxilli.

Ἀεὶ γὰρ εὖ πίπτουσιν οἱ Διὸς κύβοι.

Id est:

Semper cadunt feliciter tali Iouis.

Senarius est prouerbio celebratus, dicique solitus in eos, quibus res omnes perpetuo quodam fortunæ fauore, ex animi sententia cederent. Apparet translatum à talorum iactu: vbi fortassis antiquitus obseruatum est Iouis talos feliciores esse. Nam mos erat iactibus alearum, ominis causa, deorum aut hominum nomina, præfari. Vnde & Veneris iactus inter felices numeratur, vel prouerbio teste: Si sæpe iacies aliquando Venerem iacies. Nisi malumus ad Iouis victoriam, Iunonisque victæ fabulam referre. Sunt qui putent quadrare in eos, qui factis suis dignas pœnas dependerint, quasi Ioue non sinente culpam inultam. Mihi videtur non absurde dici posse & in viros fortunatos ac præpotentes, quorum etiam parum recte factis applauditur, attestante versu prouerbiali:

Ὡς δυσχόλως πίπτουσιν αἱ λαμπραὶ τύχαι.

Id est:

Quam facile semper res cadunt potentium.

Ab hac sententia non abhorret illud Euripidis in tragœdia, cui titulus Phœnissæ:

Πάντα δ᾽ εὐπετῆ θεοῖς.

Id est:

Sunt cuncta diis procliuia.

tum illud Homero frequens:

Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

Id est:

Cœlestes omnia possunt.

Sapiens sua bona secum fert.

Ὁ σοφὸς ἐν αὐτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν: id est, Sapiens opes sibi secum habet semper suas A Biantis, ni fallor, apophthegmate natum: qui rogatus, cur nihil exportaret rerum suarum ex incendio patriæ: Ego vero, inquit, omnia mea bona mecum porto. significans ea quæ vere nostra sunt, intra nos esse, velut eruditionem, ac virtutem V trursum quæ vere mala sunt nostra, non licet effugere, quantumlibet commutetur locus.

Contigit & malis venatio.

Δίδοται καὶ κακοῖσιν ἄγρα: id est, Contigit & ignauis è venatu præda. vbi quid feliciter obtigit immerenti, quodque fortunæ magis, quam illius industriæ sit acceptum ferendum. Allegoria sumpta à venatu, in quo vel præcipue dominatur fortuna. Virtus minimum adfert momenti. At eruditio nemini contingit, nisi labore parta. Regnum obuenit dormientibus, opes affluunt cessantibus nonnunquam: honores acciduns etiam fugitantibus: cæterum quæ vere bona sunt, nostra industria parentur oportet. Suspicor inde natum, quod olim mos fuerit, quod venatu captum esset, omnibus impartiri, etiam immerentibus. Ita Theocritus in Piscatoribus:

Ὡς καὶ τὰν ἄγραν τ᾽ ὀνείρατα πάντα μερίζειν.

Id est:

Sic vti venatum partiri insomnia cuncta.

Quemadmodum arcana non committimus nisi selectis amicis, ita omnia narramus quibuslibet. Prouerbium refertur à Suida è Zenodoto. Si pro δίδοται, legas δίδου, siue δίδου, erit initium carminis trochaici. Nam probabile est, è poeta quopiam decerptum.

Tranquillo quilibet gubernator est.

Seneca in epistola quadam ad Lucilium: Alioqui gubernatoris artem adeo non impedit tempestas, vt ostendat. Tranquillo enim, vt aiunt, quilibet gubernator est. Ait autem illic, fortunam aduersam, ac rerum difficultatē, non solum nō obesse sapienti, verumetiam virtutem in his maxime proferre sese, quæ rebus secundis, ac pacatis latebat. Non magnum est administrare rempublicam, cum omnia pace constant.

Effugi malum, inueni bonum.

—— Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.

Id est:

—— Euasi mala, sum nactus meliora.

Hemistichium prouerbiale, dici solitum, si quando fortuna lautior cuipiam contigisset. Natum aiunt a ceremoniis nuptialibus. Nam Athenis mos erat, vt in nuptiis puer quispiam induceretur vndique spineis frondibus, & quernis glandibus opertus coronatusque, cunas gestans panibus impletas Dicebant autem hæc:

—— Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.

Ea vox bene ominabatur, sponso sponsæque, tanquam ad meliorem vsque fortunam profecturis. Malum enim vocabat spinas & glandes, panes bonum: propterea quod steriles spinæ, iuxta prouerbium, quod alio posuimus loco, οὐ γὰρ ἄκανθαι. Et glandibus victitabant agrestes illi prisci, iuxta illud: ἄλις δρυὸς, ἄλις βίου. Reperto frumentorum vsu, glandium esus fastiri cœptus. Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte, significat id dici solere ab iis qui initiabantur, cum peractis initiis, quibus agitabantur ante mysteria, iam ad honorem initiationis admitterētur. Nam Æschini obiicit, quod noctu ministrans initiandis, absterso luto iussit eos dicere:

Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.

Aristophanes in Pluto:

Ἐπειδὴ πλουτεῖ, οὐκέτ᾽ ἥδεται φακῇ.

Id est:

Vbi diues est, haud lente gaudet amplius.

De iuuene, qui nactus Plutum fastidiit anum, cui pauper morem gesserat Diuersum est huic quod Iulius Pollux lib. vj. refert ex Eupolide:

Οἴνου παρόντος, ὄξος ἠράσθη πιεῖν.

Id est:

Præsente vino bibere acetum maluit.

Adagium è Zenodoto refertur.

Inueni, non quod pueri in faba.

Strophylus seruus in Aulularia Plautina, aulam auri plenam à sene defossam, furto sustulerat, eamque rem gestiens indicare hero: Reperi, inquit. Et rogatus quid reperisset: Non quod pueri clamitant, inquit, in faba se reperisse. prouerbiali nimirum figura magnum quiddam reperisse se significans. Est enim Midas vermiculus qui iam, qui fabis innascitur: hunc si quando nacti sint pueri, gestiunt atq; exclamant perinde quasi magnum quiddam inuenerint.

Sardi venales.

Σαρδιανοὶ ὤνιοι: id est, Sardi venales. In eo libello, cui titulus est, De viris illustribus, quem alii Plinio, nonnulli Suetonio tribuunt, vtriusque reclamante stylo, huiusmodi quoddam adagium refertur. Sardi venales de negocio infinitæ prolixitatis atque inexplicabili. Idque hinc esse ortum tradunt, quod Tyberius Sempronius Gracchus, cum altero consulatu Sardiniam domuisset, tantum ex ea captiuorum adduxit, vt longa venditione res in prouerbium abierit. Plutarchus in Problematis Romanorum, aliam adfert caussam: nimirum olim inoleuisse morem apud Romanos solennem, vt qui ludos æderent in Capitolio, Sardos venales pronunciarent, prodiretque puer quispiam, per ludibrium monili cinctus, quam bullam vocant. Eum morem hinc ortum putat, quod Veientes Hetruscorum populi, multum temporis cum Romulo bellum gessissent, quodque horum vrbē postremam Romulus expugnasset. Etiamsi T. Liuius libro j. narrat, victos quidem à Romulo Veientes, sed tamen victorem ab vrbe munita abstinuisse. Vnde & regem ipsum, & cum hoc captiuos quam plurimos Romam deductos, venales pronunciauit. Porro cum Lydi ab initio fuerint Hetrusci, quemadmodum testatur & Herodotus lib. j. Lydorum autem caput erat Sardis: inde factum, vt Hetruscos Sardorum nomine pronunciarit venales. Refert eadem Plutarchus in vita Romuli, licet aliquanto diuersius. Debellatis Veiis captus est illorum dux: qui cum esset prouectæ ætatis, visus est rem imprudentius gessisse quam pro ætate. Vnde mos inoleuit, vt quoties Romani ob partam victoriam immolarent victimam, senem purpura indutum per forum in Capitolium inducerent, bullaque ad collum appensa, quod tum erat puerorum insigne, præco Sardianos venales pronunciaret. Hetruriæ caput Veii sunt, & Hetrusci Sardianorum coloni putantur. Vsus est hoc adagio M. Tullius libro Epistolarum familiarium septimo, ad Gallum: Habes, inquit, Sardos venales, alium alio nequiorem. Sentit Cicero de contemptis & improbis, & (ni fallor) patria quoque Sardis. Nam ita scribit paulo ante hunc locum: Id ego in lucris pono, non ferre hominem pestilentiorem patria sua.

Mare bonorum.

Dicitur & diuersam in partem, ἀγαθῶν θάλασσα: id est, Bonorum mare, de magnis & vehementer cumulatis commoditatibus. Vel quod ipsum mare ministret innumerabiles opes rerum, puta piscium, gemmarumque: vel quod amplissimum profundissimumque sit, adeo vt nec exhauriri possit, nec redundet vnquam, cum tanta fluminum vis in ipsum influat.

Aceruus bonorum.

Ἀγαθῶν σωρός: id est, Bonorum aceruus. De opibus ingentibus. Vnde & frequenter extructas dapes, extructas opes, & cumulatas opes, pro copiosis legimus, tanquam aceruatim congestas, neque pondere, neque numero, sed ipso cumulo infusas. Aristophanes in Pluto:

Ἡμῖν γὰρ ἀγαθῶν σωρὸς εἰς τὴν οἰκίαν
Ἐπεισπέπαικεν, οὐδὲν ἠδικηκόσι.

Id est:

Nobis bonorum aceruus influit in domum
Sine fraude, nemini patrata iniuria.

Idem in eadem fabula:

Ὡς ἀγαθὰ συλλήβδην ἅπαντά σοι φέρω.

Id est:

Vt agminatim cuncta tibi fero bona.

Rursus in eadem fabula per iocum in malam partem flexit:

Δηλοῖς γὰρ αὐτὸν σωρὸν ἥκειν χρημάτων ἔχοντα.

Id est:

Venisse narras, qui ferat pecuniarum aceruum.

Verba chori senilis, cui Carion seruus iocans ita respondet:

Πρεσβυτικῶν μὲν οὖν κακῶν ἔγωγ᾽ ἔχοντα σωρόν.

Id est:

Imo senilium ferat qui ad vos malorum aceruum.

Allusit autem ad senectutem illorum, iam capulo vicinam. Nam σωρὸς per ο μικρὸν, tumulum significat sepulchralem: σωρὸς per ω μέγα, cumulum atque aceruum. Proinde consentaneum est, seruum eius vocis syllabam data opera perperam pronunciasse. Hæc atque id genus alia tum fiunt venustiora, quemadmodum iam sæpius admonuimus, si paulo longius à simplici sensu detorqueantur. Veluti si quis dicat, in aliis oratoribus alias atque alias eminere dicendi virtutes, in M. Tullio vno τῶν πάντων ἀγαθῶν σωρὸν εἶναι, id est, Omnium bonorum aceruum esse. Resipiunt huius adagii naturam illa Ciceroni familiaria, cumulare officiis, cumulatissime satisfacere, cumulus meritorum.

Bonorum myrmecia.

Ἀγαθῶν μυρμηκία: id est, Bonorum myrmecia. de immensis opibus. Nam myrmecia Græce significat cauernam, aut agmen formicarum. Quanquam ab illis formicis sumptum videri potest, de quibus meminit Plin. lib xj. c. xxxj. quas ait esse colore felium, magnitudine luporum Ægypti. Eas in Septentrionali Indorum, qui Dardæ vocētur regione aurum è cauernis egerere. Erutū hyberno tempore, Indi furantur æstiuo feruore, conditis propter vaporem intra cuniculos formicis: quæ tamen odore solicitatæ prouolant, atque raro lacerant, quamuis præuelocibus camelis fugientes. Ad quae huc videtur respexisse diuus Basilius, cum scribit ad nepotes quicquid vltra necessitatē vsus superesset, siue id esset Lydia gleba, siue

siue formicarum auriferarum opus, hoc magis esse contemnendum, quo minus esset eo opus. Quanquam nihil prohibet, quo minus ad nostras formicas referatur, non solum propter innumerabilem agminum multitudinem, verumetiam propter genuinam quandam animantis in accumulando penore industriam, ore trahentis quodcunque potest, atque addentis aceruo, quemadmodum scripsit Flaccus. Qua quidem ex re factum opinor, vt antiquitus formicarum cœtus opulentiam portenderit. Quemadmodum testatur Cicer. lib. de Diuinat. j. Midæ, inquiens, illi Phrygio cum puer esset, dormienti formicæ in os tritici grana congesserunt. Diuitissimum fore prædictum est. Quod euenit. Huc allusit Theocritus in encomio Ptolemæi:

> Μυρμάκων ἀπὸ πλοῦτος ἀεὶ κέχυται μογεόντων.
>
> Id est:
>
> Nec secus, ac formicarum semper properantum
>
> Diuitiæ sunt extructæ. ——

Idem in Syracusanis:

> —— Μύρμακες ἀνήριθμοι καὶ ἄμετροι.
>
> Id est:
>
> —— Formicæ numeroque modoque carentes.

turbam hominum frequentem significans. Huic affine generi est quod Plato lib. de Republica 9. τὸ τῶν ἡδονῶν σμῆνος dixit, id est, voluptatum examen: & Socrates apud Plutarchum Cheronensem, ἀρετῶν σμῆνος, id est, virtutum examen, pro turba numeroque immenso. Porro locus quem adducit Plutarchus, est in Menone Platonis. Confine est his quod idem adducit in Cratylo, σμῆνος σοφίας, id est, examen eruditionis. Item quod apud Athenæum lib. viij. Alexis scripsit in Pamphyla,

> Παρῆν ἡμῖν τὴν τράπεζαν, εἶτα παρεφέρεν
>
> Ἀγαθῶν ἁμάξας.
>
> Id est:
>
> Apposita mensa est, plaustra deinceps intulit
>
> Bonorum.

Dathus bonorum.

Δάθος ἀγαθῶν: id est, Dathus bonorum: in eandem sententiam dici consueuit. Est autem Dathus Thassiorum colonia iuxta Strymonem, cum alioquin opulenta ac florens, tum quod habet etiam auri venas. vt hinc in prouerbium abierit, Δάθος ἀγαθῶν: id est, Dathus bonorum: de conferta rerum opulentia. Prouerbii præter alios meminit Suidas, apud quem legimus, Δάτος: non Δάθος.

Thassus bonorum.

Θάσος ἀγαθῶν: id est, Thassus bonorum. Similiter natum adagium, nempe à loci fertilitate. Nam Thassus, insula est iuxta Thraciam. Zenodotus huiusmodi quandam fabulam refert. Callistratus orator demigrans Athenis, persuadere conatus est Atheniensibus, vt regionem quæ ex aduerso erat, incolerent, multa splendida de eius feracitate iactitans, & quod auri venas haberet, & quod glebam optimam. Denique in summa, inquit, Thassus bonorum est. Hinc in vulgi sermonem abiisse, Θάσος ἀγαθῶν: id est, Thassus bonorum: de iis qui splendida pollicentur.

Horna messis.

Plautus in Mustellaria, hornam messem prouerbiali figura dixit, pro maximo emolumento: quasi dicas, tantum lucri, quantum eo anno sit prouenturum in agris. Comici verba sunt hæc:

> Iam pridem me Castor frigida non laui magis lubenter,
>
> Nec vnde me melius Scapha rerer ædificatum.

Hæc dicuntur à persona puellæ. Tum lena, optans vt ex eius forma quam plurimum commodi capiatur:

> Euentus, inquit, omnibus velut horna messis fuat.

Id puella, quippe simplex, quid sibi vellet, non satis intelligens:

> Quid, inquit ea messis attinet ad meam lauationem?

Huic figuræ confine est illud eiusdem in Curculione:

> Vindemia hæc huic anni non satis est soli.

Significat adeo bibacem, vt vniuersum vinum, quod eo sit prouenturum anno, parum sit illius siti.

Gargara bonorum.

Innumerabilem hominum rerumve vim prisci gargara dicebant: ficta, ni fallor, voce, a strepitu quem facit hominum congregatorum multitudo, aut rerum effusarum copia. Aristomanes ἐν Γόησι apud Suidam & Aristophanis interpretem:

> Ἔνδον γὰρ ἡμῖν γάργαρα.
>
> Id est:
>
> Nobis enim intus gargara.

Citatur & Tragicus quispiam, Sophron opinor, qui scripserit, χρημάτων τε γάργαρα: id est, Pecuniarum gargara. Vnde & γαργαίρειν verbum, quod significat perstrepo præ multitudine. Vt Cratinus:

> Ἀνδρῶν ἀρίστων πᾶσα γαργαίρει πόλις.
>
> Id est:
>
> Vrbs vniuersa hæc optimis strepit viris.

Rursus ex fabula cui titulus λίμναι, citatur hic versiculus.

> Ἀνδρῶν ἐπακτῶν πᾶσα γαργαίρει στέγα.
>
> Id est:
>
> Viris adactis tota perstrepit domus.

Cæterum quod est apud Homerum,

> —— Καρκαίρε δὲ γαῖα πόδεσσι. id est:
>
> —— Pedibus quoque terra strepebat:

mutata literula καρκαίρε dictum pro γαργαίρε. Denique canceros existimant dictos γαργαίρους, ob pedum multitudinem. Macrobius lib. Saturalium v. docet Gargara montem esse, & eiusdem nominis oppidum monti subiectum in Mysia, vt apparet, quæ frugumest feracissima: vt hinc factum sit, vt qui immensam rerum copiam significare vellet, gargara nominaret. Exempla citat ex Alcæo, Aristomene, quæ scribarum inscitia desiderantur. Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσι, risus causa duas voces coniunxit, immensam multitudinem significantes, ἀλλ' ἀδυνήθην ψαμμακοσιογάργαρα. Siquidem ψαμμακόσια dicunt Græci, quæ vel æquant harenarum numerum, ad eam formam qua dicunt τριακόσια & ἑξακόσια. Alexis apud Athenæum libro vj.

> Ἐβόα καλῶν τὸν οἰκέτην
>
> Ἐν' ὄντα καὶ μόνον, ὀνόμασιν δὲ χρώμενος
>
> Ψαμμακοσίοις.
>
> Id est:
>
> Famulum intonabat euocans
>
> Vnum atque solum, cæterum vocabulis
>
> Vtens ad id innumeris. ——

Loquitur de paupere ostentatore diuitiarum: qui quum non haberet nisi vnum famulum, tamen pro foribus euocabat eundem variis nominibus, vt hospites crederent plurimos esse domi. Et huius compositæ vocis meminit Macrobius, loco quem modo citauimus.

Bona terræ.

Τὰ τῆς γῆς ἀγαθά: id est, Terræ bona. De bonis & immensis & omnigenis: quasi dicas, quicquid terra progignit, omnium rerum parens. Menander in epistola ad Glyceram, βασιλικῶς ὑπισχνούμενος ἤδη σχεδὸν τὰ τῆς γῆς ἀγαθά, id est: Regulariter pollucens iuxta illud quod vulgo dicitur, terræ bona. Finitimum illi, Montes auri pollicens.

Ingens rerum multitudo.

Cum admirandam hominum, aut rerum seu malorum multitudinem indicare volemus, congruet illud ex eodem libro, crebroque alias:

> —— Ὅσα τε φύλλα καὶ ἄνθεα γίγνεται ὥρῃ,
>
> Ἠΰτε μυιάων ἁδινάων ἔθνεα πολλά.
>
> Id est:
>
> Quot frondes, & quot sunt verno tempore flores,
>
> Vtque globatarum muscarum examina multa.

Bonorum glomi.

Ἀγαθῶν ἀγαθῖδες: id est, Bonorum glomi: de opibus extructis, & affatim accumulatis. Sumpta metaphora à glomere textorio, cui fila sunt obuoluta, aut certe ligno illo textorio, cui filorum maxima vis est obuoluta: quod idem πηνίον vocant. Prouerbii meminit Iulius Pollux lib. vij. cap. x. indicans apud comicos esse frequentissimum. Videtur autem allusum ad vocem in Agathide & Agathis: perinde vt Thucydides in Euripidis Epigrammate Athenas τῆς Ἑλλάδος Ἑλλάδα vocat: id est, Græciæ Græciam. Etiam lib. v. tribuit hanc sententiam Pindaro Et quemadmodum ἔσχατα ἐσχάτων. id est, postrema postremorum: item κακὰ κακῶν, id est, mala malorum, dicunt Græci, quam quidem figuram Latini non agnoscunt.

Copiæ cornu.

Ἀμαλθείας κέρας: id est, Copiæ cornu. Cum affatim omnia superesse significamus, copiæ cornu dicimus. Translatum à peruetusta fabula, quæ variè narratur apud autores. Quidam ad hunc modum narrant: Rhea Iouem enixa, metu patris infantem in Creta occuluit, nutriendum à duabus nymphis, Adrastea & Ida, Melissei filiabus. Hæ nutricauerunt illum capræ cuiusdam lacte, cuius nomen fuerit Amalthea: eam capram Iupiter iam adultus in sidera retulit, vocaturque a Græcis αἴξ οὐρανία: id est, capra cœlestis. Huius alterum cornu nymphis nutricibus dedit, videlicet officii præmium: hanc adiiciens facultatem, vt quicquid optassent, id illis ex eo cornu largiter suppullularet. Ouidius Fastorum lib. v. paulo diuersius fabulam narrat hoc pacto:

> Nais Amalthea, Cretæa nobilis Ida,
>
> Dicitur in syluis occuluisse Iouem.
>
> Hic fuit Hœdorum mater formosa duorum,
>
> Inter Dictæos conspicienda greges,
>
> Cornibus aeriis, atque in sua terga recuruis,
>
> Vbere quod nutrix posset habere Iouis.
>
> Lac dabat illa deo, sed fregit in arbore cornu,
>
> Truncaque dimidia parte decoris erat.
>
> Sustulit hoc nymphe, cinxitque decentibus herbis,
>
> Et plenum pomis, ad Iouis ora tulit.
>
> Ille vbi res cœli tenuit, solioque paterno
>
> Sedit, & inuicto nil Ioue maius erat:
>
> Sidera nutricem, nutricis fertile cornu
>
> Fecit, quod dominæ nunc quoque nomen habet.

Legimus & Herculem Aetolis donasse copiæ cornu, propter coercitum cornu fluminis Acheloi: quare regionem illam antea sterilem, fertilissimam reddidit: cornu nimirum laborum duritiem significante, frugibus feracitatem. Hunc igitur titulum Phocion quidam Peripateticus libro suo indidit, vt testatur Aulus Gellius. Plinius item ostendit, Græcos aliquot hanc inscriptionem nimis atrogantem suis commẽtariis imposuisse, tanquam nihil in eis non contineretur, & quiduis inde peti, atque accipi possit. Lucian. de

mercede seruientibus: καὶ ἕξεις τὸ ἀμαλθείας κέρας, καὶ ἀμέλξεις ὀρνίθων γάλα. id est: Et habebis copiæ cornu, & lac gallinaceum emulgebis. Philostratus Dionem sophistam appellat ἀμαλθείας κέρας, velut omni genere virtutum expolitum. Plautinus quidam seruus epistolam quandam copiæ cornu vocat, quod plurimum ex ea commodorum capi posset. Aulus Gellius libr. xiiij. cap. vj. Et simul dat mihi librum grandi volumine, doctrinis omnigenis, vt ipse dicebat, præscatentem. Accipio cupidus & lubens, tanquam si copiæ cornu nactus essem. Apud Athenæum Philoxenus secundam mensam variis cupediis instructam, copiæ cornu vocat. Citatur à Suida carmen huiusmodi:

Ἔνθ' ἵνα μοι βίος ἐστὶν ἀμαλθαίας κέρας αἰγός, Id est:

Capræ vbi Amaltheæ præbet mihi pabula cornu.

Carmen est heroicum. Effertur adagium hoc quoque pacto, αἲξ οὐρανία: id est, capra cœlestis. Comœdia vetus notat Polyagrum quendam, vxorem ad quæstum prostituentem: quam cœlestem capram vocat, ob immensum quæstum, vt testatur Plutarchus in cōmentario, De audiendis poetis: εὐδαίμων πολύαγρος οὐράνιον αἶγα τὴν πλουτοφόρον τρέφων. id est: Fortunatus Polyager (id est, multorum agrorum possessor) cœlestem capram opes adferentem alens. Idem alibi aduersus Stoicos: ὁ δὲ τὴν στωικὴν λαβὼν ἀμάλθειαν. id est: At qui Stoicam acceperit Amaltheā, irridens paradoxa Stoicorum, qui suo sapienti tribuunt vniuersa, diuitias, libertatem, regnum. Horatius in Odis:

Beata pleno
Copia cornu.

Lac gallinaceum.

Ὀρνίθων γάλα: id est, Gallinarum lac, eundem habet sensum. Dicitur enim in opulentos, & quibus quiduis rerum suppeditat. Aut de raris inuentu, atque ob id preciosis: vt sit hyperbole, significans nihil omnino deesse. Plin. in præfatione historiæ mundi, irridens Græcorum delitiosas quasdam & magnificas inscriptiones: Cerion, inquit, inscripsere, quod volebant intelligi fauum: alii κέρας ἀμαλθείας, quod copiæ cornu, velut lactis gallinacei sperare possis in volumine haustum. Aristophanes in Vespis:

Ἐγὼ γὰρ οὐδ' ἂν ὀρνίθων γάλα
Ἀντὶ τοῦ βίου λάβοιμ' ἂν, οὗ με νῦν ἀποστερεῖς.

Id est:

Non lac hercle gallinaceum
Hacce pro vita capiam, quam mi adimis in præsentia.

Eustathius in quartum Odysseæ, citat hoc adagium ex Anaxagoræ fabula cui titulus, ὠά. Rursum Aristophanes comicus in fabula, cui titulus, ὄρνιθες:

--- Δώσομεν ὑμῖν
Αὐτοῖς, παισί, παίδων παισὶν
Πλουθυγίειαν, εὐδαιμονίαν,
Βίον, εἰρήνην, νεότητα, γέλωτα,
Χορούς, θαλίας, γάλα τ' ὀρνίθων,
Ὥστε παρέσται ὑμῖν κοπιᾶν
Ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν.

Id est:

Dabimus vobis ipsis, filiis, filiorum filiis, opulentiam bonæ valetudinis, felicitatem, facultates, pacem, iuuentam, risum, choros, festa, lac gallinarum, vt sitis præ bonorum copia laboraturi. Strabo Geographiæ lib. xiiij. narrat de Samiorum agris, quod essent omnium rerum ampliter feraces, illud vulgo iactatum esse, quod lac etiam ferrent gallinaceum. Idem testatur hoc adagium apud Menandrum comicum inueniri. Athenæus libro Dipnosophistarum ix. ex mediæ comœdiæ scriptore quopiam Mnesimacho, senarios hos adducit:

Καὶ τὸ λεγόμενον,
Σπανιώτερον πάρεστιν ὀρνίθων γάλα,
Καὶ φασιανὸς ἀποτετιλμένος καλῶς.

Id est:

—— Et quod dicitur prouerbio,
Lac suppetit, res rara, gallinaceum, ac
Plumis reuulsis phasianus adprobe.

Rursum lib. ix. adducit ex Numenio:

Ἠδ' ὅσα τ' ὄρνιθος καλέεται γάλα.

Id est:

Atque quod gallinæ dicitur lac.

Idem libro tertio indicat, quibusdam lac gallinaceum esse, album oui.

Extis pluit.

Ἀλλᾶσιν ὕει: id est, Lucanicis pluit. Sermo prouerbialis de prodigiosa rerum copia: qui iocus etiam hac tempestate durat apud idiotas. Siquidem ἀλλᾶς Græcis exti genus est, ex quo frustulatim conciso farta conficiuntur: quod cibi genus in comicum iocum abiisse videtur. Vnde viles & contempti ἀλλαντοπῶλαι vocantur adagio. Confinis illi, δραχμὴ χαλαζῶσα. id est, Drachma grandinans.

Capram cœlestem orientem conspexerunt.

Αἶγα τὴν οὐρανίαν ἐπιτέλλουσαν ἐθεάσαντο: id est, Capram cœlestem exorientem aspexerunt. Hoc dici solitum in eos, quibus omnia feliciter, eque animi sententia succederent: propterea quod antiquitus opinione vulgi comprobatum est, qui capram illam Iouis altricem, & ob id in siderum relatam numerum conspexissent, quicquid votis conciperent, eius compotes futuros. Qua de re latius dictum est in adagio ἀμαλθείας κέρας. Hoc autem extat in Plutarchi Collectaneis. Idem in libello De poetis audiendis: εὐδαίμων πολύαγρος οὐράνιον αἶγα τὴν πλουτοφόρον τρέφων. id est: Felix multorum agrorum possessor, cœlestem capram opum largitricem alens. Quanquam apud Athenæum lib. ix. Antiphanes opinor, commemorat capram cœlestem inter animantia apta mensis, τράγος ὑλιβάτας, αἲξ οὐρανία, κριὸς τομίας: id est, Hircus syluester, capra cœlestis, aries castratus.

Bonæ fortunæ: siue Boni genii.

Ἀγαθοῦ δαίμονος: id est, Boni genii, vel bonæ fortunæ, subaudi, nomine. Sermo est bene ominantis in re quapiam aggrediunda, quemadmodum & illud Persianum: Hoc bene sit. Itaque festiuius erit, cum ad iocum trahetur de eo, qui rem incœptat, leuem quidem illam, sed perinde laborans quasi esset maxima. Veluti si sordidus quispiam tandem vini cadum relineret, aut caseum diu seruatum aliquando proponeret ἀγαθοῦ δαίμονος. Zenodotus & item Aristophanis interpres ostēdit prouerbium hinc esse natum, quod olim peracto conuiuio, sublataque mensa, meracum inferri consueuit. Isque calix ἀγαθοῦ δαίμονος, id est, boni genii appellatur. Huius commenti autorem citat Theopompum interpres Aristophanis in Vespis. Nec diuersum est quod adfert ex Apollodoro: cui sententiæ suffragari videtur Aristophanes in Equitibus.

Μὰ Δί', ἀλλ' ἄκρατον οἶνον ἀγαθοῦ δαίμονος.

Id est:

Non per Iouem, verum boni genii merum.

Item in Vespis:

Μηδέποτε πίοιμ' ἄκρατον μισθὸν ἀγαθοῦ δαίμονος.

Id est:

Ne merum vnquam bibere detur præmium genii boni.

Item in eodem:

Κἀπέσπεισα ἀγαθοῦ δαίμονος.

Id est:

Ac boni libato genii nomine.

Paulo diuersius in Pace:

Νῦν γὰρ ἡμῖν ἁρπάσαι πάρεστιν ἀγαθοῦ δαίμονος.

Id est:

Nam boni genii licet nunc rapere nobis nomine.

Quanquam Athenæus libro Dipnosophistarum xj palam demōstrat, à lotione qua cœnati vtebantur, calicem inferri solere, qui dicebatur ἀγαθοῦ δαίμονος. Qui sane mos hodieque durat Germanis. Id poculum ostendit dictum μετάνιπτρον, quod à lotis manibus adferretur: qui mos & hodie religiose seruatur apud Britannos. Antiphanes in Lampade:

Δαίμονος ἀγαθοῦ μετάνιπτρον ἐντραγεῖν:

Boni dei metaniptron deuorare.

Rursum idem:

Ἀλλὰ μὴν δαίμονος ἀγαθοῦ μετάνιπτρον.

Hunc calicem quisquis accepisset, præbibebat alteri cuipiam, vt idem author indicat. Erat autem mos apud veteres, vt propinantes, aut bibituri, deum quempiam, aut hominem ominis causa præfarentur, eumque gignendi casu proferebāt. Quemadmodum apud Lucianum in Lapithis Alcidamus Cynicus, sponsæ Herculis nomine propinat. Idem Horatius:

Da lunæ propere nouæ,
Da noctis mediæ, da puer auguris.

Aliis magis placet hinc ductum adagium, quod antiquitus primus calix ἀγαθοῦ δαίμονος sit appellatus: eaque voce bene ominari soleant, ob Bacchum, ceu vernaculum ac domesticum deum. Quin etiam mensis cuiusque diem à primo proximum, ἀγαθοῦ δαίμονος appellitabant antiquitus. Fertur & apud Thebanos sacellum fuisse ἀγαθοῦ δαίμονος. Denique est & insula quædam huius nominis in mari Indico; quemadmodum ostendit Stephanus. Plutarchus Conuiualium quæstiuncularum decade tertia, demonstrat antiquitus fuisse morem, vt non gustarent vinum, nisi prius libassent alicui deo, quo potus illius ceu pharmaci, sibi innoxius esset & salutaris. Atque Athenis quidem vndecimo mensis die immolabant vini primitias: eumque diem Pithœniam appellabant. Ast apud Bœotos septimo mensis ineuntis die, sacris peractis bono dæmoni, gustabant ab exorto Zephyro: quod is ventus præcipue suscitet moueatque vinum, adeo, vt quod illum effugerit, videatur iam duraturum. Mensis autem vocabatur προστατήριος. Aristides in Themistocle videtur ad hoc allusisse prouerbium, cum ait: Ἀλλὰ καθίστη τοῖς Ἕλλησιν ἀντ' ἀγαθοῦ δαίμονος. id est: Verum constituit Græcis boni genii vice. Quanquam hoc magis referendum ad id, quod alibi diximus: Bonus genius, & malus genius.

Oculus dexter mihi salit.

Ἄλλεται ὀφθαλμός μου ὁ δεξιός.

Id est:

Salit mihi oculus dexter.

Vbi spes est visuros nos lætum quippiam, & vehementer exoptandum. Ductum à muliercularum superstitione, quæ ex membri pruritu diuinare solent, quid sit euenturum. Vnde illa apud Plautum non semel obuia: Prurit mihi tergum, pruriunt dentes, pruriunt pugni: &, Vtrum dentes tibi pruriunt, an malæ? Theocritus in Amaryllide:

Ἄλλεται ὀφθαλμός μευ ὁ δεξιός. ἆρά γ' ἰδησῶ
Αὐτάν.

Id est:

Id est:

En oculus dexter salit mi: illamne videbo?

Est etiam apud Plautum, Supercilium salit. Hodieque per iocum aiunt sibi dextram tinniisse aurem, significantes alicubi sermonem de se absentibus factum cum laude. Idque Plinius testatur vulgo quandoque creditum fuisse, vt qui laudaretur absens, ei dextra tinniret auris: qui vituperaretur, sinistra. Lucian. in Dialogis meretriciis: ἦπου ὦ παρμένων ἐβόμβει τὰ ὦτα ὑμῖν: αἰεὶ γὰρ ἐμέμνητο ἡ κεκτημένη μετὰ δακρύων, id est: Num vobis tinniebant aures Parmeno? Num hera assidue cum lachrymis vestri meminerat.

Bona spes ostensa.

Cum bona quæpiam spes affulget alicunde, perficiendi quod proposuimus, conueniet illud ex eodem libro:

Ὣς ἄρα οἱ εἰπόντι ἐπέπτατο δεξιὸς ὄρνις.

Id est:

Sic fato felix à dextris aduolat ales.

Deus vndecunque iuuat, si modo propitius.

Deus vbique præsens adest, si faueat: neque refert, vbi gentium agas, illo propitio. Ad hanc sententiam accommodes licebit ex eodem libro:

Ῥεῖα θεός γ' ἐθέλων καὶ τηλόθεν ἄνδρα σαώσαι.

Id est:

Si libeat seruare procul quoque numina possint.

Lux affulsit.

Vbi melior rerum spes ostendi cœperit, lucem affulsisse dicunt. Euripides in Oreste:

Ἥκει φῶς ἐμοῖς καὶ σοῖς κακοῖς.

Id est:

Meisque venit lumen ac tuis malis.

De Menelao dictum, è cuius aduentu remedium aliquod malorum suorum sperabant. M. Tullius in Antonianarum prima: Lux quædam videbatur oblata, non modo regno quod pertuleramus, sed etiam regni timore sublato. Porro lumen fausti ominis apud veteres fuisse, testis est & M. Varro libro De lingua Latina 2. Putat enim mane diei inde dictum, quod antiquitus manum bonum vocabant. Ad cuiusmodi religionem Græci quoque cum lumen infertur, solent dicere: φῶς ἀγαθόν. Nos item illata lucerna fausta inuicem precamur. Lumen enim vitam interpretantur. Vnde:

Inuisam abrumpere lucem. &:

—— Tædet cœli conuexa tueri.

Euripides in Iphigenia in Aulide:

Τὸ φῶς τόδ' ἀνθρώποισιν ἥδιστον βλέπειν.

Id est:

Lucem tueri est hominibus dulcissimum.

Noctua volat.

Ex eadem superstitione manauit & illud Græcanicum γλαῦξ ἵπταται, siue ἵπτατο: id est, Noctua volat, siue volauit. Nam priscis Atheniensibus noctuæ volatus, victoriæ symbolum existimabatur: propterea quod auis hæc Mineruæ sacra crederetur: quæ quidem dicta est etiam male consulta Atheniensium bene fortunare. Qua de re copiosius aliquanto dicemus in prouerbio, Atheniensium inconsulta temeritas. Inde rebus felicius, atque ex animi sententia succedentibus, dici consueuit: Noctua volat. Autores Zenodotus & Suidas. Non illepide dicetur volasse noctua, quoties res non viribus, sed pecuniarum interuentu confecta creditur, quod Atheniensium nomisma noctuam haberet insculptam. Vnde & illud, Laurioticæ noctuæ, quod alibi recensetur. Plutarchus in vita Periclis tradit, illi è superiore nauis tabulato concionanti, noctuam ad dextram aduolasse, ac malo insedisse: quod omen effecit, vt omnes irent in illius sententiam.

Laureum baculum gesto.

Δαφνίνην φορῶ βακτηρίαν: id est, Laureum porto baculum. Suidas tradit ita solere loqui eos, qui essent ab aliquibus insidiis appetiti, feliciterque periculum effugissent: propterea quod laurus credita est aduersus venena remedium habere. Plin. lib. 15. demonstrat laurum lustrationibus adhiberi solitam. Videtur & aduersus fulmen huius vis tueri, quandoquidem arborum vna non icitur fulmine. Id adeo verum credidit Cæsar Tiberius, vt nunquam non gestaret capite coronam lauream: vt in ipsius vita prodidit Suetonius.

Midas in tesseris consultor optimus.

Μίδας ὁ ἐν κύβοισιν εὐβουλότατος.

Id est:

Midas qui in tesseris, consultor optimus.

Prouerbium a tesserarum ludo natum. Est enim Midas, iactus vocabulum. Refertur à Suida prouerbii nomine. Perpendat diligens & eruditus lector, num εὐβολώτατος legi oporteat, vt versus sit iambicus trimeter:

Μίδας γὰρ ἐν κύβοισιν εὐβολώτατος.

Id est:

In tesseris iactus midas prospetrimus.

Accommodari poterit adagium ad rem, quæ forte fortuna bene cadit.

Boues messis tempus expectantes.

Βόες ἄμητον ἐπιτηροῦντες. id est, Boues messem obseruantes. Dici solitum, vbi quis ingentium emolumentorum spe laborem sumeret. Quidam sic efferunt. Βοῦς εἰς ἄμητον: id est, Bos in messem: subaudiendum, respicit, aut eiusmodi quippiam. Inde ductum, quod boues messis tempore, maiore laborant fructu: propterea quod inter trituram pascuntur interim, & pabulum largius apponitur. Contra cum vere aut hyeme proscindunt aruum, hoc molestior est arandi labor, quod nullo præsente fructu leniatur.

Bos apud aceruum.

Βοῦς ἐπὶ σωρῷ: id est, Bos in aceruo. De splendide ampliterque viuentibus, quique in vbere rerum affluentia, prolixius faciunt sumptum. Aut, quemadmodum ait Suidas, de iis qui in media rerum copia constituti, non sinuntur præsentibus bonis frui. Translatum arbitratur à bubus trituram exercentibus, quibus quod os obligatum habeant (nam id faciunt quidam) non licet vesci tritico, quod excutiunt. vt simile sit illi: Tantalus inter vndas sitiens. Simile quiddam refert Iulius Pollux lib. 7. de seruis in pistrino laborantibus: quibus machina rotunda circa ceruicem addebatur, ne manum ori liceret admouere. Id factum ne deuorarent farinam. Machinam appellabant παυσικάπην, siue χοιροδορεῖον, quod arceret à deuorando. Quod bubus non faciebant Iudæi, hoc illi faciebant hominibus.

Bos ad præsepe.

Βοῦς ἐπὶ φάτνῃ, id est, Bos ad præsepe. In emeritos dici consueuit, quique iam ob ætatem ocio, vitæque molliori indulgent. Effertur & ad hunc modum, Βοῦς ἐν αὐλίῳ, id est Bos in stabulo: Congruit & in eos, qui nullis honestis negociis exercentur, sed turpi ocio atque abdomini seruiunt. Philostratus in Cassandra: ἀλλ' ἐν μειρακίοις καὶ γυναίοις, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ. id est, Verum inter adulescentulos ac mulieres, bos ad præsepe. De Agamemnone loquitur, voluptariam agente vitam. Effertur item ad hunc modum: βοῦς ἐπ' αὐλίῳ γέρων. id est: Bos in stabulo senex. Rursum hoc modo: βοῦς ἐν αὐλίῳ ἀργός. id est: Bos in stabulo desides. De iis qui molliter & in ocio viuunt. Athenæus lib. 8. refert quiddam non illepidum, nec alienum ab hoc prouerbio. Cantor quidam imperitus, quum Stratonicum excepisset conuiuio, inter pocula ostentabat illi artem. Quum autem esset splendidum ac magnificum conuiuium, ac Stratonicus eo frustraretur, non habens alterum quicum sermocinaretur, confregit poculum, ac poposcit maius: multosque cyathos quum accepisset, solique calicem ostendisset, affatim bibens obdormiit, cætera fortunæ committens. quum autem forte comessabundi quidam superuenissent cantori, ex notis, Stratonicus illico factus est sobrius. Ii quum audissent, quod semper multum vini bibens fuisset inebriatus, compendio respondit: Insidiator enim & sceleratus ille cantor, tanquam bouem ad præsepe, data cœna, occidit. Quod in Athenæi verbis legimus ψαλλόμενος, opinor legendum σφαλλόμενος. Congruet & in illos, qui in suum aluntur exitium: quemadmodum ii qui se voluptatibus mundi explent, orco quid aliud quam victimæ nutriuntur, veluti bos ad præsepe?

Quæ diuinitus contingunt.

Qui dicet quippiam non cuiuis contingere, quisquis optat, sed diuinitus dari, velut ingenium, formam, vires: vsurpare poterit Homericum illud Iliad. lib. 3.

—— Ἑκὼν δ' οὐκ ἄν τις ἕλοιτο. Id est:

Non quisquis volet, illa ferat. ——

Dicuntur ab Alexandri persona ad Hectorem, qui illi comam, formam & imbellem citharam opprobrarat:

Οὐκ ἄν τοι χραίσμῃ κίθαρις, τά τε δῶρ' Ἀφροδίτης,
Ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης.

Id est:

Nil tibi profuerint, cantusque & dona Diones,
Vel coma, vel species, in puluere congredienti.

Ad id ita respondet Paris:

Μή μοι δῶρ' ἐρατὰ πρόφερε χρυσῆς Ἀφροδίτης.
Οὔτοι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα,
Ὅσσά κεν αὐτοὶ δῶσιν, ἑκὼν δ' οὐκ ἄν τις ἕλοιτο.

Id est:

Ne mi opprobraris Citheréæ optabile donum,
Haudquaquam aspernanda deum pulcherrima dona,
Quæ vltro dant: neque mox si quis velit, auferet illa.

Refert Laertius Cynicum Diogenem reprehensum, quod accepisset munera ab Antipatro, respondisse versu Homerico quem modo retuli, οὔτοι ἀπόβλητ', &c.

Autoritas diuinitus.

Diuinitus contingit, vt idem homo nunc magni fiat, nunc despiciatur. Ad id facit illud ex eodem libro:

Ῥηΐδιον δὲ θεοῖσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
Ἠμὲν κυδῆναι θνητὸν βροτὸν, ἠδὲ κακῶσαι.

Id est:

Est procliue deis amplus quos claudit Olympus,
Reddere vel despectum hominem, aut adiungere honoré.

Felicitas à Deo.

Θεοῦ δὲ δῶρόν ἐστιν εὐτυχεῖν βροτούς.

Id est:

Felicitas datur deum homini munere.

Vt res nostræ bene cedant, id in nobis situm non est, sed à superû arbitrio pendet. Hominum est conatus, Dei est euentus.

Primum, recte valere, proxima forma, tertio loco diuitiæ.

Plato libro de legibus 2. λέγεται γὰρ, ὡς ἄριστον ὑγιαίνειν, δεύτερον δὲ κάλλος, τρίτον δὲ πλοῦτος. id est: Aiunt enim optimū ac potissimū esse bonā valetudinem. proximum formā, tertium diuitias. Meminit huius adagii aliis quoq; locis. Stobæus citat hæc ex Sclerio quodā: ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ, δεύτερον δὲ φυὰν καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, ἔπειτα τέταρτον ἡβᾶν μετὰ τῶν φίλων. id est: Bona valetudine esse, optimum est homini mortali, proximum, specie honesta præditum esse: tertium, opes habere citra fraudem: quartum, ætate vigere cum amicis. Plato autem lib. De legib 1. effert ad hunc modum; ἡγεῖται μὲν ὑγίεια, κάλλος δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἰσχὺς, τέταρτον δὲ πλοῦτος, οὐ τυφλὸς, ἀλλ' ὀξὺ βλέπων. i. Primū locum obtinet bona valetudo, secundum forma, tertium robur, quartum opes, haud cæcæ, sed acutum cernentes. Hic ordo votorum olim popularibus etiam cantilenis celebrabatur, teste Platone in Gorgia. Fertur inter Græcas sententias huiusmodi senarius:

> Οὐκ ἔσθ' ὑγιείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ.
>
> Id est:
>
> Quam bene valere, melius in vita nihil.

Item alter huic similis:

> Ὑγίεια καὶ νοῦς ἐσθλὰ τῷ βίῳ δύο.
>
> Id est:
>
> Recte valere & sapere, duo vitæ bona.

Quo spectat etiam illud Iuuenalis:

> —— Vt sit mens sana in corpore sano.

Et Horatius:

> —— Valeat possessor oportet.

Aristo Sicyonius pæana scripsit in laudē sanitatis, vt refert Athenæus lib. 15.

> Ὑγίεια πρεσβίστα μακάρων
> Μετὰ σεῦ ναίοιμι τὸ λειπόμενον βιοτᾶς,
> Σὺ δέ μοι πρόφρων συνοίκος εἴης.
>
> Id est:
>
> Sanitas antiquissima dearum,
> Tecum viuam quod reliquum est vitæ,
> Tu vero mihi propitia conuictrix esto.

Ac mox: μετὰ σεῖο μάκαιρα ὑγίεια, τέθηλε πάντα, καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ· σέθεν δὲ χωρὶς οὔτις εὐδαίμων. id est: Tecum diua sanitas florent omnia, ac renidet gratiarum ver. Absque te vero nemo felix. Aristoteles lib. Rhetoricorum 2. exemplum sententiæ quæ non egeat epilogo, hoc est addita ratione, quod sic omnibus persuasum sit, refert: ἀνδρὶ δὲ ὑγιαίνειν ἄριστον ὥς γέ μοι δοκεῖ. id est: Homini bene valere optimum est, vt mihi quidem videtur. Videtur esse senarius sed corruptus. Aristoteles Moralium ad Eudemium libr. 1. narrat aliquem in vestibulo templi, quod est in Delo Apollinis, hanc scripsisse sententiam: Eidem non adesse omnia, bonitatem, honestatem, ac iucunditatem: ac quod iustissimum esset, fecisse honestissimum: optimum autem, bene valere, omnium vero iucundissimum, potiri quod quis amat. Philosophus vero felicitatem, quum sit optima & pulcherrima, tamen eandem iudicat esse iucundissimam. Hæc enim diuidit vulgus, quum reuera sint coniunctissima. Locus erit prouerbio, quoties significabimus, aliud alio prius esse, & iis quæ potiora sunt, maiorem curam deberi.

In cœlo esse.

Cui confine est, In cœlo esse: pro eo quod est, supra modum fortunatum esse ac gloriosum. M. Tullius ad Atticum lib. 2. Bibulus in cœlo est, nec quare scio; sed ita laudatur, quasi vnus homo nobis cunctando restituat rem. Idem alibi ad eundē, Si vero quæ de me pacta sunt, ea non seruantur, in cœlo sum. Rursum alibi: Nihil enim σολοικοτυρανοκτόνοις in cœlo esse. Huc allusit Horatius, cum ait:

> Diis miscent superis. ——
>
> Id est:

beatum me & celebrem reddunt.

> Et Theocritus in Hodœporis;
>
> —— Ες οὐρανὸν ὔμμιν ἀλεῦμαι.
>
> Id est:
>
> —— In cœlum vobis saliam.

Ex aduerso, qui repente deciduat à summa felicitate, dicuntur Ex astris decidisse. M. Tullius ad Atticum libro 2. de Pompeio loquens: O spectaculum vni Crasso iocundum, cæteris non item. Nam quia deciderat ex astris, lapsus potius quam progressus videbatur. Sed expende lector, an hoc dictum magis pertineat ad illud quod alibi retulimus: Tertius è cœlo cecidit Cato. Huic formæ cognatum est, In cœlum laudib. ferre: pro eo quod est, summopere laudare. T. Liuius Decadis primæ lib. 2. Manat tota vrbe rumor. Fabios ad cœlum laudibus ferunt.

Quæuis terra patria.

> ---πᾶσα γῆ, πατρίς.
>
> Id est:
>
> --- Quæuis terra, patria.

Hemistichium est oraculi, quondam redditi Meleo Pelasgo, de victoria consulenti: cuius meminit & Mnaseas, teste Zenodoto, & Dionysius Chalcidensis. Admonet adagium, virum sapientem ac bonum, vbicunque gentium vixerit, felicem esse. Vnde & Socrates interrogatus, cuiatis esset: κοσμικὸν, id est, mundanum se esse respondit. Idem innuit Aristophanes in Pluto, cum ait:

> Πατρὶς γάρ ἐστι πᾶσ' ἵν' ἂν πράττῃ τις εὖ.
>
> Id est:
>
> Illic enim patria est, vbi tibi sit bene.

Dicuntur hæc à Mercurio, cupiente vel cœlo relicto, in Chremyli iam diuitis asscisci familiam: vsque adeo credebat ibi demum esse patriam homini, vbicunque feliciter ageret: illic exilium, vbi parum commode viueret. Fertur hic quoque versiculus prouerbialis;

> Τοῖς γὰρ καλῶς πράσσουσι πᾶσα γῆ πατρίς.
>
> Id est:
>
> Solum omne patria prospere quicunque agit.

Cicero Tusculanarum quæstionum libr. 5. significat esse dictum Teucri ex Tragœdia quapiam: Itaq; ad omnem rationem Teucri vox accommodari potest: Patria est, vbicunque est bene.

Virtute duce, comite fortuna.

M. Tullius Epist fam. lib. 10. ad Plancum: Omnia summa consequutus es, virtute duce, comite fortuna. Hoc adeo grauiter commodeque dictum est, vt à quibusdam publicitus symboli vice sit vsurpatum. Virtus eligit quod est optimum. Quod si non succedit, tamen in rebus præclaris, vt in magnis, etiam voluisse pulchrum est. Sin succedit; prima laus debetur virtuti, tanquam egregii facinoris duci: proxima fortunæ, quæ virtuti subseruierit.

Sale nihil vtilius.

Comperio & hoc à doctis prouerbii titulo commemoratum: Humano corpori nihil esse vtilius sale. Salem etiam hodie omnibus cibis admiscemus: olim apricatio vehementer laudabatur à medicis. Apud Hebræos nefas erat, vllam immolare victimam absque sale.

Supercilium salit.

Quoties bona quædam spes titillat animum nostrum, dicere licebit, nobis salire supercilium. Ita Pseudolus apud Plautum in sui nominis fabula amanti de argento quærenti: At id futurum vnde? respondet: Vnde dicam, nescio: nisi quia futurum est, ita supercilium salit. Sumptum à vulgi superstitione, qui futurorum auguria captat ex corporis affectibus: vt si quod membrum pruriat præter euidentem causam, si dexter oculus saliat, si auris dextra tinniat. Non me fallit, aliter legi apud Plautum: verum & ipsa sententia, & metri ratio docet esse legendum, vt à me positum est. Sic enim legendi sunt senarii iambici:

> Verum ego te amantem, ne paue, non deseram.
> Spero alicunde hodie me bona opera, aut hac mea
> Tibi inuenturum esse auxilium argentarium.
> Adfuturum vnde? vnde dicam, nescio:
> Nisi quia futurum est, ita supercilium salit.

EX APPENDICE ERASM.

Vnione signare.

Pro, inter felicia & prospera numerare. Pers. Olim Scythæ vnumquemque anni diem, missis totidem in pharetram calculis, signabant, quē arbitrabantur prosperum abiisse, candido calculo: quem egregie felicem, vnione; contra quem inauspicatum, nigro lapillo notabant. Hinc etiam quæ præcipua sunt, ea melioris notæ, seu de meliore nota esse dicimus. Cic. Horat. Neque illud prætereundum, quod supra Chiliad. 1. Cent. 5. Prouer. 53. explicatur, calculum addere, ab Aristide dici, ἐπιψηφίζειν.

Rex sum.

Insignem felicitatem ominabatur sibi Leno apud Plaut. de homine bene nummato: Rex sum, si illum hodie ad me illexero. Eodem spectant illa; αὕτη τοῦ καλοῦ παντὸς ἰλιάς, Bonorum Ilias, Eustath. ἀγαθῶν ἄμαξαι, Plaustra bonorum, Athen. τὸ τῶν ἡδονῶν σμῆνος, Voluptatum examen, Plutarch. Cumulus meritorum, Cic. pro turba, numeroque immenso.

Non sine Diis.

Οὐ θεῶν ἄτερ, Diuinitus. Cum Deo fieri dicuntur, quæ feliciter succedunt; aut quæ præter spem vltro obtingunt. Pind. Ver. Cic. Horat. Sic, σὺν ταῖς μούσαις; de carmine elegante. contra, quod fit Musis & Apolline nullo.

IVNII. *Tanquam torrens.*

Ὥσπερ χειμάῤῥους, torrentis in morem fieri dicitur, quod confertim & affluenter fit. Demosthenes oratione de Corona; εἰ μὴ γὰρ μὴ μετέγνωσαν εὐθὺς Θηβαῖοι καὶ μεθ' ἡμῶν ἐγένοντο, ὥσπερ χειμάῤῥους ἂν ἅπαν τοῦτο τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν πόλιν εἰσέπεσεν. id est; Ni repente mutato consilio nobis se coniunxissent Thebani, cuncta belli moles in hanc vrbem velut torrens quispiam inundasset. Homerus Iliad. 5. comparat impetum Diomedis, nunc hos nunc illos assultantis, torrenti hybernis aucto aquis, & obuia quæque dissipanti. ita enim inquit;

—Ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς
Χειμάῤῥῳ, —

Torrenti similis tumido qui perfluit alueo.

Herodotus: χειμάῤῥῳ ποταμῷ ἴκελος. id est; Torrentis fluuii persimilis. Philon Iudæus de secessu à vulgo loquens: ὡς μὴ τῇ ῥύμῃ τῆς φορᾶς, καθάπερ ἀπὸ χειμάῤῥου βίας κατασυρῆναι. id est; Ne cursus vi tanquam torrentis impetu euertatur. Alio sensu dictum est illud à Gregorio Nazianz. in Athanasium; προσλαμβάνων ὥσπερ οἱ χείμαῤῥοι τὰ συῤῥέοντα. id est, Assumens quemadmodum torrens quicquid affluit: quod dici poterit de eo, qui quicquid forte occurrit, ad sui defensionem trahit. Suidas de Demophilo Constantinopolitano præsule, οἷος ἐμπεσὼν ὁμοῦ συμπάντα φύρειν ἀκόσμῳ φορᾷ, καθάπερ ἄτακτος χειμάῤῥους, πολὺν ἐν τοῖς λόγοις τὸν συρφετὸν ἄγων. id est, Potens simul omnia commiscere confuso orationis impetu, in modum vagi torrentis, multum limi in dicendo secum trahens.

Mansum male reiicias.

Citat Suidas ex Aristophanis Equitib. trochaicum hunc acatalecticum vt prouerbialem;

Εἶθε φαύλως ὥσπερ εὗρες, ἐκπέσοις τὴν ἔνθεσιν.

Id est:

Mansum reiicias male, quod repperisti non bene.

Ostendit idem quadrare in eos, quibus præter expectationem feliciter & ex animi sententia aliquid succedit. eius enim hæc sunt verba, ἐπὶ τῶν παρὰ προσδοκίαν εὐδοκιμησάντων. nam laboribus aliquid acquirere, studium & propensam hominis voluntatem atque industriam testatur; at temere inuenire, fortuitum est, nec industriæ laudem meretur. Quo loco Suidæ codex mendosus est, atque ita emaculandus, οὐ τῆς αὐτοῦ τοῦ δρῶντος γνώμης ἔργον; pro, ἐκ τῆς τοῦ. Dictum est autem ab equitum cœtu in Cleonem, qui rerum ad Pylum feliciter gestarum gloriam ad se trahens, in Prytaneo reipubl. impendiis vt aleretur, obtinuerat. Competit ergo in eum, qui facinus aliquod nulla ingenii sagacitate aut prudentia peregit, sed temere, magnamque laudis partem inde velut singularis industriæ testimonium quærit. Conuenit etiam, meo iudicio, non male in indignos splendida quapiam conditione, aut opimo sacerdotio, aut honoribus quos malis artibus inuolarint, vel cæcæ deæ beneficio nacti sint: in quos conuenientissime ista precatio detorquebitur:

Εἶθε φαύλως ὥσπερ εὗρες, ἐκπέσοις τὴν ἔνθεσιν.

Id est:

Reiicere vt mansum sic possis, vt es adeptus improbe.

Cyclopica vita.

Κυκλώπειος βίος, Cyclopica vita, pro beata & nullius rei indiga vsurpatur apud authores omnes. sic enim exponit Eustathius in commentariis in Dionysium τὸν εὐδαίμονα καὶ ἄπονον, felicem & bonis omnibus citra laborem affluentem. Talem enim Cyclopũ terram fabulatur Homerus, quæ sine cultura hominum cuncta producat. De diis sic loquitur Vlysses Odysseæ 9.

Οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ᾽ ἀρόωσιν,
Ἀλλὰ τάγ᾽ ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται.

Hoc est:

Non pangunt plantas, non frangunt vomere terram,
Omnia fert tellus non consita, scissaue aratro.

Quod repetit & Philostratus Iconum lib. 2 Strabo Geographiæ 11. Albanorum, qui Iberis proximi sunt terram adeo vberem & fœcundam scribit, vt ne minima quidem cultura opus habeat, sed cuncta citra sementem & inarata producat, quemadmodum ibi peregrinati milites narrant, eos Cyclopicam vitam viuere dictitantes. Græce sonant ita τυγχάνει δ᾽ ἐπιμελείας οὐ μικρᾶς, ἀλλὰ τἀγαθὰ ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα ἅπαντα φύεται, καθάπερ οἱ στρατεύσαντές φασι, Κυκλώπειόν τινα διηγούμενοι βίον. Meminit & Dion Chrysostomus, oratione De fortuna secunda, vbi ait: Fortunam in læua manu tenere congeriem fructuum omnis generis coaceruatorũ, vnde manarint fabulæ de aureo genere, de insulis beatis, & Herculis cornu, καὶ Κυκλώπων βίος, id est, & Cyclopum vita. Non inficior posse etiam ad incultam & efferam viuendi rationem trahi adagium, quod fecit Erasmus: attamen in eo sensu non esse vsitatum authoribus video.

Albus dies.

Λευκὴ ἡμέρα. Albus dies pro felici & læto, faustoque ac hilari accipitur, docente istud Plutarcho in Pericle, & originem eius indicante: τοὺς ἐν εὐπαθείαις τινὶ γενομένους, λευκὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀπὸ τοῦ λευκοῦ κυάμου προσαγορεύειν. Aiunt eos qui in deliciis iucunde degunt, album eum diem nominare à faba alba. Eius occasio talis est. Quum Athenienses arctissime Samios obsedissent, daretque operam Pericles vt longa potius mora eos frangeret, quam ciuiũ sanguine victoriam cruentam pararet, ægre tamen prælium flagitantes in officio continere posset, in octo partes omnem multitudinem partitus est, & sorte ducta ita statuit, vt quæ pars candidam fabam duxisset sortito, cæteris pugnantibus, ocio conuiuiisque operam impenderet. hinc natum, vt λευκὴν ἡμέραν διάγειν, Album diem agere dicantur, qui in tranquillo ocio & deliciis vitam degunt. Ita vsus est & Silius Italicus de voluptatis promissis ad Scipionem loquens:

Sic current albique dies horæque serenæ.

Saturnia vita.

Κρόνιος βίος, id est, Vita Saturnia, prouerbiali tropo effertur pro beata, & luxus exotici dolique ignara, qualis aureo seculo tribuitur à poetis. Damascius Syrus in philosophica historia de Serapione Alexandrino loquens: καὶ δὴ ἐν αὐτῷ θεάσασθαι ἐδόκει τὸν μυθολογούμενον κρόνιον βίον. id est. in illo videri sibi videbatur Saturniam vitam fabulis decantatam. & iterum: εἰ μὴ θεῶν τις ἠβουλήθη παράδειγμα τοῖς ἀνθρώποις χαρίσασθαι τοῦ κρονίου βίου, ἵνα μὴ δοκῇ μῦθος εἶναι ὁ λόγος, μὴ ἔχων ἐπιμαρτυροῦσαν ἱστορίαν. id est: Nisi Deus quispiam voluerit gratificari hominibus, exemplar vitæ Saturniæ proponendo, ne in fabulæ ludibrium res abiret, historiæ testimonio carens. & rursus, vbi comparat duos inter se sophistas moribus dissimiles, Serapionem videlicet & Pamprepium Ægyptium, ὁ μὲν γὰρ ἦν, inquit τὴν ζωὴν κρόνιος τις ἢ δῖος, ὁ δὲ τυφώνιος καὶ Τυφῶνος ἔτι πολυπλοκώτερον θηρίον καὶ μᾶλλον τεθυμμένον. hoc est: Alter vitæ instituto Saturnius quispiam erat aut Iouius, alter Typhonius, imo Typhone ipso versipellius monstrum atque elatius, magisque insolens. Saturno regnante auream ætatem extitisse fabulantur poetæ, quæ

— Vindice nullo
Sponte sua sine lege fidem rectumque colebat,
Contentique cibis nullo cogente creatis
Viuebant; —

vt canit Ouidius. Ælianus sophista, σὺ γοῦν ἀπεδείχθης τῶν εὐδαιμόνων ἐκείνων εἶναι, οὓς ἐπὶ Κρόνου φασὶν ἐκ τῆς γῆς αὐτόματα ἔχειν πάντα, καὶ ἀφέλειαν τρόπου. id est: E beatis illis vnus esse videris, quos Saturni ætate ferunt cuncta sua sponte è terra enata habuisse morũque simplicitate præditos.

Deo præeunte, nullus officit obex.

Frequens est, & parœmiæ vice vsurpatum ab Aristide, θεοῦ δείξαντος ἀρχήν: id est. Deo præeunte, aut initium faciente, vt in Panegyrica oratione: ἀλλ᾽ ὥσπερ ἔφη Πίνδαρος θεοῦ δείξαντος ἀρχὴν, οὐδὲν δὴ τὸ κωλῦον. id est: At vbi Deus initium ostenderit, quod ait Pindarus, nullus officit obex. Idem aduersus ocii sui obtrectatores: θεοῦ δὲ φησὶ Πίνδαρος δείξαντος ἀρχὴν, εὐθεῖα δὴ κέλευθος εὑρεῖν τὸ προκείμενον. hoc est: Monstrante initium Deo, vt Pindarus inquit, prona est semita ad inueniendum quod propositum est Huc pertinet sententia prouerbialis, quam citat Suidas: θεοῦ παρόντος ἅπαν ἄπορον πόριμον. id est: Deo præsente fit expeditum quicquid fuerat implicitum. & illud Aristidæ: ἀνάλωτα παρέχειν ὁ θεὸς εἴωθε πορεύσιμα, id est: Fit peruium authore Deo quod imperuium erat antea. Hinc Philon Iudæus lib. Quod omnis vir bonus idem sit & liber: ἀναφθέγξεται γὰρ ἐκεῖνο τὸ σοφόκλειον, οὐδὲν τῶν πυθοχρήστων διαφέρον, θεὸς ἐμοὶ ἄρχων, θνητῶν δ᾽ οὐδεὶς. id est: Exclamabit enim Sophocleum illud, oracularibus responsis nihilo inferius, Mortalium nemo, at Deus dux est mihi. Ad hanc classem spectat & Synesii illud in epistolis: θεὸς ἡγείσθω παντὸς ἔργου καὶ λόγου. id est: Deus cuiusuis & dicti & facti auspex esto. Certe religio omnis Deum opificem omnium agnouit semper, & ab illo captandum auspicium vnanimi conspiratione consensit. vnde Pausaniæ authoritate annotat Eustathius, in cuiuslibet rei auspicatu dici solere, celeusmatis instar, θεὸς θεὸς, id est, Deus Deus. quod obseruasse nõ temere videtur Plato in principio librorum de Legibus: vbi quum Atheniensis hospes dubie dixisset, videri à Deo aut ab homine quopiam inuectas esse leges, respondet Clinias: θεὸς ὦ ξένε θεὸς, hoc est: Deus ô hospes Deus, eiusce rei author est. Quod Platonis dictum repetit Theon Alexandrinus in Aratæis commentariis, causam reddens, cur ab Ioue exordium operis sumpserit Aratus, ita canens:

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα. ---

quod Maro ad se recepit, ibi:

Ab Ioue principium. ---

Nimirum & Pindarus alicubi dixit breuiter: Διὸς ἐκ προοιμίου hoc est: Ab Iouis prooemio. innuens ab Ioue, hoc est, Deo rerum principio, conatus nostri auspicium esse sumendum.

Cuius nunc calent aræ.

Ὧν νῦν θερμοὶ βωμοί. i. Cui nunc calent aræ. Adagium illi finitimum. Nunc tuum ferrum in igni est. De iis qui per occasionem in precio sunt, pro re nata magni fiunt. Aristophanes in Lemniis citatur:

Τὴν κρατίστην δαίμονα, ἧς νῦν θερμὸς ἔσθ᾽ ὁ βωμός.

Id est:

Præ cæteris deam potentem, cuius ara nunc calet.

Natum è vulgi superstitione, quod mobili ingenii æstu nunc huic, nunc illius Diui numini æquius esse solet atque addictius, vt pro varia occasione religio huc vel illuc animum inflexerit. Sic fere Ianum alloquitur Septimius Afer in Georgicis apud Terentianum Maurum:

Tibi vetus ara caluit Aborigineo sacello.

Pergama non tristia incolit.

In eos qui læta sibi omnia augurantur, & ex animi sententia cuncta feliciter cedere putant, & qui tantum non sibi videntur dii esse, quadrabit prouerbiale illud dicterium, quo apud Æschylum tragicum poetam Prometheus rupi Caucaseæ affixus, Mercuriũ cum reliquo deorum vulgo, qui tunc rerum cœlestium potiri tranquille sibi videbantur, exagitat:

Καὶ δοκεῖτε δὴ
Ναίειν ἀπενθῆ πέργαμα. Id eſt:
Habitare non triſte
Ilium vos remini.

Sumpta origo à temporibus Troiæ iam tum fortunatæ, quum totius Aſiæ imperio potita, firmiſſimum & domeſticis opibus & externis viribus regnum conſtabiliſſet, nondum πανδείλιος vocari merita, nondum luctuoſam ſortem, in quam poſtea incidit, experta. Torqueri poteſt in principem virum, aut rempublicam aliquã, cui opibus florenti, & ſocietatibus confirmatæ, videndum ſit, tantiſper dum ſecundo æſtu omnia feruntur, dum res videntur validiſſimæ, hoc eſt, δοκοῦσι ναίειν ἀπενθῆ πέργαμα, ne præcipitet in ruinam, nimis proterue ſuis conſiliis vſa, & viribus freta.

Ter ſex iacit.

Τρὶς ἓξ βάλλειν, hoc eſt, Ter ſex iacere prouerbio dicitur cui ex animi ſententia ac pro votis omnia ſuccedunt proſperrime: inde nata prouerbii origine, quod antiquitus in trium cuborum iactu, ſeniones ieciſſe, fortunatiſſimum erat, & primæ palmæ victoriam apportabat, aliter quam putauit Eraſmus, ter trium iactum feliciſſimum fuiſſe: diſerte namque teſtatur Suidas quod dixi, ita annotans: τρὶς ἕξ, νικητήριος βόλος. id eſt: Ter ſex, victor iactus eſt. & atteſtatur prouerbium, quod ancipiti voto vel ſupremam vel infimam ſortem depoſcit: τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι. id eſt: Ter ſex, aut tres vniones. Clariſſime vero extra controuerſiam hoc ponit apud Æſchylum in Agamemnone nuncius in ſpecula relictus, qui, conſpicatus in tenebris facem capti Ilii indicem, vti conuenerat, ait ignem illum ter ſex ieciſſe, nimirum fauſta ac læta omnia portendere deſignans, verſus hi ſunt.

Τὰ δεσποτῶν γὰρ εὖ πεσόντα θήσομαι,
Τρὶς ἓξ βαλούσης τῆσδέ μοι φρυκτωρίας.
Id eſt:
Feliciter cecidiſſe heriles res dabo,
Fax iſta quando iecerit ter ſex mihi.

Qui verſus quoniam deprauati leguntur apud Suidam, admonendus eſt lector æquus vitii duplicis. nam & male πεσὸν παθήσομαι in priore ſcribitur: & in ſecundo, βαλοῦσα τῆς ἐμῆς. Neque vacuus erroris eſt codex Euſtathii Romæ excuſus, apud quem in Odyſſeæ primo pro τῆς δέ μοι, legitur τῆς διός.

Mare amnium non indiget.

Nazianzenus in Monodia in Baſilium: οὔτε γὰρ θάλαττα δεῖται τῶν εἰσρεόντων ποταμῶν. id eſt: Non indiget mare influentibus amnibus. Vtemur eo, quum oſtendere volemus quempiam ita ſuis animi dotibus inſtructum & exornatum, vt per ſe abunde ſit laudatus, nec acceſſione alieni præconii aut externo adiumento opus habeat. Philoſophiæ doctrina imbutus, non indiget vno aut altero Iſocratis aut Agapeti præcepto ad mores faciente: vir cordatus alienis non vſus habet conſiliis, ſuis abundans. Eo modo vtitur idem in epiſtola quadam ad Baſilium: εἰ περ ὕδατος δεῖται θάλασσα, καὶ σὺ τοῦ συμβουλεύσοντος. i. Si aqua indiget mare, & tu conſultore opus habebis.

Præſente arbore, ligna omnes colligunt.

Δρυὸς παρούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται.
Id eſt:
Præſente quercu ligna quiuis colligit.

Parœmia citatur a ſcholiaſte Theocriti. Facile cuiuis eſt ſcribere, parata dicendi ſcribendive materia, quum res ſe vbertim ſuggerunt. recte namque dictum eſt ab Horatio:

Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ.

Eraſmus pro, παρούσης, id eſt, ad manum præſente & parata, legendum cenſuit, πεσούσης, hoc eſt, ruente vel lapſa.

BRASSICANI. Terram video.

Prouerbium eſt cumprimis elegans, quoties ſignificamus nos habere certiſſima præſidia, ad hanc portum quendam tranquillitis nactos eſſe. Cicero libro 2. epiſtol. ad Atticum: Cupio iſtorum naufragia ex terra intueri. Plautus in Menæchmis: Ex alto terram aſpicere voluptas eſt nautarum. Homerus Odyſſeæ ο.

Ὁππότε δὴ γαῖάν τε ἰδὼν ἔϊδον ὀφθαλμοῖσιν.

Rurſus Odyſſ. ψ. natantes terram cum ſumma lætitia aſpicere, vt ex Plauto iam oſtendi:

Ὡς δ' ὅτ' ἂν ἀσπασίως γῆ νηχομένοισι φανείη. &c.

Quod Statius lib. ſeptimo Thebaid. ita reddidit.

—Dulcis medii de gurgite ponti
Reſpicitur tellus.—

Et libro ſecundo Thebaidum:

Nec minus hæc læti trahimus ſolatia, quam ſi
Præcipiti conuulſa noto proſpectet amicam
Puppis humum, &c.—

Cicero de Senectute: Quæ mihi quidem tam iucunda eſt, vt quo propius ad mortem accedam, quaſi terram videar videre, aliquandoque in portum ex longa nauigatione eſſe venturus. Plautus in Mercatore: Atque equidem iam me cenſebam eſſe in terra. id eſt, in loco tuto & tranquillo. Qu. Curtius in 4. Haud ſecus quam profundum æquor ingreſſi, terram oculis requirunt. Diogenes, authore Laertio, cum in prolixiorem librum incidiſſet, ac legendo tandem ad finem perueniſſet: Bono, inquit, eſtote animo viri, nam terram aſpicio. Prouerbio vſus eſt & Cicer. pro Murena, & Plutarchus in Antonio.

Hac nos Deus ipſe ducit.

Hemiſtichium hoc apud Homerum, non vno loco poſitum,

---καί τις θεὸς ἡγεμόνευε:

præcipuum vſum habet, quando ſignificamus, nos honorifico inſtituto quippiam aggredi, & rationibus neutiquam vulgaribus permoueri. Sic enim & Plato vſus eſt in fine dialogi, qui inſcribitur Crito: ἐπειδὴ ταύτῃ ὁ θεὸς ὑφηγεῖται. id eſt; Quoniam hac nos Deus ipſe ducit.

IOANNIS VLPII. Hortus altera ſuccidia.

Succidium dicitur lardum ſuillum. ponitur hic pro carnario, cuius vicem hortus implet. nam, vt Plinius inquit, expedita res & parata ſemper, neque egent igni qui hortos habent. Crudis enim cibis facile veſcuntur & coctu facilibus. Seneca.

Quorſum opus amicis, ſi modo faueat Deus?

Ὅταν δ' ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί δεῖ φίλων, Hunc ſenarium, tanquam vulgo celebrem citat Ariſtoteles, vbi agit de homine beato, anne ille etiam egeat amicis. Qui putant eum omnia in ſe ſufficienter habere, nec ideo vllis opus habere amicis, hunc ſenarium adferunt. Contrarium tamen Ariſtoteles concludit. Veri enim amici eſt, dare potius beneficium quam accipere; virtutiſque proprium eſt, benefacere, & pulchrius amicis benefacere quam alienis. opus ergo amicis.

COGNATI. A te ſudor abeſt ſaliua mucuſque.

Catullus in Furium dixit, quem aſtuta quadam fallacique ratione probare voluit beatum eſſe, cum egeret, atque aſperum victum, amplecteretur; A te ſudor abeſt, abeſt ſaliua mucuſque, & mala pituita naſi. Vita enim inops, in ſe habet boni, quod morbis expoſita non ſit, carens pituita & excrementis, quæ gignit epularum humorumque copia ac redundantia, vt medici teſtantur.

Thaſus bonorum.

Thaſus inſula Ægæi maris aurifodinis quondam celebrata, & Cereris granarium propter fertilitatem dicta fuit; vnde in prouerbium abiit, perinde ac ſi quis diceret, θάσος, id eſt, Multitudo, ſiue denſitas bonorum. Alii ita efferunt, Datus bonorum; veluti & hoc, ἀγαθῶν ἀγαθίδες. [Vide Chiliad. prouerb. Thaſſus bonorum; &, Bonorum glomi.]

Diis ſecundis.

Diis ſecundis, & ventis ſecundis, prouerbialem figuram ſapiunt; pro feliciſſime, & proſpero ſucceſſu. Virgil. 2. Georg.

Non ego te menſis & diis accepta ſecundis.

Et 7. Æneid.

— Dii noſtra incœpta ſecundent.

Et 8. Æneid.

Parte alia ventis & diis Agrippa ſecundis, &c.

Plaut. in Rud. Aliter dii me homineſque reſpiciunt. Huic contrarium, Diis iratis. Plaut. in Pœn. Nam ego hodie infelix dis meis iratiſſimis ſex agnos immolaui, &c. Diis autem iratis prouerbialiter quoque fieri dicitur id quod infeliciter geritur. Hæc enim opinio ſemper fuit hominum animis inſita, Diis iratis aut inuitis nihil proſpere euenire, nihil feliciter geri, nihil denique bene procedere, Quod Virg. Æneid. 11 confirmat:

Heu nihil inuitis fas quenquam fidere Diuis.

Et Catullus ad Manlium:

Nil mihi tam valde placeat Rhamnuſia virgo,
Quod temere inuitis ſuſcipiatur heris.

id eſt, Diis. Horatius lib. 1. Sermon. ſat. 5.

--- Dehinc Gnatia Lymphis
Iratis extructa. ---

Ex quo nata ſunt hæc loquendi genera. Terent. in Phorm. Mihi vſuuenit hoc, ſcio, Memini relinqui me Deo irato meo Liuius lib. 3. & 9. Cic. in orat. pro Cœlio, & epiſt. ad Atticum lib. 4. dixerunt, Iratis Diis. Theocr. in Char. dixit difficiles eſſe Muſarum vias abſque Ioue, innuens, quod niſi Deus aſpiret iuuetque, infelices ſunt Muſæ, & ſucceſſus deeſt ſtudiis doctrinæ. Iuſtinianus in prooemio Inſtitutionum iuris, Theophilo anteceſſore Græco interprete: θεοῦ κατόρθωσεν εὐνοίᾳ. id eſt: Deo fauente abſoluit. Euripides in Rheſo: θεοῦ διδόντος. id eſt: Diis bene iuuantibus. Ibidem: ξὺν θεῷ. id eſt: Deo bene volente. Syneſius: σὺν θεῷ δ' εἰρήσθω. Plato: σὺν θεῷ εἰπεῖν ῥᾴδιον ἐστι. Demoſthenes: οἴομαι δὲ σὺν θεοῖς εἰρῆσθαι. Nihil enim inuito & aduerſante Deo ac fortuna conandum: vt Vlyſſes apud Euripidem in Rheſo admonet. Vide inferius adag. 390. Volente Deo: &, Deus ita voluit.

Ante obitum nemo beatus.

Multis in ore eſt, ante obitum neminem eſſe beatum: ſuntque hac ſententia ſcriptorum libri conſperſi. Sententia eſt Solonis philoſophi, qua Crœſi Indorum regis diuitias ſuggillauit. A Crœſo enim interrogatus, an quem vidiſſet ipſo beatiorem? aliquot nominauit, qui cum ſumma pietatis laude obiiſſent diem. Indignatus rex: Nullo igitur loco me ponis? Ego, inquit Solon, facile confiteor te regem opibus & imperio florentem: beatum nõ appellarim prius, quam feliciter hanc vitam abſolueris. Crœſus memor

memor huius responsi, cum à Cyro Persarum rege foret captus, Solonem appellauit, dicens: O Solon, Solon. ac si diceret Quam vera mihi dixisti. Refert Herodotus in primo. Ouidius libro tertio Metamorp. de Actæone:

—Sed scilicet vltima semper
Expectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo, supremaque funera debet.

Hanc sententiam Ausonius sic carmine trochaico expressit:

Dico tunc vitam beatam, fata cum peracta sunt.
Nemo igitur beatus, nisi qui feliciter obierit diem.

Homini nihil vtilius sanitate.

Sanitate nihil homini vtilius aut iucundius esse potest, sine qua nulla est cæterarum rerum voluptas: ac. vt in suo hymno Orpheus cecinit, cuncta sunt hominibus inutilia. Qui olim Epigramma in Apollinis Delphici propyleo inscripsit, illud, autore Aristotele, instituit: λῷστον τὸ ὑγιαίνειν. Quinetiam Plato libr. Rhetor. 2. inter bona humana primum locum tribuit sanitati: & ex antiquo poeta conuiualem hanc cantilenam discumbentibus celebrari solitam citat lib. De rep. 6. & 1. & 2. De legibus. In Gorgia:

Ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ,
Τὸ δὲ δεύτερον, καλὸν φυὰν γενέσθαι·
Τρίτον δὲ τὸ πλουτεῖν ἀδόλως.

Inter Menandri sententias refertur & ille senarius:

Οὐκ ἔστιν ὑγιείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ. & ille alter:
Ὑγεία καὶ νοῦς ἐσθλὰ τῷ βίῳ δύο.

Sanitatis pæana & laudem Amphion Sicyonius poeta his versibus scite decantauit apud Athenæum libro vltimo Dipnosoph.

Μετὰ σεῖο μάκαιρα ὑγεία τέθαλε πάντα
Καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ, σέθεν δὲ χωρὶς
Οὔτις εὐδαίμων. Id est:
O beata sanitas, te præsente amœnum
Gratiis ver floret, absque te nemo beatus.

Panætius quoque ac Possidonius philosophi à Cicerone adeo celebrati, in ea fuere sententia, virtutem minime sufficere ad bene beateque viuendum, sed bona etiam valetudine opus esse. Sapienter etiam Iuuenal.saty.10.

Orandum est vt sit mens sana in corpore sano.

Plutarchus in libr. De valetudine tuenda, sane bonam valetudinem maxime diuinum bonum, longeque blandissimum esse totius vitæ condimentum, dixit. Et Martialis inter ea,quæ vitam faciunt beatiorem, salubre corpus reponit. Sed Pythagoras quoque cum per literas amicos salutaret, non alia vius est voce, quam vt iuberet eos ὑγιαίνειν. Lucian.in serm.de lapsu in salutatione: Salus à Romanis Dea, vt Græcis hygeia, vna cum sorore Panacea ac patre Æsculapio culta olim fuit, cuius etiam vt Deæ meminit Hippocrates in iureiurando. In Sicyonia Hygeiæ simulachrum summa veneratione olim cultum Pausanias scribit. Maximus etiam Tyrius, nobilissimus inter Platonicos philosophus, vetustum carmen citat, orat. 41. quod in supplicationibus olim canebatur:

Ὑγεία πρεσβίστη μακάρων,
Μετὰ σοῦ ναίοιμι,
Τὸ λειπόμενον τῆς βιοτῆς.
Id est:
Beatorum antiquissima sanitas,
In reliquam vitam tecum sim.

Hoc prouerbium est Gallicum, apud quos effertur in hunc modum: Il n'y a que sante. &: Il n'y a si cher que sante. Non enim regibus regna suauia, non ducib. fortitudo gloriosa esse potest, non erudito iucunda sapientia, si corpore non recte valeat.

Felices ter.

Color est prouerbialis. Homerus ὀδυσσ. ε.

Τρὶς μάκαρες. — Id est:
Ter beati.

Horat. Carminum lib. 1. ode 13.

Felices ter, & amplius, &c.

Contra, Leonhardus Iachinus in libellum Galeni de præcognitione: Præcognitionis vocem ter miseri è medio tollere tentabant Virgil. lib. 1. Æneid.

O terque quaterque beati.

Galli huius numeri additione rem amplificant, sed inuersis literis: nam pro ter, sonant tre. Vide apud Erasmum nostrum, Ter.

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Quadrabit in hominem iis instructum artibus, qui iuuare possit, si velit, vel lædere. Id olim prouerbio iactatum fuisse, testatur Thucydides libr. 6. in oratione Alcibiadis: Dictum videlicet illud vetus, quod ab omnibus vsurpatur: Si quis, dum hostis esset, vehementer nocuit, eundem si amicus fit, satis profuturum. Vide alibi, Ex his ægrotamus, quibus viuimus: & ibi Ouidianum illud libr. Trist. 2.

Nil prodest, quod non lædere possit idem.

Bene habet, Bene sit.

Est & hoc genus loquendi Gallis vsitatum,& pro prouerbio. bene enim illis haberi dicitur, quod diligenter seduloque curatur & colitur, neque negligitur: quomodo rationem censet esse excolendam Cicero 4. Tusculan. disputat: Itaque bene habita ratio cernit, quid optimum sit: neglecta multis implicatur erroribus. Profertur varie, vt exemplis patebit. Sic Liuius libr. 8. Bene habet: vicit disciplina militaris, vicit imperii maiestas, &c. Plautus in Menæchmis; Si sapiam, hinc intro abeam, vbi mihi bene sit. Terent. Adelphis. Et tibi bene esse soli, cum sibi sit male. Catul. ad Furium;

Quare non tibi sit bene ac beate?
Ibidem;
Est pulchre tibi cum tuo parente.

Horat. epistol.1.

— Iurat bene solis esse maritis.

Satyra 2. lib. 2.

Bene erat.

Satyr. 8. eiusdem libr.

—Vt mihi nunquam
In vita fuerit melius.—
Ibidem;
Pulchre fuerit tibi.—

Sic loqui solebant veteres, cum bonum optabant euentum: quod & Pharmaceutria Virgiliana precatur. hoc est ecloga 8.

Aspice, corripuit tremulis altaria flammis
Sponte sua, dum ferre moror cinis ipse: bonum sit.

Sic & Persius satyra 4.

Ingemit, hoc bene sit: tunicatum cum sale mandens
Cæpe & ferratam pueris plaudentibus offam.

Igitur Bonum sit, & Bene sit, dicere solebant, secundum aliquid & prosperum optantes & ominantes, & sic in magnis rebus auspicandis præfari: vt Cicero in principiis defensionum Murenæ, Rabirii, & aliorum. Simile est illud, Quod Deus bene vertat: &, Deus auertat.

Ad satietatem.

Longo hominum æuo hoc genus loquendi probatum & vsitatum est. Lucret. lib. 5. in principio:

--- Ita ad satietatem terra ferarum
Nunc etiam scatit, &c. ---

Deus omnia dirigit.

Plato in Timæo: τὸ γὰρ δὴ πᾶν τόδε τὸ μὲν αὐτὸς ὁ θεὸς πορευόμενον ξυμποδηγεῖ καὶ συγκυκλεῖ. Hoc igitur omne Deus ipse dirigit & versat. Istud hodie vulgo dici solet,& in ore est omni populo Christiano: neque rarum nec infrequens apud veteres. Quum autem ostendimus aliquem euasisse periculum, non humana opera, sed Dei beneficio,ductore Deo factum dicimus. Virg. Æneid.2.

Descendo, ac ducente Deo flammam inter & hostes
Expedior. ---

Huc facit illud Demosthenis: ἐὰν ὁ θεὸς ἐθέλῃ. Si volet Deus. quam clausulam Christiani pie prudenterque vsurpant. Vide post, Diuinitus.

Οὐκ ἄνευ θεοῦ. *Volente Deo, Nihil sine Deo.*

Σὺν τῷ θεῷ πᾶς, καὶ γελᾷ καὶ ὀδύρεται.
Cum Deo quisque flet & ridet.

ab illo enim omnia proficiscuntur. Illo annuente, citra humanam operam optata eueniunt: negante vero, omnia consilia, conatus & industria iacet. Atque hæc illa prædestinatio est ad vitam, de qua in sacris apertum extat testimonium Pauli. Quid consilium humanum, quid vires aduersus diuinam prouidentiam possunt. Quis ausit θεομαχεῖν, & quidem gigantum exemplo? Pindarus in Pythiis hymno 5. οὐ θεῶν ἄτερ. id est: Non sine diis. Horatius lib. 3. Oda 4,

Non sine diis animosus infans.

Recte sensit, absque prouidentia Dei nihil geri in reb. mortalium: magisque fidendum diuino fauori, quam humanis consiliis aut viribus. Virg. 1. Æneid.

Et iam iussa facit, ponuntque ferocia Pœni
Corda, volente deo: ---

Οὐκ ἄνευ θεοῦ Rerum humanarum subita est mutatio. Neque in nobis situm est, vt res sint vel secundæ, vel aduersæ: sed vt Deo visum est, ita prosperis attollimur, vel aduersis deiicimur. Virg. Æneid.

Diis aliter visum est. ---

Item tertio:

Postquam res Asiæ, Priamique euertere gentem
Immeritam visum superis. ---

Europa apud Theocritum Eidyllio 20.

Οὐκ ἄθεεὶ πεδάω δ' ἐπὶ χεύμαθ' ὑγρὰ κέλευθα.
Id est:
Non sine Deo per has humidas transeo vias.

Imperator Iustinianus in constitutione, qua Iuris ciuilis Institutiones confirmantur, approbanturque: Et opus desperatum,quasi per medium profundum euntes, cœlesti fauore iam adimpleuimus, Cumque hoc Deo propitio peractum est,&c. Lucanus Pharsaliæ lib. 9.

Hæremus cuncti superis, temploque tacente
Nil facimus nisi sponte Dei. ---

Vide alibi adag. Diis secundis: & inferius, Deus ita voluit.

Sic visum superis.

Cum suos casus non sibi adscribebant, sed diis, dicere solebant: Sic visum superis, vt Virgilius lib. 2. Æneid.

Diis aliter visum, —— & tertio:
Postquam res Asiæ, Priamique euertere gentem
Immeritam visum superis. --

Horatius od. 33. lib 1.

Sic visum Veneri, cui placet impares
Formas atque animos sub iuga ahenea
Sæuo mittere cum ioco. --

Vide ante, Deus ita voluit, Viderit Deus, Volente Deo, Diis secundis, Sic reges faciunt. Clarissimus vir Nicolaus Perrenotus Burgundus, pro symbolo habuit: Sic visum superis.

Ἐξ οὐρίας πλεῖν.

Phrasis est admodum frequens, pro nauigare vento ad puppim flante. οὐρία enim ventus est secundus, & aura prospera, vt quidam tradidere: sic dicta ἀπὸ τῆς οὐρᾶς, id est, puppi quam impellit; puppis etenim οὐρὰ interdum, ab animalium cauda vocatur, Moscopulo teste. Poetis οὖρος est, vt apud Homer. Iliad. α.

Ἴκμενον οὖρον ἵει πλησίστιον ἐσθλὸν ἑταῖρον.

Euripides in Troade οὖρον dixit, ventum secundum, à puppi recta in velum flantem.

Viuunt, dum virent.

Seneca epist. 150 Quicquid te delectat, æque viret; viuunt, dum virent. Sentit enim nobis virere, quicquid delectat; & delectat etiam memoria rerum bonarum. Idem epistol. 94. Et vixit, & viguit. M. Varro in Manio, citante Nonio; Nec natus est, nec morietur; viget veget vtpote plurimum. Veget, pro vegetat, vel erigit, vel vegetum est.

Deus ita voluit.

Quicquid homini acciderit aut commode aut secus, vulgo dicitur, Deum ita constituisse. Pro quo clariss. vir Nicolaus Perrenotus dixit; Sic visum superis. Virgil. 2. Æneid.

Diis aliter visum est. ---

Vt Deo enim visum est, ita prosperis attollimur, vel aduersis deiicimur. Plautus in Amphitr. vbi Alcumenam ita loquentem facit.

Satin' parua res est voluptatum in vita,
Præ quam quod molestu'st ita quoque comparatum
Ita dis placitum, voluptati vt mœror comes consequatur.
Atque in ætate agunda,
Est in ætate hominum,

Vide adagia, Diis secundis, Volente Deo; &, Nihil sine Deo, & Deus viderit.

Sylua.

Latinis admodum obsoletum & vsu tritum, pro congerie incondita. Quintilianus lib. 10. Diuersum est huic eorum vitium, qui primo quasi decurrere per materiam stylo quam velocissimo volunt, & sequentes calorem atque impetum, ex tempore scribunt (hanc syluam vocant) repetunt deinde & componunt, quæ effuderant. Hinc & Statius syluas inscripsit, quæ impetu quodam atque ex tempore effudit. & illud Cornelii: Probus reliquit non mediocrem obseruationum sermonis antiqui syluam. Budæus in fine libri 3. De contemptu rerum fortuitarum: Necessitudini vero nostræ, inquit, tribues, quod tibi quasi syluam meditationum mearum cogitationumque congessi, tribus libris distinctam. Nos quoque nostros narrationum libros, Sylua, inscripsimus. Sylua alioqui pro copia ponitur. Cicer. De oratore lib. 3. Verborum eligendorum facilis est ratio, vel sine ratione ipsa exercitatio: Rerum est sylua magna. Alibi: Omnis (inquit) vbertas & sylua dicendi. Item; Primum sylua rerũ ac sententiarum cõparanda est, qua de parte dixit Antonius. hoc est, maxima congeries & vbertas. Sic Esaias 9. per syluam, totum populum intelligit, ac impiam morum peruersitatem sic accensam esse, atque exardescere dicit, vt non modo stipulam, fœnum atque arida quæque consumat, sed & vepres atque sentes corripiat: viros nimirum grauiores, ac in eminentia constitutos: quorum prauo exemplo malum proserpit, atque incendit densam, omnigenisque arboribus refertam syluam, totum nimirum populum,

Sinu luculento.

Sinus in hoc prouerbio pro copia & abundantia accipitur, quo modo & à Seneca: Non recipit sordidum virtus amatorem: soluto ad eam sinu veniendum est, aperta penu, & arca reclusa, plena liberalitate, & copia effusa. Liuius: Tum sinu ex toga facto. Hic, inquit, bellum vobis & pacem portamus. Et paulo post: Cum sinu, inquit, effuso bellum se dare dixisset. hoc est, excussa toga, quam in sinum collegerat. Contra, contracto sinu dicitur translatione ab homine liberali, qui munificentiam suam quam primum vult excipi promptitudine accipientis. Budæus Lud. Viui; Atqui ingenium habeo vt liberale, sic morosum, vt nisi stylus ex tempore excipiat quæ ab eo funduntur, contrahat mox sinum, alioque se conuertat.

Occupanti fiunt derelicta.

Occupare is dicitur, qui primus arripit. Et res pro derelicto habitæ, occupanti conceduntur, vt dicunt iuris interpretes. Denique occupantis melior est & potior causa & conditio: quod vulgo etiam dici solet, & explicatur D. de re iudic. l. inter eos. & de procurator. l. pluribus & de noxalibus act. l. si quis a multis. Et verius est, inquit Vlpianus, occupantis meliorem esse conditionem. Budæus Alciato: Porro autem opus derelictum, quod iam occupanti possidere per me licuit, vt resumam ab integro, in animum inducere nequeo. Iustin. libr. 2. Instit. iuris, de rerum diuis. Quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur. Et: Quum vero tuam euaserit custodiam, & in libertatem naturalem sese receperit, tuum esse desinit & rursus occupantis fit: Item: Nam si reuertendi animum habere desierint, etiam tua esse desinunt, & fiunt occupantium.

Ex vsu: &, E re esse.

Ex vsu, & E re esse: item, In rem esse, in rem suam vertere: &, Rem facere; sunt locutiones prouerbiales. Ex vsu esse, est Græcis χρειώδης εἶναι. Nam χρεία vsus est: Plin. lib. 2. verum in his deos curam rerum humanarum agere credi, ex vsu vitæ, id est, vtile est. E re esse alicuius, & in rem fore: hoc est, ex eius commodo. Hoc enim res significat. Rem facere, dixit Terent. Nunquam rem facies, abi, nescis inescare homines. Cic. ad Sulpitium: Etsi eramus in magna spe, te facturum id quod fecisti, vt eius rem & fortunas absentis tuerere. In rem suam vertere, est in sensum, in fortunas, & in patrimonii augmentum vertere. Inde tractatus, De in rem verso, libro 15. Pandect. Bud. Picardo: Vt ne succisiuas quidem horas vertere in rem suam, atque in bonam aliquam frugem animus potuerit. Idem Pacæo: Si animum & oculum ad rem factitandam adiecissem, id est, ad patrimonium augendum. Sic Cicer. vti solet. Quod autem Latinis rem facere est, Genes. 30. dicitur facere domum: hoc est, locupletare, rem domesticam curare, & ampliorem reddere. Itidem Galli.

Iouis omnia plena.

Virgilius in Palæmone & tertia ecloga:

A Ioue principium Musæ, Iouis omnia plena.

L. Aurelius Auianius Symmachus in relatione ad Augustos, eo alludens: Omnia quidem Deo plena sunt, nec vllus perfidis tutus est locus.

Seculum aureum.

Quod illo seculo aureo, suopte ingenio adeo probe viuerent homines, vt nihil legibus opus haberent: vt post Hesiodum omnes fere poetæ canunt, qui pro moribus principum nunc aurea vocant secula, nunc ferrea. Virg. in Pollione, eclog. 4.

——Redeunt Saturnia regna.
Item:
——Et toto surget gens aurea mundo.

Et lib. 6. Æneid.

Augustus Cæsar diuum genus aurea condet
Secula.——

Carmen refertur à Suetonio, in Tiberium iactatum:

Aurea mutasti Saturni secula Cæsar:
Incolumi nam te ferrea semper erunt.

Seneca lib. 2. cap. 1. De clementia: O vocem dignam, cui redderetur antiquum illud seculum.

Luce dissoluuntur tenebræ.

Tam tritum est apud antiquos scriptores, vt exempla superflua futura sint. Habetur apud M. T. Varronem lib. 5. De lingua Latina. Lucretius:

--- Nigrasque sibi abluit vmbras.

id est, discutit & disturbat tenebras. Caligo, tenebræ, vmbræ, metaphorice, pro cuiuscunque rei obscuritate ponuntur. Cicer. post reditum in senatum: Ex superioris anni caligine & tenebris lucem in republic. cal. Ianuarii despicere cœpistis. Idem pro Archia poeta: Quæ iacerent in tenebris omnia, nisi literarum lux accederet. Virg. 2. Æneid.

Afflictus vitam in tenebris, luctuque trahebam.

Idem Æneid. 8. de Lucifero, stella Veneris.

Extulit os sacrum cœlo, tenebrasque resoluit.

id est, destruxit & amouit. Idem lib. 1. Georg.

Inuitat genialis hyems, curasque resoluit.

Cicero 3. Tuscul. Quæ cogitatio vna maxime omnes molestias extenuat & diluit, id est, soluit & eneruat. Ita etiam diluere crimina dicimus, pro purgare, & refellere, vt oratores quando refellunt aduersarii obiectiones. Cicero 7. Verr. Quo facilius crimen inimicorum diluere possim. Idem 2. De nat. deorum: Nam vt profluens amnis aut vix, aut nullo modo, conclusa autem aqua facile corrumpitur: sic orationis flumine reprehensoris vitia diluuntur. Sic maculam, labem, crimen, sordes abluere, diluere, translate frequens est apud scriptores, præcipue apud M. Tullium. Oritur etiam in tenebris lumen rectis, Psalm. 112. id est, Deus solet eripere rectos, dum maxime affliguntur. Item Psalm. 18. Tu illuminas tenebras meas. id est, tribulationes vertis in prosperitatem. 2. Sam. 22. per solem lumen, per lucem prosperitas, per tenebras & caliginem afflictiones exprimuntur. Huic prouerbiali sententiæ contraria est illa, Rebus serenis tenebras obducere: quæ refertur à Plutarcho in commentario De dignoscendo adulatore ab amico: & à Gunthero lib. 1. Ligurini:

Et

---Et metus est, ne dum prodesse laboro,
Arguar insanus tenebras obducere vates.
Inueniat nocuisse magis, rebusque serenis.

Iupiter hunc totis animis, hunc magnus Apollo diligit.

In delitiis esse.

Plato in Axiocho: De Amphiarao quid dicit?
Iupiter hunc dotis animis, hunc magnus Apollo
Diligit. ---

Huic non dissimile est: In delitiis esse. Idem in Parmenide: Dicebatur autem in deliciis Parmenidi esse. In Protagora. Mirum videri non debet, si Agathon Pausaniæ sit ab amoribus. Antinous elegantissima forma, ex Bithynia Claudiopoli, adamatus ad insaniam ab Adriano fertur. Hinc Ælius Spartianus in Adriano Antonium suum dixit.

Firma valetudine nihil melius: Sani ægris ditiores.

Sani ægris sunt ditiores: siquidem sanitas pluris est, quam sint ægri pecuniæ. Nullus est enim, qui non malit, parum quid argenti possidens, rectè valere, quam regis magni pecunias habens, ægrotare: manifesto videlicet indicans, sanitatem sibi pluris æstimari. Neque enim præponeret, nisi maioris esse illam precii, quam pecunias, existimaret. Plato in Gorgia, vel, de Rhetorica: Arbitror, inquit Socrates, cantilenam illam quæ circum in conuiuiis canitur, audiuisse, in qua cantores ita connumerant: Optimam rem omnium prosperam esse valetudinem: secundo, egregiam formam: tertio, diuitias, vt ipsius poetæ verbis vtar, nulla fraude quæsitas. In summa valetudo prospera omnium rerum optima est: & omnium tanto nequissimus videtur esse, quanto est & ditissimus: Salutis igitur ratio in primis habenda est: in Philebo. In Hippia autem maiore: Aio equidem semper, apud quemlibet, & vbicunque, pulcherrimum esse, vt sanus aliquis sit, &c. Græco senario dicitur:

Nil sanitate vita habet præstantius.

Si Deus voluerit: Deus non permisit.

Plato in Alcib. ij. Respondit propheta: Deum enim non permittere. In Alcib. j. Deus tecum disputare prohibuit. Quicquid enim agimus, Deo acceptum referre debemus. Hinc Plato in Alcib. j. Si Deus voluerit, tu simul & ego melius habebimus. Hinc aliæ Platonicæ locutiones: Si Deus concesserit: Deo fauente, Deo volente: Deum ipsum censeo non permisisse olim me tecum dissere, atque ego expectaui donec ille permitteret. In Theagete, vel, de sapientia: Si enim Deo gratum est, permultum quidem & breui proficies: si contra, minime. In Hippia maiore: Ita fiet, si Deus voluerit. Plato in Theæteto dicit, Dei iussu obstetricio munere fungi. Ibidem: Est scientia diuinorum certa ratione comprehensio, in mente residens, in rationem profluens, à Deo menti inserta, à dialectico præceptore in rationem Deo aspirante reducta, rationem in mentem dirigens, mentem cum diuinitate coniungens.

Sat es beatus.

Catullus ad Furium:
Et sestertia, quæ soles precari,
Centum, desine, nam sat es beatus.
Idem ad Varrum:
Æquè est beatus, ac poema cum scribit.

Dii meminerunt.

Catullus ad Alphenum:
Alphene immemor, atque vnanimis false sodalibus,
Iam te nil miseret dure tui dulcis amiculi,
Iam me prodere, iam non dubitas fallere perfide.
Nec facta impia fallacum hominum cœlicolis placent.
Quæ tu negligis, ac me miserum deseris in malis.
Heu quid faciant dehinc homines, cuíve habeant fidem.
Certè tu te iurabas animam tradere inique me
Inducens in amorem, quasi tuta omnia mi forent.
Idem nunc retrahis te, ac tua promissa omnia factaque
Ventos irrita ferre ad nebulas aerias sinis.
Si tu oblitus es: at di meminerunt, meminit fides,
Quæ, te vt pœniteat postmodo facti, faciet, tui.

Blandos offert vultus.

Tibullus: Semper vt inducar, blandos offert mihi vultus.
Pòst, Vultu sereno.

Diuinitus.

Verbum hoc Latinis est vsitatum, præsertim poetis. Sic etiam loquuntur interdum Galli, quando diuina voluntate fieri aliquid dicunt. Lucret. lib. j.
Nullam rem è nihilo gigni diuinitus vnquam.
Id est:
Diuino numine, vt idem statim loquitur:
---Ac fieri diuino numine rentur.
Id est:
diuinitus. Significaturi autem aliquid numinis ope fieri, cum Deo fieri id dicimus. Græcis quoque parœmia est, σὺν Θεῷ. Aristophanes, ξὺν Θεῷ εἰρήσεται. Effertur etiam ad hunc modum: οὐκ ἄνευ Θεοῦ. Et Pindarus Pythiorum hymno v. οὐ Θεῶν ἄτερ, ἀλλὰ μεγίστης ἄγειν πολὺ θνητὸν ἐς ἔργον. De Atcesilao, qui genus suum ab Heraclidis duxerit. Contra, Sine Deo, dicimus, cum citra Dei fauorem quid eueniat. Vide alibi, Deus omnia dirigit.

Felici hora nihil optatius.

Catull. in nuptiali carmine:
Quid datur à diuis felici optatius hora?
Sic hora fortunari dicitur ab Horatio:
Qualemcunque Deus tibi fortunauerit horam.
Idem alibi:
Grata superueniet, quæ non sperabitur, hora.

POLYDORI VIRGILII.

Fici cadunt in os comedentis.

De eo cui res relicta, non parta labore est, cuique magnæ in dies hæreditates obueniant. Ille enim hiatu oris cadentes concussu alterius ficus excipit, neque est quod laboret è terra aut arbore colligere. Nah. iij.

BREVILOQVENTIA.

ERASMI. *Grata breuitas.*

---Χάρις βαιοῖσιν ὀπηδεῖ.
Id est:
---Adiuncta est paruis gratia rebus.

Hemistichium est carminis heroici, specie nimirum prouerbiali. Nam idem hodieque sic vulgatum est, vt nihil tritius. Quædam mole placent ac magnitudine. Sunt quæ ob id ipsum grata sunt, quod minuta: veluti gemmæ quædam, ac sculpturæ. Idem vsu venit in epistolis ac libris, qui non raro ipsa breuitate redduntur commendatiores, præsertim apud fastidiosos & occupatos. Sunt in deliciis & pumiliones, non ob aliud quam insignem corporis paruitatem.

Ἐν ἐπιτομῇ.

M. Tullius Epistolarum ad Atticum lib. v. epistola cuius initium, Saturnalibus mane. Hoc iam sic habeto, nec hoc exercitu, hic tanta negocia geri potuisse. Quæ cognosces ἐν ἐπιτομῇ. Sic enim concedis mihi proximis literis, ἐν ἐπιτομῇ dixit, pro eo quod erat, διὰ βραχέων, summatim & compendio, recisis iis, quæ minus ad rem pertinent. Hinc enim Græca vox dicitur ἐπιτέμνειν, id est, accidere. Cui contrarium videtur, quod alibi dictum est, ἐν πλάτει.

Laconismus.

Λακωνισμὸν, veluti prouerbio breuiloquentiam vocant: siue quod Lacedæmonii factis magis quam eloquentia præcelluerunt, siue quod in Apophthegmatis præcipue valuerunt. Horum autem præcipua gratia, vt paucissimis verbis plurimum sententiæ complectantur. Cuiusmodi sunt illa, αἴκα, id est, Si: responsum prolixæ orationi legati, & οὐκ, solum totam occupans epistolam, & ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶς, id est, aut hunc, aut super hunc. M. Tullius aliquando iocatur in Laconismum Bruti, & λακωνικῶς λέγειν, apud Græcos, pro eo quod est, paucis, & compendio dicere. Et λακωνίζειν, affectare breuiloquentiam. Gregorius Theologus in Epistola: τὸ λακωνίζειν οὐ τοῦτό ἐστιν ὅπερ οἴει, ὀλίγας συλλαβὰς γράφειν, ἀλλὰ περὶ πλείστων ὀλίγας. id est. Laconissare non est hoc quod arbitraris, paucas syllabas scribere, sed de rebus plurimis paucas. Proinde Homerus quoque Menelao seu Lacedæmonio argutam breuiloquentiam affingit.

Tribus bolis.

Plautus in Curculione: Si vis tribus bolis, velim chlamydem. Tribus bolis dixit pro compendio, quasi tribus verbis. Nam bolum Terentius accipere videtur pro eo, quod Græci vocant βλωμόν. Quod autem continuò deuoratur, tribus bolis edi dicitur.

Pauciloquus, sed eruditus.

In eum qui pauca quidem, sed tamen auditu digna loquitur, conueniet illud ex eodem libro, quod illic dicitur de Menelao, breuiloquo Laconum more, verum suauiloquo & arguto:
Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πολύμυθος.
Id est:
Non is multa quidem, verùm argutissima, quippe
Pauciloquus.---

Minore finire pomœrio, & his similia.

Prouerbii rationem sapiunt huiusmodi fermè metaphoræ: Finire pomœrio: Præstituere metam: Circumscribere cancellis: & si quæ sunt consimiles. Varro in libris De re rustica: Eo melius fecisse quosdam, qui minore pomœrio finierunt, exclusis partibus, quæ non pertinent ad hanc rem. Idem eiusdem operis libro j. Ars sit, an quid aliud, & à quibus carceribus decurrat ad metas. Cicero libro De oratore j. Exiguis quibusdam finibus totum oratoris munus circumdedisti.

Numero dicis.

Plautus in Casina, Numero dicis, dixit pro eo quod est, facilè & compendio. Festus exponit pro cito ac celeriter, citans tum alios multos autores, tum hunc Plauti locum. Sed apud Festum adeo deprauata est scriptura, vt referre pigeat, nisi quod illinc colligitur veteres non solum dixisse, Numero dicis: sed, Numero scis, numero facis, numero expungere, numero credere, numero venire: pro facile ac cito venire. Nonius Marcellus putat numero dici pro

multum: sed exempla quæ adducit, magis indicant accipi pro citò ac facile, siue statim. Quod ipsum ille fatetur in fine. Idem in Amphitryone: Numero mihi in mentem fuit. Vsurpatur apud eundem & aliis aliquot locis.

Vno fasce complecti.

Vno fasce complecti, legitur apud eundem Plinium: pro eo quod est, eadem opera, & coniunctim agere, non separatim. Verebamur, inquit, ne nos dies, ne nox, ne latera deficerent, si tot crimina, tot reos vno velut fasce complecteremur. Translatum est ab iis, qui res multas sibi colligant, quo commodius gestari queant. Id Græci dicunt συλλήβδην, id est, comprehensim.

Tribus verbis.

Tribus verbis, pro paucissimis dicere, prouerbiale est. Diuus Hieronymus in Dialogo Luciferiani & Orthodoxi: Tribus, vt aiunt, verbis rem istam grandem dissoluisti. Item Geta Terentianus in Phormione negat quosdam tria inter se cōmodaturos verba. Pindarus in Nemeis hymno xij. τρία ἔπεα διαρκέσει. id est: Tria verba sufficient. Tametsi me non fugit, hic interpretes superstitiosius philosophari de tribus verbis. M. Tullius pro Cluentio: Accusabat autem Scamandrum verbis tribus: venenum esse deprehensum, &c. Consimili figura, Sexcenta dicimus pro multis: Proinde sexcentas mihi dicas scribito. Contra, Verbo rem expedire dicitur, qui paucis explicat: &, Ne syllaba quidem attingere, qui nihil omnino meminit; Ita Galenus, in Erasistratum opinor: πῶς δὲ οὐκ αἰδεῖται, τὰς μὲν τῆς πέψεως ἀποτυχίας διαριθμησάμενος, ὡς πολλαί τε εἰσὶ καὶ κατὰ πολλὰς γίνονται προφάσεις, ὑπὲρ δὲ τῆς αἱματώσεως σφαλμάτων, οὐδ' ἄχρι συλλαβῆς μιᾶς φθεγξάμενος, id est: Qui fit vt nō pudeat, quod quum de concoctionis vitiis distinxerit, & quod multa sint, & variis ex causis accidant, de generandi sanguinis defectibus, ne vno quidem verbo, ne vna quidem syllaba loquutus sit.

IVNII. *Chilonius modus.*

Χιλώνειον τρόπον, id est, Chiloniū modum, vel Chiloniā loquendi rationem, pro Laconismo & breuiloquio, quo paucis verbis sententiæ multum complectimur: dixit Aristagoras Milesius: vt in Chilone scribit Laertius, & transcripsit istius verbis Suidas. Fuit autem Chilon Demageti filius, Lacon genere, cui genti summa in loquendo breuitas tribuitur: docent autem hoc & Chilonis breues sententiæ, quas Laertius enumerat.

COGNATI. Ἐν κεφαλαίῳ, *Summatim, Summa facere.*

Metaphora est à ratiocinatoribus & calculatoribus ducta, qui propriè addendo deducendoque æra redigunt in summam, summamque ex iis dicuntur facere. hinc pro argumento, & præcipuo quod vocant puncto. Persius satyra iiij.

Quæ tibi summa boni est?---

Hinc summa libri, summa orationis. Cicero in quadam epistola, ad Lentulum arbitror: Subductis rationibus summam feci cogitationum. Plautus sic varie expressit in Mercatore:

Quicquid est, ad capita rerum perueni.

In Pœnulo:

Rem in pauca confer. ---

In Pseudolo:

Atque in pauca, vt occupatus nunc sum, confer quid velis.

Postea in Milite glorioso:

Verba confer maxime ad compendium.

Summa est, quæ è multis singulis colligitur: κεφάλαιον à Græcis dicitur, vt Isocrates: κεφάλαιον δὲ τῶν εἰρημένων: Summa autem eorum quæ dicta sunt. Summa ergo est τὸ σύμπαν, quo singula referuntur. Quintilia. lib. 1. Maiora tamen aliqua discet puer eo ipso anno quo minora didicisset. Hoc per singulos annos prorogatum, in summā proficit: id est, eam dicendi facultatem, quam adolescenti comparare volumus. Sic paulo inferius, de Philippo Macedonum rege. Decembris lib. De politia literaria vij. Quamobrem cognoscatis nunc vobis dari summarium, vt aiunt, breuemque de ypsillo præceptionem. Dionysius Areopagita libro de Ecclesiastica hierarchia, capite primo vocat summam συγκεφαλαίωσιν: quemadmodum etiam, ἀνακεφαλαίωσιν dicimus, repetere paucis ea quæ ante dicta sunt. Idem διεξοδικώτερον dicit, pro fusius, latius & pluribus. Idem ibidē in contemplatione, vsus est ἐν κεφαλαίῳ: pro quo Quintilianus frequenter vti solet, In vnum: Plura de officiis docentium loquutus, discipulos interim in vnum moneo, &c. Item semel & aliquando breuiter. Vide alibi, Digito attingere, Item, Per indicem. (Similia sunt Chiliad. adagia, ἐν ἐπιτομῇ. &, Tribus verbis.)

Cætera doctus.

Figurata locutio à Græcis deriuata, qui κατὰ præpositionem frequenter subaudiunt. Ea frequenter & prouerbialiter vtuntur Galli. Cic. in j. De natura deorum, de Simonide loquens: Non solum enim poeta suauis, verum etiam cætera doctus, sapiensque traditur. Martialis:

Visceribus bonus est, cætera vile sapit.

id est:

quantum ad cætera. Sic absolutè, ff. de minorib. l. intra. Cætera cognitionis differre, apud Scæuolam. Budæus Ruzæo: Vt longe meliorem ingenio, sic cætera non facilè superiorem. Clemens Marotus poeta.

I'auois vn iour vn valet de Gascongne,
Gourmant, yurongne, & asseuré menteur,
Pipeur, larron, iureur blasphemateur,
Sentant la hart de cent pas à la ronde,
Au demeurant, le meilleur fils du monde.

Nihil opus verbis.

Vsitatum genus Lucretio, qui lib. v. sic inquit:

Quod superest, humore nouo mare, flumina, fontes
Semper abundare, & latices manare perennes,
Nil opus est verbis, magna decursus aquarum
Vndique declarat, &c.

Summatim.

Plato in Sophista: Summatim itaque illam effectricem facultatē denominemus. Disciplinæ verò & cognitionis species vniuersa, & quæstus certaminisque ac venandi peritia, ars acquirendi summatim vocanda videtur. Aquatilium ferè summatim piscatio nominatur. Quæ iudicando fit, vel concionando, vel conciliando, summatim persuasionis artificium nuncupamus. In Ciuili: Quin etiam artificium omne quod lino & chordis virgultisque vtitur, ac summatim his quæ terra nascuntur, quæ paulo antè neruea vocauimus. In Protagora: Summatim poetæ huius formam consilium que exponunt. Ibidem: Eadem potes & summatim perstringere, & amplissime disserere. Ibidem, Et, vt paucis comprehendam. Ibidem, Summatim ac breuiter respondere. Item, Quæ summatim vnum est. In Euthydemo, Conuenimus tandem nescio quo modo, vt in summa diceremus, sapientia præsente, felicitate nihil esse opus. Pro eo Cicero apud Augustinum de vita beata, dicit, Vt breuiter totum explicem,

Vt summatim dicam: ἐν κεφαλαίῳ.

In Theagete verò, pro eo dixit, Vt breuissime loquar, me simul ac mea omnia vel charissima, quocunque indigeas, tibi libentissime trado, si hunc Theagem susceperis, eique pro virili tua benefeceris. In Hipparcho vel, de studio lucrandi, Et vt breui complectar. Eodem modo si tibicen tibiam, citharœdus citharam, sagittarius arcum, & (vt breui complectar) artifex, & rei cuiusuis peritus quisque organa, ac reliquum apparatum nullius precii habeat, putetne ex his se aliquando lucraturum? In Philebo, Ac summatim considera. In Parmenide, Vt vno verbo complectar. Ibidem, Compendio dicimus. Ibidem, Vt summatim loquar. In Philebo, Visne vtranque sententiam in summam redigamus? In Hippia maiore, Hæc est summa. Ibid. Ac summatim omnem antiquitatis historiam attentè audiunt. In Lyside, Hæc breuiter intuli. Nos in nostra Sylloge adagiorum, ἐν κεφαλαίῳ. Verùm ars ipsa contradicendi, nonne summatim facultas est, quæ omnia in controuersiam deducere potest?

Sermonis prolixitas fastidiosa.

Ficin. Si fortè sermonis prolixitas tibi fastidiosa continget & labore grauaberis, non me, sed hos qui in causa sunt accusato. Nihil tamen molestum fore arbitror, quare non grauate audies. Verborum prolixitas à iure respuitur, vt l. ampliorem §. in refut. . . tor. . C. de appellat.

CÆCVTIENTIA.

ERASMI. *Lolio victitant.*

Ænigmate prouerbiali lolio victitare dicuntur lusciosi & cæcutientes, quos Græci, teste Nonio, Myopes vocant. Plaut. in milite, Mirum est lolio victitare te tam vili tritico. Quid iam? Quia lusciosus. Verbero, ædepol tu quidem cœcus, haud lusciosus. Lolium autem Plinius inter frugum pestes commemorat, vnà cum carduis ac tribulis. Virgil. in Bucolicis.

Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.

Item Georgicon lib. j.

Mox & frumentis labor additus, vt mala culmos
Esset rubigo, segnisque horreret in aruis
Carduus, intereunt segetes, subit aspera sylua,
Lappæque tribulique, interque nitentia culta
Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.

Inest autem lolio peculiare quoddam malum, vt oculis caliginem inducat, id quod indicat Ouidius lib. Fastor. j. cum ait:

Et careant loliis oculos vitiantibus agri

Hinc nimirum iocus prouerbialis.

Saturniæ lemæ.

Κρονικαὶ λῆμαι: id est, Saturniæ lemæ. In cæcutientes ac stupidos dicitur: præsertim in eos, qui ætatis vitio desipiscunt. Est enim lema humor in oculis concretus, vnde lippitudo nascitur. Deriuatur enim ἀπὸ τοῦ λάω, id est, video, & μὴ negatiua particula: quod eiusmodi lachrymæ crassæ oculos occupantes visui officiant. Aristophanes in Pluto:

Ἀλλ' ὦ κρονικαῖς γνώμαις ὄντως λημῶντες τὰς φρένας ἀμφω.

Id est:

Saturninis animis verè lippitis sensibus ambo.

Gnomis dixit, pro lemis: vnde λημῶ Græcis lippio, cæcutioque significat. Porrò Saturniæ dicuntur quasi seniles ac veteres . . .

pterea quod κρόνος, id est, Saturnus podagrosus ac senex à poetis fingitur,& temporum deus: quasi χρόνος. ἀρχαῖα verò, id est, prisca & antiqua, Græci nonnunquam stulta vocant. Plato in Euthydemo: ἔχων φλυαρεῖς, καὶ ἀρχαιότερος εἶ τοῦ δέοντος, id est, Nugaris, ac stultior es quam decet. Et κρονικώτερα, μωρότερα: & κρόνους, nugas ac deliramenta. Timotheus apud Athenæum libr. iij. νέος ὁ Ζεὺς βασιλεύει, τὸ παλαιὸν δ' ἦν κρόνος ἄρχων. id est, Iuuenis regnat Iupiter, olim autem principatum tenebat Saturnus. Aristophanes in Vespis:

Καὶ τοὺς τραγῳδοὺς φησὶν ἀποδείξειν κρόνους τὸν νοῦν.---

Id est:

Sese tragœdos mente Saturnos ait
Mox redditurum.---

Idem in Nebulis:

Καὶ πῶς; ὦ μῶρε σὺ καὶ κρονίων ὄζων καὶ βεκκεσέληνε;

Id est:

Et quomodo ô stulte & Saturnalia olens,& lunaris?

Dionysodorus in Euthydemo Platonis, Socratem Saturnum vocat, bardum ac stupidum sentiens: οὕτως, inquit, εἶ κρόνος, id est, Adeo es Saturnus. Allusit huc Lucian. in Timone: λημᾷς δὲ ἀμβλυωττεις πρὸς τὰ γινόμενα, id est, Cæcutis ac lippis ad ea quæ patrantur. Atq; inibi paulo inferius: καὶ κατ' ὀλίγον κρόνον σε ὦ θεῶν γενναιότατε ἀποφαίνουσι παρωσμένοι τῆς τιμῆς. id est, Et paulatim Saturnum te ô deorum præclarissime reddunt, depellentes ab honore. Plutarchus ætate decipientes ostendit vulgo κρονολήρους appellatos fuisse, id est, Saturni more delirantes: videlicet propter aniles fabulas, quæ de hoc deo feruntur. Eas refert idem Plutarchus in commentario De facie apparenti in orbe lunæ: Saturnum in insula quapiam fortunata, profundo in antro dormire, saxa complexum aurea. Cæterùm hunc somnum illi accidere ex vinculis in eum vsum arte confectis à Ioue. Aues autem quæ in scopuli cacumine versantur, adferre illi ambrosiam, vniuersamque insulam mira fragrantia compleri, è rupe, velut è fonte scatente: adesse dæmones, qui Saturnum obseruent & inseruiant. Hos olim cum illo amicitia coniunctos fuisse, cum diis atque hominibus imperaret, multaque de futuris rerum euentibus ex se prædicere. Sed maxima, maximisque de rebus sic efferunt, vt Saturni somnia videantur. Nam quicquid cogitarit Iupiter in animo, id somniare Saturnum. Huiusmodi quædam nugamenta de Saturno commemorantur in hoc, quo dixi libello. Iam illud eruditi lectoris iudicio relinquo, nunquid ad hoc adagiū pertineat, quod Pythagorici συμβολικῶς mare Saturni lachrymam appellant: vt testatur idem autor, commentario de Iside & Osiride. Siquidem est aqua marina non salsa solùm & amara, sed crassior & impurior reliquis.

Cucurbitas lippis.

Κολοκύνταις λημᾶν, id est, Lippire cucurbitas. Ad superiorem adagiiformam pertinet. Aristophanes in Nubib.

Νῦν γέ τοι ἤδη καθορᾷς αὐτάς, εἰ μὴ λημᾷς κολοκύνταις.

Id est:

Ac nunc ipsas plane cernis, nisi fors lippis colocyntis.

Κολοκύντας Græci vocant, quas nos cucurbitas. Verba sunt Socratis, ostendentis nubes, hoc est, Nisi plane nihil vides, & tantas habes in oculis lemas, quantæ sunt cucurbitæ.

Ollas lippire.

Χύτραις λημᾶν, Ollas lippire. Prouerbialis hyperbole, proximæ simillima. Lucianus aduersus ineruditum, & multos coementem libros: χύτραις, inquit, λημῶντες, id est: Ollas lippientes, lachrymas indicans ollis æquales. Hoc adagium vtrunque quoties ad animum refertur, fit elegantius & iucundius: veluti si quis hominem crassi iudicii, ac vehementer cæcutientis, & turpiter errantis dicat lippire non lemis, sed ollis.

Talpa cæcior.

Refertur à Suida ac Diogeniano, τυφλότερος ἀσπάλακος, id est, Cæcior talpa: de iis qui supra modum cæcutiunt, aut qui minime iudicant. Nam iucundior fiet metaphora, siquidē ad animū transferatur. Plinius vndecimo libro scribit, ex quadrupedum genere, talpæ visum deesse, oculorum tamen inesse effigiem, si quis prætentam detrahat membranam. Atque hinc ortum adagium.

Cæcior leberide.

Ad eandem sententiam pertinet illud, τυφλότερος λεβηρίδος, id est, Cæcior leberide. Citatur ex Aristophane. Est autem leberis, quemadmodum ostendimus & alibi, pellis illa sicca, quam serpentes, cicadæ, & si quod aliud animantis genus, exuunt, quoties sibi iuuentam renouant. In hac enim apparet effigies duntaxat oculorum, ac membranula quædam tenuissima, quâ serpentum oculi præteguntur. Sunt qui tradunt hoc, quod notissimum est de serpentibus ac cicadis, etiam piscibus quibusdam accidere. Eam vero pellem Lycophron in iambico carmine syphar appellat:

Σύφαρ θανεῖται ποντίου φυγὸν σκέπας.

Id est:

Siphar interibit, tectum vt effugit maris.

Siphar autem συμβολικῶς, idque suo more senem appellat, vel quod ætas ea cæcutiat, vel quod iam effœta atque arida, succo, viribusque destituta sit. Sophron in Mimis.

Τί μὰ ξύσιλος, τί γὰρ σύφαρ ἀντ' ἀνδρός;

Id est:

Quid enim Xysilus, quid Syphar pro viro?

Xysilum appellans aridū & pruriginosum senem, παρὰ τὸ ξύειν, aut Syphar, quasi iam non hominem ipsum, sed pellem duntaxat exuccam atque inanem. Quod quidem & ipsum prouerbium resipit. Aiunt autem leberidem proprie significare membranam extremā, qua fœtus vaccarum obtegitur, in qua & ipsa vestigia duntaxat oculorum apparent. Adagium trifariam effertur, τυφλότερος λεβηρίδος, id est, Cæcior leberide, γυμνότερος λεβηρίδος, id est, Nudior leberide, &, κενώτερος λεβηρίδος, id est, Inanior leberide.

Tiresia cæcior.

A notissima fabula sumptum, τυφλότερος τειρεσίου, id est, Cæcior Tiresia. Iuuenalis.

Nec surdum, nec Tiresiam quenquam esse deorum.

Tiresiam prouerbiali figura pro cæco dixit, quemadmodum Horatius pro paupere Irum.

Intererit multum, diuesne loquatur, an Irus.

Hypsæa cæcior.

Non dissimili figura dixit Horatius in Sermonibus.

--- Ne corporis optima Lyncei
Contemplans oculis, Hypsea cæcior, illa,
Quæ mala sunt spectes.---

Satis apparet parœmiam ab Hypsea muliere quapiam infami, notæque cæcitatis esse profectam.

In Canis podicem inspicere.

Aristophanes ἐν ἐκκλησιαζούσαις,

Τούτῳ μὲν εἴ που πυγὴν ὁρᾶν. id est

Canis quidem hunc inspicere iussi podicem.

Interpres admonet vulgo dici solere in cæcutientes, adscribens & hunc trochaicum.

Ἐς κυνὸς πυγὴν ὁρᾶσθαι καὶ τριῶν ἀλωπέκων. id est,

In canis despicere podicem, triumque vulpium.

Allusit eodem & in Acharnensibus,

Τοῖς ὀξίνοις φυσῆτε τὸν πρωκτὸν κυνός.

Obscœnius est, quam vt vertere libeat. Has profecto nugas pigeret adscribere, ni propositum esset operi suscepto per omnia satisfacere, καὶ ἣν ἔλαχον σπάρτην κοσμεῖν.

Cimmeriæ tenebræ.

Multam obscuritatem, aut animi caliginem, Cimmerias tenebras appellant. Lactantius Institutionum diuinarum lib. iiij. O cæcum pectus, ô mentem Cimmeriis, vt aiunt, tenebris atriorem. Et huc velut æmulatus diuus Hieron. vt Lactantianæ admirator eloquentiæ: Rogo, inquit: quæ tanta est cæcitas, & Cimmeriis, sicut aiunt, tenebris inuoluta? Natum adagium à Cimmeriæ regionis prodigiosa obscuritate. De qua Strabo lib. Geographiæ primo scribit in hunc modum: καὶ μὴν καὶ τὸν Κιμμερικὸν βόσπορον οἶδε, τοὺς Κιμμερίους εἰδώς, οὐ δήπου τὸ μὲν ὄνομα τῶν κιμμερίων εἰδώς, αὐτοὺς δὲ ἀγνοῶν οἳ κατ' αὐτὸν ἢ μικρὸν πρὸ αὐτοῦ μέχρις Ιωνίας ἐπέδραμον τὴν γῆν ἐκ Βοσπόρου πᾶσαν. αἰνίττεται γοῦν καὶ τὸ κλίμα τῆς χώρας αὐτῶν ζοφῶδες, ὥς φησιν,

Ἠέρι δὲ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιλάμπεται.---
Ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται.---

Id est:

Quin Bospherum quoque Cimmerium cognouit, vt qui Cimmerios non ignorarit. Neque enim videlicet cum Cimmeriorum nomen cognitum habuerit, ipsos ignorauit, qui temporibus illius, vel paulo ante illius ætatem à Bosphoro ad Ioniam vsque terram omnem percursarint. Itaque quonam in climate sita sit illorum regio, velut innuit, cum eam caliginosam facit: &, vt ipsius vtar verbis,

Vmbris ac nebulis tectam siquidem igneus illos
Haud vnquam irradiat Phœbus: nox atra sed illis
Ingruit assiduè.---

Porro locus quem Strabo citauit, quanquam verbis aliquot diuarians à poeta, est apud Homerum Odysseæ. xj.

Ἡ δ' ἐς πείραθ' ἵκανε βαθυρρόου ὠκεανοῖο.
Ἔνθα δὲ κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν,
Οὔθ' ὁπότ' ἂν στείχῃσι πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα,
Οὔθ' ὅτ' ἂν ἂψ ἐπὶ γαῖαν ἀπ' οὐρανόθεν προτράπηται,
Ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Id est:

Ast ille Oceani peruenit summa profundi.
Illic sunt populique & mœnia Cimmeriorum,
Nubibus & cæca assiduè caligine tecta.
Illos haud vnquam radiis sol aspicit ardens,
Nec quando astriferum curru petit arduus axem,
Nec rursum ad terras magno deuectus olympo,
Sed nox incumbit miseris mortalibus atra.

Cimmeriorum mentionem facit etiam M. Tullius libro Academicarum quæstionum iiij. Et Cimmeriis quidem, quibus aspectum solis, siue deus aliquis, siue natura ademerat, siue eius loci quē incolebant situs, ignes tamen aderant, quorum illis vti lumine licebat. Isti autem, quos tu probas, &c. Et in hac regione Naso poeta Somno deo regiam ædificauit, libro transformationum xj.

Eſt prope Cimmerios longo ſpelunca receſſu,
Mons cauus, ignaui domus & penetralia Somni,
Quo nunquam radiis oriens, mediuſve, cadenſve,
Phœbus adire poteſt: nebulæ caligine mixtæ
Exhalantur humo, dubiæque crepuſcula lucis.

Apud Græcos conſtanter per duplex m, ſcriptum inuenio: tametſi refragatur etymologia, quam adfert Euſtathius, autumans κιμμερίους dictos, quaſi ἐν τῷ κεῖσθαι κειμένους. Sed vero propius eſt, χειμερίους vocatos, quaſi χειμερίους: quanquam hic quoque m ſimplex.

Cæca ſpeculatio.

Ἀλαοσκοπιή, id eſt, Cæca ſpeculatio: compoſita Græcis eſt dictio, ἀπὸ τοῦ λάειν, quod eſt videre (inde ἀλαὸς cæcus) & σκοπεῖν, id eſt, inſpicere. Ita Suidas ex Homero citans. Etymologus addit alias coniecturas, ex Methodio citans idem dictum. Suidas prouerbialem dictionem admonet quoties aut conniuent, quibus datum eſt negocium aut ipſi nihil vident, quibus obſeruandæ partes ſunt delegatæ. Translatum ab iis, qui è ſpeculis ſublimibus diligenter circunſpectant vndeque, & quod viderint aliis renunciant. Homerus aliquoties hoc habet, οὐδ' ἀλαοσκοπιὴν εἶχε. quod Etymologus citat ex Methodio. Pro eo quod eſt, haudquaquam cæcutienter ſpeculatus eſt. Vti conueniet, quoties ſignificabimus aliquem rem ſagaciter odoratum, ac deprehendiſſe. Tanquam ſi dicas, epiſcopos ad cætera ſupinos ac cæcutientes, ſi quid extiterit vnde ſperetur quæſtus nonnihil, ibi οὐκ ἀλαοσκοπιὴν ἔχειν. Aut contra, ſi quis erat falſus, aut hallucinatus, ταύτην μὲν ἀλαοσκοπιὴν εἶχες.

Cæcus cæco dux.

Τυφλὸς τυφλῷ ὁδηγός, id eſt, Cæcus cæco dux. Adagium Euangelicis quoque literis celebratum, quo libentius etiam refero. Vti licebit, quoties indoctus indoctum docere, inconſultus imprudenti conſilium dare conabitur. Alluſit ad prouerbium M. Tullius lib. De finibus vltimo: C. autem Druſi domum compleri conſultoribus ſolitam accepimus, quum quorum res eſſet, ipſi non videbant, cæcum adhibebant ducem. Hæc Cicero. Druſus enim iureconſultiſſimus, aliis proſpiciebat animo, qui ni corporis oculis nihil cerneret. Cui confine eſt Horatianum illud:

Cæcus iter oſtendit. ---

Horatius ad Scæuam.

Cæcus vti ſi monſtret iter, tamen aſpice. ---

Quod quidem Porphyrion perinde dictum autumat, quaſi dicas: Sus Mineruam. Præpoſterè enim res geritur, cum cæcus videntibus iter commonſtrare conatur. Apud Ariſtophanem in Pluto, Carion ſeruus ſtomachatur in herum, quod ipſe videns, Plutum oculis captum ſequeretur:

Ὅστις ἀκολουθεῖ κατόπιν ἀνθρώπου τυφλοῦ,
Τοὐναντίον δρῶν ἢ προσῆκ' αὐτῷ ποιεῖν.
Οἱ γὰρ βλέποντες τοῖς τυφλοῖς ἡγούμεθα,
Οὗτος δ' ἀκολουθεῖ, κἀμὲ προσβιάζεται.

Id eſt:

Luminibus vt qui captum & orbum homunculum
Sequatur à tergo, hoc agens præpoſterè.
Nam qui videmus, ducimus cæcos: at hic
Sequitur, ſimulque cogit eadem facere me.

E duobus tria vides.

Ἐκ δυεῖν τρία βλέπεις, id eſt, E duobus tria vides. Iocus prouerbialis in eos, qui vel ætate, vel ebrietate, vel alio quopiam oculorum vitio cæcutiunt. Huc pertinet illud Maronis:

Et ſolem geminum, & duplices ſe oſtendere Thebas.

Item illud Iuuenalis:

--- Et geminis conſurgere menſa lucernis.

In antiquis quibuſdam exemplaribus inuenio ſcriptum hoc pacto, ἐν δυεῖν τρία βλέπεις, id eſt, In duobus tria vides, idque dici ſolitum, vbi quis aliud pro alio videt, fallentibus oculis. Venuſtius fiet, ſi ad animi iudicium deflectatur.

Neque cæcum ducem, neque amentem conſultorem.

Μήτε τυφλὸν ὁδηγόν, μήτε ἀνόητον σύμβουλον, id eſt, Neque cæcum ducem, neque amentem conſultorem, ſubaudiendum, adhibeas. Diſce, ſed à doctis: conſilium pete, ſed à conſultis. Contra Horatius:

Cæcus vti ſi monſtret iter, tamen aſpice. ---

Palpari in tenebris.

Ψηλαφεῖν ἐν τῷ σκότῳ, id eſt, Manu tentare in tenebris. Dicuntur, qui rem obſcuris veſtigant coniecturis. Ariſtophanes in Pace.

Πρὸ τοῦ μὲν οὖν,
Ἐψηλαφῶμεν ἐν σκότῳ τὰ πράγματα,
Νῦν δ' ἅπαντα πρὸς λύχνον βουλεύσομεν.

Id eſt:

--- Antehac negocia,
Velut in tenebris manibus attentauimus,
Nunc ad lucernam cuncta penſitabimus.

Alluſit poeta ad Hyperboli artificium, qui ex lychnopola, id eſt, lucernario, factus fuit imperator. Vſurpat idem prouerbium Plato in Phædone. Quod quidem & hodie dicitur de coniecturis incertis, ψηλαφᾷ.

Puluerem oculis offundere.

Puluerem ob oculos effundere dicitur, qui de induſtria rem obſcurat, & aduerſario iudicium eripit. Traductum videtur à militia. Sæpe fit enim, vt hoſtis data opera puluerem cieat in hoſtem. Hac arte Sertorius Romanus Caritanos (vt Græcus habet, Characitanos) quoſdam vicit, autore Plutarcho: cuius rei mentionem fecimus in adagio de Cæcia nubes attrahente. Vtitur hoc prouerbio præter alios diuus Hieronymus in Epiſtolis. M. Tullius gloriatur ſe in actione quadam iudicibus tenebras offudiſſe. Et apud Plautum in Milite, ſimile quiddam de glaucomate oculis oborto.

Nox humida.

Νὺξ ὑγρά: Nox humida. De malis ingruentibus dici ſolitum autor eſt Diogenianus. Quemadmodum de lætiore fortuna dicimus, Exoriri lucem. Apud eundem eſt, νὺξ δυσεία: id eſt, Nox ſpiſſa, de nocte hyberna. Quæ ſi cui non videbuntur in adagiorum numerum referenda, is ea reſcribat Diogeniano, ſi liber.

Cæci præſcriptio.

Τυφλοῦ παρακέλευσις: id eſt, Cæci iuſſio ſiue exhortatio, dicitur absurda: quoties ipſe qui præſcribit, non intelligit quid dicat. Socrates apud Platonem in Theæteto, redarguens abſurdam Theæteti præceptionem, iubentis, vt qui rectam haberent opinionem, rectæ opinioni aſſentirentur, confert illius orationem loco aut ſtillo cui cumuolubili, ſed rectius putat dicendum, Cæci iuſſionem: τυφλοῦ ἡ παρακέλευσις ἂν καλοῖτο δικαιότερον. τὸ γὰρ ἃ ἔχομεν, ταῦτα προσλαβεῖν κελεύειν, ἵνα μάθωμεν ἃ δοξάζομεν, πάνυ γενναίως ἔοικε τυφλώττοντι. id eſt. Sed rectius cæci præceptio dicatur: ſiquidem iubere, vt ea quæ habemus accipiamus, vt diſcamus ea quæ opinamur, planè conuenit homini inſigniter caliganti. Altàs relatum eſt nobis illud Horatii:

Cæcus vti ſi monſtret iter. ---

Item, Cæca ſpeculatio.

COGNATI. *Cæco nihil colorum.*

Cæco nihil eſſe coloratum, vulgò dici ſolet, cum ei ſemper ſint tenebræ: color autem non niſi luce cerni queat: vt pote qui ita definiatur ab Ariſtotele libro περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν, τὸ τοῦ διαφανοῦς ἐν σώματι ὡρισμένῳ πέρας. Cognoſci à cæcis ſolo tactu quidē poteſt, non oculorum ſenſu, cui ſubiicitur color. Finitimum illis, Quid cæco cum ſpeculo? &, Cæcus de coloribus.

CALVMNIA.

ERASMI. *Sycophanta.*

Συκοφάντης, id eſt, Sycophantæ cognomen, vulgò probri loco tribuebatur. Ariſtophanes in Pluto:

Ὡς σοβαρὸς ὦ δαίμονες εἰσελήλυθεν, ὁ συκοφάντης.

Id eſt:

Vultu vt ſeuero ingreſſus eſt ô dii boni
Hic ſycophanta. ---

Conuicium prouerbiale in calumniatores, & quamuis puſilla de cauſa litem mouentes. Inde natum arbitrantur, quod olim apud Atticos fici eſſent in precio, multarenturque ij qui eas furto tollerent. Hos qui obſeruabant, aut deferebant, Sycophantæ vocari cœpti, ludibrii cauſa. Quos eoſdem φιλεγκλήμονας, συκοβίους, συκολόγους, φιλοσύκους, συκοειδεῖς, & συκήπαιδας vocabant, id eſt, vt ſententiam magis quam verba reddam: De ficis calumniantes, ficis viuentes, ficorum cuſtodes, ficos numerantes, ficorum ſtudioſos, ficoſos, ficis puerorum inſtar gaudentes. Plutarchus in commentario De curioſitate oſtendit, hoc cognominis hinc natum, quod cum lege cautum eſſet, ne quis Athenis ficos efferret, quidam obſeruatos nonnullos, qui furtim exportabant, detulerunt. Huius meminit & in vita Solonis. Feſtus Pompeius oſtendit, apud Athenienſes pœnam capitis conſtitutam iis, qui ficos furto tollerent. Idem affirmat Athenæus lib. Dipnoſophiſtarum iij. addens eum locum vbi primum ficus reperta fuit, ἱερὰν συκῆν, id eſt, ſacram ficum vocatam ab Atticis. Eſt autem ſycophantarum genus, quod non ſolùm defert dicta factaque hominum, verum etiam hominum ſomnia, cuiuſmodi delatoribus autem patulam præbuit Conſtantius, vt prodit Ammianus lib. xiiij. Præcipuè vero indulſit Mercurio cuidam, qui vulgò ob id Mercurius ſomniorum eſt dictus, quod ſe ſpecie familiaritatis conuiuiis admiſceret, & ſi quis nocturnum viſum effudiſſet, deprauata narratione ad principem deferebat: adeò vt vix quiſquam apud ignotos auderet fateri ſe dormiſſe, ac docti nonnulli ſortem ſuam deplorarent, quod apud Atlanteos nati non eſſent, vbi negant videri ſomnia: quod fatetur & Stephanus in dictione Athlantes. Obſeruatores ſomniorum Græci vocant ὀνειροσκόπους interpretes ὀνειροπόλους, ſiue ὀνειροκρίτας: qui terrentur, ὀνειροπλῆκτους.

Thragicus Theocrines.

Τραγικὸς Θεοκρίνης, id eſt, Tragicus Theocrines. Vſurpauit hoc adagium Demoſthenes aduerſus Æſchinem. Theocrines primum tragœdiarum actor fuit, deinde calumniator & ſycophanta. Vnde Demoſthenes in oratione pro Cteſiphonte Æſchinem Tragicum Theocrinem vocat. Extat eiuſdem aduerſus hunc Theocrinem oratio, quanquam nonnulli Dinarcho tribuunt. Vſus eſt hoc prouerbio Diuus Hieronym. ni fallor, in epiſtolis ad Furia, De viduitate

tate: Vbicunque viderent Christianum, statim illud de triuio, τραγικὸς Θεοκρίτης. Hoc conuicii iaciebant in Christianum, quasi sanctimoniæ simulator magnificis verbis aliorum vitam criminaretur.

Falsum probrum.

Sententia prouerbialis est apud Æschinem in oratione, περὶ παραπρεσβείας: τὸ γὰρ ψευδὲς ὄνειδος οὐ περαιτέρω τῆς ἀκοῆς ἀφικνεῖται, id est Falsum probrum non peruenit vltra aures. Qui audit conuicium cuius sibi conscius est, grauiter animo vulneratur: at qui falso probro aspergitur, non perinde commouetur. Non enim descendit altius in animum hominis rectæ conscientiæ.

Hoc municeps aut vicinus nunciauit.

M. Tullius in eadem oratione: Solet is quum aliquid huiuscemodi auditis, Iudices, continuo dicere, Necesse est aliquem municipem aut vicinum dixisse. Solent enim à vicinis ac municipibus vicinorum ac municipum scelera potissimum prodi. Quod & hodie vulgo dicunt, dedecus homini à conterraneis aut ciuibus oriri. Nam si quod fortunæ incommodum, si qua vitæ labes, ab illis quoniam sciunt, proditur.

Alboreti aliena captant bona.

Prouerbii speciem habet, quod ait Plautus in Persa: Ne isti faxim vsquam appareant, qui hic alboreti aliena oppugnant bona. Rete vocat calumnias quadruplatorum, & parasitarum. Album dixit, alludens ad codicillos, & dicas, syngraphasque, quibus lis intenditur peragiturque. Nec omnino displicet, vt ad album prætoris, quo leges & litium formulæ proponebantur, respexerit. Nam leges etiam Solon aranearum textis similes esse dixit.

Non inest remedium aduersus sycophantæ morsum.

Ἀλλ᾽ οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος.

Id est:

Aduersus ictum sycophantæ non inest.

subaudiendū, φάρμακον: id est, remedium. Dictum est in calumniā, cuius morsus non solùm perniciosissimus est, verum etiam ineuitabilis, quod clancularius plerunque. Olim remedia quædam anulis inesse creditum est: veluti aduersus serpentium morsus, aut morbum aliquem, aut fascinationem. Est apud Aristophanem in Pluto, apud quem iactanti annulum magicum, in quo remedium esset aduersus omne malorum genus, respondetur:

Ἀλλ᾽ οὐκ ἔνεστιν συκοφάντου δήγματος.

Quod imitatus videtur apud Athenæum lib. iij. Aristophanes:

--Ἐὰν δ᾽ ἄρα
Στρέφῃ με περὶ τὴν γαστέρ᾽, ἢ τὸν ὀμφαλὸν,
Παρὰ Φερτάτου δακτύλιος ἐστί μοι δραχμῆς.

Id est:

Quod si mihi aluum torserit,
Aut vmbilicum, est anulus drachma mihi
A Phertato emptus.

Argiua calumnia.

Ἀργεῖα φωρά: id est, Argiua insectatio: de calumniosis & delatoribus dici solitum. Nam Argiuos olim notauit antiquitas tanquam sycophantas, & litium auidos. Testis Eustathius in Catalogum nauium, adagium ex Pausania citans. Testis & Diogenianus in Collectaneis.

Boliti pœnam.

Βολίτου δίκην: id est, Boliti pœnam, dicunt, vbi quis de re friuola nihilique plectitur. Bolitus autem Græcis significat stercus quoduis, sed propriè bubulum. Porrò Solon legem tulit, quæ pœnam minatur etiam iis, qui bubulum stercus furto sustulissent. Huc allusit Aristophanes in Equitibus:

Τοῖς βολίτοις ἠπιόλημος. id est:

Bubulis stercoribus victus.

Hesychius putat Græcis idem βόλβιτον & βόλιτον, nisi quod prius illud Ionum sit peculiare. Idem indicat Etymologus. Sic autem appellari bouis excrementa, quod liquidiora sint quam cæterorum animantium. Citat autem & Hipponactē, qui βολίτου κασιγνήτην, dixerit, fœminam opinor, extremè contemptam, & βολίτινον, velut è bubulo stercore conflatum. Cynulcus apud Athenæum libro 13. ἀλλὰ βολίτινον ἔχων θάτερον σκέλος. id est: Sed è bubulo stercore conflatum habens alterum crus. In Phrysiorum agris videre est domos bolitinis parietibus, in aliis bubulum stercus ad ignis materiam siccari. Quin & hodie nostrates, quem insigniter cōtemnunt, βόλιτον appellant,

Cydi pœnam debet.

Κύδου δίκην ὀφείλει: id est, Cydi pœnam debet, κῦδος prima producta gloriam significat: eâdem correpta, τὴν λοιδορίαν καὶ κακολογίαν, id est, maledictum & conuicium. Vnde & verbum deduxere κυδάζειν, pro eo quod est conuiciari. Proinde cum quis ob rem friuolam, veluti verbum aliquod temere dictū, deferretur, vexareturque, eum prouerbio dicebant, κύδου δίκην ἐκτετικέναι, καὶ κύδου δίκην ὀφείλει, hoc est, conuicii pœnam dependisse, & maledicti pœnam debere. Nam antiquitus mulcta dicebatur iis, qui petulantius in quempiam aliquid dixissent.

Chius.

Χῖος ἀποπατῶν: id est, Chius cacans. Aristophanis interpres in Pacem, indicat prouerbio iactatum in eos qui contaminarent, conspurcarentq; ciuitatē. nam hac occasione consueuerunt calumniā struere Chiis. Vnde non perperam accommodabitur & in illos, qui captata occasione calumniantur aliquem: quemadmodum lupus Æsopicus agnum accusat, quod sibi bibenti turbarit aquam. Aristophanes in ea quam modo citaui fabula:

Ἡ πόλις ἡ Χίων διὰ τοῦτον σοῦ πρωκτὸν ὀφλήσει.

Probabile est, adagium ab euentu natum, quem refert Plutarchus in apophthegmatibus Laconicis. Chii quum apud Lacedæmonios peregrinarentur, post cœnam vomuerunt in curia Ephororum, quorum apud eam gentem erat summa autoritas: quin & in horum cathedras, in quibus sedere consueuerunt, incacarunt. Ac primum quidem diligenter inquisitio facta est, quinam hoc designasset scelus, seueriter animaduersuris, si quis ciuium hoc perpetrasset. Vbi senserunt id à Chiis factum, per præconem edixerunt, Chiis permissum esse intemperanter agere.

Pattæcione calumniosior.

Παταικίωνος συκοφαντικώτερος: id est, Pattæcione calumniosior. Ab euentu natum. Nam Pattæcion quispiam infamis calumniator, cui cum mos esset bonis viris calumnias struere, atque hoc tam fœdo quæstu parare rem, tandem deprehensus conuictusque pœnas dedit capite. Huic præcipuum studium fuit, probati nominis iuuenibus negocium facessere. Idem popularibus conuiciis lapidatus est, quod fur esset, & ædium perfossor. Talis fuit apud Athenienses Hyperbolus. Refert Suidas.

Crater litium.

Κρατὴρ κακῶν: id est, Cratera malorum. De re permolesta, siue de homine litium autore. Aristophanes in Acharnensibus:

Κρατὴρ κακῶν, τρίπτηρ δικῶν.

Id est:

Crater malorum, sector litium.

calumniatorem significans & quadruplatorem.

Frustra Herculi.

Εἰκῆ τῷ Ἡρακλεῖ: Frustra Herculi, subaudi, calumniam struxeris. De his dici consueuit, qui sic omnia sua negocia gerunt, vt nemo queat, aut audeat calumniari. Nam Herculi mos erat res alienas vi abducere, nō dolo. Conueniet aut in vehementer laudatum, probatumque, aut in præpotentem, quem insimulare tutum non sit. M. Cato censorius plus quadragies in ius vocatus fuisse memoratur, semper iudicum absolutus sententiis. Hunc Cæsar in Anticatonibus insimulauit auaritiæ. Id Plutarchus perinde scribit esse, quasi si quis Herculem insimulet ignauiæ. Nihil enim minus in Herculem quadrat, quam hoc criminis. Sunt qui putent congruere, cum aliquis omnia facit impunè, nec à quoquam accusatur. Quemadmodum Hercules impune res alienas consueuit abigere.

Samii mores.

Σαμιακὸς τρόπος, id est, Samii mores. Quidam referunt ad calumniandi vitium, quod (vt dictum est) Samii notas & inurerent aliis, & paterentur ab aliis. Alii malunt referre ad nouam nauigii speciem, quam apud eos reperit Polycrates tyrannus. Itaque quadrabit in eos, qui suos quosdam habent mores, à cæterorum moribus dissidentes.

Abydus, abydenus.

Abydenorum mores in prouerbium abierunt. Nam Abydeni dicti sunt sycophantæ, seu molles & effœminati. Meminit adagii Pausanias & Suidas: quorū hic ostendit, etiam res nihili, nugasque meras Abydum dici, quemadmodum de Tricis & Apinis alibi retulimus: opinor quod id temporis frigeret abydus ob vetustatem. Vnde Sinopen meretricem Abydum vulgo dictam indicat Athenæus lib. xiii. quod iam anus à nemine adiretur. Hesychius indicat, quempiam apud poetam quendam ἀβυδοκόμαν dictum, quod de sycophantia sese venditabat. Suidas, ni fallor, alicubi citat ex Aristophane. Zenodotus sic effert prouerbiū, Ἄβυδος πόλις; id est, Abydus ciuitas. Stephanus indicat, prouerbium dictum ab Abydenis Milesiis. Nam hinc profecta est Abydus Hellespontica. Verum hæc propius attinent ad prouerbium quod alibi retulimus, Ne temere Abydum.

EX APPENDICE ERASMI.

Halopanta vel Halophanta.

Halophantes appellatos fuisse hominum genus nequam, quod ad suenda mendacia miserrima mercede conducitur, testis est Nonius, ex Plaut. Fortasse, quemadmodum sycophantæ dicti sunt, qui deferebant exportantes ficus Athenis, ita & ἀλοφάντης qui defert eos.

IVNII. *Cum Protogene mortuo bellum gerit.*

Bellum cum Protogene mortuo gerere, prouerbiali figura dicitur, qui in mortuorum scripta inuehitur, mortuorum manes conuiciis impetit, aut quomodocunque illis iniurius est. Extat apud Aulum Gellium libro xv. cap. vltimo. Demetrius Poliorcetes co-

gnomento dictus à solertia machinarum oppugnandis vrbibus repertarum. Rhodum obsidens, incendio statuerat abolere ædes extra vrbē, in quibus asseruabatur pulcherrimi operis imago, à Protogene illustri pictore facta, quod eam hostili vrbi inuideret, re intellecta Rhodii legatos ad eum mittunt cum his verbis: Petimus, consideres, ne turpe tibi sit, quia non potueris bello Rhodios vincere, bellum cum Protogene mortuo gessisse. Huc spectat Philostrati Lemnii dictum, quo Ælianum repercussit, qui accusationem cuiusdam retrò tyranni scripserat: Laudarē, inquit, institutū tuum, si viuum accusasses: viuentem namque tyrannum incessere, viri esse duco: at mortuo insultare, cuiusuis. Græcè ita sonat: εἶνεμ γὰρ δὴ τὸ μὲν ζῶντα τὸν τύραννον ἐπικόπτειν, ἀνδρὸς· τὸ δὲ ἐπεμβαίνειν κειμένῳ παντός. Eodem sensu Plancus fregit calumnias Asinij Pollionis, qui orationes meditabatur à morte Planci edendas, ne respondere posset, dictitans: cum mortuis non nisi laruas luctari, quod à Plinio in præfatione Naturalis Historiæ in scripta relatum est. In hanc sententiam trahi potest illud Epigramma Græcum:

> Βάλλετε νῦν μετὰ πότμον ἐμὸν δέμας, ὅτι καὶ αὐτοὶ
> Νεκροῦ σῶμα λέοντος ἐφυβρίζουσι λαγωοί.

id est:

> Nunc post fata meum telis configite corpus,
> Audet & exanimum lepus infestare leonem.

IVNII. *Fumus è ficubus.*

Καπνὸς ἀπὸ συκῶν, id est, Fumus de ficubus, Comico lusu vocatur calumnia aut criminatio sycophantica. Quis nescit Sycophantas (quo vocabulo delatores censentur) nomen habere ab esu ficuum, quasi dicas, ficuum edones? Refertur ab Eustathio Odysseæ x:j.

COGNATI. *Genuinum dentem infigere.*

Genuinum dentem infigere dicuntur calumniatores clam obtrectantes. Hieronymus in Eusebii Chronicon: Nec ignoro multos fore, qui solita libidine detrahendi omnibus, quod vitari non potest, nisi qui omnino nil scribit, huic volumini genuinam dentem infigant. Calumniabuntur enim tempora, conuertent ordinem, res arguent, syllabas ventilabunt, &c. Vide Erasmum nostrum, Genuino mordere.

CARPENTIS SEIPSVM.

ERASMI. *Domesticum thesaurum calumniari.*

Τὸν οἴκοι θησαυρὸν διαβάλλεις, id est, Domesticum thesaurum calumniaris, siue traducis: hoc est, tua ipsius carpis laceraq;. Simillimum illi, quod alibi retulimus, Horatiano: Vineta propria cædere. Aristides rhetor in Pericle: τὸν οἴκοι θησαυρὸν διαβαλοῖμεν ἄν, εἰ ταῦτα διασύροιμεν. Id est, Domesticum thesaurum insimulabimus, siquidem istis obtrectabimus. Nullus autē sanæ mentis, quæ domi recondita habet, traducit ac reprehendit: sed suis quisq; fauet, alienis inuidet. Conueniet & in illos, qui sua ipsorū arcana non celant.

Propria vineta cædere.

Huic affine est illud Horatianum:

> Vt vineta egomet cædam mea. —

Id est:

Vt à me ipso incipiam, & poetas ipse poeta carpam ac lacerem. Translatum videri potest vel ab amputantibus vineam, vel ab iis, qui per iniuriam nouellas vites lædunt. Horatius in Epistolis,

> Multa quidem nobis facimus mala sæpe poetæ,
> Vt vineta egomet cædam mea.---

Ædibus in nostris quæ praua aut recta geruntur.

Aulus Gellius scribit hunc Homericum versiculum, qui est Odysseæ δ. prouerbii vice Diogeni semper in ore fuisse:

> Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται

Id est:

> Ædibus in nostris quæ praua, aut recta gerantur.

Quod alii tribuunt Socrati: Diocles adscribit Diogeni, vt refert Laertius. Socrates autem hoc dicto dehortatus à studio rerum naturalium ac supernaturalium, item à disciplinis mathematicis, reuocabat ad curam moralis philosophiæ, quod hæc tractat ea quæ propriè ad nos pertinent. Plutarchus in commentario De seruanda bona valetudine prouerbii vice vsurpauit, εἰ μᾶλλον αὐτὸν οἴεται προσήκειν γεωμετρίας ἢ διαλεκτικῆς καὶ μουσικῆς ὁ ἐφόδιον μεταποιούμενον, ἢ ζητεῖν καὶ μανθάνειν βουλόμενον,

> Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

Id est:

Si magis officii sui putat esse, vt in geometriæ, dialecticæ, musicæque studio versari videatur, quam vt inquirat, cupiatque cognoscere,

> Ædibus in propriis, quæ praua aut recta gerantur.

Quo versu monemur, vt ea potissimum, quæ ad nosipsos pertinent, curemus, externa atque aliena ne inquiramus. Quo vitio festiuiter Martialis Ollum quendam notat, qui malorum alienorum erat Obseruator curiosissimus, & taxator acerrimus: cum ipse vxorem haberet adulteram, filiam viro maturam, deberetque etiamnum pro togula. Diogenes Cynicus, cui carmen hoc, vt modò dixi, semper in ore consueuit esse grammaticos nimis ridiculè fac[ere] aiebat, qui tanto studio Vlyssis mala inquirerent, sua ignora[rent]. Huc referri potest & illud apud Homerum penè solenne: habe[tur] enim ζ. Iliad. Odyss. α. θ. & φ.

> Ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε.

Id est:

> Quin in tecta abiens, tua propria munia cura.

Plutarchus πολυπραγμοσύνην definit φιλομάθειαν ἀλλοτρίων κακῶν, id est, Curiositatem, studium aliena mala cognoscendi. Atque [id] hominum genus lamiis similes ait, quæ domi oculos recondit[os] habent, foras egressuræ reponunt: atque ita fit, vt domi cecuti[ant] foris sint oculatissimæ. In huiusmodi præposterè oculatos eleg[an]ter torseris illud Sophoclis de senibus dictum:

> Πόρρωθε λεύσσων, ἐγγύθεν δὲ πᾶς τυφλός.

Id est:

> Procul videns, sed cominus videns nihil.

Nam id senibus accidit, vt propius admota non cernant, long[e] semota videant, atque huius rei causam reddit Plutarchus Con[ui]uialium quæstionum prima decade,

Quo transgressus, &c.

Inter philosophos vix alium reperias, qui religiosius institu[erit] adolescentiam quam Pythagoras: vnde & superstitionis nonnihil admiscuit, quod rudis ætas, quemadmodum & indocta multitudo nudis & apertis philosophiæ præceptis regi non queat. Huc ni[mi]rum pertinebat carnium interdictus esus, holerum commendatio & quinquennis ἐχεμυθία, postremo symbolorū velut oracula qu[æ]dam, prius ediscenda quam intelligerentur. Ab huius institu[to] quædam æmulati videntur, qui nunc solo titulo ferè monachi su[nt]. Ac minimum quidem peccant qui ventrem ac linguam habe[nt] castigatam: tamen quoniam vix hominis est cauere, necubi lab[a]tur, proximum est, vt à se quisque subinde gestorum rationem ex[i]gat: & si quid erratum est, corrigat: si quid cum officio factum, [in] eo perseueret, atque in melius proficiat. Huius salutiferi præcep[ti] ceu symbolum quoddam tradidit carmen, cuius autoris incert[um] (nam apud Homerum non reperio) quo delectatus videtur & Plu[]tarchus (nam ne hoc quidem viro quicquam sanctius inter philo[]sophos ethnicos) Carmen autem sic habet.

> Πῇ παρέβην, τί δ' ἔρεξα, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη,

Id est:

> Lapsus vbi, quid feci, aut officii quid omissum est?

Omnis autem humanæ vitæ lapsus consistit in tribus: aut cum [...]cus facimus quam oportet, hoc est, plus minusue quam decet: hu[ic] errori respondet illud, πῇ παρέβην: aut facimus quod omi[ttere] oportuit: cui respōdet illa particula, τί δ' ἔρεξα: aut omittimus qu[od] factum oportuit: ad hoc pertinet extrema particula, τί μοι δέον [οὐκ] ἐτελέσθη; Qui filium aut vxorē peccantem lenius admonet quā [par] est, aut asperius obiurgat, resipiscens meritò dicet: πῇ παρέβην; Qui filio præcipit parum honesta, dicet: τί δ' ἔρεξα; Qui peccant[em] dissimulat, quū expediret admonere, dicet illud: τί μοι δέον οὐκ ἐτε[]λέσθη; Pythagoras igitur solitus est admonere adolescentes, [vt] quoties domum ingrederentur, hunc versiculum suo cum ani[mo] versarent. Ea cogitatio solicitos reddebat adolescentes, vt si qu[id] fortè deliquissent, aut si quid vitii contraxissent ex hominum co[n]uictu, id in posterum corrigerent, cauerentque. Eam sententia[m] latius ac fusius explicuit, quisquis scripsit carmen De viro bono quod fertur inter appendices operum Vergilianorum:

> Non prius in dulcem declinat lumina somnum,
> Omnia quam longi reputauerit acta diei.
> Quo prætergressus? quid gestum in tempore, quid non?
> Cur isti facto decus a[b]fuit aut ratio illi?

Hæc docuerunt à Christo alieni: quid oportet facere Christianos? Vtinam saltem sacerdotes ac monachi, cum à prolixis splendidisq[ue] conuiuiis ingrediuntur cubiculum, dicant apud sese:

> Πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Deum immortalem quàm multa nobis succurrerent & pudenda & pœnitenda?

COGNATI. *Caput serpentis conterere.*

Theologis frequens est, pro Malas cogitationes in initio vincere. Palladius in Lausiaca historia, vt eius verba habent latine reddita: Contrito, inquit, in vita Apollo, serpentis capite, totum corpus est mortuum. Iubet enim Deus vt obseruemus caput serpentis. Id autem est, ne in principio admittamus malas & turpes cogitationes, non solum vt obscœnas animi nostri phantasias dele[a]mus, &c.

Nollem factum.

Vox prouerbialis est, sese reprehendentis cum quadam excla[]matione, Nollem factum: id est, optarem non esse factum. Bu[]dæus Flisco: Id quod equidem nollem ab eo omnino factum, qu[i] homini merito ingenii atque eruditionis faueo. Henricus Ste[]phan. in lib. j. Tuscul. Cic. iij. Quod certè nollem factum, non q[ui]dem quin ea quæ à me reposita est lectio, sit optima. Iterum paulo pòst. Sed ego etsi factum hoc nollem, vti dixi, iure tamen factum contendo, &c.

CAVSA INDEFENSA.

ERASMI. *Heteromolia causa.*

Ἑτερομόλιος δίκη: id est, Causa Heteromolia, dicitur apud Græcos

δος, quæ ab altera duntaxat parte nullo præsente qui contradicat. ἀπὸ τοῦ τὸν ἕτερον μολεῖν id est quod alter duntaxat accedat Simillimum illi, ἐρήμα δίκη id est, Deserta causa Vsurpabitur non ineleganter, vbi quis damnat absentem: veluti cum defunctorum libros carpimus, recte ἑτερομόλιον δίκην quis dixerit. Apud Hesychium sic effertur, ἑτερόμοιος δίκη. an integra scriptura, nescio.

Deserta causa.

Ἐρήμη δίκη: id est, Deserta causa, cum nemo repugnat. Translatum à iudiciis, vbi nonnunquam altera pars cedens tradit causam aduersario. Itaq; deserta causa vincere est vincere nullo contra pugnante. Lucianus in Ioue tragœdo: ὥς τε τί ἄλλο, ἢ ἐξ ἐρήμης κρατεῖν οὕτω δόξομεν: id est: Itaque quid aliud videbimur fecisse, quam deserta causa vixisse? Idem in Toxaride: καὶ τοσαύτας πόλεις ἐρήμην ὑπὸ σοῦ ἁλῶναι. Totque ciuitates, nullo defendente, abs te capi. Vsurpat & Socrates in apologia apud Platonem: ἐρήμην κατηγοροῦντες ἀπολογουμένου οὐδενός. id est. Deserta causa, nullo defendente accusantes. Iureconsulti composita voce ἐρημοδικίαν vocant. Ita Paulus Pandect. lib. 4. tit. de minorib. c. & si sine dolo. Item & in erimodiciis ei subuenitur. Constat autem omnis ætatis hominibus restitutionem eremodicii præstari debere, si doceant se ex iusta causa abfuisse. Rursum lib. 46. tit iudicatum solui, cap. cum quærebatur: Si interposita iudicatum solui stipulatione, quis reum non defenderet, postea ex eremodicio sententiam esset passus, an ob rem iudicatam clausula committatur, &c. Rursum in Codice libr. 3. tit. de iudiciis, cap. properandum: Sin autem reus abfuerit, & similis eius processerit requisitio, quemadmodum pro persona actoris ediximus, etiam absente reo eremodicium contrahatur. Hæc Iustinianus. Est igitur ἐρημοδίκιον, quum altera parte absente fertur sententia.

Ne de lite pronuncies.

M. Tullius lib. Epistolarum ad Atticum 7. Obsecro μήτε δίκην, præsertim in te, à quo nihil vnquam vidi temere fieri. Notauit Cicero carmen prouerbiale, quod citatur cum ab aliis multis, tum à Luciano libello De calumnia:

Μήτε δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς.

Id est:

Ne iudex fueris, partes ni audieris ambas.

Nonnulli tribuunt Hesiodo, sed falso. Vnde Tullius ψευδησιόδειον appellat, cum sit Phocylidis. Admonet autem non temere pronunciandum de quopiam, nisi re vltro citroque cognita. Citatur & apud Aristophanem in Vespis:

Ἦ που σοφὸς ἦν ὅστις ἔφασκε, πρὶν ἂν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς
Οὐκ ἂν δικάσαις. ---

Sapiens fuit is quisquis dixit,
Prius ac partem audieris vtramque
Ne iudicem agas. ---

Eandem sententiam sic extulit Euripides in Heraclidis:

Τίς ἂν δίκην κρίνειεν, ἢ γνοίη λόγον,
Πρὶν ἂν παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμάθῃ σαφῆ.

Id est:

De lite quinam iudices, aut qui queas
Pernosse rem, prius atque partem audieris
Vtramque? ---

Allusit huc Seneca in Medea:

Qui statuit aliquid parte inaudita altera,
Æquum licet statuerit, haud æquus fuit.

Fertur inter Græcanicas sententias & hic senarius:

Ἀνεξέταστον μὴ κόλαζε μηδένα.

Id est:

Ne quempiam punito, rem ni expenderis.

Haud impune vindemiam facies.

Οὐκ ἐρήμας τρυγήσεις: id est, Haud impune vindemiam facies. In eos competet, qui nullo seruante, impune decerpunt vuas. Aristophanes in Vespis:

Ἀλλ' οὐκ ἐρήμας αὐθ' οὕτω ῥᾳδίως τρυγήσετε.

Id est:

Ac ne existimetis vos adeo facile atque impune vindemiam facturos.

Nam ἐρήμας Græci fieri dicunt, quod fit nullo prohibente nulloq; obsistente. Confine est illi, quod alio referemus loco:

Γλυκεῖ' ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος,

Id est:

Est dulce pomum, verum vbi custos abest.

Solent enim vitibus & pomariis adhiberi custodes, præsertim autumno, cum iam maturi fœtus furem inuitant. Itidem dicũt ἐρήμην κατηγορεῖν, καὶ ἐρήμην δίκην γράφειν & ἐρήμην νικᾶν, & ἐρήμην κρίνειν ἢ καταγνῶναι: quemadmodum indicauimus alibi.

CEDENDVM MVLTITVDINI.

ERASMI.

Ne Hercules quidem aduersus duos.

Μηδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο: id est, Ne Hercules quidem aduersus duos. hoc est: Nemo vsque adeo viribus excellit, vt vnus pluribus par esse possit. Neque indecorum est cedere multitudini. Erit autem suauior metaphora, si significabimus, neminem, quantumuis eruditum aduersus duos in disputando sufficere, aut eundem hominem pluribus negociis sustinendis non esse simul parem: aut non posse resisti precibus duorum, rem eandem petentium. Poterit & aliam in formam verti prouerbium, ad hunc modum: Si negant vel Herculem aduersus duos esse parẽ, quinam ego tam imbecillis aduersus duos Hercules stabo? Quanquam obiter huius vsum prouerbii, in operis huius vestibulo paucis ostendimus. Plato libro De legib. 11. ὀρθὸν μὲν δή, πάλαι τε εἰρημένον ὡς πρὸς δύο μάχεσθαι καὶ ἐναντία χαλεπόν, καθάπερ ἐν ταῖς νόσοις πολλοῖς τε ἄλλοισι. id est: Verum est illud etiam olim prouerbio celebratum, arduum esse aduersum duo, eaque contraria pugnare, quemadmodum in morbis aliisque compluribus. Significat nobis esse geminam pugnam, tum aduersus diuitias, tum aduersus egestatem. Idem in Phædone vsurpauit. vbi Socrati per iocum hortanti, vt Cebetem ac Simmiam confutet argumentatione, respondet Phædon: ἀλλὰ πρὸς δύο οὐδ' Ἡρακλῆς λέγεται οἷός τε εἶναι. id est: At vero contra duos ne Hercules quidem dicitur suffecisse. Eodem allusit Catullus in carmine nuptiali: cum ait:

--- Noli pugnare duobus.

Hæc sententia tametsi non iisdem verbis, aliquoties legitur apud Homerum. vt in Odyss.

Χαλεπὸν γὰρ ἐρυκακέειν ἕνα πολλούς.

Id est;

Difficile ac durum est, vnum compescere multos.

Telemachus ita loquitur de se, ac procis.

Item Iliados ε.

Αἰνείας δ' οὐ μεῖνε θοός περ ἐὼν πολεμιστής,
Ὡς ἴδεν δύο φῶτε παρ' ἀλλήλοισι μένοντε.

Id est:

Haud stetit Æneas, alioqui strenuus armis,
Conspexit simulatque duos consistere iunctos.

Occasionem adagii varie narrant Quidam aiunt Molionidas adortos aliquando Herculem ex insidiis: atque illum hominum multitudine territum, non ausum contra resistere, sed fuga saluti consuluisse: idque in vulgi sermonem abiisse. Vero propitius est, quod refert Suidas, Herculem constituto certamine Olympiaco fretum viribus suis, primum ausum certare cum duobus, & vtrosque confecisse. Hos aiunt fuisse Creaton & Eurytum, Neptuno patre & Moliona matre prognatos. Deinde proxima Olympiade consimili modo congressum fuisse cum duobus quibusdam: atque ab his fuisse superatum. Quanquam sunt, qui hos existiment fuisse Læum & Phe(r)andrum: sed qui vicerint Herculem, non qui victi discesserint. At Plato in Euthydemo longe diuersam ab his historiam adducit: puta Herculem cum hydra pariter & cancro quodam immani, qui è mari emerserat, congressum, inferiorem discessisse, atque ob id Iolai nepotis auxilium implorasse. Sed non grauabor ipsius verba subscribere. In eo igitur, quem dixi dialogo, Socrates cum duobus fratribus sophistis, & vt sunt illi, contumeliosis disputans, quasi cum duobus monstris vnus congressus, cum illi probro obiiceret Dionysidorus quod fugeret, neque ad interrogata responderet, ad hunc modum respondit: εἰκότως γὰρ ἔφην ἐγώ. ἥττων γάρ εἰμι ἑκατέρου ὑμῶν· ὥστε πολλοῦ δέω μὴ οὐ δύο φεύγειν. πολὺ γάρ που εἰμὶ φαυλότερος τοῦ Ἡρακλέους, ὃς οὐχ οἷός τε ἦν τῇ τε ὕδρᾳ διαμάχεσθαι (σοφιστρίᾳ οὔσῃ, καὶ διὰ τὴν σοφίαν ἀνιείσῃ εἰ μίαν κεφαλὴν ἀποτμηθείη τοῦ λόγου, πολλὰς ἀντὶ τῆς μιᾶς) καὶ καρκίνῳ ἑτέρῳ τινὶ σοφιστῇ, ἐκ θαλάττης ἀφιγμένῳ, νεωστί, μοι δοκεῖν, καταπεπλευκότι. ὃς ἐπειδὴ αὐτὸν ἐλύπει, οὕτως ἐκ τοῦ ἐπ' ἀριστερᾷ λέγων καὶ δάκνων, τὸν Ἰόλεων τὸν ἀδελφιδοῦν βοηθὸν ἐπεκαλέσατο. ὁ δὲ αὐτῷ ἱκανῶς ἐβοήθησεν. ὁ δ' ἐμὸς Ἰόλεως Πατροκλῆς εἰ ἔλθοι, πλέον ἂν θάτερον ποιήσειεν. id est: Non iniuria inquam fugio. Nam cum alterutri sim impar, cur non fugiam ambos? Equidem Hercule multo sum imbecillior, qui tamen pugnare pariter non valuit, & aduersum hydram sophisticam, (cui propter sapientiam pro vno sermonis capite amputato multa repullulabant) & aduersum cancrum sophistam quendam è mari profectum, & nuper, vt arbitror, aduectum. A quo cum Hercules ad sinistram angeretur, verbisque acriter morderetur, nepotis sui Iolai auxilium implorauit: qui abunde illi succurrit. Meus autem Iolaus Patroclus si venerit, magis alteram certaminis partem sustineret. Mordaci videlicet allegoria Socrates è fratribus sophistis alterum hydram, alterum cancrum nominat: se, Herculem: Ctesippum, Iolaum.

Vnus vir nullus vir.

Εἷς ἀνήρ, οὐδεὶς ἀνήρ: id est, Vnus quidem vir, nullus est. Sensus est, nihil egregium præstari posse ab vno homine, omni auxilio destituto. Huc pertinet quod ait Euripides in Heraclidis, μιᾶς γὰρ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη: id est. Nam solitariæ manus inualida pugna est. Item illud eiusdem: εἷς ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὁρᾷ id est, Vir vnus haud videt omnia. Poterit ad varios vsus deflecti prouerbium, vel ad insuauem vitam, si non adsit conuictor amicus: vel ad iudicium haudquaquam vni committendum: vel ad studium literarum, quod citra socium, & eiusdem, vt aiunt, æmulum Musæ, plane friget. vel ad quoduis denique peragendum negocium, quod citra alterius adminiculum commode confici non queat. Adagii mentionem facit Zenodotus.

Vni cum duobus non est pugnandum.

In eadem Chrysothemis, Electræ sorori, & Choro concorditer hortantibus, ita respondet:

Δράσω· τὸ γὰρ δίκαιον οὐκ ἔχει λόγον
Δυοῖν ἐρίζειν.

Id est:

Factura sum: non æquum enim est resistere
Vnam duobus.

affine est illi, Ne Hercules quidem aduersus duos. Huc allusit & Catullus in Epithalamio, Noli pugnare duobus.

Cedendum multitudini.

Qui suadebit non esse pugnandum vni cum multis, & vbique multitudini morigerandum adducet illud ex eodem libro:

> Ἀλλά κεν αὐτοῦ ἀεικέα πότμον ἐπίσποι,
> Εἰ πλεόνεσσι μάχοιτο.——

Id est:

> Accerset mox ipse sibi crudelia fata,
> Si multis pugnare velit.--

Iidem proci paulo superius:

> ---Ἀργαλέον δὲ
> Ἀνδράσι καὶ πλεόνεσσι μαχήσασθαι περὶ δαιτί.

Id est:

> -- Cum pluribus ardua res est
> Depugnare viris inter conuiuia solos.

Extra publicam viam ne deflectas.

Ἐκτὸς λεωφόρου μὴ βαδίζειν, id est, Extra viam publicam ne ingrediaris. Hoc quoq; refertur inter Pythagorica symbola à Diog. Laertio tametsi superiori diuersum. Neque est quod hanc miremur pugnantiam: quandoquidem vt recte præceptum est, loquendum vt plures, sapiendum vt pauci: ita sunt quædam, in quib cum vulgo conuenire dexteritatis est: sunt rursum, in quibus à vulgo quam maxime dissidere virum bonum oportet. Recte Flaccus:

> Interdum & vulgus rectum videt, est vbi peccet.

Plurium calculus vincit.

Τῶν πλειόνων ψῆφος νικᾷ, id est, Plurium calculus vincit. Quoties in concilio ceditur multitudini. Plinius in Epistolis queritur, numerari sententias, non expendi. Et Liuius: Pars, inquit, maior meliorem vicit.

COGNATI. *Facile fertur quod omnibus commune est.*

Prouerbialiter hodie dicitur, quum significamus et difficilia facile confici, si adfuerint plures adiutores. Eodem pertinent, quæ Erasmus collegit, Vnus vir, nullus vir: &. Multæ manus onus leuius reddunt. item: Consolatio miserorum est, habere socios. Lucianus in Amoribus dicit, aduersa quæ mutuo amici ferunt, leuiora esse. Thucydides lib. 7. ἰσομοιρία τῶν κακῶν μετὰ πολλῶν, κουφότερα ἔχει μεγίστην. Ærumna quæ multis communis est, habet aliquid leuamenti. Conuenit cum illo Salomonis cap. Prouerb. 27. Ferrum ferro acuitur, & vir acuitur amici congressu.

Multorum peccatum inultum.

Quicquid à multis peccatur, inultum est, inquit Lucanus libr. 5. cui Laronia apud Iuuen. satyr. 2. subscribit, dicens:

> --- Faciunt hi plura, sed illos
> Defendit numerus, iunctæque vmbone Phalanges.

Etsi Hieronym. dixerit: Peccantium multitudo non parit errori patrocinium. Contra hos tales, qui peccatis alienis exemptum purgatumque volunt, Demosthenis verba recitat Aul Gell. οὐδὲ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις, ἀλλ' ὡς προσήκει γίνεσθαι, &c Verum ne dicas sic esse actum sæpenumero, sed hoc fieri decere. Non absimile est hoc Cic. ex 3 De legib. Inuidia quidem summus ordo caret. hoc est, senatorius. Cyprianus in epistol. ad Donatum: Consensere iura peccatis, & cœpit esse licitum, quod publicum est. Cicer. epist. 4. Quod exemplo fit, id etiam fieri iure putant.

Caue multos, si singulos non times.

Extat carmen lepidum, è Græco conuersum contra Maximinum imperatorem pronunciatum, qui se ob vastitatem & robur corporis immortalem credebat:

> Et qui ab vno non potest occidi, à multis occiditur.
> Elephas quidem grandis est, & occiditur.
> Leo fortis est, & tamen occiditur.
> Tigris acerrimus est, & occiditur.
> Caue multos, si singulos non times.

Hanc repetitionem Rhetores conuersionem appellant, cum aut primum repetimus verbum, aut ad postremum continenter reuertimur. Huic non dissimilia sunt, Plurium calculus vincit: & Multis ictibus deiicitur quercus. quæ extant in Erasmi nostri adagiorum chiliadibus.

Vesparum examen metuit Phrynicus, velut gallus gallinaceus.

Etsi gallinaceus pugnax sit, & longe animosus, adeoque leonem cantu terreat: tñ vel multitudini apum cedit. etiam licet Phrynicus tragicus Mileti captiuitatem fortiter ageret, Athenienses tñ commoti & collachrymantes eum metuentem & perhorrescentem eiecerunt. Conueniet in eos, qui damnum patiuntur, ita scilicet vt subito & præter spem à multis quatiantur. Ælian. 13.

CITRA LABOREM.

ERASMI *Citra puluerem.*

Ἀκονιτὶ, id est, citra puluerem, Græci dicunt contingere, quo quis facile, citraque negocium potitur. Translatum vel ab Aphe, id est, à pulueris contactu, quo se spargebat, in palæstrico certamine congressurus: vel certe à puluere, quo non indecore sordidari scripsit Horatius eos, qui certant Olympia, quiue bellum gerunt. Plinius libr. 35. Alcimachus Dioxippum qui pancratio Olympiæ citra pulueris tactum quod vocant ἀκονιτὶ vicit. Aulus Gellius lib 5. Ouandi, inquit, causa est, cum deditione repente facta sine puluere, vt dici solet, incruentaque victoria obuenit. Horatius in Epistolis:

> Quis circum pagos & circum compita, pugnax
> Magna coronari contemnat olympia, cui spes,
> Cui sit conditio dulcis, sine puluere, palmæ?

Inuenitur & ἀνιδρωτὶ, id est, citra sudorem: & ἀναιμωτὶ, id est, citra sanguinem.

Citra arationem citraque sementem.

Quæ citra nostram operam casu nobis eueniunt, ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα, contingere dicunt Græci Lucianus in Parasito: ὅτι δὴ μόνος κατὰ τὸν σοφὸν Ὅμηρον οὔτι φυτεύει χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀροῖ, ἀλλὰ τὰ ἄσπαρτα, καὶ τὰ ἀνήροτα πάντα νέμεται. id est: Quod videlicet vnus iuxta egregium illum Homerum, nec manibus plantat, nec arat, verum citra sementem, citra arandi laborem fruitur omnibus. Idem in Rhetorum didascalo: σοὶ δὲ ἄσπορα καὶ ἀνήροτα φυέσθω πάντα. id est: Tibi porro citra seminandi arandique laborem proueniant omnia: id est, citra studium. Natum apparet adagium à fabula insularum fortunatarum, de quibus Horatius in Odis:

> Reddit vbi Cererem tellus inarata quotannis,
> Et imputata floret vsque vinea.

Sumptum est autem, opinor ex Homero, qui Odysseæ lib, 9. Cyclopum terram describit ad hunc modum:

> Κυκλώπων δ' ἐς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀθεμίστων,
> Ἱκόμεθ', οἵ ῥα θεοῖσι πεποιθότες ἀθανάτοισιν,
> Οὔτι φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν·
> Ἀλλὰ τά γ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,
> Πυροὶ καὶ κριθαὶ ἠδ' ἄμπελοι, αἵτε φέρουσιν,
> Οἶνον ἐριστάφυλον, καὶ σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.

Id est:

> Venimus in terram, quam magnanimi Cyclopes
> Et legum expertes habitant, hi numina freti
> Diuum, nec manibus terræ plantaria figunt,
> Vomere nec segetem proscindunt. quin ea cuncta,
> Nulla semente, & nullo nascuntur aratu
> Ordea, frumentum plenisque onerata racemis
> Vineta, & largis hæc Iuppiter imbribus auget.

Vltro Deus subiicit bona.

Αὐτομάτως ὁ Θεὸς ἀνίησι τὰ ἀγαθά: id est: Vltro Deus subiicit bona. Quoties res citra nostram operam feliciter cadunt, quasi Deo quopiam accurante Stobeus senarium hunc adducit ex Plutis Cratini:

> Αὐτόματα τοῖσι Θεὸς ἀνίει τὰ ἀγαθά,

Id est:

> Vltro dona istis ipsa suppeditat Deus.

De Dormientis reti dictum est alias.

Sub aliena arbore fructum.

Ex aliena arbore fructum legere dicuntur qui fruuntur aliorum laboribus. Ita Fabius apud Liuium lib. ab Vrbe cond. 10 Fabius, inquit, quam arborem conseruisset, sub ea legere alium fructum, indignum ducere. Finitimum est illi, Alienam messem metit.

Dormienti rete trahit.

Εὕδοντι κύρτος αἱρεῖ: id est, Dormienti rete capit. In eos, quibus citra conatum obtingunt ea quæ cupiunt. Natum ex euentu, quod aliquando acciderit, vt dormientibus piscatoribus pisces forte retibus inuoluti caperentur. Quidam ad Timotheum Imperatorem Atheniensium referunt, cui quod multa feliciter obtingerent, magis commoditate fortunæ, quam ipsius opera, εὐτυχοῦς, id est, felicis cognomen inditum. In huius inuidiam pingebant nonnulli fortunam ad rete cogentem vrbes, illo iuxta dormiente. Quos ille sic elusit, authore Plutarcho, vt diceret: Si huiusmodi vrbes capio dormiens, quid me facturum arbitramini si vigilaro? Huc allusit Terentius cum ait in Adelphis: Quid credebas dormienti hæc tibi confecturos deos? Et illã sine tua opera in cubiculum iri deductum domum? Non dissimili forma dictum est apud T. Liuium libro ab vrbe condita 7 Vnicum belli ducem, qui nihil agenti sibi de cœlo deuolaturam in sinum victoriam censet. M. Tullius in Verrem actione vltima: Sed non idem mihi licet quod iis, qui nobili genere nati sunt, quibus omnia populi Romani beneficia dormientibus deferuntur. Quin & hodie vulgo dicitur in id genus homines: Fortunatior est, quam sapientior. Et Eupolis comicus apud Athenæum:

> ==Ὦ πόλις, πόλις,
> Ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς.

Id est:

> O ciuitas ô ciuitas,
> Vt tu quidem es felix magis quam prouida.

Congruunt quæ dicentur in prouerbio: Atheniensium inconsulta temeritas.

COGNATI *Gemmas ex alieno littore petit.*

Seneca Declamationum libr. 2. declam. 5. Nunquid gemmas, & ex-

ex alieno littore petit lapillos? Finitimum est illis: Alienam messem metere. &, Sub aliena arbore fructum legere. Prouerbialiter vsurpatur, vt qui vmbilicos & calculos in litore ludentes colligunt, ocium suum fallunt: ego quoque velut ludens & aberrans à seriis rebus & studiis hæc colligebam calculis & vmbilicis similia.

Ἀκονιτί.

Ἀκονιτὶ siue ἀκονιτὰς prouerbio Græco dicitur, quoties quis sine labore, sine sudore, pugna vel puluere vicit. Ab athletis sumptum, qui puluerem inspergebant corporibus. Pausan. ἠλιακ. β. τότε μὲν δὴ τοῦ παγκρατίου τὴν νίκην ἀνὴρ ἐκ Μαντινείας Δρομεὺς ὄνομα πρῶτος, ὧν ἴσμεν, ἀκονιτὶ λαβεῖν λέγεται. Lucian. in dialogo quodam: ἀκονιτὶ κρατήσομεν. Etymol. ponit ἀκονιτὶ Ionice, quasi ἀπονιτί. Id. Plin libr. 35. cap. 11 Horat lib. 1. epist. 1. Gel. lib. 5. ca. 6. Hermol. in Plin. & Erasm. in suis Chil. cæteriq; Latini, citra puluerem interpretati sunt. Contra κονιτὶ vicit, dicitur, quoties cum labore & sudore victoria paratur.

Laborum curarumque nescii viuunt.

Plato in Ciuili.

CLAMOSVS.

ERASMI *Septem conuiuium, nouem conuicium.*

Septem conuiuium nouem conuicium. Elegans vel ob ipsam παρωνομασίαν sententia: qua significatum est in conuiuium paucos adhibendos esse, alioqui fore tumultuosum, atque insuaue. Quod significans Horatius:

—Locus est, inquit, & pluribus vmbris,
Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.

Extabant antiquitus leges quæ præscriberent, simul & moderatum conuiuarum numerum, & sumptus modicos. M. Terentius Varro apud Celsum censet conuiuas intra gratiarum & Musarum numerum oportere consistere, ne aut plures sint septem, aut pauciores tribus. Sed hoc adagium vetat ad Musarum vsque numerum peruenire. Plinius libro 28. cap. 2. scribit Seruium Sulpitium commentum fuisse causam cur ominosum esset mensam relinquere, quod illis temporibus nondum numerabantur conuiuæ plures quinque. Cherephon apud Athenæum libr. 6. videtur admittere conuiuas vsque ad triginta, duntaxat in nuptiis. Cæterum quibus datum erat negocium numerandi conuiuas, γυναικονόμους appellant. Refert inibi fabulam non illepidam: Parasitus quum inuocatus venisset ad nuptias, & postremus accumberet, gynæconomi numeratis conuiuis iusserunt illum abire, quod contra legem, super numerum 30. secutus esset. at ille: numerate, inquit, denuo à me sumentes initium. Hoc pacto non erat futurus supernumerarius. Refertur apud Iulium Capitolinum in vita L. Veri imperatoris: Et notissimum quidem, inquit, eius fertur tale conuiuium, in quo primum duodecimus accubuisse dicitur, cum sit notissimum dictum de numero conuiuarum: Septem conuiuium, nouem vero conuicium. Conuicium autem dixit pro clamore quasi conuocium. Torqueri potest ad polyphiliam, aut ad turbam rationum in argumentando, aut exemplorum in suadendo: aut etiam ad polytechniam. Quauis in re turba confusionem parit ac molestiam.

Clamosior lauro ardente.

Μείζονα βοᾷ δάφνης χλωρᾶς καιομένης, id est, Magis vociferatur quam laurus viridis incensa: propterea quod laurus adhuc virens in ignem coniecta, maximos crepitus ædit. Vnde & in maleficiis amatoriis incendi consueuit tanquam amantium querimonias repræsentans.

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum. Refertur à Diogeniano.

Claudiana tonitrua.

Festus Pompeius innuere videtur, Claudiana tonitrua in vulgi sermonem abiisse: scribens ideo vocata Claudiana tonitrua, quod Claudus Pulcher instituerit, vt ludis post scenam factis, lapidum coniectas ita fieret vt veri tonitrus similitudinem imitaretur. Nam antea leues admodum & paruos sonitus fieri solitos, cum claui & lapides in labrum æneum conjicerētur. Quadrabit adagium (si modo videbitur in adagiorum gregem recipiendum) in homines immodice clamosos & odiose obstreperos. Simillimum illi, quod alibi retulimus, δωδωναῖον χαλκεῖον, id est, Dodonæum æs.

Vsque ad rauim.

Quemadmodum Græci dicunt ἄχρι κόρου, id est, Vsque ad satietatem: ita Plautus, & quidem lepidius dixit, vsque ad rauim: pro eo quod est, improbe sæpius, clamose adeo vt vox etiam toties vociferanti raucescat. Est in Aulularia ad hunc modum:

Huccine detrusisti me ad senem parcissimum,
Vbi si quid poscamus, ad rauim poscamus prius,
Quam quicquam detur?

Apertis tibiis.

Apertis tibiis: id est, clariore voce. Translatum à tibicinibus, qui quædam obturatis tibiarum foraminibus, quasique pressiore sono canunt, quædam apertis tibiis, acriore sonitu. Quintilianus Instit. lib. 11. Illa vero iam pene apertis, vt aiunt tibiis: qui quocunque inciderunt, veterem consuetudinem fori, & pristinum morem iudiciorum requirunt. Venustior erit metaphora, si quis dicatur apertis tibiis inuehi in quempiam: id est, non clanculum obtrectare, sed palam insectari, lacerareque conuiciis. aut, apertis tibiis laudes cuiuspiam celebrare, id est, palam & magnifice. Fortassis in hanc sententiam pertinet senarius ille Græcus quem citat Tullius in Epistolarum ad Atticum libr. 2. ex poeta nescio quo: Cn. quidem, inquiens noster, plane iam quid cogitet nescio:

Φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι.
Id est,
Neque enim minutis iam ille spirat tibiis.

Videtur innuere, Pompeium ingentia promittere per legem agrariam, & rem maximam moliri. Athenæus libr. 4. refert tibiarum genus, quas Anacreon ἡμιόπους appellat, cæteris minores, sonoque minus claro: quod ipsum indicat cognomen.

Cyclobori vox.

Κυκλοβόρου φωνή, id est, Cyclobori vox de clamosis, & vehementer obstreperis dicebatur, aut quibus vox esset vitiosa raucaq;. Cycloborus fluuius quidam Atticæ, non perpetuus, sed torrens ingenti strepitu defluens: vnde ductum prouerbium, Aristophanes in Equitibus:

Ἅρπαξ, κεκράκτης, Κυκλοβόρου φωνὴν ἔχων.
Id est.
Clamosus, auidus, voce Cyclobori obstrepens.

Sarpedonium litus.

Σαρπηδονία ἀκτή, id est, Sarpedonium litus. De re turbulenta recte dixeris, siue de vehementer clamosis & obstreperis. Est enim huiusmodi litus quoddam Thraciæ, Neptuno sacrum, quod assiduis fluctibus tunditur. Est & aliud eiusdem nominis in Cilicia Rursum aliud iuxta Oceanum, vbi Gorgonibus sedes esse ferunt.

Stentore clamosior.

Prouerbialis hyperbole, Stentore clamosior. Iuuenalis:

--- Vt stentora vincere possit.

Sumptum à fabula Stentoris: cuius meminit Homerus Iliad. ε. cique ferream, hoc est, inuictam attribuit vocem:

Στέντορι εἰσαμένη μεγαλήτορι χαλκεοφώνῳ,
Ὃς τόσον αὐδήσασχ᾽ ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα.
Id est,
Stentoris in specie validi, cui ferrea vox, qui
Quinquaginta alios æquans clamore sonoque.

Græci μεγαλοφώνους appellant.

In clamosos.

Ingentem inter litigandum aut disputandum vociferationem, indicabimus eo versiculo, quem ibidem de Neptuno scripsit Homerus:

Ὅσσον τ᾽ ἐννεάχιλοι ἐπίαχον ἢ δεκάχιλοι
Ἀνέρες ἐν πολέμῳ, ἔριδα ξυνάγοντες Ἄρηος.
Id est,
Tantum vociferans, quantum nouies, deciesue
Mille viri clamore solent qui prælia miscent.

Idem carmen habetur Iliad. ε. de Marte.

Absit clamor in colloquio, aut lusu.

Qui iubebit in conuiuio, colloquioue temperari à vociferatione, accommodabit illud ex eodem libro:

Νῦν μὲν δαινύμενοι τερπώμεθα, μηδὲ βοητὺς
Ἔστω. Id est:
Nunc hilares cœnemus, & omnis clamor abesto.

Abydena illatio.

Ἀβυδηνὸν ἐπιφόρημα, id est, Abydena illatio, siue irruptio. Dici solitum, vbi quis obstrepit aut conuiuantibus, aut aliud quippiam agentibus, & tumultu molestiam adfert. Zenodotus ait extare prouerbium apud Eudoxum in fabula, cui titulus Suppostititius. Atque hinc esse natum, quod olim Abydenis mos fuerit, si quem ciuem aut hospitem acciperent conuiuio, præterea in sacris ac solennibus epulis, vt post vnguentum & coronas, infantes à nutricibus inducerentur, circumferrenturque suauiandi. Vagientibus autem & clamantibus pueris, garrientibus item & obstrepentibus nutriculis, conuiuium tumultuosum & iniucundum reddebatur. Ergo cum, amicis aliquot suauiter colloquentibus, interueniet rabula quispiam & immodice loquax, qui confabulationem sua loquacitate sit inamœnam redditurus, recte dicemus, ἀβυδηνὸν ἐπιφόρημα. Tametsi in quibusdam codicibus ἐπιφώνημα legi, id est, acclamatio: verum vt opinor, mendose: quandoquidem Athenæus libr. Dipnosophistarum 14. mentionem facit huius adagii, demonstrans complurium autorum testimoniis, ἐπιφορήματα dici bellaria, siue secundas mensas: ab inferendo, non ab acclamando. Quin & Stephanus ἐπιφόρημα legit, non ἐπιφώνημα. Itidem Zenodotus & Suidas. Solus Hesychius legit ἐπιφώνημα, indicans & hoc dici in eos qui hospites calumniabantur. Cæterum quod in nonnullis codicibus scriptum visitur ἀβυδηνῶν, pro, ἀβυδηνόν, minimum interest ad sensum.

Calamoboas.

Antipater quum nec vellet, nec posset congredi comminus cum Carneade, qui magna vehementia inuehebatur in Stoicos, semet ad scribendum vertit: multosque libros ædidit maledicos

& ineptos, in quibus passim contradicebat Carneadi. Hinc vulgo cognomen adeptus est καλαμοβόου, quod non lingua, sed calamo vociferaretur. Meminit Plutarchus in libello περὶ τῆς ἀδολεσχίας.

Λαρυγγίζειν.

Λαρυγγίζειν Græcis dicuntur, qui non loquuntur naturali modo, sed dilatato gutture effundunt immanem vocem. Quemadmodum & canunt nonnulli. Hoc vitium Demostenes obiecit Æschini, quod non ex animo loquens vocem præter naturam intenderet. Neque enim oratoris est, affectus clamore mouere, sed argumentis, & rem velut oculis subiiciendo.

Columnas rumpere.

Ælianus prodidit, in Samo quondam fuisse animalia vasta magnitudine (Neades vocantur) quorum voce terra rumperetur. Vnde prouerbium natum in clamosos & improbe loquaces, vt postes & columnas dicantur rumpere. Vsus est eo Vergilius in Philistum rabulam, & obtrectatorem. Item Iuuenalis:

Frontonis platani conuulsaque marmora clamant.

COGNATI.

Tollitur in cœlum Clamor.

Hyperbole prouerbialis est, & habetur Æneid. 11. & 12. Id quod alibi aliter extulit Virgilius:

It clamor cœlo.--

Sed hoc hemistichium Virgilius ex Ennio descripsit lib. 17.

Tollitur in cœlum, clamorque exortus vtrisque,

Homerus Iliad. 15.

--Φωνὴ δ᾽ εἰς αἰθέρ᾽ ἵκανεν.

Id est:

--Ferit aurea sidera clamor.

Hoc hemistichio denuo 12. Æneid. vsus est:

--Ingentem gemitum ad sidera tollunt.

Et 10. dixit:

--Clamorem ad sidera tollunt. & 1.

Clamores simul horrendos ad sidera tollit.

Tibiis apertis.

Apertas porro tibias, vt & hoc repetam, quod Erasmus noster collegit, idem Fabius ibidem vocat, quæ apertis omnibus foraminibus sonant clarius. Nam clausis sonus redditur fuscior & obscurior, vt apertis candidior & clarior. Illa vero, inquit, iam pene apertis, vt aiunt, tibiis, id est, clarissima voce. Rursus Nam tibiæ eodem spiritu accepto alium clausis, alium apertis foraminibus, alium satis purgatæ alium quassæ sonum reddunt.

COMMODVM MAGNO EMPTVM ET COMMODVM INTERVERSVM.

Vale charum lumen.

Χαῖρε φίλον φῶς; id est, Vale gratum lumen. Hoc apparet vulgo dici solitum, quoties extingueretur lucerna. Referunt autem ad fabulam, non admodum castam, sed docendi causa referendam tamen. Narrant enim anum quampiam, cum nuda libidinari pararet, extinxisse lucernam, ne rugæ situsque corporis offenderet: & extinguentem dixisse, Χαῖρε φίλον φῶς; id est. Vale amicum lumen. Quæ quidem verba suspicor hoc magis in vulgi iocum abiisse, quod iisdem vtantur in tragœdiis, exituri è vita: velut Polyxena in Hecuba Euripidis, Iphigenia in sui nominis fabula, Alcestis & Electra, aliæque complures. Tametsi Plutarch. Conuiuialium quæstiuncularum decade 7. problemate 5. indicat dictum à quodam, qui amicæ prodeunti in conspectum, quum ipse vino opinor æcutiret: χαῖρε, inquit, φίλον φῶς. Poterit ad varios vsus accommodari parœmia. Siue cum nos significamus licentius agere velle. (Nox autem tegit omne dedecus, & quoniam iuxta Nasonem, pudore vacat, accommoda videtur inhonestis ac flagitiosis actionibus, quas eo Lucianus νυκτεγρέτας appellat. Huc allusit Aristophanes in Concionatricibus, cum mulierem volentem deiicere aluum, ita loquentem facit:

Ἦ πανταχοῦ τοι νυκτός ἐστιν ἐν καλῷ;

Id est.

An vere vbique est hoc honestum noctibus?)

Siue cum relinquimus amicum, aut rem interius adamatam. Siue cum innuimus mulierem iam marcida forma, quæque non possit nisi per tenebras adamari: χαῖρε φίλον φῶς. Aut cum significabimus nobis periisse rem longe charissimam. Siquidem diuus Ambrosius in homiliis quas conscripsit in Euangelium Lucæ, refert ad huiusmodi fabulam. Theotimo cuipiam, cum graui morbo oculorũ laboraret, medici interminati fuerãt, ne cum vxore rem haberet si faceret, prorsus cæcitatem imminere. Verum is libidinis impatiens, non potuit sibi temperare, quin vxorem amplecteretur. Itaque cum iã medio Veneris calore ferueret, & in mentem venisset medicorum interdictum, χαῖρε, inquit, φίλον φῶς, id est, Vale amicum lumen. nimirum intelligens se voluptatem eam perbreuem oculorum dispendio emisse. Similis est apud Martialem fabula de Phryge quodam lusco bibone: cui cum interdictum esset à medicis, ne biberet vinum, alioqui nihil visurum, protinus admotis poculis,

Valebis: oculo inquit exitum requiris?

Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

Alii sementem faciunt, alii metent.

Ἄλλοι μὲν σπείρουσιν, ἄλλοι δ᾽ ἀμήσονται, id est, Alii quidem sementem faciunt, alii vero metent. Quod citra metaphoram etiam ad hunc modum efferunt, ἄλλοι κάμον, ἄλλοι ὤναντο. id est, alii laborarunt, alii perceperunt emolumentum. His simillimum est illud Fabii dictum apud Liuium libro ab vrbe condita decimo: Quam arborem conseruisset, sub ea legere alium fructum, id indignum esse dicere. Huc alludit Hesiodus, cum scribit in Theogonia de Fucis;

Ἀλλότριον κάματον σφετέρην ἐς γαστέρ᾽ ἀμῶνται

Id est,

Atque metunt ventrem in proprium sudorem alienum:

Theognis item;

Οὔτε γὰρ ἂν προκαμὼν, ἄλλῳ κάματον μεταδοίης.

Id est,

Ante tibi exhaustos alii ne trade labores.

Consimili figura dictum est à Diocletiano nondum Cæsare: Ego apros occido sed alter fruitur pulpamento. Refertur autem in illius vita ad hanc ferme sententiam: Cum Diocletianus apud Tungros in Gallia, in minoribus adhuc locis militans, in caupona quadam moraretur, & cum Druiade quadam muliere familiarem consuetudinem haberet, illaque parsimoniam hominis incusaret, ioco, non serio respondisse fertur, tum se fore liberalem, cum imperator fuerit. Ad hoc illa: Noli, inquit, iocari Diocletiane; plane imperator eris, simul ac aprum occideris. Quam quidem mulieris vocem ominis arripiens vice, studiose sectari cœpit apros in venatu: haud intelligens videlicet ominis ænigma, quod euentus postea explicauit. Nam Numerianus imperator, factione Arrii Apri soceri sui interemptus fuerat. Qua re prodita, milites Diocletianum vindicem creant, & Augustum consalutant. Ille itaque pro concione, quod Druiadis dictum expleret, Aprum manu sua confodit, addens Maronianum illud:

Æneæ magni dextra cadis.--

Cæterum interea dum adhuc priuatus ille multos apros confecisset, nec affulgeret vsquam imperii spes, dicere solitum ferunt: Ego quidem apros occido, verum alter fruitur pulpamento.

Mazam pinsuit a me pistam.

Μᾶζαν γε μεμαχὼς τὴν ὑπ᾽ ἐμοῦ μεμαγμένην.

Id est,

A me ante pistam mazam iste pinsuit.

De his dici solitum, qui sibi alienæ industriæ laudem vindicant, & magnam gloriam alieno labore partam, verbis in se transmouent, vt Terentianus ait Gnatho. Maza cibi genus ex lacte & farina, ferme panis instar confectum. Parœmia refertur & ad hunc modum, μᾶζαν ὑφαρπάσας τὴν ὑπ᾽ ἐμοῦ μεμαγμένην. id est, Subrepta maza pinsueram. vbi quis alienis fruitur laboribus. Sumptum est autem ex Equitibus Aristophanis, quo loco carmen huiusmodi est:

--Καὶ πρώην γ᾽ ἐμοῦ

Μᾶζαν μεμαχότος ἐν Πύλῳ λακωνικὴν,

Πανουργότατά πως περιδραμὼν, ὑφαρπάσας

Αὐτὸς παρέθηκε τὴν ὑπ᾽ ἐμοῦ μεμαγμένην·

Ἡμᾶς δ᾽ ἀπελαύνει.

Id est

Cumque ipse pridem pinsuerim mazam in Pylo

Laconicam, iste accurrit astutissime.

Raptamque mox apposuit, quam ego pinsui:

At submouet nos.--

Demosthenes qui bello Peloponnesiaco dux fuit Atheniensium, is, collega Nicia, Pylum vrbem diuturna obsidione in rerum omnium desperationem adduxit. Cui successit Cleon, è coriario imperator, qui alieno labore partam gloriam in se transtulit, paucis post diebus Pylo capta. Queritur igitur in hac fabula Nicias ac Demosthenes, de laude sibi prærepta per Cleonem. Aristophanis historia narratur adeo non modo varie, verum etiam prolixe, vt non libeat referre. Indicatum est vnde peti possit.

IVNII

Vt egeni, eruum.

Ὥσπερ τοῖς σίτου ἀπόροις, οἱ ὄροβοι. id est: Id quod in frumenti inopia, eruum. Adagii vsus erit, quum significare volumus, boni consulenda esse qualiacunque sint deteriora, vbi non adsit meliorum copia. Glandium esus mortalibus fuit gratissimus ante repertas & à Triptolemo commonstratas Cereales fruges. Solet autem vsuuenire famis tempore aut vbi frumentum deest, vt legumina quæuis viciam, lentem, eruum, aliaque χέδροπα in victum commutet vulgus ad placandam esuriei iniuriam, & sustinendam vitam, vbi cætera deficiunt necessaria. Philostratus in Nicete, ἀλλ᾽ ἀπορίᾳ γενναίων σοφιστῶν. ἐσπουδάσθησαν τοῖς ἐπ᾽ ἑαυτῶν ἕλλησιν, ὃν τρόπον τοῖς σίτου ἀποροῦσιν οἱ ὄροβοι. id est: Inopia præcellentium doctorum, in precio fuerunt habiti à Græcis ea tempestate, quemadmodum eruum magni fit apud illos qui frumento carent.

E spinis vuas colligere.

Ἐξ ἀκανθῶν τρυγᾶν σταφυλὴν καὶ σῦκα ἀπὸ βάτων, E spinis vindemiam facere, & è rubis ficus colligere, dicetur prouerbialiter, qui ex molesto periculosoque negocio compendium facit, aut quem dura prouincia diuitem reddit. D. Clemens lib. 2. Pædagogi: καὶ ἡμεῖς μὲν ἐξ ἀκανθῶν τρυγῶμεν σταφυλὴν καὶ σῦκα ἀπὸ βάτων. id est: Ac nos quidem è spinis vuas, è sentibus ficus colligimus. Loquitur de nobis Christianis, per salutiferam Christi necem à tetra hostis humani ty-

ni tyrannide vindicatis, & ad æternæ gloriæ hæreditatem ascitis.

COGNATI

Lac auium fert Samus Ionica.

Samus Ionica valde olim fortunata fuit: vnde in prouerbium abiit, Lac auium ferre illam. In ea vero cum tyrannis exerceretur, infortunatissima fuit, viris destituta, à Sylosonte tyranno, qui duriter imperabat: vnde aliud prouerbium natum est Sylosontis causa locus patens. Hæc referuntur ab Eustathio Thessalonicensi archiepiscopo, in suis commentariis in Dionysii Alexandrini de situ orbis librum. (Erasm. sup. Opera Sylosontis ampla regio.)

Summouere vicinos.

Id à Græcis dicitur ἀναστάτους ποιῆσαι τοὺς ὁμόρους τὰ χωρία ὑπερτιμώμενον. Summouere autem hoc modo vicinos, est eorum prædia immensis preciis emere, ita vt ab illa vicinia habeant. Quidam autem agros vicinorum partim precio, partim pollicitationibus comparant. Promittunt enim suo suffragio venditores adiuturos & ornaturos. Bud. Picardo: Vicinos longe quoquo versum licitando summouere, & pollicitando.

C O N A T V S.

ERASMI

Manibus pedibusque.

Extremum conatum significantes dicimus: Manibus pedibusque. Nam per manus, declaratur industria conficiendi negotii: per pedes maturandi celeritas. Dauus in Andria Terentiana: Ego hoc Pamphile tibi pro seruitio debeo conari manibus pedibusque. Vtitur hoc adagio semel atque iterum Æschines in oratione contra Demosthenem. Homer. Iliad. γ.

Ἀλλ' ὅσσον μὲν ἐγὼ δύναμαι χερσίν τε ποσίν τε.

Id est:

Imo quicquid ego possum manibus pedibusque.

Omnibus neruis.

Eundem habet sensum, Omnibus neruis: id est, summa vi, summoque studio. Nam robur iuxta philosophos in neruis situm. Vnde & Neruos intendere, expedire neruos & neruosa dicimus, quæ vegeta validaque, minimeque languida. Cicero ad Q. fratrem, Sic contende omnibus neruis & facultatibus. Idem lib. 15. Epist. famil. Omnes neruos in eo contendas. Item Verrinarum actione secunda: In quo omnes neruos ætatis, industriæque meæ contenderem.

Velis equisque.

Similem conatum significat Velis equisque, ad fugiendum aut assequendum magis, quam ad efficiendum. M. Tullius ad Qu. fratrem lib. 2. Sic ego, qui in isto homine colendo tam indormiui diu, te mehercle sæpe excitante, cursu corrigam tarditatem, tum equis, tum velis. Quo quidem loco, in vulgatis exemplaribus pro Velis, vitis scriptum habetur. Idem officiorum libr. 3. Quibus obsoletis floret Epicurus eiusdem fere autor adiuterque sententiæ. Cum his equis velisque, vt dicitur si honestum tueri ac retinere sententia est, decertandum est. In quibus exemplis vsus est eadem metaphora paulo diuersius, vt qui illic respexerit ad celeritatem, hic ad vtrumque pugnæ genus, equestre ac nauale.

Remis velisque.

Huic simillimum est, Remis velisque. Inde translatum, quod cum nauis simul & remigio & velo impellitur, summus est nautarum conatus. Cic. lib. Tuscul. quæst. 3. Tetra res est, misera, detestabilis, omni contentione, velis, vt ita dicam, remisq; fugienda. Idem in 1. Philippica: Tum vero tanta sum cupiditate incensus ad reditum, vt mihi nulli neque remi neque venti satisfacerent. Plautus in Asinaria: Remigio veloque quantumcunque poteris, festina & fuge. Quum remigio nauis impellitur, Græci δεύτερον πλοῦν, i. secundarium cursum appellant: quum velis fertur, dicitur ἱστιοδρομεῖν, quũ secundis ventis, οὐριοδρομεῖν. Vertit in diuersum, hoc est, in significationem tarditatis, metaphoram Aristophan. ἐν ἐκκλησιαζούσαις,

Νῦν μὲν γὰρ οὔτε θέομεν οὔτ' ἐλαύνομεν.

Id est:

Neque currimus nunc, nec alias impellimur.

Interpres exponit; Neque ventis, neque remis nauigamus. Quanquam nihil prohibet et ad equestrem cursum referri. Virgilius simpliciter extulit in Æneid 3.

Læuam cuncta cohors remis ventisque petiuit.

Ad hanc formam pertinet, quod ait Plato libro De legibus. 9. τὰς δὲ τῶν κακῶν ξυνουσίας φεῦγε ἀμεταστρεπτί. i. Malorum autem consuetudines fugito irreuersim, hoc est, ne respiciens quidem à tergo. Allusit autem ad Eurydices fabulam, cui lex erat dicta ne respiceret. Item in Genesi, Lot iubetur è Sodomis fugere ἀμεταστρεπτί. Et Virgil.

Transque caput iace, ne respexeris.--

Omnibus neruis.

Cum innuemus in negocio quopiam omneis exprómendas vires, omnes neruos intendendos, conueniet illud ex eodem loco:

Καί τοτ' ἔπειθ' ὑμῖν μελέτω κάρτος τε βίη τε.

Id est:

Dein vobis curæ sunto, viresque vigorque.

Adsimili specie Pindarus dixit Olymp. x.

Τίς δὴ ποταίνιον ἔλαχε στέφανον,

Χείρεσσι ποσί τε καὶ ἅρματι ἀγώνιον;

Id est:

Quis tandem assecutus desiderabilem coronam manibus pedibusque & curribus? Hic locus addendus erat prouerbio, Manibus pedibusque: sed illæ paginæ iam exierant manus meas. Marcus Tull. lib. in Verr. 5. Attendite iudices: omnibus enim neruis mihi contendendum est.

Omnem vocem mittere.

Πᾶσαν φωνὴν ἱέναι, id est, Omnem vocem mittere dicebantur, qui nihil omittebant, quo persuaderent. Etenim qui totus est in hoc vt persuadeat, nunc argumentatur, nunc obiurgat, nunc blanditur nunc pollicetur, nunc imitatur, καὶ πᾶς τοῖος γίνεται, vt flectat audientem. Plato De legib. 10. μηδαμῶς ὦ ξένε, ἀλλ' εἴπερ τυγχάνει γε οὖσα καὶ σμικρά τις πειθὼ περὶ τὰ τοιαῦτα, εἰ μηδαμῇ κάμνειν, τόν γε ἄξιον καὶ μικροῦ νομοθέτην, ἀλλὰ πᾶσαν τὸ λεγόμενον, φωνὴν ἱέντα τῷ παλαιῷ νόμῳ ἐπίκουρον γίγνεσθαι λόγῳ, ὡς εἰσὶ θεοί id est: Nequaquam ô hospes sed si forte fuerit vel exigua persuadendi ratio, circa huiusmodi, haudquaquam oportet defatigari, præsertim legum autorem, si modo vllius sit precii: quin potius emissa (quod dici solet) omni voce, veteri legi suppetias ferre debet docens rationibus esse deos. Idem in Phædro: τούτου τοι ἕνεκα χρὴ πάντας τοὺς λόγους ἄνω καὶ κάτω μεταστρέφοντα ἐπισκοπεῖν. id est: Huius itaque gratia oportet, omnibus rationibus sursum deorsum versatis, despicere, &c. Sumptum videtur ab incantamentis, in quibus si parum mouent preces, adhibent efficaciores. Id alicubi indicat Plato, tametsi locus in præsentia non succurrit. Indicabitur cum occurrerit. Vide num omnẽ vocem dicat omnem contentionem. Solet enim patroni causarum, quum magno studio causam agunt, vocem intendere. Paulus Apostolus ad Galatas cap. 4. quum ait ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, tale quiddam sensisse videtur. Nam qui nunc obiurgat, nunc blanditur, nunc se prædicat, nunc semet demittit, nunc territat nunc consolatur, vtcunque postulat eorum vtilitas quos perire non vult; veluti doctus incantator mutat vocem suam, vt aliquo pacto persuadeat.

Omni telorum genere oppugnare.

Reperitur apud idoneos scriptores, Omni telorum genere oppugnare: pro eo quod est, modis omnibus insectari. Metaphora sumpta videri potest ex illo versiculo Homerico:

Ἔγχεσί τ' ἄορί τε, μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν.

Id est:

Hastisque gladiisque, & saxis grandibus vrgent,

Cui finitimum est, Cæsim ac punctim. Nam his duobus modis hostem impetimus.

Ancoras tollere.

Nonnullam prouerbii faciem habet quod est apud Marcum Varronem in opere De re rustica, capite extremo: Ancoras tollere pro eo quod est, moliri discessum. quod genus & illud: Talaria nectere. Hæc sunt huius verba: Interea redit ad nos Pauo. Et si vultis, inquit, ancoras tollere, latis tabulis sortitio fit tribuum. hoc est si vultis omissa disputatione hinc abire. Quanquam hic alluditur ad ambiguam tabularum significationem, quæ tum nauticæ sunt, tum forenses, quibus suffragia ferebantur. Huic simile Quintilianicum illud, Oram soluere. Nam ita plerique legunt.

Pro mea virili.

Cum pollicebimur nos operam nostram præstituros pro nostra virili, conueniet illud ex eodem libro, Veneris ad Iunonem:

Εἰ δύναμαι τελέσαι γε καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί.

Id est:

Si præstare queam, & fieri res ipsa potessit.

Idem versus habetur Odyss. ε & Iliad σ.

Vsurpat veluti prouerbii vice Plutarchus, in libello De dignoscendo adulatore ab amico: οὐ γὰρ ἀρέσκεται τοῖς παρ' ἡμῶν, φίλου δὲ μόνον ἐκεῖνον εἶναι τὴν ἐπαγγελίαν,

Εἰ δύναμαι τελέσαι γε καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί.

Κόλακος δὲ ἐκείνην,

--- Αὔδα ὅτι φρονέεις.---

Id est:

Nam recte dictum est illud à maioribus nostris, amicum sic promittere:

Si præstare queam, & fieri res ipsa potessit.

adulatorem vero ad hunc modum:

Dicito quicquid habes in pectore.---

Omni pede standum.

Ὅλῳ ποδί, id est, Omni siue toto pede: pro eo quod est summa vi, summoque nisu. Refertur à Suida Quintilianus Inst. oratoriarum libr. 12. Itaque in his actionibus, omni, vt agricolæ dicunt, pede standum est. Videri poterat traductum ab iis, qui in acie constanter parteis suas tuentur, neque locum deserunt, aut à palæstritis, quorum artis est, scite pedem figere: nisi Quintilianus ab agricolis profectum esse testaretur.

Toto pectore.

Cum sincerum & absolutum amorem significamus, toto pectore dicimus, & toto animo: παντὶ στήθει καὶ παντὶ θυμῷ. Cic. De legib. lib. 1. Vbi illa sancta amicitia, si non ipse amicus per se amatur toto pectore, vt dicitur. Citatur & apud Aristotelem in Ethicis, idque prouerbii loco: Toto animo. παντὶ θυμῷ. Quanquam illud, Toto pectore, etiam ad studium diligentiamque referri potest. Vt facit M. Tullius lib. Epist familiarium xiij. Epistola j. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. Idem lib. xij. hanc cogitationem toto pectore amplectare. Seneca Epist. iij. Diu cogita an tibi in amicitiam aliquis recipiendus sit: quum placuerit fieri, toto illum pectore admitte. Cornelius Tacitus in Dialogo De oratorib. Quæ sinceritas ac disciplina eo pertinebat, vt sincera & integra, & nullis prauitatibus detorta vniuscuiusque natura toto statim pectore arriperet, arteis honestas. Diuus Augustinus, Totis, vt aiunt, visceribus, alicubi dixit, veluti tropum vulgi consuetudine molliens. Hebræi dicunt, Toto corde.

Cum hasta, cum scuto.

Σὺν δορὶ, σὺν ἀσπίδι: id est, Cum hasta, cum scuto. Vbi quis omni conatu rem aggreditur. Aristophanes ἐν εἰρήνῃ.

Σὺν δορὶ, σὺν ἀσπίδι τε.

Id est:

Cum hasta, cumque scuto.

Item in vespis:

Ἐνδεδυκότες δορὶ ξὺν, καὶ ἀσπίδι.

id est:

Expedita excursione, cumque scuto & lancea.

Sumpta metaphora à milite, armis omnibus instructo. Ad similem vsum recte torquebitur Homericum illud:

Ἐγχεΐ τ' ἄορί τ', μεγάλοισί τε χερμαδίοισιν.

Id est:

Hastaque & gladio, saxisque ingentibus instant.

Quoties res omni vi geritur.

Omnem mouere lapidem.

Πάντα λίθον κίνει, id est, Vnumquenque moue lapidem, hoc est: Omnia experire, nihilque intentatum relinque. Quod adagium hoc pacto natum esse, plerique ferunt. Xerxes Græcos bello adortus, cum esset apud Salaminem superatus ipse quidem inde se mouit, verum Mardonium reliquit, qui suo nomine bellum prosequeretur. At cum hic quoque in Platæis parum prospere pugnasset, fugatusque esset, fama vulgo inualuit, Mardonium intra ambitum tentorii sui thesaurum ingentem humo defossum reliquisse. Hac spe pellectus Polycrates Thebanus, eum agrum commercatus est. Verùm vbi iam multum diuque thesaurum quæsisset, nec quicquam proficeret, Delphicum oraculum consuluit, qua ratione posset eas pecunias inuenire. Apollo respondit his verbis, πάντα λίθον κίνει, id est. Vnumquenque moue lapidem. Id simulatque fecisset, multam auri vim reperisse ferunt. Sunt qui metaphoram sumptam existiment ab his, qui cancros venantur in littore. Nam hi plerunque sub saxis latitant, quæ mouent qui cancros quærunt. Effertur adagium etiam ad hunc modum, πάντα κινήσω πέτρον, id est, Omnem mouebo petram: hoc est, omnia periclitabor. Euripides in Heraclidis: πάντα κινῆσαι πέτρον, sentiens nihil non fieri. Plinius Iunior in quadam Epistola: Ego iugulum statim video, hunc premo. Premit certè quod elegit, sed in eligendo frequenter errat. Respondi posse fieri, vt genu esset, aut tibia, aut talus, vbi iugulum putaret. At ego inquam, qui iugulum perspicere non possum, omnia pertento, omnia experior, πάντα denique λίθον κινῶ. i. omnem lapidem moueo. Diuus Basilius ad nepotes: Ad quod vt viaticum paremus, omnis lapis, vt dici solet, mouendus est. Fortassis huc allusit & Theocriticum illud in Bucoliastis:

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον.---

De Galathea lasciuiente, atque omnia tentante, quo Polyphemum in se prouocaret id quod alibi retulimus. Scholiastes admonet, prouerbio dici significans idem valere quod πάντα κάλων σείειν, id est, omnem mouere funem. Addit metaphoram sumptam à ludo quopiam: in quo qui potest alia ratione vincere concertatorem, mouet à linea lapidem, qui dicitur Rex. Nam quod adfert de statua saxea quam sua forma mouere possit Galatea, coactius est, mea quidem sententia.

Omnem rudentem mouere.

πάντα κάλων σείειν, id est, omnem funem mouere. Aliunde ducta metaphora, sensum eundem efficit. Aristophanes in Equitibus:

Νῦν δεῖ σε πάντα δὴ κάλων ἐξιέναι,

Καὶ λῆμμα θούριον φορεῖν, καὶ λόγους ἀφύκτους.

Quorum versuum hic est sensus;

Nunc te necesse est omnem rudentem expedire,

Et lemma ferre vehemens, ac rationes ineuitabiles.

Lucianus in Pseudomante, καὶ πάντα κάλων ἐκίνουν ἀμύνασθαι βουλόμενος id est, Atque omnem mouebam funem, hominem vlcisci cupiens. Apollonius in Epistola ad Euphratem: πάντα φασὶ δεῖν τὸν ἔμπορον κάλων σείειν. id est: Negociatorem aiunt omnem funem mouere oportere. Vsurpauit & Plato in dialogo cui titulus Sisyphus, σκοπῶμεν νὴ Δία, ὑπερφυῶς μὲν οὖν τὸ λεγόμενον γε πάντα κάλων ἐφέντες, καὶ πᾶσαν φωνὴν ἐφιέντες. id est: Consideremus itaque per Iouem, exacte omnem quod aiunt rudentem laxantes, & omnem vocem emittentes. Iulius Pollux lib. de vocabulis rerum primo, ἐπλέομεν πάντα ἐνασείσαντες κάλων, καὶ ἅπασι κάλοις. id est: Nauigabamus omni moto rudente, & omnibus rudentibus. Ad eum modum significat difficilem nauigationem, in qua sint omnia tentanda.

Omni certaminis genere.

Cum innuemus omni certaminis genere congressum esse (veluti si quis dicat, in omni disciplina disputatum acriter) conueniet illud ex eodem libro:

Πύξ τε παλαισμοσύνῃ τε καὶ ἅλμασιν ἠδὲ πόδεσσιν.

Id est:

Et pugnis, pedibusque & saltibus, atque palæstra.

Item vbi quis ostendit se nullum detrectare certamen, sed ad quoduis ingenii experimentum paratum esse, conueniet illud ex eodem libro:

Δεῦρ' ἄγε πειρηθήτω, ἐπεί μ' ἐχολώσατε λίην,

Ἢ πὺξ ἠὲ πάλῃ, ἢ καὶ ποσὶν, οὔ τι μεγαίρω.

Id est:

Huc age, quandoquidem grauiter mihi concita mens est,

Qui volet, experiatur, pugnis siue palæstra.

Siue pedum cursu malit, nihil ipse recuso.

Sursum ac deorsum.

Huic simillimum est illud ex Eunucho Terentiana: Sex ego te totos Parmeno hos menses quietum reddam, ne sursum deorsum cursites: id est, huc atq; illuc, aut certe subinde ad Thaidem ab hero, rursum ab hero ad Thaidem intercursites, ita vt solent amantium ministri. Quod quidem plusculum habebit decoris, si longius transferatur: vt si quis dicat, iureconsultos, a volumine ad volumen, à lege ad legem, ab interprete ad interpretem, subinde transferentes sese, sursum ac deorsum vagari. Ea metaphora mutuo sumpta videtur à Sisyphi fabula, saxum voluentis apud inferos. Cui Græcum illud ἄνω καὶ κάτω, de quo modo meminimus, ita finitimum est, vt idem esse videatur. Demosthenes in prima contra Philippum oratione: κἂν ἀλλοθί που, συμπαρέσεσθε ἄνω καὶ κάτω. id est: Quod si alio quopiam in loco Philippum adesse nunciatum sit, pariter accurritis sursum ac deorsum. Aristophanes ἐν ἀχαρνῆς.

Οἱ δ' ἐν ἀγορᾷ λαλοῦσι, κἄνω καὶ κάτω

Τὸ σχοινίον φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον.

Id est:

At hi in foro loquuntur, & resticulam

Sursum ac deorsum minio vitant litam.

Euripides in Bacchis:

Ἄνω κάτω τὰ πάντα συγχέας ὁμοῦ.

Id est:

Sursum deorsum cuncta confundens simul.

Plato in Phœdro: χρὴ πάντας τοὺς λόγους ἄνω καὶ κάτω μεταστρέφοντα ἐπισκοπεῖν. id est: Oportet rationes omnes sursum ac deorsum versemus, atque ita consideremus. Idem in Theæteto, καὶ γένοιτ' ἂν τὸ λεγόμενον, ἄνω κάτω πάντα id est: Fiatque quod dicitur, sursum deorsum omnia. Vsus est & in Parmenide. Vtitur eodem Aristides rhetor, cum aliis aliquot locis, tum in Cimone, ἔγωγε οὐχ ὁρῶ, πῶς ἂν μᾶλλον πάντα ἄνω καὶ κάτω γένοιτο. id est: Ego sane non video, quo pacto possint vniuersa magis sursum ac deorsum misceri. Menander apud Plut.

Οὐ δὲ στρεφομένους ἄνω κάτω,

Οἴμοι λέγειν.

Id est:

Neque dum se agunt sursum deorsum, dicere,

Heu mihi.

Pro ἄνω καὶ κάτω, dixit Euripides πάλιν καὶ πρόσω, quasi dicas, antrorsum ac retrorsum.

Φύρουσιν ταῦθ' οἱ θεοὶ πάλιν τε καὶ πρόσω.

Id est:

Miscent enim hæc sursum ac deorsum numina.

Versus à scribis corruptus constabit, si legas:

Φύρουσι ταῦτα θεοὶ πάλιν τε καὶ πρόσω.

Apud Athenæum lib. 6.

-- Ἀλλὰ μεταφέρει

Ἕκαστος αὐτὸ ταῦτ' ἄνω τε καὶ κάτω.

Id est:

--- Sed ista singuli

Sursum deorsum transferunt.

De poetis loquitur, qui nihil ipsi reperiunt noui, sed ab aliis inuenta miscent, & aliter tractando faciunt sua. Proinde prouerbium accommodabitur, vel ad omnia tentantem, vel ad omnia confundentem, vel ad intelligentiam omni ex parte negocium circumspicientis Huic plane simillimum est quod extat apud Terentium in Hecyra: Cursari rursum prorsum, pro eo quod est, huc illuc. Nam Rursum propriè sonat: retro: & Prorsum, ante. Prouerbiale schema annotauit & Donatus. Cujusmodi sunt & illa: sursum deorsum, intrò foras ac illac, & Græcis: ἄνω καὶ κάτω, πρόσω καὶ ὀπίσω. Quo longius recesserit à rebus corporeis, hoc plus venustatis habebit adagium. Quod genus est illud Iuliani ad Galenum libr. quo hunc

hunc refellit: οὐδ᾽ ἂν πείσειεν ἡμᾶς γε ἢ αὑτοὺς ἐπ᾽ ἀληθείᾳ, ὅτι ἴσασι τί φύσις ἐστὶν, ἣν ἄνω τε καὶ κάτω θρυλλοῦσι τραγῳδοῦντες πανταχοῦ. id est: Nequaquam persuasuri sunt vel nobis, vel sibiipsis verè, ipsos scire quid sit natura, quam sursum ac deorsum celebrant, vbique magnifice prædicantes. Ita qui variis modis rem apud sese expendit, ἄνω κάτω λελογικέναι dici poterit.

Rem nouam aggredior.

Si quando significabis te rem arduam ac nouam moliturum, & aliis adhuc intentatam, accommodabis illud ex Odysseæ χ.

> Νῦν αὖτε σκοπὸν ἄλλον ὃν οὔπω τις βάλεν ἀνὴρ,
> Εἴσομαι αἴ κε τύχωμι.---

Id est:

> Nunc alium tentabo scopum, si attingere possim,
> Quem nondum quisquam tetigit.---

Verba sunt Vlyssis, iam parantis occidere procos.

Summis vti velis.

Ἄκροις χρῆσθαι τοῖς ἱστίοις: id est, Summis vti velis. Prouerbiali metaphora dicuntur, qui maximo conatu adnituntur atque incumbunt: aut qui omnem captant occasionem. Mutuò sumptum à nautis, quibus mos est velum in altum tollere, quo currant celerius. Aristophanes in Ranis:

> Ἄκροισι χρώμενος τοῖς ἱστίοισιν.

Id est:

> Vtens supremis carbasis.

Pindarus in Nemeis hymno quinto, δίδου φωνὰν, ἀνὰ δ᾽ ἱστία τεῖνον πρὸς ζυγὸν καρχασίου. id est: Da vocem, sursum autem tende vel ad summum antennæ iugum. Vt cuique res sunt secundæ aut aduersæ, ita velum in altum tollitur.

In magnis & voluisse sat est.

---In magnis & voluisse sat est.

Tribulliana hac sententia nihil celebratius. Eam Angelus Politianus non inscitè vertit Græcè:

> Ἀρκεῖ δ᾽ ἐν μεγάλοις καὶ τὸ θέλημα μόνον.

Apuleius Floridorum libr. iiij. Maiore scilicet voluntate quam facultate. Eoque propensius fortasse laudandus est, quod omnibus bonis in rebus conatus in laude, effectus in casu est. Item M. Varro apud Gellium lib j. cap. xviij. In quo non modò Lælii ingenium non reprehendo, sed industriam laudo. Successum enim fortuna, experientiam laus sequitur. Conuenit, ubi quis maiora viribus conatus, tametsi rei susceptæ magnitudini non facit satis, tamen hoc ipso nomine laudem promeretur, quod rem pulcherrimam tentauerit.

Miscebis sacra prophanis.

Consimili figura dixit Horatius:

> ---Miscebis sacra prophanis.

id est, Nihil non facies. Item confundens fasque nefasque. Apud veteres multum erat discriminis inter res hominum ac res deorum, adeò vt Homerus etiam vocabula discernat, quibus dii consueuerunt vti, à vocibus humanis. Et Pythagoras à quibusdam iusserit abstineri, quod numinibus essent consecrata, Vnde qui nihil habent pensi, quique nihil non audent, miscent sacra prophanis.

Aut terra aut mari.

Plautus in Pseudolo, Aut terra aut mari, dixit pro quacunque ratione Sumptum est ab historicis, qui referunt res terra marique gestas, & gentes terra marique expugnatas. Cicero pro Cluentio: Cuius tantæ res gestæ terra marique extiterunt. Item pro lege Manilia: Quantas ille res domi militiæque, terra marique quanta feliciter gesserit. Rursus in eadem: Vt aliquando verè videremur omnibus gentibus ac nationibus terra marique imperare. Item in Verrem libr. ij. Quam multæ mihi à Verre insidiæ, terra marique factæ sint. Ad Atticum libr. vij. Qua aut terra aut mari persequar eum, qui vbi sit nescio. Demosthenes in clausula orationis pro Ctesiphonte: εἰ δ᾽ ἄρα ἔχουσιν οὕτως ἀνιάτως, τούτους μὲν αὐτοὺς καθ᾽ ἑαυτοὺς ἐξώλεις καὶ προώλεις ἐν γῇ καὶ θαλάσσῃ ποιήσατε. id est: Quod si vsque adeo sunt insanabiles, istos quidem per se solos exitio pernitieque dignos terra marique reddite. Plauti verba sunt hæc: Ego in hoc triduo aut terra aut mari alicunde euoluā id argentum tibi. M. Tullius libro de finib. v. addit tertiū: Vna pars est disserēdi, altera viuēdi, tertia natura sic ab his inuestigata est, vt nulla pars cœlo, mari, terra (vt poetice loquar) prætermissa sit. Addit Poetice, quod poetæ tria tantùm elementa referant, vt Ouidius:

> Ante mare & terras, & quod tegit omnia, cœlum.

Terentius: O cœlum, ô terra, ô maria Neptuni. Plautus in Amphytrione: Ita mihi videntur omnia, mare, terra, cœlum consequi.

Commouere sacra.

Plautus in Pseudolo, Commouere sacra dixit, pro eo quod erat, extrema experiri præsidia. Hinc dictum apparet, quod rebus desperatis, soleant homines ad deorum præsidia confugere. Velut hodie Lutetiæ, quum supra modum inundat Sequana, corpus diuæ Genouefæ à montis acuti templo defertur, ad ædem Virgini matri sacram. Sed vide num pro sacra, legendum sit saga: vt intelligas arma, de quo iam diximus. Sequitur enim protinus, quo pacto & quantas solent turbellas dare. Deinde verba sunt quasi bellum denunciantis: Nunc ne quis dictum sibi neget, dico omni pube præsente in concione omni populo, omnibus amicis notisque edicto meis: In hunc diem à me vt caueant, ne credant mihi. Idem seruus & deinceps bellica loquitur.

Mare cœlo miscere.

Mare cœlo miscere, prouerbialis hyperbole est; pro eo quod est, omnia perturbare, nihilque non facere. T. Liuius: Quid est, quod cœlo terram, terræ cœlum misceant? Idem alibi: Quid tandem est, cur cœlum ac terras misceant?

Iuuenalis:

> ---Clames licet, & mare cœlo
> Confundas: homo sum.---

Lucianus in dialogo Promethei & Mercurii: τί οὖν διὰ τοῦτο ἐχρῆν τὸ τοῦ λόγου, τῇ γῇ τὸν οὐρανὸν ἀναμεμίχθαι, id est, Quid igitur oportebat ea gratia, terræ, quod dici solet, miscere cœlum? Vergilius in quinto, de Iunone omnia tentante:

> ---Maria omnia cœlo Miscuit.---

Idem paulo diuersius in duodecimo:

> ---Non si tellurem effundat in vndas,
> Diluuio miscens, cœlumve in tartara soluat.

Aristophanes in Lysistrata, non dissimili figura dixit:

> Τὰ δ᾽ ὑπέρτερα νέρτερα θήσει
> Ζεὺς ὑψιβρεμέτης.

Id est:

> Quin & supera infera reddet
> Iuppiter altifremus.

Plutarchus in vita Romuli sic vsurpat, vt cœlum terræ misceant, qui ex hominibus deos, ex diis homines faciunt, & quæ sunt hominum fabulātur de diis: ἀπογνῶναι μὲν οὖν παντάπασι τὴν θειότητα τῆς ἀρετῆς ἀνόσιον καὶ ἀγεννές, οὐρανῷ δὲ μιγνύειν γῆν ἀβέλτερον. id est: In totum abnegare diuinitatem virtutis, impium est & ingenerosum: cæterùm cœlo miscere terram, stuporis est.

Terra marique.

Faciem prouerbialem habet & illud: Terra, marique: quoties extremum conatum, studiumque significamus. Theognis:

> Χρὴ γὰρ ὁμῶς ἐπὶ γῆν τε, καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης
> Δίζεσθαι χαλεπῆς Κύρνε λύσιν πενίης.

Id est:

> Paupertatis enim duræ terraque marique
> Quærere Cyrne aliquod conuenit effugium.

Et Horatius:

> Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Frustratus conatus.

Qui spe frustratus sua, non assequitur id quod ambiebat, in hunc non incongruè torquebitur illud ex Iliados θ.

> ---βαλέειν δὲ ἵετο θυμός,
> Καὶ τοῦ μέν ῥ᾽ ἀφάμαρτε.

Id est:

> ---Animus cupiit configere telo,
> Verùm illum, fallente manu non attigit.---

Rursum aliâs:

> ---Ἀλλ᾽ ὅγε καὶ τόθ᾽ ἅμαρτε.

Id est:

> ---Verùm & tunc ille fefellit.

EX APPEND. ERASMI.

Rursum prorsum.

Illi, quod est sup. in prouerbio, Sursum ac deorsum, simile est hoc Terent. Rursum prorsum cursari: id est, retrò antè: pro, Tentare omnia, omnia commiscere, & perrimari. Annotauit Donat. & addidit illa, Intrò foras, hac illac, ἄνω καὶ κάτω, sursum deorsum, πρόσω καὶ ὀπίσσω, πάλιν τε καὶ πρόσω, antrorsum retrorsum. Quo longius recesserint à rebus corporeis, hoc plus habebitur venustatis. Sic dixit Iulian. τὴν φύσιν ἄνω τε καὶ κάτω θρυλλεῖν, naturam sursum ac deorsum celebrare. Et nos dicere eleganter possimus eum, qui variis modis rem apud se expendit, ἄνω καὶ κάτω λελογικέναι.

IVNII. *Aequa & iniqua.*

Καὶ δίκαια καὶ ἄδικα, id est, Et æqua & iniqua. Parœmiæ nomine citatur in Æschili χοηφόροις, hoc est, Parentantibus, à scholiaste Græco istud: δοῦλε δεσπότου ἄκουε καὶ δίκαια καὶ ἄδικα, id est, Seruus hero ausculta æqua iniqua imperanti. Qui alteri deuinctus est beneficiorum multitudine, in multis conniuere cogitur, & iussa exequi, quo iure quave iniuria imperata. Eo allusit ibi Æschylus: ἐκ γὰρ οἴκων πατρῴων δούλιον ἐσάγον αἶσαν δίκαια καὶ μὴ δίκαια. id est, Paternis extorrem laribus seruili me sorte presserunt cœlestes, æqua iniqua imponentes. Aristophanes in Pluto, δικαίως κἀδίκως, id est,

iustè iniusteque dixit, pro quauis ratione, omnique studio & arte: Suidas exponit, πάσῃ τέχνῃ.

COGNATI. Απογυμνάζεσθαι.

Pro, accingi ad certamen. vide Nazian. in Encomio Cypriani. Accinctus enim est, qui ad pugnam se comparat, & adhuc incertus est euentus: discinctus, qui ex pugna iam rediit, & gloriari potest. Verba sunt iij. Regum, cap. xx. Succinctus, instructus & munitus. Plinius in Paneg. Frustra se terrore succinxerit, qui septus charitate non fuerit. Exerti quoque accincti & promptissimi dicuntur: quia qui exerto sunt brachio, expeditiores sunt, & ad agendum promptiores.

Firmo & maximo progressu.

Μεταφορικῶς apud Ciceronem & Caium Cæsarem dicitur, & est loquendi modus planè militaris, valetq; magnis itineribus. Cn. Pompeius in epistola quadam ad L. Domitium: Quod audieris Cæsarem firmo progressu in castrum Trutinum venisse. Caius Cæsar lib. j. bellorum ciuilium: Maximo Cæsar progressu omnem agrum Picenum percurrit. Cum idem significare volunt Itali, à gagliarde giornate, dicunt Galli, à grandes iournees.

Χειρὶ καὶ ποδὶ καὶ πάσῃ δυνάμει.

Græci cum quempiam omnibus ingenii corporisque viribus aliquid aggredi significare volebant, ita loquebantur, cuius rei testis est Æschines contra Ctesiph. μήτε αὐτοὶ τὴν ἱερὰν γῆν ἐργάζεσθαι, μήτε ἄλλον ἐπιτρέψειν, ἀλλὰ βοηθήσειν τῷ θεῷ καὶ τῇ γῇ ἱερᾷ, καὶ χειρὶ καὶ ποδὶ καὶ πάσῃ δυνάμει. Quod vnitatis numero Æschines vsus est, cum Terentius in Andria multitudinis vsus sit: Quem ego credo manibus, pedibusque obnixe omnia facturum. Quod verò Æschines addidit, καὶ πάσῃ δυνάμει: duobus his verbis explanare voluit, quid peruulgata illa voce, & quæ prouerbii vim haberet, Amphyctiones intellexerint. Est enim hoc tanquam declaratio illius, quod dixerant, se omnem vim suam ac potestatem in ea re consumpturos (Similia sunt, Manibus pedibusque: &, Omnibus neruis, Omni pede, Toto pectore, Omni certaminis genere, Terra marique, &c.)

Inferos cœlo miscere, & terram mari.

Parœmiam bifariam extulit Virgilius xij. Æneidos, ab impossibili, pro omnia perturbare ac confundere, nihilque non facere: frequens omnibus scriptoribus.

---Non si tellurem effundat in vndas
Diluuio miscens, cœlumve in tartara soluat.

Ipsum etiam verbum Miscere, citra adiunctum schema, prouerbiale est apud bonos authores. Idem pollent, Sacra profanis permiscere, Cœlum ac terras miscere, Mare cœlo confundere, apud Titum Liuium, Virgil v. Æneid.

---Mare omnia cœlo
Miscuit.--
Dextra nec tua te graui fortissime Creteu.

Calculum à linea mouere.

Idem in Cantoribus hoc vtitur prouerbio, sumpto à ludo calculorum, in quo vnus certus calculus, quem regium vocant, in sua linea immotus adseruatur, neque inde mouetur, nisi in extremo discrimine. Cum ergo significatur quispiam omnia experiri, neque quicquam intentatum relinquere, tunc is prouerbiali figura, calculum à linea mouere dicitur: quasi dicas, extrema ipsum conari. Isidorus lib. xviij. Calculi, inquit, partim ordine mouentur, partim vagi: qui verò moueri omnino non possunt, inciti dicuntur: vnde & egētes homines inciti vocātur, quibus spes vltra procedendi nō est. Incitæ autem lineæ dictæ sunt, vnde cieri calculi non poterant. Calculos enim ducimus in ratione ineunda: & subducimus, cum summam colligimus. Inciti immobiles manent.

Conando Græci Troia potiti sunt.

In Syracusiis anus dixit: Conando Græcos Troianis potitos fuisse, & omnia perfici conando, qua prouerbiali figura significatur, conando & experiendo, quantumuis etiam ardua, perfici posse.

Neruos addere.

Addere neruos rei alicui, est totis viribus conari, & omnem solicitudinem adhibere, & operam, ad rem aliquam peragendam. Res enim sine neruis, etiam debilis dicitur. Horat. Serm. ij. satyr. j.

---Sine neruis altera quicquid
Composui, pars esse putas.---

In neruis autem robur & vis peculiariter existit. Gellius lib. ij. cap. iij. In his enim verbis omnibus literæ, seu spiritus istius h. nulla ratio visa est, nisi vt firmitas, & vocis vigor, quasi quibusdā neruis additis intenderetur. Fernandus Pincianus in Senecæ Epist. cvij. Multum enim addit neruorum orationi verbum substantiuum in fine locatum, iteratumque. Hæc similitudo sumpta est à musicis, quorum sonus vehementior fit, appositis fidibus pluribus.

Velis, quod possis.

Fuit hæc sententia Aristotelis summi Philosophi, de quo apud Stobæū hæc leguntur, Ἀριστοτέλης εἶπεν, ἐπειδὴ μὴ γίνεται ὡς πράττομεν, ὡς βούλεσθαι, ὡς γίνεται. Eadem extat apud Terentium in Andr. act. ij. scena j. Quæso ædepol Charine, quoniam id fieri quod vis non potest, velis id quod possit. Huc pertinet & illud prouerbium Terentianum eiusdem Andriæ actu iiij scen. v. Vt quimus, aiunt, quando vt volumus non licet. Quod explicuit Erasmus noster cent. viij. Chil. j. Hoc quoque illi finitimum est, quod habetur apud Paulum Manutium in quadam epist. ad Vidum Fabrum. Sed scis velle & perficere non idem esse: alterum contingit multis, alterum duntaxat iis, quos dii diligere putantur.

Aussi, Dieu ne veult pas plus qu'on ne peut,
vt à Gallis dicitur.

Intendere in scopum.

Vsitatum & peruulgatum est in Galliis, pro eo album figere, & tirer au blanc: quod Græci dicunt, καταστοχεῖν; id est, collineare, collimare, τὸν στοχασμὸν κατορθοῦν, hoc est, linearum visualium contentionem ita regere, vt a scopulo proposito non aberremus, cum sagittam arcu vel scorpione mittimus. Per translationem καταστοχεῖν, est animi intensionem ad propositum suum dirigere & conferre. Aristot. τῶν μετὰ τὰ φύσ. ς. Cicero lib. iij. De finibus dixit collineare. Vt si cui, inquit, propositum sit collineare sagittam aliquo, aut hastam, sicut nos vltimum in bonis ducimus, &c. Idem collimare, quod à limis oculis deriuatum est. Solent enim οἱ στοχαζόμενοι, id est, intendentes in scopum figendum limis aspicere, alteroque oculo nictare. Budæus lib. iij. De contemptu rerum fort. Ad quem veluti scopum omnia referuntur, etiamsi rari sunt qui collineent. Socrates Mopseates apud Lucianum in Solœcista, ad eum qui dixerat στοχάζομαι αὐτοῦ, pro φείδομαι αὐτοῦ, hoc est, parco ipsi, Nunquid, inquit, aberrasti iaculando? Vide infrà, Sine scopo iaculari.

Excutere præcordia.

Idem Viui: Excutere ima, pluteumque genu tundere, quo magis eliciam, quod vberius fluat, conturbauero fortasse conceptacula rerum, & de fæce hausero, hoc est, Itane me comparare debeo, si sponte naturæ & ingenii stylus non fluat copia rerum vber, vt ingenti scribendi contentione excutiam ima præcordiorum? Alludit enim ad illud Persii satyr. j.

Nec pluteum cædit, nec demorsos sapit vngues.

Est autem metaphora à vase vini, cum enim non sponte fluit per epistomium, solent qui hauriunt, genu pulsare vel commouere: ex quo fit interdum, vt fæculentum exeat. Sic qui moram stylo, iudiciumque adhibent, in ipso limæ labore interdum irati, vel sollicitè cogitabundi pluteum cædunt, vel vngues arrodunt, vel caput scalpunt: quod vani poetæ non faciunt, versus temere fundentes. Secus de Lucilio, primo Satyræ scriptore, Horat. j. Serm. satyr. vltima:

---Et in versu faciendo,
Sæpe caput scaberet, viuos & roderet vngues,
Sæpe stylum vertens, iterum quæ digna scripturus.

Qui autem literis dant operam, vt scribunt, pluteo & tabulæ assident, in qua libros suos disponunt. Iuuenal. satyra ij.

Et iubet archetypos pluteum seruare Cleanthas.

Eadem opera.

Sermo priscis vsitatus, quo vsus est Ausonius: Ego te vegetum atque alacrem commonebo, eadem opera & musas hortabor vt canant Plautus Captiu.

Sequere me, viaticum vt dem à trapezita tibi.
Eadem opera à Prætore sumas syngraphum.

Idem ibidem non dissimiliter:

At te etiam suum sodalem esse aiebat.
T. Audiui: di magni,
Equidem Alcmæon atque Orestes Lycurgus postea vna
opera mihi sunt sodales, qua iste.

id est, tam mihi sunt sodales quam iste. Budæus Ruzeo: Amicitiæ qui monita respuit, male ille eadem opera, de se, deque amicitia ipsa meretur. Idem Tonstallo: Eadem opera Erasmi fidem liberasti & ita me obstrinxisti, vt, &c.

Velitari.

Vnico verbo dicitur, pro primas iactare hastas. Cuiusmodi autem fuerit olim hæc velitatio, Cicero lib. ij. de Oratore describit: Atqui eiusmodi prolusio illa debet esse, non vt Samnitum qui vibrant hastas ante pugnam, quibus in pugnando nihil vtuntur, sed vt ipsis sententiis, quibus proluserunt, vel pugnare possint.

Contrahe tu teipsum.

Sic dicimus, quando monemus, vt quis dissipatas animi intentiones in vnum cogat, distractamque in diuersa mentem apud se reuocet. Budæus Petro amico: Tamen contrahas tu teipsum, difficultatique obluctoris.

Stans pede in vno.

Horatii est hemistichium saty. iiij. lib. j. quod in prouerbiis numeratur, & hodie Galli tenent. Valet, facili conatu & opera, sine contentione & nixu. Nam vno pede qui stat, aduersarium se nullum vel non fortem habere credit. Cum enim vno pede nos sustinentes pendeamus & facillemus, securus esse videtur, aduersariique vires contemnere, qui sese non vtroque pede firmat stabiliter.

omni pede standum Quintilianus vsurpat: pro, omni contentione, totisque viribus. Ergo illud,

--- In hora sæpe ducentos,

Vt magnum, versus dictabat stans pede in vno:

significat, Lucillium temporis momento solutum vena facili plurimos effundere versus.

Machinatur.

Machinari, translate dicunt Latini & Galli, pro eo quod Græci μηχανᾶσθαι dicunt. Plato in Gorgia: ἐὰν δ' ἔλθῃ, μηχανητέον ὅπως ἂν διαφύγῃ, & μὴ δῷη δίκην ὁ ἐχθρός. id est: Si autem venerit in iudiciū, omnis ineunda ratio, omnisque machina adhibenda est, vt effugiat, & vt ne det pœnas. Xenophon Κύρου παιδ. ε. ἀλλ' ἐκεῖνος δρκέτει τοῦτο μηχανώμενος: Omnem ad hanc rem machinam adhibens. Sic Plaut. Captiuis: Neque iam seruare salus, si volt, me potest. nec copia est, nisi aliquam corde machinor astutiam, quam malum? quid machiner? quid comminiscar miser? Lucr. libr. iij.

Nam tibi præterea quod machiner, inueniamque

Quod placeat, nihil est: eadem sunt omnia semper.

Polyb lib. I. ὥστε ἄλλην οὐδεμίαν εὑρέσθαι πρὸς τοῦτο μηχανὴν δυνατόν. id est: Neque vllam aliam ad hoc machinam reperire pote. Sic Lucret. lib 4.

Nec reperire, malum id possunt quæ machina vincat.

Id est: quæ ratio, quod inuentum, quæ ars, τίς μηχανή.

Vltima experiri.

Hæc prouerbialis locutio propriè in desperatione vsurpatur. Salustius in Catilinario: Postquam dies comitiorum venit, & Catilinæ neque petitio, neque insidiæ quas consuli fecerat, prospere cesserunt, constituit bellum facere, & extrema omnia experiri. Curtius lib. v. Madathes erat huius regionis præfectus, non sanè multorum temporum homo: quippe vltima pro fide experiri decreuerat. Seneca lib. de clementia I. cap. 14. Simul deplorata est, vltima experitur.

Ἐκ χειρός.

Græcis ἐκ χειρὸς idem sonat, quod latine Cominus. Cum autem Xerxes maximis copiis in Græciam ingressus, coram ea peteret, quæ legatis ante negata fuerant: Cyrsilus forte quidam: minis regiis territus, obtemperandum petitioni, Xerxemque recipiendum Athenas ausus est suadere. At mox reliqui indignati, ἐκ χειρὸς ipsum, & vxorem eius mulieres, interemere, id est, statim, sine intermissione, & cominus: id est, à prope, & propinquo loco, Xenophon initio παιδείας, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι. Et in Hellenicis: ἐκ χειρὸς ἐμάχοντο. Lycidas quidam similiter vt Cyrsillus, conditionē accipiendam à Xerxe putauit. At hunc quoque illi lapidibus, & vxorem eius pariter mulieres, obruerunt. Cic. pro Cælio: Neque conflictu corporum, neque ictu cominus, neque coniectione telorum. i. eminus, & à longe. Erasmus inter sua recensuit, Cominus atque eminus.

Omni rudente explicato.

Author dialogi de deliberando, qui inter Platonicos Sisyphus inscribitur: Summo itaque studio nos omni rudente, hoc est, fune explicato, & omni voce (quod dicitur) missa, consideremus. His omnib. summa diligentia significatur, extremusque conatus. His similia sunt Cominus eminusque niti: de quo pòst: Vires vigorque Manib. pedibusque & curribus πάντα κάλων σείειν, hoc est, Omnē mouere rudentem. Græcis, πάσαν φωνὴν ἱέναι: quod Latinis, Omni seu tota voce prædicari: de quo Erasmus noster. Contrarium est eorum, Omni fune remisso: Græcis πάντα κάλων ἀνείς: quo summa, omnisque negligentia & ignauia significatur. Plato in Philebo: Omni studio definire: Eminus & cominus, pluries. In Theæteto: Annitere omni studio.

Pro mea virili.

Ibidem: Si hunc Theagem susceperis, eique pro virili tua benefeceris. Erasm. quoque huius meminit. Post, Pro mentis virib. In Philebo: Omni studio definire. Ibidem: Pro virib. agendum. Ibidem: Pro mente ipsa aduersus voluptatem de secunda sorte pugnatem, voluptasque secundis etiam honorib. spoliaretur. In Lyside: Omnes pro viribus repugnabunt. In Theæteto: Cum sapiente rationem inire, & eam pro virili percipere. In Protagora: Ad hoc omni cura studioque contendunt. Ibidem, Omnes pro virib. virtutis præceptores sunt. In Sophista: Age, conare bene & generose, & omni mentis conatu rectum aliquid proferre. Hinc non procul: Hac ergo de causa forti animo ad pugnam accingere. Item: Quærendum pro viribus, quid ens ipsum dicant.

Pro mentis viribus.

Plato in Theætero, Nihil negotii erit, quia tu pro mentis viribus in causa tua certabis. Arcte: Pro mea virili. In Phile. Omni studio definire. Ibidem: Pro viribus agendum. In Theæte. Et eam pro virili percipere. Pòst, Vires tuas excita.

Vires tuas excita.

In Parmenide: At ô beate, vires tuas excita, enitere. Nihil enim arduum est, quod dicebam comprehendere. Labor enim improbus omnia vincit, inquit poeta. Vt virum fortem decet age. Age igitur, sed age, vt lubet. Ante, Pro mentis viribus: &, Pro mea virili.

Collige teipsum.

Ibidem. Cæterum collige teipsum, diligentiusque te in ea facultate exerce, quæ inutilis esse videtur multis, & quædam garrulitas nuncupatur, dum iuuenis es, alioquin te veritas fugiet.

Eminus & cominus.

Ibidem sub finem, Nonne hoc tale eminus & obtuse prospicienti vnum apparet? Cominus autem & acute intelligenti vnumquodque multitudine infinitum. Author dialogi de deliberando, qui inter Platonicos Sisyphus inscribitur: Cominus eminusque niti. Plato in Philebo, Eminus & cominus sæpe vsus est & omni studio definire. Vide ante, Omni rudente explicato. In Sophist. Illa eminus, hæc cominus à nobis conspiciuntur. In Protag. Apparent oculis vestris eædem moles: cominus maiores, minores eminus.

Vltro citroque.

Ficinus in Philebum, Cum multa de summo bono vltro citroque Socrates Philebusque contulissent, atque esset Philebus iam disputando defessus, &c. Vide Syiloge nostram.

Non in magnis arduisque, sed in minimis & facilibus inchoandum.

Plato in Ciuili: Nempe in magnis arduisque incepimus, quod in minimis & facilibus erat per ordinem inchoandum. Iustinianus lib. I. s..arum institutionum, tit. I. de iust. & iure, primum leuiora, deinde altiora tradenda esse docet: ne tyrones rei perplexitate & varietate perterriti, aut studia deserant, aut maiori cum sudore tardius iurisprudentiæ notitiam assequantur: His, inquit, generaliter cognitis, & incipientibus nobis exponere iura populi Romani ita videntur posse tradi commodissime, si primum leui ac simplici via, post deinde diligentissima atque exactissima interpretatione singula tradantur: alioquin si statim ab initio rudem adhuc, & infirmum animum studiosi, multitudine ac varietate rerum onerauerimus, duorum alterum, aut desertorem studiorum efficiemus, aut cum magno labore, sæpe etiam cum diffidentia (quæ plerunque iuuenes auertit) serius ad id perducemus, ad quod leuiore via ductus, sine magno labore, & sine vlla diffidentia maturius perduci potuisset.

Nimium properans, serius absoluit.

Plato in Ciuili: Et nunc mihi quidem rex nondum perfectam videtur habere formam, sed quemadmodum statuarii interdum non satis tempestiue festinantes, quum plura & maiora quam oporteat emblemata adhibent, serius perficiunt opus: sic & nos, &c. Huic non dissimilia, quæ postea habentur;

Nos alio mentes, alio diuisimus aures.

&, Aliud agendo, male interdum agitur.

Omnia experiri.

Omnia experiri, dicebant in rebus iis, ad quas efficiendas omnem operam contulissent. Cæsar in 7 de bello Gall. Omnia experti Galli, quod res nulla successerat, postero die consilium cœperunt oppido fugere. Et Cic. in I. ad Atticum: Quod ad me sæpe scripsisti de nostro amico placando, feci, & expertus sum omnia. Sed admirandum in modum est animo abalienato. Catul. ad Aurelium;

---Hærens ad latus omnia experiris

Frustra.- -

Neruos intendere.

Plato Epistol 3. Neruos omnes intendi, ne supplicio afficerentur. Ante. Omni rudente explicato: Cominus, eminus: Vires, vigorque: Manibus pedibusque & curribus, &c.

Vtramque inflare tibiam.

Ἐς ἑκάτερον αὐλὸν αὐλεῖν. In eos qui omnem mouent lapidem. Aristid. de paraph. Simile, ὀρχεῖσθαι διπλῆχα, Saltare bifariam. Ibid. Et διπλᾶ κρέκειν. Bifariam pulsare. Vide alibi, Item, μέσον δυοῖν καθίζεσθαι: inter duas sedere. Idem Sicula 2. Aggeram plura etiam diuersissima, sed modo quo ante. μέτεστι ἐμοὶ τοῦ πολέμου, pro, Eius negocii non sum plane rudis. Idem, Caprearum rupes. Claudian. extulit de regia crudelis & libidinosi principis. Vide Suet. in Tiberio. Satyrion bibisse: pro, ad libidinem incitatum esse. Nota vis satyrii herbæ, & etymon. Petron. Hyeme Gallica frigidior. Intelligit eam, quæ ad Septentriones vergit. Idem, In aquam hiante ore desilire: pro, appetentem esse mortis. Senec. in Natu. quæst. ὀμβρέα καὶ δαῖτες, prandium ferarum, cuius nemo fit particeps. Scaliger in Varr. ex Plut.

Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.

Iuno apud Virg. Æneid. 7. mirabili vsa αὐξήσει παροιμιακῇ, huiusmodi carmen proponit minando:

Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.

Quo etiam vti aptissime poterit is, qui ita obstinate enititur animi sui propositum exequi, vel obsequi affectibus, vt nihil pensi habeat, dum id efficiat, piene, an impie: immaniter, an humaniter: diuina ope, an diabolica id conetur, sic vt nihil sibi ad laborem faciat reliqui. Hoc carmine vti poterat Suencfeldius, cum diuinis Scriptis Christianos excludit, eorum vsu & lectione antiquata & abrogata: cum docet voces cœlestes, visa, somniaque literis sacris (vt ille in-

ſanit) viuidiora, viuacioraque, magisque Chriſtianæ ſimplicitati congruentia: indigniſſimè interea & crudeliſſime multis ſacræ Scripturæ locis contaminatis. Poſſunt etiam vti alia hæreticorum monſtra in vltimas terras deportanda, quæ huc extremas vires conferunt, ſeque in omnes formas vertunt. vt ſacrarum literarum teſtimoniis, exemplis, & ſententiis perperam detortis veterem catholicæ eccleſiæ doctrinam, inſtituta, legesque conuellant, diſſipent, extinguant. Sed quod Herodotus ait, Non ſtatim cum principio etiam finis apparet,

> Nec ſemper feriet, quæcunque minabitur arcus.

Verba Virgilii paulo altius repetita, quia etiam ſenſum & vſum adagii ſatis indicant, ſubiicio;

> Aſt ego magna Iouis coniux, nil linquere inauſum
> Quæ potui infelix, quæ memet in omnia verti,
> Vincor ab Ænea. Quod ſi mea numina non ſunt
> Magna ſatis, dubitem haud equidem implorare quod vſquam eſt?
> Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta mouebo.

CONCORDIA.

ERASMI. *Concordia.*

In abſolutam concordiam, omniumque rerum conſenſum, conueniet illud ex eodem libro;

> Οὐδέ ποτ' εἰν ἀγορῇ δίχ' ἐβάζομεν, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ,
> Ἀλλ' ἕνα θυμὸν ἔχοντε νόῳ καὶ ἐπίφρονι βουλῇ.

Id eſt:

> Haud vnquam neque concio nos, neque curia dictis
> Audiuit pugnare, animo ſed ſemper eodem,
> Et ſentire eadem atque eadem decernere vidit.

Verba ſunt Neſtoris de ſe, deque Vlyſſe.

Concordia fulciuntur opes etiam exiguæ.

Sententia prouerbialis eſt ibidem, huiuſmodi:

> Συμφερτὴ δ' ἀρετὴ πέλει ἀνδρῶν καὶ μάλα λυγρῶν.

Id eſt:

> Coniuncti pollent etiam vehementer inertes.

Hac conueniet vti, ſi quando ſignificabimus non eſſe contemnendam amicitiam, aut ſimultatem multorum, etiamſi fuerint alioquin imbecilles, & quorum ſingulos quiuis facilè contemnat. Nam quemadmodum, vt ait Ouidius,

> Et quæ non proſunt ſingula, multa iuuant:

ita quæ non lædunt ſingula, multa nocent.

Concinere.

Τὴν ξυναυλίαν κλαίειν, eſt iiſdem de rebus ſimiliter queri. Ariſtophanes in Equitibus:

> ---Ἵνα ξυναυλίαν κλαύσωμεν, οὐλύμπου νόμον.

Id eſt:

> Modos vti concinamus tibiis Olympicos.

ξυναυλίαν appellant, ſiue cum plures tibiis eandem canunt cantionem, ſiue cum citharæ tibia accinitur. Olympus autem fuit Marſiæ diſcipulus, qui ſcripſit De modis lugubribus. Quin & hoc ipſum, Olympi modos, de querulis, habet prouerbii ſpeciem: quemadmodum ἰαλεμίζειν, & Carica muſa.

Dorice concinere.

Qui diſſentiunt, dicuntur non concinere harmonia Dorica. Id prouerbio iactatum videtur in eos, quorum oratio diſſentiret à factis. Plato in Lachete: οὐκ ἄρα που κατὰ τὸν σὸν λόγον δωριστὶ ἡρμόσμεθα ἐγώ τε καὶ σὺ ὦ Λάχης· τὰ γὰρ ἔργα οὐ συμφωνεῖ ἡμῖν τοῖς λόγοις. id eſt: Nequaquam igitur iuxta ſermonem tuum Dorica concinimus harmonia ego ac tu Laches. Nam facta nobis haud conſonant verbis Inter muſices genera Doricum maximè probatum eſt, vt medie temperatum inter Lydium & Phrygium.

Pariter remum ducere.

Qui ſimul remigant certis numeris impellunt remos vt inter ſe conſentiant, alioqui nihil acturi. Hinc Ariſtophanes in Auibus dixit, ὁμορροθῶ, pro aſſentior & eodem enitor quo tu. Vox compoſita eſt ab ὁμοῦ ſimul & ῥοθέω impetu feror. ὁμορροθῶ, συνθέλω, συμπεριπατῆσαι ἔχω, id eſt, Eodem nitor, conſentio, collaudo. Interpres admonet hoc verbum eſſe ſumptũ è fabula Sophoclis, cui titulus Πηλεύς.

Velut in cratere.

Ὥσπερ ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ, id eſt, Velut in cratere philoteſio. Prouerbialis & hæc collatio, qua ſignificabimus, res antea turbulentas componi ſedarique, & prius inter ſeſe inimicos in gratiam redigi. Dicitur autem crater philoteſius, quem in conuiuiis porrigunt aliis alii, ceu amicitiæ ſymbolum ac pignus. Veluti qui filiam alicui deſponderet, futuro genero prælibans, φιλοτήσιον κρατῆρα porrigebat. Scythæ quoque amicitias, quarum ſunt pertinaciſſimi, cratere conciliabant: vt teſtatur in Toxaride Lucianus. Quin & Chriſtus ipſe noſtræ religionis princeps, arcanam illam cum ſuis amicitiam poculo conſecrauit.

Mutua defenſatio.

Mutuam complurium inter ipſos concordiam, mutuamque defenſationem notabimus non infacete verſibus his ex eodem libro:

> Φράξαντες δόρυ δουρί, σάκος σάκεϊ προθελύμνῳ,
> Ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.

Id eſt:

> Haſtas denſabant haſtis, vmbone frequenti
> Vmbonem, clypeum clypeus fulcibat inhærens,
> Inque vicem galeæ galeas texêre, virum vir.

Iuuenalis item de mollibus;

> ---Sed illos
> Defendit numerus iunctæque vmbone phalanges.

Tradunt operas mutuas.

Huic confine eſt Terentianum illud ex Phormione: Tradunt operas mutuas. De adoleſcentibus, qui ſe viciſſim in peccatis defenderent. Translatum videtur ab agricolis vicinis, qui mutuam inter ſeſe operam commodare ſolent: Aut ab artificibus, qui mutua nonnunquam vtuntur opera: maxime fabri ærarii.

Vt in Velabro olearii.

Vt in Velabro olearii. Prouerbialis ſimilitudo de iis qui conſpirarunt, remque gerunt ex compoſito. Plautus in Captiui duo:

> ---Vna res,
> Omnes compacto rem agunt, quaſi in Velabro olearii.

Velabrum autem, autore Varrone, locus erat Romæ, quo olearii diſtrahebant oleum. Mos eſt autem huic hominum generi, vt inter ſe de precio conſpirent, quo pluris vendant.

VLPII. *Acum & filum ſumens, rupturam conſue.*

Ῥαφίδα καὶ λίνον λαβών, τόδε ῥῆγμα σύρραψον: Acum & filum ſumens, rupturam conſue. Dici poterit, vbi quem volumus adhortari, vt ſtudeat paci, & argumenta colligat, modosque excogitet, quibus inter offenſos animos concordiam reſarciat.

COGNATI. *Vno ſpiritu & pari voce.*

Summi conſenſus prouerbium. Lactantius Firmianus lib. ij. c. ix. Taceam de prophetis, qui opus mundi ac opificium Dei vno ſpiritu ac pari voce teſtantur etiam inter philoſophos pene vniuerſos conuenit. Sicut, Vno ore omnes bona dicere, apud Terentium: μιᾷ φωνῇ, apud Platonem. Simili figura Nonnus c. 8. ἑβραῖοι δ' ἰάχησαν ὁμογλώσσῳ τινὶ μύθῳ. Lucilius libr. ij. Epigram. εἰς ἀστρολόγους: πάντες ἐμαντεύσαντο ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος. i. Hoc velut vno omnes aſtrologi ore canunt. Quidam;

> Vno ore plurimæ conſentiunt gentes,
> Populi primarium virum fuiſſe.

Conuenit vt veſpis.

Apud Probum eſt prouerbiale, conuenire vt veſpis. Carmen ſubſcribam.

> Conuenit vt veſpis, quarum domus arce monetæ
> Turbat agens ſtrictis per lutea corpora telis.

Veſpæ enim pro ſuis latibulis velut coniuratæ, magno conſenſu dimicant, petunt prope accedentes, & aculeis fodiunt. Vt in templo concordiæ fuit nidus ciconiarum, ſic in Monetæ fano veſparum examen. Vbi autem nummi feriebantur, monetæ dicebantur: qui nummos percutiebant, monetarii dicti ſunt. Auſonius de Mediolano:

> Templa, palatinæque arces, opulenſque moneta.

Et Sidonius de Narbone: Delubris, capitoliis, monetis.

Iugo paria armenta.

Cum ad aratrum iungi parium virium, parisque magnitudinis iumenta armentaque debeant ſolum vertenti, euenit vt cum ſub iugum imparia mittuntur animalia, ſulcus rectus non ducatur, & ab altero iumento alterum opprimatur, aratioque inæqualis ſit. Sunt aliæ plures huic finitimæ metaphoræ, translatæ à bubus, idem plauſtrum ſeu aratrum, æquali iugo trahentibus: vt, Iugum ex æquo ducere, Pari iugo, Pares cum paribus, Diſparem vites. quo Horatius Carminum lib. iiij. Ode ij. Phillidi ſuadet, vt amicum ſibi parem deligat, ab amore Telephi animum auertat. Eſt aliud prouerbium vulgatum apud Græcos, quod monet, vt ſibi quiſque æqualem vxorem ducat: τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα: natum à luſu puerorum, trochos & turbines flagellis circumagentium ac verſantium. Lege in libris epigram. Græcorum pulcherrimum Callimachi epigramma ad Dionem.

Omne colligatum ſolui poteſt.

In particula Timæi Platonis, à M. Tullio Cicerone conuerſa.

Funiculus triplex indiſſolubilis.

Ficinus in Platonis Eutyphronem: Merito ſapiens ille dixit: Funiculum triplicem difficile ſolui: funiculum inquam ex pietate, ſanctitate, religioneque connexum, &c.

Fraternum dulce ſodalitium.

Catullus de Cœlio & Quinctio:

> ---Hoc eſt, quod dicitur, illud
> Fraternum vere dulce ſodalitium.

Hoc Catullino iure concordiam laudibus efferre poterimus, vel ex ipſo Dauide: Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in vnum.

O quam

O quam beatum est pacis insolubili
Fratres ligari vinculo? ---

Hedera tenax.

Poetæ per hederam tenacem, arctissimum complexum significant. Catullus in nupt. Manlii:

Vt tenax hedera.---

Ξυνηρετμεῖν.

Vna remum ducere. Metaphora eleganti vsus est Vlysses apud Sophoclem in Aiace, cum vellet significare, vti amicitia, auxilio, studio, & beneuolentia mutua. Ea si ad res animi transferatur, in prouerbium trahetur summa festiuitate: vt, si amico dicamus: In literis prouehendis oportet nos ξυνηρετμεῖν. Aduersus hæreses vndequaque grassantes oportet catholicos homines vna remum impellere. Hæreticorum phalanges ad labefactum Ecclesiæ statum (vt Sophoclis vocabulo vtar) ξυνηρετμοῦσιν. Is sic habet:

Ἔξεστιν οὖν εἰπόντι τ' ἀληθῆ φίλῳ,
Σοὶ μηδὲν ἧσσον ἢ πάρος ξυνηρετμεῖν;
Licet igitur mihi vera verus si loquar,
Tibi, vt ante amicus esse remigii comes?
Αἰθ' ὄφελες τ' ἄγνοος τ' ἔμμεναι ἄγαμός τ' ἀπολέσθαι.

In eadem arbore esse.

Idem de vita sua lib. xj. Oportet igitur in eadem atbore esse, etsi non idem cum omnibus sentias. Hæc sententia certe est aurea, iis in rebus adhibita, in quibus pietas sinit.

Anima vna.

Μία ψυχή. De concordibus animis dicetur, quorum sit tanta non modo rerum fortunarumque omnium communio, sed adeo solida, trabalique (quod aiunt) clauo voluntatum commissio, vt eadem pene substantia, eadem natura plurium: non diuersæ, nec plurium singulæ animæ, sed vna eademque plurium esse videatur. Vsus est hac δεινώσει Ouid. Metamorph. 3. vbi Narcissum de vmbra sua in limpidissimis aquis egregiam adolescentis formam exprimente, quam amatorem putabat, inducit loquentem:

Nunc duo concordes anima moriemur in vna.

Lucas item Euangelistes Act. 4. de primitiua Ecclesia mox ab ascensu Christi in cœlum, sancita rerum omnium communicatione, & concordia mentium ac voluntatum vsa sic narrat: τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία, καὶ ἡ ψυχὴ μία.

POLYDORI. *Funiculus triplex non facile rumpitur.*

Allegoria, innuens concordia hominum res augeri, auctas discordia labefactari. vnde non abludit scitum commentum illud Cunguistæ Tartari, qui moriens, & xij. suos filios ad animorum consensum cohortans, iussit in vnum fascem compingi xij. tela: quem fascem singulos in orbẽ iussit experiri, num possent frangere: cum nequirent à singulis singula tela rumpi iussit: eosque id exemplum imitari. Simile de Scyluro in veterum monimentis.

CONIECTVRÆ.

ERASMI. *Leonem ex vnguibus æstimare.*

Ἐκ τῶν ὀνύχων λέοντα γινώσκειν, id est, Ex vnguibus æstimare leonem: est ex vna quapiam coniectura negocium vniuersum perpendere, ex paucis multa, ex minimis maxima coniicere. Natum videtur adagium à Phidia statuario, qui (sicut narrat Lucianus in Hæresibus) inspecto leonis duntaxat vngui, quantus esset totus leo perpendit, totumque ex indicio vnguis effinxit. Plutarchus in commentario De defectis oraculis, videtur ad Alcæum referre. Sic enim scribit: οὐ κατ' Ἀλκαῖον ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα γράφοντας. id est, Non Alcæi more leonem ex vnguibus depingentes. hoc est, ex re minima maxima colligentes. Philostratus in vita Apollonii, οἷον ἐξ ὄνυχος ἤδη ὁρῶ. id est, Qualem ex vngui iam esse video. Basilius magnus ad Maximum philosophum, εἰκόνες ὄντως τῶν ψυχῶν εἰσὶν οἱ λόγοι. κατεμάθομεν οὖν σε διὰ τοῦ γράμματος, ὅσον, φασὶν, ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα. id est, Animi imago reuera est oratio. Proinde cognouimus te ex literis, non aliter quam leonem, vt aiunt, ex vnguibus. Fit autem hoc mathematica ratione (sicuti docet Victruuius lib. 3.) vt ex membro vel minimo, totius corporis modus colligatur. Quemadmodum Pythagoras Herculani corporis mensuram ex Pisano stadio, quod Hercules suis pedib. fuerat metatus, ratiocinatus est. Sic ex vnius arteriæ pulsu, medici de tota hominis valetudine iudicant: sic ex coma, aut cingulo, aut oculorum nutu, totam hominis vitam licet coniicere: sic ex vnica epistola doctrinam omnem æstimamus: ex vnico responso, totam hominis sapientiam perpendimus.

Cauda de vulpe testatur.

Ἡ κέρκος τῇ ἀλώπεκι μαρτυρεῖ, id est, Cauda de vulpe testificatur. In eos dici solitum, qui pusilla in re, cuiusmodi sint, declarant. Est autem vulpi cauda pro corpore maior ac pilosior, vt non sit facile celare. Alioqui canis videri possit. Vnde quadrabit de exitu, declarante cuiusmodi fuerint reliqua. Quidam primo aggressu agni, in euentu vulpes comperiuntur.

E fimbria de texto iudico.

Ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕφασμα γινώσκω, id est, E fimbria textum omne cognosco. hoc est, ex vno aliquo pusillo, reliquorum facio coniecturam. Translatum à negociatoribus, qui inspecta texti margine, facile de vniuerso cuiusmodi sit iudicant.

De gustu cognosco.

Ἐκ γεύματος γινώσκω, id est, Ex degustatione iudico, hoc est, ex minima experientia. Ductum item à negociatoribus, qui gustato duntaxat vino aut oleo, de reliquo mox pronunciant. Est enim cuiusque arboris fœtui suus quidam sapor & indoles, & forma quoque peculiaris: quæ quoties mutarentur in diuersum, pro ostento habitum fuit, vt eleganter Theophrastus in historia plantarum lib. 2. cap. 4. Vnde Plinius: Ad eum, inquit, gustum tibi reliqua promitto. Seneca: Et iustum tibi dare volui. Et degustationem huiusmodi experientiam vocamus. Haud alienum fuerit huc ascribere quod Irenæus refert prouerbii nomine: Vt discas mare salsum esse, nihil opus totum ebibere. Siquidem è paucis guttis deprehendere licet, quale sit vniuersum mare.

Æthiopem ex vultu iudico.

Τὸν Αἰθίοπα ἐκ τῆς ὄψεως γινώσκω, id est, Æthiopem ex ipso vultu cognosco. Præfert quisque aliquo signo, cuiusmodi sit moribus. Præ se fert enim Æthiops, nigrore vultus, intortis capillis, labris tumentibus, dentium candore, patriam suam. Nam vestem mutare potest Æthiops, faciem non potest.

De fructu arborem cognosco.

Ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκω, id est, E fœtu cognosco arborem: è factis hominem iudico. Quæ parœmia etiam in Euangelicis literis extat, quemadmodum ostendimus in operis initio. Vestis sordida, rasus vertex, ieiunium, oratio, frons tetrica, folia sunt quæ sæpenumero mentiuntur, quemadmodum illa ficus mentita est Christo: sed pro Christi gloria patienter tolerare infamiam, bene velle maleuolis nec rependere iniuriam, fructus est arboris bonæ. Hæc si quis constanter & alacriter præstat, arguunt animum sincerum. Nam simulatio nec diuturna potest esse, nec fieri potest, quin alicunde cedens naturæ prodat animi morbum.

E næuo cognoscere.

E næuo cognoscere, est ex re quapiam minima totum hominis ingenium æstimare: quemadmodum dicimus leonem ex vnguib. agnoscere, & Protogenes ex linea agnouit Apellem. M. Tul. in lib. De claris oratoribus: Nunc quoniam totum me non è næuo aliquo aut crepundiis, sed corpore omni videris velle cognoscere, complectar nonnulla etiam, quæ fortasse videantur minus necessaria. Metaphora sumpta est ab iis, qui infantib. quos ablegant exponuntve, addunt crepundia, per quæ agnoscantur si forte inciderit occasio: aut næuum aliquem in corpore notant parentes. Tale signum interdum syngraphis suis addunt trapezitæ.

De facie nosse.

De facie nosse, est leuiter cognitum habere, quasi quem semel atque iterum videris duntaxat: non qui cum sis familiariter versatus. Id si transferatur ad res animi, fiet venustius. M. Tullius in Pisonem: Habet hoc ipsa virtus, quam tu ne de facie quidem nosti, id est, ne tenuiter quidem.

Ex fronte perspicere.

Ex fronte perspicere dicimus, quod statim & velut ipso protinus occursu percipimus. Sumptum ab Physiognomicis, qui se profitentur ex oris lineamentis, reliquaque corporis specie ingenium hominis posse deprehendere. M. Tullius ad Antonium: Non enim solum ex oratione, sed etiam ex vultu, & oculis, & fronte, vt aiunt, meum erga te amorem perspicere potuisses. Id adagium etiam hodie vulgo tritissimum est. Cicero ad Q. fratrem de petitione consulatus, frontem appellat animi ianuam: Cura, inquit, vt aditus ad te diurni atque nocturni pateant, neque foribus solum ædium tuarum, sed etiam vultu & fronte, quæ est animi ianua. Quæ si significat voluntatem abditam esse ac retrusam, parui refert patêre ostiū. Hæc Cicero. Vnde & Vera fronte fieri dicuntur, quæ fiunt ex animo. Interdum enim aliud frons loquitur, aliud celat animus. Allusit huc Aristophanes in Equitibus:

Ἐπίδηλον ἡμῖν τοῖς προσώποισιν ποιεῖν,
Ἦν τοῖς ἔπεσι χαίρωσι καὶ τοῖς πράγμασιν.

Id est:

Nobis vt ipsis frontibus faciam palam,
An nostra dicta ac facta læti comprobent.

Ex stipula cognoscere.

Ἐκ τῆς καλάμης γινώσκειν, id est, Ex stipula iudicare dicitur, quoties è vestigiis quibusdam in senecta reliquis, coniecturam facimus, cuiusmodi quis fuerit in adolescentia: translata metaphora à segetibus. Homerus in ξ. Odysseæ:

Ἀλλ' ἔμπης καλάμην γέ σ' ὀΐομαι εἰσορόωντα
Γινώσκειν. ---

Id est:

Attamen inspecta stipula te suspicor illud
--- Coniicere.

Vtitur hoc adagio Lucianus in Pseudomante, quem nos olim Latinum fecimus. Aristoteles in Rhetoricis καλάμην, senectam interpretatur: ὅταν γὰρ, inquit, τὸ γῆρας εἶπε καλάμην, ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους· ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότα. id est, Etenim cum

ſenectam dixit culmum,ſenem oſtendit, ac repræſentauit. Nam vtrique defloruerunt. Ariſtophanes in Veſpis non diſſimili figura vſus eſt;

> Ἀλλὰ ἐκ τῶν λειψάνων
> Δεῖ τῶν ῥώμην νεανικὴν ἔχειν.

Id eſt:

> Verum è reliquiis robur horum colligi
> Iuuenile oportet.

Dicimus item, Ex fragmentis, ex ruina rem cuiuſmodi fuerit, coniectare.

Ex habitu bonum virum præ ſe fert.

Qui dicet ex ipſa oris figura videri probum hominem, citabit illud ex Odyſſeæ primo:

> - - Οὐ μὲν γάρ τι κακῷ εἰς ὦπα ἐῴκει.

Id eſt:

> —— Ex ſpecie minime improbus ipſa
> Eſſe videbatur. - - -

M. Tullius in Verrem lib. 8.

Is erat Apronius, qui vt ipſe non ſolum vita, ſed etiam corpore atque ore ſignificat, immenſa aliqua vorago eſt, aut gurges vitiorum turpitudinumque omnium.

E culmo ſpicam coniicere.

Euſtathius Odyſſeæ ξ. enarrans hunc verſum, quem nos alio citauimus loco,

> Ἀλλ' ἔμπης καλάμην γέ σ' ὀΐομαι εἰσορόωντα
> Γιγνώσκειν. - - -

oſtendit Vlyſſem ad prouerbium alluſiſſe: quod plene ſic efferatur: ἐκ καλάμης δῆλός ἐστιν ὁ τεθερισμένος στάχυς. id eſt: Ex culmo perſpicitur ſpica demeſſa. Etiam in ſene apparet, cuiuſmodi fuerit iuuenis. Meminit huius loci Ariſtoteles libro Rhetoricorum indicans per metaphoram ſenectutem dictam culmum.

E cantu dignoſcitur auis.

Refertur & hoc à quibuſdam etiam ſi mihi nondum apud idoneos autores repertum, E cantu dignoſcitur auis: alioqui non indignum quod in prouerbiorum ordinem allegatur. Senſus congruit cum illo: Qualis vir, talis oratio. Iactatur vulgo ſimillimum huic: E plumis auem dignoſci, è cultu ſpectari vitam & ingenium hominis.

Effœminatorum etiam oratio effœminata.

> Ἔνεισιν ἐν δειλοῖσι ἄνανδροι λόγοι.

Id eſt:

> Inertibus viris iners oratio.

Vt quiſque eſt, ita & loquitur. Refertur à Zenodoto. Confine illi, quod alibi retulimus, Fatuus ſtulta loquitur. item illi: Qualis vir, talis oratio. Tametſi longe alium Drancem fecit Vergilius, lingua fortem bellatorem, re imbellem.

Ex vno omnia ſpecta.

> Ἐξ ἑνὸς τὰ πάνθ' ὅρα.

Id eſt:

> Ex vno omnia ſpecta.

Vergilius item:

> - - - Et crimine ab vno Diſce omneis. - - -

Admonet adagium, ex vnius euentus experimento, reliquorum ſimilium coniecturam oportere facere. Refertur à Suida. Tametſi is oſtendit in eos dictum qui perperam ex vno quopiam exiſtimant omnia. Legit enim non ὅρα, ſed ὁρῶ. Veluti ſi quis vnum Gallum expertus perfidum, iudicaret omnes eſſe tales.

Domi coniecturam facere.

Οἴκοθεν εἰκάζειν: i. Domi coniectare. Quod non aliunde petitur, id domi fieri prouerbio dicitur. Plautus in Ciſtellaria: Hanc ego de me coniecturam domi facio. hoc eſt, meopte experimento comperio. Seneca de beneficiis lib. v. Domi, quod aiunt, verſura fit, & velut luſorium nomen ſtatim tranſit.

Prima facie, prima fronte.

Sapiunt hæc quoque prouerbium, maxime cum ad res incorporeas referuntur: Prima facie, prima fronte: pro eo quod eſt, primo obtutu, & priuſquam preſſius ac diligentius conſideres. Fallit enim plerunque primus ille aſpectus, neque raro caligant oculi pudore quodam. Deinde iterum atque iterum contemplati perſpicimus quædam, quæ nos antea fefellerant, & primum illud oculorum iudicium quaſi recantamus. Huius adagii frequens eſt vſus apud ſcriptores Latinos, nominatim apud Quintilianum libro duodecimo. Papinianus libro duodecimo, titulo de condictione ſine cauſa. Ceſſare condictio prima facie videtur. Item libro decimo ſexto, titulo ad ſenatusconſ. Velleianum: Cum prima facie quidem alienam, reuera autem ſuam obligationem ſuſcipiat, & aliis item aliquot locis. Celſus lib. xxij. tit. de probationibus, c. quingenta: Prima fronte æquius videtur, vt petitor probet quod intendit, &c.

Cribro diuinare.

Κοσκίνῳ μαντεύεσθαι, id eſt, Cribro diuinare, eſt coniectura ſagaci rem deprehendere: aut ſtulte de reb occultis diuinare. Lucianus in Pſeudomante, κοσκίνῳ τὸ τοῦ λόγου μαντευόμενος. id eſt, Cribro, quod aiunt, vaticinans. Meminit & Theocritus in Idyllio tertio:

> Εἶπε καὶ Ἀγροιὼ τἀλαθέα κοσκινόμαντις.

Id eſt:

> Cribro vaticinans, verum mihi dixit Agrœo.

Porro genus hoc diuinandi ſuſpenſo cribro, in hodiernum vſque tempus durat apud quoſdam ſuperſtitioſos. Apud veteres vaticinia per agebantur cribro, lauro, & tripode.

Stellis ſignare: Obelo notare.

Ἄστροις σημειοῦσθαι, ἢ ἄστροις τεκμαίρεσθαι, id eſt, Stellis notare. Euſtathius in quintum Odyſſeæ librum, admonet dictum de his, qui longam ac deſertam viam peragunt, adeo vt neceſſum habeant regionum ſitum, ſtellarum obſeruatione ſignare. Ductam autem eſſe metaphoram à nauigantibus, qui quum eo vſque prouecti ſunt à terra, vt iam cœlum vndique, & vndique pontus, ſtellarum indicio curſum moderari ſolent, maxime Cynoſuræ & Helices, teſte Arato ἐν φαινομένοις,

> Οἱ τὴν μὲν κυνόσουραν ἐπίκλησιν καλέουσι,
> Τὴν δ' ἑτέρην, ἑλίκην. ἑλίκῃ γε μὲν ἄνδρες ἀχαιοὶ
> Εἰν ἁλὶ τεκμαίρονται ἵνα χρὴ νῆας ἀγινεῖν.
> Τῇ δ' ἄρα φοίνικες πίσυνοι περόωσι θάλασσαν.
> Ἀλλ' ἡ μὲν, καθαρὴ καὶ ἐπιφράσσασθαι ἑτοίμη,
> Πολλὴ φαινομένη ἑλίκη πρώτης ἀπὸ νυκτός·
> Ἡ δ' ἑτέρη, ὀλίγη μὲν, ἀτὰρ ναύτῃσιν ἀρείων.
> Μειοτέρῃ γὰρ πᾶσα περιστρέφεται στροφάλιγγι,
> Τῇ καὶ σιδόνιοι ἰθύντατα ναυτίλλονται.

Id eſt:

Quorum carminum interpretationem adſcribam ex Germanici Cæſaris interpretatione.

> Hic Iouis altrices Helice, Cynoſuraque fulgent.
> Dat Graiis Helice curſus maioribus aſtris,
> Phœnicas Cynoſura regit: ſed candida tota,
> Et liquido ſplendore Helice, nitet haud prius vlla,
> Cum ſol Oceano fulgentia condidit ora,
> Stella micat cœlo ſeptem qua Creſia flammis.
> Certior eſt Cynoſura tamen ſulcantibus æquor,
> Quippe breuis totam fido ſe cardine vertit,
> Sidoniamque ratem nunquam ſpectata fefellit:

Et Aratum imitatus Ouidius, libro de Triſtibus quarto;

> Magna, minorque feræ: quarum regis altera Graias,
> Altera Sidonias, vtraque ſicca rateis.

Idem indicat Vergilius in quinto, de Palinuro loquens;

> Talia dicta dabat, clauumque affixus, & hærens,
> Nunquam amittebat, oculoſque ſub aſtra tenebat.

Idem alibi;

> Cuncta notat tacito labentia ſidera cœlo.

Conſimiliter Homerus cum alias, tum Odyſſeæ lib. v.

> Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως
> Ἥμενος, οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε,
> Πληϊάδας ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα βοώτην
> Ἄρκτον, θ' ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν,
> Ἥτ' αὐτοῦ στρέφεται καί τ' ὠρίωνα δοκεύει,
> Οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο.

Id eſt:

> Ille quidem nauim arte regens, clauo aſſidet hærens,
> Nec ſinit illapſo torpeſcere lumina ſomno,
> Pleiadas, ſeroque recondentem ora Booten
> Suſpectans, vrſamque alio cognomine plauſtrum,
> Quæ fixa vſque loco ſe circumflectit eodem,
> Et nunquam Oceani liquidis aſpergitur vndis.

Vnde ἄστροις σημειοῦσθαι τὴν ὁδὸν videntur ij, qui notulis quibuſdam & coniecturis arte deprehenſis, rem alioqui perueſtigatu difficilem inquirunt, aut aſſequuntur. aut qui ſignis quibuſdam multo ante colligunt quid ſit euenturum. Poſtea deflexum eſt, vt ſtellas prænotare dicantur, qui quippiam velut animaduertendum inſigniunt. Cui diuerſum ὀβελίζειν, id eſt, veru prænotato quaſi iugulare ac damnare. Translatum ab Ariſtarcho, qui Homeri carmina in corpus redegit, atque in libros digeſſit: verſus nothos, hoc eſt, adulterinos & ſubdititios qui non viderentur ſapere venam illam Homericã, ὀβελίσκοις id eſt, minutis verubus prænotatis damnans: contra, qui viderentur inſignes ac genuini, ἀστερίσκοις, id eſt, ſtellulis illuſtrans. Quem morem ſequutus eſt & Origenes, & diuus Hieronymus in literis diuinis. Quin hoc ipſum Ariſtarchi cognomen in prouerbium abiit, quod is eum damnandi notulis probandique morem excogitarit. M. Tullius Attico: Totum hunc locum, quem in ariſtocratia ego varie meis orationibus, quarum tu Ariſtarchus es, ſoleo pingere, de flamma, de ferro (noſti illas ληκύθους) valde grauiter pertexuit. Atticum vocat ſuarum orationum Ariſtarchum, id eſt, cenſorem & emendatorem: quod illi mos fuerit, ſi quæ parum probaſſet in ſcriptis Ciceronis, ea ceris rubris notare. Quod quidem alibi declarat idem M. Tullius, libro ad Atticum 16. Quæ mihi florentia viſa ſunt tuo iudicio. Cerulas enim tuas miniatulas illas extimeſcebam. Idem ad Dolabellam: Profert alter, opinor, duobus verſiculis expenſum: alter Ariſtarchus hos ὀβελίζει. Ego tanquam criticus antiquus iudicaturus ſum. Item M. Varro de lingua Latina Ariſtarchos appellat, criticos grammaticos, qui de libris iudicant. Et Horatius: Fiet Ariſtarchus. id eſt, caſtigator & expenſor alieni ſcripti. Et diuus Hieronymus ſubinde quempiam ſui temporis Ariſtarchum vocat, quod arbitrio ſuo alia damnaret, alia probaret.

Signum bonum, aut malum.

Σύμβολος ἀγαθὸς ἢ καὶ φαῦλος: id est, Signum bonum aut certè malum. Vbi quis de re incognita diuinat incertus. Symbolum aiunt augurium appellari, quod sumitur è sternutamentis: id autem ad Cererem pertinebat. Et hominis primum occursum, ex quo signum aliquod euentus captabant, symbolum appellabant. Cæterum hic loquendi color diuinis olim familiaris erat, testib. Homero & Platone, Item apud Horatium Tiresia.

Vna hirundo non facit ver.

Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, id est, Vnica hirundo non efficit ver. hoc est, vnus dies non sat est ad parandam virtutem aut eruditionem aut non vnum aliquod benefactum, benedictumue, sufficit ad hoc, vt viri boni, aut boni oratoris cognomen promerearis: plurimis enim virtutibus ea res constat. aut vt certum aliquid cognoscas, non satis est vnica coniectura. Quod si permultæ conueniant, tum denique probabilis fuerit coniectura. Siquidem fieri potest, vt vna quæpiam hirundo casu maturius appareat. Sumptum ab hirundinis natura, quæ veris est nuncia: nam hyeme deuolat. Vnde Horatius:

--Zephyris & hirundine prima.

De primo vere sentiens. Aristoteles lib. Moralium 1. τὸ γὰρ ἔαρ οὔτε μία χελιδὼν ποιεῖ, οὔτε μία ἡμέρα. id est: Ver enim nec vna hirundo facit, nec vnus dies. Et beatum eodem modo felicemue nec vnus dies, nec breue efficit tempus. Aristophanes in Auibus:

Δεῖσθαι δ' ἔοικεν ἐκ ὀλίγων χελιδόνων,

Id est:

Multa videtur opus habere hirundine.

Interpres indicat allusum ad prouerbium quod modo retulimus, μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. Huic affine videtur illud Sophocleon in Antigona:

Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ' ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός.

Id est:

Namque vnius quæ sit viri, haud est ciuitas.

Etenim quemadmodum vna hirundo non facit ver, ita nec vnus homo facit ciuitatem, nec vnus nummus diuitem.

Omnibus vestigiis inquirere.

Πᾶσιν ἴχνεσι ζητεῖν, id est, Omnibus inquirere vestigiis dicitur, qui summa cura, summaque diligentia rem peruestigat. Metaphora sumpta est à venatoribus. M. Tullius actione in Verrem quarta: Ex istis etiam tu retibus effugere te posse confidis? quum te nos non opinione dubia, sed tuis vestigiis persequamur, quæ tu in tabulis publicis ac recentia reliquisti. Rursus in eadem, Vt omnes mortales istius auaritiæ non iam vestigia, sed ipsa cubilia videre possint. Item actione sexta: Illos ego accusatores puto fuisse, qui huiusmodi hominum furta odore, aut alicubi leuiter presso vestigio persequebantur. Nam nos quidem, quod facimus in Verre, quem in luto volutatum totius corporis vestigiis inuenimus? In oratione pro Cluentio: Quid? Albiana pecunia vestigiis ne nobis odoranda est, an ad ipsum cubile vobis ducibus venire possumus? Et paulo post: Cluentii nummus nullus iudici datus vllo vestigio reperitur. In Pisonem: An vero tu parum putas inuestigatas esse à nobis labes imperii tui, stragesque prouinciæ? quas quidem nos non vestigiis odorantes ingressus tuos, sed totis volutationibus corporis, & cubilibus persecuti sumus.

Qui bene coniiciet, hunc vatem.

M. Tullius in opere De diuinatione lib. 2. scribit, Græcum versiculum vulgo iactatum extare in hanc sententiam: Qui bene coniiciet, vatem hunc perhibeto optimum. Citat autem eum versiculum Plutarchus in libello De responsis Pythiæ: ὁ μὲν εἰκάζων καλῶς, ὃν ἄριστον μάντιν ἀνηγόρευκεν ἡ παροιμία, id est: Bene coniectans, quem optimum vatem appellauit prouerbium. Quanquam hic in Plutarcho locus mutilus erat & lacer: attamen colligi potest carmen huiusmodi fuisse:

Μάντις γ' ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς.

Atque ita citat ex Euripide in libro De defectis oraculis. Citat & M. Tullius lib. ad Atticum 7. A te, inquit expecto futura, μάντις γ' ἄριστος. Huc allusit Theocritus in Piscatoribus, si modo Theocriti sunt illa:

--Οὗτος ἄριστος

Ἐστὶν ὀνειροκρίτας, ὁ διδάσκαλός ἐστι παρ' ᾧ νοῦς.

Id est,

--Nemo

Somnia coniectat melius, quam mente magistra

Qui regitur.--

Admonet adagium, futurorum præscientiam non è sortibus aut auguriis petendam esse, sed à prudentia. Siquidem qui prudentia sit præditus, is ex præteritorum, præsentiumque coniecturis facile prospiciet quid sit euenturum. Proinde non iniuria scripsit Aristoteles libro Moral. Eudemiorum. φρονίμων καὶ σοφῶν ταχεῖαν εἶναι τὴν μαντικὴν καὶ μόνων: i. Prudentium atque sapientium hominum celerem esse diuinationem, & horum tantum. Vtinam hanc diuinandi rationem amplecterentur principes, quorum hodie bona pars à prognostis & astrologis pendet, hominum genere, vt nunc sunt plerique, vano pariter ac seditioso, & Reipubl. pestilente.

Certum prospicio.

Qui se negabit temere, male secusue de exitu rei cuiuspiam sentire, sed certis adductum argumentis, & pluribus experimentis obseruasse, accommodabit illud ex eodem libro:

Οὐ γὰρ ἀπείρητος μαντεύσομαι, ἀλλὰ σὺ εἰδώς:

Id est,

Nam neq; inexpertus iam diuinauero, verum

Egregie callens.--

Rem acu tetigisti.

Est apud Plautum in Rudente, Rem acu tetigisti: pro eo quod est, rem ipsam diuinasti, nihil aberrans. Metaphora sumpta videri potest à lusu quopiam, in quo diuinator, id quod alius notasset, summa acu tangebat: aut lineam, aut calculum, aut aliud quiddam simile. Igitur acu tangere, perinde est quasi dicas, ipsissimum punctum attingere. Nam minutissima puncta denotantur acu.

Scopum attingere.

Τυγχάνειν τοῦ σκοποῦ, id est, Scopum attingere. Est voti compotem fieri, aut coniectura rem ipsam assequi. Lucianus in Icaromenippo: καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ εἰκάζεις. id est: Tuaque coniectura haud procul abest à scopo. &, ἀποτυγχάνειν τοῦ σκοποῦ: id est, Non attingere scopum: &, διαμαρτάνειν τοῦ σκοποῦ: id est, Aberrare à scopo: atq; id genus aliæ figuræ omnes prouerbium sapiunt. Hoc adagio festiuiter vsus est Diogenes in puerum saxa in crucem iaculantem: Euge, inquit, continges tandem aliquando scopum. Pindarus in Nemeis hymno nono: ἀκοντίζων σκοποῦ ἄγχιστα μουσᾶν. id est: Proxime iaculans ad scopum musarum, Idem hymno sexto: ἔλπομαι μέγα εἰπὼν, σκοποῦ ἄντα τυχεῖν. id est: Spero quod magna pollicitus scopum attingam. Dicitur & ἔξω σκοποῦ βάλλειν: hoc est, extra scopum iaculari: vbi quis loquitur aliena ab eo quod agitur. Vsus est Gregorius Nazianzenus in Monodia.

Mortuus per somnum, vacabis curis.

Θανὼν καθ' ὕπνους φροντίδων ἔσῃ δίχα.

Id est:

Curis vacabis mortuus per somnium.

Versiculus vulgo iactatus apud Græcos, ex superstitiosa insomniorum obseruatione. Existimabant enim eum qui se mori somniasset, à curis molestiisque liberatum iri: quod mors finem doloribus imponere videatur: planeq; imponit his, qui hinc in meliorē demigrant vitam. Fortassis ad eandem pertinet sententiam, quod alibi retulimus:

Νεκροὺς ὁρῶν, νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων.

Mortuos videns.

Νεκροὺς ὁρῶν νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων.

Id est:

Tibi accident res, mortuos si somnies.

Refertur à Suida, tanquam vulgo iactatum de diuinatione, quæ sumitur ab insomniis, superstitione multo omnium vanissima. Id tamen ita dictum est, quod mors finis sit omnium huius vitæ malorum.

Leonem videre, hostium prælia portendit.

Λέοντας ἰδεῖν, δυσμενῶν δηλοῖ μάχας.

Id est:

Cernere leones, hostium pugnam indicat.

Translatum vel à somniorum coniecturis, vel ab obseruantibus auguria. Meminit Suidas. Huiusmodi versiculos, indicantes quid quodque portendat somnium, video diligenter commemoratos à Suida & Hesychio, quum nihil inanius. Et tamen probabile est, vtrumque fuisse monachum.

Protinus apparet, quæ plantæ frugiferæ futuræ.

Αὐτίκα καὶ φυτὰ δῆλα ἃ μέλλει κάρπιμ' ἔσεσθαι:

Id est:

Protinus apparet, quæ fructum planta datura est.

Vel in pueris elucet indoles futuræ probitatis. Protinus in discipulo præsentire licet profectum futurum.

Quanquam non dixeris, tamen apparet è pelle.

Εἰ μὴ λέγεις, ἀπὸ τοῦ δέρματος φαίνῃ, id est, Etiam si non dicas, pelle præ te fers. Res ipsa redarguit mendacem, & oris habitus. Vnde illud Ciceronis: Nisi fingeres, non sic diceres. Videtur ex apologo natum.

Qualis vir, talis oratio.

Annæus Seneca in epistolis, quas scripsit ad Lucilium lib. 20. Apud Græcos, inquit, in prouerbium cessit: Talis hominibus fuit oratio, qualis vita. Græcum id prouerbium extat apud Aristidem, in secunda Rhetorices aduersus Platonem defensione: οὐκ ἀπᾳστατεῖ δὲ ἡ παροιμία τούτων, ἡ λέγουσα, οἷος ὁ τρόπος, τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸν λόγον καὶ πάλιν τὸ ἔργον ὡσαύτως. id est, Non dissonat autem ab iis adagium, quo dicunt, Cuiusmodi sunt mores, eiusmodi & orationem esse. ac rursum, Qualis sit oratio, tales item esse mores. Ad eandem facit sententiam, quod inter Solonis apophthegmata commemorat Diogenes Laertius: τὸν λόγον εἴδωλον εἶναι τῶν ἔργων. i. orationem factorum esse simulachrum. Persius 5. Satyra sententiam hanc allegoria texit, cum ait:

- -Pulsu dignoscere cautus.

Quid solidum crepet, & pictæ tectoria linguæ.

Nimirum innuens, haud aliter animum hominis ex oratione spectari, quam vasa dignoscuntur crepitu, quem reddunt digito pulsata. Idem in Satyra 3.

——Sonat vitium percussa, maligne

Respondet, viridi non cocta fidelia limo.

Idque prouerbii non solum locum haber, cum improbum aut probum virum arguit oratio, verumetiam cum ex stylo perpendimus ingenium cuiusque, omnemque mentis habitum ex ipsa dictionis ratione coniectamus. Etenim tumidi stylus turgidus: abiecti humilis, exanguis: asperi, scaber: amarulenti tristis ac maledicus: deliciis affluentis, pictoratus ac dissolutus. Breuiter omne vitæ simulachrum, omnis animi vis, in oratione perinde vt in speculo repræsentatur, ac vel intima pectoris, arcanis quibusdam vestigiis deprehenduntur. Itaque Seneca Mecœnatis delicias ac molliciem ex ipsa hominis dictione colligi scribit. Huc pertinet, quod Socrates apud Platonem iubet loqui Charmidem vt eum videat: nimirum hominem ex oratione æstimaturus. Idem in Gorgia negat se nosse Archileum Perdicæ filium, quod nunquam cum eo venerit in colloquium. At vulgo prædicant se nosse hominem quem viderint tantum: quum animus hominis non perspiciatur, nisi ex oratione.

Crepitu probabis.

Πλαταγῇ δοκιμάσεις: id est, Plataga probabis. De iis qui ridicule explorant alterius in sese animum. Sumptum à vulgari ioco puellarum, quæ imposito pollici, medioque digito papaueris folio palmam illidunt: quod si crepuerit, amoris argumentum est: sin minus, non amantis indicium. Id Suidas indicat fieri solere folio papaueris aut anemonæ, quod πλαταγώνιον dicitur: à πλατάσσειν, id est à strependo. Allusit ad prouerbium Ammianus libr. 14. Quod quum vere & ex animo dicitur, solet amor ex leui crepitu monstrari. Vnde locus erit prouerbio, vbi ex dicto simplici deprehenditur animus hominis. Apud alios πλαταγὴν reperio pro instrumento quo mouemus strepitum: & πλαταγεῖν, pro crepitum mouere.

COGNATI *Et crimine ab vno Disce omnes.*

Poetarum eminentissimus Maro 2. Æneid ex Sinonis dolo Danaum insidias, atque ex vnius crimine aliorum omnium fraudes docet esse perdiscendas. Sunt enim Græci fere omnes, vt habitu corporis, ita & animo ac voluntate inter se persimiles. Et quemadmodum cæteræ nationes peculiare quiddam habent, sic Græci mendacia & dolos fingere adeo sunt eruditi, vt eos natura ad fallendos cæteros mortales finxisse videatur. Refertur hic versus inter schemata prouerbialia, citaturque ab Erasmo nostro & Suida hunc in modum: ἐξ ἑνὸς πάνθ' ὅρα. Sed Suidas diuersum eius vsum indicat, dicitque iniquum esse ex vnius perfidia toti genti perfidiæ & impietatis notam inurere.

Vt mea fert opinio.

Idem in Lyside: Vt mea fert opinio: In Sophista: Ita mihi videtur, prout meæ huius ætatis iudicium est. Item vt mea fert opinio.

CONSILIVM.

ERASMI. *Res sacra consultor.*

Σύμβουλος ἱερὸν χρῆμα: id est, Consultor res sacra. Zenodotus ex Epicharmo refert. Sensus est adagionis, plurimum vtilitatis adferre bene consulentem: aut religiose pureque dandum consilium iis, quibus est opus. Plato in Theage: ἀλλὰ μὴν δὴ ὦ Δημόδοκε, καὶ λέγεταί γε σύμβουλον ἱερὸν χρῆμα εἶναι. id est: Quin illud etiam dicitur Demodoce, consultorem rem esse sacram. Idem in epist ad Perdiccam: δίκαιος δέ εἰμι καὶ ξενικὴν καὶ ἱερὰν ξυμβουλὴν λεγομένην ξυμβουλεύειν. id est: Æquum est autem, vt & hospitale & sacrum, vt dicitur, consilium impertiam. Suidas indicat dictum, vbi deliberatur de rebus periculosis: vt simile videatur illi, Sacram ancoram iacere. Effertur & ad hunc modum: ἱερὸν συμβουλή. id est: Res sacra consilium, Extat inter Græcas sententias hic senarius:

Ἱερὸν ἀληθῶς ἐστιν ἡ συμβουλία.

Id est:

Res est profecto sacra consultatio.

Suadeo quod ipse facturus essem.

Cum alteri damus consilium, quo non grauemur ipsi vti in simili causa, conueniet illud Calypsus ex eod. lib.

Ἀλλὰ τὰ μὲν νοέω καὶ φράσσομαι, ὅσσ' ἂν ἐμοί περ
Αὐτῇ μηδοίμην, ὅτε με χρειὼ τόσον ἵκοι.

Id est:

Sentio, suadeboque tibi, quibus haud grauer vti
Ipsa, mihi similis siquando occurreret vsus.

EX APPEND. ERASMI.

In orbem circumiens.

Ἅπαντας ἐν κύκλῳ περιελθών. pro neminem præteriens. In consultando πάντα ἐν κύκλῳ commoda atque incommoda circumspicienda, id est, nullum omnino omittendum. Lucian. Sic ambibant, qui singulos prensabant, & obeunt prouinciam, qui in administrando nusquam non adsunt.

Conferre capita.

Pro, deliberare, seu consultare de re aliqua. Liuius.

IVNII. *Extra mala positus, admones.*

Herculis furentis ad Theseum verba sunt apud Euripidem.

Σὺ γ' ἐκτὸς ὢν γε συμφορᾶς με νουθετεῖς.

Id est:

Tu liber ærumnis, male affectum mones.

Id vitii habemus omnes, quod in admonendis aliis sapiamus plusculum, ærumnarum vacui: at malis impliciti, talpis cæciores sumus. iuxta illud Euripidis, quod in collectaneis Stobæi legitur:

Ἅπαντες ἐσμὲν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοί·
Αὐτοὶ δ' ὅταν σφαλῶμεν, οὐ γινώσκομεν.

Id est,

Valemus admonendo cuncti: at quoties
Errare nos vsuuenit, nil cernimus.

Prometheus apud Æschylum in cognomine fabula, ad Chorum:

Ἐλαφρὸν ὅστις πημάτων ἔξω πόδα
Ἔχει παραινεῖν νουθετεῖν τε τὸν κακῶς
Πράσσοντα. --

Id est,

Est facile cuiuis, cui pes est extra malum,
Docere ac admonere eum qui habet male.

Fertur & Moschionis huic affinis prouerbialis sententia:

Ἦν ἄρα τρανὸς αἶνος ἀνθρώπων ὅδε,
Ὡς τὸν πέλας μὲν νουθετεῖν βραχὺς πόνος.

Id est:

Fertur hominum verissimum diuerbium,
Alium admonere quod nihil facile est magis.

Concordant ista cum Terentiano dicto: Facile quum valemus, recta consilia ægrotis damus.

Iustitiane murum, an fraudis.

Qui ancipiti & suspenso animo fluctuat, secumq; deliberat, qua sit insistendum via, aggrediendumue sit negocium, an supersedendum: experiendum litigio, an cedendum causa: conseruanda alicuius amicitia, an rescindenda: is apposite vtetur illo Pindarico: πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις ἀναβῶ: id est, Arduumne iustitiæ murum conscendam, an obliquæ fraudis? Scite admodum vsus est M. Cicero libro epistolarum ad Atticum 13. his verbis: Nunc me iuua mi Attice consilio, πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, id est, vtrum aperte hominem asperner ac respuam: ἢ σκολιαῖς ἀπάταις; vt enim Pindaro sic δίχα μοι νόος ἀτρεκὲς εἰπεῖν: omnino moribus meis illud aptius, hoc fortasse temporibus. Quibus verbis se ipse exponit, nimirum animi incertum pendere, num contemnenda sibi sit contumelia à sororis Attici filio illata, & dissimulanter concoquenda an vero euomenda sit semel & aperte omnis in illum bilis vomica. Planius antea vsus fuerat verbis iisdem Plato libro De repub. 2. loquens de industriis iuuenibus, qui recte iudicare possint, quod vitæ genus sit amplectendum. sic inquit, λέγοι γὰρ ἂν ἐκ τῶν εἰκότων πρὸς αὑτὸν κατὰ Πίνδαρον, ἐκεῖνο, τὸ, πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις ἀναβὰς, καὶ ἐμαυτὸν οὕτω περιφράξας, διαβιῶ. id est: Dixerit namque suo iudicio commotus illud ad se Pindaricum, Iustitiæne arduum murum, an tortuosæ fraudis, conscendam, sicque velut maceria quadam circumseptus, vitam transigam. Finitimum est illi Homerico versiculo Iliados 16.

Διχθὰ δέ μοι κραδίη μέμονε φρεσὶν ὁρμαίνοντι.

Id est:

Curarum ambigua huc mihi mens inclinat & illuc. Poterat Pindaricum illud vsurpasse Themistocles, deliberans an Græcorum classis incendio esset corrumpenda, & Scipio apud Silium Italicum, exemplo Herculis Prodici ambiguus, vtri se applicaret, Virtuti an Voluptati, hinc & inde vrgentibus.

Quo curris potius quam ad Ephebum?

Ποῖ τρέχεις, ἢ ἐπὶ τὸν Ἔφηβον: id est, Quo curris potius, quam ad Ephebum? De Apollonio Tyaneo dictum fuisse, prouerbiique honorem sortitum testatur Philostratus libro 1. commentar. de eius philosophi vita: idque ex oraculari responso, quo Æsculapius ephe flaminem suum professus fuerat se gaudere sub Apollonii ephebi testimonio valetudinem pristinam hominibus restituere. qua fama illico ita passim apud Cilices finitimosque populos inualuit, vt eos qui ad Æsculapium voti causa, aut valetudinis ergo proficiscerentur, perconctari soliti fuerint: ποῖ τρέχεις, ἢ ἐπὶ τὸν ἔφηβον; id est: Quo abis potius quam ad ephebum? volentes innuere: nil opus esse peregrinationem suscipere, quum votis abunde sufficere posset præsens Apollonius, tum pubertatis annos ingressus. Trahi poterit ad vsum, quando significare volumus non opus esse, vt quis hunc aut illum senem consulat, velut oraculum quoddam sufficere posse iuuenem quempiam raræ eruditionis, multijugæque lectionis. Libuit istud docere, quoniam Erasmus noster dicat parum liquere quid sibi velit Cilicium istud adagium: eoque magis, quod existimet ab oraculo Apollinis, quo festinabatur vndique, sumptum esse. Cur autem non similiter vt ille verterim, Quo properas? num ad Ephebum? ne quis temeritatis me insimulet, ratio reddenda est; quod apud Græcos eam vim habeat coniunctio ἢ, vt vel com-

comparatiui virtutem includat, vel subaudiri dictionem μᾶλλον postulet, quomodo & positiuo gradui idem apud illos familiare esse solet: id quod exemplo vno atque altero conuinci posit. Homerus Iliad I.

βούλομ' ἐγὼ λαὸν σόον ἔμμεναι ἢ ἀπολέσθαι.

Id est:

Populum esse sospitem volo potius quam extingui.

Lucæ 18. Κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ ἐκεῖνος. id est: Abiit ille in suas ædes iustificatus magis quam alter, siue præ altero illo.

Cosæ consilium.

Τοὺς Κόσσε λόγους. Cosæ dicta dici inuenio, pro sano & salubri consilio. Fuit Cosas vir consultus & iustus, genere Pellenæus. Est autem Atticæ oppidum Pellene: cuius oppidani bellum cum Salaminiis gerentes, quum vicinas gentes in belli societatem aduocassent, inito cum illis pacto de partitione agrorum, profligatis hostibus victores, vicinos suos eluserunt, neque conuentis steterunt, illo inita rite cum ipsis pacta minime violanda, imo mordicus seruanda vrgente. Qua ex re orta paulo post peste, criminis eos pœnitere cœpit, Cosæque consilium magnifice laudarunt. Dici conueniet in fœdifragos, aut alioqui impudentes, qui sanis consiliis non obtemperant. Tales namque τοὺς Κόσσε λόγους βδελύττεσθαι ἢ ἀποπτύειν, Cosæ dicta nihili pendi facere, aut despuere dicemus. Refertur apud Suidam.

In Pisa animum confirma.

Quoties animum alicui addere volumus ad disceptationem, aut eum in contentionis studio, quod ἀγῶνα Græci dicunt, confirmare ne labascat, aut animo concidat, prouerbii huius vsus erit, quod apud Synesiū in Caluitii encomio extat: τήρησον ἐν πίσῃ, φασί, τὴν καρδίαν. id est: in Pisa animum (quod aiunt) confirma. Vbi author ille ob caluitii deformitatem offensus, seipsum durat animatque, ne ea re commoueatur. Solebant apud Pisam Elidos vrbem quolibet lustro certamina, Olympia dicta, maximo Græciæ conuentu celebrari: in quibus decertaturus ad gloriæ immortalitatem parandam, præsentem animum ac fortem sumere debebat.

BRASSICANI.

Archilochi vulpes.

Basilius Magnus in commentariolo ad Nepotes: καὶ τῆς Ἀρχιλόχου ἀλώπεκος τὸ κερδαλέον τε καὶ ποικίλον ζηλώσωμεν: Archilocheæ vulpis versutam atque variam calliditatem imitemur. Adagium in eos dicitur, qui pro re nata consilium expeditissime capiunt, quemadmodum Archilochus in Apologis à se scriptis, vulpem vbique callidissimam introduxit. autore Philistrato in Iconib cap. de fabulis. meminit eius rei & Ammonius in libello De differentiis vocum, dictione αἶνος.

VLPII

Elige vitam optimam.

Ἕλου βίον τὸν ἄριστον· ἡδὺν γὰρ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. id est: Elige vitam optimam: hanc enim iucundam reddet consuetudo. Pythagoræ sententia ad virtutem commonentis. Plutarchus.

Cum aquila esse queas, inter graculos primas ne opta.

Conuenit cum superiori Pythagorę dicto, Optima autem semper sectanda sunt, circa quæ deficere laudabilius est, quam inuilioribus superare. Nazian.

Ratio sapienti pro necessitate.

Prouerbialis sententia, qua docetur, sapientem nihil metu adactum aut necessitate, sed consilio omnia facere. Plin. Iun.

Panis prior prora.

Πρότερον ἐστὶ τῶν πρῴρας τὸ φυρᾶσαι: id est, Confectio panis prior est ipsa prora. Vti licebit tum, quum persuadere volumus, vt id quod maxime necessarium est, anteponatur ei quod minus: tum vt ordine res quæque agatur. In hunc sensum tanquam adagio vsus est eo Demades rhetor, quum Athenienses iuberent triremes è naualibus producere, easque milite complere, deficientibus interim pecuniis, bellorum neruis. Lepos dicti in hoc situs est, quod licet prora anterior & prior pars nauis sit, tamen aliud prius est expediendum in bello nauali, vt scilicet de victu & commeatu prospiciatur. Plutarch.

COGNATI.

Ἀρχιτέκτων ἐπιβουλῆς.

Translato ab ædificandarum domorum artificum nomine, quique primum locum in ipsis tenent, ac fabris præcipiunt, quid facto opus sit, ἀρχιτέκτων ἐπιβουλῆς id est, consultationis architectum Demosthenes in oratione quam contra Dionysiodorum vocauit: καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ τάχιστα ᾐσθόμεθα τὸ γεγονός, ἐκπεπληγμένοι τῷ πράγματι, ἀφωρμῶμεν τούτῳ τῷ ἀρχιτέκτονι τῆς ὅλης ἐπιβουλῆς. Cicero pro Cluentio architectum sceleris dixit, etiam μεταφορικῶς, qui ad facinus cæteros impulerat, & omne negocium animo cogitarat: Et illi qui Fabricii libertum, quia minister in maleficio fuerat, patronum, quia conscius, condemnassent, ipsum principem atque architectum sceleris absoluerent? Idem pro Sex. Roscio: Ex iis, inquit, quæ nunc maxime fiunt, nonne quiuis potest intelligere omnium architectum & machinatorem vnum esse Chrysogonum?

Εἰσῆλθέ μοι θεῖον.

Vlysses Euripidem in Cyclope, εἰσῆλθε μυθεῖον. Diuinum consilium illud, quo necatos socios à Polyphemo, vltus est, quasi à Deo immissum appellauit. Homerus x. Iliados, facit Dolonem ita cum Hectore loquentem:

Ἕκτορ, ἐμ' ὀτρύνει κραδίη, καὶ θυμὸς ἀγήνωρ
Νηῶν ὠκυπόρων σχεδὸν ἐλθέμεν, ἔκ τε πυθέσθαι.

Quibus verbis innuit, huiusmodi omnes cogitationes excitari ab animo cupiditateq; aliqua. Euripides autem cœlitus dimitti Virgilius 10. Æneidos, vtramque Græcorum poetarum sententiam ita complexus est:

---Diine hunc ardorem mentibus addunt,
Euryale? an sua cuique Deus fit dira cupido?
Aut pugnam aut aliquid iamdudum inuadere magnum
Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete est.

Idem omnino significare voluit tertio γεωργικῶν, de furore equorum agens:

Et mentem ipsa Venus dedit.---

Mentem dare vel iniicere, significat excitare desiderium in pectore alicuius, subitoque ad aliquid gerendum impellere. Cicero in Catilinam præsentem. Vtinam tibi istam mentem Dii immortales darent. Pro Milone: Hic Dii immortales mentem dederunt illi perdito ac furioso, vt huic faceret insidias. Supra dixerat, Mentem iniecit & amentiā: pro quo Gręci ἐμβαλεῖν siue ἐμποιεῖν νοῦν dicunt. Demost. prima Philippica: δοκεῖ δέ μοι θεῶν τις ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς γιγνομένοις ὑπὲρ τῆς πόλεως αἰσχυνόμενος, τὴν φιλοπραγμοσύνην ταύτην ἐμβαλεῖν Φιλίππῳ. Isocrates scribens Philippo Macedoni: ἀλλ' ἐκείνους τοιαύτην ἔννοιαν ἐμποιοῦσιν, ὥστε δι' ἀλλήλων ἡμῖν ἑκάτερα παραγίνεσθαι τούτων.

Noctu vrgenda consilia.

Theon in Progymnasmatis, in exemplo quodam: ἀλλὰ τὸν ἁπανταχῇ περιφερόμενον, τίς οὐκ οἶδε λόγον, ὅς φησι δεῖν ἐν νυκτὶ βουλὰς ἔχεσθαι, ὁ δὲ σοφὸς Σοφοκλῆς τί μαθὼν εὐφρόνην ἀποκαλεῖ τὴν νύκτα; οὐχ ὅτι τὸ φρονεῖν, ὡς μάλιστα τότε τοῖς ἀνθρώποις παραγίνεται. id est: Aut cui ignotum vulgi sermone tritum prouerbium, Noctu vrgenda consilia. Quo autem sensu sapiens Sophocles, noctem dixit vocabulo de mente dicto? Nunquid ne ideo, quod tum mentis vis in hominibus maxime exercetur. Idem aliter tractans eandem sententiam: ἐντεῦθεν εὐφρόνη καλεῖται παρὰ τῶν ποιητῶν ἡ νύξ, καὶ τὴν παροιμίαν ἐποίησε, τὰς βουλὰς εἰς τὸν τῆς νυκτὸς ἄγειν καιρόν. id est: Ex eo Græcum apud poetas nomen habet Nox, quod ab intelligentia deriuatur. Natumque prouerbium est, in noctem consilii tempus conferendum esse. Nam nox propter silentium & solitudinem maxime ad considerandum & consultandum de rebus grauibus idonea est: vnde & apud Plutarchum in Symposiacis Lacedæmoniis olim νυκτερινὸς σύλλογος, id est, nocturnus conuentus grauissimorum virorum, solennis fuisse dicitur In summa, nihil subito statuendum, sed consulto potius quam cito loquendum. Nam iuxta Gallicum prouerbium: La nuict a conseil. Constat enim à poetis Græcis noctem εὐφρόνην non infrequenter vocari: quod eo tempore, nullo auocamento à consilio quærendo impedimur, nullaq; interpellatione à cogitando prohibemur: & noctem consilium daturam, sæpe dicere solemus: solique tum cum sumus, omnem ingenii aciem intendimus ad bene consulendum.

Διεξοδεύειν.

Græcis per translationem est et in communibus prouerbiis, pro eo quod est apud Latinos, Mente peragrare: & nostrates dicunt, discourir. Certe διεξοδεύειν illi Gallico discourir plane respondet. Cic. 2. de Finibus, Mente regiones peragrare. Lucretius li. 1. Mente animoque peragrauit omne immensum. Virgilius 6. Æneidos.

Omnia percepi, atque animo mecum ante peregi.

Quod Virgilii carmen Plinius epist. 190. prouerbialiter vsurpauit.

Humana consilia diuinitus gubernantur.

Istud sacris oraculis proditum est, Humana consilia diuinitus gubernari: vt ipsi quidem multa constituamus, sed ea tum demum si Deo visum fuerit, exitu comprobentur. Huc pertinet Celticum prouerbium.

L'homme propose, mais Dieu dispose.

Accius in Amorum iudicio, referente Nonio:

Non facile sine Deum opera, propria humana sunt bona.

Propria, id est, perpetua. qua dictione idem Accius vtitur in Medea.

Fors dominatur, inquit, neque vita vlli propria in vita.

E duobus malis minimum eligendum.

Et cum è duobus malis alterum eligere cogitur, nemo quod peius, eligit, dum licet quod est minus malum eligere. Cicero libr. 3. Officiorum: Sed quia sic ab hominibus doctis accepimus, non solum ex malis eligere minima oportere, sed etiam excerpere ex his ipsis, si quid inesset boni. Minus enim malum, si maiori comparetur, Aristotele authore, fit aliquo modo bonum. E duobus autem malis propositis minus eligendum, & ex eo, si quid boni habet, excerpendum.

Consilium, res sacra.

In Theagete, vel de sapientia: vulgo dicitur, Consilium res

ſacra eſt apud Eraſmum noſtrum σύμβυλος ἱερὸν χρῆμα. Res ſacra conſultor. Epiſt. 5. Dion Perdicæ. Decet enim me hoſpitale & ſacrum (quod dicitur) conſilium tibi præſtare.

Primo crede mulieris conſilio, ſecundo noli.

Cur felicia & proſpera vulgo ferantur mulierum conſilia, ſubito & repente data: infelicia, vbi cogitatio multa, vel aliud præceſſit, multi quæſierunt. Mihi ita videtur, quod animi earum affectibus fere præpediantur. eorum aſſultum vbi mens in commune conſulens præuenit, ingenioſi aliquid profert: valent enim fœminæ ingenio vt plurimum præ viris: obnoxiæ tamen affectibus, eo in malam rem non raro vtuntur.

Puluillum conſulere.

Pro, negocium in alterum diem differre, vt maturo conſilio, quod ſecuriſſime noctu capitur, eodem poſtea redeatur. Simile, Nox dabit conſilium.

CONTEMPTVS ET VILITATIS.

ERASMI

Tineas paſcere.

Tineas paſcere dicuntur, quæ neglecta ſitu pereunt. Ductum à veſtibus, aut libris diu reconditis & intactis. Horatius in Epiſtolis:

> Contrectatus vbi manibus ſordeſcere vulgi
> Cœperis, aut tineas paſces taciturnus inerteis,
> Aut fugies Vticam, aut vnctus mitteris Ilerdam.

Pili non facio.

Eſt Latinis hæc familiaris hyperbole: Non facio pili, Ne pilo quidem melior: cum minimum quiddam momenti ſignificant. Catullus:

> Non faciunt pili cohortem.

Cicero ad fratrem: Ego enim ne pilo quidem minus te amabo. Idem: Interea Cappadocia, ne pilum quidem. Tametſi in vulgatis exemplaribus pileum hoc loco ſcriptum eſt. Quod quidem adagium etiam his temporibus nulli non eſt in ore. Pili vilitas etiam Græcis in prouerbio fuit. Vnde ἄξιος τριχὸς, id eſt dignus pilo: in hominem nihili. Quo durior erit translatio, hoc venuſtior. nam, Pili non facio præter hyperbolem nihil pene habet figuræ. At, Ne pilo quidem doctior, Ne pilo quidem iniucundior, Ne pilo quidem honoratior, atque id genus orationes, quoniam paulo longius recedunt à ſimplici ſermone, pluſculum accipiunt gratiæ.

Nauci non facio.

Nauci eſſe, & Nauci facere, pro eo quod eſt, nihil eſſe, & nihili facere ſæpicule apud Plautum reperietur. Quid autem nauci ſignificet, ſeruus quidam Plautinus, cum ea voce eſſet vſus, tamen ſcire ſe negat. Plautus: Qui homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit. Grammatici quidam, inter quos Pompeius Feſtus, aiunt nauci ſignificare nucis putamen, aut oleæ nucleum, aut eam membranulam, quæ viſitur in medio nucis iuglandis interſita: denique rei cuiuſuis putamen, quod Græci πέλυφος, nauci vocatum exiſtimant. Quidam à voce Græca educunt νάκη, quod declarat pellem caprinam: Sunt & aliæ de nauci ſententiæ: quas qui volet cognoſcere, legat Feſtum in dictione Naccæ. Nauci non habeo dixit Ennius apud M. Tullium lib. De diuinatione j. Non habet denique nauci Marſum augurem.

Flocci non facio: aut Flocci facio.

Eadem ratione dictum eſt, Flocci facere: &, Ne Flocci quidem facere: pro eo quod eſt, ne tantuli quidem facere. Eſt autem floccus particula lanæ, quæ inutilis à vellere diuellitur atque euolat, aut certe ſimile quiddam nullius momenti. Exempla paſſim apud autores obuia ſunt, vt non videatur operæ precium hoc inculcare loco.

Huius non facio.

Ad hanc formam pertinet illud Terentianum ex Adelphis: Huius quicquam non faciam. Donatus admonet eſſe δεικτικὸν demonſtrantis aut floccum, aut ſtipulam aut ſummum digitum, aut huiuſmodi quippiam. Athenæus libro duodecimo prodidit, Sardanapali ſtatuam ipſius monumento impoſitam, hoc geſtu digitorum, vt ſignificaret res humanas omneis prorſus eſſe contemnendas, ac ne digituli quidem crepitu dignas.

Vitioſa nuce non emam.

Apud Plautum eſt in Milite: Vitam tuam vitioſa nuce non emam. pro eo quod eſt, ne minimo quidem. Et vulgo dicimus, Caſſa nuce non emerim: &, Putamine nucis non emerim. Ariſtophanes in Pace.

> Οὐκ ἂν πριαίμην οὐδ' ἂν ἰσχάδος μιᾶς.
>
> Id eſt:
>
> Non emerim nec vnica quidem nuce.

Conſimile his, quod legitur apud eundem Plautum, citante Feſto: Non ego iſtud verbum empſiten titiuillitio. Nam hoc verbo Latinos nihili rem ſignificare ſolitos, quemadmodum & Græci dicunt πιπολό. rurſum Butubata, qua voce vſus eſt Næuius, pro nugatoriis, autore Feſto.

Ne teruncium quidem inſumpſit.

Eſt aliquoties apud Ciceronem hyperbole teruncii, quod apparet eſſe genus minutiſſimi numiſmatis, ad Atticum: atq; et ſpero toto animo imperii noſtri, teruncium ſumptus in prouincia nullum fore. Plautus in Captiui duo: Neque ridiculos iam terunci faciunt: quemadmodum Græci dicunt ἡμιωβόλιον, pro re viliſſima. Varro teruncium à tribus vnciis dictum putat.

Homo trioboli.

Itidem Plautus in Pœnulo hominem trioboli dixit, pro nequiſſimo, planeque nullius precii: à nummo minutiſſimo. Conſimili figura dixit Ariſtophanes in Veſpis, pro vilibus verſibus τριχοινίκων ἐπῶν. Gregorius in epiſtola de vili contemptoque dixit, μᾶλλον ἀνδράποδον ὀλίγων ὀβολῶν ἄξιον. id eſt: Imo potius mancipium paucis obolis dignum. Dicuntur & triobolares.

Nec vno dignus.

Ἄξιος οὐδὲ μόνου, & ἄξιος ἑνός. id eſt: Ne vno quidem dignus. & Vno dignus: de viliſſimo. Translata metaphora à iactu talorum, in quo μονάς, id eſt. vnionis numerus, infimus erat. Deinum vbique in rationibus numerorum minimum quiddam eſt vnio, ac ne numerus quidem, vt autumant philoſophi. Ex aduerſo, quem multi precii ſignificant, hunc πολλοῦ τινὸς ἄξιον, id eſt, multa re dignum: & trita figura, Græci dicunt: & τοῦ παντὸς ἄξιον, i. quauis re dignum: & è diuerſo ὀλίγου ἄξιον, i paulo dignum quem contemnunt. Gregarium autem eſt, ac plebeium, vnius duntaxat hominis vice ſupputari. Proinde Hom. Iliad. λ. cum medici dignitatem explicare vult, ait

> Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.
>
> Id eſt:
>
> Vnus homo medicus multis æquandus honore eſt.

Ad quod reſpexit Plato lib. De legibus 5. Ὁ μὲν γὰρ ἑνός, ὁ δὲ πολλῶν ἀντάξιος ἑτέρων. id eſt: Nam hic quidem pro vno, ille pro pluribus aliis æſtimandus eſt. Ad hanc formam pertinent & illæ rhetorum figuræ, cum aiunt. Vnum aliquem ſibi pro theatro eſſe: &, Vnius cuiuſpiam iudicium, pluris ſe facere, quam infinitæ multitudinis.

Homo treſſis.

Conſimili modo Perſius treſſem agaſonem appellat, contemptiſſimum homuncionem. Idem:

> Et centum Græcos curto centuſſe licetur.

id eſt, minimo. Treſſem autem dixit noue, quaſi tribus aſſibus æſtimandum. Aſſis autem erat ærei nummuli genus. Perſianum carmen ſic habet in quinta ſatyra.

> --- Heu ſteriles veri, quibus vna quiritem
> Vertigo facit: hic Dama eſt, non treſſis agaſo.

confine Hieronymianum illud: Quis te dupondio ſupputabat? Iuſtinianus in præfatione Pandectarum, noluit adoleſcentes legum ſtudioſos, veteri non minus ridiculo quam friuolo cognomine, nuncupari dupondios, ſed Iuſtinianos nouo.

Nummus plumbeus.

Quemadmodum aſſis, obulus ac teruncius, ita & nummus plumbeus abiit olim in vilitatis prouerbium. Plautus in Trinummo: cui ſi capitis res ſiet, nummum nunquam credam plumbeum. Idem in Caſſina: cui homini hodie peculi nummus non eſt plumbeus. Æreos nummos & hodie nouit Flandria, plumbeos Anglia. At M. Tullius lib. ad Attic. 5. Vatinium ſemiſſem hominem vocat, viliſſimum & contemptiſſimum: Simul vero ſemiſſis homo contra me arma tulit. Et treſſis agaſo pro contemptiſſimo dictus eſt. Plautus in Muſtellaria: Tace ſis faber, qui cudere ſoles plumbeos nummos.

Ne crepitu quidem digiti dignum.

Athenæus libro 12. de Sardanapali epitaphio loquens: καὶ ἀποθανὼν δείκνυσιν ἐν τῷ μνήματος τύπῳ τοῖς δακτύλοις, οἷς καταγέλαστα ἐστὶν ἄξια τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα, οὐκ ἄξια ὄντα ψόφου δακτύλων. id eſt: Et mortuus declarat in monumenti ſtatua digitis, quam ridiculæ ſint res hominum, ne digitorum quidem crepitu dignæ. Mox Ariſtobolus apud eundem indicat, Sardanapali ſepulchro impoſitam fuiſſe ſtatuam, dextræ manus digitis ea ſpecie compoſitis, qua ſolemus edere crepitum. Et geſtus is, & prouerbium ad hodiernum vſque diem manet apud noſtrates, quum aiunt: Ne huius quidem facio.

Concha dignus.

Κόγχης ἄξιος, id eſt, Concha dignus. Rem nullius precii concham dicunt Græci, quemadmodum Latini nauci aut floccu. Voce quod contemptiſſimum, nulliuſque rei ſignificabant, id κόγχης ἄξιον dicebant.

Ne ligula quidem dignus.

Κορδύλης οὐκ ἄξιος: id eſt, Ne ligula quidem dignus dicebatur homo nequam, & nullius precii. Quod prouerbii durat etiam hodiernis diebus apud Latinos vulgo iactatum. Tametſi magis arbitror, piſcis cordulæ vilitatem prouerbio feciſſe locum. Is eſt pelamis, niſi quod minor: vt teſtis eſt Plinius libro trigeſimo ſecundo, capite vndecimo. Cordylarum vilitatem oſtendit & Martialis libro 11.

Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo
Vtilis,& porris fila resecta suis,
Mox vetus & tenui maior cordyla lacerto.
Sed quæ cum rutæ frondibus oua tegat.
Mox poeta preciosa memorat,vt fallat sodalem:
Mentiar,vt venias,pisces,conchylia, sumen,
Et cortis saturas atque paludis aues.

Tithymallus Laconicus.

Τιθύμαλλος λακωνικός:id est, Tithymallus Laconicus. In lippientes,oculisque cæcutientibus homines dicebatur. Tithymallus,herbæ genus,apud Lacones repertum,lacteo succo manans decerptum:vnde quidam dixêre lactariam:singularis acrimoniæ,quo sub noctem oculos illinebant ad visum acuendum. Huius Dioscorides in quarto plureis species facit,deque oculorum remedio diligenter meminit. Adagium refertur apud Suidam, qui citat ex Aristophane de Neoclide lippo: σκόροδ᾽ ὁμοῦ τρίψαντα τιθυμάλλῳ. id est, Qui allium triuit simul cum tithymallo. Carmen autem extat in Concionatricibus:

Τί δαί μ᾽ ἐχρῆν δρᾶν;
Σκόροδ᾽ ὁμοῦ τρίψαντ᾽ ὀπῷ
Τιθύμαλλον ἐμβαλόντα τοῦ λακωνικοῦ,
Σαυτῷ παραλείφειν τὰ βλέφαρα τῆς ἑσπέρας.

id est:

Simul cum opi liquore tereres allia,
Tithymallon insuper adderes Laconicum,
Et obungeres tibi palpebras sub vesperam.

Vox dicta videtur à mamma nutricis,sed apud alios per simplex λ scriptam comperio:licet Suidas scribit per geminum, nec indicat interim vsum prouerbii. Si competit in lippos,dicendum est,Tithymallo opus habet:aut Tithymallum terit. Nam tradunt huic efficacem esse acrimoniam,vt quum succus eius colligitur, cauendum sit ne contingat oculos:& quoties sumitur in stomachum, deuotare necesse est obuolutum,ne fauces radat. Huius succo medentur oculorum pituitæ. Multa de his Plinius libro xxvj. cap. viij. Cornelius Celsus in quinto indicans eam herbam Latinis dici Lactucam marinam,vim ait habere excedendi.

Semper me tales hostes insequantur.

Ἀεὶ τοιοῦτοί με πόλεμοι διώκοιεν.

Id est:

Me bella semper insequantur talia.

Vbi quospiam libenter odimus,ac simultatem illorum contemnimus.Est enim hominū genus,quos periculosius sit demeruisse, vt ait Seneca quam offendisse: & quos magis expediat inimicos habere,quam amicos.Et quibusdam displicuisse,laudabile est.Et sunt cum quibus amicitia copulatum esse,dedecori sit: simultate dissidere pulchrū. Potest accommodari & in eos,qui desciscunt ab amicitia sed vt inimici nihil queant nocere. Legitur & adhunc modum:

Ἀεὶ τοιοῦτοί με πολέμιοι διώκοιεν.

Id est:

Me semper hostes insequantur hoc genus.

Incus maxima non metuit strepitus.

Ἄκμων μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς ψόφους,

Id est:

Nihil tumultus metuit incus maxima.

Excelsus animus non commouetur minis, aut fortunæ sæuientis procellis. Translatum ab incudibus fabrorum ærariorum:quæ tametsi hinc atque inde tundantur crebris malleorum ictibus,tamen haudquaquam loco commouentur. Vergilius huiusmodi constantem animum querno robori similem facit.Idem de animo inexorabili:

Quam si dura silex,aut stet Marpesia cautes.

Extat apud Græcos distichon integrum huiusmodi:

Ἄκμων μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς ψόφους,
Καὶ νοῦς ἐχέφρων πᾶσιν ἐλλήγουσιν βίαν.

Id est:

Strepitum ac tumultum incus haud timet,
Constans nec animus quamlibet violentiam.

Aquila non captat muscas.

Ἀετὸς οὐ θηρεύει τὰς μυίας:id est, Aquila non aucupatur muscas. Summi viri negligunt minutula quæpiam. Animus excelsus, res humiles despicit:aut,egregie docti nonnunquam in minimis quibusdam labuntur: & maximis occupati negociis ad pusilla quædam conniuent. Effertur & citra negationem adagium, ἀετὸς μυίας θηρεύει:id est, Aquila venatur muscas:quoties magnis minima sunt curæ. Huic non absimile est, quod habet Gregorius Theologus in Epistola ad Eudoxium rhetorem: μὴ ἀνάσχῃ ἀριστεύειν ἐν τοῖς κολοιοῖς ἀετός: id est: Non sustineres tenere primas,inter graculos aquila.

Elephantus non capit murem.

Ἐλέφας μῦν οὐχ ἁλίσκει: id est, Elephantus non capit murem. Generosus & excelsus animus negligit prædas viles, ac lucella minuta. Vir egregie doctus non insectatur minutulos istos literatorum simios. Homo præpotens non offenditur iniuriolis tenuium. Id adagionis hac tempestate nimis ridicule vsurpatur à philosophastris istis ac theologastris,si quando Latinæ Græcæque linguæ inscitia fœdissime labuntur,quod fere nusquam non faciunt: Aquila,inquiunt,non capit muscas,quasi vero isti sint æquilæ, cum sophisticas illas nænias deblaterant: aut quasi linguarum cognitio non vel maxima pars sit eruditionis.

Aquila thripas aspiciens.

Ἀετὸς θρῖπας ὁρῶν:id est, Aquila thripas aspiciens. De magnis, qui pusilla negligunt. Est θρὶψ auicula quæpiam minutissima:quam aquila cum videat vt est oculatissima, haud tamen dignatur persequi,vtpote prædam vnguibus suis parum dignam. Ad hunc quidem modum inuenio in commentariis Græcorum: verum haud scio an mendose. Nam thripas reperio vermiculi genus esse.

Aquilam cornix prouocat.

Ἀετὸν κορώνη ἐρισκελεῖ:id est, Aquilam cornix prouocat. Tradunt peculiare cornicibus esse,irritare aquilam. Verum illa negligit prouocantem, intelligens nimirum sibi ab illa noceri non posse. Locus igitur fuerit adagio, si quando leuiusculus quispiam homuncio,qui neque prodesse queat,neque lædere,maximis viris oblatrat. Quemadmodum Menelaus apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi de vatibus:

Κοὐδέν γ᾽ ἄχρηστον οὐδὲ χρήσιμον παρόν.

Id est:

At nihil habet nec vtile nec inutile.

Asinus compluitur.

Ὄνος ὕεται, Asinus compluitur. Cephisodorus apud Suidam in Amazonibus:

Σκώπτεις μ᾽, ἐγὼ δὲ τοῖς λόγοις ὄνος ὕομαι.

Id est:

Rides,at asini more ego verbis compluor.

Vnde dictum apparet in eos, qui maledictis nihil omnino commouerentur. Quemadmodum asinus ob cutis duritiem adeo pluuia nihil offenditur,vt vix etiam fustem sentiat.

Susque deque.

Apud Plautum atque alios autores prouerbialiter positum inuenitur, Susque deque fero: &, Susque deque habeo pro eo quod est,nihil mea refert,nil laboro. Plautus in Amphitryone: Quæ neque sunt facta,neque ego in me admisi arguit, atque id me susque deque esse habituram putat. A. Gellius libro Noctium xvj. scribit, Susque deque ferre, idem valere quod æquo animo esse,& quod accidit non magni pendere atq; interdum negligere & contemnere:simillimumque esse illi quod Græci dicunt, ἀδιαφορεῖν. Citat autem Laberium in Compitalibus:

Nunc tu lentus es,nunc tu susque deque fers.

Item M. Varronem in Sisenna: Quod si non horum omnium similia essent principia,susque deque esset. Denique versus hos ex Lucilio refert:

Verum hic ludus vbi susque omnia deque fuere:
Susque & deque fuêre,inquam,omnia ludu iocusque.

Imitatum ex illo Græco schemate, ἄνω καὶ κάτω: id est, Sursum ac deorsum,quo nullum ordinem,nullumque rerum discrimen significamus.

Manum non verterim: Digitum non porrexerim.

Prouerbialis hyperbole, Manum non verterim: pro eo quod est,nihil omnino laboro:aut,mea nihil refert. Nihil enim facilius quam manum vertere. Extat præter alios apud Apuleium in Apologia magiæ: Quid de me,inquit, Mezentius sentiat, manum non verterim. Item Cicero libro 5. De finib. Ne manum quidem versuros fuisse. Idem eius operis libro 3. Chrysippus quidem & Diogenes detracta vtilitate, ne digitum quidem eius causa porrigendum esse dicebant,quibus ego vehementer assentior. Agit illic de gloria siue bona fama,quæ sit omnino contemnenda, si nihil adferat vtilitatis,iuxta illud è Satyra:

Gloria quantalibet,quid erit si gloria tantum est?

De pollice verso diximus alibi. Quintilianus libro xj. scribit, manuum gestus tantum habere momenti in pronunciatione, vt propemodum velut altera lingua pro omnibus verbis loquatur. Sed admirationi proprie conuenit ille gestus,quo manus modice supinata,ac per singulos à minimo collecta digito,redeunte flexu simul explicatur atque conuertitur. Interrogationi congruit ille, cum vertimus manum,vtcunque composita est. Quin & hodie manum erectam inuertimus, quoties discrimen minimum significamus. In sermone.quem modo citauimus ex Quintiliano, quod est Pro omnibus verbis:puto rectius legi,pro omnibus membris: vt intelligas, quicquid cæterarum corporis partium gestu significari potest,id solam præstare manum. Apud Plutarchum in vita Timoleontis quidam missus ad Andromachum,post multa inhumaniter ac barbarice dicta, manum denique porrexit, ac modo supinam,mox pronam ostendit: minitans hoc gestu se subuersurum illorum ciuitatem. At Andromachus ridens,nisi quod manu similiter supinata, ac mox versa, iussit illum quam primum abire,nisi vellet talem reddi nauem ipsius.

Quod non opus est,asse charum est.

Catoniana velut oracula videntur apud veteres in prouerbium abiisse,non secus atq; illa Apollinis,Nosce teipsum: &, Ne quid nimis. Quorum de numero commodissime dictum est, quod in

epistola quadam ad Lucilium refert Seneca: Quod non opus est, asse charum est. Vult autem Cato, diligentem patremfamilias vendacem esse, non emacem: & emere non quod opus est, sed quod necesse est. Nam quod non opus est, inquit, asse charum est: hoc est, quantumuis paruo emptum, tamen charum est, si nec opus est eo. Vocat necesse, quo carere non possis, velut arator aratro: opus, quod vsu futurum sit, si quis habeat, sed eiusmodi tamen, vt carere possis. Porro quod opus non est, id est, prorsus superuacaneum & inutile. Potest ad complures accommodari sententias. vt siquis dicat, artem quampiam minimo negocio posse disci, quæ tamen nihil sit frugis allatura, responderi posse: Quod opus non est, asse charum est.

Vapula papyria.

Vapula Papyria, Sisinius Capito scribit prouerbio dici solitum, si quando volebant significare se negligere minas aliquorum. Hoc tantum reperimus in fragmentis Festi Pompeii. Suspicor esse natum à Papyrio prætextato, à quo mater comminando plagas, frustra conata est exscalpere, quid actum esset in senatu. Proinde Papyri legendum, non Papyria: nisi mauis subaudire, lege, vt sit comminantis pœnam legis Papyriæ. Aut ni magis placeat, vt intelligas de Papyria, vxore Pauli Æmilii, quæ repudiata est à marito, cum repudii causam nemo scire potuerit. Quid enim facias? diuinandum est, vbi non succurrunt autores.

Asinus esuriens fustem negligit.

Ὄνος πεινῶν ῥοπάλου ἀμελεῖ: id est, Asinus esuriens fustem negligit: In eos congruit, qui ventris compendiiue gratia quamuis contumeliam perferunt. Refert Aristoteles in libro Moralium 3. ἐπεὶ οὕτω γε καὶ οἱ ὄνοι ἀνδρεῖοι ἂν εἶεν πεινῶντες· τυπτόμενοι γὰρ οὐκ ἀφίστανται τῆς νομῆς. id est: Nam isto pacto & asini quum esuriunt essent fortes: quod licet verberentur, non discedunt tamen à pabulo. Negans fortem esse censendum, qui quouis pacto toleret incommoda. Alioquin asinos longe fortissimos futuros, qui dum esuriunt, nullis verberibus à pabulo dimoueri queunt. Apparet ex Homero sumptum, qui sane quam eleganter describit asininam patientiam Iliados λ.

Ὡς δ' ὅτ' ὄνος παρ' ἄρουραν ἰὼν ἐβιήσατο παῖδας
Νωθής, ᾧ δὴ πολλὰ περὶ ῥόπαλ' ἀμφὶς ἐάγῃ,
Κείρει τ' εἰσελθὼν βαθὺ λήιον, οἱ δέ τε παῖδες
Τύπτουσιν ῥοπάλοισι, βίη δέ τε νηπίη αὐτῶν,
Σπουδῇ τ' ἐξήλασσαν, ἐπεί τ' ἐκορέσσατο φορβῆς.

Id est:

Vt cum per segetes ignauus transit asellus
Inuitus pueris, cui multus tergora circum
Iam crepuit fustis, neque segnius ille profundam
Ingreditur segetem, pueri sed fustibus illum
Cædentes studio, tandem ac puerilibus aruo
Viribus eiiciunt, vbi pastu expleuerit aluum.

Frusto panis.

Frusto panis pro re quantumlibet pusilla ac vili, nostris quoque temporibus vulgo dictitant. M. Cato in oratione quadam M. Cœlio vilitatem opprobrans, non loquendi tantum, verum etiam tacendi, Frusto, inquit, panis conduci potest, vel vti taceat, vel vti loquatur. Citatur locus ab A. Gellio in Noctibus Atticis. Videtur hyperbole sumpta, vel à canibus quos frusto panis inuitare solemus, vel à mendicis.

Quatuor obulis non æstimo.

Τεττάρων ὀβολῶν εἶναι οἴει, id est, Quatuor obulorum esse putat. Simile illis quæ alibi retulimus, Assis te non facio, & Teruncii non facio. Suidas hæc quoque refert, sed tacito (qui frequens illi mos) autoris nomine, τὴν παρρησίαν τὴν σὴν οἴει τεττάρων εἶναι ὀβολῶν τὸ λεγόμενον. id est. Tuam maledicentiam existimato quatuor esse obolorum, quemadmodum dicitur. Et Diobolare vocant Latini, quod vilissimum videri volunt.

Quam curat testudo muscam.

Ὅσον μέλει τῇ χελώνῃ μυῶν, id est, Quam curat testudo muscas. Suidas ex autore nescio quo, refert hæc verba, τῷ δ' Ἀγαμέμνονι τῆς Θερσίτου παρρησίας ἧττον ἔμελεν, ἢ χελώνῃ μυιῶν, τὸ τῆς παροιμίας. id est, Agamemnon autem minoris faciebat Thersitæ maledicentiam, quam testudo muscas, quemadmodum prouerbio dicitur. Testudini nihil nocere possunt muscæ, propter testam qua munita est. confine illi quod alibi memorauimus, Non curat culicem elephantus. Lepidius erit ad res animi detortum, Animus virtute ac philosophia munitus, nihil plus timet fortunæ incursum, quam testudo muscas.

Cœnum barbaricum.

Βόρβορος βαρβαρικὸς, id est. Cœnum barbaricum, pro vehementi stupore mentis apud Platonem lib. De republica 2. ponitur. Laudat enim illic Dialecticam, quæ sola mentem ignorantiæ immersam erigit, attollitque à vulgaribus opinionibus, ad solidam veri cognitionem, ἐν βορβόρῳ βαρβαρικῷ τινι τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα κατορωρυγμένον ἀρέμα ἕλκει καὶ ἀνάγει ἄνω. id est, Ac reuera barbarico quodam cœno demersum animi oculum, paulatim trahit subuehitque sursum. Barbarus à borboro per contemptum dictum videtur.

Diobolares.

Quem minimi precii volumus intelligi, diobolarem olim vo[...]cabant. Obulus enim nummus erat æreus. Id primum dictum [...] in meretrices plebeias, minimoque venales: post deflexum est [...] quemuis hominem, aut rem egregie vilem & contemnendam. Me[...]minit Festus Pompeius. Plautus vile scortum diobolarium ap[...]pellat.

Mithragyrthes, non daduchus.

Is qui in functione quapiam sordidas contemptasque parte[s a]git, Mithragyrtes dicetur, aduchus esse negabitur. Eoque Iphicra[...]tes Calliam μηθραγύρτην, οὐ δᾳδοῦχον appellabat, significans illu[m] non fuisse initiatum sacris, sed tamen velle videri. Mithras ap[ud] Persas sol dicitur, quem illi Deorum summum iudicant. V[...] Mythragyrtæ dici videntur, qui obambulant cum simulatis myste[...]riis, ac rudibus imponunt. Nam hoc genus hominum & olim f[u]isse declarat Apuleius asinus: non dissimiles iisqui hodie diui An[...]thonii, Cornelii aut Ioannis Baptistæ reliquias ad quæstum c[ir]cumferunt potius quam ad pietatem.

Nummo addicere.

Apud Iurisconsultos prouerbiale est, Nummo addicere, pro [eo] quod est, minimo vendere. Est autem fucus, quo legibus impo[ni]tur prohibentibus donationes. Vlpian. lib. Pandect. 19. tit. locati. [Si] quis conduxerit nummo vno, conducto nulla est: quia & hoc do[...]nationis instar inducit. Idem lib. 1. tit. de re iudicata. Si quis & co[n]duxit & rogauit precario vti possideret, si quidem nummo vno co[n]duxit, nulla dubitatio est, quin & precarium solum teneat. Veru[m] addubito, num in his exemplis pro conduxit & conductio, legen[...]dum sit condixit & condictio. Suetonius in Iulio Cæsare: Be[llo] ciuili supra alias donationes amplissima prædia nummo addix[...]. Valerius Max. lib. 2. cap. De gratitudine: Pollinctoribus exequ[ia]rum apparatus sestertio nummo ipsis præbentibus est addictus. [...]tidem Plautus in Pseudolo: Nunquam hoc eris nummo diuitio[r]. Nummum dixit, pro vilissimo precio.

Non magis quam canem.

Odium & contemptum vulgo declarant canis vocabulo. Ho[...]ratius:

--- Odit cane peius,

Et Plautus in Amphitryone: Valuistin' vsque? Expectatus aduen[...] Sos. Haud vidi magis. Expectatum eum salutat haud quisqua[m] magis quam canem. Sic enim legendum opinor, vt constet ra[tio] carminis trochaici, tetrametri, catalectici.

Obolo dignus.

Ἄξιος ὀβολοῦ: id est, Dignus obolo, per iocum dicebatur, qui [...] aliquo numero vellet haberi. Translatum à consuetudine reip. A[...]theniensium: qua qui per senatum ascribebantur in numerum v[i]rorum, & ob id δόκιμοι vocabantur, iis in singulos dies dabatur o[...]bolus ex ærario publico: quemadmodum tradit Aristoteles in Po[...]liticis. Alii malunt duos dari solidos. Et fieri potest, vt post duplica[ta] sit mercedula. Huius rei meminit Lysias in oratione περὶ τοῦ ἀδυνά[...]του. Et haud scio an huc alluserit Aristophanes in Equitibus:

Ἀνὴρ γεγένηται τοῖσι πολλοῖς τοῦ βολοῦ.

Ἀδύνατοι dicebantur, qui trium mensium spacio corpore claudi[...] carent: quemadmodum ἀδοκίμαστοι dicebantur, qui nondum era[nt] in virorum numerum ascripti, necdum obolo digni iudicati.

Vt luti baiuli.

Ὥσπερ πηλοφοροῦντες: id est, Vt lutum baiulantes. Apud Aristo[...]phanem in Concionatricibus queruntur fœminæ, populum Athe[...]niensem non conuenire ad concionem, nisi dato singulis obol[o], quum ante suo victu consultarent de repub. πηλοφορίαν autem p[...] fuit pro omnium quæstuariarum artium sordidissima. Apte to[r]quebitur in eos, qui functionibus honestis ad abiectum quæstum [...] abutuntur: veluti qui concionantur, sacrificant, sepeliunt, mini[...]strant sacramenta, non facturi, nisi detur aliquid in manum, ὥσπερ πηλοφοροῦντες. Nota est sacra historia de Hebræis, apud Ægy[...]ptios ἐν πηλῷ καὶ πλίνθῳ seruientibus.

Titiuillitium.

Titiuillitium vox erat olim nullam quidem rem certam decla[...]rans, sed velut interiectio contemptũ extremum indicabat: qua[...] est apud Græcos πεπαλό. Plautus citante Festo Pompeio: Non eg[o] isthuc verbum emptitem titiuillitio. Locus autem est in Cassin[a]. Similis vox est apud eundem Festum Buttubata, qua tamen vs[us] sit Neuius, pro nugatoriis nihilique rebus. Nonius autem putat pi[...]polo, conuicii fuisse vocem. Plautus in Aulularia: Ita me bene a[...]met Lauerna, iam nisi vasa reddi iubes, pipolo hic differam an[te] ædes.

Ne nummus quidem plumbeus.

Nummum plumbeum hyperbola prouerbiali, pro minimo pe[...]cuniæ ponunt. Plautus in Casina: Cui homini hodie peculi num[...]mus non est plumbeus. Idem in Trinummo: Cui si capitis res sie[t], nummum nunquam credam plumbeum. Confine illi, quod est a[...]pud eundem in Captiui duo.

Neque ridiculos iam terunci faciunt.
Quanquam hoc alio dictum est loco.

Ne num-

Ne vmbram quidem eius nouit.

Simillimum est huic illud, quod vsurpat M. Tullius in epistola ad Atticum libro 8. O hominem amentem & miserum, qui ne vmbram quidem τοῦ καλοῦ viderit. Plutarchus περὶ πολυφιλίας, Menandrum citat. qui beatum dixerit eum, qui vel σκίαν φίλου, id est, amici vmbram habeat. Et apud Athenæum, parasitus quispiam, panes rancidos & atros in conuiuium illatos, ἄρτων σκιὰς appellauit: quasi manes panum, non panes. Quanquam adagium magis videtur ductum ab antiqua pictura, quæ rem duntaxat vmbris rudiuter repræsentabat. Et nota est specus Platonica: in qua qui desident, rerum vmbris oblectantur.

Ne allii quidem caput.

Prouerbialis hyperbole. Οὐδὲ σκορόδου κεφαλὴν δέδωκεν: id est, Ne allii quidem caput dedit. Aristophanes in Vespis:

Οὐδ' οἷς οὐδὲ σκορόδου κεφαλὴν τοῖς ἑψητοῖσι δίδωσι.

Id est:

Nemo vel allii caput addit coctis.

Conueniet in sordidum, & impendio parcum.

Ne terra quidem iuuit.

Οὐδ' ἀπὸ γῆς ὤνησεν: id est, Ne terra quidem profuit. id est, ne minimo quidem. perinde quasi dicat, ne glebam quidem impertiuit: aut ne terræ quidem hospitio dignatus est. vt apud Maronem:

—Hospitio prohibemur arenæ?
Bella cient, primaque vetant consistere terra.

Ne guttam quidem.

Manet etiam hodie vulgo tritissimum, Ne gutta quidem: ὑπερβολικῶς, pro minimo. Aristophanes ἐν ἀχαρνοῦσιν.

Σὺ δ' ἀλλά μοι σταλαγμὸν εἰρήνης ἕνα.

Id est:

At tu mihi da pacis vnam guttulam.

Idem in Vespis adsimili forma dixit:

Ὕπνου οὐδὲ πασπάλην.

Id est:

Ne paspalam quidem somni.

Pro eo quod erat, ne minimum quidem somni. Nam paspalam Græci vocant minutissimam micam æris, aut farinæ, quemadmodum & ante diximus. Plautus in Pseudolo: Cui neque parata gutta consilii, neque adeo argenti. Nam hæc plus habent veneris ad animi res translata: vt, guttam, aut micam, aut pilum bonæ mentis non habet.

Ne ramenta quidem. Ne festuca quidem.

Ne ramenta quidem ditior, hyperbole prouerbialis, cum alias aliquoties apud Plautum, tum in Rudentibus: Nunquam hercle hinc hodie, ramenta fies fortunatior. perinde quasi dicas, stupa ditior, ita vt vulgo loquuntur. Simili figura dixit Aristophanes in Lysistrata:

Λιπούσῃ μηδὲν ἐνθάδ', κινοῦσα μηδὲ κάρφος.

Id est:

Nihil hic cum reliquerit, mouerit ne festucam quidem.

Idem in Vespis:

Ὕπνου δ' ὁρᾷ τῆς νυκτὸς οὐδὲ πασπάλην.

Id est:

Noctu haud videt somni ne paspalam quidem.

Interpres ait, πασπάλην significare minutissimũ quippiam. Quibusdam ea vox magnetem lapidem declarat. Subnectit eodem in loco consimilem figuram:

Ἢν δ' οὖν καταμύσῃ κἂν ἄχνην.

Id est:

Quod si vel achnen flexerit somno caput.

Ἄχνη vero significat minutissimum ac leuissimum illud, quod è spicis excussis euolat. Qua voce vsus ἄχνη est & Homerus Iliados ε.

Ὡς δ' ἄνεμος ἄχνας φορέει ἱερὰς κατ' ἀλωάς:

Id est:

Vt vento tenues sacra area iactitat achnas.

Hebraicarum periti literarum affirmant מוץ, quam vocem Hieronymus vertit puluerem, secutus Septuaginta, qui transtulerunt χνοῦν, idem Hebræis sonare quod Græcis ἄχνη.

Nihil sacri es.

Οὐδὲν ἱερὸν ὑπάρχεις: id est, Nihil es sacri. Sermo contemnentis, prouerbialiter. Siquidem Græci quicquid præclarum ac vehementer conducibile videri vellent, id sacrum appellabant: vt ἱερὸν βουλή, Sacra res consilium: & ἱερὰν πόλιν, id est: Sacram ciuitatem dixit Aristides, tanquam omnium tutatricem: & quod alio citauimus loco, ἱερὰν ἄγκυραν, id est, Sacram ancoram. Plutarchus in vita Pelopidæ, Sacri præsidii mentionem facit. Theocritus in Hodœporis:

Ἀλλ' ἦν αἴρῃ λῇς ἔριφον θέμεν, ἔντι μὲν οὐδὲν ἱερόν.—

Id est:

Hœdum igitur, si vis, age iam deponito, quanquam
Nil sacri est.—

Verba sunt contemnentis pignus. Qui prouerbii tradunt originem, aiunt Herculem conspecta Adonidis imagine contempsisse his verbis: οὐδὲν ἱερὸν εἶ. id est: Nil es sacri. seu quod existimaret, iis duntaxat habendum esse diuinitatis honorem, qui de genere mortalium essent benemeriti: siue quod fures, qui in eius templum aufugissent, non essent in tuto propter loci religionem, quemadmodum in aliorum deorum sacellis. Nunc accommodatur ad quamuis rem despicatui habitam. Ab hac interpretatione non discrepant quæ refert Theocriti scholiastes, huius commenti autorem citans Cleandrum.

Nihil sanum.

Summam morum corruptionem, & nullum honesti respectum his verbis Græci significant, οὐδὲν ὑγιές: id est, Nihil sanum. Exempla passim in comœdiis tragœdiisque Græcorum sunt obuia. Aristophanes in Pluto:

Πευσόμενος εἰ χρὴ μεταβαλόντα τοὺς τρόπους
Εἶναι πανοῦργον, ἄδικον, ὑγιὲς μηδέν,
Ὡς τῷ βίῳ τοῦτ' αὐτὸ νομίσας ξυμφέρειν.

Id est:

Scitatum an expediret, vt in contrarium
Verso instituto pristinisque moribus,
Iniquus esset, subdolus, sani nihil,
Ratus ista vitæ commodis conducere.

Andromache in sui nominis tragœdia apud Euripidem ita describit Spartanorum mores:

Ὦ πᾶσιν ἀνθρώποισιν ἔχθιστοι βροτῶν,
Σπάρτης ἔνοικοι, δόλια βουλευτήρια,
Ψευδῶν ἄνακτες, μηχανορράφοι κακῶν,
Ἑλικτά, κοὐδὲν ὑγιές:

Id est:

Heus omnium mortalium inuisissimi,
Spartam incolentes, fraudulenti consili,
Mendaciorum principes, & opifices
Tecti malorum tortiles, sani nihil.

Aristophanes ἐν θεσμοφοριαζούσαις (si modo non fallit titulus) de fœminis:

Τὰς οἰνοπότιδας, τὰς προδότιδας, τὰς λάλους,
Τὰς οὐδὲν ὑγιές, τὰς μέγ' ἀνδράσιν κακόν.

Id est:

Vini bibaces, proditrices, garrulas,
Nihilque sanum, maximum viris malum,

Vbi plane prouerbialiter dixit οὐδὲν ὑγιές, pro perditissimis. M. Tullius ad Atticum libro 15. Quid quæris? οὐδὲν ὑγιές. Id velut interpretans in epistola quæ præcessit ab hac tertia: Quid quæris? nihil sinceri.

E circulo.

Hominem è triuio, plebeium & contemptum appellamus. M. Tullius pro eo dixit, E circulo. Circulum autem vocat conuenticulum hominum, in foro aut in plateis confabulantium. Ita Crassus eodem quem modo citaui libro: Effudi vobis omnia quæ sentiebam: quæ fortasse, si quemcunque patremfamilias arripuissetis ex aliquo circulo, eadem vobis percontantibus respondisset.

Exiguum oboli precium.

Μικρὸν τοῦ ὀβολοῦ τίμιον: id est, Exiguum oboli precium. Suidas citat ex Marica Eupolidis, conuenire in homines nequam, nihilique. Quanquam nihil obstat, quo minus ad rem contemptam transferatur. Meminit & Eudemus. De similib. multa retulimus antea: Obolaris homo, Homo tressis, Homo trioboli, Homo vix dupondio æstimandus. Iustinianus iuuenes primũ ad iuris studium ingressos, dupondios appellari voluit, velut extremæ classis: nam qui iam profecissent, prolytas ac lytas appellauit, quasi dimissos.

Ἀθερίζειν.

Græcis ἀθερίζεται, quod reiicitur ac nihili fit. Translatum à summis hordei spicis, quæ ceu cuspides habent, quæ nulli sunt vsui, sed inter metendum pereunt. Eas Græci vocant Atheras. Sic ex Galeno annotauit vir ille diuinus, Hermolaus Barbarus. Sunt qui putent spicas inutiles ac reiiculas dici Athericas, quod à messoribus ac triturantibus negligantur.

Holerum appositiones.

Αἱ τῶν λαχάνων προσθῆκαι: id est, Holerum addimenta. De re nullius momenti. Sumptum videtur vel ab holeribus appositis in mensa, vili nimirum cibo: vel auctariis holerum, quæ nonnunquã emptores sordidi ac tenues requirunt. Autor Diogenianus.

Multa Syrorum olera.

Πολλὰ Σύρων λάχανα: id est, Multa Syrorum olera. Dicetur aut in magicæ artis peritos, & herbis maleficis eam exercentes: aut in eos, qui rebus vilibus abundant. Fortassis recte dicetur & in eos, qui in reb. non multæ frugis, nimium insumunt operæ: quippe non in agris exercendis, sed in hortis colendis occupati, quæ plus adferant voluptatis quam emolumenti. Prouerbium refertur à Plinio libro 20. capite 5. vbi commemoratis variis remediis herbæ staphylini, quam eandem & pastinatam erraticam vocant, hæc subnectit: Syria in hortis operosissima. inde quoque prouerbium est Græcis: Multa Syrorum olera. Simillimam staphylino herbam serit, quã alii gigidion vocant. Hactenus Plinius.

Vt autem existimem parœmiam in maleficos quadrare posse, illa me coniectura commouet, quod paulo ante Orpheum citauerat autorem, staphylino amatorium inesse. Neque Syrorum mores vulgo nota caruisse, vel adagium illud testatur: σύροι πρὸς τοὺς φοίνικας: id est: Syri contra Phœnices. Atque in hoc prouerbio miseretur nostri Cælius Rhodiginus, qui tam insigniter torqueamur: neque quicquam tamen ipse subleuat.

Tricæ, Apinæ.

Tricas & apinas vulgo res futiles ac nugatorias dicebant, Martialis:

> Quæcunque lusi iuuenis, & puer quondam,
> Apinasque nostras. ——

Idem alibi:

> Sunt apinæ tricæque, & si quid vilius istis.

Vnde & Tricari, simili figura dicebant nugas agere. Cicero cum alias: tum ad Atticum lib. 15. Tricatur scilicet, vt homo talis. Et rursum: Balbus, inquit, tricatur. Adagium ab euentu natum. Nam Tricam & Apinam oppida fuisse quondam Apuliæ, demonstrat Plin. lib. Naturalis hist. 3. capit 11. referens Europæ sinus. Diomedes, inquit, ibi deleuit gentes Monadorum Dardorumq; & vrbes duas, quæ in prouerbii ludicrum vertere, Apinam & Tricam. Stephanus ostendit Tricam vrbem fuisse Thessaliæ, sortitam id nominis à Trica Penei filia. Nonius Marcellus Tricas impedimenta & implicationes interpretatur: ἀπὸ τῶν τριχῶν. i. à pilis, quibus inuoluuntur pulli gallinacei, vnde dictum sit extricare & intricare. Lucilius apud eundem Tricones appellat, qui nugis homines remorentur. Et tricinus quæstus, pro tardo seu sicco. Et Varro tricas Attellanas, nugas impeditissimas. Equidem non negauerim in voce allusum ad pilos. Cæterum ab oppido dictum prouerbium, vero propius est. Plin. lib. 7. cap. 48. ostendit oues laudari solitas breuitate crurum & ventris vestitu: quibus is nudus esset, eas apicas appellauit, seu reiiculas damnatasque.

Nebulæ in pariete.

Ausonius in epistola quadam ad Gregorium filium, nebulas in pariete dixit, pro re nihili, somniisque simillima: An nunquam, inquit, vidisti nebulam pictam in pariete? carminis quod ei subscribitur epistolæ, lemma significat friuolum ac vanum. Nam nebula res est inanior, quam vt coloribus exprimi queat.

Trium literarum homo.

Trium literarum homo, per ironiam dici potest in eum qui generosus & ingenuus videri cupiat. Inde natum, quod olim ingenui, prænomen, nomen & adnomen, in literis aut insignibus suis, tribus literis notare soleant. Vt pro Quinto Valerio Maximo, Q. V. M. Hinc vulgi iocus, de trium literarum homine Plautus in Aulularia iocum alio detorsit, nempe in seruum furacem: subiicit enim: Etiam fur trifurcifer.

Cassa glande.

Inter vilitatis adagia retulimus & illud, Cassa nuce non emam. Simillimo tropo Plautus in Rudentibus, dixit cassam clandem. Promittens indicium, quærit precium: alter licitatur, nummos trecentos. Grippus respondet, tricas Lab. Quadringentos. Gr. Tramas putidas. Lab. Quingentos. Gr. Cassam glandem. Lab. Sexcentos. Gr. Curculiunculos minutos fabulare. Cassam glandem dixit, pro vitiosa glande, & inani putamine.

Etiam corchorus inter olera.

Καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις, id est, Etiam corchorus inter olera. Dici solitum in homines nullius precii, qui tamen in numero aliquo studeant haberi. Nam κόρχορος, oleris genus est vilissimi, quod Plinius lib 21. in catalogo olerum recenset. Idem alibi commemorat inter herbas sponte nascentes. Scribit autem, corchorum, Alexandrini cibi herbam esse conuolutis foliis, ad similitudinem mori, multis remediis vtilem. Meminit prouerbii Theophrastus, libro De plantis 7. cap. 7. corchorum referens inter olera, quæ vel cruda vel cocta possint edi, verum ob amaritudinē prouerbio esse infamem. Suidas & Hesychius autores sunt, nonnullis piscem existimari corchorum contemptissimum, nulliusque precii: qualis sit hippurus. Aristophanes in Vespis: κᾆθ' ἥψαμεν τοῦ κορχόρου. id est: Deinde corchorū attigimus. Nec hic tacuit interpres de prouerbio.

Inter indoctos etiam corydus sonat.

Ἐν ἀμούσοις καὶ κόρυδος φθέγγεται: id est, Inter amusos etiam corydus sonat. Quadrabit in quosdam, qui apud idiotas audent sese velut eruditos venditare, inter doctos alioqui prorsus elingues. id quod citra metaphorem eleganter extulit Euripides in Hippolyto coronato:

> ——Οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς
> Φαῦλοι, παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν.
> Id est:
> Apud eruditos qui nihil valent, apud
> Plebem imperitam præminent facundia.

Corydus vilissimum auiculæ genus, minimeque canorum, strepit tamen vtcunque inter aues mutas, apud lusciniam canens ferri nequaquam posset. Huc adscribendum arbitror, quod (vt refert Athenæus libr. 6.) non illepide dixit Philoxenus parasitus, cognomento Pternocopis, in alterum parasitum nomine Corydum. quum enim incidisset sermo, quod turdi magno emerentur, præsente Corydo, de quo rumor erat obscœni obsequii: At ego, inquit, memini Corydum obolo fuisse æstimatum. Parasitis autem solent indi nomina contemptus. Quanquam hic Corydus narratur in dictis fuisse lepidus. Corydum auem minime canoram esse, testatur & Græcum epigramma, licet ἄδηλον.

> Εἰ κύκνῳ ἰσώσαιτο κόρυδος παρραπλήσιον ᾄδειν,
> Τολμῶσιν δ' ἐρίσαι σκῶπες ἀηδόσιν,
> Εἰ κόκκυξ τέττιγος ἐρεῖ λιγυρώτερος εἶναι.
> Ἰσοποιεῖν κἀγὼ Παλλαδίῳ δύναμαι.
> Id est:
> Si corydus cygnum queat æquiparare canendo,
> Noctua concertet si Philomela tibi,
> Coccyx si iactet se voce anteire cicadam:
> Tunc ego Palladio par potero esse meo.

Mandare laqueum.

Mandare laqueum dicimur iis, quos vsque adeo negligi à nobis significamus, vt si vel suspendant se, nihil ad nos attineat. Iuuenalis de Democrito:

> ——Cum fortunæ ipse minaci
> Mandaret laqueum, mediumque ostenderet vnguem.

Confine illi cum iubemus, οἰμώζειν id est, plorare quempiam. & μακρὰ οἰμώζειν: id est, clare plorare: & κλαίειν, & μακρὰ χαίρειν: id est, flere, & longum valere.

Medium ostendere digitum.

Medio item digito porrecto, supremum contemptum significabant. Martialis lib. 2.

> ——Et digitum porrigito medium.

Nam hunc digitum Martialis impudicum vocat:

> Ostendit digitum, sed impudicum.

Persius infamem:

> Infami digito & lustralibus ante saliuis.

Huc arbitror pertinere, quod apud Laertium Diogenes (vt alibi diximus) hospitibus quibusdam Demosthenem videre cupientibus, non indice digito, sed medio porrecto demonstrauit, parum virum innuens & effœminatum. Ac paulo post eodem in loco, satis indicat porrectione digiti medii quippiam obscœnum significari, cum ait: insanos haberi, qui medium porrigant digitum: qui indicem, non item. Itaque eodem in carmine duobus adagiis extremum contemptum indicauit Satyricus:

> Mandaret laqueum, mediumque ostenderet vnguem.

Elegantius fiet vtrunque, si longius detorqueatur: Vt philosophicis præceptis laqueum mandes, tu tuo viuito more. Et Theologorum decretis negociatores medium vnguem ostendunt. id est, plane contemnunt, ridentque.

Minimo prouocare.

Minimo prouocare, est contemptim ad certamen prouocare. Sumptum à gestu prouocantium ad pugnam, minimo digito porrecto. Horatius in Sermonibus:

> ——Ecce
> Crispinus minimo me prouocat, accipe, si vis
> Accipe iam tabulas. detur nobis locus, hora,
> Custodes. videamus vter plus scribere possit.

Elegantius ad res animi torquebitur, vt: Vnus hic grammatistes theologus omneis minimo prouocat.

Ante hac putabam te habere cornua.

Πρὸ τούτου σε ᾤμην κέρατα ἔχειν: id est, Antehac credebam tibi esse cornua. De his qui prius habiti fortes ac strenui, postea quum res virum postulat, apparent ignaui: vnde & Comicus Cornutam bestiam vocat hominem paratum se defendere: Cornutam bestiam petis. Et Horatius:

> Parata tollo cornua.

Apud eundem scurra iocatur in scurram, accepto conuicio minitantem capite moto, quum in fronte fœdam haberet cicatricem: Quid faceres, inquit, si cornu tibi non esset exectum, quum sic mutilus miniteris? Deinde Dialectici Cornutum appellant syllogismum, dilemma velut inexpugnabile.

Plumbeo iugulare gladio.

Plumbeo iugulare gladio, est futili leuique argumento conuincere quempiam. M. Tullius ad Atticum: Cū illum plumbeo gladio iugulatum tamen iri diceret. Idem in libris De finibus bonorum, frigidum argumentum, plumbeum appellat pugionem. Quemadmodum Aurelius Augustinus libro aduersus Iulianum 3. Et tamen, inquit, dialecticorum quasi iaculis oneratus acutis in certamen procedis, & iactas plumbeos pugiones. Demosthenes in

in oratione contra Aristogitonem prima: οὔτε γὰρ μαγείρῳ μαχαίρας οὐδὲν ἐστ' ὄφελος ἥτις οὐ τέμνεται. id est: Neque enim coquo machæræ vlius est vsus quæ non secat.

Hoc noueram prius quam, &c.

Plutarchus in libello, cui titulus, Philosophum maxime debere disputare cum principibus, irridens eos qui duplicem facerent philosophiæ rationem: alteram in affectibus sitam, quæ à Mercurio Hegemone, id est, ductore proficisceretur: alteram in efferendo positam, quam Diactorus Mercurius, id est, nuncius, largiretur: ἕωλόν ἐστιν, inquit, καὶ ὑποσπαστέον τῷ πυρὶ τοῦτο μὲν ᾔδειν πρὶν Θέογνιν γεγονέναι. id est: Friuolum & obsoletum est, coniungaturque cum illo, Hoc noueram antequam Theognis natus est, Vsurpat idem in eandem sententiam, in libello cui titulus, περὶ τοῦ μὴ χρᾶν ἔμμετρα νῦν τὴν πυθίαν. citans è comico quopiam. A. Gel. lib. 1. Noctium Atticarum, capite tertio, citat ex Lucilio. Contra patriam, inquit Cicero, arma pro amico sumenda non sunt. Hoc profecto nemo ignorauit, & prius quam Theognis, vt Lucilius ait, nasceretur. Non est dubitandum, quin hic senarius sit prouerbialis, quo rem frigidam & ineptam significabant. Apparet sumptum à Theognide tragœdiarum scriptore, quem frigidissimum fuisse testatur Suidas, &, ni fallor memoria, Plato. Nam fuit huius nominis alter quoque, cuius extant sententiæ.

Locrensis bos.

Λοκρικὸς βοῦς: id est, Locrensis bos. De re vili, aut de munere leuiculo dici potest. Quum aliquando Locrenses publicum sacrum facturi bouem desiderarent: composito ex minutis lignis bouis simulacro, diis rem diuinam fecerunt. Atque hinc vulgus adagionem arripuit.

Scarabei vmbræ.

Κανθάρου σκιαί: id est, Scarabei vmbræ. Dictum est de inani metu, quod hoc insectum sub noctem repente aduolans horribili bombo, nonnunquam terrere soleat parum attentum. Recensetur è Diogeniano.

Scraptæ.

Scraptæ populari conuicio dicebantur mulieres nugaces, nulliusque rei: à screo, quod est, oris purulentiam eiicio cum sonitu. Vnde Screa pro rebus vilissimis accipiebant. Fortasse quadrabit in anus, subinde screantes ac tussientes. Ita Festus. Nonius autem putat esse conuicium in deformes meretrices, citans hunc Plauti versum ex Vidularia.

> Scraptæ, scrupedæ, strictiuelæ, sordidæ.

Bos Homolottorum.

Βοῦς ὁμολοττῶν: id est, Bos Homolottorum, dicebatur in plurima distractus, ac veluti dissectus negocia. Poterit & ad rem referri: vt si quis argumentum nimis minutatim diuidat, ita vt cõscindere & concerpere magis, quam diuidere videatur. Zenodotus prodidit Homolottos populos, dissecto in minimas partes boue, fœdus iungere, Morem hunc Scythis fuisse testatur Lucianus in Toxaride.

Septimus bos.

Ἕβδομος βοῦς: id est, Septimus bos. Olim in stupidos brutosque dicebatur, vnde celebratus senarius:

> Τὸν ἕβδομον βοῦν ἡ σοφὴ παροιμία.
>
> Id est:
>
> Venustum adagium septimum narrat bouem.

Id hinc ortum esse tradunt, quod antiquitus post sextam lunam bouis imaginem è farina pinsere consueuerint, qui septimam lunam cornibus referret. Sunt qui malint hinc natum, quod, cum apud veteres sex animantium genera mactari diis soleant, ouis, sus, capra, bos, gallina, anser: pauperes non habentes viuum animal quod immolarent, bouis simulacrum è farina fingere consueuerunt. is quoniam sensu vitaque careret, in stoliditatis abiit prouerbium. Citatur apud Suidam Euripides in Erechtheo, & Achæus in Iride, qui prouerbium hoc vsurpauerint, tametsi versus illorum non refert.

Generosus es ex crumena.

Γενναῖος εἶ ἐκ βαλαντίου: id est, Generosus es ex crumena. In eũ iaciebatur, qui propter opulentiam generosus haberi voluisset, alioquin obscurus & humilis. Pariunt enim nobilitatem & opes, non antiquæ solum, iuxta Aristotelem, verumetiam vndecunque & quandocunque partæ. Solet autem hoc genus ferocius insolescere, quam qui maiorum imaginibus clari sunt.

Attagen.

Ἀτταγᾶς. Suidas indicat hoc cognominis prouerbiali ioco dici solere in seruos stigmaticos: quod hæc auis plumas habeat, variis colorum notis distinctas. Aristophanes in Auibus:

> Εἰ δ' ἐτυγχάνει τις ὑμῶν δραπέτης ἐστιγμένος,
> Ἀτταγᾶς οὗτος παρ' ὑμῖν ποικίλος κεκλήσεται.
>
> Id est:
>
> Si quis è vobis erit fugitiuus atque vstus notis,
> Attagen is sane apud nos varius appellabitur.

Quamobrem eam auem ibidem appellat πτεροποίκιλον. Ad eundem modum ταὼς, id est, pauones, appellant Græci nitidius cultos, & versicoloribus amictos. Cæterum de Attagena plura dicemus in prouerbio, Attagenis nouilunium.

Asinos non curo.

Τῶν δ' ὄνων οὔ μοι μέλει: id est, Cæterum asinos nil moror. Congruit in eum, qui domesticis contentus opibus, non quærit aliena. Nam cui plaustrum est domi, huic non est opus asinis conductitiis. Carmen integrum alibi citauimus.

Sale emptum mancipium.

Ἁλώνητον ἀνδράποδον: id est, Sale emptum mancipium. In barbarum quempiam ac vilem homuncionem olim dicebatur. Nam negociatores olim in mediterranea salem importantes, mancipia reportabant à barbaris. Et Thraciæ genti peculiaris erat mos; mancipia sale commutare. Vnde Comicus quidam:

> Θρᾷξ εὐγενὴς εἶ πρὸς ἁλὸς ἠγορασμένος.
>
> Id est:
>
> Generosus es Thrax, sale redemptus scilicet.

Huiusmodi ferme referuntur à Zenodoto.

De lapide emptus.

De lapide emptus. In vilissimum & vehementer obscurum hominem dicebatur. Nam inter seruorum genera, siquidem iuxta prouerbium, καὶ δοῦλος πρὸ δούλου extremæ notæ habebantur emptitii, potissimum qui palam in foro diuenditi fuissent. M. Tullius aduersus Pisonem: De me cum omnes magistratus promulgassent, præter vnum prætorem, à quo non fuit postulandum, fratrem inimici mei, præterque duos de lapide emptos Simillimum est illi Græco quod alio reddidimus loco, ἁλώνητον ἀνδράποδον, Sale emptum mancipium. Consimilem admodum Columella, vilem minimique precii seruum significans: Quem vulgus quidem, inquit, parui æris, vel de lapide noxium, comparari posse putat: Sed ego plurimorum opinioni dissentiens, preciosum vinitorem in primis esse censeo. Quo quidem loco, aut noxium, noxæ deditum, & ob id vænire iussum: aut nexum, legendum arbitror. Nam Nexi dicebantur, qui quod soluendo non essent, addicebantur creditoribus. Tametsi nexi non continentur appellatione seruorum proprie, nec væneunt. Iulius Pollux libro De rerum vocabulis 3. lapidem vnde quondam vendebantur mancipia, τὸν πρατῆρα λίθον, καὶ πωλητήριον appellat.

Siculus miles.

Σικελὸς στρατιώτης. i. Siculus miles. In peregrinum ac mercenarium militem prouerbiali ioco dicebatur: propterea quod Siculi temporibus Hieronis exotico milite plerunque vterentur, autore Zenodoto. Conueniet in hominem lucri gratia, nullum ministerii genus recusantem. Affine est illi, quod de Care dictum est alibi.

Seruorum ciuitas.

Δούλων πόλις: id est, Seruorum ciuitas. De cœtu conuictuque hominum improborum, furacium, aut ignobilium dici potest. Est hoc nomine ciuitas quæpiam in Lybia, vt autor est apud Suidam Ephorus in 5. apud Stephanum Hecatæus. In hanc si quis seruus lapidem importasset, continuo liber fiebat, etiam si peregrinus fuisset. Est & altera, cui nomen ἱεροδούλων, quod seruis dicata sit: in qua vnum duntaxat ingenuum viuere tradunt. Et rursum in Creta: δουλόπολις χιλίανδρος: id est, Mille viris habitata: vt autor est Socrates in prima narratione rerum Creticarum. Est item alia iuxta Thraciam, πονηρόπολις: id est, improborum ciuitas. In hanc Philippus collegisse dicitur, velut in sentinam, infames ac moribus improbatis, vt sycophantas, falsos testes, præuaricatores, & id genus alios ad numerum duum millium: vt autor est Theopompus, in rerum Philippicarum lib. 13. Testatur & Plutarchus in commentario De curiositate. Est & in Ægypto regio quædam δουλόπολις appellata, teste Olympianico Plutarch. in Collectaneis prouerbiorum ostendit, dici solitum de raris inuentu, effertque ad hunc modum οὐκ ἔστι δούλων πόλις. id est: Non est seruorum ciuitas. Non dissimile quod Plinius narrat de gente Hessenorum in Syria, ad quos fugitant vsquequaq; nocentes. Quæ sola toto in orbe, sine vlla fœmina viuit, omni Venere abdicata socia palmarum: in diem ex æquo conuenarum turba renascitur, longe frequentantibus quos vita fessos ad mores eorum, fortunæ fluctus agitat.

Imi subsellii.

Idem in eadem fabula, Imi subsellii viros appellat parasitos, qui ita in conuiuium admittuntur, vt imo sedeant loco:

> Nihil, inquit, morantur iam Lacones, imi subsellii viros.

Apud eundem in Sticho, parasitus inducitur ita loquens:

> Haud postulo quidem in summo lecto accumbere.
> Scis me dudum esse imi subsellii virum.
>
> Item Horatius:
>
> —— Et imi Derisor lecti. ——

scurram significans. Quadrabit etiam in tenues conuiuas, quos diuites isti nonnunquam recipiunt, sed infimo loco. Lepidius erit, si transferatur longius: hoc est, ad eos qui inter aulicos proceres, extremo sunt loco, aut inter eruditos postremi sunt: quos & infra classem, & extremæ classis, & infimæ notæ licebit appellare. Quorum posterius hoc à mercibus sumptum videtur, quibus addita nota testatur precii modum: prius illud à censu veterum.

Nam qui primæ classis erant, centum & viginti millia æris possidebant, atque hi soli classici vocabantur: reliqui omnes (nam classes erant complures) infra classem dicebantur. Autor Gellius lib. 7. c. 13. Tametsi nonnulli codices pro 20. habent 25. Et Titus Liuius ait: Æris centum millia.

De fæce haurire.

M. Tullius in Catalogo illustrium oratorum, figura mirum ni prouerbiali dixit, De fæce haurire: pro eo quod est, sordida quæpiam ac plebeia, nimisque humilia persequi. Vsurpat hoc prouerbium Atticus eo quo dixi libro in Ciceronem, qui tempus tereret in commemorandis oratorib. quibusdam obscuris, ac nullius pene nominis. Mutuo sumptum à sordidis istis, qui vinum vnà cum ipsa fæce hauriunt, ne quid omnino reliquum faciant in dolio: vnde & plebis infimam fæcem dicimus.

Carica Musa.

Καρικὴ μοῦσα: id est, Carica musa. καρικὰ αὐλήματα: id est, Caricæ cantiones. De lugubri aut rustica, atque indocta, seu molesta cantione dici solitum. Quadrabit in poetam aut oratorem indoctum. Antiquitus de tristi stridulaque & inamœna cantione dicebatur: propterea quod, vt tradit Athenæus libro Dipnosophiston 4. Cares itidem vt Phœnices in luctu tibiis vti solent, magnitudine palmi, lugubre quiddam & stridulum sonantibus. Eas autem tibias Phœnicum lingua, gringos vocari: quod iis in Adonidis luctu soleant vti. Porro Adonidem γίγγρην, id est, Gringen appellant. Hinc iisdem verbum γιγγραίνω. His confinia tradit Iulius Pollux lib. 4. nisi quod ibi γίγγραν inuenio scriptum. Caricam musicam notat Aristophanes in Ranis:

> Σκολιῶν μελίτου καὶ καρικῶν αὐλημάτων.
>
> Id est:
>
> Obliqua Meliti, & Caricorum carmina,
> Modosque tibiarum. ——

Eadem καρικὰ αὐλήματα veteres σκολιά, id est, obliqua vocabant: vel à tibiarum specie, vel ab obliquo in conuiuiis canendi ordine, de quo meminerimus in prouerbio, Ad myrthum canere. Meminit & Plato apud Athenæum in Laconibus:

> Αὐλοὺς δ' ἔχουσά τις κορίσκη καρικὸν μέλος
> Μελίζεται. ——
>
> Id est:
>
> Calamos habens puella, Caricum melos
> Modulabitur. ——

Plato quoque philosophus libro de legibus 7. mentionem facit Caricæ musæ, quam interpretatur ἐπικηδείαν ᾠδὴν, id est, Lugubrem cantionem. Hesychius indicat inde ductum, quod ad pompas funebres conduci soleant è Caria fœminæ, quæ lamentantium personam agerent. Itaque orationẽ indoctam & inamœnam rectè dixeris καρικὴν μοῦσαν. In quam conuenit illud Sopatri apud Athenæum libro 4.

> Πηκτὶς δὲ μοῦσα ἡ γαυρουμένη βαρβάρῳ.
>
> Id est:
>
> Pectis camœna iactitans se barbara.

Pectis autem organi genus est, duabus chordis instructum. Idem Athenæus dubitat, an Caria sit eadẽ dicta Phœnice. Nam Phœnices fistulas siue calamos γίγγρους appellant, vocabulo (vt videtur) à stridore soni efficto. cum his consentiunt quæ Plato scribit lib. De legibus quem modo citabam 7. καὶ εἴποτ' ἄρα δεῖ τοιούτων οἴκτων γίγνεσθαι τοὺς πολίτας ἐπηκόους, ὁπόταν ἡμέραι μὴ καθαραί τινες, ἀλλ' ἀποφράδες ὦσι, τότε ἥκειν δέον ἂν εἴη μᾶλλον χορούς τινας ἔξωθεν μεμισθωμένους ᾠδούς, οἷον περὶ τοὺς τελευτήσαντας μισθούμενοι καρικῇ τινι μούσῃ προπέμπουσι τοὺς τελευτήσαντας, &c. id est: Et si quando oportet ciues istiusmodi lugubrium auditores fieri, quum dies fuerint non puri, sed nefasti, tum magis conueniet venire choros aliquos musicos aliunde conductos, quemadmodum hi qui ad funera conduci solent, Carica quadam musa, deducunt vita defunctos. Carum barbariem in dicendo taxat Homerus secundo Iliados libro:

> Νάστης αὖ καρῶν ἡγήσατο βαρβαροφώνων.
>
> Id est:
>
> Nastes ducebat Cares, queis barbara vox est.

Vnde & populari dicto Græcis καρβάζειν, siue καρβαΐζειν aut καρβανίζειν, dicuntur quibus barbarus est & agrestis sermo. Et M. Tullius apud Quintilianum in capite de pronunciatione dicit, illos ex Lycia & Caria oratores in epilogis bene canere: nimirum reprehendens illorum pronunciationem. Strabo libro Geographiæ 14. ostendit Cares occasione frequenter fuisse mixtos Græcis, & tamen barbare crasseque sonuisse linguam Græcorum. quod idem euenit Græcis in lingua Romana, & nobis in lingua Britannica. Hoc vitium Strabo παχυστομίαν, κακοστομίαν, & βαρβαροστομίαν vocat. De cantionibus Carum & Phrygum meminit & M. Tullius in Bruto. Erat & saltationis genus tumultuosum ac militare, vnde nonnunquam saucii discedebant (nam ab armatis peragebatur:) quod Iulius Pollux libro 4. καρικὸν appellat.

Pomarius Hercules.

Μήλιος Ηρακλῆς: id est, Pomarius Hercules. Per contemptum dicebatur in eum, qui nomen quidem magnificum gereret, cæterum opibus nullis, nullaque potentia pollens. Ab euentu natum. Narrat Suidas, cum rustici quidam Herculi bouem essent immolaturi, isque rupto fune profugisset, nec esset quod sacrificaretur, malum arreptum suppositis quatuor ramis crurum vice, deinde additis alteris duobus ceu cornuum loco, bouem vtcunque sunt imitati: idque ridiculum simulachrum pro victima sacrificarunt Herculi. Iulius Pollux libro De vocabulis rerum primo, fabulam aliquanto secus narrat, nempe ad hunc modum: Solenne est, inquit, apud Bœotos, Herculi malis rem diuinã facere. Cumque iam adesset dei festum, & immolandæ victimæ tempus vrgeret (porro hostia erat aries) quum ea serius adduceretur, propterea quod Asopus fluuius ita subito creuisset, vt transiri non posset, pueri qui iuxta aram ludebant, sacrificii ritum nihilominus peregerunt. Pulchro cuipiam malo quatuor stipulas vice pedum addiderunt, rursum alias duas cornuum loco, imaginantes sese ad eum modum arietem immolare: Creditum est Herculem hac victima magnopere delectatum: proinde mansisse apud Thebanos hunc morem, vt malis sacrificaretur Herculi. Cognomen hinc additum deo, vt ἡρακλῆς μήλων, id est, Hercules malorum vocaretur.

Malum Hercules.

Μῆλον ἡρακλῆς: id est, Malum Hercules. Dici conueniet, vbi quis munuscula, quantumuis pusilla, boni consulit. Apollodorus apud Zenodotũ in libris de Diis prodidit, apud Athenienses Herculi Alexicaco, hoc est, depulsori malorum, peculiare quoddam victimæ genus immolari solere. Cũ n. euenisset aliquando, vt bos, quem erant mactaturi, profugisset, malo arrepto, subditisque ceu crurum vice quatuor ramis, additis item cornuum loco duobus, bouis imaginem quandam repræsentarunt: atque id ridiculum simulachrum vice bouis immolarunt Herculi. quæ quidem res in vulgi fabulam abiit. Idem est cum eo, quod ante retulimus, μήλιος ἡρακλῆς: id est, Pomaceus Hercules. nisi quod vnius voculæ commutatione nonnihil immutatus est & vsus prouerbii. nam illud de contempto dicitur, hoc de boni consulente.

Munus leuidense.

Munus leuidense. Cicero prouerbiali nimirum figura vocat munus vile, minimique precii: cuiusmodi vulgaribus amicis missitare diuites consueuerunt. Sic enim scribit ad Dolabellam, lib. Famil. epist. 9. Oratiunculam pro Deiotaro quam requirebas, habebam mecum, quod non putaram. Itaque eam tibi misi. Quã velim sic legas, vt causam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignam. Sed ego hospiti veteri & amico, munusculum mittere volui leuidense crasso filo, cuiusmodi ipsius solent esse munera. Seruius ostendit Leuidensum vestis genus esse vile, raro, tenuique textu. Quondam inter hospitum xenia, vestes imprimis erant. Vnde & apud Iuuenalem queritur quispiam vestes donari, villo crasso, coloreque malo:

> Et male percussus textoris pectine Galli.

Proinde M. Tullius orationem suam parum elaboratam atque expolitam, Leuidense munus appellat. Eleganter accommodabitur ad munus leuiculum, aut officium vulgare, non admodum ex animo, neque diligenter præstitum amico cuipiam vulgari. Huic diuersum est illud, πελληναῖα χιτών: id est, Pellenæa tunica: &, συλοσῶντος χλαμύς: id est Silosontis chlamys.

Cicernus Bacchus.

Ἐρεβίνθιος διόνυσος: id est, Cicernus Bacchus. De re vehementer contempta. Sumptum adagium à potu ex leguminibus confecto, qui vinum imitatur. Veteres autem diuersis rationibus vinum effingebant: quarum nonnullas commemorat Plinius lib. 14. cap. 16. Idem lib. 22 cap. 25. meminit de Zytho Ægyptiorũ, Celia Hispanorum, Ceruisia Gallorum. Erat id potus genus ex leguminibus coctum: quod inopia vini repertum est in his regionibus, quæ vitem non ferunt. Hinc natum videri potest & illud quod alibi retulimus, adagium, οὐδὲν πρὸς διόνυσον: id est, Nihil ad Bacchum: vt id dixerit quispiam, gustata ceruisia. Porro contemptam fastiditamque fuisse ceruisiam iis, qui eatenus assueuerant vino, vel Epigramma testatur, quod Iuliano Imperatori tribuunt, id est huiusmodi:

> Τίς πόθεν εἷς διόνυσε; μὰ γὰρ τὸν ἀληθέα βάκχον.
> Οὔ σ' ἐπιγινώσκω. τὸν διὸς οἶδα μόνον.
> Κεῖνος νέκταρ ὄδωδε, σὺ δὲ τράγου ἦ ῥά σε κελτοὶ
> Τῇ πενίῃ βοτρύων τεῦξαν ἀπ' ἀσταχύων.
> Τῷ σε χρὴ καλέειν, δημήτριον, οὐ διόνυσον,
> Πυρογενῆ μᾶλλον, καὶ βρόμον, οὐ βρόμιον.
>
> Id est:
>
> Bacche quis? vnde venis? verum tibi deiero Bacchum,
> Te haud noui, tantum est cognitus ille Iouis.
> Is nectar redolet, hircum tu. dic age num te
> E spicis finxit Gallia vitis inops?
> Non igitur Bacchum te dixero, sed Cerealem,
> Et frumentigenam, nec Bromium, imo Bromum.

Est autem bromos hordei genus quoddam: sed à Theophrasto libro De Plantis 8. inter ea ponitur quæ pene syluestria sunt & immitia. Plinius potissimum vsum eius generis putat, quod illius spuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, inquit, præstat ad vini transire mentionem. Neque vero repugnarim, si cui magis libeat ad ritum sacrorum Bacchi referre prouerbium, in quibus imitamina membri obscœni virilis capitibus ac fœmoribus obligabant, atque ita saltabant in honorem dei. Eas figuras Græci Phallos vocant: vnde & apud

apud Terentianum Grammaticum cognomen Phallaci carminis. Qui ferebant, φαλλοφόροι & ἰθύφαλλοι dicebantur. Etiamsi Athenæus lib. 14. indicat alios fuisse Ithyphallos, alios Phallophoros: illos gessisse personam hominis temulenti, hos sine persona fuisse: quanquam & aliis rebus differebant. Verum hæc nihil ad prouerbium. Alludit huc Aristophanes in Acharnensibus:

Σφῷν δ' ἐστὶν ὀρθὸς ἑκτέος
Ὁ φαλλὸς ἐξόπισθεν τῆς κανηφόρου,
Ἐγὼ δ' ἀκολουθῶν, ᾄσομαι τὸ φαλλικόν.

Id est:

Vobis quidem rectus tenendus phallus est,
Eum sequendo qui canistrum baiulat:
Post vos ego canam cantionem phallicam.

Effingebatur autem olim hoc membrum è ligno ficulno, quod molliciei dedicauit antiquitas: vnde & Horatius eodem è ligno suum Priapum exscalpsit. Seruius existimat Maronem item Georgicorum libro secundo de illis phallis sensisse, quũ sacra Bacchi describens de pensilibus oscillis facit mentionem:

Oscilla ex alta suspendit mollia pinu,

Ea scribit è floribus concinnari solere, ad imaginem obscœni virorum membri, ac per intercolumnia suspendi, quo qui in ea incidissent, risum mouerent. Hinc igitur Baccho cognomen Erebinthi: quem eundem simili de causa Morychum appellarunt, videlicet facilitate numinis contemptum inuitante.

Ollaris Deus.

Χυτρεὺς θεός: id est, Ollaris Deus. Dicebatur in hominem humilem & contemptæ sortis. Aristophanes in Nubibus:

Ὅτε καί σε χυτρεοῦν ὄντα θεὸν ἡγησάμην.

Id est:

Quando arbitrabar te quoque ollarem Deum.

Magni dii ebore, auro & argento sculpebantur. At plebeii illi & minutuli (quod genus sunt Silenus & Priapus) qualibet materia fingebantur, ligno nonnunquam & luto, quo videlicet argento finguntur & ollæ. Vnde non ineptè quadrabit in eum, qui studeat haberi inter aulicos optimates, sed nec opibus pollens, nec autoritate valens apud principem. Cognatum est illi, καὶ κόρκορος ἐν λαχάνοις: id est, Corcorus inter olera: aut illi, οὐδὲν ἱερόν: id est, Nihil sacri. Refertur in Zenodoti collectaneis.

Soterichi lecti.

Apparet Soterichi lectos in vulgarem iocum abiisse, de re vili priscaque, & minime ambitiosa, & rudis artificii. Sic enim Seneca Ennianos de Cethego versus irridens: Qui huiusmodi versus amant, inquit, liceat sibi & eosdem admirari, & Soterichi lectos. Aulus Gellius (nam ab hoc ista referuntur lib. 12. c. 2.) Dignus sane Seneca videatur lectione ac studio adolescentiũ, qui honorem & colorem veteris orationis Soterichi lectis compararit, quasi minimæ scilicet gratiæ, & relictis iam contemptisque. Conjicere licet, Soterichum fabrum fuisse quempiam, cuius opera priscam illam & rudem simplicitatem præ se tulerint. Nam Romæ postea argentea triclinia diuitibus in vsu fuisse, testatur Plinius libro tricesimotertio, capite 11. Huiusmodi inter pictores fuisse Fuluium, Rutubam, & Placidianum, in Sermonibus indicat Horatius:

Vel cum Pausiaca torpes insane tabella,
Qui peccas minus atque ego, cum Fului Rutubæque
Aut Placideiani contento poplite, miror
Prælia rubrica picta, aut carbone. ——

Cecidis & Buphoniorum.

Τὰ κηκείδου καὶ βουφονίων, id est, Cecidis & Buphoniorum. de re magnopere prisca, & ob vetustatem iam pridem obsoleta, desuetaque. Aristophanes in Nebulis:

Ἀρχαῖά γε καὶ διπολιώδη, καὶ τεττίγων ἀνάμεστα,
Καὶ κηκείδου καὶ βουφονίων.

Id est:

Prisca hæc sane atque obsita canis, nec non oppleta cicadis.
Ac Cecide cum Buphoniis. ——

Siquidem Cecides peruetustus quispiam Dithyramborum poeta fuit, cuius scripta iam situm olebant, vnde in iocum vulgarem abierunt. Quemadmodum iure ridentur hodie, qui immodica & intempestiua affectatione vetustatis, è duodecim tabulis, ex Ennio, Lucilioque petunt sermonem, perinde quasi cum Euandri matre loquantur: nec vllum verbum elegans esse putant, nisi quod sit ab vsu vulgi, & nostro seculo procul remotum. Item Buphonia festum quoddam erat apud Athenienses, ob vetustatem neglectum iam ac desitum: sic appellatum à cæde boum. Huiusmodi ludos adhuc durare videmus apud Italos, præcipue Romanos, priscæ videlicet etiamnum insaniæ vestigia, quos illi Taureos vocant. Adagio licebit per iocum vti, cum significabimus aliquid ceu nimis priscum negligi. veluti si notare velis pontifices, episcopos, & sacerdotes, quod Euangelica præcepta, de paupertate, de tolerandis iniuriis, de contemptu vitæ: aut priscorum pontificum decreta, de simoniacis, de deligendis absque corruptela episcopis, de submouendis scelerosis, iam pro antiquatis habeant: dicas licebit, ταῦτα κηκείδου καὶ βουφονίων, id est, Hæc Cecidis sunt & Buphoniorum.

Ficulnus.

Lignum ficulnum vt fragile atque ad omnia ferme inutile, prouerbiis aliquot locum fecit. Nam ἄνδρα σύκινον. i. virum ficulnum appellant mollem atq; inutilem. vt Theocritus in Ergatiuis;

--- Μηδ' ἐλών τις
Εἴπoι, σύκινοι ἄνδρες, ἀπώλετο χ' οὗτος ὁ μισθός.

Id est:

Nequis præteriens dicat: Ficulni homines sunt,
Atq; hæc deperiit merces. ---

Scholiastes admonet prouerbium ductum à ligno ficus, inutili, fragili & inualido: vnde dictum & ficulnum præsidium, pro inutili. Apud Aristophanem in Fucis quidam interrogat, τίνος ξύλου σύ; id est, Cuius ligni tu? Respondetur, συκίνου, id est, ficulni. Quo loco monet interpres, ex ficulno ligno fumum existere acerrimum ac molestissimum. Apud eundem in Pluto sycophanta minatur, si quem nactus esset suæ sortis virum ficulnum, vlturum iniuriam.

Ἐὰν δὲ σύζυγον λάβω τινὰ καὶ σύκινον.

Id est:

Si quempiam nanciscar eiusdem iugi
Virum atque ficulnum.

Rursus ad eundem in eadem fabula.

Καὶ σύκινον τὸν ἰσχυρὸν τοῦτον θεὸν,
Ἐγὼ ποιήσω τήμερον δοῦναι δίκην.

Id est:

Ficulnum ego hercle, ac præpotentem istum deum
Compulero pœnas hoc die dependere.

Ficulnum deum appellans imbecillum ac nullarum virium. Huc allusit Horatius, cum Priapum ita loquentem facit;

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum.
Ac paulo post.
--- Pepedi
Diffisa nate ficus. ---

Ficulnam mentem dixit Lucianus ἐν τῷ πρὸς τὸν ἀπαίδευτον:

Χωλὴν μὲν ἔχων καὶ συκίνην γνώμην.

Id est:

Claudam habens ac ficulnam mentem.

Eodem respexit Alexander Pseudomantis, libros Epicuri lignis exurens ficulnis, nullius precii philosophum significans. Et συκίνη ἐπικουρία, id est, ficulnum auxilium, pro inualido atque inutili. Aristophanes in Lysistrata;

Ὡς ἦν ἂν ἡμῖν συκίν' ἡ πικουρία.

Id est:

Ficulna nobis qui erat opitulatio.

Et συκίνη μάχαιρα, id est, Ficulna machæra: pro calumnia. Et συκίνη ναῦς, id est, Ficulna nauis pro vili, minimique precii nauicula. Quin apud Naxios Bacchum, quem βακχέα dicunt viteum effingunt: alterum quem μειλίχιον appellant, ficulnum. Nam ficus illi μείλιχα vocant. Existimant autem Bacchum non vini tantum, sed ficuum autorem. Sic ferme Athenæus lib. 3. Diuersa figura dixit Theocritus in Aita, χρύσειοι πάλαι ἄνδρες, id est, aurei quondam viri. Item, Præsidium sacrum: &, Anchora sacra: &, Robur adamantinum.

Ficulnus gladius.

Συκίνη μάχαιρα. i. Ficulnus gladius. De friuola causa dici potest, quæque minimo negocio queat refelli. Dictus est autem ficulnus gladius sycophanta: quod idem & mollis sit, & calumniator. Meminit & Hesychius.

In foribus vrceum.

Ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν. i. In foribus aqualem. Nam hoc verbo vsus est Plautus. Aristoteles lib. Rhetoricorum 1. τὸ δὲ τέλος ἀγαθόν· ὅθεν ταῦτα εἴρηται,

Κάδ δέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ. --- καὶ
Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. ---

καὶ ἡ παροιμία δὲ τὸ, ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν. i. Finis autem bonus. vnde illa dicta sunt;

Et laudem Priamo. ---
Præterea;
Turpe diu mansisse. ---

Iam vero prouerbium etiam illud: Vrceum iuxta fores. Interpres quispiam (nam librum ἀνώνυμον suppeditarat eruditissimus amicus noster Baptista Egnatius) ait significari rem contemptam ac vilem. Negliguntur enim quæ passim sunt obuia, quæque facile quibuslibet contingunt. Itaque vrceum in foribus positum nemo studet tollere: procliue enim. Verum vniones in scriniis reconditos magis expetunt, Plutarchus περὶ πολυφιλίας ait, rubũ vltro hærentem negligi ac præteriri, vineam, oleasque expeti: recensens hanc sententiam: οὐ γὰρ αἱρετέον πάντων τὸ ῥᾳδίως ἁλισκόμενον. id est, Non est tollendum quod admodum facile consequi licet. Item in Epistolis Seneca: Multi aperta transeunt, condita & abstrusa rimantur. Furem signata sollicitant. Vile videtur, quicquid patet. aperta effractarius præterit. Hos mores habet populus, hoc imperitissimus quisque, in secreta irrumpere cupit. Porro prouerbium imperfectum ac mutilum videtur. Quandoquidem Aristoteles ad eum modum pleraque refert, tanquam alioqui per se satis nota. Apparet esse hemistichium iambici trimetri, à Comico quopiam mutuo sumptum.

Ficum Mercurio.

Σῦκον ἐφ' ἑρμῇ, id est, Ficum Mercurio. De prompto,& quibuslibet exposito beneficio dicebatur. Nam antiquitus mos erat, sicubi ficus repertus fuisset, eum veluti Mercurio sacrum suspendere. Liberum autem erat tollere ficum Mercurialem, cuicunque libitum fuisset: vel quod is Deus furibus fauere creditus est, vel iuxta parœmiam illam, κοινὸς ἑρμῆς, Communis Mercurius. Huc opinor allusisse Persium, cum ait:

> Inque luto fixum possis transcendere nummum,
> Nec gluto soluere saliuam Mercurialem.

vt indicatum est alibi.

Merx vltronea putet.

Merces vltroneæ putent: id est, ingratæ sunt, quæ vltro non petentibus offerentur. Translatum videtur a negociatoribus,qui merces à venditore vltro oblatas, suspectas habere solent, quasi studeant eas extrudere. Adagium refertur à diuo Hieronymo in quæstionibus Hebraicis: Tritum, inquit, prouerbium est, vltroneas putere merces. Vnde & nos de industria dicenda reticemus, vt auidius velis audire quæ tacita sunt. Vsurpat idem in epistola ad Demetriadem virginem. Ab hac sententia non abludit illud Ouidianum:

> Quod venit ex facili, faciles segnesque tenemus.
> Quod spe, quodque metu torsit, habere iuuat.

Quin vulgo etiamnum in ore est, Vltro delatum obsequium plerunque ingratum esse. Cui tamen refragatur Mimus ille non insulsus:

> Bis est gratum, quod opus est, vltro si offeras.

Numerus.

Homines nullius bonæ rei, numerus prouerbio dicuntur, etiã idiotis horum temporum. Aristophanes in Nebulis:

> —— Οὗτοι λίθοι,
> Ἀριθμὸς, πρόβατ' ἄλλως, νενασμένοι ἀμφορῆς.

Horatius:

> Nos numerus sumus, & fruges consumere nati.

Translatum videri potest à calculis, ad nihil aliud vtilibus, nisi ad numerum. Anacharsis, Plutarcho teste, taxauit Athenienses, qui nummis ad rationem duntaxat vterentur. Quanquam mihi magis arridet, vt ita numerus dicatur, Quemadmodum dicunt ἰτώσιον ἄχθος ἀρούρης: ἐκ τῶν πολλῶν: id est, Vnus à plebe. Ita Flaccus 1. Serm.

> —— Sum paulo infirmior, vnus
> Multorum.

etiam Græcam exprimens figuram. Et Seneca lib. 1. epist. 10. Iste homo non est vnus è populo. Insignes nominantur. Qui nihil habent insigne, turba sunt, & numerantur tantum. Vnde Flaccus:

> Nos numerus sumus. ---

Et Vergilius:

> —— Cadit & sine nomine vulgus.

Telluris onus,

Γῆς βάρος: id est, Terræ onus. De homine vehementer inutili, qui nihil aliud quam terram suo pondere grauet. Refertur inter adagia Græcanica, natum ex Homero: apud quem Achilles Iliados 6 hoc pacto loquitur, indigne ferens ocium, & quod non ineat prælium cum reliquis copiis:

> Ἀλλ' ἥμαι παρὰ νηυσὶν ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης.

Id est:

> Nauibus assiduo telluris inutile pondus.

Rursum in Odysseæ υ.

> Οἷον μέν τινα τοῦτον ἔχεις ἐπίμαστον ἀλήτην,
> Σῖτου καὶ οἴνου κεχρημένον, οὐδέ τι ἔργων
> Ἔμπαιον, οὔτε βίης, ἀλλ' αὔτως ἄχθος ἀρούρης;

Id est:

> Quem tandem nobis erronem adducis edacem,
> Enectumque fame, vinique & panis egenum,
> Artibus edoctum nullis, neque viribus vllis
> Pollentem, ac tantum telluris inutile pondus?

Vtitur eo Plato in Theæteto: οἴονται γὰρ ἀκούειν, ὅτι οὐ λῆροι εἰσὶν, γῆς ἄλλως ἄχθη. id est: Existimant enim se non haberi pro nugis & inutilibus terræ oneribus. Nec illepidum, nec prorsus, ni fallor, ἀπροσδιόνυσον est, quod memorat Athenæus lib. 8. Stratonicus quidam citharœdus Corinthi peregrinabatur. Hunc cum anicula quædam fixis oculis intueretur, idque diu, tandem: Quid, inquit, tibi per deos vis mater, aut quid me sic continenter intueris? Demiror, inquit illa, si matris vterus te decem menses ferre potuit, cum ciuitas angatur, vnum duntaxat diem te portans. In tales quadraret epitaphium, quod Timocreontis Rhodii poetæ, cæterum voracis ac bibacis sepulchro inscriptum indicat Athenæus lib. 10.

> Πολλὰ πιὼν καὶ πολλὰ φαγὼν, καὶ πολλὰ κακ' εἰπὼν
> Ἀνθρώπους, κεῖμαι Τιμοκρέων Ῥόδιος.

Id est:

> Multum edi, multumque bibi, mala plurima dixi in
> Mortales, iaceo hic Timocreon Rhodius.

Abominandus scarabeus.

Μυσηκανθαρὶς, id est, Abominanda cantharis. De contemptissimo vilissimoque homunculo dicebatur. Cantharides vermiculi sunt lethali veneno. Quanquam hoc loco magis conuenit, vt sit diminutiuum à cantharo scarabeo: quasi dicas scarabeolus. In sacris quoque literis vermis abiit in prouerbium contemptus. Quod genus est illud in Psalmis mysticis: Ego autem sum vermis, & non homo. Pro quo nonnulli vertunt scarabeum. Item illud Esaiæ: Noli timere vermis Iacob: interprete Hieronymo. Apud Suidam legitur μυσὶ κανθαρὶς, id est, Muribus cantharis. quod quid sibi velit, nescio. suspicor mendum in scripto esse. Si legamus μύση, sonat abominanda: si μυσὴ, sonat Mysiam cantharidem. Mysos autem olim fuisse contemptui, docuimus alias. hoc commentum mihi maxime probatur.

Ætnæus cantharus.

Αἰτναῖος κάνθαρος, id est, Ætnæus scarabeus. De magnis & fœdis. Aristoph. in Pace:

> Οὐκ οἶσθ' ὅποι εἰσήγαγ' Αἰτναῖον μέγιστον κάνθαρον.

Ætnæum autem dixit, quasi prægrandem: vel quod in Ætna varii maximiq; scarabei sint: vel Ætnæus dixit, tanquã instar Ætnæ montis maximus. Porro scarabeus insecti genus, quod è stercore vt nascitur, ita pascitur. Fabulis quoque ante proditum est, Ætnã vnum è Gigantibus præcipuum complexam fuisse, ac seruasse ne cum reliquis periret fulmine. Vnde & illud: οὔτε πῦρ οὐράνιον ἐπ' αὐτὸν ἦλθεν, οὔτε αἴτνη πιέζει αὐτόν. i. Nec ignis cœlestis illum attigit, nec Ætna illum premit. Autor Diogenianus.

Minus de istis laboro quam de ranis palustribus.

Μέλει μοι τῶν τοιούτων οὐδὲν, ἧττον τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βατράχων, id est, Nihilo maior mihi rerum istarum cura, quam ranarum limo versantium. Prouerbialis hyperbole, qua significamus nihil omnino ad nos pertinere negocium. Recte dicetur & in obtrectatores, quorum oblocutiones dicemus nos fortiter contemnere. Siquidem ranæ tametsi assidue obganniant, oblatrentque prætereuntibus, & odiosam illam cantionem iterent sine fine, βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοάξ: tamen nemo commouetur. Ad hoc facit quod Origenes Ægyptias ranas, Dialecticorum & sophistarum garrulitatem interpretatur in decretis Pontificiis.

Indus elephantus haud curat culicem.

In epistolis quæ Phalaridis nomine feruntur, extat huiusmodi quoddam adagium: κώνωπος ἐλέφας ἰνδὸς οὐκ ἀλεγίζει. id est, Culicem haud curat elephantus indicus. Dictum est autem ob singularem duritiem cutis elephantinæ, qua fertur etiam iacula excutere: tantum abest vt culicis morsu possit offendi. Adhiberi poterit, quoties significabimus, excelsis animis leues & vulgares iniurias esse negligendas.

Cochleare crescet.

Δοῖδυξ αὔξει, id est, Cochleare crescet. Chrysippus apud Zenodotum & Aristophanis interpretem ait, hanc parœmiam accidere in pusillos homunciones, per ironiam. Nam cochleare & pusillum est, & contortum. Aristophanes in Equitibus;

> Σκεύη δύο χρήσιμα δοῖδυξ ἠδὲ τορύνη.

Id est:

> Duo vtilia vasa, cochleare & toryna.

Est autem Toryna, qua mouetur olla.

Inertium chorus.

Ἀργούντων χορός. i. Feriatorum chorus. De cœtu lasciuientium dicebatur. Ocium enim ad omnem nequitiam impellit, præcipue iuuentam. Confine est illi quod alias dictum est: Inertibus semper feriæ.

Megarenses neque tertii, neque quarti.

Μεγαρεῖς οὔτε τρίτοι οὔτε τέταρτοι, id est, Megarenses neque tertii neque quarti. Dicebatur olim in homines supra modum ignauos & contemptos, nulloque honore dignos. Natum adagium ex oraculo quodam. Id quidam, inter quos Stephanus, Mneas & Ion Æginensibus, alii Megarensibus redditum existimant. Narrat itaque Mneas, cum Æginenses in Achaia debellassent Ætolos ac decimam pentecontorũ cepissent (ea est nauis remigum quinquaginta) hanc Apollini Pythio victoriæ monimentum dedicarunt. Rogabantque deum, quinam essent Græcorum præstantissimi, arbitrantes futurum, vt ob eam victoriam ipsis prima laus ab Apolline tribueretur. Oraculum hunc admodum respondit:

> Ἵππον θεσσαλικὴν, λακεδαιμονίην τε γυναῖκα,
> Ἄνδρας δ' οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς Ἀρεθούσης.
> Ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν εἰσὶν ἀμείνονες, οἵ τε μεσηγὺ
> Τίρυνθος ναίουσι καὶ Ἀρκαδίης πολυμήλου
> Ἀργεῖοι λινοθώρηκες κέντρα πτολέμοιο.
> Ὑμεῖς δ' αἰγιέες, οὔτε τρίτοι οὔτε τέταρτοι,
> Οὐδὲ δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ οὔτ' ἐν ἀριθμῷ.

Id est:

> Thessala equa præstat reliquis, mulierque Lacæna.
> Porro viri potant qui pulchra fluenta Arethusæ.
> Hos quoque præterea, mediæ gens incola vincit
> Tirynthi, Arcadiæque bibentibus inclytæ albis,
> Argiui stimuli bellorum, armisque potentes.
> At vos Ægini, neque tertius accipit ordo,
> Nec quartus, neque bissenus, neque denique vestri

Vllâ vsquam ratio est, nusquam numerusve, locusve.

Qui scripsit commentariolos in Theocritum, refert hoc epigramma paulo diuersius, nimirum ad hunc modum:

Γαίης μὲν πάσης τὸ πελασγικὸν ἄργος ἄμεινον,
Ἵπποι θρηίκιοι, λακεδαιμόνιαί τε γυναῖκες,
Ἄνδρες δ' οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς Ἀρεθούσης.
Ἀλλ' ἔτι τῶν δ' εἰσὶν ἀμείνονες, οἵτε μεσηγὺ
Τίρυνθος ναίουσι, καὶ Ἀρκαδίης πολυμήλου,
Ἀργεῖοι λινοθώρηκες κέντρα πτολέμοιο.
Ὑμεῖς δ' ὦ μεγαρεῖς οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι,
Οὔτε δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ.

Callimachus item in epigrammatis ad Megarenses retulit prouerbium:

— Τῆς δὲ ταλαίνης
— Νύμφης, ὡς μεγαρέων, οὐ λόγος, οὐδ' ἀριθμός.

Id est:

— Sed veluti Megarensibus accidit olim,
Nymphæ infelicis, non locus, aut ratio.

Item Theocritus in Catellæ amore:

Ἄμμες δ' οὔτε λόγῳ τινὸς ἄξιοι οὔτ' ἀριθμητοί,
Δύστανοι μεγαρῆες, ἀτιμοτάτῃ ἐνὶ μοίρᾳ.

Id est:

Nostri nec ratio est, numero neque ponimur vllo,
Extremæ sortis veluti quondam Megarenses.

Est & inter amantes ordo, quum hic primus est apud amicam, ille secundus, alius tertius aut quartus. Quemadmodum & in testamentis est primus, secundus & tertius hæres. Effertur etiam hac forma prouerbium: τῶν μεγαρέων ἄξιοι μερίδος. id est: Megarensium parte, seu loco digni. Huc spectat & Homericum illud Iliados β.

Οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.

Id est:

Nusquam in consiliis, nusquam numeratur in armis.

Refertur ex Euripide:

Δειλοὶ γὰρ ἄνδρες οὐκ ἔχουσιν ἐν μάχῃ
Ἀριθμόν, ἀλλ' ἄπεισι κἂν παρῶσ' ὅμως.

Id est:

Formidolosi nullum habent in prælio
Numerum, sed absunt, licet ibi adsint maxime.

Hanc figuram & Latini videntur exprimere. M. Tullius: Neminem esse puto, qui modo in aliquo numero sit. hoc est, qui sit alicuius momenti, alicuius precii. Idem Philip. 3. Bombalio quidam pater, homo nullo numero, nihil illo contemptius. Plutarchus in Symposiacis: τῶν δ' ἐμῶν πολιτῶν ὥσπερ μεγαρέων οὐδεὶς λόγος. id est, Atqui meorum ciuiũ, veluti Megarensium, nulla ratio. Idem alias in eodem opere: τῶν δὲ δημοκριτείων, ἔφη, εἰδώλων, ὥσπερ αἰγιέων ἢ μεγαρέων, ἀριθμὸς οὐδεὶς, οὐδὲ λόγος. id est, Atqui Democriticarum, inquit, imaginum, perinde vt Megarensium aut Æginensium, nullus numerus, neque respectus. Equidem arbitror & Aristophanem huc leuiter allusisse, cum scribit in Acharnensibus;

Ὡς χρὴ μεγαρέας μήτ' ἐν γῇ μήτ' ἐν ἀγορᾷ,
Μήτ' ἐν θαλάττῃ, μήτ' ἐν ἠπείρῳ μένειν.

Hoc est:

Megarensibus nefas manere esset neque
In terra alicubi, nec foro, nec in mari,
Neque continente. --

Siquidem excludens Megarenses quatuor locis, nimirum ad illud respexit, οὔτε τέταρτοι. Quanquam in versibus opinor non abesse mendum, videlicet in μήτ' ἐν γῇ, nisi forte quarto loco sibi permittit spondæum, quemadmodum permittit anapæstum. Mihi subolet huc & M. Tullium allusisse, cum in Bruto suo sic loquitur: Duobus igitur summis Crasso & Antonio, L. Philippus proxime accedebat, sed longo interuallo, tamen proximus. Itaque eum, etsi nemo intercedebat qui se illi anteferret, neque secundum tamen, neque tertium dixerim. Nec enim in quadrigis eum secundum numerauerim, aut tertium, qui vix è carceribus exierit, cum palmam iam primus acceperit: nec in oratoribus, qui tantum absit à primo, vix vt eodem curriculo esse videatur. Simili forma M. Tullius in Academicis lib. ij. dixit quintæ classis Democritum: Quis, inquit, hunc philosophum non anteponat Cleanthi, Chrysippo, reliquisque inferioris ætatis, qui mihi cum illo comparati, quintæ classis videntur? id est, postremi ordinis. E diuerso primæ classis dicuntur, qui cæteris præferuntur: & nulla classe, qui prorsus contempti. Translatum à classibus, in quas Seruius Tullius rex diuisit populum Romanum pro census modo. Florus epitome 49. dixit Vltimæ sortis hominem, vehementer obscurum. Andriscus, inquit, vltimæ sortis homo, Persei regis se filium ferens, &c. Item epitome xix. C Glauciam dixit vltimæ sortis hominem. Hoc fiet lepidius, si transferatur ad animi res: veluti si dicas, vltimæ sortis ingenium: aut orationem cum aliorum scriptis vix conferendam, extremæ classis orationem. Ad hanc pertinet formam, quum dicunt hominem primæ notæ, postremæ notæ & M. Tullius, salutem appellat de meliore nota, salutationem accuratam. Ad personam accommodauit Catullus:

— Et quisquis de meliore nota.

Id translatum videtur à negotiatoribus, qui vino aut panno notam affigunt, indicantem mercis precium.

E flamma cibum petere.

Terentius in Eunucho dixit in parasitum, eiusmodi esse, vt vel è flamma cibum peteret: hoc est, quiduis cibi caussa passurum, facturumque. Explicat prouerbium Catullus in Epigrammatis:

Bononiensis Rufa Rufulum fallit
Vxor Meneui, sæpe quam in sepulchretis
Vidistis ipso carpere è rogo cœnam,
Cum deuolutum ex igne prosequens panem,
A semiraso tonderetur vstore.

Rusticanum oratorem ne contempseris.

Ἀγροίκου μὴ καταφρόνει ῥήτορος, id est, Rusticanum ne contempseris rhetorem. Admonet adagium, ne quem ob imperitiam, infantiamve fastidiamus: neque spectemus à quo, quove pacto dicatur, sed quid. Qui valent eloquentia, non perinde curandum est, quid minentur, aut polliceantur. At penes quos rusticana veritas est, si quid vel inculte dixerint, haud quaquam oportebit negligere. Siquidem huiusmodi plus solent efficere quam loqui. Author Diogenianus.

Mysorum postremus.

Μυσῶν ἔσχατος, id est, Mysorum extremus. Strabo Geographiæ libro xij. refert Mysorum populum vsque adeo contemptum fuisse, vt prouerbio locum fecerit. Id vsurpat M. Tullius in oratione pro Lucio Flacco: Quid, inquit, porro in Græco sermone tam tritum atque celebratum est, quam si quis despicatui ducitur, vt Mysorum vltimus esse dicatur. Idem ad Quintum fratrem: Nisi me forte Paconii nescio cuius hominis, ne Græci quidem, at Mysi aut Phrygis potius querelis moueri putas. nimirum gentis eius contemptum declarans. Summum itaque despectum & infimam humilitatem hoc adagio significabimus.

Caricus hircus.

Καρικὸς τράγος: id est, Caricus hircus. Diogenianus indicat dictitatum de vilibus & contemptis. Hesychius indicat vsurpatum à Sophocle. Carum populus, quod passim in bellis mercenariam locarent operam, ceu vili vita, in contemptus prouerbium abiit. Vnde & Plato καρικὸν ἀνθρώπιον, id est, Caricum homuncionem dixit, pro vili nihilique: quemadmodum alio dictum est loco. Fieri potest, vt prouerbium eo respiciat, quod Cares pro hirco solent immolare canem: vt indicatum est in prouerbio, Caricum sacrificium.

Indoctior Philonide.

Ἀπαιδευτότερος Φιλωνίδου: id est, Indoctior Philonide. Hic Melitensis erat prægrandi corpore, cæterum insulsus & indoctus. Notatur aliquoties apud Aristophanem, vt mulierosus, & in parasitos profusus.

Calabri hospitis xenia.

Prouerbium subesse videtur in his Horatii versibus, quos scripsit in Epistolis:

Non quo more pyris vesci Calaber iubet hospes,
Tu me fecisti locupletem, vescere sodes.
Iam satis est Et tu quantumuis tolle, benigne.
Non inuisa feres pueris munuscula paruis.
Tam teneo dono, quam si dimittar onustus.
Vt lubet, hæc hodie porcis comedenda relinques.

Itaque Calabri hospitis munera recte dixeris, rusticana leuiaque, quæque magis onerent accipientem, quam iuuent aut quę donantur contempta. Siquidem Calabri, quod pyris abundent, consueuerunt ea hospitibus affatim apponere: deinde saturos, bellariorum vice domum auferre iubent. Quod si recuses, eadem porcis obiiciuntur. Atqui istud haud est dare munus, sed abiicere. Is demum dat, qui simul & precium muneris expendit, quod largitur, & eius meritum quem eo donat. Notatus est apud Athenæum Antiochus, cognomento illustris, qui quod erat reliquum pecuniæ, solet effundere verius quam largiri, interdum in viis publicis stans dicere consueuit: ᾧ ἡ τύχη δίδωσι λαβέτω. id est: Cui fortuna dat, capiat, & abiecta pecunia discedebat.

Principatus Scyrius.

Ἀρχὴ σκυρία: id est, Imperium Scyrium. De frigido tenuique regno, Scyrus insula, quam olim incoluere Pelasgi & Cares, petriosa & infrugifera, nec vllius bonæ rei ferax. Suidas addit, quosdam referre prouerbium ad Theseum: qui cum inuasisset ditionem Lycomedis, atque huius vxorem sollicitasset ad stuprum, præcipitatus sit; vnde videtur sæuum imperium dictum principatus Scyrius. Legimus & de saxis Scyroniis, quod an ad hoc prouerbium pertineat, nescio. Iuxta priorem interpretationem adagium eleganter accommodabitur ad munus aliquod, vnde præter inanem titulum, & molestam administrandi curam nihil emolumenti capitur. author Zenodotus.

Ciceris emptor.

Equidem arbitror & illud inter prouerbia referendum, quod ait Horatius in Arte poetica,

— Ciceris & nucis emptor:

infimæ sortis hominem, deque ima plebe quempiam significans.

Offenduntur enim, quibus est equus & pater, & res,
Nec si quid fracti ciceris probat & nucis emptor,
Æquis accipiunt animis, donantve corona.

Cubito emungere.

Ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος: i. Cubito emungens. Prouerbialis iro-

nia in hominem sordidi quæstus, & conditionis abiectæ. A salsamentariis ducta, quibus mos est narium mucum cubito abstergere: nimirum manibus muria & salsugine oppletis. Bion philosophus apud Suidam ex Laertio: ἐμοῦ πατὴρ μὲν ἦν ἀπελεύθερος, τῷ ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος: id est, Meus pater erat libertinus, cubito emungens. Celebratur scomma M. Tullii, tortum in quendam salsamentarii filium: cuius tacito authoris nomine meminit qui scripsit rhetoricem ad Herennium, in schematis specie, quæ dicitur significatio per consequentiam. Vt, inquit, si salsamentarii filio dicas: Quiesce tu, cuius pater se cubito emungere solebat.

Non est curæ Hippoclidi.

Οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ: id est, Non est Hippoclidi curæ. siue, vt carmen reddam, Non curat Hippoclides. Est enim versus iambicus dimeter catalecticus. Hoc adagio significabant se quippiam negligere, neque magnopere laborare. Natum autem est ex historia, quam pluribus verbis narrat Herodotus in Eratone. Vt autem in pauca conferam, hic Hippoclides erat Tisandri filius, qui cum multis aliis iuuenibus Clisthenis Sicyonii filiam ambiebat. Verum cum Clisthenes procos toto anno probaret, & Hippoclides in conuiuio indecoram quandam saltationem ædidisset, sublatis in altum pedibus pater offensus inhonesto iuuenis lusu, ait: ὦ παῖ Τεισάνδρου ἀπωρχήσαό γε μὲν τὸν γάμον. id est, Fili Tisandri, a nuptiis tua saltatione excidisti. At ille protinus respondit, οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ, id est, Haud curat Hippoclides. Ea vox, vt testatur Herodotus, in prouerbium abiit. Id dictum in ipsum retorquet Herodotum Plutarch. in libello quem aduersus eum scripsit: δοκεῖ μοι καθάπερ ἱπποκλείδης, ὁ τοῖς σκέλεσι χειρονομῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης, εἰπεῖν ἂν ἐξορχησάμενος τὴν ἀλήθειαν, οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ. id est: Videtur mihi velut Hippoclides cruribus manuum vice in mensa gesticulans, postquam à veritate desultauit, dicere. Non est curæ Hippoclidi. Lucian. in apologia, ἱκανὸν ἂν εἴη μοι τὸ, οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ. id est, Mihi suffecerit illud quod dicitur, Haud curat Hippoclides. Idem in Hercule, καὶ ὁ ἱπποκλείδης οὐ φροντιεῖ. id est, Neque laborabit Hippoclides. Mentionem huius adagii facit & Eustathius in Iliados Homericæ primum librum scribens. Allusit huc Aristophanes in Vespis, sæpius repetens illud, ὀλίγον μοι μέλει, id est, Leuiter mihi curæ est.

Contemnentis inimicum.

Qui negabit se commoueri conuiciis alicuius hominis contempti, non inscite deflexerit id quod eodem libro dicit Diomedes:

> Οὐκ ἀλέγω, ὡς εἴ με γυνὴ βάλοι, ἢ παῖς ἄφρων·
> Κωφὸν γὰρ βέλος ἀνδρὸς ἀνάλκιδος οὐτιδανοῖο.

Id est:

> Haud curo magis, ac si fœmina siue quis infans
> Me iaculo peteret, siquidem viri inertis & ipsa
> Irrita tela volant. ——

Non admodum misces.

Οὐ μάλα κυκᾷς, id est, Non admodum misces, id est, non multum potes neque prodesse, neque nocere. Pericles dictus est totam miscuisse Græciam eloquentia sua, quod arbitratu suo versaret omnia. Et apud M. Tullium omnia miscere dicuntur, qui immodica potentia perturbant rempublicam.

Canis, viuens è magdalia.

Κύων ζῶν ἀπὸ μαγδαλίας, id est, Canis viuens è magdalia. Eustathius in Iliados librum quartum ostendit dici solitum in parasitos, & alieno victitantes cibo. Magdaliam dicit, quasi dicas furfurem, & manuum purgamentum. Cæterum apud alios authores compendio scriptam vnicam dictionem, velut apud Hesychium, ἀπομαγδαλιὴ inquit, στέαρ ἐν ᾧ τὰς χεῖρας ἀπεμάττοντο ἐν τοῖς δείπνοις, βάλλοντες δὲ τοῖς κυσὶν ἀναλύοντες ἀπὸ δείπνων. id est, Apomagdalia adeps, in quo abstergebant manus in conuiuiis, id proiiciebant canibus quum à cœna discederent. Iulius item Pollux libro De rerum vocabulis vj. c. xiiij. οἱ δὲ πάλαι ταῖς καλουμέναις ἀπομαγδαλίαις ἐχρῶντο, αὗται δ' ἦσαν τὸ ἐν τῷ ἄρτῳ μαλακὸν καὶ σταιτῶδες εἰς ὃ ἐποψησάμενοι, τοῖς κυσὶν αὐτὸ παρέβαλον ὅθεν καὶ λακεδαιμόνιοι κυνάδα τὴν ἀπομαγδαλίαν καλοῦσιν. id est, Veteres autem vtebantur apomagdaliis (sic enim vocabant id quod est in pane molle ac pingue) in quod absterso obsonio ipsum canib. abiiciebant: vnde & Lacedæmonii apomagdaliam appellant cynada. Aristophanes in Equitibus;

> Ὑπερβαλεῖσθαί σε οἴομαι πυρίσιν, ἢ κάτω γ' ἂν
> Ἀπομαγδαλίας σιτούμενος, τοιοῦτος ἐκτραφείην.

Iactat Halantopola, superaturum se Cleonem impudentia & malis artibus, aut alioqui frustra pastum apomagdaliis euasisse tantum. Cui respondet Cleon.

> Ἀπομαγδαλίας, ὥσπερ κύων, ὦ παμπόνηρε, πῶς οὖν
> Κυνὸς βορὰν σιτούμενος μαχεῖ σὺ κυνοκεφάλῳ;

Id est:

Apomagdalias ritu canis, scelerate? quo ergo pacto tu victitans canis cibo, cynocephalo repugnas? Apomagdaliarum mentio fit & apud Plutarchum in Lycurgo: quo quidem loco an interpres assequutus sit sensum sermonis, nescio: mihi non satis liquet. Græca sic habent, δοκιμάζεσθαι δὲ τὸν βουλόμενον τοῦ συσσιτίου μετασχεῖν οὕτω φασί. λαβὼν τῶν συσσίτων ἕκαστος ἀπομαγδαλίαν εἰς τὴν χεῖρα, τοῦ διακόνου φέροντος ἀγγεῖον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἔβαλε σιωπῇ καθάπερ ψῆφον, ὁ μὲν δοκιμάζων ἁπλῶς, ὁ δὲ κρίνων σφόδρα τῇ χειρὶ πιέσας. ἡ γὰρ πεπιεσμένη τῆς τετρημένης ἔχει δύναμιν, κἂν μίαν εὕρωσι τοιαύτην οὐ προσδέχονται τὸν ἐπεισιόντα, βουλόμενοι πάντας ἡδομένους ἀλλήλοις συνεῖναι. τὸν δ' οὕτως ἀποδοκιμασθέντα κεκαδδίσθαι λέγουσι. κάδδιχος γὰρ καλεῖται τὸ ἀγγεῖον, εἰς ὃ τὰς ἀπομαγδαλίας ἐμβάλλουσι. Reddam vtcunque Græca. Eum vero qui vellet esse conuiuii particeps, aiunt hunc in modum probare solitos: Vnusquisque conuiuarum apomagdaliam in manum sumptam, veluti calculum tacite coniiciebat in vas quod minister gestabat in capite, alius quidem simpliciter probans, alius vero iudicans, vehementer manu premendo. Nam pressa tantundem valet, quantum calculus perforatus. Quod si vel vnam talem compererint, non admittunt ingressum, volentes vt omnes lubentes inter sese conuiuant. Porro qui hoc modo probatus erat, caddissatum appellabant. nam caddus dicitur vas, in quod coniiciunt apomagdalias. Lapus autem vertit huc in modum: Qui autem se conuiuii participem fieri velit, sic probari. Deinde singuli apomagdaliam sumentes in manum, ministro vas super capite ferente, silentio quasi calculum immittebant, qui reprobaret simpliciter: qui vero approbaret, manu vehementer imprimens. Nam quæ apomagdalia pressa fuerit, perforati calculi vim habet. Quod si quam ex iis minus pressam offenderint, non admittunt ingredientem: quippe qui velint omnes inuicem iucunde congredi. Qui vero sic reprobatus fuerit, caddiscatum dicunt. Caddiscus namque vas vocatur, in quod apomagdalias immittunt. Hæc si quis conferat cum his quæ scribit Plutarchus, intelliget Græcum exemplar quod sequutus est Lapus, fuisse diuersum ab eo quod nobis dedit nuper officina Aldi. Cæterum de apomagdaliis, quæ ante conuiuium dabantur abstergendis manibus, meminit nonnihil & Athenæus lib. ix. Item lib. 4. tradit, apud Arcadas, ni fallor, fuisse moris, vt a cœna sacrificarent, non quidem lotis manibus, sed iure seu offa abstersis: & quo se absterserat quisque, id secum auferebat: id faciebant ob terrores nocturnos, qui in compitis solent accidere. Sic ille. Et arbitror sane non inutile remedium aduersus canes in compitis adorientes viatorem. Arbitror hunc respexisse Aristophanem in Equitibus quum Cleoni obiicit, quod aliis egregiis viris in exilium actis ipse delicatissimo hordeo abstergeret manus;

> Κἀκεῖνος μὲν φεύγει τὴν γῆν, σὺ δ' ἀχιλλείων ἀπομάττει.

Id est:

> Atque ille quidem patriam liquit, dum tu abstergeris
> Achilleis.

Interpres addit, ordei genus Achilleum dici, veluti generosius. quo minus mirum est Theologis Achilleum argumentum vocari, quod efficax sit ac refutatu difficile.

Indignus qui illi matellam porrigat.

Hyperbole prouerbialis est, de vehementer inæqualibus, ac ne vlla quidem ex parte conferendis. Martialis:

> Dispeream si tu Pyladi præstare matellam
> Dignus es, aut porcos pascere Pirithoi.

Nam sordidissimum obsequium est, micturiendi matulam exhibere: quo qui sit indignus, is videlicet nimio inferior videtur. Vnde diuus Hieronymus in epist. ad Nepotianum, inter sordida captatorum ministeria hoc quoque commemorat: Ipsi, inquit, apponunt matulam, obsident lectum. Plutarch in apophthegmatis Laconicis refert, puerum quendam Spartanum ab Antigono captum ac venditum, paruisse quidem emptori in omnibus quæ non essent indecora ingenuis. Cæterum iussus adferre matulam, detrectauit obsequium, addens: Non seruiam. Surgente domino, puer: Sentties, inquit, quem emeris. simulque conscenso tecto sese præcipitem dedit. Extat & hodie vulgo tritissimus sermo: Indignus est, qui illi calceos detrahat. Quod adagium vsurpatum est in literis Euangelicis à Ioanne Baptista. Quinetiam negant eodem die nominandos, quos admodum inæquales volunt videri.

Contemnentis dicterium.

Si quando significabimus nos scommate, seu contumelia leuiter commoueri, nec altius in animum demittere, congruet illud ex Iliados eodem lib. 4.

> Οὐκ ἐν καιρίῳ ὀξὺ πάγη βέλος, ἀλλὰ πάροιθεν
> Εἰρύσατο ζωστήρ τε πανναίολος, ἠδ' ὑπένερθεν,
> Ζῶμά τε καὶ μίτρη, τὴν χαλκῆες κάμον ἄνδρες,

Id est:

> At missum non transiit ad vitalia telum,
> Sed summa in cute baltheus arcuit, impositoque
> Laminea squamæ, quas huic faber addidit ære.

Tanquam conchylium discerpere.

Ὥσπερ κογχύλιον διελεῖν, Tanquam concham dilacerare. De imbecillis & viribus longe inferioribus dicebatur. Nam illis facile rumpuntur conchæ, quo cibus eximatur, aut inciso neruo quo se contrahunt ac diducunt, aperiuntur. Refertur apud Suidam.

Tragicus rex.

Τραγικὸς βασιλεύς, id est, Tragicus rex, dici potest vel fastuosus ac turgidus, vel qui nomine dumtaxat rex sit, cæterum viribus parum polleat: quemadmodum Gallico prouerbio chartaceum regem appellant τὸν αὐτοκράτορα, ceu titulo regem, verius quam opibus aut ditione. Dionysius Pheræum, quod decem menses potitus imperio mox vita decesserit, τραγικὸν βασιλέα dixit. Nam in tragœdiis tantisper durat imperium, dum fabula peragatur. tum depo-

ta persona, qui paulo ante fuerat Agamemnon, aut etiam Iupiter tressis homuncio discedit domum.

Vterque ambo.

Ο αὐτὸς ἑκάτερος ἀμφότερος, ὁ δὲ ἀμφότερος οὐδέτερος, id est, Vterque ambo, ambo neuter. Instar ænigmatis est, cuius meminit Plutarchus in Moralibus, & extat in Græcis Epigrammatis. E duobus fratribus, quorum alteri nomen erat ἑκάτερος, alteri ἀμφότερος: ille bonæ frugis erat, hic nequam. Hos quum Philippus vidisset, hoc in eos iocatus esse fertur. Quadrabit in duos aliquos, quorum alterius nequitiam, alterius probitas compensat.

Βατ]ακάρας.

Βατ]ακάρας, de pinguibus dictum & impotentibus. Eudemus meminit, addens esse legendum κατ' συνπολλώ. Quibus verbis quid sibi velit, nondum satis liquet: nisi sen sit exprobratam ingenii tarditatem. Etenim quæ viuido sunt ingenio, caput erigunt. Capite esse deiecto, hebetioris ac segnioris animi signum esse solet. Nam Græca vox hinc dicta est. βατὶς enim, vt indicat Hesychius, apud Tarētinos pronum significat, & κάρα caput. Vnde βάπλαραι Thracibus dicuntur Bacchæ, Bacchi numine afflatæ: quæ & Bassarides dicuntur, vt indicat Etymologicus. Hinc vox deducta ad meretricem, quæ se prosternit quibuslibet. Apud Athenæum lib.iiij. καρηβαρουῦντες dicuntur, qui crapula grauatum habent caput. Conueniet in temulentum ac somnolentum. Quemadmodum vsurpauit diuus Basilius in Epistola quadam.

Pannus lacer.

Hominem iam fastiditum & reiectum, ῥάκος πολυσχιδὲς appellant Græci, id est, pannum vndique lacerum. Sumpta metaphora à veste longo vsu detrita, atque ob id reiecta, cum noua fuerit in precio. Sic autem quidam amicis vtuntur, vti vestibus: dum vsui sunt ac vigent, amplectuntur, curant, ostentant: simulatque vel ætate defecti sunt, vel alioquin vtiles esse desierunt, negligunt ac reiiciunt. Lucianus: ἄχρι δή σε τὸ τοῦ λόγου τοῦτο ῥάκος πολυσχιδὲς ἐργασάμενος, ἐξέωσε. id est: Donec, vbi te iam iuxta id quod dici solet, pannum vndique lacerum redd[i]derit, expulerit. Idem in eodem dialogo, nempe de mercede seruientibus, similitudinem adfert de nouis calceis, qui tantisper in pretio sunt, dum noui nitent: iidem vbi luto sorduerunt, in angulum abiiciuntur aliquo, atque ibi nullo curante, situ cimicibusque opplentur Solon eos qui exercerentur ad Olympiaca certamina, primum dicebat esse sumptuosos, & ob id Reip. graues: vbi vicissent, ob fastum esse detrimento ciuitati: postremo quum senuissent, iam prorsus esse inutiles. Ad id exprimendum Laertius citat versiculum Euripidis.

Τρίβωνες ἐκλιπόντες οἴχονται κρόκας.

Id est:

Filis solutis lacera pereunt pallia.

Quis vsus cepis putridi?

Τίς χρεία πυθομένου κρομμύου. id est: Quis vsus putrefacti cepis? De rebus aut etiam hominibus reiiculis, & quorum nullus vsquam est vsus. Etenim cum cepe sit herba, per se vilissima, simulatque computruit, nihil esse potest abiectius. Cognatum illi Plautino, Vitiosa nuce non emam.

Inutilior blace.

Βλακὸς ἀχρηστότερος: id est, Blace inutilior, aut nequior. In hominem nihili, nulliusque bonæ frugis dicebatur. Sumptum à pisce vsque adeo vili, insipido ac male olenti, vt à canibus quoque fastidiatur. Est autem piscis non dissimilis siluro: si quid credimus Græcarum etymologiarum farragini. Nunquam enim audiui canes esse piscium auidos. Et si silurus is est, quem vulgus appellat sturionem, hic inter pisces vel primas tenet. Addit locum esse iuxta Cumas, palustrem opinor ac sterilem, cui nomen Blacia: vnde suspicatur ortum prouerbium. Hesychius & piscem pro blace blaciam vocat. Adiicit, in Alexandria tributum esse, dictum βλακεννόμιον, quod illic pendunt astrologi: eo quod blaces, hoc est fatui ad illos commeent, petentes ex astris oracula Illud constat, etiam homines stupidos, ignauos, molles & insipidos dici βλάκας: vnde βλακεύειν, molliter & ignauiter agere: & βλακικῶς, pro stulte & insulse. Apparet ab hac voce Latinos dixisse Flaccos, & flaccidos, & flaccescere. ἀλλὰ περὶ βλακὸς ἅλις.

Extritum ingenium.

Παρεξηυλημένον νοῦν ἔχων: id est, Mentem habens euanidam. παρεξηυλημένον perinde sonat quasi dicas extibiatam. Ducta siquidem est metaphora à tibiarum linguis, quæ posteaquam exciderint, inutilis est tibia.

Barbam vellere.

Τὸν πώγωνα τίλλειν: id est, Barbam vellere. Est illud quoque sumptum à gestu, barbam vellere: quo summum contemptum ac ludibrium significamus. Horatius Sermonum lib.j.

— Barbam tibi vellunt
Lasciui pueri. —

Persius:

Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam
Iuppiter,

Idem alias:

Si Cynico barbam petulans Nonaria vellit.

Et Dionysius Siculus non dubitauit Æsculapio barbam auream detrahere. Lucianus in Timone de Ioue Olympio: ἠγάπησε τοὺς πλοκάμους περικειρόμενος. id est: Desidebas dum tibi circumtonderetur cæsaries. Et barbam vellit mortuo leoni, qui ferox est in prostratum: quod alias attigimus.

Nihili cocio est.

Plautus in Asinaria: Vetus est, nihili cocio est. Dictum videtur in eos, qui pollicentur in futurum, nec exhibent rem præsentem. Laberius apud Gellium cocionem peruulgato verbo dixit, quem veteres ariolatorem dixerunt. Dicuntur autem hæc apud Cominū à lena, quæ prædicabat sibi oculatas esse manus, atque id demum credere quod videret Quod autem alii legunt coactionem, id neq; carminis ratio patitur, nisi vocalem eligas. Ex Festo Pompeio propemodum licet cōiicere, coctionem esse legendum. Ait enim coctiones appellatos à cunctatione, quod in emendis vendendisque mercibus, tarde perueniant ad iusti precii finem. Proinde apud antiquos primam syllabam, per v literam, non per o scribi solitam. Arbitror huic adstipulari, quod scribit Annæus Seneca libro Epistolarum xj. disserens non esse cessandum à benemerendo, quod aliquando inciderimus in hominem ingratum: Et post malam, inquit, segetem serendum est. Sæpe quicquid perierat assidua infelicis soli sterilitate, vnius anni restituit vbertas. Est tanti, vt gratum inuenias, experiri & ingratos Nemo tā certam habet manū, vt non sæpe fallatur. Aberrent, vt aliquando hæreant. Post naufragia, maria tentantur Fœneratorem non fugat à foro coactor. Cito inerti ocio vita torpebit, si relinquendum est, quicquid offendit. Hactenus Seneca. Quo loco num coactor legendum sit, necne, studiosis expendendum relinquo. Iuxta etymologiam cunctio siue cuntio, aut mutata litera contio dicendum esset: ni quod Festus Pompeius ostendit eundem esse coctionem & cocionem. Is in dictione Arulator, consentit cum Gellio, confirmans eundem esse cotionem cum arulatore. Arulatorem autem dici à voce Græca αἶρε. id est, tolle: quod merces eas sequatur, ex quibus si quid ceciderit lucri, possit tollere.

Non pluris quam simias.

Simia ridiculum animal, & vulgo contemptum, non vni prouerbio locum fecit. Dion Prusensis in lib. De Troia non capta. Quos ego, inquit, non pluris facio quam, vt dici solet, simias.

Fumi vmbra.

Καπνοῦ σκιά, id est, Fumi vmbra. Prouerbiali hyperbole id dixit antiquitas, pro re quamlibet vili. Sophocles in Antigone:

Τὰ δ' ἄλλ' ἐγὼ καπνοῦ σκιᾶς οὐκ ἂν πριαίμην.

Id est:

Reliqua fumi vmbra non emerim.

Cum omnis vmbra res quædam est inanis, tum vero fumi vmbram pene dixeris vmbram vmbræ. Extat & hoc apud Aristophanem. De hoc alias nonnihil attigimus.

Fulgur ex pelui.

Ἀστραπὴ ἐκ πυέλου. id est, Fulgur ex pelui. De minis inanibus eorum, qui lædere non queant. Fulgor enim qui fulguris imitatione quadam è vasculorum nitentium vibratione, aut ex aquis redditur, nocendi vim nullam habet, pueros modo territat. Habentur & hodie specula quædam, quæ vibrata ad solem fulgur imitantur: verum id fulmen non est, quod montes ac maria percutiat, vt inquit Plinius. Parœmiam recenset Diogenianus. Ad quam allusit Augustinus, aut si quis est alius author, in lib. de quinque hæresibus: Non nos hostium turba, non bellantium reuocet forma, non quasi vitrea fulgentia terreant arma: quanquam legendum opinor, Vitra.

Dionis gry.

Τὸ Δίωνος γρῦ, id est, Dionis gry. Recte dicetur, aut vbi quempiam magno animo contemnimus, ac ne responso quidem dignū habemus: aut cum rem nihili significamus. Nam de gry, alio diximus loco. Adagium ortum ex euentu. Dion Alexandrinus natione, præcipuam in philosophia laudem est cōsecutus. Huic erat frater luctator, nomine Topsius. Itaque cum quidam ex eius concertatoribus Dionem probris incesseret, fanda atque infanda in eum euomens, multa interim turba ad conuiciū affluente, ipse ne verbo quidem respondit maledictis, videlicet philosophiæ dogmatum memor. Cæterum vbi iam intra ædium suarum vestibulum esset (nam conuiciator eousque fuerat prosecutus) nihil iracundiæ præ se ferens, hoc tantum respondit, οὐδὲ γρῦ, id est, Ne gry quidem. Iuuenis autem animi impotens, laqueo se præuocauit Ea res in vulgi fabulam abiit.

Oppedere: & Oppedere contra tonitrua.

Oppedere prouerbialiter, pro reclamare & contemnere reperimus vsurpatum. Horatius in Sermonibus: Vin' tu curtis Iudæis oppedere? Aristophanes in Pluto:

Καὶ τῆς πενίας ἀντιπαραπερδεῖν.

Rursum in eadem alibi:

Καὶ τῆς πενίας καταπερδεῖν. Id est:

At paupertati oppedere tristi,
Quod iam diuites facti paupertatem negligere possent.

Idem in Nubibus:

Καὶ βούλομαι ἀνταποπαρδεῖν πρὸς τὰς βροντάς. Id est:

Voloque ipsum oppedere contra cœli tonitru.

Verba sunt Strepsiadis adorantis nubes, & contemnentis tonitrua

Iouis. Interpres addit natum ex artificio quodam in ſcena repræſentari ſolito, lapillis ex amphora in vas quoddam æneum præcipitatis, atque ita tonitrui ſtrepitum imitantibus: vt hoc ſit velut obſtrepere tonitruis. Equidem opinor alluſum ad veterum poppyſſandi conſuetudinem. Antiquitus enim cum fulguraret, poppyſmatibus obſtrepebant: id remedio fore rati, ne quid læderet fulgur. Ariſtophanes in Veſpis: κἂν ἀστράψῃ, ποππύζουσιν. id eſt, Quod ſi fulguraro, poppyſſant. Vnde quidam per iocum, veluti perperam imitantes aliorum poppyſmata, crepitum ventris ædebant. Cyclops apud Euripidem in eiuſdem nominis tragœdia, Iouis tonitruum contemnens, loquitur hoc pacto:

Εἶτ' ἐκπιὼν γάλακτος ἀμφορέα, πέπλον
Κρούω, Διὸς βρονταῖσιν εἰς ἔριν κτυπῶν.

Id eſt:

Vbi lactis epotauero amphoram, peplum quatio,
Iouis ex pari tonitribus obſtrepens.

EX APPENTICE ERASMI.

Bona mala.

De rebus vilibus & abiectis, multum tamen vtilibus ac prope neceſſariis. Plin. Quonam modo vtiliſſime coluntur agri? ex oraculo ſcilicet, malis bonis. Hoc velut ænigmate ſignificatum eſt, agros quam minimis impendiis, & quam maximo labore colendos eſſe.

Tenuiter.

De rebus nihili, minutiſque anxie nimis diſputantes, dicemus λεπτολογεῖν, λεπτομερῶς λέγειν, tenuiter dicere & loqui, στενολεσχεῖν, de meris nugis anxios torqueri: ipſam actionem appellabimus μικρολογίαν, & λεπτολέσχους. Ariſtophanes, Ariſtoteles, Contrarium eſt, παχυμερῶς, παχυλῶς, καὶ τύπῳ λέγειν, diſſerere craſſe, &, vt ita dicam, exemplariter: pro, non accurate & exacte, ſed quali quali ratione, modo ea facilis ſit & commoda.

Fungus putidus.

De inutili & deliro. Plautus: Terræ odium ambulat. Iam nihil ſapit, nihil ſentit. tanti eſt, quanti fungus putidus. Vbi terræ odium dixit, vt Horat.

— Telluris inutile pondus.

Nihil eſt, aut nihil curæ eſt.

Οἱ μὲν παρ' οὐδὲν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει: Alii quidem prope nihil ſunt, aliis autem nihil curæ eſt. Cicero è comico Rhintone: Qui me, inquit, recta ſentientem adiuuare, & in optimatum via pergentem, forſitan ſequi vellent, infirmi ab authoritate non poſſunt, qui poſſent, negligunt. Idem conueniet hodie multis, ſtudia aut religionem promouere conantibus: inter quos permulti quidem poſſunt aliquid præſtare, nolunt tamen: alii volunt, ſed non poſſunt. iis quidem voluntas, illis facultas deeſt: & validiſſimum rerum gerendarum telum, authoritas.

Alabaſtrus vnguenti putet illi.

In inſulſos, quibus optima pro peſſimis diſplicent. Cicer. Plut. Tractum à ſcarabeis, qui dicuntur vnguentum fugere graueolentia ſectari.

IVNII. **Quadrante dignum.**

Quadrante dignum, pro exiguo & vili, non abſque prouerbii ſpecie dictum inuenio apud D. Hieronymum: Rideo aduocatum qui patrono egeat, quadrante dignam eloquentiam nare ſubſanno. vbi dignam quadrante eloquentiam vocat, quæ nullius penſi ſit & vix vnius æſtimandam aſſis, quod Catullus dixit. Vnde quidam exponunt illud Iuuenalis, quadrante lauari pro exigua mercede: alioqui Quadrantariam fuiſſe dictam meretriculam quandam vilitatis indicio, annotat in Cicerone Plutarchus, quod ex æreis nummis minimum Quadrans vocaretur. Huic confine eſſe annotat Eraſmus, Quatuor obolis æſtimas, quod diuerſo ab Eraſmi opinione ſenſu exponit Suidas, τεττάρων ὀβολῶν, ἐπὶ τῶν πολλῆς τιμῆς ἀξίων: Quatuor obolis dignum, de rebus quantiuis precii. quomodo accepiſſe videtur incertus author cuius verba citat: τὴν παρρησίαν τὴν σὴν οἴει τεσσάρων ὀβολῶν εἶναι κατὰ τὴν παροιμίαν, οὐκ οἶσθα ὅτι καὶ Θερσίτης ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐπαρρησιάζετο, τῷ δ' Ἀγαμέμνονι τοῦ Θερσίτου παροιμίας ἔλαττον ἔμελλεν, ἢ χελώνῃ μυιῶν κατὰ τὸν λόγον. id eſt: Libertatem linguæ tuam quatuor obolis dignam putas, iuxta prouerbiũ: at ignoras etiam Therſiten inter Græcos libertate dicendi vſum fuiſſe. cuius deblateramenta nihilo pluris fecit quam muſcas teſtudo, id quod dici ſolet, Agamemnon.

Cubitale.

Πηχυαῖον dicunt Græci prouerbialiter quod humile eſt, aut exiguum, quaſi cubitale dicas. Mimnermus Colophonius poeta apud Stobæum;

Τοῖς ἴκελοι πήχυιον ἐπὶ χρόνον ἄνθεσιν ἥβης
Τερπόμεθα. —

Id eſt:

Tempore perfruimur cubitali, flore iuuentæ
Frondibus aſſimiles.

Breue namque eſt cubiti ſpacium, quod πῆχυν & πυγμὴν dicunt illi: vnde & Pygmæorum pumilæ genti agnomen eſt. Eiuſmodi eſt Pſalmiſtæ dictum, Pſal. 39. Poſuiſti vt palmos dies meos, ſiue palmares dediſti, nimirum breues, ad modum palmi, quaternos digitos ſpacio complectentis. Contra τετραπήχυν ἄνδρα procerum & magnum vocauit Callixenus apud Athenæum: μέσος δὲ τούτων ἐβάδιζεν ἀνὴρ μείζων τετράπηχυς: Medius horum incedebat arduus homo quatricubitus. Vſurpauit & Ariſtophanes hanc vocem pro magno, ibi: τετραπήχεις καὶ γενναίους. id eſt, quadricubitos & generoſos.

Fimo abiectior.

Κοπρίων ἐκβλητότερος: id eſt, Sterquilinio abiectior. Prouerbialis hyperbole de contemptiſſimo homine, & quam caſſa nuce viliore. Citat Euſtath. Iliad. iij. Eſt autem Heracliti dictum: νέκυες κοπρίων ἐκβλητότεροι. id eſt: Mortui ſterquilinio abiectiores. Strabo lib. xvij. de Nabathæis loquens: ἴσα inquit, κοπρίοις ἡγοῦνται τὰ νεκρὰ σώματα, καθάπερ Ἡράκλειτός φησι, νέκυες κοπρίων ἐκβλητότεροι. id eſt: Cadauera eodẽ loco habent quo fimũ, quemadmodum Heraclitus ait, mortui ſtercore abiectiores. Citatur & à Plutarcho Sympoſiacorum quarto, cap. iiij. Cognatum illi eſt illud Teleclidis apud Athenæum ex Amphictryonibus:

Ὦ τὰ μὲν κομψοί, τὰ δὲ φαυλότεροι φαυλίων μήλων.

Id eſt:

O vos partim ſplendidi, partim marcidis pomis viliores.

Puerorum crepundia.

Τὰ παίδων ἀθύρματα, id eſt, Puerorum ſcruta, aut ludicra, prouerbiali ſchemate dicuntur res viles, nulliuſque momenti: τὸ πολέμου τὴν ὑπογραφὴν (inquit Chryſoſtomus in lib. De ſacerdotali dignitate) παίδων τινῶν ἀθύρματα εἶναι νομίσαι: id eſt, Belli deſcriptionem exiſtimare non aliud eſſe quam puerorum crepundia. Eunapius, ut puto, de Theodoſio Imperat. ab eunuchis circumducto, & oſtentui habito, ἀποδεικνύντες τὸν Θεοδόσιον ὥσπερ τοῖς παισὶ τὰ ἀθύρματα: id eſt, Lactantes Theodoſium, quemadmodum pueros ſolemus crepundiis. ἀθύρματα dicuntur puerilia munuſcula, Latinis crepundia dicta. nam κόσμια interpretatur Euſtath. Odyſſ. xv. ibi.

Μυρί' ἄγοντες ἀθύρματα.

ſunt & ludicra puerilia, vt Iliad. xv.

— Ποιήσει ἀθύρματα νηπιέῃσιν.

de pueris arenæ aceruum in littore aggerentibus, mox alluuione maris delendum. & apud Ioſephum, Οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν ἀθύρμασι ἐμφιλοχωρεῖν παιδίων. Viros non decet puerorum ludicris ſe immiſcere.

Ne cicadam quidem inumbret.

Οὐδ' ἂν τέττιγι σκιὰν παρέχοι: id eſt, Ne cicadæ quidem vmbram porrigat. Prouerbiali dicterio vti licebit, quoties alicuius opera eleuamus, fama quidem magnas, ſed re ipſa exiguas. commemoratur à Xenophonte, de rebus Græcorum libro vij. Antiochi Arcadis pancratiaſtæ res Perſicas eleuantis dictum, τὴν ὑμνουμένην χρυσῆν πλάτανον οὐχ ἱκανὴν εἶναι τέττιγι σκιὰν παρέχειν: id eſt, Auream regis Perſarum Platanum tantopere decantatam, ne cicadæ quidem vmbram porrigere poſſe. Innuere voluit, platanum auream (monumentum Xerxis, qui platanum ex auro, veræ & ab ipſo adamatæ æmulam, fundi iuſſerat, patulis ramis diffuſam, ad diuitiarum oſtentationem) quam tantopere fama celebrem & ſcripta reddiderunt, præter nudum nomen vix quidquam habere.

Præ formicis exilis.

Ὑπὲρ τοὺς μύρμηκας ἔντομος: id eſt, Præ formicis exilis. Prouerbiali figura dicitur de gracili & ſupra modum tenui, ſiue ad laudem ſiue ad vituperium mauis trahere. Syneſius in epiſtolis: ἦν μὲν ἡμῖν καὶ τὸ ἐκ Πόντου θεραπαινίδιον, ὃ συνελθοῦσαι τέχνη καὶ φύσις, ὑπὲρ τοὺς μύρμηκας ἔντομον ἔδειξαν. id eſt: Erat nobis ancillula Pontica, quam cura & natura in vnum coniunctæ, formicis exiliorem reddiderant. Sic Terentianus Chærea, curatura iunceas fieri virgines dixit, & vincto pectore iuberi eſſe, vt graciles fiant. Huc ſpectat formicinus gradus apud Plautum in Menæchmis. & apud Martialem epigram. iij

Pectus cicadæ, cruſculumque formicæ.

Græci quoque à veſparum exilitate σφηκώδεις, quaſi veſpeos, vel veſpiformes graciles nominant, & λαγαρούς à macie & exilitate quæ in lumbis ſpectatur. hoc quidem ἀπὸ τῶν λαγόνων, à lumbis: illud ἀπὸ τῶν σφηκῶν, id eſt, à veſpis: à quarum exilitate σφήκωμα Medicis linamentum dicitur, & apud Arithmeticos σφηκισμὸς figura ſolida, diſparibus ſpaciis conſtans à veſparum nimirum ſimilitudine, quarum corpuſculo circa medium conſtricto compreſſoque hæ molis figuram aſſimulant: vt libro ſecundo docet Nicomachus Geraſinus.

Caprarum nomina.

Αἰγῶν ὀνόματα, id eſt, Caprarum nomina: prouerbium eſſe dicitur de re friuola & inutili. Nam quum ſimiles inter ſe capræ ſint, inanem operam collocat, qui illis nomina quibus dignoſcantur imponat, quippe quum iſta creari ſoleant in differentibus ſpecie, diſcriminis gratia, quod in caprarum genere nullum eſt, aut exiguum admodum. Qui ergo conſimilium rerum colluuiem congerit, caprarum nomina recenſere illum dictitabimus. Refertur in Suidæ collectaneis.

Ne ſtilla quidem.

Μηδὲ ψακὰς ἦν, Ne minutula quidem pluuiæ ſtilla. Prouerbialis hyperbole: pro, Ne tantillum quidem. Ariſtophanes volens ſignificare ne teruncium quidem in ærario eſſe ad alendos bellorum ſumptus, inquit:

Μηδὲ ψακὰς ἦν πάνυ πίμπλη.

Omnino ne minutulæ quidem pluuiæ guttula erat.

Est autem ψακὰς, guttula, cuiusmodi est niuis aut pluuiæ minutæ, quam & ψακάδα vocant.

Ne in viginti quidem esse potest.

De abiecto viro, qui in contemptum venit, prouerbiali figura dixit Cicero lib. 2. epistol. ad Atticum: Subcontumeliose tractatur noster Publius, qui cum in domo Cæsaris quondam vnus vir fuerit, nunc ne in viginti quidem esse potuerit. Indicat, Publium, qui quiduis antea potuerit apud Cæsarem, nunc de gradu deiectum inuiluisse: & penes quem solum summa rei steterat, nunc ne inter viginti quidem primos locum habere posse.

ἀποθυννίζεσθαι.

Ἀποθυννίζεσθαι, quasi dicas Thunnisari, aut Thynni instar vilipendi, parœmiace extulit Lucianus, pro contemni & despectui haberi. Eustathius in Odysseæ xij ἀποφρονεῖσθαι exponit, hoc est, in contemptum abire, à thynni piscis parum probati edulio. Verba Luciani ex Ioue tragœdo sunt: εἰ τὰ μὰ οὕτως ὑμῖν ἀποτεθύννισται. id est: Si mea vsqueadeo vobis sordent & reiicula habentur. minime omnium placet quod Stimulate noster exponit: quum Suidas illud interpretetur ἀποπτύεσθαι, abhorrere & auersari. Quid quod θυνώδης, quasi Thynnicum dixeris, Lucianus pro crasso & insulso protulit, θυνώδες καὶ κομιδῇ παχύ: id est, Thynnarium, & oppido crassum.

Scrutarius & ῥωποπώλης.

Postremæ sortis hominem, aut vilium mercium sordidum emptorem, Luciliano vocabulo Scrutarium nominabimus, qualem fracti ciceris & nucis emptorem appellat Flaccus: Græci (vt equidem arbitror) γελγοπώλην, & ῥωποπώλην. est enim ῥῶπος, Ælio Dionysio teste, rerum vilium minutarum variarumque aceruus, λεπτὸς καὶ ἁπλῆς φόρτος (nam male in Hesychio legitur χόρτος) καὶ ποικίλος. item confusanea colorum congeries, quæ pictoribus, vnguentariis tinctoribusque vsui esse solet. De tali mercium institore sensit Horatius ibi:

> Vilia vendentem tunicato scruta popello.

Ad quem versum allusit Hieronymus alicubi, quum inquit: Ab Iudæo audiuit vilia populis scruta vendente. Porro Hesychius etiam exponit ῥῶπον, οὐδενὸς ἄξιον, vile ac nullius frugis. vnde deductum verbum ῥωπίζειν, quod significat varia cõfundere, & in vnum commiscere, τὸ συμμίσγειν καὶ συμπεφυρμένα ποιεῖν. qua voce ita vsus est in Omphale Ion comicus, contra eos qui interpretantur illud perperam ἀπεχνοῦσθαι, pro impente agere, vt annotat Eustathius Iliad. xiij. & Demosthenem velut futilem & nugiuendum rabulam ῥωποπερπερήθραν salso cauillo dixit Comicus quispiã. Meminit & Galenus ῥωποπώλων lib. vj. De simplicium facultate, vbi de abrotono loquitur: ὃ πάντες ἴσασι τοῦτο γε ἰατροὶ καὶ ῥωποπῶλαι. id est: Idque norunt omnes tum medici tum minutarum rerum institores & seplasiarii. & iterum lib. j. Therapeutices: οἱ γὰρ τὸν ῥῶπον ἀλείφουσι καὶ περὶ πρωτείων ἐρίζουσι. id est: Nam qui pictoribus & myrepsis mixturas suas concinnant, etiam de primatu certant. Plutarchus in Lycurgo ῥωπικὰ etiam pro scrutis accipit, vbi de Lacedæmoniis institutis loquens, ferrum in reliqua Græcia (cuius solius vsus apud illos receptus erat) propter vilitatem vsque adeo in contemptum abiisse ait, vt in commutatione mercium nullius habitum fuerit precii: τὸ σιδήρεον, inquit, οὐκ εἶχε τιμὴν καὶ καταγελώμενον, ὥστε οὐδὲ πρίασθαί τε τῶν ξενικῶν καὶ ῥωπικῶν ὑπῆρχεν. id est: Ferrum despectum in vsum precii non veniebat, ita vt exoticarum viliumque rerum nihil in commerciis eo redimi potuerit. quæ verba repetuntur & à Porphyrio lib. i ij. de prohibito animatorum esu. Operæ precium autem fecerit lector studiosus, si locum ad paginam integram proliχum cum Plutarchi verbis conferat: pluribus enim locis male affectis vtrinque remedium adferet, quem laboris non piguerit. Erasistratus medicus de natura loquens nusquam manca aut defectuosa, οὐδέν, inquit, ἔχουσα ῥωπικόν: ita namque legendum est, non ῥοπικόν, apud Plutarchum in libello De liberorũ amore. πανταχοῦ μὲν γὰρ ἡ φύσις ἀκριβὴς καὶ φιλότεκνος καὶ ἀνενδεὴς καὶ ἀπερίττος, οὐδὲν (ὡς ἔφησεν Ἐρασίστρατος) ἔχουσα ῥωπικόν. id est: Natura etenim vbique exacta, sobolis amans, integra, nusquam concisa, nihil (quod Erasistratus ait) minutum aut virgulteum præferens.

Lateritius.

Πλίνθινον, id est, lateritium, prouerbiali figura dixit Ælianus sophista, pro vili, & qui nullius frugis aut pensi habeatur. Ita enim in epistolis loquitur: οὐ μὴν εἰς τὸ παντελὲς μου καταφρονήσουσιν ὥσπερ οὖν πλινθίνου. id est: Non omnino despicient me tanquam lateritium. Non alienum hinc est Augusti Cæsaris dictum apud Tranquillum, Marmoream se vrbem relinquere, quam lateritiam accepisset. Cui dicto affine est quod temerarii homines loquuntur apud Esaiam cap. ix. πλίνθοι πεπτώκασιν, ἀλλὰ λίθους λαξεύσωμεν. hoc est: Pro lateribus qui corruerunt, quadrata exsculpemus saxa. Est autem proprie πλίνθος, quem Latini laterem nominamus, quadratura glebæ argillaceæ luteæve, quam solis ardor durauerit, & quæ facile lutescit imbribus aut aquæ alluuione resoluta. quo spectant verba Salustii, historiarum lib. iij. Par in oppido festinatio & ingens terror erat, ex ne latere noua munimenta madore infirmarentur: nam omnia oppidi stagnabant redundantibus cloacis aduerso æstu maris. Quod si accesserit ignis coctura, iam non simpliciter later, sed πλίνθος ὀπτὴ, id est, coctilis later, ad discrimen dicitur. Cuiusmodi sortes dolo Temeni fabricatæ leguntur apud Pausaniam in Messeniacis: quarum alteræ lateritiæ fuerunt è gleba sole arefacta, quæ in aqua in hydria contenta distabuerunt, vnà Cresphonti deputata è gleba igne excocta, superstite manente: illas ξηρὰς ὑπὸ ἡλίου, hanc ὀπτὴν πυρὶ vocat. Hinc est quod Sophocles κλῆρον δραπέτην, quasi fugitiuam sortem nominarit, lateritiam quæ in sortiendo delituit. Simili phrasi apud Ciceronem in sexta Verrinatum legitur, Luteum negotium, pro re nullius precii, aut momenti. nam cum ibi Pamphilus quidam Cibytatis quadruplatoribus pollicitus fuisset certam pecuniam pro scyphis sigillatis, quos Verri iussus fuerat adferre, persuaserunt illi prætori suo non esse alicuius precii scyphos, & indignos qui inter illius κειμήλια haberentur, dictitantes Luteum esse negotium. Prouerbiali schemate dixit Martialis lib. ix. illud:

> Tu magnus luteum Gaure giganta facis.

Quod dici poterit de eo, qui materiam arduam inepte & humiliter tractat.

Caris loco habere.

Τίω δέ μιν ἐν καρὸς αἴσῃ: id est, Mihi Caris vice habetur. Achillis sunt verba stomachabundi, quibus suum erga Agamemnonem stomachum detegit, nihil illum se facere, ac vilissimi mancipii loco habere, diserte professus. Ametias & Neoptolemus glossematarii ea verba exponunt: pro, ἐν μισθοφόρου τάξει ἡγοῦμαι: hoc est, Mercenarii militis illum loco habeo. male siquidem audiebant, vilitatisque nomine traducebantur, Cares Bœotiæ populi, quod primi stipem militiæ fecerint, veluti venalem auro vitam prostituentes, peculioque sese mancipantes, vel ante bellum: quomodo exponit Suidas illud, ἐν καρὸς εἴπερ τάξει: id est, Caris vicem obtinebat: hoc est, æra merebat. Appion grammaticus scribit, parum recte Cari Agamemnonem æquari, quum id potius in Achillem ad prælia pugnantem competere posset: deinde tametsi Cares æra facerent, attamen Troiani belli temporibus, vel etiam ante Homeri ætatem id non accidisse, ac proinde Caras pro stipendiariis ab Achille agnosci non potuisse. Quid, quod non Cares, sed Arcades verius ea nota inusti legantur. vt apud Philostratum, quod mercenariam in bellis locarent vitam: vnde Pausanias in Messenicis scribit, Lacedæmonios Græcorum primos pecunia corrupisse Arcadum regem, & stipendiarium sibi fecisse. Dionysius quoque Milesius in Nænia de Chæronensi clade: τὰ τῶν Ἑλλήνων, inquit, κακὰ τὴν Ἀρκαδίαν τρέφει. id est, Græcorum calamitates Arcadiam alunt. & iterum: τοῖς κελνομένοις ἐπὶ τῷ μισθοφορεῖν Ἀρκάσιν ἀγορὰ πολέμου πρόκειται. id est, Qui iudicant propositam esse Arcadibus belli nundinationem ad merendum stipendium. Appion, cuius antea meminit, adducit scripturam nonnullorum veriorem, vt ipse putat, qui vnica dictione ἔγκαρος scribunt, qua voce significatur, quasi Agamemnonem pluris nihilo fecerit, quam vile istud reptile. Quam sententiam seruari etiam autumant alii, si vel diuisis vocibus ἐν καρὸς legas, hoc est, φθειρός. Rursus sunt qui priorem illam compositionem ἔγκαρος retinent, & exponunt ἔγκαρ cerebrum, cuius esus apud Athenienses abominandus habebatur, ac propterea vetitus fuit, vt dicat Achilles, se haud aliter detestari regem, quam nonnulli cerebrum. Cui sententiæ suffragari videtur & Plutarchus in symposiacis, dum ait, Quia prisci cerebrum intactum relinquebant. ea de causa putatur Homerus illud extulisse;

> —— Τίω δέ μιν ἔγκαρος αἴσῃ.

cerebrum ea voce denotans. solebant namque cum detestatione porricere atque abominari cerebrum, præsertim porcinum: quod etiam gustasse piaculum erat, ex opinione philosophorum: qui perinde censebant esse cerebrum & fabas arrodere, & capita non parentum modo sed & aliarum spurcarum ac profanarum rerum. Apollodorus Atheniensis, vt cerebri detestationem exaggeret grauius, Athenæi testimonio addit ne nomine quidem tenus appellare cerebrum voluisse, ac propterea Sophocles in Trachiniis, vbi Licham puerum Hercules in mare porricit, non cerebrum nominatim, sed λευκὸν μυελὸν, id est, candidam medullam illud dixisse, ad euitandum infaustæ vocis omen. versus eius hic est:

> --- Κόμης δὲ λευκὸν ἐκραίνει μυελόν.

Euripides item de Astyanacte alibi inquit:

> Ἔνθ' ἐκγελᾷ
> Ὀστέων ῥαγέντων φόνος, ἵν' αἰσχρὰ μὴ λέγω.

Id est:

> Illinc renidet ossibus fractis cruor,
> Ne infanda dicam. ——

Cæterum diligentissimi quiquescriptorum, illud ἐν καρὸς αἴσῃ, & legunt & interpretantur ἐν κηρὸς μοίρᾳ. (qui locus deprauatus est in Hesychianis codicibus) hoc est, non secus quam mortem: vt idem plane sit:

> —— Τίω δέ μιν ἐν καρὸς αἴσῃ:

& quod ab eodem poeta alibi dictum:

> Ἐχθρὸς ἐμοὶ κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσι.

Id est:

> Non secus ille mihi exosus, quam limina ditis.

Vtitur prouerbio Synesius ad Anastasium: ἐφ' οὗ πᾶς ὁ μέτριος καὶ πρᾶος τὸν τρόπον, ἐν καρὸς μοίρᾳ καὶ ἄτιμος. id est: Apud quem vt quisque est modestissimus, & placidis moribus præditus, ita Caris loco habetur, & despectus. Annotatum est ab Hesychio, καρμοίρους cõposita dictione vocari contemptos vilesque homines, aut etiam

qui aliis mercenariam operam præstant: quod à Carib. istud primum in mores dimanarit.

Circa montis radices versari.

Περὶ τὰς ὑπωρείας στρέφεσθαι, id est, Circa montis radices hærere dicitur prouerbiali figura, qui ad præcipua artis alicuius capita & mysteria non aspirat, sed in triuialibus & vulgaribus inhæret. Nazianzenus in Monodia Basilii: ἔτι περὶ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους στρεφόμεθα, τῶν ἄκρων ἀπολειπόμενοι, ἔτι πορθμὸν διαπερῶμεν, ἀφέντες τὸ μέγα καὶ βαθύπελαγος. id est: Adhuc versamur ad montis radices, à cacumine abstinentes, adhuc fretum transmittimus, relicto profundo & ingenti pelago. Concionator qui lacte & quodam iucundioris disciplinæ pulmento tenellas mentes & rudem populum nutrit, nondum altioribus imbutum, apte dicetur, περὶ τὰς ὑπωρείας στροφᾶσθαι. Idem in carminibu metaphorice dixit, ὑπὸ ὑπωρείαισι γάμοιο. Sub connubii radicibus: pro initiis. Dicuntur autem ὑπώποδες montis imæ radices, vnde in accliue insurgere incipit.

Ne ad Adonia quidem.

Quum doctrinam alicuius ita eleuamus, vt ne in triuialibus quidem & rebus communibus, talem doctorem deposcere nobis dignaturi simus, vti licebit Cratini lepidissimi poetæ versu, è comœdia quæ inscribitur Bubulci:

Ὃν οὐκ ἂν ἠξίουν ἐγὼ
Ἐμοὶ διδάσκειν, οὐδ' ἂν εἰς Ἀδώνια.

Id est:

Quem ne digner quidem
Doctorem habere vel sacris Adoniis.

Adoniis autem sacris, quorum meminit Macrobius & Lucianus, nihil stultius excogitari potest, quæ præter fœmineos planctus vix aliud religionis cultuive diuini vestigium habuerunt: & lachrymæ, & lamenta, quibus omnia stulte permisceant, fœmineo generi paratissimæ sunt opes. Extat apud Athenæum. De Adonidis horto dictum est abunde ab Erasmo: cuius meminit eleganter Nazianzenus formam muliebrem illi comparans.

Κῆπος Ἀδώνιδός ἐστι γυναικὸς ὠλεσίκαρπος.

Id est:

Gratia fœminea est effœtus Adonidis hortus.

Iis quæ ex triuio simile.

Aristides in oratione περὶ τοῦ παραφθέγματος: ἢ τοῖς ἐκ τῶν τριόδων παραπλησίως ἔχειν δοκεῖ σοι ταῦτα. id est: An tibi ista videntur similia esse iis quæ in triuiis fiunt. De rebus obsoletis & vulgaribus. Latini etiam triuiale ita vsurpant, pro plebeio & vili. sic triuialia verba dicuntur nihil elegantiæ habentia, & protrita. Apuleius lib viij De asino aureo, Vnum de triuiali popularium fæce, hoc est, de promiscua plebe hominem. Nazianzenus in Steliteutica priore, οὓς ἐκ τῶν τριόδων καὶ βαράθρων ἑαυτῷ συνελέξατο, id est, Quos è triuiis & barathris sibi asciuit.

Inter Sosias & Tybios referre.

Εἰς Σωσίας καὶ Τυβίους ἀποδιδόναι, id est, In Sosiarum & Tybiorum numerum referre. prouerbiali specie dicemus, quoties meritos prostituimus, & in inferiorem quam merentur classem atque ordinem redigimus. Synesius ad Euoptium, τούτου δὲ πλέον ἢ Κέκροπος τὴν θυγατριδῆν, ὁ θεῖος Ἡρώδης ὁ θυρωρὸς, ἡ Σωσίας καὶ Τυβίους ἀπέδοτο. id est, Huius vel Cecrope longe generosioris consobrinam auunculus Herodes ab ostiis, in Sosias & Tybios elocauit. hoc est, in ignobiles & plebeios terræ filios. Galenus Therapeutices lib j. indicat Tibios emptitios fuisse seruos: quanquam ibi male per i, scribantur. eius verba sunt: καθάπερ Γέται καὶ Τίβιοι καὶ Θρᾷκες ἀργυρώνητοι. id est, Getarum more & Tibiorum, Thracumque venalitiorum hominum. Tibii à Phylarcho in Ponto ponuntur. ita quoque in Plinianis libris est: vt naturalis historiæ cap. ij. libri septimi, Plutarchus Symposiacωn quinto, cap. vij. καὶ τοί γε τούς τε περὶ τὸν Πόντον οἰκοῦντας πάλαι Τυβεῖς προσαγορευομένους ἱστορεῖ Φύλαρχος, οὐ παιδίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τελείοις ὀλεθρίους εἶναι. id est. quanquam Tybios dictos Ponti accolas, refert Phylarchus non pueris modo, sed & adultæ ætati fascino officere. Sosias vero in comœdiis seruiles esse personas, nemo est qui ignorat.

Lutea progenies.

Πηλογόνοι vocabulo Callimachi dicuntur vasti homines & ignobiles, quasi è luto prognati, παρὰ τὸ ἐκ πηλοῦ γεγονέναι: quales terræ filii habebantur. vnde Minutius Felix in Octauio, qui lib. falso octauus Arnobio adscribitur, de Saturno loquens: Terræ enim, inquit, & Cœli filius, quod apud Italos esset ignotis parentibus proditus, vt in hodiernum inopinato visos, Cœlo missos, ignobiles & ignotos terræ filios nominamus. & Tertullianus in Apologetico, Terræ filios vulgus vocat, quorum genus incertum est. Eodem sensu γηγενεῖς, hoc est, terrigenæ dicuntur, apud Alexin comicum:

Ὁ δ' ἕτερος τί ἂν τύχοιμι ὀνομάσας,
Βῶλος, ἄροτρον, γηγενὴς ἄνθρωπος.

Id est:

Ac alterum quo nomine obsecro feram?
Is ipse gleba est, stiua, terræ & filius.

Quibus verbis stupidum, insulsum, & ignobilem proscindit. Quid, quod γίγαντες, hoc est, gigantes, non alii quam ἐκ γῆς γεγενημένοι, id est, humo enati, sonant Græca voce? Haud dissimili schemate γεώλοφον veteres dixerunt, crassum, indocilem, telluris inutile pondus, teste Ælio Dionysio: qualis ille fuit, qui è somno euigilare non potuit, nisi compunctis impressis altius aciculis, vt Eustathius [illegible] mulat. Translatio à terrei collis mole. Theodoritus lib. De prouidentia v. ὡς γηλόφους εἶναι τῷ μεγέθει μιμεῖσθαι, id est, Immanitate corporis mole colles repræsentat.

Virtutem infortunatam despicere miserum.

Αἰσχρὸν καὶ σχέτλιον ἀρετὴν ἀτυχοῦσαν περιορᾶν: id est, Turpe & miserum, calamitosam virtutem despicari. Prouerbialis sententia. Aristoteles ad Philippum Macedonem scribens, nihil humanius esse ostendit, quam afflictorum misereri: immitis ac duri ingenii esse, pietate non tangi; & ceu prouerbiale istud subiicit, non [illegible] dum modo esse, sed execrandum insuper, vt quis hominem virtute præditum, sed fortunæ procellis deiectum non erigat atque confirmet. Eadem sententia parœmiaca vsus est Mithridates Ponti rex, qui (vt refert Appianus Alexandrinus) quum Pomponium Luculli equitum magistrum, confidentius quam pro captiuo [illegible] locutum, barbari interficiendum censuissent, respondit: [illegible] ἀρετὴν ἀτυχοῦσαν μὴ περιορᾶν. id est. Par est & æquum iacentem virtutem non despicere. Synesius lib De regno, breuissimis verbis hanc sententiam inclusit, hoc modo: τύχη δὲ ἀρετῆς αἴτιος. id est: Virtuti fortuna exprobranda non est: ὥσπερ αἰσχυνομένης τῆς ἀρετῆς ἐπιδήλοις μὴ μαρτυρῆσαι. id est: Quasi erubescat fortuna attestari præclaris facinoribus.

In solum.

Prouerbii istius meminit non semel Cicero, vt in Epistolarum familiar ix. epistol. vltima: Conuiuio delector. ibi loquor aliquid quod in solum (vt dicitur) & gemitum in risus maximos transfero. & rursus in primo De natura deorum: Abuteris ad omnia atomorum regno & licentia, hinc quodcunque in solum venit (vt dicitur) effingis atque efficis. Prouerbium esse clare conuincit addita vtrobique parenthesis vt dicitur: neque inficiatur Petrus Victorius, quem honoris causa nomino, & propter singularem eruditionem testimonii vice aduoco, qui rarum esse, ac propterea rerum prospici vnde dictum sit, annotat. Apparet autem eff[illegible] vulgaribus & triuialibus rebus aut dictis. atque elliptice dici in solum, scilicet impingi illidique dignum sit, debeatque: [illegible] enim innuere Cicero priore in loco, se in conuiuio, cui Cytheris fortum interfuit, procacioris aliquanto linguæ fuisse, & non[illegible] ridicula atque obliuione obruenda liberius effutiuisse, lenientem. Simili modo vulgaris lingua monet dicterium aut inhonestius verbum despuere, soloque allidere. Græci etiam ἐδάφιον dicant, quod humile est & abiectum, ab οὖδας, quod solum pauimentumque significat. Forte natum à recepto more potantium, quod reliquum in fundo calicis poculive subsidet, in solum eiiciunt atque effundunt.

BRASSICANI. Vilior vitiosis pomis.

Athenæus libro γ ex Teleclide citat, φαυλότεροι φαυλίων [illegible] Abiectiores vilibus pomis: de contemptissimis hominibus. [illegible] Plautus dixit, Cassa nuce non emendos.

Bambalio.

Cicero in iij. Antoniana: Bambalio quidam pater, homo nullo numero, nihil illo contemptius, qui præter hæsitantiam linguæ stuporemque cordis, cognomen ex contumelia traxerit. Bambalionem abiectiss. hominem appellat, quem non minus turpitudo corporis filum, quam impura oratio deformet. βαμβαλίζειν apud Hesychium est τοῖς χείλεσι τρέμειν, labiis tremere. βαύβαλον Phryges pudendam corporis partem appellant, à qua & Bambalio dictus videri possit. Franciscus Philelph. in Saty. Pogium Bambalionis cognomento notauit.

Literatus.

Plautus in Casina: Si hic literatus me sinat. Literatum [illegible] hominem abiectiss. stigmatis inustum & vt Cicero atque Varro dixerunt, notis Threiciis compunctum, sed & cicatricibus de[illegible] matum, vt Iureconsulti scribunt. Ita Plinius lib. xviij. c. iij vo[illegible] scriptos vultus. Philippus Macedo, Alexandri magni pater, in ingrati frontem literis insigniri iussit, vt ex iis tanquam ingratitudinis indiciis, ab omnibus contemptibilis haberetur.

IOANNIS VLPII. Proletarius scriptor.

Qui in plebe Romana tenuissimi pauperrimique erant, nec amplius quam M. D. æris in censum deferebant, proletarii appellabantur. Trahitur & hoc vocabulum latius, vt dicatur proletarius homo, pro homine infimi subsellii, & authore paruæ æstimationis, & infimæ classis. A. Gellius.

Minuunt præsentia famam.

Quod absens terrori est, præsens sæpe contemnitur. Claudianus:

— Plus nominis horror,
Quam tuus ensis aget, minuunt præsentia famam.

Quod præsens est, fere contemnimus: absentia vero & peregrina admiramur, & magno studio æmulamur.

Familiaris dominus fatuum nutrit seruum.

Qui timeri, obseruari, coli vult à seruis suis, rarius cum illis [illegible] tur, rarius congrediatur, nulla ludicra cum iis exerceat.

enim familiaritas contemptum parit: &, vt Plinius secundus inquit, Mitium dominorum apud seruos ipsa consuetudine, metus exolescit. Bernardus.

COGNATI. *Senex, Vetulus.*

Multis in locis apud Terentium est frequens, & Gallis solennis hæc vox, Senex, negligentis, auersantis & detestantis: cum virum appellare dedignantur, sed ætatem imbecillem, & annis confectum & de quo facile victoria reportari possit. Hinc Comici senes creduli & obliuiosi dicuntur, quales in comœdia inducuntur. Cicero in Catone maiore: Nam quos ait Cecilius, comicos stultos senes. Stultos vero ideo vocat, quia fingi etiam possunt sapientes. In comœdiis autem sæpe ita stolidi finguntur, vt exemplum stultitiæ sint: qualis est Nicobulus ille Plautinus in Bacchidibus. Idem Cicero in Lælio: Quid autem turpius, quam illud? quod vt accidat, magis cauendum est, vt in Epicureo: Hodie me ante omnes comicos stultos senes versaris, atque luseris lautissime. Nonius: Senium est tædium & odium: dictum à senectute, quod senes omnibus odio sint & tædio. Cicero in Catone Maiore, cum alium Cæcilii locum protulisset, cuius initium est,

> Ædepol senectus si nihil quicquam aliud vitii apportet, &c.

subiungit: Illud vero idem Cæcilius vitiosius:

> Tum etiam in senecta hoc deputo miserrimum,
> Sentire ea ætate esse odiosum se alteri.

Iniucundum potius quam odiosum. Vt enim adolescentibus, &c. Idem Nonius addit hunc Lucilii locum ex Satyrarum lib. xv.

> In numero quorum nunc primus Trebellius multos
> Titos Lucios marcescebat, febris, senium, vomitus, pus.

Festus: Senium à senili acerbitate vitæ dictum. ex Cæcilii ὑπνιζομένῃ citans hunc versum:

> Sine suam senectutem ducat vtique ad senium sorbitio.

Sic vetulus apud Persium Satyra. j. nomen est conuicii:

> Tun' vetule auriculis alienis colligis escas?

Nam plerunque vetus infertur ad laudem, interdum ad vituperationem vt apud Persium: Quasi cariose, rancide. Sic Terentius. Sed qui maleuoli veteris poetæ maledictis respondeat. Lucilius:

> Rugosi passique senes eadem omnia quærunt.

M. Ant. Muretus variarum lectionum lib. vj. c. x Quod & memoria vacillare, γεροντικόν ἐστιν, id est, senile est: aut hoc quoque inter μνημονικὰ Ciceronis ἁμαρτήματα numerandum est, id est, memoriæ peccata.

Nequam, Iocus.

Sunt vitia, propter quæ homines solent in contemptum venire, & pro nihilo haberi: quod genus sunt, perpotationes, alea, perditi amores, prodigæ obsonationes: huiusmodi vitiis perditos, nequam homines dicimus, tanquam nihili, nulliusque frugis. Quomodo & Dominus in Euangelio seruum nequam appellat, non ob calliditatem, quæ nulla in eo refertur, sed quod ignauus, & nulli bonæ rei esset vtilis. Nequam etiam veteres vsurpabant pro nequitia & malo. cum etiam in homine malo & improbo poneretur. vnde iocus Plautinus: Vin' tu illi dare nequam nunc? Ag. Cupio Mi. En me dato. Ludit enim ex ambiguo, cum dixisset, Vin' illi dare malum, & incommodare? vt qui respondet, intellexit. quasi tamen de se improbo seruo locutus, præter expectationem subiecit: En me dato, qui nequam sum. Pro ea significatione & re abiecta ac parui precii, quæ merito contemni ac ludibrio haberi possit, Catullus, Iocus, verbo vsus est in Hendecasyllabo:

> Iocum me putat esse mœcha turpis:

Terentius: Ludum iocumque dices fuisse, Cicer. pro L. Flacco: Græcis iusiurandum iocus est, testimonium, ludus, existimatio vestra, tenebræ. T. Liuius in oratione aduersus P. Scipionem, Fab. Max. hoc modo dicendi facit vtentem, cum res ipsius gestas in Hispania contereret atque eleuaret: Ne tibi P. Corneli, cum ex alto Africam conspexeris, ludus & iocus fuisset, Hispaniæ tuæ videbuntur. Demosthenes videtur idem velle in oratione, πρὸς τὴν λακεδαιμονίων παραπρεσβείαν, cum inquit: ὕθλον καὶ φλυαρίαν: quod perstringit Æschines. Vide alibi, Nepos: &, Asoti: item, Postremi.

Iuuenis.

Nonnunquam iunior contemptum significat, & non ætatem. vt enim honoris causa presbyteros vocamus, hoc est, seniores: ita & contemptos, iuniores. Quod genus est illud in Psalmis Adolescentulus sum ego, & contemptus.

Ικτιδος pellis.

Prouerbium apud Germanos in vilissimum quodque & maxime fœtidum scortum. Nam ictis, id est, syluestris mustela cum grauiter exarserit, male olet.

Σχῆμα καὶ τριώβολον.

Prouerbium est apud Eustathium in Iliados xiij. cuius vsus erit in ingeniosos quidem, sed nisi institeris, remissos, & non nisi præmiolis expugnabiles: cui vitio deterrimus quisque obnoxius ferme esse deprehenditur. Nata parœmia à tragico Phrynico, qui studii tantum atque operæ collocasse in saltationes tragicas perhibetur, vt nouum genus modumve saltandi excogitantibus, triobolum præmii vice numeraret. Refertur ab aliis ad Pythagoram prouerbii origo, quem Iamblichus philosophus scribit ingenioso deinceps discipulo, sed ad excolendas disciplinas tardiori, pro quolibet mathematico schemate triobolum pependisse: vt præmii inuitamento supinitatem discipuli castigaret, studioque discendi (quod libera & incoercita voluntate constat) faces quasdam subderet. De hoc numismate Atheniensi testatur Plutarchus in vita Lysandri: Quod ex vna parte Iouis effigiem habebat, à quo dicuntur triobolares, homines plane nullius precii. [Idem est prorsus sup. adag. Iunii, Figura & triobolus. Vide & Erasm. supra, Homo trioboli.]

Verpus.

Hæc vox hodie vulgo à nobis vsurpatur, cum Maranum & Iudæum denotamus. Verpa enim pro membro virili dicebant: hinc & verpus illis dicebatur, cui mentula erat præputio nudata. quæ quidem vox & apud Iuuenalem reperitur.

Charognia.

Galli hominem nihili, nebulonem & indignissimum, quique nullo in numero est, vulgo carognia dicere consueuerunt, tanquam cadauer beluæ alicuius eiectum à vitiorum fœtore. Græci autem χαρώνια loca quædam terrarum appellant, quæ exhalant fœdos odores vnde igitur vocabulum vulgare nostrum (charongne) conformatum puto, quod molestus odor mortuarum proiectarumque beluarum, idem quod loca illa præstet, faciatque, ne illac transiri sine molestia possit.

Dignipilo.

Ἄξιοι τριχὸς ἐπὶ τῶν εὐτελῶν καὶ μηδενὸς ἀξίων παρόσον ἡ θρὶξ οὐδενὸς ἀξία: digni pilo. In viles & nihili dignos. Sumptum, quod pilus nihili dignus. Sic etiam Titiuilitium pro re nihili ac vili dicitur. Gallis idem:

> C'est vn homme de rien, vn homme leger.

Ὑδαρές

Proprie valet aquosum, sed translatum ad alias res, est tenue atque infirmum, vt Aristot. in ij πολιτικῶν cepit contra Platonis communionem: ἐν δὲ τῇ πόλει τὴν φιλίαν ἀναγκαῖον ὑδαρῆ γίνεσθαι διὰ τὴν κοινωνίαν τὴν τοιαύτην. Intellexit igitur amicitiam, ὑδαρῆ vocans, leuem atque imbecillam: vt nos quoque vulgo verbum, quod huic respondet, sæpe vsurpamus. Dicimus enim aliquas res quæ multum suarum virium amiserũt, ac valde tenues sunt, annacquate. Vt solem etiam obscuriorem, nec vt solet, fulgentem.

Ἐάσομεν εὕδειν.

Μεταφορικῶς à Platone prolatum est in Phædro cum contemptu quodam: ἡσυχίαν τε καὶ ὑγιείαν ἐάσομεν εὕδειν: quasi quiescere sinemus. Xenophon. j. ἀναβάσεως, in posteriore Clearchi oratione ad milites, inquit, ἐμοὶ οὖν δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν, οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν. cum cessandum non esse significare vellet, vt ipsemet statim testatur, quomodo etiam nos patrio sermone sæpe loquimur.

Χέρσος.

Inculta atque ignaua terra χέρσος proprie dicitur. Metaphorice autem virgines, quæ nuptui non traduntur, perpetuamque virginitatem seruant, ob similitudinem χέρσοι & ipsæ vocatæ sunt. Nos quoque steriles, & quæ non concipiunt, eodem vocabulo appellamus, quo agrum non exaratum incultumque vocamus. Sophocles in Oedipode tyranno, χέρσους φθαρῆναι κἀγάμους ὑμᾶς χρεών.

Palea.

Compertum est, veteres vulgari ioco paleam appellasse res tenues, & modicæ vtilitatis, vel nullius momenti. Vnde in chronicis relatum extat, Alexandriam ad Tanarum in Statyelis vrbem, cum condita fuit, paleæ cognomen in contemptum à vicinis accepisse. Sic cum Conradus imperator coronam regni Italici non Mediolani, secundum veterum morem suscepisset, sed alibi, vulgo tum ferebatur, corona paleæ fuisse redimitum. Quæ loquendi consuetudo etiam Græcis fuit. Aristophanes:

> Τοὺς γὰρ μετοίκους ἄχυρα τῶν ἀστῶν λέγω.
>
> Id est:
>
> Paleam inquilinos esse dico ciuium.

Sarmentarii.

Ethnici conuiciis, etiam maledictis, passim Christianos exagitabant, Semissios & Sarmentarios, ridiculo nomine appellantes, vt à Septimio Tertulliano memoriæ proditum est. Nec alia ratione sic eos vocarunt, quam quod ad stipitem dimidii assis reuincti sarmentis additis concremarentur. De quo supplicii genere Pamphilus quoque Eusebius & D. Augustinus meminere. Passim etiam Asinarii dicebantur. Nec hac ignominia contenti, figuris & picturis illudebant Christianis. quando infando picturæ genere Christum Dei filium deformare, ac velut in pergula prætereuntibus ausi sunt asininis auribus ostentare, pede altero inungulatum, ac togata specie, cum libro in manibus hoc adiecto titulo, quasi is Christianorum foret Deus ὀνόχηλος. [Hac de re Crinitus lib. j. cap. ix. & xiij.],

Alex.

Alex signat indignum, qui vix censeatur, estque virifex quidam potius, quam plane vir. Plautus in Pœnulo: Tune amator etiam audes esse alex viri? aut contectare, quod mares homines amant.

Αὐτοκαύδαλοι, αὐτοληκύθοι.

Αὐτοκαύδαλοι viles prorſus & nihili homines dicuntur. Lycophron, αὐτοκαύδαλον σκάφος: vide eius interpretem, & Athenæum libro xviij. αὐτολήκυθοι vero inopes ſcurras, mendicoſque nebulones ac paraſitos ſignificant, quique ſe ad omnia obeunda onera paratos vltro offerunt. Demoſthenes aduerſus Cononem: καὶ καλοῦσι τοὺς μὲν ἰθυφάλλους, τοὺς δ᾽ αὐτοληκύθους. Lucian. in Lexiphane has duas dictiones vſurpauit.

Fabula nunc ille est.

In omnium ore ac ſermonibus verſatur. Horatius:

Heu me per vrbem (nam pudet tanti mali)
Fabula quanta fui. ——

Tibullus elegia tertia, libro ij.

Fabula nunc ille eſt, &c. ——

Olim non homines modo, ſed ipſi quoque dii aperte Veneri ſeruiebant, neque cuiquam amare pudor erat: nunc qui amorem colit, vulgi fabula eſt. At quem puellæ ſuæ amor ad oſſa tetigit, mavult amare, & à vulgo contemni, quam ſine amore Deus eſſe. Hoc prouerbium exercitatum ac tritum eſt, & à Simone in Plauti Pſeudolo ſimpliciter profertur: Ita nunc per vrbem ſolus ſermo eſt omnibus. Theocritus eidyllio xij.

Πᾶσι δ᾽ ἀοίδιμος ἦς, μετὰ δ᾽ ἠϊθέοισι μάλιστα.

Id eſt:

Nunc omnibus in ore, &c.

Aranearum plenus, siue Araneus.

Hac adagio locum inanem, ſiue rem nullius precii aut momenti denotamus. Catullus feſtiue & venuſte ad Fabulum de ſe ipſe iocatur:

— Nam tui Catulli
Plenus ſacculus eſt aranearum.

Sacculus crumena eſt. Martialis:

—— Neſcit ſacculus iſta meus.

Catullus Homerum imitatus eſt, qui Odyſſ. π.

—— Ὀδυσσῆος δέ που εὐνὴ
χήτει ἐνευναίων κακ᾽ ἀράχνια κεῖται ἔχουσα.

Nam araneis obſidentur & opplentur, quæ inania ſolaque ſunt: vt loculi iocoſe dicuntur araneoſi, & cubilia Homerus dixit vidua & deſerta. Ita Afranius, quem imitatus Catullus videtur, ſcripſit apud Feſtum: Tamne arcula tua plena eſt aranearum? Tamne, id eſt, eouſque: vt Ælius Stylo & Opilius Aurelius interpretantur. Plautus in Aulularia: Anne quis ædes auferat? Nam hic apud nos nihil eſt aliud quęſti furibus, Ita inaniis ſunt oppletæ atque araneis. Iſtud deſumpſit Lucianus in Pſeudologiſta: εὐρῶτος καὶ ἀραχνίων μεστά: Carie & araneis oppleta. Verum & ex hiſtoriæ ſacræ ſcriptoribus, ſignificatum idem præſulibus noſtris, non improbatum accipimus. Eo ſiquidem tempore quo Gregorius Patriarcha Cõſtantinopolitanus, & Macarius & ſocii qui vnam in Domino noſtro Ieſu Chriſto naturam & voluntatem aſſerebant, centum & quinquaginta præſulum ſententia damnati ſunt, plurimæ aranearum telæ, maxima omnium admiratione, in medium populum cecidere: ex quo ſignificatum eſt, eas hæreticorum ſortes aranearum inſtar inanes fuiſſe: eoque conuentu ſolenni iudicio diſiectas eſſe. Pſalm. xxxviij. & lxxxix. vita noſtra quaſi aranea reputatur, cuius contextura ob tenuitatem minimo quolibet occurſu diſſipatur. Per araneas Ariſton Chius dialecticorum ſermones intelligebat, quæ quidem admodum artificioſe elaboratæ eſſent, nulli vero ſeruirent vſui.

Villani.

Gallicæ nobilitatis vulgus villanos, viles dicunt, ignominioſo vocabulo, cuius tamen verbi etymologiam ac notionem ipſi ignorant. Villani enim ſunt omnes, qui gentiles homines, id eſt, ingenui, ab ipſa gentis origine non ſunt: aſcriptitii tamen à villa dicti, quod villæ ac colonariæ conditioni addicti aut ipſi ſint, aut eorum maiores fuerint. Talia multa ſunt verba gentilium, veræque ampullæ, etiam in colonos ac proximos, quos ſuos & amicos ac fratres ac vicinos iuſtius ſalutarent. Sed id vitium eſt ſuperbiæ.

Συρφετός.

Συρφετός. Hæc vox Græcis vſurpatur in tanta ſignificationis varietate, vt non ſolum paleas & ſtipulas, ſed & folia & virgulta vitium, ficuum, & id genus alia ſignificet. Itidem ἄχυρον: & inde metaphorice ſunt in crebro vſu pro vili plebe, ſiue plebis fece, multitudine promiſcua plebis vulgi, & omnis generis hominum, quam συρφετώδη ὄχλον dicimus, vilis ſermo, ex vento ſordes collectæ. Et συρφετώδεις vocantur populares & plebeii, δημαγωγικοὶ καὶ ψυχαγωγικοί, qui ſapiunt plebem, qui eius curam captant, & ſe ad eius opinionis intelligentiam & approbationem accommodant.

Vulgus esse.

De vilibus & contemptis, hodie Gallia in prouerbio vſurpatur. Catilina apud Saluſtium in oratione quam ad ſui conſilii conſcios habuit: Cæteri omnes ſtrenui, inquit, boni nobiles atque ignobiles, vulgus fuimus, ſine gratia, ſine authoritate. Hinc Gellius libro ſecundo, capite vigeſimoprimo. Vulgus, inquit, grammaticorum Septentriones à ſolo numero ſtellarum dictos putat. Virgil. Æneid. j.

Ac veluti magno in populo cum ſæpe coorta eſt
Seditio, ſæuitque animis ignobile vulgus.

Item Æneid. jj.

Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

Ibidem, vulgus miſerabile, collectam exilio plebem, dicit. Alibi:

—— Cadit, & ſine nomine vulgus.

Quidam de Carolo Quinto Imperatore, Luteciam ingrediente:

Alituum vt princeps aquila eſt, ſic altera Gallo
Gloria: vos aliæ nil niſi vulgus aues.

Qui autem nihil habẽt inſigne, turba ſunt & numerus. Contra, Inſignes nominantur. Vide prouerbium, Numerus, apud Eraſmum. Budæus autem lib. j. De contemptu rerum fortuitarum, dixit nullo loco eſſe: id eſt, nulla exiſtimatione & honore.

Somnium hominis.

Fertur vulgo: Non eſt homo, ſed ſomnium hominis: de eo qui viſus eſt quaſi homo, ſed ingenii tam ſterilis, quam puſilli animi.

Ἀκέφαλος.

Apud Græcos obſcœnus ſermo ἀκέφαλος dicitur: apud Gallos vero, homo ſtultus & amens, nihilque ingenii ſiue prudentiæ & mentis habens. Idem Seneca ibidem: Iam video, nec cor, nec caput habet. Cordatos enim vocamus prudentes.

Hybrida.

A Latinis Hybrida dicitur ignobiliter natus. Plinius lib. viij. cap. liij. In nullo genere æque facilis miſtura cum fero, qualiter natos antiqui hybridas vocabant, ceu ſemiferos: ad homines quoque, vt in Cn. Antonium, Ciceronis in conſulatu collegam, appellatione tranſlata. Appellatio videtur tracta à Gręco nomine ὕβρις, quod inter cætera ſignificat adulterium. Videtur enim quædam quaſi adulterii ſpecies quum Papilio cum Chriſtiana habet conſuetudinem. Sueton. in Auguſt. Themaſinum quendam Epicardum vocat hybridam, quod natus eſſet ex patre Parthico, & matre Romana. Antiſthenes cuidam opprobrãti, quod eſſet hybrida, hoc eſt, non è duobus ingenuis natus, ſed ex patre Athenienſi, matre Phrygia: Neque è duobus, inquit, luctatoribus natus, & tamen luctator ſum. ſentiens non tam referre, vnde natus ſis, ſed qui ſis. Is vere liber eſt, quem philoſophia liberum facit & is vere Græcus eſt, qui Græcorum diſciplinis inſtitutus eſt. Adrianus Turnebus aduerſariorum lib. iiij. cap. xiij. annotans in Plauti Aſinariam de dictione Caſteria: Verbum hoc Caſteria, inquit, pro Latino in cẽſum deferri non poteſt, niſi in aſcriptitiis ciuibus numeretur. Originem certe fatetur Græcam, non tamen ingenuam, ſed adulterinam, vt hybrida haberi poſſit, &c.

Cordi.

Apud Italos vulgari conuicio Cordi dicuntur homines ſerotini, & vltra tempus legitimum in vtero geſtati: à Cordo, autumnali fœno: de quo Colum. lib. ... Aluntur autumnali fœno, quod cordum vocatur. Sic agni cordi, ſerotini: & corda ſunt, quæ ſero maturescunt, vt frumenta, &c. Vide ſupra, Autumnales arbores.

Nihil nisi vmbra.

Vulgo iactatum eſt. Ita Cato Maior apud Plutarchum: Reliquos nihil eſſe niſi vmbras ducum exiſtimabat, ſi cum Scipione Æmiliano conferrentur, Olympia Fuluia Morata lib. j. epiſtol. Chiliano Sinapio: Tu enim mihi primus occurriſti tali munere dignus qui eruditione pleroſque noſtri temporis homines couſque antecellis, vt ſolus is ſis, de quo Homericum illud ex lib. x. Vlyſſeæ, merito dici queat:

Ille ſapit ſolus, reliqui morantur vt vmbræ.

Quod paſſim de Chryſippo iactatum eſt. Inde abumbrata dicuntur non ſolida. Cic. Tuſcul. lib. 3. Eſt enim gloria, ſolida quædam res & expreſſa, non adumbrata. Tranſlatio eſt ab vmbris picturæ, quæ res planas eminere faciunt. vt idem in Academicis: Quam multa vident pictores in vmbris & in eminentia, quæ nos non videmus? Vmbrarum & luminum picturæ meminit Plinius lib. xxxv. Hinc fit, vt adumbratum, pro ſimilitudinem veritatis referente ponatur: quod & imaginarium dicitur, ac ἐσκιαγραφημένον. Et adumbrare dicitur vmbratili pictura aliquid deſcribere: quod ſignificat eſſe inchoatum, non perfectum. Cic. pro Feſto: Nulla eſt enim vllo in genere laus oratoris, cuius in noſtris orationibus non ſit aliqua ſi non perfectio, at conatus tamen atque adumbratio: quod ἀποσκίασμα dicitur hoc eſt, ἀπεικόνισμα. Iuuenalis.

Fallit enim vitium ſpecie virtutis & vmbra:
Cum ſit triſte habitu, vultuq; & veſte ſeuerum.

Eius regulæ non sunt prætorum edicta.

Notum eſt prouerbium, & ab optimis paſſim ſcriptoribus ſumptum. Guilhelmus Xylander Auguſtanus in ſuis annotationibus in Plutarchi Syllam: Exiſtimo, inquit, Chalcide Syriæ hunc oriundum fuiſſe, tametſi Stephanus χαλκιδηνὸν inde deriuet. Sed eius regulæ, non ſunt edicta prætorum. Huic ſimile eſt illud Adriani Turnebi lib. aduerſariorum xvj. cap. xij. Hæc tamen mea, inquit, quod iam ſæpe teſtatus ſum, & nunc repeto, pro ſenatuſconſulti authoritate haberi minime velim.

Ἐχολαστής.

Ἐχολαστοῦ, ſiue σχολαστικοῦ vocabulum hodie pro Latino vſurpatum, &

tum, & apud authores & apud nos solet ignominiæ loco eruditis & simplicibus hominibus, à thrasonibus, ac superbis bellorum cauponibus, obiici. Plutarchus in Cicero. Xylandro interprete: Cicero negligebatur, ac Græcus, literarioque ocio deditus, quæ nomina imperitis sordidisque hominibus, in vsu fere sunt, vulgo appellabatur. Galli autem escholier vel clergeau dicunt. Itali scholiaster vel pedante.

Nec minus spreti & contemptibiles sunt pædagogi & præceptores, qui docent ac formant iuuentutem. ignominioso enim nomine, Calmeuseros, hoc est, calamitosos & miseros nominant. Ioan. Caluinus in lib. primo Senecæ De clementia c. xvj. Non enim audeo pædagogos appellare, cum id nomen probro vertant.

Nimia familiaritas contemptum parit.

Sententia est satis vulgaris: ostendit autem, quotidiano conuictu, assiduaque conuersatione authoritatem amitti. Plutarchus in Pericle: Etenim ea vis est consuetudinis cum amicis atque conuictus, vti omnem maiestatem deprimere valeat, & in familiaritatibus retineri grauitas, quæ ad gloriam requiritur, vix potest. Similis locus est etiam in vita Pomponii apud eundem Plutarch. Ex tribus autem optimis rebus tres pessimæ oriuntur, ex veritate odiū, è familiaritate contemptus, è felicitate inuidia, ἀρχὴ γὰρ φιλίας μὲν ἔπαινος, ψόγος δὲ ἔχθρας. id est: Principium enim amicitiæ est laus, sicut odii vituperatio: vt tradit Isocrat.

Quintæ classis.

Quintæ classis, & capite censi, pro tenuibus, & minimæ authoritatis, qui in vltima æstimatione sunt atque etiam existimatione, apud bonos & æquos sapientia præditos. Cic. in Acad. Quis Democritum non anteponit Cleanthi, Chrysippo, reliquisque inferioris ætatis, qui mihi cum illo collati, quintæ classis videntur, id est, τῶν ἡλικιῶν πεμπτῶν εἶναι δοκοῦσι. Translatio est à quinque classibus Romanis quarum quinta erat infima, à Seruio Tullio institutis, vt meminit Liuius in primo ab vrb. cond. In eas ciues Romani pro census modo erant distributi: id est, κατὰ τιμήματα τεταγμένοι. indeque Classes scholasticorum apud Quintil. dictæ lib. j. c. ij. Non inutilem scio seruatum esse à præceptoribus meis morem, qui quum pueros in classes distribuerant, ordinem dicendi secundum vires ingenii dabant. Solon Athenienses in quatuor τιμήματα distribuisse dicitur, vt author est Arist. Aratorum classes λόχοι Columellæ dicuntur. Classici dicebantur non omnes qui in classibus erant, sed primæ tantum classis homines, qui centum & viginti quinque millibus æris, ampliusve censi erant. Græci πρῶτον τίμημα vocāt. Gell. lib. vij. c. xiij ἀπὸ τοῦ τελεῖν, οἱ τελοῦντες. Et inde locupletes atque idonei, authoritateque præditi, Classici dicuntur. Infra classem autem appellatos inquit idem Gell. ibidem, qui in secunda & sequentibus classibus erant: id est, qui minore summa cēsi erant, quique infimi & pauperiores, homines nullius authoritatis. Idem lib. 19. c. 8. Classicus assiduusque aliquis scriptor, non proletarius De cohorte illa antiquorum loquitur, Latinæ puritatis, & primæ notæ authoribus: quales sunt Cicero, Liuius, Cæsar, Salustius, Plinius Quintilianus, Virgilius, Horatius, Catullus: idque metaphorικῶς. Vide infra, Proletarii.

In cuneis sedere.

Inter cuneos sedere prouerbialiter dicitur, qui inter priuatos est, & honoribus non fungitur. Cunei enim loca erant, in quibus plebei promiscue & nullo ordine sedebant, & spectabant. Hinc, In cuneos se stipare, dicit Budæus in lib. De asse, pro, priuatæ vitæ se dedere.

Iacent.

Hoc verbo prouerbialiter non solum designantur ignobiles, & qui non sunt alicuius nominis & famæ, tum sordidi, segnes, mœsti, afflicti, ægroti & mortui: sed etiam virtutes, orationes languentes, & quasi exanimes, emortuæ, item studia frigida, non vigentia, languida, sopita & emortua, vel sine vigore. Plautus in Trinummo: In occulto iacebis quum te clarum maxime voles. Quint. lib. j. c. 3 Probus autem ab illo segui & iacente plurimum aberit. Cic. ad Papir. lib. 9. Sed cura vt valeas ne ego te iacente, bona tua comedam. Lucanus.

Ille iacet, lætæ paci quem prætulit orbis.

Cicer. 2. De finibus: Maximas vero virtutes iacere necesse est, voluptate dominante, id est, frigere Idem lib. j. Tuscul. Honos alit artes, omnesque incenduntur ad studia gloria, iacentque ea semper, quæ apud quosque improbantur, ἀναπέπλωκε, παρακμάζει. Quintil. lib. 9 de figuris sententiarum loquens: Motus est in his orationis atque actus, quibus detractis iacet, & velut agitante corpus spiritu caret, ἀθυμεῖ ῥαθύμως ἔχει. Budæus Longolio: Sic iacet scriptorum opinio. id est, friget, plausu non excipitur, & deiecta esse videtur. Contra, Stat fabula (vt inquit Donatus) dum placet populo: & exigitur, cum displicet. Terent in Hecyra: In iis quas primum Cæcilii didici nouas, partim sum earum exactus, partim vix steti, ἵστασθαι καὶ ἐκπίπτειν, Græci dicunt.

Scombris tunicæ.

Ex inutilibus atque ineptis, nulliusque omnino momenti nec valoris chartis fiunt scombrorum piscium, thuris, piperis, & similium rerum à cetariis, sallamentariis, aromatariis siue speciariis & pharmacopeis tunicæ, inuolucra siue cuculli. Ad quos vsus damnātur chartæ & libri inutiles. Hinc cum inutiles alicuius libros significare volumus, daturos esse eos dicimus Scombris tunicas. Tale est illud Catulli.

> Et laxas scombris sæpe dabit tunicas.

Martial. ad librum suum.

> Nec ronchos metues malignorum,
> Nec scombris tunicas dabis molestas.

Persius saty. j.

> —— Nec scombros metuentia carmina, nec thus.

Solitos autem esse etiam Græcos, mala carmina thuri destinarē, ex Athenæo perspicuum esse potest: qui narrat lib. 9. δειπνοσ. Anaxandridem comicum ita morosum & amarū in senectute fuisse, vt comœdias omnes suas, quæ populo non placuissent, quamuis alioqui essent elegantes & politæ thuri mādarit. Horatius epist. j. lib. ij.

> Deferat in vicum vendentem thus, & odores,
> Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

Imperitorum enim libri, vt ait Martialis,

> Nigram cito rapti in culinam,
> Cordyllas madida tegent papyro,
> Vel thuris piperisque erunt cucullus.

In vilium scriptorum & inutilibus chartis, scombri piscis congios cetarii inuoluebant, vt hoc tempore aromata pharmacopolæ vendere solent.

Τριταγωνιστής.

In hominem vilem dicitur, quod probose Demosthenes quoque in oratione περὶ παραπρεσβ. Æschini obiecit. Vocat histrionē tertiarum partium, quasi vilem ob histrionicam artem, & infimum in ea ordinem. ὡς ἀδοκιμάζοντες τῶν ὑποκριτῶν ἐν τῇ τάξει καταλελειμμένον. ἐξεβάλλετε, inquit, αὐτὸν ἐξεσυρίττετε ἐκ τῶν θεατρῶν, καὶ μόνον οὐ κατελεύετε ὥστε τελευτῶντα τοῦ τριταγωνιστεῖν ἀποστῆναι. Vulgi quoque mos, vt quum quis cui conuiciatur, eum saltatorem appellet. Deiotaro seni, quod saltauerit, obiectum quoque est. L. Murenæ Seruius Sulpitius in accusatione maledicti loco obiecit, quod esset saltator. Cicer in oratione post reditum in senatu, A. Gabinium saltatorem calamistratum vocat. Adeo saltare turpe habitum Romæ fuit. Legitur Samuelis lib. ij. c. vj. & Paralipom. libro primo, capite decimotertio & decimoquinto, quod Michol Saulis filia Dauidem gnauiter saltantem & ludentem prospiciens, despexerit.

Asinus Ægyptius.

Ægyptii adeo Asinum oderunt, vt apud eos mos sit, eum ludibriis omnibus incessere, luto cespitibusque passim impetitum, cōtis etiam stimulare, quaque se locus offert opportunus, præcipitem agere. Vnde prouerbium in contemptibiles despicatissimosque homines emanauit, Asinus Ægyptius.

Υς, *Fy.*

Nomen ὗς opprobrii cuiusdam apud Gallos est. Nam vocalem ipsam υ, Caius Iulius Romanus vbi de præpositionibus differit, ad vituperationis pathos exprimendum idoneam esse dicit, ex Hermetis ἐν τῷ κρυφίῳ λόγῳ, testimonio, additam fuisse postea literam f. nostrosq; hodie passim Fy, cum putoris aliquid perhorrescimus, dixisse. Quæ enim maxime abhorremus, quæque opprobrio habemus, ea ignominiosa dictione hac designamus. Quin & veteribus Christianis mos fuit, estque adhuc, ad immunda verba expuere, quodam veluti expiationis modo. Ita illud apud Tertull. lib. ad vxorem altero, accipiendum: Cum aliquid immundum flatu expuis. Lucianus in Philopatride: Critias: φῦ φῦ φῦ φῦ τῶν ὕθλων ἐκείνων. id est: Phy, phy, phy, phy, nugas illas, &c. Nec vero Fy inusitatum est in imperandi modo, eoque comicus Plautus vtitur Horat. Serm 2. saty. 5.

> —— Fy cognitor ipse.

Philostratus Arcadas rudes, & suibus similes appellat. Quin & Hippocratis Coi, medici illius clarissimi filii, ob indocilitatem & incomptos mores à Comicis proscissi, suem sapere ferebantur: non secus ac Varronem ipsum, tantæ virum eruditionis Palæmon Vincētinus grammaticorum dicacissimus, literarum porcum vocitabat. Apud Pindarum & Cratinum constat, Bœotios sues nuncupatos.

Truo.

Cæcilius, referente Festo, nasi cuiusdam magnitudinem irridens: Prohdij immortales, vnde hic prorepsit truo? Truo, inquit Festus, auis Onocrotalus, cygno non dissimilis, in faucibus ipsis capacissimum ventriculum habens, quo omnia congerit: supra rostrum vero nares habet valde prominentes.

Cistigeri.

Cistigeros appellat eos homines Martialis, qui & pro contemptissimis & despicatissimis habebantur.

> —— Dum non vis nisi lato Gellia clauo
> Nubere, nupsisti Gellia cistigero.

Nullo numero esse.

Numerus turba est sine nomine, sine virtute ac dignitate. Nam apud scriptores multitudo numero, non pondere aut dignitate æstimatur. Horat. Epistol. De arte poetica:

> —— Numero plures, virtute & honore minores.

Idem lib j. epist. ad Lollium j.

> Nos numerus sumus. ——

Homerus vocat πληθὺν, vt ιλ. α.

> Ὣς φάσαν ἡ πληθύς. ----

Carent igitur illi quidem omni dignitate atque authoritate, qui numerum explent dumtaxat: sed longe sunt deterrimi ij, ac postremi homines qui nullo numero sunt, seu qui ne numeri quidem locum obtinent. quod de Megarensibus olim ab Apolline responsum est. Sic Æschines ille apud Theocritum εἰδ. ιδ. queritur, se apud Cyniscam puellam nullo numero esse:

> Ἄμμες δ' οὔτε λόγω τινὲς ἄξιοι οὔτ' ἀριθμητοὶ,
> Δύστανοι μεγαρῆες, ἀτιμοτάτῃ ἐνὶ μοίρᾳ.

Id est:

> Nostri nec ratio est, numero neque ponimur vllo,
> Extremæ sortis, veluti quondam Megarenses,

Clemens in στρώμασι hos versus attribuit Theognidi: qui prouerbiales sunt, cum significamus nos vbique contemni nec vllo honore dignos haberi. Theocriti scholiastes, pro explicatione horũ versuum, adducit oraculum Apollinis in Æginenses, vt aliqui volunt: alii vero in Megarenses, sciscitantes quinam essent Græcorum præstantissimi. In eo oraculo postremi duo versus hi sunt:

> Ὑμεῖς δ', ὦ μεγαρῆς, οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι,
> Οὔτε δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ.

Id est:

> Vos vero, ô Megarenses, neque tertii, neque quarti,
> Neque duodecimi: vestri nulla est ratio, nec vllo in numero ponimini.

Qui versus etiam dicuntur de prorsus contemptis, nullius pretii, nec nominis. Huc spectat & Homericum illud:

> Οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.

Id est:

> Nusquam in consiliis, nusquam numeratur in armis.

Iliad. 2.

Opicus.

Dicit apud Plinium Cato: Nos quoque dictitant barbaros, & spurcius nos, quam alios Opicos appellatione fœdant. quæ tandem in Opici verbo spurcities latet, quod dedignatur Cato? Fuere populi Opici Italiæ, à linguæ colluuione sic nominati: ita inhonesti & obscœni, vt in vitium nomen abierit. Itaque Eunum liguritorem Ausonius Opicum magistrum vocat.

Ἀκύθερος.

Græci ἀκύθηρον & ἀναφρόδιτον translate appellant, quod Latini inuenustum, id est, illepidum atque inornatum, iniucundum. M. Tullius epistol. lib. vij. ad Volumn. Sed quoniam tanta fæx est in vrbe, vt nihil sit tam ἀκύθηρον, quod non alicui venustum videatur. id est lepidum & iucundum.

Corchoros inter olera.

Κόρχορος ἐν λαχάνοις. Adagium hoc transfertur ad frugales quosdam, & indignos qui sua fortuna maiores sibi quærant honores, & gloriam quam se deceat clariorem aucupentur: cum humilis nec palmum excedens herbula, inter grandissima quæque olera sibi locum destinet, & internasci lætetur. Quamuis in alium sensum detorserit Theophrastus lib. vij. histor. volens corchorum ob amaritudinem prouerbio nomen dedisse, taxarique eos potius qui gratam voluptatem, & suauiorem nonnullorum consuetudinem qua frui possent, tristi, vel amarulento conuentu turbant. Id quod etiam Erasmus noster annotauit.

Esse in numero.

Quasi prouerbiale dicendi genus, pro, & esse in rerum natura, posuit Lucr lib. 5.

> Qui nunquam vere vitæ gustauit amorem,
> Nec fuit in numero: quid obest non esse creatum?

Allusum fortasse ad prouerbium, Numerus, &c.

Manducus.

Fuerunt nomina quædam propria sordidarum personarũ Poetis vt Comicis, Mæson: de quo Festus & Athenæus. Satyricis Autolycus, Burria: teste Diomede. Attellanis Sagaris, Bucco, Macus, Pappus Dæsius, id est, senex, maior. Papum dicunt Latini canentẽ carduorum lanuginem. Mãducus, de quo in Attellana Pomponii.

> Magnus manducus camelus cantherius.

Apud Plautum Manducus est μορμολυκεῖον, quod in ludis circumferebatur inter cæteras ridicularias & formidolosas personas, magnis malis, lateque dehiscens, & clare crepitans dentibus, in Attellanis præsertim. Iuuenalis satyr. vj.

> —— Tandemque redit ad pulpita notum
> In gremio matris formidat rusticus infans.
> Exodium cum personæ pallentis hiatum

Intelligit manducum, quem magnis dentibus effingebant, vt dictum est. Dentes enim magnos, & voracitatem attribuebant nocturnis illis terriculamentis. Quo nomine factum, vt Lamiam puerorum infantium deglutricem fingerent. Inde Pomponius Attellanarius poeta, inscripsit Exodium quoddam Pythonem Gorgonium, qui nihil aliud erat, quam ille Manducus, de quo diximus. Gorgones etiam cum magnis dentibus pingebantur. Ergo Manducus persona Attellana, & Lamia, & Pythones ὀξυόδοντες pingebantur, & Manducos quoque vocabant gulones: quos & Gumias vocatos esse ostendemus. Et Mattici etiam dicebantur, à magnis malis: non quasi malatici, vt vult Festus: sed quia μάττυας veteres Græci τοὺς σιαγόνας vocabant. Vnde etiam γνάθωνες, in comœdia gulosi. Lucilius lib. xxx.

> Illo quid fiat Lamia & Pytho oxyodontes,
> Quo veniunt illæ gumiæ, vetulæ, improbæ, ineptæ.

Oxyodontes vocauit, propter eas causas, quas superius assignauimus. Gumias vero ita vocabantur antiquitus gulosi. Idem:

> —— Compellans Gumias ex ordine nostros.

Hinc Degumiare, id est, deuorare, degustare. Festus: Ingluuies inquit, à gula dicta. Hinc & ingluuiosus, & gluto, gulo gumia garritur, &c. Id manifesto est à Græco γόμος, quod significat τὸ φόρτον τῆς νεως, ἕρμα. Saburram Latini vocant. Itaque qui nimis se ingurgitarent cibo, ita dicti ab eo: vt apud Plautum saturæ mulieres dicuntur Saburratæ. Hæc enim omnia fere idem denotant, ἀδηφάγοι, Latine Rapones. Varro: Cum hic Rapo vmbram quoque spe deuorasse Apud Vlpianum Trebatius ait, non esse morbosum, cui alicui olere: vt lurcosum raponem. Hoc enim ex ingluuie oris accidere. Ingluuiem vocat τὴν ἀδηφαγίαν, ex qua oris graueolentia conflatur: vt in leone notat Aristoteles. Catillones, Comedones, Comedi, Curguliones, Edaces, Edones, Epulones, Gulones, Gnathones, Helluones, Liguritores, Lurcones, Lurcosi, Mandones, Manducones, Manduci, Mansutii, Nepotes, Parasiti, Phagones. Sed modus esto. Quare ad prouerbialem Manducum, de quo Plautus in Rudente;

> Qui si aliquo ad ludos me pro manduco locem.

Hodie nostri sua terriculamenta & Manducos habent, quibus pueros terrent pauidos & timorem incutiunt: nempe, monachos, cordigeros, & lupos, le moyne, le Cordelier, le loup vous prendra & mangera.

Ne cicum quidem dederim.

Cici vilitas etiam in prouerbio fuit. In Varrone lib. vj. Quod volet dẽsum cicum non interduim. Locus est similis, & prope idem apud Plautum in Rudente:

> Eluas tu, an exungare, cicum non interduim.

Cicum autem non interduim, dixerunt, pro, non floccum, non cicum dedero, nec curo quod velit. Cicum dicebant antiqui membranam tenuem, quæ est in malo punico, velut cellularum discrimen. Videtur autem hanc sententiam facere Varro: Quærat quod volet densum, cicum non interduim. id est, densum vestimentum sibi vuido & horrenti quod volet, quærat. Ego ei non modo non vestimentum, sed ne cicum quidem dederim. Densum autem, genus vestimenti est à dentibus pectinis quibus feritur, quod densitate frigus arcet, vt Trama tramitit. vnde apud Ciceronem minus leuidensæ, à leuiter denso panno translatione ducta. Simile illi est Theocriti. θριξ αὐᾶ μέσσον. Idem alibi dixit Varro: Pluma non interest. Similes hyperbolæ sunt apud Eras. nostrum: Pili non facio, Nauci non facio, Flocci non facio, Huius non facio, &c.

Quotidiano conuictu authoritas minuitur.

Sententia prouerbialis est, quæ ostendit, assidua conuersatione authoritatem amitti. Nimia etenim familiaritas contemptum parit: inquit Plinius Secundus. Et vt aliter dicitur. Mitis, & nimis familiaris dominus, inobedientem facit seruum Bernhardus.

Nullius precii est.

Plato, & in Hipparcho, vel, de studio lucrandi: Et reliquum apparatum nullius precii habeat. In Philebo: Nullus vnquam nostrum vllius erit ad aliquid precii. In Hippia maiore: Exiguum, & nullius, vt ita dicam, precii. In Theæteto: Mens hæc omnia parui, imo nullius æstimans passim volat. Vide post, Non admodum curæ est. In Ciuili: Eiusdem precii vtrunque esse diximus, qui tamen honore longius inter se distant. In Euthydemo: Nugantur de rebus momenti nullius, indigno quodam studio inuicem altercantur. Ibidem: Quam gratiosum, quod nullius est precii. Ibidem: An ignoras, in quouis studio viles & nullius precii homines permultos esse? probos vero paucos, eosque maximo in precio habendos esse? Catullus ad Furium:

> Hæc tu commoda tam beata Furi,
> Noli spernere, nec putare parui.

Vide post, Æstimare vnius assis.

Mechanici.

Mechanici recte appellantur, qui artibus incumbunt.

Non admodum cura est.

Plato: Atheniensibus non admodum curæ est. Idem in Theæteto: Mens autem hæc omnia parui, imo nullius æstimans, passim volat. Vide ante, Nullius precii est.

βλιτάδες.

Meretrices & βλιτάδες in contemptum dicebantur. βλιτάδες, inquiunt Grammatici, αἱ εὐτελεῖς γυναῖκες, id est, nugatoriæ mulieres, vt vocat Festus, καὶ ἀνηλιτόφρονες. Plinius: Blitum iners videtur, ac sine sapore, aut acrimonia vlla: vnde conuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Plautus: Lutea, blitea meretrix. Apud Catul.

> Non assis facis, ô blitum, lupanar.

Id est:

O blitum, ô lupanar, non curas. Sunt autem despiciendæ hæ mulieres etiam Scratiæ dictæ apud Varronem, Pompeium & Nonium, ab iis quæ screa appellantur: id est, quæ quis screare solet. Scratiæ igitur à screando, quasi screaciæ dicuntur, non minus quam screa & sputa contemnendæ. Scracere videtur olim dictum

dictum τὸ χρέμπτεσθαι. Quod verbum & hodie quoque vulgo apud nos vsurpatur. In Nonio & Festo legitur Scraptæ. Titinius Prilla:

Rectius mecastor Piculetæ postumæ,
Lectum hodie stratum vidi, scraptæ mulieris.

Similia conuicia in meretrices habentur in Plauti Clitellaria:

Nam quasi vt hæc sunt tuis limaces liuidæ,
Diobolares, schœnicolæ, miraculæ
Cum extrictis talis, cum crotilis crusculis,
Capillo scisso, atque excissatis auribus.

Limaces, à limace, vt apparet, quæ folia plantarum, & olera corrodit. Eiusmodi sunt meretrices, quæ miseros amantes κατεσθίουσι. A quo illa apud Menandrum meretrix dicitur αἴξ.

—— Επεισελθοῦσα δὲ
Αἴξ ὄλη μέγαν κατέφαγε τὸν ἐραστὴν ποτὲ
Θάλλον. ——

Vel potius à limando limaces meretrices dictæ sunt. Nam Græci quoque τὸ ῥινοῦν in eadem significatione vsurpant. Diobolares in Græco esse puto:

Διώβολοι, καὶ μοχθηραί, χοινοτρίβες.

Plautus Pœnulo:

Seruolorum sordidulorum scorta diobolaria.

Græce: δουλαρίων οἱ στρίβων κασαλβάδες διώβολοι. Pacuuius apud Placiadem:

-- Non ego ita fui,
Vti nunc sunt meretrices diobolares, suam
Quæ nummi causa paruipendunt gratiam
Schœnicolæ, de quibus Plautus quoque in Pœnulo:
Miseras schœna delibutas seruilicolas sordidas.

Schœnicolæ, id est, Schœnum colentes Schœnū autem Pomponius interpretatur, vnguentum pessimi generis. Fiebat autem ex χοίνῳ, id est, iunco odorato, vt Turnebus arbitratur. Per Miraculas φοβητρὰ καὶ μορμόνας Iosephus Scaliger exprimi putat, & dictas esse à miraculis. Miracula enim, quæ nunc digna admiratione dicimus, antiqui in rebus turpibus vtebantur. Author Festus. Inde Catullus monstra pro eodem dixit:

Sed tu cum copone omnia monstra facis.

Sunt qui muricolas siue myricolas intelligunt, & μυροτρίβας.

Asinus.

Quisquis aberrauerit, semperque hallucinetur, asinus, quemadmodum pila ludentes pueri dicunt, sedeat. Hodie iis qui in disputationibus vincuntur, asini auriculæ appendi dicuntur. Vide Erasmum: Rex, aut asinus.

Rusticum.

Plato. Omnino fatuum est: &, Absurdum & præter rationem. In Euthydemo: Non per Iouem. nam te diligo, imo & amice moneo, & persuadere contendo, ne vnquam coram me ita rustice loquaris.

Minus, quam nihil.

Idem. Plane enim scripta illorum impetu ferūtur. Mora autem expectatioque in sermone & quæstionibus & quies inter respondendum interrogandumque, minus illis adest, quam quod nihil: imo etiam minus, quam nihil: adeo parum viris illis requietis in animo est. Huic similia: Parui, imo nullius æstimat.

Terræ pondus iners.

Idem. Exultant opprobrio huius generis homines, seque minime abiectos & inanes homunculos videri, nec terræ (vt dicitur) pondus iners: sed viros tales, qui tuto in rep. versari valeant. Ideoque veritas exprimenda est, quod eo magis tales sunt, quales non putant, quo minus putant: iniustitiæ quippe mulctam ignorant, quam ignotare minime decet. Et hæc quoque in nostros monachos. Vide Eras. Telluris vnus.

Vappa.

Pro sordido & vilissimo homine. Plinius in xiiij. Vitiumque musto quibusdam in locis iterum feruere: qua calamitate deperit sapor, vappæque accipit nomen probosum etiam hominum, cum degenerauerit animus. Catullus ad Veranium & Fabullum:

Quid rerum geritis? satis ne cum isto
Vappa frigoraque & famem tulistis?

Vulcano tradenda.

Quæ perire volumus, hoc fere modo perdenda dicimus. Catullus in Volusij annales:

Scripta tardipedi Deo daturam
Infelicibus vstulanda lignis.

id est, Vulcano. Tibullus in j.

Illa velim rapida Vulcanus carmina flamma
Torreat. ——

Et Propert. iiij.

Et quoscunque meo fecisti nomine versus,
Vre ——

Augustus de Virgilii scriptis:

—— Ergo ibit in ignes?
Magnaque doctiloqui morietur Musa Maronis?

Sulpitius Carthaginens. de Virgilio:

Iusserat hæc rapidis aboleri carmina flammis
Virgilius, &c.

Idem Catul. ibidem:

At vos interea venite in ignem.

Propert. in ij.

Inque tuos ignes, dure poeta veni.

Inficeto inficetior rure.

Catul. ad Varum, de Suffeno:

Idem inficeto est inficetior rure.

Inficetum veteres pro infaceto dixerunt. Idem in Volusij annales:

Pleni thuris & inficetiarum
Ante, rusticum fatuum & absurdum.

Vltimis ceris.

Idem lib. iiij. epigram. xxvj.

Nihil Amiano præter aridam vestam
Moriens reliquit vltimis pater ceris.

Id est:

testamento, vel vltima voluntate. Iureconsulti dixissent, codicillis.

Cistigeri.

Pro contemptissimis & despicatissimis habebantur: & erant, qui sacra arcana in cista gerebant. Idem lib. v. c. xvij.

—— Nupsisti, Gellia, cistigero.

Hinc etiam deductum Cistophorinum: quod in eo celata erat eorum species & forma, qui sacra arcana in cista ferebant.

Dama.

Martialis lib. xij. epigr. xvij. Is pauper fuit, vt & Irus, & Codrus.

Excutere puluerem.

Et hoc quidem icon non solum apud prophetas, & in literis sacris vulgatissimum est, sed etiam Græcis loco prouerbii est. Praxinoa apud Theocritum in ἀδωνιαζούσαις.

--- Οὐκ ἀλέγω, μή μοι χνοιὰν ἀπομόρξῃς.

Quasi dicat:

Non vereor, ne in me puluerem abstergeas.

id est, ne me impune contemptam ac despicatam habeas. Est enim extremi contemptus signum, si quis puluerem è calceis, aut è veste sua, ludibrii causa, abstergere in alios velit. Christus Matth. x. Quicunque non exceperit vos, neq; audierit sermones vestros, exeuntes ex ædibus aut ciuitate illa, excutite puluerem pedum vestrorū. A Marco & Luca additur, In testimonium aduersum illos. Symbolum autem est excommunicationis & reiectionis eorum, qui contemnunt Dei verbum. Sunt qui apud Theocritum pro χνοιὰν, legunt, κινεῖν: & subaudiendum censent, πλέον ἐῶ.

Æstimare vnius assis.

Idem ad Lesbiam:

Rumores senum seueriorum
Omnes vnius æstimemus assis.

id est, nihil curemus, flocci faciamus. Mimnermus eodem prope modo:

Τὴν σαυτοῦ φρένα τέρπε, δυσηλεγέων δὲ πολιτῶν
Ἄλλος τίς σε κακῶς, ἄλλος ἄμεινον ἐρεῖ.

Simillimis verbis & sententia Cato apud Festum Pomp. in verbo, Obstinato: Rumorem, famamque flocci fecit, captus stupris, obstinatus insignibus flagitiis. Sic obscœni author carminis:

Matronæ procul hinc abite castæ,
Turpe vos legere impudica verba,
Non assis faciunt, euntque recta.

& Plautus in Captiuis:

Neque ridiculos iam teruncii faciunt.

Catul. de Varri scorto:

--- Ne faceret pili cohortem.

Sic post:

--- Nec pili facit vni.

Idem ad Furium;

Nec tu commoda tam beata Furi
Noli spernere, nec putare parui.

Idem Catullus in quendam;

Non assis facis ô Ludum lupanar.

Petrus Corbelius in suis adagiorum flosculis, Non pappi facio. De his vide Erasmum nostrum in loco contemptus & vilitatis. vide item ante, Nullius precii est.

Hircosus.

Seneca vnguentatis hircosos opponit, cuius apud Gell. in xij. c. ij. verba sunt: Quidam sunt, inquit, tam magni sensus, Q. Enni, vt licet scripti sint inter hircosos, possint tamen inter vnguentatos placere. Veteres Romanos hircosos vocat, id est, agrestes, qui hircorum & caprarum, & agriculturæ studiosissimi erant: propterea vnguenta, vt inquit Plautus, exotica olere non potuerunt. Ergo hircosos tanquam male olentes vocat. Hircus enim cum alias, tum vero maxime sudans grauissime olet. Catullus in quodam epigr. sine principio:

--- Si cui iure bono alarum obstitit hircus,
Aut si quem merito tarda podagra secat.

Ibidem;

Illam affligit odore, ipse perit podagra.

M. Antoninus philosophus & imperator lib. de vita sua II. Omnino vir bonus & simplex hircosi debet aliquid simile habere: vt ei qui adest, velit nolit, tamē eius simplicitatē deprehendat. Idem lib. 5. Ne irascaris ei qui hircum olet, aut cui anima fœtet: nihil enim

in te inde mali redibit. Alæ ipsius & os ita sunt affecta, vt necesse sit hunc odorem inde proficisci. γράσος enim Græcis est fœtor ille, qui hirsutis (vt est apud Horatium) cubat grauis hircus in alis. αὐτὸν ἡμῶν ὁ γράσος ἐχ' ὑπομβρύσι. Milites Alexandri de Persis, pugnam inituri. Plutarch. apophthegm.

Villicæ.

Catullus in easdem Mallii nuptias;

Sordebant tibi villicæ. ---

Fastidiose formosas ipsas villicas appellabat: adeo ab omnium amore erat auersus. Vide in Sylloge nostra Villani.

Suppurati.

Suppurati etiam hodie dicuntur animo saniosi & vlcerosi: à pure, quod Græce πύος. Lampridius in Commodo. Idem in Alexandro Seuero;

Tantum tu comedas velim lepusculos,
Vt fias animi malis repulsis,
Pulcher, ne inuideas liuore mentis.

Varius.

Idem; Antoninus Heliogabalus, Varius etiam dictus est. Basianus quidem prius dictus est Varius. Heliogabalus autem Varius dictus est, quod vulgo conceptus putaretur. Et aiunt quidam, Varij etiam nomen idcirco eidem inditum à condiscipulis, quod vario semine de meretrice conceptus videretur. Paulo post: Nam varia vna his auia: vnde Heliogabalus Varius dicebatur. Hactenus Lampridius in Antonio Heliogabalo Vario.

Nullu.

Catullus Lesbiæ maritum, Nullum appellat, stupidum, nihil audientem, nihil sentientem;

Lesbia mi, præsente viro, mala plurima dicit:
Hoc illi fatuo maxima lætitia est.
Nulle nihil sentis. ——

Nulla in eo mica salis.

Catullus in Quinctiam & Lesbiam;

Nulla in tam magno est corpore mica salis.

id est, nihil in corpore eius non est ridiculum. Salsum erit igitur, quod non erit insulsum. Hoc cuiusmodi sit, è Plutarchi verbis in 5. Sympos. intelligitur. Vide Quint. 9. Lucretius iiij

—— Charitonia tota merum sal.

Rustici.

Rus siue rustici, dicuntur homines inculti, nullis florentes virtutibus, saxis ac scopulis similiores quam hominibus: & quoniam rerum multarum scientia careant, rudes, agrestes, inculti, atque brutis similes. Ante, Rusticum: &, Inficeto inficetior rure.

Terræ filius: Terrei.

Terræ & Cœli filius dictus est Saturnus, quod apud Italos esset ignotis parentibus: vt in hodiernum inopinato visos, ignobiles & ignotos, terræ filios nominamus. Terreos etiam stupidos, crassos, obturatos, ex mole terrea, quæ proprie bruta dicitur, compactos, eoq; ad cœlestia percipienda minime accommodatos, dicimus.

COELII RHODIGINI. Atqui suilla caro est.

De iis quæ reipsa parua sunt, apparatu tamen & fuco videntur præcellere plurimum. Natum ex eo. Cum T. Quintius apud hospitem quendam suum solstitiali tempore acceptus, miraretur, vnde illi eo tempore tam varia & multa venatio: Condimentis, inquit ille renidens, varietas illa & species ferinæ carnis, ex mansueto sue, parata est. Idem, Quintus torsit in copias Antiochi, & armorum & gentium inauditarum generibus superbam: esse scilicet suillam carnem, id est, homines tantum, & quidem mancipia.

Literæ mutæ.

De iis qui parum literis compti, ex se quidem perficere vocem nequeunt, id est, graues, doctas & viro dignas confabulationes: at cum eruditioribus quasi coeuntes conspiratu consono, sunt plane veluti adiunctæ vocalibus mutæ.

Asinus Ægyptius.

Pro eo qui derisui est omnibus, quemque omnes insectantur, conuellunt, lacerant. Apud Ægyptios asini aliquando in præceps dabantur, quod rufus foret Typhon hostis Osiridis, & asini colorem præ se ferret. Vnde & Ochum Persarum regem ipsis infestum, asinum vocabant.

POL. VIRGILII. Canem mortuum vel pulicem vnum persequi.

Dauid lib. j. Regum, his verbis Saulem de sæuitia reprehendit, qui cum sit vir princeps, humilem hominem oppugnet: & canem mortuum, quem ne canes quidem attingunt, pulicemque, quos pedibus sæpe terimus, (ita modeste vir sanctus se extenuat) velit persequi. Conueniet in potentes & validos, qui infirmos & pauperes diuexant.

Onager.

De sordido, rustico, & homine societatis fugiente. Hier. 3. Onager ferus asinus locis syluestribus gaudet, animal ab homine alienissimum.

EX APPEND. IVNII, Trahere caudam.

Vsurpatur pro, in numero stultorum hominum esse, sibilis & risu excipi: Nihilo, inquit, vt sapientior ille. Qui te deridet, caudam trahat. De origine prouerbii summa contentio. Plerique eam repetunt à puerorum more, quo eorum, quos irrideri & ignominioso vulgi clamore subsannari volunt, tergo animantium caudas alligant. Adpingerem commentum meum huic non dissimile: ni vererer, ne me alii hoc meo adagio ornent, & re apse caudam trahere iudicent. Turnebus accipiendum putat pro, sibi placere, & se sapientem seu saperdam putare: idque ex eo quod eorum qui talari toga pallave ornati longo syrmate terram verrũt, incessus soleat magnificus esse & superbus. adducit idem alterum Horatii exemplũ:

—— Traxitque vagus per compita vestem.

Id est, magnifice incessit saltans.

De plebe.

Non lubens facio, vt vnam tantum dictionem, quocunque ea migrauerit, in adagiorum numerum recipiam: sed cum optimi quique eam sibi legem non præfinierint, licentius etiam nos his pagellis illudemus. De plebe igitur aliquorum esse, valet, infimum locum tenere, numerum esse: vt apud Romanos plebecula, quæ solo numero suffragia augebat, erat vilissima populi pars, ære & fœnoribus grauata. Ouid. Metamorph. j. agens de Deorum gradibus;

Plebs (intellige, deorum) habitat diuersa locis. --

& infra Iupiter apud Inachida se venditans.

Præsidet tuta Deo, &c ——
Nec de plebe deo: sed qui cœlestia, &c. ---

Similiter Horatius;

Si quadringentis sex septem millia desunt,
Est animus tibi, sunt mores, & lingua, fidesque:
Plebs eris at pueri ludentes: Rex eris, aiunt,
Si recte facies. ——

Vbi, plebs eris, valere quis nõ inepte dicat, nullo eris numero, nulla authoritate & existimatione. Vide supra quæ collegimus ex Turn. aduersariis. Hinc plebeiam vestem vocant Cic. Lucretius, & alii, eam quæ vilis est & famularis. Huc refer, quod eodem modo dicat Terent. And. 3. actu. ii. scena. Vulgum seruorum deludere heros. Hæc nos eodem sensu conformabimus, Vulgus eruditorum, medicorum, &c.

Cinerem quærere.

Ibidem vsurpatur pro, esse abiectum, vile & sordidum. ab actione, vt opinor quæ vna est inter cæteras abiectissimas mediastini functiones. Pyrgopol. laqueo Milphidippæ & Palæstrionis iam prope adstrictus: Sat in hæc quoque me deperit? Meam laudat speciem: ædepol huius sermones haudquaquam cinerem quæritant. PA. Quo àrgumento? PY. Quia enim loquitur laute, & minime sordide. Tum ipsa nimium lepida, nimisque nitida femina. Alii putant militem iis verbis dicere, debere eorum sermonum perpetuam esse memoriam. sed sequentia non videntur satis hanc interpretationem admittere. Aliorum iudicium facio.

COGNATI. Paganus.

Apud Romanos, gentem illam Martiam, quicunque sacramento militiæ soluti essent, Pagani, in eorum odium, quasi rustici appellabantur. Reliqui vero stipendia facientes, Milites honesto nomine censebantur. Hinc apud Iurisconsultos, Testamentum paganum, quod à paganis secundum obseruationem iuris communis fit: & militare, quod iure & beneficio militari conditur: vt Institutionibus de militari testamento traditur: & simpliciter in Pandectis eodem titulo. Pari ratione maiores nostri recte Paganos dixerunt, quicunque militiæ Christianæ addicti non essent: exceptis Iudæis, qui suo nomine satis premuntur. Persius in Epigrammate, quod prœmii loco suis satyris præposuit:

— Ipse semipaganus
Ad sacra vatum carmen affero nostrum.

id est, nondum omnino Musarum sacris initiatus.

COGNATI. Pro Cottabo haberi.

Qui pro ludo habetur, pro Cottabo haberi dicitur. fuit enim Cottabus, ludi genus apud Græcos, de quo apud Athenæum lib. x. xj. & xv. Pollucem lib. vj. c. xix. & Suidam. Vel accipitur pro inani strepitu, qualis in hoc ludo fiebat: quo pacto & apud Plautũ ponitur: Ne crebri in te Cottabi sonent, &c. Lucianus in Philopatre: Nam tui dii pro Cottabis, ab iis qui recte sapiunt habentur, id est, pro ludo. Idem in Lexiphane: Vos autem fortasse putabatis Cottaborum strepitus exercuisse me.

C O N T R A.

ERASMI. Cantherium in fossa.

Cantherium in fossa: rusticum prouerbium, sed tamen è re militari natum. Hoc licebit vti, quoties quis ad id negocii trahitur, in quo nequaquam valeat: aut vbi res vehementer erit impedita, periculosave. Refertur à T. Liuio, decadis 3. lib. 3. Narrat autem cum Fabius Capuam obsideret secundo bello Punico, Iubellius Taurea

Tauream inter equites Campanos nobilissimum, è Romanorum exercitu quemuis ad singulare certamen euocasse, ausumque prodire Claudium Asellium. Deinde vbi diutius vterque alterum libero campo elusisset, Campanus in cauam viam descendere iussit: alioqui equorum, non equitum fore certamen. Eo cum Romanus, re quam verbis ferocior, ex templo descendisset, rursum elusit Taurea sermone, qui postea in rusticum versus est prouerbium: Minime scis, inquiens, cantherium in fossa? Quanquam ex Liuianis verbis parum liquet adagii sensus, tamen coniecturis facile deprehenditur. Pugnat autem cum illo, quod alibi dicemus, τὸν ἵππον εἰς πεδίον. i. Equum in planiciem. Etenim quemadmodum plurimum valet equus in planicie, ita minime valet in fossa.

In puteo constrictus.

Plato in Theæteto, τί γὰρ χρήσῃ ἀφύκτῳ ἐρωτήματι, τὸ λεγόμενον, ἐν φρέατι συσχόμενος, id est: Cur enim vtaris inexplicabili quæstione, in puteo, quemadmodũ aiunt, constrictus? Quadrabit in eos, qui in angustias eas redacti sunt, vt extricare sese nullo modo possint. Non admodũ abludit ab illo, ἐν φρέατι κυνομαχεῖν. i. In puteo cum cane pugnare. Item illo: Cantherium in fossa.

Nunc meæ in arctum coguntur copiæ.

Rem eandem diuersa significat allegoria Terent. in Heauton. cum ait:

In angustum oppido nunc meæ coguntur copiæ.

Metaphora sumpta ab exercitu qui laborat, iniquo conclusus loco, & vndique obsidetur ab hostibus, vt difficile sit effugere.

Inuita Minerua.

Latinis & illud est celebratissimum, Inuita Minerua: pro eo quod est, refragante ingenio, repugnante natura, non fauente cœlo. Cicer. in officiis: Inuita, vt aiunt, Minerua. Idem libro Epistolarum familiarum 12. Quinquatribus frequenti senatu causam tuam egi, non inuita Minerua. Rursum eiusdem operis libro 3. Idque quoniam tu ita vis, puto me non inuita Minerua facturum. Horatius:

Tu nihil inuita dices, faciesue Minerua.

Huc allusit Seneca, cum dixit: Male respondere coacta ingenia.

COGNATI. *Delphinis in tellure vis.*

Guilelmus Xylander in Plutarchi Demosthenem annotat, posteriorem esse partem senarii versus, & prouerbium continere. Nam Delphinus piscis est præualidus, agilis, & qui in mari plurimum possit: idem autem simulatque terram attigerit, vix in arenam exceptus, confestim emoritur. Ita impatiens est hoc animal terreni soli. Ita inquit Plutarchus: Orationes autem Demosthenis & Ciceronis conferre, supersedebimus. Nam hoc plane sit futurum id, quod Ion dixit:

—Δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία.

id est:

Delphinis in tellure vis.

Possumus vti hoc versiculo, quoties rem nobis inauditam ea ratione recusamus, quod ad eam peragendam vires nobis aut peritia desit, aut ea à natura nostra, vel instituto sit aliena. Non abludit ab adagione apud Liuium relato, Cantherium in fossa: de quo Erasmus noster. Sunt qui in eos referunt, qui magnum aliquid polliciti, minimum præstiterint. Horatius in arte poetica, de re maxime absurda, contraria, à natura abhorrente, & sibi valde repugnanti:

Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum.

Nam Delphini in vndis, apri in syluis viuunt. De hoc quoque vide Erasmum.

Delphinis in tellure vis.

Posterior est pars senarii versus. Continet autem prouerbium. Nam delphinus piscis est præualidus, & qui in mari plurimum possit, in terra nihil valet. Ita, inquit Plutarchus in Demosthene, se fortassis haud parum in rebus Ciceronis & Demosthenis gestis posse iudicandis: de facundia autem minime valere iudicio, cuius rei caussas attulit. Possumus vti hoc versiculo, quoties rem nobis inauditam ea ratione recusamus, quod ad eam peragendam vires nobis aut peritia desit: aut ea à natura nostra vel instituto sit aliena. Non abludit ab adagione apud Liuium relato, Cantherium in fossa.

CONTRARIVM PHILAVTIÆ.

ERASMI. *Non est beatus esse qui se nesciat.*

Idem in eodem opere versiculum hunc è poeta quopiam allegat Comico: Non est beatus, esse qui se nesciat. haud dubium quin populari sermone iactatum, cum authoris nomen non adscripserit. Sensus est, haud esse satis, vt adsit felicitas, ni felicitatem suam intellexeris. Huc alludens Vergilius:

O fortunatos nimium, bona si sua norint
Agricolas. —

Eodem pertinet, quod Martialis inter felicitatis calculos hunc quoque commemorat:

Quod scis, esse velis. —

Quid enim felicius libertate? Atqui videas non paucos, qui sortem deplorent suam, quod in principum aulis locum non inueniant: miseros se putant, quod seruire non liceat. Verum vt beatus non est, qui se non putat beatum: ita bis miser est, qui cum animi malis sit infelix, tamen sibi videtur felix. Etenim vt qui sanus est, & sibi videtur ægrotus, non fruitur suo bono: ita qui morbo tenetur, non intelligens suum malum, longissime abest a sanitate; quippe qui vsque adeo sanus non sit, vt sit etiam insanabilis.

Ἄζηλος πλοῦτος.

Ἄζηλος πλοῦτος vocabatur, cum quis suas dotes ignoraret. Veluti si qua formosa cum sit, putida esset tamen, sibique displiceret: aut si quis facundus, infacundus sibi videretur. Porro felicitatis non minima pars est, vt quisque sua norit bona. Proinde Maro:

O fortunatos nimium, sua si bona norint,
Agricolas. —

Opinor esse finitimum illi, ὁ τυφλὸς πλοῦτος: id est, Cæcæ diuitiæ. Nam ζηλοῦν aliquoties idem est quod admirari, ac felicem ducere. Vnde περίζηλον vocant conspicuum & illustre: cui diuersum est ἄζηλον, quod nemo miratur. Quis autem miratur quod est abditum ac retrusum? Plutarchus in vita Lycurgi, facit Theophrastũ huius dicti autorem. laudat enim Lycurgum, qui suis institutis effecisset, vt apud Spartanos diuitiæ nec essent obnoxiæ furibus ac prædonibus, quod ille vocat ἄσυλον: nec admirabiles, quod appellant ἄζηλον: nec omnino pro diuitiis haberentur, quod ille vocat ἄπλουτον πλοῦτον, quasi dicas inopes opes. Verum ipsa Plutarchi verba subscribam, vel in hoc quo perspicuum fiat, quanta gratiæ parte fraudetur, qui malit autores in aliam linguam versos legere, quam sua lingua loquentes audire: μέγα μὲν οὖν ἐκ τούτου ἦν, μεῖζον δὲ τὸ τὸν πλοῦτον ἄσυλον μᾶλλον δὲ ἄζηλον ὥς φησι Θεόφραστος, καὶ ἄπλουτον ἀπεργάσασθαι, τῇ κοινότητι τῶν δείπνων. Addit ibi Plutarchus, his ex rebus extitisse dictum illud celebre, Plutum ex omnibus ciuitatibus quæ sub sole sunt, in vna Sparta seruari τυφλόν, id est, cæcum ac repositum, non aliter quam tabulam anima carentem & immobilem. Ex hisce verbis simul & illud colligitur, idem pollere τυφλὸς ὁ πλοῦτος, καὶ ἄζηλος ὁ πλοῦτος. Cæcum enim dicitur, non solum quod videt, verumetiam quicquid luce caret. Quanquam autem festiuiter prouerbium detortum est ad Spartanorum frugalitatem, tamen quadrat potius in eos qui suas opes sibi possident, easque recondunt, aut defodiunt etiam. Aristophanes in Concionatricibus ἀφανῆ πλοῦτον appellat nummos in arca reconditos. Nam domus & agri, celari non possunt. Nullus vsus est picturæ repositæ, nihilo maior diuitiarum abstrusarum. Nam in vsum paratæ sunt opes. Sic Flaccus in Odis:

Nullus argento color est, auaris
Abdito terris.

Et Pindarus in Nemeis hymno I. οὐκ ἔραμαι πολὺν ἐν μεγάρῳ πλοῦτον κατακρύψαις ἔχειν, ἀλλ' ἐόντων εὖ τε παθεῖν, καὶ ἀκοῦσαι φίλοις ἐξαρκέων. id est, Non desidero multas in ædibus opes habere abstrusas, sed his quæ adsunt bene frui, audire, amicis suppeditans.

IVNII. *Vbi nec Pelopidarum facta.*

Qui honorum ciuilium, publicorum negociorum, aut fastus aulici fugitantes, ignobilem obscuro in rusculo vitam carpunt: vel qui vitandorum periculorum gratia, ne capite pariter & fortunis oppugnentur, aut ingentis æris alieni nomine grauati, in peregrinas regiones se abdunt, vbi ignorentur: de his prouerbialis versus dicetur, quo semel atque iterum vtitur Cicero, vt lib. ad Atticum 15. Euolare hinc, idque quamprimum, vbi nec Pelopidarum facta, neque famam audiam. & lib. 14. Itaque exire aueo, vbi nec Pelopidarum, inquit. quo in loco versus finem truncauit. Videtur autem ex tragœdia quapiam senarius esse cum cauda præcedentis, vel pars tetrametri, hoc modo:

—Vbi Nec Pelopidarum facta neque famam audiam.

Pelopis Tantali filii, eiusque posterorum latissimum olim fuit imperium. de quo ita Tyrtæus;

Οὐδ' εἰ Ταντολίδεω Πέλοπος βασιλεύτερος εἴη.

Id est:

Non si Tantalidæ Pelopis possedero regna.

CORRECTIO DICTI AVT FACTI.

ERASMI. *Corrigentis quod dictum est ab alio.*

Vbi ciuiliter notauimus aliquem tanquam haud ex animi sententia locutum, aut vbi quid dictum erit parum honestum, intorquebimus versiculum hunc ex Iliados μ. quem Plutarchus ad eum vsum adduxit alicubi:

Οἶσθα καὶ ἄλλον μῦθον ἀμείνονα τοῦδε νοῆσαι.

Id est:

Sermonem hoc alium potiorem adducere nosti.

Correctio dicti.

Dictum obscœnius, & bonis viris reticendum, aut absurdum dictu, notabimus hoc versiculo ex Iliados ξ.

Μῦθον, ὃν οὔκεν ἀνήρ γε διὰ στόμα πάμπαν ἄγοιτο,
Ὅς τις ἐπίσταιτο ᾗσι φρεσὶν ἄρτια βάζειν.

Id est:

Sermonem, quem nemo vir vnquam promat ab ore,
Qui modo cognorit cordata & sana profari.

EX APPENDICE ERASMI.

In absurde locutum.

Ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων
Id est:
Dentis claustra tui quæ vox elapsa reliquit.

In eum, cui aliquid imprudenter aut absurde excidit. Homer. Gellius.

Ὀβελίζειν.

Aristarchus Homeri opus in libros digerens, subdititios versus ὀβελίσκοις, minutis verubus prænotatis damnabat: insignes & genuinos ἀστερίσκοις illustrabat. Hinc Aristarchus pro censore & emendatore etiam vsurpatur. Cicer. ad Attic. cuius cerulas miniatulas (ita ille notabat, quæ in scriptis Tullii approbabat minus) ait ibidem se extimescere: id est, censuram, & iudicium. hinc etiam ὀβελίζειν, damnare est. De spongia dicemus infra. Lima addebatur, cum detrahebantur & expoliebantur inculta: vnde elimare. Cœlo etiam deformabatur ac fingebatur quod rudius erat.

BRASSICANI. Πλύνειν.

Artemidorus libro Onirocriticῶν β. capite εἰ. πλύνειν γὰρ καὶ τὸ ἐλέγχειν ἔλεγον οἱ παλαιοί. id est: Lauare veteres coarguere dixerunt. & ibidem eius rei testem Menandrum comicum citat: τὸν πατέρα, καί τι, ὡς τε τοῦ ἐγὼ πλυνῶ, ἀντὶ τοῦ ἐλέγξω. meminit & Iulius Pollux lib. 7. cap. 11. ὁ τὸ λοιδορεῖν πλύνειν ὁ πλυνόν με ποιεῖς, ἡ κωμῳδία φησί. Is loquendi mos & hodie germanismo quodam elegantiss. vsurpatur. Siquidem lauare dicunt, dum quod in aliquo reprehendendum sit, aperte commonstrant.

Proba materia, probo artifici.

Solitum est apud Græcos ac Latinos prouerbii loco, hominibus parum scite in re præclara versantibus obiici: Proba quidem materia, si probum nactum fuerit artificem. Eo Plautus in Penulo vsus est.

IOANNIS VLPII. *Expumicare.*

Pro expurgare & expolire, in vsu fuit. Vsus enim pumicis est in chartis læuigandis, & sordibus detrahendis. Tertul. Similia fere sunt: Exascitare, edolare, interpolare, colophonem imponere, ad vmbilicum ducere.

COGNATI. *Ex teipso hæc audis.*

Vrbano & eleganti artificio vsus est Socrates ad reprimendum Alcibiadis fastum, in eo Platonis dialogo, qui inscribitur, Alcibiades primus. Nam cum sibi persuaderet adolescens ille (quod eius ætatis esse ingenium solet) abunde iam instructum esse se iis omnibus rebus, quæ ad rempubl. administrandam pertinerent, blande aggressus hominem Socrates paulatim interrogando eo perduxit, vt ex ipsius responsionibus aperte efficeretur, eum nullam esse adhuc iusti & iniusti scientiam consecutum. Cumque ægre ferret quodammodo Alcibiades, & indignaretur, quod inscientiam sibi exprobrari putaret, purgat se Socrates, affirmatque, se nihil prorsus tale in eum dicere, ipsum esse Alcibiadem qui de se fateretur. Vsuuenit, inquit, nobis ô Alcibiade, id quod ait Euripides: Periculum est, ne tu ex te ipso hæc, non ex me, audias. Neque ego sum huius sermonis author, sed tu. Me autem frustra incusas. Euripidis locus est in Hippolyto coronato, actu ii. Non dissimili modo Christus noster Pilato dicenti: Tu es rex Iudæorum? respondit: Tu dicis. Item Principibus sacerdotum & scribis dicentibus: Tu ergo filius es Dei? ait: Vos dicitis me esse. Lucæ 19. De ore tuo, inquit Dominus, te iudico, serue male.

Περιτρέπεται ὁ λόγος.

Hoc loquendi genus frequentissimum est: dici solitum, quando aduersarii dictum in ipsum retorquemus, & suo veluti gladio eum iugulamus. Sextus in Pyrrhoniis lib. 2. cap. 6. καὶ περιτρέπεται ὁ λόγος. id est: Vtrinque retorquetur oratio. Dicitur etiam κατὰ περιτροπὴν τοῦ λόγου: item ἐκ περιτροπῆς.

Decretorius stilus.

Per decretorium stylum metaphorice asperam censuram & grauissimam significamus. Decretum enim Latinis dicitur, quod Græcis δόγμα: hoc est stata, constitutaque sententia. Vnde decretorium, quod illis κριτικόν. qua ratione canicula sidus, vuis decretorium Plinio: & dies florentibus oleis decretorius, quo aliqua oritur. Seneca De clementia lib. 1. cap. 14. Nisi magnæ & multæ iniuriæ patientiam euicerint, non accedit ad decretorium stylum. De stylo, Cicero in oratione pro Cluentio: Ne censorium stylum cuius mucronem multis remediis maiores nostri retulerunt, atque posthac, atque dictatorium gladium pertimescamus. Latinus Pacatus in panegyr. Theodosii: Sic cum immitis tyranni stylus mereretur, & gladius, transferat in vota paupertas. Et in l. si quis C. de bonis proscriptorum, seu damnatorum: Si quis intra prouinciā pro qualitate delicti stylum proscriptionis incurrerit, &c. Deducta hinc metaphora, quod sententiæ antiquitus stylo scriberentur in ceratis tabulis.

Bona verba quæso.

Bona verba quæso, &c. & in Hipparcho, vel, de lucri cupiditate, vel, studio lucrandi. Item in Protagora: Interrogationem hanc ægre ferrem, ad eumque conuersus dicerem: Bona verba quæso. In Euthydemo: Bona, inquam, verba quæso.

Strigilis.

Strigilis nomen ad vehementes obiurgationes & castigationes Syracides transtulit in libro Sententiarum, cap. 30. quod stringendi significationem habet & de equis dicitur.

Virga moderari.

Claudianus de Mauris:

Hi virga moderantur equos, his fulua leones
Velamenta dabant. ——

Aurelius in venatione, eiusmodi equos his versibus commendat.

Nam flecti facilis, lasciuaque colla sequutus.
Paris in obsequium lenta moderamine virgæ,
Verbera sunt, præcepta fugæ, sunt verbera freni.

Metaphorice. Prouerb. 13. Qui parcit virgæ, odit filium. 22. Virga disciplinæ. 29. Virga atque correctio tribuit sapientiam. Puer autem qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

CRVDELITAS.

ERASMI. *Manliana imperia.*

Vt hoc proximum recte congruit in hos, qui sæuiunt in eos in quos ius nacti sunt: ita Manliana imperia confine illi prouerbium, probe torquebitur in eos, qui nimis rigida iuris obseruatione humanitatis & æquitatis obliuiscuntur. Historia quæ prouerbio causam dedit, narratur à Tito Liuio primæ decadis 8. lib. Extat & apud Valerium maximum, aliosque complures scriptores. Et ad hunc ferme habet modum. T. Manlius cum consul bellum cum Latinis gereret, edictumque esset, ne quis extra ordinem pugnaret, T. Manlius consulis filius turmæ præfectus, prouocatus a Geminutio, siue (vt Valerius) à Geminio Metio Tusculanorum equitum præfecto, oblitus edicti consularis conflixit, & prouocatorem hasta confodit. Deinde vbi comitante turma, ac velut ouans spoliis ornatus ad patrem tenderet, ille mox in conspectu omnium, filium quod extra ordinem pugnasset, ad palum deligari, deinde virgis ex more cædi, postremo securi feriri iussit. Salubri quidem in posterum exemplo, quemadmodum ait Liuius, sed in præsentia nimium inuidioso consuli. Siquidem, vt autor est Valerius libro Memorabilium nono capite, De ira, cum Victor Romam reuerteretur, nemo iuuenum obuiam iit, in tantum totius iuuentutis odium venerat. Hinc & cognomen additum vulgo Imperioso. Refert simile seueritatis exemplum Valerius Maximus libro secundo, capite de disciplina militari, de Posthumio Tiburto, cuius filius fortissimus adolescens, quod feliciter quidem, sed iniussu patris, cum hoste commisisset, à patre securi percussus est. Quanquam Titus Liuius primæ decadis libro quarto, maluit hoc de Manlio Torquato, quam de Posthumio credere: atque in varis scriptorum opinionibus hoc potissimum argumento sese testatur, quod vulgato prouerbio Manliana imperia dicta sint, non Posthumiana, cum tamen Posthumius ætate præcesserit Manlium. Quod si prior tam sæui exempli fuisset autor, occupasset nimirum insignem titulum crudelitatis: præterea quod Manlio cognomen inditum esset Imperioso, non Posthumio. Meminit & Seneca De beneficiis libro 3. de Manlio siue Manilio quodam, qui relegatus à patre, reuersus eum à molestia litis intentatæ liberauit. Tecte ad prouerbium allusit M. Tullius, libro De finibus 2. Vide ne ista sint Manliana nostra aut maiora etiam, si imperem quod facere non possim. Fortasse pro nostra, scriptum erat iussa.

Opera Sylosontis ampla regio.

Ἕκητι Συλοσῶντος εὐρυχωρίη.

Id est:

Per Sylosontem regio facta est amplior.

Senarius in prouerbium versus, quem refert Strabo libr. Geographiæ 14. Nam Syloson munificentia Darii, mortuo Polycrate, Samiorum adeptus tyrannidem, cum acerbius exerceret imperium, ita vt fere solent ii, qui ab humili fortuna repente ad res amplas prouehuntur, & ob hanc causam insula desereretur ab incolis, prouerbio dici cœptum:

Ἕκητι Συλοσῶντος εὐρυχωρίη.

Id est:

Spaciosa regio est Sylosontis gratia.

Conuenit in acerbe gerentem magistratum, aut in principem malum

malum, cuius vitio deseratur ab incolis regio. Venustius reddetur longiore deflexu: veluti si in hominem πλεονέκτην, qui domũ aliquam compilarit, dicatur: aut in profusum ac prodigum, cuius luxu loculi facti sunt inanes.

Phalaridis imperium.

Φαλάριδος ἀρχή: id est, Phalaridis principatus. Refertur inter Græcas parœmias. Recte dicetur in eos, qui crudelius exercent imperium, aut potestatem sibi delegatam. Ortum adagium à Phalaride Agrigentinorum tyranno, quem sua crudelitas nobilitauit. Inter multa autem crudelitatis exempla celebratur in primis æneus ille taurus, Perilli, siue Perilai (nam sic appellat Lucianus) inuentum, quo subiecto igni mortales viui sic exurebantur, vt pro eiulatu humano mugitum æderent morientes. Eum taurum, exusto primum in eodem artifice, Delphos misisse legitur, vt Phœbo dicatus, in eius templo reponeretur, monimentum futurum, simul & artis exquisitissimæ, & inuenti crudelissimi, & pœnæ merito in autorem retortæ. Verum Delphi munus, vt à tyranno missum, repudiarunt. Hæc ferme leguntur apud Lucianũ. Simili figura dictum legimus φαλαρισμὸν, pro immani crudelitate. Cic. ad Attic. lib. 7. Nam istum quidem, cuius φαλαρισμὸν times, omnia teterrime facturum puto. Idem in actione contra Pisonem: Quoniam, inquit, Phalarim grammaticum habemus, id est, qui perperam scripta etiam capite punit.

Omnium quos sol videt.

Sunt & illæ figuræ prouerbiales, Omnium quos terra sustinet: aut, Quos sol vidit pessimus optimusue. Plaut. in Sticho: Facile inuenies & peiorem & peius moratam pater quam illa fuit: meliorem neque tu reperies, neque vidit sol. Idem in Bacchidibus.

> Quia ædepol certo scio
> Vulcanus, luna, sol, dies, dii quatuor
> Scelestiorem nullum illuxere alterum.

Vergilius:

> Sol qui terrarum flammis opera omnia lustras.

Vnde & oculus mundi dictus est. Simile est illud, Quodcunque in solum venit. M. Tullius Epist. fam. lib. 9. epist. vltima: Conuiuio delector, ibi loquor, quicquid in solum, vt dicitur, & gemitum & risus. Sentit se in conuiuio de quibuslibet rebus loqui, seu lætis seu tristib. Citatum est nobis hoc adagiũ in superioribus ex primo libro De natura deorum: sed hic locus tum non occurrebat: qui tamen ad prouerbii fidem pertinere visus est. Plautus in Pœnulo: Quantum hominum terra sustinet sacerrimo.

Omnis herus seruo monosyllabus.

Πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβον: id est, Omnis herus seruo monosyllabum. Heris & potentibus breuissimo tantum verbulo est opus, vt vel annuant, vel renuant, ναί, ἤ, οὔ.

> Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.

Seruis autem & impotentioribus multis opus est verbis, vt exorent, aut persuadeant. Effertur integre ad hunc modum: πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβον· τὸ δ' ἱκετεύειν, μακρόν. id est: Omnis dominus seruo monosyllabum: at supplicare, longum. Annotatum est à doctis, monosyllaba & dissyllaba nomina conuenire seruis: cuiusmodi sunt μῦς, quo nomine fuit Seruus Epicuro. Cæterum Athenæus lib. 5. citat Herodicum, qui contemptus gratia grammaticos appellat μονοσυλλάβους, γωνιοβόμβυκας, μονοσύλλαβοι: quod in angulis latitent bombycum more, quodque de minutiis vocularum tractent. De Lisymacho dixit Demosthenes, ni fallor, regnum ipsius nihil differre à scena comica: quod impendio delectaretur ridicule dictis: eoque ab hoc omnes discedere dissyllabos, hoc est, histriones. Notauit enim Bithen & Parin, qui nihil apud illum non poterant. Athenæus lib. 14. Rursus nomina magnatum faciunt polysyllaba: qualia sunt, Ariobarzanes, & Nabuchodonosor: & apud Plautum, Polypyrgopolinices, & Megalodorus.

Budoro more.

Βουδόρῳ νόμῳ aut, vt alibi reperio, βουδόρων νόμῳ: id est, Budororũ more seu lege. Suidas ac Zenodotus interpretantur de iis, qui digni sint, vt bouis ritu excorientur. Diogenianus exponit de admirandis. Βούδωρον, autore Stephano, promontorium est oppositum Salamini. Βούδεια, Magnesiæ ciuitas, quam Homerus βούδειον appellauit. Βουδῖνοι, populi sunt Scythiæ, sic appellati, quod a bubus vehantur, vtpote ἁμαξόβιοι, id est, plaustris ædium vice vtentes. Vnde videtur bifariam allusum ad etymologiam, πρὸς τὸ βοῦς δέρειν & τὸ βοῦς δίδειν: id est, Ad boum excoriationem, & boum donationem. Strabo lib. 10. commonstrat, Euboiæ flumen Budorum. Idem indicat montem Salaminis prospectantem in Atticam. Rursum Plinius libro 4. cap. 12. inter Gelonos & Agathirsos refert Budinos. Cæterum quid hæc ad prouerbium faciant, non video. Hesychius indicat βούδορον esse μοχλὸν, quo boues excoriantur. Locus erit prouerbio, si quis dicat cum improbo non argumentis aut legibus, sed βουδόρῳ νόμῳ agendum, quemadmodum apud Terentium audit Sannio: Nam si molestus pergis esse, iam intro arripiere, atque ibi vsque ad necem operiere loris.

Lemnia manu.

Λημνίᾳ χειρί: id est, Lemnia manu, dictum est pro eo quod est, nefaria, impia, crudeli. Natum ab historia prouerbium, quam alias retulimus in Lemnio malo.

Crudelis Bacchus.

Ὠμηστὴς Διόνυσος: id est, Crudelis Bacchus. Baccho quondam viuos homines sacrificari mos erat: vnde in crudeles conuenit. siue quod temulentia reddat feroces & immites.

Non magis parcemus quam lupis.

Οὐ φεισόμεθα μᾶλλον ἢ λύκων: id est, Haud magis parcemus quam lupis. Aristophanis interpres prouerbialem figuram esse admonet, inde natam, quod antiquitus lex ad interficiendos lupos etiam præmio inuitabat apud Atticos. Etenim qui lupi catulum interemisset, huic talentum: qui adultum occidisset, duo talenta dabantur.

Vnde & Apollinem, λύκειον & λυκοκτόνον cognominarunt. Aristophanes in Auibus:

> Φεισόμεθα γάρ τι τῶνδε μᾶλλον ἢ λύκων?

Id est:

> Quid enim his magis parcemus, atque ipsis lupis?

Lutum sanguine maceratum.

Theodorus Gadareus Tiberii Cæsaris in arte rhetorica præceptor, perspiciens in eo adhuc adolescente sæuitiam quandam cum ingenii stupore coniunctam, inter obiurgandum illum subinde vocare solet, πηλὸν αἵματι συμπεφυραμένον: id est, Lutum sanguine maceratum: luto tarditatem innuens, sanguine crudelitatem. Autor Suetonius. Non omnino dissimile, quod scurra quispiam Athenis iecit in Syllã: συκάμινόν ἐσθ' ὁ Σύλλας, ἀλφίτῳ πεπασμένον: id est: Morum est Sylla, farina variegatum. Quod enim Plutarchus dixit συκάμινον, interpres vertit morum. Notauit autem formam Syllæ. in cuius facie alioqui candida, sublucebat rubor non perpetuus, sed veluti maculis inspersis.

Non est oleum in lecytho.

Ἔλαιον οὐκ ἔνεστιν ἐν τῇ ληκύθῳ.

Id est:

> Olei liquor nequaquam inest in lecytho.

Scilicet cum significamus, non esse precibus locum apud inexorabilem. Refertur apud Aristophanem in Auibus. Est autem allusio ad vocem. Nam ἔλαιον, oleum significat, & ἔλεος misericordiam. & haud scio an altera ab altera sit deriuata.

Boni viri lachrymabiles.

Ἀγαθοὶ δ' ἀριδάκρυες ἄνδρες.

Id est:

> At quisquis probus, is multum lachrymabilis est vir.

De iis dicebatur, qui facile commouerentur ad misericordiam, ac precibus flecterentur. Nam illachrymare dicuntur, qui miserescunt. Ouidius.

> —— Quibus possint illachrymasse feræ.

Proinde Horatius Plutonem, quod nullis flectatur precibus, illachrimabilem appellat.

> Non si trecenis, quotquot eunt dies,
> Amice places illachrymabilem
> Plutona tauris.

Et Dido Vergiliana Æneæ duritiem incusans:

> Num fletu ingemuit nostro: num lumina flexit?
> Num lachrymas victus dedit, aut miseratus amantem est?

Potest & ad Heraclytum referri, res humanas perpetuo fletu prosequi solitum. Contra duros & inexorabiles, adamantinos, ferreos, & corneis fibris dicimus. Licebit & huc detorquere, quod boni fere cum paupertate rem habent, multaque coguntur perpeti. Adagium recensetur à Zenodoto.

IVNII.

Draconis leges.

Δρακοντείους νόμους, Draconianas leges dici inuenio à Xenarcho apud Athenæum, nimia seueritate sancitas, & quæ rigiditate immoderata, humanitatis iura æquitatisque dissoluunt. Sic enim inquit:

> Πῶς ποτ' ὦ δέσποινα ποντία Κύπρι
> Βινεῖν δύνανται τῶν δρακοντείων νόμων
> Ὁπόταν ἀναμνησθῶσι?

Id est:

> Qui cærula ô Venus queant
> Dare liberis operam creandis, quoties
> Legum Draconis sint memores?

Draco Atheniensis, vir bonus magnæque prudentiæ, tetricas leges sanxit, supplicio ferme capitis sancitas, vt Aul. Gellius refert, qua de causa non atramento, sed sanguine scriptas eius leges (quas proprie θεσμοὺς dictas scribit Ælianus) quidam dixisse memoratur. Seueram igitur alicuius disciplinam & instituta acerbiora, Draconis leges nominabimus. Huc spectat illud Aristotelis in Rhetoricis: οὐκ ἀνθρώπου οἱ νόμοι, ἀλλὰ δράκοντος: id est: Haud hominis, sed Draconis sunt leges.

Flamma persequeris quem genueras.

In eum qui damno afficit quem paulo ante & opera & re adiuuerat, quadrabit apposite senarius prouerbialis Æschyli:

> Σύ τοί μ' ἔφυσας, σύ με κατακτείνειν μοι δοκεῖς.

Id est:

> Videris vrere igne me quem genueras.

Verba videntur esse Meleagri, quem Althæa mater, imposito igni fatali titione, flammis consumpsit: vel potius Penthei. Nam hoc nomine fabulam docuit Æschylus, in quem furiata Agaue mater desæuiit, incensis ædibus: vt refert Oppianus & Euripides: apud quem in Bacchis consimilia loquitur Pentheus. Demetrius, à victoria Poliorcetes vocitatus, variis casib. vltro citroque iactatus, ad fortunam exclamasse hoc Æschyli carmen legitur:

Σύ τοί μ' ἔφυσας, σύ με κατακτείνειν μοι δοκεῖς.
Tu me extulisti in lucem, ad eadem nunc parens
Abolere flammis me nefariis paras.

Quasi Nauplius Caphareo rediens.

Ὥσπερ ναύπλιος ἀπὸ τοῦ καφαρέως ἥκων.
Id est:
Quasi Nauplius Caphareo rediens.

De homine immani, & horrificam speciem præferente, ita vsurpauit Dion Chrysostom. in Euboico: μικροῦ δὲ δείσας, ὥσπερ εἰκάσαι τὸν ναύπλιον ὁρῶν ἀπὸ τοῦ καφαρέως ἥκοντα. id est: Metu propemodum corripior, quasi, vt arbitror, Nauplium suspectans Caphareo redeuntem. Loquitur de rustico, vili penula & ouino vellere amicto, qui extra vrbis commercia ruri additus in secessu delituerat. Nauplius Palamedis pater indignam filii necem grauissime ferens, quum vltionis repulsam in castris ad Troiam tulisset, mala varia excogitauit aduersum Græcos, stupris excidiisque regnorum filii mortem vltus, classem Troia capta reducem in Caphareo asperrimo Euboiæ monte excitata pyra, in littus scopulosum & naufragum pellexit. Ex quo facto diritas hominis facile elucet, qui tot hominum millibus innoxiis author mortis extitit. Ammianus lib. 22. Caphareus Euboicus scopulus, vbi Nauplius Palamedis classem concidit Argiuam. Citat Sophoclis versiculum Aristides:

Ποίας ναυπλίου πάγας ὑποπύρους
Id est:
Quot Nauplii ignitas tendiculas.

Cyclopicum monstrum.

Κυκλώπειον τέρας, id est, Portentum Cyclopicum, de immani & humanitatis omnis experte homine dicitur. Citatur à Suida inter conuicia Bacchanalibus iactari consueta. Consimili modo Atticum hæresiarcham impostorem sceleratum, τέρας τι καππαδόκιον, id est, Portentum Cappadocium nominat Gregorius Nazianzenus in oratione Athanasio dicta, quod Cappadocum gens improba & flagitiosa vel adagio illo, quo inter tria cappa gens illa censetur, innotuerit. Cicero in oratione post reditũ in Senatum: Cum hoc homine, aut cum stipite Æthiope nihil crederis interesse, sine sensu, sine sapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Cappadocem, modo abreptum de grege venalium diceres.

Echeti imperium.

Ἐχέτου ἀρχή, id est, Echeti imperium, recte effertur in eum, qui acerbe & inhumaniter imperium administrat, durisque legibus subditos exercet, æquitatis & clementiæ præparcus. Nazianzenus in priore Inuectiua Iuliani apostatæ, crudelitatem Echeti & Phalaridis, immanitati Arethusiorum postponit his verbis: ὡς μικρὰν εἶναι τὴν ἐχέτου καὶ φαλάριδος ἀπανθρωπίαν πρὸς τὴν ἐκείνων ὠμότητα. id est: Adeò vt Echeti & Phalaridis inclemẽtia exigua sit præ istorum immanitate. Eunapius in Chronographia, de Festo proconsule (qui Valentis imperato. temporib. incredibilẽ in suppliciis crudelitatem exercuit, & tyrannidem in Asia) loquens, Homerico illum Echeto comparat: πέμπεται εἰς ὠμὸς κατὰ τὸν ποιητικὸν καὶ μυθώδη ἔχετον, καὶ εἴ δή τις ἄλλος ἐκ θετταλίας ἢ σικελίας τοιοῦτος. id est: Ablegatur in Asiam crudelitate, Homerico & fabuloso Echeto persimilis, & si quis extitit alius tyrannus è Thessalia aut Sicilia oriundus. Fuit autem Echetus Auchenoris & Phlogeæ filius, Epiri rex, immanis supra modum & crudelis, qui filiam Metopen (alii Amphissan nominant) ab Æchmodico quopiam vitiatam oculis orbauit, eamque compulit cribro incernere hordei grana è ferro fabricata, dictitans ludibrio, eam tum demum visum recepturam, quum illa in pollinem redacta pinsuisset. Æchmodico autem ad cœnam accito extremos artus, & cum iis pariter virilia detruncauit, denique furibundus, suisque ipsius expletus carnibus, vitam finiit. Quo modo Lysander postea immani exemplo in minuta segmenta se ipse consecuit. Huius crudelitatem insignem detexit Homerus Odyss. 18. in illis versibus, vbi Antinous Iro mendico minatur missionem ad Echetum, si Vlyssi succumbat:

Πέμψω σ' ἤπειρόνδε βαλὼν ἐν νηῒ μελαίνῃ
Εἰς ἔχετον βασιλῆα βροτῶν δηλήμονα πάντων,
Ὅς κ' ἀπὸ ῥῖνα τάμῃσι καὶ οὔατα νηλέϊ χαλκῷ,
Μήδεά τ' ἐξερύσας δώῃ κυσὶν ὠμὰ δάσασθαι.
Id est:
Asperam in Epirum te peruehet vncta carina
Regi Echeto, infesto cunctis mortalibus vni,
Qui tibi detruncet ferro, cum naribus aures,
Raptaque porriceat canibus genitalia cruda.

Hesychius memorat illum & auribus, naribus, & pudendis orbare consueuisse viatores prætereuntes: eiusque historiæ meminit & Rhodius Apollonius.

Marsyæ mors.

De immani & supra modum crudeli necis genere, μαρσύου θάνατος, hoc est, Marsyæ mors effertur. Eunapius de Hormisda Saporis Persarum regis filio natu maiore, qui ex venatu ad regiam regressus, quum conuiuarum accumbentium nullus forte, vti decuerat, aduenienti assurrexisset, ἠπείλησε τὸν μαρσύου θάνατον αὐτοῖς ἐπιθήσειν. i. interminatus illis fuit Marsyæ necem. qua re intellecta satrapæ communi consilio, post obitum patris, natu minorem fratrem regno præfecerunt, illo in caueam incluso, ferreisque compedibus obuincto: qui postea ope vxoris, lima præsectis vinculis, ad Constantinum Magnum profugus, euasit. Marsyas Hyagnidis filius, genere Phryx, tibicen cum Apolline de artis præstantia contendisse dicitur, victusque proteruiæ pœnas victori dedisse, detracto membratim corio, & arbori appenso. Vnde Nonnius Panopolites in Dionysiacis de tibicine hoc loquens, sic canit:

Clenæe ex quo pœnas das impie victus,
Ludibrium ventis pellis direpta mouetur.

Hoc cruciatus inhumani genere obiisse Valerianum Romanorum Imperatorem à Persis captum, memorat Agathius historiæ lib. 4. Addit idem, Saporem necis id genus visu miserabile primum excogitasse, ex Orphei de Marsyæ supplicio historia adductum. Refert & Chosroen regem Nachorachen profugum ita excruciasse, vt a ceruice ad imos vsque pedes cutis detraheretur inuersa, cum ipsis quoque genitalibus, & in vtris speciem vento inspirato distenta, scopulo affigeretur. Commemorat & Procopius rhetor belli Persici libro 1. Bassicii corium deductum, instar vtris palea oppletum ex altissima arbore fuisse suspensum. Et Ammianus Marcellinus lib. 23. scribit eos cutes viuis hominibus detrahere particulatim vel solidis.

Licinii, & Licynium fulmen.

Λικυνίους, Licynios prouerbiali specie dici annotat Eustathius Odysseæ 18. eos, qui duris modis desæuiunt, asperiusque animaduertunt in quempiam, οἱ ἀγρίως κολάζοντες: eo modo quo Iri mendici, helluones Sardanapali, Crœsi diuites dicuntur à Licinio quopiam. Suspicor autem λικυμνίους legendum, vel certe λικυμνίου, quam lectionem etiam Callimachus olim approbauit, à Lycimnio incendiario, qui multorum domos igne crudeliter corrupisse legitur. Quo spectat illud Aristophanis in Auibus:

Καταιθαλώσει σου λικυμνίαις βολαῖς:
Id est:
Telo Lycimnio ille te corruperit.

Docuit Euripides Lycimnium fabulam, vbi fulmine conflagrauit.

Cyclopicus obtutus.

Κυκλώπειον βλέμμα, Cyclopicus aspectus, pro toruo & immani accipitur. Citatur à Suida. Constat autem Cyclopas efferos & pietatis omnis expertes fuisse, ex Homero, καὶ ἀξένους hominum commercia non agnouisse, Strabone teste. Conuenit cum altero, Titanicus aspectus: & illo Nicandri in Alexipharmacis:

Λοξαῖς ἢ κόραις ταυρώδεα λεύσσων. Id est:
Taurinumque tuens obliquo lumine.

Thyestæa cœna.

Θυέστου τράπεζα ἢ δεῖπνον, id est, Thyestæa mensa aut cœna, pro immiti & cruento epulo ponitur. Athenagoras libro De mortuorũ resurrectione: καὶ τὰ τραγικὰ δεῖπνα Θυέστου. id est: Et Tragicas Thyestæ epulas. Euseb. lib. 5 Eccl. in epist. Gallicanorũ Christianorũ, quæ est de martyribus in Gallia necatis: καὶ ἐψεύσαντο ἡμῶν Θυέστεια δεῖπνα καὶ Οἰδιποδείους μίξεις. id est, Mentiti sunt de nobis Thyestæas cœnas, & Oedipodios incestus nobis obiicientes. Oppianus Cilix in Cynegeticon 3. de onagro loquens, testes sui catuli absumente, conqueritur de natura quæ non homines tantum in pignora sua diro exemplo armauerit, verum etiam bestias eadem immanitate imbuerit, sic inquiens:

Θηρσὶ Θυεστείην ὀλοὴν παρέθηκε τράπεζαν.
Id est:
Apposuitque feris epulum ferale Thyestæ.

Philon in oratione de Dirarum imprecationibus: ἐπάρατοι τροφαὶ τὰ Θυέστου παιδία καὶ συγκεχλημένα ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν συμφορῶν. id est, Execrandæ dapes Thyestæi libri inter grauissimas calamitates adnumeratæ. Martialis lib. 1.

— Qui scribit prandia sæui
Tereos, aut cœnam crude Thyesta tuam. & lib. 5.
Fugerit an Phœbus mensas cœnamque Thyestæ,
Ignoro, fugimus nos Ligurine tuam.

Nota est fabula de Thyeste Pelopis filio, cui Atreus frater epulandos suos ipsius liberos apposuit: quorum nomina prodit Euripidis scholiastes esse, Aglaum, Orchomenum, & Coleum. Poterit, meo quidem iudicio, non male transferri ad crudele spectaculum, quod oculi abhorreant (quemadmodum in illo patricidio sol vultum texisse dicitur:) cuiusmodi superiore triennio Asia vidit, quum superbissimus Turcarum rex, fracta filiorum natu maximo gula, minimum omnium, sed ingenii dotibus longe maximum euocauit, vt fratri è Perside reduci gratularetur: nimirum quid aliud iste, quam ad Thyestæam cœnam inuitatus, immanissimam fratris germani necem ab impio & scelerato genitore perpetratam spectauit, vindice Nemesi haud inultus, quippe cum patrem

trem eodem fere temporis momento duobus filiis orbatum, altero necari iusso, alterum ferrum vltro in vitalia distringente, diræ vltrices mente emotum reddiderint, ac pro Thyestæo spectaculo meritas ab eo pœnas exegerint, vt perpetuo Heautontimorumenon secum circumferat.

Medea immanior.

Μηδείας ἀπηνέστερος, id est, Medea crudelior: prouerbialis hyperbole in execrandam immanitatem contorquenda. Simocatus in epistolis, de matre quæ abortiui veneni poculo fœtum aboleuerat: τῆς φονικῆς Μηδείας ἀπηνεστέρους ἀπεργάζῃ τοὺς φόνους. id est: Cædes immaniores perpetras, quam cruenta illa Medea. & iterum alibi: ἔτι ϗ Μηδείας ϗ Φαίδρας φοβερωτέρα γενήσομαι. id est: Ita formidanda magis ero quam fuerit aut Medea, aut Phædra. Medeæ Æetæ colchorum regis filiæ crudelitas notissima est occiso Absyrto fratre, cuius membra dissipauit, vt eorum collectio dispersa, mœrorque patrius, celeritatem persequendi retardaret, vt Cicero inquit pro lege Manilia: sed notior postea facta est iugulatis proprius liberis quos ex Iasone sustulerat: de quo vide Diodorum Siculum. Simili hyperbole dixit Tertullianus lib. aduersus Marcionem Scytha tetrior.

Taurica ara crudelior.

Superiori affinis est hyperbole, qua vtitur Iuuenalis satyra 15.

> Mæotide sæuior ara Ægyptus.

Vbi Mæotidem aram vocat Tauricæ Dianæ delubrum ad ostium Mæotidis, ad cuius aram viui homines aduenæ immolabantur. vnde addit poeta post superiora verba:

> Quippe illa nefandi Taurica sacri
> Inuentrix homines tantum immolat.

Tauri, natio Scythica, inquit Strabo libro 7. latrociniis nobilis, impetum facere solebant in aduenarum naues in portum appulsas. de ea ita Valerius Flaccus Argonauticon 2.

> Taurorumque locos, delubraque sæua Dianæ
> Aduenit, hic illum tristi dea præficit aræ.
> Ense dato. —

& Ouidius in tertio De Ponto, de hac ara loquens:

> Sacrifici genus est, sic instituere priores;
> Aduena virgineo cæsus vt ense cadat.

Pomponius Mela lib. 2. cap. 1. Tauri Iphigeniæ & Orestis aduentu maxime memorati, immanes sunt moribus, immanemq; famam habent, solere pro victimis aduenas cædere.

Vespa acerbior.

Σφηκὸς δριμύτερος, id est, Vespa acerbior. de præferoce & crudeli dicitur. Vespe namque insecti exigui ictus acerbi sunt, & haud temere sine febri sunt, testante Plinio: quippe cuius ter nouenis punctis interire hominem, prodidere nonnulli. Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 2. ὅτι γὰρ οἱ αὐταγωνισταὶ παχεῖς ϗ ὀλυμπικοὶ, σφηκῶν (ὡς εἰπεῖν) εἰσὶ δριμύτεροι, ϗ μάλιστα ἡ ἡδονή. id est: Isti enim obesi aduersarii & Olympiei (vt ita dicam) acerbiores sunt, ac præcipue voluptas. Hinc non admodum diuersum est illud Themistii in oratione, ἠρέθισα ἐπ' ἐμαυτὸν ϗ ἐπεσκεδασάμην οἷον ἐσμόν τινα κηφήνων κεκεντρωμένων. hoc est: Irritaui & concitaui in me velut alueari um quodpiam vesparum aculeatarum. quo in loco abusus est voce κηφῆνος: quæ fucum proprie notat, è vesparum quidem genere, sed aculeo carentem, Aristotelis testimonio.

Neptuni, siue Maris filii.

Scribit Gellius in 15. cap. 21. ferocissimos & immanes, & alienos ab omni humanitate, tanquam in mari genitos, Neptuni filios dicere poetas consueuisse. Apud Plutarchum autem in Dialogo, Sitne rationis vis in bestiis: In marinis (inquit Aristotimus) nullum esse gratiæ sensum, amorem nullum, nec ingenii suauitatem: recteque Homerus ait,

> Glaucum te genuit mare.

de immansueto & omnis societatis experte dixit, quod beneuolum mite que nil mare gignat. Patroclus Iliad. π. ait, patrem Achilli non esse Pelea, neque matrem Thetidem, sed eum è mari, saxisque præruptis, esse natum:

> Νηλεὲς οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεύς,
> Οὐδὲ Θέτις μήτηρ, γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα,
> Πέτραι τ' ἠλίβατοι.

Vide post, E mari natus: Centuria 13.

Regie & crudeliter.

Regum crudelitas & superbia apud Romanos prope in prouerbium abierat. Cicero pro Rabirio Posth. Regum autem sunt hæc imperia, Animaduerte, & dicto pare, & præter rogitatum si querare: & illæ minæ, si te secundo lumine hic offendero, moriere. Ex Euripidis Medea conuersus est. Idem Cicero in 2. in Rullum: Non priuatorum insaniam, sed intolerantiam regum esse dicetis. Et in eadem: Hoc quantum iudicium, quam intolerandum, quam regium sit, quem præterit? Plochirus Michael in Dramate:

> Ὑπὸ σοβαροπομπῆς ἀρχικῆς ἐσταλμένος.
> Pompatice & regali superbia elatus.

Saturni hostia.

Quoniam Saturno humanis hostiis sacrificari mos aliquando irrepsit per Pelasgos, qui sedibus suis pulsi, in Latium appulissent, Saturni hostia in prouerbium immanis crudelitatis cessit.

Catilina, Sylla.

Idem eodem libro, cap. 20. Latrocinia, bella, rapinas trium Catilinarum: Augustum, Antonium, & Lepidum, tres Catilinas vocat, vt Iuuenalis tres Syllas:

> In tabulam Syllæ si dicant discipuli tres.

Sylla autem septem millia ciuium occidi iussit, & illi occidendi finem fecit hostium inopia: cuius proscriptionem crudelitatemq; Lucanus lib. 2. descripsit. à cuius crudelitate Syllaturio verbum factum est à Romanis, vt Phalarizo apud Græcos, à Phalaride. Inde illud Cicer. ad Atticum lib. 9. Syllaturit eius animus iamdiu, & proscripturit.

Scytharum more.

Scytharum vel Indorum more quotidiana consuetudine fieri dicuntur, quæ crudeliter & immaniter fiunt, præsertim in bello: quod ad alia transferri potest. Tanta enim erat barbaries immanitasque Scythicæ gentis, vt ipsa etiam appellatio cesserit in prouerbium. Quemadmodum hodie crudelem hominem appellamus Turcam: & immane facinus, Turcicum. Æschines in oratione περὶ παραπρεσβείας: ϗ δέομαι σῶσαί με, ϗ μὴ τῷ λογογράφῳ ϗ Σκύθῃ κακῷ ὄντι παραδοῦναι. id est, Obsecro vt seruetis me, neue logographo maloque Scythæ me tradatis. Hospitalius in Theauillæ expugnatione:

> Indorum vel more Scytharum bella geramus:
> Qui neque dicuntur pueris, senibusue caducis
> Parcere, nec tenera quamuis ætate puellis.
> Ipsa (nephas dictu) captorum viscera torrent
> Ignibus, & diris epulanda apponere mensis
> Haud dubitant. Quin hæc potius crudelia, fratres,
> Bella relinquamus, nostris contraria votis,
> Bella aduersa Deo: quæ si quandoque coacti
> Suscipimus, bellum nobis cum fratribus esse
> In mentem veniat, quibus æquum, lege, paremque
> Ac nobis, ipsi præstare iubemur amorem.

Thyesteæ epulæ.

Athenagoras in eadem oratione pro Christianis, vocat Thyesteas epulas, quibus caro humana deuoratur, τρία ἐπιφημίζουσιν ἡμῖν ἐγκλήματα, ἀθεότητα, θυέστεια δεῖπνα, οἰδιποδείους μίξεις. Trium igitur flagitiorum infamis rumor de nobis spargitur: impietas quæ deos tollat, epulæ Thyesteæ, & Oedipodii coitus, id est, incesti concubitus. quæ crimina Christianis obiecta, in postrema eiusdem orationis parte refellit Athenagoras. Ouidius 15. Metamorph.

> Neue Thyesteis cumulemus viscera mensis.

Martialis:

> Diri prandia nec refert Thyestæ.

Quintianus:

> Afferat huc sæui quem laudat cœna Thyestæ.

Thyestes Atrei fratris vxorem per adulterium polluit: Atreus vero ei filium epulandum apposuit. Oedipus Laio patre suo mortuo, Iocastam matrem duxit vxorem.

Timonea cœna.

Vsitatissimum & protritum adagium à Timone Echecratis filio Colytensi μισανθρώπου, qui humanum genus exosus erat, vitamque quandam inhumanam & feram sequebatur, in cibisque non modo vulgatibus, sed etiam vilissimis, & ab reliquis hominibus prope damnatis acquiescebat. Seneca: Non est quod nunc existimes, me dicere Timoneas cœnas & pauperum cellas. De Timone vide Lucianum, & nostras in eum enucleationes.

Exuto homine, in feram transiit.

Hac locutione solemus vti, cum volumus designare facinus homine indignum, & in quo hominem se non gesserit qui perpetrauit. Quid enim interest, inquit Cicero, vtrum ex homine conuertat se quis in beluam, an in figura hominis immanitatem gerat beluæ? Quint. in pasto cadauere: Si quis adeo hominem exuit, vt ibi pœnam quærat, vbi sensus doloris non est, nempe cadauera feris obiiciet. Seneca lib. De clementia 1. cap. 24. Ferina ista rabies est, sanguine gaudere ac vulneribus, & abiecto homine, in syluestre animal transire. Sunt autem, qui ex quo primum cucullam mendicantium monachorum, præcipue Franciscanorum sumpserunt, in lupos rapaces abire perhibentur, quibus ouem committere periculosum est.

Canis caninam non est.

M. Terent. Varro lib. de ling. Lat. 6. Apud Valerium Soranum vetus adagio est O P. Scipio, quod verbum vsque eo euanuit, vt Græcum pro eo positum magis sit apertum: nam idē quod vocant Græci παροιμίαν: vt, Auribus lupum teneo, Canis caninam non est. Adagio est, litera commutata, Abagio dicta, ab eo quod ambit orationem, neque in aliqua vna re consistit sola &c. Refertur à Varrone tantum pro exemplo adagionis: Iosephus Scaliger supplet, pellem. Nam ita κυνῶν Græci. Allusit eo Martialis:

> Pellem rodere qui velit caninam.

& Iuuenalis:

—Parcit Cognatis maculis similis fera.—
Æschylus Supplicibus: ὄρνιθος ὄρνις πῶς ἂν ἁγνεύοι φάγων, Prouerbium quoque.

Homine non satus.

Crudelem cum significare volumus, non homine satum dicimus. Sic Euripides in Bacchidibus:

Τίς ἄγριον ἔτεκεν;
Οὐ γὰρ ἐξ αἵματος
Γυναικῶν ἔφυ.
Λεαίνας δέ γε τινὸς,
Ἢ Γοργόνων λιβυσσᾶν γένος.

Plinius, Ab Erythro mare orti. Vide alibi, Sæuus & indomitus: &, Retrogradus: &, Bellua, Bestia.

Ha nimis fero corde.

Ἀνηλεὲς ἦτορ, dicit Callimachus in hymno in Delon: ἦρη σοὶ δ' ἐπὶ τῆμος ἀνηλεὲς ἦτορ ἔκειτο. Catul. de Rufa & Rufulo:

Ha nimis fero corde.

Post in sæuo & indomito: Animo efferato.

Leæna procreatus, vel genitus.

Idem Catul. ibidem:

Nunc te leæna montibus Libyssinis,
Aut Scylla latrans infima inguinum parte,
Tam mente dura procreauit, ac terræ.

Leænæ autem insigni sunt feritate. Veteris poetæ senarius est:

Ἴσον λεαίνης καὶ γυναικὸς ὠμότης.

Idem Catull. in nuptiis Pelei & Thetidis:

Quænam te genuit sola sub rupe leæna.
Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vasta Charybdis,
Quod mare conceptum spumantibus expuit vndis,
Talia qui reddis pro dulci præmia vita.

Lupi rapaces.

Olim monachi dicti sunt oues, nunc dicuntur lupi rapaces: vt habetur in gloss. in epistol. inter claras, & illa parte reddentes, versu, Omnes vero sacerdotes. super verbo. Archimandritæ. C. de summa trinit. & fid. cath. Christus apud Matthæum c. 7. Attendite ab iis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, A fructib. eorum cognoscetis eos. Gen. 49. Iacob Beniamin lupum rapacē vocauit, mane prædam comedentem, & vespere diuidentem spolia. Paulus Actor. 20. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit in sanguine suo. Ego scio quoniam intrabunt post discessum meum lupi graues & rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant pios post se, Paulus 2. Corinth. cap. 11. Sunt operarii subdoli, quorum finis erit secundum opera eorum. In falsis fratribus periculum.

Sæuus & indomitus.

Catullus ad Silonem. Vide alibi, Retrogradi. Cic. apud Lactantium lib. 5. cap. 11. Miserrimum est, in hominis figura animo esse efferato. Vide ante, Homine non satus: &, Ha nimis fero corde. post, Bellua bestia.

Bellua, Bestia, Homo.

Cicero in L. Pisonem, apud Seruium: Quæ te bellua ex vtero non hominem fudit. Idem in libro incerto Academicorum ad Varronem, apud Augustinum libr. 3. contra Academicos: Roga nunc Stoicum, qui sit melior. Epicurusne, qui deliare illum clamat: an Academicus, qui sibi adhuc de re tanta deliberandum esse pronunciat? Nemo dubitat, Academicum prælatum iri. Rursus te ed illum cōuerte, & quære, quem magis amet: Zenonem, à quo bestia nominatur: an Arcesilaum, à quo audit: tu fortasse verum dicis, &c. Machabæorum 2. c. 4. circa medium: Nihil quidem habens dignum sacerdotio, animum vero crudelis tyranni, & feræ belluæ iram gerens. Paulus ad Titum 1. cap. Dixit quidam ex istis proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Dauid Psal. 49. Homo non intelligens, cōparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Paulus 1. Corinth. 2. Animalis homo non percipit quæ Dei sunt. Dauid Psal. 31. Nolite fieri sicut equus & mulus, rationis expertes. Dicitur vulgatiter: Bestia factus homo. Cicero apud Lactantium lib. 5. cap. 11. Etenim si nemo est qui non mori malit, quam conuerti in aliquam figuram bestiæ, quamuis hominis mentem habiturus: quanto est miserius, in hominis figura animo esse efferato? mihi quidē tanto videtur, quanto est prǽstabilior animus corpore. Vide ante, Homine non satus: &, Ha, nimis fero corde: &, Sæuus & indomitus: &, Retrogradus. Horum contrarium est illud Ciceronis Oeconomicorum ex Xenophonte lib. 1. apud Priscianum lib. 8. Homo ex eo numero hominum, qui apud nos hoc nomine dignantur.

COELII RHODIGINI. *Cyclops excæcatus.*

De potentia magna, quæ ducis prudentia (animæ oculo) exuta sit, & veluti exoculata. Fabula de Polyphemo, staturosique prævalidiq; corporis, sed ab Vlysse astutissime occæcati, nota est.

Iniice.

In eos qui moribus truculentis cruorem sitientes, cædem imperant quamprimum. Origo huius sanguinariæ vocis refertur ad primum bellum Punicum: vbi in tumultuario exercitu Matho quidam & Spendius serui ambo, Carthaginensibus dominis suis detrahentes, sociosque in illos concitantes, tam attentos habuere auditores, vt si quis præter eos consilium suum afferret, non audito consilio, audiret ab omnibus: Iniice, iniice: statimque coniectis lapidibus interficeretur.

POLID. VIRGILII. *Pater flagellis, ego scorpionibus vos cædam.*

Verba sunt 3. Reg. 12. Roboæ respondentis populo, qui multis incommodis vectigalium, &c. à patre eius Salomone affectus, cupiebat leuari. Conueniet, vbi publicæ res principis cuiusdam sæuitia miserrimum in statum perductæ, in multo miseriorem, tyrannide successoris, perueniunt. Torqueri poterit ad minora, vbi sæuitatem excipit sæuitia maior. Scorpio genus scuticæ, vt sunt rubi aculeati, habentes in summitate glandeas plumbeas, quo carnem lædant.

PETRI GODOFREDI. *Phocensium desperatio.*

Vide prou. Erasmi, Phocensium amolitio: vbi tamen vnde verbis amolitio prodierit, contra vocis Græcæ notionem, sane ne scio. Origo talis. Phocenses primores aliquot Thessalorum in suis vrbibus ad vnum omnes necarant. Hi contra illorum obsides 250. in crucem sustulerant. inde odium vtrinque immane, & bellum immanius. Phocenses prius suos fines inuadentibus, nulli que ætati parcentibus obuiam ituri, de suasu Diophanti, & consensu communi statuunt, ex vniuersa Phocide omnem muliebrem sexum & imbellem ætatem vnà cum preciosissimis quibusque rebus collectam certo loco cum custodibus relinquere: qui custodes, ligni ingenti materia ad hoc parata, si viri in prælio inferiores essent, omnes communi incendio delerent. Consentiunt ipsæ mulieres, ipsi pueri. pugnatur, sed meliore euentu. Nam Phocenses vicere. Hæc ἀπόνοια Φωκέων. Plutar. Pausan.

Timonea cœna.

Seneca: Non est, quod nunc existimes me dicere Timoneas cœnas, & pauperum cellas. Ita enim Turn. Aduer. 24. capite 33. elegantissime hoc partim è libro vet. partim ex ingenio restituit. Timon humanum genus exosus erat, vitamque quandam inhumanam sequebatur: in cibisque non modo vulgaribus, sed etiam vilissimis, & ab reliquis hominibus prope damnatis acquiescebat.

GENTII. *Dardanarii.*

Ἀναπωλοῦνται. De iis qui annonam vexant, onerantque: carnem nimirum supprimentes, quo per ingrauescentiam speratam carius postea pro sua libidine vendant. Horum fit mentio, & simul in eos pœna constituitur in c. annonam. de extraord. crimi. & in cap. Dardanarios. De Pœn. Dicti videntur à quodam Dardano, flagitiosissimo auctore, magica arte nobili. Vnde & Dardaniæ artes apud Poetam. Arist. lib. Polit. 1. ca. 7. refert, Thaletem Milesium præuidisse per cognitionem Astrologiæ, olearum inopiam, & proinde omnes coemisse: sed in sequenti anno pluris vendidisse, factum ingenti quæstu. Qui iure Dardanarius appellatus fuisset, modo animum adiecisset quæstui, tum turpi, tum maxime noxio multitudini.

Timoniano more.

De homine querulo, tetrico, & ab omni gratia & humanitate alieno. Vide alibi Timonia vita: in Centu. Iunii. & alibi Budæus, eos qui sordibus sermonis oblectantur, & pure loquentibus obtrectant, censet deportandos esse in Timonion quoddam: hoc est, in auiam solitudinem. Idem vsurpat & hanc figuram prouerbii, Floralia agentem spectari à Catone.

Sicula aula.

Iuuenalis traducens sæuitiam matronarum Romæ, in seruos ancillasque mira libidine animi ad quamuis occasionem iniquam crudeliter verbis & verberibus debacchantium, earum domum translatione prouerbiali Siculam aulam vocat. Aluit enim Sicilia priscis sæculis plurimos tyrannos, miserabiliter in humana corpora pro libidine grassantes: vt Phalaridem, Dionysium, & id genus monstra exitialia. Carmen Iuuenalis ex satyr. 6. hoc est:

Et cædit, donec lassis cædentibus: Exi,
Intonat horrendum, iam cognitione peracta,
Profectura domo Sicula non mitior aula.

Aptissime vtemur de ciuitate, vel domo iniqui crudelisque principis, satis superbe & insolenter omnia pro imperio gerentis, bonosque capite & fortunis oppugnantis: vbi, vt canit Ouidius,

Victa pugnaci iura sub ense iacent.

Commodè etiã dicetur de schola plagiosi alicuius magistelli, sæuitia & inscitia furentis : qualem puer ego cognoui cuiusdam re & nomine κχιομύζυ, planeque Scythæ: cuius schola non leuius personabat verberum stridore Sicula aula Phalaridis, aut Dionysiorum. Vsque adeo suaue erat homini, eiulantium puerorum voces audire, & longissimo temporis spacio cæsorum lachrymis in gemitu miserabili pasci. Nomen tacebitur, terra aquisque obruendum, Vulcanoque sacrandum. Faceta est Diogenis χρεία, & proxima prouerbio, de gymnasio Euclidis, ὀ σχολὴν, ἀλλὰ χολήν: & Platonis ludum, non διατριβὴν, ἀλλὰ κατατριβὴν appellantis. Quibus verbis miro cum lepôre, hæreticorum sophistarumq; certamina insectabimur.

Orba Tigride peior.

Vsus est idem Iuuenalis, satyr. 6. de supra modum sæua & impotenti matrona zelotypia laborante:

Tunc grauis illa viro, tunc orba tigride peior.

Metaphorica hyperbole est, à natura & ingenio tigridis, quæ raptis catulis pernicitate incredibili raptorem persequitur, donec vel prædam eripiat, vel in nauem fugere compellat: ne sic tamen cessante eius feritate, etsi irrita. Plinius viij.xviij. Tigridis feritatem notat & Virgilius Æneid. iiij.

---Hircanæque admorunt vbera tigres.

Antiphates trepidilaris, & Polyphemus.

Patremfamilias in seruos ancillasque verberibus & cæde sæuientem, vxori filiisque suis vehementer infestum ac terribilem, omnibusque tam domesticis quàm alienis ob morum impotentiam, animique atrocitatem intolerabilem & exitialem, eleganter hoc versu truncato Iuuenalis appellare licebit, quod extat satyr. 14.

An sæuire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum strepitu, & nullam Sirena flagellis
Comparat, Antiphates trepidilaris, ac Polyphemus?

Extat Odyss. κ. mentio Antiphatis Læstrygonum regis, incoluisse autem Leontinam regionem in Sicilia Læstrygones referuntur. Fuerunt immanes barbarique homines, eodem Homero authore, qui hospitum carnibus vescebantur. Quod etiam Vlyssis socii, eodem Antiphate iubente mactati, experiebantur, ne Vlyssi quidem parsuri, si non velocitate remorum periculũ vitasset: & tamen non nisi multis nauibus & sociis amissis euasit. Cæterum de Polyphemo extat fabula apud Homerum & Virgilium, nemini non aperta eorum qui Musarum sacris vel leuiter imbuti sunt.

CVRIOSITAS.

ERASMI. *Scit quomodo Iupiter duxerit Iunonem.*

In curiosos, & quid quisque domi faciat peruestigantes, conueniet illud ex Syracusanis:

Πάντα γυναῖκες ἴσασι, καὶ ὡς Ζεὺς ἠγάγεθ' ἥρην.

Id est:

Nouit fœmineum genus omnia, nouit & illud
Iunonem quo pacto duxit Iuppiter olim.

Scholiastes Theocriti putat significari furtiuas Iouis & Iunonis nuptias, quales describit Homerus:

Εἰς εὐνὴν φοιτῶντε φίλους λήθοντε τοκῆας,

id est:

Coniugii subiêre thorum clam vtroque parente.

Adiungit fabulam, quam retulerit Aristoteles nescio quis in libro quem scripsit De templo Hermiones. Iupiter insidians sororis pudicitiæ, quum forte vidisset illam semotam ab reliquis diis (nam ne diis quidem virginibus tutum est, obambulare solas) seipsum vertit in cuculum, conseditque in monte, qui prius dictus erat Thronax, nunc Coccyx dicitur. Eo vero die Iupiter excitauit ingentem tempestatem. Iuno itaque sola peruenit in montem, consedítque eo loci, vbi nunc est Iunonis Teliæ, hoc est, perfectæ templum. Cuculus autem ob tempestatem horridus ac tremens deuolauit, conseditque in Iunonis genibus. Eum Iuno miserta texit veste sua. Hic rex deorum repente è cuculo factus Iupiter, Iunonem complexus est. Quumque illa metu matris recusaret coitum, Iupiter promisit se ducturum illam in vxorem. Hinc natum existimant prouerbium. Addit, huius Iunonis simulachrum in templo fuisse collocatum hac imagine, vt in throno sedens sceptrum dextera teneret, in cuius fastigio sederet cuculus. Equidem vix credo hanc fabulam apud veteres inueniri, sed suspicor ab ocioso quopiam grammatico fuisse confictam, adeo sapit anile quiddam. Huic simillimum est quod scribit Plautus in Trinummo: Sciunt quid in aurem rex reginæ dixerit, sciunt quid Iuno fabulata cum Ioue: quæ neque futura neque facta, tamen illi sciunt.

Canes venatici.

Qui venandi studio tenentur, habent canes emissarios, qui vestigiorum odore feras exploratas & repertas latratu produnt. De Corycæis alibi diximus. M. Tul. actione in Verrem. Apponit de suis canib. quendam, qui dicat se Diodorum Melitensem rei capitalis reum velle facere. Ibidem aliquanto post: Qui simulatque in oppidum quodpiam venerat, immittebantur illi continuo Cybiratici canes, qui inuestigabant ac perscrutabantur omnia. Duos fratres Cybiratas appellat canes, quod ad furandum Verres illorum oculis, sed suis manibus vteretur. Solet autem canibus à regione cognomen indi, vt Melitæis. Ac superius in eadem: Qui posteaquam venerunt, mirandum in modum canes venaticos diceres, ita odorabantur omnia, & vestigabant, &c.

Nihil dulcius quam omnia scire.

M. Tul. ad Att. lib. 4. epist. Delectarunt me, refert hunc senarium ceu vulgo celebrem:

Οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πᾶν εἰδέναι.

Id est:

Nil dulcius quam scire prorsus omnia.

Versus corruptus constabit, si addas ἐστὶν, sic:

Οὐδὲν γλυκύτερόν ἐστιν ἢ πάντ' εἰδέναι.

aut, ἢ πᾶν εἰδέναι. Ac mox subiicit. Quare vt homini curioso, ita perscribas ad me, quid primus dies, quid secundus, quid censores, quid Appius, quid illa populi Apuleia. Est & illud aliquoties obuium in Epistolis M. Tullii, πάντα περὶ πάντων.

Mylus omnia audiens.

Μῦλος πάντ' ἀκούων: id est, Mylus omnia auscultans. Dici solitum, vbi quis se dissimularet audire, fingeretque surditatem, cum omnia tamen auribus curiosis captaret auscultaretque. Tractum videtur à mola, vnde exploratores obseruare soleant quæ fierent (nam μύλον molam sonat Græcis) aut Myli curiosi cuiuspiam moribus. Zenodorus testis est Cratinum hoc vsum adagio in Cleobulinis. Hesychius indicat, Mylon fuisse poetam quempiam Comicum: præterea piscis esse nomen mullum opinor sentiens. Ad hæc μύλλον Græcis significare curuum, obliquum ac distortum. Scribit enim duplici λλ. De Carcini strobilis dictum est alias. Habent autem principes quidam & hoc sycophantarum genus, qui se fingunt surdos ac mutos, quo magis audita referant.

Nihil inanius quam multa scire.

Apud Athænæum lib. 13. Hippon. qui dictus est ἄθεος, citatur autor huius versiculi:

Πολυμαθημοσύνης τῆς οὐ κενεώτερον ἄλλο.

Id est:

Non aliud mage inane puta quam plurima scire.

Citatur idem ex Timone:

Πολυμαθημοσύνης τῆς οὐ κενεώτερον ἄλλο.

Conueniet in eos, qui malunt multa discere quam vtilia. Hebræus Ecclesiastes non abhorret ab hac sententia. Qui apponit scientiam, apponit & dolorem, & in multa scientia multa indignatio. Contra laudata est Hippiæ πολυμαθεία.

Zenonium est & lentem coquere.

Timon Phliasius apud Athenæum lib. 4: ἐ ζηνώνειον γε φακῆν ἕψειν, id est, Zenonis est & lentem coquere. Zenon Stoicorum princeps fuit, qui docet sapientem omnia recte facere, nec referre quid agat, sed in minimis pariter ac maximis sapientem esse sui similem. Ex quo consequitur, ad lenticulam recte coquendam opus esse sapientia Zenonis. Natum ex apophthegmate, quod refert Diogenes Laertius. Quum enim Zenon dissereret sapientem omnia recte facere, quidam irridens obiecit: Igitur & lenticulam recte coquet. Zenon annuit, & collectionem approbauit. Seriò licebit vti, quum dicemus, esse viri boni etiam in rebus minutissimis sui similem esse: aut egregium artificem, in quacunque materia declarare qualis sit artifex.

Corycæus auscultauit.

Κωρυκαῖος ἠκροάζετο, i. Corycæus auscultauit. Vbi quis id quod agit, conatus dissimulare, tamen à curiosis deprehenditur. Vnde natum sit adagium, ex autoribus ascribam. Corycus mons est Pamphyliæ præcelsus ac portuosus, atque ob id piratarum insidiis opportunus, quos ab eo monte Corycæos vocabant. Hi nouam insidiandi rationem excogitarant. Siquidem dispersi per portus Coryci montis, miscebant sese negotiatorib. vt quisque forte appulerat, subauscultantes, & quid rerum portarent, & quo nauigare destinassent, denique quo tempore decreuissent soluere. Quæ simul atque cognouerant, renunciabant piratis, cum quibus societatem maritimorum latrociniorum exercebant. Atque ita per occasionem simul adorti, nauigantes spoliabant. Quæ res vbi mercatoribus esset comperta, pleraque occultabant, ac dissimulabant, insidiarũ metu. Sed cum ne sicquidem laterent, subodorantib. omnia Corycæis, res in prouerbium abiit, τούτου κωρυκαῖος ἠκροάζετο; i. Hunc Corycæus auscultauit. de re vehementer dissimulata, deprehensa tamen. Suidas ait, Corycon Pamphyliæ promontorium esse, cui subiecta sit vrbs Atalea. Eius vrbis ciues, ne vexarentur ipsi à prædonibus, qui sese in promontorii arcem receptabant, per alios portus dissipati subauscultabant, quinam appulissent, & quo tenderent, eaque prædonib. renunciabant. Idem ex Ephoro refert, Corycæos conuenas quospiam fuisse, qui condiderint oppidulum in Lydia sub cacumine Coryci in mare prospectantis, finitimos Myonesso. Hos solitos sese negociatorib. in portum appellentib. admiscere, quasi negociatores essent & ipsi, mercium aliquid empturi: deinde quæ cognouissent, Myonessiis renunciabant. Myonessii nauigantes adoriebantur, prædam ablatam, aut precia quib.

ſeſe negociatores redimebant, quæ Græci λύτρα vocant, cum Corycæis partientes. At Stephanus tradit, Corycum montem eſſe altiſſimum finitimum Teoloniæ oppido, cui ſubiectus ſit eiuſdem nominis portus. Quo loco meminit & de piratarum inſidiis & prouerbio. De Lydiæ Coryco ſentit & Strabo, cuius verba ſubſcribam ex lib. 14. πρὶν δὲ ἐλθεῖν ἐπὶ Ἐρυθράς, πρῶτον μέν ἐστι πολίχνιον Ἔραι Τηΐων, εἶτα Κώρυκος ὄρος ὑψηλόν, καὶ λιμὴν ὑπ' αὐτῷ Κασύστης, καὶ ἄλλος Ἐρυθρᾶς λιμὴν καλούμενος, καὶ ἐφεξῆς πλείους ἕτεροι· φασὶ δὲ τὸν παράπλουν τοῦ Κωρύκου πάντα λῃστήρια ὑπάρξαι τῶν Κωρυκαίων καλουμένων, εὑραμένων τρόπον καινὸν τῆς ἐπιβουλῆς τῶν πλοϊζομένων. κατεσπαρμένους γὰρ ἐν τοῖς λιμέσι τοῖς καθορμιζομένοις ἐμπόροις προσφοιτᾶν, καὶ ὠτακουστεῖν τί φέροιεν καὶ ποῦ πλέοιεν, εἶτα συνελθόντας ἀναχθεῖσι τοῖς ἀνθρώποις ἐπιτίθεσθαι καὶ καθαρπάζειν. ἀφ' οὗ δὴ πάντα τὸν πολυπράγμονα καὶ κατακούειν ἐπιχειροῦντα τῶν λάθρα καὶ ἐν ἀπορρήτῳ διαλεγομένων, Κωρυκαῖον καλοῦμεν, καὶ ἐν παροιμίᾳ φαμέν· τοῦ δ' ἆρ' ὁ Κωρυκαῖος ἠκροάζετο, ὅταν δοκῇ τις πράττειν δι' ἀπορρήτων, μὴ λανθάνῃ δὲ διὰ τοὺς κατασκοπεύοντας καὶ φιλοπευστοῦντας τὰ μὴ προσήκοντα id eſt: Priuſquam perueniatur Erythras, primum occurrit oppidulum Eræ Teium, deinde Corycus mons excelſus, atque huic ſubiectus portus Caſiſtas, mox alius portus dictus Erythræ, deinde alii complures. Narrant autem Corycum præternauigantibus omnia plena latrociniis eſſe quorundam, quos Corycæos appellant. Hi nouum inſidiarum genus commenti fuerant in nauigantes. Siquidem diſperſi per portus, negociatores qui forte appulerant, adibant, ſubauſcultabantque quid rerum ferrent, quo nauigarent: deinde illos in altum reuerſos collecti adoriebantur ac ſpoliabant, vnde factum eſt vt quemuis curioſum, auidum auſcultandi quæ clanculum & in occulto dicuntur, Corycæum vocemus, prouerbioque dicamus, Hunc Corycæus auſcultauit, quoties aliquis ſibi viſus eſt egiſſe dixiſſeve clam, cum tamen non latuerit, propter eos qui ſubauſcultant & ſciſcitari ſtudent, quæ non oportet. Hactenus Strabo. In cuius verbis non videtur abeſſe deprauatio: vna tolletur, ſi pro λῃστήρια legas λῃστάς. altera, ſi legas, τῶν λάθρα καὶ ἐν ἀπορρήτῳ πραττόντων καὶ διαλεγομένων: ſic enim legiſſe videtur interpres. Itaque cum duæ ſint ciuitates eiuſdem nominis, ad vtranque referunt prouerbium autores. Stephanus oſtendit & in Cilicia ciuitatem Corycum eſſe, quæ portu ſaloque cingitur, vt ait Pomponius Mela, anguſto tergore continenti adnexa: cui vicina ſpecus illa multorum literis nobilitata. Iam Cilices piratas fuiſſe accepimus. Hanc eandem arbitror eſſe cum ea quam in Pamphylia ponunt Zenodotus & Suidas, quod Pamphylia Ciliciæ ſit contigua, atque olim bona Ciliciæ pars imputabatur in Pamphiliam. Idem Stephanus indicat & inſulam fuiſſe eius nominis. Rurſus Cretæ promontorium eſſe Coryciam, & eiuſdem nominis portum Æthiopiæ. Inducunt & comici deum quempiam Corycæum, exaudientem atque auſcultantem quæ gerantur: ſicuti Menander in Enchiridio, Dexippus in theſauro apud Suidam. quod tribus verbis attigit & Heſychius, indicans Corycum Græcis ſonare vas coriaceum, aut nauim, aut lanceam. Vſurpat hoc adagium M. Tullius lib. ad Attic. x. epiſt. vltima: Itaque poſthac non ſcribam ad te quid facturus ſim, ſed quid fecerim, Omnes κωρυκαῖοι videntur ſubauſcultare quæ loquor.

Multæ regum aures atque oculi.

Ὦτα καὶ ὀφθαλμοὶ βασιλέων πολλοί. i. Aures atque oculi regum multi: quod per exploratores obſeruent, quid quiſque dicat faciátve. Idem refertur à Luciano in libello, cui titulus, De mercede ſeruientibus: ac rurſus, Aduerſus indoctum. Eiuſdem meminit & Ariſtoteles in 5. Politic. Hoc genus homines Græci vocant ὠτακουστάς: quos primus Darius minor adhibuit. ſibi diffiſus Dionyſius Syracuſan⁹ addidit προσαγωγίδας. i. exploratores: autore Plutarcho. Allegoria inde ducta eſt, quod regib. quamplures vbique ſunt exploratores, atque ob id oculi regum dicuntur: complures auſcultatores, quib. velut auribus vtuntur. Neque deſunt manus & pedes quam plurimi, fortaſſis ne ventres quidem. Vide cuiuſmodi portentum ſit tyrannus, & quam formidandum, tot oculis, iisq; emiſſitiis tot auribus, iisque tam aſininis ac longis, tot manibus, tot pedibus, tot ventribus, ne reliqua parum honeſta commemorem, inſtructum. Ariſtophanes in Acharnenſib. Pſeudartabam regis oculum appellat, quod per eum cognoſceret quid ageretur. Aliter autem Andromache apud Euripidem, filium vitæ oculum vocat:

> Εἷς παῖς ὅδ' ἦν μοι λοιπὸς ὀφθαλμὸς βίου.
>
> Id eſt:
>
> Erat relictus gnatus hic mihi vnicus
> Vitæ oculus.

Propterea quod vnicum eſſet in vita oblectamentum. Nam oculo nihil charius. Vnde, quos adamamus, oculos vocamus.

Nodum in ſcyrpo quæris.

Nodum in ſcyrpo quæris, in anxium dicebatur, nimiſque diligentem, aut meticuloſum, qui illic ſcrupulum moueret, vbi nihil eſſet addubitandum. Hoc adagium refertur apud Plautum in Menæchmis, & verbis totidem apud Terentium in Andria. Feſtus ex Ennio citat:

> Quæris & in ſcyrpo, ſoliti quod dicere, nodum:

nominatim prouerbii titulo referens. Donato iunci ſpecies eſt ſcyrpus, leuis atque enodis. Quanquam apud Gellium ſcyrpi dicuntur captiunculæ argutiæque. Niſi forte quis malit legere, in ſcrupo: quod hi lapilli leues ſint, ac rotundi.

IVNII. *Tudiculam ex[...]*

Τορύναν ἔξεσεν, id eſt, Tudiculam dedolauit. Citatur à Demetrio Phalereo ex Sophrone mimographo, quem totidem ferme adagiis abundare, quot verſibus, ait. Videtur quadrare in hominem plus iuſto curioſum: vel qui operam minime neceſſariam & inutilem verborum fuco commendat: aut qui hominem agreſtibus moribus & ruſticano ingenio ac Demeam prorſus, ad elegantiores mores cultumque ciuiliorem traducere conetur. Talis enim τορύνην ξέειν appoſite dicetur. Quidam male legerunt ἔζεσεν, quod eſt, ebulliit. Eſt autem τορύνη coquinarium inſtrumentum, commouendis pulmentariis ollæque vertendæ idoneum: Tudiculam Latini vocant, quam qui velit expolire elegantius, næ ille in re omnium inutiliſſima operam conſumit.

Acclamant inſtar Ciconum.

Καλοῦσιν ἀλλήλους ὥσπερ οἱ Κίκονες: id eſt, Inclamant ſe inuicem more Ciconum. Prouerbiali ſchemate dictum eſt à Syneſio de iis, qui admiratione alicuius rei ducti vicinos, velut teſtes miraculi aduocant, quaſi non ſatis ſit ſolos vidiſſe, niſi oculata aliorum accedat loco teſtimonii fides. Id vitii peculiare eſt maxime fœminis, vt ſi quid noui videant, aut inauditum audiant, illico viciniam totam conciant, ſtupendæ rei teſtem futuram. Lepidam narrat fabulam Syneſius de inſulæ cuiuſdam, ad quam in tempeſtate ſoſpites appulerant, mulierculis, inſtar Lemniarum inſigniter mammoſis, vt in humeros etiam laxos vberum ſinus rei cerent. quæ tamen fatali quadam perſuaſione cunctas in genere fœminas ſui ſimiles arbitrentur, neque credant viris commercii gratia peregrinantibus, non omne fœmineum genus tale eſſe: quamobrem ſi qua extera mulier eo appellit, nihil prius habent quam vt blanda comitate ſinus pectoris explorent, & accita vicinia incredulitati ſuæ medeantur, nouæ rei ſpectaculo ſatiatis oculis. Itaque inquit, ἡ δὲ ἰδοῦσα, λέγει πρὸς ἄλλην, καὶ καλοῦσιν ἀλλήλας ὥσπερ οἱ Κίκονες, αἱ δὲ συμφοιτῶσιν ἐπὶ τὴν θέαν. id eſt: At illa quæ rem nouã intuita eſt, alteri indicium facit, mox aliæ alias accerſunt, veluti Cicones ſolent, illæ vero ad ſpectaculum frequentes conueniunt. Locus autem deſumptus eſt ex Homero Odyſſeæ ix.

> Τόφρα δ' ἄρ' οἰχόμενοι Κίκονες Κικόνεσσι γεγώνευν.
>
> Id eſt:
>
> Tum vero coeunt Cicones, ciconaſque viritim
> Inclamant.---

Sunt autem Cicones, Thraciæ populus ad Iſmarum vrbem, qui Vlyſſem poſt dirutam Troiam ab acta præda in littore cum ſociis comeſſantem adorti, male multarunt multis interfectis: ſic dicti à Cicone, Apollinis & Rhodopes filio: niſi etiam à Cicone, Amythaonis filio, vate parum dextro. Quadrabit ergo in nouarum rerum auidos, qui inſatiabiliter eo ſtudio affecti, velut tinnientibus auribus cœtus hominum faciunt, vt & accipiant & communicent noua.

Inferorum triacadas.

In hominem plus æquo curioſum, & recondita peruestigantem, atque a communi hominum notitia abſtruſa cognoſcere laborantem, illud cõpetit: τὰς ἐν ᾅδου τριακάδας ἐπιζητεῖ, Inferorũ triacadas inquirit aut ſcrutatur. τριακάδα vocant triceſimum cuiuſque menſis diem, vocabulo à Thalete Mileſio primum excogitato, ſi Laertio credimus aliis: ἕνην καὶ νέαν vocitantibus, quem nos pridianã Calendarũ facimus. Stultiſſimæ autem operæ atque extremæ curioſitatis eſt quas Calendas, quaſve triacadas habeant inferi, vano labore indagare. Commemoratur à Suida.

Spinas colligens.

Τὰς ἀκάνθας συνάγων, id eſt, Spinas attrahens: frequens eſt apud Athenæum de moroſo homine & importune curioſo, qui in diſputationibus nunc hoc nunc illud inceſſit, & in controuerſiam trahit: talem autem vbique perſtringit Vlpianum Tyrium altercando moleſtum. vt libr. 3. Dipnoſoph. ἐξονυχίζεις πάντα τὰ προσπίπτοντα τοῖς συνδιαλεγομένοις, τὰς ἀκάνθας συνάγων, ὡς ἂν ἐχινόποδας καὶ ἀνὰ τρηχεῖαν ὄνωνιν ἀεὶ διατρίβων ἀνθέων τῶν ἡδίστων μηδὲν συναθροίζων. id eſt: Ad vnguem expendis quicquid diſceptantibus occurrit, ſpinas attrahens, quippe inter tribulos ſemper, ſpinoſam & Ononin conuerſans, nihil omnino amœnorum florum colligens, quem locum reſpiciens Euſtathius ita legit lib. 2. Iliad. ἐξ οὗ παροιμία τὸ τὰς ἀκάνθας συνάγων ὡσὰν ἐχινόποδας id eſt: Vnde prouerbium illud, Spinas adducens velut tribulos aculeatos: quum alluſum ibi ſit ad diſtichon quod apud Plutarchum extat Sympoſ. lib. 1. c. 4.

> Ὡς ἂν ἐχινόποδας καὶ ἀνὰ τρηχεῖαν ὄνωνιν
> Φύονται μαλακῶν ἄνθεα λευκοΐων.
>
> Id eſt:
>
> Ceu ſcabros inter tribulos, & Ononin acutam
> Tellure erumpunt mollia Leucoia.

Idem Athenæus lib. 6. ἐκ τούτων πάλιν τῶν λεχθέντων τὰς ἀκάνθας ἀναλεξάμενος οὐλπιανός. id eſt: Hic iterum è prædictis ſpinas colligens Vlpianus. Rurſus lib. vij. ὁ τὰς ἀκάνθας ἀγείρων οὐλπιανός. id eſt: Vlpianus ſpinas congregans. Quadrabit ergo apposite in captioſum ſophiſtam, & importunis quæſtionibus moleſtum. Porro ſuperiore diſticho concinne vtemur, quum à ſeuero homine & auſtero lepide dictum aliquod prodierit, & iocoſus lepos: aut vbi ſcriptum terri-

metricum, quasique aculeatum vnis atque alteris facetiis conditum temperetur.

Κονοφθαλμίζειν.

Synesius libro de Prouidentia 2. εἰ δέ τις τῆς σκηνῆς εἰσβιάζοιτο ἐς τὸ λεγόμενον εἰς τοῦτο κοινοφθαλμίζοιτο. id est, Si quis in scenam introrumpat, & huc (quod dici solet) emissitiis oculis introspiciat. Vox illa τὸ λεγόμενον, indicat vulgi sermone extritum fuisse verbum & prouerbiale. Dicetur de curiosis hominibus, & alienarum rerum plus nimio satagentibus. Crediderim ego veriorem esse lectionem, κοιλοφθαλμίζοιτο, mutatione vnius literæ ν in λ, quod curiosi homines reductis & quasi concauis oculorum finibus in introspiciendo contentius, vti videantur.

IOANNIS VLPII.

Aliud homini, aliud humanitati satis.

Digna hæc sententia Varronis est, quæ prouerbiis annumeretur, qua pulsat eos qui consuetudinem potius sequuntur in loquendo quam certas rationes. Humanitatem autem hic ponit pro curiositate ac si diceret: Natura quidem paucis contenta, sed quod huic sufficit, non satis est curiositati.

COGNATI.

Dulcedo cuncta intelligendi, superat cæteras omnes suauitates.

Themistius peruulgatæ huius sententiæ mentionem facit in oratione, quam vocauit βασανιστὴν, cum ostenderet se mirifico amore rerum suarum cognoscendarum teneri, dissentireque in hoc ab ingenio plurimorum, qui alienas res curiose inuestigant, suas propriasque negligunt. Ita autem locutus est elegans, eruditusque scriptor: ἐγὼ δὲ οὐ λέλημαι περιεργάζεσθαί μοι τὰς πηγὰς, ἵνα τὰ ἐμαυτοῦ μόνον γνοίην, τὰ δὲ τῶν ἄλλων δὲ μὴ δυναίμην· οὐκ ἔστι γὰρ (φασι) γλυκερώτερον, ἢ πάντ' εἰδέναι, καὶ ἐγὼ φημι τ' ἀγαθά. Cuius præclari desiderii sui, ac graui proboque viro digni, rationem reddit communi hac sententia: Nihil dulcius quam cuncta prorsus scire, quam tamen aliquantulum emendat, vt qui putet, non omnia scire iucundissimum esse, sed res tantum bonas. Lucretius lib 4. dicit homines esse immodice cupidos auditorum, idcirco res admirabiles & portendi similes confingunt, quib. alliciant & retineant auditores: & inquit,

---Ideo iactant miracula dictis,
Aut aliqua ratione alia ducuntur, vt omne
Humanum genus est auidum nimis auricularum.

(Huc refer, Nihil dulcius quam omnia scire: in Chiliad.)

Corycæus audit.

De his dicitur qui secreta explorant: natum ab insula quadam, & portu, qui est prope Teum insulam & Erythras, vbi pyraticam exercebant: inde dicti Corycii, speculantes mercatores. (Erasm. prouerb. Corycæus auscultauit.)

Κοινοφθαλμίζειν.

Κονοφθαλμίζειν prouerbiale est, de curiositate lustrandi, quæ intra scenam fiunt. Synesius Cyrenæus in Ægyptio, seu de prouidentia, disputation. lib. 2. sub finem: τὸ λεγόμενον εἰς τοῦτο κοινοφθαλμίζοιτο, per proscœnium omnia i. curiose oculis lustret. Prouerbii nota est τὸ λεγόμενον: quod verbum hac de re vsurpatur.

Nouit, quid toto fiat in orbe.

Hoc adagio curiositatis vitium nimis vulgare notatur. quod vitii genus cum in omni hominum genere, tum in fœminis præcipue vigere solet. eæ enim tanto tenentur cognoscendarum rerum alienarum desiderio, vt omnia etiam arcana inuestigent. Iuuenalis graphice admodum muheris omnisciæ mores exprimit satyra sexta:

Hæc eadem nouit, quid toto fiat in orbe,
Quid Seres, quid Thraces agant, secreta nouercæ.

Statim post:

Instantem regi Armenio Parthoque cometam
Prima videt: famam, rumoresque illa recentes
Excipit ad portas: quosdam facit isse Niphatem
In populos, magnoque illic cuncta arua teneri
Diluuio, nutare vrbes, subsidere terras.

Quod autem in aliis poetæ reprehendunt, ab eo nec ipsi sunt omnino liberi, si Virgilio credimus, cum ait:

Norunt bella deûm, norunt abscondita nobis
Coniugia, & falsa quoties sub imagine peccent.

Nam de poetis hic loquitur. Vide apud Erasmum nostrum: Scit, quomodo Iupiter duxerit Iunonem.

Muscarum in morem.

Lucianus de sacrificiis: Quod si quis forte sacrum faciat, epulantur omnes fumo inhiantes, ac muscarum in morem sanguinem exugentes, circum aras effusum. Nota est muscarum natura, alienum edentium, & alienarum mensarum delectantium. Hinc Parasiti muscis sæpe conferuntur. Illis quoque vnum studium est, omnia inquirere. Hinc homines mirifice curiosi, muscæ dicti sunt: quod ante ex Plauto iam docuimus. Ægyptii autem impudentiam significantes, muscam pinxisse, tradit Orus. Illa enim intrepide & alacriter homines & cibum alienum aggreditur, & ægre potest abigi. Vide Homer. Iliad. ρ. Infra, instar vesparum.

G. GENTII. *Delatoria curiositas.*

Dicitur à Iuriscon. in cap. 6. de iur. & fac. igno. prouerbiali figura, teste Budæo, cum inquit: Scientia hoc modo æstimanda est, vt neque negligentia crassa, aut nimia securitas satis expedita sit, neque delatoria curiositas exigatur. Tractum à sycophantis criminatoribus, vel quadruplatorum improbitate, de quibus illud Plautinum in Trinummo (vbi de famigeratorib. agitur) dici potest: Quod quisque in animo habet aut habiturus est, sciunt: id quod in aurem rex reginæ dixit, sciunt: quod Iuno fabulata sit cum Ioue: quæ neque futura, neque facta sunt, tamen illi sciunt. Iidem pro delationis præmio quartam partem in bonis delatorum consequebantur.

DAMNANDI.

ERASMI. *Notare vngui: & similia.*

Ad eandem formam pertinent hæc quoque: Notare vngui, quod soleat vngui signum apponi, vbi quid parum placet. Horatius dixit, Transuerso calamo signum apponere: pro eo quod est, damnare. In eundem sensum, Censoria virgula legitur identidem apud diuum Hieronymum, pro castigandi notandique autoritate. Item apud Quintilianum libro Institutionum 1. Qua quidem ita sunt seuere vsi veteres grammatici, vt non versus modo censoria quadam virgula notare, &c. A censoribus Romanis traductum: quorum partes erant notare, si quid in moribus ciuitatis dignũ emendatione iudicassent, ac mulctam dicere. Eodem pertinent Spongia, lima, cœlum: quæ in emendationis prouerbium abierunt. Spongia deletur quod non placet: lima detrahitur atque expolitur, quod redundat, quodque incultum est: cœlo deformatur item, ac fingitur id, quod est rudius. Proinde in spongiam incubuisse dixit Augustus Aiacem suum, quem deleuerat. Et Elimata, dicuntur expolita. Et Sculpturam orationis, cultum dicunt.

Tristis litera.

M. Tullius pro Milone: Quod nisi vidisset posse absolui eum qui fateretur, quum videret nos fateri, neque quæri vnquam iussisset, nec vos hanc tam salutarem in iudicando literam, quam illam tristem dedissetis. Tristem literam appellat θ, salutarem τ. quod hac absolueretur reus, illa damnaretur, de quo non nihil attigimus in prouerbio, Theta præfigere. Asconius Pedianus (si modo codices mendo vacant) indicat θ. fuisse notam damnationis, τ. absolutionis, N. L. ampliationis, hoc est, non liquere. T. Liuius dixit tristorem notam.

Contra retiarium ferula.

Martialis in epistolari quadam præfatione: Denique videas, an te delectet contra retiarium ferula id est: An id faciendum tibi putes, quod nemo non damnet atque exibilet. Domitius Calderinus interpres admonet subesse prouerbium, dici solitum in eos, qui infirmo præsidio contra maxime instructum pugnarent. Quanquam idem paulo post alio dilabitur, nempe huc, gladiatores olim si minus placuissent, ferula cæsos eiici solere. Huic finitimum est illud Gellianum libr. Noctium 1. c. 2. Annon contra istum baculum moueas heus homo, quid mecum tibi? Itaque ferulam aut baculum mouere contra quempiam; est refragari, & insolentius repellere sententiam. Est autem ferula ligni genus, quo quondam pueri cædebantur, atque item milites, si quid contra disciplinam facere viderentur. Opinor idem factitare solere in ludis gladiatoriis huiusmodi certaminibus præfectos.

Ni pater esses.

Εἰ μὴ πατὴρ ἦσθα, Ni pater esses. Hoc vulgo dici consueuit, quoties honoris aut metus causa conuicium reticebant, & coniiciendum relinquebant. Plene sic effertur:

Εἰ μὴ πατὴρ ἦσθ', εἶπον ἄν σ' οὐκ εὖ φρονεῖν.

Id est:

Ni esses pater, te sapere dicerem haud bene.

Est autem versus hic in Antigone Sophoclis. Sunt enim Hæmonis verba, Creontem patrem obiurgantis, quod sponsam filii pararet occidere. Itaque quoties senis, aut potentis, aut alioqui venerandi sententiam nobis haudquaquam probari significabimus, cui tamen honoris causa nolimus refragari, veluti si quis opinionem Aristotelicam apud Peripateticos recte damnare vellet, loquetur ad hunc modum: Hæc habet sententia grauissimum autorem. Fortassis enim phas non est ab Aristotele dissentire. Alioqui, εἰ μὴ πατὴρ ἦν, hoc est, nisi autoritati deferrem, habeo quo refellam. Quod si mutilum efferas, plusculum etiam habebit gratiæ. Refertur à Diogeniano.

Calculo mordere.

Ψήφῳ δάκνειν, id est, Calculo mordere: dicuntur qui suffragio lædunt, aut vlciscuntur hominem. Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσι.

Βλέπουσιν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ψήφῳ δακνεῖν.

Id est:

Spectant id vnum, vt mordeant suffragio.

Siquidem hac via potissimum plebeii vindicabant, si quid essent offensi: refragabantur in concione, cum calculis ferrent r suffragia. Proinde mordebant non dente, quod tutum non erat, sed calculo.

Æquales calculi.

Ἰσαὶ ψῆφοι, id est, Æquales calculi: si quando parum abest, vt condemnetur aliquis, & tamen absoluitur: aut cum nutat animus, ambigitque, vtram in partem se deflectat, rationibus hinc velut ex æquo adhortantibus, ac deterrentibus. Quemadmodum est apud Terentium: Cum in dubio est animus, paulo momento huc vel illuc impellitur. Suidas ostendit metaphoram sumptam à prisca consuetudine iudiciorum, qua reus æqualibus iudicum sententiis absoluebatur, at non citra periculum. Cur autem potius absoluendum, quam damnandum reum veteres existimarint, cum pares essent sententiæ, multas causas reddit Aristoteles in Problemate quodam. Multis enim nominibus visum est conuenire, vt reliquis paribus, reo magis quam actori faueatur: vel quod accusator accedit paratus, ac præmeditatus: reus ad multa non præuisa compellitur respondere. vel quod consentaneum sit reum, vt qui maiore periculo dicat, ob metum quædam prætermisisse potius, quam actorem: vel quod in ancipiti negocio potius ad eam partem oporteat vergere, vbi si forte erratum, peccetur leuius. At minus est malum, absoluere nocentem, quam innocentem damnare, præsertim in capitalibus causis: vbi si contingat errare iudicem, non est quo sarciat in posterum erratum suum extincto iam homine. Contra, si elabatur nocens, poterit alio iudicio pœnas dare. Vel quod accusatio propior est suspicioni maleuolentiæ, quam defensio: quare cum in cæteris nihil appareat discriminis, de actore potius male iudicamus, quam de reo. Hæc & alia quædam huiusmodi tradit Aristoteles. Igitur vt tutissimo liberatur à causa, qui calculis omnibus absoluitur: ita periculo proximus fuisse videtur, qui paribus calculis, iam quasi fauore quodam elabitur.

Homerici versus aliquot prouerbiales.

Tantum honoris antiquitas habebat Homero, quemadmodum testatur Macrobius, vt singuli pene versus illius prouerbii vice celebrarentur. Quorum nos nonnullos sparsim in hoc opere recensuimus, præsertim quos in autorum literis vsurpatos deprehendissemus. Nunc itaque mihi videor facturus operæ precium, si ex omni Homericæ poesis corpore, quosdam seligam versiculos, qui prouerbii speciem ita præ se ferant, vt dubitandum non sit, quin hi certe ex illorum numero fuerint, quos antiquitas adagiorum instar vsurpauerit. Quanquam autem nullum fere carmen est huius poëtæ, quod non possit ad aliquam prouerbii rationem detorqueri: tamen nos è plurimis pauca quædam decerpere maluimus: partim ne quis nos in re tanquam ascita, nimium diligentes dicere posset: partim quod nescio quomodo magis arrident in hoc genere, quæ sibi quisque velut adoptârit. Itaque sat habuimus in paucis aliquot, quemadmodum accommodari debeant, viam ostendisse. Atque in his ipsis, quanquam eum carminis vsum indicauimus, qui tum nobis scribentibus venisset in mentem: tamen nihil vetuerit, quo minus idem carmen ad varios vsus asciscatur. Neque vero idem permiserim in reliquis poëtis, nisi quis in Marone licere putet, quem Latinum Homerum optimo iure dixeris: sed facit hoc Homeri diuinitas quædam, vt deceat, quicquid ex illo quocunque pacto mutuum sumpseris: etiamsi, quod in Centonibus fieri solet, ad longe diuersam sententiam verba detorseris. Quanquam autem sciremus his non adfuturam gratiam, nisi quis vsurparet Græcè: tamen ne non intelligerentur à nonnullis, vertimus hæc quoque. Atque hæc paucis dicta sunto in ea quæ ex Homero prouerbia suis locis distincta vel ante protulimus, vel deinceps producemus.

Non probantis.

Ἀλλ' οὐκ Ἀτρείδῃ Ἀγαμέμνονι ἥνδανε θυμῷ.

Id est:

At non Atridæ sic est Agamemnoni visum.

Vsurpatur à Luciano ceu prouerbialiter in Lapithis. Recte vtemur, vbi rem quidem fatebimur honestam factu, verum diuersa placere iis, quorum libido plus valet quam æquitatis ratio. Siue cum quis tyrannico more sequitur, non quod dictet æquitas, sed quod animo collubitum sit. Siue cum vnus aliquis à cæteris omnibus dissentit. Sumptum est autem ex Iliados Homericæ libro primo, vbi & iteratur hic versiculus:

Ἔνθ' ἄλλοι μὲν πάντες ἐπευφήμησαν Ἀχαιοὶ
Αἰδεῖσθαί θ' ἱερῆα, καὶ ἀγλαὰ δέχθαι ἄποινα.
Ἀλλ' οὐκ Ἀτρείδῃ Ἀγαμέμνονι ἥνδανε θυμῷ,
Ἀλλὰ κακῶς ἀφίει, κρατερὸν δ' ἐπὶ μῦθον ἔτελλε.

Id est:

At reliquæ Danaum placet hæc sententia turbæ,
Sacrifico vt habeatur honos, ac splendida dona
Accipiant at idem hoc Agamemnoni non ita visum est,
Quin male dimittit, ac dicta fera insuper addit.

Ne nomen quidem.

Prouerbiali figura dictum est & illud in eadem Ecloga.

---Βοῆς δ' ἐπιμηδ' ὄνομ' εἴη.

Id est:

Vlterius nec nomen erit belli atque tumultus.

Itidem Paulus ad Ephesios: Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis. Quid enim? Itáne scelus est nominare auaritiam, aut libidinem? Non opinor: sed Apostolus vt grauiter vitia detestaretur, vsus est hyperbole prouerbiali. Nam inter pios nominatur & Iudas & Pilatus.

Θ præfigere.

Theta præfigere, pro damnare.

Persius:

Et potis es vitio nigrum præfigere theta.

Ausonius in pædagogum liguritorem, carmine Choriambico:

Miselle doctor, ✕ tibi sit obscœno,
Tuumque nomen theta sectilis signet.

Sunt qui hoc ad figuram Græcanicæ literæ referant, quod ea cordis humani transfixi speciem quodammodo repræsentet. Nam nescio an debeamus Isidoro credere, qui primo Etymologiarum libro scribit ita militari more solere fieri vt cæsi Θ, salui T signarentur. Certe de hoc signo T, fit mentio etiam in Apocalypsi, quæ beati Ioannis Euangelistæ nomine legitur. Sed vero similius, quod scribit Asconius Pedianus, olim in iudiciis sortes, quæ mittebantur in vrnam, triplicem notam habere solere: ac Θ quidem, damnationis fuisse symbolum: T, absolutionis: Λ, ampliationis. i. quoties significabant sibi parum adhuc liquere, ac denuo causam agi oportere.

In absurde locutum.

Vbi quis videtur absurdum quippiam dixisse, siue cum verbum aliquod videbitur per imprudentiam elapsum, quod satius erat reticuisse, locus erit illi, quod pluribus locis apud Homerum reperitur, & nominatim Odysseæ libro 1.

-- ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων;

Id est:

Dentis claustra tui quæ vox elapsa reliquit?

Laudatur hic versus ab A. Gellio Noctium Attic. lib. 1 cap. 15. qui pulchre admoneat parce loquendum esse, quod natura linguam vallo dentium cinxerit, & septo labiorum, cum aures patulas dederit.

Abiiciendum procul.

Cum vitium aliquod, aut rem alioqui noxiam admonebimus procul abiiciendam esse, conueniet versus ille, ni fallor Homericus:

Εἰς ὄρος, ἢ εἰς κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.

Id est:

In montem tumidásve frementis in æquoris vndas.

Sic & Horatius in Odis. lib. 3. Oda 14.

Vel nos in Capitolium,
Quo clamor vocat, & turba fauentium,
Vel nos in mare proximum
Gemmas & lapides aurum & inutile,
Summi materiam mali
Mittamus, scelerum si bene pœnitet.

Contra Theognis non opes, sed ipsam paupertatem iubet εἰς μεγακήτεα πόντον ῥίπτειν. i. in immensum mare proiicere. Item hominem vehementer pestilentem in extremas insulas deportandum dicimus.

IVNII. Tabellis obsignatis agere.

Tabellis obsignatis agere, tropice dixit Cicero, pro conuincere aliquem scriptorum suorum testimonio, si diuersum dicat ab iis quæ antea scripto euulgauit, aut sensit. Ductum ab iis, qui quod syngrapha testati sunt, dictum factumve negant. Cic. libr. v. Tusculanarum: Tu quidem tabellis obsignatis agis mecum, & testificaris quid dixerim aliquando, aut scripserim: cum aliis isto modo, qui legibus impositis disputant: nos in diem viuimus, quodcunque animos nostros nobilitate percussit, id dicimus. M. Antonius dicere solebat, ideo nullam se orationem scripsisse vnquam, vt si quid sibi excidisset aliquando quod non oportuerat, posset inficiari dictum: propterea scite respondit M. Bruto (qui vt inuidiam Crasso pareret, binos recitatores euocarat, pugnantia è Crassi orationibus hinc inde desumpta alternis recitaturos) orationes causarum esse & temporum, non autem hominum ipsorum ac patronorum. Ita Cicero in v. Antoniana: Sicut apud hos qui in diem viuunt, nihil est constituti, nihil certi: sic mihi nulla est firma pertinaxque sententia, sequenti id quod probabilitate animum commouit.

BRASSICANI. Ex fastis euellendi.

Cicero pro Publio Sestio prouerbio vtitur, nimirum improbos & contaminatæ vitæ homines, quos monstra verius & pecudes dixeris, ex fastis esse euellendos: hoc est memoriam eorum esse penitus abolendam, & nullo vnquam tempore mentionem eorum esse faciendam. Quemadmodum Athenienses publico decreto sanxerunt, ne vnquam nomina fortissimorum iuuenum Harmodii & Aristogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia Hippiam tyrannum interficere adorsi erant, indere liceret, authore Gellio lib. 9. cap. 2.

Pennas incidere.

Pennas incidere. prouerbio dicimus, imminuere potestatem, aut arrogantiam reprimere. Ita Cicero libr. iiij. epist. ad Attic. Qui mihi pennas inciderant, nolunt easdem renasci, metaphora ab auibus desumpta, quæ pennis incisis nequeunt se altius tollere.

Lolium

Lolium à tritico repurgandum.

Plinius libro 14. cap. 17. inter frugum pestes lolium commemorat, vna cum carduis & tribulis. Hinc Virgil. in Bucolic. & Georgic. 1.

--- Interque nitentia culta
Infelix lolium & steriles dominantur auenæ.

Græci vocant ζιζάνιον siue αἶραν. Hoc adagio vtimur, cum inutiles ciues ab vtilibus, milites ignauos à strenuis secernendos dicimus. Huc nonnulli Antisthenis dicterium trahunt, Absurdum esse triticum à lolio non repurgare: qui sentiret ex hoc inuidos à republica summouendos, vt Plutarchus interpretatur. Tam enim inutiles inuidi sunt ciuitati quam lolium est tritico, & ignauus bello. Sic paterfamilias seruis suis: Colligite inquit, primum zizania, & colligate ea in fasciculos ad comburendum ea, triticum verò congregate in horreum meum. Matth. iiij. Triticum boni sunt, zizania verò mali, qui bonis semper sunt mixti. Zizania quoque apud eundem Matthæum cap. 13. vocantur humanæ traditiones, humana sapientia & doctrina, impia & perniciosa hæreticaque scientia. Talis corrupta doctrina, zizania merito vocari debet, quod inimicus ea, dormientibus Episcopis, imò authoribus in sementem Dei iniciat.

Gehennæ mancipium.

Prouerbium theologicum, dicitur de homine, adhuc in viuis, damnato. Prudent. Ham.

Gehennæ --- Mancipium, Stygio qui sit damnandus Auerno.

Matth. xxiij. cap. Facitis eum filium gehennæ, hoc est, hominem damnationi destinatum, aut subiectum.

GODOFREDI. *A caluo ad caluum.*

Verbum fuit Caligulæ, cum omnes reos postulatos in custodia, tum forte duobus caluis extremis existentes, ita & duci ad supplicium citra vllum discrimen, iuberet: quo inde notatum est indiscriminatum quodque iudicium: vt caussa quorundam medicorum, arte quam nihil minus quam nouerunt, pessime vtentium, omnium odium Bud. Transitu ad Hellenis. Equidem vt à caluo ad caluum in qui est iudicis & præcipitis eodem iure censere: ita à raso ad rasum damnare, vel nota mulctare ignominiæ tum atratos, tum albatos, præcipitis vtique famæ præiudicium sequentes, non sitis æquorum esse arbitror hominum, &c. Vide supra apud Iunium. Idem adagium Polydori est, additque ex Dionysio Caligulam ipsas custodias recognouisse, ac tum reperisse duos caluos, alterum in summo carcere, alterum in imo.

EX APPEND. IVNII.

Albo eradere & adscribere.

Quamuis Erasmus prouerbium, Non eras in hoc albo, satis diligenter explicuerit. non tamen ex eo protinus constabit, quid eradere & adscribere albo sit; quæ adagia haud dubie aduersaria non minus elegantia & lepida sunt, quam illud Plinianum. Quin serio ausim, vtroque vultu contendere, plusculum hæc, quam illud præ se ferre gratiæ & festiuitatis. Vtroque vsus est castigatissimus dicendi & sentiendi magister Suetonius in Claudio: Splendidum virum, Græciæque prouinciæ principem, verum Latini sermonis ignarum, non modo albo iudicum erasit, verum etiam in peregrinitatem redegit. In Domitiano item: Equitem Romanum ob reductam in matrimonium vxorem, cui dimissæ adulterii crimen intenderat, erasit iudicum albo. Est ergo albo eradere, ignominiose & cum suggillatione nominis ab honesto aliquo vel publico munere depellere: & adscribere albo, honesto cum suffragio ad publicum aliquod munus, vel honestum officium allegare & admittere.

Spongiæ.

Romani percelebri loco, Vespasiani procuratores & magistratus ex tenui re ad ampla euectos, & magnis officiis & honoribus auaritia principis nobilitatos, vt repetundarum postea rei condemnati large & prolixe fiscum locuplerarent, Spongias appellabant μεταφορικῶς, à spongiarum vsu, quæ siccæ humectantur, & vuidæ exprimuntur. Author est Suetonius in Vespasiano, his verbis: Creditur etiam procuratorum rapacissimum quemque ad ampliora officia ex industria solitus promouere, quo locupletiores mox condemnaret. quibus quidem vulgo pro spongiis vtebatur, quod quasi & siccos madefaceret, & exprimeret humentes.

Apollo Tortor.

Augustus Cæsar cœnam sumptuosam instruxerat, in qua deorum dearumque habitu discubuisse conuiuas, ipsumque Apollinis scenico ornatu transfiguratum, fabulis Romanorum spargebatur. Et cœna δώδεκα θεῶν (sic enim lego) appellabatur: quo tempore ingens Romæ inopia frumenti, & annonæ caritas fuit. Hoc rumore diuulgato, imperatorem alienissimo tempore, nempe in summa vrbis fame, lautis epulis indulgere, quasi publicæ calamitati insultando, Romani Apollinem Tortorem esse acclamarunt: Apollinem quidem, ob ementitum Apollinis habitum, quo in cœna illa mystica deformatus lasciuiebat: Tortorem vero, quod eo nomine idem Apollo quadam in vrbis parte coleretur. Quod illi epitheton attributum suspicor, quod Marsyam citharœdum psallendo victum, inaudito antea supplicii genere excruciasset, cui viuo pellem detraxerat. Pari ratione Octauium Augustum, quasi qui viuos excoriasset homines, frumento per luxum & sumptuosam cœnam absumpto, Apollinem Tortorem per conuicium vocabant. Non pessime quadrabit in principes & magistratus, in Reip. calamitate festis gaudiis exultantes, & intempestiuis deliciis & voluptatibus soluentes animum, nihil publica miseria commotos, & tum maxime negligentes officium, quando conueniebat maxime præstari.

EX APPENDICE ERASMI.

Ἐκφυλλοφορῆσαι.

Quibus ius ferendi suffragia adimebatur, & ex albo iudicum submouebantur, ἐκφυλλοφορῆσαι dicebantur: vt milites exauctorari, quibus ius pugnandi adimebatur. Olim non calculis, sed foliis ferebantur suffragia de exauctoratione: quasi dicas à foliis ferendis excludi. Suidas.

DECRETVM.

ERASMI. *Murus aheneus.*

Murus aheneus apud Horatium in Epistolis vsurpatur pro certo & immutabili animi decreto, schemate nimirum prouerbiali:

--- Hic murus aheneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Vegetius grauem armaturam murum ferreum exercitus appellat, veluti solidum & inexpugnabile munimentum. Adsimili figura Pindarus Olympiacôn 2. Hectorem appellat ἄμαχον, ἀστραβῆ κίονα: id est, inexpugnabilem, immobilem columnam.

Nullus dies omnino malus.

Astrologi designant quosdam dies fortunatos aut infelices, sed his aut his rebus: nullo tamen die indulgendum est ocio, quod nullus sit adeo inauspicatus, quin alicui negocio sit felix, si quis recte vtatur concesso tempore. Dies infaustus gerendo bello, aut nauigationi, felix est administrandæ rei familiari. Nullus autem dies non prosper parandæ bonæ menti. Fatetur hoc Hesiodus περὶ ἔργων καὶ ἡμερῶν.

Καί οὔποτε πάγκακον ἦμαρ.
Id est:
Omni ex parte dies malus haud obuenerit vnquam.

DEGENERANTIVM IN PEIVS.

ERASMI. *Ab equis ad asinos.*

Ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους: id est, Ab equis ad asinos. Vbi quis à studiis honestoribus ad parum honesta deflectit: veluti si quis è philosopho cantor, è theologo grammaticus, è mercatore caupo, ex œconomo coquus, è fabro fieret histrio. Quadrabit item, vbi quis è conditione lautiore ad abiectiora deuenerit. Procopius sophista in epist. quapiam: τὸ δὴ λεγόμενον, ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους μεταβεβήκαμεν. id est: Iuxta prouerbium, ab equis ad asinos transiuimus.

Mandrabuli more res succedit.

Ἐπὶ μανδραβούλου χωρεῖ τὸ πρᾶγμα: id est, Res Mandrabuli ordine succedit: hoc est, in dies in peius labitur. Inde natum, quod Mandrabulus quidam cum thesaurum reperisset, primum auream ouem posuit Iunoni Samiæ, proximo anno argenteam, tertio æream. Lucianus De mercede seruientibus: ἀλλὰ χαίρεις γε, καὶ σεαυτὸν ἐξαπατᾷς, καὶ ἀεὶ τὰ μέλλοντα βελτίω γενήσεσθαι νομίζεις: τὸ δ' ἔμπαλιν ἢ σὺ ἤλπισας γίγνεται, καὶ ὡς ἡ παροιμία φησὶν ἐπὶ μανδραβούλου χωρεῖ τὸ πρᾶγμα, καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, ἡμέραν ἀποσμικρυνόμενον καὶ εἰς τοὐπίσω ἀναποδίζον. id est, Tu tamen vtcunque gaudes, tibique ipsi imponis, semperque credis meliora futura, quæ sequentur: atqui id contra quam speraras euenit, planeq; iuxta prouerbium, ad morem Mandrabuli tibi negocium procedit, dum in singulos, vt ita dixerim, dies fit minus ac deterius, atque in tergum retrocedit. Alciphron in epist. quadam: καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν ἐπὶ τὰ μανδραβούλου χωρεῖ τὰ πράγματα. id est: Iuxtaque prouerbium, ad exemplũ Mandrabuli res succedunt. Non intempestiuiter itaque dicitur in eos, qui in deterius abeunt. Quemadmodum Menedemus apud Plutarchum, permultos Athenas venire studii causa: principio sapientes, deinde philosophos, postea rhetoras, postremo idiotas euadere. Nec alienum fuerit hic nobilem illam Platonis sententiam adscribere, ex lib. De legib. j. τὸ νικᾶν αὐτὸν, πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη· τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ, πάντων αἴσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστον. id est: Si quis ipse seipsum vincat, omnium victoriarum tum prima, tum optima est. Rursum ipsum seipso inferiorem esse, omnium & turpissimum est & grauissimum. Vincit enim se ipsum, qui proficit in melius: at seipso inferiorem euadere, est deteriorem reddi.

O domus antiqua quam dispari domino dominaris.

Videtur & illud Ennii carmen prouerbiis asscribendum, quod refert M. Tullius Officiorum lib. j.

O domus antiqua quam dispari domino dominaris.

Id conueniet in disciplinam, commutatam in peius eorum vitio qui successerunt: velut in domum, in vrbem, in Academiam, in monasterium aut collegium ad peiora degenerans. Quanquam suspicor carmen Ennianum in codicibus esse vitiatum: legendum autem:

O domus Anti quam dispari domino dominaris.

vt notarit Antii successorem. Iā quoniam in dispari, prima syllaba natura longa est, sublato s, quod Ennius subinde facit (nisi forte pro Anti, mauis Anci, aut Anni, quem Lucilius taxat alias) fit breuis: itaque constat metrum. Scriba parum eruditus, putans antiquam, vnicam esse dictionem, mutauit, antiqua. Alius nolens omittere quod erat in plerisque codicibus, adiecit quam. Respexit huc M. Tullius Philippica ij. O tecta ipsa misera quam dispari domino: quamquam quomodo iste dominus? sed tamen quam à dispari tenebantur.

Heroum filii noxæ.

Ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα πήματα: id est, Virorum heroum filii noxæ. Veteribus illud obseruatum fuit, præstantium virorum filios multum à progenitorum moribus abfuisse. Vnde & Demosthenes dixit: τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὥσπερ εἱμαρμένη εἴη, φαύλους ἀποβαίνειν τοὺς υἱούς, id est. A viris egregiis, perinde quasi fato quodam id accidat, improbos proficisci filios. Quæ quidem Demosthenis sententia refertur ab Aristide in Cimone. Interpres, quisquis is fuit, homo nec indiligens, nec indoctus, hoc loco prouerbium citat, quod modo retulimus. Manet & hodie vulgatus iocus, Ex sapientissimis patribus stultissimos propagari liberos. Euripides in Heraclidis, generaliter hanc sententiam ad omnes mortales retulit:

Ἕνα γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως
Εὕροις ἂν ὅστις ἐστὶ μὴ χείρων πατρός.

Id est:

Vnum forsan inter plurimos
Inueneris, qui patre non sit nequior.

Astipulatur huic sententiæ locis aliquot Homerus, nominatim Odyss. ε.

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται,
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τι πατρὸς ἀρείους.

Id est:

Æquat rara patrem soboles, sed plurimi ab illis
Degenerant, pauci superant probitate parentem.

Declamat hoc argumentum Ælius Spartianus in Seuero Cæsare, multis exemplis declarans, ita fere vsu venisse, vt viri, seu virtute, seu literis, seu fortunæ indulgentia insignes, aut nullos omnino liberos habuerint, aut tales reliquerint, vt magis ex vsu rerum humanarum fuerit, illos absque liberis decedere.

Haut canit paternas cantiones.

Οὐ πατρῷα ἀυλεῖ μέλη: id est, Haud paternas canit cantilenas. De eo iactatum, qui à paternis moribus degeneraret. Solent liberi maiorum suorum cantiunculis, quas admodum pueri didicerunt, delectari. Terentius in Adelphis: Pol Æschine, haud paternum istuc dedisti.

Filius degenerans.

In filium, qui paterno degenerat instituto, siue qui non diu fruitur à patre relictis, sed exuitur à maiorum facultatibus, apposite torquebitur illud ex eodem libro:

Ἀλλ' οὐχ υἱὸς ἐν ἔντεσι πατρὸς ἐγήρα.

Id est,

At non consenuit patris in filius armis.

Bene natis turpe est male viuere.

Quidam arbitrantur ob hoc ipsum sibi licere turpiter viuere, quod honestis maioribus orti sunt: quum contra generis claritas, quasi fax addita faciat, vt nobilium errata plus habeant dedecoris, quam obscuro genere natorum. Hoc in eadem fabula sic expressit Electra.

Ζῆν αἰσχρὸν αἰσχρῶς τοῖς καλῶς πεφυκόσι.

Id est:

Natis honeste, turpe viuere turpiter.

Quanquam Electra putat eos turpiter viuere, non qui sunt improbis moribus, sed qui viuunt in seruitute, quum sint ingenui nati: vt cum illo conueniat, Vbi non sis qui fueris, non est cur velis viuere.

Quis parentum laudabit, nisi infelices filii?

Τίς πατέρ' αἰνήσει εἰ μὴ κακοδαίμονα τέκνα?

Id est:

Quis patrem laudet, nisi proles laudis inanis?

Carmen vulgo iactatum de his qui maiorum suorum facinora iactitant, nimirum nihil habentes, quod de se ipsis vere prædicent: cuiusmodi Ponticum quempiam ridet Iuuenalis Sat. viij.

--- Sed te censeri laude tuorum
Pontice noluerim, sic vt nihil ipse futuræ
Laudis agas. Miserum est alienæ incumbere famæ.

Poterit in hanc quoque torqueri sententiam: Improbi filii sic laudant parentes, dum illos ceu bonos desiderat populus, quod hos longe deteriores ferre non possit. Id quod nonnunquam solet in principibus vsu venire: videlicet, vt quem viuum oderant, mortuū probent ac requirant, filii comparatione bonum. Refert & explicat hoc adagium Plutarchus in vita Arati: παροιμίαν τινὰ παλαιὰν ὁ Πολυκράτης δείσας, μὴ δοκεῖ τὸ δύσφημον αὐτῆς ὁ φιλόσοφος Χρύσιππος, οὐχ ὃν ἔχει τρόπον, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ᾤετο βέλτιον εἶναι, διατίθεται,

Τίς πατέρ' αἰνήσει, εἰ μὴ εὐδαίμονες υἱοί;

Διονυσόδωρος δὲ ὁ Τροιζήνιος ἐξελέγχων αὐτὸν, ἀντιτίθησι τὴν ἀληθινὴν οὕτως ἔχουσαν,

Τίς πατέρ' αἰνήσει εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί;

Καί φησι τοὺς ἀφ' αὑτῶν οὐδενὸς ἀξίους ὄντας ὑποδυομένους δὲ προγόνων τινῶν ἀρεταῖς καὶ πλεονάζοντας ἐν τοῖς ἐκείνων ἐπαίνοις ὑπὸ τῆς παροιμίας ἐπιστομίζεσθαι. id est: Adagium quoddam vetus ô Polycrates Chrysippus philosophus (infamiam illius, vt mihi videtur, veritus) non vt habet, sed vt ipsi visum est melius, proposuit:

Quis patrem laudarit nisi felices filii?

Cæterum Dionysodorus Trœzenius redarguens illum, verum prouerbium denuo exponit. Id habet ad hunc modum:

Quis patrem laudet, nisi proles indiga laudis?

Aitque eos qui si suis ipsorum meritis æstimentur, nullius sint pretii, cæterum insinuantes sese maiorum suorum quibusdam virtutibus, atque illorum laudibus sese immodice venditantes, hoc prouerbio ad silentium adigi. Hactenus Plutarchus. Vsurpauit in eundem sensum M. Tullius in epistolis ad Atticum.

Acesias medicatus est.

Ἀκεσίας ἰάσατο: id est, Acesias medicatus est. Dici solitum de re quæ semper vergeret in deterius, quoque magis accuraretur, hoc peius haberet. Occasionem adagio dedit Acesias quidam, medicus imperitus & stupidus: qui dum cuidam pedum dolore laboranti mederi studet auxit dolorem. Vnde Aristoph.

Ἀκεσίας, inquit, τὸν πρωκτὸν ἰάσατο.

Quod ea pars, quantumuis cures, tamen per se semper inquinetur. Autor Diogenianus.

Taurum tollet, qui vitulum sustulerit.

Adagium in fornice natum, vti videtur, sed quod ad vsum verecundiorem commode torqueri possit, si quando significabimus maiora peccaturum adultum, qui puer vitiis minoribus assueuerit. Extat in fragmentis Arbitri Petronii, his quidem verbis: Obstupui ego, & nec Gitonem verecundissimum puerum sufficere huic petulantiæ affirmaui, nec puellam eius ætatis esse, vt muliebris patientiæ legem possit accipere. Itaque, inquit Quartilla, minor est quam ego fui, cum virum passa sum? Iunonem meam iratam habeam, si me vnquam meminerim virginem fuisse. Nam infans cum paribus inquinata sum, & subinde prodeuntibus annis, maioribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatem perueni. Hinc etiam puto natum prouerbium illud, vt posse dicatur taurum tollere, qui vitulum sustulerit. Non absurdum videtur, adagium ad Milonis Crotoniatæ factum referri: qui quotidie vitulum aliquot stadiis gestare solitus, eundem taurum factum, citra negocium gestasse legitur. Atque ita quadrabit in eos, qui paulatim rebus etiam maximis assuescant.

Vt nunc sunt homines.

Si notabis temporum tuorum mores, vt semper in peius degenerantes à virtute maiorum: veluti si dicas, hunc aut illum principem laudandum, vt hac tempestate sunt principes: applicabis illud ex eodem libro:

- Οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν.

Quod quidem hemistichium aliquot est locis apud Homerum: Iliade de Aiace & Hectore, saxum ingens humo facile tollentibus: Iliados ε de Tydeo saxum item tollente.

Discum quam philosophum audire malunt.

Vulgus hominum propensius est ad quamuis ineptas voluptates, quam ad frugifera. Quod eleganter expressit M. Tullius libro De oratore ij. Discum inquit, audire malunt quam philosophum. Erat autem publici exercitamenti genus, quo discus æneus arte simul & viribus ita ab humo torquebatur in altum, vt intra certum spacium decideret. In iisdem autem locis, in quibus huius lusus peragebantur (gymnasia vocant) disserebant & philosophi: sed crepitu ac discum vocante, philosophum subito deserebant omnes. Verba Crassi apud Ciceronem sunt hæc: Nam & seculis multis ante gymnasia inuenta sunt quam in his philosophi garrire cœperunt: & hoc ipso tempore quum omnia gymnasia philosophi teneant, tamen eorum auditores discum audire quam philosophum malunt: qui simul vt increpuit, in media oratione de maximis rebus & grauissimis disputantem philosophum omnes vnctionis causa relinquunt: ita leuissimam delectationem grauissimæ, vt ipsi ferunt, vtilitati anteponunt. Per iocum transferri potest ad discum escarium, cuius crepitum multi libentius audiunt, quam vocem philosophi.

Eamus Athenas.

Ἴωμεν εἰς Ἀθήνας: id est, Eamus Athenas. Plutarchus in vita Thesei refert, Athenienses Minois violentia, simulque rerum inopia afflictos, iniisse fœdus cum illo, his quidem conditionibus, vt quotannis in Cretam mitterent septem pueros, ac totidem puellas (quos quidam existimant a Minotauro solitos interimi: Aristoteles dissentit.) Sed cum vetusti cuiusdam voti religione tenerentur Cretenses,

Cretenses, illas hominum primitias mittebant in Delphos. quibus eo proficiscentibus, adiunxerunt sese multi Cretensium filii. Cæterum quum illic ob terræ sterilitatem ægre sibi pararent victum, venerunt in eam Italiæ partem, quæ quondam Iapygia dicta est. Hinc in Thraciam profecti, Bottiæi dicti sunt. Vnde virgines Bottiæorum sacrificio quodam absoluto, canere solent, Eamus Athenas: his verbis testificantes desiderium patriæ quondam relictæ. Huius sententiæ citat autorem Aristotelem in Republica Bottiæorum. Licebit vti, si quando nos melioris fortunæ relictæ pœnitebit.

Ταντταλωθῆναι

Ταντταλωθῆναι, quasi Tantalisari dicas, effertur non sine prouerbii specie à Sopatro Parodro, pro exturbari, magnisque opibus exui, & quod dicitur, De gradibus deiici.

Οἵαν ποτ' ἔχει καὶ Θίβρων, ὁ Ταντάλου
Μαλακὸν ταλάντοις ἐκ ταντταλωθεὶς αὐτῆς.

Id est:

Qualem Lagenam habet Thibron, qui Tantali
Fuit talentis deturbatus molliter.

Hanc enim lectionē amplectitur Eustathius in Odyss. vndecimū, & exponit ita: ταλάντοις ἐκ ταντταλωθεὶς παρὰ Σωπάτρῳ σκώπτειν βούλεταί τινα ὡς ἐκ πλούτου κατασεσεισμένον εἰς νοῦν διὰ τρυφήν. id est, Talentis in modum Tantali exturbatus apud Sopatrum: conuiuium vult facere cuidam è magnis opibus excusso, & ad saniorem mentem redire coacto propter luxum. quanquam senarii versus lex aliam lectionem postulat, vt legatur ἐκταλαντωθεὶς, velut extalentisatus Tantali talentis. Reperitur tamen ταντταλωθῆναι, in priore quodammodo significatione apud Sophoclem Antigone, pro, ex alto, Tantali instar, præcipitari, vbi de Capaneo loquitur, qui inuito Ioue peruasurum se in Thebanam vrbem admotis scalis gloriatus, de pinnis mœniū deturbatus concidit, vel secundum alios fulmine ictus. sic autem inquit:

Ἀντίτυπα δ' ἐπὶ γᾷ πέσε ταντταλωθείς.

Id est:

Lapsa arduo deiectus, in solum ruit
Altrinsecus seu Tantalus.

ταντταλωθῆναι ergo dicemus eum, qui per lites aut immoderatum luxum magnis fortunis excidit. Notissima est poetarum fabulis Tantali historia, quam paucis perstringit Petronius Arbiter:

Nec bibit inter aquas, nec poma patentia carpit
Tantalus, infelix quem sua vota premunt.
Diuitis hæc magni facies erit, omnia late
Qui tenet, & sicco concoquit ore famem.

O domus antiqua.

Prouerbiale est, quando non minus exitialem quam ingentem rei immutationem significamus: veluti si optimo principi pessimus succederet: commode diceres: O domus antiqua, heu quam dispari dominaris domino Cicer. libro primo, de Officiis: Odiosum est enim, quando à prætereuntibus dicitur, O domus antiqua, &c. Huc allusit idem in secunda Philippica: O tecta ipsa misera, quam dispari domino: quanquam quomodo iste dominus? sed tamen quam à dispari tenebantur? Lege prouerb. Chiliad. O domus, &c.

Ratio apparet, argentum οἴχεται.

Prouerbii vsus est, quoties significamus, nos optime quidem rationes confecisse, sed reliqua consumpsisse, ita quod cum rationibus paria facere nequeamus. Plautus in Trinummo: Ratio quidem hercle apparet, argentum οἴχεται: id est, abiit, excessit non extat. Terentius in Phormione: Non ratio. verum argentum deerat. Cicero in Pisonem: Perscriptis rationibus secum ipse caput sinistra manu perfricans commurmuratus sit: Ratio quidem hercle apparet argentum οἴχεται Huic adagio non dissimile est, cuius meminit Aristophanes in Nebulis: ὥσπερ Περικλέης εἰς τὸ δέον ἀπώλεσα. Siquidem Pericles quum Astyanacti Lacedæmoniorum duci pecuniam daret, vt ex Attica, quam bello infestabat, discederet, reddens impendiorum rationem, nec aperte volens magistratibus rem ostendere. ita respondit, εἰς τὸ δέον: hoc est, in rem opportunam & necessariam. quanquam interpres Aristophanis huius responsionis diuersas causas afferat.

Detonsi.

Et hoc in prouerbiis numeratur, Detonsi siue crinibus nudati: de iis, qui nihil amplius roboris habent, & impotes siue impotentes sunt. Per crines enim antiqui vires cuiusque ac robur constare crediderunt, ita vt iis ablatis, in alterius iam potestatem facile quis veniret: quemadmodum de Simsone narrant sacræ literæ, Iudic 13. & 14. de Niso ac Pterealo poetæ Nec abhorrent hinc quotidiana veneficarum exempla: quas nullis aiunt tormentis, donec defectus fuerit capillus, domari. Victimarum quoque setæ capitis, in sacrificiis olim ferro solebant abscindi. Dicuntur etiam detonsi, & crinibus nudati siue depiles, morientes, & Orco iam initiari. Existimabant enim antiqui, eos qui morti essent proximi, à Proserpina primum tonderi, & his quasi primitiis Orco initiari, nec aliter diem suum obire posse. Id autem ex Euripide licet, & Virgilio aperte cognoscere. Virgilius quidem sub finem 4. libri Æneid. Didonis difficulter morientis causam hanc adfert.

Nondum illi flauum Proserpina vertice crinem
Abstulerat, Stygioque caput damnauerat Orco.

Apud Euripidem mors introducitur Alcestidis comam secans. Horat. oda 28. dixit, Proserpinam nullius vnquam caput fugisse, quo minus illud more suo tonderet, aut saltem tondendum curaret:

Mista senum ac iuuenum densentur funera: nullum
Sæua caput Proserpina fugit.

DEPRECANTIS ET ABOMINANTIS.

ERASMI *Despuere malum.*

Manet & hodie in vulgi moribus, vt si quid audiant execrandum, quod sibi nolint euenire, despuant velut abominantes. Id autem hæsit ex veterum superstitione, qui sibi persuaserant, desputationem esse remedium aduersus imminētia mala, præcipue aduersus morbum comitialem: cui non hinc tantum est nomen inditum quod in hominum frequentia sæpius oboriatur, verumetiam quod prohibeat comitia fieri: & in admouendis remediis ter expuere, habebatur salutare. Velut etiam aduersus incantationes, vt refert Plin. Simili superstitione contra improbæ spei fascinum, ter in sinum expuebant. Plautus: Et illic isti qui sputatur morbus venit. cui respondetur. Ain' verbero mihi eum morbum esse, qui me opus sit insputarier? Hic rursus alter: Ne verere, multos illic morbus homines macerat, quibus insputari saluti fuit, atque illis profuit. Idem in Amphitryone: Teque obsecro hercle, vt quæ locutus despuas.

Vates secum auferat omen.

In eos qui nobis dirā minitantur, aut acerba prænunciant, conueniet illud Theocriticum in Bucoliastis:

Αὐτὰρ ὁ μάντις ὁ Τήλεμος ἔχθρ' ἀγορεύων
Ἐχθρὰ φέροι ποτὶ οἶκον, ὅπως τεκέεσσι φυλάσσῃ.

Id est:

Telemus ac vates, mihi qui canit omnia dira,
Dira domum referat, quo natis illa reseruet.

Iurarat Cyclops per vnicum oculum suum, qui videret omnia, semperque visurus esset At Telemus vates illi prædixerat fore, vt ab Vlysse exocularetur. Hoc omen Cyclops reiicit in vatem, & illius liberos. Ita Vergilius:

--Quod dii prius omen in ipsum
Conuertant.

Et rursus:

--Dii capiti ipsius generique reseruent.

Itidem Homerus Iliad. δ.

Σῇσιν σφῇσιν κεφαλῇσι γυναιξί τε καὶ τεκέεσσι.

Simile illi Platonico, In tuum ipsius caput.

In capras syluestres.

Κατ' αἶγας ἀγρίας: id est, in capras feras. Abominantis est sermo, & malum deprecantis, inque syluestres capras auertentis Confine illi, quod alibi dictum, εἰς πύῤῥαν: id est, In Pyrrham. Item illi:

Hostibus eueniant conuiuia talia nostris

Vsus est adagione Athenæus libro Dipnosophistarum 2. Μυρτίλος γὰρ ἔφασκεν, ὥσπερ εἰς αἶγας ἡμᾶς ἀγρίας ἀποπέμπων τοὺς ζητοῦντας, Ἡγήσανδρον τὸν Δελφὸν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν αὐτῆς μνημονεύειν δὲ λέξεως. id est: Nam Myrtilius asseuerabat, velut ad capras syluestres nos relegans quærentes, Hegesandrum Delphū in commentariis suis, eius dictionis meminisse. Ad capras syluestres, posuit pro eo, quod difficillimum esset inuentu, aut quod nusquam est. Citauerat enim ex autore testimonium, quod mox Plutarchus negat apud illum extare. Ad hoc prouerbium, opinor, allusit Apuleius in Asino, fingens Psychen à Venere mitti ad arietes agrestes.

Bæon malus piscis.

Athenæus lib. 6. testatur apud Atticos fuisse prouerbium: μή μοι βαιών, κακὸς ἰχθύς. id est: Ne mihi Bæon piscis nequam. Nec indicat vsum prouerbii: tantum ostendit, apud Epicharmum βαιόνα dictum piscem quendam. nomen inditum videtur à breuitate. Laudantur enim magni pisces. Dicetur in hospitem ingratum ac molestum.

Si quid mali, in Pyrrham.

Εἴπ' κακὸν, εἰς πύῤῥαν: id est, Si quid mali in Pyrrham subaudiendum, recidat, aut abeat, aut eiusmodi quidpiam. Ad hunc modum malum, si quod timeretur, deprecabantur abominantes, & in hostium caput imprecantes. Vnde & illa figura Græcis pariter ac Latinis scriptoribus familiaris, hostib. nostris hoc eueniat. Ouidius:

Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.

Idem in tertio de arte amandi:

Hostibus eueniat tam fœdi causa pudoris.

Idem lib. 3. Fastorum:

Eueniat nostris hostibus ille color.

Idem lib. 2. Elegiarum:

Hostibus eueniat vacuo dormire cubili:
Hostibus eueniat vita seuera meis.

Idem lib. 3. Elegiarum:

Eueniat nostris hostibus ille pudor.

Rursum Virgilius lib. 3. Georgic.

Dii meliora piis, erroremque hostibus illum.

Idem in 8. Æneid. de Mezentio:

---Dii capiti illius generique reseruent.

Propertius:

Hostibus eueniat lenta puella meis.

Et Horatius in Odis:

Hostium vxores, puerique cæcos
Sentiant motus orientis austri.

Et Terentius in Heautontimorumeno, in Sene seipsum excruciante: An obsecro te, istuc inimicis fiet. Idem in Eunucho: Vtinam sic sint qui mihi male volunt. Originem prouerbii tradunt huiusmodi. Quondam Pyrrhæos, quotquot erant finitimi, graui odio persequebantur: vnde si quod malum aliquando videretur impendere, id abominantes, precabantur vt in Pyrrhæos auerteretur, dicentes, εἰς τὴν Πυῤῥαίων: id est, In Pyrrhæorum regionem. Est autem Pyrrha, Lesbi insulæ ciuitas, authore Stephano Est & altera inter Prienem & Miletum. Nescio an librariis sit imputandum, quod Plutarchus in Conuiuio sapientum pro Pyrrham refert Prienen. Verba Plutarchi sic habent: καὶ ὁ Θαλῆς γελάσας, εἴ τι κακὸν εἶπεν αὖθις εἰς Πριήνην. διαλύσει γὰρ ὁ Βίας, ὡς διέλυσεν αὐτὸ τὸ πρῶτον. i. Ac Thales ridens: Si quid, inquit, mali, rursus in Prienen. Soluet enim Bias, quemadmodum soluit prius. Mihi videtur loci nomen data opera mutatum, quod Bias esset Prienæus, ita ioco Pyrrha mutata est in Prienen.

Procul auribus nuncius veniat.

—Ἀπ' οὔατος ἄγγελος ἔλθοι.

Id est:

Procul absit nuncius aure.

Sermo deprecantis nuncium male auspicatum, Suidas ex Callimacho citat. Homerus item Iliad. σ.

Αἲ γὰρ δή μοι ἀπ' οὔατος ὧδε γένοιτο.

Id est:

Ista velim mihi sint procul auribus. --

Abhorrentis, ac detestantis.

Cum dicemus nos vehementer à vitio quopiam abhorrere, illud ex libro eodem vsurpare licebit:

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσι.

Id est:

Is mihi iuxta inuisus, vt atri limina Ditis.

Idem carmen extat in Iliados ι. sub persona Achillis, hic ab Vlysse dicitur.

Dulcis cubitus.

Γλυκὺς ἀγκών: id est, Dulcis cubitus. Abominantis est sermo: aut cum aliud dicimus, aliud sentientes, Plato in Phædro: γλυκὺς ἀγκὼν ὦ Φαῖδρε λέληθέ σε, ὅτι ἀπὸ τοῦ μακροῦ ἀγκῶνος τοῦ κατὰ τὸν Νεῖλον ἐκλήθη, καὶ πρὸς ἀγκῶνι λανθάνει σε, ὅτι οἱ μέγιστον φρονοῦντες τῶν πολιτικῶν, μάλιστα ἐρῶσι λογογραφίας καὶ καταλείψεως συγγραμμάτων: id est, Num Phædre fugerat te quod dulcis cubitus à longo illo, qui in Nilo est, cubito dictus esset? Quin etiam præter cubitum illud fugit te, quod qui rerum ciuilium sunt peritissimi, conscribendarum orationum, ac posteris relinquendarum sunt cupientissimi. Hactenus Plato. Ancon autem Nili pars est, in qua nauigantes plurimum & sudant & periclitantur. Vnde prouerbio dicebatur κατ' εὐφημισμὸν, γλυκὺς ἀγκών: id est, Dulcis cubitus: quasi deprecantes eius loci discrimina. Id autem perinde valet, quasi dicas: εὔφημα φώνει. id est: Bona verba, aut bene ominata loquere Sunt qui è Comico Platone natum existiment. is in fabula, cui titulus, Phaon, senem facit amantem tibicinam, atque hæc loquentem: ὦ χρυσοῦν ἀνάθημα, ὦ τοῖσιν ἐμοῖσι τρυφεροῖς τρόποις ὦ γλυκὺς ἀγκών. id est: O aureum amiculum: ô meis deliciosis morib gratus cubitus. Suidas scribit Anconem Carthaginensibus vocari domicilium obscurum ac profundum, in quod coniici solerent, si quibus indignaretur tyrannus. Præterea summa montium iuga, Ancones vocari. Denique præter alia gurgitem ac tumorem fluminis circa ripas propter anfractum & amnis repercussum, Anconem dici, à cubiti figura, ni fallor, ducta similitudine: quod quibusdam locis ripa excurrat, promineatque specie cubitali. Vnde & oppidis ac locis aliquot Anconis inditum est vocabulum, vt Anconi Picentinorum ciuitati, teste Stephano. Item Ouid. lib. transform. vltimo:

---Et spissi litoris Ancon. vt quidam legunt.

Valerius Argonauticôn lib. 4.

Quid memorem quas Iris aquas, quas torqueat Ancon?

Vnde non absurde κατ' ἀντίφρασιν quis acceperit, sicut placet Zenodoto. Nam alii putant per exclamationem dictum. Athenæus libro Dipnosophistarum 12. ostendit Anconem locum quempiam fuisse Sardis, voluptatum ministeriis paratum: in quo popinæ, scorta, atque aliæ id genus deliciæ. Dulcis igitur Ancon, ob blandimenta voluptatum: sed in eo complures naufragium faciebant. Idem indicat Polycratem apud Samios mulieres aliquot voluptatum architectrices instituisse, ad exemplum Anconis dulcis Sardorum: eumque locum Laura dictum fuisse, siue Samiorum flores. Idem addit, Omphalen eius gentis reginam, per vim virgines dominorum cum eorum seruis inclusisse ad stuprum, ne sola haberetur impudica. Lydos autem eum locum in quo fœminæ constuprabantur, γλυκὺν ἀγκῶνα dixisse sceleris atrocitatem verbo mitigantes. Vocem autem dictam putat ab eo quod illic gerebatur. Etymologus indicat ἀγκῶνα dici locum ossibus durum, παρὰ τὸ ἐπάγεσθαι τὴν χεῖρα, id est, ab adducenda manu, velut ἄγνυσθαι, id est, frangendo: siue ab ἄγχειν, id est, à præfocando. Hesychius adiicit, & murorum flexus ἀγκῶνας vocari. Breuiter, quicquid in cubiti speciem inflectitur, ἀγκὼν dicitur, quemadmodum sunt & citharæ ancones.

Terra mihi prius dehiscat.

M. Tullius Epist ad Attic. 9. Aberit non longe, quin hoc à me decerni velit: neque sit contentus Galba, Scæuola, Cassio, Antonio.

—Τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών.

Id est:

---Tellus ipsa mihi tunc ampla dehiscat.

Est autem hemistichium Homericum ex Iliad. 4. Lucianus in Lapithis: καὶ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, χανεῖν μοι τὴν γῆν ηὐχόμην. id est: Iamque iuxta id quod vulgo dici solet, optabam vt mihi terra dehisceret. Aristides in Themistocle: οὐδ' ἠπόρει, οὐδ' ἐξεπλάγη, οὐδ' ηὔξατο τῷ χανεῖν τὴν γῆν, οὐδ' ηὐδαιμόνησε τοὺς πάλαι κειμένους. id est: Neque perplexus erat, neque consternabatur animo, neque optabat, vt sibi terra dehisceret, neque beatos dicebat illos qui iam olim fuissent defuncti. Et Vergil in 4.

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras,
Pallenteis vmbras Erebi, noctemque profundam,
Ante pudor quam te violem, aut tua iura resoluam.

Reiicientis culpam.

Aduersus eum qui mali sui casum alio reiicit, ita vt vulgo factitant, apposite torquebitur illud ex Odyss. λ. dictum ab Elpenoris vmbra qui temulentus perierat apud Circen:

Ἆσέ με δαίμονος αἶσα κακὴ καὶ ἀθέσφατος οἶνος.

Id est:

Mi mala fata deum nocuerunt, visque Liæi.

Sic alibi Agamemnon dissidii causam in Aten retorquet.

IVNII. *Velatis manibus orare.*

Pro suppliciter orare. Plautus. Sumptum ab antiquo more Oratorum, quo, qui pacem petituri venirent, ramum oliuæ prætendebant. Velatas autem dictum pro vittatis.

BRASSICANI. *Lascinia obtinere.*

Cicero in 3. de Orat. Nam illud alterum genus, quod est temporibus, locis, reis definitum, obtinent, atque id ipsum Lacinia. Lacinia tantum obtinere dicuntur, qui rem non integram intelligunt aut assequuntur. Plautus in Asinaria, de amica amantem ægre dimittente: Lachrymantem Lacinia tenet. Politianus in epistola ad Donatum, prouerbiali ironia dixit de hospite, quem videamur nolentes & inuiti dimittere: Væ hominis togæ, væ laciniis.

IOANN. VLPII. *Ἔξω κακόν.*

Id est: Malum foras. eadem forma dicitur, qua ἔξω βούλιμον: id est, Foras famem. Tertull. vti licebit, quoties deprecari malum aliquod aut infortunium volumus, vt etiam exclamare solemus: Dii meliora. Sic enim Græcorum εὐφημεῖ circumloqui Cicero solet.

Ne dii siuerint.

Fuit prouerbialis deprecatio hæc veteribus: Ne dii siuerint, vel vt Plautus sæpe, sirint, à sino verbo subiunctiuo. Eutychus in Mercatore: Ne di sirint Hoc Græci dixere, μὴ γένοιτο: id est, Absit. Deus auortat.

Stomachus non fert.

Versatur in ore omnium & hoc: Stomachus siue animus non fert. Nã stomachus inter alia multa animum significat: qui quemadmodum facile eo cibo mouetur à quo natura abhorret, sic animus eas res maxime auersatur & abhorret, quas suæ naturæ contrarias esse sentit. Stomachus morosus facile fastidio afficitur, & ciborum delectu eget Sic animus ægre ferens quod secus accidit, etiam consolationem non admittit facile, morosus esse dicitur, id est, δύσκολος. Cic. Epist. famil lib 2 ad Cælium scribens: Nosti enim non modo stomachi mei, cuius tu similem quondam habebas, sed etiam oculorum in hominum insolentium indignitate fastidium, id est, nosti animum meum præ fastidio id ferre non posse. Plinius in epist. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitrium, aut ad suum facere: mei certe stomachi hæc natura est, vt nihil nisi totum & merum velit. id est, animi mei. Idem Stomacho suo viuere dixit: pro, ex animi sententia. Cicero etiam ad Marium lib. 7. Non tui stomachi, dixit: pro eo quod dicimus, tibi minime placere. Contra Martialis dixit, Facere ad stomachum. Et Budæus lib. De contempt. rer. fort. Ad stomachum autem facient, id est, ad animi æquitatem. Hoc enim aliquando significat. Huic cognatum est, Cordi esse, id est, gratum & placitum.

DERISIO.

ERASMI *Omnia præclara dicis.*

Socrates apud Platonem in Euthydemo, εἰρωνευόμενος suo more, quod aduersarius absurda quædam collegisset, videlicet Socratem scire quod nesciebat, & rursum nescire quod sciebat: εἶεν inquit, ὦ Εὐθύδημε, τὸ γὰρ λεγόμενον, καλὰ δὴ πάντα λέγεις. i. Esto ô Euthydeme. nam vt dici solet, omnia sane præclara dicis. Marsilius pro Esto vertit

Vertit En: eoque legisse videtur, non εἶεν sed ἦν aut ἦ, quod Græcis sonat En. vt admirantis εἰρωνικῶς. Putoq; hanc fuisse germanam Platonis scripturam. Nam, Esto, nihil facit ad præsentem sententiam. Nihil enim concedit, sed vt rem inauditam admiratur per irrisionem. vt omittam interim quod εἶεν magis est optantis quam concedentis. Plato aliis aliquot locis adagij titulo citat, Pulchre dicis: quod arbitror è poeta quopiam desumptum. Nam apud Theocritum Praxinoe loquitur: ναὶ, καλὸν εἶπας. id est: Sic est, dixisti pulchre.

E sublimi me derides.

Ἀφ' ὑψηλοῦ μου καταγελᾷς: id est, E sublimi me derides. De eo qui cum fastu ridet quempiam, ac despectim. Translatum ab iis, qui ex ædito loco verba faciunt. Vnde & despicere dictum à Latinis, pro contemnere, quod quisquis in eminenti loco est, is veluti tutior negligit eum, qui stat humiliore loco.

Ἐσκιμαλίχθαι

Ἐσκιμαλίχθαι σὲ χρὴ, Hoc gestu contumeliam, despectumque supremum significabant. Est enim Græcis ἐσκιμαλίσαι, medium digitum ostendere, contractis cæteris, ignominiæ causa: aut strepitu digitorum significare contemptum. Vnde & apud Iuuenalem, quod alibi retulimus:

Maudaret laqueum, mediumque ostenderet vnguem.

Suidas citat ex Aristophane senarium hunc. extat autem ἐν εἰρήνῃ:

Ὁ δὲ δρεπανουργὸς οὐχ ὁρᾷς ὡς ἥδεται,
Καὶ τὸν δορυξόον οἷον ἐσκιμάλισεν;

Id est:

Annon vides, vt gestiat falcis faber,
Medioque monstret vngue lancearium?

Quid autem proprie significet ἐσκιμαλίζειν, qui scire cupiet, malo è Suida discat, quam ex me. Elegantius magisque prouerbialiter, ad fortunam, ad eruditionem, aut aliud quippiam, quod plane contemnitur detorquebitur.

Naso suspendere.

Naso suspendere, est vafre ac subdole irridere. Plinius lib. 11. cap. 32. docet à suæ ætatis hominibus nasum subdolæ irrisioni fuisse dicatum. Nam apud veteres autores nihil huiusmodi legitur. Verba Plinii subscribam: & altior homini tantum (quem noui mores subdolæ irrisioni dicauere) nasus. Horatius in Sermonibus:

--Naso suspendis adunco.

Idem alibi:

--Balatro suspendens omnia naso.

Persius de Horatio, qui vafre tecteque rideat:

Callidus exterso populum suspendere naso.

Idem alibi:

Disce, sed ira cadat naso, rugosaque sanna.

Vnde nasuti vocantur, qui docte norint alios irridere.

Martialis:

Non cuicunque datum est habere nasum.

Idem:

Et pueri nasum rhinocerotis habent.

Idem rursum:

Nasutus sis vsque licet, sis denique nasus.

Persius:

--Rides, ait, & nimis vncis
Naribus indulges.--

Græci simplici efferunt verbo, μυκτηρίζειν, ἀντιμυκτηρίζειν: id est, irridere, vicissim irridere: ἀπὸ τοῦ μυκτῆρος, id est. naso. Cassius ad Ciceronem, libro epistolarum familiarium 15. Quosque vbi ridiculo aut scommatico dicterio læseris, velint rustice gladio ἀντιμυκτηρίσαι, id est, vicissim naso suspendere.

Postica sanna.

Persius posticam sannam prouerbialiter appellat clanculariam irrisionem, à gestu ridentium aliquem à tergo:

--Posticæ occurrite sannæ.

Idem:

O Iane à tergo quem nulla ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec linguæ tantum, sitiat canis Apula quantum.

Nam huiusmodi gestibus ab occipitio derident quidam.

In eo ipso stas lapide, in quo præco prædicat.

Chrysalus seruus in Bacchidibus Plauti, senem irridens, quem argento defraudabat: O stulte, inquit, nescis nunc vænire te. Atqui in eo adstas lapide, vbi præco prædicat. Quadrabit vbi quis præsens videns, audiensq;, tamen deluditur. Nam vendi etiam hodie vulgo dicuntur, quibus fit impostura. Quod autem meminit lapidis, id traductum est à lapide quodam editiore, quem Romæ fuisse complurium autorum testimonio constat, vnde præcones in auctionib. seruos venales nunciabant. Vnde M. Tullius vilissimos homunculos de lapide emptos appellat. De colono dictum est alibi.

Loripedem rectus derideat.

Et sane quam elegans est, & plurimum habet figuræ prouerbialis illud apud Iuuenalem:

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.

Quo conueniet vti, quoties aliquis id aliis opprobrat mali, cui sit ipse obnoxius, aut aliena castigat vitia, à quibus ipse non sit immunis: perinde quasi claudus claudo claudicationis vitium per contumeliam obiiciat. Oportet eum quam maxime vacare culpa, qui in alium paratus est dicere: & stultissimum est, in alium iacere, quod in ipsum possit retorqueri.

Quis enim tulerit Gracchos de seditione querentes?
Si fur displiceat Verri, si homicida Miloni?

Celebratur illud Leonis Bizantii: cui cum maledicus quispiam opprobrasset vitium oculorum, ipse gibbo deformatus: Humanum, inquit, conuicium in me iecisti, cum ipse Nemesim in dorso portes.

EX APPENDICE ERASMI.

Μυκτηρίζειν.

Plinius docet à suæ ætatis hominibus nasum subdolæ irrisioni fuisse dicatum. Vnde dicti irrisores, nasuti: ipsa ars, nasus, & nasus Rhinocerotis vocabatur: & irridere, naribus vncis indulgere, μυκτηρίζειν, & ἀντιμυκτηρίζειν. Pers. Marc. Cic. Habes prouerb. sup. Naso suspendere.

IVNII. *Cadaueris instar venustus.*

Χαρίεις ὥσπερ νεκρός. id est. Cadaueris modo venustus. Conuenit in macilentum hominem, aut præ morbo luridum. Citant Aristophanis commentaria ex Theopompi popinonbus:

Λεωτροφίδης ὁ τρίμετρος,
Εὔχρως τε φαίνει καὶ χαρίεις ὥσπερ νεκρός.

Id est:

Leotrophides ille trimeter
Colore viuido, & venustus scilicet
Instar cadaueris.

Fuit autem Leotrophides poeta dithyrambographus, genere Atheniensis, macilentus admodum & leuis, de quo iocatus in Cercopibus fabula Hermippus. Apud Athenæum:

Ἀνάπηρα σοι θύουσιν ἤδη βοίδια
Λεωτροφίδου λεπτότερα καὶ Θουμάντιδος.

Id est:

At immolant tibi mutilas nunc bucculas,
Exiliores Leotrophide & Thumantide.

Consimili dicterio Phrynichus comicus Lamprum quendam σκελετὸν μουσῶν i. Sceleton siue exarefactum Musarum cadauer nuncupauit hoc versu:

Μουσῶν σκελετὸς, ἀηδόνων ἠπίαλος, ὕμνος ᾅδου.

Id est,

Musarum sceletos, lusciniarum febris, inferorum hymnus.

Quæ etiam in illiteratum & inuenustum poetastrum quadrabunt.

COGNATI *Persusus aceto.*

Speciem prouerbii haber, Perfusus aceto. i. salibus aculeatis, & mordacibus. Thomas Morus lib. 1. Vtopiæ, in dialogo fratris & morionis, alludens ad illud Horatianum sat. 7. lib. 1. Sermonum:

At Græcus postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat.--

Nam, is inquit, (neque equidem miror) tali perfusus aceto, sic indignatus est, atque incanduit, vt nec à conuiciis quidem potuerit temperare.

DESPERATIO.

ERASMI. *Actum est.*

Prouerbialiter his verbis etiam hodie desperationem significamus, Actum est: Græci πέπρακται. Euripides in Hippolyto coronato:

Φεῦ φεῦ, πέπρακται, βασιλὶς οὐκ ἔτ' ἐστὶ δή. Id est:

Eheu, peracta res, hera occidit palam.

Terent. in Eunucho: Actum est, ilicet, peristi. Donatus existimat Actum est, sumptum à iure: ilicet, à iudicio: peristi, à supplicio. Nam hæc tria pariter verba incremento quodam indicant desperationem. Quoniam autem fas non erat rescindere iudicum sententiam, & eadem de re bis iudicium adipiscier. vt ait Terẽ. vulgo receptum est, vt de negociis desperatis actum esse diceretur: etiamsi postea repertum est, vt quidam per iudicem in integrum restituerentur. Aut certe ideo dictum est, Actum est, quod quicquid peractum est, hoc iam infectum esse non potest: iuxta prouerbiales sententias, quæ testantur ne Deo quidem permissum esse, vt quod factum sit, efficiat infectum. Plautus: Nisi quid rei præsidium apparas, acta hæc res est. Certum est mori. Dicimus autem vel absolute: Actum est: vel cum adiectione quapiam huiusmodi: Actum est de republica, Actum est de tuis omnibus, Actum est de rebus humanis, Actum est de tua salute, ni vigilas.

Nullus sum.

Prouerbiales sunt & illæ apud Comicos hyperbolæ, Nullus sum: & Occidi, perii: quibus desperationem & ingens malum significamus. Euripides ex Iphigenia in Tauris:

Δειλοὶ δ' εἰσὶν οὐδὲν οὐδαμοῦ.

Id est:

Timidi, atque inertes sunt nihil videlicet.

Rursus in Iphigenia Aulidensi:

Οὐδὲν ἦσθ', ἀλλ' ἐξεπλήσσου τῇ τύχῃ.

Id est:

Nihil eras, sed perditum fortuna consternauerat,

Opinor hoc ipsum esse quod ex Platone citat Athenæus li. 10. ὑμεῖς γὰρ οὐδὲν, καθάπερ ἡ παροιμία. id est: Vos quippe nihil, vt dicitur prouerbio. quanquam hoc non ad exitum, sed contemptum pertinet. Sumptum videri potest ab Homero, apud quem Odysseæ libr. 9. Vlysses fingit sibi nomen οὖτις. i. nullus: innuens se propemodum periisse. Atque huius nominis commento deceptus est Cyclops.

Nullus sum.

Sophocles in Antigona.

Ἄγετέ μ' ἐκποδὼν

Τὸν οὐκ ὄντα μᾶλλον, ἢ μηδένα.

Id est:

E medio me abducite,

Qui non magis sum quam ille qui iam nullus est.

Hac figura significabant exitium sine spe recuperandæ salutis. Scio me alibi commemorasse, Fuimus Troes: &, Nullus sum: sed ob nouatam sermonis formam hoc adiicere libuit.

Pinus in morem.

Πεύκης τρόπον, id est. Piceæ ritu: Vbi quis funditus radicitusque perit, ita vt nullo pacto restitui possit, piceæ ritu perditus dicitur. Nam piceam succisam negant suppullulascere. Meminit huius prouerbii Staphylus, citante Diogeniano. meminit & Suidas.

Perierunt bona.

Ἔρρει τὰ καλά, id est, Perierunt honesta. Hippocrates Mindaro Lacedæmoniorum duci fuit ab epistolis: eo interfecto ab Atheniensibus, Hippocrates in Lacedæmonem huiusmodi scripsit epistolam: ἔρρει τὰ καλά, Μίνδαρος δ' ἀπέσσυται. significans, interfecto duce rem esse deploratam. Adagium recenset Diogenianus: historiam recenset Xenophon in παραλειπομένοις libro 1. Græca senario constant:

Periere honesta, Mindarus sublatus est.

Ad restim res redijt.

Terentius in Phormione: Opera tua ad restim mihi quidem res rediit planissime. Hoc adagio summa rerum desperatio significatur. Nam in hac solent quidam amentes ad laqueum confugere. Iuuenalis:

Ferre potes dominam saluis tot restibus vllam?

Eodem pertinet etiam illud: Suspendio deligenda arbor.

Suspendio deligenda arbor.

In re vehementer indigna, neque vllo pacto toleranda, veteres arborem suspendio deligendam esse dicebant. Inde natum, quod olim in Theophrastum philosophum præcipuum meretricula quædam, nomine Leontium, ausa sit scribere. Plinius Secundus in prefatione Historiarum naturæ: Ceu vero nesciam aduersus Theophrastum, hominem in eloquentia tantum, vt nomen diuinum inde inuenerit, scripsisse etiam fœminam, & prouerbium inde natum, suspendio arborem eligendam. Hactenus Plinius. Finitimum huic est illud apud Euripidem in Alcestide:

Ἄξια καὶ σφαγαῖς τάδε

Καὶ πλεῖον, ἢ βρόχῳ δέρην

Οὐρανίῳ πελάσαι.

Id est:

Heus ista cæde digna sunt,

Vel potius, vt laqueo gulam

Præfocet aliquis pendulo.

Plautus in Curculione: Mea præda illa est, Proin tu te in laqueum duas. Iuuenalis:

Ferre potes dominam saluis tot restibus vllam?

Et apud Plautum, qui vitæ tædio tenebatur, optat nummum quo restim emat. Quum hæc æderem anno 1525. forte incidi in commentarios Cælii Rhodigini. Is dicit in huiusmodi explicatione cæcutire multos, ac se iactat omnem difficultatem explicuisse: cum nec vlla sit difficultas, & si qua esset nihil explicent ea quæ commemorat de suspendio crucis. Nec enim sontes sibi deligunt arborem, sed aguntur in crucem. Cæterum qui cogitant de consciscenda nece, solent alii aliud suspendii genus eligere: vt appareat illos hoc agere non impotentia mentis, sed certo destinatoque consilio.

Ad porcellum da mihi mutuo tres drachmas.

Εἰς χοιρίδιον μοι νῦν δάνεισον τρεῖς δραχμάς.

Id est:

Ad porcellum da mihi mutuo treis drachmas.

Dicebatur ab eo, qui mori decreuisset, aut qui vellet initiari. Nam initiandi consueuerunt immolare porcum. Suidas ex Aristophane citat. Est autem in Pace:

Εἰς χοιρίδιόν μοι νῦν δάνεισον τρεῖς δραχμάς·

Δεῖ γὰρ μυηθῆναί με πρὶν τεθνηκέναι.

Id est:

Qui porcum emam mihi mutua nunc tres drachmas:

Initiandus sum prius ac mortem oppetam.

A quinque scopulis desilire in fluctus.

Ἀπὸ πέντε ἅλλεσθαι πετρῶν ἐς κῦμα id est, A quinque desilire rupibus in vndam. Hoc vsurpari solet ab iis, qui iam impatientes præsentium malorum, minantur semet in quoduis potius malum præcipitaturos, quam vt perpetiantur. Confine nimirum illi, quod ante has retulimus, Suspendio deligendam arborem. Ad hoc alludit pastor ille Vergilianus:

Præceps aerii specula de montis in vndas

Deferar. extremum hoc munus morientis habeto.

Omnibus armis præsidiisque destitutus.

Hominem inermem, & omnibus destitutum præsidiis, indicabimus hoc versu, qui est Iliad. φ.

Γυμνὸν ἄτερ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος οὐδ' ἔχεν ἔγχος.

Id est:

Et clypeo simul & galea nudatus, & hasta.

IVNII. Κυθνώδης.

Κυθνώδης prouerbiali specie dicitur conclamatæ spei homo, qui funditus periit: quasi dicas. Cythni instar perditus: à Cythni insulæ vnius ex Cycladib. exitio, cuius incolas ferro flammaque hostiliter deuastasse Amphitryon Thebanorum princeps perhibetur, teste Hesychio. Habet autem aliquanto plus vehementiæ & energiæ singularis ista vox quam apud Zenobium κυθνώδεις συμφοραί.

COGNATI. *Femur ferire.*

Gestus grauiter indolentium & indignantium, ferire femur est, vt apud Homerum ὀδυσ. ν. de Marte (si recte memini) filii necem comperiente:

Καὶ ὢ πεπλήγετο μηρώ.

Idem ἰλιάδ. μ. & π. Sic Plutarchus in vita Fabii: Percussoq; femore. & in vita Pompeij, de piratis, qui metuere se ob captum Romanum sibi simularēt: τούς τε μηρούς ἐπαίοντο. & de Pompeio legis Maniliæ nuncium accipiente: ὀφρῦς λέγεται συναγαγεῖν, καὶ τὸν μηρὸν πατάξαι. Plautus in Milit.

Ecce autem auortit, nixus læua, in femore habet manum.

Dextra digitis rationem computat, feriens femur.

Quintilian. libr. 2. cap. 12. Femur, pectus, frontem cædere, mire ad pullatum circulum facit. Ouid. 11. Metamor.

Et conata femur mœrenti plangere dextra.

Pro eo Cicero ad Attic. libro 1. frontem ferire, videtur dixisse. Et notus est locus Ciceronis pro Quint. Gellio, vbi M. Calidium atrocia crimina obiicientem, ita redarguit: Nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons non percussa, non femur, pedis, quod minimum est nulla supplosio. Ex Ciceronis Bruto, & Quintilian. lib. 11. ca. de pronunciatione. Prouerbia a gestu corporum ducta: quorum alterum nempe Ferire frontem, inter sua collocauit Erasmus noster. Licet etiam huc ascribere illud Cicer. Tusculan. 3. Muliebres lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percussiones. Plautus in Mil glor. Digitis rationem computat, feriens femur dextrum. Idem in Trucul. Dentibus frendit icit femur. Vida infra Capiti capillos euellere.

Non sum apud me.

Prouerbiales hyperbolæ sunt & illæ: Non sum apud me, Mihi non consto, Nunc animus ardet, Læticia emorior, Dolore diffluo: & huiuscemodi plures aliæ. Accius in Consobrinis, referente Sosipatre;

Non sum apud me: en lentus, lenteque te rogabo.

Cic. De fin. bon. & mal. lib 2. Nam & ille apud Trabeam voluptatem animi nimiam, læticiam dicit, eandem quam ille Cæcilianus, qui omnib. læticiis lætum esse se narrat. Et paucis interiectis: Modo intelligas, inter illum qui dicat (C. Ticidam intelligit)

Tanta læticia auctus sum, vt mihi non constem:

& eum qui,

Nunc demum mihi animus ardet:

(quorum alter lætitia gestiat, alter dolore crucietur) esse illum medium;

Quanquam hæc inter nos nuper noticia admodum est.

Qui postremus versus est Terentii in Heautontim. Non dissimilis est hæc Enniani, quam Cicer. libro De orat. 3. citat:

Tum pauor sapientiam mihi omnem ex animo expectorat.

Capiti capillos euellere.

Sunt prouerbia affectuum animi indicia, quæ ducuntur ex corporis partibus, siue illæ sua sponte, & nobis inuitis moueantur, atque immutentur, vt cum metu pallescimus, horremus, obmutescimus, siue nostra voluntate, vt cum in dolore & mœrore caput percutimus, frontem aut femur ferimus: de quibus superius nobis dictum est. Gestus quoque grauiter indolentium & indignantium est, capillos vellere. Homer. ὀδ. κ.

Ἐξόμενοι δὲ κατ' αὖθι γόων, τίλλοντό τε χαίτας.

Sic Attius de Agam. Scindens dolore identidem intonsam comam. Lucianus in vocalium iudicio: τὸν δῆτα κρουνόν, καὶ τῆς κεφαλῆς τρίχας τίλλοντα, ἐπὶ τὸ τῆς κολοκύνθης ἐστερῆσθαι. id est, Auditis vociferari δῆτα, & capiti capillos euellere, eo quod τῆς κολοκύνθης. id est, cucurbita priuatum est. Euellere sibi capillum præ luctu, Cicero Tuscul. dixit. Ob eandem causam, caput puluere conspergimus. ὀδυσ. ω. de Laarte. ἰλιά. δ. De Achille.

Quod periit, periit.

Plautus in Cistellaria: Quod periit, periit. Idem alibi: ego illum periisse duco, cui periit pudor. id est, pro perdito habeo. Catullus ad seipsum;

Et, quod vides perisse, perditum ducas.

Ante, Quod præteriit, leuius est: &, Factum infectum fieri non potest. Non dissimile:

Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Quid moraris emori?

Suspendio eligenda arbor. Catul. ad seipsum, de Struma & Vatinio;

Quid est Catulle, quod moraris emori.

Vale atque salue.

Salutandi suos etiam Græcis mos erat. Theocritus in epigrammatis;

Χαιρέτω ἦ τὸς ὁ τύμβος ἐρεῖ
Ἐπεὶ ἀδρυμέδοντες κεῖται
Τῆς ἱερῆς κόσφος ὑπὲρ κεφαλῆς.

Auere autem, & valere eos fere iubebant, quos amplius visuri non erant. Hoc opinor, & Plautus significans in Curcul. Ego, inquit, abeo, vale, atque salue. Et Virg.

--Salue æternum mihi maxime Palla,
Æternumque vale.--

Sic in veteribus quoque monumentis: Dulcis aue & vale Domina. Catullus in inferiis ad fratris tumulum:

--Frater aue atque vale;
Heu miser indigne frater adempte mihi.

Ademptum vero, vita defunctum intelligunt poetæ. Ouid in 4. Fastorum, in eandem sententiam.

Osculaque adplicuit posito suprema feretro,
Atque ait, inuito frater adempte mihi.

Idem:

Iure igitur lacrymas celso libamus adempto.

Erasmus noster annotauit, χαῖρε φίλον φῶς. i. Vale charum lumen: ex Ambrosio.

Nulla spes.

Idem ibidem:

Nulla fugæ ratio, nulla spes, omnia muta,
Omnia sunt deserta, ostentant omnia lethum.

Corn. Gallus in antepenultima elegia;

His egomet stimulis angebar semper, & ardens
Languebam, ne spes vlla salutis erat.
Non esses vtinam natus, celebsue perisses.

Hector accusans & acerrime traducens fratris sui Paridis degenerem imbellemque animum, adeo vt ne vultum quidem aut congressum hostis sui sustineret adspicere, cui tamen ante hospitali iure violato vxorem eripuerat: hoc illum versu detestatur. Optaret ergo potius non nasci eum, vel absque nuptiarum fœdere aut iure vllo perisse, quam eo prorupisse temeritatis & flagitii, vt alienum thorum inuadendo, sibi dedecus & exitium, hostibus gaudium, patriæ deuastationem & excidium, parentibus luctum & indigna suorum funera peperisset. Atque hanc sententiam sæpissime exclamauit Cæsar Augustus fortuna destitutus τῆς εὐπαιδίας, videns domum suam liberorum nepotumque ac neptium probris & flagitiis fœde dehonestari. Nam, referente Suetonio ad omnem Agrippæ & Iuliarum mentionem hoc versu infelicitatem suam testatus est. Si mutata persona apud eundem, ὄφελον legatur. Retulit enim ad personam suam: eoque forte non male accentu mutato sic legi possit:

Αἴθ' ὄφελον τ' ἄγονός τ' ἔμμεναι ἄγαμός τ' ἀπολέσθαι.

Quanquam priorem lectionem, vt aptam nolim contemnere: In vsum trahemus, cum pertæsi liberorum ignauiam, aut nostram in sobole educanda atque instituenda infelicitatem stomachando deplorabimus. sicq; poterit Augusti mutatio ὄφελον competere, præsertim vbi seorsum id facimus & sine arbitris. Alias cum aperte liberos detestamur, socordia & flagitiis eorum offensi, timentes famæ, bonis, & vitæ: non erit persona mutanda. Poterit etiam ab alieno, vel matrefamilias, dici in hominem pestifera & flagitiosa sobole dehonestatum.

Οἴοι μοι, τρίποδες στοναχήσατε, οἴχετ' Ἀπόλλων.

Heroicus versus ex oraculo quodam Apollinis, quo post sacrosanctum Euangelium Christi per Apostolos promulgatum interitum suum deplorat, & oracula abolitum iri. Extat autem apud Eugub. lib. de Perenni philosphia 3. Nos sic reddidimus;

Heu tripodes lugete, perit præsagus Apollo.

Quo tempestiue vtemur hac nostra ætate significaturi, explosum iri omnem barbariem, sophistarumque garrulitati tandem silentium imponendum, inuecta politiorum literarum luce, & liberalium honestarumque artium & disciplinarum admissis passim & in precio habitis professoribus. Vt enim Apollo se consulentes ambiguis & perplexis responsis illusit, incertioresque domum remisit quam adeuntes acceperat: ita barbari suos alumnos inanibus Ixionis vmbris & figmentis Archigene indigentibus misere torserunt. Horum tripodes cum suis authoribus omnibus ex scholis tandem aliquando profligatum iri, Dei benignitate inductis honestarum artium ornamentis, certissima spes est. Licebit etiã in hæreticos vibrare, sic loquendo: Hæreticorum & impostorum tripodes tandem conticescent, vt illi Delphici. Plangent suos tripodes Anabaptistæ ab Ecclesia exturbati, nõ secus ac Apollo Delphicus. Huic non dissimile est, sed eiusdem plane sensus, aliud eiusdem, quod etiam volui proponere:

Οἴ οἴμοι χρησμῶν ὑπολείπεται ἡ ἐλεύθερια:

Id est:

Heu responsorum nubis lux deficit alma.

Quod ipsum quoq; iocose iacietur in Dialecticos barbaros, & oẽs cuiuscunque ordinis veteris inscitiæ teletas: quib. eo magis omnia placent, quo sunt magis sordida, impura, dissoluta, & ab omni elegantiæ cultu magis aliena. Eorum scriptis & nugis, quibus nobilissima ingenia olim excruciabant, & plane deterrebant, cum indicabimus subsannando nihil hodie esse contemptius, & vilius: dicemus, χρησμῶν ὑπολείπεται ἡ ἐλεύθερια.

DIFFICVLTATIS.

ERASMI *Non est cuiuslibet Corinthum appellere.*

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθόν ἐσθ' ὁ πλοῦς.

Id est:

Non est datum cuiuis Corinthum appellere.

Vetustum iuxta, ac venustũ adagium de rebus arduis, & aditu periculosis, quasq; non sit cuiuslibet hominis affectare. Inde natum, quod (vt refertur apud Suidam) nec facilis, nec satis tutus sit nautis in Corinthiacum portum appulsus. Nam Strabo libro Geographiæ octauo, alio refert originẽ prouerbij nempe ad luxum & meretrices Corinthiorum. Ostendit enim Corinthum, quod in Isthmo esset, duosque haberet portus, alterum aduersus Asiam, alterum Italiæ oppositum, negociatorum frequentia locupletissimam fuisse. In eadem templum fuisse Veneri sacrum, adeoque locupletatum, vt plus mille puellas haberet, quas Corinthij Veneri consecrarant, vt in eius honorem prostarent. Itaque harum gratia frequens in vrbem multitudo vndique confluebat, vnde ciuitas maiorem in modum ditabatur: quin etiam negociatores hospites ac nautæ, propter vrbis luxũ deliciasq; immoderatos sumptus facientes exhauriebantur Atque hinc manasse vulgo prouerbium: Cuiuslibet non est Corinthum appellere. Horatius, & A. Gellius ad Laidem, nobile scortum, referunt adagium. Nam ille in Epistolis ad hunc modum scribit:

Principibus placuisse viris non vltima laus est.
Non cuiuis homini contingit adire Corinthum:
Sedit, qui timuit, ne non succederet.---

Ad Aristippum videlicet alludens, quem Laidi consueuisse notum est, & ita consueuisse, vt gloriaretur se vnũ habere Laidem, reliquos haberi à Laide. Hic nempe Gell. li. 1. c. 8. ex Phocione Peripatetico huiusmodi refert historiam: Lais, inquit, Corinthia, ob elegantiam venustatemq; formę grandem pecuniam demerebat. Conuentusq; ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant, neque admittebatur, nisi qui dabat quod poposcerat. Poscebat autem illa nimiam quantitatem. Hinc aiunt natum esse illud frequens apud Græcos adagium;

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθόν ἐσθ' ὁ πλοῦς.

Quod frustra iret Corinthũ ad Laidem, qui non quiret dare quod posceretur. Ad hanc ille Demosth. clanculum adit, & vt sui copiam faceret, petit. At Lais μυρίας δράχμας, i. 10. drachmarum milia poposcit. Tali petulantia mulieris, atq; pecuniæ magnitudine ictus, expauidusq; Demosth. auertitur, & discedens: Ego, inquit, pœnitere tanti non nemo: οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν. id est, Nõ emo decem drachmarum millib. pœnitudinem. Alii malunt in genere ad omnes Corinthior. meretrices referre, quarum rapacitatem etiam vetus comœdia taxauit. Aristophanes in Pluto:

Καὶ τάς γ' ἑταίρας φασὶν τὰς Κορινθίας,
Ὅταν μὲν αὐτάς τις πένης πειρῶν τύχῃ,
Οὐδὲ προσέχειν τὸν νοῦν· ἐὰν δὲ πλούσιος,
Τὸν πρωκτὸν αὐτὰς εὐθὺς ὡς τοῦτον τρέπειν.

Quos equidem versiculos haud grauarer Latinos facere, si quam sunt elegantes, tam essent etiam verecundi. Strabo meminit apophthegmatis cuiusdam meritricii, ex quo licebit earum auaritiam conicere. Nam cum matrona quędam cuipiam huius ordinis probro obiiceret inertiam, quod nihil ageret operis nulloque lanificio exerceretur: Imo, inquit, ego illa qualiscunque sum iam ternas telas exiguo temporis spatio pertexui. Mihi tamen non videtur absurdũ, si parœmia referatur ad periculosam in Corinthum nauigationem de qua meminit eodem in lib. Strabo. vt hinc postea deriuata sit ad alios vsus. Parasitus ille Comicus eleganter detorsit prouerbium,

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐπὶ δράπεζάν ἐσθ' ὁ πλοῦς.

Adire mensam, haud hominis est cuiuslibet.

Citatur autem à Stobœo, ex Nicolao quodam poeta comico. Meminit & exponit hanc parœmiam & Eustathius, enarrans nauium catalogum, additque eam imitatam ex illo versu Sophocleo.

Οὐχ ἐνθάδ' εἰσπλοῖ πᾶσι σώφροσι βροτῶν. id est:

Non à modestis nauigatur huc viris.

Extat hic versus, cuius meminit Eustathius apud Sophoclem in Philocteta. Proinde duplex erit vsus adagii: vel cum significamus rem esse maiorem, quam pro viribus eius qui conatur aggredi: veluti si quis parum felici natus ingenio, parumq; viatico instructus, destinet sequi literas: aut qui sit imbecilli corpusculo, Paulos & Antonios studeat æmulari. vel quoties aliquis negocium pa-

rum tutum aggredi parat, quod non temere soleat feliciter eueni-re: veluti si quis apud iudices δωροφάγους litem instituat nunquam finiendam aut principum aulis sese addicat, aut bellum suscipiat. Nihil enim fere horum ita bene consueuit euenire, vt non pœniteat consilii.

Cum Principe non pugnandum.

Qui significabit arduum, principem à priuato superari: aut difficillimum, vincere naturam: vsurpabit illud ex eodem libr.

Ἀργαλέος γάρ τ' ἐστὶ θεὸς βροτῷ ἀνδρὶ δαμῆναι.

Id est:

Ardua res homini mortali vincere numen.

Ire per extentum funem.

Prouerbiali figura dixit Horatius:

Ire per extentum funem. --

pro eo quod est rem factu perquam difficilem præstare, neque vel tantillum aberrare. Sumptum à funambulis, vt Acroni placet, qui non sine summa arte, summoque vsu, per funem protensum ingrediuntur Quæ res, sicuti coniicere licet, priscis ingenti miraculo fuit. Hodie nihil vulgatius. Horatii carmen hoc est:

Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit.

Clauam extorquere Herculi.

Qui sibi vendicare conatur quod alius iam potentior occupauit, non infacete dicetur clauam velle Herculi extorquere. Idque iam pridem apud eruditos prouerbii vice celebratur. Natum est autem ab apohthegmate Maronis: cui cum Zoili quidam vitio darent, quod non paucos versus Homeri pro suis vsurpasset, respondit, hoc ipsum magnificum esse facinus, vel Ioui fulmen eripere, vel clauam extorquere de manu Herculis. Macrobius libr. Saturnalium 5. de Marone qui sic vsurpauit Homerica, vt fecerit sua: Quia quum tria hæc ex æquo impossibilia putentur, vel Ioui fulmen vel Herculi clauam, vel versum Homero subtrahere (quod etsi fieri posset, alium tamen nullum deceret, vel fulmen præter Iouem iacere, vel certare præter Herculem robore, vel canere quod cecinit Homerus) hic opportune in opus suum, quæ prior vates dixerat transferendo, fecit vt sua esse credantur.

Difficilia quæ pulchra.

Δύσκολα τὰ καλά: id est, Ardua quæ pulchra. Extat apud Platonem in Hippia maiore in calce dialogi: τὴν γὰρ παροιμίαν ὅτι ποτὲ λέγει τὸ, χαλεπὰ τὰ καλὰ, δοκῶ μοι εἰδέναι, id est: Nam quod ait prouerbium, difficilia esse quæ pulchra sunt, videor mihi intelligere. Et in Cratylo, circa initium. παλαιὰ παροιμία, ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά ἐστιν. id est: Vetus prouerbium est difficilia esse quæ sunt egregia. Citatur alicubi à Luciano: item à Plutarcho, in libello de liberis instituendis, prouerbii nomine. Quidam prodiderunt, Pittacum vbi semet abdicasset imperio dixisse: χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι. id est: Difficile bonum esse. Porro Solonem Pittaci molliciem atque ignauiam taxantem, dixisse: χαλεπὰ τὰ καλά. id est: Difficilia quæ honesta vtriusque dictum in prouerbiũ abiisse. Vsurpauit Plato libro de Rep. 4. ἴσως γὰρ ὦ Σώκρατες τὸ λεγόμενον ἀληθὲς ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά. id est: Fortassis enim verum est ô Socrates quod dici solet, difficilia esse quæ pulchra sunt. Vsus est eodem libr. Politiæ 2. πάντες γὰρ ἐξ ἑνὸς στόματος ὑμνοῦσι, ὡς καλὸν μὲν ἡ σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη, χαλεπὸν μέντοι καὶ ἐπίπονον. id est: Omnes enim vno ore canunt. Honestam quidem rem esse temperantiam ac iustitiam, sed difficilem tamen ac laboriosam. Vtitur eiusdem operis libr. 6. ac 7. & aliis compluribus locis. Sunt qui hinc arbitrentur natam parœmiam. Periander Corinthius, initio populariter ac moderate gerebat imperium, postea versis moribus tyrannice agere cœpit. Id simulatque cognitum esset Pittaco Mytilenæo, diffisum de sui ipsius animi constantia, magistratum deposuisse, relictoque imperio in exilium abiisse. Percontantibus deinde quibusdam, qua gratia fugisset imperium, respondisse, quod admodum esset arduum, probum esse propter mutatum Periandrum: quibus auditis, Solonem addidisse suum apophthegma χαλεπὰ τὰ καλά. Huc spectat illud quoq; quod meminit Plutarch. in cõmentario περὶ δυσωπίας, Platonem cum Heliconẽ quendam Dionysio datis literis commendasset, scribens illum virũ probum ac modestum, adscripsisse in calce epistolæ: γράφω δέ σοι ταῦτα περὶ ἀνθρώπου, ζώου φύσει εὐμεταβόλου. id est: Hæc autem tibi scribo de homine, videlicet animante natura mutabili. Nec absurde quis referat ed celeberrimam illam Hesiodi sententiam:

Τὴν μέν τοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἐστιν ἑλέσθαι
Ῥηϊδίως· ὀλίγη μὲν ὁδὸς, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.
Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Ἀθάνατοι, μακρὸς τε καὶ ὄρθιος οἶμος ἐφ' αὐτὴν
Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δὲ ἐς ἄκρον ἵκηαι,
Ῥηϊδίη δ' ἤπειτα πέλει χαλεπή περ ἐοῦσα.

Id est:

Omnino vitium facile est contingere cuiuis.
Est via ad id breuis, & vicina in sede moratur.
Contra, vitutem sudoribus vndique diui
Præsepsere, & longus ad hanc perque ardua callis,
Asper & est primum: sed vbi alta cacumina victor
Contigeris, iam fit facilis, licet ardua dudum.

Neque quicquam est tritius eo quod dixit Aristoteles libr. M[oralium] ralium Nicomachiorum secundo. περὶ τὸ χαλεπώτερον ἀεὶ καὶ τέχνη [γίνεται] καὶ ἀρετή. id est, Et ars & virtus circa id versatur quod est diffici[lius]. Eodem pertinet;

Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni.

Et Euangelicum illud de via arcta, quæ ducit ad vitam: Item de [du]plici via apud inferos, quarum altera ducit ad campos Elysios, al[te]ra ad malam rem. Diximus alibi de Litis & Ate: quæ fabula dec[la]rat, multo difficilius esse bene facere, quam male: sarcire con[cor]diam, quam rumpere. Eam sententiam Pindarus extulit in Py[th.] hymno quinto, ῥᾴδιον μὲν πόλιν σεῖσαι καὶ φαυροτέροις· ἀλλ' ἐπὶ χώρας αὖθις ἕσσαι, δυσπαλὲς δὴ γίνεται ἐξαπίνας, εἰ μὴ θεὸς ἁγεμόνεσσι κυβερνατὴρ γένηται. i. Facile ciuitatem commouere, etiam malis. Cæter[um] in locum pristinum ilico reponere, difficile sane est, ni Deus p[rin]cipibus gubernator contingat. Retulimus alibi, quod in sedit[ione] etiam Antroclides abiectissimus belli ducem agat. Et nos hac [æta]te vidimus, per quos quanti tumultus excitati sint. Celebratur [ele]gans Lacedæmonii dictum: apud quem cum quidam laudibus [ve]herent Philippum, quod ciuitatem opulentissimam euertisset: [Et] qui, inquit, non posset talem condere. Huiusmodi voces in[sidere] deberent principum animis: qui cum ne minimam quidem v[illu]culam extruant, dii sibi videntur, quod vrbes & agros perdant.

Nemo malus hoc sciet.

Οὐδεὶς κακὸς εἴσεται τοῦτο, id est, Nullus malus hoc sciet. quo[ties] rem egregiam & cognitu dignam significamus. Plato De le[gibus] libr. 5. ὅσον γὰρ δὴ τὸ νῦν ἐπιταττόμενον ἀγαθὸν ὂν τυγχάνει πάσαις πειθομέναις πόλεσιν, τὴν ἑπομένην κατασκευὴν προσλαβὸν, κατὰ τὴν παλαιὰν παροιμίαν, οὐδεὶς εἴσεταί ποτε κακὸς ὤν, ἀλλ' ἔμπειρος τε καὶ χρηστὸς ἤθεσι γενόμενος. id est, Quantum enim bonum sit, quod [nunc] præcipitur, omnibus rebus publicis, si modo paruerint ordine [con]apparatum adducens, nullus vnquam iners & malus cogno[scet] quemadmodum veteri prouerbio dicitur, verum & peritus & [mo]ribus æquis præditus. Huic confine est, quod idem posuit in [Epinomide? ...]chete, οὐ πᾶσα ὗς τοῦτο εἴσεται, id est, Non sus quiuis hoc norit. [Sump]tum apparet à mysteriis deorum, quæ non nisi ab initiatis ac[...] cognosci fas erat.

Non omnibus contingit.

Non cuiuis fit potestas cum regibus colloquendi: aut no[n o]mnibus contingit diuinarum literarum penetrare mysteria. [In] hunc sensum non inuenuste deflectetur illud ex Odyss. π.

Οὐ γάρ πω πάντεσσι θεοὶ φαίνονται ἐναργεῖς.

Id est:

Haud cuiuis manifesta videntur numina diuum.

Ægre, sed tamen contigit.

In eos qui ægre quidem, sed tamen assequuntur quod op[tant] quadrabit illud ex eodem libro:

Ἀλλ' ἔτι μέν γε καὶ ὣς κακά περ πάσχοντες ἵκοισθε.

Id est:

Peruenietis adhuc, quanquam mala plurima passi. dicun[tur ad] Vlyssem à Tiresia.

Ægre quidem, sed facimus tamen.

Cum ægre quidem, & non sine plurimis incommodis a[gimus] quippiam, sed tamen facimus, adacti necessitate, conueniet illud [ex] Iliad. ζ.

Καὶ μάλα τειρόμενοί περ· ἀναγκαίη γὰρ ἐπείγει.

Id est:

Quamuis afflicti nimium: sed fatum ita cogit.

Centam plaustri trabes.

Tam simile est prouerbio, quam est ouum ouo, quod [...] Hesiodus in eodem opere, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι:

--- Ἑκατὸν δέ τε δούραθ' ἁμάξης.

Id est:

Centum autem lignis plaustrum compingitur vnum.

Eo tempestiuiter vtemur, quũ significabimus id quod à nobis [...] tur, magno constare. Facile enim alienis vtimur, non exper[ientes] quanti constiterint ei qui præbet. Carmen Hesiodi sic habet.

Ῥήϊδιον γὰρ ἔπος εἰπεῖν, βόε δὸς καὶ ἄμαξαν·
Ῥήϊδιον δ' ἀπανήνασθαι. πάρα δ' ἔργα βόεσσι.
Φησὶ δ' ἀνὴρ φρένας ἀφνειὸς πήξασθαι ἄμαξαν
Νήπιος, οὐδὲ τό γ' οἶδ' ἑκατὸν δέ τε δούραθ' ἁμάξης.

Id est:

Nam dictũ est procliue, dato plaustrumque bouesq[ue]
At procliue negare: sed en tauris labor instat.
Cogitat ast animo diues compingere plaustrum
Stultus, & haud nouit, centum id compactile lignis.

Itaque quoties ad id quod molitur aliquis, pluribus admini[culis o]pus est, velut ad gerendum magistratum, ad scribendum lib[rum, ad] munus cõcionandi, ad instituendam familiam, ad longinqu[am pe]regrinationem, non inepte vsurpabimus Hesiodi verbum [ἑκατὸν] δέ τε δούραθ' ἁμάξης.

Præter Sibyllam leget nemo.

Diuus Hieronymus irridens Iouiniani stylum, vt per[...]

&obscurum, scribit Plautinarum literarum illud in eum quadrare, Has præter Sibyllam leget nemo. Est autem hic locus in Pseudolo Plautina: vbi quidam literas ab amica scriptas irridens, notulis male concinnatis, cuiusmodi ferme scriptura mulierum: Quærunt, inquit, hæ literæ sibi liberos. Alia aliam scandit. Has quidem pol credo nemo nisi Sibylla legerit, interpretari alium posse reor neminem. An obsecro hercle, habent quoque gallinæ manus? Nam has quidem gallina scripsit.

Azanæa mala.

Ἀζανιαῖα κακά, i. Azanæa mala. Dici solitum, vbi quis in re perdifficili & infrugifera plurimum sumeret laboris. Aut vbi res esset cuipiam cum homine difficili, moroso, intractabili, tenaci. Tradunt Azanæam regionem quampiam esse Arcadiæ, sterilem, & culturæ inhabilem: in qua coloni multo sudore parum fructus referunt. Hic ferme traduntur à Græcarum parœmiarum collectoribus. Cæterum Stephanus de nominibus vrbium, veluti fontem aperit nobis huius adagii. Siquidem is complures refert Azanias. Vnam quæ sit Arcadiæ pars: in hac fontem quempiam esse, cuius aquam, qui gustarit, hunc vsqueadeo à vino abhorrere, vt nec odorem ferat. Alteram Massiliæ, tertiam Phrygiæ: cuius mentionem fecerit etiam Strabo lib. Geographiæ 12. De hac Hermogenes, citante Stephano, huiusmodi quandam narrat fabulam. Cum illic frequētes essent villæ rusticorum, orta ob sterilitatem agrorum fame, collecti pastores rem diuinam fecerunt, fertilitatem à diis petentes. Cæterum cum dii non audirent illorum vota, perduraretq; agrorum sterilitas, Euphorbus è pastoribus quidam nouum sacrificii genus excogitauit. Immolauit enim ζευγάνουσαν καὶ ἔξιν, quod Phrygum lingua sonat, vulpem & echinum. Hac hostia placatis diis, agros feraces esse cœpisse: quod vbi finitimis pastoribus esset cognitum, Euphorbo sacerdotium & imperium detulerunt: post loci nomen commutatum est, proque Azania ἐξεναλώπηκα vocatum, quod perinde sonat Phrygio sermone, quasi Græce dicas, ἐχιναλώπηκα, Latine Echinouulpem. Huiusmodi ferme Stephanus: ex quibus coniectari licet, ex ea fabula natam parœmiam;

Capere prouinciam. Tradere prouinciam.

Tradere prouinciam, figura prouerbiali dicuntur, qui negociũ aliquod curandum cõmittũt. Capiunt suscipiuntue prouinciam, qui rei curandæ onus in se recipiunt. Metaphora sumpta est a consuetudine Romanorum: apud quos qui magistratum gerebant, prouincias alias alii sortiebantur. Exempla passim apud autores obuia sunt. Terentius in Seipsum excruciante: Videlicet ille Cliniæ seruus, tardiusculus est: Idcirco huic nostro tradita est prouincia. Idem in Phormione: O Geta prouinciam cepisti duram. Plautus in Cistellaria: Abi rus, abi directus in tuam prouinciam. Officium illi delegatum, prouinciam vocat.

Capere ciuitatem.

Plato in eodem dialogo significat prouerbio dici solere, Capere siue expugnare ciuitatem, qui rem difficilem esset assecutus. Neque enim ciuitas primo dici solere, Capere siue expugnare ciuitatem, qui rem difficilem esset assecutus. Neque enim ciuitas primo statim impetu capitur. Illic hospes animat Theætetum, vt quod instituit, persequatur: eo quod qui ad leuiores difficultates aut hæret, aut resilit, nunquã aliquid perficiet in eo quod est disputationis caput. Verba Platonis sic habent: θαρρεῖν ὦ Θεαίτητε χρὴ τον ἕ σμικρόν τι δυνάμενον εἰς τὸ πρόσθεν ἀεὶ προϊέναι. τί γὰρ ὅγ' ἀθυμῶν ἐν τούτοις, δράσειεν ἂν ἐν ἄλλοις, ἢ μηδὲν ἐν ἐκείνοις ἀνύτων, ἢ πάλιν ἐς τοὔπισθεν ἀπωσθείς, σχολῇ που τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν λεγόμενον, ὅ γε τοιοῦτος ἄν ποτε ἕλοι πόλιν. id est, Considere oportet Theætete, fore vt qui vel paululum aliquid potuerit, semper vltra progrediatur. Quid enim facturus sit in aliis, qui in his animum desponderit? aut nihil in illis officiens, aut retrocedere ēt compulsus: haud vnquam ille talis, vrbem, quod dici solet, ceperit. In bello facile est in excursionibus, aut pagorum incendiis aliquid designare: aut munitas vrbes expugnare perdifficile est. Simile est illi: Timidi nunquam statuerunt trophæum.

Omnes laqueos effugere.

In eodem dialogo non dissimilem huic allegoriam adducit, velut prouerbio iactatam: Difficile, omnes laqueos effugere. Quod ipsum à venatu translatum est, in quo sic vndique sepiuntur exitus, vt necesse sit feram in aliquas insidias incidere: ὀρθὴ γὰρ ἡ παροιμία, τὸ τὰς ἁπάσας μὴ ῥᾴδιον εἶναι διαφεύγειν. id est: Siquidem recte habet prouerbium, quo dicitur, haud facile esse omnes laqueos effugere.

Trabs in omnibus.

Δοκὸς δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται. i. Trabes in omnibus facta est. Videtur hemistichium ex poeta quopiam: quo significatum est, nihil esse tam certum, quin obstet scrupulus, cogens nos ad exactiorem rei considerationem. De trabe in oculis meminit Euangelium. Porro Græca vox δοκὸς anceps est ad trabem, quam δοκὸν malunt sonare, & ad considerationem, quam δόκον. Notum est illud Socratis, φρόντισον. id est: Sollicite considera. Diuerbium refert Galenus de differentiis pulsuum libr. 3. Translatum apparet ab aratione, quam difficilem reddit trabs subinde occurrens in aruo proscindendo,

IVNII. *Grauius quam sit Troiam capere.*

De re factu minime procliui, sed imprimis difficili & ardua vsus est prouerbialis senarii ex Eubuli comici Amalthea:

Τοῦτ' ἔσθ' ἑκάστῳ μεῖζον ἢ Τροίαν ἑλεῖν.

Id est:

Id cuique grauius, Ilion quam vincere.

Troia opulentissima copiosissimaq; Asiæ vrbe, & multarum gentiũ virib. subnixa, ægre, nec nisi astu post decennalē obsidionē Græci potiri potuerunt: vnde iocus Fimbriæ Romani (qui reædificatam Troiã, sed priori imparem, intra vndecimũ diē ceperat postea) gloriantis totidem dieb. à se captam Troiam, quot annis à tota Græcia domari olim nequiuerit. Eleganter ad animum transferetur, si dicamus: Animum vitiis addictum frenare operosius, quam Troiam capere, μεῖζον ἢ Τροίαν ἑλεῖν: vel ita: Troiam citius expugnes, quam auaritia obsessum animum.

Amnis cursum cogere.

Βιάζεσθαι ῥοῦν ποταμοῦ, id est, Amnis cursum inhibere. Prouerbium dicitur de eo qui duram & difficilem rem aggreditur, & quasi impossibilem: aut qui vitiis innutritum, ad viam virtutis reuocare conatur: aut qui naturam inuitam atque repugnantem alio compellit. Nazianzen. ad Eudoxium rhetorem: τὸ δὲ μὴ βιάζεσθαι ῥοῦν ποταμοῦ καὶ ἡ παροιμία παιδεύει, καὶ ἱπποσύνην διδάσκειν μὴ φύσιν ἐθέλει ὁ ποιητής, id est: Prouerbium docet, amnis alueum non esse sistendum: & poeta vult, equitandi peritum non canere. Quo cuiusque ducit ingenium, eo applicare se debet: male namque coactum ingenium respondet. Pulchre se habuit olim Atheniensium lex, qui iuuenes prius quam pubertatis annos attingerent, ad opificii delectum dicebantur, propositis publice artium omnium instrumentis. In eam namq; artem erudiendi tradebantur, ad quam naturæ impulsu ferebantur propensius. Laudat & Fabius certum studiorum delectum facere, quod eo quo natura vocat, duci ingenia consultum sit: neque enim feliciter succedit, quicquid extortum & inuita Minerua tentatur.

Scaperdam trahere.

Σκαπέρδαν prouerbialiter dici annotat Eustathius Iliad. ρ. quicquid durum sit & difficile. Ita enim sonant eius verba: τὰ δυσχερῆ πάντα σκαπέρδαν ἔλεγον παροιμιακῶς, διὰ τὸ ἐπίπονον τῆς ὁλκῆς καὶ ἀνθολκῆς. Natum à ludicro contentionis genere, quod ita describit idem author & Hesychius, nec non & Pollux Onomastici libr. 9. Collocatur in circo trabs, humanam staturam altitudine exæquãs, perforata, per foramen traiecto fune; è cuius extremitate religantur vtrimque adolescentes duo auersi, qui valido nisi adurgentes alter alterum in sublime attrahere satagunt: quo certaminis genere victoriam reportat, qui supremo stipiti alterum admouerit. Itaq; à laborioso molimine attractionis, & aduersarii retractionis, σκαπέρδα de difficili & molestiæ pleno labore effertur: vt σκαπέρδαν ἕλκειν, id est, Scaperdam trahere dicatur, qui duram susceperit prouinciam.

Vmbræ me prohibent.

Τῆλέ με εἴργουσι ψυχαί, εἴδωλα καμόντων.

Id est:

Meque abigunt vmbræ, larualia spectra virorum.

Verba sunt Patrocli, in somnis Achilli conquerentis se excludi ab inferis propter denegatum sibi humationis officium, apud Homerum Iliad. penultimo. Eustathius annotat quadrare, vbi quis impedimentum accipit in negocio quopiam in vilibus & nullius pensi hominibus, potissimeque si macilenti fuerint illi ipsi, & squalore obsiti: veluti quum docto homini negocium facessunt artistæ & inepti magisterculi, ne extra se Aristotelis alteriusue rari in Philosophia authoris librum publice legat. Torquebitur & in strigosos & exangues, vmbris pallore similes: cuiusmodi apud Aristophanem Samyrion tragœdus, Melitus, & Cinesias traducuntur quos à poetis ad cœtum poetarum apud inferos degentium legatos fuisse fingit, ᾁδοφοίτας eos nominans.

Habenas ignarus non tractet.

Μὴ θιγῇς ἡνίων παιδίον ἄπειρος ὤν.

Id est:

Ne frena tractes inscius quum sis puer.

Quadrabit, quum à negocio quopiam arduo deterrebimus ei prouinciæ imparem. Extat apud Clementem Pædagogi tertio: μὴ θιγῇς ἡνίων παιδίον ἄπειρος ὤν, μηδὲ ἀναβῇς τὸν δίφρον ἐλαύνειν μὴ μαθών, id est, Ne tractes habenas fili regendi imperitus, nec currum conscendas aurigandi nescius. Apparet alicunde sumptum è tragœdia quapiam, vbi Phaetontem filium deprecatur pater, ne exitiale votum vrgeat, sibiq; perniciem accersat, regendo solis equos. Vnde apud Ouidium Metamorph. 2. Sol filium alloquitur, paternos currus deposcentem;

> Magna petis Phaeton. & quæ non viribus istis
> Munera conueniunt, nec tam puerilibus annis.
> Plus etiam quam quod superis contingere fas est,
> Nescius affectas. ---

Senex fatiscens.

Homericos versus, qui Iliados 8. leguntur, quibus Nestorem admonet Diomedes vt prælio excedat, suumque vehiculum conscendat, prouerbiales esse annotat ibi Eustathius:

Ὦ γέρον ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί·
Σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ὀπάζει,
Ἠπεδανὸς δέ νύ τοι θεράπων, βραδέες δέ τοι ἵπποι.

Id est:

Caſſe ſenex, iuuenum te bellica dextra laceſſit.
Fractus es (& vires conſumptæ abiere) ſenecta:
Cornipedes curſu tardi, væcorſque miniſter.

Torqueri poterunt in hominem iuuentæ flore præclarum artificem, qui ſenectutis vitio defectus paria cum iunioribus facere poſthac nequeat. Quadrabit in præceptorem ætate confectum atq; fatiſcentem, qui diſcipulo victus ſuccumbat in literario ſtadio: ſi ſubſtituas pro voce μαχηταὶ, quæ bellatores ſonat, dictionem μαθηταὶ, id eſt, diſcipuli, hoc modo:

Ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαθηταί.

Id eſt:

Caſſe ſenex, ſuperat te dextera diſcipulorum.

Præterea in rhetorem ſenio grauem, cui non perinde, vt olim iuueni, fluat lacteum & vber eloquentiæ flumen. huic enim occinere illud licebit:

Ἠπεδανὸς δέ νύ τοι θεράπων, βραδέες δέ τοι ἵπποι.

Id eſt:

Cornipedes tibi ſunt tardi, ſegniſque miniſter.

Vt per equos tardigrados, verborum ſegne pondus innuamus, quę non amplius alata, iuxta Homericum epitheton, ferantur, ſed torpide ac ſubſultim quodammodo promanent: at miniſter allegorice denotet mentem ipſam, cui non amplius acumen & vigor ille igneus conſtat, neq; ſublimia appetit, ſed humi propemodum repit.

Camelus pyrrhicham didicerit.

Ἡ κάμηλος πυρρίχην ἔμαθε Κινησίου.

Id eſt:

Pyrrhicam Cineſiæ camelus didicerit.

Locus erit adagio, vbi quis repugnante natura & genio aggreditur quippiam: veluti ſi ſtipes quiſpiam literis operam dare velit, aptior tractandæ ſtiuæ. huic enim dicetur:

Diſcit camelus pyrrhicham Cineſiæ.

Fuit Cineſias poeta prælongus, tardo immobilique corpore, quippe tiliæ arboris aſſerculis circummunito ad greſſus firmitatem, ac proinde ad ſaltandum pyrrhicham, tripudii genus velocis, inepto. Pyrrhicha namque Laconum inuentum ab armatis adoleſcentibus obiri ſolebat, ad comparandum velocitatis habitum: quippe qua in bellis maxime opus ſit, cum ad perſequendum hoſtem, tum ad fuga euadendum, ſi contingat inferiores obtinere. Ariſtophanis interpretes ſcribunt, Cineſiam poetam pyrrhicham compoſuiſſe, ad quam decurſus modulatus fieret, lege carminis conflata è breuibus ferme pedibus, qui vel inde, vel ab ignea mobilitate pyrrhichii dicuntur: iidem & κινησίαι, vel ab authore, vel à mobilitate, vt à Diomede grammatico ſcriptum eſt. Alluſum videtur ad verſum Ariſtophanes in Nebulis:

Ἢ πυρρίχην τίς ἔμαθε τὴν Κινησίου;

Id eſt:

An Pyrrhicham Cineſiæ quis edidicit?

Gratiæ multum accedet adagio, ſi paululum deflectatur, hoc modo: Camelus citius pyrrhicam Cineſiæ didicerit, quam talis caudex literas. Eſt enim Camelus, animal ſaltationi ineptum: tametſi nomen illi quaſi καμμηρὸν, à femorum incuruatione eſſe velit Euenus apud Artemidorum. Neque abſurdus eius vſus erit, quando ſignificabimus ſub inſtitutione viri literati, ſtupidum diſcipulum plurimum profeciſſe: ſub tali enim præceptore Camelus Pyrricam Cineſiæ didicit.

Brassicani *Nodus Gordius.*

Prouerbium de re prorſus inexplicabili dicitur. Auſonius ad Paulinum:

Ocyus illa iugi fatalis ſoluere lora
Pelleum potuiſſe ducem reor, abdita opertis
Principiis, & vtroque caput cælantia nodo.

Idem in præfatione Biſſulæ: Nec tu Alexandri Macedonis peruicaciam ſupergreſſus, qui fatalis iugi lora cum ſoluere non poſſet, abſcidit. Qu. Curtius in exordio libri tertii: Alexander vrbe in ſuam ditionem redacta, Iouis templum intrat, vehiculum quo Gordium Midæ patrem vectum eſſe conſtabat, aſpexit, cultu haud ſane à vilioribus vulgatiſque curribus abhorrens. Natabile erat iugum, aſtrictum pluribus nodis, in ſemetipſos implicatis & celantibus nexus, Incolis deinde affirmantibus, editam eſſe oraculo ſortem, Aſiæ potiturum qui inexplicabile vinculum ſoluiſſet, cupido inceſſit animo eius ſortis implendæ. Nequaquam igitur luctatus cum latentibus nodis: Nihil, inquit, intereſt quomodo ſoluantur: gladioque ruptis omnibus loris, oraculi ſortem vel eluſit, vel impleuit.

Teucrum Pacuuij ediſcere.

Cicero in primo de Oratore: Mallem ediſcere Teucrum Pacuuii: de re magni negocii, & in qua conficienda oporteat ingentem laborem inſumere. Pacuuii Teucrum ſæpe citat Nonius Marcellus. Eſt autem veriſimile, poema hoc fuiſſe arduum, & ex pari difficile, quod memoriæ non facile mandari potuerit.

Cognati *Plura ſunt negocia, quam vocabula.*

Vlpianus lib. Pandect. 19. tit. 5. de præſcript. verb. cap. 4. Natur[a], inquit, rerum inductum eſt. vt plura ſint negocia, quam vocab[ula]. Huc pertinent, quæ de fingendis nouis vocabulis præclare expli[cat] Cicero libr. 3. De finibus bonorum & malorum, circa principiu[m]. Seneca quoque libro ſecundo De beneficiis, dicit, plures eſſe [res] quam verba.

Nodus ineſt.

Hoc eſt, robur & firmamentum. Elegans metaphora ab arb[o]ribus ducta, quæ qua ex parte ſunt nodoſæ, difficulter cuneis p[er]rumpi poſſunt. 10. Æneid.

— Primus abantem
Oppoſitum interimit, pugnæ notumque moramque.

Supra, nodum ſoluere pro eo quod eſt, negocium impeditum e[xpli]ficere.

Sphingus negocia faceſſit.

Σφιγγὸς πράγματα παρέχων πολλά: hoc eſt, Multa Sphingus [ne]gocia faceſſere Tritum ſermone prouerbium apud Græcos de [his] qui multas quæſtiones habent abſurdorum ænigmatum. Dict[am] vero Sphinga grammatici putant, παρὰ τὸ σφίγγειν, quod men[tes] hominum ſuis ambagibus conſtringat.

Scrupoſa.

Quia difficilia ſunt & aſpera, tranſlate ac vulgo dicuntur ſcru[]poſa. Tranſlatio à viis. Scrupi autem dicuntur ſaxa aſpera: ex q[uo] ſcrupoſam rem dicimus, quæ aliquid habet in ſe aſperitatis. Sole[t e]nim ſcrupulus eſſe moleſtus ambulantibus. Lucret. lib. 4.

Nunc alii ſenſus quo pacto quiſque ſuam rem
Sentiat, haudquaquam ratio ſcrupoſa relicta'ſt.

Hoc non diſſimile eſt illi quod Eraſmus noſter retulit: Scrup[u]lum iniicere.

Eſt operæ non mediocris.

Ibidem: Nobis autem orantibus vt diſputationem illam rel[ique]ret, primo quidem recuſabat: eſſet enim operæ non mediocris.

Quæ pulchra, difficilia.

Plato in Hippia maiore: Prouerbium dicit, quod pulchra diffi[]cilia ſunt.

Puteo incluſus.

Plato in Theæteto: Puteo quod dicitur incluſus.

Varium animal, non altera manu duntaxat apprehendendum.

Ibidem: Cernis verum eſſe quod dicitur, varium hoc animal e[ſ]ſe (vtique prouerbio fertur) non altera manu duntaxat apprehe[n]dendum. Vtraque igitur vti oportet, & pro viribus ſic agendum, [vt] eius veſtigium percurramus.

Omnes effugere, difficile.

Ficinus in Sophiſta: Scito namque prouerbio dicitur, omn[es] effugere difficile eſſe. Eraſmus noſter inter difficultatis, item c[] bendi adagia recenſet, omnes laqueos effugere. Hieronymus [in] procemio in Euſebii Chronicôn: Nec ignoro, inquit, multos fo[re], qui ſolita libidine detrahendi omnibus, quod vitare non poteſt, n[iſi] qui omnino nihil ſcribit. huic volumini genuinum dêtem infigan[t]. Calumniabuntur enim tempora, conuertent ordinem, res argu[]ent, ſyllabas ventilabunt.

Bonum manere, difficile eſſe.

Plato in Protagora: Pittaci proprium hoc dictum circumfer[e]batur, à ſapientibus celebratum: bonum manere, difficile eſſe. S[i]monides hoc prouerbium refellere voluit.

Coelii Rhodigini *Non ſi te ruperis.*

Εἰ διαρραγείης. Ad tumorem & leuitatem reprimendam. D[]ſumptum è fabulis. Taurus bibens, ranunculos aliquot obtriuer[at]. Vnus trepidans ad matrem fugit: narrat fratrum exitium, à bel[ua] quo immani exculcatos eſſe. Illa volens videri aliqua filio, tume[fie]re cœpit: Ecquid, inquiens, tanta fuit pernicialis bellua? at is: M[ul]to, inquit, te maior. Illa magis inflari ac magis, donec iterum fili[us]: Non, ſi ruperis, par vnquam futura es.

DIFFERENTIÆ ET DISSIMILITVDINIS.

Erasmi *Longe lateque.*

Cum ingens diſcrimen ſignificant, longe lateque diſtare dicun[tur]. Aulus Gellius: Sic exiſtimo, niſi me ſcriptoris iſtius, omniſque an[]tiquæ orationis amor atque veneratio, cæco eſſe iudicio facit, lon[]ge lateque eſſe amplius, prolixius, fuſius in ſignificanda totius ci[ui]tatis multitudine mortales, quam homines dixiſſe. Citantur [in] Pandectis hæc ex Vlpiano: Si vſus fundi ſit relictus, minus vtique eſſe quam vſumfructum, longe lateque diſtare nemo dubitat. Tranſlatum videtur ab agrorum menſoribus.

Quiſquis fuerit.

Quemuis citra vllam exceptionem hominem indicabimus hoc verſiculo, qui eſt in eodem libro:

Ὃς θνητός τ' εἴη, καὶ ἔδοι Δημήτερος ἀκτήν.

Id eſt:

Qui modo mortalis ſit edens cerealia dona.

Veluti ſi quis dicat humanas leges alibi alias eſſe, cæterum legem naturæ omnium eſſe communem: ὃς θνητός τ' εἴη.

Pilus in medio.

Minimum diſcriminis ſignificantes dicimus pilum intereſſe: id vehementius eſt, quam ſi dicas culmum latum. Theocritus in Thyonicho:

Λασῶ δὲ μανεὶς πόκα· θρὶξ ἀνὰ μέσσον.

Id eſt:

At me imprudentem capiet veſania tandem
Vix pilus in medio eſt·--

Verba ſunt amantis, ac metuentis ne tandem amor exeat in inſaniam: à qua tam parum abſit, vt vix pilus ſit in medio. Conſimili tropo Plaut. dixit in Muſtel. Pluma haud intereſt, patronus an cliens probior ſiet, Homini cui nulla in pectore eſt audacia. Non intereſt pluma, dixit: pro, nihil omnino refert Aſinius Pollio, M. Ciceroni. Nullum enim veſtigium, abs te, diſceſſurus ſum.

Myſorum ac Phrygum termini diſcreti ſunt.

Strabo lib. Geographiæ 12. regiones quaſdam commemorat inter ſe finitimas: puta Phrygum, Bithynorum, Myſorum, Dolonum. Item qui iuxta Cyzicum accolunt, Mygdonum ac Troianorum. Neminem autem inficias ire, quin vnaquæque ſuis finibus ſit circumſcripta. Verum eos fines ad amuſſim diiudicare, id neutiquam facile. Porro de Phrygiis ac Myſis prouerbium quoq; vulgo iactatum fuiſſe verſibus trimetris.

Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα·
Τὸ δὲ διορίζειν χαλεπόν.

Id eſt:

Sunt ſeparati Myſorum termini,
Phrygumque: ſed finire, perquam eſt arduum.

Huius rei cauſam adducit, quod hi populi non ſatis ſtabiliter tutati ſint ſuas ſedes, ſed ſubinde aliunde alio depulſi, terminos incertos reddiderint. Plin. lib. 5. Myſiam in Phrygia collocat. Plutarchus ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς παραγγέλμασι: χωρὶς γὰρ ἔφη τὰ φιλοσόφων καὶ ἰατρῶν, ὥσπερ τινῶν καὶ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα. id eſt: Saparatam enim aiebat eſſe philoſophorum ac medicorum profeſſionem, non aliter ac Myſorum ac Phrygum fines. Manent in hodiernum diem paſſim id genus de finibus gentium rixæ, longa ſerie temporum omnia confundente. Adagio licebit vti, de rebus toto genere inter ſeſe diſſidentibus: veluti ſi quis ſentiens longe aliud ſpectare philoſophum, aliud oratorem, dicat: χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν. Aut de hominibus inter quos nihil conuenit, nihilque commune intercedit, vt apud Euripidem Achilles:

Χωρὶς τ' ἀμὰ κ' Ἀγαμέμνονος.

Id eſt:

Separatæ ſunt res meæ à bonis Agamemnonis.

Seiuncta ſunt Merrhæ ac Siloam fluenta,

χωρὶς τὰ Μέῤῥας καὶ Σιλωὰμ ῥεύματα.

Id eſt:

Seiuncta ſunt Merthæ ac Siloam flumina.

De longo interuallo diſſitis inter ſeſe: veluti ſi quis dicat, inter amicum & adulatorem plurimum intereſſe. Finitimum illi, χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν: id eſt, Separatæ ſunt poſſeſſiones Myſorum & Phrygum. Apparet neotericum eſſe prouerbium: & haud ſcio an ab Apoſtolio additum ex literis Eccleſiaſticis. Siquidem Merrha vocatur locus, in quo Moſes aquas peſtilentes & amaras, iniecto ligno dulces reddidit ac ſalubres. Cæterum ad aquas Siloam miſſus à Ieſu cæcus Euangelicus, quo viſum reciperet. Vnde apparet ſalutares fuiſſe, diſſimillimas aquis Merrhæ.

Δὶς διὰ πασῶν.

Δὶς διὰ πασῶν: id eſt, Bis per omnia. Hoc prouerbio diſcrimen ingens ac longiſſimum interuallum ſignificabant. Vnde quæ pugnātiſſima inter ſeſe viderentur, totoque diſſidere genere, ea δὶς διὰ πασῶν inter ſe diſcrepare dicebant. Lucianus in lib De conſcribenda hiſtoria: καὶ τὸ τῶν μουσικῶν δὴ τοῦτο, δὶς διὰ πασῶν ἐστὶ πρὸς ἄλληλα: hoc eſt, Denique iuxta muſicorum prouerbium, δὶς διὰ πασῶν interuallo ſeſe mutuo reſpiciunt. Idem in Apologia: ἀλλά μοι ἐκεῖνο ἐννόησον, ὡς πάμπολυ τὰ τοιαῦτα διαφέρει, ἐς οἰκίαν τινὸς πλουσίου ὑπόμισθον παρελθόντα δουλεύειν, καὶ ἀνέχεσθαι ὅσα μοί φησι τὸ βιβλίον, ἢ δημοσίᾳ πράττοντά τι τῶν κοινῶν, καὶ ἐς δύναμιν πολιτευόμενον, ἐπὶ τούτῳ παρὰ βασιλέως μισθοφορεῖν. Διελθὼν δὴ καὶ ἰδίᾳ καταθεὶς, ἑκάτερον σκόπει, εὑρήσεις γὰρ τὸ τῶν μουσικῶν δὴ τοῦτο, δὶς διὰ πασῶν τὸ πρᾶγμα, καὶ τοσοῦτον ἐοικότας ἀλλήλοις τοὺς βίους, ὅσον μόλυβδος ἀργύρῳ, καὶ χαλκὸς χρυσῷ, καὶ ἀνεμώνη ῥόδῳ, καὶ ἀνθρώπῳ πίθηκος. μισθὸς μὲν γὰρ δὴ κἀκεῖ, κἀνταῦθα καὶ τὸ ὑπ' ἄλλῳ τάττεσθαι, τὸ δὲ πρᾶγμα παμπόλλην ἔχει τὴν διαφωνίαν. id eſt: Quin illud mihi iam conſidera, quam maximo hæc inter ſeſe diſcrimine diſtare, videlicet in opulenti cuiuſpiam ędes adſcriptum, ſeruire ſeruitutem, & ea omnia perferre, quæ libellus ille meus cōmemorat, & publice populi negocium gerentem, ac pro virili rem pub. adminiſtrantem, hoc nomine ab imperatore ſalarium accipere. Age perpende hæc, & vtrunq; per ſe, priuatimq; contēplare. Reperies nimirum iuxta illud muſicorum prouerbium, δὶς διὰ πασῶν negocio diſcrimen ineſſe: & has duas vitæ rationes tantum inter ſe conuenire, quantum affinitatis eſt plumbo cum argento, æri cum auro, anemonæ cum roſa, homini cum ſimia. Nam merces quidem accipitur & illic quemadmodum hic quoq;, & vtrobiq; contingit, vt alii ſubiectus pareas: cæterum ipſius negocii non mediocris eſt diſſonantia. Hactenus Lucian. Adagium, vt is etiam indicauit, ex arte muſica mutuo ſumptū eſt. Nam Macrobius commentario in Somniū Scipionis 2. quinq; ſpecies harmoniarum commemorat: διὰ τεσσάρων, διὰ πέντε, διὰ πασῶν, διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε & δὶς διὰ πασῶν. Ex compoſitis harmoniis διὰ τεσσάρων & διὰ πέντε, conſtituitur, διὰ πασῶν: cui nominis hoc inditum eſt, quod abſolutam reddat ſymphoniam. vt mihi videatur huc etiam illud reſpicere prouerbium, quod alio loco commemorabimus, ἅπαντ' ὀκτώ. Similiter Plutar. & quicunq; veterum, vel apud Græcos, vel apud Latinos de muſicæ diſciplina conſcripſerunt, harmoniarū metam figunt in ea, quæ vocatur δὶς διὰ πασῶν. Boetius item libr. De muſica primo tradit antiquitus harmonicam rationē heptachordo duntaxat conſtitiſſe, hoc eſt, fidib. 7. quarum ima ὑπάτη dicebatur, ſumma νήτη. Deinde alias chordas adiicientibus aliis, ita creuit vocum numerus, vt ad duplicatum heptachordū perueniretur. Atq; hic progrediēdi finis futurus videbatur, niſi quod ipſa ſymphoniarum ratio μέσην illam, quæ in heptachordo locū nomini congruentem obtinuerat, & vtroq; ad extremam relata chordam, harmoniam διὰ τεσσάρων, edebat, deſiderare videretur. Hac igitur adiecta, & in ſuum immiſſa locum, ad quindecim chordas peruentum eſt: quarum extremam alteram, προσλαμβανόμενον dixere, alteram νήτην ὑπερβόλαιον. Ita fit, vt μέση vtroq, relata, reddat harmoniam διὰ πασῶν: rurſum extremarum vtralibet ad μέσην relata, eādem conſtituat harmoniam. Porro ſumma relata ad imam, ſymphoniam reddat quam vocant δὶς διὰ πασῶν: propterea quod hac, qua dixi ratione, bis complectatur eam harmoniam, cui nomen διὰ πασῶν Quoniam autem hac finī conſtitit harmonica ratio, nec vlterius procedere licuit, tractum eſt in popularem ſermonem, vt quæ longiſſimo diſcrimine, inter ſe diſſita eſſent ea, δὶς διὰ πασῶν diſtare dicerent: perinde quaſi dicas adeo ſeiuncta, vt magis ſeiungi non queant. Cui ſimillimum illud, ἐκ διαμέτρου: id eſt, ex diametro. Verum quoniam velut imprudentes, noſtriq; pene dixerim obliti, paulo altius muſicam ingreſſi ſumus, quam operis inſtituti ratio poſtulabat: libet obiter & illud ſubnectere, quod equidem arbitror nec admodum vulgo cognitum, nec iniucundum ſcitu fore. Etenim cum hæc meis illinirem commentariis, forte fortuna ſuperuenit Ambroſ. Leo Nolanus, philoſophus huius tempeſtatis eximius, & in perueſtigandis diſciplinarum myſteriis, incredibili quadam diligentia ſolertiaque præditus: neq; vero mediocriter exercitatus euoluendis & excutiendis vtriuſque linguæ ſcriptoribus. Is igitur poſteaquam ſcribentib. nobis interueniſſet recitatis iis, quæ iam ſcripſeram: Vereor, inquam, Ambroſi, ne vulgus hoc muſicorum huic adagio noſtro, δὶς διὰ πασῶν, negocium faceſſat, obſtrepatq;, ac prorſum δὶς διὰ πασῶν à mea diſcrepet ſententia: quippe qui non dubitarint harmoniarum limitem vel ad vigeſimum vocis gradum proferre. Quare tu problematum autor, & muſices non modo ſcientiſſimus, verum etiam peritiſſimus, hoc mihi paucis, niſi moleſtum eſt, expedias velim, quam ob cauſam antiquitas tantopere metuerit vltra decimamquintā chordam vel tantillum progredi, vt etiam prouerbio res ea iactata fuerit: aut qui factum ſit, vt hi neoterici non vereantur tanto ſpacio ſymphoniarum proferre pomœria, prætcritiſque veterum metis, & quemadmodum dici conſueuit, ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶντες, non vereantur etiam ad vigeſimam chordam procedere. Ad quæ ille familiariter arridens: Nę tu, inquit, homo es plus ſatis diligens, vt quē hoc quoq; ſolicitum habeat, quid cantorum συμπόσια de tuis ſentiant Adagiis. Quanquam ad propellendas muſicorum calumnias vnus ille ſat erat clypeus, te vetus adagium referre. Id vtique conueniebat cum veterum muſicorum, à quibus dictum eſt, ratione quadrare. Verum tamen vt tibi magis quam illis faciam ſatis, quid ego ſuper hac re vel obſeruarim, vel ſentiam, paucis accipe. Principio quæ res commouerit recentiores muſicos, vt antiquitatis limites præterierint, ipſi ſane viderint. At equidem duplicem video cauſam, quamobrem antiquitas in δὶς διὰ πασῶν cōſiſtendum duxerit. Primum, quod ipſa natura videatur hanc ſymphoniarum veluti metam præſtituiſſe: quippe quæ modum hunc humanæ tribuerit voci, vt ad decimumquintum modo gradum intendatur: vltra quem ſi quis conetur progredi, non iam illa vox genuina, ſed coacta, factitiaque, & gannitus magis quam vox videatur. Rurſus, ſi altius nitaris eam deprimere, protinus à ratione vocis in ſcreatum quempiam degeneret. Proinde cum vbique conueniat, artem quoad licet naturæ reſpondere, non abs re mihi videntur veteres iiſdem cācellis circumſcripſiſſe rationem artis, quibus natura vocem humanam circumſcripſerat. Satis erat ad perſuadēdum hæc opinor, cauſa. quanquam altera magis vrget. Ea eſt huiuſmodi: Scis eſſe apud Boetium libr. De muſica 4. harmoniam muſices, non ratione tantum, verum & ſenſu perpendi oportere. Quapropter Ptolemæus apud hunc, quo dixi libro, Pythagoricorum quorundam ſententiam reiicit, qui in diiudicandis harmoniis plurimum tribuerint rationi, minimum ſenſui: cum dicerent ſenſum ſemina modo quædam cognitionis miniſtrare, at ratione perfectam conſtare ſcientiam. Rurſum Ariſtoxeni refellit opinionem, qui plus ſatis tribuerit ſenſibus, perpuſillum autem rationi: cum muſicam harmoniam ita temperatam eſſe oporteat, vt neque ſenſui ratio refragetur, neque ſenſus

rationi reclamet. Neq; dissentit à Ptolomæo Aristoteles secundo Physicorum libro, negans musicam mere mathematicam esse, sed partim oratione, partim sensibus constare. Quod fieri nequaquam potest, si semel vltra decimamquintam intentionem, hoc est, δὶς διὰ πασῶν processum fuerit. Nihil autē vetat ratio, quo minus vel ad millesimum vsque tonum progrediare, recurrentibus subinde videlicet iisdem harmoniis, quas complectitur διὰ πασῶν. Non secus hic procedere liceat, quam fit in numeris Arithmetices: vbi non aliter agnoscitur ἡμιόλιος, in duodecim millibus & octo millibus, quam in quatuor & sex. Cæterum harmoniæ sensus vltra decimamquintam vocem velut euanescit, iamque non magnopere refert, quæ sit harmoniæ ratio, quam non approbat sensus: & ideo non approbat sensus, quia non euidenter percipit. Porro quo minus percipiat, interuallum æquo longius in causa est. Rationis vis in immensum se porrigit: at è diuerso sensus corporis admodum angustis limitibus cohibetur. Quod enim accidit in oculorum sensu, vt si longius æquo semota sint ea in quæ fertur videndi vis, obtundatur ac deficiat visus, eoque magis deficiat, quo maiore distent interuallo, id multo magis accidit aurium sensui, quippe minus agili quam oculorum. Iam vero quod vsuuenit sensibus, in percipiendis iis quæ obiiciūtur, idem vsuuenit animo per sensum diiudicanti. Si colorem colori propius admoueas, & quemadmodum Græci dicunt πορφύραν παρὰ τὴν πορφύραν: nonne protinus dignoscit ex collatione sensus, quantum alter ab altero discrepet, aut alteri cum altero conueniat? Itidē si vocem voci vicinam auribus exhibeas, incunctanter diiudicant, quæ sit alterius cum altera, vel concordia, vel discordia: sin plus iusto dissitas interuallo, mox incipit anceps esse iudicium. Porro quemadmodum citius hebetatur aurium sensus quam oculorum, itidem citius obtunditur illarum quam horum iudicium: propterea quod altera res ex altera pendeat. Id ita esse, non est cur pluribus argumentis confirmem, cum protinus ipsum experimentum fidem vnicuiq; facere possit. Pulsa chordam quampiam in organo, simulque tange quæ sit ab hac octaua: statim rationi suffragans sensus plene percipiet harmoniam, & absolutissimam esse, suo quoque comprobabit calculo. Rursum pulsata quapiam, simul moue aliam, quæ sit ab illa decimaquinta: statim & percipiet & approbabit sensus symphoniam, agnoscens eam quam paulo ante senserat in διὰ πασῶν. At vero si tacta ima, moueris ab hac decimamnonam, nihil quidem obstrepit ratio, qua minus sit harmonia, quæ fuerat in διὰ πασῶν cum διὰ πέντε: verum auris, acceptis vocibus, non perinde percipit harmoniæ rationem. Quod nisi sensus certos quosdam terminos haberet, intra quos certum illius & exploratum iudicium sepiretur, nihil te vetuerit, si libeat vel vsq; ad χιλιάκις διὰ πασῶν symphoniam procedere. Neque enim ratio quicquam offenditur numero, modo eandem agnoscat analogiam. Verum corporis sensibus natura suos quosdam limites præscripsit, vltra quos progressi, sensim iam incipiunt quasi caligare, hallucinariq;, neq; iam certo sicuti solent, sed ceu per nebulam, vt aiunt, ac per somnium iudicare. Non conueniebat autem, vt cuius incertum esset iudicium, id ad artis præcepta traheretur. At quoniam vltra decimumquintum vocis gradum veteres intellexerunt euanescere iudicium auriū, ibi metam harmoniarum figendā esse iudicarunt: ne merito quis illud tuum adagium obiicere posset ἀφανοῦς μουσικῆς οὐδὲν ὄφελος: i. Occultæ musices nulla est vtilitas. Iam igitur neoterici, qui contra veterum authoritatem vltra summam chordam τετράχορδον adiecere, ad imam item adiecta vna, non perinde flagitium fecissent si in decimanona chorda terminassent harmoniarum progressum: propterea quod hæc ima ad summam relata, si non auribus, certe rationi perfectam symphoniam repræsentat. Atqui in vigesima neque sensus est harmoniæ, neque harmonia perfecta. Quare nihil est, Erasme, quod adagio tuo vllam metuas calumniam. Hæc cum mihi tum argute, tum admodum probabiliter ab Ambrosio tuo dicta viderentur, nec ea quidem admodum aliena à prouerbii ratione libuit his meis lucubrationibus adiungere futurum auctuarium, haudquaquam, vt arbitror, ingratum lectori non omnino fastidioso.

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

Parœmias speciem præ se gerit illud Horatianum in Sermonibus:

> Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

Dicendum vel in duos aliquos diuersis laborantes vitiis, vel in eundem sui dissimilem, nempe modo loquaciorem quam sat sit, modo impendio taciturnum, interdum pueriliter ineptum, interdum Catone seueriorem, nonnunquam profusum, nonnunquam sordidum. Siquidem vt vitio dandum, si quis hircum oleat: ita ædæque vituperandum, si quis oleat vnguenta. Nam pastilli, pilulæ sunt vnguentariæ. Alterum spurci est, alterum mollis.

Valeat amicus cum inimico.

Ἐρρέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ: id est, Valeat amicus cum inimico. Quadrat in eos, qui toti ad se spectant, nec amici magis quam inimici rationem habent: cuiusmodi fertur Timon ille Misanthropos. Plutarchus in cōmentario quem modo citauimus: εἰ μηδαμῶς μηδαμῶς ἐπαινοῦμεν τὸ ἐρρέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ. id est Si nequaquam placeat illud, Valet amicus cum inimico. Est autem Græcis hemistichium carminis trochaici.

Ne punctum quidem.

Diuus Hieronymus in Epistolis: Et Apostolicæ voluntatis sequentes vestigia, ne punctum quidem, vt dicitur aut vnguem transuersum ab illius sententiis recedamus. Apud Mathematicos punctum minimum quiddam est in dimensione corporis, adeo vt diuidi non possit: quod imaginatione porrectum in longum, lineam efficit: rursum in latum porrecta linea, superficiem efficit. Ad eundem modum Terentius in Andria: Tum temporis ad hoc punctum est.

Ingens interuallum.

M. Tullius in epistolarum ad Atticum lib. 6. senarios hos prouerbiales vsurpat:

> —— Πολλὰ δ᾽ ἐν μεταιχμίῳ
> Νότος κυλίνδει κύματ᾽ εὐρείης ἁλός.
> Id est:
> Multus at vndas voluit in medio Notus
> Vasti maris.---

significans illum procul abesse. Licet huc quoque torquere, vt significes rem adhuc procul abesse à periculo.

Quid distent æra lupinis.

Prouerbii faciem habet, quod est apud Horatium in Epistolis:

> Nec tamen ignorat, quid distent æra lupinis.

id est: nouit discrimen rerum vilium & preciosarum. Agit autem Horatius de iis, qui beneficia non ita conferunt in quoslibet, vt abiiciant, sed ita collocant, vt expendant & eius meritum ac dignitatem cui præstant, & precium muneris quod largiuntur. Porro lupini vilitatem prouerbialiter notauit & Iuuenalis:

> ---Tunicam mihi malo lupini,
> Quam si me toto laudet vicinia pago.

Notat & Lucianus in libello De mercede seruientibus, cum reg... num vsque adeo defuerit lupini & aquæ fontanæ copia, vt in ... sese coniiceret seruitutem.

DISSIMILITVDINIS.

Locos Differentiæ & Dissimilitudinis ob summam affinitatem coniunximus.

ERASMI. *Nihil graculo cum fidibus.*

Nihil graculo cum fidibus: id est, Nihil stolidis & imperitis cum bonis literis. Nam graculus auis est ineptæ molestæque garrulitatis, atque obstrepera, adeo vt à voce quam sonat, nomen inditum putent: autore Quintilian. 1. Instit lib. Tum sui generis conuentus amat, quo mutuo garritu strepitus fiat odiosior. Porro cithara silentium postulat, & aures attentas. A. Gellius Noct. Atticarum extrema lucubratione, sane quam eleganter hoc adagium torquet in quosdam pinguiore ingenio homines, stolidaque loquacitate præditos, prophanos ἀμούσους, id est, à musarum sacris alienos, qui politiores literas, elegantioremque doctrinam vel ridere possunt vel etiam contemnere, intelligere nequaquam possunt: quos ea demum iuuant, quæ ipsi scilicet didicerunt, sordida, muta, indocta. Hi pari importunitate & alienæ doctrinæ obturbant, & suam inscitiam passim vendicant & inculcant neminem præ se non contemnentes. Hoc igitur hominum genus Gell. à suis commentariis, quibus nihil fieri potest neque tersius, neque eruditius, quasi fuste quodam abigens: Vetus est, inquit, adagium, Nihil graculo cum fidibus.

Quid cani & balneo.

Τί κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ, id est, Quid commune cani cum balneo? Hoc equidem adagium eo libentius refero, quod mihi refricat, renouatque memoriam pariter ac desiderium Rodolphi Agricolæ Frisii, quem ego virum totius cum Germaniæ, tum Italiæ publico, summoque honore nomino: illius, quæ genuerit: huius, quæ literis optimis instituerit. Nihil enim vnquam hoc cisalpinus orbis produxit omnibus literariis dotibus absolutius, absit inuidia dicto Nulla erat honesta disciplina, in qua vir ille non poterat cum summis artificibus contendere: inter Græcos græcissimus, inter Latinos latinissimus. In carmine Maronem alterum dixisses: in oratione Politianum quendam lepôre referebat, maiestate superabat. Oratio vel extemporalis adeo pura adeo germana, vt non Frisium quempiam, sed vrbis Romanæ vernaculum loqui contenderes. Eloquentiæ tam absolutæ parem adiunxerat eruditionem. Philosophiæ mysteria omnia penetrauerat. Nulla pars musices, quam non exactissime calleret. Extremo vitæ tempore ad literas Hebraicas, ac scripturam diuinam totum animum appulerat. Atque hæc conantem fatorum inuidia virum terris eripuit, nondum annos natum quadraginta, sicut accipio. Extant paucula quædam illius monimenta, epistolæ quæpiam, carmina item varii generis, Axiochus Platonus Latinis factus, Isocrates ad Demonicum versus. Tum vna atque altera oratio habita in publico scholasticorum Ferrariensium cœtu: nam illic & didicit, & publice docuit. Latitabant apud nescio quos, commentarii dialectices: nuper in publicum prodierūt, sed mutili. Verterat & Luciani Dialogos aliquot: sed, vt ipse erat gloriæ negligens, & pleriq; ...

tales rem alienam sane quam indiligenter curare solent, nondum in lucem emerserunt. Quanquam hæc ipsa quæ extant, tametsi ne edita quidem ab ipso, plane diuinitatem quandam hominis præ se ferunt. Verum ne videar homo Germanus immodico patriæ studio cæcutire, Hermolai Barbari Veneti; de eo epitaphium subscribam, elegantissimum profecto, & de quo dubites, vtro sit dignius, ipsone qui scripsit, an hoc quem eo exornauit. Est autem huiusmodi:

Inuida clauserunt hoc marmore fata Rodolphum
Agricolam, Frisii spemque decusque soli.
Scilicet hoc viuo meruit Germania, laudis
Quicquid habet Latium, Græcia quicquid habet.

Quæso quid nostro Rodolpho potuit amplius, aut omnino magnificentius contingere, quam testimonium tam splendidum, tam plenum: idque redditum non viuo sed iam vita defuncto? ne quis ab amore magis quam à iudicio profectum causari possit. Deinde non à germano, ne quid patriæ communis studium eleuet testimonii pondus. Denique ab eo viro, qui non solum Italiam suam, verum etiam omne seculum hoc nostrum illustrarit: cuius tanta est apud omneis eruditos autoritas, vt impudentissimum sit ab eo dissentire: tam insignis in restituendis literis vtilitas, vt aut à literis omnibus alienissimus, aut certe ingratissimus habeatur, apud quem Hermolai memoria non sit sacrosancta. His itaque tam plenis, tamque absolutis viri laudibus, equidem fateor me peculiarius etiam atque impensius fauere, quod mihi admodum adhuc puero contigit, vti præceptore, huius discipulo Alexandro Hegio Vuesphalo, qui ludum aliquando celebrem oppidi Dauentriensis moderabatur, in quo nos olim admodum pueri vtriusque linguæ prima didicimus elementa: vir, vt paucis dicam, præceptoris sui simillimus: tam inculpatæ vitæ, quam doctrinæ non triuialis: in quo vnum illud vel Momus ipse calumniari fortasse potuisset, quod famæ plus æquo negligens, nullam posteritatis haberet rationem. Proinde si qua scripsit, ita scripsit, vt rem ludicram, haud seriam egisse videatur. Quanquam vel sic scripta, sunt eiusmodi, vt eruditorum calculis immortalitatem promereantur. Itaque in hanc digressionem non temere sum exspatiatus: non quo gloriose Germaniæ laudes iactarem, sed vt grati discipuli vicibus fungerer, & vtriusque memoriæ debitum officium vtcunque persoluerem: propterea quod alteri, velut filii debeam pietatem: alteri, tanquam nepotis caritatem. Nunc ad adagium, quod me quondam puellum Græcanicæ linguæ rudem adhuc didicisse memini ex epistola quadam longe doctissima Rodolphi mei: qua quidem ille senatui Antuerpiensi, summa cum fide, tum facundia suadere conatur, vt ludo literario præficiant aliquem, qui bonas literas didicerit, nec vti solent, infanti theologo, aut physico id muneris committant: qui cũ se quacunq; de re dicere posse confidat, ipsum dicere quid sit, ignoret. Quid enim is faciet in ludo literario? Profecto, vt Græco prouerbio vtar, id ipsum quod canis in balneo. Lucianus aduersum ineruditum: Ἐ τῶν ὁρώντων ἕκαστος εὐθὺς τὸ προχειρότατον ἐκεῖνο ἐπιφθέγξεται, τί κυνὶ καὶ βαλανείῳ; id est, Atque vnusquisque conspicientium protinus illud vulgo tritissimum in te iaciet: Quid cani cum balneo? Idem in Parasito: Ἐμοὶ γε δοκεῖ ἐν συμποσίῳ φιλόσοφος τοιοῦτόν ἐστιν οἷον ἐν βαλανείῳ κύων. id est: Ac mihi mea quidem sententia tale quiddam videtur philosophus in conuiuio quale canis in balneo. Quadrabit in eos, qui ad rem quampiam prosus sunt inutiles, ita vt in balneo nullus est omnino canum vsus.

Nihil cum amaracino sui.

Atq; ei continenter simile quoddam subnectit: Nihil cum amaracino sui. hoc est: stolidis vel optima putent, displicentque. Amaracus herbæ genus, Siculorum lingua à Cynaræ Cyprii regis eiusdem nominis filio dictum: quem in hanc herbam conuersum fuisse, fabulis proditum est. Cæterum Seruius in primum Æneidos, scribit Amaracum puerum fuisse regis vnguentarium: qui casu lapsus dum ferret vnguenta, maiorem confusione odorem creauit: vnde & optima vnguenta amaracina dici cœperint. hunc postea in herbam amaracum fuisse conuersum. Eadem dicitur & sansucum, & aliis atque aliis nominibus: vt autor est Dioscorides in 3. libro, aitque gratissimi esse odoris, atque totam odoratam. Plinius lib. 13. cap. 1 inter vnguenta nobilia & amaracini facit mentionem, refertque quondam in Coo fuisse laudatissimum: postea eodem in loco prælatum Melinum: deinde docet variis vnguentis admisceri sansucum, quemadmodum & Telino: quin etiam ex simplicis amaraci succo nobilissimum vnguentum confici. Idem li. 21. cap 22. scribit in Cypro sansucum laudatissimum & odoratissimum nasci, eiusque varia ostendit remedia: atque ex eo oleum quoque fieri quod amaracinum seu sansucinum vocetur. Cum igitur huiusmodi sit amaracinum, contra sue nihil immundius, nihil sordium amantius (quamobrem dixit Vergilius:

Immundi meminere sues. ---

Præterea Flaccus:

--Vel amica luto sus. Et: --- Lutulenta ruit sus:) nihil profecto minus conuenit rostro suillo, quam deliciæ vnguentariæ: quippe cui id demum dulce olet, quod cœnum olet. Maxime quod inter vnguenta peculiari quadam naturæ proprietate amaracinum inimicum est suillo generi, ita vt illis veneni instar sit: si quidem credimus Lucretio, cuius in sexto libro hi sunt versus.

Denique amaracinum fugitat sus, & timet omne
Vnguentum: nam setigeris subus acre venenum est.

Suem olim Ægyptii vsque adeo spurcam ducebant, vt si quis vel transiens contigisset, continuo properaret ad flumen, se pariter ac vestem abluturus. Subulcos etiam indigenas adeo inuisos haberi, vt nec in templa recipiantur, nec ad matrimonium aut affinitates admittantur. Autor Herodotus lib. 2. Ad hoc adagium allusisse videtur M. Tullius, cum ait. Illi alabastrus vnguenti plena putet: id est, optima pro pessimis displicent. Simile quiddam dici posset de scarabeo, cui vnguentum pro stercore est, oletum pro vnguento: id quod vulgo quoque dici solere, propemodum innuit Plutarchus in commentario, in quo Stoicorum dogmata cum poetarum dictis componit: λέγεται οἱ κάνθαροι τὸ μύρον ἀπολιπεῖν, τὴν δὲ δυσωδίαν διώκειν. id est: Aiunt scarabeos vnguentum fugere, graueolentia sectari.

Nihil ad versum.

Οὐδὲν πρὸς ἔπος: id est, Nihil ad carmen. De iis qui longe discrepant ab iis, quæ proposita sunt. Translatum videtur à scena, vbi histrio saltatu gestuque, carminis genus repræsentat. Et haud scio an alius fuerit qui recitaret versus, alius qui gesticularetur. Apparet enim vnum aliquem fuisse recitatorem, cuius est illa vox in calce Comœdiarum: Calliopius recensui. Nec alioqui video quorsum pertineat, quod admonet Cicero, ab histrione deligi fabulam, ad quam natura sit appositus. quod in prologo Comœdiæ Terentianæ, qui prologum dicit, queritur clamosas fabulas ad se deferri, minus laboriosas ad alios. Quod si saltatio parum respondisset ad numeros carminis, aiebant: οὐδὲν πρὸς ἔπος. Lucianus in Philopseude: οὐδὲν πρὸς ἔπος ταῦτά φασιν, οὐδὲ περὶ τούτων εἰρόμην. id est, Ista nihil ad carmen, vt dici solet, neque enim de iis interrogabam. Qui in choreis non responderet ad numerum saltationis eum ἀχρότιτον appellabant: hisq; ἀχροτεῖν dicebatur. Andreas Alciat. hoc seculo non modo iuris Cæsarei, verumetiam omniũ studiorum decus, nec minus suspiciendus ob rarum quendam ingenii candorem quam ob exactam omnium liberaliũ disciplinarum peritiam, libro Dispunctionum suarum 2. consentit quidem mihi in sensu vsuque prouerbii, cæterum de origine nonnihil dissentit: mauultque ab oraculis esse natum quæ quondam carmine reddebantur, præsertim heroico cuius inuentor fuerit Pythius Apollo. Græcis autem ἔπος dicitur, quod ἔπονται τὰ πράγματα τοῖς χρησμοῖς: i. quod res oraculis respondeant. Hanc enim etymologiam adfert Eustathius in princ. Iliad. Homericæ: vnde probabilius esse iudicat Alciatus noster, quoties euenirent quæ promissis aut proposito non quadrarent, dici solitum: οὐδὲν πρὸς ἔπος. Vsus est eo Vlpianus in Pandectis lib. 11. tit. de interrogatoriis actionibus, cap. 12. Quod autem ait prætor, omnino non respondisse, posteriores sic acceperunt, vt omnino non respondisse videatur qui ad interrogata non respondit, id est, οὐδὲν πρὸς ἔπος. Suidas indicat nonnunquam vsurpari, οὐδὲν πρὸς ἔπος, pro temere, ac de nihilo, siue abs re. Adducit hos versus ex poeta, nescio quo:

Οὐδὲν πρὸς ἔπος οὕτως ἀνοήτως ἐκβαλῶ,
Πρὶν ἐκπύθωμαι πᾶν τὸ πρᾶγμ' ὅπως ἔχει;

Id est;

Adeone temere & inscienter efferam,
Prius atque rem omnem vt sese habet cognouero?

Prior versus Græcus constabit, si legas pro οὕτως, χ' οὕτως. Vsurpauit idem Aristophanes in Concionatricibus: quem locum retulimus prouerbio, Extra cantionem.

Nihil ad fides.

Οὐδὲν πρὸς τὴν χορδήν. id est, Nihil ad chordam. In eos quorum vita vehementer est inæqualis, quorumue mores ab oratione dissident. Lucianus De saltatione: Ἐ μηδέν, ὡς φασι, πρὸς τὴν χορδὴν ἔτερον γὰρ ὁ πούς, ἕτερα δ' ὁ ῥυθμὸς λέγει. id est, Nihil ad chordam, vt dici solet: nam alia pes, alia loquitur rhythmus. Idẽ in meretriciis: Ἐ ὅπως δὲ πρὸς τὴν κιθάραν ὁ πούς, id est: Et quod pes probe responderet ad citharam. Plutarchus in commentario De verecundia: καίτοι οὐ διὰ τὴν τοῦ ποδὸς πρὸς τὴν λύραν ἀμετρίαν, ὡς Πλάτων ἔλεγε, καὶ πόλεις πόλεσι καὶ φίλοι φίλοις διαφερόμενοι, ἔσχατα δρῶσί τι καὶ πάσχουσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν περὶ τὰ νόμιμα καὶ δίκαια πλημμέλειαν. id est: Haudquaquam ob id, quod pes à lyra dissentiat, sicut ait Plato, ciuitates cum ciuitatibus, amici cum amicis conflictantes, extrema tum faciunt, tum patiuntur: sed quod circa leges atque æquitatem peccetur. Locus autem, quem citat Plutarchus, est in li. De legib. 7. ἀποδιδόντας πρόσχορδα τὰ φθέγματα τοῖς φθέγμασι. τὴν δὲ ἑτεροφωνίαν ἐ ποικιλίαν τῆς λύρας, ἄλλα μὲν μέλη τῶν χορδῶν ἱεισῶν, ἄλλα δὲ τοῦ τὴν μελῳδίαν συνθέντος, τοῦ ποιητοῦ, καὶ τὰ λοιπά. id est: Reddentes voces cum lyræ sono concordes. Porro vocis discrepantiam diuersitatemque quoties alios modos ædunt chordæ, alios is qui cantilenam composuit, & cætera. Videtur ad hoc prouerbium allusisse diuus Augustinus in epistola quadam ad Licentium: Aut si ego canto, inquit, tu autem ad aliam vocem saltas, nec sic quidem me pœnitet. Habet enim suam hilaritatem ipsa cantatio, etiam cum ad eam membra non mouet, cui plena charitatis modulatione cantatur.

Nihil ad Bacchum.

Οὐδὲν πρὸς Διόνυσον id est Nihil ad Bacchum. Vbi quis ea nugatur, quæ ad rem præsentem nihil attinent. Adagionis origo varia traditur. Zenodotus ait, antiquitus in choris Dityrambos in Bacchum cani solitos. Deinde poetas mutata consuetudine, Aiaces Centauros, atque id genus fabulas cœpisse describere. Proinde spectatores per risum acclamasse: Nihil ad Bacchum. Quo conuicio moniti, deinceps satyros inducere cœperunt, ne Dei prorsus

obliti viderentur. Strabo Geographiæ suæ lib. 8. scribit, euersa funditus à Romanis propter violatos legatos Corinthior. vrbe, milites in opera quoq; nobilia, quibus ea ciuitas præter cæteras abundabat ludibriis insultasse. Citatque testem Polybium, qui prædicet præsentem vidisse sese tabulas quasdam abiectas in solum, in quibus milites talis luserint. Quarum vna fuit ab Arist. de depicta. Argumentum erat Bacchus. Hinc, inquit, quidam aiunt manasse, quod prouerbio dicitur, οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον: id est, Nihil ad Bacchum. Suidas refert Epigenem quendam Sicyonium tragœdiam de Baccho conscripsisse, quæ cum indigna deo videretur, quosdam è spectatorib. acclamasse: Nihil ad Bacchū. Eamq; vocem in prouerbiū abiisse. Verum magis approbat eorum sententiā, qui dicunt quondam poetas de Baccho fabularū argumenta consuesse tractare, eaq; demū actitari solita. Deinde paulatim ad tragœdias scribēdas conuersos, alias fabulas & historias scriptitasse, prætermissa Bacchi mentione: spectatores igitur acclamasse, Nihil ad Bacchū. Eiusque ferme sententiæ suffragatorem citat Chamæleontē. Huic opinioni astruit Plutar. in 1. lib. Symposiacōn, ostēdens ab Æschylo & Phrynicho natam parœmiam, qui fabularum argumenta ad historias & calamitates deflexerint. At Theætetus apud eundem Suidam, in opere de prouerbio, scribit Parrhasium pictorem, Bacchum summa arte finxisse. Itaque cum apud Corinthios pictorum inter ipsos de arte certamen ageretur, & complures Bacchum pictum proferrent, quorum nullus ad Parrhasii Bacchum accederet, succlamasse populum, Nihil ad Bacchum. Apud eundem, quidam cum Choræbum, Vlyssem illum vafrum & versipellem vocasset, audiit: Caræbum nunc adducis ad præsepe, & nihil adfers ad Bacchum. Vtroq; prouerbio significatum est nimis inæqualem esse comparationem Corœbi cum Vlysse. Lucian. in Baccho ἀλλὰ τί πρὸς τὸν Διόνυσον οὗτος ὁ Διόνυσος; εἴποι τις ἄν. id est: Sed dixerit quispiam, Quid ad Bacchum hic Bacchus? id est: Qui ad rem propositam pertinet hæc de Baccho fabula? Itaque videtur adagium quadraturum, vel de re ab instituto aliena, vel multo inferiore vel contemnenda. Plutarchus in Symposiacarum quæstionum prima, de iis agens qui anxios syllogismos, velut eum quem κυριεύοντα vocant, in poculis proponere solent: τί ταῦτα, inquit, πρὸς τὸν Διόνυσον; Idem inibi: πέμψω δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ταχέως, ἂν ταῦτα δόξῃ μὴ παντελῶς ἄμουσα μηδὲ ἀπροσδιόνυσα εἶναι. id est: Mittam autem propediem & reliqua, si quidem hæc quidem videbuntur non vsquequaque inscita, neque nihil ad Bacchum pertinentia. Noue quidem, sed tamen oppido quam eleganter dixit, ἀπροσδιόνυσα: tacite alludens ad prouerbium. Significat autem, οὐκ ἀπροσδιόνυσα, non aspernanda, & ad rem pertinentia. Idem in eiusdem operis libro quarto: οἶμαι δὲ καὶ τὴν σαββάτων ἑορτὴν μὴ παντάπασιν ἀπροσδιόνυσον εἶναι. id est: Arbitror autem nec sabbatorum festum, nihil prorsus ad Bacchum pertinere. Athenæus lib. 11. ἀπροσδιονύσους λύσεις πραγματευόμενος, id est, solutiones nihil ad rem pertinentes moliens. Tertio πάραυλα μέλη dixit, modos non respondentes ad tibiam. Ac mox ἀκρότητα κύμβαλα, hoc est, cymbala non conquientia ad numeros saltationis: sic enim vocat sermones intempestiuos, aut nihil ad rem pertinentes, quos idem ἀμουσολογίας vocat. De huius formæ prouerbiis dictum est nobis alias. Nihil ad versum. Pindarus in Nemeis, παρὰ μέλος ἔρχεσθαι dixit pro eo quod erat, secus quam conuenit loqui: μαθὼν δέ τις ἂν ἐρεῖ, παρὰ μέλος ἔρχομαι. Tullius lib. ad Atticum 16. Sed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo videbatur.

Asinus ad lyram.

Ὄνος λύρας: subaudi, ἀκροατής: id est, Asinus lyræ auscultator. In eos, qui propter imperitiam nullo sunt iudicio, crassisque auribus. Hunc titulum prouerbialem M. Varro satyræ suæ cuidam indidit. Eiusdem apud Gellium extant hæc verba è satyra, cui titulus, Testamentum: Si quis mihi filius vnus pluresue in decem mensibus gignuntur, si erunt ὄνοι λύρας, id est, asini ad lyram, exhæredes sunto. ὄνους λύρας, appellat indociles bonarum artium, atque intractabiles. Diuus Hieronymus ad Marcellam: Quos ego cum possem meo iure contemnere (asino quippe lyra superflue canit) tamen ne nos superbiæ, vt facere solent, arguant. Et idem aduersus Vigilantium: Quanquam stulte faciam, magistro cunctorum magistros quærere, & ei modum imponere, qui loqui nescit, & tacere non potest. Verum est illud apud Græcos prouerbium, ὄνος λύρας. Lucianus de his qui mercede seruiunt: τί γὰρ κοινόν φασι λύρᾳ καὶ ὄνῳ; id est, Quid enim commercii, quod dici solet, asino cum lyra? Idem aduersus indoctum: ἀλλ' ὄνος λύρας ἀκούεις, κινῶν τὰ ὦτα. id est: Sed asinus lyram audis, auriculas mouens. Vnde & hoc pacto effertur adagium: ὄνος τὰ ὦτα κινῶν. id est: Asinus auriculas mouens. Rursum ad hunc modum. ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον, ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. id est: Asino quidam narrabat fabulam, at ille auriculas mouebat. In eos, qui cum nihil intelligant, tamen perinde quasi nihil non intelligant, ita nutibus alludunt, aut arrident dicentibus. Est autem asino naturale, subinde mouere auriculas: veluti significanti se iam intelligere, cum nihil etiā audierit. Aliquando referunt ad asinum non auscultantem lyram, sed ipsum canere conantem. Lucianus, καὶ μάλιστα ὁπόταν ᾄδῃ καὶ ᾠδὸς εἶναι θέλῃ, ὄνος αὐτολυρίζων φασί. id est: Maxime si quando canit, cupitque festiuus ac lepidus videri, asinus, vt aiunt, ipse lyra canens. Idem in Pseudologista. τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, ὄνον κιθαρίζειν πειρώμενον ὁρῶν. id est: Iuxta hoc ipsum quod vulgo dici solet, asinum conspiciens cithara canere tentantem. Citatur & hic versiculus:

Ὄνος λύρας ἤκουε, καὶ σάλπιγγος ὗς.

Id est:

Asinus lyram auscultauit, & porcus tubam.

Recte torquebitur in eos, qui indecore tentant artificium cuius sunt imperiti, & à quo natura abhorrent. Festiuiter inuertit adagium Stratonicus apud Athenæum libro Dipnosophistarum 8. Erat Cleon quispiam, cui nomen inditum boui: is cum scite caneret voce cæterum lyra non perinde vteretur, Stratonicus vbi canentem audisset: Olim, inquit, asinus ad lyram dictus est, nunc vero bos ad lyram.

Quid cæco cum speculo?

Τί τυφλῷ καὶ κατόπτρῳ; id est, Quid cęco cum speculo? Finitimum illi, Nihil cum fidibus graculo. Citatur à Stobæo versiculus ex Epicharmo:

Τίς γὰρ κατόπτρῳ καὶ τυφλῷ κοινωνία.

Id est:

Luminibus orbo, cum speculo quid est rei?

Quorsum opus est libris illiterato? quo regnum inueni stulto? quo diuitias ei qui nesciat vti?

Asinus ad tibiam.

Ὄνος πρὸς αὐλόν. id est, Asinus ad tibiam. Dicendum, vbi quis ea quæ scite dicuntur, nec animaduertit, nec intelligit, nec laudat. Sunt enim animantia quædam, quibus nonnullus musices sensus inesse videtur: vt equis, auibus, serpentibus. Asinum nihil mouet cantus. Germanum est illi, ὄνος πρὸς λύραν: id est, Asinus ad lyram.

Aliud noctua sonat, aliud cornix.

Ἄλλο γλαὺξ, ἄλλο κορώνη φθέγγεται, id est, Aliud noctua sonat, aliud cornix sonat. vel, Alia noctuæ, alia vox cornicis. Accommodari potest vel ad eos, qui decertant cum longe præstantioribus: vel ad illos, inter quos ad morum, ingeniique pugnantiam, minime conuenit. Siue cum est alius alio longe facundior. Quemadmodum enim auem etiamsi non videas, tamen è cantu licet dignoscere: ita stylus diuersus prodit ψευδεπιγραφίαν. Nullum enim est autorum genus, vbi non reperies notha quædam & subditītia τοῖς γνησίοις admixta. Falsum titulum cuiuis licet adscribere. Cæterum ipsa dictio, quæ vix vnquam eadem duobus accidit, prodit aut reiicit autorem.

Aliter catuli longe olent, aliter sues.

Apud Plautum legitur in Epidico sordidior quidem metaphora sed tamen ad rem significandam apta: Aliter catuli longe olent, aliter sues. Quo dicto significatum est, non veste dignosci hominem ab homine, verum inesse natiuum quiddam, genuinum ac proprium in vnoquoque, quod in ipso vultu oculisque eluceat: quo liberum à seruo, generosum à rustico, probum ab improbo facile discernas. Atque hic est hominis veluti peculiaris quidam odor, qui deprehenditur, si quis modo sit sagaci nare. Huc allusit Martialis libro 7.

> Cum bene se tutam per fraudes mille putauit,
> Omnia cum fecit, Thaida Thais olet.

Huc pertinet etiam illud cuiusdam apud Fabium: Ne faciem quidem liberi hominis habet. Quod cum à quodam esset dictum deformi specie retorsit aduersarius, affirmans recte dictum, cum non esse liberum, cui non sit facies liberalis.

Alia voce psittacus, alia coturnix loquitur.

Prouerbiali schemate dixit Martialis in clancularium quendam poetam, qui corniculam Æsopicam referens, suos ineptos versiculos nomine Martialis in vulgus spargebat, ratus futurum vt titulo decepti lectores, Martialis esse crederent:

> —Credis hoc Prisce,
> Voce vt loquatur psittacus coturnicis.

Conueniet in musicos aut poetas longe dispari stylo, longeque dissimili facultate. Psittacus inter aues proxime voces humanas exprimit: coturnices pugnaces magis quam loquaces. Vnde Ouidius in Epitaphio psittaci:

> Ecce coturnices inter sua prælia viuunt.

Graculus inter Musas.

Cui non dissimile videtur, κολοιὸς ἐν ταῖς μούσαις, id est, Graculus inter Musas. Indoctus inter doctissimos, infantissimus inter eloquentissimos. Recte dicetur & in homines, ostentatione falsæ doctrinæ sese iactitantes, & viris eruditis impudenter obstrepentes. Est enim graculus, auis minime canora, sed tamen odiose garrula atq; obstrepera. Confine est his quod in Bucolicis ait Virg.

> -- Sed argutos interstrepere anser olores.

Cygnos canoros esse, sic omnium poetarum literis est decantatum, vt nihil sit celebratius: etiam si nemini contigit hunc audire cantum. Nec desunt Philosophi, qui huiusce rei rationem quoque reddere conentur. Ælianus addit, eos non canere, nisi flante Fauonio. Vnde fertur etiam prouerbium, κύκνειον ᾆσμα. id est, Cygnea cantio. Contra anseres molesto quodam stridore obgarriunt. Proinde cum indoctus inter eruditos garrit, in tempore vsurpabitur adagium: Anser inter olores.

Non

Nunquid & Saul inter Prophetas?

Libro Regum j. capite x. refertur huiusmodi prouerbium הגם שאול בנביאים id est: Nunquid & Saul inter Prophetas? Natum a Saule, qui cum in Prophetarum cœtum incidisset, subito & ipse diuino furore correptus, vaticinari cœpit. Id admirantes qui Saulē antea cognouerant, inter se dictitabant: Quid accidit Sauli, num & Saul inter Prophetas? Ea vox deinde versa est Hebræis in prouerbium de re noua & inopinata, subitaque. Est autem apud illos iambicus dimeter. Gregorius Nazianzenus in Apologia De fuga sua in Pontum sic vsurpat, vt quadrare videatur, vbi promiscue quilibet sibi magnificam aliquam functionem vsurpant, velut hisce temporibus nemo non tractat sacras literas: ἀντὶ τοῦ inquit εἶναι διδακτοὺς θεοῦ, καὶ πάντων προφητευόντων, ὥστε εἶναι καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις, κατὰ τὴν παλαιὰν ἱστορίαν καὶ παροιμίαν. id est, Dum pro eo quod deberent esse dociles Dei, prophetant omnes, adeo vt & Saul sit inter Prophetas, iuxta priscam historiam ac prouerbium. Finitimum illi: Καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοις, καὶ τὸ ἐν φακῇ μύρον. id est: Corchorus inter olera: &, In lente vnguentum: siue, Lenti admixtum vnguentum.

Syrus cum non sis, ne syrissa.

Μὴ ὢν σύρος μὴ σύριζε, id est, Cum non sis Syrus, ne syrissa. Ne sumas personam parum decoram, ne velis alius videri quam sis. Aut cum sis natus ingenuus, ne moribus agas seruum & barbarum. Nam Syri male audiebant ob morum molliciem. Est autem facetus iocus, ex amphibologia huius verbi συρίζω, quod significat & syrissare, & fistula canere.

Asinus in vnguento.

Ὄνος ἐν μύρῳ, id est, Asinus in vnguento. Cum deliciæ adhibentur iis, quos haudquaquam decent, neque qui vel vti norunt illis, vel delectantur. Nam asinus culmos ac fœnum mauult quam aurum, vel vnguentum, quo etiam offenditur. Locus fuerit huic adagio, si quando indoctus aliquis in optimos incidat autores, quos ob inscitiam aut negligat, aut etiam deprauet. Siue cum amuso cuipiam cum eruditissimis viris viuere contigerit, quorum tamen consuetudine neque frui nouerit, neque omnino gaudeat. Refertur à Diogeniano prouerbium.

Asinus portans mysteria.

Ὄνος ἄγων μυστήρια. i. Asinus portans mysteria. In eum dicebatur, qui præter dignitatem in munere quopiam versabatur. Veluti, si quis ignarus literarum, bibliothecæ præfectus esset. Aristophanes in Ranis:

Νὴ τὸν δί' ἐγὼ γοῦν ὄνος ἄγω μυστήρια·
Ἀτὰρ οὐ καθέξω ταῦτα τὸν πλείω χρόνον.

Id est:

Ita per Iouem sum asinus vehens mysteria:
Verum ista non iam sustinebo diutius.

Interpres affirmat inde natum adagium, quod olim quibus ad peragenda sacra Eleusina opus erat, asino imposita deportabantur. Quadrabit & in eos, quorum opera aliis duntaxat est vsui, cum ad ipsos præter molestiam nihil interim redeat. Veluti si quis cibos aliis gestet, quib. ipsi non liceat vesci. Huc allusisse videtur Apuleius, cum se fingit asinum, Cererem deam circumferentem. Suidas adscribit Dæmonem ad lapidem molarem referre, quem Græci ὄνον appellant: propterea quod in sacris, molis frumentariis coronas imponere consueuerint. Itaque torquebitur eleganter in eos, quibus immerentibus honos habetur. Veluti cum indoctis doctoris titulus, pileum & anulus, aliaque id genus insignia tribuuntur.

Feli crocoton.

Γαλῇ κροκωτὸν, id est, Feli crocoton: subaudiendum, das aut addis. Dici solitum, quoties honos additur indignis, & quos haudquaquam decet. Aut cum datur quippiam iis, qui munere non nouerunt vti: veluti si quis à musis alienissimo, bellissimum donaret librum. Crocoton vestis genus est rotundæ ac fimbriatæ, qua diuites vtebantur matronæ. Apud Nonium in dictione Richa, refertur inter vestes delicatas & crocoton. Sic enim arbitror legendum, mollicinam crocotam, chirodatam richam. Ac teste Plutarcho, quidam Herculem pingebant κροκωτόφορον, Omphalæ seruientem. Sumptum adagium ab apologo Stratidis: quem alio loco narrauimus. Porro vox hæc γαλῆ, felémne significet, an mustelam, an quem vulgo catum appellant, quoniam inter eruditos controuersum esse video, relinquo aliis iudicandum.

Cibum in matellam ne immittas.

Σιτίον εἰς ἀμίδα μὴ ἐμβάλλειν. id est, Cibum in matellam ne immittas. Interpretatur Plutarchus, ne sermonem vrbanum immittas in animum hominis improbi. Nam oratio cibus est animi: is corrumpitur & putrescit, si in animum insincerum inciderit. Hoc est quod apud Gellium admonet Epictetus, etiam atque etiam videndum, in cuiusmodi animum mittamus sermonem. Etenim si in vas insincerum immiserimus, in acetum aut lotium verti. Huc allusit Horat.

Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis, acescit.

Ex diametro opposita. Diametro distant.

Ἐκ διαμέτρου, id est, Ex diametro. De vehementer inter se pugnantibus olim dicebatur: sumpta metaphora à Geometris, apud quos perfectissima oppositio ex diametro est. Lucianus in Tyranno: ἐκ διαμέτρου γὰρ οἱ βίοι φασίν. id est, Nostra enim & illorum vita, ex diametro, quēadmodum aiunt, inter se distant. Athanasius in libro quodam de synodo Nicæna: οἱ κατὰ διάμετρον ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀντικείνται τῇ Σαβελλίου γνώμῃ. id est: Qui iuxta diametrum, vt ita loquamur, aduersantur Sabelli sententiæ. Basilius in epistola quadam ad Athanasium, κατὰ διάμετρον dixit. Diametrus enim est recta linea, figuram, qua longissime patet, ex æquo secans: velut diametrus orbis est, quæ sic à summo ad summum tenditur circulum, vt per centrum eat, definitore Macrobio in somnium Scipionis lib. 2. Nec ab hoc dissentit Euclidis diffinitio. Latini lineam hanc, dimetientem vocant. Nam Græcis διάμετρος παρὰ τὸ διαμετρεῖν, i. à dimetiendo. Nominis causam reddit Aristoteles in problematis sectione xv. problem. 2. Cognatum est illi, quod alio recensuimus loco, δὶς διὰ πασῶν.

Alia res sceptrum, alia plectrum.

Equidem haud omnino contenderim esse prouerbium, sed tamen ipse sermonis habitus colorque adeo similis est prouerbio, vt vix similior sit ficus ficui, quod Stratonicus citharœdus regi Ptolemæo respondit, pertinacius secum de arte canendi disputandi: ἕτερον ἐστὶν ὦ βασιλεῦ σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. id est, Alia res est, ô rex, sceptrum, alia vero plectrum. Locus erit vtendi, quoties diues ac potens, fortuna sua fretus, velut ex æquo disputat cum erudito: cum multo aliud sit diuitem aut fortunatum esse, aliud literatum.

Caluus comatus.

Caluus comatus apud eundem Martialem, haud dubie figura prouerbiali:

Caluo turpius est nihil comato.

Rursus idem:

Caluus cum fueris, eris comatus.

Apte dicetur in eum, qui veris bonis nudus, asciticiis, se venditat. Veluti si quis indoctus aliena pro suis æderet: aut si quis dissimulet esse se quod est: veluti si senex assuto galericulo, aut tinctis capillis affectet videri iuuenis: si deformis, adhibito fuco velit haberi formosa.

Simia in purpura.

Πίθηκος ἐν πορφύρᾳ, id est, Simia purpurata. In varios vsus potest adhiberi parœmia: nempe vel in hos, qui tametsi magnifico cultu sint ornati, tamen cuiusmodi sint, ex ipso vultu moribusque cognoscitur: vel in hos, quibus dignitas indecora additur: vel quoties rei per se fœdæ, ascititia peregrinaque ornamenta indecenter admouentur. Quid enim tàm ridiculum, quam simia vestita purpurea veste? Atque id tamen non raro fieri videmus apud istos qui simias habent in deliciis, vt quam maxime possunt, ad humanum morem ornent ac vestiant, aliquoties & purpura, quo parum attentos, aut imperitos fallant, proque homine salutetur simia, aut si deprehensus fuerit fucus, res magis sit ridicula. Quam multos id genus simios videre est in Principum aulis: quibus si purpuram, si torquem, si gemmas detrahas, meros cerdones deprehendes. Lepidius erit si longius transferatur: velut in eos qui barba pallioque simulant sanctimoniam. Tales Augustinus alicubi non ineleganter amiculo philosophos appellat. Et Ammianus lib 14. Antigonum quendam amictu tenus philosophū appellat. De Barbæ tenus sapientibus, antea nobis dictum est.

Induitis me leonis exuuium.

Ἐνδύετέ μοι τὴν λεοντῆν, id est, Induitis me leonis exuuium. In eos dici solitum, qui suscipiunt negocium maius facultate, quique se magnificentius gerunt quam pro sua conditione. Quidam ab Hercule sumptum putant, cuius hic ornatus erat, vt leonis exuuio tegeretur, deinde altera manu clauam, altera gestaret arcum: atque hoc ornatu descendit ad inferos, Cerberum extracturus. Huc alludens Aristophanes in Ranis, Bacchum fingit, Herculis instar, leonis exuuio clauaque instructum, ad inferos descendere parantem, vt Euripidem cum Æschylo certantem audiret. Ridetur autem ab Hercule, quod id gestaminis neutiquam illum deceret, vtpote mollē & effœminatum. Eodē pertinet quod Menippus ille Lucianicus eodē ornatu se ab inferis redisse adsimulat. Nihil autem prohibet, quo minus prouerbiū ad apologum illum referatur, cuius meminit Lucianus in Piscatore: Apud Cumanos asinus quispiam pertæsus seruitutem, abrupto loro in syluam aufugerat. Illic forte repertum leonis exuuium corpori applicabat suo. Atque ita pro leone se gerebat, homines pariter ac feras voce caudaque territans. Nam Cumani leonem ignorant. Ad hunc igitur modum regnabat aliquamdiu personatus hic asinus, pro leone immani habitus ac formidatus. Donec hospes quispiam Cumas profectus (qui sæpenumero viderat & leonem & asinum: atque ob id non erat difficile dignoscere) aurium prominentium indicio, neque non aliis quibusdam coniecturis asinum esse deprehendit, ac probe fustigatum reduxit, dominoque agnoscenti reddiderit. Interim autem risum non mediocrem concitabat omnibus Cumanis asinus iam agnitus, quos dudum creditus leo, metu propemodum exanimauerat. Cumanos autem hic appellat, non qui sunt in Italia, sed qui sunt in Æolide supra Lesbum. Nam & Lesbii & Cumani notati sunt stoliditatis, vt indicat Stephanus. Vsurpat hoc adagium Socrates Platonicus in Cratylo, negans

oportere deterreri sese magnitudine disputationis institutæ, posteaquam semel leonis pellem esset indutus. Lucianus in Pseudologista: οὐ δὲ δεῖ τινὸς τοῦ ἀποδύσοντός σε τὴν λεοντῆν, ὡς φανερὸς γένοιο, κανθήλιος ὤν, εἰ μή τις ἄρτι ἐξ ὑπερβορέων ἥκοι ἐς ἡμᾶς, ἢ ἐς τοσοῦτον κυμαῖος εἴη, ὡς μὴ ἰδὼν εὐθὺς εἰδέναι ὄνων ἁπάντων ὑβριστότατόν σε ὄντα, μὴ περιμείνας ὀγκωμένου προσέτι ἀκούειν. i. Nec opus est quopiam, qui tibi leonis exuuium detrahat, quo palam fit te canthelium esse: nisi quis sane ab ipsis Hyperboreis hospes modo ad nos aduenerit, aut vsque adeo Cumanus sit, vt qui viderit, non protinus intelligat te asinorum omnium asinum ferocissimum esse, aut expectet, vt te præterea rudentem audiat. Eusebius Cæsariensis aduersus Heroclem: οἰχήσεται μὲν ἡμῖν φιλόσοφος, ὄνος δὲ τῇ τοῦ λέοντος ἐπικρυπτόμενος δέρει. id est: Abibit nobis quidem philosophus, cæterum asinus leonis intectus pelle. Demutauit nonnihil de prouerbio Lucianus in Philopseude, cum ait: τοσοῦτον χρόνον ἐλελήθει με, ὑπὸ τῇ λεοντῇ γελοιόν τινα πίθηκον περιστέλλων. id est: Tantum temporis non animaduerti eum sub leonis exuuio ridiculam quandam simiam tectam habere.

In eburna vagina plumbeus gladius.

Huic confine est illud, ἐν ἐλεφαντίνῳ κολεῷ τὸ μολύβδινον ξίφος. id est, In eburna vagina plumbeus gladius. natum ex Diogenis Cynici apophthegmate. Nam cum adolescens quispiam, insigni forma, fœdum quiddam atque obscœnum dixisset, Ex eburna, inquit, vagina plumbeum gladium educis.

Extra organum.

Quintilianus lib. xj. Et his diuersa vox, & pene extra organum, cui Græci nomen amaritudinis dederunt, supra modum ac pene naturam vocis humanæ acerba. Extra organum dicetur, quod immodicum est, & extra vulgarem mensuram. Veluti si quis leges Platonis huius ætatis ciuibus proponeret. Ductum est ab organo musico, quod intra vicesimam vocem consistit. Conueniet item in vehementer clamosum.

Ne puero gladium.

Μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν, id est, Ne puero gladium: subaudiendum, commiseris. Allegoria prouerbialis, admonens non esse mandandam potestatem, vel adolescentibus, vel imperitis ac stultis: qua tum in suam, tum aliorum perniciem sint abusuri. Ne iuueni commiseris administrationem pecuniæ: ne puero gladium. Ne regnum impuberi: ne puero gladium. Ne stulto concionandi apud populum partes delegaris: ne puero gladium. Ne magistratum mandaris stultis: ne puero gladium. Ne inerudito, parumque cordato commiseris episcopi munus: μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν. Plutarchus in libello cui titulus, ὅτι καὶ γυναῖκας παιδευτέον. citante Stobæo (nam is liber nondum emersit in lucem:) μὴ παιδὶ μάχαιραν ἡ παροιμία φησίν. ἐγὼ δὲ φαίην ἂν μὴ παιδὶ πλοῦτον, μὴ δὲ ἀνδρὶ ἀπαιδευσίαν. id est: Ne puero gladium ait prouerbium. Ego vero dixerim: Ne puero diuitias, néve viro imperitiam. Significat pecuniam pestiferam adolescentibus, viro inscitiam. Idem in Problematis Symposiacis: εἰ δὲ μή, δοτέον ὥσπερ παισὶν ἀτρεμεῖν μὴ δυναμένοις, οὐ δόρυ καὶ ξίφος, ἀλλὰ πλαταγὴν καὶ σφαῖραν. id est: Sin minus dare oportet, veluti pueris non valentibus conquiescere: non hastam aut ensem, sed crepitaculum aut sphæram. Vsurpauit & Athenæus lib. Dipnosophistarum v. in philosophum, cui commissum esset imperium. Non vsquequaque diuersum est ab hac forma, quod eleganter simul & grauiter dictum est ab Henrico Britanniæ rege, eius nominis septimo, viro tum acri iudicio, tum Laconicis dictis mire valenti, cum theologum quempiam ex horum genere, quos Mendicantes vocant, concionantem audisset: isque effreni lingua in principum vitam magna non libertate sed insania debacchatus fuisset (nam sunt qui hac quoque via famam affectent:) Videbatur, inquit, furiosi manibus commissus gladius.

In lente vnguentum.

Τὸν ἐπὶ φακῇ μῦθον, id est, In lenticula fabulam: subaudi, narras. Vbi quis mentionem inducit vilis cuiuspiam & nihili hominis, aliis de viris egregiis verba facientibus. Ad hunc quidem modum legitur in omnibus vulgatis exemplaribus, apud A. Gellium lib. xij. cap. xxvij. Verum placet Hermolai castigationi subscribere, qui locum hunc ita restituit, vt legat, τὸν ἐν φακῇ μύρον. id est, In lente vnguentum. Quadrat autem in hominem aut in rem quampiam, quæ neutiquam in tempore adhibeatur iis, quibus minime congruit. Veluti si philosophum iuuenum lascientium conuiuio misceas: aut inter pocula de rebus grauibus ac theologicis incipias disputare. Quemadmodum videlicet lenticulæ vili legumini, inepte quis admiscuerit vnguentum. Siquidem, autore Dioscoride, & oculorum aciem hebetat, stomacho grauis, intestinis noxia, neruis, pulmoni, & capiti inimica, gignit turbulenta insomnia. Dicetur etiam vbi plura inter se dissimilia confundentur. Verba Frontonis apud Gellium sunt hæc: Videte tamen ne existimetis semper, atque in omni loco mortales multos, pro multis hominibus esse dicendum: ne plane fiat Græcum illud de Varronis satyra prouerbium, τὸ ἐν φακῇ μύρον. id est, In lente vnguentum. Idem vsurpauit M. Tullius libro ad Atticum 1. Legati, inquit, cum autoritate mitterentur, qui adirent Galliæ ciuitates, darentque operam ne eæ cum Heluetiis se iungerent. Legati sunt, Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, Lentulus Clodiæ filius. Tametsi hic quoque locus eodem mendo laborat, quo Gellianus ille. Citatur autem adagium ab Aristotele, in lib. De sensu & sensili: ἀληθὲς γὰρ ὅπερ ἐσκωπτεν εἰς τὸ σκώπτειν Στράτις, ὅταν φακῆν ἕψητε, μὴ ἐπιχεῖν μύρον. id est: Nam verum est, quod ait Stratis Euripidem taxans, vbi lenticula coquitur, non oportere vnguentum infundere. quo sane loco, quæ portenta habeant nostri vulgati codices, nihil attinet hic commemorare. Citat & Athenæus lib. Dipnosoph. 4.

> Παραινέσαι σφῷν τι βούλομαι σοφόν.
> Ὅταν φακῆν ἕψητε, μὴ 'πιχεῖν μύρον.
>
> Id est:
>
> Vos admonere callidum quiddam volo:
> Vbi lens coquitur, vnguenta ne qua infundite.

Ex Phœnissis Stratidis Comici poetæ. Citat & ex Sopatri Necyia: Ἰθακὸς Ὀδυσσεὺς τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον πάρεστι, θάρσει θυμέ. id est: Ithacensis Vlysses in lente vnguentum adest, aude anime. Adducit Clearchum prouerbiorum collectorem, qui hoc quoque recensuerit prouerbii titulo, τὸ ἐν φακῇ μύρον. addens extare apud Varronem, complureisque Latinorum vsos eo prouerbio, quibus incognitum tamen fit, vnde Varro desumpserit eum iambicum. Huc mihi videtur Aristophanes allusisse, cum ait ἐν εἰρήνῃ:

> Κἀπιφυτεύσαι ἕρπυλλον ἄνω
> Καὶ μύρον ἐπιχεῖς.
>
> Id est:
>
> Præterea seres serpyllum sursum.
> Et vnguentum infundes.

Porro vnguentum intelligo oleum odoratum, ac velut vnguentarium. Alioqui plebeium oleum admiscere lenti, nihil prodigiosum. Athenæus lib. ij. citat hunc trimetrum ex Eupolide:

> Ὄψον πονηρῷ πολυτελῶς ἠρτυμένον.
>
> Id est:
>
> Conditum opipare vile malumque opsonium.

Est autem apud scriptores hoc legumen cum primis celebre, quemadmodum bulbus, cepe, & allium: nonnulli etiam encomium lentis scripsere. Quædam per se pulchra sunt, quæ tamen sibi non congruunt. Elegantis igitur est, scire quid cui conueniet. Diodorus philosophus habitus est ὀψοφάγος. Huic cuidam interroganti, Vter piscis esset melior, congrus an labrax, nobis dictus lupus, Alter, inquit, elixus alter assus. Sic Flaccus de poeta, Bello male vtilis vrbi. Quoties munus delegatur minus accommodo, apte dixeris, ἐν φακῇ μύρον. Adiicietur & hoc. Apud autores dictionem hanc comperio varie scriptam, nunc acute, φακῆν: nunc circumflexe, φακῆν: quod cum tam crebro occurrat, vix inscitia casuue factum videri potest. Vnde coniicio, φακῆν dictam ex contractione pro φακέαν. Nam φακέας legimus apud Athenæum. Idem λεοντῆν dictam admonet, pro λεοντέαν. Hæc igitur quib. placet origo, malunt dicere φακῆν. quibus magis placet forma communis, origine neglecta scripserunt φακὴν & φακῆν.

Congregare cum leonibus vulpes.

Congregare cum leonibus vulpes, est res impares dissimilesque permiscere. Martialis:

> Quid congregare cum leonibus vulpes?

Vulpes dolis nititur, leo viribus fidit. Quanquam vtrunque coniunxit, Pindarus, indicans virum fortem leonem oportere præstare in exhauriendis certaminum laboribus, vulpem in consiliis. Sic enim in Isthmiis scribit: τόλμᾳ γὰρ ἐοικὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ, μῆτιν δ' ἀλώπηξ. id est: Animo similis frementibus leonibus in ferendis laboribus, consilio vero vulpes.

Aufer mothonem à remo.

Ἄπαγε τὸν μόθωνα ἀπὸ κώπης, id est, Aufer mothonem à remo. Admonet adagium, non obstrependum, nec obturbandum importunius iis, qui rebus alioqui seriis sunt occupati: veluti, si quis Reipub. curis sollicito, musicam adferat: aut de capite periclitanti versus amatorios recitet. Mothon enim saltationis genus fœdæ, seruilis ac tumultuosæ. Lacedæmonii vernas, hoc est, seruos domi natos, μόθωνας appellant: aut eos qui ingenuorũ filios instituunt, quos Athenienses vocant οἰκότριβας. Vnde & in viles ac sordidos homines conuicium esse cœpit. Alii putant Mothonem hominem fuisse quempiã saltatorem & ebriosum. Sunt qui credant, Atticos Mothones vocatos, quod hos domitos ad seruilia ministeria compulissent. Ad hunc modum Græci grammatici de Mothone nugantur. Iulius Pollux lib. 4. tradit Mothonem genus esse saltationis molestum ac nauticum. Atque hinc sane crediderim ortum prouerbium, vt accipiamus ἀπὸ κώπης, pro eo quod est, à remo profectum.

Canis in præsepi.

Ἡ κύων ἐν τῇ φάτνῃ: id est, Canis in præsepi. In eos dicitur, qui nec ipsi fruuntur re quapiam, neque reliquos item sinunt vti: veluti si quis egregios codices inclusos diligenter adseruet, quos nec ipse vnquam euoluat, nec aliis euoluendi faciat copiam. Quemadmodum canis in præsepi nec ipse vescitur hordeo, & equum vetat vesci. Lucianus aduersus indoctum: ἀλλὰ τὸ τῆς κυνὸς ποιεῖς, τῆς ἐν τῇ φάτνῃ κατακειμένης, ἣ οὔτε αὐτὴ τῶν κριθῶν ἐσθίει, οὔτε τῷ ἵππῳ δυναμένῳ φαγεῖν ἐπιτρέπει. id est: Verum haud aliter facis, quam canis ille in stabulo cubans, qui cum ipse non edat hordeum, tamen haud sinit equum qui posset edere, id facere. Vtitur eodem in Timone. Citatur apud Suidam in prouerbio, οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον: sed tacito autoris nomine: τῇ φάτνῃ προσηνέγκες τὸν κύνα, καὶ πρὸς τὸν Διόνυσον

ἄγειν. id est: Ad præsepe ducis canem, nihil autem adducis ad Bacchum, hoc est: Adfers, quæ ad rem nihil attinent, ex his vero quæ pertinebant ad causam propositam nihil adfers. Simile quiddam refert Athenæus lib. vj. de gente quadam Galatarum, qui dicuntur Cordistæ: abominantur aurum, nec important in suam regionem, nihilo secius tamen alios non desinunt eo spoliare. Aiunt eam gentem esse reliquias Galatarum qui sub duce Brenno spoliarunt oraculum Delphicum, quos insecutus Bathanatus dux, inclementer tractauit. Hinc auri odium, cuius gratia tantum passi sint malorum, quod tamen aliis inuident.

Seruus cum sis, comam geris.

Δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις, id est, Seruus cum sis, comam habes. De eo qui præter decorum quippiam faceret. Veluti si quis humili conditione patriciorum cultum imitaretur. Apud Lacedæmonios enim ingenui comam alebant. Adagium refertur quidem à Suida, cæterum extat apud Aristophanem in Auibus:

Ἔπειτα δῆτα δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις;

Id est:

Ac deinde seruus cum sies, portas comam:

Quæ semel ancilla, nunquam hera.

Vt vulgo iactatum refertur in Græcis epigrammatis, lib. 1. titulo Palladæ:

Μή ποτε δουλεύσασα γυνὴ δέσποινα γένοιτο,
Ἔστι παροιμιακόν. ---

Id est:

Si qua ancilla semel fuit, haud vnquam dominetur,
Vt prouerbium habet. - -

Videtur ideo dictum, quod qui ex humili fortuna subuehuntur ad res amplas, soleant esse cæteris insolentiores, minusque tolerabiles quam qui felices nascuntur.

In agro surculario capras.

Varro De re rust. lib. j. cap ij dictum hoc veluti legem agricolariam adfert: Colonus in agro surculario ne capras cõpascat. Deflecti potest ad eos, qui noxiarum rerum aut hominum admixtu, corrumpunt teneram ætatem. veluti si quis sacris virginibus adiungat iuuenes lasciuos, aut adolescentibus addat lasciuas puellas. Aut si quis studiis admisceat voluptates studiis inimicas. Nam capra plantis omnibus non vulnere tantum, sed & veneno dentium pestifera est, præsertim oleæ & viti: vnde & Baccho immolatur, vindictæ gratia: Mineruæ nihil caprini generis, quod ille vitis repertor dicitur, huic sacra est olea.

Tu in legione, ego in culina.

In Truculento Plautina militi atrociter minitanti coquus respondet: Sis tu in legione bellator si vis, at ego in culina Ares. Auxit coquus bellatoris verbum, Mars enim deus belli est. Quod autem dixit Ares pro Mauors, non est Plauto nouum, Græcas voces admiscere Latinis. Quanquam in nonnullis exemplaribus habebatur Aues, in nonnullis Aries: sed mendose.

Multa sunt in duobus his Differentiæ & Dissimilitudinis locis prouerbia cum iis quæ ad locum Aliena à re retulimus communia, quare ex eodem loco potes eadẽ repetere.

EX APPEND. ERASMI.

Chorus illius maior, meus concinentior.

Ἐκείνου μὲν ὁ χορὸς μείζων, οὑμὸς δὲ συμφωνότερος. Ita Zenon præferens auditorium suum, auditorio Theophrasti. Vtemur, cum dicemus nos malle existimationem parare apud doctos bonos, quam apud multos. Vt Cicero ij. Tuscu. dixit Philosophiam paucis iudicibus esse contentam.

IVNII. *Quis Eteobutades, quisve seruus.*

Synesius in libello De insomniis: Διαφέρει δὲ οὐδὲν τῷ θεῷ, τίς ὁ Ἐτεοβουτάδης καὶ τίς ὁ μάνης ὁ νεώνητος. id est: Non curat Deus, quis Eteobutades sit, quisve venalitius seruus. Vsus erit adagii, quum significabimus, nostra nihil referre, quid cui obtigerit. Nouit & Scriptura, Deum personarum delectorẽ non esse. Ἐτεοβουτάδαι, apud Athenienses familiæ illustris nomen fuit, & perantiquæ, ad Butem Pandionis vetustissimi Athenarum regis filium, originem suam referentis, ex qua sacerdos Mineruæ arci tutelaris (πολιάδα vocant) deligi solebat: nominis etymo genuinam veramque gentis prosapiam indicante: quomodo & ἐτεόκρητες apud Diodorum Siculum primi Cretæ indigenæ dicti fuerunt. Sunt qui Batem Neptuni filium scripserunt, vt Hesiodus: rectius Stephanus Pandionis: nam falsus est turpiter Gregorius Nicephorus, qui gentem deducit ab Argo, quem βούτην, à bubulci munere, quo Io obseruauit, Æschylus nuncuper. Meminit Eteobutadarum Suidas, Hesychius, Etymologici autor, Eustathius in primo Iliad. & Odyss. x. & Stephanus in voce Βουτάδαι.

Non quacunque manu.

Non quacunque manu victima cæsa litat.
Exuta tunicam Dorice ingreditur.
Chorus apud Euripidem in Hecuba.

Λέχη δὲ φίλα μονόπεπλος
Λιποῦσα, Δωρὶς ὡς κόρα.

Id est:

Dulceis linquo thoros ego simplicem
Induta pallam, Dorides
Qualem solent virgunculæ.

Sic & Spartanæ puellæ incedebant olim incinctæ καὶ ἀχίτωνες, supparum habentes vtroque in humero quinis fibulis adstrictum, quod inferius laxũ in incessu femora nudabat. vnde Callimachus: ἔσκεν ὅτ' ἄζωστος, χὠ περόνητος. i. Erat quandoq; incinctus, & alterutro ex latere fibulis astrictus. Eodem spectat, quod Lacænas φαινομηρίδας dixit Ibicius poeta, quod in incessu femora retecta ostenderent. & Euripides ait, incedere illas γυμνοῖσι μηροῖς καὶ πέπλοις ἀνειμένοις: id est, nudis fœminibus & retracta palla. quin & Sophocles θυραῖον μηρὸν, quasi clathratum aut fenestratum femur ipsis dat. D. Clemens pædagogi lib. ij. Lacænæ virginis more ὑπὲρ γόνυ ἐσταλθαι: id est, reductis supra genu vestibus incedere, indecorum esse ait. Quadrabit hodie in leues, parumque castas.

Quid delphino & boui commune.

De dissimilibus, minimeque inter se consonis effertur: vt si quis imperitos & doctos consociet, τί γὰρ δὴ δελφῖνι καὶ βοΐ φασι κοινόν; Quid enim commune habent bos & delphinus? Apparet contortum fuisse in Syllam Romanorum Imperatorem, quum occupatis Athenis, philosophos audiret homo à philosophia prorsus alienus. Refertur à Suida. Concordat cum illo: Quid graculo cum fidibus?

Pica Sirenem imitans.

De inepto imitatore dictum est illud à Galeno libr. ij. De pulsuum differentiis, ἡ κίττα τὴν σειρῆνα μιμουμένη, Pica Sirenis æmula. Doricum videtur esse prouerbium, quid enim consoni habet obstrepera pica, cum arguta Sirenum fabulosarum voce?

Quid Lecytho cum Strophio?

Τί λήκυθος καὶ στρόφιον; Quid Lecytho cum strophio? De rebus dissimilibus & absonis effertur. Citatur à Suida. Cui affinis est & illa parœmia: τίς δὲ κατόπτρου καὶ ξίφους κοινωνία; Quid speculo commercii cum gladio? Est autem Lecythus vas olearium, quod Capsacem vocat D. Cyprianus.

Quantum aquila culicem.

Quando ingens discrimen significare volumus, locus erit adagio, ὅσον αἰγυπιὸς τὴν ἐμπίδα νικᾷ. i. Quantum superat vultur culicem. Extat apud Phileten, qui de animantibus Græce scripsit versibus:

Ὡς αἰγυπιὸς τοῖς πτεροῖς τὰς ἐμπίδας νικᾷ.

Id est:

Quantum aquila culicem vincit ala præpete.

Eleganter ad ingeniorum inæqualitatem transferri potest, si quando contentio incidat & iniqua comparatio dissimilium aut inæqualium, αἰγυπιὸς vultur est ex aquilarum genere: Hesiodi scholiastes aquilam exponit.

Fulicam cygno comparas.

De rebus aut personis maxime inter se dissimilibus conueniet dici hos Paulini Nolani ad Ausonium versus:

Si confers fulicas cygnis, & aedona parræ,
Castaneis corylos æques, viburna cupressis.

Dissimillimæ sunt inter se fulicæ colore fusco, & cygni niueo: rursus aedon seu luscinia, vocis amœnitate auium regina, & parra auicula inter oscines à Festo habita, sed stridulo & ingrato sono. Eadem imparitas spectatur in castaneis arboribus proceris, & humilibus corylis, quæ ab auella Campaniæ oppidulo Auellanæ fuerunt dictæ: itidem inter cupressos, editas ac proceras admodum arbores, & breuia depressaque viburna, qua comparatione etiam Virgilius Romam vrbem reliquis Italiæ oppidis confert, vt eam tantum dicat caput præ cæteris efferre,

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Impuro purum nefas contingere.

Prouerbium è Platonis ludo profectum, apud authores frequens, extat autem in Phœdone: μὴ καθαρῷ γὰρ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι μὴ οὐ θεμιτὸν ᾖ. Non puro purum nefas sit contingere. Sinesius in Dione: τὸ μὴ καθαρῷ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι μὴ οὐ θεμιτὸν, ἢ Πλάτωνος ἀποδεξάμεθα. i. Platoni acquiescimus in eo, quod neget fas esse impuro purum attingere. Idem in epistolis: ἀλλὰ δεῖ κενὴν εἶναι παθῶν τὴν ψυχὴν τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι δοχεῖον θεοῦ· μὴ καθαρῷ γάρ φησι καθαροῦ ἐφάπτεσθαι μὴ οὐ θεμιτὸν ᾖ. i. Animam Dei conceptaculum futuram, vacuam oportet esse ab affectibus: impuro namque purum contrectare fas non est. Nazianzenus aduersus Eunomianos: μὴ καθαρῷ γὰρ ἅπτεσθαι καθαροῦ, τυχὸν οὐδ' ἀσφαλὲς, ὥσπερ οὐδὲ ὄψει σαθρᾷ, ἡλιακῆς ἀκτῖνος. i. Impuro namque purum attingere, forte parum tutum fuerit, quemadmodum oculus debilis solares radios ægre sustinet. Clemens Alexandrinus lib. ij Pædagogi: βδελύττεται γὰρ τὸ ἅγιον μολύνεσθαι, ὥσπερ οὖν εἰκὸς, ἀεὶ δὲ καθαρῷ καθαροῦ θέμις θιγγάνειν. hoc est. Quod sanctum est conspurcari abhorret, vt par est: at casto castum semper fas fuerit attrectare. Nazianzenus in carminum opere ad Nemesium:

---Καθαρὸν γὰρ ἀλιῶσιμον ὕποτ᾽ ἀνάγνῳ.

Id est :

--- Quod castum est, incesti dexteram abhorret.

& mox:

Ἀκτὶς ἠελίοιο φέρει φάος, οἷς ἀνεμίχθη,
Εὐόδμοιο μύροιο χάρις πνείουσι τάχιστα,
Ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἠελίοιο μολύσματα, οὐδὲ μύροιο
Ἅπτεται. ---

Id est:

Phœbeius radius, quæ attingit, lumine spargit:
Spirantum nares fragrans replet ocyus vnguem:
Nec tamen illuuies aut solem aut inficit vnguen.

Sol namque tametsi in cœnum radiis incumbat, purus semper & impollutus permanet.

COGNATI. *A Dorio ad Phrygium.*

De hoc aliquando contuli cum quodam, qui totus ab Henrici Glareani, viri in disciplinis mathematicis, vt in cæteris omnibus, præclare docti atque etiam exercitati pendens, omnia dictata fidelissime excepit. Dixit enim, inter nullos modos minus conuenire, quam inter Dorium & Phrygium: vt si ab illo transeas in hunc, protinus offendantur aures, præsertim in genere diatonico. Totum autem inter modos discrimen nascitur ex harmoniarum variatione diatessaron diapente in diapason. Caput autem huius variationis est, quod referat, quibus locis sint hemitonia. Lydii igitur & hypolydii communis est diapente. Tertia est species, phrygii autem & hypolydii secunda. Secunda harum vtraque tritonum habet durum interuallum, ac à diatonico genere propemodum abhorrens. Vnde factum est, vt lydii ac hypolydi asperitatem in diapente nostra ætas pene aboleuerit, ac vnius hemitonii immutatione eas ex tetrachordo.

Orimalides cum Acylis ne contuleris.

Est hoc prouerbiale apud eundem in Viatoribus, quod magnā similitudinem, & iniquam comparationem significat. Lacon.

Οὐ γὰρ οὐδ᾽ ἀκύλους ὀρειμαλίδες.---

Id est:

Neque agrestia poma cum Acylis.

scilicet æquaueris. Acyla autem fructus, siue nux πρίνου arboris, similis nuci fagi. Dioscorid. lib. 1. c 26. Orimalides poma montana, ab ὄρος mons, & μῆλον pomum. Erasmus huic maxime dissimile annotauit in Chiliad. suis, Nihil simile.

Bouem asino non iunges.

Moses ait Deut. 22. Non iunges bouem & asinum. quasi diceret: Imperitos peritis, fatuos sapientib. ne socies. Hoc in prouerbium Gallis cessit, qui etiam Asellicipitem, hominem ignarum vocant: & quandoque Asinum, tantum dicunt. Cicero in Pisonem: Quid nunc te asine literas doceam? non opus est verbis, sed fustibus. Mentis autem tarditatem Scipio apud Numantiam ita C. Metello exprobrauit, vt diceret, si quintum pareret mater eius, asinum fuisse parituram. Quin & Iunius Bassus, vulgo asinus appellatus est, ob stuporem, ridiculosque mores. Asini autem ignauia cum sit omnib. nota, superfluum est eam latius explicare. Diuinæ vero literæ per bouem modo sapientes & iurisperitos, iusticiæ iugum trahentes, bonisque ac frugalibus & scientiis & laboribus intentos intelligunt: modo ipsos Apostolos, qui suscepto Christi iugo vniuersum terrarum orbem Euangelico vomere coluerunt. de quib. Paulus citat illud ex Mose: Non alligabis os boui trituranti. quod mox ipse declarat. Vide superius, Onocephali.

Rana cum Grillo.

De maxime dissimilibus dicitur, Rana cum Grillo. id enim locustarum genus valde musicum, & ob acutum molliter stridorem, conciliando somno à delicatis hominibus expetitur. A vocis autem asperitate, Ranæ nomen, apud Græcos βάτραχος, quasi βοάτραχος, id est, asperisonum: quod reperitur apud interpretes Theocriti in Thalisiis.

Cygni cantus melior quam gruum.

Cygnos canoros esse, omnium poetarum scriptis celebratum est. Grues autem, anseres, hirundines, graculi, molesto quodam stridore & strepitu obganniunt. Proinde cum indocti cum erudito fit comparatio, in tempore hæc vsurpabuntur: Cygni cantus melior quam gruum: &, Non est quod hirundo cum cygnis contendat, quæ prouerbia habentur apud Lucretium: hoc lib. 3 in initio: Illud lib. 4 duobus in locis. Est enim hirundo minime canora, sed molesto quodam stridore, quo plus tædii adfert, quam voluptatis. Lucr. lib. 4.

Paruus vt est cygni melior canor ille gruum quam
Clamor in ætheriis dispersus nubibus austri.

Sed cum Lucretii loco maxime congruit illud Antipatri in Erinnam, lib. 3 epigr. Græcorum:

Λώϊτερος κύκνου μικρὸς θρόος, ἠὲ κολοιῶν
Κρωγμὸς ἐν εἰαριναῖς κιδνάμενος νεφέλαις.

Id est,

Paruus cygnorum melior cantus, strepitus quam
Graccorum nebulis sparsus in ætheriis.

Amphion & Zetho.

Fertur hoc adagium de fratribus, moribus ita dissimilibus, vt fere semper dissideant. Fuerunt autem hi fratres duo natura, verum morib, ita dissimiles, vt nihil minus quam fratres viderentur, & Ouidii sententiam, lib. 1. Metamorph. in tertia ætate,

--- Fratrum quoque gratia rara est,

optime confirmarent. Itaque cum Amphion musicam coleret, Zethus pastorem agebat, & musas aspernabatur, ac philosophiæ prope bellum indixerat, vt est apud Pacuuium, sic vt non raro inter eos intercessisse iurgia, sit verisimile. Hoc autem argumentum tractauit in tragœdia quadam, quæ non extat, Euripides, & fratres hos inter se disputantes introduxit. Ac Zethus quidem fratrem increpabat, quod ea quæ curanda essent maxime, negligeret, quæ minime curaret: ac dum soli musicæ daret operam, nec in curia, nec in bello posset inclarescere, neque familiæ curam gerere. Verba quidem ipsa sunt in Platonis Gorgia: ad quæ videtur Amphion sic respondisse, vt fratrem prorsus errare ostenderet, & contrarium eius quod vrgeret ille, verum esse declararet. Apud Platonem Callicles eodem modo cum Socrate, quo Zethus cum fratre agit, eumque inutile ætati suæ philosophiæ studium sectari dicit, quo nec rem familiarem augere, nec seipsum in periculo defendere, nec alios iuuare possit: ac denique ipsa Euripidis verba, contra eum profert. Quibus auditis Socrates incipit eum suo more refutare, suamque vitæ rationem magis esse, quam alteram, probandam docere: nec tàm alicui, ne quid iniuste patiatur, quàm ne quid agat, cauendum esse. Quæ cum ex parte perfecisset, & ad reliqua pergeret, ait interim se Amphionis dictum Callicli reddere cupere pro Zethi dicto: atque vt Amphion fratrem, ita se Calliclem errare, velle ostendere. Itaque post etiam audet dicere, se cum paucis ciuibus artem ciuilem tractare, ac remp. vere gerere. Supperunt abunde multa huiusmodi ex historicis exempla: Cain & Abel Romuli & Remi, Iacob & Esau, Antonini Seueri imperatoris filii in Getam odii, litis inter Hesiodum & Persam fratres, quem Hesiodus prauæ contentioni indulgentem, & eius viæ insistentem per ocium & iniustitiam, dehortatur ab ea ad alteram contentionem meliorem, in labore & iusticia sitam, hoc est, ad laborandum, & agriculturæ doctrinam. Cum enim paternam sortem diuiderent, Persa præter suam partem, multa alia per vim iniuste abstulit, & solicite muneribus studebat sibi conciliare & demereri iudices δωροφάγους, auaros, πλεονέκτας, & iniquos, qui in se recipiebant horum litis diremptionem. De simultate inter fratres, Euripides in Iphigenia Aulidensi:

Res dira, verbis inuicem altercarier,
Dictisque fratres dimicare mutuis,
Si quando lis inciderit, aut contentio.

Sunt etiam apud Lucam c. x. sorores duæ, Martha videlicet & Maria, quib. dissimile ingenium, atque diuersa vitæ ratio fuit. Martha autē quæ Christum hospitio exceperat. cum ægre sufficeret omnibus obeundis, quæ pertinebant ad apparatum, & videret sororem feriatam, obmurmurat, & de ea conqueritur: Domine, inquit, non est tibi curæ, quod soror mea patitur me solam ministrare? Iube vt me adiuuet. Vide apud Erasmum nostrum, Fratrum iræ acerbæ.

Qui secum dissentit, nullo modo cum alio consentiet.

Ficinus in Lyside: Qui vero secum ipse dissentit, nullo modo cum alio consentiet, nec vlli amicus esse poterit. Distichon cuiusdam Catonis in hanc sententiam:

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse:
Conueniet nulli, qui secum dissidet ipse.

Vide alibi, Similitudo mater beneuolentiæ: &, Contrarium contrario amicissimum.

Alterius alter est sensus.

Ficinus in Theæteto. Alterius enim alter est sensus, & alienum aliudque sentientem efficit. In Protagora: Si duo simul coeant, alter altero magis intellexerit. Solus autem si quis quippiam cogitet, mox passim circumiens quærit qui cum communicet, & à quo confirmetur tantisper dum inueniat.

Cum leonibus vulpes congregare: Aquilis similes facere noctuas.

Erasmus noster Chiliad. j. cent. ix. ad xviij. citat vtrumque ex Mart. x. epigram. quæ conueniunt, quum res impares dissimilesve permiscentur. Aquila visus acerrimi est, vt ἀσκαρδαμυκτῶς, id est, non conniuens, aduersus solem intueatur. Et sunt qui tradant, hanc auem hoc experimento probare, degeneresne sint pulli, an genuini. Contra noctua solis lumen modis omnibus refugit. Pindarus graculos cum aquila confert.

COELII RHODIGINI.

Quod cani cum balneo commercium?

In eruditum, multos emptitantem libros. Balnea si non ad delicias, certe ad infirmitatem humanæ naturæ leniendam inuenta sunt. Bruta istis nihil egent. Deinde τὰ θερμὰ λουτρὰ ἱερά, teste Aristot. balnea calida sacra: quia occultum naturæ opus, & latente ratione mirificum præstant vsum ac fructum: sulfura inquam, & bituminosa. Confer cum hoc quæ habet Erasm. in adag. Quid cani & balneo?

DIFFIDENTIÆ.

ERASMI. *Simul & da & accipe.*

Ἅμα δίδου καὶ λάμβανε: id est, Simul da & accipe. Vbi res est cum homine parum certa fide, cui non sit tutum quicquam credere, nisi statim receperis quod fueris stipulatus. Torquebitur ad eum qui non collocat officium aut munus suum, nisi iam certus de mutuo: nec spem emit precio, quemadmodum ait leno Terentianus. Aristoteles hanc parœmiam venustius extulit lib. Moralium Nicomachiorum viij. taxans amicos, quos mutua conciliat vtilitas: & perinde, vt in forensibus commerciis non dant beneficium, sed vendunt. ἡ μὲν πάμπαν ἀγοραία ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα, ἡ δὲ ἐλευθεριωτέρα εἰς χρόνον. id est: Altera quidem omnino sordida & cauponaria compensatio de manu in manum; altera magis ingenua ad tempus. Allusit philosophus ad Comicum illud, quod citatur ab interprete Pindari:

Φοῖνιξ γὰρ εὐθὺς γίγνομαι,
Τῇ μὲν δίδωμι χειρί, τῇ λαμβάνω.

Id est:

Phœnix enim fio ilico:
Quippe altera manu do, & accipio altera.

Phœnices notantur nimio cauponandi studio. Vnde & Pindaro dictum in Pythiis, hym. ij.

Τὸ δὲ μὲν κατὰ Φοίνισσαν ἐμπολὰν μέλος.

Phœnicum commutationem appellat, cum datur aliquid, & vicissim accipitur. Porro negociatorum genus nihil habet sacrum, præter vnum pecuniæ lucrum, cui se totos ceu deo consecrarunt. Hoc pietatem, hoc amicitiam, hoc honestum, hoc famam, hoc diuina pariter & humana omnia metiuntur. Reliqua nugæ.

Fiducia pecunias amisi.

Iactatur & hodie, veréque dicitur fiducia plerosque mortalium falli. Videtur autem ex antiquorum relictum prouerbiis: quandoquidem apud Theognidem legitur hic versiculus:

Πίστει χρήματ' ὄλεσσα, ἀπιστίῃ δ' ἐσάωσα.

Id est:

Fiso res periit, diffiso salua remansit.

Proinde non pessime monet Epicharmus: νῆφε, καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν, id est: Sobrius esto, & memineris diffidere Quanquam nulli fidere, inhumanum est, omnibus fidere, stultum. Hoc honestius, illud tutius. Propterea quod, vt idem ait Theognis:

Παῦροί τοι πολλῶν πιστὸν ἔχουσι νόον.

Id est:

Paucis è multis fidus adest animus.

Nemini fidas, nisi cum quo prius modium salis absumpseris.

Vulgo apud nostrates circumfertur adagium, haud fidendum esse cuipiam, nisi cum quo prius modium salis absumpseris. Significant autem hominis ingenium non posse perspici, nisi diuturno conuictu longoque commercio. Apparet prouerbium hoc ab antiquitate profectum esse. Quandoquidem Aristoteles lib. Moralium 8. simile quiddam refert his quidem verbis: ἔτι δὲ προσδεῖται χρόνου καὶ συνηθείας. κατὰ τὴν παροιμίαν γάρ, οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους, πρὶν λέγομένους ἅλας συναναλῶσαι. id est: Præterea autē spacio temporis & consuetudine opus est. Siquidem iuxta prouerbium fieri non potest vt nos mutuo pernoscamus, antequam salis, quem dicunt, modium pariter absumpserimus. Idem Moralium Eudemiorum lib. 7. διὸ εἰς παροιμίαν ἐλήλυθεν ὁ μέδιμνος τῶν ἁλῶν: id est: Quapropter in prouerbium abiit salis modius. Eodem in libro refert illud quoque ex poeta quopiam hemistichium, ni fallor:

Οὐδ' ἄνευ χρόνου φίλος.

Id est:

Non est amicus absque temporis mora.

Addit ex Theognide:

Οὐ γὰρ ἂν εἰδείης ἀνδρὸς νόον οὔτε γυναικός,
Πρὶν πειρηθείης ὥσπερ ὑποζυγίου.

Id est:

Haud nosse ingeniumve viri licet aut muliebre,
Vt nec iumenti, ni experiare prius.

Notat hanc parœmiam & Plutarchus in commentario περὶ φιλαδελφίας, his quidem verbis: τοὺς μὲν γὰρ ἀλλοτρίους, ὡς ἔλεγε Θεόφραστος, οὐ φιλοῦντα δεῖ κρίνειν, ἀλλὰ κρίναντα φιλεῖν. ὅπου δὲ ἡ φύσις ἡγεμονίαν τῇ κρίσει πρὸς εὔνοιαν δίδωσιν, οὐδὲν ἀναμένει τὸν θρυλούμενον τῶν ἁλῶν μέδιμνον, ἀλλὰ συγγεγέννηκε τὴν ἀρχὴν τῆς φιλίας, ἐν τούτοις δεῖ μὴ πικροὺς εἶναι μηδὲ ἀκριβεῖς τῶν ἁμαρτημάτων ἐξεταστάς. i. e. Alienos enim, quemadmodum ait Theophrastus, non oportet amantem iudicare, sed amare posteaquam iudicaris. Siquidem vbi natura ipsa dux est ad beneuolentiam præcedens iudicium, neque expectans illum vulgo celebratum salis modium, quippe quæ amicitiæ seminarium inseuerit, ibi non oportet acerbos & exquisitos esse delictorum expensores. Meminit huius parœmiæ & M. Tullius in sermone De amicitia: Verum illud est quod vulgo dicitur: Multos modios salis simul edendos esse, vt amicitiæ munus expletum sit. Huc pertinet illud quoque Sophoclis in Oedipo:

Χρόνος δίκαιον ἄνδρα δείκνυσιν μόνος,
Κακὸν δὲ κἂν ἐν ἡμέρᾳ γνοίης μιᾷ.

Id est:

Mora temporis probum arguit tantum virum,
At improbum vel vnico agnoscas die.

Huc pertinet etiam ille senarius prouerbialis:

Ἤθους δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώποις χρόνος.

Id est:

Nota morum & index tempus est mortalibus.

Idem admonet illud Epicharmi:

Νῆφε καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν.

Id est:

Sobrius sis, ac memineris nemini confidere.

Versus integer refertur apud Cic. lib. Epist. ad Atticum I. Atque ita tamen nouis amicitiis implicati sumus, vt crebro mihi vafer ille Siculus insusurret Epicharmi cantilenam illam suam,

Νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν· ταῦτα νεῦρα τῶν φρενῶν.

Sic enim carmen Trochaicum è vestigiis codicum restituimus, ne quis temere deprauet. Nam quod νᾶφε dixit pro νῆφε, & μέμνασο pro μέμνησο, διαλέκτου proprietas est. Cicero in libello De petitione consulatus: Quamobrem Epicharmion illud teneto, neruos atque artus esse sapientiæ, non temere credere. Item illud Euripidis in Helena:

Σώφρονος δ' ἀπιστίας
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν χρησιμώτερον βροτοῖς.

id est:

Prudente diffidentia
Haud alia res difficilior est mortalibus

Inuenio citatum mutilatim ad hunc modum:

Ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών.

Id est:

Modium salis postquam ederis.

Quo quidem licebit vti, si dicas: Vide quid agas, qui tua arcana credas isti, nondum ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. Aut sic: Tum demum isti fidas, ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. Est autem iambicus dimeter, ex poeta quopiam, sicuti coniicio, sumptus.

Ne Mercurio quidem credere.

Strabo lib. 2. De narratione parum probabili, ἣν οὐδὲν τῷ ἑρμῇ πιστεύσειεν τις λέγοντι: id est, Quam ne Mercurio quidem credat aliquis narranti. Tametsi locus mendosus est, vt sunt pleraque in hac editione. οὐδὲ sine controuersia legendum est. Proprie conueniet in eos, qui longinquis peregrinationibus circumacti, narrare solent prodigiosa. At viatorum deus habebatur Mercurius.

Confringere tesseram.

Apud Plautum in Cistellaria confregisse tesseram dicitur, qui sibi reditum in domum aliquam præclusit. Siquidem cum amans dixisset se iureiurando astrictum, vt lenæ filiam duceret, orans ne se periurum fieri pateretur: illa respondens, Abi, inquit, quærere, vbi tuo iurando satis sit subsidii. Hic apud nos iam Alcesimarche, confregisti tesseram. Est autem tessera, symbolum hospitale, quo prolato cognoscebantur hospites, si quando redissent.

Cæca dies: & Oculata dies.

Plautus item cæcam diem & oculatam, pro die qua non numeratur præsens pecunia, & qua numeratur. Sic enim leno quidam loquitur in Pseudolo: Eme die cæca hercle oleum, id vendito oculata die: iam hercule vel ducentæ fieri possunt præsentes minæ, hoc est: Eme non præsente pecunia sed in diem pacta: reuende pecunia præsente. Vocant & Iurisconsulti cæcam diem, & cæca testimonia, quæ scripto perhibentur absentibus Nam cæca sunt non tantum quæ non vident, sed quæ non videntur & absunt.

Pluris est oculatus testis vnus, quam auriti decem.

Plautus in Truculento: Pluris est oculatus testis vnus, quam auriti decem. hoc est: Longe maior est habenda fides referentibus ea quæ viderint oculis quam iis qui narrant ab aliis audita. Idem innuunt poetæ, duas apud inferos insomniorum fingentes portas: alteram eburnam, per quam falsa insomnia veniant ad superos: alteram corneam, per quam vera, Vergilius Æneidos sexto Homerum imitatus ex Odysseæ τ.

Sunt geminæ somni portæ: quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris:
Altera candenti perfecta nitens elephanto.
Sed falsa ad cœlum hac mittunt insomnia manes.
His vbi tum natum Anchises, vnaque Sibyllam
Prosequitur dictis, portaque emittit eburna.

Seruius interpretatur per corneam portam. oculos intelligendos, quod colore sint corneo: per eburneam, dentes, nimirum osseos & candidos. Per corneam egredi veras vmbras quod ea demum certa sint quæ conspicimus oculis: per eburnam falsas, quod vana plerunque soleant esse quæ fama percipiuntur. Itaque Æneas per eburnam portam dimissus, significat pro falsis habenda, quæcunque de inferis narrarit poeta. Adagii meminit & Apuleius lib. j. Floridorum, narrans quemadmodum Socrates prouerbium inuerterit: Pluris est auritus testis, quam oculati decem. Nam cum conspexisset adolescentem decorum, sed diutile tacentem: Vt te videam, inquit, aliquid eloquere. Sensit itaque Socrates, aurium iudicium certius esse quam oculorum: quod oculis non nisi corporis formam contueamur, ex oratione mentis habitum deprehendamus. Iustinianus Institutionum lib. 3. de gradibus cognationum, Oculatam fidem appellat, quum res subiicitur oculis. Vnde Cæcam diem appellant, cum non protinus exhibetur pactum: oculatam, cum præsente pecunia res agitur.

Oculatæ manus.

Oculatas manus dixit Plautus, quæ promissa velint exhiberi re, non oratione promitti Nam oculos habere, quibus videant exhibita: aures non habere, quibus audiant pollicitationes. Ita lena quædam in Asinaria, adolescenti montes aureos pollicenti, cum illa nihil commoueretur promissis: Semper, inquit, oculatæ nostræ sunt manus, credunt quod vident. In eadem erat sententia leno ille Terentianus Sannio: Nunquam, inquit, ego adeo astutus fui, quin quicquid possem, mallem auferre in præsentia potius. Huc allusit Chærea in Eunucho: Fac nunc promissa vt appareant.

Quot seruos habemus, totidem habemus hostes.

Macrobius in cœnis Saturnalibus: Vnde putas arrogantissimum illud manasse prouerbium quod iactatur, Totidem nobis hostes esse quot seruos? Non habemus illos hostes, sed facimus. Meminit & Seneca epistola 47. cuius verba sublegisse videtur Macrobius, vt est omnium autorum vere fucus. Admonet adagium, ne quid fidamus illis, neve ex animo nobis amicos arbitremur, qui nos metu colunt. Admonet idem Plato libro de legibus vj. propterea quod seruorum animus nequaquam integer sit, sed mentis dimidium iis ademerit Iupiter, Homero teste, quos seruituti fecit obnoxios. Verus autem amor, libertatis est alumnus. Odit vero quisquis metuit. Vnde genuinum quoddam odium insitum videtur seruis in dominos. Quadrabit & in principes, tyrannidem in suos exercentes Verba Platonis sunt hæc: Οὐ γὰρ ὑγιὲς οὐδὲ ψυχῆς δούλης. οὐ δεῖ γὰρ οὐδὲ πιστεύειν αὐτοῖς τὸν νοῦν κεκτημένον. ὁ δὲ σοφώτατος τῶν ποιητῶν φησίν,

> Ἥμισυ γάρ τε νόου ἀπαμείρεται εὐρύοπα Ζεὺς
> Ἀνδρῶν οὓς ἂν δὴ κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι. id est:

Nihil enim integrum neque sanum habet animus seruilis. Nam nihil oportet credere his, hominem qui sapiat. Siquidem poeta doctissimus ait:

> Dimidio mentis depriuat Iuppiter illos,
> Seruilis quoscunque viro sors ceperit vnquam.

Ad hunc modum referuntur à Platone. Cæterum aliter habentur apud Homerum Odysseæ ρ. nimirum hunc in modum: ---

> Ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
> Ἀνέρος, εὖτ' ἄν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

Asinius Capito apud Festum Pompeium (nam is quoque prouerbii facit mentionem) existimat hominum errore perperam fuisse pronunciatum: propterea quod verisimilius sit, sic esse dictum initio, Quot hostes, tot serui: quod capti victique ad seruitutem adducebantur. vnde etiam dicta mancipia.

Hostium munera non munera.

Priscorum superstitio credidit, obseruanda vel maxime munera, à quibus, quo animo mitterentur: propterea quod quæ darentur ab iis qui nobis male cuperent, exitio plerunque fuisse constaret: ita vt fuit pyxis illa fallax, per Pandoram à Ioue, Prometheo missa: quemadmodum fuit & vestis, qua Medea nouam nuptam Iasonis donauit: rursum vestis illa, quam Deianira misit Herculi. Prouerbiorum interpretes existimant hanc parœmiam ex historia natam, quæ refertur apud Homerum Iliados lib vij. Narrat autem Hectorem & Aiacem inita amicitia, dona inter sese permutasse, atque Hectorem Aiaci donasse gladium, Aiacem Hectori dedisse baltheum, deinde pariter ambobus suum munus exitio fuisse. Siquidem Aiax victus ab Vlysse, cognitisque iis quæ per insaniam tum dixerat tum fecerat, eodem gladio sibi necem consciuit. Item Hector per occasionem balthei occisus est ab Achille intra muros Troianos. Adagium refertur apud Sophoclem in Aiace Mastigophoro, sed ita refertur, vt non ab Aiace natum, sed tanquam vetus iam tum ab eo videatur vsurpari. Siquidem is posteaquam mori decreuisset, execratur eum gladium, quem quondam ab inimicissimo, dono acceperat, eumque sibi fuisse inauspicatissimum ait, neque quicquam omnino postea feliciter apud Argiuos successisse. Deinde suspicionem hanc vulgato dicto confirmans, ait:

> Ἀλλ' ἔστ' ἀληθὴς ἡ βροτῶν παροιμία,
> Ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, κ' οὐκ ὀνήσιμα.

Id est:

> Quin verum id est mortalium prouerbium,
> Non esse dona, dona quæ veniant tibi
> Ab hoste, verum inauspicata ac noxia.

Hac de re fertur epigramma Græcum huiusmodi:

> Ἕκτωρ Αἴαντι ξίφος ὤπασεν, Ἕκτορι δ' Αἴας
> Ζωστῆρ'· ἀμφοτέρων ἡ χάρις εἰς θάνατον.
> Aiaci datus ensis ab Hectore, baltheus Aiace
> Hectori: vtrique suum donum erat exitio.

Rursum ex alio quodam epigrammate:

> Οὕτως ἐξ ἐχθρῶν αὐτοκτόνα πέμπετο δῶρα,
> Ἐν χάριτος προφάσει μοῖραν ἔχοντα μόρου.
> Atque ita ab hoste hosti veniunt lethalia dona,
> Quæ studii specie fata necemque ferunt.

Huc spectat & illud, quod apud Euripidem Medea recusans Iasonis xenia tanquam perniciem allatura:

> Κακοῦ γὰρ ἀνδρὸς, inquit, δῶρ' ὄνησιν οὐκ ἔχει.

Id est:

> Lædit, iuuat nil improbi munus viri.

Seruius ostendit & Vergilium huc allusisse, cum ait in Æneid. lib. iiij.

> --- Ensemque recludit
> Dardanium, non hos quæsitum munus in vsus.

De gladio loquitur, ab Ænea relicto, quo Dido sese confodit, quem Æneam hostem & impium eadem vocat. Huic ascribendum loco, quod arcanæ scripturæ prouerbia admonent, ne de inimico reconciliato simus securi. Item prouerbialis ille senarius,

> Λόγον παρ' ἐχθροῦ μή ποθ' ἡγήσῃ φίλον.

Id est:

> Ab hoste dicta ne vnquam amica duxeris.

Et alter huic similis:

> Ἐχθροῖς ἀπιστῶν μή ποτ' ἂν πάθοις βλάβην.

Id est:

> Diffisus hosti, nil feres vnquam mali.

Prouerbium accommodari poterit etiam ad illos, qui pauperes munusculis quibusdam captant diuites, ad eum modum liberalitatem illorum velut elicientes. Neque enim hoc est dare munus, sed flagitare. Vnde Plutarchus in commentario περὶ Ε Ι τοῦ ἐν Δελφοῖς probat quod Dicæarchus Archelao dictum ab Euripide putat:

> Οὐ βούλομαι πλουτοῦντι δωρεῖσθαι πένης,
> Μή μ' ἄφρονα κρίνῃς, ἢ διδοὺς, αἰτεῖν δοκῶ.

Id est:

> Donare pauper diuiti velim nihil,
> Ne stultus habeat scilicet, si muneris
> Titulo atque specie dona videar poscere.

Quadrabit & in eos, qui per artes magicas dæmonum vtuntur obsequiis. Nam ea demum exeunt in perniciem vtentium. & in hæredipetas. postremo qui quouis officio captant, non ex animo sed aliud spectantes. Itaque mutatione voculæ nouabitur parœmia, nempe hoc pacto, κολάκων ἄδωρα δῶρα: & πένητων ἄδωρα δῶρα: denique, ποιητῶν ἄδωρα δῶρα. quemadmodum admonuimus in operis initio.

Homo homini lupus.

Ἄνθρωπος ἀνθρώπου λύκος, id est, Homo homini lupus. Superiori quasi diuersum est, ac velut hinc effictum videtur, quod vsurpauit Plautus in Asinaria, Homo homini lupus. Quo monemur ne quid fidamus homini ignoto, sed perinde atque à lupo caueamus. Lupus est, inquit, homo homini, non homo, qui qualis sit non nouit.

Etiam si Cato dicat.

Plutarchus in vita Catonis Vticensis, narrat tantum Catonis apud populum fuisse fidem & autoritatem, vt de rebus incredibilibus prouerbio diceretur: τοῦτο μὲν οὐδὲ Κάτωνος λέγοντος πιθανόν ἐστιν. id est: Isthuc incredibile est, etiam si dicat Cato. Et Orator quidam cum hyperbolicôs diceret, vni testi non esse credendum, adiecit, ne Catoni quidem. M. Tullius Epist. ad Attic. lib. 2. Quid Cato ille noster, qui mihi vnus est pro centum milibus? Similis erat autoritas Aristidis apud Athenienses, ac Xenocratis, cui vni populus remisit iusiurandum: quum alioqui nullus illic testis admitteretur absque iureiurando. Huic affine est, Nec iurato istuc crediturus sim.

Lydus ostium claudit.

Λυδὸς τὴν θύραν ἔκλεισε: id est, Lydus ostium clausit. De furacibus dicebatur, quod Lydi non discederent, nisi re quapiam sublata. Quod si permittitur nobis diuinare (cur autem non permittatur in re tam vetusta, cũ nec autor extet, nec interpres?) malim accipere de iis, qui rem quampiam obscœnam aggressuri, fugitant arbitros, adduntque sese, propter Lydos mollitiei notatos. Vnde & Plautus Lydum Volium appellat. Allusit ad prouerbium, atque vtinam aperuisset etiam, Plutarchus in commentario quem scripsit aduersus Colotam: ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, καθάπερ ὁ Λυδὸς ἐφ' αὑτὸν ἀνοίγειν οὐ θύραν μίαν, ἀλλὰ ταῖς πλείσταις τῶν ἀπορίων, καὶ μεγίσταις περιβάλλειν τὸν Ἐπίκουρον. id est: At mihi videtur, quemadmodum Lydus aduersus seipsum, non vnam aperire ianuam, sed plurimis ac maximis difficultatibus Epicurum inuoluere. Nisi si cui magis placet, vt hic Plutarchi locus referatur ad illud, quod alias dicetur, Viro Lydo negocium non erat. Hesychius meminit prouerbii, sed nihil addens præter hæc verba. ἐπὶ τῶν μωροκλεπτῶν: de stulte furacibus. Verum hic prodidit nobis deprauatam in aliis libris scripturam, legendumque non ἔκλεισε, sed ἐκίγκλισε: id est, mouit, siue tentauit. Fures enim imperiti dum non sine strepitu mouent ostium, sese produnt sæpius. κιγκλίζειν enim Græcis, autore Suida, polysemon est. Sonat enim, σαλεύειν, μοχλεύειν, ἦχον ποιεῖν, κινεῖν, id est, mouere, obdere pessulum, strepitum facere, attingere. Hæc est autem præcipua furum ars, vt siue ingrediantur, siue egrediantur, absque sonitu moueant ostium. Ex his iam arbitror esse perspicuum, quid senserit Plutarchus.

Tuam ipsius terram calca.

Cum iubebimus cuipiam, vt suo loco se contineat, neque se ingerat in nostra, quadrabit illud ex eiusdem Hodœporis.

> Τὰν σαυτοῦ πατέων ἔχε τὰς δρύας.

Id est:

> Quin propriam calcans terram, querceta teneto.

Conueniet, vbi parum fidemus alicui, nec volemus in domesticam recipere consuetudinem.

Cochleis diffidentior.

Ἀπιστότερος τῶν κοχλιῶν, id est, Cochleis diffidentior, de homine suspicaci, incredulo, & diffidente, prouerbialis hyperbole effertur. Anaxilaus comicus apud Athenæum libro secundo:

> Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν πολλῷ πάνυ,
> Οἳ περιφέρουσι ὑπ' ἀπιστίας τὰς οἰκίας.

Id est:

> Es diffidentior multo quam cochlea,
> Domum quæ circunfert, alieni incredula.

Hesiodus cochleam φερέοικον epitheto dixit, quomodo testitudinem domi portam Pacuuius. Latitat enim intra testam cochlea, velut sui diffidens, suoque succo, si cœlum neget, pascitur. Vnde Symmachus in epistolis: Aiunt cochleas dum sitiunt, atque illis de cœlo nihil illiquitur, succo proprio victitare.

Graculo impersuasibilior.

De homine diffidente, cui difficulter persuaderi aliquid possit, dici poterit illud Plutarchi ex libro De non fœnerando, ἀπιθανώτερος κολοιοῦ: Graculo ad persuadendum ineptior. Natum fortassis inde, quod Graculi pertinacissime suum genus colunt, mutuoque se diligunt, aliis auibus raro se associantes: quanquam is sui generis amor ipsis cum primis sit exitialis.

BRASSICANI.

Nerui & artus sapientiæ sunt, non temere credere.

In oratione Q. Cice. De petitione consulatus, & j. epist. ad Atticum, citatur sententia Epicharmi, mirum nisi prouerbialis: Nerui & artus sapientiæ sunt, non temere credere. Nemo citius falli tur, quam qui temere credit: nemo vero rectius iudicat, quam qui re prius ex omni parte comperta atque explorata iudicat, qui celerius credunt, quam rem inuestigauerint, non semel & se & alios in maximum discrimen adduxerunt. Verbum hoc cum primis nobile, quum ad omnes pertineat, præcipue principes officii sui commonefacit: qui si temere crediderint, & se atque suos inæstimandis malis inuoluent. Consule prouerb. Erasm. Nemini fidas nisi cum quo prius modium salis absumpseris.

COGNATI.

Visus fidelior auditu.

Quoniam fortius feriunt sensus, quæ in oculos incurrunt, quam quæ auribus solum percipiuntur: ideo multo plus intelligitur, vt inquit Hieronymus, quod oculis videtur, quam quod aure percipitur. Theodoretus in religiosa historia, statim in principio, vt sunt verba Latine reddita: Visum (inquit) esse fideliorem auditu dicunt: auditui tamen fit quoque fides, dum ex eorum qui dicunt, veritate, ea quæ dicuntur iudicat. Hoc simile est Plauti in Truculento: Pluris est oculatus testis vnus, quam auriti decem. Ad quod Iustinianus Instit. lib. iij. de gradibus cognationum alludit, cum oculatam fidem appellat, rem oculis subiectam. Quidam apud Lucianum in libello, cui πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν nomen dedit: μέμνημαι γὰρ, ὦτα ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα. id est: Memini enim, aures quam oculi minus fidei digni sunt. Idem de saltatione: Herodoto, inquit, authori grauissimo, ea quæ oculis apparent, certiora videntur, quam quæ percipiuntur auribus. Cicero pro Archia poeta: Adest vir summa authoritate, & religione, & fide. M. Lucullus, qui se non opinari, sed scire: non audiuisse, sed vidisse: non interfuisse, sed egisse dicit. Hinc oculis arbitrari, est præsentem esse, & videre, atque obseruare. Plautus: Hinc ego Huc atque illuc potero quid agant arbitrarier. Idem in Captiu. Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant. Bud. Robertero: Cum ille rationem occupationum mearum noscit aliquantulum, oculisque interdum arbitretur. Arbitrari autem est obseruare, & diligenter intueri. Inde illud Liuianum: Per deos fœderum arbitros & testes. Vide alibi, Sine arbitris.

Credimus, quæ coram intuemur.

Vulgato sermone in Gallia, Iam credere dicimur, quæ coram intuemur, nihil etiam de euentu soliciti. Ita læna quædam in Plauti Asinaria, adolescenti montes aureos pollicenti, cum illa nihil commoueretur pollicitis: Semper, inquit, oculatæ nostræ sunt manus, credunt quod vident.

Nous croyons ce quæ nous voyons.

(Huic affine videtur Erasmic. Oculatæ manus.)

DIGNITAS, ET EXCELLENTIA, ET INÆQVALITAS.

ERASMI.

Digna canis pabulo.

Ἀξία ἡ κύων τοῦ βρώματος: id est, Digna canis pabulo. Ferme perinde valet ac si dicas: Dignus operarius mercede sua. Et: Vix quisquam est tam inutilis minister, quin si non amplo salario, certe victu dignus esse videatur. Refertur à Suida. Quadrabit in hominem non vsquequaque reiiciendum atque inutilem: aut in hominem assentatorem, & ob id idoneum qui versetur in principum aulis: vbi nullo in precio sunt, qui nesciant adulari.

Canis digna sede.

Ἀξία ἡ κύων θρόνου: id est, Canis digna sede. Cum nouus honos obtigit cuipiam immerenti. Sumptum videtur à Melitæis canibus, quibus nonnullæ mulierculæ maiorem habent honorem quam ipsis maritis. Nisi mauis referre ad Anubim Ægyptiorum deum. Porro constat, canibus à dominis tantum honoris habitum, vt defunctis etiam monumenta statuerint. Refertur à Diogeniano.

Dignus obelisco.

Ἄξιος ὀβελίσκου: id est, Dignus obelisco, dignus quouis honore. Summis enim viris eiusmodi columnæ ac pyramides erigebantur, magnificis inscriptæ titulis, aut ingentes colossi: sic enim stupidi principes olim fingi gaudebant. Tametsi prouerbium ancipitem habet sententiam: propterea quod Aristarchus obeliscis iugulare sit solitus, quæ parum probaret. Meminit huius præter alios Suidas.

Quauis re dignus.

Ἄξιος τοῦ παντός: id est, Quauis re dignus. Refertur ab omnibus Græcorum adagiorum collectoribus. Vtitur Plato in Sophista: τοῖς μὲν δοκοῦσιν εἶναι τοῦ μηδενὸς τίμιοι, τοῖς δ' ἄξιοι τοῦ παντός. id est: Aliis videntur nulla re digni, aliis rursus quantauis. Similiter dixit Terentius, Hominem quantiuis precii. Quanquam huius adagionis modo est facta mentio.

Dignus argiuo clypeo.

Ἄξιος εἶ τῆς ἐν Ἄργει ἀσπίδος: id est, Dignus es Argiuo clypeo. De generoso, ac maiorem in modum venerando: inde sumptum, quod apud Argiuos ex more pueri incorrupti purique, clypeos quosdam gestantes, pompas agebant. Isque honos erat illi ætati, prisco quodam instituto decretus.

Dignum propter quod vadimonium deseratur.

Vbi rem maximi momenti volemus significare, quæque vel quantouis dispendio debeat expeti, dignam esse dicemus, cuius gratia vadimonium deseratur. Nam qui vadati sunt, non nisi summo suo periculo abesse possunt. Plinius secundus præfatione Naturalis historiæ: Inscriptiones, inquit, propter quas vadimonium deseri possit hoc est, quarum gratia omnia sint posthabenda, vel maxime seria. Seneca de Beneficiis libro iiij. Vadimonium promittimus, tamen deseritur. Non in omnes datur actio. Deserentem vis maior excusat. Hæc Senecæ verba declarant, vehementer vrgens esse oportere, quod excuset vadimonii promissi desertorem, Horatius:

> ---Et casu iam respondere vadato
> Debebat.---

Ridet improbum garrulum, qui maluerit periclitari de causa, quam à nugis discedere. Consimilis est forma, Quasi pro aris focisque dimicare: quum de re chara seriaque certamen est. Nec dissimili schemate dixit Celsus, libro Pand. vj. tit. de rei vindicatione: Laribus sepulchrisque auitis carere. Finge, inquit, pauperem, qui si reddere id cogatur, laribus sepulchrisque auitis carendum habeat: sufficit tibi permitti tollere ex his rebus quæ possis, dum ita ne deterior sit fundus, quam si initio non foret ædificatum.

Digna cedro.

Digna cedro dicuntur, quæ promerentur immortalitatem, & eiusmodi iudicantur, vt posteritati consectari debeant. Horatius in Arte poetica:

> ---Speramus carmina fingi
> Posse linenda cedro.

Persius item:

> ---Et cedro digna locutus.

Sumptum ab arboris natura, cuius succo quæ sunt illita, non sentiunt cariem. Nam hac arte Numæ libros cum essent chartacei, durasse ad annos quingentos triginta quinque, terræ infossos, narrat Plinius lib. 13. cap. 13. Idem lib. 16. cedrum inter æternas materias commemorat. Dioscorides ait maxime probari succum huius arboris, crassum, pellucidum, & odore vehementiore, quique non defluit, sed guttis concrescit manetque. Vim habet diuersam: viua corpora corrumpit, mortua seruat incorrupta. Vnde à nonnullis dictum esse tradunt, νεκροῦ ζωήν. i. Cadaueris vitam. Eodem pertinet illud:

> ---Nec scombros metuentia carmina, nec thus.

Item Martialis:

> Ne nigram cito raptus in culinam,
> Cordylas madida tegas Papyro.

Et Horatius:

> Aut fugies Vticam, aut vnctus mitteris Ilerdam.

Dignus qui cum in tenebris mices.

Qui certissima esset fide, eum dignum dicebant, qui cum in tenebris micaretur. Cicero libro Officiorum iij. Hoc nonne est turpe, dubitare philosophos, quæ ne rustici quidem dubitant, à quibus natum est id quod tritum est vetustate prouerbium. Cum enim fidem alicuius, bonitatemque laudant, dignum esse dicunt, qui cum in tenebris mices. Idem De finibus libro 2. Cur iustitia laudatur, an verum est tritum vetustate prouerbium, qui cum in tenebris mices? Est autem micare, lusus genus quoddam, quod adhuc apud Italos durat, vt repente porrectis digitis, certantium vterque numerum diuinet. Huius Cicero mentionem facit, lib.

De diuinatione ij. Quid est enim sors? Idem propemodum quod micare, quo talos iacere quod tesseras. M. Varro: Micandum erit cum Græco, vtrum ego illius numerum, an ille meum sequatur. Nemesianus in carmine Bucolico:

---Digitos iactare micantes.

Meminit diuus Augustinus lib. de Trinitate viij. cap. v. Nam id, inquit, vbi volumus, facile habemus, vt alia omittam, vel micando digitis tribus. Porro qui cum micas in tenebris, ei liberum est, si velit fallere. Proinde, Dignus qui cum in tenebris mices, dicitur, qui sit vsque adeo certa fide, vt nec si tuto possit, velit quempiam mendacio fallere. Habent Græci simile quiddam, Dignus hic est cui vel iniurato fidem habeas: ὁ δ᾽ ἀνὴρ κ᾽ ἀνώμοτος πιστεύειν ἄξιος. id est, Hic vir dignus, cui credas etiam iniurato. Cui diuersum, Ne iurato quidem illi crediderim.

Regia vaccula.

Βασιλικὸν βοίδιον, id est, Regia bucula. De prodigiosa fœcunditate ferebatur: natum è miraculo rei gestæ. Ætate Ptolemæi iunioris, vacca quædam eodem partu sex ædidit vitulos. Autor Diogenianus. Simile illud Iuuenalis:

--. Stropha fœcundior alba.

Batti silphium.

Βάττου σίλφιον, id est, Batti silphium, Græci nouum & rarum quempiam honorem prouerbio vocant. Aristophanes in Pluto:

---Οὐδ᾽ ἂν εἰ δοίης γέ μοι
Τὸν πλοῦτον αὐτὸν, καὶ τὸ Βάττου σίλφιον.

Id est:

-- Nec si mihi donaueris
Ipsumque Plutum, ipsumque Batti silphium.

Negat se sycophanta quieturum, etiamsi præmium quantumuis magnum detur. Idem in Equitibus:

---Τὸν καυλὸν οἶσθ᾽ ἐκεῖνον
Τοῦ σιλφίου τὸ ἄξιον γνώμονα; οἶδα μέν τοι.

Id est:

---Nostine stipitem illum
Qui dignus habitus silphio est? notus quidem est mihi ille.

Interpres diuersam originem adagionis adscribit. Battus à Thera iuxta Cretam insula, profectus, oraculo monitus Apollinis vel (vt alii tradunt) domestica pulsus seditione, Cyrenen condidit. Cui cum Afri beneficii memores summum honorem habere studerent donarunt illi silphium herbam apud illos omnium pulcherrimam: simulque nomisma ferientes, in cuius altera parte regia facies erat insculpta, altera silphium, quo fuerat à ciuitate donatus. Cuius rei meminit & Aristoteles in Republica Cyreneorum. Sed fusius narrat Herodotus in Melpomene, addens, apud Libyas regem Battum appellari: & hoc nomine compellatum ab oraculo, significante fore regem. Sunt qui dicunt imaginem fuisse datam: sunt rursum, qui anulum, in quo ciuitas erat expressa, regi silphium deferens. Porro Silphium inter herbas primam gloriam obtinet, cuius & folia, & fructus, & caulis, & succus preciosissimus sit. Vnde Ampeliotæ (ea gens quædam est Africæ) Delphis silphii caulem consecratum suspenderunt, vt autor est Alexandrides. Hæc ferme adfert in Plutum. nec dissident quæ Suidas memorat. At idem in Equites scribit, silphium fruticem esse inamœni odoris, rursus iuxta alios amœni, & ad medicamenta vtilem: cuius vsum primus inuenisse creditur Aristæus Apollinis & Cyrenæ filius, qui & mellis inuenisse traditur. Illud quid sibi velit, nescio, Aristophanes interpres ait, in altera nomismatis parte insculptam βασιλείαν, id est, regnum seu regiam, si transferas tonum: pro eo Zenodotus legit Ammonem. Sic enim habet: καὶ τὸ νόμισμα τὸ, ἐπὶ μὲν θατέρου Ἄμμωνα, ἐπὶ δὲ θατέρου σίλφιον ἐπίκωπον, id est: Nomismatis altera parte Ammonem, in altera silphium expresserant. Ammonem, vt arbitror, sentiens Iouem regnorum largitorem, si quidem Homero credimus. Huius Batti meminit & Pindarus in Pythiis: χρῆσεν οἰκιστῆρα Βάττον καρποφόρου Λιβύας. id est. Respondit habitatori Batto frugiferæ Africæ. Eruditi quidam putant silphium laserpitii genus esse.

Decernetur equa Thessalica.

Ἐπικελεύεται ἵππος θεσσαλική: id est, Decernetur equa Thessalica. De summo præmio dicebatur, propterea quod antiquitus prima laus fuerit equarum Thessaliæ. Id quod satis indicat oraculum Æginensibus redditum. Citat Eustathius in secundum Iliados librum. Suidas refert, haud dum scio ex quonam autore: ἱππεῖς μὲν ἐν θετταλίᾳ καὶ θρᾴκῃ τοξόται δὲ καὶ τὰ κουφότερα τῶν ὅπλων ἐν ἰνδίᾳ καὶ κρήτῃ καὶ καρίᾳ. id est: Equites in Thessalia Thraciaque, sagittarii atque armatura leuior in India, Creta & Caria. Finitimum est illi quod alio dictum est loco: Pellenæa tunica. Lepidus erit per ironiam.

Bos in ciuitate.

Βοῦς ἐν πόλει, id est, Bos est in ciuitate. Dicitur, vbi quis ad nouos honores euehitur. Lysias bouis imaginem æream in arce collocauit Athenis. Ea res in vulgi iocum cessit: nam in agris boum vsus est, non in vrbibus. Quadrabit & in eos, qui præter meritum euehuntur ad summos honores: veluti quum scortator indoctus fit episcopus aut abbas.

Sapientum octauus.

Huic per omnia simillimum est illud Horatianum in Sermonibus: Sapientum octauus, in eum, qui sibi multum tribuat in sapientia. Numerantur enim apud Græcos septem sapientes, quorumque apophthegmata oraculorum vice celebrantur, etiã si de nominibus magna inter scriptores varietas est. De numero certe constat inter omnes. Vnde per ironiam sapientum octauum dicebant dignum qui septem illis adderetur. Horatius:

Hæc mihi Stertinius sapientum octauus.---

Item Ausonius:

Sapiensque supra Græciæ septem viros
Octauus accessit sophos.

Columen familiæ.

Columen familiæ dixit Teren. in Phorm. non dubium quin prouerbialiter, Getam seruum natu grandem, cui peregre profecturus, tanquam pædagogo & curatori iuuenum mores, & rem domesticam senex commendarat. Donatus columen dici putat, perinde quasi columnam dicas, cui reliqua domus innitatur: vnde antiquitus seruos maiores, columellas dictos. Huic adstipulatur illud Vergilianum:

--- In te omnis domus inclinata recumbit.

Item illud Euripidis in Iphigenia in Tauris:

Στῦλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες.

Id est;

Domus columnæ liberi sunt masculi.

Pindarus in Olympiis Hectorem appellat columnam Troiæ: ὃς Ἕκτορ᾽ ἔσφαλε Τροίας ἄμαχον, ἀστραβῆ κίονα, id est: Qui Hectorem subuertit, Troiæ inexpugnabilem, immobilem columnam. De Achille loquitur. His affine quod dixit Iuuenalis:

-- Miserum est alienæ incumbere famæ,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.

Vtranque paginam facit.

Plinius Historiæ mundi libro ij. cap. vij. de fortuna loquens: Huic, inquit, omnia expensa, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortalium sola vtranque paginam facit. Prouerbii faciem habet illud, Vtranque paginam facit: sumpta metaphora à codicillis rationalibus, duas habentibus paginas: alteram quæ indicat quid sit datum, alteram quæ quid acceptum sit ostendit. Itaque in rebus humanis fortuna vtranque facit paginam: id est, siue quid obtigit boni, ea laudatur, quasi dederit. siue mali quid accidit, eadem incessitur, ceu malorum autor.

Esto promus.

Ἔσω ταμίας, τἄλλα δ᾽ εἰ βούλει κύων.

Id est:

Sis condus, in reliquis canis esto si liber.

Aiunt dictum in eum, cui felicitas immerenti contigisset, peculiariter in eunuchos, Suidas indicat, Athenis fuisse magistratum decemuiris commissum, qui pecunias in arce Palladis positas seruarent, quas sacras & publicas appellabant, vna cum ipso Palladis simulacro, ac reliquis templi ornamentis. Erant & tamiæ triremium, qui præfectos triremibus solent comitari, veluti custodes. Is magistratus interdum furacibus committebatur, cum oporteret incorruptos atque integræ fidei viros ad id asciscere: quasi nihil interferret qualis suscipias prouinciam, modo commissa sit. Per ironiam dici potest ei qui dignitatem inuadit, nihil laborans quam eruditionem, quosve mores postulet ea dignitas, quasi dicas: Esto dignitate episcopus, moribus vel canis, si libet. Solent autem reges gazas suas & vxores eunuchis committere.

Iupiter aquilam delegit.

Ζεὺς ἀετὸν εἵλετο: id est, Iupiter aquilam delegit. Vbi quis asciscit sibi præclaros, suisque rebus accommodos. Poetæ fingunt aquilam Ioui fulmen porrigere: quod hæc auis omnium altissime uolet, nec ictu fulminis lædatur. Eiusdem vsus est opera in rapiendo catamyto puero.

Glaucus comesa herba habitat in mari.

Γλαῦκος φαγὼν πόαν οἰκεῖ ἐν θαλάσσῃ: id est, Glaucus comesa herba habitat in mari. Dictum apparet per iocum de iis, qui cum perierint, tamen vulgo creduntur viuere. qualis opinio compluresque annos nostratium animos occuparat ad insaniam vsque de principe Carolo Burgundionum duce: qui cum interisset in bello, tamen haud deerant, qui non dubitarent magno periculo rerum suarum asseuerare, illum adhuc in viuis esse. De Glauco Græci fabulam ferunt huiusmodi. Glaucus quispiã fuit Anthedonius piscator, natandi peritia longe omnium primus. Is quo magis esset miraculo, commentus est imposturam huiusmodi. Enatabat è portu, spectantibus Anthedoniis, donec iam ex ea prospectum esset. Ibi atque inuersus in terram, secessit in locum aliquem semotum, atque ibi dies complureis commorabatur. Deinde cum videretur, rediens in portum, spectantibus iis qui stabant in littore. Mirantibus autem amicis, ac sciscitantibus, vbinam gentium iam diu commoratus esset, adsimulabat in marinis fluctibus interim versatum sese. Auxit miraculum altero commento. Hybernis mensibus, cum cæteri piscatores nihil piscium capere possent, ille ciues rogabat quosnam pisces adduci vellent. Quosque iussissent, aduehebat, videlicet iam ante paratos in hunc vsum, atque alibi conclusos

nitteadem, vt hic impostor à belua quadam marina deuoraretur. Isque fuit eius comœdiæ finis. Porro cum non rediret ex more, populari fama iactatum est, Glaucum gustata herba factum immortalem, & in mari vitam agere. Interpres Apollonii poetæ consimilia tradit de Glauco, piscatorem fuisse: qui cum aliquando multitudine piscium quos ceperat, defatigatus esset, onus in media abiecit via. Ibi vero res accidit mira dictu, vnus è piscibus iam moriens gustata herba reuixit. Id Glaucus obseruans, eadem herba comesa, immortalis est redditus. Tandem tædio vitæ semet abiecit in mare. Sunt qui prodant eum versum in deum marinum, sunt qui in piscem: de quo complura tradidit Athenæus lib. vij. apud quem citatur alicubi Alexis ἐν ἀπηγλαυκωμένῳ. Quod si reliquas fabulas Græculorum de Glauco cupis cognoscere, lege septimum Athenæi librum, qui vsque ad nauseam vomitumque garrit de Glauco pisce, de Glauco dæmone: mihi non licet tantum nugarum hic repetere. Hoc commentum animo pene reclamante adscripsi. Nam vt simpliciter, quod sentio, dicam, mihi subolet Græcum scriptorem, quisquis is fuit, in hoc finxisse prouerbium, quo fabulam hanc liceret commemorare. Malui tamen hoc operæ ludere, quam quibusdam parum eruditis ansam calumniandi præbere, quod insciens præterierim id quod in excusis etiam Græcorum commentariis habeatur.

Antiquior Codro.

Πρεσβύτερος κόδρου. De priscis, & ob antiquitatem admirandis. Codrus antiquissimus Atticæ rex, cuius alibi nobis facta mentio. ad hunc genus suum referebant, qui generosi videri volebant.

Pro dignitate cuiusque.

Cum vnicuique partes tribuuntur pro decoro personæ, proque dignitate: veluti si negocium arduum committatur prudenti & exercitato, leuiusculum iuueni cuipiam & imperito: quadrabit illud ex eodem Iliados ξ.

> Ἐσθλὰ μὲν ἐσθλὸς ἔδυνε, χέρεια δὲ χείρονι δόσκεν.

Id est:

> Egregia egregius subit arma, ac deteriori
> Deteriora dedit.---

Myrteam coronam ambis.

Μυῤῥινοῦν: id est, Myrteam cupere dicebatur, qui tyrannidem aut magistratum ambiret. Nam olim principes myrteis corollis coronabantur, si quidem Suidæ credimus.

Omnibus anteuertenda vitæ cura.

Qui dicet omnia posthabenda quo vitæ consulamus, accommodabit illud ex eodem libro:

> Οὐ γὰρ ἐμοὶ ψυχῆς ἀντάξιον, οὐδ᾽ ὅσα φασὶν
> Ἴλιον ἐκτῆσθαι εὖ ναιόμενον πτολίεθρον,
> Τὸ πρὶν ἐπ᾽ εἰρήνης.---

Id est:

> Nullum equidem precium cum vita confero, nec cum
> Iliacis opibus, pridem quas tempore pacis
> Vrbs opulenta tenebat, vti fama est.

Moxque causa redditur, quod vna vita neque reuocari, neque sarciri possit, simulatque semel dentes reliquerit.

> Ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λῃστὴ
> Οὔθ᾽ ἑλετή.---

Cæcus & claudus non intrabunt templum.

Recensetur lib. Reg. ij. cap. v. Quum Dauid omnium tribuum consensu suscepisset regnum totius gentis Israeliticæ, iamque constituisset regiam suam statuere in monte Sion, quæ tum erat arx Hierosolymæ, quam id temporis obtinebant Iebusæi, denunciatum est illi à Iebusæis, non futurum vt ingrederetur vrbem, ni prius amouisset cæcos & claudos. Id vbi factum esset, abiit in prouerbium: Cæcus & claudus non intrabunt in templum. Nec satis conuenit inter interpretes, quid hoc loco sibi velit cæcus & claudus. Quidam existimant per contemptum dictum, Huc non ingredieris, nisi sustuleris propugnatores mœnium, quibus tuendis sufficiunt cæci claudique nostri. Hebræi solent affingere fabulas, per quas explicent nodum quæstionis. Aiunt in mœnibus vrbis positas fuisse duas imagines, Isaac & Iacob: quorum ille legitur cæcutisse senio, hic claudicasse ex lucta cum Angelo. Has ideo collocatas, vt essent monumentum fœderis, quod olim pepigerant cum Abraham: qua de re meminit libri Geneseos cap. xxj. His igitur sublatis capta est arx & natum prouerbium, cuius sensum non satis perspicio. Nam quod in Leuitico cæcus & claudus arcentur à sacris ministeriis templi, non video quid faciat ad hanc historiam. Si diuinare licet: fortassis in summis tectis ædium erant imagunculæ, quales solent imponi fastigiis ædificiorum. Eas vulgo cæcos & claudos appellabant, quod nec ambularent affixæ, nec cernerent. Non patebat igitur ingressus in aream, nisi transcensis ædium fastigiis. Proinde Dauid præmii loco promisit militiæ principem futurum, quisquis primus contigisset domatum fistulas. Fortassis adagio locus erit, quoties excluditur aliquis ab honore, velut indignus. Merito enim excluduntur qui videbantur excludere. Et huiusmodi imagines in templorum tectis affiguntur foris, quum ipsum templum nunquam ingrediantur.

Roscius.

Roscius histrio tam erat felix in agendis fabulis, vt quisquis in arte quapiam insignis esset, Roscius vocaretur. Id indicat M. Tullius libro De oratore j. Itaque hoc est iam diu consequutus, vt in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur. Idem in ij. De oratore: Soleo sæpe mirari eorum impudentiam, qui agunt in scena, gestum spectante Roscio. Quis enim se commouere potest, cuius ille vitia non videat? Rursus in Bruto, Et in scena Roscium esse intelligat. Hic est ille Roscius Ciceronis concertator, quem ornauit hoc elogio, vt diceret virum fuisse tam bonum, vt vnus indignus esset qui in scenam prodiret, & eundem tam præclarum artificem, vt solus dignus esset qui in scena versaretur. Eodem igitur tropo, quo vehementer in consiliis callidum, Dædalum vocamus: in laboribus patientem, Herculem: in disputando inuictum, Achillem: in iudicando, Aristarchum: patronum in causis agendis egregie dextrum, Roscium licebit appellare.

Primas tenere.

M. T. ad Qu. frat. Epist. lib. iij. carmen adfert veluti παροιμιῶδες: Illud vero, inquit, quod à puero adamarem,

> Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,

totum occidisse. Quæritur enim illic, oppressa repub. nullum esse locum vel exercendæ virtuti, vel tuendæ dignitati. Carmen suspicor esse Homeri, quod ita verti potest:

> Primas vsque tenere, aliosque excellere laude.

Idem vsurpat lib. xiij. ad Cæsarem.

EXCELLENTIA ET INÆQVALITAS.

Hos etiam locos Excellentiæ & Inæqualitatis quod maximā inter se habeant affinitatem, cum superiore coniunximus.

ERASMI. *Aquilam noctuæ comparas.*

Ἀετὸν γλαυκὶ συγκρίνεις, id est, Aquilam noctuæ comparas. Martialis in Scazonte:

> Aquilasque similes facere noctuis quæris.

Aquila visus acerrimi, adeo vt ἀσκαρδαμυκτὶ, id est, non conniuens aduersus solem intueatur. Et sunt qui tradant hanc auem hoc experimento probare, degeneresne sint pulli, an genuini. Contra noctua, solis lumen modis omnibus refugit. Pindarus quodam loco graculos cum aquila confert.

Cicadæ apem comparas.

Τέττιγα τῇ μελίττῃ συγκρίνεις, id est, Cicadæ comparas apem. Nam cicada cum maior, tum canora: cum apis sit non modo minuto corpusculo, verum etiam pene muta. Lucianus in Rhetorum doctore, prouerbium vtrunque attingit: τοσοῦτον ὑπερφωνοῦντα εὑρήσεις, ὁπόσον ἡ σάλπιγξ τοὺς αὐλοὺς, καὶ οἱ τέττιγες τὰς μελίττας. id est: Inuenies tanto voce superiorem, quanto tuba superat tibias, apes cicadæ.

Testudinem pegaso comparas.

Χελώνην πηγάσῳ συγκρίνεις, id est, Testudinem Pegaso comparas. De rebus nequaquam inter sese conferendis. Pegasus equus erat volucer, si fabulis credimus: testudine nihil tardius. Vergilius in Tityro aliquot dissimilitudinis formulas congessit:

> Sic canibus catulos, similes sic matribus hœdos
> Noram, sic paruis componere magna solebam.
> Verum hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
> Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Tibiam tubæ comparas.

Αὐλὸν σάλπιγγι συγκρίνεις, id est, Tibiam tubæ comparas. Refertur à Diogeniano. Conuenit in res supra modum impares: propterea quod exilem vocem ædat fistula, tuba prægrandem.

Rana cum locusta.

Impar certamen expressit hac figura Theocritus in Thalysiis:

> ---Βάτραχος δὲ ποτ᾽ ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω.

Id est:

> Sic certo veluti si certet rana locustis.

Addit Scholiastes, Græcis ranam dici βάτραχον, quasi βοάτραχον, ob vocis asperitatem.

Officere luminibus.

Officere luminibus dicitur, qui gloriā alterius obscurat. Hic sermonis color sumptus est ex literis Iureconsultorum, in quibus cauetur ex seruitutibus prædiorum, ne vicinus altius sublato ædificio officiat luminibus vicini. Ita Paulus Pandect. lib. viij. tit. de seruitutibus vrbanorum prædiorum, cap. iij. Luminum inquit, seruitute constituta id acquisitum videtur, vt vicinus lumina nostra excipiat. Quum autem seruitus imponitur, ne luminibus officiatur, hoc maxime adepti videmur, ne ius sit vicino inuitis nobis altius ædificare, atque ita minuere lumina nostrorum ædificiorum. Id eleganter alio detorsit M. Tullius in Bruto: Nam vt Philisci & Thucydidis concisis sententiis interdum etiam non satis apertis officit Theopompus elatione atque altitudine orationis suæ, quod idem Lysiæ Demosthenes: sic Catonis luminibus obstruxit hæc posteriorum quasi exaggerata altius oratio. Idem pro C. Rabirio Posthumo, de C. Cæsare loquens: Nec amicum pudentem cor-

ruere patitur, nec illius animi aciem perstringit splendore sui nominis, nec mentis quasi luminibus officit altitudo fortunæ & gloriæ.

Rosam cum anemona confers.

Ῥόδον ἀνεμώνῃ συγκρίνεις: id est, Rosam cum anemona confers: vbi quis vehementer impares inter se componit. Rosa priscis in pretio fuit. Anemona papaueris genus, cuius flos specie quidem rosam imitatur, cæterum nulla odoris gratia. Passim nascitur in agris, cum olim rosæ summus sit habitus honos.

Acanthida vincit cornix.

Acanthidem superat cornix. Calphurnius Bucolicus poeta, ecloga vj.

> Astyle credibile est, si vincat acanthida cornix,
> Vocalem superet si turpis aedona bubo.

Acanthis enim vocalis est auis, & in primis canora. Cornix obstrepera quidem, sed minime canora. Acanthidem Theodorus nunc spinum vertit, nunc ligurinum: quin & aedona Græce dixit. Sic autem pronunciandum, vt ae faciant duas syllabas. Nam Græcis ἀηδὼν lusciniam significat. Plinius Græca voce dicit acanthidem, quasi dicas spinulam, eo quod in spinis viuat: eoque asinos habent iuuisos, quod hoc animal spinæ florem deuoret. Est autem auium minima, tantæ fœcunditatis, vt pariat duodena. Autor Plin. lib. x. capitibus lxii. & lxxiiij.

Cancros lepori comparas.

Καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις, id est, Cancros lepori comparas: de supra modum dissimilibus. Etenim vt leporum celeritas, ita & cancrorum tarditas nota est. Simillimum est illi, quod proxime retulimus. Refertur & hoc apud eundem Suidas addit, καρκίνος λαγὼν αἱρεῖ: id est, Cancer leporem capiet: de absurdis, quæque fieri nullo modo possunt.

Optima quidem aqua.

Ἄριστον μὲν ὕδωρ: id est, Optima quidem aqua. videtur in prouerbium abiisse, quoties rei vehementer laudatæ præfertur aliquid melius: quemadmodum Pindarus auspicans hymnos Olympiacos, aquam quidem fatetur esse optimam, sed aurum præfert: quod ignis in morem noctu luceat. Sunt enim hæc duo præcipua elementa, aqua & ignis: vnde Aqua & igni interdicitur, quos vita indignos iudicamus. Aristoteles lib. Rhet. iij. vt vulgo iactatum citat: ὅθεν, inquit, λέγεται, ἄριστον μὲν ὕδωρ. Quædam enim ob id præferuntur, quod sint rariora. Alioqui aqua est magis necessaria, quam aurum. Meminit adagii Plutarchus in Commentario, in quo quærit vtrum aqua an ignis sit vtilior. Supra modum efferenti philosophiam, is qui fateatur quidem philosophiam esse rem præclaram, sed qua potior sit Theologia, facete succinet illud Pindarici carminis fragmentum, ἄριστον μὲν ὕδωρ.

Crœsi pecuniæ teruncium addere.

M. Tullius lib. de finib. iiij. Itaque in quibus propter earum exiguitatem obseruatio consequitur, sæpe accidit, vt nihil interesse nostra fateamur, sint illa nec ne sint: vt in sole, quod à te dicebatur, lucernam adhibere, nihil interest, aut teruncium addere Crœsi pecuniæ. Teruncii nummi, a trib. vnciis dicti, vilitas prouerbio locum fecit. Crœsus Lydorum rex inter prodigiose diuites celebratur.

Senecta leonis præstantior hinnulorum iuuenta.

Γῆρας λέοντος κρεῖσσον νεβρῶν, id est, Leo senex vigente potior hinnulo. Citatur apud Stobæum ex Hippothoöte poeta. Senectus viri fortis ac strenui, præstantior est iuuenta quorundam ignauorum & imbecillium iuuenum. Venustius fiet si longius transferatur. Veluti si quis ingenium docti senis & exercitati, præferat ingenio parum eruditi iuuenis. Dicetur non inepte & in senectutem crudam, viridemque, animique viribus adhuc pollentem, in quam competet illud Euripidis ex Ione:

> Τὸ τοῦ ποδὸς μὲν βραδύ, τοῦ δὲ νοῦ ταχύ.

Id est:

> Tardus quidem pes, animus est velox tamen.

Eodem pertinet illud eiusdem in Andromacha:

> Πολλῶν νέων γάρ, κἂν γέρων δ᾽ εὔψυχος ᾖ
> Κρείσσων.---

Id est:

> Gnauus senex & iuuenibus compluribus
> Præstat.---

Aristophanes alicubi:

> Ἐγὼ τοὐμὸν νομίζω γῆρας εἶναι κρεῖττον ἢ πολλῶν κικίννους νεανιῶν.

Id est:

> Meam senectam præferendam existimo
> Complurium comis adolescentium.

Camelus vel scabiosa complurium asinorum gestat onera.

Κάμηλος ἐ ψωριῶσα, πολλῶν ὄνων ἀνατίθεται φορτία, id est, Camelus etiam scabiosa, complurium asinorum tollit onera. De iis, qui vsque adeo præcellunt quosdam, vt etiam senes, aut alioquin ægroti, præstantiores tamen sint illis integris: aut de his, qui rebus parum prosperis, tamen plus valent ob pristinæ fortunæ reliquias, quam alii rebus integris. Vsus est Synesius.

Crotoniatarum postremus, reliquorum primus est.

Κροτωνιατῶν ὁ ἔσχατος, πρῶτος τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, id est, Crotoniatarum postremus, primus reliquorum Græcorum. Strabo libro Geographiæ suæ sexto, prouerbium hoc ait ob insignem Crotoniatarum præstantiam in certaminibus Græcanicis. Plurimos enim egregios athletas protulit ea ciuitas, adeo vt in vno certamine Olympico, septem viri, qui reliquos virtute præcesserant, omnes pariter fuerint Crotoniatæ. Huius gentis præcipuum decus Milo, literis omnium celebratus qui septies continenter vicit Olympia. Hunc si constitisset, nullus è vestigio poterat educere. Malum tenenti nemo digitum corrigebat. De admirando, nec indigno viri interitu meminit Gellius. Adagioni locus erit, vbi genus aliquod tanto interuallo præcedere dicemus, vt qui in hoc sit vel infimus, in illo possit primus videri: veluti si quis dicat, in re militari vel ignauissimum Græcorum præstantiorem esse fortissimo Troianorum. Aut qui sit apud Italos infantissimus, apud Gallos eloquentissimum videri posse. Aut qui citharœdus sit deterrimus, eum auledorum principem haberi posse.

Plus apud Campanos vnguenti, quam apud cæteros olei fit.

Plinius Naturalis historiæ lib. 18. cap. 11. In Campania tamen, inquit, laudatissimus campus est. Montibus subiacet nimbosis, totis quidem 40 mil. pass. planicie. Gratia terræ eius, vt protinus solum natura dicatur, puluerea summa, inferior bibula, & pumicis fistulans vice. Montium quoque culpa in bonum cedit. Crebros enim imbres percolat atque transmittit. Nec diluit, aut madore voluit, propter facilitatem culturæ. Eadem acceptum humorem nullis fontibus reddit, sed temperat, & concoquens, intra se vice succi continet. Seritur toto anno, panico semel, bis farre. Et tamen vere segetes interquieuêre, fundunt rosam, odoratiorem satiua. Adeo terra non cessat parere. Vnde vulgo dictum, Plus apud Campanos vnguenti, quam apud cæteros olei fieri. Quantum autem vniuersas terras campus circumcampanus antecedit, tantum ipsum pars eius, quæ Laboriæ vocatur, quem Philegræum Græci appellant. Hactenus Plinius. Si cui placebit adagium ad allegoriam trahere, poterit accommodari vel in regionem, vel in hominem adeo cæteris antecellentem, vt apud hunc maior sit exquisitarum rerum copia, quam apud alios mediocrium, aut vulgarium.

Aquilæ senecta, corydi iuuenta.

Ἀετοῦ γῆρας, κορύδου νεότης. i. Aquilæ senecta, corydi iuuenta, De viuida viridique senecta, quæ præstantior sit aliquorum iuuenta. Nam anus aquila præstat, corydo auiculæ, etiam ætate integra. Citra allegoriam extulit Euripides in Andromache:

> Πολλῶν νέων γὰρ κἂν γέρων δ᾽ εὔψυχος ᾖ
> Κρείσσων.---

Id est:

> Multis enim iuuenibus antestat senex,
> Cui mens adest generosa.---

Equis albis præcedere.

Vbi quem aliis quapiam in re longe superiorem significabant, longoque ante ire interuallo, eum albis equis præcedere dicebant: vel quod vi-... vel quod antiquitus equi albi meliores haberentur: vel quod albi equi ... ctores in triumpho albis equis vectari soleant: vel quod albi equi certamen fortunatiores & auspicatiores esse credantur, vt ad equestre ... men referamus metaphoram. Quod quidem indicat Apuleius, cum ait, Postquam ardua montium, & rosida cespitum, & glebosa camporum emersi, me equo indigena peralbo vehens, iam eo quoque admodum fesso. Neque enim temere addit, vel indigena: id est, Thessalico, vel albo nam vtrunque pertinet ad emphasim pernicitatis. Horatius in Sermonibus de Persio quodam:

> Durus homo, atque odio qui possit vincere regem:
> Confidens tumidusque, adeo sermonis amari,
> Sisennas, Barros vt equis præcurreret albis.

Erant autem Sisenna & Barrus, homines quidam insignita maledicentia: etiam si Acron Barbaros legit, vt sit epitheton. Neque dissimile huic Plautinum illud in Asinaria: Nam si huic occasioni tempus sese subterduxerit, nunquam ædepol albis quadrigis indipiscet postea. Græci simpliciter dicunt παραλευκῶσαι, pro longe antecellere: quod equestris cursus sit expeditior.

Culicem elephanti conferre.

Κώνωπα ἐλέφαντι παραβάλλειν: id est, Culicem elephanti conferre dicuntur qui minima maximis comparant. Libanius ad Casilum: τὸ δ᾽ ἐμὸν τοιοῦτον, οἷον κώνωψ ἐλέφαντι παραβαλλόμενος. id est: Ego vero perinde sum, quasi culex cum elephante collatus. Huius generis est & Vergilianum illud:

> Si canibus catulos similes, sic matribus hœdos
> Noram, sic paruis componere magna solebam.
> ---Si parua licet componere magnis.

Multis parasangis præcurrere.

Πολλοῖς παρασάγγαις ὑπερδραμεῖν, id est, Multis parasangis præcurrere, dicitur, qui longo interuallo præcedit, multisque partibus superior est. Est apud Athenæum libro Dipnosophistarum 3. πολλοῖς παρασάγγαις ὑπερδραμόντες τὸν Σικελιώτην Διονύσιον. id est: Multis parasangis superantes Siculum illum Dionysium. Id quo magis

magis ad animi res transferetur, hoc erit venustius. Parasangam autem Persæ triginta stadiorum spacium vocant, vt locis aliquot indicat Herodotus. qua voce vsus est Lucianus in Icaromenippo: quem dialogum nos olim Latinitate donauimus.

Testudinem equus insequitur.

Plutarchus in libello quem scripsit aduersus Stoicos: πολλῷ δὲ τοῦτο σχετλιώτερον ἐστὶ καὶ μᾶλλον ἀπήρτηται τῶν ἐννοιῶν, τὸ μηδὲν ὑπὸ μηδενὸς περικαταλαμβάνεσθαι, μηδ' ἐγκαλεῖν, τὸ τοῦ λόγου φασί, μετοπισθίδιον κἂν ἀδράστου ταχὺς ἵππος. id est: Multo vero illud indignius, & à cogitationibus seiunctius, nihil à quoquam comprehendi, nec si testitudinem, id quod prouerbio dicitur, à tergo insequatur Adrasti celer equus. Conueniet vti, cum rem præpostere & absurde geri significamus. Finitimum est illi, quod alias à nobis dictum est, Testudinem Pegaso comparas: &, citius testudo leporem præuertet.

Pica cum luscinia certat, Epopa cum cygnis.

Consimilem habent sententiam, quæ leguntur apud eundem in eadem Ecloga:

Οὐ θεμιτὸν λακὼν ποτ' ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδεν,
Οὐδ' ἔποπας κύκνοισι.

Id est:

Haud fas est Lacon, philomeham vt prouocet vnquam
Pica, nec argutis epopa obstrepat improba cygnis.

Nihil simile.

Ad iniquam comparationem significandam valebit illud ex eodem:

Ἀλλ' οὐ σύμβλητ' ἐστὶ κυνόσβατος οὐδ' ἀνεμώνη
Πρὸς ῥόδα.- - -

Id est:

Imo res est stulta, cynosbaton aut anemonam
Composuisse rosis.

Cynosbatos Græcis sonat canis rubum. est fruticis genus, sed rosam producit, contemptam, minimeque grati odoris. Anemonam Dioscorides papaueris speciem facere videtur.

Sedecim pedibus superauit.

Haudquaquam alienum est à prouerbiali figura, quod in Pericle scripsit Aristides: nempe Periclem oratorem reliquos in dicendo sedecim præterisse pedibus: λέγων, inquit, ὡς ἑκκαίδεκα μὲν ποδῶν ᾕρει τοὺς ῥήτορας ἐν τοῖς λόγοις, μόνου δὲ πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐν τοῖς χείλεσι· πάντα δὲ εἶναι φλυαρίαν πρὸς ἐκεῖνον. id est: Dicens illum sedecim pedibus vicisse rhetores dicendo, atque in vnius illius labiis insedisse suadelam quandam: cætera vero omnia nugas præ hoc fuisse. Itaque Sedecim pedibus pro maximo interuallo dixit. Sumpta metaphora à stadiis cursorum. Locus autem hic de Pericle est apud Eupolim comicum, in comœdia cui titulus, δῆμοι:

Κράτιστος οὗτος ἐγένετ' ἀνθρώπων λέγειν,
Ὁπότε παρέλθοι, ὥσπερ οἱ ἀγαθοὶ δρομεῖς,
Ἐκκαίδεκα ποδῶν ᾕρει λέγων τοὺς ῥήτορας.
Ταχὺς λέγειν μὲν, πρὸς δὲ αὐτοῦ τῷ τάχει,
Πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐν τοῖς χείλεσιν.

Id est:

Hic inter homines plurimum vnus polluit
Dicendo, quoties præteribat, vti bonus
Agilisque cursor, sedecim spacio pedum
Linquebat à se cæteros iam rhetores.
Sermone celer erat, celeritati aderat huic
Suadela quædam illius insidens labris

Hos versus & Aristophanes adducit in Acharnensibus ex Demis Eupolis adiunctis his duobus:

Οὕτως ἐκήλει καὶ μόνος τῶν ῥητόρων,
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Id est:

Adeo mouebat, atque solus rhetorum
Aculeum in animis liquit audientium.

M. Tullius in Bruto: Quam deam, inquit, in Periclis labris scripsit Eupolis sessitauisse. Huius immodicam eloquentiam idem taxauit in eadem comœdia:

Ἐντεῦθεν ὀργῇ Περικλέης ὁ Ὀλύμπιος
Ἤστραπτ' ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.

Id est:

Pericles at indignatus hinc Olympius
Tonat, coruscat, miscet omnem Græciam.

Porro quod ad suadelam attinet, id imitatus Ennius apud Ciceronem in Catone Maiore, M. Cethegum Suadæ medullam dixit. Ab huius prouerbii forma non discrepat illud Aristophanis ἐν τῇ νεφελῶν:

Τῶν Ἑλλήνων εἶναι λέγειν ἑκατὸν σταδίοισιν ἄριστον.

Id est:

Vt Graios, dicat stadiis præcedere centum.

Lepidius etiam erit, si pro pedibus parasangas dixeris.

Bubo canit Lusciniæ.

Item illud proxime consequitur:

Κὴξ ὀρέων τοὶ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο. id est:
Buboque montanus philomenis occinat ipsis.

Cum infans suadere conatur eloquenti, aut ineruditus docere doctissimum.

Si tanti vultum, quanti margaritum?

Diuus Hieronymus in epistola quadam ad Demetriadem virginem: Solent miseri parentes, & non plenæ fidei Christiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, virginitati tradere: si tanti, vt dicitur, vitrum, quanti margaritum? Vtitur eodem complusculis alibi locis: vsurpatur & à Tertulliano in libello ad martyres. Hoc dicto summa rerum inæqualitas significabatur. Inter gemmas prima laus olim fuit vnionibus, vitrum vilissimum: & tamen gemmas nonnihil imitatur. Si tanto studio curas, vt viuat corpus: quam est danda opera, quo viuat animus? Si nihil non facis, quo placeas homini principi: quanto magis enitendum, vt placeas principi deo? Si tantis sudoribus parantur opes periture, vel vsu, vel furto: quur non magis incumbimus, vt cœlestes opes accumulemus? In his & huiusmodi locus erit prouerbio.

Quanto asinis præstantiores muli.

Theognidis illud ipsissimam prouerbii faciem habet:

Γνοίης δ' ὅσσον ὄνων κρείσσονες ἡμίονοι.

Id est:

Nôris vti quanto muli asinos superent.

Dicendum vbi quis longo interuallo præcedit. Refertur apud Athenæum lib. Dipnosophistarum 7. Sumptum videtur ex Homero cuius hi versus sunt Iliad. κ.

Ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἀπέην ὅσσον τ' ἐπὶ οὖρα πέλονται
Ἡμιόνων· αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραί εἰσιν,
Ἑλκέμεναι νειοῖο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον.

Id est:

Verum vbi tantum aberat, quantum pars vltima sulci
Mularum. Siquidem bubus longe potiores,
Ducere per pinguem segetem compactile aratrum.

Rursum Odysseæ θ.

Τῶν δὲ θέειν ὄχ' ἄριστος ἔην Κλυτόνηος ἀμύμων·
Ὅσσον τ' ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιόνοιιν,
Τόσσον ὑπεκπροθέων λαοὺς ἵκετ', οἱ δ' ἐλίποντο.

Id est:

Hos cursu anteibat Clytoneus splendidus omnes:
Quantum mularum sulcus præcedit in aruo,

Fluuius cum mari certas.

Ποταμὸς θαλάττῃ ἐρίζεις, id est Fluuius cum mari certas. vbi minimi cum maximis certamen suscipiunt. Est autem locus quispiam (vt autor Suidas) in Leontide, cui nomen ποταμοί, id est, fluuii. Huius incolæ ποτάμιοι, quasi fluuiales dicuntur. Hi notati sunt, quod quam plurimos in suam ciuitatem adscriberent, quos ea non satis commode caperet. Atque hinc prouerbii iocus, quod cum fluuius esset. i. locus non admodum amplus, mare videretur æmulari, cum omnes vndecunque in sese reciperet.

Hirundo totos schœnos anteibit.

Πρόσω τις χελιδὼν ὅλους σχοίνους παρεῖται, id est, Hirundo quæpiam totos schœnos præteribit. Vbi quis immenso vincit interuallo. Nam σχοῖνος Græcis mensuræ genus, quæ (sicut existimat Herodotus lib. ij.) sexaginta complectitur stadia. Quemadmodum & docet Hermogenes in libello cui titulus περὶ μεθόδου δεινότητος, ostendens esse verbum Ægyptium, quemadmodum parasanges Persicum. Etiamsi Plin. lib. xij cap. xiiij. quadraginta stadia tribuit schœno, quæ efficiant passuum quinque millia Rursus idem lib. v. c. x. scribit schœnum patêre stadia triginta: vnde varietas videtur accidisse scribarum vitio. Quanquam suspicor hoc loco Chelidonem pro viro accipiendum, cuius alibi facta est mentio: qui haud scio an cursu celeritateque præcelluerit.

Hinnulus leonem.

Prouerbialis est allegoria, ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα, i. Hinnulus leonem, subaudiendum, cepit, vicit, aut prouocat, aut id genus aliquid pro ratione sententiæ: quoties præpostero rerum ordine, qui viribus multo est inferior, superat potentiorem. Lucianus De captatore testamenti qui iuuenis à sene, captator à captato captus est: τοῦτο ἐκεῖνο τὸ τῆς παροιμίας, ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα. i. Hoc est illud quod prouerbio dicunt, Hinnulus leonem. Huc respexit, quisquis fuit qui scripsit Megaram Herculis:

Ἤ ὅτι ἄλγεα πάσχει ἀπείριτα φαίδιμος υἱὸς
Ἀνδρὸς ὑπ' οὐτιδανοῖο, λέων ὡσεὶ θ' ὑπὸ νεβροῦ;

Id est:

An quoniam immensis affligitur inclyta proles
A viro inerte, leonem vt si hinnulus vrgeat acrem?

Non inconcinne trahetur ad id quoque, quoties fit vt longe inferior lacessat potentiorem, aut multis partibus indoctior certet cum eruditissimo.

Mineruæ felem.

Ἀθηνᾷ τὸν αἴλουρον, id est, Mineruæ felem: subaudiendum: comparas. Cum multo inferiora cum præstantiorib. comparantur, quod leuicula quapiam in re conueniant. Quid enim habet Minerua dea cum fele commune, præter glaucorem oculorum? Nam is oculorum color Mineruæ tribuitur, qui & noctuis adest & felibus. Vnde apud Homerum etiam epitheton, γλαυκῶπις ἀθήνη. Est & hoc felibus commune cum noctuis, quod & noctu cernunt, & pariter insidiantur muribus. Refertur apud Zenodotum & Suidam.

Etymologus indicat discrimen orthographiæ, quo ἔλκρος pro gente (est enim Scythiæ, à paludibus dicta) scribitur per ε. pro animante, per diphthongum, αἴλουρος, quasi dicas Torquicaudam, aut Trahicaudam, quod tamen apud autores video negligi.

Nihil ad Parmenonis suem.

Οὐδὲν πρὸς τὴν παρμένοντος ὗν, id est, Nihil ad Parmenonis suem. De æmulatione dictum, quæ longo interuallo abesset ab eo quod imitaretur. Plutarch. in Symp. v. Decad. 2. Problem. quo pacto natum sit adagium, narrat ad hanc ferme sententiam. Parmeno quispiam fuit ex hominum eorum genere, qui nostris etiam temporibus varias animantium & hominum voces ita scite imitantur ac repræsentant, vt audientibus tantum, non etiam videntibus, veræ, non imitatæ voces videantur. Neque desunt quos hoc artificium maiorem in modum delectet. Parmenon igitur hac arte vulgo vt iucundissimus, ita etiam celeberrimus fuisse perhibetur: quem cum reliqui conarentur æmulari, ac protinus ab omnibus diceretur illud: εὖ μὲν ἀλλ' οὐδὲν πρὸς τὴν παρμένοντος ὗν. hoc est, Recte quidē, verum nihil ad Parmenonis suem: quidam prodiit, veram suculam sub alis occultatam gestans: Huius vocem cum populus imitaticiam esse crederet, statimque sicut solent reclamarent: τί οὖν αὕτη πρὸς τὴν παρμένοντος; id est, Quid hæc ad Parmenonis suem? vera sue deprompta, ac propalam ostensa refellit illorum iudicium: vtpote non ex vero, sed ex imaginatione profectum. Meminit idem Parmenonis ac suis adumbratæ, in comment. De audiendis poetis. Nec intempestiuiter vtemur hoc adagio, quoties aliquis opinione deceptus, de re perperam iudicat. Veluti si quis epigramma parum eruditum ac neotericum supra modum admiraretur, persuasus antiquum esse. Rursum, si quod antiquum esset & eruditum, ceu nuperum damnaret. Tantum enim valet hæc imaginatio, vt eruditissimis etiam viris in iudicando imponat.

Post Lesbium cantorem.

Μετὰ λέσβιον ᾠδόν, id est, Post Lesbium cantorem. Hoc adagio significabant aliquē non primas, sed secundas tenere parteis. Finitimū illi: οὐδὲν πρὸς τὴν παρμένοντος ὗν. id est: Nihil ad Parmenonis suem. Lacedæmonicum prouerbium, hac natum occasione, quemadmodum narrat Suidas. Cum Lacedæmoniorum res seditionibus tumultuarentur, consultum oraculum iussit, vti Lesbium cantorem accerserent. Accersitus itaque Terpander Lesbius, nimirum Antissæus, & ad Lacedæmonios missus. Is canendo sic illorum animos deliniuit, vt seditionem omnem sedaret, redactis in concordiam ciuibus. Qua ex re factum est, vt Lacedæmonii Lesbiis cantoribus primas in arte musica partes tribuerent, & si quem alium canentem audissent, protinus dicerent: μετὰ λέσβιον ᾠδόν. id est: Post Lesbium musicum. Zenodotus prouerbium hoc citat ex Cratini fabula, cui titulus Chiron. Meminit huius adagii Plutarchus in commentario quem inscripsit περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων. quanquā mihi quidem stylus non redolet Plutarchum. Nihil autem vetuerit, quo minus prouerbium etiam ad rem deflectatur: veluti, si quis affirmans quærendam eruditionem, sed post paratam pecuniam, dicat: μετὰ λέσβιον ᾠδόν.

Nihil aliæ ciuitates ad Crotonem.

Μάταια τἆλλα παρὰ κρότωνα τἄστεα.

Id est:

Sunt reliqua præ Crotone friuola oppida.

Theocriti interpres meminit huius prouerbii. Licebit accommodare ad rem aut hominem vsque adeo præcellentem, vt reliqui cum hoc collati, nihil esse videantur. Natum fortassis est à pugilum Crotoniatarum excellentia, quorum erat Milo: de quo dictum est alias, nempe in prouerbio. Crotone salubrius.

Indignus qui illi matellam porrigat.

Hyperbole prouerbialis est, de vehementer inæqualibus, ac ne vlla quidem ex parte conferendis. Martialis:

> Dispeream si tu Pyladi præstare matellam
> Dignus es, aut porcos pascere Pirithoi.

Nam sordidissimum obsequium est, micturienti matulam exhibere: quo qui sit indignus, is videlicet nimio inferior videtur. Vnde diuus Hieronymus in epist. ad Nepotianum, inter sordida captatorum ministeria hoc quoque commemorat: Ipsi, inquit, apponunt matulā, obsident lectum. Plutarch. in apophthegmatis Laconicis refert, puerum quendam Spartanum ab Antigono captum ac venditum, paruisse quidem emptori in omnib. quæ non essent indecora ingenuis. Cæterum iussus adferre matulam, detrectauit obsequium, addens: Non seruiam. Surgente domino, puer: Senties, inquit, quem emeris: simulque consenso tecto sese præcipitem dedit. Extat & hodie vulgo tritissimus sermo. Indignus est, qui illi calceos detrahat. Quod adagium vsurpatum est in literis Euangelicis à Ioanne Baptista. Quin etiam negant eodem die nominandos, quos admodum inæquales volunt videri.

Nec dignus qui me intueatur.

Qui contemnet omnino quempiam, vt ignauum, multoque sese inferiorem, non ineleganter illud ex eodem libro detorserit, quod in Agamemnonem dixit Achilles:

> ---Οὐδ' ἄν ἔμοιγε
> Τέτλαίη κυνός περ ἐὼν, εἰς ὦπα ἰδέσθαι.

Id est,

> ---Haud quidem ille ausit,
> Quamuis perfricta sit fronte, mihi ora tueri.

Quod idem etiam hodie vulgo dictitant. Est autem indicium animi conscii, non audere recta faciem intueri eius quem læserit. Est quod Menelaus in Iphigenia Aulidensi iubet in primis Agamemnon obtueatur sese videlicet inde facti collecturum argumentum.

Celmis in ferro.

Κέλμις ἐν σιδήρῳ: id est, Celmis in ferro. Dici consueuit de iis qui præter modum suis fiderent viribus, tanquam inexpugnabiles inuictique cæteris. Celmis (vt scribit Zenodotus) vnus fuit ex Idæis Dactylis, qui cum matrem deorum Rheam violasset, ferro, deinde à reliquis fratribus reiectus est. Ab hoc ferrum fortissimum cudi solebat. Ait huius historiæ mentionem factam à Sophoclem in Satyris. Enarrator Apollonii de Dactylis Idæis inter quos & Celmis, refert hos versus ex autore Phoronide:

> Ἔνθα γόητες
> Ἰδαῖοι Φρύγες ἄνδρες ὀρέστεροι, οἰκί' ἔναιον,
> Κέλμις, Δαμναμενεύς τε μέγας, καὶ ὑπέρβιος Ἄκμων,
> Εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείης Ἀδρηστείης.
> Οἳ πρῶτοι τέχνην πολυμήτιος Ἡφαίστοιο
> Εὗρον ἐν οὐρείῃσι νάπαις ἰόεντα σίδηρον,
> Ἐς πῦρ τ' ἤνεγκαν, καὶ ἀριπρεπὲς ἔργον ἔδειξαν.

Id est:

> ---Illic habitabant
> Montigenæ Phryges Idæi, gens arte celebris,
> Celmis, Damnameneusque ingens, Acmonque superbus,
> Montanæ docti cultores Adrasteæ,
> A quibus ars Vulcania primis esse reperta
> Dicitur, & nigrum nemoroso in monte repertum
> In varios vsus monstrarunt cudere ferrum,
> Impositumque igni miro splendescere cultu.

Aquila in nubibus.

Ἀετὸς ἐν νεφέλαις, id est, Aquila in nubibus: plerique interpretantur de re magna quidem illa, sed quam non facile assequaris, alii de iis, qui longe reliquis præcellunt. Aristophanes in Equitibus:

> ---Ὥσπερ ἥδομαι
> Ὡς ἐν νεφέλῃσιν αἰετὸς γενήσομαι.

Id est,

> ---Gaudeo istoc nomine,
> Quo aquila fiam in nubibus videlicet.

Verba sunt populi Atheniensis, promittentis sibi futurum, vt olim vniuerso imperet. Et paulo inferius in eadem comœdia, tanquam oraculum pronunciatur:

> Αἰετὸς ὡς γίγνει, καὶ πάσης γῆς βασιλεύεις.

Id est:

> Quippe aquila es terræque omnem dominaris in orbem.

Dicuntur & hæc de populo Atheniensi: nisi forte placet allusio, ad spes huius principatus manes. Rursum in Auibus:

> Αἰετὸς ἐν νεφέλῃσι γενήσεαι.

Id est:

> Aquila in nubibus fies.

Interpres admonet, alludere poetam ad oraculum, quondam Atheniensibus redditum, quo prædicabatur futurum, vt Athenienses tanto interuallo reliquas vrbes superarent, quanto aquila in nubibus reliquis auibus esset sublimior. Pindarus item in Nemeis (quem locum modo attigimus) se vocat aquilam, Bacchylidem æmulum graculum, videlicet quod illum immenso vinceret interuallo:

> Αἰετὸς ὠκὺς ἐν ποτανοῖς
> Ὃς ἔλαβεν αἶψα τηλόθεν μεταμαιόμενος
> Δαφοινὸν ἄγραν ποσί·
> Κραγέται δὲ κολοιοὶ ταπεινὰ νέμονται.

Quorum carminum hæc est sententia: Aquila pernix inter volucres, quæ repente aduolans eminus: corripuit cruentam prædam: loquaces autem graculi humi pascuntur.

Manica.

Μανικά Phrygio prouerbio dicebantur ingentia, egregiaque facta: ducta voce à Mane quodam prisco apud ipsos rege quem ferunt virum fuisse præpotentem, & admirabili virtute præditum. Autor Plutarchus in libello de Osiride Quin & latini insanum vocant, quod est præter vulgarem modum.

> Insanite libet.--- &:
> ---Insano iuuat indulgere labori.

Multi discipuli præstantiores magistris.

M. Tullius lib. Epist. famil. 9. scribens Varroni senarium quendam refert, haud dum scio ex quo poeta. Cuius sententia etiam hodiernis temporibus vulgo celebratissima fertur: Aduenit, inquit, Dolobella. Eum puto magistrum fore.

> Πολλοὶ μαθηταὶ κρείσσονες διδασκάλων.

Id est:

> Plerique discipuli magistros anteeunt.

Ad varios vsus potest accommodari, vel ad simplicem sensum: puta, frequenter euenire, vt discipulus eruditione superet eum à quo literas

literas, aut artem quampiam didicit. Aut per iocum, cum significabimus, improbitate vinci, qui malitiæ doctor fuit: veluti si quis deciperetur ab eo, cui viam ac rationem imponendi demonstrasset aliquando: siue cum quis ordine conditioneque inferior, tamen plus valet quam is qui non parere, sed imperare videtur.

Pedibus trahere.

Pedibus trahere, est rem pro suo arbitratu versare. M. Tullius ad Atticum lib. 4. Non cecordor vnde ceciderim, sed vnde surrexerim. Fratrem meum & te si habeo, per me pedibus ista trahuntur. Idem lib. 6. Epistolarum familiarium: Nam de iudiciis quod quereris, multo laboro minus. trahuntur per me pedibus omnes rei. Apud T. Liu. tertiæ decad. lib. 4. Andronodorum parantem cedere principatu, Demarata vxor admonuit vocis quam Dionysius vsurpare solebat: Non equo insidentem, sed pedibus tractum debere tyrannidem: quod facili momento esset, quo quis vellet die cedere possessionem magnæ fortunæ: facere & parare eam, difficile atque arduum esse. Ex his verbis liquet, eos pedibus trahi, qui plane victi, sunt in potestate victoris. Metaphora ducta videri potest, vel à Vulcano illo Homerico, quem Iuppiter vt longe viribus præstantior, pedibus tractum è cœlo deiecit, quemadmodum testatur ille:

Ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν, ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο.

Id est:

Protractum pedibus supero deiecit Olympo.

vel ab eiusdem Hectore, cui victor Achilles lib. Iliad 22.

Ἀμφοτέρων μετόπισθε ποδῶν τέτρηνε τένοντε
Ἐς σφυρὸν ἐκ πτέρνης, βοέους δ᾽ ἐξῆπτεν ἱμάντας
Ἐκ δίφροιο δ᾽ ἔδησε, κάρη δ᾽ ἕλκεσθαι ἔασεν.

Id est:

Qua post ambo pedes calcaneus imus adhæret
Talo, transfodit neruos, ac bubula lora
Inseruit, corpus de curru deligat alto,
Pendulum at interea trahitur caput.——

Trahitur ad eundem modum & Cacus apud Maronem libr. 8. ab Hercule victore:

——Pedibusque informe cadauer
Protrahitur.——

Iuuenalis Satyra quinta:

Duceris planta velut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponere foras, si quid tentaueris vnquam
Hiscere.

Solus sapit.

Narrat Diogenes Laertius, Chrysippum philosophum vsque adeo sibi placuisse, vt consultus à quodam, cui potissimum suum philosophiæ præceptis instituendum traderet, sibi committendum responderit. Nam si quem, inquit, alium me præstantiorem arbitrarer, ipse apud hunc philosophiæ darem operam. Vnde & illud Homericum de eo vulgo iactatum fuisse, quod solus saperet, reliqui vero vmbræ ferrentur. Est autem apud Homerum Odysseæ de vate Tiresia, cui vna Proserpina dederit, vt etiam vita defunctus saperet, reliquas vmbras volitare, & eas quidem nihil aliud quam vmbras:

Τῷ καὶ τεθνειῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια,
Οἴῳ πεπνῦσθαι, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν.

Id est:

Huic etiam extincto dederat Proserpina mentem,
Solus vti saperet, reliquis volitantibus vmbris.

Vsurpatur & à Platone, tanquam prouerbii loco. Vnde licet conicere, carmen hoc Homeri vnum fuisse ex iis quæ plurima Macrobius scribit, adagionum instar solere celebrari. Sic & Cato senior de Scipione Iuniore pronunciauit, vt narrat Plutarchus in præceptis ciuilibus. ac rursum in Apophthegmatis Romanorum:

Οἶος πέπνυται, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι.

Id est:

Apte dicetur de iis, qui tanto interuallo reliquos omneis post se relinquunt, vt illi nihil nisi vmbræ pro his esse videantur. planeque quemadmodum dicunt, λῆρος, καὶ φλυαρία, id est, Nugæ deliriaque.

Formica camelus.

Μύρμηξ ἢ κάμηλος, id est, Formica camelus. De vehementer inæqualibus & modo minimis, modo maximis: quod perinde sit, quasi repente camelus in formicam vertatur. Lucianus in prima epistola Saturnalium: ὡς δὲ νῦν ἔχομεν, μύρμηξ ἢ κάμηλος, ὡς ἡ παροιμία φησί. id est: Nam vt nunc viuitur à nobis, formica camelus, quemadmodum prouerbio dicitur. Loquitur de opibus inæqualiter inter mortales distributis, vt huic plurimum supersit, huic multum desit. Neq; intempestiue dicetur in eos, qui sibi non constant, in vtramque partem immodici. Quod genus hominum describit Euripides in Troadibus:

Τί δ᾽ ὧδε πηδᾷς ἄλλοτ᾽ εἰς ἄλλους τρόπους;
Μισεῖς δὲ λίαν, καὶ φιλεῖς ὅσον τύχῃ.

Id est:

Quid ita modo hos, modo hosce mores transilis?
Odisti acerbe, amasque nimium quemlibet.

Hercules & simia.

Ἡρακλῆς καὶ πίθηκος, id est, Hercules & simia. De minime congruentibus. Simia dolis valet, Hercules viribus antecellit. Affine illi, Formicæ camelus. Nota est fabula de fratribus perperis, quos Hercules comprehensos à claua suspendit. Eos ferunt versos in Simios.

Elucet egregia virtus.

Egregia virtus etiam si quando dissimuletur, tamen semper eminet inter alios, atque ex ipso oris habitu perspicitur, & in ipsa quasi relucet fronte. Veram item nobilitatem testatur facies hominis itidem, vt mores. in hanc sententiam quadrabit Homericum illud ex eodem libro.

---Ἀρίγνωτοι δὲ θεοί περ.

Id est:

---Insignia numina diuum.

Quum sis nanus, cede.

Νάνος ὢν ὕπεικε, id est, Nanus cum sis, cede. De pusillis dictum: Nani enim homunciones appellantur infra modum humani corporis, & prodigiosæ breuitatis. Iuuenalis:

——Nanum Atlanta vocamus.

νάνος enim Græce dicitur, quasi μὴ αὔω, quod non excrescat in altum. Citatur Theophrastus, qui senserit nanos dici, quibus pudendum membrum sit maius, quod in hoc hominum genere inueniri probabile est. Quadrabit in tenues & humilis fortunæ homunculos, (ac quemadmodum ait Horatius) moduli bipedalis, qui potentes sumptu conantur æquare.

Corui lusciniis honoratiores.

Κόρακες ἀηδόνων αἰδεσιμώτεροι, id est, Corui lusciniis honoratiores. Cum indocti doctis præferuntur, improbi probis, blaterones eloquentibus, rapaces ac furaces cordatis & integris viris. Aut cum plus tribuitur improbitati & audaciæ, quam eruditioni ac sapientiæ.

Hæc potior.

Plutarchus in Problematibus Græcanicis prouerbium quoddam refert ad hunc modum: ἀπὸ τίνος ἐρρέθη τὸ παροιμιῶδες, αὕτη κυρία; Δίνων ὁ Ταραντῖνος στρατηγῶν, ἀνὴρ δὲ ὢν ἀγαθὸς ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἀποχειροτονησάντων αὐτοῦ τινα γνώμην τῶν πολιτῶν, ὡς ὁ κῆρυξ ἀνεῖπε τὴν νικῶσαν, αὐτὸς ἀνατείνας τὴν δεξιὰν, ἀλλ᾽ εἶπε, κρείσσων. οὕτως γὰρ ὁ Θεόφραστος ἱστόρηκε. προσιστόρηκε δὲ καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος ἐν Ῥυτίνῳ, τοῦ κήρυκος, αὗται πλείους, εἰπόντος· ἀλλ᾽ αὗται, φάναι, βελτίους. καὶ ἐπικυρῶσαι τὴν τῶν ἐλαττόνων χειροτονίαν. Horum verborum hic ferme sensus: Vnde fluxit illud, quod prouerbii vice dicetur, Hæc victrix? Dinon Tarentinus, ductor exercitus, vir adprime fortis, reique bellicæ sane quam peritus, cum in concione dixisset sententiam, eaque ciuium suffragiis esset reiecta: deinde præco pronunciaret sententiam, quæ vinceret, sublata dextra: Hæc, inquit, potior. Nam hunc admodum retulit Theophrastus. Cæterum Apollodorus in Rhitino illud adiunxit, cum præco respondisset, At hæ sententiæ numero plures sunt: Dinonem protinus subiecisse, Sed hæ meliores. Atq; ita pauciorum sententiam fuisse promulgatam. Quibus ex verbis conicere licet, ita vulgo dici solere, si quando significaretur consilium aliquod esse præstantius & conducibilius, etiamsi pluribus secus videretur: aut vbi qui numero pauciores essent, facultate præponderarent. Quod genus fuerit, vt rem exemplis demonstrem: Maxima pars hominum voluptate lucrisque felicitatem metitur, perpauci virtutem amplectuntur. Caue ne quid te moueat multitudinis exemplum, αὕτη γὰρ κρείσσων. Item: Nemo pene est in toto principis famulitio, qui tibi non bene velit: sed vnus tibi refragatur, qui tantum vbique valet, vt in ipsum fere principem agat tyrannum. Quare si res è suffragiis penderet, viceras: sed αὕτη κυρία. Porphyrion leuiter, ceu digito prouerbium indicat, exponens eum locum in Horatianis Epodis:

Eamus omnis execrata ciuitas,
Aut pars indocili melior grege.

Quamquam deprauate, sicut opinor, legitur in multis exemplarib. κιρρόνων νίκα. Castigate legetur, ni fallor, κρειττόνων νίκα, hoc est, præstantiorum victoria. Nam Oda concionalis est, ac fugã decerni iubet, communibus omnium suffragiis. Quod si fieri non queat, vt id quod est optimũ, multitudini probetur: saltem vincat ea sententia quæ sit potior, etiam si paucioribus suffulta suffragiis. Ad id faciunt, quæ Plato scripsit lib. De legib. 1. pulcherrimum esse victoriæ genus, cum turba cedit potioribus & in decernendo magis spectatur pondus suffragiorum, quam numerus. Verba Platonis ex eo quem dixi lib. 620. sunt hæc: ἐν ὁπόσαις μὲν γὰρ οἱ ἀμείνονες νικῶσι τὸ πλῆθος καὶ τοὺς χείρους, ὀρθῶς ἂν αὕτη κρείττων τε αὑτῆς λέγοιθ᾽ ἡ πόλις, ἐπαινοῖτό τε ἂν δικαιότατα τῇ τοιαύτῃ νίκῃ· τοὐναντίον δὲ ὅπου τἀναντία. id est, Quibuscunque siquidem in ciuitatibus meliores qui sunt, ii vincunt multitudinem ac deteriores: ibi respublic. seipsa superior recte dicetur, & huius victoriæ nomine meritissimo laudabitur: secus autem vbi secus accidit. Eodem respexit Plinius, cum queritur in epistolis, numerari sententias, non expendi. Huc pertinet Liuianum etiam illud: Maior pars vicit meliorem. Indicat idem Hom. Iliad. lib. 1.

---Ἐπεὶ τὰ χερείονα νικᾷ.

Id est:

---Quando superant iam deteriora.

Neque vero prætereundum hoc loco, quod de Zenone philosopho memorat Diogenes Laertius. Zenon cum videret Theophrastum magnifieri, laudarique quod plures haberet auditores, ad hũc respondit modum: ἐκείνου μὲν ὁ χορὸς μείζων, ὁ ἡμέτερος δὲ συμφωνότερος.

id est: Maior quidem est illius chorus, at meus melius consonans. Itaque locus fuit adagio, siue cum negabimus spectandum, quam multis placeamus, sed quam bonis: siue cum suadebimus, id sequi oportere, non quod plurimis placeat, sed quod per se sit optimum factu, etiamsi paucissimorum calculis approbetur: siue cum dicemus, vnius aut alterius studium pluris æstimandum, qui vel opibus vel gratia, vel autoritate præpolleat, quam multitudinis beneuolentiam, quæ numero tantum superior sit, reliquis omnibus inferior. Quemadmodum apud Plautum quispiam contemnere se dicit minutos illos deos, modo Iouem vnum sibi propitium habeat. Nec absurde trahetur in vsum, quoties vna vis plus potest reliquis omnibus, vt si quis dicat: Hæc causa pluribus probatur, pluribus fulcitur rationibus, nititur æquo, dictatur à legibus, verum altera κυρία. Sic enim volo, sic iubeo. Nam omnia cedant necesse est, quoties rex huiusmodi promit oraculum, quale profert apud Homerum Agamemnon:

Εἰ δέ κε μὴ δώωσιν ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι.

Id est:

Ipse equidem eripiam, si tradere forte grauentur.

De cuiusmodi Lucian. in Captiuo καὶ τὸ δίκαιον ἐν τῇ χειρὶ τιθέμενον. id est, Qui ius in manu reponunt, quique ius in manu posuerunt. Pyrrhum e liberis quidam adolescens admodum interrogabat cuinam esset relicturus regnum. Is respondit, ὃς ἄν, inquit, ὑμῶν τὴν μάχαιραν ὀξυτέραν ἔχῃ. id est: Quicunque vestrum acutiorem habet gladium. Id dictum Plutarchus in eius vita non arbitratur multum abesse ab illa tragica execratione:

Θηκτῷ σιδήρῳ δῶμα διαλαχεῖν τοὺς ἀδελφούς.

Id est,

Fratres acuto diuidant ferro domus
Vices habendæ.

In hos igitur qui vi rem gerunt, & quibus, vt Ennius ait, ferro geritur res, quibus ius est in armis, & quibus leges inter arma silent, per ironiam recte torquebitur: κύριος αὕτη κρείσσων, καὶ αὕτη κυρία. Nam Græcis κύριος non solum dominum significat, verum etiam eum, qui præualet autoritate. Et Suidas indicat concionem illis κυρίαν dici, in qua soliti sint creari magistratus. Aristophanes in Acharnensibus κυρίαν ἐκκλησίαν appellat, in qua ἐνίκων τὰ ψηφίσματα, id est, vincebant suffragia. Nonnunquam ad rem refertur, vt apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi:

Οὑμὸς, οὐχ ὁ τοῦδε μῦθος κυριώτερος λέγειν.

Id est,

Plus valere nostra debet, quam huius hic oratio.

Significat enim seruus quanquam esset conditione inferior Menelao, tamen hoc se potiorem esse, quod iustiorem haberet causam. Non abhorret hinc quod M. Tullius dixit in Pisonem. Sed omitto vt sit factus vterq; nostrum. Sit sane fors domina campi.

Seruus seruo præstat, dominus domino.

Δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου.

Id est:

Seruoque seruus potior est, herusque hero.

Senarius est prouerbialis, admonens in eodem hominum genere non statim omnes æquales esse, verum hominum habendam esse rationem, non tantum conditionis. Veluti generosus antecellit suopte genere plebeium. Verum est non mediocre discrimen inter generosum & generosum, itidem inter plebeium & plebeium, adeo vt quosdam plebeios nonnullis ingenuis anteponas. Aristot. libr. Politic. 1. τὰ μὲν ἐντιμότερα ἔργα, τὰ δὲ ἀναγκαιότερα· καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν,

Δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου.

Id est:

Quædam ministeria honoratiora, quædam autem magis necessaria: & iuxta prouerbium,

Heroque herus, seruoque seruus est prior.

Antiquis debetur veneratio.

Cum summis & inuictis, vel cum antiquis non est certandum qui velut extra aleam hominum positi videntur, sed his vltro cedendum (veluti si quis neget sese cum M. Tullio de eloquentia velle conflictari, cum mediocribus non recusare) vsurpabit quod eodem in loco dicitur ab Vlysse:

Ἀνδράσι δὲ προτέροισιν ἐριζέμεν οὐκ ἐθελήσω,
Οὔθ' Ἡρακλῆϊ οὔτ' Εὐρύτῳ Οἰχαλιῆϊ.

Id est:

Cum maioribus haud subeam certamina, vel cum
Herculea virtute, vel Euryto Oechaliensi.

Acarnici equi.

Ἀκαρνικοὶ ἵπποι. id est, Acarnici equi, dicebantur equi maximi. Finitimum illi cuius meminit etiam Aristoteles, ἵππος θεσσαλική, id est Equa Thessalica. Vergilius item in Georgicis tribuit primam laudem equis Epiroticis:

-- Eliadum palmas Epirus equarum.

Acarnanes enim sunt iuxta Epirum, quemadmodum Thessali. Conueniet vti de re quapiam eximia, aut insigni præmio.

Inter cæcos regnat strabus.

Ἐν τοῖς τόποις τῶν τυφλῶν λάμων βασιλεύει: i. In regione cæcorum rex est luscus. Inter indoctos, qui semidoctus est, doctissimus habetur: inter mendicos, qui paululum habet nummorum, Crœsus est. sapit vulgi fæcem.

Qui probus Atheniensis.

Plato libro De legibus 1. refert prouerbium: τότε ὑπὸ πολλῶν λεγόμενον, ὡς ὅσοι Ἀθηναίων εἰσὶν ἀγαθοὶ, διαφερόντως εἰσὶ τοιοῦτοι, δοκεῖ ἀληθέστατα λέγεσθαι. id est: & hoc quod vulgo dicitur, ex Atheniensibus qui probi sunt eos egregie probos esse, verissime dictum videtur. Sentit autem Plato in male instituta, maleque morata Republica qui boni sint, eos natura & insigniter bonos esse. Quippe qui neque fingere putandi sunt probitatem, nimirum inter improbos, quibus morum similitudine poterant etiam commendari: neque corrumpi queant deprauatis aliorum moribus, & vitiorum contagio. Idem dici potest de ciuitate Romana, in qua non corrumpi eximiæ cuiusdam integritatis argumentum est. Simili argumento Simo Terentianus colligit probitatem filii sui. Deflecti potest ad vitam aulicam, aut studij genus ad perniciem inuitans.

Vnus multorum instar.

Quod eodem in libro dictum est in laudem medici, idem torqueri poterit ad quemcumque virtute præstantem. Carmen est huiusmodi:

Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Id est:

Vir medicus multis aliis æquandus honore est.

Festiuiter hoc in Eryximachum torquet Alcibiades: cui iubenti negat se posse obsistere, quod vir medicus multorũ instar sit. Festiuius erit si transferatur ad res animi. Veluti Plato libr. De Republ. 4 ἐὰν τὸ λεγόμενον ἓν μέγα φυλάττωσι. id est, Si illud vnum magnũ quod dicitur seruauerint. Indicat illud ἓν μέγα fuisse prouerbiale. Vide prouerbium, Multa nouit vulpes, &c. Idem admonet elegantissima parabola Euangelica, de precioso margarito, & de thesauro in agro. Bona mens igitur πάντων ἀντάξιος ἄλλων. & eruditio & bona fama, πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Alabanda fortunatissima.

Ἀλάβανδα Καρῶν εὐτυχεστάτη: i. d est, Alabanda Carum fortunatissima. Stephanus in commentario de vrbibus, tradit Alabandam Cariæ ciuitatem esse, conditam a Care, à cuius filio nomen sortita sit. Siquidem is postquam in equestri prælio strenue nauasset operam, Alabandus est dictus. Cares enim sua lingua Ala vocant equum, Banda victoriam. Eamque vocem ait Romanis etiam in vsu fuisse, vt bandam victoriam dicerent. Equidem opinor hinc Germanis durare vocem eam, qua præpotentem & antiquæ nobilitatis, Bandem vocant: vt qui victor olim hoc honoris virtute bellica sibi pepererit. Addit ex Philoxeni in Odysseam Homeri commentariis soloecismi genus esse quod Alabandiacum vocetur: veluti si quis μὴ pro οὐ ponat, aut apud nos non pro ne, aut quod pro vt. Quanquam quidem Homerus quoque Caras βαρβαροφώνους appellat, Iuuenalis in tertia Satyra, Alabandam recenset inter vrbes barbaricis delicijs ac luxu perditas:

Hic alta Sycione, ast hic Amydone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus aut Alabandis.

Stephanus admonet, olim Alabandam inter Cariæ ciuitates opulentissimam ac florentissimam fuisse, vt prouerbio quoque locum fecerit, quod modo retulimus. Quadrabit igitur vbi volemus intelligi fortunam amplam, & vitæ genus voluptarium, quanquam à literis & virtutis studio alienum. Veluti si dicat aulicus aut negotiator quispiam: Alii se in literis macerent, alii cum paupertate philosophentur, ἀλάβανδα Καρῶν εὐτυχεστάτη. Itaque confine fuerit quod alio dictum est loco: εὐδαίμων ὁ Κόρινθος id est: Felix Corinthus. Poterit & per irrisionem vsurpari: veluti si ioceris in quempiam parum egregium, qui tamen in gente vehementer barbara crassaque præcellere videatur, ἀλάβανδα Καρῶν, &c.

Alpha penulatorum.

Martialis epigrammatum libro 2.

Quem non lacernis Publius meus vincit,
Non ipse Codrus, Alpha penulatorum.

Alpha vocauit præcipuum, & quasi primatem, prouerbiali figura. Idem alias iocatur in quendam offensum, quod eum dixisset Alpha, monetque, vt huius iniuriæ talionem faciat, & vicissim Beta, si velit appellet. Translatum à notulis literarum, quibus Græci numerum indicant. Eosdem significat, quos antesignanos appellant, metaphora sumpta à militia. Quur rem autem alpha inter literas primum obtineat locum, Plutarchus non inscite caussas reddit τῶν συμποσιακῶν προβλημάτων Decadis nona. Protogenes grammaticus è suo ludo caussam adducit, quod vocales iure præferri consonantibus quod citra illarum admixtionem lum sonent: deinde vocales ancipites merito præferri longis ac breuibus, quod vtriusque generis vim complectantur. Cæterum quod inter ancipites recte primum locum alpha tribui, quod in efficiendis syllabis, iota & ypsilon sequatur alpha: velut in αὐ, αι, Alpha nunquam sequatur illas duas, vt eandem efficiant syllabam, sed resilit, & proprium tuetur principatum. At Ammonius mox diuersam allegat causam, Cadmum ob id alpha principem inter literas locum tribuisse, quod Phœnicum lingua

pha vocetur: cui primum locum attribuendum putarit, non secundum, aut tertium: quemadmodum fecit Hesiodus,

Οἶκον μὲν πρώτιστα γυναῖκά τε, βοῦν τ' ἀροτῆρα:

Id est:

Primum ædes, deinde vxorem, inde bouem agricolantem.

Nam his præsidiis putat opus esse, si quis cupiat famem ac paupertatem effugere. Rursum Plutarchus addit hanc causam se à Lampria suo didicisse auo. Primam vocem naturalem & articulatam reddi per alpha, propterea quod spiritus qui est in ore, potissimum formatur ac fingitur motu labiorum, quibus diductis, primum hic egreditur sonus mire simplex, & nullius indigens negocii, vt neque linguæ requirat auxilium, sed ea subiacente per spacium efferatur. Vnde & pueri nascentes, primum hanc edunt vocem. Hæc atque huiusmodi quædam, eo quem ostendi loco, referuntur. Disputatur & apud Platonem de alpha inter literas principatu. Quin & illa prouerbium sapiunt, Primas tenere, primas deferre siue tribuere: &, Non posteriores feram. quæ metaphoræ sunt à partibus histrionum in fabula. & apud Græcos πρωτεύειν: &, τὰ πρῶτα δοῦναι: &, τὰ πρῶτα φέρειν Quod à fabularum actoribus sumptum apparet: inter quos primas agunt, qui maximam fabulæ partem sustinent: secundas ac tertias, qui illis sunt inferiores. Quanquam & in causarum actionibus sunt πρωτολογίαι, δευτερολογίαι & τριτολογίαι: quemadmodum sunt πρωταγωνισταὶ, δευτεραγωνισταὶ & τριταγωνισταί. quæ si commode transferuntur, speciem habent prouerbii.

Acesei & Heliconis opera.

Ἀκέσεως καὶ Ἑλικῶνος ἔργα: id est, Acesei & Heliconis opera. Quæ singulari artificio confecta viderentur, sic antiquitus appellabantur. Locum prouerbio fecerunt duo quidam celebratæ artis artifices, Aceseus natione Patarensis, & Helicon Caristius. Hi primi contexuisse dicuntur peplum Palladis Poliadis. Id enim cognomen Mineruæ, quæ in arce Atheniensium colebatur.

Fœnum esse: Ambrosia alendus.

Fœnum esse: & Ambrosia alendus. Vtrumque prouerbiali figura dixit M. Tullius: alterum in indoctos ac brutos homines, alterum in egregios: vt intelligas illos pecudibus, hos diis æquandos. nam fœno fictitant boues. Ambrosia cibus est apud Homerum, deorum αἰὲν ἐόντων. Cicero libro de Oratore 2. Sic ego, Crasso audiente, primum loquar de facetiis, & docebo sus, vti aiunt, oratorem eum, quem cum Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere. Rursum idem eodem libro: Iocabatur, inquit, Catulus, præsertim cum ita dicat ipse, vt ambrosia alendus esse videatur. Horatius prælautas opiparasque cœnas, deum cœnas vocat:

O noctes cœnæque deum. —

nectar & ambrosiam indicans. Nam hæc illis tantum à poetis tribuuntur, si quando domi cibum capiunt, alioqui si contingat aliquo ad optimam victimam inuitari, nidore carnium magis delectantur.

Gorgonem Perseus aggreditur.

Γόργονα Περσεὺς ἐχειρήσατο: id est: Gorgonem Perseus adortus est. Vbi quis egregium facinus incœptat. Notissima fabula est: Ne hoc quidem prouerbium ascripturus eram, ni mihi repertum esset in Græcorum collectaneis.

Lydius currus.

Λύδιον ἅρμα id est, Lydius currus. Hoc scommate notabantur, qui in certamine quopiam longe cæteris essent inferiores: &, παρὰ λύδιον ἅρμα θέεις: id est, Iuxta Lydium currum curris. Plutarchus in libello quē inscripsit, De dignoscendo assentatore ab amico: τὸν δὲ κρείττονα τρέμει καὶ δέδοικεν, οὐ μὰ Δία παρὰ λύδιον ἅρμα πεζὸς οἰχνεύων, ἀλλὰ παρὰ χρυσὸν ἑφθόν. id est: Cęterum superiorem metuit ac veretur, non hercle ad currum Lydium pedes ingrediens, sed ad aurum purum. Refertur adagium à Diogeniano. Quidam ad Pelopem Lydum referunt, qui suo curru vicerit Oenomaum socerum: in quibus est Gregorius Nazianzenus, sic vsurpans, vt dicat se tanto esse inferiorem eximiis Basilii virtutibus, quantum pedes abest à Lydio curru. Effertur, & ad hunc, vt dixi modum parœmia: παρὰ λύδιον ἅρμα θέειν. id est: Præter Lydium currum currere, aut iuxta Lydium currum. vt pedes intelligatur certare cum Lydio curru velocissimo: quod quidem certamen nimis inique comparatum videatur. Achilles apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi, pedestri cursu certat cum quadriga, & vincit. Plutarchus in vita Niciæ è Pindaro allegat: οὐ γὰρ μὰ Δία, inquit, παρὰ λύδιον ἅρμα πεζὸς οἰχνεύων, ὥς φησι Πίνδαρος. id est: Non enim per Iouem iuxta Lydium currum pedes incedens, vt inquit Pindarus. Herodotus libr. 1. tradit, olim Lydios præ cæteris equitatu valuisse, nec aliter fere nisi ex equis pugnare.

Ne caprea contra leonem.

Μὴ πρὸς λέοντα δορκάς: id est, Ne caprea aduersus leonem. hoc est, ne longe inferior cum potentiore decertes. Dorcas enim syluestris est capreolus. Refertur à Diogeniano. Suidas integrum refert senarium:

Μὴ πρὸς λέοντα δορκὰς ἅψωμαι μάχης.

Id est:

Ne cum leone caprea pugnam sumpsero.

Homerus Odysseæ θ.

Ἀνδράσι δὲ προτέροισιν ἐριζέμεν οὐκ ἐθελήσω.

Id est:

Cum potiore viro nolim certamen inire.

Monstrari digito.

Δείκνυσθαι τῷ δακτύλῳ: id est, Monstrari digito, pro eo quod est, insignem esse, hodie quoque prouerbio vulgari dictitant. Horatius in Odis:

Quod monstror digito prætereuntium.

Persius:

At pulchrum est digito monstrari, & dicier, Hic est.

Lucian. in Harmonide: καὶ τὸ ἐπίσημον εἶναι ἐν πλήθεσι, καὶ δείκνυσθαι τῷ δακτύλῳ. id est: In turba insignem esse, digitoque demonstrari. Natum videri potest ab eo, quod in vita Diogenis narrat Laertius. Cum hospites quidam Athenas aduenissent, vt Demosthenem, cuius famam acceperant domi, conspicerent, Diogenes τὸν μέσον δάκτυλον ἐκτείνας, οὗτος ὑμῖν ἔφη ἐστὶν ὁ Ἀθηναίων δημαγωγός. id est: Medio porrecto digito, Hic est vobis, inquit, ille Atheniensium concionator. Simul significans Demosthenem & gloriæ auidum, & moribus contaminatis.

Prodico doctior.

Προδίκου σοφώτερος: id est, Prodico doctior. Aiunt hunc Prodicum in diiudicandis litibus & arbitriis inter dissentientes amicos, acerrimi fuisse iudicii. Aristophanes in centauro, citante Suida:

Ἐγὼ γὰρ εἴ τις ἠδίκηκε, θέλω δίκην

Δοῦναι Πρόδικον.

Id est:

Ego nanque si quis præter æquum fecerit,

Prodicum volo negocium cognoscere.

Subest autem allusio ad vocabulum nominis. Prodicus enim veluti præiudicatorem sonat, qui ante de lite pronunciet, quam ad iudices delata sit. Fuit huius nominis & sophista quidam, cuius meminit Plato locis aliquot.

Quo properas, num ad Ephebum?

Philostratus in vita Apollonii: ὅτε Κιλίκιος λόγος, ποῖ τρέχεις, ἢ ἐπὶ τὸν ἔφηβον, ἐπ' ἐκείνῳ τε ἐλέγετο, καὶ παροιμιώδη τιμὴν ἔχεν. id est: Ac Cilicibus celebratum dictum, Quo curris? num ad Ephebum? de illo quoque ferebatur, adagiique vim obtinebat. Parum liquet, quid sibi voluerit Cilicum illud adagium: nisi forte sumptum est ab Apollinis oraculo, ad quod vndique festinabatur: fingebatur autem imberbis Apollo, quemadmodum & Bacchus.

Alius aliis in rebus præstantior.

Qui dicet alium alia dote præcellere, accommodabit quod in eodem libro dictum est de Polydamante & Hectore:

Ἀλλ' ὁ μὲν ἂρ μύθοισιν, ὁ δ' ἔγχεϊ πολλὸν ἐνίκα.

Id est:

Hic dictis hasta longe præstantior ille.

Eandem sententiam fusius explicat Iliados ν. Polydamas loquens Hectori:

Ἕκτορ, ἀμήχανός ἐσσι παραρρητοῖσι πιθέσθαι.
Οὕνεκά τοι περὶ δῶκε θεὸς πολεμήια ἔργα,
Τοὔνεκα τῇ βουλῇ ἐθέλεις περιίδμεναι ἄλλων,
Ἀλλ' οὔπως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι.
Ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήια ἔργα,
Ἄλλῳ δ' ὀρχηστὺν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδήν.
Ἄλλῳ δ' ἐν στήθεσσι τιθεῖ νόον εὐρύοπα Ζεὺς
Ἐσθλόν. —

id est:

Hector, non potis es deflectere pectora dictis,
An quia dii donant factis præcellere belli,
Vis in concilio reliquos præcedere sensu?
At non cuncta potes vnus simul omnia ferre.
Quippe Deus dedit huic virtute excellere belli,
Huic laudem Choreæ: citharam illi, & carmina blanda:
Rursum alii mentem præclaram in pectore magnus
Iuppiter inseruit. --

Non omnia possumus omnes.

Non omnia possumus omnes apud Virgil. in Pharmaceutria. Prouerbialis sententia qua vix tritiorem aliam reperies. Sumpta videtur ex Homero, apud quem Iliad. 5. Polydamas sic alloquitur Hectorem:

Ἀλλ' οὔπως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι.
Ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήια ἔργα,
Ἄλλῳ δ' ὀρχηστὺν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδήν.
Ἄλλῳ δ' ἐν στήθεσσι τιθεῖ νόον εὐρύοπα Ζεὺς
Ἐσθλὸν, τοῦ δέ τε πολλοὶ ἐπαυρίσκοντ' ἄνθρωποι.

Id est:

Haudquaquam poteris sortirier omnia solus.
Nanque aliis diui bello pollere dederunt,
Huic saltandi artem, voce huic citharaque canendi.
Rursum alii inseuit sagax in pectore magnus
Iuppiter ingenium: at multis est vtilis ille.

Item Odyss. θ.

Οὕτως οὐ πάντεσσι θεοὶ χαρίεντα διδοῦσιν
Ἀνδράσιν, οὔτε φυὴν, οὔτ' ἂρ φρένας, οὔτ' ἀγορητύν.

Ἄλλος μὲν γὰρ τ' εἶδος ἀκιδνότερος πέλει ἀνήρ.
Ἀλλὰ θεὸς μορφὴν ἔπεσιν στέφει.

Id est:

Non ita cœlestes tribuunt sua dona quibusuis
Seu formam, siue ingenium, viresue loquendi.
Est etenim informis species cui contigit: atqui
Linguæ dote deus pensat dispendia formæ.

Euripides in Rheso.

Ἀλλ' οὐ γὰρ ωὐτὸς πάντ' ἐπίστασθαι βροτῶν
Πέφυκεν, ἄλλῳ δ' ἄλλο πρόσκειται γέρας.

Id est:

Vt cuncta norit, nemini mortalium
Datum est, at alia dos adest alii viro.

Eo em pertinet quod scribit Theognis:

Παύροις ἀνθρώπων ἀρετὴ καὶ κάλλος ὀπηδεῖ.
Ὄλβιος ὃς τούτων ἀμφοτέρων ἔλαχεν.

Id est:

Sunt pauci, quibus iisdem & virtus suppetit & ars:
Felix cui simul hæc sunt data sorte deum.

Titus Liuius libro 22. Non omnia eidem dii dederunt, Vincere scis Hannibal, victoria vti nescis. Videtur Liuius retulisse illud ex Iliados ψ.

-- Οὐδ' ἄρα πως ἦν,
Ἐν πάντεσσ' ἔργοισι δαήμονα φῶτα γενέσθαι.

Id est:

—Haud illud contigit vnquam, vt
Omnibus in factis callens appareat idem.

Huc pertinet & Pindaricum illud ex Nemeis:

Τέχναι δ' ἑτέρων ἕτεραι.

id est:

Artes aliis aliæ.

Interpres ostendit, illud Atticis prouerbii loco dictum fuisse:

Ἄλλαι δ' ἄλλων ἐπιτεχνήσεις.

Id est:

Aliæ aliorum inuentiones.

Item alibi:

Φυᾷ δ' ἕκαστος διαφέρομεν βιοτὰν λαχόντες, ὁ μὲν τὰν, τὰν δὲ ἄλλοι.
Τυχεῖν δ' ἓν ἀδύνατον εὐδαιμονίαν ἅπασαν.

Id est:

Natura differimus, vitam sortientes, hic hanc, illam alii:
Porro fieri non potest, vt omnis felicitas vni contingat.

Idem Olympiorum hymno primo:

Ἐπ' ἄλλοισι δ' ἄλλοι μεγάλοι,

Id est,

In aliis alii magni sunt.

Idem expressius Encomio octauo:

Ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλον ἔβαν
Ἀγαθῶν· πολλαὶ δ' ὁδοὶ
Σὺν θεοῖς εὐπραγίας.

Id est:

Alia ad alium venerunt bona: sed diis fauentibus multæ sunt viæ felicitatis. Rursus eiusdem tituli hymno nono:

Ἐντὶ γὰρ ἄλλαι
Ὁδῶν ὁδοὶ περαίτεραι,
Μία δ' ἅπαντας ἄμμε θρέψει
Μελέτα.--

Id est:

Sunt enim aliæ viæ aliis efficaciores, sed non omnes nos alet vnum studium.

Diuinum excipio sermonem.

Plato libr. De repub. 6. demonstrat prouerbii vice in ore fuisse vulgo: θεῖον ἐξαίρω λόγον id est: Diuinum excipio sermonem: quoties, opinor, gloriosius aliquid dictũ esset, ominis gratia deos excipiebant, qui nihil nõ possũt, & quib. nemo præscribit. Platonis verba subscribã: οὔτε γὰρ γίνεται, οὔτε γέγονεν, οὐδ' οὖν μὴ γένηται ἀλλοῖον ἦθος πρὸς ἀρετὴν παρὰ τὴν τούτων παιδείαν πεπαιδευμένον ἀνθρώπειον, ὦ ἑταῖρε. θεῖον μέν τοι κατὰ τὴν παροιμίαν ἐξαίρω λόγον, id est: Neque enim sunt, neque fuerunt, neque futuri sunt mores aliter ad virtutem instituti, quam ad horum institutionem. De humanis loquor amice: at diuinum (iuxta prouerbium) excipio sermonem. Apparet esse fragmentum carminis iambici:

Θεῖον ἐξαίρω λόγον.

fortassis ex Homero natum:

Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται,

Id est:

Diui tamen omnia possunt.

Accommodari potest ad summos Principes, veluti Pontificem, aut Cardinales, aut Monachos.

Dij omnia possunt.

Hemistichium Homericum:

—Θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

Id est:

--- At cœlestes omnia possunt.

Quadrabit in monarchas, quibus promptum est facere quidquid animo collibitum fuerit, siue iure, siue iniuria. Pindarus in Pythiis hymno 3. θεὸς ἅπαν ἐπ' ἐλπίδεσσι τέκμαρ ἀνύεται: id est, Deus autem pro sua libidine omnem exitum perficit.

Aurea barba dignus.

De iis qui magnis præmiis digni sunt, dixit Persius:

Præcipui sunto, sitque illis aurea barba.

Quibusdam enim signis aurea barba solebat addi. Lege super prouerb Aureus in Olympia stato. Sic hominem certa fide, qui si possit, nolit fallere, Græci hoc eloquio commendant: ὁ δ' ἀνὴρ νόματος πιστεύειν ἄξιος: Hic vir dignus cui credas etiam rato.

Omnia bonos viros decent.

Ἅπαντα τοῖς καλοῖσιν ἀνδράσιν πρέπει. Vel, quicquid vir bonus git, decorum videtur: vel. Formæ gratia commendat dicentem, nentem, & agentem denique quiduis. vel, Ab homine principe nobis charo egregie quicquid proficiscitur, gratiam promeretur laudem.

Calceos mutare.

Dicuntur ii qui nullo suo merito in ordinem & locum altiorem se ingerunt. Cic. Senatoriæ dignitatis insigne erat, nigro calceo dita lunula circa talum. Vide alibi, Calceos mutare. Chil. 4. Cent. prouerb. 13.

Luscinia Musarum.

Ἀηδὼν μουσῶν, id est, Musarum luscinia. Conuenit in hominem insigniter eruditum, & præcipue in poetam carmine felicem. Chorus apud Euripidem in Palamede:

Ἐκτάνετ' ἐκτάνετε τὸν πάνσοφον ὦ Δαναοί,
Τὰν οὐδὲν ἀλγύνουσαν ἀηδόνα μουσᾶν.

Id est:

Necastis necastis omniscium ô Danai,
Musarum lusciniam cunctis innoxiam.

Sentit de Palamede, Vlyssis dolo à Græcis saxis obruto. autem vir ille in philosophia excellens, & ad pangendum carmen factus, quem Iliacum bellum versibus cecinisse perhibent, sed olitum inductumque ipsius poematis nomen ab Homero, inuidiæ stimulis agitato. Citat carmen prædictum Philostratus in Heroicis. Notum est, poetas μουσῶν ὄρνιθας, velut Musarum aues à Theocrito vocari: & Latini cygnos pro poetis accipiunt: vt Virgilius:

Cantantes sublime ferent ad sydera cygni.

Et Horatius Pindarum appellat Dyrcæum cygnum. Idem non sitata nec tenui penna se ferri per æthera gloriatur, & in album tem mutari: fictionem ab Anacreonte mutuatus: qui ait: ἀναπέτομαι πρὸς Ὄλυμπον πτερύγεσσι κούφαις. id est: Euolo in cœlum leuibus pennis. Et apud Aristophanem Cinesias poeta optat fieri luscinia, sic inquiens:

Ὄρνις γενέσθαι βούλομαι
Λιγύμυθος ἀηδών.

Id est:

Pennata auis fieri volo
Philomela canora.

Diuersum ab hoc adagio est, quod Phrynichus de Lampro qui musico aquæ potatore dixit, appellans illum μουσῶν σκελετὸν, exarefactum cadauer Musarum. Callimachus ἀηδόνας vsurpat pro libris eruditis, toto passim orbe loquentibus, in Epigrammate quodam in Heraclitum elegiacum scriptorem:

Αἱ δὲ τεαὶ ζώουσιν ἀηδόνες, ᾗσιν ὁ πάντων
Ἁρπακτὴς Ἀΐδης οὐκ ἐπὶ χεῖρα βαλεῖ.

Id est:

Lusciniæ vsque tuæ viuent, quibus inuida, natum,
Omne vorans, nunquam parca manum iniiciet.

Coryphæus.

Qui primas sibi partes aliqua in re vendicat, aut caput pupusue est præ cæteris excellens, κορυφαῖος, & voce superlatiua ρυφαιότατος prouerbialiter dicitur, quasi verticissimum dicas. autem proprie inter choreutas primus & veluti auspex, κορυφαῖον præsultorem vocare licebit: qui in capite choreæ positus præibat, quem reliquus cœtus accinendo sequebatur. Aristoteles De mundo 1. κατὰ τὸ ἄνωθεν ἐνδόσιμον ὑπὸ τοῦ θεοῦ φερωνύμως φαίου προσαγορευθέντος κινεῖται μὲν τὰ ἄστρα. hoc est, Sydera mouentur ea lege, quam altrinsecus Deus congrua ratione Coryphæus velut mundi caput, dictus, præit. Plato in Theæteto: λέγωμεν ἔοικεν, ἐπεὶ σοί γε δοκεῖ, περὶ τῶν κορυφαίων. id est: Age vero, quoniam ita tibi visum est, de Coryphæis verba faciamus. Dionysius Areopagita ad Timotheum Ephesi antistitem de Petro Apostolorum principe loquens, ita scribit: καὶ Πέτρος ἡ κορυφαία καὶ πρεσβ τῶν θεολόγων ἀκρότης. id est: Vnaque Petrus coryphæum & antiquissimum inter theologos fastigium. Gregorius Palama: διὰ τῆς χρονίας συγγυμνασίας πάθη καὶ κορυφαῖα τῶν λοιπῶν. id est mi passiones longo vsu validæ & præ cæteris coryphææ & principatum obtinentes. Philostratus in Iconum priore libro: κορυφαία τοῦ χοροῦ ἡ ἀλώπηξ γέγραπται· χρῆται γὰρ αὐτῇ ὁ Αἴσωπος διακόνῳ πλείστων ὑποθέσεων, ὥσπερ ἡ κωμῳδία τῷ Δάῳ. id est: Coryphæa totius chori depicta erat vulpes: ea namque vtitur Æsopus ministra in argumentis plurimis, velut Dauo Comœdia. Dion Chrysostomus in Euboico: πυνθάνομαι γὰρ δύο εἶναι τοὺς κορυφαίους κατειληφότων ἁπάσαν σχεδὸν τὴν ἐν τοῖς ὄρεσι χώραν. id est: Audio

que duos esse Coryphæos, qui vniuersam prope regionem montanam occuparunt. Memnon historicus: νύμφις δὲ ἦν ὁ ἱστορικὸς ὁ κορυφαῖος τῶν πρεσβέων: id est, nymphis historicus princeps legationis erat.

Mantissa obsonia vincit.

Vetus est adagium, Plus est mantissa, quam obsonium: quando significabimus, dictum aliquod obiter aspersum orationi, pluris nobis esse, quam reliquam orationis molem: veluti si epistolæ bene prolixæ, breuis aliqua parænesis adiecta sit, dicere licebit: Pluris nobis esse eam mantissam, quam obsonium: elegantissime eo vsus est Lucilius in Satyris, hoc hemistichio:

—Mantissa obsonia vincit.

Cælius Calcagninus in quadam epistola: Quam mihi superpondii vice nuncupasti, vt prorsus muneri tuo vetus illud dictum belle conueniat, Plus est mantissa, quam obsonium. Est autem mantissa, appendix quædam & additamentum, quod merci appensæ & adnumeratæ superpondii loco, manu adiici solet.

Cælo tenus altum. Οὐρανομήκης.

Οὐρανομήκη, hoc est, Cœlo tenus altum, prouerbiali voce frequenter ab authoribus vsurpatur, pro sublimi & incomparabili. Philon lib. περὶ τοῦ πάντα σπουδαῖον εἶναι ἐλεύθερον, aut, vt manuscripti codicis, qui Bononiæ in Bibliotheca S. Saluatoris extat, inscriptio præfert, ὅτι πᾶς ὁ ἀστεῖος ἐλεύθερος, sic de labore virtutum parente loquitur: οἱ δὲ χολὴν μὲν βλαβερὰν ἡγούμενοι, πονεῖν δὲ ἐθέλοντες, ὥσπερ εὐγενῆ μοσχεύματα γεοργοῦντες, τῇ συνεχεῖ τῆς ἐπιμελείας οὐρανομήκεις ἐστελέχωσαν ἀρετάς, ἀειθαλεῖ καὶ ἀθάνατα ἔρνη. hoc est: At qui ocium noxium esse iudicant, & labores amant, hi agricolarum in modum qui generosos stolones plantant, continua industria quasdam virtutum viui radices cœlo tenus altas propagant, perennia atq; immortalia germina. Iphicrates Thebanus (vt ex Lysia commemorat Aristides) ita gloriabatur ab Aristophonte reus factus: ἐμοὶ στήλη οὐρανομήκης ἕστηκεν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ μαρτυροῦσα τὴν ἀρετήν. id est: Erecta mihi stat in Peloponneso columna cœlo tenus alta, virtutis meæ testimonium. innuens res à se fortiter gestas in Peloponneso, immortalem sibi famam peperisse. Athenæus commemorat lib. 1. Cleonis cuiusdam Thebani cantoris statuæ inscriptum epigramma, cuius hemistichium est:

— Καὶ οἱ κλέος οὐρανόμηκες.

Id est:

--- Cuius cœlum ferit ardua fama.

quo allusum videtur ad Homericum illud:

-- Ἐπουράνιον κλέος εἴη.

Id est:

--- Feriat cœlum ardua fama.

Aristophanes in Nubibus:

Οὐρανομήκη ῥήξατε καὶ μοὶ φωνήν.

Id est,

Cœlo tenus grandem vocem erumpite mihi.

Citat & Suidas ex Aristophanis Nebulis,

Κλέος οὐρανόμηκες ἐν βροτοῖσιν ἕξεις.

Id est,

Habiturus es inter mortales ad cœlum vsque diffusam gloriam.

Quod de Erasmis, Budæis, & id genus heroibus, qui scriptis clari sunt, dici conueniet. Huc spectat & illud ex historico quopiam, οἱ δ᾽ ἀνέκραγον οὐράνιον γ᾽ ὅσον. id est, Clamorem ad cœlum vsque extulerunt, quod Virgilius dixit,

It clamor cœlo.---

Imitatus est illud Horatius Oda prima.

Sublimi feriam sydera vertice.

Et alibi,

Attingit solium Iouis.

Nec abludit hinc Synesii illud, οὗτος ἀράσσει τῇ κεφαλῇ τὸν οὐρανόν. id est, Is cœlum vertice pulsat. Extenditur hæc vox etiam ad omne quod procerum & altum est. Sic ἐλάτην οὐρανομήκη proceram & ingentem abietem dixit in Odyssea Homerus, ad instar Elates sororis Molionidarum, quibus vastam corporis molem fabula tribuit. Eodem pertinet & illa locutio, Ἡρακλῆς ἀεὶ οὐρανὸν ἔχει κλέος, Hercules aeriam gloriam reliquit; pro magna. Huius generis hyperbolas attingit & πυργῶσαι, pro in altum euehere, & quasi turrificare. Ælianus; ὡς παινέσαι δεινὸς Ὅμηρός ἐστι καὶ κλέος ἀνδρῶν πυργῶσαί τε ἅμα, ἐξ ὧν ἐπῄνεσε τὸν Ἀχιλλέα, καλῶς ἠπίστατο ὁ ποιητὴς Μεσσάπιος. id est. Probe intelligebat Messapius poeta Ennius, quantum præstare possit Homerus in laudanda & educenda turris in morem gloria hominum atque euchenda, idque ex Encomio quod Achilli dedit. Damascius Syrus in philosophica historia sic loquitur; τοῖς ἐπὶ μήκιστον δὴ μάλα πυργώσασι τὴν φιλοσοφίαν. id est· His qui philosophiam ad altissimum rerum fastigium euexerunt. Antipater, Sidonius de Æschylo:

Ὁ τραγικὸν φώνημα καὶ ὀφρυόεσσαν ἀοιδήν,
Πυργώσας στιβαρῇ πρῶτος ἐν εὐεπίῃ.

hoc est:

Qui Tragici fastum primus strepitumque cothurni,
Ceu turrim elato carmine inædificas.

Quo alludens Aristophanes in Ranis, πυργώσας ῥήματα illum dixit, quod turgeret vocabulis compositis, & turris ritu aggestis, quo modo metaphorice Nazianzenus fœminas comæ suggestum in altum educentes, turrificare crines loquitur. ibi:

Μὴ κεφαλὰς πυργοῦτε νόθοις πλοκάμοισι γυναῖκες.

Id est:

Ne caput ædifica haud natiuo fœmina crine.

Qua de re plura diximus in commentario de coma. Aristophanes in Pace, πυργῶσαι τέχνην, id est, Artem turrificare: pro extendere, & in amplius fastigium educere. Mimnermus poeta apud Stobæum de medicis arrogantibus, qui magnos sibi spiritus sumunt, dixit, πυργοῦντες αὐτοὺς, velut torrificantes suam gloriam.

Niue candidior.

Prouerbialis hyperbole Græcis vsitatissima est, χιόνος λευκότερον, Niue candidius, de re quauis eximii candoris. Archestratus in Gastronomia, Lesbios panes candidissimos volens significare: λευκότεραι, inquit, θερίας χιόνος. Æstiua niue candidiores. Homerus Iliad. 10. de Rhesi equis:

Λευκότεροι χιόνος, θείειν δ᾽ ἀνέμοισιν ὁμοῖοι.

Præ niue candentes, similes pernicibus auris.

quem versum Matron Parodus ad panes detorsit, hoc modo:

Λευκοτέρους χιόνος, ἔσθειν δ᾽ ἀμύλοισιν ὁμοίους.

Præ niue candentes, similes dulcedine amylo.

& de bulborum radicibus iterum:

Λευκοτέρας χιόνος, ἰδέειν ἀμύλοισι δ᾽ ὁμοίας.

Præ niue candentes, similes albedine amylo.

Incertus autor apud Suidam: οὐ γὰρ ἦν πρὸς τὴν θρᾳκῶν χιόνα παραβαλλόμενον χαρίζεσθαι δάπιδας, id est: Neque enim poterat donare tapetas Thraciæ niui comparandos. Apollinarius Laodiceus Dauidis illud ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι, Præ niue dealbabor, sic expressit heroice:

Καὶ πολὺ λευκότερον χιόνος τελέσεις μελέοντα.

Meque lauans multo reddes niue candidiorem.

Philostratus de Apollinis bubus, βοῦς ὑπὲρ χιόνα λευκάς. Boues præ niue candidas. Sophocles in Antigone: λευκῆς χιόνος πτέρυγι στεγανός: Candidæ niuis ala stipatus hoc est, candidissima ala succinctus. Vtitur & Gregorius Palama. Et Esaiæ cap. 1. legitur. καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ. Etsi peccata vestra purpuræ instar rubuerint admodum niuis dealbabo. Huic assimile est Theocriti illud, λευκοτέρα πακτᾶς: Coagulo candidior. Eodem pertinent illæ hyperbolæ Martialis:

Toto candidior puella cygno,
Sed quando volo nocte nigriorem,
Argento, niue, lilio, ligustro.
Formica, pice, graculo, cicada.

est hyperbole illa Ouidii:

-- Illyrica pice nigrior essem.

Alcinoi horti.

Ἀλκινόου κῆπος, Alcinoi hortus. Parœmiæ specie celebratur & Alcinoi pometum, apud Septimium Tertullianum, libro De pallio: Consitum & amœnum super Alcinoi pometum & Midæ rosetum. quod alibi in libro De corona militis sic extulit: Centenariis quoque rosis ex horto Midæ lectis. Vt autem de loco deliciarum pleno dicitur, ita & tropice transferri poterit ad librum eruditum ac variæ lectionis diuitiis excultum, vt dicamus non Alcinoi hortos cultiores esse, quam sint huius aut illius commentarii. Notum est ex Homero, Alcinoi Phæacum regis affluentissimos culturæq; diligentissimæ fuisse hortos. Iulianus ad Libaniũ κῆπον δὲ ἔχομεν ἀλκινόου καταδεέστερον, παραπλήσιον δὲ τοῦ λαέρτου: Hortum imparẽ quidem Alcinoi pomario, sed tamen Laertæ consimilem. Consimili ratione Alcinoi mensam dixit Gregorius Nazianzenus de opipara & omni luxus genere referta:

Καὶ δόμον ἀγλήεντα, καὶ ἀλκινόοιο τράπεζαν:

Non si marmoreum dederis tectum, Alcinoique
Mensam.——

Et alibi in epistola ad Basilium: ἀλλ᾽ ὡς ἀλκινόου τράπεζαν. Sic Ciceronianam mensam dixit Tertullianus lib. De anima pro sumptuosa, magnique precii mensa: Quod, inquit, mensis Ciceronianis infertur. nam M. Tullius Cicero citream mensam quingentis millibus emit, vt idem ait libro de Pallio: aut, vt Plinius, H——S decem millibus.

Tu ipse & liberi tui.

Αὐτός τε καὶ τὰ παιδία, Ipse pariter cum liberis. Prouerbium esse vulgo frequens ostendit in Euthydemo Plato in calce dialogi, vbi Socrates his verbis: ἐὰν δὲ φαίνηται οἷον οἶμαι αὐτὸ ἐγὼ εἶναι, θαῤῥῶν δίωκε, καὶ ἄσκει τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο αὐτός τε καὶ τὰ παιδία. id est Quod si tale tibi esse probabitur, quale ego illud iudico, magno studio amplectere, tuque ipse pariter & liberi (vt in prouerbio est) in eo operam nauate. Quo vti licebit, quum quid accurate alicui amplectendum, & dignum posteritate denunciabimus.

Mosis tabulæ.

Πλάκες μωσέως, id est, Mosis tabulas prouerbiali figura dixit Gregorius Nazianzenus in funebri oratione Athanasii, pro re inuiolabili, & sacrosanctæ augustæque reuerentiæ plena: vbi ait Athanasii tantam fuisse existimationem, vt legis loco haberetur quicquid illi visum esset, rursus execrabile quod ille respuisset: ὅτι πλάκες μωσέως αὐτοῖς τὰ ἐκείνου δόγματα, quod ipsius decreta populis essent abaci Mosis. Quicquid ergo magna religione obseruamus, & velut imbutis tactisque quodam numinis metu animis

veneramur atque suspicimus, Mosis abacos, prouerbialiter dicemus.

Molones.

Molon homo dicitur ingenti corpore seu prægrandi statura, vt apud Aristophan. exponit grammaticus Didymus: Μόλων, inquit, ὁ μεγαλόσωμος, nec in breui statura homuncionem competit. Locus est apud Aristophanem in Ranis, μικρὸς ἡλίκος Μόλων: Pusillus, quantus Molon. quod contrario sensu prolatum est pro ingenti. Nam quum Bacchus vehementi amore percussum se dicere vellet, Hercules interrogat, quantum sit illius amoris incendium, his verbis: πόθος πόσος τις: id est, quantus est amor? respondet ille per iocum: μικρὸς, ἡλίκος Μόλων. hoc est: Exiguus, quantus fuerit Molon. Moliones, qui & Molionidæ, filii Actoris aut secundum alios Neptuni & Moliones, Eurytus & Creatus, vasta corporis mole fuisse perhibentur, quos Augiæ Elidis regi auxiliares, dispositis insidiis oppressit Hercules, atque occidit, Pindaro teste. Hos fabulæ monstrosa forma bicorpores fuisse fingunt, costarum tenus coalitos, ita vt vno cincto præcingerentur. Ibycus Melicus poeta fabulatur eos, ἅλικας, ἰσοκεφάλους, ἑνιγυίους, ἀμφοτέρους γεγαῶτας ἐν ὠέῳ ἀργυρέῳ: id est: Æquales, capitib. pares, vnimembres ex ouo argenti colore prognatos. Eustath. Iliad. λ quaternos oculos totidemque manus pedesque illis attributos à veteribus annotat: nonnulli etiam prodigiosius vtrique bina corpora assignant. Nazianzenus Μολιονίδας Molionidas pro concordi fratrum iugo non sine prouerbii fuco extulit. ibi. οἱ Μολιονίδαι τῆς ὁμηρικῆς δέλτου τὸ θαῦμα, οὓς κοινωνία συμφορῶν ἐγνώρισε, id est: Molionidæ ipsi, Homerici poematis miraculum quos periculorum societas coniunxit. ita ferme & Plutarchus in libello De fraterno amore: θαυμάζουσιν οὐδὲν ἧττον ἢ τοὺς Μολιονίδας ἐκείνους συμφυεῖς τοῖς σώμασι γεγονέναι δοκοῦντας. id est: Mirantur non secus quam Molionidas illos, quos coalito corpore concretos fuisse existimauit antiquitas.

Bibliotheca animata.

Prouerbiali tropo dictum est illud ab Eunapio Sardiano, βιβλιοθήκη ἔμψυχος καὶ περιπατοῦν μουσεῖον: id est, Animata bibliotheca & viuum Musæum. Dici conueniet de homine valde erudito, & qui velut ex professo de omnibus respondere, & inexplicabiles authorum nodos dissoluere possit, tanquam ex secretiore Musarum adyto cuncta depromens. Loquitur autem de Longino Cassio, Porphyrii præceptore: Λογγῖνος δὲ βιβλιοθήκη τις ἦν ἔμψυχος καὶ περιπατοῦν Μουσεῖον. id est: Erat Longinus bibliotheca quædam spirans & viuum Musæum. sic enim malo reddere, quam vt Græce sonat, obambulans Musæum. Simili loquendi genere Isidorum ἔμψυχον κίονα ἀσκήσεως dixit Nicephorus Callistus: hoc est, instituti monastici animatum columen, & Nazianzenus martyras nominat ἐμπνόους στήλας, quasi spirantes columnas propter viuidæ fidei singularem constantiam. Porro Μουσεῖον, id est, Musæum, mensa fuit Ægyptia, ad quam cunctis, quos tota passim Ægypto celebres eruditio faciebat, aditus patebat. ita enim scribit Philostratus de Milesio Dionysio loquens, quem ab Hadriano Imperat. ascriptum fuisse equitum ordinibus & iis qui in Musæo alebantur, dicit, subiungit: τὸ δὲ Μουσεῖον ἦν τράπεζα Αἰγυπτία ξυγκαλοῦσα τοὺς ἐν πάσῃ τῇ γῇ ἐλλογίμους. Idem de Polemone scribit, quod illum Hadrianus κατέλεξε τῷ τοῦ Μουσείου κύκλῳ εἰς τὴν Αἰγυπτίαν σίτησιν: hoc est, Allegit circulo Musæi, vt Ægyptiaco more illic aleretur. ex quo colligo Musæum apud Ægyptios fuisse, quod ferme apud Athenienses Πρυτανεῖον Prytaneum, in quo viris bonis & de republica præclare meritis victus quotidianus publico sumptu præbebatur, vt ex Cicerone discas, qui honos erat vel maximus. vnde Plutarchus vix alio nomine Luculli magnificentiam laudat magis, quam quod doctis viris ædes ipsius Prytaneum quoddam fuerint. sic enim inquit: καὶ ὅλως ἑστία καὶ πρυτανεῖον ἑλληνικὸν ὁ οἶκος ἦν αὐτοῦ τοῖς ἀφικνουμένοις; Vtitur & Synesius in epistola ad Orum: οἱ δὲ ἀληθεύοντες ἀπιστοῦνται, καὶ ἐν καρὸς μοίρᾳ τιμῶνται, id est: Vere philosophantibus fides derogatur, Carisque in loco habentur.

Ver vnicum inter anni partes.

De viro ad miraculum vsque docto, literarum coryphæo, ἐν μὲν ἔαρ ἐν ὥραις, εἷς δὲ ἥλιος ἐν ἀστράσιν: id est, Ver inter anni partes vnicum, vnus inter astra sol. Videntur esse Basilii verba, præclare de Nazianzeno existimantis, quæ à Gregorio repetuntur velut hyperbolicώτερον & minus vere de se dicta. Ver autem inter quatuor anni partes, quas à discrimine temperiei ὥρας appellant Græci, vt amœnissimum, ita & salubritatis temperamentique ratione in æquilibrio quatuor qualitatum excellit. Ita Ciceronem in omnibus, quæ singula in quolibet oratore laudantur, elegantia, copia, acumine, viribus, dignitate, aliisque oratoriis dotib. eminentissimum, vt Fabius insinuat, ἓν ἔαρ ἐν ὥραις dicere licebit: & Erasmus in hac literatorum infinitate εἷς ἥλιος ἐν ἀστράσιν, sol vnicus inter minora sydera emicuit: huc spectat illud Iuliani Ægyptii lib. 3. Epigram.

Φεῦ, χαρίτων ἐξαπόλωλεν ἔαρ.

Id est:

Hei, quo ver Charitum disperiit misere.

Nectar spirat.

De re impense suaui, aut quouis honore digna dicitur. Symmachus: Literæ tuæ olentes Platonicum nectar. Eubulus comicus vinum Lesbium vetus, nectar stillare ait eo versu: Λέσβιον γέροντα νεκταροσταγῆ. quod non incommode transferri poterit ad orationem suauiloquam. Theocritus:

—Ἁδύ τι νέκταρος ὄσδει.

Id est:

—Fragrat nectaris instar.

Martialis libr. 9.

Nomen nectare dulcius beato.

Suidas ex incerto authore: αὐταὶ μὲν ὄζουσ᾽ ἀμβροσίης καὶ νέκταρος. id est: Redolent ambrosia & nectar. quod annotat ille competere in eos qui merentur & digni sunt admitti. Aristides: ἐπὶ τούτοις καλλωπίζεται ὡς οὐδὲν ἀτιμοτέροις τοῦ νέκταρος. id est, His gloriatur atque superbit, tanquam nectare non inferioribus. Hermippus apud Athen.

Ὄζει ἴων, ὄζει δὲ ῥόδων, ὄζει δ᾽ ὑακίνθου
Ὀσμὴ θεσπεσία, κατὰ πᾶν δ᾽ ἔχει ὑψορεφὲς δῶ
Ἀμβροσία καὶ νέκταρ.—

Id est:

Spirat odor mirus violasque rosasque rubentes,
Ambrosia augustas nectarque impleuerat ædeis.

Non alienum hinc est quod Petronius Arbiter dicit, Mellitos verborum globulos, & omnia dicta factaque quasi papauere & sesamo sparsa. Porro nectar volunt esse deorum potum, alii cibum, inter quos Anaxandrides comicus, τὸ νέκταρ πάνυ μάττων ἐσθίω, διαπίνω τ᾽ ἀμβροσίαν. id est, Nectar præmansum edo, ambrosiamque interbibo. & Alcman Lyricus ait deos τὸ νέκταρ ἔδμεναι: id est, Nectar esitare. ita Sappho Lyrica: ἀμβροσίας κρατὴρ ἐκέκρατο. id est: Ambrosiæ poculum infusum erat. at Homerus nectar deorum poculum agnoscit. & Ibycus, qui ambrosiam cibum nouies dulcedine mel superare ait.

Colossi fragmenta.

Κολοσσοῦ ἀποσπάσματα, id est, Colossi frusta, prouerbiali specie dici possunt commentaria viri docti, specimen magnæ & incredibilis eruditionis præbentia: aut versus aliquot & sententiæ excerptæ, singularis ingenij testimonia: aut etiam discipuli literati, qui è schola insignis præceptoris velut ex equo Troiano prodierint omnes, ceu assulæ quæpiam & frustulamenta eximij colossi. Herodes Atticus quum audisset Hadrianum Tyrium adhuc adolescentem declamantem honorifico testimonio dixit: κολοσσοῦ ταῦτα μεγάλου ἀποσπάσματα εἴη. id est: Ingentia hæc fuerint Colossi frusta: magnæ spei illum fore auguratus. quod apud Philostratum legitur. Colossi moles sunt statuarum, turribus pares, vt inquit Plinius: sic dicti vel ab authore, vt Sextus Pompeius vult: vel ἀπὸ τοῦ κολούειν τὰ ὄσσε, quod altitudine nimia officiant inspectantium luminibus: vel à vasta inanitate specus cuiusdam interanei, quasi κοῖλα ὄσσα hinc Colossica dicuntur quæ magnæ molis sunt opera. Strabo lib. 1. καθάπερ ἐν τοῖς κολοσσικοῖς ἔργοις οὐ τὸ καθ᾽ ἕκαστον ἀκριβὲς ζητοῦμεν, ἀλλὰ τοῖς καθόλου προσέχομεν μᾶλλον εἰ καλῶς εἴη τὸ ὅλον, οὕτως κἀν τούτοις δεῖ ποιεῖσθαι τὴν κρίσιν, κολοσσουργία γάρ τις καὶ αὕτη τὰ μεγάλα φράζουσα πῶς ἔχει. id est: Quemadmodum in Colossicis molibus singularum partium exactam structuram non exploramus, sed vniuerso operi an recte fabricatum sit attendimus potius, & idem in istis iudicium est: siquidem & hæc Colossæa quædam fabrica est, rerum magnitudinem quomodo se habeant declarans. Ita Vitruuius libr. 10. Colossicotera comparatiui modo dixit quæ immania sunt: Sin autem, inquit, colossicotera amplitudinibus & oneribus onera in operibus fuerint, non erit succulæ committendum. Procopius de statua grandi, κολοσσῷ ἐμφερής: id est, Colosso assimilis. Philon Iudæus De mundi fabricatione libro: ὡς γὰρ τὰ Κολοσσιαίων μεγεθῶν τὰς ἐμφάσεις καὶ ἡ βραχυτάτη σφραγὶς τυπωθείσας δέχεται. id est: Quemadmodum enim perexiguum sigillum accipere potest expressam Colossicæ molis effigiem. Colossæam magnitudinem ad horrorem transtulit Eunapius: ὥσπερ ὁ Ῥοδίων Κολοσσὸς διὰ μέγεθος καταπληκτικὸς ὢν οὐκ ἔστιν ἐράσμιος, κἀκεῖνος διὰ τὸ ἀφιλοχρήματον θαυμαστὸς ὤν, οὐκ ἔχει χάριν. id est: Sicut Rhodiorum Colossus propter inusitatam magnitudinem amabilis non est, sed formidinem potius & horrorem incutit, ita & ille, quamuis contemptus opum admirabilem eum fecerit, gratiosus tamen non fuit. Huic adagio affine est illud Alexandri Seleuciensis sophistæ apud Philostratum eundem: τεμμάχιά σου ἐσμὲν οἱ σοφισταὶ πάντες. id est: Frustula aut particulæ tuæ sumus omnes quotquot sophistæ dicimur. quod ad Herodem Atticum dixisse fertur, quum literatorum omnium columen, facileque principem illum vellet innuere. paulo diuersiore sensu Æschylus dictitare solebat, suas tragœdias τεμάχη esse frustula de magnis Homeri cœnis, τὰς αὐτοῦ τραγῳδίας τεμάχη εἶναι τῶν μεγάλων Ὁμήρου δείπνων, vti refert in Dipnosophistis Athenæus: cum significaret se instruxisse ex ingeniorum affluentissimo fonte Homero suas fabulas. Isocrates apud Plutarchum in vita ipsius ad Demosthenem integram pro disciplina stipem persoluere nequeuntem: οὐ τεμαχίζομεν, inquit, τὴν πραγματείαν. id est: Artis oratoriæ institutionum in frustula non partimur.

Γοργιαῖον.

Γοργιαῖον, id est, Gorgianum prouerbialiter vocatur, quod in speciem magnificum est, & affectatoribus verbis turgidum atque inane videtur, Asiatica dicendi mollitie luxurians. Synesius in epistola ad Pylæmenem: Τρύφωνι τῷ χρυσῷ, δεῖ γάρ τι καὶ εἰπεῖν ψυχρὸν εἰπεῖν καὶ Γοργιαῖον, Τρυφῶντα δῶρα παρεσκευάσαμεν. i. Delicio aureo (licebit frigidum quiddã & Gorgianum loqui) deliciosa munuscula parauimus. Tryphonem Delicium nominaui de industria vt paronomasiam

vt paronomasiam aptius exprimerem, in qua Gorgianæ phrasis tumiditas sita est. Dionys. Halicarnassæus ad Cn. Pompeium de duris & affectatis metaphoris loquens: μάλιστα τοῖς γοργιείοις ἀκαίρως καὶ μειρακιωδῶς ἐγχρώνεται. id est: Intempestiue maximeque iuueniliter Gorgianis verbis delectatur. Aristides: ἢ τούτους πάλιν αὐτοὺς γοργιείους λόγους παραιτούμεθα μὴ δυσχεραίνειν ἐὰν διαγράφωμεν. id est: aut hasce Gorgianas voces si depingamus, ne ægre ferant deprecamur. Gorgias Leontinus è Sicilia oriundus, quem sophistices patrem Philostratus appellat, primus ausus est in conuentu quæstionem poscere: id est, iubere dicere, qua de quis vellet audire. idem intemperantius vsus fuit numerosa dictione, vt insinuat Cicero ad vitium vsque.

In aceruum metere.

Πρὸς τὸν σωρὸν ἀμᾶσθαι, id est. In aceruum metere, prouerbium esse admonet Suidas in eos, qui ad magna aspirant, aut res arduas suscipiunt: vel qui edicta edictis, mandata mandatis accumulant. Sumpta à messoribus metaphora.

Καρυκκεία.

Καρυκκεία prouerbiali venere de quauis re opipara & palato grata effertur: nam καρύκκην exponunt esse edulium Lydis vsitatũ, exquisito apparatu & conditaneo iure in deliciis habitum. potest transferri ad ingenii fœturam appellando poema aut opus doctũ omnigenæ lectionis opibus fartum, καρυκκείαν. Gregorius presbyter in vita Nazianzeni in ipso initio: συγκαλεῖ μὲν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, γρηγόριος ὁ πάνυ ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος, εἰς τὴν πνευματικὴν πανδαισίαν τῶν λόγων, πρόκειται δὲ αὐτὸς ἄλλος καρυκκεία. id est: Gregorius ille eximius, cui Theologia cognomen dedit, vos pariter vocat, ô ciues, ad epulum verborum spirituale in quo ipsemet apponitur carycea non edulis. Synesius in Dione: πανδαισίαν παρέθηκεν ἀττικῶν κατασγλωττισμάτων καὶ καρυκκείας ποιητικῆς. id est: Epulum apposuit Atticorum colloquiorum & Caryceæ poeticæ. Caryceam poeticam nominat miscellam fabularum & narrationum, quibus exornant atque condiunt scripta sua poetæ. Apud Achæum Eretricensem Satyrus conuicio mordet sacerdotes Delphos, καρυκκοποιοὺς, id est, Caryccopœos nuncupans: eo quod quotidianis epulis sacrificiisque victimariis operarentur, atque indulgerent: cuius hunc versum citat Athenæus in 4.

Καρυκκοποιοὺς προσβλέπων βδελύττομαι.

Id est:

Caryccopœos intuens abominor.

Currulis.

Ἐπιδίφριος, hoc est Currulis, pro glorioso homine, & magnos sibi spiritus sumente, haud quaquam vulgariter se gerentes, accipi videtur à Cyrillo Alexandrino in libris quos aduersus Iulianum apostatam scripsit, nominans quosdam non sine morsu ἐπιδιφρίους ἰατροὺς, id est, currules medicos, qui supercilio pleni pompose curru inuehuntur, & quasi obuiorum congressus aspernati de curru pharmaca præscribunt. Horum similes non paucos in aulis principum videre est non ἐπιδιφρίους, sed ἐφημιονίους, qui mulis holosericatis inuecti feruntur.

Daphnis inter pastores primus.

Δάφνις παρὰ ποιμέσι πρῶτος ἐγένετο: id est, Daphnis inter pastores primus euasit. Extat apud Synesium in epistola ad fratrem, prouerbiali specie dictum: κἀκ τούτου δάφνις παρὰ ποιμέσι πρῶτος ἐγένετο, τοῦτο τὸν εὐθάλιον ἐπὶ μεγάλας τύχας ἐξῆρεν. id est: Ex ea occasione Daphnis inter pastores primus extitit, hoc factum Euthalium ad amplas fortunas euexit. Vsum prouerbii ipse author exponit propemodum. Quoties namque opinionẽ alicuius augescere, ipsumque admirationi esse volumus innuere, atque magnæ authoritatis haberi, dicemus: Daphnis inter pastores principatum obtinet. Prouerbii origo ex Theocriti Bucolis, vbi de victore Daphni ita canit:

Κἠκ τούτω δάφνις παρὰ ποιμέσι πρᾶτος ἔγεντο.

Id est:

Daphnis se ex illo primus pastoribus infert.

Quo allusit Virgilius ibi:

— Daphnin ad astra feremus.

Historiã de Daphnide pertexit Diodorus Siculus lib. 5. Is è Mercurio & Nympha Siciliæ indigena prognatus, & ab nymphis enutritus, multa boum armenta possedit, a quorum cura βουκόλος, id est, bubulcus dici cœpit. cumque esset ingenio acri, carmen ab authore Bucolicum dictum, primus excogitauit: dicitur autem Syracusius fuisse. De hoc paulo fusius Ælianus lib. 10. omnigenæ historiæ: Daphnis, inquit, Bucolus amasius fuit Mercurii, secundum alios filius, nomen ab euentu sortitus, quod à partu expositus fuerit in laureto: quem boues in Sicilia pascentem nympharum vna deperiisse dicitur, cumque illo primum iuuentæ florem delibasse, inito pacto, ne cum alia congrederetur, quod si falleret interposita oculorum orbitatis pœna: sed quum non multo post adamatus à Regia puella, per ebrietatem pactum dissoluisset, habitá consuetudine cum Regis filia, captus luminibus, Bucolicum carmen, calamitatis solatium, primus cecinit.

Prisca manus.

Ἀρχαίας χειρὸς, id est, Priscæ manus opus esse dicemus, quod elegans est & artis plenum, quodque vetustatem redolet. Synesius in epist. καὶ παραδεικνύω τί τι τῆς ἀρχαίας, ὅπερ ἐπὶ τῶν ἀνδριάντων λέγειν εἰώθαμεν. id est, Commonstrantem quippiam priscæ manus, id quod de statuis dicere solemus. Vbi non indicat vsum modo, sed & originem adagii. Veterum curiositas atque peritia in affabre sculpendis statuis celebratur. Themistius in oratione De amicitia: ἀγάλματα τῆς παλαιᾶς τέχνης χρόνου δεῖται εἰς τὸ θαυμάζεσθαι καὶ ὀφθαλμῶν ἀκριβεστέρων. id est: Simulacra priscæ artis tempore indigent ad sui admirationem, & exacta oculorum acie.

Clauum tenere.

Οἴακα νωμᾶν, id est, clauum gubernare, prouerbialiter de quouis imperio effertur. Æschylus in Septem ad Thebas:

Κάδμου πολῖται χρὴ λέγειν τὰ καίρια
Ὅστις φυλάσσει πρᾶγος ἐν πρύμνῃ πόλεως
Οἴακα νωμῶν. —

Id est:

Cadmæa pubes publicæ ex vsu rei
Quæ sunt, decet proferre, qui in puppi sedet,
Clauumque ciuitatis obseruat manu.

Æschyli sententiam expressit in Euthydemo Plato, his verbis: σαφῶς οὖν ἐδόκει ἡμῖν αὕτη εἶναι ἣν ἐζητοῦμεν, καὶ ἡ αἰτία τοῦ ὀρθῶς πράττειν ἐν τῇ πόλει, καὶ ἀτεχνῶς κατὰ τὸ αἰσχύλου ἰαμβεῖον, μόνη ἐν τῇ πρύμνῃ καθῆσθαι τῆς πόλεως, πάντα κυβερνῶσα καὶ πάντων ἄρχουσα, καὶ πάντα χρήσιμα ποιεῖν. id est: Clare videbatur nobis esse ea quæ petebatur, & causa felicis rerum successus in ciuitate, imo reuera, iuxta Æschili senarium, sola in puppi sedere ciuitatis cuncta gubernans, cuncta moderans, denique omnia ex vsu facere. Pindarus in Pythionicis: νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ στρατόν, ἀψευδεῖ δὲ πρὸς ἄκμονι χάλκευε γλῶσσαν. hoc est: Iusto clauo exercitum moderare; linguamque in incude veraci procudito. Fuit, quum apud Nonium Marcellum, vbi Varronis citatur authoritas, οἰκκῶν, legendum putaui, οἴακα νωμῶν: nisi manuscriptum exemplar, quod penes me est vetustissimum, legeret, Teneo, μακρὸν: pro eo quod in excusis est, Teneo. Idem οἰακῶν

BRASSICANI. *Contenti simus hoc Catone.*

Suetonius Tranquillus in Augusto: Augustus quotidiano sermone quædam frequentius vsurpabat: vt cum hortaretur, ferenda esse præsentia, qualiacunque essent, dicebat, Contenti simus hoc Catone: hoc est, præsentem rerum conditionem, quoniam aliter fieri non potest, æqui bonique consulamus. Ita Cic. lib. 4. epist. ad Attic. Plus vnus Cato poterit quam omnes quidem iudices.

Locum in balneis occupare.

Idem libro 3. contra Marcionem: Idcirco quasi locum in balneis, ita fidem occupauit. Adagium pertinet ad ambitiosulos, qui primi volunt esse in omni loco & tempore, qui passim in omnibus publicis locis primas ambiunt, ac præ cæteris insolentiss. videri volunt. Nunc diuites matronæ consueuerunt primum sibi locũ in balneis deligere: vtinam pari studio ad hæc commendatiore ambitione contenderent, & bonos mores assequi, atq; arctam existimationem paulo inculpatius tueri.

IOANNIS VLPII. *Primus, secundus tertius: Primus, medius, nouissimus.*

Prouerbia Græcorum sunt in eos, quos laudibus efferunt. Sic Isocrates laudat Alcibiadem: τοιαύτην δὲ τὴν ἀρετὴν, ὥστε καὶ πρῶτος, καὶ δεύτερος, καὶ τρίτος κρίνεσθαι. Theocritus quoque Idillio 17. Ptolemæum laudans dicit eum virorum primum, medium & nouissimum. ἀνδρῶν δ' αὖ πτολεμαῖος ἐνὶ πρώτοισι λεγέσθω, καὶ πύματος, καὶ μέσσος· ὁ γὰρ προφερέστατος ἀνδρῶν. Virgil.

—Nulli pietate secundus.

Id est:

primus in pietate.

Beta sapientum.

Τῶν σοφῶν βῆτα. In eum competit, qui in aliqua re nec infimus est. In Eratosthenem dictum fuisse, author est Strabo, vt qui non primas, sed secundas inter doctos teneret. Theocrit.

COGNATI. *Digito ostendere, seu monstrari.*

Prouerbiale est apud Paulum lib. Pandect. 12. tit. si certum petatur, &c. cap. 6. Nam & Pædius libro primo de Stipulationibus, nihil referre ait, proprio nomine res appellentur, an digito ostendantur, an vocabulis quibusdam demonstrentur, quatenus mutua vice fungantur quæ tantundem præstent. Quinimo multas res alienis vocabulis rectius demonstrari, quam propriis nominibus appellari declarat Cic. lib. 1. Offic. & lib. 9. Epist. in quadam epist. ad Papyrium Petum: παιδεία Luciano: τοιαῦτά σοι περιθήσω τὰ γνωρίσματα, ὥστε τῶν ὁρώντων ἕκαστος τὸν πλησίον κινήσας δείξει σε τῷ δακτύλῳ, οὗτος ἐκεῖνος λέγων· ἂν δέ τι σπουδῆς ἄξιον ᾖ, καὶ τοὺς φίλους, ἢ καὶ τὴν πόλιν καταλαμβάνῃ εἰς σὲ πάντες ἀποβλέψονται: id est: Talibus scilicet ornamentis ego te insignem & conspicuum reddam, vt eorum quoq; qui te aspicient, quisq; proxime astantem leniter impellens atque cõmonens, digito te demonstret, atq; dicat: Hic est ille, &c. Digito monstrari, & dici, Hic est: aliquando pulchrum est. vt illud, Ecce agnus Dei: & ὁ αὐτός ἐστι δημοσθένης. & quod de Telamone memoratur, ob cuius os (ait Cicero) Graii ora obuertebant sua. Breuis enim est prosopopœia vulgi per vrbẽ incedentes digito

indicantis, Hic est. quod doctis, illustribus & nobilibus viris sæpe solet contingere. Sic Martialis:

Sed toto legor orbe frequens, & dicitur, Hic est.

Et idem alibi:

Rumpitur inuidia, quod turba semper ab omni
Monstramur digito. —

Sic Horatius:

Quod monstror digito prætereuntium.

Et Persius satyra 1.

At pulchrum est digito monstrari & dicier, Hic est.

Aliquando contumeliosum est. vt illud: Ecce somniator venit. Confer cum alio. Monstrari digito.

Ducere funem.

Elegantissima est translatio, sumpta à choreis & comica saltatione, quam Græci κόρδακα appellant. Eo allusum est in Terentii Adelphis: Tu inter eos restim ductitans saltitabis. Donatus: Sed ego puto manu consertos choros puellorum puellarumque cantantes restim ducere æstimari. Apud Aristophanem in Nebulis, propemodum eius saltationis modus describitur. Sic enim ait: οὐδὲ κόρδαχ' εἵλκυσε. Rursus ibidem: τοῦ κορδακισμοῦ ἕνεκα. In his choreis qui præsultor est, & moderator, funem ducit: quem alii eodem fune apprehenso præeuntem sequuntur. Virgil. 2. Æneidos:

— Pueri circum innuptæque puellæ
Sacra canunt, funemque manu contingere gaudent.

Ex eodem genere est illa metaphora apud Ciceronem in epist. familiam ducere, pro principem esse, & authorem alicuius sectæ. Pecunia igitur debet alterius ductum & imperium sequi, non ipsa ducere, & hoc est quod dicit Horatius Epist. 10.

Imperat aut seruit collecta pecunia cuique
Tortum digna sequi potius, quam ducere funem.

Idem paulo ante:

Et mihi res non me rebus submittere conor.

Intelligit pecuniam sequi alterius imperium debere, non ipsa ducere. Nann. Misell. 4. Confer cum aliis Chil. Funem reducere: &, Funem abrumpere.

Primo gradu.

Iurisconsultis est tit. de gradibus affinium & cognationum, in quo Paulus libr. Pandect. 38. cap. 10. Gradus autem dicti sunt ad similitudinem scalarum, locorumque procliuium, quos ita ingredimur vt à proximo in proximum, id est, in eum, qui quasi ex eo nascitur, transeamus. Transeamus nunc, & singulos gradus numeremus. Primo gradu cognationis sunt, &c. Simili metaphora Cicero appellat gradus officiorum, libro 1. de Officiis. circa finem. & gradus rerum, libro 1. de natura Deor. Vide inferius, in gradum reponere: &, De statu mentis deturbare.

Athleta.

Athleta μεταφορικῶς & à Græcis & à Latinis scriptoribus dicitur, appellaturque, qui eximius præstansque in aliquo artificio est: Timæus apud Athenæum accusans Philippum: ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης ἀδικίας καὶ βδελυρίας ἀθλητὰς ἐποίησεν, Sed & aliæ iniusticiæ & execrationis primos reddidit. Demosthenes contra Aristogitonem: ἐξ ὧν πάντες ἀθληταὶ τῶν καλῶν ἔργων ἐγένοντο, Vnde omnes rerum præclare gestarum principes extitere. Dionysius Halicarnassæus de iunctura verborum: τοιοῦτον δή καὶ περὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων, καὶ περὶ τὴν εὐπρέπειαν τῶν κώλων, ὑποληπτέον γίνεσθαι παρὰ τοῖς ἀθληταῖς τοῦ ἔργου, Huiusmodi videlicet nominum connexionem & elegantem colorum dispositionem ab eius rei peritis fieri est existimandum. Varro lib. 3. Rerum rusticarum: Cum hæc loqueremur, clamor fit in campo, vos athletæ comitiorum, vna cum id fieri non miraremur propter studia suffragatorum. Idem secundo eorum librorum: sed hæc ita à nobis accipietis (inquit) Scrofa, vt vos, qui estis Epiroticii, pecuarii athletæ, remuneremini nos, ac quæ scitis, proferatis in medium. Nemo enim omnia potest scire. Lucianus in dialogo Mercurii & Solis: ἐς' ἂν ἐκεῖνος ἀποτελέσῃ τὸν ἀθλητὴν, ὃν λέγεις, ὑπὸ μακρῷ τῷ ζόφῳ. id est Sedebuntq; expectantes, donec athletam illum quem dicis, absoluerit sub longis tenebris.

In gradum reponere.

Est deiectum restituere. Gradum autem pro existimatione & honoris loco vsurpari, notum est. Restituere porro videtur, vt Vlpianus docet libro Pandect. 43. titul. ne quid in loco publico fiat, capite 2. sub finem: Qui in pristinum statum reducit, quod fit siue quis tollat id quod factum est, siue reponat quod sublatum est. Et id interdum suo sumptu. Nam si ipse quo cum interdixit, fecerit, vel iussu eius alius, aut ratum habitum sit quod fecit, ipse suis sumptibus debet restituere. Si vero nihil horum interuenit, sed habet factum, tunc dicemus patientiam solam eum præstare debere. Apud Comicum Pamphilus ita Dauum orat: Cupio restitui in quem me accepisti locum. Gradum in hac significatione etiam sumpsit Marcellus lib. Pandect. 23. titul. de ritu nupt cap. 49. Obseruandum est, inquit, quod inferioris gradus homines ducant vxores eas, quas ii qui altioris dignitatis sunt, ducere legibus propter dignitatem prohibentur. At contra antecedentis gradus homines non possunt eas ducere, quas iis, qui inferioris dignitatis sunt, ducere non licet. Vide superius, primo gradu: & alibi, De statu mentis deturbare.

Διοπετὴς, delapsus de cœlo.

Epicurei cum plurimum tribuerent Epicuri libr. περὶ κριτηρίου ἢ κανόνων, atque eum imprimis suspicerent, non humano ingenio, sed diuino confectum, atque de cœlo delapsum ostendere ipsum volentes, διοπετῆ appellabant. Quod verbum manifesto expressit Cicer. lib. 1. De finibus bonorum & malorum, dicens: Delapsum de cœlo: Quibus verbis significauit hunc Epicuri librum. Tunc vero si stabilem scientiam rerum tenebimus seruata illa, quæ quasi delapsa de cœlo est ad cognitionem omnium regula, ad quam omnia iudicia rerum dirigentur, nunquam vllius ratione victi, sententia desistemus. Idem libro 1. De natura deorum, cœlestem dixit, cuius rationis vim atque vtilitatem ex illo cœlesti Epicuri de regula & iudicio volumine accepimus. Græco vero hoc verbo Græcos Epicureos vsos indicat, quod ipsorum aduersarii, contemnentes eos, qui tantopere admirarentur id opus, tanquam grandi nomine appellarent, ipsum hoc vsurparent. vt Plutarchus in commentario aduersus Coloten Epicureum: οὐ γὰρ κολώτῃ μὲν ὁ ἄρτος ἐφαίνετο, καὶ χόρτος ὁ χόρτος, ὅτι τοὺς διοπετεῖς ἀνέγνωκει κανόνας. Valere autē vnum illud iunctū verbum, quod Cicero pluribus expressit, apertum est. Euripides quoq; ipso vsus est in graui carmine, & quod egregie testatur infirmitatem nostri corporis: quod carmen ab erudito in primis eodem scriptore, vitæque nostræ conformandæ studioso, non semel citatur. Est autem hoc:

Ὁ δ' ἄρτι θάλλων σάρκα, διοπετὴς ὅπως
Ἀστὴρ ἀπέσβη, πνεῦμ' ἀφεὶς εἰς αἰθέρα,
Μικρὸν δὲ σῶμα καὶ μίμημα δαιμόνων.

Idem in Rheso, διόθεν dicit, à Ioue ad nos demissum. De cœlo venire seu cadere dicitur, authore Gellio libr. 15. cap. 25. qui virtute, prudentia & moribus sit præstantissimus. Præstantissimos (inquit) virtute, prudentia, viribus Iouis filios poetæ appellarunt: vt Æacum, & Minoa, & Sarpedona. Præterea scriptum reliquit Minutius Felix in eo lib. qui Octauius inscribitur: Qui repentino aduenerint, & inopinatos, de cœlo cecidisse dici. Quod refert etiam Tertullianus in Apolog. cap. 10. Qua in significatione accipiendum est illud Albii poetæ lib. 1. eleg 3.

Tunc veniam subito, nec quisquam nunciet ante,
Sed videar cœlo missus adesse tibi.

Quasi dicat inopinatus, nec vnde veniam intelligente. In priori vero significatione illud Iuuenalis ex Satyra 11.

— Felicia tempora quæ te
Moribus opponunt, habeat iam Roma pudorem.
Tertius è cœlo cecidit Cato. —

Lucas Actorum 19. Magnam Dianam Ephesiorum appellat διοπετὲς delapsum à Ioue simulachrum, quia cœlitus demissum putabatur. Quod ipsum Numa persuasit Romanis in Ancylibus, de quibus Ouid. Fastorum lib. 3. De Palladio Fastorum lib 5. 1. Homerus hoc cognomenti tribuit regibus, velut à Ioue profectum. Catones, senior Censorinus, & minor Vticensis, propter summas virtutes tanquam è cœlo demissi iudicabantur, iuxta prouerbium:

Tertius è cœlo cecidit Cato.

Σοφός.

Romani cum aliquem laudare vellent, quod docte omnia dixisset, aut prudenter fecisset, σοφόν, id est, Sapientem, doctum, scitum, bonum, vtilem appellabant: vel mox adclamabant σοφῶς, hoc est, scite, docte, acute, sapienter. Pomponius de Origine Iuris. Fuit post eos maximæ scientiæ Sempronius, quem P. R. σοφὸν appellauit, nec quisquam ante hunc hoc nomine est nuncupatus. Hic Sempronius Græcum cognomen sortitus, vocatus est nomine proprio P. Atilius: paulo post P. Atilius, primus à populo Sapiens appellatus est. Cicero in Lælio: Scimus P. Atilium apud patres nostros appellatum esse sapientem: quia prudens esse in iure ciuili putabatur. Illud non ignorandum est, quod Iudæorum olim doctores (teste Hieronymo) σοφοὶ, hoc est, quod sapientes, id est à plebe dicti sunt. Qua imitatione apud Græcos ἑπτὰ σοφοὶ, id est Septem Sapientes nuncupantur: Thales Milesius, Solon, Chilon, Pittacus, Bias, Cleobulus, & Periander. Sed postea Pythagoras primus, vel hoc nomine sapientissimus, non sapientem se, sed philosophum, hoc est, sapientiæ amatorem appellari voluit, sapientiam soli Deo relinquens. Contra, ambitiosi homines conducunt redimuntque laudatores, qui neque ex animo, neque verum prædicant. Vnde σοφοκλεῖς Græce, Laudiceni Latine sunt, qui cœna pacta laudari ambiunt. apud Theocritum in Thyonichi eidyllio 14. ait quispiam ludens: Quam sapiens, inquit, illa ἐπεξέπης, ὡς σοφὸς εἶπεν. Eironicon hoc est.

Optimus.

Inter omnes honoris titulos hic reputabatur præcipuus, qui à virtute ipsa sumptus, non cuiuis tribui solebat. Itaque Cai. Scipio Nasica, cum ob singularem animi probitatem eximium mereretur encomium, Optimus à Senatu appellatus est: referentibus Pomponio de iuris origine, Liuio libro ab vrbe condita, Plin. lib. 7. Naturalis historiæ.

Flos.

Quod in quacunq; re pulcherrimum purissimumque est, id Floris nomine indicatur, Sic Theocritus Hyla: Argonautas vocat diuinorum

diuinum heroum florem, Sic ab Ennio Cethegus elegantiſſime dictus eſt;

Flos inlibatus populi, ſuadæque medulla.

Plautus in Caſina: Ea tempeſtate flos poetarum fuit. Simonides in epigrammate, quo Sophoclem laudat:

Ἐσβέσθης γηραιὲ σοφόκλεες, ἄνθος ἀοιδῶν.

Euripides in Troade, ἄνθος πώλων, præſtantiſſimos equos.
Lucianus:

Tunc flos Heſperiæ. ---

Catullus:

Ego gymnaſi fui flos, ego eram decus olei.

Idem:

Flos Veronenſium depereunt iuuenum.

Sed & apud Ciceronem ſæpiſſime. Plautus in Curculione;

Flos veteris vini meis naribus obiectus eſt.

Quod etiam flos eſt in herbis, idem in adoleſcente eſt pubertas: vnde & pubertatem herbarum, & florem iuuentutis dicit Virg. Lucret. lib. 1.

— Quibus poſſint æui contingere florem.

Idem lib. 3.

Confirmata cupitum ætatis tangere florem.

Id eſt: ἀκμήν.

Idem lib. 4.

Denique cum membris conlatis flore fruuntur
Ætatis. ---

Florem ætatis appellat, quem Græci ὥραν & ὀπώραν dicunt. Ibidem:

— Quod in ipſis floribus angat.

ἐν ταῖς τῶν ἡδονῶν ἀκμαῖς. id eſt, tum maxime, cum amor ſuas delicias, ſuamque ambroſiam amantibus propinat.

Oſce loqui.

Liuius autor eſt, primum apud Oſcos fabularum ludos celebratos. Atque inde à iuuentute parophorus dicitur. Ignatius item, &c. Cyrillus lib. 11. cap. 27. tradit diuinum appellari θεοφόρον, Euangelium in ſe per gratiam habentem.

Cedro dignum.

Cedro dignum dicere ſolemus, quicquid iudicare volumus immortalitatem mereri. Huius arboris ea natura eſt, vt cariem non ſentiat: quare oleum cedrinum authore Vitruuio, libros à tineis conſeruat. Illi folia non decidunt huius oleo peruncta, nec ipſa quidem cariem ſentiunt aut tineam, vt ne clauum etiam fixum teneat. Et quia materia æterna eſt, ex ea ſimulachra factitarunt. Vide Plin. lib. 13. cap. 5. & 13. Dioſc. Theophraſt. libro 3. Ouid. 1. Triſt. elegia 3.

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.

Martialis:

Quæ cedro decorata purpuraque,
Nigris pagina creuit vmbilicis.

Idem.

Cedro licet ambules perunctus.

[Lege Chil. Digna cedro.]

Ἔνθεος, *Diuinus, Deum fieri.*

Cicero in prima epiſtola ad Q. Fratrem Aſiæ proconſulem de ea prouincia recte & prudenter adminiſtranda, diuinum hominem vocat, tanquam ex Deo natum, & ſingularibus donis præditum, quæ in quoslibet non cadunt. Nam quidem (inquit) te ita viuentem intuebuntur, vt quendam ex Annalium memoria, aut etiam è cœlo diuinum hominem eſſe in prouinciam delapſum putent. Plato in Menone ſcribit: Lacones ſi quem laudarent virum bonum, dicere ſolitos eſſe, θεῖος οὗτος ἀνήρ. Baſilius ad nepotes ſuos, θεὸν γενέσθαι. Deum fieri, dixit ſpecie prouerbiali, vt quem hominem vt Deum obſeruent & colant: quemadmodum etiam Tityrus Virgilianus dixit,

— Deus nobis hæc ocia fecit:

Octauium Auguſtum ſubindicans. Enthei autem Græcis dicuntur numine diuino pleni, ſpiritu Dei inſtincti.

Ad ſidera vſque notus.

Virgil.

—Daphnis vſque ad ſidera notus,
—Daphnimque tuum tollemus ad aſtra,
—Daphnim ad aſtra feremus.

Vare tuum nomen ſublime ferent ad ſidera. Æneid. 1.

— Sublimemque feres ad ſidera cœli
Magnanimum Æneam. —

Et duodecimo:

Ille quidem ad ſuperos. ---
Succedet fama, viuuſque per ora feretur.

Idem 3. Georgic.

-- Victorque virum volitare per ora.

Auſonius:

Ibis in ora hominum. ---

id eſt, fama celebrabere.

Hæc omnia per hyperbolen. cuiuſmodi ſunt & illa:

Imperium Oceano, famam qui terminet aſtris,
Imperium terris, animos æquabit Olympo.

Nam ſidera, aſtra, olympus, pro eodem iſtis in locis accipiuntur. Cicero Philip. 4. Quid expectas M. Antoni iudicia grauiora? Cæſar fertur in cœlum. id eſt, ſummis laudibus celebratur. Sic in cœlo eſſe dicuntur qui omnium ore celebrantur. Contra, de cœlo detracti dicuntur, qui è magna gloria exciderunt, & de ſummis laudibus deturbati ſunt. Cicero in Philip. 2. Collegam tuum de cœlo detraxiſti. Cæterum vt referre inter deos, τὸ ἀποθεῶσαι dicunt: ſic ὑπερευδοκιμεῖν, pro, in cœlo eſſe, hoc eſt, ad cœlum ferri laudibus, & gloria celebrari. Cic. ad Atticum: Bibulus in cœlo eſt, nec quare, ſcio: ſed ita laudatur, quaſi vnus homo, qui nobis cunctando reſtituit rem.

Non belle quædam faciunt duo.

Martialis lib. 5.

Non belle quædam faciunt duo: ſufficit vnus
Huic operi: ſi vis vt loquar, ipſe tace.

Alluſio ad Homericum illud nobiliſſimum dictum Iliad. 2.

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. ---

Id eſt:

Multos dominos non expedit eſſe.

Ad hoc quoque Arius in Plutarchi Antonio alludit:

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκαισαρίη. --- id eſt:

Haud expediet multos Cæſares eſſe.

In apibus princeps vnus eſt, inquit Hieronymus ad Ruffinum. Seneca libro De clementia 1. cap. 19. Nec vnquam plus vno patiuntur. Quod ſi propius contemplemur, hoc animal documento eſt, invidā eſſe regni ſocietatem, nec regnum duos capere. Siquidem duo reges ita factionibus multitudinem diſtrahunt, vt ad totius ſobolis internecionem depugnare paratæ ſint, niſi prælium dirimatur altero ex regibus interempto.

Politus, ciuilis & vrbanus.

Qui ab hominum celebritate & frequentia ſenſum communē didicerunt, vrbanam prudentiam comparauerunt, & agendi diſſerendique inter vrbaniores homines vſum tanquam magiſtrum habuerunt, expolitioniſque artificem: in cuius officina qui ſe perpoliendos præberent. ſermone antiquo, & adhuc hodie vſitato, præcipue Gallis, Politi, ſiue ciuiles vel vrbani dicuntur. Politio enim & ciuilitas & vrbanitas, de homine dicitur. Varr. 1. de re ruſt, c. 2. Video huc venire Cn. Tremelium Scrofam, virum omnibus virtutib. politum. Cic. 4. Acad. polititiſſ. & acutiſſimus noſtræ memoriæ philoſophus. Ibidem: Nihil acutius, nihil politius Ariſtot. Cic. 2. De orat. Vt videatis, quam ſit illud genus iſtorum qui ſibi eruditi videntur, hebes & impolitum. Expolio autem, & Perpolio perfectionem actus denotant: & antiqui omnes perfectiones, Politiones appellabant: hoc eſt, extremam illam manū, quæ iam operi quodam modo perfecto imponitur. Suetonius, in Tiber. Ciuilem ſe admodum egit. Quint. in prœmio lib. 1 Ciuilem virum dixit. Ad hæc Ciuilis & humanus, Clementia & ciuilitas, coniuncta frequenter reperiuntur. Hinc eſt, quoniam ciuilitas, comitas, facilitas, ciui hominique politico conuenit. Vrbani quoque dicuntur culti, & qui in verbis & ſono, & vſu propriū quēdam præ ſe ferunt vrbis geſtum, & ſumptam conuerſatione doctorum tacitam eruditionem: quib. opponuntur ruſtici. Hinc vrbani mores, & vrbanitas, in qua nihil abſonum, nihil agreſte. nihil inconditū, nihil peregrinum, neque ſenſu, neque verbis, neque ore geſtuve poſſit deprehendi. Quint. lib. 6. cap. 3. & Demoſthenes.

Cantatiſſima.

Notum & vulgatum, vt famigerata & celebrata à Latinis dicantur cantatiſſima, & à Græcis ἀοίδιμα. Nam quoniam veteres laudare, & vaticinari verſibus ſolebant, factum eſt, vt cantare ſiue canere, pro laudare, celebrare, tollere laudibus, ἐγκωμιάζειν capiatur. Virg 7. Æneid.

Regemque canebant.

Cic. ad Atticum: Nam, vt ſcis, iam pridem iſtum canto Cæſarem.
Statius j. Syl.

Aſteris & Battis totam cantata per vrbem.

Accedit his.

Quoties Galli ad cumulum augeri ſignificare volunt, dicunt: Accedit his. quod Græce dicitur, ἐπιγίνεται τούτοις. Id autem quod ſenſim accreſcit, προσαγωγὴν & ἐπίρρυσιν προσθήκην Græci vocant: nos vero acceſſionem. Hinc Budæus Brixio ſcribens: Huc adde maiorum lancium acceſſiones, quaſiq; iuſtorum ferculorum aſſeclas. i. appendices, incrementa, & additamenta, quæ capiti accedunt, & (vt vulgo loquimur) principali.

Vnus multorum inſtar.

Prouerbiale eſt, ex Antimachi Clarij poetæ dicto deriuatum. Quum enim conuocatis auditoribus ingens recitaret volumen quod conſcripſerat, & ab omnibus eſſet deſtitutus, excepto Platone: Legam, inquit, nihilominus. Plato enim mihi inſtar eſt omnium auditorum. Refert Cicer. libr. De clar. orat. Cui ſubſcribit illud poetæ Epigrammat.

Me raris iuuat auribus placere.

Itidem Cicero dixit, ſibi vnicum Catonem eſſe pro centum millibus. Democrito vnus pro populo, & populus pro vno fuit. Extat epigramma Platonis, lib. 3. epigr. & apud Laertium: in quo, εἷς ἐμοὶ ἄνθρωπος: Hinc D. Hieron. ad Marcellam: Eruditis auribus contenta, non magnopere cures quid imperitorum de ingenio tuo rumuſculi iactitent. Vnde illud emergit:

Et verum, inquis, amo: verum mihi dicito, de me
Quis populi ſermo?

Homerus Iliad. λ. de medico.

Ἰατρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Hodie Emmanuelis Philiberti Sabaudiæ ducis argenteum visitur numisma cum hoc symbolo: Instar omnium.

Quibusuis montium collibus altior.

Esaiæ prouerbialis hyperbole. capit. 2. Eleuatus super omnes colles. id est, super omnem altitudinem. Futurum est, inquit, nouissimis temporibus, vt ipsam Hierusalem collocatam videatis supra cunctos montes, quibusuis collibus altiorem. Sic Virg. Æneid. 2. equum Troianum quem maximum esse significare voluit, instar montis esse dixit.

Attalica.

Ab Attalo postremo Pergami rege amplissima & magnifica omnia Attalica sunt dicta, vt est author Plinius lib. 8. cap. 48. Propertius:

Nec si in Attalico mors mea nixa toro.

Horatius quoque lib. 1. Carminum, ode 1. Attalicas conditiones, amplissimas vocat. Hic omnes ætatis suæ reges preciosarum vestium, splendidæque supellectilis luxu superauit: quo factum est, vt Ioannes Spangenbergius Psal. 102. dixerit:

Cuncta sed Attalici tegminis instar erunt,

Cum autem Attalus liberis careret, populum Rom. hæredem instituit.

Familiam ducere.

Eo Cicero pluribus in locis vsus est, cum præcipuum aliquid significat, quodque principem in re quapiam obtineat locum. Primum in epistola, qua C. Trebatium Testam commendat Cæsari. Nam cum eum multis laudibus affecisset, ad postremum addit: Accedit etiam, quod familiam ducit, in iure ciuili singularis memoria, summa scientia. Quibus verbis significauit, hanc primam & præcipuam Trebatii esse laudem, cæteras ei fortasse communes cum multis: hoc esse ipsius pene proprium bonum. Deinde libro quarto De finibus. vbi Catonem alloquens: Sed primum illud, inquit, vide, grauissimam illam vestram sententiam, quæ familiam ducit, honestum quod sit, id esse solum bonum, honesteque viuere, bonorum finem, communem fore vobis cum omnibus, qui in vna virtute constituunt finem bonorum. Et oratione 5. in Ant. Lucius quidem frater eius, vtpote qui peregre depugnauit, familiam ducit.

Ἀπὸ κόδρου.

Adagium est, quo nobilissima ortos prosapia affirmamus, vt tradit Themistius. Eædem parœmiæ sunt, Codro antiquior, Codro generosior. De quibus Erasmus noster. Fuerunt Cecrops & Codrus Atheniensium reges.

Oculus.

Oculus prouerbialiter pro lumine & ornamento accipitur. Nonnus cap. 17.

Οὓς ἀπὸ κόσμου

Υἱέι σῷ παρέδωκας ἀφέγγεος ὄμματι κόσμου.

Id est:

Sed quos dedisti è mundo, filio tuo, qui oculus est.

id est, lux caliginosi mundi. Hoc ipsum annotauit Ioannes Hartungus in decuria secunda. Solem Orpheus æternum mundi oculum appellauit, quandoquidem eius lumine omnia lustrantur atque incalescunt. Plato quoque in sexto De rep. & reliqui veteres Theologi, visibilem Dei filium appellarunt: quasi per hunc, tanquam per quandam diuinam imaginem, ineffabilem Dei naturam concipere valeamus. Quinimo contendamus, in mundo esse, tanquam in sacratissima æde, admirabilem Dei statuam. Quapropter apud Ægyptios aureis notis inscriptio inerat Mineruæ templis:

Ego sum quicquid est, quicquid futurum est,
Quicquid fuit. Velum meum sustulit nemo. Quem
Fructum protuli, Sol est.

Vnde liquet, Solem pulcherrimum sensilium omnium reuera diuinam bonitatem referre. Ouid. Metamorph. 4.

Ille ego sum, dixit, qui longum metior annum,
Omnia qui video, per quem videt omnia tellus,
Mundi oculus. —— Capella:

Mundanusque oculus, fulgor splendentis olympi.

Iulianus Damascum vrbem τῆς ἑῴας ἁπάσης ὀφθαλμὸν, totius Orientis oculũ dixit: vti Cicero in Pompeiana, Corinthum totius Græciæ lumen. Nazianzenus Nemesiũ vocat, ὄμμα δίκης μύθων τε: velut iuris & eloquentiæ præcipuum ornamentum. Idem: Hi duos oculos terræ maritimæ effoderunt. Pindarus Olymp. ode 2. σικελίας τ' ἔσαν ὀφθαλμός: Agrigentum Siciliæ oculum vocat. Catullus in hanc sententiam insularum peninsularumque omnium ocellum dicit. A sole extant aliquot prouerbia: τὸ φῶς ἡλίῳ δανίζεις. id est: Lumen soli mutuum das. Est simile quiddam apud Fabium Quintilianum, Institutionum orat. lib. 5. tit. De vsu argumentorum: de iis qui per se clara conantur illustrare, eos perinde facere quasi quis studeat clarissimo soli mortale lumen inferre & mutuare. His simillimum est, quod refert Gratianus ex Anacleto Papa, causa 6. quæst. 1. Superuacuis laborat impendiis, qui solem certat facibus adiuuare. Verum vt ad oculum redeamus: Hippolytus episcopus & martyr, in initio orationis De consummatione mundi: Quoniam, inquit, beati prophetæ oculi nostri fuerunt, rerum arcanarum declarationem indicantes, &c. Sunt autem oculi, pars corporis preciosissima, veri cordis nuncii. Cic. De natur. deor. Nam & oculi tanquam speculatores, altissimum locum obtinent, ex quo plurima conspicientes fungantur suo munere. Idem in Lælio per translationem quoque: Nec vero in luce modo, atque in oculis magnus, sed in us, domique præstantior. Magnus in oculis & luce, id est, coram hominibus. Plin. lib. 34. cap. 6. per translationem, oculatissimum locum appellat conspicuum. Tertul. in Apolog. verbo, Oculo, vsus est pro illustro, vel illumino, & quasi ex cæco oculatum facio. Sed quia, inquit, iam expolitos, & ipsa vrbanitate deceptos, in agnitionem veritatis ocularet. Plautus in Pseud. oculatam diem vocat, qua numeratur præsens pecunia: cui opponit cæcam, qua nihil numeratur: Emo, inquit, die cæca oleum, id vendito oculata die. Idem oculatas manus dixit, quæ promissa velint exhiberi re, non oratione promitti. Cic. pro Cluentio, oculis teneri, dicit: pro, omnibus modis compertum ac deprehensum. Oculis magis creditur, quam auribus. hinc oculatus testis, cui magis habetur fides, quam aurito. Vide ea quæ de regum oculis annotauimus in Lucianum de mercede conductis.

Lumen.

Viros omnes insignes, qui vel rebus præclare gestis patriam illustrarunt, siue sublimiori aliqua doctrina mortale genus instituerunt, aut vitæ sanctioris exemplo reliquis fuere documento, quo veram possent assequi beatitudinem, Lumina nuncupare mos est: vt Latinus rex apud Maronem queritur, lumina tot cecidisse ducum. Sic Galli nostri viros qui præclari nominis sunt, nomine luminis appellant. Et D. Ambrosius, luminaria, sanctos inquam homines, inter mortales versatos ait. Illi enim veræ participes lucis, eas animas quas erudiebant ab ignorationis tenebris educentes, luminaria non iniuria nuncupati sunt. Cic. in Pompeiana, Corinthum totius Græciæ lumen dixit: hoc est, ornamentum. Itidem: Sol, oculus. Per lumen etiam cognitio significatur: vnde, Dare luci, pro, declarare & edocere, sæpe legimus: contra vero inscitiam, tenebras vocamus: & Hallucinari, pro decipi per ignorantiam, accipitur.

Nemo propheta acceptus est in patria sua.

Christus profectus in Galilæam, nempe in Canam, Galilææ oppidum, non autem in Nazareth patriam suam (inde enim fuerat eiectus, adeo vt rogatus, quare non se conferret ad suos, ostensurus quantus esset) vsurpauit illud vetus & tritum vulgi sermone prouerbium, prophetas à suis non agnosci: hoc est, nusquam esse contemptos, nisi in sua patria, & inter cognatos suos. Videtur autem Christus significare, quibus tantum abest, vt iustus honos tribuatur, vt etiam afficiantur contumelia. Nusquam enim contempti sunt, inhonorati, honoris expertes, & inglorii, nisi in patria, & inter cognatos & affines suos. Hoc refertur Marci 6. Luc. 4. Ioan. 4. Alludit autem hoc prouerbium ad illum locum Ennii in Medea, vel potius ex illo est expressum:

Multi suam rem bene gessere & publicam,
Patria procul, multi qui domi ætatem agerent:
Propterea sunt improbati.

Cicero libr. 7. Epist. ad famil. in sexta, quæ ad Trebatium scripta est; Tu modo ineptias istas & desideria vrbis & vrbanitatis depone: & quo consilio profectus es, id assiduitate & virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quam ignouerunt Medeæ, quæ Corinthi arcem altam habebant matronæ opulentæ optimates, quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi illæ vitio verterent, quod abesset à patria. Nam multi suam rem bene, &c.

Gigantes.

Gigantes celebrati sunt prouerbio, de hominibus magnis & splẽdidis, ac quadam authoritate magnifica præditis, qui omnem corrumpunt disciplinam, & viribus opprimunt remp. atque Ecclesiam. Alcimus Auitus 4.

Si speciem quæras, humani corporis illis
Plus vultus quam forma fuit, sic linea membris
Conueniens, hominem monstrabat, dissona molem.

Eorum quatuor genera nominibus distincta recensentur: Nephelim, qui inter Heuæos habitarunt, dicti quasi grassatores, propter rapinam: Emim, inter Iebusæos, Moabitas & Ammonitas, quos hi gentili nomine Zamzumim, quasi formidabiles propter violentiam nominarunt: Enachim, inter Hethæos, quasi torquati, ab ostentatione opum: Raphaim, qui sedes habuerunt inter Amorrhæos & Palæstinos, nomine sumpto honesto, quod seruatores & curatores essent. Tot monstris antiquitus oppressa fuit Dei Ecclesia. Sed fuerunt seculis omnibus viri superbi, cum potestate & honorib. virtutis & honestatis inimici: vnde etiam apud poetas inualuerunt nomina Titanum seu Gigantum, Cyclopum, Centaurorum, Tyrannorum: qui cum Hebræorum nominibus & factionibus conferri debent. Celebrata fuit prouerbio γιγάντειος βίος, de vita sceleribus & flagitiis obruta, in qua turpe habebatur non esse turpem. Armati incedebant domi forisque: vnde τάχ' ἐγχεσίμωροι λαμπρόθωροι apud poetam dicuntur. De quib. annotauimus aliquid copiosius alibi. De Titanis autem in adagio, Titani: de Cyclopibus

pibus, in adag. Cyclopica musica. & Erasmus noster in adag. Cyclopum more: & κύκλωπος βίος. Centauri, multitudo equestris extitit, στρατὸς ὑβριστής, ἄνομος, ὑπείροχος βίαν, vt ait Sophocles, & alius poeta dixit. νοῦς οὐκ ἔνι κενταύροισι. His deprauatis eorum moribus insuper addit Homerus violentiam, Pindarus veritatem, Ouidius libidinem, quæ vitia fere sequuntur magnam opulentiam. Hinc Centaurice fieri dicebatur, quod immaniter, ferociter, inciuiliterve fieret. Tyranni nomen, vt Hippias Sophista scribit, poetæ Archilochi temporibus ortum: & existimantur à Tyrthenis Italiæ populis dicti: vt in Græcorum scholiis est. Nota autem Mezentii crudelitas, qui mortuorum corpora cum viuentib. iunxit, & in tali complexu necauit. Nota eiusdem impietas. ita enim ipse inquit apud Virgilium:

> Dextra mihi Deus, & telum. —

Similiter Capaneus Argiuus apud Statium:

> —Virtus mihi numen & ensis,
> Quem teneo. —

Fuerunt tales multi: vt Lycaon Arcas, Salmoneus Eliensis, Clearchus Heracleus, Eresichthon Thessalus, Polymnestor Thrax, aperte & in deos contumeliosi, & in suos populos violenter iniurii. Similes Gigantibus fuerunt Cambyses, Domitianus, Iulianus: Cyclopibus, helluones isti, Candaules Lydus, Heliogabalus Romanus, Venceslaus Boemus: Centauris, multi nobiles, καὶ νεόπλουτοι, & Nabal ille Carmelita, Dauidis exulis, sui tamen tribulis irrisor: Calebi & Othonielis, virorum lectissimorum, meritis & progenie tumidus. Tyrannis, Hercules, qui Linum præceptorem: Ioas rex Iudæ, qui præceptoris filium interfecit. Tyrannis præterea similes sunt, qui religionem contemnunt, humanitatem oderunt, Dei præsentiam negant, qui denique cæteris orantib. rident in templis, aut garriunt. ita enim de Lycaone Arcade (quem Cainum fuisse nonnihil augurantur) scribit Ouidius,

> Vulgusque precari
> Cœperat, irridet primo pia vota Lycaon.

Hebræorum & Græcorum exemplis si vellemus addere superioris aut nostræ memoriæ homines impios, & ventri deditos, ac mũdi artibus corruptos: intelligeretur, nullis temporib. defuisse eiusmodi humani generis pestes atque portenta.

Λευκόζυγος.

Λευκόζυγος sæpenumero prouerbialiter legitur apud Græcos authores, præsertim apud Eusebium, pro clarissimo & facillimo. Hinc Græco more factum esse suspicor, vt Asinius Pollio apud Senecam, Albutii sententias, quæ apertæ erant, faciles, non obscuræ, non tenebricosæ, appellet albas: quod quæ alba sunt, nihil atrum, nihil caliginosum habeant, sed clara quadam luce suffusa pelluceant. Eius verba sunt, Sententiæ, quas optime Pollio Asinius albas vocabat.

Candidior niue.

Hyperbole prouerbialis, quæ hodie quoque vulgo à nobis effertur, & fidem excedit augendæ rei gratia, Plus blancque neige. Maro Æneid. 12.

> Qui candore niues anteirent, cursibus auras.

Ad currum autem Iouis, censebant equos niuali candore iunctos esse, & eo per aerem inuehi Iouem credebant, cum tonabat, aut fulgebat. Equos etiam candentes, celeriores credebant. Hinc, Niue candidiores equi, Niuei dentes, lacerti: Ebur niueum. Psal. 50. Laua me, & præ niue dealbabor. Alba facta est velut nix in Salmon, Psal. 68. Lætitiam quæ sequuta est propter reges profligatos in Ierusalem, comparat niuis candori, qualis spectari solet in monte Salmon.

Iunonio incessu ambulat.

Athenæus lib. Dipnosophistarum 12. ἡραῖον βαδίζει. i. Iunonio incessu ambulat: pro grauitate quadam, & magnificentia incessus dixit, vt & Propertius:

> —Et incedit vel Ioue digna soror.

Ex eodem Athenæo cognoscimus, insigni quadam maiestate incessus, veteres existimasse Iunonem procedere. Quo respexisse Virgilius Æneidos 1. videtur, cum dicit:

> Ast ego, quæ Diuum incedo regina, Iouisque
> Et soror & coniunx. —

Cum fortasse incessum etiam imitabantur, qui eius sacra ferebant. Vnde & Horatius scripsit Satyr. lib. 1. satyr. 3.

> Persæpe velut qui Iunonis sacra ferret.

Qui versus ad Tigellium, suauissima vrbanitate & similitudine refertur, qui tam lento passu tardoque incedebat interdum, vt Iunonis sacra ferre videretur. Athenis enim virgines sacra canistris in capitib. reposita ferebant, & à virginibus id fieri in Iunonis sacris, religionis ritus postulabat, non à maribus, vel Ouidio teste, lib. 3. Amorum ita scribente,

> More patrum sanctæ velatæ vestibus albis,
> Tradita supposito vertice sacra ferunt.

Quanquam & alias sacra etiam omnia tardo gressu ferebantur. quod tamen propter dignitatem sacrorum, & propter pompam potius fiebat. Eos autem, qui Iunonis tantæ deæ, aut Cereris sacra ferebant, tardissime incedere solitos esse, declarat locus ille M. Tullii Officiorum 1. de incessus moderatione, Cauendum est, ne aut tarditatibus vtamur in ingressu mollioribus, vt similes pomparum ferculis esse videamur: aut in festinationibus suscipiamus nimias celeritates.

Vates profecto es.

Ibidem & in Philebo: Nunc propemodum hæsito: teque vt esse nobis propheta velis, obsecro, ne quid nos tibi circa certatorem aberrantes, præter melodiam canamus. Cicero de philosophia, siue in Hortensio, apud August. lib. 4. contra Pelagium, vocat vates in sacris, initiisque tradendis, diuinæ mentis interpretes.

Virtus est, gaudere honestis.

Ibidem, Videtur mihi virtus esse, vt poeta inquit, gaudere honestis, ac posse. In Philebo: Boni homines veris aluntur: falsis vero voluptatibus praui vt plurimum gestiunt.

Penthatli similis: ὡς πεντάθλῳ ἔοικε.

Ibidem, videris enim mihi talem dicere, quales in certamine sunt Pentathli, cursoribus, vel iaculatoribus collati. Philosophum Pentathlo comparasti, & vt Pentathlum esse oportere dicis, & secundas tenentem, inutilem esse. πένταθλος de viro vndecunque doctissimo & omnifariæ eruditionis opibus instructissimo. Laertius, Theodoretus, Eumathius, Budæus:

Thessalici homines.

Plato in Menone, vel, de virtute, Thessalici homines inter Græcos illustres, tum equestri facultate, tum etiam diuitiis habiti sunt. Alibi, Athenienses: &, Romani.

Mirifice, mirificus.

Ibidem, quæ enim dicis, menti meæ mirifice consonant. Præclare atq; magnifice, in Hippia maiore. Ibid. Hui quam mirifice & excellenter, & vt te decet, dixisti? In Sophista: Quid vero ô mirifice adolescens? Item: Reuera mirandus vir iste, cognituque difficilis: quandoquidem & nunc quam scite tergiuersatus in obscuræ speciei latebras secessit. Catullus in imperfecto carmine quodam:

> Mirifice est actu nactus vtrunque malum.

hoc est, vt dicitur: ipso facto. Sunt qui pro, actu, à te legunt.

Vnicus.

Vnicum olim honoris causa dicebant, imperatorem præcipue. Sueton. in Othone Siluio: Fortissimum virum, vnicum imperatorem prædicantes. Catul. in Cæsarem & Mamurram.

Dignus admiratione.

Alibi: Parmenides: O Socrates, quam dignus es admiratione, propter impetum illum disputandi. Mirandus vir, mirificus, admirabilis, mirabilis. alibi, Mirificus, mirifice.

Nomen.

Catul. in eodem epithalam.

> —Non decet Tam vetus sine liberis nomen esse.

Sic Virg. in 6. & Liu. in 1.

> Eone nomine imperator vnice.

Idem in ingratum, vnicum pro summo accipit:

> Qui me vnum, atque vnicum amicum habuit.

Vnice enim diligimus, quos vehementer amamus.

In cœlum ferre.

Catullus ad Flauium:

> —Volo te, ac tuos amores,
> Ad cœlum lepido vocare versu.

Cicer. in 2. De legib. Et illos, quos in cœlum merita vocauerint. Et pro Deiotaro: Rex enim Deiotarus vestram familiam abiectã & obscuram è tenebris in lucem vocauit. Vide Syllogen, Ad sidera notum.

Cato sui temporis.

Fuerunt olim, & adhuc hodie sunt viri virtute & eruditione insignes, qui Catones sui temporis dicti sunt, & dicuntur. In his fuerunt Fabius Sabinus: cuius meminit Lampridius in Heliogabalo, & Capitolinus in Maximino patre. Sebastianus Foxius Morzillus de historiæ institutione: Extant Socratis eius, qui apud Græcos dictus est alter Cato, &c.

Dulcius Ambrosia.

Idem Catullus ad Iuuentium:

> Surripui tibi, dum ludis mellite Iuuenti,
> Suauiolum dulci dulcius ambrosia.
> Verum id non impune tuli: namque amplius horam
> Suffixum in summa me memini cruce.
> Præterea infesto miserum me tradere amori,
> Non cessasti, omnique excruciare modo:
> Vt mi ex Ambrosia mutatum, iam foret illud
> Suauiolum tristi tristius helleboro.

Significat inamabile suauium. Etiam Virgilio Comæ dicuntur ambrosiæ: & à quodam, ambrosium osculum. Ambrosia cibus est Deorum. Hinc ex Cicer. Erasmus noster annotauit, Ambrosia alendus.

Niue candidius.

Catullus ad Gellium:

> Quid dicam, Gelli, quare rosea ista labella
> Hyberna fiant candidiora niue.

Martialis:

> Toto candidior puella cygno
> Argento, niue, lilio, ligustro, &c.

Catullus in nuptiis Pelei & Thetidis:

> Excipiet niueos perculsæ virginis artus.

Floret.

Cicero: Florere potuisset. Vide alibi nostrum adagium Flos.

Toto cantabitur orbe.

Ouid. in 1. eleg.

> Battiades toto semper cantabitur orbe:
> Quamuis ingenio non valet, arte valet.

Omnia Deo plena.

L. Aurelius Ammianus Symmachus V.C. Omnia quidẽ Deo plena sunt, nec vllus perfidibus tutus est locus.

Vina theologica.

Scholastici Theologi, Sorbonistæ, Parisienses, Bononienses, Louanienses, Colonienses, Complutenses, in Sophisticarum rerum contemplatione, optima cum primis vina deligunt: quæ ob id ipsum iam passim etiam Theologica nominantur, etiam authore Arnoldo Villanouano, in scholam Salernitanam de conseruanda valetudine, capite 8. de cibis bene nutrientibus & vinis rubentibus.

Vnum quidem, sed leonem.

Quoties adstruemus, virtutem ac animi excellentiam spectandam esse, non vilem numerum. Ortum è fabulis. Obiiciebat leænæ vulpes in contentione de generositate, quod semper tantum vnum pareret: suus partus esset multiplex. Respondit leæna, se quidem vnum parere, sed λέοντα: quo animali nullum validius, aut ferocius.

Minerua Phydiæ.

De re cultissima, & quæ excelso, conspicuoque loco ostendi omnibus debeat. Cic. fuit Athenis ad Acropolim Mineruæ statua ex ebore, à Phidia egregie elaborata. Alibi dixit idem Cic. Phidiæ signum, pro re, quæ (vt Erasmus interpretatur) primo statim aspectu omnium suffragiis approbatur.

Iouis Corinthus.

Vt Philostratus Antipatrum, qui Seuero Impe. ab epistolis erat, commemorat habitum fuisse Iouis Corinthum, quod & potens esset, & Seuero, qui vice Numinis colebatur ab omnibus, in primis carus. ita licebit eodem prouerbiali elogio quemuis ornare. qui felicissimus sit, ac præpotens, virgula quadam diuina oblatus: quique apud principem, aut ciuitatem aliquam quam maxime authoritate valeat & gratia. Natum inde, quod Aletes Corintho ex Iouis Dodonæi oraculo potius cum videret ciuitatem nobilem ac præualidam. subiectam sibi, eam appellarit διοσκόρινθον, Iouis Corinthum.

Exigua aqua maiori interdum supernatat.

Non quicquid exile & paruum, statim à magnis despiciendum. Fluuii enim exigui, qui in mare feruntur, marinæ tamen aquæ supernatant. Dictum est eius, qui Diogenem emerat cum hic venditus, & rogatus quid sciret, responderet, dominari se didicisse.

BOVILLI. *Iulio & Cæsare Consulibus.*

Iulius, teste Suet. in consulatu cum collegam haberet M Bibulum, eum obsistentem sibi vi è Capitolio & foro abegit. Vnde cum hic postea tanquam priuatus domi se contineret, ille duorum vicem obiret: quidam consules eius anni hoc modo designabant: Iul. Cæs. COSS. vnde etiam illud:

> Omnia consulibus sunt Iulio & Cæsare facta:
> Nam Bibulo fieri consule nil memini.

Torqueri poterit vel idem hoc, vel quid simile ad huius exemplum lepide efformatum, in eum, qui arroganter & præter officium suum, munii alicuius aut negotii administrationem sibi sumit: siue id permittat fieri socii ignauia, siue metus.

Ignis cineribus alitur suis.

De homine constante & æquanimi in aduersis rebus, cui bonorum amissio non solum non animum deiicit, sed etiam accendit & inflammat, ad fortius impetui fortunæ resistendum. Cinerum quisquilias, igni, vbi alimentum deest, fouendo & conseruando officium præstare, quotidie experimur. Quin & carbones iuniperi ignitos, suis cineribus obtectos ferunt integro ignem inditum alere.

Familiam ducere.

Pro præcipuum esse aliquid, & Principem in re aliqua obtinere locum. Cicero ad C. Trebatium: Accedit etiam quod familiam ducit, in iure ciuili singularis memoria, summa scientia, quibus significat, hanc primam esse Trebatii laudem, & veluti propriam. Alibi, Sententia, quæ familiam ducit, &c. Item: Lucius quidem frater, vtpote qui peregre depugnauit, familiam ducit. Muret. Variar. Lect. 4. cap. 17.

Herculis clypeus.

Prouerbii loco vtitur Iustinia. in hexasticho Digestis præposito:

> Οἷά τις Ἡρακλῆι πανδαίδαλον ἀσπίδα τεύξας.

Sumptum apparet ex opere Hesiodi, cui titulus est, ἀσπίς. Dicitur autem de re pulcherrima, & variis ornamentis insigni.

GVL. GENTII. *Homo omni exceptione maior.*

De homine integerrimæ fidei. Sumptum à testibus inculpatis & sinceris, aduersus quos nihil præscriptionis obiici queat.

CAROLI BOVILLI. *Scintilla etiam exigua in tenebris micat.*

Quantulacunque dignitas, virtute, eruditione, factis, aut solo loco acquisita, statim se prodit: & eminet in plebe hominum, præsertim inter eos, qui minoris sunt sortis.

Solem manibus gestare.

Dictum de antesignano alicuius rei vel facultatis, & præcipuo magistro, & luce doctrinarum: vel potest ironicos torqueri in quendam, qui magnificum quid venditat, & præ se fert. Vtitur Oldendorp.

Facere totum.

Pro, vim, potestatemque omnem habere. Iustin. capite 35. de hæredum instit.

Talem oportet ducere, aut non ducere.

Ἢ τοιαύτην χρὴ γαμεῖν ἢ μὴ γαμεῖν. Ex aliquo poeta sumptum videtur. est enim trochaicus versus. Dicetur commode de homine, qui in aliqua re excellat, & vel ipse sit sequendus, vel alius nemo. Idem sermonum sacrorum 4.

Pentathli similis.

Πένταθλος. De viro vndecunq; doctissimo, & omnifariæ eruditionis opibus instructissimo: ὡς πένταθλῳ ἔοικε, Quinquertriani assimilis videtur. Laertius, Theodoretus, Eumathius, Budæus.

Peplo dignus.

Ἄξιος τοῦ πέπλου. Aristophanes in Equitibus. de strenuo & quantiuis precii homine. Erat peplum Palla Mineruæ sacra, variis operibus intexta: quam operam sumebant virgines nobiles.

> Μοισᾶν καταχεῦεν στόμα.

Musarum os feruens. Theocritus eidull. 7. Vtemur in hominem eleganti ingenio, & festiua dicendi gratia & suauitate insignem & expolitum, maxime qui animali carmine & dulci aures mentesque hominum demulcet. Veteres quicquid suaue & eruditum fuit, Musarum artificio assignabant, hinc Attica Musa dictus Xenophon.

Nouem Musis celatum opus.

Horatius epistola ad Florum vsus est hyperbole prouerbiali, cum vellet significare opus supra modum egregium, supraque humani ingenii vires, & quod ne Musæ quidem artium inuentrices æquare possent. Vel si, cælatum, legas opus, sensus erit, in quod Musæ omne artificium suum contulisse simul videri queant. Verba eius hæc sunt:

> Carmina compono, hic elegos: mirabile visu,
> Celatumque nouem Musis opus. ——

Venustior vsus erit per ironiam: vt si de Scoti scriptis quis dicat Esse nouem Musis celatum opus.

Per genium alicuius deierare.

Per genium alicuius deierare, est omne dictum & factum honestatis eulogio notare, nihilque non per assentationem gloriæ & laudi ducere, sed omnia votis honoribusque prosequi, quasi Deo adhortante & præside gesta. Quod & ipsum vsurpat Suetonius in Caligula, eleganter prorsus, & facie prouerbiali, cum voluisset significare, plerosque à Caio Caligula supplicio affectos, non quod digni essent, sed propterea quod non omnia ipsius tam dicta quam facta, honesta duxissent, & assentando euexissent. Eius hæc sunt verba in Caligula: Multos honesti ordinis deformatos prius stigmatum notis, ad metalla & munitiones viarum, aut ad bestias condemnauit, aut bestiarum more quadrupedes cauea coercuit, aut medios serra dissecuit: nec omnes grauibus ex causis, verum male de munere suo opinantes, vel quod nunquam per genium suum deierassent. Quæ hoc loco de superstitione gentilium in placando vel propitiando alicuius genio vel suo adferri possent, scripsi alibi. Nunc breuior esse volo, nihilque extra euagari volo.

Genium habere aliquid.

Quod in metallis, idipsum in adagiis vsu venit, vt vsu cul-

& splendor accedat: adeo vt nec illud indicandum sit inelegans, quod etiam vulgo tritum circumfertur. Tale est Martiali, eiusque synchrono vsitatum, Genium habere: quo prouerbio vtûtur significaturi, aliquid natiua quadam indole, & quadam arcana ratione mouere animos hominum, & ad sui amorem sponte sua trahere, vehementerque afficere. Refertur ad rem & ad personam. Ad rem, apud Martialem lib. vj

Ingeniosa tamen Pompilli scripta feruntur:
Sed famæ non est hoc, mihi crede, satis.
Quam multi tineas pascunt blattasque diserti,
Et redimunt soli carmina docta coqui!
Nescio quid plus est, quod donat secula chartis:
Victurus genium debet habere liber.

Ad personam, Iuuenal. satyr vj.

Nemo mathematicus genium indemnatus habebit.

Indemnatum dixit, pœnæ immunem. Eiusdem notæ est Cæstum habere, Homero & Martiali, aliisque vsurpatum.

Mundi oculus.

Sol apud Ouidium Metamorphos. iiij. se mundi oculum lepida translatione vocat, eximium sui vsum, maximamque necessitatem significans.

Omnia qui video, per quem videt omnia tellus,
Mundi oculus. ——

Sic Cicero pro lege Manilia Corinthum totius Græciæ lumen appellat. Et apud Ioannem Euangelistam variis in locis Christus se vocat τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Quadrabit in hominem omnibus sapientiæ numeris & virtutum insignibus instructum, Reip. summe vtilem ac necessarium.

VLPII. *Quasi locum in balneis occupare.*

In publicis locis primum occupans, solet plus iuris habere. Vnde & Iureconsultus: Qui prior tempore potior iure. Ad hunc morem allusit Tertullianus, vbi dicit: Sed quia prior eis venit, & prior virtutum documenta signauit, idcirco quasi locum in balneis ita fidem occupauit, posteris quibusque eripuit.

DILIGENTIA.

Hic locus multa cum ASSIDVITATE communia prouerbia habet, inde igitur Lector, eadem repetito.

Ad amussim.

Frequens est apud authores, Adamussim, examussim, examussatim, amussatim: pro eo quod est, exquisita diligentia, atque exactissima cura. Gellius lib. j. cap. iiij. Ad hæc omnia scripta antiquiora tam curiose spectabat, aut virtutes pensabat, aut vitia rimabatur, vt iudicium factum esse ad amussim diceres. Et amussitata, pro examinatis apud Nonium. Translatum à fabris lapidariis, aut lignariis, qui funiculo illo regulari, operis æqualitatem explorant. Quanquam Festus in dictione Examussim testatur, Amussim quibusdam esse non lineam, neque regulam, sed ferramentum quo fabri in poliendo vtantur. Persius de poeta absoluta carmina componente, quod modo citauimus:

— Scit tendere versum,
Non secus, inquit, ac si oculo rubricam dirigat vno,

Item in carmine de viro bono, quod Vergilio tribuunt:

Ne quid hiet, ne quid protuberet angulus, æquis
Partibus vt coeant, ne quid deliret amussis.

Vsurpat idem Basilius ad nepotes, cum iubet vnamquamque disciplinam ad finem felicitatis referre, perinde quasi lapides, iuxta Doricum prouerbium, ad amussim dirigentes. Natum videri potest apud Homerum Odysseæ ε. cum loquitur de Vlysse nauem sibi fabricante:

Ξέσσε δ' ἐπισταμένως, καὶ ἐπὶ σταθμὴν ἴθυνε.

Id est:

Expoliit multa arte, superque induxit amussim.

Rursus Iliados ε.

Ἀλλ' ὥς τε σταθμὴ δόρυ νήϊον ἐξιθύνει
Τέκτονος ἐν παλάμῃσι δαήμονος, ὅς ῥά τε πάσης
Εὖ εἰδῇ σοφίης ὑποθημοσύνῃσιν Ἀθήνης.

Id est:

Materiam veluti naualem exæquat amussis,
Ducta fabri docti digitis, qui calleat artem
Quæcunque est, teneatq; probe monitrice Minerua.

Est apud eundem & aliis aliquot locis.

Ad vnguem.

Ad vnguem, eundem habet sensum. A marmorariis sumpta metaphora, qui superinducto vngui, commissuras explorant marmorum. Horatius:

— Fonteius ad vnguem
Factus homo. — id est, absolutus.

Idem in Arte:

— Carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non castigauit ad vnguem.

Vergilius ij. Georgicôn libro:

— Nec secius omnis in vnguem
Arboribus positis secto via limite quadret.

Persius:

—— Vt per leue seueros
Effundat iunctura vngues. ---

Macrobius Saturnalium lib j. Nec quisquam alius tam futilis posset esse iudicii, qui Romani anni sic ad vnguem, vt aiunt, emendatum ordinem non probaret. Ad consimilem modum Græci quod exactũ sit, & impensius accuratum, δι' ὄνυχος vocant. Plutarch. de præceptis bonæ valetudinis: ἡ μὲν οὖν ἀκριβὴς σφόδρα καὶ δι' ὄνυχος λεγομένη δίαιτα. id est: Itaq; vehementer exacta, quæ ad vnguem obseruata dicitur victus ratio. & ἐξονυχίζειν, pro ἀκριβῶς ἐξετάζειν. Quam vocem vsurpat & Athenæus lib. iij. ἐξονυχίζεις δὲ πάντα τὰ προσπίπτοντα τοῖς συνδιαλεγομένοις ταῖς ἀκάνθαις. id est: Porro ad vnguem exploras omnia, quæ congruunt iis, qui cum spinis disputant.

Vltro citroque.

Vltro citroque, prouerbiali figura dicitur: valetq; perinde quasi dicas, hinc atque illinc, siue vtrinque. Fit autem venustior metaphora, quoties ad mutuam altercationem, disceptationem, confabulationem, rixamve refertur. Quod genus est apud Ciceronem De republica: Multisque verbis vltro citroque habitis, ille nobis consumptus est dies. Idem in libris officiorum: Beneficiis vltro & citro datis acceptisque. Seneca De beneficiis lib. v. Beneficium & gratiæ relatio vltro citroque ire debent. Consimili forma dicimus: Vltro citroque agitata causa: &, Vltro citroque datis & acceptis cladibus: vltro citroque certatum conuiciis.

Thynni more.

Θύννου δίκην, id est, Thynni more videre dicuntur, qui limis aut altero oculo oblique inspiciunt. Æschylus apud Athenæum lib. vij.

Τὸ σκαιὸν ὄμμα παραβαλὼν θύννου δίκην.

Id est:

Oculum sinistrum admoliens Thynni modo.

Siquidem Aristoteles indicat, Thynnos non cernere nisi læuo oculo, vt ibidem citat Athenæus: qui paulo superius ex eodem authore dixerit illũ cernere dextro, sinistro cæcutire. Plinius lib. ix. c. xv. dicit illos vtroque hebetes esse, dextro tamẽ plus cernere. Refertur idem versus ex eodem authore apud Plutarchum in dialogo De comparatione terrestrium ac marinorum. Addit eum piscem altero oculo cæcutire: eoque cum immigrant in mare, adhærent terris ad dextram: cum emigrant, contra. Potest & ad eos referri, qui acriter ac diligenter inspiciunt. Persius:

Non secus ac si oculo rubricam dirigat vno.

Idque Aristoteles sectionis xxxj probl. ij. & iiij. vere putat euenire, propterea quod oculorum initia ab eodem dependeant. Vnde fit, vt altero occluso, vis illa quæ duos mouebat, ad vnum conferatur, hoc acrior quo contractior.

Iuxta melam.

Κατὰ μήλην: id est, Iuxta melam. Suidas ostendit prouerbio dici solere, vbi quis incerta coniecturis persequeretur. Sumpta metaphora à medicis, hulcus internum immisso per fauces instrumento quopiam explorantibus. Id enim instrumentum μήλην vocant, & μηλῶσαι, ad hunc modum tentare.

In quadrum redigere.

In quadrum redigere dixit M. Tullius in eodem libro, pro eo quod est, in ordinem aptamque structuram concinnare. Sumptum ab iis, qui arbores aut lapides mathematicis gnomonibus exæquant, vt vndequaque congruant inter sese: proinde quod conuenit, quadrare dicimus. Vergil. Georgicôn lib. ij.

Indulge ordinibus, nec secius omnis in vnguem
Arboribus positis, secta via limite quadret.

In nocte consilium.

Ἐν νυκτὶ βουλή, id est, In nocte consilium. Admonet adagium, non esse præcipitandum consilium, neque statim ad primos animi impetus quippiam agendum. Nox autem propter solitudinem ac silentium, vel maxime ad considerandum, consultandumque de rebus grauibus est idonea. Præterea sæpenumero fit, vt somnus sedata cupiditate pristinam sententiam vertat. Vnde etiam vulgo dicitur ab idiotis nostratibus, Super hac re indormiam: vbi significãt se per ocium deliberaturos. Porro præceps consilium inauspicatum esse solere, & vulgato sermone dicitur, & eleganter admonuit Sophocles apud Plutarchum, libello de garrulitate:

Οὐ γάρ τι βουλῆς ταυτὸ καὶ δρόμου τέλος.

Id est;

Cursus enim haud est finis idem & consili.

Siquidem in cursu vincit, qui celerrimus sit: in consultando cunctatio tutior est, periculosa celeritas. Plutarchus in Symposiacis, decade septima, problemate nono, citat Platonem, qui scripserit, apud Lacedæmonios (ni fallor) fuisse νυκτερινὸν σύλλογον, id est, Nocturnum conuentum grauissimorum, ad quem difficillimæ causæ reiiciebantur. Addit apud veteres noctem εὐφρόνην fuisse vocatam, παρὰ τὸ εὖ φρονεῖν, à bene sapiendo.

Ruminare negocium.

Ἀναμασᾶσθαι τὸ πρᾶγμα, id est, Ruminare seu remandere negocium, dicitur qui suo cum animo versat, etiam atque etiam expendens. Sumpta metaphora ab animantibus, qui cibum in eos reuo-

catum denuo mandunt, atque ita demum in alterum ventrem traiiciunt. Nam id non accidit, nisi iis quibus duo sunt ventres. Aristophanes in Vespis:

Μόλις τὸ πρᾶγμ᾽ ἔγνωσαν ἀναμασσόμενοι.

Id est:

Vix causa cognita est, vbi ruminauerant.

Id etiam appellant ἀναπεμπάζειν. Vsurpat hoc adagium & Lucianus quodam in loco.

Fixis oculis intueri.

Ἀτενὲς ὁρᾷν: id est, Defixis oculis obtueri. Si transferatur, prouerbialis erit figura: nempe pro eo quod est, attentius accuratiusque considerare, fixius intueri, pressius inspicere. Sumptum est ab amantibus, qui stupentibus, nec vsquam dimotis oculis inspiciunt id quo delectantur. Adagium recensetur à Diogeniano. Plutarchus in commentario De audiendo: βαρὺς μὲν γὰρ ὁ ἀκροατὴς καὶ φορτικὸς ὁ πρὸς πᾶν ἀπηχθὴς, καὶ ἀτενὴς, τὸ λεγόμενον, id est: Grauis enim auditor: ac molestus, qui ad singula stupet, & defixis est oculis, vt dicitur. M. Tullius pro Lucio Flacco: Vt totam causam quam maxime intentis, vt aiunt, oculis acerrime contemplemini.

Γοργὸν βλέπειν.

Γοργὸν βλέπειν, aliquoties apud Lucianum, pro acrib. oculis obtueri. Sumptum è fabula Persei & Gorgus, γοργὸν dictum putant παρὰ τῆς ὀργῆς, quod irati acribus oculis obtueantur. Item Homerus Iliados θ. de Hectore:

Γοργοῦς ὄμματ᾽ ἔχων ἠδὲ βροτολοιγοῦ ἄρηος.

Id est:

Gorgoneis oculis, quales & Martis atrocis.

Μανικὸν βλέπειν alias commemorauimus.

In occipitio oculos gerit.

Ὄπισθεν κεφαλῆς ὄμματα ἔχει: id est, In occipitio oculos habet. De versutis & circumspectis, quosque neutiquam procliue sit fallere. Quod genus hominum Persius Ianos appellat:

O Iane a tergo cui nulla ciconia pinsit.

Et Homerus à principe requirit, vt oculatus sit πρόσσω καὶ ὀπίσσω: id est, A fronte & à tergo. Plautus in Aulularia: Quæ in occipitio habet oculos.

Vnum ad vnum.

Ἓν πρὸς ἓν φασιν, inquit Lucianus: id est, Vnum ad vnum: nimirum figuram prouerbialem esse significans, cum exactius singula singulis componantur. Theocritus in Pastore:

Ἐμὶν δὲ τὺ βοσκολιάσδευ

Ἓν ποθ᾽ ἕν. id est, si libet ad verbum reddi:

—— Tu vero mihi pascito boues

Vnum ad vnum. ——

Sic enim quidam eruditi legunt. Plato lib. De legibus v. δεῖ δὲ πάντα ἄνδρα ἓν πρὸς ἓν τοῦτο σπεύδειν. Reddetur & hoc ad verbum: Oportet autem omnem, vnum ad vnum, ad hoc festinare. hoc est, pro se quemque. Idem in libro vj. ἓν ἐφ᾽ ἑνὶ παρέχειν. Vtitur & libro primo plane prouerbiali figura, ἓν πρὸς ἕν. rursum libro iiij. καθ᾽ ἑνὸς ἕν. Translatum videri potest à prælio, quoties acriter res geritur, singulis aduersus singulos dimicantibus. Nisi malumus ad Laconicum illud apophthegma referre. Narrat enim Plutarchus in libello De futili loquacitate, Lacedæmonios aliquando vnum legatum ad Demetrium regem misisse. Cumque stomacharetur tyrannus, vociferareturque: Vnum, inquiens, ad me Lacedæmonii? legatum nihil attonitum respondisse: Vnum ad vnum. Nec absurde dixeris, à mathematicis mutuo sumptum, quorum est hæc loquendi figura peculiaris, ἓν πρὸς ἕν: id est, Vnum ad vnum. sic enim proportionem constare dicunt, quam vocant parilitatis siue æqualitatis.

Incudi reddere.

Eleganter Horatius incudi reddere dixit, pro eo quod est, refingere ac mutare, corrigereque:

Et male tornatos incudi reddere versus.

Consimili forma dicunt Recoquere. Quintilianus lib. xij. Sed præcipue tamen Apollonio Moloni, quem Romæ quoque audierat, Rhodi rursus reformandum, ac velut recoquendum dedit. Item Horatius:

—— Recoctus Scriba ex quinqueuiro. ——

Ruris fons.

Ἀγροῦ πηγή: id est, Ruris fons. De nimium laboriosis, & perpetuo operi assidentibus. Cuiusmodi fingit Menedemum Terentius. Conueniet item & de negocio laborioso, cuique nunquam exhausti satis est. Nam hoc ipsum verbum πηγή, hyperbolen habet copiæ non tantum apud Græcos, verum etiam apud Latinos.

Ithorus.

Ἴθορος Suidas ait vocem prouerbialem fuisse, in eum qui velut instigator hortatorque foret aliis. Translatum opinor à nautis, quos remigantes naucleri vox animat ad gnauiter laborandum: siue ab equorũ cursu. Plutarchus in Symposiacis decade septima, problemate quinto scribit, ἱππόθορον appellatam cantionem ad incitandas equas. Consimilia tradit de præceptis connubialibus. Nam θορεῖν Græcis est impetu insilire. Vnde & apud Homerum θοῦρος ἄρης appellatur ab assultu citato. Apparet Græcam vocem compositam ex ἰθὺ & ὀρεῖν incitare.

Caput scabere, & consimilia.

Caput scabere, vngues arrodere, gestus hominis sunt cogitabundi, & de mutando, cuius pœniteat, secum agitantis. Vnde ... huntur in vsum prouerbialem. Horatius libro primo Saty...

—— Sed ille

Si foret hoc nostrum fato delapsus in æuum,
Detereret sibi multa, recideret omne quod vltra
Perfectum traheretur, & in versu faciendo
Sæpe caput scaberet, viuos & roderet vngues.
Sæpe stylum vertas, iterum quæ digna legi sint
Scripturus. ——

Id imitatus Persius:

Nec pluteum, inquit, cædit, nec demorsos sapit vngues.

Idem alibi:

—— Crudum Chærestratus vnguem
Arrodens ait hoc. ——

In superiore taxat poetarum in scribendo negligentiam: in al... describit adolescentem, de mutanda anteactæ vitæ ratione co... tantem.

Aristophanis & Cleanthis lucerna.

Aristophanis & Cleanthis lucerna, propter insignem studii di... ligentiam in prouerbium abiit: vt is ad Aristophanis aut Clean... this lucernam dicatur lucubrare, qui summo studio, exquisita... cura, singula pensitat. Varro lib. de lingua Latina j. Quod non... lum ad Aristophanis lucernam, sed etiam ad Cleanthis lucubra... nolui præterire, qui poetarum modo verba, vt significant, exp... unt. Opinor autem adagium sentire de Aristophane gramma... co. Neque fama caruit etiam Epicteti lucernula, quæ post il... mortem magno ære redempta est. Cæterum quod ait Iuuena...

Hæc ego non credam Lenusina digna lucerna?

magis pertinet ad inuestigationem, quam ad lucubrationem.

Olet lucernam.

Τὸν λύχνον ὄζει, id est, Lucernam olet. De re meditata, multo... studio elucubrata. Inde ductum, quod studiosi ad lucernam vi... lantes soleant elaborare, si quid accuratius velint excudere. Ia... tum olim in Demosthenem, illius ἐνθυμήματα τὸν λύχνον ὄζειν, ... est, Enthymemata lucernam olere: quod omnia de scripto dice... ac præmeditatus domi. Vnde & illud de eodem celebratur ... gium, quod plus olei quam vini consumpserit. Erat enim abst... mius & ὑδροπότης: atque extrema etiam senecta ad lucernula... lam suam exercebatur.

Homini diligenti.

Homini diligenti semper aliquid superest. Chrysostomus ho... milia in Ioannem xix. refert hoc dictum, vt tritum vulgi serm... prouerbium: Qui vere diligens est in negocio, nunquam sibi sat... facit, semperque videt aliquid quod operi cœpto adiiciat: cum... gnauis, quicquid egerint, nimium videatur.

Non vna manu capere.

Οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον: id est, Non vna tantum manu capiendum. De re lubrica variaque, captuque difficili. Nam huiusmodi ... mus vtranque admouere manum. Vsus est Plato in sophista: ... οὖν ὡς ἀληθῶς λέγεται τὸ ποικίλον εἶναι τοῦτο τὸ θηρίον, καὶ τὸ λεγόμενον, τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον. id est, Vides igitur vere dici, bestiam hanc ... riam neque (quod dici solet) vnica manu capiendam. Sump... est à venatu, in quo feræ quædam miris artibus ex ipsis venan... manibus frequenter elabuntur: quibus adsimilem putat hom... sophistam, ad elabendum omnibus dolis instructum. Accom... dari potest & ad opimum sacerdotium, quod nemo facile asseq... tur, nisi summa vi adnitatur.

Metiri.

Qui rem accuratius expendit quam oportet, digitis metiri di... tur: veluti si quis cum amico rationem ineat, vter in alterum p... contulisset officiorum. M. Tullius in paradoxo tertio: Poe... non audio in nugis, in vitæ societate audiam ciuem digitis pec... dimetientem sua? Si sunt visa breuiora, leuiora qui possunt vid... quum quicquid peccetur, perturbatione peccetur rationis at... ordinis. Allusit huc Cicero, quod poetæ carminis pedes digitis ... tiri soleant. vnde & Horatius:

Legitimumque sonum digitis callemus & aure.

Non optimus autem poeta videtur, qui non statim aurium iud... deprehendit carminis vitium.

Arator nisi incuruus præuaricatur.

Prouerbii speciem habet quod refert Plin. lib. xviij. cap. ... Arator nisi incuruus, præuaricatur. Præcipit vt arator aruum p... mum rectis sulcis proscindat, mox & obliquis subigat. Id fieri ... potest, nisi toto corpore incumbat labori: vnde & Vergilio dic... est curuus arator. Cæterum Præuaricari, est à recto sulco diuer... re. Vnde & in causis præuaricari dicuntur, qui causam diuers... adiuuant. Videlicet hoc est quod ait Plinius. Inde translatum ... crimen in forum. Ibi itaque caueatur, vbi inuentum est. Transf... ri potest ad quemuis: vt, Leno nisi periurus est, præuaricatur: ...

lés nisi impius est, præuaricatur. Conueniet in negocium, quod absque magnis sudoribus peragi non potest.

Non nauigas noctu.

Οὐ νυκτὶ πλοεῖς: id est, Non noctu nauigas. De eo cui nihil est certi quod sequatur, propterea quod nocturnis temporibus certius nauigant nautæ propter stellarum notas, de quibus alias dictum est. Chrysippus, vt citant, negationem detraxit, νυκτὶ πλοεῖς: manente, sicut ego quidem arbitror, eadem sententia. Nam quid alioqui fuerat memorandum, si Chrysippus citra negationem extulisset: quasi vero non idem iuris sit in quauis oratione. Quanquam autem nautæ noctu stellarum indicia sequuntur, longe tamen certior interdiu nauigatio.

Somnus absit ab oculis.

Ὕπνος δ᾽ ἀπέστω γλυκύθυμος ὀμμάτων.

Id est:

Oculis abesto leniens animum sopor.

Vbi quis rem aggreditur, quæ summam diligentiam curamque desideret. Quod genus, si quis philosophiæ capessat studium. Sumptus est autem hic senarius ex Aristophanis Nebulis, apud quem dicitur sub persona Socratis, adhortantis Strepsiadem, vt philosophiæ daturus operam, omnia tum faciat, tum patiatur.

Somnum non vidit.

Quum somnus non videatur, sed ille potius occludat oculos, dubium non est quin prouerbiali schemate dictum sit: Somnum oculis non vidit. Nam his verbis significant summam vigilantiam. M. Tullius Curio lib. viij. Epist. Ita Caninio consule, scito neminem prandisse. Nihil tamen eo consule mali factum est. Fuit enim mirifica vigilantia, qui toto suo consulatu somnum non viderit. Dicti arguria in hoc est, quod is vnum modo diem consul fuit. Prouerbii ratio est in tropo.

Neque quantum lusciniæ dormiunt.

Οὐδ᾽ ὅσον ἀηδόνες ὑπνώσσουσιν: id est, Nec quantum lusciniæ dormiunt. In eos cõuenit, qui somni parcissimi sunt. Lusciniæ minimum dormire feruntur, vel propter Ityn extinctum, vel ob timiditatem. Equidem magis arbitror dictum, quod lusciniæ vernis mensibus, per omnem fere noctem perpetuo cantu garriant.

Succisiua opera.

Succisiuis operis fieri dicitur, quod horis quibusdam quasi furtiuis agitur, vbi iam ordinariis ac legitimis officiis perfuncti sumus. Metaphora traducta à mercenariis aut seruis, qui præter pactas operas quas debent, extra iustas illas horas nonnihil etiam operantur sibi, quod cedat in peculium. M. Tullius lib. De oratore ij. Quæ ego sero, quæ cursim arripui, quæ succisiuis operis, vt aiunt, iste a puero summo studio, summis doctoribus. Idem Philippicaij. Et tamen omni genere monumentorum meorum perfecisse operis succisiuis, vt meæ vigiliæ meæque literæ, & iuuentuti vtilitatis, & nomini Romano laudis aliquid adferrent. Idem libro De legibus j. Succisiua quædam tempora incurrunt, quæ ego perire non patior: vt si qui dies ad rusticandum dati sint, ad eorum numerum accommodentur quæ scribimus. Plinius in præfatione historiæ mundi: Et occupati officiis, succisiuis temporibus ista curamus, id est, nocturnis. Itaque quod obiter atque aliud agentes curamus, id operæ succisiuæ tribuitur. Græci simili pene figura πάρεργον appellant. Agathon apud Athenæum:

Τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιούμεθα,
Τὸ δ᾽ ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμεθα.

Quorum carminum, quandoquidem verti commode non possunt, hæc est sententia: Quod obiter faciundum erat, ei principalem operam impendimus: quod principalis est operæ, id obiter curamus. Legimus etiam τὸ οὐδὲ πάρεργον quod à proposito sit paulo alienius: & παρέργως, quod nos fere, obiter aut negligenter vertimus. Diuus Hieronymus in epistola quadam: Cum hoc furtiuis, vt aiunt, operis ad lucernulam vel ex notarii manus me dictante signaret. Furtiuas vocat, quod illi succisiuas.

Vel acum inuenisses.

Apud poetam in Menæchmis prouerbialis hyperbole, de re diligenter vestigata: Acum credo inuenisses, si acum quæreres. Nam acus inuentu difficillima, quod ob exiguitatem facile fallat oculos quærentis.

Grues lapidem deglutientes.

Αἱ γέρανοι λίθους καταπεπωκυῖαι: id est, Grues lapillos deglutientes. Suidas ex Aristophane citat, ostendens dici solitum de iis, qui summa prouidentia gerunt negocium: idque inde in vulgi sermonem venisse, quod gruibus hic mos sit, vt quoniam admodum sublimes volant, magnoque ferantur impetu, neque possint deorsum aspicere, lapillos gestent: quos si quando fatigari cœperint, inter volandum, ex alto deiiciant: quo videlicet è cadentium strepitu percipiant, vtrum supra terram, an supra mare volent. Quod si lapillus in mare deciderit, pergunt viam: sin in terram, interquiescunt. Nec his dissimilia refert Plinius lib. x. cap. xxiij. Quando proficiscuntur, inquit, consentiunt: volant ad prospiciendum alte, ducem quem sequantur, eligunt: in extremo agmine per vices qui acclament dispositos habent, & qui gregem voce contineant: excubias habent nocturnis temporibus, lapillum pede sustinentes, qui lassatis somno decidens, indiligentiam sono coarguat. Cæteræ dormiunt, capite subter alam condito, alternis pedibus insistentes: dux erecto prouidet collo, ac prædicit. Ac paulo post: Certum est, inquit, Pontum transuolaturas primum omnium angustias petere, inter duo promontoria Criumetopum & Carambin, mox saburra stabiliri: quum medium transierint, abiici lapillos: quum attigerint continentem, & è gutture arenam. Hactenus Plinius. Porro locus quem Suidas citat, est in Auibus Aristophanis:

Ἐκ μέν γε Λιβύης ἧκον ὡς τρεῖς μυριάδες
Γέρανοι, θεμελίους καταπεπωκυῖαι λίθους.

Id est:

Venere gruum ter dena ferme millia,
Libycis ab oris, deuoratis maximis
Saxis. ——

Interpres hoc loco eadem ferme quæ Suidas.

Frons occipitio prior.

Priscis agricolis celebratum adagium, atque instar ænigmatis iactatum: Frons occipitio prior. Quo significauit antiquitas, rectius geri negocium, vbi præsens ac testis adest is, cuius agitur negocium. Prior dictum est, pro potior meliorque. Alioqui quis ignorabat frontem priorem esse capitis partem, occipitium posteriorem? Tametsi hæc amphibologia commendat nonnihil dicti gratiam, quod ob antiquitatem oraculi instar habebatur. Extat autem apud Catonē lib. De re rustic. c. iiij. Si bene, inquit, ædificaueris, libentius & sæpius venies, fundus melior erit, minusque peccabitur: fructi plus capies: frons occipitio prior. Plinius item in eandem ferme sententiam, lib. Historiæ mundi xviij. cap. v. Eum tamen, inquit, qui bene habitet, sæpius ventitare in agrum, frontemque domini plus prodesse quam occipitium non mentiuntur. Rursus eiusdem libri cap. vj. Et ideo maiores fertilissimum in agro oculum domini esse dixerunt. Aristot. Oeconomicorum lib. j. videtur hanc sententiam ad Persam quempiam referre, subnectens alteram huic similem, quæ à Lybe quodam sit profecta. Sed satius fuerit ipsius ascribere verba, si quis forte desiderabit: καὶ τὸ τοῦ Πέρσου καὶ Λίβυος ἀπόφθεγμα εὖ ἂν ἔχοι. ὁ μὲν γὰρ ἐρωτηθείς, τί μάλιστα ἵππον πιαίνει, ὁ τοῦ δεσπότου ὀφθαλμός, ἔφη. ὁ δὲ Λίβυς ἐρωτηθείς, ποία κόπρος ἀρίστη, τὰ τοῦ δεσπότου ἴχνη, ἔφη. id est: Atque illud Persæ Libysque responsum, recte seruabitur. Nam alter interrogatus, quæ res potissimum saginaret equum? respondit, oculus domini. Alter rogatus, quod stercus esset optimum? domini vestigia, inquit. Vterque significauit domini præsentiam plurimum habere momenti ad rem bene gerendam. Item Columella putat rem malam esse, frequentem fundi locationem: peiorem tamen vrbanum colonum, qui per familiam mauult agrum quam per se colere. Huc pertinet illud quod refertur à Gellio: quod cum quidam corpulentus ac nitidus equum haberet macilentum ac strigosum, rogatus quid esset in causa? respondit mirum non debere videri, si equo suo esset habitior, quandoquidem ipse se pasceret, equum curaret seruus. Plutarchus in commentario de liberis educandis: κἀντεῦθεν δὴ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ ἱπποκόμου χαρίεν, ὡς οὐδὲν οὕτω πιαίνει τὸν ἵππον, ὡς βασιλέως ὀφθαλμός. id est: Hinc & illud eleganter dictum ab equisone, nihil perinde saginare equum, vt regis oculum. Huius figuræ est quod Æschylus in tragœdia, cui titulus Persæ, domini præsentiam oculum domus vocat.

Ὄμμα γὰρ δόμων, νομίζω δεσπότου παρουσίαν.

Id est:

Nam domus oculum esse domini iudico præsentiam.

Eodem pertinet quod perquam venuste dixit T. Liuius, non satis feliciter solere procedere quæ oculis agas alienis. Innuit tale quiddam & Terentius in Eunucho, cum ait: Ita vt fit, domini vbi absunt. significans, absentibus heris, ministros omnia facere indiligentius, & peccare licentius: nempe hæc omnia eo tendunt, vt quisque suum negocium præsens curet, neque magnopere fidat alienæ industriæ. Id nulli magis obseruandum quam principi, si modo principis animum gerat, non prædonis: hoc est, si publicum commodum cordi habet. At hodie fere episcopi & reges omnia alienis manibus, alienis auribus atque oculis agunt, neque quicquam minus ad se pertinere putant quam remp. aut priuatis suisque distenti, aut voluptatibus occupati.

Arripe negocii curam.

Admonentes aliquem, vt diligenter negocium capessat, & gnauiter rem aggrediatur, vtemur hoc ex eodem loco carmine, quo Æneas hortatur aurigam suum:

Ἀλλ᾽ ἄγε νῦν μάστιγα καὶ ἡνία σιγαλόεντα
Δέξαι. —— id est:
Quin age nunc scuticamque manu, depictaque lora
Corripe. ——

Mihi curæ erit hoc negocium.

Cum admonebimus quempiam, vt omne negocium in nos reiiciat, ipse securus, nobis rem curæ futuram, conueniet illud ex Odysseæ η.

Ἀλλ᾽ ἴθι σιγῇ τοῖον, ἐγὼ δ᾽ ὁδὸν ἡγεμονεύσω,

Id est:

Quin tacitus procede, viæ huius ego fuero dux.

Funiculum ad lapidem.

Τὴν σπάρτην πρὸς τὸν λίθον ἄγειν: id est, Funiculū lapidi admoue-

re dicuntur, qui curam omnem adhibent, ne quid geratur in Republica secus quam oportet. Beatus Chrysostomus homilia in priorem ad Corinthios epistolam xxxv. σκόπει πῶς πάλιν ἐντεῦθεν τὴν στάθμην λίθον ἄγει τὴν οἰκοδομὴν πανταχοῦ ζητῶν τῆς ἐκκλησίας. id est: Considera vt hic rursus funiculum admouet ad lapidem, vbique quærens ædificationem ecclesiæ. Translatum est ab architectis, qui non credunt oculis suis, sed ad perpendiculum explorant lapidum æqualitatem. quod est exactæ diligentiæ.

Factum transactum.

Apud Iurisprudentes solennia sunt hæc, Factum transactum: quoties sentiunt nihil prætermissum, quod ad negocii tractationem pertinet. M. Tullius in Catilinam inuectiua tertia. Atque illud quod faciendum primum fuit, factum atque transactum est. Est alicubi & apud Terentium, aliosque complures melioris notæ scriptores.

Pleno gradu.

Qui leuiter rem quampiam attigerunt, summo pede dicuntur ingressi: contra, qui magno studio instituerunt aliquid, pleno gradu dicuntur ingressi. Trebonius Ciceroni lib. xij. Nam illum paratum vt video, & ingressum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quo in dies longius discendo exercendoque se procedat.

EX APPENDICE ERASMI.

Nocti æquare diem.

De studii assiduitate. Liu. Alii in castris, siue stationibus per somnum vinumque, diem noctibus æquabant. Huic simile illud Noctesque diesque.

Sapit demorsos vngues.

De opere summa diligentia elaborato. Persius de carmine indocto:

> Nec pluteum cædit, nec demorsos sapit vngues.

Ea quæ authorem coegere sæpius caput scabere, & vngues mordere, pluteum cædere, & deterere dum sæpius voluuntur, & iterato in manus sumuntur, solent. Ita quod accuratum est, Græci ὀνύχι χον vocant: & ἐξονυχίζειν, ad vnguem explorare. Athen. Plut. denique, in memoriam reuocare & subducere dicunt, ἀναπεμπάζειν: ducta metaphora ab iis, qui per quinos digitos aliquid computant. Lege prouerb. Ad vnguem.

IVNII. *Euclionis gallus gallinaceus.*

Euclionis gallinaceus apud Ausonium quadam prouerbii specie dicitur, qui magna solicitudine excutit & inquirit quippiam. ita enim scribit in epistola ad Symmachum vrbis præfectum: Latebat inter nugas meas libellus ignobilis, vtinamque latuisset, neque indicio suo tanquam sorex periret. hunc ego quum velut gallinaceus Euclionis, situ chartei pulueris eruissem, excussum relegi. Detortum ex Aulularia Plauti, apud quem Euclio auarus senex, qui vermis instar (quem σκώληκα vocant Græci) humi defossam ollam auri plenam habens, quum omnia illi essent suspecta, gallum gallinaceum scalpurientem vngulis circumcirca, obtruncauit, auri indicium proditum ratus. Euclionis gallinaceum imitatur, qui diligenter euoluit authores omnes, vt literariæ frugis materiam euertat. Alioqui Euclionis sordes etiam in prouerbium vocari queunt, de auaro animo geniumque suum defraudante: quod apud Plautum ipse deplorat, surrepto iam illi auro.

Hoc age.

Attentionem imperantis adagium est: Hoc age. quasi dicas: In hoc totus incumbe sedulo. Tertullianus lib. iiij. aduersus Marcionem: Vt dici solet, ad quod venimus, hoc age. Natum à sacrorum voce, quam explicat in Coriolano Plutarchus, à Numa Pompilio instituta. sic enim scribit: ὅταν γὰρ οἱ ἄρχοντες ἢ ἱερεῖς πράττωσι τι τῶν θείων, ὁ κῆρυξ προθεῖ μεγάλῃ φωνῇ βοῶν, Ὅκ ἄγε. σημαίνει δ' ἡ φωνὴ, τοῦτο πράττε, προσέχειν κελεύουσα τοῖς ἱεροῖς, καὶ μηδὲν ἔργον ἐμβαλεῖν μεταξὺ μηδὲ χρείαν ἀσχολίας. id est: Quando namque principes aut sacrifici rei diuinæ operantur, præco accedens alta voce exclamat, Hoc age: quod sonat Latine, Hoc fac: quo dicto iubentur sacris esse intenti, nec interim operis alicuius satagere, aut negocium suscipere. Hanc vocem à sacris translatam vsurpauit in negotio serio Cassius Chæræa, quum coniuratos in necem Caligulæ exhortans, primus eum gladio percuteret, præmissa voce, Hoc age. Huc spectat illud ex Cratini ὥραις (id fabulæ nomen:) τοῦτο πράττων φασὶ ἀνὴρ οὐδὲν ποιῶν. id est: Hæc age, inquit homo nihil agens. quod dici conueniet in hominem feriatum, segnique ocio addictum.

Studium generat studium, ignauia ignauiam.

Vbi semel bonum opus cœptum est, resumendum est, donec habitum consequamur: quem vbi semel consequuti fuerimus, non erit quod ipsum deserere poterimus. cuiusque enim rei dulcedo cui assueti sumus, trahit. Chrysostom.

COGNATI. Ῥαβδίζειν.

Græcis idem valet, quod sursum deorsumque cursitare: id etiam vulgo dicitur de quopiam, qui nulli labori parcens, rem suam procurat anguste.

Indesinenter.

Quod magno studio magnaque fit assiduitate, id indesinenter & sine intermissione, continenter noctes & dies vsitata, fieri dicitur. Græci ἀνελλιπῶς, pro indesinenter, continue, iugiter dicunt. Deriuant à α priuatiuo & λείπω, seu λαμπάδα, in ... tato.

Quasi thesaurum draco.

Est etiam hæc vox quasi prouerbialis apud Ciceronem in Phil. xiij. Fingunt poetæ dracones thesauris incubare, & eorum custodiæ adhibitos, propterea quod hi & mira oculorum acie præditi (nam ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι, quod est videre, aiunt dictos esse) & existimantur vigilantissimi, vt apud Ouidium in vij. Metamorph.

> Peruigilem superest herbis sopire draconem.

Nota est fabula de malis Hesperidum, & aureo vellere. Dicuntur in veteres Euclione, & Midas, reliquumque auarorum chorum, qui etiam Quintiliano velut clausis thesauris incubant.

Patiens pulueris atque solis.

Idem Od. viij. dixit, Patiens pulueris atque solis. Quod in hominem ad labores ferendos habilem quadrabit. Est huic finitimum quod à Zenodoto refertur: Neque compluitur, neque sole adurit. Nec discrepat quod Marius apud Salust. dicit, Hyemem & æstatem iuxta pati, humi requiescere. Militia enim requirit exercitata corpora, tolerandisque laboribus, atque omnibus iniuriis exercita. Est carmen in volumine Virg. post lusus in custodem hortorum, huius sententiæ:

> Immoderata pati nunc frigora nuncque calores,
> Sternere vel dura posse super silice.

Ibidem:

> Iacere me, quod alta non possum putas
> Vt ante vectari freta,
> Nec ferre durum frigus, aut æstum pati,
> Nec arma victoris sequi.

Ad vnguem, Ad amussim, Ad regulam.

Parœmiacus loquendi modus, quo vt quidque est absolutum maxime, & exquisitissima diligentia curaque summa elaboratum, ita ad vnguem & ad amussim illud esse factum dicimus. Græci ἀκριβῶς στάθμη, & ἀπηκριβωμένον. Theodoricus in Heraclide ... στάθμην prouerbialiter, eadem significatione, ... καὶ στάθμην ... : Et quidem valde facile ad amussim perpendere. Doricum prouerbium est. Vitruuius lib. vij. Postea autem ... tione arescente desormentur directiones arenati, vti longitudines ad regulam & lineam, altitudines ad perpendiculum, anguli ad normam respondentes exigantur. Plinius lib. xxxvj. Structuram ad normam & libellam fieri, & ad perpendiculum respondere oportet. Omnes isti loquendi modi quasi prouerbialiter dicuntur ab authoribus, translatione à structuris exacte factis. Budæus lib. De contemptu rerum fortuitarum: Nisi cultus animi accesserit, mores ad amussim formati, ad perpendiculum exacti, ad regulam respondentes. Amussis autem norma est fabrilis: vnde adamussim aduerbium compositum Varro lib. ij. De re rusti. Non est ... rus adamussim. [Duo hæc prouerbia diligentissime ab Erasmo sunt enodata sub finem Centu. v Chil. j.]

Qui instat, extundit.

Qui instat, inquit Seneca, etiam ex duro & immemori pectore gratiam extundit, id est, tandem elicit. Instare autem, est modeste & vrgentius, & (quod dicitur) instanter aliquem solicitare. Cicero pro Quintio: Tibi instat Hortensius, vt eas in consilium. Idem pro Cæcinna: Noli mihi instare vt iudicem. Liuius ij. ab vrbe. Euincuntque instando, vt literæ sibi ad Tarquinium darentur. Extundere vero, est odiose & cum molestia impetrare. Suet. in ... Ea demum extudit magis conuicio, quam precibus. Hinc ... amice aliquem, tandem impetramus, quod postulamus. ... lus ij. ad Timoth. cap. iiij. Insta tempestiue, intempestiue, ... increpa, exhortare cum omni lenitate & doctrina. Huc spectat illa Christi, Luc. xj. Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, da mihi mutuo tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam illi: & ille intus respondens dicat: Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, & pueri mei sunt in cubili mecum, non possum surgere, & dare tibi. Dico vobis, etiam si non dabit illi surgens, eo quod amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet opus. Et ego dico vobis. ... Christus apud eundem Lucam, & Matth cap. vij. Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Apud eundem Luc. cap. xviij. est parabola de iniquo iudice. ... quidam, inquit Christus, nec Deum timebat, nec hominem reuerebatur. ad quem vidua quædam veniebat, dicens: Vindica me de aduersario meo. Et nolebat aliquandiu. Post hæc autem dixit intra se: Quanquam Deum non timeo, nec hominem reuereor, tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne tandem veniens suggillet me. Illa etiam hodie prouerbialiter sumuntur: ... petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur.

Leporinus somnus.

Xenophon scribit, leporem palpebris clausis vigilare, ...

dormire: vt non temere fortsitan nonnulli leporem ἀπὸ τοῦ λάειν, quod aspicere est, dictum existimarint. Vnde etiam in adagium cesserit, Leporinus somnus, quotiens vigilantiam eius qui dormitare videatur, intelligendam proponimus: cum tamen perspicacissimis oculis omnia, quæ vsu veniant, in agendis rebus perlustrare non cesset. Tales homines Græci κορυβαντιᾶν appellant. Vide Plin. lib. xj cap. xxxvij. Ioan. Langius epist. xxv. tom. j. medicinal. ep. st. In soporifera cerebri affectione ex pituitabili permixta æger instar leporis apertis oculis dormit, nec oculis conniuet, sed ἀσκαρδαμυκτὶ, id est, indefesse & torue quemque intueri videtur.

Manu admota Deum inuocandum.

Fortunam Lacedæmonii, vt etiam prouerbio celebratum, admota manu inuocabant: id significantes, sic quidem deos inuocari debere, vt simul & nos quoque nostram addamus operam, alioqui nostra frustra esse vota.

Nemo primo quoque die fit doctus.

Hanc autem prouerbialem sententiam ita expressit Ioannes Girardus:

> Annon & vulgo (quod verum est) audio dici?
> Primo quoque die nemo magister erit.

Eo videtur respicere Aloysius Luisinus lib. ij. De compescendis animi affectibus, dicens: Nam quamuis non multo fieri meliores statim queamus, at satis fuerit, anno vno in melius saltem paululum esse prouectum, &c. Iuxta enim Gallicum illud,

> Du petit vient on au grand Et:
> Grand bien ne vient pas en peu d heure. Et:
> On ne fait pas tout en vn iour. Et:
> On ne fist pas Rome tout en vn iour.

Telo non æque opus facto est.

Epidicus Plautinus amplificans vtilitatem & necessitatem consilii, quod coram senibus in rem heri sui proponebat: Opus est, inquit, homine, qui illo argẽtum deferat pro fidicina. Nam telo non æque opus facto est. quasi diceret: Tam nobis opus est homine ad hanc rem exequendam idoneo: quam ad belli prius indicti adornationem & actionem comparatio telorum, reliquique bellici apparatus. Metaphora igitur omnibus nota. Valde dubito, an hoc hemistichium ab alio antiquiore poeta, sumptum & vulgatum eo tempore, vsurpauerit. Commode nos idem nostrum faciemus, vbi nobis aut aliis re aliqua, aut facto multum vsus erit.

Cum Musis certare.

Ἁμιλλᾶσθαι ταῖς μούσαις, id est, Cum Musis certamen inire, dicetur prouerbialiter, qui doctrinæ quam callet indubitata certitudine, causæque bonitate confisus, cum doctissimo quoque congredi, & in disputationis palæstram descendere dubitarit. Galenus in fine lib. j. Therapeutices methodi: ἀλλὰ κατὰ τὸν παλαιὸν αὐλητὴν ὦ Ἱέρων, ἁμιλλάμην ἂν καὶ ταῖς μούσαις, Equidem antiquissimi tibicinis exemplo ô Hieron, etiam cum Musis concertarim. De Thamya Thrace sentit, ni fallor: cui tamen peritiæ suæ confidentia parum prospere cessit, orbitatis pœna victo inflicta. vnde hoc loco recte φιλόκαλον cum vt ambitiosum vocat Galenus. Non alieno hinc sensu συγκεχορευκότας μούσαις, dixit Philon Iudæus literatos viros, quasi qui cum Musis choros ductitarint.

Cum mortuis conuersari.

Συγχρωτίζεσθαι τοῖς νεκροῖς, id est, Cum mortuis conuersari, idem est plane, cum illo adagio, Cum mutis magistris loqui. Zenoni Citiæo Stoico philosopho consulendi oraculum de vitæ ratione, quomodo felix euadere posset, responsum fuit: εἰ συγχρωτίζοιτο τοῖς νεκροῖς, id est, si cum mortuis commercium haberet. quo significabatur veterum assidua lectio. Extat apud Diogenem Laertium, & citatur à Suida.

Cyrenæus videris.

De homine quauis ratione inexpleto dicitur Alexidis comici illud è Tyndareo, id fabulæ nomen est:

> Ἄνθρωπος εἶναί μοι Κυρηναῖος δοκεῖς.
> Id est:
> Videris esse vir Cyrenæus mihi.

Prouerbii vice vsurpauit Athenæus libri duodecimi initio, ἄνθρωπος εἶναί μοι Κυρηναῖος δοκεῖς, κατὰ τὸν Ἀλέξιδος Τυνδάρεον ἑταῖρε Τιμόκρατες: κἀκεῖ γὰρ αὖ τις ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἕνα καλῇ, πάρεισιν ὀκτωκαίδεκ' ἄλλοι, καὶ δέκ' ἅρματα. id est, Videris esse homo Cyrenæus mihi, iuxta Alexidis Tyndareum, sodalis Timocratis: illic enim si quempiam ad cœnam voces, mox octodecim alii adsunt, & currus decem. Modeste Timocratis studiosi hominis inexplebilem in legendo & ad editionem deposcendis libris auiditatem perstringit, qui perlectis iam vndecim Dipnosophistarum commentariis, nondum satur, efflagitarat prædictis adiici librum de iis quos luxu diffluentes ac deliciis addictos fuisse obseruarat. Apposite igitur quadrabit in hominem inexhaustæ lectionis, aut voluptatibus nunquam saturum.

Cerebrum interius inquirere.

Non inuenuste prouerbiali specie dictum est à Fulgentio mythologo illud: Nunc ergo huius mysticæ fabulæ interius cerebrum inquiramus, pro, occultiorem sensum latensque mysterium inuestigare. Qua ratione & Medullam exquirere dicimus relicto cortice: vtrunque ad imitationem Græcorum, qui & Φοίνικος ἐγκέφαλον, id est, palmæ arboris cerebrum vocant, quod interius suaue est: & ἐντεριώνην arboris medullam intestinam. Idem libro primo, Quo, repulso mendacis Græciæ fabuloso commento, quid mysticum in his sapere debeat, cerebrum agnoscamus.

Violento remigio.

Ροθίῳ κώπῃ, id est, Violento remigio fieri dicitur non sine prouerbiali venere, quicquid per molestias & rerum difficultates quæritur. Aristides: ῥοθίῳ κώπῃ παρενεγκεῖν ἅπαντας Ἕλληνας ὅσον πλεῖστον ἔξεστιν. id est. Violento remigio Græcos omnes, quoad eius fieri potest, à tergo relinquere. Trahi potest ad eum, qui nullis amicorum adminiculis, nullo relictarum opum adiumento, nullis fortunæ beneficiis, sed solis ingenii dotibus aut virtutum præsidio eluctatur, & fortunam sibi fingit. alioqui verissime dixit Satyrographus:

> Raro adeo emergunt, quorum virtutibus obstat
> Res angusta domi —

Idem ferme est cum δευτέρῳ πλῷ, hoc est, altero cursu, vel secundo: ita enim vocant Græci, quum remi opera vtimur, vento aduersante, aut saltem operam non dante. ita namque Menander in Thrasyleonte fabula apud Stobæum id exponit:

> Ὁ δεύτερος πλοῦς ἐστὶ δήπου λεγόμενος,
> Ἂν ἀποτύχῃ τις, ἐν ταῖς κώπαισι πλεῖν.
> Id est:
> Cursus secundus dicitur prouerbio,
> Si destitutus aura, remis nauiget.

Antrum Mercurii.

Ἄντρον τοῦ Ἑρμοῦ, id est, Mercurii antrum ingredi, prouerbiali tropo dicuntur, qui libris inuigilant, rerumque cognitioni operam nauant. Zezes Mercurii antrum libros vocari annotat. Locus est apud Orpheum in Lithiacis, opere de gemmis conscripto:

> Ὃν δέ κεν ἀνθρώπων πεπνυμένον ἦτορ ἀγείρῃ,
> Ἐς πολυήρατον ἄντρον ἐσελθέμεν Ἑρμείαο,
> Ἔνθ' ὅγε παντοίων ἀγαθῶν κατέθηκεν ὅμιλον,
> Αἶψά κεν ἀμφοτέρῃσιν ὀνείατα πολλὰ κομίζων,
> Οἴκαδ' ἀποστείχει προφυγὼν πολυδάκρυον οἰζύν.
> Id est:
> Quemcunque ille hominum prudentem mente subire
> Antrum Maiugenæ facundi suasit amœnum,
> Quo cumulum omnigenum inclusit seruatque bonorum,
> Mox illinc vtraque manu referat domum opima
> Commoda, pauperiem fugiens tristeisque labores.

BRASSICANI. Gallinaceus Euclionis.

Ausonius in præfatione Gryphi, de ternario numero, Gallinaceum Euclionis prouerbio dixit, qui soleat omnia diligentissime perquirere & inuestigare, ne puluisculo quidem relicto, donec id inuenerit quod exquisita cura conquisierat.

Ad arculas sedere.

Idem Fabius lib. xij. Qui velut ad arculas sedent, & tela agentibus subministrant. Ad arculas sedere commode dicuntur, qui rerum agendarum aliis tanquam formulam quandam præscribunt: sedent etiam ad arculas, qui plane nihil possunt nisi perpetuo libris adhæreant, à quibus si vel tantulum abstracti fuerint, nihil est quod amplius præstare possint. Quemadmodum autem scombris in aqua sulphureus color est, extra qui cæteris: ita & hoc hominum genus donec libris suis adhærescere permittas, egregie doctum existimes, postquam ab arcula semoueris hoc est, libros ademeris, idem esse cum imperitissimis quibusque deprehendas. Antisthenes cum quidam illi familiaris ingenti cum dolore quereretur, quod commentarios suos amisisset: ἔδει γὰρ ἔφη ἐν τῇ ψυχῇ αὐτὰ, καὶ μὴ ἐν ταῖς χάρταις καταγράφειν. Decebat, inquit, illa animo potius quam chartis inscripsisse.

Ad perpendiculum.

Ad perpendiculum Cicero dixit, de eo quod amussitate & inculpate compositum sit. Gellius lib. xx. cap. j dixit in libridi perpendere. Varro de re rustica libro j cap vj. Campum ad libellam æquum vocat, qui sit ex omni parte & prorsus æquabiliter planus. Plinius etiam lib. xxxvj. c. xxv. ad libellam exigere dixit. Plinius iunior lib. 8. epistolarum ad Colonem dixit, Pari libra: pro eo quod est, æquabili iudicio & pari censura. Vitruuius libro septimo, dixit ad regulam respondere, hoc est, exactissime competere & quadrare. Metaphora à structuris sumpta.

IOANNIS VLPII. Introite, nam & hic dii sunt.

Laudabile Heracliti dictum: Introite, nam & hic dii sunt: admonet, vt libros quam familiarissimos nobis reddamus, studiaque colamus, ex quibus omnia arcana mysteria licebit haurire, & non deos tantum videre, sed etiam cum iis familiarissime colloqui dabitur. Aulus Gellius.

VLPII. Qua in re clarus quisque est, ad eam properat.

Ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ εἶναι, αὐτὸς ἑαυτοῦ τοῦτο διατρίβει. In quo quisque sibi excellentissimus videtur, in eo versatur. Arist. Sic Ouid.

Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum:
Tempus & assueta ponere in arte iuuat.

Quære adolescens, vtere senex.

Recte dictum est à Portio Latrone, insigni rhetore: Quære adolescens, vtere senex. & in eandem sententiam à Seneca: Iuueni parandum, seni vtendum. Labor iuuentæ viribus, dum genua virent, conuenientissimus est: at senectutem decet feriatum à laboribus ocium, rerumque partarum vsus. Quo spectat laudatus ille Ennii poetæ versus:

Sicut fortis equus, spacio qui forte supremo
Vicit olympia, nunc senio confectus quiescit.

Laboribus enim & vitæ subsidia quæruntur, & lætæ senectutis adiumenta comparantur.

Trutina exquirere.

Plato in Protagora: Sed perinde est, ac si vir quispiam ponderandi gnarus, collectis hinc voluptuariis, isthinc tristibus, tam quę prope, quam quæ procul sunt, trutina exquirat, dicatque vtra plura sint. Si enim voluptuaria, cum voluptuariis liberes, maiora semper, & plura sunt eligenda: sin autem tristibus tristia compares, pauciora minoraque, &c. Vide Brassicanum: Ad perpendiculum.

COELII RHODIGINI. *Ludendum domi suæ.*

Sententia hac prouerbiali admonemur, abiuncta ab rerum vanissimarum cura, mente intima obseruandum esse in contemplatione sapientiæ: è qua, quam è ludo, voluptas percipitur & maior & verior.

Discendi assidue multa, senecta venit.

Alibi: Dicebat enim alicubi Solon:
Discenti assidue multa, senecta venit.

Et mihi quidem videtur semper sic oportere discere eum hominē, qui philosophus futurus sit, siue iuuenis, siue senex sit, vt in vita quā plurima discat. Solonis autem more tamdiu discendum nobis esse censeamus, quamdiu viuendum.

C. BOVILLI. *Demandere calamum.*

Pro, elaborare aliquid, & accurate, sensimque expolire: vel, summo cum labore, & multo tempore aliquid efficere. Solent ij, qui minus prompta sunt memoria, aut felici ingenio, inter scribēdum, tantisper dum cogitant & meditantur, calamum arrodere. Simile, Sapit puluillos: de re multum diuque præmeditata.

TVRNEBI. *Fugitiuum retrahere.*

Varro de ling. Lat. iiij. Quare illa, quæ iam maioribus nostris ademit obliuio, fugitiua, si sedulitas Mucii & Bruti retrahere nequit, non, si non potero indagare, eo ero tardior. Terent. Heaut. Retraham hercle opinor ad me illud idem fugitiuum.

DISCORDIA.

ERASMI. *Bellum omnium pater.*

Ο πόλεμος ἁπάντων πατήρ, id id est, Bellum omnium pater. Lucianus veluti prouerbio iactatum refert, in commentario De ratione conscribendæ historiæ: μᾶλλον δὲ θουκυδίδαι καὶ ἡρόδοτοι καὶ ξενοφῶντες, ἡμῖν ἅπαντες· καὶ ὡς ἔοικεν ἀληθὲς ἄρ᾽ ἦν, ἐκεῖνο τὸ, πόλεμος ἁπάντων πατὴρ, εἴγε καὶ συγγραφέας τοσούτους ἀνέφυσεν, ὑπὸ μιᾷ τῇ πληγῇ. id est: Quin potius Thucydides, Herodoti, Xenophontes, nobis erant omnes: adeo vt verum esse videretur illud quod dicitur, Bellum rerum omnium pater, siquidem tam multos scriptores produxit vnico ictu. Prouerbium ideo dictum est, quod bellum omnium rerum nouandarum author est, vt ex eo veluti nata videantur vniuersa. Nisi quis malit ad philosophorum quorundam decretum referre, qui dixerunt, rerum summam è lite progigni.

Tuas res tibi habeto.

Caius iurisconsultus Pandect. lib. 44. titu. de diuortiis, ostendit fuisse receptum, vt diuortium his verbis perageretur: Tuas res tibi habeto, tuas res tibi agito. Quorum altero reddit dotem, altero abdicat ab se tutoris munus, in rebus vxoriis. Hæc autem forma verborum præscripta est, ne vel non ratum esset diuortium, si nullis solennibus verbis perageretur: vel inauspicatum & odiosum, si verbis inciuilibus perageretur. Itidem in discutiendis sponsalibus visum est vti his verbis: Conditione tua non vtar. Hæc prouerbii gratiam habebunt, si cui ciuiliter renunciabimus amicitiam. Sed festiuius erit, si ad res animi transferantur. veluti si quis dicat: Monachi vitam professus est, mundum iussit sua sibi habere, suas sibi res agere. Item si quis ambiat consortium nostrum, quem iudicamus nobis inutilem, huic apte dicetur: Tua conditione non vtar. pro eo quod erat, Non vtar tua familiaritate. Eleganter vsus est Plautus in Trinum. vbi Lysiteles adolescens multa queritur de miseriis amantium, ac meditatur amorem eiicere ex animo: Apage sis amor, tuas res tibi habe, amor mihi amicus ne fuas vnquam. Sine tropo vsus est in Amphitryone: Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.

Gamma Bedam persequitur.

Procopius lib. 3. De bello Vuandalico refert Carthagine antiquum prouerbium à pueris iactari solere, Quod Gamma [illegible]doque Betam, & rursus Beta Gammam persequitur. Su[illegible] puerorum lusum huc spectasse, quod inter vicinos freq[illegible] oriatur dissidium. Verum hic puerile dictum detortum ad euentum, quod Gizericus Bonifacium expulisset: postea G[illegible] rem Belisarius. Prouerbium non est natum ex euentu, sed [illegible]rum Carthaginensium ænigma fuit, velut oraculum eius quod [ac]cidit postea.

Domesticum dissidium.

Ad detestandam seditionem domesticam, & mutuam [illegible]bernalium inter ipsos discordiam, insidiasque, conueniet ill[illegible] eodem libro:

—— Οὐκ ὁσίη κακὰ ῥάπτειν ἀλλήλοισιν.
Id est:
Impia res moliri inter sese mala. ——

COGNATI. *Vltro citroque.*

Perinde autem valet, ac si dicas, hinc atque illinc, siue vtrin[que] in factis & in dictis, vltro citroque datis & acceptis cladibus [vltro] citroque certatum conuiciis vel agitata causa. Vlpian. lib. Pand[ect.] ij titulo de edendo. Rationem autem esse, Labeo ait, vltro [citroque] dandi, accipiendi, credendi, obligandi, soluendi sui causa nego[tia]tionem, &c. Item Vlpian. lib. Pandect 50. tit. de verborum [signi]fication. cap. xix. Labeo: Contractum autem vltro citroque [obli]gationem esse quam Græci συνάλλαγμα vocant, &c. Vide [in] Chiliad. Vltro citroque.

Πολεμεῖν χρόνῳ.

Elegans loquendi modus, qui a Græcis scriptoribus sæpe [usur]patur: valet, veteri opinioni repugnare, & ab eo quod diu cred[itum] est, libere dissentire. Sumptus est a Lyrico poeta. Id autem fe[cerunt] Megarenses scriptores, qui de Scirone rem longe aliter com[me]morant quam reliqui antiqui authores, ac præterita deniq[ue o]mnis ætas. Plutarchus in vita Thesei docet, inquit enim: οἱ δὲ μεγαρόθεν συγγραφεῖς ὁμόσε τῇ φήμῃ βαδίζοντες, καὶ τῷ πολλῷ χρόνῳ κατὰ Σιμωνίδην πολεμοῦντες, οὔτε λῃστὴν, οὔτε ὑβριστὴν γεγονέναι τὸν Σκίρωνά φασι, ἀλλὰ λῃστῶν μὲν κολαστὴν, ἀγαθῶν δὲ καὶ δικαίων οἰκεῖον ἀνδρῶν, [etc.] Eundem etiam in libro de Iside & Osiride, citato illic quoque [poeta] eiusdem nomine, vnde fluxisset, vsurpauit Plutarchus. Cum [enim] aduersari vellet receptæ opinioni, ac reconditis literis Ægyp[tio]rum, intelligeretque id difficile ac periculosum esse, inquit: [δεῖ] μὴ τοῦτο ἢ τὰ ἀκίνητα κινεῖν, καὶ πολεμεῖν οὐ τῷ πολλῷ χρόνῳ κατὰ Σιμωνίδην μόνον, πολλοῖς δὲ ἀνθρώπων ἔθνεσι καὶ γένεσι, & quæ sequuntur. S[ed] cor autem aliquando etiam dictum esse πολεμεῖν φήμῃ, eodem [sen]su, atque id ex contrario. Inueni namque apud eundem βοηθεῖν φήμῃ, quod valet, peruulgatam opinionem adiuuare, auxilioque esse. In 7. quæst. quinti libri συμποσιακῶν, vbi disputatur de fa[scina]tione, sic locutus est: ἡ δὲ ἐξ ὧν ἡμᾶς μέτριος Φλῶρος ἔφη, πάμπολλα τῇ φήμῃ θαυμαστῶς βοηθεῖν, τῷ δὲ αἰτίας ἀπορεῖν, ἀπιστεῖσθαι [...]είαν οὐ δικαίως. Rem igitur hanc admirabilem reiici, explo[di] ille non oportere aiebat, quamuis causam ipsius afferre non po[ssi]mus, cum ea quæ quotidie fierent, traditum nobis à maiori[bus] sermonem, famamque confirmarent.

Facilius inter horologia conuenit.

Iocus est apud Senecam in Ludo de morte Claudii Cæsaris [de] horologiorum discrepantiam: Horam, inquit, non possum [tibi] certam dicere: facilius inter philosophos, quam inter horolo[gia] conueniet. Quem Senecæ iocum Galli neutiquam absurde [vsurpa]tunt, quum discordiam dissidiumque perpetuum latenter no[tant], & quum nihil inter aliquos vspiam conuenire significant, faci[lius] dicunt inter horologia conuenire, quam inter hos.

Diametro distant.

Græci ἐκ διαμέτρου εἶναι dicunt maxime oppositum esse. G[a]lenus: ἐκ διαμέτρου γὰρ ἀλλήλαις, αἱ διαθέσεις ὑπάρχουσαι, καὶ βοηθημάτων ἰδέας ἐναντιωτάτης δεήσονται. Etenim affectiones è diametro mutuo existentes, etiam maxime contraria sæpe opitulationum [ex]gebunt. In diametro autem circuli, duo extrema puncta maxime opposita sunt, atque è regione mutuo obiacentia. Ideo per diame[trum] opponi est, maxime esse oppositum & abhorrens. E o vsus [est] Lucianus in Tyranno. Bud. Philetoo: Tam maxime nunc in[...] uersum ac per diametrum illis (vt aiunt) oppositum institu[tum] degenerauit, &c. Aulica conuersatio ex diametro contraria Philosophiæ.

DISCRIMINIS.

ERASMI. *Apio opus est.*

Τοῦ σελίνου δεῖται. id est, Apio est opus. Ita loquebantur, quo[ties] morbum capitalem innuebant, & vitę periculum imminere. N[am] olim monumenta defunctorum apio coronabantur. Plutarchus [in] Sympotiacis: καὶ τοὺς ἐπισφαλῶς νοσοῦντας δεῖσθαι τοῦ σελίνου φαμέν. Id [est]: Et qui periculose ægrotāt, iis dicimus apio opus esse. Idem pro[uerbii] meminit, & causam addit in vita Timoleonis. Subest au[tem] adagio iocus, alludens ad coronas victorum, quæ ex apio fieb[ant] præsertim in ludis Isthmiis, teste Diphilo apud Athenæum lib.

Περὶ τῶν σελίνων μαχόμεθ᾽ ὥσπερ ἰσθμίοις.

Id est:

Super apio certamus vt solet Isthmiis.

Sub cultro liquit.

Sub cultro linqui dicitur, qui in præsentaneo periculo deseritur. Sumpta metaphora à victima, quæ iamiam ferienda sub cultro esse dicitur. Confine illis, Inter sacrum & saxum, Inter malleum & incudem. Horatius in Sermonibus:

— Fugit improbus, ac me
Sub cultro liquit. —

Non admodum abludit hinc Aristophanicum illud ἐν ἀχαρνεῦσιν:

Ὑπὲρ ἐπιξήνου θελήσω τὴν κεφαλὴν ἔχων λέγειν.

Id est:

Sum paratus verba facere, caput epixeno admouens.

Est autem ἐπίξηνον truncus, in quo coqui secant carnes. Est in eadem fabula multus deinde iocus in ἐπίξηνον. Conuenit in eos, qui periculo capitis parati sunt affirmare quippiam.

Sus sub fustem.

Ὗς ὑπὸ ῥόπαλον, id est, Sus sub fustem. Vbi quis sese in præsens discrimen ac perniciem præcipitat. Nam sues apud quosdam fuste mactari mos est. Refertur à Suida. Zenodotus indicat extare apud Dinolochum.

In Pythii templo cacare.

Ἐν Πυθίου χέσαι, id est, In Pythii templo cacare dicebatur, qui rem nefariam & periculosam faceret: quod Pisistratus tyrannus extructo templo inscripserat, ne quis inibi ventrem exoneraret: & aduenam quendam deprehensum è medio sustulit.

Vtinam domi sim.

Οἴκοι γενοίμην: id est, Vtinam domi sim. Dici solitum, vbi quis optat è malis, quibus implicitus est, emergere. Translatum videtur ab iis, qui in tempestate periclitantur. Nam tunc etiam ita vulgo loquuntur qui periculose nauigant, οἴκοι γενοίμην. Refertur à Suida.

Fuge procul à viro maiore.

Ἀλέου ἀπὸ μείζονος ἀνδρός.

Id est:

Qui te fortior est, hunc tu vitare memento.

Caue commercio potentium: habe commercium cum æqualibus. Etenim optimatum familiaritas, aut seruum facit & turpem, aut si nescias adulari, periculis obiicit. Cum paribus vt multo suauior, ita tutior etiam vita est. Pindarus in Nemeis: εἴδει δ' ἐχθρὰ χαλεπὰ δ' ἐσθ' ἀνθρώποις ὁμιλεῖν κρεσσόνων. id est: Caue certamen congredi cum hominibus potentioribus. Congruit cum eo quod alibi dictum est, Procul à Ioue & fulmine. & illo, Longæ regum manus. Herodotus in Vrania: καὶ γὰρ δύναμις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἡ βασιλῆος ἐστὶ καὶ χεὶρ ὑπερμήκης. id est: Etenim potentia regis supra hominem est, & manus prælonga. Hoc magis conueniebat illi prouerbio: sed quum locus occurreret in Herodoto, typographus priores chartas absoluerat.

Fuga tutior.

Qui dicet tutius esse fuga vincere libidinem, quam contra pugnando, poterit accommodare, quod de Charybde dictum est Odysseæ μ.

Οὐδέ τις ἔστ' ἀλκή, φυγέειν κάρτιστον ἀπ' αὐτῆς.

Id est:

Non est vlla medela: procul fugere optimum ab illa.

Post folia cadunt arbores.

Post folia cadent in te arbores. Quoties admonebimus, leuiores iniurias si quis ferat sequi atrociores. Veluti arborum decidua folia negliguntur: verum aliquando fit, vt ipsæ arbores putres in caput subiecti decidant. Plautus in Menæchmis: Folia autem cadunt: Nunc si triduum hoc hic erimus, tum arbores in te cadent.

Nunc contingat seruari.

Νῦν γένοιτο, id est, Nunc contingat seruati. Cum significamus nos satis cauturos in posterum, si modo liceat præsens periculum effugere. Hoc modo Dauus in Andria: Posthac incolumem sat scio fore me, nunc si deuito hoc malum. Natum aiunt ex apologo quopiam. Aquila testudinem vnguibus rapuerat: eam parabat è sublimi deiicere, quo testa rupta carnibus vesci posset. In hoc itaque discrimine testudo optabat, vt in præsens incolumis esse posset: de reliquo sibi curæ futurum, ne quando in simile periculum incideret. νῦν γένοιτο σωθῆναι, τὸ δὲ λοιπὸν αὐτῇ μελήσοι id est: Nunc liceat incolumem esse, de reliquo mihi ipsi curæ fuerit. Quidam apologum narrant ad hunc modum. Testudini quondam incessisse volandi desiderium, aquilam orasse vt se doceret. Cumque illa negasset fieri posse, quod natura refragaretur, illa nihilominus instabat. Itaque paruit aquila, ac testudinem in sublime vectam demisit vt volatum experiretur. Ea cum timeret infelicem euentum, optauit vt id temporis contingeret incolumem esse, νῦν σωθείην. Ita Diogenianus. Suidas hoc modo refert νῦν σωθείην, ἵν' ἤ μοι δίδαγμα τοῦτο τοῦ χρόνου λοιποῦ. id est: Vtinam nunc incolumis euadam, vt hoc mihi documentum sit in reliquum tempus. Plinius facit tertium quoddam aquilæ genus, quam alii morphnon, nonnulli plancum & anatariam, Homerus percnon vocauit: lingua caret, eoque muta, sed dentibus armata, nigerrima, prominentiore cauda. Huic ingenium est, testudines raptas frangere è sublimi iaciendo. Atque hac sorte ait Æschylum poetam interiisse, cum prædictum esset, eum ruina periturum: isque quo caueret, eum diem sub dio perseuerasset. Nam aquila decepta splẽdore capitis, caluitio renidentis ad solem, dum saxum esse putat, testudinem illisit, vt fractæ carnibus vesceretur. Author Valerius Maximus lib. 9. c. 12.

De tuo capite aguntur comitia.

Prouerbiali figura dixit Plautus in Aulularia:

Ibo intro, vbi de capite meo sunt comitia.

Deliberabatur enim, ducturusne esset puellam, necne, quam amabat. Sumptum est à comitiis Romanorum in quibus populi suffragiis noui magistratus creabantur. Itaque cum statuitur de re quapiam, à qua pendeat felicitas alicuius, tum de capite illius fieri comitia recte dicentur.

E canis podice.

Ἐκ κυνὸς πρωκτοῦ: id est, E canis culo. Dictum videtur à Luciano, pro eo quod est, rebus anxiis atque angustis: quod ea pars arctior sit huic animanti, quamobrem & excernunt difficilius. Nam asinum suum finit his verbis, ἐνταῦθα θεοῖς σωτῆρσιν ἔθυον καὶ ἀναθήματα ἔθηκα, μὰ Δία οὐκ ἐκ κυνὸς πρωκτοῦ, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, ἀλλ' ἐξ ὄνου περιεργίας, διὰ μακροῦ πάνυ, καὶ οὕτω δὲ μόλις οἴκαδε ἀνασωθείς. id est: Hic diis seruatoribus rem diuinam feci, donaque suspendi, nimirum non à canis podice, quemadmodum vulgo dici consueuit, quin magis ex asini curiositate, post multum denique temporis, idque etiam vix, domum incolumis reuersus. Vulgo iactatur & in Zenonem, teste Laertio, quod in canis postico de Republ. conscripsisset: vel quod nimis anxie vel quod inepte. Verum de hoc prouerbio meminimus alibi.

Ascisce ad extremum scientiam.

Πέμπει εἰς ἔσχατον τὴν ἐπιστήμην: id est, Accerse ad extremum scientiam. Non statim vtendum extremis ingenii viribus, verum vbi iam vrget vltimum periculum, tum ad artes confugiendum.

In eadem es naui.

M. Tullius Epistolarum familiarium libro secundo ad Curionem: Etsi vbicunque es, vt scripsi ad te antea, in eadem es naui: tamen quod abes, gratulor. In eadem es naui dixit, pro eo quod est, in communi periculo. Siquidem ad eos qui eodem vehuntur nauigio, periculum naufragii communiter pertinet: neque magnopere refert, in prora sint, an in puppi, an carina, cum nihilo magis absint à discrimine. Idem alibi: Hoc miror enim, queror que quenquam hominem ita pessundare alterum velle, vt etiam nauim perforet, in qua ipse nauiget: hoc est, vt remp. euertat, cum qua sit etiam ipsi pereundum. Aristophanes in Vespis:

Περὶ τῆς πόλεως γάρ ἐστι σκάφους ὅλου.

Id est:

De ciuitate est, naue de tota puta.

Est autem familiare poetis, à nauibus ad rempublicam similitudinem mutuari.

De pilo pendet, de filo pendet.

Ἐκ τριχὸς κρέμαται id est, De pilo pendet. De re vehementer periculosa, Videtur natum ab historia illa Dionysii tyranni, propter gladium de pilo in caput impendentem. Ad quod allusit Persius Satyra tertia:

Et magis auratis pendens laquearibus ensis
Purpureas subter ceruices terruit. —

Citatur hic versiculus apud Macrobium lib. Saturnalium j. ex Ennianorum annalium lib. iij.

Hac noctu filo pendebit Hetruria tota.

id est, versabitur in summo discrimine. Hoc dicto non est aliud hodie vulgo tritius. Synesius in epistola quadam: ἀπὸ λεπτοῦ φασὶ μίτου τὸ ζῆν ἠρτῆσθαι, id est: Aiunt vitam de tenui pendere filo. Eodem pertinet dictũ illud Laconicum, cuius meminit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis. Nam cum quispiam Lampen Æginetam efferret, tanquam longe ditissimum, propterea quod multa possideret nauigia, Lacon quidam, οὐ προσέχω, ἔφη, τῇ εὐδαιμονίᾳ ἐκ σχοινίων ἠρτημένῃ, id est, Nihil, inquit, moror felicitatem de funiculis pendentem. Nimirum innuens, nauticas opes incertas esse, ac fortunæ ludibriis obnoxias.

Periculum proræ selis.

Κίνδυνος ἡ ἐν πρώρᾳ σελίς. id est, Periculum sella proræ. Quoties in re quapiam præcipuum periculum, caputque negocii esse significamus. Nam hostes expugnaturi nauim, in proram primum assultum faciunt. Selis autem sella est, quæ in proris esse consueuit, si Zenodoto credimus.

Inter sacrum & sacrum.

Tyndarus apud Plautum, alter è captiuis, cum iam proditis dolis esset deprehensus, nec haberet quanam arte posset elabi: Nunc ego, inquit, omnino occidi. Nunc ego inter sacrum saxumque sto, nec quid faciam scio. Apuleius Asini sui lib. 11. Plurimum ergo duritia paupertatis intercedente, quod ait vetus prouerbium, inter sacrum & saxum positus cruciabar. Explicat autem Apuleius allegoriam adagii, videlicet alludens ad sacerdotium cui erat initian-

dus & paupertatem saxo duriorem, per quam non suppetebant sumptus. Sumptum apparet ex priscis fœderis feriendi ceremoniis, in quibus fecialis porcum saxo feriebat: hæc interim pronuncians: Qui prior populus fœdus rumpet, Iupiter ita eum feriat, quemadmodum ego porcum hoc lapide ferio. Sed vndecunque fluxit adagium, satis liquet dici solitum in eos, qui perplexi ad extremum periculum rediguntur.

Inter malleum & incudem.

Μεταξὺ τοῦ ἄκμονος καὶ σφύρας. id est: Inter incudem & malleum. Huic non dissimile refertur ab Origene theologo, quadam in Hieremiam homilia, his quidem verbis: nam Græca desideramus: Iam quoddam est apud nationes tritum vulgi sermone prouerbium, vt de his qui anxietatibus & ingentibus malis premuntur, dicant: Inter malleum sunt & incudem.

A fronte præcipitium à tergo lupi.

Ἔμπροσθεν κρημνὸς, ὄπισθεν λύκοι, id est, A fronte præcipitium. à tergo lupi. Quum aliquis hinc atque hinc duobus maximis premitur malis, vt in vtrunque inciderit, pereundum sit.

Flamma fumo est proxima.

Apud Plautum extat in Curculione, Flamma fumo est proxima. Admonet adagium, periculum mature fugiendum esse: quique malum vitare cupiat, ei vitandam prius occasionem. Vt qui corrumpi nolit, ab improborum abstineat consuetudine: qui cum puella cubare nolit, ne det osculum. Nam & illud protinus addit poeta: Fumo comburi nihil potest, flamma potest. Fumus enim indicium est flammæ mox erupturæ.

Tua res agitur, cum proximus ardet paries.

Et hodiernis temporibus indocto vulgo passim in ore est, tum nobis esse cauendum, cum vicini domus ardet. Admonet prouerbium, vt ex alterius malo sumamus exemplum, alienoque periculo discamus nostris rebus consulere. Sumptum est ex Horatianis Epistolis:

> —— Ecquid
> Ad te post paulo ventura pericula sentis?
> Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Et Vergilius:

> —— Iam proximus ardet
> Vcalegon. ——

Per ignem incedis.

Ἐν πυρὶ βέβηκας id est, Per ignem incedis. id est, versaris in periculoso negocio. Est apud Aristophanem in Lysistrata,

> Κἂν μὲ χρὴ διὰ τοῦ πυρὸς
> Θέλω βαδίζειν. ——

Id est:

> Velim & per ignem incedere, si fuerit opus.

Horatius in Odis:

> Periculosæ plenum opus aleæ
> Tractas, & incedis per ignes
> Suppositos cineri doloso.

Tradunt etiam in eum quadrare, cui celeriter absoluendum est negocium. Qui per ignem incedit, minus læditur, si suspensis pedibus properet. Confine quod ille dixit apud Senecam declamator: Per spinas ingredior.

In neruum ire.

In neruum ire, Donatus, aut quisquis is fuit interpres Phormionis Terentianæ, demonstrat esse prouerbium: pro eo quod est, decipere. Sumptam à sagittariis metaphoram, quibus illud euenit interdum, vt dum nimium tendunt arcum, rumpant, aut sibi neruum aliquem fatigent, vt confine sit illi, de quo dictum est alias, ἀπορρήξομεν τὸ καλῴδιον πάνυ τεινόμενον. Dictum est autem, In neruum ibit: pro eo quod est, In vincula ibit. Antiquitus enim qui soluendo non essent, vincti tradebantur creditoribus, donec opera compensarent creditam summam. Veretur enim adulescens amans, vbi eum in locum traheretur Phormio, vt aut puellam domum ducere cogeretur ex pacto, aut certe pecuniam acceptam renumeraret: in faciat, vinciendus, & iuxta leges corpore luiturus, quod ære non posset, sibi magis consulturum illum, vt vel prodat omne commentum, vel vere mulierem abducat. Porro coniicere in neruum, & eximere è neruo: pro eo quod est, ob æs alienum vinctos abducere. Sed verba Terentii subscribam: At enim non ducet, noui. Cæterum cum argentum repetent, nostra causa scilicet in neruum potius ibit.

Nocuit & nocebit.

Si quando demonstrata præteritorum malorum causa, comminabimur, futurum vt accedant maiora, nisi quis resipiscat, non intempestiuiter vsurpabimus versum hunc Homericum ex eodem libro:

> Τοὔνεκ' ἄρ' ἄλγε' ἔδωκεν ἑκηβόλος, ἠδ' ἔτι δώσει.

Id est:

> Phœbus ob hæc mala multa dedit, atque insuper addet.

Veluti si medicus ostenso morbi periculo, moneat ægrotum reualescentem, vt temperet ab immodica Venere, alioqui redriturum cum fœnore malum.

In acie nouacula.

Nec abhorret à superioribus illud quod ab Homero sumptu- maximisque celebratum authoribus in adagionem abiit, ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς. id est, In nouaculæ cuspide, siue acie: pro eo quod est, in summo discrimine. Sic enim in Iliadis decimo loquitur Nestor,

> Νῦν γὰρ δὴ πάντεσσιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς·
> Ἢ μάλα λυγρὸς ὄλεθρος Ἀχαιοῖς ἠὲ βιῶναι.

Id est:

> Nunc etenim cunctis sita res in cuspide ferri est,
> Viuantne, an tristi exitio absumantur Achiui.

Sophocles in Antigone:

> Φρόνει βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ τύχης.

Sunt autem Tiresiæ vatis verba, Creontem admonentis, vt sap- in tanto constitutus periculo. Rursum in Epigrammatibus:

> Εὐρώπης Ἀσίης τε δορυσθενέες βασιλῆες,
> Ὑμῖν ἀμφοτέροισιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμή.

Id est:

> Europæ atque Asiæ reges Mauorte potentes,
> Nunc vobis vtrisque nouaclæ in acumine res est,

De Menelao & Paride singulari certamine decernentibus, vt- Helena potiretur. Theocritus in Dioscuris.

> Ἀνθρώπων σωτῆρες ἐπὶ ξυροῦ ἤδη ἐόντων.

Id est:

> Certa salus hominum iam ferri in cuspide stantum.

Sumptum videtur à circulatoribus, qui in cuspide gladiorum in- grediuntur, aut ab iis qui ferrum manu contrectant: vt admonent in hunc authorem edita scholia.

Res in cardine.

Huic non omnino diuersum est illud: Res est in cardine. quo- Seruius prouerbium esse admonuit, enarrans illud Maronis:

> —— Haud tanto cessabit cardine rerum.

putatq; perinde valere, quasi dicas, Res est in articulo. M. Tulli- In eo cardo rei vertitur, dixit: pro eo quod est, Ex hoc tota res pen- det. Quintil. lib. 12. Nam vt taceam de negligẽtibus, quorum m- refert vbi litium cardo vertatur. Idem lib. v. Nam si fatetur, mul- ex causis potuit cruenta esse vestis: si negat, hic causæ cardinem p- nit: in quo si victus fuerit, etiam in sequentibus ruit. Sumptum- ostiis, quæ cardinibus sustinentur, voluunturque.

E Nassa escam petere.

Admodum certe prouerbiali figura dictum est à Plauto, citan- Festo Pompeio.

> Nunquam hercle ex ista nassa hodie escam petam.

Et Cicero ad Atticum lib xv. epistola vltima: Ex hac nassa exire c- stitui non ad fugam, sed spem mortis meliorem. Est autem na- piscatorii vasis genus, quo posteaquam intrarit piscis, exire n- potest. Vnde prouerbialia fuerint & illa, In nassam incidere: & nassa elapsus.

Vndarum in vlnis.

Suidas refert hunc senarium ex Aristophane:

> Καὶ ταῦτ' ἔχοντες κυμάτων ἐν ἀγκάλαις.

Id est:

> Atque id quidem, quum essent in vlnis fluctuum.

In vlnis vndarum esse dicebantur, qui in summis rerum difficul- tibus versabantur. Neque enim suauiter iactant n aris vndæ, qu- amplexæ fuerint. Allusum est ad nutrices, quæ pueros in vlnis ci- cumferunt, & agitatione mouent, vt fiant vegetiores: quod ipsi- infantibus natura gratum est, somnosque conciliat. Verum alia- fluctuum iactatio.

Οἰόλυκος.

Herodotus in Melpomene, hoc est lib. iiij. refert, quum The- quidam adornaret longinquam nauigationem, ac filius ipsius a- olescens negaret se futurum eius nauigationis comitem: ὁ γέρων ἔφη, αὐτὸν καταλείψειν ὄϊν ἐν λύκοισι, id est, Itaque relinquam eum inquit ouem inter lupos. Ex eo dicto nomen inditum est ado- lescentulo οἰόλυκος, voce composita ex oue & lupo. Dici poterit in ho- minem desertum, ac destitutum auxilio. Quod si quis negabit h- esse prouerbium, patiatur appendicem esse eius quod alibi ret- mus, Ouem lupo commisisti. Nam probabile est ab hac histor- natum prouerbium.

Caluus quum sis.

Gregorius Theologus in epistola quadam ad Eustochium so- phistam, quem lacessiuerat: ἐγὼ δὲ ὑπὸ τῆς παροιμίας τῆς ἰδιωτικῆς ἐπαιδεύθην φαλακρὸς ὢν κατὰ κριοῦ μὴ νυστάζειν ἀντιπρόσωπος μηδὲ τὴν σφη- κίαν κατ' ἐμαυτοῦ, γλῶσσαν πρὸς τὸ κακῶς λέγειν ἑτοιμοτέραν. id est, I- non saltem à prouerbio plebeio didicerim, quum sim caluus, n- obuersa fronte obnuere arieti, neque vesparum nidum in me pr- uocare, nimirum linguam ad maledicendum quam ad bene d- cendum promptiorem. De non irritandis crabronibus dictu- est alias.

Ne vni naui facultates.

Quin illud etiam ad prouerbiorum classem, si longius deflecta- tur, referendum videtur, quod est in eodem opere:

> Μηδ' ἐπὶ νηυσὶν ἅπαντα βίον κοίλῃσι τίθεσθαι.

Id est:

> Ne bona tu pandis ratibus semel omnia mandes.

Ne quid aggrediaris, in quo sint vniuersa periclitanda. Non omnis statim alea iacieda est. Periculosa est nautica negociatio. Naufragium enim tollit omnia. Tutius est cum terra commercium. Alibi retulimus dictum Laconis, qui negabat sibi placere diuitias quæ penderent à funibus.

Filum contentionis tunc erat.

Μίτος ἔριδος τότ' ἦν, id est, Filum contentionis tum erat. Dici solitum in pertinaces cum vterque peruicax est, neuterque concedit alteri. Est aliquoties in epistolis Hieronymianis, Funiculum contentiosum ducere: nec apud alium legisse memini, præterquam apud Tertullianum in principio libri Aduersus Iudæos. Apparet natum à ludo, quo duobus hinc atque hinc funem tenentibus, vterque conatur alterum ad se trahere. Hinc & illud ductum arbitror, quod alibi retulimus: Ne rumpamus, dum nimium tendimus funiculum.

Obiicere canibus agnos.

Προβάλλειν τοῖς κυσὶν ἄρνας, id est, Obiicere canibus oues, dicebatur qui imbellem & litium imperitum, calumniatoribus & exercitatis exponeret: quod id animal omnium maxime sit imbelle. Refertur à Diogeniano. Hemistichium est Heroicum, ex oraculo quopiam, vt coniicio, decerptum.

Ouem lupo commisisti.

Τῷ λύκῳ τὴν ὄιν: id est, Lupo ouem, Terentius in Eunucho: Scelesta, ouem lupo commisisti. de Chærea ephebo, cui velut eunucho virgo soli credita est. Donatus admonet prouerbium esse, quod contineat fœmineam reuerentiam, meretricium sensum. Concinne hoc vtemur, quoties ei seruandum aliquid committitur, cuius gratia custodem magis oporteat adhiberi. Cicero tertia Philippica: Etenim in concione dixerat se custodem futurum vrbis, vsque ad calendas Maias, ad vrbem exercitum habiturum. O præclarum custodem, ouium, vt aiunt, lupum: custosne vrbis, an direptor & vexator esset Antonius? Vnde quadrare videtur, quoties inimico negocium committitur, quique nobis pessime velit: propterea quod lupus & agnus genuino quodam odio dissident. Id quod ostendit etiam Homerus in Iliados χ.

> Ὡς οὐκ ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστά,
> Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν,
> Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισιν.

Id est:

> Fœdus vti non tutum homini, sæuoque leoni,
> Vtque ouibus prorsum concordia nulla lupisque,
> Sed semper cupiunt male, seque odere vicissim.

Item Horatius in Odis:

> Lupis & agnis quanta sortito obtigit,
> Tecum mihi discordia est.

Huc adscribendum illud, quod refert Suidas: πρὶν καὶ λύκος ὄιν ποιμανεῖ. id est: Prius etiam lupus ouem pascet. De re neutiquam verisimili. Huic confine Plautinum illud in milite:

> Bono cella suppromo credita.

Sed propius accedit, quod est in Truculento:

> Nam oues illius haud longe absunt à lupis.

Ne in Melampygum incidas.

Μὴ τῷ μελαμπύγῳ περιτύχοις: id est, Ne in Melampygum incidas. In lasciuos & iniuriosos homines quadrat. Est autem comminantis, ne quando incidant in eum, qui malefactorum pœnas de eis sumat. Vtitur hoc adagio Philostratus in Apollonii vita, lib. ij. καὶ τοῦτο ἴσως ἦν τὸ μελαμπύγου τυχεῖν. id est: Et hoc fortassis erat in Melampygum incidere. Aristophanes in Lysistrata:

> Καὶ Μυρωνίδης γὰρ ἦν τραχὺς ἐντεῦθεν,
> Μελάμπυγός τε τοῖς ἐχθροῖς ἅπασιν.

Id est:

> Et Myronides enim erat hirsutus illinc,
> Melampygusque hostibus omnibus.

Melampygum dixit, quasi vindicem, vltoremque. Porro Melampygus Græcis significat eum, qui nigro sit podice, quo quidem cognomento notatus est Hercules, quod eam corporis partem, non Lydorum more vulsam, neque candidam, quemadmodum effœminati solent, sed nigris pilis hirsutam ac syluosam haberet. Nam Græci quemadmodum molles & imbelles fractosque deliciis, πυγάργους καὶ λευκοπύγους appellabant: itidem è diuerso fortes ac strenuos μελαμπύγους vocare consueuerunt, vt author est Lycophronis interpres. Idem ostendit parœmiam ad hunc quoque modum efferri: οὔπω μελαμπύγῳ τετύχηκας. id est: Nondum in Melampygum incidisti. Prouerbium ex huiusmodi quadam historia natum existimant, quam partim ex Suida, partim ex Gregorii Nazianzeni enarrationibus adscribemus. Olim duo quidam fratres erant, omni genere maleficiorum passim in omnes debacchantes: vnde & ex morum atrocitate nomina repererunt. Nam alter Passalus dictus est, alter Achemon: siue (vt alibi legitur) Achmon. Hos mater nomine Semnonis, vbi videret atrocia facinora passim patrantes, iussit cauere, ne quando in Melampygum inciderent. Euenit deinde, vt Hercules aliquando sub arbore quadam dormiret, armis in eandem reclinatis. Accesserunt Cercopes siue Perperi fratres (vtrunque enim scriptum inuenitur) & Herculem dormientem ipsius armis aggredi tentarunt. Ille protinus sensit insidias, & correptos ac vinctos de claua à tergo suspendit leporum ritu, atq; ad eum modum gestabat. Illi pendentes capitibus deorsum demissis, cum Herculis posticum nigris pilis horridum atque hispidum viderent, materni moniti memores, super hac re inter sese confabulantur. Quod simulac audisset Hercules, hoc cognomine delectatus, & in risum effusus, eos vinculis solutos dimisit. Notat hanc historiam Plutarch. in libello De discrimine amici & adulatoris, cum ait Herculem Cercopibus fuisse delectatum. Meminit & Herodotus in vij. de loco dicto lapide Melampygo, & Cercopum sede. Quo sane loco lapsus est insigniter Laurentius Valla: quod fabulam hanc aut nesciret, aut certe non meminerit. Plutarchus in libello De puerorum educatione refert & hoc inter Pythagorica ænigmata: μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων. id est, Non gustanda quę nigra sunt cauda. Atque hunc in modum interpretatur, abstinendum à conuictu mortalium atrorum & improborum: quanquam hoc à prouerbio diuersum.

Ne temere Abydum.

Μὴ εἰκῆ τὴν Ἄβυδον. id est, Ne temere Abydum, subaudiendum nauiges. Ne quod graue periculum suscipias sine causa idonea. Veluti si quis admoneat, ne se coniiciat aliquis facile in aulam Principis, quod ea res non omnibus feliciter cedat: aut ne compotationibus temulentis admisceat sese, quod fere non contingat abire sine malo: aut ne poetarum attingat literas, quod animos complurium soleant corrumpere. Athenæus lib. xij. narrat Alcibiadem posteaquam à tutoribus accepisset suas facultates, Abydum Hellesponti nauigasse, atq; illic luxu deliciisque fuisse corruptum, vt non dissimile sit illi: Non cuiuis homini contingit adire Corinthum. Male audiebat Abydena gens, quod calumniatrix esset: vt intelligas ea gratia non esse tutum illic versari. Meminit adagii Stephanus & Suidas. Stephanus sic effert adagium: εἰ μὴ δ' εἰκῆ Ἄβυδον πατεῖν. id est, Si ne temere quidem Abydum calcare. id est, ne quis confidenter illam ingrediatur. indicat vsurpari de temerariis, addens hoc iaci solitum in eos qui Abydum insulæ Mileti incolebant. Commonstratum est olim mihi quoddam oppidulum in Picardia, quod negant vllum hospitem potuisse transire, non aliquo notatum scommate.

Ad Scolon nec proficisceris ipse, nec alterum comitaberis.

Strabo lib. Geographiæ ix. scribit, Scolon vicum esse quempiã Asopiæ, sub monte Citherone, sedem inamœnam, incultam, infrugiferam, asperam. Atque hinc vulgo prouerbium manasse:

> Εἰς Σκῶλον μήτ' αὐτὸς ἴμεν, μήτ' ἄλλῳ ἕπεσθαι.

Id est:

> Nec per te Scolon ipse, nec vlli alii comes ito.

Refert eadem totidem verbis Eustathius in Bœotiam Homericã. Nam Scolon & Stephanus ponit in Bœotia. Nomen ex re videtur inditum. σκῶλος enim Græcis spinæ genus est, Quo prouerbio conueniet vti, si quando significabimus modis omnibus abstinendum à conuictu cuiuspiam, aut à loco vbi nihil sit sperandum, quod vel ad voluptatem faciat, vel ad emolumentum.

Caue Thoracem.

Φύλαττε τὸν Θώρακα. id est, Caue Thoracem. Strabo lib. Geographiæ 14. scribit, fluuium esse nomine Letheum, vicinum Libybus Hesperiis. Huic imminere montem, cui nomẽ Thorax in quo fama est Daphitam grammaticum cruci affixum fuisse: quod maledico carmine reges incessiuisset: vnde dictum illud manarit in vulgus, vt dicerent, φύλαττε τὸν Θώρακα, id est, caue à Thorace. Hoc velut ænigmate prouerbiali festiuiter admonebimus, frænandam esse linguam, ne voces petulanter emissæ, per iugulum aliquando redeant. Stephanus tantum indicat Thoracem esse ciuitatem Æ-toliæ, & item Magnesiæ: de prouerbio silet.

Ægæum nauigat.

Τὸν Αἰγαῖον πλεῖ, id est, Ægæum nauigat: vt subaudias κόλπον. Ælianus in epistola quapiam: γεωργίαν καὶ γεωργεῖν ἀπολειπὼν ὁ γείτων Λάχης ἐπέβη νεώς, καὶ πλεῖ τὸν Αἰγαῖόν φασι, καὶ ἄλλα πελάγη μετρεῖ, ἐπικυμαίνεται, καὶ λάρου βίον ζῇ, καὶ ἀνέμοις μάχεται διαφόροις. id est: Vicinus Laches relicta agricultura, & agricolationis vsu, nauem conscendit, atque Ægæum, vt aiunt, nauigat, reliquaque metitur maria, & in fluctibus agens, Lari vitam viuit, cumque variis ventis dimicat. Persius item in quinta Satyra:

> Ocius ad nauem, nihil obstat quin trabe vasta
> Ægæum rapias. ——

Arbitror hoc mare cæteris esse periculosius ob frequentes scopulos. Hinc est illa M. Tullii metaphora, in Diuinatione: Intelligo quam scopuloso difficilique loco verser. Nec infrequens est apud Hieronymum, E scopulosis locis enauigauit oratio: quoties sentit expeditam quæstionum difficultatem. Quadrabit igitur in hominem ob lucri studium nihil omnino periculi recusantem.

Ne in neruum erumpat.

Terentius in Phormione: Verum hoc sæpe vereor, ne ista fortitudo in neruum erumpat. Quadrat in temerariam inconsideratamque audaciam, quæ plerunque infelix esse solet, & in maximum malum aliquando adducere. Donatus interpres à sagittariis sumptam metaphoram existimat: qui dum neruum arcualem adducunt immodice, rumpunt nonnunquam: idque non sine suo periculo.

A bis septem vndis:

Ἀπὸ δὶς ἑπτὰ κυμάτων: id est, A bis septem vndis. In eos competit, qui à noxia quapiam purgati sunt: propterea quod antiquitus mos esset, homicidio pollutos vestes suas bis septem inundationibus, immersionibusque lauare. Testis Suidas.

Gladium acutum auertas.

Ὀξεῖαν μάχαιραν ἀποστρέφειν id est, Ensem acutum auertas. Opinor innui, à periculosis negotiis abstinendum. Nam fertur & aliud prouerbium, μὴ παιδὶ μάχαιραν, Ne puero gladium: subaudiendum, committas.

Perque enses, perque ignem oportet irrumpere.

Διά τε μαχαιρῶν, καὶ πυρὸς ῥίπτειν δέει.

Id est:

Perque ignem eundum est, & per enses impetu.

Cum significamus quiduis periculi subeundum. Aristop. in comœdia, cui titulus, Lysistrata:

Κἄν με χρῇ διὰ τοῦ πυρὸς
Ἐθέλω βαδίζειν. ——

Id est:

Et si per ignem siet opus
Transire cupio.

Et Terentius ait, parasitum non grauaturum, vel è flamma cibum petere. Calliæ adulatores taxauit comœdia: οὐ πῦρ, οὐ σίδηρος, οὐδὲ χαλκὸς εἴργει μὴ φοιτᾶν ἐπὶ δεῖπνον. id est: Quod non ignis, non ferrum, neque æs prohibuerit illos, quo minus ventitarent ad cœnam. Hæc citat Plutarch. ex Eupolide. Refert eadem in libello De discrimine adulatoris & amici. Horatius item:

Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes,
Impiger extremos currit mercator ad Indos.

M. Tullius Tusculanarum quęst. lib. ij. Quæ flamma est, per quam non cucurrerint, qui hæc olim punctis singulis colligebant? id est, Quid non vel fecerunt, vel perpessi sunt?

Non certatur de oleastro.

Οὐ φυλίας ὁ ἀγών. id est, Hoc certamen non est de oleastro. Quoties non de nugis, neque de gloria aut corollis, sed de seria ac pecunia ageretur. Siquidem in plerisque certaminibus victoriæ præmium erat oleagina, aut querna, aut alioqui frondea corona. Meminit Diogenianus.

Maleam legens, quæ sunt domi obliuiscere.

Strabo libro Geographiæ octauo, tradit Corinthiorum vrbem in Isthmo sitam, duos habuisse portus: alterum Asiam versus, alterum Italiam. Verum quod freti instar non esset, non sine discrimine eo nauigari, velut olim in mari Siculo, maxime præter Maleam, propter reflantes inde ventos. Vnde & prouerbium celebratum fuisse:

Μαλέαν δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε.

Id est:

Maleam legens, quæ sunt domi obliuiscere.

Est autem Malea, promontorium Laconiæ, à Maleo Argiuorum rege dictum: quod per quinque passuum millia in mari protenditur, authore Seruio in quintum Æneidos: in quo libro Vergilius videtur ad parœmiam allusisse, cum ait:

—— Maleæque sequacibus vndis.

Item Statius septimo Thebaidos libro:

—— Et raucæ circumsonat vnda Maleæ.

Item in Tiburno Manlii Vopisci:

Si Maleæ credenda ratis: ——

Significat & Homerus libro Odysseæ ix. periculosam circa maleam nauigationem fuisse, sic Vlyssem loquentem inducens:

Καί νύ κεν ἀσκηθὴς ἱκόμην ἐς πατρίδα γαῖαν
Ἀλλά με κῦμα ῥόος τε περιγνάμπτοντα μάλειαν
Καὶ βορέης ἀπέωσε, παρέπλαγξεν δὲ κυθήρων.

Id est:

Forsitan & patrias rediissem sospes in oras:
Sed me dum Maleam præteruehor, vndaque fluctusque
Et Boreas illinc pulsum admouere Cytheris.

Allusit huc Ouidius in Heroinis:

Ausus es ô nimium, nimiumque oblite tuorum,
Thracia nocturno tangere castra dolo.

Nam suorum obliti videntur, qui sese temere periculis obiiciunt. Quandoquidem vna hæc præcipua causa vulgus à subeundis vitæ periculis deterret, quod meminerint esse, quibus se saluo sit opus, vt ait Flaccus: & quibus incolumes prodesse tum debeant, tum possint, extincti grauem allaturi luctum. Videbimur non intempestiuiter vti hac parœmia, si quando discrimen negocii suscipiendi volemus ostendere, aut non esse suscipiendum, aut negligendam vitam.

Per hastæ cuspidem currere.

Δι' ὀξείας δραμεῖν: id est, Per acutam currere dicebantur, qui in re magnopere periculosa versarentur. ὀξεῖαν enim hastam, siue hastæ cuspidem vocant. Translatum videtur vel à circulatoribus, qui per summas hastarum & gladiorum cuspides ingrediuntur: vel à militari consuetudine, qua fieri solet, vt qui mortem commeritus videretur, is nudus per medias copiarum hastas, hinc atque hinc intentatas, ire cogeretur. Nec absurdum si de Thraciça saltatione intelligatur, de qua nobis alias dictum est.

Ex ore lupi.

Ἐκ λύκου στόματος: id est, E lupi rictu, vbi res quæpiã præter spem recipitur, quæ iam plane periisse videbatur: veluti cum pecunia erepta à prædonibus, aut rapaci tyranno, aliquo inopinato casu recuperatur. Solent enim sic recepta esse gratiora. Sic Flaccus in Odis:

Vel hœdus ereptus lupo.

Nota metaphora. Adagium refertur à Diogeniano. Natum videtur ab Æsopica fabella, quæ narrat gruem, cum stipulata mercedem, os quod lupi gutturi inhæserat, immisso capite eduxisset, præmium exigentem irrisam à lupo fuisse: cum is diceret, abunde magnum esse præmium persolutum, quod ex ore lupi caput incolume retulisset.

In periculoso negocio non est dormitandum.

Vbi monebimus, in re ardua non esse cessandum, cõgruet quod subinde repetitur apud Homerum Iliados π.

Ὀλίγη δέ τ' ἀνάπνευσις πολέμοιο.

Id est:

—— Exigua est interspiratio belli.

Poterit trahi vel ad litem forensem, vel ad simile negocium odiosum, & laboris plenum.

Lepus pro carnibus.

Λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν: id est, Lepus de carnibus: subaudi, periclitatur. In eos dicitur, qui ob aliquam sui vtilitatem in discrimen vocantur. Nam leporem non insectamur, quod noceat, sed quod pulpamentum habeat. Est enim animal & esculentum, & timidum, atque inerme, vt natura hominum escis leporem genuisse videatur. Rheginenses autem vulgo lepores dicti sunt, vtpote pauidi ac formidolosi. Effertur & ad hunc modum: ὁ λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν τρέχει, id est: Lepus pro carnibus currit. De iis qui magno suo periculo, aut capitis etiam discrimine, atque ob id acriter decertant. Translata metaphora à venatu, in quo lepus quoniam intelligit sese ad necem peti, pernicissimo cursu fugit, adeo, vt non raro deficiat, medioque in cursu exanimetur. Qua de re Plutarchus in commentario De terrestrium & marinorum animantium prudentia, narrat quiddam haudquaquã indignum quod hoc inseratur loco: οἱ δὲ τοὺς δασύποδας διώκοντες, ἐὰν μὲν αὐτοὶ κτείνωσι, ἥδονται διασπῶντες καὶ τὸ αἷμα μαλάττουσι προθύμως· ἐὰν δὲ ἀπογνοὺς ἑαυτὸν ὁ λαγὼς, ὃ γίνεται πολλάκις, ὅσον ἔχει πνεύματος, ἀναλώσας εἰς τὸν δρόμον ἐκλίπῃ, νεκρὸν καταλαβόντες, οὐχ ἅπτονται τὸ παράπαν, ἀλλ' ἵστανται, τὰς οὐρὰς κινοῦντες, ὡς οὐ κρεῶν χάριν, ἀλλὰ νίκης καὶ φιλονεικίας ἀγωνιζόμενοι. id est: Porro canes cum leporem insequuntur, siquidem occiderint ipsi, gaudent dilacerare, atque alacres sanguine sese contaminant obliniuntque. Quod si lepus desperans de sese, quemadmodum accidit sæpenumero, quicquid habet halitus, id omne quam intentissimo cursu consumpserit, atque ita defecerit, canes exanimem repertum omnino non attingunt, verum consistunt mouentes caudam, perinde quasi non carnium gratia decertarint, sed magis de victoria contenderint. Charon apud Aristophanem in Ranis:

Δοῦλον οὐκ ἄγω
Εἰ μὴ νεναυμάχηκε τὴν περὶ τῶν κρεῶν.

Id est:

Seruum haud veho, nauale ni peregerit
Certamen, ac pro carnibus pugnauerit.

Asscribit hoc loco Aristophanis interpres, apud Arginusam, seruos non pro pecunia, aut alio quouis præmio, sed pro vita dimicare solere. Idem in Vespis:

Ποιήσω δακεῖν Τὴν καρδίαν
Καὶ τὸν περὶ ψυχῆς δρόμον Δραμεῖν.

Id est:

Effecero, vt cor mordeas, cursumque curras pro capite ac vita.

Idem in eadem fabula:

Ἢ λαγὼν ἢ λάμπαδα ἔδραμες;

Id est:

Leporem cucurristi, anne lampadem magis?

Plutarchus in Dialogo, quem scripsit aduersus Epicurum: παπαὶ, ἦν δ' ἐγὼ, ἀνακαγχάσας εἰς τὴν γαστέρα τοῖς ἀνδράσιν ἔοικας ἐναλεῖσθαι, καὶ τὸν περὶ τῶν κρεῶν ἐπάξειν. id est: Papæ, inquam, ridens, in ventrem ipsum viris insultum facturus videris, & ad cursum qui pro carnibus dicitur, adacturus. Significat autem eum Epicureos in summum discrimen adducturum, quod aduersus voluptatis assertores proposuisset, nec iucunde viui posse secundum Epicurum. Suspicor allusum ad priscas historias, quæ referunt aliquoties bellum natum inter populos ob direptas è sacrificiis carnes. Ita Pindarus in Nemeis:

Ἵνα κρεῶν νιν ὑπὲρ μάχας ἔλασεν.

Id est:

Vbi pro carnibus pugnas gessit.

Certamen non accipit excusationes.

Ἀγὼν οὐ δέχεται σκήψεις: id est, Certamen non admittit excusationes. Plato lib. De legibus vj. ἀλλὰ γὰρ ἀγῶνα προφάσεις οὐ περιμένειν φασιν. id est: Verum aiunt certamẽ non admittere causationes. Et ἀγὼν πρόφασιν οὐκ ἀναμένει. id est: Certamen non expectat occasionem.

sionem. Cum agitur periculo, non conuenit tergiuersari. Aut si mauis, in præsentaneo periculo non oportet occasionem expectare, quemadmodum aliis in rebus. Veluti si quis in morbo capitali medicum operiatur insignem, aut procul accersendum. Quæ res hominem illum vere diuinum extinxit Rodolphum Agricolam. Etenim dum contatur medicus, mors anteuertit. Huc pertinet quod legimus apud Quintum Curtium lib. vij. Sed necessitas ante rationem est, maxime in bello, quod raro permittit tempora legere.

Corpore effugere.

Corpore effugere, est periculum iam imminens, ac pene premens, arte quadam declinare. Translatum à gladiatoribus, ictum modico corporis flexu fallentibus. M. Tullius in Catilinam inuectione prima: Quot ego tuas petitiones ita coniectas, vt vitari posse non viderentur, parua quadam declinatione, & (vt aiunt) corpore effugi? Hactenus Cicero. Itaque quoties aliquem discrimine quam minimo à periculo abfuisse significabimus, corpore declinatum malum dicemus. Minus enim periclitantur, qui mœnibus aut alio quopiam obiectu defenduntur: verum qui nudi telis obiecti, nihil habent quo se tueantur, nisi commodo corporis deflexu, ij demum in extremo periculo versari videntur. Pene diuersa figura dixit Catullus:

> Contra nos tela ista tua euitauimus amictu.

id est, Facile depellimus, non secus quam muscarum insultus.

Ingens discrimen.

Quoties ingens discrimen innuemus inter homines, aut res plurimum inter se diuersas, aut immensum interuallum inter seiunctos, eleganter accommodabimus illud ex eodem libro:

> — Ἐπεὶ μάλα πολλὰ μεταξὺ
> Οὔρεά τε σκιόεντα θάλασσά τε ἠχήεσσα.

Id est:

> — Sunt in medio sita plurima, montesque
> Vmbrosi, fretaque horrisono clamosa frigore.

IVNII. *Inter vitam & necem.*

Quintus Calaber, vel (vt nonnulli malunt) Smyrnæus in duodecimo prætermissorum ab Homero, loquens de iis qui ligneum Epei equum quem Durateum nominant, Troianæ Palladi votiuum, conscenderant, incerto iam tum exitu, dicit eos tacite insedisse magno silentio, velut medio inter vitam mortemque spacio, perplexos. eius verba hæc sunt:

> — Τοὶ δ' σιωπῇ
> Πάντες ἔσαν βιότης μεσσηγὺς ὁμῶς καὶ ὀλέθρου.

Id est:

> — Silenter
> Insedere omnes medii vitæque necisque.

Conueniet dici in eos, qui magno in discrimine versantur, ad extrema redacti pericula, rebus in ancipiti positis. Finitimum est illi: Inter sacrum saxumque.

Suilla absumpta, bouem non expectes.

Quando cunctationem damnosam fore, & vitæ periculo permistam indicare volumus, iuxta Lucani illud,

> — Semper nocuit differre paratis.

vsurpare licebit versiculum hunc prouerbialem:

> Φεύγετε δειπνήσαντες ὗος κρέα, μηδὲ μένειν βοῦν.

Id est:

> Expectare bouem expleti nolite suilla.

Refertur ab Athenæo ex Anticlidis historiis, quod quum Erythræi insidiis adoriri Chios inter cœnandum, eosque interficere cogitarent, quidam re cognita Chios versu isto admonuit, vt paratas ipsis insidias fuga præuenirent, priusquam in tragicum choragium exirent epulæ.

Curriculum animæ decurrere.

Τὸν περὶ ψυχῆς θέειν, Animæ curriculum obire, dicitur prouerbio, quum quis extremo se discrimini exponit, & capitis periculum adit, vt aut fortiter cadat, aut lætam victoriam referat. Quadrabit & in eum, qui capite & fortunis omnibus oppugnatur. Synesius in epistola ad Euoptium de naufragio suo scribens: ἐπειδὴ νῦν σαφῶς τὸν ὑπὲρ ψυχῆς θέομεν id est: Quandoquidem res clare docet nos de anima curriculum decurrere. Aristophanes in vespis.

> Καὶ τὸν περὶ ψυχῆς δρόμον δραμεῖν.

Id est:

> Efficiam vt de vita certamen currendo obeas.

Originem sumpsit parœmia ex illo Homeri versu, qui lib. Iliad. xxij. extat de Hectore:

> Ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο.

Id est:

> Currebant de Priamidæ vita Hectoris.

Eustathius diligentissimus Homeri interpres eo loco exponit, prouerbium efferri solere, vbi quis animi anceps rebus pene deploratis quiduis tentat, etiam vitæ præsenti periculo. Eiusmodi certamen cum vitæ discrimine coniunctum, Euripides in Oreste, ἀγῶνα θανάσιμον, velut funestum certamen dixit. sic enim nuncius loquitur.

> Ὀρέστην κεῖνον οὐχ ὁρᾷς πέλας
> Στείχοντ' ἀγῶνα θανάσιμον δραμούμενον. id est:
> Orestem nonne cernis huc prope
> Gradus ferentem, agona currentem necis.

Plenius, & quasi periphrastice idem expressit eodem loco Chorus:

> ψυχῆς ἀγῶνα τὸν προκείμενον πέρι
> Δώσων, ἐν ᾧ ζῆν ἢ θανεῖν ὑμᾶς χρεών.

Id est:

> Certamen editurus animæ maximum,
> In quo necis vitæque cardo vertitur.

Quos versus, vt pleraque alia, transtulit dextre, immutatis paucis, in tragœdiam cui titulus est Christus patiens, Gregor. Nazianzenus: vbi nuncius ita:

> Ψυχῆς ἀγῶνα τὸν προκείμενον πέρι
> Δραμούμενον, καθ' ὃν θανεῖν ἐσίκελσις.

Id est:

> Qui stadium decursurus est vitæ vltimum,
> Oppetere mortem quo lex damnatum iubet.

His affine est quod Herodotus habet. τὸν περὶ τοῦ παντὸς ἤδη δρόμον θέοντες. id est: De summa rerum curriculum obeuntes. & Thucydidis illud: ἀγῶνας ὑμεῖς περὶ τῆς ψυχῆς ἀγωνίζεσθε. id est: Vos de vita certamina subitis. Gregorius Nazianzenus ad Cæsarium fratrem: ὁπότε χρημάτων κοινὸν ἀνάπτεται πῦρ, καὶ τὸν περὶ ψυχῆς δρόμον τρέχουσιν, ἄνθρωποι. id est: Vbi commune pecuniarum ardet incendium, de anima curriculum decurrunt mortales. Idem in stelitcut priore, De martyribus: πολλῶν δὲ τὸν περὶ ψυχῆς τρεχόντων διὰ τὴν τῶν διωκόντων ὠμότητα. id est: Multis stadium quo de vita certatur obeuntibus propter persecutorum crudelitatem. Non alienum hinc est illud Heliodori libro x. τὸν περὶ ψυχῆς ἀγῶνα μοι διαιτήσατε. id est: Vos vt arbitri in hoc de vita curriculo statuite. Philostratus de Polemone: ἰδὼν δὲ μονόμαχον ἱδρῶτι ῥεόμενον καὶ δεδιότα τὸν ὑπὲρ ψυχῆς ἀγῶνα. id est: Conspicatus gladiatorem sudore diffluentem, & de vita certamen formidantem. Huc spectat & illud, τρέχειν τὴν ἐσχάτην. Postremum curriculum obire: quum res conclamatæ sunt, & deploratæ. Incerti authoris verba apud Suidam: ἐὰν τὸ δὴ λεγόμενον τρέχωσι τὴν ἐσχάτην, ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους καταφεύξονται. id est: Si vltimum decurrendum sit curriculum (id quod dici solet) confugituros se ad Romanorum fidem dictitabant.

Inter Orci cancros adhæsit.

Intra orci cancros hærere dicitur prouerbio qui arcte irretitus tenetur vt nullibi effugium pateat amplius. Apuleius lib. vj. de Asino aureo de Psyche loquens: Sed bene quod in meas potissimum manus incidisti, & inter Orci cancros iam ipsos adhæsisti, datura scilicet actutum contumaciæ tantæ pœnas. Pulchre Orpheus in hymnis, κωκυτοῦ ἀνυπόστροφον οἶμον vocat Cocyti irremeabilem semitam: quod ab inferis nulla sit reditus spes:

> — facilis descensus auerni,
> Sed reuocare gradum, superasque euadere ad auras.

id demum laboriosissimum est. Dixit autem cancros, pro claustro, & quos diminutiue cancellos vsitatius dicimus.

Nox gubernatorem prudentem terret.

> Ὠδῖνα τίκτει νὺξ κυβερνήτῃ σοφῷ:

Id est:

> Docto gubernatori nox metum parit.

In rebus dubiis, parumque explicitis, vir prudens caute timidéque gerere se debet. Periti quantumuis naucleri noctis tenebras suspectas habent, quod illæ prospectum adimant, propter iniqua littora & latētes scopulos. ita & rerumpublicarum administratores, quantumuis prudentes, oborto tumultu, præpediti metu, omnia etiam timent. Exercitus ductores territat sæpe leuis occasio, quando hostium consilia minus liquida sunt. Vsus tunc est prouerbialis senarii, quo Danaus apud Æschylum vtitur in fabula cui nomen Danaides siue Supplices:

> --- Φιλεῖ
> Ὠδῖνα τίκτειν νὺξ κυβερνήτῃ σοφῷ.

Id est:

> Amat nox atra nauclero scio parere metum.

Meminit & Plutarchus in libro aduersus Colotem. Idem tamen author in Agamemnone scite dixit, μάταιον ἐκ νυκτὸς φόβον, hoc est, nocturnum pauorem vanum esse. Allusit ad adagium Gregorius Nazianzenus ad Eudoxium rhetorem scribens: ἔρρει τὰ καλὰ, γυμνὰ τὰ κακὰ, ὁ πλοῦς ἐν τῇ νυκτί, πυρσὸς οὐδαμοῦ. id est: Bona diffluxere, mala nude se ostendunt, nauigatio in nocte, facula nusquam. Innuit, plena esse periculorum omnia.

Appropera, vt letho sis vicinior.

Diomedis est ad Glaucum prouerbialis versus, Iliad. ζ.

> Ἆσσον ἴθ' ὥς κεν θᾶσσον ὀλέθρου πείραθ' ἵκηαι.

Id est:

> Appropera, vt citius lethi confinia tangas.

Quo licebit vti per ironiam apud adolescentem, cæca libidine in scortorum amorem pronum: aut temulentiæ, præsenti memoriæ & literarum pesti, plus æquo deditum: vel prauorum hominum commercio addictum turpiter. hæc enim vitia, expeditissima & compendiaria via adolescentes in præcipitium agunt. Lusisse hoc versu olim Stratonicum citharœdum facetiis nobilem prodidit Strabo lib. xiij. detorto eo in Asson vrbem Asiaticam, natura & opere munitam, edito in saxo sitam, ad quam ascensus sit difficilis, semita præcipiti & longo. quod & Eustathius Iliados vj. repetit, & Stephanus ethnicographus. nisi quod in citharœdi nomine variat, Asson scribens Lyciæ oppidum in arduo, salebroso, atque abru-

pto & imperuio loco positum, in quod per iocum lusit Nicostratus citharœdus, dictitans:

Ἄσσον ἴθ᾽, ὥς κεν θᾶσσον ὀλέθρου πείραθ᾽ ἵκηαι.

Id est:

Asson eas, lethi vt citius confinia tangas.

Velut innuens, accelerandæ morti accommodam esse oppidi difficillima in rupe hærentis habitationem. Est autem venusta allusio in voce ἄσσον, pro oppido Asso, & ἆσσον prouerbio pro celerius.

Argi tumulus.

Ἄργους λόφος, id est, Argi tumulus, prouerbialiter dicitur locus periculosæ aleæ plenus, aut negocium difficile, capitis discrimini obnoxium. Origo sumpta ab accliui quodam colliculo, apud Argos copiosam olim & nobilem Peloponnesi ciuitatem, quem πρῶνα nominabant, vbi Danaus delectis iudicibus ex Argiuorum Ægyptiorumque primoribus, iudicio stetit, causam dixit necis à filiabus perpetratæ in fratris filios. Proditum enim est memoriæ Ægyptum necem filiorum vlturum venisse Argos cum exercitu, & Danaum re cognita expediuisse arma, Argiuosque in prælium eduxisse: sed Lyncei interuentu rem fuisse compositam, negociumque delectis ex vtraque gente arbitris delegatum, constituto ei rei in edito tumulo tribunali. Hecatæus historicus negat Ægyptum Argos appulisse: iudicii tamen locum in eo colle extitisse non inficiatur. Meminit Euripides in Oreste.

—— Θάσσοντ᾽ ἄκραν
Οὗ φασι πρῶτον Δαναὸν Αἰγύπτῳ δίκας
Διδόντ᾽ ἀθροῖσαι λαὸν ἐς κοινὰς ἕδρας.

Id est:

—— Conspicor collem editum,
Vbi perhibent primum Danaum Ægypto necis
Causam ferentem, publica ad subsellia
Egisse plebem. ——

Dinias historicus in rebus Argolicis meminit loci in hanc sententiam: Confestim Melachari loci dominum & Cleometram saxis obrutos interemerunt, cuius sepulchrum etiamnum hodie demonstrant in supremo colliculi vertice, quem πρῶνα nominant, vbi Argiui solent ius dicere. Videtur meminisse eius loci & Euripides in Bellerophonte fabula, his verbis:

Καὶ ξεστὸν ὄχλον Δαναΐδων ἑδρασμάτων.

Id est:

Circumque saxeum, notum sedilibus Danaidum.

Extra callem.

Ἐκ πάτου, Extra callem. Eustathius ostendit esse parœmiam Odyss. ix. pro ἐκ ποδῶν, procul è pedibus vbi denunciabimus periculi viciniam esse cauendam. Translatum à fugitiuorum periculo, quos in trita pedibus semita errantes facile herus deprehendere atque assequi possit, maiore opera & difficilius in deuiis locis eos secuturus.

Ignem stipulæ admouere non tutum.

Prouerbii faciem habet illud Nazianzeni:

Πῦρ ἐγγὺς καλάμης, οὐκ ἀσφαλές.

Id est:

Ignem si admoueas stipulæ, res plena pericli.

Iuuentus male creditur libidinum magistris: tenellæ ætati non tutus est vini vsus, quod rudis illa ætas flammis exæstuet inde ardentioribus, quam Ætnæi crateres.

Terram ne legas nauigando.

Inter Pythagoræ symbola, dignitate adagiis simillima, huc ascribendum videtur ab omnibus hactenus præteritum, ἐπὶ γῆς μὴ πλεῖν: Nauigans terram ne radas. Quo innuere voluit, vectigalia similesque redempturas incertas, & curarum tumultuumque plenas, contemnere & abnuere nos debere. Sic enim exponit D. Clemens Stromatum lib. v. his verbis: δηλοῖ δὲ τὰ τέλη καὶ τὰ ὅμοια τῶν μισθωμάτων ταραχώδη καὶ ἄστατα ὄντα, παραιτεῖσθαι δεῖν. Monet etiam Horatius, vt cauti horrescamus nimium premere littus iniquum.

Tempestas ingruit.

Quando significamus obuiam eundum esse imminenti periculo, vsus erit prouerbialis versus:

Ἄγ᾽ ἄρνα μέλαιναν παῖδες ἐξενέγκατε.
Τυφὼς γὰρ ἐκβαίνειν παρασκευάζεται.

Id est:

Huc expedite gnati ouem nigram ocyus,
Nam turbidus Typho molitur exitum.

Veluti si dicamus, iram alicuius viri principis & potentis placandam esse literario quopiam munusculo, aut supplice libello, & decente excusatione deprecandam. Est autem Typhon, nimbus è nubibus erumpens, nautis admodum formidolosus, quem designat lib. Argonaut. iij. Valerius Flaccus. ibi:

Quantus vbi immenso prospexit ab æthere Typhon
Igne simul ventisque rubens, quem Iupiter alte
Crine tenet, trepidant diro sub lumine puppes.

Æschylus in Prometheo Telluris filium Cilicem & centicipitem Typhona nominat: ex eoque turbines & impetuosos omnes ventos prognatos, præter Zephyrum & Boream, fingunt fabulæ. Heliodorus Trecensis episcopus lib. j. ἐγὼ δὲ ὥσπερ τυφῶνι βληθεὶς αὐτὸς, ἀπόπληκτος ἑστήκειν. i. At ego attonitus steteram, velut Typhone ictus. Huc spectat illud Pherecratis comici, quod à Suida citatur.

Οἴμοι κακοδαίμων, αἰγὶς ἔρχεται.

Id est:

Hei misero mihi, tempestas occupat.

id enim exclamat apud eum quidam, imminentem tempestatem præuidens. Neque vero recte dictum est illud, αἰγὶς ἔρχεται, id est, Ægis venit, efferri de iis qui impudenter agerent, & perperam ... minatur eius sententiæ author Suidas: quum apud eum in dictione αἰγὶς, ante verba illa, ἐπὶ τῶν ἀναίδην τι οὐν ποιούντων, infarciri debeant hæ voces, αἲξ τὴν μάχαιραν: vt integer ita constet sensus. Capra gladium, effertur parœmia de iis qui inconsulte quid suo malo faciunt. Porro cur expediri nigram ouem author versuum velit, ex ritualium librorum curiosa superstitione manauit, quæ censet tempestates, cœlique iniurias, mactata atra bidente procurandas: vnde perite dictum est à Virgilio Æneid. iij.

Nigram hyemi pecudem, Zephyris felicibus albam.

Nam (vt Arnobius lib. vij aduersus gentes scripsit) Diis læuis ... desque habitantibus inferas color furuus gratior est, & tristibus suffectus è focis. Contra, superis diis atque hominum dexteritati pollentibus, color lætus acceptus est, ac felix hilaritate candoris. Vnde Apollo apud Porphyrium in libris de philosophia ex oraculis capienda, ita statuit:

Φαιδρὰ μὲν οὐρανίοις, χθονίοις δ᾽ ἐναλίγκια χροιῇ.

Id est:

Candida cœlitibus, Stygiæ sed furua cateruæ.

Rudens omnis disruptus est.

Πᾶν πεῖσμα διέρρηκται: id est, Omnis rudens disruptus est. Prouerbium effertur de summo rerum discrimine, quum conclamatam esse spem significamus. Heliodorus lib. vij. Æthiop. historiæ: πᾶν δὴ τοῦτο τὸ τοῦ λόγου πεῖσμα διέρρηκται, πᾶσα ἐλπίδος ἄγκυρα ... τελέως ἀνέσπασται. id est: Omnis quod dici solet, rudens perfractus, omnisque spei ancora prorsus sublata est. Metaphora à naui, quæ amissis funibus in mari iactatur vndarum ludibrium.

Tria Theramenis cauenda.

Quum periculum ingens denunciamus, aut cauendum esse negocium periculosæ aleæ plenum admonemus, adagii vsus erit. Polyzelus comicus in Demotyndareo fabula:

Τριῶν ἐν ἑλέσθαι, αὐτῷ τι πάντως ἀνάγκη,
Ξύλον τ᾽ ἐφέλκειν, ἢ πιεῖν κώνειον, ἢ
Προδόντα τὴν ναῦν, ὡς τάχιστα τῶν κακῶν
Ἀπαλλαγῆναι· ταῦτα ἐστὶ τρία Θηραμένους,
Ἃ σοὶ φυλακτέ᾽ ἐστίν. —— id est:

Tribus è malis vnum necesse legere erat
Induere palum, vel cicutam obducere,
Vel naue prodita malis cito eximi.
Theramenis tria hæc cauenda censeo.

Apparet versus esse trimetros, quorum priores parum suis numeris constant, corrupti nimirum. Aristophanes in Triphalete fabula:

Ἐγὼ γὰρ ἀπὸ Θηραμένους δέδοικα τὰ τρία ταυτί.

Id est:

Ego metuo mihi tria hæc Theramenis.

Theramenes, cuius dubia in reipub. administratione fides literis consignata est, tria pœnarum genera Athenis inuexisse videtur, aut stipiti alligatum corpus lictori excarnificandum dare, aut cicutæ poculum ebibere, aut exilio solum vertere. Huc allusit Menander comicus eo versu:

Ἓν γάρ τι τούτων τῶν τριῶν ἔχει κακῶν.

Id est:

Id namque de tribus malis vnum obtigit.

Theramenes quomodo à triginta tyrannis è medio sublatus, quidque dixerit, ne Isocrates suscepto illius patrocinio periculum sibi ipse crearet, legas apud Plutarchum in vita Isocratis. Non dissimile est quod refert Suidas, capitis reis tria apponi solere, gladium, restim, & cicutæ potiunculam, quæ nominabant τὰ τρία θανάσιμα, hoc est, Tria lethalia: vel, τὰ τρία τῶν εἰς τὸν θάνατον, hoc est, Tria morti addictorum. cuius rei meminit in Æpolis fabula Alexis comicus. quanquam etiam aliter illud efferatur, τὰ τρία παρὰ τῇ αὐλῇ, id est, Tria apud Prætorium siue iudiciarium ... rum. quod inde natum quod capitalem sententiam subituris esset tria quæ lubitum esset, effari libere, cibo prius vinoque ... pletis. Zenobius authoritate Aristidis commemorat, oraculum Delphicum consulentibus sortes exhiberi consueuisse ... nulo obfirmatas, cum admonitione ista, ne statum ante ... eas resignarent: præuaricatoribus enim impendere è tribus vnum, aut oculorum orbitatem, aut linguæ iacturam, aut manus truncationem.

Nihil ad Persium.

Prouerbialiter vsurpatum est à Cicerone libro De oratore, quo vtemur, quum discrimen ingens eruditionis inter duos notare volumus. sic enim ait: Lælium Decimum volo, quem cognouimus virum bonum & non illiteratum, sed nihil ad Persium. Deflexum est autem è C. Lucidii Satyrographi verbis hisce: Persium non curo legere, Lælium decimum volo. quibus significare voluit, se optare suis scriptis lectorem neque indoctissimum, neque rursus doctissimum: quod ille nihil intelligat, hic morosius quanto iudicet, ac plus intelligat fortassis quam ipse author ... Hunc locum attigit & Plinius in præfatione Naturalis historiæ scribens ...

scribens: Præterea est quædam publica etiam eruditorum reiectio. Vtitur illa & M. Tullius, extra omnem ingenii aleam positus, & (quod miremur) per aduocatum defenditur: Hæc doctissimum Persium legere nolo, Lælium Decimum volo.

Ad Scirrhonem tendere.

Theætetus apud Platonē in cognomine sibi dialogo, σὺ δέ μοι δοκεῖς πρὸς τὸν σκίῤῥωνα μᾶλλον τείνειν. id est: Videris mihi ad Scirrhonem potius spectare. Prouerbiali figura dictum de eo, qui efficacibus argumentis & scientificis demonstrationibus, cuiusmodi lineales necessitates appellat Aristoteles, compellit quempiam ad assensum. Scirrhon latro fuit insignis, qui cognominatas à se Scirrhonidas cautes insidens, compellebat viatores ex abrupta caute præcipites se dare, vt in Bibliotheces quinto scribit Diodorus Siculus. Euripidis scholiastes annotat, solitum fuisse viatores ad abluendos ipsi pedes cogere, atque ita inter lauandum improuidos de præcipitio impactis calcibus deturbare. Huius meminit & Ouidius Metamorph. 7. & Propertius 3.

> Nec tamen est quisquam sacros qui lædat amantes,
> Scirrhonis media si licet ire, via.

Vbi Scirrhonis viā appellat periculi plenam. Pausanias in Atticis Scirrhonem memorat Pilæ regis Megatidis filium, qui de huius vrbis imperio cum Niso Pandionis filio contendens, belli ius & imperium omne obtinuit, iudicante Æaco arbitro: an autem hic idem sit cum latrone, ignoro. Cum hoc consonat & quod mox Plato subiicit: σὺ δὲ κατ᾽ Ἀνταῖόν τί μοι μᾶλλον δοκεῖς τὸ δρᾶμα δρᾶν. id est: Tu fabulam agere mihi videris potius, qualem Antæus.

Duro flagello mens docetur rectius.

Σκληρὰ δὲ μάστιξ παιδαγωγεῖ καρδίαν.

Id est:

> Durum flagellum est pædagogus ingeni.

Sententia monostichos prouerbialis apud Gregorium Nazianzenum. Solet ita vsuuenire in rebus humanis, vt periculorum magnitudine cautiores plerunque reddamur. Est & vulgo nostrati nihil in ore frequentius isto adagio: Graues casus docent rectissime.

BRASSICANI.

In eodem valetudinario iacere.

De iis dicitur, qui eodem periculi genere & communi malo implicantur. Prouerbio vtitur Seneca libro tertio Epistol. Non sum tam improbus, vt curationes æger obeam, sed tanquam in eodem valetudinario iaceam, de communi malo tecum colloquor, remedia communico. C. Tacitus in dialogo de Oratoribus: Qui in eodem valetudinario hæc ossa & hanc maciem probant.

COGNATI.

Tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Qui cauere sibi anteą quospiam debere admonent, cum malum pares illis similesque inuasit, simili plerunque vtuntur propinquarum ædium. Cum enim aliqua conflagrare cœpit, ægre incendium à proximis arcetur. Carmen est Horatii in posteriore epistola ad Lollium: Tua res agitur. i. in periculo versatur. Eo videtur allusisse Titus Liuius libro 7. ab Vrbe cond. Quanquam pugnauimus verbo pro Sidicinis, re pro nobis, cum videremus finitimum populum nefario latrocinio Samnitum peti, &, vbi conflagrassent Sidicini, ad nos traiecturum illud incendium esse. Et 31. Ex duabus coloniis, quas velut claustra ad cohibendos Gallicos tumultus oppositæ fuissent, cum vna direpta & incensa esset, traiecturumque id incendium velut ex continentibus tectis in alteram tam propinquam coloniam esset, quid tandem prætori faciendum fuisse? & C. Salustius lib. 3. historias, citante Flauio Sosipatre grammatico: Non tu scis, si quas ædes ignis cœpit acriter, haud faciles sunt defensu, quin & comburantur proximæ. Quidam legatus est etiam vsus hoc simili apud Polybium libro 11. historiarum. Hæc valent ad excitandum quemlibet tardum etiam hominem, ad se muniendum aduersus incommodum impendens. Demonstrant enim vicinorum periculum, nostrum esse. Cum hoc Horatii versu congruit illud Gallicum:

> Qui la maison de son voisin void ardre, il doit auoir peur de la sienne.

& hoc, Tibi luditur inferius. Prouerb. Hoc Horatian. explicat Erasm.

In eodem valetudinario esse.

Seneca lib. Epist. 3. Non sum tam improbus, vt curationes æger obeam, sed tanquam in eodem valetudinario iaceam, de communi malo tecum loquor. Appellatur autem valetudinarium Senecæ, locus vbi ægroti curantur, quod Græcis νοσοκομεῖον Cor. Tacitus de Orator. Qui in eodē valetudinario hæc ossa & hanc maciem probant. Lucianus in tragopodagra sub finem, pro eodem dixit: In eadem naui esse. i. in communi morbo & periculo. Vide Erasmum nostrum.

Suspensos pedes ponere.

Idem in prologo Declamationum: Necesse est me per spinosum locum ambulantem, suspensos pedes habere seu ponere. Aiebat latro: Non mehercules tui pedes spinas calcant; sed habent. Vtrumque, Suspensos pedes ponere: & tui pedes spinas calcant: ex trita loquendi consuetudine procedit. Lucianus: ἐπ᾽ ἄκρων τῶν δακτύλων βαίνω. id est: ἀκροποδητὶ, summis pedum digitis insistens ingredior. Terentius Phorm. Hæc vbi ego audiui, suspenso gradu ire perrexi. id est, placido, leni, silenti. Et ita Nonius Marcell. Lucr. lib. 3. aura suspensa.

Res ad Triarios rediit.

Rem autem ad Triarios rediisse dicebant Romani, cum ad extremum discrimen, vltimamque dimicationem ventum erat. Inde est: τὰ πράγματα πρὸς τοὺς ἐπιτεταγμένους παρεληλυθέναι, τὰ τοῦ ἀγῶνος εἰς τοὺς ἐφεδρεύοντας περιεστηκέναι. Budæus in eadem epistola ad Salmonium Macrinum: Quid causæ est, quin res literaria ad Triarios rediisse dictitetur? At hoc prouerbiali sermone literarum decus atque authoritatem in ancipiti esse significatur, &c. Erasmus noster ex 8. Liuii ab vrbe condita interpretatur.

Sed quis custodiet ipsos custodes.

Sententia est cuiusdam Latini poetæ, nobisque frequens, quando significamus, non omnium custodum firmam esse fidem, egereque sæpe illos alio custode. Hanc prius expressit Plato lib. 3. De rep. vbi docet, custodes reipub. qui præsidio sunt reliquis ciuibus, ebrietatem cauere oportere: γελοῖον γὰρ δὴ, ὅς τόν γε φύλακα φύλακος δεῖσθαι. Eodem etiam respexit Cicero in diuinatione in Verrem, his verbis: Custodem, inquit, Tullio me apponite. quid? Mihi quam multis custodibus opus erit, si te semel ad meas capsas admisero? qui non solum ne quid enuncies, sed etiam ne quid auferas, custodiendus sis. Nec non in 3. Philippica irridens M. Antonium, qui in concione dixerat, se custodem futurum vrbis: ait enim: O præclarum custodem ouium (vt aiunt) lupum.

Dimicare pro carnibus.

Plutarchus in libello contra Coloten: καὶ τὸν περὶ τῶν κρεῶν ἐπάξειν. subaudio, τὸν πόλεμον. Et pro carnibus dimicandi afferes necessitatem. Prouerbium est, quo Aristophanes respexit in Ranis: νῦν ἀρμόσαι χρὴ τὴν περὶ τῶν κρεῶν. Suidas in voce κρέας. [Huc confer alibi Erasm. Lepus pro carnibus.]

Ἐντὸς τοῦ βέλους. *Intra telum.*

Celebratur prouerbiali figura, intra telorum iactum de iis, qui periculis obnoxii possunt videri: quemadmodum contra, extra telorum iactum esse dicuntur, qui in tuto consistunt. ἐντὸς τοῦ βέλους, intra telum: ἔξω τῶν βελῶν, extra tela, dicunt Græci. Virgil. 11. Æneid.

> Iamque intra iactum teli progressus vterque
> Substiterat. ——

Quod autem Latini dicunt, Extra teli iactum: Hebræis est, intra arcum. [Vide prouerb. Extra telorum iactum.]

Tibi luditur.

Tua res agitur, & de tuo periculo, non de meo agitur. Sumptum est ab alea, in qua res eius agitur, qui pecuniam deposuit in medium. Simile est illud Plauti in Epidico: Mihi isthic nec seritur, nec metitur. & illud in Milite: Temere hanc dedolas tabulam tuis nunc cruribus. Persius satyra 3.

> —— Tibi luditur, effluis amens.

Huic etiam simile est illud Tibulli:

> —— Messes vris acerba tuas.

Vide superius: Tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Indagine cinctus.

Indagine cinctus metaphoricōs dicitur, qui exitum non inuenit: tractum à venatorum inquisitione quæ Græce θήραμα dicitur, & indagine cingi, περιστοιχίζεσθαι, hoc est, plagarum serie circundari. Quoniam autem venatores saltus circundant retibus, quæ Græce ἄρκυες dicuntur, & Latine plagæ varis erectæ, quæ Græce χαλίδες appellantur: ideo factum est, vt indago pro serie plagarum saltus cingentium accipiatur. vt in 4. Æneidos:

> —— Saltusque indagine cingunt.

Et Lucian. in 6.

> ——Saltus nemorosaque tesqua,
> Et syluas, vastaque feras indagine claudit.

Vocauit indaginem, fossam, & munitionum turritarum seriem. Sic Plinius in Panegyr. Pœnarum indagine inclusos dixit, quasi ambitu. Tacitus lib. 13. Romæ testamenta & orbos velut indagine eius capi, id est, captatorem esse orborum, ita vt nullus captiones eius euadat: de Seneca dictum. Liuius lib. 7. ab vrb. cond. Cum præmissus eques velut indagine dissipatos Samnites ageret, cædem ingentem fecit. στοῖχος & στοιχισμὸς à Græcis series plagarum & ambitus dicitur, quo saltus circundantur. vnde περιστοιχίζειν verbum, circundare indagine: hoc est, τῇ ἀκρυοστασίᾳ περιβάλλειν. Budæus Longolio: Quo fit, vt veluti quadam pudoris & ignominiæ cinctus indagine, exilium consciscere mihi interdum sustineam à musarum contubernio. Idem lib. 2. De contempt. rer. fort. Quadamque (vt ita dicam) cingere indagine obfirmatæ contentionis, &c.

Incidere in laqueos.

Prouerbialia, in laqueos, casses, retia incidere: vbi quis in ipsā

perniciem, periculum aut malum aliquod se imprudens implicat. Orestes apud Euripid. in Elect. actu. 4. καλῶς ἄρ᾽ ἄρκυν εἰς μέσην πορεύεται. Recte sane ipsos in laqueos incidit. Laqueorum autem, retium, insidiarum, frequens est metaphora in Scripturis: pro quauis nimirum implicatione & perplexitate: præsertim passim in Psalmis fraudulentorum & improborum astutias, calumnias, atque adeò spirituum immundorum insidias, laqueos aut retia appellat. Psal. 31. & 35. Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quam abscondit, apprehendat. Apost. 1. Corinth. 7. Non vt laqueum vobis iniiciam. Ouid. De arte amandi.

Decidit in casses præda petita meos.

Vide inferius, In foueam necessario decidit.

Hac vrget lupus, hac canis angit.

Ἀμηχανίαν quandam & inopiam consilii ancipitemque cogitationem, vtrum potissimum sequaris, aut fugias, significat hoc prouerbium. Nam cui lupus instat à tergo, canis latrator, & mordax infestus est à fronte, is non facile effugiendi consilium explicare potest. Horat. Satyr. lib. 2. satyr 2.

—— Et horum
Vtrum imitabitur? hac vrget lupus, hac canis angit.

Huic non absimile istud ab Erasmo obseruatū: ἔμπροσθεν κρημνός, ὄπισθεν λύκοι. id est: A fronte præcipitium, a tergo lupi. Sunt qui apud Horatium, pro, Angit: legunt, Aiunt. quæ lectio prouerbii figuram propius exprimit.

Gladium acutum auerte.

Græce sic. ὀξεῖαν μάχαιραν ἀποστρέφειν. quod ex re potius, quā ex verbo interpretatus est Marsilius: Acutum omne abs te dimoue. Rheuclin: Aduersus solem, inquit, ne loquaris, ne videlicet incidas in periculum: quod recte monet illud, Acutum gladium declines, Erasmus noster, auertas. Sic vero ferè ab omnibus exponitur; Ab his qui periculum afferunt, vel afferre possunt, abstineto, caueto que: & quæ nocitura tibi vides, auertito, velut Diuinam vltionem, quæ gladius anceps dicitur, & malam linguam. quomodo & illud Iobi exponunt; De gladio oris liberabit. Non est etiam principibus & potentioribus, neque manifestæ veritati contumaciter repugnandum. Potest vel sic interpretari: Ne in gladium incidas, vel te in periculum coniicias.

Ab equinis pedibus procul secede.

De effræno & feroci equo vulgatum adagium est, Secede equinis a pedibus procul. Ab equo autem illo, qui semper Ægyptum, hoc est, voluptatum & illecebrarum planiciem appetit insultare, cauendum, & frænis catenisque compescendus est, nisi velimus in perniciem rapi, & nosmetipsos vnà cum fortunis dare præcipites. Nam, vt optime ait Euripides, ἀχαλίνων στομάτων ἀνόμου τ᾽ ἀφροσύνας τέλος δυστυχία, id est: Infrænis oris exlegisque dementiæ finis infortunium. Scitu dignum, & huic loco maxime accommodum, quod tradit Origenes, per figuram omnes qui in carne sunt nati, dici equos, & habere ascensores suos, &c. Equi præterea nomine lubrica vita, & stoliditas & insipientia, indomita ferocitas, superbia, arrogantia, fastus iuxta animantis naturam exprimitur. Hinc Psalm. 31. Nolite fieri sicut equus. & hoc: Ab equi pedibus procul secedite.

Miles Romane Ægyptum caue.

Legitur in Sibyllinis libris, Miles Romane Ægyptum caue. Quod licet de Pompeio Magno dictum interpretati sint multi, solicitique aliquando Romani fuerint, ne Ptolemæum armis in regnum restituerent, hac religione deterriti: alia tamen, eaque longe verior eius oraculi videtur interpretatio: præceptum scilicet esse illis hoc velamento, vt quibus datum esset imperio populos regere, Ægyptum cauerent, quippe delitias & molliciem, eaque omnia quæ mox fortissimum id genus hominum, vt primum lasciuire cœpit, turpiter adeo effœminauit, vt pessum penitus ierit, imperio in eos translato quós vt omnium despicatissimos expuebant, & omni contumeliarum genere insectabantur. Sed quanto erat ominosior Ægyptus pop. Romano, successum tanto prosperiorem Ægyptiis ex Romanorum aduentu in regionem eam oracula pollicebantur. Apud Memphim enim in aurea columna literis Ægyptiis scriptum erat, tum demum Ægyptum liberam fore, cum in eam venissent Romani fasces, eorum prætexta: quod apud Proclum grammaticum se legisse testatur Pollio. Nimirum qui virtutem & rerum disciplinam admittit, vitiis liberatur. Sed enim Romani, pace iam terra marique parta, molles Ægyptiorum delicias suscipere: illi, delitiis amotis, pristinam Romanorum virtutem industriamque sibi mox vendicauere. De fascibus Romanorum in iisdem Sibyllinis oraculis lib. 2 & de Christo:

Sed postquam Roma Ægyptum reget, imperioque
Frænabit, summi tum summa potentia regni
Regis inextincti mortalibus exorietur.

Quod vero facit ad rem, Ioseph totius Ægypti principatum obtinet: libidinem quippe calcauit, omnesque corporis voluptates edomuit atque frænauit. Hoc enim est, totum Ægypti principatum gerere. In Genesi, Fugere ex Ægypto, est, à vitiis desciscere. In Exodo: Rursus Ægyptiis imperauit. id est, vitiis. Iacob in Ægyptum iussus descendere, homo cum vitiis bellum & conflictum suscipere. Exitus ab Ægypto, a mundo & vitiis. Ambrosius autem, ex Apostolo, eo tempore ait Pascha celebrari, quo Israelitici Ægyptum reliquere, solennitatemque eam animarum transitum interpretari, à vitiis ad virtutem, à corporis affectibus ad animi constantiam atque sobrietatem, à malitiæ nequitiæque fermento ad veritatem & stabilem sinceri propositi firmitatem. Mollitiem quippe in Ægyptiis, & alia multa carpit Hadrianus: maximeque optare videtur, vt melius esset morata ciuitas: Alexandriam notans. Chrysostomus in oratione, quam habuit in vigilia Epiphaniæ, de Ægypto multa ad huius adagii interpretationem differit: quod cuiuis genti accommodatur. Dicitur enim: Germane Ægyptum caue. Et sic de aliis. Quod autem libri Sibyllini prohibebant exercitum Romanum Ægyptum petere, Lucanus ad Pompeium, qui non à Ptolemæo (vt quidam asserunt) sed ab huius filii seruis, iussu regis, fuit obtruncatus, vt Plutarchus Cæsar in commentariis, & Appianus indicant, alludens ait:

Noxia ciuili tellus Ægyptia fato,
Haud equidem immerito Cumanæ carmine vatis
Cautum, ne Nili Pelusia tangeret ora
Hesperius miles, ripasque æstate tumentes.

In fossa ruere.

Tertullian. prouerbialiter in fossa ruere dixit, pro in defossa, id est, in scrobibus latentibus perire:

Qui cæco duce præcipites in fossa ruistis.

Allusit ad aliud prouerbium Euangelicis literis celebratum, Matth. 15. Omittite illos: cæci duces sunt cæcorum. Porro si cæcus cæco dux fuerit, ambo in foueam cadent. Itidem Luc. 6. Hinc in foueam cadere, quam aliis parauerat, prouerbium quoque est, in eos qui aliis student nocere, sibi ipsis exitio sunt & incommodant. Dauid Ode 7. Incidet in foueam, quam fecit. Translatio ab his, qui foueis effossis insidiantur feris, Neque enim cæcus dux, neque amens consultor adhibendus. Vide supra, Incidere in laqueos: &, In foueam necessario decidit.

Labyrinthus.

Labyrinthus, ædificium flexuosum & perplexum, in errorem inducens, prouerbialiter pro erroris occasione sumitur. Prosp. c. Ing.

—— Labyrintho
Fallitur, ambages dubiarum ingressa viarum.

Prudent. Apoth.

—— Anceps labyrinthus, & error
Circumflexus agat. ——

Solis medicis licet impune occidere.

Et hoc vulgatum est: Solis medicis licet impune occidere. Adeo male audiunt medici, vt etiam prouerbialiter dicatur, medicos plures occidere, quam sanare. Horum enim factum deterius est latronum facto. Illi enim notis parcunt, & homines iugulant, vt pecunias accipiant: hi vero iugulant pecuniis acceptis, salutis ergo. Discunt periculis nostris (vt Plinius inquit) & per experimenta impune mortes agunt. Ad hæc, morbis relictis sanitatem iactitant. Ioannes Iouianus Pontanus in quinto dialogo Charontis: Sed dic Mercuri obsecro, quod nunc genus hominum in terris lætius ac liberius viuit? Mercur. Sacerdotes lætius, quos etiam in funeribus cantanteis audias. Liberius medici, vt quibus permissum sit hominem impune occidere, quos lex non modo absoluit, verum mercedem quoque eis statuit. Siquidem medicus non occidit, verum qui medici vtitur consilio & opera. Quam quidem vel magno conducunt precio. P. Pithœus lib. Aduersariorum subsiciuorum 2. cap. 19. Perurbane, inquit, olim poetarum quidam dixit, Medico & iudici hominem occidere impune licere. Gratis id modo & sine præmio fieret, profecto minus graue aliquanto, & fortasse tolerabilius videretur. Maior vero est in hoc scelere & parricidio medicorum, quam iudicum licentia. Quod Plinius lib 29. nat. hist. ostendere volens, quamque interdum temere medicis nos nostraque committamus & credamus: Decuriæ, inquit, pro more censuris principum examinantur, &c. Confert Plin. medicos cum Quinqueuiris iudicibus. Iudices enim vix quadragesimo demum die, medici statim: iudices electi quinque viri, medici quales quales: iudices quamuis de exilio tantum sententiam dicturi, medici iudicem etiam ipsum occisuri.

In iisdem lineis dimicare.

Tertullianus etiam, in iisdem lineis dimicare, dicit: pro, in eodem gradu: quia sic interdum collato pede pugnabatur, vt lineæ ductæ pedem semper insistere oporteret, nec inde referri; hocque genere exercitationis vtebantur.

Caue canem.

Caue canem, prouerbii more vsurpatur à veteribus, cum quempiā terrere vel arcere volebant: ac satyra quædam Varronis hac inscriptione est Eumenidibus. Turnebus credit esse natū hoc prouerbium ex metu rabiosorum canū, vel acrium & mordaciū. Verba Varronis sunt apud Noniū in Præbitio, Quod ea die mea erat præbitio, in ianuam, Caue canem, inscribi iubeo. Cum inquit, ea die conuiuium præbere deberem, vt ab aditu mearum ædium deterrerem, qui ad cōditum venturi erant, inscribi iussi ianuæ, Caue canem: ne quis ingrederetur. Sumptum est à Græcis. Nam apud Aristophanem in Lysistrata, sic scribitur:

Πρὸς

Πρός γε μήν τοι τὴν θύραν προστιγρρσῦω μὴ
Βαδίζειν τὴν ἐμὴν, ἀλλ' εὐλαβεῖσθαι τὴν κύνα

Non est fumus absque igne.

Cum rumor aliquis in vulgus emanat, dici solet, absque igne fumum nullum oboriri. Et Petrus apud Clementem: Fieri minime potest, inquit, vt consurgat fumus, vbi non sit ignis. Ortus à terra fumus, & in cœlum sese attollens, ignem significare perhibetur, ait Horus. Sic Ecclesiastici 22. Vaporem fumumque emanare in altum ante ignem, ita & contumelias & minas sanguinis esse præuias. Porro ignis Aristoteli nihil aliud est, quam fumus incensus. Quinetiam vbi Pindarus Nemeis inquit, ὕδωρ καπνῷ φέρειν ἀντίον, Certet aquam apposuisse fumo: Fumum, ait interpres, pro igne posuit, ex sequela scilicet signum quod præcedit indicans. Nam vt etiam apud Plautum, Flamma fumo est proxima: de quo Erasmus noster in Chiliad. Fumus enim indicium est flammæ mox erupturæ.

Neque inter mortuos, neque inter viuos est.

A Biante istud processit, de nautis per multa penetrantibus pericula. Plato in Axiocho: Nautam dicamus, per tanta penetrantem pericula: quique, quemadmodum Bias ait, neque inter mortuos, neque inter viuos est.

In foueam incidere.

Ibidem: In foueas ambiguitatesque multas propter rerum imperitiam incidit. Vide Erasm. Incidit in foueam.

Mediis versatur in vndis.

Catullus in Pelei & Thetidis nuptiis:

—Prope iam mediis versatur in vndis.

Eodem modo etiam Horatius loquitur:

— Et versor ciuilibus vndis.

POLID. VIRGILII. *Ceruus ad sagittam properat.*

De omnibus qui imprudentes se eunt perditum, aut dolo ducuntur in interitum. Sumptum à venatoribus, qui priusquam damas ac ceruos canibus ac clamore agitent, abdunt sagittarios in ferarum saltus, à quibus postea acti & in diuersum fugientes, configantur.

Leo est foris: Leæna in itineribus.

Excusatio eorum, qui metu persecutionis aut alicuius periculi, muneri & officio suo desunt: vel ignauorum, qui suæ desidiæ semper habent quod prætexant.

PETRI GODOFREDI. *Caue tibi à cane muto & aqua silente.*

Periculosissima fere sunt: quæ latent, neque se ostendunt: ideoque ab iis maxime timendum. A simulatoribus præsentem esse noxam, nemo ignorat. Nobiles canes venaticos in regno Sophitis latratu abstinere, feram cum viderunt, testis est B. Hieron. & vulgatum hodie, timidos latrare vehementius quam mordere. Sic altissima quæq; flumina minimo sono labuntur: vadosa, præsertim in rupibus, maximo. Vide Iunii prouerb. Canis clanculum mordens.

Serpens eiiciundus è domo.

Quiescens malum & latens periculum, ne quando nos incogitantes & incautos opprimat, palam faciendum, & protinus conficiendum.

Arundo alas verberat.

Abutar hoc titulo, & more vinitoris complures simul maleolos hac scrobe defodiam, dum opportuno tempore erutos, loco & ordine ipsis digno ponam. Pistoclerus Bacchidum blanditias habens suspectas: Duæ, inquit, vnum expetitis palumbem. perii, arundo alas verberat. id est, sentio me irretiri: tacti sunt pedes visco, & quo auolaturus diutius alas moueo hoc magis viscatis arundinibus impediuntur. Chrysalus infra: Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit. Pendebit hodie pulchre: ita intendi tenus. Vide Turn. Aduers. 5. 9. Mercurius ad Amphitruonem in appendice: Noui te hominem molestum, qui non emas litigium, hinc confirmatur Turnebi emendatio, legentis, lites emunt: pro, lites ferunt. aduers. 15. 8. cap. Sosia in Amphitr. Non ego cum vino simitu ebibi imperium tuum. qua forma Cicero in Lælio: Quod summi puerorum amores sæpe vna cum prætexta toga deponerentur. Pistoclerus in Bacchid. Stultior es barbaro Potitio. Vide Camerarii annot. & Festum. Chrysalus in Bacchid. de sene mendaciis ipsius credulo: Ille est oneratus recte, & plus iusto vehit. Sic & Tranio in Mostell. Ego homines habeo clitellarios. Magni sunt oneris, quidquid imperas, vehunt. Idem Tranio: Mali mœroris conspicatus sum montem maximum ad portum. Mira auxesis & audax, vsurpata tamen etiam à Charino in Mercat. Sosicles in Mænech. certe hæc mulier canterino ritu hic adstans somniat. Celtæ: Plus fantastique que la mule du Pape. Turn. libro decimooctauo, capite decimoquinto. Mænechmus furr. Di illum perdant: ita mihi hodie corrupit diem. id est, non quit ne frui illo vt optabam Sceledrus in Milite: Habent me venalem. id est conantur fallere. Charinus in Merc. Deos absentes testes memoras. Qui credam tibi? In Amphitruon. Mulier es: audacter iuras. Pseudolus: Occisa est hæc res, hæret hoc negocium. id est, res desperata est, & deposita. Charmides in Trinũ. Res cum animam agebat, tum offusam oportuit, alibi apud Cognatum. Pseudolus ad Ballionem: Mortua re verba facis. Sic mortuas facit alibi potationes, & bonos mores morbo inuadi, ægrotare, intermori. In Trinummo bis dormitatorem, id est, vt Turn. explicat, furem vocat, noctu ad sua furta euigilantem, Hesiodus ἡμερόκοιτον.

In medio Tybure Sardinia est.

Prouerbialiter dictum est à Martiale lib. epigrammatum 4.

— In medio Tybure Sardinia est.

Quo voluit significare, nihil cœli locique ingenium quamuis mite & clemens conferre, non impedire vernantis auræ mollem dulcedinem, non grato virore nemora, non suaue redolentes vndique herbas, non venas fontium, salubres animo, stomachoque laticum latebras profundentium: nihil denique quæcunque sensus, animumque demulcent & afficiunt, vllam moram afferre: quo minus cum dies fatalis, & à rerum conditore designata cuique meta viuendi obrepsit, quisque moriatur. Tybur, species pro genere, accipitur hic pro omni loco salubritate commendabili: & Sardinia, pro omni regione, aere, soloque pestilenti. Sardinia enim pestilentem aerem, salutique hominum officientem, valetudinemque perturbantem, veteribus memoratur habere: Tybur autem vndique soli aspectu lætum & salubre prædicatur. Versus Martialis è lib. 4. de Curatio, quia (vt omnes illius poetæ) festiui admodum sunt, quique prope ipsam sententiam prouerbialem explicant, libenter subieci:

> Ardea solstitio, Præstanaque rura petantur,
> Quique Cleonæo sidere feruet ager:
> Cum Tiburtinas damnet Curatius auras,
> Inter laudatas ad Styga missus aquas:
> Nullo fata loco possis excludere: cum mors
> Venerit, in medio Tybure Sardinia est.

Laudatas aquas vocat Albulæ, quæ vulneribus mederi dicuntur, quia sulphureis fumabat, vt ait Martialis lib. 1. de Regulo. Nec me latet tamen, Tybur gelidum sæpe à Martiali vocari, quod in regione calida (qualis est Latium, vbi Tybur extructum est) non tollit loci salubritatem. Adde quod Horatius lib. Odarum 1. 7. ad Plancum scribens, nulla regione vt Tyburtina perinde se capi testatur: haud dubie amœnitate, & salubritate loci, cœlique clementia & temperie adductus.

DIVITIÆ.

ERASMI. *Crœso, Crasso ditior.*

Apud Græcos opulentia Crœsi Lydorum regis in prouerbium abiit, præsertim nobilitata dicto Solonis. Apud Romanos item M. Crassi, cui cognomentum etiam diuitis additum est. Hic negabat diuitem esse, nisi qui reditu annuo legionem tueri posset. In agris suis sestertium vicies mille possedit. Commemorantur & alii nonnulli apud Plinium libro 33 cap. 10. & item 3. qui immodicas opes possederunt: atque in his est Aristoteles, sanctus ille philosophus, ac nostratium Theologorum pene deus, cuius hæredes in auctione septuaginta patinas venum produxisse leguntur. Verum non itidem in vulgi cessere sermonem. Proinde nihil attinet hoc loco referre. Festiuior erit adagii figura, si numerum etiam commutemus, vt diuus Hieronymus: Crœsos licet spires, & Darios, literæ marsupium non sequuntur. Horatius & Arabum gazas dixit, pro cumulatissimis opibus, nõ sine specie prouerbiali: quemadmodum & Persicos apparatus, pro nimis exquisitis ac sumptuosis.

Pactoli opes.

Τὸν πακτωλοῦ πλοῦτον, id est, Pactoli diuitias, pro summis opibus alicubi dixit Philostratus. Est autem Pactolus Lydiæ fluuius, ex monte Tmolo profluens, aureis scatens harenis, vnde & χρυσορρόας à poetis cognominatus. Cuiusmodi narratur & Tagus in Hiberia, & Ganges in India, & Hebrus in Thracia. Plinius addit Padum in Italia: negatque vllum esse aurum absolutius, quam id quod in fluuiis reperitur, vtpote cursu ipso trituque perpolitum. Horatius in Epodis:

> Sis pecore & multa diues tellure licebit,
> Tibique Pactolus fluat.

Iuuenalis:

> —— Tanti tibi non sit opaci
> Omnis harena Tagi quodque in mare voluitur aurum.

Has hyperbolas in varios vsus accommodare licebit. Veluti si quis dicat: Hos tantos sumptus sustinere nemo queat, ne si Pactolus quidem illi domi fluat. Huius hominis cupiditatem ne Tagus quidem ipse possit explere. Nihil mediocre sperabat, sed totos Pactolos ac Tagos animo conceperat: aut, Pactolos pollicebatur. id est, diuitias effertissimas.

Pelopis talenta.

Consimili figura Theocritus in Idyllio Θ. dixit Pelopis talenta:

Μή μοι γᾶν Πέλοπος, μή μοι χρύσεια τάλαντα
Εἴη ἔχειν, μηδὲ πρόσθε θέειν ἀνέμων.

Id est:

Non Pelopis mihi sint agrique, aurique talenta:
Nec ventos celeres anteuolasse pede.

Porro talentum apud Atticos, maxima pecuniæ summa erat. Talentum minus valebat libras sexaginta, talentum magnum octoginta. Vnde illud in Phormione:

Si quis daret talentum magnum. Imo malum.

Et Aristophanes.

Ἀλλ' ἐγώ γ' ὁ πιωύπος
Οὐκ ἂν δεξαίμην ἐπὶ ταλάντῳ χρυσίῳ.

Id est:

At ego sane Opuntius
Nolim esse, si quis det talentum mi aureum.

Id est: Nolim esse luscus vel quantalibet pecunia.

Midæ diuitiæ.

Μίδου πλοῦτος, καὶ μίδου πλουσιώτερος, id est, Midæ opes, & Mida locupletior: in prouerbium abierunt, propter immensas eius regis opes, quæ fabulis quoque compluribus fecere locum. Statius in Surrentino Pollii:

Viue Midæ gazis, & Lydo ditior auro.

Fuit hic Midas Phrygiæ tyrannus, cui iuxta poetarum figmenta, concessum à diis est, vt propter Bacchum hospitio acceptum, quod vellet optaret, accepturus quicquid optasset. Optauit vt quicquid corpore contigisset, protinus in aurum verteretur. Historicorum literis proditum est, huic puero dormienti formicas in os grana tritici congessisse: respondisse augures, omnium mortalium illum ditissimum futurum, atque ita euenisse. Huic Plinius primum attribuit locum inter insigniter diuites, lib. 33.

Lysistrati diuitias habes.

Λυσιστράτου πλοῦτον πλουτεῖς, id est, Lysistrati diuitiis diues es, Prouerbialis ironia de magnopere tenuibus. A Lysistrato quodam tractum, extremæ paupertatis homine.

Cinyræ opes.

Κινύρου πλοῦτος, id est, Cinyræ opes. De immensis diuitiis dicebatur. Simillimum illi, Midæ opes. Nam huius regionem opulentissimam fuisse, Naso satis indicat Metam. libr. 10.

Gratulor huic terræ, quod abest regionibus illis,
Quæ tantum genuere nefas: si diues amomo,
Cinnamaque, costumque suam sudataque ligno
Thura ferat, floresque alios Panchaica tellus:
Dum ferat & myrrham.——

Pindarus in Nemeis meminit Cinyræ prædiuitis: σὺν θεῷ γὰρ φυτευθεὶς ὄλβος ἀνθρώποισι παρμονώτερος, ὥσπερ καὶ Κινύραν ἔβρισε πλούτῳ ποντίᾳ ἔν ποτε Κύπρῳ id est: Deo fauente, felicitas hominibus stabilior, quæ sane & Cinyram opibus cumulauit in marina Cypro. Prouerbii meminit & Plato lib. De leg. lib. 2. ἐὰν δ' ἄρα πλουτῇ μὲν Κινύρου καὶ Μίδα μᾶλλον, ᾖ δὲ ἄδικος, ἄθλιός τε ἐστὶν καὶ ἀνιαρῶς ζῇ. id est: Quod si ditior quidē fuerit quā Cinyra aut Mida, sit autē iniustus, & miser est & moleste viuit. Suidas in dictione καταγηράσκω, refert hunc ad modum: καταγηράσαις Τιθωνοῦ βαθύτερον, καὶ τοῦ Κινύρου πλουσιώτερον, καὶ Σαρδαναπάλου τρυφηλότερον, ὅπως τὸ τῆς παροιμίας ἐπί σοι πληρωθῇ δὶς παῖδες οἱ γέροντες. id est: Consenescas Tithono profundius, Cinyra ditius, Sardanapalo delíciosius, vt in te compleatur prouerbium, Bis pueri senes.

Ad ambas vsque aures.

Μέχρι τῶν ἀμφωτίδων, id est, Vsque ad aures ambas impleri dicuntur, qui supra modum ingurgitant sese. Sumpta metaphora à vasculis, ad ansas vsque impletis. Extat apud Suidam.

Ne decima quidem Syracusanorum pars.

Οὐ δὲ τὴν δεκάτην τῶν Συρακουσίων ἔχει, id est, Ne decimam quidem partem opum Syracusanarum possidet. Strabo lib. Geographiæ 6. συνοικήσας δ' ἐπὶ τοσοῦτον ἐκπεσεῖν πλοῦτον, ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐν παροιμίᾳ διαδοθῆναι, λεγόντων πρὸς τοὺς ἄγαν πολυτελεῖς, ὡς οὐκ ἂν ἐκγένοιτο αὐτοῖς Συρακουσίων δεκάτη. id est, Syracusas eo diuitiarum peruenisse, vt in prouerbium abierint. Siquidem de diuitibus, ac splendidis ita dicere solent: Ne decimam quidem Syracusanarum opum partem assequi possent. Significabant autem aliorum opes, quantumuis amplas, nihil esse ad Syracusanas diuitias. Non nihil veneris accesserit prouerbio, si paulo longius detorqueatur: vt si quis prælocutus, Ciceronem longo interuallo reliquos omneis post se relinquere, dicat: Opulentam quidem & vberem esse Quintiliani dictionem, verum hanc vix esse τὴν Συρακουσίων δεκάτην.

Vltra res Callicratis.

Ὑπὲρ τὰ Καλλικράτους, id est, Super fortunas Callicratis. De immensis opibus dicebatur. Aiunt Carystium quempiam fuisse, nomine Callicratem, qui reliquos ciues opibus longe præstiterit. Vnde si quem magnopere locupletem intelligi volebant, eum vel Carystii Callicratis facultates vincere dicebant. Aristoteles autem in Atheniensium Repub. citante Suida, tradit Callicratem quendam è iudicum ordine fuisse, qui iudiciarias exactiones supra modum auxerit: atque hinc natam parœmiam de immodicis exactionibus.

Zopyri talenta.

Ζωπύρου τάλαντα, id est, Zopyri talenta. De præclaris factis, magnoque æstimandis. Hic Zopyrus Darii regis amicus erat, qui sibi nares & aures conscidit, & omne corpus flagris cruentauit: vt his argumentis Babyloniis fidem faceret, se Dario male velle, à quo tam immaniter esset acceptus. Itaque Babyloniorum ciuitatem ingressus, eam Dario prodidit. Vnde Darium dixisse ferunt, se vnum Zopyrum integrum malle, quam centum Babylonas capere. Et oblato malogranato, tantum optauit sibi Zopyrorum quantum ibi granorum, inesset: vt narrat Herodotus libro 3. meminit Plutarchus in apophthegmatis. Adagium recenset Zenodotus.

Diues aut iniquus est, aut iniqui hæres.

Diuus Hieronymus ad Hedibiam scribit in hunc modum: Vnde & illa vulgata sententia mihi videtur esse verissima: Diues aut iniquus, aut iniqui hæres. Quod si verum est illud Hesiodium: Non omnino temere esse, quicquid vulgo dicunt mortales: prouerbium hoc haud oscitanter expendendum est iis, qui suis opibus stulte se iactant. Neque enim fere parantur ingentes opes sine fraude. Et aut ipse possessor eas per fas nefasque congessit, aut certe successit ei, qui has ea parauit via. Plato libr. De legibus 5. ὥστε ὁ λόγος ἡμῖν ὀρθός, ὡς οὐκ εἰσὶν οἱ παμπλούσιοι ἀγαθοί. id est, Itaque verum est, quod vulgo dicimus, admodum diuites non esse bonos. Circumfertur apud Græcos & hic versiculus ex Menandri comœdiis:

Οὐδεὶς ἐπλούτησε ταχέως δίκαιος ὤν.

Id est:

Nunquam vir æquus, diues euasit cito:

Huc respexit ille, qui Syllæ iactanti sese, dixisse legitur: Quomodo vir bonus esse potes, qui tantas possideas opes, quum à patre nihil tibi sit relictum? Refert Plutarchus in illius vita.

Octapedes.

Ὀκτάποδες, id est, Octapedes Scythico prouerbio dicebantur qui duos possiderent boues, & currum vnum. Lucianus in Scytha siue Proxeno, οἱ παρ' αὐτοῖς ὀκτάποδες καλούμενοι, id est: qui apud illos Octapedes vocantur. Dici poterit per iocum in hominem qui sibi locuples videatur: vel in eum cui rusticanæ sunt opes. Inter opes enim rusticanas præcipue recenset Hesiodus, τὸν βοῦν ἀροτῆρα, id est, Bouem aratorem. Addit prouerbio gratiam allusio ad scorpium, polypum, sepiam & theutidem, octonis pedibus animantia, & ob id Græcis dicta ὀκτάποδα. Scorpius est in prouerbio locum fecit, Octapedem excitas. Siquidem hoc animal sub omni lapide dormire dicitur. Suidas ὀκτώπουν scribit per ω, non per α,

Quantum non miluus oberret.

——Quantum non miluus oberret.

Prouerbialis est hyperbole, de homine supra modum locuplete, cui tantum sit agrorum, quantum nec miluus peruolet. Persius:

Diues arat Curibus, quantum non miluus oberret.

Id imitatus Iuuenalis Satyra nona:

——Tot miluis, inquit, intra tua pascua lassis.

Sic & apud Plutarchum tragicus quispiam:

Σπείρω δ' ἄρουραν δώδεκ' ἡμερῶν ὁδόν,
Βερέκυντα χῶρον.——

Id est:

Aruum colo bis sex dierum iter, solo,
Berecynthio.——

Plin. libro 18. Latifundia vocat, à quibus ait Italiæ perniciem inuectam fuisse: proinde veteres ita censuisse, Satius esse minus serere, & melius arare.

Tantali talenta.

Τάλαντα Ταντάλου, id est, Tantali talenta. De immensis opibus. Nam Tantalus Phryx ob luculentas diuitias in fabulas hominum venit, ita vt fingatur & apud inferos simile quiddam pati, cuiusmodi solent inter congestas opes tenaces isti diuites. Horatius:

Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Pocula. quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur.——

Ostendit, allegoriam figmenti ad diuites sordidos pertinere. Suidas ait vsurpatur adagium à Platone in Euthyphrone. Effertur & apud Epicharmum, & apud Anacreontem. [illegible] modum, cum venusta quadam vocum allusione: τὰ Ταντάλου τάλαντα ταλαντίζεται. id est: Tantali talenta talentizat: hoc est, [illegible] accumulat. Porro Tantalum prædiuitem fuisse, testatur [illegible] ex tragœdia carmen apud Plutarchum, libro De exilio:

Σπείρω δ' ἄρουραν δώδεκ' ἡμερῶν ὁδόν.

Id est:

Viam dierum duodecim sero iugera.

Idem alibi, ingentes diuitias, πλοῦτον Ταντάλειον appellat, [illegible] pes Tantalicas. Antiphanes apud Athenæum lib. 6.

Οἷαν ποτ' ἔσχε καὶ Θρίβων ὁ ταντάλε,
Μαλακὸν ταλάντοις ἐκταλαντωθεὶς ἀνήρ.

Id est:

Qualem olim habebat & Thribon, qui molliter
Exutus est ipsis talentis Tantali.

Herculis quæstus.

Herculis quæstum pro magnis impendiis dixit Plautus in Mostellaria: Dapsiles sumptus facit: perdidit patrem, vnus istic seruus acerrimus Tranio: is vel Herculis conterere quæstum potis est. Alias dictum est, olim plerosque decimam lucri partem Herculi vouere solitos. Huius fauore persuaserunt sibi rē fore auctiorem. Ex tam multis autem decimis oportuit immensam pecuniarum vim conflari. Quæstum appellat facete: quasi Hercules suum fauorem vendiderit.

Lysicrates alter.

Λυσικράτης ἕτερος: id est, Alter Lysicrates. Lysicrates quidam in vulgi fabulam abiit, quod capillos iam canos nigro tingeret, quo iuuenis etiam dum videretur. Cuiusmodi ridetur apud Martialem Ollus, comam tingens, cum barbam non posset.

Vestis virum facit.

Εἵματα ἀνήρ: id est, Vestis vir. Id hodie quoque vulgo tritissimum est. Aiunt enim ad hunc modum: Vestitus virum reddit: qui habet, induat. Idem affirmat Quintil. lib. Instit. 8. Et cultus, inquiens, concessus atque magnificus, addit hominibus, vt Græco versu testatum est, autoritatem. Hunc autem versum, quem citat Fabius, opinor esse illum apud Homerum Odysseæ ζ

Ἐκ γάρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπους ἀναβαίνει
Ἐσθλή. ——

Id est:

Quippe homini ex istis surgit bona fama decusque.

Paulo inferius in eodem libro, quantum momenti cultus vestiū adferat, ad conciliandam homini formam dignitatemque, satis indicat, cum Nausicaam puellam ita de Vlysse loquentem facit:

Πρόσθεν μὲν γάρ δή μοι ἀεικέλιος δόατ' εἶναι,
Νῦν δὲ θεοῖσιν ἔοικε, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν,

Id est:

Ante videbatur specie fœdissimus esse,
Nunc diuis similis, magnus quos pascit Olymyus.

Nam ante nudus, iam vestes nitidas induerat Vlysses, ac protinus alius esse visus est.

Ἕζετ' ἔπειτ' ἀπάνευθε κιὼν ἐπὶ θῖνα θαλάσσης,
Κάλλει καὶ χάρισι στίλβων. ——

Id est:

Deinde procul veniens ad littora pontica sedit,
Fulgescens forma, atque leporibus.

Diuitiæ non semper optimis contingunt.

Qui dicet opes non semper cordatissimis, sed pro fortunæ arbitrio, nunc huic, nunc illi contingere, citabit illud ex Odysseæ ζ.

Ζεὺς αὐτὸς νέμει ὄλβον ὀλύμπιος ἀνθρώποισι,
Ἐσθλοῖς ἠδὲ κακοῖσιν, ὅπως ἐθέλησιν ἑκάστῳ.

Id est:

Iupiter emetitur opes mortalibus ipse,
Sic visum vt fuerit, cuicunque bonove malove.

Dicuntur à Nausica, ad Vlyssem mendicantem: nec illum ob inopiam habet despectui quæ fortunæ sit imputanda, non homini, si is modo fuerit alioqui cordatus.

Noctuæ Laurioticæ.

Γλαῦκες λαυρεωτικαί: id est, Noctuæ Lauriotic æ. hoc velut ænigmate pecuniarum vim significabant. Laurios enim Atticæ regio est, auri venis frequens. Porro nomismatis aureis noctuarum figura insculpebatur, quemadmodum alio diximus loco. Interpres addit & tetradrachmis noctuam solere insculpi. Aristophanes in auibus:

Γλαῦκες ὑμᾶς οὔποτ' ἐπιλείψουσι λαυρεωτικαί,
Ἀλλ' ἐνοικήσουσιν ἔνδον, ἔν τε τοῖς βαλαντίοις
Ἐννεοττεύσουσι. ——

Id est:

Noctuæ vos non relinquent Lauriotic æs, sed hæ
Ædibus aderant in ipsis, inque loculis nidulos
Sibi parabunt. ——

Dextro Hercule: aut, Amico Hercule.

Eiusdem est generis, sed obscurius, quod apud Horatium legitur:

Diues amico Hercule. ——

Et item apud Persium:

—— O si
Sub rastris crepet argenti mihi seria, dextro
Hercule.

Quod quidem in eos competit, qui in accumulandis opibus sunt bene fortunati. Idque inde natum existimant, quod Hercules moriturus dixerit, eos opulentos futuros, qui sibi decimam bonorum suorum partem consecrassent. Proinde locupletes plerosque ita facere solitos. Tametsi Plutarchus in Probl. huius consuetudinis aliam adfert causam puta quod ipse quondam Hercules, boues quos Geryoni abstulerat, in Palatino decimam partem immolarit, vel quod Romanos ab Hetruscis decimari solitos liberarit.

Prædiues.

Prædiuitem significabimus his versibus in ζ. κ. & λ. Iliadis:

Πολλὰ δ' ἐν ἀφνειοῦ πατρὸς κειμήλια κεῖται,
Χαλκός τε χρυσός τε πολύκμητός τε σίδηρος.

Id est:

Diuitis in patris sunt multa recondita tectis,
Æsque aurumque fabrefacti quoque copia ferri.

Ad idem faciet etiam illud ex Iliados κ.

—— Πολύχρυσος, πολύχαλκος.

Id est:

Multi auri, multique æris. ——

Quantum habet.

Quantum habet quisque tanti fit. Quod scripsit Horatius in satyra prima:

—— Nil satis, inquit, quia tantum quantum habeas, fis.

Item Iuuenalis satyra tertia:

Quantum quisque sua nummorum seruat in arca,
Tantum habet & fidei. ——

Non recensuissem inter prouerbia (ne quis clamitaret me sententias collegisse, non adagia) nisi D. August. in libro De disciplina Christiana nominatim prouerbii titulo citasset: Vnde & illud prouerbium, inquit, Quantum habebis, tantus eris. Quanquam & Horatius satis indicat vulgo iactatam sententiam, eo quod præcessit:

At bona pars hominum decepta cupidine falso.

Vsurpat & Apuleius in Apologia: Tanti reuera estis, quantum habetis. Videtur ex Euripede venisse in vulgi sermonem. Cuius & hunc versum inter cæteros refert Seneca:

Vbique tanti quisque quantum habuit, fuit.

Adminicula vitæ.

Omnia quæ ad vitæ pertinent commoditatem, non ineleganter indicare licebit hoc carmine ex Odysseæ τ.

Οἷσίν τ' εὖ ζώουσι καὶ ἀφνειοὶ καλέονται.

Id est:

E quibus & viuunt recte, ditesque vocantur.

Vnde excoquat seuum.

Plautus in captiui duo, prouerbiali dixit hyperbole, Vnde excoquat seuum senex: opes significans copiosissimas. Tametsi locus hic non videtur vacare mendo. Ratio trochaici carminis admonet, opimæ legendum, non optimæ. Plautinus versus hic est, ita vt in vulgatis circumfertur codicibus: Quid diuitiæ, sunt ne optimæ? Vnde excoquat seuum senex. Seuum autem, vel (vt alii) sebum, est pingue pecudum durius: quod Græci στέαρ appellant.

Pecuniæ vir.

Χρήματα ἀνήρ, id est, Pecuniæ, vir. hoc est, tanti quisque fit, quātum possidet. Horatius:

—— Nil satis est, inquit, quia tanti quantum habeas, fis.

Zenodotus ex Pindaro citat. Extat autem in Isthmiis hymno secundo, his quidem verbis:

Νῦν δ' ἐφίητι τὠργείου φυλάξαι
Ῥῆμα τῆς ἀληθείας ἄγχιστα βαῖνον,
Χρήματα, χρήματ' ἀνήρ.
Ὃς φᾶ κτεάνων θ' ἅμα λειφθεὶς καὶ φίλων

Id est:

Nunc subit illud Argiui seruare dictum, ad veritatem proxime accedens, Pecuniæ, pecuniæ vir. Sic ait, possessionibus simul destitutus & amicis. Interpres Pindari testatur Chrysippum autorem in prouerbiis, qui scripserit esse Aristodemi Spartani. Idem interpres versum quem paulo ante recensuimus ex Alcæo, refert hunc in modum: χρήματ' ἀνήρ, πενιχρὸς δ' οὐδεὶς πέλετ' ἐσθλός, οὐδὲ τίμιος. Meminit apophthegmatis & Laertius in vita Thaletis, addens apud Lacedæmonios esse percelebre. Alcæi idem testantis hæc verba citantur apud Suidam: ὡς γὰρ δήποτ' Ἀριστόδαμόν φασιν ἐν Σπάρτᾳ οὐκ ἀπάλαμνον λόγον εἰπεῖν, χρήματ' ἀνήρ, πενιχρὸς δ' οὐδέποτ' ἐσθλός. id est: Sic enim olim aiunt Aristodamum apud Spartanos verbū non inscitum dixisse, pecuniæ vir, pauper autem nunquam probus. Quidam ad septem illos sophos referre malunt. Ad hanc sententiam pertinent illi versus è comœdia quapiam:

Τ' ἀργύριόν ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.
Ὅστις δὲ μὴ ἔχει τοῦτο, μηδὲ ἐκτήσατο,
Οὗτος μετὰ ζώντων τεθνηκὼς περιπατεῖ.

Id est:

Argentum & anima & sanguis est mortalibus.
Hoc qui caret, nec sibi parauit sedulo,
Viuos hic inter mortuus circumambulat.

Secundus versus Græcis constabit, si tollas δὲ: aut si legas μὴ ἔχει, pro μὴ ἔχει. Tertius constabit, si pro τεθνηκὼς, legas τεθνεώς. Celebratur & hic senarius, non alienus ab hac sententia:

Βίος βίου δεόμενος οὐκ ἔστιν βίος.

Id est:

Vita haud vocanda est vita victus indiga.

Proinde quemadmodū apud Græcos βίος, itidem apud Latinos

vita significat, & vitam morti contrariam, & facultates quibus vitam sustinemus.

Magnum os anni.

Μέγα στόμα τοῦ ἐνιαυτοῦ, id est, Magnum os anni. Dicebatur, quoties vberior rerum prouentus, aut vilior annona animos & loquendi libertatem adderet, alioqui timidioribus. Solent enim rustici magnificentius loqui, largiusque polliceri, spe prouentus vberioris. Refertur à Suida. Non admodum dissidet ab illo, Fœnum habet in cornu. item illo, Argenti fontes loquuntur.

Nullius indigens Deus.

Ἀνενδεὴς θεός, id est, Nullius egens Deus. Admonet parœmia, nullum esse mortalium tam absolutum, in quo non aliquid desideretur: vnum esse Deum, vndequaque perfectum. Dici potest & in diuites, aut plurimis præditos naturæ pariter ac fortunæ commoditatibus, tanquam dei cuiuspiam similes: vt quibus omnia suppetant, quæcunq; videntur ad perfectam felicitatem pertinere.

Attagenæ nouilunium.

Ἀτταγᾶς νουμηνία, id est, Attagenæ nouilunium. Refertur à Suida, nec explicatur: nisi quod à diuersis locis haud difficile coniectura colligi potest, dictum fuisse in turbam abiectorum & seruilium hominum. Siquidem Attagen auis est palustris, versicoloribus plumarum maculis distincta. vnde seruum hominē stigmaticum, & cui tergum ob plagarum vibices, variis punctis esset picturatum, Attagenam vocabant. Porro ad nouam lunam (sic enim Græci vocant initium mensis, cum Calendas non habeant) & serui distrahebantur apud Athenienses, & milisum delectus agebatur.

Euparyphus ex comœdia.

Admodum prouerbiali figura dixit Plutarchus in Symposiacis: ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας. hominem significans magnifice vestitum, ac magnam seruorum turbam post se trahentem. Nam huiusmodi finguntur in comœdiis milites gloriosi: quorum insigne est chlamys purpurea, quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite: τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν ἐγχλαμύδα, id est, Euparyphum illum dico, illum chlamydatum. Vnde diuites omneis splendide cultos, εὐπαρύφους appellant Græci: quod ipsum prouerbiale quiddam habet. Nam Paryphis, vestimenti genus est, cuius meminit Iulius Pollux libro 7. Id vtrinque purpuram habebat assutam: quod virgæ purpureæ intertextæ vesti, Ionum lingua Paryphi vocantur. Idem admonet, εὐπάρυφον nouæ comœdiæ verbum esse. Contra tenues & humiles nullo cultu insignes, tunicati dicuntur. Cornelius Tacitus in dialogo De oratoribus: Quos sæpius vulgus imperitum & tunicatus hic populus transeuntes nomine vocat, & digito demonstrat. Similiter Horatius:

Vilia vendentem tunicato scruta popello.

Nam prætexta nobilium erat, & toga ciuium erat insigne. M. Tullius contra Rullum: Iam vero qui metus erat tunicatorum illorum. Item pro M. Cælio. Nobis quidem olim annus erat vnus ad cohibendum brachium toga constitutus, & vt exercitatione ludoque campestri tunicati vteremur.

Ad pedes, ad caput.

Non sine prouerbii specie dictum videtur illud Theocriti in pastoribus de rebus copiosis & affluentibus.

Ὡς μοι πρὸς κεφαλῇ, καὶ πὰρ ποσὶ κώεα κεῖνται.

Id est:

Ad caput, adque pedes, quarum me vellera cingunt.

Sermo est pastoris, iactantis opes suas, quibus vndique affluebat.

Λακκόπλουτοι.

Calliæ barbarus quispiam clam indicauit, magnam auri vim in puteum quendam coniectam. Is & occidit indicem, ne proderet, & aurum sustulit. Vbi res innotuit, in comœdiarum iocum versa est, vt qui malis artibus subito ditescerent, λακκόπλουτοι dicerentur. Refert Plutarchus in vita Aristidis. Attigit & Hesychius.

EX APPENDICE ERASMI.

Diuitiæ non semper optimis.

Ζεὺς αὐτὸς νέμει ὄλβον ὀλύμπιος ἀνθρώποισιν
Ἐσθλοῖς ἠδὲ κακοῖσιν, ὅπως ἐθέλῃσιν ἑκάστῳ.

Id est:

Iupiter emetitur opes mortalibus ipse
Sic visum vt fuerit, cuicunque bonove malove.

Quoties dicemus opes non cordatis semper, sed pro fortunæ arbitrio, nunc illi, nunc isti obtingere. Homerus.

Idem ferme à Theognide dictum est:

Ζεὺς γάρ τοι τὸ τάλαντον ἐπιρρέπει ἄλλοτε ἄλλῳ,
Ἄλλοτε μὲν πλουτεῖν, ἄλλοτε δ᾽ οὐδὲν ἔχειν.

Itemque illud:

Πολλοὶ πλοῦτον ἔχουσιν ἀΐδριες, οἱ δὲ τὰ καλὰ
Ζητοῦσιν χαλεπῇ τειρόμενοι πενίῃ.

Explicatum est hoc prouerb. supra sub finem Centu. 10. Chiliad. 3.

Arabum Gazæ.

Diuitiarum amplificationem habent & illa: Arabum Gazæ, Horat. Tantalicæ opes, πλοῦτος ταντάλειος. quod Tantalus apud Comicos fingatur, σπείρειν δ᾽ ἀρούρας δώδεχ᾽ ἡμερῶν ὁδὸν, Iugera dierum duodecim serere viam. Athen. Sic Persici apparatus, pro exquisitissimis.

IVNII. Fructibus, non stadiis certare.

Καρποῖς οὐ σταδίοις ἐρίζειν, Fructibus, haud stadiis contendere, adagio dicitur, de loco exili quidem, sed frugifero, exiguis quidem spaciis circumscripto, fructuum tamen prouentu longe lætissimo. Antiphilus epigrammatarius de Chio insula loquens:

Καρποῖς οὐ σταδίοισιν ἐρίζομεν.

Fructibus, haud stadiis certamen inimus.

Licebit non male transferre ad librum non magna quidem mole, sed eruditionis omnifariæ plenum. cuiusmodi iudicium de Persii satyris tribuit Martialis eo disticho:

Sæpius in libro numeratur Persius vno,
Quam leuis in tota Marsus Amazonide.

Quantum vel Midam satiarit.

De immensa pecuniæ vi dictum est prouerbialiter ab Eunapio Sardiano: λαβὼν χρυσίον ἐκ τῶν κοινῶν συμφορῶν ὅσον ἱκανὸν ἦν ἐμπλῆσαι καὶ τὸν ἐκ μύθου Μίδαν. id est: E publicis calamitatibus tantum auri depeculatus, quantū vel fabulosum illū Midā expleret. Midas Phryx homo ociosus & auarus, Satyrum cœperat infuso in fontem mero (est enim genus illud dæmonum potus appetentissimū) vnde inebriatus laqueos illi tensos euadere non potuit, & pro redemptionis præmio, votis Midæ satisfacere coactus est, postulantis vt terra, segetes, arbores, floresque in aurum abirent omnia, vt fabulatur Maximus Tyrius sermone tricesimo. Hinc Nazianzenus: ᾧ πλέον ἐφρονοῦμεν ἢ τῷ χρυσῷ ποτὲ Μίδας. id est: Qua re plus gloriabamur quam auro olim Midas. Porro simile ecphrasi vtitur Heliodorus episcopus: τοσοῦτος ἦν ὡς καὶ λῃστρικὴν κορέσαι πλεονεξίαν. id est: Tanta erat rerum omnium vis, vt vel prædonum insatiabilitatem exaturare posset. Prædonum impotens pecuniæ & inexplebilis est animus.

Darii opes.

Δαρείου πλοῦτος, id est, Darii opes, de immensis diuitiis prouerbialiter effertur. Synesius libro De regno: πλούτου θημῶνας ὑπὲρ τὸν πάλαι Δαρεῖον id est: Opum cumuli maiores quam Darius ille vetus possederit. Huc spectat & illa Cratetis hyperbole in epistolis: πλουσιώτερος τῶν τὰ Καρχηδονίων φρονούντων, id est: Ditioris qui Carthaginensium rebus student.

Gygis opes.

Γύγου πλοῦτος, id est, Gygis opes, de maximis & inexhaustis dicuntur. Anacreon lyricus:

Οὔ μοι μέλει Γύγαο
Τοῦ Σαρδίων ἄνακτος.

Id est:

Haud curo Sardiani
Opes potentes Gygis.

Alphæus Mitylenæus:

Οὐ στέργω βαθυλήϊους ἀρούρας,
Οὐκ ὄλβον πολύχρυσον οἷα Γύγης.

Id est:

Non quæro multa agrorum latifundia,
Non quas possedit Gyges ingentes opes.

Gregorius Thessalonicensis citat ex theologo Iambographo hos versiculos:

Τί σοι θέλεις γενέσθαι; Ψυχὴν ἐμὴν ἐρωτῶ,
Θέλεις Γύγου, τὰ καὶ τά;

Id est:

Feri tibi quid optas? Soleo rogare mentem,
Gygisne vis thesauros?

Constat Gygis (qui interfecto Candaule rege precium adulterii Lydiæ regnum fuit adeptus, testibus Herodoto, Iustino, Cicerone) prouentus immensos opesque infinitas habuisse è metallis, quod Strabo lib. 14. commemorat, annotans priscis regibus, Tantalo, Pelopidis, Cadmo, Priamo, Midæ, aliisque è metallorum fodinis memorabiles obuenisse diuitias. Gygen autem primum omnium tyrannum appellatum fuisse, refert ex Euphorione Clemens.

Agripodex.

Πυγὴ ἀγροῦ, id est, Agri nates: prouerbiale est de restibili agri feracitate: metaphora à carnulentis natibus sumpta. sic & τὸ τῆς γῆς οὖθαρ accipitur. quod Virgilius vertit, Vber glebæ: τὸ τῆς γῆς πιότατον καὶ τροφῆς αὐξητικόν. Homerus etiam οὖθαρ ἀλωῆς dixit. Varro, sumen terræ. Nonnulli efferunt adagium de hominibus in modice rusticanis. Alii dici volunt de ociosis delicatisque, qui in agro tantum assident magno in ocio, sed simpliciter quauis in loco delicacius versantur: vt Eustath. annotat. Hesychius etiam locupletes homines & latifundiis opulentos, ἀγροῦ πυγὰς dici annotat, velut agris suffarcinatos.

Diitrephes doliares habens alas.

Διιτρέφης πυτιναῖα ἔχων πτερά, Diitrephes doliares habens...

nas. Dici videtur posse de locuplete homine, quem tamen non pudeat vilibus mercimoniis aut opificio vulgari quod tractauit olim, insistere. Aristophanes in Auibus:

Ὡς διιτρέφης γε πυτιναῖα μόνον ἔχων πτερά.

Id est:

Ceu Diitrephes vietorias tantum pennas habens.

Fuit autem iste Diitrephes πυτινοπλόκος, hoc est, vietor, qui vitilibus dolia compingebat, qui ex ea re ditatus, tribunus euasit Athenis. Vnde eius mensam alicubi in Heroibus fabula traducit Aristoph. nouum hominem & neoplutum notans, ἀπὸ τῆς διιτρέφους τραπέζης, Diitrephis mensam nominans è tenui lautiorem. πτέρα autem hic dicuntur vitiliũ extremitates. Meminit Suidas ex Euph.

IOANNIS VLPII. *Lydia arena.*

Λύδιον ψῆγμα, id est, Lydium psegma, de re preciosa, & auri plena dicitur. Basilius in homelia ad nepotes: Est ψῆγμα arena, ex qua aurum expurgatur, quæ apud Lydos copiosa est. Statius:

Viue Midæ gazis, & Lydo ditior auro.

Pythiæ Mysi talenta.

De thesauro maximo & diuitiis amplissimis.

COGNATI. *Narcissi opes.*

Hoc vtimur, quoties summam opulentiam significamus, Iuuenalis in 14. satyr. pro maximis seu infinitis posuit diuitiis:

Sed nondum impleui gremium, si panditur vltra,
Nec Crœsi fortuna vnquam, nec Persica regna
Sufficient animo, nec diuitiæ Narcissi,
Indulsit Cæsar cui Claudius omnia, cuius
Paruit imperiis, vxorem occidere iussus.

Caius Plinius lib. 33. eo capite, quo de immodica pecunia, & quorum maximæ opes fuerint, scribit, postquam de Crœso Crassoq; non pauca retulit tres Claudii libertos, quorum in numero Narcissus fuit, Crœso etiam opulentiores fuisse docuerit, his verbis: Nec fuit satis, nisi totum Parthorum esurisset aurum. Atque vt nomen quidem optimi (de Crasso loquitur) occupauerit, (iuuat enim insectari inexplebilẽ istam habendi cupidinem) multos postea cognouimus seruitute liberatos opulentiores, pariterque tres Claudii principatu Pallantem, Callistum, & Narcissum.

Lydia harena.

Λύδιον ψῆγμα, speciem habet prouerbii, quemadmodum illa: Lydius currus, Lydius lapis. Apparet autem id de re non vili aut contemnenda dici, cum & multum auri in Lydia prouenire receptum sit, vt est apud Lucianum in dialogo, qui inscribitur Contemplantes. Hoc vsus est Basilius ad nepotes: Et ex Lydia harena fit aurum,

Χρυσόμαλλον δέρας: *Vellus aureum.*

Vellus aureum prouerbialiter dicitur de iis, qui ex rebus admodum parui precii preciosissima quæque eliciunt: vel de his, qui artem parandæ pecuniæ habent, vt Romæ, Genuæ, Venetiis, alibique permulti: ab eo videlicet deductum, quod ex argento viuo, quod Græci ὑδράργυρος, Chemicis Mercurius dicitur, conflari aurum existimatur. Pellis scilicet aurea dicitur contrectatione Mercurii pellem arietis factam esse auream. Aurea autem pellis methodus est chemiæ, id est, chrysopœiæ: vel chrysopraxiæ, id est, auri conficiendi: vel chrysographiæ, id est, auri describendi, quæ membrana continetur, propter quam, vti plurimi faciendam, Argonautas ad Colchos nauigasse traditũ est. Suidas: Vellus ipsum liber erat in pellibus descriptus, continens artem, quo videlicet pacto per χημείαν aurum conficiatur, & perinde conuenienter aureum dicitur vellus, quod eius auri cõfectio per ipsum fiat. χημεία, inquit, argenti & auri apparatus est: cuius artis libros cum Diocletianus Cæsar inquisiuisset, combussit: ea scilicet ratione, quod ii causa essent, vt Ægyptii quotidie noua aliqua in ipsum Diocletianum molirentur, qua re immitius & crudelius contra eos vsus est. Propter quod omnes chemiæ argenti & auri libros ab antiquis scriptos perscrutatus incendi iussit, ne ab Ægyptiis deinceps ex huiusmodi arte opes compararentur, neve pecuniarũ copia audaciores facti, in posterum contra Romanos rebellarent. Sane hæc ars hac ratione nunc vulgo abdita, verum inter paucos propagata per reges quoque serpit. Arabes alchimiam vocant, ex Arabo videlicet articulo al, apud eos masculini & fœminini generis, & chimia Græca dictione. Corrupte archimia, quasi ars chimia dicta.

Pythiæ Misii talenta.

Prouerbii speciem habere videtur, & illi confine esse, Tantali talenta, Crœsi opes. Dicitur enim vtrunque de immensis opibus. Diuus Basilius ad nepotes cap. 15. τὰ Πυθίου τοῦ Μυσοῦ, & cætera. At nobis nisi Pythiæ Misii talenta, &c. Porro meminit Cicero cuiusdam alterius Pythii Syracusani, libro 3. Officiorum.

Pecunia neruus.

Hoc quoque deductum est in communem sermonem de re supra modum necessaria. Cicero Philip. 5. infinitam pecuniam neruos belli appellat. Et contra Rullum: in senatu, subsidia belli & ornamenta pacis. In Verr. 5. ait, vectigalia esse neruos reip. Hesiodus & Aristoteles, pecuniam velut alteram hominis animam esse scribunt. Ad hanc sententiam pertinet hic versus è comœdia quapiam:

Τ' ἀργύριον τοῖς αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.

Id est:

Argentum & anima & sanguis est mortalibus.

Olympiodorus, νεῦρα ἀποδείξεως, neruos demonstrationis metaphorice, pro solido robore & viribus dixit: quomodo Demosthenes νεῦρα πολέμου τὰ χρήματα: in Olynth. 1. Pecuniis, inquit, opus est: cum sine his eorum non licet quicquam fieri, quæ facienda sunt. Aristophanes in Pluto: πάντα τὰ πράγματα πράττεται διὰ πλουτῶν. id est: Omnia fiunt propter pecuniam. Ita Georgius Pisides iambographus: βλέπων μάλιστα καὶ τὰ νεῦρα τῆς μάχης τὸν πλοῦτον ἐκρέοντα πρὸς τοὺς βαρβάρους. Quum cerneret potissime pecunias, belli neruos, ad barbaros dilabier. Dion Nicenus in Vespasiano: νεῦρα γὰρ τῆς ἡγεμονείας τὰ χρήματα ἀεί ποτε εἶναι ἔλεγον. id est: Pecunias neruos esse imperii semper dixerunt. Hinc rem sine neruis dicimus, quam debilem & imbecillam significare volumus. Horat.

— Sine neruis altera quicquid
— Composui pars esse putat. —

Hinc apud M. Varronem: Aristarchei suos contendunt neruos, pro eo quod est, vires omnes intendunt. Neruis autem vis roburque corporis continetur. Quo genere elocutionis Cicero & Terentius vsi sunt.

Arcam habet.

Arcam olim habere, prouerbialiter dicebatur, & hodie vulgo dicitur, qui bene nummatus erat: cui vero nihil nummorum est, is arcam non habere dicitur. Sed multo ille pecuniosior, cui arcæ plures: vt Cicero Pæto scribens, numero multitudinis loquutus est: Nos iam, inquit, ex arcis tantum habemus, vt Verrium tuum & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? vocare sæpius audeamus. Sunt qui pro arcis, areis legendum esse putant: pro è frugibus, & messibus nostris, vt apud Varronem: Rura largitur ad aream. Verum idem Cicero quodam loco: Confido arcæ nostræ. Catullus de paupere:

Cui neque seruulus neque arca.

Pulytionis domus.

In dialogo Eryxias inscripto, vel, de diuitiis: Si quis Pulytionis domum possideat. Ibidem: Apud Scythas, qui Nomades dicuntur, si quis Pulitionis habeat domum, nihilo ditior esse videatur, quam si apud nos Lycabettum possideat.

COELII RHODIGINI. *Sulcus Ægypti Libyæ arenas non curat.*

De loco non lato quidem, sed fœcundo insigniter & fructuoso. Ægyptus magnitudine multum cedit vtrique Libyæ, sed ita, vt huius vastitas inculta ne illius quidem portiunculam assequatur. Vnde & illa dicta est, Publicum orbis horreum.

Tantali diuitias assequutus.

Plato: Tantali diuitias assequi.

DIVITVM PRÆROGATIVA.

ERASMI. *Felicibus sunt & trimestres liberi.*

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία.

Id est:

Felicibus sunt & trimestres liberi.

Senarius prouerbialis in principum ac diuitum felicitatem, quibus per adulationem omnia laudi vertuntur, quique sibi nihil non licere putant: adeo vt quod in homine plebeio perinde vt summum scelus damnatur, in illis virtutis titulo celebretur. Vnde nata sit parœmia, Suetonius Tranquillus declarat, Claudii Cæsaris vitam his verbis exordiens: Patrem Claudii Cæsaris Drusum, olim Decimum, mox Neronem prænomine, Liuia cum Augusto grauida nupsisset, intra mensem tertium peperit: fuitque suspicio ex vitrico per adulterii consuetudinem procreatum. Statim certe vulgatus est versus:

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία.

Id est:

Potentibus sunt mensium & partus trium.

Nam mense septimo, decimo, & vndecimo, legitimi sunt partus: quarto & octauo, neque vitales fere, & perquam rari: mense tertio, nulli partus editi leguntur. Autor Plinius lib. 7. cap. 5.

Multitudo imperatorum Cariam perdidit.

Πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώλεσαν.

Id est:

Multi duces deperdidere Cariam.

Admonet senarius, nihil esse perniciosius licentia multitudinis, dum nulli paretur, sed pro suâ quisque libidine rem gerit. Hanc Græci vocant ἀναρχίαν, malum pene tyrannide peius, qua nihil potest esse peius. Par autem malum est πολυαρχία. cum eo quod dicitur ἀναρχία. Idem docet Homericum illud Iliados lib. 2. quod ipsum in prouerbium abiit.

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω.

Id est:

Multis imperitate malum est : rex vnicus esto.

Nam his verbis Vlysses milites tumultuantes cōpescit. Eum Homeri versiculum vsurpat Dion, quum videret Heraclidem moliri factionem. Autor Æmilius Probus. Natum adagium à Caribus quondam florentissimis, postea per ciuiles seditiones eo redactis, vt etiam in vilitatis prouerbium abierint : quemadmodum alio docuimus loco.

Citius Telegoræ donarim.

Telegoras apud Naxios prædiues quispiam ac præpotens erat. cui quod quotidie multa missitarentur, vulgato sermone receptū est, vt venditores paruo licitantibus dicerent. μᾶλλον προέλοιμι τῷ Τελεγόρᾳ δοῦναι : id est, Malim Telegoræ dare. Refertur apud Athenæum lib. Dipnosophistarum 8. ex Aristotele. Rem longius prosecuti sumus in prouerbio, Nullus malus magnus piscis. Nec video, quis vsus adagionis esse possit : nisi si dicamus officium rectius gratuito collocari penes probos ac magnos, quam mercede penes improbos ac viles.

Non bene imperat, nisi qui paruerit imperio.

Οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξαι μὴ ἀρχθέντα. id est : Fieri non potest, vt bene gerat imperium, qui non tulerit imperium. Manet hoc adagium hodieque vulgo celebre, neminem recte dominum agere, qui non ante ministrum gesserit. Citat autem Aristoteles Polit. lib. 3. διὸ λέγεται καὶ τοῦτο καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξαι μὴ ἀρχθέντα. id est : Quapropter illud etiam recte dicitur, Neminem bene imperium gerere, qui non ipse prius sub imperio fuerit. Rursum eodem libro, τόν τε γὰρ μέλλοντα ἄρχειν καλῶς ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον. i. Eum enim qui bene sit administraturus imperium, aiunt imperium ferre prius oportere. Magis prouerbialiter extulit Plato, lib. De legibus 6. δεῖ δὴ πάντ᾽ ἄνδρα διανοεῖσθαι περὶ ἁπάντων ἀνθρώπων, ὡς ὁ μὴ δουλεύσας οὐδ᾽ ἂν δεσπότης γένοιτο ἄξιος ἐπαίνου. id est : Iam illud oportet vnumquenque de mortalibus vniuersis cogitare, qui non seruierit, eum haudquaquam dominum fore laude dignum. Plutarchus in ducem imperitum : οὔτε γὰρ πίπτοντος ἐστὶν ὀρθοῦν, οὔτε διδάσκειν ἀγνοοῦντος, οὔτε ἀκοσμοῦντα κοσμεῖν ἢ τάττειν ἀτακτοῦντος, ἢ ἄρχειν μὴ ἀρχομένου, id est : Neque enim lapsi partes sunt alios erigere, neque inscii docere, neque incompositi componere, neque ordinare inordinati, neque imperare qui imperium non sit passus. Idem hoc laudis peculiariter tribuit Agesilao, ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἄρχειν μὴ ἀπαίδευτον τοῦ ἄρχεσθαι : id est, Venisse ad imperium, non indoctum parere imperio. Seneca lib. De ira 2. Nemo regere potest, nisi qui & regi. Natum adagium à nobili illo Solonis apophthegmate, quod in eius vita refert Diogenes Laertius : ἄρχε πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι. id est : Imperium gere, sed vbi prius imperium ferre didiceris. Itaque referri potest, vel ad eos, qui prius alieno parendo imperio discunt imperium in alios gerere : vel qui prius cupiditatibus imperant suis, quam in alios exerceant imperium. Neque enim idoneus est vt aliis dominetur, qui ipse seruit affectibus : neque rex aliis esse potest, nisi quem ratio rexerit.

Bonus dux bonum reddit comitem.

Ὁ καλῶς ἄγων, ἐμποιεῖ τὸ καλῶς ἕπεσθαι : id est, Qui bonum ducem præstat, is bonum reddit comitem. In principe situm est, vt sit bene morata ciuitas, si modo ipse bonus sit imperator. In episcopo positum, vt piam efficiat plebem, si tamen ipse piam & integram agat vitam. Prudens & incorruptus magistratus, & probos & integros reddit ciues. Bonus paterfamilias domum efficit bene institutam. Doctus ac diligens præceptor eruditum reddit discipulum. Frugi maritus vxorem in suos trahit mores. Vnde quisquis præfectus est negocio, debet in primis operam dare, vt ipse suo fungatur officio, prius quam ab aliis officium exigat. At nunc videas nonnullos principes, qui legum obseruationem exigant à populo, cum ipsi viuant prorsus ἀνόμως, velut omnibus soluti legibus : à magistratibus & officiali integritatem requirant, cum ipsi palam vendant, aut ad gratiam mandent officia. Nonnullos videas episcopos, qui à grege suo religionem & pietatem exigant, cum ipsi procul absint ab omni pietate. Sumpta est metaphora à militia, in qua fere qualiscunque fuerit dux, eiusmodi solet esse miles. Refertur in Græcorum collectaneis, sed ἀδέσποτον. Extat autem apud Plutarchum, autorem minime vulgarem, in vita Lycurgi : ἀλλ᾽ ἡ πειθαρχία μάθημα μέν ἐστιν ἄρχοντος· ἐμποιεῖ γὰρ ὁ καλῶς ἄγων τὸ καλῶς ἕπεσθαι. id est : Vt populus dicto sit audiens, hoc discit à principe. Nam qui bonum præbet ducem, is facit vt alii bene sequantur.

Vmbræ.

Σκιαί, id est vmbræ, prouerbiali ioco dicebantur olim ii qui venirent ad conuiuium, non ipsi quidem vocati, sed comites eorum qui vocati fuerant, sic illos sequentes, velut vmbra corpus vltro sequitur. Ad hanc parœmiam allusit Horatius Epist. lib. 1. scribens ad Torquatum :

> Brutam tibi, Septimiumque,
> Et nisi cœna prior, potiorque puella Sabinum
> Detinet : ad summam, locus est & pluribus vmbris :
> Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.

Hoc loco neque Acron prouerbii facit mentionem. opinor quod rem vulgo iactatam, ceu notam præterierit. Christophorus Landinus, vir alioqui doctus, vmbras interpretatur loca in rure operta vmbris, in quibus commode discumbant conuiuæ. Præterea capras interpretatur scurras mordaces. Postremo, Dic quotus esse velis, ad hunc exponit modum : Rescribe, cuius fortunæ homines tibi conuiuas adhibeam. Nam si cupis digniores te, eris postremus : si inferiores, eris primus. Hæc non fueram adscripturus, nisi conduceret ostendisse, in quæ deliramenta virum eruditum adigat nonnunquam vnius prouerbiali ignorantia. Sensus autem Horatiani carminis sic habet : Admonet Torquatum, vt ad cœnam veniat, paucis comitatus, videlicet Bruta, Septimio & Sabino : non quod sit defuturus in accubitu locus, si velit plureis vmbras secum adducere : verum id futurum incommodi, vt alarum odor offendat conuiuii suauitatem, si angustius sedeatur. Deinde si velit omnino plureis vmbras, id est, comites præmoneat se de numero, ne non respondeat apparatus. Brutam itaque Septimium & Sabinum vmbras Torquati vocat, si veniant, non ipsi quidem inuitati, sed à Torquato, quem vocarat Horatius, ceu comites adducti. Idem alibi :

> —— Cum Seruilio Balatrone
> Vibidius, quos Mecœnas adduxerat vmbras.

id est, Vltroneos comites.

Plutarchus συμποσιακῶν libro 7. quid sint vmbræ, narrat his verbis : τὸ δὲ τῶν ἐπικλήτων ἔθος, οὓς νῦν σκιὰς καλοῦσιν, οὐ κεκλημένους αὐτούς, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῶν κεκλημένων ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἀγομένους, ἐζητεῖτο πόθεν ἔσχε τὴν ἀρχήν. Ἐδόκει δὲ ἀπὸ Σωκράτους, ἀναπείσαντος οὐ κεκλημένον, εἰς Ἀγάθωνος ἰέναι σὺν αὐτῷ. Καὶ παθόντα τι γελοῖον. ἔλαθε γὰρ κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπολειφθεὶς ὁ Σωκράτης. ὁ δὲ προεισῆλθεν ἀτεχνῶς σκιὰ προάγουσα σώματος, ἐξόπισθεν τὸ φῶς ἔχοντος. id est : Mos autem adducendi comites, quos nunc vmbras appellant, non ipsos quidem vocatos, sed ab aliis qui vocati fuerant ad conuiuium adductos, quæsitum est vndenam inoleuerit. Existimabant natum à Socrate, qui Aristodemo persuaserit vt non vocatus, secum ad Agathonis conuiuium accederet. Acciderat enim Aristodemo ridiculum quiddam. Siquidem cum inter eundum non sentiret Socratem à tergo relictum, prior ingressus est plane velut vmbra corpus præcedens, lumine à tergo sequente. Hactenus Plutarchus. Est autem hæc de Socrate & Aristodemo fabula apud Platonem in dialogo, cui titulus συμπόσιον.

Arbore deiecta quiuis ligna colligit.

Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται.

Id est:

Ruente quiuis ligna colligit arbore.

Meminit huius prouerbii Theocriti Scholiastes : sed pro πεσούσης scriptum est παρούσης, mendose, ni fallor. Si quem fortuna præcipitem dederit, in hunc passim omnes incurrunt, & quisque quod potest, diripit. Iam enim sibi putant impune fore. Exemplum huius adagionis est apud Iuuenalem de Seiano.

Viua vox.

Viua vox olim dicebatur, non scripta, sed ab ipso pronunciantis ore percepta, quasi viuida atque efficax. Nam viua nonnunquam dicuntur quæ natiua sunt, non factitia. vt, Viuo de marmore : &, Viuoque sedilia saxo. Inest autem rebus natiuis nescio quid gratiæ genuinæ, quod ars nulla queat imitatione consequi. Porro scriptura vox quæpiam est, sed quasi factitia, veræque vocis vtcunque imitatrix. Deest actus motusque, hoc est, vita. Siquidem actio, vt autor Fabius, orationis quasi vita est. Rerum inuentio, ossium instar est : ordo neruos imitatur : elocutio carnem, cutem, coloremque. Memoria spiritus vice fungitur : quibus omnibus accedit pronunciatio, velut motus quidam vitalis. Nullum enim certius argumentum vitæ, quam motus. Vnde & flumina viua dicuntur, & argentum viuum. Contra mortua quæ torpent languentque. Cicero libro Tusculanarum quæstio. secundo. Licet enim satis exemplorum ad imitandum ex lectione suppeditari, tamen viua illa, vt dicitur, vox alit plenius, præcipueque præceptoris. Idem ad Atticum lib. 2. Vbi sunt nunc qui aiunt ζώσης φωνῆς ? Quanto magis vidi ex tuis literis quam ex illius sermone, quid ageretur. Porro quod Cicero protulit abruptum ac mutilum, hoc quidam suppleuerunt de suo, ad hunc modum : ζώσης φωνῆς μείζονα ἐνέργειαν εἶναι. Plinius Iunior in epistola quadam ad Nepotem. Præterea magis, vt vulgo dicitur, viua vox afficit. Nam licet acriora sint quæ legas, altius tamen in animo sedent quæ pronunciatio, vultus, habitus, gestus etiam dicentis adfigit. Seneca epistola quinta : Plus tamen tibi & viua vox & conuictus quam oratio profuerit. Diuus Hieronymus in præfatione generali : Habet nescio quid latentis energiæ viua vox, & in aures discipuli de doctoris ore transfusa, fortius sonat. Hactenus ille. Vnde celebratum illud Æschinis de Demosthene τί δὲ εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου ἠκηκόειτε; id est : Quid autem si ipsam audissetis beluam ? Et illud in scriptis Demosthenis, magnam Demosthenis partem abesse.

Annus producit non ager.

Ἔτος φέρει, οὐχὶ ἄρουρα, id est, Annus producit segetem, non aruum. Hemistichium prouerbiale, quod refertur à Theophrasto lib. De plantis 8. πρὸς αὔξησιν δὲ καὶ τροφὴν μέγιστα μὲν ἡ τοῦ ἀέρος κρᾶσις συμβάλλεται, καὶ ὅλως ἡ τοῦ ἔτους κατάστασις. ὑδάτων καὶ εὐδιῶν καὶ χειμώνων γινομένων, ἅπαντα εὔφορα καὶ πολύκαρπα, κἂν ἐν ἁλμώδεσι καὶ λεπτογείοις ᾖ. διὸ καὶ παροιμιαζόμενοι λέγουσιν, οὐκ ἀλόγως, ὅτι ἔτος φέρει, οὐχὶ ἄρουρα. μέγα δὲ καὶ αἱ χῶραι διαφέρουσιν. id est : Ad incrementum alimentumque plurimum quidem cœli temperies, & in totum

anni conditio iuuat. Etenim si imbres, serenitates, & hyemes accidant opportunæ, cuncta felicius atque vberius proueniunt, etiam in salsuginosis, ac parum pinguibus agris. Vnde non ab re est, quod prouerbio dicunt, Annum producere fructum, non autem aruum. Veruntamen non parui refert, quæ sit regionum ratio. Hic illud obiter admonendum duxi, in impressis exemplaribus legi, οὐ καλῶς, id est, non rectè: atque hoc ipsum, vt mea quidem est opinio, οὐ καλῶς, partim quod Theodorus Gaza verterit hoc loco non perperam: partim quod non perinde quadret ad Theophrasti sententiam. Nam is fatetur verum esse, plurimum habere momenti, cœli conditionem: id quod etiam prouerbio testatum sit, quo non sine causa, tota prouentus ratio tribuitur aeri: tamen nonnihil etiam discriminis situm esse in ipso soli ingenio. Proinde legendum suspicor pro οὐ καλῶς, οὐκ ἄλλως, id est, non temere. Quanquam equidem video & illud, οὐ καλῶς, vtcunque posse defendi Nimirum vt Theophrastus improbet vulgare dictum, quod cœlo momentum omne tribuit: cum & à soli ratione magna pars pendeat. Mihi tamen superior lectio magis arridet: atque huic meæ sententiæ doctos calculum suum addituros existimo. Repetit idem adagium libr. De causis plantarum 3. rationem reddens cur in frigidis pariter & calidis regionibus triticum proueniat: haud negans agri naturam nonnihil conferre ad fertilitatem, sed multo maximum momentum habere aerem circumfusum, & cuiusmodi cœli ventorumque temperies contingat, tum ad quos flatus oppositus sit ager. Meminit & Plutarchus in Symposiacis, decade septima, problemate secundo. Porro si libebit vsum prouerbii dilatare, non intempestiuiter accommodabitur in hanc sententiam, si quis dicat, ad virtutem educationem longe plus adferre momenti quam genus, ac plane perparui referre, quibus maioribus sis natus, sed multo maxime, quibus rationibus educatus, quibusque moribus sis institutus. Nam cœlum velut educat, quod progignit terra. Ad hoc adagii videtur allusisse Euripides in Hecuba, quam ita loquentem facit:

> Οὐκοῦν δεινόν, εἰ γῆ μὲν κακὴ
> Τυχοῦσα καιροῦ θεόθεν εὖ στάχυν φέρει·
> Χρηστὴ δ' ἁμαρτοῦσ' ὧν χρεὼν αὐτὴν τυχεῖν,
> Κακὸν δίδωσι καρπόν. ἀνθρώποις δ' ἀεί,
> Ὁ μὲν πονηρὸς, οὐδὲν ἄλλο πλὴν κακός·
> Ὁ δ' ἐσθλὸς, ἐσθλὸς, οὐδὲ συμφορᾶς ὕπο
> Φύσιν διέφθειρ' ἀλλὰ χρηστός ἐστ' ἀεί.
> Ἆρ' οἱ τεκόντες διαφέρουσιν, ἢ τροφαί;
> Ἔχει γέ τοι τι καὶ τὸ τραφῆναι καλῶς
> Δίδαξιν ἐσθλοῦ.

Id est:

> Non nouum ergo, si mala
> Fauente cœlo, terra fert segetem bonam:
> Bona destituta quibus opus fuerat, malum
> Fructum ædit. At mortalium quisquis malus,
> Nil possit aliud esse quam semper malus,
> Frugi vsque frugi. Sors nec ingenium viri
> Aduersa vitiat, sed probus semper manet.
> Vtrum id parentum, an educantium magis?
> Recte educari, scilicet nonnullam habet
> Doctrinam honesti.

Videtur Hecuba plusculum tribuere geniture quam institutioni, miraturque proinde non idem euenire in mortalium moribus, quod in prouentu segetum accidat. Porro quanto plus valeat institutio quam genus, Lycurgus eleganter ostendit, prolatis apud multitudinem duobus canibus: quorum alter ingenerosa matre natus, propter institutionem gnauiter feram est insecutus: alter generosis ortus parentibus, quod institutus non esset, turpiter relicta fera ad odorem panis ac cibi restitit.

Aliis lingua, aliis dentes.

Ἄλλοισι γλῶττ', ἄλλοισιν εἰσὶ γόμφιοι.

Id est:

His lingua, at illis sunt molares inuicem.

De loquacibus & edacibus dici consueuit. Quemadmodum non raro fit in conuiuiis, vt aliis garrientibus, & fabulis potius quam cibis intentis, alii interim taciti, strenue quod appositum est, deuorent. Venustius erit si longiuscule detorqueatur: veluti si quis minetur se facto nociturum ei, qui verbis duntaxat læserit. Poetis est lingua, qua inuehantur: at principibus sunt molares, quibus eos conficiant.

IVNII. *Larus fortuna superior est.*

Ὁ κήϋξ τῆς τύχης ὑπερέχει: id est. Fortunis superat Larus. Prouerbium est de diuitibus, qui plura possident, quam necessitas requirat. Citatur apud Suidam, κήϋνης & κήϋξ auis est, quam Larũ nominant Latini, insiguiter vorax.

Ventis & mare & ignis seruiunt.

Ἀνέμοις θάλασσα καὶ πῦρ δουλεύει: id est, Ventis mare ignisque seruiunt. E Menecratis, Democritique fontibus haustum adagium, quo indicare illi voluerunt, ita comparatum esse diuinitus naturæ lege, vt mare, quamuis imperium in naues nautasque obtineat, ignis in subiectam materiam, ventis tamen obsecundare cogantur. quam sententiam pluribus versib. expressit in Alexipharmacis Nicander:

> —— Θάλασσαν
> Ἥντε καὶ ἀτμεύειν ἀνέμοις πόρεν ἐννοσίγαιος
> Σὺν πυρί· καὶ γὰρ δὴ τὸ πνοαῖς σινδάμναται ἐχθραῖς.
> Πῦρ μὲν ἀείζωον καὶ ἀχώνετον ἔτρεσεν ὕδωρ
> Ἀργέστας, &c. ——

Id est:

> Inseruire dedit ventis, maris arbiter, æquor
> Atque ignem; hic etenim flatu stridente domatur.
> Nam viuax Euros ignis timet, & mare vastum.

Locus erit adagio, vbi significare volumus, magnates aut satrapas, tametsi ius & imperium pro suo arbitratu in minores exerceant, à potentiorum tamen dynastarum nutu pendere, illisque obtemperare & obsequium debere: aut si leges humanas, quarum magna sit authoritas, diuinis cedere.

BRASSICANI. *Quantum vbique possunt duo oboli?*

Bacchus apud Aristophanem in Ranis, postquam accepisset ab Hercule duos obolos Charonti pro transmissione paludis persoluendos esse, subiicit: ὡς μέγα δύνασθον πανταχοῦ τὼ δύ' ὀβολώ. Quantum vbique possunt duo oboli? prouerbiali nimirum dicto significans, pecuniam in omni re plurimum posse: quæ nisi esset, non committerentur etiam tot diuersi generis flagitia: ita quod rectissime dixerit Antiphanes:

> Ὁ πλοῦτος ἡμῶν καθάπερ ἰατρὸς κακὸς
> Τυφλοὺς βλέποντας παραλαβὼν πάντας ποιεῖ.

id est: Diuitiæ tanquam malus medicus quos acceperint videntes, excæcare consueuerunt.

COGNATI. *Teipsum continens impera.*

Ad hoc allusisse videtur Cicero ad Qu. fratrem epist. 1. Quam, inquit, minimi negocii est, continere eos quibus præsis, si te ipse contineas. & Officiorum lib. 2. Nulla autem re conciliare facilius beneuolentiam multitudinis possunt hi, qui reipublicæ præsunt, quam abstinentia & continentia. Domini enim, nisi cupiditatibus imperent, ne seruis quidem suis imperare possunt. Vide Erasm. adag. Nemo bene imperat. Nec admodum dissimile est hoc: Vis loqui, disce tacere prius.

In auro nomina incidere.

Gallis admodum solenne & vsitatum, in eos qui è cumulo diuitiarum nobilitatem oriri sperant, & posteris sua nomina diuitiis cumulandis commendare student. Quod enim incisum est & sculptum, id est, ἐπικεχαραγμένον, videtur esse perpetuum. Tales quoque dicuntur suæ gentis imagines condere, & posteris suis illustratione nominis prælucere. Græcis dicti ἀρχηγοὶ τῶν ἰδίων σπερμάτων. Budæus lib. 3. De contemptu rerum fortuitarum: Ita fit, veri qui imagines suæ gentis condere omnibus (vt dicitur) vngulis adnituntur, in auroque & argento nomina sua incidere, ne opinione quidem tenus felices esse queant, si rem ad verum exacteque exquirimus.

Iuli instar gressiles.

Dion Chrysostomus, celebratissimus Græcis philosophus & orator, in Diogene siue de famulitio, diuites onerosa famulorum turba stipatos, Iulis, & pilosis vermibus arcuatim progredientibus assimilat: qui etsi pedum agmen infinitum moueant, reptilium tamen sunt facile tardissimi. Sic enim ait: ἔστι γὰρ πρᾶγμα ὅμοιον τοῖς ἰούλοις, οἱ μυρίους πόδας ἔχοντες βραδύτατοί εἰσι τῶν ἑρπετῶν. Non absimili ratione Paridis triremes, quibus Helenam petebat, ob remorum ordinem multiiugum, ἰουλοπέζους, quasi Iuli instar gressiles appellat.

Ῥεῖα ζῶντες.

In hominum Græcorum ore istud loquendi genus est frequentissimum, de facile viuentibus, præcipue diis, quibus nihil deest. Sic & diuites, quibus facile nulloque negocio omnia ad vitam degendam suppeditant, facile agitare dicuntur ab elegantissimo & Latinissimo Comico: Quam vos facillime agitis. Eodem modo & bellissime est dictum, locutione honesta & antiqua, apud Porcium in vita Terentii: Tres per idem tempus qui agitabant facillime. Sed & nos ante attigimus, Recte viuere: pro, laute viuere, & opipare: quod Seneca vsurpauit. Inquit enim: Hanc petunt omnes isti, qui (vt ita dicam) recte viuunt. Apud eundem rectus apparatus, est lautus: Non, inquit, magnam rem facias, quod viuere sine recto apparatu potes. Sed & vnctum recte, Horatius eadem notione, pro apparate condito cibo dixit:

> Si vero est, inquit, vnctum recte qui ponere possit.

Cœna etiam recta in Latinis authoribus, cœna est lauta, opipara: vnde & recte conuiuari, Tranquil. Sed & conuiuabatur assidue. nec vnquam nisi recte & dapsile. Nunc hæc repetimus, vt pleraque, & velut pridianos cibos reponimus.

Vitula trima.

Vitula trima prouerbialiter apud Esaiam capit. 15. vocatur, propter pubertatem pascuorum, & alia commoda quibus ea terra abundabat: sicut trima vitula fœcunda est, at abundans lactis. Cor meum ad Moab clamabit, vectes eius vsque ad Segor. Vitulæ triennis siue trimæ: sunt qui legunt, consternantem. Possumus,

inquit Hieronymus, vitulam consternantem pro perfecta ætate accipere. Sicut enim tricesimus annus in hominibus, ita in pecudibus ac iumentis tertius robustissimus est. Alii vero conternantem, legunt: id est, trimam. Hinc more Hebræo Moabitæ dicti sunt vitulæ triennes, magnates & potentes, fortuna lautiore, & vita lasciuiore: quod cum secundæ ipsorum res essent, abusi sunt iis ad impietatem & arrogantiam. Quemadmodum ii quibus res feliciter succedunt, dicuntur capræ molliter stantes, iuxta vulgatum dictum: Cum capra molliter stat, solet pedib. pauimenta verrere. hoc est: Qui felicem rerum suarum successum hic habent, solent sua felicitate abuti. Sic in Osea 4. Ephraim dicitur vitulus lasciuiens, ac declinans.

Pecuniosus, etiam nocens non damnatur.

Cicer. in 2. actione in Verrem, dixit, sermone omnium percrebuisse, non apud Romanos tantum, sed etiam apud exteras nationes, pecuniosum, quamuis sit nocens, neminem damnari posse. Plus enim pecunia exorat ab auaro prætore, quam quæuis oratio. Idem 1. De inuent. In fortuna quæritur, seruus sit, an liber, pecuniosus, an tenuis. Anacharsis cum audiuisset, Solonem legibus scribendis apud Athenienses incumbere, impense eius operam irrisit, asserens, leges illas aranearum telis similes esse futuras, in quibus minores muscæ hærerent & comprehenderentur, maiores & valentiores perrumperent. Ita leges, humiles ac tenues constringunt, à pecuniosis & potentibus impune violantur. Meminit Valerius Max. & Francis. Patritius lib. 1. de institutione reipub.

Si quid habes, viges: sin nihil, iaces.

Alibi: Quum patres hoc primum filiis mandent suis, vt, quum primum ad eam ætatem peruenerint: qua sibi intelligere videantur, iam tum circumspiciant, vnde diuites fieri possint: propterea quod si quid habes, viges: sin nihil, iaces.

Deus nullis indiget.

Aristoteles magnorum moralium lib. 2. cap. 15. Iactato sermone Deus omnia bona continens, nullis indiget, estque sibi satis.

Manibus habere.

Ἐν ταῖς χερσὶν ἔχειν, De re quæ in nostram potestatem venit. Aristid. Isthm. Respondent Latinæ phrases, Mancipio dare, accipere, mancipare. Plaut. Trinummo: & in manu esse, Terent. Hecyra: Vxor quid faciat, in manu non est mea.

Flagellare opes.

Flagellare opes & annonam illi dicuntur, qui opes magnas arcis clausas tenent, & horreis fruges, quod inuitas velut verberibus & carceribus coercitas erumpere foras non sinant. Martial. lib. 2. epigr. 30.

Et cuius laxas arca flagellat opes.

Quod autem flagellare opes dixit, Papinianus, strangulare dixit. Tales Dardanarii vocantur, quasi veneficio in horrea sua fruges contrudant, quo carius postea pro sua libidine vendant: dicti à Dardano, insigni mago: a quo Dardaniæ artes, pro magicis apud poetam: & Columell. lib. 10. Plin. lib. 30. cap. 1. Euseb. διαγγελ. προπαρασ. 3. Horum fit mentio, & simul pœna in eos constituitur in c. Dardanios. de pœnis, & in c. annonam. de extraordin. crim. Vide ante, Dardaniæ artes.

COELII RHODIGINI. *Solis mensa.*

De diuitis cuiusdam liberalis domo, omnibus exposita. In Æthiopia pratum quoddam omnium quadrupedum carne refertũ erat. Quod etsi dolo magistratus accidebat, indigenæ tamen existimantes eam diuinitus copiam suppeditari, Solis mensam appellarunt.

DIVTVRNVM.

ERASMI. *Et nati natorum.*

Παῖδες παίδων, id est, Nati natorum. Prouerbialis figura, qua longam rei cuiuspiam propagationem significamus. Eam adagii vice fuisse vsurpatam, satis indicat Plato cum aliis aliquot locis, tũ libro De legibus 3. καὶ παίδων παῖδας, ὃ λέγομεν. id est: Filios filiorum, vt dicimus. Sumptum è carmine illo Homerico, quod est Iliados υ. sub persona Neptuni de Ænea ad Iunonem:

Καὶ παίδων παῖδες, καί τοι μετόπισθε γένωνται.

Quod Vergilius ita reddidit:

Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.

Allusit ad Homericam figuram Aristophanes in Auibus:

Δώσομεν ἡμῖν αὐτοῖς, παισί, παίδων παισίν.

Id est:

Dabimus nobis ipsis, natis, ac natorum natis.

In Nebulis eandem figuram per iocum torsit ad vsuras, alias ab aliis nascentes:

Αὐτοί τε καὶ τ' ἀρχαῖα καὶ τόκοι τόκων.

Id est:

Ipsi atque sortes, fœnorumque fœnora

Nimirum alludens ad illud quod alibi retulimus:

Ἔστι τόκος περὶ τόκοιο, τόκος δέ γε ἔπλετ' ἄλλος.

Vltra Hyperboreos.

Quod longissime exigendum, & vlterius quam hominibus concesserit natura, procurandum ostendere volumus, id Græci ἄχρις ὑπερβορέων ἀποπέμπειν, id est, ad Hyperboreos vsque ablegare dicunt Græci. Extat in Epigr.

Νοῦσον τὴν συγερὴν αὐθημερὸν ἐκ βασιλῆος
Ἐξελάσαντα πέμψαι ἄχρις ὑπερβορέων.

Id est:

Pellere luce vna regali ab corpore morbum
Luctificum, vt supra cedat Hyperboreos.

Consimile est huic quod Nazianzenus ad Nemesium dixit, ἔκτοθι ῥίψα Γαδείρων: id est, Vltra Gades ea abieci hoc est, quam longissime. De Hyperboreis populis, qui sint, & vbi terrarum positi, varia apud authores contentio est. Noue dixit Æschylus τύχην ὑπερβόρεον, fortunam ingentem, aut secundam, in Agamemnone:

Μεγάλης δὲ τύχης καὶ ὑπερβορέου μείζονα φωνεῖς.

Id est:

Insigni fortuna & Hyperborea maiora loqueris.

Commentaria exponunt τὴν ἄγαν νικῶσαν, velut insigniter & magis quam Boreas afflantem.

COGNATI. *Priusquam ignitus lapis enatarit.*

Πρὶν ἢ τὸν μύδρον ἀναφλῦναι, Priusquam globus ignitus exstiterit. Quando aliquid nunquam futurum significabimus, adagium conueniet: veluti si sempiternam accepti beneficii memoriam pollicentes, nunquam illius obliuionem nobis obrepturam dicamus, πρὶν ἢ τὸν μύδρον ἀναφλῦναι: aut iuxta Callimachum, μέχρις Φωκαίων μένη ἐν ἁλὶ μένη μύδρος, Donec Phocensium ignitus lapis in mari manserit, beneficii perpetuo memores fore. Natum à Phocensibus, qui diris execrationibus desertores suæ classis prosecuti, lapidem ignitum in altum mare proiecerunt, adhibitoque iuramento vouerunt, nunquam in Phocida reuerti, antequam è mari exstiterit ille lapis. Refertur his verbis ab Herodoto in Clio: καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμοσαν μὴ πρὶν ἐς Φώκαιαν ἥξειν, πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀναφλῦναι.

Φωκαίων μέχρις κε μένη μέγας εἰν ἁλὶ μύδρος.

Id est:

In pelago dum saxum ingens Phocense manebit.

Vsus est apposite Aristides in oratione in Romam panegyrica, vbi in fine ita precatur deos: διδόντων τὴν ἀρχὴν τήνδε καὶ τὴν πόλιν τήνδε θάλλειν δι' αἰῶνος, καὶ μὴ παύσασθαι πρὶν ἂν μύδροι ὑπὲρ θαλάσσης πλεύσωσιν: Dent imperium hoc & hanc vrbem florere sempiternum in æuum, neque prius desinere, quam igniti lapides in maris æquore supernatent. Sophoclis interpres annotat, morem fuisse vt iuraturi ignitos lapides (quos μύδρους vocant) tollerent, & fœdera tantisper durare votis exposcerent, dum illi rursus apparerent: simulque cum dictis solere eos in altum pelagus porricere, innuentes perpetuitatem pactorum. Huc spectauit Sophocles in Antigone:

Ἦμεν δ' ἑτοῖμοι καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
Καὶ πῦρ διέρπειν καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν

Id est:

Globos parati tollere igneos manu,
Reptare per pyram, eiurare cœlites.

Hunc ritum attigit & Plutarchus in Aristide: ὁ δ' Ἀριστείδης ὥρκισε μὲν τοὺς Ἕλληνας καὶ ὤμοσεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων μύδρους ἐμβαλὼν ἐπὶ ταῖς ἀραῖς εἰς τὴν θάλατταν. id est: Sacramento adegit Græcos in Atheniensium verba iurare, votisque nuncupatis ignitos lapides in mare porrecit. Allusisse videtur huc Macedonius in Epigrammate:

Ὤμοσα τὴν δυσέρωτα κόρην, τρισὶν ὤμοσα πέτραις
Μήποτε μειλιχίοις ὄμμασιν εἰσιδέειν.

Id est:

Virginis ora feræ iuraui triplice saxo
Me placidis nunquam velle tueri oculis.

Suidas in dictione λίθος, ritum iurandi ad lapidem apud Athenienses receptum, authoritate Philochori & Aristotelis, comprobat, citatque locum Demosthenis ex oratione aduersus Cononem, πρὸς τὸν λίθον ἄγοντες καὶ ἐξορκοῦντες. qui aliter legitur in vulgatis libris: qui habent βωμόν, id est, aram: non λίθον, i. lapidem.

Cumæi anni.

Cumæi anni pro infinitis, vt Nestoris ætas in prouerbii locum abiit. Ouidius enim Cumæos annos pro infinitis fœminæ, Pylios viro eodem animo optauit. Ouid. lib. 2. de Ponto:

Sic pater in Pyleos, Cumæos mater in annos
Viuant, & possis filius esse diu.

Propertius Tithonum vt Nestorem posuit:

At me ab amore tuo deducet nulla senectus,
Siue ego Thitonus, seu tibi Nestor ero.

Quæ consecrauit sapientia, perire non possunt.

Idem de breuitate vitæ capite 15. Quæ consecrauit sapientia perire non possunt, nulla abolebit ætas, nulla diminuet. Vulgo celebre. Euric. Cordus lib. 1. Epigram.

Omnia rodit edax, vel sint adamantina, tempus:
Sola vetat dignum laude Thalia mori.

Bene fert ætatem.

Inter Ciceronis iocos Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 3. hunc refert: Conuiuator apposuerat nouum vinum, quod peruetus & quadraginta annorum esse mentiebatur: Cicero cum gustasset, ac durum & immite sensisset, bene ferre ætatẽ dixit: quod nondum maturuisset, neque vetustatem sentiret, quæ lenitatem vino adfert. Homines autem, quos longa non lædit frangitque ætas, quique quam videntur seniores sunt, bene dicuntur ætatem ferre: vnde metaphora ducta. Similiter dicitur ferre annos & vetustatem, siue perferre & valet, vetustate non exolescere. Quintil. lib. 2. cap. 4. Quare mihi ne maturitas quidem festinet, nec musta in lacu statim austera sint: sic & annos ferent, & vetustate proficient, id est, meliora fient. Idem libro decimo capite primo, Paucos (enim), vel potius vix vllum ex iis qui vetustatem pertulerunt, existimo posse reperiri, qui iudicium adhibentibus non allaturus sit vtilitatis aliquid. Sumpta à vinis metaphora, quæ non fugiunt. Vina enim proprie ferre annos & vetustatem dicuntur, tamen ad alia transferuntur.

Clauo trabali figere.

Sunt autem claui trabales, quibus trabes configuntur, quos necesse est magnitudine præstare. Vnde prouerbium, Clauo trabali figere. Cicero Verrina de suppliciis: Vt hoc beneficium (quemadmodum dicitur) clauo trabali figeret. id est, confirmaret, & constabiliret. Necessitate autem nihil esse potentius, cum alii multi, tum Euripides ait in Helena, his verbis:

Λόγος γάρ ἐστιν οὐκ ἐμὸς, σοφῶν δ' ἔπος,
Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον.

Horatius libro 1. carminum, ode 35. clauos quoque trabales per elegantí fictione & conceptione tribuit necessitati, quibus omnia figat firmetque & retineat, dicitque quod ipsa fortuna antecedit: fortunæ dominatum & potentiam constituens, quod quicquid ei collibuerit, nulla vis tanta sit, vt impedire possit:

Te semper anteit sæua necessitas,
Clauus trabaleis, & cuneos manu
Gestans ahena: nec seuerus
Vncus abest, liquidumque plumbum.

DOCILITAS.

ERASMI. *Apertæ musarum ianuæ.*

Ἀνεῴγασιν αἱ μουσῶν θύραι: id est, Apertæ musarum ianuæ. Hoc adagio conueniet vti, quoties aliquem facili, promptoque ingenio significamus, & in percipiendis optimis disciplinis celerem, quasi Musis fauentibus, & haud grauatim suppeditantibus. E diuerso, qui tardiores sunt, Clausis Musarum ianuis discere dici poterunt. Aut si quando dicemus, non oportere celare doctrinam musarum munus, sed candide, citraque inuidiam impertire, tanquam lumen de lumine suppeditantes. Refertur à Zenodoto.

Bos alienus subinde foras prospectat.

Βοῦς ἀλλότριος τὰ πολλὰ ἔξω βλέπει: id est, Bos alienus subinde foras prospectat. De iis, qui apud alienos non satis ex animi sententia tractantur, eoque sæpius suos desiderant. Vnicuique domi, ac velut in suis præsepibus iucundissima vita: peregre permulta sunt quæ lædant, plurima desunt. Allusisse videtur ad hoc prouerbium Plutarchus in Symposiacis decade octaua, problemate secundo: ὅπως δὲ ἑαυτῶν μὴ καταφρονῆτε, μηδ' ἔξω βλέπητε παντάπασιν. id est: Verum ne ipsos contemnatis, neue foras prospiciatis. id est: Ne aliunde petatis, quod ab ipsis Platonis interpretib. sumi potest. Proinde recte dicetur: ἔξω βλέπειν, qui non contentus suis, aliunde pendet. Vsurpat & in libello, περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ κακίας.

COGNATI. *Musarum fores candidæ.*

Verbum est admodum tritum: quo admonemur, libentissime impertiendos esse amicis, literarum studiorumque labores. Refertur à Zenodoto, Erasmo nostro: Musarum apertæ ianuæ. & à Barthol. Maranta Lucul. quæst. lib. 5.

Dictis, non armis.

Hoc genus loquendi quoque agnoscunt Latine docti, & sæpe frequentant, quum admonent, verbis & rationibus, non ferro, neque corporis viribus rem geri debere. Lucretius lib. 5.

Hæc igitur qui cuncta subegerit, ex animoque
Expulerit dictis, non armis: nonne decebit
Hunc hominem numero diuum dignarier esse?

Idem ibidem:

Difficile est ratione docere, & vincere verbis:

Idem libro secundo.

Et quam difficile id mihi sit peruincere verbis.

Lutum, nisi tundatur, non fit testa.

Vulgari prouerbio dicitur: ὁ πηλὸς ἂν μὴ δαρῇ, κέραμος οὐ γίνεται, id est: Lutum nisi tundatur, non fit testa. Sic homo nisi emolliatur & excolatur honestis disciplinis & bonis moribus, parum differt à cadauere. Quemadmodum idem ostendere voluerunt poetæ, fabula de Orpheo & Amphione, feras, saxa, & stipites cithara mouentibus. Tum de formatis à Prometheo è luto hominibus: hoc est, ex agrestibus & rudibus, pia & honesta institutione politos, moribus atque literis, & disciplina excultos effecisse.

Nefas est recte loquenti non assentiri.

Alibi: In Thæteto: Neque enim fas est, vt huiusmodi in rebus sapienti viro iuuenis minus pareat. Ante, Non esset rectum, minori parere maiorem: &, Credendum veteribus. In Sophista: Durum est, aduersus tam inclytos antiquosque viros me, vera siue falsa dixerint, ferre sententiam.

DOMI VIVERE.

ERASMI. *Domus amica, domus optima.*

Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος.

Id est:

Est grata domus, domus optima semper.

Nusquam commodius, nusquam liberius, nusquam lautius homini viuere contingit, quam domi. Quidam per iocum detorquent ad testudinem, de qua fertur apologus huiusmodi. Iupiter cum animantium omne genus ad nuptias rogasset, venissentque reliqua, præter vnam testudinem (nam hæc peracto conuiuio, tum demum aduenit) Iupiter admirans percontatus est, quid nam illi fuisset in mora. Atque illa respondit: οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. Iratus ille, iussit vt quocunque iret, domum suam secum circunferret. Vnde per iocum affectata obscuritate sic describitur apud Ciceronem, lib. De diuinatione 2.

Terræ tardigradam, domi portam, sanguine cassam.

Nam terræ, pro terrigenam, legendum opinor. Quin & iura publica fauent priuato domus. Sic enim Caius Pandect. lib. 4. tit. de in ius vocando: Plerique putauerunt nullum de domo sua in ius vocari licere, quia domus tutissimum cuique refugium ac receptaculum sit: eumque qui inde in ius vocaret, vim inferre videre. Similia Paulus libr. 1. tit. de regulis iuris. Ad apologum allusit M. Tullius in epist. quadam ad Dolabellam: Hæc loca venusta sunt, abdita certe, & si quid scribere velis, ab arbitris libera: sed nescio quomodo οἶκος φίλος. Itaque me referunt pedes in Tusculanum. Cui respondet illud, alibi à nobis positum:

Οἴκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαίμονα.

Id est:

Domi manendum est, fata cui sunt prospera.

Nam huic demum,

Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος.

Alioqui cui sit vxor rixosa domi, & nihil quod edatur, huic domus carcer est. Cæterum Plutarchus hoc genus hominum ignauum, quod recto gaudet, & vmbra, quodque semper amat desidere domi, οἰκουροὺς appellat: quasi dicas, custodes domus. Et in libello περὶ τῆς εὐθυμίας, non probat hanc οἰκουρίαν & ἀπραξίαν. Idem in præceptis coniugalibus refert, Phidiam Heleorum Venerem ita finxisse, vt testudinem calcaret: tacite significans, vxoribus domi manendum esse, silendumque. Idem narrat, Ægyptiis hunc fuisse morem, vt nuptæ sandaliis non vterentur: ne videlicet domo vnquam prodirent. Atqui hæc imago haudquaquam placitura sit nostratibus fœminis, per omnia emporia, per omnia œnopolia, denique nusquam non terrarum terra marique volitantibus. Huc adscribendum quod refert Plutarchus in vita T. Flaminii. Is dehortans Achaicos, ne sibi vindicarent insulam Zacynthiorum, dicebat: κινδυνεύσειν αὐτοὺς ὥσπερ αἱ χελῶναι πορρωτέρω τὴν κεφαλὴν τῆς Πελοποννήσου προτείνωσιν. id est: Periculum ipsis fore quemadmodum testudinibus, si longius à Peloponneso proferrent caput. His non dissimilia T. Liuius de bello Macedonico libr. 6. vbi sic loquitur Quintius: Si vtilem possessionem eius insulæ censerem Achæis esse, autor essem S. P. Q. R. vt eam vos habere sineret: cæterum sicut testudinem, vbi collecta in suum tegumen est, tutam ad omneis ictus video esse, vbi exerit partes aliquas, quodcunque nudauit, obnoxium atque infirmum haberet: haud dissimiliter vobis Achæi clausis vndique maris quod intra Peloponnesum est, termino, ea & iungere vobis, & iuncta tueri facile: si semel auiditate plura amplectendi hinc excedatis, nuda vobis omnia quæ extra sint, & exposita ad omnes ictus esse.

Domi manere oportet belle fortunatum.

Οἴκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαίμονα.

Id est:

Domi manendum est, cuncta cui sint prospera.

Cui suppetit copia facultatum, is si velit felicem agere vitam, domi viuat. Nusquam enim viuitur commodius, nusquam liberius. Qui eget, peregrinando rem quærat, ac fortunæ experiatur aleam. Ita Menander:

Οἴκοι μένειν χρὴ καὶ μένειν ἐλεύθερον,
Ἢ μηκέτ' εἶναι τὸν καλῶς εὐδαίμονα.

Id est:

Domi manere oportet, vt liber siet,
Aut liber esse desinat qui diues est.

Potest in hunc quoque detorqueri sensum: Qui sibi bene conscius est, ne captet ex alienis laudibus gloriam, sed sit suarum virtutum conscientia contentus.

Domus optima.

Infelicissimum, incertis vagari sedibus: quemadmodum faciunt semper ἀνέστιοι, peregreque viuentes. Huic astipulatur eodem in libro:

Πλαγκτοσύνης δ' οὐκ ἔστι κακώτερον ἄλλο βροτοῖσιν.

Id est:

Nil miserabilius quam incerta sede vagari.

Transferri poterit ad eos, qui circumaguntur quibuslibet opinionibus, aut qui subinde mutant amicos, aut institutum vitæ.

Domi manendum.

Inutile diutius abesse domo, relictis possessionibus. In eam sententiam quadrabit illud ex Odysseæ γ.

Καὶ σὺ φίλος, μὴ δηθὰ δόμων ἄπο τῆλ' ἀλάλησο,
Κτήματά τε προλιπὼν, ἄνδρας δ' ἐν σοῖσι δόμοισι.

Id est:

Tu quoque amice domo diuturnus abesse caueto,

Idem Hesiodus.

Rebus itemque viris intra tua tecta relictis.
Οἴκοι βέλτερον εἶναι, ἐπεὶ βλαβερὸν τὸ θύρηφι.

Id est:

Esse domi præstat, quia damnosum foris esse.

Refertur ex Euripide carmen hoc:

Μακάριος ὅστις εὐτυχῶν οἴκοι μένει,
Ἐν γῇ δ' ὁ φόρτος καὶ πάλιν ναυτίλλεται.

Id est:

Beatus is qui in prosperis manet domi,
Nam sarcina solo quæ tenetur, denuo
Potest salo committi.

BOVILLI. *Parietes amicitiæ custodes.*

Nihil verius experimur, quam nimiam frequentiam parere contemptum, inde odium: eoque nihil melius paruo aliquo interstitio, quod priuatos litium fomites extinguat.

ELABENDI.

ERASMI. Ἐκπερδικίσαι.

Ἐκπερδικίσαι, Græci prouerbiali metaphora vocant elabi ac suffugere. Aristophanes in Auibus:

Ὡς παρ' ἡμῖν οὐδὲν αἰσχρόν ἐστιν ἐκπερδικίσαι.

Id est:

Quippe apud nos turpe non est, suffugere de cassibus.

Ductum est ab auibus, quæ nonnunquam elabuntur è retibus seu laqueis. Aiunt autem perdicem præcipuæ calliditatis ad id, vt aucupum manus effugiat. Qua quidem de re libet ipsius Aristotelis verba subscribere, quæ scripta sunt libro De natura animantium 9. καὶ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ τίκτουσι καὶ ἐπῳάζουσιν, ἵνα μή τις κατανοήσει τὸν τόπον πλείω χρόνον προσεδρευόντων. ὅταν δέ τις θηρεύῃ περιπεσὼν τῇ νεοττίᾳ, προκυλινδεῖται ἡ πέρδιξ τοῦ θηρεύοντος, ὡς ἐπίληπτος οὖσα, καὶ ἐπισπᾶται ὡς ληψόμενον ἐφ' ἑαυτὴν, ἕως ἂν διαδράσκῃ τῶν νεοττῶν ἕκαστος. μετὰ δὲ ταῦτα ἀναπτᾶσα αὐτὴ ἀνακαλεῖται πάλιν. id est: Nec eodem in loco pariunt, & incubant oua, ne quis animaduertat, si diutius in eodem assideant loco. Porro cum inter venandum inciderit quispiam in nidum, prouoluitur perdix ad pedes venantis, perinde quasi capienda sit: ad eumque modum illum allicit ad sese quasi capturum, donec interim pulli singillatim effugerint. Quod vbi factum est, & ipsa subuolans pullos reuocat. Hactenus Aristoteles. Neque vero grauabor huic adscribere loco, quod in eandem ferme sententiam scribit Plutarchus, libro, cui titulum fecit, πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, τὰ χερσαῖα ἢ τὰ θαλάττια, id est, Vtra animalia sint prudentiora, terrestria an marina: ἄλλην δὲ πανουργίαν ὁμοῦ μετὰ τοῦ φιλοστόργου πέρδικες ἐπιδείκνυνται. τοὺς μὲν νεοττοὺς ἐθίζουσιν μήπω φεύγειν δυναμένους, ὅτ' ἂν διώκωνται καταβαλόντας ὑπτίους ἑαυτοὺς, βῶλόν τινα ἢ συρφετὸν ἄνω προΐσχεσθαι τοῦ σώματος, οἷον ἐπικαλυπτομένους. αὗται δὲ τοὺς διώκοντας ὑπάγουσιν ἄλλῃ, καὶ περισπῶσιν ἑαυτὰς ἐμποδὼν διαπετόμεναι, καὶ κατὰ μικρὸν ἐξανιστάμεναι μέχρις ἂν οὕτως ἁλισκομένων δόξαν ἐνδιδῶσαι μακρὰν ἀποσπάσωσι τῶν νεοττῶν. id est, Aliā vero calliditatem vna cum prolis amore coniunctā perdices exhibent, nam pullos adhuc involucres consuefaciunt, vt supinos prosternant sese, glebam aut palearum tegumentum aliquod impositum corpori sustinentes, atque ita veluti obtecti deliteant, ipsæ interim venantem alio abducunt hac arte. Alliciunt illum ad sese, prouolantes ad pedes, ac paulatim prodeuntes, ac tamdiu spem ostendunt capiendi sui, donec eum procul à pullis abstraxerint. Ex his verbis arbitror satis liquere, quid sibi velit ἐκπερδικίσαι, nimirum elabi, perdicum arte ingenioque. Interim allusum est ad cauponem quendam insigniter improbum, cui nomen inditum Perdix, quod claudicaret. Eius meminit Aristophanes in Auibus.

Ἐκλινίσαι.

Ἐκλινίσαι prouerbiali figura dictum ostendit Eustathius in tertium Iliados. Sumpta metaphora à piscibus, qui suffugiunt à retibus, quive ab hamo elabuntur. Nam lina retia dicuntur etiam Latinis, vt Maroni:

Humida lina trahunt. —

Inest autem piscibus quibusdam genuina quædam calliditas è retium textis elabendi, quemadmodum eleganter de Cestreo narrat Oppianus lib. 3. Sed carmen ipsum, quandoquidem autor non admodum adhuc vulgatus est, adscribere præstat:

Κεστρεὺς μὲν πλεκτῇσιν ἐν ἀγκοίνῃσι λίνοιο
Ἑλκόμενος, δόλον οὐ περίδρομον ἠγνοίησεν·
Ὕψι δ' ἀναθρώσκει λελημένος ὕδατος ἄκρου,
Ὀρθὸς ἀνωσπούδων ὅσον σθένος ἅλματι κούφῳ
Ὁρμῆσαι· βουλῆς δὲ σαόφρονος οὐκ ἐμάθησεν.
Πολλάκι γὰρ ῥιπῇσι καὶ ὕστατα πείσματα φελλῶν
Ῥηιδίως ὑπεράλτο, καὶ ἐξήλυξε μόροιο.
Εἰ δ' ὅγ' ἐφορμηθεὶς πρῶτον στόλον, αὖτις ὀλισθῇ
Ἐς βρόχον, οὐκ ἔτ' ἔπειτα βιάζεται. οὐδ' ἂν ὀρούει
Ἀχνύμενος· πείρῃ δὲ μαθὼν, ἀποπαύεται ὁρμῆς.

Id est:

Cestreus dum trahitur sinuosis æquore textis,
Haud illum qua suffugiat, latet arsque dolusque:
Subsilit in sublime alacer, saltuque citato
Viribus eniti quantum valet omnibus, vndas
Emicat in summas sublato corpore toto.
Ingenio fortuna fauet. nam subera sæpe
Quæ summos tollunt funes, retinacula cassis
Transilit, & fatum elabens fugit improbus atrum.
Sin primum expertus subsultum, in retia rursum
Delapsus recidat, iam nec pugnare laborat
Anxius, aut frustra niti: doctusque periclo,
Nec iactat sese, neque sursum pronicat vnquam.

De permultis item aliis piscibus ad eundem commemorat modum, quibus artibus elabantur capti. Sed reliqua persequi, prælongum. Illud non iniucundum scitu, quod de pisce torpedine narrat poeta Claudianus, quemadmodum illigatus hamo, subducat sese, vi veneni per linum atque harundinem ad piscatoris vsque manum immissa. Carmen sic habet. quur enim grauer adscribere, tam elegans, tamque festiuum?

Si quando vestita cibis incautior æra
Hauserit, & curuis frenari senserit hamis,
Non fugit, aut vano conatur vellere morsu,
Sed propius nigræ iungit se callida setæ,
Et meminit captiua sui, longeque per vndas
Pigra venenatis effundit flamina venis.
Per setam vis alta meat, fluctusque relinquit
Absentem vinctura virum. metuendus ab imis
Emicat horror aquis, & pendula fila sequutus
Transit harundineos arcano frigore nodos,
Victricemque ligat concreto sanguine dextram.
Damnosum piscator onus, prædamque rebellem
Iactat, & amissa redit exarmatus habena.

Aristophanis interpres putat ab auibus traductum. Consimili figura Persius Satyr. 5.

Ne trepidare velis, atque arctos rodere casses.

Omnes laqueos effugere.

In eodem dialogo non dissimilem huic allegoriam adducit velut i prouerbio iactatam: Difficile, omnes laqueos effugere. Quod ipsum à venatu translatum est, in quo sic vndique sepiuntur exitus, vt necesse sit veram in aliquas insidias incidere: ὀρθῆ γὰρ ἡ παροιμία τὸ τὰς ἁπάσας μὴ ῥᾴδιον εἶναι διαφεύγειν. Id est, Siquidem recte habet prouerbium, quo dicitur, haud facile esse omnes laqueos effugere.

Reperire rimam.

Prouerbiali figura dixit Plautus in curculione: Aliquam reperietis rimam. In causatores ac tergiuersatores, qui nulla in causa tot fidei vinculis astringi possunt, quin aliquid inueniant quo elabantur. Similiter Horatius:

— Centum adde catenas,
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus.

Ductum ab auibus aut muribus captis.

IVNII. *Formicæ semitam canit.*

De eo qui subtilitates omnes persequitur, & minutissima quæque dictioni immiscet vt elabatur: aut qui vltro citroque narrationem rei implicat, prima mediis, vltima primis inuoluens temere: prouerbio dicetur, μύρμηκος ἀτραποὺς ᾄδει: hoc est, Formicæ semitas canit. Extat apud Aristophanem in Thesmophoriaz. de Agath. comico dictum, quem suggillat vt subtilia ac flexiloqua carmina scribentem. Formicæ viam suam obliquant discursu implicito.

VLPII. *De scammate egredi.*

De scammate egredi, apud D. Hieronymum legitur, pro eo quod est, de proposito digredi. σκάμμα locus certaminis est, in quo congrediuntur athletæ, fossa plerunque aut saltem lineis circumductus.

COGNATI. *Thynnus elapsus.*

Lucianus in Timone prouerbialiter vsurpat: οἷος ἂν τοὺς θύννους ἐκ μυχοῦ τῆς σαγήνης διέφυγεν, οὐκ ὀλίγον τὸ δέλεαρ καταπιών, id est, Quod eiusmodi thynnus ex intimo sagenæ sinu sit elapsus, qui non parum magnam escam deuorarit. De Thynno pisce Athenæus lib.

lib. vij. Eustathius Iliad. ξ. & Odyss. μ. & χ. dictus est παρὰ τὸ θύνω, τὸ θύω, ὅ ἐστιν ὁρμῶ: à dando impetu, & motus vehementia. Nam sub ortum canis œstro agitatur. Hinc Plutarchus in Lucullo: θύννος βολαῖος πέλαγος ὡς διεσπόδει, &c. Quemadmodum (intelligit) thynnus œstro suo incitatus per mare se cum impetu fert, idque conturbat: ita consueuisse suis orationibus forum Romanum oratores cæteros concitare. Vide ea quæ in Lucianum annotauimus.

EXECRANDI.

ERASMI.

Deuotionis templum.

Ἀρᾶς ἱερὸν, id est, Execrationis templum. In eos dicebatur, qui crebris execrationibus vti consueuerunt. Qui mos nunc vulgo plerisque plurimum improbandus, vt nihil dicant, nisi diras admisceant deuotiones & imprecamina, vel ipso horrenda auditu. Erat autem antiquitus etiam publicæ quędam detestationes: velut apud Athenienses, in eum, qui viam non monstrasset erranti. In quarum locum Christianis successit ea, quam vocant excommunicationem. Item deuotiones hostium, quarum meminit Macrobius, & Horat. in Odis:

> Diris agam vos: dira deprecatio
> Nulla expiatur victima.

Hesychius indicat, templum execrationis fuisse Athenis, cuius meminerit Aristoph. in Horis. Dici porro de graui calamitate. Alibi, ni fallor, nobis dictum est de execrationibus tragicis, quas Diogenes philosophus iocabatur sibi occurrisse, quod viueret ἄοικος, ἄπολις, ἄπατρις, ἀχρήματος, ἄστατος καὶ ἐφημερόβιος: id est, Carens domo, ciuitate, patria, pecunia, nullam habens certam sedem, & in diem viuens. Prouerbium refertur à Diogeniano.

Oedipi imprecatio.

Οἰδίποδος ἀρὰ, id est, Oedipi imprecatio. De tragicis & ingentib. malis. Qui Græca colligunt adagia, citant ex Æschylo huiusmodi fabulam. Eteocles & Polynices, de more patri ex vnoquoque sacro partem anteriorem mittebant. Cum autem aliquando per imprudentiam atque incogitantiam, coxam, hoc est, posteriorem partem misissent, ille existimans id non obliuione, neque imprudentia, sed contumeliæ causa factum, imprecationibus diris eos est execratus. Alii narrant Oedipum, simulatque cognouisset se parricidam esse, tum autem cum matre consuetudinem habuisse, suis ipsius manibus oculos sibi eruisse. Quæ res vbi eius loci incolis cognita est, Oedipum expulerunt vrbe. Ille in exilium abiens filios, quod patrem in calamitate non defenderent, execrationibus deuouit. Quæ quidem neutiquam irritæ fuerunt: nam iuuenes mutua cæde extincti sunt: mater sibi mortem consciuit: Oedipus ipse fulmine ictus interiit. Cuiusmodi autem fuerint huiusmodi imprecationes, Diogenes Cynicus apud Laertium propemodum indicat, qui per iocum dicere solitus erat, sibi τὰς τραγικὰς ἀρὰς, id est, Tragicas execrationes occurrisse. Esse enim sine domo, sine ciuitate, priuatum patria, pauperem, palantem, vitam in diem agentem. Sophocles in Tyranno, fingit Oedipum (ignarum etiamnum de quo Phœbus dixisset exigendo, tanquam qui ciuitatem suis sceleribus pollueret) multa dira in eum, hoc est, in se precantem. Euripides in Phœnissis:

> Ἀρὰς ἀρᾶται παισὶν ἀνοσιωτάτας.

Id est:

> Dirissimas preces precatur liberis.

Verba Iocastæ de Oedipo. Idem in Oedipo Coloneo, sic Oedipum imprecantem facit Polynici, vt fraterna manu occideretur, vicissimque occideret:

> --- Τὰς δὲ συλλαβὼν ἀρὰς
> Ἅς σοι καλοῦμαι, μήτε γῆς ἐμφυλίου
> Δορὶ κρατῆσαι, μήτε νοστῆσαί ποτε
> Τὸ κοῖλον Ἄργος, ἀλλὰ συγγενεῖ χερὶ
> Θανεῖν, κτανεῖν θ' ὑφ' οὗπερ ἐξελήλασαι.
> Τοιαῦτ' ἀρῶμαι, καὶ καλῶ τὸ Ταρτάρου
> Στυγνὸν πατρῷον ἔρεβος.

& reliqua quæ sequuntur.

Id est:

> Hæc te sequantur agmine imprecamina,
> Tibi quæ imprecor, vti neve vitali solo
> Potiare bello, neve ad Argos postea
> Redire liceat: imo fraterna manu
> Petimaris, ac vicissim eum dedas neci
> Qui te expulit, fratrem. Ista vobis imprecor,
> Testorque patrii triste numen tartari.

Horatius hoc genus imprecationis diras vocat in Odis:

> Diris agam vos: dira deprecatio
> Nulla expiatur victima.

Huiusmodi autem parentum in liberos deuotiones esse formidandas, Homerus quoque testatur Iliados ι. cum Phœnix narrat se paternis execrationibus obnoxium fuisse, idque contigisse quod illi fuerant imprecatæ. Carmen Homeri sic habet:

> Μήποτε γούνασιν οἷσιν ἐφέσσεσθαι φίλον υἱὸν
> Ἐξ ἐμέθεν γεγαῶτα· θεοὶ δ' ἐτέλειον ἐπαράς.

Id est:

> Orat ne in genibus proles aliquando sederet
> Ex me nata suis: diique audiuere precantem.

Phocensium execratio.

Φωκέων ἀρὰ, id est, Phocensium execratio. De iureiurando multis vinculis astricto. Nam olim in fœderibus quo minus violarentur, adhibebant non solum promissa, dextras & sacrificium, verum execrationes in caput eius, quicunque non staret pactis: id quod ex Euripide licuit colligere, cuius hi versus in Iphigenia Aulidensi:

> Ὅρκους συνάψαι, δεξιάς τε συμβαλεῖν
> Μνηστῆρας ἀλλήλοισι, καὶ δι' ἐμπύρων
> Σπονδὰς καθεῖναι, κἀπαράσασθαι τάδε.

Eorum versuum sententiam nos olim sic vertimus:

> Vt coirent iureiurando proci,
> Atque inter ipsos iungerent dextras, adhæc
> Adolenda diuum ponerent aris sacra:
> Ac semetipsi astringerent, diris ad id
> Caput obligantes execrationibus.

Prouerbium autem, vt ad id redeam, ab huiusmodi profectum est casu. Phocenses Ioniæ populus, olim communi populi consilio patrium solum reliquerunt, adacti deuotionibus, atque execrationibus quibusdam, ne quisquam vnquam de repetenda patria cogitaret. Itaque iuxta Dianæ oraculum, Aristarcha duce, Galliam Narbonensem adierunt, ibique ciuitatem florentissimam Massiliam condiderunt. Cuius historiæ mentionem faciunt, Herodotus lib. 1. Strabo 4. Meminit & Horatius libro Epodon:

> Forte quid expediat communiter, aut melior pars
> Malis carere quæritis laboribus.
> Nulla sit hæc potior sententia, Phocæorum
> Velut profugit execrata ciuitas,
> Agros, atque lares patrios, habitandaque phana,
> Apris reliquit & rapacibus lupis:

Deinde qui fuerit eiusmodi ritus execrationis aperit:

> Sed iuremus in hæc, simul imis saxa renarint
> Vadis leuata, ne redire sit nephas.
> Neu conuersa domum pigeat dare lintea, quando
> Padus Matina lauerit cacumina:
> In mare seu celsus procurrerit Apenninus,
> Nouaque monstra iunxerit libidine
> Mirus amor, iuuet vt tigres subsidere ceruis,
> Adulteretur & columba miluio:
> Credula nec flauos timeant armenta leones,
> Ametque salsa leuis hircus æquora.
> Hæc & quæ poterunt reditus abscindere dulces,
> Eamus omnis execrata ciuitas.

Stephanus Φωκαίαν vrbem Ioniæ facit, cuius denominatiuum Φωκαιεὺς, iuxta Herodotum, καὶ Φωκαεύς: & alteram eiusdem nominis in Mycala Cariæ. Est autem & Φωκὶς Bœotiæ regio, iuxta Parnassum: à quo denominatiuum Φωκεῖς καὶ Φωκικοί. Hoc idcirco visum est mihi admonere, quod quidam affinitate nominum labi videntur. Siquidem à Phocæis siue Phocæensibus Ioniæ ductum est hoc prouerbium: à Phocicis Bœotiæ natum est, quod alibi referemus, Phocensium, seu Phocidensum desperatio. Prouerbium refertur à Zenodoto.

Phocensium desperatio.

Φωκέων ἀπόνοια, siue Φωκικὴ ἀπόνοια: id est, Phocensium siue Phocica desperatio, de stultis & insanis consiliis dici solitum admonet Stephanus. Verum ex Plutarcho Cheronensi coniicere licet dici solitum, vbi desperatis rebus ad extrema consilia veniretur. Natum est autem ex euentu huiusmodi. Atrox odium & irreconciliabilis simultas, atque (vt Plutarchi dicam verbis) ἄσπονδος πόλεμος erat inter Thessalos & Phocenses: quod hi primores illorum in suis vrbibus ad vnum omnes eodem die trucidassent, illi vicissim illorum obsides ducentos quinquaginta in crucem sustulissent. Deinde Thessali contractis omnibus copiis, per Locrenses irruperūt, edicto promulgato, ne cuiquam prouectioris ætatis parceretur: pueri cum mulieribus in seruitutem abducerentur. Daiphantus itaque qui fuit vnus è tribus, quibus Phocensium res erat commissa, suasit vti viri quidem Thessalis obuiam irent, cum illis conflicturi, cæterum mulieres vna cum liberis, ex vniuersa Phocide congregatas, in vno quopiam loco seponerent, congesta ingenti lignorum materia: & adhibitis custodibus mandarent, vt simul ac intellexissent, sese victos in prælio, continuo pueros & vxores iniecto igni exurerent. Id reliquis comprobantibus, exurgens quidam negauit æquum fieri, ni consilium hoc vxorum quoque suffragiis comprobatum fuisset. Quod si non placeret, non esse cogendas. Itaque mulieres, vbi rem cognouissent, ipsæ inter se habito consilio, Daiphantum collaudarunt, qui rectissime consuluisset Phocensium rebus. Eadem autem videri & vxoribus & liberis eorum. His ita peractis, congressi cum Thessalis Phocenses, superiores extiterunt. Ac decretum quidem illud Græci Phocensium desperationem appellarunt: quod etiam si feliciter cessisset, tamen temerarium parumque cordatum videretur. Huiusmodi ferme Plutarchus. Similia fere narrat Pausanias in Phocicis. meminit & prouerbii, quod ait ex hoc euentu dici solitum, ἐπὶ πάντων βουλευμάτων ἀναλγήτων: hoc est, de omnibus consiliis quæ carent dolore. Meminit & Stephanus, indicans dici solitum περὶ τῶν ἀναλγῆ βουλευομένων.

Adiurantis se facturum aliquid.

Cum adiurabimus nos facturos quippiam, si modo vita non destituat, licet accommodare versiculum ex eodem libro:

Μηκέτ' ἔπειτ' Ὀδυσῆϊ κάρη ὤμοισιν ἐπείη.

Id est:

Posthac ne caput hoc humeris insistat Vlyssis.

Item Iliados ς.

Αὐτίκ' ἔπειτ' ἀπ' ἐμεῖο κάρη τάμοι ἀλλότριος φώς.

Id est:

Mox caput hocce aliquis mihi barbarus ense recidat.

Nam hoc modo vulgus, nostris etiam temporibus deierat. Et nota sunt illa apud Latinos: Emoriar, dispeream.

In omni fabula & Dædali execratio.

Ἐν παντὶ μύθῳ καὶ Δαιδάλου μῦσος, id est, In omni fabula & Dædali execratio. Quadrat in authores atrocium facinorum, aut ingentium calamitatum, vt frequenter illorum incidat mentio: sed non sine detestatione. Tradunt ab hac ortum fabula: Pasiphae regina Cretæ, tauri amore capta, Dædalum exorauit, vt sibi vaccam ligneam ad proximam veræ vaccæ simulationem effingeret. In hac inclusa mulier, è tauro concepit, ac Minotaurum monstrum abominandum peperit. Minos autem certis de causis iratus, Atheniensibus indixit, vt quotannis septem virgines, & totidem adolescentulos mitterent Minotauro obiiciendos. Horum omnium quoniam Dędalus causam dedisse videretur, in eum vulgo dira imprecabantur: vnde res in prouerbium abiit.

In vltimas terras.

Ἐπ' ἔσχατα γῆς, id est, Ad extrema terræ: quum locum vehementer semotum intelligi volumus. Theocritus in Syracusiis:

Ταῦτ' ὁ πάρεδρος τὴν ἐπ' ἔσχατα γῆς ἔλαβ' ἐνθὼν

Ἰλεὸν, οὐκ οἴκησιν. —

Id est:

Huc veniens meus ille insulsus ad vltima terræ

Antrum, non ædes posuit. —

Vxor incusat maritum, quod in loco nimium semoto domicilium sibi pararit, & cauum verius quam domicilium. Est frequens apud Ciceronem, In vltimas terras: velut actione in Verrem 6. Quemadmodum accepturas hoc nationes cæteras, quemadmodum huius tui facti famam in regna aliorum atque in vltimas terras peruenturam putasti? Idem pro P. Sylla: Iam vero illud quam incredibile, quam absurdum, qui Romæ cædem facere, qui hanc vrbem inflammare vellet, cum familiarissimum suum dimittere ab se, emandare in vltimas terras? Item Philippica 13. Saxam vero Decidium præterire qui possum, hominem deductum ex vltimis gentibus. Rursus ad P. Lentulum Epist. fam. lib. j. Recordare enim quibus ex vltimis terris miseris, nec hoc pertimueris. Idem lib. xv. ad M. Marcellum: Nos quidem longinqui, & à teipso missi in vltimas gentes. Apud diuum Hieronymum frequens est, Monstrum in vltimas terras deportandum. Plautus in Mustellaria: Sed etiam in terras soles, orasque vltimas sum circumuectus.

EX APPENDICE ERASMI.

Abiiciendum procul.

Ἐς μεγακήτεα ῥίπτειν, in immensum mare proiicere. Theog. De re noxia, quam fugere oportet, & procul reiicere Sic Homerus:

Εἰς ὄρος, ἢ εἰς κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης:

In montes, tumidasque frementis in æquoris vndas.

Diris agere.

Pro, tristia omnia imprecari. Horat. Idem τραγικαὶ ἀραί. vt sup. Oedipi imprecatio. eas sibi Diogenes dicebat occurrisse quod esset sine domo, sine ciuitate, patria, pauper, palans, vitam in diem agēs. Laertius. Lege etiam sup. Deuotionis templum.

IVNII. *Hostibus eueniat.*

A primis ortus nostri incunabulis medullitus hausimus illud mali, quod libenter hostibus nostris, si quid aduersi sit, quantumuis dirum & exitiosum, imprecemur, id quod testimonia authorum abunde docent, nondum edito verbi diuini oraculo, quod inimicos amanter habendos præcepit. Æschylus in Prometheo:

Τοιάδ' ἐπ' ἐχθροὺς τοὺς ἐμοὺς ἔλθοι Κύπρις.

Id est:

Talis venus contingat hostibus meis.

Loquitur de Danai filiabus, quæ maritos suos prima cōiugalis cōgressus nocte interfecturæ essent. Ibidem paulo post Prometheus ad Mercurium, gaudii cuiusdam causam quærentem:

Χλιδῶντας ὧδε τοὺς ἐμοὺς ἐγὼ

Ἐχθροὺς ἴδοιμι. —

Id est:

Voluptuantes sic hostes videam meos.

Cui consonat quod Demænetus senex apud Plautum in Asinaria loquitur: Vtinam male qui mihi volunt sic rideant. Ita apud Terentium in Eunucho: *Vtinam sic sint qui mihi volunt male.* Nicander in Theriacis:

Ἐχθρῶν που τέρα κεῖνα καρήασιν ἐμπελάσειε.

Id est:

Hæc portenta hosteis feriant adigantque sub vmbras.

Talis est Aristotelis illa imprecatio apud Io. Stobæum ad fastuosiorem adolescentem: Qualem te esse existimas, talem ego me optarim: cuiusmodi reuera es, τοιοῦτοί μοι οἱ ἐχθροὶ γένοιντο, id est, tales mihi obtingant hostes. Apud neminem vero frequentius loquendi modus iste occurrit quam apud Ouidium:

Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.

& iterum:

Hostibus eueniat tam fœdi causa pudoris.

rursus:

Hostibus eueniat vita seuera meis.

& quarto:

Eueniat nostris hostibus ille color.

Vltra Herculis columnas.

Heraclides Ponticus in Allegoriis Homeri, improbos Homerici poematis interpretes exigendos putat ὑπὲρ Ἡρακλέους ἐσχάτας στήλας καὶ τὸν ἄβατον ὠκεανοῦ θάλασσαν, id est, vltra extremas Herculis columnas & imperuium Oceanum. quo prouerbio Pindarus etiam vtitur Isthmiorum Oda γ. in Melissum. Hoc nostra ætate commode detorseris in sophistas, qui cum ipsi sint omnium ineptissimi, & præ suis senticetis plane nihil sentiant, renascentes tamen vtcunque literas opprimere nituntur: ad hæc, recte de bonis literis sentientes, nusquam non virulentissime proscindunt. Quis igitur hos Antronios asinos non ablegandos existimet vltra columnas Herculis, vt ne quid aliud ipsorum imprudentissima imperitia dignius hoc loco dicam?

BRASSICANI. *Hostibus eueniat.*

Vetus est verbum, ea quæ sint extrema & omnium perniciosissima, hostibus imprecari. Id quod ex optimorum authorum testimonio iam planum faciam. Terentius in Heauton. Isthuc nostris inimicis siet. Idem in Eunuch. Vtinam sic sint qui mihi male volunt. Vergil. lib. iij. Georg.

Dii meliora piis errorem que hostibus illum.

Horatius lib. iij. Carminum Oda xxvij.

Hostium vxores puerique cæcos

Sentiant motus orientis austri.

Ouidius:

Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.

Idem in iij. De arte:

Hostibus eueniat tam fœdi causa pudoris.

Idem lib. iij. Fastorum.

Eueniat nostris hostibus ille color.

Idem lib. iij. Elegiarum:

Eueniat nostris hostibus ille pudor.

Idem lib. ij. Elegiarum:

Hostibus eueniat vacuo dormire cubili.

Hostibus eueniat vita seuera meis.

Propertius:

Hostibus eueniat lenta puella meis.

Serenus Sammonicus:

Sed fortuna potens omen conuertat in hostes.

Homerus Odysseæ ρ. de hostibus.

Τοὺς Ζεὺς ἐξολέσειε πρὶν ἡμῖν πῆμα φυτεῦσαι.

Necander in Theriacis:

Ἐχθρῶν που τέρα κεῖνα καρήασιν ἐμπελάσειε.

Hoc est:

Inimicorum equidem illa capitibus accidant.

Max. Tyrius, Sermon. xxx. aurum hostium ceruicibus imprecatur. Demosthenes in Epistola de blasphemiis Theramenis: οἱ θεοὶ τὴν δ' ἄδικον βλασφημίαν εἰς κεφαλὴν τοῦ λέγοντος τρέψωσι. Virg. in viij. de Mezentio:

— Dii capiti illius generisque reseruent.

Agamemnon de Troianis, Iliad. lib. δ.

Σὺν σφῇσιν κεφαλῇσι γυναιξί τε καὶ τεκέεσσιν.

Antisthenes cuidam delitias laudanti: ἐχθρῶν παῖδες, inquit, delicate viuant authore Laertio. Marius, vt Plutarchus in eius vita narrat, Byorigi Cymbrorum regi se in dimicationem prouocanti: Nunquam: inquit, Romanorum mos fuit, vt pro prælio adeundo consiliariis hostibus vtantur. Huc pertinet quod Stobæus scribit de Aristotele: ἀριστοτέλης θεασάμενος νεανίσκον καταφρυαττόμενον, μηδὲν δ' ἐπιστάμενον, νεανίσκε ἔφη οἷος μὲν δοκεῖς αὐτὸς εἶναι ἐγὼ γενοίμην, οἷος δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὑπάρχεις, τοιοῦτοί μοι οἱ ἐχθροὶ γένοιντο. Aristoteles cum adulescentem elatiore supercilio superbientem, at prorsus in nulla re doctum esse cerneret: Adulescens, inquit, qualem equidem tu temetipsum esse credis, talem ego me optarim esse: at qualis es reipsa, tales mihi hostes eueniant. Memorabile verbum est, quod extat apud Plutarchum in Pyrrho, Ciceronem de Senectute, & Valerium Maximum lib. iiij. c. iij. in hunc modum: C. Fabritius cum apud regem Pyrrhum legatus esset, ac à Thessalo Cynea audiret, Athenis quendam esse, qui se sapientem profiteretur, atque diceret omnia quæ faceremus ad voluptatem esse referenda, id ex eo audientes Manius Curius & T. Coruncanus optare solebant, vt id Samnitibus ipsique Pyrrho persuaderetur, quo facilius vinci possent, cum se voluptatibus dedidissent. vnde & Iuuenalis Satyra xj. dixit:

Adde quod & facilis victoria de madidis, &

Blæsis, atque mero titubantibus. —

Certe Valerius Max. lib. ix. c. j. dubitat, an perniciosius sit à voluptatibus an ab hostibus capi. Addam vnum hoc Plutarchi ex Commentario, Quomodo audiendi sint adolescentibus poetæ, ... μὴ γὰρ ᾄδοντι τὴν Ἄρτεμιν ἐν τῷ θεάτρῳ μαινάδα, θυιάδα, φοιβάδα, λυσσάδα, Κινησίας δ' αὐτὸς ἀντεφώνησε, τοιαύτη σοι θυγάτηρ γένοιτο. Cretenses etiam, vt indicat Valerius Max lib. 7. c. 2. cum acerbissima execratione aduersus eos quos vehementer oderunt, vti volunt, vt mala consuetudine delectentur, optant.

COGNA-

COGNATI. *Thyestea execratio.*

Thyesteæ diræ, siue precationes, & execrationes, veluti in prouerbium abiisse videntur, pro diris. Vnde & apud Horatium in Epodo, Ode v. in Canidiam veneficam:

> Mysit Thyesteas preces. &
> Diris agam vos, dira detestatio
> Nulla expiatur victima.

Preces Thyestæ fuerunt in fratrem Atreum, quia illi Atreus filios eius trucidatos, & in frusta sectos & coctos apposuerat. Idem Horat. epist. De arte poetica:

> Aut humana palam coquat extra nefarius Atreus.

Qua de re sic Cicer. lib. 1. Tusc. quæst. Execratur luculentis sane versibus apud Ennium Thyestes primum, vt naufragio pereat Atreus. Durum hoc sane. Talis enim interitus non est sine graui sensu. Illa inania:

> Ipse summis saxis fixus asperis,
> Euisceratus, latere penderes, (vt ait ille) saxa spargens tabo,
> Sanie, & sanguine atro.

Neque sepulchrum, quo recipiatur, habeat, portum corporis vbi remissa humana vita corpus requiescat à malis. Idem in L. Pisonem: Neque vero ego si vnquam vobis mala precarer (quod sæpe feci) in quo dij immortales meas preces audiuerunt. Thyestea ista execratio est poetæ, vulgi animos, non sapientum mouentis vt:

> Tu naufragio expulsus vspiam, saxis fixus asperis.

Græci tales preces vocant ἀρὰς. Eurip. Phœniss.

> Ἀρὰς ἀρᾶται παισὶν ἀνοσιωτάτας. Horatius:
> —— Improbus vrget
> Iratis precibus. ——

& Od xxviij lib j.

> —— Precibus non linquar inultis.

Talis fuit Oedipi imprecatio. Huiusmodi autem parentum in liberos deuotiones esse formidandas, Homerus quoque testatur Iliad. j. cum Phœnix narrat se paternis execrationibus obnoxium fuisse, idque contigisse quod illi fuerant imprecatæ, ἀρὰς ἐπιαστεῖσθαι dicebantur, qui diris deuouerent aliquem. Vnde autem natum sit, vide apud Erasmum nostrum, in adag. Execrationes serere: & infra, In morbo consumat: &, Capiti eueniat.

In morbo consumat.

Seneca lib. 4. De beneficiis: Quingenti inquit, denarii sunt: Illud, quod dici solet, in morbo consumat. Verba sunt hominum male precantium illis, quibus de suo aliquid erogauere ingratis, aut improbis soluere coacti sunt: hac inquiũt pecunia non sanus & valens fruatur, sed valetudinarius in morbo vtatur. vide ante, Thyestea execratio: & post, Capiti eueniat. Simile est apud Lucianum in dialogo cui titulus, τὰ πρὸς κρόνον. Imo, inquit Sacerdos, cui ista quæ dicis, non probantur, Saturne, precor vt ei nec tum bibere liceat, cum sitit.

Capiti eueniat.

Est istud è communi sermone sumptum, Capiti eueniat: quod male precantis arbitror, & diras malasque preces interponentis. vt apud Plautum:

> Aliquid tulisse comminiscentur mali,
> Capiti atque ætati illorum, morbus qui auctus fiet.

Et apud Maronem Æneid. 8.

> —— Dij capiti illorum generique reseruent.
> & rursus:
> —— Quod dij prius omen in ipsum Conuertant. ---

Telemus prædixerat Cyclopi, fore vt ab Vlysse exocularetur. Hoc omen Cyclops reiicit in vatem, ac ipsius liberos. Theocritus in Bucoliastis:

> Αὐτὰρ ὁ μάντις, ὁ τήλεμος, ἔχθρ' ἀγορεύων,
> Ἐχθρὰ φέροι ποτ' οἶκον, ὅπως τεκέεσσι φυλάξῃ.
> Id est:
> Telemus ad vates, mihi qui canit omnia dira,
> Dira domum referat, quo natis illa reseruet.
> Sic Homerus:
> Σοῖ τε φίλῃ κεφαλῇσι γυναιξί τε καὶ τεκέεσσι.

Aristoph. εἰς κεφαλὴν σοι. Vide ante, Thyestea execratio: &, In morbo consumat: Procul a nobis Deus auertat.

Pro dii immortales.

Hac exclamatione vti solemus in indignationibus, quasi hominibus diffisi ad deos confugientes. Et varie profertur: Pro diuum atque hominum fidem Cicero in Lælio: Nam quis est, pro Deum fidem atque hominum, qui velit, vt neque diligat quenquam, neque ipse ab vllo diligatur, circumfluere omnibus copiis, &c. Lucret. lib. ij.

> — Pro diuum numina sancta.

Idem infra eodem libro:

> Nam (pro sancta Deum tranquilla pectora pace,
> Quæ placidum degunt æuum, vitamque serenam:)

exclamat non sine stomacho iterum Lucretius. Innumera sunt alia apud Plautum & Terentium exempla.

Abi Morboniam.

Adeo populi ore frequentabatur, ceu oppidi nomen, sub sensu morbi & exitii. Hoc enim perinde est, ac si quis aliquem in malam crucem amandet, aut ad coruos abire iubeat. Certe Compendium Dionis pro Morbonia, ἐς κόρακας, habet. Tranquillus: Quidam ex officio admissionis simul expellens abire Morboniam iusserat.

Vertatur in cineres.

Dirum & imprecatorium prouerbium, quo adhuc hodie Galli sua lingua vtuntur: Fust il conuerti & redigé en cendres. Homerus:

> Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.
> quod est:
> Vos omnes aqua & terra efficiamini.

Tibullus lib. j. huc allusit, eius verba sunt:

> In cinerem, & rapidas munera vertat aquas.

Anathema est.

Græca vox ἀνάθημα, Christianis execrandum quid & inferis deuotum, prouerbialiter etiam significat: vt cum Deus Hierichontem cum omnibus quæ in ea essent, præter aurum & argentum, quæ sibi sacra esse volebat, iuberet esse ἀνάθημα, volebat eam deleri prorsus, ac destrui. Vide historiam de Acham, apud Iosuam cap. 6. & 7. Deuteron. 7. Quia anathema est. Paul. Galat. j. Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit.

Quis hoc potest videre, quis potest pati?

Catulli carmen in Cæsarem & Mamurram.

Hæc videbis, & feres?

Idem ibidem.

Dii magni.

Admirantis est. Ibidem Catul. Plautus in Capt. Audiui, Di magni. Ouid. in 2. eleg. & in 6. Fastorum. Lycophronis interpres, ὢ πόποι, apud Homerum idem valere significat idq; de aliorum sententia. Postea, Dii magni facite: &, ô Dii. Macrobius in 3. Saturna. de sententia Cassii Heminæ, Penates μεγάλους θεοὺς vocari scribit, in quibus esse Iunonem Virg. significans, dixit:

> Iunonis magnæ primum prece numen adora.

& Antimachus Nemesim magnam deam dixit: ἔστι δέ τις νέμεσις μεγάλη θεός Cybelem magnam proprie vocabant poetæ.

Deum immortalem velim benefacere, vt ego pro certo habeo.

Apud Carisum in 2. ita fere Caluus in Fuscinium ambitus. Non dissimile illud Catul. in Æmilium:

> Non ita me di ament, quicquam referre putaui.

Plautus in Pœnulo:

> Patrue mi ita me
> Di amabunt, vt ego, si sim Iuppiter.

Rumpantur illi ilia.

Sic veteres dicebant de his, quos agi rabie & furore significabant. Sic Virg.

> —— Rumpantur vt ilia Codro.
> Martialis:
> Rumpitur inuidia. ——
> Catullus:
> Sed identidem omnium ilia rumpens.

ad Furium & Aurelium.

Coruus oculos voret, canes intestina, cætera membra lupi.

Catullus in Cominium. Loci similes sunt apud Horat. in vi Carm. ode v.

> Insepulta membra different lupi,
> Et esquilinæ alites.

Ouid. in Ibin:

> --- Viscera piscis edet,
> --- membra volucres, &c.

Morboniam mittere.

Tranquillus: Quidam ex officio admissionis simul expellens abire Morboniam iusserat. vbi Morbonia, vel, vt in quibusdam libris scribitur, Morbonia, vt nomen oppidi, quod nusquam est, fingi videtur: aut adeo populi ore frequentabatur, ceu oppidi nomen, sub sensu morbi & exitii. Hoc enim perinde est, ac si quis aliquem in malam crucem amandet, aut ad coruos abire iubeat. Certe cõpendium Dionis pro Morbonia ἐς κόρακας habet. Idem 24. c. 36.

EX EVENTV IVDICIVM.

ERASMI. *Mali principii malus finis.*

> Ἀρχῆς κακῆς τέλος κακόν.
> Id est:
> Orsus mali finis malus.

Iambicus dimeter ex Æolo poeta refertur. Quę rectis consiliis instituuntur, etiam si qua incidat difficultas, tamen sortiuntur aliquando lætum exitum: contra quæ prauis rationibus inceptantur, quamuis initio succedant, tamen habent infelicem exitum.

Mox sciemus melius vate.

Τάχ' εἰσόμεσθα μάντεων ὑπέρτερον.

Id est:

Mox melius ipso vate rem cognorimus.

Ad eum modum dicebant, qui rem non coniecturis diuinabant, sed experimento deprehendere tentarent. Nihil enim experimento certius. In iisdem extat Plutarchi Collectaneis. Sumptum autem ex Sophoclis Antigona. At Titus Liuius belli Punici secundi libro 2. euentum appellat stultorum magistrum.

Cocta numerabimus exta.

Cocta numerabimus exta. Diomedes grammaticus, vbi prouerbium definit, hoc exempli vice subiecit. Cuius hunc adscribit esse sensum: Ex euentu sciemus. Huic confinis color ille comicus: Res indicabit. Nam, vt ait Ouidius,

Exitus acta probat. ——

Et apud Græcos, αὐτὸ δείξει: id est, ipsa res indicabit.

Res indicabit.

Αὐτὸ δείξει, subaudi, ἔργον. id est, Res ipsa indicabit. Cum significamus experimento exituque perspici sermonis veritatem. Vtitur Plato in Theæteto Nam illic Socrates exhortans ad inquisitionem rei: ὁ τὸν ποταμὸν καθηγούμενος, ὦ Θεαίτητε, ἔφη, ἄρα δείξει αὐτό, καὶ τοῦτο ἐὰν ἰόντες ἐρευνῶμεν, τάχ' ἂν ἐμπόδιον γενόμενον αὐτὸ φήνειε τὸ ζητούμενον, μένουσι δὲ δῆλον οὐδέν. id est: Qui aliis per flumen iturus dux erat, ô Theætete, dicebat, Ipsa indicabit. Et hoc si pergamus inquirere, fortassis apparebit quid nobis obstet. At si maneamus, nihil erit perspicuum. Natum videtur à casu. Quidam ingressurus fluuium, vt aliis sequuturis dux esset percontantibus illis num esset aqua profunda: respondit, αὐτὸ δείξει: id est, Ipsa indicabit. Marsilius enim sic vertit, quasi subaudiendum esset ὕδωρ, in Platone: quum illic præcedat ποταμός. Suidas putat subaudiendum ἔργον, id est, ipsa res. Vsus est Aristophanis in Lysistrata:

Τοὔργον τάχ' αὐτὸ δείξει.

Id est:

Res ipsa mox probabit

Pindarus in Nemeis: ἐν δὲ πείρᾳ τέλος διαφαίνεται ὧν τις ἐξοχώτερος γένηται. id est, In experimento vero tandem apparet, quibus sit aliquis præstantior. Huic finitimum, τὸ πρᾶγμα λέγει, id est, Res ipsa loquitur, apud Lucianum in Toxaride. item illud Aristophanicum in Vespis:

Τὸ πρᾶγμα φανερόν ἐστιν, αὐτὸ γὰρ βοᾷ.

Id est:

Res est palam, quando ipsa per se clamitat.

Id imitatus M. Tullius in oratione quadam dixit, totam hominis effigiem, malitiam quandam clamitare.

Magistratus virum indicat.

Ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσιν: id est, Imperia demonstrant virum. Dimeter iambicus prouerbio celebratus. Quidam Pittaci Mitylenæi putant apophthegma. Sunt qui Soloni tribuant: quorum de numero Sophocles est, vt ferunt. Aristoteles quinto Moralium libro, Biantis nomine citauit. Item Theophrastus in prouerbiis (quanquam ea non extant) Bianti adscribit. Hoc adiiciendum putaui ne quis cauilletur, sententiam esse, non prouerbium. Quanquam Plutarchus in vita Ciceronis ostendit, fuisse prouerbio celebratum dictum, loquens hunc in modum: ὃ δὲ δοκεῖ μάλιστα καὶ λέγεται τρόπον ἀνδρὸς ἐπιδείκνυσθαι καὶ βασανίζειν, ἐξουσία καὶ ἀρχὴ πᾶν πάθος κινοῦσα, καὶ πᾶσαν ἀποκαλύπτουσα κακίαν, Δημοσθένει μὲν οὐχ ὑπῆρχεν. id est: Quod autem videtur ac dicitur, maxime mores hominis ostendere, atque explorare, nimirum potestas ac magistratus, omnem mouens affectum, & omnem aperiens malitiam, id Demostheni quidem non adfuit. Sophocles in Antigone:

Ἀμήχανον δὲ παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν
Ψυχήν τε καὶ φρόνημα, καὶ γνώμην, πρὶν ἂν
Ἀρχαῖς τε καὶ νόμοισιν ἐντριβὴς φανῇ.

Id est:

Fieri haud potest, cuiuspiam vt permoueris
Animum atque mentem, siue sensum, ni prius
Imperia nactus gesserit ciuilia.

Sensus est, in vita priuata vix satis perspici posse mores & ingeniũ hominis. Verum si committas imperium, vt quod libeat idem liceat, tum demum apparere quo sit animo. Eleganter inuertit Epaminondas: cui cum Thebani per contumeliam magistratum quempiam sordidum & contemptum mandassent, non contempsit, sed ea cura gessit, vt muneri prius contemptissimo dignitas & authoritas accederet, dicens: οὐ μόνον ἡ ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνήρ. id est: Non solum magistratus virum ostendit, sed magistratum vir. Meminit Plutarchus in præceptis ciuilibus.

Piscator ictus sapiet.

Eandem habet sententiam illud apud Græcos celebratissimum, ἁλιεὺς πληγεὶς νόον οἴσει. id est: Piscator percussus sapiet. Idq; ferunt ab huiusmodi quodam euentu natum. Cum piscator quispiam piscibus, quos intra rete tenebat, manum admouisset, atque à scorpio pisce feriretur: Ictus, inquit, sapiam. Itaque suo malo doctus, cauit in posterum. Plinius lib. 32. demonstrat id esse peculiare draconi & scorpio pisci, vt lædant aculeis, si manu tollantur. Zenodotus ait parœmiam extare apud Sophoclem.

Factum stultus cognoscit.

Idem aliter effertur ab aliis. ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. id est, Rem peractam stultus intellexit. Sumptum est autem ex Homero, qui pluribus locis hanc vsurpauit sententiam. Vt in Iliados Π & Υ.

—— Μήτε ἀντίος ἵστασ' ἐμεῖο,
πρίν τι κακὸν παθέειν· ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω.

Id est:

—— Mihi obuius ire caueto, prius quam
Noxæ aliquid capias: nam factum nouit & excors.

Huc allusit Euripides in Bacchis:

Κακοῦ γὰρ ἐγγὺς ὢν ἐμάνθανεν.

Id est:

Nam didicit affinis malo.

De Penteo, qui sero, nec nisi sua pernicie doctus, cœpit reuereri Bacchum. Neque huic diuersum est, quod admonet senarius ille inter Græcanicas sententias celebris,

Ἡ δὲ μετάνοια γίγνετ' ἀνθρώποις κρίσις.

Id est:

Tum iudicant homines, vbi iam pœnitet.

Eodem pertinet Vergilianum illud:

Discite iustitiam moniti, & non temnere diuos.

Item illud Demosthenicum: Non emo tanti pœnitere. Vnde perquam eleganter Fabius apud T. Liuium, euentum, stultorum magistrum appellat: Nec euentus docet hoc, inquiens, qui stultorum magister est, sed ratio Plinius in Panegyrico, quem Traiano dixit, huiusmodi seram & infrugiferam prudentiam, miseram vocat. Terror, inquit, & metus, & misera illa ex periculis facta prudentia monebat vt à Rep. (erat autem omnino nulla Respub.) oculos, aures, animos auerteremus.

COGNATI. *Res authorem, qualis sit, coarguit.*

Iidem Ecclesiasticæ historiæ scriptores ibidem, Res, inquiunt, ipsæ authorem, qualis sit, coarguunt, etiamsi pellem ouillam subinde ostentent, hoc est ore impudenti vociferentur, sese esse constantissimos Christianos. cum quidem iuxta regulam iuris, verba contraria factis nihil probent, imo scelus ipsum potius detegant atque arguant.

Dictis dabit ipsa fidem res.

Valet, fidem conciliabit meis verbis. & tum mihi credes, cum cernes. Lucretianum est hemistichium, quo vtitur aliquot in locis.

Ipsa res hoc ostendet.

Ibidem: Quam putidus est, & falsus ille, qui dicit: Statui simpliciter tecum agere: Quid agis? Non erat hoc præfari opus: ipsa res hoc ostendet.

EXITIVM HONESTVM.

ERASMI. *De pulchro ligno vel strangulare.*

Ἀπὸ καλοῦ ξύλου κἂν ἀπάγξασθαι, id est, De pulchro ligno etiam strangulari conuenit. Admonet parœmia, calamitatem tolerabiliorem esse, si cum honestate fuerit coniuncta; & dedecore vacauerit. Veluti, si virgo vitietur à generoso ac prædiuite amante. Aristophanes in Ranis ad prouerbium alludens:

—— Ἐξ ἀξίου γοῦν τοῦ ξύλου
Ἤν τι καὶ πάσχητε, πάσχειν τοῖς σοφοῖς δοκήσετε.

Id est:

—— Digno si quid è ligno rei
Perferetis, ferre cordatis videbimini viris.

Quasi minus miserum sit suspendium, si ex arbore pendeat insigni. Circumfertur huic simillimum prouerbium etiam hodie apud nostrates: Si demergendus sim, in aqua pura me demergam, hoc est, si pereundum est, honesta morte perire satius: aut si peccandum, honestiore peccandum titulo. Potest referri & ad eos, qui vincuntur quidem, sed à victore tam insigni: vt honestius & optabilius videatur sic vinci, quam alios quosdam vicisse. Vnde est Vergilianum illud;

Æneæ magni dextra cadis. ——

Et apud Ouidium, Aiax pudendum sibi putat cum Vlysse velcertasse, etiamsi victor discesserit.

—— Mecum, inquit, certasse feretur.

Item apud Homerum Iliados φ. ad hunc modum loquitur Achilles:

Ὥς μ' ὄφελ' Ἕκτωρ κτεῖναι ὃς ἐνθάδε γ' ἔτραφ' ἄριστος·
Τῷ κ' ἀγαθὸς μὲν ἔπεφν', ἀγαθὸν δέ κεν ἐξενάριξε.
Νῦν δέ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι.

Id est:

O si me necet, huc qui egit fortissimus Hector,
Tum gnauus gnaui victus virtute perirem.
Nunc me fata volunt obscura morte perire.

Pindarus in Pythiis hymno tertio, non dissimili sensu dixit, καλὸν πῆμα: id est, pulchra noxa. de Ixione loquitur qui deceptus imagine Iunonis, sibi parauit exitium.

Ne vestigium quidem.

Quoties hominem aut rem penitus abolitam significamus, ne vestigium

vestigium quidem superesse dicimus. M. Tullius actione in Verrem iij. Nam si alienam vicem pro nostra iniuria doleremus, vestigium istius in foro non esset relictum. Rursus quinta: Prouidendum diligenter, ne quod in vita vestigium libidinis appareat. Item in oratione contra Rullum: Corinthi vestigium vix relictum erat. In eadem: Vt ipse locus eorum qui cum hac vrbe de imperio certarunt, vestigia calamitatis ostenderet. Item pro Cluentio: Quum interea Cluentianæ pecuniæ vestigium nullum inuenitis. Idem pro lege Manilia: Cuius legiones sic in Asiam venerunt, vt non modo manus tanti exercitus, sed ne vestigium quidem cuiquam pacato nocuisse videatur. Item pro Lucio Flacco: Legatos in vincula coniectos, nominis prope Romani memoriam, cum vestigio imperii, non modo ex ædibus Græcorũ, verumetiam ex literis esse deletam. Idem pro Sylla: Vt qui paulo ante consul designatus fuisset, repente nullum pristinæ dignitatis vestigium retineret. Idem ad Cn. Plancum lib. v. Ne vestigium quidem vllum est reliquum nobis dignitatis. Rursus ad Papyrium Pætum lib. ix. Ego autem existimes licet quod lubet, mirifice capior facetiis, maxime nostratibus, præsertim quum eas videam primum oblitas Latio, tum quum in vrbem nostram est infusa perigrinitas, nunc etiam braccatis & transalpinis nationibus, vt nullum veteris leporis vestigium appareat. Pro vestigio dixit imaginem Philippica v. Quæ nisi authoritate senatus rescindantur, quoniam ingressi in spem Reipub. recuperandæ sumus, imago nulla liberæ ciuitatis relinquetur. Idem in epistola ad Q. fratrem: Non enim vidisses fratrem tuum, non eum quem noras, non eum quem flens flentem, prosequentem proficiscens dimiseras, ne vestigium quidem eius, nec simulachrum, sed quandam effigiem spirantis mortui. Idem aliis verbis expressit, ad Atticum lib. iiij epistol. Occupationum mearum: Amisimus mi Pomponi omnem non modo succum ac sanguinem, sed etiam colorem & speciem pristinæ ciuitatis. Rursus epistola j. libri decimi familiarium. Nec omnino si simulachrum aliquod aut vestigium ciuitatis.

EXILIVM.

ERASMI.

Seruabis bouem.

Βουκολήσεις: id est, Bubulcus eris. Hoc velut ænigmate significabant exilium. Siquidem qui per ostracismum eiiciebantur, in Argiuam exulatum ibant. Ac illic bos erat Æneus, insigni magnitudine. Refertur in Plutarchi collectaneis: Hesychius testatur extitisse in Phasmate Menandri.

Testaceum flagellum.

Κεραμικὴ μάστιξ: id est, Testaceum flagellum, dicebatur ostracismus: de quo nobis abunde dictum est in prouerbio, Ostraci conuersio. Flagella autem vocabant, quod hoc exigerentur in exilium: testaceum, quod testulis soleant ea ferri suffragia.

Terram pro terra.

Γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνειν. Prouerbialis est figura in hominem exulem, erronem, & incertis vagantem sedibus. Aristophanes in Acharnensibus:

Κἂν διώκειν γῆν πρὸ γῆς.

Id est:

Terram ante terram persequi.

Item alibi:

Ἐγὼ δὲ φεύγων γῆν πρὸ γῆς φοβούμενος.

Id est:

Solum at ego fugiens præ solo trepidus metu.

Lucianus in Pseudomante: ἀλλ' ἔδει γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνειν. id est: Sed oportebat ad terram pro terra vehi. Apud Latinos Solum vertere dicuntur, qui exilii causa migrant alio. Alciphron in epistola: ἀναστὰς ὁπόποτε γῆν πρὸ γῆς φεύξομαι μᾶλλον. id est: Demigrans quolibet fugiam potius, terram terra commutans. M. Tullius in epistolis ad Atticum, lib. xiiij. Hæc & alia ferre non possum: itaque γῆν πρὸ γῆς cogito. significat se de fugiendo cogitare.

EXPERIENTIÆ, SEV PERICLITATIONIS.

ERASMI.

In Care periculum.

Ἐν Καρὶ τὸν κίνδυνον: id est, In Care periculum: subaudi, facio. hoc est, in homine, aut re viliore, fac periculosam experientiam, in qua si parum feliciter cesserit, non multum sit dispendii capiendum. Huic adagio Carum mores fecere locum. Hic populus est, vt author est Mela Pomponius, incertæ originis: vt quos alii αὐτόχθονας, id est, indigenas, nonnulli Pelasgos, alii Curetes existiment. gens vsque adeo armorum pugnæque amans, vt aliena etiam bella mercede conducti soliti sint agere. Vnde Theocritus in Encomio Ptolemæi:

Φιλοπτολέμοισί τε Καρσί, dixit.

Id est:

Bellandique auidis Caribus.

Item Herodotus in Euterpe, ostendit Cares barbaro seruilique fuisse ingenio, & ad quiduis malorum ferendum paratos, mercede proposita. Id quod indicat & Aristophanes in Auibus: εἰ δὲ δοῦλός ἐστι καὶ Κάρ. id est: Quod si seruus est & Car. Strabo lib. Geographiæ xiiij. narrat Cares tota quondam errasse Græcia, passimque stipendiis meruisse. Cæterum in rebus bellicis vsque adeo præcelluisse vt passim apud poetas arma bellica Carica nominentur: quemadmodum Anacreon Caricam loricam, Alcæus Caricam cristam dixit: ad quam alludit Aristophanes in Auibus. Suidas scribit, Cares primos mortalium mercede militasse, vt qui vitam suam vilem haberent. Hos igitur qui conduxerant, primos in acie collocare consueuerant, vt primos hostium impetus suo exciperent periculo: aut vbi fortuna belli difficillima videretur, illic obiiciebantur. Persæ sua lingua κάρδακας appellabant, qui rapto viuebant. Carum laudem his temporibus æmulari videntur Heluetii, gens bello nata, simplex alioqui, ac minime malum hominum genus: planeque dignum, vt equidem sentio, quod hac quoque nota vacaret, & in literis, & in cæteris honestis studiis egregie valiturum, si relictis bellis huc animum appellerent. Vsurpat hoc adagium Socrates apud Platonem in Euthydemo, iubens in se potius fieri periculum transformationis, velut in homuncione Care: quem si perdas, non admodum grauis sit iactura: εἰ δὲ ὑμεῖς οἱ νέοι φοβεῖσθε, ὥσπερ ἐν Καρὶ ἐν ἐμοὶ ἔστω ὁ κίνδυνος. ὡς ἐγώ, ἐπειδὴ καὶ πρεσβύτης εἰμί, παρακινδυνεύειν ἕτοιμος, καὶ παραδίδωμι ἐμαυτὸν Διονυσοδώρῳ τούτῳ, ὥσπερ τῇ Μηδείᾳ τῇ Κόλχῳ. ἀπολλύτω με, καὶ εἰ μὲν βούλεται, ἑψέτω. εἰ δ' ὅ τι βούλεται τοῦτο ποιείτω· μόνον χρηστὸν ἀποφηνάτω. id est: Quod si timetis vos iuuenes, in me tanquam in Care fiat periculum. Nam & ipse quandoquidem senex sum, paratus sum subire periculum, meque ipsum trado huic Dionysodoro, quasi Medeæ Colchicæ. Perdat me: Si velit. Sin minus, quicquid voluerit, id faciat: tantum vt me reddat probum. Idẽ in Lachete huc respexit, cum ait: Cogitandũ esse iis, qui primũ docere incipiunt, & artis suæ periculum cum magno iuuenum periculo faciunt, non Carem quempiam mercenarium, sed ciuium liberos in discrimen adduci. Et hunc imitatus Aristides in oratione Panathenaica: ἐν δὲ τῷ Καρί, καὶ οὐκ ἐν τοῖς ἑαυτῶν σώμασι τὰς πείρας ποιούμενοι. id est: In Care vero, non in suis ipsorum corporibus facientes periculum. Vsus est eodem M. Tullius in actione pro L. Flacco: Quid, inquit, de tota Caria? nonne hoc vestra voce vulgatum est: Si quid cum periculo experiri velis, in Caria potissimum esse faciendum? Quem quidem locum apparet esse vitiatum: neq; verear deierare, in Care legendum esse, non in Caria. Huic diuersum est illud: Aureo piscari hamo. quod alibi reddemus.

In dolio figularem artem discere.

Item illud, ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν μανθάνειν: id est, In dolio figulariam artem discere. De iis, qui protinus maximis in rebus artificii sui capiunt experimẽtum, cum paulatim à minutis ad summa proficisci conueniat. Neque enim figulus statim à dolio, id est vase maximo artem auspicatur, sed à pusillis quibusdam vasculis, in quibus non sit graue dispendium, si quid secus accidat. In hanc ferme sententiam vsurpat Plato in Lachete: σκοπεῖν χρὴ μὴ οὐκ ἐν τῷ Καρὶ ἡμῖν ὁ κίνδυνος κινδυνεύηται, ἀλλ' ἐν τοῖς υἱέσι τε καὶ ἐν τοῖς τῶν φίλων παισί, καὶ ἀτεχνῶς τὸ λεγόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν ἡμῖν συμβαίνῃ ἐν πίθῳ ἡ κεραμεία. id est: Considerare oportet, ne hoc periculum nobis fiat, non in Care, sed in filiis simul atque amicorum liberis: ac plane contingat, quod prouerbio dicitur, in dolio figulina. Dicæarchus ad aliam sententiam torquet prouerbium, vt admoneat vnumquemque artificem in suis negociis exerceri oportere, velut aurigam in ducendis curribus, nauclerum in gubernanda naui, medicum in curandis morbis. Tanquam absurdum sit figulum in aurigatione versari, re videlicet aliena, ac non magis in dolio. Atque ita huc pertinebit illa sententia:

> Quam quisque nouit artem, in hac se exerceat.

Et Horatianum illud in Epistolis:

> Nauim agere ignarus nauis timet, abrotanum ægro
> Non audet nisi quid didicit dare: quod medicorum est,
> Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.
> Scribimus indocti, doctique poemata passim.

Sic propemodum vsurpat Gregorius theologus in Apologia De fuga. ὡς τόγε παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρεῖν, πρὶν αὐτοὺς ἱκανῶς παιδευθῆναι, καὶ ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν τὸ δὴ λεγόμενον, ἐν ταῖς τῶν ἄλλων ψυχαῖς ἐκμελετᾶν τὴν εὐσέβειαν, λίαν ἐμοὶ φαίνεται ἀνοήτων. id est, Itaque alios velle docere, prius quam ipsi satis edocti sint, & in dolio, quod aiunt, figulinam, in aliorum animis meditari pietatem, mihi quidem videtur hominum insigniter desipientium.

In harenam descendere.

In harenam descendere, pro eo quod est, certamen inire. A gladiatoria item harena translatum, de qua Flaccus:

> Ne populum extrema toties exoret harena.

Quæ si ad rem animi transferantur, metaphoram habebunt prouerbialem. In exemplis referendis, quoniam passim obuia sunt, non arbitratus sum vel immorandum mihi, vel remorandum lectorem. Meam harenam, dixit Plinius in epistolis pro mea functione. Ita enim scribit Fabato: Itaque Beticio Prisco, quantum plurimum potuero, præstabo: præsertim in harena mea, hoc est, apud centumuiros.

Quanta mus apud Pisam.

Ὅσα μῦς ἐν πίσσῃ, id est, Quanta mus apud Pisam: subaudi, tulit, aut simile quippiam. De iis qui vincunt, & optatis potiuntur, sed non sine summo negocio, neque citra magnum incommodum suum. Suidas natum ait ab athleta quodam, seu pugile Tarentino, qui in Olympiacis certaminib. apud Pisam semel duntaxat victor

discessit, idque plurimis acceptis plagis. Plutarch. Symposiacôn commentario quinto, docet apud Pisam μονομαχίας, id est, singularia certamina celebrari solere, in quibus etiam ad cædem vsque affligebantur ij qui succubuissent.

Omnem mouere lapidem.

Πάντα λίθον κίνει: id est, Vnumquemque moue lapidem. hoc est: Omnia experire, nihilque intentatum relinque. Quod adagium hoc pacto natum esse plerique ferunt. Xerxes Græcos bello adortus, cum esset apud Salaminem superatus, ipse quidem inde se mouit, verum Mardonium reliquit, qui suo nomine bellũ prosequeretur. At cum hic quoque in Platæis parum prospere pugnasset, fugatusque esset, fama vulgo inualuit, Mardonium intra ambitum tentorii sui thesaurum ingentem humo defossum reliquisse. Hac spe pellectus Polycrates Thebanus, eum agrum commercatus est. Verum vbi iam multum diuque thesaurum quæsisset, nec quicquã proficeret, Delphicum oraculum consuluit, qua ratione posset eas pecunias inuenire. Apollo respondit his verbis, πάντα λίθον κίνει: id est, Vnumquemque moue lapidem. Id simulatque fecisset, multam auri vim reperisse ferunt. Sunt qui metaphoram sumptam existiment ab his, qui cancros venantur in littore. Nam hi plerunque sub saxis latitant, quæ mouent qui cancros quærunt. Effertur adagium etiam ad hunc modum, πάντα κινήσω πέτρον. id est: Omnem mouebo petram: hoc est, omnia periclitabor. Euripides in Heraclidis, πάντα κινῆσαι πέτρον: sentiens nihil non fieri. Plinius Iunior in quadam epistola: Ego iugulum statim video, hunc premo. Premit certe quod elegit, sed in eligendo frequenter errat. Respõdi posse fieri, vt genu esset, aut tibia, aut talus, vbi iugulum putaret. At ego, inquam, qui iugulum perspicere non possum, omnia pertento, omnia experior, πάντα denique λίθον κινῶ: id est, omnem lapidem moueo. Diuus Basilius ad nepotes: Ad quod vt viaticum paremus, omnis lapis, vt dici solet, mouẽdus est. Fortassis huc allusit & Theocriticum illud in Bucoliastis:

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον. ---

De Galatea lasciuiente, atque omnia tentante, quo Polyphemum in se prouocaret: id quod alibi retulimus. Scholiastes admonet, prouerbio dici, significans idem valere quod πάντα κάλων σείειν, id est, omnem mouere funem. Addit, metaphoram sumptam à ludo quopiam: in quo qui potest alia ratione vincere concertatorem, mouet à linea lapidem, qui dicitur Rex. Nam quod adfert de statua saxea, quam sua forma mouere possit Galatea, coactius est, mea quidem sententia.

Omnem rudentem mouere.

Πάντα κάλων σείειν, id est, omnem funem mouere. Aliunde ducta metaphora, sensum eundem efficit. Aristophanes in Equitibus:

Νῦν δεῖ σε πάντα δὴ κάλων ἐξιέναι,
Καὶ λῆμμα θούριον φορεῖν, καὶ λόγους ἀφύκτους.

Quorum versuum hic est sensus:

Nunc te necesse est omnem rudentem expedire,
Et lemma ferre vehemens, ac rationes ineuitabiles.

Lucianus in Pseudomante: καὶ πάντα κάλων ἐκίνουν ἀμύνασθαι βουλόμενος: id est: Atque omnem mouebam funem, hominem vlcisci cupiens. Apollonius in epistola ad Euphratem: πάντα φασὶ δεῖν τὸν ἔμπορον κάλων σείειν: id est, Negotiatorem aiunt omnem funem mouere oportere. Vsurpauit & Plato in Dialogo cui titulus Sisyphus: σκοπῶμεν νὴ Δία, ὑπερφυῶς μὲν οὖν τὸ λεγόμενον γε πάντα κάλων ἐφέντες, καὶ πᾶσαν φωνὴν ἐφιέντες, id est, Consideremus itaque per Iouem exacte omnem, quod aiunt, rudentem laxantes, & omnem vocẽ emittentes. Iulius Pollux libro de vocabulis rerum j. ἐπλέομεν πάντα ἀνασείοντες κάλων, καὶ ἅπασι κάλοις. id est, Nauigabamus omni modo rudente, & omnibus rudentibus. Ad eum modum significat difficilem nauigationem, in qua sunt omnia tentanda.

Respublica virum docet.

Πόλις ἄνδρα διδάσκει, id est, Respublica virum docet. Significat, neminem ad rem gerendam idoneum esse posse, nisi qui sit vsu exercitatus. Plutarchus citat ex Simonide, tametsi hemistichium carminis heroici: Quantumlibet diu versatus in agro, non fies idoneus administrandæ reipublicæ, nisi vixeris in foro, in curia, in frequenti populo. Allusit huc Socrates Platonicus, quum inuitatus ad loca amœna in agris, respondit se cupidum esse discendi, arbores autem nihil docere.

Omnem iacere aleam.

Omnem iacere aleam, est rem vniuersam periclitari, fortunæque arbitrio committere. Siquidem alea, fortunæ ludus est magis quam artis. Vnde prouerbiali figura si quando ancipitem rei euentum significamus, quasi non arbitrio iacientis, sed à fortuna pendentis, aleam iaci dicimus. Ita Terentius in Adelphis, vitam hominum perinde dixit esse, quasi cum ludas tesseris, vt quod iactu non cecidit, id arte vt corrigas. Lucianus in dialogo, cui titulus, ὑπὲρ τῶν εἰκόνων: τολμήσω ἀναρρίψαι τὸν κύβον. id est: Audebo tesseram iacere. Euripides in Rheso:

Χρὴ δ' ἐπ' ἀξίοις πονεῖν,
Ψυχὴν προβάλλοντ' ἐν κύβοισι δαίμονος.

Id est:

Par est labore digna ferre præmia,
Quicunque vitam sortis obiicit aleæ.

Aristides in Pericle: καὶ εἷς ὑπὲρ πάντων κύβος ἀνερρίπτετο, σωμάτων, χρημάτων, δόξης, ἡγεμονίας. id est: Vna super omnibus alea iaciebatur, vita, pecuniis, fama, principatu. C. Cæsar ad Rubiconem, qui fluuius Italiam à Gallia disterminat, paulisper secum hæsitans, animoque reputans, quam arduam rem moliretur, posteaquam ostento est animus additus: Eamus, inquit, quo deorum ostenta, quo inimicorum iniquitas vocat: iacta esto alea. Plutarchus in Apophthegmatis ad hunc modum dixisse refert: ἀνερρίφθω κύβος. id est: Omnis iacta sit alea. Ad quod alludens Lucanus:

—— Cadat alea fati,
Alterutrum mersura caput. ——

Plutarchus in vita Coriolani, extremam aleam in eundem sensum vsurpasse videtur, ὥσπερ ἔσχατον κύβον ἀφιέντι. id est: Velut extremam iacta alea.

Item Petronius Arbiter:

Iudice fortuna cadat alea. ——

M. Tullius lib. De diuinat. ij. Non perspicitis aleam quandam esse hostiis deligendis, præsertim quum res ipsa doceat. Quum enim tristissima exta sine capite fuerint, quibus nihil videtur dirius, proxima hostia litatur sæpe pulcherrime. Hic Tullius aleam dixit, casum. Prouerbium desumptum videtur ex Menãdro. Nam Athenæus lib. xiij. hæc citat illius carmina è comœdia quæ inscribitur Arrephorus, siue Tibicina:

Οὐ γαμεῖς ἐὰν νοῦν ἔχῃς, τοῦτον καταλιπὼν τὸν βίον.
Γεγάμηκα γὰρ αὐτὸς, διὸ τοσοῦτόν σοι παραινῶ μὴ γαμεῖν.

Id est:

Siquidem sapis, ne coniugem vnquam duxeris.
Duxi ipse, proinde suadeo, ne coniugem vnquam duxeris.

Huic alter respondet.

Δεδογμένον τὸ πρᾶγμα, ἀνερρίφθω κύβος.

Id est:

Decreta res est, esto iacta hæc alea.

Græci versus apud Athenæum nonnihil corrupti sunt scribarum inscitia. Sed nullo negocio possunt restitui. Sic enim scriptos primum arbitror:

Οὐ γαμεῖς εἰ νοῦν ἔχεις γε καταλιπὼν τὸν βίον,
Γεγάμηκα γὰρ αὐτὸς, διὸ τοσοῦτον μὴ γαμεῖν νῷ σοι παραινῶ.

Plato humanam vitam, teste Plutarcho, similem esse dixit aleæ ludo, in quo & iacere oporteat accommoda, & iis quæ ceciderunt recte vti. Quid cadat, id fortunæ in manu est. distribuere vero recte quæ forte ceciderunt, id in nobis situm est. Quam collationem imitatus videtur fuisse Terentius in Adelphis.

Aut ter sex, aut tres tesseræ.

Ἢ τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι, id est, Aut ter sex, aut tres tesseræ. Siquando significabimus nos extrema periclitari velle, & aut plane vincere, aut prorsum vinci, hoc adagio tempestiuiter vtemur. Sumptum est à vetusto tesserarum lusu: in quo qui nouem iecisset, is modis omnibus superabat: qui tres, is longissime aberat à victoria. Nam antiquiores tribus tesseris vti consueuerant, non quemadmodum nunc duabus. Tesseram autem etiam iactum ipsum appellant: qui nonnunquam plenus est, interdum inanis. Itaque iactus ter trium felicissimus erat, trium inanis. Meminit huius adagionis Iulius Pollux, lib. de rerum vocabulis ix. Porro tesseras easdem esse cum iis quos Græci κύβους appellant, testis est A. Gellius lib. j. c. xx. κύβος enim, inquiens est figura ex omni latere quadrata. Quadrantales sunt, inquit M. Varro tesseræ, quibus in alueolo luditur, ex quo ipsæ appellatæ κύβοι. Zenodotus parœmiam hanc citat ex Pherecratis fabula, cui titulus Myrmecanthropi: est enim clausula carminis trochaici. Suidas & Æschylum adducit in Agamemnone:

Τὰ δεσποτῶν γὰρ εὖ πεσόντα θήσομαι,
Τρὶς ἓξ βαλούσης τῆς ἐμῆς φρυκτωρίας.

Id est:

Nam res herorum faxo vt optime cadant,
Ter sex vbi Phryctoriæ iaciam meæ.

Vsurpatum est à Platone libro De legibus vltimo: Εἰ οὖν δεῖ ταύτῃ μέσῳ ἐοικότων ἐχόντων τούτων οὕτως ὦ ξένε, τὸ λεγόμενον ὦ φίλοι ἐν κοινῷ καὶ μέσῳ ξυμπάσης μὲν κεῖται, καὶ ὑπερκινδυνεύειν περὶ τῆς πολιτείας ἐθέλομεν ξυμπάσης, τρὶς ἕξ, φασὶν, ἢ τρεῖς κύβους βάλλοντας, πάντα ποιητέον. id est: Itaque cum hoc in loco res fuerint, quid faciendum censes hospes? Iuxta id quod vulgo dicitur, amici, visum est nobis par esse, vt rem in publicum & in commune conferamus, velimusque de vniuersa republica supremum subire discrimen, nihilque non facere, ita vt vel ter sex vel tres talos iaciamus.

Rex aut asinus.

Βασιλεὺς ἢ ὄνος: id est, Rex aut asinus. hoc est, aut victor, aut victus. Simile illi, ἢ τρὶς ἓξ ἢ τρεῖς κύβοι: Aut ter sex, aut tres tali. Eustathius in Odysseæ sextum enarrans librum, ostendit metaphoram ductam ab his qui ludunt sphæra: quibus qui vicisset, rex appellabatur: qui victus fuisset, huic asino nomen erat. Plato in Theæteto: ὃς δ' ἂν ἁμάρτῃ, ὅτι ὄνος ὁ δ' ἀναμάρτων, καθεδεῖται, ὥσπερ φασὶν οἱ σφαιρίζοντες, ὄνος ὃς δ' ἂν γένηται ἀναμάρτητος, βασιλεὺς ἡμῶν. id est Qui aberrarit, is desidebit, quemadmodum dicunt ij qui sphæra ludunt, asinus: qui vero nihil aberrans vicerit, rex noster esto. Iulius Pollux lib. De rerum vocabulis ix. sphæra ludendi quatuor modos commemorat, quorum primus appellatur ἐπίσκυρος, alter φαινίνδα, seu φαινίδα, tertius ἀπόρραξις, quartus οὐρανία. Quorum postremũ (nam is ad prouerbium

bium proprie facit) describit his verbis: ἡ δ᾽ οὐρανία· ὁ μὲν ἀνακλάσας αὑτὸν, ἀπορρίπτει τὴν σφαῖραν εἰς τὸν οὐρανόν. τοῖς δὲ ἦν ἁμιλλωμένοις φιλοτιμία πρὶν εἰς γῆν αὐτὴν ἐμπεσεῖν, ἁρπάσαι· ὅπερ ἔοικεν ὅμηρος ἐν φαίαξιν ἀποδηλοῦν. ὁπότε μέντοι πρὸς τὸν τοῖχον τὴν σφαῖραν ἀντιπέμψειεν, τὸ πλῆθος τῶν πηδημάτων ἐλογίζετο· καὶ ὁ μὲν ἡττώμενος, ὄνος ἐκαλεῖτο, καὶ πᾶν ἐποίει τὸ προσταχθέν· ὁ δὲ νικῶν βασιλεύς τε ἦν καὶ ἐπέταττεν. id est: Vrania vero lusus sic habet: Aliquis resupinans sese, sphæram in cœlum mittit. reliquis autem certamen erat, vt eam prius quam in terram recideret, raperent. id quod in Phæacibus significare videtur Homerus. Sane vero cum aduersus parietem sphæram misissent, numerus subsultuum censebatur: & qui victus fuisset, is asinus appellabatur: & quicquid imperatum esset faciebat: rursum qui vicisset, is & rex erat, & imperabat. Hactenus Iulius. Porro locus quem ex Homero citat, est, Odyss. θ. ad hunc modum:

> Τὸν ῥα περιστρέψας ἧκε στιβαρῆς ἀπὸ χειρός,
> Βόμβησεν δὲ λίθος. κατὰ δ᾽ ἔπτηξαν ποτὶ γαίῃ.
> Φαίηκες δολιχήρετμοι, ναυσίκλυτοι ἄνδρες,
> Λᾶος ὑπαὶ ῥιπῆς· ὁ δ᾽ ὑπέρπτατο σήματα πάντων.

Id est:

> Versatum hunc valida submisit in aera dextra,
> Intonuit lapis: ast in imum formidine sidunt
> Phæaces, gens gnara maris, ratibusque superba,
> Ob saxi iactum: verum id procul omnia signa
> Transuolat.

Ab hac forma non videtur alienum, quod est apud Plautum in Pœnulo. Rex sum. si ego illum hodie hominem ad me illexero. Licebit vti, cum significabimus iaciendam aleam, quæ vel summos reddat, vel infimos.

Vela ventis permittere.

Neque dissimili figura dixit Quintilianus in præfatione Institutionum oratoriarum: Permittamus vela ventis, & oram soluentibus bene precemur. hoc est: Æditionis ancipitem euentum vtcunque cadet experiamur. Simillimum est illud apud Senecam in Agamemnone: Fluctibus dedi ratem. hoc est: Rem fortunæ arbitrio commisi. Theognis:

> Οὕνεκα νῦν φερόμεσθα καθ᾽ ἱστία λευκὰ βαλόντες.

Hoc est:

> Quare nunc ferimur tendentes carbasa ventis.

Venuste Græcis πλησίστιος φέρεσθαι, dicitur qui toto pectore summoque conatu rapitur ad aliquid. Ita Plutarchus in Catone seniore de Scipione: Hunc Cato reprehendebat, quod largitione corrumperet. Scipio respondit, sibi non opus esse quæstore nimium diligenti, quum ipse πλησίστιος, id est, plenis velis ad bellum rapetetur. Ouidius.

> Et quoniam magno feror æquore, plenaque ventis
> Vela dedi. - - -

Deo fortunæque committo.

Qui fortunam experiri statuerit, euentum negocii fortunæ committens, in hunc conuenerit illud ex eodem libro.

> Ἤσω γὰρ καὶ ἐγώ· τῷ δέ κεν Διὶ πάντα μελήσει.

Id est;

> Torsero & ipse, Ioui fuerint hæc omnia curæ,

Ad asylum confugere.

Huic cognatum est, ad asylum confugere, M. Tull. actione in Verrem 3. Se quæstorem prohibitum esse dicebat, quo minus è phano Dianæ seruum suum qui in illud asylum confugisset, abduceret. Hæc fient venustiora & παροιμιωδέστερα; si ad animi res transferantur.

Quo properas, num ad ephebum?

Philostratus in vita Apollonii, ὅτε κιλίκιος λόγος, ποῖ τρέχεις; ἢ ἐπὶ τὸν ἔφηβον; ἐπ᾽ ἐκείνῳ τε ἐλέγετο, καὶ παροιμιώδη τιμὴν ἔσχεν. id est: Ac Cilicibus celebratum dictum, Quo curris? num ad ephebum? de illo quoque ferebatur, adagiique vim obtinebat. Parum liquet, quid sibi voluerit Cilicum illud adagium: nisi forte sumptum est ab Apollinis oraculo, ad quod vndique festinabatur: fingebatur autem imberbis Apollo, quemadmodum & Bacchus.

Tanquam ad aram.

De sacra ancora dictum est alias. Illi simillimum est, Ad aram, quum extremum refugium intelligi volumus. Inde sumptum, quod olim qui extrema necessitate vrgebantur, ad aras deorum solebant confugere, vnde nefas erat quenquam detrahere. Marcus Tullius in oratione pro Roscio Comœdo: Quod item nuper in Erote Comœdo vsuuenit, qui posteaquam è scena non modo sibilis, sed etiam conuicio explodebatur, sicut ad aram confugit in huius domum, disciplinam, patrocinium, nomen. Idem libr. 3. De natura deorum: Quod vos, inquit, quum facere non potestis, tanquam ad aram confugitis ad deum. Idem actione in Verrem 4. Magistratuum autem nostrorum iniurias ita multorum tulerunt, vt nunquam ante hoc tempus ad aram legum, præsidiumque vestrum publico consilio confugerent. Ouidius Epistolarum libr. 4.

> Vnica fortunis ara reperta meis.

Plautus in Mostellaria: Ad aram confugisti.

Res ad triarios rediit.

Romanum extat adagium, elegans cum primis & annotandum: Res ad triarios rediit. Eo licebit vti, cum significabimus rem eo periculi redactam esse, vt extremo conatu, summisque viribus sit enitendum, & ad suprema confugiendum consilia: quibus si nihil proficiatur, iam nihil reliquum esse videatur, vnde subsidium sperare possis. Veluti si in disceptatione quapiam literaria, mediocribus ambigentibus, ad vnum aliquem summæ doctrinæ virum rem deferre cogeremur: aut in ancipiti negocio potentissimorum amicorum opem implorare compelleremur, quos non nisi maxima quadam adacti necessitate soleamus interpellare. Denique si cum vulgaribus illis consiliis res implicari nequit, ad nouum aliquod & egregie callidum confugitur. Quemadmodum Terent. ille Phormio in sui nominis fabula, cum significaret neque in Antiphone neque in Phædria, neque in Geta satis esse præsidii ad retundendam senis sæuitiã. Ad te, inquit, Phormio summa redit. Natum est adagiũ à ratione modoq; componendi Romani exercitus. Refertur autem pariter, & explicatur à T. Liuio, primæ Dec. libro 8. cuius verba libuit subscribere. Postremo in plures ordines acies distribuebatur. Ordo enim sexagenos, siue (vt alii legunt) sexcenos milites, duos centuriones, vexillarium vnum habebat. Prima acies hastati erant, manipuli 15, distantes inter se modicum spacium. Manipulus leues vicenos milites, aliam turbam scutatorum habebat. Leues autem, qui hastam tantum gessaque gererent, vocabantur. Hæc prima frons in acie florem iuuenum pubescentium ad militiam habebat. Robustior inde ætas totidem manipulorum quibus Principibus est nomen. Hos sequebantur scutati omnes, insignibus maxime armis. Hoc triginta manipulorum agmen antepilanos appellabant; quia sub signis iam alii quindecim ordines locabantur, ex quibus ordo vnusquisque tres partes habebat. Earum vnamquanque primum pilum vocabant. Tribus ex vexillis constabat. Vexillum 183. vt alii, sed homines erant Primum vexillum triarios ducebat, veteranum militem spectatæ virtutis. Secundum rorarios minoris roboris ætate factisque. Tertium accensos, minimæ fiduciæ manum. Eo & in postremam aciem reiiciebantur. Vbi his ordinibus exercitus instructus esset, hastati omnium primi pugnam inibant. Si hastati profligare hostem non possent, pede presso eos retrocedentes, in interualla ordinum principes recipiebant. Tum principum pugna erat, hastati sequebantur. Triarii sub vexillis considebant, sinistro crure porrecto, scuta innixa humeris, hastas subrecta cuspide, in terram fixas, vt haud secus quam vallo septa inhorreret acies, tenentes. Si apud principes quoque haud satis prospere esset pugnatum, à prima acie ad triarios sensim referebantur: inde rem ad triarios redisse, cum laboratur, prouerbio increbuit. Triarii consurgentes, vbi in interualla ordinum suorum principes & hastatos recepissent, ex templo compressis ordinibus veluti claudebant vias, vnoque continente agmine, iam nulla spe post relicta, in hostem incidebant. Id erat formidolosissimum hosti, cum velut victos insecuti nouam repente aciem exurgentem auctam numero cernebant. Hactenus T. Liuius: cuius ex verbis satis arbitror liquere prouerbium: vt nostra interpretatione iam non sit opus. Item Veget. De re milit. libro secundo declarat, post omnes acies solere collocari triarios, omni armorum genere instructos, qui genu posito subsidebant: vt si primam aciem vinci contigisset, ab iis integrato prælio victoria repararetur. Modestus in libello De vocabulis rei militaris. Sextus, inquit, ordo post omnes à firmissimis & scutatis, & omni genere armorum munitis, bellatores tenebat, quos antiqui triarios appellabant. Hi vt requieti & integri acrius inuaderent hostes, post vltimas acies sedere consueuerunt, & si quid in primis ordinibus accidisset, de eorum viribus reparaturis spes tota pendebat. Flauius Vopiscus in vita Firmi Imperatoris, indicat robustissimum quemque militem in triarios allegi solitum, docens eum neruis robustissimis fuisse, hoc argumento, quod triarium quoque vinceret.

Sacram ancoram soluere.

Huic finitimum est illud, quod apud Græcos celebratur: ἱερὰν ἄγκυραν χαλάζειν. id est, Sacram soluere ancoram: quoties ad extrema præsidia confugitur. Translatum à nautis, qui maximam ac validissimam ancoram sacram vocant, eamque tum demum mittunt, cum extremo laborant discrimine Lucianus in Ioue tragœdo: ἄκουσον δὴ ἱερὰν φασὶν ἄγκυραν, καὶ ἣν οὐδεμιᾷ μηχανῇ ἀπορρήξεις. i. Audi iam sacram, vt aiunt, ancoram, quamque nulla vi queas abrumpere. Sic enim appellat argumentum insolubile. Rursum Drapetis: ἔδοξεν οὖν σκεψαμένοις τὴν ὑστάτην ἄγκυραν, ἣν ἱερὰν οἱ ναυτιλλόμενοι φασὶ, καθιέναι, id est: Visum est igitur re perpensa, extremam ancoram, quam nautæ sacram nominant, demittere. Rursum in Apologia: Μία μοι ἴσως ἐκείνη ἄγκυρα ἔτι ἄβροχος. id est: Mihi fortassis vna illa ancora adhuc superest integra. id est: Illud mihi adhuc superest, quo possim confugere. Euripides in Helena:

> Ἄγκυρα δ᾽ ἥμου τὰς τύχας ὀχεῖ μόνη.

Id est:

> Mihi ab vnica fortuna pendet ancora.

hoc est:

> Vna duntaxat spes mihi superest.

Aristides in Themistocle: καὶ ὥσπερ τῆς ἱερᾶς ἀγκύρας τῆς ἐκείνου φωνῆς ἐχόμενοι. id est: Ac velut à sacra ancora de illius voce pendentes. Diuus Chrysostomus de Lazaro concione 4. conscientiam appel-

V

lat ἱερὰν ἄγκυραν; quod illa nunquam patiatur hominem abripi vi cupiditatum, veluti ventorum procella, quin obnitatur.

Mouebo talum à sacra linea.

Idem pollere putat Diogenianus, κινῶ τὸν ἀφ' ἱερᾶς. id est: Sacræ lineæ talum moueo. De iis qui extrema parant experiri. Id Iulius Pollux lib. ix exponens, ait à ludo quopiam tesserarum natum esse adagium Lusum autem fuisse huiusmodi, vt vtrique ludentium essent calculi quinque, totidem impositi lineis: vnde & Sophocles dixerit, πέσσα πεντέγραμμα. id est, Tesseræ quinque linearum. Inter eas lineas, vtrinque quinas, vnam fuisse mediam, quam sacram vocabant: vnde qui talum mouisset, is sacræ lineæ calculum mouere dicebatur. Id vero non fiebat, nisi cum res posceret, vt ludens ad extrema confugeret auxilia. Vsurpat hoc adagiũ Plato lib. De legibus. v. καθάπερ πεττῶν ἀφ' ἱεροῦ: id est, Tanquam à sacra tessara. Plutarchus in libro qui inscribitur, An seni sit gerenda respubl. πελδυταίαν ὥσπερ τὴν ἀφ' ἱερᾶς ἐπάγουσιν ἡμῖν τὸ γῆρας, id est: Postremam nobis, tanquam à sacra linea senectam allegant: hoc est, velut causam grauissimam. Idem commentario De comparatione terrestrium ac marinorum: Φέρε κινήσοντες τὴν ἀφ' ἱερᾶς, βραχέα περὶ θειότητος αὐτῶν, καὶ μαντικῆς εἴπωμεν. id est: Age moto talo à sacra linea, paucis de diuinitate eorum & diuinatione dicamus. Rursum idem aduersus Colotam Epicureum: εὐθὺς οὖν τὸν ἀφ' ἱερᾶς κεκίνηκεν ὁ Κωλώτης. id est: Protinus igitur talum à sacra mouit Colotes. hoc est: statim id quod est grauissimum, aggressus est, vt impugnaret Apollonis de Socrate iudicium. Idem in vita Martii Coriolani, de ciuitate Romana ob Coriolani minas perturbata: ἄρας τὴν ἀφ' ἱερᾶς ἀφῆκεν. id est: Sublatam à sacra linea tesseram misit Desperatis enim rebus ad deorum religionem confugiebat, supplicatum missis sacrificis, æditius, initiatoribus, auguribus, &c. Huc allusit & Theocritus in Bucoliastis:

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον.

Atque à lineola lapidem mouet.— de quo nobis & alias facta mentio.

Semper tibi pendeat hamus.

Ad simili metaphora dixit Ouidius in Amoribus:

Casus vbique valet, semper tibi pendeat hamus:
Quo minime credis gurgite piscis erit.
Id est,
Semper experienda fortuna, & omnis tentanda occasio.
Simile illi, Omnem mouere lapidem.

Temantes ad Troiam peruenerunt Græci.

Theocritus in Siracusiis, tentando atque experiendo quantumlibet etiam ardua perfici, figura prouerbiali significans:

—Ἐς Τροίαν, inquit, πειρώμενοι ἦλθον Ἀχαιοί.
Καλλίστα παίδων πείρα θην πάντα τελεῖται.
Id est:
—Tentanda ad Troiam venere Pelasgi.
Cuncta, puellarum pulcherrima, perficit vsus.

Et post malam segetem serendum est.

Equidem non pugno esse prouerbium, etiamsi prouerbii simillimum est, illud epiphonema Senecæ, libr. Epistolarum 11. Et post malam segetem serendum est. Quo licebit vti, quoties res parum ex animi sententia cecidit, & significabimus non esse desistendum à conatu. Quanquam Seneca loquitur de iis, qui refugiunt in vllum hominem beneficium collocare, quod semel inciderint in ingratum. Eiusdem generis est, quod eodem subnectitur loco: Post naufragium maria tentantur.

EX APPENDICE ERASMI.

Tractant fabrilia fabri.

Natura monemur, vt ea, quorum gnari sumus, quibusque assueuimus, ea faciamus Horatius epist. 1.

—Quod medicorum est
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.
Idem alibi:
Quam scit quisque lubens censebo exerceat artem.

Lege alibi prouerb: In dolio figularem artem discere.

Vnedo.

De re, quæ initio quidem nouitate arridet, verum repetita sordescit: cum contra κόρος οὐδεὶς τῶν καλῶν, nulla sit satietas rerum honestarum: Tradit Plinius vnedonem pomum esse.

IVNII. Ἐκκυβεύειν

Ἐκκυβεύειν, quasi dicas aleam iacere, prouerbialiter vsurpatum, pro periculum facere, & experiri ancipiti quodam marte, elegantius quidem, quam cæteri, qui ἀναρρίπτειν κύβον duobus verbis efferunt. Polybius libr. 1. ὡς ἂν μέλλοντες ἐκκυβεύειν ὑπὲρ τῶν ὅλων. id est: Velut aleam periclitaturi de summa rerum. & lib. 2. τὸν δ' ἀ... συντα φασὶ κρῖναι: διότι δεῖ τὴν ταχίστην ἐκκυβεύειν τοῖς ὅλοις, ... σωζόμενα τὰ προσαπεπλωκότα ταῖς δυνάμεις. id est: Quo audito Cleomenem aiunt decreuisse euestigio totis viribus belli aleam ... tentandam, prius quam miles quid accidisset, cognosceret. Ap... Suidam: οἰόμενος κατὰ τὸν ποιητὴν δόλον εἶναι, οὐδαμῶς ἔκρινεν ... κυβεύειν οὐδὲ παραβάλλεσθαι τοῖς ὅλοις. id est: Ratus, iuxta poetam, ... lum subesse iudicauit haudquaquam iaciendam esse aleam, aut ... riclitandum omnibus commissis copiis. & iterum Polybius: ... τοῖς Καρχηδονίοις ἐκκυβεύειν καὶ παραβάλλεσθαι. id est: Decreuerunt Carthaginenses aleam iacere, & prælio congredi. ita Ammianus lib. 24. Imperator omnes aleæ casus inter mutuas clades exp... festinans Huc spectat illud Æschyli in septem ad Thebas:

Ἔργον δ' ἐν κύβοις Ἄρης κρινεῖ.
Id est:
Mars belli incertus negocium finiet alea.

BRASSIC. *Mittere lineam.*

Plautus in Mostellaria: Non ego ita exemplo meum ostendam sensum, mittam lineam. Metaphora à pictoribus desumpta. Li... neam mittere dicuntur, qui rem tantum adumbrant, & coniectu... quibusdam inquirendam proponunt. Siquidem ex linearum d... ctu, iustum etiam picturæ artificium discimus. Vnde versiculus ... passim celebratur:

Linea, quæ veterem longe fateatur Apellem.

COGNATI *Iacta est alea.*

In prouerbio est, Iacta est alea, cum sic incœpta res est, vt de... stere integrum non sit. quod verbum Cæsar traiecturus Rubico... nem vsurpauit, vt inquit Plutar. ἐρρίφθη κύβος: & pro euentu rei d... bio ponitur. Lucianus in Hermonide. Itaque iuxta prouerbium in vno viro iecimus aleam. Idem pro imaginibus, τολμήσω ἀναρρῖψαι τὸν κύβον. id est: Audebo iactare aleam. In Saturnalibus, alea... vocat naufragium. Aleam ab inuentore dictam, quidam tradu... est autē tabula lusoria, quæ & latrunculatia, & pyrgus, & alueus, & alueolus vocatur, rotunda illa tabella rotulæ instar, quæ mouetur. Ad hæc pertinent elegantes versiculi Alexidis, quos citat autho... Græcus, sed innominatus, in eclogis rei rusticæ:

Τοιοῦτο τὸ ζῆν ἐστιν ὥσπερ οἱ κύβοι,
Οὐ ταὔτ' ἀεὶ πίπτουσιν· οὐδ' ἐν τῷ βίῳ
Ταυτὸν διαμένει σχῆμα, μεταβολὴν δ' ἔχει.

Sic in Antiphonte περὶ ὁμονοίας: ἀναθέσθαι ὥσπερ πεττὸν τὸν βίον οὐκ ἔστιν, (Supra Iunii prouerb, ἐκκυβεύειν, aleam iacere.)

Experientia rerum magistra.

Et hoc hodie vsitatum est, atque in prouerbiis numeratur: quod sic expressit Lucretius in extremo libro 5.

Vsus & impigræ simul experientia mentis
Paulatim docuit pedetentim progredientis.
Namque aliud ex alio clarescere corde videbant
Artibus; ad summum donec venere cacumen.

Igne probatus.

Aurum igne optime probari, ecquis est omnium qui ignoret? Ita enim maxime probum improbumque explorari, in ore est o... mni populo: Nec coticulæ tanta in hac re fides est, quanta ignis, etsi eius ope tradunt scrupulari differentia & discrimine, aurum omnis generis spectari. Hinc illa præclara & elegans mana... uit elocutio, quæ frequenter occurrit libros eruditorum viro... rum legentibus: Igne probatus. Cicero secundo Officiorum: Quod in quo viro perspectum sit, hunc igni spectatum arbi... trentur. hoc est, eius fides rebus aduersis explorata spectataque est. Eadem similitudine vtitur in epistolis familiaribus libro no... Diuus Petrus epistola priore: Multo preciosius auro, quod ta... men per ignem probatur. Frequens est hæc collatio in sacris literis.

Fecimus periculum.

Plato in Axiocho: Tu namque dicis hæc qui de sublimi spectaueris: nos vero, qui periculum fecimus, quanto exactius scimus? In Menone, vel, de virtute. Quanam ratione dignosces, bonum ne malum sit, cuius nullum fecisti periculum?

Quam alta sit aqua, ipsa ostendet.

Alibi: Qui in transeundo flumine præit sequentibus, cum inter... rogant quam alta sit aqua: Ipsa ostendet, inquit.

Multa sunt in hoc Experientiæ loco communi a communi discriminis superiore, quare, lector, ea inter se conferre poteris.

EX SESE.

ERASMI.

Domi habet, domi nascitur.

Ad eandem pertinet metaphoram: Domi habere. Nam id domi dicimur habere, quod in nobis situm est, nec necesse est ab aliis mutuo sumere. Translatum apparet ab ea consuetudine foris rogandæ supellectilis, quam domi desideres. Terent. in Adelphis: Phy. domi habet, vnde discat. Tullius ad Varronem: Sed quid ego nũc hæc ad te, cui domi talia nascuntur? Idem Academicarum quæstionum lib. ij. Desine quæso communibus locis, domi nobis ista nascuntur: id est, hæc oratorum sunt propria. Proinde dixeris eleganter: Quid in rebus istis felicitatem venaris? domi habes, vnde beatus esse queas. Regum est, domi consilium habere, non ab aliena pendere sententia.

Domesticum malum.

Ad significandum priuatum ac domesticum malum, quod ad alios nihil attinet, conueniet illud ex eodem libro:

Ἀλλ' ἐμὸν, ὦ τὸ χρεῖος, ὅ μοι κακὸν ἔμπεσεν οἴκῳ.

Id est:

Porro malum nostras quod in ædes incidit, vnum
Ad me pertinet.-

M. Tullius in actione in Verrem v. domesticum ac vernaculum crimen appellat, quod intra parietes admissum nondum peruenit in publicum rumorem.

Nihil graue passus es, nisi, &c.

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, εἰ μὴ προσποιεῖς.

Id est:

Nihil graue accidit, nisi tibi vindicas.

Meminit Diogenianus. Nemo læditur, nisi à seipso. Nemini fit iniuria, si eam existimet ad se non pertinere.

Emere malo quam rogare.

M. Tullius in Verrinis actionibus adagij vice citat: Emere malo quam rogare. Quo significatum est, haudquaquam gratis accipi quod precibus emitur: imo nihil emi charius quam quod rogando datur. Durum enim illud verbum ingenuis animis, Rogo, nec inter amicos vnquam expectandum: autore Seneca. Translatum à veterũ consuetudine, qua vicinus à vicino supellectilem commodato rogabat, quam ipse forte domi non habebat. Hunc autem morem antiquitus fuisse, ex Plauti tum Aulularia, tum Rudentibus licet cognoscere. L. Apuleius in Floridis: Neque enim leui mercede emit qui precatur: aut paruum precium accipit qui rogatur, adeo vt omnia vt ensilia emere potius velis quam rogare. Idem innuit, obscurius quidem, sed eleganter, Græcis celebratum prouerbium, quod alio reddemus loco: εὔχου τῷ πλησίον ἔχειν, ἐπὶ πλέον δὲ τῇ χύτρᾳ. id est: Precare vicino vt habeat, magis autem ollæ. Significat autem, optandum quidem, vt vicinum habeas locupletem, à quo queas vtendum sumere, quod ipse domi non habes. verum multo satius esse, teipsum domi possidere, quicquid postulat vitæ vsus.

EXERCITATIO.

COGNATI.

Exerce iuuentam.

Catull. in nuptias Iuliæ & Mallii.

--Munere assiduo valentem
Exerce iuuentam.--

Stat. in 1. Syluarum, in epithalamio Stellæ & Violantillæ, in eandem sententiam.

Exerce formam, & fugientibus vtere donis.

Cotem esse.

Τὰν ἀκόναν εἶναι. De eo quod disciplinam continet, nec in segnitiem prolabi sinit: vt Carthaginem Nasica appellabat cotem iuuentutis Romanæ.

FACVNDIA.

ERASMI.

Attica musa.

Cui diuersum, ἀττικὴ μοῦσα: id est, Attica musa: pro venusta lepidaque oratione. Nam inter dicendi genera laudatur in primis Atticum. Diogenes Laertius & Plutarchus in vita Platonis, scribit id cognominis vulgo tributum fuisse Xenophonti, vt Attica musa vocaretur: propter admirabilem quandam hominis in dicendo venustatem. Vnde & Atticam eloquentiam, & Atticum leporem appellant: quemadmodum indicauimus alibi. Sed ad hominem accommodatum, erit venustius, præsertim si accedat ironia: velut si inelegantem aliquem, & ab omnibus literis & gratiis alienissimum, Atticam musam voces. Nam amusi vocantur omnes huiusmodi.

Lepos Atticus, Eloquentia Attica.

Inter reliquos Græciæ populos, lepos quidam, & festiuitas quasi vernacula ac peculiaris adest Atticis, adeo vt & in prouerbium abierit, Atticus lepos, Attica eloquentia: pro summa. Terent. in Eunucho: Dixin' in hoc Atticam esse eloquentiam? cum insulsum atque inuenustum militem rideret. Diuus Hieron. ad Pammachium, Iouinianum, vt opinor, irridens: Hæc inquit, Plautina eloquentia, hic lepos Atticus, & musarum, vt dicitur, eloquio comparandus. Quanquam illud de musarum eloquio, ad M. Varronis eloquium de Plauto celebratum respicit, qui dixit, Musas ipsas, si Latine loqui voluissent, Plautino ore fuisse locuturas. Huc allusit & Lucianus in libello De mercede seruientibus. κἂν ἐπισολοικίζοντες τύχωσιν, αὐτὸ τοῦ τῆς ἀττικῆς καὶ τοῦ ὑμηττοῦ. id est, Quod si quando quid etiam rustice dixerint, hoc ipsum mere Atticum, atque ab Hymetto profectum videri volunt. Est autem Hymettus mons Atticæ, mellificio nobilis: vnde & mel Atticum, & Hymettia mella, quæ præcipua fuisse testatur & Martia. in Xeniis:

Hoc tibi Thesei populatrix misit Hymetti
Palladis à syluis nobile nectar, apis.

Cygnea cantio.

Κύκνειον ᾆσμα, id est, Cygnea cantilena. Refertur inter Græcanica prouerbia. Notatur & ab Æliano in opere De naturis animalium, prouerbii vice. Conuenit in eos, qui supremo vitæ tempore facunde disserunt, aut extrema senecta suauiloquentius scribunt: id quod fere solet accidere scriptoribus, vt postrema quæque minime sint acerba, maximeque mellita, videlicet per ætatem maturescente eloquentia. Porro cygnos instante morte mirandos quosdam cantus ædere, tam omnium literis est celebratum, quam nulli vel compertum, vel creditum. Nam Lucianus negat, se vel vidisse cygnos, cum in Pado flumine nauigaret. Ælianus addit cygnos non canere, nisi flante zephyro vento, quem Latini Fauonium dicunt. Martial.

Dulcia defecta modulatur carmina lingua,
Cantator cygnus funeris ipse sui.

Neque desunt Philosophi, qui huius rei causam etiam addere conantur, affirmantque id accidere propter spiritus, per collum procerum & angustum erumpere laborantes. Diuus Hieronymus in quodam laudans senilem eloquentiam, commemoratis aliquot scriptoribus: Hi omnes, inquit, nescio quid cygneum vicina morte cecinerunt. Idem in epitaphio Nepotiani: Vbi est ille ἐργοδιώκτης noster, & cygneo canore vox dulcior. Nos item in Epigrammate quodam, quod olim ex tempore lusimus, ad nunquam satis laudatum studiorum omnium Mecœnatem, Gulielmum archiepiscopum Cantuariensem:

Vates videbis exoriri candidos,
Adeo canoros atque vocaleis, vti
In alto fundant astra cygneum melos,
Quod ipsa & ætas posterorum exaudiat.

Meminit adagii & Athenæus libr. Dipnosophistarum 14. ex autore Chrysippo: referens quendam adeo impense delectatum fuisse dicteriis, vt cum esset à carnifice trucidandus, dixerit se velle mori, decantata cygnea cantione: sentiens, opinor dictum aliquod falsum, quod simulatque proloquutus esset, non contaretur emori. M. Tullius præfans in librum De oratore tertium, de L. Crasso ita loquitur, Illa tanquam cygnea fuit diuina hominis vox & oratio, quam quasi expectantes post eius interitum veniebamus in curiam, vt vestigium illud ipsum, in quo ille postremum institisset, contueremur.

Tunc canent cygni, cum tacebunt graculi.

Τότ' ᾄσονται κύκνοι ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσι, id est, Tum canent cygni, cum tacuerint graculi. hoc est, tum loquentur eruditi, cum garrulis non erit loquendi locus. aut, inter garrulos & obstreperos non est eruditis dicendi locus. Vsurpauit adagium Gregorius Theologus, opinor in epistolis παῦσαι καταφλυαρῶν ἡμῶν τῆς σιωπῆς, ἤ σοι παροιμίαν ἐρῶ μάλιστα μὲν ἀληθῆ, μάλιστα δὲ σύντομον, ὅτι τότε ᾄσονται κύκνοι, ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσιν, id est, Aut desine tuis nugis obstrepere nostro silentio, aut tibi referam prouerbium, vt verissimum, ita breuissimum: tunc canent cygni, cum tacebunt graculi. Ita nunc loquuntur Cic. Vergilius, Horatius: & tacent Pero, Philiscus, Meuius, qui viuis illis obstrepebant, tanto loquaciores, quanto indoctores.

Nestorea eloquentia.

Nestoris Pyliorum ducis facundia in prouerbium abiit, si quando senilem suauiloquentiam significamus: Nam huic Homerus, vt tria secula, ita plus quam mellitam quandam facundiam affingit. Sic enim ait in Iliad. α.

---Τοῖσι δὲ νέστωρ
Ἡδυεπὴς ἀνόρουσε λιγὺς πυλίων ἀγορητής,
Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

Id est:

Post hos assurgit Pylius dux ille disertus
Nestor, cuius ab ore fluit vox melle liquenti
Dulcior.—

Quem locum imitans Theocritus, autore Plutarcho, scripsit in Bucolicis.

Οὕνεκά οἱ γλυκὺ μοῖσα κατὰ στόματος χέε νέκταρ.

Id est:

Propterea quod in os illi prædulce camœna Infudit nectar.—

Huc spectat & Horatianum illud:

—Fidis enim manare poetica mella
Te solum.--

Nihil ex agro dicis.

Οὐδὲν ἐξ ἀγροῦ λέγεις, id est, nihil è rure loqueris. id est, nihil humile, neque triuiale. Quod enim parum elegans, parum expolitum, id ex agro profectum dicitur: contra quod festiuum, quod lepidum, id vrbanum ac ciuile vocant. Meminit Suidas.

Nunc ipsa viuit sapientia.

Αὐτὴ νῦν σοφία ζῇ, id est, Nunc ipsa viuit sapientia. Applaudentis & adgratulantis est sermo, si quid aliquando videtur scite & arte dictum factumue. Festiuius erit, si per ironiam efferatur in eos, qui res egregias stultissime tractant.

Nunc ipsa floret Musa.

Αὐτὴ νῦν ἀνθεῖ ἡ μοῦσα, id est, Nunc ipsa floret Musa. Superiori simillimum: vbi quid erudite, facunde, venuste dictum aut scriptum videbitur, quasi Musis bene fortunantibus. Et hoc venustius fiet per ironiam, vbi quis sibi videtur mirifice dicere, quum dicat insulsissime.

Musarum aues.

Μουσῶν ὄρνιθες, in eadem Ecloga dicti sunt poetæ, quod assidue modulentur sua carmina:

Καὶ μοισᾶν ὄρνιθες ὅσοι ποτὶ χῖον ἀοιδὸν,
Ἀντία κοκκύζοντες, ἐτώσια μοχθίζοντι.

Id est:

Quotquot aues Musarum, audent certare poetæ
Chio, coccysando, opera conantur inani.

Musarum aues.

Μουσῶν ὄρνιθες, id est, Musarum aues, non absque prouerbii specie Theocritus in Thalysia appellat poetas, quod lusciniarum in morem assidue canant sua poemata. Scholiastes admonet, omnes aues canoras Musarum aues appellari. Sentit autem sibi displicere poetas, qui cuculorum more audent Homero occinere.

IVNII *Corinthia verba & Ionica.*

Corinthia verba pro exquisitis & magnopere elaboratis & ad ostentationem nitidis, vel etiam pro delicato & molli dicendi genere, poni video. Quintilianus lib. 8. cap. 3. Sed ita demum, si non appareat affectatio, in qua mirifice Virginius, Corinthiorum amator iste verborum. Corinthia opera olim laudatissima fuerunt, & primæ nobilitatis. de quibus ita Plinius libr. 34. capite secundo. Sunt ergo vasa Corinthia, quæ isti elegantiores modo in esculenta transferunt, modo in lucernas, modo in trullas, nullo munditiarum respectu. Cicero in oratione pro Sext. Roscio: Domus referta vasis Corinthiis & Deliacis. Strabo libro 8. ἐτιμήθη ὁμοίως τοῖς χαλκώμασι τοῖς κορινθιουργέσι. id est: Æquali in precio æstimata fuerunt cum vasis Corinthiis. Addit Luc. Florus: Æris notam preciosiorem fecit opulentissimæ vrbis Corinthi iniuria, quia incendio perustis plurimis statuis atque simulachris, æris, auri, argentique venæ in commune fluxerunt. Quod si ad mollitiem malis referri, succurrat verbum κορινθιάζειν pro scortari, quodque Corinthia scorta toties apud veteres scriptis nobilitata sint, vt apud Aristophanem est videre. Simili modo, ἰωνικὴν ῥῆσιν, id est, Ionicum verbum pro dissoluto & molli extulit Æschylus. Vnde Athenæus libr. 13 Dipnosoph. καταλέξω σοι κύνουλκε ἰωνικήν τινα ῥῆσιν ἐκτείνας κατὰ τὸν αἰσχύλον. id est, Commemorabo tibi Cynulce & proferam Ionicum dictum, vt Æschyli more loquar. Hesychius ἰωνικὸν exponit τρυφερὸν Ionicum, delicatum, aut effœminatum fractumque, quo nomine traducebantur Iones: ita enim emendandus est Græcus codex, ἐπὶ τούτῳ γὰρ ἐκωμῳδοῦντο οἱ ἴωνες. Vnde & Horatius illud, Motus doceri gaudet Ionicos, ex Aristophanis Concionatricibus mutuatus est. vbi anus ita loquitur:

Ἤδη τὸν ἀπ᾽ ἰωνίας τρόπον τάλαινα κνησιᾷς.

Id est:

Misella pruris nunc Ionico modo.

Vtitur ita & Philostratus in Iconibus:

Ἁβρὸν μὲν αὐτῇ τὸ εἶδος καὶ μάλα ἰωνικόν.

Id est:

Forma illi delicata valdeque Ionica.

Dion Chrysostomus, καλὸς καὶ μέγας, πολὺ ἔχων ἰωνικὸν τοῦ εἴδους. id est, Formosus & procerus, multum Ionicæ venustatis ore præferens. Varro apud Nonium: ἀχίλλειος, ἐρωτικὸς, ἰωνικὸς κίναιδος. id est, Achilleus, hoc est, venustus, lasciuus, Ionicus cinædus. sic enim interpolanda sunt ex manuscripto Nonio verba quæ portentose hoc modo leguntur, ἀξιαὸς ἠροικὸ· ἰωνικός, in dictione Cinædi.

Gratias Musis commiscere.

Extat apud Agathium historicum libr. 3. ταῖς μούσαις φασὶ, τὰς χάριτας συγκαταμιγνύειν, id est, Musis gratias, quod aiunt commiscere. hoc est, operi historico & erudito, gratiæ & ingenii lenocinium aspergere. Euripides in Hercule furente: οὐ παύσομαι τὰς χάριτας ταῖς μούσαις συγκαταμιγνὺς, ἡδίσταν συζυγίαν. id est, Non desinam Charitas Musis coniungere, copulam suauissimam. Vtitur & Dion Chrysostomus in oratione ad Alexandrinos. Non absimile huic est quod apud Heliodorum libro quinto Æthiopicæ historiæ Chemon dicit ad Nausiclem: καί μοι δοκεῖς καὶ τὰ ἱερὰ κάλλιστα συνιέναι, τὸν ἑρμῆν τῷ διονύσῳ συγκαθιδρύων καὶ λόγων ἡδύσματα ποτῷ συναναχέων. id est: Videris mihi rei sacræ rationem optime callere, qui Baccho Mercurium associas, & orationis condimentum poculis permisces. ita Plutarchus lib. .. Symposiac. de philosophis qui non minus satagunt literatis sermonibus condere symposii apparatum, quam vinum effusa aqua diluere, dixit, οὐχ ἧττον ταῖς μούσαις τὸν Διόνυσον ἢ ταῖς νύμφαις κεραννύντες: id est, non segnius Bacchum Musis quam Nymphis permiscentes. Nam vt vino affusa lympha diluto temperies roburque corporis conseruatur: ita colloquiis eruditionis sale conditis animus pascitur. Propterea addit ibi Plutarchus, seque ipse exponit: Nymphæ namque placidum mitemque eum corpori conciliant, at Musæ melleum reddunt... ra & benignum animis præstant: vtrumque assequuntur docti & philosophi, qui pocula diluere, pariq; studio doctis fabulis coronare laborant. Plato etiam admonet alicubi, vt temulentũ Bacchum sobriis deabus nymphis contemperemus. Huc spectat quod incertum Nympharum numerum Baccho attribuerit antiquitas: quod plusculis aliquando lymphæ mensuris cicuranda sit vini proteruia. Attingit adagii huius gratiam Martialis libr. 12. de Philostrato quodam loquens, qui potus per gradus præceps corruit, periclitatus ceruicem frangere non passurus idem, si nympharum aquis proluere se maluisset. Sic enim inquit:

Non esset, Nymphæ, tam magna pericula passus,
Si potius vestras ille bibisset aquas.

Mercurii typus.

In virum insigniter eloquentem, & omnibus doctrinæ numeris absolutum, quadrabit illud Synesii Cyrenæi ex epistola ad Pylæmenem, ἑρμοῦ λογίου τύπος: i. Mercurii eloquentiæ præsidis typus siue exemplar. Sic autem sonant ejus verba: προσεῖπε παρ᾽ ἐμοῦ πολλὰ τὸν σεβασμιώτατον μαρκιανὸν ὃν εἰ προλαβὼν ἀριστείδην ἑρμοῦ λογίου τύπον εἰς ἀνθρώπους ἔφην ἐληλυθέναι, μόλις ἂν ἔτυχον τῆς ἀξίας, πλέον ἐστὶν ἢ τύπος. id est: Salutabis ex me pluribus verbis eximium Martianum, quem si ego prior Aristide, Mercurii eloquentis typum inter mortales venisse dicerem, non satis pro merito illum descripsissem, quoniam plus aliquanto est quam typus. Quin & ἑρμῆς λόγιος absque adiuncto prouerbialiter de magnæ eruditionis homine dicetur. Iulian parabates ad maximum philosophum: ἡμεῖς δέ σοι καθάπερ ἑρμῇ λογίῳ τοὺς ἡμετέρους λόγους ἐγχειρίζομεν. id est: Nos tibi tanquam eloquentiæ præsidi Mercurio nostra scripta in manus tradimus. Idem ad Iamblichum scribens, illum nominat ἑρμοῦ λογίου μαθητὴν, εἰ δὲ βούλει τρόφιμον: hoc est, Mercurii eloquentiæ præsidis discipulum, aut si mauis, alumnum. Huc respexit Nazianzenus in Steliteutice priore in Iulianum dicta: τίς ἑρμῆς ὁ λόγιος, ὡς ἂν αὐτὸς εἴποις, τοῦτ᾽ ἐπὶ νοῦν ἤγαγε; id est: Quis Mercurius eloquentiæ antistes quemadmodum tu dicturus esses, istud tibi in mentem redegit? Quod propterea dicit, quod Mercurium λόγιον frequenter in scriptis suis inculcaret. Est autem ita legendum in Nazianzeni codice, pro λόγος. Non abludit à typi metaphora, quod Synesius τῆς κακίας χαρακτῆρας nefarios homines appellat, velut improbitatis & scelerum typos & characteres: & Nazianzenus episcopum sanctæ vitæ exemplar, χαρακτῆρα τῆς ἐκκλησίας, id est, Ecclesiæ typum nominat.

Os duodecim salientum.

Δωδεκάκρουνον στόμα. quasi duodecim salientium os, prouerbiali figura extulit Ioannes Zetzes de homine lacteo eloquentiæ fonte manante, quod de Tito Liuio dixit Hieronymus. sic enim ait:

Οὐδὲ δωδεκάκρουνον ἔχομεν στόμα, καθά φησιν ὁ κρατῖνος.

Id est:

Neque vero nobis est duodecim salientum os, vti Cratinus inquit.

Vsus ita est & Philostratus de Dionysio Milesio loquens, quem nonnulli laudantes, δωδεκάκρουνον στόμα, duodecim scatebrarum os nominabant. Versus Cratini comici hi sunt:

Ἄναξ ἄπολλον τῶν ἐπῶν τῶν ῥευμάτων,
Καναχοῦσι πηγαὶ δωδεκάκρουνον στόμα,
Ἰλισσὸς ἐν φάρυγι, τί ἂν εἴποιμι;

Id est:

Apollo, fontes verborum puri licet
Salientibus bis sex os occupent
Ilissus impleat fauces, quid eloquar?

Metaphora sumpta à fonte Callirhoe Atheniensi, quem à duodecim salientum scatebris δωδεκάκρουνον indito nomine vocarunt Triginta tyranni, antea à nouena scaturigine per nouem tubulos manante, ἐννεάκρουνος etiam dictus. Vnde nouis nuptis lauandis aqua petebatur, puero gentili lauacrum gestante, quem ab officio λουτροφόρον vocabant: quemadmodum scribunt Iulius Pollux li. 3. & authoritate Philostephani Harpocration. de quo fonte loquitur etiam Vitruuium lib. viij. cap. iij puto. vbi sic ait: Ibi (de Atheniensium...

sermo est) enim ex eiusmodi locis & fontibus & in ἄστυ & ad portum Piræum ducti sunt salientes, è quibus bibit nemo. sed lauationibus & reliquis rebus vtuntur. Porro illud ipsum etiam quod sequitur, εἴλισσος ἐν φάρυγγι, id est, Ilissus in faucibus, prouerbii vicem obtinet, de eo qui locuplete rerum ac verborum scatebra affluit quandoquidem εἴλισσος (sic enim potior lectio habet) id est Ilissus, Athenarum fluuius limpidus admodum celebratur, in cuius ripis Orithyam à Borea raptam fabulantur, & quem Musis, quas ab amnis nomine εἰλισσιάδας nominant, sacrum esse scribunt Pausanias & Stephanus.

Byssina verba.

Βύσσινα ῥήματα, id est, Byssina verba, specie prouerbiali dicuntur verba splendida, & cum authoritate ac maiestate quadam prolata. Plutarchus in Apophthegma. παρύσατις ἡ κύρου καὶ ἀρταξέρξου μήτηρ ἐκέλευε τὸν βασιλεῖ μέλλοντα μετὰ παῤῥησίας διαλέγεσθαι, βυσσινοῖς χρῆσθαι ῥήμασι. id est, Parysatis Cyri & Artaxerxæ mater iussit eum qui libere cum rege verba facturus esset, byssinis vti sermonibus, nam Christophorus Longolius, homo doctissimus, ex collatione veterum codicum in suo Plutarcho hanc lectionem manu sua annotauerat: alioqui sermo est de rege cum popularibus libere transacturo, si βασιλέα legas. Extat idem apud Herodotum. Byssina vestis principatus authoritatisque primariæ symbolum erat. Sophocles in Laocoonte fabula, loquens de Ænea patrem Anchisen succolante:

> Πάρεστ', ἐπ' ὤμων πατέρ' ἔχων κεραυνίου
> Νῶτον καταστάζοντα βύσσινον φάρος.
>
> Id est:
>
> Adest, in humeris efferens dorso patrem
> Sublimem, pallium trahentem byssinum.

Et apud Æschylum Antigone fratri puluerem mortuo inspergit, quem byssinæ vestis sinu exceperat: Græce est, κόλπῳ φέρουσα βυσσίνου πεπλώματος. Apud Ioseph. libr vj belli Iudaici, Sacerdotes quorum magna erat authoritas, byssinis vestibus amicti fuisse leguntur. Apuleius libr. xj Byssina quidem sed floride depicta veste conspicuus. Aretas Cæsariensis in Apocalypsin ait Byssum esse corticem Indicæ plantæ, ad linum redactum. Plinius lino byssino secundam bonitatis palmam dat, mulierum maxime deliciis. Pollux byssum lini speciem indici exponit: quod è ligni fructu, Ponticæ nucis assimili, in modum lanæ, carpitur.

Mercurii catena.

Ἑρμαϊκὴ σειρά. id est, Mercurii catena, adagiali specie vsurpatur ab Eunapio Sardiano. de inuictæ eloquentiæ homine, qui quo velit, linguæ lenocinio auditores rapere & transducere possit. Sic enim ait, ὁ δὲ πορφύριος ὥσπερ ἑρμαϊκή τις σειρὰ καὶ πρὸς ἀνθρώπους ἐπινεύουσα διὰ ποικίλης παιδείας πάντα ἐς τὸ εὔγνωστον καὶ καθαρὸν ἐξήγγελλεν. id est: At Porphyrius velut Mercurialis quædam catena ad mortales deuergens cuncta, clare pureque in lucem protulit, variæ doctrinæ beneficio. Notum est de Herculis Ogmii catena auribus hominum inserta, qua eos circumducebat, ex Luciani opusculo: Herculem vero eundem cum Mercurio existimauit religio Druidarum, & Ægyptiorum schola.

Quanto verborum stillat auro.

Eloquentiæ summæ, & felicis verborum copiæ præconium habet illud Symmachi in epistolis: Ipsa vero pars materiæ digna laudari, quanto verborum stillat auro. Videtur respexisse ad illud Aristophanis in Pluto fabula, ὦ χρυσὸν ἀγγείλας ἐπῶν, Macte, qui verborum aurum nuncias. Nisi potius ad fabulam, qua Iupiter Rhodon aureo imbri perfudisse ab Homero, Pindaro, aliisque dicitur.

Prætextata narratio.

Εὐπάρυφον διήγημα. Eupari pha siue prætextata narratio scite, nec sine prouerbii specie dicitur sermo speciosus, & fastu quodam verborum turgidus, aut certe splendida ac gloriosa narratio. Plutarchus libro, Quomodo citra inuidiam laudare seipse quis possit: ταῦτα γὰρ οὐ πρὸς στρατιώτας, οὐδὲ νεοπλούτους μόνον εὐπάρυφα καὶ σοβαρὰ διηγήματα περαίνοντας. id est: Hæc dicta sunto non ad milites solum aut nouos homines nuper locupletatos, qui prætextatas & magnicrepas de se narrationes contexunt. Vestium apud Græcos vitium duo sunt prima genera, vestis seu Toga pura, quam Plutarchus λευκὴν candidam, ἀπόρφυρον purpuræ omnis expertum, πάλιν iustam, & καθαρὸν puram vocat, Pollux etiam ὁλόλευκον, ceu penitus candidam: & Prætexta, quæ Plutarcho περιπόρφυρος à purpureæ oræ ambitu: παραπόρφυρος ab attextu purpuræ Polluci, eademq; de causa παραλουργὴς eidem & παρυφὶς, atque insuper etiam εὐπάρυφος nouæ Comœdiæ vocabulo appellata est: quod à nemine annotatum est hactenus. quanquam παρυφὴν non esse oram seu limbum vesti additum putat Eustathius in Odyss. secundo commentario, sed ornamentum quodpiam & insigne certis vestimenti locis intextum. Hinc εὐπάρυφος apud Plutarchum in Symposiacôn 1. de splendide vestito dicitur. Constat autem ex codem & aliis, honoris dignitatisque insigne fuisse Prætextam, vnde Prætextatum sermonem maxime pudicum, nihilque obscœni aut spurci habentem, dici annotat Sex. Pompeius, quod prætextatos nefas esset turpibus vti verbis. quanquam diuerso sensu Prætextata verba pro impuris Suetonius in Vespasiano usurparit. Author incertus apud Suidam: ἔπειτα τὰ ἱμάτια ἠξίουν ἅπαντες εὐπάρυφοι εἶναι, πομπωδέστερον ἢ κατὰ τὴν ἑκάστου ἀξίαν ἐνδιδυσκόμενοι τὴν ἐσθῆτα. hoc est: In vestitu omnes prætextati volebant videri, sumptuosioribus quam pro suo loco & dignitate indumentis amicti.

Flumina in terram commutat,

> Χερσοῖ τὰ ῥεῖθρα, πελαγοῖ δὲ τοὺς λίθους.
>
> Id est:
>
> Amnes humum facit, mutat saxa in lacus.

Citatur ex Piside. Quadrabit in præpostere omnia facientes: aut in magnicrepos, qui ex cloaca arcem faciunt. Potest & in oratorem aut insignem concionatorem competere, qui saxea corda ad pœnitentiam commutet, rursus fluxos & quouis vento mobiles animos confirmet. Allusum puto ad historiam de Xerxe, qui rerum naturæ frenum quoddam iniicere tentauit. Athon montem nauigabilem faciens, & fluuios siccis pedibus permeabiles reddens. quanquam & ad magicæ vires referri posse origo videri queat, quomodo apud Petronium Arbitrum Genotta inquit de se gloriabunda:

> —His ego callens
> Artibus Idæos frutices in gurgite sistam,
> Et rursus fluuios in summo vertice ponam.

Sirenibus ad persuadendum aptior.

Σειρήνων εὐπειθέστερος, i. ad persuadendum quam Sirenes magis appositus: hyperbole parœmiaca de efficaci eloquentia. Achilles Alexandrinus in libro 6. De amoribus Clitophontis & Leucippes, de calumnia loquens: ἡ διαβολὴ ξίφους, inquit, τμητικωτέρα, πυρὸς καυστικωτέρα, καὶ τῶν σειρήνων ἐστὶ εὐπειθεστέρα. id est, Calumnia ense acutior, igne ardentior, & Sirenibus est ad suadelam potentior. Quin & σειρὴν id est Siren, pro illecebra & dicendi vi ponitur, non absque prouerbii specie. Heliodorus lib. 1. ὑπὸ δὲ τῶν λόγων ὥσπερ τινὸς σειρῆνος κεκηλημένος. id est: Verbis tanquam à Sirene quapiam delinitus. Damascius Syrus: ἐντήξας αὐτῶν ταῖς ψυχαῖς ἰσχὺν λόγων ἄμαχον καὶ σειρῆνα εὐγλωττίας ἐφελκυστικωτάτην. id est: Instillans illorum animis insuperabilem verborum vim & pellacissimam eloquentiæ Sirenem. Philostratus in Isocrate: ἡ δὲ σειρὴν ἡ ἐφεστηκυῖα τῷ Ἰσοκράτους τοῦ σοφιστοῦ σήματι. id est, Siren Isocratis linguæ insidens. Synesius: ἐμὲ γέ τοι παρὼν ᾕρεις τῇ γλυκείᾳ σειρῆνι τῶν λόγων. id est, Præsens me traxeras dulci verborum Sirene. Pausanias in Atticis, Sophoclem tragicum, νέαν σειρῆνα, hoc est, nouam Sirenem nominat: causamque adscribens, addit, εἰώθασι δὲ καὶ νῦν ἔτι ποιημάτων καὶ λόγων τὸ ἐπαγωγὸν σειρῆνι εἰκάζειν. id est, Consueuerunt etiamnum hodie illecebras poematum ac verborum pellacias, sirenib. assimilare. Tale est illud Heliodori libr. 5 οὕτως ἀκόρεστον καὶ σειρήνιον τὸ κατ' αὐτήν. id est: Vsqueadeo illecebrosa erat, & fastidii omnis expers. Sirenas Acheloi & Steropes Amythaonis filiæ, aut Terpsichores Musæ filias fabulantur fuisse: alii prognatas è sanguine manante à cornu Acheloi, quod Hercules in lucta confregerat, volunt: earum nomina Aglaophene & Thelxiepia. Lycophron tres ponit, Parthenopen, Ligean, & Leucosian. Verior historia est, Sirenas psaltrias fuisse & meretriculas, hospitum illices, propter cantus suauitatem: quo nomine etiam captos alienabant à reditus memoria, obliuionem quandam patriæ rerumque suarum illis conciliantes: vnde κηληδόνας eas nominat Pindarus, quod illecebris quibusdam mulcerent aduenas, & inescarent, præ voluptate reddentes eos immemores cibi, eaque ratione ad marcorem illos deducentes. Hinc Martialis lib. 3.

> Sirenas hilarem nauigantium pœnam,
> Blandasque mortes, gaudiumque crudele,
> Quas nemo quondam deserebat auditas.

Sunt qui non scorta eas, sed perpetuæ virginitatis cultrices fuisse dicant: qua de causa inuisæ fuerint Veneri, & hujus opera in aues mutatæ. Plura de Sirenibus legas apud Eustathium Iliados 12. Synesius in epistola ad Herculianum Sirenas allegorice voluptates exponit, ἤκουσα δὲ τοῦ τῶν σοφῶν ἀλληγοροῦντος τὸν μῦθον· σειρῆνας γὰρ αὐτὰς αἰνίττεσθαι τὰς ἀπολαυστικὰς ἡδονάς, αἳ τοὺς εἴξαντας καὶ κατακηληθέντας αὐτῶν τῇ προσῳδίᾳ, μετὰ μικρὸν ἀπολλύουσι. id est, Audiui doctum virum qui fabulam allegorice exponeret. Sirenas enim denotare voluptates, quæ delinitos & suauitate ea captos paulo post interimunt. Ælianus Sophista: σειρῆνας γὰρ δοκῶ τὰς ἀσχήμονας ἡδονὰς τὴν ποίησιν ἀναπλάττεσθαι. id est: Poesis namque Sirenas (vt equidem existimo) comminiscitur esse fœdas voluptates.

Instar Olympicæ turbæ.

Philostratus in Polemone sophista, ἐναγώνιος καὶ τορὸν ἠχοῦσα ὥσπερ ἡ ὀλυμπικὴ σάλπιγξ. hoc est, Dictio pugnax, & aures acri tinnitu vibrans, in modum Olympicæ buccinæ. Dicetur de acri & vehementi concionatore, cuius dicta non aures modo radunt, sed intima quoque animi penetralia altius commouent. cuiusmodi perhibetur fuisse Periclis Atheniensis oratio, qui ceu tonitru quodam Græciam collidere dictus est ab Aristophane. Consimili ratione Vlysses apud Sophoclem in Aiace flagelligero dicit, Mineruæ consilia animum sibi concutere, & penetrare in morem æneæ tubæ. sic enim ait:

> Φώνημ' ἀκούω καὶ ξυναρπάζω φρενί,
> Χαλκοστόμου κώδωνος ὡς Τυρσηνικῆς.
>
> Id est:
>
> Aures ferit tua vox & animum percutit,
> Tyrrhenicæ in morem æneæque buccinæ.

Huc pertinet illud Synesii ex libro De prouidentia: ὧν αὖ ὁ μῦθος περισαλπίσῃ τὰ ὦτα. id est: Quorum aures fabula tubali crepitu impleuerit. Athanasius Alexandrinus à Greg. Nazianz. μεγάλη σάλπιγξ τῆς ἀληθείας vocatur, hoc est, veritatis ingens buccina: quod confessionem veræ ac syncerae doctrinæ late dissemináret, & quadam veluti buccina mentes impleret.

Præ Nili catarractis.

Ὑπὲρ τοὺς νειλώους καταῤῥάκτας, id est, Præ Niliacis catarractis: de vehemente eloquentia. Suidas de Chrysostomo: τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ καταῤῥεῖν ὑπὲρ τοὺς νειλώους καταῤῥάκτας, id est: Dum lingua eius vehementius præcipitat quam Niliaci catarractæ. Ita Zetzes νειλώους ῥύακας, id est, Niloa fluenta, vocat orationem fluidam & vberem, à natura amnis Nili, agros omneis fœcundos reddentis pastinantisque. Aristides in Rhodiaco refert ad ingentem & inauditum fragorem ac strepitum: οἶμαι γὰρ οὔτε τοὺς ὑπὲρ αἰγύπτου καταῤῥάκτας, οὔτε τὴν τῆς ἔξω θαλάττης ῥαχίαν, οὔτε σκηπτοὺς πυρφόρους, οὔθ' ὅτι πλεῖστον ἠχεῖ κατ' ἀνθρώπους, τῷ τότε εἶναι κακῷ καὶ κτύπῳ παραβαλεῖν, id est: Arbitror neque catarractas supra Ægyptum, neque Oceani salebrosum littus, neque ignita quæ nubibus erumpunt fulmina, neque etiam quicquid maxime inter homines instrepit, huic malo & fragori, comparari posse. Catarractes locus dicitur in Nilo, vbi per arduas & excisas pluribus locis rupes Nilus insurgit, & vires suas concitat, ac concurrentibus saxis fractus perque angustias eluctatus cadit cum ingenti circumiacentium regionum strepitu. vt libr. 4. Natural. quæst scribit Seneca, eiusque loci accolæ gentes propter magnitudinem sonitus, sensu audiendi carent, vt inquit Cicero in Somnio Scipionis. De eo ita Plinius libr. 5 Nouissimo catarractæ inter occursantes scopulos non fluere immenso fragore creditur, sed ruere. Est autem catarractes, limitaneus terminus Ægyptum ab Æthiopia separans: vt apud Heliodorum Emesenum declarat Hydaspes rex.

BRASSIC. *Byssina verba.*

Plutarchus in Apophtbegm. παρύσατις ἡ κύρου καὶ ἀρταξέρξου μήτηρ ἐκέλευσε τὸν βασιλεῖ μέλλοντα μετὰ παῤῥησίας διαλέγεσθαι βυσσινοῖς χρῆσθαι ῥήμασι. hoc est: Parysatis Cyri & Artaxerxis mater, iubebat eum qui regem liberius esset allocuturus, byssinis vti verbis. Byssina verba vocat, quæ nitorem habeant cum grauitate mixtum, immo quæ commonendi asperitatem, iucundo quodam candore, atque adeo niuea quadam facilitate condiant. Aristoteles etiam præcipit, cum principibus aut rarissime aut iucundissime colloquendum esse.

IOANNIS VLPII.

Eloquentia male sine moribus discitur.

Antiqui morum probitatem semper anteposuerunt facundiæ. Orator, inquit Cato, vir bonus dicendi peritus: Lege Ciceronis præfationem lib. de Inuentione primi.

COGNATI. Ὑποῤῥεῖν.

Plato li. 4. De rep. μεταφορικῶς vsurpauit, οὐδὲ γὰρ ἐργάζεται ἔφη ἄλλο γε ἢ κατὰ μικρὸν εἰσοικισαμένη ἠρέμα ὑποῤῥεῖ πρὸς τὰ ἤθη τε, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα. Cui respondet illud influere. Cic. in 2. lib. De legibus, non de aquis tantum, humoreque aliquo, verumetiam de rebus solidis loquens, sensusque participibus, vt de rebus quoque quæ sensu aurium percipiuntur, nec tamen manu tanguntur: Assentior (inquit) Platoni, nihil tam facile in animos teneros atque molles influere, quam varios canendi sonos.

Attice dicere.

Plinius Iunior libro quarto epistolarum, summis laudibus euehens Adriani epistolam, dicit ipsas Athenas non tam Atticas esse: nempe eas supra modum elegantes siquidem Attici limati, pressi & emuncti, nihil inane ac redundans ferebant. Cicero in Oratore ad Brutum, & in libro de Claris oratoribus dicit, Attice dicere, esse ornate, apposite, eleganter, & vnoquoque dicendi genere probato disserere. Tum qui Demosthenem imitetur, eum & Attice dicturũ, & optime, &c. Lucianus in Demonactis vita: Cæterum lepore Attico congressus refertos reddebat &c. (Sup. Chilia. Attica: Musa: & Lepos Atticus, eloquentia Attica.

In toga.

Id est, rebus pacatis. Cic. lib. 2 Officiorum: In toga, dignitatis principatus est datus. Idem in oratione in Lucium Pisonem.

Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ.

hoc est: Bellum ac tumultus paci ocioque concedat: Ars imperatoria eloquentiæ facultatique dicendi. Idem secunda oratione aduersus Catilinam: Atque hæc omnia sic agentur, Quirites, vt res maximæ minimo motu, me vno togato duce sedentur.

Ab aure reuinctos ducit.

Prouerbialis species in inuictæ eloquentiæ hominem, qui quo velit linguæ lenocinio auditores rapere & traducere possit. Vsus est Lucianus in Ioue tragœdo, alludens ad Herculis Ogmii catenam hominum auribus insertam, qua eos circunducebat, quæ satis nota est ex eiusdem Luciani opusculo. Hinc Athenienses, oratores suos δημαγωγούς, & populi ductores appellant: Gellio lib. 33. c 13. referente. In quo vocabulo mire includitur oratoris laus, qui vulgi animos quo vult impellit. vnde & illud Æneid. 1. de viro grau... cendi perito:

Ille regit dictis animos, & temperat iras.

Angli dicunt, demagog. Est enim δημαγωγεῖν, si verbum de ve... reddas, populum trahere. Id nulla re alia quam dicendo, ho... oratione, magis fieri notum est. Latini à præcipuo instrumento o... ratores vocant. Quintilianus lib. x de Cic. qui optime omnium... ratorum persuadebat: Quare non immerito ab hominibus æ... suæ regnare in iudiciis dictus est: apud posteros vero primus co... cutus Cicero, vt iam non hominis nomen, sed eloquentiæ habe... tur. Verinus de eloquentia.

Nil tam difficile est, quod non persuadeat, & non
Efficiat docti lingua diserta senis.
Ancipiti eloquium longe penetrantius ense:
Hoc rabiem motam sedat & arma mouet.

Non incedit, sed fertur.

Erasmus noster in nuncupatoria epistola, quam Senecæ præ... fuit: Non enim incedit Senecæ oratio, sed fertur magis, salitque... tius quam ingreditur, id quidem quod ad sententias attinet. In... thoribus talis loquendi modus frequenter est obuius.

Summi artificis, artem dissimulare.

Disputandi ratio acuta dicitur, quæ artificio tecto scite lectore... fallit. Hinc illud vulgo iactatum, sæpe apud Fabium iteratur: Su... mi artificis esse, artem posse dissimulare. Hoc & in arte rheto... præcipitur: ne oratio videatur elaborata, sed si quid tale fit, lateat... tificium. Summum itaque studium adhibere debent quicunque... liquid dicendo persuadere meditantur, in ipso dicendi artificio... cultando & obtegendo. Natura enim comparatum est, vt faci... assentiamur iis, qui ita vti naturæ impetus fert, loqui videntur,... illis, à quibus naturalem illum cursum arte quadam inflecti op... mur. Etenim veritatis, vt ait Euripides, simplex est oratio. Quo... vt quicunq; ab illa naturali simplicitate discedunt, veniant nobi... suspicionem, quasi decipere nos, ac circumscribere moliantur. S... pienter igitur à dicendi magistris præcipitur, summam artem in... te dissimulanda sitam esse: quod Aristot. 3 De arte dicendi doc... Galli: Ouurier gaillard, cele son art. Barthol. Maranta Venul. L... cullianarum qq. lib. 3. Maxime enim animaduertendum est in o... tione soluta, ne ficte & ex arte dicere videamur: sed latere opor... artificium, vt innata appareat elocutio, &c. Erasmus noster in L... gua: Qui docent esse caput artis, artem dissimulare, simulant co... tionem, quo magis attentos, magisq; credulos habeant auditore...

Ornari res ipsa negat, contenta doceri.

Defendunt sese literarum minus periti, si in elegantia pecca... hoc Manilii versu:

Ornari res ipsa negat, contenta doceri.

Alii citant illud Gregorii, præcipue indocti sacerdotes & monach... Rem diuinam non subiacere grammaticis legibus. Quod quam... liciter faciant, ipsi viderint. Certum est, cum ea quæ pueri didicerin... tam anxie seruent, etiam reliqua obseruaturos, si norint. Vlpian... de adimendis legatis, vel fideicom. l. si quis ita sub finem: Melius... est, sensum magis quam verba amplecti. Epicurus à Gell. li. 2 c... defenditur, quod leuiculas vocularum differentias non curauerit... existimans eas ad rem parum facere. Sic Galenus de alimentorum... facultatibus: Non nimis anxie verbis inhærendum censuit, impro... bauitque inanem verborum congeriem, cui nulla sit subiecta v... nulla sententia. Gregor. Theol. lib. 2. Sent.

Νόμοις προσδραμεῖται πρὸς ὀλεθρίαν,
Ὁ μὴ νόμου φύλαξιν ἐννόμως φέρων.

Id est,

Accersit ingens legibus malum sibi.
Quirite sensum legis obseruat minus.

Cambius in lib. 1. Lucullianarum qq. Maranthæ. De nominibus... inquit, non oportebit nos multum esse sollicitos, dummodo res... quibus agimus, recte intelligantur. Quin tu potius exemplis expr... ne. & paulo ante: Si verbis iisdem non poteris, sufficiet sensum o... stendere. Senec. lib. De clementia 2 c. 7. De verbo (vt mea fert opi... nio) controuersia est, de re quidem conuenit.

Viuam vocem audire.

Ibidem de Cicerone loquens: Potui & illud ingenium quod sole... P. R. par imperio suo habuit, cognoscere, & quod vulgo dici sole... sed de illo proprie debet, potui viuam vocem audire. Quid si ipsum... audiuissetis, inquit Æschines de Demosthene. Vnde id, Viua vo... magis afficit.

Iconice & Ethice.

Iconice & Ethice elaborata dicuntur prouerbialiter, perfecta... Hinc Iconicæ imagines dicuntur, quæ ad viuos vultus sunt expres... sæ. Plinius libro 35. Adeo autem iam colorum vsus increbuerat, ad... eo ars perfecta erat, vt in eo prælio iconicos duces pinxisse tradatur... Atheniensium Miltiadem, Callimachum: Barbarorum Tissaphe... nem. Ethicæ autem imagines sunt, quæ non modo vultuum simi... litudinem, sed etiam sensuum & effectuum referunt. Cicero in O... ratore perfecto: Duo sunt, inquit, quæ ab oratore bene tractata... admirabilem eloquentiam faciant: quorum alterum est, quod... Græci Ethicon vocant, ad naturam & ad mores, & ad omnem vi... tæ consuetudinem accommodatum. Aristoteles lib. 8. Politicorum... Polygnoton & alios quosdam fuisse scribit pictores, & statuarios ethic...

ethicos. Et harmonias quasdam esse dicit Ethicas. Idem de Aristide: Is omnium primus animum pinxit, & sensus omnes expressit, quos vocant Græci Ethe. Idem pinxit & currentes quadrigas, & supplicantem pene cum voce, & venatores cum captura.

Vrbanus sermo.

Oratio salibus condita, elegans & nitida, sermonis lepor, vrbanus sermo per translationem dicitur. Cicer. pro domo sua: Et homo facetus inducis etiam sermonem vrbanum ac venustum, id est, facetum, comem & lepidum: quem Græci εὐτράπελον vocant, siue χαρίεντα, & sumptam ex conuersatione doctorum tacitam eruditionem. Horatius j. Serm. satyr. x.

---Fuerit Lucilius, inquam,
Comis & vrbanus, fuerit limatior idem.

Hinc vrbanitas, mataphorica significatione, tracta à moribus eorum, qui in vrbibus agunt: quorum oratio, vitaque omnis lepore, salibus & venustate amœnius condita est, quam eorum qui in agris agunt. Sermoni autem vrbano opponitur oppidanus, viçanus, municipalis, castellanus, & rusticus. In oppidis enim, vicis, castellis, municipiis, & ruri, non tam integre incorrupteque, quam in vrbe loqui solet. Cicer. in Bruto: Ignoti homines & repentini quæstores celeriter facti sunt, oppidano quodam & incondito genere dicendi.

F A M E S.

E R A S M I.

Fames & mora bilem in nasum conciunt.

Sosia Plautinus in Amphitrione: Vetus adagium est, inquit, Fames & mora bilem in nasum conciunt. id est, Latrante stomacho omnis mora bilem mouet. Quod autem dixit, bilem in nasum conciunt, conuenit cum illo quod ait Theocritus in Thyrside:

--Ἔντι γε πικρὸς,
Καί οἱ ἀεὶ δριμεῖα χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται.

Id est,

--Est enim acerbus,
Atque illi semper sedet in nare aspera bilis.

Ducta est metaphora ab animantibus, iram narium flatu significantibus. Vnde fabula de tauris ignem spirantibus. Quin hominibus etiam nonnullis ex naribus indicium iracundiæ. Vnde & Corrugare nares dicuntur, quæ offendunt. Horatius:

--Ne sordida Mappa
Corruget nares.--

Item Persius in quinta satyra:

-- Sed ira cadat naso, rugosaque sanna.

Potest id trahi latius: nempe ad quemlibet vehementius aliquid cupientem, cui omnis mora quantumuis pusilla, longissima videtur, attestante Mimo:

Etiam celeritas in desiderio mora est.

Huc respicit & Horatianum illud:

Vt nox longa quibus mentitur amica, diesque
Longa videtur opus debentibus, vt piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum.

Miserrimum, fame mori.

Sententia etiam cantionibus apud veteres celebrata, teste Platone, Miserrimum mortis genus, fame mori. Sumpta est autem ex Homericæ Odysseæ μ.

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι,
Λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν.

Id est:

Dura quidem miseris mors est mortalibus omnis:
At periisse fame, res vna miserrima longe est.

Plato libro De republica iij. refert hoc carmen, veluti pestilens moribus adolescentum: quum nulla mors sit misera, quæ honestatis gratia oppetitur. Accommodari poterit in sordidos quosdam, qui quo parcant nummis, defraudant genium suum: aut in eos, qui pereunt inscitia veri: cum animus hominis non aliter pascatur verbo Dei, quam corpus cibo. Vere miserrimum est hac fame mori.

Molestus interpellator venter.

Venter improbus interpellator, non finit vnquam quempiam obliuisci sui. Id ad egestatem torqueri poterit, quæ mortales ad omnia tum facienda, tum ferenda solet compellere. Sic autem Vlysses in eodem libro:

Οὐ γάρ τι στυγερῇ ἐπὶ γαστέρι κύντερον ἄλλο,
Ἔπλετο· ἥ τ' ἐκέλευσεν ἕο μνήσασθαι ἀνάγκῃ,
Καὶ μάλα τειρόμενον καὶ ἐνὶ φρεσὶ πένθος ἔχοντα.

Id est:

Non est improbior res altera ventre molesto:
Quippe vel inuitum meminisse sui iubet, etsi
Valde animo crucieris, & angat pectora mœror.

Cestreus ieiunat.

Κεστρεὺς νηστεύει, id est, Cestreus ieiunat. De famelicis & voracibus dici conuenit. Vnde & qui fame oscitant, κεστρεῖς dicuntur, & κεστρεύειν, quod conuicium olim in Athenienses iactum, tradit Hesychius. Alii malunt referre ad eos qui vitam innocuam agunt, & ab aliorum iniuriis abstinent, nec vllum emolumentum ex sua innocentia ferunt. Est enim cestreus, piscis genus quoddam, quod reliquis mutua deuoratione victitantibus vnum ab aliorum carnibus abstinet: ideoque non capitur esca, sed in limum abdit sese, atque ibi perdurat: &, vt arbitrantur nonnulli, limo pascitur. Quin captus etiam non aliter escis, aut vllo animante, cum sit acutis dentibus. Quin ipse impune deuoratur à lupo, atque ob id quia non sit edax, parum est esculentus. In metu vero caput occultat, arbitrans totum corpus iam esse tutum. Vnde & Aristophanes apud Athenæum:

Ἆρ' ἔνδον ἀνδρῶν ἀποικία;

Id est:

Num intus virorum Cestreum colonia?

Alludit ad Cestrinam Chaoniæ partem. Et apud eundem Diphilus:

Κεστρεὺς ἂν εἴην ἕνεκα νηστείας ἄκρας.

Id est:

Cestreus futurus ob inediam grauissimam.

Rursum libro septimo refert ex Anaxandride:

Τὰ πολλὰ δ' ἄδειπνος περιπατεῖ, κεστρῖνός ἐστι νῆστις.

Id est:

Incœnis obambulat fere, ieiunus ille mugil.

Refertur adagium à Zenodoto, Diogeniano, Suida, Athenæo libro Dipnosophist. vij. qui quidem præter alia complura & illud asscribit, piscem à nonnullis appellari ploten, & à congro deuorari, vt congrum ipsum à murena. Theodorus Gaza mugilem vertit.

Non interpellandus famelicus.

Quoties innuemus, non esse confabulandi ocium, nisi prius placauerimus latrantem & iratum, vt ait Horatius, ventrem: aut vbi significabimus aliquem, simulatque sit assecutus quod expetebat, iam ad alia conuerti: non inepte proferemus versiculum hunc, & eodem libro, & alias apud Homerum solennem:

Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο.

Id est:

At postquam his potus exempta cupido, cibique.

Id Virgilius ita reddit:

Postquam exempta fames, & amor compressus edendi.

Ventre pleno melior consultatio.

Plutarchus Symposiacon lib vij. citat hoc carmen:

Γαστρὸς ἀποπλείης βουλὴ καὶ μῆτις ἀμείνων.

Id est:

Consultatio tum melior, cum expleueris aluum.

Cum fames interpellat, non vacat deliberare: propterea quod consultatio moram desiderat, & animi tranquillitatem, at fames bilem acuit. Potest & huc torqueri, prius agendum quod instat & vrget, deinde de futuro deliberandum. Congruet & in illos, qui bene poti consultant de rebus grauissimis: quem morem Herodotus libr. j. tradit fuisse Persis. Item Persius:

---Ecce inter pocula quærunt
Romulidæ saturi, quid dia pœmata narrent.

Etiam Bætylum deuorares.

Καὶ βαίτυλον ἂν καταπίνοις, id est, Etiam Bætylum deglutires. In voracem, & omnia concoquentem. Nam Bætylus dicitur saxum illud fasciis obuinctum, quod pro Ioue deuorauit Saturnus: vt testatur & Hesychius.

Manduces.

Manduces dicebantur vehementer famelici, aut qui minis inanibus terrorem incuterent. Festus Pompeius tradit, in pompis olim inter cæteras ridiculas ac formidolosas imagines ire solere effigiem, magnis malis, late dehiscente rictu, & ingentem dentibus sonitum facientem. Eam manducem appellabant. Apud Plautum in Rudentibus, ita loquitur Charmides parasitus: Quid si aliquo ad ludos pro manduce me locem? quapropter? quia pol clare crepito dentibus. Enatarat parasitus è naufragio, totusque horrebat præ frigore. Vnde paulo post dicit se omnia corusca loqui. Aut de hac aut de simili effigie sentire videtur Martialis, quum ait:

Sum figuli lusus, rufi persona Bataui.
Quæ tu derides, hæc timet ora puer.

Hoc genus imaginum Græci vocant μορμολύκια, quod lupina specie terrerent pueros, vt à plorando desisterent.

EX APPEND. ERASMI.

Maza esurienti auro charior.

Πεινῶντι γὰρ ἀνδρὶ μάζα τιμιωτέρα χρυσοῦ τε καὶ ἐλέφαντος: Offa esurienti homini charior & auro, & ebore. Quoties rem vsu, non opinione æstimabimus. Athenæus.

IVNII. *Argentea fame conuiuari.*

Ἀργυρέῃ λιμῷ ἑστιᾶν, ἢ εἰλαπινάζειν. i.e. Argentea fame conuiuari epularive dicitur prouerbialiter, qui vere splendidam, hoc est, argenteis lancibus onustam, sed obsoniorum inanem mensam apponit. extat apud Epigrammatarium lib. 2. titulo in Parcos:

Ἀργυρέῃ λιμῷ τις εἰς εἰλαπίνην με καλέσσας
Ἔκτανε πεινάλεως τοὺς πίνακας περιφέρων.

Id est:

Ad cœnam accitum esuries argentea nuper
Me necuit, vacuis lancibus assiduum.

Vbi ludit eleganter in voce πινάκων. i. lancium: quarum scrutatus etymon quum speraret eas fore sibi πείνης ἄκος, hoc est, famis medelam prorsus πειναλέας. i. famelicas & inanes reipsa fuit expertus. Huc spectat epigramma Martialis, cuius ego mentionem alio loco feci:

Auro, non dapibus oneratur mensa, ministri
Apponunt oculis plurima, pauca gulæ.

Cum argentea fame eandem esse putant, quam idem Epigrammatarius preciosam vocat lib. x.

Hic preciosa fames, conturbatrixque macelli.

Sic enim in duobus vetustissimis exemplaribus lego, reponendumque censeo: pro quo vulgati libri habent, conturbatorque macellus. Preciosam autem famem illic & conturbatricem macelli intelligo, qua exoticæ deliciæ & ganeata obsonia, inexhaustis preciis alio ex orbe petebantur, quod Satyrice carpit Petronius Arbiter. ibi:

Luxuriæ rictu Martis marcent mœnia,
Tuo palato clausus pauo nascitur,
Plumato amictus aureo Babylonico,
Gallina tibi Numidica, tibi gallus spado, &c.

Diuersa ab hac est, ἀργυρέα λιμός. i. Argentea fames: pro argenti pecuniæve inopia, apud Hesychium.

Choros tragicos moleste fert.

Χοροῖς τῶν τραγῳδιῶν ἄχθεται, id est, Tragicos choros ægre fert. Suidas annotat dici de famelicis, quod moræ sit impatiens venter: qui vero esuriunt, hi choros, qui ferme prolixi sunt, in longum extrahi moleste ferant. Aristophanes:

Εἶτα πεινῶν τοῖς χοροῖς τῶν τραγῳδιῶν ἄχθοιτο.

Id est,

Deinceps esuriens tragicos choros indigne ferat.

Fames implacabile malum est, moræque diuturnitate inualescit magis eius impatientia. Pulchre Socrates illud prouerbiale extulit in Phædone, οὐδὲν ὄρνεον ᾄδει ὅταν πεινῇ. id est, Nulla cantillat auis, quando esurit. Iacet voluptas omnis & animi gaudium, vbi esuritur.

COGNATI.

Inflatum saliunt oues ad vtrem.

O quam belle hoc etiam mercenariis & ventriosis (vt Plautino verbo vtar) Tityris conuenit, qui ad verbi Dei famem suas oues adigunt illisque subducunt spiritualem alimoniã: cuius loco nescio quas similiter cadentes ac desinentes cantilenas, quas nostrum vulgus rhythmos appellat, & ludicra quædam auribus instillant. Vulgo iactatum prouerbium Virgil. 2. Georgic.

---Atque inter pocula læti,
Mollibus in pratis vnctos saliêre per vtres.
Necnon Ausonii Troia gens missa coloni,
Versibus incomptis ludunt, risuque soluto, &c.

Græci ἀσκωλιάζειν dicunt. Varro: Etiam pelles bubulas oleo perfusas percurrebant, ibique cernuabant, à quo vetus est ille versus in carminibus:

Ibi pastores ludos faciunt coriis consualia.

Cernuare, erat labante vestigio in pronum ire, & sæpe etiam labi, quo genere lusus consualibus vti solebant per pelles vnctas currentes. De ἀσκωλιασμῷ, quo in ἀσκωλίοις. seu Bacchi festo, vnctos in vtres, & inflatos in medio theatri positos vno pede insiliebant, vt delabentes risum excitarent, multa ex Athenæo notat Cælius lib. v. cap. 4.

Malesuada fames.

Famam diserte malesuadam vocat Virgilius Æneid. 6. quæ per egestatem miseros mortales ad furta, cædes, rapinas, & iniurias alias impellit. Quare signanter per expolitionem addit:

- -Et turpis egestas.

Non enim suapte natura turpis est, sed efficit vt homines se turpiter sæpe dent, cum malis artibus victum quærunt. Contra, iuxta aliud prouerbium: In optimis ingeniis multa docet fames.

Ingenium mala sæpe mouent, ---
inquit Ouid. & Persius:
- -Ingeniique largitor
Venter, negatas artifex sequi voces.

Declarat id senarius Græcus:

Πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος.

Vide ante, Calamitas virtutis occasio: &, Egestas artes docet. Vlysses ὀδυσσ. ξ. ait se æque atque orci portas eum odisse, qui paupertate coactus homines insidiosa oratione inducat ac fallat. Sic enim loquitur:

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσι
Γίνεται, ὃς πενίῃ εἴκων ἀπατήλια βάζει.

Dentes dentire.

In Comœdia Plautini Militis Dentes dentire dicuntur esuritorum. Vt enim pueri dicuntur dentire, cum eis primum oriuntur: sic quibus cessant à terendo cibo, quia non deteruntur, grandescere videntur, atque dentire populari ioco dicuntur. Venter creas omnes has ærumnas: auribus perhaurienda sunt, ne dentes dentiant. id est: ne inuicem atterantur, & concutiantur fame.

Eius dentes vel silicem comedere possunt.

Hyperbole ad mirificam famem ostendendam. Idem ibidem:

Verum est & pater, & nouerca quorum
Dentes vel silicem comesse possunt.

COELII RHODIGINI. *Autumnalis appetentia.*

De ea quæ apta est voracitati. Sub autumnum oporæ, id est fructus magna copia sumpti stomachum vitiant: illique morda[cem] quendam appetitum accersunt: frigus etiam circunstans ma[...] ius cogit intro calorem, vt hyeme solet: vnde fames naturalis ma[...] ior, licet illa sit præter naturam.

POL. VIRGILII. *Animæ esurienti etiam amara dulcia videntur.*

De hominibus bonæ frugis, & sobriis, quibus sitis & fames condimenti loco sunt: vel, de iis qui malis assueti minora incommoda pro commodis ferunt. Vulgus è diuerso refert ad luxuriosos & voraces, qui famem anteuertentes omnia fastidiunt præ[ter] delicatiora. Iob. 6.

Famem pestilentia sequitur.

Quoties à malo malum oritur. Natum ab eo quod frequenter euenit. Nam in annonæ caritate, insalubres cibi in vsum necessario recepti, & pessimum succum generantes, pessimorum morborum origo sunt. Curtius 9. Galen. de cibis euchymis.

Fames præter seipsam edulcat omnia.

Hoc dici solet, & refert enarrator Hesiodi, vbi is vocat epitheto proprio λιμὸν ἀτερπῆ, seu ἄτερπον, hoc est, ipsam famem iniucundam & molestam: quæ tamen iucundum reddit cibum, alioqui maxime asperum & inuisum. Huc refer illud Erasm. Optimum condimentum fames.

FESTINATIONIS.

ERASMI. *Nauibus atque quadrigis.*

Pro summo studio, summaque festinatione, Flaccus dixit, Nauibus atque quadrigis: in Epist.

Strenua nos exercet inertia: nauibus atque
Quadrigis petimus bene viuere, quod petis, hic est.

Plutarchus aduersus vsuram: μὴ δ' οὖν γε ἱπποσύναις τε [...] ὀχήματα ζυγωτά, κεραοφόρα καὶ κατάργυρα, ἃ ταχεῖς καὶ [...] δανεισμοὶ παρατρέχουσιν· ἀλλ' ὄνῳ τινὶ τῷ τυχόντι, καὶ καβάλλῃ [...] φεῦγε πολέμιον, καὶ τύραννον δανειστήν. id est, Ne vero tu aut equitatum oppertus fueris, aut vehicula iugalia, cornigera, & argento picta, quæ celeres vsuræ assequuntur, & prætercurrunt: verum asino quopiam, quemcunque forte nactus fueris, aut caballo fuge hostem ac tyrannum fœneratorem.

Citis quadrigis: Iouis quadrigis.

Citis quadrigis fugere, & Iouis quadrigis fugere: pro eo quod est, quam ocyssime fugere: legitur apud Plautum, ab Homero translatum, qui diis quadrigas affingit, quibus quo lubitum sit, repente rapiantur, ex olympo in terras, rursus è terris in cœlum. Ad quas allusit Cicero, scribens Q. fratri: Quoniam scribis poëma nostrum ab eo probari quadrigis poeticis, modo mihi date Britanniam, quam pingam coloribus tuis, meo penicillo. Plaut. in Aulularia: Quod iubebat, citis quadrigis properet persequi. Liu. j. decadis lib. v. narrat Camillum captis Veiis, ita triumphantem ingressum vrbem, vt curru equis albis iuncto veheretur: & ob id eum triumphum clariorem fuisse quam gratiorem, quo Solis ac Iouis currum æquiparasse moliretur.

Dædaleum remigium.

Ad celeritatem significandam Plautus in Amphitryone dixit, Remigiis Dædaleis, pro volatu: Non ocyus quiui, si Dædaleis me tulissem remigiis.

Equis albis præcedere.

Vbi quem aliis quapiam in re longe superiorem significabant, longoque anteire interuallo, cum albis equis præcedere dicebant: vel quod antiquitus equi albi meliores haberentur: vel quod victores in triumpho albis equis vectari solerent: vel quod albi equi fortunatiores & auspicatiores esse credantur, vt ad equestre certamen referamus metaphoram. Quod quidem indicat Apuleius, cum ait: Postquam ardua montium, & rosida cespitum, & glebosa camporum emersi, me equo indigena peralbo vehens, iã eo quoque admodum fesso. Neque enim temere addit, vel indigena: id est Thessalico, vel albo, tam vtrunque pertinet ad emphasin pernicitatis. Horatius in Sermonibus de Persio quodam:

Durus homo, atque odio qui possit vincere regem:
Confidens, tumidusque, adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros vt equis præcurreret albis.

Erant autem Sisenna & Barrus, homines quidam insignita maledicentia: etiam si Acron Barbaros legit, vt sit epitheton. Neque dissimile huic Plautinum illud in Asinaria: Nam si huic occasioni tempus sese subterduxerit, nunquam ædepol albis quadrigis indipiscet postea. Græci simpliciter παρατρέχειν, pro longe antecellere: quod equestris cursus sit expeditior.

Tale

Talaria induere.

Extat apud M. Tullium prouerbialis allegoria, Talaria induere: pro eo quod est, fugam adornare, quasique velle quopiam auolare. Sic enim scribit ad Atticum lib. 14. Nemo est istorum qui ocium non timeat. quare talaria induamus. Sumptum ab Homero, qui Mercurium auolaturum aliquo, frequenter adornat talaribus:

Αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια, χρύσεια, τά μιν φέρον, ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν,
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο.

Id est,

Mox vbi iam pedibus talaria subdidit aurea,
Pulchraque, & ambrosiam spirantia: quæ simul illum
Aera per liquidum, simul ampla per æquora vastæ
Telluris, venti flatu dominante ferebant.

Quem Homeri locum Vergilius veluti interpretans, in quarto Æneidos:

--- Et primum, inquit, pedibus talaria nectit
Aurea, quæ sublimem alis, siue æquora supra,
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.

Itaque talaria induere dicemus eos, qui parant aufugere. Nam hoc ipsum Auolare & Reuolare, apud M. Tullium pro fugere & redire frequens est.

Citius quam asparagi coquuntur.

Velocius quam asparagi coquuntur. De re vehementer properata. Sunt quædam figuræ prouerbiales, quæ Octauio Augusto peculiariter arriserunt: inter quas hæc quoq; refertur à Tranquillo, cum scribit eum ad exprimendum festinatæ rei velocitatem solere dicere, Velocius quam asparagi coquantur. Idque identidem in literis vsurpat. Est autem asparagus, herbæ genus spinosum, & in medicinam vtile, & in cibos gratum, cuius summa prius quam durescant, leuiter coquuntur, tantum vt cruditas absit. Dicitur autem asparagus, quod qui sunt in his præcipui, non seruntur, vt Athenæus dixit. Docti quidam admonent, simile quiddam dici de sallamentis, Citius quam sallamenta coquantur: eo quod quidam pisces sale conditi, aut fumo ventove durati, crudi quoque comedantur, aut leuissime cocti. Quanquam hoc prouerbium apud Athenæum vnde citant nondum reperi. Confine illi, quod alibi dicetur, ἀφύα ἐς πῦρ, Aphya ad ignem.

E vestigio.

Non ignotum est Latinis, è vestigio fieri, quod citra moram ac protinus fit: quod prisci dicebant Extemplo. Eadem figura reperitur & apud Græcos ἐκ ποδὸς, pro ilico. velut in Theocriti verso itinere:

Ὃς ἐκ ποδὸς ἄνυε κράναν.

Id est:

Qui tum protinus extruxit fontem.

De ἐκ ποδὸς, quod significat ab imis, velut à pedibus vsque ad caput, dictum est alibi.

Celerius quam Butes.

Θᾶττον ἢ Βούτης, id est, Celerius quam Butes. Hoc adagio significabant aliquid quam primum absolui, compendioque explicari. Quemadmodum solent ii qui paucis verbis, & iis trunce pronunciatis, longam sententiam significant. Aiunt hinc fuisse natum. Athenis inter picturas Stoæ porticus, depictus erat Butes quidam, atque ita pictus, vt summa capitis pars cum oculis duntaxat videretur: videlicet vt spectator imaginaretur reliquum corpus tegi montis obiectu, in quo ingrediebatur. In eius igitur pictura quoniam non multum operæ sumpserat pictor, prouerbio iactari consueuit de his quæ facile perficiuntur. Autor Zenodotus.

Simul & dictum & factum.

Ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον, id est, Simul dictũ, simul & factum. Vbi qui citra moram id re præstat, quod verbis pollicetur. Latini, Cum dicto, dicunt: pro eo quod est, statim posteaquam dixeris. Et Vergilius:

--- Et dicto citius tumida æquora placat.

Sumptum apparet ex Homero, apud quem est hoc carmen:

Αὐτὰρ ἔπειθ' ἅμα μῦθος ἔην, τετέλεστο δ' ἔργον.

id est:

Mox simul ac dictum est verbum, res ipsa peracta est.

Idem Græcis dicitur vnica voce αὐτοβοεὶ, quod à militari clamore translatum videtur, quo nonnunquam funditur hostis, priusquã ad manus fuerit ventum. Sic vsus Thucydides. Theopompus vsus est, pro κατὰ κράτος, i. vi ac virtute non ex insidiis. Quisquis enim insidias molitur hosti, silet: Qui fidit viribus suis, cum clamore irruit in hostem. Quidam putat dictum à bubus, vt deductum videatur ab arantibus qui quum pollicentur se eodem die id est, αὐθημερὸν aliquid operis absoluturos, dicere solent αὐτοβοεὶ, hoc est. Priusquam disiungam boues. Transfertur ad cuiuslibet actionis celeritatem, vt perinde valeat atque παραχρῆμα, αὐτόθεν.

Duobus pedibus fugere.

Ἐκ δυοῖν ποδοῖν καταφεύγειν. i. Duobus pedib confugere Aristides in oratione Panathenaica: Ἐκεῖνο αὐτὸ τοῦτο πρῶτον, τὸ πάντας τοὺς ἐν χρείᾳ βοηθείας καταφεύγειν ἐπὶ τὴν πόλιν, ὥσπερ ἐκ δυοῖν ποδοῖν ὡς ἀληθῶς, καὶ μηδεμίαν τῶν ἄλλων πόλεων ὁρᾶν, μέγα καὶ φανερὸν σύμβολον ἐστι, καὶ στήλης ἄμεινον, τοῦ προέχειν αὐτὴν ἐξ ἀρχῆς. i. Atqui primum illud ipsum, quod quibuscunq; opus esset auxilio, ad hanc confugerent ciuitatem, plane tanquam duobus pedibus neque vllam aliam reliquarum ciuitatum respicerent, magnum & euidens argumentum est, ac monimentum columna præstantius, eam protinus ab initio præcelluisse. Is qui scholiis quibusdam haudquaquam contemnendis hunc autorem illustrauit, admonet prouerbium ductũ ab iis, qui festinant cursu, vt non dissimile videatur illi, ἀμφοτέραις χέρσιν, id est, Ambabus manibus, quo prouerbio sedulitatem celeritatemque peragendi negocii significamus. Vel à nauigantibus: perinde quasi dicas, duobus clauis. Nam gubernaculum nauis pedem appellant, quod eo nauis, cum huc atque illuc vertitur, velut ingredi videatur. Itaque confine fuerit illi, quod alibi diximus, ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖν, vt alterutrum sensum accipiamus; aut summo studio summaque celeritate illos ad vrbem confugere solitos, aut tutissimum illic omnium receptaculum fuisse. Quanquam Aristophanes ἐν ὄρνισιν. ad celeritatis significationem retulit, cum ait:

Ἀνεπτόμεσθ' ἐκ τῆς πατρίδος ἀμφοῖν ποδοῖν.

Id est:

E patria vtroque deuolauimus pede.

Interpres admonet à nauibus sumptum, secundo vento currentibus: sensum autem esse hunc, summa vi, summoque conatu.

In foribus adesse.

Περὶ τὰς θύρας, id est, In foribus adesse: dicitur allegoria prouerbiali, quod instat, iamque in proximo est. Plutarchus: πυρετοῦ περὶ θύρας ὄντος. id est: Cum febris in foribus adest. Sic & orbis opifex in arcanis literis ad Cain fratricidam: Sin male egeris, statim in foribus peccatum tuum aderit.

Velis equisque.

Similem conatum significat, Velis equisque, ad fugiendum aut assequendum magis, quam ad efficiendum. M. Tullius ad Q. fratrem lib. ij. Sic ego, qui in isto homine colendo tam indormiui diu, te mehercle sæpe excitante, cũ sic corrigam tarditatem, tum equis, tum velis. Quo quidem loco, in vulgatis exemplarib. pro velis, viris scriptum habetur. Idem Officiorum lib. 3. Quibus obsoletis floret Epicurus, eiusdem fere autor adiutorque sententiæ. Cum his equis velisque, vt dicitur, si honestum tueri ac retinere sententia est, decertandum est. In quibus exemplis vsus est eâdem metaphora paulo diuersius, vt qui illic respexerit ad celeritatem, hic ad vtrunque pugnæ genus, equestre ac nauale.

Vir fugiens haud moratur lyræ strepitum.

Ἀνὴρ δὲ φεύγων οὐ μένει λύρας κτύπον.

Id est:

Hunc qui fugit strepitus lyræ haud morabitur.

Senarius prouerbialis in eos, qui in rebus periculosis ac seriis, properandi studio negligunt leuiora. Nam qui fugit in bello, non putat sibi liberum ac vacuum, vt cantorem aliquem auscultet. Idque ad complures res accommodari potest. Veluti si dicas, non esse rebus friuolis ac voluptariis nugandum, cum hæc vita tot periculis sit obnoxia. In hanc sententiam eleganter Seneca in epistola quadam ad Lucilium: Transcurramus, inquit, solertissimas nugas, & ad illa, quæ nobis aliquam opem sunt latura, properemus. Nemo qui obstetricem parturienti filiæ sollicitus accersit, edictum & ludorum ordinem perlegit, Nemo qui ad incendium domus suæ currit, tabulam latrunculariam perspicit, vt sciat quomodo alligatus exeat calculus. At mehercule vndique tibi omnia nunciantur, & incendium domus, & periculum liberorum, & obsidium patriæ, & bonorum direptio. Adiice his naufragium, motusq; terrarũ, & quicquid aliud timeri potest. Inter ista districtus, rebus nihil aliud quam animum oblectantibus vacas. Plutarchus in libello quem scripsit de εἰ Delphico.

Οὐ ναῦβλα κωκυτοῖσιν, οὐ λύρα φίλη.

Id est:

Ingrata naubla, ingrata lugenti lyra.

Concinit huic dictum Ecclesiastici: Musica in luctu, importuna narratio.

Ocyor accipitre.

Admirandam celeritatem hyperbola prouerbiali licebit indicare, quæ est in eodem libro:

Θάσσονες ἰρήκων. ---

Id est:

Pernices magis accipitre. ---

Parit puella, etiam si male adsit viro.

Τίκτει κόρη, ὅταν κακῶς ἀνδρὶ παρείη, id est, Parit puella, cum male etiam adfuerit viro. Dici conueniet, quoties res facile conficitur ex sententia, etiamsi negligenter & ignauiter gesta fuerit. Veluti puella propter ætatis felicitatem facile gerit vterum, etiamsi cum viro non admodum viro rem habuerit. Non item anus: imò bis virum requirit ætas affecta mulieris. Ea res nec Augustinum fugit theologum. Nam quæstionem, quod Abraham, autore Paulo, Saræ effœtus, tamen ex Cethura sustulisse prolem legitur, sic explicat, vt dicat, illum Saræ anui effœtum fuisse, Cethuræ puellæ fuisse virum. Egregium ingenium etiam sub malo & indiligente præceptore bonas literas assequitur. Contra, si discipulus sit ὄνος λύρας, Præceptor etiam optimus oleum perdit & operam.

Pegaso velocior.

Πηγάσου ταχύτερος, id est, Pegaso velocior. Hyperbole prouerbialis de præuelocibus. Nota fabula de equo alato. Ita Pindarus Olymp. hymno 9. ἐλαγάνορος ἵππου θᾶσσον καὶ ναὸς ὑποπτέρου. id est: Velocius & generoso equo, & alata naue.

Salaminia nauis.

Σαλαμινία ναῦς, Salaminia nauis: de præuelocibus dictitatũ est. Celebratur enim vel in primis nauale bellum aduersus Xerxem gestum apud Salaminem: siue quod ex triremibus altera Salaminia vocari consueuit, altera πάραλος. Aristophanes in Auibus: Ἶρις ταχεῖα, πάραλος ἢ σαλαμινία. Vnde & Bacchus eo quem modo citauimus loco, ἀσαλαμίνιον appellat sese, quod bellicarum rerum ac remi ducendi esset ignarus. Allusit autem poeta, sicut opinor, ad prouerbium quod alibi retulimus, δεῖ κώπην ἐλαύνειν τὸν εἰδότα, id est, Oportet ducere remum eum qui nôrit. Plutarchus in vita Periclis, nauim robustam, & in qua velut in triariis vltimum sit præsidium, Salaminiã appellat: οὐδ' ἀεὶ παριὼν εἰς πλῆθος, ἀλλ' ἑαυτὸν ὥσπερ σαλαμινίαν τριήρη, φησὶ Κριτόλαος, πρὸς τὰς μεγάλας χρείας ἐπιδιδούς, id est: Nec semper obambulans in turba, sed veluti Salaminiam triremem, vt inquit Critolaus, sese ad maiorem rerum vsum præbens. Scholia quæ feruntur in Aristophanem, tradunt Athenis duas fuisse naues vsui publico destinatas, è quibus Salaminia subueheret ad iudicium euocans. Paralus aueheret. Nam Theoris eos vehebat, qui voti aut religionis ergo Delphos aut alio quopiam proficiscerentur.

Ignem palma.

Πῦρ παλάμῃ, id est, Ignem palma Dici solitum, si quando protinus aliquid intellectum esset à quopiam, vt si scommate dicto, statim sentiat aliquis in se dictum. Sumptum videtur ab iis, qui per lusum ignem admouent manibus alienis, qui subito sensu excitati resilire solent, risumque mouere spectantibus.

Aphya in ignem.

Ἀφύα εἰς πῦρ, id est, Aphya ad ignem. Prouerbium in ea quæ celeriter intereunt, aut absumuntur, siue quæ facile ac statim conficiuntur. Nam Aphya piscis genus candidum, molle ac tenerum, quod admotum igni protinus decoquitur. Vnde meretrices aliquot aphyas dictas, indicat Athenæus lib. 13. quod essent candidæ, graciles, & oculis prægrandibus. Talis enim apua. Frigitur autem in oleo ferventi: vnde fertur & illud apud Græcos, ἀφύων τιμὴ ἔλαιον, id est, Aphyarum honor oleum: ac protinus vt contigerunt oleum feruens, iam decoctæ sunt, adeo vt ilico cum oleo stridant, statimque percoctæ tollantur è patella. Hunc piscem Suidas scribit etiam ἀφρὸν, id est, spumam appellari, propter candorem, & ἐγγραυλιν, complura commemorans eius genera. Athenæus libro septimo, quibusdam & ἀφρύην dici nimirum à spuma, & ob id Veneri sacrum, quod eam poetarum fabulæ gignant è spuma maris. Idem eorum quæ supra diximus Clearchum adducit autorem, addens & ad hunc modum efferri parœmiam, εἶδε πῦρ ἀφύα. id est, Aphya vidit ignem. Quasi vidisse modo sufficiat ad decoctionem. Itaque si puella iam nubilis statim sponso viso incalescat, conueniet, εἶδε πῦρ ἀφύα. Non dissimile ei quod alibi recensuimus, τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est, Equum in planiciem.

Ne nimium callidum hoc sit modo.

Terentius in Eunucho: Vide ne nimium callidum hoc sit modo. Donatus prouerbium esse demonstrat: quanquam anceps est lectio. potest enim vtrunque legi, & calidum & callidum. vt prius illud ad festinatum consilium, alterum ad nimis astutum referatur. Siquidem vtraque parum feliciter euenire solent, vel quæ nimium calent, id est, quæ præcipitantius instituuntur, vel quæ nimium audacibus aguntur dolis. Et sicut autore, apud Titum Liuium, Fabio Maximo, temeritas non solum stulta, verum etiam infelix plerunque est: ita versutia nonnunquam ad summum discrimen adducit. Qui callidum legunt, respicere videntur ad id quod paulo superius dixerat Chærea: Nunquam vidi melius consilium dari. Qui calidum legunt per vnicum l (& mea quidẽ sententia rectius) Græcam figuram agnoscunt. Quoniam θερμὸν, illi tum scelestum, tum præceps & audax facinus vocant. Sic enim Penia in Pluto Aristophanica de senibus, qui rem nouam moliuntur, vt Pluto cæco restituant oculos:

> Ὦ θερμὸν ἔργον, κἀνόσιον, καὶ παράνομον.
>
> Id est:
>
> Calidum ô facinus, & impium, & nefarium.

Interpres exponit θερμὸν, παράδοξον, τολμηρὸν, ἀκίνητον, id est, inauditum, audax & præceps, ac temerarium. Item Sophocles in Antigone:

> Θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις.
>
> id est:
>
> In frigidis tibi mens calet negociis.

Obiurgatur Antigone, quod nimium auide cuperet sepelire fratrem. Et Plutarchus Symposiacôn Decade quinta, significat ζωρότερον quibusdam significare τὸ θερμὸν, vt Achilles apud Homerum iubens Patroclum miscere ζωρότερον, exegerit celeritatem ministerii. Quemadmodum nos quoque, inquit, sæpenumero iubemus ministris θερμότερον ἅπτεσθαι τῆς διακονίας, id est, calidius ac celerius adire ministerium.

Prius quam gallus iterum cecinerit.

Πρὶν ἢ δεύτερον ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο.

> Id est:
>
> Prius atque gallus cantet iterum cristiger.

Græcus versiculus constabit, si pro ἀλεκτρυὼν, legas ἀλέκτωρ, id est, Admodum mane, & antelucano, A prisca consuetudine sumptum qua noctis deliquium & accessum diei, galli cantu metiebantur, gnomonibus horariis nondum repertis. Gallus autem tribus interuallis canit, prænuncians diem. Qua de re Plinius lib. x. cap. xx. Et hi nostri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoque somno natura genuit. Norunt sidera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cum sole eunt cubitum. Quartaque castrensi vigilia ad curas laboremque reuocant. Nec solis ortum incautis patiuntur obrepere. Diemque venientem nunciant cantu. ipsum vero cantum plausu laterum. Hactenus Plinius. Cur autem id accidat gallis, Democritus apud M. Tullium concoctionem in causa esse putat, quod id temporis cibus à pectore depulsus in omne corpus digeritur. Poetæ ad fabulam referunt, cuius meminit Lucianus in Gallo. Mihi magis arridet Ambrosii Leonis Nolani ratio: quem virum equidem non dubitem in peruestigandis naturæ mysteriis, vel cum quouis veterum philosophorum conferre. Hic in quæstionibus suis gallorum cantum à peculiari quadam salacitate proficisci putat. Esse enim hoc animal præter ceteris gallinis deditum, ac velut vxorium, mireque sollicitum de sobole quam maxime propaganda: adeo vt vnus gallus compluribus gallinis præficiatur, tantamque turbam vnicus maritus impleat, tum pro fœminis ac pullis acerrime depugnet. Porro cantum gallorum ab imaginatione Veneris proficisci, vel illud satis arguit, quod prius quam ineundis gallinis maturi sint, sileant. Et reliquis item auibus pleræque in coitu, coitusve desiderio voces ædunt, vt anates, passeres, hirundines, perdices. Vox autem maris in auium genere, tantam vim habet ad incitandam Venerem, vt quædam hac audita tantum concipiant oua. Quo in numero sunt perdices Gallus itaque dilabente iam per viscera cibo, somnoque discedente, quo tempore corpora sua sponte concitantur ad Venerem, statim gallinarum meminit: quoque copiosior sit fœtura, cantus illecebra prouocat. Quod autem subinde canit, in causa est, quia galli somnus est intersectus, minimeque perpetuus, maxime cum vigens ætate: vt intelligas & hoc à salacitate proficisci. Sed ad interpretationem adagii recurramus, veteres initium diei à prima mediæ noctis inclinatione ordiebantur: proximum tempus gallicinium vocabant, quod id temporis lucem multo ante persentientes incipiunt canere. Tertium conticinium, cum & galli conticescunt, & homines etiam tum quiescunt. Quartum diluculum, cum incipit dignosci dies. Quintum mane, cum clarus iam dies exorto sole. Itaque secundus gallorum cantus, multo solis ortum anteuenit. Hinc Iuuenalis:

> Quod tamen ad galli cantum facit ille secundi
>
> Proximus ante diem caupo sciet.---

Consimiliter Aristophanes in Concionatricibus:

> ---Πόθεν;
>
> Οὐδ' εἰ μὰ Δία τότ' ἦλθες, ὅτε τὸ δεύτερον
>
> Ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο.
>
> Id est:
>
> ---Minime gentium.
>
> Ne si quidem te illo appulisses tempore,
>
> Cum gallus iterum caneret.

Huius rei mentio fit & in Euangelicis literis.

Inter septimam.

Ἐντὸς ἑβδόμης, id est, Intra septimam, subaudi lunam. Edictum erat Athenis, ne ante septimum diem mensis, exercitum educerent. Recte fortassis vtemur hoc adagio, quoties admonebimus mature, suoque tempore negocium aggrediendum. Meminit Zenodotus, Suidas & Hesychius: nec præterea quicquam adscribunt. Vide num allusum sit ad id, quod alio retulimus loco, ἕβδομος βοῦς, id est septimus bos: &,

> Τὸν ἕβδομον βοῦν ἡ σοφὴ παροιμία.
>
> Id est:
>
> Et septimum venustus adagio bouem.

quod pueris sextum mensem egressis farinaceus bos fingi consueuerit: qui lunæ primum apparentis cornua repræsentaret.

Viuit, incende ignem.

Ζῇ, καῖε πῦρ, id est, Viuit, incende ignem. Vbi in negocii periculosi puncto festinandum admonemus, & occasionem arripiendam, vt cum reperta scintillula properatur, ne pereat & illa. Simile illi, Nunc tuum ferrum in igni est. Refertur apud Suidam.

A subeunte portum naui.

Ἀπὸ καταδυομένης, id est, A subeunte. subaudi, naue lucrum capias. Admonet adagium, celeritatem ad quæstum plurimum valere: & in negotiatorem illud in primis competere, ὕπνος ἀπέστω, id est, Somnus abesto. Sumptum à mercatorum diligentia, qui merces statim emunt ab ipsis nautis in portum appellentibus. Tum enim & minoris emuntur, & maiori distrahuntur lucro. Trahi poterit ad eam sententiam, vt si quis dicat statim arripiendam oblatam occasionem lucri: aut tum rogandum quempiam, vbi fortuna recentem aliquam commoditatem obiecerit. Nam fumus plerumque

tum ad gratificandum benigniores. Persius in quinta Satyra metaphoram variauit, cum ait:

Tolle recens primus piper è sitiente camelo.

id est, ilico cum adhuc de via sitit camelus, qui merces attulit. Prouerbii meminit Suidas.

Matura satio sæpe decipit, sera semper mala est.

Columella de re rustica scribit hunc in modum: Sed quum omnia in agricultura strenue facienda sunt, tum maxime sementis. Vetus est agricolarum prouerbium: Maturam sationem sæpe decipere solere, seram nunquam, quin mala sit. Hactenus Columella. Admonet adagium, in omni negocio maturandum esse: neque paulo satius esse, occupare tempus legitimum, quam serius aggredi. Veluti si quis admoneat, vt puer tenera adhuc ætate præceptoribus committatur erudiendus. Consultius enim anteuertere, quam prouectioribus annis tum demum incipere.

Sacra celerius absoluenda.

In rebus diuinis attentum esse conuenit magis, quam diuturnum, nè vilescant assiduitate, contra quorundam morem sacerdotum, qui nimium immorantur sacro, precibusque, quas vocant horarias. Ad id torqueri poterit illud ex Odysseæ γ.

---Οὐδὲ ἔοικε
Δηθὰ θεῶν ἐν δαιτὶ θαασσέμεν, ἀλλὰ νέεσθαι.

Id est:

---Neque par est
In diuorum epulo sedisse diutius, imo
Surgere mature decet.---

Lupinum potum.

Λύκειον ποτὸν, id est, Lupinum potum dicebant, vbi quis voluptatem suo periculo capitis emeret. Narrant duos erupisse fontes sacros Apollini, quorum alter vino scateret, alter melle: ad quos cum aues aduolarent, arcu feriebantur. Porro Apollo super cætera cognomina dictus est & Lucius: siue à luce quam aperit, siue à lupis interfectis. Autores Zenodotus & Suidas, admonentes penultimam esse circunflectendam. Nam λύκειον prima acuta, gymnasium est Athenis: quod quidam à Pisistrato, quidam à Pericle constructum putant. Atque hinc ortum prouerbium, confine illi, Vt canis è Nilo.

Vt canis è Nilo.

Qui leuiter ac velut obiter artem quampiam, aut autorem degustant, hi ceu canis è Nilo degustare dicentur. Id adagii natum est ex apophthegmate quodam, cuius meminit Macrobius Saturnalium libr. 2. id est huiusmodi. Post fugam Mutinensem, quærentibus quid ageret Antonius, quidam familiaris eius respondit: Quod canis in Ægypto, bibit & fugit. Nam in illis regionibus constat canes raptu crocodilorum exterritos bibere, & fugere. Solinus ait, eos non nisi currentes lambitare ne deprehendantur.

Alienis soleis vti.

Ἀλλοτρίοις βλαυτίοις χρῆσθαι, id est, Alienis soleis vti dicuntur, qui moribus aliorum ad suum abutuntur emolumentum. Aristophanes in Equitibus:

Οὐκ ἀλλ' ὅπερ πίνων ἀνὴρ πεπονθ' ὅταν χεσείῃ,
Τοῖσιν τρόποις τοῖς σοῖσιν, ὥσπερ βλαυτίοισι χρῶμαι.

Quibus verbis negat se circumuenire populum Atheniensem, sed facere quod solent qui desident in compotationibus, & vrgente aluo surgunt, arreptis alienis soleis, siue quod festinant, siue quod ebrii sunt. Ita ille abutebatur moribus populi Atheniensis, qui cibo corrumpi volebat, & blanda libentius audiebat quam salutaria. Apparet olim Græcos absque soleis solere accumbere. Exituri domum poscebant soleas. Hinc quæstus Lopodytis. Quidam etiam nudi accumbebant.

Quantum pedibus potes.

Socrates in Gorgia Platonis ita loquitur: σωφροσύνην μὲν διωκτέον καὶ ἀσκητέον, ἀκολασίαν δὲ φευκτέον, ὡς ἔχει ποδῶν ἕκαστος ἡμῶν. id est, Temperantiam quidem sectari atque exercere oportet: contra intemperantiam fugere, quantum quisque nostrum pedibus valet. Id quo longius transfertur à reb. corporeis, hoc magis accedit ad prouerbium celeritatis. Quod in corpore sunt pedes, hoc in animo sunt affectus, quibus expetimus aliquid, aut refugimus.

Crisonem Himeræum præcurrere.

Prodigiosa celeritas, Crisonis videtur locum dedisse prouerbio. Sic enim Socrates apud Platonem in Protagora, rogatus vt institutam cum Protagora disputationem perageret: βουλοίμην ἂν χαρίζεσθαί σοι εἴ μου δυνατὰ δέοιο· νῦν δέ ἐστιν, ὥσπερ ἂν εἰ δέοιό μου Κρίσωνι τῷ Ἱμεραίῳ δρομεῖ ἀκμάζοντι ἕπεσθαι, ἢ τῶν δολιχοδρόμων τῳ ἢ τῶν ἡμεροδρόμων διαθεῖν τε καὶ ἕπεσθαι, i. Optârim quidem tibi morem gerere, si quod petis, meæ facultatis esset: nunc perinde est, ac si me roges vt Crisonem Himeræum insignem cursorem sequar, aut dolichodromon quempiam, aut hemerodromon perpetuo æquem cursu sequarque. Himera Siciliæ ciuitas est, quanquam eiusdem nominis est altera in Africa. Vnde Crison dictus est Himeræus, celeritate currendi celebris, qualem refert libro 7. Plinius fuisse Philippidem & Canistium Lacedæmonium, cumque his Philonidem Alexandri magni cursorem. Dolichodromi dicebantur, qui perpetuo impetu duodecim stadia decurrebant: Hemerodromi, qui totum diem à mane vsque ad vesperam citra respirationem currebant. Plinius scribit, puerum nouem natum annos à meridie vsque ad vesperam continuasse cursum. Vnde Græci poetæ solem appellant ἡμεροδρόμον, quod singulis diebus cursum suum peragat: quasi vero noctu requiescat in diuersorio Thetidis.

FESTINATIO PRÆPROPERA.

ERASMI. *Qui nimium properat, serius absoluit.*

Plato in dialogo, cui titulus De regno: πεποίηκε γὰρ ἡμᾶς καὶ νῦν παθεῖν τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν πάθος. ποῖον; οὐχ ἡσύχους δὲ διαιροῦντας, ἠνυκέναι βραδύτερον. id est, Fecit enim vt nunc quoque nobis acciderit, quod prouerbio dicitur, quodnam? vt dum parum recte per ocium diuidimus, serius perfecerimus. Idem in 7 De repub. lib. allusit ad prouerbium: σπεύδων γὰρ ἔφην, ταχὺ πάντα διελθεῖν, μᾶλλον βραδύνω. Id est, Dum festino, inquit, omnia celeriter percurrere, tardior sum. Idem in Cratylo simile quiddã habet: ἵνα μὴ ὄφλωμεν, ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγίνῃ νύκτωρ περιιόντες, ὀψὲ ὁδοῦ καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὰ πράγματα δόξωμεν αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ, οὕτω πως ἐληλυθέναι ὀψαίτερον τοῦ δέοντος. id est, Ne nobis vsu veniat, vt quemadmodũ qui apud Æginetas noctu obambulant, serius perficiunt iter, itidem nos ad rem ipsa veritate serius quam oportet, peruenisse videamur. Scitũ est & illud diui Augustini aduersus Petilianum, iis qui perturbatione aliqua festinant, vsu venire nonnunquam vt vestem aut calceos peruerse induant. quæ res postea moram adferat. Idem vsu venit his qui multa simul agere conantur, neque quicquam assequuntur. Plato lib. De rep. 3. ὅτι εἷς ἕκαστος, ἓν μὲν ἂν ἐπιτήδευμα καλῶς ἐπιτηδεύοι, πολλὰ δ' οὔ· ἀλλ' εἰ τοῦτο ἐπιχειροῖ πολλῶν ἐφαπτόμενος, πάντων ἀποτυγχάνοι ἄν. id est, Vnusquisque recte vnum studium exerceat, multa nequaquam. Imo si id tentarit, multa aggressus, omnib. frustrabitur. Idem eiusdem operis lib. x. docet idem accidere iis qui non veritate, sed fucis ac malis artibus properant ad honorem: οὐχ οἱ μὲν δεινοί τε καὶ ἄδικοι δρῶσιν ὅπερ οἱ δρομεῖς, ὅσοι ἂν θέωσιν εὖ ἀπὸ τῶν κάτω, ἀπὸ δὲ τῶν ἄνω μή; τὸ μὲν πρῶτον ὀξέως ἀποπηδῶσι, τελευτῶντες δὲ καταγέλαστοι γίγνονται, τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες, καὶ ἀστεφάνωτοι ἀποτρέχοντες. id est, An non isti artifices & iniusti idem faciunt quod solent cursores quidam, qui bene quidem currunt ab inferiore loco, à superiore vero nequaquam? Primum quidem celeriter prosiliunt, cæterum in fine cursus ridiculi sunt, atque auriculas in humeris habentes incoronati semet abripiunt. Monet adagium, instituendæ rei non tam celeritatem quam curam adhibendam esse, ne postea sit in mora, quod in operis ingressu fuerit erratum. Obnoxii sunt huic prouerbio quidam, qui compendii causa, Græcanica literatura præterita, protinus ad philosophiæ studium insiliunt: ac dum stulte captant compendium, in maximum incidunt dispendium. Fit enim, vt hi dum repente Philosophi student euadere, nunquam philosophiæ scientiam assequantur: cumque se iam ad metam peruenisse credunt, denuo ad carceres sit redeundum, denuoque à linea, quemadmodum Græci dicunt exordiendum. Item in re bellica plus efficit Fabii cunctatio, quam M. Minutii præceps temeritas. Siquidem is vnus Hannibalem multis iam præliis inuictum, non viribus, sed lentitudine superauit. De quo præclare Ennius apud M. Tullium in Catone maiore:

Vnus homo nobis cunctando restituit rem:
Non ponebat enim rumores ante salutem.

Canis festinans cæcos parit catulos.

Ἡ κύων σπεύδουσα τυφλὰ τίκτει, id est, Canis festinans cæcos parit catulos. In eos iaciebatur, qui nimio festinandi studio rem parum absolutam ædunt, vt si quis operis parum elimati præcipitet æditionem. Hinc natum, quod canis quia celerius pariat, catulos cæcos velut adhuc immaturos ædit. Aristot. libr. De generatione animalium 4. demonstrat, id potissimum euenire in animantibus, quæ multifidis sunt pedibus, & numerosum alunt fœtum, vt vulpes, vrsa, leæna, canis, lupa. Nã hæc omnia cæcos pariunt catulos: quædam etiam informes adhuc ædunt. In causa putat, quod cum corporis humor non sufficiat alendo tam numeroso fœtui, natura partum imperfectum potius educit. Galenus item libro quem conscripsit De semine: τὰς δὲ κύνας ἤδη που καὶ ἡ παροιμία φησὶν τυφλὰ τίκτειν ὑπὸ σπουδῆς. id est, Canes vero etiam prouerbio iactatum est, ob festinationem cæca parere: quanquam canum catulos Galenus mauult imperfectos dici quam cæcos, quum talpæ proprie cæcæ dicantur. Animantia quæ fœtus ædunt cæcos, ἀλαότοκα vocantur Græcis, quasi Latine dicas cæcipara. Alludit ad parœmiam Aristophanes in Pace:

Ἡ κώδων ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει.

Id est:

Cæca parit properato acalanthis tinnula nixu.

Et interim Græci grammatici dubitant, quid sit Acalanthis: alii putant nomen insignis canis, deductum παρὰ τὸ ἀκαλὸν θεῖν, id est, quod placide currat. Sunt rursus qui suspicentur auem esse. κώδων autẽ tintinnabulum est, quo in ædibus magnatum, & hodie in collegiis, conuocantur familiares ad officium. Alii suspicantur dictum παρὰ τὸ ἀκάλλειν, id est, à blandiendo: quod notis adblandiens canis, allatrat hospites. Sic diuinant Aristophanis interpres, Etymologus, & Suidas.

Ante victoriam encomium canis.

Πρὸ τῆς νίκης τὸ ἐγκώμιον ᾄδεις, id est, Ante victoriam encomium

canis. In eum, qui præpropere gloriatur, re nondum confecta. Nam apud Græcos, qui rem ſtrenue geſſiſſent in bello, oratione quapiam aut carmine laudabantur: quæ laudatio proprie encomiũ dicitur. Extat enim Theocriti carmen in laudem Ptolemæi, cui titulus, Encomium: & Luciani, Demoſthenis encomium. Apud Romanos, ouationes, ſupplicationes, triumphi, præmia virtutis erant: vnde liceat dicere, Antequam viceris, triumphum paras. Plato in Lyſide: πρὶν νενικηκέναι, ποιεῖς τε καὶ ᾄδεις εἰς ἑαυτὸν ἐγκώμιον. id eſt, Priuſquam viceris, & facis & canis de teipſo encomium. Non abludit hinc quod ait Plato in Theæteto. φαινόμεθα ἀγεννοῦς ἀλεκτρυόνος δίκην πρὶν νενικηκέναι, ἀποπηδήσαντες ἀπὸ τοῦ λόγου ᾄδειν. id eſt: Videbimur galli ignaui more priuſquam vicerimus, à ſermone deſilientes canere. Siquidem hic mos animanti cantu victorem ſe teſtari. Huc pertinet illud quod alibi retulimus ex Solonis autoritate: ὅρα τέλος μακροῦ βίου. Tum illud Pindari in Iſthmiis: ἔστιν δ' ἀφάνεια τύχας καὶ μαρναμένων, πρὶν τέλος ἄκρον ἱκέσθαι. id eſt: Eſt autem incerta fortuna etiam pugnantium, priuſquam ad ſummum finem perueniatur.

Ante lentem augere ollam.

Πρὸ τῆς φακῆς αὐξάνειν τὴν λοπάδα. i. Ante lentem augere ollam. Prouerbiali figura dictum, pro eo quod eſt, ſpes ingentes in animo concipere, priuſquam res ipſa teneatur: aut polliceri quod ipſe nondum habeat: aut præpropere ſibi placere, quaſi iam poſſideat ea quæ procul etiam dum abſunt vt teneantur. Velut ſi quis ſpe ſacerdotii ſumptus iam incipiat facere, quod nondum acceperit. Aut ſi quis vitæ ſtrepitum augeat ſpe magiſtratus, quem incertum eſt an ſit impetraturus. Citatur adagium ex Cratete apud Athenæum: μὴ πρὸ φακῆς λοπάδ' αὔξων εἰς στάσιν ἄμμε βάλῃς. id eſt, Ne ante lenticulam augens ollam, aut patinam, in ſeditionem nos mittas. Citatur & à Plutarcho, cõmentario De præceptis bonæ valetudinis, eiuſdem Crateris nomine, his quidem verbis: ὁ μὲν οὖν Κράτης διὰ τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν οἰόμενος οὐχ ἥκιστα τὰς στάσεις καὶ τυραννίδας ἐμφύεσθαι ταῖς πόλεσι, μετὰ παιδιᾶς παρῄνει, μὴ πρὸ φακῆς λοπάδα αὔξων εἰς στάσιν ἄμμε βάλῃς. αὐτὸς δέ τις ἑαυτῷ παρακελευέσθω μὴ πρὸ φακῆς λοπάδα αὔξων ἀεί, μηδὲ πάντως ὑπερβαίνων τὴν καρδαμίδα καὶ τὴν ἐλαίαν ἐπὶ τὸ θρῖον καὶ τὸν ἰχθὺν εἰς στάσιν ἐκ πλησμονῆς τὸ σῶμα καὶ ταραχὰς ἐμβάλλειν καὶ διαρροίας. id eſt, Crates igitur cum exiſtimaret in ciuitatibus ſeditiones ac tyrannides potiſſimum è deliciis ac luxu naſci, per iocum admonuit, ne præ lenticula ſemper augens patinam, in ſeditionem nos coniicias. Sed ſeipſum adhortetur quiſque, ne ſemper præ lente augens patinam, ne ve modis omnibus, prætérito naſturtio & olea, ad farcimen & piſcem deſciſcens, ex repletione corpori ſeditionem concitet, ac tumultum & diarrhœas. Crates eo detorſit dictum, vt apparet, poetæ cuiuſpiam, vt pertineat ad homines impendio ſumptuoſos. Alluſit autem ad morem plebis, quæ ſolita ſit excitare ſeditiones, ſi conſpiciat optimates ſibi præponi. Nam lopade apponebantur cibi lautiores: id quod licet colligere ex Luciani Saturnalibus. Lens legumen eſt viliſſimum ac plebeium.

Æſtate penulam deteris.

Ἐν θέρει τὴν χλαῖναν κατατρίβεις, id eſt, Æſtate penulam deteris. Refertur à Zenodoto, Diogeniano, Suida. Recte dicetur in eum qui res neceſſarias temere, nec in tempore profundit, aliquando futuras vſui, ſi ſeruentur. Id quod vulgo factitant adoleſcentes, qui facultates patrias ſtulte prodigunt in iuuenta quibus ſuſtinenda fuerat imbecillitas ſenectæ. Neque male quadrabit in eos, qui corporis vires in voluptatibus fruſtra conſumunt, quas in obeundis negociis ſeriis poſtea ſunt deſideraturi. Nã χλαῖνα, ſumma veſtis eſt: quæ pro tempore ſumitur ad ventos, pluuiam, frigusve depellendum, quaſi Latine dicas penulam. Iuuenalis:

---Et multo ſtillaret penula nimbo.

Quanquam & Latini lænæ vocabulo vtuntur, pro eo quod Græci χλαῖναν appellant Nonius indicat genus veſtis militaris, quæ ſit omnium extima, veluti chlamys, pallium, & penula. Apud Diogenem Laertium tale quiddam obiicit Philemon comicus in Cratetem, quod æſtate gereret pallium craſſum, hyeme laceram tunicam: videlicet quo diſceret temperantiam ac tolerantiam.

Muſcum demetere.

Ἀμνιαθερίζειν id eſt, Muſcum demetere: dici ſolitum, vbi quis tener adhuc & intempeſtiuus durius tractaretur, aut tolleretur emolumentum prius quam opportunum eſſet. Translatum ab iis, qui ſtatim vt ager obduci cœperit herba, demetunt, nec ſinunt adoleſcere gramen. μνίον enim muſcus, & additione literæ ἄμνιον: ſicut ἄσταχυς, pro στάχυς.

Siculus omphaciſſat.

Σικελὸς ὀμφακίζει, id eſt, Siculus omphaciſſat. Omphaca Græci dicunt vuam acerbam & immaturam, ἀπὸ τοῦ ὠμοὺς φαγεῖν, id eſt, quod crudi comedantur. Vnde dicebatur in eos, qui libidine furandi quantumlibet vilia tollerent furto. Ductum à furacitate Siculorum. Non perperam dicetur & in illos, qui ob immodicam & præproperam auiditatẽ, quo puſillum lucelli faciant ſibi, damnum ingens aliis inferunt. Sunt qui credant quadrare poſſe in eos, qui belliſſima quæque ſibi decerpunt, vt Syrus ille Terentianus. Zenodotus ait ex Epicharmo ſumptum. Refertur & à Suida.

Præmouere venatum.

Προσοβεῖν τὴν θήραν, id eſt, Præturbare feram. Ariſtides in Pericle citat ex Platone, ὥστε οὕτω γ' ἄν, ὥς φησιν αὐτός, ἀνεσόβει τὴν θήραν id eſt, Igitur ad eum modum quod ipſe ait, turbauit venationem. Cæterum verba Platonis in Lyſide ſic habent, ποῖός τις οὖν ἄν σοι δοκεῖ θηρευτὴς εἶναι, εἰ ἀνασοβοῖ θηρεύων καὶ δυσαλωτοτέραν τὴν ἄγραν ποιοῖ; id eſt: Qualis igitur tibi videatur eſſe venator, ſi inter venandum excitet feram, & captum reddat difficiliorem? Dici ſolitum apparet vbi quis non ſatis diſſimulat quod molitur. quemadmodum viſu venator, vt fera tumultu excitata intellectis inſidiis, ſubducat ſeſe.

Odi puerulos præcoci ſapientia.

Apuleius in apologia ſecunda, verſiculum hunc neſcio ex quo poeta citat, ceu vulgo celebrem:

Odi puerulos præcoci ſapientia.

Vulgo inualuit opinio, vt credant puerulos maturius ſapientes aut non fore vitales, aut dementes futuros, ſimulatque ad ætatem maturam peruenerint. Plinius libr. 7. refert Catonem Cenſorium velut ex oraculo prodidiſſe, ſenilem iuuentam prædmaturæ mortis eſſe ſignum. Et apud Senecam libro Controuerſiarum 2. controuerſia j. Ceſtius de ingenio Alfii Flauii prædicare conſueuit, cito mature magnum ingenium non eſſe vitale. Talem puerum Sophocles ἀνδρόπαιδα vocat. Citatur autem hic verſiculus ab interprete Pindari in Pythiis hymno 2. τὸν ἀνδρόπαιδα δεσπότης ἀπώλεσα i.e. Puerum virilem dominus ipſe perdidi. ἀνδρόπαιδα vocat, qui ætate puer viri ſapientia præditus eſſet. Adaptare licebit ad diſcipulum, qui in ipſis ſtatim rudimentis ſibi placeat. Ariſtoteles libro Rhet. ij. refert hanc ſententiam ex poeta neſcio quo:

Οὐ χρὴ ποθ' ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνήρ,
Παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς.

Ideſt:

Quiſquis ſapit, non vnquam oportet, plus ſatis
Docendo pueros, mox philoſophos reddere.

Non ſtatim finis apparet.

Herodotus in Polymnia, ſignificat hoc olim prouerbio dici ſolitum, Non ſtatim cum principio apparere rei exitum: καὶ τὸ παλαιόν, inquit, ἔπος ὡς εὖ εἴρηται, τὸ μὴ ἅμα ἀρχῇ τὸ τέλος καταφαίνεσθαι. id eſt, Et vetus adagium, quo recte dictum eſt, non ſtatim cum initio apparere finem. Conueniet in quorundam præproperas ſpes, qui negocio vix cœpto, ſtatim arbitrantur ſe rem factam habere, quum ſæpe exitus non reſpondeat initiis. Vulgi iocus in Batauum quendam, qui iuſſus ſumere catapotia, rogauit medicum quid eſſent effectura. Cum medicus reſpondiſſet, fore vt mo-ueretur aluus, deuorauit: moxque nondum egreſſo medico, clamauit ſe cacaturire: nimirum ſuſpicans ſtatim apparere finem vna cum principio. Alter quidam eiuſdem ſapientiæ, quum à parentibus miſſus eſſet in Galliam, vt Gallice diſceret, quum illic egiſſet triduum, querebatur apud ſuos, quod nondum loqueretur Gallice, putans hanc vim habere ſolum ipſum, vt quiſquis adiſſet Galliam, ilico Gallice loqueretur. Sunt & huiuſmodi quidam, qui ſimulatque filius triduo verſatus eſt in ludo literario, mirentur eum nondum ſcire literas, queranturque operam ſimul & impenſam periſſe. Poterit ad ſeria torqueri. Rebus honeſtis ſtrenue vacandum, vt olim liceat egregiorum laborum opimam meſſem metere. Semper in hac vita recte faciendum, olim non defutura præmia, etiamſi nulla contingant in hoc mundo.

Feſtina lente.

Σπεῦδε βραδέως, id eſt Feſtina lente. Prouerbium hoc non inuenuſtam ænigmatis ſpeciem præ ſe fert, propterea quod conſtat verbis inter ſeſe pugnantibus, Ideoque referendum eſt ad eam formam, quam in operis huius initio demonſtrauimus: nimirum eorum, quæ per ἐναντίωσιν, id eſt, contrarietatem efferuntur. Quo in genus eſt illud, δυσδαίμων εὐδαιμονία, id eſt, infelix felicitas. Non abſurde mihi coniectaſſe videatur, ſi quis effictum exiſtimet ex eo, quod eſt apud Ariſtophanem in Equitib. σπεῦδε ταχέως, id eſt, Propera propere. vt alluſor, quiſquis is fuit, τὴν ἀναδίπλωσιν in ἐναντίωσιν commutarit. Ad hunc autem figuræ colorem atque hanc alluſionis facetiam, non mediocrem gratiam adiungit tam commoda, tamque abſoluta breuitas, quæ & ipſa velut in gemmis itidem & in adagiis neſcio quo modo peculiariter decere mihi videtur, & ad precii miraculum facere. Etenim ſi vim ac ſententiam æſtimes, quam hæc tam circunciſa vocum breuitas in ſe complectitur, quam ſit fœcunda, quam grauis, quam ſalutaris, quam ad omnem vitæ rationem late patens, profecto facile diſceſſeris in hanc ſententiam, vt in tanto prouerbiorum numero non arbitrer vllum aliud eſſe perinde dignum, quod omnibus incidatur columnis: quod pro templorum omnium foribus deſcribatur, & quidem aureis notis: quod in principalium aularum valuis depingatur: quod primatium inſculpatur anulis: quod regiis in ſceptris exprimatur: denique quo omnib. vbique monumentis repræſentetur, propagetur, celebretur: vt quod tantopere expediat ſemper cuiuſque obſeruari animo, quo nuſquam non occurrat oculis, nulli quidem mortalium, non maximo futurum vſui, præcipue tamen principibus, & iis, quibus, vt verbis dicam Homericis,

Λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλε

Id est:

Commissi populi, ac tam multa negocia curæ.

Quandoquidem à plebeiæ sortis hominibus, si quid forte sit vel prætermissum socordia, vel admissum temeritate, quemadmodum iactura leuior, ita & incommodum quod acceptum est, faciliore remedio sarcitur. At vero principis vel vnica cessatio, semelve præcipitatum consilium, Deum immortalem, quas tempestates nonnunquam excitat, quantas rerum humanarum ruinas secum trahit? Rursum si adsit τὸ σπεύδειν βραδέως, hoc est, maturitas quædam ac moderatio, simul ex vigilantia lentitudineque temperata, vt neque per temeritatem quicquam faciat pœnitendum, neque per socordiam quicquam prætereat, quod ad Reipub. commodum pertinere videatur: quæso te quid esse possit hoc imperio felicius, firmius, stabiliusque? quanquam hæc felicitas haudquaquam ipsis imperii terminis circumscribitur: quin vndique longe lateque ad finitimos populos dimanat, nec vsquam æque locum habet Hesiodium illud:

Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.

Proinde sic equidem existimo, prouerbium hoc, si quod aliud, optimo iure βασιλικόν, id est, regium appellari debere: non tantum ob eam quam modo diximus causam, verum etiam quod duobus his vitiis ingenia principum fere peculiariter videantur esse obnoxia. Nam fortunæ fauor, rerum affluentia, tam paratæ voluptatum illecebræ: præterea protinus licere quicquid collubitum fuerit: denique pestilentissimum illud assentatorum γένος, semperque parati, quicquid quocunque modo dictum factumve fuerit arrisus, applausus, adgratulatio: hæc inquam, atque id genus alia, non mirum, si quibusdam socordiam concilient. Maxime si his omnibus fomentis ætas iuuenta contigerit, & huius comes rerum imperitia. At ediuerso fit nonnunquam, vt insitus ille principum ingeniis vigor, & impetus quidam, (vt ita dixerim) leoninus, adauctus amplitudine fortunæ, excitatus rerum maximarum successibus, inflammatus vel iracundia, vel ambitione, vel aliis huiusmodi cupiditatibus, extimulatus consiliis præferocibus, transuersos rapiat aliquoties, ac tum ipsos, tum omnem imperii molem in præcipitium auferat. Quanquam siquidem in alterutram partem peccandum sit, non paulo præstiterit, regem impendio lentum esse, quam plus æquo præcipitem. Homerus Agamemnoni vitiosam quandam animi molliciem hoc est, τὸ βραδέως affixisse videtur: vt eius nullum egregium facinus adferatur, aut animosum, nisi cum ob ereptam Chryseidem stomachatur & Achillem sua spoliat Bryseide. Rursum Achilli parum moderatos impetus hoc est, τὸ σπεύδειν, attribuit: nisi si cui tum σπεύδειν βραδέως videtur, cum in consilio districto gladio regem impetiturus, à Pallade coercetur, admonitus vt intra conuicia duntaxat indignetur. Atqui hoc ipsum erat impotentis animi, in frequenti principum consessu, tot probris, iam manifestis conuiciis in eum debacchari, penes quem rerum erat summa. Achillem imitatus videtur Alexander ille Magnus, ac plane vicit: quippe quem eovsque præcipitem egerit impetus animi, vt in amicissimos etiam ferrum distrinxerit. Agamemnonem Sardanapalus est æmulatus, sed ita æmulatus, vt longo præcesserit interuallo. Quin vtriusque generis innumerabiles inuenire liceat, qui vel huius inertiam, vel illius ferociam referant, perpaucos autem reperias, qui prouerbium hoc secuti, tempestiuam celeritatem cum prudenti tarditate recte miscuerint: nisi quod pro multis vnus sufficit, Fabius ille Maximus, cui cognomen etiam additum Cunctatori. qui cum sibi laudem peperit immortalem, tum Romano imperio cunctando restituit rem, aliorum ducum inauspicata celeritate iam ad extrema redactam. Itaque non sine causa video factum, vt hoc σπεῦδε βραδέως in tantum arriserit duobus imperatoribus Romanis, omnium facile laudatissimis, Octauio Augusto, & Tito Vespasiano, quorum vtrique singularis quædam aderat animi magnitudo, cum incredibili quadam lenitate, facilitateque coniuncta: vt cum amabili morum popularitate, omnium animos sibi deuinxissent, nihilo secius tamen pari diligentia, si quando res virum postularet, celeriter res maximas confecerint. Octauius igitur hoc dicto tam impense delectatus est, quemadmodum in Noctibus Atticis libro x. cap. xj. narrat Aulus Gellius, & hunc secutus Macrobius Saturnal. lib. vj. vt non in sermonibus modo quotidianis crebrius vsurparet, verum etiam epistolis suis frequenter insereret: admonens his duabus vocibus, vt ad rem agendam adhiberetur simul & industriæ celeritas, & diligentiæ tarditas. Quod quidem Gellius Latinis existimat vnico verbo dici, Matura. Nam maturari, quod neque præpropere fiat, neque serius quam oporteat, sed ipso in tempore. In hunc sensum vsurpasse Maronem, cum ait Æneidos libro primo:

Maturate fugam.--

Quanquam omnino vox hæc apud autores significat idem quod festinare: sed ita festinare, ne tempus legitimum anteuertas. Siquidem festinata recte dixeris etiam præpropera, maturata non dixeris. Neque diffident ab his quæ Suetonius tradit in huius vita: Nihil, inquiens, minus in duce perfecto, quam festinationem, temeritatemque conuenire arbitrabatur. Crebro itaque illa iactabat:

Σπεῦδε βραδέως· ἀσφαλὴς γάρ ἐστ' ἀμείνων ἢ θρασὺς Στρατηγός.

Hæc ferme Suetonius. Est autem versus trochaicus tetrameter catalecticus ex poeta quopiam, vt coniicio, decerptus: cui Cæsar de suo subiecit, στρατηγός. Cuius hæc est sententia: Festina lente. Nam qui tuto citraque lapsum rem gerit, melior est, quam audax & confidens. Tutiora sunt enim, quæ lentis consiliis prouidentur, quam quæ calidis consiliis properantur. Iam vero dictum idem Tito Vespasiano placuisse, ex antiquissimis illius nomismatis facile colligitur: quorum vnum Aldus Manutius mihi spectandum exhibuit argenteum, veteris planeque Romanæ scalpturæ, quod sibi dono missum aiebat à Petro Bembo, patritio Veneto, iuuene cum inter primos erudito, tum omnis literariæ antiquitatis diligentissimo peruestigatore. Nomismatis character erat huiusmodi. altera ex parte faciem Titi Vespasiani cum inscriptione præfert, ex altera ancoram, cuius medium ceu temonem, delphin obuolutus complectitur. Id autem symboli nihil aliud sibi velle, quam illud Augusti Cæsaris dictum, σπεῦδε βραδέως, indicio sunt monimenta literarum hieroglyphicarum. Sic enim vocantur ænigmaticæ scalpturæ, quarum priscis seculis multus fuit vsus potissimum apud Ægyptios vates, ac theologos: qui nefas esse ducebant, sapientiæ mysteria literis communibus vulgo prophano prodere, quemadmodum nos facimus: sed si quid cognitu dignum iudicassent, id animantium rerumque variarum expressis figuris ita repræsentabant, vt non cuiuis statim promptum esset coniicere: verum si cui singularum rerum proprietates, si peculiaris cuiusque animantis vis ac natura cognita, penitusque perspecta fuisset, is demum collatis eorum symbolorum coniecturis, ænigma sententiæ deprehendebat. Veluti cum Ægyptiis Osirim suum, quem eundem solem esse putant, significare volunt, inscalpunt sceptrum, inque eo speciem exprimunt oculi: nimirum innuentes hunc deum esse, regalique potestate sublimem, cuncta despicere: quia solem Iouis oculum appellat antiquitas. Huiusmodi ferme refert Macrobius libro Saturnalium primo. Item annum hoc modo demonstrabant: Effingebant serpentem ita circumuolutum, vt caudam ore teneret insertam: innuentes, annum semper iisdem vicibus temporum reciprocantibus in sese recurrere. Vnde Seruius autumat apud Græcos ἐνιαυτοῦ vocabulum attributum anno, atque huc respexisse Maronem, cum ait:

Atque in se sua per vestigia voluitur annus.

Etiamsi Horus Ægyptius, cuius extant duo super huiusmodi symbolis libri, serpentis scalptura non annum, sed æuum repræsentari tradit: annum autem tum Isidis, tum Phœnicis imagine. Scripsit his de rebus Plutarchus in commentario de Osiride, & Cheremon apud Græcos, testimonio Suidæ: cuius ex libris excerpta suspicor ea, quæ nos nuper conspeximus huius generis monimenta, in quibus etiam hæc inerat pictura: Primo loco circulus, deinde ancora, quam mediam (vt dixi) delphinus obtorto corpore circumplectitur. Circulus vt indicabat interpretamentum adscriptum, quoniam nullo finitur termino, sempiternum innuit tempus: Ancora, quoniam nauim remoratur & alligat, sistitque, tarditatem indicat. Delphinus, quod hoc nullum aliud animal celerius, aut impetu perniciore, velocitatem exprimit: quæ si scite connectas, efficient huiusmodi sententiam, ἀεὶ σπεῦδε βραδέως: id est, Semper festina lente. Porro hoc scripturæ genus non solum dignitatis plurimum habet, verum etiam voluptatis non parum, si quis modo rerum, vt dixi, proprietates penitus perspectas habuerit: id quod partim contingit solerti contemplatione rerum, causarumque naturalium, partim liberalium cognitione disciplinarum. Veluti si quis ex Aristotelicis libris, quos de naturali auditu inscripsit, probe teneret analogiam quandam esse & similitudinem inter magnitudinem, motum, ac tempus: nam horum trium vnumquodque pariter in eodem existunt. Siquidem vt tempus adhæret motui, ita motus adhæret magnitudini. Quod in magnitudine punctum, hoc momentũ in tẽpore, impetus in motu (liceat enim interim sic appellare, quod in motu minimum est atque indiuisibile. neque enim de vocibus laborandum, si de re cõueniat.) Iam igitur si in recta linea magnitudinem consideres, duo puncta reperies, quorum alterum sit initium duntaxat, alterum finis tantum: hoc est, vnde quasi fluit longitudo, & in quod desinit. In eadem si motum constituas, duos item reperies impetus: alterum vnde motus oritur, alterum in quem desinit. Horum ea ratio est, vt qui initium est, tantum eius motus initium sit: qui finis, tantummodo finis. Motum tempus necessario comitatur. Est enim huius veluti regula: cuius naturam si separatim contemplere, duo vides momenta (liceat enim ita loqui) alterum temporis illius initium, alterum finem. Rursum autem, si in eadem linea consideraris puncta magnitudinis, impetus motus, momenta temporis, quæ media intercedunt inter initium & finem: vides horum vniuscuiusq; velut ancipitem esse naturam. Etenim ad initium relata, fines sunt: ad finem, initia. Proinde vbi finita erit magnitudo, ibi simul & finitus motus, & tempus finitum sit oportet. Finita est autem ea magnitudo, in quam tale competit initium, vt idem finis esse non possit: talis inquam finis, vt in eundem non cadat ratio principii: id quod euenit in omnibus figuris, excepta circulari, seu sphærica. Nam vt in hac nullum certum est punctum, quod proprie dici queat initium, nullum item quod ita sit finis, vt tantum eam recipiat appellationem: ita nec momentum huiusmodi vllum est, nec impetus. Vnde consequitur, vt ibi neque finita sit magnitudo, neque motus finitus, neque finitum tempus. Rursum vbi quodlibet magnitudinis punctum, simul & initium & finis esse potest, ibi magnitudinem infinitam esse necesse est. Ad eandem rationem, vbi quilibet impetus vel principium motus esse potest, vel finis, illic motus videtur infinitus. Demum vbi quoduis momentum, simul vel initium temporis esse potest, vel finis, ibi

tempus infinitum oportet esse. Sed infinitum tempus, æternum vocamus,quod quidem æterno respondet motui. Motus æternus magnitudinem item æternam requirit Hæc non possunt competere,nisi in sphæricam aut circularem magnitudinem. Vnde philosophi quidam æternitatem mundi collegerunt, quod animaduerterent cœli vniuersi,syderumque & sphæricam esse figuram, & motum item esse sphæricum. Porro non solum in huiusmodi magnitudinem,circuli ratio quadrat,verum etiam motus huic adhærens,circulus est quidam. Item tempus cum dimetiens motum non respuit appellationem circuli: quemadmodum testatur etiam Aristoteles quarto περὶ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως libro. Hæc igitur,atque id genus alia,qui ex philosophorum disciplinis perdidicerit, is facile coniectabit, quam ob rem Ægyptii circulo sempiternum tempus exprimere voluerint. Iam vero Delphini vim, naturamque paucis inspiciamus. Tradunt autores, hunc incredibili velocitate,& admirabili impetu reliquum animantium genus longo interuallo post se relinquere. Proinde Oppianus libro De naturis piscium secundo,delphinos non cum quibuslibet auibus, sed cum aquilis confert:

> Ὅσσον γὰρ κύφοισι μετ' οἰωνοῖσιν ἄνακτες
> Αἰετοὶ, ἢ θήρεσσι μετ' ὠμηστῇσι λέοντες,
> Ὅσσον ἀριστεύουσιν ἐν ἑρπυστῆρσι δράκοντες·
> Τόσσον καὶ δελφῖνες ἐν ἰχθύσιν ἡγεμονῆες.

Hoc est:

> Quippe citas quantum inter aues,insignis honore
> Regali,reliquas aquila præuertitur omneis,
> Inque feris leo crudiuoris, sæuique dracones
> Serpentum in genere exuperant:tantum impete delphin
> Eximius vincit regnantes æquore pisces.

Confert & iaculo:

> --- Διὰ γὰρ βέλος ὥστε θάλασσαν
> Ἵπτανται.---

Id est:

> --- Namque per æquora lata sagittæ
> More volant.

Denique confert etiam vento,vel turbini potius, ac procellæ ventorum:

> Ἄλλοτε μὲν βαθὺ κῦμα διατρέχει ἠΰτε λαῖλαψ.

Id est:

> ---Altas aliquando per vndas
> Turbinis in morem discurrit.---

Plinius libro historiæ mundi nono,capite octauo Aristotelis secutus sententiam,haudquaquam ab his discrepantia refert, videlicet delphinum omnium animalium pernicissimum esse: neque id solum inter maritimi generis,verum etiam volucri quauis ocyorem, quouis acriorem telo. Singularem autem huius velocitatem hoc potissimum argumento colligi, quod cum os habeat longo dissitum interuallo à rostro, nempe medio pene ventre (quæ res in consectandis piscibus non mediocrem illi moram adferat necesse est:neque enim nisi resupinus atque conuersus corripit:)tamen vix vllus est piscium,qui illius effugiat celeritatem. Nec ignorat ipse hanc naturæ dotem,sed veluti laudis,animive causa, certat aliquoties cum nauigiis,plenis velis euntibus. Est enim præcipue φιλάνθρωπος delphin,quin & παιδεραστὴν aiunt nonnulli:& ob id capitalis est hostis crocodili,quo non aliud animal infensius homini. Itaque non pauescit hominem vt alienum, verum obuiam nauigiis venit:alludit exultans,certat etiam,& quamuis plena præterit vela. Quin etiam in mugilum venatu apud stagnum Laternam magnifice declarat,quantum valeat celeritate,quantum polleat ingenio, quantum denique bene velit homini. Iam vero quid dicam de impetu vix credibili? Siquidem vbi fame concitatus fugientem in vada ima persecutus piscem,diutius spiritum continuit, non aliter quam arcu emissus ad respirandum emicat, tantaque vi exilit, vti plerunque vento turgentia vela nauium saltu transuolet. Quod igitur symbolum magis conueniebat ad exprimendum acrem illum & indomitum animi impetum,quam delphini? Porro ad significandam tarditatem, cunctationemque, non male quadrabat ἐχενηίς piscis,quem Latini remoram vocant: verum quoniam huius figura parum cognoscibilis videbatur (nam præterquam quod admodum pusillus est, nec vlla insigni nota discernitur) magis ad id placuit ancoræ symbolum: quæ si quando periculose nauigatur ob ventos nimium secundos,ibi cursum immoderatum nauis figit ac retinet. Itaque dictum est, σπεῦδε βραδέως, ex ipsis vsque priscæ philosophiæ mysteriis profectum apparet:vnde ascitum est à duobus omnium laudatissimis imperatoribus, ita vt alteri adagionis esset loco,alteri insignium vice,vtriusque moribus ingenioq; mire quadrans. Nunc vero in Aldum Manutium Romanum,ceu tertium hæredem deuenit:

> Haud equidem sine mente reor,sine numine diuûm.

Nam huius eadem quæ quondam Tito Vespasiano placuerunt, celebrantur insignia,non notissima modo, verum etiam grauissima quibuscunque vbiuis terrarum bonæ literæ vel notæ sunt, vel charæ. Neque vero symbolum hoc tum illustrius fuisse crediderim,cum insculptum Imperatorio nomismati,negociatorum manibus terendum circumferretur, quam nunc, cum vbique gentium,vel vltra Christiani imperii terminos, vna cum omnigenis vtriusque linguæ voluminibus propagatur,agnoscitur,tenetur, celebratur ab omnibus,qui liberalium studiorum colunt sacra: præsertim iis, qui fastidita barbara ista pinguique doctrina ad veram atque antiquam aspirant eruditionem:ad quam restituendam vir is quasi natus,& ab ipsis,vt ita dixerim,fatis factus, scalptusque videtur:tam ardentibus votis vnum hoc optat,tam infatigabili molitur studio,vsque adeo nullum refugit laborem, vt literaria supellex & integra,& sincera,puraque bonis ingeniis restituatur. Quam quidem ad rem quantum iam attulerit momenti,tametsi fatis, pene dixerim,inuitis,res ipsa nimirum indicat. Quod si pulcherrimis, planeque regiis Aldi nostri votis deus aliquis, bonis literis amicus aspirauerit, & si quem numina læua sinant, intra paucos annos illud futurum polliceor studiosis, vt quicquid est bonorum autorum in quatuor linguis,Latina,Græca,Hebraica, Chaldaica, tum autem in omni genere disciplinarum,id vnius huius opera, plenum habeant & emendatum, nullamque iam literariæ supellectilis partem quisquam desideret. Quod simul atque contigerit, tum vero palam fiet,quantum adhuc bonorum codicum in abdito sit, vel retrusum ob negligentiam, vel suppressum quorundam ambitione, quibus hoc vnum cordi est, vt soli sapere videantur. Tum denique cognitum erit, quam prodigiosis mendis scateant autores,etiam hi,qui nunc satis emendati putantur. Cuius rei si cui libebit,velut ex degustatione coniecturam facere, Plinianas epistolas,quæ propediem ex Aldina officina prodibunt in lucem, cum vulgatis exemplaribus conferat:quodque ibi deprehenderit, idem in aliis expectet autoribus. Herculanum mehercule facinus, ac regio quodam animo dignum rem tam diuinam,quasi funditus collapsam,orbi restituere,latentia peruestigare,eruere retrusa,reuocare extincta,sarcire mutila,emendare tot modis deprauata,præcipue vulgarium istorum excusorum vitio: quibus vnius etiam aureoli lucellum,antiquius est,quam vel vniuersa res literaria. Adde his, quod quantumlibet exaggeres eorum laudem, qui respublicas sua virtute vel tuentur,vel etiam augent,in re certe prophana,tum angustis circumscripta spaciis versantur. At qui literas collapsas vindicet,(nam id pene difficilius quam genuisse) primum rem sacram molitur & immortalem:tum non vnius alicuius prouinciæ, sed omnium vbique gentium,omnium seculorum negocium agit. Postremo quondam principum hoc munus erat, inter quos præcipua Ptolemæi gloria. Quanquam huius bibliotheca domesticis & angustis parietibus continebatur. Aldus bibliothecam molitur, cuius non alia septa sint quam ipsius orbis. In hanc digressiunculam non abs re mihi videor exspatiatus,nempe quo studiosi hoc impensius his insigniis & faueant,& delectentur, posteaquam cognouerint tam inclytis autoribus fluxisse:præterea quid sibi velint, intellexerint:denique cum meminerint,quantum bonæ rei Delphinus ille polliceatur, si quis modo deus pulcherrimis conatibus dexter adfuerit. A diuerticulo repetetur fabula,si prius exposuero querelam de typographis quibusdam, pessime de re literaria merentibus. Non est noua querimonia, nunquam tamen iustior quam his temporibus,quibus hæc mihi quarta, ni fallor, parabatur editio. Ea fuit anno 1525. Venetorum vrbs multis quidem nominibus celeberrima, per Aldinam tamen officinam celebrior est, adeo vt quicquid librorum isthinc adfertur ad exteras nationes, ob ciuitatis tantum titulum illico sit vendibilius. Atqui eius nominis lenocinio sordidi quidam typographi sic abutuntur, vt vix ab vlla ciuitate nobis veniant autores impudentius deprauati. nec ij sane quilibet,sed omnium primi,velut Aristoteles,M. Tullius, & Quintilianus:ne quid querar de sacris voluminibus. Curatum est legibus, ne quis consuat calceum,ne quis faciat scrinium, nisi fuerit ab eius opificii sodalitio comprobatus:& tantos autores, quorum monumentis etiam religio debetur, emittunt in vulgus adeo literarum ignari,vt ne legere quidem possint:adeo ignaui, vt nec relegere libeat quod excuditur: adeo sordidi, vt citius patiantur sex millibus mendarum oppleri bonum librum, quam paucis aureolis velint conducere qui præsit castigationi. Nec vlli magnificentius pollicentur in titulis,quam qui impudentissime deprauant omnia. Et legum autoritate datur redhibitio, si quis pannum vt cocco tinctum vendiderit,si deprehendatur in tinctura nihil additum cocci: quin mulcta afficitur,quisquis in huiusmodi mercibus fucum fecit:& lucro suo vel furto potius fruitur,qui eadem opera tot hominum milibus imponit? Olim & in describendis libris adhibebatur religio non minor,quam nunc adhibetur in notariis publicis ac iuratis,certe maior debebatur:nec aliunde tam prodigiosa librorum confusio profecta est, quam quod obscuris quibuslibet & monachis imperitis,mox etiam mulierculis, citra delectum rei tam sacræ tractatio committebatur. At quantulum est mali, quod adfert scriba negligens aut indoctus, si conferas typographum? Et hic oscitant leges publicæ. Punitur,qui vendit pannum apud Britannos tinctum,pro panno tincto apud Venetos: & audacia sua fruitur, qui meras cruces & ingenii tormina vendit pro bonis autoribus. Dices non est venditoris emptori præstare quoduis vitium, & liber hic debebat esse,si titulus promittit exactam diligentiam, deprehenditur scatet mendis, & sunt errata quæ nec ab eruditis statim deprehenduntur. Iam typographorum innumerabilis turba confundit omnia,præsertim apud Germanos. Non licet cuiuis pistorem esse: Typographia quæstus est nulli mortalium interdictus. Nec tutum est quiduis pingere aut loqui: at quamuis materiam excudere fas est. Vbi terrarum non volitant nouorum libellorum examina? Quorum si singuli adferrent aliquid scitu dignum,tamen ipsa turba studiis vehementer officeret, vel ipsa satietate: quæ bonis in rebus est multo perniciosissima, vel hoc ipso, quod his velut illecebris animi hominum natura aspicori,& nouarum rerum auidi, auocentur à lectione veterum scriptorum,quibus nihil melius proferri potest; etiamsi non inficior,à neotericis aliquid inueniri quod

quod illos fugerit. Existere potest, verbi causa, qui doceat aliquid quod latuerit Aristotelem: nullum tamen arbitror exoriturum, qui philosophiæ corpus tradat absolutius, quam ille tradidit. Sic erit fortassis, qui in literis sacris videat quædam, quæ fefellerint Chrysostomum aut Hieronymum: at non arbitror fore, qui in summa præstet, quod illi præstiterunt. Nunc illis propemodum antiquatis, omnibus omnium næniis terimus horas: negliguntur interim honestæ disciplinæ cum suis autoribus: collabitur autoritas Senatuum, Conciliorum, Scholarum, Iureconsultorum ac Theologorum. Quod si res pergat qua cœpit, futurum est vt summa rerum ad paucos redacta, barbarica quædam tyrannis sit apud nos, qualis est apud Turcas. Vnius aut paucorum libidini patebunt omnia, nec erunt politiæ ciuilis vlla vestigia, sed militari violentia gubernabuntur vniuersa. Iacebunt omnes honestæ disciplinæ, lex vna vigebit: Sic vult ὁ κοσμοκράτωρ. Religionis antistites aut nullo erunt in precio: aut si quid habebunt opum dignitatisve, id totum seruiet iis, quorum non iudicio, sed nutu ac renutu temperabuntur omnia. Quanto melius consuleretur rebus humanis, si quemadmodum in elementis mundi alia ab aliis sic temperantur, vt æterno fœdere consistant omnia: sic in republica sua cuique legitima maneret autoritas, populo tribueretur quod æquum est, senatui ac magistratui tantum concederetur, quantum eruditio, leges & æquitas paterentur, episcopis ac sacerdotibus suis maneret honos: nec monachis negaretur quod debetur. Horum omnium concors discordia & eodem tendens varietas, longe fidelius seruaret Reipublicæ statum, quam nunc, dum quisque ad se rapere conatur omnia. Ne familia quidem potest consistere, nisi maritus functionis partem cedat vxori, ni discrimen sit inter liberos & seruos, & nisi serui quoque non pro iumentis habeantur, sed pro hominibus: postremo nisi discrimen sit inter seruum & seruum: vt qui liberaliter seruiunt, habeantur indulgentius ac præmium officiorum expectent libertatem. Dicet hic aliquis: Heus diuinator, quid hæc ad typographos? Quia nonnullam mali partem inuehit horum impunita licentia. Implent mundum libellis, non iam dicam nugalibus, quales ego forsitan scribo: sed ineptis, indoctis, maledicis, famosis, rabiosis, impiis ac seditiosis: & horum turba facit, vt frugiferis etiã libellis suus pereat fructus. Prouolant quidãabsq; titulis, aut titulis (quod est sceleratius) fictis. Deprehensi respondent: Detur vnde alam familiam, desinam tales libellos excudere. Aliquanto meliore fronte respondeat fur, impostor aut leno: Da qui viuam & desinam his artibus vti, nisi forte leuius crimen est, clam minuere rem alienam, quam palam eripere famam alienam: aut sine vi ad quæstum abuti tuo alienoue corpore, quam vitam alterius ac famam vita quoque chariorem impetere. Sed querelæ iam dudum satis. Indicandum est remedium. Mitigabitur hoc malum, si principibus ac magistratibus curæ fuerit, vt quantum fieri potest, excludantur ociosi, quos potissimum bella mercenaria nobis propingunt: deinde si improbis, quos nec ratio nec pudor cohibet, leges ostendant fustem paratum, nisi se verterint ad meliora: deinde conantibus ea quæ faciunt ad publicam vtilitatem, si viribus destituantur, succurrãt præmia, vel à principibus vel ab episcopis & abbatibus, vel ex ærario publico. Nam à negociatoribus, qui se plerique Mammonæ dedicarunt, fortassis improbum sit tale officium exigere. Qui extructo altari sepulchrove, qui suspensa tabula aut statua posita, sibi promittunt nomen apud posteros, quanto viuaciorem famam hac via sibi pararent? Ex multis vnum exemplum proferam. Vix alius in enarrandis sacris voluminibus dexterius versatus est, quam diuus Ioannes Chrysostomus: nec alius scriptor magis accommodus his, qui se parant ad munus concionandi. Et scripsit plurima, quorum bonam partem habemus, vtcunque versam: sed plerisque deprauatis, nonnullis etiam admixtis, quæ nihil habent Chrysostomi. Quanta vero lux accederet sacris studiis, si tantus doctor totus haberetur Græcus & emendatus: aut certe sic haberemus eum loquentem Latine, quemadmodum loquitur Græce. Non hic commemorabo, quot modis pereant magnatibus pecuniæ, quantum absumant alea, scorta, compotationes profectiones non necessariæ, pompæ, bella quæsita, ambitio, colax, morio, ludio: saltem ex his quæ turpiter pereunt, aliquam portionem decidant vel vtilitati publicæ, vel suæ gloriæ, vel vtrique. Aldo hæc molienti quis non fauit eruditorum? Quis non suggessit aliquid, quod illum laboribus tantis imparem subleuaret? Quoties ad illum ab Hungaris ac Polonis missa sunt vltro vetusta exemplaria, non sine honorario munere, vt ea iusta cura publicaret orbi? Quod Aldus moliebatur apud Italos (nam ipse concessit in fata, quam gratiosi nominis titulo adhuc commendatur officina) hoc Ioannes Frobenius molitur apud Cisalpinos, non minore studio quam Aldus, nec prorsus infeliciter, sed & quod negari non potest) impari lucro. Si causam requiras, ex multis hanc vnam esse puto, quod non est idem ingeniorum candor apud nos, qui est apud Italos, sane quod ad rem attinet literariam. Nec enim vereor prædicare, quod sum expertus, cum apud Italos æderem Prouerbiorum opus, homo Batauus, quotquot illic aderant eruditi, vltro suppeditabant autores nondum per typographos euulgatos, quos mihi suspicabantur vsui futuros: Aldus nihil habebat in thesauro suo, quod nõ cõmunicaret. Idem fecit Ioannes Lascaris, Baptista Egnatius, Marcus Musurus, Frater Vrbanus. Quorundão officium sensi, quos nec de facie nec de nomine noueram. Venetiã nihil mecum apportabam, præter confusam & indigestam operis futuri materiam: idque ex euulgatis duntaxat autoribus. Magna mea temeritate simul vtrique sumus aggressi: ego scribere, Aldus excudere. Summa negocii intra menses plus minus nouem confecta est, & interim mihi cum calculo malo nondum noto res erat. Hic mihi cogitate, quanta pars vtilitatis abfutura fuerit, nisi docti libros manu descriptos suppeditassent. In his erant, opera Platonis Græca, Plutarchi vitæ, eiusdem moralia, quæ sub fidem operis mei cœpta sunt excudi, Athenæi Dipnosophistæ, Aphthonius, Hermogenes cum commentariis, Aristotelis rhetorica cum scholiis Gregorii Nazianzeni; Aristides totus cum scholiis, commentarioli in Hesiodum ac Theocritum; Eustathius in totum Homerum, Pausanias, Pindarus cum accuratis commentariis; Prouerbiorum collectio titulo Plutarchi, rursus alia titulo Apostolii, cuius libri nobis copiam fecit Hieronymus Alexander. Erant & alia minuta, quæ vel non succurrunt, vel non attinet referre. Horum nihil adhuc fuerat typis euulgatum. Nunc vicissim accipe candorem amici cuiusdam Cisalpini, quem in præcipuis habebam, nec habere desii: quandoquidem amici mores nosse oportet, non odisse. Cum adornarem editionem Venetam, forte videram apud illum Suidam, cuius margines habebant parœmias annotatas. Opus erat ingens, & erant euoluenda plurima. Cupiens igitur hoc laboris lucrifacere, rogaui faceret eius voluminis copiam vel ad horas paucas, dum puer notulas in meum codicem transcriberet. Iterum atque iterum roganti pernegauit. Cum nullum obtestationis genus non admouissem, nec exorarem, rogabam num ipse haberet in animo ædere prouerbia, me cessurum perlubenter hoc opus felicius tractaturo. Deierabat nihil esse tale. Quid igitur, inquam, te mouet? Tandem veluti tormentis adactus, fassus est, hæc iam euulgari, per quæ docti hactenus fuissent vulgo mirandi. Hinc illæ lacrymæ. Latitant in collegiis ac monasteriis Germanorum, Gallorum & Anglorum peruetusti codices, quos, exceptis paucis, adeo non communicant vltro vt rogati vel celent, vel pernegent, vel iniquo precio vendant vsum decuplo æstimatorum codicum. Tandem pulchre seruatos vel caries tineæque corrumpunt, vel fures auferunt. Magnates autem adeo non adiuuant sua benignitate rem literariam, vt existiment nullam pecuniam perire perditius, quam quæ in tales vsus consumitur: neque quicquam omnino placet illis, vnde non vectigal aliquod tollitur. Quod si pari candore principes Cisalpini prosequerentur honesta studia cum Italis, Frobeniani serpentes non tantum abessent ab opibus delphinis Aldini. Ille lente festinans non minus auri sibi peperit, quam nominis, vtroque dignus: Frobenius dum baculum semper erectum gerit, non alio spectans quam ad publicam vtilitatem, dum à columbina simplicitate non recedit; dum serpentum prudentiam magis exprimit insigniis suis quam factis, fama potius diues est quam re. Sed digressionum iam modus esto: nunc ad adagionis enarrationem nostrã sese referat oratio. Trifariam vti licebit prouerbio: primum si quando admonebimus, diutius deliberandum, prius quam aggrediare negocium: posteaquam statueris, tum velociter peragendum: vt ad consultandi moram pertineat ancora, ad conficiendi celeritatem delphinus. Huc pertinet Salustianum illud: Antequam incipias, consulto: vbi consulueris, mature facto opus est. Quam sententiam Aristoteles recenset vj. Moralium libro, tanquam vulgo iactatam: Aiunt, inquiens, de quibus iam deliberaris, ea celeriter esse peragenda: cunctanter autem consultandum. Cuius autorem Biantem fuisse testatur Laertius, qui solitus sit admonere: βραδέως ἐγχειρεῖν τοῖς πραττομένοις. ὅ,τι δ' ἂν ἕλῃ, βεβαίως τηρῶντα διαμένειν, id est: Cunctanter aggrediendum negocium, verum in suscepto constanter perseuerandum. Nec admodum abludit hinc Mimus ille, Publianus opinor:

Diu apparandum est bellum, vt vincas celerius.

Item ille:

Deliberare vtilia, mora tutissima est.

Adde iis prouerbium illud: ἐν νυκτὶ βουλή, i. **In nocte consilium.** Præterea Sophocleum illud in Oedipo tyranno:

φρονεῖν γὰρ οἱ ταχεῖς, οὐκ ἀσφαλεῖς.

Id est:

Periculosa est præpropera prudentia.

Addendum his illud Platonis, quod alibi citauimus: Qui plus satis festinat initio, serius ad finem peruenit. Paulo diuersius est sed tamen ad hanc referendum formam, quod ait Quintilianus: Præcox illud ingeniorum genus non temere peruenire ad frugem. Et quod vulgo dicunt: Qui pueri adhuc, & velut ante tempus sapiunt, eos in senectute stultos euadere. Quod Actius approbare videtur qui apud Gellium ait, sibi in iuuenilibus ingeniis itidem vt in pomis immaturis placere acerbitatem: nam hæc demum maturescere (porro maturitas tempestiuam adfert suauitatem) reliqua ante tempus putrescere. Alter vsurpandi modus fuerit, cum admonebimus adfectus animi, rationis velut habenis reprimendos esse. Siquidẽ Plato animũ hominis in treis partitus parteis, rationem, iracundiã, concupiscentiã, in hoc philosophiæ summã sitam esse putat, si affectus pareant rationi non aliter quã regi: cui quidẽ ob id ipsum sedem in cerebro, velut in arce datam existimat. Peripatetici, quorum signifer Aristoteles, affectus qui sunt animorum impetus quidam, ceu stimulos quosdam natura datos existimant, quibus ad virtutis vsum excitemur: quanquam reclamantibus Stoicis, & nominatim Seneca, in libris quos ad Neronem scripsit De ira. Putant enim affectus huiusmodi non modo nihil conducere ad virtutem, verum etiam officere: quanquam ne isti quidem inficias eunt, in animo sapientis illius quem imaginantur, relinqui primos impetus, anteuertere solitos rationi, quos funditus extirpare non

queas: verum ii, ne consequatur assensio, protinus à ratione reiiciuntur. Hoc innuit Homerus, cum Iliados j. Pallas à tergo adstat Achilli, iamque manum admouentem gladio, coercet. Igitur violentos illos animi motus, delphinum recte dixeris: ancoram, moderatricem sapientiam. Seneca scripsit, nulli rei prodesse moram, nisi iracundiæ. Imo quicquid impense cupimus, aut odimus, ibi salutaris est mora. Plutarchus in Apophthegmatis Romanorum narrat Athenodorum philosophum, cum ob senium impetrasset ab Octauio Augusto veniam redeundi domum, admonuisse illum, vt nequid iratus diceret, faceretve, prius quam viginti quatuor Græcorum literas apud se nominatim recensuisset. quo audito respondit, sibi illo adhuc opus esse, quo disceret & tacendi artem: atque hoc prætextu totum annum hominem apud se detinuit. Huc spectat etiam Terentianum illud:

Vide ne nimium calidum hoc sit modo.

Sunt autem quædam ingenia, quibus calcaribus est opus: sunt, quibus freno. Proinde recte veteres illi à delphino ancoram complecti voluerunt: quod oporteat alterum altero temperari, & vtrunque cum altero coniungi: quo videlicet eiusmodi quidam animi habitus existat, qualem Plato conflari putat ex musica, gymnasticaque, si pariter exerceantur. Tertia vtendi ratio fuerit, cum admonebimus, in omni negocio vitandam præcipitem celeritatem: quod vitii quibusdam ingeniis peculiariter insitum est, vt illis in omni re quantulacunque mora longa videatur. Huiusmodi festinationis comites esse solent error & pœnitentia, iuxta versiculum illum apud Græcos celebrem:

Προπέτεια πολλοῖς ἐστὶν αἰτία κακῶν.

Id est:

Multis malorum est causa præcipitantia.

His occinendum nobile illud Catonis dictum: Sat cito, si sat bene. cuius mentionem fecit diuus Hieron. scribens ad Pammachium in hæc verba: Scitum est illud quoque Catonis: Sat cito, si sat bene. quod nos quondam adulescentuli, cum à perfecto oratore in præfatiuncula diceretur, risimus. Meminisse te puto erroris mutui, cum omne Athenæum scholasticorum vocibus consonabat: Sat cito, sat bene. Hactenus Hieronymus. Quadrabit & in illos, qui præpropere famam affectant, maluntque paratam ac magnam, quam solidam & perpetuam. Solent enim præcocia subito flaccescere. Quod autem paulatim accrescit durabile est. Horatius:

Crescit occulto velut arbor æuo
Fama Marcelli.

Et Pindarus in Nemeis hymno viij. αὔξεται δ' ἀρετὰ, χλωραῖς ἐέρσαις ὡς ὅτε δένδρον ἀΐσσει, σοφοῖς ἀνδρῶν ἀερθεῖσα ἐν δικαίοις τε πρὸς ὑγρὸν αἰθέρα. id est: Augescit autem virtus, veluti cum arbor virenti rore surgit, sapientes inter viros sublata iustosque, ad liquidum æthera. In summa quicunque vel socordia peccant, vel immoderato impetu, iis illud Octauii Cæsaris, σπεῦδε βραδέως, simul symbolum illud olim Titi Vespasiani, nunc Aldinum, oportebit in memoriam reuocare, vt delphini atque ancoræ meminerint.

EX APPENDICE ERASMI.

Opus est Zephiris, & hirundine multa.

Δεῖσθαι δ' ἔοικεν οὐκ ὀλίγων χελιδόνων: Multa videtur opus habere hirundine. Quoties dehortabimur aliquem à præpropera festinatione, aut negabimus vnico die eruditionem, artem, virtutem & gloriam comparari posse. Horat. Arist. Sumptum ab hirundinis natura, quæ veris nuncia est, hyeme auolat. Simile illud Sophoclis:

Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ', ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός.

Namque vnius quæ sit viri, haud est ciuitas.

IVNII. Nihil cunctandum.

Quoties detrimentosam esse cunctationem significabimus, & præcidendam omnem moram, eleganter vsurpare licebit illud Bacchilidæ Lyrici poetæ, quod apud Athenæum legitur lib. xiiij.

Οὐκ ἕδρας ἔργον οὐδ' ἀμβολᾶς.

Id est:

Haud sessione aut comperendinatione opus est.

Citius quam gradatim.

Θᾶττον ἢ βάδην. Citius quam gradatim, prouerbio dicunt Græci, quum insignem celeritatem & properandi studium significare volunt. Menander:

Τὸ δὴ λεγόμενον τοῦτο θᾶττον ἢ βάδην.

Ocyssime id curabo, quod dici solet.

Porro quod addit, τὸ δὴ λεγόμενον, clarissime ostendit prouerbium fuisse, ne quis huc temere irrepsisse existimet. Vsus eo est & Plutarchus in Fabio Maximo: αὐτὸς δ' ἐκεῖνος ἀποπηδήσας κατὰ τάχος, θᾶττον ἢ βάδην πρὸς τὸν υἱὸν ἐπειχθείς. id est: Pater ipse ocyus descendens ab equo, concitato quam potuit maxime gressu ad filium approperans: siue, ad verbum si mauis, citius quam gressim. Suidas ex incerto authore: ὁ δὲ θᾶσσον ἢ βάδην τήν τε κεφαλὴν ἐπισείων καὶ βαρβαρικῶς τινα ἐπιφθεγγόμενος ὅσα τῆς τε φωνῆς ἐν τῇ ἐντόνῳ καὶ τοῦ βαδίσματος ἐν τῷ σεσοβημένῳ εἰκάσαι, ἐπαπειλῶν. id est: Ocyssime ille caput quassans, & barbara voce nonnulla locutus, quantum licuit coniectare tum ex vocis contentione, tum ex incessus insolentia, grauia minitabatur.

Ne propera, nondum ignem calcas.

Theocritus Syracusanus in Viatoribus:

Μὴ σπεῦδ', οὐ γάρ τοι πυρὶ θάλπεαι.---

Id est:

Ne propera, nudum premis ignem calce.---

Scholiastes admonet prouerbium esse in temere atque inconsideratius feruido quodam æstu aliquid perficere deproperantes, quos hoc dicto admonebimus, non tantopere festinandum: neque enim per ignem ipsos incedere debere, vt periculum sit ne plantæ exurantur. Est & nostrati vulgo tritissimum illud adagium, vt quando nimium festinandi studium castigari volunt, dicant: Quid approperas, neque enim viuo carboni insides.

Boreadibus pernicior.

Hyperbole prouerbialis summam velocitatem indicans, ex illa apud Theognidem Megarensem, in iis quæ hypothecæ inscribuntur:

Ὦ κύτερος δ' εἴηθα πόδας ταχέων ἁρπυιῶν,
Καὶ παίδων Βορέου, τῶν ἄφαρ εἰσὶ πόδες.

Harpyias quanquam volucres superare volatu,
Et Boreæ natos fata tibi dederint.

Et altera Tyrtæi Lacedæmonii poetæ:

Νικῴη δὲ θέων Θρηΐκιον Βορέην.

Præuertat cursu Threicium Boream.

Fabula memorat, Zetem & Calain è Borea & Orythia Erechthei filia prognatos, capitibus pedibusque pennatos fuisse, criniumque repando remigio vsos volasse: & Harpyias Thaumantis filias similiter pennatas pepulisse: quod refertur ab Apollonio Argonauticôn ij. Virgilio Æneidos iij. & Hygino in fabulis. Vnde Themistius in iij. de anima: πτερωτοὺς ὡς τοὺς Βορεάδας. id est: Pennatos vt Boreadas. Huius classis est & Menandri comici illud:

Θᾶσσον μὲν οἰστοῦ καὶ πτεροῦ χωρίζεται.

Velocius penna alite, & sagitta abit.

& Thryphiodori illud: ἐπέδραμε θᾶσσον οἰστοῦ. id est: Accurrit citius quam lata sagitta, & illud Callimachi de canum celeritate: θάσσονας αὐράων κυνοδρόμους. id est: Perniciores ventis catulos, & Virgilianum illud:

---Et ventis & fulminis ocyor alis.

Theodoretus, πτηνῶν ἁπάντων, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἀνέμων ἐλαφρότερον. id est: Alitibus omnibus, imo vero etiam ventis ipsis pernicior. Apollonius Rhodius:

---Ζεφύρου παραΐσσεσκον ἀέλλας.

Id est:

---Zephyri poterant præuertere nimbos.

Vtroque velo fugere.

Τὰ ἱστία ἑκάτερα ἐπάρασθαι, id est, Vtrunque velum expandere, prouerbiali figura dixit in Symposiacis Plutarchus quum contentionis summæ studium vellet significare. ita enim habet: εἰ μὴ τὰ ἱστία ἑκάτερα ἐπαράμενοι τὴν ἡδονὴν φευξούμεθα. id est: Ni sublato vtroque velo voluptatem fugiamus. Olim binis ferme velis in naui vtebantur, artemone & dolone. Simili loquendi modo vsus est fere Synesius in Dione: οὐ κατὰ μικρὸν, ἀλλ' ὅλοις τοῖς ἱστίοις ἀπελήλαθεν. id est: Non pedetentim, sed velis omnibus ferebatur.

Abaridis sagitta.

Ἀβάριδος οἰστὸς, id est, Abaridis sagitta, de velocibus dicitur, vt Pegasus. Nazianzenus in funebri oratione Basilii: τὸν γὰρ Ἀβάριδος οἰστὸν τί ἂν λέγοιμι τοῦ ὑπερβορέου, ἢ τὸν ἀργεῖον πήγασον, οἷς οὐ τοσοῦτον ἦν τὸ διὰ ἀέρος φέρεσθαι ὅσον ἡμῖν τὸ πρὸς θεὸν αἴρεσθαι. id est: Quid Abarides Hyperborei iaculum recenseam, aut Argiuum Pegasum, quibus non tam studio fuit per aerem volare, quam nobis ad deum mentes attollere. Abaris Scytha fuit Seuthæ filius, qui oracula Scythica composuit, & è Scythia in Græciam Athenas legatus venit: memoraturque, inquit Suidas, eius fabulosum iaculum è Græcia ad Hyperboreos vsque Scythas deuolantis. Licebit in vsum hoc modo vocari, si dicamus non Abaridis sagittam celerius deuolasse, quam alicuius literæ ad nos commearint. Eleganter sime Nazianzen. in epistola ad Basilium: ὑπόπτερέ συ καὶ μετάρσιε, τῷ Ἀβάριδος οἰστῷ συμφερόμενε. id est: Alate tu & sub limpeta, & qui vna cum Abaridis iaculo per ardua raptaris. Istud dici conueniet festiuiter in astrologum, aut in peregrinantem, maxime si pernicibus veredis celeriter auectus fuerit.

Lada pernicior

Prouerbialis hyperbole, summæ velocitatis significationem habens: siquidem, Solino teste, primam palmam velocitatis Ladas adeptus est, ita supra cauum puluerem cursitans, vt arenis pendentibus nulla vestigiorum indicia relinqueret. Attestatur & Pausanias in Laconicis: Λάδας ποδῶν ὠκύτητι ὑπερβαλόμενος τοὺς κατ' αὐτόν. id est: Ladas qui cunctos sui temporis mortales pedum pernicitate superauit. Meminit & in Corinthiacis idem. de quo Epigrammatarius:

Λάδας τὸ στάδιον εἴθ' ἥλατο εἴτε διέπτη,
Δαιμόνιον τὸ τάχος, οὐδὲ φράσαι δυνατόν.

Quo

Quo incredibilem viri celeritatem innuit, qui tanta agilitate curriculum absoluit, vt videri potuerit saltu illud aut volatu transmisisse. Catullus:

Næ si Pegasio ferar volatu,
Næ Ladas ego, pennipesve Perseus.

Meminit & Iuuenalis satyra xiij.

---Pauper locupletem optare podagram
Ne dubites Ladas: quid enim velocis gloria plantæ
Præstat?

Eleganter in contrarium sensum detorquebitur, vt si tardigradum quempiam Ladam nominemus. Martialis lib. x. ineptum quendam poetam, proprios versus interserentem Martialicis, comparat homini qui alterum pedem Ladæ habeat, alterum ligneum: ibi:

Habeas licebit alterum pedem Ladæ,
Inepte frustra crure ligneo curres.

COGNATI. *Dædaleis ferri remigiis.*

Μεταφορικῶς vsus est Plautus in Amphitrione, cum Sosiam hero se purgantem inducit, qui putabat se cædi, quod lente iter fecisset: Non ocyus quiui, si me Dædaleis tulissem remigiis. Virgilius quoque motum alarum in nauibus remigium dixit, vj. Æneid. quam metaphoram videtur etiam vsurpasse Lucret. in vj. cum de volucribus ait:

Remigio oblatæ, pennarum vela remittunt.

Id tractum videtur à nauibus ad aues, ac quicquid denique ocyus fertur. Hæc translatio iam poetica est, vt Quintilian. in agendo hac se non vsurum fateatur, sicut nec pastorem populorum, quod Homerus dixit, ποιμένα λαῶν. Idem Virgil. j. Æneid.

--Volat ille per aera magnum
Remigio alarum, &c.---

Æschylus etiam in Agamemnone aptissime vsus est hac translatione, declarans profectionem Atridarum cum exercitu è Græcia ad Helenam recuperandam: τρόπον αἰγυπιῶν οἵτ' ἐκπατίοις ἄλγεσι παίδων ὕπατοι λεχέων στροφοδινοῦνται πτερύγων ἐρετμοῖσιν ἐρεσσόμενοι δεμνιοτήρη πόνον ὀρταλίχων ὀλέσαντες. Illos enim, inquit, cum classe ad Troiam euntes, similiter fecisse atque accipitres, qui amissis pullis longe à nidis illis sublime volantes, ac remis alarum remigantes, gyrum conficiant, atque aerem quæstu impleant. A Dædalo, præstantissimo fabro, quoque omnia luculenta & magnifica opera παροιμιακῶς δαίδαλα ἔργα, Dædala opera vocantur. Et Dædala tecta apud poetam, lib iiij. Georg. Festus: Dædalam à varietate rerum artificiorumque, dictam esse apud Lucretium terram: apud Ennium Mineruam, apud Virgilium Circen: facile est intelligere: cum Græce δαιδάλλειν significet variare. Hactenus Festus. Lucretius libr. j.

--- Tibi suaues Dædala tellus
Summittit flores.---

Idem eodem libro:

--- Aut reductum Dædala tellus
Vnde alit? --   Idem lib. iiij.
Mobilis articulat verborum Dædala lingua.

Idem libro quinto:

-- Naturaque Dædala rerum.   Ibidem:
Carmina, picturas, & Dædala signa polire.

Homerus Iliad. vj. duobus in versibus. Huc refero prou. è Chili. Dædalium remigium.

Ἐν ἀτόμῳ.

Græcis ἐν ἀτόμῳ valet momento temporis, & vt ratio eius sermonis declarat: in spacio temporis, quod diuidi secarique non potest. Atomus enim est indiuisus, indiuiduus, ideoque incorporeus: ab α, id est, sine, & τομὴ incisio. Hodie etiam vulgo vtimur, cum significare volumus aliquid celeriter summaque festinatione factum esse. Simile huic, Simul vt dictum, ac factum. Vide alibi, ὡς ἐν ῥιπῇ.

Demissis manibus fugere.

Quid sit fugere demissis manibus, ex Plauto intelligere licet. Sic ille in Epid.

Imo si audias meas pugnas, fugias dimissis manibus domum.

Docet Aristoteles libro de Ingressu animalium, eos citius currere, qui dimissis manibus curtant. Verba Aristotelis sunt hæc: ἐν οἱ θέοντες, θᾶττον θέουσι παρασείοντες τὰς χεῖρας. Plautinus cocus in Pseudolo:

Vbi omnes patinæ feruent, omnes aperio.
Is odos dimissis pedibus in cœlum volat.
Eum odorem cœnat Iuppiter quotidie.
Ba. Odor dimissis pedibus? Coc. Peccaui insciens,
Ba. Quid est? Coc. Quia enim dimissis manibus volui dicere.

Alieno more, nutu, vel arbitratu viuere.

Aristoteles lib. Rhetor. j. ἐλευθέρου γὰρ τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. id est, Liberalis enim ingenii est, alterius arbitratu non viuere. Idem libro iiij. Ethicorum: ἐς πρὸς ἄλλον μὴ δύνασθαι ζῆν, id est: Neque vero alterius nutu atque arbitratu viuere potest, nisi amici. Est enim hoc seruile. Demosth. περὶ παραπρεσβείας: ζῆν πρὸς τινας, καὶ τῆς τῶν αὐτῶν ἡμῖν γλίχεσθαι. id est: Viuere ad nutum & voluntatem vorum, &c.

Fulminis in morem.

Alibi est hæc hyperbolica & prouerbialis collatio, qua atrocitatem rei alicuius hodie Galli amplificant: Comme la foudre. Virgil.

---Excussus Aconteus
Fulminis in morem, aut tormento ponderis acti.

Cursu præuertere ventos.

Virgil. vij. Æneid. sub finem, & duodecimo, hyperbolice per comparationem, ventos equo siue cursu præuertere dicit:

---Illi (inquit) æquore aperto

Et paulo post:

---Vel equo præuertere ventos.

Decimo:

---Fugit illa per vndam,
Ocyor & iaculo, & ventos æquante sagitta.
Æneid. xij.
Qui candore niues anteirent, cursibus auras.

Æneid. v. gemina hyperbole, Nisi cursus velocitatem admirabilem amplificat à natura ventorum & fulminis, quorum celeritas excedit omnem admirationem: Nisus inquit;

Emicat & ventis & fulminis ocyor alis.

Vide apud Homer. equorum Rhesi descriptionem: quos volucribus Euris assimiles cursu dixit. Theoc. Eidyl. viij.

Μή μοι γᾶν πέλοπος, μή μοι χρύσεια τάλαντα
Εἴη ἔχειν, μηδὲ πρόσθε θέειν ἀνέμων.
Id est:
Non regnum Pelopis, non auri talenta
Opto habere, & cursu superare ventos.

Daphnidis sunt gnomica: Quisque sit contentus sua sorte.

Sis asinus quemcunque asinum sors aspera fecit:
Qui sortem placide ferre scit, ille sapit.

Plautus: Vinceretis ceruum cursu, vel grallatorem gradu.

Volat.

Omnia quæ magno impetu feruntur, aut immittuntur: volare dicimus metaphorice. Qui sermo tam in soluta, quam metrica oratione conspicuus est. Virgil iij. Æneid.

Fama volat.---   Et viij.
Fama volat, paruam subito vulgata per vrbem.
Ibidem de Pallante:
--- Raptoque volat telo obuius ipse.
Item lib. xij.
Etiam fama volans tanti prænuncia luctus.

Vnde volatile ferrum Æneid iiij. & viij. appellauit decenter sagittam quæ arcu impulsa celeriter fugiat, celeritatem adaugentibus quibusdam quasi alis additis, vt volare videatur. Decimo:

--- Dixit, telumque intorsit in hostem.
Inde aliud super, atque aliud figitque volatque.
Ibidem:
--- Vesano talia late
Dicta volant Ligeri.--
Vndecimo:
--- Sed non replenda est curia verbis:
Quæ tuto tibi magna volant, &c.---
id est, verba. Lucr. 1.
--- Iaciantque volatile telum.
Idem quarto:
Ante fuit multo, quam lucida tela volarent.
Virgil. 4. Georg.
--- Sed viua volare
Syderis in numerum, atque alto succedere cœlo.

Liuius de Regulo Veientinorum: Quem cum volitantem vidisset Corn. Romanus eques, (hoc est, strenue discurrentem) interemit. Cicer. Tu autem fac vt mihi literæ tuæ volent obuiæ. Ita Hebræi cum celeritatem quandam mittendi significare cupiunt, volare dicunt. vt Esaiæ 6. Et volauit ad me vnus ex Seraphim.

In idem flumen bis non descendimus.

Sententia Aristoteli & aliis memorata, in primis Senecæ lib. Epist. 8. epist. 59. Hoc est quod ait Heraclitus: In idem flumen bis non descendimus. Manet enim idem fluminis nomen, aqua transmissa est.

Ictu oculi.

Apostolus 1. Corinth. 15. πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα ἐν ἀτόμῳ, id est, in momento siue puncto temporis indiuisibili: ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, id est, in ictu oculi. Quod translatum est ab ictu teli, seu fulminis: dictum vero à ῥίπτω. Dicitur & ῥοπὴ à ῥέπω, id est, motus siue nictus oculi: translatum à motu lancis seu libræ. Vide Hieronymum ad Minerium, & Laurentium Val. in suis annot. Aloysius Luisinus lib. 3 De compescendis animi affectibus, cap. 8. Ne ictu oculi (vt aiunt) absumant, quæ sibi apposita fuerunt. Et paulo post: Ictu oculi rem istam peragi. Græci autem, ἐν τῷ δὲ τῷ καιρῷ: id est, in hoc articulo & temporis momento. Terentius: In articulo oppressit. Plaut. in Menech. Non potuisti magis per tempus aduenire quam aduenis. Pe. Sic soleo, commoditatis omnes articulos teneo, ἀκμὴ Græce dicitur.

Vasis non conclamatis abire.

De iis dicitur hoc, qui hospite, vt aiunt, insalutato abeunt. Exercitu enim castra moturo conclamari solet, vt vasa colligant. Cæsar libr. 3. De bello ciuili: Scipio nostrorum studium alacritatemque pugnandi cum cognouisset, suspicatus fore, vt postero die aut inuitus dimicare cogeretur, aut magna cum infamia in castris se continere, noctu neque conclamatis quidem vasis flumen transiit. Alibi: Vasis militari more conclamatis, progressus milia, &c. Hoc Græci ἀνασυγὴν σημαίνειν dicunt, & τῶν ἀναζυγευόντων ἐπίφθεγμα. Budæus Ludouico Ruzæo: Repente se proripuit, ita vt saluere simul valereque nos iusserit. Num etiam vasis non conclamatis?

Pegasus nuncius.

Certe ὑπερβολικῶς hodie pegasos nuncios siue tabellarios velocissimos, & cursores, quos postas nostri homines vocant, nominamus: quomodo Cicero pro Publ. Quintio nominauit: O hominem fortunatum, qui eiusmodi nuncios, seu pegasos habeat. Plin. libr. 8. Nat. hist. cap. 21. scribit, Æthiopiam generare pennatos equos, & cornibus armatos, quos Pegasos vocant. Cælius Secundus existimat, equos pernicissimos à veteribus Pegasos appellatos: & hinc natam esse fabulam de volucribus equis: à quibus nuncios volucres Pegasarios etiam vocari scribit Cælius Rhodiginus.

Equus probi.

Cælius lib. 21. Lectionum antiquarum, cap. 20. scribit, equum imperatoris Probi in parœmiæ formam deduci item posse. Is erat nec decorus quidem, nec staturosus: verum mira ac tanta celeritate, vt diurnis spaciis centum obiret miliaria, vel in decimum diem, labore haud interpellato. Eum tamen fugaci magis quam forti ac strenuo congruere militi, pronunciauit Probus idem. Equus porro interdum in Scripturis propter cursus velocitatem, pro tempore plerumque accipi solet: quemadmodum apud Zachariam, præcipue cap. 3. videre licet

Pegaseo ferri volatu.

Idem ibidem:

---Non si Ladas, pennipesve Perseus,
Non si Pegaseo ferar volatu,
Non Rhesis niueis, citisque bigis:
Adde huc plumipedas, volatilesque.
Ventorumque simul require cursum.

Eiusmodi multa simul posuit etiam Alexis Comicus apud Athenæum in 6.

POLYDORI VIRGILII. *Sub manu.*

Senec. Sub manu consilium nascatur. Sueton. Et quo celerius ac sub manu enunciari, atque cognosci posset. De summa temporis celeritate.

Noli respicere post tergum.

Non tanto studio inquirendum, quid sit futurum cras. totum enim hoc dubium est, & incertum. Dictum fuit Gen. 19. ab angelis ad Lot, euitandi periculi caussa. Sumptum videtur à fugientibus, qui, dum sæpe respiciunt, & moram sibi & periculum creant.

TVRNEBI. *Salaminia nauis.*

De iis quæ vilia non sunt, nec omni tempore exposita, quæque difficillimis temporibus necessaria reseruantur: qualem se Pericles præstabat, οὐδ᾽ ἀεὶ παρὼν εἰς τὸ πλῆθος, ἀλλ᾽ ἑαυτὸν ὥσπερ σαλαμινίαν τριήρη φησὶ Κριτόλαος, πρὸς τὰς μεγάλας χρείας ἐπιδιδούς. Plutarch. in Pericle. Eodem sensu vsus est Cel. Calcagninus. Ita rursus Luisin. explicat. quod etiam habet Erasm. in Chilia. Salaminia nauis.

Celer, vt mens, vel ala.

Τῶν νέες ὠκεῖαι, ὡσεὶ πτερὸν ἠὲ νόημα.
His naues celeres, vt mens, vtque ala feruntur.

Versus est Hom. Odyss. η. de nauibus Alcinoi Phæacum regis, quem, vt hyperbolicum & vulgato sermone vsurpatum, non inepte trahemus ad omnia quæ pernicitate insigni celeritateque valent. πτερὸν ala, vel alata sagitta.

FIDES ET GRAVITAS.

ERASMI. *Folium Sibyllæ.*

Folium Sibyllæ apud Latinos eandem vim obtinet. Iuuenalis:

Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.

id est, rem indubitatam.

Aristophanes in Pace:
Οὐ μετέχω τούτων, οὐ γὰρ ταῦτ᾽ εἶπε σίβυλλα.
Id est:
Haud equidem agnosco, neque enim cauit ista Sibylla.

Ductum adagium à Cumana Sibylla, cuius oracula cum primis celebrantur. Huic autem mos erat, vt testatur M. Varro, in palmarum foliis oracula scribere. Quod secutus Vergil. in iij. Æneid.

Insanam vatem aspicies, quæ rupe sub ima
Fata canit, foliisque notas & nomina mandat.
Quæcunque in foliis descripsit carmina virgo,
Digerit in numerum, atque antro seclusa relinquit.
Illa manent immota locis, neque ab ordine cedunt.

Item in sexto:

---Foliis ne tantum carmina manda,
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.

Diues promissis.

Ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος, id est, Magnifica quidem oratio, cæterum non habetur fides loquenti. Quoties aliquis ingentia pollicetur, quæ non videatur præstiturus. Plutarchus in Apophthegmatis regum & imperatorum, tribuit Eudæmonidæ, qui quum audisset, Stoicum opinor quempiam dixisse, quod solus sapiens esset bonus imperator: ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων [...] περισεσάλπισται. id est: Admiranda quidem oratio, cæterum qui dicit, nunquam cinctus fuit tubarum strepitu. Refert idem in Laconicis integre: ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος, οὐ γὰρ περισεσάλπισται. Idem conueniet in Theologos, cœlestia quædam dicentes, quum orationi vita non respondeat.

Priscis credendum.

M. Tullius in libello De vniuersitate: Credendum, inquit, nimirum est veteribus, & priscis (vt aiunt) viris, qui se progeniem deorum esse dicebant. Incertum, vtrum Cicero sentiat eam sententiam fuisse vulgo decantatam: an notet vocem prisci, qua declaramus homines extremæ antiquitatis: quorum origo quoniam posteris erat incognita, fere referebatur ad deos.

Recto pectore.

Ammianus Marcellinus lib. xvij. His literis diu libratis, recto pectore, quod dicitur, considerateque responsum est. Recto pectore, dictum est pro eo, quod erat, ingenue, citraque dissimulationem, vt veritatis simplex est oratio. Qui probant quod probandum est, damnant quod damnandum est, recto pectore loquuntur. Qui nihil non probant, aut nihil non damnant, non agunt recto pectore.

Ex tripode.

Τὰ ἐκ τοῦ τρίποδος, id est, Ex tripode dicta. Dici solitum de iis quæ vehementer vera atque indubitata videri volumus. Effertur varie adagium, ὡς ἐκ τρίποδος, id est, Tanquã ex tripode dicta, ταῦτα ἐκ τρίποδος, id est, Hæc ex tripode dicta, id est, certissima, perinde quasi ex Apollinis oraculo profecta, M. Tullius in epistola quadam ad Brutum: Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta. Translatum à tripode, vel Delphica, vel Pythia, Nam hæc deorum oracula quondam summam fidem apud mortales obtinuerunt. De Pythio testatur Strabo libro Geographiæ 9. fuisse quondam celebratissimum, idque liquere thesauris ingentibus inibi constructis, in quos sacræ conferrentur pecuniæ, tum operibus præstantissimorum artificum: deinde ludis Pythiis illic celebratis, denique innumerabilibus oraculis, quæ mandata literis extarent. Tripodem ita describit: Autores, inquit, certi memorant, diuinum ipsum domicilium, profundam & curuam esse speluncam, non admodum lato patentem ore. Atque hinc auram reddi, sacro efflantem numine. Excelsum autem ostio imminere tripodem: quem simul atque Pythia vates inscenderit, hausto diuinationis spiritu, responsa ædere, partim metro, partim oratione libera. Comicus: Nec Apollinis magis verum atque hoc responsum est. Plato libr. De legib. xij. Ne si Pythius quidem affirmauerit. Quin illæ quoque figuræ prouerbium resipiunt: Quicquid dixerit, oraculum videri vult. Quicquid dixerit, legem esse vult. Stoicorum δόγματα, id est, decreta. Et quod apud Plinium de medicis ait Cato: Et hoc puta vatem dixisse, id est: Existima verum fore quod dixi. Ipse Plinius alibi: Vtinamque falsum hoc, & non à vate dictum, quam plurimi iudicent. Et Plutarchus in commentario De dignoscendo adulatore ab amico: ὅτ᾽ ἀκούσας ὅτι ἂν εἴπῃ, χρησμὸν εἰληφέναι φάσι [...] γνώμην, ἄπεισιν. id est, Cum is audito quicquid dictum fuerit, [...] discedit, vt existimet se oraculum accepisse, non sententiam. Cæterum ab his nonnihil diuersa sunt, quæ Athenæus secundo Dipnosophistarum libro commemorat: nempe in Bacchi certaminibus præmium fuisse tripodem: atque ob id qui vera dicerent, vulgo è tripode loqui dictos. Tripodem autem fuisse lebetem tribus fultum pedibus. Huius duo erant genera: alterum Apollinis ob veritatem oraculorum: Alterum Bacchi, in quo vinum miscebatur, quod ebrii vera loquantur, quemadmodum dictum est in prouerbio. In vino veritas. Simili figura dixit Galenus lib. [...] φυσικῶν δυνάμεων primo, velut ex adyto: ἀπεφήνατο γὰρ ὁ λύκος οὗτος, ὥσπερ ἐξ ἀδύτου τινὸς χρησμὸν ἀποφθεγγόμενος, [...] τῶν νεφρῶν θρέψεως εἶναι τὸ οὖρον. id est: Pronunciabat enim lupus iste, perinde quasi ex adyto quopiam redderet oraculum, quod superfluum est ex nutrimento renum, id esse vrinam.

Multi bonique.

Πολλοὶ κἀγαθοί, Multi bonique. Prouerbiali figura dicebatur olim. Translatum à ritu sacrorum, in quibus sacrificus rem diuinam facturus dicebat, τίς τῇδε; id est, Quis hic? Dein qui aderant respondebant πολλοὶ κἀγαθοί, id est. Multi & boni. Atque hæc partim ominis causa dicebantur (oportebat enim in sacris [...]

hoc est, bene ominata dicere) partim vt si quis esset sibi conscius admissi piaculi, discederet à mysteriis. Plutar. in Sympos. ἐπεὶ μάρτυρές γε τῷ Πλάτωνι πολλοί τ' ἀγαθοί τε πάρεισιν. id est, Quandoquidem Platoni testes adsunt multique bonique. Sed de hoc ante meminimus. Quo quidem allusit & Aristides in Pericle, Ἀλλ' ὥς γ' αὖ εἷς τῶν καλῶν κἀγαθῶν, ἀνεπίφθονον αὐτῷ καὶ καθαρὰν τὴν μαρτυρίαν ἀπέδωκε. id est, Verum, velut vnus è numero honestorum ac bonorum, citra inuidiam ac purum illi reddidit testimonium. Quin etiam Homericum illud iam prouerbii vice receptum est, ἠΰς τε μέγας τε, magnusque bonusque. Est subinde & apud Aristophanem. Prouerbium igitur locum habuerit quoties aut testes aut iudices, aut conuictores significamus idoneos ac neutiquam reiiciendos.

Legatus non ceditur, neque violatur.

Scholiastes in Iliados quartum refert hoc prouerbium, πρέσβυς οὐ τύπτεται, οὐδὲ ὑβρίζεται: id est, Orator nec percutitur, nec violatur. quod præconum genus olim habitum fuerit sacrum. Id iure gentium receptum est, vt legati publica fide veniant & redeant inuiolati, etiamsi perferant atrocia: quales erant olim seciales ac patres patrati. Nunc in mediis etiam bellis caduceatoribus parcitur. Deflecti poterit ad bene monentem, siue recta consulentem, siue concionantem libere: Legatus est, refert mandata sui principis. aut, Agit negocium publicum, non est fas illi vim admonere.

Ex Iouis tabulis testis.

Ἐκ τῶν Διὸς δέλτων ὁ μάρτυς. id est, Ex Iouis tabulis testis. Apud Græcos dicebatur, pro certo & indubitabili teste. Lucianus in libello De mercede seruientibus: εἴ τις εἴπῃ μοιχὸν ἢ παιδεραστὴν τοῦτο, ἐκεῖνος ἐκ τῶν Διὸς δέλτων ὁ μάρτυς. id est: Si quis te adulterum, aut pæderasten dixerit, is protinus, iuxta id quod dici solet, ex Iouis tabulis testis. Allusum est, ni fallor, ad diphtheram, in qua Iupiter omnia mortalium acta describere fingitur à poetis.

Rhadamantheum iudicium.

Ῥαδαμάνθυος κρίσις, id est, Rhadamanthi iudicium. De incorruptis iudicantibus. Rhadamanthus enim manium iudex, neque muneribus, neque gratia deflectitur, quo minus seuere iudicet. Accommodari poterit ad mortis necessitatem, maximis pariter ac minimis ex æquo communem. Iuxta illud Æschyli apud Aristophanem in Ranis.

Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ.

Id est:

Vna è deis Mors nulla captat munera.

Item Horatius:

Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turreis.

Item alibi:

Non si trecentis, quotquot eunt dies,
Amice places illachrymabilem
Plutona tauris.

Item Pindarus in Nemeis:

Ἀλλὰ κοινὸν γὰρ ἔρχεται
Κῦμ' Ἀΐδα, πέσε δ' ἀδόκητον
Καὶ δοκέοντα.

Id est:

Fluctus enim Orci communiter accidit: obruitque tum opinantem, tum inopinum. hoc est, & iuuenem & senem: aut, pariter & nobilem & obscurum. Bifariam enim interpretantur ἀδόκητον καὶ δοκέοντα. Item in Olympiacis:

Βουλαῖς ἐν ὀρθαῖς Ῥαδαμάνθυος.

Id est:

Rectis Rhadamanthi decretis.

Item alibi demonstrans vnum Rhadamanthum nec assentiri cuipiam, nec quicquam ad gratiam facere: ὁ δὲ Ῥαδάμανθυς εὖ πέπραγεν, ὅτι φρενῶν ἔλαχε καρπὸν ἀμώμητον, οὐδ' ἀπάταισι θυμὸν τέρπεται ἔνδοθεν. id est: Fortunatus Rhadamanthus, qui fructum iudicii sortitus est inculpatum, neque imposturis intus in animo delectatur. Vsurpat & Plato lib. De legibus 12.

Rhadamanthi iusiurandum.

Ῥαδαμάνθυος ὅρκος, id est, Rhadamanthi iusiurandum: dicebatur quod verissimum quidem esset, cæterum nullum deum asciscerer: Socrates per canem & anserem iurare consueuit, ne quem deorum citaret: siue quod non crederet vllos esse deos, siue quod non arbitraretur esse boni viri, deos suorum negociorum testes accersere. Hoc autē iurisiurandi genus ad Rhadamanthum referebant. Notauit adagiū Aristides rhetor in Pericle, cum ait, ὥσπερ αὖ εἰ λέγοις τὸν Ῥαδάμανθυν ἐθίζειν τοὺς ἀνθρώπους ἐπιορκεῖν, ᾧ τοσοῦτον περιῆν εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης, ὥστε καὶ τελευτήσας τοῖς ἐκεῖσε ἀφικνουμένοις δικάζειν δοκεῖ. id est: Perinde quasi dicas Rhadamanthum mortales in consuetudinem adduxisse peierandi, qui vsque adeo pietate iusticiaque præcelluerit, vt etiam vita defunctus, iis qui illuc appellunt, iudex esse credatur. Pythagorici per quaternionem iurare solent, quem τετρακτὺν appellant:

Οὐ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύν.

Id est:

Non per eum à quo animæ est datus ille quaternio nostræ.

Existimant enim hunc numerum vsque adeo ad animæ perfectionem pertinere, vt eum in arcanis venerentur. Autor Macrobius primo commentario in Somnium Scipionis. Pythagoras in Carminibus aureis, quaternionem sacrum animæ fontem vocat. Græci per caput alterius iurare consueuerunt. Iuuenalis:

—— Græcis nondum iurare paratis.
Per caput alterius. ——

Virgilius:

Per caput hoc iuro. ——

Viri iureiurando, pueri talis fallendi.

Ὅρκοις ἄνδρας, ἀστραγάλοις δὲ παῖδας ἐξαπατέον: id est, Iureiurando viros, talis pueros oportet fallere. Docet viris nulla re citius imponi posse quam iureiurando: quod nemo tam improbus esse credatur, qui id velit violare. Lysandri Lacedæmoniorum ducis apophthegma autore Plutarcho.

Atticus testis.

Ἀττικὸς μάρτυς, id est, Atticus testis, legitur in collectaneis Diogeniani, pro probatissimo atq; incorruptissimo teste. Quod si quis per ironiam torqueat in testem vanum, non inconcinne dixerit.

Attica fides.

Ἀττικὴ πίστις, id est, Attica fides, legitur apud eundem, de minime vanis, minimeque periuris, inde natum, quod apud Atticos templum esset fidei deæ constructum. Cuius meminit etiam Plautus in Aulularia. Velleius Paterculus meminit his quidem verbis: Si quis hoc rebellandi tempus, quo Athenæ à Sylla captæ sunt, imputat Atheniensibus, nimirum veri vetustatisque ignarus est. Adeo enim certa Atheniensium in Romanos fides fuit, vt semper, & in omni re, quicquid sincera fide gereretur, id Romani Attica fide fieri prædicarent. Quintilianus lib. 12. cap. De genere dicendi scribit hunc in modum: Quos ego existimo, si quod in his finibus vberius inuenerint solum, fertilioremue segetem, negaturos Atticam esse, quod plus quam acceperit seminis reddat, quia hanc eius terræ fidem Menander eludit. Ex his colligimus, Atticam fidem dictam, quod nec detraherent pactis, nec adderent. Talis erat & soli fides non admodum feracis, quum agrorum fides laudetur, si cum fœnore reddant quod creditum est.

Iouem lapidem iurare.

Iouem lapidem iurare, dicuntur qui sancte & religiose deierant: M. Tullius Epistolarum familiarium 7. ad Trebatium: Quomodo autem tibi placebit, Iouem lapidem iurare, cum scias iratum esse Iouem nemini posse? Sumptum à prisco feriendi fœderis ritu quod à patre patrato manu tenente lapidem conceptis verbis peragebatur, quemadmodum describit T. Liuius & Macrobius. Vtebantur & Arabes lapide in feriendis fœderibus, quemadmodum refert Herodotus in tertio. Adagium varie poterit vsurpari: Ego tibi super hac re non dubitem, vel Iouem lapidem iurare, id est, quantumuis sancte. Huic iniurato fidem habere malim, quam tibi Iouem lapidem, vt aiunt, iuranti. Iouem lapidem iurabat, nihil istiusmodi cogitatum fuisse. id est, magnopere asseuerabat. A. Gell in noctibus vsurpauit ad hunc modum: Iouem lapidem, inquit, quod sanctissimum iusiurandum est habitum, paratus sum ego iurare, Vergilium hoc nunquam scripsisse. Apuleius in sermone De deo Socratis: Quod igitur iurabo per Iouem lapidem, Romano vetustissimo ritu? Equidem arbitror huc pertinet, quod ex Augustino citatur in Decretis, eos teneri periurio, qui iurarint per lapidem, nec præstiterint quod iurarunt. etiam si illic scriptum est, Super lapidem: ex librarii, ni fallor, deprauatione. Indicat autem illic hoc iusiurandum esse sanctum ei cui iuratur: hoc est, si Christianus iuret pagano, cui hoc iusiurandum erat sanctissimum. Quid hic attinet referre, quæ glossographi, & hos secuti theologi, commenti sunt de hoc lapide, tam absurda, vt vix lapides talia dicturi sunt? Mihi satis est indicasse, legat, qui velit. Veteres per caput illius, quam charissimum habebant, iurabant: Romani per genium principis: Socrates per canem & anserem. Zeno Citiensis per Capparim: plerique per brassicam, ναὶ μὰ τὴν κράμβην (quod multis exemplis è veterum poematibus repetitis docet Athen. lib. 9.) eo quod huic diuinatoria quædam vis insit, eoque & sacram habitam tradit.

Iouis suffragium.

Διὸς ψῆφος, id est Iouis suffragium dicebatur Sacrum & inuiolatum. Vnde sententiam eius cuius sit velut irrefragabilis autoritas, Iouis suffragium recte dixeris. Aut per ironiam, vbi quis arrogantius de re quapiam pronunciat, suamque opinionem pro lege atque oraculo postulat accipi, subiicietur, Διὸς ψῆφος. Aiunt enim locum, in quo Neptunus & Minerua iudicium peregerunt, vtrius nomine auspiciisque ciuitas Atheniensium institueretur, Iouis suffragium appellatum fuisse. Suidas Cratinum citat ex Archilochiis:

Ἔνθα Διὸς μεγάλου θῶκος πεσσοί τε καλοῦνται.

Id est,

Magni vbi dicuntur tali, sedesque tonantis.

Nam & talis olim ferebantur suffragia, nimirum à sortientibus.

Amphictyonum consessus.

Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, id est, Amphictyonicus consessus. De frequenti grauium virorum conuentu. Ductum à conuentu illo Græcorum olim celebratissimo, qui Amphictyonum dicitur: vel

ab Amphyctione Deucalionis filio, qui cum rerum potiretur, gentes Græcanicas dicitur conuocasse, vt citatur autor Theopompus in octauo historiarum libro, ac testatur Pausanias in Phocaicis. Porro populi qui in id consilii conuenire soleant, numerantur duodecim; Iones, Dores, Perrhæbi, Bœoti, Magnetes, Achæ, Phthii, Molienses, Dolopes, Æneanes, Delphi, Phocenses. Vel inde nomen inditum Amphyctionum, quod vndecunque ad id consilium ex omni Græcia conueniretur, vt placet Anaximeni & Androtioni in Atticarum descriptione rerum, apud Pausaniam, in eo quem modo ostendi loco. Quó quidem & alia complura super hac re non indigna lectu referuntur, si quis forte requiret. Nos ad enarrationem prouerbii putamus hæc esse satis. Venustius fuerit adagium, si per ironiam torqueatur ad indoctorum conuentum, qui sibi tamen Solones esse videantur.

Pollicentis se promissa re præstiturum.

Significantes promissorum fidem non irritam futuram, sed re præstituros nos, quod verbis simus polliciti, vsurpare poterimus versus hos ex eodem libro:

> Οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον οὐδ' ἀπατηλὸν,
> Οὐδ' ἀτελεύτητον γ' ὅ, τι κεν κεφαλῇ κατανεύσω.
>
> Id est:
>
> Nec reuocanda, nec irrita, vanaue dico futura
> Quæcunque annuero & promisero vertice moto.

Dicuntur autem à persona Iouis ad Thetidem.

Dictum ac factum.

Ῥηχθὲν καὶ πραχθὲν, id est, Dictum ac factum Prouerbialis figura, qua nihil in negocio procurando prætermissum significamus. Terentius: Dictum ac factum reddidi. Donatus in Andria indicat esse prouerbium celeritatis: Dictum ac factum, inuenerit aliquam causam. Rursum in seipsum excruciante: Dictum ac factum, huc abiit Clitipho. Sane quam familiaris est hic sermonis color Græcis poetis, οὔτε ἔπος, οὔτ' ἔργον: id est, Neque dictum neque factum: pro eo quod est, nulla ratione. Homerus Iliad. lib. 1.

> Ἐσθλὸν δ' οὐδέπω εἶπας ἔπος, οὐδ' ἐτέλεσσας.
>
> Id est:
>
> Nec dictum factumque probum ex te prodiit vnquam.

Euripides in Hecuba:

> Οὐδ' ἡμῖν μηδὲν ἐμποδὼν γίνῃ.
> Λέγουσα μηδὲ δρῶσα.
>
> Id est:
>
> Tu vero ne quid obsistas mihi
> Verboue, factoue.

Diuersum in sensum qui modis omnibus dextri strenuique sunt, dictis ac factis valere dicuntur. Ita Phœnix docuerat Achillem, iuxta Homerum,

> Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων.

Itidem Pindarus in Nemeis hymno 1. σεο δὲ ἀμφὶ τρόπῳ, τῶν τε καὶ τῶν χρήσιες. id est: Tui vero mores & in his & illis vsui sunt. præcessit enim, πράσσει γὰρ ἔργῳ μὲν σθένος, βουλῇσι δὲ φρήν: id est, Agit enim facto quidem robur, consiliis autem mens.

Simul & dictum & factum.

Ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον: id est, Simul dictum, simul & factum. Vbi quis citra moram id re præstat, quod verbis pollicetur. Latini, Cum dicto, dicunt: pro eo quod est, statim Posteaquam dixeris. Et Vergilius:

> ——Et dicto citius tumida æquora placat.

Sumptum apparet ex Homero, apud quem hoc est carmen:

> Αὐτίκ' ἔπειθ' ἅμα μῦθος ἔην τετέλεστο δὲ ἔργον.
>
> Id est:
>
> Mox simul ac dictum est verbum, res ipsa peracta est.

Idem Græcis dicitur vnica voce αὐτοβοεὶ, quod à militari clamore translatum videtur, quo nonnunquam funditur hostis, priusquam ad manus fuerit ventum. Sic vsus Thucydides. Theopompus vsus est pro κατὰ κράτος, id est, vi ac virtute, non ex insidiis. Quisquis enim insidias molitur hosti, silet: qui fidit viribus suis, cum clamore irruit in hostem. Quidam putat dictum à bubus, vt deductum videatur ab arantibus: qui quum pollicentur se eodem die, id est, αὐθημερὸν aliquid operis absoluturos, dicere solent αὐτοβοεὶ, hoc est, Priusquam disiungam boues. Transfertur ad cuiuslibet actionis celeritatem, vt perinde valeat atque παραχρῆμα, αὐτόθεν.

Suffragium optimum.

Aristoteles Rhetoricorum lib. 1. videtur hoc attingere tanquam in foro iactatum, γνώμῃ ἀρίστῃ: id est, Suffragio optimo. Quum enim multa sint probationum genera quæ extra causam petuntur, ac Græcis dicuntur ἄτεχνοι, velut leges, testes, pacta, tormenta, iusiurandum: optima probatio est ex coniecturis, quæ illi, εἰκότα vocant. μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν, καὶ τοῦτό ἐστι, τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ. id est, Ei vero qui testes non habet, hic erat locus, ex probabilibus signis esse iudicandum: & hoc est quod dicitur, Suffragio optimo.

Mineruæ suffragium.

Ἡ Ἀθηνᾶς ψῆφος: id est, Mineruæ suffragium. De exacto iudicio. contrarium illi, ὗς ἔκρινεν: id est, Sus iudicauit. Sed lepidius fiet, si per ironiam efferatur in stupidum, & nullius iudicii hominem.

Veriora iis, quæ apud Sagram acciderunt.

Ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ σάγρᾳ: id est, Veriora iis, quæ apud Sagram acciderunt. Dictum olim in incredulos, quique nonnisi magno malo docti credunt. Refertur à Strabone lib. Geographiæ 6. Post Locros, inquit, Sagra fluuius labitur, in cuius ripa Castoris & Pollucis aræ sitæ sunt, ad quas decem Locrorum millia, vna cum Rheginis, aduersus Crotoniatas numero centies ac tricies mille, Marte collato victoriam reportarunt. Ex quo euentu natum est in incredulos adagium, ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ σάγρᾳ: id est, Veriora iis, quæ apud Sagram acciderunt. Addidere plerique, quo die certamen initum est, iis qui in Olympiis erant, eum belli euentum nunciatum fuisse: tanta celeritate nunciatæ pugnæ veritas comperta est. Meminit huius pugnæ Iustinus libr. 20 tametsi de numero occisorum à Strabone dissentit. Meminit & Eustathius in Bœotiam Homeri, additque dici solitum de rebus, verissimis quidem illis, at non creditis. Postremo meminit & M. Tullius De natura deorum 2. Nam de Sagra, inquit, Græcorum etiam est vulgare prouerbium, qui quæ affirmant, certiora esse dicunt, quam illa quæ apud Sagram.

Oculis magis habenda fides, quam auribus.

Ὤτων πιστότεροι ὀφθαλμοί: id est, Oculis credendum potius quam auribus. Quæ cernuntur, certiora sunt quam quæ audiuntur. Itaque Horatius:

> Nec retinent patulæ commissa fidelius aures.

Idem in Arte poetica:

> Segnius irritant animos demissa per aurem,
> Quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus, & quæ
> Ipse sibi tradit spectator.——

Quanquam id quidem paulo alienius. Propius huc pertinet quod Plautus manus lenæ vocat oculatas, non auritas, vt quæ id demum crederent, quod viderent. Rursum quod historia quam gestarum rerum esse volunt, dicta sit παρὰ τὸ ἱστορεῖν, quod est videre. Postremo figmentum illud Vergilianum de duabus apud inferos portis: eburna, qua significant ea quæ per os exeunt, ob dentium eburneum candorem: & cornea, qua quæ conspiciuntur oculis, volunt intelligi. ob papularum nigrorem. In summa ad cognitionem magis faciunt aures, ad fidem faciendam certiores sunt oculi. Vnde & vulgo, si quis fabulam narret, parum verisimilem, rogare consueuimus, num ea conspexerit. Quod si neget, verum audisse modo, ... detur: Prouerbium refertur in epistol. Iuliani ad Leontium: ὁ λόγος ποιός ὁ θουριος ὥς ποτε εἶπεν ἀνθρώποις ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα. id est: Sermo quidam Thurius dixit, aures hominibus minus esse fideles quam oculos. Thurium appellauit, indicans Herodotum, ... autorem, vel ob impetum diuinum, vel quod is scriptor apud Thurios vixit & mortuus est. Sumptus est autem ex Clione ... τυγχάνει ἀνθρώποισιν ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν: id est: Nam aures hominibus minus fideles sunt quam oculi.

Domesticus testis.

Οἴκοθεν ὁ μάρτυς, id est, Domesticus testis. Vbi quis ipse sese laudat, quasi domi testem habeat, non aliunde adductum. Huic autem testium generi quam minima fides haberi solet, ac legibus ceu suspecti reiiciuntur. Paulus Pandectarum lib. 2. tit. de testibus, capite penult. Testes quos accusator de domo produxerit, interrogari non placuit. Rursum Cod. lib. 4. eodem titulo: Etiam iure ciuili domestici testimonii fides improbatur. Lucianus in Ioue tragœdo: ... οἴκοθεν ὁ μάρτυς φασιν. id est, Euge, domo adductus testis, vt dici solet. Huc allusisse videtur Seneca ad Lucilium, cum scribit in hunc modum: Expecta me pusillum, & de domo fiet remuneratio. nisi quod malit illic dono legere. Sunt Græci scriptores, qui dicant hoc adagium conuenire in eos, qui prius mentiti, postea verum confitentur: veluti adacti conscientia, quæ pectoris testis est. Sic Plutarchus τὴν οἴκοθεν κρίσιν, vocat animi iudicium, quod non corrumpitur. Nec hic multum abhorret quod est apud M. Tullium De oratore lib. 2. Tertium vero illud, clamare contra quam deceat & quam possit, hominis est: vt tu Catule de quodam clamatore dixisti, stultitiæ suæ quam plurimos testes domestico præconio colligentem. Domesticum præconium appellauit, quod ipse suam stultitiam ... duceret. Idem in eius libri principio: Quos tum vt pueri refutaremus domesticis testibus: patre & C. Aculeone propinquo nostro & L. Cicerone patruo solebamus. Hic simpliciter domesticos testes appellat, propinqua cognatione iunctos. Nihil autem magis domesticum esse potest, quam sua cuique conscientia. Idem M. Tullius Cic. libr. Epist. famil. 2. ad Cælium, epist. cuius initium, Raras tuas: Mea vero officia ei non defuisse, tu es testis: quoniam οἴκοθεν ὁ μάρτυς, vt opinor accidit Phania. Nam ita legendum suspicor: tametsi nonnulli lacunam expleuerant his vocibus, κωμικὸς μάρτυς: nisi forte pro κωμικὸς magis placet, οἰκιακὸς. Idem in oratione pro L. Flacco: Neque in toto Æmocensium testimonio, siue hic confictum est (vt apparet) siue missum domo est (vt dicitur) commouebor. Terentius: Ego hanc domi coniecturam facio.

Venereum iusiurandum.

Ἀφροδίσιος ὅρκος οὐκ ἐμποίνιμος, id est, Venereum iusiurandum non punitur. Sensus est amantium iusiurandum irritum esse: neque ad deos quicquam pertinere, tanquam iocosum. Et autore Nasone,

Iuppiter

Iuppiter ex alto periuria ridet amantum,
Et iubet Æolios in freta ferre notos.
Et Horatius:
Ridet hoc inquam Venus ipsa, rident
Simplices nymphæ.—
Tibull.
--Periuria ridet amantum
Iuppiter & ventos irrita ferre iubet.

Citatur hoc adagium à Platone in Conuiuio: ὃ δὲ δεινότατον, ὥς γε λέγουσιν οἱ πολλοί, ὅτι καὶ ὀμνύντι μόνῳ συγγνώμη παρὰ θεῶν, ἐκβάντι τῶν ὅρκων. ἀφροδίσιον γὰρ ὅρκον, οὔ φασιν εἶναι, οὕτω καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι πᾶσαν ἐξουσίαν πεποιήκασι τῷ ἐρῶντι. id est, Quodque omnium maximum est, vt sane dicitur vulgo, vni etiam iuranti è diis parata est venia, si quæ iurauit non præstiterit. Venereum enim iusiurandum negant esse. adeo tum dii tum homines nihil non permittunt amanti. In verbis Platonis videtur deesse vocula, ἐμποίνιμον, οὔ φασιν εἶναι ἐμποίνιμον. Meminit & Procopius in epistola ad Epiphanium vltima, καλῶς ἄρα ᾔδει τὸ τῶν ἐρώντων πάθος ἡ παροιμία, κἂν ἐπιορκεῖν ἐθέλωσι, συγγνώμην αὐτοῖς ἐκ θεῶν ἐπαγγέλλεται. id est, Pulchre nouit amantium affectum prouerbium, etiam si peierare voluerint, veniam illis à diis pollicetur. Plato in Philebo apud Athenæum libr. 12. ὡς δὲ λόγος, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ ἀφροδίσια, αἳ δὴ μέγισται δοκοῦσιν εἶναι, καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν ὥσπερ καθάπερ παίδων τῶν ἡδονῶν οὐδὲ τῶν λογισμὸν κεκτημένων. id est, Ceterum quemadmodum dicitur, etiã in voluptatibus circa res venereas, quæ sane videntur esse præcipuæ, periurium quoque venia donatur à diis, perinde quasi voluptates puerorum instar sint, qui nondum rationis sunt compotes. Refertur & illud ex Callimacho,

Ὤμοσεν, ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα τοὺς ἐν ἔρωτι
Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων
Id est:
Iurauit, verum vulgo dicunt, in amore
Quod iuras, aures non penetrare deum.

Prior versus non caret mendo. Deflecti potest ad quoduis promissum, cuius fides præstando non videatur.

Dignus qui cum in tenebris mices.

Qui certissima esset fide, eum dignum dicebant, qui cum in tenebris micaretur. Cic lib. Officior. 3. Hoc nonne est turpe, dubitare philosophos, quæ ne rustici quidem dubitant, à quibus natum est id quod tritum est vetustate prouerbium. Cum enim fidem alicuius, bonitatemque laudant, dignum esse dicunt, qui cum in tenebris mices. Idem De finibus libr. 2. Cui iustitia laudatur, an verum est tritum vetustate prouerbium, quicum in tenebris mices? Est autem micare, lusus genus quoddam, quod adhuc apud Italos durat, vt repente porrectis digitis, certantium vterque numerum diuinet. Huius Cicero mentionem facit lib. De diuinatione 2. Quid est enim sors? Idem propemodum quod micare, quod talos iacere, quod tesseras. M. Varro: Micandum erit cum Græco, vtrum ego illius numerum, an ille meum sequatur. Nemesianus in carmine Bucolico:

--Digitos iactare micantes.

Meminit diuus August. libr. De Trinitate 8 cap. 5. Nam id, inquit, vbi volumus, facile habemus, vt alia omittam, vel micando digitis tribus. Porro quicum micas in tenebris, ei liberum est, si velit fallere. Proinde, Dignus qui cum in tenebris mices, dicitur qui sit vsque adeo certa fide, vt nec si tuto possit, velit quempiam mendacio fallere. Habent Græci simile quiddam: Dignus hic est, cui vel iniurato fidem habeas: ὁ δ' ἀνὴρ κ' ἀνώμοτος πιστεύειν ἄξιος. id est: Hic vir dignus, cui credas etiam iniurato. Cui diuersum, Ne iurato quidem illi crediderim.

De manu in manum.

Vt non arbitror idem esse cum superiori, ita non vsquequaque dissimile est, quod scribit Cic. libr. Epist. famil. 7. Totum denique hominem tibi trado de manu, vt aiunt, in manum tuam istam, & victoria & fide præstantem. Traduntur enim & qui commendantur. Terentius: Hanc in manum dat. Item Horat.
--Vbi tibi se laudare ac tradere coner.
Item:
Huc hominem velles si tradere.--

Manu longa, & manu breui tradere.

Libro Pandectar. 46. tit de solutionibus scribitur hunc in modum: Pecuniam mihi debes, aut aliam rem. si in conspectu meo ponere te iubeam, efficitur, vt & tu statim libereris, & mea esse incipiat. Nã tunc ꝙ à nullo corporaliter eius rei possessio detinetur, acquisita mihi & quodammodo manu longa tradita existimanda est. Simili figura dictum est, Breui manu dare, lib. Pandect. 23 tit. de iure dot. cap licet soleat: Quoties aũt extraneus accepto fert debitori dotis constituendæ causa, si quidem nuptiæ insecutæ non fuerint, liberatio non sequetur: nisi forte sic accepto tulit, vt velit mulieri in totum donatum. Tunc enim credendum est breui manu acceptum à muliere, & marito datum. Quæ si deflectas, plus habebunt veneris: veluti qui promissis agit, ac spem tantum ostendit, longa manu dat, quod animo contueri possis, non statim etiam tollere. Contra, qui præsens ac statim exhibet quod promittit, breui manu dat. Pueri assem ostendunt elephanto, nec audent porrigere. De longis regum manibus, alibi dictum est.

IVNII. *Iusiurandum, emplastrum debiti.*

Venuste dictum est à mimographo Laberio, in mimo quem inscripsit Alexandriam, & dignum quod in prouerbiorum classem referatur, eoque magis, quod mimi parœmiis affines sint. eius verba vt ab Aul. Gellio adducta sunt lib. 16. ascribam.

Quid est iusiurandum? emplastrum æris alieni.

Tametsi maiores nostri nullum arctius ad astringendam fidem iureiurando vinculum esse voluerint: haud scio tamen quo malo genio in offusias & tendiculas conuersum illud sit, speciosum fallendæ fidei velamentum, & ὑπόσχημα. Nam vt æris alieni, quod creditori debetur, nexum fugiamus & creditorem satisdari sibi instantem placemus, nullum aptius est remedium, quam si religiosa iurisiurandi affirmatione polliceamur nos illi propediem persoluturos: vbi status aduenerit dies, iuratissimos rationum implicitarum libellos proferamus, qui aliena debita loquantur, quib. vbi primum fuerit satisfactum, è vestigio cum pecunia adfuturos: ni id fiat, tellus nobis vt ima dehiscat Sic creditorẽ ludificamus, sic iurisiurandi sacramento tanquam emplastro quopiam, æstuantem irati creditoris stomachum comprimimus. Cognata huic est sententia Simocati in epistolis:

Πρὸς ἀπάτην ὅρκος σοφιστής ἐστιν ἀξιόχρεως.
Hoc est:
Iusiurandum est egregius artifex doli.

Nauem rectam semper.

Extat, ni fallor, apud Aristidem, prouerbialis contestatio ex tragœdia alicunde desumpta:

Εὖ ἴσθι Πόσειδον ὅτι ὀρθὰν τὰν ναῦν κατέδυσα.
Id est:
Neptune non te latet rectam me semper rexisse nauem:

quam ita à poeta quopiam conuersam & vulgatam citat lib. Epistolar. 12. Seneca:

Neptune Nunquam hanc nauem, nisi rectam.

Apparet dici posse, quoties testatam & spectatam nostram fidem atque integritatem volumus significare nihil malitiose aut praue à nobis actum esse. exempli gratia: si Ecclesiastes probatæ vitæ, integerrime rexisse se ecclesiam suam quantum in se fuerit, deos hominesque testetur. Allusisse huc videtur Cicero in epistola ad fratrem: Cætera fuerunt in eadem epistola grauiora quam vellem, ὀρθὰν τὰν ναῦν.

COGNATI. *Azymus.*

Azymus μεταφορικῶς dicitur sincerus, verus, non elatus, sine iniquitate. Hinc Paulus 1. Corint. 15. Epulemur itaque in azymis sinceritatis. id est. in simplici doctrina. Infermentata enim conspersio non attollitur. Contra fermentum impiam & mendacem doctrinam designat. Hose. Quieuit paululum ciuitas à commixtione fermenti. Matt. 16 Luc. 12. & 13. Paul. 1. Corin. 5. Festum celebremus in panibus fermento carentibus: hoc est, sinceritate & veritate, non in fermento malitiæ & versutiæ. Sic Galat. 5. Plautus in Mercatore per translationem dixit quoque: Nam nec vxor propter illum tota in fermento iacet, id est, inflata est & irata. Idem in Cass. Nunc in fermento tota est, ita turget mihi.

Manus porrigendæ non confusis digitis.

Huius sensus est: Omnia esse aperto animo & simplici facienda, non autem fucato & simulato: vel non oportere esse rapacem. Nam qui aliquid in vola abdunt, manum non extendunt. Potest & ad orationem referri, sicut olim Zeno, orationem oportere esse planam & apertam, non concisam, confusam atque obscuram. Apud Laertium Diogeni tribuitur hoc adagium.

Aphrodiseum iusiurandum.

Venereum iusiurandum, pro vano & momenti nullius, ex adagio vsurpatur, quoniam eiusmodi sit amantium adiuratio, quibus peierare frequentissimi moris est, vel impune. Catul. in nupt. Pelei & Thetid.

Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt,
Sed simul ac cupide mentis satiata libido est,
Dicta nihil metuere, nihil periuria curant.

Tibullus ex collaudatione Pausaniæ apud Platonem in Symposio, Eleg 1. lib 3.

Nec iurare time, Veneris periuria venti
Irrita per terras, & freta summa ferunt.

Ouidii præceptum tale est in 2. de Arte amandi:

Promittas facito: quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet esse potest:
Nusquam tuta fides:-- dixit Dido Virgiliana.

Et Catullus in iisdem nuptiis:

Nunc iam nulla viro iuranti fœmina credat.

Huc respiciens Ouidius sub persona Ariadnes querentis se à Baccho relictam fuisse, sic ait in 3. Fastorum:

Nunc quoque nulla viro, clamabo, fœmina credat.

(Lege alibi: Chiliad. Venereum iusiurandum.)

Totus teres atque rotundus.

Galli vulgo rotundos homines vocant sinceræ fidei, sui similes, nihil habentes asperum. Ductum à forma conglobata, & vndique polita. Figura enim orbicularis, quam cœlum possidet, perfectissima est. Horat. lib. Sermon. 2. sat. 7.

—Et in seipso totus teres atque rotundus.

Idem de arte poetica:

—Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui. -

id est, non hiulce, non aspere.

Hinc Cicero in Oratore perfecto: Thucydides præfractior, nec satis, vt ita dicam, rotundus. Idem in Bruto: Et quasi rotunda constructio. In Oratore perfecto, aures Atticorum teretes nominat: propterea quod nihil ferre possunt insolens, putidum & inuenustum. In lib. De optimo genere oratorum: Qui teretes aures habent, intelligensque iudicium. Apellus in Isagogico: Libellus Institutionum Iustiniani Cæsaris continet artis prima principia, & summam: & est talis, vt omnes suos numeros contineat, totus teres ac rotundus. Stiblinus in Iphigeniam in Aulide: Ea, inquit, in sapiente locum non habet, vt qui totus sit teres atque rotundus. Seneca in eodem Ludo de morte Cæsaris Claud. Quomodo potest rotundus esse (vt ait Varro) sine capite, sine præputio? id est, perfectus.

Ἀνὴρ ῥωμαῖος.

Romanus prouerbialiter intelligitur vir grauis seuerusque, & propositi tenax, atque ἀπαραίτητος: quales prisci illi viri fuere Romani, rigidi homines, etiam in plectendis capitali supplicio liberis. Guilhelmus Xylander Augustanus in P. Æmilium Plutarchi scribit ad hæc verba, Romanum virum vxori suæ nuncium remisisse: Videtur, inquit, mihi Plutarchus hoc velle, quia eius diuortii caussam nemo comperisset, & certum tamen esset, haud ab re Paulum tale aliquid facturum fuisse, vulgi sermonem extitisse, dimissam à Romano viro coniugem, atque hoc quasi prouerbium fuisse: nam λόγος sæpe etiam prouerbium significat. Hinc Romano more in epistolis Cicero dixit, pro vere & ex animo: Ego te, inquit, Balbo, cum ad vos proficiscetur, more Romano commendabo. Iterum: Sed more Romano, quomodo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem esse neminem.

Iuratissimus.

Quoniam homini quantumuis graui non creditur nisi iurato, ideo factum, vt Latinis iuratissimus pro fide dignissimo, cuiq; credendum maxime, omnia sunt & commendanda, accipiatur. Sic Plinius in præfatione: Scito enim conferentem me authores deprehendisse ab iuratissimis & proximis veteres esse transcriptos ad verbum, neque nominatos. Iuratissimos amicos vocat, quos Græci μάλιστα πιστευομένους παρά τινι appellant. Illis autem fidimus maxime. Translatio est à testibus, quibus non creditur nisi iuratis. Hinc apud Budæum libro secundo, De contempt. rer. fort. Apostoli & martyres iuratissimi testes veritatis vocantur. Iuratissimi quoque dicuntur, qui in alicuius principis verba iuramentum fecerunt, & consentiunt, ac quasi iureiurando conspirant: principe scilicet verba præeunte, ipsis autem in verba concepta iurantibus. Sic Acron & Porphyrio accipiunt illud Horatii in Epod.

Cum tu magnorum numen læsura deorum,
In verba iurabas mea.

Vide post: Conceptis verbis iurare.

Omni exceptione maior.

Testis exceptione maior est, qui refutari non potest: sermo Iurisperitis vsitatus. Iustinianus A. Ioanni PP. C. de contrahend. & commit. stipul. l. optimam sub finem: Liquidis ac manifestissimis probationibus, & melius quidem si per scripturam, vel saltem per testes vndique idoneos, & omni exceptione maiores, ostenderit sese vel adversarium suum eo die ciuitate abfuisse. Idem in Institut. iuris lib. 3. de inutilib stipul § item verborum. Budæus Roberteto Conscientia mihi instar est testium multorum locupletum, omnique exceptione maiorum, id est, quorum fides nulla ex causa legitima potest eleuari, & qui communi hominum opinione reputantur boni viri. Et vt egestas, multos fieri falsos testes coegit, ita fideles testes à Budæo & à Cicerone sæpe appellantur locupletes. Quæ autem in testibus consideranda sint, hoc eleganti disticho Ioan. Tissinus complexus est:

Conditio, fortuna, fides, discretio, sexus,
Fama, ætasque bonis testibus esse volunt.

Quibus vero suspicionis exceptio recte opponatur, tradunt Iurisconsulti l. 2. & 3. de testam. Vide infra, Omnibus numeris.

Omnibus numeris.

Omnibus numeris perfectum dicitur, cui nihil addi potest, aut in quo nihil desideratur. Iuuenalis sat 6.

Atque omnes implet numeros.---

Plin. in Paneg. Omnes comitatis numeros obibas. Sic, per omnes numeros cognoscere. Quint. in præfat. octaui: illud autem officiū, quod rectum appellant, perfectum atq; absolutum est, & (vt iidem dicunt) omnes numeros habet. Seneca De benef. Magnus luctator, non qui omnes numeros, nexusque perdidicit. Hinc, Exemptus numero est eximius, egregiusque, ἐξαίρετος, ἐπίλεκτος. Eximii enim sunt, qui supra numerum euaserunt. Contra, numerus pro turba quorumlibet, id est, τῶν τυχόντων ponitur, vt apud Horat.

Nos numerus sumus, & fruges consumere nati,
Sponsi Penelopes.--

hoc est non eximii, sed in ordinē coacti. Sic augere numerum dicitur à Liuio de Hercule: Mater mihi vericida interpres Deum auctorum te numerum cœlestium cecinit. Inde, Loco nullo numerare. Cic. De finibus: Idque Socratem, qui voluptatem nullo loco numerat, audio dicentem. id est, inter bona non ducit habendam. ἐν μηδενὶ ὑπολόγῳ τίθεται, ἐν οὐδενὶ λόγῳ τίθεται. Idem lib. 1. ad Q. frat. Accensus sit ēt eo in numero, quo eum maiores nostri esse voluerunt. id est ea existimatione, & eo honore vel gradu potentiæ, & authoritate. In Ver. Exponam quid hominis sit, vt istius nequitiam, qui eum secum habuit, eo præsertim numero, & loco cognoscatis. Vide supra, Omni exceptione maior.

In summo labro iusiurandum.

In summo labro iusiurandum habere dicuntur, qui consuetudine & facile peierant. Lucianus de amatoribus, in dialogis amatoriis: ἐπ' ἄκρου τοῦ δακτύλου τοὺς ὅρκους ἔχουσιν id est, In summo labro iusiurandum habent. Sic in Apologia mercenaria: ἀπ' ἄκρου τοῦ χείλους φιλοσοφεῖν. Extremis labris philosophari. id est, non vere. In Rhetorum præceptore, καὶ ὅρκος ἐπ' ἄκροις ἀεὶ τοῖς χείλεσι. id est, Et semper in labiis summis periurium. In amore fugitiuo: καὶ γὰρ τὸ φίλαμα χείλεα φάρμακον ἐντί. Nam labris certum est habitare venenum. Contrarium est huic: ex animo polliceri, ex corde dicere, profiteri, & illud Plautinum in Capt. Corde amare.

Promissis morari.

Hoc genus loquendi sæpe frequentat Lucretius, & Galli tenent. Lucr. lib. 5,

Quod superest, ne te in promissis plura moremur.

Quidam legunt. Ne te promissis: sine præpositione. Idem lib. 6.

Expediam, neque te promissis plura morabor.

Plura: id est, amplius.

Ne tibi sit fraudi.

Hoc genus loquendi est, & elegans, & prouerbiale, & Lucretio frequens: pro, Ne te decipiat: vel, Et non te inducat lib. 6.

Ne tibi sit fraudi, quod nos inferne videmus, &c.

Virg. 11. Æneid.

Iam nosces ventosa foret cui gloria fraudem.

Noxæ esse, etiam dicebant veteres: vt ex Liuio obseruauimus.

Conceptis verbis iurare.

Conceptis verbis iurasse dicuntur, qui in alicuius verba consentiunt, & iureiurando conspirarunt, eo verba præeunte, ipsis autem in verba concepta iurantibus Plautus in Cistellaria:

At ille conceptis iurauit verbis apud matrem meam,
Me vxorem ducturum esse.

Itidem in Bacchidibus. Sic Acron & Porphyrio accipiunt illud Horatii in Epod. ad Neæram od. 15.

Cum tu magnorum numen læsura deorum,
In verba iurabas mea.

Seneca lib. 2. c. 1. De clementia: O vocem in concionem mortalium mittendam, in cuius verba principes regesque iuramentum faciant. id est, in cuius verba consentiant, &, conspirent. Sermo militaris est Cæsar lib. j. De bello ciuili Princeps Petreius in hæc verba iurat ipse, ad idem iusiurandum adigit Afranium, subsequuntur tribuni militum. Liuius lib. 3. Nobis vero (inquit Quinctius) nihil delectu opus est, cum, quo tempore P. Valerius ad recipiendum Capitolium arma plebi dedit, omnes in verba iurauerint conuenturos se iussu consulis: Idem libr. 7. huius etiam locutionis significationem euidenter ostendit: Et super lectum stans, ferro intento nisi in quæ ipse concepisset verba iuraret, se patris eius accusandi causa concilium plebis nunquam habiturum, se eum extemplo transfixurum minatur. Idem libr. 45. Omnes, qui in consulis verba iurauerint. Hora. epist. j. lib. i.

Nullius addictus iurare in verba magistri:
Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes.

Est autem in verba iurare, verbis ab altero conceptis iurare se fecisse, vel non facturum, vel non. Is autem qui alteri verba concipit, dicitur in verba adigere. Liu. li 7. Pauidus, inquit, tribunus adiurat in quæ adactus est verba. Gell. 16. c. 4. Cum delectus antiquitus fieret, & milites scriberentur, in iusiurandum eos tribunus militaris adigebat in hæc verba. Tacitus: Imminere Narbonensis prouinciæ verba Vitellii adactæ. Sic adigere iureiurando, firmare iusiurandum, ὅρκῳ καταλαβεῖν dicitur, qui conceptis verbis, hoc est arbitrio suo dictatis, alium iureiurando obstringit. Eadem ratione dicitur iurare in nomen principis, & iurare in leges: id est, iuraret se seruaturum leges. Plin. de viris illust. A qua & igni interdixit, eo quod in leges suas non iurasset. Peierare verbis conceptis, ab Erasmo nostro refertur inter parœmias: quod prouerbiale fuisse significat. Vide ante, Iuratissimus.

Certiora iis, quæ apud Sagram acciderunt.

Cicero libr. 2. & 3, De natura deorum: De Sagra Græcorum est vulgare prouerbium, qui quæ affirmant, certiora esse dicunt quam illa quæ apud Sagram. Hæc vim & vsum prouerbii satis indicant. Sagram autem fluuium Italiæ eius, quæ magna Græcia dicitur, inter Locros & Caulonem fuisse, Plin. lib. 3. cap. x asserit. Ibi pugnatum fuit à Locris aduersus Crotoniatas: hi cxxx. millia, Locrenses x. millia in aciem eduxerunt. vicerunt tamen Locrenses. Nuncium victoriæ eadem die Olympiam, Spartam, Corinthum, & Athenas pertulit...

perlatus est Hæc vere Strabo, li. 6. in descriptione Calabriæ, Cic. ibidem, Suidas, Iustinus lib. 20. qui tamen locũ non nominat, historiam perspicue describit. Atque inde ortum prouerbium, Strabo & Cicero, & Eustathius in secundum Iliados, & Suidas ostendunt, vt de re certa incredulis diceremus: Certiorem esse rem iis quæ apud Sagram gesta sint: ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ σάγρας. Sed quo tempore pugnatum sit, non facile cognoscitur: tametsi id maxime in historia desideratur. Guilielmus Xylander Augustanus in vitam P. Æmilii apud Plutar. ex Pausaniæ Laconicis, quo loco is Crotoniatarum de Achille & Helena sermonem commemorat, deprehendit, Stesichori iam tum excæcati tempestate rem eam gestam fuisse: quem natum Olymp. 37. mortuum 56. Suidas adstipulatore Eusebio, tradit: vt haud longe ante aut post quinquagesimam Olymp. & Tarquinii forte Prisci temporibus, prælium id pugnatum fuisse, coniectura esse videatur. Vide apud Erasmum nostrum, Fides & grauitas.

Capaneus.

Capaneus pro fideli & certo amico prouerbialiter vsurpatur apud Plutar. in Pelop. Exemplo, inquit, Euripidæi Capanæi. De eo Euripides in Supplicib. aureis versib. quos hic Latine adscribam, quoniam exemplum continent hoc seculo ratum, & officium certi & potentis amici. verba sunt Adrasti:

Tenerum videsne hunc, qui traiectus fulmine est?
Capaneus is erat. opes habuit amplissimas.
Minime superbiebat his, neque spiritus
Trahebat tamen vnquam altiores paupere:
Vitare luxum suetus, & vulgaria
Fastidientes: non ratus in gula sitam
Virtutem, & esse modica naturæ satis.
Præsentibus fidelis, atque absentibus.
Amicus (hoc perpauci præstant nunc) fuit.

Non quibuslibet temere credendum.

In dialogo, qui inscribitur Demodocus, vel, de consultando, inter Platonicos. Verum ego non quibuslibet reor esse credendum: & arguenda est hominis inscitia, quod cito, & quibusuis hominib. aliquid dicentibus credat. Vide in sequentibus, Mulieri non temere credendum est: & Veteribus credendum est.

Credendum est veteribus.

Ibidem: Credendum nimirum est veterib. & priscis, vt aiunt, viris. Etenim prisci nobis præstantiores, diisque propinquiores. In Philebo Idem in Hippia maiore: Priscos homines præferre semper recentioribus consueui, vt & viuentium inuidiam, & defunctorum indignationem vitarem. Supra, Non quibuslibet temere credendum: &, Mulieri non temere credendum.

Venereum iusiurandum.

Plato in conuiuio, vel, de amore, in Pausaniæ collaudatione: Et quod permaximum est, vulgo fertur, quod solis amatoriis periuriis dii dant veniam: Venereum quippe iusiurandum nihil valere aiunt. Itaque tam dii quam homines omnem amanti licentiam præstiterunt, vt lex nostra testatur. Idem in Philebo, sub finem: Fertur enim de Venereis voluptatibus, quæ ingentissimæ omnium æstimantur, quod peierantibus illis, dii prorsus ignoscant. Catul. ad Alphenum:

Idem nunc retrahis te.—

Idem in nuptiis Pelei:

Qui dum aliquid cupiens animus prægestit apisci,
Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt:
Sed simul ac cupidæ mentis satiata libido est.
Dicta nihil metuere, nihil periuria curant.

Toto pectore, Toto animo.

Idem ibidem:

Toto pectore.—
Toto animo.—

Et hoc quoque in vsu quotidiani sermonis est. Virgil. 7. Æneid.

—Toto percepit pectore flammam.

Idem Catullus ibidem:

—Quam toto concepit pectore flammam.

Vide ante, Sincere & ex animo.

Sincere & ex animo.

Idem ad Lesbiam:

Dii magni, facite vt vere promittere possit,
Atque id sincere dicat, & ex animo.

Sic Terentius in Eunucho loquitur:

Si istuc crederem sincere dici.

Ex animo autem dicere id Græce est, ἀπὸ καρδίας. Sic vetus poeta: ἢ λῶ ἐρεῖν σοι τ᾽ ἀπὸ καρδίας σαφῶς, καὶ μὴ πέπηδες μηδὲν, ἀλλ᾽ ὅσον φρονῶ. Vide post, Toto pectore, toto animo.

Totus teres atque rotundus.

Idem libr. 12. Efficies ex te ipso globum, qualis ille Empedocleus:

Se solo exultans, totus teres atque rotundus.

Animus globo similis est, figuræ æquabilis, quando neque effert se neq; contrahit; sed lumine fulget, quo in omnibus rebus veritatem cernit, & in se quoque ipso.

Tvrnebi — *Aretinum oraculum.*

Id est, oraculum Iouis Ammonis, quod exploratæ indubitatæque fidei habebatur, colebatur autem ille specie arietis, vt norunt omnes, Tale oraculum eiusdem refert Gell. libr 3. c. 3. ad quendam ita nempe anceps, vt vtrumcunque faceret, malum haberet: Peribis, inquit, si non feceris: si feceris, vapulabis. Turn. Aduers. 14. cap. 18. Trahi poterit ad similia, ipsa veritate veriora, vt promissa, minas, dictaque alia eiusmodi.

Latine loqui.

Cic. in Verrem: Non enim verbi, neque criminis causa augendi complector omnia, cum dico nihil istum eiusmodi rerum in prouincia reliquisse. Latine ne scitote, non accusatorie loqui id est, vere & simpliciter loqui, nihilque mentiri, nec supra verum rem efferre. Natum inde, ꝙ Latini de Latinis bene existimarent, eos simplices & ingenuos, minimeque simulatos & fallaces mẽdacesq; existimarent. Vnde Martialis idem vsurpauit, pro, aperte, & sine dissimulatione, verborumque integumento loqui, dicens se tum loqui Latine, cum obscœna & lasciua obscœnis & lasciuis verbis aperte proloqueretur, epigrammata enim sine circuitu vllo lasciuiunt aperte & petulanter, id est, vt alibi loquitur, Romana simplicitate, lasciuiam & flagitia enunciant. Turn. Aduers. libro vigesimoquarto cap. 5.

Gentii. — Προπετῶς μὴ ὄμνυε.

Hoc est, Petulanter ne iurato. De crimine famoso publicitus animaduertendo. Vsus est Vlpianus in cap. 13 de iureiur. Qui, inquiens, iurauit in re pecuniaria per genium Principis dare se non oportere, & peierauerit: Imperator noster rescripsit, fustibus eum castigatum dimitti, & ita ei superdici, προπετῶς μὴ ὄμνυε. Veteres cum supplicium sumerent de damnato homine, in loco supplicii conspicuo ἐπιγραφὴν seu titulum affigebant: quo breuiter admonitus populus pœnæ à reo expetitæ causam intelligeret, eoque exemplo à simili facinore perpetrando cæteri auocarentur. Ex hoc more impositam fuisse inscriptionem cruci Christi Seruatoris nostri, ait Duaren. Alciat. & Oldendorp. contendunt esse speciem prouerbii de facinore memorabili: sed non sunt interpretati. Non dissimile est quod alicubi animaduertit Hotomann. ex Nonio & Plauto, de directis, crucifixis, quasi ad diem erectis, de hominibus perditis & facinorosis, quos sic appellabant, vt Galli Pendars, suspendiosos.

FOEMINÆ.

Fœmina nihil pestilentius.

Nihil fœmina pestilentius. hanc sententiam eodem in libro sic effert Homerus:

Ὡς οὐκ αἰνότερον καὶ κύντερον ἄλλο γυναικός.

Id est:

Vsque adeo nihil improbius, muliereque peius.

Frequenter apud antiquos poetas male audit mulierum genus. Quæ quidem & hodiernis temporibus strenue dant operam, ne poetæ plane vaniloqui fuisse videantur.

Ignis, mare, mulier, tria mala.

Circumfertur apud Græcos & hic trimeter prouerbialis:

Πῦρ καὶ θάλασσα καὶ γυνὴ, κακὰ τρία.

Id est,

Ignis fretumque & mulier, hæc mala tria.

Nam incendio nihil formidabilius, mare item periculosissimum est. Vnde & Æschylus in Persis:

Ἀμάχου κῦμα θαλάσσης.

Id est:

Maris haud vincitur vnda.

His autem simillimum quiddam esse mulierem, sentit parœmia. Porro mulierem omnem esse malam, per quam venuste significauit Lacon quidam. qui cum vxorem duxisset perpusillam, dicebat: E malis, quod minimum esset, eligendum. Fatetur & apud Euripidem Medea, fœminarum genus esse malum:

Ἀλλ᾽ ἐσμὲν οἷον ἐσμὲν, οὐκ ἐρῶ κακὸν,
Γυναῖκες.---

Id est:

Sumus quidem quales sumus nos fœminæ,
Neque enim malæ ausim dicere.

Euripides apud Planudem in vita Æsopi, inter omnia mala principatum tribuit mulieri:

Πολλαὶ μὲν ὀργαὶ κυμάτων θαλασσίων,
Πολλαὶ δὲ ποταμῶν, καὶ πυρὸς θερμοῦ πνοαί.
Δεινὸν δὲ πενία, δεινὰ δ᾽ ἄλλα μυρία·
Πλὴν οὐδὲν οὕτω δεινὸν, ὡς γυνὴ κακή.

Id est:

Furore multo sæuit iratum mare,
Pronique fluuii, & ignis acris impetus.
Inopia acerba, acerba alia quam plurima:
Sed nil ita acerbum & noxium, vt mulier mala.

Sublata lucerna nihil interest inter mulieres.

Λύχνου ἀρθέντος γυνὴ πᾶσα ἡ αὐτή. id est, Lucerna sublata nihil discriminis inter mulieres. Sentit adagium nullam mulierem non esse impudicam, si detur facultas sine teste peccandi. Recenset Apostolius, & vsurpatur à Plutarcho in Præceptis connubialibus.

Male coniugati.

In eum qui coniugio vinctus est cum ea, quam non amet vicissim ex animo, quamuis ob voluptatem vxoriam ametur, non inscite torquebitur illud ex eodem libro:

Ἀλλ' ἤτοι νύκτας μὲν ἰαύεσκεν μὲν ἀνάγκη,
Ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι παρ' οὐκ ἐθέλων ἐθελούσῃ·
Ἤματα δ' ἐν πέτρῃσι καὶ ἠιόνεσσι καθίζων,
Δάκρυσί τε στοναχῇσί τε καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἐρέχθων.

Id est,

Sed nolens licet ac vi, cum illa nocte cubabat
Nolens cum cupiente sub antris conditus atris:
Verum perdius in scopulis ac littore sedit,
Excrucians animum lachrymis, curis gemituque.

Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem.

Γυναικὶ μὴ πίστευε μηδ' ἂν ἀποθάνῃ.

Id est:

Ne fidem habeas, nec emorienti fœminæ.

Hyperbole prouerbialis. Vsque adeo non est fidendum mulieri, vt etiam si morientem videas, putes fingere. De nouerca, quæ sepulta quoq; priuignum interemit, illapsa in pueri caput pyramide, meminimus alias. Refertur à Diogeniano.

Nec mulieri, nec gremio credendum.

Idem Festus indicat huiusmodi prouerbium vulgo dictitatum fuisse. Nec mulieri, nec gremio credi oportere: quod illa incerti ac leuis sit animi, & plerumque fit, vt in gremio posita cum in obliuionem venerint, exurgentibus procidant. Itidem sinui commissa decidunt, nisi cingaris. Itaque M. Tullius silentium promittens, ait: In sinu est, nec discingor.

Mulierum exitia.

Γυναικῶν ὄλεθροι, id est, Mulierum exitia. De his qui funditus ac miserabiliter pereunt. Mulieres enim omnium fere calamitatum autores fuisse viris dicuntur. Testis Pandora Hesiodia, testis bellum Troianum, testis Hercules à Deianira extinctus, testis Danaidum fabula, testis Lemniarum mulierum historia, testis Cleopatra, testis Eua, prorsus infamis apud omneis Christianos. Quanquam hæc magis conueniebat stultitiæ virorum adscribere, qui tantum indulgeant muliercculis, vt velut amentes amore, in quoduis malum sequantur: cum par fuerit, vt illis moderantibus mulier natura stultior simul & imbecillior, minus desiperet. Quod enim animus est corpori, id virum oportebat esse mulieri. Verum quemadmodum vulgus sua vitia corpori imputat, cum ab animo proficiscantur, & stulti principes insanissimos bellorum tumultus imputant populo, quorum ipsi sunt autores: ita viri reiiciunt in fœminas, si quid ipsi delirauerint.

Mulieris oculus.

Γυναικὸς ὄμμα τοῖς ἀκμάζουσιν βέλος.

Id est:

Mulieris oculus spiculum iuuenibus est.

Et Vergilius:

—Vritque videndo
Fœmina.—

Idem.

Vt vidi, vt perii, vt me malus abstulit error.

Illud alias recensuimus, ἐκ τοῦ ὁρᾷν γίγνεται τὸ ἐρᾷν. id est, Ex aspectu nascitur amor.

Mulier pudica ne sola sit vsquam.

Cum admonebimus non conuenire, vt pudica mulier sola, citraq; testes cum viris colloquatur, vsui fuerit illud Homericum frequens de Penelope:

Οὐκ οἴη ἅμα τῇγε καὶ ἀμφίπολοι δύ' ἕποντο.

Id est,

Haud sola, ast illam famulæ binæ comitatæ.

Qui non litigat, cœlebs est.

Diuus Hieronymus tanquam prouerbio iactatum citat: Qui non litigat, cœlebs est. Indicat adagium, rixosum esse omne coniugium, nec esse tranquillam vitam, nisi in cœlibatu. Iuuenalis,

Semper habet lites, alternaque iurgia lectus.
In quo nupta iacet: minimum dormitur in illo.

Astipulantur huic sententiæ versus aliquot prouerbiales:

Χειμὼν κατ' οἴκους ἐστὶν ἀνδράσιν γυνή.

Id est,

Mulier in ædibus atra tempestas viro. Item

Ζῆλος γυναικὸς πάντα πυρπολεῖ δόμον.

Id est:

Incendit omnem fœminæ zelus domum.

Item:

Οὐδὲν γυναικὸς χεῖρον οὐδὲ τῆς καλῆς.

Id est:

Muliere nil est peius, atq; etiam bona.

Sed Hesiodus, vt modestius, ita verius opinor,

Οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ' ἄμεινον
Τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο.

Id est:

Sors potior muliere proba, non obtigit vnquam
Vlla viro: contraque mala nil tetrius vsquam est.

Tanquam Chalcidica nobis peperit vxor.

Ὥσπερ χαλκιδικὴ τέτοκεν ἡμῖν γυνή, id est, Tanquam Cha[lcidica] peperit nobis vxor. De ea dicebatur, quæ liberos quam plu[rimos] peperisset. Tradunt heroinam quampiam fuisse, nomine C[...] ben, cui cognomen fuerit Chalcidi, quod prima arma ærea [...] cerit. Ea viro coniuncta centum liberos enixa dicitur: sicuti p[...] tum est in Euboicis annalibus, & attestatur Aristus Sala[minius]. Quidam ad Chalcidem Eubœæ ciuitatem referunt, quod è C[hal]cidensium officinis ingens armorum æreorum & quadrigaru[m] prodiret. Stephanus enim ab officinis ærariis vrbi nomen ad[...] putat. Vsurpare licebit, vbi significabimus, multum litium, [...] rum, aut curarum alicunde natum.

Thessala mulier.

Θεσσαλικὴ γυνή, id est, Thessalica mulier. In veneficas, mal[...] que peritas artium dici solitum, propterea quod ea gens præ[...] teras hoc nomine notata est id quod ex Apuleiano asino, plu[...] que scriptoribus aliis satis liquet. Vnde Horatius in Odis:

Quæ saga, quis te soluere Thessalis
Magus venenis, quis poterit deus?

Plautus in Amphit. veneficum appellat Thessalum. Et Strep[siades] apud Aristoph. in Nub. consulit Socratem, an adhibenda sit [Thes]sala incantatrix, quæ lunam cœlo detrahat, quo minus in N[eome]nia cogatur æs alienum reddere. Eam superstitionem in Th[essalia] à Medea profectam existimant: quæ cum illac fugeret, pe[nnis] vecta scriniolum veneficiis ac magicis herbis plenum deiec[it] que sparsa suppullulasse. Quin & Plin. lib. 30. cap. 1. docet, ma[giam] ad Thessalos vsque propagatam, diu ab ea gente cognomen [tenuisse]: adeo vt Menander quoque literarum subtilitatibus [...] Thessalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœ[mi]narum detrahentium lunam.

Ὑπεψηνισμένη.

Ὑπεψηνισμένη, dicitur iam propinqua partui. Sumpta metaph[ora à] ficis, post immissos psenas maturescentibus. Hoc quid sit, exp[osui]mus in prouerbio ἀνερίναστος. Deflecti potest ad ingenium [...] aut illud vehementer propensum.

COGNATI *Sublata lucerna, nihil discriminis est inte[r] mulieres.*

Λύχνου ἀρθέντος γυνὴ πᾶσα ἡ αὐτή. Omnes in tenebris æque [for]mosas esse, sentire videtur adagium. Idem supr. retulit Erasm. C[hi]liad. 3. Cent. prou. 77. sed alio torquet.

Nec mulieri, nec gremio credendum.

Nec mulieri, nec gremio credi oportere, prouerbium est: [quod] & illa incerti & leuis animi est, & plerumque in gremio posita, [cum] in obliuionem venerint exurgentium, decidunt. Festus. Era[smus] noster in Lingua sua: Graues, inquit, pœnas dedit Fuluius ne[glecti] prouerbii, quod monet nec sinui, nec mulieri credendum es[se. Atque ce]lebrisque sententiæ, Quod tacitum velis, nemini dixeris. Atque [ad]eo si prouerbiis credimus, mulieri ne mortuæ quidem fiden[dum] est. Vtinam autem à mulieribus tantum esset periculum. Nu[nc] non est tempestiuum illud Epicharmi: νᾶφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν. [...] etsi fœmininum genus magis laborat huius mali infamia. [...] num huc referas illud è Chiliad. Mulieri ne credas, ne mortu[æ qui]dem.)

Fœmina aut minus quam canem, aut plus quam se[nionem iacit.]

Prouerbium est apud Italos admodum frequens. Iulius C[æsar] Scaliger in Idea sua, capite 14. Omnino autem nihil medio[cre in] hoc sexu. Semper enim, vt est in nostro prouerbio, aut mi[nus] quam canem aut plus quam senionem iacit. Alludunt autem [...] ad astragalorum ludum, qui vt facilius intelligatur quid de eo [ex]ploratum habeam, hic lubet ascribere. Astralagi seu cubi, dic[un]tur τὰ ἐστιγμένα ὀστᾶ, id est punctis distincta ossa, quibus vtuntur οἱ [...] σαντες, id est, tablissantes (vt est apud Diomedem duobus [...] qualia sunt quæ tesseræ & tali appellantur. inter quæ hoc ap[ud ve]teres fuit discriminis, quod tessera lateribus constabat sex, talus [au]tem quatuor: quodque tesseris inter ludendum vtebantur tr[ibus,] talis vero quatuor. Quod videtur animaduertisse in Diuinat[ione] Cicero, & in Senectute, cum sic Catonem loquentem facit: N[obis] senibus ex multis lusionibus talos relinquant & tesseras. Et Ma[r]tial. lib. 13.

Non mea magnanimo depugnat tessera talo:
Senio nec nostrum cum cane cassat ebur.

Item:

Non sum talorum numero par tessera: cum sit
Maior quam talis alea sæpe mihi.

In tesseris numeri certi descripti erant, vt 1.2.3.4.5.6. In talis autem figuræ numeri vicem habebant. vnitatem enim canis (quam caniculam vocat Persius) significabat: quod signum infelix erat & damnosum, quia damnum afferebat. Propertius:

Semper damnosi subsiluere canes.

Et Ouidius secundo libro de Arte amandi:

Seu iacies talos victum ne pœna sequatur,
Damnosi facito stent tibi sæpe canes.

Stesichori vero signũ, quia (vt ait Pollux) illius poetæ sepulchrum, quod erat in Hymera vrbe Siciliæ, 8. angulorum fuit, 8. repræsentabat. Euripidis poetæ species, quia post eiectos Athenis 30. tyrannos, vnus ex 40. præfectis fuisse putaretur, 40. Fuit & Midæ signum fortunatissimum. Ex quatuor autem talis, diuersas species referentibus, Venus exurgebat. Sic Suetonius in Augusto: Talis iactatis vt quisque canem aut senionem miserat, in singulos talos singulos denarios conferebat in medium, quos tollebat vniuersos, qui Venerem iecerat. Fuit autem Senio punctus in talis, qui à Græcis ἑξίτης dicitur ab Aristotele κῶος li. 2. De cœlo: qui dexter appellabitur, quia lucrum afferebat. Latus tali est sex puncta continens, & à senario numero dici videtur. Pers. sat. 1.

Iure etenim id summum quid dexter senio ferret.
Scire erat in voto.——

Canis vnum duntaxat punctum continebat. Lucianus in Saturnalibus: Nisi forte tibi paruum esse videtur, vt in tesserarum ludo vincas, cum quæ cæteris alea in vnionem voluatur, tibi senionem semper in summo latere ostendat. Nam hinc sibi plerique victum parant vel ad saturitatem vsque, quibus propitia ac secunda aspirarit tessera. Rursum alii nudi enatarunt, naue elisa, fracta ad tam minutum scopulum, puta aleam. Vide Cælium Rhodig. libro vicesimo capite 27. & Gellium lib. 1. cap. 20.

Mulier Satanæ opus.

Ex Seuerianorum & Archonticorum hæresi istud fluxit adagium in varias nationes. Docebant autem isti, mulierem esse opus satanæ: & matrimonium contrahentes, satanæ opus explere dicebant. Velut etiam hoc vbique fere dicitur. Galli autem mulieris corpus, Dei formationem esse dicunt: caput vero malæ potestatis & diaboli. Hinc quidam definiunt mulierem, ac dicunt, inuersum esse Michaelem, cuius simulachrum pedibus diabolum calcat. Hinc Afranius in auctione, referente Nonio:

Haud facul (vt ait Pacuuius) fœmina inuenietur bona.

Muliebre est furere.

Nihil fœminæ iracundia efferatius. Ait enim Iuuenalis:

——Sic collige quod vindicta
Nemo magis gaudet quam fœmina.——

Vbi vires ad nocendum deficiunt, tunc cæca rabies, & sui impotens, furit ac fremit. Nam si secundum Horatium,

Ita furor breuis est.--

Quid est aliud ira obstinata, quam plane furor? Ideo dicit Seneca lib. De clementia, cap 5. Muliebre est, furere in ira.

Mulier es.

Hoc conuicio irati dimittebant à se mulieres, sicut & hodie quoque solent facere in communi sermone. Plautus Casina: Insipiens semper tu huic verbo vitato abs tuo viro? Cl. Cui verbo? Mu. Iforas, mulier es. In Pœnulo: Tacitius tibi resistam, quam quod dictum est malæ mulieri. Terent. O pergin' mulier esse? Rixanti enim & garrienti dicunt: Mulier es. Itaque garrientem mulierem malam vocat Plautus, quia videtur fuisse quoque prouerbium: Mulier, quæ tacet, bona est. Idem in Rudente: Eo tacent, quia tacita bona est mulier semper, quam loquens. ex illo:

Γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει.

Mulieri non temere credendum.

Idem: Monet Agamemnon Vlyssem, ne mulieri fidem habeat neue omnem animi sui sententiam eloquatur:

--Notumque, furens quid fœmina possit,

Deiphobus ab vxore proditum se fuisse dixit. Quis igitur non videat ante omnia, cui procliuius faciliusque credatur. Vide alibi, Non quibuslibet temere credendum: & post, Credendum est vetulis bus, vide item in Sylloge, Nec mulieri.

Siccius cornu.

Author lusus in Priapum, comparat tenuissimam puellam cornu: quod quia totum huius est poema sententiæ, ponam:

Vuis aridior puella passis,
Buxo pallidior, nouaque cera,
Collatas sibi quæ suisque membris,
Formicas facit altiles videri:
Cuius viscera non aperta Thuscus
Per pellem poterit videre haruspex:
Quæ succo caret, vt putrisque pumex,
Nemo viderit hanc, vt expuentem.
Quam pro sanguine puluerem, scobemque
In venis medici putant habere:
Ad me nocte solet venire, & adfert
Pallorem, maciemque larualem:
Ductor ferreus insularis, æque
Laternæ videor fricare cornu.

Catullus ad Furium:

Aut qui corpora sicciora cornu,
Aut si quid magis aridum est, habetis,
Sole & frigore, & esuritione.

Bonæ semper laudantur.

Catullus ad Aufilenam:

——Bonæ semper
Laudantur: fœminarum laus Bona.---

Pudica & proba, Pudica & formosa: post.

Pudica & formosa.

Fœminarum laus vel maxima. Catull. in quandam: Pudica & proba. Afran. epistola commissa:

Nam proba & pudica quod sum, consulo, & parco mihi,
Quoniam comparatum est, vno vt simus contentæ viro.

Et Horatius in 5. Carminum:

--Tu pudica tu proba,

& Pompon. Mela in 2. Probat. Formosæque in precio sunt. Catul. ad Aufilenam:

--Bonæ semper laudantur.
Ad eandem:
--Viro contentam viuere solo,
Nuptarum laus est laudibus eximiis.

F O C V S.

Erasm. *Focus luculentus in ædibus.*

Primus domus ornamentum est, vt luceat focus: proinde qui in ædes immigrant nouas, aut in diuersorium ingrediuntur, ante omnia iubent ignem incendi. Quod ex Homeri χ sumptum videtur, apud quem Vlysses;

Πῦρ νῦν μοι πρώτιστον ἐνὶ μεγάροισι γενέσθω.
Id est,
Nunc ante omnia mi lucescat in ædibus ignis.

Item illud celebratum.

Αἰθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι.
Id est,
Scilicet accenso domus est ornatior igni.

Quo quidem versiculo videtur impendio delectatus Plutarchus: adeo subinde vsurpat, & in varios detorquet vsus: in commentario De virtute & vitio, refert ad opes potentiam, quæ tum fiunt iucundiora, si adsit animus à molestia. Rursum in libello quem Amatorium inscripsit, detorquet ad amantis animum longe splendidiorem, si calor amoris eum inflammarit.

FORMA ET DEFORMITAS.

Erasmi *Ominabitur aliquis te conspecto.*

Σὲ δ' οἰωνίσαιτ' ἄν τι ἰδών, id est, Qui te conspexerit, augurium poterit capere. Dici consueuit in deformes, fœdoque aspectu. Veteres ex primo hominis occursu sumebant omen. Occurrere formoso, felix omen habebatur: occurrere deformi nigroq;, contra. Romanus quidam imperator, Hadrianus opinor, vt erat omnium superstitionum obseruantissimus, ex Mauri cuiusdam scurræ occursu, mortem ominatus est. Ille iussus abire, dictum addidit ominosius, Totum vicisti, totum fecisti, nunc deus esto. Nam imperatores defuncti, solennibus quibusdam ceremoniis referebantur in numerum deorum.

Iuuenalis:
Et cui per mediam nolis occurrere noctem.

A furiis oriundus.

Ἐριννύων ἀπορρὼξ, id est, à furiis profectus. Olim dicebatur tetra fœdaque specie, quique μανικὸν βλέπει, quemadmodum ait Aristophanes. Item quod noxium & exitiale sit, id à furiis ortum aiunt, quemadmodum Aiax in tragœdia:

Ἆρ' οὐκ Ἐριννὺς τοῦτ' ἐχάλκευσε ξίφος.
Id est:
Annon mucronem hunc furia cudit tartari?

Leporem non edit.

Antiquitus superstitiose creditum est, esu leporinæ pulpæ conciliari formam. Vnde extat iocus Martialis in Gelliam lib. 5. quæ misso lepore addebat ex vulgata opinione ad muneris commendationem:

Formosus septem Marce diebus eris.

Id poeta in ipsam torquens, quæ deformis esset:

Si me non fallis inquit, si verum lux mea dicis,
Edisti nunquam Gellia tu leporem.

Plinius libro 28. cap. 9. scribit leporem in cibis sumptum gratiam corporis in septem dies conseruare. Lampridius scribit poetam quendam in Alexandrum Seuerum, quod quotidie vesceretur leporina, ita lusisse.

Pulchrum quod vides esse nostrum regem,
Quem Syrum sua detulit propago,
Venatus facit & lepus comesus.

Ex quo continuum capit leporem.

Primum carmen vitiatum est. Hos versus quum quidam ex amicis ad Alexandrum detulisset, respondisse fertur in hanc sententiam satis Christiane, (nam hoc illi ab inimicis obiectum est, quod Mosen & Christum quendam haberet in larario:)

Pulchrum quod putas esse vestrum regem
Vulgari miserande de fabella.
Si verum putas esse, non irascor.
Tantum tu comedas velim lepusclos:
Vt fias animi malis repulsis
Pulcher, ne inuideas liuore mentis.

Si vides lector parum obseruatas metri leges, memineris Imperatorem scripsisse: cuius est præscribere leges, non parere. Est autem & piscis lepus appellatus, qui venenum habet immedicabile, si quis imprudens ederit. In Indico mari etiam contactu necat hominem, autore Plinio: lenta tabe consumit. Malum hac deprehenditur nota, quod piscem olent, qui ederint. Huic homo vicissim pestilens est, cuius contactu protinus emoritur. Hoc cibis admixto, multos sustulit Domitianus: eodem Titum fratrem sustulisse creditur, vt autor est Philostratus in Apollonii vita. Proinde in hos qui contabescunt, nec vlla medicorum ope possunt restitui, dici poterit: Edit leporem marinum.

Myconius caluus.

Μυκώνιος φαλακρὸς, id est, Myconius caluus. Strabo libr. Geographiæ x. refert vulgo Myconios caluos dici solitos, quod in ea insula vitium hoc quasi gentilium sit, atque omnibus ferme commune. Idem affirmat Plinius lib. 11 37. Meminit & Stephanus. Est autem Myconus, vna Cycladum insularum. Quanquam Herodotus in quarto scribit, in Scythia quoque gentem esse ab ipso natali caluam. Admonet & Donatus grammaticus, Hecyram interpretans Terentianam, prouerbio dictum, Caluus Myconius, citatque Lucilii testimonium: Myconi omnis calua iuuentus. Tuetur autem Terentium, qui a nonnullis hoc loco imperitiæ nomine reprehenderetur, quod cum Apollodorus caluum dixerit, ipse crispum mutauerit: putatque poetam non inscitia, sed facetius etiam per ironiam dixisse crispum, quam si caluum dixisset. Quod quidem etiam ipsum prouerbium resipit de raris inuentu: veluti si quis Scytham dicat eruditum, Italum ballacem, negociatorẽ integrum, militem pium, aut Pœnum fidum. Erit autem elegantius adagium, si caluos homines, raroque capillitio, simpliciter Myconios appellemus: perinde vt si quis fastuosum Sybaritam nominet, negociatorem Phœnicem. Notati sunt olim & alio nomine Myconii, quod ob tenuitatem alienas cœnas captarent: proinde qui inuocati ad conuiuium venirent, Myconii more venire dicebantur. Inuehitur enim in Periclem Archilochus apud Athenæum in primi libri fragmentis, ὡς ἄκλητος ἐπεισπαίσων τὰ εἰς τὰ συμπόσια μυκωνίων δίκην: velut qui inuocatus ingereret se ad conuiuia Myconiorum more.

Pistillo caluior.

Ὑπέρου φαλακρότερος, id est, Pistillo caluior Prouerbialis item hyperbole, de magnopere glabris. Nam ima pistilli pars, calui cranium referre videtur. Transferri potest ad insigniter egenos, aut simplices, ac dissimulandi ignaros.

Multam syluam gestas.

Λόχμην πολλὴν φορεῖς, id est, Syluam multam portas. Dictum in Phormionem militem quendam hirsutum, densaque pilorum obsitum sylua: cuius & alibi facta mentio. Quadrabit in agrestem & stupidum, cuiusmodi ferme sunt milites. Refertur à Suida.

Pronomi barba.

Προνόμου πώγων, id est, Pronomi barba: de prælonga dicebatur, Aristophanes in Concionatricibus:

Ἀργύρριος γοῦν τὸν Προνόμου πώγων' ἔχων
Λέληθε.

Id est:

Hucusque latuit ergo Pronomi Argyrrhium
Gestare barbam.---

Pronomus tibicen quispiam fuit prolixa barba, gestamine non admodum apposito professioni. quandoquidem tibicinum molliciem etiam prouerbia notant. Argyrrhius exercitus dux quispiam fuit effœminatus & cinædus, nihil habens viri præter barbam. Taxatur eodem in loco Epicratis oratoris cuiusdam barba, cui ob id ipsum vulgari ioco cognomen inditum σακεσφόρῳ, teste senario, quem Aristophanis interpres citat ex Platone comico:

Ἄναξ ὑπήνης Ἐπίκρατες σακεσφόρε.

Id est:

Rex barbæ Epicrates scutifer.

Barbam ob similitudinem scutum vocat, vt & alibi: ἅπασα δὲ μίσει σάκον πρὸς τὴν γνάθον ἔχουσα. Aristophan: in eundem:

Κἀγὼ γ' Ἐπικράτους οὐκ ὀλίγῳ καλλίονα.

Id est:

Mihi barba multo pulchrior atque Epicratis.

Conuenit igitur in quosdam, qui alioquin mollissimi, vultus vestiumque seueritate, vitæ continentiam præferunt. Est frequens iocus apud Lucianum in barbam philosophorum, itidem apud Horatium:

---Iussit sapientem pascere barbam;

Martialis item in huiusmodi quendam iocatur.

Nauiges Trœzenem.

Πλεύσειας Τροιζῆνα, id est, Nauiges Trœzenem. Eustathius enarrans secundum Homericæ Iliados librum, ait dici solitum in eos, qui cum mento imberbi essent, tamen appostitiis pilis barbam virilem mentirentur. Addit inde natum, quod Trœzenis portus quispiam vulgo celebratus sit, nomine Barba. Est autem alter Trœzen in Massilia.

Perdicis crura.

Πέρδικος σκέλος, id est, Perdicis tibia. Perdix caupo quispiam erat claudus, ab Aristophane locis aliquot notatus: vnde & in prouerbium abiit. Cuius mentionem fecit Aristophanes grammaticus in prouerbiis orationis solutæ. Dicebatur in crura gracilia distortaque. Refertur à Suida, περδίκειος πούς, id est, Perdicis pes. In loripedes quadrat. Citatur hoc carmen apud Athenæum primi libri fragmentis:

Ἔγχει πιεῖν μοι καὶ τὸ πέρδικος σκέλος.
Ἀμίδα δότω τις, ἢ πλακοῦντά τις δότω.

Id est:

Infunde bibere & crura Perdicis mihi.
Matulam det aliquis, aut placentam porrigat.

Verum haud videtur hoc ad prouerbium admodum facere.

Callipygos.

Καλλίπυγοι dicebantur eleganti forma præditæ. Athenæus lib. 12. ad huiusmodi fabulam refert originem prouerbii. Duæ formosæ rustici cuiusdam filiæ, de formæ præstantia inter se decertabant in via publica. Accessit adolescens, qui formas admiratus, patri [illegible] ostendit. Is maiorem præferens, eius amore captus est. Profectus in vrbem, lecto cœpit decumbere. Morbi causam exposuit fratri [illegible] tu minori. Is rus profectus, conspectis puellis, minoris amore [illegible] reptus est. Pater virginum collocat eas huius filiis, quas ciues ob insignem formam appellarunt καλλιπύγους. Harum opib. extructum est Veneri templum: quam & ipsam à puellis dixere καλλίπυγον [illegible] quibus Cercidæ Scazontem citat:

Ἦν καλλιπύγων ζεῦγος ἐν Συρακούσαις.

Id est:

Par callipygôn quondam erat Syracusis.

Eosdem appellant πυγάργους: alibi diximus, in prouerbio λευκόπυγοι.

Quod pulchrum, idem amicum.

Τὸ καλὸν φίλον, id est, Quod pulchrum, amicum. Inter prouerbia conciliantium amicitiam, refertur & hoc apud Platonem in [illegible] de: Κινδυνεύει κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν, τὸ καλὸν φίλον εἶναι. Ac propemodum apparet iuxta vetus prouerbium, quod pulchrum est, amicum esse. Qui commodi gratia amat non amat vere: quod pulchrum est, per se amatur. Vnde Aristoteles, percontanti qui fieret vt libentius colloqueremur cum formosis quam cum deformibus, respondit, eam percontationem esse cœcorum. Nihil autem virtute pulchrius: eoque nec amabilius quicquam.

Ex ouo prodiit.

Ἐξ ᾠοῦ ἐξῆλθεν, id est, Ex ouo emersit. Aiunt dici solitum de magnopere formosis ac nitidis, quasi neges communi hominum more natos, sed ex ouo, more Castoris & Pollucis. Siquidem est in poetarum fabulis, Ledam Tyndari filiam, ex Iouis concubitu peperisse oua: è quorum altero prodiere gemini, Castor & Pollux, insigni forma iuuenes: ex altero nata est Helena, cuius forma omnium est nobilitata.

Pulchrorum etiam autumnus pulcher est.

Τῶν καλῶν καὶ ὀπώρα καλή. id est, Pulchrorum, etiam autumnus pulcher. Metaphora prouerbialis, nata ex Archelai apophthegmate, quod ab eo dictum Plutarchus refert in Euripidem, qui iam senescentem atque exoletum Agathonem in conuiuio suauiaretur. Non abludit ab illo Homerico, quod alio reddemus loco, ἐκ καλάμης γινώσκειν, id est, è culmo cognoscere. Vernis enim floribus nihil non tenerum ac nitidum, cum omnia adhuc in flore in herba sunt. Cæterum autumni tempore, posteaquam culmos aut caulem excreuerunt, horridiora videntur. Quod [illegible] tur in ea, quæ cum natura sint egregia, ne tum quidem [illegible] videntur, cum maturuerunt. Alioqui nihil fere tam fœdum [illegible] non aliquando niteat ætate. Dicetur non ineleganter & in [illegible] belle portant ætatem.

Simia in purpura.

Πίθηκος ἐν πορφύρᾳ, id est, Simia purpurata. In varios [illegible] test adhiberi parœmia: nempe vel in hos, qui tametsi magnifico cultu sint ornati, tamen cuiusmodi sint, ex ipso vultu moribusque cognoscitur: vel in hos, quibus dignitas indecora additur [illegible] ties rei per se fœdæ, ascititia peregrinaque ornamenta [illegible] admouentur. Quid enim tam ridiculum, quam simia [illegible] purpurea veste? Atque id tamen non raro fieri videmus [illegible] stos qui simias habent in deliciis, vt quam maxime possunt [illegible] manum morem ornent ac vestiant, aliquoties & purpura [illegible] parum attentos, aut imperitos fallant, proque homine [illegible]

simia,aut si deprehensus fuerit fucus, res magis sit ridicula. Quam multos id genus simios videre est in Principum aulis:quibus si purpuram,si torquem, si gemmas detrahas, meros cerdones deprehendes. Lepidius erit si longius transferatur:velut in eos qui barba pallioque simulant sanctimoniam. Tales Augustinus alicubi non ineleganter amiculo philosophos appellat. Et Ammianus libr.14. Antigonum quendam amictu tenus philosophum appellat. De Barbæ tenus sapientibus, antea nobis dictum est.

Simia simia est,etiamsi aurea gestet insignia.

Πίθηκος ὁ πίθηκος, κἂν χρύσεα ἔχῃ σύμβολα, id est, Simia simia fuerit, etiam si aurea gestet insignia. Superiori respondet,admonens fortunæ ornamenta non mutare hominis ingenium. Citatur adagium à Luciano in oratione contra ineruditum. Natum videtur à simiis illis Ægyptiis, saltationem humanam imitantibus. Lucianus refert apologum in hunc modum. Rex quidam Ægyptius simias aliquot instituit vt saltandi rationem perdiscerent. Vt enim nullum animal ad figuram hominis propius accedit, ita nec aliud actus humanos aut melius aut libentius imitatur. Artem itaque saltandi protinus edoctæ saltare cœperunt, insignibus indutæ purpuris,ac personatæ. Multoque iam tempore maiorem in modum placebat spectaculum, donec è spectatoribus facetus quispiam,nuces,quas clanculum in sinu gestabat, in medium abiecit. Ibi simiæ simulatque nuces vidissent, oblitæ choreæ, id esse cœperunt quod ante fuerant, ac repente è saltatricibus in simias redierunt. Contritisque personis, dilaceratis vestibus, pro nucibus inter se depugnabant, non sine maximo spectatorum risu. Narratur apologus non absimilis de fele,quam Venus belle adornatam in pedissequarum ordinem asciuerat,ac satis apte ἐγυναίκιζε, donec mure è cauo quopiam in medium procurrente, declarauit sese nihil aliud esse quam felem.

Thersitæ facies.

Θερσίτειον βλέμμα,id est, Thersitica facies. De prodigiose deformi dici solitum,quod Homerus scripserit hunc omnium qui ad Troiam venissent, fœdissimum fuisse. Ac totum hominem à capite,quod aiunt, vsque ad pedes ita graphice depingit, & corporis vitia & animi morbos, vt dicas pessimum ingenium in domicilio se digno habitasse Locus apud Homer.est Iliad.lib.2.notior quam vt hic referat adducere. Venustius erit si ad animum transferatur: veluti si de formoso,sed moribus improbo dicas: Si corpus aspicias, Nireus est: si animum,plus quam θερσίτειον βλέμμα reperies. Adagii mentionem fecit Suidas.

Corytheo deformior.

Κορυθαίου εἰδεχθέστερος,id est,Corytheo deformior, Aiunt Corytheum quempiam fuisse hominem insignite stultum ac vecordem,ad hoc forma infelicissima fœdissimaque, cui liberi item fuerint omnes patrem referentes: vnde vulgaris dictus est iocus,in hominem bardum, ac perinde deformem. Refertur adagium à Zenodoto.

Simiarum pulcherrima deformis est.

Τῶν πιθήκων ὁ μορφότατος δύσμορφός ἐστι, id est, Simiarum pulcherrima deformis. Recte dicetur de his,quæ ipso genere sunt vitiosa,neque prorsus conferenda cum vel extremis eorum quæ sunt in honestorum ordine: veluti si quis dicat lenonem integerrimum esse periurum, aut honestissimum histrionem infamem, aut optimum Mæuii carmen malum esse. Citatur à Platone, & ad Heraclitum autorem refertur.

Μονόγραμμοι.

Olim homines macie prætenues, vesculi,ac decolores,prouerbiali ioco μονόγραμμοι vocabantur. Lucilius: Vix viuo homini ac monogrammo. Rursum idem alibi : Quæ pietas monogrammi. Nonius Marcellus ductum autumat à pictura, quæ prius quam coloribus corporatur,vmbra fingitur. Non perperam quidem Marcellus:venustius tamen erit adagium, si ad veterum picturam respiciamus:quæ primitus omnium consensu ab vmbra hominis lineis circumducta cepit initium,quod vocant Delineare. Deinde singulis coloribus pingi cœptum est, easque picturas μονοχρωμάτους appellabant.Mox ars distinxit sese,& inuenit lumen atque vmbras,vt quædam eminere, quædam abdi premique viderentur,differentia colorum. Deinde adiectus est splendor, quem alium à lumine volunt esse,medium tamen inter lumen & vmbram:proinde eundem Tonon vocant:Nam commissuram ac transitum colorum,ἁρμογὴν appellant.Huiusmodi ferme Plinius libro 35.cap.5, Conueniet igitur in hominem deformem, nullo aut eodem vultus colore,cuiusmodi priscorum erant imagines. M. Tullius libro De natura deorum 2. Non enim venis & neruis & ossibus continentur: nec escis,nec potionibus vescuntur, vt aut nimis acres, aut nimis concretos humores colligant. Nec his corporibus sunt vt aut casus,aut ictus extimescant, aut morbos metuant, ex defatigatione membrorum. Quæ verens Epicurus, monogrammos deos,& nihil agentes commentus est. Illi autem pulcherrima forma præditi, purissimaque in regione cœli collocati, ita feruntur, moderanturque cursus, vt ad omnia conseruanda & tuenda consensisse videantur. Monogrammos appellat Cicero informes, nullaque specie.

IVNII. *Scapha lignea.*

Συλοκύμβη,quasi ligneam scapham dicas, prouerbiali scommate dicitur fœmina,in qua nec renidet forma,nec corporis mensuratum filum aut proportio respondet, stupida vt lignum, inconcinna vt cymba. Annotatum à me fuit de hac voce etiam olim in Lexico, per me multis dictionum chiliadibus locupletato,ex Eustathio.

COGNATI. *Comæ venustate vel ipsum Absalona vincentes.*

Absolon Dauidis illius beati filius, mortales omnes comæ decore superasse creditus est: vnde prouerbiale illud in Zezi Isaici omnigena historia, καὶ τὸν ἀβεσσαλὼν αὐτὸν εἰς τρίχωσιν νικῶντες.id est, Comæ venustate vel ipsum Absalona vincentes. Achillæas etiam comas vt prolixas densasque celebrat Martialis, de Menogene parasito loquens,qui dum palpatur, pro exigui incrementi & raris capillis aiebat se Achilæas disposuisse comas:quod minime ambigue extat apud Philostratum Heroicis, de Achille sic scribentem: τὴν μὲν δὴ κόμην ἀμφιλαφῆ αὐτῷ φησὶν εἶναι καὶ χρυσοῦ ἡδίω, καὶ εὐσχήμονα, ὅπῃ καὶ ὅπως κινοίη αὐτὴν ἢ ἄνεμος, ἢ αὐτός. hoc est: Comam illi attribuit spissam & vtraque manu prehensibilem, auro venustiorem, gratioremque, quocunque aut vtcunque agitaretur vel à vento vel ab ipso. Idem rursus alio loco, sparsam & prolixam cæsariem illi iam dum iuueni addit: ἐπισκιάζον τι καὶ θυμοειδὲς φρύαγμα, velut vmbraculum quoddam frontis, & magni animi, quo ferociat magis, incitamentum.

Ἀλφεσίβοια.

Ita vocabant omnes elegantioris formæ puellas, quæ propter pulchritudinem reperirent procos, qui ipsis magnam dotem & boues dotis nomine darent. Eo enim pecore solitos vti antiquissimos in æstimandis rebus, nondum introducto nummorum vsu, indicant authores. Vxores enim à viris,non (vt nunc)viros ab vxoribus dotem accipere moris erat. Fuit autem ἀλφεσίβοια Phlegei fluminis,quam Alcmæon donato illo monili, quod Eriphylæ matri detraxerat,in vxorem duxit. Hinc illud epitheton elegantioris formæ puellis.

Forma regia.

In eadem comœdia, forma regia corporis est dignitas egregia & superans atque augusta,qualis regem decet. Nam versus ille notissimus est:

Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος.

Sic Priamus Agamemnonem miratus, eiusque corporis maiestatem & dignitatem,& si quis esset mortalis nesciebat,tamen regi similem dixit.scribit enim Homerus:

— Βασιλῆϊ γὰρ ἀνδρὶ ἔοικεν.

Καλλιπλόκαμος.

Inter laudes mulierum καλλιπλόκαμος, καὶ καλλίσφυρος, sicut contra inter vitia Compernis,& Valga,& Vatia,extritis talis. Lucilius lib.17.

> Num censes καλλιπλόκαμον,καλλίσφυρον vllam,
> Non licitum esse vterum,æq; etiam inguina tangere mammis
> Compernem, aut varam fuisse Amphitruonis ἄκοιτιν,
> Alcmenam,atque alias, Helenam ipse denique nolo
> Dicere. Tute vide, atque dissyllabon elige quoduis.
> Τὴν εὐπάτειραν aliquam rem insignem habuisse,
> Verrucam,næuum pictum, dentem eminulum vnum.

Quæ erant extritis talis, λαισποδίαι ab Atheniensibus dicebantur. Quanquam nonnulli dicunt, λαισποδίας eos esse, qui δρεπανώδεις habebant πόδας,vt ii sint,quos Falcones à veteribus vocatos esse testatur Festus. Scauripedæ eædem erunt,quæ extritis talis,id est,non καλλίσφυροι, neque εὔπεζοι. Scauri quoque erant homines prauis fulti male talis,vt verbis Horat.vtar. Ariditatem in corporibus mulierum notat etiam Plautus in Curculione:

> Tibi qui screanti,siccæ,semisomnæ adfert potionem.

Et in Priapeiis:

> Quæ succo caret,vt putrisque pumex,
> Nemo viderit hanc vt excreantem:
> Quam pro sanguine puluerem,scobemque
> In venis medici putant habere.

Apud Varronem lib.6. De ling. Lat. Ab excreando screantia siccam significat, quæ tussiendo & excreando exhausta sit. Vnde ille in Milite Plauti,vult scortum siccum, succidum:siccum,non tamen succo carens,exhaustum,ideo succidum,vt Terentius succiplenum. Itaque siccam,minime sputatricem. Vnde apud Iuuenalem repudiatæ mulieri inter alias causas repudii hæc præcipua velut sontica assignatur,quod nimium emungeretur:

> Iam grauis es nobis, nimiumque emungeris —

Quas causas repudiata quædam apud Afranium à se reiicit, cum ait:

> Vigilans,ac solers,sicca,sana,sobria,
> Virosa non sum:& si sum, non desunt mihi
> Qui vltro dent:ætas integra est,formæ satis.

Sunt enim ex Repudiata Afranii.

Incoctæ mulieres.

Incoctæ dicebantur mulieres, quæ stringebant cutem,& rugas

in facie extendebant. Itaque ad id fiebat πτπόκαθρον, vt vocat Dioscorides, quod Latine Tentipellium. Titinnius:

—Tentipellium
Inducis: rugæ in ore extenduntur tuæ.

Ex psilothro, pumice & volsellis crebro vtebantur ad cilia castiganda, & cæteros pilos euellendos, calamistrorumque nimio vsu pellem adurebant. Propterea incoctæ dicebantur.

Speciosissima simiarum deformis est.

Simiarum speciosissima deformis est, cum alio genere animalium comparata, etiam si aurea gestet insignia. Erasmus noster vtrumque refert adagium, in forma & deformitate. Pulchrum enim ornatum turpes mores peius cœno collinunt: vt Plautus inquit in Pseudolo.

Splendophori.

Splendophori apud Martialem pro formosis sumuntur, & Telesphori. Halmyotes vero pro deformi.

Bellus.

Bellum hominem dicebant elegantem, venustum, dicacem atq; vrbanum. Catullus ad Iuuentium puerum:

-- Homo bellus, inquies, est.

Sic Cic. in 7. epist. ad Trebatium: Homo bellus est. & in 1. ad Attic. Durius accipere hoc mihi visus est quam vellem, & quam homines belli solent Catull. ad Varrum:

Hæc cum legit, tum bellus ille, & vrbanus.

Idem de Gallo:

Gallus homo est bellus.

id est, lepidus.

Ligneus, Iunceus.

Catullus ad Furium:

Et cum coniuge lignea parentis.

Lucret. in 4.

-- Neruosa & lignea Dorcas.

Teren. puellæ curatura iunceas reddi, dixit, id est, tenues. Latini sic & Græci. Apud Athenæum Alexis: ἀκρολιπὴς μοι τὸ δ' ἄλλο σῶμα ἀπόξυλον. Græci eodem modo graciles & macilentos κιναβοὺς vocant: à ligno scilicet, ad quod certæ imagines fingantur.

Rosea.

Idem ibidem:

Quid dicam Celli, quare rosea ista labella
Hyberna fiant candidiora niue?

Vultu pulchro magis quam venusto.

Suetonius in Nerone Claudio, pulchrum à venusto secernens: Vultu, inquit, pulchro magis quam venusto. Catull. ad Quinctiam & Lesbiam:

Totum illud, formosa, nego: nam nulla venustas,
Nulla in tam magno est corpore mica salis.

TVRNEBI *Quod pulchrum est, placet.*

Ὅ,τι καλὸν φίλον ἀεί. Quæ pulchra sunt, eam vim habent, vt statim conspecta, omnium sibi voluntatem concilient, amoremque adiungant. Aristot. Plat. in Lyside. Origo ista Musæ & Gratiæ conuenientes ad nuptias Cadmi & Harmoniæ, pulchrum carmen, quo ea sententia contineretur, canebant, nouæ nuptæ pulchritudinem commendantes. Hoc elegantissimis versibus scriptum reliquit Theognis: quos ob suauitatem cogor præter meum morem subiicere:

Μοῦσαι καὶ χάριτες, κοῦραι Διός, αἵ ποτε Κάδμου
Εἰς γάμον ἐλθοῦσαι καλὸν ἀείσατ' ἔπος.
Ὅττι καλὸν φίλον ἐστί, τὸ δ' οὐ καλὸν οὐ φίλον ἐστί.
Τοῦτ' ἔπος ἀθανάτων ἦλθε διὰ στομάτων.

Muret. Var. lect. 44. Vide etiam in Chiliad. Quod pulchrum, idem amicum eos ita vertit Schegkius.

Vos Charites, Musæ, proles Iouis inclyta, Cadmo,
Qualis erat quondam quem cecinistis, Hymen,
Quod decet, optandum: quæ turpia sunt, fugienda.
Hæc sunt à vobis tum celebrata Deæ.

FORTITVDINIS.

ERASMI *Masculum.*

Masculus apud veteres non semper significat sexum, sed interdum quicquid vegetum, solidum ac robustum est, masculum dicitur. Exemplum Nonius Marcellus citat ex Varronis fabula, cui titulus ὄνος λύρας. Vincor non esse masculum ad rem Grammatici putant ab Horatio marem vitellum dictum, solidum ac firmum. De ouis oblongis ita loquitur in Sermonibus:

—Namque marem cohibent callosa vitellum.

Vergil. quoq; mascula thura dicit alba & meliora. Lepidius erit, si ad incorporea transferatur. veluti quum excelsum fortemque animum masculum appellamus.

Adamantinus.

Ἀδαμάντινος, id est, Adamantinus: pro eo quod est, inexorabilis, aut infatigabilis. Huic prouerbio incredibilis hujus lapidis duricies locum fecit: de qua Plinius lib. 37. scribit ad hunc modum. Incudibus adamantes deprehenduntur, ita respuentes ictum, vt ferrum vtrinque dissultet, incudesque etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est, simulque ignium victrix natura, & nunquã incalescens. Vnde & nomen indomita vis, Græca interpretatione accepit Hactenus Plinius. Vnde quicquid inuictum atque inexpugnabile, id adamantinum vocamus.

Hesiodus:

Ἀλλ' ἀδάμαντος ἔχει κρατερόφρονα θυμόν.

Id est,

Durus at his animus solido ex adamante creatus.

Theocritus in Amaryllide:

Καἰκ' ἐμ' ἴσως ποτίδῃ, ἐπεὶ οὐκ ἀδαμαντίνα ἐντί.

Id est:

Me quoque respiciet, neque enim est adamantina forsan.

Eodem pertinet quod Homerus Vulcanum fingit, adamantinis vinculis irretientem Venerem & Martem: quod Maro portas & columnas inferorum ex adamante fabricatus est. Socrates in Gorgia Platonis rationes adamantinas vocat: id est, inexpugnabiles. Rursus lib. de Rep. 10. ἀδαμαντίνως ἔχων dixit, pro firmiter tenens. ἀδαμαντίνως δεῖ δὴ ταύτην δόξαν ἔχοντα, εἰς ᾅδου ἰέναι. id est, Oportet nimirum adamantine sententiam hanc obtinentem ad inferos proficisci: Plutarchus in vita Dionis: ἐκ δὲ τούτου προϊούσης ἐν μέρει κατὰ μικρὸν ἡ περὶ τὸ μειράκιον ἀνέσεως, τοὺς ἀδαμαντίνους δεσμοὺς οἷς ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος ἔφη δεδεμένην ἀπολιπεῖν τὴν μοναρχίαν, ἐξέτηξε καὶ διέφθειρεν. id est, ex hoc autem progressa ac paulatim serpens circa adolescentem remissio, adamantina illa vincula, quibus senior Dionysius dixerat se relicturum astrictam monarchiam, soluit ac perdidit. Horatius in Odis:

Quis Martem tunica tectum adamantina.

Item alibi:

--Si figit adamantinos
Summis verticibus dura necessitas
Clauos.--

Itidem Augustinus aduersus Manichæum: Sed cum ostendere cœpero certas necessariasque rationes, quæ illas propositiones adamantinis, vt dicitur, catenis innexæ consequuntur. Denique scriptoribus aliquot propter infatigatam studii tolerantiam, adamantini cognomẽ inditum, vt Didymo grammatico, & Origeni theologo. In consimilem sensum vsurpat Pindarus in Isthmiis encomio quinto, laudans Lamponem quendam inter fortes fortissimum, qualis est Naxia cos inter reliquas:

Φαίης κέν νιν ἄνδρ' ἐν ἀθληταῖσιν ἔμμεν
Ναξίαν πέτραις ἐν ἄλλαις
Χαλκοδάμαντ' ἀκόναν.

Id est:

Diceres sane eum virum inter athletas esse Naxiam, in cæteris saxis ferrique domitricem cotem. Plinius lib. 36. c. 7. meminit Naxiæ marmoris, quod diu fuit in precio: & hinc cotes dictas Naxias, quæ in insula Cypro nascerentur. Est autem Naxus, vna Cycladum, haud procul à Paro, cuius marmora celebrantur ob candorem. Pindari interpres ponit Naxum hanc in Creta: quid sequutus, incertum. Plinius ponit Naxum oppidum in Sicilia. Stephanus indicat, hoc nomen (vt pleraque sunt) compluribus locis esse commune. Addit, Creticam cotem appellatam Naxiam, quæ eadem dicta sit ναξίας. Subindicat autem hoc prouerbium magis pertinere ad diiudicandum & prodendum quod fallebat, quam ad robur, quemadmodum ante de Lydio lapide diximus. Vnde considerandum, an in Plinio pro Cypro, legendum sit Creta, aut Naxo.

Aut manenti vincendum, aut moriendum.

Ἠμμένοντα ἀποθανεῖν, ἢ νικᾶν, id est, Oportet aut manentem vincere, aut interire. Dici solitum, vbi certa stat sententia, aut negocium aliquod absoluere, aut immori. Translatum ab instituto Lacedæmoniorum, qui hoc animo prælium inibant, vt aut victores redirent domum, aut victi occumberent. Celebratum ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶς, est Lacænæ cuiusdam apophthegma. quæ filio tradens clypeum dixerit: ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶς, Aut hunc, aut super hunc. Laconice significans, aut referendum clypeum, aut in eo moriendum.

Thurium lema.

Θούριον λῆμα dicebant animum intrepidum, & ad bellum paratum. Nam λῆμα genere neutro Græcis sonat voluntatem, animum, siue propositum, aut dignitatem & autoritatem: vox dicta à λῶ, quod est volo. Nam λῆμμα, quod scribitur per geminum μμ, venit à λάβω siue λαμβάνω. est argumentum quod assumitur ad probationem. Thurion autem dicitur, quicquid est vehemens ac bellicum. Vnde Homerus θούριδα ἀλκήν, id est, Thurium robur appellat. Quin & ipse Mars dictus est θοῦρος, à θορεῖν, quod est insilire, proinde Suidas citat ex Aristophane. Inuenitur & θούριος λόγος, pro sermone diuinitus afflato ac vehementi, quum quis intrepide cum autoritate loquitur.

Inflige plagam ab aratro.

Παῖε τὴν ἀπ' ἀρότρου, id est, inflige plagam aratri: siue, impinge vomerem. Cum iubebimus strenue pugnare, licet sine arte. Natum aiunt ab huiusmodi fabula, quam narrat Pausanias libr. Eliacorum secundo. Glaucus quidam Carystius cum terram aratro proscinderet, ti forte fortuna vomis excidisset ab aratro sublatum aptauit manu

vice mallei. Quod vbi conspexisset pater Demylus, iuuenem produxit in Olympia, ad pugilum certamen: verum vbi iam artis imperitus, plagis afflictus pene deficeret, pater acclamauit: παῖ τὴν ἀπ' ἀρότρου admonens vt sic peteret hostem, quemadmodum vomere solet vulnerare terram. Hac voce rediit animus iuueni, vicitque. Idem postea bis vicit Pythia, octies Nemea, item octies Isthmia. autor Pausanias.

Mœnia ferrea, non terrea.

Plato li. De leg. 6. περὶ δὲ τειχῶν ὦ Μέγιλλε, ἔγωγ' ἂν τῇ Σπάρτῃ ξυμφεροίμην, τὸ καθεύδειν ἐᾶν ἐν γῇ κατακείμενα τὰ τείχη, καὶ μὴ ἐπανιστάναι τῶνδε ἕνεκα. καὶ ὡς μὲν καὶ ὁ ποιητικὸς ὑπὲρ αὐτῶν λόγος ὑμνεῖται, τὸ χαλκᾶ καὶ σιδηρᾶ δεῖν εἶναι τὰ τείχη, μᾶλλον ἢ γήινα. id est, De mœnibus autem Megille equidem cum Sparta consenserim, vt mœnia videlicet humi deposita, dormire sinamus, neque huius rei gratia rursum velimus excitare. Recte quidem & poeticum dictum super his canitur, Mœnia ærea magis ac ferrea esse oportere, quam terrea. Prouerbio iactatum fuisse videtur, & habet veluti ænigmatis figuram. Innuit autem, non oportere tutamentum ciuitatis in mœnibus collocare, sed in viris armatis: quorum consensus murorum inexpugnabilium vice, ciuitatem optime tuetur. Alludit autem Plato ad apophthegma Laconicum, cuius meminit Plutar. Equidem arbitror & Horatium huc leuiter allusisse, quum ait:

— Hic murus aheneus esto.

Præbere viros.

Ad fortiter agendum, ferendumue, adhortabimur hoc carmine ex eodem Iliad ε quanquam idem alias subinde repetitur:

Ἀνέρες ἐστὲ φίλοι, μνήσασθε δὲ θούριδος ἀλκῆς.

Id est:

Eia estote viri, validasque expromite vires.

Reiicientis autorem formidinis.

Territanti metumque inanem iniicienti, versum hunc occinere licebit, quo Sthenelum ibidem alloquitur Diomedes:

— Μή τι φόβονδ' ἀγόρευε.

Id est:

Ne trepidandi autor mihi sis. —

Vnum augurium optimum, tueri patriam.

Abiit in prouerbium etiam hic versus Homericus:

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Id est:

Vna auis optima, pro patria pugnare tuenda.

Vsurpatur à M. Tullio in Epistolis ad Atticum: item à Plinio minore in Epistolis familiaribus. Citatur ab Aristotele in Rhetoricis lib. 2. inter sententias. Sumptus est autem ex Iliad. μ. vbi Hector auguria reliqua negligens loquitur ad hunc modum:

Τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
Πείθεσθ', τῶν οὔτι μετατρέπομ' οὐδ' ἀλεγίζω,
Εἴτ' ἐπὶ δεξί' ἴωσι πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε,
Εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ, τοίγε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα.
Ἡμεῖς δὲ μεγάλοιο Διὸς πειθώμεθα βουλῇ,
Ὃς πᾶσι θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει.
Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Id est:

Aligeris auibus tu me parere iubes nunc,
Quarum nulla mihi cura aut respectus, verumne
Ad dextram Eoi veniant mihi solis ad ortum,
An læuam, ad solem occiduum, noctisque tenebras.
Verum nos Iouis arbitrio parere necessum est
Altitonantis: hic imperium tenet vnus in omneis,
Quotquot mortales, quotquot sunt morte carentes.
Vna auis optima, pro patria pugnare tuenda.

Hanc Homeri sententiam expressisse videtur Qu. Fabius Maximus apud M. Tull. li. De senectute. Is enim cum esset augur, dicere ausus est: Optimis auspiciis ea geri, quæ pro Reip. salute fierent: quæ contra Rempub. ferrentur, contra auspicia ferri. Apud Athenæum Heniochus detorquet ad parasitum, ex Metagene comico versiculum hunc citans:

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ δείπνου.

Id est:

Vna auis optima, pro cœna pugnare tuenda.

In Lipsydrio pugnas.

Ἐπὶ Λειψυδρίῳ μάχῃ, id est, In Lipsydrio pugnas. Lipsydrium locus erat, haud procul à Parnethe, quem mœnibus cinxerant tyranni, qui profugerant ex vrbe, prius condiderant Alcmæonidæ, sed in hos obsessos, victosque à Pisistrati copiis, obliqua cantio cani cœpta est huiusmodi: αἶ αἶ Λειψύδριον προδωσέταιρον οἵους ἄνδρας ἀπώλεσας, μάχεσθ' ἀγαθούς τε καὶ εὐπατρίδας, οἳ τότ' ἔδειξαν οἵων πατέρων ἦσαν. id est; Heu heu Lipsydrion, sociorum proditor, quales viros perdidisti, ad pugnandum idoneos & claros, cum ostenderent è qualibus essent orti maioribus. Prouerbium dictum in strenuos & bellicosos viros. Locus nomen habet ab aquarum inopia.

Solæ Lacænæ viros pariunt.

Μόναι Λάκαιναι ἄνδρας τίκτουσι, id est, Solæ Lacænæ viros pariunt. Apud Lacædæmones fortissimi viri nascebantur, & apud eosdem matres seuere natos educabant. Natum est prouerbium ex apophthegmate Gorgus Lacænæ Leonidæ vxoris: cui cum peregrina quæpiam dixisset, μόναι τῶν ἀνδρῶν ἄρχετε ὦ Λάκαιναι, id est, Solæ viris imperatis Lacedæmoniæ: respondit, μόναι γὰρ τίκτομεν ἄνδρας, id est, Solæ enim parimus viros. Refert Plutarch. in vita Lycurgi.

EX APPENDICE ERASMI.

Pedem nunquam.

Cicer. A Chrysippo pedem nunquam. Alibi: Mihi certissimum est, ab honestissimo digitum nunquam subaudi, discedere. Plaut. Si tu ex hoc loco digitum transuersum, aut latum vnguem excesseris. Hieron. Ne puncto quidem ab illius sententiis recedamus. Cicer. Quibus concessis, digitum progredi non possunt.

Ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶς.

Ita Lacæna filium amans clypeo, eundem cohortabatur: aut referendum clypeum, aut in eo moriendum. Vtemur & nos, cum aliquem ad honestum, arduum tamen negocium instigabimus, & veluti iaciendam aleam esse ostendemus.

Naxia cos.

Ναξία πέτρα ἐν ἄλλαις χαλκοδάμας ἀκόνη, Naxia cos, maxima, inter saxa omnia, ferri domitrix De viro egregie forti: aut indefatigato in perpetiendis studiorum laborib. aut denique de eo quod sincerum est, inter alia adultera & fucata facile se prodit. Pind. Marmor è Naxo insula olim summo erat in precio.

IVNII. *Trabali clauo figere.*

Trabali clauo figere prouerbialiter dixit Cicero pro valide munire & nexu indissolubili atque adamantino, quum ait in actione in Verrem septima: Et vt hoc beneficium, quemadmodum dicitur, trabali clauo figeret. Arnobius Lactantii Firmiani præceptor, lib. aduersus gentes 2. Metus ille vos habet, ne veluti trabalibus clauis affixi, corporibus hæreatis. Denique quicquid ingens & validum est, Trabale veteres vocant Statius Papinius Thebaidos 4.

— Dextraque trabalem
Hastam intorsit agens. -

Claudianus de raptu Proserpinæ:

— Indignatusque trabali
Saxa ferit sceptro. —

Virgilius quoque trabale telum dixit Æneid. 2. quod Tiberius Donatus exponit, forte vt sunt trabes. Nazarius Panegyristes: Quos cum trabalis hasta deiecit, insultās ferus proterit. Ammianus li 16. Quorundam capita discissa trabalibus telis. Apud Horat. Odarum lib. 1. Necessitas gestat clauos trabaleis & cuneos manu ahena: nimirum ferreos clauos suffigendis in crucem noxiis paratos, magnæ quidem molis illos & trabium instar grandes, vt & cuneos: quos Æschylus in Prometheo similiter σφῆνας nominat: Suetonius fidiculas. Congenere metaphora dixit Ioan. Chrysostomus, τοὺς τῇ μέθῃ προσηλωμένους, hoc est, ebrietati tanquam trabali clauo affixos. & iterum, βιωτικαῖς εἰσὶ προσηλωμένοι φροντίσιν, id est, Curis quotidiani victus tanquam clauo affibulati.

Murus Semiramidis.

Σεμιράμιδος τεῖχος, id est Semiramidis murus prouerbiali figura effertur à Synesio in epistolis pro re inuicta & inexpugnabili, παραπέτασμα γὰρ ἡμᾶς ἀπ' ἀλλήλων ἰσχυρὸν διείργει ... τεῖχος τὸ Σεμιράμιδος. id est, Cortinæ intergerinæ, qua viri à fœminis seclusi eramus, vicem obtinebat, veli paulo ante discissi validum segmentum, temperantibus murus hominibus plane Semiramidis. Semiramis vernæ regii pellex fuerat, postea Nino potentissimo Assyriorum regi amoribus illius illaqueato innupsit, tantumque potuit apud maritum illex fœminæ philtrum, vt postulanti concederet vnius diei imperium. id namque poposcerat, vt liceret sibi diem vnum regali in solio præsidere, diadema capite præferre, iuraque dare, annuente rege, iubenteque cunctos illi esse obsequentes, primis imperiis modeste vsa, satellitum periculum fecit. quos dictis morigeros experta, nihilque tergiuersantes, Ninum maritum comprehendi primo mandat, mox vinculis astringi, tandem etiam obtruncari: quo peracto facinore, Asiæ rerum potita fuit, & Babylonem decantatissimam vrbem à Nino conditam, vel (vt Iosephus vult) instauratam, muris validissimis cinxit, quorum altitudo pedes ducenos, latitudo quinquagenos æquaret, in singulos pedes ternis digitis mensura ampliore, quam nostra, vt authores sunt Plinius & Strabo. Murus ergo Semiramidis, pro validissimo præsidio & indubitato munimento, parœmiace accipietur hoc modo, si dicamus: Pio homini sacrarum literarum lectionem esse murum Semiramidis, aduersus mundi fastum & diaboli insidias. Iurisconsulto æquitas murus Semiramidis in causis controuersis. Nullius mali sibi esse conscium, muro Semiramidis tutius præsidium, integræ vitæ homini. Haud scio an ad illud adagium alluserit Horatius, vbi ait:

--Hic murus aheneus esto:

eo quod fabricati à Semiramide muri, portas habuerint aheneas: certe vtriusq; idem sensus est. Conuenit cum hoc illud Nazianzeni de Basilio dictum: γίνεται τοῖς μὲν τεῖχος ὀχυρὸν καὶ χαράκωμα. id est, Fit istis murus validus & vallum quoddam. Potest huc referri & ἀδαμαντοπέδιλος κίων, quasi adamante reuinctam columnam dicas, pro firmissimo munimine, quo Pindarus vsus est.

Seruus non est qui mortem negligit.

Senarius prouerbialis est Euripidis, diuersis authoribus vsitatus:

Τίς ἐστι δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;

Id est:

Haud seruus est, quicunque mortem despuit.

Viri propria maxime virtus est fortitudo: cuius duo imprimis sunt munera, mortis & doloris contemptus, vt inquit Cicero. Elegantissime Nazianzenus constantem animum incudi malleorum ictus despuenti comparat. Vtitur Cicero in nono ad Atticum: Quod ego eo non vereor, quod mihi noceat. quid enim faciet? τίς δ' ἐστὶ δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν. Vsus & D. Clemens Stromatum lib. 4 & Plutarchus libro De prælegendis iuuentuti poematibus: πάλιν τοῦ Εὐριπίδου λέγοντος, τίς δ' ἐστὶ δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν; ὑπακουστέον ὅτι καὶ περὶ πόνου καὶ νόσου τὰ αὐτὰ εἴρηκεν. i. Rursum vbi dicit Eurip. Haud seruus est, quicunque mortem despuit, intelligendus est idem dixisse & de labore & morbo. Philon Iudæus in libr. quod vir bonus liber sit, ἐπαινεῖται παρὰ πολλοῖς ὁ τὸ τρίμετρον ἐκεῖνο ποιήσας, τίς ἐστι δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν; ὡς μάλα συνιδὼν τὸ ἀκόλουθον· ὑπέλαβε γὰρ ὅτι οὐδὲν οὕτω δουλοῦσθαι πέφυκε διάνοιαν, ὡς τὸ ἐπὶ θανάτῳ δέος, ἕνεκα τοῦ πρὸς τὸ ζῆν ἱμέρου. χρὴ δὲ λελογίσθαι ὅτι οὐχ ὁ τοῦ θανεῖν μόνον ἄφροντις ἀδούλωτος, ἀλλὰ καὶ ὁ τοῦ πενίας, καὶ ἀδοξεῖν, καὶ ἀλγεῖν, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα οἱ πολλοὶ κακὰ νομίζουσι. i. Laudatur à nonnullis author illius senarii, Haud seruus est quicunq; despuit necem: tanquam qui prudẽter perspexerit quid consequi soleat. existimauit enim nihil adeo seruiliter animi impetum subigere, atq; interitus metum, propter innatum vitæ desiderium. Cogitandum vero nobis est, non solum illum qui mortem contemnat, liberum esse, sed & eum qui egestatem, infamiam, dolorem, & id genus alia, quæ vulgus hominum in malis ducit, forti animo despiciat. Fortitudinis munus esse definit Aristoteles, intrepidum & inconcussum aduersum mortis terrores animi statum, & incontemnendis periculis constantiam. Huius præclara documenta ediderunt inter ethnicos, Zenon Eleates & Anaxarchus philosophi: quorum ille quæstioni adhibitus, vt coniuratorum nomina proderet, linguam præmorsam in tyranni (quem Nearchum alii Demylum vocant) os expuit: hic in pilam ferream coniectus, quum pistillis ferreis tunderetur, dicterio etiam tyranni iræ insultauit, monens vt Anaxarchi vtrem subigeret in pollinem. Refert Philon, puerum Spartanum ab Antigoni militum quopiam captum liberalia omnia ministeria iussum obiuisse, seruilia renuisse, cum hoc dicto, Nõ seruiam: quo factum sit, vt desperata redemptionis spe, sibi ipse necem consciuerit. Narrat idem Dardanidarum fœminas, quum nihil seruitute fœdius esse ducerent, liberos suos in amnem profundissimum demersisse, addito hoc elogio: Atqui vos non seruietis. Calanus Indus Alexandro Macedoni minitanti illum abducere, tale dedit responsum (vt Alexandrinus Clemens & Philon commemorant:) Non compelles inuitum facere, quod nolim: dirissimum mortalibus tormentum ignis est, at eo superiores nos sumus. Isti exemplis dictisq; abunde docuerunt, seruum non esse qui mortem nihili faciat, recteque se habere Euripideam sententiam, qua vtetur, qui ad indigniora seruitia adigitur à potentiore: aut qui inuito genio dictorum palinodiam canere minis aut tormentis cogitur. Quemadmodum Philoxenus Dionysio tyranno adulari nolens, quum iussus esset ipsius tragœdiam ad limam reuocare, conuersus ad tyranni ministros, ἀπάγετέ με, inquit, εἰς λατομίας, id est, Abducite me in Latomiam, eo nomine carcer erat horrendus Syracusis. Maluit poeta in teterrimum carcerem includi, quam seruitio indigna pati.

Achilleum spirat.

Ἀχίλλειον πνέειν, id est, Achilleum spirare dicitur, qui excelso est animo, & qui ingenuam nobilitatem toto corporis filo moribusq; præ se fert. Heliodorus Emesenus historiæ Æthiopicæ libro 2. εἰσῆλθεν ὁ νεανίσκος ἀχίλλειον τι τῷ ὄντι πνέων. id est: Ingressus est adolescens, Achilleum quid reuera spirans. Idem lib 4. εἰ δεῖ τῷ μεγέθει καὶ τῷ κάλλει τοῦ νεανίου στοχάζεσθαι, πιστοῦ δρῶ τὴν ἀχίλλειον εὐγένειαν. hoc est, Si licet coniecturam facere ex heroica statura præsigni forma adolescentis, Achilleæ nobilitatis fidem facientibus. Varro in ὄνος λύρας, Probandus ἀχίλλειος ἐρωτικὸς ἰωνικὸς κίναιδος. vbi Achilleum & venustum, lasciuum, delicatum laudat cinædum. qui locus in Nonio corruptus est, sed ex manuscripti exemplaris fide restituendus in dictione Cinædi. Huc pertinet Achillea coma, pro cæsarie egregia & spissa, cum quadam nobilitatis opinione, aut fastus potius Philiostratus enim scribit, Achillem habuisse cæsariem ἀμφιλαφῆ καὶ χρυσοῦ ἡδίω καὶ εὐσχήμονα, hoc est, densam, auro micantiorem, apteque compositam. Idem alio loco Achilli comam tribuit θυμοειδὲς φρύαγμα, qua ferox & animi magnitudine insolens efferebatur. Menogenes parasitus apud Martialem dicit se Achilleas disposuisse comas. Achilleos pedes pro velocitate præstantes dixit idem Martialis lib. 2.

Laudat Achilleos, sed sine fine, pedes.

Celebrantur & ἀχίλλειοι κριθαί, Achilleum hordeum, vt purgatius longeque præstantius. Porro generositas animique magnitudo Achillis, nota est iis qui Homerum triuerunt.

Amentata sententia.

Amentatam sententiam. dixit D. Ambrosius epistolar. lib 7 pro valida & haud vulgari, firmisque argumentis roborata. sic enim ait: Rem exposui, causam probaui: intorquenda est amentata illa non manipularis sententia. Est autem amentum lori genus, quo hasta prælígata validius certiusq: libratur euibraturq: hinc amentata sententia ea est, quæ neutiquam triuialis est & pedanea, cuiusmodi manipularis vocatur, velut à gregario milite profecta, sed eximia, & artificio vallata. Sic vsurpauit illud Cicero lib De oratore 1. A quo cum amentatas hastas acceperit, ipse eas oratoris lacertis viribusque torquebit. hoc est argumenta dictaque vehementia & fortia. Tertull lib 4. aduersus Marcionem, de nummi cupiditate loquens, sic ait: Cui famulatam videns Pharisæorum cupiditatem amentauit hanc sententiam: Non potestis Deo seruire & mammonæ.

Inconcussa columna.

Ἀστραβὴς κίων id est, Inconcussa columna, prouerbialiter effertur de re pariter & persona singularis constantiæ, quem neq; præmiorum spe neq; metu periculorum possis vnquam de integritatis incorruptæ statu deiicere. Eunapius, aut alius quispiam Chronologiæ scriptor. citante Suida, καὶ τὸ παρ' ἑαυτοῦ βάρος ἐπιτιθεὶς καθάπερ ὀρθὸν καὶ ἀστραβῆ κίονα τοῖς βασιλείοις, πρὸς τὸ μηδὲν τῶν περὶ τὴν αὐλὴν παραβλάπτεσθαι ἢ ἁμαρτάνεσθαι, Qui innatam grauitatem adiiceret, veluti rectam atque infractam quandam columnam palatii, ne quid in aula corrumperetur, aut praui committeretur. Pindarus de Achille loquens in Olympiorum Oda secunda:

Ὃς Ἕκτορ' ἔσφαλε Τροίας
ἄμαχον ἀστραβῆ κίονα.

Id est:

Qui profligauit Hectorem Troiæ
Inuictum & inconcussum columen.

Æschylus de Atlante:

Ἕστηκε κίων' οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς
ὤμοις ἐρείδων, ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον.

Id est:

Columna stat telluris & cœli ardua,
Suffulciens humeris onus intractabile.

Confine illi est quod de Athanasio dixit Gregorius Nazianzenus ἕως παρῆν ὁ στύλος τῆς ἐκκλησίας. id est, tantisper dum præsens erat Ecclesiæ columna. Nicephorus Callystus lib. 4. c. 17. de Gallicis martyribus loquens: αὐτίκα παρέστησε δὲ στύλους ἑδραίους. id est, Opposuit stabiles & firmas columnas. Ibidem Attalum Pergamenum martyrem appellat στύλον καὶ ἑδραίωμα, hoc est, cippum seu columen & stabilimentum reliquorum. Synesius in epistola ad Orum de astronomia loquens, ὑπηρετίσι χρῆται γεωμετρίᾳ καὶ ἀριθμητικῇ, ἃς ἀστραβῆ τῆς ἀληθείας κανόνα τις εἰπὼν, οὐκ ἂν ἡμάρτοι τοῦ πρέποντος. id est, Administris vtitur geometria & arithmetica, quas qui inconcussam veritatis normam appellarit, à decoro non aberrauerit. quamquam hoc in loco κίονα malim legere pro κανόνα. Huc refer quod de Socrate Phauorinus dixit, ἑστήκει εἶτ' ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων. id est, Steterat magis immotus atque inconcussus, quam truncus arboris.

Lingua quidem segnis, sed dextra viget.

Γλῶσσαν μὲν ἀργὴν, χεῖρα δ' εἶχον ἐργάτιν.

Id est:

Ignaua lingua, fortis at manus viget.

Senarius est prouerbialis, frequens apud Eustathium, ex Philoctete Sophoclis desumptus, de iis qui dicendo parum valent, verbis inferiores, sed fortitudine aut robore præstant. Sic Aiax Telamonius apud Homerum breui oratione plerumque vtitur, dexteritamen gloria nulli cessurus. Non absurde quis transferat ad hominem doctum paucorum verborum, sed calamo promptiorem. Tales non paucos inuenias. qui si verbis agendum sit, pene elingues videantur. sin ad stylum res peruenerit, parum muti sint.

Tydeus corpore, animo Hercules.

De staturæ quidem pusillæ homine, sed animo infracto dicitur. Menander historicus de Sapiro milite plus quam Herculeo animi robore: τὸ μὲν σῶμα ὡς ὁ παρ' ὁμήρῳ Τυδεὺς ἀνυμνούμενος, τὴν [illegible] μὲν καὶ περαιτέρω Τυδέως· Ἡρακλῆς γὰρ ἦν τὴν ψυχὴν, καὶ εἴ τις [illegible] γένει ποτὲ ἀλκιμώτερος. οὐ γὰρ ἀποκνοίω τῷ μεγέθει τῆς ἀρετῆς τὸν ἥρωα ἐν δευτέροις τιθείς id est, Corpore exiguo Tydeus, tantopere ab Homero celebratus, animi vero constantia Tydeo superior: quin qui Hercules animo fuerit, & si quis illo vnquam extitit fortior: neque enim vereor Herculem secundo loco ponere, quod ad magnitudinem constantiæ attinet. Homerus Iliad. v.

Τυδεύς τοι μικρὸς μὲν ἔην δέμας, ἀλλὰ μαχητής.

Id est:

Tydeus paruus erat, at bellator strenuus armis.

Hinc Fabius Quint. li. 3. Interim confert admirationi multum etiam infirmitas, vt cum idem Tydea paruum, sed bellatorem dicit fuisse. & Grammatici nominis etymon deducunt à τυτθὸς, quod pusillum significat, ob corporis breuitatem Statius Papinius de Tydeo:

Maior in exiguo regnabat corpore virtus.

Fuit autẽ Tydeus Oenei Ætolorum regis ex Periboea filius, qui Alcathoum & Lycopea patrueles patri suo insidiantes in agro occidit, cum patruo Melane, quem imprudenter vulnerauerat.

In repagulis stare.

Ἐφ' ὕσπληγγος, id est, In carceribus seu repagulis stare prouerbio dicitur, qui in procinctu stat paratus. Iosephus: εἰ δ' ἑστῶτι [illegible]

ἐφ᾽ ὕσπληγγος, ἐξορμᾶν ἕτοιμοι. id est, Illi consistunt velut in repagulis, eruptionem facere parati. Suidas ex incerto authore, ὁ δὲ καθάπερ ἀπὸ ὕσπληγγος ἐπιμὸς ἂν, ἐξαῦθις ἧκε. id est, At ille expeditus quasi de carceribus confestim accurrit. In stadio locus vnde cursum auspicabantur, transuersario fune (vt in Eliacis scribit Pausanias) quo cursores & quadrigæ coercebantur, exclusus Græcis ὕσπληγξ, βατήρ, βαλβίς, ἀφετηρία, & ἱππάφεσις vocatur: nobis plurali voce Carceres & repagula. Ibi qui stabant ad præmium cursuri, non oscitabundi aut quasi aliud agentes, sed expediti ac attenti primum tubæ signum expectabant, quo accepto agilitatis specimen ostenderent.

Atticus miles.

Ἀττικὸς πεζομάχος, id est, Atticus miles, prouerbio dicitur in fortem ac strenuum virum. Heliodorus lib. 2. Æthiop. historiæ: τὴν γυναῖκα νεκρὰν ἐν ταυτὶ ἀποφεύγων ὁ γενναῖος καὶ Ἀττικὸς πεζομάχος. hoc est: Terga dedisti mortuam fœminam fugiens, tam strenuus & Atticus miles. Potest ironice torqueri in meticulosum, & quouis lepore timidiorem, talem hominem nominando militem Atticum. Porro in pedestri & statario prælio laudati olim fuerunt milites, quos Attica mittebat.

Acernus.

Σφενδάμνινος, id est, Acernus, prouerbiali metaphora dicitur homo robustus & solidarum virium. Aristophanes Acharnensibus: ἀπεράμονες, μαραθωνομάχαι, σφενδάμνινοι, hoc est: Infracti, Marathone victores, acerni, nempe validi ac strenui ad modum aceris arboris: cuius lignum ob soliditatem & duritiem inuictam commendatur ab artificibus ad opera elegantia & subtilia: quippe quum sculptura fragile lignum respuat. Refertur ab Eustathio Odyss. primo.

Tyrtæo bellicosior.

De pugnace & strenuo homine, militiæ assueto, prouerbiali facie dixit Plato lib. De legibus 2. ὃν δὴ κατ᾽ ἀρχὰς εἴπομεν τοῦ Τυρταίου ποιητικῶν εἶναι πολεμικώτερον. id est: Quem per initia sermonis diximus bellicosiorem fore, quam sunt ipsa Tyrtæi bellica præcepta. Tyrtæus poeta genere Atheniensis, Lacedæmoniis ascriptus ciuis, librum elegiaco carmine scripsit adhortatorium ad bellicam virtutem, & ad capessenda militiæ munia: quem Spartana iuuentus memoriæ mandare, & in procinctu stans recitare solebat, ad excitandos mutuo animos: cuius versus aliquot ad verbum pene redditos hic adscribere non grauabor: quos qui Græce mauult legere, apud Stobæum petat sermone 49.

> Nullus ego memorem, nec magni fecero, seu quis
> Polleat aut lucta aut præpetibus pedibus,
> Non si vel mole aut cyclopas viribus æquet,
> Aut cursu superet Threicium boream.
> Nec si Tithono forma præstantior esset,
> Aut Cineræ teneat diuitiasque Midæ:
> Non si nectaream Adrasti facundiam, & amplum
> Imperium obtineat Tantalidæ Pelopis.
> Vilent cuncta mihi, Mauortia gloria ni te
> Commendet: bello nemo quis emineat,
> Ni cædes ferat illi oculis spectare cruentas,
> Collatoque hostis ora ferire pede.

Hos versus innuit Plato lib. 1. legum, de Tyrtæo loquens. vbi sic αἰτίας δὴ μάλιστα ἀνθρώπων περὶ ταῦτα ἐσπούδακεν, εἰπὼν ὅτι, Οὔτ᾽ ἂν μνησαίμην, οὔτ᾽ ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθείμην, οὔτ᾽ εἴ τις πλουσιώτατος ἀνθρώπων εἴη φησίν, οὔτ᾽ εἰ πολλὰ ἀγαθὰ κεκτημένος (εἰπὼν σχεδὸν ἅπαντα) ὃς μὴ περὶ τὸν πόλεμον ἄριστος γίγνοιτ᾽ ἀεί. i. Qui præ cæteris in bellica adhortatione plurimum operæ posuit, ita canens:

Nullus ego memorem, nec magni fecero, non si vel mortalium ditissimus fuerit, inquit, neque si multis quæ inter bona habentur, abundet (quæ singula fere enumerat) nisi idem quoque bellica gloria præstet.

BRASSICANI. *Non verbis, at factis spectari vult Græcia.*

Suidas citat prouerbium aduersus insolentiores ardeliones, qui verbis etiam cœlum territant, cæterum vbi sit ad rem ipsam accedendum, imbelles & ignaui reperiuntur: οὐ λόγων ἀγορᾶς δεῖται Ἑλλάς, ἀλλ᾽ ἔργων. quanquam Liuius Decad j. lib. 8. Græcos magis lingua quam factis strenuos esse scribat.

IOANNIS VLPII. *Pro aris & focis.*

Crebro apud Romanos scriptores reperitur, Pro aris & focis: quod idem ac sacra & prophana defendere. Originem habent ex sacramento militari: inter cætera enim milites etiam iurabant, se pro aris focis pugnaturos. A. gellius.

Gradum figere.

Sumuntur ab athletis crebræ metaphoræ: vt, Gradum figere: conferre gradum: de gradu cedere: in gradum redire. de gradu pellere: de gradu primo præludere, eodem gradu occurrere. Gradum figere, est conceptam semel sententiam acriter defendere, & in ea persistere: vel, vt Cic. ait, argumentum suum premere, quater eo ita Tertul. vsus est, vt notauit Iunius: quem vide prou. 36. Centu. 3. Gradum conferre, quod Cicero & Quintilianus dicunt pedem conferre, est initium disputationis facere & cominus aggredi. De gradu recedere, à sententia recedere. In gradum redire, ad sententiam & propositum reuerti. Eodem gradu occurrere, pro, eodem telo & argumento obuiam ire.

COGNATI. *Sanguis integer.*

Integer sanguis à Plauto Vergilioque dictus iis esse, quos validos florentesque viribus ostendere voluerunt inquit Demiphon apud Plautum: Nam hanc se bene habere ætatē nimio est æquus, Adolescens cum sis, tum quum est sanguis integer, rei quærendæ tunc conuenit operam dare. Virg. Anchisen filio sic loquentem introducit:

> --- Vos ô quibus integer æui
> Sanguis ait, solidæque suo stant robore vires,
> Vos agitate fugam. ---

In sanguine vitalis calor, vigor, & corporis robur est: tum integer purusque sanguis vires adiuuat. Hoc etiam à nobis vulgo fertur, in oreque est omnis multitudinis, cum idem significare volumus: Il est en son sang chault. hoc est: Firma validaque ætate est, in flore ætatis est, ac firmum corpus habet. Empedoclis autem sententia est, vim animi esse sanguinem circa præcordia. Ille autem cui sanguis frigidus est, natura est tardi ingenii & hebetis: & ille cui sanguis est integer, hoc est calidus, est prompti & celeris ingenii. De his plura nos alibi & exactius dicturi sumus, inferius in adagiis, Sanguinis plenus: &, Sanguine caret.

Pygmæi vel Thiodamas cum Hercule.

Ammianus libr. 22. vbi Iuliani imperatoris animi inuictam constantiam & susurronum contemptricem laudat, prouerbiali schemate illud extulit: Frustra virum circumlatrabant immobilē occultis iniuriis, vt Pygmæi vel Thiodamas agrestis homo Lindius cum Hercule. Innuit enim, Iulianum nihilo magis commotum fuisse blateronū iniuriis dicteriisque, quā Hercules Pygmæorum assultibus exterritus fuerit: imo ea ipsa contempsisse risisseque, velut Thiodamantis Lindii probra conuiciaque inultus neglexit Hercules. Ad illud de Pygmæis allusit Alciatus iurisconsultus in Emblemate quodam. in eos qui maiora virib. aggrediuntur, suæ imbecillitatis non conscii. quod hunc in modum habet:

> Dum dormit, dulci recreat dum corpora somno
> Sub picea, & clauam cæteraque arma tenet,
> Alcidem Pygmæa manus prosternere letho
> Posse putat vireis non bene docta suas:
> Excitus ipse, velut pulices sic proterit hostem;
> Et sæui implicitum pelle leonis agit.

De Thiodamante hæc est fabula. Quum in Thiodamantem Lindium terram aratro proscindentem ex improuiso incidisset famelicus Hercules, alterum ex iugo boum iugulat illo præsente, & deuorat: quam ille iniuriam maledictis vlcisci fuit aggressus. At iste illum sibi amarissime conuiciantem cum risu & cachinnis audiit. Vnde in prouerbium vsque res fuit deducta. Sunt qui Herculem bis integrum deuorasse bouem scribunt, semel apud Lindum Rhodi vrbem, & iterum apud Dricpas Thiodamantis bouem.

Ille velut pelagi rupes immota resistit.

Macrobius Saturnal. lib. 6 cap. 3. hoc Virgilii versu veluti prouerbiali vtitur. Habetur Æneid. lib. 7. & hac comparatione constantiam Latini amplificant.

Hercules, Achilles.

M. Varro, post enumeratos quadraginta tres Hercules, addit; omnes Hercules dici posse, qui res magnas gesserint. Quæ appellatio durat adhuc apud Gallos, quoties viros fortes denotant. Macrob. lib. 1. Saturn. docet, Herculis nomen pluribus fuisse commune. Plutarch. scribit Theseo attributum fuisse, quod esset laborum tolerantissimus. Lucian. in Demonacte dicit, Græcos vocare solitos Bœotium Sosastrum, Herculem. Cleanthes philosophus, authore Laertio, Hercules dictus est, quod nocturnis laboribus diurnum victum pararet. Plinius lib. 7. cap. 20. ex Varronis authoritate rusticum quendam, qui mulum suum tollebat, Herculem appellatum fuisse scribit. Aul. Gell lib. 2. cap. 11. innuit, etiam Achillis nomen iis esse factum, qui ingentis essent fortitudinis. Herculis autem nomen commune quoddam epitheton fortium virorum fuit; & est adhuc hodie: poetæque ex multis fortitudine præstantibus, vnum quoddam exemplum confinxerunt.

Gallica furia.

Prouerbium est de Gallis, quod omnibus, frequens in ore est, præcipue Italis, furia Francesa. Natum puto ab eo, quod in Gallis Liuius & Iulius Cæsar obseruarunt: quorum ille, prima illorum prælia plus quam virorum, postrema minus quam fœminarum esse dixit: hic vt ad bella suscipienda Gallorum alacer ac promptus est animus, sic mollis ac minime resistens ad calamitates perferendas. Qui bile tantum copiosa concitantur, magno illi quidem animi impetu mouentur, sed fere repentino, ac quasi vento siue fumo mox deficiente. Illud enim fere huiusmodi homines habent, quod apud Homerum in Agamemnone Achilles vituperat: canibus similes sunt, in lacessendo quidem procaces ac petulantes, verum icti mox fugiunt. θρασυδειλοὺς enim vocat,

hoc est, audacem & temerarium in prouocandis aliis, at parum in dimicando constantem. (Gallorum audaciæ meminit præter alios Aristot. iij. Ethic. ad Nicomach. cap. vij. & Erasm. in prou. Gladiatorio animo, Ælian. de varia histor. li. 12.)

Elata manu.

Vulgatissimus Hebraismus, quo indicatur aliquid vi, & inuito aliquo fieri: vt cum exercitus per alienos fines inuito domino transit. Itaque tum milites manum extollunt. hoc est, elato signo incedunt. Sic Israelitæ ex Ægypto migrasse dicuntur in manu excelsa, Exodi 14. hoc est, elata manu, audacter, & inuitis Ægyptiis. Eodem modo Deus eos eduxisse dicitur elata manu. Atque hunc Hebraismum Galli quoque ad verbum sic exprimunt, à main forte: & Germani sic, muthwilliglich sündigen. Castellio Numer. 15. pro data opera, accipit: Qui vero data opera fecerit (videlicet contra legem) Iouam despicatus est, de suorum numero excinditor, quoniam Iouæ dictum contempsit, eiusque præceptum violauit. Manus extollit aduersus Deum, & eo vetante tamen perrumpit.

Vbi mures ferrum rodunt.

Hoc dicitur, quum significamus, illic oportere esse homines præstantiores, vbi mures ferrum rodunt. Idem ibidem: Venisti huc, vbi mures ferrum rodunt. quasi diceret: Si mures hic ferrum rodunt, quales nos esse putas? Theophrastus author est Syaro lib. 9. De hist. plant. cap. 18. (vt refert Plin. lib. 8. cap. 57) Mures in Gyaro insula, cum incolas fugassent, ferrum quoque rosisse. Non dissimile illud eiusdem Senecæ, De beneficiis lib. 5. cap. 16. Armatus sit oportet, quem oderim.

Decianum sacrificium.

Decianum sacrificium prouerbialiter dicitur, quum dux pro seruando exercitu mortem non inuitus obit, Deciorum exemplo, Romanorum fortissimorum: qui tanta patriam charitate complexi, vt pro eius salute se diis manibus etiam vltro deuouere non dubitarint: pater quidem bello Latino, filius bello Hetrusco, nepos vero eo bello, quod Pyrrhus pro Tarentinis gessit. Cic. j. Tuscul. Si mors timeretur, non cum Latinis decertans pater Decius, cum Hetruscis etiam filius, cum Pyrrho nepos, se hostium telis obiecissent. Claud. in Panegy. Honorii & Arcadii:

> His ego non pulchros Decios, fortesque Metellos
> Prætulerim, &c.---

Hoc prouerbio vtitur Budæus.

Leones.

Galli strenuos, fortes, audaces, & egregie pugnantes, Leones prouerbii vice appellare consueuerunt: siquidem, vt Plinius docet lib. 8. cap. 16 cum pro catulis fœta dimicat, oculorum aciem traditur in terram defigere, ne venabula expauescat. Quod & Homerus significat Iliad. lib ϖ. quando de Leone dicit:

> ---Ο'στε κα λύπίων.

Contra Demonax Cynicus apud Lucianum, athletas sui temporis leones dici testatur, cum non viriliter, sed male & ignauiter pugnarent, præterque legem eisdem constitutam se mutuis morsibus peterent & configerent: Non iniuria, inquit, ii qui spectant nostra tempestate athletas, Leones vocant. Simile quiddam refert Plutarchus de Alcibiade: qui cum puer adhuc esset in lucta quadam pressus, ne caderet, prementis manus ad os attraxit, mordicusque impetit: sicque dimissus ab eo dicente, Mordes ô Alcibiade tanquam mulieres? Nequaquam, inquit, sed vt leones. Mulierum enim & puerorum est, mordicus certare. Vide alibi, Mulierum ritu altercari.

Vtroque cornu bouem continere.

Et hoc quidem prouerbii loco vti possumus, cum in alicuius potestatem rem quampiam facile trahi posse, innuere voluerimus. Sumptum ex Demetrii Phalaræi dicto, quod habetur apud Strabonem lib. 8. Geograph. Nam cum Philippo Demetrius persuadere conaretur, vt arces duas occuparet, Acrocorinthum videlicet, & Ithonem (fieri enim vt his captis, facillime tota Peloponneso potiretur) his verbis vsum fuisse ait: Vtroque cornu bouem continebis. Ithonem quidem & Acrocorinthum, cornua: Peloponnesum vero bouem nuncupans. Sic Daniel. cap. 7. Cornua potentissima regna demonstrant. Habet enim cornu dictio, metaphoram potentiæ ac roboris, sumptam à quadrupedum animalium potentia, quorum robur cornua sunt.

Tortus tortore fortior.

Tortus tortore fortior, prouerbiali schemate de maximo animi robore, cum victori victus insultat. Prudent. Steph.

> Gaudet, renidet, prouocat
> Tortore tortus acrior.

Quasi lupus in armis.

Fuit opinio olim, lupum armis validum, tergo infirmum esse. Plautus apud Nonium: Quasi lupus in armis valeo, clunes infractos gero. Ita in prouerbialem prope sententiam, vt ex hoc Plauti loco apparet, abiisse videtur.

Ορθὰν τὰν ναῦν.

Prouerbium Græcum, ortum habens ex apophthegmate nautæ cuiusdam Rhodii (vt testatur Aristides in oratione Rhodiaca) qui cum in alto tempestate premeretur, & naufragium iamiam facturus videretur, in hæc tandem verba prorupit: ἀλλ' ὦ Ποσειδον, ἴσθι ὅτι ὀρθὰν τὰν ναῦν καταδύσω. Quorum verborum sensus hic est: At Neptune, rectam, vt scias, nauem demergam. Indicabat autem his verbis nauta, nihil se præter decorum, & quam res postularet, facturum, verum omni suo prius satisfacturum officio, quam nauis periret. Atque hinc ad alios potest hoc dictum referri, qui dum periculosis funguntur muneribus nec omnem possunt euentum præstare, officium tamen suum à nemine patiuntur requiri: quodque solum possunt efficere, id nunquam, donec viuant, omittunt. Cicero in altera ad fratrem Quintum epistola: Cætera fuerunt in eadem epistola grauiora: quam vellem. ὀρθὰν τὰν ναῦν, & ἅπαξ θανεῖν. Nec aliter videtur hoc vsurpasse dictum Quintus, quam vt ostenderet quamuis in prouincia non recte succederent omnia, sibi tamen id imputari non debere, qui nullum non ad rempub. recte gerendam moueret lapidem, vitamque mallet profundere quam ab officio latum vnguem, quod aiunt, discedere. Quapropter inquiebat, quemadmodum si gubernator nauim non nisi rectam patiatur demergi, id eius fidem & industriam comprobat: ita & quod accipiet meo tempore detrimentum respubl. nihilominus hoc illi, dum consiliis meis recta stabit, & à nemine labefactata continget: siquidem omnem fortunæ præstare euentum, meum non est. Ac similiter intelligenda sunt hæc Senecæ verba: Quid potuit dicere, Neptune, nunquam hanc nauem nisi rectam: arti satisfecit. tempestas non opus gubernatoris impedit, sed successum. Hæc quidem in hunc sensum interpretatus est doctissimus ac diligentissimus vir Guilhelmus Canterus Vltraiectinus noster.

Atheniensis.

Græcis est peculiare, & ab omnibus iactatum, pro eo quod Latini dicunt, Romanus vir. Plato in Axiocho, de contemnenda morte: An non circumspecte considerabis naturam, vir tanta arte, & rationi obsequens, vtque nihil aliud, Atheniensis?

Romanus vir.

Romanus vir, prouerbialiter intelligitur grauis, seuerusque & propositi tenax, atque ἀπαραίτητος: quales prisci illi fuere Romani rigidi homines, etiam in plectendis capitali supplicio liberis. Plutarchus in Paulo Æmilio hoc vsus est, Romanum virum v[illegible] suæ nuncium remisisse. Græcis itidem dicitur, Atheniensis: de quo ante.

Contraria fortitudo timiditati.

Plato in Protagora item: Fortitudo à natura, debitaque educatione.

Verendus & acer.

Ficinus in Timæum: Parmenides autem, vt Homericis verbis vtar, verendus mihi acerque videtur.

Cunctos vmbone repellet.

Id de iis dici solitum, qui velut vmbone clypei obstantes repeciunt nisu corporis, aut laterum firmitate. Martial. lib. v. epigr. xciij.

> ---Cunctos vmbone repellet.

Suetonius de Acilio Cæsaris milite: Transiliuit in nauem, vmbone obuios agens. id est, orbe clypei.

Achilles.

Strenui bellatores, & insigni fortitudine homines, Achilles dicuntur. quod Erasmus noster ex Gell. lib. ij. cap. xj. etiam animaduerterit. Catullus in nuptiis Pelei & Thetidos:

> Nascetur vobis expers terroris Achilles.

id est, μεγαλήτωρ. Idem prope Thetidi Proteum dixisse, narrat Ouid. in xj. Metamorph.

> Namque senex Thetidi Proteus prædixerat vdæ:
> Concipe. mater eris iuuenis, qui fortibus ausis
> Acta patris vincet, maiorque vocabitur illo.

Vide ante, Non es tu Achillis filius.

Hostibus pectore notus.

Idem Catullus ibidem:

> Hostibus haud tergo, sed forti pectore notus.

POLYDORI VERGILII.

Stylo ferreo scribit.

De eo qui quod ait mutare non vult: quod literæ scalpello ferreo incisæ non facile deleantur. Hiero. xvij.

PETRI GODOFREDI.

Vnus lanius non timet multas oues.

Verbum est Alexandri, cum minimo instructus exercitu pugnaturus esset aduersus Darium, multis myriadibus militum stipatum. Vtemur in consimili quoque, vt literaria in scribendo vel dicendo in multos victoria fortiter sperata.

BOVILLI. *Pons à tergo abruptus est.*

Quoties monebimus, in sola virtute, & animi robore spem [illegible]

neque subsidium aliunde amplius expectari, imo ne effugia restare, ac proinde aut rem cum laude conficiendam esse, aut alioqui turpiter pereundum. solent pugnaturi in summa desperatione militi equos adimere, pontes aliaque effugia eripere: quo, nisi turpiter cædi malint, animosius in hostem procurrant. Tale fuit stratagema Heluetiorum: tale item Caroli Martelli, cum secundam cum Agarenis pugnam depugnaturus esset.

G. GENTII. Μονομερής.

Quasi dicas, vnimembris. Dictum de argumento Achilleo, vel actione validissima & perpetua, quæ repellat facile aduersarium. Vtitur Vlpian. in cap. 13. de iureiur. Et quasi, inquiens, μονομερὴς condictio dari debet aduersus furis hæredem, puta quæ nullo adminiculo præscriptionis obiecto repelli potest. Sumptum à rhetoribus Græcis, qui solebant μονομερῆ, διμερῆ, τριμερῆ, ἀγωγὴν vocare: quarum prima semel intentata, exceptione non potest eludi: secunda bimembri, hoc est, exceptione reus partibus actoris fungebatur: tertia iuuabat vicissim intentionem actoris ad oppugnandam exceptionem aduersarii: vulgo Replicatio. Inde (etsi alio fere significatu) μονομερῶς agere dicitur is, cuius aduersarius in iudicio non adfuit: ex quo Eremodicium contigit. Vtitur Paulus in cap. vlt. ad Trebell.

FORTVNÆ COMMVTATIO.

ERASMI. *Testulæ transmutatio.*

Ὀστράκου περιστροφή, id est, Testulæ conuersio. De rebus repente in diuersum commutatis. Lucianus in Apologia περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων: ἔπειτα πάντων ἐκλαθόμενος, ὀστράκου φασὶ μεταπεσόντος, ἑκὼν ἑαυτὸν φέρων εἰς δουλείαν οὕτω περιφανῆ καὶ περίβλεπτον ἐνῆκε, id est, Deinde oblitus omnium, testula, vt aiunt, transmutata, volens ipse semet in seruitutem vsque adeo manifestariam & insignem coniecit. Incertum, vtrum sumpta sit metaphora à ludi genere quodam, quem ostracinda Græci vocant (hunc innuit Plato in amatoriis, nempe in Phædro: φυγὰς, inquit, γίγνεται ἐκ τούτων, καὶ ἀπεστερηκὼς ὑπ᾽ ἀνάγκης, ὁ πρὶν ἐραστὴς, ὀστράκου μεταπεσόντος ἵεται φυγῇ μεταβαλών. ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀγανακτῶν καὶ ἐπιθεάζων. id est: Tandem profugus fit ab his, & dum necessario priuatus est is, qui prius erat amator, testula in diuersum versa, fuga se proripit immutatus. At ille cogitur insequi, indignans, deosque obtestans:) an ab Ostracismo, suffragiorum genere quodam, quod per calculos ac fabas ferebatur: in hoc repertum, vt per id ciues, qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel gloria, vel alia quauis insigni virtute multitudinis inuidiam in se prouocassent, in exilium decenne relegarentur. Hoc pacto fuit eiectus & Aristides: non aliam ob causam, nisi quod molestum esset populo, Iusti cognomen illi vulgo tributum. Ferebatur autem ostracismus ad hunc modum. Ostraci, id est, testulæ viritim in comitiis dabantur. In eis, quem quisque vellet vrbe cedere, literis inscriptis indicabat: hos deinde omneis in fori locum quendam cancellis circumseptum, deportabant. Porro magistratus, quibus hoc datum erat negocii, primum vniuersos recensebant: qui nisi plures sex milibus fuissent, nihil conficiebatur. Deinde semotis vniuscuiusque calculis, is qui pluribus calculis damnatus erat, ad decennium in exilium ire iubebatur: ita tamen, vt illi liberum interim esset, fructus suos accipere. Erat itaque ostracismus non improbitatis castigatio, sed vulgaribus animis insitæ inuidiæ placatio. Antiquatus est autem hic ostracismus, eiecto per hunc Hyperbolo quopiam, homine contempto atque humili. Huiusmodi ferme referuntur à Plutarcho in vita Aristidis. Ab hoc igitur ostracismo, quoniam magna vulgi licentia ac temeritate peragebatur, ac repente præstantissimi cuiusque ciuis fortunam commutabat, non absurde videri potest ductum adagium. De lusu ostracorum, Iulius Pollux, in hunc fere modum tradit. Pueri ducta in medio linea, duas in partes sese distribuebant: quarum altera intra ostracum, altera extra dicebatur. Deinde mittente quopiam ad lineam testam, vtrius partis superior extitisset aliquis, hunc insequebantur, qui illi adhærebant, reliquis in fugam conuersis. Cæterum è fugientibus qui comprehensus esset, is considebat, asinus dictus: testaque proiecta dicebat, Nox dies. Nam interior testæ pars pice sublita erat, quæ nocti respondebat. Hoc autem lusus genus appellabatur ὀστράκου περιστροφή: id est, Testæ conuersio. Plato lib. de repub. 6. videtur ad lusus genus referre, quum ita loquitur: τοῦτο δὴ ὡς ἔοικεν οὐκ ὀστράκου ἂν εἴη περιστροφὴ, ἀλλὰ ψυχῆς περιαγωγὴ ἐκ νυκτερινῆς τινὸς ἡμέρας εἰς ἀληθινὴν τοῦ ὄντος οὖσαν ἐπάνοδον. id est: Istuc sane vt videtur non fuerit testæ conuersio, sed mentis circunductio, ex nocturno quodam die ad eius quod vere est ascensum euntis. Agit de philosophia, quæ à falsis bonorum simulacris educit animum ad verorum bonorum cognitionem.

Alia vita, alia diæta.

Ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα: id est, Alia vita, alia viuendi ratio. In eos quadrabit, qui commutata in melius fortuna pariter & vitæ rationem moresque commutant. Translatum ab iis, qui lautius incipiunt viuere, vbi res lautior obtigit. Huc allusit Aristophanes in Pluto, cum ait:

Ἐπειδὴ πλουτεῖ, οὐκ ἔθ᾽ ἥδεται φακῇ.
Πρὸ τοῦ δ᾽ ὑπὸ τῆς πενίας ἅπαντ᾽ ἐπήσθιεν.

Id est:

Dein diuitem factum, nihil iam lens iuuat,
At pauper antehac deuorabat quælibet.

De iuuene, iam anum amicam fastidiente, posteaquam desiisset egere. Allusit huc Horatius:

Non eadem est ætas, non mens. --

Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter æthere fulget.

Diuersa metaphora rem eandem explicuit Theocritus in Batto:

Χὠ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ᾽ ὕει.

Id est:

Nunc pluit, & claro nunc Iuppiter æthere lucet.

id est: Aliquando res aduersæ sunt, aliquando secundæ: quemadmodum cœlum nunc serenum est & placidum, nunc turbidum ac tempestuosum. Huic affinis est allegoria Pindarica, è Pythiis hymnis: non semper eosdem flare ventos, sed nunc hos, nunc alios:

Ἄλλοτ᾽ ἀλλοῖαι πνοαὶ ὑψιπετᾶν ἀνέμων.

Id est:

Alias alii flatus, sublimiter volantium ventorum.

Idem in Isthmiis, hymno iiij. ἄλλοτε δ᾽ ἀλλοῖος οὖρος πάντας ἀνθρώπους ἐπαΐσσων ἐλαύνει. id est: Sed alias alius ventus omnes adflans agit.

Cum Deo quisque gaudet & flet.

Σὺν τῷ θεῷ πᾶς καὶ γελᾷ κ᾽ ὀδύρεται.

Id est:

Deo volente, quisque ridet atque flet.

Admonet adagium, rerum humanarum celerem esse commutationem: neque in nobis situm, vt res perpetuo secundæ sint, verum vtcunque fortunæ lubitum fuerit, ita vel secundis rebus attollimur, vel aduersis affligimur. Extat hic versiculus apud Sophoclem in Aiace flagellifero. Idem sibi vult illud Euripideum ex Iphigenia Aulidensi:

Οὐκ ἐπὶ πᾶσί σ᾽ ἐφύτευσ᾽ ἀγαθοῖς,
Ἀγάμεμνον Ἀτρεύς.
Δεῖ δέ σε χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι·
Θνητὸς γὰρ ἔφυς. κἂν μὴ σὺ θέλῃς,
Τὰ θεῶν οὕτω βουλόμεν᾽ ἔσται.

Id est:

Non te seuit ad omnia læta
Agamemnon Atreus.
Gaudere atque dolere necesse est:
Mortalis enim es. Sin tu nolis,
Tamen eueniet: sic diis placitum.

Cum Deo fit Græcis, quod fit fauente numine: contra, Sine deo, quod absque deorum fauore. Pindarus in Pythiis hymno v. οὐ θεῶν ἄτερ, id est. Non sine diis. Idem eiusdem operis hymno 9.

Ὠκεῖα δ᾽ ἐπειγομένων ἤδη θεῶν πρᾶξις, ὁδοί τε βραχεῖαι.

Id est:

Velox actio iam diis accelerantibus, breuesque viæ.

Rursum hymno decimo.

Θεῶν τελεσάντων,
Οὐδέν ποτε φαίνεται ἔμμεν ἄπιστον.

Id est:

Quum dii peregerint, nihil videtur esse incredibile.

Et Vergilius:

Haud equidem, sine mente reor, sine numine diuum.

Ita quod præter spem vltro obtingit, Diuinitus fieri dicitur. Aristoph. in Equitibus:

Ἀλλ᾽ ὁδὶ προσέρχεται,
Ὥσπερ κατὰ θεῶν εἰς ἀγοράν.

Id est:

Sed ipse in concionem prodit huc,
Tanquam Deo volente.

M. Tullius in Verrem actione v. Qui Metello diuinitus hoc venit in mentem? Et Horat. lib. 3. Oda 4.

Non sine diis animosus infans.

Et, σὺν ταῖς μούσαις, id est, Musis fauentibus. σὺν τοῖς θεοῖς: id est, Diis bene iuuantibus. Festiuum est quod de Stratonico refert Athenæus lib. 8. Is quum esset parum insignis citharœdus, haberetque in ludo suo nouem Musarum imagines, & Apollinis vnam, discipulos duos, rogatus à quopiam quot haberet discipulos, σὺν θεοῖς, inquit δώδεκα: ludens amphibologia. σὺν θεοῖς, accipi potest, annumeratis diis, aut diis fauentibus. Porro veteres præcipuum numen tribuebant fortunæ, cui tribuitur quicquid feliciter aut secus euenit: de qua Demosthenes in oratione ad Philippi epistolam: μεγάλη γὰρ ῥοπὴ, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον ἡ τύχη ἐστὶ πρὸς ἅπαντα τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. id est: Magnum enim momentum, imo verius totum est ipsa fortuna ad omnes hominum actiones. Item Æschines in Apologia, περὶ παραπρεσβείας: ἡ τύχη πάντων ἐστὶ κυρία. id est: In fortunæ manu sunt omnia.

Ipsa dies quandoque parens, quandoque nouerca.

Versus est Hesiodi in lib. De obseruatione dierum auspicatorum atque inauspicatorum, qui deinde in prouerbium abiit, longo hominum æuo probatus, vt apud Gellium refert Phauorinus philosophus, is est huiusmodi:

Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

Id est:

Ipsa dies quandoque parens, quandoque nouerca est.

Eo versu significatum est, non omni die bene esse posse, sed isto bene, atque alio male. Inde translatum, quod matres bene volunt liberis, nouercæ oderunt priuignos. Proinde Plinius dubitare se dicit, vtrum natura sæpius nouerca sit an mater, vt quæ tot venena, tot item remedia progignat.

Omnium rerum vicissitudo est.

Terentius in Eunucho: Omnium rerum vicissitudo est. Quæ sententia significat, in rebus mortalium nihil esse perpetuum, nihil stabile, sed omnia velut æstuario quodam fluxu refluxuque decedere atque accedere. Atque his vicibus fortunæ, ab aliis ad alios transferuntur imperia, opes, gloria, voluptas, eruditio: denique quicquid est aut accommodorum aut incommodorum. Sophocles in Oedipo Coloneo has rerum humanarum vices eleganter describit:

---Μόνοις οὐ γίγνεται
Θεοῖσι γῆρας, οὐδὲ κατθανεῖν ποτε.
Τὰ δ᾽ ἄλλα συγχεῖ πάνθ᾽ ὁ παγκρατὴς χρόνος.
Φθίνει μὲν ἰσχὺς γῆς, φθίνει δὲ σώματος.
Θνήσκει δὲ πίστις, βλαστάνει δ᾽ ἀπιστία.
Καὶ πνεῦμα ταὐτὸν, οὔποτ᾽ οὔτ᾽ ἐν ἀνδράσιν
Φίλοις βέβηκεν, οὔτε πρὸς πόλιν πόλει.
Τοῖς μὲν γὰρ ἤδη, τοῖς δ᾽ ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ
Τὰ τερπνὰ πικρὰ γίγνεται, καὖθις φίλα.

Id est:

Quorum carminum sententiam vtcunque reddemus:

---Solis deis
Nunquam senecta molesta, nec mors accidit.
At reliqua miscet cuncta tempus impotens.
Terræ per hoc vis atque robur interit,
Simulque nostri corporis perit vigor.
Moritur fides, perfidia pullulat inuicem.
Nec animus idem, nec eadem fragrantia
Haud vnquam amico durat erga amiculum,
Nec ciuitati in ciuitatem permanet.
Siquidem his statim, illis post pusillum temporis,
Iucunda quæ fuerant, amara ac tristia, &
Ingrata dudum grata fiunt inuicem.

Homerus item Iliados ζ.

---Νίκη δ᾽ ἐπαμείβεται ἄνδρας.

Id est:

Nunc his nunc illis contingit vincere.---

Item Iliados σ.

Ξυνὸς ἐνυάλιος, καί τε κτανέοντα κατέκτα.

Id est:

Communis Mars inque vicem perimit perimentem.

Neque vero prætereundum hoc loco bellissimum eiusdem poetæ figmentum de duobus doliis, ex quibus Iupiter varie miscet res mortalium. Carmen extat in Iliados vltimo libro, quod non ab re fuerit adscribere:

Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
Δώρων οἷα δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων.
Ὧ μὲν καμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος,
Ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ᾽ ἐσθλῷ.

Id est:

Dolia namque Iouis duo stant in limine, plena
Muneribus quæ is donat: in hoc mala sunt, bona in illo.
Hinc miscens dispensat acuto fulmine gaudens,
Nunc mala distribuens ac tristia, nunc bona rursum.

Tractum videtur adagium ab Æsopi responso. Is enim rogatus, autore Laertio, quid ageret Iupiter? respondit, τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῖ, τὰ δὲ ταπεινὰ ὑψοῖ. id est: Deprimit excelsa, & tollit humilia. Euripides in Ione:

Τὰ θνητὰ τοιαῦτα, οὐδὲν ἐν ταὐτῷ μένει.

Id est:

---Eiusmodi mortalium
Sunt res, vt in eodem nihil duret statu.

Euripidis in Icetidibus:

Ὁ γὰρ θεὸς πάντ᾽ ἀναστρέφει πάλιν.

Id est:

Fortuna cuncta versat in contrarium.

Theognis in sententiis:

Ζεὺς γάρ τοι τὸ τάλαντον ἐπιρρέπει ἄλλοτε ἄλλῳ,
Ἄλλοτε μὲν πλουτεῖν, ἄλλοτε δ᾽ οὐδὲν ἔχειν.

Id est:

Nunc etenim huic libram inclinat, nunc Iupiter illi,
Vt modo sis diues, nil modo possideas.

In quibus versibus Theognis, vt illud obiter indicem, allusit ad locum Homericum in Iliados θ. vbi Iupiter aureis lancibus expendit Troianorum ac Græcorum fata. Fertur in eandem sententiam huiusmodi versiculus:

Τὰ θνητὰ πάντα μεταβολὰς πολλὰς ἔχει.

Id est:

Varias vices, res obtinent mortalium.

Celebratur & hoc dictum, κύκλος τὰ ἀνθρώπινα: id est, Circulus res mortalium: vt subaudias, sunt: quod circumagantur, & velut in orbem recurrant, fortuna versante rotam. Item Pindarus in Therone:

Ῥοαὶ δ᾽ ἄλλοτε ἄλλαι
Εὐθυμιᾶν τε μετὰ καὶ
Πόνων ἐς ἄνδρας ἔβαν.

Quorum carminum sensus est: Iucunda ac tristia, æstus in morem, vicissim accidere mortalibus. Homerus locis aliquot appellat ἑτεραλκέα νίκην: id est, Victoriam alternatim nunc his nunc illis obtingentem.

Multæ rotæ voluentur.

Prouerbialiter extulit, & ad eandem pertinet sententiam, quod proxime consequitur.

Πολλοὶ κινήσουσιν ἔτι τροχὸν ἅρματος ἵπποι.

Id est:

Permultis voluetur adhuc rota mota caballis.

id est: Multum adhuc temporis restat, multæque rerum incidentes mutationes. Quod quidem adagium & hodie nostrati vulgo in ore est. Frigidius enim est quod quidam interpretantur de certaminibus Olympiacis, de quibus illic non agit poeta in carmine Bucolico.

Fortuna æstuaria.

Τύχη εὔριπος, id est, Fortuna Euripus, siue volubilis: quod vicissim nunc huic fauere soleat, nunc illi. De qua Bœotius:

Exæstuantis more fertur Euripi.

De mari Euripo, alio diximus loco. Quemadmodum autem mare habet accessus ac recessus æstuarios, ita nihil est in rebus humanis perpetuum. Nullum autem mare crebrius aut celerius recurrit quam Euripus: Pindarus in Pythiis hymno iij. metaphoram sumpsit à ventis: χρὴ πρὸς μακάρων τυγχάνοντ᾽ εὖ πασχέμεν. ἄλλοτε δ᾽ ἀλλοῖαι πνοαὶ ὑψιπετᾶν ἀνέμων. ὄλβος δὲ οὐκ ἐς μακρὸν ἀνδρῶν ἔρχεται. id est: Oportet vbi contigerit à diis, frui. Cæterum alias alii sunt ventorum flatus. Felicitas autem mortalium, non venit diu mansura. Interpres citat versus Euripidis:

Κάμνουσι γάρ τοι καὶ βροτοῖς αἱ συμφοραὶ,
Καὶ πνεύματ᾽ ἀνέμων οὐκ ἀεὶ ῥώμην ἔχει.

Id est:

Quin & laborant calamitates hominibus,
Nec habent vigorem semper auræ flamina.

Fors domina campi.

In creandis magistratibus non semper vincebat, qui potior esset, sed cui fortuna fauebat. Nam à populi suffragiis res omnis pendebat. M. Tullius in Pisonem: Sed omitto vt sit factus vterque nostrum, sit sane Fors domina campi: magnificentius est dicere quemadmodum gesserimus consulatum.

Multa in medio.

Antea commemorauimus,

Multa cadunt inter calicem supremaque labra,

Idem alia metaphora extulit M. Tul. ad Attic. lib. vj. epist. Et si essem sani: Non quo me aliquid iuuare posses, quippe res in manibus, tu autem habes longe gentium.

-- Πολλὰ δ᾽ ἐν μεταιχμίῳ,
Νότος κυλίνδει κύματ᾽ εὐρείης ἁλός.

Ita Cicero sentit multas rerum nouationes exorituras, antequam Atticus, qui procul aberat, possit opitulari. Senarii sunt, quos ita vertas licet:

Sed interim in medio notus
Multas patentis voluit vndas æquoris.

Inter manum & mentum.

Festus Pompeius indicat esse prouerbium apud Latinos, sed ex illo Græco ductum:

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

Cuius originem ita refert. Quum Chalcas vitem sereret, quidam augur vicinus præteriens, dixit illum errare. Non enim ei fas esse nouum vinum degustare. Tantum colligere licuit è fragmentis, quæ nobis quorundam stoliditas superesse voluit ex autore vndequaque doctissimo. Prouerbium admonet, in hominum vita nihil esse certi. Nam sæpenumero fit, vt quod nos maxime tenere credimus, casus aliquis inopinatus interuertat. Veluti cum quis manu tenet poculum, minimumque spacii sit inter manum & mentum, tamen interdum fit, vt is moriatur antequam bibat. Hoc prouerbium variis modis effertur, eiusque originem alii aliter prodiderunt: de quibus satis opinor dictum est in prouerbio,

Multa cadunt inter calicem supremaque labra.

Hic ideo retulimus, quod aliis verbis commemoratur à Festo: in quibus nonnihil est gratiæ ex prosonomasia, Manum & mentum.

Res in foro nostro vertitur.

Plautinus Tranio in Mustellaria: Vbi egomet video rem verti in meo foro. prouerbialiter dictum, pro eo quod est, posteaquam intelligo fortunas nostras commutari in diuersum. Traductum à mercatibus, in quibus rerum precium, pro tempore sæpenumero commutatur. Aut certe à iudiciorum formulis, & explicandarum litium, cui diuersum est illud: In alieno foro litigare. Cognatum illi, Vti foro: quod alibi dictum.

Flos cinis.

D. Augustinus lib. Aduersus Petiliani literas ij. cap. lxvj. irridens quod Aduersarius iactaret, quod suorum animabus impleretur esse

esset cœlum, corporum memoria terræ floruisset, respondit: Sane de corporibus eorum multorum terrarum flores videmus, sed, sicut solet dici, flos cinis. Donatistæ suos qui sibi manus attulissent, quive prouocassent alios vt ab eis occiderentur, ni mallent occidi, in numerum martyrum referebant, eorum monumenta frequentantes: vnde flores illos cinerem vocat. Dici solitum videtur in fugacitatem humanæ vitæ. Hodie floret iuuentus, cras erit in sepulchro. Et iuxta prophetam, Omnis caro fœnum.

Catastrophæ fabulæ.

Cuiuslibet exitum rei, prouerbiali figura, catastrophen vocamus. Porro inter figuras prouerbiales illud admonuimus, vnicuique disciplinæ atque artificio sua quædam esse peculiaria vocabula, quæ quemadmodum in sacrorum ceremoniis ac magicis precaminibus fieri consueuit, pene superstitione quadam vsurpantur. Ea quoties in aliud quippiam trahuntur, fere prouerbii speciem obtinent: velut ex militari disciplina, receptui canere, & locum deserere, & prima acies, &, res ad triarios rediit. Ex musica, præludium pro præfatione, aut ingressu negocii: summa & ima chorda, pro clamosa & graui voce: &, eadem oberrare chorda, pro eo quod est, in eadem re peccare sæpius. Porro fabula omnis, vt ostendit Donatus, in treis partes distribuitur, in πρότασιν, ἐπίτασιν, καταστροφήν. Protasis est primus ille tumultus iam quasi gliscens. Epitasis, turba feruidissima. Catastrophe, subita rerum commutatio. Vnde Lucianus eleganter exitum euentumque negocii catastrophen appellat, cum alias tum in commentario De mercede seruientibus: ἐπὶ πᾶσι δὴ ἥτις αὐτοῖς ἡ καταστροφὴ τοῦ δράματος γίνεται, id est, Post omnia denique quæ illis catastrophe fabulæ contigit, hoc est, quis exitus seruitii. Et in Alexandro Pseudomante: τοιοῦτο τέλος τῆς Ἀλεξάνδρου τραγῳδίας. id est: Eiusmodi finis tragœdiæ Alexandri. Idem in vita Peregrini: αὖθις ὁρῶ γελῶντά σε ὦ καλὲ Κρόνιε τὴν καταστροφὴν τοῦ δράματος. id est: Rursus video te ô bone Cronie ridentem fabulæ catastrophen.

Vbi non sis qui fueris, non est cur velis viuere.

Cicero in epistola quadam lib. vij. Familiarium, sententiam huiusmodi veteris prouerbii citat: Vetus est, inquiens, Vbi non sis qui fueris, non esse cur velis viuere. Sumptum est à communi mortalium affectu, qui nihil minus tolerandum putant, quam vt inter eos neglecti, aut etiam notati viuant, apud quos aliquando cum splendore atque autoritate sint versati: adeo vt exilium vbiuis præoptent potius, aut etiam è vita decedere, quam mutatæ fortunæ pudorem perpeti. Id quod notauit Euripides in Hecuba, quam ita facit loquentem, vt dicat sibi pudorem in causa esse, quo minus obtueatur Polymnestorem. Pudere enim in tam calamitoso rerum statu conspici ab eo cui aliquando visa sit florens. Idem in Alceстide:

> Τί μοι ζῆν δῆτα κύδιον, φίλοι,
> Κακῶς κλύοντι, καὶ κακῶς πεπραγότι;

Id est:

> Posthac amici, cur mihi sit viuere
> Cordi, male audienti, & affecto male?

Ad eandem facit sententiam, quod apud Sophoclem ait Aiax:

> Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρῄζειν βίου,
> Κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται.

Id est:

> Est turpe, vitam prorogare longius,
> Quisquis malis nil explicat sese suis.

Item paulo post in eadem tragœdia:

> Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι,
> Τὸν εὐγενῆ χρή.---

Id est,

> Verùm aut decore viuere ingenuum virum
> Decet, aut decore oppetere mortem.

Fertur hic quoque senarius:

> Ζῆν αἰσχρὸν οἷς ζῆν ἐφθόνησεν ἡ τύχη.

Id est:

> Fortuna quibus inuidit aspera viuere,
> Hos indecorum ac turpe velle viuere.

Sed propius ad Ciceronis sententiam accedit locus ille apud Euripidem in Hecuba, vbi Polyxena ratiocinatur, sibi non esse causam cur optaret viuere, quod omnibus ornamentis pristinæ fortunæ iam esset spoliata:

> Τί γάρ με δεῖ ζῆν; ᾗ πατὴρ μὲν ἦν ἄναξ
> Φρυγῶν ἁπάντων. τοῦτό μοι πρῶτον βίου.
> Ἔπειτ' ἐθρέφθην ἐλπίδων καλῶν ὕπο
> Βασιλεῦσι νύμφη.---

Id est:

> Quæ namque vitæ causa iam superest mihi?
> Vt cui pater rex omnium fuerit Phrygum:
> Etenim rudis mi lucis hoc initium.
> Dein spes in amplas educabat, regibus
> Desponsa.---

Et reliqua quæ sequuntur. Sunt enim longiora quam vt hic putem esse percensenda.

Ad pristina præsepia.

Εἰς ἀρχαίας φάτνας: id est, Ad pristina præsepia. In eos dicebatur, qui è vita quapiam lautiore excussi, ad pristinam tenuitatem rediguntur. Aut contra de iis, qui restituuntur in pristinam fortunam vnde exciderant: aut qui ad solitum contubernium sese recipiunt. Translatum ab animantibus, quibus nota familiariaque præsepia gratissima solent esse. Vsurpauit & Plautus in Curculione: Tormento non retineri ferreo, quin reciperet se huc esum ad præsepim suam.

A remo ad tribunal.

Ἀπὸ κώπης ἐς τὸ βῆμα. id est, A remo ad tribunal. Dici solitum, vbi quis repente ab infima conditione prouehitur ad honesti muneris administrationem. Id quod haud scio an vlli contigerit felicius quam Iulio secundo. Nam fama est hunc iuuenem ad stipem scalmum remo subigere solitum, & tamen à remulco non solum ad tribunal, verum etiam ad animum illud rerum humanarum culmen euectus est. Nec contentus hoc fastigio, Pontificiæ ditionis pomeria multum protulit: longius etiam producturus, si per mortis inclementiam vitam illi producere licuisset. Taxat Demadem oratorem Syrianus Hermogenis interpres, qui citra cognitionem artis, statim ad agendas causas irruperit, ἀπὸ τῆς κώπης ἀνίπτοις τὸ τοῦ λόγου χερσὶν ἐπὶ τὸ βῆμα πηδήσας. id est, Qui illotis: vt aiunt, manibus à remo ad tribunal irruit.

Dionysius Corinthi.

Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ, id est, Dionysius Corinthi. Prouerbialis allegoria, qua significamus aliquem è summa dignitate atque imperio, ad priuatam humilemque redactum fortunam: quemadmodum Dionysius Syracusarum tyrannus expulsus imperio, Corinthi pueros literas ac musicam mercede docuit. Cic. epist. ad Attic. lib. ix. De optimatibus: sit sane ita vt vis. Sed nosti illud, Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. Quint. Instit. orat. lib. viij. Est in exemplis allegoria, si non prædicta ratione ponantur. Nam vt Dionysium Corinthi esse, quo Græci omnes vtuntur, ita plura similia dici possunt. Hic Cic. cum ait, Nosti illud, & Quintil. Quo Græci omnes vtuntur: nimirum vterque vulgo iactatum fuisse significat. Cæterum vnde natum sit adagium, Plutarchus aperuit in libello cui titulus, περὶ τῆς ἀδολεσχίας: id est, de futili loquacitate. Laudans enim breuiter & grauiter dicta, commemorat & illud à Lacedæmoniis responsum regi Philippo, bellum minanti ferocientique: Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. Quibus vbi rex rescripsisset, si quando in Laconicam duxisset exercitum, euersurum se Lacedæmonios: verbo duntaxat responderunt, αἴκα, id est, si. Plato ter nauigauit in Siciliam, non sine sinistri rumoris aspergine. Vnde Molon, qui inimicum in Platonem gerebat animum, dicebat non esse mirum, si Dionysius esset Corinthi, sed si Plato in Sicilia. Regem enim vrgebat necessitas, Platonem solicitabat ambitio.

Citius quam formicæ papauer.

Non caret adagii specie, quod est apud Plautum in Trinummo: Confit citius, quam si tu obiicias formicis papauerem. Verba sunt Stasimi serui, narrantis quadraginta minas intra quindecim dies fuisse consumptas: vtpote in comessationes, compotationes, balnea, in piscatores, pistores, lanios, coquos, olitores, myrtopolas, & aucupes dissipatas, non aliter quam si papauer obiicias agmini formicarum. Mox enim distrahitur aceruus, dum vnaquæque suum arripit granulum.

Nemo mortalium omnibus horis sapit.

Plinius lib. vij. cap De præstantia gentium: Si verum facere iudicium volumus, ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere, mortalium nemo est felix. Abunde igitur atque indulgenter fortuna decidit cum eo, qui iure dici non infelix potest. Quippe vt alia non sint, certe ne lacessat fortuna metus est. Quo semel recepto, solida felicitas non est. Quid, quod nemo mortalium omnibus horis sapit? Vtinamque falsum hoc, & non à vate dictum quam plurimi iudicent. Ex quibus Plinii verbis coniicere licet, eam vocem. Neminem omnibus horis sapere, velut oraculo proditam, in vulgi sermonem abiisse. Sensus vel citra interpretem liquet: nempe neminem esse, qui non aliqua parte vitæ desipiat ac peccet. Porro stulticiæ comes est infelicitas. Aut certe si quod incidit infortunium, id stulticiæ solet imputari. Eodem pertinet, quod paulo post eodem in loco subnectit: Alius de alio iudicat dies, supremus de omnibus. Extat apud Aristophanem in Ranis & huiusmodi senarius, quem illic indicat Euripidis esse:

> Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ.

Id est:

> Haud viuit vllus omnibus felix modis.

Item Euripides in Supplicibus:

> ---Τῶν γὰρ ἐν βροτοῖς
> Οὐκ ἔστιν οὐδὲν διατελοῦς εὐδαιμονοῦν.

Id est:

> Siquidem vniuersis rebus in mortalium
> Nil continenter & vndecunque prosperum est.

Ad eundem modum Horatius:

> ---Nil est ab omni
> Parte beatum.

Simonides apud Stobæum:

> Πάμπαν δ' ἄμωμος οὔτις οὐδ' ἀκήριος.

Id est:

> Nemo vacat prorsum malo, neque discrimine.

Pitana sum.

Πιτάνη εἰμί, id est, Pitana sum. Zenodotus indicat, dici solitum de iis, qui in extremas redacti calamitates, ab iisdem denuo in pristinam felicitatem restituuntur. Sic enim euenisse quondam Pitanæ Æoliæ ciuitati. Nam hanc à Pelasgis in seruitutem redactam, Erythræi in libertatem pristinam vindicarunt.

Quod alius condiuit coquus, aliter condiam.

Vbi quis rem omnem nouat ac perturbat, conueniet Plautinum illud ex eadem fabula, non dubium quin prouerbiali dictum forma:

Ibo intro, vt id quod alius condiuit coquus, ego nunc vicissim
Vt alio pacto condiam, quicquid prandii est, vt paratum ne siet,
Sietque ei paratum, quod paratum non erat.

Bona nemini hora est.

Bona nemini hora est, quin alicui sit mala.
Ita fortuna temperauit res mortalium, vt quod huic lætum est, alii pariat dolorem: quod alii lucro est, alii damnum adferat. Nemo ditescit, nisi malo alterius. Nemo vincit in bello, nisi exitio alterius. Nisi mauis pro alicui, legere alicubi.

Osculana pugna.

Festus Pompeius indicat Osculanam pugnam prouerbio dici solitam, quoties victi vincerent. Idque inde natum, quod Valerius Leuinus imperator, prius à Pyrrho victus, paulo post eundem regem deuicerit. Citat Ticinium, qui huius adagii fecerit mentionem. Quanquam hic quoque locus mutilus ac truncus est apud Festum.

Per manus tradere.

Quod successione quadam ab aliis ad alios deuenit, per manus tradi dicitur: Quod translatum videtur ab his, qui nauim aut plaustrum exonerant. Idem frequenter fit in militia. veluti in Commentario belli Ciuilis j Saxa, inquit, prærupta multis locis iter impediebant, vt arma per manus necessario traherentur, milites; inermes subleuati alii ab aliis magnam partem itineris conficerent. Rursus belli Gallici libro septimo. Quidam ante portam oppidi Gallus per manus sebi ac picis traditas glebas in ignem è regione turris proiiciebat. In eodem: Nonnullæ de muris per manus demissæ. Item libro viij. Tale consilium sui recipiendi inierunt: fasces vbi consederant, per manus, stramentorum ac virgultorum, quorum summa erat in castris copia, inter se traditos, ante aciem collocauerunt. Verũ hic nullus est tropus Qui quoties accedit transit in speciem prouerbialem, quomodo frequenter obuium est apud autores, velut apud Fabium lib. xij. Non ea modo quæ conscripta sunt historijs, aut sermonibus velut per manus tradita, quæque quotidie aguntur nosse, verum ne ea quidem quæ à poetis ficta sunt, negligere. Item Liuius lib. ab vrbe condita v. Etiamsi nobis cum vrbe simul positæ, traditæque per manus religiones nullæ essent. Idem lib. 9. Tum disciplina militaris iam inde ab initiis vrbis tradita per manus, in artis perpetuis præceptis ordinatæ modum venerat. M. Tullius in oratione De prouinciis consularibus: Nam vt C. Iulius omnibus à senatu eximiis ac nouis rebus ornatus, per manus hanc prouinciam tradat ei cui minime vos velitis. Quin & Iureconsultis Per manus tradi dicitur, quod de manu in manum datur. Veluti Papinianus libro Pandectarum xxix. tit. de iure codicillorum: Quod per manus traditum est, codicillis hæreditatem dari non posse, rationem illam habet, &c. Plautus in Trinummo: E manibus dedit ipse mihi in manus. de Epistola loquitur. Fit autem iucundius, quoties ad res animi prouerbium accommodatur: quemadmodum quum dicimus institutum, aut opinionem, aut consuetudinem, aut disciplinam aliquam, per manus traditam ad nos venisse.

Rerum omnium vicissitudo.

Variæ fortunæ vices, & nunc læta contingunt vnicuique, nunc tristia. Ad eam sententiam applicabitur illud ex eodem libro:

---Ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλῳ,
Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε δίδοι.---

Id est,

---Nunc huic, nunc Iuppiter illi
Nunc læta immittit, nunc tristia.--

IVNII. *Herculis cornu.*

Ἡρακλέους κέρας, id est, Herculis cornu, de affluentia bonorum omnium prouerbialiter dicitur apud Dionem Chrysostomum. oratione ij. de Fortuna. ibi: τοῦτο ἦν ἄρα καὶ χρυσοῦν γένος, καὶ νῆσοι μακάρων τινὲς αὐτομάτας ἔχουσαι τροφάς, καὶ Ἡρακλέους κέρας καὶ κυκλώπων βίος. id est: Istud ipsum fuit & aureum seculum, & fortunatæ dictæ insulæ, sponte sua proferentes alimentorum genus omne, & Herculis cornu, & Cyclopum victus. Adagium mere idem cum Amaltheæ cornu. de cuius origine, quia ab authoribus & prorsus diuersa prodi video, ab Erasmo nostro præterita, non lusurum me operam putaui, si in studiosorum gratiam philologia hac accessione per me adiuuaretur: vnde elucesset ratio cur Herculis cornu dicatur. Helenius, Acron & Porphyrion grammatici, in illud Horatii Odarum lib. j.

---Hinc tibi copia
Manabit, ad plenum benigno
Ruris bonorum opulenta cornu:

referunt adagii natalem ad cornu Fortunæ, quod Acheloo detractum victor Hercules Fortunæ donasse perhibetur. de quo ita Dion Prusiæus: οἱ δὲ τὰ κρείττω γράφοντες τὸ τῆς Ἀμαλθείας κέρας διδόασιν αὐτῇ, πλῆρες καὶ βρύον ταῖς ὥραις, ὃ ἐν μάχῃ Ἡρακλῆς Ἀχελώου ἀπέρρηξε. id est: Qui veritati magis consona pingunt, dant Fortunæ cornu Amaltheæ, refertum omnigenis fructibus, quod in conflictu Acheloo defregit Hercules. subiicit paulo post: τὸ δὲ τῆς Ἀμαλθείας κέρας (ita enim legi debet loco ἀμελείας, quæ vox incuriam denotat) μηνύει τὴν τῶν ἀγαθῶν δόσιν τε καὶ εὐδαιμονίαν. hoc est: Amaltheæ cornu indicat bonorum largitionem & felicitatem. Eustathius in commentariis Dionysii Afri paulo aliter fabulatur, Acheloum videlicet pro læuo cornu per Herculem comminuto, Amaltheæ cornu muneris loco illi rependisse, cuius beneficio bonorum omnium affluentia vtenti suppetebat. Quam fabulam ita sanant quidam, dictitantes, Herculem cunctos vbiuis gentium mortales sibi beneficio deuincire volentem, quum intellexisset Acheloum fluuium errabundis flexibus magnam Ætoliæ partem lancinare, atque ita variis fossis, aggeribus, alueorumque elicibus regioni iniurium, vim quodam modo adhibuisse, & ad moderationem reuocasse superuacuos amnis cursus, eaque cultura ferociorem agrum reddidisse: qua ratione sinistrum fluminis cornu incompositis sinuosisque anfractibus inutile atque incolis infructuosum, tractabile ac commodum præstiterit: atque ista esse Acheloi cornua exponunt, superatam & compressam amnis iniuriam, & repositam fœcunditatem. Palephatus narrat, Herculem aliquando Thespiis Bœotiæ oppido commoratum fuisse, apud fœminam liberalis formæ, cui Amaltheæ nomen fuerit postposito Iolai nepotis hospitio. quod quum iste iniquius ferret, cogitaretque peculium omne, quod in cornu bubulo illa asseruabat in vsum Herculis, si quid emptitaret, furto auferre, factum est vt socii peregrinationis dicerent, Herculem habere cornu Amaltheæ, vnde promeret affluenter ea omnia quæ ipsi forent vsui. Alii hanc ipsam Amaltheam anum faciunt ex mercimoniis opulentam, & quæ pleramque peculii sortem è diuenditis mercibus contractam, includere in cornu ab eius nomine nuncupatum consueuerit: quod quia pecuniis refertum Hercules abstulerit, splendide inde victitans, prouerbialis sermo increbuit, ex Amaltheæ cornu cuncta bona Herculi suppetere. Fuerunt & qui aliam commenti sunt fabulam, fuisse in Lybia ditiunculam supra modum feracem, forma loci bubulo cornu non absimili, à fœmina nomine Amalthea possessam, à cuius singulari fœcunditate fructuum genus omne copiosissimo prouentu affundentis, natam parœmiæ originem autumant. Callimachi scholiastes Græcus Amaltheam capram, quæ Ioui lac præbuerit, scribit ex altero cornu ambrosiam fundere, ex altero nectar creditam fuisse. Theon Alexandrinus in Aratæis commentariis annotat, Capram istam mulierem fuisse Arcadicam, Iouis nutricem: Iouemque alumnum beneficii memorem, nutricis mortuæ pellem complicatam sibi circumposuisse, ac inter astra retulisse, eamque esse Amaltheam. Parmeniscus ait, Melisseo Cretæ regi alumnum fuisse datum Iouem infantem: cuius filiæ Dodonides quum lacte carerent, illum capram geminos hœdos enixam puero adhibuisse, nomine Amaltheam, quæ eum educarit, eiusque fœcunditatem prouerbio locum dedisse. Musæus (hunc enim fabulæ authorem citant Hyginus & Bassus, Aratæi commentarii author creditus) tradit Iouis nutrices Themidem & Amaltheam nymphas ab Ope matre delectas fuisse, ac postremam Amaltheam in deliciis habuisse capram incredibili lactis copia scatentem cuius ille vbera suxerit. Diodorus Siculus Bibliothecæ libro quarto, refert Hammonem Libyæ patris regem virgini præstanti forma Amaltheæ dictæ stuprum obtulisse, procreata ex ea sobole, ipsamque propinquæ oræ præfecisse, quæ quod bouis cornu speciem imitaretur, occiduum cornu nuncupata sit & Amaltheæ cornu, quod vineis & fructiferis omnis generis arboribus abundaret, posteris eam appellationem transferentibus ad optimam & primæ feracitatis terram. Hactenus de origine. Socrates (vt Ioannes Stobæus commemorat) Amaltheæ cornu dicebat esse symbolum industriæ & sedulitatis: illic enim omnia manare bona illi, qui μὴ ῥᾳθυμῶν, hoc est, ignauus & socors non pergat esse. Cornu namque bouis, animalis laboriosissimi, operarium significare: vuas & alios fructus quibus cornu scateat, indicare affluentiam bonorum ex agricultura prouenientium: cornu autem illud à bono Genio & Fortuna bonorum largitrice, vtrinque sustineri volunt. Philemon comicus per iocum Amaltheæ cornu pecuniam esse ait: cuius hi leguntur senarii:

Τὸ τῆς Ἀμαλθείας δοκεῖς εἶναι κέρας,
Οἷον γράφουσιν οἱ γραφεῖς, κέρας βοός;
Ἀργύριόν ἐστι, τοῦτ' ἐὰν ἔχῃς, λέγε,
Πρὸς τοῦθ' ὃ βούλει, πάντα σοι γενήσεται.

Id est:

Tune illud esse cornu Amaltheæ putas,
Cuiusmodi pingit pictor cornu bouis?
Argentea est moneta: quam qui possidet,
Huic copiose pro votis cuncta affluunt.

Phocylides agrum cornu Amaltheæ accipit, quod ad victum necessaria, & sustinendæ vitæ alimoniam suppeditet, eo versu:

Ἄγρον γὰρ τε λέγουσιν ἀμαλθείης κέρας εἶναι.

Phocion Peripateticus librum scripsit, multa variaque historia refertum: inscripsitque κέρας ἀμαλθείας, teste Gellio. Philostratus de Dione: δίωνα τὸν προυσαῖον, οὐκ οἶδ᾽ ὅ,τι χρὴ προσειπεῖν, διὰ τὴν ἐς πάντα ἀρετὴν· ἀμαλθείας γὰρ κέρας ἦν τοῦ λόγου. id est: Dionem Prusiæum haud scio quo nomine compellabo, propter mirificam in omni genere præstantiam: erat enim iuxta prouerbium, Amaltheæ cornu.

Istud prouerbium etiam commode ad locum Bonæ fortunæ retuleris.

Homo Dei ludibrium.

Θεοῦ παίγνιον ἄνθρωπος, id est, Dei lusus homo, veteribus vsitatum prouerbium: quo fortunæ iactatio significatur, quæ pilæ in modum nunc euehit in altum, nunc solo allidit mortales: sors enim pro Deo habetur, qua Deus probatur incertus, vt inquit Plinius. Synesius lib. De prouidentia: καί μοι δοκεῖ παγκάλως εἰρῆσθαι, θεοῦ παίγνιον ἄνθρωπος εἶναι, παίζοντος ἀεὶ τοῖς πράγμασι καὶ πεττεύοντος. id est: Recteque dictum mihi videtur, quod homo ludibrium sit Dei, ludentis semper in rebus mortalium, & quasi aleam iacientis, Philostratus in Scopeliano sophista, loquens de eius patre, qui exhæredato filio coquum hæredem scripserat, subiicit: συνιέναι δὲ ἦν ἐκ τούτων, ὅτι οἱ ἄνθρωποι μὴ θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀλλήλων παίγνια id est: Vt vel ex hoc facto intelligere possimus, homines non Dei solum, sed alterum quoque alterius esse ludibria. Zenon Imperator audita suorum strage, in castellum, quod Constantinopoli cognomine erat, in edito tumulo situm, aufugerat, ingemiscensque ob præsentium rerum calamitosum statum: θεοῦ, inquit, παίγνιον ἄρα ὁ ἄνθρωπος εἰ καὶ ἐμὲ οὕτω παίζειν φιλεῖ τὸ δαιμόνιον. id est: Nimirum Dei ludibrium est homo, quandoquidem & mihi ita illudere amat fortuna. Huc spectat Plautina sententia ex Captiuis: Enimuero dii nos quasi pilas homines habent.

BRASS.

Computatorum digiti.

Computatorum digitos eleganti prouerbio dicimus, qui variis & incertis fortunæ casibus obnoxii sunt. Plutarchus in Apophtheg. ὀρόντης ὁ βασιλέως ἀρταξέρξου γαμβρὸς ἀτιμίᾳ περιπεσὼν δι᾽ ὀργὴν καὶ καταγνωσθεὶς ἔφη, καθάπερ οἱ τῶν ἀριθμητικῶν δάκτυλοι, νῦν μὲν μυριάδας, νῦν δὲ μονάδα τιθέναι δύνανται, τὸ αὐτὸ καὶ τῶν βασιλέων φίλους νῦν μὲν τὸ πᾶν δύνασθαι, νῦν δὲ τοὐλάχιστον, hoc est: Orôtes Artaxerxis Regis gener, cum ob iracundiam, honorato loco excidisset: Quemadmodum, inquit, Arithmeticorum digiti nunc myriades, nunc autem vnũ tantum significant: ita Regũ quoq; amici siue purpurati, nunc omnia, nunc autem nihil omnino possunt. Laertius hoc Soloni tribuit.

COGNATI

Zonam deponere, vel amittere.

Dicitur, qui vel administratione sua functus est, aut cui ob delictum adempta. Iustinianus in nouellis constitutionibus, περὶ ἀθεμιτογαμιῶν de pœna damnatas nuptias contrahente infligenda loquens: καὶ ἔσω γε αὐτῷ ἡ ποινή, μὴ δημεύσεις μόνον ἀλλὰ καὶ ζώνης ἀφαίρεσις, καὶ ἐξορία, &c. Impp. Honor. & Theodos. lib. Codicis 3. tit. vbi de ratiociniis tam publicis quam priuatis agi oportet: Nemo post depositum cingulum suæ priuatæ vitæ redditus ob negocium, quod militiæ causa est ei exortum, præstandi ratiocinii gratia eius numeri, in quo militauit, vel quem ipse gessit, à quocunque pulsatus, fori præscriptionibus vtatur. Vide prou. Chiliad. Zonam perdidit.

Catastrophe vitæ.

Quinque sunt actus comœdiarum, non plures, vt inquit Horatius, in quarto autem actu fabula iam vergere ad exitum incipit, & inclinare ad catastrophen, quæ est clausula omnium actuum: sicut quintus actus ætatis humanæ, clausula est actionum omnium. Sic autem multi hoc verbo metaphorice vsi sunt, ac pro ipsa morte posuerunt, quæ est extremus vitæ nostræ actus. In Comœdiis res turbulentæ in lætum conuertuntur exitum, In tragœdiis vero & in vita res lætæ tristem sortiuntur exitum. Vnaquæque enim ætas tria habet momenta: principium quasi florem: medium id est, vigorem: & præcipitium, id est, desinentiam. Prima pars viridis, id est, immatura; secunda, adulta: tertia, præceps. Meminit Seruius in lib. 5. Æneid. enarrans illum versum:

Euryalus forma insigni, viridique iuuenta.

Simile est de Charone, in 6.

--- Sed cruda Deo viridisque senectus.

A Græcis tractum, qui ὠμογέροντας vocant, in prima iam senectute existentes. hoc est, ἄνδρας ἤδη προβεβηκότας τῇ ἡλικίᾳ. Præceps vero senectus dicitur ætas iam decrepita. Curtius lib. 5. Ego cæteris lætus hoc vno torqueor, quod præcipiti senectute diu frui tua bonitate non possum. nonagesimum & quintum annum agebat. Græcis καταστρέφω τὸν βίον finio vitam. Vide in Chiliad. Erasmi.

FORTVNATA STVLTITIA.

ERASMI.

Atheniensium inconsulta temeritas.

Ἡ τῶν ἀθηναίων δυσβουλία: id est, Atheniensium inconsulta temeritas. Quadrat in eos, quibus male consulta vertunt bene. Nam id olim vulgo tributum est Atheniensibus, quod ipsi quidem socorditer consultarent, parumque prospicerent, verum Minerua ciuitatis præses, illorum male instituta, bene vertere consueuit. Simile est huic, quod hodieque vulgo dicunt: Est fortunatior quam prudentior. de quopiam non suapte industria, sed fortunæ commoditate, successu rerum vtente. Eupolis apud Suidam & Athenæum libro 10. in Atheniensium mores:

Οὓς δ᾽ οὐκ ἂν εἵλεσθ᾽ οὐδ᾽ ἂν οἰνόπτας πρὸ τοῦ,
Νυνὶ στρατηγοὺς λευσομεν. ὦ πόλις πόλις
Ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον, ἢ καλῶς φρονεῖς.

Id est:

Quos antehac nec præfici conuiuio
Quisquam tulisset, nunc videmus scilicet
Belli duces. ô ciuitas, ô ciuitas
Fortuna vt es feliciore, quam sapis.

Porro Atheniensium incogitantiam notat & Aristophanes hoc versu in Nubibus:

Φασὶ γὰρ δυσβουλίαν τῇδε τῇ πόλει προσεῖναι.

Id est:

Læua consilia ferunt huic adesse ciuitati.

Quo loco interpres adscribit fabulam huiusmodi. Cum Neptunus à Minerua victus, non posset Attica regione potiri, iratus immisit illis δυσβουλίαν, id est, læua stultaque consilia: hoc deinde vitium Atheniensibus ἐπιχώριον, hoc est, vernaculum fuisse. Idque Mineruam non mutasse: cæterum quod illi male statuissent, illa in bonos exitus vertebat. Allusit huc idem Aristophanes in Vespis:

Γλαὺξ γὰρ ἡμῶν πρὶν μάχεσθαι τὸν στρατὸν διέπτατο.

Id est:

Vlula nostras ante pugnam peruolarat copias.

Eodem mihi leuiter allusisse videtur Demosthenes, cum ait in Olynthiaca prima, in ipsa statim fronte: ἀλλὰ καὶ τῆς ὑμετέρας τύχης ὑπολαμβάνω, πολλὰ τῶν δεόντων ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἐνίοις ἂν ἐπελθεῖν εἰπεῖν. id est: Sed & vestræ fortunæ arbitror, nonnullis ex tempore venire in mentem, vt dicant ea quæ ad rem pertinent. Verum hoc vitii manifestius exprobrat illis in alia quadam oratione, dicens, alios homines solere consultare prius, ac deinde rem aggredi: contra Athenienses post rem factam tum consultare. Theognis:

Πολλοί τοι χρῶνται δειλαῖς φρεσί, δαίμονι δ᾽ ἐσθλῷ,
Οἷς τὸ κακὸν δοκέον γίγνεται εἰς ἀγαθόν.

Id est:

Multis læua quidem mens est, sed numina dextra,
Queis bene vertit & id quod temere instituunt.

Aristophanes in Concionatricibus:

Λόγος τέ τοί τις ἐστὶ τῶν γεραιτέρων,
Ὅσ᾽ ἂν ἀνόητα καὶ μωρὰ βουλευσώμεθα,
Ἅπαντ᾽ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἡμῖν ξυμφέρειν.

Id est:

Est sermo quidam ductus à maioribus,
Fatua licet statuamus ac væcordia,
In melius attamen omnia nobis cedere.

Medium carmen Græcum carebit vitio, si tollatur coniunctio καὶ, quanquam editio Aldina habebat. Et apud Liuium subinde nominatur fortuna Romana. Nec abhorret hinc quod alibi retulimus: εὕδοντι κύρτος αἱρεῖ. id est: Dormienti rete tollit.

Dormienti rete trahit.

Εὕδοντι κύρτος αἱρεῖ, id est, Dormienti rete capit. In eos quibus citra conatum obtingunt ea quæ cupiunt. Natum ex euentu, quod aliquando acciderit vt dormientibus piscatoribus pisces forte retibus inuoluti caperentur. Quidam ad Timotheum Imperatorem Atheniensium referunt, cui quod multa fœliciter obtingerent, magis commoditate fortunæ quam ipsius opera, εὐτυχοῦς, (id est fœlicis) cognomen inditum. In huius inuidiam pingebant nonnulli fortunam ad rete cogentem vrbes, illo iuxta dormiente. Quos ille sic elusit (authore Plutarcho) vt diceret, Si huiusmodi vrbes capio dormiens, quid me facturum arbitramini si vigilaro? Huc allusit Terentius, quum ait in Adelphis, Quid? credebas dormienti hæc tibi confecturos deos? Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domum? Non dissimili forma dictum est apud T. Liuium libro ab vrbe condita 6. Vnicum belli ducem, qui nihil agenti sibi de cœlo deuolaturam in sinum victoriam censet. M. Tullius in Verrem actione vltima. Sed non idem mihi licet quod iis qui nobili genere nati sunt, quibus omnia populi Romani beneficia dormientibus deferuntur. Quin & hodie vulgo dicitur in id genus homines: Fortunatior est quam sapientior. Et Eupolis comicus apud Athenæum,

--- Ὦ πόλις πόλις
Ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς.

Id est,

O ciuitas, ô ciuitas
Vt tu quidem es fœlix magis quam prouida.

Congruunt quæ dicentur in prouerbio, Atheniensium inconsulta temeritas.

In nihil sapiendo iucundissima vita.

Sophocles in Aiace mastigophoro, sub persona Aiacis, qui iam ab insania resipuerat:

Ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν, ἥδιστος βίος.
Τὸ μὴ φρονεῖν γὰρ, κάρτ' ἀνώδυνον κακόν.

Id est:

Suauissima hic est vita, si sapias nihil.
Nam sapere nil, doloris expers est malum.

Hanc sententiam docti citant prouerbii loco. Consentaneum est autem, vulgo iactatum fuisse vel eius argumento fabulæ, quam Horatius narrat de quodam Argiuo, qui felicius existimaret insanire quam sapere & ringi:

--- Pol me occidistis amici,
Non seruastis, ait, cui sic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratissimus error.

Huic concinit illud Ecclesiastæ dictum: In multa sapientia, multa indignatio. &: Qui addit scientiam, adiiciet & laborem. Heraclides Ponticus apud Athenæum author est, Thrasylaum Axonensem Pythodori filium, hoc insaniæ genere correptum fuisse, vt existimaret naues omneis quæ in Piræum appellerent, suas esse. Eas appellentes summa cum voluptate recipiebat, soluentes dimittebat, ac prosequebatur: in summa felix erat, perinde quasi tantarum rerum dominus. Si quid perisset, non requirebat: si quid esset incolume, vehementer gaudebat, aliis iactitans suam fortunam: donec Crito frater è Sicilia reuersus, correptum hominem traderet medico. Cæterum is ad se reuersus, negauit vnquam suauius vixisse sese, quam cum eo mentis errore teneretur. Siquidem cum tantum adesset voluptatum, nihil vnquam sensisse molestiæ.

Malum vas non frangitur.

Κακὸν ἄγγος οὐ κλᾶται, id est, Malum vas non frangitur. Qui deterior, is nonnunquam viuacior, & in periculis tutior. Simili metaphora dicunt & hodie vulgo, malam herbam non perire.

FRAVS AB AMICO.

ERASMI. Κύκλῳ περιέλκειν.

Qui arte circumagit quempiam, vt quum se putet aliquid egisse, nihil egerit, aut in idem recidat vnde volebat extricari, κύκλῳ περιέλκεσθαι dicitur. Ita Plato in Charmide: ὦ μιαρὲ, ἔφην ἐγὼ, πάλαι με περιέλκεις κύκλῳ ἀποκρυπτόμενος: O scelerate, inquam, iamdudum me in orbem circumagis non sentientem. Fit enim hoc arte sophistica, vt qui contra disputat post asseueret, ambagibus circumactus, quod prius negabat: aut contra. Metaphora ducta ab equis, qui circumacti, eo reducuntur, vnde prius resiliebant pauidi. Similis ludus exercetur in Labyrinthis. Confine illi, In easdem ansas incidisti.

Vallus vitem decepit.

Ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον ἐξηπάτησεν, id est: Vallus vitem decepit. Vbi quispiam ab eo fallitur aut læditur, à quo pendebat cuiusque fidei nitebatur. Traductum à vallis, quibus alligatæ fulciuntur vites. Fit autem interdum, vt illi radicibus actis, ramis ac frondibus suis vitem strangulent, aut prostrati palmitem secum trahant. Aristophanes in Vespis:

Εἶτα νυνὶ ἐξηπάτησεν ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον?

Id est:

Itane circumuenit ipse vineam palus suam?

Canis mendico auxilians.

Κύων τῷ πτωχῷ βοηθῶν, id est, Canis mendico auxilians. Vbi quis nobis aduersatur, & diuersis studet partibus, is cuius auxilio nitebamur. Nam canes infesti sunt mendicis, velut ὁμοτέχνοις, nisi si quando frusto panis corrumpuntur.

FRVGALITAS.

ERASMI. *Acolo, non ficui.*

Ἀκόλῳ τὰ χείλη οὐ σύκῳ βῦσαι: id est, Acolo, non ficui immergere labra. Suidas indicat dictum, vbi promitteretur prospera valetudo, aut significaretur rebus fortiter vtendum. Nam ἀκόλους Græci vocant, minutas offulas. Interdum & fragmenta panis, παρὰ τὸ μὴ κολλᾶσθαι: id est, quod non cohæreant. Hesychius indicat ἀκόλους vescentes reddere bilis expertes ac placidos, cum ficus incendat sanguinem. Vidimus Italos, si quando bilem vellent eximere, dies aliquot nihil sumere præter offulas pauculas, ex aqua cum paululo butyri recentis decocta. Quidam addunt herbarum ac radicum pauxillum. Prouerbium hortatur ad victum tenuem.

Μυσικαρφί.

Μυσικαρφὶ dicebantur agere, qui dure ac sicce viuerent. Vox ficta videtur à mure & palea, quod mus in re pusilla vehementer laboret: nisi malumus dictum à μύσσω, quod est sicco, & μύσις præfocatio: quasi si quis festuca præfocetur. Nam Hesychius indicat sic hanc vocem pronunciandam, vt dicitur, ἀκονητί: vsurpatam autem à Cratino in fabula cui titulus, Horæ. Alii virum quempiam μυσίκαρφον dictum existimant, qui ex se quidem nihil venustiorum dicteriorum adferre poterat, sed tamen libenter aliorum dictis arridebat. Et huius nominis mentionem factam, apud Aristophanem comicum. Torquebitur igitur in hominem parcum ac sordidum, aut in frigide iocosum.

Allium in retibus.

Σκόροδον ἐν δικτύοις: id est, Allium in retibus, de sordido commeatu dicebatur: hinc natum, quod Attici, quoties nauigationem aut expeditionem adornabant, commercabantur allia, eaque retibus imposita secum ferebant. Item in obsidionibus vrbium in precio erat allium. vnde illud citra nomenclaturam apud Suidam: ἀπόλλυμαι τὰ σκόροδα πορθούμενος. id est, Perdo allia in obsidione. Thraces præcipue delectantur alliis, vtpote calidis, quum regionem inhabitent frigidam. Quin & hodie nautarum deliciæ sunt allium, non ingratus & rusticorum cibus, vtcunque execratus Horatio. Locus erit adagio, si quem admoneas, vt Philosophiæ studium aggressurus, paret sese ad frugalem victum, ad vigilias ac labores, sine quibus non paratur eruditio, σκόροδον ἐν δικτύοις.

Phormionis thori.

Στιβάδες Φορμίωνος, id est, Thori Phormionis. De stratis sordidis ac frugalibus, minimeque delicatis: qualia sunt cubilia militaria, & quale sibi apud Homerum parat Vlysses, ex arborum congestis frondibus, ac ramis humi substratis. Refertur à Suida, Phormio dux quispiam militum fuit, in perferendis militiæ incommodis natæ, sicut coniicio, patientiæ. Poterit & longius deflecti ad quamuis tractationem duriusculam. Extat in Pace Aristophanis:

Εἰ γάρ μοι γένοιτ' ἰδεῖν ταύτην ἡμέραν ποτέ.
Πολλὰ γὰρ ἠνεσχόμην
Πράγματά τε καὶ στιβάδας, ἃς ἔλαχε Φορμίων.

id est: Vtinam mihi contingat videre hunc diem. Multas enim sustinui tum molestias, tum culcitras quas sortitus est Phormio. Versus sunt chorici: eoque prosa vertimus.

Cilicii Imperatores.

Κιλίκιοι στρατηγοί: id est, Cilicii duces, Dicebantur homines hirsuti, & pilis obsiti. Vnde & saga pilis contexta, Cilicia vocantur. Author Diogenianus. Simpliciter autem κιλίκιοι dicebantur, qui prærobusti, sordidi & magni: vnde & κιλικίζεσθαι dicuntur, qui prauis sunt moribus: & κιλίκιοι λόγοι, barbarica suffragia: quod illi sortibus in galeam missis soleant decernere. Memorantur κιλίκυρoι, qui cum essent serui, heris eiectis occuparunt regionem. κιλικῶν ἀγαθῶν alias recensuimus.

Vita doliaris.

Ζωὴ πίθου: id est, Vita dolii, prouerbio dicitur vita frugalis, parca, & ab omni strepitu atque ambitione semota. Breuiter talis, qualem Diogenes nobilis ille Cynicus Athenis egisse legitur, vnico contentus pallio, baculo, quo canes abigeret, dolio de palo suspenso pro domicilio libenter vtens, crudis herbis & aqua simplici victitans, pane excauato pro catino, manu caua poculi vice solitus vti: idque à puero quodam didicisse se prædicabat, quem forte in eum modum aquam haurientem viderat. Porro vt in dolio habitaret, inde sibi dicebat in mentem venisse, quod cochleas contemplatus, nullum aliud æque commodum domicilium iudicasset, vnde prorepere ad solem, & vbi se conderet à ventris atque æstu. Poterit torqueri & in eos, qui nimium sordide, nimisque dure atque immunde viuunt. Hos ita depingit Eubulus comicus apud Athenæum lib. 2. ἀνιπτόποδες, χαμαιευνάδες, ἀεριοικοι: id est, Illotis pedibus, humicubantes, in aere domicilium habentes. Idem lib. 4. de Pythagoricis, ex Antiphane:

Ἔδει ὑπομεῖναι μικρὸν, ἀσιτίαν, ῥύπον,
Ῥῖγος, σιωπὴν, στυγνότητ', ἀλουσίαν.

Id est:

Inedia, sordes sunt ferendæ paululum,
Silentium, tristitia, frigoris rigor,
Simul ferendum corpus expers balnei.

Ad hanc formam torqueri poterit Hamaxobiorum (ea gens est Sarmatiæ) appellatio: vt Hamaxobii dicantur, qui dure sordideque viuant. Nomen hinc inditum genti, quod iis plaustra ædium vice sint.

Tanquam in phiditiis.

Ὥσπερ ἐν φειδιτίοις: id est, Velut in phiditiis. vbi quid parce nimiũque frugaliter actum significabimus. Lacedæmonii publica loca habebant, in quibus cibum caperent. In his accipiebant hospites ac legatos suos, sed apparatu perparco. Vnde & Græca vox ducta videtur, à φείδεσθαι, id est, parcendo. Quanquam sunt qui malunt φιδίτια dicta quasi Φιλίτια, quod eiusmodi conuiuiis coiretur sodalitas. Vtranque vocis etymologiam recenset Plutarchus in vita Lycurgi. In priore abiicitur ε è diphthongo, in posteriore λ, vertitur in δ. Addit autem tertiam etymologiam, phiditia dicta quasi ἐδίτια, à sumendo cibo: quæ Græci, præsertim Athenienses, vocant συσσίτια, Cretenses ἄνδρεια: quemadmodum ibidem indicat Plutarchus Hoc genus conuiuiorũ Lycurgus instituit, ad excludendum luxum ac temulentiam. M. Tullius meminit Phiditiorum lib. Tusculanarum quæstionum 5. Quid, inquit, victũ Lacedæmoniorum in phiditiis, nonne videmus? Vbi quum tyrannus cœnauisset Dionysius, negauit se iure illo nigro, quod cœnæ caput

caput erat, delectatum: tum is qui illa coxerat, Minime mirum, inquit: condimenta enim defuerunt. Quæ tandem? inquit ille. Labor in venatu, sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis. His enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur. Quanquam hæc fabula secus narratur apud Plutarchum in Coronide, quam adiectam videmus apophthegmatis Laconicis, de Lycurgi institutis. Erant apud Lacedæmonios & aliæ conuiuiorum species: quorum vnum erat κοπὶς, quod certis ciborum generibus instruebatur: alterum αἶκλον, aliquanto splendidius. Omnium frugalissimum erat, quod agebatur in phiditiis. Multa super his Athenæus lib. 4. si cui libebit cognoscere. Accommodari poterit & ad orationem: vt si quis neget se contentum simplici sermone, velut in Laconicis phiditiis accipiatur, sed desiderare splendoris aliquid, & quod appetentiam irritet illecebra.

Hecatæ cœna.

Veteres cœnam perparcam & impendio frugalem, Hecatæ cœnam appellabant: quod apud inferos tenuissimo victu, minimoque cibo, eoque vilissimo viuitur, iuxta poetarum Theologiã. Siquidem vmbræ plebeiæ malua porroque victitant: Hecate mænides ac triglidas pisces, apud nos contemptissimos, habet in deliciis, vt sibi sacros. Vnde & Athenis locum esse dictum Triglam, atque inibi simulachrum Hecates Triglantinæ, Alii Triglam illi sacram putant ob nominis rationem, à ternione dicti, cum triformis sit & Hecate. Extat apud Athenæum libro septimo, meminit & octauo. Meminit & Lucianus alicubi. Verum illud expendat eruditus lector, an prouerbium accipi possit de cœna illa, quam singulis mensibus in triuiis Hecatæ collocabant diuites, diripiebant pauperes. Cuius rei meminit etiam Aristophanes in Pluto:

Παρὰ τῆς Ἑκάτης ἔξεστιν τοῦτο πύθεσθαι,
Εἴτε τὸ πλουτεῖν, εἴτε τὸ πεινῆν βέλτιον. φησὶ γὰρ αὕτη
Τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας δεῖπνον κατὰ μῆνα προσάγειν,
Τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων ἁρπάζειν, πρὶν καταθεῖναι.

Id est:

Hoc ex Hecata, si vis, didicisse licebit,
Vtrum potius, ditem esse, an egenum. quandoquidem iubet illa
Hos quibus est res, quoque benignam mense vno ponere cœnam,
Cæterum egenos hanc prædari prius ac deponere possunt.

Quo quidem loco in hanc sententiam scribit interpres: Olim in triuiis venerabantur Hecaten, quod eadem tribus nominibus appelletur, Luna, Artemis & Hecate. Cæterum sub nouilunium diuites mittebant cœnam vespere, veluti cœnam Hecatæ in triuiis. Pauperes autem esurientes diripiebant ac deuorabant, quæ erant apposita, dicentes quod Hecate comedisset. Itaque congruet, vbi res per tumultum diripitur.

Oliuam ne comedas.

Chrysip apud Athenæum lib. 10. in opere περὶ τοῦ καλοῦ, tradit huiusmodi sententiam: μή ποτε ἐλαίαν ἔσθι, ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ: id est, Ne quando comederis oleam, quum habeas vrticam hyberno tempore. Opinor illum sentire de herba, non de pisce. Nec vsum adagii video; nisi si quando significabimus extremam victus parsimoniam, vt nec vrticæ quicquam adhibeatur condimẽti. Mox subiicit, βολβοφακῆν velut delicias, cibi genus (vt Græca vox indicat) ex bulbis & lenticula confectum; βολβοφακῆν, βαβαὶ βαβαί. Vrtica calida est, sed minoris constat quam oleum. Subindicat autem, æstiuis mensibus nec oleo nec vrtica opus esse. Talis victus decebat istos, qui sibi videntur Pauli & Antonii, luxu propiores Sardanapalo.

Sicyon arrodens vxor lacernam texe.

Athenæus libro Dipnosophist. 3. heroicum hunc vt prouerbialem adducit;

Τὸν σικυὸν τρώγουσα γύναι, τὴν χλαῖναν ὕφαινε.

id est,

Arrodens Sicyon vxor, subtexe lacernam.

Apparet esse verba mariti, iubentis vt vxor tenui contenta victu, peragetet opus suum. Nam Sicyon seu Sicyos, bulbi genus est, aut certe peponis; nonnulli putant cucumeris. Vox ea propemodum quadrat in huius temporis principes, qui strenue profundunt, quod populus esuriens summis laboribus parauerit: Idque suum ius esse putant, vt ceu fuci quidam alienis fruantur sudoribus. Hermolaus Barbarus Corollariis in Dioscoridem, cap. ccclxvj. videtur aliud diuinare, scribens ex Aristotelis sententia; plerasque textrices esse impudicas: An Sicyos Venerem temperet nescio.

Thymbra victitans.

Θυμβροφάγοι, id est, Thymbra victitantes adagio dicebantur, vel qui tutius ac liberius vitam agerent, vel qui moribus essent parum blandis, vel qui hilariter citraque sollicitudinem paruo contenti viuerent, quod Thymbra, quam eandem cunilam dicunt, herbæ genus sit, quam Plinius non distinguit à Satureia, Columella distinguere videtur:

Et Satureia, inquiens, Thymi referens, Thymbræque saporem.

Est autem saporis subamari. in agris passim prouenit, & pratensis ad remedia præstantior est hortensi (vt author est Dioscorides) locis gaudens petricosis. Hortensis cibis aptior. Prouerbium recensuit Suidas & Hesychius. Fertur Epaminondas mire frugalem vitam egisse: itaque de prandio parco tenuique dixisse, τὸ τοιοῦτον ἄριστον οὐ χωρεῖ προδοσίαν: id est, Tale prandium non recipit proditionem. Sensus autem dicti geminus est: vel quia nemo molitur insidias rebus modicis, vel quia qui modicis contenti sunt, non facile corrumpuntur, vt prodant Rempublicam. Amphis apud Athenæum lib. 10.

Εὐτελὲς γὰρ δεῖπνον οὐ ποιεῖ παροινίαν. Id est:

Vbi cœna frugi est, nulla debacchatio.

Græcus trimeter videtur corruptus in versione duarum dictionũ; restituetur si legas, δεῖπνον γὰρ εὐτελὲς, & subdit ex Alexide. Ex prolixis conuiuiis primum nasci scommata, è quibus fere plus est doloris quam voluptatis. Hinc maledictum: id regeritur ac reciprocatur in dicentem: mox à verbis ad verbera. Non ita qui Thymbra victitant.

Salem lingere.

Ἅλα λείχειν: id est: Salem lingere, dicuntur qui perquam tenuiter victitant. Sic enim Persius:

Vare regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages, si cum Ioue viuere pergis.

Diogenes cum à Cratero prædiuite quodam inuitaretur, vt ad se veniret, vsurus hospitio suo, suaque liberalitate: respondit se malle salem Athenis lingere, quam apud illum opiparis mensis frui. Itidem Plautus in Curculione: Hodie apud me nunquam delinges salem.

Si caseum haberem, non desiderarem obsonium.

Εἰ τυρὸν εἶχον, οὐκ ἂν ἐδεόμην ὄψου: id est, Si caseum haberem, non egerem obsonio. Dicendum, vbi quis minimis vilissimisque contentus est. Refertur apud Plutarch. in Laconicis. quum Lacon quispiam cauponi dedisset parandum obsonium, atque is peteret caseum & oleum, quibus illud condiret: Non opus, inquit Lacon, fuisset mihi obsonio, si caseum habuissem. Si quis pro caseo malit hoc loco butyrum, cum eo non pugnabo: videtur enim butyrum magis congruere oleo, etiamsi apud Italos etiam siccissimus caseus condimentum est.

Xenocratis caseolus.

Ξενοκράτους τυρίον, id est, Xenocratis caseolus. De cibo qui perquam diu durat, prius quam absumatur. Quanquã nihil vetat, quo minus ad alia quoq; transferatur: puta ad vestem, ad librum, ad pecuniolam, aut simile quippiam, quo sic parce circumspecteq; quispiam vtitur, vt quam diutissime duret. Sumptum adagium ab admirabili Xenocratis Philosophi frugalitate: quem tradunt sæpenumero obsonia iam rancida facta abiecisse, neq; raro euenisse, vt cum cadum aliquem relinire vellet, iam vinum reperiret in acorem versum. Proinde prouerbium apposite dicetur in sordidos quosdam, quibus hic mos omnem penum eo vsque seruare, quoad fuerit corruptus: perinde quasi nefas sit, rebus sinceris & integris frui. Adagium refertur in Stobæi Collectaneis.

Aspera vita, sed salubris.

In vitæ rationem, duriusculam quidem, sed tamen ad rectam morum institutionem idoneam, conueniet illud ex Odysseæ ι. dictum de Ithaca:

--- Τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος.

Id est:

Aspera, sed iuuenum nutrix bona. ---

Salem & caseum edere.

Plinius lib. 21. cap. 7. indicat prouerbium, quod tamen non refert. Siquidem inter laudes salis & hoc refert. Varro etiam pulmentarii vice vsos veteres author est: esitasse enim salem cum pane & caseo, vt prouerbio apparet. Conicere licet tale fuisse dictum: Nihil conuiuio deerat: habuimus salem, panem & caseum. Aut: Ne sis solicitus, quo me apparatu accipias: præter salem, panẽ & caseum nihil requiram. De Xenocratis caseo dictum alibi.

IVNII. *Aere & rore pastus.*

Ἐν ἀέρι καὶ δρόσῳ σιτούμενος: id est, Aere & rore saginatus. Prouerbii specie dicetur de eo, qui frugali admodum & tenui victu vtitur. Plutarchus Symposiacõn quarta decade: ἐν ἀέρι καὶ δρόσῳ λέγουσι καθάπερ οἱ τέττιγες σιτούμενον. hoc est: Aere ac rore cicadæ in morem enutritum aiunt. Cicadas rore viuere, author est Plinius, & Virgilius eo versic.

--- Et pastæ rore cicadæ. & eo:
Dumque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ.

Cuius rei argumentum est humor quem reddunt, dum excitatæ subuolant. Cui consonat Theocriti illud in Ecloga cui titulus νομεῖς, id est, opiliones:

--- Μὴ πρώκας σιτίζεται ὥσπερ ὁ τέττιξ;

Id est:

Aerione fouet vitam ceu rore cicada?

Philo Iudæus de Iudæis Philosophis, vitam famelicam ducentibus: ἐθισθέντες ὥσπερ φασὶ τὸ τῶν τεττίγων γένος, ἀέρι τρέφεσθαι, τῆς ᾠδῆς ὡς γε οἶμαι τὴν ἔνδειαν ἐξομαλιζούσης. id est: Assueti aere vesci; quemadmodum cicadæ solent, cantu (vt equidem existimo) esuri-

em mitigante. Huc respexit Nazianzenus ad Amphilochium: καὶ εἰσόμεθα εἰ ὄντως δρόσῳ μόνῃ τρέφονται τέττιγες, id est: Sciemus an reuera solo rore pascantur cicadæ.

Laconice cœnat.

Λακωνικῶς δειπνεῖν, id est, Laconice epulari: pro frugaliter, & cibis parum exquisitis vti, prouerbio dicunt Græci. Diphilus apud Athenæum lib. 2.

> Δειπνεῖ δὲ κατὰ δύο, πῶς δοκεῖς, λακωνικῶς,
> Ὄξους δὲ κοτύλην. ---
>
> Id est:
>
> Cœnat larem intra, quid putas, Laconice,
> Heminam aceti.

Laconum in victu frugalitas à Plutarcho in vita Lycurgi celebratur, quippe apud quos exoticis mercimoniis locus non erat. Laudatur & à Critia κώθων λακωνικὸς, fictile poculum Laconicum, quo vtebantur.

Anima sicca sapientissima.

ψυχὴ ξηρὴ σοφωτάτη, id est, Anima sicca sapientissima. Adagium est elegans ex obscuris Heracliti fontibus haustum, quo sobrietatis virtus commendatur, velut ingeniorum & industriæ parentis. Verba eius recitat Galenus in libello, Quod corporis temperiei respondeant animi mores: atque exponit obiter, αὔγη ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη, id est. Aridus fulgor, mens sapientissima: vel aliter, Anima sicca iubar est sapientissimum: Dictum est, inquit, Heracliti, quo innuere voluit, siccitatem prudentiæ authorē esse, siquidem astra quum fulgido iubare micēt, pariterq; sint & arida, eximia prædita esse sapientia verisimile est. Hæc ille. Clemens Alexandrinus Pædagogi libro secundo loquens qua ratione euitando temulentiam animus reddatur purus ab omni labe, atq; adeo luminis capax & perspicax etiam, subiungit: αὐγὴ δὲ ψυχὴ ξηρὰ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη, ταύτη δὲ καὶ ἐποπτική, οὐδέ ἐστι κάθυγρος ταῖς ἐκ τοῦ οἴνου ἀναθυμιάσεσι, νεφέλης δίκην σωματοποιουμένη. id est: iubar vero est anima sicca sapientissimum & præstantissimum, idemque & perspicax, neque madescit vini halitu, in modum nebulæ crassescens. Synesius libro De insomniis, vbi dicit calorem & siccitatem esse quædam animæ vehicula, addit, τό τε αὔη ξηρὴ ψυχὴ σοφή, ὡς οὐδὲν ἄλλο τῷ Ἡρακλείτῳ τεῖνον εὑρίσκομεν, ἢ παχὺ καὶ ὑγρὸν γινόμενον τοῖς χηραμοῖς τῆς γῆς ἐνδύεται ῥοπῇ φυσικῇ, φωλεῦον καὶ ὠθούμενον εἰς τὴν κατάγαιον χώραν. id est: Illud vero, anima sicca sapiens, quod Heracliti dictum est, non alio tendere inuenio, quam quod anima opima & vuida si fiat, naturali pondere in terræ cauernas demergatur, in subterranea loca detrusa. Quo in loco (vt in transcursu id admoneam) pro αὔη legendum censeo αὐγὴ, superiorum authorum testimonio. Heracliti verba annotat Stobæus capite de Temperantia: ἀνὴρ ὁκόταν μεθυσθῇ, ἄγεται ὑπὸ παιδὸς ἀνήβου σφαλλόμενος, οὐκ ἐπαΐων ὅκη βαίνει, ὑγρὴν τὴν ψυχὴν ἔχων· αὔη ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη. hoc est: Temulentus malefirmo gressu nutans ab impubere puero ducitur, ignarus quorsum eat, vuidam habens animam. Est vero sicca anima sapientissima & præstantissima. Vnde asseri potest duplex lectio, αὔη ψυχὴ σοφωτάτη, id est, Anima sicca sapientissima: & αὐγὴ ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη, id est, Anima sicca iubar sapientissimum: eundem vtraque sensum obtinens. Mens, cuius cœlestis est origo, & quam non male diuinæ auræ particulam Flaccus nominat, multo cibo potioneque madida, altum sapere non potest, neque ad cœlestium rerum contemplationem assurgere valet. Antrocydis oratoris dictum memorabile refertur apud Clementem Alexan. Strom. lib. septimo, Vinum & carnium sagina, robur quidem adiiciunt corpori, at animum reddunt languidum. Tribuit Ioannes Philoponus Plautino diuinam, vt ipse ait, sententiam, qua dicit eos omnes qui saginando corpori indulgent, parum abesse quin arborescāt, hoc est, in plantarum naturam degenerent: cuius hæc sunt verba: ὅσοι ἐμμανῶς κατὰ τὰς θρεπτικὰς δυνάμεις ἐνεργοῦσιν, οὗτοι κινδυνεύουσιν ἀποδενδρωθῆναι. In eandem sententiam Eusebius apud Stobœum: Crapula corpus quidem optimum reddit, at vecordiam & stuporē conciliat, & rationem, quæ princeps animi pars est, obliterat. Nemo est adeo à sensu communi alienus, qui non libenter assentiatur illi diuerbio vulgato, Pinguis venter non gignit sensum tenuem: aut illi senario Nazianzeni,

> Νοῦς λεπτὸς ὄγκον ἐκδιώκει γαστέρος.
>
> Id est:
>
> Subtilis animus, molem ventris defugit.

Hinc est, quod Plato in epistola ad Dionis familiares detestatus in Sicilia vitam degere, nullo modo placere sibi posse scribens mensas Italicis Syracusanisque ferculis onustas, & receptam in mores consuetudinem sabburrandi bis in die corporis: vnde apud Aelianum, Non, inquit, huc veni, vt in mensam pronus incumbam, brutæq; pecudis in modum saginer. Diuersa sunt nutrimenti capiendi genera: aliud enim est corpus pascere, aliud pinguefacere, aliud necessaria præbere, aliud helluonari. indubitatū autem est, nutrimento omnino opus esse: sed tamē nihil æque satagendū nobis est, quā qua ratione præstantissimā & diuinissimam nostri partem saginemus mentem nimirum, non caducum istud corpus, tenebrosum velamen & circumgestatile sepulchrum, vti Trismegistus illud vocat. Corpus namq; vuidum, & opime pastum, esurire animam facit à beata vita, mortalitatem adauget, sublata atque obstructa ad immortalem vitam semita, animæq; spurcas sordes affricat contagio quodam: vt in quarto de abstinendo à carnibus differit Porphyrius. Hinc Ægyptii in expiatoriis sacris non indulgebant sacerdotibus suis carnium esum aut piscium, sed exiles quasdam volucres, quo symbolo innuere voluerunt, parco & leui victu cōtentos esse debere, qui res diuinas attrectant, aut ad Deum animum erigunt, abhorrentes à crassa & opima sagina, quæ & corpus vliginosum reddat, & mentem obnubilet, nec in altum tendere patiatur. Iidem Aegyptii, quantopere propter ventris saginam inquinetur anima, mystico quodam symbolo significare voluerunt. quoties namq; medicatum aliquod funus apparabant, è prima nobilitate mortuum condientes, seorsum eximebant ventriculum, eumque in arculam seponebāt: deinde quum pollinctor elato funere, cadauer ad solem obuertisset, defuncti nomine, solem cœlitesq; omnes insigni elogio contestabatur. quod quia rarum est, non grauabor huc è Græcis fontibus deriuatum ascribere. id in hanc sententiam conceptum erat: Sol rerum domine, vosq; cœlites, qui mortalibus lucis vsuram largimini, me accipite: & cœlestibus contubernalem addite. Equidem pie ac religiose nomina à maioribus mihi commonstrata semper, dum vixi, excolui, genituræ meæ authores semper honoraui: hominem occidi neminem, aut deposito fraudaui, nec aliud quicquam infandum patraui: quod si quid à me peccatum est edendo bibendoue, quod non oportuerit, id omne non meo, sed huius causa commissum est. simulque cum dicto arcam, in qua ventriculus iacebat conditus, digito commonstrabat, mox in profluentem sublatam porriciebat, corpusq; reliquum, vt purum, & labisque immune, condebat. Tanta cum religione excusandam esse apud Deum putarunt illi contractam è cibo potuque maculam animæ. Neque sine causa est quod Athenienses, teste Polemone, sobria siue abstemia potius sacra (νηφαλίους σπονδὰς vocabant) Memoriæ, Musis, Nymphisque, quæ sacrosancta illis erant numina, offerenda esse putarint: nullo vini vsu, quod eius meraciore potu Memoriam obnubilari, ingenij aciem obtundi, virginitatis septa tentari, demonstratione symbolica ostenderint. hinc Philon Iudæus in lib. De contemplatiua vita: νηφάλια ὡς τοῖς ἱερεῦσι θύειν, καὶ τούτοις βιοῦν, ὁ ὀρθὸς λόγος ὑφηγεῖται· οἶνος μὲν γὰρ ἀφροσύνης φάρμακον, ὄψα δὲ πολυτελῆ τὸ θρεμμάτων ἀπληστότατον διερεθίζει τὴν ἐπιθυμίαν. id est: abstemia sacra sacerdotes offerre præcipit recta ratio, & in vitæ vsu obseruare: quandoquidem amentiæ pharmacum vinum est, & opipera fercula hominem omni pecorum genere animal maxime insatiabile, ad libidinem irritant. Recte proinde exclamat Mercurius ille Trismegistus, Quo ruitis mortales, ebrii, & ignorationis mero? state sobrii, resupinatis in sublime cordis oculis: siquidem ignoratio Dei omnem inundauit terram, animamque in corpori inclusam contagione corrupit, neque patitur eam in tranquillo salutis portu stare. Quemadmodū autem nauigium iusto grauius saburræ pondus accipiens, cedit vecturæ, ac depressum subsidit: ita & nimo maiore quam naturæ necessitas postulet, saginæ sibi potusq; onere grauata, ὑπέραντλος γίνεται (vt inquit Chrysostomus) & exhauriendæ sentinæ impar, obruitur demergiturque. Nec aliud sibi voluit Epimenidis Cretensis commentum, quod de altissimo suo somno in plures annos extracto finxit quam crapulam & corporis saginæ studium (cui annis ipse aliquot addictus, atque adeo immensus, viuum quodammodo sepulchrum circumtulerat) animæ Lethæam quandam cœlestium rerum obliuionem, & altissimum ab altioribus cogitationibus soporem propinare. Propterea sapienter Pythagoras decantatam illam Metempsychosin, hoc est, animæ de corpore in aliud immigrationem inuexit. qua significaretur, animum prudentis viri, à voluptatum & corporearum affectionum commercio, sanæ menti restitutum, vbi perturbationum chaos euaserit, relictis rerum simulachris veritatem attingere debere, vti Maximus Tyrius voluit. Synesius lib. De prouidentia proponit bina contrariarum vitarum exempla duos fratres, in quibus ceu in speculo temperantiæ luxuriæque pugna cernatur. Osyridem enim optimæ conditionis adolescentem & temperantissimum agilem describit, καὶ ἐκπεπλισμένον καὶ ἐλαφρὸν τῇ ψυχῇ, φορτίον τὸ σῶμα περικείμενον: hoc est, excussum & animo expeditum, licet corpore seu pondere iniquo amictum, sciens quo sit saginatius corpus, hoc grauiore mole prægrauari animum. E diuerso Typhon illius frater segnis, ventricosus, telluris inutile pondus, describitur deditus solummodo farcire corpus, & ciborum saburram accumulare soporis commeatum, vbi lepidum ferculorum apparatum ἐφόδιον εἰς τὸ καθεύδειν, id est, somni commeatum siue viaticum nominat. quod gula, copiosique cibi ingestio, profundiorem soporem accersat. Conuicium est ingens audire, quo apud Plutarchum Diphilus crassum quempiam flagellat, παχὺς, ἀνθυλευμένος στέατι σικελικῷ, hoc est, Obesus, adipe fartus, atque adeo stercoratus Siculo: sed longe magis pudendum, quod à morte Bonosus Imperator audiuit, Amphoram pendere, non hominem: aut quod Bœotii, apud Athenæum. Idem locuturas esse serias vinarias, si vocem haberent, quod Bœotii, quantum videlicet quisque vini capiat. Est ergo diuine dictum ab Heraclito, Animam siccam esse sapientissimam: quod sobrietas expeditiores reddat ad recipiendum numinis inspiratum, & aptiores ad intelligenda meditandaque omnia, quodque inuentiones felicius subministret, ingeniique aciem intendat. Pulchre igitur Prudentius:

Parcis victibus expedita corda
Infusum melius Deum receptant.
Quo spectat Chaldæi Zoroast. oraculum, iubētis nos igneum animum cœlo appellere: cuius hi sunt versus:

Πρὸς τὸ φάος χρὴ σε σπεύδειν καὶ πρὸς πατρὸς αὐγάς,
Ἔνθεν ἐπέμφθη τοι ψυχὴ πολλὴν ἑσσαμένη νοῦν.

id est,

Ad lumen patrisque iubar properare iuberis.
Vnde animum multa vestitum mente es adeptus.

Hecales cœna.

De frugali admodum, tenuique apparatu effertur Hecales cœna: ab Hecale paupercula, cuius apud Ouidium fit mentio, & cuius egenam cœnam non aspernatus fuisse Theseus legitur. Iulian. Cæsar ad Iamblichum Philosophum: πάντως οὐδὲ τῆς ἑκάλης ἐθησεὺς τοῦ δείπνου τὸ λιτὸν, ἀπηξίωσεν, ἀλλ' ἤδει καὶ μικροῖς ἐς τὸ ἀναγκαῖον ἀρκεῖσθαι. id est: Nimirum Theseus non detrectauit tenuem Hecales cœnulam, sed norat etiam paruis esse contentus; quum ita ferret necessitas. Dicitur autem Hecale anus Theseum iam tum iuuenili in ætate hospitio solere excipere, proque illius ad pugnam profecturi sospite reditu vota diis nuncupasse: in cuius beneficii memoriam Theseus instituit postea Hecalesion festum, quo Ioui ab illius nomine Hecalo dicto sacrificabatur. Callimachus scribit in opere quod ab anu inscripsit Hecalem; habuisse illam φιλοξείνης στέγος ἀκλήϊστον. id est: Hospitii lares cunctis patentes.

BRASSIC. *Cogitato quam longa sit hyems.*

Cato De re rustica: Cogitato quam longa sit hyems. Vetus hoc rusticum verbum merito debet allegi in classem adagiorum: significat autem, & frugaliter & parce viuendum esse, ne nobis id contingat quod à formicis audiunt cicadæ apud Æsopum: Aestate cecinistis, hyeme igitur saltate. De sumptibus moderandis extat apud Græcos elegans epigramma, titulo Luciani:

Ὡς τεθνηξόμενος τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε,
Ὡς δὲ βιωσόμενος φείδεο σῶν κτεάνων.
Ἔστι δ' ἀνὴρ σοφὸς οὗτος, ὃς ἄμφω ταῦτα νοήσας
Φειδοῖ καὶ δαπάνῃ μέτρον ἐφηρμόσατο.

Quos versus non ineleganter vertit Thomas Morus:

Tanquam iam moriturus partis vtere rebus,
Tanquam victurus denuo parce tuis.
Ille sapit qui perpensis his rite duobus,
Parcus erit certo munificusque modo.

Huc pertinet hoc Lucretii libro quinto:

Diuitiæ grandes homini sunt viuere parce
Aequo animo: neque enim est vnquam penuria parui.

Et Claudianus:

Viuitur exiguo melius: natura beatis
Omnibus esse dedit si quis cognouerit vti.

IOANNIS VLPII.

Indigentia mater sanitatis.

A medicis sumptum, qui parsimoniam & ciborum parcitatem commendant. Chrysostom. ad animam trahit, qui non corpora ieiunio solum roborari, sed & animam à vitiis expurgari docet.

COGNATI. *Parsimonia summum vectigal.*

Hoc quoque adeo in Galliis frequens est, vt etiam mulierculárum in ore semper sit, cùm sumptus ne censum superet, admonent. Vectigal autem reditum priuatum, & πρόσοδον etiam significare docet Porphyrion, enarrans illud Horatianum:

--- Ego vectigalia magna,
Diuitiasque habeo tribus amplas regibus. ---

Et Cicero in Paradoxis ait, Non intelligunt homines, quam magnum vectigal sit parsimonia: ὅσος πόρισμος ἡ φειδώ. Et paulo post: Tenui vectigali detractis sumptibus cupiditatis, aliquid etiam redundabit. Idem in vltimo paradoxo: Non esse cupidum, pecunia est: non esse emacem, vectigal. Idem pro Quintio: Amicos obseruantia, rem parsimonia retinere. Idem 2. Offic. Res autem familiaris quæri debet iis rebus, à quibus abest turpitudo: conseruari autem diligentia & parsimonia: iisdem etiam rebus augeri. Budæus ad Ruzæum: Nesciunt, qui in forense ascribi præclarum esse ducunt, quantum vectigal lucratiui temporis atque æquanimitatis, hac ex officina liberalis ocii securitatisque percipiam. hoc est, in hac officina ocii literarii atque securæ mentis magnum prouentum redditumque habeo. In lucro enim pono temporis parsimoniam, & ægritudinum vacuitatem: i. æquanimitatem. Animus enim æquus. id est, εὐγνωμοσύνη ægro animo oppositus est. [Vide Chiliad. Sera in fundo parsimonia.]

Ciuiliter cœnare.

Ciuiles epulas vel domesticas prouerbialiter dicimus; non luxuriosas, non lautiores maioresque ciuili fastigio, Hinc Iuuenalis satyr. 5.

--- Solum
Poscimus, vt cœnes ciuiliter. ---

Id est:

vt tibi sit panis idem qui aliis, iisdemque ferculis vtaris: non tibi sit panis lautus, & cæteris vulgaris: nec sit delectus ferculorum, ne tyrannico aut regio more cœnes, sed ex ciuilitatis præscripto. Budæus Ruzæo: Et ciuilibus (vt ita dicam) epulis, ac ferinam & cupedias me traduceres.

Orphica vita.

Orphicam vitam agere hodie dicuntur statis quibusdam diebus Papistæ à carnibus abstinentes: quibus diuersa sunt hominum studia, partim cum ordine, partim etiam sine ordine. Cibi item potusque, & vescendi condiendique vsus quam plurimi, & mutationes temporum variæ, in quibus cibi diuersis modis transmutati sunt. Hæc Plato, dialog. 6. De legibus, vel legum latione, sub finem. Erasmus noster. Orphicam vitam, à luxu sanguinolentisque dapibus puram, dixit & interpretatur.

Frugi homo.

Aelius Spartianus in Adriano: Et frugi Crassus. Cognomentum hoc Pisonium vel peculiare fuit. Qui vero frugi dicantur homines, ex Cicerone pete.

RHODIGIN. *Lucerna qui indigent, oleum affundunt.*

Οἱ τοῦ λύχνου χρείαν ἔχοντες, ἔλαιον ἐπιχέουσι. Anaxagoræ est, destinantis mori, ad Periclem ab instituto reuocantem. Conueniet, quoties recusabimus immoderatos sumptus & minime necessarios.

BOVILLI. *Frigidior salamandra.*

De iis, qui vel parcissime sumptus faciunt: vel in deliberando, aut negocio suscipiendo tardissimi sunt. Salamandra animal lacerti magnitudine, nunquam nisi magnis imbribus proueniens, & æstate deficiens tanti algoris est, vt tactum ignem haud secus quā glacies extinguat. Plinius.

Oleo fraudare lucernas.

Dictum est ab Horat. sat. 5. in Nattam, hominem etsi nobili & honesta familia natum, valde tamen sordidum: qui se inūgebat vili, rancido, & ad lumina relegato olei genere, (Aetius λυχνιαῖον, lucernarium appellat) atque ita lucernas suo alimento & fomento defraudabat Turn. Aduers. 4 capite 9. Simili migratione & facete dicemus sordide & cibis sine sanguine victitantem, fraudare iumenta suo alimento, &c.

FRVSTRATA SPES.

ERASMI. *Coruum delusit hiantem.*

Haud dissimili figura dictum est ab Horatio, in eum qui captatorem suum arte frustratus fuerat:

--- Coruum delusit hiantem.
(Nam hæc quoque auis cadaueribus imminet)
--- Plerunque, inquit, recoctus
Scriba ex quinqueuiro coruum delusit hiantem.

Loquitur de Corano, qui Nasicæ socero, spe testamenti per dolum ostentata, moriens, nihil præter plorare reliquit. Videtur autem hoc adagium affictum & imitatum ad illud Græcorum; λύκος ἔχανεν, id est, Lupus hiat. Vt itidem dicere liceat, Lupum delusit hiantem: & κόραξ ἔχανεν, id est, Coruus inhiabat.

Thesaurus carbones erant.

Ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς πέφυκεν, id est, Carbones thesaurus erant. In eos competit, qui spe sua frustrantur: quique magnificis rebus expectatis, meras nugas reperiunt. Ex euentu quopiam natum videtur, quo quispiam thesauri spe fodiens, carbones defossos inuenit. Eaque res in risum, vulgique sermonem abiit. Nam antiquitus carbones in terra defodi solent, ad indicandos agrorum terminos: propterea quod (vt testatur in opere De ciuitate Dei diuus Augustinus) nulla res magis durabilis, magisque perpetua, quam carbones sub terra defossi. Lucianus in Zeuxide, τὸ δὲ κατὰ τὴν παροιμίαν ἄνθρακες ἡμῖν ὁ θησαυρὸς ἦσαν. Id est: Verum, iuxta prouerbium, thesaurus noster carbones erant. Rursum in Philopseude, τὸ γοῦν τοῦ λόγου ἐκεῖνο, ἄνθρακες ἡμῖν ὁ θησαυρὸς πέφηνας. i. Proinde iuxta id quod dici solet, tu nobis qui thesaurus credebaris, carbones extitisti. Idem in Timone de auro inuento, δέδια γοῦν, μὴ ἄνθρακας εὕρω ἀνεγρόμενος: id est: Vereor itaque ne expergefactus carbones reperiam. Rursum in Votis; καὶ ἄνθρακές τοι ὁ θησαυρὸς ἔσται. id est, Ac thesaurus tibi carbones fuerint. Alciphron in epistola quadam: οὐ σποδὸς μοι πάντες οἱ θησαυροὶ γενήσονται: id est, Non omnes thesauri mihi cinis erunt.

Bolus ereptus è faucibus.

Bolus è faucibus eripi dicitur, quoties commoditas aliqua, quæ iam propemodum tenebatur, præter expectationem subito præripitur, Terentius in seipsum excruciante: Crucior bolum tantum mihi esse ereptum subito è faucibus. Bolum autem dixit, quod Græci vocant βλωμόν. Metaphora per se liquet.

Murem ostendit pro leone.

Μῦν ἀντὶ λέοντος ἀπέδειξε.id est,murem pro leone ostendit. Prouerbiali schemate dictum , pro eo quod est , ingentia pollicitus & fortia,longe diuersa exhibuit. Synesius in epistola quadam ad Anastasium : ἐκκεκραγὼν γὰρ αὐτῷ δίς που καὶ τρὶς καὶ τοῖς ἐξ ἁμάξης λοιδορησάμενος , καὶ πάντα ἐπανατεινάμενος ἅπερ ἂν εἰρῆσθαι καὶ παρ' ἐμοῦ ἂν παντὸς ἐπιμήσαιμι, ἀπέδειξε τὸ κάθαρμα μῦν ἀντὶ λέοντος.i. Cũ inclamasset in illum bis aut ter,ac de plaustro , quod aiunt, conuiciis insectatus,nihilque nõ in eum esset vociferatus, cum eiusmodi vel à me ipso dicta fuisse maximi fecerim , deinde murem pro leone exhibuit scelus. Sumptum apparet à bestiariis , qui ridiculi gratia multa polliciti,quasi leonem immanem , & insolitæ magnitudinis emissuri,mox murem emittunt in caueam.

Concupiuit assam farinam.

Ἤρατο ὀπτῶν ἀλεύρων. id est. Concupiuit assam farinam. In eum dicebatur , qui domesticam tenuitatem pertæsus, apud alios lautiorem vitam quæsisset. Dictum est autem in Platonem qui relictis Athenis,ter in Siciliam ad Dionysium nauigauit , quo fortunam suam redderet lautiorem, quemadmodum interpretantur æmuli. Nam hanc professionem probro illi datam fuisse , testatur etiam Aristides in oratione,qua tuetur oratores quatuor , aduersus Platonis calumniam. Et Diogenes, authore Laertio,cum animaduertisset Platonem in opiparo quodam conuiuio, à reliquis temperantem cibis,& oleis duntaxat vtentem, taxauit hominis ambitiosam abstinentiam : τί ὁ σοφὸς εἰς Σικελίαν πλεύσας τῶν τραπεζῶν τούτων χάριν, νῦν παρακειμένων οὐκ ἀπολαύεις; id est : Quid homo sapiens,cum ob huiusmodi mensas in Siciliam nauigaris,nunc appositis non frueris? Ad quod ita Platonem respondisse narrat : νὴ τοὺς θεοὺς Διόγενες κἀκεῖ τὰ πολλὰ περὶ ἐλαίας καὶ τὰ τοιαῦτα ἐγινόμην. id est, Per deos Diogenes,& illic plerumque oleis, atque id genus cibis vtebar. Ad quod rursum Diogenes: τί οὖν ἔδει πλεῖν εἰς Συρακούσας; ἢ τότε ἡ Ἀττικὴ οὐκ ἔφερεν ἐλαίας;id est : Quorsum igitur attinebat Syracusas nauigare? Num id temporis Attica non ferebat oleas? Theocritus in Cyniscis:

Ἤρατο μὲν τήνος ἐμὶν δοκεῖ,ὀπτῶ ἀλεύρω.

Id est:

Nam puto & hic assæ correptus amore farinæ.

Porro farinam assam,nouam & lautiorem victus rationem vocat: propterea quod priscos illos pulte duntaxat victitasse legimus , videlicet clibano coquendi panis vsu nondum reperto. Vnde & Annus ille Ægyptius, qui primus panarium clibanum excogitauit, in prouerbii iocum abiit , tanquam qui rem nouam esset commentus,quemadmodum alibi retulimus. De deliciis coquendi panis, multa recenset Plin.lib.18.c.11.

Ne per somnium quidem.

Οὐδ' ὄναρ, id est,Ne in somnio quidem. Græcis prouerbialiter dictum est,pro eo quod est.nulla ratione , nullo tempore. Alioqui nemo fere tam omni felicitate destitutus , quin aliquando per quietem vel somniet lætiora quæpiam. Lucia. ἐν τῷ περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων, οὐδ' ὄναρ λευκοῦ ποτε ἄρτου ἐμφορηθείς. id est, Ne per somnium quidem vnquam albo pane satiatus. Idem vsurpauit in Gallo,quum ait , regibus ne per somnium quidem aliqua re iucunda frui licere: ὑφ' ὧν οὐδ' ὄναρ ἀπολαῦσαί τινος ἡδέος ἐγγίνεται. Rursus περὶ τῶν ἠλέκτρων ᾀδόντων δὲ ἡδύ, καὶ οἷον σὺ φῄς, οὐδ' ὄναρ ἀκηκόαμεν. i. Porro suauiter canentes,& eo modo quo tu prædicas, ne per somnium quidem audiuimus. Huc eleganter allusit Theocritus ἐν βουκολίσκῳ,apud quem Eunica puella ciuilis,rusticum basium dare conantem,ab se repellit , dicens tantum abesse vt illi datura sit basium , vt hoc ne per somnium quidem oporteat sperare. Carmen sic habet:

Ἔρρ' ἀπ' ἐμεῖο.
Βουκόλος ὢν μ' ἐθέλεις κύσαι τάλαν; οὐ μεμάθηκα
Ἀγροίκως φιλέειν, ἀλλ' ἀστικὰ χείλεα θλίβειν.
Μὴ τύγε μευ κύσῃς τὸ καλὸν στόμα, μηδ' ἐν ὀνείροις.

Id est,

--- Aufer te hinc procul,inque malam rem
Tu mihi suauiolum dare vis homo rusticus?atqui
O miser haud didici dare basia agrestibus vnquam.
Sed magis vrbanis soleo oscula figere labris.
Non mihi tu nitidum os labris sordentibus vnquam,
Contigeris, nec per somnum.---

Vtitur eodem & M. Tullius in Epist. ad Attic. πολιτικὸς ἀνήρ, οὐδ' ὄναρ, quisquam inueniri potest. Theocritus in Megara Herculis vxore: τὸ δ' οὐδ' ὄναρ ἤλυθεν ἄλλῳ id est, Quod alii ne per somnum quidem accidit. Galenus περὶ φυσικῶν δυνάμεων lib. 2. καὶ ταῦτα οὐκ ἐχρῆν ἀγνοεῖν τὸν Ἐρασίστρατον, εἴπερ κἂν κατ' ὄναρ ποτὲ τοῖς ἐκ τοῦ περιπάτου συνέτυχεν. id est: Atque hæc oportebat, nõ esse ignota Erasistrato,si modo vel in somnis vnquam illi cum Peripateticis incidisset consuetudo. Solent autem vel extremæ sortis homines aliquando magnifica quædam somniare : quemadmodum apud Lucianum Micyllus, qui per somnium opulentissimus , experrectus, cerdo quispiam erat Iro pene pauperior. Nam somniare, sperandi genus est. Vnde & Vergil.in Bucolicis, spes inanes amantum somnia vocat:

---An qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Huc respexit & Flaccus in Satyris,cum ait:

Cum te seruitio longo curaque leuarit,
Et certum vigilans,quartæ sit partis Vlysses
Audieris hæres.---

Itaque , Ne per somnium quidem,perinde valet. quasi dicas: Quod ne sperare quidem audeas. Plutarch.in libello quem scripsit aduersus Stoicos , adagium extulit paulo diuersius : ὧν οὐδ' ὀνείρασι λαβεῖν μᾶλλον ἐστὶ παρὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας.id est, Quorum ne somnio quidem magis capere licet extra communes cogitationes. Di[...] Chrysostomus aduersus Iudæos concione tertia sic extulit: [...] ὡς ὄναρ.

Aliena iacis.

Ἀλλότρια βάλλεις,id est, Aliena iacis. Quoties res parum ex animi sententia cadit. Translatum ab iis qui ludunt alea, quib. iacientibus interdum ea cadunt, quæ minime sunt ad victoriam accommodata. Proinde si quando frustratur nos spes, recte dicemus, ἀλλότρια βάλλειν. Adagium refertur à Diogeniano.

Larus parturit.

Κέπφος ὠδίνει.id est,Cepphus parturit. Antiquitus dicebantur eos, qui pollicerentur ingentia , nihil dignum promissis exhiberent. Aiunt cepphum, siue cemphum, auiculam esse stupido ingenio, vnde & in prouerbium stoliditatis abiit: quam nonnulli larum appellant: alii (quorum est Theodorus Gaza) fulicam vertunt: eam viuere spuma marina , plumis ac pennis esse copiosis , corpore pusillo : cum parturit , vociferari. Hinc natum prouerbium , Larus parturit : vbi quis magna præ se fert , pu[...] præstiturus. Hæc ferme scribit interpres Aristophanis, in comœdia Pacem. Hesychius tradit, esse auem leuissimam circa ma[...] versantem , quæ facile vento moueatur : eoque hominem inco[n]stantem ac leuem , cepphon dici. Plin. libr. 8. c. 19. meminit [ce]phi quadrupedis, quod Pompeius ex Ægypto deportatum R[o]manis ostenderit: cuius pedes posteriores humanis pedibus, p[rio]res manibus erant similes. Id negat postea Romæ visum. Ve[rum] id quidem nihil ad prouerbium.

Parturiunt montes , nascetur ridiculus mus.

Ὤδινεν ὄρος, εἶτα μῦν ἀπέτικτεν.

Id est,

Mons parturibat, deinde murem prodidit.

Senarius prouerbialis, dici solitus in homines gloriosos & o[sten]tatores, qui magnificis promissis, tum vultus vestitusque au[cto]ritate miram de se mouent expectationem : verum vbi ad[ventum est] meras nugas adferunt. Vtitur hoc adagio Lucian[us in] libello, cui titulus, Quemadmodum oporteat historias co[nscri]bere: dicit enim sic reclamari à vulgo in Cupidinem, Hercu[lis aut] Titanis personam assumentem: ὤδινεν ὄρος. Athenæus in D[ipno]sophistis,lib.14. refert quod Tachas Rex Ægyptiorum huiu[smodi] scommate tetigerit Agesilaum Lacædemoniorum Regem, [cum] ad eum venisset , suppetias illi laturus in bello, ὤδινεν ὄρος, Ζεὺς [δ'] ἐφοβεῖτο, τὸ δ' ἔτικεν μῦν,id est, Parturiit mons, Iupiter autem [me]tuit,at ille peperit murem . Erat autem Agesilaus pusillo corp[ore]. Porro dicto offensus,respondit : φανήσομαί σοί ποτε καὶ λέων. id [est] Atqui aliquando tibi videbor leo. Post euenit , vt exorta sedit[ione] apud Aegyptios , cum Agesilaus non adesset Regi, coactus sit [ad] Persas fugere. Porro Græcis videtur esse carmen anapæsticum.

Lupus circum puteum chorum agit.

Λύκος περὶ τὸ φρέαρ χορεύει, id est, Lupus circum puteum ch[o]rum agit. In eos dicetur, qui sumpta inaniter opera, spe sua fr[u]strantur. Aiunt enim lupo morem esse, vt si quando sitiat, nec [in aquam] se possit demittere, circum puteum oberret, frustra inhians aqu[æ] quam non possit contingere. Sunt qui parœmiam inde duct[am] existiment, quod aliquando veniat vsu, vt lupus pecudem aliqu[am] aut hominem insectetur: qui postea quam se in puteum que[n]am altiorem metu demiserit, obambulat ille, velutique saltan[ti]um in modum in orbem circumagitur, prædæ cupiditate, qua[m ta]men potiri non queat. Plutarchus in commentario, cui titu[lus] Quomodo possit adulator ab amico dignosci, οἱ χρώμενοι α[...] ἀπολλύουσιν αὐτοὺς, τὴν περὶ τὸ φρέαρ ὄρχησιν ἀτεχνῶς ὀρχούμενοι. id [est] Qua qui vtuntur, seipsos quoque in perniciem adducunt, re[...] saltationem illam circum puteum saltantes. Loquitur au[tem] de dicacitate intemperanti & virulenta, qua fit, vt illis quicq[uam] vtilitatis adferamus , in quos dicimus , & nobis ipsis maxi[mum] malum conciliemus. Refertur adagium à Zenodoto, Suida, D[io]geniano.

Lupus hiat.

Λύκος ἔχανεν, id est, Lupus hiat. dicebatur, si quis re mult[um] sperata, multumque appetita frustratus discederet. Aiunt en[im] lupum prædæ inhiantem rictu late diducto accurrere : quasi [...] stretur , obambulare hiantem. Aristophanes in Lysistra[ta:]

Οἷς πιστὸν οὐδὲν, εἰ μή περ λύκῳ κεχηνότι.

Id est,

Queis nihil fidum ac tutum est, inhianti nisi lupo.

Item Lucianus in Gallo: εἰσῄειν οὖν, μάτην λύκος χανὼν παρὰ μικρὸν [...] id est : Ingrediebar itaque , cum parum abfuisset vt lupus hi[ans] discederem. Dionysius sophista in epistola quapiam : [...]

λέληθα ἐμαυτὸν εἰς παροιμίαν ἐλθὼν, καὶ γέγονα λύκος χανὼν διὰ κενῆς; id est, Num insciens in prouerbium incidi factusq; sum lupus frustra hians? Apud Athenæum lib. 14. citantur hæc ex Eubulo:

Ἔπειγ᾽ ἔπειγε, μήποθ᾽ ὡς λύκος χανὼν,
Καὶ τῶν δ᾽ ἁμαρτὼν, ὕστερον συχνὸν δραμῇς.

Id est,

Properato propera, more ne lupino hians
Frustratus his, in posterum curras diu.

Quærens obsonium, vestem perdidi.

Ζητῶν γὰρ ὄψον θοιμάτιον ἀπώλεσα. id est, Obsonium dum quæro, vestem perdidi. Vbi res pessime cadit: aut cum pusilla quædam captantes, maiora perdimus. Refertur à Suida, & ab aliis: nec indicāt vnde sit natum. Quanquam obscurum non est, ab euentu profectum esse, quo fur quispiam, dum studet cibum tollere, comprehēsus vix pallio quoq; reiecto, effugit. Allusit ad hoc prouerbium Aristophanes:

Διὰ ταῦτα δὴ καὶ θοιμάτιον ἀπώλεσας.

Id est,

Ob hæc tibi vestis quoq; periit insuper.

Aurificem te futurum credebas.

Χρυσοχοήσειν ᾤου, id est, Aurificem te futurum arbitrabare. Natum aiunt ab huiusmodi quodam euentu. Inualuerat aliquando fama apud vulgus Atheniensium, in Hymetto monte magna auri fragmenta videri, quæ à formicis illis pugnacibus seruarentur. Itaque quidam creduli sumptis armis exierunt illas expugnaturi: qui quum re infecta, frustraq; sumpto labore redirent in vrbem, irrisi sunt à cæteris ciuibus, illud obiectantibus, σὺ δ᾽ ᾤου χρυσοχοήσειν. i. Tu credebas te fusurum aurum. Meminit huius rei Eubulus in fabula, cui titulus Glaucus:

Ἡμεῖς ποτ᾽ ἄνδρας κεκροπίδας ἐπείσαμεν,
Λαβόντες εἰς ὑμηττὸν ἐξελθεῖν ὅπλα,
Καὶ σὺ ἐπὶ μύρμηκας ἡμερῶν τριῶν
Ὡς χρυσοτεύκτου ψήγματος πεφηνότος.

Id est,

Quondam viris nos Cecropidis persuasimus,
Sumptis vt armis montem Hymettum incurrerent:
Contraq; formicas cibaria tridui
Ferrent, velut fragmentula auri fusilis
Apparuissent. --.

In penultimo versu aut mendum est, aut defectus. fortasse pro σὺ, legendum σῖτον. Ita certe constabit versus.

Καὶ σῖτον ἐπὶ μύρμηκας ἡμερῶν τριῶν.

Extat & apud Platonem libro de republica v. τί δαὶ οἴει ὁ σὸς θρασύμαχος, χρυσοχοήσοντας, εἰς τοῦδε νῦν ἐνθάδε ἀφῖχθαι, ἀλλ᾽ οὐ λόγων ἀκουσόμενος. id est: Quid autem erat tuus Thrasymachus, si auri fusor, ad eos qui nūc hic sunt, aduenisset, ac nō potius rationes auditurus. Æschines: ἀποφοιτήσας παρὰ τούτου δῆλον ὅτι χρυσοχοεῖν ἐμάνθανεν, ἀλλ᾽ οὐ τὸ προκείμενον αὐτῷ πράττειν ἢ πάσχειν. i. Quum hinc se subduxerit, perspicuū est quod aurū fundere dicit, potius quā id facere pative, quod ipsi propositum erat. Parœmia conueniet, vbi quis ingentes spes animo concepit, sed discedit frustratus. Quod fere solet accidere iis, qui suo sumptu mittunt, qui terras peruestigent incognitas, aut qui in fornaces alchimisticas omnia sua profundunt.

Cadere in cursu.

Cadere in cursu, M. Tullius dixit, pro eo quod est, expetita laude frustrari: quemadmodum si quis ad lauream theologicam contendens emoriatur priusquam ad summum eius nominis fastigium peruenerit. M. Tullius libr. De claris oratoribus, de Galba loquens: Laudabant hunc patres nostri, fauebant etiam propter patris memoriam, sed cecidit in cursu. Nam rogatione Manilia Iugurthinæ coniurationis inuidia, quum pro se ipse dixisset, oppressus est. Simili tropo dicimur eos è cursu reuocare, quos ab instituto ad aliud quippiam retrahimus. Et in cursu esse dicuntur, qui magno studio contendunt aliquo. Metaphora sumpta est à publicis certaminibus, pedibus aut equis currentium.

Ne quære mollia, ne tibi contingant dura.

Μὴ τὰ μαλακὰ μώσο, μὴ τὰ σκληρὰ ἔχῃς. id est, Ne quære mollia, ne dura feras. Refertur à Phurnuto in opere De natura deorum, capite de Musis, & ita refertur tanquam vulgo iactatum. Congruit in eos, qui dum nimis improbe ac morose petunt quæ volunt, offensis iis à quibus petunt, accipiunt ea quæ nolunt in eos qui dum præter modum captant voluptatem, incidunt in molestiam.

Duos insequens lepores, neutrum capit.

Ὁ δύο πτῶκας διώκων οὐδέτερον καταλαμβάνει. i. Qui duos insectatur lepores, neutrum capit. Huius prouerbii sensus est: Qui simul duplex captat commodum, vtroq; frustratur. Effertur in Græcorū collectaneis, & citra figuram: δυοῖν ἐπιθυμήσας οὐδετέρου ἔτυχες. id est: Ambo concupiscens, neutrum assecutus es.

Huic funis nihil attraxit.

Αὕτη μὲν μήρινθος οὐδὲν ἔσπασεν, id est, Funis quidem iste pisciū attraxit nihil. Senarius prouerbialis quo significabant operam frustra sumptam, neq; ex sententia euenisse, quod quis conabatur. Translatum ab hamato funiculo piscantibus, qui sæpe hamum retrahunt inanem. Natum videtur ex fabula Aristophanis, cui titulus θεσμοφοριάζουσαι, vbi legitur hic senarius. Ad adagium allusit idem in Vespis: ἀλλ᾽ οὐκ ἔσπασεν. i. Atqui non attraxit. De eo qui tetenderat patri laqueum, ne quo exiret.

Inani spe flagrat.

Κεναῖσιν ἐλπίσι θερμαίνεται. i. Inanibus spebus incenditur. In eū, qui frustra sibi magna pollicetur. Spes enim stultis addit animos, etiamsi procul absint. Sapiens etiamsi sperat, dissimulat. Decerptū apparet ex Sophocle, apud quem Aiax ita loquitur:

Οὐκ ἂν πριαίμην οὐδενὸς λόγου βροτὸν,
Ὅς τις κεναῖσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται.

Id est,

Haud emero virum mente nulla præditum,
Quemcunque inanes spes mouent & incitant.

Æschines contra Timarchum: ἐλπίδων κενῶν ἐμπλήσας. id est: Posteaquam illum implesset inanibus spebus.

Fluuius non semper fert secures.

Οὐκ ἀεὶ ποταμὸς ἀξίνας φέρει, id est, Non semper secures fert fluuius, id est, non protinus tibi speres idem quod aliis feliciter cessit. Natum ab apologo Æsopico. Cuidam cædenti syluam, securis è manibus excidit. Mercurius inuocatus reddidit argenteam. Negāti suam esse, reddidit auream. Hanc quoq; suam esse neganti, ferream tandem restituit, & illas insuper donauit. Alius quidam eundem euentum sperans, data opera, passus est elabi securim. Ea cum perisset, nec Mercurius imploratus fuisset, expostulanti prior ille respondit ad hunc modum: οὐκ ἀεὶ ποταμὸς ἀξίνας φέρει. Quanquā hic apologus varie narratur in aliis commentariis, nempe adfuisse Mercurium, & prolata aurea securi rogasse, num ea esset quæ perisset: atq; eo protinus affirmante suam esse, Mercurium offensum hominis impudentia, nec ferream restituisse.

Spem precio emere.

Est lucrum incertum, & in euentu situm, certo affectare damno. Terentius in Adelphis: Ego spem precio non emo. Hanc sententiam leno refert illi: Pecuniam in loco negligere, maximum interdum est lucrum. Quadrabit potissimum in eos, qui spe rerum adducti maximarum, principum fauorem muneribus obsequiisque captant: certe ætatis ac temporis impendio, quo non alius sumptus charior. Nam ii quid aliud quam spem precio emunt? Figura mutuo sumpta videtur à quodam emptionis genere, in quo consueuit alea rei, non res emi. Veluti si quis retium iactum emat in piscando, aut missilium prædam in venatu, aut si quid aliud eiusmodi. Qua de re multa fit mentio in Pandectis lib. xviij. titulo de contrahenda emptione: veluti cum quis emit prouentum agri in annum proximum, aut partum animantis: siue cum emitur captus piscium aut auium, aut etiam missilium, quam illi vocant aleam: in partu tamen non tenetur emptor, si nihil natum fuerit: nisi forte hoc per ipsum actum est, ne quid nasceretur: in alea tenetur, quoniam spes empta est: tantum in missilibus euictio rei captæ perimit ex empto actionem.

Semper agricola in nouum annum diues.

Ἀεὶ γεωργὸς εἰς νέωτα πλούσιος.

Id est,

Agricola semper diues annum in proximum.

De iis dictitatum, qui spe futuri compendii diuites sunt, ac sibimet expectatione rerum amplarum blandiuntur. Ductum à colonis, qui semper proxime æstatis vberiorem prouentum sibi pollicentur, eaq; spe iam sumptus nonnullos audent facere.

Cretenses sacrum.

Οἱ κρῆτες τὴν θυσίαν, i. Cretenses sacrum. subaudi, faciunt, aut simile quippiam. Adagium Zenodotus ad huiusmodi refert fabulam. Tempestate iactatus Agamemnon, delatus est in Cretam, ingressusq; Polyrrhenen (nam id est Cretæ insulæ oppidum, ab ouium copia sic appellatum, autore Stephano) rem diuinam fecit. Interea vero captiui consensis nauib. aufugerunt. Quæ res cum illi renunciaretur, fertur dimidiatum & imperfectum sacrificium, & iam incensam victimam reliquisse, curriculoq; ad maris littus properasse, perturbatum maiorem in modum, animoq; consternatum. Ibi vix vnam reperisse nauem reliquam qua deuectus est, multum imprecatus malorum eius insulæ cultoribus. Vnde si qua res per tumultū, ac turbulēte fieret, κρητικὴν θυσίαν, id est, Cretense sacrum vocabant. Mihi videtur quadraturum, vbi quis non fruitur his quæ parauit. quemadmodum vsuuenit Agamemnoni, cuius victimas deuorauêre Cretenses.

Nucleum amisi, reliquit pignori putamina.

Plautus in Captiui duo: Nucleum amisi, reliquit pignori putamina. Verba sunt Hegionis. vbi resciuisset sibi impositum esse, & herum amissum pro seruo, seruum pro domino retentum. Is enim ex quo fructus expectabatur, aufugerat, eo relicto ex quo nihil emolumenti poterat capi. Allegoria per se liquet.

Præuertit ancoræ iactum Deus.

Ἀλλ᾽ ἀντέπαισε τὴν ἐπ᾽ ἄγκυραν θεός.

Id est,

Sed anteuertit ancoræ iactum Deus,

Cū res præter spē euenit. Traductū à nautis, quib. accidit sæpenu-

mero, vt cum parant sese vt ancoram iaciant, in portum appulsuri, repellantur à ventis, & in mediam tempestatem reuocentur.

In caducum parietem inclinare.

Prouerbiali figura, In caducum parietem inclinare dicimur, cum nitimur, confidimusque rei parum firmæ: ducta metaphora ab ædificiis. Hadrianus imperator de Commodo adoptato, & imperii successioni destinato, dictitare consueuit: In caducum parietem inclinamus, & perdidimus quater milies sestertiûm, quod populo & militibus pro adoptione Commodi dedimus. Caducum autem parietem vocabat, quod esset valetudinarius, & rebus gerendis inhabilis esse videretur. Item qui senis præsidio nititur, qui forma superbit, qui in caducis fortunæ bonis vitæ præsidia collocat, recte dicetur, in caducum inclinare parietem. Huic proximũ est illud Maronis:

---In te omnis domus inclinata recumbit.

Fœdum & mansisse diu, vacuumque redisse.

Versus hic Homericus ex secundo Iliados libro, non dubium quin annumerandus sit inter eos, quos Macrobius scribit in prouerbium abiisse:

Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν, κενεόν τε νέεσθαι.

Id est,

Turpe est & mansisse diu, vacuumq; redisse.

Conueniet vbi quis longam de se concitauit expectationem, cui postea non respondeat. Veluti si quis studii causa diu peregrinatus, domum redeat nihilo doctior: aut si negociator post diutinam absentiam reuertatur, nihilo ditior: aut si quis admodum longæuus nihil præclari gesserit in vita, quo se vixisse testaretur. M. Tullius prouerbii vice vsurpauit Epist. ad Atticum lib. 6. epist. cui initium, Nunc quidem profecto.

Non omnia eueniunt quæ in animo statueris.

Homerus Iliados σ.

Ἀλλ' οὐ Ζεὺς ἄνδρεσσι νοήματα πάντα τελευτᾷ.

Id est,

Iuppiter haud quicquid animo conceperis, illud
Perficit extemplo. ---

Hoc equidem carmen inter adagia adscribendum existimaui, propterea quod eadem sententia etiam hodie vulgo dicitur. Et Pindarus in Olympiis:

Πολλὰ δ' ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν.

Id est,

Multa mortalibus præter animi sententiam eueniunt.

quod ipsum citauimus & alibi. Recte vtemur, quoties significabimus, non euenire protinus quicquid spe votisque conceperimus.

Scipioni arundineo inniti.

Ad eandem formam pertinet, quod apud Hebræos in prouerbio fuisse videtur. Arundineo inniti baculo: de eo qui spes suas figit in his, qui non solum non possunt esse præsidio, verumetiam nocent destituto. Siquidem arundineus scipio non modo non sustinet innitentem, verumetiam manum penetrat, ac vulnerat. In libri Regum quarti, c. XVIII. & item apud prophetam Esaiam, cap. XXXVI. ac rursum apud Ezechielem, c. XXIX. Ægyptus & Ægypti rex baculus arundineus dicitur, cuius fiducia bellum suscipiebatur: & futurum prædicitur, vt is confractus non solum non fulciat innitentem, verumetiam manum illius perterebret. Non admodum abludit ab illo quod alibi retulimus, Ficulnum auxilium.

EX APPEND. ERASMI.

In spem frustratam.

Νήπιος, οὐδὲ τὰ ᾔδη ἅ ῥα Ζεὺς μήδετο ἔργα.

Id est,

Insipiens, nam Iupiter his diuersa parabat
Ignaro. ---

Hom. de re cuiquam secus euenienti, atq; expectat. Huc refer:

Multa cadunt inter calicem, &c. ---

Esurienti leoni prædam exsculpere.

Simile illi superiori, Bolus ereptus è faucibus: item illi, Agnam lupo eripere. Lucilius.

IVNII. *In debiles debilis incidit.*

Εἰς ἀσθενοῦντας ἀσθενὴς ἐλήλυθα.

Id est,

Incurri in imbecillos ipse debilis.

Versus senarius prouerbialis citatur à Suida, de iis qui paria cum aliis & similia patiuntur: vel qui liberali patrocinio aut opibus alterius magnis freti, præter opinionem caduco parieti connixos se fuisse experiuntur re ipsa, talesq; nihilo plus posse quam ipsi valeãt. Videtur haustum è vulgo.

COGNATI. *Caniciemque sibi, & longos promiserat annos.*

Refertur hic versus inter præcipue Virgilii prouerbialiter celebratos. Stultorum enim est, ea sibi promittere, quæ in nullius hominis manu sunt, sed à Deo pendent. Nemo fatum suum aut fatalem diem nouit, ita vt præsens hora certam non habeat fidem.

Alterum contingit, alterum negatur.

Æneid. II.

---Voti Phœbus succedere partem
Mente dedit, partem volucres dispersit in auras.

Hic versus Virgilianus inter prouerbiales sententias celebratur. Homeriq; exemplo concesserit, quidque non annuerit Apollo interpretatur poeta: Volucres dispersit in auras: hoc est, negauit, in ventum abire iussit, frustra orauit. Erit vsui, quoties è duobus naturæ beneficiis alterum contingit, alterum negatur. Vt si cui fortunæ decus, aut generis imagines aut opes negentur, adsit ingenii laus, aut retro. Delineatus hic locus est scitissime ad archetypum Homericum, apud quem Iliad. XVI. vbi Achilles multis pro incolumitate ac salute precatus fuisset Patrocli, prælium inituri: additur statim, quid annuerit, quidq; non dederit, vt hic noster vates. Annuit enim Iupiter alterum, nempe vt strenue pugnaret: alterum non dedit, vt saluus reuersus arma restitueret. Nam & ipse occisus fuit, & arma ab Hectore detracta perierunt.

Salue æternum, æternumque vale.

Verbum hoc mansit etiam in vulgi vsu, sumptum à vetustate, quæ mortuos ita suo more salutabat: Salue & vale. non quod valere, aut salui esse iam possent: sed quod ab eis semel recedebant, quos amplius visuri non erant. Virg. XI. Æneid.

--- Salue æternum mihi maxime Palla,
Æternumq; vale. ---

Anchises lib. ij Æneid. de se desperatum esse volens significare, alludensq; ad hunc morem:

Sic, ô sic (inquit) positum, affati discedite corpus.

hoc est: Iterum atque iterum conclamate, Vale extremum. Etiam qui ab aliquo discedunt, & qui abalienari alicuius societate & amicitia significare se volunt, ii vulgo hæc verba vsurpant: Salutem tibi dico. &, Valere te iubeo. quod etiam verbum in ea re antiqui vsurpabant. vt Cic. ad Atticum: Subturpicula mihi videtur esse palinodia: sed valeant recta & honesta consilia, id est, sed iam abiecimus honesta consilia, sed iam nihil nobis & honestati. Sic Herodotus: τὰ μὲν σφάγια ἐᾶν χαίρειν, συμβολὴν δὲ ποιεῖσθαι. id est, Sed iam valere sinamus victimas & sacrificia, & consilia agitemus. Verba sunt eius qui litare non potuerat. Sic χαιρέτω φιλία, & apud Platonem, χαιρέτω λόγος: & illud Epicureum apud Athen. τὸ καλὸν ἐὰν μὴ ἡδονὴν παρασκευάζῃ, χαίρειν ἐατέον. Sic apud Ciceronem, salutem dicere, accipitur pro abire, discedere, & quasi nuncium remittere, & migrare. Ad Atticum, de fuga Pompeii loquens: At ille πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, pergit Brundusium, & fugam arripit. Quæ verba ex Demosthenis oratione sumpsit, quæ de legatione perperam obita inscribitur. Saluere enim tam abeuntis est, quam adeuntis: vt docuit L. Valla in VI. Elegant. & tam in malam quam in bonam partem accipitur, & vt Demosthenis interpres docet, ἀντὶ τοῦ οἰμώζειν. Quod etiam ipsum figurate accipitur, in eamque formam, qualis est illa Terentii: Valeant, qui inter nos dissidium volunt. Vide supra, Nuncium remittere. vbi ex Plauti Amphitr. verba vxoris iratæ, & alludentis ad morem antiquum, & verba solennia nuncium remittentium vxori, retulimus. Valeas, tibi habeas res tuas, &c. Salue, etiam dicimus in salutatione matutina, & cum aliquem adimus: Vale, cum discedimus. Vtrunque Virgilius posuit. Suetonius in Galba: Vt liberti seruique bis die frequentes adessent, ac mane saluere, vesperi valere sibi singuli dicerent.

Conclamatum est.

Solebant corpora aqua frigida ablui primum, quod vitalis spiritus inclusus non raro fallere soleat, deinde per interualla, quæ conclamare. Quod si ne tum quidem spiritus se proderet, quasi rebus desperatis, rogo imponebantur. Hinc in parœmiam abiit, Conclamatum est: quum significamus, nihil superesse spei. Itaq; iubet Anchises apud Virgilium ter se affatos, è Troia facessere. Hoc sermone Terentius in Eunucho, actu II. scena 3. prouerbii loco vtitur de virgine Chæreæ, in persona Parmenonis. Vide infra, Deploratum est.

Frustra esse.

Frustra esse, communi prouerbio dicimus eum, quem expectatio fefellit, quique exitum speratum non habet, nec ei ex sententia euenit. Salustius: Cuius neque consilium vllum, neque inceptum frustra erat. Idem: Ea res frustra fuit. id est, expectationem frustrata est, οὐκ ἀπέβη, οὐκ ἐπιτετεύχηται. Falluntur enim quibus res speratæ non eueniunt. Idem: Quo mihi magis adnitendum est, vti neq; vos decipiamini, & illi frustra sint. id est, vt quod sperauerunt, non assequantur. Plautus: Stulti haud scimus, frustra vt simus, cum quid cupientes dari petimus nobis. id est, quid in rem sit, possimus noscere. Budæus Draconi filio: Non frustra fuisse hortamẽta mea video apud te. Plaut in Pen. Nunquam hercle prius hic edes, ne frustra sis id est, ne falsus sis, sperando te apud nos cœnaturum. Bud. Deloino: Quæ spes si me non frustra habitura est. id est, frustretur.

FVCVS

FVCVS.

ERASMI. Lecythum habet in malis.

Ἔχειν λήκυθον πρὸς ταῖς γνάθοις. i. Lecythum habere ad malas, tectum & ænigmaticum conuicium est in anus, quæ rugas illitis pigmentis dissimulant. Qualis erat Phryne meretrix, iam vetula, nec tamen à quæstu recedens. Aristophanes in Concionatricibus:

Φρυνὼ ἔχουσαν λήκυθον πρὸς ταῖς γνάθοις.

Id est,

Phrynen gerentem lecythum iuxta genas.

Lecythum appellat vasculum vnguentarium vnde fucatur facies. Eadem solita est dicere, multos bibere fæcem ob vini nobilitatẽ: quod ad illam ἔξωρον, propter scorti celebre nomen commearent amantes, quo gloriari possent sibi cum Phryne fuisse rem.

Schœnicolæ.

FestusPompeius indicat olim schœnicolas appellata scorta plebeia ac vilia, ab vnguento vilissimo, quo oblinuntur. Plautus in Pœnulo: Miseras, schœno delibutas, schœnicolas sordidas.

Oleo nitidius.

Olei nitor adeo venerat in prouerbium, vt mysticæ quoque literæ iubeant facie oleo vncta dissimulare tristitiam ieiunii. Plautus in Truculento, de amica pulchre compta: Feruide vt tota floret, vt oleum nitide nitet. Oleum nitorem ac lucem addit rebus omnibus.

EX APPEND. ERASMI.

Manticulari.

Pro, fucum facere, & subdole agere. tractum à manticulis, quas fures contrectare solent, quo manu sinistra, vt ait Catul. tollant lintea negligentiorum, qui vel oculos alio deflectunt, vel animũ ad ea quæ dicuntur, non ad ea quæ fiunt, aduertunt.

IVNII. Fucus.

Fuci apud Latinas aures, vt κηφῆνες apud Græcos, prouerbialiter dicuntur quicunque alienis insidiantur laboribus. Menander Byzantius historicus, qui post Agathium scripsit: τὸν κηφῆνα τῆς αὐτοδρέτης τὸν πέρσην ἀπέκτεινε. id est, Persam virtutis suæ fucum interemit. Procopius lib. ij De bello Gothorum Belisarii dictum referens: σὺν γέλωτι (inquit) εἶπεν, οὐ δίκαιον τοὺς κηφῆνας μὲν ὑφ' ἑτέρων πόνῳ μεγάλῳ ἀπολαύεσθαι, ἄλλους δὲ τοῦ μέλιτος οὐδεμιᾶς ταλαιπωρίας ὀνίνασθαι. hoc est: Subridens dixit, iniquum esse, quod fuci alienis apum magnis laboribus fruantur, & mella depascant, ab aliis elaborata. Simocatus in Epistol. οὐδὲν κηφήνων διενήνοχας ὑμῖν: hoc est, Nihil à fucis discrepas: de eo qui alterius apibus ingentem noxam attulerat, agris cicuta consitis. Hippocrates in præceptis medicis de ambitioso: προσποιήσῃ γὰρ κηφῆνος μετὰ παραπομπῆς ἑτοιμοπονίην. id est, Affectare namq; videberis voluntariam fuci sedulitatem cum ambitione coniunctam. Hesiodus in opere cui titulus, Opera & dies:

---Κηφήνεσσι κοθούροις ἴκελος ὁρμήν.

Id est,

Ignauis fucis non dispar deside vita.

Quo loco κόθουρος epitheton elegans residem notat, qui tempus obseruet, quo egressis apib. clam subeat aluearia, mel depasturus. Virgilius de apibus:

---Ignauum fucos pecus à præsepib. arcent.

Geometriam exercere in cilio.

Γεωμετρεῖν περὶ τὸ ἐπισκύνιον, Geometriam exercere in cilio. Iulius Pollux libro v. cap xv. de mulieribus dixit, quæ formam ascititiis lenociniis commendant: quod tandem ad omnes illos pertinet, qui fucis quibusdam adulterinis, & quod Plautus ait, Exoticis condimentis sese suaque venditant. Prouerbii meminit & Hermolaus Barbarus libr. v. Corollarii in Dioscoridem. Dictione γεωμετρεῖν antiqui, vt ex Platone atq; Plutarcho colligimus, non tantum in dimetienda terra vsi sunt, sed in omni negocio, quod exactius & diligentius tractamus. ἐπισκύνιον autem extraneus ambitus est genæ superioris, quem antiqui cilium appellarunt: & ex eo etiam supercilia, in quibus superbia sedem habet, authore Plin. lib. xj. c. 37. Demetrius Phaleræus χαριτοβλέφαρος, à venustate superciliorum dictus fuit: Athenæo teste lib. ιγ. Deiphnosoph.

IOANNIS VLPII. Totam spirare Arabiam.

Τὴν ὅλην ἀραβίαν ἀποπνεῖσθαι. i. Totam Arabiam spirare, est, vnguenta preciosa, vt olim in vsu veterum fuit, aut vt nunc, moscũ olere. Arabia ponitur pro odorib. & vnguentis, continens pro cõtento. Lucretius.

Calathum Sycaminorum in malis habere.

Aristoteles, ἀηδὴς αὐτὸν εἶναι συκαμίνων τάλαρον. i. Videris esse ipsum Sycaminorum calathum. in eum dicitur qui faciem & mala hypopio aut cerussa fucarit, quem ὑποπιασμένον Græci vocant.

Formosus sine pulchritudine.

Ὡραῖος ἄνευ κάλλους. Non dissimile superioribus: in eos dicitur, qui pigmentis exoticam formam adsciuerunt. Aristoteles.

COGNATI. Fucum facere.

Qui dolosa specie fallunt, fucum facere dicuntur. quod obuium est apud omnes authores, & ab Erasmo non neglectum. Seneca lib. De consolatione ad Martiam cap. 1. Nec fucum facere affectibus cogitem. hoc est, fraudem facere. vt illud, Fucum factum mulieri: apud Comicum. Budæus Deloino: Vt qui aliquantum imbutus essem rudimentis philosophiæ & ingenuo colore tinctus, qui fucum non admittit. hoc est, fallaces vultus, & simulandi dissimulandiq; peritos.

Velut vinum aqua mistum.

Eodem capite: Vinum tuum mistum est aqua. Eloquia Domini, eloquia casta, & argentum igne examinatum. At nunc traditiones humanæ atq; Pharisaicæ, tum Papisticæ, in horum irrepserunt locum: ex quibus vel solis olim Pharisæi vixerunt, & hodie Papistæ viuunt atq; pendent. Vt maxime autem diuina præcepta locum apud eos inueniant, ea immisso fermento Pharisaico & Papistico vitiata, se habent velut vinum multa aqua dilutum. Hieronymus: Omnis dolor qui austeritatem Scripturarum, per quam potest audientes corripere, vertit in gratiam, & ita loquitur vt non corrigat, sed delectet audientes, vinum sanctarum Scripturarum violat atque corrumpit sensu suo. Pharisæi, Papistæ, cæterique hæretici, Euangelicam veritatem corrumpunt praua intelligentia, & sunt caupones pessimi, facientes de vino aquam: cum econtrario Dominus aquam in vinum verterit. Sic enim apud authores aliquot Græcos reperitur illud Polyphemi, Vlyssem increpantis, quod vinum aqua temperasset: Vinum perdidisti infusa aqua. quod in eos torquetur, qui benefacta malefactis subuertunt. De eo vide Erasm. nostrum. Columna apud Marantam lib. 3. Lucullianarum quæst. Nam verisimilem oportet orationem efficere, qui persuadere velit. Fictam enim tanquam insidiantem respuunt, & quemadmodum vina mista, vt Aristotelis verbis vtar, vituperant. Huic non absimile est: Coruus omnia corrumpit. quod dicitur in eos, qui tantummodo sua quærunt, & non quæ Dei sunt, nec sincere verbum eius proferunt.

Phaleratus.

Phaleratum communi prouerbio dicimus eum, qui (vt est apud Horatium)

Introrsum turpis, speciosus pelle decora est.

hoc est, fucatus, & ad speciem ornatus: metaphora ab equis ducta. Sunt enim Phaleræ, equorum ornamenta. ἀπὸ τοῦ φάλου adiectiuo, id est, illustri. Vnde Suidas: φάλαρα τὰς περιμετωπίδας καὶ τὴν κόσμησιν κατὰ τὸ μέτωπον τῶν ἵππων, &c. Hinc quia mangones sæpe mercatorum oculos phalerarum ornamentis perstringunt, & pro valentibus & generosis, ignauos & infirmos equos vendunt, phaleras pro simulatione & exteriore vestitu, boni speciem aliquam referente, vsurpamus. Hieronym. Noli respicere phaleras. Hinc verba phalerata apud Terentium in Phormione, pro ornatis, comptis & fucatis. Pers. sat. 3.

Ad populum phaleras. ---

Eludit adolescentem monitor libidini suæ velificantem, animique sordes & maculas, splendidiore corporis cultu tegentem: quod externis illis corporis ornamentis, populo & multitudini imperitæ imponi possit, quæ animi virtutem, corporis splendore metiatur, sibi vero non possit.

Ad populũ phaleras, qui (ait Horatius) famæ seruit ineptus,
Qui stupet in titulis & imaginibus.

Phaleratus.

Translate phaleratum Latini appellant, quod fucatum est, & ad speciem ornatum: metaphora ducta ab equis venalibus, qui vt carius vendantur, phaleris solent exornari. Sic Terentius in Phormione, Phalerata dicta posuit, pro ornatis, comptis & fucatis:

Vt phaleratis dictis ducas me. & meam ductes gratiis.

Iam ante haberi, nunc recordor Non enim fieri potest, quin cum hanc varietatem sectemur, & per authores erremus, pleraq; sæpius vel de industria, vel inuiti, vel obliti repetamus.

Personatus.

Personatum hominem dicimus fucatum & hypocritam: sumpta à comœdiis & tragœdiis metaphora, qui personati solebant agere in theatro. Vnde ferre personam, quasi à natiua forma desciscere, Seneca lib. j. cap. ij. De clementia: Nemo enim potest personam diu ferre: ficta citò in naturam suam recidunt. Ciceronis est imitatio ex ij. Officiorum. Socrates hanc viam proximam, & quasi compendiariam ad gloriam dicebat esse, si quis id ageret, vt qualis haberi vellet, talis esset. Quod si qui simulatione & inani ostentatione, & ficto non modo sermone, sed etiam vultu, stabilem se gloriam consequi posse rentur, valde decipiuntur. Vera enim gloria radicem agit, atque etiam propagatur: ficta omnia celeriter, tanquam flosculi decidunt: nec simulatum quicquam potest esse diuturnum. Quid? nonne & nostra ætate videre est monstra hominum, intercutibus vitiis madentium, præferentium tamen externam speciem & laruam probitatis? Qui tamen instar ceræ, nunc emergente veritate, quæ est filia temporis, colliquescunt. Vendant, vt volent, populo tristes sanctimonias, erit aliquando vt fumo pereat, qui fumum vendiderit. Cic. ad Attic. libr. vij. Quam non est facilis virtus, quam vero difficilis eius diu-

turna simulatio. Vide ante non dissimilia huic: Aliud in pixide: Rhetorici colores: Phaleratus: Albati scurræ: Alia dicunt, alia faciunt: Paries dealbatus: Hiantia & dealbata sepulchra: Fronte politus. Quod si verum aliquando fuit: vitia virtutes mentiri: magno nostro malo hodie in cucullatis personis verissimum experimur, qui paupertatem simulantes, fere omnia possident. Iuuenal. sat. XIV.

Fallit enim vitium specie virtutis, & vmbra,
Quum sit triste habitu, vultuq; & veste seuerum.

Cauendum est igitur diligenter, ne fallant ea nos vitia, quæ virtutem videntur imitari. Gregorius inquit: Sępe se vitia ingerunt, & se virtutes esse mentiuntur. Vitia nobis sub religionis nomine obrepunt: hypocrisis & fraus sub titulo & cucullo pietatis latent.

Speciosum nomen.

Speciosum nomen etiam in sermone communi est, & eleganter pro colorato & fallaci prætextu dicitur: & quum quid prętenditur in viis, virtutes imitantibus. Ouid. Metam. 7.

---Speciosaq; nomina culpæ
Imponis Medea tuæ: quin aspice quantum
Aggrediare nefas.---

Cornel. Tacitus lib. XX. Cæterum libertas, & speciosa nomina prętexuntur: ne quisquam alienum seruitium & dominationem concupiuit, vt non eadem ista vocabula vsurparet. Curtius lib. 7. Tacitus facinoris speciosus præferebatur, vindicta Darii. Quintilianus: Et dum ostentare discipulos circa speciosum clementiæ nomen aliquando, & in contrarium aliquando abducat, &c. quod scilicet prætenditur in vitiis, virtutes imitantibus: vt in misericordia. Inde in speciem, pro simulate. Liuius lib. 4. ab vrbe condita, de Sēpronio reo: Ægre Hortensius pati, tentationem eam credere esse perseuerantiæ suę, nec precibus tribunorum, quæ in speciem modo iactentur, se auxilio confidere reum.

RHODIGINI. Prosopion habet, non prosopon.

In mulierem, obuelantem fucis deformitatem insitam & senectutem, & veluti laruatam. Lucilius:

Μὴ τοίνυν τὸ πρόσωπον ἅπαν ψιμυθίῳ καταπλάττε,
Ὥστε προσωπεῖον, κ' οὐχὶ πρόσωπον ἔχειν.

Id est,

Faciem totam psimytho ne colline,
Ne personam videaris habere non faciem.

Linire parietem luto.

Quomodo cibus sine sale dicitur, quod gratia, vtilitateq; caret, Ezec. XII. ita ibidem, Linire parietem luto absque paleis, est vnica virtute niti: aut externa tantum probitatis indicia consectari: aut deniq; dogmata sua falsis comprobare. Ratio hæc, quod luteus paries nihil habeat roboris, nisi paleis obfirmetur, quæ luto admistæ tenacius stringunt.

FVERVNT NON SVNT.

ERASMI.

Sæpe etiam est holitor valde opportuna locutus.

Aulus Gellius in Noctibus suis li. 2. c. 6 testatur hunc versiculum olim prouerbio fuisse celebratum:

Πολλάκι καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

Id est:

Sæpe etiam est holitor valde opportuna locutus.

Quo quidem admonemur, non esse fastidiendam salutarem sententiam, propter autoris humilitatem: nam fieri nonnunquam, vt aliquis infimæ sortis ac notæ vir, aut minime doctus, dicat quiddam haudquaquam aspernandum etiam summis viris. Huic respondet illud Cæcilianum apud Ciceronem in Tusculanis quæstionibus: Sæpe est etiam sub pallio sordido sapientia. Neq; dissonat Plautinum illud in Captiui duo: Vt summa sæpe ingenia in occulto latent. Porro quod ad Græcum attinet adagium, lectorem admonendum putaui, hunc quidem ad modum in omnibus, quos adhuc viderim, Gellianis codicibus inueniri scriptum. Verum sicuti recordor, aliquando scrupulum iniecit mihi, ac mendum subesse monuit Paulus Bombasius Bononiensis, inter bonarum literarum professores eius ciuitatis vt multo doctissimus, ita longe primi nominis: idque iure optimo, quippe qui primus ibi Græcas pariter ac Latinas literas pari facultate publice priuatimque docere cœperit: vir alioqui naris emunctissimæ, acerrimique iudicii. Mihi vero tum propter egregiam ac multiiugam eruditionem, tum ob incredibilem quandam morum suauitatem ita coniunctus, vt haud sciam, an cum vllo mortalium vnquam mihi fuerit vel arctior necessitudo, vel consuetudo iucundior. Hunc igitur in literariis illis nostris confabulationibus aliquando dixisse memini, nequaquam placere sibi dictionem illam κηπωρὸς, in Gelliano prouerbio: planeque suppositiam & adulterinam videri: suspicari vero sese, vt pleraque sunt apud eum autorem deprauata, pro μωρὸς, nescio quem holitorem, illud κηπωρὸν submisisse. At tum quidem, quanquam & admodum verisimile videretur, & plurimum apud me valeret hominis tam eruditi iudicium, tamen haud etiam sum ausus, in tanto exemplarium consensu solus dissentire. Verum dum sursum ac deorsum in Græcis autoribus oberro, forte fortuna in collectaneis quibusdam, nullum quidem autoris titulum præferentibus, sed eiusmodi tamen, vt aut Stobæi, aut certe ex hoc decerpta viderentur, huiusmodi carmen inuenio citatum ex Æschyli tragœdia, cui titulus, Phryges:

Πολλάκι τοι καὶ μωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπε.

Id est,

Sæpe etiam stultus fuit opportuna locutus.

Proinde prorsum in Bombasii mei pedibus eo sententiam, atque omnibus eruditis eundum censeo, vt μωρὸς legatur pro κηπωρὸς: maxime, quod eadem sententia totidem verbis etiam vulgo nunc dicitur, A viro stulto nonnunquam sapiens dictum proficisci. Respondet autem ad illam, quam superius ex Euripide citauimus:

---Μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει.

Id est,

---Nam stulta stultus loquitur.

Etenim hoc tametsi vere dictum est, tamen fit nonnunquam, vt fatuus vel casu, vel imprudens aliquid egregie dicat, & ad rem vehementer accommodatum. Id quod accidere sæpenumero videmus. Quid enim potuit vel ab homine salsissimo dici accommodatius, quam quod narrat Suetonius dictum à quodam, qui mente parum constabat, in Pompeium & Iulium Cæsarem: Salue rex, salue regina? cum Pompeius regni affectati laboraret inuidia, Cæsarem rumor esset, Nicomedi regi vxoris vice fuisse.

Summaria indicatura.

Ρωπικὸν ὤνιον, i. Summaria indicatura. De rebus vilibus, magno tamen emptis. Quemadmodum fit nonnunquam in actionibus, cum non expenditur singillatim vniuscuiusque rei precium, sed multa simul congesta pariter æstimantur. Græcis enim ῥῶπες virgulta dicuntur. & ῥῶπον appellant fasciculum, seu sarcinam ex diuersis rebus colligatam, aut varios colores simul confusos. Fit autem sæpenumero, vt emptor parum attentus in hoc emptionis genere circumueniatur. Adagium refertur à Diogeniano. Meminit & Suidas.

Οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔτ' εἰσίν, οἱ δ' ὄντες κακοί.

Id est,

Partim haud quidem iam sunt: at ii qui sunt, mali.

Nam iam illi non sunt: at qui sunt, mali.

Dici solitum, vbi quis requirit ea, quæ quondam quidem extiterunt, verum temporum culpa perierunt. Veluti si quis inter principes Codros, Camillos, Fabricios, Epaminondas, hac tempestate requirat, aut inter monachos, Paulum, Antonium, Hieronymum, non intempestiuiter hoc carmen occinas. Est autem Aristophanis in Ranis: in qua fabula Bacchus inducitur descendens ad inferos vt Euripidem, aut bonum aliquem poetam inueniret. Apud superos enim neminem reperiri, nisi malum.

Πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι.

Id est,

Fuêre quondam strenui Milesii.

Fuere quondam strenui Milesii.

Hoc senario notabant eos, qui à pristina fortuna defluxissent, aut à maiorum moribus degenerassent. Breuiter in omnes quadrabit, qui desierunt esse quod erant, facti deteriores. in senem in pauperem factum è diuite: in priuatum, qui quandoque regnauit: in obscurum, qui aliquando floruerit. Origo prouerbii varie narratur à Græcis. Quidam aiunt, Milesios olim belli gloria præter cæteros floruisse, adeo vt quoscunque bello lacesserent, eos superarent. Proinde Polycrates Samiorum tyrannus, bellum quoddam gesturus, cum in animo haberet Milesios socios ad eam rem accersere, oraculum super eo negocio consuluit. Deus respondit: Quondam fuêre strenui Milesii. Alii diuersam adferunt fabulam. Cum Cares bellum aduersus quosdam molirentur, statuissentq; eius gentis auxiliis vti, quæ tum esset inter finitimos pollentissima, quidam Milesios accersendos censuerunt, alii cum Persis res componendas. Itaque consultus hac de re Apollo, respondit modo dictum senarium. Dissipato per omnem Asiam oraculo, Milesii propemodum omnes in prælio cum Persis collato cæsi sunt. Itaque oraculum cum risu in prouerbium abiit. Rursum alii scribunt: Cares cum Dario belligerantes, iuxta vetus quoddam oraculum, quo monebantur, vt fortissimos auxilio adducerent, in Branchidas fuisse profectos: atque eius loci Deum consuluisse, num Milesiorum auxiliis oporteret vti. atque eum respondisse: Quondam fortes fuisse Milesios, significantem videlicet, eos iam imbelles esse, & deliciis effœminatos. Verum hoc commentum ex ipsa temporis ratione coarguit Zenodotus. Siquidem hunc senarium legi apud Anacreontem, qui floruit ætate Cyri Persarum regis, à quo Darius fuerit tertius. Angelus itaq; Politianus mauult ad Milesiorum mores in mollitiem versos referre: quemadmodum facit & Athenæus lib. Dipnos. 12. Vsurpat hoc adagium semel atque iterum Aristophanes in Pluto:

Καὶ πρὸς ἐπὶ τούτοις εἶπεν ἀποπέμπων, ὅτι
Πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι.

Id est,

Ac præter hæc renunciauit hoc quoq;
Fuisse quondam strenuos Milesios.

Dicitur autem sub persona adolescentis, qui reuocatus ab anu, quam pauper aliquando diuitem emolumenti gratia coluerat, tale dicere

diues effectus, eandem exhaustam fastidit. Allusit eôdem in Vespis, iocans in senes:

Ὦ πάλαι ποτ' ὄντες ὑμεῖς ἄλκιμοι μὲν ἐν χοροῖς,
Ἄλκιμοι δ' ἐν μάχαισιν·
Καὶ κατ' αὐτὸ δὴ τοῦτο μόνον, ἄνδρες μαχιμώτατοι,
Πρὶν ποτ' ἦν, πρὶν ταῦτα· νῦν
Δ' οἴχεται γε, κύκνου πολιώτεροι δή.
Αἱ δ' ἐπανθοῦσι τρίχες.

Id est,

O qui quondam fortes fuistis in choreis, fortes in pugnis: & secundum hoc deniq; tantum viri pugnacissimi. prius olim fuerunt, prius ista. nunc vero perierunt, cygno magis cani iam. Aristophanes in Ranis notat μιλήσια στρώματα, id est, stragulas Milesias, vt delicias effœminatorum. Vsurpatur & à Synesio in epistola quadam ad Philosophon mulierem, significans sese à pristina felicitate redactum ad calamitatem.

Fuimus Troes.

Ἦμεν Τρῶες, id est, Fuimus Troes. Hic loquendi color in Græcanicis tragœdiis adeo passim obuius est, vt tanquam in adagiũ abierit, vbi perisse quempiam significant. Euripides in Hecuba: Κἀγὼ γὰρ ἦν ποτέ. i. Et quondam ego fui. Sophocles in Electra:

Ἀπωλόμην δύστηνος, οὐδέν εἰμ' ἔτι.

Id est,

Miseranda perii, nulla sum posthac ego.

Id imitatus Virg. 2. Æneid. lib.

--Fuimus Troes, fuit Ilium & ingens
Gloria Teucrorum.---

Rursum alibi:

Et campos vbi Troia fuit.---

extinctam significans.

Eandem sententiam diuersa metaphora extulit Ouid. libr. De tristibus:

Nos quoq; floruimus, sed flos fuit ille caducus:
Flammaq; de stipula nostra, breuisq; fuit.

Ad eandem figuram pertinet & illud ex Terentiana fabula, cui titulus, ἑαυτὸν τιμωρούμενος: Imo habui Chreme. tanquam perisse significans. Item illud ex Rudentibus Plauti: Miserum istuc verbum, & pessimum est, habuisse Præterea nobilis illa vox M. Tullii de coniuratis supplicio affectis: Vixerunt. cum occisos significaret. Hanc sermonis figuram ex antiquissima illa Lacedæmonii chori cantilena putant increbuisse. Eius chori mentionem facit Plutarchus in libello, cui titulus: Quo pacto laudare se quispiam citra inuidiam possit. Meminit & Diogenianus in Græcorum adagiorum collectaneis. Constabat autem is chorus triplici serie atq; orbe, senum, puerorum, iuuenum. Senum hęc erat cantio:

Ἄμμες πότ' ἦμεν ἄλκιμοι νεανίαι.

Id est,

Nos fuimus olim strenui iuuenculi.

Deinde puerorum hæc erat:

Ἄμμες δέ γ' ἐσσόμεθα πολλῷ κάρρονες.

Id est,

Præstantiores nos futuri olim sumus.

Postremo iuuenum hæc erat:

Ἄμμες δέ γ' εἰμέν, αἰ δὲ λῇς αὐγάσδεο.

Id est,

Et nos sumus: vel experire, si velis.

Hunc chorum, quem τριχορίαν vocant, instituit apud Lacedæmonios Tyrtæus, iuxta triplex ætatum discrimen. Nam pueritia ingressus est vitæ, virilis ætas progressus, senecta exitus.

COGNATI. *Hactenus potui, habui, fui.*

Huiusmodi loquendi colores desperantis formulæ apud vtriusque linguæ authores passim obuii sunt, quibus significamus id iam non esse, quod fuit. Menedemus Terentianus in Heautontimorumenon: Imo habui Chreme, Fuimus quondam fortes. Fuimus Troes, Fuit Ilion & ingens gloria Teucrorum, Vixerunt: Virg. 11. Æneid.

---Purpureus quondam color ora reliquit.

Hactenus Acca soror potui. Indicat Camilla, se iam non posse quicquam. Plautus in Rudente: Papæ diuitias tu quidem habuisti luculentas Labrax: Miserum istuc verbum & pessimum est, habuisse, & nihil habere. Apud eundem in Persa virgo: Omne pro nihilo esse ducto, quod fuit, quando fuit. Tanquam hominem, quando animam afflauit. quid eum quæras, qui fuit? Quid illum miserum memorem, qui fuit? Euripides in Hecuba: κἀγὼ γὰρ ἦν ποτε. Cicero significans cõiuratos extremo supplicio affectos: Vixerunt inquit. Ista & id genus multa erudite annotauit D. Erasmus præceptor noster. Dido in 4. Æneidos, significans se, resq; suas in magna fuisse gloria, iamq; de vita sua desperatum esse:

Vixi (inquit) & quem dederat cursum fortuna peregi:

præsens reliquæ vitæ momentum perinde ducens, ac si non esset. Ouid. in quadam epist. Tristium:

Nos quoq; floruimus, sed flos fuit ille caducus:
Flammaq; de stipula nostra breuisq; fuit.

Seneca lib. 7. de Benefic. c. xix. Scimus nos quales fuimus.

Scimus nos quales fuimus.

Idem ibidem: Scimus nos quales fuimus. Specie prouerbii à Gallis vulgo etiam hodie dicitur. Vide supra: Hactenus potui, habui, fui. Dido mox moritura apud Virgil.

Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi,
Et nunc magna mei sub terras ibit imago:
Vrbem præclaram statui, mea mœnia vidi:
Vlta virum, pœnas inimico à fratre recepi.

Vixit.

Veteres cum aliquem vita cessisse indicarent, non id proprio nomine dicebant, sed tantum hoc: Vixit. Abstinebant enim mortis mentione, ne cogerentur δυσφημεῖν. Itaque abitionem pro morte dicebant, vt Græci οἴχεσθαι, & ἀποίχεται, mortuus est, periit. οἴχεται, pro euanescit, vsurpauit Cicero, Attico scribens. Plutarchus Cicerone: φθεγξάμενος δὲ μέγα ἔξησαν, εἶπεν. οὕτω δὲ οἱ ῥωμαῖοι οἱ δυσφημεῖν βουλόμενοι τὸ τεθνάναι λέγουσι. Hic loquendi color in adagiũ abiit. Eadem figura dicitur, Fuit: de qua Erasmus noster in adagio, Fuimus Troes.

GARRVLITAS.

ERASMI. *Archytæ crepitaculum.*

Ἀρχύτου πλαταγή, id est, Archytæ crepitaculum. In hominem vehementer garrulum & obstreperum iaciebatur. Archytas, crepitaculi genus æreum excogitauit, quod pueris lusitantibus daretur, ne quid interim ex vasis domesticis contingerent: quemadmodum docet Aristoteles 8. libr. Politicorum. Suidas indicat, Archytam fuisse Pythagoricum, Empedoclis præceptorem. Quanquam huius nominis referuntur aliquot, tamen consentaneum est hunc Tarentinum philosophum eius organi fuisse opificem, vtpote qui fertur in mechanicis mire præcelluisse. Cuius & columba lignea celebratur, ita ratione mathematica librata, vti volaret. Quanquam Diogenes Laertius in huius vita testatur, huius nominis & architectum fuisse quendam, qui librum quoque conscripserit de machina. Columbæ meminit & A. Gellius libr. x. cap. xII. ex autoritate Phauorini tribuens inuentum hoc Archytæ philosopho. Sed vtriuscunque fuit inuentum, consentaneum est huiusmodi quoddam organum fuisse, quod suapte sponte sonaret. Vnde non absurde torquebitur in eos, qui naturæ vitio, quouis loco, quauis de re, & apud quosuis, quiduis garriũt: quos Græci λάλους, ἀμετροεπεῖς, ἀκριτομύθους, & πολυμύθους appellant: Latini garrulos, locutuleios, rabulas, blaterones & linguaces; In quos Eupolis scite:

Λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν.

Id est,

Ad garriendum præcipuus & optimus,
Verum ad loquendum nemo minus idoneus.

Nec inscite Epicharmus:

Οὐ λέγειν δεινός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος.

Id est,

Nihil valebat eloquendi viribus,
Verum silendi habebat impotentiam.

Habebatur simile quiddam & apud Romanos, Citeriam appellabant. Erat ea effigies quædam arguta & loquax, quæ ridiculi gratia in pompa vehi solita sit. Vnde M. Cato in M. Cecilium: Quid ergo dicerem amplius, quem ego deniq; credo in pompa vectitatum iri, ludis pro Citeria, ac spectatoribus sermocinaturum? Ergo prouerbii speciem habebunt orationes huiusmodi, Citeria loquacior: &, Præ hoc mutam dicas Citeriam: &, Vnus cum multis Citeriis certare possit.

Arabius tibicen.

Ἀράβιος αὐλητής, id est, Arabius tibicen, aut, ἀράβιος ἄγγελος, id est, Arabius nuncius. In eos dici solitum, qui à semel cœptis nũquam desistunt. Quod vitii Flaccus cantoribus peculiare esse scripsit, vt iussi cantare, nunquam adducantur vt incipiant: si iniussi cœperint, nunquam desinant. Citatur ex Menandro: ἀράβιον ἆρ' ἐγὼ κεκίνηκα αὐλόν: Arabiam ego hercle tibiam excitaui. Meminit adagii Iul. Pollux, c. De loquacibus, ad hunc modum: ἀράβιος αὐλός. id est: Arabia tibia. Citatur & Cantharus in Medea: κιθαρῳδὸν ἐξηγείρατο ἀράβιον. i. e. Citharœdum excitauit Arabium. Celebratus Græcis & hic versiculus de tibicine Arabio:

Δραχμῆς μὲν αὐλεῖ, τεττάρων δὲ παύεται.

Id est,

Drachma canit, sed quatuor compescitur.

quod paululo precio prouocaretur ad canendum, non nisi magna mercede desisteret. Adagium hinc natum existimant, quod olim tibiis canendi artem non discebant ingenui, tanquam sordidam, sed hanc sola mancipia exercebant, quæ plerunque ex Arabia producebantur. Deinde ingenuis vsque adeo placere cœpit, vt indoctus haberetur, quisquis huius esset rudis: donec Alcibiades tibias abiiceret, oris deformitate conspecta ad speculum. Conueniet & in eos, qui laborant morbo, quem Græci vocant ἀπεραντολογίαν, id est, qui dicendi finem facere nesciunt. In quos extat illud Sophoclis:

Ἀνὴρ γὰρ ὅστις ἥδεται λέγων ἀεί,
Λέληθεν αὑτὸν τοῖς ξυνοῦσιν ὢν βαρύς.

Id est:

Quicunq; gaudet continenter proloqui,
Is se grauem esse, quotquot adsunt, non videt.

Turture loquacior.

Τρυγόνος λαλίστερος, id est, Turture loquacior. In garrulos & impendio loquaculos homines dici solitum. Sumpta metaphora ab auis natura, quæ non ore tantum, sed etiam postica corporis parte clamare fertur: ob id opinor, quod vocem ædens, etiam illam mouere videatur. Citatur apud Zenodotum ex Plotio Menandri. Ælianus lib. XII c X. meminit huius prouerbii, deq; aue vtraq; corporis parte loquaci. Theocritus in Syracusanis, mulieres quasdam loquaculas, turtures appellat:

Τρυγόνες ἐκκναισεῦντι πλατειάσδοισαι ἅπαντα.

Prolixius Iliade.

Μακρότερα τῆς ἰλιάδος λαλῶν, id est, Prolixiora Iliade loquens. Refert Iulius Pollux, libro De rerum vocabulis 6 c. 26. adiungens ei quod alibi docuimus, competere in homines vehementer garrulos, τὸ ἐκ δωδώνης χαλκεῖον, & ἀράβιος αὐλός. sic enim ibi refertur. Hunc in sensum vsus est & Æschines in Demosthenem: qui locus nobis alibi citatus est. Non dissimile est huic, Ilias malorum. Sed quoniam hoc congruit immensis malis, quod nunc referimus immodicę loquacitati, separare visum est ob vsum diuersum. Est autem Ilias, nobile opus Homeri, quo Troiæ captæ historiam libris vigintiquatuor explicat: quum Vergilius duodecim libris cõplexus sit, quod ex vtroq; opere visum est decerpere.

Cornicari.

Quin & Græci prouerbio κρώζειν, dicunt, pro eo quod est, inhiare prædę, aut inepte garrire. Aristophanes in Pluto:

Σὺ μὴν οἶδ' ὃ κρώζεις, ὡς ἐμοῦ τι κεκλοφότος
Ζητεῖς μεταλαβεῖν.

Id est:

Quid crocites scio, nempe si quicquam rei
Furto inuolarim, vt hinc tibi partem feras.

Interpres admonet esse prouerbium in eos, qui cornicum more frustra cornicantur. Sunt autem verba Chremyli senis: qui ait se ignorare, quid sibi vellet Blepsidemus, sursum ac deorsum vertens orationem, dum studet furti confessionem elicere, nimirum vt conscius in prædæ partem veniret. Persius satyr. V.

Nescio quid tecum graue cornicaris inepte.

Vsus est & diuus Hieronymus in epistola ad Rusticum monachũ.

Musarum aues.

Μουσῶν ὄρνιθες, in eadem Ecloga dicti sunt poetę, quod assidue modulentur sua carmina:

Καὶ μοισᾶν ὄρνιθες ὅσοι ποτὶ χῖον ἀοιδὸν,
Αντία κοκκύζοντες ἐτώσια μοχθίζοντι. Id est,
Quotquot aues Musarum, audent certare poetę
Chio, coccysando, opera conantur inani.

Musarum aues.

Μουσῶν ὄρνιθας, id est, Musarum aues, non absq; prouerbii specie Theocritus in Thalysia appellat poetas, quod lusciniarum in morẽ assidue canant sua poemata. Scholiastes admonet omnes aues canoras Musarum aues appellari. Sentit autem sibi displicere poetas, qui cuculorum more audent Homero occinere.

Tam multa quam sapiens.

Aristoteles libr. Rhet. 3. admonens ne orator nimium crebris enthymematibus vtatur, sed tantum intermisceat, subiicit hoc carmen, Homeri, ni fallor, ceu vulgo iactatum:

Ὦ φίλ' ἐπεὶ τόσα εἶπες, ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνήρ.

Id est,

Quandoquidem nobis tam multa locutus amice es,
Quam multa prudens vir diceret atq; peritus.

Conueniet in hominem multa loquentem potius quam opportuna. τόσα, inquit Aristoteles, ἀλλ' οὐ τοιαῦτα. i. Tam multa, at non talia. Neq; enim perinde refert quam multa loquamur, sed quam ad rem facientia. Quemadmodum philosophus quidam dixit, nõ eos pro doctis habendos qui multa didicissent, sed qui vtilia.

Daulia cornix.

Δαυλίαν κορώνην, id est, Dauliam cornicem, lusciniam vocant poetæ: siue quod Tereus in Daulide Phocidis cum ea vixerit: siue quod illic Philomena mutata sit in auem, Non video quid sibi velit adagium, nisi forte dictum est in garrulos aut canoros. Magis autem suspicor Zenodotum (siue Zenobius, siue quisquis alius fuit) hoc prouerbium fuisse commentum, quo locum faceret narrandæ fabulæ: quod idem in nõnullis aliis ab eo factum coniicio.

Hirundinum musea.

Χελιδόνων μουσεῖα, id est, Hirundinum musea. Aristophanes in Ranis:

Επιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα,
Χελιδόνων μουσεῖα, λωβηταὶ τέχνης

Id est:

Sunt ista folia, & stulta blateramina,
Musea hirundinum, artis ac subuersio.

Interpres admonet, prouerbium esse in impendio loquaces, & obstreperos. Hirundines enim inepto garritu plus tædii auditoribus adferre, quam voluptatis. Est enim hæc auis minime canora, sed molesto quodam stridore. Vnde apud Pythagoricos loquacitatis symbolum esse meruit, cum vetant ne quis hirundinem [...] eodem habeat tecto. Apte dicetur in poetas indoctos, oratores lo[...] quaces magis quam eloquentes, aut in cœtum hominum imp[...] loquacium.

Lusciniæ nugis insidentes.

Ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι, id est, Lusciniæ nugis insidentes. [...] Proximum illud ad imperitos, & tamen garrulos conuenit: [...] ad eruditos, qui tamen immodice suo studio delectentur. Qu[...] genus sunt poetæ potissimum. Plaut. in Bacchid. ad puell[...] transtulit: Metuo, inquit, ne lusciniolæ defuerit cantio. Quanqu[...] in Græco prouerbio iocosa deprauatio videtur inesse, vt pro [...] χμαις, dictum sit λέσχαις. Sumptum est autem ab incredibili [...] nendi tum studio, tum arte, quæ huic auiculæ tribuitur. Siquidem [...] vt narrat Plin. lib. X. c. 29. diebus ac noctib. quindecim conti[...] citra intermissionem canit, densante se frondium germine. M[...] tis nominibus admiratione digna auis. Primum tanta vox in [...] paruo corpusculo, tam pertinax spiritus: deinde in vna perfe[...] musicæ scientia. Modulatus æditur sonus: & nunc continuo sp[...] tu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur c[...] ciso, copulatur intorto, promittitur, reuocatur, infuscatur ex in[...] pinato (interdum & secum ipsa murmurat) plenus, grauis, a[...] tus, creber, extentus, vbi visum est, vibrans, summus, medius, im[...] Breuiter, omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibi[...] rum tormentis ars hominum excogitauit. Ac ne quis dubitet [...] tis esse, plures singulis sunt cantus, & non idem omnibus, sed su[...] cuique. Certant inter se, palamque animosa contentio est. Vi[...] morte finit sæpe vitam, spiritu prius deficiente quam can[...] Meditantur aliæ iuniores, versusque quos imitentur, accipi[...] Audit discipula intentione magna, & reddit, vicibusque retic[...] Intelligitur emendatæ correctio & in docente quædam repreh[...] sio. Hæc & alia nonnulla de lusciniarum cantu refert Plinius, q[...] diximus loco.

Dodonæum æs.

Δωδωναῖον χαλκεῖον, id est, Dodonæum cymbalum, aut tintin[...] bulum. In hominem dici consueuit improbę atque importu[...] loquacitatis Zenodotus citat ex Ariphoro Menandri. Tradit [...] tem in Dodona duas fuisse sublimes columnas, in altera posit[...] peluim ęream, in altera pensile pueri simulachrum, flagellum ær[...] manu tollentis: quoties autem ventus vehementius flauerit, fi[...] vt scutica impulsa crebrius lebetem feriat, isque percussus tin[...] tum reddat ad multum etiam temporis resonantem. Alii refer[...] ad æra Corinthia, quæ præ cæteris clarius tinniant. Meminit h[...] adagii Stephanus in dictione Dodone. Iuuenalis ad adagium a[...] sisse videtur, cum ait:

Tot pariter pelues, tot tintinnabula credas
Pulsari: ---

muliebrem garrulitatem taxans. Suidas diuersam adagii a[...] interpretationem ex Dæmone. Ait enim oraculum Iouis, q[...] olim erat in Dodona, lebetibus æreis vndique cinctum fuisse, ita [...] inuicem sese contingerent. Itaque necessum erat fieri, vt vno qu[...] piam pulsato, vicissim & omnes resonarent, sonitu per cont[...] ctum ab aliis ad alios succedente. Durabatque in longum temp[...] tinnitus ille, videlicet in orbem redeunte sono. Puratq; parœmi[...] dictam in sordidos, & quantumuis pusilla de re querulos. Veru[...] Aristoteles hoc commentum vt fictitium refellit, adferens al[...] interpretamentum, quod modo retulimus, de columnis duab[...] & simulachro pueri Plutarch. in commentario περὶ τῆς ἀδο[...] σχίας indicat, in Olympia porticum quandam fuisse, ratione m[...] thematica ita compositam, vt pro vna voce multas redderet, atq[...] ob id ἑπτάφωνον appellatam. Cumque hac confert homines im[...] pendio loquaces, quos si verbulo tangas, continuo referunt tantu[...] verborum, vt nullus omnino sit garriendi finis. Meminit hu[...] adagionis & Iulius Pollux lib. 6. c. de loquacibus his verbis: τὸ [...] Δωδώνης χαλκεῖον.

Caute loquacior.

Ραχίας λαλίστερος. i. Caute loquacior. Prouerbialis hyperbole [...] hominem immodice ac permoleste garrulum. Sumpta metaph[...] ra à cautibus: quæ quoniam assiduis fluctibus tunduntur, multo [...] sonant fragore.

Cicada vocalior.

Τέττιγος ἀφωνότερος. i. Cicada vocalior. Dicebatur in homi[...] impendio garrulum, aut admodum musicum: propterea quod h[...] insectum rore duntaxat viuens, cantu potissimum delectetur. [...] quosdam ita Musicæ deditos, vt neglecto cibo perituri fuerint [...] dia, in cicadas à diis mutatos, narrat apud Platonem Socrates [...] Phædro. Et Theocritus in Daphnide:

--- Τέττιγος ἐπεὶ τύγα φέρτερος ᾄδεις.

Id est:

--- Quippe canis melius quacunq; cicada.

Apud Diogenem Laertium refertur Timonis carmen in Plato[...] eloquentiam:

Τῶν πάντων δ' ἡγεῖτο πλατύστατος, ἀλλ' ἀγορητὴς
Ἡδυεπὴς τέττιξιν ἰσογράφος, οἵθ' ἑκαδήμου
Δένδρει ἐφεζόμενοι ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι.

Id est:

Cunctos anteibat latissimus ille, suauis

Orator, cuius non cedunt scripta cicadis,
Quæ super arboribus resident lucis in opacis,
Ac mittunt vocem modulato gutture amœnam.

Est autem allusio: quam Latinus interpres non potest reddere, in πλάτωνος, ad Platonem: & in ἑκαδήμια, ad illius Academiam. Allusum item ad carmen Homeri Iliados γ. de senibus, qui ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι, id est, Vocem floridam emittunt. Apud Athenæum lib. 6. parasitus quispiam seipsum depingens, λαλεῖν, inquit, τέττιξ, id est, garrulitate cicada sum. Et apud eundem libr. 11. Theopompus τέττιξ κελαδεῖ, id est, Cicada stridet. quod tamen illic videtur boni ominis causa dici.

Littore loquacior.

Ῥαχίας λαλίστερος, id est, Littore loquacior. In rabulam & obstreperum dicebatur. Nam rhachia Græcis littus appellatur, præsertim scopulis ac rupibus asperum, quod assiduis tunditur fluctibus, non sine fragore: vnde & Græca vox ducta videtur, ῥαχία quasi τραχία. Nam ea vox ad omne quod asperum ac spinosum est, deflectitur.

Non est eiusdem, & multa & opportuna dicere.

Χωρὶς τό τ' εἰπεῖν πολλὰ καὶ τὰ καίρια.

Id est:

Seiuncta sunt hæc, multa & apta dicere.

Senarius prouerbii vice celebratus, admonet vitandam multiloquentiam, quod fere labi necesse sit, quisquis multum loqui conetur. Extat & in Hebræorum prouerbiis: In multiloquio non abesse peccatum.

Homo semper contradicens.

Galenus libro quo refellit Iulianum nescio quem, calumniantem Aphorismos Hippocratis, refert hanc sententiam, vt vulgo celebratam: οὐδέν ἐστιν ἀπεραντολογώτερον ἀνθρώπου. id est. Nihil est pertinacius ad contradicendum quam homo. ἀπεραντολογία est vitium, quo quis garriendi finem nescit facere. Conuenit in eos, qui nunquam fatentur se victos. Hoc vitio maxime laborant stupidi & imperiti.

Os infrene.

Ἀχάλινον στόμα, id est, Os infrene, vocant os petulans, & maledicum. Sumpta metaphora ab equis, nullo freno coercitis. Ita Plato lib. De legib. 3. ἀχάλινα στόματα vocat: Euripidem opinor imitatus, qui in Bacchis,

Τῶν ἀχαλίνων στομάτων ἀνόμου ἀφροσύνας τέλος δυστυχία

esse scripsit: quemadmodum alibi meminimus. Plutarch. De liberis educandis, ἀθύρωτον στόμα dixit, quasi ianitoris egens. Aristophanes in Ranis:

--- Αὐθαδόστομον
Ἔχοντ' ἀχάλινον, ἀκρατὲς, ἀπύλωτον στόμα.

Id est,

--- Oris improbi,
Infrene habentem, intemperans, & ostii
Os indignum. - -

Iulius Pollux docet id genus homines dici ἀθυρογλώττους. quam vocem vsurpat Euripides in Oreste:

Κἀπὶ τῷδ' ἀνίσταται
Ἀνήρ τις ἀθυρόγλωσσος, ἰσχύων θράσει,
Ἀργεῖος οὐκ Ἀργεῖος ἠναγκασμένος,
Θορύβῳ τε πίσυνος, κἀμαθεῖ παρρησίᾳ
Πιθανὸς ἔτ' αὐτοὺς περιβαλεῖν κακῷ τινί.

Id est:

Sub ista surgit quispiam vir, cuius os
Carebat ostio, valens audacia,
Argiuus haud Argiuus: huc adactus est
Turbæ obsequens, & imperita audacia:
Qui orationis posset eloquentia
Malo vel ipsos principes inuoluere.
Sic Euripides depingit.

Sed vtinam hæc forma non competeret in tam multos concionatores, non Euangelicos, sed sycophanticos ac meros adulatores.

Tanquam suber.

Ὡς φελλὸς, id est, Tanquam suber. de iis, qui non norunt dissimulare, aut qui nesciunt mergi aduersis fortunæ procellis. Extat apud Pindarum. Tractum a natura ligni, quod non solum ipsum non mergitur, verum etiam alligatum aliis ne sidant, sustinet. Vnde retibus assuitur, & natantibus subditur.

Telenicia echo.

Τελενίκειος ἠχὼ, id est, Telenicia echo, recte dicetur oratio fatui: Sic enim vocant crepitum vasculorum inanium. sumpto epitheto ab eodem, de quo alibi diximus Telenico. Quanquam Plutarchus inter argute dicta Epaminondæ, meminit Tellenis cuiusdam pessimi tibicinis, cui dissimillimus fuerit Antigenidas. Expendat igitur lector, an ab hoc malit deductum prouerbium. Etenim de Tellenis cantilenis alias nobis dictum est.

Balneator.

Βαλανεὺς, id est, Balneator, siue balnei caupo. Id nominis vulgato conuicio dicebatur in hominem alienarum rerum plus satis curiosum, propterea quod huiusmodi genus hominum, quoniam in ocio viuit, neque suis negociis destinetur, aliena curare consueuit. Quemadmodum ille Damasippus Horatianus,

Aliena negocia curans,
Excussus propriis.

Cuiusmodi sunt & Tonsores.

Vnde idem Horatius:
--- Opinor
Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.

Plato lib. De Repub. 1. videtur vsurpare in verbosos. Quanquam germana inter se vitia sunt, curiositas & garrulitas, teste vel Horatio:

Percunctatorem fugito, quia garrulus idem est.

Meminit adagii Diogenianus.

Battologia, Laconismus.

Βαττολογία, Græcis multiloquium vocatur: à Batto quopiam inepto poeta, qui hymnos quosdam conscripsit prolixos, in quibus eadem crebrius iterabantur. Hinc vox etiam conficta, βαττολογεῖν, quæ quidem adeo vulgo fuit vsurpata, vt ea Matthæus Apostolus sit vsus. Sic enim apud hunc loquitur Christus: προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί. i. Orantes autem, ne battologissetis, more gentilium. E diuerso λακωνισμὸς. id est, Laconismus, in breuiloquentiæ significationem abiit: quo modo vsurpatur aliquoties apud M. Tullium in Epistolis.

Moschus canens Bœoticum.

Μόσχος ᾄδων βοιώτειον, id est, Moschus canens Bœoticum. Moschus hic citharœdus fuit imperitus, qui citra respirationem vocem in longum producebat. Bœoticum autem vocat cantionis genus, veluti Phrygium aut Dorium. Quadrabit in multiloquos, sed tamen inepte loquaces.

Si coruus possit tacitus pasci.

Si breuis apologus, authore Fabio, parœmiæ genus est: Cur non illud etiam prouerbiis annumeremus, quod scripsit Horatius:

Sed tacitus pasci si posset coruus, haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus inuidiæque.

Quidam existimant mutuo sumptum ex apologo, quem in libro De Deo Socratis refert Apuleius, de coruo prædam nacto: quam vulpes ita intercepit, dum arte persuadet illi, vt canere incipiat. Quadrat in eos, qui si quid bonæ rei nacti sunt, continuo iactant ostentantque: atque ad eum modum efficiunt, vt alii tum obsistāt, quo minus eiusmodi plura commoda nanciscantur, tum quæ nacti sint, interuertant.

Quicquid in buccam venerit.

Quicquid in buccam venerit. Quoties libere quospiam ac tuto loqui significamus, incircumspecte, & quicquid forte fortuna in animum inciderit. Quemadmodum apud fidos amiculos facere solemus, apud quos impune quiduis nugamur atque effutimus. M. Tullius ad Atticum, lib. 14. Aut si nihil erit, quod in buccam venerit, scribes. Idem libro 12. Quid cum coram sumus, & garrimus quicquid in buccam venit? Recte torquebitur & in eos, qui temere atque inconsiderate loquuntur, perinde quasi sermo illis non in pectore nascatur, sed in faucibus.

Quicquid in linguam venerit.

Huic plane germanum est illud, quod vsurpat Lucianus in libello De ratione conscribendi historiam: ἐπινοοῦντες δὲ καὶ ἀναπλάττοντες ὅ τι κεν ἐπ' ἀκαιρίαν γλῶτταν φασὶν ἔλθῃ. id est: Comminiscentes affingentesque quicquid verbi temere in linguam, vt aiunt, venerit. Plato dictum hoc libro De Repub. 8. citat ex Aeschylo Tragico poeta. Vsurpauit & Athenæus lib. Dipnosophist. 5. κατὰ γὰρ τὸν εἰπόντα ποιητὴν, ὅ τι κεν ἐπ' ἀκαιρίαν γλῶτταν ἔλθῃ. id est: Iuxta poetam qui dixit, Quicquid temere in linguam venerit. Hoc velut interpretans Isocrates in oratione Panathenaica: ὅμοιος ἂν εἶναι δόξαιμι τοῖς εἰκῇ μὴ καὶ φορτικῶς καὶ χύδην ὅ τι ἂν ἐπέλθῃ, λέγουσι. id est. Similis videbor iis qui temere & arroganter ac futiliter quicquid in mentem venerit, loquuntur.

Citra vinum temulentia.

Ἄοινος μέθη. i. Ebrietas absque vino. Theophrastus testatur in Sympos. Plut. τὰ κουρεῖα ἄοινον μέθην ἐκάλει. i. Tonstrinas ebrietatem absque vino vocabat: propterea quod illic desidentes, sermonib. ita temulenti redderentur, vt non aliter effutirent quicquid esset in animo, quam inter pocula solent ebrii, voces interdum temulentiam effutientes, per iugulum, vt ait Plin. redituras. Horatius insolentiam ebrietatem appellat: Fortunaq; dulci ebria, Vulgo panariam ebrietatem appellant arrogantiam, licentiamque morum, quæ secundis reb. comes esse consueuit. Et est hæc quidem non paulo periculosior illa, quam vinum adduxit. Siquidem vini æstus pauculis horis, aut etiam somno deferuescit: hæc multis in omnem vsque vitam durare consueuit.

Meliacum nauigium.

Τὸ μηλιακὸν πλοῖον, id est, Meliacum nauigium. In futilem & rimatum, vt ait Terentius, plenum, hac atq; illac perfluentem, dictitatum videtur. Parœmiam ad historiam quampiam referunt.

Ea sic habet. Aristoteles quidam Meliacus deducendæ coloniæ præfectus, cum multi detrectantes nauigationem, varia causarentur, & alii dicerent vxores suas aduersa valetudine teneri, alii naueis suas perstillare, atque his prætextibus domi manerent: ille indignatus, imprecatus est illis, vt nunquam haberent naues integras, & semper sub vxorum imperio viuerent. Vnde quadratum videtur, vbi quis causas fingit, quo suffugiat officium. Est autem Melia Cariæ ciuitas, authore Stephano. Suidas indicat, & arboris genus esse Meliam, proferens exemplum ex Auibus Aristophanis:

Ἐζόμθμος μελίας ἐπὶ φυλλακόμου.

Id est,

In Melia residens frondosa.

Et fortassis huius arboris materia inutilis est ad fabricam nauigiorum. Verum vt vera sit fabula de populo Meliaco, certe allusum est ad arborem.

Intersecta musica.

Ἐκκέκοφθ' ἡ μουσική: id est, Interrupta est musica. Veteres in conuiuiis eruditis confabulationibus vti consueuerunt. Post cantores, histriones, saltationes induci cœptæ. Vnde quidam moleste ferentes interrumpi sermones suos dicebant: ἐκκέκοπται ἡ μουσική. Quæ vox in prouerbium traducta est, quoties aliquis interueniens sermonem institutum interpellaret. Simile quiddam memini legere apud Platonem, licet in præsentia locus non occurrat.

Lingua quo vadis?

Γλῶσσα ποῖ πορεύῃ; πόλιν ὀρθώσουσα καὶ πάλιν ἀναστρέψουσα, id est, Lingua quo vadis? Erectum ciuitatem, eandem denuo subuersura. Refertur à Suida, Zenodoto, Diogeniano. Docet linguam plurimum vtilitatis adferre mortalibus, eandem rursum plurimam adferre perniciem, tametsi membrum corporis sit perquam exiguum. Proinde diuus Iacobus Apostolus eam clauo nauis adsimilem facit: quæ cum pars sit minima, tamen totam nauem aut seruat, aut euertit. Bias, referente Plutarcho in libello de audiendo, rursum in alio De loquacitate, Amasidi Ægyptiorum tyranno iubenti, vt sibi quod esset in victimæ, quam ad illum miserat, carnibus & optimum & pessimum mitteret, linguam resectam misit: innuens huius vsum esse præcipuum, siue prodesse cupias, siue nocere. Nec inscite dictum est à Solomone capite 18. Mors & vita in manibus linguæ.

Cane Tellenis cantilenas.

Ἄειδε τὰ Τέλλωνος. i. Cane cantiones Tellenis. Quidam dici putant de dicacibus, mordacibusque: quidam de inepte loquaculis. Nam Tellenem hunc, tibicinem quendam fuisse, poetam item carminum ineptissimorum. Alii tradunt, hunc iocos quosdam versibus lepidissimis descripsisse, non sine multo sale scommatum. Meminit huius Tellenis Diarchus Messenius apud Zenodotum. Item Plutarchus in Apophthegmatis.

Ad vinum diserti.

Cicero in oratione pro M. Cælio, ad vinum disertos appellat, qui ad serias causas agendas inepti, inter pocula multa garriunt, vbi nihil opus: Qui se nunquam profecto si istum in locum processerint, explicabunt, quam volent in conuiuiis faceti, dicaces, nonnunquam etiam ad vinum diserti sint. Alia fori vis est, alia triclinii. Notum est illud Flacci:

Fœcundi calices quem non fecêre disertum?

M. Tullius allusit ad morem priscum, quo causæ ad aquæ modum agebantur. Ea diuidebatur in tres partes: vna infundebatur actori, altera reo, tertia iudici. At qui ad vinum diserti sunt, ad aquam fere muti sunt.

Leuissima res oratio.

Κουφότατον πρᾶγμα λόγος, id est, Leuissima res oratio, Synesius in epistola quadam ad Theophilum: προπετὴς ἄνθρωπος γλῶτταν, ἐνέτυχεν ἀνδρὶ προπετεστέρῳ τὴν χεῖρα, καὶ τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενον, κουφοτάτου πράγματος, βαρυτάτην τιμωρίαν ἐξέτισε. id est; Homo præcipiti lingua cum incidisset in virum manu magis præcipiti, iuxta id quod dici solet, rei leuissimæ nempe sermonis, grauissimas pœnas dedit. Porro quod Synesius adducit, propemodum videtur esse apud Platonem lib. De legibus 4. διότι κούφων καὶ πτηνῶν λόγων βαρυτάτη ζημία. i. Propterea quod leuium ac volatilium verborum grauissima sit pœna. Refertur & apud Plutarchum in libello περὶ ἀοργησίας, ex authore Platone. Apud Homerum passim obuium est illud:

---Ἔπεα πτερόεντα προσηύδα.

Id est,

--- Verba volucria dixit.

Verba alata cognominat, quod facile euolent, ac reuolare nesciant. Proinde Horatius:

Et semel emissum volat irreuocabile verbum.

Eam sententiam citat ex Menandro:

Οὔτ' ἐκ χερὸς μεθέντα καρτερὸν λίθον
Ῥᾷον κατασχεῖν, οὔτ' ἀπὸ γλώσσης λόγον.

Id est,

Nec durus vlli emissus è manu lapis,
Neque sermo lingua, facile compesci valet.

Alibi indicauimus, ἀπτέρους λόγους dici Græce, id est, verba sine pennis, quæ premit apud se qui audiuit, nec sinit ad alios euolare.

Farcire centones.

Periphanes in Epidico Plautina, militi iam pugnas suas [...] tari more paranti narrare: Quin tu, inquit, alium quæras, [...] centones farcias. id est, quem tu gloriosis mendaciis & consar[...] natis fabulamentis expleas. Solent enim homines gloriosi men[...] dacium aliud ex alio connectere, nullum facientes neque fine[...] neque modum. Centones autem dicuntur vestes è variis pann[...] culis, ac diuersis etiam interdum coloribus consarcinatæ.

Iuuenalis:

Intrauit calidum veteri centone lupanar.

Ad harum similitudinem centonem vocant carminis genus, [...] diuersis carminibus & carminum fragmentis, hinc atque illinc accersitis, contextum, quasique consutum: Græci κέντρωνας [...] pellant, addita litera, quam abiiciunt Latini. Extant adhuc Ὁμηροκέντρωνες, quorum meminit & diuus Hieronymus: & Virgilio[...] centones Probæ mulieris: & Centon nuptialis Ausonii, qui [...] etiam carminis tradit.

Sine capite fabula.

Ἀκέφαλος μῦθος. id est Sine capite sermo, dicitur imperfectus ac mutilus. Plato lib. De legib. 6. Οὔκουν δή που λέγων γε μῦθον ἀκέφαλον ἑκὼν καταλίποιμι, πλανώμενος γὰρ ἂν ἁπανταχῇ [...] ἄμορφος φαίνοιτο. id est, Nequaquam profecto, posteaquam [...] cendi parteis suscepi, sermonem absque capite libens reliquerim. Etenim si oberrans talis occurrat alicubi, fœdus videretur. Rursum in Gorgia: ἀλλ' οὐδὲ τοὺς μύθους φασὶ μεταξὺ θέμις εἶναι καταλείπειν, ἀλλ' ἐπιθέντας κεφαλὴν, ἵνα μὴ ἄνευ κεφαλῆς περιίῃ. id est, At ne ser[...] mones quidem interim aiunt fas esse deserere, quin potius impo[...] nendum illis caput, ne sine capite obambulent. Fortassis allusum id, quod refert Plutarchus in Dialogo De defectis oraculis. Ap[...] Cretenses festum quoddam nouis & absurdis ceremoniis agebatur, ostenso hominis simulachro sine capite. Hunc aiebant Mer[...] nis patrem fuisse, qui constuprata per vim Nympha, sine capite fuerit repertus. Prouerbium refertur à Zenodoto.

EX APPEND. ERAS.

Ἄοινα συμπόσια.

Sine vino compotationes. De locis vbi ociosi desident garrientes quiduis, atque vbi loquacitate temulenti pene redduntur: [...] tonstrinæ sunt, balnea, & hodie in ædibus magnatum proiectu[...] ræ vestibulorum, Plut. eadem loca λέσχαι ab aliis appellabantur. Hesiod.

Lingua præconi.

Sup. Lingua seorsum inciditur. quo allusum est ad prouerbi[...] ale dictum, ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι. Olim in sacrificijs lingua ex[...] & in[...] præconibus dari solebat, tanquam membrum profanum, [...] gnum, quod sacrificij pars esset: præconibus, inquam, qui lingua[...] habent venalem, Aristophan. Hom. Hinc Antipater, iniecta men[...] tione de sene imbecillo, dixit ex immolata victima tantum lingu[...] & ventrem superesse. Plutarch.

Citeria. Citeria loquacior.

De homine impendio loquace, οὐ λέγειν δεινῷ ἀλλὰ σιγᾶν ἀδυνάτῳ. M. Cato. Citeria apud Romanos erat effigies quædam argu[...] & crepera, quæ ridiculi caussa in pompa vehi solita est. Festus.

IVNII. *Frenum non habet lingua.*

Χαλινὸς οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῇ γλώττῃ. Freno caret lingua. De garrulo & silentij modũ ignorante. Philostratus libro iiii. de vita Apollo[...] nii. loquens de Basso quodam Corinthio parricida, qui philoso[...] nomine sese venditabat, sic inquit: σοφίαν δὲ ἑαυτοῦ κατεψεύδετο, [...] λινὸς οὐκ ἦν ἐπὶ τῇ γλώττῃ. id est: Sapientiam falso affectabat, [...] inerat eius linguæ habena. Talem ἀπέραντον λόγον sine fine loqu[...] appellat Galenus libro aduersus Iulianum: Euripides ἀθυρόγλωσσον, quod nullis obicibus interseptam habeat linguam: & eadem metaphora, ἀπύλωτον. Idem & Aristophanes ἀχάλινον στόμα, [...] linguam [...] cere impotens vocat. D. Clemens ἄθυρον γλῶτταν, Nazianzenus [...] lem, nullisque obicibus septam, libereque euagantem. Nazian[...] nus ad Eudoxum, ἀχαλίνωτον εὐημερίαν felicitatem effrenem & in[...] solentem dixit.

Chius Coum loqui non sinit.

Χῖος παραστὰς Κῷον οὐκ ἐᾷ λέγειν.

Id est,

Hic Chius astans, non sinit Coum loqui.

Senarius prouerbialis è Strattidis comici fabulis. Compete[...] rabulam verbosum qui multiloquio os prudentioris doctioris[...] obstruit, nec patitur verba pro se facere. Chiorum scurrilitas & [...] laudata leuitas ex authoribus notissima est: At Coos insula ma[...] nominis, & decantatissimos viros permultos protulit. Nisi ma[...] referre ad iactuum tesserariorum vilitatem dignitatemque, in qui[...] bus χῖος vnionem caniculamue designabat, infelix iactus: at κῷος senionem, felicissimus omnium iactus.

Στρεψίμαλλος.

Blateronem, qui male feriato ocio inepte tempus deterat, στρεψίμαλλον veteres dixerunt, quasi lanitorqueum, velut de lana ca[...] prima inutiliter garrientem: sumpta occasione scommatis à [...]

contortos villos habẽnte, ac proinde intricata. Refertur ab Eustathio Odysseæ 9. meminit & Hesychius.

Magis mutus quam perdix.

Meminit Plutarchus libello De non fœnerando, ἀφωνότερος πέρδικος, Perdice magis mutus, in hominem impendio loquacem, vt per antiphrasin proferatur: quippe quum loquacitatem auis non dissimulanter in Symposiacis perstringat Plutarchus. vel saltem in indoctum hominem & hæsitabundum, qui lapsante lingua, aut odiosa verborum ingeminatione aures obtundit. Natiuus enim auis sonus est, κακκαβίζειν. vt autem perdix iterato vocabulo, caca, fastidium auribus creat: ita & ineptus poetaster, verborum & rerũ optimarum parcus, perdice magis mutus.

Λογοδιάῤῥοια.

Futilem loquacitatem, merisque nugis diffluens multiloquium, λογοδιάῤῥοιαν cum Athenæo dicemus. velut quandam verborum proluuiem, est autẽ apud Medicos διάῤῥοια, copiosum alui profluuium, quale in Harpyis describit Maro, ex concoctionis impotentia solitum nasci vitiũ, quomodo garruli verba non cõcocta temere effutiunt. Athenæus libro quarto, ὑπὸ λογοδιαῤῥοίας ἐνοχλούμενοι: Quos agitat verborum proluuies.

Anui assimilis.

Γρηῒ καμινοῖ ἴσος, Anui exoletæ aut foco assidenti similis: prouerbiale dicterium in blateronem garrulitate anili infamem, vel in rugis deformem vetulum. Hoc scommate Vlyssem excipit Irus mendicus, Odyss. 18: vbi Eustathius ex Rhetorici lexici interpretatione multiloquum notari adscribit: secundum alios vero rugosam faciem perstringit. Aristarchus & Herodianus Grammatici καμινὼ furnariam exponunt vetulam, fornaci assidentem, & hordeum frigentem, quo facilius pinsatur, & in pollinem pila comminutum redigatur: alii ad nigroris fuscedinisque significationem dictum trahunt, quasi fuligine oppletum incessat. Comanus grammaticus epitheton vult esse exoletæ viribusque defectæ anus: παρὰ τὸ καμεῖν τὰς ἶνας ὑπὸ γήρως, quod senii vitio debilitati sint nerui.

Cornice loquacior.

Λαλίστερος κορώνης. id est, Cornice magis garrulus. Columbam inducit Anacreon lyricus ita loquentem:

> Λαλιστέραν μ' ἔθηκας
> Ἄνθρωπε καὶ κορώνης.

Id est:

> Tu me loquaciorem
> Cornice reddidisti.

Prouerbialis hyperbole in garrulos & impensius verbosos, vt & κρώζειν, id est, Cornicari: qui fictitius est cornicum sonus. Simile est illi, Turture loquacior:

Ἐξορχεῖσθαι.

Ἐξορχεῖσθαι & ἐξορχήσασθαι, quod fere sonat extra templi vestibula choreas educere, prouerbiali tropo vsurpatur pro, arcana & reticenda in vulgus edere, publicique ea iuris facere. Dionysius Areopagita initio operis de Hierarchia Ecclesiastica: ἀλλ' ὅρα ὅπως μὴ ἐξορχήσῃ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων. id est: Caue ne sancta sanctorum eliminès: hoc est, prophanis qui mystica rident, parum tempestiue communices. ἀμέθεκτα μὲν αὐτὰ καὶ ἄχραντα τοῖς ἀτελέστοις διατηρῶν: id est, Conseruando ea intacta & impolluta plebeis. Clemens Alexãdrinus Stromatum lib. 1, ὅτι μέγας ὁ κίνδυνος τὸν ἀπόῤῥητον ὡς ἀληθῶς τῆς ὄντος φιλοσοφίας λόγον ἐξορχήσασθαι τοῖς ἀφειδῶς πάντα μὲν ἀντιλέγειν ἐθέλουσιν οὐκ ἐν δίκῃ. id est: Magnum namque periculum incumbit iis, qui mera illa germanæ philosophiæ arcana effutiunt apud eos, qui citra delectum temere quiduis contradicere parati sunt. Idem in Protreptico: τί δ' εἴ σοι καταλέγοιμι τὰ μυστήρια, οὐκ ἐξορχήσομαι μὲν ὥσπερ Ἀλκιβιάδην λέγουσιν, ἀπογυμνώσω δ' εὖ μάλα τὴν γοητείαν τὴν ἐγκεκρυμμένην αὐτοῖς. i. Quid si pãdã tibi mysteria, nõ veluti saltatione ludicra ea eliminabo, quod Alcibiadẽ fecisse perhibent, sed rite denudabo præstigias omnes in illis abstrusas. Synesius lib. De prouidentia: ἀλλ' εὐλαβητέον γὰρ ἤδη μήτι καὶ τῶν ἀῤῥήτων ἐξορχησώμεθα. id est: Cauendum enim nunc est, ne quid arcani eliminemus. Idem alibi in epistolis scribit se ἐξορχήσασθαι τὰ ἀνήκουστα: hoc est, antehac inaudita prodidisse. Rursus in Dione: μὴ τοι πρὸ τοῦ ἐν ὁσίον ἐξορχήσασθαι τὴν ἀρχαίαν ῥητορικήν: id est: Necenim tantopere Dion antiquorum rhetoricam publicam fecit. Tatianus Assyrius martyr: τὸν ἐξορχησάμενον τὰ παρ' Ἀθηναίοις μυστήρια ἐτιμωρήσατε. loquitur de Diagora Melio, quẽ ad proditã in vulgus mysteriorũ fidem Atheniẽses quouis supplicio dignum cẽsuerant, propositis occisori magnis præmiis, vt indicat Aristophanes. Aristides in Eleusinio: ὦ κακῶς ἐξορχησάμενοι τὰ μυστήρια, ὦ τὰ ἄφαντα φήναντες, id est, O vos qui indigne mysteria euulgatis, ô qui infanda retegitis. Idẽ alibi, καί τινα τρόπον ἐξορχοῦμαι δεικνὺς ἀμυήτῳ τὰ ἱερά; id est: Et quodammodo extra limen choreas produco; qui haud initiato sacra reuelo. Lucianus libro De saltatione, τοὺς ἐξαγορεύοντας τὰ μυστήρια, ἐξορχεῖσθαι λέγουσιν οἱ πολλοί: id est: Mysteriorum eliminatores, vulgo ἐξορχεῖσθαι dicimus. Parrhesiades apud eundem in piscatore, ἤν τινα τῶν μεμυημένων ἰδὼν ἐξαγορεύοντα ταῖν θεαῖν τὰ ἀπόῤῥητα καὶ ἐξορχούμενον: id est: Si quem initiatorum conspicatus deorum arcana publicantem enunciantemque. Demosthenes aduersus Androtionem, ἐξορχεῖσθαι extulit de facinoroso, qui solenni in pompa saltans in fugam se coniecit. id enim illi obiicit de ipsius patre: εἰ γὰρ ὁ πατὴρ ὁ σὸς ᾤχετ' ἐντεῦθεν αὐταῖς πέδαις ἐξορχούμενος διονυσίων τῇ πομπῇ: id est: Siquidem tuus pater hinc fuga elapsus est in Bacchanalium pompa cum ipsis compedibus desultans. Moris enim erat, solennibus in feriis captiuos solui, peractis illis iterum in carcerem contrudi, vt Vlpianus interpres annotat: Androtionis autem pater, peculatus reus, vinctus licet, effugerat. Diuersum hinc est ἀπορχήσασθαι: quomodo Herodotus, & ex eo Athenæus, referunt Hippoclidem Atheniensem ambientem Clisthenis Sicyoniorum tyranni filiam ἀπορχήσασθαι τὸν γάμον. id est, à nuptiis excidisse indecoro tripudio. quod factum recensens Plutarchus libro De Herodoti maleuolentia, sic scribit: δοκεῖ μοι καθάπερ Ἱπποκλείδης ὁ τοῖς σκέλεσι χειρονομῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης εἰπεῖν ἂν ἐξορχούμενος τὴν ἀλήθειαν, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. id est: Videtur mihi sicut Hippoclides ille qui immensa cruribus manuum vice micabat, siue gesticulabatur, dicere potuisse veritatem in propatulum efferendo: Non est curæ Hippoclidi. id .n. hoc loco significat ἐξορχεῖσθαι. Erasmus vertit ita: Postquam à veritate desultauit.

Abderologus.

Ἀβδηρολόγος, Abderologus prouerbialiter dicitur stultiloquus, qui nænias merasque nugas effutit, stultitiamque & ingenii inopiam verbis prodit. Tatianus Assyrius in oratione aduersus gentes, loquens de Democrito Abderitano, τί καὶ λέγειν ἔχομεν; ἢ τοῦθ' ὅτι κατὰ τὸν κοινὸν λόγον ἀβδηρολόγος ἐστὶν ὁ ἀπὸ τῶν Ἀβδήρων ἄνθρωπος. id est, De sympathia & antipathia Democriti quid dicemus? nisi hoc ipsum quod iuxta vulgi dictum Abderologus est homo iste Abderis natus. Arnobius lib. aduersus gentes quinto, prouerbii specie dixit: O Abdera Abdera, quàm fias mortalibus irridenda, talis si apud te esset fabula ita conflata? Abderitani namque fatui habebantur, & frigidæ stoliditatis pleni. vnde Martialis Epigrammatarii illud libro decimo:

> Abderitanæ pectora plebis habes.

Quin & ἀβδηριτικόν, id est, Abderiticum, prouerbiali sensu protulit Cicero in septimo ad Atticum, pro friuolo & stolido, vbi ait. Id est, ἀβδηριτικόν Martianus Mineus Felix lib. 2 Philologiæ Abderitam senem Democritum appellat, vbi perperam scriptum vulgo legitur. Sed aduersum illam quoddam Abderitatæ senis alyma præparauit. ego lectionem ita reponendam censeo, Abderitæ senis ἄλειμμα, hoc est, pigmentum, seu vnguen. Est autem Abdero, Thraciæ ciuitas, nomen sortita à conditore Abderito Erimi filio, Herculis (vt fabulantur) amico, quem Diomedis equi dilaniatum comederunt: vt adagii author Tatianus refert.

Dicelites.

Δεικελίκτας siue δεικηλίκτας vocant Græci cauillatores, & dicacitatis affectatores, qui alium quempiam in scommatibus imitantur; vt Apollonii Rhodii interpretes annotant: à δείκηλον, quod proprie sit Ioui assimilis effigies, & abusiue quæuis similitudo. Eustathius Odysseæ ρ. δεικηλίστας vocari dicit frigidos quosdam vocabulorum mimos & affictores, qui non contenti vsitatis vocibus, nouas fingunt. exempli gratia, medicos σιύκτας quasi saginatores nominant: sæpiam ὀπισθοτίλαν velut retrostercorantem, quod atramentum in cauda latens excernat in metu: gallum ὀρταλιχὸν velut pipionem auroræ indicem: hirundinem κωτιλάδα quasi garritricem, quæ omnia etiam apud Athenæum legas in decimoquarto Quint. & Lacones Dicessitas Comicos & Mimos vocabant, velut imitatores personarum & effictores; quos φαλλοφόρους Sicyonii, Thebani ἐθελοντὰς, alii αὐτοκαβδάλους & ἰάμβους, Itali φλύακας vocabant: vt Iliad. λ scribit Eustath. ex Athenæo. Ex quo conijcio lapsum fuisse Lilium Gyraldum, virum certe doctum, in historia poetarum, φλοιακογράφον exponens eum qui cortice scribit: malens interim immutata genuinæ lectionis fide, loco illius substituere φλυαρογράφος, quod nugarum scriptorem significat. proinde φλυακογράφον puto esse, quem etiam Mimographum dicimus.

Supra clepsydram dicere.

Ὑπὲρ τὸ ὕδωρ ἐγχεόμενον εἰπεῖν, id est, Supra aquam infusam dicere. Prouerbium annotatur à Budæo, non explicatur tamen: sonat autem idem quod, supra clepsydram loqui: & quod Quintilianus dixit, Aquam perdere: videtur dictum de garrulis, qui loquentiæ multum habent, sapientiæ parum; quique verbositate nimia tempus extrahunt. Synesius in Dione: ὕδωρ δὲ τοῦτ' ἐκεῖ διὰ ταχέος δρόμον οὐ μεμετρημένον. οὐδὲ πρὸς κλεψύδραν ταμιευόμενον, ἀλλ' ἐγὼ μὲν εἰ μήπω παύομαι, ἀλλ' αὐτίκα πεπαύσομαι. id est: Aqua celeriter diffluit, non dimensa aut ad clepsydram expensa: attamen ego si nondum finem facio, mox saltem desistam. Philostratus in Pausania sophista: τοὺς τῆς κλεψύδρας μετέχοντας: id est, clepsydræ participes nominat, qui ad clepsydram declamabant aquæ certa mensura repletam: κλεψύδραν ξυμμεμετρημένην vocat, talesq; vulgari dicterio; διψῶντας, quasi siticulosos appellatos fuisse scribit. Solebant veteres ad aquæ stillicidium orandi modum metiri; productiore breuioreue tempore circumscriptum.

Qualia canicies loquitur.

Πολιαῖς ὅμοια μυθολογεῖν, id est; Caniciei congrua effutire; prouerbialiter dixit Nazianzenus: pro, aniles fabulas & deliramenta proferre. Sic enim ait ad Nemesium: αἰδόμενος πολιῇσιν ὁμοίια μυθολογεύειν. id est: Reueritus blaterare senilia fabulamenta, caniciei assimilia. Olympiadorus in Platonis Gorgiam, causam reddens cur comœdiam exploserit è sua Repub. Plato, ἐπειδὴ; ἐπι-

quit, γραώδη εἰσφέρει μυθάρια. hoc est: Quia fabulas aniles inducit Plato in Gorgia; τάχα δ' οὖν ταῦτα μῦθός σοι δοκεῖ λέγεσθαι ὥσπερ ὑπὸ γραός. id est: Forte ista tibi ab anilibus fabulis haud aliena dici videntur. Polemon Laodiceus cuidam in Phauorino Philosopho loquacitatem notanti, vrbane dixit, καὶ πᾶσα γραῦς: Etiam anus omnis garrula est: vt apud Philostratum legas. Abiit & in vulgare dicterium nostrate lingua, quod nugas vocitamus, anilis colus Euangelia: eo quod vetulæ dum colum tractant, vanis fabulis plerumque tempus terant.

Nouus iste Palæphatus.

Καινὸς οὗτοσὶ παλαίφατος: id est, Nouus iste Palæphatus. Venuste quadrabit in eos, qui fabulosa, & qualia fidem non inueniant, seria oratione verisimilia facere, alijsque approbare satagunt. Extat apud Athenæum de coquo, artem suam ostentante gloriosius: ἰδοὺ καινὸς οὗτοσὶ παλαίφατος. id est: En nouus iste Palæphatus. de quo ita Eustathius in Odyss. 19. sentit: παροιμιάζεται τοὺς πιθανολογοῦντας τὰ μὴ οἷά τε ὄντα πρόσσχημα ἔχει. id est, Prouerbialiter torquetur in assertores rerum, quæ fidem non merentur. Palæphatus scriptor fuit fabulosarum narrationum, quas ad historias transfert, eiusque hodie extat τῶν ἀπίστων liber de rebus incredibilibus, in quod opusculum multa commentati fuisse dicuntur Heraclitus & Charax. Meminit eius & Virgilius in Ciri, eo versu:

Docta Palæphatia testatur voce papyrus.

Paphlagon.

Eustathius Iliad. 13. indicat prouerbialem Homeri esse versum hunc:

Τὸν μὲν παφλαγόνες μεγαλήτορες ἀμφιπένοντο.

Id est:

Magnicrepi propter hunc Paphlagones satagebant.

Innuit autem vrbane dici illum posse, quoties à garrulis & futilibus hominibus, loquentiæ multum habentibus, turba excitatur: talesque locutuleii, λόγους παφλάζειν dicuntur. Sic Cleonem Atheniensem clamosum & loquacem homuncionem salse παφλαγόνα nominat Aristophanes. est autem παφλάζειν, verbum fictitium, marinarum vndarum strepitum mentiens, quando vndam vnda superuenit, aut in littus illiditur. Eius vsus est apud Cratinum in Seriphis: οὕτω σταθερὸς τοῖς λωποδύταις ὁ πορθμὸς πεινῶσι παφλάζειν. id est: Adeo stata merces famelicis istis balneorum furibus. Hippocrates quoque παφλάζειν vsurpauit, pro inter dicendum labi & verba resumere, vt interpretatur Galenus. Quin & olla παφλάζειν dicitur, quando ebullit: quod & καχλάζειν dicitur. Sapit prouerbiū & Pherecratis comici senarius:

Λοπὰς παφλάζει βαρβάροις λαλήμασι.

Id est,

Sartago barbaris scatet vocabulis.

Quem vsurpat & Eubulus in fabula, cui nomen Titanes.

--- Προσγελῶσά τε
Λοπὰς παφλάζει βαρβάρῳ λαλήματι.

Id est,

Bullit renidens olla lingua barbara.

Dici enim poterit in indoctum & inepte barbarum. Aristophan. in Auib. παφλάσματα vocat sciscitationes curiosas & loquaces. ibi, παῦε τῶν παφλασμάτων. id est: Supersedeas istis ebullitionibus.

Vna clamore Neadas superat.

Μεῖζον μία τῶν νηάδων. id est, Vna clamore vincit Neadas. Ælianus lib. 17. De animalibus indicat adagium fuisse in clamosas mulieres: esse autem νηάδας, id est, Neadas, animantium genus, quorum clamore terra in hiatum discedat, authoritate Aphorionis, qui etiam Samum desertam ab incolis, propter harum Neadum multitudinem, scripto prodiderit. Neida in auem mutatam, ex Pherecyde fabulatur Didymus, Ædonis & Zethi filiam. Perstringit simili ratione fœminarum verbositatem Iuuenalis satyra sexta. ibi:

Vna laboranti poterit succurrere lunæ,
Tot pariter pelues & tintinnabula dicas
Pulsari. ---

Tanquam pelues complosæ.

Ibidem subiicit prouerbiale istud, ἐάν τις καὶ σμικρὸν ἐπερώτησῃ τῶν ῥηθέντων, ὥσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρὸν ἠχεῖ καὶ ἀποτείνει, ἐὰν μὴ ἐπιλάβηταί τις. id est: Sin quis paululum ex dictis exceptum percontetur, tanquam nola complosa, longum resonat, & pertendit, nisi quis interpellet ac sermonem extorqueat. De garrulo & verborum nimio dicetur, qui loquendi modum nesciat. Origo à Dodonæo oraculo, quod contiguis æreis peluibus circumseptum, percusso vno, longum sonitus tractum edebat.

Glossaspides.

Γλωσσάσπιδες apud Hesychium prouerbio dicunt homines effreniores, & qui lingua vice scuti vtuntur: quo nomine male audit grex mulierum. Heraclitus in epistola ad Hermodorum scribit, Ephesios τὰ ὅπλα ἐν ταῖς γλώτταις ἔχειν, hoc est, vniuersam armaturam suam in lingua habere. Ego certe linguam tum primum optimam armaturam esse crediderim, quando vinculis quibusdam in imo pectore gubernabitur, vt Gellius admonet libro primo cap. 15.

Asinus de Aesopi puteo.

Asinus de Aesopi puteo modo venis, & iam exclamas. In vsurpari potest, qui recens in aliquem locum venit, & ibi mi ter ignotos iactat. Tertullianus.

Voces iactat inertes, Dat sine mente sonum.

Hæc hemistichia Virgilii habentur libro 10. Aeneidos. q primo notatur Pharonis ignauia, lingua magis quam viribus lentis. In bello etiam ignauissimo cuique, lingua bellare & cere licet: re ipsa vero, tantum fortibus & cordatis viris concessum est superare. Vera enim fortitudo neque maledi neque minax. Temperandum à magniloquentia & iactanti nihil omni vita est neque molestius, neque intolerabilius. Nemesis tales nunquam sinit impunitos. Vnde hoc prou moneri solemus, ne grandia speremus, μὴ μεγάλα λέγε: cum destia nihil sit amabilius in societate humana, & procacitas non potest non optimi cuiuslibet animum exacerbare. In p nil valent arma maiorum, sed in eo præcipuum momentum bet virtus præsens. Contra, stultorum est & ignauorum, sum suorum imaginibus, telis armisque se venditare. Di iam possunt de interpretibus qui verba reddunt, cum sente non apprehendant, atque (vt Terent. ait) ex Græcis bonis tinas faciunt non bonas. Verbum verbo dum reddere cu non pensant pondera. Tria enim in translatione sunt se da: vt verbum verbo exprimatur, vt sententia vbique incol maneat, vt indoles incorrupte seruetur, quæ consistit in ipsis ris dictionis, & moratam actuosamque sententiam reddit. vero in reddendis verbis sententiam corrumpunt, dant sine m sonum. Omne autem punctum tulir, qui tria ista officia ab Petrus Nannius συμμύκτων libro primo de recta vertendi ne: iam superiori, inquit, seculo quidam verba verbis ita ad sunt, vt sententiam deprauarint, non aliter quam indocti pic qui operosi in cultu effingendo, membra secundum veste torquent: quum Apelles Parrhasiique prius nudum corp formare, quam amictum superinducere soleant. In quorum mero Argyropilum reponas, & Ruffinum: alterum Aristo interpretem, alterum Gregorii Nazianzeni. de quibus vere mistichii dici potest:

Dant sine mente sonum. ---

Hactenus Nannius, Erasmus noster in Lingua: Etenim, in qui sic loquuntur. nescire videntur se loqui, sed quemadmodu furentibus vatibus dictum est:

Dant sine mente sonum. ---

Bambalio, Batalus, Bacellus, & Babalus.

Hæ voces in ore omnium sunt de loquaculo, & blaterone, multa, & ea quidem inania, quique confuse nec satis distincte quitur. Hinc voces Gallicæ bauard babillard, & baueur. Pri nomen primo impositum fuit M. Antonio. Cic. 3. Philippica. Bambalio coniuges, bonæ fœminæ, locupletis quidem certe, qui dam pater, homo nullo numero, nihil illo contemptius, qui pter hæsitantiam linguæ, stuporemque cordis, cognomen ex tumelia traxerit. Adamantius vetus Grammaticus: Atque b balo, ψελλιστής. A Græcis autem ψαλλισαὶ vocatos balbos, & lingua hæsitarent, notum est. Addit ille: Bambalo vero nom tus est ἀπὸ τοῦ βαμβαλίζειν. Fuluius Peregrinus Moratus Oly filiæ suæ: Ne supplantet verba sesquipedalia & ampullosa tenero palato, ita vt pulmo animæ grauiter anhelet, vt muli cullati Bombalibombaces (vt interim sic illudamus) stento trachali, lari, thrasones magniloqui, inclamare solent. Græci talum mollem appellant, Bacelum stultum, Babalum loqua Plautus in Pseudolo, Bombax dixit.

Alcinoi apologus.

Aristoteles libro quarto Rhetoricorum ita ait: ἔτι μὴ πεπραγμένα δεῖ λέγειν ὅσα πραττόμενα. ἢ οἶκτον ἢ δείνωσιν φέρει δειγμα ὁ ἀλκίνου ἀπόλογος, ὅτι πρὸς τὴν πηνελόπην ἐν ἑξήκοντα πεποίηται, καὶ ὡς φαῦλος γὰρ κύκλον, καὶ ὁ ἐν τῷ αἰνεῖ πρόλογος id est. Adhæc quæ gesta non sunt, si commiserationem aut gnationem faciunt, perinde vt gesta narranda. Huius exem Alcinoi apologus, quod ad Penelopem in sexaginta annis ele ctus, & Phaylli circulus & in Aeneam præfatio. Cæterum verbium puto esse, cum narramus quædam quæ possunt in mensum extolli figmentis additis. Ita de Penelope finx quidam, quod per viginti (ita enim malo legere εἴκοσι, pro ξήκοντα) illos annos dum in excidio Troiano, & erroribus fu lysses, fecerit. Ita & apud nos quidam descripsit Christi vi quomodo in Aegypto luserit cum pueris, qui liber ipsis Bi maior est: vnde merito appellabitur Alcinoi apologus. Sic & P yllus circulum, &c.

Arabicus tubicen.

Ab Arabum gente, quæ delectari solet musica, prouerbi manauit: quod garrulis hominibus & loquacibus aptari pot vel tuba etiam canendi imperitis. Arabicus enim tubicen fe pro drachma tubam pulsasse, pro quatuor vero tacuisse. [Vi Erasm. in prouerb. Arabius tubicen. Chil. 1. Cen. 7. adag. 31.]

Ῥωποπερπερή.

Dictio hæc componitur ἐκ τῶν ῥώπων καὶ περπέρων. eleganti translatione inanem ac temerariam loquacitatem & futiles nugas explicans (quo in genere comici solebant ludere, & quale notum illud κομποφακελλοῤῥήμων) atq; ab eo παραγωγῆ ῥωποπερπερήθρα fit, apud Plutarchum in Demosthene. Quando & Eustath. in ν. Iliad. hoc ipso vocabulo notari futiles & garrulos testatur, inquiẽs: ἐκ τοῦ ῥωποπερπερήθρα, ὃ ῥωποπερπερήθρας προσερρήθη (nimirũ Demosth.) ἐπὶ χυδαιότητι καὶ φλυαρίᾳ σκωπτόμενος. Simile huius est illud ῥωπομυλήθρα, obiectum Eubulidæ Milesio, Euclidis sectatori, à quodam comico, apud Diogenem Laertium lib. 2. Apud Suidam est ῥομβεστομυλήθρα. Nota sunt πέρπερος, περπέρεια & περπερεύεσθαι. ῥῶποι, inutiles & viles res, seu merces significantur, quales vulgo multæ circumferuntur, non ad instruendos aliqua vtilitate, sed emungendos pecunia homines, leues præsertim, & curiosos, paratæ. Et ῥωπικὸν etiam in Lycurgo. Plutarchus eodem modo dixit. Estque venustum Erasistrati dictum: τὴν φύσιν οὐδὲν ἔχειν ῥωπικόν.

Mulier loquacior.

Solent mulieres prouerbio loquacitatis taxari. Hinc viri loquaces & garruli à Gallis muliere dicuntur loquaciores. Est etiam prouerbialis allegoria: Mulieri desunt verba. Mulier enim animal est natura loquax: quam ideo Paulus non vult in Ecclesia loqui. Lucianus in Rhetorum præceptore: Cernis etenim vt loquaciores sunt fœminæ, &c. Plautus in Aulularia:

Nam multum loquaces merito omnes habemur.

Idem in Cistel.

Largiloquæ exemplo sumus, plus loquimur quam fas est

Verba in consilio, valet in certamine robur.

Versus est Homericus, quo curiam & castra inter se componit. Virg. lib. 11.

--- Sed non replenda est curia verbis.

Turnus Tranci inquit: In consilio polles lingua, re ipsa imbellis es. Vide ante, Voces iactat inertes, &. Dat sine mente sonum. Turpellius in Lindia: Comperce verbis velitare, ad rem redi. velitare, inquit Nonius: pro, leuiter contendere. dictum à militum congressione.

Sine viuus abeam.

Non incommode prouerbii loco sermo iste inter verbosos homines vsurpatur, vt iubeamus eos ζῶντας ἡμᾶς ἀφεῖναι, viuos nos ac saluos dimittere. Eleganter autem apud Theocritum ἰδυπόροις, Lacon pastorem alterum, nimis garrulum, increpat his verbis:

Εἶα λέγ' εἴ τι λέγεις, καὶ τὸν ξένον ἐς πόλιν αὖθις
Ζῶντ' ἄφες, ὦ παιὰν ἦ στωμύλος ἦσθα κομάτα.

Quasi dicat: Non esse quod gregis vtriusque dominos, aut suos mores pluribus prædicet: atque ita Morsonem, arbitrum vocatum, garrulitate sua propemodum enecet: quin potius ad rem ipsam, omissis ambagibus, veniat, cantumque incipiat, & hospitem saluum remittat. Verba sunt Laconis ad Comatem. Quod autem dixit, ζῶντ' ἄφες: id pari fere venustate Plautus expressit in Milite glorioso: vbi cum itidem se Pyrgopolinices magnificentius de se, suisque liberis apud Milphidippam iactaret, pulchre interim subseruiente ipsi Palæstrione, Gnathone altero, illa tandem loquacitatis tantæ tædio affecta, dimitti se postulat, & ait:

Iam iam sat amabo est: sinite abeam, si possum, viua à vobis.

Dicimus hodie iis, qui verbis minacibus & conuiciis ferociunt: Eia, sine hominem viuere.

Mortuaria glossaria.

Domitius quidam Grammaticus apud Gellium lib. 18. cap. 7. Ego, inquit, vitæ iam atque morum disciplinas quæro, vos Philosophi mera estis (vt M. Cato ait) mortuaria glossaria, &c. Philosophos his verbis acriter pungit, vt loquaces, & inanium verborũ funditatores, præficisque similes, quæ in mortuos næniam argutam & nugacem canebant. Simile est illud Plauti in Asinaria:

Hæ non sunt nugæ, non enim mortualia.

Nam mortualia, nænias illas in mortuos ineptas appellat. Glossaria mortuaria in Gellio per diminutionem linguas audio ad cõtemptum (vt ita dicam) præficales.

Λογοποιός.

Iulianus apostata in epistola ad Leontium, quam Suidas citat, Herodotum per ignominiam θρύλλον λογοποιὸν vocat nugacem, & fabularum, non historiæ, parentem ac scriptorem. Plutarchus in Solone, & Lucianus in Icaromenip. ὁ λογοποιὸς citatur αἴσωπος. Idem Plutarch. in Paulo Æmilio, λογοποιεῖν posuit, pro fabulas & falsos rumores spargere, nugari, vanos sermones comminisci. In Phocione λόγος pro fabula seu apologo ponitur: & in extremo Nicia, is qui de clade Siciliensi inserto authore nuncium retulerat tonsor, δόξας λογοποιὸς εἶναι, infortunium habuit. Liuius ita habet. Rumores vestra crudelitate ne alatis, quorum nemo author extabit. Alius admonet, rumores in vulgus non esse spargendos, hoc disticho:

Rumores fuge, ne incipias nouus author haberi,

Nam nulli tacuisse nocet: nocet esse locutum.

Adde illud quoque poetæ:

Ἡ γλῶσσα πολλῶν ἐστιν αἰτία κακῶν,

Lingua multorum est causa malorum.

Plato in Sophista, vel, de ente: Quicunque, inquit, contentionis studio delectatur, res suas negligit, verba autem audientibus iucunda componit, & quæstiunculas semper aucupatur, non aliter, vt mea fert opinio, quam nugator & garrulus vocandus est.

Bis eadem recensere, ridiculum.

Plato in Euthydemo: Ridiculum porro, quod ante positum est, ponere rursus, bisque eadem recensere.

Nihil pensi est illis.

In Euthydemo: Vt seipsum hominibus tradere cuperet, quibus nihil pensi est quid loquantur.

GRATITVDO.

ERASMI.

Qui lucerna egent, infundunt oleum.

Plutarchus in vita Periclis refert, Anaxagoram Pericli in administranda Repub. magno adiumento fuisse: verum vbi iam grauaret senectus, & à Pericle publicis intento negociis negligeretur, decreuerat inedia finire vitam. Id vbi resciuit Pericles, accurrit ad ædes philosophi, precibusque & lachrymis conatus est illum ab instituto reuocare: idque sua ipsius causa magis, quam Anaxagoræ. At ille iam agens animam dixit: ὦ Περίκλεις καὶ οἱ τοῦ λύχνου χρείαν ἔχοντες, ἔλαιον ἐπιχέουσιν. id est, O Pericles, & quibus lucerna est opus, infundunt oleum: exprobrans illi neglectum amici, vnde non vulgarem capiebat vtilitatem. quum qui egent lucerna, ob vsum qualemcunque curent illam, abstergentes atque infundentes oleum. Et quibus opus est fructu, stercorant agrum.

Lingua seorsum inciditur.

Aristophanes in Pace:

Ἡ γλῶττα χωρὶς τέμνεται,

Id est,

Lingua ipsa seorsum inciditur.

Interpres admonet prouerbialiter dictum. Sumptum autem ex Homero Odysseæ γ.

Ἀλλ' ἄγε τέμνετε μὲν γλώττας.

Id est,

Eia age iam linguas incidite.

Eiusq; sententiæ Callistratum citat authorem. Rursum in Pluto:

Ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι τούτων τέμνεται.

Id est,

Præconibus horum lingua præcidi solet.

Callistratus, vt citat interpres, tradit olim in sacrificiis linguam exectam præconibus dari solitam, Nam alioqui sunt qui dicant, ex victimis Mercurio deberi linguam. est autem in Aristophanis verbis ἀμφιβολία non infaceta, quod lingua vtrolibet referri potest, vel ad boues, vel præcones. Interpres admonet, allusum esse ad prouerbiale dictum, γλῶττα τῷ κήρυκι: id est, Lingua præconi. Quo recte videbimur vsuri, cum præmii nonnihil deberi significabimus ei qui in conficiendo negocio pro sua virili in partem adiumento fuit: aut εὐαγγέλιον dandum læta nuncianti. Sic enim vocat Homerus mercedulam, quæ dari consueuit, lætum adferentibus nuncium. Apud Plutarchum Antipater cum incidisset mentio de Demade iam senio imbecilli fractoque: Velut, inquit, ex immolata victima, solus venter & lingua superest. Apparet linguam ceu prophanum membrum sacris adhiberi non solere. Et Pittacus Amasidi Regi mittit è victima linguam, vt membrum pessimum, & idem optimũ. Præcones autem habent linguã venalem: & in sacrificiis admonebant populum, vt linguis faueret. Plautus in prologo Pœnuli: Exerce vocem, quam perviuis & colis: nam nisi clamabis, statim te obstrepet fames.

Pro bonis glomi.

Ἀντ' ἀγαθῶν ἀγαθίδες: id est, Pro bonis glomi. Dici consueuit, vbi quis beneficium, quod in alium contulisset, cumulate, cumque fœnore reciperet, Agathides enim Græcis glomi dicuntur: verum allusionis decus in voce Græca est, quod in sermone Latino reddi non potest. Meminit Suidas.

Sylosontis chlamys.

Ἡ Συλοσῶντος χλαμύς, id est, Sylosontis chlamys. Refertur à Diogeniano, dici solitum in hos, qui se cultu vestituque iactitant ac venditant. Videtur haud absurde dici posse & in eos, quibus munus exiguum in tempore, magno cum fœnore rediit. Historiæ quæ prouerbii dederit occasionem, meminit Herodotus in Thalia: quanquam apud hunc χλανὶς legitur, non χλαμύς: χλανὶς autem, vestis militaris. Meminit & Strabo Geographiæ lib. 14. Historia sic habet. Syloson quidam cum sensisset Darium Hystaspis filium, cum adhuc priuatus ageret, chlamyde quadam sua admodum bella impensius fuisse delectatum, eam vltro dono misit. Cuius tam tempestiuæ liberalitatis memor Darius: cum iam rebus esset præfectus, totam & vrbem & insulam Samiorum

Sylosonti in manus tradidit, vnius vestis munus tam opulento regno compensans. Mentionem facit huius rei Valerius quoque Maximus, lib. Memorabilium quinto, titulo de gratitudine. Porro quod alii chlamydem vocant, hic amiculum appellat. id est pallii genus.

Ἀντιπελαργεῖν.

Ἀντιπελαργεῖν, apud Græcos est mutuam officii vicem rependere, maxime nutricandi, fouendiq; eos, à quibus aliquando fueris enutritus aut institutus: vt si liberi parentes ætate fessos vicissim alant, foueantq; : aut si discipulus præceptorem inuicem erudiat. A ciconiæ natura sumptum, quæ Græce Pelargus dicitur, Ea inter aues vna pietatis symbolum obtinet. Extat autem lex pietatis magistra, quæ edicit, vt liberi parentes alant, aut vinciantur. Ad id respexisse videtur Homerus Iliados δ. cum ait:

--- Οὐδὲ τοκεῦσι
Θρέπτα φίλοις ἀπέδωκε, μινυνθάδιος δέ οἱ αἰών.

Id est,

Nec nutricandi officium genitoribus vnquam
Persoluit charis, breue at illi contigit æuum.

Eodem allusit Euripides in Oreste:

Καὶ μὴν τίνοι γ' αὐτῇ τεθνηκυίᾳ τροφάς.

Id est,

Atqui rependet mortuæ alturæ vicem.

Hanc itaque legem, quam plerique etiam mortales negligunt, sola ciconia inter omnia animantium genera exprimit. Siquidem reliqua tantisper amant, agnoscuntque parentes, dum egent illorũ ad nutricationem opera: vna ciconia parentes senecta defectos, vicissim alit, & volandi impotentes humeris gestat. Quorum posterius laudatur in Aenea, cui inde Pii cognomen : alterum miris laudibus fertur in puella, quæ matrem captiuam complureis dies suis vberibus aluit. Hanc ob causam (vt author est Suidas) antiquitus in regum summo sceptro ciconiæ figura ponebatur, in imo hippotamus: vt ipso gestamine admonerentur, pietatem plurimi facere oportere, violentiam cohibere. Nam hippotamus animal efferum est ac violentum, atque adeo impium: quippe quod interfecto patre, matrem init: teste Plutarcho in commentario, cui titulus, Vtra animantia sint prudentiora, terrestria, an aquatilia. Laborant infamia impietatis & viperæ, quod perfracta matris aluo nascantur. Item scorpiones & aranei, qui post incubatus officium à suis fœtibus interimuntur. Testis Aristot. lib. De natura animal. 5. De ciconiarum pietate Plin. in 10. cap. 23. testatur his verbis: Ciconiæ nidos eosdem repetunt. Genitricum senectam inuicem educant. Quin & diuus Basilius ciconiarum nobis pietatis erga parentes exemplum proponit. Eodem allusit Crates Cynicus, scribens Hipparchiæ vxori de filio nato, cum pollicetur sibi curæ futurum, vt illum matri ciconiam pro cane remittat in senecta. Canes enim vocantur Cynicæ sectæ philosophi. Significat igitur puerum fore pium, qui parentem iam decrepitam mutuo foueat. De ciconiarum pietate meminit & Aristophanes in Auibus:

Ἀλλ' ἔστιν ἡμῖν τοῖσιν ὄρνισιν νόμος
Παλαιὸς ἐν ταῖς τῶν πελαργῶν κύρβεσιν,
Ἐπὴν ὁ πατὴρ ὁ πελαργὸς ἐκπετησίμους
Πάντας ποιήσῃ τοὺς πελαργιδεῖς τρέφων,
Δεῖ τοὺς νεοττοὺς τὸν πατέρα πάλιν τρέφειν.

Id est,

Nobis quidem auibus peruetusta lex viget,
Ciconiarum inscripta tabulis, vt simul
Ciconia parens educauerit suos
Ciconiadas, & iam volucres euaserint,
Pulli vicissim nutriant patrem suum.

Vtitur eodem Plato in Alcibiade 1. Sed nemo profecto venustius, nemo felicius, quam Angelus Politianus in quodam epigrammate.

--- Κοὐ πάνυ θαῦμα
Εἴγε νέοι τὴν γραῦν ἀντιπελαργέομεν,

Id est:

Si nos Latini olim Græcorum literis educati, nunc Græciam velut anum atque effœtam vicissim suas doceamus literas. Porro huiusmodi officium, quod liberi vicissim in parentes collocant, Græci vnico verbo dicunt, γηροβοσκεῖν, seu γηροτροφεῖν & γηροκομεῖν. Extat in hanc sententiam huiusmodi senarius:

Ἱκανῶς βιώσεις γηροβοσκῶν τοὺς γονεῖς.

Id est,

Viuax eris, senes parentes confouens.

EX APPEND. ERASM.

Obtestatio veterum meritorum.

Quomodo Penelope deos sacrificiorum & nidoris admonet, ita etiam amicum nos, vtentes illo Homeri:

Ἤ βοός, ἠδ' οἰὸς κατὰ πίονα μηρία κῆε,
Τῶν νῦν μοι μνῆσαι. ---
Si aut bouis aut ouis incendit tibi pinguia membra,
Horum nunc memor esto. ---

Benefactorum memoria.

Vbi quid boni contingit, propter veterum beuefactorum memoriam, locus erit illi Homerico:

Ὡς πάντεσσι λέγεις εὐεργεσίη μέγ' ἀμείνων.

Benigne facere, & in officio esse, multo præstat magisque lucro est, atque secus.

IVNII. Immortales Gratiarum horti.

Ἀκήρατοι χαρίτων κῆποι, id est, Interitum nesciunt Gratiarum horti. Aristides: καὶ μάλ' ἐν ἀκηράτοις χαρίτων κήποις. id est: In immortalibus Gratiarum hortis natum. Prouerbii facies ad gratitudinis significationem trahi potest. Nam beneficii collati memoria immortalis esse debet, semperque in animo grato viuere: vnde & Gratiarum vni, à virore perpetuo Thaliæ nomen fuit. Potest & ad personam transferri, si dicamus virum sempiterna memoria dignissimum, in Charitum hortis immortalibus viuere. A quo non abludit Sapphus poetriæ inuectiua in indoctam, & à Musis Gratiisque alienam fœminam: κατθανοῖσα δὲ κείσεαι, οὐδέ ποτε μναμοσύνα σέθεν ἔσσετ' οὐδέ ποκ' ὕστερον. οὐ γὰρ μετέχεις ῥόδων τῶν ἐκ Πιερίας, ἀλλ' ἀφανὴς κἠν Ἀΐδα δόμοις φοιτάσεις. hoc est: Mortua iacebis, nec tui vnquam à morte extabit memoria: quippe expers rosarum in Pieria nascentium, sed obscura vmbra apud inferos maneis oberrabis. Quæ verba corrupte leguntur apud Plutarchum in tertio Symposiacon in codice Aldino, parumque integre.

Gratia non ducitur pœnitentia.

Breuius concinniusque Græcis dicitur, χάρις ἀμεταμέλητος, id est. Gratia pœnitentiæ expers. Elogium breue, & Theophrasto authore dignum, & cuius gloriam discipulo non inuidit Aristoteles: quo significatur, gratiam pœnitentia non duci, neque reuocare collatum beneficium. Ita Terentianus Simo ad Sosiam libertum beneficii memorem, dicit se haud mutare factum. Conuenict eo vti, neq; sine venere, quando volumus significare non pœnitere nos beneficii in hominem non male merentem collocati. Antiph. comicus apud Athenæum lib. 1. eleganter:

Τοῦ γάρ τις ἄλλου πρὸς θεῶν πλὴν εἵνεκα
Εὔξαιτο πλουτεῖν ἢ πορεῖν τε χρημάτων,
Ἢ τοῦ δύνασθαι προσβοηθεῖν τοῖς φίλοις
Σπείρειν τε καρπὸν χάριτος ἡδίστης θεῶν.

Id est,

Qua gratia, testor deos, ditescere
Quis optet, atque affluere gaza diuite?
Nisi vt suo ferat opem amico & Gratiæ
Inter deas primariæ fructum ferat.

COGNATI. Ἀντιπελαργεῖν.

Prouerbialis figura, pro, merentibus gratiam in tempore referre. Idem statutum est iure Romanorum, vt ex Vlpian. responsis edocemur lib. Pandect. 25. tit. de agnoscendis vel alendis liberis vel parentibus. Idem docet Arist. lib. Oeconomicon 1. cap. 3. A ciconiæ natura sumptum, quæ eundem nidum repetit, genitricis senectam vt educet. Valerius Maximus lib. 5. cap. 4. Nullo ... vocis ministerio, nullo vsu literarum indigens rerum natura, propriis ac tacitis viribus charitatem parentum liberorum pectoribus infudit. alibi Chiliad. prouerbio ἀντιπελαργεῖν.

Ἡ χάρις, μοῖτον ἀντίτιμον.

Hesychius hoc Siculorum prouerbium annotat, quod mutuum in gratia vult esse. Quasi dicas: ἡ χάρις ἀντὶ ἀποίνων: quod gratus animus sufficit ad repetendum beneficium. Hesychius sic explicat: μοῖτον ἀντίτιμον παροιμία Σικελοῖς. ἡ γὰρ χάρις μοῖτος, ... χάριν. Ergo μοῖτον ἀντίτιμον, mutuas vicissitudines, hoc est, par pari. Nam ἀντίτιμα, τὰ ἄποινα.

Cordi esse.

Cordi est honeste dicitur, pro, animo sedet. Non. Mar. Catullus in Fundum:

--- Quibus non est,
Cordi Catullum lædere: at quibus cordi est.

Idem ad Iuuentium:

Qui tibi nunc cordi est. ---

In nuptiis Pelei & Thetidis:

Si tibi non cordi fuerant connubia nostra.

De Smyrna Cinnæ poetæ:

Parua mei mihi sunt cordi monimenta sodalis.

Cornelius Gallus:

Carmina pulsa procul nimium dilecta iacebant:
Solus amor cordi, curaque semper erat.

Nemo vnquam benefactori bouem immolauit, præter Pariam.

In eum qui se bene meritum inusitato & immodico honore afficit, quomodo multi aliis deuincti, etiam malam in rem iisdem obsequi parati. Ortum à Paria, qui cum senem quendam ... latronibus redemisset, & ab eodem repente ditatus esset, ... bouem immolauit. Heraclides in Politiis.

Κριὸς τροφεῖα ἀπέτισεν.

Vide Erasm. prouerb. Aries nutricationis mercedem persoluit. Dictum à Menandro est in gratos homines: quia Athenienses ... Connidam grati, quod ille Theseum sancte instituisset, & præclare educasset, arietem illi, tanquam præmium, & grati animi indicium, immolabant. Plutarch. in Theseo: Lusin. ibid.

HÆREDIPETÆ.

ERAS. Si vultur es, cadauer expecta.

Captatores testamentorum & hæredipetæ, vulgata metaphora vultures appellantur, quod senibus orbis, ceu cadaueribus inhient.

inhient. Nam huic aui proprium, cadaueribus tantum viuere. Vnde & natura tantum illi sagacitatis addidit, autore Plinio, vt biduo aut triduo præuolet illuc, vbi cadauera sint futura: eoque vt refert vere Magnus ille Basilius, ingenti agmine solet comitari castra militum. Hoc minus nocens, quam sint homines isti diuitum funeribus imminentes, quod neque fruges attingit, neque vllum animal, quantumuis imbelle, occidit, aut insectatur: tantum cadauera, vel eorum quæ sponte interierunt, vel ab aliis relicta sunt, depascitur. In quibus tamen abstinet à sui generis, id est, auium cadaueribus Quemadmodum & Plutarchus docet in problematis rerum antiquarum: ne quid interim adferam ex Ægyptiorum opinione, qui dicunt vultures omnes esse fœminas, nec aliter ex euro concipere, quam è zephyro grauidæ fiunt arbores. Vnde nimirum est, hanc auem innocentissimam apud homines tam male audire. Proinde qui diuites audēt aut accusare aut veneno tollere è medio, miluii vocantur: qui vero duntaxat obsequiis & adulationibus aucupantur, vt misceantur testamento, vultures prouerbio dicuntur. Seneca lib. Epistolarum quindecimo, epistola. xcvj. Si vultur es, cadauer expecta. Martial. li. vj.

> Amisit pater vnicum Silanus.
> Cessas mittere munera Oppiane?
> Heu crudele nephas, malæq; Parcæ,
> Cuius vulturis hoc erit cadauer?

Diogenianus in collectaneis meminit huius adagii, sed alia figura: ἐπὶ γυπὸς, id est, vulturum ritu, Admonet autem dictum de iis, qui vel ob hæreditatis, vel alterius alicuius emolumenti spem insidiantur cuipiam.

Eidem inhiantes testamento.

Duriusculum quidem, sed tamen non inscitum, si, quod est in eodem libro dictum de Græcis ac Troianis, pro Patrocli cadauere dimicantibus, torqueatur ad hæredipetas, eundem senem, velut idē cadauer certatim captantes:

> Ὥς οἵγ' ἔνθα καὶ ἔνθα νέκυν ὀλίγῃ ἐνὶ χώρῃ
> Εἵλκεον ἀμφότεροι. —

Id est,

> Sic illi exiguo discrimine vtriq; cadauer
> Hinc atque inde trahunt. —

COGN. Vulturius aut coruus.

Vulturios aut coruos per iocum, hæreditatum captatores vocabant. Nos hodie subdolos atq; rapaces dicere solemus, prædę furtoque instar vulturum assuetos. De quarum auium natura Plinius libro decimo cap. sexto. Catullus:

> Suscitat à cauo vulturium capite.

Dinarchus in Truculento Plauti:

> Vide vt iam quasi vulturii triduo,
> Prius prædiuinant, quo die esurissent.
> Illum inhiant omnes.

Callicles in Trinummo Megaronidi:

> Turpilucri turpidum te vocant ciues tui:
> Tum autem sunt alii, qui te vulturium vocant.

Seneca epist. xcvj. Amico ægro aliquis assidet, probamus. At hoc si hæreditatis causa facit, vultur est, cadauer expectat. [Id commodissime Chiliad. j. Cent. vj prouerb. xiv. explicuit Erasmus, vt præter duos Plauti locos nihil noui afferat Gilbertus]

Absens hæres non erit.

De iis qui ob absentiam suam quapiam vtilitate frustrantur. Tractum ab illis, qui cum propinquitate quadam legitimam alterius successionem sperare possint, eadem, dum absunt, opportunis obsequiis & delinimentis aliorum priuantur. Demosth. Xenophon.

HONOS INDIGNO HABITVS.

ERASMI. Bos in quadra argentea.

Βοῦς ἐπὶ πίνακος ἀργυρεοῦ: id est, Bos in quadra argentea. In eos qui personam sustinent, officium aliquod egregium pollicentem, nec vlli tamen sunt vsui, nisi ad voluptatem aut fastum. Simillimum est illi quod alibi retulimus, Bos septimus. Olim apponebantur bellaria, sic efficta, vt nouæ lunæ cornua præ se ferrent, quod luna nascens ac desinens cornuta videatur. Quin & lunæ dicebantur huiusmodi bellaria. Qua de re Suidas citat epigramma non indegans.

> Πῶς βοῦς ὑπάρχων αὔλακας γῆς οὐ τέμνεις,
> Ἀλλ' ὡς πάροινος ἀγρότης ἀνεκλίθης;
> Πῶς οὐχὶ καὶ σὺ πρὸς νομὰς ἀποτρέχεις,
> Ἀλλ' ἀργυρεοῦν εἴδωλον ἕστηκας τράγε;
> Ἕστηκας τὴν σὴν ἐξελέγχων ἀργίαν.

Id est,

> Quinam fit, vt bos quum sies, aruum haud ares,
> Sed ebrii in morem recumbis rustici?
> Qui hirce tu quoque curris hinc in pascua,
> Sed potius hic imago stas argentea?
> Hic sto, tuam redarguens inertiam.

Meminit huius bouis Iulius Pollux libro sexto cap. xj. demonstrans hoc sibi genus inferri solere Apollini, Dianæ, Hecatę, & Lunæ. Finguntur & hodie variæ animantium species in bellariis. Huic non dissimile est, quod Galli vocant regem chartarum, qui titulo verius quam opibus rex est.

Fato Metelli.

Asconius Pedianus in oratione pro Milone refert Næuii poetę senarium iactatum in familiam Metellorum, quod Consules designarentur, arbitrio fortunæ (quę campi domina dicitur) verius, quam suis meritis:

> Fato Metelli Romæ fiunt Consules.

Ad id tum Metellus Consul iratus respondit senario hypercatalectio quem ait & Saturnium appellari:

> Dabunt malum Metelli Nęuio poetæ.

Ad id recte allusit M. Tullius, quum ait: Te non fato, vt cęteros ex nostra familia. Dictum facete & contumeliose in Metellos, torqueri poterit in eos, qui præter meritum suum ad opes ac dignitates prouehuntur.

Malus choraules, bonus symphoniacus.

Diuus Augustinus in epistola ad Aurelianum, & refertur in Decretis, causa xix. quæst. prima, cap. legi epistolam: commemorat vulgo illud iactatum, Malus choraules, bonus symphoniacus: vbi quis in suo genere contemptus, in præstantiore, habetur in pretio: veluti si quis poeta ineptus profiteatur medicinam, & inter præclaros medicos habeatur. Augustini verba sunt hæc: Ordini clericorum fit indignissime iniuria, si desertores monasteriorum ad militiam clericorum eligantur, quum ex his qui in monasterio permanent, non tamen nisi probatiores ac meliores in clerum assumere soleamus: nisi forte sicut vulgares dicunt, Malus choraules, bonus symphoniacus est, ita ipsi vulgares de nobis iocabuntur, dicentes, Malus monachus, bonus clericus est. Sumptum apparet ex M. Tullio, qui in oratione pro Murena ita loquitur: Itaque mihi videntur initio multo hoc maluisse: postquam id assequi non potuissent, illuc potissimum sunt delapsi. Vt autem in Græcis artificibus eos aulœdos esse, qui citharœdi fieri non potuerint: sic nonnullos videmus, qui oratores euadere non potuerunt, eos ad iuris studium deuenire.

Strumam dibapho tegere.

Strumam dibapho tegere dixit M. Tullius ad Atticum: pro eo quod est, infamiam aliqua dignitate obliterare: Vatinii, inquit, strumam sacerdotii dibapho tegere. Dibaphon appellat purpuram bis tinctam. Struma est tumor corporis, veluti gibbus. Ea deformitas interdum purpura dissimulatur. Idem ad M. Cęlium libro secundo. Nam Curtius noster Dibaphum cogitat, sed eum infector moratur. Dibaphi nomine designat magistratum, cui fas erat dibapho vti. Sed iocatur, illi rem parum ex sententia cedere, quod tinctor esset in mora. Est autem hæc vna ratio obliterandæ infamiæ, splendore dignitatis hominum calumnias deterrere. mediocris enim fortuna patet inuidię. Nec desunt fortasse, qui hoc consilio enituntur ad mitras & ad galeros Cardinalitios.

Induitis me leonis exuuium.

Ἐνδύετέ μοι τὴν λεοντῆν, id est, Induitis me leonis exuuium. In eos dici solitum qui suscipiunt negotium maius facultate, quique se magnificentius gerunt quam pro sua conditione. Quidam ab Hercule sumptum putant, cuius hic ornatus erat, vt leonis exuuio tegeretur, deinde altera manu clauam, altera gestaret arcum: atque hoc ornatu descendit ad inferos, Cerberum extracturus. Huc alludens Aristophanes in Ranis, Bacchum fingit, Herculis instar, leonis exuuio clauaque instructum, ad inferos descendere parantem, vt Euripidem cum Æschylo certantem adiret. Ridetur autem ab Hercule, quod id gestaminis neutiquam illum deceret, vtpote mollem & effœminatum. Eodem pertinet quod Menippus ille Lucianicus eodem ornatu se ab inferis redisse adsimulat. Nihil autem prohibet quominus prouerbium ad apologum illum referatur cuius meminit Lucianus in Piscatore: Apud Cumanos asinus quispiam pertæsus seruitutem, abrupto loro in syluam aufugerat. illic forte repertum leonis exuuium corpori applicabat suo. atque ita pro leone se gerebat, homines pariter ac feras voce caudaque territans. nam Cumani leonem ignorant. Ad hunc igitur modum regnabat aliquandiu personatus hic asinus, pro leone immani habitus ac formidatus. Donec hospes quispiam Cumas profectus (qui sæpenumero viderat & leonem & asinum, atq; ob id non erat difficile dignoscere) aurium prominentium indicio, neque non aliis quibusdam coniecturis asinum esse deprehendit, ac probe fustigatum reduxit, dominoque agnoscenti reddidit. Interim autem risum non mediocrem concitabat omnibus Cumanis asinus iam agnitus, quos dudum creditus leo, metu propemodum exanimauerat. Cumanos autem hic appellat, non qui sunt in Italia, sed qui sunt in Æolide supra Lesbum. Nā & Lesbii & Cumani notati sunt stoliditatis, vt indicat Stephanus. Vsurpat hoc adagium Socrates Platonicus in Cratylo, negans oportere deterreri sese magnitudine disputationis institutæ, posteaquam semel leonis pellem esset indutus. Lucianus in Pseudologista, οὐδὲ δεῖ τινός σου ἀποδύσοντος τὴν λεοντῆν, ὡς φανερὸς γένοιο κανθήλιος ὤν. εἰ μή τις ἄρα ἐξ Ὑπερβορέων ἄρτι ἐς ἡμᾶς ἥκοι, ἢ ἐς τοσοῦτον Κυμαῖος εἴη, ὡς μὴ ἰδὼν εὐθὺς εἰδέναι ὄνων ἁπάντων ὑβριστότατόν σε ὄντα, μὴ περιμείνας ὀγκωμένου προσέτι ἀκούειν, id est, Nec opus est quopiā qui tibi leonis exuuium detrahat, quo palam fiat te cantheliū esse: nisi si quis sane ab ipsis Hyperboreis hospes modo ad nos aduenerit, aut vsq; adeo Cumanus sit, vt qui viderit, non protinus intelligat te asinorum omnium asinum ferocissimum esse, aut expectet vt te præ-

terea rudentem audiat. Eusebius Cæsariensis aduersus Hieroclē, οἰχήσεται μὲν ἡμῖν φιλόσοφος, ὄνος δὲ τῇ τοῦ λέοντος ἐπικρυπτόμενος δέρῃ. i.e. Abibit nobis quidem philosophus, cæterum asinus leonis intectus pelle. Demutauit nonnihil de prouerbio Lucianus in Philopseude, cum ait, τοσοῦτον χρόνον ἐλελήθει ὑπὸ τῇ λεοντῇ γελοῖόν τινα πίθηκον περιστέλλων, i.e. Tantum temporis non animaduerti eum sub leonis exuuio ridiculam quandam simiam tectam habere.

IVNII. *Omnem lapidem nitidum adorantes.*

De iis qui temere & sine iudicio erga quosuis afficiuntur, elegans extat adagium apud D. Clementem lib. vij. Stromatum: οἱ αὐτοὶ δ' οὗτοι πᾶν ξύλον καὶ πάντα λίθον, τὸ δὴ λεγόμενον, λιπαρὸν προσκυνοῦντες. i.e. Illi ipsi quoduis lignum & quemlibet lapidem (quemadmodum dici solet) politum adorantes. Loquitur de superstitiosis hominibus, quorum mentes prauitatis erroribus imbutas, numinis metus ita penitus perculit, vt ad quemuis vel facis vel sulphuris aspectum illico inhorrescant. Transfertur venuste ad iudiciorū morositatem. Inuenias enim quosdam ita sinistros eruditionis iudices, vt verbosum & volubili lingua verborum aliquantum hinc inde è colloquiis Erasmi consarcinantem, non minore admiratione quam virum ad miraculum vsque doctum suspiciant, & tantum non adorent, πάντα λίθον λιπαρὸν προσκυνοῦντες.

HOSPITALITATIS, ET CONTRA.

ERASMI. *Haudquaquam arcet ostium.*

Οὐδέ ποτ' ἴσχει ἡ θύρα, Haud vnquam arcet ostium. Interpres Aristophanis parœmiam admonet esse de iis, qui impendio sunt hospitales quorum fores semper patentes neminem excludunt. Sumptum ait ex Eupolidis comœdia, cui titulus φίλοι. Eleganter accommodabitur vel ad credulum, qui quoduis mendacium admittat auribus: vel in mulierem nulli negantem.

Semper aliquis in Cydonis domo.

Ἀεί τις ἐν Κύδωνος, id est: Semper aliquis in Cydonis domo. Cydon Corinthius quispiam erat, adeo insignis hospitalitate, vt etiam prouerbio locum fecerit. Refertur à Suida pariter & à Zenodoto, neq; non ab Aristophanis interprete. Hæc cum non careant gratia, quoties simpliciter accommodantur ad homines φιλοξένους, tamen plusculum habebunt veneris, si ad animum deflectātur: veluti si quis admoneat pium hominem, ne sinat animum suum quibuslibet cogitationibus patere.

Scindere penulam.

Hodieq; vulgo tritissimum est, scindere penulam: pro eo quod est, impensius retinere hospitem, atq; inuitare prolixius: quod qui faciunt, manu in penulam iniecta, quasi vi conantur remorari. Id adagium ex antiquitate fluxit, vt alia complura. Cicero ad Atticum lib. xiij. de Varrone loquens: Venit, inquit, ad me, & quidem id temporis, vt retinendus esset. At ego ita egi, vt non scinderem penulam. Memini enim tui, & multa erant, nosq; imparati. Quid refert? paulo post C. Capito cum T. Carinate. Horum ego vix attigi penulam, tamen remanserunt.

Fores habet tritas, vt pastorum casæ.

Τὴν θύραν ἔχει πεπερασμένην ὥσπερ αἱ ποίμναι. i. Ostium habet tritū, vt sunt casæ pastorum. Ironia prouerbialis in homines inhospitales, aditu difficiles, sibi viuentes, semper occlusis foribus: quod pastores procul ab hominum commercio semotos vix vnquam quisquam interuisat. Meminit Diogenianus.

EX APPEND. ERASM.

Cura hospitum habenda.

> Αἰδοῖος μέν τ' ἐστὶ καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσι.
> Ἀνδρῶν ὅστις ἵκηται ἀλώμενος. —
> Nam diuis reuerendus & immortalibus ille est,
> Quicunque appulerit multis erroribus actus.
>
> Homerus.

IVNII. *Apertis ianuis.*

Ἄκλειστοι θύραι, apertæ ianuę in prouerbii honorem cessere de obuia & vitronea humanitate. Vespasianus apud Philostratum, ἀκλείστους θύρας παρέχειν σοφοῖς ἀνδράσι, patulas fores doctis prębere profitetur. Quod dictum vtinam magnates principesque viri cordi ducerent, aliquanto certe melius cum literis ageretur. Cicero valde decorum ait esse, patere domos illustrium hominum. Hospitalitatem commendat, imo requirit in episcopo D. Paulus, vt eius domus iuxta Pindarum πεπταμέναι ξείνων ἕνεκεν θύραι, reseratis ostiis ad excipiendos hospites pateat. Laudatur illud hospitalitatis munus in Cimone Atheniensi, in Cydone Corinthio, cuius domus omnibus exposita prouerbio locum dedit: & prædicat in Hecale, quamuis paupercula & tenuis fortunæ, Callimachus his verbis:

> —Τίον δέ ἑ πάντες ὁδῖται,
> Ἦρα φιλοξενίης· ἔσχε στέγος ἀκλῄιστον.
> Cuncta viatorum gens hanc venerata colebat,
> Namque larem hospitii nulli præcluserat vnquam.

Huc spectat illud Eupolidis in Amicis, fabulæ id nomen est:

> Νὴ τὸν Ποσειδῶ οὐδέ ποτ' ἴσχει ἡ θύρα.
> Ecastor hæc nullos abarcet ianua.

Quo allusit in Acharnens. Aristoph. ibi:

> Τοὺς δὲ ξενίζειν οὐδέποτε γ' ἴσχ' ἡ θύρα.
> Nullum hospitem seclusit isthæc ianua.

Dion Nicenus Vespasiani laudibus adscribit quod regiæ fores semper paterent, αἵ τε θύραι τῶν βασιλείων ἀνεῳγμέναι. quod tamen ad securitatis argumentum factum puto, absque munificentiæ conscientia.

COGNATI. *Igne eodem & aqua vti.*

Budæus Brixio: Quum igne eodem aquaque (vt dicitur) eadem vterer. id est, eodem contubernio. Sic qui in cœnobio viuunt, & eadem in mensa epulantur.

IGNAVIA ET INSCITIA.

ERASMI. *Neque compluitur, neque sole aduritur.*

Οὔθ' ὕεται, οὔθ' ἡλιοῦται: id est, Neq; compluitur, neq; sole aduritur. De eo dici solitum, qui procul ab omni incommoditate motus, vitam ageret. Cui contrarium illud Horatianum:

> —Sudauit & alsit.

Et pulueris, & solis, & cœlestis aquæ patiens latus. Negociatores, milites, athletæ, nautæ, atq; id genus homines, soli ferendo, & imbribus tolerandis assuescant oportet. Qui domi molliter viuit, ab his malis abest. Quamobrem in hominem delicatum, & ad labores ferendos inhabilem quadrabit. Aristophanes in Ranis, Bacchi molliciem notans:

> Καὶ μήτε θερμὸν, μήτ' ἄγαν ψυχρὰν φέρε.
>
> Id est,
>
> Nec æstuosam, nec nimis cedo frigidam,

Refertur à Zenodoto prouerbium.

Neque natare, neque literas.

Μήτε νεῖν, μήτε γράμματα, id est, Neq; natare, neque literas. [...] audiendum, nouit. In eos dicitur, qui supra modum indocti sunt, nihilque prorsus bonarum artium in pueritia didicerunt. Nam hæc duo statim discebant pueri Athenis. Atque adeo Romæ quoque. id quod satis declarat Suetonius in Augusto: Nepotes, inquiens, & literas, & natare, aliaque rudimenta per se plerunque docuit. Idem de Caligula prodidit, quod ad cætera magnopere docilis, natare tamen nescierit: velut postremum hoc nemo nesciret. Plato lib. De legibus iij. τοὺς δὲ ἐναντίον ἔχοντας τούτων, [...] σοφούς τε προσρητέον αὖ, κἂν τὸ λεγόμενον, μήτε γράμματα, μήτε νεῖν ἐπιστῶνται. Qui vero contra affecti, sapientes appellandi, etiam si neque literas vt dicitur, neq; natare sciant. Item Aristides in Apologia communi quatuor oratorum: ἀλλ' ὡς τὸ λεγόμενον δὴ [...] γράμματα, οὔτε νεῖν εἰδότας ἐλέγχειν ἀξιῶν, id est: Sed, quemadmodum dici consueuit, perinde coarguendum existimans, quasi qui neq; literas, neq; natare norit.

Ne tria quidem Stesichori nosti.

Οὔτε τὰ τρία Στησιχόρου γινώσκεις, id est, Ne tria quidem Stesichori nosti. De vehementer indocto & imperito dici solitum. Adagium sumptum hinc existimant, quod pleraq; Stesichori poemata Epodica sunt, quæ tribus constant, στροφῇ, ἀντιστρόφῳ, καὶ ἐπῳδῷ. Strophe est primo series variis metrorum generibus incedēs. Antistrophe est iteratus per eadem ferme genera recursus. Epodus, est dicta carminis accentio. His & alii tragici poetæ nonnunquam vtuntur potissimum in choris.

Inelegantior Libethriis.

Ἀμουσότερος Λειβηθρίων, id est, Indoctior Libethriis. Prouerbialis hyperbole, quadrans in hominem admodum idiotam, & ab omni Musarum commercio prorsus alienum. A gentis huius agresti imperitia sumptum est prouerbium. Tradunt enim Libethrios, musices ac poetices, breuiter omnium elegantiorum disciplinarum stolidissimos contemptores fuisse, adeo, vt apud hos quondam occisum Orpheum existiment: quorum de numero Zenodotus est, qui Libethrios gentem Persicæ scribit fuisse. Seruius Libethrum fontem quempiam esse credidit, vnde Vergil. in [...] Musas Libethridas cognominarit. Plinius libro quarto, [...] nem facit Libethræ fontis: quem constituit in Magnesia, [...] Thessaliæ regioni adiungitur. Solinus Libethrum vocat, [...] masculino. Strabo item libro Geographiæ nono, Libethrum [...] nit: Hic in loco, inquit, consecrata est Musis ædes, fonsq; [...] nus, & Libethridum spelunca nympharum. Qua ex re suspicatur [...] cet, eos qui & Helicona & Pieriam & Libethrum & Pimpliam [...] Musis consecrarunt, Thraces extitisse. Pieres autem vocabantur, quibus extinctis loca hæc Macedones nunc possident.

Barbarus ex triuio.

Βάρβαρος ἐκ τριόδου, id est, Barbarus ex triuio. In hominem dicebatur extremæ humilitatis, ac prorsum nullius precii: perinde ac si dicas, extremum ac vilem seruulum alicunde è triuiis emptum, non dono datum, aut domi natum. Lucianus in eum, à quo fuerat Prometheus appellatus: οἷος ἐκ τριόδου βάρβαρός τις [...] id est: Qualis pene barbarus quispiam è triuio. Quanquam quidam hoc loco legunt non barbarus, sed βόρβορος ἐκ τριόδου, id est, Cœnum è triuio. quæ lectio sola probanda est, mea quidem [...]

sentia: propterea quod eo loco de luto fiat mentio, non de barbaro quopiam. Item Plato lib. de Rep. vij καὶ τῷ ὄντι ἐν βορβόρῳ βαρβαρικῷ. id est: Ac reuera in cœno quopiam barbarico. Loquitur de anima demersa tenebris ignorantiæ.

Nec sibi nec aliis vtilis.

Qui prorsus inutiles sunt, & fruges consumere nati, schemate prouerbiali, nec sibi nec aliis vtiles dicuntur. M. Tullius in libris Officiorum: Quamobrem, vt ante dixi, contemnuntur ii, qui nec sibi, nec aliis prosunt, vt dicitur: in quibus nullus labor, nulla cura, nulla industria est. Sumptum est ex nobili illo carmine Hesiodi, ex opere quod inscribitur ἔργα καὶ ἡμέραι, quod subinde citat Aristoteles:

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτῷ πάντα νοήσῃ
Φρασσάμενος, τά τ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω·
Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται·
Ὃς δέ κε μήτ' αὐτῷ νοέῃ μήτ' ἄλλου ἀκούων,
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ.

Id est,

Omnia qui per se sapiat, longe optimus ille est,
Multo ante expendens quænam sint optima factu:
Is tamen & frugi est, qui paret recta monenti,
At qui nec per se sapiat, neq; mente reponat
Ex aliis audita, vir vndiq; inutilis hic est.

Horum carminum sententiam T. Liuius sane quam eleganter & commode reddidit: Sæpe ego, inquit, audiui milites, eum primum esse virum, qui ipse consulat quid in rem sit. Secundum, eum qui bene monenti obediat. Qui nec ipse consulere, nec alteri parere scit, eum extremi ingenii esse. Huius generis haud paucos videas mortales, qui cum ipsi ob mentis inopiam nequeant dispicere, quid facto sit opus, dictu tamen mirum, quam sint præfracti, quamque non admittant alienum consilium: videlicet asinum illum Horatianum referentes, qui cum nec viam nosset, nec duci pateretur, in rupem præceps datus est. Hesiodi carmen Zenon teste Diogene, sic inuertit:

Κεῖνος μὲν πανάριστος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει.

Id est,

Optimus ille quidem, qui paret recta monenti.
Rursus at ille bonus, qui per sese omnia nouit.

Videlicet anteponens eum qui bene pareret, ei qui bene saperet. Huic enim intelligentiam duntaxat adesse, illi vero etiam vsum & exercitationem.

Ἀμυστὶ πίνειν.

Ἀμυστὶ πίνειν, dicuntur qui haustim auideque bibunt, nec inter bibendum spiritum reciprocant, sed potum in aluum non secus que in dolium infundunt. Sonat autem ἀμυστὶ, quasi dicas, citra [illegible]tum. Traduci poterit ad eos, qui sermonem nullo delectu, nimis auide accipiunt. Aut qui immodica lectione obruunt ingenium: quum magis expediat, subinde cogitationem admiscere lectioni. Similis potatio Græcis dicitur ἄμυστις, quod inter bibendũ la[bra] non claudantur.

Claudi more tenere pilam.

Tullius aduersus Pisonem scribit in hunc modum. Græcus primum distinguere illa atque diuidere, quemadmodum dicerentur: claudus (quomodo aiunt) pilam retinere, quod acceptum testificari. Hactenus Cicero. Prouerbium congruit in eos, qui quicquid à præceptoribus acceperint, siue id doctum sit, siue indoctum, nullo delectu, nulloque iudicio tenere solent, ac sequi. Sumpta metaphora à claudo diffidente suis pedibus, & ob id pertinaciter columnis innitente. Nisi si cui magis referendum videtur lusum pilæ, quam claudus ita demum accipit si commode illi mittas. Alioqui pedibus tardus non potest vtcunque missam capere. Seneca libro De beneficiis vij. Quid si me remittere pilam manco iubeas? hoc est, dare beneficium illi, qui non sit idoneus ad accipiendum. Plautus in Aulularia: Tum autem interdiu, quasi claudus sutor domi sedet totos dies. Generatim conueniet in omneis, qui de alieno pendent iudicio, alienæque innituntur autoritati: quemadmodum isti, quibus satis est dixisse, αὐτὸς ἔφα.

Equi senecta.

Ἱππογήρας, i. est, Equi senecta. Prouerbium in eos dici solitũ, qui præclaris rebus gestis in iuuenta, posteaquam consenuerint, ad sordidas curas semet abiiciunt. Allegoria sumpta à generosis equis qui senio facti segnes, in pistrinum, aut carrum, aut aliud id genus opus detruduntur: olim in precio habiti, dum viribus integris essent. Plutarch. in libello, cui titulus, An seni sit administranda Respub. οὐ πανδάπασιν δόξει τοῦτο δὴ τὸ καλούμενον, ἱππου γήρως ἐπέχειν μηδενὸς ἀναγκάζοντος: id est: An non plane videbitur equi lectam, quemadmodum vulgo vocant, accersere, nemine compellente? Cum hoc conuenit Ennianum illud, quod refertur à Cicerone in Catone Maiore:

Sicut fortis equus spacio qui forte supremo
Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.

Anus velut equus profundam habebis fossam.

Γραῦς ὥσπερ ἵππος τὸν χαραδραῖον τάφον ἕξεις, i. Anus velut equus, alte hiantem habebis ac nigrum specum sepulta. De iis, qui penitus abiiciuntur, tanquam prorsus inutiles. Equi posteaquam consenuerint, in altos terrarum specus aliquo præcipitantur. Ita mulier olim amata, simulatq; defloruit forma, fastiditur ab omnibus. Qualis est apud Horatium Lyce, simile illi: Equi senectus.

Ab asino delapsus.

Ἀπ' ὄνου καταπεσών, i. e. Ab asino delapsus. In eos dicitur, qui inconsulte quippiam agunt, & imperite: aut in eos, qui à præsentibus commodis, quibus ob inscitiam vti nesciunt, excidunt. Est autem in Græcis verbis faceta allusio ad finitimam orationem, mutato accentu, ἀπὸ νοῦ, id est, à mente delapsus, tanquam vecors & mentis impotens. Vtitur hoc adagio Plato lib. De legibus iij. δεῖν φαίνεται ἔμοιγε οἷόνπερ ἵππον τὸν λόγον ἑκάστοτε ἀναλαμβάνειν, καὶ μὴ καθάπερ ἀχάλινον κεκτημένον τὸ στόμα, βίᾳ ὑπὸ τοῦ λόγου φερόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀπό τινος ὄνου πεσεῖν. id est, Mihi sane videtur sermo velut equus vndiquaq; restringendus, ne tanquam os habens effrene, impetu abreptus, iuxta prouerbium, ab asino tanquam à mente excidat. Vtitur item Plutarchus in Gryllo. Rursum Aristophanes in Nubibus:

Κακῶς γὰρ ὄντως εἶχες, ὥς γέ μοι δοκεῖς.
Ἵππους γ' ἐλαύνων ἐξέπεσον νὴ τοὺς θεούς.
Τί δῆτα ληρεῖς, ὥσπερ ἀπ' ὄνου ἐκπεσών;

Id est,

Mali, vt videtur, accidit tibi quippiam.
Ita per deos, equos agens, miser excidi.
Quid hæc ita, vt delapsus asino blatteras?

Primus versus dicitur à Strepsiade Danistam irridente, quod pecuniam filio suo mutuo datam repetat. Alter est Danistæ, iuuenem tacita illusione notantis, qui studio alendorum equorum pecuniam eam absumpserat. Tertius rursum Strepsiadis, dicentis illum delirare, perinde quasi non ab equis, sed ab asino decidisset: hoc est ἀπὸ νοῦ, id est, à mente. Quandoquidem & Latinis Mente delapsi dicuntur, qui mente exciderunt. Suetonius in Augusto: Rectorem quoque solitus apponere ætate paruis, aut mente lapsis. Quidam huic quoque prouerbio huiusmodi affingunt fabulam. Duo quidã, cum in desertis locis asinum quempiam forte fortuna nacti essent contendere inter sese cœperunt, vter eum, vti suum, domum abduceret: nam vtrique pariter à fortuna videbatur obiectus. Hac interim de re illis inuicem altercantibus, asinus sese subduxit, ac neuter eo potitus est. Atq; hinc prouerbium natum autumant. Mihi magis placet, in adagio captatam fuisse allusionem, de qua diximus maxime quod animaduertam, grammaticis id studio fuisse, vt omnibus adagiis fabulam aliquam, aut historiam, vel commentitiam adiungerent. Vt autem Suetonius dixit mente lapsos, ita Vlpianus titulo, De magistratibus conueniendis, facultatibus lapsos dixit, qui redacti essent ad inopiam.

Ἄμουσοι.

Inelegantes & indoctos Græci vocant ἀμούσους: hoc est, à Musis alienos. Antiquitus enim nihil eruditum habebatur sine musica: Vnde apud Comicos, qui literas se didicisse negant, aiunt se non didicisse musicam. Quintilianus lib. I. c. De musicæ laudibus: Denique, inquit, in prouerbium vsque Græcorum celebratum est, indoctos à Musis atque à Gratiis abesse. Plato lib. De repub. viij. ὑπαμουσότερον dixit improbiorem, & rusticius inuerecundum. Et Aristoteles li. Rhetoricorũ ij. ὥσπερ οἱ ποιηταί φασιν τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικωτέρους λέγειν, id est, Quemadmodum aiũt poetæ, indoctos apud multitudinẽ elegantius dicere. Hominẽ insigniter elegantẽ μουσικώτατον dicimus: deniq; quicquid est moderatum compositumq;, ἔμμουσον dicunt Græci. Et Athenæus ἀμουσολογίας appellat ineruditas parumq; tempestiuas fabulas. Æschines aduersus Timarchum: καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς ἄμουσός τις οὗτος καὶ ἀπαίδευτος ἄνθρωπός ἐστιν. i. Nam & præter alia mala, alienus à musis, & ineruditus est homo. Aristophanes in Equitibus:

Ἀλλ' ὠγαθ' οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι.

Id est:

Imo nec ipsam musicam noui ô bone.

Homines ab humanitate politioribusque literis alienos iubebant Gratiis & musis sacrificare: quemadmodum Plato Xenocratem subinde monere solitus est, vt Gratiis litaret. Apud Athenæum lib. iiij. quidam Cynico inhumanitatem exprobrans ait: οὐχ ὥσπερ σὺ κυνικὲ, ὁ μηδέ ποτε ταῖς χάρισιν, ἀλλ' οὐδὲ ταῖς μούσαις θύσας. id est: Nõ quemadmodum tu Cynice, qui nunquam Gratiis ac ne Musis quidem sacrificaris. Apud eundem libro xiij. citatur ex parodo quapiam:

——Οὓς ἐδίδαξαν ἀριστερὰ γράμματα μοῦσαι.

Id est,

Literulas Musæ quos edocuere sinistras.

Videtur in peruerse doctum aut maledicum congruere. Si quidem ibidem Ephippus in quendam dixit: ἐπαρίστερος ἐπὶ στόματι τὴν γλῶτταν φορεῖς id est: Similiter linguam in ore gestas. nisi forte legendum censes ἐπ' ἀριστερὰ, id est, in læuam partem. Qui cuncta interpretatur in læuam partem, omissis bonis, in læua parte gestat linguam. Vnde & Sinistras suspiciones, & Sinistras interpretationes dicimus. Celebratur & Philosophi cuiusdam dictum, ipsum philosophiæ præcepta tradere dextra, auditores autem accipere sinistra. Plutarchus in vita Romuli, quem vult intelligi nec indoctum, nec inhumanum, dicit nec Musis carere, nec Gratiis. Σέξτιος δὲ Σύλλας ὁ Καρχηδόνιος οὔτε μουσῶν οὔτε χαρίτων ἐπιδεὴς ἀνήρ. i. Sextius Sylla Carthaginens. neq; Musarũ neq; Gratiarum expers.

Libera capræ ab aratro.

--Ἐλεύθεραι αἶγες ἀρότρων.

Id est,

Immunes capræ ab aratris.

Hemistichium heroici carminis prouerbiale: dictum olim ab iis, qui se ab onere quopiam, aut molestia liberatos glorientur. Veluti si quis parasitus iactet felicitatem suam, quod ad reipublicæ munia non vocetur, eum ad nullam honestam functionem sit appositus. Zenodotus autor.

Ne Aesopum quidem triuisti.

Οὐδὲ τὸν αἴσωπον πεπάτηκας, id est, Ne Æsopũ quidem triuisti: de vehementer stupidis & imperitis. Refertur à Suida. Extat autem apud Aristophanem in Auibus:

Ἀμαθὴς γὰρ εἶ φύσει, κοὐ πολυπράγμων,
Οὐδ' Αἴσωπον πεπάτηκας.

Id est,

Indoctus enim es, neq; sat solers,
Neque triuisti saltem Æsopum.

Nam antiquitus Æsopi fabellas etiam vulgus idiotarum tenebat. Has igitur qui non legisset, nihil scire videbatur. Erat autem natione Phryx, seruus Xanthi, liber factus est ab Idmone cæco. Plato comœdiarum scriptor, fingit illum reuixisse. Ab hoc omneis fabellæ in quibus inducuntur animalia bruta, αἰσωποποίητοι dicuntur: quemadmodum in quibus homines, Sybariticæ, siue Sybaritides diminutiue.

Nullam hodie lineam duxi.

Τήμερον οὐδεμίαν γραμμὴν ἤγαγον, id est, Hodie nullam lineam duxi. Ab Apelle pictore natum adagium in eos quadrat, quibus cessatum ab exercitio studii, artisque suæ. Id refertur à Plinio libr. xxxv. c. x. cuius verba non grauabor in hoc cōmentarium transcribere: Scitũ est, inquit, inter Protogenem & eum quod accidit. Ille Rhodi viuebat. quo cum Apelles adnauigasset, auidus cognoscendi opera eius, fama tantum sibi cogniti, continuo officinam petit. Aberat ipse, sed tabulam magnæ amplitudinis in machinam aptatam picturæ, anus vna custodiebat. Hæc Protogenem foris esse respondit, interrogauitque à quo quæsitum diceret. Ab hoc, inquit Apelles: arreptoque penicillo, lineam ex colore duxit summæ tenuitatis per tabulam. Reuerso Protogene, quæ gesta erant, anus indicauit. Ferunt artificem protinus contemplatum subtilitatem, dixisse: Apellem venisse. Non enim cadere in alium tam absolutum opus: ipsum tunc alio colore tenuiorem lineam in ipsa illa duxisse, præcepisseque abeuntem, si redisset ille, ostenderet, adiiceretque hunc esse quem quæreret. Atque ita euenit. Reuertitur enim Apelles, sed vinci erubescens, tertio colore lineas secuit, nullum relinquens amplius subtilitati locum. At Protogenes victum se confessus, in portum deuolauit, hospitem quærens. Placuit sic eam tabulam posteris tradi, omnium quidem, sed artificum præcipue, miraculo. Consumptam eam constat priore incendio domus Cęsaris in palatio, auide ante à nobis spectatam, spaciosiore amplitudine nihil aliud continentem, quam lineas visum effugientes, inter egregia multorum opera inani similem, & eo ipso allicientem, omniq; opere nobiliorem. Apelli fuit alioqui perpetua consuetudo, nunquam tam occupatam diem agendi, vt non lineam ducendo exerceret artem: quod ab eo in prouerbium venit. Hactenus Plinius. Cæterum ad hanc lineam, qua protinus agnitus est à Protogene, respexit Statius in Hercule Vindice Epitrapezio cum ait:

Linea quæ veterem longe fateatur Apellem.

Neglectis vrenda filix innascitur agris.

Horatius Satyra tertia:

Neglectis vrenda filix innascitur agris.

Mira admonuit allegoria, animum honestis excolendum disciplinis: alioqui futurum, vt inutili sylua vitiorum occupetur. Filix enim herba inuisa agricolis, quæ totos agros occupare solet: nec facile repurgatur, vbi semel occupauerit.

Ameles angulus.

Ἀμελὴς γωνία, id est, Ameles angulus: id est, neglectus angulus, dicebatur, qui supinus & oscitabundus desideret, nihil bonarum rerum tentans. Aiunt in Libya locum esse, qui ἀμελὴς γωνία, hoc est, securus angulus vulgo dictus sit: ob id fortasse, quod neglectus & incultus iaceret. Comperio scriptum & ἀμελοῦς γωνία, id est, negligentis angulus. Recensent Zenodotus & Hesychius.

Ignauis semper feriæ sunt.

Qui vacant ocio, feriari dicuntur: & ociosi, feriati: & ocium, feriæ. quæ metaphoræ tanquam in prouerbium receptæ sunt. Theocritus in Bucolicis:

——Ἀεργοῖς αἰὲν ἑορτά.

Id est:

Semper feriæ inertibus.

Nam feriis etiam ethnici à prophanis negociis abstinebant. Qui fugitant laborem, optant dies festos, quo liceat ociari, ventrique & voluptatibus indulgere. Siquidem antiquitus in hoc dabantur agricolis feriati dies aliquot, vt lusu reficerent lassitudinem. Admiscuerunt autem religionem, quo moderatiores essent lusus. At hodie Christianorum vulgus feriis olim ad pietatis vsum institutis, in compotationes, in scorta, in aleas, in rixas, in pugnas abutitur: nec vllo tempore plus committitur flagitiorum quam quo maxime conueniebat à flagitiis abesse. Nec vnquam magis imitamur Ethnicos, quam quum præcipue Christianos oportebat. Quumque palam sit, rem iuuandę religioni repertam in religionis perniciem vergere: tamẽ haud scio quo consilio Pontifices quotidie ferias addunt feriis, quum potius conueniat prudentes imitari medicos, qui pro ratione morborum mutant remedia, tantum illud ceu scopum spectantes, vt bonę valetudini conferant. Proinde cum videant rem olim pro temporum illorum ratione salubriter institutam, nunc mutatis Christianorum moribus, peste esse pietatis: quæ tandem religio est, constitutionem eodem mutare consilio, quo veteres illi constituerunt? Quod de festis diebus dico, de multis aliis sentiendum est: non quod damnandas existimẽ Christianorum ferias, sed quod in immensum nolim crescere: & paucas eas quas instituit priscorum autoritas, ad id conuerti cupiam, ad quod repertæ sunt. Nam vere Christianis omnis dies festus est: malis vero, quæ maxima turba est, festi dies minus festi sunt quam prophani. Sed vt ad prouerbium reuertamur, apte accommodabitur in eos, qui nunquam non causantur aliquid, quo sint in ocio: veluti quibus insuaues sunt literæ, nunc excusant valetudinem, nunc occupationes rei domesticæ: nonnunquam obstat rigor hyemis, alias æstatis feruor, interdum autumni periculosum cœlum: demum auocat à libris veris amœnitas mox futura. Pransi negant esse rem habendam cum libris, antequam concoxerit stomachus. Impransis obstrepit fames, quo minus libeat. Luci dicunt ignauum esse, domi desidere: cæterum ad lucernam vigilare, oculis inimicum. Si suppetit res domestica, quorsum opus, inquiunt, literis? Si deest, negant pauperem posse philosophari. Iuuenis negat, æui florem curis senilibus absumendum. Prouectior ait, valetudini parcendum.

Mulieris podex.

Γυναικὸς πυγή, id est, Mulieris podex. In ignauum ac desidiosum dicebatur. Ignauum animal mulier, & quo minus habet mentis, hoc inhonestis voluptatibus est addictius. Amat ocium, & fucorum in morem, quemadmodum ait Hesiodus, virorum laboribus quæsita sibi insumit. id quod indicat etiam illud prouerbiũ, ...ὄνος. Et omnino tales permultas habet Gallia. Atqui Hollandia innumeras habet, quæ sua industria viros ociosos & volupt... rios alunt.

Qui domi compluitur.

Τὸν οἴκοθεν βρεχόμενον οὐδὲ θεὸς οἰκτείρει: id est, Qui domi compluitur, huius ne Deum quidem miseret: vulgo Græcis iactatum. Sensus est, eum modis omnibus suo malo videri dignum, qui sit vique adeo ignauus, vt nec domi suæ possit à pluuia tutus esse. Eiusdem farinæ cum superiore prouerbium, ni me prorsus fallit nasus.

Ne vidit quidem oleum.

Ecloga, cui titulus νομεῖς, scatet prouerbialibus sententiis ... guris quarum de numero primum est illud:

Καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπε;

Id est,

Et quando ille oculis, oleum conspexerat vnquam?

Conueniet in eos, qui sunt artis alicuius prorsus rudes & imperiti: veluti si quis profiteatur rem medicam, qui nunquam didicit quam illius artis, venuste notabitur hoc versu:

Καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπε;

Vngebantur enim athletæ, quo membris euaderent dvoribus: vnde per oleum significant certamen. Quanquam scholiastes ... quosdam hoc ad arborem referre: quod in Olympiis oleastro siue olea coronari solebant.

IVNII. Ignaui quiduis tentant.

Πάντα κακοὶ τολμῶσιν, i.e. Cuncta ignaui audent. ...catur paroemia ab Eustathio, Odysseæ IIIj, nam tales nihil non audent, præ properæ atq; inconsultæ audaciæ æstu concitati: qui ... ox vbi deferbuerit primus ardor, cæteris timidiores euadunt. Iudem sententiam exprimit senarius ille:

Θρασὺς πρὸς ἔργον ἐστὶν ὁ πολλὸς κακός.

Id est,

Audax ad opus est plerunque ignauissimus.

Consimile illi est istud comici Epicharmi:

Κακὸς θαρρεῖ μάλ' αὐτόθεν, ἔπειτα δὲ φεύγει.

Id est:

Ignauus initio ferocit, mox fugit.

Potest intelligi & de improbis & sceleratis hominibus, qui flagitiis manifestis subsidium ab audacia petere solent, vnquit Cornelius Tacitus.

Niobes Archetypum.

Νιόβης ἀρχέτυπον, id est, Niobes architypum: de homine stupido & immobili, quem Saxeum etiam dicimus. Lucis de saltatore nihil agilitatis habente:

Ὀρχηστὴς Νιόβης ἔμπνοον ἀρχέτυπον.

Id est,

Orchestes viuens archetypum Niobes.

Potest & dici de taciturno homine & attonito: vnde verbum ... excu...

exculpere nequeas: quomodo apud Antiphanem comicum loquitur quispiam, saxeum euadere se dictitans, quum audito immani piscium venalium precio velut attonitus hiscere nequiret. Sic enim ait: ἐμβλέπων γὰρ αὐτοῖς ἰχθυοπώλαις, λίθινος εὐθὺς γίνομαι, id est: Quando intueor cetarios, confestim euado saxeus. Quod alludit ad tabulam de Gorgoneo capite, cuius aspectus homines in saxa conuertebat. vnde illud Philostrati de Perseo: καὶ τὸ δεῖμα τῆς γοργοῦς ἔχων ἀπόθετον μὴ ἐντυχόντες αὐτῷ λαοί, λίθοι γίνονται. id est: Seposito Gorgonis terriculamento, ne lapidescerent homines ipsi occurrentes. Neq; absurde præfracti ingenii hominem, quem expugnare nequeas, & ab opinione concepta depellere, vnum Niobes exemplar seu archetypum dixeris. De Niobe in scopulum versa, multa apud poetas mentio.

Θαλλοφόρος.

Θαλλοφόρος, quasi ramigerum dicas, prouerbialiter dicebatur, teste Eustathio in Odyss. xvij homo ad omnia inutilis, nisi qui forte pascendo pecori in suggerendis surculis operam præstare foret idoneus. Natum à pompa Atheniensium, quam Panathenęa vocabant, in qua senes emeriti oleaginos termites gestabant, testibus Philochoro & Xenophonte. Meminit & Iuncus in lib. de senectute: ὁ νόμος αὐτοὺς ἐκείνους χειροτονεῖ τῇ ἀθηνᾷ, ὥς φησι ξενοφῶν ὁ φιλόσοφος, θαλλοφόρους. i. Lex illos ipsos decernit Mineruæ oleaginas virgulas deferre, vti testatur Xenophon. hinc est quod θαλλοφόρους ipsos senes nominat Aristophanes, ceu ad obeũda alia munera ineptos. Licebit itaq; ciuilibus negociis parum idoneum aut aliis quibuscunq;, θαλλοφόρον appellare Comico sale.

In Ialemos adscribendus.

Εἰς τοὺς ἰαλέμους ἐγγραπτέος, inter Ialemos adscribendum dicimus, qui inepte insulseque se gerit. Menander comicus.

> Ὅταν δ' ἐρῶντος τόλμαν ἀφέλῃς, οἴχεται,
> Εἰς τοὺς ἰαλέμους τε ἔστιν ἐγγραφεὶς.
> Audaciam, cui dempseris amans perit,
> Potestque is inter Ialemos adscribier.

Ialemus homo inamœnus, matrique Calliopæ dissimillimus fuisse perhibetur: nomen fortassis adeptus παρὰ τὸ τὴν ἰὰν ἀλᾶσθαι, quod insulsus in loquendo esset, & in loquela aberraret, quasi ὁ ἐν τῇ ἰᾷ ἀλώμενος, quomodo & κόαλεμος, ὡς ὁ ἐν τῷ νοεῖν ἀλώμενος stolidus fatuusq; homo dicitur. Galenus lib. De prænotione, ἰαλέμους ἰατροὺς insulsos medicos vocat. Hermog. rhetor: παρέσχε μυρία τὰ πράγματα ζητοῦσι περὶ αὐτοῦ τοῖς ἰαλέμοις τούτοις. Mirum quãtum negocii exhibeat Ialemis istis hac de re sciscitantibus. Sunt qui Ialeinum eundem esse cum Lino putant.

Βλιτομάμμας.

Βλιτομάμμαν fatuum hominem appellat Aristophanes in Nebulis, à blito insipido olere: vnde & βλίτωνας quasi bliteos, stolidos dici annotat Hesychius. verba Comici sunt: καὶ σὲ καλοῦσι βλιτομάμμαν id est: Teque Blitomammam nominant. Non dissimiliter Bambalionem cum Cicerone insulsum hominem & contemptum dixeris: de quo ita ille in tertia Philipp. Bambalio quidam pater homo nullo numero, nihil illo contemptius, qui preter hæsitantiam linguæ, stuporemq; cordis, cognomen ex contumelia traxerit.

Extibiatus senex.

Παρεξηυλημένος, quasi extibiatum dicas, vocatur senex inutilis rerum administrationi, teste Eustathio Iliados penultimo: nam in codice Romæ excuso perperam scribitur παρεξηβλημένοι, metaphora sumpta à linguis tibiarum, longo vsu detritis, ac propterea ineptis ad vsum. Euphronius παρεξηυλημένον νοῦν exponit ingenium segne & hebes, cuius vigor præ senio retusus sit & debilitatus: nam tibiarum lingulas attritas, ἐξηυλῆσθαι dicunt Græci, quum iam edendo sono ineptiores redditæ fuerint. Aristophanes:

> Οὐδὲν ὄντας, ἀλλὰ κωφοὺς καὶ παρεξηυλημένους.
> Id est,
> Nihili homines, sed mutos & extibiatos.

Synesius in Dione: τοὺς ἐξηυλημένους τὰ ὦτα, παραπέμπει τις ἠχὼ καὶ πέρας τῶν μελῶν. id est: Quibus extibiatæ sunt aures, his obuersatur echo quædam, finito etiamnum cantu. Vbi extibiatas aures vocat multa assuetudine extritas. Hesychius ἐξηυλημένον interpretatur inutile & ineptum, à tibiis quæ diu multumq; pertritæ ἐξηυλῆσθαι vocantur, quod edendo concentui aptæ minime sint. Idem fere annotat Etymol. author.

Bucula.

Βοίδιον, quasi bucula, prouerbiali scommate dicitur à Menandro comico homo fatuus & ignauus, qualem ab ingenii simplicitate εὐήθη nominant Græci: cuiusmodi & ἀμνοκῶν ab Aristophane vocatur, quasi νοῶν ὡς ἀμνός, hoc est, agnina sapientia præditus: alioqui κῶν pecudem seu ouem à Caribus vocari, ex Cratete annotat Etymologici author.

BRASSIC. Ἀπάλαιστροι.

Apalæstri prouerbio dicuntur incompositi, & in aliqua arte parum exercitati homines. Cicero in Oratore perfecto: Itaque quasi eorum motus quos ἀπαλαίστρους Græci vocant, talis eorum mihi videtur oratio, qui non claudunt numeris sententias. Id quod Quintilian. in ix. attigit. Rursus Cicero lib. 1. De legib. vbi de Antipatro loquitur. Habuitque vires agrestes ille quidem atque horridas, sine nitore ac palæstra. Significat autem Palæstra, vt Budæus admonet, decentiam illam qua status, motus flexusque corporis, ac omnes omnino habitus venustatem quandam leporemq; præ se ferunt: quam qui non didicerunt, vere dicuntur ἀπάλαιστροι. Eiusdem rei Cicero meminit lib. j. de Oratore & in Bruto de Demetrio Phaleræo. aliter dixit Pindarus in Nemeis, ἀπάλαιστρος ἐν λόγοις de eo qui sit inuictæ eloquentiæ.

Fortes in tabula.

Plutarchus in Apophtheg. Laconicis: ἐπεὶ δὲ ἰδών τις ἐν πίνακι γεγραμμένους λάκωνας ὑπὸ ἀθηναίων σφαττομένους ἔλεγεν, ἀνδρεῖοι γ' ἀθηναῖοι, λάκων ὑποτυχὼν, ἐν τῷ πίνακι εἶπεν. Quidam cum in tabula picta Lacones videret ab Atheniensibus interfici, atq; ob id diceret, fortes equidem Athenienses sunt, Lacon forte fortuna incidens subiecit, Et in tabula quidem. fortes autem in tabula sunt, qui fictitia fortitudine passim sese venditant, cæterum cum ad serium certamen peruentum est, tum non milites, sed plane mulieres esse videas. Docti quidem in tabula sophistæ sunt, verum vbi eos excusseris, quam nihil nisi Antronios asinos, aut siquid iis rudius aut impolitius dici possit inuenias.

COGN. Ἀεργοῖς ἀεὶ ἑορτή. *Pigris semper esse festum.*

Olim valde potentes fuere Tarentini, sed deliciæ eos perdiderunt: quia plures apud eos fasti dies in annum, quam alii celebrabantur, institutis propter ocium ac delicias continuis feriis: vnde & vulgari prouerbio fertur: Pigris semper esse festum. Hoc vsus est Theocritus in Bucolicis. [alibi apud Erasm. Chiliad. Ignauis semper feriæ.]

Terræ odium.

Hoc prouerbii figuram habet, velut illud: Telluris inutile pondus, siue onus. Plautus in Bacchidibus: Terræ odium ambulat.

Corbita tardiores.

Plautus in Pœnulo prouerbiali figura dixit, Tardiores quam corbitæ sunt, etiam in tranquillo mari. de tardis, pigrisque, & quibus

> Pinguis aqualiculus propense sesquipede extet.

vt Pers. saty. 1. inquit. Corbita autem genus est nauigii tardum & grande: dicta à corbe corbita, quod videlicet in summo eius malo, veluti corbi pro signo suspendatur: vt scribit Festus. Corbitam ab Hippio Tyrio inuentam tradunt, & eandem cum onerar a faciũt. Nam onerarias & Nonius ex oneribus tardas scribit, atque ab iis appellatas. Hinc Corbitare Plautus in Cassina per translationem etiam dixit, pro eo quod est, ventrem complere, quasi nauigium onerare: Noui, inquit, ego illas ambas estrices, corbitant vbi comesse possunt.

Glire somnolentior.

Glires bonam anni partem somno cõsumere dicuntur: de quorum profundo somno, diuturnaque veternositate, multa passim à Græcis Latinisque authoribus memoriæ prodita reperiuntur. Vide Plinium lib. viij. c. lvij. Martialis lib. v.

> Somniculosos ille porrigit glires.
> Idem lib. xiij.
> Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
> Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.
> Idem:
> Dormientis nimium glires, vitulique marini:
> Nil mirum, si vos crassa Minerua premit.

Hinc qui oscitanter agunt, stupidi & imperiti, quique nihil cum Minerua commune aut sociale habuerunt prouerbialiter dormire, & glire somnolentiores dicuntur. Plato vij de legibus libr καθεύδων γὰρ οὐδεὶς, οὐδενὸς ἄξιος. id est: Nullus enim dormiens, alicuius est rei.

Futilis.

Lactantius lib. viij. Thebaid. Futile, inquit, vas est quoddam lato ore, fundo angusto: quo vtebantur in sacris deæ Vestæ. quia aqua ad sacra in terra non ponebatur: quod si factum esset, piaculum ac triste omen erat. Vnde excogitatum est vas, quod stare non posset, sed si positum esset, statim funderetur. Vnde & homo, commissa & tacenda non satis fideliter retinens, futilis dicitur: & contra non futilis, bonus consiliis. De hoc vase Donatus & Seruius: Græcis χυδαῖος, φλύαρος futilis dicitur. Terent. in And. Tam iners, tam nulli consilii sum: Seruon' fortunas meas commisisse futili? Idem in Adelphis: Tu quantus quantus es, nil nisi sapientia es: Ille futilis, somnium. Apuleius: Leuis homo & futilis, ac rimarum plenus. Plinius lib. xxxiij. cap. ij. causam futilem vocat, quæ læuis est, vana, nullius momenti, & inutilis. Sic, Cicer de natura deorum. Futiles commentitiæque sententiæ. Idem lib. ij. De nat. deorum: Hæc & dicuntur & creduntur stultissime, & plena sunt futilitatis, summæq; leuitatis.

Cedere casui.

Idem Thucydides lib. vj. vsus est prouerbialiter, Cedere casui, vel, ei quod accidisset: pro, despondere animum propter id quod accidisset. Hermocrates, inquit, cum in cæteris rebus prudenter agendis nulli secundus, tum in bellicis expertæ strenuitatis,

cōſpicuæq; fortitudinis, exhortabatur eos, nec ſinebat caſui cedere, & (vt Laurentius Valla vertit) fortunæ ſuccumbere. Congruit huic illud Catoni adſcriptum:

Cede locum læſus fortunæ, cede potenti.
Cedere qui potuit, prodeſſe aliquando valebit.

Potentum iniuriæ ſunt tacite ferendæ.

Ἀμφίβιοι.

Prouerbiali figura dicuntur hodie ἀμφίβιοι, qui ſibi viuunt, nec vllarum ſunt partium, quique aliis prouerbiis, neque caro ſunt, neque piſcis, neq; intus, neque foris, neque domi, nec militiæ. A Luciano Tireſias etiam ἀμφίβιος dicitur, in Aſtrologia, id eſt, ancipitis ſexus. Ciceroni 1. De natura Deorum ἀμφίβιος dicitur anceps, & in vtraq; ſede viuens. Columella lib. viij. cap. xiij. Venio nunc ad eas aues quas Græci ἀμφίβια vocant: quia non tantum terreſtria, ſed aquatilia deſiderant pabula: nec magis humo, quam ſtagno conſueuerunt. Ennius in Iphigenia, Aulo Gellio referente lib. xix. c. x.

Ocioſo initio animus neſcit quid velit.
Hoc idem eſt, neq; domi nunc nos, nec militiæ ſumus.
Imus huc, hinc illuc: quum illuc ventum eſt, ire illinc lubet.
Incerto errat animus, præter propter vitam viuitur.

Oſcitat.

Oſcitatio hominis eſt aliud agentis, & præſentibus non contenti, & quæ adſunt faſtidientis, & quæ abſunt deſiderantis. Lucret. lib. iij.

Oſcitat extemplo tetigit cum lumina villæ.

Ab ore ciendo, id eſt, commouendo dicta: vt docet Donatus in Andriam. Interdum tamē naturæ vitium magis quam hominis. vnde oſcedo appellatur: vt meminit Gellius lib. iv. cap. vlt. Et hoc naturale eſſe putat Alexander, vt qui oſcitantem videant, & ipſi oſcitēt: quia natura animantium, maximeq; natura carentium, ſimilitudinum quendam conſenſum, itemq; affectuum habet.

Tempore hybernali, quando exoſſis ſuum pedem rodit.

Verſus ille Heſiodi in lib. ἔργα κ. ἡμέρ. lib. ij.

Ἤματι χειμερίῳ, ὅτ᾽ ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει.

Id eſt,

Tempore hybernali, quando exoſſis ſuum pedem rodit.

qui vulgo de polypo pedem ſuum rodente intelligitur. Prouerbialiter dicitur de homine ignauo, & inerti: qui nullo in hyemem æſtate præterita præſidio parato, nullaq; re ad vitam tolerandam prouiſa, corpore contracto domi reſidet, frigore rigens, fameque tabeſcens.

Fucus.

Fucus genus inſecti, apis ſimilitudine, ſed maiori corpore, quod non mellificat, neque operam aliquam præbet in faciendo opere, & conſumit alimenta, quæ apes congeſſerunt. Vnde etiam non inuenuſte transfertur ad ignauiſſimos aliquot homines, qui quum nihil egregium per ſe præſtare poſſint, alienis tamen laboribus inſidiantur, falcemq; in meſſem iniiciunt, cuius ipſi ſementem non fecerint. Sunt igitur, qui à verbo Græco φαγεῖν deduci putent, quod apum mellificia abſumat. Tales ſunt Paraſiti, & monachi Papiſtæ. Priſcianus citat ex Plauti Lipargo, hoc eſt, paraſito pigro hæc:

Nil moror mihi fucum, in alueo apibus qui peredit cibum.

Quæ manifeſto dicta ſunt in paraſitum pigrum. Heſiodus:

Τῷ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι, καὶ ἀνέρες, ὅς κεν ἀεργὸς
Ζώῃ, κηφήνεσσι κοθούροις ἴκελος ὁρμήν.
Οἵτε μελισσάων κάματον τρύχουσιν ἀεργοὶ
Ἔσθοντες, &c. ---

Pueri more.

Plato: Tam molliter vero habere ſe, tamque ægre, pueri more diuelli, nequaquam prudentiæ præ ſe fert altioris ætatem. Et: Priora illa puerilia videntur, & infantium reuera territamenta. Ficinus: Cito triſtis ſenectus ſuperueniens efficit, ne quis optet rurſus in vitam redire, cum præteritas moleſtias cogitet, niſi puerili opinione feratur. Plato in Alcibiade 1. Puerum te iis omnibus in rebus iudicabis. In Philebo: Cum puerilia ſint quædam, & facilia cognitu. In Theæteto: Eorum rhetorica penitus euaneſcit, vt nihilo differre à pueris videantur. Ibidem: Metū puerili. &: Ne in puerilem loquendi ritum labamur. In Sophiſta: Fabulam nobis tanquam pueris vnuſquiſq; narraſſe videtur. In Protagora: Qui cum eo loquitur, nihil à puero differre exiſtimatur. Catullus ad Coloniam:

Inſulſiſſimus eſt homo, nec ſapit pueri inſtar
Bimuli, tremula patris dormientis in vlna:
Talis iſte meus ſtupor, nil videt, nihil audit,
Ipſe quis ſit, vtrum ſit, annon ſit, id quoq; neſcit.

Prouerbium in ignauos & ſomnolentos. Sacerdos quidam Ægyptius apud Platonem in Timæo pueros vocat Solonem Græcoſque, quod nullam antiquitatis memoriam, nulla certa & vetuſta monumenta haberent. Atque ipſum non Græcis modo recte congruere poteſt, ſed omnibus etiam viris præclaris: quod quamdiu memoriam ſui contemnant pueri ſemper, & eidem ſtoliſſimi, iure optimo iudicabuntur. Memoria enim & noticia rerū carentes, rudes, agreſtes, inculti, cæci, muti, infantes deniq; ac ... tis perſimiles ſunt. Cicero in Oratore ad Brutum, de hiſtoria: N... ſcire quid antequam natus ſis, acciderit, id eſt ſemper eſſe puer... Quid enim eſt ætas hominis, niſi cum memoria rerum veter... cum ſuperiorum ætate contexitur?

Par impar ludunt.

In eodem dialogo de deliberando, quæ inter Platonicos Si... ſyphus inſcribitur: Mihi quidem, Siſyphe, ſi quid aliud eſt, q... quod is, qui neſciat ea, quorum aliquid facere oporteat, prop... quaſi vaticinans, & improuiſo, temereq; pronuncians, atq; ... quicquid ad dicendum occurrit, ad ipſum non aliter accom... dans, quam qui par impar ludunt: qui, quum neſciant, paria ne... an imparia, quæ manibus comprimuntur, fortuito tamen e... ciant, atque de his vera dicunt. Sic igitur Deliberare, ſæp... eſſe videtur, quod is, qui nihil eorum ſciat, de quibus aliquis ... liberet, caſu dicit, ſed aſſequitur tamen, vt vera proferat. Plat... Lyſide, vel, de amicitia, de ludis iuuenum poſt ſacra: ingreſſi ... nes ſacrificantes inuenimus, & ſacra ferme peracta, illos autem ... ptos, calculis taliſq; ludentes, partim in ipſo veſtibulo foris, par... in gymnaſii angulo, par pari ludebant calculos è calathis qu... dam deligentes. In Protagora: Quid porro? ſi in ipſa paris im... riſve electione ſalus vitæ conſiſteret, quando quod plus eſt, ... eligi oporteret, &c. Horat. ſat. li. 2. ſatyr. 2.

Quorſum abeant ſani creta an carbone notandi?
Ædificare caſas, ploſtello adiungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Si quem delectet barbatum: amentia verſet.

Viro forti fœminæ nocere, indecorum.

Idem: Fœminæ nocere, viro forti indecorum ac turpe eſt: ... ac necem inferri ab illis autem, quibus non ſuccurrere turpiſſi... parente, filio ac vxore, &c.

Veientone aſinaque pigriores.

Idem eodem lib Epigram. xxv.

Ceſſatis pueri, nihilq; noſtris,
Veientone aſinaque pigriores.

Veientonis meminit Iuuenalis: ex cuius verbis colligere licet, ... fuiſſe obeſiorem & pigriorem, & deformiorem.

Veternoſus.

Veternus, morbus eſt ſenib. familiaris, ſomnolentia. Vnde T... rentius veternoſum dixit, ſenilem eunuchum, ac flaccidū, ... dum, ſqualentem & torpentem. Habet annus ſeruum ſuum. ... tremus autumnus reſpondet ſenectæ decrepitæ, ſiccus ac fr... dus. Bruma velut fouet in vtero fœtum humidum & cali... Eum ver velut edit, donec adoleſcat. Æſtas virilis eſt ætas ... hyeme ſqualent ac torpent omnia: vnde & ignaua dicitur à p... quod tum ceſſent agricolæ.

RHODIGINI. Lepores mœnibus indormire.

Conueniet ad coarguendum torporem & deſidiam. N... à Lyſandro, Corinthios obſidente. videns enim leporem ... lire foſſam: Non erubeſcitis, inquit, Spartæ eos hoſtes for... ad quorum mœnia lepores, formidoloſa animalia, & frequen... locum fugientia, ocioſe dormiunt?

VIRGILII. Cæcus parietem palpat.

In negligentes, & qui, quod legunt, non attendunt, ritu ... rum, qui parietes quidem attingunt, cæterum quales ſint, vi... nequeunt. Eſa. 59.

Coruus ab aquila relictis cadaueribus veſcitur.

In eos qui ignaui & deſides ex aliorum laborib. famam ... cupantur. De aquila aui rapaciſſima, quæ ad populandum ... tractu vt ſatietur, indiget. Plin. x. 3. Ei ergo quod ex raptu in ... dis cadaueribus ſupereſt, imbelles aues veluti coruus, edunt.

BOVILLI. Surgentem auſcultare auenam.

Ruſticum prouerbium in deſides & ignauos, qui ſomnol... in herbeſcente agro proſtrati diem deperdunt. Natum ex re... ſione cuiuſdam, qui rogatus de ſocio, quid egiſſet: Auenæ, ... terra enaſcentis motum arrectis auribus captauit. ridicule, ... ſenſim emergant herbæ, & omnem humanum ſenſum ... Quadrabit in eos etiam, qui ad omnem auram, & ſpem, ſæpe ... culam, aures & animum arrigunt.

GVLIELMI GENTII.

Ἀφοσιώσεως χάριν.

Hoc eſt, Dicis cauſſa, adagii loco vſurpat Modeſt. in c. 11. ... cuſat. tuto. Ac quamuis alii eam Græcam vocem interpre... eſſe, perfunctorie: attamen Hotomanni rectiori iudicio, ... gratia, vertendum eſt: idq; ex vi vocis χάριν. Vt ſuſcipiam ... terpretationem ſatis præpeditam Latini vocabuli, admone... locus, etſi alibi in præcedaneis prouerbiis fuſius enarrati, non ... nus tamen hic commode quam vere. Hotomannus, vir p... ſimus, arbitratur, Dicis, patrium eſſe caſum, à recto dex, vt ... dicis à dico, item vt iudex iudicis à iudico, & index ab indico, ...

à lego. Nam si iuncto verbo iudex, authore Varrone, dicitur qui ius dicit: verisimile est, voce simplici similiter eum qui dicit, dicem appellatum. Quin cum Varroni manipuli Castrenses dicerentur dices, perspicuum est, dex, fuisse singularis numeri, vt iudex & index. Nunc de locutionis Latinæ sententia. Ioannes Corasius ait, dicis caussa aliquid fieri, quod neglecte, remisse, & eo tantum animo, vt officio functi videamur, non accurate, sed perfunctorie, quatenus satis sit ad vitandam reprehensionem. Sic in cap. 1. ad Sylla. Vlpian. ait non prodesse seruo, si finxit se ferre auxilium, aut dicis gratia, hoc est, non ex animo, sed ne officio diceretur defuisse, propter dicem, hoc est, eum qui aderat ac dicere poterat, seruum conatum esse suum Dominum defendere: hæc simulatio ei nihil proderit. Sic & in Caii responso, in cap. 3. commoda. Commodabatur pecunia non animo contrahendi mutuum, licet numerationem factam simulauerit qui tradebat, nec eo consilio, vt qui accipit, vteretur, nisi ad pompam vel ostentationem, sed tradidit tantum nummum, vt suo munere defunctus videretur, accipientis precibus peruictus, cum alibi tamen numeraretur pecunia, vt fit in noxis & mancipiis, itemque in omnibus adumbratis, siue imaginariis contractibus, quibus vno numo emptio perficiebatur, vt in superiori adagio, Numo addicere. Numus enim aliam nullam ob causam tradebatur, nisi vt qui ei contractui quasi testis ac spectator interesset, dicere ac testari posset pecuniam fuisse traditam, vt testatur Hotoman. Vtitur & Cicero in Verr. 6. Attamen, inquit, vt possit se dicere emisse, Arthagato imperat, vt aliquid illis quorum argentum fuerat, numorum dicis caussa daret. Inuenit Arthagatus paucos qui vellent accipere, his dedit, &c. hoc est remisse, neglectim, non serio. etsi Forcatulus magno studio conetur legere superioribus locis, Ditis: non dissimili à prædictis, interpretatione & sensu. Dicis quoque caussa ea sententia fieri quid testatur Plin. lib 28. c. 2. hoc est, non bona fide, nec vere, sed per simulationem quandam: vt & Duarẽ. Interpretatur hoc alibi Iurisc. in c. 2. qui pet. tut. ὁσίας χάριν, Hoc est, dicis caussa: veluti & Gell. lib. 15. cap. 26. Huc confer quod est in collectanea ex Turnebo, &c. prouerb. Dicis caussa.

Subrostrani.

Sic dicebantur olim homines inerte in ocio degentes, qui totos dies sub rostris desidentes, rumores vanos aut venabantur, aut ipsi confingebant. Transferri potest ad omnes rerum nouarum immodice auidos: quo nomine quidam egregie celebris Louanii meo tempore, ob penum semper æque instructam, Calepini nomen promeruit quod etiam agnomen si aliis illi similibus (nusquam desunt) hodie tribuerimus, ille quidem hac gloria, nos autem adagione non inelegante ditabimur, Cælius epistola ad Cic. Eodem pertinet, quod ociosos & à Reip. munerib. vacuos vocarint ἀγάλματα τῆς ἀγορᾶς, statuas fori, tanquam nihilo plus illis in commune conferentes, quam quod se publice ostendant.

Ὀπιπεύειν πολέμοιο γεφύρας.

Argutia, festiuitate, allusione & translatione scatet illud Hom. Iliad. δ. Agamemnonis ad Diomedem:

Τί πτώσσεις, τί δ' ὀπιπεύεις πολέμοιο γεφύρας;

Agamemnon ergo instruens aciem Argiuorum aduersus Troianos, violati fœderis reos, sauciato per insidias Menelao, cum phalanges plerasque suorum lustrasset: alios exhortando, alios increpando, quosdam etiam laudando, vtpote paratos, circumiens agmina, cum ad Diomedem venisset, his verbis illum obiurgauit:

Ὤμοι Τυδέος υἱὲ δαΐφρονος ἱπποδάμοιο,
Τί πτώσσεις; τί δ' ὀπιπεύεις πολέμοιο γεφύρας;

Ea quanquam difficilius reddi queant Latine, verti tamen:

Progenies, quam fortis equis, quam fortis in armis,
Produxit Tydeus: nam quis metus vrget inertem,
Et belli pontem circumspectare coegit?

Vsus erit in ignauum, sibique, vt Terentius ait, post principia cadentem, qualem hoc loco Diomedem suggillat Agamemnon. Nec incommode iacietur in sophistam, veris rationib. impeditum, & conclusum, vtque sese extricet & explicet, ad ridiculas elenchorum captiunculas confugientem. Par iudicium de hæreticis sophistarũ primipilis, vel subsidiariis, qui argumentis solidis destituti, fictis criminibus aduersarios suos impetunt: mogo dicant, quid dicant, non curantes.

IGNORATIO.

ERASMI.

Nullius coloris.

Alibi commemorauimus, de modis omnibus ignoto solere dici, Albus an ater sit, nescio. Huic simillimum est, quod ait Harpax apud Plautum: Quem Pseudolum, quas tu prædicas fallacias mihi? Quem ego hominem nullius coloris noui. Vehementius est, quam si dixisset, Albus an ater. Et paulo post, pro eo quod dici solet, Non noui hominem: Neque istum inquit, Pseudolum mortalis qui fiet, noui neque scio. Rursum in eadem: Qui suum repetũt, alienum reddunt nato nemini. Idem in Rudentibus: Dominus huic ne frustra sit nisi ego nemo natus est. Rursus in Mustellaria: Curabitur, tanquam si intus nemo in ædibus habitet. Iterum in eadem: Natus nemo in ædibus fuit.

Iuxta cum ignarissimis.

Non sine prouerbii specie Simo senex apud Plautum in Pseudolo rogatus à Ballione: Iamne scis quæ sit hæc res? respondet: Iuxta cum ignarissimis. sentiens se nihil omnino scire, nihiloque plus quam hi qui maxime sunt ignari. Consimilis forma sermonis frequens est apud veteres, ad personam, vt, Tam mihi charus es, quam qui charissimus. ad tempus, vt, Pamphilus amabat, vt quum maxime. ad rem: Istud officium tam mihi fuit gratum, quam quod est gratissimum. Tam odi temulentiam, quam quæ maxime.

In alio mundo.

Ὡς ἐν ἄλλῳ κόσμῳ, id est, Tanquam in alio mundo. Schema prouerbiabile est, quo nunc etiam vulgus vtitur: de iis qui longe lateque dissident à moribus aliorum, aut quibus omnia noua videntur, aut qui longe dissiti sunt à patria. Plutarch. in Symposiacis, τὸ δὲ τῶν ἑλλήνων γένος ἔκφυλον ὅλως καὶ ἀποικον ἡμῶν, ὥσπερ ἐν ἄλλῳ τινὶ κόσμῳ γεγονότων καὶ ζώντων. id est, At Græcorum genus prorsus alienum ac peregrinum à nobis, velut in alio quopiam mundo natorum ac viuentium. Non dissimili figura dixit Horatius in Odis:

Quid terras alio calentes
Sole mutamus? —

Et Macrobius in præfatione Saturnalium: Nisi sicubi nos sub alio ortos cœlo, Latinæ linguæ vena non admittet. Cum enim solum sit omnibus commune, figuratum sit necesse est, sub alio cœlo nasci. Et de campis Elysiis apud Virg.

— Solemque suum, sua sidera norunt.

Suum dixit, tanquam à nostro diuersum.

Item Claudianus:

— Sunt altera nobis
Sidera, sunt orbes alii, lumenque videbis
Purius. —

Rursum Vergilius in Bucolicis:

Et penitus toto diuisos orbe Britannos.

Solet autem hoc vsuuenire plerisque mortalibus, vt si quando noui hospites in regionem longule à suo nido dissitam peruenerint, nihil non horreant, non stupeant, non admirentur, perinde quasi in alium delati orbem.

In alieno foro litigare.

Prouerbium resipit hæc quoque figura, in alieno foro litigare: pro eo quod est, in re noua, cuique nondum assueueris, versari. Habent enim diuersa fora diuersas litium formulas, variasque tractandarum causarum rationes: quarum qui rudis sit, is tanquam hospes in peregrina regione multa desideret necesse est. Martialis in præfatione libri 12. Accipe ergo rationem, in qua hoc maximũ & primum est, quod ciuitatis aures quibus assueueram, quæro, & videor mihi in alieno foro litigare.

In tua ipsius harena.

In tua ipsius harena, id est, In tua ipsius arte. Sumptum à gladiatoribus, solitis in harena digladiari. Neque vero parui referebat horum, nota an ignota dimicarent harena.

Albus an ater sis, nescio.

Albus an ater sis, nescio. Solet dici de homine vehementer ignoto. Cic. Philippica secunda: Me nemo nisi amicus fecit hæredem, vt cum illo commodo, si quod erat, animi quidam dolor iũgeretur. Te is, quem nunquam vidisti, L. Rubrius Cassinas fecit hæredem. Et quidem vide quam te amarit is, qui albus, aterue fueris ignorans, fratris filium præteriit. Quintilianus in 11. Oratoriarum institutionum lib. Negat, inquit, se magnifacere aliquis poetarum, vtrum Cæsar sit albus, an ater homo. Catullum, opinor, digito indicans, cuius in Cæsarem hoc extat carmen:

Nil nimium studeo Cæsar tibi velle placere,
Nec scire vtrum sis albus, an ater homo.

Apuleius in apologia Magiæ: Etiam libenter te nuper vsque, albus an ater esses, ignorabam: adhuc hercle non satis noui. Diuus Hieronymus aduersus Heluidium: Quis te, oro, ante hanc blasphemiam nouerat? Quis dupondio supputabat? Consecutus es, quod volebas. Nobilis es factus in scelere. Ego ipse, qui contra te scribo, cum in eadem vrbe tecum consistam, qua balbutis & erubescis, albus, vt aiunt, an ater sis, nescio. Horatius in extrema epistola:

--- Vultu mutabilis, albus & ater.

Quo loco Porphyrion admonet prouerbiali figura dictum, albus & ater: pro eo quod est, bonus & malus: & Horatium album, aut ad liberalem, aut lætum reddidisse: atrum, ad sordidum & ærumnosum. Huc festiuiter allusit Mateon apud Athenæum lib. 4. de sepia loquens.

Ἡ μόνη ἰχθὺς ἐοῦσα, τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε.

id est,

Quæ quum sit piscis, sola album nouit & atrum.

Est enim sepia colore albo, sed succum habet atrum, quem spargit in metu ne deprehendatur.

Non nouit natos.

Simillima huic figura est, Natum non noui: pro eo quod est, prorsus ac modis omnibus ignoro. M. Tullius libro familiarium epistolarum 9. ad Papyrium, Nam mihi scio iam à regibus vltimis allatas esse literas, quibus mihi gratias agunt, quod se mea sententia Reges appellauerim: quos ego non modo Reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. Simillimum est illi, quod

est apud Aristophanem in Vespis, ὅς ἐμ' οὐδ' αὖ ζῶντ' ᾔδει. i. Qui me ne viuum quidem nouisset. i. nullam omnino mei rationem habuisset.

Item Theocritus in Pharmaceutria:

Οὐδ' ἔγνω πότερον τεθνάκα μὲν ἢ ζοοὶ εἰμές.

Id est:

Non étenim illud vtrum sim viua, an mortua nouit.

In eandem sententiam vsurpauit Plautus in Euclione: Non magis me respicias, quam si natus nunquam siem.

Ne pictum quidem vidit.

Quemadmodum de vehementer ignoto dicimus, Ne natum quidem noui: sic dicimus, Ne pictum quidem vidit. Multas enim vrbes & res, atque etiam homines, nunquã nobis conspectas, ex pictura vtcunque nouimus. M, Tull. libro de finibus bonorum vltimo: Dicis eadem omnia & bona & mala, quæ quidem dicunt, qui nunquam Philosophum pictum, vt dicitur, viderunt. Plautus in Asinaria: Nam neque vnquam fictum, aut pictum, neque scriptum in poematis, vbi lena bene agat. Venustius etiam fiet, si longius transferatur: Rhetoricam ne pictam quidem vidit, Virtutem ne pictam quidem. Nam pinguntur hæc quoque.

Nomine tantum notus.

Huic simillimum est illud Horatianum in Sermonibus:

Accurrit quidam notus mihi nomine tantum.

Nam hoc quoque prouerbio vulgus tenuem quandam ac vulgarem noticiam significat. Atque id etiam plus habebit veneris, si ad res animi traducatur: vt si quis dicat, philosophiam alicui vix etiam nomine cognitam.

Late viuens.

Λάθε βιώσας, id est, Late viuens. Admonet adagium, in humili fortuna vitam esse feliciorem iis qui obscure viuunt, & à publicis negociis ita semoti, vt cum vita decessissent, nemo illos vixisse sentiret. Nam λάθε βιώσας, ad verbum commode non potest reddi, verum hanc habet sententiam, quasi dicas: Nemo te sentiat in vita fuisse. De hoc adagio recte dictum sit, nec ne, Plutarchus commentarium conscripsit, si modo non fallit inscriptio. Nam cum verteremus, phrasis ipsa nonnihil reclamare titulo videbatur. Allusit ad id Horatius,

Nec vixit male, qui natus moriensque fefellit.

id est, quem nemo sensit, nec prodeuntem in hanc vitam, nec excedentem è vita. Allusit huc, ni fallor, Ouidius in libris Tristium:

Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quisque manere suam.

Recensetur apud Suidam prouerbii nomine.

Accepta candela.

Diphilus apud Athenæum lib. 15. in fabula cui titulus ἄγνοια, ἅψαντες λύχνον λυχνεῖον ἐζητοῦμεν .i. Arrepta candela, candelabrũ quærebamus. quum res improuide geritur: oportuit enim candelabrum esse paratum, antequam candelam attingeres.

COGNATI. *Nemo natum nouit.*

Hoc vtimur, obscuritatem alicuius indicantes. Seneca in Ludo de morte Cl. Cæsaris, Horam eius nemo nouit: nemo enim illum vnquam natum putauit. Cicero se quosdam Reges natos nescisse dixit; pro eo quod est, prorsus ignorare. Hybrida dicitur ignobilter natus à Latinis. Vide apud Erasmum: Non nouit natos.

Nescio.

Hoc verbo Nescio, prouerbialiter ab indoctis soluitur omnis quæstio. Cic. 1. De Orat. Nemo in eo quod nesciat, disertus esse potest. Vsu tamen aliquantum diuerso Socrates se nihil scire profitebatur. de omnibus rebus dubitabat, & nullam iis de quibus disserendo affirmationem adhibebat, dicit habere se solitum ἐλεγκτικὸν λόγον, tanquam καθαρκτικὸν φάρμακον Vnde vulgatũ est argumentum in eos, qui se & alios nihil scire dicunt, aut enim id sciunt, aut nesciũt. si sciunt, ergo aliquid sciunt; si nesciũt, audiendi nõ sunt. Ad quam cauillationem excludendam dixit Socrates; Hoc tantum scio, quod nihil scio. Lucianus ἐν βίων πράσει introducit, & quidem facetissime, suo more, Scepticum philosophum, se nihil nosse, & μήτε ἀκούειν μήτε ὁρᾶν profitentem. Nulli enim rei incertæ & controuersæ assentitur Pyrrhonius. Imo vero tum quidem dogmata statuit, cum voces scepticæ institutionis pronunciat: nimirum vel hanc, οὐδὲν ὁρίζω. i. Nihil definio; aut illam, οὐδὲν μᾶλλον, id est, Nihilo magis.

Sic illum fata trahebant.

Quando causam rei assignare nescimus, hoc Ouidii hemistichium ex Metamorph lib. 3. de Actæone referre solemus;

---- Sic illum fata trahebant, &,
Sic visum superis. ---

Ioannes Secundus in dialogo Neptuni & Polyphemi, ex Homero & Luciano. Polyphemus;

Ipse ego, seu demens, seu sic mea fata volebant.

Nescire præstat.

Etiam nescire quædam, inter virtutes reponi solet, vt vulgo dicitur. Adde, quod nesciri facienda (vt ait Vegetius) tutissimum in expeditionibus creditur. Horat. lib. 4. Carmin. Od. 4,

---- Quærere distuli;
Nec scire fas est omnia.

Id est:

Nec scire licet omnia. Idem Horat. Ode 11. lib. 1. fas pro- quod δυνατὸν dicunt Græci, vsurpauit:

Tune quæsieris (scire nefas) quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint. ----

Itidem Tibullus Eleg. 9. lib. 1. Seneca lib. De clementia 2. cap. [illegible] Neroni scribens: Animaduersurus, inquit, in latrones duos Bu[illegible] rus præfectus tuus, vir egregius, & tibi principi notus, exigeb[illegible] à te scriberes in quos, & ex qua caussa animaduerti velles: [illegible] sæpe dilatum, vt aliquando fieret, instabat. Inuitus inuito c[illegible] chartam protulisset, traderetque, exclamasti: Vellem nescirem [illegible] teras. O dignam vocem, &c.

Multa nouit, sed male nouit omnia.

Homerus de eodem Margite, Platone in Alcibiade 2. [illegible] voto referente:

Multa quidem nouerat, sed male nouerat omnia.

Illi certe, inquit Socrates, conuenire ac penitus quadrare v[illegible] tur hoc Homeri carmen, qui multis ac variis artibus & scient[illegible] ornatus est, sit autem expers istius scientiæ, ductus à singulis [illegible] is, nonne merito multa tempestate iactabitur? quippe cum abs[illegible] gubernatore oberret in pelago, breui tempore periturus? [illegible] per ænigmata, & hic & cæteri ferme omnes poetæ loquuntur. [illegible] enim ipsa natura vniuersa poesis ænigmatum plena, nec qu[illegible] eam dignoscit. Ad hanc illius naturam accedit, quod quando [illegible] in homine inuido, nolente sua sensa cæteris hominibus reuela[illegible] mirum est quam difficile cognitu sit: quod poeta senserit. Ne[illegible] enim Homerum diuinissimum sapientissimumque poetam ig[illegible] rasse putes, quod scire male impossibile sit. ipse enim est qui in[illegible] Margitem multa quidem scire, male autem scire omnia. Se[illegible] nigmate sensum occultat, vt arbitror, male pro malum po[illegible] scit autem, pro scire: vnde compositio quædam extra carmi[illegible] mensuram conficitur. Quod vero sentit, hoc est, Multa qui[illegible] sciuit, sed malum sibi fuit hæc omnia scire. Patet igitur, quod [illegible] rat illi malum multa scire, ipse quoque malus erat, si qua fides [illegible] pradictis sermonibus adhibenda est. Hactenus Socrates. H[illegible] Homerico versui non dissimile est illud quod vulgo hodie i[illegible] tur: De omnibus aliquid, & de omnibus nihil. illud quoque: B[illegible] consulit, sed male facit.

Albus an ater.

Author dialogi de diuitiis, qui Eryxias inscriptus est, & i[illegible] Platonicos habetur: Vtrum acquirere diuitias nigrum sit a[illegible] bum, leue an graue, malum an bonum. Honestis quidem vi[illegible] bonis, hisque qui vbi nummis vti oporteat, sciunt, bonum: [illegible] probis vero, & his qui nesciunt vti, malum. Sic res aliæ eti[illegible] habent. Quales enim sunt qui vtuntur, tales etiam res ipsa[illegible] necesse est: Vide Syllogen nostram, & hæc adde. Horatius in [illegible] trema epistola:

Vultu mutabilis albus & ater.

Pro eo quod est, bonus & malus. Plautus in Pseudolo: Q[illegible] ego hominem nulli coloris noui. Eiusdemque sententiæ est [illegible] ceronis Ironia in 13. Philipp. Magnum crimen senatus, de T[illegible] pompo summo homine, neglecimus, qui vbi terrarum sit, [illegible] agat, viuat, denique an mortuus sit, quis aut sit, aut curet. Q[illegible] til X. dissimulato Catulli nomine: Negat, inquit, aliquis p[illegible] rum, vtrum Cæsar ater, an albus homo sit: insania. Verte, [illegible] illo dixerit, Arrogantia est.

In turpissima inscitia versaris.

Ibidem: In turpissima namque inscitia, optime vir, versa[illegible] id quod ipse oratione tua satis declaras, qui prius te ad ciuilia [illegible] fers, quam sis gubernandi peritus. Neque te solum morbu[illegible] tenuit, verumetiam omnes, qui hanc Rempub. administra[illegible] In Philebo: Sic tandem sermo noster tanquam fabula eua[illegible] ret, nos autem ruditate quadam detineremur.

Indocto nihil iniquius.

Ignorantia potentum robustorumque hominum hostilis [illegible] teterrima res est, inquit Soc. apud Plat. in Philebo. hæc [illegible] proximis omnibus noxia. Malum quidem ignorantia est [illegible] (vt nunc loquimur) stoliditas quædam. Plato in Philebo. [illegible] in nostra Sylloge: Quæ ignoramus, aspernuntur. Nunc ta[illegible] est literarum doctorumque contemptus, vt quosdam audier[illegible] liquando asserentes nunquam se liberos suos ad studia miss[illegible] quod iis esset nihil scire vtilius. His nihil grauius impre[illegible] quam vt vna cum opibus suis sepeliantur, obliti, neglecti, con[illegible] pti, eiusdem conditionis denique cum infimis & obscuris ho[illegible] nibus.

Cæcutio.

Alioqui (quod dici solet) cæcutio. Et: Lyncei etiam cæc[illegible] unt, vt quidam inquit.

IMPOSSIBILIA.

ERASMI. *Prius lupus ouem ducat vxorem.*

Aristophanes ἐν εἰρήνῃ,

Πρὶν κεν λύκος οἶν ὑμεναιοῖ..

Id est,

Ante lupus sibi iunget ouem.

De his, inter quos insanabile dissidium. Consimili figura dixit Horatius;

--- Sed prius Apulis
Iungentur capreæ lupis.---

Plautus in Pseudolo: Vt mauelis lupos apud oues linquere, quam hos domi custodes. Ad rem relatum erit lepidius: quod genus si dicas, non cohærere pecuniæ studium, cum studio literario: atque eam sententiam accommodes prouerbium.

Prius duo echini amicitiam ineant.

Πρὶν δ' οἱ δύο ἐχῖνοι ἐς φιλίαν ἔλθοιεν, ὁ μὲν ἐκ πελάγους, ὁ δ' ἐκ χέρσου, id est, Prius echini duo interint amicitiam, alter è mari, alter è terra. De iis qui moribus ac studiis sunt inter se discrepantiores, quam vt spes sit aliquando inter eos necessitudinem coituram. Venustius erit ad rem deflexum. Male conuenit Theologorum spinis cum bonis literis: citius echino marino cum terrestri conueniret. Nam est echinus marinus, de quo multa Plinius & Aristoteles. Est & terrestris, quem alio nomine vocant erinaceum: illud commune, quod vterque spinosus est, vnde & vocabulum inditum. Refertur à Suida.

Prius locusta bouem pariet.

Prius locusta bouem pariet, περὶ τοῦ ἀδυνάτου. M. Varro De lingua Latina libro tertio, refert ex Ennio versum hunc:

Atque prius pariet locusta lucam bouem. ---

Nam lucas antiqui boues appellabant elephantos, quod in Lucania primum à Rom. visi sint.

Mare prius vitem tulerit.

Τὸ πέλαγος πρότερον οἴσει ἄμπελον, id est, Mare prius vitem feret. De iis quæ nullo pacto fieri possint. nam salsitudo vitibus inimicissima. Hinc opinor Homerus & Hesiodus itidem pontum vocant ἀτρύγετον, quod illic nulla colligatur vindemia. Salsa terra fere sterilis est frugibus, sed vitibus inimicissima. Refertur apud Diogenianum.

Prius testudo leporem præuerterit.

Πρότερον χελώνη παραδραμεῖται δασύποδα, id est, prius testudo leporem cursu præterierit. De re neutiquam verisimili. Testudine nihil tardius. Vnde & testudineum incessum dicimus: & apud Ciceronem in libris De diuinatione quispiam testudinem, tardigradam, & domiportam vocat. Lepus autem celeritate præcellit. Meminit huius adagii Diogenianus. Huius generis sunt illa apud Theocritum in Thyrside:

Νῦν ἴα μὲν φορέοιτε βάτοι, φορέοιτε δ' ἄκανθαι,
Ἁ δὲ καλὰ νάρκισσος ἐπ' ἀρκεύθοισι κομάσαι.
Πάντα δ' ἔναλλα γένοιντο· καὶ ἁ πίτυς ὄχνας ἐνείκαι,
Δάφνις ἐπεὶ θνάσκει. καὶ τὼς κύνας ὥλαφος ἕλκοι
Κἠξ ὀρέων τοὶ σκῶπες ἀηδόσι γαρύσαιντο.

Id est:

Nunc violas proferte rubi, producite spinæ,
Iuniperusque comet narcissi flore decenti:
Omnia vertantur: portet pyra mitia pinus,
Postquam obiit Daphnis trahat & iam cerua molossos,
Montibus in summis philomenæ noctua cantet.

Sursum versus sacrorum fluminum feruntur fontes.

Prouerbialis allegoria, qua quippiam præpostere fieri significamus, legitimasque rerum vices inuerti: quod genus sit, si puer senem admoneat, discipulus præceptorem docere conetur, seruus imperare domino. Sumptum est adagium ex Euripidis Medea:

Ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί,
Καὶ δίκη, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται.
Ἀνδράσι μὲν δόλιαι βουλαί, θεῶν δ'
Οὐκέτι πίστις ἄραρε.

Quibus verbis chorus indicat, pristinum rerum ordinem inuerti, viros iam dolis muliebribus vti, neque manere promissis: contra mulieres audere virilia. Vsurpat hanc parœmiam Lucianus in Terpsione, vbi hæredipeta delusus Plutonem incusat, quod ipse iuuenis adhuc morte præreptus esset, superstite sene quem captauerat, idque contra naturalem ordinem: ἄνω γὰρ ποταμῶν τοῦ τοῦ γε, inquit. Rursus idem in Apologia libelli, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων: πολλὴ γοῦν ἡ διαφωνία τοῦ νῦν βίου πρὸς τὸ σύγγραμμα, καὶ τὸ ἄνω τοῦ ποταμοῦ χωρεῖν, καὶ ἀναστραφῆναι τὰ πάντα, καὶ παλινῳδεῖν πρὸς τὸ χεῖρον τοῦτο ἂν εἴη id est, Longe, inquit, lateque à scriptis tua nunc dissidet vita. Iamque illud quod aiunt, accideret, vt sursum versus incedant flumina, cunctaque pariter inuerterentur, ac in deterius recantarentur. Vsurpat & Diogenes Laertius in vita Diogenis Cynici narrans quemadmodum Diogenes, vbi perinde quasi dominus esset, non seruus, hero suo mandaret, vt quod erat iussus, faceret: atque ille prouerbio respondisset, ἄνω ποταμῶν ἱερῶν: Atqui si medicum, inquit, ægrotus, esses ære tuo mercatus, vtrum illi monenti pareres, an istum admodum responderes, ἄνω ποταμῶν; Vsurpat & Aristot. in Meteorologicis. Eodem allusit Verg. in Aeneid. cum ait:

Amnis & Adriacas retro fugit Aufidus vndas.

Vbi Seruius admonet, subesse prouerbium de re neque verisimili, neque consistente. Flaccus in Odis sic extulit.

--- Quis neget arduis
Pronos relabi posse riuos
Montibus, & Tyberim reuerti:
Cum tu coemptos vndique nobiles
Libros Panæti, Socraticam & domum,
Mutare loricis Iberis
Pollicitus meliora, tendis?

Vbi prouerbium annotauit Porphyrion.
Item Ouidius in Heroidum epistolis:

Cum Paris Oenone poterit spirare relicta,
Ad fontem Xanthi versa recurret aqua.
Xanthe retro propera, versæq; recurrite lymphæ:
Sustinet Oenonem deseruisse Paris.

Item Propertius:

Fluminaque ad caput incipiunt reuocare liquores.

Citius in naui cadens à ligno excideret.

Θᾶττον ἄν τις ἐν πλοίῳ πεσὼν διαμάρτοι ξύλου id est, citius alicui in nauigio cadenti lignum defuerit. Hyperbole prouerbialis, qua tantam vbique copiam significamus, vt quocunque te vertas, occurrat quod quæris. Etenim cum nauis ipsa vndique sit lignea, non potest non in lignum incidere, quisquis in ea cadit. Lucianus in bis accusato: ὥστε κατὰ τὴν παροιμίαν θᾶττον ἄν τις ἐν πλοίῳ πεσὼν διαμάρτοι ξύλου, ἢ ἔνθ' ἂν ἀπίδῃ ὁ ὀφθαλμὸς ἀπορήσῃ φιλοσόφου. id est. Itaque iuxta prouerbium citius fiet, vt in naui lapsus, non incidat in lignum, quam vt quocunque aspexerit oculus, Philosophum desideret. Taxat Lucianus Philosophorum turbam tantam, vt omnia vbique plena videantur, nec liceat effugere.

Fontes ipsi sitiunt.

Fontes ipsi sitiunt. Ironia prouerbialis in eos, qui petunt ab aliis quod ipsis affatim abundet domi. Cicero ad Q. fratrem: Tibi quod rogas, quoniam ipsi fontes iam sitiunt, si quid habebo spacii, scribam. Significat fratrem magis abundare versibus, quos tamen à se petat, perinde quasi carminum indigens. Idem ad Atticum lib. 12. Non ad διψῶσαν κρήνην, sed ad ἡλιακὴν eum venisse, vt scribis, in tantis præsertim angustiis.

Aquilam testudo vincit.

Ab hoc non discrepat illud quod refert Diogenes Laertius in vita Menedemi Philosophi, ex Achæi poetæ satyra, cui titulus Omphale:

Ἡλίσκετ' ἄρα γε καὶ πρὸς ἀσθενῶν ταχύς,
Καὶ πρὸς χελώνης αἰετὸς ἐν βραχεῖ χρόνῳ.

Id est,

Capta est profecto celer ab imbecillibus,
Et aquila tempore in breui à testudine.

Hos senarios ait vsurpare solitum Menedemum in eos qui secum in ciuilibus honoribus contenderent. Accipi potest per ironiam, aut simpliciter, vbi quis potentiorem arte vincit, & quod viribus non potest, assiduitate conficit.

Terra volat.

Ἡ γῆ ἵπταται, id est, Terra volat. De re vehementer absona, quæq; nullo pacto fieri queat. Suidas hoc adfert exemplum, τοῦ ἀδυνάτου. Iulianus in epistola quadam prouerbii nomine refert, mutato verbo, κούφη ἡ γῆ κατὰ τὸν λόγον, i. leuis terra, quemadmodum dicitur. Adagium hoc ad illorum affinitatem pertinet quæ retulimus alibi: Ζεὺς ἄπαις, id est, Iupiter orbus. Et

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Citius elephantum sub ala celes.

Lucianus in indoctum: θᾶττον ἂν πέντε ἐλέφαντας ὑπὸ μάλης κρύψειας ἢ ἕνα κίναιδον. i. Citius quinque elephantos sub ala tegas, quam vnum cinædum. De iis qui dissimulari nullo pacto possunt, qui notis aliquib. prodant animi morbum. Est autem figura prouerbialis in hyperbole: cui cognatum illud apud M. Tullium ex Ennio, lib. De Oratore 2. Flammam à sapiente facilius in ore ardente opprimi, quam vt bona dicta teneat.

Capram portare non possum, & imponitis bouem.

Plutar. in commentario, cui titulus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, ἐπεὶ τὸ τῆς παροιμίας ἐστὶ γελοῖον.

Οὐ δύναμαι τὴν αἶγα φέρειν, ἐπιτίθετέ μοι βοῦν.

Id est,

Tauro oneratis, cum nequeam portare capellam.

Vbi quis quod leuius est, recusat: & quod multo sit intolerabilius, imponi sibi postulat. Veluti si quis impatiẽtia paupertatis (nam ad id accommodat Plutarchus) vsuris inuoluat sese, quod onus vix diuitibus sit tolerabile.

Ab asino lanam.

Cui finitimum est & illud, ὄνου πόκας ζητεῖς, id est, Asini lanas quæris. De iis qui stulte quærunt ea quæ nusquam sunt. Effertur adagium etiam ad hunc modum: ὄνου πόκαι. i. Asini lanæ. Aristophanes:

Τίς εἰς τὸ Λήθης πεδίον; τίς εἰς ὄνου πόκας;

Id est,

Asini quis ad lanas? quis in Lethes solum?

Per asini lanam, res vanas significans, & quæ nusquam sunt. Trimeter Græcis constat, si tollas alterum, τῆς.

Simul sorbere & flare, difficile.

Tranio seruus apud Plautum in Mostellaria, obiurgatus est ab hero, quod non maturius redisset: cum ille se alibi fuisse diceret, nec simul apud hærum esse potuisse, & illud quod iussus fuerat, peragere: Si voles, inquit, verbum hoc cogitare, simul flare sorbereque, haud factu facile est. Commode vtemur hoc adagio, si quando significabimus, negocia quæpiam id genus esse, vt pariter ab iisdem tractari non queant. Veluti si quis conetur simul & literis & voluptatibus vacare: simul amoribus & parsimoniæ indulgere: simul vxori studiisque satisfacere: simul & poeticis & theologicis studiis operam dare: simul & mundo seruire & Christo. Quemadmodum fieri non potest, vt quis eodem in tempore sorbeat, hausto spiritu; & flet, emisso halitu. Affine videtur huic adagio dictum illud Euangelicum: Nemo potest duobus Dominis seruire: nemo potest Deo seruire & Mammonæ. Item illud Phocionis ad Antipatrum: ὐ δυνασαί μοι κ̀ φίλῳ χρῆσθαι κ̀ κόλακι. id est, Non potes me simul & adulatore vti, & amico. Ad hæc senarius ille, qui falso Senecæ inscribitur:

Amare & sapere, vix Deo conceditur.

Quodque ait Terentium imitatus Horatius:

--- Nihilo plus explicet, ac si

Insanire paret certa ratione, modoque.

M. Tullius Philippica 11. Duas tamen res magnas præsertim, nõ modo agere vno tempore, sed ne cogitando quidem explicare quisquam potest.

Sine pennis volare, haud facile est.

Manet etiam hodiernis temporibus vulgo celebre, quod est in Pœnulo Plautina: Sine pennis volare, haud facile est. Idem in Asinaria: Defraudem te ego? Age sis, sine pennis vola. Locum habet, cum deesse significamus adminicula, sine quibus negotium peragi non possit. Repetitur apud idoneos authores, Accidere alas: pro eo quod est, adimere materiam, facultatemque conandi quippiam. Et: Addere alas. Horatius simili forma dixit, Decidere pennas.

Vnde simul primum me dimisere Philippi,

Decisis humilem pennis. ---

Et Cic. ad Attic. lib. 4. Qui mihi pennas inciderant, nolunt easdem renasci. Idem in Academicis dixit, Incidere neruos: pro, adimere vires. Cognatum est illi quod alibi retulimus, εἰς πῦρ ξαίνειν, id est, Ignem diuidere. Quos pro impossibili retulit Plato lib. De legib. 6. ὀλίγου δ' ποιεῖν τὸν νομοθέτην τὸ τῶν παιζόντων εἰς πῦρ ξαίνειν. id est, Vt propemodum legum conditor faciat, quod solent qui ludunt, in ignem impingentes ictum. hoc est, inaniter laboret: quod ignis mox in se coeat. Eius generis est illud apud Platonem in Eryxia, καταμαθὼν δ' αὐτὸν ἐγὼ ὅτι ἴσον εἴη πεῖσαι, ὥσπερ αὖ τὸ λεγόμενον λίθον ἑψῆσαι. id est, Vbi cognouissem tale esse hominis ingenium, vt illi suadere nihil aliud fuerit quam lapidem decoquere. Hæc fateor aliis locis tempestiuius potuisse dici: sed non omnia locis omnibus occurrunt.

Impossibilia captas.

Ἀδύνατα θηρεῖς, id est, Quæ fieri non possunt, venaris. In eum, qui molitur, quod efficere non queat. Sumptum ab aucupio seu venatu prædarum, quas consequendi non sit facultas. Quod quidem inter adagiones non recensuissem in collectaneis Græcorum. Nam præter Metaphoram θηρεῖς, nihil sapit prouerbii. Cæterum præceptum est haud inutile. Siquidem si recte præcipiunt Græci non esse tentandum de quo dubites: multo minus quod certum sit, te non assecuturum. Veluti si quis animi tranquillitatem opibus, aut voluptatibus istis vulgaribus sibi comparare conetur, aut veram eruditionem citra linguarum cognitionem. hic ἀδύνατα θηρεῖ. Pindarus in Nemeis: κενεᾶν δ' ἐλπίδων χαῦνον τέλος. id est, Inanis spei sterilis exitus. Idem in Pythiis hymno tertio:

Χρὴ δ' κατ' αὐτὸν αἰεὶ παντὸς ὁρᾶν μέτρον.

Id est:

Oportet autem apud sese semper cuiusque rei

Videre modum, ----

Interpres indicat hunc esse sensum, ne quis tentet maiora suis viribus. Commemoratur inter Chilonis apophthegmata, non esse tentandum quod efficere non possis. Quædam enim consilia magnifica sunt, sed ob hoc ipsum inutilia, quod ἀδύνατα.

Scarabeus citius faciet mel.

Ad τῶν ἀδυνάτων classem pertinent, quæ referuntur in Epigrãmate Palladæ: Citius mel faciet scarabeus, aut lac culex:

Θᾶττον ποιήσει μέλι κάνθαρος, ἢ γάλα κώνωψ.

Id est,

Mel citius faciet scarabeus, & ante culex lac.

Statuam faucibus colas.

Ἀνδριάντα γαργαλίζεις. id est, Statuam colas gutture. De re maiorem in modum absurda, quæque fieri nullo pacto possit: veluti si quis hominem præpotentem & inuictum frustra conetur opprimere: nec enim liquescit statua.

Nunquam efficies vt recte ingrediantur cancri.

Aristophanes in Pace:

Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν,

Οὐδ' ἐπὶ τῷ πραχθέντι ποιήσεις ὕστερον οὐδέν.

id est,

Ambulet vt cancer recta, haud effeceris vnquam,

Nec quicquam efficies, vbi res erit ante peracta.

Hoc velut oraculum poeta facetus pronunciat, quod a natura sit insitum, nullo corriges negocio. Nam cancris genuinum, obliqueque ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, quod superius dictum est: Actum ne agas.

Sambucam citius.

Adagii speciem præ se gerit Persianum illud carmen:

Sambucam citius caloni aptaueris alto.

Cuius vsus incidet, si quando significabimus aliquem à disciplina percipienda, siue munere gerendo nimis alienum esse. Siquidem sambuca organum est musicorum, quod haudquaquam congruat caloni. Quanquam Athenæus lib. 14. indicat & bellicum instrumentum dici sambucam, quod machinæ in morem admouebatur hostium mœnibus. Calones autem vocantur militum ministri, qui vallos ac ligna gestitant. Vnde & nomen inditum autumant Grammatici. Porro cum milites sint imperiti musices, multo magis calones. Quanquam potest non absurde accipi de sambuca, militari machina, quæ ritu organi musici, chordis quibusdam intenditur. Ad hanc intendendam haudquaquam idonei sunt calones, vtpote stolidi, & ob id ipsum ad infima ministeria retrusi, quod disciplinæ militaris prorsum rudes sint, & indociles. Vnde Persius non citra ἔμφασιν addidit, alto: propterea quod homines prælongi etiam prouerbio vecordiæ notantur, ἄνους ὁ μακρός.

Lenticulam angulo tenes.

Φακοῦ γωνίας κρατεῖς, id est Lentem angulo tenes. De negocio quod fieri nullo pacto queat, propterea quod hoc leguminis genus angulis careat. Refertur à Suida, ne quis contemnat.

Ex harena funiculum nectis.

Ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκειν, id est, Ex harena funiculum nectere. Est frustra conari, quod nulla ratione potest effici. Quid enim stultius, quam ex harena, quæ nullo modo cohærescit, funem velle nectere? Prouerbium vtrumque nempe tum hoc, tum quod proxime retulimus, vsurpat Aristides in communi defensione quatuor Oratorum: καταδύντες δ' εἰς τοὺς χηραμοὺς, ἐκεῖ θαυμαστὴν σοφίζοντες σκιᾷ τινὶ λόγους ἀνατείνοντες, ὥσπερ ὦ Σοφοκλῆς, τὸ ἀνθέρικον θερίζοντες τὸ ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκοντες, οὐκ οἶδα ὅ τι ἱστὸν ἀναλύοντες. id est: Verum abdentes sese in secessus quosdam, illic admirandam illam comminiscuntur sapientiam, vmbra quadam protrahentes verba, quemadmodum abs te dictum est Sophocles, & hunc anthericum metentes, ex harena nectentes funiculum, & haud scio quam retexentes telam. Significat his adagiis, vmbraticum illud Philosophorum studium nihil omnino fructus adferre. Columel. in præfatione carminis De cultura hortorum: Nam et multa sunt eius quasi membra, de quibus aliquid possumus effari: tamen eadem tam exigua sunt, vt, quod aiunt Græci, ex incomprehensibili paruitate harenæ funus effici non possit. Prouerbium peculiariter accommodabitur ad vsus huiusmodi: si quis conetur in concordiam redigere, moribus longe dissimilimos, & inter quos nihil omnino conuenit: aut si quis orationem ex argumentis dissonis contexat, quasi Chimæram quandam fingens, & huiusmodi monstrum, cuiusmodi describit Horatius: Humano capiti equina ceruice, reliquis item membris ex variis animantium generibus ita collocatis,

--- Vt turpiter atrum

Desinat in piscem, mulier formosa superne.

Asini cauda.

Ὄνου οὐρὰ ἠθμὸν οὐ ποιεῖ, id est, Asini cauda non facit cribrum: vbi quis ad hoc aut illud dicetur inutilis. Cribrum è pilis equinis fieri consueuit, non è villis asininæ caudæ. Suspicor hoc ex huius ætatis fæce sumptum ab Apostolio.

Veste circumfers ignem.

Ἱματίῳ τὸ πῦρ περιστέλλεις, id est, Veste circumfers ignem: vbi quid ridicule fit. Aut vbi quis suum ipsius malum fouet, velut scortum, aut adulatorem, aut fictum amicum.

Augiæ stabulum repurgare.

Αὐγείου βουστασία, id est, Augiæ bubile. Allegoria prouerbialis in hominẽ, aut in rem maiorem in modum inquinatã. Lucianus in Pseudomante: καὶ τὴν αὐγείου βουστασίαν, εἰ δὲ μὴ πᾶσαν, ἀλλ' εἰς δύναμίν γε τὴν ἐμαυτοῦ ἀνακαθήρασθαι πειράσομαι. id est, Et Augiæ bubile, si non omne, at certe pro mea virili conabor submouere. Ostendit autem huius stabula tantum habuisse congesti fimi, quantum ter mille boues pluribus annis reddere potuerint. Huius mentionem facit & Pausanias in Eliacis, deque bubus & fimo nonnihil meminit. In Græcis Epigrammatis recensetur inter Herculis labores Augiæ stabulum repurgatum. Quin & Seneca ludicro libello de morte Claudii Cæsaris vsurpat hoc pro-

prouerbium: In quos, inquit, si incidisses, valde fortis licet tibi videaris, maluisses cloacas Augiæ purgare, multo plus ego stercoris exhausi. Etiamsi prouerbium emissum erat in exemplari, quod primũ secutus est Frobenius: id nos restituimus ex exemplari, cuius nobis copiam fecit ex sua bibliotheca Collegium liberales artes profitentium, in florentissima Louaniensium Academia. Neque enim æquum arbitror imputari Vniuersitati, quod paucorum seniculorum conspiratione, tam odiose repugnatum sit hic bonis literis ac linguis. Gregorius Theologus ad Basilium Magnum: πῶς, inquit, παρέλθω τοὺς ἀκήπους κήπους ἐκείνους καὶ ἀλαχάνους, καὶ τὴν αὐγίου κόπρον ἐκ τῆς οἰκίας ἐκκαθαιρομένην; id est, Quomodo præter eam hortos illos incultos & holeribus vacuos, atque Augiæ stercus ex ædib. repurgatum? Sentit vitam luxu perditam in melius correctam.

Lupo agnum eripere postulant.

Leno quispiam in Pœnulo Plautina: Lupo agnum eripere postulant, nugas agunt. Vbi quis frustra conatur prædam recipere, cui semel manus iniecit rapax aliquis. Improbum enim videtur, sperare futurum, vt lupus agnum semel arreptum amittat. Confine quod alibi diximus, ἐκ λύκου στόματος. id est, E lupi ore.

Lusciniæ deest cantio.

Lusciniæ deest cantio. Prouerbialis allegoria, perinde quasi dicas. Mulieri desunt verba, poetæ versus, oratori color, sophistæ cauillum. Nulla enim auium æque canora atque luscinia, etiam fœmina, sicuti testatur Plin. lib. 10. cap. 29. Sed haud fuerit alienum ipsius verba subscribere. Lusciniis, inquit, diebus ac noctibus continuis quindecim garrulus sine intermissu cantus, densante se frondium germine non in nouissimum digna miratu aue. Primum tanta vox, tam paruo in corpusculo, tam pertinax spiritus: deinde in vna perfecta musicæ scientia modulatus æditur sonus. Et nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto, promittitur, reuocatur, infuscatur ex inopinato: interdum & secum ipsa murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extentus: vbi visum est, vibrans, summus, medius, imus. Breuiterque, omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit. Plautus in Bacchidibus:

Ego quoque pol metuo, ne lusciniolæ defuerit cantio.

Quid si cœlum ruat?

Τί εἰ οὐρανὸς ἐμπέσοι, id est, Quid si cœlum ruat? Ironia prouerbialis in eos, qui tutissimis etiam in rebus ridicule timent. Hoc vnde manârit, Aristoteles indicat libr. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ v. scribens priscis illis & rudib. mortalib. persuasum fuisse, cœlum hoc, quod videbant imminere, Atlanticis humeris sustineri. Quod si ille se subduxisset, fore vt è sublimi in terram decideret. Idque non solum poetarum figmentis fuisse proditum, verumetiam à physicis nonnullis adfirmatum. Plutarchus in libello De facie quæ apparet in orbe Lunæ, citat Phenacem quendam, qui metuerit ne luna decideret in terram, quique commiseratus sit vicem eorum qui Lunæ forent subiecti, cuiusmodi sunt Aethiopes ac Taprobani, si tantum pondus in eos rueret: idem veritus de terra cœloque, nisi columnis Atlanticis fulcirentur, Theognis:

Ἐν μοι ἔπειτα πέσοι μέγας οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν
Χάλκεος, ἀνθρώπων δεῖμα παλαιγενέων.

Id est,

Deinde meo vastus capiti illabatur Olympus
Ferreus, antiqui quod metuêre viri.

Terentius ἐν ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ, Quid si redeo ad illos, qui aiunt: Quid si nunc cœlum ruat? Allusit huc Horatius in Odis:

Si fractus illabatur orbis,
Impauidum ferient ruinæ.

Bos porrecto vltra Taygeton capite.

Ταῦρος ὑπερκύψας τὸ ταΰγετον ἀπὸ τοῦ εὐρώτα ἔπιεν, id est. Taurus porrecto vltra Taygetum capite bibit ex Eurota. de re vehementer absurda, Simillimum illi, Quid si cœlum ruat? Natum ex apophthegmate Getadæ Lacedæmonii. Is ab hospite quopiam interrogatus, quæ pœna foret adulteris apud Lacedæmonios, negauit vllos esse adulteros apud Lacedæmonios. At instans ille: Quid si quis existeret, inquit, quam pœnam daret? Is, inquit, taurum maximum dependeret, qui producto vltra Taygetum montem capite, biberet ex Eurota: cumque hospes arridens, Et vnde taurus tam ingens? Lacedæmonius vicissim, At vnde apud Lacedæmonios adulter? Refertur à Plutarcho in vita Lycurgi.

IVNII.

Atlanticum mare cotyla exorbere.

De re impossibili, aut etiam supra modum difficili, hyperbolice dictum est à Simocrato in epistolis: λίαν ἐργῶδες καὶ τὸ καθαίρειν τὴν αὐγέου κόπρον ἔτι δυσχερέστερον, ἢ κοτύλῃ τὸ ἀτλαντικὸν ἅπαν ἐκροφῆσαι πέλαγος. id est, Valde operosum & difficilius quam sit repurgare Augiæ sterquilinium, aut quam sit Atlanticum mare totum cotyla exorbere. Est autem cotyla, mensuræ genus, sex cyathos capiens. de qua Rhemnius Fannius ita:

At Cotylas (quas, si placeat, dixisse licebit
Heminas) recipit geminas sextarius vnus.

Mulgens hircos, sanguinem ducit.

Ποιμὴν ἀμέλγει, εἰ θέλει, καὶ τοὺς τράγους,
Ἀλλ' ἀντὶ γάλακτος, αἱμάτων πηγὰς ὕσει.

Id est,

Mulgere & hircos, si velit, pastor potest,
Sed sanguinis pro lacte salientes fluent.

Leguntur apud Nazianzenum hi senarii prouerbiales, qui salubriter monent non esse exugendos subditos, vt ad vitalis vsque sanguinis fontes descendatur. Conuenit cum Tiberii dicto, Tondendum esse pecus, non deglubendum: quod Aemylio Recto Aegypti Prætori, grauiora consuetis vectigalia imperanti rescripsit. quod his verbis expressit Dion libro quinquagesimoseptimo, κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ' οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι. id est, Tonderi meas oues, non radi volo.

Citius terra ætherem conscendet.

Impossibilis conatus significationem habet illud, quod apud Euripidem Hercules loquitur:

—— Πρόσθε γὰρ κάτω
Γῆς εἶσιν ἄστρα, γῆ τ' ἄνεισ' εἰς αἰθέρα,
Πρὶν ἐξ ἐμοῦ σοι θῶπ' ἀπαντῆσαι λόγον.

Id est,

Citius humo insigentur astra, & ætherem
Terra occupabit, quam verbis palper tibi.

Refertur à Philone semel atque iterum. Cui affine est Zenonis dictum: ὅτι θᾶττον ἀσκὸν βαπτίσαι πλήρη πνεύματος. hoc est, Procliuius mergi posse vtrem vento distentum: cuius idem scriptor meminit.

IOANNIS VLPII.

Ne Mercurius ipse quidem cum Musis sanarit.

Et hoc à Galeno in stupidos dictum legitur, & omnium rerum ignaros.

COGNATI. *Cribro vaticinans.*

Id est, Stulte de rebus occultis diuinans. Parœmia sumpta est à diuinationis genere, quod suspenso circũactoque cribro peragebatur. Vide infra, Stulti ad cribrum.

Aufidus Hadriam retro fugit.

Virgil. 11. Æneid.

Amnis & Hadriacas retrofugit Aufidus vndas.

Vbi Seruius admonet subesse prouerbium de re neque verisimili, neque consistente. Allusum est ad parœmiam: Sursum versus sacrorum fluminum feruntur fontes, cum præpostere hoc fieri velit significare. Aufidus amnis oritur ex montibus Hirpinis, & Canusium præterfluit.

Stulti ad cribrum.

Apud Galenum prouerbium est, Stulti ad cribrum: cum illi notantur, qui rem aut negocium, quod vires exuperat, aggrediuntur. Non enim stultorum est, naturæ secreta inuestigare. Quamuis alii putant id ideo dictum, quia si Thessali velit errores omnes corrigere, vel dictione prosequi, numero superatus, in scomma prouerbii decidat, quod est, Stulti ad cribrum: hoc est, Stultorum conatum esse, velle singula totius cribri foramina obturare. Vide, Cribro vaticinans.

Nunquam expugnabis vrbem.

Plato in Sophista: Qui illis aut nihil efficit, aut retro repellitur, nunquam, vt prouerbio fertur, expugnabit vrbem.

Quicquid est factum, semper factum est totum.

Factum infectum fieri non potest. Plato in Protagora: Potest enim bonus aliquis malus fieri: quod alius quoque Poeta testatur, dicens: Vir bonus nunc prauus, nunc bonus est. Vt autem malus efficiatur malus, fieri non potest. Esse enim semper, necesse est. Ibidem: Neque enim assequi potest, vt quod est factum, sit infectum. Semel quod est, semper erit. l. & si fin. §. sed quod Papinian ff. de minorib. & ff. de hæred. instit. Inst. de fideicõ. hæred. §. restituta. Contra in §. vt authent. in Authent. de non alien. Erasm. noster, Quod factum est, &c.

Factum infectum fieri non potest.

Plato in Sophista, vel, de ente: Quicquid factum est, semper factum est totum. Aristot. 6. Ethic. c. 2. Recte Agatho dixit:

Hoc etiam ipse Deus, soloque carere videtur,
Infectum vt faciat quod factum est, atque peractum.

Facta pro infectis haberi nequeunt. l. in bello. §. facti. 1. ff. de cap. & postlim. reuers. Vide ante, Quicquid est factum, &c. & post, Quod periit, perit: &, Quod præteriit, leuius est.

Montes transferre.

Vtriusque hyperboles vsus est in sacris literis: vnius quidem de fide incredibiliter efficaci, 1. Cor. 13. alterius ad innuẽdum, superbos, qui pectus habent instar montis tumidum, posse contri & deprimi. Esa. 41.

VIRGILII. Si laueris te nitro, maculata es.

Prouerbialis metaphora in hominem infamiæ nota inustum, qui se purgare nequeat. Similis, Aqua Tiberis aut Nili non id elueret. Deductum à fullonibus, qui vestimenta poliunt, eorumque sordes nitro etiam lauant. Hierem. 2.

Prius cauum à conuexo disiunxeris.

Hoc prouerbiali schemate vtitur idem Bud. ex Aristot. qui dicit facilius esse cauum à conuexo , quam hircosam inscitiam ab improbitate disiungere: quod nimirum imperiti indoctiue laudem alienam impudenter quodam naturali vitio carpant, quod æmulari non queant. Eiusdem monetæ est & hoc: Flammam citius ore inardenti opprimes, quam sordidæ Mineruæ hominem ad candorem traducas.

ILLECEBRA MALI.

ERASMI Lotum gustauit.

Λωτοῦ ἔφαγες, id est, Lotum gustasti. de iis dicebatur, qui diutius in peregrinis regionibus hærerent, veluti obliti reditus. Neque inconcinne dixeris in eos, qui simulatque semel voluptatem inhonestam degustarint, ad pristina studia reuocari non queunt. Sumptum à fabula Lotophagorum: de quibus meminit Homerus Odyss. lib. 9. narrans quemadmodum Vlyssis socii, gustata apud Lotophagos populos herba loto, redire ad nauim noluerint, nisi verberibus adacti:

--- Ἀλλά σφι δόσαν λωτοῖο πάσασθαι.
Τῶν δ' ὅστις λωτοῖο φάγοι μελιηδέα καρπὸν,
Οὐκ ἔτ' ἀπαγγεῖλαι πάλιν ἤθελεν, οὐδὲ νέεσθαι.
Ἀλλ' αὐτοῦ βούλοντο μετ' ἀνδράσι λωτοφάγοισι
Λωτὸν ἐρεπτόμενοι, μενέμεν, νόστου τε λαθέσθαι.

Id est,

Verum illis lotum degustandam exhibuêre.
Ast horum quisquis loti gustârat amicum
Et suauem fructum, neque nuncia protinus illi
Vlla remittere cura, nec ipse redire studebat.
Verum inibi cum Lotophagis remanere volebant
Obliti reditus, capturi germina loti.

Est autem lotus (quam eandem celtim dici docet Dioscorides lib. 1.) arbor, de qua Plinius lib. 13 Tam dulcis ibi cibus, vt nomen etiam genti terræque dederit, nimis hospitali, aduenarum obliuione patriæ. Est & herba eiusdem nominis gratissima & ipsa palato, de qua permulta Theophrastus lib. De plantis 4. c. 9. Reperimus & hoc prouerbium in collectaneis cuiusdam recentioris: quod quoniam videbatur haud illepidum, non grauatus sum adscribere.

Periculosum est canem intestina gustasse.

--- Χαλεπὸν χορίου κύνα γεῦσαι.

Id est,

Intestina canem semel adgustasse periculum est

Prouerbiali allegoria dictum est à Theocrito In Idyllio decimo. Admonet adagium, haud facile temperare à peccando, qui semel illecebram illam, velut autoramẽtum vitiorum degustarit. Quemadmodum qui semel scortum attigerit, qui semel periurio, siue furto, rem auxerit, qui semel aulicam vitam sit expertus. Effertur & ad hunc modum apud Lucianum : οὐδὲ κύων παύσαιτ' ἂν ἅπαξ σκυτοτραγεῖν μαθών. id est, Neque canis desiturus est, qui semel corium edere didicerit. Theocriti Scholiastes indicat, hoc prouerbium & hunc in modum efferri: χαλεπὸν μαθοῦσα κύων σκυτοτραγεῖν. id est, Periculosa res est, canis quæ didicit arrodere coria. Horatius in Sermonibus simili figura dixit:

--- Quæ si semel vno
De sene gustârit, tecum partita lucellum,
Vt canis à corio nunquam absterrebitur vncto.

EX APPEND. ERASM.

Obolum reperit Parnetes.

Ὀβολὸν εὗρε Παρνοίτης. De iis, qui nouum aliquod excogitant præmium , quo illectent. Natum à Callistrato Atheniensium Principe, cui cognomento Parnœte: qui instituit, vt in iudiciis & concionibus nummuli quidam distribuerentur. Comici id statim in prouerbium traxerunt.

Παλεύτρια.

De illecebris, aut re alioqui ad fallendum comparata. Proprie columba exoculata, quam aucupes in reti ponunt, quo subsultans cæteras alliciat columbas: à παλεύειν quod seducere est, seu in laqueum illicere, Aristoph. Eodem non male referas illud sup. Columba sedens.

Πιθηκίζειν.

Pro, fucis & blanditiis fallere: vnde & πιθηκισμὸς. Aristoph. Vide sup. adag. Simia fucata.

IVNII. Cesto pellacius.

Κεστοῦ μαγώτερον, id est, Cesto pellacius, dicitur quicquid magnopere vel animum delinire potest, aut etiam amorem alicuius rei conciliare. Philodemus Epigrammatarius:

Καὶ κεστοῦ φωνεῦσα μαγώτερα.

Id est:

Verba edens cesto magis illecebrosa.

Extat & Epigrammatum lib 7. tale carmen:

Χείλεα μὲν δροσόεντα καὶ ἡ μελίφυρθος ἐκείνη
Ἔνθεος ἁρμονίη, κεστὸς ἔφυ Παφίης.

Id est,

Roscida labra quidem, diuina & mellea linguæ
Harmoniæ, cestus sunt mihi Cyprigenæ.

Cestus Veneris baltheus fuisse fingitur, conciliandæ gratiæ efficacissimus, quem plurib. describit Homerus Iliad 15. ibi:

--- Ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα
Ποικίλον, ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο, &c.

Id est,

--- Acu pictum de pectore soluit
Baltheolum, illecebris cunctis & amore refertum
Omnino. ---

Theophylactus scholasticus in epistolis: ποικίλοις γὰρ παθήμασιν ὁ τῆς Ἀφροδίτης κεστὸς ἐγκεχάρακται, id est, Veneris cestus variis animi passionibus insculptis interpunctus est. Sextus Africanus Philosophus libros viginti quatuor omnigena materia plenos κέστους inscripsit, velut picturatos, cesti venerei instar. Sunt & qui literarum monumentis consignarunt, Cestum illum fabulosum, fuisse hymnum ab Alexandro Paride Priami filio conscriptum in honorem Veneris.

Iynges.

Iyngis voce pro illecebris & blandimento lenocinioue quodam prouerbialiter vtuntur passim authores. Sophocles in Hippodamia, loquens de præstantia formæ Pelopis:

Τοιάνδ' ἐν ὄψει ἴυγγα θηρατηρίαν,
Ἔρωτος ἀστραπὴν τὴν ὀμμάτων ἔχει.

id est,

Iynga talem lumina efflant illicem,
Amoris igneum iubar in oculis cubans.

Quanquam apud Athenæum in 13. λύγγα legitur. Aeschylus in Persis:

Ἰυγγάνοι δῆτ' ἀγαθῶν ἑτέρων ὑπομνήσκεις.

Id est,

Regeris mihi aliorum bonorum lenocinantium memoriam. Heliodorus Emesenus lib. 4. Aethiopicæ historiæ: ἀπαράμαχον ἔχει πρὸς γυναῖκας ἴυγγα χρυσὸς καὶ λίθος. id est, Aurum & gemmæ vim pellaciæ haud dubiam obtinent apud fœmineum genus. Synesius ad Herculianum: πολλῷ πρότερον ὑπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τῶν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἰύγγων αὐτὸς ἐθηλιώθην. id est, Multo ante ipse diluuio quodam tuarum in epistolis iyngum & deliciarum diluuio effœminatus sum. Idem ad Athanasium: αὐτὴν ἐκείνην ἀποφαίνω σοι [illegible] ... πολλαῖς ἴυγξι γενομένην ἀγώγιμον. Id est, Ipsam illam Galatheam tibi hic sistam illecebris variis conciliatam. Suidas ex incerto authore: ἡ δὲ Κλεοπάτρα ᾤετο ταῖς αὐταῖς ἴυγξιν καὶ τὸν Σεβαστὸν ... τρίτον. id est, Cleopatra rebatur se iisdem illecebris, quibus Cæsarem, Antonium, tertium quoque Augustum expugnaturam. idem: ... αἱ πῇ τις προσῆν ἴυγξ τοῖς διογενείοις λόγοις τοῦ κυνός. id est, Tantum illi erat illicium Diogenis Cynici verbis. Sic de Helena dictum est illud: οὕτω ἐφελκυστικάς τινας εἶχε πόθου ἴυγγας. hoc est: Tam validas illices amoris iyngas habuit. vt quum Priamus illam agnosceret esse belli causam, irasci tamen illi nequiuerit, imo filiæ nomine eam compellarit amanter. Philostratus iunior. ὑπὸ τῇ τοῦ κεστοῦ ἴυγγι, id est: Sub cesti pellacia. Lycophron etiam πυρφόρον ἴυγγα, igniuomam iyngem vocat amoris illicias: & Zetzes λογικὰς ἴυγγας, verborum iyngas appellat, quod animos verba attrahant, quantumuis duros & inflexibiles, quodam lenocinio. Vtitur etiam Pindarus ea voce pro cupidine & desiderio, in Nemeis: ἴυγγι τήκομαι ... id est, Liquescit iynge seu amore pectus. Est autem Iynx auicula plumis discoloribus, collo prælongo, lingua exerta, crebro motu se circumagens, & ceruicem in orbem flectens, vropigiumque concussans: vnde σεισοπυγὶς à nonnullis vocatur, ab aliis κιναίδιον, eandem causam, Zetzi etiam κιγκλὶς, Latinis motacilla: cuius vsus ad veneficia infamis fuit atq; ad incantamenta: nam de trocho eam religabant venificæ, & carmina quædam admurmurantes circumgyrabant, aut exenteratam trocho adnectebant. Hanc fingit Pindarus in Pithiis à Venere primum è cœlo ad homines deportatam, & Iasoni traditam, additis veneficii documentis, quibus Medeam irretiret. Fabulæ narrant, Iyngem mulierculam fuisse Iunonis iussu in auem commutatam, quod pharmacis quibusdam Iouem illius amorem concitasset, vt Nicephorus pariter & Pindari Scholiastes cum Zetze annotant: nam apud Suidam pro ἀπελιθώθη legendum est ἀπορνεώθη. Theocriti interpres scribit eam id veneficii molitam fuisse, vt in sui amorem Iouem pertraheret. Callimachus Iyngem Echûs filiam facit: alii Pithûs siue Suadelæ. Nicephorus Gregoras ex aliorum authoritate scribit, ἴυγγα fuisse citharam in re concinnam, κιθάραν ἐμμελεστάτην, atque inde prouerbiali figura ἴυγγα dici quiduis suaue & desiderabile, πᾶν γλυκὺ καὶ ποθεινόν. Theocriti glossematarius annotat iyngi auiculæ vim inesse natiuam amatorii philtri, ac propterea omnia ad amorẽ impellentia, gratiosa, pellacia, & ad persuadendũ apposita, ἴυγγας metaphorice dici, ἐπαγωγὰ καὶ χαρίεντα. Quid, quod inuocationes & arcanæ preces res, quas mutare nefas erat certis verborum legib. conceptas, ἴυγγας dicebantur ? quo spectat illud Synesii libro De insomniis ...

ποτ' αἰμάγων ἴυγγες αὗται, quod Marsilius Ficinus nescio quam recte vertit. Consideratione vero dignum est, Vtrum huc tendant illices vel motacillæ magorum. Illo quo diximus modo accipitur in Hecates oraculo apud Porphyrium:

Τοὺς μὲν ἀπειρεσίων ἐρύων ἴυγξιν ἀπ' αἰθέρος
Ῥηϊδίως ἀέκοντας ἐπὶ χθόνα δῖα κατῆγες.

Id est:

Dæmonas innumeris in terram ex æthere votis
Traxisti diua inuitos magno absque labore.

Xenophon etiam pro venefico iynga dixit, ibi: ὅτι ταῦτα οὐκ ἄνευ τῶν φίλτρων καὶ ἐπῳδῶν καὶ ἰΰγγων. id est. Quod ista non citra philtra, incantamenta, & iyngas accidant.

COGNATI. *Sirenas præternauigare.*

Ὥσπερ σειρῆνας παραπλέειν, id est, Sirenas præternauigare, prouerbiali tropo dicitur, qui philosophiæ præceptis communitus voluptatum illecebras despuit, aut quomodocunque vitiorum occasionem declinat. Socrates apud Platonem in Phædro: ἐὰν δὲ ὁρῶσι διαλεγομένους καὶ παραπλέοντας σφᾶς, ὥσπερ σειρῆνας ἀκηλήτους. id est, Sin videant nos sermones conferentes & illecebris immobiles præternauigare ipsos, tanquam Sirenas quaspiam. Similiter dixit in Symposio: βίᾳ οὖν ὥσπερ ἀπὸ τῶν σειρήνων ἐπισχόμενος τὰ ὦτα, οἴχομαι φεύγων. id est, Fuga abeo, vim mihi adhibens, & tanquam à Sirenibus aures obstruens. Notissima est ex Homeri Odyssea, fabula de Vlysse, sociorum aures cera claudente, vt periculum sibi suisque imminens effugeret.

Ferrum virum attrahit.

Ἕλκει τὸν ἄνδρα σίδηρος. In omni re & ad omnem rem multum valent oculi. Sic visa solum fœmina ad amorẽ accendit: visi inimici mouent dolorem: ferrum visum trahit ad bellum. Tertullianus Græco dixit hemistichio, quod alicubi apud Homerum legitur:

---Ἕλκει δ' ἔπ' ἄνδρα σίδηρος.

Id est,

Ferrum vero virum trahit.

Aliquando qui lusit, iterum ludet.

Crebris sermonibus à Græcis vsurpatur, ὁ μήποτε παίξας, πάλιν παίξει, hoc est, Aliquando qui lusit, iterũ ludet. Nunc etiam prouerbiali sermone ab Hispanis dicitur: Qui en iugo, iugarà. Huic nõ dissimile, Semel malus semper malus. Aleatores autẽ multi qua si vi coacti, ita ne cupientes quidem abstinere possunt: tanta illorũ ad ludendum est procliuitas.

Trahit sua quemque voluptas.

Seneca lib. Epist. 13. epist. 89. His imperitorum feruntur oculi, hoc est, ducuntur, trahuntur. vt illud summi poetæ, eclog. 2.

---Trahit sua quemq; voluptas.

Hæc Pincianus ibidem. Mortales autem ad varia studia trahuntur. Hinc alius mercatura, alius agricultura, alius ludo, alius Musis & ocio, alius negocio delectatur: & vt ille ait, multos castra iuuant: & lituo tubæ permistus sonitus.

Pulchra placent.

Quæ pulchra sunt, habere eam vim, vt statim conspecta omnium sibi voluntatem concilient, amoremque adiungant, nemini ignotum esse, nisi communis sensus experti potest. Itaque Aristoteles pulchritudinem dicebat quauis epistola efficaciorem: & Theophrastus silentem fraudem, quod absque verbis persuadeat: Carneades ἀδορυφόρητον βασιλείαν, id est, regnum absque satellitio: quod formosi impetrent quicquid volunt, nulla adhibita vi. Et Græci sapienter sua lingua pulchro ex eo indidêre nomen, quod omnes ad se alliciat: dixerunt enim καλὸν παρὰ τὸ καλεῖν, ὅτι πάντας ἐφ' ἑαυτὸ καλεῖ. Pulchrum à calando, id est, vocando, quoniam omnes ad se vocat. Testati sunt idem vulgato olim prouerbio, quo dicebant, Quod pulchrum esset, id demum amicum esse. Galli vero simplicius proferunt. cum dicunt: Pulchra placent. Eo vsus est Euripides in Bacchis, vbi hic versiculus legitur, in actu 3. ὅ τι καλὸν, φίλον ἀεί. Quod pulchrum est, semper amicum est. Et Plato in Lyside. Eius autem originem ad Musas & ad Gratias referunt: quæ cum conuenissent ad Cadmi & Harmoniæ nuptias, pulchrum carmen, quo ea sententia contineretur, immortali ore cecinerint, nouæ nuptæ pulchritudinem, vt verisimile est, commẽdantes. Hoc de sapientissimo poeta Theognide in principio gnomarum cognouimus. cuius hæc sunt:

Μοῦσαι καὶ Χάριτες, κοῦραι Διὸς, αἵ ποτε Κάδμου
Ἐς γάμον ἐλθοῦσαι, καλὸν ἀείσατ' ἔπος.
Ὅττι καλὸν φίλον ἐστί, τὸ δ' οὐ καλὸν, οὐ φίλον ἐστί.
Τοῦτ' ἔπος ἀθανάτων ἦλθε διὰ στομάτων.

Id est:

Musæ & Gratiæ, filię Iouis, quæ olim Cadmi
Ad nuptias venissetis, pulchrum cecinistis carmen.
Quicquid pulchrum, amicum est: non pulchrum autem,
non est amicum.
Hoc carmen immortalia iit per ora.

Lege in eum locum Camerarii Grȩcam interpretationem. Nam ad illas nuptias venisse diuos, testatur etiam Euripides in Phœnissis, actu 3. Ἁρμονίας δέ ποτ' εἰς ὑμεναίους ἦλθον οὐρανίδαι. id est, Harmoniæ vero ad nuptias venerunt cœlites, &c. Huic simile est, quo significamus, humanum animum nouitatis studio duci: Noua placent. Gaudent enim res varietate: & sicut oculi diuersarum aspectu rerum magis detinentur, ita semper animus perstat, in quod se velut nouum intendat: vt ait Quintil. 9.

Stipula flammæ proxima ignem concipit.

Nostrates non minus vere quam facete dicunt: Stipulam flammę proximam subito concipere ignem. Parit etiam puellarum & muliercularum familiaritas τὸν ἐρωτικὸν κλίμακα τῆς ἀφροδισίου δαιμονίας. Nimia enim familiaritas cum mulierculis haud vnquam fere periculi expers est: à quarum conspectu ad risum & colloquia venitur, inde ad familiaritatem & contrectationem, denique ad oscula & complexum, cuius est comes pœnitentia. Non abs re à Græcis dicitur: ἐκ τοῦ εἰσορᾶν γίγνεται ἀνθρώποις τὸ ἐρᾶν. id est, Amor ex aspectu nascitur mortalibus. Vrit enim videndo fœmina. Quãto magis confabulando, & contrectando? Vitanda quoque est hominum mollium, obscœnorum, libidinosorum consuetudo, tanquam pestis certissima. Multi enim caste vixissent, omnique & probro caruissent, & officio functi essent, nisi in perditorum hominum gregem, malo quopiam fato, iratoq; Deo incidissent. Præclare Menander, cuius testimonio & D. Paulum vti non puduit: φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί.

Oscitat.

Oscitatio hominis est aliud agentis, & præsentibus non contenti, & quæ adsunt fastidientis, & quæ absunt desiderantis. Lucret. lib. 3.

Oscitat extemplo tetigit cum lumina villæ.

Ab oreciendo, id est, commouendo dicta: vt docet Donatus in Andriam. Interdum tamen naturæ vitium magis quam hominis. vnde oscedo appellatur, vt meminit Gellius libr. 4. cap. vltimo. Et hoc naturale esse putat Alexander, vt qui oscitantem videant, & ipsi oscitent: quia natura animantium, maximeque natura carentium, similitudinum quendam consensum, itemq; affectuum habet.

VIRGILII. *Consuere puluillos sub cubito.*

Pro, alteri ocio vacanti delicias facere, instrumenta libidinis afferre, male agenti opitulari & blandiri. Capiti vt ceruical, ita puluillos cubito subiicimus, quo mollius quiescamus. Ezech. Hieronym. Gregor.

Pomum Atalantæ sequi.

Vtitur eo prouerbialiter Zasius lib. 1. Responsio. c. 3. pro, à proposito & instituto digredi, & aliena consectari. Natum ab Atalanta, Cenei filia: quæ cum Hippomene pedum celeritate decertans, eo ipso victa est, quod inter currendum obiecta ab Hippomene aurea mala colligeret, itaq; cursum suum retardaret.

IMPERITIA.

ERASMI. *Dulce bellum inexpertis.*

Et elegans cum primis, & multorum literis celebratum adagium est, γλυκὺς ἀπείρῳ πόλεμος, id est, Dulce bellum inexperto. Id ita reddit Vegetius lib. De re militari 3. cap. 14. Nec confidas satis, si tyro prælium cupit: inexpertis enim dulcis est pugna. Citatur ex Pindaro: γλυκὺ δὲ πόλεμος ἀπείροισιν, ἐμπείρων δέ τις ταρβεῖ προσιόντα νιν καρδίᾳ περισσῶς. id est: Dulce bellum inexpertis: ast expertus quispiam horret, si accesserit cordi supra modum. Sunt quędam in rebus mortalium, quæ quantum habeãt discriminis ac malorum, non intelligas, nisi facto periculo.

Dulcis inexpertis cultura potentis amici,
Expertus metuit.---

Bella res & splendida videtur, inter aulicos obambulare proceres, in regiis versari negotiis: at senes quibus vsu penitus cognita res est, ab ea felicitate libenter abstinent. Suaue videtur, amare puellas: sed iis qui nondum senserunt, quantum amori insit amari. Ad eundem item modum accommodari poterit ad quoduis negocium multo periculo, multisque coniunctum malis, quod nemo velit capessere, nisi iuuenis, & rerum imperitus. Siquidem Aristoteles in Rhetoricis hanc adfert causam cur iuuenta sit audacior, contra senecta timidior: quod illis imperitia rerum confidentiam pariat, his multorum experientia malorum, timiditatem & contationem. Quod si quicquam est in rebus mortalium, quod contanter aggredi conueniat, imo quod oporteat modis omnibus fugere, deprecari, propellere: certe bellum est, quo non alia res vel magis impia, vel calamitosior, vel latius perniciosa, vel hærens tenacius, vel tetrior, & in totum homine indignior, vt ne dicam Christiano. At dictu mirum, quam hodie passim, quam temere, quam quauis de caussa suscipitur, quam immaniter ac barbarice geritur, non tantum ab ethnicis, verumetiam à Christianis: nec prophanis modo, verumetiam à sacerdotibus & episcopis: nec solum à iuuenibus & imperitis, verumetiam à senibus, & toties expertis: nec à plebeiis tantum, & vulgo natura mobili, sed potissimum à principibus quorum officium erat, temerarios stultæ multitudinis motus, sapientia, rationeque componere. Neque desunt Iureconsulti ac Theologi, qui ad ista tam nefaria, faces admouent, & frigidam, quod aiunt, suffundunt. Quibus rebus fit, vt nunc bellum adeo recepta res sit, vt demirentur homines, esse cui non placeat: adeo probata, vt impium, ac pene dixerim, hæreticum sit, improbasse

rem vnam omnium vt sceleratissimam, ita miserrimam quoque. At quanto iustius erat illud demirari, quis malus genius, quæ pestis, quæ intemperia, quæ furia primum in hominis mentem immiserit rem vsque adeo beluinam, vt placidum illud animal, quod natura paci beneuolentiæque genuit, quod vnum omnium saluti prodidit, tam ferina vesania, tam insanis tumultibus in mutuam rueret perniciem. Id quod magis etiam admirabitur, quisquis animum à vulgo receptis opinionibus, ad ipsam rerum vim ac naturam perspiciendam conuerterit, ac seorsum hinc hominis imaginem, hinc belli simulachrum vere philosophicis oculis aliquantisper contempletur. Primum igitur, si quis habitum modo, figuramque corporis humani consideret, annon protinus intellecturus est, naturam, vel potius Deum, animal hoc non bello, sed amicitiæ: non exitio, sed saluti: non iniuriæ, sed beneficentiæ genuisse? Nam cæterorum animantium vnumquodque suis instruxit armis. Taurorum impetus armauit cornibus, Leonum rabiem vnguibus. Apris fulmineos affixit dentes. Elephantos cutem & molem, promuscide quoque tutatus est. Crocodilum crustis, velut laminis, communiuit. Delphinus teli vice pinnas addidit. Histricem spinis, Raiam aculeis defendit. Gallis calcar affixit. Alia testis, alia corio, alia cortice communiuit. Sunt quorum incolumitati, pernicitate prospexit, veluti columbis. Sunt rursum, quibus venenum teli vice tribuit. Addidit his speciem tetram ac beluinam, addidit oculos truces, vocis stridorem. Inseuit natura quædam dissidia. Solum hominem nudum produxit, imbecillem, tenerum, inermem, mollissima carne, cute leui. Nihil vsquam in membris, quod ad pugnam aut violentiam datum, videri possit, vt ne dicam interim, quod cætera fere statim vt nata sunt, sibi sufficiunt ad vitam tuendam: solus homo sic prodit, vt multo tempore totus à subsidio pendeat alieno. Nec fari nouit, nec ingredi, nec cibum capere, vagitu tantum implorat opem: vt vel hinc coniici possit, solum hoc animal totum amicitiæ nasci, quæ mutuis officiis & coit, & cohæret potissimum. Proinde natura voluit hominem vitæ munus non tam sibi, quam beneuolentiæ acceptum ferre: quo videlicet intelligeret, sese gratiis esse dicatum, ac necessitudini. Tum speciem dedit non tetram & horridam, vti cæteris, sed mitem ac placidam, amoris ac beneuolentiæ notas præ se ferentem. Tribuit oculos amicos, & in his animi signa. Dedit brachiorum sinus ad complexum. Dedit osculi sensum, quo ceu copularentur, & sese contingerent animi. Vni risum attribuit, alacritatis indicium: vni lachrymas, clementię & misericordiæ symbolum. Quin & vocem dedit, non minacem & horrendam, sicuti beluis, sed amicam & blandam. Nec his contenta natura, sermonis & rationis vsum vni tribuit: quæ quidem res ad parandam & alendam beneuolentiam in primis valet, ne quid omnino per vim inter homines gereretur. Inseuit odium solitudinis, amorem sodalitatis. Indidit penitus beneuolentiæ semina. Fecit vt quod est saluberrimum, idem sit & suauissimum. Quid enim amico iucundius? At rursum quid æquè necessarium? Proinde si maxime liceret absque mutuo commercio commode vitam agere, nihil tamen iucundum videri possit absque socio: nisi si quis prorsus hominem exuerit, & in feram degenerarit. Addidit insuper liberalium disciplinarum studium, & cognitionis ardorem: quæ res vt potissimum abducit hominis ingenium ab omni feritate, ita ad conciliandas necessitudines præcipuam vim habet. Siquidem nec affinitas, nec sanguinis propinquitas, arctioribus aut firmioribus amicitiæ vinculis astringit animos, quam societas honestorum studiorum. Super hæc admirabili quadam varietate, dotes tum animorum tum corporum inter mortales partita est: nimirum vt singuli in singulis inuenirent, quod vel amarent ac suspicerent ob excellentiam, vel ob vsum & necessitatem ambirent & amplecterentur. Denique indidit diuinæ mentis scintillulam, vt nullo etiam ostenso præmio, tamen per se iuuet benemereri de omnibus. Id enim Deo maxime proprium ac naturale, suo beneficio consulere vniuersis. Alioqui quid illud est, quod haud vulgarem animo sentimus voluptatem, vbi quempiam per nos seruatum intelligimus? & ob hoc ipsum homo charus est homini, quod insigni quopiam beneficio obstrictus est? Proinde Deus in hoc mundo velut simulacrum quoddam sui constituit hominem, vt ceu terrenum quoddam numen saluti prospiceret omnium. Sentiunt hoc ipsa etiam bruta: cum videamus non mitia solum, verumetiam pardos & leones, & his immitiores bestias, in magnis periculis ad hominis opem confugere. Hoc extremum omnibus asylum, hæc ara est sanctissima vniuersis, hæc nulli non sacra est ancora. Hominis effigiem vtcunque depinximus. Nunc belli simulachrum ex aduerso, cum hac, si videtur, componamus. Iam igitur videre te puta barbaras cohortes, ipso vultu sonoque vocis horrendas, hinc atque hinc instructas ferratas acies, formidabilem armorum crepitum simul & fulgorem, inamabilem tantæ multitudinis fremitum, oculos minaces, rauca cornua, terrificum taratantaræ cantum, bombardarum tonitrua, non minus formidolosa feris, sed magis noxia: clamorem insanum, concursum furiosum, immanem laniationem, cadentium & occidentium crudeles vices, congestas strages, vndantes cruore campos, fluuios humano tinctos sanguine. Fit interea nonnunquam, vt frater incidat in fratrem, affinis in affinem, amicus in amicum, & communi furore iam debacchante, in eius viscera stringat ferrum, à quo ne verbo quidem vnquam fuerat læsus. Denique tantum malorum habet illa tragœdia, vt à commemoratione quoque pectus humanum abhorreat. Vt interim non referam, illa vulgaria præ his leuiaque, protritas passim segetes, exustas villas, incensos pagos, abacta pecora, constupratas virgines, tractos in captiuitatem senes, direpta phana, latrociniis, prędationibus, violentia plena confusaque omnia. Vtque taceam illa, quę felicissimum etiam ac iustissimum bellum consequi solent, expilatam plebem, oneratos proceres, tot senes orbos, & simul in cæde liberorum infelicius occisos, quam si hostis mali sensum vna cum vita sustulisset: tot anus destitutas, & crudelius quam ferro peremptas, tot matronas viduas, tot liberos orphanos, tot domus funestas, tot opulentos ad inopiam redactos. Nam de morum pernicie quid attinet loqui, cum nemo nesciat vniuersam vitæ pestem, semel è bello proficisci? Hinc pietatis contemptus, hinc legum neglectus, hinc ad quiduis audendum sceleris promptus animus. Hoc fonte nobis tam ingens latronum, raptorum, sacrilegorum, percussorum turba scatet. Et, quod est omnium grauissimum, hæc tam exitialis pestilentia nescit se suis continere spaciis: sed in vnoquopiam angulo nata, non solum finitimas regiones veluti contagio peruadit, verumetiam procul semotas, vel mercede, vel per affinitatis aut fœderis occasionem, in communem tumultum, ac rerum tempestatem pertrahit. Quinetiam bellum è bello seritur, è simulato verum, è pusillo maximum exoritur: neque raro solet in his accidere, quod de Lernæo monstro fabulis proditum est. Hisce de causis, opinor, veteres illi poetæ, qui rerum vim ac naturam & sagacissime perspexerunt, & aptissimis figmentis adumbrarunt, tradidêre bellum ab inferis immitti, idque Furiarum ministerio: neque quamlibet furiam ad hoc negocii conficiendum esse idoneam. Deligitur omnium pestilentissima,

--- Cui nomina mille,
Mille nocendi artes. ---

Hæc innumeris armata colubris, tartarea buccina præcinit. Pan insano tumultu complet vniuersa. Bellona furiosum quatit flagellum. Furor impius, ruptis omnibus vinculorum nodis, euolat horridus ore cruento. Neque non viderunt hæc grammatici, quorum alii bellum κατ' ἀντίφρασιν dictum volunt, quod nihil habeat neque bonum, neque bellum: nec alia ratione bellum esse bellum, quam Furiæ sunt Eumenides. Alii malunt à beluis deductum, quod beluarum sit, non hominum, in mutuum exitium congredi. At mihi sane plus quam ferinum, plus quam beluinum esse videtur, armis confligere. Primum enim pleraque brutorum animantium in suo quodque genere concorditer & ciuiliter degunt, gregatim incedunt, ope mutua sese tuentur. Ne feræ quidem omnes dimicant (sunt enim & innoxiæ, sicut damæ & lepores) sed omnium efferatissimæ, veluti leones, lupi, tigrides. Quanquam nec hæ belligerantur inter sese, quemadmodum nos. Canis caninam non est: leonum inter se feritas non dimicat: draconi cum dracone pax est: inter venena conuenit. At homini nulla fera perniciosior, quam homo. Rursum illæ cum pugnant, suis pugnant armis: nos præter naturam arte cacodęmonum excogitatis instruimur homines in hominum perniciem. Nec illæ quibuslibet de causis sęuiunt, verum vbi vel fames stimulat in rabiem, vel se peti sentiunt, vel fœtui suo timent: nos, Deum immortalem, quam friuolis de causis, quas bellorum tragœdias excitamus? ob inanissimos ditionum titulos, ob puerilem iram, ob interceptam mulierculam, ob causas his quoque multo magis ridiculas. Ad hæc inter feras, vni cum vna bellum est, idque perbreue, & vt cruentissima pugna sit, vna aut altera vulnerata discedit. Quando auditum est id quod passim faciunt homines, cętum millia beluarum mutuo laniatu concidisse? Adde, quod vt feris quibusdam naturale dissidium est cum aliis diuersi generis, ita rursum habent, cum quibus genuina firmaque cohærent amicitia. At homini cum homine, & cuilibet cum quolibet, iugis pugna est, nec vllum satis firmum fœdus inter vllos mortalium. Adeo quicquid à sua recessit natura, in peiorem degenerat speciem, quam si natura malitiam ingenuisset. Vis scire quam ferina, quam fœda, quam non digna homine res sit bellum? Spectastine aliquando leonem cum vrso commissum? Qui rictus, qui rugitus, qui fremitus, quæ immanitas, quę laniatio? Inhorrescit qui spectat etiam in tuto. At quanto fœdius spectaculum, quanto immanius, videre hominem cum homine, tot armis, tot telis instructum confligere? Quæso te, quis homines crederet, nisi consuetudo mali sustulisset admirationem? Ardent oculi, pallent ora, furorem præfert incessus, frendet vox, clamor insanus, totus homo ferreus est, crepant arma, fulminant bombardę. Mitius erat, si cibi causa homo hominem deuoraret, si sanguinem hauriret: quanquam huc quoque ventum est à quibusdam, vt id odii gratia faciant, quod excusatius faceret vsus aut necessitas. At nunc idem fit crudelius, telis veneno tinctis, tartareis machinis. Nullum vsquam hominis vestigium. An credas hic ipsam naturam agnituram quod condidit? Et si quis admoneat, annon merito huiusmodi verbis sit execratura facinus impium? Quod nouum spectaculum ego video? Quis tartarus hoc nobis portentum ædidit? Sunt qui me nouercam appellent, quod in tam immensa rerum summa, venena quędam genuerim, quanquam & hæc in hominis commodum cessura: quod aliquot animantia parum mitia finxerim, etiamsi nulla fera tam immitis est, quin arte & officiis possit cicurari. Hominis cura mansuescunt leones, mitescunt dracones, seruiunt vrsi. Quæ tandem est ista plus quam nouerca, quæ nouam hanc beluam, totius mundi pestem nobis

nobis dedit ? Vnum animal totum genui beneuolentiæ, placi-
dum,amicum,salutare. Quid accidit,vt in huiusmodi feram dege-
nerarit? Nihil agnosco hominis illius,quem finxi. Quis malus ge-
nius vitiauit opus meum? Quæ saga mentem humanam excanta-
uit,&incantauit beluinam ? Quæ Circe natiuam vertit formam?
Iuberem vt ad speculum sese contemplaretur infelix : sed quid
cernant oculi,cum mens absit? Tamen aspice teipsum,si potes, fu-
riose bellator,si quo pacto contingat resipiscere. Vnde tibi minax
crista verticis?vnde fulgens galea?vnde ferrea cornua ? vnde pin-
nati cubiti?vnde squamæ? vnde dentes ærei? vnde laminę? vnde te-
la letifera? vnde vox plus quam ferina? vnde vultus iste plus quam
beluinus ? vnde tonitru & fulmen , ipso Iouis fulmine tum for-
midabilius,tum nocentius ? Ego te diuinum quoddam animal
finxi: quid venit in mentem, vt teipsum in tam immanem beluam
transformares , vt nulla iam belua futura sit belua, si cum homine
componatur ? Hæc atque id genus alia permulta diceret, opinor,
architectrix illa rerum natura. Proinde cum sic conditus sit homo,
quemadmodum ostensum est:cum huiusmodi res sit,bellum quē-
admodum nimium crebro sentimus:haud mediocriter admiran-
dum videtur,quis deus,quis mobus,aut qui casus primum in hu-
manum pectus immiserit, vt lethale ferrum in hominis stringe-
ret viscera. Multis gradibus ad tam insignem vesaniam ventum
sit oportet. Nemo siquidem repente fuit turpissimus, vt inquit
poeta Satyricus. Semperque malorum maxima, sub vmbra ac
specie boni subrepserunt in vitam hominum. Olim igitur cum
rudes illi priscique mortales,nudi,sine mœnibus absque tecto,vitā
in syluis agerent,euenit aliquoties,vt à feris ac beluis offenderen-
tur. Cum primum homini bellum susceptum est : & vir fortis ha-
bebatur ac dux,qui ferarum vim ab hominum genere depulisset.
Quin & æquissimum videbatur, iugulare iugulantes , trucidare
trucidantes:præsertim eum nulla lacessitæ iniuria, vltro nos impe-
terent. Ea res cum summæ laudi duceretur(hinc enim Deus factus
est Hercules)cœpit animosa iuuentus passim venari bestias, exu-
uiū ceu trophæum ostentare. Deinde non contenti iugulasse,pelli-
bus illarum sese munierunt aduersus rigorē hyemis. Hæc erant
prima homicidia,hæc spolia. Post hæc longius progressi rem ausi
sunt,quam Pythagoras vehementer impiam arbitratus est : & no-
bis poterat prodigiosa videri,nisi vetaret consuetudo : quæ tantam
vbiq; vim habet,vt apud nationes quasdam pium fuerit habitum,
parentem grandæuum,plagis obrutum in fossam depellere & eri-
pere vitam illi,per quem vitæ munus cōtigerat:sanctum haberetur,
carnibus affinium amicorum vesci:pulchrum existimaretur , vir-
ginem in Veneris phano prostare populo: multaq; iis absurdiora,
quæ si quis nunc referat tantum,nemo non sit abominaturus. Ad-
eo nihil est tam scelerosum, nihil tam atrox, quod & non probe-
tur,si id commendet assuetudo. Ergo quod ausi sunt facinus? Non
veriti sunt vesci ferarū extinctarum cadaueribus, dentibus laniare
carnem exanimem,haurire sanguinem,exugere saniem, & viscera
(vt ait Ouidius) in viscera condere. Id facinus tametsi mitioribus
ingeniis tam immane videretur, tamen commendauit vsus & cō-
moditas. Placuit & in deliciis,cadaueris species. Carnes insepeliū-
tur crustis,condiuntur aromatibus,inscribitur titulus: Hic situs est
aper,hic sepultus est vrsus. O cadauerosas voluptates. Processum
est longius. A noxiis feris itum est ad pecudes innoxias. Sæuitum
est passim in oues,

---Animal sine fraude doloq;,

sæuitum in leporem , non ob aliud crimen, nisi quod esculentus
esset. Nec temperatum à boue domestico, qui suo sudore diu fa-
miliam aluerat ingratam : nulli volucrum , nulli piscium generi
parcitum est, & eo processit gulæ tyrannis, vt nullum animal vs-
quam tutum esset ab hominis crudelitate. Verum hoc quoque
persuasit consuetudo,vt sæuitia non videretur in vllum animantis
genus,modo ab hominis cæde temperaretur. Sed in nobis fortasse
situm est , vitia quemadmodum mare non admittere : verum
vt admisso limitem præscribamus , id non est cuiquam in manu.
Semel receptum vtrumuis , haud nostro ducitur arbitrio , sed
suo fertur impetu. Posteaquam his rudimentis essent ad cæ-
dem exercitati , persuasit ira, vt homo hominem fuste , saxove,
aut pugno peteret. Siquidem iis adhuc armis tum pugnabatur, o-
pinor,& iam occidendis pecudibus didicerant, hominem quoque
minimo negocio posse perimi. Verum ista crudelitas diu consti-
tit intra monomachias. Vnius iactura bellum dirimebatur: non
nunquam vterque cadebat , sed vterque vita indignus. Ad hęc
nonnullam etiam æqui speciem habebat sustulisse inimicum:lau-
di quoque cœptum est dari, si quis violentum & pestilentem ho-
minem,cuiusmodi ferunt fuisse Cacum & Busiridem, confecis-
set,orbemque monstris istiusmodi liberasset. Siquidem videmus
hos etiam titulos , in Herculis extare laudibus. Deinde con-
cursum est à pluribus,vt quosque vel affinitas , vel vicinia, vel ne-
cessitudo coniunxerat. Et quod nunc latrocinium est, tum bellum
erat. Saxis & sudibus præustis etiamnum res gerebatur. Riuulus
occurrens,aut rupes,aut simile quippiam obuium, prelia dirime-
bat. Interea dum crescit vsu feritas,dum gliscunt iræ , dum magis
ardescit ambitio,furorem suum armant ingenio. Excogitantur
arma qualiacunque,quibus se communirent : & cogitantur tela,
quibus hostem perderent. Iam passim,iam frequentiore manu,
iam armati conflictati cœperunt. Nec huic manifesto furori, suus
defuit honos. Bellum appellarunt , & virtutem esse voluerunt,
si quis sui capitis periculo vim hostium à liberis, ab vxore , à pe-
core,à domesticis latebris propelleret. Atque ita paulatim vna cum
rerum cultu crescente militia , bellum indicere cœpit ciuitas ci-
uitati,regio regioni,regnum regno. Quanquam in re per se cru-
delissima,tamen remanebant adhuc humanitatis pristinæ vestigia.
Repetebantur res per fecialem,citabantur testes superi, velitatio-
ne præludebatur ad pugnam. Telis vulgaribus, & virtute, non
dolo,res agebatur. Nefas erat ferire hostem, nisi signo dato : non
licebat pugnare,vbi receptui cecinisset imperator. Denique vir-
tutis & gloriæ certamen erat , magis quam occidendi cupiditas.
Necdum arma mouebantur,nisi in exteros : quos ob id hostes,
velut hospites appellabant. Hinc nata sunt imperia : quorum nul-
lum vnquam fuit in vlla natione , quod non fuerit multo generis
humani sanguine paratum. Deinceps assiduæ bellorum vices, dum
vicissim alius alium ab imperio depellit,& sibi vindicat. Post hæc
cum imperia quoque ad sceleratissimos mortales deuenissent,
iam in quoslibet pro libidine mota sunt arma:neque male meri-
ti,sed bene fortunati, cœperunt maxime belli periclis esse obno-
xii:& iam prælii scopus,non laus esse, sed sordidum lucrum, aut
hoc etiam sceleratius aliquid. Non dubito quin hæc prospexerit
sapientissimus ille Pythagoras,cum philosophico commento mul-
titudinem hominum imperitam à laniandis pecudibus deterre-
ret. Videbat futurum,vt qui nulla lacessitus iniuria, pecudis inno-
xiæ sanguinem fundere consueuisset,idem commotus ira & iniu-
ria prouocatus,non metueret hominem interimere. Porro bellum
quid aliud est,quam multorum commune homicidium , & latro-
cinium,hoc sceleratius,quo latius patens ? Sed ridentur hęc ceu
deliramenta scholasticorum à crassis proceribus nostri tem-
poris: qui cum præter figuram nihil habent hominis, tamen ipsi
sibi plane dii videntur. Et tamen ab iis initiis , huc videmus esse
peruentum insaniæ,vt tota vita nihil aliud agatur. Belligeramur
assidue,gens cum gente colliditur , regnum cum regno, ciuitas
cum ciuitate,princeps cum principe,populus cum populo,&(quod
Ethnici quoque fatentur impium) affinis cum affini , cognatus
cum cognato,frater cum fratre,filius cum patre. Denique (quod
ego sane puto his omnibus atrocius) Christianus cum homi-
ne:addam inuitus,quod est atrocissimum, Christianus cum Chri-
stiano. Et ô cæcitatem mentis humanæ , hæc nemo miratur,ne-
mo detestatur. Sunt qui applaudant, qui vehant laudibus,qui rem
plus quam tartaream , sanctam appellent, ac principes vltro fu-
rentes instigant,oleum(quod aiunt)addentes camino. Alius è sa-
cro suggesto promittit omnium admissorum condonationem,
qui sub eius principis signis pugnarint. Alius clamat : Inuictissime
Princeps, tu modo serua mentem istam religioni fauentem, Deus
pugnabit pro te. Alius promittit certam victoriam, propheta-
rum voces ad rem impiam detorquens,interpretans illa , Non ti-
mebis à timore nocturno , à sagitta volante in die , à dæmonio
meridiano : &, Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dex-
tris tuis:&, Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculca-
bis leonem & draconem. Denique totus hic mysticus Psalmus
ad res prophanas,ad hos & illos principes detorquebatur. Nec
deerant vtrique parti tales prophetæ , nec deerant talibus pro-
phetis applausores. Tam bellaces audiuimus conciones Mona-
chorum, Theologorum, Episcoporum. Itaque bellatur à decrepi-
tis,bellatur à sacerdotibus , bellatur à monachis : & cum re tam
diabolica Christum miscemus. Concurrunt acies vtrinque cru-
cis insigne præferentes : quæ vel ipsa poterat admonere,quo pa-
cto conueniat vincere Christianos. A sacro illo cœlesti,quo perfe-
cta illa & ineffabilis Christianorum coniunctio repræsentatur,
curritur ad mutuam cædem : & rei tam impiæ Christum fa-
cimus & spectatorem & autorem. Vbinam diaboli regnum est, si
in bello non est ? Cur huc pertrahimus Christum, cui citius cum
quouis lupanari conueniat, quam cum bello ? Indignatur Paulus
Apostolus , vllam esse controuersiam inter Christianos , vt iu-
dex sit adeundus,qui litem dirimat. Quid si conspiceret nos toto
orbe belligerantes,& quamlibet leui de caussa , immanius quam
vlli bellarint Ethnici,crudelius quam vlli barbari?idque fieri au-
toribus,hortatoribus , adiutoribus his,qui pacificum illum & o-
mnia conglutinantem pontificem reprę sentant,quique pacis omi-
ne salutant populum ? Neque me clam est,quid iamdudum mihi
reclament Cares isti,quorum messis est è malis publicis : Bellum
suscipimus inuiti , aliorum coacti malefactis. Ius nostrum perse-
quimur. Quicquid malorum habet bellum, illis feratur acceptum,
qui belli dedere causas Sed quiescant interim paulisper, & horum
causationes suo loco refellemus, ac fucum hunc , quo morbum
nostrum prætexímus , detrahemus. Iam sicut hominem cum
bello,hoc est , animal placidissimum cum re longe immanissima
composuimus,quo magis perspicua fieret atrocitas : sic bellum
cum pace,rem misertimam pariter & sceleratissimam , cum re fe-
licissima simul & optima comparemus: atque ita demum appare-
bit,quantę dementiæ sit tanto tumultu, tantis laboribus , tanto
sumptu , tanto discrimine, tot calamitatibus affectare bellum,
cum multo minoris emi possit concordia. Principio quid in re-
rum natura dulcius aut melius amicitia? Nihil profecto. Atqui
quid aliud est pax, quam multorum inter ipsos amicitia ? Sicuti
contra bellum nihil aliud est, quam plurium simultas. Bonorum
autem ea ratio est , vt quo latius pateant, hoc plus adferant com-
moditatis. Proinde cum vnius cum vno necessitudo , res sit adeo
suauis & salutaris:quam ingens erit felicitas, si regnum cū regno,
si natio cum natione,necessitudinis vinculo copuletur ? E diuer-
so malarum rerum ea est natura , vt quo latius manarint hoc
magis sint suo digna vocabulo. Itaque si miserum, si sceleratū est,

hominem cum homine ferro congredi : quanto calamitosius, quantoque sceleratius est , idem à tot homninum millibus fieri? Concordia res paruæ crescunt, discordia dilabuntur & magnæ. Pax omnium bonarum rerum & parens est, & nutrix. Bellum repente semelque quicquid est lætum, quicquid est pulchrum, obruit, extinguit abolet, omniumque malorum Lernam quandam in vitam mortalium effundit. Pacis tempore, non secus ac si nouum quoddam ver rebus humanis adfulserit, coluntur agri, vernant horti, pascuntur lætæ pecudes, ædificantur villæ, extruuntur oppida, instaurantur collapsa, ornantur & augentur extructa, crescunt opes, aluntur voluptates, vigent leges, floret reipublicæ disciplina, feruet religio, valet æquitas, pollet humanitas, calent artes opificum, vberior est quæstus pauperum, splendidior opulentia diuitum: efflorescunt honestissimarum disciplinarum studia, eruditur iuuentus, tranquillo fruuntur ocio senes, bonis auspiciis nubunt virgines,

Laudantur simili prole puerperæ:

florent boni, minus peccant mali. At simulatque belli sæua tempestas ingruerit, Deum immortalem, quam ingens malorum pelagus occupat, inundat, obruit vniuersa. Abiguntur armenta, proterunt segetes, trucidantur agricolæ, exuruntur villæ, tot seculis extructæ florentissimæ ciuitates, vna procella subuertuntur. Adeo procliuius est lædere, quam benefacere. Ciuium opes ad execrandos latrones ac sicarios transferuntur. Mœrent domus: metu, luctu, & querimoniis, lamentis complentur omnia. Frigent artes opificum: pauperibus aut ieiunandum, aut ad impias confugiendum artes. Diuites aut ereptas deplorant facultates, aut timent relictis, vtroque modo miserrimi. Virginum aut nullæ, aut tristes & funestæ nuptię. Desolatæ matronæ domi sterilescunt: silent leges, ridetur humanitas, nullum habet locum æquitas: religio ludibrio est, sacri & prophani nullum omnino discrimen. Corrumpitur omni vitiorum genere iuuentus: damnant longæuitatem suam luctuosi senes. Nullus honos honestis literarum studiis. In summa plus malorum sentimus in bello, quam vllius sermo possit assequi, nedum meus. Forte tolerari poterat, si bella calamitosos modo nos facerent, non etiam nocentes & impios: si pax feliciores tantum redderet, non meliores quoque. Impius autem est, quisquis bellum accersit. Nimium heu nimium malorum erat, quibus assidue velit nolit, vexatur, atteritur, absorbetur ærumnosa mortalitas. Ante bis mille ferme annos trecenta morborum nomina medicis sunt animaduersa, pręter species, iam & quotidie subnascentes nouos, & senectutem ipsam, morbum immedicabilem. Legimus alibi totas vrbes terræ quassatione subrutas, alibi conflagrasse fulmine, alibi solidas etiam hiatu terrarum absorptas regiones, oppida suffossione cuniculorum corruisse: vt ne commemorem quantam hominum multitudinem iam ob assuetudinem contempti casus absumant, exundatio maris & fluminũ, ruinæ montium & ædificiorum, venena, lapsus, feræ, cibus, potus, somnus. Alium haustus in potu lactis pilus, alium acinum vuæ, alium os piscis inhærens gutturi præfocauit. Sunt quos subitum exanimarit gaudium: nam de vehementi dolore minus est mirum. Adde nunc fatales pestilentias, non raro passim sæuientes. Nulla pars orbis est, vnde non immineat periculum humanæ vitæ, alioqui per se quoque fugacissimæ. Tantum vndique malorum obturbat, vt non sine causa Homerus hominem animantium miserrimum pronunciauerit. Verum hæc mala, quoniam nec vitari facile possunt, nec nostro accidunt vitio, calamitosos tantum faciunt, non item facinorosos. Quid iuuat tam innumeris obnoxios calamitatibus, vltro sibi malum, perinde quasi desit, accersere? Et accersere non quoduis malum, sed malum omnium multo teterrimum: tam periculosum vt vnum vincat omnia: tam fœcundum, vt vnum in se complectatur vniuersa: tam pestilens, vt nō minus impios efficiat, quam ærumnosos: vt miserrimos reddat, nec tamen miserandos, nisi hos qui minime volunt, & maxime sentiunt? Adiice iam his omnibus, quod pacis commoda latissime sese diffundunt, & ad plurimos pertinent. In bello si quid feliciter cecidit (quanquam, ô superi, quid hic potest dici felix?) id ad paucos pertinet, & eos indignos. Alterius salus, alterius est exitium: alterius opes, alterius sunt spolia: huius triumphus, illius est luctus: vt acerba sit infelicitas, immanis & cruenta felicitas. Quanquam plerunque fit, vt iuxta Cadmeam, quam vocant, victoriam vtraque pars ploret. Et haud scio an vnquam bellum adeo cesserit feliciter, vt cordatum victorem suscepti non pœnituerit. Ergo cum pax res sit omnium tum optima, tum iucundissima: bellum contra res omnium miserrima, simul & sceleratissima: num hos sanę mentis arbitrabimur, qui cum illam mediocri negocio parare queant, hoc malint summis etiam difficultatibus accersere? Primum quam insuauis res, primus ille belli rumor: deinde quantum inuidiæ subeundum principi, dum crebris decimationibus expilat suos. Quantum negocii in adiungendis aut retinendis auxiliis, quantum in accersendis barbaricis cohortibus & mercenario milite. Quantum impendii simul & curarum in apparandis classibus, in extruendis aut sarciendis arcibus & præsidiis, in adornandis tentoriis, in fabricandis & comportandis machinis, armis, telis, sarcinis, vehiculis, commeatu. Quantum laboris exhauriendum in compingendis vallis, in euacuandis fossis, in suffodiendis cuniculis, in excubiis, in stationibus, in exercitamentis. Omitto iam metus, omitto pericula. Quid enim non metuendum in bello? Quis enumerare valeat incommoda vitæ, quæ stultissimi milites in castris perferunt, & ob id maioribus digni, quod sponte perferant? Victum quem bos quoque fastidiat Cyprius: cubile, quod aspernetur scarabeus: somnos raros, nec hos tuo datos arbitrio. Tentorium vndique ventis peruium, ac ne tentorium quidem. Durandum sub dio, cubitandum humi, standum in armis, ferenda inedia, frigus, æstus, puluis, imber: seruiendum ducibus, vapulandum ferulis: quandoquidem nulla est vllius mancipii seruitus indignior, quam militum. Ad hæc ad triste signum eundum in mortem, vt aut occidas immaniter, aut cadas infeliciter. Tantum malorum suscipitur, vt ad rem omnium miserrimam liceat peruenire. Tam immensis malis nosipsos prius affligimus, vt alios possimus affligere. Quod si velimus rem ad calculum vocare, & veris rationibus expendere, quanti bellum constet, quanti pax: profecto comperiemus, hanc vel decima parte curarum, laborum, molestiarum, periculorum, sumptuum, denique sanguinis posse comparari, quibus bellum accersitur. Tantam hominum turbam educis in periculum, vt oppidum aliquod euertas: at horum opera, vel citra periculum, aliud extrui poterat multo præclarius oppidum. Attamen illud nocere vis hosti. Iam hoc ipsum inhumanum. Et tamen expende, num illi nocere non possis, nisi prius noceas tuis. Et furiosi videtur hominis, tantum certi mali sumere: cum incertum sit, quo sit alea belli casura. Verum esto, rapuerit ad hanc vesaniam ethnicos vel stulticia, vel ira, vel ambitio, vel auaritia, vel immanitas, siue (quod magis arbitror) ab inferis immissæ Furiæ: vnde hoc nobis in mentem venit, vt Christianus in Christianum cruentum stringat ferrum? Parricidiũ vocatur si frater occidat fratrē. At Christianus coniunctior Christiano, quam vllus germanus germano, nisi firmiora sunt naturæ vincula, quam Christi. Quam absurdum est, eos pęne continenter inter se belligerari, quos vna domus habet Ecclesia, qui eiusdem corporis membra communi capite gloriantur, nempe Christo: communem habent patrem in cœlis, cōmuni vegetantur spiritu, iisdem initiati sunt mysteriis, eodem redempti sanguine, eodem renati fonte, iisdem aluntur sacramentis, eidem militant imperatori, eodem vescuntur pane, eiusdem participes sunt calicis: communem habent hostē diabolum: postremo ad eandem omnes vocati sunt hæreditatem. Vbi sunt tam multa perfectæ concordiæ sacramenta, vbi tam innumera pacis documenta? Vnum præceptum Christus appellauit suum, nempe charitatis Cum hac quid ęquè pugnat atque bellum? Felici pacis omine salutat suos. Discipulis præter pacem nihil donat, præter pacem nihil relinquit. In sacris illis precibus illud præcipue patrem orat, vt quemadmodum ipse idem erat cum eo, ita & sui, hoc est, Christiani, idem essent secum. Iam plus audis, quam pacem, plus quam amicitiam, plus quam concordiam. Christi typum habebat Solomon, quod Hebræis pacificum sonat: ab hoc sibi templum extrui voluit. Dauid alioqui diuersis virtutibus egregie clarum, tamen hoc elogio submouit ab extructione templi, quod sanguinarius esset. Et tamen is autore Deo bella fere gessit aduersus impios: atque id sane eo seculo, quo nondum docuerat ille Mosaicæ legis absolutor, etiam inimicos esse diligendos. Nato Christo, non bellum neque triumphos, sed pacem canunt angeli. De nondum nato præcinuit vates ille mysticus: Et factus est in pace locus eius. Vniuersam illius doctrinam excute, nihil vsquam reperies, quod non spiret pacem, quod non sonet amicitiam, quod non sapiat charitatem. Et quoniam intelligebat pacem aliter non posse constare nisi penitus contemptis his, pro quibus mundus hic digladiatur, iussit vt ab ipso disceremus esse mites. Beatos vocauit, qui diuitias, & harum filiam superbiam pro nihilo ducerent (nam hos vocat pauperes spiritu:) beatos, qui voluptates huius mundi spernerent, quos lugentes appellat: qui se paterentur suis exturbari possessionibus, scientes hic nihil aliud esse, quam exilium, veram patriam, veram possessionem in cœlo sitam esse piis. beatos, qui benemerentes de omnibus, tamen & male audirent, & malis afficerentur. Vetuit, ne quis malo resisteret. Breuiter, vt omnis illius doctrina tolerantiam & amorem præcipit, ita tota vita nihil aliud docet, quam mansuetudinem. Sic ille regnauit, sic bellauit, sic vicit, sic triumphauit. Nec aliud inculcant Apostoli, qui purum adhuc Christi spiritum imbiberant, & musto illo feliciter erant temulenti. Quid vndique sonant omnes Pauli literæ, nisi pacem, nisi lenitatem, nisi charitatem? Quid Ioannes loquitur, quid iterat, nisi dilectionem? Quid aliud Petrus? quid aliud omnes vere Christiani scriptores? Vnde tantus bellorum tumultus inter filios pacis? An fabula est, quod Christus se vitem appellat, suos palmites? Quis vnquam vidit palmitem pugnare cum palmite? An vanum est, quod non semel scripsit Paulus Ecclesiam nihil aliud esse, quam vnum corpus diuersis membris connexum, adhærens vni capiti Christo? Quis hoc vidit oculum pugnare cum manu, aut ventrem cum pede? In animali vniuerso, rerum omnium tam dissimiliũ, harmonia est. In animali corpore, pax est membro: quod quæq; pars dotis habet, non vni sibi habet, sed in commune omnibus. Si quid accidit vnicuique, bet opitulatur vniuersum corpus. An plus potest in perituro corpore, naturæ connexio, quam in mystico & immortali, copulatio spiritus? An frustra precamur illud ex præscripto Christi: Fiat voluntas tua, quemadmodum in cœlo, sic & in terra? In illa ciuitate summa concordia est. At Christus nihil aliud esse voluit suam Ecclesiam, quam cœlestem quendam populum, in terris ad illius imaginem, quoad fieri potest, viuentem, illo properantem, ab illo pendentem. Age, finge iam mihi nunc nouum aliquem hospitem vel è lunaribus illis ciuitatibus, quas inhabitat Empedocles, vel ex

vno quopiam mundo eorum, quos innumerabiles fabricatus est Democritus in hunc nostrum venisse, quid rerum agatur cupientem cognoscere. Cumque de singulis edoctus, audierit esse vnum quoddam animal, mire commixtum ex corpore, quod cum brutis habeat commune, ex animo, quo diuinæ mentis referat imaginem: id adeo esse generosum, vt quanquam hic exulet, tamen cæteris omnibus imperet animantibus; quod ob cœlestem originem, semper ad cœlestia nitatur & immortalia: quod in tantum curæ fuerit æterno numini, vt quoniam neque naturæ viribus, neque philosophiæ rationibus assequi poterat quod affectabat, vnicum filium suum huc delegarit, qui nouum doctrinæ genus inueheret. Deinde simulatque totam Christi vitam ac decreta perdidicerit, cupiat ex edita quapiam specula, videre quod audisset. Vbi conspexerit cætera animantia probe in suo genere degere, ac naturæ legibus duci, nihil appetere, nisi quod dictet natura, vnum animal inter se cauponari, negociari, rixari, belligerari: nonne quoduis animal potius suspicabitur hominem esse de quo audierat, quam ipsum hominem? Deinde admonitus ab indice, quis sit homo, iam dispiciat, vbi sit grex ille Christianorum, qui cœlestis illius doctoris institutum sequentes, angelicæ ciuitatis simulacrum exhibeant: annon vbiuis potius iudicabit habitare Christianos, quam in hisce regionibus, in quibus tantam videret opulentiam, luxum, libidinem, fastum, tyrannidem, ambitionem, fraudem, inuidiam, iracundiam, discordiam, rixas, pugnas, bella, tumultus, breuiter omnium rerum, quas Christus damnat, maiorem pene Lernam quam apud vllos Turcas aut Saracenos? Vnde igitur pestis hæc irrepsit in populum Christianũ? Nimirum paulatim hoc quoque malum, sicuti cætera pleraque, receptum est ab incautis. Siquidem omne malum aut sensim obrepit in hominum vitam, aut sub prætextu boni sese insinuat. Primum igitur irrepsit eruditio, velut idonea res ad confutandos hæreticos, philosophorum, poetarum, & oratorum literis armatos. Et initio quidem non ista discebantur à Christianis, sed quibus forte contigerant ante Christum cognitum, hi quod iam partum erat, in pios conferebant vsus. Eloquentia quoque dissimulata magis quam spreta primum, deinde palam etiam. Proinde sub prætextu profligandi hæreticos, subrepsit ambitiosa rixandi libido, quæ non mediocrem Ecclesiæ pestem inuexit. Tandem huc processum est, vt in mediam Theologiam totus sit receptus Aristoteles: & ita receptus, vt huius autoritas pene sanctior sit, quam Christi. Nam si quid ille dixit, parum accommodum ad vitam nostram, licet interpretamento detorquere: cæterum exploditur illico, qui vel leuiter ausit Aristotelicis oraculis refragari. Ab hoc didicimus, non esse perfectam hominis felicitatem, nisi corporis & fortunæ bona accesserint. Ab hoc didicimus, non posse florere Remp. in qua sint omnia communia. Huius omnia decreta, cum Christi doctrina conamur adglutinare: hoc est aquam flammis miscere. Recepimus nonnihil & à Cæsareis legibus propter æquitatem quam præ se ferunt: & quo magis conuenirent, Euangelicam doctrinam ad eas quoad licuit detorsimus. At hæ permittunt vim vi repellere, suum quemque ius persequi, probant negociationem, recipiunt vsuram, modo moderatam: bellum ceu rem præclaram efferunt, modo iustum. Iustum autem esse definiunt, quod indictum sit à principe, quamlibet puero aut stulto. Denique tota iam Christi doctrina, dialecticorum, sophistarum, mathematicorum, oratorum, poetarnm, philosophorum, & iureconsultorum ethnicorum literis ita contaminata est, vt maxima pars æui consumenda sit, prius quam vacet arcanas scrutari literas: ad quas vt aliquando venias, tot tamen opinionibus mundanis infectus accedas oportet, vt Christi iam decreta aut prorsus offendant, aut ad illorum dogmata torqueantur. Atque hæc res adeo non improbatur, vt nefas sit eum de Christianis loqui literis, qui sese nugis Aristotelicis, vel potius sophisticis, totum ad ambas vsque, quod aiunt, aures non expleuerit. Quasi vero Christi doctrina sit eiusmodi, vt non vel maxime possit esse communis omnium, vel vllo pacto cum philosophorum sapientia consentiat. Post hæc recepimus honoris nonnihil, sed vltro delatum: quem deinde, veluti debitum cœpimus exigere. Id visum est non iniquum. Deinde recepimus opes, sed in pauperum subsidium distribuendas, post etiã in vsus nostros. Quid ni, posteaquam didicimus hunc esse charitatis ordinem, vt sibi quisque sit proximus? Neque deerãt prætextus huic malo. Pium, consulere liberis: æquum, prospicere venturæ senectuti. Postremo: Cur reiiciam opes, inquiunt, si citra fraudem contingant? His gradibus paulatim eo ventum est, vt is optimus habeatur, qui sit locupletissimus: nec vnquam maior fuerit honos diuitiis apud ethnicos, quam hodie sit apud Christianos. Quid est enim omnino vel sacrum, vel prophanum, quod non harum geratur arbitrio? Videbatur his ornamentis conuenire nonnihil imperii. Neque defuit, qui voluerit cedere. Receptum est hoc quoque, sed grauatim & parce. Demum ita, vt solo titulo contenti, rem libenter in alios reiicerent. Postremo paulatim huc itum est, vt episcopus sibi non videatur episcopus, nisi mundanæ aliquid ditionis accesserit. Parum honestus abbas, si nusquam possit quod possunt tyranni. Tandem perfricta facie pudorem omnem abstersimus omnia verecundiæ repagula discussimus. Quicquid vnquam apud Ethnicos fuit auaritiæ, quicquid ambitionis, quicquid luxus, quicquid fastus, quicquid tyrannidis, id imitamur, æquamus, vincimus. Et vt de leuiorib. interim sileam, an vnquam apud ethnicos bellatum est, aut æquè perpetuo, aut crudelius quã inter Christianos? Quas tẽpestates, quos bellorũ æstus, quoties discissa fœdera, quas strages his paucis annis conspeximus? Quę natio cũ qua non conflictata est ferro? Et postea Turcã execramur: quasi possit vllum spectaculum esse Turcis iucundius, quã quod illis quotidie mutuis cladib. exhibemus ipsi. Insaniebat Xerxes, cum ingentẽ illam multitudinẽ, Græciam inuasurus educeret. An tibi constitisse animo videtur, qui Athomonti minaces scripserit epistolas, ni cederet: qui mari Hellesponto, quod parũ commodum fuisset nauigare volenti plagas iusserit infligi? Furebat Alexãder ille magnus Quis negat? Optabat semideus ille plureis mundos, quos deuinceret: tanta glorię febris iuuenilẽ obsederat animũ. Et tamen isti, quos Seneca nõ dubitat furiosos appellare latrones, bellabant humanius nobis, bellabant maiore fide, nec similibus machinis, nec similibus artibus, nec tam friuolis titulis, quam bellamus Christiani. Si reuolues ethnicorum historias, quã multos reperies duces, qui miris artibus bellum declinarint? qui hostem officiis deuincire quam armis deuincere maluerint? Quidam etiam cedere principatum prius habuerunt, quam experiri Martem. Nos pseudochristiani nihil non rapimus ad occasionem belli. Ethnici bellatores priusquam venirent ad arma, veniebant in colloquium. Apud Romanos omnibus tentatis mittebatur Fecialis cum Patre Patrato, peragebantur ceremoniæ: nimirum moræ quærebantur, quæ bellandi furorem temperarent. Atque iis quoq; peractis non licebat manum conserere cum hoste, nisi signo dato: quod ita dabatur, vt miles nesciret, quando dandum esset. Ac ne hoc quidem dato, licebat cuiquam hostem vel lacessere, vel ferire, qui quanquam in castris versaretur, tamen sacramento militari non esset obstrictus: adeo vt Cato senior filium in castris cessantem per literas admonuerit, vt Romam redeat, aut si mallet in exercitu manere, veniam petat à duce, vt sibi cum hoste congredi liceat. Iam vt belli signum non faciebat potestatem pugnandi, nisi sacramento astrictis: ita signum quo canebatur receptui, omnibus adimebat occidendi facultatem: adeo vt à Cyro laudatus sit miles quidam, qui quum sublato gladio fuerat hostem interfecturus, mox vt sensit cani receptui, dimiserit hostem. Hæc eo pertinebant, ne quis crederet sibi licere occidere hominem, nisi necessitas eo compelleret. Nunc inter Christianos vir fortis habetur, si quis eius gentis qui cum bellum est, hominem, forte obuium in nemore, non armatum, sed pecuniis onustum, nec bellum molientem, sed aliquo fugientem ne bellet, occiderit, occisum spoliauerit, spoliatum defoderit. Et milites vocantur, qui spe lucelli vltro prouolant ad pugnam, & in vtraque acie ceu gladiatores pugnant germani aduersus germanos, ad eiusdem principis ditionem pertinentes. Et hi cum à talibus præliis redeunt domum, veluti milites narrant sua facinora: nec interim vt prædones ac patriæ perduelles, ac principis sui desertores puniuntur. Carnificem abominamur, quod conductus, ex legum autoritate nocentes damnatosque iugulat: & qui relictis parentibus, vxoribus ac liberis, vltro procurrunt in bellum, non conducti, sed ambientes vt ad impiam lanienam conducantur, vbi domum redierint, gratiosiores pene sunt, quam si nusquam abfuissent. Ex facinoribus aliquid nobilitatis putant accedere. Infamis est, qui vestem furto sustulit: qui & proficiscens in militiam, & militans, & rediens à militia, tot immeritos spoliauit, inter probos ciues habetur. Ex militibus autem qui sese gessit immanissime, dignus habetur proximo bello ducem agat. Itaque si veteris militiæ disciplinam contempleris, Christianorum militia latrocinium fere est, non militia. Quod si monarchas Christianos cum Ethnicis conferas, quanto nostra causa deterior? Illi pręter gloriam nihil ambiebant. Gaudebant florentiores reddere prouincias, quas bello subegissent: populos agrestes, sine literis, sine legibus ritu ferarum viuentes, ciuilibus artibus expoliebant. Regiones incultas extructis oppidis reddebant celebres. Parum tuta communiebant, pontibus, litoribus, aggeribus, milleque id genus commoditatibus, vitam hominum adiuuabant, vt tum expedierit deuinci. Quin in mediis etiam bellis, quam multa feruntur ab his vel dicta sapienter, vel gesta temperate? Cæterum quæ geruntur in bellis Christianorum, & obscœniora sunt, & atrociora, quam vt sint hic commemoranda. Proinde quod in illis erat pessimum, id solum exprimimus, imo superamus. Sed iam operæprecium fuerit audire, quibus modis hanc tantam insaniam nostram tueamur. Si nullo, inquiunt, pacto fas esset bellare, Deus non fuisset Iudæis autor bellandi aduersus hostes. Audio: sed illud addas oportet, Iudæos vix vnquam bellasse inter se, verum aduersus alienigenas & impios: nos Christiani pugnamus cum Christianis. Illis diuersa religio, & non eadem numina, dissidii causa fuit: nos aut puerilis ira, aut pecuniæ fames, aut gloriolæ sitis, sæpenumero fœda merces huc adducit. Illi iussu diuino pugnabant: nobis animi perturbatio ferrum dat in manum. Quanquam si vsque adeo placet exemplum Iudæorum, quin eadem opera præputiũ recidimus? Quin immolamus pecudes? Quin abstinemus à carne suilla? Cur non ducimus singuli plures vxores? Cum hæc execremur, cur solum bellandi placet exemplum? Cur hic denique literam sequimur occidentem? Iudæis permissum est bellum: sed ita quemadmodum & repudium, nimirum ob duritiam ingenii. At posteaquam Christus iussit recondi gladium, non decet pugnare Christianos: nisi pulcherrimum illud prælium, cum teterrimis hostibus Ecclesię, cum studio pecuniæ, cum iracundia, cum ambitione, cum metu mortis. Hi sunt Philistæi nostri, hi Nabuchodonosores, hi Moabitæ & Ammonitæ, cum quibus nullas nobis inducias esse oportet: assidue conferendæ ma-

nus, donec excisis funditus hostibus succedat tranquillitas. Quos nisi subegerimus, neque cuiquam secum, neque cum alio vera pax constare poterit. Solum hoc bellum veram gignit pacem. Hic qui vicerit, cum nemine mortalium belligerari velit. Nihil enim me mouet, quod quidam duos gladios interpretantur vtranque potestatem, ciuilem & Ecclesiasticam, quam vtranque vindicant Petri successoribus: cum Christus in hoc ipsum passus sit Petrum errare, vt posteaquam iussus esset gladium recondere, nemini dubium relinqueretur, quin vetitum esset bellum, quod antea videbatur esse licitum. Sed Petrus, inquiunt, pugnauit. Pugnauit: sed Iudæus adhuc, nondum accepto spiritu vere Christiano. Pugnauit non pro suis titulis, aut prædiis, vti nos: ne pro sua quidem vita, sed pro vita magistri. Denique pugnauit is, qui paulo post abnegauit. Si placet exemplum pugnantis, placeat & inficiantis. Et cum simplici laberetur affectu, tamen reprehensus est. Alioqui, si probat huiusmodi defensionem Christus, sicut quidem insulsissime interpretantur: cur omnis illius & vita & doctrina, nihil aliud quam tolerantiam prędicat? Cur suos baculo tantum & pera armatos, tyrannis obiicit? Si gladius ille, quem diuenditis omnibus iubet emi Christus, est moderata aduersus persecutores defensio, quemadmodum impie quidam interpretantur, non tantum inerudite: cur hac nunquam vsi sunt martyres? Hic proferuntur illæ Rabinicæ definitiones, licet bellare militi conducto, non aliter quam licet lanioni ex arte sua parare victum. Siquidem hic didicit laniare pecudes, illic homines: licet & ciuibus bellare, sed bello iusto. Iustum autem, quodcunque quomodocunque quibuscunque indixit princeps qualiscunque. Sacerdotibus & monachis vibrare ferrum non licet: interesse tamen & præesse bello licet. Nec fas est animo vindicandi bellare, sed studio iusticiæ. Cui autem sua caussa non videtur iusta? Christus absque præsidiis emisit suos: sed donec aderat ipse, non egebant præsidiis. Quum instaret tempus abitus, admonuit illos vt peram pararent, & gladium: peram aduersus inopiam commeatus, gladium aduersus hostes. Cęterum illa, Nolite esse soliciti de crastino, benefacite iis qui oderunt vos, atque id genus alia, vsque ad tempus discessus valent. Porro sicubi similia docet Paulus, aut Petrus, consilii sunt, non præcepti. Huiusmodi pręclaris dogmatibus alimus principum cupiditates, ac porrigimus quo sibi blandiantur. Et perinde quasi periculum sit, ne quando mundus conquiescat à bellis, ex Christi verbis bellum asserimus: & perinde quasi metuamus ne relanguescat in cōgerendis opibus mortalium auaritia, Christum facimus autorem congerendæ rei, huc detorquentes illius verba, quasi præceperit, non permiserit ea quę prius interdixerat. Mundus habebat suas leges, antequam exoriretur Euangelium puniebat, bellabat, congerebat in ęrarium ac penum. Non ideo venerat Dominus, vt admoneret quid esset nobis permissum, hoc est ad quam vsque lineam liceret à perfectione discedere: sed ad quem scopum esset pro viribus enitendum. Hæreseos suspectus est, qui vehementer dehortatur à bello: & qui talibus commentis diluunt vigorem Euangelicæ doctrinæ, principibus suggerunt occasiones, per quas suis cupiditatibus blandiantur, orthodoxi sunt, & pietatis Christianæ doctores. Doctor vere Christianus nunquam bellum probat: fortassis alicubi permittit, sed inuitus ac dolens. At dictat hoc, inquiunt, ius naturę legibus comprobatum est, consuetudine receptum, vt vim vi propellamus, & vitam quisque suam tueamur, tum & pecuniam, quandoquidem animæ loco est, vt inquit Hesiodus. Fateor. At his omnibus efficacior Euangelica gratia, dictat, ne remaledicamus maledicentibus: vt de male merentibus bene mereamur, vt tollenti partem possessionum, totam concedamus, vt deprecemur pro his quoque, qui mortem intentant. Ad Apostolos, inquiunt, ista pertinent. imo ad vniuersum Christi populum, & corpus (vt diximus) quod totum absolutum esse oportet, etiam si in dotibus aliud membrum alio sit insignius. Ad eos nihil pertineat doctrina Christi, qui non sperant pręmium cum Christo. Illi pro pecunia, prædiisque & imperio degladientur, qui rident quod dixit Christus, beatos pauperes spiritu: hoc est, eos diuites, qui nihil in hoc mundo concupiscerent diuitiarum aut honorum. Qui felicitatis summam in his collocarunt opibus, dimicant pro tuenda vita: sed ii, qui non intelligunt hanc mortem esse potius quam vitam, & piis immortalitatem esse paratam. Iam obiiciunt nobis Romanos aliquot pontifices, qui bellandi fuerint autores simul & adiutores. Obiiciunt decreta Patrum, in quibus bellum approbari videtur. Sunt quidem huiusmodi quędam, sed apud recentiores Christi vigore iam relanguescente, sed ea perpauca: cum sint innumera apud probatæ sanctitatis scriptores, quæ à bello deterreant. Cur hæc paucula nobis potissimum in mentem veniunt? Cur à Christo ad homines deflectimus oculos, & incerta exempla quam indubitatum autorem sequi malumus? Romani pontifices primum homines fuerunt. Deinde fieri potest, vt fuerint male persuasi, vt fuerint parum attenti, denique vt parum prudentes aut pii. Quanquam ne in istis quidem comperies hoc genus bellorum, quo nos assidue conflictamur approbatum fuisse Id quod clarissimis euincerem argumentis, ni fugerem digressioni longius immorari. Laudauit diuus Bernardus bellatores, sed ita laudauit, vt nostrum omnem damnet malitiam. Quanquam cur me moueat potius Bernardi scriptum, aut Thomæ disputatio, quam Christi dogma, qui in totum vetuit, ne malo resistamus: nimirum eo more, quo vulgus resistit? Sed licet, inquiunt, vnum maleficum afficere supplicio: licet igitur & ciuitatem vlcisci bello. Quid hoc loco responderi possit, prolixius est, quam vt sit replicandum. Illud modo dicam, hoc interesse quod in iudiciis conuictus dat pœnas legibus, in bello vtraque pars alteram ream agit. Illic ad eum modo redit malum, qui læsit, exemplum ad omnes peruenit: hic maxima pars malorum in eos redundat, qui minime digni sunt malo: nempe ad agricolas, ad senes, ad matronas, ad pupillos, ad virgines. Cæterum si ex re omnium pessima quicquam omnino commodi potest colligi, id totum ad sceleratissimos aliquot latrones deriuatur: ad militem mercenarium, ad strenuos prædones, ad pauculos forte duces: quorum artificio bellum in hoc ipsum fuerat excitatum, & quibuscum nunquam melius agitur, quam in summo reipublicæ naufragio. Illic vni non parcitur, vt omnium consulatur saluti; hic vt paucorum, aut vnius fortassis vicem vlciscamur, tot hominum millia nihil commeritorum crudeliter affligimus. Præstat paucorum admissum impunitum omitti, quam dum vnum aut alterum in pœnam deposcimus incertam, nostros pariter & finitimos, & innocentes hostes (sic enim vocamus) in certum adducere discrimen. Satius est relinqui vulnus, cui sine graui totius corporis pernicie mederi non queas. Quod si quis clamat iniquum, non dare pœnas, qui peccarit: respondeo, multo esse iniquius, tot innocentum millia citra meritum in extremam vocari calamitatem. Quanquam his temporibus omne fere bellum è titulis, nescio quibus, nasci videmus, & ex principum ambitiosis fœderibus: dum vt vnum aliquod oppidulum suæ vindicent ditioni, totum imperium adducunt in extremum discrimen. Deinde hoc ipsum, quod tanto sanguine vindicatum est, rursum aut reuendunt, aut donant. Dixerit aliquis; Non vis igitur principes suum ius persequi? Scio non esse mei similium, de principum negociis audacius disputare; quod vt tutum sit, prolixius tamen est, quam vt huic loco conueniat. Tantum illud dicam, si titulus qualiscunque videbitur idonea suscipiendi belli caussa, in tantis rerum humanarum vicibus, tantis commutationibus, nulli posse titulum deesse. Quę gens non aliquando suis sedibus & pulsa fuit, & pepulit? Quoties aliunde demigratum est alio? Quoties huc & illuc vel casu, vel ex fœdere translata imperia? Repetant scilicet hodie Patauini Troianum solum, quod Antenor olim fuerit Troianus: repetant Africam & Hispaniam Romani, quod hæ prouinciæ quondam fuerint Romanorum. Ad hæc dominium vocamus, quod est administratio. Non est idem ius in homines natura liberos, & in pecudes. Hoc ipsum ius quod habes, populi consensus dedit. Eiusdem autem, ni fallor, est tollere, qui contulit. Vide porro quam non magna res agitur. Non illud decertatur, vt hæc aut illa ciuitas bono principi pareat, potius quam tyranno seruiat; sed vtrum Ferdinandi censeatur titulo, an Sigismundi: Philippo censum pendat, an Lodouico. Hoc est illud egregium ius, ob quod vniuersus orbis bellis cædibusque miscetur, Sed esto, valeat quantumlibet hoc ius, nihil intersit inter priuatum agrum & ciuitatem; nihil inter pecudes tuo aere emptas, & homines non solum ingenuos, verumetiam Christianos; attamen prudentis est expendere, num tanti sit, vt tam immensis tuorum malis persequaris. Si principis animum præstare non potes, at saltem negociatoris adhibe. Contemnit ille dispendium, si perspexerit vitari non posse, nisi grauiore iactura: & lucri loco ducit, quod paululo damno cum fortuna deciderit. Saltem illud priuatum exemplum in reipub. periculo imiteris, de quo vulgo non infestiua fabula celebratur. Parum conueniebat inter duos quosdam cognatos, de re diuidenda. Cumque neuter alteri vellet concedere, res eo spectabat, vt iretur in ius, & iudicum sententia controuersia finiretur. Adibantur aduocati, parabantur dicæ, res agi cœperat cum iureconsultis. Aditi iudices, contestata lis, cœpit agi caussa, hoc est, bellum susceptū est. Ibi alter mature resipiscens, aduersarium priuatim accersitum his verbis alloquitur: Principio parum decorum est, vt quos natura copulauit, pecunia dissociet; deinde incertus est litis euentus, haud minus quam belli. Suscipere nobis in manu est, finire non est. De centum aureis tota lis est. Eius summæ duplum in notarios, in promotores, in aduocatos, in iureconsultos, in iudices, in iudicum amicos expendetur, si legibus experiamur. His erit inseruiendum, adulandum, dandum. Denique interim taceo curas, ambiendi cursitandique labores. Vt maxime vnicam, plus tamen est incommodi quam commodi. Quin potius ipsi nobis sapimus, quam istis prædonibus, & in bonos male collocandam pecuniam, inter nos partimur? Concede dimidium de tuo, ego tantundem de meo concedam. Ita & amicitiam nostram, alioqui perituram, lucrifaciemus, & tantam molestiam effugiemus. Quod si recusas quicquam concedere, ego vel vniuersum negocium tuo permitto arbitratui. Malo penes amicum sit hæc pecunia, quam penes insatiabiles illos prædones. Abunde magnum fecero lucrum, si & famæ pepercero, & amicum seruauero, & tantum effugero molestiarum. Mouit aduersarium tum rei veritas, tum cognati festiuitas. Rem inter se transegerunt, iratis aduocatis & iudicibus, quos coruos deluserant hiantes. Vel horum igitur prudentiam, in re tanto periculosiore studeas imitari. Neque solum spectes quod velis assequi, sed quanta bonarum rerum iactura, quantis periculis, quantis calamitatibus sis assecuturus, vt assequaris. Quod si ceu lancibus hinc atque hinc expensis commodis & incommodis, comperis, multo potiorem esse pacem iniquam, quam bellum æquum; cur mauis Martis aleam experiri? Quis enim nisi demens aureo piscetur hamo? Si vides multo plus impendii, quam lucri, etiam si feliciter cedant omnia: nonne præstat aliquid de tuo iure concedere, quam paululum

paulum commodi tam innumeris mercari malis? Malo penes quemcunque sit titulus, si mihi tanta Christiani sanguinis iactura vindicandus est. Ille quisquis est, multis iam annis possedit, assueuit habenis, agnoscitur à suis, fungitur munere principis: & exorietur aliquis qui veteri quopiam titulo ex annalibus, aut obliteratis monumentis reperto, bene compositum rerum statum, sursum ac deorsum misceat. Præsertim cum videamus, in rebus mortalium nihil diu suo loco consistere, sed ludibrio fortunæ, velut æstu quodam affluere ac defluere. Quorsum attinet tanto tumultu vindicare, quod mox quolibet casu sit alio demigraturum? Postremo si ista tam leuicula non possunt contemnere Christiani, quorsum opus est, protinus ad arma rapi? Tot habet mundus episcopos graues & eruditos, tot habet venerabiles abbates, tot optimates grãdæuos, & longo rerum vsu sapientes, tot concilia, tot senatus non frustra à maioribus institutos. Cur non potius horum arbitrio, puerilis istiusmodi principum querimonię componuntur? Sed honestior est illorum oratio, qui prætexuerũt Ecclesiæ defensionem: quasi vero populus non sit Ecclesia, aut quasi tota Ecclesiæ dignitas in sacerdotum opibus sita sit, aut quasi bellis ac stragibus orta, prouecta, constabilita sit Ecclesia, ac non potius sanguine, tolerantia, vitæque contemptu. Mihi sane ne hoc quidem adeo probandum videtur, quod subinde bellum molimur in Turcas. Male profecto agitur cum religione Christiana, si illius incolumitas à talibus pendet præsidiis. Neque consentaneum est, his initiis bonos gigni Christianos. Quod ferro paratum est, ferro vicissim amittitur. Vis Turcas ad Christum adducere? Ne ostentemus opes, ne militum manum, ne vires. Videant in nobis non titulum tantum, sed certas illas hominis Christiani notas, vitam innoxiam, studium benemerendi etiam de hostibus, inuictam omnium iniuriarum tolerantiam, pecuniæ contemptum, gloriæ neglectum, vitam vilem: audiant cœlestem illam doctrinam, cum huiusmodi vita congruentem. His armis optime subiguntur Turcæ. Nunc sæpenumero mali pugnamus cum malis. Dicam aliud, & vtinam audacius quam verius, si titulum crucisque tollas insigne, Turcæ cum Turcis digladiamur. Si militum manu constituta est religio, si ferro confirmata, si bellis aucta, tueamur eam iisdem præsidiis. Quod si diuersis rationibus peracta sunt omnia, cur veluti Christi præsidio diffisi, ad ethnicas confugimus suppetias? At cur non iugulem, inquiunt, eos qui nos iugulant? Itane putas indignum, si quis sit te scelerator? Cur non spolias spoliantem? Cur non conuiciaris conuicianti? Cur non odisti odio habentem? An Christianum facinus esse putas, si trucidatis impiis quidem, vt nos arbitramur, sed tamen hominibus, pro quibus seruandis mortuus est Christus, gratissimam diabolo victimam mactes: bisque delectes hostem, & quod occiditur homo, & quod occidit Christianus? Plerique dum volunt videri valde Christiani, student Turcis quam plurimum facere mali: & quod facere non possunt, execrantes imprecantur, cum hoc ipso argumento, parum Christianum liceat deprehendere. Ita nonnulli dum videri volunt vehementer orthodoxi, diris execrationibus deuouent, quos vocant hæreticos, ipsi fortassis digniores hoc vocabulo. Qui vult orthodoxus videri, mansuetis rationibus adnitatur, vt qui errat, resipiscat. In Turcas expuimus, ita nobis videmur pulchre Christiani, fortassis abominabiliores apud Deum, quam ipsi Turcæ. Quod si veteres Euangelii præcones hoc animo fuissent in nos, quo nos sumus in Turcas: vbi nos nunc essemus, qui illorum tolerantia sumus Christiani? Succurre Turcis: ex impiis, si potes, reddito pios: si non potes, opta: & agnoscam mentem Christianam. Tam multi sunt in orbe, monachorum mendicato viuentium ordines, qui se columnas Ecclesiæ videri volunt: ex tot millibus quotusquisque est, qui pro religione Christi propaganda vitam suam vilem habeat? Sed spes non est, inquiunt. Imo summa spes esset, si mores adferrent maiorum suorum Dominici & Francisci, in quibus viris summum mundi huius contemptum fuisse arbitror: ne quid interim commemorem de moribus Apostolicis, Ne miracula quidem nos destitutura sint si quidem id postularet Christi gloria. Nunc qui se Petri principis, Ecclesiæ, qui cæterorum Apostolorum vicarios ac successores gloriantur, plerunque totam fiduciam in humanis præsidiis constituunt. Illi vero rigidi veræ religionis professores, versantur in vrbibus opulentis, ac luxu perditis: vbi citius corrumpantur ipsi, quam alios reddant emendatiores: & vbi est affatim pastorum, qui populum doceant, ac sacerdotum, qui laudes Deo canant. Versantur in aulis principum, vbi quid agant, in præsentia non referam. Vtinam ne quid peius quam canis in balneo. Inhiant testamentis, venantur lucrum, subseruiunt principum tyrannidi: & ne nihil agere videantur, notant articulos erroneos, suspectos, scandalosos, irreuerentiales, hæreticos, schismaticos. Malunt enim ipsi regnare malo populi Christiani, quam suo periculo Christi regnum propagare. Atqui quos vocamus Turcas, magna ex parte semichristiani sunt: fortassis propiores vero Christianismo quam plerique nostrum sunt. Quot enim sunt apud nos, qui nec resurrectionem corporum credunt, nec animam credunt corpori superstitem? Et interim per istos sæuitur in hæreticulos, qui dubitant, an Romanus pontifex habeat ius in animas igne purgatorio cruciatas. Eiiciamus primum trabem ex oculo nostro, mox eiecturi festucam ex oculo fratris, Euangelicæ fidei finis, sunt mores Christo digni. Cur vrgemus ea, quæ nihil ad mores faciunt, his neglectis, quibus ceu columnis subductis, tota fides semel collabitur? Postremo quis credet nobis prętexentibus crucem, & Euangelii titulum, si tota vita nihil aliud vndique præ se fert quam mundum? Ad hæc Christus, in quo nihil erat imperfectum, tamen linum fumigans non extinguit, & baculum confractum non comminuit, iuxta prophetiam, sed quod imperfectum est, fouet ac tolerat, donec proficiat in melius. Nos totam Asiam & Africam ferro paramus extinguere, quum plurimi sint illic vel Christiani, vel semichristiani? Quur non illos agnoscimus potius, hos fouemus, & clementer emendamus. Quod si studemus imperio propagando, si inhiamus illorum opibus, quur rei tam prophanæ Christi titulum præteximus? Quid quod interim, dum humanis opibus tantum adorimur illos, hoc ipsum quod superest nobis ex orbe, totum in manifestum discrimen adducimus? Quantulus orbis angulus nobis reliquus est? Quãtam barbarorum multitudinẽ quam pauci prouocamus? At dicet quispiam: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Isthuc merito dicet, qui solius Dei præsidiis fretus est. Cæterum his, qui diuersis nituntur præsidiis, quid dicit imperator noster Christus Iesus? Qui gladio percutit, gladio peribit. Si volumus Christo vincere, accingamur gladio sermonis Euangelici, assumamus galeam salutis, & scutum fidei, reliquamque verè Apostolicam panopliam. Ita fiet, vt tum maxime vincamus, quum vincemur. Sed finge nobis feliciter cadere Martis aleam: quis vnquam vidit, ferro, cæde, incendiis, prædationibus reddi vere Christianos? Minus mali est palam esse Turcam, aut Iudæum, quam hypocritam Christianum. Sed depellenda est illorum vis à capitibus nostris. Quur igitur illorum vim mutuis dissidiis in nostra capita prouocamus? Certe concordes nos non facile impetent: & nostris officiis citius ad fidem conuertentur, si seruentur, quam si perimantur. Malo Turcam ingenuum, quam fucatum Christianum. Nostrum est, seminare semen Euangelicum, Christus dabit prouentum. Messis est copiosa, si non desint operarii. Et tamen vt ex Turcis reddamus aliquot male ficteque Christianos, quot ex bonis Christianis reddemus malos, ex malis peiores? Quid enim aliud gignet tantus belli tumultus? Nolim enim hic suspicari: quod tamen heu nimium sæpe compertum est, prætexi belli Turcici rumorem, vt hoc titulo spolietur populus Christianus vt omnibus modis pressus fractusque, seruilius ferat principum vtriusque generis tyrannidem. Non hæc dixerim, quod in totum damnem expeditionem in Turcas, si nos vltro impetant: sed vt bellum, cui Christum authorem prætexímus, animis Christianis, Christique præsidiis geramus. Sentiant sese ad salutem inuitari, non peti ad prędam. Adferamus ad illos mores Euangelio dignos, si lingua deerit, quibus cum illis congrediamur. Magnam habebit eloquentiam & ipsa vita. Adferamus fidei professionem simplicem, vereque Apostolicam: non tam articulis humanitus additis oneratam. Ea potissimum exigamus ab illis, quæ nobis aperte sacris voluminibus & Apostolorum literis tradita sunt. In paucis facilior erit consensus, & facilius constabit concordia, si in plerisque liberum erit in suo cuique sensu abundare, tantum vt absit contentio. Verum hisce de rebus omnibus aliquanto copiosius audietur, cum ædemus librum, cui titulum fecimus Antipolemo: quem olim Romæ vitam agentes, ad Iulium ij. Romanum pontificem conscripsimus, eo tempore, quo de bello in Venetos suscipiendo cõsultabatur. Illud deplorandum potius, quam refellendum: si quis exactius rem excutiat, reperiet omnia fere Christianorum bella, vel è stultitia, vel è malitia nasci. Nonnulli iuuenes, & rerum imperiti, maiorum malis exemplis, historiarum, quas de stultis prodidere stulti monumentis, ad hoc inflammati: dehinc instigantibus adulatorum hortatibus, extimulantibus iureconsultis ac theologis, assentantibus aut conniuentibus episcopis, fortassis & exigentibus: temere magis quam maliciose bellum suscipiunt: & tanto totius orbis malo discunt, bellum rem esse modis omnibus fugiendam. Alios occultum odium, alios ambitio, alios animi feritas, in bellum impellit. Quandoquidem ne nostra quidem Ilias quicquam, præterquam stultorum regum & populorum continet æstus. Sunt qui non aliam ob causam bellum mouent, nisi vt hac via facilius in suos tyrannidem exerceant. Nam pacis temporibus, senatus authoritas, magistratuum dignitas, legum vigor nonnihil obstant, quo minus liceat principi, quicquid libet. At bello suscepto, iam omnis rerum summa ad paucorum libidinem deuoluta est. Euehuntur, quibus bene vult princeps: deiiciuntur, quibus infensus est. Exigitur pecuniæ quantum libet. Quid multis? Tum demum sentiunt se vere monarchas esse. Colludunt interim duces, donec infelicem populum vsque ad radicem arroserint. Hoc animo qui sint, an eos putas grauatim arrepturos oblatam quamcunque belli occasionem? Deinde morbum nostrum honestis titulis prætextimus. Inhio Turcarum opibus, & obtendo religionis defensionem: obsequor odio meo, & prætexo ius Ecclesiæ. Seruio ambitioni, sequor iram, rapit animus ferox & impotens, & ruptum fœdus, violatam amicitiam, omissum nescio quid de sponsalium legibus, aut simile quippiam causor. Iam dictu mirum est, quam non assequantur hoc ipsum, quod affectant: & dum stulte vitant hoc aut illud malum, in aliud, aut etiam in idem multo grauius incidunt. Etenim si gloria ducuntur, non paulo magnificentius est seruare, quam perdere: multo pulchrius extruere ciuitatem, quam demoliri. Deinde vt prosperrimo Marte res geratur, quantula gloriæ portio redibit ad principem: vnde magnam partem sibi vindicat populus, cuius pecunia res confecta est: maiorem miles exterus (vt plerunque fit) & conductitius: nonnullam duces: maximam fortuna, quæ cum in omni negocio, tum in bello valet plurimum. Si sublimitas animi stimulat in bellum, vide quæso quam non recte tibi consulis ista

ratione. Dum vni non vis cedere, puta vicino principi, fortassis af-
fini, forsitan olim bene merito: quanto abiectius te supplicem fa-
cis, dum suppetias imploras barbarorum: & quod est indignius, o-
mnium facinorũ genere contaminatorum hominum, si modo ho-
mines oportet vocare huiusmodi beluas? Dum incestis, homici-
diis, prædonibus (per hos enim potissimum bellum geritur) pol-
liceris, adularis, palparis. Et dum in æqualem feroculus esse studes,
infimæ mortalium fæci teipsum cogeris submittere. Dumque pa-
ras qualemcunque finitimum suis sedibus deiicere, pestilentissi-
mam nebulonum colluuiem in tuas sedes admittas oportet. Non
fidis affini, & armatæ multitudini credis teipsum? Quanto tutio-
rem poterat reddere concordia? Si lucro traheris, calculos adhibe.
Placeat bellum, nisi videris non æstimandis dispendiis compen-
dium peti, non solum longe minus, sed etiam incertum. At consu-
lis reip. imo non alia via citius ac perditius pereunt resp. quam bel-
lo. Prius quam incipias, iam plus nocuisti patriæ, quam sis profu-
turus victor. Exhauris ciuium opes, luctu funestas domos, om-
nia latronibus, furibus, stupratoribus imples. Has enim reliquias
parit bellum. Et cum ante licuisset vniuersa frui Gallia, à multis
regionibus teipsum excludis. Si vere tuos amas, quin tibi illa veni-
unt in mentem? Cur ego hanc tam floridam iuuentutem omni-
bus malis obiiciam? Cur tot matronos suis maritis, tot liberos suis
orbabo parentibus? Cur titulum, nescio quem, & anceps ius, meo-
rum asseram sanguine? Vidimus, cum prætextu defendendæ Ec-
clesiæ, bellum esset susceptum, crebris decimationibus sic expi-
lari sacerdotes, vt nullus hostis potuerit hostilius. Itaque dum stul-
te vitamus foueam, vltro nos ipsos in foueam præcipitamus. Dum
leuem iniuriam pati non possumus, ipsi nos summis afficimus con-
tumeliis. Dum pudet morigerum videri principi, supplices reddi-
mur infimis. Dum libertatem impudenter affectamus, grauissimæ
seruituti nosmet irritemus. Dum paululum venamur lucri, da-
mnis immensis nos ac nostros afficimus. Prudentia erat, hæc se-
cum expendere: Christiani (si modo vere Christianus sit) rem
tam tartaream, tam alienam à vita simul & doctrina Christi, mo-
dis omnibus fugere, deprecari, propellere. Quod si vitari nullo
pacto potest ob multorum improbitatem, vbi nihil intentatum
reliqueris, posteaquam pacis studio omnem moueris lapidem:
tum proximum erit dare operam, vt mala res per malos geratur,
& quam minimo dispendio humani sanguinis conficiatur. Nam si
damus operam, vt re simus id quod audimus, hoc est, nihil admire-
mur, nihil ambiamus, quod est huius mundi: si tantum hoc agi-
mus, vt hinc quam maxime expediti euolemus: si toto nisu rapi-
mur ad cœlestia: si felicitatis nostræ summam in vno Christo col-
locamus: si quicquid est vere bonum, vere splendidum, vere iucun-
dum, in hoc vno situm esse credimus: si persuasum habemus, ho-
minem pium à nemine lædi posse: si perpendimus, quam inania
sint, quam fugacia, rerum humanarum ludibria: si penitus intue-
mur, quam ardua res sit hominem quodammodo transformari in
Deum, & hic ita meditatione quadam infatigabili repurgari ab
huius mundi contagiis, vt mox abiecto corporis exuuio, in angelo-
rum demigret consortium: in summa, si præstamus hæc tria, sine
quibus nemo Christiani cognomen promeretur: innocentiam, vt
puri simus à vitiis: charitatem, vt bene mereamur quantum fieri
potest de omnibus: patientiam, vt malefacientes toleremus, & si li-
cet, iniuriam beneficiis obruamus: quæso quod bellum possit inter
nos de nugis existere? Si fabula est Christus: cur non explodimus
ingenue? Cur illius titulo gloriamur? Sin is vere est & via, & veri-
tas, & vita, cur omnes nostræ rationes ab hoc exemplari tantope-
re dissident? Si Christum authorem agnoscimus, qui charitas est:
nihil docuit, nihil tradidit, nisi charitatem & pacem: agedum non
titulis & insignibus, sed factis hunc exprimamus & vita. Ample-
ctamur pacis studium, vt Christus vicissim agnoscat suos. In hoc
pontifices, in hoc principes, in hoc ciuitates, consilia sua confe-
rant. Satis hactenus fusum Christiani sanguinis. Satis volupta-
tum exhibuimus Christiani nominis hostibus. Quod si quid suo
more tumultuatur populus, à principibus cohibeatur: quos hoc
oportet esse in republica, quod oculus est in corpore, quod in ani-
ma ratio. Rursum si quid turbant principes, certe pontificum est,
sua prudentia, suaque authoritate, rerum motus componere. Vel
tandem satiati bellis tam diutinis, pacis tangamur desiderio. Tra-
hit huc ipsa calamitas, efflagitat orbis defessus malis, inuitat Chri-
stus, adhortatur Pontifex Maximus Leo nominis huius decimus,
qui vere pacifici Solomonis Iesu Christi vices gerit in terris, agnus
ad nocendum, leo rugiens aduersus ea quæ sunt aduersa pietati: cu-
ius omnia vota, omnia consilia, omnes conatus huc tendunt, vt
quos communis copulat eos & communis iungat concordia. Hoc
molitur, vt Ecclesia non opibus aut imperio, sed suis ac propriis
dotibus efflorescat. Pulcherrimum profecto munus, ac pror-
sum tali dignum heroe, clarissimis illis Medicibus prognato: quo-
rum ciuili prudentia factum est, vt inclyta Florentinorum ciuitas,
diutina pace fuerit florentissima: quorum domus omnium bona-
rum disciplinarum fuit præsidium. Ipse placidum ac mite sortitus
ingenium, à teneris (vt aiunt) vnguiculis, humanis literis, ac man-
suetioribus musis est initiatus: inter eruditissimos viros, ac velut
in musarum gremio educatus, vitam ac famam inculpatam, & ne
in libertima quidem ciuitate Roma, vlla vnquam sinistri rumoris
aspersam macula, ad summum Pontificium attulit. Ad quod hic
non ingessit sese, sed nihil minus quam hoc expectans, veluti diui-
na voce nominatim ascitus est, quo rebus humanis longa bello-
rum tempestate fessis succurreret. Sit penes Iulium belli gloria:
habeat ille sibi suas victorias: habeat sibi magnificos triumphos.
Quæ quam deceant Christianum pontificem, haud est mei simi-
lium pronunciare. Dicam hoc modo: Gloriam illius, qualiscunque
fuit, cum plurimorum exitio doloreque coniunctam fuisse. Longe
plus veræ gloriæ pariet Leoni nostro pax orbi reddita, quam Iu-
lio pepererunt tot bella per vniuersum orbem vel excitata fortiter,
vel gesta feliciter. Sed longius quam par est huic digressioni vide-
bimur immorati, his qui de prouerbiis, quam de pace belloque
malunt audire.

Pedum visa est via.

Τῶν πεδῶν ἑώραται ὁδός. id est, Pedum visa est via. De negocio,
cuius aliquando periculum feceris. Sumptum à viatoribus. Te-
rentius in Phormione: Ah non ita: Factum est periculum, iam pe-
dum visa est via.

Operarii.

Cicero non absque prouerbij specie operarios appellat, qui ci-
tra philosophiæ cognitionem causas agunt. Architectus ex arte ra-
tionem operis præscribit, operarii vero non iudicium suum, sed
tantum operam adhibent, iuxta præscriptum. At qui philosophiam
callet, ex se paratus est de quauis re recte dicere. M. Tull. de Mne-
sarcho loquens: Hos quos nos oratores vocamus, nihil esse dice-
bat nisi quosdam operarios, lingua celeri & exercitata: oratorem
autem nisi qui sapiens esset, esse neminem. Rursus in Bruto: Nam
illud minus curo, quod congessisti operarios omneis, vt mihi vide-
antur mori voluisse nonnulli, vt à te in oratorum numerum refe-
rentur. Huius generis oratores lib. De claris oratoribus appellat
vocales: Addamus, inquit, huc etiam ne quem vocalem præteriisse
videamur, C. Cosconium Calidianum. Transferri pot[er]it ad con-
cionatores, qui quod parum exercitati sunt in sacris literis, è col-
lectaneis ediscunt quod apud populum multo clamore, multaque
corporis iactatione delonent. Aut qui in templis ingenti boatu ca-
nunt non intellecta, non concinatores, sed operarii: non cantores,
sed operarij.

IVNII. ### *Cuculus.*

Κόκκυξ, id est, Cuculus, prouerbiali sale dicitur homo rerum
imperitus, rebusque tum domi, tum foris gerendis ineptus, ὁ ἄπρακ-
τος καὶ ἀπαίδευτος, vt Aristophanis interpres in Acharn. annotat, à
Cuculo aue obstrepera, maleque garrula. Plato comicus in Laio
fabula: ὅθ᾽ ὁ Μελέαγρος ὁ Γλαύκωνος ὢν μεγάλου γένους κόκκυξ ἠλίθιος
περιέρχεται. id est: Meleager Glauconis filius magno genere ortus
cuculus insulsus circumit. Lycophron Chalcidensis in Alexandra
nominat Aiacem κόκκυγα, id est, cuculum, in illo versu:

Κόκκυγα κομπάζοντα μαψαύρας στρόφους.

Id est:

Futilia iactantem cuculum conuicia.

Cuculum quidem eum vocat, tum propter futilitatem & temera-
riam hominis deblaterationem, quo nomine à Sophocle & ab Ho-
mero notatur non semel: tum διὰ τὸ μονιμόν, id est, propter solita-
rium, minimeque sociale ingenium. Id namque cuculo tribuitur,
quod propter innatum pauorem cum reliquis auibus commer-
cium non habeat. Pindari scholiastes annota in Pythiis, Battum
Cyrenæum regem, propterea quod blæsa lingua parum articula-
te sonaret, κόκκυγα, id est, cuculum cognomento nuncupatum fu-
isse. Hesychius Cuculos dici scribit, si qui numero plures crede-
rentur esse, qui reipsa pauculi forent: ita vt summo iure Cuculi vo-
cari debeant, qui inconditis clamoribus sursum deorsum omnia
miscent soli, ne musca quidem præsente. Secus Erasmus in prouer-
bio Cuculi.

Threicia hirundo labiis instrepit.

Χείλεσιν ἐπιβρέμεται θρηϊκία χελιδών.

Id est:

Labris immurmurat hirundo Thracia.

De indocto & barbaro dicitur. Hirundo obstrepera auis est, inepto
garritu auribus molesta. Extat apud Aristophanem dicterium de
Cleophonte:

Ἐφ᾽ οὗ δὴ χείλεσιν ἐπιβρέμεται θρηϊκία χελιδών.

Id est:

Cuius labris hirundo Thracia instrepit.

Aliter de Pericle dictum est, eius labris insidere Suadam deam.

Ferreus.

Ferreum pro duro & imperito, atq; item pro solido accipi, do-
ctissime vt cætera omnia annotauit Erasmus noster: sed etiam aliā
significationem hic attexendam duxi, non minus prouerbialem
quam priorem illam. Ferreus ergo pro impudente & frontis va-
cuo ponitur, vt apud illos σιδηροῦς. Catullus in quandam:

Quod si non aliud potest, ruborem
Ferreo canis exprimamus ore.

Quo loco ferreum os appellat effrõtem, & detorso pudore cassam
adulteram. id quod & addita vox, Canis, abunde declarat vt alibi
annotauimus in adagio, Cane impudentior, aliqui Terentio &
Ciceroni durum os, similiter impudentiam denotat. Eustathius
Odyss. ψ. ἡ παροιμία βαρύτερον μεταλαβοῦσα ἔφη τὸ, αἰὲν ὡς ἐς
σιδήρεος ... δηλοῖ ... ἀνθρώπους ... θρασύτητος λάληγμα ἐπὶ ὁ σίδηρος
ἐν τῇ κατ᾽ αὐτὸν ῥητορικῇ, φαμὲν ... γυναῖκα θρασεῖαν τὴν σιδη-
ρεῖον φορεῖν ὄνομα. id est, Parœmia durius transsumens illud extulit
Impudens homo atq; ferreus. quod autem ferrum etiam de Impu-
dentia

dentia profetatur, manifestum facit Aristoteles in sua Rhetorica, scribens Sideron quasi Ferream fœminam effrontem, proprium circumferre nomen. Porro quod prouerbii nomine citat hic Eustath. extat apud Aristophanem in Acharnensib. in hæc verba:

Ἴσθι νυν κυνάγχωλος ὢν σιδηροῦς τ' ἀνήρ.

Id est:

Scis nunc impudentem te esse & ferreum virum.

At quod ex Aristotele adducit, legitur in Rhetorices ij. c. xxiij. authoritate Sophoclis, cuius hic senarius est integer:

Σαφῶς σιδηρὼ καὶ φοροῦσα τοὔνομα.

Id est:

Clare Sidero, ferrum nomine exprimens.

Quanquam in Basiliensi exemplari male σιδηρῷ in dandi casu scriptum legitur. Hoc ipso sensu accipi potest Ciceronis illud in epistola ad Trebatium Ferreus essem, si te non amarem. quum vellet innuere, impudentiæ extremæ insimulari merito debere se si tam amabilem, tam beneuolum virum non redamaret. Ferreus alioqui pro inexorabili interdum accipitur. vt apud Ciceronem in xiij. ad Atticum. O te ferreum, qui illius periculis non mouearis. qua ratione σιδηρόφρων apud Æschylum Prometheus audit, vt inflexibilis & in ferri duritiem rigidus: interdum pro valido firmoque, vt Plutarchus in Pantelei cuiusdam versibus:

Δένδρον δ' ὡς ἕστηκε σιδηρείαις ὑπὸ ῥίζαις.

Id est:

Constitit vt solidis ferro radicibus arbor.

Lippus oculus solis radios non fert.

Proclus Constantinopolit. episcopus: λημῶν ὀφθαλμὸς ἡλίου ἀκτῖνας καθαρῶς οὐ δέχεται· καὶ ἀσθενοῦσα διάνοια πίστεως, οὐ προσίεται ὕψος. id est: Lippus oculus solare iubar inoffense non admittit: nec imbecilla mens fidei fastigium capit. Non illico perspicua sunt lectori medicos libros euoluenti, eius artis mysteria. nisi ea doctrina imbuto. Diuinarum literarum arcana non obuia sunt prophano vulgo ad ea rite intelligenda opus est prius in veterum theologorum adyta penetrasse. Porro in Græco exemplari perperam scriptum est, λιμῶν, pro λημῶν.

BRASSICANI. *Indoctior quam in tragœdia comici.*

Plautus in Pœnulo: Quin ædepol sum indoctior quam in tragœdia comici. Prouerbium indicat summam in aliqua re agenda imperitiam. quemadmodum enim in tragœdia comici, ita & in comœdia tragici minus præstare possunt. Laertius in Xenocrate, & Valerius Maximus libro quarto capite tertio, rationem reddũt, quamobrem poetæ præstent, etiam in pedestri oratione scribenda: Cæterum qui pedestri oratione scribunt, si quando poeticę partes sibi vendicare velint, nihil plane posse consequi. Confer Erasm. Quam tragædia comici.

In nauibus nutritus.

Plato in Phædro, In nauibus nutritos, prouerbialiter appellat homines subrusticos, incompositos, & ingenio minime liberali, qui nusquam inter homines inculpata vita, sincerisque moribus ornatos vixerint. Imo qui neque mores mutare suos, neque ferre possint alienos, vt Cor. Tacitus inquit.

IOANNIS VLPII. Πτωχομούσους.

Significat Grammaticulum, vel Rhetorculum, vel potius rabulam forensem, qui literas ob nihil aliud quam ventris causa & ad quæstum scire videntur.

COGNATI. *Per nebulam siue caliginem videre siue audire.*

Quæ per nebulam videmus, incerta sunt, nec plane ipsa perspicere possumus. Nam nebula sensum oculorum impedit. Cicer. xij. Philippica: Quod videbam equidem per caliginem, hoc est, non acute subtiliterque, sed obscure, vt visuntur res, quæ per caliginem aspiciuntur. Idem valet per nebulam siue in strepitu audire. Cic. in epist. ad Atticum: In strepitu videor exaudisse: hoc est nõ firmiter. Quæ enim dicuntur vbi multi strepunt ac clamitant, certo intelligi nequeunt, semperque dubii aliquid in animis nostris restat, an dicta sint: itaque omnino non asseueramus id probatum esse, excusantes strepitum aut nebulam. Sic etiam consuetudo obtinuit, vt per nebulam audire dicamur, cum id non plane auribus accepisse videmur. Plautus in Captiuis: Nunc ædepol demum in memoriã regredior audisse me quasi per nebulam, Ægionem meum patrem vocarier. In Pseudolo. Sunt quæ te volumus percontari, quæ quasi per nebulam nosmet scimus, atque audiuimus.

Ne eruditum quidem puluerem attigit.

De valde humilibus, stupidis & imperitis. Cicero de Natura deorum ij. Sed hoc non videris, quia illum nunquam eruditum puluerem attigistis. Tusculan. v. Ex eadem vrbe humilem homunculum à puluere & radio excitabo. Huc referendum est, quod Aristippus facto naufragio, geometrica schemata in littore descripta animaduertens, hominum vestigia se videre exclamauit. Et illas quoque Aristoph. in Nebulis facetiæ: καὶ τῆς τραπέζης καταπάσας λεπτὴν τέφραν, κάμψας ὀβελίσκον, εἶτα διαβήτην λαβὼν, ἐκ τῆς παλαίστρας θοἰμάτιον ὑφείλετο. Cicero puluerem eruditum pro mathematicis disciplinis vsurpauit. Nam adolescentes olim vt ad certas artes perdiscendas, libero quidem homine dignas animum appellebant, ita Geometriæ plurimum operæ impendebant. Quare in gymnasiis præsto semper erat abacus puluere conspersus, in quo lineas virgula describerent, ac figuras ducerent: quas commode si quid displiceret, aut immutarent, aut delerent, aliaque ratione deformarent. [Totum hoc, ad verbum ferme sumptum apparet ex j. cap. lib. j. Miscellan. Brodæi. Ita facillimum ex aliorum laborib: multa sublegere, & adagiorum syllogas contexere. Deberent tamen qui id habent consilii, ne furtum tam facile deprehenderetur, ansas ingeniose commutare, vt fures in vasis quę nolunt à quopiã agnosci.]

Loqui nescit, at tacere non potest.

Hieronymus aduersus Vigilantium: Quanquam stulte faciam, magistro cunctorum magistros quærere, & ei modum imponere, qui loqui nescit, & tacere non potest. Augustinus Petiliano obiecit, eum nec loqui, nec tacere potuisse. Hoc in vsu est, & vtitur Fuluius Peregrinus, Olympiæ Moratæ filiæ scribens. Addit, Non iniuria, inquit ille, si legis, cantas: si cantas, male cantas. Non dissimile est illud eorum, qui asinos ad sacros ordines promouent: Nec legit, nec cantat, amore Dei transeat.

Crudus.

Crudos communi prouerbio nos vocamus, nulla institutione, nullisque philosophiæ præceptis reformatos, imperfectos, quibus ingenium impolitum est, nulla in re exercitatos, acerbos, immaturos, insipidos, & (vt Seruius in xij. Æneid. interpretatur) duros. Metaphora ab incoctis & immaturis fructibus ducta. Sic res temere, nec satis matura meditatione factæ, crudæ dicuntur. Persius satyr j. crudos numeros vocat ex tempore profusos versus, nec matura meditatione decoctos:

Sed numeris decor est, & iunctura abdita crudis.

Crudo contrarium est coctus: qui ponitur quandoque pro perfecto. vt supra, Decoctus. Idem Pers. ibid.

—— Si forte aliquid decoctius audis.

id est, perfectius.

Nescio.

Hoc verbo nescio, prouerbialiter ab indoctis soluitur omnis quæstio. Cicer. j. de orat. Nemo in eo quod nesciat, disertus esse potest. Vsu tamen aliquantum diuerso Socrates se nihil scire profitebatur. de omnibus rebus dubitabat, & nullam iis de quibus disserendo affirmationem adhibebat, dicit habere se solitum ἐλεγκτικὸν λόγον, tanquam καθαρτικὸν φάρμακον. Vnde vulgatum est argumentum in eos, qui se & alios nihil scire dicunt. aut enim id sciunt, aut nesciunt. si sciunt, ergo aliquid sciunt: si nesciunt, audiendi non sunt. Ad quam cauillationem excludendam dixit Socrates: Hoc tantum scio, quod nihil scio. Lucianus ἐν βίων πράσει introducit, & quidem facetissime, suo more, Scepticum philosophum, se nihil nosse, & μήτε ἀκούειν μήτε ὁρᾶν profitentem. Nulli enim rei incertæ & controuersæ assentitur Pyrrhonius. Imo vero tum quidem dogmata statuit quum voces scepticæ institutionis pronuntiat: nimirum vel hanc, οὐδὲν ὁρίζω, id est, Nihil definio: aut illam, οὐδὲν μᾶλλον, id est, Nihilo magis.

Monacho indoctior.

Non diffiteor, quin in primæua Ecclesia, & maior pietas fuerit in Monachis, & sanctior vitæ disciplina, & discendi studium ardentius. Nec illud negauerim, quin subsequuta secula multos ignauos fucos pro sedulis monachis nobis pepererint. Monachi enim nostri omnes tam sunt barbari, vt non solum non intelligant missam, quam missant, sed vt in prouerbium abierint: quum enim insignem alicuius inscitiam exprimere volumus, dicimus eum monacho indoctiorem seu imperitiorem: hoc est, ab imis vnguibus ad verticem summum, totum ignorantia concretum. Quid quæso, Lector, putas homines cordatos cogitare, cum videant in aulis Episcoporum, in Canonicorum collegiis, in Abbatum monasteriis versari asinos, & pro apibus fucos, pro fucis crabrones, & pro vtrisque serpentes. Patres ab omni literarum studio alienissimi, turpiter Ecclesiæ bonis abutuntur ad luxum, ad fastum, ad libidines: & pro aratore boue, pigrum asinum substituunt, pro fœcunda asina, mulam sterilem: & deniq; malunt nugatoribus, lenonibus & parasitis, item coquis stipendia conferre, & pabulum concedere, quam literatis & doctis viris. Quiuis enim horum præfertur, ac maiori in honore est, quam literatissimus quisque. Quo fit, vt vir doctus in prælatorum domibus albo coruo sit rarior. Interea conqueruntur se doctis hominibus destitui. Deum immortalem, quanta impudentia isthæc est? Præsentes fastidiunt, absentes aiunt se desiderare: in quos ne teruntium quidem volunt impendere: quum Prælatos deceat, literarios ludos aperire, sumptus conferre, & hoc conari vnice, vt clerici & monachi eruditi sint & habeantur. Legi enim de vtrisque monachis non ita pridem hoc non infacetum carmen:

Gratum murmur apes, his quondam viuere cellis
Nouimus, vnde piis copia mellis erat.
Ignauum pecus hinc aliena ad pabula fuci,
Venerunt monachi, bestia pigra, vorax.
Denique crabrones his successere maligni,
Qui fucorum & apum dissoluere domos.

Ita enim monachi fere omnes insigniter degenerarunt à maiorum suorum instituto, cum fuerint literarum ac pietatis amantes & stu-

diosi, nunc vero turba scelestorum nebulonum: vt recte alio communi prouerbio dicatur, Monachum pestem & exitium totius orbis: quum quotidie nihil aliud agant, quam potent, scortentur, inuicem inuideant, mordeant, detrahant, scurrilia loquantur, vltro citroque nefanda patiantur & agant. Magni alotici helluones præ ebrietate nunquam solem orientem (vt dicitur) vel occidentem vident. Tales Stoicæ simiæ, discolores, & cucullata monstra dicuntur vulgo inscitiæ & cacologiæ doctores. Argento inhiant, & sunt iracundiores canibus, timidiores leporibus, blandiores simiis, petulantiores asinis, rapaciores felibus, pugnaciores gallis gallinaceis. Continenter ventri inseruiunt, conuiuiis tabescunt, varia ciborum genera cogitant, in merum se ingurgitant, præter modum cibo ventrem onerant.

Ἀνάπηρος.

Diogenes elegantissima allusione dicebat ἀναπήρους esse non solum eos, qui cæci, surdi, claudi, muti, oblæsi, mutilati, manci, & prorsus debiles essent, sed illos qui præcipua supellectile philosophiæ, hoc est, pera, aut mantica carerent. In ore atque in communibus prouerbiis versatur cum significamus inexercitatum, atque rudem, & nullis bonis disciplinis instructum ad aliquod munus accedere, siue rhetoricum, siue theologicum, aut aliud quoduis.

Aglaus alter.

Dicitur in hominem locorum, rerumque omnium ignarum in quo ea imperitia præcipue notatur, quæ plurimum ex solitaria accidit educatione: quippe, cum quis tanquam Aglaus alter, intra priuatos parietes semper altus & educatus, pedem è domo, vel è patria nunquam tulisset foras: oportere scilicet hunc parum experientem esse, & officiorum hospitalium inscium. Aglaus autem senex fuit Psophidius: qui ab Apolline Gyge felicior est iudicatus, quod agelli sui limites nunquam fuisset egressus. Plin. lib. vij. cap. xlvj. Valerius lib. vij. c. j.

Ignorantia scientiæ inimica.

Ignorantia enim potentum hominum, vt Plato inquit, hostilis atque deterrima res est. Sed perniciosior est, cum rationi aduersatur, cum optimam rationem quidem audit, sed contra omnia peragit. Galli prouerbialiter dicunt: Scientiam habere inimicum ignorantem. Ignorantia enim superbiam sibi adiungere semper solet, & omnes sane alienas vires suis metientes ignari, hac solum excusatione se tegunt, quod per inscitiam peccant.

Imperito nihil iniquius.

Vulgaris & consueta est hæc Terentii sententia: Homine imperito nihil quicquam iniustius, qui nisi quod ipse fecerit, nihil rectum esse putat. Similiter Oppianus poeta Cilix lib. j. de Piscatione:

--- Αἰεὶ μὲν ἀπειρήτων νόος ἀνδρῶν
Δύσμαχος, οὐδ' ἐθέλουσι καὶ ἀτρεκέεσσι πιθέσθαι,
Ἀλλ' αὐτοὶ κρατέουσι, καὶ ἀθετοῦσιν ἕκαστα
Τηλόθεν ἐγγὺς ἐόντες. ---

Id est:

Semper enim imperitorum mens hominum
Intractabilis est, neque volunt imperiti veris etiam
Obtemperare dictis, ---

Hoc fere sonat cum illo Claudiani:

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum:

de quo alibi. Contra, Eruditio & sapientia mores emollit: iuxta illud Cointi Smyrnæi ὁμηρικωτάτους libro tertio, παραλειπομένων:

Ἀνδράσι γὰρ πινυτοῖσι πέλει νόος ἤπιος αἰεί.

Id est:

Viris sapientibus semper mens blanda est.

Contra, in secundis rebus, ferociores & insolentiores fiunt imperiti. Sunt morosi, intractabiles, nulli cedunt, nulla consilia intelligunt.

Non est filius piscatoris, qui ignorat quid sit menuise.

Habent Galli prouerbium. Non est piscatoris filius, qui ignorat quid sit menuise. Terentius in Andria, act. 2. scen. 2. per pisciculos minutos, plane expressit nostratem vocem menuise, quæ ad verbum sonat minutias:

--- Etiam puerum inde abiens conueni Chremis,
Olera & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam seni.

Quæ Terentii verba faciunt vt suspicer, ἑψητοὺς aliquando generaliter de omnibus minutis piscibus dici, non de certa quadam specie. Menãder in Perinthia: ὁ παιδίον δ' εἰσῆλθεν ἑψητοὺς φέρον. Quem locum expressit Terentius, verbumque Græcum duobus Latinis reddidit, dicens pisciculos minutos. Quinetiam ἑψητὸς (vt ex antiquis authoribus docet Eustathius) vocatur edulium quoddam ex minutis piscibus.

Medici ex commentario.

Ioannes Manardus epistolarum medicinalium lib. vij. epistola ij. Ex commentario medicos, communi prouerbio dici scribit, communes, & qui totam suam medicinam non in pectore & mente, sed in chartis habent & membranis sepositam: nec manum adhibere curationi alicuius morbi sciunt, nisi nomine prius habito, remedia proprio eius capite à libris requirant: quum veri medici, vt qui methodo artem prosequuntur, exiguam nominum curam habentes, morborum substantias atque causas, per diuisionem & resolutionem inquirant, è quibus curatiuas indicationes eliciant, & intentiones acquirant, quibus instrumenta inueniant, morbos ab humanis corporibus propulsantes, & si quandoque ad libros recurrunt, non tanquam cæci, vt illi, à nominibus seduci, ad eos velut ad iudices permittunt, sed ad limam rationis, quæ legunt, applicantes, scriptis non tanquam dominis parent, sed ipsa potius tanquam mancipia ad suas prosequendas intentiones trahunt. Hæc Ioannus Manardus. Apud Erasm. huic simile habetur Galenicum istud, ἐκ βιβλίου κυβερνήτης: id est, Ex libro nautæ: in sola lectione citra experientiam doctos.

Qui multos ignorat, ignorabit & vnum.

Plato In Alcibiade j. Prudentia summa est, seipsum nosse. Nam qui sua ignorat, ignorat itidem & aliena. In Ciuili: Videtur enim vnusquisque nostrum tanquam per somnium nosse omnia, rursus autem rursus omnia ignorare. Plinius Secundus in Panegyrico: Didicimus quidem cui virtus aliqua contingat, omnes inesse. Stoicorum autem hæc est sententia, virtutes ita esse inter se connexas, vt qui vnam habeat, omnes habeat. Sic qui vnam plane scientiam callet, omnes fere tenere videtur. Omnes enim scientiæ communi continentur vinculo. Quam Plat. sententiam Cic. pro Archia poeta tractat. Vide post, Scientias qui primas habet, &c.

Ne numerare scit.

Plato in Hippia maiore. Nam multi admodum ex illis, vt ita dicam, ne numerare quidem sciunt. Post, Viam in forum ignorant.

Ne prophanus audiat.

Plato in Theæteto: Caue ne quis prophanus hæc audiat. Prophani vero sunt, qui nihil aliud esse putant, quam quod pugno tenere possunt. Duri nimium, & proterui homines, ac à Musis admodum alieni. Vide post, Res diuinæ vulgus latent.

Viam in forum ignorat.

Ficinus in Timæum: Qui philosophiæ studio abutuntur ab ineunte ætate, primum quidem viam in forum ignorant, neque iudicium, aut consilium, aut consilium ciuitatis aliud vbi sit, norunt. Leges autem decretaque vel promulgata, vel scripta, nec vident, nec audiunt. Huic haud absimile ante, Ne numerare scit.

Magis latet eos, quam maris arenæ.

Ibidem: Magis eos latet, quam maris, vt dicitur arenæ. Vide post, Arenæ maris numerum superare.

Res diuinæ vulgus latent.

Ficinus in Sophista: In rebus diuinis quæcunque vulgus latent, contradicendi facultatem præstant. The. Certe hoc de illis dicitur. De his autem quæ oculis conspiciuntur, cœlo ac terra, & hisce rebus quæ his continentur, contra. Cicero De natura deorum lib. iij. apud Lactan. lib. 2. c. 3. Non sunt ista vulgo disputanda, ne susceptas publice religiones disputatio talis extinguat. Idem Academicorum lib. ad Varronem, apud Marcianum lib. 5. & Fortun. lib. 3. Latent ista omnia Varro, magnis obscurata & circumfusa tenebris. Vide alibi, Ne prophanus audiat.

COELII RHODIG. *Lapis super lapidem.*

In imperitos. Rogatus Aristippus, qui melior euasurus esset filius, si erudiretur: Vt nihil aliud, certe, inquit, in theatro non sedebit lapis supra lapidem.

GVL. GENTII. *Dupondii iuuenes.*

De iis qui studiis tantum initiati, & vix dum à limine ea salutarunt: Pupilli dicti ab Alciat. A dupondio nummo, quasi duobus assibus æstimarentur: seu à pondere dupondio quod & stater dicitur, & τετραδράχμον, modici valoris. Consule Rhodig. lib. 4. cap. Contra λύται & προλύται, dicuntur absoluti & consummati in aliqua disciplina. De iis agit Iustinian. in epistola, Antecessoribus quibusdam missa. Dicti Lytæ, quasi λύτοι, hoc est, solubiles: quia iam à præscripta studiorum ratione soluendi, & legendi libertate donandi.

IMPOSTVRÆ.

ERASMI. *Dare verba.*

Dare verba, passim obuium est apud omnes authores, pro quod est fallere. Persius quarta Satyra,

--- Vt mauis, da verba, & decipe neruos.

Terentius,

Cui verba dare difficile est.

Ouidius,

Verba dat omnis amans.

Idem eleganter transtulit ad fallendas animi curas:

Detineo studiis animum, falloque labores:
Experior curis & dare verba meis.

Sed tum frequentiora tum expositiora sunt exẽpla, quam vt operæ precium sit ea persequi. Tãtum illud admonuerim, nonnihil venetis ac-

ris accessurum prouerbio, si longius à simplici detorqueatur oratione, videlicet ad fraudem imposturamue, quæ vel citra verborum fucos peragitur. Quod genus fuerit, si quis dicat mundum hunc dare verba suis cultoribus, & Alcimisticam, quam vocant, artem, dare verba sui studiosis &, Eum sibiipsi dare verba, qui sibi pollicetur haudquaquam speranda.

Addere manum.

Illud inusitatius quod est apud Plautum in Persa, Addere manum, pro eo quod est ludibrio habere. Translatum opinor ab iis qui manu ad aurem porrecta, motaque, quempiam irrident. Plautina verba sunt hæc, Quid ais, crux, stimulorum tritor? quomodo me hodie versasti? vt me in tricas cõiecisti? quomodo de Persa manus mihi addita est? Item in Pœnulo, Quo pacto auaræ Veneri pulchre adii manum. Rursum in eadem scena, Ego faxo posthac dii deæque cæteri contentiores magis erunt atque auidi minus, quum scibunt Veneri vt addiderit leno manum. Idem in Aulularia. Ita illis impuris omnibus adii manum. Iterum in Casina, Satin' lepide addita nobis manus merito? Quanquam varie scriptum inuenio, nunc adii, nunc addita. Mihi videtur rectius legi addidi, vt accipiamus sumptam metaphoram ab irridentium (vt dixi) gestu, cuius meminit Persius,

Nec manus auriculas imitata est nobilis albas.

Os sublinere.

Os sublinere, pro eo quod est, dare verba, & arte quadam illudere, reperitur aliquoties apud authores. Nonius Marcellus tractum putat à ridiculo quodam lusus genere, quo dormientibus ora pinguntur. Plautus in Aulularia: Fidei censebam maximam fidem esse. Ea subleuit os mihi pessime. Idem alibi: Os mihi probe sublitum est. Idem in Epidico: Ego si adlegassem aliquem, ad hoc negocium minus hominem quam doctum, minusque ad rem callidum, os sublitum esset. M. Varro in mysteriis apud Nonium: Æs defraudasse cauponem, bonam luto obliuisse, cum portitores æra induxere. Sophocles in Antigone:

Ὁρῶσι χ' οἵδε σοὶ δ' ὑπίλλουσι στόμα.

Id est:

— Vident & hi, sed os tibi sublinunt:

Vergil. item in carmine Bucolico, pueros inducit per lusum, Sileni faciem mori succo oblinentes:

— Iamque videnti
Sanguineis frontem moris & tempora pingit.
Ille dolum ridens, Quo vincula nectitis? inquit.

Fucum facere.

Fucum facere, pro eo quod est imposturam facere, & artificiosa dissimulatione deludere, frequens est apud bonos authores. Terent. in Eunuch. Per alienas tegulas venisse clanculum, fucum factum mulieri. Quo loco, factum, supinum est, non participium. Quintus frater ad Ciceronem, Si eum, qui tibi promiserit, fucum (vt dicitur) facere velle senseris: vt te id audisse & scire dissimules. Nam fucus herbæ genus, quam Græci φῦκος vocant, tingendis lanis vtile. Vnde simpliciter fucum pro colore reperire licet, & fucare pro colorare. Horatius in Odyss.

— Stercore fucatus crocodili.

Maxime si colorem non natiuum aut genuinum, sed artificiosum ac velut adulterinum significemus. vt idem Horatius,

— Nec amissos colores
Lana refert medicata fuco.

Proinde medicamentum illud, quo cuti superinducto mulierculæ vitia formæ dissimulant, quasique personam assumunt, fucum vocant. Plautus, Vitia corporis fuco occulunt. Vt autem fucus est color arte additus, ita persona facies est non vera, sed apposititia. Vnde elegãter dictum à Seneca, vt personam malit quam faciem: id est, videri malit quam esse. Lucretius item lib. iij.

Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
Eliciuntur, & eripitur persona, manet res.

Corn. Tacitus in dialogo De orator. Ita nec præceptor deerat optimus quidem & electissimus, qui faciem eloquentiæ non imaginem præstaret. Itaque personatos dicimus, qui aliud præ se ferunt quam sint. Quin & offucias vocant, inania quædam rerum simulachra, quæ veluti præstigiis quibusdam, oculis intuentium imponunt. Græci simplici verbo φενακίζειν vocant, & φενακισμὸν, huiusmodi imposturam, φένακα, fuci artificem. Qui scripsit etymologicum Græcum, author insincerus & impurus, vocem deductam existimat παρὰ τὴν πηνήκην, quæ Græcis coma dicitur apposititia, Latini galericulum appellant. Quin & colorem pro fuco vsurpauit Iulianus, citante Vlpiano libro Pand. xiiij. Tit. Ad senat. consul. Maced. cap. ix. Sed Iulianus (inquit) adiicit, si color quæsitus sit, vt filiusfamilias qui mutuam pecuniam accepturus erat, fideiuberet. Quin & rhetores, probabilem rationem quam ad defensionem commenti sunt, colorem appellant. Iuuenalis.

Dic aliquem nobis, dic Quintiliane colorem.

Et hærente summo rhetore, vxor deprehensa impudentissimo colore se tuetur,

— Conuenerat olim
Vt faceres tu quod velles, nec non ego possem
Indulgere mihi.

Obtrudere palpum.

Obtrudere palpum, apud Plautum, est arte, fucoque decipere: Ego, inquit, istuc aliis dare condidici, mihi obtrudere non potes palpum. Vnde & palpari, pro adulari: & palpones, adulatores vocamus, à simili metaphora. Metaphora tracta est ab equisonibus, qui ferocientibus equis, plausu manus adblandiuntur, vt ostendimus alibi.

Reliqua similia istiusmodi require in superiore loco, Fucus.

Noua hirundo.

Νέα χελιδὼν, id est, Noua hirundo. Suidas hoc adagium citat ex Auibus Aristophanis, fallente, sicut opinor, memoria. Nam extat apud hunc poetam in Equitibus, his versibus:

Ἐξηπάτων γὰρ τοὺς μαγείρους, ἐπιλέγων τοιαυτί·
Σκέψασθε παῖδες, οὐχ ὁρᾶθ', ὥρα χελιδών.
Οἱ δ' ἔβλεπον, κἀγὼ 'ν τοσούτῳ τῶν κρεῶν ἔκλεπτον.

Id est:

Etenim coquos ego fefelli, fatus hæc ad illos:
Spectate pueri, non videris ver, noua ecce hirundo:
Illi tuentur interim autem sustuli ipse carnes.

Interpres admonet prouerbiali figura dictum, ac perinde valere, quasi dicas initium veris: propterea quod id temporis appareat hæc auis. Quemadmodum & Horatius:

— Zephyris & hirundine prima.

Suidas ait dici solere, quoties verba darentur alicui, Sumptum à ioco puerili. Nam hi data opera nouam hirundinem adsimulantes videre sese, ostendunt aliis deinde contemplantibus illis & intentis, interim quod volunt surripiunt. Theognis apud Athenæum lib. viij declarat Rhodiis solenne fuisse, quotannis publicis votis inuitare hirundinem sub tempus vernum, quod illi χελιδονίζειν appellabant, acclamantes in hunc modum; ἦλθε ἦλθε χελιδὼν, καλὰς ὥρας ἄγουσα, καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς. id est: Veni veni hirundo, pulchra tempora adducens, ac pulchros annos. Proinde quadrabit in eos, qui falsa spe quapiam iniecta fallunt ac nocent.

In laqueum inducere.

In laqueum inducere: &, In casses inducere: est arte sic concludere quempiam, vt iam nullum sit effugium. Qui mos fuit Socrati Platonico, suis illis rogatiunculis eo depellere sophistas, vt negarent quæ prius affirmauerant: quæ negauerant, affirmarent: denique nihil non dicerent. Quintilianus libro Institutionum v. Turbantur enim, & a patronis diuersæ partis in laqueum inducuntur. Græci qui iam capti teneantur, ἐμβρόχους vocant. Ouidius.

Decidit in casses præda petita meos.

Euripides in Hippolyto coronato:

Κρεμαστοῖς ἐν βρόχοις ἠρτημένην.

Id est:

Pensilibus irretita cassibus.

Ibidem paulo post:

Λῦσαί τ' ἄνασσαν ἐκ πιεστῶν βρόχων.

Id est:

Heram è tenacibus expedire cassibus.

Ephesiæ literæ.

Ἐφέσια γράμματα: id est, Ephesiæ literæ. Dictum videtur de iis, qui mira felicitate, tanquam diuina virgula, quicquid optarent, assequerentur. Aiunt enim Ephesiis notulas quasdam, & voces magicas fuisse, quibus vtentes in omni negocio victores euaderent. Author Diogenianus. Eustathius in Odysseæ φ. tradit his literis vsum Crœsum in rogo. Fuisse autem verba quædam obscura, ænigmatibus simillima, neutiquam cohærentia, descripta in pedibus, Zona, & corona Dianæ. Suidas addit huiusmodi fabulam. In Olympiis Milesium quempiam cum Ephesio palæstra commissum, nihil potuisse in conflictu, quod is Ephesius in talo Ephesias haberet literas. Quod simul ac animaduersum esset, ademptis literis, Ephesium qui iam triginta defatigarat, succubuisse. Hesychius indicat fuisse priscas quasdam voces pro sacris habitas, quibus impostores deinde multas addiderint. Priscas putat has fuisse, ἄσκι, quod interpretatur tenebras: κατάσκι, lumen: λίξ. ipse: δαμναμενεύς. sol: αἴσιον. verum. Meminit harum & Anaxilas apud Athenæum lib. xij. Commemoratis enim philosophi cuiusdam deliciis, ait: καὶ πρὸς τοῖς ἐν σκυταρίοις ῥαπτοῖσι φορῶν Ἐφεσήια γράμματα καλά. id est: Ad hæc, in consutilibus pelliculis gestãs Ephesias literas pulchras. Nec desunt hodie, qui huiusmodi confictis vocibus imponant stultis. Illud satis apparet, librariorum incuria commissum, quod quum Hesychius inter magicas voces recenseat τέτραξ, non meminit tamen, interpretans singulas.

IVNII. *Phœnicium mendacium.*

Prouerbii specie dicit Plato in iij. De repub. sub finem: μηδὲν καινὸν, ἦν δ' ἐγὼ, ἀλλὰ Φοινικικόν τι. hoc est: Nihil inauditum, inquam ego, sed Phœnicium quippiam. Nota est fabula de Draconis dentibus, à Cadmo Phœnice satis, vnde armata virorum seges extiterit, enato inde illis nomine à satione: σπαρτοὺς enim dictos constat. quamquam Stesichorus eos dentes à Minerua humo mandatos voluit. Androtion vero vocatos ait inde, quod secuti è Phœnicia Cadmum, sparsim habitare defixis sedibus cœperint: Amphilochus, quod insitione quadam Thebanis ciuibus adiuncti fue-

rint: alii aliter, vt quisque in re fabulosa noui quippiam comminisci instituit. Dicetur igitur de fabuloso commento, insignique mendacio & fidei portentosæ narratione, illa spirare φοινικικόν τι, id est, Phœnicium quiddam: aut φοινικικὸν ψεῦδος, hoc est, mendacia Phœnicia veriora esse, quam sint istorum dicta. Vsus est adagio & Strabo lib. iij. τὸν δὲ χρησμὸν καὶ τοὺς πολλοὺς ἀποστόλους ψεῦσμα φοινικικόν. id est: Oraculum & frequentes eo missas legationes, existimat esse Phœnicium commentum. Olympiodorus in cōmentario in Gorgiam Platonis à Cadmi fabula ductum prouerbium ait. Potest etiam videri profectum adagium à Phœnicum negociatorum consuetudine. quod genus hominum mendaciis ferme transigit mercaturas, euanidas atque obsoletas merces, interposito etiam iuramento, pro frugi & probis venundātes. Phœnices vero primi mercatus gratia alienas terras exoticasque regiones adiisse leguntur, & peregrinas merces exportasse: vnde & literarum inuentio illis tribuitur, per quas inter se mutuo sensa consiliaque communicarent. hinc illud Critiæ apud Athenæum: φοίνικες δ' εὗρον γράμματα λεξιλόγα, aut (vt Eustathius citat, ἀλεξολόγα. quod solatio quædam sint animorum. Porro quod mercaturam exercuerint, fidem facit & illud Pindari, φοίνισσα ἐμπολά, id est, Phœnicia mercimonia. & Sophoclis illud:

Συνῶ ἔθου καὶ πρᾶσιν ὡς φοῖνιξ ἀνήρ.

Id est:

Assuesce mercari & venundare, vt Phœnix negociator.

Manducones.

Τρώκτην quasi manduconem dicas, vocari annotant veteres impostorem, & dolos consuere doctum, τὸν ἀπατεῶνα παραλογιστὴν apud Homerum Odysseæ ξ.

—— Δὴ τότε φοῖνιξ
Ἦλθεν ἀνὴρ ἀπατήλια εἰδὼς τρώκτης.

Id est:

Texendisque dolis natus manduco recepit
Me Phœnix. ——

Alii edonem exponunt aurarum & lucri auidum, qui vndecunque spes nummi arriserit, velit τρώγειν, hoc est, rodere atque lucrari. Latini lucripetam vocant. Est & τρώκτης piscis nomen, voracis admodum, apud Ælianum.

Lamiæ turres.

Lamiæ turres, pro anilibus fabulis prouerbialiter extulit Qu. Septimius Tertullianus & pro narratione portentosa, nihilque veri habente. Sic enim inquit, libro aduersus Valentinianos: Iam si & in totam fabulam initietur, nonne tale aliquid dabitur, te in infantia inter somni difficultates à nutricula audisse Lamiæ turres & pectines Solis? De Lamiis historiam vt pertexamus, locus postulat, quod ab aliis parum diligenter dicta sit. Lamia Beli & Libyes filia, in Libyæ locis regina fuit, quæ ob liberorum suorum interitum, aliis matribus inuidens eam dulcedinem, percussores immisit, qui crudeli exemplo raptos è parentum sinu liberos trucidarent. De qua sic scribit Diodorus Siculus, historicorum veracissimus libro vigesimo. Ad rupis, inquit, radices specus erat ingens, hedera & similace obtectus, quem insedisse fabulantur Lamiam reginam, præstanti forma insignem, quam posteritas belluinam finxit, propter illius ingenii feritatem. Nam quum proles eius omnes quas partu extulerat, diem obirent, casum hunc illa iniquissimo animo ferens, inuidensque aliarum fœminarum in educandis liberis felicitati, rapi ad cædem è matrum vlnis, proles, & euestigio interfici iussit. vnde in hanc vsque ætatem apud infantes mansit istius fœminæ fama, & formidolosa ipsis, nominis memoria. Eadem inebriata cunctis quiduis sine discrimine patrandi licentiam permittebat: ac proinde quoniam rerum sui regni non satagebat, credita fuit oculis carere. Quidam etiam fabulose commenti sunt, quod in vimineum cophinum oculos exemptiles iniiceret: innuere volentes rerum incuriam temulentiæ vitio natam. Obiter enim admonendus est error Græci codicis, qui legit, ὡς εἰς ἄρσιχον: vbi reponendum est, ἄρριχον. Quod autem Libyca fuerit, indicat & Euripides:

Τίς τοὔνομα τὸ ἐπονείδιστον βροτοῖς
Οὐκ οἶδε λαμίας, τὸ λιβυστικῆς γένος;

Id est:

Infame nomen atque inuisum gentibus
Lamiæ quis ignorat, genere Libysticæ?

Astipulatur huic historiæ & Duris in Libycarum rerum secundo, scribēs Lamiam formosam fuisse fœminam: cum qua stupri commercium quum haberet Iupiter, Iunonem zelotypam proles eius omnes statim à partu vita orbasse: qua ex re concepto mœrore formæ illius gratiam disperisse, aliarumque infantes raptos iugulasse. Cui consentit & Aristophanis scholiastes in Pace. Philostratus lib. iiij. de vita Apollonii refert, fœminas quasdam esse, Empusas, quas Lamias & μορμολυκίας, hoc est, Laruarum lemurumve spectra vulgus hominum existimet, venereæ rei auidissimas, & carnium præsertim humanarum appetentissimas, quæ veneris appetitum immittere soleant iis quos velint deglubere. Strabo fabulam esse meram putat his verbis lib. j ἥ τε γὰρ λαμία μῦθός ἐστι καὶ ἡ γοργὼ καὶ ὁ ἐφιάλτης καὶ ἡ μορμολύκη. id est, Nam Lamia fabulamentum est, vt & Gorgo, & Incubus, & Larua. Stesichorus Lamiam Scyllæ matrem fuisse dicit. Lamias nonnulli cum Strigibus confundunt, & infantium voratrices scribunt. in quorum sententiam descendisse videtur & Horatius in arte Poetica, vbi sic ait:

Neu pransæ Lamiæ viuum puerum extruat aluo.

Apuleius puerorum terriculamenta Lamias esse ostendit. quomodo & Lucilius in satyris scripsit illud:

Terriculas Lamias Fauni quas Pompiliique
Instituere Numæ: tremit has, his omnia ponit.

Lamias arbitrantur esse, quas vt Libycas feras describit in oratione quinta Dion Chrysostomus, tali specie: τὸ μὲν πρόσωπον γυναικὸς εὐειδοῦς γυναικός, &c. id est: Vultus muliebris est, & quidem elegantiforma præditæ fœminæ: pectus & vbera longe pulcherrima: ceruix, qualis neque mortalis virginis fuerit, neque adultæ nymphæ: color nitidissimus, qualem nullus vel plastes vel pictor imitari queat: corpus reliquum scabrum & squarosum: pars infima in anguem desinit. Fuit & Lamia altera, Trachiniorum regina, vt annotatum est ab Etymologici authore, & Demetrii Poliorcetæ amasia, & apud Plutarchum etiam Neptuni filia quædam. Hactenus de Lamiis: nunc ad adagium redeamus. Lamias turres for-tasis non male vocabimus res in speciem formidabiles, quibus tamen periculi nihil insit: eo quod Lamiæ, vt diximus, ad territandos pueros instituta nomina fuerint, vt ex Aristophanis interprete colligere licet: quomodo apud Romanos inter ridiculas res obiicere olim moris fuit Manducem, monstrificam effigiem, pando ore dehiscentem, ac dentibus infrendentem, vt eiulantes pueros eo spectro cohiberent: quemadmodum apud Turcas Ioannis Huniadæ, strenuissimi ducis nomen, Lamiæ cuiusdam instar, ad terrorem comparatum fuisse author est Æneas Syluius, vsqueadeo vt infantium ploratus sisterent nutrices, illius viri aduentum pueris minitantes.

Sisyphus.

Sisyphus prouerbialiter accipitur apud Synesium pro impostore, in epistola ad fratrem, τί οὖν πρὸς ταῦτα ὁ σίσυφος ἀλλὰ μὴν ὁ λίαν ἀπειρόκαλος; id est, Quid ad hæc Sisyphus ille parum elegans? Idem alibi: σὺ δὲ κύκλωπα μὲν ὄντα τῇ τόλμῃ σίσυφον δὲ τοῖς ἐγχειρήμασι δίκην μετῆλθε. id est, Enimuero meritas das pœnas, qui te audacia Cyclopem, dolosis conatib. Sisyphum præstitisti. Sisyphum Æoli filium, Corinthi regem, primum omnium dolis fallaciisque vsum fuisse, Polyænus stratagematum author scriptis prodidit. Sophoclæus interpres scribit Sisyphum vaferrimum fuisse furem, qui bestiarum ab se furto abactarum pedibus soleret characteris loco imprimere nomen suum μονογράμματον, vnius literæ ductu exaratum. Aristophanes in Acharnensibus:

Εἶτ' ἐξάνοιγε μηχανὰς τὰς σισύφου,
Ὡς σκῆψιν ἀγὼν οὗτος οὐ προσδέξεται.

Id est:

Quin Sisyphi expedi ocyus molimina,
Etenim moram non postulat negocium.

Xenophon rerum Græcarum lib. 3. refert Dercyllidam industrium extritique ingenii virum καὶ μηχανικόν, hoc est, in excogitando mirum vafrum, cognominatum fuisse Sisyphum. Apuleius lib. de Magia: Quis Palamedes, quis Sisyphus, quis deniq; Eurybates aut Phrynondas talem excogitasset? Quo loco enumerantur quatuor memorabili vafricia clari. Theognis poeta:

Πλείονα δ' εἰδείης σισύφου αἰολίδεω.

Id est:

—— Non si
Plura scias, quam vel Sisyphus Æolides.

Aristides, τί οὖν δεῖ τῆς σισύφου συνέσεως μεμνῆσθαι; id est, Quid opus est meminisse Sisyphi prudentiæ? De Sisypho ita ferme Eustathius Iliad. 6. Virum fuisse sapientem, nominis ratio loquitur: idem enim sonat quod θεόσοφος, diuinarum rerum gnarus, σιὸς enim Æolico idiomate Deum nominant Peloponnesii, & σύφον σόφον vocari constat. Videtur autem ille pacificum tenuisse imperium, coercuisse legibus suisque subditis securum: vnde & mortem vinculis coercuisse fingitur. nisi forte eo spectat commentum, quod amuleta quædam contra morborum remedia inuenerit. Lycophron Mopsum vatem eximium φέα, velut Sisyphium appellat, quod in arte numerādi insignis esset. Memoratur à Zeze & Sisyphus Cous Teucri fuisse scriba, vir doctus qui ante Homerum Iliada scripserit, æra merens in expeditione Troiana, cuius postea metaphrastes fuerit Homerus.

COGNATI. *Frondes fructuum expertes.*

Istud theologicum est prouerbium in eos, qui ore Deum se scire profitentur, & eundem factis negant, lucernas habent, sed extinctas, nefarii, contumaces, & ad omnem rem bonam inepti: Domine domine ingeminant, sed supremi voluntatem non obeunt. Nihil aliud quam fidem, idque ad rauim vsque, crepant: tamen si penitius ipsorum considerentur opera, mores, vita, conuersatio, comperiemus ne scintillam quidem viuidæ & Christianæ fidei illorum pectoribus esse relictam. Igitur ex fructibus ipsorum cognoscetis eos: inquit Christus Matth. 7.

Dardaniæ artes.

Dardaniæ artes, pro magicis vsurpauit Colum. lib. x. Veniant (inquit) Dardaniæ artes. Dictæ autem sunt à Dardano insigni (vt tradunt) mago, cuius commentariis diligenter perlectis, longe doctissimus euasisse Democritus memoratur. Consule Plin. lib. 30. c. 1. Apuleius. vel ipse Dardanus, vel quicumque alius post Zoroastrem. Euseb. lib. εὐαγγελ. προπαρασκ. ζ. εἶπε ὁ Δάρδανος, ὁ τοὺς θεῶν καὶ τὸ διδάξας, τὰ μυστήρια.

IMPROBI.

ERASMI.

Lydi mali, post hos Ægyptii &c.

Λυδοὶ πονηροὶ, δεύτεροι δ' αἰγύπτιοι,
Τρίτοι δὲ πάντων κᾶρες ἐξωλέστατοι.

Id est:

Lydi improbi, post hos secundi Ægyptii,
Tertiique Cares perditissimi omnium.

Tempestiuiter vtemur, si quando mali cum malis conferentur, & collatus cum sceleratioribus, ita demum minus illaudatus aliquis videtur. Velut apud Athenæum Antiphanes, cum ἰχθυοπώλας fecisset omnium sceleratissimos, tamen excepit mensarios, his quoque nocentiores. Diogenianus.

Lerii mali.

Λέριοι κακοὶ, id est, Lerii mali. In eos recte dicetur, qui pariter omnes gentis vitio sunt improbi. Leriorum enim populus ob insignem morum improbitatem in prouerbium abiit, autore Strabone lib. Geographiæ 9. Citatque Phocylidis nescio cuius verba hæc: λέριοι κακοὶ, οὐχ ὁ μὲν, ὃς δ' οὔ· πάντες, πλὴν πατροκλέους. καὶ πατροκλέης λέριος. i. Lerii mali, non vt hic malus sit, ille nequaquam: verum omnes, excepto Patroclo. & Patroclus est Lerius. Leria insula est vna ex Sporadib. contra littora Cariæ: quā Plinius Leron appellat, quum aliis aliquot locis, tum lib. 5. cap. 21. Quod hic dictum est in Lerios, Græca epigrammata detorquent in Chios. Epigramma sic habet:

Καὶ τόδε δημοδόκου, χῖοι κακοὶ, οὐχ ὁ μὲν, ὃς δ' οὔ.
Πάντες πλὴν προκλέους· καὶ προκλέης δὲ χῖος.

Id est:

Hoc quoque Demodoci, Chius malus, haud quidem hic, hic non:
Omnes absque Procle: Chius at ipse Procles.

Apud Strabonem Græcum scriptura mendosa est: quum προκλέης legendum sit, non πατροκλέης. Interpres vsus est codice castigatiore: quin ipsa carminis ratio reiicit, πατροκλέης. Si addas, καὶ τόδε δημοδόκου, plenum erit distichon. Id reddetur venustius, si ab homine ad rem deflexeris, vt si dicas, Omnes prognostæ vani, vno excepto Venantio, & tamen prognostes est Venantius. Impii sunt milites omnes, vno excepto Langio, & tamen miles est Langius. Græcorum prouerbium imitatus est Ausonius in Siluium quendam cognomento bonum, natione Brittonem: quæ natio & hodie apud Gallos vulgo male audit.

Mali commatis.

Πονηροῦ κόμματος, id est, Mali commatis, dicebatur improbus, contemptus, & reiiculus quispiam. Sumpta metaphora à reprobatis nomismatis. Aristophanes in Pluto:

Ἔοικε δ' εἶναι τοῦ πονηροῦ κόμματος.

Id est:

Videtur esse non probati commatis.

In sycophantam dictum, iam ad paupertatem famemque redactū, posteaquam Plutus oculos receperat. Interpres ostendit, comma genus esse vilissimi nomismatis. Sonat autem perinde quasi dicas, malæ monetæ. Rursum in eadem fabula:

— Γνώσεται
Ὅτ' ἐστ' ἐκείνου τοῦ πονηροῦ κόμματος,

Id est:

— Nouerit
Illius esse hunc improbati commatis.

Apud eundem in Ranis: τῷ κακίστῳ κόμματι. Idem in Concionatricibus:

Καὶ κακὸν γέ μοι τὸ κόμμ' ἐκεῖνο ἦν.

Id est:

At istud hercule comma mihi fuit malum.

Reddit causam, quod quum abisset in forum empturus farinas, iamque peram supposuisset, præco clamauit, ne quis reciperet æreos nummos, sed argento venderentur omnia. Ad hanc formam pertinent etiam illæ, ceu prouerbiales metaphoræ, κίβδηλος ἄνθρωπος, &, κιβδηλεύειν: pro eo quod est, imposturam facere: & κιβδηλία, pro impostura: quæ voces reperiuntur cum alias frequentius, tum Platonis libro De legibus 11. si quis forte certius desiderabit testimonium. Proinde qui moribus sunt improbatis, eos κιβδήλους vocant: quasi dicas adulterinæ monetæ. Appositius autem ad oris figuram, morum & indolis indicem referetur. Siquidem quemadmodum nummus inspecta imagine dignoscitur ilico, probatusne sit an adulterinus: itidem ex ipsa statim hominis forma deprehenditur ingenium: vel Euripide teste, cuius hæc sunt in Ione:

Γνοίη δ' ἂν ὡς τὰ πολλά γ' ἀνθρώπων ἀεὶ,
Τὸ σχῆμ' ἰδών τις εἰ πέφυκεν εὐγενής.

Id est:

Plerunque species ipsa, simul aspexeris,
Hominem arguit, generosus is sit, an secus.

Κίβδηλος, *id est, adulterinus.*

Quod simplex non est, neque sincerum, id vulgato verbo Græci κίβδηλον vocant. Hinc ducto vocabulo, quod aliud præ se ferant, aliud tegant: παρὰ τὸ κεύθειν τὸ δῆλον, vel quod Athenienses ob summum in Chios odium, si cui male vellent, huius nomen numismati solent insculpere, addita litera, iisque in terram abiectis dira imprecari: παρὰ τὸ τοὺς χίους βδελύττειν sed proprie nummum subæratum, κίβδηλον appellant: & κιβδηλίαν, in sinceritatem, seu corruptelam. velut Aristophanes:

Πολλὴν ἀφεῖλε τοῦ βίου κιβδηλίαν.

Id est:

Corruptionem vitæ ademit plurimam.

Et κιβδηλεύειν, corrumpere fuco: & qui pallent, κιβδηλιῶντας appellant: quod aliquid morbi vitiive subesse videatur. Quemadmodum in nummis quoque color nonnunquam arguit fucum. Conueniet igitur in amicitiam insinceram & fictam: aut in hominem blando vultu, sed animo virulento: aut in eum qui sanctimoniam habitu præ se ferat, quum vita sit impia: veluti Pisides, citante Suida:

Πραγμάτων πάντως δύο
Κίβδηλός ἐστιν ἐργάτης οἷος, ὡς λόγος.

Id est:

Rerum duarum prorsus vnus autor est,
Vulgo vt loquuntur, quisquis insincerus est.

Aut in orationem insinceram, vt Plato libro De legib. 5. δεῖ δὲ αὖ τιμὰς διασκοπεῖν, καὶ τούτων τίνες ἀληθεῖς, καὶ ὅσαι κίβδηλοι. id est: Rursum honores oportet cōsiderare, quinam ex his veri sint, qui adulterini. Rursum eodem in libro, ὅπως μήτε αὐτὸς κίβδηλός ποτε φανεῖται ὅτῳ οὖν, ἁπλῶς δὲ καὶ ἀληθεὶς ἀεί. id est, vt neque ipse adulterinus aliquando cuiquam appareat, sed simplex & verax semper. Hoc igitur à nummis traductū, si ad diuersas res traducatur, prouerbiale fiet. Sed huius rei mentionem fecimus in prouerbio, πονηροῦ κόμματος.

Bipedum nequissimus.

Bipedum nequissimus, de homine vehementer improbato, quique vel pecudes nequitia superet. Dictum est in Regulum quendam oratorem, quem Plinius in epistolis subinde suis pingit coloribus, vbi & adagium hoc refertur: sed ante hunc Cicero torserat in Clodium, in oratione pro domo sua: Hoc tu proscriptore, hoc consiliario, hoc ministro, omnium non bipedum solum, sed etiam quadrupedum impurissimo Remp. perdidisti. Consimili figura Alexander imperator apud Ælium Lampridium: Nuper certe patres meministis, cum ille omnium non solum bipedum, sed etiam quadrupedum, spurcissimus, Antonini nomen præferret; Heliogabalum significans, imperatorum vnum omnium effœminatissimum, & quem optimo iure Romanum Sardanapalum possis dicere. Addit autem in hoc sermone, nominis generalitas gratam quandam & nouam ἔμφασιν: quemadmodum & Nullum animal, pro nullo homine vulgo dicimus.

Βωμολοχὸς, βωμολοχεύεσθαι.

Βωμολόχοι, prouerbiali conuicio dicebantur scelesti & improbi. Quod nominis olim inditum videtur iis, qui obuersantes circum aras, victimis tendere consueuerunt insidias: aut qui ob id rem diuinam facerent, quod ex aliorum accusatione compendii nonnihil auferrent. Nam huiusmodi mortalium vota Iupiter audit apud Lucianum in Icaromenippo. Dicuntur item βωμολόχοι, qui cum res diuina peragitur, non faciunt vota diis, sed nugas inanes deblaterant. Qui mos hodie magnatibus præcipue placet, & illud admodum ciuile putant, si inter sacrificandum assidue cuipiam ad aurem obganniant. Aristophanes in Nebulis, καὶ βωμολόχος. Idem in eadem fabula:

Εἰ δέ τις αὐτῶν βωμολοχεύσαιτ', ἢ κάμψειέ τινα καμπήν.

Id est:

Si quis eorum bomolochum egerit, & flexum aliquem flexerit.

Quanquam in hoc ipso καμπήν τι ἀνακάμπτειν, subest prouerbii color. Idem in Equitibus, ὦ θυμὲ, νυνὶ βωμολόχον ἐξεύρε τι, sentiens aduersarium excogitasse quiddam egregie scelestum, quod βωμολόχον appellat, quasi insigniter adulatorium. Vox deducta videtur à βωμὸς altari, & λόχος insidiis: quod nec illic desint, qui cibos suffurentur, aut mendicando petant. Hinc translatum est ad abiecte adulantes, ventris gratia. Vnde dicta sunt βωμολοχεύματα καὶ βωμολοχεύματα, pro sordidis adulationibus. Interdum βωμολόχου vox tribuitur aruspicibus, diuinis, tibicinibus, & huic hominum generi quod nidorem altaris sequitur. Denique vocis vsus transiit ad omnes, qui improbis artibus venantur quæstum.

Diagoras Melius.

Διαγόρας ὁ μήλιος, id est, Diagoras Melius. In sceleratum ac fœdifragum & impium. Hic capta Melo vixit Athenis, & Atheniensium sacrorum mysteria vsque adeo contempsit, vt complureis auerterit à religione, deterrueritque ne iam vellent initiari. Præterea arcana illa mysteria, quæ nefas est prophanis ædere, ille impius in vulgus extulit, modis omnibus irridens. Quas ob res ab Atheniensibus proscriptus est: eamque proscriptionem palam in ærea columna posuerunt, addito præmii loco, talento, si quis hominem occidisset: si quis viuum adduxisset, duobus. Meminit huius Aristophanes in Auibus:

Ἢν ἀποκτείνῃ τις ὑμῶν Διαγόραν τὸν μήλιον,
Λαμβάνειν τάλαντον, ἤν τε τῶν τυράννων τίς τινα
Τῶν τεθνηκότων ἀποκτείνῃ.

Id est:

Si quis è vobis Diagoram Melium interfecerit,

Præmium feret talentum, sique quis quem è mortuis
Interemerit, tyrannis.

Lupi decas.

Λύκου δεκὰς, id est, Lupi decas. Dictum apparet in eos, ad quos inhonesti lucri pars aliqua tametsi pusilla rediret: aut in eos qui largitionibus essent corrupti, aliosve corrumperent. Nam Athenis in foro vbi causæ agebantur, Lycus quidam genius scalptus stabat, lupina specie. Apud hanc statuam sycophantæ pecunia corrupti versari consueuerunt, velut apud deum quempiam sui quæstus præsidem, eique in dies singulos triobolus secabatur: autore Zenodoto, quanquam attigit & Hesychius Suidas addit, Sycophantas fuisse decem numero, veluti decem viros referentes. Meminit huius Aristophanes in Vespis:

Θ' ἤρῳον εἴπως ἐκκομίσαις τὸ τοῦ λύκου.

Id est:

Si qua simulachrum efferre possies Lyci.

Erat hoc quæstus genus apud veteres inuisissimum, eorum qui in ius vocabant, vt ex damnato dicta mulcta portionem aliquã præmii loco ferrent. Vnde & Sectores dicti sunt, & quadruplatores.

Cum sacco adire.

Prouerbiali schemate dictum est, quod adfertur ex Paulo libr. Pandect. 46. tit. de solu. & liber. cap. quod dicimus: Quod dicimus, inquit, in eo hærede, qui fideiussori testatoris id quod ante aditam hæreditatem ab eo solutum est debere statim soluere, cum aliquo scilicet temperamento temporis intelligendum est: nec enim cum sacco adire debet. Hæc ibi. Non dubium est, quin hic sermo fuerit vulgo iactatus de quouis qui postulat, vt statim exhibeatur quod petit. Alioqui non ad omnia recipienda sacco est opus, velut ad oleum aut vinum. Græcis θυλακίζει dicitur, qui cum pera sequens postulat aliquid qui mos est mendicorum: vnde prouerbium, mendicorum peras semper esse inanes. θύλακος autem vas est farinarium. Hesychius indicat, eam vocem fuisse peculiarem Tarentinis.

Onobatis.

Apud Cumanos mulier in adulterio deprehensa ducebatur in forum, vt illic lapidi insistens omnibus esset conspicua. Deinde impositam asino, atque ita per totam ciuitatem circunductam, reducebant ad lapidem, vt ibi rursus esset omnibus spectaculo. His actis habebatur infamis per omnem vitam, & ignominiæ gratia ὀνόβατις dicebatur, quod asinum equitasset. Lapis autem nefastus ac detestabilis habebatur, in quo steterat mulier. Quadrabit in quamuis prostitutæ famæ. Asinus apud Cumanos erat iocus prouerbialis, qua de re nobis dictum est alias. Illud hic annotandum, quomodo decreuerit legum seueritas. Apud Hebræos adultera lapidabatur. Apud Romanos aliquando minitabatur lex Iulia. Apud Cumanos summa ignominia supplicii loco erat. Nunc apud Christianos ludus est adulterium: apud quos tamen matrimonium est sacramentum. Quid superest, nisi vt præmia decernantur his qui multorum vxores constuprarunt? Olim incestæ prophanæ viuæ defodiebantur. Nunc violare virginem Christo dicatam pietas est. Verum quod ad prouerbium attinet refertur à Plutarcho in Problematis.

Cercopum cœtus.

Ἀγορὰ κερκώπων, id est, Cœtus Cercopum, de conciliabulo, conuentuque versutorum & improborum hominum dicebatur. Narrant enim, Cercopes quosdam in Epheso fuisse, notæ fraudulentiæ viros, qui suis dolis conati sint ipsi Ioui imponere. Hos admonuerat mater, ne in Melampygum inciderent: id quod euenit. Nam post ab Hercule vincti sunt, iussu Omphales. Quidam aiunt, quosdam ob imposturas & malas artes, κέρκωπας, quasi caudatos, appellatos fuisse apud Ephesios atque Athenienses: vt idem sit sensus huius adagionis, & illius cuius alibi meminimus, λύκου δεκάς. Torquet hoc conuicium Æschines in Demosthenem: ὅπη μὲν οὖν ἦν ποτ' ὁ κέρκωψ ἢ τὸ καλούμενον παιπάλημα, ἢ τὸ παλίμβολον, ἢ τὰ τοιαῦτα ῥήματα, οὐκ ᾔδειν πρότερον. νυνὶ δ' ἐξήγησιν πρῶτον λαβὼν, τῆς πάσης κακοηθείας μεμάθηκα. i. Aliquando fuisse cercopem, aut quod dicitur pæpalema, aut palimbolum, antehac nesciebam. Nunc vero nactus hunc omnis maliciæ expositorem, didici. Videntur & illa duo verba, pæpalema & palimbolum, fuisse iactata vulgo. Hesychius indicat παιπάλημα dictum hominem ποικίλον ἐν κακίᾳ. i. varium in malicia. dictum apparet à πάλλω, quod est, moueo: & παι syllaba per conduplicationem adiecta est: cuius futurum παλῶ & παιπαλῶ est circumspicere ac scrutari, nihilque non tentare. Rursus παιπάλη, subtilissima pars frumenti cribro excussi. Concussione fit vtrumque, sortitio & frumenti purgatio. Vnde πάλος sors, & πάλη farina. Proinde qui se vertunt in omnia, pæpalematis scommate notari videntur. Simul allusum suspicor ad voces. Nam παῖ puerum sonat & παλεύω venor, siue in retia duco. Idẽ exponit multis verbis quid sit παλίμβολον: nimirum hominem qui sibi minime constat, sed facile in diuersum reuoluitur. Suspicor conuicium sumptum ab instrumentis sic arte confectis, vt facile recurrant in diuersum: atque hinc detortum in hominem lubricæ fidei.

Cercopissare.

Κερκωπίζειν, id est, Cercopissare dicuntur, vel qui lasciuiunt, aut qui adulantur. Metaphora ducta ab animantibus, quæ mota cauda adblandiuntur, vt Chrysippo placet, Suida teste, vel qui molesti sunt, obturbantque & obstrepunt, vt vox deflexa sit à Cercopibus illis Lydiis, quos Hercules, quod sibi cum Omphale cubanti, petulantius obturbarent, amicæ iussu vinctos de claua suspendit, quemadmodum retulimus in adagio, Ne in Melampygum incidas.

Ἀλιτήριος.

Ἀλιτήριος vulgo dicebatur, qui per vim raperet aliena. Natum ex euentu huiusmodi. Temporibus Ætolici belli tanta frumentariæ rei penuria incidit Atheniensib. vt pauperes coacti farinam captiuorum farinam diriperent: inde vox traduci cœpit ad hominem quocunque modo sceleratum. Plutarchus in commentario De curiositate, diuersam huius nominis originem reddit: nempe cum Athenis fame vehementer laboraretur, & hi qui iussi fuerant frumentum non efferrent in publicum, sed domi clanculum molerent ac noctu, curiosi quidam obambulantes obseruato molarum strepitu, eos prodiderunt: atque hi quidem Aliterii dicti sunt, quemadmodum & sycophantæ. Verum ab hoc commento diuersa memorat in Problematibus, volens aliterium à fugiendo dictum. Nam Græcis ἀλέω vtrunque significat, molo & fugio: eoque vocabulo scribit notatum eum, qui tantæ fuisset improbitatis, vt quisquis eum effugere valuisset, is felix haberetur. Aristophanes in equitibus. Aliterios appellat eos, qui violarunt templum Palladis: ἐκ τῶν ἀλιτηρίων σε φημὶ γεγονέναι τῶν τῆς θεοῦ. i. Aio te de numero Aliteriorum, qui deæ arcem inuaserunt. Interpres multa recensens hoc quoque commemorat. Cylon quidam per tyrannidem occupauit arcem, ac deprehensus est spoliare templum Mineruæ. At ipse quidem effugit nactus opportunitatem, cæterum illius amicos, qui ad aram deæ confugerant, inde retractos occiderunt Athenienses. Vnde qui violassent supplices, ἀλιτήριοι dicebantur. Etenim qui violato deæ templo supplices interfecerant, post supplicio capitis affecti sunt. Denique & Ceres dicta est ἀλιτήρια, & Iupiter ἀλιτήριος: quod in publica fame seruassent molitores, ne farina diriperetur. Quin & illud admonet, ἀλιτηρίους dici, qui frustrantur spe sua, nec perficiunt quod tentarunt. Ambiguitas hinc est, quod ἀλέω duo significat, molo & aberro. vnde & ἀλίτης erro. Porro vt ἀλιτήριος vsurpatur pro sacrilego & impio, ita ἀλιτραίνειν dicuntur, qui sacrilegium committunt.

Tenedius tibicen.

Τενέδιος αὐλητής. i. Tenedius tibicen, dicebatur testis falsus, calumniator. hinc natum, quod Philonome tibicinem suum subornauit, qui testaretur apud Cygnum, ipsam à Tenne de stupro fuisse interpellatam, ac vi etiam tentatam. Hæc fermè Stephanus in catalogo vrbium. De Tenedo sæpe iam dictum est alibi.

Euribatizare.

Εὐρυβατεύεσθαι, id est, Eurybatizare, est improbis vti moribus. Euribatus ex Cercopibus vnus fuit insignitæ improbitatis homo. Huius meminit Lucianus in Pseudomante. ὑπὲρ τοὺς κέρκωπας, ὑπὲρ τὸν Εὐρύβατον, ἢ Φρυνώνδαν, ἢ Ἀριστόδημον, ἢ Σώστρατον, id est, Vltra Cercopas, vltra Eurybatum, aut Phrynondã, aut Aristodemum, aut Sostratum. Neq; vero vnus duntaxat huius nominis fuit, insignis versutia, morumq; improbitate. Nam & Ephesius quidam Eurybatus fuit, qui cum à Crœso cum multa pecuniarum vi missus esset, vt exercitum contraheret, ad Cyrum defecit, vt autor est Ephorus. Alii malunt ad Eurybatum referre, qui fuisse perhibetur alter è Cercopibus vt dixi. Duris ad Eurybatum refert Vlyssis socium. Nicander prodidit Eurybatum quendam Æginetam fuisse longe versutissimumque scelestissimumque. Nec vero desunt, qui dicant hoc nomine furem fuisse quempiam astutia singulari: is cum deprehensus, captusque seruaretur, custodes in conuiuio animi causa iusserunt vt ostenderet, quibusnam modis consueuerit domos conscendere. Cumque illum initio renitentem, scilicet tanquam inuitus facturus esset, rogarent instantius, ac vix tandem persuasissent: ille aptatis spongiis ac stimulis ferreisque retinaculis, quas ἐγκεντρίδας Græci vocant, parietem cœpit conscendere. Porro suspectantibus illis, & artificii nouitatem admirantibus Eurybatus prehenso laqueari, per tegulas aufugit, priusquam illi domum circumire potuerint. Atque hunc in modum delusis custodibus periculum euasit. Meminit huius Eustathius in primum Iliados, admonens eam vocem ambiguè pronunciari Εὐρύβατον καὶ Εὐρυβάτην: dictum autem παρὰ τὸ εὐρυβάζειν, quod late grassaretur. Itaque peculiariter conuenit in eum, qui deprehensus, arte quapiam relabitur.

Phrynondas alter.

Φρυνώνδας ἄλλος, id est, Phrynondas alter. De improbo. Huius meminit Lucianus in Pseudomante, inter nobiles facinorosos. Phrynondas, cum esset hospes Athenis, in negociis Peloponnesiacis versabatur, homo versutus, maleficus, impostor, summus malarum rerum artifex, vt hominis vocabulum in rei transierit appellationem. Etenim quoties insigniter malum & sceleratum accipi volebant, Phrynondam appellabant. Sic Aristophanes in Amphiareo, citante Suida:

Ὦ μιαρὲ καὶ Φρυνώνδα καὶ πονηρὲ σύ.

Id est:

Scelerate tu ac Phrynonda, & impurissime.

Vsus est & Plato in Protagora. Meminit horum & Æschines aduersus Ctesiphontem: οὔτε Φρυνώνδας, οὔτε Εὐρύβατος, οὔτε ἄλλος οὐδεὶς πώποτε τῶν πάλαι πονηρῶν τοιοῦτος μάγος καὶ γόης ἐγένετο· id est. Nec Phrynondas, nec Eurybatus, nec alius quisquam veterum improborum vnquam talis magus & impostor fuit.

Noui Simonem, & Simon me.

Οἶδα Σίμωνα καὶ Σίμων ἐμέ, id est, Noui Simonem, & me Simon. De iis dicebatur qui pares essent. Zenodotus & Suidas scribit duos fuisse ductores, notæ vtrunque improbitatis, Simonem & Niconem. Simonem autem, quod vitiis antecelleret, alterius famam obscurasse. Vnde prouerbio, Simonem vnum nominant. Tradunt hos duos Telchines fuisse, qui inducta in terram aqua Stygia, Arnon ædificarint. Vocantur autem apud Græcos Telchines, mali genii, siue homines fascinatores & malefici. Strab. libr. 10. meminit Telchinum, aitque nouem fuisse, qui è Rhodo Rheam sint comitati in Cretam. τελχῖνας autem dictos volunt παρὰ τὸ θέλγειν. quod est obscurare siue demulcere: quod homines illectos circumueniant. Hinc & τελχίνειον siue τελχινῶδες dicunt, quicquid insigniter est improbum: & τελχιτσύνειν, pro contentiose ac peruicaciter agere. Addit Etymologus, omnes Cretenses τελχῖνας dici: & ipsam Cretam dictam τελχίνια. Adagium vsurpat Chrysostomus in Babyla: ὦ δεξιᾶς τελχῖνος. id est, O dextram Telchinis. Sic enim appellat nocentem dextram.

Ballio.

Nomina quædam ob insignem improbitatem abierunt in prouerbium, quod interdum à veris, interdum à fictis in comœdia personis sumitur. Nam Marcus Tullius in actionibus suis subinde C. Fannianum Chæream quendam Ballionem appellat. veluti pro Roscio Comœdo: Qui idcirco capite & superciliis, inquit, semper est rasis, ne vllum pilum boni viri habere dicatur. Cuius personam præclare Roscius in scena tractare consueuit: neque tamen pro beneficio ei par gratia refertur. Nam Ballionem illum improbissimum & periurissimum lenonem quum agit, agit Chæream, persona illa lutulenta, impura, inuisa, in huius moribus natura vitaque est expressa. Rursus in eadem: Vix medius fidius tu Fanni à Ballione aut aliquo eius simili postulare auderes, & impetrare posses. Ballionem inducit Plautus in Pseudolo, lenonem impurissimum, rapacissimum, improbissimum. Nomen confictum est à βάλλειν, quod semper aliquid prædæ venetur leno: vel à βαλλίζω, quod lasciuiarum ac saltationum sit architectus.

Ambrones.

Ambrones olim vulgo dicebantur, qui rapto malisque artibus viuerent. Originem indicat Festus Pompeius, admonens eam fuisse Galliarum gentem: quam quum mare inundans finibus suis depulisset, per aliena oberrantes, rapinis ac prædationibus se suosque alere cœperunt. Manus erat formidabilis non numero tantum (dicuntur enim fuisse triginta millia) verumetiam tum animorum ferocia, tum ratione pugnandi. Siquidem conferti, rhythmis & concentu quodam in hostem ferebantur, subinde intonantes, Ambrones Ambrones: siue vt hac voce suos in vnum conuocarent, siue vt hostibus terrorem incuterent. Ab his victi fuerant Romani duces, Manlius & Cepio: sed primum à Liguribus fracti sunt, mox à C. Mario prostrati, tandem ad aquas Sextias vna cum Cimbris ac Teutonibus deleti sunt. Ita ferme Iul. Florus in Epitoma lib. 68. & Plutarch. in vita C. Marii. Simili modo Cilicis vocabulum abiit in conuicium rapacitatis ac prædationis.

Βεργαΐζειν.

Stephanus scribit βέργην esse ciuitatem Thraciæ, siue (vt Strabo refert) vicum. Eius gentis improbi mores in prouerbium abierunt, vt dicerentur βεργαΐζειν, qui nihil sani loquerentur. Tota enim natio Thracum multis nominibus male audiebat, sed præcipue ob morum truculentiam ac perfidiam. Thrax erat Polymnestor, qui victricia arma sequutus, Polydorum obtruncauit, & auro vi potitus est.

Tria cappa pessima.

—Τρία κάππα κάκιστα.

Id est:

—Tria pessima cappa.

Iactatum & hoc olim ænigmatis vice, quo trium gentium mores notati sunt, Cappadocum, Cretensium & Cilicum. Augustinus in grammaticis indicat fuisse tortum in Cornelium Syllam, Cornelium Cinnam, & Cornelium Lentulum. Creditumque est, in libris Sibyllinis horum nomina trib. hisce literis fuisse designatâ. Est item clausula carminis heroici.

Duplex cappa.

Διπλοῦν κάππα. id est, Duplex cappa, velut ænigma, quo malum aliquod significabant. Siquidem gemino cappa, scribuntur κκ. Simili figura Plautus furem, trium literarum hominem appellauit.

Inexploratus homo.

Ἀβασάνιστος ἄνθρωπος, id est, Inexploratus homo. id est, ἀνεξέταστος, ἀγύμναστος, ἀδοκίμαστος. id est, inexpensus, inexpertus, non probatus. Suidas Ælianum citat autorem in libro De prouidentia, qui ἀβασάνιστον dixerit, dolore vacuum: eo quod Græcis βασανίζειν sit etiam, torquere. Subest autem metaphora in ἀβασάνιστος. Βάσανος enim coticula est, qua solet aurum explorari, Latini vocant indicem. Extat Chilonis dictum: Id aurum esse homini, quod index lapis est auro. hoc est, non aliter ingenium hominis auro spectari, quam indice spectatur aurum.

Ferre iugum.

Plautus in Curculione: Iamne fert iugum? De puella percunctatur quispiam, num iam per ætatem virum reciperet. Id enim significari, satis arguunt ea quæ sequuntur: Tam à me pudica est, quasi soror mea sit. Horatius in Odis, de puella nondum viro matura:

Nondum subacta ferre iugum valet
Ceruice.—

Videlicet indicans, vnde ducta sit translatio: nimirum à iuuenco, cui nondum suppetunt vires, vt ducendo aratro pares operis vices sustineat. Nam & coitus duorum ex æquo negocium est, itidem, vt in iugo. Vnde dictum etiam coniugium.

Magis impius Hippomene.

Ἀσεβέστερος Ἱππομένους, id est, Magis impius quam Hippomenes. Hic Atheniensium princeps filiam à ciue quopiam vitiatam, vna cum equo feroci conclusit in domicilio: nec huic nec illi cibum præbens. Equus igitur fame in rabiem actus, puellam adortus confecit: deinde periit ipse quoque, pabuli videlicet inopia: post hæc pater domum est demolitus, loco nomen inditum, Equi & puellæ. Recenset adagium Diogenianus.

Mare proluit omnia mortalium mala.

Θάλασσα κλύζει πάντα τἀνθρώπων κακά.

Id est:

Hominum vniuersa proluit pelagus mala.

Refertur ab Eustathio in primum Iliadis Homericæ. Extat autem apud Euripedem in Iphigenia Taurica. Natum est ab euentu eiusmodi. Refert Diogenes Laertius, Euripidem Platoni comitem fuisse peregrinationis, quum Ægyptii mersione marina sanarunt hominem. Hinc postea versiculum hunc composuisse.

Κλύζει θάλασσα πάντα τἀνθρώπων κακά.

tanquam aqua marina morbis omnibus mederetur. Quin hodie morsos à cane rabido, si nouies mergantur in mare, putant à rabie liberari.

Qui omni in re, & omni tempore.

Aulus Gellius explicans vim μορίου στερητικοῦ, ait hunc senarium antiquissimum prouerbii vice celebratum fuisse:

Sed enim qui in omni re, atque in omni tempore
Omni laude vacat, is illaudatus est,
Isque omnium pessimus deterrimusque est.

Admonet parœmia fere neminem esse tam deplorati ingenii, qui non aliquando dicat faciatve quod laudem promereatur. Refertur iisdem ferme verbis à Macrobio libro Saturnalium 6. ex quo mihi visus sum deprehendisse manifestum errorem scripturæ in Gelliano libro, per eruditum quempiam admissum. Is enim non intelligens hos esse versus: sed enim qui in omni re atque in omni tempore, &c. suspicatutus est Græcum versiculum omissum à librariis, in eius locum supposuit hoc carmen:

Πολλάκι καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

quum versus de quo sentit Gellius, sit Latinus quem mox subiicit: Sed enim qui in omni, &c. Id liquet ex Macrobio, qui locum hunc ad verbum pene suffuratus est in suos commentarios. Porro Græcus versiculus nihil facit ad explicandam vim huius vocis illaudatus, sed obiter admixtus est: quasi probandum esset quod dixerat, neminem esse tam efflictis moribus quin faciat dicatve nonnunquam aliquid, quod laudari queat. Quo quidem

loco rursus Efflictis deprauatum est in Efferis: potest enim illaudatus esse, qui non sit efferis moribus. sed efflictos mores dixit perditos & corruptos. Sunt autem tres senarii sententiam absoluentes, nisi quod alicubi videntur vitiati à scribis:

Sed enim qui in omni re atque in omni tempore.

Hic primus pulchre constat. Constabit & alter, si legatur:

Qui omni vacat laude, is vir illaudatus est.

Nam dictiunculam Vir, etiam aurium sensus in hoc versu videtur requirere, Constabit & tertius, si legas:

Isque omnium est deterrimusque ac pessimus.

Locus est apud Gellium libro 2. cap. 6. si quis volet conferre.

Seruilis capillus.

Ἀνδραποδώδη τρίχα ἐπιδεικνύειν, id est, Seruilem capillum præ se ferre dicuntur, qui agrestib. & elegantibus sunt moribus. Inde ductum, quod Athenis serui manumittendi capitis pilos deradebant. Plato scribit in Alcibiade, quosdam seruiles pilos in animo gestare: indoctos & stupidos significans. Citantur apud Suidam hæc ex autore nescio quo: πολλῶν συνειλεγμένων ἀνδρῶν οὐδὲ τὰ πάθη κεκοσμημένων, ἀλλ' ἔτι τὴν ἀνδραποδώδη τρίχα φασὶν ἐπιδεικνυμένων, id est, Multis collectis viris, neque compositis affectibus, sed qui seruilem, vt aiunt, capillum adhuc præ se ferrent. Plin. lib. 11. cap. 37. rem prodigiosam tradit, homines quosdam hirsuto corde nasci. Pliniana verba sunt hæc: Hirto corde gigni quosdam homines produnt, nec alios fortiores esse industria: sicut Aristomenem Messenium, qui trecentos occidit Lacedæmonios, ipse conuulneratus & captus, semel per cauernam latomiarum euasit, angustos vulpium aditus secutus: iterum captus sopitis custodibus somno, ad ignem aduolutus lora cum corpore exussit, tertio capto, Lacedæmonii corpus dissecuere causa videndi, hirsutumque cor repertum est.

Vlyssis remigium.

Homines nequam & voluptatibus addictos Horatius in Epistolis Vlyssis remigium appellauit, prouerbiali nimirum figura:

—— Remigium vitiosum Ithacensis Vlyssi.

Vt qui nec à Circes poculis temperarint, nec à Lothophagis auelli potuerint, nec à Solis bubus abstinuerint. Vnde Homer. Odyss. 1.

Αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο

Νήπιοι. ——

Id est:

Ipsorum siquidem vecordia perdidit illos

Amentes. ——

Non dissimili figura dixit, sponsos Penelopes, & Alcinoos, voluptarios & virtutis negligentes. Item alio loco Phæacem appellat nitidum, & bene curata cute,

—— Vt possim pinguis phæaxque reuerti.

De Phæacib. Homer. Odyss. lib. 8.

Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη, κίθαρίς τε, χοροί τε,

Εἵματά τ' ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ καὶ εὐναί.

Id est:

Nos vero semper capiunt citharæque chorique,

Et variæ vestes, & balnea calda, thorique.

Idem de procis Penelopes, Odyss. lib. 1.

Τούτοισιν μὲν ταῦτα μέλει, κίθαρις καὶ ἀοιδὴ,

Ῥεῖ', ἐπεὶ ἀλλότριον βίοτον νήποινον ἔδουσιν.

Id est:

Istos solicitant hæc, concentus, citharæque:

Et facile, vt qui aliena sient impune vorantes.

Dii tibi dent tuam mentem.

Dii tibi dent tuam mentem, in insanum congruit, & sua dignum mente. Quid enim precemur infelicius scelestis hominibus? Martialis:

Dii mentem tibi dent tuam Philœni.

Horatius:

Quid facias illi? iubeas miserum esse libenter,

Quatenus id facit. ——

Contra Demea Terentianus: Mentem meliorem vobis dari.

Non est laudandus, ne in cœna quidem.

Οὐκ ἐπαινεθείης οὐδ' ἐν περιδείπνῳ, id est, Non queas laudari, ne in parentalib. quidem. In hominem dicebatur vehementer illaudatum. Antiquis mos erat, præsertim Atticis, in cœnis funeralib. quas Græci περίδειπνα vocant, eocomiis, epicediis & epitaphiis laudare vita defunctum, etiam si parum meruisset in vita. Siquidē, vt inquit Ouidius:

Pascitur in viuis liuor post fata quiescit.

Vnde fit, vt viuos nonnunquam merita laude fraudemus, mortuis etiam immeritam tribuamus. Festus Pompeius docet, antiquitus solere conduci mulieres, quæ in funere non sine laudibus lamentarentur vita defunctum, aliisque lamentandi modum præirent: vnde & præficæ dictæ sunt, quasi præfectæ: citatque Neuii testimonium. Hæc quidem mehercle opinor præfica est, quæ sic mortuum collaudat. Fortassis hinc ductum est, quod antiquitus mos fuisse videtur, in compotationibus aliquorum, etiam viuentium laudes dicerentur. Quemadmodum apud Platonem Alcibiades Socratis encomium refert, & apud Plutarch. Alexandrum Magnum laudat Callisthenes. Eiusmodi vero laudes non admo[dum] speciosæ videbantur vt inter pocula decantatæ. Nec absur[dum] arbitror, si quis ad priscorum consuetudinem referat par[œ]miam, qua fieri solet, vt in conuiuiis citharœdus, aut deorum au[t] insignium virorum facta cantaret. Velut apud Homerum in o[m]nibus ferme conuiuiis. Apud Virgilium item:

—— Cithara crinitus Iopas

Personat aurata. ——

Tametsi hæ quoque laudes plerunque ad auditorum gratiam fin[]gebantur. Adagium refertur à Diogeniano.

Compendiaria res improbitas.

Συντομος ἡ πονηρία, βραδεῖα ἡ ἀρετή. id est, Compendiaria re[s] Improbitas, virtus longa. qui semel addixit animum vitiis, is qu[od]uis flagitii facile patrabit. At singulæ virtutes magno sudore p[a]randæ. Fitque nescio qua naturæ corruptione, vt quæ turpia su[nt] vel αὐτοδίδακτοι protinus arripiamus: quæ honesta, vix labo[ribus] diutinis inculcentur. Plutarch. in Apophthegmatis tribuit hoc [di]ctum Cleomeni. Quum prædo quispiam in agrum Lacedæmo[]niorum fecisset incursionem, atque vbi captus esset, dixisset, [] hæc se fecisse, quod non esset quo aleret militem, proinde ad [] vertisse sese, quibus superesset, nec impartirentur: Cleomene[s] σύντομος, ἔφη ἡ πονηρία.

Insania non omnibus eadem.

—— Μανία γ' οὐ πᾶσιν ὁμοία.

Id est:

—— Haud est eadem vesania cunctis.

Hemistichium heroicum, sicut & illud superius, extat in eisd[em] Collectaneis. Sensus est, nullum esse mortalem, qui non in [ali]qua re desipiat. Quanquam alius alio morbo laboret, hic au[ari]tiæ, ille libidinis: hic ambitionis, ille inuidiæ. Quod copiose [de]monstrat Stoicus Damasippus apud Horatium in Sermonib[us]. Et in hac hominis calamitate, mira ludit varietate natura. [] hos qui mente lapsi sunt, alii sibi videntur cornibus taurinis, [] naso prælongo, alii vasa fictilia: nonnulli se credunt esse mort[uos], alii sibi videntur esse principes, alii doctissimi philosophi. N[] qui se credit omnium qui sunt aut fuerunt esse multo scelerat[issi]mum: noui qui neminem crederet ipso vlla in re præstant[io]rem: noui qui se crederet esse Christum, & alterum qu[] putaret Deum. Argiuus ille solus plaudebat in theatro, cred[ens] se miros audire tragœdos. Athenæus libro 12. refert de quo[dam] Atheniensi, qui persuasum habebat, omnes naues quæ appelle[rent] in Pireum, esse suas, easque recensebat, dimittebat, ac deduce[bat], & appellentes tanto gaudio excipiebat, ac si omnium rerum q[uas] vehebant, esset dominus: at si quid perisset, non amplius qu[ære]bat: si incolumes peruenissent, augebat, multa interim cum [vo]luptate vitam agens: donec frater eius Crito è Sicilia aduec[tus] tradidit illum medico, cuius opera liberatus est insania. Cæte[rum] ad se reuersus dicere solebat, se nunquam vixisse iucundius.

EX APPENDICE ERASMI.

Ætoli.

Ἀιτωλίται petaces & improbi.

Omnibus modis nocens.

Hominem fucis, vi, factis, verbisque perniciosum, dic[] nobis molestum esse καὶ χερσὶ, καὶ λύμαισι, καὶ πᾶσιν κακοῖς, manu, & [ve]nenis, & malis demum omnibus. Sophocles.

Ἀλιτήριος.

De homine quocunque modo scelerato, præcipue qui pe[] rapit aliena, impiusque est sacrilegus: vnde & ἀλιτραίνειν, sacri[legi]um committere. Inter varias adagii origines est & hæc. Temp[ori]bus Ætolici belli tanta frumentariæ rei penuria incidit At[heni]ensibus, vt pauperes fame coacti captiuorum farinam diripe[rent], inde vox ad alia traduci cœpit, Plutarchus, Aristoph. interp[res].

IVNII. *Salmoneus alter.*

Salmoneus alter, parœmiæ specie vsurpatur à Symmacho supra modum superbo & elato. verba eius sunt ad Theod[osium] Imperatorem, vbi deprecatur honorarii vehiculi vsum, ista[] vt moderator vrbis liberæ, atque ideo deuotæ, tanquam Sa[lmo]neus alius inuehatur. Eunapius Sardianus in Chronograp[hia] Eutropio eunucho, aduersus quem inuectiuæ extant Clau[diani] poetæ, τὸ ἐκείνου κράτος ἐς τόσον ἦν κατέσεισεν ἅπαντα καὶ κατέπ[ληξεν] ὥστε οὐ μόνον Ῥουφῖνος ἦν αὐτὸς, ἀλλ' ὁ τοῦ μύθου σαλμωνεὺς μικρὸν π[ρὸς] αὐτὸν ἦν. id est, illius potentia adeo concussit omnia, & [] tru quodam perculit, vt non modo Ruffinus esse reipsa depr[] sus fuerit, sed fabulosus ille Salmoneus nihil fuerit præ isto. [] nus Therapeutices primo, in Thessalum inuehens, dicit eum [] tari Zoilum, qui Homeri simulachrum flagellare solebat, & [Sal]moneum Iouis æmulum. Sic enim inquit, καὶ οὕτω γε καὶ ζωΐλ[] ξ[]ος τὴν ὁμήρου μαστίζων εἰκόνα, καὶ σαλμωνεὺς τὸν δία μιμούμε[νος] est, Hac ratione nobilitatus est Zoilus Homeri effigiem be[]

berando, & Salmoneus Iouem imitando. & rursus: οὐδὲ ζηλοῖ νοῦν ἔχων ἀνὴρ οὐδεὶς οὔτε τὸν ὁμήρου μάστιγα ζωΐλον, οὔτε τὸν παραπλῆγα σαλμωνέα, καί τοι τοῖς μὲν φιλολοιδόροις ζηλωτὸς ὁ ζωΐλος, τοῖς δ᾽ ἱεροσύλοις ὁ σαλμωνεύς. hoc est, Nemo quisquam sanæ mentis æmulatur Homeri flagellatorem Zoilum, neque vecordem Salmonea, tametsi maledicis scurris in exemplo sit Zoilus, & sacrilegis Salmoneus. Hesiodus:

Σαλμωνεύς ἄδικος καὶ ὑπέρθυμος περὶ κῆρι.

Id est:

Salmoneus plenus fastus ac nescius æqui.

Qui & ipse prouerbialis versus in principem subditis grauem, & superbiæ immodicum, aut prætorem insolentem & iniquum apte torqueri poterit. Salmoneus filius fuit Æoli Elidis reguli ex Laodice Aloei, qui curruum rotas æreis canthis obmunitas, super pontem æneum quem construxerat, agitasse, ad imitanda vera tonitrua, & immissis in homines facibus, neci eos dedisse legitur. vnde Virgil. lib. Æneid. 6.

Vidi & crudeleis dantem Salmonea pœnas,
Dum flammas Iouis & sonitus imitatur Olympi.

Et Valerius Flaccus Argonauticorum 1.

Salmoneus nondum ille furens, quum fingeret alti,
Quadrifida trabe tela Iouis. ——

Salmoneum fuisse industrium mechanicarum operarum artificē putat Eustathius Odysseæ λ. quando & alii quidā βροντεῖον ad imitanda cœli tonitrua leguntur excogitasse, vas ingens mugitum illum tonitrui per calculos immissos exprimens. Produnt & historiæ Archimedem Syracusanum fulgurationes quasdam ignivomas, per specula edidisse. Idem commemorat, peritum quendam mathematicum adiumento machinæ, inimici sui ædes non aliter quam terræ motu vibratas concussisse, fulguritosque quosdam radios in illum distrinxisse, vt confessione inimici & ἐνοσίχθων & περικέραυνος dictus fuerit, Neptuni Iouisque, illius terræ quassoris, huius fulguratoris, epithetis. quod dictum de Arthmesio intelligendum est, quem scribit Agathius historiæ libr. 5. domum Zenonis vicini sui æmula terræ motus concussione per dispositos certis locis tubulos perculisse.

Murena.

Apud eundem prouerbiali specie μύραινα id est, Muræna dicitur homo perniciosus & exitialis calamitatis author. ita namque de Ægystho adultero loquitur ibi Orestes, paternæ necis vindex:

Μύραινα γ᾽ ἢ ἔχιδνα ἔφυ,

Id est:

Muræna viperave extitit.

Habēt enim murænæ dentes longiores, acicularum modo acutos & vncinatos, quibus infestant piscatores: quo fit, cur hi noxiam illarum impressionem formidantes, forcipibus prehensas capita bacillis dedolant & delumbant insuper, ne dissiliant, morsusque venenatos infligant. Apud Euripidem Orestes matricida δράκων vocatur, syncedochice vt vult scholiastes, speciem pro specie accipiendo, vt viperam innuat, quæ maternum vterum in partu solet erodere. Murænam autem de improbo & scelerato efferri annotatum est ab Hesychio, vt & ἔχιδναν, id est, viperam. vnde & in meretricem Comico sale effertur a Comico, ὦ προδότη, καὶ παράγωγε, καὶ μύραινα σύ. id est proditrix, productrix, muræna effera.

Cybiratici canes.

Ardeliones, genus hominum inquietum & omnia inuestigans, Cybiratici canes non inuenuste, neque citra prouerbii speciem vocari possunt ex Cicerone: item quadruplatores, qui canum instar cuncta odorantur, intercipiunt, deferunt, vnde lucrum faciant: in qua classe sunt, imo primatum obtinent, qui adaugendo principis fisco, & emungendis prouinciis nouas semper machinas excogitant. Ita ferme vtitur Ammianus Marcellinus libro decimoquinto, Vnde rumorum aucupes subito exterrere complures bonorum, vertices ipsos ferinis morsibus appetentes, postque pauperes & diuites indiscrete, non vt Cybiratæ illi Verrini tribunalium ius legati lambentes, sed reipub. membra totius per incidentia vexantes. De Cybiratis locus est apud Ciceronem Verrinarum sexta: Cybiratæ sunt fratres quidam Tlepolemus & Hiero, quorum alterum fingere opinor è cera solitum esse, alterum esse pictorem, &c. Eos iam bene cognitos & reprobatos secum in Siciliam duxit Verres: quo posteaquam venerunt, mirandum in modum (canes venaticos diceres) ita odorabantur omnia, & peruestigabant, vt vbi quicquid esset, aliqua ratione inuenirent, aliud minitando, aliud pollicendo, aliud per liberos, per amicum aliud, aliud per inimicum inueniebant. Rursus aliquanto post: Qui simulatque in oppidum quodpiam venerat, immittebantur illi continuo Cybiratici canes, qui inuestigabant & perscrutabantur omnia: si quod erat grande vas, & maius opus inuentum, læti auferebant: si minus eiusmodi quippiam venari potuerant, illa quidem certe pro lepusculis capiebantur, patellæ, pateræ, thuribula. Idem libro quinto, epistolarum ad Atticum: Vnum hoc nouum de Cybiratis Pantheris, vbi festiue id genus hominum sagace nare omnia peruestigantes pantheras appellat, ἀπὸ τοῦ πάντα θηρᾶν, quod cuncta venentur & captent, alludens ad nomen Pantherarum animalium. Porro Cybira, aut, vt aliis magis placet, Cibyra (sic enim Strabo & Stephanus scribunt) Lycaoniæ vrbs ingens & populosa fuit, Lydorum colonia eorum qui Cabalida tenuerunt. emendandus enim Stephani codex hoc modo: ἀπόγονοι δὲ λυδῶν οἱ κιβυράται τῶν κατασχόντων τὴν (non autem ἐστί) καβαλίδα. quæ ambitu stadia circiter centum occupauit, in immensum aucta vicis & propagatis vrbis pomœriis, affluentibus eo vndecunque vicinis gentibus propter bene constitutam legibus rempublicam: videtur eadem habuisse etiam ferri fodinas, sculptili tornatilique operi expetiti.

Cilicica insolentia.

Χαυνότης κιλίκειος, id est, Cilicica insolentia, prouerbiali schemate dicitur insignis nequitia, & singulare flagitium. Plutarchus in Erotico: τὰ περὶ τὰ χρήματα τρυφὰς ἐμποιοῦντα καὶ χαυνότητας ἐκβεβαίους καὶ κιλικείους. id est, Diuitiæ deliciarum authores sunt, & proteruias insignes planeque Cilicicas inuehunt. natum à gentis improbitate peculiari: vnde & κιλικίζειν & ἐγκιλικίζειν à Cilicum ingenio accipi annotant, pro nequiter atque impure se gerere, malisque artibus circumuenire. Pherecrates comicus: ἀεί ποθ᾽ ἡμῖν ἐγκιλικίζουσ᾽ οἱ θεοί. id est: Dii nobis semper imponunt more Cilicum. Quod ipsum & ἐγκιλικεύεσθαι dicitur: quomodo κιλίκειοι λόγοι apud Hesychium pro fraudulentis fallacibusque dictis, vt equidem existimo, sumuntur: & Theopompus κιλικισμὸν, id est, Cilicismum dixisse annotatur à Suida, pro cæde per temulentiam aut proteruiam commissa, à gentis nimirum immani feritate: & κιλίκειοι τράγοι hirci hispidi ac feri vocantur ab eadem causa, quod hirsuties feritatis fere comes est: vnde operimenta hircorum villosis pilis hirsuta κιλίκια, id est, Cilicia vocantur, vel Procopio attestante: quo nomine mirari satis nequeo, cur Erasmus præter consensum authorum adagii vice vsurparum legat, κιλίκειοι στρατηγοί, pro τράγοι. ita enim & Suidas & Hesychius legerunt, nisi quod Diogeniani codex corruptus illi imposuit. Accedunt huc & κιλίκειοι ἄρτοι, id est, panes Cilicii, pro atris, aut his deterioribus: quales φαιοὺς dixit Alexis. Plato comicus: κατ᾽ ἄρτους ἦκε πριάμενος μὴ τῶν καθαρείων, ἀλλὰ μεγάλους κιλικίους. id est, Mox aduolauit coemptis panibus, non puris illis & nitidis, sed grauibus Ciliciis: hoc est nigris & squallidis, quorum meminit Athenæus & Eustathius in Odys.

Scæua.

Scæuam prouerbialiter dixit Symmachus orator improbum & sinistræ famæ hominem, vel stolidum atque rerum imperitum: cuiusmodi Græci σκαιὸν nuncupant, tardo ingenio, δυσπαρακολούθητον καὶ μωρόν. eius hæc sunt verba: Quæ sub obtentu tuo à quibusdam scæuis designata dicuntur. Demosthenes similiter in oratione aduersus Androtionem: οὕτω δὲ οὐ μόνον εἰς χρήματα ἀναιδὴς ἀλλὰ καὶ σκαιός ἐστιν. id est, Vsque adeo non modo pecuniæ impudenter auidus, sed & scæua & sinistre improbus est. Aristoph. in Nebulis:

Οὐκ εἶδον οὕτως ἄνδρ᾽ ἄγροικον οὐδένα,
Οὐδ᾽ ἄπορον, οὐδὲ σκαιὸν, οὐδ᾽ ἐπιλήσμονα.

Id est:

Vidisse nunquam memini rusticum magis,
Obliuiosum, scæuam, inopemque consili.

Idem alibi σκαιότατον γερόντιον, vetulum flagitiosum appellat. Æschylus:

Ἢ σκαιός ἐστιν ἢ καλῶν ἄπειρος ὤν.

Id est:

Aut læuus est, aut rerum honestarum rudis.

Galenus lib. 1. Therap. οὐκ εἰθισμένος ἐξελέγχειν πικρῶς τοὺς σκαιούς. id est, Parum assuetus scæuas indoctosque acerbius traducere. Philostratus: ἵν᾽ οὖν μὴ σκαιόν με ἡγοῖτο. id est, Ne me scæuam suspicetur. Athenæus lib. 13. σκαιὸς εἶ καὶ ἄγροικος αἰσχροεπῶν ἐπαρίστερος. hoc est, Es scæua, & rusticanus, atque inter turpiloquos prorsus sæuus. Vnde & σκαιεμβατεῖν, quasi sinistre ingredi dicas, Græcis vsurpatum, transferri potest ad flagitiosos homines, qui malis artibus & via haud vulgata insistunt.

Cœni agitator.

Βορβοροτάραξιν, quasi cœni agitatorem, prouerbiali voce turbulentum & seditiosum hominem, quique turbis rempubl. commiscet, & factionum dissidia excitat, appellat in Equitibus Aristophanes: metaphora sumpta ab iis, qui lutum & sterquilinium commouent. Sic enim loquitur de Cleone:

Ὦ βορβοροτάραξι, καὶ τὴν πόλιν ἅπασαν ἡμῶν ἀνατετυρβακώς.

Id est:

O cœni agitator, qui rempub. nostram sursum ac deorsum
commouisti.

Quin & omne quod sordidum est & impurum, βορβορώδη: id est, lutulentum prouerbialiter vocant. Proclus Constantinopol. episcopus: φύγωμεν τοὺς θολεροὺς καὶ βορβορώδεις (ita enim reponendum est pro βορβοώδεις) τῆς ἀπάτης ῥύακας, τὰς θεομάχους λέγω αἱρέσεις. id est, Fugiamus turbidos & cœnosos imposturæ alueos, hæreses inquam Deo aduersantes. A cœno etiam illa parœmia fluxit: βαθεῖ βορβόρῳ συγκαλύφθαι, id est, Alto cœno operiri: qua vsus est Gregorius Nazianzenus in Inuectiua priore, nominatim prouerbii nomine, quum ait: ἀλλὰ βαθεῖ βορβόρῳ τὸ δὴ λεγόμενον καὶ ἀφεγγεῖ ζόφῳ πλάνης καὶ ἀγνοίας συνεκαλύφθη id est, Sed alto cœno (quod dici solet) & tenebrosa erroris imperitiæque caligine opertus fuit. Gregorius Palama Thessalonicensis, εἰ μὴ τοὐμὸν ἐράσμιον κάλλος ἐνεκαλινδεῖς βορβόρῳ. id est, Nisi amabilem meam pul-

chritudinem cœno inuolucres. hoc est, animæ labem induceres. Nazianzenus in Steliteut. ὗς ἐν βορβόρῳ κυλισθεὶς κατὰ τὴν παροιμίαν. id est, Sus iuxta parœmiam in cœno volutans. Idem in secunda: κακίας βορβόρου γέμοντι. id est, Cœno nequitiæ referto. Idem in funebri oratione patris: τῆς ἐπιθολούσης τὸν νοῦν ἰλύος ἀπηλλαγμένος. id est, Liber & immunis à luto mentis statum demergente. Ioan. Chrysostomus de eo qui in peccatorum sentinam recurrit: πάλιν φύρεις βορβόρῳ, id est, Iterum cœno te inquinas. Nazianzenus in Athanasium: τοσοῦτον τῷ πηλῷ συνεσχέθη, ὡς μὴ δυνηθῆναι ἐμβλέψαι πρὸς τὰς τῆς ἀληθείας αὐγάς. i. Vsque adeo limo immersus fuit, vt veritatis iubar obtueri nequiuerit. Cercidas Megalopolites apud Stobæum:

—— Ὧν τὸ κέαρ
Πηλῷ σέσακται καὶ δυσεκνίπτῳ τρυγί

Id est:

Quorum est farta mens luto,
Et fæce, quam vix eluas, immergitur.

Sacrum ignem inflare illi nefas.

De improbo & sceleribus operto dicitur illud: ᾧ τὸ ἱερὸν πῦρ οὐκ ἔξεστι φυσῆσαι. id est, Cui sacrum ignem inspirare nefas est, Timæus historicus scriptum reliquit Demochari cuidam soli inter Athenienses non licuisse sacrum ignem (qui in æde Vestæ asseruabatur) inflare, quippe superiore corporis parte flagitiose impuro. Duris Samius scribit Pytheam istud ipsum obiecisse Demosteni.

Agrestis apis.

Ἀγρία μέλιττα, id est, Fera aut agrestis apis, prouerbialiter dicitur de improbis præter modum & crudelibus, testante Suida, ab api quæ aculeum in vulnere relinquere solet. Fuit & Hegesias Cyrenaicus philosophus, cuius non semel meminit Cicero, cognomento ἀγρία μέλιττα dictus, eo quod de morte disserens, in magna orationis contentione multos necem sibi consciscere compulerit, attestante Valer. Maximo. E diuerso Xenophon ob styli suauitatem ἀττικὴ μέλιττα, id est, Attica apis nuncupatus fuisse legitur. Alioqui ἄγριον pæderasten circa puerorum amores efferatum dixit Æschines in oratione aduersus Timarchum, & Menander ἄγριον κυβευτὴν, aleatorem aleæ insigniter deditum nominat.

Multa noris quibus Deum fallas.

Πολλὰ κεν εἰδείης οἷς τὸν θεὸν ἐξαπατήσαις.

Id est:

Multa scias, queis vel cœlestia numina fallas.

Versus adagialis in improbos, planos & fraudulentos nebulones, qui inuenta semper noua excogitant, quibus prouincias exhauriant & expilent, nunc subsidia, nunc decumationes prouentuum, nunc imposita, nunc mutuationes, & id genus sexcentas emungendæ pecuniæ tendiculas ingeniose commenti.

Vnum alueare.

Ἓν κηρίον, id est, Vnum idemque alueare. Prouerbium est de collegis sociis & coniuratis, qui eiusdem sodalitii sunt, iisdem studiis addicti, aut similibus sceleribus operti. Citatur in Suidæ collectaneis.

Chalanes turris.

Χαλάνης πύργον, id est, Chalanes turrim, prouerbiali tropo vocat Nazianzenus conciliabulum improborum hominum, diuersa in aliorum perniciem machinantium, vt in oratione funebri in Athanasium habita, loquens de Arrio, qui vrbes honestissimis studiis claras, hæresi sua famosas reddidit: εἴτε τὸν Χαλάνης πύργον, εἴτε τὸ Καϊάφα συνέδριον, εἴτε τι ἄλλο τοιοῦτο τὴν σύνοδον ἐκείνην ὀνομαστέον. id est, Siue is cœtus Chalanes turris, siue Caiaphæ concilium, siue aliud quippiam vocari debeat. & iterum in Monodia Basilii, ἢ τὸν Χαλάνης πύργον κακῶς μὲν οἰκοδομούμενον, κακῶς δὲ λυόμενον. id est Aut Chalanes turrim malis inceptis ædificatam, maloque exemplo euersam. Chalanen regionem arbitror fuisse, in qua turris Babel condita fuit, adductus Esaiæ testimonio, cap. 10. οὐκ ἔλαβον τὴν χώραν τὴν ἐπάνω Βαβυλῶνος καὶ Χαλάνης, οὗ ὁ πύργος ᾠκοδομήθη. id est, Non ne occupaui ditionem supra Babylonem ac Chalanen positam, vbi exædificata fuit turris. pro quibus verbis nescio quid vetus translatio ingerit.

Cylones.

Cylones, impuri & flagitiosæ vitæ homines vocari à Cicerone videntur in responsione in Salustium, quum inquit: Quo tanquam in vnam voraginem cœtus omnium vitiorum excesserat, quicquid impudicorum Cylonũ, parricidarum, sacrilegorũ fuit in vrbe. Quanquam eo loco Cillones & legant & exponant quidam, pro turpi hominum genere, qui ceuendo libidinem exercent: σαυλοπρωκτιῶντας & σπλαγχνίζοντας dicunt Græci: ab antiquo verbo Cillire, quod mouere significat. alii etiam Chilones, vt irrumatorum nefarium genus denotet vox, τοὺς χειλέσιν αἰσχρουργοῦντας μολυνομένους, quod in scholiis olim illic pro amico adnotauimus. Porro Cylon Atheniensis fuit, homo non ignobilis, & potens, qui Diaulo in Olympiis victor extiterat, vt in Atticis commemorat Pausanias: quare à Thucydide Olympionices vocatur. iste Theagenis Megarensium tyranni filiam vxorem duxerat. itaque ad tyrannidem aspirans consulto prius oraculo, & perperam intellecto, rem nefariã aggressus, dignum male conceptis exitũ habuit. … ab arcta, qua in arce premebatur, obsidione ægre dilapsus, in Eu… menidum ara ad quam confugerat confossus periit, ædis religio… minime tutus. quam historiam late describit Thucydides lib. primo. Cædis autores Periclæos nominat Suidas, & κυλώνειον ἄγος, vocat Cicero Cylonium scelus. sic enim libr. De legib. secundo legas: Nam illud vitiosum Athenis, quod Cylonio … lere (male namque Cilonio scriptum illic inuenias) expiato, Epimenide Crete suadente fecerunt Contumeliæ fanum & Impudentiæ. Suidas alibi refert, Epimenidem iam senio confectum Athenas expiasse Cylonio scelere. Herodotus quoque & Euph… κυλώνειον ἄγος scriptis mandasse leguntur, authore Theone Alexandrino. Videntur ergo Cylones dici posse publicæ libertatis … pressores, & profligati homines.

Circulator Cybeleius.

Μητραγύρτης, hoc est, Cybeleius circulator prouerbiali figura dicitur homo contaminatus flagitiis, & libidinibus temulentiaque addictus. Plutarchus de Ptolemæo iuniore loquens, … palatio temulentus tympano comploso obambulabat: … εἰ κλεομένης καθῆται μητραγύρτου βασιλέως σχολὴν αἰωρούμενος, … τὸν ἀποθῆται τὸ τύμπανον, καὶ καταπαύσῃ τὸν θίασον. id est, … & calamitosum esse, si Cleomenes operiretur feriatum … Regis Cybeleii præstigiatoris, vbi primum ille tympanum … rit, & cœtus tripudiantium dimiserit. Metragyrtæ dicebantur Phrygiæ Cybeles sacris operati, fanatici homines, qui tympani complosu stipem corrogabant, qui & diuisim μητρὸς ἀγύρται dicuntur, velut matris deorum præstigiatores. Dionysius Halicarnass. libro secundo, Pessinuntiæ, inquit, deæ sacerdotes sunt … vir & Phrygia fœmina, quæ deam circumferunt μητραγυρτ… per vrbem, more patriæ suæ, simulacra picta circumposita pectori gestantes, turba reliqua deam quæ sequitur, tibiis circum… pente, ac tympana complodente. at Romanorum ciuium … μητραγυρτῶν aut tibiis personãs incedit, variegato amictu … cuus, aut orgiis Phrygio ritu deam colens. Reliqui qui vo… Græcam quæ in impressis codicibus legitur, quod Eusebius lib. secundo, Præparationis Euangelicæ locum Dionysii citans, … γυρτεύοντες & μηναγυρτῶν scribat, quæ vox idem cum priore … tat: nisi quod ex etymi ratione menstruum circulatorem in… gamus. nam quolibet mense cœtus faciebant, stipemque co… gabant, vt ex Suida quoque discimus. Cum hac voce nihil … commune Mithras, quæ solis appellatio est apud Persas, vt L… tius Placidus in Statianis commentariis annotat, his verbis: … apud Persas, apud Achæmenios Titan, apud Assyrios Osiris, apud Persas in antro colitur, Mithra vocatur. Vnde in fine primi Thebaidos sic Papinius:

——Seu te roseum Titana vocari
Gentis Achemeniæ ritu, seu præstat Osirin
Frugiferum, seu Persæi sub rupibus antri
Indignata sequi torquentem cornua Mithram.

Porphyrius lib. 4. De abstinentia ab animatis, refert Symb… quempiam contexuisse historiam Mithriacam pluribus libris, … quibus Mithræ mysteria & orgia explicarit. Meminit & Plin. … 36. Mithræ Ægyptii regis, qui in Solis vrbe regnans primus … eliscos Solis numini consecratos posuerit. Persis quoque solenne erat iuramentum per Mithram.

BRASSICANI. *Ambrones.*

Festus Pompeius scribit, Ambrones turpis vitæ homines p… uerbio fuisse dictos: adagio ex hoc euentu nato, siquidem Ambrones gens Galliæ, cum subita maris inundatione suas sedes … sissent, rapinis & prædationibus se suosq; alere cœperunt, eos … ea Marius deleuit. Eius rei locupletissime meminit Plutarchus in Mario.

E scurra facilius diues quam paterfamilias fit.

Cicero in oratione pro Quintio: Vetus est, de scurra fa… diuitem quam patremfamilias fieri posse. Prouerbium ad im… bos & desperatæ probitatis homines pertinet, qui nihil non … assequi, quam ad bonam frugem redire possunt. Patremfam… antiquitas integrum & inculpatæ existimationis virum intell… Diuitias autem non semel assequuntur, qui sunt omnium pe… simi. Sic Euripides apud Athenæum lib. δ. Deipnosoph.

Μὴ πλοῦτον εἴπῃς, οὐχὶ θαυμάζω θεὸν
Ὃν χὠ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.

Demetrius, autore Seneca lib. 4. Natural. quæst. cuidam liber… no potenti dicebat facilem sibi esse ad diuitias viam, quo die … næ mentis pœnituisset. Max. Tyrius sermone 30. putat eum fa… le posse magnam pecuniæ vim conquirere, qui semel omn… honestatem abiurauerit. Adagii nominatim meminit Rom… Aquila in commentario de figuris.

IOANNIS VLPII. *Bene consulit, sed male facit.*

Senarium prouerbialem ex Anaxandrida Aristotel. citat: … λις ἐβούλεθ', ἣ νόμων οὐδὲν μέλει. hoc est: Vrbs consulit, cui nulla leg… cura est. Dicitur in omnes, qui recta quidem consulere no…

recta autem facere nolunt. Non absimile huic quod habet Cicer. in Catone; Athenienses sciunt quæ recta sunt, sed facere nolunt.

COGNATI.

Hiantia sepulchra.

In eos dicitur, qui pestilente sunt lingua, atque oratione fœtida spurcaque, qua inficiuntur animi auditorum, & moriuntur plerunque contagio pestiferi odoris. Sepulchrum enim omne cadauer intus celat. Quod si clausum est, & picturis & monumentis ornatum, religiose colitur: sin apertum, fugiunt omnes qui sapiunt, ne pestem hauriant. vnde Dominus Iesus in Euangelio Pharisæos, sanctimoniæ simulatores, sepulchra nominat, non hiantia, sed dealbata, quæ cum foris niteant, intus sunt cadauerum ossibus polluta: quod introrsum turpes haberentur, speciosi pelle decora, vt ait Flaccus. Verum qui iam posito omni pudore, ne dissimulant quidem internam animi labem, sepulchra sunt hiantia vel patentia, de cadauere animæ fœtorem tetrum exhalantes: quæ si viueret, verba Dei viua ab ea manarent in os, nunc mortua diaboli verba eiectat. Quare si quem conspexeris, obscœna, tumida, crudelia, maledica, impia verba promentem, ne dubita quin in eius pectore iaceat putre cadauer. Ex abundantia enim cordis os loquitur. sed protinus quam potes longissime profugies, ne inficiaris & tu vicinæ pestis contagio. De his Psalm. Sepulchrũ patens est guttur eorum. Sic Paulus apostolus Ananiam sacerdotem & fictum & fucatum, parietem dealbatum appellat in Actis Apost.

Sarabaitæ.

Videntur pro his ab Augustino & Hieronymo accepti, qui cum vultum seueritatis vendicent, atque seueritatem egregiam præ se ferant, in recessu scelera omnia & flagitia retinent. Cuiusmodi homines & à Paulo, & à cæteris, magnopere exagitantur: siquidem Catones & Curios simulant (vt inquit ille) viuunt autem Bacchanalia. Sunt enim eo nomine in Ægypto sacerdotes, in saxorum cauitatibus fere habitantes, suillis ac pubulis circumamicti exuuiis, funibus zonarum præcincti loco, pedibus nudis, cruore conspersi: vbi Scenopegiorum ingruit celebritas, è cauernis se promentes, Hierosolymam petunt, ac templum adeuntes inopiam & abstinentiam ostentui habent, ingerunt omnibus, barbam sibi etiamnum acriter vellentes, vt spectent ista vniuersi, & velut cœlitus demissos homines opinentur, suspiciantque, etiamsi intercutibus nunquam non vitiis madent. Nummis enim tali astu & commento adeptis, in suam regionem remeant, & in lætitia & dapibus epulantur. Propterea non esse imitandos præcipit Augustinus, & commeminit facundus scriptor Hieronymus.

Κακὰ θηρία, *Mala bestia.*

Vox est admodũ frequens apud Græcos, Latinos, Italos, & apud Gallos: Mala bestia est. Plautus quoque ita loquutus est in Bacchidibus & in Penulo: Mala illa bestia est. Item Catullus in epigrammate, quod fecit in Rufum: Mala valde est bestia. Paulus ad Titum 1. Dixit quidam ex istis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Testimonium hoc est verum. Esaiæ 11. Gentes bestiæ & feræ dicuntur, quia semper meditantur bella, & sanguinem effundunt. Idem vicesimo quinto, malam bestiam appellat diabolum: Mala, inquit, bestia non transibit per eam. Hiob. 5. Bestias terræ non formidabis. Item pro incredulo, & impuro, & peccatore vsurpatur. Demost. contra Aristogit. 1. οὕτω τοῦτο τὸ θηρίον ὑμᾶς ἐξορίσαι, εἰ ψαι ἐκ τῆς πόλεως. id est, Ita vos omnes oportet beluam hanc exterminare, & ex vrbe eiicere. Idem, quod annotatu & scitu dignum est, extorris & in exilium pergens, cum suspirio dixit: O Pallas, quæ tribus infestissimis beluis delectaris, noctua, dracone & populo: tanquam populus inter κακὰ θηρία, id est, malas bestias sit numerandus. Mauuaise beste. Lucianus in rhetorum præceptore Belucum pro bestiæ similem, dixit. [Illud etiam à Græcis iactatum memini: Quam pessima bestia venter, id est, ὡς κάκιστον θηρίον ἐστὶ γαστήρ.

Scelera non habent consilium.

Quintilianus lib. 7. de coniectura loquens: Præterea cur potissimum illo loco, illo tempore, illo modo sit adgressus, qui & ipse diligentissime tractatur pro eodem locus: an etiam si nulla ratione ductus est, impetu raptus sit, & absque sententia. Nam vulgo dicitur, scelera non habere consilium. Idem dicit, sceleri nunquam defuisse rationem: inferius adag. 500.

Gergeseni.

Gergeseni Theologis dicuntur, qui (vt inquit Paulus 2. Timoth. 4.) sanam doctrinam non ferunt, sed ad suas libidines sibi magistros cumulant, a[illegible]ibusque prurientibus, & à vero auersis, ad fabulas se conuertunt. Sui amantes, vt præcedenti eiusdem epistolæ capite dixit, auari, arrogantes, superbi, maledici, in parentes cõtumaces, ingrati, irreligiosi, inhumani, fœdifragi, calumniatores, intemperantes, immites, virtutis inimici, proditores, temerarii, inflati, voluptatis magis quam Dei amantes, pietatis speciem habentes, sed qui eius vim abnegauerint. Gergeseni autẽ nullo ferunt modo (apud Matthæum 8.) vt Christus eorum fines inuisat. Imo nostri hodie Gergeseni plerique omnes non votis sed minis, non suasionib. sed carceribus, non hortatu sed resti, non verbo sed gladio, non rogatu sed igni, non argumentis sed laqueis, non ratione sed tyrannide, non scripturis sed catenis, Christum, & eius verbum à suis finibus arcent atque propellunt. E quorum quidem albo sunt, quos in Euangelica historia Christus compellat: Væ vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui cœleste regnum aliis præcluditis: vtpote qui nec intretis ipsi, nec intrare conantes, sinitis intrare. O mores, ô tempora: eo improbitatis deuenere res humanæ, vt Christo, & eius verbo spreto, contempto, omnes suæ rei studeant, omnes terrestria curent, omnes gloriam in sua turpitudine collocent. Hic Pluto inhiat, hic Baccho indulget, hic Venere impallescit, alter aleæ, venationi, aucupio, choreis, saltationib. inuigilat. Omnes denique (vt idem Paulus Apostolus Philippen. 2. inquit) suæ rei student, non Iesu Christi, adeo vt quiduis hodie nostri Gerseni potius ferant, quam sincerum Dei verbum. Iis haud dissimiles, qui apud Iobum dicunt Deo: Abi hinc, tuas quidem nosse vias nobis non libet, &c.

Lydi mali, secundi Ægyptii, tertii Cares.

Lydi propter improbitatem male audiunt: vnde & hoc prouerbium manauit.

Striges.

Hoc nomen olim maleficis mulieribus inditum fuit. Striges autem, Sexto Pompeio authore, sunt inauspicatæ aues: vnde natum prouerbium. De his Plin. lib. 11. cap. 39. sub finem. Cocus Plautinus in Pseudulo: Ei homines cœnas sibi coquunt, cum condiunt: Non condimentis condiunt, sed strigibus.

Albus vel ater.

Hominem probis morib. album dicimus: sicut contra, improbis, nigrum. Vnde est illud Catulli in Cæsarem:

> Nec scire vtrum sis albus, an ater homo.

Prouerbium est ad contemptum indicandum, Ciceroni & aliis vsitatum. Veteres enim ex Pythagoræ sententia, alba omnia bona, honesta, feliciaque esse iudicabant. Vnde Pers. satyr. 1.

> Per me equidem sunt omnia protinus alba.

id est, bona & honesta. Sic paulo post, dies candidus appellatur, i. felix & fortunatus. Idem sat. 2. per meliorem lapillum album, i. felicem auspicatum intelligit. Allegoria ab antiquo Thraciæ gentis instituto, quæ (vt ait Plin. lib. 7. c. 40) calculos colore distinctos pro experimento cuiusque diei in vrnam condit, & primo die separatos dinumerat, atque ita de quoque pronunciat. Ex contrario per nigrum, malum, infelicem & infaustum sæpe intelligimus. Horat. in Epist.

> —— Hic niger est, hunc tu Romane caueto.

id est, malus & improbus. Cic. pro Cecinna, de Clodio Phormione: Nec minus niger, inquit, nec minus confidens, quam Terentianus ille Phormio. Quod inde deductum, puto, quia veteres, vt ait Pers. sat. 5.

> Quæque sequenda forent, & quæ vitanda vicissim,
> Illa prius creta, mox hæc carbone notarent.

Hinc albo calculo, absolutio: nigro vero, damnatio significatur. Ouid. 15. Metamorph.

> Mos erat antiquis, niueis atrisque lapillis,
> His damnare reos, illis absoluere culpa:
> Tunc quoque sic lata est sententia tristis, & omnis
> Calculus immitem dimittitur ater in vrnam, &c.

Albus color solus, (authore Plutarcho. Problemate 25.) est sincerus, purus, ac minime inquinatus. Plato etiam docens in Phædro, qualis esse debeat bonus vir, ipsi dat rectam speciem, nitidum colorem, arduam ceruicem. Socrates, vt est apud Xenoph. in 3. de eius factis & dictis, Parrhasium docuit animi effigiem pingere, ita vt qui formosi sunt, ii nequaquam fallaces iure credi debeant. Ex quo Ouid. Medea in 7. Metamorph.

> —— Sed non is vultus in illo,
> Non ea nobilitas animo est, ea gratia formæ,
> Vt timeam fraudem, meritique obliuia nostri.

Vide inferius adag. Chussus.

[Huic simile prou. Chiliad. Albus, an ater sis, nescio. & postea prouerb. Niger est: quod eodem fasce complecti par erat.]

Nepos.

Nepotes vocabant nequam & dissolutos homines ideo quod qui pueri, patre mortuo, in aui tutelam veniunt, tales euadere consueuerint. Nam & indulgentiores patribus fere sunt aui, & si seueri esse velint, facile propter ætatis imbecillitatem à pueris patrio metu solutis contemnuntur. Ab his nepotari dicitur. Seneca lib. De benefic. 1. Veto liberalitatem nepotari. Sensit autem beneficium non esse dandum, ei qui nequiter profusurus sit quod dederis. Vide infra, Asoti, & supra, Nequam.

Postremi.

Homines dissolutos, abiectos, nequitiæ ac libidini deditos, non absque elegantia, vulgo postremos homines nuncupamus. Cicero, Vt postremi homines alienis p[illegible]niis locupletarentur. Idem: Nihil scitote esse posterius, nihil nequius. In 2. Catil. Postremum genus est, non solum numero, verumetiam genere ipso atque vita. Vide Nequam, Nepos, Asoti.

Vir sacer.

Lege Tribunicia prima cauetur, si quis eum qui plebiscito sacer sit, occiderit, parricida ne sit. Festus: Homo sacer is est, quē populus iudicauit ad maleficium, neque fas est eum immolari: sed qui occidit, parricidii non damnatur. Ex quo quis homo malus atque improbus, sacer appellari solet. Afranius fratribus. O sacrum scurram & malum. Turpilius Demetrio: Etiam me irrides pessume & sacerrume? Et Plautus in Penulo:

Vendidit has omnes præsenti argento, homini
Quantum hominum terra sustinet, sacerrumo.

Sic igitur dixit Virg. Sacram auri famem.

In Rudente:

Vtinam sit is, quem ego quæro, vir sacerrrumus.

In Pœnuli prologo:

Vendit præsenti argento homini, si leno est homo,
Quantum hominum terra sustinet sacerrumo.

Mala mens.

Apparet prouerbiali figura ab eodem Theocrito in Tyonico dictum fuisse, de malicia quæ dissimulari atque celari non potest, sed vltro erumpit, ac se ostendit & prodit. Sic & apud Terentium est in And. act. 1. Mala mens, malus animus, voluntas. Moschus de amore fugitiuo:

—— Κακαὶ φρένες, ἁδὺ λάλημα.
Οὐ γὰρ ἴσον νοέει καὶ φθέγγεται, ὡς μέλι φωνά.

Id est:

Mala mens, dulcia verba.
Non enim idem sentit, quod sonat: vox illi dulcis vt mel.

Item paulo post:

Γυμνὸς μὲν τό γε σῶμα, νόος δέ οἱ ἐμπεπύκασται.

Id est:

Corpore quidem nudus, at mens illi tecta est.

hoc est, multis dolis inuoluta ac velut cataphracta.

Tityo similis.

Tityus terræ filius, ea mole corporis fuisse perhibetur vt stratus ab Apolline, apud inferos religatus, nouem iugera occupet. Ouid. 4. Metamorph.

Viscera præbebat Tityus lanianda, nouemque
Iugeribus districtus erat. ——

Theocritus in Dioscuribus de Amyco immani:

Χώρῳ ἐνὶ στεινῷ Τιτυῷ ἐναλίγκιος ἀνήρ.

Id est:

In loco angusto vir Tytio similis.

Sceleri nunquam defuit ratio.

Ita nunquam desunt rationes speciosæ & probabiles, in quamlibet iniustis & nephariis conatibus. & vt Quintilianus dicit: Sceleri nunquam defuit ratio. Hæc est illa miserrima via, cuique in suis oculis speciosa, de qua Salomon Prouerbiorum cap. 16. Est via quæ videtur homini recta & nouissima eius ducunt ad interitum. Sapienter hoc quoque à quodam dictum est: Malum videri interdum bonum illi esse, cuius animum Deus impellat ad exitium, qui proinde breui tempore extra exitium degat. vnde est illud Horatii:

Decipimur specie recti. ——

& hoc vsitatum: Suum cuique pulchrum. Seneca libr. 4. Controuersiarum, controu. 16. Vitia sua excusare malunt, quam effugere. Idem epist. 117. Nullum est vitium sine patrocinio. Vide supra, Scelera non habent consilium. Demosthen. De falsa legatione: Nemo vnquam, qui peccasse se fateretur, deprehensus est, sed inficiantur, mentiuntur, & excusationes fingunt. Sumus enim ferè eo nati ingenio, vt ægre nostra, libenter aliena carpi vitia & corrigi errores audiamus. Se tamen iudice, vt dicit Iuuenalis, nemo nocens absoluitur.

Niger est, Chussius.

Latini improbos & impios, nigros dicebant. vt in Horatii versu est:

—— Hic niger est, hunc tu Romane caueto.

Item,

Albus, an ater homo ——

Superstitiosa siquidem antiquitas nigri seu deformis occursum, infelicis ominis loco ponebat. Et tempus nocturnum, alioqui per se subinfaustum habetur. Hinc illud apud Satyrographum:

Et cui per mediam nolis occurrere noctem.

Cerberum nigrum canem intelligit, de quo Seneca in libello de morte Claudii Cæsaris: Vt illum vidit canem nigrum, quem non velis tibi in tenebris occurrere. Ab historicis memoriæ proditum est, quo pacto quidam Imperator, quod in via Maurum histrionem habuisset obuium, mortem sibi sit ominatus. Hinc clarissime de Saulis filii Biniamin perfidia Dauid cantans Psalm. 7. illum Chus filium Iemini vocat, more Latinorum. Quum autem vox ista Chus nigrum significet, Chussi nigredo nunquam nisi pro malignis hominibus ponitur. Chussia autem prouincia, Græce Æthiopia dicitur, à qua Æthiopes, qui sibi de sua placent nigredine, quique in Chamesia tantum reperiuntur. In aliis prouinciis nulli plane Æthiopes nigriue sed oleastrino, Indove, aut vt plurimum cinericio colore sunt hactenus inuenti. Deus autem ad inobedientiæ & contemptus diuini indicium, Chussum filium atro colore voluit nasci, vnde stirpe & sanguine, non à regione (vt hactenus putatum est) cæteri descendunt Æthiopes. Nigri [illegible] que quotquot sunt in orbe, sunt traducti ex Chamesia, vti gens [illegible] la vafricie & dolis pollens, & nihil animi habens, sed plane ad [illegible] uiendum nata, præter illos qui nomen Christo dedere. Nam [illegible] la plane cæteri fide sunt. Hinc punicæ fidei traductio, in prouer[illegible] bium infamiæ. Ex huius itaque Chussi iure Græci nomina Æ[illegible] thiopum & Maurisiorum Maurorumve traxere. Supra. Albus, an ater sis, nescio.

Sentina reipublicæ.

Cicero metaphoricos hominem improbitate insignem di[illegible] reipub. sentinam. Quemadmodum enim vsuuenire solet, vt qui[illegible] quid humoris corrupti in corpore sit, id totum vlcus ad se contra[illegible] hat: quicquid aquæ in naui est, id ad sentinam confluat: ita in ci[illegible] uitate quotquot improbi sunt, ad aliquem vnum improbitate in[illegible] signem concurrunt. Quint. libr. 8. Non enim, inquit, si Cic. [illegible] sentinam reipublicæ dixit, fœditatem hominum significans: [illegible] dem metaphorice dicitur reipublicæ calamitas. Vnde Terent. [illegible] Eunucho, de meretrice Parmeno dixit: Sed ipsa egreditur nostri fundi calamitas. Proprie calamitas à rusticis grando vocatur, quod comminuat calamum, hoc est, culmum & segetem.

Ἀλάστωρ, ἀλιτήριος.

Ἀλάστωρ, inquit Plutarchus in Helenicis, κέκληται ὁ ἄλαστ[illegible] πολλῷ χρόνῳ μνημονευθησόμενα διαπραξάμενος. ἀλιτήριος δ', ὃν ἀλεύ[illegible] καὶ φυλάξασθαι διὰ μοχθηρίαν καλῶς ἔχειν. id est, Qui non oblu[illegible] scenda, sed diu memoriæ hæsura patrauit, Alastor appellatus est. Aliterius autem, quem vitare & cauere ob improbitatem & [illegible] lus conuenit. Apud Euripidem in Troade, ἀλάστωρ pro malo ge[illegible] nio, atque infelicissimo filio accipitur.

Sentina reipublicæ.

Cicero metaphoricos hominem improbitate insignem di[illegible] reip. sentinam. Quemadmodum enim vsuuenire solet, vt qui[illegible] quid humoris corrupti in corpore sit, id totum vlcus ad se contra[illegible] hat: quicquid aquæ in naui est, id ad sentinam confluat: ita in ci[illegible] uitate quotquot improbi sunt, ad aliquem vnum improbitate in[illegible] signem concurrunt. Quint. lib. 8. Non enim, inquit, si Cic. re[illegible] sentinam reipublicæ dixit, fœditatem hominum significans: i[illegible] dem metaphorice dicitur reipublicæ calamitas. Vnde Terent. [illegible] Eunucho, de meretrice Parmeno dixit: Sed ipsa creditur nostri fundi calamitas. Proprie calamitas à rusticis grando vocatur, quod comminuat calamum, hoc est, culmum & segetem.

Iniuria à consilio.

Idem lib. 2. De ira, cap. 26. Non est iniuria, nisi à consilio pro[illegible] fecta. Quod igitur incaute factum est, pro non facto habetur: in[illegible] quit Vlpianus, de iis quæ in testamento delentur & inducuntur, in Pandectis. Adhæc Voluntas & propositum facientis distinguunt maleficia l. qui iniuriæ. ff. de furtis. & l. diuus de sicariis. Solam autem peccandi voluntatem haberi pro facti crimine, Iuuenalis saty. 13. etiam docet:

Has patitur pœnas sola peccandi voluntas.
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat, vllum
Facti crimen habet. ——

Virgil. 6. Æneid.

Ausi omnes inane nefas, ausoque petiti.

Eosdem docet esse in tartaro.

Vtrique fures, & qui recipit, & qui furatur.

Frequenter & notabiliter vsurpatur Phocylidis sententia hæc:

Ἀμφότεροι κλῶπες, καὶ ὁ δεξάμενος, καὶ ὁ κλέψας.

Id est:

Vtrique enim fures sunt, & qui recipit, & qui furatur.

Hinc apud Iurisconsultos, Agens & consentiens pari pœna adfi[illegible] ciuntur: Pandect. lib. 47. tit. 16. l. 1. Hospitalius in Francisci in Galliarum regis initiatione, Phocyclidis sententiam sic expressit, aequ[illegible]

—— Nec minus est fur Qui prædæ partem capit, ac qui
Surripit ipse.

Demosth. in oratione De fals. legat. οὐδὲν ἧττον ἠσεβήκασιν οἱ βου[illegible] λεύσαντες τῶν ταῖς χερσὶ πραξάντων, id est, Non minus impie fecerunt, qui consilium dederunt, quam qui manibus suis facinus admiserunt. Idem in orat. de Coron. ὁ τὸ σπέρμα παρασχών, οὗτος τῶν φύντων κακῶν αἴτιος. id est, Qui semen præbuit, is est natorum ma[illegible] lorū autor. in Gallicis prouerbiis est & hoc, Assez escorche, qui le pied tient. Germani vero dicunt: Der Heler ist wie der Steler.

Pestis Italica.

Plutarch. in vita Antonii ἰταλίας κῆρας vocat mimos, tibicines, præstigiatores, & alios eius farinæ homines: quibus impense delectatum, deditumque fuisse Antonium, nemo nescit. κῆρας autem, sicut & ὄλεθρον, & similia, Græci dicunt, vt Latini pestem, scelus, pro pestilentibus & scelerosis hominibus. Estque peruulgatum prouerbium, Pestis Italica: pro quauis luxuria, & procaci scurrilitate.

Af-

A ſignatis caueto.

Ex his quoque qui nota aliqua inſigniti ſunt, manauit hoc prouerbium: Caueto à ſignatis. Quo deſignant humanarum rerum periti, declinandam conſuetudinem, commerciumque improborum: quod quotidiano vſu atque experientia compertum habeant, fallaces eſſe huiuſmodi homines, ac technis doliſque eſſe imbutos. Omnes enim propemodum gibboſi, luſci, claudi, ficoſi, mutili, diſtorti, varis repandiſque cruribus homines, ſunt impoſtores, verſipelles, ſubdoli, doloſi, ac non ſolum obſcœnis facetiis, ſed etiam dicteriis ſalibuſq; dentatis abunde inſtructi. Aiunt quoque, gibberoſos omnes aſtutos eſſe, multaque pollere ſagacitate. Quod etiam claudi impenſe ſalaces ſint, prouerbium inde natum indicat: Claudius optime virum agit. de quo Eraſmus noſter. Species enim, externuſque corporis habitus, improbos illos eſſe arguit ac ſceleratos, nec niſi fraudes, impoſturas, inſidias, ſeditiones, omniaque hoſtilia meditari. Regulus autem διεστραμμένος, id eſt ſtrabo, & aliter quam decet cernens, non ſolum oculorum acie peruerſa, ſed linguæ veneno hominem perimit. ab eo igitur cauendum. Vt enim faſcinantes, ſic inuidi oculis homines enecant. Sed difficile eſt, noſſe mores hominum verſipellium. Martialis in Zoilum:

> Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læſus,
> Rem magnam præſtas, Zoile, ſi bonus es.

Alia dicunt, alia faciunt.

Dicitur in quoſdam peſſimos, qui dant operam quibuſdam cauillationibus vt ſancti appareant. quod hac tempeſtate fieri perſæpe videas à compluſculis concionatoribus Eccleſiaſticis & monachis, qui (vt eſt in Æſopi fabula) ἄλλα μὲν λέγουσι, ἄλλα δὲ πράττουσι. id eſt, alia quidem dicunt, alia vero faciunt: & in templis clauſtriſque ſuis, pro ſuggeſtu in maxima populi corona virtutem prædicant, virtutum præcones ſunt, virtutes ſonoro boatu inſonant, adeo vt in ore eorum & labris nihil aliud quam virtus audiatur: quos ſi intrinſecus introſpicere liceret, haud dubie videres vitiis enormibus refertiſſimos. Ita fit, vt homo iracundiſſimus præcipiat non eſſe iraſcendum, vt vitioſiſſimus prædicet virtutes eſſe ſuſcipiendas, quas ipſe ore exornat, & mente deculcat, lingua oſtẽtat & animo inceſtat, foris triſtis, intus diſſolutus. Ioannes Chryſoſtomus tales accuſans: Bene, inquit, docendo, & male viuendo, Deum inſtruis quomodo te debeat condemnare. Seneca iudicat nullos peius mereri de omnibus mortalibus quã qui aliter viuunt, quam viuendum eſſe præcipiunt. Macedo philoſophus apud Gell. libr. 13. capit. 8. dicit, verſiculum illum Pacuuianum pro foribus omnium templorum ſcribi debere: videlicet,

> Odi homines ignaua opera, & philoſopha ſententia.

nihil enim fieri poſſe indignius, neque intolerabilius dicebat, quã quod homines ignaui ac deſides, operti barba & pallio, mores & emolumenta philoſophiæ in linguæ verborumque artes conuerterent, & vitia facundiſſime accuſarent, intercutibus ipſi vitiis madentes. Accius in Agamemnonidibus, citante Nonio in Componere:

> Sic multi animus quorum atroci iunctus malitia eſt,
> Compoſita dicta ex pectore euoluunt ſuo,
> Quæ quum componas, dicta factis diſcrepant.

Scordalus.

Fuit olim, & adhuc hodie frequentatum eſt hoc verbum, pro ſcorodalo & homine alliato, illuuie ſqualoreque fœdo & ſordido atque impuro. Seneca in epiſt. 57. Adiice nunc ſcordalum & fuſtem deprehenſum. In alia epiſtola: Tullius, inquit, Cimber & minius erat in vino & ſcordalus. Plautus de quodam ſeruo:

> Germana illuuies oboluiſti allium.

Talis cum balneas inibat, hypocauſta & ſudationes, & in elegantes lautoſque inciderat, magno clamore & vociferatione excipiebatur. Hoc verbum etiam extat in V. C. Memmii Petronio: Ego autem nactus occaſionem vindictæ, Eumolpum excludo: redditaque ſcordalo vice, ſine æmulo ſcilicet & cella vtor & nocte. Sunt qui ſcordalum ab immunditia & fœtore excrementorum alui nomen habere exiſtimant.

Belial.

Belial, Solomonico prouerbio dicitur cap. 6. homo qui omni ratione, humanitate, religione, pietate, & omni probitate deſtitutus eſt: Homo, inquit, Belial eſt vir vanus, ore peruerſo incedens. Annuit oculis ſuis, indecore pedes ſuos ſuccutit, ſignificat digitis ſuis. Peruerſitates habet in corde ſuo, concinnat malum omni tempore, immittit contentionum occaſiones. Proinde ſubito veniet interitus eius, ſubitoque ſic conteretur, vt mederi nemo queat. Pſalm. 41. Verbum Belial effuſum eſt in ipſum, id eſt, Vltio grandis cuiuſpiam ſceleris penitus occupauit & penetrauit iſtũ, vt liberari ab illa nequeat. Hinc filii Belial, malitiæ, nihili & perditi homines, quique ex aduerſo ſemper nituntur. Quicquid omnibus placet, hoc diſplicet illis. Homines peruicaces, illegitimi, temerarii, abſque iugo legis diuinæ, perfricta fronte, & abſque vtilitate, Apoſtatæ, qui ad aliis nocendum tantum viuunt. Deut. 13. & 15. Iudic. 14. & pluribus aliis in locis.

Peſtis eſt.

Eorum quippe conſuetudo certa, illorum qui ſectantur, peſtis eſt. Catullus ad ſe ipſum:

> —— O Di
> Me miſerum aſpicite: &, ſi vitam puriter egi,
> Eripite hanc peſtem, perniciemque mihi.

Idem ad Rufum:

> Eripuiſti heu heu noſtræ crudele venenum
> Vitæ, heu heu noſtræ peſtis amicitiæ.

Idem ad eundem:

> Quare aut crudelem naſorum interfice peſtem;
> Aut admirari deſine, cur fugiunt.

Sic peſtes Virg. in 1. Georg. dixit:

> Tum variæ inludunt peſtes, ſæpe exiguus mus, &c.

Atque alibi de colubro:

> Peſtis acerba boum. ——

Itaque vt ille frumenti peſtes, illa boum, ita hæc naſorum.

Retrogradi.

Dicuntur duri & peruicaces. Lampridius in Alexandro Mammææ Seuero: Verum Gallicanæ mentes vt ſeſe habent duræ ac retrogradæ, & ſæpe imperatoribus graues. Dicuntur quoque retrogradi equi, muli, &c. Poſt, Sæuus & indomitus.

VIRGILII. *Spinæ ſe inuicem complectuntur.*

Scomma in malos, vt hæreticos, & improbitatis ſuæ ſibi conſcios, qui veluti ſpinæ ſemper pungunt: ii alius ad alium, More ſpinarum adhæreſcunt, ſeque inter ſe defenſitant. Nahum 1.

GODOFREDI. *Cercopum forum.*

Ἀγορὰ κερκώπων. vide Chilia. prou. Cercopum cœtus. & Iunii, Cercops. Ex latronibus, qui Cercopes dicti ſunt, profluxit adagium in ſceleſtos & improbos, fraudulentos conſultores, inſidiatores, peremptores hominum. Thomæus Var. hiſtor. libro tertio, capite octauo, Annotat & Iunius adagio ſuo 638. Athenis apud Helieam porticum celebre fuiſſe Cercopum forum, vbi res furto ſublatæ vendebantur.

TVRNEBI. *Subiicere pedibus Acherontem.*

Vſurpauit Virg. Georg. 2. pro, Philoſophiæ cognitione tollere inferos, in illo agens de Epicuro:

> —— Inexorabile fatum
> Subiecit pedibus, ſtrepitumque Acherontis auari.

quod ita Lucret. 1.

> Et metus ille foras præceps Acherontis agendus.

Idem adu. 21. cap. 10. Trahi poterit ad homines improbos, pertinaciter in omne flagitiorum genus ſe ingurgitantes, & deorum vindictam ſtrenue contemnentes: item ad omnes impie de immortalitate ſentientes: & contra etiam ad pios bene ſibi conſcios, &c. Simili locutionis forma, ſed diuerſo ſenſu, dixit Hor. Carm. 3. od. 20. Nearchum adoleſcentem arbitrum pugnæ inter duos riuales, poſuiſſe palmam ſub nudo pede: pro, victoriam habere in ſua poteſtate, & arbitratu, vtri eam addicat. quod proſtrata, & pedibus noſtris ſubiecta, noſtri ſint iuris & arbitrii. Ita etiam Luiſinus lib. 2. cap. 26. licet alii diſſentiant.

Σπιλάδες

Peſtiferos homines cæteris oratione & fœdo morum exemplo pernicioſos, Iudas apoſtolus σπιλάδας vocat per enallagen metaphoricam, quæ probe adſcribitur παροιμίαις: maxime cum ea vſus ſit Paulus. & quod ſane mirandum puto, Iuuenal. ſatyr cuiuſdam initio, qui poſteriores tropum duplicant, maculæ vocabulo etiam, ruga, addentes. Iudas: οὗτοί εἰσιν οἱ ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες. Paulus ad Epheſios 5. de Eccleſia: ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον, ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία, καὶ ἄμωμος: Vt exhiberet eam ſibi ipſi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut quicquam eiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & inculpata. B. Auguſtinus alicubi tractans exponenſque hæc Paulina, maculam ad mores vitioſos refert, rugam ad vanam corruptamque in oratione doctrinam. Non male exponendo Iuuenalis principio accommodandus: qui ſaty. 14. inceſſens parentum in diſciplinæ liberorum prauitatem, eos ait maculam & rugam nitidis rebus figere: id eſt, teneram illã indolem nullis adhuc vitiorum ſordibus imbutam, probeque ſi formaretur, virtuti natam, peſtiferis perſuaſionibus, & fœdis morum exemplis contaminare.

IMPVDENTIA.

ERASMI. *Lingua non redarguta.*

Plato in Theæteto: ἀτάρ, ὡς ἔοικεν, ἐὰν ἀποκρίνῃ ὅτι ἔστιν, Εὐριπίδειόν τι ξυμβήσεται· ἡ μὲν γλῶττα ἀνέλεγκτος ἡμῖν ἔσται, ἡ δὲ φρὴν οὐκ ἀνέλεγκτος. id eſt, At, vt videtur, ſi poſſe reſponderis, Euripideum quiddam nobis accidet, lingua quidem nobis erit irredarguta, mens autem non erit irredargura. In eos quadrat, qui rationibus conuicti, non cedunt tamen, ſed tergiuerſantur, reclamantes aduerſus ſuam ipſorum conſcientiam.

Faciem perfricare, Frontis perfricta.

Frons habita est antiquitus pudori sacra: & facies item, id quod & prouerbio testatum est, quo dicunt, Pudorem esse in oculis. Inde Frontem aut faciem prouerbio perfricuisse dicuntur, qui pudorem omnem dedidicerunt, velut absterso manu à vultu pudore. Translatum apparet à gestu quorundam, qui dicturi facturive quippiam apud ignotos, manu faciem perfricant: id quod rusticani cuiusdam pudoris indicium est, quem coneris peruincere. Hunc gestum Quintilianus notat inter vitia pronunciationis, libro vndecimo. Plutarchus scribit, hunc gestum peculiarem fuisse M. Tullio, vt dicturus, læua faciem demulceret. Alioqui non inficias it ipse Cicero, initio dicendi trepidantiorem fuisse sese. Fabius libr. nono, citat hæc ex Caluo: Perfrica frontem, & dic te digniorem qui prætor fieres, quam Catonem. Significat id esse dictu vehementer improbum. Plinius in præfatione naturæ historiarum: Perfricui faciem, nec tamen profeci, quando alia via ingens occurris. M. Tullius Tuscul. quæst. libr. 3. in eundem sensum dixit, Perfricare os: Quid tergiuersantur Epicure? nec fatemur eam nos dicere voluptatem, quam tu idem, quum os perfricuisti, soles dicere? Seneca libro 5. epistola 40. Perfrices frontem oportet, & ipse te non audias. Huc pertinent etiam illa, quod Effrontes appellamus inuerecundos. Et: Qua fronte audebis hæc facere? Quod enim Horatius dixit,

—— Clament perisse pudorem
Cuncti pene patres. ——

id Persius imitatus,

—— Exclamet, inquit, Melicerta perisse
Frontem de rebus. ——

Item illa: Quo ore obiurgabis filium? Et, Os impudens, os durum, os ferreum: cum impudentiam indicamus. Ouidius:

Non tibi plus cordis, sed minus oris adest.

Non plus audes aut sapis, sed minus pudet. M. Tullius in Verrem: Os hominis, insignemque impudentiam cognoscite. Idem in Philippica 5. Sed illud os, illam impuritatem. Idem pro C. Rabirio Posthumo: Quod habent os, quam audaciam. Rursus in Oratore: Quod tamen os est illius patroni, qui ad eas causas sine vlla scientia iuris audet accedere. In Philippica 11. Audisset furentis introitum Dolabellæ, vocem impuram, atque os illud infame. Martialis lib. 9.

Santonica medicata dedit mihi pocula virga.
Os hominis: mulsum me rogat Hippocrates.

Homericus Achilles Agamemnonem κυνώπην appellat: id est, canino aspectu. & apud eundem:

—— Κυνὸς ὄμματ᾽ ἔχων, κραδίην δ᾽ ἐλάφοιο.

Id est:

Canis habens oculos, cor cerui. ——

impudentiam significans cum timiditate coniunctam. Denique haud scio an huc pertineat, quod apud Athenæum in Dipnosophistis adducitur à Cyrenæo poeta:

Τρὶς δ᾽ ἀπομαξαμένοισι θεοὶ διδόασιν ἄμεινον.

Id est:

Porro ter abstersis diui donant meliora.

Subindicat, ni fallor, impudentius id postulare, vt quæ sint acta in conuiuio, narret.

Dea impudentia.

Θεὸς ἡ ἀναίδεια. id est, Dea impudentia. Dici solitum, vbi quis ex audacia inuerecundiaque sua lucrum atque emolumentum ferret. Nam inutilis, vt ait Homerus, verecundia viro egenti: compluresque mortales videas, quibus magno bono fuerit, nihil omnino puduisse. Siquidem nullus vnquam rem ausus est adeo stultam, aut absurdam, quæ non inuenerit & fautorem & admiratorem: multoque maxima pars mortalium, quæ stultissima sunt, ea miratur maxime. Refertur à Zenodoto & à Diogeniano. Theophrastus in libro De legibus prodidit, apud Athenienses aras fuisse Contumeliæ & Impudentiæ dicatas. Idem attestatur Istrus libro decimoquarto. Item M. Tullius libro De legibus secundo. Nam illud vitiosum Athenis, quod Cylonio scelere expiato, Epimenide Cretensi suadente fecerunt Contumeliæ fanum & Impudentiæ: virtutes enim, non vitia consecrare decet. Menander in Gnomologiis appellat illam omnium dearum maximam:

—— Ὦ μεγίστη τῶν θεῶν
Νῦν οὖσ᾽ Ἀναίδει᾽, εἰ θεὸν καλεῖν σε δεῖ.
Δεῖ· τὸ κρατοῦν γὰρ νῦν νομίζεται θεός.

Id est:

—— O dearum maxima,
Hoc seculo, si te vocare fas deam.
Fas: quando nunc vicisse habetur pro Deo.

Nudo capite.

Γυμνῇ κεφαλῇ: id est, Nudo capite facere quæpiam dicuntur, qui palam ac citra pudorem omnem faciunt. Qui rem pudendam faciebant, iis mos erat centonibus caput operire. Plautus in Captiui duo: Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt quam in tribu aperto capite sontes contemnant reos. Neque refert vtrum hic aperto, an operto legas per ironiam: nam sensus idem vtriusque lectionis. Vsus est hoc prouerbii titulo & Cyrillus, interpretans Ioannis Euangelium, & diuus Chrysostomus in Encomio Babylæ martyris. Tegit & Socrates faciem apud Platonem in Phædro, dicturus vituperationem amoris.

Atticus aspectus.

Ἀττικὸν βλέπος, id est, Atticus aspectus: perinde est quasi dicas os impudens. In eos dicebatur, qui vultu ipso præ se ferebant impudentiam, dicendique confidentiam. Nam hoc vitio notati sunt Atticorum mores. Aristophanes in Nubibus:

Ἐπὶ τοῦ προσώπου τ᾽ ἐστὶν Ἀττικὸν βλέπος.

Id est:

Ac vultu in ipso aspectus Atticus eminet.

Sic enim loquitur Strepsiades de filio, Socratica è schola redeunte, quem ex ipsa fronte coniicit, malam causam agere posse: quod nescio quid Atticæ astutiæ simul atq; impudentiæ præferret. Qu[illegible] & Achilles apud Homerum Agamemnonem appellat κυνώπην ob impudentiam. tales & κυνοβλῶπας dici admonet Hesychius.

EX APPENDICE ERASMI.

Κυναλώπηξ.

Qui caninam impudentiam cum vulpina astutia coniungit [illegible] cuius in animo canis habitat & vulpes: quomodo de Sulla [illegible] Carbo. Aristoph. Plutarch.

Χηναλώπηξ.

Sic dictus est Theagenes, quod garrulus esset, stupidus more anserum, & versipellis more luporum: vel quod vulpium instar, anseribus aliisque auibus admodum delectaretur. Aristoph. Didym[illegible]

IVNII. In triclinio choa.

Prouerbiale ænigma extat apud Fabium Instit. orat. lib. 8. cap. vlt. ex Cæcilio comico: Et in triclinio Choa, & in cubiculo no[illegible] quod detorsit ille in multibibam fœminam, quæ citra pudorem in conuiuio calices detergeret, eandemque importune garrula[m] vbi minime oporteat: siquidem vbique, iuxta Sophoclem, γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει: hoc est, Silentium addit fœminis decus, sed potissime cubiculo silentium debetur. Quadrabit igitur in bibosam anum, & odiose loquacem. Choa vocant Græci congium sextariorum sex capacem, vt ex Rhemnio Fannio constat. Epi[…]cus apud Athenæum: ῥυτὸν χωροῦντα δύο χόας, ὃν οὐδ᾽ ἂν ἐλέφας ἐκπίοι. id est, Rhytum duorum congiorum capax, quod ne elephas quidem ebibat.

Cane impudentior.

Κυνῶν κύντερος. Venustius apud Græcos effertur, quam Latine, Canibus impudentior: vel, si fas est ita loqui, Caninior. [illegible] homine perfrictæ frontis, qui nihil pensi faciat. Suidas citat ali[cu]bi de homine deplorato ὁ κυνῶν κύντερος καὶ δαιμόνων ἀγριώτερος, id est: canibus impudentior, & dæmonibus infectior, molestiorque. Plutarchus libro De non fœnerando: κυνὸς ἀγεννέστερος, id est: cane ignobilior. Obiicit Achilles Homericus Agamemnoni indelebilem probri notam:

Οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ᾽ ἔχων, κραδίην δ᾽ ἐλάφοιο.

vbi temulentum regem proscindit, ore canino, animo vero ceruino, designans impudentem illum & ceruo timidiorem. Helena quoque in Odyssea alicubi κυνώπιδα se non sine infamiæ macula nominat, stupri sibi conscia, quam pudor non potuerit retrahere ab alieni thori commercio. Hinc etiam ferox & impudens mulier κυνόμυια, ac si caninam muscam dicas, vocatur à duobus animantibus notæ impudentiæ, Sic Cassandra θαρσαλέη κυνόμυια à Tryphiodoro dicitur in poemate, cui nomen est Troiæ excidium, vel ut proterua Cynomyia. Æschylus in Danaidibus nominat Ægyptios κυνοθρασεῖς, hoc est, Canum instar feroces & audaculos. Hesychius κυνοβλῶπας dici annotat impudentes, quasi si dicas, canum intuentes: eosdemque & κυνεῖς & κυνῶπας. Cleon apud Aristophanem in Equitibus seipse appellat κυνοκέφαλον, quasi caninum caput, impudentiæ perfrictæq; frontis sibi conscius. Hinc etiam κυνεῖον ἦθος, id est, Canini mores in prouerbium abiere. & Iuno alicubi Dianam appellat κύνα ἀδεῆ, id est, intrepidam canem.

IOANNIS VLPII. Personam, non faciem gerit.

Οὐ πρόσωπον, ἀλλὰ προσωπεῖον φέρει. Dici potest in homines perfrictæ frontis, quod nihil pudet: & maxime in mulieres meretrices, quæ faciem stibio & cerussa fucant. Iul. Pollux. Vide alibi, Cæl. Rhodig. adag. Prosopion habet, non prosopon.

Tabernariam exercet fronte.

Καπηλείαν ἀσκεῖ προσώπῳ. Superiori simile est, & in eosdem di[…]citur. Pollux.

Κολόμυξοι.

Vide alibi Iunii prouerb. Veruecei. Licebit & in impudentes interpretari, quod scilicet more arietis tanquam cornibus quemlibet impetant: qui mos fere indoctorum est. κριὸς enim idem quod aries. Galenus.

COGNATI. Τρίψαι μέτωπον.

Græcis in ore est, quum abiicere verecundiam & omnem pu[dorem …]

tem pudoris conterere, significare volunt. Latini itidem pro imprudenter se gerere in aliquo negocio, dicunt fricare frontem siue os. Athenæus lib. 5. δειπνοσοφιστῶν, de impuro & conscelerato viro Athenione loquens, qui è philosopho tyrannus euasit, ac plebis fauore regnum Athenis occupauit: μικρὸν δ᾽ ἐπισχὼν ἐπὶ τούτοις καὶ ἐάσας τοὺς πολλοὺς συλλαλῆσαι περὶ τῶν παραδόξως παρηγγελμένων τρίψας τὸ μέτωπον, τί οὖν εἶπε. & quæ sequuntur. Quamuis enim antea quoq; falso nonnulla dixisset, nondum tamen omnem impudentiam effuderat, & Strabo in 13. libro γεωγραφουμένων, cum licentiam quorundam accusaret in Homeri loco immutando audacterque interpretando. Inquit enim: ἐχρῆν γὰρ καὶ τὸ πεπλάσθαι παρεγχειρούμενος, τὸ μέτωπον καὶ μὴ χωλὸν ἐᾶν ἕτοιμον πρὸς ἔλεγχον ἅπαξ ἤδη ἀποτετολμηκότας.

Σκληρὸν ἦθος.

Durum etiam hominem appellari certum est, qui pudore non mouetur, nec flectitur precibus vllis: translato à corpore ad animum nomine. quod Græci quoque fecerunt, qui σκληρὸν ἦθος dixerunt. [Simile, Durus & implacabilis, ferreus, & κεραςβόλος, apud Erasm.]

Flos.

Quod in quacunque re pulcherrimum purissimumque est, id floris nomine indicatur. Sic Theocritus Hyla: Argonautas vocauit diuinum heroum florem. Sic ab Ennio Cethegus elegantissime dictus est:

Flos inlibatus populi, suadæque medulla.

Plautus in Casina: Ea tempestate flos poetarum fuit. Simonides in epigrammate, quo Sophoclem laudat:

Ἐσβέσθης γηραιὲ Σοφόκλεες, ἄνθος ἀοιδῶν.

Euripides in Troade, ἄνθος πώλων, præstantissimos equos: Lucanus:

Tunc flos Hesperiæ.—

Obducta frons.

Quintil. lib. 10. cap. 3. Interrogauit quæ causa frontis tam obductæ, id est, contractæ & corrugatæ. Senec. epist. 1. Quum aliquid à se petit, frontem obduxit. Horatius epod. 13.

—Obducta soluatur fronte senectus.

id est, tristi. Iuuenalis saty. 9.

—Obducta fronte tristis:

Frontem autem obducere siue contrahere dicimur, quum tingimur, hoc est, vbi quid molestum est: Explicare vel exporrigere, quum hilarescimus. Frons enim, inquit Plinius lib. 11. capit. 37. homini tantum tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis index. Cic. in Lælio: Vt & bonis amici quasi diffundatur, & incommodis contrahatur. id est, συστέλληται. Diffundere vero & lætitia perfundere, διαχεῖν.

Ὕφαιμος ὀφθαλμὸς

Signate admodum inuerecundi, & maxime petulantis hominis hieroglyphicum fieri ex oculo subsanguineo, obseruatum ab iis, qui Physiognomiæ scientiam tradidere. Quare apud Lucianum de lasciuo & admodum improbo adolescente dictum, habuisse eũ ὕφαιμον ὀφθαλμόν. Hesiodus in Theogonia ἑλικοβλέφαρον Venereum appellat, quasi lasciuiæ amorisque plenum, & mobilitate lubrica quoquo se facile vertentem, hominisque mentem in quem inspexerit, tenacissime complicantem: sumpta Hesiodi à vitium clauiculis metaphora, quasi aspicientes laqueis & vinculis deuinciant atque constringant.

Cynice viuere.

Cynice viuere, prouerbialiter dicuntur, qui misere viuunt, vt siliquis, & leguminibus, quique vilissimis cibariis se tolerant, atque sustentant. nam talis erat Cynicorum philosophorum victus. quod è Luciani Cynico intelligi potest, & ex versibus imprimis elegantibus Petronii Arbitri:

Quid faciant leges, vbi sola pecunia regnat?
Aut vbi paupertas vincere nulla potest?
Ipsi qui Cynica traducunt tempora cœna,
Nonnunquam nummis verba solent emere.
Ergo iudicium nihil est nisi publica merces,
Atque eques in causa qui sedet, empta probat.

Cœna quoque Hecates & ouis lustrationum. vt mendici, & sepiis crudis viuebant. inde & digna sacris Hecates, apud eundem Lucianum dicitur Hecale mulier pauperrima, quod cœna Hecatæ sacra à pauperibus raperetur: de qua Aristophanes in Pluto, Lucianus in Dialogo Diogenis & Pollucis, item Charontis ac Menippi. De Hecale, Plautus in Cistellaria: Siquidem eris vt volo, Nunquam Hecale fies. Ouidius:

Cur nemo est Hecalem, nulla est quæ cœperit Irum.

Renidet canum more.

Et hoc admodum vulgare, etiam ipsis Gallis. Catullus in Egnatium:

—Renidet vsquequaque.
Renidet ille quicquid est, vbicunque est,
Quodcunque agit, renidet: hunc habet morbum,
Neque elegantem, vt arbitror, neque vrbanum.

Vide post, Os canis.

Os canis.

Pro impudente aut mordaci Catullus posuit. Eodem carmine pro insigni impudentia, dicit, ferreum & caninum os. Licinius Crassus orator apud Suetonium in Nerone Claudio: Non est, inquit, mirandum, quod æneam barbam haberet, cui esset os ferreum, cor plumbeum. Artemidorus in primo de insomn. impudentiam quoque eiusmodi ore significari scribit; capite περὶ μετώπου. Os canis etiam significauit Homerus, his verbis: κυνὸς ὄμματ᾽ ἔχων. Vide ante Renidet canum more. Adde hæc Syllogæ nostræ.

IMPVDICITIA.

ERASMI. *Osce loqui.*

Osce loqui vetusto prouerbio dicebantur. qui turpiter parumque pudice loquerentur. Ab oscorum moribus allusione sumpta, quod apud eos spurcarum libidinum impunitus vsus fuerit: vnde & obscœna dicta quidam putant, quæcunque factu dictuve turpia sint: etiamsi refragatur Festus Pompeius. Citat autem Ticinium quendam, qui scripserit ad hunc modum: Osce & Volsce fabulantur, quia Latine nesciunt.

Ægis venit.

Αἰγὶς ἔρχεται. id est, Ægis venit. Suidas indicat prouerbio dici solitum, de iis qui petulanter & impudenter agerent. Refertque ex Pherecrate: οἴμοι κακοδαίμων αἰγὶς ἔρχεται. Ægis autem Græcis varia significat: pelliceum tegmen quod gestant Afri, præterea maris intumescentis vndas ac procellas ventorum, idque lingua Dorica: vnde ἐπαιγίζειν reperitur, pro vehementer flare. Alii malunt esse quid è coronis contextum, aut rete ex coronamẽtis contextum. Sic ait vsurpatum apud Herodotum libr. 4. & apud Lycurgum. Nec desunt, qui putent significare sacerdotem, quæ Athenis solita sit ferre sacram Ægidem, itaque ingredi ad eos qui nuper duxissent vxores. Apparet in huiusmodi sacris multum fuisse licentiæ, quemadmodum & apud Christianos multis ineptiis celebrantur nuptiæ: simulque allusum est ad procellam.

IVNII. *Æditimus Conissalis.*

Τοῖς ἀττικοῖς κονισάλοις νεωκορεῖ, id est, Atticis Conissalis æditus est. Dicitur de profligatæ vitæ & impuro flagitiisque adoperto homine. Synesius in epistola ad fratrem: Ἑρμῇ μὲν γὰρ καὶ Ἡρακλεῖ τοῖς παλαίστρας ἐφόροις οὐδὲ κατὰ μικρὸν προσήκει, κοτυττοῖ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀττικοῖς κονισάλοις νεωκορεῖ, καὶ εἰ δή τινές εἰσι τούτου τοῦ κόμματος ἕτεροι δαίμονες. id est: Nam cum Mercurio & Hercule palæstræ præsidibus ne tantillum quidem commune habet, quinimo Cotytto cæterisque Atticis Gonissalis æditimus est, & si qui sunt eiusce cõmatis alii dæmones. Commemorat Plato comicus in Phaone administros Priapi deos, Conissalum, Orthannen, Dordonem, Cybdason, Pyrgen. Strabo addit & Tychonem, præclara numina, & tantæ potestatis deo digna opercula. quibus singulis quæ libamenta apponenda sint, Phaon edocet apud Athenæum lib. 13. de Priapo loquens, priscis ignoto deo, sed à recentiore ætate in deorum numerum cooptato: Quippe, inquit, quem Hesiodus ignorauit, ἀλλ᾽ ἔοικε τοῖς ἀττικοῖς ὀρθάννῃ καὶ τύχωνι τοιούτοις: Verum Atticis Orthannæ, Conissalo, Tychoni, eiusque farinæ diis persimilis videtur. Suidas Conissalum facit deum Priapeium, nomen habentem inde, quod impiger fit in venerem vel in puluere exercendam, ἐκ τοῦ μὴ ὀκνεῖν καὶ ἐπὶ κόνεως μίγνυσθαι: vt etymon eius sit παρὰ τὸ ἀλλεῖσθαι ἐν τῇ κόνει. De Cotitto dea dicemus proximo adagio. Porro cur dixerit Synesius, nihil illi conuenire cum Mercurio & Hercule, repetendum est ex antiquitatis cognitione, quæ in gymnasiis solebat vna dedicatos collocare Amorem cum Mercurio & Hercule, quorum ille orationis, hic roboris præses deus habebatur, quibus coniunctis amicitia concordiaque nasci solet: vt in Athenæi collectaneis libro decimotertio, præscriptum est. Orthannæ meminit & Hesychius: quanquam male apud eum scribatur ὀρθάνης, pro ὀρθάννης, dicitque vnum esse ex numinibus Priapi administris, erecto vt illum fascino.

Cotyos contubernalis.

Κότυος θιασώτης, id est, Cotyos collega, aut sodalis: prouerbio dicitur effœminatus, & infami mollitie scelerosus, parum vir. Synesius epistola ad Ioannem: ἀλλὰ κἂν στερεώτατος εἶναι δοκῇ, θαῤῥῶν ἀπόφαινε τὸν ἄνδρα ἡμίγυνον, αὐτόχρημα θιασώτην τῆς Κότυος. id est, At tu hominem, tametsi integerrimus videatur, audacter prædica esse semiuirum, & reipsa Cotyos collegam. Idem in Caluitii encomio: οὐδὲ ἄλλο παρέχεται γνώρισμα τοῦ θιασώτης εἶναι τῆς Κότυος, ἀλλ᾽ εἰ μόνον ἐν τούτῳ φανείη, περὶ πλείστου τὰς τρίχας ποιούμενος, ὡς ἐναλείφειν τε αὐτὰς καὶ διατιθέναι κατὰ βοστρύχους, οὐδεὶς ἅπασι προχειρον λέγειν, ὅτι ἄνθρωπος οὗτος τῇ Χίων θεῷ καὶ τοῖς ἰθυφάλλοις ὠργίακεν. hoc est: Nullo opus est alio documento, vt quis Cotyos collega ha-

beatur, quam si maximo studio comam excolat, adhibendo vnguenta, & in cincinnos eam frangendo: confestim enim cuiuis in promptu est dicere, eiusmodi hominem operatum esse & initiatum Cotyos deæ Chiorum Priapi sacris. Suidæ testimonio constat, Corinthum vrbem Veneri operatam, Cotyndeam turpitudinis & præposteræ libidinis præsidem, coluisse, quæ eadem & Cotytto dicebatur: in cuius tutela obscœni infamium amorum sectatores erant. Suidas enim ἔφορον τῶν αἰσχρῶν nominat: Eupolis comicus odio Corinthiorum (aduersus quos Baptas fabulam docuit) φορτικόν τινα δαίμονα κοτυττώ, grauem & scelerosam deam inducit Cotytto. Illud vero obseruandum, quod quam Suidas Corinthiacam, Synesius Chiorum diuam facit. Meminit huius & Æschylus in Edonis fabula, his verbis: σεμνὰ κότυς ἐν τοῖς ἠδωνοῖς, Sancta dea Cotys inter Edonos Thraces.

In Cybeles sacrario factus.

Ad superiorem classem pertinet, quod idem Synesius libello de Caluitio extulit, his verbis: πολλὼ οἶμαι τοὺς ἐν τοῖς κυβεληΐοις αὐτῷ τοῖς κατεαγόσι ὑπὲρ τοῦ λόγου χάριν εἰδέναι. id est: Multum Dioni debent (vt equidem existimo) pro oratione quam de Coma scripsit istis qui in Cybeles sacrariis fracti sunt, quibus verbis non sine prouerbiali figura prolatis, molles & effœminatos designat, Cybeles furiatis sacris qui nomina dederant, exectis seminalis viæ fontibus, virilitatem amittebant. Itaque parum virum & nimis mollem ἐν τῷ κυβεληΐῳ κατεαγότα, id est, in Cybeles sacrario euiratumque fractumue dicemus.

Dorice incedere.

Dorice incedere, hoc est, δωριάζειν dicuntur quæ nudant bonã corporis partem depositis vestibus, vt Ælius Dionysius exponit. Nam in Peloponneso puellæ discinctæ & sine tunica interdiu incedebant. quod & Pausanias confirmat, interpretans τὸ δωριάζειν, παραγυμνοῦσθαι: quod Doricum esset, artus nudos spectantium oculis exhibere, nullo cinctus viu. Anacreon Lyricus:

Ἐκδῦσα χιτῶνα δωριάζει.

Id est:

Exuta tunicam Dorice ingreditur.

Chorus apud Euripidem in Hecuba:

Λέχη δὲ φίλα μονόπεπλος
Λιποῦσα, δωρὶς ὡς κόρα.

Id est:

Dulceis linquo thoros ego simplicem
Induta pallam, Dorides
Qualem solent virgunculæ.

Sic & Spartanæ puellæ incedebant olim incinctæ & ἀχίτωνες, supparum habentes vtroque in humero quinis fibulis adstrictum, quod inferius laxum in incessu femora nudabat. vnde Callimachus: ἔσκεν ὅτ' ἄζωστος, χὠ περόνητος. id est, Erat quando incinctus, & alterutro ex latere fibulis astrictus. Eodem spectat, quod Lacænas φαινομηρίδας dixit Ibicius poeta, quod in incessu femora retecta ostenderent. & Euripides ait, incedere illas γυμνοῖσι μηροῖς καὶ πέπλοις ἀνειμένοις, id est, nudis fœminibus & retracta palla. quin & Sophocles θυραῖον μηρόν, quasi clathratum aut fenestratum femur ipsis dat. D. Clemens pædagogi libr. 2. Lacænæ virginis more ὑπὲρ γόνυ ἐστολίσθαι, id est, reductis supra genu vestibus incedere, indecorum esse ait. Quadrabit hodie in leues, parumque castas.

Quadrantaria Clytæmnestra.

Quadrantariam Clytæmnestram, prouerbialiter quidem, sed obscure, &, vt voluit Quintilianus, ænigmatice dixit orator Cæcilius fœminam matronali habitu pudicitiam mentientem, impudicam tamen, & prostitutæ libidinis. Natum dicterium à quadrantibus meretricum vili precio. Non absonum hinc est, quod de Clodia Metelli vxore dixit Cicero in oratione pro M. Cælio: Nisi forte mulier potens, quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori. vbi tacite meretriciam turpitudinem perstringit in potente fœmina, quæ pro quadrante balneatori in ingressu balnei numerari solito, quadrantem à balneatore stupri gratia accepisset, facit & ad turpis precii significationem nonnihil vocis Clytæmnestræ etymon, quasi quæ κλυτὸν μνῆστρον, id est, egregium congressus venerei arrabonem, quadrantem scilicet, acceperit. De Clytæmnestræ Agamẽnonis vxoris meretricia leuitate, qua corpus Ægystho adultero vulgauit, plena est omnis historia. Quadrabit itaque in matronas religionis prætextu aut nobilitatis velamento honestas, occulte prostituti corporis notas.

Philænidis commentarii.

Φιλαινίδος ὑπομνήματα, id est, Philænidis commentarii, non absque prouerbiali sale dicuntur impudica scripta & spurca. Timæus de Demochare consobrino Demosthenis loquens: ὑπερβεβηκέναι δὲ τοῖς ἐπιτηδεύμασι τὰ Βότρυος ὑπομνήματα καὶ Φιλαινίδος καὶ τῶν ἄλλων αἰσχρῶν συγγραφέων. quibus verbis indicat illum adeo flagitiosum, turpique libidine contaminatum fuisse, vt in vitæ studiis, Botryos & Philænidis commentarios, aliorumque pudenda scriptitantium, longe superarit. Philænidis schemata venerea notat D. Clemens in protreptico, his verbis: ἐκ' ἴσης ἐγγραφόμενοι τὰ Φιλαινίδος σχήματα ὡς τὰ Ἡρακλέους ἆθλήματα, id est: Eadem [...] tione habitis Philænidis schematibus, qua Herculis certami[na] picta visantur. Philænidem Leucadiam inter prostitutissim[as] numerat Athenæus, talemque agnoscit & Lucianus: tame[n] Æschrion Samius Scazonte, qui lib. 3. Epigrammaton extat, [...] famam asserat. Chrysippus tamen in libris De honesto & vo[lu]ptate, eodem loco haberi vult Archestrati opus (quod à studio[sis] dominis γαστρονομίαν inscripsit) quo scripta Philænidis, vtrum[que] opus bonis moribus ineptum iudicans. Idem audiunt apud [Lu]cianum in Parthico, ἀκόλαστα βιβλία τῶν ἀριστείδου μιλησιακῶν, id est, Milesiaci Aristidis libri & rursus μιλησιακὰ ἀκολαστήματα [Mi]lesiacæ proteruiæ & apud Martialem lib. 12.

Musæi pathicissimi libelli,
Qui certant Sybariticis libellis.

Laxare fibulam.

Laxare fibulam dixit prouerbialiter Septimius Tertull[ianus] pro ansam ministrare, aut fenestram aperire. Sic enim inqu[it] de Corona militis: Vt etiam voluntariis delictis fibulam la[xent]. Cui oppositum extulit in libro De Monogamia, Fibulam i[mpo]nere, pro coercere & reprimere. Natum à fibula cinguli, qua [ve]stis astringitur, si fluxior sit: aut remittitur, si fuerit astrictior: si etiam ad fibulæ astrigmentum referre mauis, qua adolesc[en]tulorum prurientium genitalia traiiciebant tum valetudinis, [tum] conseruandæ vocis gratia: quod infibulare vocabant. cuius [ra]tionem describit Corn. Celsus lib. 7. de qua Martialis libro [se]ptimo.

Menophili penem tam grandis fibula vestit.

& libro decimoquarto.

Dic mihi simpliciter Comœdis & Citharœdis
Fibula quid præstas?

Et Iuuenalis:

Soluitur his magno Comœdi fibula. —

Laxare itaque fibulam dicetur, quisquis perrupta pudoris [...] nullum libidini indomitæ modum ponit: & è diuerso, Fib[ulam] imponere, qui continenter viuit.

Qualis hera, talis & canis.

Refertur à Clemente Alexandrino lib. Pædagogi 3. [...] δέσποινα (φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι) τοιάδε χ' ἁ κύων, id est, Q[ualis] namque hera, iuxta prouerbium, talis est & canis. Quadra[bit in] impudicæ aut ebriosæ matris, libidinosam aut temulentam fi[liam]. Vsus eo est Gregorius Palama, in declamatione. qua corpu[s ad]uersus animum se defendit, testaturque se mereri veniam, [...] illius affectionibus: οἵα γὰρ, φησὶν ἡ δέσποινα, τοία χ' ἁ κύων.

Fescennina licentia.

Fescennina licentia, pro immoderata verborum licentia [con]uiaque capitur. Martianus Felix Capella lib. 9 philologiæ: [...] hymenæo diutius velut Fescennina quadam licentia perso[nat]. Fescennium oppidum Campaniæ traditur à Seruio, vbi nup[tiale] carmen primum inuentum fuisse putatur, multa verborum [pro]cacitate respersum. T. Liuius lib. 7. Fescennino similem ve[rsum] compositum temere ac rudem alternis iaciebant, Catullus in [e]pithalamio:

Nec diu taceat procax
Fescennina locutio.

Meminit & Plinius libro 15. cap. 20. Fescenninor nuptia[rum] comites nuces. Testatur Macrobius, Augustum indulsisse [...] scenninis versibus. & T. Annianum Fescenninos scripsisse [...] Ausonius. Licebit & spurcum impudicumque sermonem vo[care] Fescenninum: & mores Fescenninos, contaminatos & turp[es].

COGNATI. *Hirci, Cuculus.*

Vulgus Italorum, id hominum genus, quibus vxores sunt [im]pudicæ, hircos appellare solet, quod hirci zelotypia non affi[ciun]tur, vel quod eos vxores tanquam hircosos auersentur. V[nde] Catullus: Solis licere quicquid est puellarum, contingere, & p[u]tare cæteros hircos. Lysimachus apud Plautum in Mercatore:

Iam plenus ætatis animaque fœtida,
Senex hircosus, tu osculere mulierem,
Vti ne aduenieris vomitum excutias mulieri.

Qui matrimonii sui incuriosus est, quique vxorem suam m[œchari] permittit, à vulgari nostra lingua etiam cuculus dicitur: à na[tura] auis, quæ in alienum nidum, maxime hypolaidis, quæ quibus[dam] curruca dicitur, oua sua transfert. Sed hac ratione non cuculi, [sed] currucæ dici debuissent: cum non ipsi in alienum, sed alii in [suum] nidum congerant. Vnde & adulterium dictum, quasi ad alter[ius] thorum. Plautus in Trinummo:

Ibi ille cuculus, ocelle mi, fiat & isthuc.

In Persa:

Tua quidem cucule causa.

Apud Horatium Rupilius vindemiatoriis probris & dictis p[...] lariter, respondit:

— Cui (inquit) sæpe viator
Cessisset, magna compellans voce cucullum.

Viatores solebant cultores & vinitores sero colentes, appella[re] [...]

cucullos, in desidiei probrum. Plinius lib. xviij. Dum sciat inde natam exprobrationem fœdam putantium vites, per imitationem cantus alitis temporariæ, quam cucullum vocant. Dedecus enim habetur, opprobriumque meritum, falcem ab illa volucre in vite deprehendi: vt ob id petulantiæ sales, etiam cum primo vere laudantur, auspicio tamen detestabiles videantur. [Sup. Chiliad. prouerb. Cuculus.]

Eruca.

Erucæ nomen turpi & salaci marito conuenit. Nam herba etiam salax est, Virgilio in iuuenilibus, & Æmilio Macro:

Excitat in venerem tardos eruca maritos.

Ouid. de arte ij.

— Et ex horto quæ venit herba salax.

Idem alibi:

Nec minus erucas aptum est vitare salaces.

Cauponariæ mulieres.

Solent Hebræi vna eademque voce meretricem & cauponariam mulierem nominare, quasi eiusdem generis sint. Vulgatæ enim (vt Constantinus ait) sunt pudicitiæ, quæ in cauponis seruiunt: lege, quæ adulterium, Codice ad legem Iuliam de adulteriis.

Ἐλύσατο μίτρην.

Frequens locutio apud poetas, ἐλύσατο μίτρην, id est, Soluit zonam: hoc est, virginitatem amisit. Vnde ἄμιτροι dicuntur puellæ innuptæ, & coniugii expertes. Rationem vero soluendæ zonæ est legere in scholis Apoll. λύουσι τὰς ζώνας αἱ πρῶτως τίκτουσαι, καὶ ἀνατιθέασιν Ἀρτέμιδι, ὅθεν καὶ λυσιζώνης Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἐν Ἀθήναις. Aliquando λύειν μίτρην, est eripere virginitatem, & ad homines refertur. Musæus: ὡς ἡ μὲν τοιαῦτ᾽ εἶπεν, ὁ δ᾽ αὐτίκα λύσατο μίτρην. id est: Virginitatem eripuit. Apud Apoll. est parere: ᾧ ἔπι μούνῳ, μίτρην πρῶτον ἔλυσα, καὶ ὕστατον. id est: Quem vnicum peperi. Callimachus in hymno Iouis hac locutione vsus est.

Τραγίζειν.

Τραγίζειν, id est, hirquitallire, siue hircum olere dicitur, qui malo odore infestatur. Nam alarum fœtor, caper & capra à Latinis appellatur, τράγος à Græcis, vnde τραγίζειν, virus illud olere. Hippocrates, ἐπὴν ἀφροδισιάζειν ἄρξωνται ἢ τραγίζειν. Sed quia malus odor ille raro quem inuadit, nisi qui rem cum mulieribus habere per ætatem queat, aut quia tum maxime fœtent hirci, cum coitum appetunt, Theophrastus: περὶ ὀσμῶν, διὸ καὶ οἱ τράγοι, καὶ οἱ ἔλαφοι, καὶ τἄλλα, περὶ τὰς ὀχείας μάλιστα ὄζει, eo factum est, vt τράγος aliquando pro re venerea vsurpetur. τραγίζειν quoque & τραγᾶν, pro eo quod est, hircinam vocem æmulari, offendes. Horatius in libidinantem:

— Namque sagacius vnus odoror
Polypus, an grauis hirsutus cubet hircus in alis,
Quam canis acer, vbi lateat sus.

Quadrantaria.

Prostituta, ab ea stipe, quæ parabilis habetur, prouerbialiter Quadrantaria dicitur, & apud Plutarchum in M. Tullii vita, & apud Cicer. in oratione pro M. Cælio. Sed enim Siculi ad hæc vsque tempora meretrices vulgo quadratas dicunt: easdem Itali reliqui, vel ab obsequio, vel ironice, bonas fœminas appellitare consueuerunt. Galli prostitutis cauillose assis quadrantem, vel grossi veteris offerunt. Assis autem quadrans, Quart, siue Quatrin, illis dicitur: grossi vero, Blanc. Terentiam, inquit Plutarchus, Quadrantariam appellabant, quod amator quidam ipsi quadrantes (æreum nomisma est, omnium minimum) in loculis pro argento miserat. Cicero pro Cælio: Nisi fortasse mulier potens quadrantaria illa, permutatione facta, familiaris erat balneatori. Huc etiam respexisse videtur Cæcil. apud Quintil. lib. viij. cap. vj. quum Clytæmnestram quadrantariam vocat: impudicitiam nimirum illius notans. Solet enim prostibulis quadrantum aliquot merces esse constituta, Vnde Quadrantaria meretrix dicitur vilissimum & contemnendum scortum, quod vix paucis quadrantibus noctes suas posset locare. Quadrantarii item balneatores, quibus talis numerabatur nummus, assis pars quarta, non magni precii. Inter quadrantarias meretrices & vilissimas, præter Terentiam & Clytemnestram, fuit & Clodia. Vide alibi, Ad quadrantem & denarium soluere. Quartarios etiam appellabant antiqui muliones mercenarios, quod quartam quæstus partem capiebant, inquit Festus, citans istud Lucilii in Serano: Porro homines nequam malus, vt quartarius cippos colligere omnes.

Clusinum pecus.

Clusinum pecus Plautus dicit ioco & prouerbialiter, ex ambiguitate à cludendo: clauduntur enim meretriculæ, quæ clam habentur, & pecora morbida.

Lupæ.

Lupæ meretrices dicuntur, & Lupariæ in Suburra Reg. ij. Lactantius lib. j. cap. xx. Diuinarum institutionum, vbi de falsa religione: Romuli nutrix lupa honoribus est affecta diuinis. Et ferrem, si id animal ipsum fuisset, cuius figuram gerit. Author est Liuius Larentiæ esse simulachrum, & quidem non corporis, sed mentis ac morum. Fuit enim Faustuli vxor, & propter vulgati corporis vilitatem lupa inter pastores, id est, meretrix nuncupata est: vnde etiam Lupanar dicitur. Exemplum scilicet Athenensium in ea figuranda secuti sunt Romani: apud quos meretrix quædam nomine Leæna, cum tyrannum occidisset, quia nefas erat simulachrum constitui meretricis in templo, animalis effigiem posuerunt, cuius nomen gerebat, &c. Hactenus Lactantius. Idem Catul. ad Iuuentium, lupam quoque meretricem intelligit:

Tanquam commixtæ spurca saliua lupæ.

Commixtæ, id est, fœdæ & spurcæ. Cicer. pro Milone: illo qui semper secum scorta, semper exoletas, semper lupas ducebat. Sic Martialis in j.

Abscondunt spurcas hæc monumenta lupas.

Ausonius Euno cuidam:

Inritant volsas leuia membra lupas.

Milesius sermo.

Sermo lasciuus, siue fabellæ dicuntur. Iulius Capitolinus in Clodio Albino: Milesias nonnulli eiusdem esse dicunt, quarum fama non ignobilis habetur, quamuis mediocriter scriptæ sint. Per Milesias Ioan. Baptista Egnatius fabellas lasciuas intelligit, quales Aristides olim libros Milesiacos conscripsisse dicitur. Sed iam cantatissima omnia inter Milesias punicas Apuleij: apud quem Milesius sermo.

Lingeculos & crepidas.

Idem Catullus in Victium:

In te, si in quenquam, dici pote, putide Victi,
Id quod verbosis dicitur, & fatuis,
Ista cum lingua, si vsus veniat tibi, possis
Culos & crepidas lingere Carbatinas.

Obscœnitatem eiusmodi Enno cuidam obiicit Ausonius. Cicero in oratione pro domo: Sextus Clodius dicitur cunnilegus. Gellius apud eundem Catullum inrumator.

Datatim dare se.

De muliere quæ sui copiam facit: etsi alioqui mulieres impudicæ dare dicantur, vt ex Martiale notum est. Ennius:

— Quasi in choro pila,
Ludens datatim dat sese, & communem facit:
Alium tenet, alii nutat, alibi manus
Est occupata. —

Sic Afranius, & Pomponius apud Nonium, in datatim. metaphora nota, nempe à lusu pilæ, in quo datur. Turn. Aduers. vij cap. iiij.

Τεγεάτης.

Cum Diogene Cynico impudicum impudicamve, τεγεάτην possumus appellare, non secus ac Galli libidinosam puellam vel matronam de Bordeaux dicunt, voce ambigua, & oppidum & prostibulum indicante. Sic Tegeates, ex Lupanari & Tegea Arcadiæ oppido ortus, prouerbiali conuicio appellabitur.

INANIS METVS.

ERASMI. *Panicus casus.*

Πανικὸν, veteres vocabant subitum animorum tumultum, sed inanem. Veteres enim existimabant, Panem deum repentinos terrores, & animi consternationes immittere, lymphaticis simillimas, vsqueadeo impotentes, vt non ratione modo, verum & mente careant. Sicuti non rarenter vsuuenit, cum in exercitu, nulla comparente idonea causa, viri pariter atq; equi perturbantur. Cuius rei meminit & Euripides in Rheso:

Ἀλλ᾽ ἦ Κρονίου Πανὸς τρομερᾷ μάστιγι φοβῇ.

Verba sunt Hectoris ad custodes nunciantes, nouum tumultum in castris oriri: atque is motum Panicum esse respondet. Pindarus in Nemeis scribit, non oportere fortibus viris vitio vertere, si fugiant in huiusmodi tumultu:

Ἐν γὰρ δαιμονίοις φόβοις φεύγοντι καὶ παῖδες θεῶν.

Id est:

In diuinis terroribus fugiunt & filii deorum.

δαιμονίους φόβους appellans τοὺς πανικούς. Narratur idem Deus concham illam tortilem ac turbinatam, quæ Græce κόχλος, id est, testudo dicitur, primus repetisse: eaque personans olim Titanas contra quos bellabat, in fugam egisse. Pausanias in Phocaicis: ἐν δὲ τῇ νυκτὶ φόβος σφίσιν ἐμπίπτει πανικός. τὰ γὰρ ἀπὸ αἰτίας οὐδεμιᾶς δείματα ἐκ τούτου φασὶ γίνεσθαι, id est, Cæterum noctu irruit in eos pauor Panicus: siquidem terrores nulla de causa exortos, aiunt ab hoc immissi. Hac de re copiosius differit, citatis aliorum etiam Græcorum testimoniis, Angelus Politianus in Miscellaneorum annotatione vigesima octaua. Hoc adagii subinde refertur à Cicerone in epistolis ad Atticum: Ego, inquit, bellum fœdissimum futurum puto, nisi qui (vt tu scis) Panicus casus extiterit. Rursum alibi: De Ventidio, Panicon puto. Item alibi: Rumorē adferunt magnum, Romæ dum ad Antonium frumentum omne portari, πανικὸν certe. Item alibi: Interim (scis enim quædam πανικὰ dici, item τὰ κενὰ τοῦ πολέμου) rumore aduentus nostri, & Cassio qui Antiochiæ tenebatur, animus accessit, & Parthis timor iniectus est. Idem ad Tyronem: Etsi Atticus noster, qui me quondam moueri πανικοῖς intellexit, idem semper putat: nec videt, quibus præsidiis philosophiæ septus sim. Et hercle quod timidus est ipse, θορυβοποιεῖ, id est, tumultū ciet, & Panicis mouetur. Huc allusisse puto & Apuleium in Asi-

no suo, cum Psychæ ad mortem spontaneam properanti, Panem obuium facit.

Da lapidi volam.

Interpres Aristophanis indicat pueros, si quando viderint aues, dicere solere: Da lapidi volam, & cadent omnes. Conuenit, vbi quis sectatur quæ non possit assequi, aut minatur iis quibus non potest nocere. In comœdia quispiam ait se velle strepitu excitare aues: alter iocans respondet: τῷ σκέλει θένε τὴν πέτραν. id est: Tibia lapidem feri. Atque interim aues nihil habent incommodi, sed manus aut pes percutiens saxum: eoque iubet alter, vt ipse capite percutiat lapidem, quo strepitus fiat duplex.

Metum inanem metuisti.

Ἀδεὲς δέδιας δέος, id est, Inanem metuis metum. Vbi quis formidat in re tuta. Vergilius:

Omnia tuta timens. ——

Inest autem in ipsa Græcanici dicti figura prouerbiale quiddam, propter ἀντίθεσιν. Veluti in his quoque, ἄδωρα δῶρα, δεσμὸς ἄδεσμος, παρθένος ἀπάρθενος, νύμφη ἄνυμφος, κῆπος ἄκηπος, atque id genus aliis: de quibus iam non semel admonuimus. Græci dicunt μορμολύττειν. nam μορμολύκειον Græcis persona est, laruæ aut malo genio similis, qua pueros territant quidam. Basilius Athanasio: ἦ κομιδῇ γὰρ παῖς εἴην, τὰ τοιαῦτα μορμολύκεια δεδοικώς. id est: Sane vehemẽter essem puer, si talibus terriculamentis expauescerem. Refertur adagium in collectaneis Plutarchi, si modo titulo est habenda fides.

Multa in bellis inania.

Πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου, id est, Multa belli inania. De inani suspicione, aut pauore sine causa oborto, quem Græci πανικὸν vocant. Parœmiam hinc manasse putant, quod huiusmodi panici terrores plerunque solent in bellis accidere. Vel quod Lacedæmonii fundis quibusdam & neruis crepitantibus vti consueuerint, ad terrorem incutiendum hosti. Polybius apud Suidam: Cum luna defectum passa esset temporibus Persei Macedonum regis, vulgo rumor increbuit, regis interitum significari. Eaque res pariter & Romanis addidit animos, & Macedones cõsternauit. Deinde subnectẽs adagium οὕτως, inquit, ἀληθές ἐστι τὸ περιφερόμενον, ὅτι πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου. id est: Itaque verum est, quod vulgo circumfertur, Multa esse inania belli. M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro quinto. Interim scis esse quædam πανικά. dici item, κενὰ κενὰ τοῦ πολέμου, rumore aduentus nostri. Plutarchus in commentario περὶ τοῦ ἀκούειν ὡς τοῦ πολέμου καὶ ἀκροάσεως πολλὰ τὰ κενά ἐστιν, id est: Vt enim belli, sic & auditionis multa inania sunt. Respexit huc Q. Curtius lib. 3. Fama bella stare, & eum qui recedat, fugere credi. Ac rursum lib. 5. Ac famama maximum vtique in bello momentum. Item lib. 8. Fama enim bella constant: & sæpe etiam quod falso creditum est, veri vicem obtinuit. Sed apertius lib. 7. Ea res, sicuti pleraque belli vana & inania, Barbaros ad deditionem traxit.

Theagenis hecateum.

Θεαγένους ἑκάτειον, id est, Theagenis hecateum. In superstitiosos ac ridicule meticulosos dictum est. Hic Theagenes legitur vsqueadeo fuisse superstitiosus, vt domi haberet Hecates simulachrum: nec vsquam pedem moueret, nisi illo consulto. Vnde & καπνὸς, id est, fumus, est cognominatus: quod magnifice polliceretur, cum esset pauper. Qua de re meminimus alibi.

Canes timidi vehementius latrant.

Qu. Curtius lib. 7. demonstrat huiusmodi prouerbium apud Bactrianos vulgo iactatum fuisse, Canis timidus vehementius latrat quam mordet. Thrasonum est, turgidis minis dira molliri: at Chremes ad rem gerendam promptior. Sic & Athenienses ad bene dicendum, quam ad gnauiter agendum accommodatiores fuisse leguntur. Nec Aiaci promptum fuit dicere, nec Vlyssi bellare. Et Lacedæmonii verbis parcissimi, virtute longe præcelluerunt. Et apud Homerum Græci taciti pugnam ineunt, sed vim spirantes, cum barbari immani clamore accurrerent. Denique mulieres lingua melius quam viri belligerantur. Qu. Curtius eodem in loco subiicit allegoriam huic similem, altissima quæque flumina minimo sono labi.

Aspersisti aquam.

Aspersisse aquam dicitur, qui dicto quopiam reddiderit animũ, ac metum ademerit. Mutuo sumptum ab iis, qui in deliquio, quam Græci λειποθυμίαν appellant, aspersa in faciem aqua ad sui sensum reuocantur. Plautus in Bacchidibus. Euax, aspersisti aquã. Idem in Truculento: Aspersisti aquam, iam rediit animus. Quod Terentius simpliciter: Reddidisti animum.

Vtre territas.

Ἀσκῷ ἢ ἀσκίῳ μορμολύττεσθαι, id est, Vtre terrere, siue terreri. Dici solitum, quoties inanem formidinem aut concipit aliquis, aut incutit. Sumptum ab iis, qui vasorum inanium strepitu pauefaciunt pueros, aut alioqui formidolosos, vel potius qui vasorum huiusmodi sonitu propellunt aues: vt indicat in Auibus Aristophanes. Extat apud Diogenianum: atque huic finitimum putat, ἀσκῷ φαυλίζειν. Hesychius vnica dictione pronunciat, ἀσκοφλαυρίζειν, pro inani metu. Putat idem valere, τῇ σκιᾷ μορμύσσῃ, id est, Vmbra territas.

Leonem larua terres.

Μορμολυκίοις ἐκφοβεῖς τὸν λέοντα, id est, Laruis terres leonem. Apud eundem refertur. Conueniet de minis inanibus, ac terriculis deridendis. Quanquam, vt inquit Plinius, hoc tale tamque [...]uum animal, rotarum orbes circumacti, currusque inanes, & gallinaceorum cristæ cantusque etiam magis terrent, sed maxime ignes. Quod, ni fallor memoria, reperiri apud authorem quempiam, leonem etiam laruis & appositiitiis vultibus offendi. Adagium vsurpat Seneca lib. 2.

COGNATI. *Obsipat aquam.*

Plautus in Cistellaria, Obsipat aquulam, aspergit: id est, recreat me, qui autem exanimantur, ij aqua frigida recreari solent. Quod & in Curculione innuitur, vbi adolescens postulat aquulam cum aqua, cum simularet parasitus, se in lassitudine animum relinquere, & interrogat, Vin aquam? In Trinummo Charmides: Adimit animam mihi ægritudo Stasime, tene me. Stas. Visne aquam tibi petam? Ch. Res quum animam agebam, tum esse offensam oportuit. Aspersisti aquam, obseruatum est ab Erasmo præceptore nostro, cui multum hæ nostræ debent annotationes. [Vide Camerar. in Plautum: & prouerb. Aspersisti aquam, in Chiliad.]

Canis etiam Hecate terretur.

Hoc quoque passim vtimur, & vsu compertum est, canes etiam ferocissimos & audacissimos, luna atque nocturnis spectris admodum terreri, tremere, atque ad homines se fuga recipere & inter crura hominum sese abdere. Hinc Theocr. in Pharmaceutria dicit & ad Hecaten subterraneam catulos tremere. [Id commodius, quantum coniicio, de inani impetu intelligeretur, qui solet excitari plerunque ab importunis & odiosis quibusdam sciolis, in viros doctos: quos cum imitari nequeant, iis obloqui non verentur. Quo sensu accipio illud Alciati:

Allatrant, sed frustra agitur vox irrita ventis,
Et peragit cursus surda Diana suos.]

INANIS OPERA.

ERASMI. *Asinum tondes.*

Τὸν ὄνον κείρεις, id est, Asinum tondes. De his, qui rem absurdam atque inutilem aggrediuntur: propterea quod asinum neque [...]ctere possis propter villos, neque tondere quum lanam non habeat. Huius meminit Aristophanes in Ranis.

Ab asino lanam.

Huic finitimum est & illud, ὄνου πόκας ζητεῖς. id est. Asini lanam quæris. De iis qui stulte quærunt ea quæ nusquam sunt. Effertur etiam adagium ad hunc modum, ὄνου πόκαι, id est, Asini lanæ. Aristophanes. ἐς εἰς τὸ λήθης πεδίον, ἢ 'ς εἰς ὄνου πόκας; id est, Asini quis [...] lanas? quis in lethes solum? Per asini lanam, res vanas significans, quæ nusquam sunt.

Vtrem vellis.

Huic simillimum, ἀσκὸν τίλλεις, id est, Vtrem vellis. vel quod [...] sentiat, vel quod pilis careat.

Caluum vellis.

Φαλακρὸν τίλλεις, id est, Caluum vellis. Vbi inanem operam [...]mit, aut vbi quis auferre conatur, quo vacat is, à quo petitur. Veluti si quis à paupere conetur extundere pecuniam, ab indocto [...] raturam. Simillimum est illi Plautino: Aquam è pumice postulas. Rursum illi, Nudo vestimenta detrahere. Quin hodie quoque vulgus vbi significat nihil esse quod adimatur, volam manus [...]stendens, iubet inde velli quippiam: quod ea corporis pars nemini non sit calua.

Laterem lauas.

Feruntur huic confines aliquot apud Græcos parœmiæ, quibus operam inanem significamus: veluti, πλίνθον πλύνεις, id est, Laterem lauas: id quod vsurpat Terentius in Phormione: Loquar? Incendam. Taceam? instigem. Purgem me? Laterem lauem. Theocritus in Charitibus:

Καὶ ὕδατι νίζειν θολερῷ διοειδέϊ πλίνθον.

Id est:

Et nigram silicem lauisse liquentibus vndis.

Lapidem elixas.

Cui simillimum est, quod refertur apud Aristophanem in comœdia cui titulus σφῆκες: λίθον ἕψεις, id est, Lapidem decoquis, eo quod est, inaniter laboras, ἀλλ' ὅτ' ἂν ἀντιβολοίη τις [...] αὐτοῦ, λίθον ἕψεις ἔλεγεν. id est: Quin vbi quis obsecrauerit, demisso sic capite: Lapidem decoquis, inquit. Neque enim vnquam mollescit lapis, quantumuis diutina coctione. Generaliter conuenit in quamuis inanem operam: speciatim in hominem durum, nullisque precibus mollescentem.

Æthiopem lauas: Æthiopem dealbas.

Eandem vim habent, αἰθίοπα σμήχεις, id est, Æthiopem lauas. & αἰθίοπα λευκαίνεις, id est, Æthiopem dealbas. Lucianus in libro contra indoctum: καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, αἰθίοπα σμήχειν ἐπιχειρῶ. Nam [...] est: Ac iuxta prouerbium, Æthiopem lauare conor. Nam naturalis ille Æthiopum nigror, quem Plinius ex vicini syderis vapore [...]tat accidere, nulla abluitur aqua, neque vlla ratione candescit.

item peculiariter quadrabit, cum res parum honesta verborum fucis adornatur, aut cum laudatur illaudatus, aut docetur indocilis. Adagium ortum videri potest ab Æsopica fabula. Nam quidam mercatus Æthiopem, & existimans eum colorem non natura, sed superioris domini negligentia accidisse, nihil non adhibuit eorum, quibus vestes candefieri solent: adeoque perpetuis lotionibus miserum diuexauit, vt illum in morbum impulerit, colore, qui fuerat, manente.

Arare littus.

Αἰγιαλὸν ἀροῦν, id est, Arare littus. Est sterilem operam sumere. Ausonius ad Theonem:

Quid geris extremis positus telluris in oris,
Cultor harenarum vates, cui littus arandum?

Significans eum inaniter laborare. Huius peculiaris vsus erit, cum officium impenditur in eum, à quo nihil sis fructus aliquando percepturus: veluti si quis doceat ὄνον λύρας, aut beneficium collocet in ingratum. Salsitas enim facit, vt littorales oræ ferme sint steriles: quod etiam prouerbio testatum est, ἁλμυρὸν γειτόνημα, id est, Salsuginosa vicinia, pro sterili. Est autem adeo sterilis humor marinus, vt nec arbores ferat. Atque huiusce rei varias adfert causas Plutarchus in commentario De causis naturalibus primo statim problemate.

Harenæ mandas semina.

Εἰς ψάμμον σπείρεις, id est, Harenæ mandas semina: propterea quod steriles harenæ, maxime littorales, nec idoneæ ad sementem. Oenone Paridi apud Ouidium:

Quid facis Oenone, quid harenæ semina mandas?
Non profecturis littora bubus aras.

Atqui in nostra Brabantia sunt agricolæ tam industrii, qui sitientissimas harenas cogant & triticum ferre.

In aqua sementem facis.

Εἰς ὕδωρ σπείρεις, id est, In aqua sementem iacis. Theognis:

Ἶσον καὶ σπείρειν πόντον ἁλὸς πολιῆς.

Id est:

Par vt qui æquoreis semina mandet aquis.

Loquitur de his, qui beneficium conferunt in ingratos atque improbos homines; idque perinde perire dicit, quasi sementem facias in vndis marinis. Aristophanis interpres & hoc pacto effert prouerbium, κατὰ θαλάττης σπείρεις, id est, In mari sementem facis.

In saxis seminas.

Κατὰ πετρῶν σπείρεις, id est, In saxis sementem facis. Quo quidem allusisse credi potest allegoria Euangelica de semine, quod in petras inciderit. Nam hoc terræ genus fere sterile est: vel quia non potest aratro proscindi, vel quia quod satum est, non habet quo radices agat.

Ignem dissecare.

Εἰς τὸ πῦρ ξαίνειν, id est, Ignem diuerberare. Ad hanc formam pertinet, quanquam hoc inter Pythagorica retulimus symbola. Aristides in communi defensione quatuor Rhetorum: ἐλελήθεις δὲ ὑπεύθυνος ἁπάσαις ταῖς παροιμίαις ἐνεχόμενος, εἰς πῦρ ξαίνων, καὶ λίθον ἕψων, καὶ σπείρων τὰς πέτρας; id est: non intelligebas autem teipsum omnibus illis prouerbiis obnoxium esse: quod ignem diuerberares, quod lapidem elixares, quod in saxis sementem faceres? Taxat Platonem, qui apud Dionysium tyrannum nullum omnino fecerit operæ precium.

In aqua scribis.

Καθ᾽ ὕδατος γράφεις ἢ εἰς ὕδωρ γράφεις, id est, In aqua scribis, hoc est, nihil agis. Lucianus in Tyranno: παίζεις ὦ Χάρων, ἢ καθ᾽ ὕδατος φασὶν γράφεις, παρὰ Μικύλλου τινὰ ὀβολὸν προσδοκῶν; id est: Vtrum ludis Charon, an iam in aqua (quod aiunt) scribis, qui quidem à Micyllo obolum aliquem expectes? Plato in Phædro: οὐκ ἄρα σπουδῇ αὐτὰ ἐν ὕδατι γράψει μέλανι, σπείρων διὰ καλάμου, id est: Num hæc studiose in aqua scribet nigra, seminans calamo? Extat huiusmodi senarius inter sententias Græcas:

Ἀνδρῶν φαύλων ὅρκους εἰς ὕδωρ γράφε.

Id est:

Hominum improborum inscribe iusiurandum aquæ.

Idipsum deprauat Xenarchos in Pentathlo apud Athenæum libro decimo:

Ὅρκους δ᾽ ἐγὼ γυναικὸς εἰς ὕδωρ γράφω.

Id est:

Inscribo vino si qua iurat fœmina.

Item Catullus:

— Mulier cupido quod dicit amanti,
In vento & rapida scribere oportet aqua.

In harena ædificas.

Εἰς ψάμμον οἰκοδομεῖς, id est, In harena ædificas. Ad quod Euangelica parabola videtur alludere. Non consistit, quod super harenā struxeris. Proinde recte vsurpabitur, vbi quis negociū aggreditur inutile futurum, vtpote non recte iactis ante fundamentis.

Ventos colis.

Ἀνέμους γεωργεῖς, id est, Ventos colis. Colis autem dico, pro eo quod est agricolationem exerces. Refertur à Zenodoto. dicitur in eos, qui è suis laboribus nihil fructus reportant.

Ferrum natare doces.

Σίδηρον πλεῖν διδάσκεις. Ferrum fluitare doces. De iis, qui rem conantur, quæ repugnante natura, nequaquam fieri possit.

Cribro aquam haurire.

Κοσκίνῳ ὕδωρ ἀντλεῖ ἢ ἐπιφέρει, id est, Cribro aquā haurit. Quod etiam in obliuiosos non inconcinne dicetur. Plautus in Pseudolo: Non pluris refert, quam si imbrem in cribrum geras. Id autem olim inter ἀδυνατώτατα habitum, vel illud est argumento, quod inter prodigia refertur, Tuciam virginem Vestalem, aquam cribro tulisse, anno ab vrbe condita sexcentesimo nono: teste Plinio lib. 28. c. 2. Cuius meminit Dionysius Halycarnassæus lib. Romanarum antiquitatum secundo. Sumptum a fabula Danaidum puellarum: quas Plato scripsit apud inferos hoc pœnæ genus pendere, vt assidue aquam in dolium pertusum vasis item pertusis inferant. Alciphron. in epistola Galeni ad Cyrtonem: καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο εἰς Δαναΐδων τοὺς ἀμφορέας ἐγχεόμεθα πίθους, id est: Ac iuxta prouerbiū, amphoras in Danaidum dolia infundimus. Lucianus in Timone: ὥσπερ ἐκ κοφίνου τετρυπημένου. id est: Tanquā è cophino perterebrato. Effertur & hunc ad modum: εἰς πίθον τετρημένον ὕδωρ ἀντλεῖς. id est: In dolium pertusum aquam hauris. Plautus in Pseudolo. In pertusum ingerimus dicta dolium: operam ludimus.

Apud fimum odorum vaporem spargis.

Εἰς κόπρον θυμιᾷς, id est, In fimum aromatum odorem spargis: Nam perit omnis fragrantia, fimique fœtore vincitur. Est apud Suidam. Conueniet autem in hos, qui rem egregiam indignis adhibent. quod genus est illud: In lente vnguentum.

Et operam & retiam perdere.

Plautus in Rudentibus: Iam nunc & operam ludos facit & retiam. Id quidem citra tropum dictum est à sene qui Grippum seruum piscatum miserat, quum esset noctu orta tempestas grauissima. Venustius erit, si tropo adhibito dicatur in captatorem, cui non successit aucupium. Porro retiam Plautus antique dixit pro rete. Affine est illi quod alibi retulimus. Oleum & operam perdidi: &, Opera & impensa periit.

Senis mutare linguam.

Cum ad omnem disciplinam tardior est senectus, tum potissimum ad discendam linguam: quæ facultas maxime pueris à natura data est. Quapropter etiam vulgo compertissimum, pueros facile quamuis exprimere linguam: contra natu grandiores, aut non assequi, aut parum feliciter imitari. Inde prouerbium Senis mutare linguam, de frustra atq; intempestiue laborantibus. Diuus Hieronymus præloquens in quatuor Euangelia: Pius, inquit, labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de cæteris, ipsum ab omnibus iudicandum, senis mutare linguam, & canescentem mundum ad initia retrahere paruulorum. Quo significatur, adultam ætatem ad omnia minus esse tractabilem, quam rudes illos ac teneros annos, id quod eleganti metaphora dictum est à Nasone:

Quæ probet lætas arbor spaciantibus vmbras,
Quo posita est primum tempore, virga fuit.
Tunc poterat manibus summa tellure reuelli,
Nunc stat, in immensum viribus aucta suis.

Quare tunc formandi mores, cum mollis adhuc ætas tunc optimis assuescendum, cum ad quiduis cereum est ingenium. Nam posteaquam annis iam ceu diriguit animus, & vix didiscimus quæ perperam didicimus: & quæ nescimus, non sine maximo negocio nobis inculcantur. Neque hæc dixerim, vt adultiores à discendo deterream, cum nulla sit ætas ad discendum sera: sed vt pueros ad discendi studium acuam. Ne hoc quidem prætermittendum, quanquam vulgo iactatum: Senex psittacus negligit ferulam. Adagii sensus tametsi per se non est obscurus, tamen magis liquebit ex Apuleii verbis, quæ sunt in libro Floridorum secundo, de psittaco: Quæ rusticum nostrum sermonem cogitur æmulari, ferrea clauicula caput tunditur, imperium magistri vt persentiscat. Hæc ferula discenti est. Discit autem pullus vsque ad duos ætatis suæ annos, dum facile os vti conformetur, dum tenera lingua vti conuibretur. Senex autem captus, & indocilis est, & obliuiosus. Hactenus Apuleius. Indicat & Plinius libro decimo, capite quadragesimo secundo, miram esse docilitatem huic aui, verum non nisi primis duobus vitæ annis. His finitimum est, quod vulgo quidem, attamen haudquaquam ineleganter dicitur: Seruum esse canes vetulos loris assuefacere.

Reti ventos venaris.

Δικτύῳ ἄνεμον θηρᾷς. id est: Reti ventos captas. De frustra laborantibus: aut qui stulte sequuntur ea, quæ nulla sit assequendi spes: aut qui rem inanem inaniter captant. Nam vtre contineri ventus potest, reti nequaquam.

Tranquillum æthera remigas.

Αἰθέρα νήνεμον ἐρέσσεις, id est, Aere tranquillo remigas. Apud Zenodotum refertur de incassum laborantibus. perinde est quasi dicas: Aerem diuerberas, remigantium more.

Mortuum flagellas.

Νεκρὸν μαστίζεις, id est, Mortuum flagellas. In eos, qui obiurgant illos, qui nihil prorsus obiurgatione commoueantur: aut qui vita defunctos insectantur ac lacerant.

Ollam exornas.

Χύτραν ποικίλλεις, id est, Ollam exornas, siue picturas. De iis, qui in re vehementer absurda frustra conantur. Ineptus enim labor, ollæ vasi contempto, & culinariis vsibus destinato, picturæ lenocinium adhibere. Cui simillimum quiddam vulgo iactatur, Bracteis aureis inaurare iuglandium putamina.

Mortuo verba facit.

Νεκρῷ λέγουσα μύθους εἰς οὖς, id est, Mortuo ad aurem fabulam narrans. Plautus: Mortuo verba nunc facio. Terentius: Verba fiunt mortuo. Rursum Plautus: Nihilo pluris refert, quam si ad sepulchrum mortuo dicat iocum. Pertinet huc quod est apud Æschylum in Agamemnone:

Ἔοικα θρηνεῖν ζῶσα πρὸς τύμβον μάτην.

Id est:

Frustra ad sepulchrum viua ploro mortui.

Natum adagium à ridicula consuetudine veterum, vita defunctos ter voce cientium: vnde & conclamati dicebantur: præterea in pompis funeralibus multa deplorantium erga mortuum. Quem morem irridet Lucianus in libello De luctu, quem nos Latinum fecimus.

Surdo canis, Surdo fabulam narras.

Eandem vim habet, κωφῷ ᾄδεις, id est, Surdo canis. Vergilius in Bucolicis:

Non canimus surdis, respondent omnia syluæ.

Horatius:

—— Narrare putaret asello

Fabellam surdo. ——

Terentius in Heautontimorumento:

Næ ille haud scit, quam mihi nunc surdo narret fabulam.

Item T. Liuius de bello Macedonico lib 10. Quæ vereor ne vanis auribus cecinerint. Æschylus in ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις:

Ἤκουσας ἢ οὐκ ἤκουσας; ἢ κωφῇ λέγω;

Id est:

An audisti, an non audisti? num surdo loquor?

Allusit huc Ouidius Amorum lib. iij.

Quid iuuat, ad surdas, si cantet Phemius aures?

Quid miserum Thamyram picta tabella iuuat?

Ortum videtur à ridiculo casu: quo sæpe fit, vt hospes incidat in surdum, quem percontetur multa, ridentibus iis qui surdum nouerunt.

Littori loqueris.

Αἰγιαλῷ λαλεῖς, id est, Littori loqueris. Refertur à Græcis adagiorum collectoribus. Dictum in eos, qui frustra vel suadent, vel orant: perinde quasi surdo loquantur. Nam littora propter assiduum fluctuum fragorem surda dicuntur. Ouidius:

Surdior ille freto clamantem nomen Orestis,

Traxit inornatis in sua tecta comis.

Aquilam volare doces.

Αἐτὸν ἵπτασθαι διδάσκεις, id est, Aquilam volare doces. Diuersa metaphora sententiam eandem declarat. Quod enim Delphini inter pisces, id Aquila inter volucres. Quibus id etiam commune, quod vterque παιδεραστὴς esse narratur. Allusisse videtur huc Gregorius in epistola quadam ad Eudoxum rhetorem: τοὺς πολλοὺς ἔα χαίρειν, καὶ εἶναι κολοιοὺς πλῆσιν ἀετοὺς δοκιμάζοντας, Sine valere vulgus, sine esse graculos, qui volatum aquilarum probent.

Delphinum natare doces.

Δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις, id est, Delphinum natare doces. In eos competit, qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cum sit ipse exercitatissimus, nihil eget doctore. Nam Delphinus in natando pernicissimi impetus est, ita vt non modo superet omne natatilium genus velocitate, verum etiam terrestrium animantium: vt author Ælianus lib. xij. Quin & naues transilit, seque contento spiritu, teli in morem eiaculatur.

Delphinum cauda ligas.

Δελφῖνα πρὸς τὸ οὐραῖον δεῖς: id est, Delphinum cauda alligas. In eos qui quippiam incassum conantur: propterea quod delphinus cauda sit lubrica, nec ea parte teneri queat: aut quod cauda sit valida, cuius agitatione fertur & naues aliquando subuertere, vt hac parte sit inuictus. Quadrabit & in eos, qui ea via quempiam aggrediuntur, qua nequaquam possit superari.

Nebulas diuerberare.

Νεφέλας ξαίνειν, id est, Nebulas diuerberare dicitur, qui vel in re stulta, vel quæ fieri non queat, frustra sumit operam. Meminit Dogenianus, Suidas suspicatur ductum ab eo qui dixit nebulas esse lanam expansam, quasi similiter debeat carminari.

Asini caput ne laues nitro.

Ὄνου κεφαλὴν μὴ πλύνειν νίτρῳ. id est, Asini caput ne laues nitro. Ne multum sumptus operæve impendas in rem vilem ac sordidam. Finitimum illi, τὴν χύτραν ποικίλλειν, id est, Ollam variegare.

Ad fractam canis.

Πρὸς ἐρρωγυῖαν ᾄδεις, id est, Ad fractam canis. subaudi, vel chordam, vel citharam. Suidas ostendit dici solitum de iis, qui frustra laborant. Antiquis mos erat ad citharam canere: in qua si qu[…] chorda rupta sit, ad eam frustra vocem accommodes, cum illa no[…] respondeat. Fabulam de cicada, fractæ fidis vicem supplente, d[…] mus alibi. Quanquam non inscite accommodabitur, vbi non[…] spondetur officiis alicuius, aut vbi quis suadet obstinato, aut[…] inexorabilem.

De fumo disceptare.

Huic confine est illud quod apud Aristophanem legitur in N[…] bibus: καὶ λεπτολογεῖν ἤδη ζητεῖ, καὶ περὶ καπνοῦ στενολεσχεῖν. In philo[…] phos dictum, qui de fumo, hoc est, de rebus nihili, nimium a[…] disputant. Inest autem non parum comici salis in illis ipsis verbis [...] iocum confictis, λεπτολογεῖν στενολεσχεῖν: quorum alterum signif[…] de rebus tenuibus ac friuolis disceptare, alterum de meris nug[…] mentis sollicitum & anxium torqueri. Quapropter etiam So[…] tis scholam φροντιστήριον appellat.

Arenam metiris.

Ἄμμον μετρεῖς, id est, Harenæ modum quæris, siue metiris[…] est, rem infiniti laboris atque inexplicabilem inceptas, aut fru[…] conaris, quod nequeas efficere. Athenæus libro sexto, Alex[…] quendam adducit, qui innumera dixerit ψαμμακόσια, velu[…] quantia numerum harenarum. ὀνόμασι δεχόμενον ψαμμ[…] id est, nominibus vtens harenaginta, vt Græcæ vocis figu[…] tum imiter. Plato in Theæteto: μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν ἢ οἱ [...] σης λεγόμενοι χόες. id est: Magis illum latet, quam magis, vt dic[…] harenæ.

De lana caprina.

Huic simillimum est illud Latinorum adagium, De lana ca[…] na: quod a simili quopiam euentu natum apparet, contentiose[…] certantibus duobus vtrum lanas haberet caper an setas. Aut[…] qui de villis caprinis dimicantibus re videlicet inutili, mini[…] momenti, cuiusmodi iocus fertur & de asini lana. Horat. in ep[…] lis ad Lollium:

Alter in obsequium plus æquo pronus, & imi

Derisor lecti, sic nutum diuitis horret,

Vt puerum sæuo credas dictata magistro

Reddere, vel partes mimum tractare secundas,

Alter rixatur de lana sæpe caprina,

Propugnat nugis armatus. ——

Loquitur de morosis in amicitia, qui quantumlibet friuola de [...] sa litem cum amico suscipiunt.

Isthmum perfodere.

Isthmum perfodere dicebantur, qui magno quidem conatu [...] irrito molirentur aliquid. Ductum ab Isthmo Corinthiaco, [...] efficiebat, vt naues longo & ancipiti ambitu iuxta peninsulam [...] cumagerentur. Vnde complures illum adorti sunt, qua erat [...] stissimus, perfodere: nempe Democritus rex, Dictator Cæsar, [...] princeps, Domitius Nero, infausto (vt omnium patuit exitu) [...] cepto. Author Plinius lib. 4. cap. 4. Tranquillus ostendit, [...] tentatum à Caligula. Philostratus in vita Apollonii negat [...] ronem destitisse, victum operis difficultate: sed quod timeret [...] admissum mare, perituram Æginam portenderet, aut res no[…] imperio Romano coorituras: nam id prædixerant Ægyptii [...] Quin & vetustissimus scriptor Herodotus libro Historiæ [...] mo prodidit Cnidios Isthmum, qua angustissimo spacio, [...] quinque stadiorum, spectabat continentem, perfodere [...] tos, quo insulam facerent, cæterum ictos scopulos in fodien[…] oculos resiliisse, deinde Delphicum Apollinem ab eis consul[…] trimetris respondisse:

Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μηδ᾽ ὀρύσσετε.

Ζεὺς γάρ κ᾽ ἔθηκε νῆσον, εἴ κ᾽ ἐβούλετο.

Id est:

Neque cingite Isthmum mœnibus, neque fodite.

Nam si Ioui id visum, locasset in salo.

Denique Nicanor Seleucus aggressus est Isthmum, qui di[…] Euxinum & Caspium mare, nec perfecit, à Ptolemæo Ce[…] interfectus.

Lapidi loqueris.

Λίθῳ διαλέγῃ. Lapidi loqueris. Eundem sensum habet. E[…] Terentium in ἑαυτὸν Lapis pro stupido brutoque homine p[…] aliquoties. Non inscitum est quod refert Laertius. Cuidam [...] roganti, quanam in re melior esset euasurus filius si erudiretur, [...] nihil aliud, inquit Aristippus, certe in Theatro non sedebit [...] super lapidem.

Parieti loqueris.

Πρὸς τὸν τοῖχον λαλεῖς, id est, Parieti loqueris. Et hoc quoque [...] fertur à Græcis collectoribus. Effertur & ad hunc modum, [...] χου λαλεῖν: id est, Per parietem loqui. Dici consueuit, vbi qu[…] quippiam faceret vehementer absurdæ. Fortassis ab aman[…] sumptum, qui ad fores ac fenestras, aut etiam parietes amic[…] perinde loquuntur nonnunquam, quasi sensus aliquis illis [...] Plautus in Truculento vsurpat pro eo quod est taciturno lo[…] Ego, inquit, ero paries, loquere tu.

Sterilem fundum ne colas.

Στεῖρον ἀγρὸν μὴ σπείρειν, id est, Agrum sterilem ne colas. R[…]

tur inter leges Platonicas. Hoc ænigmate lex apud Platonem verecunde deterret à venere mascula si satis commemini. In octauo De legibus, ait illos facere sementem in petras. Potest tamen ad alios vsus accommodari: Ne doceas indocilem, ne felicitatē quæras in diuitiis. Non enim pariunt homini beatitudinem. Plautus in Amphitryone: Nam vxorem vsurariam perinde est præberier, ac si agrum sterilem sarriendum colloces.

Vtrem mergis vento plenum.

Ἀσκὸν βαπτίζεις πνεύματος πλήρη, id est, Vtrem mergis vento plenum. Competit in eum qui frustra conatur: vt qui castigat inemēdabilem: quod inflatus vter quantumuis immergas, rursum emicet. Natum videtur ex oraculo Sibyllæ, quod illa ædidit de ciuitate Atheniensi.

Ἀσκὸς βαπτίζῃ, δῦναι δέ τοι οὐ θέμις ἔσται.

Id est:

Vter tingeris, sed mergere nemo valebit.

Cauam Arabiam serere.

Τὴν κοίλην Ἀραβίαν σπείρειν, id est, Cauam Arabiam serere. pro frustra sudare, aut in re perdifficili, nec admodum frugifera, operā sumere. Lucianus in Apologia, ὡς τὴν κοίλην Ἀραβίαν σπείρειν ἐπιχειρεῖν. id est: Vt cauam Arabiam serere aggrediatur. Significat autem palustrem Arabiæ partem neutiquam idoneam sementi. Plutarchus περὶ τῆς ἀδολεσχίας: τὴν μὲν γὰρ πρὸς τῆς Ἀσίας δυσμὰς τῶν ταπεινῶν ἄγονον εἶναι τὸ σπέρμα λέγουσι· τῶν δ' ἀδολέσχων ὁ λόγος ἀτελὴς καὶ ἄκαρπός ἐστι. id est: Aiunt enim sterilem esse sationem humilium Asiæ regionum: at loquaculorum ipsa oratio inutilis est atque infrugifera.

Aranearum telas texere.

Τὰ ἀράχνια ὑφαίνειν, id est, Aranearum telas texere. Est in re friuola, nulliusque frugis, infinitum atque anxium capere laborem. Refertur prouerbii vice à diuo Basilio in initio enarrationis Hexameron. Vnde & apud Diogenem Laertium in vita Zenonis, philosophus quidam rationes dialecticas, aranearum textis similes esse dicebat: quæ cum operosum quiddam atq; exactum præ se ferant, tamen nugatoriæ sint atq; imbecilles. Et alius quispiam leges cum aranearum textis comparabat, quæ cum à magnis auibus facile discinderentur, muscas duntaxat irretirent.

E multis paleis paulum fructus collegi.

Ἐκ πολλῶν ἀχύρων ὀλίγον καρπὸν συνήγαγον, id est, Ex multis paleis parum fructus collegi. id est, multo labore non multum emolumenti sum consecutus: aut è verboso sermone paululum bonę sententiæ percepi: ex ingenti volumine minimum doctrinæ retuli. Translatum ab excussoribus tritici.

Ouum adglutinas.

Ὠὸν κολλᾷς, id est, Ouum glutino compingis. Refertur à Diogeniano. Ridicule laborat, qui fractum oui putamen glutino sarcire & coagmentare conetur.

Penelopes telam retexere.

Penelopes telam retexere, est inanem operam sumere, & rursum destruere quod effeceris. Natum ex Homero, qui lib. Odysseæ ij. fingit Penelopen Vlyssis vxorem procos iam vrgentes, hac conditione delusisse, vt tum se promitteret nupturam, vbi telam quam habebat in manibus, absoluisset. Quam cōditionem postea quam illi accepissent, mulier astuta, quod interdiu texuisset, id noctu retexere cœpit:

Ἔνθα δὲ ἠματίη μὲν ὑφαίνεσκεν μέγαν ἱστόν,
Νύκτας δ' ἀλλύεσκεν ἐπὴν δαΐδας παραθεῖτο.

Id est:

Illa diurna quidem ingentem contexere telam,
Verum eadem admotis soluebat nocte lucernis.

Vsurpat hoc adagium Plato in Phædone. Item Cicero Academ. quæst lib. ij. Quid quod eadem, inquit, illa ars, quasi Penelopes telam retexens, tollit ad extremum superiora. Sentit autem de dialectica, quæ iisdem illis rationibus, quibus confirmauit aliquid, rursum soluit ac destruit, vt nihil iam actum videatur. Seneca de beneficiis v. Quid enim boni est nodos operose soluere, quos ipse vt solueres feceris? Aristides in defensione quatuor oratorum, καὶ σὺν ἱστόν τιν' ἀναλύοντες. ὅσον γὰρ αὖ προσκόψωσι τῆς σοφίας, τοσοῦτ' αὐτοὶ μεγάλα φρονοῦντες. id est, Et telam nescio quam retexentes. Quantum enim faciunt compendii in sapientia, tantum rursum dispendii, dum arrogantes euadunt. Hoc quoniam aliis prouerbiis, quæ mox dicemus, subnectit, indicat nimirum & hoc esse prouerbium.

Oleum & operam perdidi.

Eodem pertinet & illud quod est apud Plautum in Pœnulo, Tum pol ego & oleum & operam perdidi: id est, quicquid insumpsi, seu rei, seu laboris, id frustra insumptum est. Metaphora ducta est à gladiatorum ac palæstritarum certaminibus: in quibus certaturi, vnguentis quibusdam oleaceis perungebantur. Cicero in Epistolis, Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse Pompeius profitetur se & oleum & operam perdidisse. Quanquam potest & ad lucubrantium lucernas referri: sicuti Cicero fecisse videtur, scribens ad Atticum lib. xiij. Ante lucem quum scriberem contra Epicureos, de eodem oleo & opera exaraui nescio quid ad te, & ante lucem dedi. Idem ad eundem alibi, Non defleamus, ne & oleum & opera nostræ philologiæ perierit: sed conferamus tranquillo animo. Quo quidem in loco plus habet gratiæ, quod ad rem animi translatum sit. Ergo hic oleum pro sumptu positum est: nam & sic effertur adagium. Plautus in Rudentibus, Et operam & sumptum perdunt. Eodem pertinet etiam illud quod coruus ille salutator sanare didicerat: Opera & impensa periit. Cuius fabulæ meminit Macrobius lib. Saturnalium ij. Eam, quoniam haudquaquam indigna memoratu videtur, non grauabor adscribere: idque ipsius verbis. Sublimis, inquit, Actiaca victoria reuertebatur Octauius. Occurrit ei inter gratulantes coruum tenens, quem instituerat hoc dicere: Aue Cæsar victor Imperator. Miratus Cæsar officiosam auem, viginti millibus nummum emit. Socius opificis, ad quem nihil ex illa liberalitate peruenerat, affirmauerat Cæsari illum habere & alium coruum: quem vt afferre cogeretur, rogauit. Allatus, verba quæ didicerat, expressit: Aue victor Imperator Antoni. Nihil exasperatus, satis duxit iubere illum diuidere donarium cum contubernali. Salutatus similiter à psittaco, emi iussit eum. Idem miratus in pica, hanc quoque redemit. Exemplum sutorem pauperem solicitauit, vt coruum institueret ad parem salutationem: qui impendio exhaustus, sæpe ad auem non respondentem dicere solebat: Opera & impensa periit. Aliquando tamen coruus cœpit dicere dictatam salutationem. Hac audita dum transit Augustus, respondit: Satis domi salutatorum talium habeo. Superfuit coruo memoria, vt & illa quibus dominum querentem solebat audire, subtexeret: Opera & impensa periit. Ad quod Cæsar risit, emique auem iussit, quanti nullam adhuc emerat. Hactenus Macrobii verba reddidimus. Diuus Hieronymus ad Pammachium, videtur huic adagio velut alterum quoddam adagium subtexuisse: Oleum perdit & impensas, qui bouem mittit ad ceroma. Siquidem hoc ipsum, Bouem ad ceroma mittere, prouerbium sapit: pro eo quod est, docere indocilem: aut ad id muneris quempiam asciscere, ad quod obeundum minime sit idoneus, videlicet ingenio repugnante. Nam ceroma dicitur vnguentum, quo olim vngebantur athletæ. id ex oleo certisque terræ generibus conficiebatur. Porro ad certamina bos inutilis est.

Nihil agere.

Suidas hunc versiculum citat è Cratini fabula, cui titulus, Horæ:

Καὶ ταῦτα πράττων φάσκ' αὐτὸς οὐδὲν ποιῶν.

Id est:

Atque ista faciens quidam ait, faciens nihil.

Admonetque subesse prouerbium, quod quadret in eos qui frustra laborent. Apud Latinos item nihil agunt, qui sumunt inanem operam: vt apud Terentium: Cæterum hoc nihil agit. Celebratur & illud Attilii: Satius est ociosum esse, quam nihil agere.

Periit sus.

Ἀπόλωλεν ὗς καὶ τάλαντον καὶ γάμος.

Periit mihi sus & talentum, & nuptiæ.

Dici suetum, vbi quis frustratus perdidisset operam impensam. Natum à quodam, qui cum apparasset ad nuptias omnia, non est eas assecutus. Affine illi, Oleum & operam perdidi.

Quid opus erat longis canere tibiis?

Dion. lib. j. huiusmodi quoddam adagium refert: τί γάρ με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν; id est: Quorsum attinebat me longis tibiis canere? Idque aiunt conuenire in eos, qui sumpsissent inanem operam, aut sumptum. Ductum ab Othone, qui post casum Galbam fecerat sacrum, in quo exta inauspicatos exitus portendebant. Itaque pœnitens sumptus & operæ frustra insumptæ, fertur ita dixisse: τί με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν; quæ verba deinde in vulgi fabulam abierūt. Olim in sacris, longis tibiis cani solitum est: qui mos postea sublatus, authore Plutarch. Meminit huius & Suetonius in vita Othonis: Postridie quoque, inquit in augurando tempestate orta, grauiter prolapsum, identidem obmurmurasse: τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς, id est: Quid mihi cum longis tibiis? Quo quidem loco demiror quid commouerit quendam, non obscuri nominis interpretem, vt reiectis Suetonii verbis velut adulterinis, Dionis supponenda putaret: quasi vero nephas sit authoribus eandem sentētiam diuersis explicare formis, aut quasi non elegantius etiam dixerit Suetonius quam Dion.

Ollas ostentare.

Χύτρας ἐπιδείκνυσθαι, id est, Ollas ostentare, est rem per se ridiculam ac sordidam, perinde vt maximam efferre. Plutarch. in libello De auscultando, taxans sophistas, quibus mos erat ἀδόξους, id est, infames materias verborum fucis exornare, cum vomitum, febrim, Busiridem, atque id genus alia laudant, ἢ νὴ Δία, inquit, χύτρας ἐπιδεικνύμενοι, id est, Ac per Iouem ollas ostentantes. Non quod prorsus improbandum sit, si quis vel exercendi vel laxandi ingenii gratia ludat nonnunquam in huiusmodi argumentis: modo iocus sit eruditus, & cum voluptate misceat nonnihil vtilitatis. Quandoquidem ridentem dicere verum, quid vetat? Imo fit, vt citra offensam & gratius irrepat in animos mortalium veritas, huiusmodi lenociniis commendata: adeo, vt Aulus Gellius non dubitet ridiculas Æsopi fabellas tetricis illis & è cœlo delapsis Stoicorum dogmatis anteponere. Lusit & ipse Plutarchus in Gryllo, festiuiter sane, sed ita tamen, vt philosophum iocari,

non scurram, possis agnoscere. Lusimus & nos ante complureis annos μωρίας ἐγκώμιον, cui non plus septem dierum operam impendimus, idque nullis librorum adminiculis adiuti. Nam nostra sarcina nondum aducta tum erat. Hoc quicquid est libelli, video candidis ingeniis, & iis qui bonis literis sunt initiati, magnopere probari: qui præter iocandi festiuitatem affirmãt illic esse non pauca, quæ ad corrigendos hominum mores magis conferant, quam Aristot. Ethica aut Politica dogmata, qui paganus plus quam paganice hisce de rebus præcepit. Et tamen audio nonnullos offendi, sed paucos: atque hos eiusmodi vt nihil probent, nisi barbarum, insulsum, & ab omnibus Musis alienissimum. Ipsi Iuuenalem legũt, alioquin acerrimi poetarum hostes, quo principum, sacerdotum, negociatorum, ac præcipue mulierum vitia in concionibus suis insectentur: quæ sæpius ita depingunt, vt obscœnitatem doceant. Ego, cum argumentum susceptum ab hoc non abhorreret, & vbique tantus pateret campus, neque mordeo quempiam nominatim, nisi forte meipsum: & odiosam illam scelerum ac vitiorum Camarinam nusquam mouens, ridicula quædam magis quam fœda paucis attingo. Sed taxas, inquiunt, episcopos, taxas theologos, taxas principes. Primum non animaduertunt, quam hoc ipsum faciam moderate, minimeque odiose. Deinde non meminerunt illius regulæ, quam toties inculcat diuus Hieronymus, vbi generalis de vitiis disputatio est, ibi nullius personæ esse iniuriam, neque carbone notari quenquam quasi malus sit, sed omnes admoneri, ne sint mali: nisi forte illud contendant, omneis principes esse sapientes, omnes theologos absolutos: omnes episcopos & pontifices esse tales quales fuerunt Paulus & Martinus: vniuersos monachos ac sacerdotes, Antonios esse & Hieronymos. Denique non perpendunt id quod in dialogis est potissimum, personæ decorum: & Erasmum imaginantur loqui, non Moriam. Quasi vero si quis Ethnicum cum Christiano loquentem faciat, nefas sit Ethnicum quicquam dicere, quod abhorreat à doctrina Christiana. Postremo cum tyranni quoque cum à morionibus quiduis audiunt, rideant, parumque ciuile putent, vllis offendi dicteriis, mirum est istos, nescio quos, ab ipsa Moria nihil omnino posse audire: quasi quicquid de vitiis vtcunque fuerit dictum, id prorsum ad ipsos pertineat. Sed hac de re iam amplius satis. Ad ollas redire præstat. Ergo prouerbium affine fuerit illi, quod alibi dictum est χύτραν ποικίλλεις. id est, Ollam variegas.

Cum diis pugnare.

Θεομαχεῖν, id est, Cum diis pugnare dicuntur, qui vel naturæ repugnant, vel aduersus fatalem necessitatem reluctantur. Sumptum à Gigantum fabula. M. Tullius in dialogo De senectute: Quid enim aliud, Gigantum more bellare cum diis, nisi naturæ repugnare? Euripides in Bacchis.

Κ᾽ οὐ θεομαχήσω, σῶν λόγῳ πεισθεὶς ὕπο.

Id est:

Cedam deis, parens tuis sermonibus.

Fertur & huiusmodi senarius inter sententias prouerbiales,

Θεῷ μάχεσθαι δεινόν ἐστι καὶ τύχῃ.

Id est:

Pugnare cum diis, cumque fortuna, graue est.

Celebratur & illud Homericum:

Οὐκ ἔστιν πρὸς δαίμονα φωτὶ μάχεσθαι.

Id est:

Haud pugnare potest hominum cum numine quisquam.

Id imitatus Pindarus:

Χρὴ δὲ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν.

Id est:

Non conuenit cum Deo contendere.

Cum diis non pugnandum.

Qui monebit non esse pugnandum cum genio, cum superis, cum magnis principibus, quos Hebræorum etiam literæ vocant deos, vsurpabit illud ex eodem libro:

--- Θεοὶ δέ τε φέρτεροι ἀνδρῶν.

Id est:

--- Verum homines diis inferiores.

De θεομαχεῖν, diximus alibi. Pindarus Pythiis hymno secundo sententiam hanc sic extulit, χρὴ δὲ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν: id est, Oportet aduersus Deum non contendere.

Asinum sub freno currere doces.

Asinũ sub freno currere doces: hoc est, doces indocilem. Nam equus ad cursum idoneus, asinus ad equestrem cursum inutilis. Horatius:

Infelix operam perdas vt si quis asellum
In campum doceat parentem currere freno.

Acron admonet prouerbialiter dictum de asino. Est autem diuersum illi, quod alibi retulimus, τὸν ἵππον εἰς πεδίον: id est, Equum in campum.

Apud nouercam queri.

Qui deplorant infelicitatem suam apud eos, qui nihil auxilii sint laturi, vel gauisuri magis conquerentium malis, apud nouercam queri dicuntur: quod nouercæ fere male velint priuignis. Ballio leno in Pseudolo Plauti:

Nam isthuc quod nunc lamentare, non esse argentum
tibi,
Apud nouercam quærere. ---

Leno pro se supposuit nouercam. Quod dictum Pseudolus simulans se non intelligere:

Eho, inquit, an vnquam huius nupsisti patri?

Cauda tenes anguillam.

Απ᾽ οὐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις, id est, Cauda tenes anguillam. In eos apte dicetur, quibus res est cum hominibus lubrica fide, perfidisque, aut qui rem fugitiuam atque incertam aliquam habent, quam tueri diu non possint.

Austrum perculi.

Austrum perculi: id est, Operam lusi: est apud Plautum in Epidico. Quo quidem adagio non grauatus est vti Paulus in epistolis suis. Aer enim verberantis ictum, cedens eludit. Sumptum videri potest vel ab his, qui exercentur ad artem gladiatoriam ensem per aera ventilantes: vel ab historia, cuius meminit Aulus Gellius de gente quadam, quæ cum hoc vento bellum gessit.

Σκιαμαχεῖν.

Olim qui inaniter laborabant, σκιαμαχεῖν dicebantur: hoc est, cum vmbra pugnare. Plato lib. de legibus viij. ἢ εἰ πάντων ... ἐμψύχων ἢ τῶν ἀψύχων ἀπορήσειεν τις ποτε, ἐρημίᾳ συγγυμναστῶν, ἆρ᾽ ... ἐθελήσαιμεν ἂν αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, σκιαμαχεῖν ὄντως; id est: An haec, si quando ab omnibus & animatis & inanimis destituti, non haberemus concertatorem, num substinebimus ipsi contra nos ipsos, vere vmbraticam exercere pugnam? Idem in Apologia Socratis: ἀλλ᾽ ἀνάγκη ἀτεχνῶς ὥσπερ σκιαμαχεῖν ἀπολογούμενον τε, καὶ ἐλέγχειν μηδενὸς ἀποκρινομένου. id est: Sed necesse est omnino, vt cum vmbra pugnem, simul & defendens & accusans, quum nemo respondeat. Idem de Rep. lib. vij. ἀλλ᾽ οὐκ ὄναρ ὡς νῦν αἱ πολλαὶ ... σκιαμαχούντων τε πρὸς ἀλλήλους καὶ στασιαζόντων περὶ τοῦ ἄρχειν, ... id est: Non per somnium vt nunc complures ciuitates ab iis qui habitant, vmbra pugnant, ac de principatu seditiones excitant, ... Huc fortasse pertinet quod scribit Florus Epitome in librum T. Liuii xlix. Quum enim Scipio rem in Africa fortiter ac feliciter gereret, Cato in senatu reliquos, qui militarent in Africa, vmbram militare dicebat, Scipionem vigore. Iulius Pollux lib. vj. indicat eos qui molliter ac deliciose viuerent, σκιατροφίας appellari solitos, velut educatos in vmbra, & ob hoc impatientes pulueris atque solis, & σκιατροφίας, qui voluptatib. effœminantur. Nam luxus & libido lucifugæ sunt, amant tenebras & secretum. Porro ludus vmbraticæ pugnæ durat etiam hodie non illepidus. Hunc qui exercet, pro vtroque respondet, & pro se, & pro vmbra. Hoc admonere visum, quo magis liqueat quod ex apologia citauimus. Meminit Lucianus in Sectis. Vide prouerb. Cum laruis luctari.

Milium terebrare.

Κέγχρον τρυπᾶν, id est, Milium perforare dicitur, qui in re difficili, sed prorsus inutili laborant. Galenus lib. De præscientia, vexans sophistas, qui putant philosophiæ studium vehementer ... le, sic loquitur: ἀλλ᾽ ἁπάντων μαθημάτων ἀχρηστότατον ... ὁμοίως τῷ κέγχρον τρυπᾶν. id est, Quin potius omnium disciplinarum hoc existimant inutilissimum perinde vt milium perterebrare. Sic enim arbitramur legendum, quum in æditis libris habeatur τὸ κέγχρον, id est, minutum leguminis genus, quod haud fieri ... perterebres gemmarum more, quum perterebrati nullus sit ... Simile studium fuit illius, qui grana milij è longinquo mittebat per foramen acus.

Vacuam inhabitare.

Κενὴν ἐγκατοικεῖν δόμον, id est, Vacuam habitare domum dicuntur. qui speciem rei magnificam ostentant, quum ipso bono vacui sint. Plato trimetrum citat, haud dubium quin vulgo iactatum, quandoquidem authoris nomen tacet: καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτα ἀφεὶς εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας,

Ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις.

ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ᾽ οἷς ἐστι καὶ βίος, καὶ δόξα καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά, id est, Eaque exerce vndecunque videberis sapere, omissis istis ad ostentationem facientibus: siue deliramenta ea vocari decet, siue nugas:

Ex quibus inanes incolas tandem domos:

neque magnifacias viros qui hæc minuta redarguunt, sed illos potius, quibus adest res familiaris & honesta fama, aliaque multa bona. De vacuo gratiarum scrinio diximus alias.

In frigidum furnum panes immittere.

Ἐπὶ ψυχρὸν ἰπνὸν τοὺς ἄρτους ἐπιβάλλειν, id est, In frigidum furnum immittere panes dicuntur & hodie, qui docet indocilem, aut monet auersum, aut qui alioqui sumit inanem operam. Refertur apud Herodotum lib. v. cui titulus Terpsichore: Consultis manibus Melissa apparens, negauit se indicaturam, vbi recóditum ... depositum, quum ipsa algeret nuda. Nihil enim sibi profuisse vestes, quibuscum fuerat sepulta, quod non essent exustæ. Attestandum suis dictis hoc indicio, ὅτι εἰς ψυχρὸν τὸν ἰπνὸν Περίανδρος τοὺς ἄρτους ἐπέβαλε, id est, quod in furnum cum frigeret, Periander immisisset panes. Hoc ænigma solus Periander, renunciatum intellexit, sibi conscius, quod cum exanimi coierat. Hoc ad prouerbii fidem opinor esse satis: quo nobis licet castius ac verecundius vti.

Linum lino nectis.

Λίνον λίνῳ συνάπτεις, id est, Linum lino connectis. Hu...

duplicem apud Græcos interpretes sensum inuenio, quorum alter est: Infirmis infirma copulas, friuola friuolis. alter: Eadem non iisdem rationibus facis aut dicis. Ctesippus in Platonis Euthydemo: Haud tu quidem linum, vti prouerbio dicitur, lino connectis, si pater tuus, pater est omnium. Est autem ironia in sophistam, qui friuolis argutiis id sibi collegisse videbatur. Aristoteles in iij. lib. τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως, disputans de infinito, vbi Parmenides sententiam præfert sententiæ Melissi. Melissus enim ipsum infinitum totum dixerat. At Parmenides totum dixit esse finitum, à medio æque distans. Fieri enim, inquit, non potest, vt infinitum cum toto atque vniuerso, perinde atque cum lino linum nectatur. Ipsa Philosophi verba subscribam, si quis forte requiret: διὸ βέλτιον οἰητέον Παρμενίδην Μελίσσου εἰρηκέναι. ὁ μὲν γὰρ τὸ ἄπειρον ὅλον φησίν, ὁ δὲ τὸ ὅλον πεπεράνθαι, μεσσόθεν ἰσοπαλές. οὐ γὰρ λίνον λίνῳ ἐστὶ συνάπτειν, τῷ ἅπαντι καὶ τῷ ὅλῳ τὸ ἄπειρον. Suidas hoc adagium ex Stratidis citat Politia. Proculus item in discutiendis quæstionibus, quæ exoriuntur ex dictis Platonis, quodam in loco sic vtitur, vt videatur conuenire in eum, qui copulet inter se pugnantia, ostendens quemadmodum Plato de Homero diuersa pugnantiaque dixerit: οὐ γὰρ λίνον λίνῳ συνάπτειν ἐστί, ταῦτα ἀλλήλοις συμπλέκειν; id est, Annon enim linum lino cōnectere est, ista inter se copulare? Huic affine est quod apud Athenæum libro sexto, ex Thebano poeta, Pindaro (ni fallor) citatur: κολλῶν ὥστε ξύλον παρὰ ξύλῳ. id est, Adglutinans ceu lignum ligno. Prior enim dixerat de parasitis: is qui hoc dicit, sermonem suscipit de adulatoribus, superiori congruentem.

Surdo oppedere.

Παρὰ κωφῷ ἀποπαρδεῖν, id est, Apud surdum crepitum ædere. dicitur vbi quid frustra fit: aut vbi peccatur apud stupidos, qui non queant sentire: siue cum conuiciis incessitur is, qui perinde negligit, quasi non audiat. Refertur à Diogeniano & à Suida.

De asini prospectu.

Περὶ ὄνου παρακύψεως, id est, De asini prospectu. Vetus adagium dici solitum in eos, qui ridendo titulo quempiam calumniantur, aut de friuolis rebus aliquem in ius vocant. Euentus qui fabulæ præbuit occasionem, varie narratur ab authoribus. Quidam huiusmodi quædam memorant. Figulus quispiam varias auium formas finxerat, easque in officina collocatas habebat. At asinus quidam, inobseruantius sequente agasone, inserto per officinæ fenestellam capite, pariter & aues & reliqua vasa deiecit, comminuitque. Is cuius erat officina, agasonem in ius vocat. Qumque rogaretur ab omnibus, quanam de re litem moueret: De asini, inquit, prospectu. Alii aues non fictiles, sed veras fuisse volunt, quæ asino, sicuti dictum est, per fenestram immittente caput, disturbatæ perticam ruperunt, reliquaque vasa subuerterunt. Reliqua fabulæ vtcunque conueniunt. Lucianus in Asino suo parœmiam hanc fingit ex se natam, quod dum asinus conaretur obliquato capite per fenestram prospicere quid ageretur, tum sese, tum dominos suos prodidit. Eamque rem magno omnium risu exceptam, in adagionem abiisse, ἐξ ὄνου παρακύψεως, id est, Ex asini prospectu. Porro iuxta Luciani sententiam magis quadrabit in eos, qui stoliditate sua, dum inepte student dissimulare, ridicule produntur. Hunc Luciani locum æmulans Apuleius in ix. Metamorph. suæ lib. scribit ad hunc modum: Qua contentione & clamoso strepitu cognito, curiosus alioqui & inquieta procacitate præditus asinus, dum obliquata ceruice per quandam fenestrulam, quid nam sibi vellet tumultus ille, prospicere gestio: vnus è commilitonibus, casu fortuito conlimatis oculis ad vmbram meam cunctos testatur incoram. Magnus denique continuo clamor exortus est. Et emersis protinus scalis, iniecta manu quidam me veluti captiuum detrahunt: iamque omni sublata cunctatione, scrupulosius contemplantes singula, cista etiam illa releuata, repertum productumque, & oblatum magistratibus miserum hortulanum, pœnas scilicet pensurum, in publicum deducunt carcerem, summoque risu de meo prospectu cauillari non desinunt. Vnde etiam, De prospectu & vmbra asini, natum est frequens prouerbium. Hactenus Apuleius.

Anthericum metere.

Τὸν ἀνθέρικον θερίζειν, id est, Anthericum metere, dicebantur, qui laborem inanem ac sterilem caperent. Anthericus, herbæ genus, quod meti non possit, sed velli manibus necesse est, velut & linum. Antherices vocantur summa spicarum fastigia, siue atheres. Herodotus asphodeli caules antherices vocat, teste Suida: quos & tenaciores ait esse, quam vt frangi queant. Atherici meminit & Plin. lib. 21. cap. 17. In Græcorum commentariis reperio promiscue positum Antherices, & atherices.

De asini vmbra.

Ὑπὲρ ὄνου σκιᾶς, id est, Super asini vmbra: pro eo quod est, de re nihili. Sophocles in Cedalione apud Suidam, τὰ πάντ' ὄνου σκιά: id est, Cuncta asini vmbra, hoc est, nugæ, nihilique res. Apud eundem Aristoph. in Dædalo: περὶ τοῦ γὰρ ὁ πόλεμος νῷν ὑμῖν ἐστι; περὶ ὄνου σκιᾶς, id est, Qua de re nunc inter vos bellum est? Nimirum de asini vmbra. Citatur ab eodem & Aristoteles, ἐν διδασκαλίαις, qui fabulam quandam extare dixerit hoc titulo, ὄνου σκιά, id est, Asini vmbra Archippi comœdiam, opinor sentiens, de qua meminit Zenodotus. Lucianus in Sectis: πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, περὶ ὄνου σκιᾶς μαχόμενοι φιλοσοφοῦντες, id est, Omnes, vt ita dixerim, de asini vmbra depugnant philosophi. Aristophanes in Vespis: περὶ τοῦ μάχῃ νῷν; περὶ ὄνου σκιᾶς, id est, De quo pugna est nobis? de asini vmbra. Demosthen. in Philippica quadam: πρὸς ἅπαντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι, id est, Cum omnibus in præsentia de Delphica vmbra digladiari. Proinde sunt qui credant hoc adagii primum ab authore Demosthene natum fuisse, fabulam huiusmodi referentes. Cum aliquando Demosthenes quendam in causa capitali defenderet, ac iudices haberet parum attentos, sed dicenti obstreperent, ille: Paulisper, inquit, aures mihi præbete, siquidem rem narrabo nouam ac lepidam, atque auditu iucundam. Ad quæ verba cum illi iam aures arrexissent: Adolescens, inquit, quispiam asinum conduxerat, rerum quiddam Athenis Megaram deportaturus. Inter viam autem cum æstus meridianus ingrauesceret, nec inueniret quonam vmbraculo solis ardorem defenderet, depositis clitellis, sub asino sedens, eius vmbra semet obtegebat. Cæterum id agaso non sinebat, hominem inde depellens: clamansque asinum esse locatum, non asini vmbram. Alter item ex aduerso tendebat, asseuerans etiam vmbram asini sibi conductam esse. Atque ita inter eos acerrima rixa in longum producta est, ita vt etiam ad manus venerint: hoc pertinaciter affirmante, non conductam esse asini vmbram: illo pari contentione respondente, vmbram etiam asini conductam esse. Demum in ius ambulant. Hæc locutus Demosthenes, vbi sensisset iudices diligenter auscultantes, repente cœpit à tribunalibus descendere. Porro reuocatus à iudicibus rogatusque, vt reliquum fabulæ pergeret enarrare: De asini, inquit, vmbra libet audire, viri causam de vita periclitantis audire grauamini? Paulo aliter narrat Plutarch. in vita Demosth. his quidem verbis: λέγειν δέ ποτε κωλυόμενος ὑπὸ Ἀθηναίων ἐν ἐκκλησίᾳ, βραχὺ ἔφη βούλεσθαι πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν. τῶν δὲ σιωπησάντων, νεανίας εἶπε θέρους ὥρᾳ ἐμισθώσατο ἐξ ἄστεος ὄνον Μεγαράδε. μεσούσης δὲ τῆς ἡμέρας καὶ σφοδρῶς φλέγοντος τοῦ ἡλίου, ἑκάτερος αὐτῶν ἐβούλετο ὑποδύεσθαι ὑπὸ τὴν σκιάν. εἶργον δὲ ἀλλήλους· ὁ μὲν μεμισθωκέναι τὸν ὄνον, οὐ τὴν σκιὰν λέγων, ὁ δὲ μεμισθωμένος, τὴν πᾶσαν ἔχειν ἐξουσίαν. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῄει. τῶν δὲ Ἀθηναίων ἐπισχόντων, καὶ δεομένων πέρας ἐπιθεῖναι, εἶθ' ὑπὲρ μὲν ὄνου σκιᾶς βούλεσθε ἀκούειν, λέγοντος δὲ ὑπὲρ σπουδαίων πραγμάτων οὐ βούλεσθε; id est, Cum in concione dicenti obstreperent Athenienses, ait se breuiter illis velle narrare quiddam. At silentio facto: Adolescēs, inquit, æstatis tempore asinum mercede conduxerat, vt eo ab vrbe Megaram proficiscens vteretur. Porro meridie cum sol acriter æstuaret, vterque cupiebat sub vmbram asini succedere. Verum alter alterum arcebat: cum hic diceret asinum conductum esse, non vmbram: rursus alter qui conduxerat, se plenum habere ius responderet. Atque hæc locutus, discedere parabat. Retinentibus autem Atheniensibus, vtque reliquam fabulæ partem adderet, orantibus: Itane, inquit, de asini vmbra audire cupitis, de rebus seriis loquentem auscultare non vultis? Quidam aiunt, asinum Athenis, non Megaram, sed Delphos fuisse conductum. quod idem apparet ex verbis Demosthenis, qui Delphicam vmbram nominat, in calce orationis De pace: Οὐκοῦν εὔηθες καὶ κομιδῇ σχέτλιον, πρὸς ἑκάστους καθ' ἕνα οὑτωσὶ ἤδη προσενηνεγμένους, περὶ τῶν οἰκείων καὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων, πρὸς ἅπαντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι; id est, An non igitur stultum ac vehementer miserum singulos aduersus singulos ita commissos, de rebus propriis ac maxime necessariis, cum vniuersis de vmbra Delphica nunc depugnare? Apuleius in Asino, iocatur ex sese natum. Vsurpauit hoc adagium Menander in Enchiridio, & Plato in Phædro, cum ait, Oratores imperitos impudenter ac periculose facere, quoties apud plebem imperitam & ipsam, non vmbram asini, rem videlicet leuem ac nullius momenti, sed turpia pro honestis laudant: μὴ περὶ ὄνου σκιᾶς, inquit, ὡς ἵππου τὸν ἔπαινον ποιούμενος, ἀλλὰ περὶ κακοῦ ὡς ἀγαθοῦ. Procopius in epistola quapiam, καὶ αὐτὸς δὲ οἶμαι περὶ τῆς τέχνης ὦ σοφώτατε, τἀναντία φρονῶν, σκωμμάτων ὡς ἔοικε χάριν, ὄνου φασὶ σκιὰν ἐγκαλεῖς. id est, Ipse etiam opinor, doctissime, de arte pugnantia cum sentias, deridendi sicut videtur, gratia, de asini, quod aiunt, vmbra litem moues. Vsus est eodem Origenes in præfatione lib. 3. quem scripsit aduersus Celsum. Sed iamdudum tempus vt ab asini vmbra digrediamur: ne quis iure nos rideat, περὶ ὄνου σκιᾶς plus satis curiosos.

Verberare lapidem.

Planesium meretrix apud Plautum, amatorem admonens, ne seruum, qui iam ad plagas obduruerat occalluer atque, pulset, manui potius quam illi nociturus: Noli, inquit, amabo verberare lapidem, ne lædas manum. Apte dicetur, vbi quis obiurgat incastigabilem, aut docet indocilem, aut inanem operam sumit in re quacunque.

Laborem serere.

Πόνον σπείρειν, id est, Laborem serere, vulgo dicebantur, qui frustra laborarent, quasi nihil fructus è labore reportaturi, præter laborem ipsum. Author Diogenianus.

A lupi venatu.

Ἀπὸ λύκου θήρας, id est, A lupi venatu. Dici solitum, vbi quis protinus re infecta discedit. Aut de negocio molesto, & agresti. Neque enim tutum est lupum insequi, neque is facile capitur, cum reliquarum ferarum venatus non vulgarem adferant voluptatem. Meminit Suidas.

Alienum arare fundum.

Ἀλλοτρίαν ἄρουραν ἀροῦν, id est, Alienum aruum arare. Prouerbiali metaphora dictum est, pro eo quod est, alienum agere

negocium, aut cum alienis vxoribus habere rem. Theognis in sententiis:

> Ἐχθαίρω δὲ γυναῖκα περίδρομον, ἄνδρα δὲ μάργον,
> Ὃς τὴν ἀλλοτρίην βούλετ᾽ ἄρουραν ἀροῦν.

Id est:

> Est inuisa mihi mulier vaga, merſque maritus,
> Alterius fundum quiſquis arare cupit.

Plautus item de marito adultero: Fundum alienum arat, ſuum incultum deſerit. Huic ſimilis color eſt apud Iureconſultos, Alienos irrigare agros, tuis ſitientibus. C. de ſeruit. & aquæ. cap. Præſes. Durum eſt, & crudelitati proximum, ex tuis prædiis aquæ agmen ortum, ſitientibus agris tuis, ad aliorum vſum vicinorum iniuria propagare.

Hylam inclamas.

Ὕλαν κραυγάζεις, id eſt, Hylam inclamas. De fruſtra vociferantibus, aut in genere, de nihil proficientibus. Ab huiuſmodi caſu natum adagium. Hylas Theodamantis filius, cum eſſet inter Argonautas formoſus adoleſcens, adamatus eſt ab Hercule. Is cum eſſet in Myſia, forte aquatum egreſſus, in fonte periit: vnde & à Nymphis adamatus ac raptus fingitur. Ad hunc veſtigandum miſſus eſt Polyphemus, qui ingenti vociferatione nomen inclamabat Hylæ, neq; quicquam tamen profecit. Atq; hinc ortum prouerbiũ. Virgil. videtur ad naturam clamorem retuliſſe, cum ait:

> His adiungit, Hylam nautæ quo fonte relictum
> Clamaſſent, vt littus Hyla, Hyla omne ſonaret.

Meminit huius & Theocr. in Idyl. N.

> Τρὶς μὲν Ὕλαν ἄυσεν, ὅσον βαθὺς ἤρυγε λαιμός·
> Τρὶς δ᾽ ἄρ᾽ ὁ παῖς ὑπάκουσεν, ἀραιὰ δ᾽ ἵκετο φωνή.

Id eſt:

> Ter quanto potuiſſet Hylam clamore vocabat;
> Mugitum intendens imo de gutture vocis.
> Ter puer audiit, ac tenuis vox perculit aures.

Nihil obſtat, quo minus ad ſacrorum conſuetudinem referatur, quæ in Hylæ rapti memoriam ſunt inſtituta: in quibus Hylæ nomen inclamabatur. Id fuerit venuſtius atque concinnius, vbi quis rem abſentem fruſtra deſiderat, vel deplorans, vel optans. Vt ſi quis ad inopiam redactus, optaret ſibi centum talenta, quæ quondam habuiſſet. Ad hanc parœmiam reſpexiſſe videtur Ariſtophan. in Pluto:

> Ποθεῖς τὸν οὐ παρόντα, καὶ μάτην καλεῖς.

Id eſt:

> Deſideras abſentem, inaniter vocans.

De Mercurio dictum, placentas illas deplorante, quas in ſacris conſueuerat aliquando edere.

Hic funis nihil attraxit.

Αὕτη μὲν ἡ μήρινθος οὐδὲν ἔσπασεν, id eſt, funis quidem iſte piſcium attraxit nihil. Senarius prouerbialis, quo ſignificabant operam fruſtra ſumptam, neque ex ſententia eueniſſe, quod quis conabatur. Translatum ab hamato funiculo piſcantibus qui ſæpe hamum retrahunt inanem. Natum videtur ex fabula Ariſtophanis cui titulus Θεσμοφοριάζουσαι, vbi legitur hic ſenarius. Ad adagium alluſit idem in Veſpis, Ἀλλ᾽ οὐκ ἔσπασεν, id eſt, atqui non attraxit. De eo qui tetenderat patri laqueum ne quo exiret.

Hydram ſecas.

Ὕδραν τέμνεις, id eſt, Hydram ſecas. Eſt apud Platonem lib. De repub. 4. ἀγνοοῦντες, inquit, ὅτι τῷ ὄντι ὥσπερ ὕδραν τέμνουσι. id eſt: Ignari ſe reuera tanquam hydram ſecare. Eſt autem hydram incidere, ita vnum aliquod incommodum tollere, vt in eius locum alia plura recipias. Adagium natum à fabula hydræ Lernææ, quam alii centum fuiſſe capitum aiunt, alii octo: è quibus vnum erat immortale. Cum hoc monſtro multũ diuq; cõflictatus eſt Hercules, propterea quod vno reciſo capite, plura renaſcerentur. Plutarch. in commentario De fortuna Alexandri: ὕδραν τέμνων ἀεὶ τισὶ πολέμοις ἀναβλαστάνουσιν, id eſt, Hydram ſecans ſemper aliquibus bellis repullulantem. De Alexandro loquitur, cui vno bello confecto, ſubinde aliud atque aliud exoriebatur. Cyneas cognita Romanorum multitudine, identidem poſt acceptam cladem copias inſtaurantium, dixit, Pyrrhum ſibi videri aduerſus Lernæam hydram pugnare. Hinc Horat. in Odis:

> Non hydra ſecto corpore firmior
> Vinci dolentem creuit in Herculem.

Accommodari poterit ad eos, qui litibus inuoluuntur nunquam finiendis. Lis enim litem parit: & ſæpenumero pro vna enecta, tres ſubnaſcuntur Seneca quodam in loco ſcribit, negocia ſordida, quæ nos auocant à ſtudio ſapientiæ, abrumpi poſſe, explicari non poſſe: quod negocium ex negocio ſeratur, & occupationi occupatio, velut vnda ſuccedat vndæ.

Cotem alis.

Ἀκόνην σιτίζεις, id eſt, Cotem alis. Dicitur in homines edaces, plurimique cibi: qui nihilo tamen habitiores inde reddantur. Nam in cotis macilentiam hodieque vulgo iactatur adagium, cum aiunt: Tam pinguem quam cotem: macilentum quempiam eſſe ſignificantes Hermolaus Barbarus in epiſtola quadam ad Picum, interpretatur hoc prouerbium pro male collocare beneficium, vnde non ſit reditura gratia, vt affine ſit illi, quod alibi dicetur: Ale luporum catulos: quum ex beneficio redit mala gratia.

Cum Coryco luctari.

Πρὸς κώρυκον γυμνάζεσθαι, id eſt, Aduerſus Corycum luctari dicebatur, qui ſumeret inanem operam. Opinor Corycum pala[...] fuiſſe quempiam inuictum. Niſi malumus Corycum eſſe [...] cam coriaceam, vt adagium affine ſit illi, Vtrem vellis. Verum [...] ſenſu Heſychius ſcribit per ω & υ. Suidas ſcribit per ο & [...] lis pugna pugnata eſt Apuleio in Theſſalia.

Cauam Arabiam ſerere.

Τὴν κοίλην Ἀραβίαν σπείρειν, id eſt, Cauã Arabiam ſerere [...] ſtra ſudare, aut in re perdifficili, nec admodum frugifera op[...] ſumere. Lucianus in Apologia: ὡς τὴν κοίλην Ἀραβίαν σπ[...] χειρεῖ. id eſt, Vt cauam Arabiam ſerere aggrediatur. Signifi[...] tem paluſtrem Arabiæ partem, neutiquam idoneam ſementi. [...] tarchus περὶ τῆς ἀδολεσχίας, τὴν μὲν γὰρ πρὸς τῆς Ἀσίας [...] εἶναι τὸ σπέρμα λέγουσιν. τῶν δ᾽ ἀδολεσχῶν ὁ λόγος ἀτελὴς καὶ [...] eſt, Aiunt enim ſterilem eſſe ſationem humilium regionum [...] quaculorum ipſa oratio inutilis eſt atque infrugifera.

Cum laruis luctari.

Cum laruis luctari, dicuntur ij, qui vita defunctos inſect[...] maledictis: quare nihil eſſe poteſt indignius ingenuo viro. S[...] Ariſtophanem citat, qui ſcripſerit:

> Παῦε παῦ᾽ ὦ δέσποθ᾽ Ἑρμῆ,
> Νεκρὸν γὰρ ὄντα τὸν Κλέων᾽ ἐλοιδόρει.

Id eſt:

> Compeſce compeſce here, Mercuri,
> Mortuo enim Cleoni conuiciatus eſt.

Lucianus in Sectis: σκιαμαχοῦσι πρὸς ὑμᾶς ἀπόντας. id eſt, V[...] cam pugnam aduerſus vos abſentes pugnant. Sentit aute[...] tuis & abſentibus. Meminit huius Plinius in præfatione [...] mundi, ad hunc modum: Nec Plancus illepide, cum diceretur [...] nius Pollio orationes in eum parare, quæ ab ipſo, aut li[...] mortem Planci æderentur, ne reſpondere poſſet: Cum [...] non niſi laruas luctari. Quo dicto ſic repercuſſit illo[...], vt apud [...] ditos nihil impudentius videretur. Ariſtot. in Rhetor. cita[...] nem ex Politia, qui ſcripſerit eos, qui mortuos allatrarent, [...] miles catellis, qui lapides iactos morderent, ipſos qui la[...] attingerent.

Vndas numeras.

Κύματα μετρεῖς, id eſt, Vndas numeras. Eundem cum pr[...] ſenſum habet. Vergilius vtranque parœmiam elegant[...] lib. Georgicôn. 2.

> Quem ſi ſcire velit, Libyci velit æquoris idem
> Diſcere quam multæ zephyro turbentur harenæ.
> Aut vbi nauigiis violentior incidit Eurus,
> Noſſe quod Ionii veniant ad littora fluctus.

Theocritus in Charitibus:

> Ἀλλ᾽ ἴσος γὰρ ὁ μόχθος ἐπ᾽ ἀόνι κύματα μετρεῖν
> Ὅσσ᾽ ἄνεμος χέρσονδε μετὰ γλαυκᾶς ἅλος ὠθεῖ.

Id eſt:

> Namque perinde fiet quaſi ſi numerare labores,
> Quot venti è pelago trudant ad littora fluctus.

Videri poteſt ab Æſopico quodam apologo natum adag[...] quem refert Lucianus in Sectis: Olim quendam in maris [...] ſediſſe, conantem ſingulas vndas pernumerare: cumque v[...] dis trudentibus obrueretur, animoque male angeretur, quo[...] numero complecti non poſſet, adiens callida vulpes opp[...] conſilio ſic hominem ſubleuauit: Quid angeris, inquit, [...] vndas quæ prætereunt? Hinc numerare incipias oportet, [...] miſſas facias.

Inaniter aquam conſumis.

Ἄλλως ἀναλίσκεις ὕδωρ, id eſt, Inaniter conſumis aquam. [...] quadrabit, qui fruſtra ſuadent. A priſco more iudiciorum [...] ptum, in quibus ad clepſydræ modum dicebatur. Æſchines [...] Demoſth. oſtendit, primam aquam infundi ſolere actoribus [...] ram patronis, tertiam iudicibus, ad pœnam conſtituendam [...] primis ſententiis reus fuiſſet abſolutus. Et Demoſthen. Æſch[...] prouocat, vt vel in ſua aqua, ſi poſſit, dicat, quod decretum [...] pſo vnquam authore ſcriptum ἀναστὰς καὶ ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι [...] Huc alludens Lucianus ἐν τῷ περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων, [...] rem quendam iocatur, qui apud barbaros in conuiuio dicere[...] ad aquæ, ſed ad amphoræ vinariæ modum. Idem in Bis acc[...] ἐνεῖναι γὰρ τὸ ἔγχυδρον. id eſt, Nam illius ſane in præſentia fluit [...] Videtur id ſubindicare Plato in Theæteto, cum ait, quoſdam [...] μικρὸν ὕδωρ, id eſt ad puſillũ aquæ docere poſſe quæ geſta ſint [...] in eodem: κατεπείγει γὰρ ὕδωρ ῥέον. id eſt, Vrget enim aqua [...] quod oratoris ſit, ad præſcriptas clepſydras dicere. Apuleius in [...] no aureo: Rurſum præconis amplo boatu citatus accuſator [...] ſenior exurgit, & ad dicendi ſpacium, vaſculo quodam in [...] colli graciliter fiſtulato, ac per hoc guttatim defluo, infuſa [...] populum ſic adorat. Plinius iunior Falconi: Et qui iuberet [...] tacere quemcunque, huic ſilentium clepſydra indici. Idem [...] no: Dixi horis pene quinque. Nam viginti clepſydris, quas ſp[...] ſiſſimas acceperam, ſunt additæ quatuor. Quintilianus li. [...] decimo. Et ſi quid ipſe tibi ſumas, probandum eſt: & labor[...] cõgeſtamq; dierum ac noctium ſtudio actionẽ, aqua deficit. [...] cus Tullius in calce ſecundi libri Tuſculanarũ quæſtionum: [...] ergo ad clepſydram, ſic enim dicimus. Idem de oratore lib. [...] Pericle loquens: At hunc, inquit, non clamator aliquis ad clep[...]

latrare docuerat, sed (vt accepimus) Clazomenius ille Anaxagoras, vir summus in maximarum rerum scientia. Philetas apud Athenæum lib. 2. τοσαῦτα, ὥσπερ οἱ ῥήτορες πρὸς ὕδωρ εἶπον. id est, Tantum, vt solent rhetores, ad aquam dixi. fuerat autem de aqua sermo. Hinc captata est allusionis gratia. Demades iocabatur in Demosthen. ὑδροπότην, quod cæteri quidem ad aquam dicerent, Demosthenes ad aquam scriberet. Philostratus in Adriano sophista, τοὺς ἀπὸ κλεψύδρας appellat sophistas, qui ad aquam exercebantur. Porro prisci lineis & vmbris horas distinguebant. P. Scipio Nasica primus repetit clepsydram, qua nubilo quoque die & noctibus, horæ distinguerentur. Nunc pro clepsydris, clepsammis & αὐτομάτοις vtuntur horologiis.

Voluitur dolium.

Κεκύλισται ὁ πίθος, id est, Reuolutum est dolium. In eum qui commouetur alieno exemplo, siue instinctu ad stulte quid faciendum. Nam dolium facili impulsu quo velis voluitur. At sapiens tetragono similis, semper fixus & immotus. Apparet esse natum ab historia de Diogene, in publico ciuitatis tumultu voluente dolium, quam refert Lucianus lib. De conscribenda historia.

In cœlum iacularis.

Ἐς τὸν οὐρανὸν τοξεύεις, id est, In cœlum sagittam torques. Est apud Zenodotum ac Suidam, de iis qui frustra laborant: aut qui audent eos lacessere, quos non possunt lædere. nihil enim ferire potest, qui in cœlum torquet, nisi quod diuos videtur petere. At non raro fit, vt iaculum in ipsum mittentem recidat. Extat huiusmodi quædam sententia in prouerbiis etiam Hebræorum, nempe apud Ecclesiasticum c. 27. Qui in altum mittit lapidem super caput eius cadet, & plaga dolosa dolosi diuidet vulnera: & qui foueam fodit, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo suo, offendetur in eo: & qui laqueum alii ponit, peribit in illo.

Vlulas Athenas.

Γλαῦκας εἰς Ἀθήνας, id est, Vlulas Athenas: subaudiendum, portas aut mittis. Conueniet in stultos negociatores, qui merces eo comportant, vbi per se magis abundant, vt si quis in Ægyptum frumentum, in Ciliciam crocum inuectet. Venustius fiet, si metaphora ad res animi transferatur, vt si quis doceat doctiorem, carmina mittat poetæ, consilium det homini consultissimo. Cicer. ad Torquatum: Sed rursus γλαῦκας εἰς Ἀθήνας qui hæc ad te. Idem ad fratrem: Et tibi versus quos rogas, hoc est, Athenas noctuam mittam. Aristophanes ἐν ὄρνισιν:

Τί φῄς; τίς γλαῦκ' Ἀθήναζ' ἤγαγε;

Id est:

Quid ais? quis, oro, vehit Athenas noctuam?

Vsurpat idem atque exponit Lucian. in Epist. ad Nigrinum Porro parœmia inde fluxit, quod noctua in Attica plurima est ei regioni quasi peculiaris. Fertur autem versari in Laureo Atticæ loco, vbi auri metalla sunt, vnde & Laureoticæ noctuæ vocantur. Hæc auis Atheniensium populo quondam erat gratissima, ac Mineruæ sacra habebatur, propter oculos cæsios, quibus etiam in tenebris perspicit, quæ vulgus auium non videt. Vnde & auspicata consiliis credebatur: id quod indicat prouerbium, γλαῦξ ἵπταται, id est, Noctua volat. Dictum est & illud de Minerua, quod Atheniensium male consulta, in bonum exitum verteret. Dæmon autem apud Aristophanis interpretem existimat, non ob id solum dici, Noctuas Athenas, quod Athenis noctuarum sit copia: sed quod in nummis etiam tum aureis, tum argenteis Atheniensium noctua insculpi soleat, vna cum facie Mineruæ. Porro nummus is appellabatur τετράδραχμον, id est, quatuor drachmarũ: cum antea soliti fuissent vti numismatibus didrachmis, quorum insigne erat bos: vnde etiam natum est prouerbium illud, Bos in lingua. Sunt qui tradunt, apud eosdem fuisse triobolum, quod & hemidrachmium appellant. Nam drachma senos obolos continet. Trioboli nomisma, ex vna parte Iouis effigiem habebat, ex altera noctuæ. Proinde absurdum videbatur, noctuam Athenas deportare, cum illic passim omnia noctuis abundarent. De nomismate Atheniensi testatur & Plutarch. in vita Lysandri, cum de seruo meminit, qui domini sui furtum, αἰνιγματωδῶς indicans, ait, multas sub tegulis cubare noctuas: ostendens illic abditas pecunias, noctuis insignitas.

In eodem hæsitas luto.

Terentius in Phormione: In eodem hæsitas luto. In eos competit, qui sic implicantur negocio cuiquam, vt se nequeant extricare. A viatoribus translatum: qui simulatque in lutum inciderint, cum alterum pedem conantur educere, altero altius immerguntur. Rursum, vt hunc extrahant, alter quem eduxerant, denuo est infigendus. Eodem alludens Horat.

— Nequicquam, inquit, cœno cupiens euellere plantam.

Huic simile est: In eodem hæsitare vestigio. Quint. Curtius lib. 4. Tertium diem metu exangues, iam armis suis oneratos in eodem vestigio hærere.

In syluam ligna ferre.

In syluam ligna ferre, est aliquem iis rebus augere velle, quibus ipse maxime abundet. Horatius in Sermonibus:

Atque ego cum Græcos facerem natus mare citra
Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus
Post mediam noctem visus, cum insomnia vera:
In syluam non ligna feras insanius, ac si
Græcorum malis magnas implere cateruas.

Eadem ratione dicimus: In mare deferre aquam: quorum vtrunq; nos in epigrammate quodam coniunximus:

Largiri numeros tibi Petre, hoc est,
Syluæ ligna, vago mari addere vndas.

Vtrunque congruit cum eo, quod alio retulimus loco, Vlulas Athenas.

Contorquet piger funiculum.

Huic adeo simile est, vt idem videri possit, quod de ocno ono, id est, pigro asino refert Pausanias in Phocicis, apud Ionas, vt ait, celebratum: συνάγει ὄκνος τὴν θώμιγγα. id est, Torquet piger funiculum. Ipsius verba super hac re subscribam: μετὰ δὲ αὐτούς ἀνήρ ἐστι καθήμενος. (ἐπίγραμμα δὲ ὄκνον εἶναι λέγει τὸν ἄνθρωπον) πεποίηται μὲν πλέκων σχοινίον. παρέστηκε δὲ θήλεια ὄνος ἐπεσθίουσα τὸ πεπλεγμένον ἀεὶ τοῦ σχοινίου. τοῦτον εἶναι τὸν ὄκνον, φιλεργόν φασιν ἄνθρωπον, γυναῖκα δὲ ἔχειν δαπανηράν, καὶ ὁπόσα συλλέξαιτο ἐργαζόμενος, οὐ πολὺ ἂν ὕστερον ὑπὸ ἐκείνης ἀνηλῶτο. οἶδα δὲ καὶ ὑπὸ Ἰώνων, ὁπότε ἴδοιέν τινα πονοῦντα ἐπὶ οὐδενὶ ὄνησιν φέροντι, ὑπὸ τούτου εἰρημένον, ὡς ὁ ἀνὴρ οὗτος συνάγει τοῦ ὄκνου τὴν θώμιγγα. id est, Post hos vir quidam est sedens, (titulus indicat eum ὄκνον esse) Factus est autem ad hunc modum, vt ipse funiculum torqueat, astãte asella, quæ quod tortum fuerit, assidue abrodat. Hunc Ocnum aiunt hominem esse industrium, operique intentum, sed vxorem habere sumptuosam ac prodigam, vt quicquid is suo labore corraserit, id mox absumatur ab illa. Cognitum autem est mihi, etiam ab Ionibus dici solere, si quem conspexissent in re quapiam elaborantem, quæ nihil adferret emolumenti: Hic homo funiculũ Ocni contorquet Videtur argumentum picturæ sumptum ab occasione vocis, ancipitem obtinẽtis significatum. Siquidem συνάγειν τὸν βίον, aiũt Græci pro comparare victum. Colligit autem, qui rem auget: dissipat, qui profundit. Atque hoc quidem argumentum apparet olim multorum artificum operibus fuisse celebratum. Siquidem Plinius in historia mundi, inter Socratis egregii pictoris argumenta, commemorat & de asino spartum arrodente: Et piger, inquit, qui appellatur ocnos, spartum torquens, quod asellus arrodit. Fertur idem picturæ genus & Delphis fuisse a Polygnoto Thasio dicatum. Quo quidem negant desidem & ignauum significatum, quemadmodum existimat Varro, imo laboriosum magis & industrium, sed cui sit vxor prodiga. Eoque Pausanias ait, non marem asellum, sed fœminam, in pictura fuisse. Idem argumentum, marmore cælatum, Romæ duobus visitari locis, nempe in Capitolio & in hortis Vaticanis, Hermolaus Barbarus testis est. Vsus est hoc adagio & Propertius:

Dignior obliquo funem qui torqueat ocno,
Æternusque tuam pascat aselle famem.

Verum illud interim admirandum, cur Plinius eum scripserit appellatum ocnum, id est pigrum, qui funem torqueret, ac non magis asellum arrodentem: maxime cum Propertius non eum ocnon appellet qui torqueat, sed illi torqueri funem: vt asinum intelligas citius, quam torquentem. Meminit huius adagii Plutarchus in cõmentario περὶ τῆς εὐθυμίας: ἀλλ' ὥσπερ ἐν ᾅδου ζωγραφούμενος σχοινοπλόκος, ὄνῳ τινὶ παρίησιν ἐπιβοσκομένῳ καταναλίσκειν τὸ πλεκόμενον id est, Sed quemadmodum apud inferos depictus is qui funem torquet, cui adest, qui depascens absumit id, quod tortum fuerit.

Vento loqueris.

Suidas addit & hoc, ἀνέμῳ διαλέγῃ, id est, Vento loqueris: pro eo quod est, inaniter. Nam ventus omnia dissipat, cogitque euanescere. Vnde & Auris discerpta mandata dixit Vergilius, quæ abierant in obliuionem. Plautus in Mostellaria,

Hic nescit quidem nisi fœnus fabulari vento.

Consimili figura apud Athenæum legitur, γῇ καὶ οὐρανῷ λαλεῖν, id est, Cœlo ac terræ loqui.

Nugas agere.

Latinis perinde atq; Græcis tritum adagium, Nugas agere: pro eo quod est, rem friuolam ac nihili facere, seu frustra conari. λῆρον ληρεῖς, Atticis familiare, id est, Nugas nugaris. Aristoph. in Nebulis, Socratem subtilium nugarum antistitem vocat quasi friuolarũ argutiarum authorẽ, σὺ τε λεπτοτάτων λήρων ἱερεῦ. λῆρος μακρὸς dixit Galenus libro περὶ δυνάμεων φυσικῶν 2. λῆρος οὖν μακρός ἐστιν ἅπασα τῶν πόρων ὑπόθεσις εἰς φυσικὴν ἐνέργειαν. id est, Magnæ igitur nugæ sunt omnis pororum suppositio ad vim naturalem. Iucundius fit, quum refertur ad personam, velut apud Athenæum lib. 6. οἱ δὲ ποιηταί φησι, λῆρος εἰσίν. id est, Porro poetas nugas esse prædicat. dicunt & ὑθλεῖς, id est, deliras ac desipis: quod est, translatum ab aniculis, quæ posteaquam ætatis vitio cœperint desipiscere, futiles quasdam nugas blaterare solent. Ausonius ad Paulum.

Phœbus iubet verum loqui.
Etsi Pierias patitur lirare sorores,
Nusquam ipse torquet aulaca.

In quibus versibus obscurior est allusio, ac prope dixerim inepta. Nam homo bilinguis pariter ad vtrumq; sermonem, & duplicem nominis significatum respexit. Siquidem λῆρος, Græcis nugas significat, & liræ seu porcæ, Latinis vocantur sulci. Nam agricolæ primum proscindunt, deinde comminuunt glebas, postremo lirãt. Proinde subtexuit, nunquam ipse torquet αὔλακα. Olim enim agricolatores delirare dicebantur, quia recto sulcorum ordine deflecterent. Inde transumptum ad eos qui desipiscunt.

Actum agere.

Terentius in Phormione: Ohe actum, aiunt, ne agas, τὸ πεπραγ-

θεῖν μή τις ἔξῃ. A iudiciorum conſuetudine ſumptum, qua fas non eſt iterum agere cauſam, de qua iam ſit pronunciatum. Plautus, Rem actam agis. id eſt, incaſſum laboras. Q. Fabius apud T. Liuium Dec. 3 lib. 8 Scio multis veſtrum videri, patres conſcripti, rem actam hodierno die agi, & fruſtra habiturum orationem, qui tanquam de integra re, de Africa prouincia ſententiam dixerit. M. Tullius libello De amicitia, indicat, dici ſolitum de negocio, quod præpoſtere geritur. Sed cum multis, inquit, in rebus negligentia plectimur, tum maxime in amicis & deligendis & colendis. Præpoſteris enim vtimur conſiliis, & acta agimus, quod vetamur prouerbio.

Aquam in mortario tundere.

Ὕδωρ ὑπέρῳ πλήττειν, id eſt, Aquam piſtillo tundere. Lucianus in Sectis, ὥσπερ εἴ τις ὕδωρ ἐγχέας ὑπέρῳ σιδηρῷ πλήττοι. id eſt, Tanquam ſi quis aquam in mortarium infuſam ferreo piſtillo tundat. Quadrat in eos qui laborant inaniter: ſiquidem aquam ſi quis vel ætatem contundat, nihil aliud erit quam aqua. Lucianus in eodem opere: οὐκ εἰδὼς ὅτι κἂν ἀποσπάσῃ φασὶ τοὺς ὤμους πλήττων, ὕδωρ ὅμοιον τὸ ὕδωρ μένει. id eſt, Ignarus, quod etiam ſi humeros vt aiunt, verberando decutias, tamen aqua manet aqua. Suidas ad hunc effert modum: ἀναπαλὶν εἰς τοὺς ὤμους ὕδωρ πτίσσων, ὁμοίως ὕδωρ μένει. id eſt, Verſas ſcapulas aquam pinſens, aqua tamen æque aqua manet. Quantumuis doceas ὄνον λύρας, quantumlibet admoneas ſtupidum, ſui ſimilis eſſe pergit.

Volantia ſectari.

Huic affine eſt quod vſurpat Ariſtot. 3. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ libro, τὰ πετόμενα διώκειν. id eſt, Volantia ſectari. loquitur autem de vehementer obſcuris, & quæ difficillimum ſit perueſtigare. Cui non diſſimile eſt illud:

> Eſt aliquid quo tendis, & in quod dirigis arcum?
> An paſſim coruos ſequeris, teſtaque lutoque?

De iis, qui nullum certum vitæ ſcopum ſibi proponunt, ſed ex tempore viuunt, ad quamuis occaſionem mutabiles.

Vorſuram ſoluere.

Vorſuram ſoluere dicitur, qui ſic è præſentibus malis extricat ſeſe, vt aliis grauioribus impediatur. Nam Donato vorſuram facere, eſt æs alienum alieno ære ſoluere, aut minore fœnore maiorē acceptam pecuniam occupare. Hinc ducta voce, vt author eſt Feſtus Pompeius, quod vertant creditorem. Terentius in Phormione: In eodem luto hæſitas, vorſurā ſoluis, præſens quod fuerat malum, in diem abiit, plagæ creſcunt. Cicero ad Atticum: Admirabilis abſtinētia ex tuis præceptis, vt verear, ne illud quod tecum permutaui, verſura mihi ſoluendum ſit. In oratione pro L. Flacco: Negauit ſeſe omnino vllam verſuram feciſſe Romæ. Seneca De beneficiis lib. v. Domi (quod aiunt) verſura fit, & velut luſorium nomen ſtatim tranſit. Idem lib. 2 epiſtol. vltim. Vtut ſe res habet, ab Epicuro verſura facienda eſt. id eſt, ab Epicuro ſumendum eſt mutuum, quo tibi ſatisfaciam. Idem ſimili tropo dixit lib. 1. epiſt. 4. Sed vt epiſtolæ finem imponam, accipe quod hodierno die mihi placuit, & hoc quoque ex alienis hortis ſumptum eſt. Lactantius lib. 2. Inſtitutionum vſus eſt hoc prouerbio: Cum igitur, inquit, ortum rerum tribuis naturæ, ac detrahis Deo, in eodem hæſitans luto, verſuram ſoluis. Explicuit eleganter hanc metaphoram Demoſthenis in Olynthiaca j. Δέδοικα ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ οἱ δανειζόμενοι ῥᾳδίως ἐπὶ τοῖς μεγάλοις τόκοις, μικρὸν εὐπορήσαντες χρόνον, ὕστερον καὶ τῶν ἀρχαίων ἀπέστησαν· οὕτω καὶ ἡμεῖς ἂν ἐπὶ πολλῷ φανῶμεν ἐρρᾳθυμηκότες, καὶ ἅπαντα πρὸς ἡδονὴν ζητοῦντες, πολλὰ καὶ χαλεπά, ὧν οὐκ ἐβουλόμεθα ὕστερον εἰς ἀνάγκην ἔλθωμεν ποιεῖν, καὶ κινδυνεύσωμεν περὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ. id eſt, Vereor Athenienſes, ne quemadmodum hi, qui contrahunt æs alienum, facile magnis vſuris, ad breue tempus diuites ſunt, paulo poſt etiam à principali ſumma excutiūtur: itidem & nos, ſi diutius videamur negligentes, cunctaque ad voluptatem quærentes, paulo poſt in neceſſitatem veniamus, vt nobis multa etiam acerba ſint facienda, quæ nequaquam voluerimus, deque hoc ipſo loco periclitemur.

Saxum voluere.

Λίθον κυλινδεῖν, id eſt, Saxum voluere dicuntur, qui inexhauſto quopiam atque inutili labore fatigantur. Terentius in Eunucho: Satis diu iam hoc ſaxum voluo. Donatus admonet, prouerbium fuiſſe in eos, qui inextricabili ſudore, ſed inutili affligerentur: tractumq; putat à notiſſima Siſyphi fabula ſaxum apud inferos ſurſum ac deorſum voluentis. Apte vero ſtolidum militem ſaxum vocat: cui ipſe fuerit Siſyphus, vafer & callidus.

Ex inanibus paleis.

Ἀτὰρ ἐκ καθαρῶν ἀχύρων τετρύγηκας σῖτον, id eſt, Atqui è puris paleis trituram frumenti facis. id eſt, Operam ſterilem & infrugiferam ſumpſiſti. Natum à ruſticis adagium, cum male enatis ſegetibus, præter culmos & paleas nihil adferunt in horrea. Recenſetur à Diogeniano.

Fruſtra canis.

Ἄλλως ᾄδεις, Fruſtra canis. Πρὸς κενὴν ψάλλεις, id eſt, In vanum cantas. De iis, qui fruſtra ſuadent. A cantoribus ductum, qui cum ingrati ſunt auditoribus, inaniter canunt, cum à nemine audiantur: aut qui canunt ſuo ſumptu, nihil auferentes præmii. Nam cantilenam Græci prouerbiali metaphora frequenter appellant orationem. Inde eſt illud in Euripidis Hecuba, ἥξει τι μέλος. id eſt, Veniet aliqua cantilena. Et, Eandem cantilenam canis: &, Ad[...] occinere: &, παρὰ τὸ μέλος φθεγξάμενος, id eſt, præter ca[...] ſonans. Vſurpauit adagium hoc, ac ſimul expoſuit Lycoph[ron] poeta:

> Τοιγὰρ ψαλάξεις εἰς κενὸν νευρᾶς κτύπον,
> Ἄσιτα κἀδώρητα φορμίζων μέλη.

Id eſt:

> Itaque ciebis irritos fidium ſonos,
> Ieiuna & indonata pulſans carmina.

Interpres addit prouerbium ad hunc etiam efferri modum: [...] κενὸν κρούεις τὰς χορδάς. id eſt, Fruſtra pulſas chordas. Sumptum [...]tem à citharœdis, qui ſic canunt, vt nihil accipiant muneris, & [...]mi cibum capiant: hoc eſt, ſuo ſumptu, ſuoque victu, quemad[mo]dum ait Plautus, aliis cantent. Niſi cui videbitur ad apologum [Æ]ſopi referendum, de tibicine fruſtra piſces inuitante cantile[na]. Nam audierat Arionis fabulam.

Fruſtra currit.

Εἰς κενὸν τρέχει, id eſt, Fruſtra currit: pro eo quod eſt, fruſtra [la]borat. Sic vſus eſt diuus Paulus Apoſtolus compluribus lo[cis]. Sumptum ab his qui in ſtadio curſu certant. Celebris eſt hic [...]narius:

> Ἄβουλος αὐτὸς εἰς κενὸν μοχθεῖ τρέχων.

Id eſt:

> Temerarius labore currit irrito.

Celebratur & illud cuiuſpiam ἀπόφθεγμα· τρέχουσιν ἔξω τῆς ὁδοῦ. id eſt, Currunt extra viam. vbi quis ſedulo quidem molitur, ſed nulla [cer]ta ratione quæ præmonſtret, quid q[uaque] atenuſque ſequendum ſi[t].

Milium torno ſculpere.

Τὰς κέγχρους ἀποτορνεύειν, id eſt, Milii grana torno ſculpere [dice]bantur, qui rem abſurdam moliuntur. Milium enim minutius [est] quam vt inde quicquam deſcalpi poſſit. Suidas ad hunc mo[dum] effert parœmiam, γελοιότερον ἀπεργάζῃ τῶν τὰς κέγχρους ἀπο[τορνεύειν ἐ]πιχειρούντων. id eſt, Magis ridicule facis, quam ij qui milii gran[a] torno polire conantur.

Memorem mones, doctum doces, & ſimilia.

Identidem in Plautinis ac Terentianis comœdiis occurrit: Me[...]morem mones, & doctum doces. Idem pollet Græcanicum illud, [...]λαλεῖς πρὸς ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην. id eſt, Loqueris ei qui ipſe rem [cal]leat. Et εἰδότι λέγεις, id eſt, Scienti narras. Plato in Hipp. a maiore: [εἰ]δότι μοι ἐρεῖς ὦ Σώκρατες. id eſt, Hæc ſcienti Socrates narrabis. Euri[...]pides in Hecuba:

> Οὐ καινὸν εἶπας, εἰδόσι δ' ὠνείδισας.

Id eſt:

> Dixti nouum nil, ſed probe ſcientibus
> Hæc opprobraſti.

Homerus cum alias aliquoties, tum Odyſſ. ρ.

> Γιγνώσκω, φρονέω, τάγε δὴ νοέοντι κελεύεις.

Id eſt:

> Et noui, & teneo, iam narras iſta ſcienti.

Idem Iliad. ψ. de Neſtore admonente filium:

> Μυθεῖτ' εἰς ἀγαθὰ φρονέων νοέοντι καὶ αὐτῷ.

Id eſt:

> Dixit amico animo, licet hæc per ſe ſapienti.

M. Tullius lib. epiſt. ad Attic. 9. Mirandum enim in modum C[...] noſter Syllani regni ſimilitudinem concupiuit, εἰδότι λέγω.

Obturbas fruſtra velut vnda.

> Ὀχλεῖς μάτην με, κῦμ' ὅπως.

Id eſt:

> Turbas me vt vnda inaniter.

id eſt, Incaſſum mihi moleſtus es. Fragmentum eſt ex poeta quo[...]piam. Traductum ab vnda, cautem aſſidue verberante. Quo pert[i]net illud Maronis:

> Quam ſi dura ſilex aut ſtet Marpeſia cautes.

Cancrum ingredi doces.

Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις, id eſt, Cancrum recte ingre[di] doces. De eo qui docet indocilem. Refertur in eiuſdem Collecta[...]neis. Finitimum, vel idem potius cum illo, quod paulo ſuperius re[...]tulimus ex Ariſtophane, in prouerbio, Nunquam efficies. Pertin[et] ad genus ἀδυνάτων, Æthiopem dealbas, &c. Siquidem animal h[oc] non ingreditur niſi obliquo corpore, & in omnem partem mo[...] greſſum. Dictum putant καρκίνον, quaſi κάρα κινόν, à mouendo ca[...]pite. Dicitur & capite gignere.

Inuitos boues plauſtro inducere.

Simile dictum etiam hodie perſeuerat vulgo celebratum, [...] commodum eſſe bubus inuitis plauſtrum ducere, aut inuitis equ[is] plauſtrum agere. Videtur autem ex Theognide ſumptum:

> Μή μ' ἀέκοντα βίῃ κεντῶν ὑφ' ἅμαξαν ἔλαυνε.

Id eſt:

> Inuitum ne me ſcutica, ſtimuliſque ſubactum
> Vi ſtudeas vnquam ducendo inducere plauſtro.

Inuitis canibus venari.

Inuitis canibus venari. Hoc adagio ſignificatum eſt, non fæ[...]liciter ſuccedere, quod a nolentibus extorquetur. Neq; eorum o[f]ficio vtendum, qui non ex animo operam ſuam nobis cōmodant. Apud

Apud Plautum in Sticho Panegyris patri interminans, ne se suamque sororem inuitas viris collocet: Stultitia est, inquit, pater, venatum ducere inuitas canes. Additque sententiam, qua metaphoram explicat; Hostis est vxor, inuita quæ ad virum nuptum datur.

Contra torrentem niti.

Contra torrentem niti dicuntur, qui frustra certant cum iis, quos vincere non queant. Sumptum à natantibus, qui solent secundo natare flumine, maxime si torrens fuerit. Quod si contra nitantur, nihil promouerint. Vsurpat hoc adagium Aurelius Augustinus in epistola quadam ad diuum Hieronymum. Et laudatur à Iuuenale Crispi prudentia, qui Domitiani volentiæ concesserit, & ingenio alioqui insanabili obsecundarit:

Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem. ——

Item Ouidius:

Stultus, ab obliquo qui cum discedere possit,
Pugnat in aduersas ire natator aquas.

Gregorius Theologus ad Eudoium rhetorem: τὸ δὲ μὴ βιάζεσθαι ῥοῦν ποταμοῦ καὶ ἡ παροιμία παιδεύει. id est, Non esse cogendum fluminis impetum, docet etiam prouerbium.

Contra stimulum calces.

Πρὸς κέντρα λακτίζειν, id est, Contra stimulos iactare calcem: est frustra repugnare iis quos vincere nequeas, aut eos prouocare qui lacessiti noceant. Aut reluctari fatis, & incommodum quod euitare non queas, impatienter ferendo, non solum non effugere, verumetiam conduplicare. Veluti si quis vxorem nactus rixosam, assidue cum ea litiget, nihil profecturus, nisi quod illam reddat rixosiorem. Terentius in Phorm.

Namque inscitia est, aduersum stimulum calces.

Donatus παροιμίαν esse admonet cum eclipsi: deesse enim, iactare: quod vnico verbo Græci dicunt, λακτίζειν. Plautus in Trucul.

Si stimulos pugnis cædis, manibus plus dolet.

Extat hoc adagium etiam in Actis Apostolorum: Durum est tibi contra stimulos calcitrare: id est, durum aduersum Deum pugnare. Euripides in Bacchis:

Θύοιμ' ἂν αὐτῷ μᾶλλον, ἢ θυμούμενος
Πρὸς κέντρα λακτίζοιμι θνητὸς ὢν θεῷ.

Id est:

Potius sacra illi fecerim, quam calcibus
Stimulos ferire coner, iracundia
Citus in Deum, mortalis ipse cum siem.

Pindarus in Pythiis: ποτὶ κέντρον δέ τοι λακτιζέμεν τελέθει. id est, Contra stimulum autem calcitrare est. Metaphora ducta est à bobus, quos agricolæ lignis præacutis à tergo fodiunt. vnde & βουκένται dicuntur in prouerbio:

Πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες.

Id est:

Multi boum stimulatores, pauci autem terræ aratores.

Quod si quando calcibus repugnent aduersus stimulum, grauius etiam læduntur boues, tantum abest vt stimulo noceant. Plutarch. in commentario περὶ τῆς ἀοργησίας, cuiusdam meminit Ctesiphontis pancratiastæ, qui per iracundiam mulæ calcitranti recalcitrarit.

Senis doctor.

Γεροντοδιδάσκαλος, id est, Senis doctor. Citatur sæpicule titulus hic à Nonio Marcello, inter titulos fabularum Varronis: quem dubium non est prouerbialem esse, sicuti sunt alii plerique. Conuenit in eum, qui in sera re atque intempestiua frustra sumit operam. Siquidem vt est iuuenta docilis, atque in quemuis habitum sequax, ita senecta intractabilis, tarda atque obliuiosa. Proinde Theognis:

Μή με δίδασκ'· οὔτοι τηλίκος εἰμὶ μαθεῖν.

Id est:

Ne doceas me, ætas iam facit indocilem.

Euripides in Bacchis:

Γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ.

Id est:

Senem senex & ipse te erudiuero.

Atque hic quidem versus inuentus est in Sophoclis Philocteta, quem celebrem ac prouerbialem fuisse testatur Gellius lib. Noctium 13. Varro titulum suum sumpsisse videtur ex Euthydemo Platonis, vbi Socrates narrat Connum præceptorem suum, à quo senex fidibus canere didicit, ludibrii causa à pueris vocatum fuisse γεροντοδιδάσκαλον. Ad hanc sententiam pertinet, quod dixisse fertur Diogenem: νεκρὸν ἰατρεύειν, καὶ γέροντα νουθετεῖν, ταὐτὸν εἶναι. i. Mortuo mederi, & senem admonere, idem esse. Quanquam inutilis est sententia, quæ senes deterret à discendis iis, quæ nescire turpe est.

Asinus balneatoris.

Ὥσπερ ὄνος βαλανέως, id est, Vt asinus balneatoris. Dictum est in eos, qui ex suis laboribus ipsi nihil fructus caperent. Plutarch. in libello περὶ τῆς φιλοπλουτίας, οὐδὲν οὗ πάσχων, ὥσπερ ὄνος βαλανέως, ξύλα καὶ φρύγανα κατακομίζων, ἀεὶ καπνοῦ καὶ τέφρας ἀναπιμπλάμενος, λουτροῦ δὲ μὴ μετέχων, μηδὲ ἀλέας, μηδὲ καθαριότητος. id est, Nihil inde capiens commodi, velut asinus balneatoris, qui ligna & sarmenta defert, semper fumo ac fauillis oppletus, nunquam autem particeps balnei, neque temporis, neque mundicie. Loquitur de diuite parco ac sordido, qui cum sit onustus diuitiis, non fruitur tamen.

Exurere mare.

Admonuimus ἀδύνατα ferme pertinere ad cognationem prouerbiorum. Quod genus est illud quod refert Vergil. Æneid. lib. 9.

—— Maria ante exurere Turno,
Quam sacras dabitur pinus. ——

Nec dissimile est quod habet Propertius:

Tu prius & fluctus poteris siccare marinos,
Altaque mortali detrahere astra manu.

Mare exhauris.

Θάλασσαν ἀντλεῖς, id est, Mare exhauris. De eo qui conatur, quod effici non possit. Nam montes vtcumque perfodiuntur, at mare non possit exhauriri.

Muscas depellere.

Muscas depellere, etiam hodie vulgato ioco dicitur, qui ocioso atque inutili fungitur officio. Aristophanes in Vespis.

Ἀλλὰ φυλάττει διὰ χειρὸς ἔχων καὶ τὰς μυίας ἀπαμύνειν.

Id est:

Imo cauet præ manu habens, etiã muscas depellere curãs.

Conchas legere.

Summi ocii est, & vmbilicos legere in littoribus: qui lusus esse solet puerorum. Quanquam transferri potest ad eos, qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quædam animi gratia admiscent. Crassus orator apud Ciceronem lib. De oratore 2. de Lęlio & Scipione loquens: Non audeo, inquit, dicere de talibus viris, sed tamẽ ita solet narrare Scæuola, conchas eos & vmbilicos ad Caietam & ad Lucrinum legere consueuisse, & ad omnem animi remissionem ludumque descendere. Vmbilicos opinor appellabat, vel conchas vel calculos, vmbilici formam imitantes, vel herbam quæ Veneris vmbilicus dicitur, authore Dioscoride. In conchis enim incredibili varietate lusit natura, quemadmodum refert Plin. lib. 9. cap. 33. Tot, inquit, colorum differentiæ, tot figuræ: planis & concauis, longis & lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, leuibus rugatis, denticulatis, striatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato. Iam distinctione virgulata, crinita, crispa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim, vndata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, prædensata, porrecta, sinuata, breui nodo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis, ad buccinam recuruis &c. In subterraneo domicilio, quod ostenditur iuxta Cumas Italiæ, quod vulgus fingit fuisse antrum Sibyllæ, quum verisimile sit fuisse speluncam prædonum ac piratarum, visuntur parietes vario concharum contextu musaicum opus imitantes. Valerius Maxim. lib. 8. cap. viij. de Scipione & Lælio refert idem quod narrat Cicero.

Aues quæris.

Ὄρνις ζητεῖς. id est, Aues quæris. Rem vagam, & captu difficilem sequeris. Persius:

An passim sequeris coruos, testaque lutoque?

Item Aristoteles, τὰ πετόμενα διώκειν, id est, Sectari volantia. Et ante hunc Plato in Euthyphrone: τί δὲ πετόμενόν τινα διώκεις, id est, Quid autem volantem quempiam insectaris?

Humi hauris.

Χαμαὶ ἀντλεῖς, id est, humi hauris. De inaniter laborante dicebatur. Nihil est enim quod è solo haurias, hoc est, ab imo putei fundo, si is siccus sit. Apparet dici posse quoties exhausta copia, non multum superest, quod haurias. Zenodotus meminit.

Influit quod exhauritur.

Ἐπιρρεῖ τὸ ἐξαντλούμενον, id est, Affluit quod exhauritur. Vbi quis frustra sumit operam in re quapiam. Lucianus in Sectis: ἐπιρρεῖ κατὰ τὴν παροιμίαν τὸ πρᾶγμα ἐξαντλούμενον, ἐς τὸ ἔμπαλιν ἢ τὸ Δαναΐδων πίθος. id est, Influit, iuxta prouerbium, negocium dum exhauritur, ac diuersum quiddam accidit atque in Danaidum dolio. De philosophiæ studio loquitur, in quo quantumlibet operæ sumpseris, nunquam tamen deest quod te laboribus exerceat, & labor laborem serit: & iuxta Sophoclem,

Πόνος πόνῳ πόνον φέρει:

Id est:

Labore laborem fert labor.

Zenodotus carmen prouerbiale recenset huiusmodi:

Ἄλλαν μὲν ἐξαντλοῦμεν, ἡ δ' ἐπιρρέει.

Id est:

Exhausimus quidem illam, at influit altera.

Sumptum à nautis, naui pertusa frustra sentinam exhaurientibus, tantum humoris accipientibus fissuris, quantum ab illis educitur. Videtur ad hanc parœmiam allusisse Plato lib. De legibus 7. τί οὖν πολλὴ αὔξη, ὅτ' ἂν ἐπιρρέῃ; id est, Quid igitur multum augmentum, cum affluat? Quem sane locum adducit Athenæus libro Dipnosophistôn v. καὶ γὰρ αὐτὸν δὴ τὸν Πλάτωνα ἐπιρρεῖ δὴ ὄχλος μοι τοιούτων γοργόνων. id est, Siquidem iuxta ipsum iam Platonem affluit mihi turba talium Gorgonum. Seneca libro De ira 2. Nunquid ille cuius nauigium multam vndique laxatis compagibus aquam trahit, nautis ipsique nauigio irascitur? Occurrit potius, & aliam excludit vim, deinde aliam egerit, manifesta foramina præcludit, latentibus & ex occulto sentinam ducentibus, labore continuo resistit: nec ideo intermittit; quia quantũ exhaustum est, subnascitur.

Apud Athenæum lib. 4. quum in conuiuio post lentem rursus aliter cocta lens apponeretur, quidam alludens ad prouerbium ait:

Καὶ τὴν μὲν ἐξήντλουν φακῆν, ἡ δ' ἐπεισρέει.

Id est:

Exhauseramus lentem, at influit altera.

Non dissidet ab illo: Ἐκ περιόντος περιγινόμενος.

Herculei labores.

Ἡράκλειοι πόνοι, id est, Herculei labores, bifariam accipiuntur: partim plurimi atque ingentes, quique vires desiderent Herculanas: quemadmodum vsurpauit Catullus:

Sed te, inquit, quærere iam Herculis labos sit.

Item Propertius:

Deinde vbi pertuleris, quos dicit fama labores
Herculis.

Ac rursum alibi:

Non labor Alcidæ. ---

M. Tullius lib. De finibus 2. At quum de omnibus gentibus optime mererere, quum opem indigentibus salutemque ferres, vel Herculis perpeti ærumnas (sic enim maiores nostri labores non fugiendos tristissimo verbo ærumnas etiam in deo nominauerũt;) exigerem ex te, &c. Partim Herculei labores dicuntur, qui sunt eiusmodi, vt aliis quidem maximas adferant commoditates, cæterum authori suo nihil ferme fructus adducant, præter aliquantulũ famæ, plurimum inuidiæ. Idque ita fato quodam accidisse putant, quod ἐν τετράδι γεννηθείη. id est, quarta natus luna credatur, sicut alio dictum est loco. Homerus poetico more causam in Aten deam & Iunonem reiicit, quæ infesta Herculi, tanquam ex pellice nato, periculis omnibus illum obiecerit. Celebrantur igitur, atque etiam enumerantur à poetis Herculani labores: quorum omnium longe difficillimus ac maximus hydra Lernæa, malum pertinax, ac propemodum inexpugnabile illi, qui iam omnia deuicerat. Cuius symbolo veteres inuidiam exprimere voluisse, satis indicat Horatius in Epistolis, cum ait:

—— Diram qui contulit hydram,
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit inuidiam supremo fine domandam.

Consueuit enim hæc teterrima pestis pulcherrimorum facinorum esse comes, eximiamque virtutem non aliter quam vmbra corpus assequi, vt apposite dixerit Iosephus in opere De Iudæa capta: ἀμήχανον δ' ἐν εὐπραγίαις φθόνον διαφυγεῖν. id est, Nulla ratione fieri potest, vt in recte factis effugias inuidiam. Quis enim vmbram effugiat inuidiæ, nisi pariter & virtutis lucem effugerit? Cohærent inuicem hæc duo, ac rem omnium optimam res omnium pessima comitatur. Proinde Pindarus videtur non sine causa scripsisse:

Τὸ δ' ἄχνυμαι φθόνον ἀμειβόμενον τὰ καλὰ ἔργα.

Grauiter & indigne ferens, nimirum quod est indignissimum, præclara facta inuidiæ præmio pensari. Neque vero parum concinne veteres illi videntur inuidiæ symbolum Excetræ tribuisse: primum palustri malo, quod (quemadmodum tradunt etiam naturalium causarum vestigatores) magis huic morbo sint obnoxii, qui humili abiectoque animo præditi sunt: sunt autem quibus sanguis inest frigidior. Eamque ob causam & apud Nasonem:

—— Inuidiæ domus est in vallibus imis
Abdita, sole carens, non vlli peruia vento,
Tristis, & ignaui plenissima frigoris, & quæ
Igne vacet semper, caligine semper abundet.

Neque vero cum simplici portento res, sed centum armato capitibus: quorum si quis vnum aliquod execuerit, in eius locum protinus duo suppullulent. Ea videlicet inuidentiæ natura est, vt si contra lucteris, magis ac magis irrites: si quando coneris splendore virtutis opprimere, tum insurgat acrior, & intumescat. Hic si recidas, illic maior oboritur. Carptim extingui non potest, vix tandem obruitur. Verum id perpaucis contingit, ac vix etiam ipsi Herculi. Quanquam enim liuor velut ignis, alta petit: est tamen omnino aliquid vsqueadeo perfectum & illustre, vt eo non possit attingere. Quo loci peruenisse sese gloriatur Horatius, cum ait:

—— Inuidiaque maior.

Ac rursum alibi:

Et iam dente minus mordeor inuido.

Iam vero quid aliud est, quod obtrectatores isti clancularii solent in eos euomere, qui pulcherrimis sudoribus orbi prodesse conantes, præclarum aliquid moliuntur, quam merum virus, ac venenum plus quam lethale? Quandoquidem generosis & excelsis animis sua fama quam impetunt isti, non paulo carior antiquiorque solet esse, quam ipsa vita. Porro quod gentilium fabulæ sub Herculis ænigmate significarunt, idem Hebræorum historia sub Ioseph inuolucro nobis innuit. Nam quod illi lerna, id huic fuit fratrum inuidentia. Sic enim interpretatur Philon in libro cui titulus πολιτικὸς βίος. Existimat autem Ioseph eorum repræsentare personam, qui rerum publicarum gubernacula tractant. Hoc videlicet argumẽto, quod is pastor adhuc quum esset, iam tum recte factis, simul & patris fauorem emeruit, & germanorum in se cõcitauit æmulationem. Quid aũt aliud est Remp. administrare, quam pastorem agere? Quandoquidem & Homerus, quem inibi citat etiam Philon, regem ποιμένα λαῶν, subinde vocat. Siquidem nullorum benefactis malignius respondet gratia, quam eorum qui de vulgo bene merẽtur. Sed quod Hercules assecutus est igni Græcanico, id Ioseph magnitudine benefactorũ, ac diuini numinis fauore consecutus est, vt inuidiam obrueret, & eosdẽ aliquando supplices haberet, quos antea pertulerat æmulos, seq; iam illi vitã debere faterentur, cuius vitæ pridẽ tetenderant insidias. Proinde principes, qui publicum agunt negociũ, hoc animo præditos esse oportet, vt ad hoc exemplar communem modo spectent vtilitatem: nec magistratum, perinde quasi cauponatio sit, sibi gerant, non aliis: nec legum veluti laqueis insidiari velint iis, vnde perspexerint emolumentum aliquod auferri posse, sed gratis de bonis benemereantur: cum monstris, hoc est cum vitiis assiduum bellum gerant, sola recti conscientia, tanquã abunde magno recte factorũ præmio cõtenti. Quod si meritis tuis fama maligne respõderit, si clanculũ obsibilauerit liuor, si Lernæa belua vel trecentis capitibus vndiq; venenũ afflauerit: tum illud demum animi vere sublimis & inuicti fuerit documentũ, nihilo segnius ad immortalẽ eniti laudẽ, ac vel maximis incommoditatib. suis aliorum consulere cõmodis, & hunc pulcherrimũ maximumq; virtutis fructum ducere, si quam plurimis quam maxime prodesse liceat, atq; hac parte, quoad mortali fas est, immortale numẽ imitari. Ad quod cum nulla gratia, nullum officiũ à nobis redire queat, tamen natiua genuinaq; bonitate, solis in morẽ, omnib. gratis & ingratis, dignis iuxta atq; indignis, suam impertit munificentiam, hunc vnum spectans fructũ, si quam plurimos sui participes efficiat. Verum vt in Deum nullũ emolumentum benefactorum refluere potest, ita nec ingratitudinis molestia potest attingere. Mortalibus illud sæpenumero euenit, vt pro summis meritis summã inuidiam, summum laboribus reportent incommodum. Quod si vllis hominum laboribus cognominis debetur, vt Herculani dicantur: eorum certe vel maxime deberi videtur, qui in restituendis antiquæ veræque literaturæ monumentis elaborant. Quippe qui cum sudores incomparabiles suscipiant propter incredibilem negocii difficultatem, tum vulgi summã in se cõcitant inuidiam. Cui cum res præclaræ semper obnoxiæ fuerunt, tum vero præcipue nouitas non solum apud imperitos, verumetiam apud eruditos. Adeo nusquam magis ingrati sumus, magis inuidi, magis morosi, nusquam minus candidi quam in pensitandis eorum laboribus quibus (meo quidem animo) nulla vnquam satis digna gratia referri queat. Indocti negligunt, semidocti ridẽt: docti, si paucos exceperis, præcipuos quidem, sed tamen paucos, partim inuident, partim morosius carpunt, dissimulatis tam multis quæ recte dicta sint, sicubi forte forte semel aut iterum lapsus fuerit author (quis autem non labitur quando?) id solum annotant, id solum meminerunt. I nunc, & tot vigiliis, tam magnificum præmium, tot tamque diuturnis vigiliis, tot sudoribus, tot incommodis redime. Abdica te communibus humanæ vitæ voluptatibus, neglige rem familiarem, ne parce formæ, somno, ne valetudini. Boni consule iacturã oculorum, accerse immaturum senium, contemne vitæ detrimentum, vt pro tot vigiliis odium in te concites, plurium inuidiam, vt pro tot vigiliis aliquot auferas. Quem quæso hæc non deterreant à capessendo huiusmodi laboribus, nisi si quis sit animo plane Herculeo, & possit alios iuuandi studio, quiduis & facere & pati? Commouit hæc cogitatio nonnihil animum meum, vt verum fatear, atque in mediis huius operis exantlandis laboribus, lassitudo quædam oborta est: cogitanti nimirum, qualibus viris, quos nostra vidit ætas, quam maligne fama respondeat, etiam aliquanto iam tempore defunctis: quam irreuerenter despiciantur ab iis, quos vere dixerit indignos, qui illis matellam, vt dicitur, porrigant: quam ingrate carpantur à semidoctis: quam pauci etiam inter eruditos, qui candide, plenoque laudent ore. Alius desiderat aliquid, alius inuidet quod non probet, alius vitam incessit, alius fastidienter laudat, quam vel præstiterit vituperasse. Porro nulli iudicant iniquius, quam reprehendunt semidocti, qui doctrinam alienam sua metiuntur, & reprehendendum existimant quicquid ipsi non didicerunt: vel eruditi, qui nondum hoc laboris genus degustarunt. Nam hi plane iuxta Græcorum prouerbium, ἀπὸ πύργου κρίνουσιν ἀγαθοὺς, & ipsi stantes in littore, nauigantis artem ac discrimen spectant ociosi. Quod si ferent periculum, vt minore fastidio, ita maiore cum venia legerent aliorum lucubrationes. Hoc itaq; cum videam tantis in rebus, quid tandem augurium ria proceribus, vel heroibus magis accidere: quid tandem (vt vere) futurũ de me, cuius omnia quam ad illos mediocria, vel (vt verius dicam) nulla sint, equidẽ non sum nescius: præsertim in hoc scripti genere, in quo multo plus est laboris, quam quisquã facile crediderit, qui periculũ ipse nunquam fecerit? Deinde multis de causis quiuis quod facillimus. Postremo nusquam citius inuenerit quiuis quod reprehenderet. Quare non arbitror futurum alienum, si posteaquam sic locus admonuisse videtur, super his e rebus pauca disseram: sed non quo meum iactitem ingenium, aut ostentem industriam, sed vt lectorem mihi reddam æquiorem. Erit autem certe multo minus iniquus, quisquis perpenderit, quã immensis sudoribus, quam infinitis difficultatibus, hæc adagiorũ quantumlibet rudis sylua constiterit. Iam hic igitur primus esto calculus, rerum ipsarum antiquitas, non ab Euandro, aut Aboriginibus, sed ἀπὸ Κρόνου, quemadmodum dicunt Græci, sed ab ipso vsque Saturni seculo, & si quid est hoc etiam antiquius repetita. Vnde fit, vt plerique sint à nostrorum temporum consuetudine δὶς διὰ πασῶν, quod aiunt, semota. Proinde quid sibi velit adagium, aut diuines oportet, & Delium aliquem natatorem requiras, aut ex antiquis authoribus petas enarrationem. Et quibus tandem authoribus? Non vno alterove, aut certis aliquot, quemadmodum vsu euenit in aliis argumentis. Velut, si quis instituat de arte dicendi conscribere, certos quosdam habet & idoneos authores, & eos non admodum sane multos, quos imitari sufficiat. At hic quicquid est scriptorum veterum

veterum, recentium, bonorum simul & malorum, in vtraque lingua, in omniiugi disciplina, breuiter in omni scripti genere, necessum fuit, non dicam euoluere, sed curiosius ac penitius excutere, rimarique. Siquidem adagia, ceu gemmulæ, quod minuta sint, fallunt nonnunquam venantis oculos, ni acrius intendas. Præterea nec obuia sunt, sed pleraque retrusa, vt prius eruenda tibi sint, quam colligenda. Quis autem satis æstimet, quam infiniti laboris sit, res tam minutulas, ceu per omnia maria terrasque rimari? Vix ætas humana suffecerit, vt tot vtriusque linguæ poetas, tot grammaticos, tot oratores, tot dialecticos, tot sophistas, tot historicos, tot mathematicos, tot philosophos, tot theologos, quorum vel titulis recensendis defatigetur aliquis, excutias ac reuoluas, neque id semel, sed sursum ac deorsum in his, vtcunque res postularit, Sisyphi saxum voluere. Iam hoc, opinor, nemo nõ videt, nemo non fatetur esse maximum. Ad ea quota portio quæso nostri sudoris? En tibi restat agmen pene maius interpretum, in quibus aliorum supinitas atque indiligentia, nonnullorum etiam imperitia (nam hi quoque sunt euoluendi, nimirum vt aliquãdo legas aurum è stercore) non mediocrem sarcinam adiunxere nostris laboribus. Age vero quid ego nunc allegem prodigiosam librorum deprauationem: quæ sic Latinorum pariter & Græcorum codices omneis occupauit, vt quicquid attigeris citaturus, vix vnquam contingat, quin aut manifestum mendum offendat, aut suboleat occultum? Ibi vero sudor nouus, exploranda, corroganda que exemplaria, nec ea sane pauca: quo videlicet è multis vnum aliquod contingat emendatius, aut multorum collatione, quod verum ac germanum sit, quasi diuines. Ferendum hoc quoque, nisi pene toties accideret, quoties citaueris aliquid. Citandum autem passim. His tam multis appone & illum calculum, haud quaquam opinor aspernandum, quod opera veterum, ex quibus ceu fontibus, hausta sunt prouerbia, magna ex parte desiderantur. Siquidem vtraque Græcorum Comœdia funditus intercidit, vno excepto Aristophane. Latinorum item tragœdia, præter vnum Senecam. Fortassis & hoc tolerari poterat, si modo lucubrationes illorum extarẽt, qui prouerbia ab illis collecta, cõmentariis sunt interpretati. Quorum de numero sunt Aristoteles, Chrysippus, Clearchus, Didymus, Tarrhæus, cumque his alii nonnulli: quorum ne tantulum quidem fragmentum ad nos peruenit. Supersunt igitur nobis recentiores quidam vt indiligentes, nulloque delectu, ita ieiuni quoq;, mutiliq;: velut Zenobius, Diogenianus, Suidas: quib. haud dum constitui, malamne gratiam debeamus, qui ex tam absolutis, tamq; copiosis autorib. tam paucula quædam, tamque nuda nobis tradiderint: an bonam, quod illorum studio qualiacunque fragmenta vetustatis ad nos permanarint: nisi si quis id etiam horum epitomis acceptum ferat, quod illi neglecti perierint. Quemadmodum Latini quidam Liuii interitum, Floro: Trogi Pompeii, Iustino: Iuris Cæsarei, Iustiniano: Theologiæ, Sententiarum, vt vocant, autori, solent imputare: neque id prorsus ab re, mea quidem sententia. Quid quod inter hos vsque adeo non conuenit, vt sæpenumero secum pugnantia scribant, vt hoc deniq; pondus accedat tuis laborib. non euoluendi solum eadem de re varios interpretes, verumetiam iterum atq; iterum inspiciendi, conferendi, perpendendi, iudicandi. Nunc illud etiam mihi cogita, in aliis libris sæpe locum esse ingenio, vt adsit inueniendi, ceu pariendi voluptas, possisq; quouis tempore, mentis agitatione portionem aliquam operis absoluere, quantumq; valueris ingenii celeritate, tãtum maturare quod institueris: hic velut alligatus pistrino, non si neris vel latum, vt aiunt, pedẽ à codicib. discedere. Totum n. fere negocium pendet à codicum copia, præcipue Græcorum: quorum iam quanta sit inopia, nemo nescit. Vnde fit, vt partim oculos conteras in voluminib. cariosis, situ obsitis, laceris, à tineis ac blattis vndique derosis: tum autem non raro lectu etiam difficillimis: breuiter eiusmodi, vt qui in eis diutule versetur, facile cariem & senium quoddam sibi contrahat; partim etiã alienis. Quod ipsum quanti referat, vel me tacente, protinus agnoscunt ii, qui fecere periculum. Vt ne dicam interim illud, quid in huiusmodi cõmentariis voluptatis est, id totũ esse lectoris, ad scriptorem nihil attinere, præter odiosum illũ, ac semper eundẽ colligendi, conuertendiq; explicandique laborem. Atqui voluptas vna res est, vt vere dixit Aristot. quæ præstat vt in labore diu perseuerare possimus. Alibi licet ingenio ludere, licet eloquentiæ flosculis aliquando lasciuire. Sunt excessus amœni, in quib. lassus desideas, ingeniiq; vires refocilles. Cum in omni negotio, tum præcipue in literis, varietas satietatem arcet, neque patitur oboriri tædium. At hic mihi non δὶς κράμβη, quemadm. est in Græcorũ prouerbiis, sed ter millies eadẽ illa repetenda fuerunt, quid sibi vellet adagium, vnde natum esset, & quem in vsum conueniret, vt non alibi magis quam hic locum haberet illud Græcis tritum adagium, ὑπὲρ τὰ στροφή. Postremo nonnulla voluptatis pars est, huiusmodi tractare res, quæ tractatu nitescant, quæque splendorem & orationis copiam autori suppeditent. Hic quæ tractantur, omnia sunt eiusmodi, vt vsu, non tractatione splendescant: ac tum demum genuinam suam ostendant gratiam, cum gemmarum instar commode inserta orationi visuntur. Separata frigent, ac minutula leuiaque quæpiam esse videntur. Adde nunc, quod alibi summa rerum opus æstimatur, & lector non aliter quam scriptor laborat: huiusmodi quoniã captim leguntur, qui legit, ad vnum quodlibet prouerbium animum adfert integrum, ociosum, nonnulli fortassis auidum etiam, alius contra fastidientem. Quam autem iniqua interim mea conditio, à quo illud requiritur, vt in singulis adagionibus expleam ociosum, satiem auidum, satisfaciam fastidioso? Accedit ad hæc omnia Græca vertendi labor, quem profecto nemo non difficillimum iudicabit, nisi qui nunquam annixus sit, vt ex bene Græcis bene Latina faceret. Hic mihi rursum perpende tantam autorum varietatem, quorum vnicuiq; suus reddendus stylus: cogita tot carminum genera, quorum in hoc opere tam ingens incidit turba (nam arbitror esse non pauciora decem millibus:) vt si quis hoc mensium spacio, quibus laborem hunc absoluimus, tantum carmina tam multa Latine reddidisset, idque carmine, non videatur vsquequaq; insimulandus ignauiæ. porro quid alii sensuri sint nescio. Equidem etiam illud arbitror esse nonnihil, in tam immenso prouerbiorum numero meminisse, quid quo loco dixeris, neque rerum turba confundi. Proinde qui in tantis difficultatibus versetur, quas omneis vel percensere sit difficillimum, quid mirum si quando labi contingat, maxime festinantem? Cur autem mihi festinandum fuerit, mox reddetur ratio. Quod si Flaccus etiam in aliis argumentis, in quibus hæc absunt incommoda, dat veniam maculis, quas aut incuria fudit,

Aut humana parum cauit natura:

si condendum putat, vt in opere longiusculo somnus obrepat: si non indignatur Homero alicubi dormitanti: quid tandem causæ est, cur mare cœlo misceamus, si pauculi forte errores in huiusmodi deprehendantur opere, in quo præter communes illas labendi causas, nec liberum sit rem tuis auspiciis peragere, & eiusmodi duces habeas, qui subinde præbeant ansam errandi? Vt ne quid dicam interim de codicum mendis, quæ nonnunquam doctissimis viris imponunt, vt sileam de tædio, quod vel præcipue consueuit ingenii vigorem hebetare, vt taceam de tam varia rerum omniiugarum quasi farragine, qua fit vt animus huc atque illuc in tam multa distractus, non possit semper sibi præsens esse. Reliquum esse videtur, vt paucis occurramus & iis, quos auguror in hac nostra sylua, curæ diligentiæque plusculum desideraturos. Nam quosdam hoc animo esse video, vt libros mole, non eruditione metiantur: & id demum absolutum existiment, vbi nihil adiungi possit, supersint pleraque, quibus nihil satis nisi quod impendio nimium: atque ibi denique copiam esse iudicant, cum ad sacietatem vbique dicuntur omnia. Horum igitur quispiam dicet, quædam à me copiosius locupletiusq; tractari potuisse. Tum autem in euoluendis autorib. occurret alicui locus aliquis, qui ad prouerbium faciat, aut nõ faciat, sed illi facere videatur: hunc protinus cauillabitur præteritum à nobis. Principio, quis rogo tam arrogans, qui istud ausit profiteri? quis tam iniquus vt exigat, in huiusmodi scripti genere ne quis omnino prætereatur locus? Vt nihil non legeris, nihil non adnotaris, nihil non apparaueris: itane statim in tam immensa rerum turba succurrit quod oportuit, quoque oportuit loco? Deinde quæ tandem futura fuerat ista molesta diligentia, vndecunque conquirere, quicquid quocunque modo poterat ad prouerbii locupletationem accommodari? Quis tandem futurus fuerat voluminum aut modus, aut finis, si Sardonium risum (vt hoc exempli causa ponam) explicans, totius huius insulæ descriptionem è Geographorum omnium libris repetere voluissem, loci situm, gentis antiquitatem, originem à capite, quod aiunt, vsque ad calcem percensere? Deinde quæ sit eius herbæ species, quæ vis, quicquid apud vllum medicorum super hac literis proditum inueniatur, in vnum conuerrere? Ad hæc qui risus ille gignatur, quibusque de causis appareat in moriente, ex physicorum sententia commemorare? Deinde quibus hoc risus genus aliquando fuerit familiare, ex omnibus historiarum monimentis perquirere? Tum autem, quam hic risus virum probum dedeceat. In summa quicquid de laudato aut illaudato risu legatur apud morales philosophos, ac poetas, id omne in eundem congerere aceruum? Postremo, si quod apophthegma, si quid vrbane dictum, si quod memorabile factum, si quis apologus, si qua fabula, si qua sententia, si quid omnino vel affine, vel contrarium, quod ad explicationem adagionis vtcunque trahi queat, id vniuersum accumulare? Hoc propositi si mihi fuisset, quis non videt ex singulis adagiis singula volumina reddi potuisse? Qui minus absurdum hoc, quam si prouerbium, Ἰλιὰς κακῶν enarraturus, vniuersum bellum Troianum, à gemino, sicut ait Flaccus, ouo pergam ordiri? aut explicaturus Ὀδυσσεῖον μηχάνημα, vniuersum Odysseæ retexam argumentum? Deinde quam frequenter hic incidunt loci communes de morte, de vita, de amicitia, de simultate, de iusto atque iniusto. Sed inepte facio, qui eos recensere pergam, cum totidem pene numero sint, quot ipsa prouerbia: quos haud magni negocii fuerat ita declamatoriis locupletare rationibus, vt singuli vel in voluminis magnitudinem fuerint exituri. At istam sane diligentiam, præterquam quod ea stultissima futura fuerit, ne præstare quidem possit qui scribit Chiliadas, neque ferre qui legit. Itaque magis arbitratus sum, in hoc opere modum esse quærendum mihi quam copiam, exitum potius quam progressum. Quanquam si quid properantibus nobis velut obiter in mentem venit, quod & dignum cognitu videretur, & à prouerbio non alienum, id quidem non sumus grauati, ceu auctarium adiicere. Denique sunt aliquot loci (cur enim non ingenue fatear?) sed hi non admodum multi, in quibus & ipsi desideramus nonnihil: quos tamen non existimauimus omnino silentio prætereundos, tametsi nobis non vsquequaque satisfacerent ea, quæ super his apud authores adhuc reperissemus: sed vel in hoc recensere visum est, vt aliis, quibus seu plus est ocii, seu maior librorum copia, seu memoria felicior, & vberior eruditio, diligentius vesti-

gandi ministraremus occasionem: ipsi Comicum interim illud vsurpantes, οὐχ ὡς θελόμεθα, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα. Videbam & ordinem nonnullum induci posse, si similium, contrariorum, confinium que rationem secutus, titulos quamplurimos proposuissem, & vnumquodque prouerbium, velut ad suam classem retulissem. Verum hunc prudens omisi: partim quod in huiusmodi miscellaneis hoc ipsum mihi videretur, nescio quo pacto decere, si nullus adsit ordo: partim quia videbam, si omnia eiusdem sententiæ, velut in eandem classem infulsissem, futurum vt ex æqualitate lectori tædium oboriretur, ac subinde nauseans clamaret illud, δὶς κράμβη θάνατος, καὶ ὁ δὶς κραμβηθὸς ἐστιν ἐν τῷ βιβλίῳ. partim quod me deterruerit magnitudo laboris. Cur enim mentiar? Perspiciebam id fieri non posse, nisi totum opus denuo, à capite vsque ad calcem retexuissem, neque cogitandum de æditione, nisi iam supremum illum Colophonem addidissem, vt vere iam opus futurum fuerit Horatiano nouennio. At nunc licuit etiam inter ædendum adiungere, si quid occurreret indignum quod prætermitteretur. Porro autem, vix adducor vt credam vllos tam iniquos futuros (quanquam & hos futuros arbitror) vt eloquentiam etiam exigant, primum ab homine Hollando, hoc est plus quam Bœoto, sed extra iocum, in opere, quod totum ac proprie sit ad docendum accommodatum, & ad docendum res, non illas quidem indignas cognitu, sed ita minutas atque humiles, vt non modo non flagitent orationis ornamenta, copiamque, verumetiam repellant ac repudient. In tam varia rerum consarcinatione, vt tam assidua nomenclatura scriptorum etiam humilium, quæ mihi docendi causa crassius etiam & pinguius erat adhibenda, in tam frequenti Græcanici sermonis interiectione, in tam crebra traductione, quis erat splendori locus, qui nitor, quæ æquabilitas, qui fluxus orationis esse poterat? M. Tullius non requirit eloquentiam a philosopho: & quisquam eam requirat à parœmiographo? Seneca nusquam desiderat eam, nisi cum paruo constat, cum vltro adest, vt res magnas magnifice prosequatur: at hic affectare rhetorum supellectilem, obsecro quid aliud erat, quam quod aiunt, ἐν τῇ φακῇ μύρον: & τῶν πυγμαίων ἀκροθίνια κολοσσῷ ἐφαρμόζειν, vt ne dicam, τὴν χύτραν ποικίλλειν. Me quidem, quanquam in aliis non aspernor, nunquam magnopere cœpit eloquentiæ studium: sed nescio quo pacto magis semper arrisit cordata, quam picta fucis oratio, dum absint sordes, dum mihi sententiam animi non incõmode repræsentet. Quod si qua nobis dicendi virtus aliquando comparata fuisset, eam necessum erat in tam diutina, tam varia, tam tumultuaria Græcorum & Latinorum autorum euolutione perire. Quandoquidem vbertas hæc, vel Tullio teste, breui etiam intermissiuncula solet sterilescere. Tum si res ipsa maxime reciperet ornamenta dicendi, ne vacabat quidem. Quin omne tempus tot euoluendis libris, tot annotandis locis, tot rebus memoria complectendis angustum etiam erat. Quanquam hæc ipsa verbis non omnino malis efferre, nonnullam, opinor, eloquentiæ partem existimabit is, cui vere cognitum fuerit, quid sit eloquentia. Nihil enim moror istos quosdam eloquentiæ pene dixerim simios, qui dicendi virtutes inani quodam ac puerili vocum tinnitu metiuntur: atque vbi multorum denique dierum lucubratione vnum aut alterum flosculum suis intertexuerint scriptis, & quatuor è Cicerone, ac totidem è Salustio voculas asperserint, protinus apicem Romanæ facundiæ assecutos se credunt. Tum displicet diui Hieronymi stylus, tum putet Prudentius, tum elingue, mutum, infans esse videtur, vbicunque non viderint quatuor illas M. Tullii voculas. His si quando factum esset periculum, quid sit huiusmodi, sicut videntur, nugas libris prosequi, fortassis & suam agnoscerent infantiam, & alienam eloquentiam minus impudenter contemnerent. Sed dixerit mihi quispiam monitor haud aspernandus: Atqui hoc ipsum elegans erat, artificio dicendi rebus minutis nonnihil amplitudinis addere, humilibus adiungere dignitatis aliquid, &, vt inquit Virgilius,

—— Exiguis hunc addere rebus honorem.

Neque vero non vacasset, si modo separasses colligendi & expoliendi operam, ac iustum his rebus temporis spacium impertisses. Quæ necessitas erat, vt iuxta Plautinum dictum, simul & sorberes & flares? Quis adegit, vt præcipitares æditionem? & opus tam ingens, tam operosum, vt ita dixerim, sesquianno perficeres, perfectum statim euulgares? Quod si Flacci præceptum secutus, vigilias tuas in nonum pressisses annum, fieri poterat, vt non solum eloquentiæ gratiam adiungeres, verumetiam vt & copiosius & emendatius opus in lucem exiret, nec esset cuius te pœniteret, nec cui quicquam apponi velles. Alioquin aut non oportuit suscipere prouinciam, aut erat susceptæ per omnia satisfaciendum. Hic ego profecto (neque enim mihi moris est refragari veris) nonnullam culpæ partem agnoscam necesse est. Neque enim me clam erat, opus hoc requirere, non theologum hominem, qui literas antiquas leuiter ac veluti prætercurrens degustasset, sed qui vitam omnem euoluendis, interpretandis, excutiendis id genus autoribus contriuisset, cuique non tantum immorari, sed immori quoque studiis huiusmodi licuisset. Plane perspiciebam, hunc laborem nec vnius esse hominis, nec vnius bibliothecæ nec paucorum annorum, quem nos soli, nostroque, vt aiunt, Marte breuius sesquianno absoluimus, vna duntaxat adiuti bibliotheca, nimirum Aldina, copiosissima quidem illa, quaque non alia bonis libris, præcipue Græcis instructior, vt ex qua, ceu fonte omnes bonæ bibliothecæ per omnem vsque orbem nascuntur ac propagantur. Itaque locupletissima quidem, non diffiteor, sed tamen vna. Verum est quo culpam hanc, si non purgare, certe minuere po[...] sim: primum quod olim me ad hoc muneris suscipiendum no[...] tam incitauit ratio, quam induxit casus, & amicorum preces [...] pulerunt: quibus equidem cum nec alias vnquam magnopere [...] pugnare possim, tum vero Mecœnas ille meus Guilielmus Mo[...] tioius, inter aulæ Britannicæ proceres eximius, hoc à me con[...] debat, sic meritus, sic charus, vt omnia mihi posthabenda du[...] quoties illius mos gerendus est voluntati. Quod si philosoph[...] rum etiam dogmata concedunt, vt in gratiam amicorum no[...] nũquam aliquantulum à recto deflectamus, mihi dandam esse [...] niam arbitror: qui, dum tanto amico gratum facere studeo, p[...] uinciam suscepi pulcherrimam quidem illam, sed mihi fortass[...] perinde aptam, præcipue cum viderem eruditorum neminem [...] negocii capessere: non quod impares sese iudicarent, vt equi[...] opinor, sed quod vigilias illas immensas viderent atque refu[...] rent, maxime cum intelligerent gloriæ prouentum laboribus [...] norem futurum. Deinde cum videremus hanc esse operis [...] videlice[...] pti naturam, vt ipsum in se nullum haberet modum: [...] sed nostris [...] cessum habuimus modum illius, non ipsius ratione, [...] non [...] cupationibus metiri, vt tantum impenderemus operæ, [...] tum postulabat sed quantum à nostris studiis citra vitium de[...] re posse videbamur. Itaque paulo festinantius absoluimus: [...] tim quod in hoc opere nobis veluti peregrinari videremur: [...] tim quo liceret his absolutis, toto pectore reuerti ad ea, qu[...] stræ sunt propria professionis, quæque ad menses aliquot [...] misimus, amici voluntatẽ magis, quam nostrum iudicium [...] Quanquã Horatiano præcepto non ita valde cõmoueor. [...] nim ille præcepit iis, qui ad ingenii laudem scriberent. No[...] ter vtilitatem lectoris nihil spectauimus. Præcepit iis, qui [...] conscriberent, in quo (teste Plinio) summa desideratur elo[...] tia: nos adagiorum commentaria colligimus. Denique [...] nem istam curam, quam tamen nec ipse præstitit in carmin[...] tassis præstiterit aliquis in centuria. Verum eandem in Chi[...] bus, tum per quam arduum esse videatur præstare, tum req[...] parum humanum: cum hoc ipsum abunde laboriosum sit, [...] bere Chiliadas: vt ne adiungas toties mutandi laborem, qu[...] re videtur non paulo difficilior. Quanquam equidem ar[...] curam, quam requirit Horatius, non temporum spaciis, [...] tentione metiendam esse. Qua quidem de re, vere possum [...] mare, me summis annixum viribus, vt quod tempori detra[...] videretur, id vigilantia atque assiduitate studii pensarem: [...] rem candidos lectores nec hanc partem omnino desidera[...] Nam si spacii rationem habeas, præcipitauimus opus: si [...] diesq; infatigabili studio desudatas æstimes, maturauimus. [...] si non modis omnibus nostra cura respondet operi, illud ce[...] stabit, me quicunque vnquam de prouerbiis conscripsere, vel [...] Græcos, vel apud Latinos (loquor de iis quorum extant com[...] tarii) diligentia, non mediocri spatio præcessisse. Postremo [...] niam & infinitum est opus, & ad communem vtilitatem para[...] age quid vetat, quo minus operam partiti, communi studio [...] ciamus? Ego meum persolui pensum, & fessus lampada [...] succedat, qui vices operis excipiat. Ego syluam ministraui, [...] omnino, sicut opinor, malignam: accedant qui dolent, qui [...] poliant, qui variegent. Ego partem eam absolui, in qua plu[...] fuit laboris, gloriæ minimum: non pigeat alios adiungere, [...] & facillimum erit, & splendidissimum. Mea nihil refert, quo[...] que nomine legetur: non laborabo, penes quencunque [...] gloriæ futura est: modo nos occasionem dederimus, vt ad [...] sos tanta manarit vtilitas. Neque vero vel tantillum offend[...] quis nostra castigabit eruditior, locupletabit diligentior, d[...] exactior, illustrabit eloquentior, expoliet ociosior, vindica[...] licior: dum id cum publica studiorum commoditate fiat: [...] vnam vsque adeo spectauimus in hoc opere, vt nostri null[...] tionem habuerimus. Alioqui poteram & ipse, quod plerique [...] ciunt, eiusmodi laborem deligere, qui longe minoribus sudo[...] mihi constitisset, idemque longe maiorem gloriæ fructum a[...] set. Quis enim non iudicasset egregium ac magnificum fac[...] si totum Demosth. aut Platonem, aut alium aliquem huius[...] Latinis auribus tradidissem? Atqui dictu difficile sit, quanto [...] nore temporis, vigiliarum, oleique impendio munus hoc c[...] cere licuisset, quam has sicuti videntur, nugas congerere. [...] ram ex tanto numero duas aut treis centurias mihi deliger[...] in his expoliendis, locupletandis, elimandis, omneis ingenii [...] uos intendere, non paulo minore laborum semente, multo [...] vberiorem famæ messem mihi paraturus. Verum hoc fuera[...] um priuatim, non publicum studiosorum agere negocium. A[...] sicut ego equidem arbitror, oportet in restituenda literaria re[...] mum Herculanum præstare, hoc est, nullo tuo incommodo [...] muni vilitate curanda vel deterreri, vel defatigari. Sed his [...] bus plus satis: ac iamdudum vereor, ne quibus Herculani [...] instar esse videatur, hunc tam prolixũ sermonẽ, in quẽ nos H[...] lani laboris adagiũ induxit, perlegere. Quare finẽ faciã: sed [...] addidero, cum hæc primum æderentur, me labores omneis [...] culeos superasse. Siquidem ille semper alias inuictus, duob[...] mul monstris par esse non potuit. Itaque fugiens, prouer[...] nobis relinquere maluit, quam Martem experiri: satius esse [...] cens, rideri incolumem, quam laudati extinctum. Nobis a[...] eodem tempore cum duobus monstris immanibus fuit cong[...] endum: quorum vtrumuis tantum habebat negocii, vt m[...] Hercules requireret: tantum abest, vt vnicus homuncio d[...]

par esse possit. Nam Basileæ simul typis excudebantur adagiorum Chiliades, sic emendatæ, locupletatæque, vt non minoris mihi constiterit instauratio, quam prior æditio, quam Venetiæ apud Aldum Manutium peregimus. Et vniuersæ diui Hieronymi lucubrationes, è quibus vt maximam, ita difficillimam quoque partem mihi proprie sumpsi, nempe libros epistolares, haud leuem per Musas prouinciam, si cui tantum voluminum vel euoluendum modo sit. Nunc deum immortalem, quam grauis cum mendarum portentis, quibus illic scatebant omnia, mihi fuit lucta. Quanto sudore reponenda Græca, quæ vir ille passim admiscet. Nam ea plerunque vel deerant, vel perperam erant addita. Neque vero mediocribus mihi vigiliis constiterunt qualiacunque illa scholia, quæ cum suis argumentis adiecimus: non solum ob id, quod in re primum à nobis tentata non esset quem sequerer, cuius inuentis adiuuarer: verumetiam quod, vt Romulum narrant, non minus magnificum fuisse suorum facinorum ostentatorem, quam rerum egregiarum gestorem: ita diuus Hieronymus, vt diuitem quandam ex omni disciplinarum & autorum genere constructam penum habuit in pectore: ita nemo doctrinæ suæ opes in scriptis ambitiosius, vt ita dicam, ostentat. Adeo sancta quadam gloria, quicquid in vetere, quicquid in nouo Instrumento retrusum, quicquid in fabulis, in historiis, quicquid in Græcis, quicquid in Hebraicis literis exquisitum, id obiicit, infulcit, inculcat. Iam in ordine digerendo, qui varie à diuersis erat confusus, etsi nulla est ingenii laus: tamen haud parum fuit molestiæ. Tanta rerum moles huic homuncioni sustinenda fuit, & quidem vni. Nisi quod in vocibus aliquot Hebraicis, quod eas literas leuiter, ac primoribus modo, quod dici solet, labris degustassemus, Brunonis Amerbachii, doctissimi pariter ac modestissimi iuuenis opera sumus nonnihil adiuti. Cui vicissim reliquã huius operis portionem exequenti, in Græcis ac Latinis restituendis locis aliquot adfuimus, operam opera pensantes. Vt ne commemorem interim nonnihil fuisse negocii, vt quæ Hieronymianis lucubramentis falso titulo fuerant admixta, partim iuxta indocta & infantia, nonnulla dementiæ quoque speciem præ se ferentia, certis coniecturis, ceu vestigiis quibusdam deprehenderemus, atque exempta, suis redderemus locis. Dein vt hominis sanctissimi vitam, ab aliis non vanissime modo, verum etiam insulsissime proditam, ex omnibus ipsius monumẽtis colligeremus. Adde iam, quod huiusmodi laborum ea ratio est, vt fructus & vtilitas ad omnes perueniat, molestiam nemo sentiat, nisi vnus ille qui sustinet. Neque enim illud animaduertit lector, qui totos libros inoffensus decurrit. nobis aliquoties ad vnam voculam dies aliquot resistendum fuisse. Nec intelligit (aut si intelligit, certe non meminit,) quantis difficultatibus nobis cõstiterit illa, qua legens fruitur, facilitas, quantisque molestiis ea molestia sit adempta cæteris. Proinde soleo & ipse mihi quarta luna videri natus, cui nescio quo fato contigit, in huiusmodi plus quam Herculaneos labores incidere.

E Tantali horto fructus colligis,

Ταντάλου κῆπον τρυγᾷς, id est, Ex Tantali horto fructum colligis. i. ea consectaris, quæ nusquam sunt, aut quibus frui non licet. Quod quidem apposite dicetur in mundanis addictos voluptatibus. Nam ii dum his veluti temulenti fruuntur, egregie felices sibi videntur, verum simulatque resipuerunt, iam velut experrecti, intelligunt omnia illa nihil fuisse, nisi mentis non admodum sanæ somnium.

Dentem dente rodere.

Dentem dente rodere dicitur, qui carpit eum qui neque lædi queat, neque sentiat: aut qui mordet, pari mordacitate præditum quempiam. Martialis lib. 13. in obtrectatorem quendam:

—Quid dentem dente iuuabit
Rodere? carne opus est, si satur esse velis.

Simile illi: Noli verberare lapidem.

Oresti pallium texere.

Ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν.

Id est:

—Oresti texere lænam.

dicebatur qui minus pararet abusuro. Nam Orestes per insaniam vestes dilacerabat. Est hemistichium heroici carminis, decerptũ ex Aristophane in Auibus:

Εἶτα δ᾽ Ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν, ἵνα μὴ ῥιγῶν ἀποδύῃ.

Id est:

Postea Oresti texere lænam, vt ne horridulus spoliet quẽ.

Scholium admonet, Orestem λωποδύτην quempiam simulando insaniam in tenebris aggredi solere homines, eosque vestitu spoliare. Vnde non inepte dicetur, vbi quis admonet dandum aliquid homini furaci ne rapiat. Adagium non est natum ex Aristophane, sed ab illo est affectatum. Nam hac periphrasi notat hyemem.

Ver ex anno tollere.

Ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ ἐξαίρειν, id est, Ver ex anno tollere dicebatur, qui id quod in negotio quopiam erat præcipuum, tolleret. Meminit Herodotus in Polyhymnia. Lacedæmonii & Athenienses, missis in Siciliam legatis, petebant à Gelone Syracusano & societatem & suppetias, aduersus Xerxem bellum inferentem Græciæ. Nec recusauit Gelo, modo se imperatorem vel maritimarum rerum vel terrestrium copiarum constituerent: quam conditionem quum repudiarent legati, iussit eos illico discedere, ac renunciare Græcis, ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτοῖς ἐξαίρηται. id est, Ver ipsis ex anno sublatum esse. videlicet illud subindicans, suum exercitum præcipuum esse Græciæ florem ac robur: qui si deesset, defuturum illi quod esset præcipuum. Ver enim anni præcipua pars est. Meminit Aristoteles libro Rhetoricorum 3. inter metaphorarum genera. Rursus Rhetoricorum libr. 1. ostendit hoc dictum esse Periclis in epitaphio, qui dixerit, τὴν νεότητα ἐκ τῆς πόλεως ἀνῃρῆσθαι, ὥσπερ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξαιρεθείη, id est, Iuuentutem è Repub. sublatam esse, perinde ac si ver ex anno tolleretur. Potest deflecti longius, vt dicantur ver eximere anno, qui linguarum ac bonarum literarum peritiam sustollant è scholis.

Bulbos quærit.

Βολβοὺς ζητεῖ: id est, Bulbos quærit. Iocus prouerbialis in eos qui iuxta Persium,

Obstipo capite defigunt lumina terræ.

Plutarchus in Sympoſiacis: καὶ γὰρ ὁ γελώμενος οὗτος, ἔφη, καὶ παροιμιώδης βολβὸς οὐ μικρότητι διαφεύγει τὸν κεραυνόν, ἀλλ᾽ ἔχων δύναμιν ἀντιπαθῆ, καθάπερ ἡ συκῆ καὶ τὸ δέρμα τῆς φώκης. id est: Etenim ridiculus iste, inquit, & prouerbio obnoxius bulbus haud ideo fulmen effugit, quod pusillus sit, sed quod vim habeat contrariam fulmini, quemadmodum & ficus arbor, & vituli marini pellis. Porro risus prouerbialis, de quo meminit Plutarchus, sumptus est (vt opinor ex Aristophanis Nebulis) vbi Strepsiades, Socratis ingrediens scholam, admiratur discipulos Socratis prono capite terram spectantes. Respondentique cuipiam:

Ζητοῦσι. οὗτοι τὰ κατὰ γῆς.
Στρ. Βολβοὺς ἄρα
Ζητοῦσι. μή νυν τουτό γε φροντίζετε·
Ἐγὼ γὰρ οἶδ᾽ ἵν᾽ εἰσὶ μεγάλοι καὶ καλοί.

Id est:

Quærunt habet quæ terra.
Strepsiades.
Bulbos scilicet
Quærunt. rei sed cura ne quid istius
Vos angat: ego enim noui vbi sint magni & boni.

Quod si quis malit referre ad id, quod est apud eundem poetam in Pluto, ταυτὸν θύμον φαγόντες, id est, Qui easdem mecum cepas edistis: equidem haud magnopere repugnarim. Significat autem tenues amicos, quique (vt ait Terentius) paupertatem vna tulerunt grauem. Persius item Satyra quarta, de sordido & impendio tenaci, parcoque.

Hoc bene sit, tunicatum cum sale mordens.
Cepe, & farratam pueris plaudentibus ollam.

Extat apud eundem Aristophanem in Concionatricibus & alius de bulbo iocus huiusmodi. καταφαγὼν βολβῶν χύτραν. id est, Qui deuorauit bulborum ollam Verba sunt aniculæ ad iuuenem detrectantem coitum, quod vnus duabus par esse non posset, καλῶς, inquit, ἐπειδὰν καταφάγῃς βολβῶν χύτραν. Nam Bulbos irritare Venerem, testatur & Martialis:

Nil aliud bulbis, quam satur esse potes.

Et Columella in carmine:

Iam Megaris veniant genitalia semina bulbi.

Sunt autem multæ bulbi species: sed omnes, inquit Dioscorides libro secundo, habent acrimoniam & calore Venerem stimulant, quemadmodum eruca. de qua Columella:

Excitet vt Veneri tardos eruca maritos.

Suidas duo de cepis adagia refert, κρόμμυα ἐσθίειν, i. Cepas edere: &, κρομμύων ὀσφραίνεσθαι, id est, Cepas odorari. quæ suo reddidimus loco.

Nudo vestimenta detrahere.

Ad hanc sententiam pertinet hoc quoque quod ab eodem est vsurpatum poeta, Nudo vestimenta detrahere, pro eo quod est, ab eo sperare emolumentũ, cui ne sit quidem quod auferri queat. Sic enim idem Libanus in Asinaria Plautina, admonitus ab hero vt ab ipso per fallaciam argentum abraderet, quo filio emeretur amica, Maximas, inquit, nugas agis, Nudo detrahere vestimenta me iubes. Adducit & D. Chrysostomus prouerbium vulgo iactatum, quo dicebant, nec à centum viris vnum nudum spoliari posse. Apuleius Asini lib. 1. scripsit, nudum nec à decem palæstritis posse spoliari.

Vtrem cædis.

Ἀσκὸν δέρεις, id est, Vtrem cædis, aut vtrem excorias. Extat apud Aristophanem in Nubibus. Ad quod allusisse videtur Apuleius in Asino, cum meminit de tribus vtribus à se percussis ac vulneratis. Sumptum vel à Bacchi sacris: vel ab iis, qui percussis vtribus inanem mouent strepitum.

Inter lapides pugnabant, nec lapidem tollere poterant.

Plutarch. 4. decadis Sympoſiacæ, primo problemate, ἰδὼν δὲ τὸ παιδίον ἅμα τῷ Φίλωνι τὸν ξένον ἄρτῳ χρώμενον, ἀλλὰ μηδενὸς δεόμενον, ὦ Ἡράκλεις, ἔφη, τοῦτο ἄρα ἦν τὸ λεγόμενον,

Ἐν ᾗ λίθοις ἐμάχοντο, λίθον δ᾽ οὐκ ἀνελέσθαι.

id est, Vbi vero videret ministrum puerum vna cum Philone vtentem pane, neque præterea quicquam requirentem; Papæ, inquit, hoc nimirum erat illud, quod vulgo dici solet:

Pugna erat in saxis, neque saxum tollere quibant.

Apparet dictum in eos, qui præsenti commodo non fruantur, vel ob ignauiam, vel ob peruersam de rebus opinionem, vt qui vel saxum grauentur ex aceruo tollere, quo repellant aduersarium. Refertur idem carmen apud Athenæum libro 10. & aliud subiicit, veluti consimilis sententiæ:

Δίψῃ δ᾽ ἐξόλλυντο, ὕδωρ δ᾽ ὑπερεῖχε γενείου.

Id est:

Deperiere siti, superante ad labra liquore.

Impete peritum artis.

Βάλλ᾽ εἰς ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην, id est, Iaculare in eum qui nouit artem. vbi quis conuicium facit homini, qui norit & ipse retorquere conuitium: aut qui carpit velut imperitū, qui non inferior sit in artis scientia. Sumpta metaphora videtur ab iis, qui iaculo aut saxo petunt eum, qui calleat ictum vel declinare, vel in iaculantem retorquere.

Canis.

Ἀδεις ἔχων, i. Canis. reperio pro eo quod est, nugaris, ineptis, frustra loqueris. Est autem Atticæ linguæ figura, sicuti παίζεις ἔχων, id est, Ludis, siue iocaris. Etenim qui canunt, non agunt rem setiam, sed tantum vt aures deliniant voluptate mox peritura.

Eundem calceum omni pedi inducere.

Galenus Therapeutices lib. 9. ἐκεῖνοι μὲν οὔτε ζητοῦσιν, οὔτε ἴσασιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐνὶ καλαπόδι πάντας ὑποδέουσιν. id est, Isti quidem igitur neque inquirunt, neque sciunt: quin magis iuxta prouerbium, eodem calceamento calceant omnes. Loquitur de quibusdam medicis imperitis, qui non habita ratione morborum, eadem remedia admouent omnibus: cum diuersa mala, diuersam curationem desiderent. Non dissimile illi, quod alio dictum est loco, Scis simulare cupressum. Ad hanc formam pertinet, quod adducit Hieronymus in prima præfatione Commentariorum, quos edidit in Epistolam ad Ephesios: Nec ad instar imperiti medici vno collyrio omnium oculos velle curare.

Coruus albus.

De raris inuentu dixit Iuuenalis:

—Coruo quoque rarior albo.

Ammianus in epigrammate:

Θᾶττον ἔην λευκοὺς κόρακας πτηνάς τε χελώνας

Εὑρεῖν.—

Id est:

Aut albus coruus prius, aut testudo volucris

Inuenietur.—

Galenus lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων 1. taxans Lycum quendam, qui nec Erasistratum sequeretur, nec ipse verum adferret, ait, ὥστε ὁ Λύκος οὔτ᾽ ἀληθῆ λέγων φαίνεται, οὔτε ἐρασιστράτεια. λευκῷ τοίνυν κατὰ τὴν παροιμίαν ἔοικε κόρακι, μήτε αὐτοῖς τοῖς κόραξιν ἀναμιχθῆναι δυναμένῳ διὰ τὴν χρόαν, μήτε ταῖς περιστεραῖς διὰ τὸ μέγεθος. id est, Itaque Lycus, dum palam eum neque vera loqui, neque eadem cum Erasistrato, similis videtur albo coruo, qui nec ipsis coruis admisceri possit ob colorem, nec columbis ob magnitudinē. Conueniet in hominem sui ingenii, & alienum à sensu communi. Sunt enim quos pudet vsquam cum quoquam consentire, quasi si nihil verum sit, nisi diuersum sit.

Inanis conatus.

Vbi sentiemus frustra sumi operam, neque quicquam promoueri diutinis laboribus, non inepte quadrauerit illud ex eod. libro:

Ἄπρηκτον πόλεμον πολεμίζειν, ἠδὲ μάχεσθαι.

Id est:

Pugnam infrugiferamque & inutile ducere bellum.

Quasi Sutrium eant.

Sutrium peruetustum Hetruriæ oppidum. id olim desecerat à Romanis, cum quibus inierant societatem. Camillus ad id delectus à senatu, vt eos cogeret ad fidem. Is ne in apparando commeatu multum temporis tereretur, vtque Sutrini ipsa celeritate opprimerentur, edixit vti singuli milites trium dierum commeatum secum exportarent. Id deinde versum est in prouerbium, quod vsurpari consueuit quoties aliquis suo sumptu nauat operam aliis. Sic enim interpretatur Festus Pompeius in fragmentis quibusdam quæ Romæ inueniuntur. Arbitror eandem esse historiam quam aliquanto aliter narrat Titus Liuius libro ab vrbe condita sexto. Plautus in Cassina. Tum quoque facito, vt veniant, quasi eant Sutrium. Iubet Alcessimus vt suos ad sese mittat, sed suopte cibo instructos. Notum est carmen Catulli, quo Fabulum ad cœnam vocat, sed ita vt ipse secum adferat quicquid ad lautam cœnam pertinet.

Γύργαθον φυσᾷς.

Γύργαθον φυσᾷς, id est, Gyrgathum spiras: in insanum frustraque vociferantem iaciebatur. Gyrgathus lectus est, in quo paralytici, menteque capti, quique vocantur dæmoniaci, vincti iactant sese multa minitantes, sed frustra. Conueniet igitur in atroces fi[...] viribus iras. Hesychius indicat, Gyrgathon dici vas quoque [...] quod pistor coctos reponit panes. Græca vox à voluendo dicta [...] detur.

EX APPENDICE ERASMI.

Dolium Danaidum.

Pro opera frustrata, à Danai filiabus, quæ ob necatos mar[...] finguntur apud inferos situlis perstillantibus aquam haurire, & dolium pertusum infundere. Cat. Horat. Tib. Plat. Luc. A[...] Huc allusit Plautus: In pertusum dolium infundimus, operam [...] dimus. Conuertitur & hoc ad varios vsus, vt ad prodigalitatem, libidinem, loquacitatem, & alia generis eiusdem.

Ocni funem torquet.

Συνάγει δ᾽ ὄκνος τὴν θώμιγγα. Ocnus homo apud Iones in[...] strius, operique intentus, vxorem habuit sumptuosam & prod[...] quæ absumebat quicquid ille corraderet. supra. Contorque[...] funiculum.

IVNII. *Dormienti loquor.*

Irriti & frustranei laboris significationem habet illud O[...] apud Æschylum in Agamemnone:

Κωφοῖς ἀυτῶ καὶ καθεύδουσιν μάτην

Ἄκραντα βάζω.

hoc est.

Inclamo surdis, irrita

Sopitis loquor.

Quoties igitur incassum laboramus vel orando vel sua[...] do, vsus erit adagionis.

Perdix congregat diuitias sine indicio.

Adagium in auaros homines, quibus tam deest quod hab[...] quam quod non habent, adducit D. Ambrosius epistol. lib. [...] hæc verba: Vnde in prouerbio est de diuite auaro, quia perdi[...] congregat diuitias non cum iudicio. Causam siue originem [...] postea subiicit his verbis: Quidam naturæ perdicis etiam [...] aptandum putarunt, eo quod aliena diripiat oua, & foueat [...] pore, atque hac sua fraude alienos studeat partus accipere. E[...] bus verbis meridiana luce clarior existit parœmiæ sensus. Q[...] admodum enim hæc auis alienis ouis incubat tanquam pro[...] sed mox adulterinam genitricem deserunt pulli prognati, & ad [...] nuinos parentes reuertuntur (quod ab D. Hieronymo & [...] δῶν authore in scripta relatum est:) ita & auarus alienas ope[...] lis artibus sibi aggregat, quas mox aut exprimit iudiciorum [...] tas, & veris dominis refundit. aut vsum earum morte priua[...] mittit. Locus autem sumptus est ex Propheta Hieremia, ca[...] vbi sic ait: Perdix fouit quæ non peperit, fecit diuitias, & no[...] iudicio, in medio dierum suorum derelinquet eas. Sensus pro[...] tæ est, veluti perdix aliena oua congregat quæ non posuit, de[...] turque à supposititia sobole: ita qui per fas & nefas quauis ra[...] pecuniam corradunt, nihilo ditiores existunt, sed eam velut [...] nidam tandem perdunt.

In asini aures canere.

Εἰς ὄνου ὦτα ᾄδειν, In aures asino canere, dicetur prouerbialiter [...] qui indocto recitat poema omnibus numeris absolutum, aut [...] tionem in qua nihil reliquum fecerit rhetorica ars: aut si [...] pud crassas & Musices ignaras aures artem omnem ostentet [...] sicus. Meminit adagii Dion oratione trigesima secunda, ei[...] occasionem talem indicat: Ægyptio Musico insigni a[...] somnis genius prædixisse visus erat, quod in asini aures can[...] rus esset. quo neglecto somnio, vt vano ac friuolo, accidit vt S[...] rum rex, Memphin qui venerat, ipsum accerseret, quod a[...] cunctis laudari summopere. accessit itaque & omni industria [...] hibita artis suæ præstantiam ostentare adnixus est. qui tace[...] miniose iussus à rege Musices ignaro, recordatus somnii [...] ipsum, inquit, est in aures asini canere. quibus verbis per inte[...] tem intellectis, rex vinctum hominem affici verberibus iuss[...] de natum postea bellum. Græce est: τουτὶ ἄρ᾽ ἄϊφη, τὸ εἰς ὄ[...] ᾄδειν.

Humeros licet perdas aquam incernendo.

Ἂν ἀπολέσῃς τοὺς ὤμους ὕδωρ πτίσσων, ὅμως ὕδωρ μένει. id est. Qu[...] humeros perdas aquam incernendo, aqua tamen manet. [...] adagium Suidas in Collectaneis suis, & annotat quadrare [...] qui vanum sumunt laborem. Crediderim rectius compete[...] qui ingrato homini diligentem nauat operam: aut in præc[...] rem stupidi & indocilis discipuli, cui quicquid inculcatur, [...] velut in dolium futile congesta aqua. Quanquam vero vulgat[...] dices habeant πίσσων, constanter tamen πτίσσων legendum [...] mo. Est enim πτίσσειν, contusum hordeum pinsere, cribroque [...] cernere: vnde & πτισσάνης hoc est, ptissanæ vocabulum.

Inconcussa persequi.

Apud Homerum Iliad. 17. Apollo ad Hectorem con[...] deterret illum ab irrito conatu persequendi equos Achillis [...] cissimos, hoc versu:

Ἕκτωρ νῦν σὺ μὲν ὧδε θέεις ἀκίχητα διώκων.

Id est:

Quo diuersus abis, sequeris nanque irrita cursu?

Eustathius admonet prouerbiale esse in eum, qui temere se fatigat, inanemque operam ponit.

Ventos pascere.

Ἀνέμους ποιμαίνειν, id est, ventos pascere, hoc est, instar ouium agere dicitur, qui inanem sumit operam, nihil operæ precii faciens. D. Clemens lib. 1. Stromatum: ὃς δὲ ἐρείδεται ἐπὶ ψεύδεσιν, οὗτος ποιμαίνει ἀνέμους, καὶ διώκει ὄρνεα πτερωτά. id est: Qui mendaciis innititur, is ventos pascit, & volucres aues persequitur.

Per eandem lineam serram reciprocare.

Apud eundem Tertullianum eodem in libro paulo post prouerbiali figura illud effertur: Et quamdiu per hanc lineam serram reciprocabimus? quo videtur innuere inutilem laborem circa vnam eandemque rem. Eos igitur qui in eodem argumento immodici sunt, & velut cupressum simulant, per eandem lineam serram reciprocare non inuenuste dicemus. Conuenit cum eo, Eadem oberrare chorda: &, Eandem incudem diu noctuque tundere.

Glomerare inglomerabilia.

Κλώθειν τὰ ἀσύγκλωστα, id est, Conglomerare inglomerabilia: prouerbio dicitur, quando paramus coniungere quæ nexum omnem fugiunt, & quæ numeris fere omnibus, à se mutuo dissona sunt. Synesius vtitur in prolixa epistola, declamationis vicem implente, contra Andronicum: πολιτικὴν ἀρετὴν ἱεροσύνῃ συνάπτειν, τὸ κλώθειν ἐστὶ τὰ ἀσύγκλωστα. id est: Politicam administrationem sacerdotii muneri coniungere, idem est, quod conglomerare quæ conglomerari nequeunt. Vult enim diuersissimas & ex diametro pugnantes administrationes, ciuilem & sacerdotalem, quamuis prior ætas eosdem habuerit & sacerdotes & populi controuersiarũ arbitros, quippe quum & Ægyptii & Hebræorum natio diutissime sub sacerdotum imperio vixerint: sed posteaquam diuinum munus humanorum affectuum libidini obnoxium esse cœpit, cõsulto Deus vtrunque vitæ genus dispescuit, vt alterum sacris operaretur, alterum obtineret principatus: nimirum sacerdotes sibi addictos voluit, at principes mundo mancipauit, vt illi precibus assiduis insisterent, hi negociis præfecti turbas litesque componerent, vtrique vero æqui bonique rationem ob oculos haberent. Sumpta metaphora à textricibus aut filatricibus. Cyrillus Alexandrinus in epistola quadam apud Nicephorum Callistum scribit, quum sacerdotalis functio à populari administratione separata sit non oportere misceri ea quæ mistionem respuunt. Græce est: μὴ μιγνύειν τὰ ἄμικτα.

Non omnia per bouem obtinebis.

—Μὴ πάντα κατὰ βοὸς ἕξεις.

Id est:

Ne speres te opera bouis omnia posse tenere.

Hemistichium est prouerbiale. quod admonet non sacrificiis aut litationibus, votisque pro arbitrio omnia cessura, sed laborandum nobis esse, quemadmodum apud Salustium in Catilin. Cato ait: Non votis neque suppliciis mulieribus auxilia parantur deorum, sed vigilando, bene consulendo, prospere omnia cedunt: vbi socordiæ atque ignauiæ te tradideris, nequicquam deos implores. quo spectat illud Æschyli:

Τῷ δὲ αὖ πονοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει.

Id est:

Quisquis laborat, huic manum præbet Deus.

Et iterum:

Τῷ πονοῦντι δ', ἐκ θεῶν ὀφείλεται τέκνωμα τοῦ πόνου κλέος.

Id est:

Laboranti, debetur diuinitus gloria laboris proles.

Torqueri solitum in resides exercitus duces, qui mactato boue propitiasse se Deum abunde putant, non posse infeliciter cadere sua cœpta arbitrantes: quum consilio & animi præsentia & fortibus factis in bello opus sit. Crediderim idem esse cum eo quod ex Diogeniano citat Erasmus, μὴ κατὰ βοὸς εὔχου, atque exponit, Ne contra bouem opta.

Tricas conduplicare Tellenas.

Adagium est, quo vti licet in eos, qui in meris & ineptissimis nugis occupantur: quales sunt artistæ, Petri Hispani, Tartareti que tenebris addicti. nihil enim aliud illi, quam Tellenas tricas versant noctuque diuque. Fuisse autem Tellenem versificatorem nugacissimum, & ineptum tibicinem, memorant, qui frigidis dicteriis innotuerit, à quo fluxit prouerbium, ἄειδε τὰ Τέλληνος, Carmina Tellenis: subaudi, παίγνια, id est, ludicra. Extat apud Arnobium. lib. 5. aduersus gentes: Iamdudum, inquit, me fateor hæsitare, circumhiscere, tergiuersari, tricas (quemadmodum dicitur) conduplicare Tellenas. quod ex Varronis γεροντοδιδασκάλῳ. mutuatus est, vbi ait: Putas eos non citius tricas Tellenas, quam id extricaturos?

Rete inflas.

Δίκτυον φυσᾷς, id est, Rete inflas: prouerbium est in incassum laborantes, qui temere rem impossibilem aggrediuntur. Quid enim stultius, qui vanior labor, quam rete foraminosum vento conari distendere? Extat & istud in Suidæ dictionario.

In cinere scribere.

Εἰς τέφραν γράφειν, id est, Inscribere cineri: Suidas, & ex eo Varinus exponunt de eo qui inanem sumit operam. Cinis namque impressos characteras, quantumuis leuis aurulæ flatu facile confundit. Annotant iidem authores, de rebus quoque impossibilibus dici. Citatur ex incerto authore, apud quem vsurpari videtur, pro, nihil pensi facere, ἐγὼ δὲ τοὺς ὅρκους αὐτοῦ, τὸ τῆς παροιμίας, οἶμαι δεῖν εἰς τέφραν γράφειν. id est, Equidem illorum iusiurandum cineri, iuxta prouerbium, inscribendum esse reor.

Fluctibus obloqui.

Πρὸς κύματα λαλεῖν, id est, Fluctibus obloqui prouerbialiter dicitur, cui cum homine refractario ac moroso res est. Refertur ab Eustathio Odyss. nono. A quo non abludit illud Æschyli apud Prometheum:

Ὀχλεῖς μάτην με κῦμ' ὅπως παρηγορῶν.

Id est:

Hortando me obturbas vt vnda inaniter.

Nodorum vincula texentes.

Quos non ineleganti voce Vitilitigatores vocauit Cato, testante Plinio, eos non minore gratia ἐριδαντέας & ἱμαντελικτέας dixit Democritus Abderita: illud, quod iurgia serant contentiosi: hoc vero quod veluti nexus quosdam vinculorum implicent, quibus alios inuoluant, irretiantque. Clemens Stromat. lib. 1. ἐριδαντέας μὲν καὶ ἱμαντελικτέας, ὡς ὁ Ἀβδηρίτης ἐκεῖνος φησί. quæ lectio apud Plutarchum prima Symposiac. decade nonnihil corrupta legitur, hoc modo, ἐριδαντέων δὲ κατὰ Δημόκριτον καὶ ἱμαντελικτέων λόγους ἀφετέον. id est, Missas facere oportet eorum fabulas, qui de lana caprina rixantur, & nodos texunt, vt est apud Democritum:

Δοῦναι μὲν εἰς ἐπακτρίων, λαβεῖν δὲ μή.

Id est:

Conferre retibus, nihil capere tamen.

Versiculus est iambicus trimeter. Competere videtur in hominem, alienis inseruientem commodis, vnde plus iacturæ, quam emolumenti ad ipsum redeat. Adagio huic obnoxii sunt, qui typographis assiduam operam præstant, nullo, vel exiguo certe cum suo lucro.

BRASSICANI. *Barbam ab vlnis puerorum vellere.*

Lucianus in tragœdia cui titulus ὠκύπους, πώγωνα τίλλει καρπῶν ἀπ' ὠλένας: Barbam vellere à puerorum vlnis. hoc est inanem laborem suscipe, & perinde nihil profuturum. Nam quod barbæ genus à puerorum vlnis velli possit, ego non video. Barbam igitur à puerorum vlnis vellunt, qui sumunt inutilem operam, rebus egregie commodis passim præteritis & neglectis.

IOANNIS VLPII. *Per eandem lineam serram reciprocare.*

In vanum laborare, dicitur authore B. Rhenano. Ioanni autem Vlpio competere videtur in eum, qui semper idem argumentum tractat, & eandem cantilenam canit. Sumptum à sectoribus lignorum, qui partes trabium secandas prius solent lineis distinguere: qui si semper hæreant in eadem linea, raro quicquam absoluent. Tertull. vide alibi Iunii adag. Per lineam eandem serram reciprocare.

COGNATI. *Aerem ferire.*

Prouerbiali schemate dicitur, qui frustra & inaniter laborat: veluti pugil nihil agit, nisi corpus attingat. Paul. 1. Corinth. 9. Ego itaque sic curro, vt non in incertũ: sic pugilem ago, non velut aerem feriens. Idem in eadem epistola cap. 14. Eritis enim in aera loquentes.

Nehilum.

Hyperbole Latina, huic similis, Ne gry. Cic. lib. 1. Tusc. quæst. Tum illud quod Sisyphus versat saxum, sudans nitendo, nec proficit hilum. id est, quicquam, tantillum, minimumque. Lucil. lib. 30. Non. Marc. citante.

Quodque tuas laudes culpes, non proficis hilum.

Hunc locum citat Varro de lingua Latina libro quarto. Priscianus versum hunc citat ex eiusdem Lucilii libr. 14.

Et calces, delectes te, hilo non rectius viuas.

Hilum autem paruum illud nigrum quod in summitate fabæ adhæret, dicitur. Plochirus Michael in dramate: ὁ μηδὲ τὸ γρὺ προσλαλεῖν εἰδὼς ἔτι. id est: Qui ne gry quidem proloqui scierit. Vide alibi, μηδὲ γρύζειν. [Huic affine, Ne gry quidem: apud Erasm.]

Campas dictis abigi.

Campas dictis abigi, Plautus in Trinummo prouerbialiter dixisse videtur de iis, qui verba non curarent, sed rem ipsam. Solent enim Campæ quibusdam carminibus extingui. M. Catoni sunt vermiculi, æstatis tempore olera & arbores infestantes: nos erucas appellamus.

Ε'ς τέφραν γράφειν.

Hæc vox apud Græcos homines adeo peruulgata fuit, vt vim etiam prouerbii obtinuerit, de rebus quæ subito dissipantur, nec stabilitatis aliquid aut constantiæ habent. Cinis enim quoque ipse leui vento impellitur, nec quod impressum in eo fuerit, diu retinet. Catullus in vento & aqua scribere dixit, pene idem significans. [Lege supra Iunii adag. In cinere scribere.]

Oleribus verba facere.

Apud Italos hæc prouerbii loco feruntur. Cum enim significare volunt, quempiam frustra laborare, qui aliquid aliquibus voluntatis obstinatioris persuadere conetur: imagine vtentes, dicũt idem ipsum facere, quod facit ille qui ad certa quædam olera verba facit: illa cum caput multa terra tectum habeant, non vocem exaudiunt. Confine est illis quæ in Erasmi chiliadibus referuntur: Cœlo ac terræ loqui, vento loqui: &, Mortuo verba facere. In Plauti Mercatore Charinus adolescens imitari se nolle dicit cæteros amatores, qui in comœdiis aduersas suas res inducuntur narrare iis quæ ipse credit nihil sua interesse putare, quid illis fiat, sed decreuisse se spectatoribus aperire miserias suas. Verba poetæ hæc sunt: Non ego idem facio, vt alios in comœdiis amantes vidi facere, qui aut nocti, aut diei, aut Soli, aut Lunæ, miserias narrant suas: quas pol ego credo humanis querimoniis non tanti facere quid velint, aut quid non velint. Medeæ etiam nutrix apud Euripidem in tragœdia hoc facit, malisque consternata cum ipsa solitudine loquitur. versiculos ipsos quibus oblectationem hanc suam significauit, ita expressit M. Cic. in 3. quæstione Tusculana: Cupido cœpit miseram nunc me, proloqui cœlo atque terræ Medeæ miserias.

Διώκειν δρόμῳ τὰ πετεινά.

Sequi cursu volucres. De his quæ frustra fiunt. Huic simile: cribro haurire aquam. Dicitur etiam per superlationem & quandam similitudinem, Auras cursu superat. vt illud apud Demetrium Phaleræum de elocutione: θέειν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι id est: Auras cursu æquabant.

Σκιαμαχεῖν.

Cum vmbra pugnare, ridiculum, inane & inutile Hinc σκιαμαχία, id est, vmbratilis armorum pugna. Hunc titulum prouerbialem, M. Varro satyræ suæ cuidam indidit. vulgo scrimia; & de iis quæ fieri nequeunt, dicitur. Plutarchus eleganter scribendi studium, quo garriendi pruritum sedari posse putat, σκιαμαχίαν nuncupat

Arena sine calce.

Suetonius in Caligula Senecæ tribuere videtur lene comptumque dicendi genus, ita loquens de Cæsare: Lenius comptiusque scribendi genus adeo contemnens, vt Senecam tum maxime placentem, commissiones meras componere, & arenam sine calce esse diceret. Erasmus noster miratur, cur Seneca Suetonio videatur esse lenior, cum sit affectibus tragicis vehemens. Similiter Ezech. 13. Dic ad eos, qui liniunt absque temperatur a parietem, quam casurus sit. hoc est, qui inutili luto & parum subacto oblinunt parietem infirmum: inanis plane est eorum opera in muro breui corruituro. Sunt aliæ aliquot parœmiæ, quibus etiam non tantum inanis opera significatur, sed quæ simul cum detrimento aliquo sit coniuncta. Siue enim in arena ædificas, siue arenæ mandas semina, siue parietem male sibi cohærentem struis, aut oblinis infirmum parietem: vtrobique spectatur spei vanitas, & inanis opera. Arena denique est, quæcunque quibus sine Deo homines nituntur: Matth. 7. & carnales homines ac infideles. Hinc Matth. 16. dicuntur ædificantes super arenam.

Hylam vocare.

Iuxta Cium Mysium fluuium, cui ciuitas adiacet, item Cius dicta, à nymphis raptus fuit Hylas ab Hercule adamatus: quem ingenti vociferatione vocans Hercules nihil profecit. Vnde prouerbium manauit, de vocantibus non audientes, Hylam vocare. Vide Theocritum Eidyllio 13. quod Hylas inscribitur. Erudite descripsit eandem fabulam Apollonius Rhodius in fine primi libri Argonauticorum, qui sic ait: Herculem, cum regionem Driopũ accolarum Parnassi transiret, voluisse eripere bouem ad sacrificium Theodamanti Driopi, Quod cum ille prohiberet, ab Hercule interfectum, & regionem direptam. Atque Hylam infantem adhuc Theodamantis filium è cunis abreptum, in familia Herculis educatum, & ab Hercule adamatum, edoctum, ac tandem cum aquam peteret, raptum à nymphis.

Nihil agere.

Hæc loquendi formula, qua frequenter vtuntur Iurisconsulti, habet nescio quid prouerbialis schematis, quo inanem & frustraneam alicuius operam significamus. Vnde illud est Attilii, Satius fore ociosum esse, quam nihil agere. Refert Plin. Iunior ad Minutium Fundanum epist. 9. Satius est enim (inquit) vt Attilius noster eruditissime simul & facetissime dixit, ociosum esse, quam nihil agere. Iustinianus Institutionum iuris libro primo. Quibus ex causis manumit. non licet: Is, qui in fraudem creditorum manumittit, nihil agit. Et sane hic vere nihil agit, frustraque laborat debitor, qui conatur suos fraudare creditores. Nam si fraudati videantur, ipso iure nihil erit quod agitur. Paulus de tutela & rationibus distrahendis, & vtili curationis causa actione: Si filius famil. adhuc impubes tutelæ agat, nihil consumitur. Martianus de liberis & posthumis hæredibus instituendis vel exhæredandis vel præteritis: Si filio emancipato exhæredato, is qui in potestate est, præteritus sit, ipse quidem emancipatus & si contra tabulas petat, nihil agit, ab intestato autem & suus & emancipatus venient. Caius de duobus reis constituendis: Ex duobus reis stipulandi, si semel vnus egerit, alteri promissor offerendo pecuniam nihil agit. Lactant. Firmianus de falsa sapientia libro tertio. Scientiam, inquit, sibi non adimit, qui aliquid affirmat, vt cæteris adimat: sed nihil agit. Apparet enim, ac furtum suum prodit. Plautus in Merc. Doriph. Nil agis, Idem in Trinum. Nil agis, aliquot in locis dixit. Nihil igitur agere dicuntur, qui friuolis occupantur, quique Sorbonicorum friuolis argutiis consumunt bonam ætatis partem, & effectus conatum non sequitur. Aliud porro agere dicuntur qui non sunt attenti. Quosdam enim sic obruunt humana negocia, vt ne cogitent quidem de vera felicitate. Hi nimirum tota perit vita. Cicero de Senectute: Nihil ergo agebat Q. Maximus, nihil L. Paulus cum Remp. consilio defendebant, nihil agebant.

Nullum cum victis certamen, & æthere cassis.

In eos, qui victos aut vita functos insectantur aut lacerant, Virgilii versus celebratur hodie qui habetur 11. Æneidos:

Nullum cum victis certamen, & æthere cassis.

hoc est, vita spoliatis, mortuis. Itidem prouerbialis Planci sententia: Cum mortuis non nisi laruas luctari. Demosth. ad Leptinem: ἐκεῖνος τῶν καλῶν δοκούντων ἔχειν νόμων Σόλωνός ἐστι, μὴ λέγειν κακῶς τὸν τεθνεῶτα. id est: Illa est ex legibus Solonis, quæ videntur recte habere, nemini defuncto maledicendum. Idem De coro... mortuo ne hostium quidem vllum aduersari. Itidem De ... gat. Greg. Theol. lib 3. Sentent.

Ξείνων ἡμεδαπῶν φείδεο· ἔξοχα δ' αὖτε,
Οἳ τὰ δὲ πάντα λίπον ... νεκύων.
Parce peregrinis: sed inanibus æthere cassis,
Hic qui liquerunt omnia, parce magis.

Ludere operam.

Prouerbialis locutio in laborantem inaniter. Terentius in Phormione: In illis opera luditur. hoc est, perditur & frustra... Vsus est quoque Lucianus in Martis & Mercurii dialogo. & Plautus in Pseudolo:

In pertusum ingerimus dicta dolium, operam ludimus.
Idem in Cassina:
Si nunc me suspendo, meam operam luserim.

Antiqui enim dicebant, operam ludimus qui Latinitatis autho... cum frustra aliquid fieri putabant. [Huic conuenit illud ex ... liad. Frustratus conchus.]

Cum diis ne contende.

Hæc admonitio cum aliis poetis, tum gnomographis frequentissima est, atque nostris hominibus familiarissima. Quam Theognis sic expressit:

Οὐκ ἔστι θνητοῖσι πρὸς ἀθανάτους μαχέσασθαι
Οὐδὲ δίκην εἰπεῖν οὐδενὶ τοῦτο θέμις.

Iacob. vero Schegkius Latino carmine sic:

Nulli cum superis homini contendere fas est,
Pro iure hanc litem nemo probare volet.

Erasmus cum hanc sententiam explicaret in prouerbiis, Cum diis pugnare, &, Cum diis non pugnandum: miror quomodo silentio præterierit hoc Theognidis distichon, cuius oracula lubens frequensque citare solet, ac interpretari in magno illo Adagiorum opere. Ecclesiasticus dicit cap. 4. Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fulminis. Scribit etiam L... Xenophanem dixisse, cum tyrannis aut minime, aut quam suauissime congrediendum. Plautus in Cassina: Stultitia est ei te... tristem, cuius potestas plus potest.

Si solus sapias, nempe quis vsus erit.

Hæc sententia est frequentissima, sed ab authoribus varie ... plicatur. Theognis sic.

Χρὴ Μουσῶν θεράποντα, καὶ ἄγγελον, εἴ τι περισσὸν
Εἰδείη σοφίης, μὴ φθονερὸν τελέθειν·
Ἀλλὰ τὰ μὲν μῶσθαι, τὰ δὲ δεικνύειν, ἄλλα δὲ ποιεῖν,
Τί σφιν χρήσηται μοῦνος ἐπιστάμενος;

Hos autem quatuor versus Scip. Carteromachus in Græcarum literarum encomio, hoc modo vertit:

Musarum interpres si quid sapientius vnquam
Nouerit, inuidia sit procul inde mala:
Nuncque alia inueniat, nunc monstret, plurima condat,
Si solus sapiat, nempe quis vsus erit?

Horatius 4. Carm. Odyss. 9. ita:

Parum sepultæ distat inertiæ
Celata virtus. —

Huc videtur allusisse Terentius, cum ait in Phorm. Non satis tuum te officium fecisse, id non fama approbatur. Simile est illud: Occultæ musicæ nullus est respectus. Quod authore Suetonio Nero iactabat: cuius etiam meminit Gellius lib. 13. ... giæ prorsus sententiæ, quas vellem edidissent à teneris annis, ... genter expendissent apud animum suum plerique, qui quis...

eruditionis vnquam comparauerunt, ita domi reconditum asseruant, vt dicas miseros homines sibi tantum natos, imo continuo inuideant, si quem viderint ad id aspirare, quo se cæteris præcellere persuasum habent. Iuxta hæc, est indignatio cum ironia in eum qui virtutem suam nihil quicquam prodesse credit, si illam ipsam occultet. Persius satyra j.

--- Vsque adeone (inquit)
Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter.

Regressio est locutionis figura, quæ fit quandoque in eodem sensu, quandoque etiam in diuerso, cum eadem verba ponuntur.

Araneæ telas texere.

Fertur & hoc Esaiæ cap. 59. Araneæ telas texuerunt. hoc est, opera eorum splendent, & sanctitatis magnam speciem habent, quum reuera sint aranearum telæ, artificiosissime elaboratæ, solis muscis irretiendis aptæ, sed quæ ab auibus facile discinduntur. Opera itaque eorum inutilia sunt: nec alicui futura vsui. Latinis quoque locutio hæc eandem vim habet, & operam inanem significat.

Asino caput sapone lauare.

Apud vulgares nostros in frequenti est prouerbii consuetudine: Asino si caput laues, totum id quod impendas, amittis. Finitima sunt illi: ὄνου κεφαλὴν μὴ πλύνειν νίτρῳ. id est: Asini caput ne laues nitro. τὴν χύτραν ποικίλλειν, id est: Ollam variegare.

Frustra legit, qui non intelligit.

Dicimus in consuetudine, Frustra legit, qui non intelligit. Idq; ex libello incerti authoris, qui inscribitur Cato, de præceptis vitæ communis: Præcepta mea, inquit, ita legas, vt intelligas. Legere enim, & non intelligere, negligere est, hoc est, non legere est. Ex libris autẽ cito discitur, quod longo vitæ vsu vix assequi queas. Sed quod legeris, intellige, & memento. Nam quidam onerant se lectione, alia super alia ingerentes, neque quicquam memoriæ insculpunt.

Nihil opus verbis.

Vsitatum genus Lucretio, lib. v. sic inquit:

Quod superest, humore nouo mare, flumina, fontes
Semper abundare, & latices manare perennes,
Nil opus est verbis, magna decursus aquarum
Vndique declarat, &c. ---

Dolium pertusum.

Quæ extant apud Festum de dolio pertuso, mutilata sunt. Hæc tantum sunt integra: Pertusum dolium dicitur, cum ventrem significat. Pertusum esse Danai filiarum dolium ferunt, Lucretius lib. 3.

Hoc (vt opinor) id est, æuo florente puellas,
Quod memorant, laticem pertusum congerere in vas,
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.

Horat. odyss. 11. lib. 3.

Audiat Lyde scelus, atque notas
Virginum pœnas, & inane Lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo,
Seraque fata.

Idem Lucretius eodem libro tertio.

Et non omnia pertusum congesta quasi in vas
Commoda profluxere, &c. ---

Idem libro sexto, in principio:

Partim quod fluxum, pertusumque esse videbat,
Et nulla posset ratione explerier vnquam.

Memorem monere.

Notum prouerbium hoc, Memorem mones, seu admones, etiam ex ipso Erasmo. Plautus Sticho: Capti consilii memorem mones. Lucret. lib. 3.

Denique Democritum postquam matura vetustas
Admonuit memorem, motus languescere mentis,
Sponte sua letho caput obuius obtulit ipse.

Eo respicit Cyrillus catechesi 14. cum dixit: Apud intelligentes enim auditores sufficit vel admonitio tantum ad doctrinam.

Ventis verba profundere.

Sic loquuntur poetæ, quum significare volunt, verba ad auditorum aures non peruenire, neque in eorum animo penitus insidere, sed negligi, aut etiam respui. Lucret. libro quarto.

Tu fac ne ventis verba profundam.

Horatius ode xxvj. lib. j.

Musis amicus, tristiciam, & metus
Tradam proteruis in mare Creticum
Portare ventis, &c. ---

Id est, tristiciam, & metum ex animo eiiciam, ægritudines & curas omnes pellam, deponam, delebo, aut negligam, aut illas obliuiscar. Catull. de Pelei & Therid nupt.

Quæ cuncta aerii discerpunt irrita venti.

Ibidem:

Irrita ventosæ linquens promissa puellæ.

Idem ad Ortalum:

Ne tua dicta vagis ne quicquam credita ventis,
Effluxisse meo forte putes animo.

Idem ad Alphenum:

Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factaque
Ventos irrita ferre ad nebulas aerias finis.

Sic poetæ Græci. Homerus Odyss. θ. Anacreon pluribus in locis, & Apollon libro primo Argonaut. Plura exempla si desideras, lege quæ annotauimus ad illud adagium Catulli, supra, In vento & rapida scribere aqua.

Inuita venere.

Inanem conatum aut frustra sumi operam significantes, his vtuntur parœmiis: Inuita Venere, Inuita Minerua, inuita Delia, & inuitis canibus. Non enim sat feliciter succedit, quod illis inuitis extorquetur & fit. Plutarchus in Catone Vticensi: In cœnis cum sorte partes diuiderentur, & ipsi sors non fauisset, amicis nihilominus ei optionem deferentibus respondit, Non conuenire hoc, inuita Venere. Et initio quidem semel tantum in cœna bibebat, &c. Venereus autem talorum iactus, fortunatissimus fuit. Solebant enim in conuiuiis archiposiam; id est, magisterium bibendi talis sortiri. Cuius rei mentio cum apud alios fit crebra, tum apud Horat. vt ad Sestium:

Nec regna vini sortiere talis.

Et ad Pompeium:

--- Quem Venus arbitrum,
Dicet bibendi? ---

Hoc modo etiam partes ciborum fuisse sorte ductas, hinc apparet. Venerei iactus fit mentio apud Lucianum & de Amoribus, item in Saturnalibus.

Sine cera inutilia verba audire.

Lucianus de saltatione: Cratonus: Quanquam mihi in præsentia ocium non est, insanientem hominem auscultandi, suum ipsius morbum laudibus efferentem: attamen si nugis & inanibus fabularum commentis me opplere tibi consultum factu visum est, paratus sum in hoc tibi officiose inseruire, & aures præbere, vel sine cera inutilia verba obaudire valens. Quare compressa voce hanc tibi operam dabo. Dic vero quodcunque animo tuo libitum fuerit, quasi nemine auscultante. Natum ab Vlyssis cera, qua suas & sociorum aures obturabat. Vide apud Erasm. nostrum: Ceram auribus obdere.

Per rupes proiecto semine steriles.

Idem in Amoribus: Voluptas quæ nihil non audet, naturam ipsam contempta lege violauit. Conuenit autem in vnum lectum vna eademque natura: ac seipsos inter se mutuo aspicientes, neque eorum quæ faciunt, neque quæ patiuntur, pudore afficiuntur. Per rupes autem, vt dici solet, steriles proiecto semine, permutatione facta pro modica voluptate magnam accipiunt infamiam.

Lapidem elixare.

Verum ego cognoscens ei persuadere idem esse, ac lapidem, quod dicitur, elixare, &c. Erasmus noster interpretatus est, λίθον ἕψεις: id est, Lapidem decoquis: ex Aristoph. inter ea quæ inanem significant operam.

De pilis lu ove disceptare.

Plato in Parmenide. Vtrum de iis etiam dubitasti, ô Socrates, quæ ridicula forte quis putet, sicut de pilis lutove, & macula, & aliis ignobilissimis rebus atque vilissimis? Erasm. noster, De lana caprina: &, De fumo: Iunius, Lutea progenies.

Per longas ambages frustra vagari.

Sed per longas ambages frustra vagati sumus. Non dissimiliter ibidem dicitur: Atque in his omnibus nosmetipsos deterruimus, metuentes ne forte in superuacuis diutius versaremur.

Diis inuitis.

Prouerbium fuisse videtur, quo vsi sunt poetæ, exprimentes Homericum illud, ἀέκητι θεῶν. Catullus.

Heu nihil inuitis fas quemquam fidere diuis,

Idem in seipsum:

Quin tu animum offirmas, atque istinc vsque reducis,
Et Dis inuitis desinis esse miser.

Pindarus οὔτε θεὸς, οὔτε βροτὸς, dixit, id est, Nec Deus, nec homo. Quod Horatius sic expressit:

Diis hominibusque inuitis,

Vide his diuersa in Sylloge nostra, Diis secundis, &c.

COELII RHODIGINI.

Platano assimilis.

De eo, quem, quum ipsius opera vtamur sæpe, liberi tamen incommodis, habemus derisui, conuellimus, perditum quandoque volumus: mox nihilominus necessitate deprehensi, eodem recurrentes. Platanus vmbræ gratia, tantum ex alieno petita est orbe. Item dicebat de seipso Themistocles. Testis est Ælian. lib. 9. de var. hist.

Similia cupresso.

Quæ pulchra quidem sunt, sed fructu omnino carent. Nam cupressus natu morosa, fructu etiam superuacua est, baccis torua, folio amara, odore violenta, ac ne vmbra quidem gratiosa. Plin. Vide Cælium ipsum lib. 25. cap. 2.

Ætneus venator.

De iis qui inuita, vt aiunt, Delia venantur, captant semper, capiunt nihil. Caussa prouerbii est, quod in Sicilia apud Ætnam canes sagaces odoratu careant, ob fragrantiam odorum. siquidem coronamenta ibi aeris, ferarum defluxum diluunt ita, vt euanescat.

VIRGILII. *Aerem verberare.*

De inani opera. Cum enim aer ictum non admittat, frustra laborat, qui ferit. 1. Corinth. 9.

Ædificant domos, & non habitabunt.

In eos qui tempestiue ea moliuntur, vnde nullum percepturi sint fructum: vt si quis decrepitus Græcis aut Hebræis totum sese det, aut iis artibus, quæ iuueni ad aliora viam sternunt. Sophon. 1. Eodem è fonte metaphoræ fluxit: Hic cœpit ædificare, non potuit consummare: in eos, qui à consilio prudenter inito, aut recto vitæ instituto temere resiliunt: in omnes denique inconstantes. Luc. xiiij.

GODOFREDI. *Asini vellera quæris.*

In inani labore sese conficientes: vel in delicatos, nullum suæ curiositati modum præfinientes: vel denique in dominos auaros & rixosos, omnem à suis extorquendi occasionem quærentes. Alexander ab Alexand. lib. 5. cap. 15.

BOVILLI. *Fidere vnius noctis glaciei.*

Pro, inconsulte & temere ignoto homini & peregrino confidere, ea res enim non multo, sæpe felicius cedit, quam audacia hominum se tenellæ glaciei committentium.

Culex lychno se committens aduritur.

Simile priori. Spe inani & futili alicuius boni, multi misere luduntur, & in præcipitium ruunt. Culex specie nitentis flammæ illectus, velut colludens aliquandiu circumuolitare solet: postea tamen adustus, miserum ludo finem imponit.

Absque oleo pingere.

Pro, friuolum quid moliri, quod breui interitu artificis operam & spem fallat. Pictores, prius quam ad colores pergant, oleo liniunt tabulas, cuius visco & tenaci glutino quodammodo vinciantur colores, & durent.

Dumum cadam, vt tuæ sint aues?

Cum ab Anglis obsessi Aurelii sese Burgundo, qui Anglorum in castris agebat, dedere vellent, non Anglis: indignatus rex Anglorum: Dumum Burgundo, inquit, cædam vt tu capias aues? Absit. hoc responso offensus Burgundus, cum Gallis pacem inire statuit: inita tamen ea, crudeliter & perfide ad confluentem Sequanæ, à cognato mactatus est. Vtemur eodem prouerbio, quoties nos alii laboris præmio fraudare conantur. Ortum ab aucupibus: qui vt aues irretiant, iisque potiantur, noctu ad ignis splendorem dumos concutiunt, & turbant.

GENTII. *In foribus vrceum.*

Subaudi, fregit. In eos qui voti compotes fieri non potuerunt, & cum diu in negocio aliquo desudarint, finem tamen suum non consecuti sunt, exemplo illius, qui cum aquatum profectus domum reuerteret, in foribus vrceum fregit, nec domum aquam pertulit. Luisin. ibidem. Vide Chiliad adag. In foribus vrceum.

INÆQVALIS PENSATIO.

ERASMI. *Ne verba pro farina.*

Μὴ λόγους ἀντ' ἀλφίτων:

Id est,

Ne verba pro farinis.

Aduersus eos iaciebatur, qui beneficium verbis, non re dabant. Qui fere magnatum mos est, vt suos splendidis promissis alant. Bene autem admonet in Pandectis Pomponius iureconsultus peculium re, non verbis augendum esse. Quadrabit item in eos, qui beneficium pollicitis rependunt: aut qui consolantur oratione, cum auxilio sit opus. Veteres quicquid ad victum pertineret, ἄλφιτα vocabant. Apparet è comœdia quapiam sumptum: est enim hemistichium carminis iambici trimetri. De prouerbio Aristophanico, οὐδὲν πρὸς τὰ ἄλφιτα, dictum est alias.

Pro perca scorpium.

Ἀντὶ πέρκης σκορπίον, id est, Pro perca scorpium. Vbi quis optima captans, pessima capit. Nam perca piscis est vel maxime laudatus, cuius identidem meminit Athenæus, gulonum delicias recensens. Scorpius lethalis: quanquam est & pisc. is huius nominis, contempti saporis, de quo magis sentire videtur adagium. Simili figura dixit Lycophron:

Ὁ δ' ἀντὶ πιποὺς σκορπίον λαιμῷ σπάσας.

Id est.

Ad scorpium ille glutiens pipus vice.
Est enim pipo auis genus.

Vmbra pro corpore.

Σκιὰ ἀντὶ τοῦ σώματος, id est, Vmbra pro corpore. Quoties quis magnum quiddam videbitur assecutus, cum nihil tandem ferat præter titulum, aut spes meras. Mutuo sumptum ab Æsopi fabula de cane: qui dum vmbram carnium, quod ea maior appareret, captat, veras amisit carnes. Eam quidem iambico carmine Gabrias quidam, vtcunque complexus est hoc pacto:

Φέρων γε ποταμοῦ πλησίον κύων κρέας,
Κύψας ἑαυτὸν, ἄλλον εἰς ὕδωρ βλέπει.
Χανὼν δὲ λοιπὸν τοῦ κάτω λαβεῖν κρέας,
Ἀπεστερεῖτο καὶ τοῦ, ὅπερ ἐκράτει.

Id est,

Iuxta fluentem deferens carnes canis,
Dum ponat os in amne, conspicit alteras:
Et hians deorsum, vt easce carnes prenderet,
Amisit has quoque, quas tenebat antea.

Palumbem pro columba.

Φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς, id est, Palumbem pro columba. Subaudi verbum ad sententiam accommodatum. In epistola Morionis nescio cuius ad Chremetem: αὐλητρίδα δὲ λυσάμενος ἧς ἐτύγχανεν ἐρῶν, ἀντὶ νύμφης στολὴν αὐτῇ περιβαλὼν ἐπανήγαγέ μοι φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς φασὶν, ἑταίραν ἀντὶ νύμφης. id est: Redemptam tibicinam quam forte amabat, sponsæque stola amictam mihi induxit columbæ loco palumbem, vt aiunt, meretricem pro sponsa. Vsus est Plato in Theæteto: λαβὼν οἷον φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς. id est: Si veluti accipiat palumbem pro columba. Error est in re, non in ipsa scientia. Palumbes autem columbis sunt adsimiles. Conueniet, vbi quod adulterius est, & adulterinum, pro eo quod est præstantius ac legitimum, supponitur.

Pilos pro lana.

Τρίχας ἀντ' ἐρίων: id est, Pilos pro lana Prouerbialiter apparent dicta etiam illa apud eundem poetam in Hodœporis, de re vehementer inæquali, aut de negocio supra modum absurdo:

Τίς τρίχας ἀντ' ἐρίων ἐποκίξατο; τίς δὲ παρεόντος
Αἰγὸς πρωτοτόκοιο κακὴν κύνα βούλετ' ἀμέλγειν;

Id est,

Quis vice lanarum setas detondeat vnquam?
Quis capra pro primipara vilem velit amens
Emulgere canem? ---

Capra pilos habet potius quam lanam, ouis lanigera est. Hæc dicuntur in pastorem, qui certaturus hœdum opponebat agno.

Pro malo cane suem reposcis.

Ἀντὶ κακῆς κυνὸς σῦν ἀπαιτεῖς, id est, Pro malo cane suem reposcis, id est, pro re vili preciosam. Sus enim esculentus, canis haudquaquam vescus est. Refertur à Diogeniano.

In parte vel ignem prædetur aliquis.

Ἐν τῷ μέρει τις καὶ τὸ πῦρ σκυλευέτω.

Id est:

Prædetur aliquis per vices ignem quoque.

Suidas admonet dictum de iis, qui parum æqua referunt in commune. Cum enim res communis commissa fuerit manibus vnius aut paucorum, maxima pars penes eos hæret, qui diuidunt. Quid enim non prædetur, qui prædatur ignem? qui sic est natura communis, vt ipse nihilominus possideas, posteaquam & alii fuerint partitus. Amicitia facit omnia communia: verum vbi ventum est ad partitionem, quisque studet quod potest rapere. Haud scio an scribæ vitio pro σκαλευέτω, deprauatum σκυλευέτω, vt pertineat ad ænigma Pythagoræ.

Diomedis & Glauci permutatio.

Quæ refertur apud Homerum Diomedis & Glauci permutatio, in prouerbium abiit, quoties inæqualem commutationem significamus, hoc est, deteriora pro melioribus reddita. χρύσεα χαλκείων, id est, Aurea pro æreis. Nam lib. Iliad. sexto poeta Glaucum quempiam inducit, Hippolochi filium, Lyciorum ducem, Contra Diomedem vafrum callidumque. Hi duo congrediuntur μονομαχήσοντες, id est, singulari certamine inter se dimicaturi. At Glaucus rogatus à Diomede, quis nam hominum aut deorum esset, longa oratione natalium suorum seriem exposuit, patriam Lyciam, ciuitatem Ephyram indicauit. Mox Diomedes, vtpote Græcus, hominis barbari stuporem ex orationis arrogantia intelligens, illudendum magis ratus quam occidendum, respondit suis maioribus cum illis progenitoribus vetus hospitium ac necessitudinem intercessisse, muneraque hospitalia, quæ xenia vocant, inter ipsos vltro citroque data. Iamque defixa humi lancea, cœpit hortari, vt omissa pugna, maiorum suorum amicitiam inter ipsos renouarent, simulque alteri in Lycia, alter in Argo hospitem præstaret, si quando forte fortuna incolumes in patriam redissent. Interim si quando inter se duntaxat rebus occurrissent, armis inuicem abstinerent, inter se duntaxat ... nem hospitii custodientes, in reliquos nihilominus iure belli ... Tum: Ne id videamur, inquit, proditione magis, quam hospitii obseruantia facere, arma inter nos permutemus, quo reliquus exercitus intelligat, nos maiorum necessitudine deuinctos esse. Quibus dictis vterque ex equo desiliit, datis dextris, ac fide pacta ...

uti fœdus quoddam hospitii sanxerunt, permutatis armis, sed admodum inæqualibus.

Ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ,

Inquit Homerus:

Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεύς,
Ὃς πρὸς Τυδείδην Διομήδεα τεύχε' ἄμειβε
Χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι'
ἐννεαβοίων.

Id est:

Iuppiter hic stupidum spoliauit pectore Glaucum,
Qui cum Titide mutarit protinus arma, &
Aurea donarit, sibi reddenti ærea, centum
Bubus emenda daret demens, pro vilibus, atque
Quæ vix esse nouem dicas redimenda iuuencis.

Vsurpatum est adagium passim à laudatissimis autoribus. Plato in Phædro faciens Socratem Alcibiadi suo more respondentem, quod lucri cupidus formã corporis, forma mentis meliore cõmutare vellet: καὶ τῷ ὄντι χρύσεα χαλκείων διαμείβεσθαι νοεῖς. id est: Et cũ his quæ vere aurea sunt. æreis commutare cogitas. Quanquam interpres pro æreis, vertit aurichalcum. Item Aristot. v. Moral. lib. De iusticia: Qui vero dat sua, quemadmodum Diomedi arma suá dedit Glaucus, vt dicit Homerus, χρύσεα χαλκείων. & reliqua. Plutarchus aduersus Stoicos scribens, eleganter huc torquet, vt dicat, non admodum iniquam fuisse permutationem Glauci, propterea quod arma ferrea non minus vsui sint pugnaturis, quam aurea: sed qui corporis valetudinem anteponit honesto, aut virtutem relinquit ob bonam corporis valetudinem, is vere permutat, χρύσεα χαλκείων. Cicero in Epistolis ad Atticum libro sexto. Habes ad omnia non vt postulasti χρύσεα χαλκείων, sed paria paribus respondimus. Vtrunque prouerbium esse significat Cicero, par pari, de æquali pensatione: χρύσεα χαλκείων, de inæquali commutatione. Plinius iunior in epistola ad Flaccum: Recipies epistolas steriles, & simpliciter ingratas, ac ne illam quidem solertiam Diomedis in permutando munere imitantes. Martialis in Epigrammatis:

Tum stupidus nunquam nec tu puto Glauce fuisti,
Χρύσεα donanti, χάλκεα qui dederas.

A. Gell. Noct. Attic. lib. ij. Cæcilianam translationem, cum ipso Menandro, quem verterat, componens atque expendens, ostendensque quantum à Græcanica venustate degeneret: Diomedis, inquit, hercle arma & Glauci, non dispari magis precio æstimata sunt. Fit huius adagii mentio etiam in prooemio Pandectarum iuris Cæsarei, his quidem verbis: Nostris temporibus talis legum inuenta est permutatio, qualem apud Homerum, patrem omnis virtutis Glaucus & Diomedes inter se faciunt, dissimilia permutantes. Hactenus Iustinianus, homo (vt ingenue dicam) nimium φιλαυτος, sibique plus æquo placens, qui centones illos suos, & inæquales legum rhapsodias, tot eruditissimorũ virorum integris voluminibus prætulerit. Iam vero nihil quidem admiror, sed maximopere me pudet, haud scio cuius interpretis in eum locum commenti. Quid enim mirum, si hoc ignoratum est ab iis, qui semel vniuersam contemnunt antiquitatem? Cæterum pudenda est vel ipsi iuris professioni plusquam scurrilis impudentia, in eo qui iuris interpretem profiteatur, non veteri in re prorsus ignota, fabulam insulsissimam non ex autoribus, sed è somniis adferre. Maxime autem & pudet, & miror inueniri doctores, qui nugamentum, non dicam tam indoctum, sed tam absurdum, in publicis scholis perinde quasi præclarum inuentum serio doceant: nec vel illud animaduertant, figmentum minime conuenire cum verbis Iustiniani. Nam ille significat, pro relictis inutilibus ac fastidiendis voluminibus, recepta tum meliora, tum breuiora: hoc est, per mutationem factam vehementer inæqualem. Iste quisquis fuit, fabulam commentus est, æqualia permutantium: nimirum vtroque donante quod superaret, recipiente cuius egebat. Ergo conueniet vti, quoties officium aut munus longe impari munere pensatur, aut contra. Aut quoties aliquis rem pecuniariam auxit, sed dispendio famæ: magistratum assecutus est, sed iactura bonæ mentis: lautam fortunam reperit, sed amisit animi tranquillitatem. Admissus est in amicitiam principis, sed excidit ab amicitia Christi.

Si vinum postulet, pugnos illi dato.

Ἂν οἶνον αἰτῇ, κονδύλους αὐτῷ δίδου.

Id est:

Si vina poscat ille, pugnos porrige.

Vbi pro bonis rebus expectatis, diuersa accipiuntur. Sumptus est hic senatius è tragœdia quapiam, de Cyclope & Vlysse. Est autem notissima fabula, quemadmodum apud Homerum Vlysses Polyphemo Cyclopi vinum petenti subinde porrigit, quo simulatque iam temulentus sopitusque iaceret, palo præusto oculum illi pertebrauit. Putant metaphoram à pueris ductam, qui petentes non petenda, nonnunquam colaphos recipiunt. Terentius in Phormione: Pugnos in ventrem ingere. Pugnos plagas ipsas vocat, itidem vt Græci κονδύλους. Adagium refertur à Suida.

INCERTVS EVENTVS.

Mars communis.

Incertum ac varium belli euentum notabant hoc dicto, ἄρης κοινὸς, id est, Mars communis. Sumptum est ex Homericæ Iliad. σ.

Ξυνὸς Ἐνυάλιος, καί τε κτανέοντα κατέκτα.

Id est:

Communis Mars, inque vicem perimit perimentem.

Quod dictum Aristoteles libr. Rhetor. ij. inter prouerbiales sententias commemorat. Rursus eodem libro:

---Νίκη δ' ἐπαμείβεται ἄνδρας.

Id est:

Nunc his nunc illis contingit vincere.---

Titus Liuius belli Punici lib. x. Cum tuas vires, tum vim fortunæ, Martemque belli communem propone animo: vtrinque ferrum, corpora humana erant: nusquam minus quam in bello euentus respondent. Rursus ab Vrbe cond. lib. viij. Quid illum facturum fuisse, si (quod belli casus ferunt, Marsque communis) aduersa pugna euenisset? Iterum eodem libr. Nostra certamina Romani, non verba legatorum nec hominum quisquam disceptator, sed campus Campanus, in quo concurrendum est, & arma, & communis Mars belli decernet. Et in eodem alias: Ibi in conciliis Numitius imperator eorum, affirmando communem vere Martem belli, vtramque aciem pari cæde prostrauisse, &c. Rursum libro ab Vrbe cond. septimo; Samnitium, inquit, bellum ancipiti Marte gestum. Apud eundem frequens est, Æquo Marte discessum est: quoties neutri parti cessit victoria. M. Tullius Philippica xj. Sed vt concedam incertos exitus esse belli, Martem communem, tamen pro libertate, vitæ periculo decernendum. De Marte communi nonnihil attigimus in prouerbio, Omnium rerum vicissitudo. Porro Ἐνυάλιος Homero Mars dicitur, ab ἐνύω, quam belli fortunam esse putant.

Inter os & offam.

Latinum est huiusmodi: Inter os & offam. Quod à cibis sumendis sumptum est, quemadmodum Græcanicum illud à potu. Nam olim Romani victitabant offis: vt testis est Valerius Max. Itaque perinde valet, Inter os & offam: quasi dicas, inter os & cibum. Porro prouerbium refertur apud Gellium ex oratione quadam Catonis, de ædilibus vitio creatis, his quidem verbis: Nunc ita aiunt, in segetibus & in herbis bona frumenta esse. Nolite ibi nimiam spem habere. Sæpe audiui, inter os & offam multa interuenire posse. Verum inter offam atque herbam, ibi vero longum interuallum est. Festus ita refert adagium: Inter manum & mentum.

Multa cadunt inter calicem supremaque labra.

Sulpitius Apollinaris grammaticus apud Aulum Gellium in Noctibus Atticis lib. xiij. cap. xvij. duo quædam adagia notat, alterum Græcum, alterum Latinum: quorum amborum eadem sit sententia. Græcus est versiculus, inquit, hexameter παροιμιώδης:

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

Id est:

Multa cadunt inter calicem supremaque labra.

Quo monemur, nihil tam certum sperari, neque quicquam tam esse vicinum, quod non repentinus aliquis casus queat interuertere. Adeoque non esse tutum venturis fidere, vt vix etiam illa sint certa, quæ manibus tenemus. Originem adagii quidam ad huiusmodi fabulam referunt. Ancæus Neptuni & Astypaleæ Phœnicis filius, cum vitem sereret, grauiterque ministris instaret, vrgeretque: quidam operis tædio commotus in herum, negauit futurum vt ex ea vite herus vnquam vinum gustaret. Post vbi vitis prouenisset feliciter, atque vuæ maturuissent, heres exultans ac gestiens, seruum eundem accersit, atque vt sibi vinum infundat, iubet. Deinde iam calicem admoturus ori, seruo quæ dixisset, redegit in memoriam, quasi vanam exprobrans diuinationem. At ille sententiam hanc hero respondit: Inter calicem ac summa labia, multa posse interuenire. Seruili sententiæ fauit euentus. Nam inter loquendum priusquam ille vinum hauriret, alter quidam minister ingressus, nunciat vinetum ab apro quopiam immani vastari. Quibus auditis Ancæus deposito poculo, protinus in aprum fertur, à quo inter venandum percussus interiit. Vsurpauit hoc adagii Lycophron in Iambicis,

Ἐγὼ δὲ τλήμων σὺν κακῷ μαθὼν ἔπος,
Ὡς πολλὰ χείλους καὶ δεπαστραίων ποτῶν
Μέσῳ κυλίνδει μοῖρα παμμήτων βροτῶν.

Id est:

Miser ast ego meo dicta cognoscens malo,
Vt plurima inter poculum ac labrum solet
Vertisse fatum, res agens mortalium.

Interpres citat Arist. autorem, qui & ipse de Ancæi fabula meminerit: in qua illud variat. Ancæo vitem instituenti, vatem accersitum quempiam prædixisse non futurum vnquam, vt ex ea vinum gustaret: & expresso in calice vino, vatem irrisisse tanquam ψευδόμαντιν. Reliqua conueniunt cum iis, quæ ex aliorum retulimus commentariis. Festus Pompeius ab augure quopiam vicino, qui forte præterierit, prædictum indicat. Lycophron autem alio detorsit, nempe ad Agapenorem patrem, & Ancæum Actoris & Eurythemistidis filium, & ad aprum Calydonium. Dionysius apud Zenodotum, mauult parœmiam ad Antinoum referre, de quo meminit Homerus in Odyss. xxij. Is Antinous erat vnus ex procis Penelopes: cui poculum tenenti, iamque bibere paranti, Vlysses iugulum telo transfixit. Atque ita manib. elapso poculo, concidit atque interiit. Sed non ab re fuerit, Homericum carmen adscribere:

Ἦ, καὶ ἐπ' Ἀντινόῳ ἰθύνετο πικρὸν ὀϊστόν.
Ἤτοι ὁ καλὸν ἄλεισον ἀναιρήσεσθαι ἔμελλε,
Χρύσεον, ἄμφωτον, καὶ δὴ μετὰ χερσὶν ἐνώμα,
Ὄφρα πίοι οἴνοιο, φόνος δέ οἱ οὐκ ἐνὶ θυμῷ
Μέμβλετο (τίς κ' οἴοιτο μετ' ἀνδράσι δαιτυμόνεσσι,
Μοῦνον ἐνὶ πλεόνεσσι, καὶ εἰ μάλα καρτερὸς εἴη,
Οἱ τεύξειν θάνατόν τε κακὸν καὶ κῆρα μέλαιναν;)
Τὸν δ' Ὀδυσεὺς κατὰ λαιμὸν ἐπισχόμενος βάλεν ἰῷ,
Ἀντικρὺ δ' ἁπαλοῖο δι' αὐχένος ἤλυθ' ἀκωκή.
Ἐκλίνθη δ' ἑτέρωσε, δέπας δέ οἱ ἔκπεσε χειρὸς
Βλημένου· αὐτίκα δ' αὐλὸς ἀνὰ ῥῖνας παχὺς ἦλθεν
Αἵματος ἀνδρομέοιο. ---

Id est,

Telum hæc fatus, in Antinoum contorsit amarum.
At pulchram is pateram iamiam tollebat, vtrinque
Auritam, atque auro nitidam, iamiamque manu illam
Admotabat vti biberet: neque pectore cædem
Voluebat pauido (quis enim fore crederet vnquam
Vnus vt in tanto conuiuarum agmine, quanquam
Viribus anteeat, mortem sibi nigraque fata
Moliretur?) at huic iugulum confixit Vlysses
Tollenti calicem, iaculum penetrauit acutum,
Et contra è ceruicibus exiit ærea cuspis.
Voluitur in latus ille, calix simul excidit icto
E manibus: mox inde cruor de naribus ingens
Emicat. ---

Nec alienum arbitror hoc loco meminisse, quod Iulio Cæsari velut exprobranti vaticinii vanitatem, responsum est: Venisse calendas Martias, non etiam præterisse.

In herba esse.

Vbi spem immaturam indicamus, ac longius adhuc abesse vt consequaris, in herba esse dicimus. Sumpta metaphora à segetibus, teneris adhuc & herbescentibus, de quibus nihil adhuc certi sibi possit agricola polliceri: propterea quod plurimi casus solent incidere, qui non sinant cultorem optato potiri. Verum vbi iam demessam segetem in horrea conuexit, tum demum vtcunque tutum est bene sperare. Ouidius in epistola Helenes ad Paridem.

Sed nimium properas, & adhuc tua messis in herba est:
Hæc mora sit voto forsan amica tuo.

Persius in satyra sexta.

Emole, quid metuis? occa, & seges altera in herba est.

Cornelius Tacitus in dialogo De oratoribus, in herba, dixit: pro eo quod est, momentaneum moxque periturum, quia ante tempus decerptum. Agit illic de plausu, qui datur poetis recitantibus sua carmina: Omnis, inquit illa laus intra vnum aut alterum diem, velut in herba vel flore præcerpta, ad nullam certam & solidam peruenit frugem, nec aut amicitiam inde refert, aut clientelam, aut mansurum in animo cuiusquam beneficium, sed clamorem vagum & voces inanes & gaudium volucre.

Nescis quid serus vesper vehat.

Nescis quid serus vesper vehat.

Ex Menippeis Varronis satyris citatur hic titulus, tum ab A. Gellio, tum à Macrobio: neque dubitandum, quin prouerbialis, sicut sunt & alii plerique. Quo salubriter admonemur, ne præsentium successuum prosperitate sublati, futuri curam abiiciamus. Neque vlla de re securi simus, prius quam exitum viderimus. Idem hodie quoque vulgo dicunt, Diem nondum ad vesperam decurrisse: cum significant, diuersum exitum posse accidere. Apparet Maronem ad parœmiam allusisse, cum ait primo Georgicorum libro:

Denique quid serus vesper vehat.

agens de prognosticis occasus. Potest referri & ad illam Solonis sententiam, ὅρα τέλος μακροῦ βίου. id est: Specta finem longæ vitæ. Titus Liuius Decadis v. libr. v. In secundis rebus nihil in quenquam superbe ac violenter consulere decet, nec præsenti cedere fortunæ, quum quid vesper ferat incertum sit. Huc allusit Philippus rex apud eundem Decadis 4. lib. 9. quum Thessalis respondens minacem clausulam adiecit, Nondum omnium dierum solem occidisse.

Nullo scopo iaculari.

Ἀσκόπως τοξεύειν, id est, Absque scopo iaculari dicuntur, qui nihil certi propositum habent quod sequantur, & ad quod instituti consiliique sui rationes referant, Lucianus in Toxaride: ἐπειδὴ νῦν ἄσκοπα τετοξεύκαμεν, αὖθις ἑλόμενοι διαιτητήν, ἄλλους ἐπ' ἐκείνῳ εἴπωμεν φίλους. i. e. Quoniã in præsentia nullo proposito scopo iaculati sumus, denuo, ascito arbitro, alia amicorum paria apud illum referamus. Persius satyra tertia:

Est aliquid quo tendis, & in quod dirigis arcum?
An passim sequeris coruos, testaque lutoque?
Securus, quo pes ferat. ---

Si crebro iacias, aliud alias ieceris.

Aristoteles in libello De diuinat. quæ fit ex insomniis, versum huiusmodi prouerbialem citat:

Si crebro iacias, aliud alias ieceris.

Quo significatum est, oportere rem sæpius tentare, neque defatigari protinus, si quando parum ex animi sententia ceciderit. Futurum enim vt iterum atque iterum periclitanti, felicius aliquando cadat. Aristot. verba sunt hæc: ὥσπερ μὲν καὶ λέγεται, ἂν πολλὰ βάλλῃς, ἄλλοτ' ἀλλοῖον βαλεῖς. Agit autem de insomniis melancholicorum, in quibus non existimat esse diuinationem vllam: tametsi fit non nunquam, vt quidam euentus somniis illorum respondeant: sed non esse mirandum, cum vitio naturæ plurima ac varia somnient, aliquando existere συμπτώματα, id est, casus qui forte pariter eueniant, vt est ab illis somniatum. Themistius hunc locum sic circumloquitur (interprete Barbaro, nam Græcus codex ad manum non erat:) Nam qui totum diem iaculantur, aliquando collimant, & præmium capiunt. Vetus adagium est: Si sæpe iactaueris, aliquando Venerem iacies. Sunt qui putent, nec id mea quidem sententia absurde, metaphoram à sagittariis, non ab aleatoribus esse ductam Nam & hoc significat βάλλειν. Subesse vero argutiam in eo verbo, quod in priore parte significat mittere sagittam, in posteriore ferire. Fit autem vt qui crebrius iaculentur, vel fortuito aliquando scopum attingant. Tametsi M. Tullius lib. de Diuinat. 2. de symptomatis agens de quibus modo dictum est à nobis, vtrumque refert metaphoram. Quis est enim, inquit, qui totum diem iaculans, non aliquando collimet? Totas noctes somniamus, neque vlla fere est qua non dormiamus: & miramur aliquando quod somniamus euadere? Quid est tam incertum, quam talorum iactus? Tamen nemo est, quin sæpe iactans, Venerem iaciat aliquando, nonnunquam etiam iterum ac tertium. Porro Venereum iactum in hoc lusus genere fuisse quondam felicissimum, palam arguit apud Suet. Octauius Augustus in epistola quadam ad Tiberium: Inter cœnam, inquit, lusimus γεροντικῶς & heri & hodie. Talis enim iactatis, vt quisque canem aut senionem miserat, in singulos talos singulos denarios in medium conferebat, quos tollebat vniuersos qui Venerem iecerat. Hactenus Augustus. Quadrabit & in eos qui casu, non arte quippiam assequuntur. Extat hodie vulgo iocus prouerbialis in cæcum qui cornicem iaculo fixerit.

IVNII. In Ceo quis dies.

Ἐν Κέῳ τίς ἡμέρα, id est, In Ceo qui dies. Hesychius annotat efferri prouerbium de rebus dubiis, haud certo compertis, ἐπὶ τῶν ἀγνώτων: quod in Ceo insula non haberent statas ferias, sed pro arbitrio quisque suos eas celebrarent, vbi commodum esset. Vnde etiam prouerbiale dictum manauit: Tibi ipse calendas edicito: de quo alibi egimus.

Nec vola nec vestigium.

Extat apud Varronem in περὶ ἐξαγωγῆς: Hæc Numa Pompilius fieri si viderit, sciet suorum institutorum nec volam nec vestigium apparere. Et iterum in Cynicis περὶ ἐπιταφίων: Quorum in sepulchris nec vola nec vestigium extat. Vtrunque citatur a Nonio Marcello. Idem est cum illo Plautino: Nec pes nec caput fermonis apparet. Huc pertinet illud Æschili in Agamemnone fabula:

Καὶ ποῖ τελευτᾷ καὶ καταπαύσεται λόγος;

Id est:

Qui finis, aut quod nascitur verbis caput?

Verba sunt Electræ ad Agamemnonem. quo vti licebit, quum significamus incertos nos esse quo euadat oratio, aut vnde orta sit.

Ignotius quam maris choes.

De re incerta nobis & incognita, aut de immensa rerum copia vel summa, quarum inire numerum nequeas, dicetur Platonicum illud in Theæteto, μᾶλλον αὐτῶν λέληθεν ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. id est, Horum ille nihilo plus scit, quam quot sint in mari (iuxta prouerbium) aquæ congii. Simile est illud Martialis, Epigram. lib. 6.

Oceani fluctus me numerare iubes.

Est autem Chus siue Choa, idem quod Latinis Congius, senos capiens sextarios mensura.

BRASSICANI. Nondum omnium dierum Sol occidit.

Elegans adagium est, quo Philippus apud Liuium vtitur decadis quartæ, lib. 9. Nondum omnium dierum solem occidisse, quando significamus, finem rei nondum apparere, ad quem adhuc multis & incertis periculis perueniendum sit.

IOANNIS VLPII. Nihil desperandum, & nulli rei fidendum.

Nemo desperet quod non habet, nemo confidat iis quæ habet. Seneca in Thyeste:

Nemo confidat nimium secundis:
Nemo desperet meliora lapsis.

COGNATI. Κύβος.

Pro ancipiti euentu κύβος, vt alea Latinis, ponitur. Vnde prouerbiale illud apud Æschilum in 7. ad Thebas: ἔργον δ' ἐν κύβοις ἄρης κρινεῖ. id est: Mars belli incertus rem iudicabit. Itidem apud eosdem Græcos τροχὸς accipitur. Gregor. Theologus lib. 5. Sententiarum:

Τροχὸς μὲν ἐστιν ἀστάτως πεπηγμένος
Ὁ μικρὸς οὗτος, καὶ πολύτροπος βίος, &c.

Id est:

Trochus est parum certus, parumque stabilis
Fallacis huius cursus, & vitæ breuis, &c.

Eripuit Turno.

Et hic quoq; Virgilii versus ex eodem duodecimo Æneid. prouerbii vice, in multorum ore vsurpatur, quoties denotant etiam fortissimos quosque in bello cadere; quos sua virtus & armorum fiducia sæpenumero fallit. Nam dextera etiam in sacris literis pro potentia accipitur. Psalm. 43. & 104. Dextera eorum, dextera iniquitatis. Ibidem: Brachium eorum non saluauit eos, sed dextera tua. Hierem. 17. Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius. Deus enim hominum conatus dissipat, qui eum ignorant: nec in eo, sed in sua virtute potius salutem & laudem quærunt.

Successum fortuna, experientiam laus sequitur.

Notum est, multa consulto & prudenter incepta, in fœlicem sortiri exitum: propterea quod rebus humanis dominatur fortuna, & maxime in bello, cum exitus bellorum sint incerti. Verbi gratia, significatum fuerit duci cuipiam, regionem quampiam maritimam facilem expugnatu, si mittatur manus, cum præsidio careat. Mittit classem bene instructam: sed subita tempestate, aut igni, siue cœlesti, siue fortuito perit, aut in oppidum præsidio carens, sesquiora antequam oppugnatores adsint, præsidium mittatur, quod in procinctu stans missos repulerit. Expeditio vtraque prudenter, sed infeliciter cœpta fuerit. Sic L. Lælius apud Varronem in libro de Ratione vocabulorum, Aulo Gellio referente libro primo capite decimooctauo, cum per experientiam norit leporem alio vocabulo tunc à Græcis dici, & posse in Latinum etymon adduci, laudauit Lælii Varro industriam & experientiam, sed doluit successum, quia præter spem inter prisca Græcorum vocabula compertum. Varronis autem sententia apud Gellium hæc est: In quo non modo Lælii ingenium non reprehendo, sed industriam laudo. Successum enim fortuna, experientiam laus sequitur. Sic Ouidiana Phyllis accusat Thracas, qui Phyllidis consilia à fine damnabant, ac de ipsa iniquius ante tempus pronunciabant, neque finem expectabant: quem expectari tamen, præter authoritatem Solonis, ratio postulat. Nam ex euentu, qui ruptam à Demophoonte præ se fert fidem, Phyllida contemnant, mutaturi iidem sua verba, si diuerso euentu fides seruabitur. Certe philosophi eam probationem quæ est ab effectis, magni faciunt: contra, inconstantem reputant illam, quæ est à communiter accidentibus. Quamobrem Phyllis per ironiam, Thracum verba repetit, purgatque se à fortuna:

Exitus acta probat careat successibus opto,
Quisquis ab euentu facta notanda putant.

Successum autem felicitatem, & euentum casum, non finem intelligit. Seneca libr. De ira 3. cap. 7. non dissimilem sententiam profert: Itaque fit, vt frequenter irrita sit eius voluntas, qui non quæ facilia sunt, aggreditur, sed vult facilia quæ aggressus est. Idem lib. 6. De benefic. cap. x. Vt non debeam, satis est voluisse. Erasmus noster in declamatione, qua Lucianicæ respondet: Ergóne, inquies, non magna facti pars est voluisse: quod quidem arduis in rebus vel solum sufficere solet.

Omne futurum incertum.

Idem ibidem cap. 23. Per hoc etiam quod omne futurum incertum, & ad deteriora certius. Idem epist. 102. Nihil sibi quisquam de futuro debet promittere: nam crastino non dominamur. Adhæc Christus apud Lucam in Apostolicis actis cap. I. discipulis suis dixit: Non est vestrum nosse tempora & articulos temporum, quos pater in sua ipsius constituit potestate. Hoc in omnium ore est. Demosthen. ad Leptinem: τὸ μέλλον ἄδηλον πᾶσιν ἀνθρώποις. id est: Futurum omnibus hominibus est incertum. Idem de Rhod. libert. Oportet eos qui prospera optataque vtuntur fortuna, erga afflictos & oppressos semper optima videri consultare: quandoquidem vniuersis hominibus incertus est, ac dubius rerum euentus. Futura autem fortuita & incerta esse, etiam Thucydides docet lib. I. πλεῖω καλῶς δοκοῦντα βουλευθῆναι εἰς τοὐναντίον αἰσχρῶς περιέστη. Plura quæ bene consulta videbantur, turpiter in contrarium ceciderunt. Hoc Plauti itidem fere sonat: Etiam quæ bene cogitata sunt, surripiuntur hominibus sæpissime. Thucydides eodem lib. I. ἥκιστα πόλεμος ἐπὶ ῥητοῖς χωρεῖ. Perraro bellum eo, quo euasurum prædicatur, euadit. Idem lib. 4. dicit spem futuri omnium rerum fallacissimam esse. Huc spectat C. Pedonis Albinouani illud, quod habetur apud Senecam Suasor. lib. I.

Dii reuocant, rerumque vetant cognoscere finem,
Mortales oculos. ---

Multa cadunt inter duo tempora.

Nusquam non celebratum est hoc, quod ita refert Hospitalius ad Fran. Guisianum Lotharingum:

Verum multa cadunt inter duo tempora, multæ hoc
Ne duce pugnetur, possunt existere caussæ.

Conuenit cum duobus aliis adagiis, quæ Sulpitius Apollinaris grammaticus apud Aul. Gellium in Noct. Atticis lib. 13. cap. 17. notat: alterum Græcum:

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

alterum Latinum, quod est huiusmodi: Inter os & offam. His monemur, nihil tam certum sperari, neque quicquam esse tam vicinum, quod non repentinus aliquis casus queat interuertere. Galli dicunt: Entre bouche & cuillier vient souuent grand destourbier.

Ἐνδεχόμενα.

Quæ sunt ancipitis euentus, ac in vtramque partem accidere possunt, quæque accidere æque ac non accidere natura comparata sunt, Græcis proprie & prouerbialiter ἐνδεχόμενα, nobis vero contingentia dicuntur. Euentus enim rerum quæ contingentes dicuntur, & ancipitis expectationis, non magis in prosperum casum, quam in aduersum vergunt, & necessariis opponuntur. Bud. lib. I. De contempt. rerum fortuit. Etsi vereor, ne præpropere quidpiam pronunciasse videar de rebus futuris, adhucque ancipitibus. Ancipites vocat, quas recentiores contingentes, & Græci ἐνδεχομένας. Idem Ruzæo: Vt qui obnoxiæ nostræ conditionis prudens (id est, non ignarus sit) & ad contingentia circumspectus. Conditio autem humana rebus ancipitibus obnoxia est.

Propius nil factum.

In communibus prouerbiis versatur, Propius nil factum: quum significare volumus, paulum abfuisse. Græci similiter dicunt, παρὰ τοσοῦτον ἦλθεν ἀποθανεῖν, & παρ᾽ ἐλάχιστον ἦλθεν ἀναιρεθῆναι, & παρ᾽ οὐδὲν ἐγένετο. Cic. ad Qu. fratrem: Propius nihil factum est, quam vt ille occideretur. Et idem pro Cluent. Nec quicquam propius est factum, quam vt illum obtorto collo ad subsellia reduceret. Bud. 2. De contemp. rer. fortuit. Nihil vtique fiet propius, quam vt vultuose ac subacerbe mirere. id est, parum admodum aberit. Idem Paceo: Adeo nihil propius factum est quam vt librum meum exoscularer. id est, paulum abfuit. quod Galli hisce verbis exprimunt peu s'en faut.

Quæ post vitam futura sunt, incerta.

Lucianus in Diogenis & Pollucis dialogo: Frequens, inquit Diogenes, obiici potuit: Quis enim omnino scit, quæ post vitam futura sunt? Quum enim puluis & vmbra simus, vt poeta dixit, mors finis sit omnium huius vitæ actionum: non est quod soliciti simus de futuris post mortem. Nam neque opes, neque potentia, neq; vllæ aliæ fortunæ mortuos sequuntur aut iuuant. Aptum adagium in eos qui supra mortalitatem suam efferri capiunt. Etenim

Fabula post vitam cuncta perire monet.

Si mihi vera nunciantur.

Catullus Cæcilium accersens:

---Si mihi vera nunciantur.

Pollio in x. epist. apud Cicer. Nam & robur, & suboles militum interiit, siquidem, quæ nunciantur, vlla ex parte vera sunt.

Iactus retis.

De re dubia, & mera spe, qua plerunque fallimur. Sic Celsus in cap. 12. de act. emp. Tractum à iactu retis piscatorii, qui incertus est plerunque piscium capiendorum, etsi crebro proiectus attractusque.

INCITARE.

ERASMI. *Cithara incitat ad bellum.*

Plutarchus lib. De fortuna Alexandri 2. declarat hunc versiculum apud Lacedæmonios solere decantari:

Ἕρπει γὰρ ἄντα τῷ σιδήρῳ τὸ καλῶς κιθαρίσδειν.

Id est:

Vergit ad lethale ferrum, lepide cithara canere.

Quo significabant, certis citharæ modis sedari motus animorum, aliis addi vigorem ad prælium. Quum Alexander audisset Antigenidam tibia modos incinentem, qui vocantur Harmatii, adeo inflammatus est, vt simul cum armis exurgens manus iniecerit in proxime assidentes.

Alas addere.

Ἀναπτερεῖν vulgo dicebantur, qui verbis alicui adderent animum, inque bonam spem erigerent. Aristophanes in Auibus:

---Οὐκ ἀκήκοας
Ὅταν λέγωσιν οἱ πατέρες ἑκάστοτε
Τοῖς μειρακίοις ἐν τοῖσι κουρείοισιν ταδί;
Δεινῶς γε μοὐ τὸ μειράκιον ὁ Διοτρεφὴς
Λέγων ἀνεπτέρωκεν ὥσθ᾽ ἱππηλατεῖν.

Id est:

Num tibi auditum illud est
Quod officinis vndique in tonsoriis
Cani patres loquuntur adolescentibus?
Mirè Diotrephes & meo adolescentulo
Alias loquendo affixit, vt iam gestiat Equitare. ---

Narrant Diotrephem fuisse quempiam prædiuitem, qui maiorem in modum delectatus est alendis equis: vnde & postea Hipparchus factus est. Huius hortatu exemploque multi iuuenes accendebantur ad curas equestres: patres autem oderunt hoc studii genus in filiis, quod immodicis constet impendiis.

Frigidam aquam suffundere.

Frigidam aquam suffundere, Plautus in Cistellaria videtur vsur-

passe pro eo quod est, instigare clanculum. Sic enim in ea fabula meretrix queritur de matronis, maritos suos in meretricum odium quoad possunt, inflammantibus: Ita nostro ordini palam blandiuntur, clam si occasio vsquam est, aquam frigidam subdole suffundunt: Viris cum suis prædicant nos solere, suas pellices esse aiunt. Translatum apparet ab iis, qui certaminibus equestribus aquam equis aspergebant, quo refocillati currerent acrius, atque hoc pacto ad cursum instigabant. Cuius ministerii meminerunt etiam Pandectæ iuris Cæsarei libro tertio, tit. de iis qui infamia notantur, ex Vlpiano, his quidem verbis: Et generaliter ita omnes opinantur, & vtile videtur, vt neque Thymelici, neque Xystici, nec agitatores, nec qui aquam equis spargunt, cæteraque eorum ministeria, qui certaminibus sacris deseruiunt, ignominiosi habeantur. Hactenus Vlpianus. Id fiebat, opinor, in Olympicis, aut similibus certaminibus, nonnunquam & ob hanc causam, ne rotæ agitatione feruescentes, flammam conciperent. Nisi si cui magis probatur, vt traductum putetur ab iis, qui ioci ludibriive causa, clanculum aquam infundunt in conuiuii locum: aut ab his qui ludibrii causa, aqua conspergunt aliquem, qui balneatorum iocus est. Vnde & Iulius Pollux lib. 7. docet πλωύειν interdum vsurpari pro conuiciari. Sic Aristophanes in Pluto: πλωυνόν με ποιῶν ἐν τοσούτοις ἀνδράσιν. Queritur quispiam quod contumeliæ causa conspersus sit aqua, multis præsentibus. Sed probabilius est translatum ab officinis ærariis, vbi fabri subinde frigidam in ignem aspergunt, quo ignis sit vehementior.

Modis omnibus incitat.

Vbi quis modis omnibus animum alterius sollicitat, nunc precibus, nunc blanditiis, nunc iurgiis, nunc minis, vsurpare licebit illud ex eodem libro de Automedonte dictum & equis Achillis:

> Πολλὰ μὲν ἂρ μάστιγι θοῇ ἐπεμαίετο θείνων,
> Πολλὰ δὲ μειλιχίοισι προσηύδα, πολλὰ δ᾽ ἀρειῇ.
>
> Id est:
>
> Multum ille, scuticaque cita celerare iubebat,
> Multum idem blande affatus, multumque minatus.

Feri puer.

Athenæus libr. Dipnosophist. xv. demonstrat olim prouerbio solitum acclamari, ἰὴ παιών: quo significabant, quempiam suo munere defunctum. Itidem ferme, quemadmodum nos absolutæ virtuti gratulantes dicere solemus: Macte animo, macte virtute. Narrat enim, cum quispiam è conuiuio discessisset probe potus, ac magnopere somnolentus, cæteros in eum acclamasse, ἰὴ παιών. Huius adagii fieri mentionem apud Clearchum in prouerbiis, quod ab huiusmodi natum euentu tradit. Cum Latona Apollinem ac Dianam ex Chalcide Delphos deportaret, iamque ad Pythonis specum venisset, & draco concitus in eos prouolaret, Latona puellam vlnis baiulans, Apollinis præsidium implorans clamabat, ἵε παῖ, cum is forte fortuna arcum teneret: ac perinde valere ἵε παῖ, quasi dicas, ἄφιε παῖ, id est, Mitte ac percute fili. Nonnullos deflexis nonnihil vocibus efferre, ἵε παιὰν, idque prouerbio dici solere, quoties in rebus afflictis opem imploramus. Rursum alii putant acclamari hoc pacto feliciter suo perfunctis munere, & eo quod expetebant potitis: Cæterum ob assuetudinem non videri prouerbium, quod his vocibus solenniter vterentur in sacris Apollinis:

> Ἴη παιὰν, ἴη παιὰν, ἴη παιάν.

Vnde & ἰαμβικὸν τρίμετρον ortum existimant, quod & ipsum impetum ac celeritatem habet. Etenim si producas priorem in ἴη, carmen erit hexametrum heroicum: sin corripias, iambicum. Porro quod apud Athenæum, in ἵε & ἴη nunc aspiratur, nunc tenuis est, nescio an librariorum incuria factum sit. Ouidius in Arte amandi videtur vsurpasse pro acclamatione, qua gratulantur victori, votique compoti:

> Dicite io Pæan, & io bis dicite Pæan,
> Decidit in casses præda petita meos.

Ignarium dare.

Seneca libr. De beneficiis 4. refert vt vulgo iactatum: Vt doleat, inquit, tibi, vt postea consideratius loquaris, quod dicere solemus, ignarium dabo. De lapide pyrete sentit, ni fallor, quem alii viuum, nonnulli ignarium vocant, quod plurimum habeat ignis, vt attritu digitos adurat, & alioqui ponderosissimus. Itaque dicebatur ignarium dare, qui suggereret quod dolore quodam reuocaret hominem à peccando: quemadmodum lapis digito additus, vel pondere vel attritu non sinit hominem obliuisci, cuius gratia sumpserat eum. M. Tullius haud absimili forma dixit in Antonium Philippica 2. Num expectas dum te stimulis fodiam? Hæc te, si vllam habes partem sensus, lacerat, hæc cruentat oratio. Terentius: Noli fodere latus. Persius.

> ---Atque aliquis cubito stantem prope tangens.

His enim gestibus admonemus, quemadmodum & vellendo aurem: de quo nobis prius dictum est.

Ex Appendice Erasmi.

Cur cessatum est.

> Τυδείδη, τί παθόντε λελάσμεθα θούριδος ἀλκῆς;
> Dic, quidnam acciderit nobis, vt Martia virtus
> Tyride exciderit animis? ---

Homer. Quoties communem culpam apud amicum agnoscemus, aut in re quapiam cessatum esse significabimus.

Fodere.

In citationem seu admonitionem potius eleganter illa signi[ficant,] fodere, & fodere latus: translatione ab animantib. quas [sti]mulorum punctionibus ad cursum excitamus. Terent. μάστιγι μαίεσθαι, scutica cædere. Homer. alibi prouerb. Modis omnibus incitat. Cubito stantem tangere. Pers. Ignarium dare, quod [...] tes attritu digitos adurat, & ponderosissimus sit. Proprie tamen [lo]cum habet cum suggerimus, quod dolore quodam alium à p[ec]cando reuocet. Bellicum seu classicum canere. Cic.

IVNII. Pennas addere.

Qui præclaram alicui spem faciunt, atque animando incitant, vel elatiorem etiam reddunt, eos ἀναπτεροῦν, hoc est, pennas addere prouerbialiter dicunt Græci. Iustinus Martyr libr ad Thryph[o]nem: καὶ ἡ θεωρία τῶν ἰδεῶν ἀνεπτέρου μοι τὴν φρόνησιν, id est: Animum mihi inflabat speculatio pressior idearum. Aristophanes: [...] λέγων πτερῶ σε, id est: Laudando te nunc animabo, & spiritus addam. Damascius Syrus: ὁ δὲ νεμεσίων ἀνεπτεροῦτο καὶ μετέωρος ἦν [...] πίσι, καὶ ἐδόκει ἑρμαίῳ ἐντετυχηκέναι ἐμοὶ περιτυχών. id est: At Nemesion assumptis alis spe magna efferebatur, videbaturque sibi haud aspernandum thesaurum reperisse, quod me nactus foret. Syn[esius] lib. De insomniis, ratiocinandi vim qua Deo proxime acce[dimus] [...] τῆς ψυχῆς πτέρωσιν, velut animæ alatum vehiculum nominat, [quo]modo & Plato eam πτερὸν, id est, alam vocat, quod ea animum [...] mortalibus & terrenis ad cœlestium contemplationem subu[ehat]. Cratinus poeta ἀναπτεροῦσθαι τὴν ψυχὴν dicit, pro animo efferri [...] spe bona excitari. Tale est & illud incerti authoris, [...] ἐπτέρου θυμὸν, id est: Cœleste fulgur animo alas addebat. Ho[c] victoriæ haud dubiæ spem faciebat. Proclus Constantinop. epi[sco]pus: ἀρετὴν ὡρίσαντο τὴν πρὸς τὸν θεὸν ἀναπτεροῦσαν καὶ τὰ [...] τάξει πηδαλιουχοῦσαν, id est, Virtutē definierunt eā esse, quæ [animum] & alas addit ad Deum, & terrena ordine quodā velut clauo gub[er]nat. Nazianzenus in Distichis sentētiosis, λόγοις πτερωθεὶς [...] ἔξω πίτου. quo admonet, ne quis ita inani gloria efferatur laud[ibus], [ut] conditionis suæ sit immemor. Heliodorus lib. 2. ἔγωγε αὐτὸς [...] ἀνεπτέρωμαι πρὸς τὴν θέαν. id est: Equidem ego miro eius videndi desiderio teneor, velut additis pennis. Similiter à Sophocle dictum illud est: περιχαρὴς δ᾽ ἀνεπτάμαν, id est, Gaudio perfusus [volita]bam.

Nondum incuruam ceruicem Iupiter habet.

Extat inter Tyrtæi poemata, quæ admonitoria ad bellicam virtutem Spartanæ iuuentuti scripsit, prouerbialis versus:

> Θαρσεῖτ᾽, οὔπω Ζεὺς αὐχένα λοξὸν ἔχει.
>
> Id est:
>
> ---Animo constanter habete,
> Iuppiter haud dum etenim colla retorta gerit.

Quo vti licebit apud deiectos animos, & facile consternatos, quos in rebus duris durare se & confirmare admonebimus. Metaphora translata à supplicibus, & depressa mente præditis, quos incur[uos] ceruicos Pacuuius vocat, quo spectant & versus de seruitute apud Philonem:

> Οὔποτε δουλείη κεφαλὴ ὀρθεῖα πέφυκεν,
> Ἀλλ᾽ αἰεὶ σκολιὴ αὐχένα λοξὸν ἔχει.
>
> Id est:
>
> Haud solitum est seruile caput se attollere rectum:
> Semper at obliquum colla retorta gerit.

Mercurii virga excitare.

Ἑρμοῦ ῥάβδῳ κινεῖν, id est, Mercurii virgula excitare, prouerbia[liter] extulit Iulianus apostata in epistola ad Iamblichum, pro [vbi] eloquentiæ eximia animare aliquem, & sopitum excitare. καὶ οἷον ἑρμοῦ [...] ἐπεὶ δὲ αὐτὸς ἡμῖν τοῦ μέλους τὸ ἐνδόσιμον μηνύσεις, καὶ οἷον [...] κινεῖς καὶ διεγείρεις καθεύδοντας. id est, Posteaquam nobis modo [...] cantus auspicium præis, & quasi virgula Mercuriali moues [so]pitos excitas. Idem ad eundem: πρέπει δὲ ἑρμοῦ λογίου μαθητὴν [...] βούλει τρόφιμον ὄντα σε ῥάβδον οὐκ ἐς τὸ καθεύδειν ποιεῖν, ἀλλ᾽ ἐς τὸ [...] καὶ διεγείρειν μᾶλλον ἐθέλειν μιμεῖσθαι. id est: Par est & æquum Mercurii eloquentiæ antistitis discipulum, aut si mauis, alumnum virgulam non prouocandi somni gratia tractare, sed ad mouendum excitandumque potius, illum æmulari. De Mercurii virga Homerus Odysseæ quinto.

> Εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει,
> Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ᾽ αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

Quos versus aliquanto laciniosius expressit Virgilius Æneid. [4.]

> Tum virgam capit: hac animas ille euocat Orco
> Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit,
> Dat somnos adimitque, & lumina morte resignat.

Sol exorere.

Ἔξεσχ᾽ ὦ ἥλιε, id est, Exere te Sol. Eustath. indicat prouerbiale fuisse dicterium Iliados λ. authoritate Ælii Dionysii. Sic enim [...] καὶ ἄλλον οὖν τι παροιμιῶδες αἴλιος διονύσιος φησιν, [...] γεσθαι δηλοῦν ἐξέχειν, ὅ ἐστιν ἐπιτεταλκέναι τὸν ἥλιον. id est: Ælius Dionysius annotat, prouerbialis versus particulam esse pueris [...] tam, qua significant solem promicare, hoc est, exortum esse. V[...] Aristophan.

Λέξεις ἅς ὥσπερ τὰ παιδία, ἔξεχ' ὦ φίλε ἥλιε.

Id est:

Dices quod pueri solent, Exerito os ô bone sol.

Videtur quadrare posse in tergiuersatores: veluti, si castigemus ingenuum docti viri pudorem, scripta sua, quibus ceu sol tenebras discutere possit, in publicum proferre non sustinentis differentisq;.

COGNATI

Bonum habe animum.

Bonum habe animum. Hæc vox abiit in prouerbium. cui simillimum Erasmus habet ex Homero: Virtutem omnem explica. Nec absimile, Facere animum: pro incitare, & animum augere. Liu. de bello Punico 5 Missum à Metaponto præsidium, Romanis fecit animum, vt nocte ex improuiso opera hostium inuaderent. Ouid. 5. Trist.

Quæ tibi res animos in me fecit improbe. —

Perge quæ iusta sunt curare.

Hipparchi monumentum ac præceptum in templo Delphico scriptum; Perge quæ iusta sunt, curare. Ibidem.

Bono animo esto.

In Theæteto, vel de scientia: & in Euthydemo, vel, litigioso: Bono animo esto Clinia.

Accingere.

Ficinus in Timæum. Accingere tu, vt reliquorum Socrati, si velit, rationem reddas.

Equites in campum prouocare.

Ibidem. Equites in campum prouocas, quum Socratem ad disputandum accersis.

INCONSTANTIÆ PERFIDIÆ VERSVTIÆ.

ERASMI

Chimæra.

Hominem inconstantem ac variis moribus, aut opus sibi non cohærens, M. Tullius designat festiuiter illo versu Homerico: Quod de Q. inquit, fratris epistola scribis, ad me quoque fuit,

Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

Quid dicam, nescio: nam ita deplorat primis versibus mansionem suam vt quemuis mouere possit: ita rursus remittit, vt me roget, vt annales suos emendem atque edam. Epistolam sibi inæqualem appellat Chimæram.

De statu demigrare.

Quemadmodum de gradu deiici dicuntur, qui depelluntur à proposito, quod nobis antea dictum est: ita M. Tullius ad Atticum lib 4. epistola, Occupationum mearum, dixit, De statu demigro: pro eo quod erat, recedo à vitæ instituto: Disrumpantur, inquit, ij qui me posse aliquid doluerunt: multa mihi dant solatia, nec tamen ego de meo statu demigro: quæque vita maxime est ad naturam, ad eam me refero. Translatum videtur vel ab athletis, vel à præliis, vbi laudi erat non cessisse loco.

Modo palliatus, modo togatus.

In hominem inconstantem, ac lubricæ fidei diuersarumque partium, eleganter torquebitur: veluti si quis subinde mutato vitæ genere, nunc Cidarim gestet theologicam, nunc cum paludamento militari incedat. M. Tullius Philippica v. Accipietne excusationem is, qui quæstioni præerit Græci iudicis, modo palliati, modo togati? Pallium Græcorum est, vt toga Romanorum: vtraque tamen vestis pacis est, quemadmodum saga sunt belli.

Trochi in morem.

Βέμβικος δίκην: id est, Trochi in morem, de versatilibus & inconstantibus dici solitum. Est enim bembix, trochus quem pueri flagello circumagunt. Suidas citat ex Aristophane: βέμβικος οὐδὲν διαφέρειν δεῖ, id est, Non oportet quicquam à trocho differre. Locus is est in Auibus. Hesychius dictum putat in eum, qui in fuga non tenuerit rectam viam, sed in orbem fuerit circumactus. Quod mihi quondam vsu venit à Sletstadio petenti Basileam. Forte incidimus in equitem: quo duce quum in nemore diutius obequitarem, rogobam an certo nosset viam. Aiebat, quum non esset finis: Oportet, inquam, nos errare: nam tres iam horas versamur in nemore, quod intra horam solemus emetiri. Quid multis? Compertum est minimum abfuisse, quin eo rediremus vnde veneramus. Bembix autem magno impetu mouetur, sed in orbem, vt fugiens non effugiat. Simili tropo stultorum inconstantiam notat Sirach ille sapiens Hebræus, capite xxxiij. Præcordia fatui quasi rota currit, & quasi axis versatilis cogitatus illius. Apud Plautum interdum dicitur aliquis Trocho aut rota figuli versatilior.

Vespertilio.

Vespertiliones videntur appellari, qui grauati ære alieno luce domi se continent, ne à creditoribus appellentur, noctu prodeunt. Vlpianus lib. Pandect. xxj. tit. De euictionibus: Si quis ita stipulanti spondeat, sanum esse, furem non esse, vespertilionem non esse, &c. inutilis stipulatio quibusdam videtur: quia si quis est in hac causa, impossibile est quod promittitur. Si non est, frustra est. Sed ego puto verius hanc stipulationē, furem non esse, sanum esse, vespertilionem non esse, vtilem esse: hoc enim continere, quod intersit horum quid esse, vel horum quid non esse. Hactenus Vlpianus. Quanquam hoc loco quidam pro vespertilione, legunt vespillonem aut versipellem. Alciatus, inter iureconsultos vndequaque doctissimus, in commentariis suis De rerum significationibus putat vespertilionem dictum, quemadmodum modo diximus, qui metu creditorum interdiu latitat, noctu prodit. Nam animal hinc dictum, quod vesperi volet, indicat Nonius Marcellus. Adagium esse sumptum videtur ex apologo quopiam, siue Æsopi, siue alterius illum imitati (nam Æsopo videtur indignus) qui narrat vespertilionem, mergum & rubum, iniisse societatem, vt conflatis sortibus pariter negociarentur. Vespertilionem contulisse pecuniam à fœneratoribus mutuo sumptam, mergum aliud quippiam, rubum vestem. Quum omnes è naufragio nudi enatassent, vespertilionem metu creditorum interdiu latitare, noctu volare tantum: mergum obsidere littora, ac subinde collum demittere in fundum, sicubi reperiat merces suas, vel eiectas in littus, vel in fundo hærentes: rubum prætereuntiū adhærere vestibus, si quam forte suam reperiat. Poterat videri parum quadrare, seruum ære alieno grauatum esse: quis enim credat seruo? nisi legeremus apud Terentium, Dauum Getæ quod debebat reddidisse. Mihi tamen videtur vespertilionis nomen & in fugitiuum seruum competere, qui noctu ab hero solitus sit subducere sese, latitatq; vbi periculū est ne agnoscatur. Nam inibi mox proximo capite, vespertilione ponit erronem ac fugitiuum: Quum quis, inquit, stipulatur furem non esse, fugitiuum non esse, erronem non esse. Prisci tamen ea voce secus vsi sunt, videlicet pro homine ancipitis fidei, qui nec huius ordinis sit, nec illius, quum vtroque tamen colludat: eo quod vespertilio sic est vtrumque, vt nec inter volucres, nec inter mures habeat locum. Alas habet, sed pennas non habet: volitat, sed sub vesperam: dentes habet, quod auium nulla. Varro in Agathone, citāte Nonio: Quid multa? factus sum vespertilio, neque in muribus plane, neque in volucribus sum. Vespertilionis conuicium torqueri poterit & in amantes qui noctu volitant, quos Plautus in Trinummo vocat tenebricolas: Elegans, inquit, despoliator, latebricolarum hominum corruptor.

Venti campus.

Ἀνέμου πεδίον, id est, Venti campus. In hominem instabilem, leuem, & inconstantem dicebatur. Refertur à Diogeniano. Nam in planicie venti liberius huc atque illuc diuagantur, nullo coerciti obstaculo. Et Homerus subinde vana vocat ἀνεμώλια. Et ὑπηνέμια dicuntur, quæ solita non sunt, sed subuentanea. Denique instabiles, ventosos dicimus. Horatius:

Romæ Tibur amo ventosos, Tibure Romam.

Idem:

Non ego ventosæ venor suffragia plebis.

Postremo domum vndique perflabilem, non illepide dixeris ἀνέμων πεδίον. Pindarus Olympiorum hymno 2. varias rerum humanarum vices eleganter expressit:

Ῥοαὶ δ' ἄλλοτ' ἄλλαι
Εὐθυμιᾶν τε μετὰ καὶ
Πόνων εἰς ἄνδρας ἔβαν.

Id est.

Nunc alii, nunc alii fluxus, & cum tranquillitate & cum laboribus in homines venere. Hoc translatum videri potest & ab æstuariis maris reciprocationibus. Cæterum in encomio septimo sententiam eandem extulit, metaphora sumpta à ventis, qui non semper spirant iidem.

Ἐν δὲ μιᾷ μοίρᾳ χρόνου
Ἄλλοτ' ἀλλοῖαι διαΐσσουσιν αὖραι.

Id est:

In vna parte temporis nunc hæ nunc aliæ discurrunt auræ. Rursus hymno 12. idem effert, metaphora sumpta à tesseris:

Πολλὰ δ' ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν,
Ἔμπαλιν μὲν τέρψιος, οἱ δ' ἀνιαραῖς
Ἀντικύρσαντες ζάλαις,
Ἐσλὸν βαθὺ πήματος χρόνῳ.

Panagæa Diana.

Ἡ παναγαία ἄρτεμις, id est, Panagæa Diana, dicebatur olim, peregrinationem impensius amans, errabundus, instabilis, nulla certa sede consistens. Siquidem Diana vagari dicitur apud poetas, & per nemora montesque oberrare. Quin domicilium etiam subinde mutat nunc apud superos agens, nunc apud inferos: ne specie quidem semper eadem, sed nunc pleno orbe, nunc mutila, nunc nulla.

Lacryma nihil citius arescit.

M. Tullius libro De inuentione priore, præcipiens ne orator posteaquam iudicis animum commouit ad misericordiam, diutius commoretur in quæstione, adducit Apollonii dictum, οὐδὲν θᾶσσον ξηραίνεσθαι δακρύου: id est, Lacryma nihil citius arescere: quod vehemens affectus facile vertitur in tædium.

Mutabilior Metra Erisichthonis.

Μεταβλητότερος μήτρας τῆς ἐρυσίχθονος, id est, Mutabilior Metra Erisichthonis. In eum congruit, qui secum non constat, sed subinde aliam atque aliam personam sumit. Extat in priscorum fabulis, Metram puellam in varias rerum figuras transfigurari solere. Res autem sic habet. Erisichthon quidam Thessalus absumptis facultatibus, ad extremam deuenit inopiam. Huic erat filia, puella præstanti forma, nomine Metra. Quam vbi prostituisset, adolescentes qui commeabant ad illam, varia munera deferebant, alius equos, alius boues, alius veruces. Nam id temporis nondum auri, argenti, gemmarumue erat vsus. Porro Thessali per iocum dicebant, Metram Erisichthonis verti in ea omnia, quæ illi ab amatoribus filiæ donabantur. Atque hinc prouerbium. Fabulam Erisichthonis tractat Ouidius lib. Metamorph. 8.

Chamæleonte mutabilior.

Χαμαιλέοντος εὐμεταβολώτερος. id est, Chamæleonte mutabilior. Chamæleon commemoratur inter animantia quæ colorem mutant. Huius figuram diligenter describit Aristoteles lib. De naturis animantium secundo. Quod ad coloris mutationem attinet, hæc tradit: τῆς δὲ χροιᾶς ἡ μεταβολὴ, ἐμφυσωμένῳ αὐτῷ γίνεται. ἔχει δὲ καὶ μέλαιναν ταύτην οὐ πόῤῥω τῆς τῶν κροκοδείλων, καὶ ὠχρὰν καθάπερ οἱ σαῦροι, μέλαν ὥσπερ τὰ παρδάλια, διαπεποικιλμένην. γίνεται δὲ καθ᾽ ἅπαν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἡ τοιαύτη μεταβολή· καὶ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ συμμεταβάλλουσιν ὁμοίως τῷ λοιπῷ σώματι, καὶ ἡ κέρκος. ἡ δὲ κίνησις αὐτοῦ νωθὴς ἰσχυρῶς ἐστὶ, καθάπερ ἡ τῶν χελωνῶν. ἀποθνήσκων δὲ ὠχρὸς γίνεται· καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ ἡ χροιὰ τοιαύτη ἐστί. id est, Mutatur autem illi color, cum inflatur. Fitque is nunc niger, non absimilis crocodilorum, nunc pallidus, cuiusmodi lacertarum, nunc rursum nigris variegatus maculis, qualis est pardorum. Accidit autem huiusmodi mutatio coloris per omne corpus: siquidem & oculi & cauda, in eundem cum reliquo corpore abeunt colorem. Motus huius animantis admodum segnis, qualis est ferme testudinum. Pallescit moriens: exanimato color idem durat. Hactenus Aristoteles. His ferme consentanea tradit Plin. lib. 8. cap. 33. illud addens, hoc animal toto corpore reddere colorem quemcunque proximum attigerit, præter rubrum & album. Competit igitur adagium in hominem versipellem, siue inconstantem, ac pro tempore sese vertentem in omnem habitum. Plato in Ione: ἀλλ᾽ ἀτεχνῶς ὥσπερ ὁ πρωτεὺς παντοδαπὸς γίγνῃ, στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω. id est, Sed prorsus Protei in morem temet in omnem vertis speciem, dum sursum ac deorsum volueris. Aristoteles Moralium Nicomachiorum 1. Chamæleontis vocem vsurpat, ad exprimendum inconstantiæ vitium.

Proteo mutabilior.

Πρωτέως ποικιλώτερος, id est, Proteo mutabilior: in vafrum & versipellem competit. Lucianus in sacrificiis, Iouem ποικιλώτερον αὐτοῦ πρωτέως appellat, quod se subinde in alias atque alias formas transfiguraret. Plato in Ione: ἀλλ᾽ ἀτεχνῶς ὥσπερ ὁ πρωτεὺς παντοδαπὸς γίγνῃ, στρεφόμενος ἄνω, καὶ κάτω. id est, Sed prorsus Protei in morem, in omnem speciem verteris, sursum ac deorsum teipsum distorquens. Horat. in eos, qui facile vertunt sententiam:

Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?

Item alibi:

Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus.

Protea vocat tergiuersantem, & quem Græci vocant δυσσφώρατον, id est, deprehensu difficilem. Porro fabulam Protei notiorem arbitror, quam vt hic sit recensenda. Extat apud Homerum Odysseæ 4. & apud Maronem quarto item Georgicôn. Simili figura diceretur & Vertumno inconstantior. Nam hic deus in omnigenam speciem se variat: vnde & nomen reperit apud Latinos. Horatius:

—Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.

Huius meminit Ouidius, describens quemadmodum amans Pomonam deam, alias subinde formas assumpserit. Et, εὐμεταβολώτερος ἐμπούσης. id est, Empusa mutabilior. Cuius mentionem fecit Lucianus in commentario De saltationibus, ἴδοις τ᾽ ἂν οὖν αὐτοὺς πρὸς τὸν αὐτὸν καιρὸν ὠκέως διαλλαττομένους, καὶ αὐτὸν μιμουμένους τὸν πρωτέα. εἰκάζειν δὲ χρὴ καὶ τὴν ἔμπουσαν τὴν ἐς μυρίας μορφὰς μεταβαλλομένην. id est, Videbis igitur ipsos eodem in tempore subito in aliam transfigurari speciem, atque ipsum referre Proteum. Quin & Empusæ exemplum conferre oportet, quæ sese in innumerabiles vertit formas. Meminit huius Aristoph. in Ranis:

Καὶ μὴν ὁρῶ νὴ τὸν Δία θηρίον μέγα.
Ποῖόν τι; δεινὸν παντοδαπὸν γοῦν γίγνεται.
Τότε μὲν βοῦς, νυνὶ δ᾽ ὀρεὺς, τότε δ᾽ αὖ γυνὴ
Ὡραιοτάτη τις. ποῦ ᾽στι; φέρ᾽ ἐπ᾽ αὐτὴν ἴω.
Ἀλλ᾽ οὐκ ἔτ᾽ αὖ γυνή ἐστιν, ἀλλ᾽ ἤδη κύων.
Ἔμπουσα τοίνυν γ᾽ ἐστί.—

Id est:

At maximam profecto video beluam.
Qualem? Nouam, quæ in cuncta subito vertitur,
Modo bos, modo autem mula, rursum fœmina
Pulcherrima. Age vbi est? recta ad illam iam feror.
At rursus haud est mulier, imo iam canis.
Empusa proinde est.—

Interpres adscribit, Empusam spectrum quoddam esse, quod ab Hecate soleat emitti videndum miseris & calamitosis. Id subinde consueuit aliis formis exhibere sese. Quidam existimant meridianis horis apparere solitum iis, qui parentant manibus. Quod quidem haud scio an recte possit referri ad id quod extat in Psalmis Hebræorum: ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ, id est: Ab occursu & dæmonio meridiano. Sunt qui hanc ipsam Hecaten [illegible] firment esse. Narrant autem vno videri pede: vnde & nomen in[illegible] tum putant ἔμπουσαν, οἱ ὀνεὶ ἐνίποδα. Demosth. ait Æschinis matrem, cui ipse Leucothoæ nomen mutasset, appellatam fuisse Empusam, eo quod quæstus gratia quiduis & faceret, & pateretur.

Polypi mentem obtine.

Extat apud Græcos adagium in hunc ordinem referendum, πολύποδος νόον ἴσχε, i. Polypi mentem obtine. Quo iubemur, pro tempore alios atque alios mores, aliumatq; aliũ vultum sumere. Quod in Vlysse videtur Homerus laudare, qui eum πολύτροπον appellat, id est, moribus versatilibus. Adagium natum est à piscis huius ingenio: de quo memini. Plin. lib. 9. cap. 29. præterea Lucian. in sermone Menelai ac Protei: scribuntque, colorem mutare maxime metu. Nam persequentibus piscatoribus, petris affigit sese, & quocunque petræ adhæserit, eius colorem corpore imitatur, videlicet ne queat deprehendi. Quin vt refert Basilius magnus, pisces imagine falsa decepti, nonnunquam annatant, vltro sese prædoni offe[illegible] tesor. Pro prouerbium sumptum est ex Theognide, cuius [illegible] distichon est de polypo: citaturque à Plutarcho in libello [illegible] λυφιλίας,

Πουλύποδος νόον ἴσχε πολυπλόκου, ὃς ποτὶ πέτρῃ
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

Id est,

Mentem habeas vafri polypi, qui protinus illa
Se quibus admorit, saxa colore refert.

Clearchus in prouerbiis, teste Athenæo, citat hoc distichon, [illegible] autoris nomine:

Πουλύποδός μοι τέκνον ἔχων νόον ἀμφίλοχ᾽ ἥρως,
Τοῖσιν ἐφαρμόζων ὧν κε πρὸς δῆμον ἵκῃς.

Id est:

Polypi ingenio mihi sis nate Amphiloche heros,
Vt temet populo, quemcunque accesseris aptes.

Citat idem carmen Plutarch. ex Pindaro. Vnde & versus ille pro[illegible] uerbialis celebratur:

Ἄλλοτε δ᾽ ἀλλοῖον τελέθειν, καὶ χώρου ἕπεσθαι.

Id est:

Proque loco nunc hunc fieri, nunc expedit illum.

Qui nos admonet, vti nos ad omnem vitæ rationem accommodemus, ac Proteum quendam agentes, prout res postulabit, in quamlibet formam transfiguremus. Plutarch item ἀλλοῖος γίνομαι [illegible] pro eo quod est, In diuersam eo sententiam. Quod quidem notat Aristophanes in Pluto, qui monet viuendum esse τρόποις ἐπιχωρίοις, id est, Moribus regionis ac vernaculis. Eodem pertinet & illud, νόμος [illegible] καὶ χώρα, id est, Lex etiam ipsa regio. Quo significatum est, [illegible] cuique regioni quædam peculiaria esse instituta: quæ hospites non damnare, sed pro virili nostra imitari atque exprimere debeamus. Neq; quisquam existimet hoc adagio doceri fœdam adulationem, qua quidam omnibus omnia assentantur: aut vitiosam morum inæqualitatem, quam Horatius eleganter taxat in Sermonibus, quamque historici notant in Catilina, atque in Anedio Cassio imperatore: denique literæ diuinæ in quouis imperatore: denique literæ diuinæ in quouis improbo, cum aiunt stultum perinde atque lunam immutari, cum sapiens solis exemplo sui semper sit similis. Nam in Alcibiade dubites, vitione, an laudi danda sit: certe felicis[illegible] ma quædam & admiranda fuit morum & ingenii dexteritas, qui sic polypum agebat, vt Athenis dicteriis & salibus luderet [illegible] quos aleret, comiter & eleganter viueret. Idem apud Lacedæmonios radebatur, pallium gestabat, frigida lauabat. Apud Thraces belligerabatur, ac potabat. Vbi vero peruenisset ad Tisaphernem, deliciis, mollitie, fastuque iuxta gentis morem est vsus. Sed est quædam difficilis ac præfracta, morosaque simplicitas imperitorum, qua postulant, vt omnes vbique ipsorum duntaxat moribus viuant, & quicquid aliis placet, id damnant. Rursum est honesta quædam ratio, qua boni viri nonnunquam alienis moribus obsecundant, [illegible] vel odiosi sint, vel prodesse non possint, aut vt è magnis periculis semet, aut suos eximant. Quemadmodum fecit Vlysses apud Polyphemum multa simulans apud procos mendicum agens. [illegible] Brutus adsimulata stoliditate. Dauid etiam simulata insania. [illegible] & diuus Paulus Apostolus, sancta quadam iactantia gloriatur, [illegible] pia vafricie sese vsum esse, atque omnia factum omnibus, vt omnes Christo lucrifaceret. Quanquam nihil vetat, in notandis vitiis vim adagii latius trahere: nempe in homines versatili quodam ingenio natos, qui talem vbique personam induunt, quales sunt ii, cum quibus contigit agere. Quod genus eleganter descripsit Plautus in Bacchidibus: Nullus, inquiens, frugi esse potest homo, nisi qui bene & male facere tenet. Improbus cum improbis sit, harpagetur, furibus furetur quod queat. Versipellem frugi conuenit esse hominem, pectus cui sapit: bonus sit bonis, malus sit malis. Vtcunque sit, ita animum habeat. Eupolis apud Athenæum:

Ἀνὴρ πολίτης πολύπους ἐς τὸν τρόπον.

Id est,

Vrbanus homo, qui moribus sit polypus.

Plutarchus in causis naturalibus citat ex Pindaro versus hos:

Ποντίου θηρὸς πετραίου μάλιστα τὸν νόον προσφέρων,
Ταῖς πάσαις πολίεσσιν ὁμίλει.

Id est:

Marinæ beluæ colori maxime mentem accommodans,
Cum omnibus ciuitatibus consuetudinem habet.

Atque eodem in loco causam reddit, cur id huic accidat pisci. Similem quandam metaphoram Aristoteles à chamæleonte duxit, primo Moralium lib. Ait enim, si quis à fortuna pendeat, cum illa subinde mutetur, futurum vt veluti chamæleon quispiam identidem varietur, nunc felix, nunc miser: vtcunque fors alio atque alio vultu respexerit, ita hunc quoque vultum atque animum mutare. De chamæleonte meminit Plin. libr. 28. cap. 8. scribens hoc animal magnitudine ferme par esse crocodilo: cæterum spinæ acutiore curuatura, & caudæ amplitudine distare, Nullum, inquit, animal pauidius existimatur: & ideo versicoloris esse demutationis. Plutar. in comment. De adulatione scribit, chamæleontem quemuis imitari colorem, præterquam candidum. Item in Symposiacis conatur causam reddere de polypo, quamobrem non tantum mutet colorem, quod & hominibus accidit in metu: verum etiam sese ad saxi, quodcunque id fuerit, colorem accommodet. Sunt & aues quædam, quæ colorem pariter & vocem mutent pro temporibus anni: vt autor est idem Plinius libro 10. cap. 29. & Aristot. lib. De natura animantium 9. In voce mutanda principatum obtinet luscinia. Vnde & apud Euripidem Hecuba Polyxenam imitari lusciniam iubet, seseque in omnem vocem vertere, si quo modo queat Vlyssi persuadere, ne perimatur.

Mulieris animus.

Γυναικὸς φρένες, id est, Muliebre ingenium. Diogenianus ostendit dici solitum in stultos. Videtur autem magis quadrare in imbelles & inconstantes Vnde est illud Ennianum:

Vos etenim iuuenes, animos geritis muliebres,
Illaque virgo viri :--

Et Terentius:

Noui ingenium mulierum:
Nolunt, vbi velis: vbi nolis, cupiunt vltro.

Euripus homo.

Εὔριπος ἄνθρωπος id est, Euripus homo. In inconstantes, ac moribus inæqualibus homines dicetur. Quadrabit & in fortunæ vices: quæ res mortalium, velut æstu quodam sursum ac deorsum iactat, vt recte dixerit Plautus in Captiui: Dii nos, quasi pilas homines habent. A maris Euripi prodigiosa quadam reciprocandi celeritate ducta metaphora. Est autem Euripus, maris pars inter Auli'em Bœotiæ portum, & Eubœam insulam: cuius meminit Strabo lib. 9. & Plinius lib. 2. Et quorundam tamen, inquit, priuata natura est, velut Taurominitani Euripi sæpius, & in Eubœo septies die ac nocte reciprocandis, tam rapida conuersione, vt quemadmodum autor est Pomponius Mela) ventos ac etiam plenis ventis nauigia secum portet. Neque dum huius tum stupendæ causa satis idonea peruestigata est à scriptoribus. Etiam si T. Liuius, secundi belli Punici lib. 8. à ventis quibusdam illic flantibus, ita rapi credit. Seneca in Hercule Oetæo:

Euripus vndas flectit instabilis vagas,
Septemque rursus flectit, & totidem refert,
Dum lassum Titan mergit Oceano iubar.

Boëtius item:

Exæstuantis more fertur Euripi.

Cicero pro Plancio: Quod fretum, quem Euripum, tot motus, tantas, tam varias habere creditis agitationes, commutationes, fluctus, quantas perturbationes, & quantos æstus habet ratio comitiorum? Obiicit Æschines Demostheni, quod subinde commutata factione, Euripum inconstantia sua vicisset. Vnde Græci Euripiston hominem incerta fide vocant. Gregorius Theologus epistola quadam ad Sophronium equitum magistrum: ὁρᾷς οἷα περιτρέχει, καὶ ὅπως κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, ποτὲ μὲν τῶν αἰρομένων, ποτὲ δὲ τῶν ἀπανθούντων, καὶ οὔτε τοῦ εὖ πράττειν ἐστὶ πίστις, οὔτε τοῦ δυστυχεῖν, ὃ δὴ λέγουσιν, ἀλλὰ τάχιστα μεταχινουμένου ὥσπερ ἀνέμους εἶναι μᾶλλον πιστεύειν καὶ γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ. id est, Vides quæ sit conditio rerum mortalium, vtque rota quædā negociorū humanorū cursu circumagatur, nunc his nunc illis florentibus ac marcentibus, dū neq; prosperitas, neque aduersitas, vt aiunt nobis constat, sed quam ocyssime in diuersum mutatur ac transilit, vt auris, ac literis aquæ inscriptis credere liceat citius, quam humanæ felicitati. His verbis pulchre depingit Euripum humanæ conditionis. Iuuenitur & τύχη εὔριπος: id est, Fortuna volubilis, nihil enim hac instabilius. & εὔριπος διάνοια, quod cogitatio nunc huc, nunc illuc feratur.

Cnips in loco.

Ὁ κνὶψ ἐν χώρᾳ, id est, Cnips in regione: Dictum in eos, qui subinde sedem mutarent & aliunde alio demigrarent. Cui vitio se obnoxium fuisse confitetur Horatius. Est autem κνὶψ siue σκνὶψ (nam vtrunque reperio) vermiculus innascens materiis. Is in solo ligno, semper locum mutare nititur. Quidam efferunt prouerbium hoc modo, κνὶψ ἐκ χώρας. id est, Cnips è regione vt subsidias, demigrat. Plinius lib. 16. cap. 14. inter pestes materiarum teredinem commemorat, vermem grauissimo ad portionem capite: sic appellatum, quod dentibus erodat: sed proprie vocari teredinem, quæ in mari materiam infestet. Addit huius generis Cerasten vocari, qui simul atque tantum eroserit, vt circumagat sese, generat alium. Hæc an huic prouerbio congruant, dubito: nam Græci tradunt, κνῖπα esse animalculum volucre & ξυλοφάγον, non dissimile culici. Id si verum est, non video qui consistat, quod ab Aristotele proditum est, auem ξυλοκόπον, quem Latini, ni fallor, picum Martium appellant, ob id rostro fodere arbores, vt κνῖπας in ligno latentes euocet. Suidas ait à κνιπός, qui est genitiuus casus huius nominatiui κνὶψ fingi, nominatiuum κνιπός, eamque vocem significare parcum, tenuique victu viuentem: nimirum ad cnipis exemplum, qui lignorum atrosu pascitur, cibo non admodum lauto. Proinde consentaneum videtur, adagium dici posse in sordidos, duro parcoque victu vtentes.

Cothurno versatilior.

Εὐμεταβολώτερος κοθόρνου, id est, Versatilior cothurno, dictum est in hominem parum constantem lubricaque fide, quive incertæ & ancipitis esset factionis: similitudine ducta à calciamento, quod Græci κόθορνον. Latini mutata literula cothurnum vocant: quo mos erat vti tragœdiarum actoribus. Erat autem τετράγωνον καὶ ἀμφοτεροδέξιον, id est, quadrangulum, & vtrilibet conueniens pedi, quodque vel dextro vel sinistro pedi poterat accommodari. Suidas addit eiusmodi fuisse, vt viris pariter ac mulieribus congrueret. Quod idem testatur illud Maronis:

--- Alte suras vincire cothurno,

Prouerbium autem duobus effertur modis: per comparationem, εὐμεταβολώτερος κοθόρνου, & per denominationem, vt hominem ipsum, qui se diuersis applicat partibus, κόθορνον appellemus. Sic enim vocatus est Theramenes rhetor Atheniensis, Prodici Chii discipulus: propterea quod quasi duabus sederet sellis, idem & populi & triginta virum partibus studens. & nunc huius, nunc illius factionis esse videretur, vel potius vtriusque. Plutarchus in præceptis ciuilibus: ἀλλ' ἐν τῷ δήμῳ δεῖ μάλιστα τὸν Θηραμένους κόθορνον ὑποδούμενον ἀμφοτέροις ὁμιλεῖν, καὶ μηδετέροις προστίθεσθαι. id est, Sed hic oportet maxime Theramenis cothurnum induentem, cum vtrisque versari, & neutris accedere. Lucianus in amoribus. ὡς ἔγωγ' ἂν εὐξαίμην, εἴπερ ἦν ἐνδεχόμενον, γενέσθαι Θηραμένης ἐκεῖνος ὁ κόθορνος, ἵνα ἀμφοῖν νενικηκότες ἐξ ἴσου βαδίζοιτε. id est, Itaque optarim sane, si modo fieri possit, Theramenes ille fieri, qui cothurnus est dictus, vt ambo ex æquo victores discederetis. Idem in Pseudologista, καὶ ὁ μέν κόθορνόν τινα εἶπεν, εἰκάσας αὐτοῦ τὸν βίον ἀμφίβολον ὄντα τοῖς τοιούτοις ὑποδήμασι. id est, Et alius ei cothurni nomen imposuit: nimirum mores hominis inconstantes & ancipites, id genus calciamentis conferens. Plutarchus indicat & Niciæ duci ob morum vafriciem cothurni cognomen fuisse vulgo tributum. Male audiit hoc nomine Marcus etiam Tullius. Homerus Martem, ni fallor, subinde mutantem parteis, nouo verbo ἀλλοπρόσαλλον appellat. Nihil autem vetat, quo minus adagium in bonam trahatur partem, vt si quis hominem facilibus moribus, & quadam ingenii dexteritate cum quouis hominum genere congruentem, κόθορνον appellet: quam ob causam Homerus Vlyssem πολύτροπον dixit, quod quamuis personam apte gereret, ducis, mendici, patrisfamilias.

Aliud stans, aliud sedens.

Nullus inficias iuerit prouerbiali figura dictum illud Salustianum in Ciceronem: Aliud stans, aliud sedens loquitur. Quo licebit vti, cum summam inconstantiam animi significamus, quasi tantillum momentum atque interuallum commutet hominis sententiam. Homerus Iliados ν. huiusmodi versiculo notat hominis inconstantis ingenium:

Ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἵζει.
Id est,
Verum claudicat, inque pedes vtrosque vacillat.

Eandem sententiam sic effert Pindarus in Nemeis hymno 3. ὃς δὲ διδακτ' ἔχει ψεφηνὸς ἀνὴρ ἄλλοτ' ἄλλα πνέων, οὔποτ' ἀτρεκεῖ κατέβα ποδί, μυριᾶν δ' ἀρετᾶν ἀτελεῖ νόῳ γεύεται, i.e. Qui vero tenet ea quæ didicit, obscurus homo, alias aliter atque aliter affectus, nunquam certo ingressus est pede, sed innumerabilium virtutum imperfecto intellectu gustum capit. Præfert autem Pindarus naturam institutioni, quod qui natura bonus, semper sui similis est: qui vero nititur eruditione, quum multa tenet, nec firmus nec absolutus est vlla in re.

Duabus sedere sellis.

Duabus sedere sellis, est incertarum esse partium, & ancipiti fide ambabus satisfacere velle. Quo verbo noue composito, ἀλλοπρόσαλλον Homerus appellat Martem, id est, nunc his, nunc illis partibus fauentem Macrobius in Saturnalibus cœnis: Laberius mimus in senatum à Cæsare lectus, cum à Cicerone ad consessum nō reciperetur, dicente, Reciperem te nisi anguste sederemus: nimis mordaciter respondit, Atqui solebas duabus sellis sedere: obiiciens tanto viro lubricum fidei Sed id quod Cicero dixit, Nisi anguste sederemus, scomma erat in Cæsarem, qui in senatum passim tam

multos admittebat, vt eos quatuordecim gradus capere non possent. Hactenus Macrobius. Est autem omnium consensu turpissimum, cum vtraque parte colludere. At Solon legem tulit, qua punirentur hi, qui in ciuitatis tumultu, neutri partium adhæsissent.

Duos parietes de eadem dealbare fidelia.

Huic finitimum videtur illud: Duos parietes de eadem dealbare fidelia. pro eo quod est eadem re duplicem inire gratiam, eademque opera duos pariter demereri. M. Curius ad Ciceronem: Sed amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere. Sine eum errare, & putare me virum bonum esse, nec solere duos parietes de eadem fidelia dealbare. Volebat enim Curius pariter & Attico & Ciceroni videri summus, ac de se, vno fructum quidē Ciceronis, mancipium autem Attici facere. Tractum videtur ab his, qui parietibus opus albarium superinducunt. Legitur & huiusmodi Græcum adagium apud Suidam: δύο τείχους ἀλείφεις. id est, Duos linis parietes. In eos qui in factionibus, vtrisque partibus blandiuntur. Ad hanc classem pertinet illud Hebræi vatis, Vtroque claudicare pede. item illud Euangelicum, Duobus seruire dominis. Rursum illud ex Apocalypsi, de iis qui neque calidi sunt, neque frigidi.

Duplices viros.

Διπλοῦς ἄνδρας, id est, Duplices viros. prouerbiali ioco vocabant, qui essent lubrica & insincera fide, quos nunc vulgo etiam bilingues appellant: & Vergilius Tyrios bilingues appellat. Dictum est autem per allusionem, quod pleraque virorum nomina dissyllaba sint, præsertim seruorum, quorum genus vafrum & fraudulentum habetur. Vnde sensus ambiguus est. potest enim accipi vel de eo, qui duabus sederit sellis: vel cui nomen sit dissyllabum. Zenodotus huiusmodi citat epigramma:

Μισῶ τὸν ἄνδρα τὸν διπλοῦν πεφυκότα,
Χρηστὸν λόγοισι, πολέμιον δὲ τοῖς τρόποις.

Id est:

Equidem virum odi duplicem, sermonibus
Probis amicum, cæterum hostem moribus.

Est aliquoties & apud Homer. Odyss. σ.

Οἵ τ' εὖ μὲν βάζουσι, κακῶς δ' ὄπιθεν φρονέουσιν.

Id est:

Qui bene cum dicant, retro mala mente volutant.

Rursum Odysseæ ρ.

Ἐσθλ' ἀγορεύοντες, κακὰ δὲ φρεσὶ βυσσοδομεῦον.

Id est:

Qui bene cum loquerentur, atrocia mente premebant.

Iterum eiusdem operis σ.

—— Θέλγε δὲ θυμὸν
Μειλιχίοις ἐπέεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα.

Id est,

—— Pectora blandis
Lenibat dictis, at mens diuersa parabat.

Apud Platonem in Hippia minore citat aliquis hos Homeri versus, qui dicuntur ab Achille ad Vlyssem:

Χρὴ μὲν δὴ τὸν μῦθον ἀπηλεγέως ἀποειπεῖν,
Ὥσπερ δὴ φρονέω τε καὶ ὡς τετελέσθαι οἴω,
Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν,
Ὅς ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ.

Id est:

Nam decet ingenue quod sentis voce profari.
Haud secus atque Orci portas hominem execror illum,
Quisquis corde aliud celans, aliud sonat ore.

De toga ad pallium.

Certe speciem habet prouerbii quod refert Tertull. in libello De pallio: Hæc nimirum indignitas erit à toga ad pallium. Cuius duplex erit vsus, vel cum ad diuersum vitæ genus sese contulerit aliquis, vel cum à fortuna honestiore ad humiliorem: velut si quis ex aulico fiat monachus, aut è præfecto pædagogus, è consule rhetor. Toga Romanorum erat, pallium Græcorum. Post pallium cœpit esse gestamen philosophorum. Confine illi, Ab equis ad asinos.

Duodecim artium.

Δωδεκαμήχανον, id est, Duodecim artium, appellabant callidum, versutum, versipellem, vafrum, ac variis instructum dolis. Narrant scortum quoddam fuisse nomine Cyrenen, cui cognomentum inditum δωδεκαμηχάνου: propterea quod in peragenda Venere duodecim figuris vsa fuisse dicatur. Imitatum est autem ex Hypsipyle Euripidis tragœdia, in qua δωδεκαμήχανον ἄστρον scripsit, citante Suida. Refertur & in Ranis Aristophan. tametsi interpres pro ἄστρον, legisse videtur ἄντρον, vt intelligamus de membro pudendo muliebri. Aristophan. sic habet: τολμᾷς τὰ μὰ μέλη ψέγειν, ἀνὰ τὸ δωδεκαμήχανον κυρήνης μελοποιῶν. i. Audes tu mea vituperare carmina, qui per duodecim artes Cyrenes poemata fingis?

Thessalorum commentum.

Θεσσαλῶν σόφισμα, id est, Thessalorum commentum varias ad res accommodari scribit Suidas: tum ad eos, qui in acie locum deserunt: tum ad eos, qui cultu delicatiore vtuntur: tum ad hos, qui dolis quempiam circumueniunt. Natum autem arbitrantur ex huiusmodi quapiam historia. Arato Thessalo cuidam oraculo responsum est, caueret ne clanculum vinceretur ab iis qui maiore splendidioreque voto oraculum aduersus ipsum ambirent. Qu[illegible] ille simulatque audiuit, votum nuncupat, se centum hominum [illegible] pita Deo sacrificaturum. Deinde posteaquam ea quorum gr[illegible] venerat, ex animi sententia confecisset, votum ac sacrum pers[illegible] sine fine cunctabatur, tanquam neque pium satis, neque dign[illegible] Apolline. Qua quidem ex re natum aiunt, vt postea quotannis [illegible] catomben ei Deo polliceri sint soliti, neque reddere tamen q[illegible] essent polliciti. Thessalorum fraudulentiam notat & Euripides [in] Phœnissis:

Καὶ πῶς νοήσας Ἐτεοκλῆς τὸ Θεσσαλῶν
Εἰσήγαγε τὸ σόφισμ' ὁμιλίᾳ χθονός.

Id est,

At sentiens hoc Eteocles, mox Thessalam
Adhibuit artem gentis ob commercium.

Idem alibi:

Πολλοὶ παρῆσαν ἀλλ' ἄπιστοι Θετταλοί.

Id est:

Multus quidem aderat, lubrica tamen fide,
Grex Thessalorum;

Idem declarat Demosthenes in Olynth. 1. εἶναι τὰ τῶν Θετταλῶν [illegible] τα γὰρ ἄπιστα μὲν ἦν δήπου φύσει καὶ ἀεὶ πᾶσιν ἀνθρώποις. id est, A[illegible] dunt, inquit, ad hæc res Thessalorum, quæ profecto cunctis [illegible] mortalibus natura, semperque infidæ fuerunt. A quibusdam [illegible] fertur hoc adagium, ἀεὶ γὰρ τὰ τῶν Θεσσαλῶν ἄπιστα. id est, Semp[er] enim res Thessalorum infidæ. Aristophanis enarrator ab [illegible] natum prouerbium existimat, quod is Medeæ promissam f[illegible] soluerit: quod quidem illa illi exprobrat apud Ouid. in Hero[idum] epistolis. Prouerbii meminit & is qui fragmenta nobis Ath[enæi] tradidit.

Phœnicum pacta.

Φοινίκων συνθῆκαι, id est, Phœnicum conuenta. Phœnic[es] Carthagine potiti sunt, cum primum ad eam appulissent [illegible] nem, postularunt ab iis qui id temporis Libyam incolebant [illegible] liceret diem & noctem hospitio terræ vti. Quod cum impetr[assent] iamque exacto concessi temporis spatio, iuberentur excede[re] bus, recusarunt, affirmantes se pactos vt sibi fas esset illic noct[es] ac dies commorari: videlicet ambiguitatem vocum ad suum [illegible] modum detorquentes. Vnde prouerbium esse natum aiunt, [de pa]ctis insidiosis & astutis. Autores Suidas ac Diogenianus. Q[illegible] totum omnes Phœnices dicti sunt, qui quæstus essent auidi. [illegible] Pindarus in Pythiis hymno 2. φοίνισσαν ἐμπολὰν, id est, Phœni[ciam] negociationem dixit. Et interpres citat ex Comico quopiam, [illegible] φοῖνιξ γίνομαι id est: Protinus Phœnix fio. Item ex Sophocle:

Ὠνῶν ἔθου καὶ πρᾶσιν ὡς Φοῖνιξ ἀνήρ.

Id est:

Phœnix vt vir, cœpit emere ac vendere.

Postremo Plato lib. De rep. 3: de his agens, qui putant magi[stratibus] conuenire mendacium, inquit, μηδὲν καλὸν, ἀλλὰ φοινικικόν [illegible] Nihil pulchri est, sed potius Phœnicense quiddam.

Locrense pactum.

Λοκρῶν σύνθημα, id est, Locrensium pactum. De fœdifrag[is] [di]ctum, cuiusmodi quondam habiti Locrenses: quod fœdere p[illegible] quod cum Peloponnesiis inierant, ad Heraclidarum partes [illegible] cerint, vel (vt quibusdam placet) quod Siculos eluserint, non [illegible] ta fide. Hæc propemodum Zenodotus. Refertur iisdem ferm[e ver]bis ab Eustathio in Bœotiam Homeri.

Thracium commentum.

Θρᾴκεια παρεύρεσις id est, Thracium commentum, fine[illegible] tum. Apud Zenodotum legitur, torquendum in eos, qui pacta [illegible] dunt callido vafroq; aliquo commento. Porro vnde id prou[erbium] natum fuerit, indicat Strabo libro Geographiæ 9. ex Ephoro [illegible] re, Thraces pactis cum Bœotiis aliquot dierum induciis, [illegible] gnius incursiones agebant nocturno tempore. Hoc cum p[illegible] sassent Bœotii, atque expostularent, quod violassent induc[ias, re]sponderent Thraces, se nihil præter pacta fecisse: pactos en[im] de diebus, noctibus incursasse. His ferme similia refert Zeno[dotus] nempe Thraces constitutis decem dierum induciis, noctu in[cur]sionem fecisse in Bœotios, iam negligentius agentes, induc[iarum] fiducia, atque ex his nonnullos trucidasse, aliquot viuos abd[uxisse] deinde expostulantibus de violatis pactis Bœotiis, respondis[se] non noctes, pacto contineri. Ea res prouerbio locum fecit. E[st] παρεύρεσις, i. Thracium inuentum. Est n. proprie παρεύρεσις [ex]cogitata cauillatio, qua pactū eludimus: quas Plaut. sutelas voca[t] Terentius: Ne quid suo assuat capiti. Addunt enim extra [ratio]nem commenti quippiam, quo rem omnem subuertunt.

Thraces fœdera nesciunt.

Θρᾷκες ὅρκια οὐκ ἐπίστανται, id est, Thraces fœdera non [illegible] Apud Thraces euenit, vt natu maximus quidam iaculo per [illegible] adacto interierit. Vnde Ionibus & Æolibus veluti per enig[ma] cœptum, Θρᾷκες ὅρκια οὐκ ἐπίστανται: quod natu grandibus [illegible] magis debeatur apud hos qui legibus viuunt. Porro Th[racum] barbariem & immanitatem perfidiamque satis arguit interf[ectus] à Polymnestore Polydorus, hospitii iure violato. Et Euripid[es in] Hecuba:

Τάχ' οὖν παρ' ὑμῖν ῥᾴδιον ξενοκτονεῖν.

Ἡμῖν δ᾽ ἐγ᾽ αἰσχρὸν τοῖσιν ἕλλησιν τόδε.

Id est:

Iugulare forsitan hospitem vobis leue est:
Nobis Achiuis istud oppido est graue.

Hoc calceamentum consuit Histiæus, Aristagoras induit.

Τοῦτο ὑπόδημα ἔρραψε μὲν ἱστιαῖος, ὑπεδύσατο δὲ ἀρισταγόρας, id est, Hoc calciamentum Histiæus quidem consuit, cæterum Aristagoras induit. Diogenianus admonet dici solitum in eos, qui callide sua malefacta in alios reiiciunt. Adagium natum est ex huiusmodi historia. Histiæus quispiam patria Samius, Dario amicus, ab eodem in Persidem missus est. illic diutius commoranti incessit patriæ reuisendæ desiderium. verum quum à rege commeatum impetrare non posset, scribit ad Aristagoram ex fratre nepotem, vt Iones ad defectionem sollicitaret: videlicet vt hac occasione dimitteretur. Excogitauit autem nouum literarum transmittendarum genus, cuius meminit & A. Gellius noctium Atticarum libr. 17. cap. 9. Seruo cuidam spectatæ fidei, diu oculos ægros habenti, capillum ex omni capite, tanquam medendi causa deradit, caputque eius læue literarum formis compingit. His literis quæ voluerat, scripsit: hominem postea quoad capillus adolesceret domi continet: renatis pilis, ad Aristagoram mittit: &, Quum ad eum veneris, inquit, mandasse me dicito, vt caput tuum sicut nuper egomet feci, deradat. Seruus vt imperatum erat, ad Aristagoram venit, mandatum domini adfert. Is non esse frustra ratus, capite deraso literas legit: ac mente Histiæi cognita totam ferme Ioniam ad defectionem traxit. Darius posteaquam hæc cognouisset, desciuisse Iones, Histiæum in consilium adhibet, quem potissimum in Asiam mittere oporteat ad res componendas. Is persuadet vt sese mittat, vtpote idoneum ad sarciendam defectionem Ionum. Itaque posteaquam in Asiam deuenisset, iamque in suspicionem venisset Sardium præfecto, tanquam autor huius motus fuisset, hoc audiuit ab eodem: οὕτω τοι, ἱστιαῖε, ἔχει κατὰ ταῦτα τὰ πρήγματα, τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔρραψας μὲν σύ, ὑπεδύσατο δὲ ὁ ἀρισταγόρης, Sic hæc res habent Histiæe: tu quidem calceum hunc consuisti, cæterum Aristagoras induit. Meminit & Herodotus 5 & 6. libro, in hunc modum efferens, quemadmodum retuli. Significabat autem eius consilii primum fontem & autorem fuisse Histiæum, administratorem Aristagoram. Ea vox deinde, vt est, vulgo cognita commenti nouitate, in populi fabulam abiit. Videtur magis conuenire, quoties in astutis & improbis consiliis alteri alter auxilio est, mutuaque opera sese iuuant. Nam dare consilium, est tanquam calceum consuere: vti consilio & exequi, est velut induere calciamentum.

Repariazare.

Ἀνεπαριάζειν, id est, Repariassarunt. De iis dicebatur, quos pœniteret instituti, quique à conuentis discederent: ab historia natum. Patrii cum aliquando à Thebanis bello premerentur, petierunt vt à bello desisterent, se ciuitatem in potestatem illorum tradituros. Hac lege cum destitissent Thebani, & Pariis interea spes auxilii fuisset alicunde ostensa, pactum irritarunt, bellumque cum Thebanis integrarunt. Inde fictum prouerbiale verbum ἀναπαριάζειν, pro irritare pacta, Pariorum exemplo. Prouerbii meminit & Stephanus in dictione πάρος, referens ex autore Ephoro: nisi quod in historia variat. Quum enim Miltiades vehementer vrgeret Parios, iamque tractari cœptum esset de dedenda vrbe, sylua quædam circa Myconum vltro cœpit ardere. Patrii suspicantes quod Datis regiæ classis præfectus excitato igni signum ipsis dedisset, rescissis conuentis noluerunt tradere ciuitatem. Adstipulatur Æmilius in vita Miltiadis. Est autem Paros vna ex Cycladibus, quemadmodum & Myconus.

Quibus nec ara, neq; fides.

Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν:

Οἷσιν οὔτε βωμὸς, οὔτε πίστις, οὔθ᾽ ὅρκος μένει.

Id est:

Queis nec ara, nec fides, nec vlla durant fœdera.

De vehementer perfidis. Dictum est in Spartanos, quorum perfidiam taxauit Euripides:

Σπάρτης ἔνοικοι δόλια βουλευτήρια.

Id est:

Spartæ incolæ, dolosa consultamina.

Nunc in aulicos non omnino pessime quadrat.

Altera manu fert lapidem, altera panem ostentat.

Qui coram blandiuntur, clam obtrectantes, palam amicos agunt, clanculum nocent: aut qui hic prosunt, illic lædunt, falsam beneficiis spem ostentant, vt nacti occasionem funditus perdant: ii dicuntur altera manu portare lapidem, altera panem ostentare. Translatum ab iis, qui canes ostentato pane pelliciunt: deinde accedentibus saxum illidunt. Euclio Plautinus in Aulul.

Nunc petit cum pollicetur, aurum inhiat, vt deuoret.
Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.

D. Hieronymus ad Rufinum: Hæc apud te amice potius expostulare volui, quam lacessitus publice desæuire: vt animaduertas me reconciliatas amicitias pure colere, & non iuxta Plautinam sententiam, altera manu lapidem tenere, panem offerre altera. Eodem eleganter allusit, scribens ad eundem Ruffinum: An tibi ideo panem non damus, quia hæreticorum cerebro lapidem illidimus? Simile quiddam habet Gregor. theologus in epistola ad Eusebium episcop. Cæsariensem: ὥσπερ εἴ τις ἑνὸς ἀνδρὸς τῇ μὲν τῶν χειρῶν καταψήχοι τὴν κεφαλὴν, τῇ δὲ παίοι τὴν παρειάν. id est: Perinde quasi quis eiusdem viri altera manu scabat caput, altera manu feriat.

Maritimi mores.

Non abest à prouerbii specie, quod Plautus in Cistellaria dixit, Maritimos mores, pro variis & inconstantibus, quales fere sunt amantium: qui quum ferantur impotentibus cupiditatibus, tamen sibi non constant. Queritur autem apud Comicum adolescens de amore, mentem in varios affectus rapiente: Ita inquit, mihi omnia ingenia sunt: quod lubet, non lubet iam id continuo. Ita me amor lapsum animi ludificat: fugat, agit, appetit, raptat, retinet, iactat, largitur, quod dat non dat, deludit. Modo quod suasit, dissuadet: quod dissuasit, id ostentat. Maritimis moribus mecum experitur. Quemadmodum autem mare nunquam conquiescit, & subinde mutat faciem: ita ferunt homines maritimos nonnihil ex maris ingenio referre. De Euripo dictum est nobis alias.

Lingua iurauit.

Illud è tragœdia cessit in prouerbium, ἡ γλῶσσ᾽ ὀμώμοκεν, id est, lingua iurauit. Vbi quis non præstat fidem promissi: aut vbi non ex animo pollicetur. Est apud Euripidem in Hippolyto coronato:

Ἡ γλῶσσ᾽ ὀμώμοχ᾽, ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.

Id est:

Iurata lingua est, animus iniuratus est.

Hunc versiculum incessiuerunt Comicorum conuicia. Aristophanes in Bacchis:

Ἡ φρένα μὲν οὐκ ἠθέλησεν ὀμόσαι καθ᾽ ἱερῶν,
Γλῶτταν δ᾽ ἐπιορκήσασαν ἰδίᾳ τῆς φρενός.

Id est:

Aut mentem quæ nolit per sacra iurare,
Linguam autem iuratam, seorsum ab animo.

Item in Ranis taxans Euripidem:

Ἡ γλῶττ᾽ ὀμώμοχ᾽, αἰσχύλον δ᾽ αἱρήσομαι.

Id est:

Iurata lingua est, Æschylum autem præferam.

Sic & Pindarus in Isthmiis, encomio quinto, laudans quendam cordatæ veracisque linguæ dicit:

Γλῶσσα δ᾽ οὐκ ἔξω φρενῶν.

Id est,

Lingua vero non extra mentem.

Euripidis dictum citatur à Plat. in Theæt. ἐὰν ἀποκρίνῃ ὅτι ἐστὶν, εὐριπίδειόν τι ξυμβήσεται, ἡ μὲν γλῶττα ἀνέλεγκτος ἡμῖν ἔσται, ἡ δὲ φρὴν οὐκ ἀνέλεγκτος. id est, Si responderis esse eueniet nobis quiddam Euripideum, lingua nobis erit irredarguta, cæterum mens non erit irredarguta.

Punica fides.

Pœnorum perfidia in prouerbium abiit, quod ea gens peculiariter periurii vanitatisque notata sit, quemadmodum abunde testatur T. Liuius. cuius hæc verba sunt libro secundo de bello Punico: Quæ punica religione seruata est fides ab Hannibale. Idem belli Punici 2. libr. primo. Has tantas viri virtutes ingentia vitia æquabant, humana crudelitas, perfidia plus quam Punica, nihil veri, nihil sancti, nullius Dei metus, nullum iusiurandum, nulla religio. His coloribus depingit Annibalem. Subindicat idem Qu. Curtius, in Tyriis Pœnorum auxilio destitutis. Rursum Maximus apud Iulium Capitolinum: Afri, inquiens, fidem Punicam præstiterunt. & quod modo citauimus ex Ausonio. Pœna fide. Salustius in Iugurthino: Comperio Bochum magis Punica fide quam ob ea quæ prædicabat, simul Romanos & Numidam spe pacis detinuisse. Plautus, Nemo me Pœnus Punior. alludens ad morum perfidiam. Pœni fœdifragi semper habiti. Idem in Pœnulo: Et is omnes linguas scit, sed dissimulat sciens se scire. Pœnus plane est, quid verbis opus est?

Non idem sunt scriptura & Leucæus.

Γραφή τε καὶ λευκαῖος, οὐ ταὐτόν. id est: Scriptura & Leucæus non sunt idem aut non sunt idem, aut non conueniunt. Vbi quis aliud scribit, aliud facit aut dicit. Recte iacietur in eos, qui stare pactis nolunt. Nam hæc plerumq; syngraphis constant. Aut in eos, quorum vita non congruit cũ libris editis. vers. Græcus constabit,

ſi addas λέγει. Coniicere licet, Leucæum fuiſſe malæ fidei ſcribam.

Dædali opera.

Δαιδάλεια ποιήματα, Dædalea opera dicuntur, quæ nouo artificio fabricata ſunt, & admirando. Hinc natum quod cum veteres illi plaſtæ formas animalium cæcas fingerent & immobiles, Dædalus inſolito artificio primus & oculos induxit, & neruis quibuſdam additis effecit, vt huc atque illuc mouerentur, adeo ſcite, vt ſpectantibus viuere atque ingredi viderentur. Vnde ferunt quædã Dædali ſigna vinciri pedib⁹, ne aufugiant Huius rei meminit Plato in Menone, his quidem verbis: ὅτι τοῖς δαιδάλου ἀγάλμασιν οὐ προσέσχηκας τὸν νοῦν. ἴσως δὲ οὐδ᾽ ἔστι παρ᾽ ὑμῖν. πρὸς τί δὲ τοῦτο λέγεις; ὅτι καὶ ταῦτα ἐὰν μὲν μὴ δεδεμένα ᾖ, ἀποδιδράσκει καὶ δραπετεύει· ἐὰν δὲ δεδεμένα, παραμένει. τί οὖν δή; τῶν ἐκείνου ποιημάτων λελυμένον μὲν ἐκτῆσθαι οὐ πολλῆς τινος ἄξιόν ἐστι τιμῆς, ὥσπερ δραπέτην ἄνθρωπον (οὐ γὰρ παραμένει) δεδεμένον δέ, πολλοῦ ἄξιον. i. Quoniam nõ animaduertiſti Dædali ſigna. Fortaſſis ne ſunt quidem apud vos. Quorſum iſthuc dicis? Quoniam illa quoque ni reuincta fuerint, diſcedunt atque aufugiunt: ſin vincta ſint, conſiſtunt. Quid tum poſtea? Si quod ex illius operibus ſolutum poſſideas, haud quaquam magno æſtimandum, perinde quaſi ſeruum poſſideas fugitiuum (neque enim apud te manet:) ſin autem vinctum, id magno æſtimandum ſit. Idem in Hippia Maiore ſic refert, quaſi de priſcis & obſoletis dici ſoleat: εἰ ἄρα νῦν ὦ ἱππία ὁ βίας ἀναβιῴη, γέλωτ᾽ ἂν ὄφλοι πρὸς ὑμᾶς· ὥσπερ καὶ τὸν δαίδαλόν φασιν οἱ ἀνδριαντοποιοὶ νῦν, εἰ γενόμενος τοιαῦτ᾽ ἐργάζοιτο, οἷα ἦν ἀφ᾽ ὧν τοὔνομ᾽ ἔσχε, καταγέλαστον ἂν εἶναι. id eſt, Si ſane nunc ô Hippia Bias reuiuiſcat, riſum apud vos tulerit: Quemadmodum & horum temporum ſtatuarii de Dædalo narrant, ſi nunc viuens talia proferat opera, qualia erant illa vnde famam ac nomen adeptus eſt, deridiculum fore. Meminit & Ariſtoteles libro Politicorum 1. de ſeruis loquens, quos ait nihil aliud eſſe quam inſtrumenta viua. εἰ γὰρ, inquit, ἠδύνατο ἕκαστον τῶν ὀργάνων κελευσθὲν ἢ προαισθανόμενον ἀποτελεῖν τὸ αὑτοῦ ἔργον, ὥσπερ τὰ δαιδάλου φασίν, ἢ τοὺς τοῦ ἡφαίστου τρίποδας (οὕς φησιν ὁ ποιητὴς αὐτομάτους θεῖον δύεσθαι ἀγῶνα) οὕτως αἱ κερκίδες ἐκέρκιζον αὐταὶ, καὶ τὰ πλῆκτρα ἐκιθάριζεν, οὐδὲν ἂν ἔδει οὔτε τοῖς ἀρχιτέκτοσιν ὑπηρετῶν, οὔτε τοῖς δεσπόταις δούλων. i. Etenim ſi fieri poſſet, vt vnũquodq; inſtrumentũ vel iuſſum, vel per ſe præſentiens, ſuũ opus peragerer, quemadmodum aiunt Dædali ſtatuas facere, & Vulcani tripodes (quos poeta ſcribit vltro in diuinum certamen prodiiſſe) itidem & pectines per ſe texerent, & plectra cithara canerent, haudquaquam opus haberent, neque architecti miniſtris, neque domini ſeruis. Locus quem citat Ariſtoteles, eſt apud Homerum Iliados 6. Meminit item De anima lib. 1. refellens opinionem Democriti, cenſentis animam ita mouere corpus, vt ipſa prius mota moueret. Ait enim Democritum tale quiddam adferre, quale ſit apud Philippum comœdiarum ſcriptorem. Is enim ſcripſit à Dædalo ligneam Venerem fabricatã fuiſſe, quæ moueretur argento viuo infuſo. οἷον, inquit, δημόκριτος παραπλησίως λέγων φιλίππῳ τῷ κωμῳδιοδιδασκάλῳ. φησὶ γὰρ τὸν δαίδαλον κινουμένην ποιῆσαι τὴν ξυλίνην ἀφροδίτην, ἐγχέαντα ἄργυρον χυτόν. Proinde prouerbium ad varios vſus poterit accommodari. Vel vbi res inuſitata arte confectas ſignificabimus. Nam Homerus artificioſa Dædala vocat:

——Ος χερσὶν ἐπίστατο δαίδαλα πάντα,
Τεύχειν.——

Id eſt:

Qui manibus norat fabricari Dædala cuncta.

Item Pindarus in Olympiacis:

Καὶ δεδαιδαλμένοι ψεύδεσι ποικίλοις
Ἐξαπατῶντι μῦθοι.

Id eſt:

Et arte confictæ mendacijs varijs fallunt fabulæ.

Et Vergilius Dædalem Circen vocat, quod nouis & admirandis artibus homines verteret in feras. Quin & orationis poliendæ artifices λογοδαιδάλους: & opſoniorum peritos, ὀψοδαιδάλους appellant Græci. Vel cum inconſtantiam & inſtabilitatem cuiuſpiam ſignificabimus Sic enim apud Platonem in Euthyphrone, Socrates argumenta non conſiſtentia, Dædaleis operibus ſimilia videri dicit. Eutyphron autem reſpondet, Socratem ſibi pro Dædalo eſſe: quippe qui rationes ſuas non ſinat conſiſtere, rurſus coarguens & euertens quod paulo ante viſus ſit approbare.

Admirabiles in nectendis machinis Ægyptii.

Δεινοὶ πλέκειν τὰς μηχανὰς αἰγύπτιοι.

Id eſt,

Nectunt ſtupendas machinas Æpyptii.

De verſutis, (vt ait Plautus) conſutis dolis dictitatum. Torqueri poteſt & in perplexas ſophiſtarum argutias, ac ſyllogiſmorum inexplicabiles labryrinthos: aut in ſycophantas ac delatores, qui vera falſis permiſcendo nectunt calumnias. Ammianus 14. refert, Paulo cuidam qui plurimos admirandis technis deferebat apud Conſtantium, vulgo cognomen inditum cathenæ: quod in complicandis delationib. nodos necteret inſolubiles. Celebrabantur olim Ægyptiorum opera ex variis lignorum fruſtulis miro quodam artificio connexa, quorum eſt & Herculanus nodus. Adagium hoc cognatum eſt illi, quod alibi retulimus, κασσιωπικὸν ἄμμα. id eſt, Caſſioticus nodus. Caſſium enim in Ægypto eſt, quemadmodum paulo ſuperius oſtendimus.

Multa nouit vulpes, verum echinus vnum magnum.

Πόλλ᾽ οἶδ᾽ ἀλώπηξ, ἀλλ᾽ ἐχῖνος ἓν μέγα.

Id eſt:

Ars multa vulpi, aſt vna echina maxima.

Zenodotus hunc ſenarium ex Archilocho citat. Dicitur in aſtu... & variis conſutos dolis. Vel potius vbi ſignificabimus, quoſdam ... nica aſtutia plus efficere, quam alios diuerſis technis. Nam vul... multijugis dolis ſe tuetur aduerſus venatores, & tamen haud ... capitur. Echinus, quem opinor herinaceum eſſe (nam hoc lo... terreſtri, non de piſce fit mentio) vnica duntaxat arte tutus eſt ... uerſus canum morſus, Siquidem ſpinis ſuis ſemet inuoluit ... læ ſpeciem, vt nulla ex parte morſu prendi queat. Citant... pud eundem Zenodotum huiuſmodi quidam verſus ex Ione C... tragico poeta: quos eoſdem ex eodem citat in ſermonibus con... uialib. Athenæus à tragœdia, cui titulus Phœnicia:

Ἀλλ᾽ ἔν γε χέρσῳ τὰς λέοντος ἤνεσα,
Καὶ τὰς ἐχίνου μᾶλλον οἰζυρὰς τέχνας,
Ὃς ἐντ᾽ ἂν ἄλλων θηρίων ὀσμὴν μάθῃ,
Στρόφυλος ἀμφ᾽ ἄκανθαν εἱλίξας δέμας
Κεῖται δακεῖν τε καὶ θιγεῖν ἀμήχανος.

Id eſt:

Leonis artes in ſolo ſane probo,
At magis echini comprobo miſeros dolos,
Qui ſimul odorem beluarum ſenſerit,
Se contrahit ſpinis operto corpore,
Tutus iacens, morſuque tactuque omnium.

Refertur prouerbium, ac ſimul ad carmen alludit Plutarch... commentario, cui titulus, πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, χερσαῖα ἢ ... λάσσια, id eſt, vtra animantia prudentiora, terreſtria an marina ... verba ſubſcribam: τῶν δὲ χερσαίων ἐχίνων ἡ μὲν ὑπὲρ αὑτῶν ἄμυνα ... λακὴ παροιμίαν πεποίηκε,

Πόλλ᾽ οἶδ᾽ ἀλώπηξ, ἀλλ᾽ ἐχῖνος ἓν μέγα.
Στρόφιλος ἀμφ᾽ ἄκανθαν ἡλίξας δέμας,
Κεῖται θιγεῖν τε καὶ δακεῖν ἀμήχανος.

Id eſt:

Iam vero terreſtrium echinorum in tuenda ſeruandaque incolu... tate ſua, ſolertia prouerbio locum fecit:

Ars varia Vulpi, aſt vna echino maxima.

Siquidem quum illa aggreditur, quemadmodum aiunt:

Flexibile ſpinis corpus obuoluens ſuis,
Tutus iacet, ſicut nec ore tangier,
Vlla queat ratione, nec morderier.

Plutarchus, aut quiſquis eſt eius operis autor, verſibus intermi... ſua quædam verba: ne quis id errore noſtro factum ſuſpicetur. ... omnium copioſiſſime huius animantis ingenium & aſtutiã de... bit Plin. lib. 8. c. 37. Præparant, inquit, & herinacei cibos, ac vo... tati ſupra iacentia poma affixa ſpinis, vnum non amplius ore te... tes portant in cauas arbores. Iidem mutationem aquilonis in au... ſtrum, condentes ſe in cubile, præſagiunt. Vbi vero ſenſere ven... tem contracto ore, pedibus ac omni parte inferiore, qua ra... innocuam habent lanuginem, conuoluuntur in formam pil... quid comprehendi poſſit præter aculeos. In deſperatione vero ... nam ex ſe reddunt tabificam tergori ſuo, ſpiniſque noxiam. ... qua qui cupiet cognoſcere, à loco quem indicauimus petat. H... prouerbii ſenſum potiſſimum attinebant. Celebre eſt & piſcis ... ni ingenium qui ſæuitiam maris præſagiens, correptis lapillis ... rit ſeſe vt mobilitatem ſtabiliat pondere, ne nimia volutatione ... terat ſpinas: quod aſpicientes nautę, pluribus mox ancoris na... infrenant. Autor Plinius lib. 9. cap. 31. Vulpem autem verſip... eſſe, variis inſtructam artibus, cum alii complures apologi, tum ... le peculiariter indicat, qui refertur à Plutarcho in Moralibus. C... aliquando pardus vulpem præ ſe contemneret, quod ipſe pe... haberet omnigenis colorum maculis variegatam, reſpondit vul... ſibi decoris in animo eſſe, quod illi eſſet in cute. Neque vero ... ſatius eſſe, ingenio præditum eſſe vafro, quam cute verſico... Græci ſolertem, ac variis armatum dolis, ποικιλόφρονα voc... ποικιλομῆτιν, Latini vafrum & verſipellem. Narratur & alius ... dam apologus, ab hoc prouerbio non multum abludens. C... liquando vulpes in colloquio, quod illi erat cum fele, iactaret ... varias eſſe technas, adeo vt vel peram haberet dolis refertam ... autem reſponderet, ſibi vnicam duntaxat artem eſſe, cui fide... quid exiſteret diſcriminis, inter confabulandum repente ... accurrentium tumultus auditur. ibi feles in arborem alti... ſubſiliit cum vulpes interim à canum agmine cincta capitur. ... fabula, præſtabilius eſſe nonnunquam vnicum habere con... modo id ſit verum & efficax, quã plures dolos, conſiliaque ... Veluti ſi quis pauper multiiugis artibus ſolicitaret animum ... lę: diues autem vnum hoc haberet, quod eſt apud Ouidium, Q... tumlibet accipe: recte dixeris:

Πόλλ᾽ οἶδ᾽ ἀλώπηξ, ἀλλ᾽ ἐχῖνος ἓν μέγα.

Magnus verſator in re puſilla.

Μέγας κηληκτὴς ἐν μικρῷ γε πράγματι.

Id eſt:

Verſator ingens in negocio leui.

Nam addita coniunctiuncula conſtabit verſus. Quadrat in co... arte parum honeſta ſibi diuitias parant. Natum ab Eudam... apophthegmate. Is erat Archidami filius, frater Agidis. C... muſicus quidam feliciter videretur ceciniſſe, quiſpiam e... qui aderant rogabat Eudamidam, quid de eo ſentiret: reſpon... μέγας κηληκτὰς ἐν μικρῷ πράγματι. i. Magnus delinitor in re p... quod exiſtimaret operoſam eſſe ſcientiam, ſed nihil adferentem ...

litatis. Recēsetur à parœmiographis. Refertur & à Plutarcho in Laconicis: nisi quod illic legitur, κηληκτὴς, quod oratorum sit, delinire ac mouere affectus. Huic non dissimile est quod Musonius ait apud A. Gellium, libr. 5. cap. 1. in eos qui modulatu vocum ac lenociniis verborum excitant inanem applausum auditorum: Scito, inquit, illic non philosophum loqui, sed tibicinem canere.

Simia non capitur laqueo.

Ὀπίθηκος οὐκ ἁλίσκεται βρόχῳ, id est, Simia non capitur laqueo. In callidos tergiuersatores dici solitum, qui coargui non queunt. Id olim dictum est in Heraclidem, qui per imprudentiam perperam citarat ex Dionysio, quod erat apud Sophoclem. Missum est exemplar, vt ibi conspecto carmine agnosceret suum errorem. Hic quoque tergiuersanti, nec lapsum agnoscenti, dicentiq; casu fieri posse, vt in diuersis poetis versus consentiant, scripsit quispiam, simiam haud capi laqueo. Autor Diogenes Laertius. Carmen Græcum sic habet:

Γέρων πίθηκος οὐκ ἁλίσκεται πάγῃ,
Ἁλίσκεται μὲν, μετὰ χρόνον δ᾽ ἁλίσκεται.

Id est:

Laqueo vetustus simius non prenditur:
Capitur quidem ille, capitur autem serius.

Volaticum iusiurandum.

Ταχυβάμονες ὅρκοι. Ad eum modum appellabant iusiurandum irritum, quod euanesceret auolaretque simulatque pronunciatum esset: cuiusmodi sunt amantium. Hæc sententia magis arridet Suidæ. Quanquam Aristarchus apud Eudemum, κατ᾽ ἀντίφρασιν accipit quasi tardum oporteat esse iusiurandum, neque temere proferendum: neque enim statim euanescere, si quid iuraris.

Semper Africa noui aliquid apportat.

Huic simillimum est illud Plinianum, quod in historia mundi refert Libyam semper aliquid noui adferre. Quod quidem ideo dicebatur, quod in siticulosa regione ad vnum aliquem riuum plurimæ ferarum species bibendi gratia conuenire cogantur: inibique varia mixtura violentæ Veneris, varias monstrorum formas, subindeque nouas nasci. Porro Plinius sumpsit ab Aristotele, apud quem refertur lib. De generatione animalium 2. capite 5. Anaxilas apud Athenæum lib. 4. festiuiter ad rem detorsit:

Ἡ μουσικὴ δ᾽ ὥσπερ λιβύη πρὸς τῶν θεῶν,
Ἀεί τι καινὸν καθ᾽ ἐνιαυτὸν τίκτει θηρίον.

Id est:

At musica itidem vt Afra terra, per deos,
Semper quotannis bestiam aliquam ædit nouam.

Scio Græcum versum posteriorem non constare, sed ita habet æditio Aldina, nec satis diuino quomodo restitui possit: nisi forte pro καθ᾽ ἐνιαυτὸν, legendum est ἐν αὐτῇ, tametsi ne sic quidem constat metrum: fortasse θηρίον omittendum, & pro καθ᾽ ἐνιαυτὸν, reponendum καθ᾽ ἡνιαυτὸν. Quadrabit in homines lubrica fide, semperque nouandarum rerum auidos.

Semper adfert Libya mali quippiam.

Eodem fonte fluxit & illud, ἀεὶ φέρει τι λιβύη κακόν, id est, Semper affert Libya mali quippiam: quod inde Romam, vt dixi, monstra deportarentur. Hinc & in mores ingeniumque gentis detorqueri potest: siquidem vt est regio venenorum ferax, ita gentis pestilens ingenium. Peculiariter conueniet in fœdifragos, ac pactorum nouatores.

Magis varius quam hydra.

Ποικιλώτερος ὕδρας, id est, Magis varius quam hydra. De callidis ac dolosis, quod hydra serpens sit versicoloribus notulis distincta. Apte dicetur in vafros ac versipelles, aut etiam parum sibi constantes. Refertur senarius hic apud Athenæum lib. Dipnosophiston.

Ἐποίησατ᾽ αὐτὸν ποικιλώτερον ταώ.

Id est:

Fecistis hunc pauonibus varium magis.

His affine est, quod Mnaseæ Colophonio poetæ Salpe cognomen populari ioco fuit inditum, eo quod in carmine varius esset. Nam is piscis mire picturatus est, aureis rubentibusque lineis à ceruice ad caudam vsque per argentea latera certis interuallis deductis, quum alioqui sit illaudati saporis.

Sisyphi artes.

Σισύφου μηχαναί: id est, Sisyphi artes. Dicebantur vafra versutaq; consilia. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν:

Εἶτ᾽ ἐξάνοιγε μηχανὰς τὰς σισύφου.

Id est,

Dein callidos deprome Sisyphi dolos.

Porro vt Sisyphus in astutiæ prouerbium abiret, Homericus ille versus in causa fuit:

Σίσυφος ὃς κέρδιστος ἐπιχθονίων γένετ᾽ ἀνδρῶν.

Id est:

Sisyphus in terris quo non astutior alter.

Rursus Iliad ζ.

Ἔνθάδε σίσυφος ἔσκεν ὃ κέρδιστος γένετ᾽ ἀνδρῶν.

Id est:

Ab hoc genus duxit Vlysses, quem Homer. vbique vafrum & callidum facit.

Pyrrhandri commentum.

Πυῤῥάνδρου μηχάνημα, id est, Pyrrhandri commentum. De callido inuento. Hic Pyrrhander sycophanta quispiam fuit, insignite versutus, notæque malitiæ. Aristophanes in Equitibus:

Καὶ νὴ δί᾽ ἦν γε τοῦτο πυῤῥάνδρου τὸ μηχάνημα.

Id est:

Ac per Iouem fuit quidem Pyrrhandrica ista techna.

Megaricum machinamentum.

Μεγαρικὴ μηχανή, id est, Ars Megarensis dicitur, cum dolo & astu res agitur, non sincera fide. Olim enim Megarenses vulgo male audiebant, tanquam fraudulenti ac ficti: quod aliud sentire soleant, aliud loqui, vt indicat Aristophanis interpres. Citatur apud Suidam hic senarius:

Ἀλλ᾽ ἔστι γάρ μοι μεγαρικὴ τις μηχανή.

Id est:

Sed enim ars adest mihi quæpiam Megarensium.

Est autem apud Aristophanem in fabula, cui titulus, ἀχαρνεῖς. Celebrantur Megarensium vascula fictilia. vide num huc spectet prouerbium. Deinde constat, Euclidem Socraticum fuisse Megarensem, qui suscepit scholam Megaricam. Hic fuit insignis machinarum artifex. Fieri potest vt hinc natum sit adagium. Ad hæc est ciuitas eiusdem nominis in Thessalia Pontica. & de Thessalico commento dictum est alias. Sphinges Megaricas post referemus.

Expedit habere plura cognomina.

Aristophanes in Pluto:

Ὡς ἀγαθόν ἐστ᾽ ἐπωνυμίας πολλὰς ἔχειν.

Id est:

Vt expedit, si plura habeas cognomina.

Conuenit in eos, qui multa simul profitentur, quo quæstum faciant vberiorem. Aut qui diuersarum sunt partium. Quemadmodum vespertilio in Apologis aliquando mus est, aliquando auis. Dictum est autē in Mercurium, cuius varia feruntur cognomina. Vocatur enim στροφαῖος, vel quod bene vertat negocia, vel quod subdolus sit, ac versipellis: ἐμπολαῖος, quod auctionibus, ac mercimoniis præsit: ἡγεμόνιος, quod viæ dux, vt apud Homerū Priamo: δόλιος, quod imposturæ, præstigiarumque repertor: κερδῷος, quod lucris augeat negociatores: ἐναγώνιος, quod in certaminibus præconis vice fungatur: διάκονος, quod deorum minister. Feruntur item & Bacchi permulta cognomina. Prouerbium non inscite torquebitur & in istos, quinusquam non habent titulos, ac nominationes (vt vocant) & ceu laqueos instructos ad irretienda sacerdotia. Aut qui plurimas artes profitentur, vt aliqua ratione sibi parent fortunam: velut ij faciunt, qui in principum aulis ijdem & sacrificum agunt, & ministrum, & oeconomum, & lenonem, & γελωτοποιόν.

Vlysseum commentum.

Ὀδύσσειος μηχανή, id est, Vlysseum inuentum, callidum, astutum & vafrum dicebatur. Vlyssem Homerus vbique versutum facit, ac dissimulantem simulantemque. Vnde eundem statim initio Odysseę, πολύτροπον appellat: Vergil. item,

--- Scelerumque inuentor Vlysses.

Refertur apud Suidam. Plutarchus in Lysandri vita declarat quid sit Vlysseum commentum. Lysandrum Lacedæmonij missa scytala domum reuocarant. Is metuens accusationes Pharnabazi satrapæ, qui gratiosus erat Lacedæmonijs, dedit operam vt cum illo veniret in colloquium. Ab eo multis precibus impetrauit, vt scriberet magistratui, se nullis ab ipso læsum iniurijs. Pharnabazus cum Cretensi quod aiunt Cretissans, conscripsit epistolam ex Lysandri sententia, quam illi legendam tradidit: sed clam scripserat aliam ex sui animi sententia, sigillo & inscriptione tam simili, vt dignosci non quirent altera ab alteris, eamque tradit Lysandro. Is nihil suspicans, reddit: quam lectam, cum illi commonstrassent Ephori, Lysander intellexit, non solum Vlyssem versutum fuisse. In hanc ferme sententiam Plutarch.

Vias nouit, quibus effugit Eucrates.

Οἶδε τὰς ὁδοὺς ἅσπερ ἔφυγεν εὐκράτης, id est, Nouit vias quibus effugit Eucrates. In eum quadrat, qui semper aliquam inuenit rimam, vt inquit Plautus, per quā elabatur, vt officium subterfugiat. Aristophanes in Equitibus:

Εὐλαβοῦ νῦν μή σ᾽ ἐκφύγῃ σε. καὶ γὰρ οἶδε τὰς ὁδοὺς
Ἅσπερ εὐκράτης ἔφευγεν εὐθὺ τῶν κυρηβίων.

Id est,

Caueto ne te effugerit. nouit vias
Quibus Eucrates effugerat per furfures.

Taxat autem obiter Eucratis mores: qui quum molitor esset, tamen Rempublicam administrarat. Quin & in Auibus taxat Execestidem quempiam, peregrinum & erronem, cui viæ omnes notæ fuerint. Congruet in hominem aliquo prætextu suffugientem, si quando fides sit præstanda.

Libyca fera.

Λιβυκὸν θηρίον, id est, Libyca bestia. Refertur à Diogeniano. Dicebatur olim in hominem vafrum, callidum, versipellem, variis moribus, ancipitique ingenio. Quod genus portentum Cicero Catilinam fuisse testatur. Inde natum, quod in Libya variæ ferarū

ſpecies ſæpenumero miſceantur : atque ita noua quædam hinc monſtra ſpectaculo produci ſoleant, Romam à prouinciæ præſidibus deportata.

Αἰγυπτιάζειν.

Αἰγυπτιάζειν dicebantur aſtuti & impoſtores. Sumptum à moribus eius gentis. Theocritus ἐν συρακουσίαις:

—Οὐδεὶς κακοεργὸς
Δαλεῖται τὸν ἰόντα παρέρπων αἰγυπτιστί.

Id eſt:

—Lædit ſceleratus
Aſtu Ægyptiaco obrepens iam nemo nocetue.

De moribus Ægyptiorum teſtatur & illud ex Æſchylo, quod alibi retulimus:

Δεινοὶ πλέκειν τὰς μηχανὰς αἰγύπτιοι.

Id eſt:

Ægyptij miri ſtruendis artibus.

Citat hoc prouerbium Syneſius in Encomio caluitii. Quanquam nonnunquam αἰγυπτιάζειν accipi ſolet, pro eo quod eſt adurere, vt in hoc carmine.

E poculo perforato bibere.

Ἐκ τετρημένης κύλικος πιεῖν, id eſt, E perforato poculo bibere, dicuntur qui futiles ſunt, parumque feliciter continent arcana ſibi credita. Sapit & hoc vulgus.

Si leonina pellis non ſatis eſt, vulpina addenda.

Ἂν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξίκηται, τὴν ἀλωπεκῆν πρόσαψον, id eſt, Si leonis exuuium non ſufficit, adde vulpinum. Cum viribus res obtineri non poteſt, dolus adhibendus. Adagium natum eſt ex apophthegmate Lyſandri. Nam is (quemadmodum in eius vita memorat Plutarchus) irridere ſolitus eſt, qui velut ab Hercule prognati, bellum apertis viribus, citraque dolum gerendum eſſe cenſebant: cum ipſe magis exiſtimaret boni ducis officium eſſe, quo leonina pellis non attingeret, eo contendendum aſſuta vulpina. Quod quidem propemodum indicat & Maro, cum ait:

—Dolus an virtus, quis in hoſte requirat?

Adagium refertur à Zenodoto Huius affine eſt quod apud Plutarchum in vita Syllæ Carbo dixiſſe memoratur. Quum enim Sylla non ſolum aperto Marte, ſed dolis bellum gereret, ait: ὡς ἀλώπεκι καὶ λέοντι πολεμῶν ἐν τῇ σύλλα ψυχῇ κατοικοῦσι, ὑπὸ τῆς ἀλώπεκος ἀνιῷτο μᾶλλον. id eſt, Quod bellum gerens cum vulpe ac leone, quorum vtrumque habitabat in animo Syllæ, à vulpe vehementius angeretur. Apud Ariſtophanem quidam dicitur κυναλώπηξ, quod caninam impudentiam cum vulpina aſtutia coniunxiſſet.

Non Chius, ſed Cius.

Didymus prouerbium ſubeſſe putat in his Ariſtophanis verbis: οὐ χῖος, ἀλλὰ κῖος. i. Non Chius, ſed Cius: propter vulgato ſcommate notatam gentis inconſtantiam ac volubilitatem, pro temporis ratione commutantis inſtitutum, ac idem ad fortunæ commoditatem accommodantis. Ariſtophanis carmina è Ranis ſunt hæc in Theramenem:

Πέπλωκεν ἔξω τῶν κακῶν, οὐ χῖος, ἀλλὰ κῖος.

Id eſt:

Euolauit è malis, haud Chius, ſed Cius.

Quanquam hoc loco Ariſtarchus, Cous legit non Cius. Theramenes enim Cous fuiſſe dicitur. Fortaſſis alluſum ad id, quod is Theramenes fuerit Prodici Coi diſcipulus. Huius mentionem facit & Lucianus in Amorib. ὥστ᾽ ἔγωγε αὖ σύρραμμα, εἴπερ ἦν ἐν δυνατῷ, γενέσθαι θηραμένης ἐκεῖνος ὁ κόθορνος. id eſt, Itaque & ipſe quoque, ſi fieri poſſit, optarim Theramenes fieri ille cothurnus. Niſi forſan alluſum eſt ad vocum affinitatem, cum res longe diſcrepet. Nam Chii male audiebant ob mores effœminatos, cum Cii nec tibicinas, nec meretrices reciperent in ciuitatem: vt indicat Athenæus li. 13. Itaque qui paulo ante nugator, mox veluti alius ſumat vultum tetricum, in hunc recte dicitur: οὐ χῖος ἀλλὰ κῖος. Ariſtarchus qui legit Cous, videtur ad taxillorum luſum ſpectaſſe: in quo iactus qui Cous dicitur, habebat ſex, Chius vnum duntaxat Itaque Cous felicior erat iactus. Quo dicto indicat Theramenem nunquam infeliciter conſuluiſſe. Eupolis qui legit Cius, putat Theramenem aſcitum in Ciorum ciuitatem, quum natus eſſet Cous. Didymus tamen effert prouerbium, οὐ χῖος, ἀλλὰ κῖος, vt mutatio nominis verſatile ingenium ac tempori ſeruiens, ſemper ad potiorem partem ſeſe accommodantis. Huiuſmodi ferme referuntur in commentariis eius fabulæ. Porro de cothurno diximus alibi.

Dextrum pedem in calceo, ſiniſtrum in pelui.

Δεξιὸν ὑπόδημα, ἀριστερὸν εἰς ποδονιπτῆρα, id eſt, Dextrum pedem in calceum, ſiniſtrum in peluim. Subaudi verbum ad ſententiam accommodum, mittit aut ponit. Suidas ex Ariſtophane citat, atque dici ſolere in eos qui ſe norunt commode ad rei præſentis conditionem applicare, proque loco, tempore, negociis, aliam atque aliam ſuſtinere perſonam. Eſt autem carmen hexametrum heroicum:

Dextrum in calceolo, læuum vero in podoniptro.

Podoniptrum, vas in quo pedes lauantur: vnde & vocabulum inditum à Græcis.

Multa noris oportet, quibus Deum fallas.

—Πολλά κεν εἰδείης οἷς τὸν θεὸν ἐξαπατήσαις.

Id eſt:

Multa ſcienda, Deo quibus ipſi imponere poſſis.

Vbi quis fucum facere conatur ei, cui difficile ſit dare verba, propter aſtutiam ſingularem. Ab oraculo natum adagium. Sententiam aliter extulit Pindarus in Pythiis, hymno 3 de Apolline loquens: ψευδέων δ᾽ οὐχ ἅπτεται· κλέπτει τέ μιν οὐ θεὸς, οὐ βροτὸς, ἔργοις οὔτε βουλαῖς. id eſt, Mendaciis non vtitur. fallit autem illum non Deus, non homo, nec factis neque conſiliis.

Ex eodem ore calidum & frigidum efflare.

Ἐκ τοῦ στόματος τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐξάγειν. id eſt, Eodem ore calidum ac frigidum proferre. Bilingues & qui eundem modo laudant, modo vituperant, ex eodem ore calidum ac frigidum efflare dicuntur. Natum ex Apologo quopiam Aniani fabulatoris. Satyrus quidam cum vehementer algeret, hyberno gelu ſupra modum ſæuiente, à ruſtico quodam inductus eſt in hoſpitium. Admiratus cur homo inflaret in manus ori admotas rogauit cur id faceret? is reſpondit, vt frigidas manus halitus tepore calefaceret. Deinde vbi extructo foco, appoſita menſa, in pultem feruidam homo inflaret, magis etiam admiratus, ſciſcitatus eſt, quid hoc ſibi vellet. Vt pultem, inquit, nimium feruentem halitu refrigerem. Tum continuo Satyrus ſurgens à menſa: Quid ego audio? inquit. Tune eodem ore pariter & calidum & frigidum efflas? Valebis, neque enim mihi ratio eſt, cum eiuſmodi homine commune habere hoſpitium. At huiuſce rei, quam Satyrus admirabatur, cauſam reddit Ariſtoteles in Problematis, ſectione 34. problemate 7. idque ideo fieri, quod qui vehementius efflat, is non moueat vniuerſum aerem, ... ore contractiore paululum venti expiret, vt calor ab ore ... à reliquo aere, quem ob impetum plurimum mouet, ... uaneſcat, atque in frigus abeat. Id quod ſecus fit in eo, qui ... apertis vniuerſum aerem exhalat. Eſt huic confine quiddam in Epiſtola Iacobi Apoſtoli, nam huius nomine legitur ἐκ τοῦ αὐτοῦ ſτόματος βρύει τὸ γλυκὺ καὶ πικρόν. id eſt Ex eodem ore emanat dulce & amarum. Huc adſcribi poterit, quod refert 2. libr. Plinius ... quam prodigioſum, fontem eſſe quendam in Dodona, qui cum ſit frigidiſſimus, faces ſi quis ardentes immergat, extinguat: ſi extinctæ admoueantur, accendit. Quæ omnia torquere licebit in adulatores, qui eadem norunt laudare & vituperare, eleuare & tollere. Item in iureconſultos, qui cauſam eandem nunc tuentur, nunc impugnant. Ad eum ſenſum detorſit Plutarch. quod Mercurius eadem virga mentem adimit, ac reddit pecudes facit & homines. Extat apud Græcos hic ſenarius prouerbialis:

Τὸν αὐτὸν αἰνεῖν καὶ ψέγειν ἀνδρὸς κακοῦ.

Laudare eundem, carpereque viri eſt mali.

Et Hebræus vates, nempe Eſaias, male ominatur iis, qui dicunt bonum malum, malum bonum: dulce amarum, & amarum dulce. Athenæus lib. 4. docet eſſe fiſtulæ genus, à Græcis dictum magadin, ſiue παλαιομάγαδις, quod idem & grauem & acutam vocem reddit. Vnde verſum adducit ex Alexandride:

Μάγαδιν λαλήσω, μικρὸν ἅμα σοι καὶ μέγαν.

Grande ac puſillum magade proloquar ſimul.

Id Græcis dicitur μαγαδίζειν, vt vocant Muſici Ariſtot. ſectione problemat iuxta Græcos codices decimooctauo, iuxta Theodorum ſectionem 17, vtitur eo verbo μαγαδίζειν, quærens quur hac ſymphonia quam dixi, ſonetur magade. Rurſus in problemate ... iuxta Græcos codices: μαγαδίζουσι δ᾽ ἐν τῇ διὰ πασῶν συμφωνίᾳ. Magadiſſant in concentu diapaſon.

Ex ſe fingit velut araneus.

Prouerbialis videtur & illa collatio, aranei ex ſeſe texentis & hominis ex ſeipſo comminiſcentis mendacia. Sic enim Plutarchus in libello, cui titulus, De Oſiride: οἷα ποιηταὶ καὶ λογογράφοι, καθάπερ οἱ ἀράχναι γεννῶντες ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἀπαρχὰς ἀνυποθέτους ... ἀποτείνουσι. i Qualia poetæ & oratores, velut aranei gignentes ... pſis à nullis ſuggeſta, exordia texunt, producuntque. Plinius ... maiores araneas in terra cauernarum exigua veſtibula ... re, minimas non texere: tertium genus erudita operatione ... ſpicuum: Orditur, inquit, telas, tantique operis materiæ ... ius ſufficit: ſiue ita corrupta alui natura ſtato tempore, ... crito placet, ſiue eſt intus quædam lanigera fertilitas: tam ... to vngui, tam tereti filo, & tam æquali, deducit ſtamina, ... dere vſus. Texere à medio incipit, circinato orbe ſubtegmina ... nectens: maculaſque parib. ſemper interuallis, ſed ſubinde ... tib. ex anguſto dilatas indiſſolubili nodo implicat. Nec ... ab his, quæ Ariſtot. refert lib. de natura animalium 9. ... neos, mox vt editi ſunt, fila mittere: non ex interioribus ... crementa, quemadmodum ſentit Democritus, ſed de ſummo corporis parte, veluti corticem, aut in morem hiſtricis de ... iaculantis. Non texunt autem, neque venantur, niſi ... Mas fruendi comes eſt, non laborandi.

Obliquus curſus.

Κάμπιος δρόμος, id eſt, Obliquus curſus. Quoties res ... diſſimulanter agitur. Aut quoties aliud præ nobis ferentes, ... tendimus, & cuniculis atque ambagibus quibuſdam pergimus ad id quod aſſequi conamur. Sumptum adagium à genere ... curſus qui κάμπιος dictus eſt, propterea quod anfractibus ... flexibus perageretur: vt in aliis impetus & celeritas plurimum ...

...rit, in his ars & ratio, plus habuerit momenti. Huiusmodi cur-
...genus describit Vergilius libro 5.

Olli discurrere pares, atque agmina terni
Diductis soluere choris, rursusque vocati
Conuertere vias, infestaque tela tulere:
Inde alios ineunt cursus, aliosque recursus.

Ac paulo post:

Vt quondam Creta fertur Labyrinthus in alta
Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque
Mille viis habuisse dolum quà signa sequendi
Falleret indeprehensus & irremeabilis error.

...otest à nauigantibus traductum videri quum reflantibus ventis, ...transuersum nauigant.

Cantharo astutior.

Κανθάρου σοφώτερος, id est, Cantharo astutior, aut callidior. Ze-...nodotus ait, Athenis cauponem fuisse quempiam nomine Canta-...rum, quem ob maleficia & imposturas ac proditiones, capitis affe-...cerint supplicio. Proinde vulgo receptum, vt in versutos ac impo-...stores diceretur. Mihi vero propius videtur, si referatur ad ani-...mantis naturam, & ad apologum Æsopicum: quo narratur, quem-...admodum scarabeus tanto aquila inferior viribus, tamen ingenio ...superauit auium omnium reginam.

Cassioticus nodus.

Κασσιώτικον ἅμμα, id est Cassioticus nodus. De moribus va-...fris ac versutis dici consueuit. Cassius mons est, & eiusdem nomi-...nis ciuitas in Ægypto vicina Pelusio. Ei genti quasi genuinum ac ...gentilitium est, miros quosdam nodos nectere. Huic affine, quod ...alio diximus loco, ἡράκλειον ἅμμα i. Herculeus nodus: quo arctis-...simam atque indissolubilem amicitiam significamus. In caduceo ...Mercuriali duo sunt serpentes masculus & fœmina, qui medio cor-...porum complexu nodum efficiunt Herculanum. Ab eo supernæ ...partes sic ad osculum coeunt, vt flexu circulum efficiant: infernæ si-...mili flexu ad caducei capulum reuocantur, qua parte item caudæ ...coeunt vtriusque. Hanc imaginem caducei adhuc videre est in no-...mismatibus antiquis. E quibus opinor symbolum suum mutua-...tus est Ioannes Frobenius, typographorum huius ætatis diligen-...tissimus, & cui plurimum debent sacrarum literarum candidati: ...nisi quod extra circulum, quem serpentes faciunt capitibus inter se ...coeuntes, addita est columba sceptro insidens. Hunc nodum Mer-...curio consecrarunt Ægyptij, innuentes fœdera non oportere vn-...quam dissolui, verum plurimum valere debere: vnde & Herculano ...cognomen additum. Quanquam Galli, & haud scio an etiam Æ-...gyptii, non alium putant Herculem quam Mercurium. Refertur ...apud Diogenianum ac Suidam, adagium de Cassiotico nodo. Ste-...phanus aliter effert, nimirum hoc pacto, κασσιώτικα ἱμάτια, id est, ...Cassiotica pallia. nisi forte pro ἱμάτια, scriptum erat ἱμάντια, ...id est, lora.

Pardi mortem adsimulat.

Θάνατον παρδάλεως ὑποκρίνεται, id est, Pardi mortem simulat. ...Dicebatur, vbi quis astu perniciem alicui moliretur: veluti cum ...Brutus stupidum ac dementem ageret, vt in posterum imperio po-...tiretur. Id adagium ad quendam apologum referunt. in Mauru-...sia simiarum ingens copia. Pardalis autem animal est natura simiis ...infestissimum: quas tamen viribus assequi non potest, nimirum il-...lis in summas arbores subuolantibus. His itaque dolis in eas vti-...tur. Sternit se supinam sub ramis, ac porrectis cruribus emori ...fingit sese. Gaudent eo spectaculo simiæ considentes in arbore. ...Dein vbi iam mortuam arbitrantur, vnam aliquam emittunt ex-...ploraturam, num vere mortuus sit hostis. Illa cautim ac pedeten-...tim accedens, vbi nullum vitæ videt argumentum, pardale nimi-...rum modis omnibus cadauer imitante, demum audet etiam con-...scendere. Quod simulatque reliquæ simiæ conspexerint, iam de-...posito omni metu descendunt, & pardalim omnia ferentem cir-...cuminsultant: postremo conculcant, insultantes ludibrij causa do-...nec pardalis sentiens illas iam saltando defatigatas, derepente reui-...uiscens, aliam dentibus, aliam vnguibus corripit, dilaniatque ac ...deuorat. Hanc equidem fabulam, ne quid fuci faciam lectori, non ...reperi apud idoneum autorem, sed in Græcis collectaneis cuius-...dam Apostolii Byzantii: cuius testimonium quodam in loco Poli-...tianus etiam adfert, alioquin autoris non admodum grauis.

Sphondyla fugiens pessime pedit.

Plautus in Pseudolo.

Ὡς ἡ σφονδύλη φεύγουσα πονηρότατον βδεῖ.

Vt feles quoties fugitat, male pedere sueta est.

Id est.

In eos quadrabit, qui discedunt non citra infamiam. Sphondyla ...insecti genus, odoris teterrimi. Plinius lib. xxvii. c. 13. meminit ...Sphondylæ serpentis, quæ radicib. arborum sit infestissima: cæte-...rum genus quodnam sit, non explicat. Est autem serpentis huius-...modi species, exiguo corpore & subnigro, quæ emoriens grauis-...simum odorem emittit. Hesychius docet, apud Atticos spon-...dylen dici felem. Est apud Aristophanem γαλῆς δριμύτερον, de acido ventris flatu.

(?)

Ex Appendice Erasmi.

Cothurnus.

Κόθορνον, citra comparationem, etiam appellarunt inconstantem Plutarchus Lucian. quod cothurni τετράγωνοι & ἀμφοτεροδέξιοι, quadranguli & vtrilibet pedi conuenientes sint. vnde & cognomen hinc datum est Therameni & Niciæ. Sic Martem, nunc his, nunc illis fauentem, ἀλλοπρόσαλλον vocat Homer. & Vlyssem πολύτροπον, quod quamuis personam apte ageret in loco. quanquam hoc in bonam partem: quo etiam non male cothurnum torqueas.

IVNII

Thessalicum numisma.

Θεσσαλὸν νόμισμα, id est, Thessalicum nomisma, prouerbiale esse annotatur à Suida & Hesychio: nisi quod apud hunc desideratur vox altera, hoc modo reponenda: Θεσσαλὸν νόμισμα, τὸ παροιμιῶδες, τασσόμενον ἐπὶ ἀπάτης. quæ lectio plena & integra in illo seruata est. Conuenit ergo in fraudem & fucum, vtroque authore. Crediderim ego Thessalicum numisma adulterinum fuisse, parumque sincerum aut probæ monetæ, atque inde ortum adagium. Venuste ad personam transferetur, si impostorem aliis fucum facientem, & improbi commatis hominem Thessalicum numisma vocitemus. Suidas nescio quid de Thessalonice vrbe, à filia Philippi regis cognomine appellata, hoc loco refert.

Themistoclea vafrities.

Eunapius Sardian. ὀδύσσειόν τινα καὶ θεμιστόκλειον παρεληλυθὼς πανουργίαν. hoc est, Vlysseam quandam & Themistocleam vafritiem transcendens. De vafro & supra modum astuto De Vlysseo commento extat apud Erasmum: cuius exemplum vnum aut alterum adducam, quia nullum ille profert. Idem ὁ δὲ καταδὺς εἰς πᾶσαν ὀδύσσειον καὶ πολύπλοκον μηχανήν. id est, In varias Vlysseas artes ac multipliciter consutas machinas sese ingerens, & velut immersus. Alciphron in epistolis: ἐβουλευσάμην οὖν ὀδύσσειον βούλευμα. id est, Excogitaui igitur Vlysseum inuentum aut consilium. Vafrities autem Themistoclis in eo primum omnium eluxit, quum spuriorum & legitimo connubio natorum discrimen ipse nothus sustulit: persuasis adolescentibus aliquot ingenuis, vt in gymnasio, quod Cynosarges vocabatur, spuriis attributum, secum inungerentur: sed maxime patuit, quum Xerxem subdolo consilio in fugam vertit, persuasum rupto Hellesponti ponte interclusum sibi fore recessum.

Πυρπάλαμοι.

Πυρπαλάμους velut Igni palmeos, aut (si mauis) Palmigneos composita voce, sed prouerbiali dictos inuenio, & eos, qui mira celeritate aliquid perficerent, & qui variis essent moribus parum constantes, igni, quo nihil in rerum natura est mobilius, assimiles. Istud annotat diserte, & rectius cæteris, in suo lexico Hesych. Post hunc Eustathius Iliad. 5. πυρπάλαμον scribit dici impostorem & πανοῦργον, atque inde creatum verbum πυρπαλαμᾶν, pro malis artibus vti, & veluti per ignes suppositos cineri doloso (quod Flaccus inquit) ingredi, exponit. Licebit ergo opifices incredibili celeritate operi finem imponentes πυρπαλάμας vel πυρπαλάμους vocare, aut præstigiatores singulari dexteritate oculis illudentes, aut etiam quomodocunque versatiles Proteos. Similiter ab ignea mobilitate Pyrrhichium pedem cito motu recursantem, vt Terentianus Maurus ait, Græci nominarunt: quem à mobilitate etiam κινησίαν dictum prodidit Diomedes.

Syri aduersum Phœnices.

Σύροι πρὸς Φοίνικας, Aduersum Phœnices Syri. Citatur adagium in Suidæ collectaneis. Dici conuenit in pariter fraudulentos & versipelles. vtraque enim natio vafritiæ insignis nomine male audiuit olim. Potest & ad diffidentiæ significationem trahi, vt inter se male concordes & alterum alterius fidei diffidentem σύρον πρὸς φοίνικα, Syrum cum Phœnice commissum dicamus: eo quod hæ gentes conterminæ propter mutuam simultatem raro amicitiam colant, vt sibi inuicem credant. Alioqui Syros & Iudæos, qui Phœniciæ attribuuntur, nationes seruituti natas, appellat Cicero in oratione De prouinciis consularibus.

Pergæa Diana.

Ἡ περγαία ἄρτεμις, id est, Diana Pergæa. Adagium effertur, teste Suida de circulatoribus & vagis erronibus, qui nullo in loco firmam sedem collocare amant, ἐπὶ τῶν ἀγυρτῶν καὶ πλανητῶν. Diana enim, quæ eadem est & Luna, inter septem planetas vagatur, tanquam venatibus indulgens operam. vnde Anniuagæ epitheton apud Ciceronem. Quadrabit apposite in circumforaneos mendicos & paululo meliores illis Romanistas quosdam, qui peregrinando regiones obeunt, nunc Compostellam, nunc Romam, nunc Lauretum incertis semper sedibus commutantes, redeunte semper in orbem labore. Pergæa autem Diana è Perga Pamphyliæ oppido nomen habet, Stephano teste. Huic simile legas apud Erasm. Panagæam Dianam, non sine temeritatis nota immutata voce, neque reddita epitheti ratione: vt non immerito mirentur quidam, dictionem ab illo haud fuisse explicatam, quum nullibi apud authores eam legas. Pergææ vero Dianæ meminit etiam Cicero in actione in Verrem tertia, vbi inquit. Ita Pergæ fanum antiquissimum & sanctissimum Dianæ scimus esse. Meminit & Philostr. li. 1.

de vita Apollonij hymnorum qui in Dianæ Pergææ honorem canerentur.

Vulpis reliquiæ.

Ἀποτράγημα ἀλώπεκος, hoc est, Vulpis reliquiæ. Conuenit in versipellem & fraudulentum veteratorem. ita exponit ex Dorotheo Athenæus. extat autem apud Eupolin comicum in fabula cui nomen Aureum genu: quanquam Etymologici author citat ἀποπάτημα, hunc in modum: τί γὰρ εἰς ἐκεῖνο ἀποπάτημα ἀλώπεκος. id est: Quid illud est, vulpis quisquiliæ? allusum interim videtur etiam ad pusillam mulierculæ staturam, mediocri minorem, & veluti dentibus præmorsam. id enim sonat ἀποτράγημα, quasi mensum dicas, aut bucceam demorsam.

Cepphus.

Κέπφος, id est, Cepphos dici homines instabilis ingenii & mente leues, annotat Aristophanis interpres in Pace fabula, qui ad modum cepphi auis impendio leuis, facile quouis ventulo rumoris in diuersa aguntur: vnde & κεπφωθῆναι dicitur, qui elatus & vecordi leuitate prouectus, deridendum se propinat, Hesychio teste. Cicero in 13. Epistol. ad Atticum prouerbialiter κέπφικα dixit pro futilibus & vanis, & iterum κέπφωμα pro stultitia & vanitate ludibrioque. Eustathius in Odyss. annotat, λάρους dici stolidos & fatui ingenii homines: eosdem & κέπφους similiter vocari, à Ceppho leui & expedita auicula, grandi in speciem corpore, vtpote plumoso sed strigoso & plane osseo. Ex quo manifestum fit, parum rite coniungi voces auium diuersarum in adagio quodam κέπφος λάρος. quod recte à doctissimo viro Conrado Gesnero etiam animaduersum fuit. Si quidem Aristophanis scholiastes, & ex eo Suidas, κέπφον nominari bardum, insulsum, & rationis expertem annotant, ab aue Ceppho, quæ vulgo larus vocetur: vnde verisimile fit vocem λάρος à sciolo quopiam in contextum inoculatam fuisse & contrusam: suspicioque est, dispescendas esse eas voces coniunctione copulatiua καὶ, vel disiunctiua ἢ, hoc modo: κέπφος καὶ aut ἢ λάρος. Aristophanes: ὦ κέπφε, quasi dicat: O vanissime blatero. sic enim exponunt, ἀπερίσκεπτε καὶ λάλε. Nos quoque vernacula lingua linguaces & locutuleios, qui verbis futilibus pondus non adiiciunt, Cepphos vocare solemus, manente Græci adagii gratia in nostratis linguæ dictione. Tale quid innuere voluit Hipponax poeta mordacissimus, appellando Ciconem quempiam καύηκα, id est, larum (ita enim idiotismo Ænianum auis illa vocitatur) hoc versu;

Κίκων δ' ὁ πανδάλητος ἄμμορος καύης.

Id est,

Cicon Pandaletius infelix larus.

garrulitatem infelicem in homine notans.

Laconisare.

Λακωνίζειν, id est. Laconizare, non tantum significat paucis verbis sententiam circumscribere, sed & pro decipere fraudulenter, mendaciisque inuoluere alios accipitur. vnde & Λακωνικαὶ κλεῖδες, id est, Laconicæ claues, pro fallacibus ponuntur apud Aristophanem, vt refert Eustathius: οἱ γὰρ ἄνδρες ἤδη κλειδία φοροῦσι κρυπτὰ κακοηθέστατα, λακωνικά ἄττα. id est: Viri nunc claues gestant occultas fallaces, Laconicas denique. Attestatur huic Laconum ingenio Andromache Euripidis:

Σπάρτης ἔνοικοι, δόλια βουλευτήρια,
Ψευδῶν ἄνακτες, μηχανορράφοι κακῶν.

Id est,

Spartæ incolæ, dolosa conciliabula,
Mendaciorum principes, & machinas
Docti malorum texere.

Quo loco indicandus est obiter codicum error, pro βουλευτήρια perperam βουλεύματα legentium, quum alioqui senarius suis numeris non constet. Aristophanis interpres in Acharnensibus annotat, Lacedæmonios perfidiæ notatos fuisse. sic enim inquit: ἐπὶ ἀπιστίᾳ διεβάλλοντο οἱ λακεδαιμόνιοι. & ibidem Comicus negat illis aut aram aut fidem esse aut iuramenti religionem: οἷς οὔτε βωμὸς, οὔτε πίστις, οὔτε ὅρκος μένει. Quin & λακωνίζειν turpitudinis nefariæ significationem habuisse, annotat Hesychius, pro παιδικοῖς χρῆσθαι, puerorum amorib. abuti, quomodo Eupolis comicus illud extulit: μισῶ λακωνίζειν. id est: Odi Laconismum. Vnde & Clinias propter fœdos amores κυσολάκων, id est, Cysolacon Aristophani vocatur. Laconibus etiam turpis lucri studium obiicitur. vnde αἰσχροκερδεῖς ab Euripide in Andromache dicuntur, veluti turpilucri: cui rei fidem facere volunt oraculum ipsis datum:

Ἁ φιλοχρηματία Σπάρταν ὀλεῖ, ἄλλο δὲ οὐδέν.

Id est:

Præter auaritiam nihil est quo Sparta labascet.

Philostratus in epistolis λακωνίζειν extulit pro hospites & exteros reiicere, & ciuitate excludere: quod illorum decretum ξενηλασία, quasi peregrinorum depulsio dicebatur, Thucydidis testimonio. sic autem ille ait: μὴ λακώνιζε, ὦ γύναι, μηδὲ μιμοῦ τὸν Λυκοῦργον, ξενηλασίαν ἔρως οὐκ ἔχει. id est, Ne Laconissa vxor, neque Lycurgum imitare peregrinorum depulsionem Amor non quærit.

Vespertinum amant, matutinum oderunt.

Adducit ex Callimacho Cyreneo prouerbialem versiculum Zezes:

Ἑσπέριοι φιλέουσιν, ἀπὸ ξυνιοῦσιν ἑῷον.

Id est,

Vespertinum adamant, sed matutinum odere.

Quem annotat dici in homines lubricam in amicitia fidem [...] tes, vacillantesq;, & ad quamuis fortunæ aurulam sese vertentes [...] go in hæredipetas conuenire puto, qui senibus & aniculis p[...] tur, morti, hoc est occasui vicinis, quo sibi hæreditatis aliquid [...] hant. Ab hoc dicto diuersum fuit Cn. Pompei apophthegma [...] centis, Plures adorare Solem orientem, quam occidentem [...] nuere voluit, plus esse spei in iuuene, quam in defectæ ætatis [...]

Durei equi speciem præfert.

Δουρείου τινὸς ἵππου εἰκόνα σώζει, Durei cuiusdam equi ima[ginem] seruat. Dici potest de homine multifariis & diuersis inter[...] obnoxio. Clemens libr. 2. Stromat. de Basilide loquens, [...] passiones animi spiritus quosdam rationali animæ annexos [...] inquit, τοῦτο μόνον παρασημειωτέον, ὡς δουρείου τινὸς ἵππου κατὰ τὸν [ποιητικὸν] μῦθον εἰκόνα σώζει ὁ κατὰ Βασιλείδην ἄνθρωπος, ἐν ἑνὶ σώματι [...] πνευμάτων διαφόρων στρατὸν ἐγκεκολπισμένος. hoc est, Id solum obseruandũ, quod Durei equi speciem quandã obtinet, iuxta [...] rum fabulã, Basilidæ, homo, vno in corpore tot diuersorum [...] tuum exercitum in aluo inclusum habens. Dureo equo lig[neo] Epeo fabricato multos Græcorum proceres fuisse inclusos [...] storia notum est.

Æolisare.

Αἰολίζειν, pro circumscribere & decipere, inter prouerbi[...] ces à gentium morib. ductas, refertur eo, quod Æoles vt im[...] res & fraudulenti traducebãtur quanquam & a variegatione [...] dictio videri potest (id enim αἰόλον significat) & mendacia [...] rum fuco variari solent, quemadmodum veritatis simplex [...] tia. Hierocles Alexandrin. cuius in aurea Pythagoræ carmina [...] ptum extat: μηδ' αἰόλιζε ταῦτα. id est, Neque in his rebus [...] aut fraudem facias Hinc apud Theocritum αἰολικόν π[...] raculum Æolicum legunt quidam: pro ἀπατηλὸν, [...] ποικίλον, fraudulentum & varium.

Lunulæ.

Σελήνια, hoc est, lunulas, dicterio prouerbii faciem refer[...] uos homines dici solere, indicat Synesius in libello quem [...] uitii laude conscripsit: origine dicterii inde nata (quod ipse [...] strat) quod læuore depili, & specie lunæ nomen habitumque [...] mant, σελήναις ὁμώνυμοι καὶ ὁμοιοσχήμονες, ea sunt enim autho[ris ver]ba nam quum σελήνη, id est luna, nomen à splendore, quod [...] notat, habeat: non male calui lunis cognomines erunt, qui [...] cranio ex trito, & iubaris cuiusdam instar lucido visantur. [...] manauit etiam populi de Isocrate dicterium, per caluam c[ere]brum elucere dictitantis, quum eruditionis sapientiæq; fa[...] centis fidem facere vellent. Rursus quum luna speciem vari[...] gibberosa nunc corniculata, nunc diuidua, demum pleno or[be in]tegra conspiciatur: iure assimilabuntur illi calui, qui varie [...] ostendunt, nunc sinciput in cornua diuidens, mox verticem [...] scribens, tandem omnem in orbem caluariam depascens. [...] verba sunt: ἀλλ' ἀκούσαις ἂν ὑποκορίζομέν ἄν τινας ὑπὸ [...] λουμένων τοὺς φαλακρούς. i. Audire licet quosdam diminutiua [...] manifesto sensu, caluos Lunulas nominantes.

Desultorius.

Inconstantis instabilisq; ingenii hominem, quique vel ad [...] opinionis aurulam sententiam mutat, & à persuasione deso[...] sultorium prouerbiali figura dicemus: & Desultoriam lem[...] multiplicẽ & variam. Cic. pro L. Murena: Respondebo igitur [...] humio primum, qui nescio quo pacto mihi videtur Prætor [can]didatus in Consularem, quasi desultorius in quadrigarum [cur]lum incurrere Martian. Mineus in li. De nupt. Philologiæ [...] tuna loquens: Leuitate pernix desultoria gestiebat. Tert. [...] Valentinian. Desultricem virtutem appellat instabilem & [...] mam & motoriam: Tantum quod desultricem & defectricem [...] virtutem non vult. Apuleius Madaurensis initio libri de A[sino au]reo, vbi præfatur veniam exotici sermonis, Desultoriæ scientiæ [...] lum vocat, linguæ Romanæ vsum, quam ex Græcia aduena [...] rat à vernacula lingua & patria ad peregrinam deficiens. [...] cus Mirandulanus. Homo inquit, variæ ac multiformis & [...] riæ naturæ animal. quibus verbis Platonis illud reddidit: [...] ζῶον φύσει εὐμετάβολον. Ego precationem non desultoriam [...] quod apud D. Cyr. est, [...] Refert Sex. Po[mpeius] priscos Romanos paribus equis, h. e. duob. in prælio vsos [...] defatigato aut sudante altero, in integrum transcenderent [...] modi equis Numidas vsos ostendit T. Liuius ita scribens: [...] desultorum in modum binos trahentibus equos, in recentem [...] ex fesso transsultare mos erat. Tales equos ἀμίππους vocant [...] nam κέλητες equi pernices combinantur, quorum vno vehi[tur de]sultor (de quo extat illud Homeri:

—Θρώσκων ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον)

alterum attrahit, atq; ita ἄμιπποι, velut iuncti vna equi dicuntur.

Vulpina lingua.

Κηνὰς γλῶσσα, id est, Vulpina lingua, pro dolosa & simulat[a ...] à vulpis ingenio, quæ inter alia nomina etiam κηνὰς vocatur [...] notat Nicandri interpres. Extat apud Callimachum, κηνάδι [...] γλώσσῃ, id est, Cum vulpina lingua. Quin & à Nicandro [...] λώπηξ, i. vafra & subdola vulpes, malitiosæ fraudis epitheto [...]

natur. Æſchynes à Demoſthene in oratione de corona κίναδος. i. vulpes audit. & Solon Athenienſi populo exprobrat, quod vulpes imitentur, & earum veſtigiis in ſiſtant:

Ὑμῶν δ' εἷς μὲν ἕκαστος ἀλώπεκος ἴχνεσι βαίνει.

Id eſt:

Quilibet è vobis vulpis veſtigia carpit.

Non eſt prætereundum hoc loco illud Pindari in Pythiis: ὀργαῖς ἀτενὲς ἀλωπέκων ἴκελοι. id eſt, Mordicus aſſimiles vulpium moribus, & apud eundem Meliſſus quidam μῆτιν ἀλώπηξ, id eſt, aſtuta vulpes dicitur. Quid, quod fraudulentos & doloſos κιδαφέας vocari annotat Heſychius, à voce κιδάφη, quæ vulpem ſignificat: vnde verbum κιδαφεύειν, pro vulpinari effertur. Apuleius quoque vulpinarium amaſionem nuncupat amatorem ſubdolum & fraudulenter agentem. Idem lib. de Magia vulpionem vocauit veteratorem. Pindarus Pythiorum oda 2 ὀργαῖς ἀτενὲς ἀλωπέκων ἴκελοι. id eſt, Impenſe vulpium moribus aſſimiles.

Pardalis exuuium induere.

Παρδαλέην ἐνδῦναι. Pardi exuuio amictus dicitur homo verſipellis & ingenio varius, vaferque, ὁ πολύστικτος τὸ ἦθος, teſte Euſtathio Ili. 3. quod & breuius repetit in decimo: εἰς παροιμίαν ἐπὶ πανούργων κεῖται τὸ στικτὸν τῆς παρδάλεως. id eſt, Parœmiace de vafris effertur maculoſa pardi pellis. Eſt enim variis maculis diſtincta pardi pellis, præcipueque eius quam Heliodorus Cameropardalin nominat. de qua ſic ſcribit hiſtoriæ Æthiopicæ lib. 10. χροιὰν δὲ καὶ ἐπιδορμίδα φολίσιν αὐθηραῖς ἐστιγμένον· Color pelliſque florentibus macularum pũctis variegata. vnde & epitheto αἰολόνωτος, i. maculoſo tergore dicitur ab Oppiano. Aſtutum ergo & ſubdolum, παρδαλῆν ἐνημμένον eleganter dicemus: quomodo fraudulentum, ἀλωπεκῆν ἐνημμένον. vulpino exuuio conueſtitum: & λυκέην, lupina pelle indutum, hominem rapacem: & νεβρίδα ἐνημμένον, hinnulina pelle rectum, timidum hinnuli inſtar, aut etiam verſipellem. quod huius animalis pellis maculoſa quoque ſit. Non abludit hinc, quod legimus Antenorem ingenio varium (id quod patriæ ſuæ non dubia proditio, quanquam hoſpitii omine à Liuio excuſata, facile oſtendit) non exitium modo effugiſſe capta iam Troia, ſed res etiam ſuas integras ſeruaſſe, beneficio pellis pantheræ ſeu pardi, pro ædibus ipſius appenſæ haud ambiguo argumento varii dubiique ingenii. cuius rei fidem facit Sophoc. in Aiace Locro, quod videlicet pro foribus ædium ipſius pependerit,

—Κατάστικτου κυνὸς
Στολὰς λιβύσσα, παρδαληφόρον δέρος.

Id eſt.

—Maculoſæ canis
Pellis Libyſſa. pardalinum ſcilicet tergus.

In quo verſu perperam pro λιβύσσα, ſcribitur καὶ βύσσα, apud Ariſtophanis ſcholiaſten in auibus.

Archilochia vulpes.

In verſipellem & aſtutiæ plenum dicitur. Dion Chryſoſtomus oratione 55 εἴπερ γε ὦ μακάριε καὶ τὴν Ἀρχιλόχου ἀλώπεκα τοῖς λέουσι καὶ τοῖς παρδάλεσι παραβαλοῦμεν. i. Siquidem Archilochi vulpem leonibus & pantheris comparare inſiſtimus Vbi emendandus eſt obiter Venetus codex, qui habet λέγουσι, pro λέουσι. Baſilius libro ad adoleſcentes de capienda vtilitate è gentiliũ libris: καὶ τῆς Ἀρχιλόχου ἀλώπεκος τὸ κερδαλέον τε καὶ ποικίλον ζηλώσομεν. i. Aſtutiam & verſutias Archilochiæ vulpeculæ imitabimur: quo loco perperam ſcriptum legitur, ἀρχιλόγου, quod olim memini Reſcium, hominẽ Grǽce non vulgariter doctum, ſed in corrigendo plus nimio forte anxium, interpretatum fuiſſe. vulpeculæ, de qua vetus eſt fabula. Alluſum eſt autem à Baſilio ad ipſa Archilochi verba, quæ integra hactenus conſeruauit ab interitu, has odes reliquias citans Herennius Philon, autor libelli De diuerſis dictionum Græcarum ſignificationibus, quem Hammonio cuidam tribuerunt hactenus typographi:

Πίθηκος ᾔει θηρίων ἀποκριθεὶς
Μοῦνος ἀν' ἐσχατιήν·
Τῷ δ' ἄρ' ἀλώπηξ κερδαλῆ συνήντετο,
Πυκνὸν ἔχουσα νόον.

Id eſt,

Forte ibat à feris relictus ſimius,
Auia luſtra petens:
Cui verſipellis vulpes obuiam ruit
Inſidioſa dolis.

Alioqui plurimus in vulpeculæ fabula fuiſſe videtur Archilochus, in carminibus aduerſus Lycambem, velut vbi vulpis cum aquila ſocietatem comminiſcitur:

Ὡς ἄρ' ἀλώπηξ καἰετὸς ξυνωνίην
Ἔθεντο:

aut (vt alia lectio habet)

Ἔμιξαν.—

Id eſt,

Iniere pactum vulpes atque aquila ſimul.

Reſpexit huc Plato lib. De rep. 2. τὴν τοῦ σοφωτάτου Ἀρχιλόχου ἀλώπεκα ἑλκτέον ἐξόπισθεν. id eſt: Attamen ſapientiſſimi Archilochi vulpes pone trahenda eſt. Alluſit eodem Themiſtius oratione 3. quæ eſt de vera amicitia: φύονται δέ τινες ἀλώπεκες καὶ ἐν ἀνθρώποις μᾶλλον δὲ ἀνθρώπια σμικρὰ τινὰ καὶ ἀνελεύθερα, τὰς ἀλώπεκας ὄπισθεν ἐφελκόμενα. id eſt: Naſcuntur inter homines etiam vulpes, ſeu potius homunculi improbi pariter & illiberales, qui à tergo vulpeculas attrahunt.

Βυσαύχην, *Incuruiceruicus.*

Hominem inſidioſum fraudulentumque ſimulatorem βυσαύχενα illi, nos Incuruiceruicum Pacuuiano vocabulo ſimiliter dicemus, qui obſtipo capite, & in humeros contracto, vultuoſam quandam triſtitiam præfert. Tradunt Phyſiognomonici, qui ex natura ſiloq; corporum, ingenium moreſque hominum explorant, id genus hominum maxime fallax eſſe & inſidioſum. Ductum ab animantibus, quæ inſidias aliis molientes, aut iram prementes, obliquant ceruices quoties inſultum meditantur, quod in vulpibus & canibus videre eſt. Xenarchus:

Πελοπιδῶν ἄστυτος οἶκος, κοὔτι βυσαύχην.

Id eſt:

Pelopidarum nutabunda gens, nec tamen incuruiceruica.

quo indicare videtur, Pelopidarum familiam tametſi in occaſum vergeret atque deficeret, erectum tamen animum gerere, & regia proſapia dignos ſpiritus.

Telchines.

Τελχῖνες prouerbiali ſchemate dicuntur fraudulenti homines, & malefici impoſtores apud Syneſium in epiſtola quadam: οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τῶν τοιούτων οἱ τελχῖνες ἀπέχοντο. id eſt, Neque vero à talibus ſibi temperarunt iſti Telchines. Idem in Dione, οὐκοῦν ἀγαθόν γε τι χωρεῖ τελχὶς καὶ βάσκανος. i. Num igitur boni aliquid continet Telchin & inuidus exiſtens? Nazianzenus in epiſtola ad Euſtochium ſophiſtam, οὐκ ἐπαινῶ σου τοὺς κοροπλάθους καὶ τοὺς τελχῖνας οἷς βάλλεις κακῶν τὸν ἀντίτεχνον, id eſt, Non laudo tuos puparum artifices & faſcinatores Telchinas, quibus parum recte aduerſarium impetis. Idem in priore ſteliteutica: τίνες τελχῖνες πονηροὶ καὶ βάσκανοι δαίμονες, id eſt, Quinam ſcelerati Telchines & inuidi dæmones iſtud tibi inſpirarunt? Euſtathius Ilia. 9. τελχῖνας prouerbio dici annotat τοὺς φθονεροὺς καὶ ψογεροὺς, improbos & merita reprehenſione dignos inuidoſque homines. Zezes inuidos fuiſſe dæmones annotat, qui arua rigare ſolebant Stygis aquæ aſpergine, vt inducta ſterilitate, alimenta mortalibus deficerent: vnde & παλαμαῖοι iidem cognominati fuerunt, à nociuo manuum opere. Perhibentur autem Telchines nouem fuiſſe in Rhodo inſula, Rheæ comites in Cretam proficiſcenti, venefici & præſtigiatores inſignes: vnde & nomen illis παρὰ τὸ θέλγειν, quod interdum denotat, in aliam naturam mutare, quaſiq; transformare, & quocunque lubitum ſit traducere. nam ex Actæonis canibus in homines immutatos fabula fingit, & in varias rerum ſpecies ſe conuertere ſolitos, nunc dæmonum, nunc piſcium ſerpentiumque aſſumpta forma: interdum etiam manibus pedibuſq; truncos. Euſtathius in 13. Iliad. ſcribit Telchinas in fabulis fingi δαίμονάς τινας κακοποιούς, καὶ οὐκ ἐπὶ καλῷ θέλγοντας, hoc eſt, maleficos dæmonas, non rite aut bona ratione demulcentes. Heſychius faſcinatores inuidos hac voce ſignificari ait: ſiue à τήκειν, hoc eſt, à liquãdo & abolendo dici eos velis, ſiue à θέλγειν, hoc eſt, à decipiendo. Etymologici author Telchinem exponit facinoroſum & conſceleratum, quique ſe viribus ſupra hominem gerit maioribus. Addit & Cretam Telchiniam olim fuiſſe nominatam, quod & à Stephano aſcriptum eſt, ab his & τελχιτεύειν deducitur, pro, rebellare, & ore duro eſſe ac refractarium. Gregorius Palama τελχινώδη τηκεδόνα appellat malignam tabem, aut illecebroſam: vbi ait, ἐβάσκηνε πάλιν καὶ ἐμοὶ τὸ πρόσωπον τελχινώδει τηκεδόνι συνέπιπτεν. id eſt: Rurſum faſcinauit me, vultuſque inſidioſa tabe concidit. Hoc eſt, dum fraudulenter renidet atque palpatur.

Hamaxobio inſtabilior.

De homine inſtabili, & incertis ſemper ſedibus nouas veteribus commutante, hoc eſt, qui fabulam vndecunque motoriam agit, dici conueniet hyperbolem illam Septimii Tertulliani, qua in Marcionem vſus eſt, Hamaxobio inſtabilior. Hamaxobii, quos Pomponius Mela Hamaxobitas appellat, inter Sarmatas annumerantur, plauſtra pro ſedibus habentes, vnde illis nomen, Græcis ἅμαξαν currum vocantibus & βίον victum: hi ſemper vagi ſtatam ſedem non agunt diutius, quam pecori pabula abunde ſufficiant.

Imbrij & Lemnij.

Tergiuerſatores, & qui ſibi conſcii iudicium declinabant atque ſubterfugiebant, cauſantes ſe peregre abfuiſſe, prouerbialiter ἰμβρεῖς, hoc eſt, Imbrios dici ſolere annotat ex Ælio, Dionyſio, Halicarnaſſæo Euſtathius, cuius hæc verba citat, ἴμβριοι, οἱ τὰς δίκας ὑποφεύγοντες, ἐπεί τινες εἰς δίκην καλούμενοι, ἐσκήπτοντο ἐν Ἴμβρῳ εἶναι, id eſt, Imbrij dicuntur, qui iudicium ſubterfugiunt, eo quod aliqui in ius vocati in Imbro abſentiam prætendebant. Idem repetit & Heſychius: ſed addit eoſdem quoque λημνίους dici, velut abſentiam in Lemno prætexentes. Eſt autem Imbrus, Æolica inſula, non procul à Lemno diſſita, è regione Tenedi.

Theramenes.

Theramenes dicitur de verſipelli & in vtramque partem dextro, qui pro re nata nunc harum nunc illarum fit partium. Ariſtophanes in Ranis:

Τὸ δὲ μεταστρέφεσθαι πρὸς τὸ μαλθακώτερον,
Δεξιοῦ πρὸς ἀνδρός ἐστι καὶ φύσει Θηραμένους.

Id eſt:

Ad molliora declinare ſemper, eſt
Dextri viri, qui natura eſt Theramenes.

Theramenes Agnonis filius, Isocratis præceptor, è tribu Steria fuit, magnæ Athenis in republ. authoritatis & spectatæ dexteritatis vir. in qua administratione quum egregie tempori inseruiret, factionibus se adplicando, Cothurnus dici cœpit, διὰ τὸ μὴ μόνιμον, ἀλλὰ καὶ ἐπαμφοτερίζον ἀεὶ τῇ προαιρέσει τῆς πολιτείας, vt in Nicia scribit Plutarchus hoc est. propter incertum, & nunc in hanc nunc in illam reipub. partem alternans studium hominis. Est enim cothurnus calciamenti genus vtrique pedi congruum. vnde ad Arrij dogma id transtulit metaphorice Nazianzenus: ὁ κοινὸς τῶν ἀμφοτέρων τῶν ποδῶν κόθορνος, id est, Vtrique pedi communis cothurnus.

Pyrrhonia hæsitatio.

Πυῤῥώνειος ἀπορία, id est, Pyrrhonia dubitatio, prouerbiali schemate vsurpatur de iis qui nihil certi statuunt atque decernunt, semper ambigui: cui vitio affinis fuit paucis retro annis vir maximi nominis, qui in religionis negocio, rebus controuersis vix vsquam stabili loco pedem firmat nutabundus, nunc huius nunc illius sententiæ esse creditus, siue potius quandam Theramenis dexteritatem affectans, qua feliciter atque ingeniose sæpenumero eludit & dum captus teneri putatur, verso pollice lubricus elabitur. Galenus lib. ij. De temperamentis: οὐ ταῦτ᾽ οὖν Πυῤῥώνειος ἀπορία καὶ λῆρος ἀπέραντος, id est: Nonne hæc sunt Pyrrhonis hæsitatio & infinitæ nugæ. Idem lib 2. De naturalibus facultatib. ἀλλ᾽ ἀπορητικοί τινες ἐξαίφνης καὶ Πυῤῥώνειοι γίγνονται. id est, Sed hæsitatores quidam subito ac Pyrrhonii euadetis. Fuit Pyrrhon Elæus philosophus, qui desperata veritatis inquisitione, temere omnia diu multumque rimatus, in singulis hæsitabat, vt idem Galenus in libello περὶ ὑποτυπώσεως ἐμπειρικῆς scribit: nihilque reuera esse aiebat, sed lege quadam & consuetudine omnia fieri, Laertio teste. Huius sectæ asseclæ ab authore Pyrrhonii appellati fuerunt: iidem & ἐφεκτικοί, quasi supersedentes, quod cunctarentur ac supersederent quidquam asserere. De quibus Philostratus, Πυῤῥωνείους ἐφεκτικοὺς ὄντας, &c. hoc est. aiebat Phauorinus Pyrrhoniorum de rebus diffinire supersedentiũ quæstiones iudicari posse. ab his ἐποχὴ nomen habuit: quam assensionis retentionem vocat Cicero in Academicis. Iidem & ἀπορηματικοὶ siue ἀπορητικοὶ, à perpetua hæsitantia. vt σκεπτικοὶ, quod considerationibus semper vacent, nunquam inuentionem perficiant. Dicti fuerunt & ζητητικοὶ, quod inquirant semper veritatem. In horum familiam adoptarunt se Academici, qui nihil affirmabant, & quasi desperata certi cognitione, quodcunque verisimile videretur, sequi volebant, vt in libro De Finibus bonor & malor inquit Cic. idem lib De natura deorum primo prudenter dicit Academicos in rebus incertis assensionem cohibuisse.

Euannat ad omnem auram.

Λίκμησις ἡ κατὰ πάντα ἄνεμον, id est, Euannatio ad omnem auram, prouerbiali schemate vocatur à Nazianz. leuitas & mobilis animi inconstantia, qua sententiam vnam in omnia flectimus, & ad diuersa applicamus: vbi indicat Arrianis verbum illud, τὸ ὅμοιον, id est, simile, plurifariam obtendi, & in diuersa trahi. Respexit ad præceptum Iesu Siracidæ quod c. 5. extat in hæc verba, μὴ λίκμα ἐν παντὶ ἀνέμῳ, καὶ μὴ πορεύου ἐν πάσῃ ἀτραπῷ. id est: Ne euãnes ad quemuis ventum, nec quamlibet insistas semitam. quo admonemur, fugiendam esse futilem illam leuitatem, qua citra iudicium & rationis pondus cuiuis rumusculo accedimus, opinioni omni fidem deferimus. Vulgare etiam iactatur prouerbium, non multum ab hoc abludens, de leuibus Chlamydem omni vento obuertit.

Statua viatores omnes intuens.

Gregor. Nazianz eodem in loco in funerali oratione Athanasii, prouerbialiter, statuam viatores omnes intuentem, appellat symbolum aut dictum aliquod, diuersimode interpretari quod possis, & quod speciosis argumentis in hanc & in illam sententiam deflecti, & ad diuersa accommodari queat. Verba eius sunt, ἡ πρὸς πάντας ὁρῶσα τοὺς παριόντας εἰκὼν, id est: Effigies aut simulacrum cunctos viatores spectans.

Leo prius, nunc leporem agit.

Λαγὼ βίον ζῇς ὁ πρὶν ἄγριος λέων.

Id est,

Ferox leo olim leporis æuum nunc agis.

Senarius est prouerbialis, incerti authoris, in hominem delicatum, qui pristinam ferociam euertit. Id quod iis fere accidere videmus, qui cum paupertate magnas opes, cum mendicitate optimum sacerdotium commutarunt. Hi namque ad subeunda arma & pugnas intrepidi prius, nunc mollitie luxuque eneruati, in ocio delitescere, & Bacchica arma tractare malint potius. Huc spectat illud Galeni libr. De prænotione τὰς δ᾽ ὑποπτεύοντα λαγὼ βίον ζῶν ἀεὶ τρέμοντά τε καὶ πείσεσθαι προσδοκῶντα. id est, Metuentem leporis vitam viuere, semper trepidum, ac pati quippiam spectantem. Dion in oratione De gloria: ἐστὶ δὴ τὸ τοῦ λόγου, λαγὼ βίον ζῶν, id est, Aciuxta prouerbium, leporis vitam viuens. Antiqui λέοντας, id est, leones, viros strenuos appellarunt. ita Lycophron Herculem τριέσπερον λέοντα, id est, triuesperum leonem dixit: Q Calaber Achillem κρυερὸν λέοντα, id est, rigidum leonem: & Euripides Orestem ac Pyladem λέοντας διδύμους. id est, geminos leones. Eodem referendum est Chabriæ dictum, φοβερώτερον εἶναι ἐλάφων στράτευμα λέοντος ἡγουμένου, ἢ λεόντων ἐλάφου. hoc est, Formidabilius esse ceruorum agmen ductore leone, quam leonum, ceruo. quod Aristides refert. Euripides à Deo cuilibet animanti vnam in genere attributam esse naturam dicit:

Τί πόθ᾽ ὁ Προμηθεὺς ὃν λέγουσ᾽ ἡμᾶς πλάσαι,
Καὶ τ᾽ ἄλλα πάντα ζῶα, τοῖς μὲν θηρίοις
Ἔδωκ᾽ ἑκάστῳ κατὰ γένος μίαν φύσιν·
Ἅπαντες οἱ λέοντές εἰσιν ἄλκιμοι,
Δειλοὶ πάλιν ἑξῆς εἰσὶ πάντες οἱ λαγῷ.

Id est:

Quid, quod Prometheus condidisse quem ferunt
Nos atque cuncta animantia, ille bestiis
In genere singulis naturam vnam dedit,
Cuncti leones præditi sunt robore:
Formidinis pleni omnes sunt lepusculi.

Cercops.

Cercops, pro veteratore & vafro impostore prouerbialiter fertur, à vulpis moribus, quæ κέρκῳ, id est, cauda huc illucque [illegible] canes venaticos eludit. Alii referunt ad Cercopas Lydios duos insignis nequitiæ fratres, quorum alteri Passalo, alteri Acmon [illegible] men erat inditītium, vt puto à mutuis quas tradebant operis [illegible] autem vocantur paxillus & incus. Æschines Sardianus Cand[illegible] & Atlanta nuncupatos fuisse scripto prodidit, Memnonidis fil[illegible] Diotimus in Herculis certaminibus Olum & Eribaten nom[illegible] tim recenset hisce versibus:

Κέρκωπές τοι πολλὰ κατὰ τελόδους πατέοντες
Βοιωτῶν σίνοντο, γένος δ᾽ ἔσαν Οἰχαλιῆες,
Ὦλός τ᾽ Εὐρύβατός τε δυσαβρυδαίμονες ἄνδρες.

Id est:

Attriuere malis variis Bœotiam adorti
In triuiis genus Oechalia Cercopes habentes,
Olusque Eurybatusque viri raræ improbitatis.

Alii ex Thya & Oceano prognatos fabulantur, & propter [illegible] insidias, quibus Iouem fraudulenter inuoluerent, in saxa co[illegible] sos. Xenagoras vero ob improbos & versipelles mores in si[illegible] transformatos scribit. apud Varinum enim legendum est, [illegible] κους pro, ἐπιτήμους. quam fabulam delibauit & in Transforma[illegible] num 14 Ouid ibi:

Quippe deum genitor fraudem & periuria quondam
Cercopum exosus, gentisque admissa dolosæ
In deforme viros animal mutauit.

Sunt qui annotant Cyclopas prius dictos fuisse Cercopas, atq[illegible] improbos & maleficos homines Cercopum nomine no[illegible] se. Chrysippus κερκωπίζειν pro decipere exponit, translatione [illegible] pta ab animalibus caudæ verbere palpantibus: simili enim [illegible] adulatores & impostores cauda verborum simplices circum[illegible] unt & illaqueant. Vtitur voce Cercopis pro fraudulent[illegible] nus lib. 22. Delator, inquit, vt Cercops, homo breues humeros [illegible] tentans. Synesius libr. De prouidentia anum quandam S[illegible] appellat ποιπάλημα κερκώπειον, id est, versutiam Cercopicam. [illegible] schines orator de Demosthene: ὅτι μὲν οὖν ποθ᾽ ὁ Κέρκωψ [illegible] λέγεσθαι ποιπάλημα, id est, Quodcunque tandem iste Cercops [illegible] potius dicendus est interniculum. Notat illum ob ingenii pra[illegible] tem, qui subdolis artibus subtiliter imponat. Synesius ad Py[illegible] nem, ἑτέρως δὲ οὐκ ἔστι πλουτεῖν ἐν ταῖς καθ᾽ ὑμᾶς ἀγοραῖς, μὴ πάντα [illegible] γνῶναι καὶ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα δίκαια, ἐκ κώπα ἀντ᾽ ἐλευθέρου [illegible] id est: Alia ratione in foro ditescere non licet, nisi cuncta & diu[illegible] & humana iura confundas, & pro libero homine Cercops eu[illegible] Philon Iudæus vbi enumerat voluptarii hominis epitheta: [illegible] cætera, inquit, est, ἀπειθὴς, ἀφιλομαθὴς, γόης, εἴρων, κέρκωψ, id est [illegible] morigerus, infrenis præstigiator, mendax, Cercops. Celebrat[illegible] ἀγορὰ κερκώπων, id est, forum Cercopum Athenis apud He[illegible] porticum, vbi res furto sublatæ vendebantur. Cercopes [illegible] furtis & veteratoriis artibus insignes traducuntur, vt refert E[illegible] thius Odyss. 2. Memoratur & Cercops quidam Pythagore[illegible] quem, Suidæ testimonio, referantur scripta quædam Orph[illegible] tributa. cuius loci occasione arbitror emaculandum esse Ci[illegible] nis codicem libro De natura deorum primo, & loco Cerdon[illegible] ponendum esse Cercopis, in illis verbis: Orpheum poetam [illegible] Aristoteles nunquam fuisse: & hoc Orphicum carmen Py[illegible] ræi ferunt cuiusdam fuisse cerdonis. Quin & Cercopem Mil[illegible] scriptorem citat alicubi Athenæus. Cercopa etiam lucripet[illegible] ci, qui vndecunque lucrari cupiat, annotat Sex Pompeius.

Escam hamo circumponere.

Τὸ δέλεαρ τῷ ἀγκίστρῳ περιτιθέναι, id est, Hamo escam circum[illegible] ponere est insidiis aliquem circumuenire, & blandiciis verbo[illegible] in errorem inducere. Nazian in Athanasii funebri oratione: [illegible] πλουσίοις δέλεαρ ἦν τῷ τῆς ἀσεβείας χαλκῷ περικείμενον. id est: E[illegible] rat simplici vulgo, hamo impietatis circumuoluta. Idem in S[illegible] teutic. ἢ καθάπερ χαλκῷ περιβάλλοι δέλεαρ τῇ τυραννίδι [illegible] id est: Aut tyrannidi blanditias velut escam hamo adiiciat. Greg[illegible] presbyter: ἕτεροι δὲ ἁπλότητι τρόπων φενακισθέντες, τὸ δέλεαρ [illegible] ρέστως καταδέχονται. id est, Alij simplicitate morum decepti [illegible] escam deglutiunt. Ælianus sophista in epist. δέλεαρ [illegible] θασιν ἡμῖν τὴν εὐπρέπειαν. id est: Formæ venustatem nobis o[illegible] amentiæ escam, Vtitur & Nicephor alicubi. Author incertus [illegible] Etymologici authorem: ὡς οὐκ οἶδ᾽ εἴ τις ἰχθὺς ὑπὸ δελέατος [illegible] κῆς ἀπαλισθείη. id est: Attractus fui à voluptatis esca, ita vt [illegible] sciam an vllus piscis potuerit magis. Philon Iudæus, ἐν τῷ [illegible] ἀγκιστρεύεται ψυχὰς, id est, Quibus ceu hamo trahit adolescen[illegible]

animos. Ælianus, ἐδέμοι καλὸς ἀνθρώπινον δέλεάρ ἐστιν, id est: Non forma mihi esca est. Nazian. illud affine est, χρήμασι δελεασθῆναι, id est, Pecuniis inescari.

In casses inducere.

Εἰς ἄρκυς ἐμβάλλειν, In casses iniicere: pro, irretire & inuoluere quempiam. Heliodorus lib. 8. ὥσπερ εἰς ἄρκυς ἐμβεβλημένος. id est, Quasi in retia coniectus, Antiphanes comicus in Citharœdo, εἰς δυσμενὸς εἰς πόρκον, ὅθεν ἔξω πάλιν οὐ ῥᾳδίως ἔξειμι τὴν αὐτὴν ὁδόν. i.e. Inuolutus cassibus vnde non licuit facile regredi eadem via. Dicæogenes apud Stobæum.

Gallus bibit, neque meit: Myxus non bibit, attamen meit.

Ἀλέκτωρ πίνει καὶ οὐκ οὐρεῖ, Μύξος οὐ πίνει καὶ οὐρεῖ, id est, Bibit gallus, neque meit: Myxus non bibit, attamen meit. Citatur in Varini lexico, dictumque annotatur de arrogantibus hominibus & magnos spiritus gerentibus. Græce est, ἐπὶ τῶν κομπαζόντων καὶ μεγαλαυχούντων. Fertur autem Myxus quidam Dianæ fuisse sacerdos, homo astutus & fastuosus.

Μάσθλης.

Μάσθλης ἄνθρωπος, vafer ardelio & versipellis, atque insignitæ improbitatis dicitur: vel homo ingenio variabili & desultorio, qui nihil habeat stabile aut firmum, ad quamuis aurulam mutabilis. Metaphora à loro macerato, in omnia propter humorem imbibitum flexili. Vtitur eo Aristophanes in Nebulis: & Aristides in oratione aduersus eos qui eliminant mysteria, χαρίεις γ' ἂν εἴης ὦ μάσθλης, id est, Lepidus profecto homo fueris ô ardelio. Sappho: ποικίλος μάσθλης λύδιον κακὸν ἔργον, id est. Varium lorum Lydium malum opus. quod forte de Lydio verberone intelligendum est. Est autem μάσθλης proprie maceratum lorum: sunt qui flagrionem eo nomine intelligi putant, quem & mastigiam Plautus dixit. Huc spectat illud Eupolidis comici:

Ἔχων πρόσωπον καρίδος μασθλητίνης.

Id est:

Faciem habens squillæ lori instar tortillis.

Versatilior cardine.

Γιγγλύμου πολυστροφώτερος, id est, Versatilior ginglymo siue cardine. Extat adagium apud Suidam ex innominato authore, γιγγλύμου πολυστροφώτερος ἐν τοῖς πρακτέοις ἀποδεικνύμενος. id est, Qui se in rebus agendis versatiliorem cardine declarauit. Eiusmodi hominem στρόφιν vnica voce appellant Græci, quasi versatilem. vtrunque vero tam probro quam laudi dari potest, vt significetur & is, qui dexteritate quadam in rebus agendis explicare sese, & qui volubilitate innata aliis imponere nouit. Γιγγλυμὸς est commissura illa, qua mutuo inseruntur versanturque cubitus & lacertus, aut in valuis cardines, & in thoracibus ii qui στροφεῖς vocantur. Ita ferme exponit Hesychius. Galenus libello de ossibus inter tria dearticulationis genera, tertium enumerat Ginglymon, quo ossa se mutuo introeuntia, sic combinantur, quemadmodum vertebræ spinæ inter se, & cum lacerto coniungitur humerus. Idem commentario de fracturis: οἱ γίγγλυμοι, τὰ μὲν τινα κοῖλα, τὰ δὲ ἐξέχοντα κεκτημένοι, τοῖς μὲν κοίλοις ὑποδέχονται τὰς ἐξοχὰς τῶν πλησιαζόντων, τοῖς δὲ ὑπερέχουσιν εἰς τὰς ἐκείνων ἐμβαίνουσι κοιλότητας. Quibus verbis dilucide describit quid proprie sit ginglymus, ita vero sonant Latine: Ginglymi siue cardines partem habent concauam, & partem extantẽ: illa protuberantes eminentias excipiunt, hac concauitates ineunt. Sic Hippocrates ibi, τοῦ βραχίονος τὸ γιγγλυμοειδές, id est, brachii cardinamentum vocat infernam eius partem qua non cubito conseritur Galenus anatomicarum institutionum lib. 2. naturæ industriam ostendens, capitis ossa suturis commissa, γιγγλυμοειδῶς, hoc est, vt Celsus loquitur, ad modum cardinis coagmentari dicit.

BRASSICANI. Βιβλιαίγισθος.

Author magni Etymologici scribit, Andream medicum ab Eratosthene, quod eius libros furtim exscripserat, βιβλιαίγισθον fuisse dictum: allusione prouerbialis cognomenti sumpta ab Ægistho, qui Clytæmnestram Agamemnonis corruperat. Hoc cognomentum illi præcipue merentur, qui aliorum scripta sibi vendicant, suoque nomine passim inuulgant. Ridiculum profecto hominum genus, & ingenii plane obnoxii, quod Plinius ait: quod malunt in furto deprehendi, quam mutuum reddere. Demetrius Grammaticus Adramytenus cognomento dictus fuit Ixion, quod Euripidis tragœdiam, quæ inscribitur Ixion, clam sublegisset, & sibi adscripsisset. quanquam Laertius, Suidas, & Athenæus, ita quoque cognominatum fuisse scribant, quod in Alexandria Iunonis statuæ argentea quædam ornamenta detraxisset, siue quod Ixionis exemplo parum gratus fuerit in Aristarchum præceptorem.

Turbine versatilior.

Suidas ex Aristophane citat qui dixerit, βέμβικος οὐδὲν διαφέρειν δεῖ, ἀλλὰ τὸ ἀκίνητον, καὶ εὔστροφον εἶναι δεῖ. id est, Oportet nihil à turbine siue trocho differre, pro eo quod est desultorium, agilem & versatilem esse oportere, βέμβιξ enim turbo dicitur, tanquam πέμπιξ, παρὰ τὸ πέμπεσθαι καὶ ἐλαύνεσθαι, vt interpres Sophoclis inquit. Aristophanis interpres in Vespis ita scribit, βέμβιξ γάρ ἐστι ξύλινος στρόμβος καὶ ἐργαλεῖον, ὃν μάστιγι στρέφουσιν οἱ παῖδες. vnde etiam βεμβικιᾶν τὸ περιστρέφεσθαι, Sic in Græco epigram. Callimachi.

Latrunculis ludere.

Seneca festiuissime dixit latrunculis ludere, de iis qui sese decipiunt mutua verborum captione. Latrunculorum ludus ex Ouidio & Martiali notissimus est.

Nullus aleator sapientior.

Plautus in Rudente dixit, Nullus aleator te sapientior est: de homine versutissimo, & qui pro re nata facile possit consilium capere. Cæterum aleæ ludus tanquam probrosus interdictus erat apud veteres. id quod Cicero in 2. Philippic. & Plutarchus περὶ δυσωπίας indicant. & Horatius inquit:

Et vetita legibus alea.

Sesquiulysses.

Varro satyras suas Menippeas fere omnes prouerbialibus titulis inscripsit, quarum & vna, cuius meminit Nonius Marcellus, Sesquiulysses inscripta fuit. Sic autem ab Vlysse, qui mores hominum multorum vidit & vrbes, hominem summe astutum & veteratorem plane expolitum appellauit, id quod & Budæo placet libro primo, De asse & eius partibus.

IOANNIS VLPII. Insuere in saccum vel culeum.

Insuere in saccum vel culeum, vulgo dicimus, pro circumuenire aliquem, vel ludere.

Vt sportulam furunculus captare.

Cum quis per fraudem quod sibi non debetur amplectitur, & alienum ad se trahit, vt sportulam furunculus captare dicitur, Tertull. Natum ab amiculis & clientibus Romanorum potentiorum, à quibus mane salutabantur, & per vrbem incedebant stipati, quibus vicissim sub vesperam dabant honorarium aliquod munusculum, sportulam videlicet. Inter hos autem clientes & amiculos, cum iam dandum esset munus, alii clam se immiscebant, vel ab absentibus sese submissos mentiebantur, quos furunculos vocabant.

COGNATI. Agitatur vento.

Huc & illuc, vndarum more à vento mouentur instabiles, leues & inconstantes. Denique instabiles, ventosos Galli vocant sua lingua, à tous vents. Christus Matth. 11. Quid existis in desertum vt videretis? Num arundinem quæ agitatur à vento. Apostolus Ephes. 4. Non simus paruuli fluctuantes, & omni vento doctrinæ circumferamur.

Strutio.

Semper hæc vox vulgo habita fuit pro ancipite fide hominibus, ambabus partibus satisfacere volentibus. Ductum autem id verbum est ab apologo animantis, quæ partim fera, partim auis esse perhibetur. Cum enim inter bestias & volucres pugna excitata esset, ipsa opem suam atque suppetias vtrisque eo animo offerebat, vt vtra partium superior fuisset, ipsa in tuto victoriæ particeps esset: sed interim & capta est, & calamitate sua ostendit simulatum esse officium, quo quis duos dominos deuincere contendit, nec vnquam bene cedere. Aut enim alterum odio habet, aut erga neutrum ex animo est adfectus. Homerus martem vocat ideo ἀλλοπρόσαλλον, quod nunc his, nunc illis partibus faueret. Est enim turpissimum cum vtraque parte colludere. (Lege prouerb. Erasm. Vespertilio.)

Recoctus.

Catullus in quodam Hendecasyllabo:

Sed non omnia displicere vellem
Tibi, & Suffecio, seni recocto.

Per recoctum intelligimus veteratorem insignem, qui longo rerum & temporis vsu didicerit, qui distent æra lupinis: quique in re aliqua tyro non est, sed acri iudicio præditus, grauis, serius & tritus. Quibusdam videtur translatio esse ducta à metallis, quæ recoquendo meliora & puriora fiunt omniumque scoria liberantur, & aliena materia. Sed potius ab his ferramentis ducitur, quæ cum inueterauerunt, recoquuntur vt reficiantur ac reformentur, aut in aliam speciem mutentur. Horat. libro secundo, Serm. satyra v.

-- Plerunque recoctus
Scriba ex quinqueviro coruum deludet hiantem.

Id est qui sæpe factus & refectus est scriba. Sic recoxisse Peliam dicitur Medea, id est, reformasse atque renouasse: vt recoctus senex sit hic, annosus, antiquus longæ ætatis, plurimi vsus, multis in rebus tritus & versatus, ideoque seueri & acris iudicii. Galli vocant, vieux routy. Coctum namque vocabant, quicquid vetus & multi temporis existat: vel Seruio teste, cuiusmodi illud Persianum est, in prima satyra:

Vt ramale vetus prægrandi subere coctum.

Quomodo & Virgilii illud Æneidos vndecimo accipi potest de telo dictum:

--- Solidum nodis & robore cocto.

Quod ad roborationem artis ingenio quæsitam torquet Donatus. Similiter accipi puto & incoctum apud Aul. Persium, vbi quid potissimum in sacris spectet Deus, ille expendens, iubet nos eo

adferre sanctos mentis recessus,& incoctum generoso pectus honesto: ac incoctum quidem , hoc est , duratum,& circa virtutum actiones diu multumque exercitum. Haud absimili ferme sensu dixit recoquere, Fabius libro 12 cap. 6. de Marco Tullio loquens, qui se Apollonio Moloni Rhodi rursus formandum ac velut recoquendum dederit. Acron recoctos dici ait scribas, qui sæpius pro consulibus ad prouincias missi , exercitatiores facti essent ex ipsa frequentia & vsu: qua ratione veterator Donato exponitur à multarum rerum gerendarum vetustate deducto nominis etymo. Budæus De asse, recoctos aulicos dicit, in aula veteratores & consummatos. Huic contrarium est, Crudus: de quo alibi.

Syri aduersus Phœnices.

Σύρ☉ πρὸς Φοίνικας, id est Syri aduersus Phœnices. Hoc vtimur, quoties significare volumus, duos egregie astutos hoc agere, vt dolis se mutuo circumueniant. Syri enim olim astutiæ nomine male audierunt, quemadmodum & Phœnices.

Ἀνεπαρίασε.

Parus vna Cycladum , cuius incolæ olim non seruato pacis, quod cum Miltiade pepigerant, fœdere, prouerbio apud Græcos locum fecerunt, quo in fœdifragos vtuntur, ἀνεπαρίασε dicentes, pro eo quod est μετεμελήθησε, facti pœnituit.

Caracallæ nummi.

Conuenit in eos, qui aliud præ se ferunt , aliud tegunt , quique fuco corrupti sunt,& pallent, in blandos vultu, sed animo virulento.& eos qui sanctimoniam habitu præ se ferunt, cum vita sint impia. Dion autem narrat, Antonium Caracallam in vsu habuisse nummos adulterinos, plumbumque argentatum , & æs inauratum, pro argento vel auro suis senatoribus dedisse. Hinc natum est prouerbium.

Κέρκωπες.

Prouerbiali specie κέρκωπες, homines callidi & veteratores, quasique artifices quidam deceptionum & fraudium (qui & plani in Latina lingua)& κέρκωπα ἀντ' ἐλευθέρων γενόμενον , in quadam epistola Synesius. Item assentatores: nam hoc etiam genus perniciosissime decipit. Infames fuere hoc cognomine apud priscos Passalus & Acmo, seu Achemo, à quibus est appellata (vt videtur) κερκώπων ἕδρα, illa apud Herodotum Polymnia , quæ & ipsa prouerbii instar haberi possit. Item Cantulus & Atlas , vel (vt alii) Andulus & Atlantus, Eurybates Crœsi proditor, & Olus. Inde verbum factum κερκωπίζειν , fraudes huiusmodi & assentationes vsurpare. Rationem appellationis alii deducunt ab animalibus quæ cauda blandiuntur: alii à vulpina astutia , cum insequentes canes hæc cauda decipiat. Alii Cyclopas tradunt aliquando Cercopes appellatos, cum κέρκως etiam nescio quid κυκλωπερὲς significare dicatur: & inde translatum nomen ad malos & improbos. Alii à moribus & ingenio gentis Lydiæ deducunt, quæ Cercopum nomen habuerit,& fuerit natio vafra impostorum & mendacium. Id quod mihi simplicissimum videtur, & maxime consentaneum: quo fortassis accommodare licebit, quæ apud Plautum appellatur Astutiarum regio, in Milite. Cum tamen & animantis quid significare κέρκ☉ tradatur, siue simiarum generis & eum fortasse, qui κερκοπίθηκος, siue vitium vastatricem bestiolam, siue gallum etiam & murem agrestem. Venit in mentem & à specie atque similitudine tam oris quam ingenii, seu naturæ eius quod inter hæc maliitiosa versutia præstat, factam videri posse appellationem : & de simiis quidem suspicari fortassis aptissimum fuerit, vt sit quemadmodum Homericum κυνώπης,& similia. Quod autem Ludouicus Cælius de cerco notat, vsum prouerbialem videri vult etiam apud Latinos: de hoc, inquam, vt nihil disputetur amplius , locus certe, quem de Epist. ad Atticum ille adducit , Quouis potius quam vt Cercum videat, &c. is neque ita legitur in emendatioribus libris: & vt maxime ea lectio non intoleranda videatur , de Cæsare quidem (vt ipse vult) res non fert , vt accipiatur. Est in prouerbio Græcorum & κερκώπη, de loquacibus, vt videtur , & garrulis, non de taciturnis, vt quidam putant, ἀπὸ κερκώπης, quam cum turture comparant obstrependo Grammatici: & docet diserte Athenæus, esse hoc, τέττιγι καὶ τριγωνίῳ ὅμοιον ζῶον, quo & in cibo vsi sunt. παιπάλημα autem & ipsum quasi ad minutias quasdam exquisitæ fraudis & doli crudelissimi transtulerunt : quomodo vsurpatum videtur in Auibus. Aristophan. Coniunguntur enim σόφισμα, κύρμα, ρίμμα, παιπάλημ' ὅλον: quod idē videtur significare apud eundem in Nubibus παιπάλη. Vnde apud Homerum πολυπαίπαλοι Phœnices: quod etsi alii aliter interpretantur, videtur tamen maxime consentaneum , malitiosos ibi & callidos significari, quo nomine hæc gens male audiit. De hac vero translatione cum alii alias coniecturas retulerint , mihi quidem vel ab eo esse videtur, quod versutia non facile circumueniatur aut capiatur , sed diuerticula reperiat, per quæ elabatur, cum παιπάλημα proprie esse doceant, quod multos exitus habeat, & quasi ostia quibus excipiatur : vel quod non crassa quædam & quasi rudior calliditas significetur, sed munitissima & exquisitissima: cum παιπάλη etiā farinam tenuissime cribratam significet : quomodo multæ non erunt dissimiles translationes in nostro vernaculo. Vsurpatur vtrunque ab Æschine in oratione De falsa legatione, contra Demosthenem: vbi hoc dicere videtur , nesciuisse se antehac qualia essent Cercops, & quid παιπάλημα appelletur,& παλίμβολον, atque similia: quæ nunc de Demosthenis vita & moribus explicari videat, vt disserere potuerit. quem locum & Erasmus Roter[...] mus adducit in prouerbio, κερκώπων ἀγορά : quo tamen qui vi[...] rint, non ex ponte. cum Grammatici doceant Athenis ita [...] appellatum locum eum, in quo venderentur quæ furto essent [...] tracta, id est , forum furtiuarum venalium: παλίμβολ☉ [...] fuerit, qui versutior sit, quam rota figuralis secundum Plautum [...] ingenio lubrico. Est igitur κερκώπειον παιπάλημα, Plautinus C[er]copæus, fraus seu dolus Cercopæus, astutiæ veteratoriæ, & [...] atque eximiæ, seu callidissimæ. Hoc vsus est Synesius Cyren[...] Ægypto, seu de prouidentia libro primo, τὸ παιπάλημα τὸ κ[ερκώ]πειον, id est, Cercopæa fraudulentia, Budæus de asse. Cercop[es vo]cat Luciones. Herodot. in 7. Cercopum hedra, impostorum [...] lucripetarum sedes Inde natum apud Græcos prouerbium. [...] refer quæ docte sup. retulit Iunius in prou. Cercops, & Er[asmi] Chiliad. Cercopum cœtus. & quod est in collectanea God[...] Cercopum forum.)

In vento & rapida scribere aqua.

Catullus de inconstantia fœminei amoris:

> Dicit: sed mulier cupido quod dicit amanti,
> In vento & rapida scribere oportet aqua.

Lepide duas res elegit, quæ perpetuo fluant, eamque naturam [ha]beant, vt in eis nihil imprimi possit : Phyllis Demophoonti [apud] Ouidium:

> Demophoon ventis & verba & vela dedisti:
> Vela queror reditu, verba carere fide.

Apud eundem, Leander Hero:

> Cumque minus firmum nil sit, quam ventus & vnda,
> In ventis & aqua spes mea semper erit.

Idem Eleg 4.

> Quæ tibi sint facienda tamen, cognosce, nec Euris
> Da mea, nec tepidis verba ferenda Notis.

Eleg 7.

> Cunctane in æquoreos abierunt irrita ventos?
> Cunctane Letheis mersa feruntur aquis?

Sic Lucanus in 5.

> ---Pereuntia tempora fati
> Conqueror, in ventos impendo vota fretumque.

Budæus De contemptu rerum fortuit. 3. Si in ventos quere[las] fundis, indignum est homine docto. Seruius enarrans illum [Ma]ronis versiculum ex 11. Æneid. libro,

> -- Nec ferre videt sua gaudia ventos:

adagium refert, explicatque his verbis: Venti ferunt gaudia, [id est,] lætatur incassum. Sicut supra Æneidos 9.

> -- Sed auræ Omnia discerpunt,& nubibus irrita don[ant.]

Vbi idem Seruius: Quæ inutiliter iubentur, dicitur ventus d[iscer]pere,& nubibus irrita dare. Sæpe hac prouerbiali loquendi [con]suetudine poetæ vtuntur. Theocritus in Dioscuribus:

> Ἴσκον τοιάδε πολλά, τὰ δ' εἰς ὑγρὸν ᾤχετο κῦμα πνοιὴ ἀνέ[...]
> μοιο.---

Id est:

Dicebant talia multa, ea vero in humidos fluctus abiit ventus [...] ferens. Idem Æneidos 11.

> ---Partem volucres dispersit in auras.

Id est:

negauit. Vide alibi, Ventis verba profundere. (& in Chil. Ve[ntis] tradere.)

Sinapi callidior : Sinapi tueri.

Celebre apud Gallos adagium. Etenim insignem veter[atoriam] astutiam indicaturi: Callidior, inquiunt, est sinapi : quod ig[...] semen nares & cerebrum apprehendat, lacrymas excutiendo, [...] lo asperrimi saporis præuio odore. Huius enim vis conf[estim] sublime fertur , nec aliud magis in nares & cerebrum pen[etrat] Quare si modus adfuerit, huius odor naribus raptus, statim [...] nutamentum ciet, euellicans sensum lacrymas elidit. quod te[statur] in hortulo Columella, canens:

> Seque lacessenti fletum factura sinapis.

Quæ noxa cœli subito conspectu summouetur , veluti noxio [ha]litu per nares euanescente , nec caput vibratim feriente. Fer[ven]dum sinapis semen & acerrimum esse, aperte Nicander in Ge[or]gicis testatur:

> Semina tractanti morsum factura sinapis.

Item coquus in Pseudulo : Teritur sinapis scelerata cum illis [...] terunt, priusquam triuerint oculi, vt extillent facit. Quare [...] potius, quam iculariter lepidissimus Græcorum comicus Aristo[...] phanes in Equitibus suis cum Cleonem ira percitum , rugosa [...] perataque fronte , vultuque rubicundo, truci aspectu, oculis [...] emissitiis , lumen vltro citroque iaculantibus, furorem ho[mi]nis demonstrans, sinapi conspexisse dixit, quasi indignabund[um] excandescentemque virum innuens. Versiculum eius subi[...] ximus:

> Κἄβλεψε νάπυ, καὶ τὰ μέτωπ' ἀνέσπασεν.

Quod est: Sinapim conspexit,& frontem contraxit.

Astaphium in Truculento Plauti : Si ecastor hic homo sina[pi] victitet, non censeam tam esse tristem posse. Macrobius Sa[...] turn. libr. sexto , citat ex Ennii libro quarto , Sabinarum [...] versum:

> Neque triste quæritat sinapi, neque cæpe mœstum.

Exponens triste amarum.

Animo nunc huc, nunc fluctuat illuc.

Ancipitem hominis animum, & incertum consilium hoc Virgiliano hemistichio licebit indicare: in quo expressit verbum Græcum μερμειζω, vel μερμηρίζω, quod in diuersas partes consulere, sollicite cogitare, & animo versari significat. Non dissimile huic sequitur Euripidis in Iphigenia Aul. actu 2. πλάγια γὰρ φρονεῖς, &c.

Mutuum sumpsisti.

Hic loquendi modus etiamnum hodie de furto manet vulgo frequentissimus: Mutuum sumpsisti, quod nunquam sis redditurus, hoc est, furatus es. Suetonius in dictatore Cæsare, tit. 51. Aurum in Gallia effutiuisti, hic sumpsisti mutuum. Sensus autem est. Quod aurum hic ex ærario sumsisti mutuum, nempe vt fures solent, nunquam reddituri, hoc inquam effutiuisti in Gallia: id est turpiter cum magnatum fœminis insumpsisti.

Ἀρχιλόχου ἀλώπηξ.

Adagium hoc in eos dici existimo, qui pro re nata consilium expeditissime capiunt, quemadmodum Archilochus in Apologis à se scriptis, vulpem vbique callidissimam introduxit. Basilius ad nepotes suos cap. 16. At diuitias (inquit) contemnimus, & voluptates despiciemus, verum blanditias & adulationes sectabimur & Archilocheæ vulpis calliditate gaudebimus. (alibi Iunii prouerbium vide, Archilochia vulpes.)

Vlysses.

Plautus in Pseudulo, Vlyssem Simonis seruum Pseudulum totum ex mendaciis atque dolis compositum vocat: Viso, inquit Simo, quid rerum meus Vlysses egerit, iamne habet signum ex arce Ballionia. Idem paulo post: Superauit dolum Troianum atque Vlyssem Pseudolus. Vlyssem enim Homerus vbique callidum, astutum, vafrum, versutum, ac dissimulantem simulantemque fingit. Vnde eundem statim initio Odysseæ, πολύτροπον appellat: & Iliad. penultimo:

---Ἂν δ᾽ ὀδυσσεὺς πολύμητις:

Consilio hinc pollens & fraude Ithacensis Vlysses.

Apud Euripidem in Troadibus actu 2. est notatio Vlyssis inconstantiæ, versutiæ, ac dolosæ calliditatis, qua per fas & nefas omnia ad suum compendium, etiam cum aliorum innocentum damno vertere, à tragicis plerunque insimulatur. Plutarchus in Lysandro prouerbialiter citat iambicum versum ex aliqua tragœdia:

Οὐκ ἀλλ᾽ ὀδυσσεύς, &c.

quasi diceret: Sensit Lysander, non se solum esse vafrum, sed & aliis istas artes notas esse & vsitatas. Ita Vlyssis, qui callidissimus erat, eoque nomine seipsum prædicare solebat, dolus est à Palamede deprehensus, insaniam simulantis, ne iret ad bellum Troianum. Nota est fabula: & ex antiquo poeta versus ea de re Cicero libro tertio Offic. recitat. Ac fieri potest, vt hic versiculus sit de Palameda Euripidis transcriptus. Horatius libro primo Carminum, ode 6. vocat Vlyssem, duplicem: id est, subdolum, versutum, aliud loquentem, aliud sentientem, & (vt Græci dicunt) διπλοῦν. Sic in Eurip. Rheso, & in Epigr. Græcis. Sunt alia duo Vlyssis epitheta apud Homerū, ἐχέφρον, ποικιλομήτης, δόλων ἄτης δολοφρονέον. Mantuanus, πολύτροπον vates dixit Smyrnæus Vlyssem. Vide apud Erasmum nostrum. Viri duplices.

Arte pelasga.

Arte Pelasga, Virgilius 2. Æneidos, pro fraude plane Græca, duobus in locis vsus est:

Ignari scelerum tantorum, artisque Pelasgæ.

Et:

---Ille dolis instructus, & arte Pelasga.

Pelasgi autem populi sunt Græciæ vetustissimi, qui ex Arcadia oriundi, indifferenter pro quibusuis Græcis accipiuntur. Virgil. ibidem:

---Quem falsa sua proditione Pelasgi
Demisere neci.---

Pelasgi, à Pelasgo rege, qui primus in Arcadia imperio præfectus fuit.

Γλῶσσα δίσση.

Duplex lingua à Siracide cap 28. dicitur, quæ modo hoc, modo illud loquitur: hæc est fallax & fraudulenta. Alibi τρίτη, pertusa & leuis dicitur. Ea est obtrectationum, & ἐχθροποιός, quæ inter duos tertia se admiscet & serit discordiam. Quemadmodum & λέγει τρίτα, ὀδία. Idem cap. 9. tales nugatores & garrulos, qui plerunque & obtrectatores sunt, & maledici, γλωσσώδεις, & ψιθύρους nominat. Pro ignauis duplicibus & fraudulentis reperitur, καρδίαι δειλαὶ καὶ δίπλαι. Ecclesiastici 2. Væ duplici corde. Iacobi 1. Vir duplex animo inconstans.

Muli.

Mulus, ex duobus generibus mixtum animal, vt sit neutrum, sterilis, sarcinarum patiens, & calcitrosus. Hi hodie nimirum muli dicuntur, qui professione sunt Christiani, vita & affectibus Ethnici: interim nec prorsus Ethnici, nec Christiani, recalcitrantes Dei gratiæ, diuitiis cæterisque cupiditatibus onusti, nullum pietatis fructum adferentes.

Omnia venalia habet.

Is dicitur omnia venalia habere, qui omnia pecuniæ causa agit. Nam & Thucyd. lib. 2. sic inquit, χρήμασι δὲ νικωμένου τὰ σύμπαντα τούτου ἑνὸς ἂν πωλοῖτο. Salustius in Catil. Nanque auaritia fidem, probitatem, cæterasque bonas artes subuertit. Pro his superbiam, crudelitatem, deos negligere, omnia venalia habere edocuit. vnde in Iugurtha Roma discedens: O vrbem venalem, & cito perituram, si emptorem inueniat. Omnia venalia habent aduocati & calumniatores, qui vndecunque lucrum captant. Ennius:

Vnde habeat, curat nemo, sed oportet habere.

Pecuniæ causa omnia conceduntur. Nam si quis pecuniosus à senatu aliquid optat, pecuniam senatoribus exhibendo, statim quod vult consequitur. Hinc M. Cato apud Salustium in Catilin. Pecuniæ seruitis. Ibidem: Quibus omnia honesta atque inhonesta comparare mos erat: id est, qui per fas & nefas pecuniam comparare studebant. Petronius Arbiter in quadam satyra:

Nec minor in campo furor est, emptique Quirites
Ad prædam strepitumque lucri suffragia vertunt.
Venalis populus, venalis curia patrum.
Est fauor in precio. senibus quoque libera virtus
Exciderat, sparsisque opibus conuersa potestas:
Ipsaque maiestas auro corrupta iacebat.

Alio loco:

Quid faciant leges, vbi sola pecunia regnat?
Aut vbi paupertas vincere nulla potest?
Ipsi qui Cynica traducunt tempora cœna,
Nonnunquam nummis verba solent emere.
Ergo iudicium nihil est nisi publica merces:
Atque eques in causa qui sedet, empta probat.

Vide alibi: Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.

Πλάγια γὰρ φρονεῖς.

Obliqua sentis. Prouerbiale est in homines inconstantes animique lubricos, quales Vertumni, Protei, Polypi, & Iani sunt, qui in omnia se vertunt, ac quocunque trahit ipsos animi leuitas, nutant. Euripides actu 2. Iphigeniæ Aulidensis:

Πλάγια γὰρ φρονεῖς, τὰ μὲν νῦν, τὰ δὲ πάλαι, τὰ δ᾽ αὐτίκα:
Varia & obliqua sentis, nunc quidem aliud, mox rursus aliud.

Huic non dissimile est hoc Virgilianum quod ante:

--Animo nunc huc, nunc fluctuat illuc.

In vtrumque paratus.

Eiusdem Virgilii 2. Æneid. versus hic, de varietate ingenii Sinonis:

---In vtrumque paratus,
Seu versare dolos, seu certæ occumbere morti:

vsurpatur prouerbii loco ab authoribus: quadratque in hominem ad vtranque fortunam instructum, ludicris pariter ac seriis accommodatum, aut qui nouit cum bonis pariter ac malis conuenire. Hanc parœmiam extulit Homerus alia allegoria:

Οἶδ᾽ ἐπὶ δεξιά, οἶδ᾽ ἐπ᾽ ἀριστερὰ νωμῆσαι βῶν
Ἀζαλέην, τό μοι ἐστὶ ταλαύρινον πολεμίζειν.
Οἶδα δ᾽ ἐπαΐξαι μόθον ἵππων ὠκειάων,
Οἶδα δ᾽ ἐνὶ σταδίῃ δηΐῳ μέλπεσθαι ἄρηι.

Inuertit vestem.

Inuertisse vestem prouerbialiter Gallis dicuntur, qui subdolis sunt moribus, & versipelli fide, praui, ancipites, & versuti, quasi ἀμφίσομοι, παλίντροποι, ὀπισθόρμητοι. Est autem gemina & anceps, siue ancipitis vsus vestis, quæ etiam inuersa induitur, & duarum vicem præbet. Ab his ducta metaphora, qui vt scenæ seruiant, inuertunt vestem.

Astutam vapido seruas sub pectore vulpem.

Hoc Persii ex satyr. 5. carmen in multorum ore versatur, in callidos, subdolos, fraudulentos, inconstantes, instabiles, feruidi ardentisque ac concitati animi, industrios, solertes, quique dolo malo omnia agunt. Latini quoque dicunt vnico verbo. Vulpinari: & Græci βατταλίζειν, pro, dolo malo agere. Amasio apud Apuleium subdolus, impostor, fraudulentus, dictus est vulpinari. Idem in Magia Vulpionem dixit, pro doloso palpatore ac veteratore. Vulpes etiam in Scripturis notam sæuitiæ simul & fraudulentiæ habet. Hoc itaque probri pulchre Luc. 13. in Herode hæsit: cuius sæuitiam simul & fraudulentiam Christus ostendere volens, illum appellat vulpem. Luc. 9. vulpes Hypocritam denotat. Pharisæi quoque aptissima Scripturæ parœmia vulpes appellantur. Psal. 62. impios indicare volens suis ipsorum telis interire: Tradentur, inquit, in manibus gladii, partes vulpium erunt. Vide Cyrillum: & supra, Vulpinari non decet. Sed de vulpe, plura Plinius: cui calliditas & malitia in apologis attribuuntur. Sunt & plures de vulpe parœmiæ apud Erasmum nostrum.

Æolidæ.

Æolidæ pro prouerbio dici cœperunt, qui ad omnem temporis mutationem vertuntur & mutantur ab Æolo ventorum rege dicti.

Theramenes Cothurnus.

Ad hominem transfertur, qui se ancipitem inter duas factiones præbet, & non vni magis quam alteri parti addictus, & vtrique tamen amicus demum idoneus est: quoniam Cothurnus vtrique pedi aptus erat: quo nomine Theramenes rhetor Athe-

niensis dictus est. Sic etiam, authore Plutarcho, Nicias dux est cognominatus, ob morum vafriciem, & quod duabus quasi sellis sedere videretur. Propter eam causam aulici à Budæo Theramenes & Cothurni dicuntur in libro De asse. Huius Theramenis & prouerbii meminerunt Xenophon libro secundo. Lucianus in Amoribus & Pseudologista, Plutarchus in præceptis ciuilibus, & Erasmus noster in adagio, Cothurno versatilior. Hinc Cothurnatum facinus, regium & principale, aut heroicum: à tragicis personis tracta locutio. Grandia autem scelera & atrocia à principibus perpetrari solent, cum pauperes sæpius innocentiam colant. Vide alibi, Sic reges faciunt: & alibi, Dum caput dolet.

Aulicastri.

Aulicastri hodie vulgo vocantur homines curialibus moribus præditi: Galli vocant, courtisans. Homines autem in aula educati, si ingenio præditi sunt, acutiores in dies fiunt, vt qui per omnes numeros simulationis, dissimulantiæ, solertiæ & vigilantiæ instituantur. Est enim aula vt plurimum diuersorium impostorum, inuicemque hominum insidiantium: vtpote cum vnius euersio sit alterius votum: alter alterum de loco & gradu dimoueri, atq; etiam deturbari, semper exoptat. id quod fieri sine multiplici artificio nequit, & prout alter alteri ansam sui deiiciendi sternendique incautius præbuerit. Cicer. pro Roscio Amer. Si domus hæc habenda potius est, quam officina nequitiæ, & diuersorium flagitiorum omnium. Artis enim aulicæ est, subinde vultus ad simulationem dissimulantiamque mutare. Vide alibi, Iura, pudorque, & coniugii sancta fides, fugiunt aulas.

Imbutus iam & contractus.

Galli vulgo dicunt de homine iam veteratore in quouis artificio, eum maduisse & contractum esse. qui sermo à telis & pannis tractus est, quæ post texturam perluuntur, & postea insolantur. Panni etiam post texturam à fullonibus curati, tonsorumque forfices experti, prælis subiiciuntur: ibique ab implicatu formam accipiunt, versumque in medio contrahunt, qui postea eximi nequit. Vestes quoque diuturno cinctu striatæ, postea in diuersum strias contrahere vix possunt. Vnde natum prouerbium: Il ne sera iamais autre, car il a prins son pli Budæus Draconi filio: Idque ætate (si diuis placet) duriuscula, quæ imbuta iam & contracta sit (vt est in prouerbio Gallico) & plicatilem situm atque habitum contraxerit, & ita retinuerit, vt in diuersam faciem nisi ægre reconcinnari non possit.

Magis phantasticus quam Papæ mula.

Huius adagii frequentissimus est in Galliis vsus, in eos qui opinatione temerarii sunt, præfracti, inscientes, & opiniosi, quique voluntate, & non ratione ducuntur. Mula autem Papistica hic silentio prætereunda est, ne nobis calces incutiat. Mordax enim est, & calcitro, effrenis & indomitæ tarditatis. Nec est de genere sterilium, sed sui generis in portentum coit & parit: nimirum Cardinales & variegatos monachos, qui prodigii loco nunc omnibus habentur. De hac nihilominus postea dicemus.

Turba turbida.

Quoniam in populo non est verum iudicium, cum in eo non sit consilium, non ratio, non discrimen, non diligentia, vt scribit Cicero pro Plancio: turba turbida siue turbulenta dicitur vice prouerbii. Nam turba pro multitudine à Cicer. 2. Ver & v. Tuscul. & ab Ouid. 1. Amor. eleg. 7. accipitur. Hinc illius poetæ Græci sententia:

Ἰσχυρὸν τι ὄχλος ἐστὶν, οὐκ ἔχει δ᾽ ἐνοῦν.

Id est,

Turba turbulenta est, nec mentem habet.

M. Varro de conuiuis Satyra:

Nescis quid vesper serus ferat.

Multos enim esse non conuenit, quod turba plerunque turbulenta est. Hæc apud Gel. lib. 13. cap. 11. Quod poeta noster elegantissime celebratissimo versu dixit:

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

Horatius itidem, sed apertius:

Iudice quo nosti populo, qui stultus honorem
Sæpe dat indignis, & famæ seruit ineptus.

Idem sequutus Platonem, populum dixit multorum capitum belluam. Ad hæc, Demosthenes (quod annotatu & scitu dignum est) extorris, & in exilium pergens, cum exclamatione dixit: O Pallas, quæ tribus infestissimis belluis delectaris, noctua, dracone, & populo, tanquam populus inter κακὰ θηρία, id est, malas bestias sit numerandus: cuius imperitiam (vt dicebat Diogenes) ad res iustas sola constringit necessitas. Persius satyr. 1. ad hoc alludens, Romam vocat turbidam, hoc est, ipsos Romanos, confusi iudicii, & ex animi libidine cuncta iudicantes Metaphora est ab aere, qui proprie turbidus, & contra serenus dicitur. Turba autem ex Græco tractum, ἀπὸ τῆς τύρβης: vnde τυρβάζω, turbo. Labeo, ait, turbam multitudinis hominum esse perturbationem & cœtum, sed rixam duorum. De his plura Vlpianus in l. prætor ait. tit. de vi bonorum raptorum. Hoc autem prouerbio monemur, imperitæ multitudinis & populi iudicio standum non esse. Sic enim est vulgus, ex veritate pauca, ex opinione multa æstimat: itaque minime mirandum est, si optimus quisque & sapientissimus, vulgi iudicium semper contemnendum esse iudicarit. Socrates enim apud Platonem vulgi & aures & oculos malos esse testes dicebat. Oratores quoque, Demosth. de falsa legatione, & Cic. pro Muræna, populum modo mari, modo ventis comparant: quod (vt de fortuna dixit Ouid. 2. de Ponto.)

Quolibet est vento & quauis incertior aura.

Vnde Horat. 1. Serm. Satyr. x.

--- Nec te vt miretur turba, labores,
Contentus paucis lectoribus, an tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?

Seneca De clementia lib. 1. cap. 1. Tum immittere oculos in hanc immensam multitudinem, discordem, seditiosam, impotentem, in perniciem alienam suamque pariter exultaturam, si hoc iugum fregerit. Sunt hæc epitheta perpetua multitudinis, nec sine ratione imposita. Virgilius Æneid. 1.

Ac veluti magno in populo cum sæpe coorta est
Seditio, sæuitque animus ignobile vulgus,
Iamque faces & saxa volant: furor arma ministrat.

Etsi vbique vulgus semper ad res nouas leuissimum, tamen Romana plebs, in primis quæ ex magna variaque peregrinorum multitudine constat, longe cæteris mobilior est. Proponamus nobis historias: quantos tumultus excitarunt apud Romanos plebis seditiones, quoties Reipub. summam in discrimen adduxerunt, vt iam illud in prouerbium venerit, Turba turbulenta. Seneca in epist. Non est quod te gloria publicandi ingenii producat in medium, vt recitare istis velis. Cui ergo, inquis, ista didici? Non est quod timeas ne operam perdideris, si tibi didicisti. Democritus ait: Vnus mihi pro populo est & populus pro vno, &c. Turbare autem, est turbas excitare, tumultuari. Tot sensus, quot capita, præsertim vbi non certam rationem habent præ oculis, sed inconsulta temeritate arripiunt quicquid animo male sobrio se obtulerit.

Coruos sequeris.

De his qui rem vagam, incertam, & inconstantem sequuntur, quique nullo scopo iaculantur. Persius satyra tertia:

An passim sequeris coruos?

Alludit ad prouerbia, Aues quærere, &, volantem insectari. Est metaphora sumpta à pueris, & ab aucupibus: qui sine vlla præmeditatione aues plerunque ita stulte insequuntur, vt in foueas ferantur præcipites. Nam, vt est apud Horatium in arte:

Si veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum, foueamve. --

sic qui certum sibi vitæ genus ab ineunte ætate non delegerunt, quibusque viuendi via non est perspecta & considerata, in maximas calamitates & miserias solent sæpe deuenire.

Meropes.

Meropes diuersarum linguarum homines dicuntur. ἔθνη καλοῦνται μέροπες. μερίζειν, diuidere, ὄψ, ὀπὸς, vox. Dicti à Merope Triopæ filio Gigante, qui vnus fuit ex iis qui Iouem de cœlo deturbare conati sunt: à quo Cos insula, Meropis appellata existimatur: Epiphanius lib. 1. Sectarum: Extruunt, inquit, turrim, & Babylonem condunt, nec probatum est Deo stultum opus eorum. Dissipauit enim ipsorum linguas, & ex vna in septuaginta duas diuisit, quot viri tunc inueniebantur. Vnde etiam Meropes hi vocati sunt, propter vocem diuisam: ac turris ventorum appulsu euersa est. Vide post, Bilinguis.

Scorpiones, Apes,

Scorpiones & Apes apud Hebræos in prouerbio habentur pro his qui lingua blandiuntur, & latenter feriunt, ac venenum fundunt, & subuersores dunt. Ezech. 3. Quoniam increduli sunt tecum, & subuersores, cum scorpionibus habitas. Psal 117. Circundederunt me sicut apes, &c. Vt enim apis mel in ore habet, in occulto vero caudæ spiculum, sic homines adulatores lingua blandiuntur, latenter vero feriunt. Loquendo enim mellis dulcedinem proponunt, re vero ipsa venenus inferunt. Hinc Diogenes orationem blandam, vtpote ad fallendum vel ad gratiam paratam, mellitum laqueum vocitabat. Aiunt quoque medici, cibaria dulcia confestim in bilem abire & conuerti. Vide alibi, Oleum ore ferre.

Iura, pudorque, & coniugii sancta fides fugiunt aulas.

De aulis multorum vsurpatione celebratum est hoc Senecæ ex Agamemnone:

--- Iura, pudorque,
Et coniugii sancta fides fugiunt aulas.

Illud alterum ex Thyeste verissime quoque dicitur:

--- Vbi non est pudor,
Nec cura iuris, sanctitas, pietas, fides,
Instabile regnum est.

Vide alibi, Aulicastri.

Viscatis manibus.

Viscatis manibus, trito, & à multis Gallis frequentato prouerbio dicuntur esse fures. Lucilius lib. 28. satyr. Nonio referente:

Omnia viscatis manibus leget, omnia sumet,
Crede mihi presse auferet omnis.---

M. Varro in Andabatis:

Nec manus visco tenaci tinxerat viri casta.

pro, à furtis & rapinis abstinens. Nonius inquit, Manuatus est, pro furatus est. dixit Laberius in Mimo, quem Cophinum inscripsit, teste Gellio lib. 16. cap. 7. Idem in Fullonicis, virum furem manuatium appellat, apud eundem Gell. ibidem. Manuari, pudorem perdidisti.

Non est mentiri meum.

Lactantius libro sexto capite decimooctauo. In hac iustitiæ virtutumque omnium via, nullus mendacio locus est. Itaque viator ille verus ac iustus non dicet illud Lucilianum: Homini amico ac familiari non est mentiri meum, sed etiam ignoto atque inimico existimabit non esse mentiri suum: nec aliquando committet, vt lingua interpres animi, à sensu, & cognitione discordet. Multo ergo minus recte Plautus, vbi ait:

Mihi scelus videtur, me parenti proloqui mendacium.

Quasi vero parenti duntaxat mendacium dicere, sit nefas, atque non item reliquis mortalibus. Syrus seruus apud Terentium in Heaut. inter ipsam mendacii meditationem dicit, mentiri non esse suum. Plato in 3. De rep. disputat, quibus liceat mentiri. Multæ sententiæ extant in literis Latinis & Græcis, in quibus vituperatur mendacium. Nam apud Homerum grauissime inquit Achilles, se non secus ac mortem odisse eum, qui aliud promptum, aliud in pectore clausum habet. Abominatur etiam Dominus mendacem, vt inquit Salomon cap. 12. Vulgaris est sententia, mendacem oportere memorem esse: haud dubie ex eo nata, quod mendacia inter se non cohæreant. vt idem Salomon ait: Et mox variat.

Λόγοι.

Λόγοι, verba fraudis & vanitatis. Demosthenes: λόγος ταῦτα, id est: Verba isthæc sunt, vt Terentius: vel, Verba sunt atque ineptiæ, vt Cicero. Plato epist. μὴ δόξαιμί ποτε ἐμαυτῷ λόγος μόνον εἶναί τις. id est: Ne viderer ad res agendas prorsus ineptus. Vnde etiam, λόγους λέγειν, pro, inaniter verba fundere, verba loquaciter facere Demosth. Turpilius in Canephoro: Testamentum ergo calabis, Logi. Logi, inquit Nonius, à Græco λόγοι, sermones, vel dicta ridicula & contemnenda. Post, Lyræ lyræ.

Bilinguis.

Duplici autem lingua qui vtuntur, infideles & veteratores, improbique habentur. Itaque Plautus in Pœnulo Hanonem vt bilinguem, dicit esse bisulca lingua, quasi serpentem bestiam, δίγλωττον & μιγάδα, quales erant Carthaginenses. Virgil.

Quippe domum timet ambiguam, Tyriosque bilingues.

Nam Carthaginenses & lingua Tyriorum & Afrorum vtebantur. Vide ante, Meropes.

Δημοπίθηκοι.

Δημοπιθήκους prouerbiali schemate velut populares simias vocat Aristophanes eos, qui plebi assentantur & obsecundant: quando & πιθηκίζειν, quod simiari notat, pro fallere, Græca lingua vsurpat. Est enim animal illud ad imitandum omnia dextrum & habile. Ideo impostores, assentatores, & parasiti, qui ad gratiam loquuntur, & principum auribus insidias faciunt, Simiæ dicuntur. Plautus in Rudente, simiam pro lenone, in somniorum coniectatione ponit: quando lenonibus nihil est scelestius, neque perditius, ingrato dubio procul & inuiso mortalibus genere, quodque est, vt ipse dicit, Deorum odium atque hominum. Nam Horatius adulatorem in obsequium plus æquo pronum, ita ad diuitis nutum mutari scribit:

Vt credas mimum partes agitare secundas.

Tales autem pestes & pernicies aulicæ, Constantinus apud Aurelium Victorem tineas soricesque palatii appellare solebat, vt Anaxilaus opum vermes.

Tui es oblitus.

Eleganter atque prouerbialiter inconstantiam designamus, cum alicui irrepere sui ipsius obliuionem dicimus. Seneca libro primo De clementia: Nec enim periculum est, ne te subita tui capiat obliuio. Transfertur ad res inanimatas. Cic. epist. 9. Nisi te amant, tibi assentantur, & tamdiu dum ades, sunt oblitæ sui. Hoc est, à natiuo ingenio degenerant. Cæterum Plinius libro septimo natur. hist. aliter vsus est: Ex præalto, inquit, tecto lapsus, matris & affinium propinquorumque cœpit obliuionem. Vtrunque in Galliis vsitatum est.

Hinc illinc.

Elegans dictio ἀσύνδετος. Prouerbialem ait Donatus in Adelphis, pro vndecunque. Lucret. libro secundo De rerum natur.

Nunc hinc nunc illinc abrupti nubibus ignes
Concursant.---

Idem lib. v.

Hinc illinc paruis.---

Vtitur manu sinistra.

In fures dicitur. Manu enim sinistra, cum quid clam & dolose agimus, vtimur, vt in furto. ea enim magis latet, minusve obseruatur. Catullus:

Marrucine Asini, manu sinistra
Non belle vteris in ioco, atque vino:
Tollis lintea negligentiorum.

id est, neglecta & incustodita. Malum etiam manu immitti dicere solebant, nam hæc fere verba Plauti sunt:

Nescio quid huic mali mala obiectum est manu.

Scæua re, inquit Pompeius, dicitur mala, quasi sinistra. Vulgus scæuum & in bonam & in malam rem dicit. Proinde in Varrone, Bonæ scæuæ causa, bonæ rei interpretatur. Plautus in Pseudolo:

Bene ego ad hoc prædatus ibo, noui bona scæua est mihi.

A scæua autem, id est sinistra, vocatus est Scæuola: quod exusta dextra, sinistra vteretur. Et qui sinistra vterentur, scæuæ appellabantur: in bonam quoque & malam rem.

Alius futurus, vbi propius accesserit periculum.

Verum nescio quo pacto, vbi propius accessit periculum, fortia illa grandiaque verba occulte subteruolant atque negliguntur. Erasmus ex Homero: In discrimine apparet qui vir.

Sursum deorsumque.

Plato: Sursum deorsumque omnia conuertis. In Alcib. 2. Sursum deorsumque iactatus nusquam sane consistis, sed quod olim asseuerabas, nunc damnas. In Minoe: At cum absque fine quotidie leges sursum deorsumque nutantes animaduerto, fidem tibi habere non possum. In Philebo: Cuncta quippe sursum deorsumque semper fluunt. Ibidem statim post: Mutationes sursum deorsumque factas, voluptates & dolores inferre diximus. In Sophista: Statim me sursum deorsumque permutans. In Protagora: Videns hæc omnia sursum deorsumque grauiter perturbari.

Dædalus videris.

Tu mihi Dædalus ipse videris, hoc est, mirus artifex. Vide Erasm. Dædali opera. Ibidem: Cum tamen ipse longe admodum artificiosior sis quã Dædalus, dum ipse facis vt sermones in circulum reuoluantur. Dædalus volatu Cretensium manus effugit.

Ligneis equis insidere.

Allusio ad equum Troianum: de quo Cælius Rhodiginus, & Brassicanus, vterque ex Cicerone.

Proteus es.

In Ione: Proteus varius varie mutaris, sursum, deorsum, in omnia te vertens, ac me subterfugiens. Huius Homerici Protei miras transformationes recenset Lucianus in Menelai & Protei dialogo: ad cuius fabulam alludit de morte Peregrini, & in Demosthenis encomio.

Etiamsi Iupiter vel rex magnus sit.

Et in Mentulam:

Quare concedo sit diues, dum omnia desint.

Idem de inconstantia fœminei amoris:

Nulli se dicit mulier mea nubere malle.
Quam mihi, si sese Iupiter ipse petat.

Idem post in Lesbiam:

---Nec præ me velle tenere Iouem.

Plautus in Cassina:

Negaui enim ipsi me concessurum Ioui, si is mecum oraret.

Et in Pœnulo:

Patrue mi, ita me dii amabunt, vt ego si sim Iupiter
Iam hercle ego illam vxorem ducam, & Iunonem extrudam foras.

Ouidius in epistola Phædræ ad Hippolytum:

Si mihi concedat Iuno, fratremque virumque,
Hippolytum videor præpositura Ioui.

Catullus ad Lesbiam:

Dicebas quondam, solum te nosse Catullum
Lesbia, nec præ me velle tenere Iouem.

Vir bonus, nunc prauus, nunc bonus est.

Potest enim vir bonus aliquis malus fieri, quod poeta quidam testatur, dicens:

Vir Bonus, nunc prauus, nunc bonus est.

Vt autem malus efficiatur malus, fieri non potest. Esse enim semper necesse est. Quamobrem quoties casus inopinatus prouidum hominem sapientemque & bonum inuadit, malus efficitur. Solertem enim & sagacem hominem nonnunquam inopinatus casus circumuenit. Enim vero qui nihil pensi vnquam habet, minime. Et gubernatori quandoque ingens tempestatis impetus improuisus superuenit, & agricolæ anni intẽperies & medico quoque similia, adeo vt prouidi fuisse videantur.

Pro rebus verba.

Ficinus in Eutydemum: Incomparabilis nebulonum Sophistarum vanitas pro rebus verba, & illa quidem ineptissima vbique præstantium. In Platonis dialogo Socrates vniuersum sophistarum gymnasium ait ludum esse verborum: & homines verborum nimium curiosos, res bonas nunquam vel consequi, vel afferre. Ante Ne sit nobis curæ nomen. Claudius Roseletus in quendam mendacem:

Linquere tres libras nuper promiseras auri
Petrus: at is tantum verba reliquit: homo est.

Stropha.

Idem lib. 3. Nihil Stropharum est, iam salarium dandum est. Id est, nihil subtilitatis aut deceptionis est.

Nocte latent fures.

Catullus in Nuptiali. Et Euripides in Iphigenia:

Κλεπτῶν γὰρ νὺξ, τῆς δ' ἀληθείας τὸ φῶς.

Idem adumbrare videtur Bion apud Stobæum aliquot versibus.

Terra serpentes & ciconias fert.

Ælius Lampridius in Antonino Heliogabalo, de variis Imperatoribus: Eadem, inquit, terra & venena fert, & alia salutaria, eadem serpentes & ciconias, &c.

- Σκαλιὼν ὁδός.

Plutarchus obliquam & distortam viam alicubi vocat σκαλιὼν ὁδὸν..

POLYDORI VIRGILII.

Iudas non dormit.

In eum qui alicui mortem vel fraudem machinatur. Notum est Iudam, dum alii discipuli ex mœrore dormirent, cum Iudæis de præceptore prodendo transegisse.

Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum.

Cum quis prudentem virum frustra conatur decipere, aut circumuenire. Auis si rete semel viderit, ne quicquam expectet auceps vt eam tegat, aut auis sua sponte in illud incidat.

Expandere rete.

Rem aggredi, vnde quis lucrum faciat: vel quempiam dolis petere, vt turba aliqua implicetur, seu pereat, tractum à piscatoribus. Ezech. 32.

PETRI GODOFREDI.

De tribu Leui.

Apud Iudæos Leuitarum tribui, Deo dicatæ, nulla certa dedicata erat possessio, sed varia victimarum portio. Hinc duplici ratione inoleuit, vt leues, inconstantes, & prostituti pudoris appellemus de tribu Leui, tum alludendo ad id quod dixi, tum ad amphiboliam vocis, Leui. Rebuffus in com. de Gal. sacerd.

GVILHELMI GENTII.

Desultoria leuitas.

De maxima leuitate, & natura versipelli, subinde sese in aliam atque aliam formam mutante. Sumptum à Martiano Capel. Leuitate, inquit, pernix desultoria gestiebat. Ioan. Picus: Homo desultoriæ & variæ naturæ animal. Tracta metaphora à desultoribus, qui duos equos absque ephippiis agitantes, ex altero in alterum mira pernicitate desiliebant, teste Liuio. Vtitur & Vlpian. in cap. apud Labeonem. de præl. verb. Bud. Oldendorph.

Iudicium circulatoris.

De inconstanti & leui. Dictum est ab Iustiniano, constit. v. Erronea, inquit, est talis vita, neque constantis & persistentis animi, sed iudicium habens circulatoris, aliud de alio requirentis. Eiusdem formæ est apud Iurisc. Errorem agere: &, Emansorem agere.

EX APPEND.

IVNII ET CANTERI. *Exenterare.*

Ibidem senex à seruo deceptus: Perii hercle si isthæc vera sunt planissime. Meum exenterauit Epidicus marsupium, pro marsupium inaniuit, exhausit, &, vt supra notauimus ipsi aluum lauit. Phrasis mere Plautina, ipsique multis in locis eodem aut plane simili sensu vsurpata. &, nisi me fallunt variæ lectiones, quas vetustis membranis Ioan. Sambuci acceptas refert Plantini nostri Plautus: etiam restituenda in Mostellaria, vbi Danistæ ipsa agenti sorte non contento, sed insuper postulanti fœnus sibi reddi respondet Tranio, vix esse, vnde sortem herus dissoluat, nisi ille se patiatur penitus exenterari, & eiici in exilium. TR. Sortem accipe. DA. Imo fœnus. id primum volo. TR. Quid tute hominem, hominum omnium teterrime, venisti huc exenteratum? agas quod in manu est. Non dat, non debet. DA. Non debet? TR. nec erit quidem. Ferre hoc potes, an mauis vt aliquo abeat foras? Vrbem exul linquat factis hic caussa tui: Cui sortem vix dare licebit? &c. Viden' vt hac emendatione sensus efficiatur planissimus, & numeri per syncopen Comicis familiarissimam belle procedant? Quid quod Celtæ idem iisdem pene verbis efferant? Aiunt enim: Me tireras tu les boyaux hors du ventre? Atque ad hanc vocis migrationem accidit tertia æque elegans: videlicet pro, angi multum molestia aliqua, & quasi enecari. Stratippocles in Epidico: Expectando exedor miser, atque exenteror, &c. Proprium huius verbi domicilium est in piscium apparatu, quibus τὰ ἔντερα seu interiora, priusquam coquantur, eximi solent. Vt autem huic adagio mantissam ex nostris obseruationibus adiiciamus: poeta in hac oratione aliter atque aliter efferenda tam varius est, quam ingeniosus. In Bacchidibus, Chrysalus seruus de negocio aurario Mnesilochi heri sui caussa solicitus, & Nicobulum senem aggressurus:

> Extexam ego, inquit, illum pulchre iam, si dii volunt.
> Haud dormitandum est: est opus chryso Chrysalo.
> Adibo hunc, quem quidem ego hodie faciam hic arietem
> Phryxi: itaque tondebo auro vsque ad viuam cutem.

Q.d. Vt arieti Phryxus aureum vellus exemit: ita ego illum [...] debo, &c. Historia nota est de Phryxo & Helle. Idem Chry[...] seruus frugi, & nomine suo non indignus, optimus nempe au[...] hero per sycophantias auferendi magister, paulo post triumph[...] de vincenda etiamnum Troia sua, & equi Durei sui (literas di[...] ipso falso subornatas) virtutem commendans ait:

> Excidium, exitium, excelebra fiet hic equus hodie au[...]
> nis.

Quo in versu tertia loco metaphora proxime & suauissime all[...] & duarum priorum, quæ alioqui duriores videri possent, apti[...] est condimentum. Non lubens excedo ex hac fabula, adeo in [...] genere pascit hominem, & saturum iam nondum tamen ex[...] Decerpam vero, non nisi bellissimum quodque. Nicobulus [...] tiens tandem quam magnifice à seruo suo tractatus esset, [...] gratia cum Bacchidibus expostulans, propemodum tamen [...] ab eis victus ait:

> Satis satis iam vostri est conuiuii: me nihil pœnitet, vt [...]
> ceptus.
> Quadringentis Philippis filius me & Chrysalus circum[...]
> duxerunt.

Extat eadem locutio in Pœnulo, Pseudolo, & sæpe alibi. Tra[...] tio eadem quæ in verbo Circumuenire: ambages enim non [...] trema sunt fallendi via. Vnum prius addam, quam ad alia tra[...] Epidicus, qui nescio an Chrysalo hac in arte quicquam conc[...] rit, fallaciæ suæ dexteritatem extollens, & precium illius, vt [...] bat, iustum, libertatem efflagitans:

> --- Fateor, inquit, datas triginta minas:
> Et eo argento illam me emisse amicam filii fidicinam.
> Pro tua filia istis adeo te tetigi triginta minis.

Metaphora ab iis, quæ ex insidiis telo, visco, aut aliter pet[...] qualis in illo Heautont. Intendenda in senem fallacia. Plura [...] adpingere, præsertim vsu frequentata, operæ non est: nisi for[...] lud, cuius vsus vulgo satis est incognitus. In extrema Curcul[...] Phædromi ad militem verba hæc sunt:

> Miles quæso vt mihi dicas, vnde hunc habeas annulum
> Quem parasitus hic te elusit. ---

Κύβεια.

Aptissima metaphora, mereque prouerbiali Apostolus Ep[...] 4. versutiam & imposturam pseudochristianorum & hypocrit[...] insignit, mira vafritie simplicitati imperitorum illudentium [...] sidiantium, vocans eam, κύβειαν, id est, aleam, vt ita vel si ita [...] liceat, aleationem. A moribus alea ludentium, astu miro a[...] collusorum pecuniis inhiantium, malitioseque non raro inte[...] tentium. Inde verbum κυβεύειν, pro, versute aliquid agere, dolo [...] malo tentare & decipere, vsurpari posse videtur. Alias κύβ[...] euentu quocunque scriptoribus frequens est, præsertim Latinis [...] Martis alea. Apostoli verba sunt hæc: ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι κλυδω[...]νιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης. Quæ sic ve[...] Ne amplius simplices simus æstu iactati, & circumacti omni [...] ctrinæ vento, per aleam hominum, per versutiam ad assultum [...] rorum, vel, vt alii, in hominum alea & astuta arte fallendi. N[...] prætermittendum video illud, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, posse inter sacra adagia referri: quibus [...] bis significanter Apostolus taxat homines, motoriam in relig[...] & fide Christiana fabulam agentes, variis & quibusque nouis o[...] nionum & errorum fluctibus se permittentes.

INCVLPATVS.

ERASMI. *Purior clauo.*

Ἁγνότερος πηδαλίου, id est, Purior gubernaculo. Compa[...] prouerbialis de re vehementer inculpata, aut moribus vnde[...] que integris & incontaminatis. Clauus enim nauticus assid[...] fluctibus abluitur, vt nihil sordidum possit hærere. Adagium re[...] tur à Suida.

A puro pura defluit aqua.

Theognis in sententiis Elegiacis:

> Εἰμ' ἐθέλεις πλύνειν, κεφαλῆς ἀμίαντον ἀπ' ἄκρης
> Αἰεὶ λευκὸν ὕδωρ ῥεύσεται ἡμετέρης.

Id est:

> Rursum aqua de summo mihi vertice defluet vsque
> Limpida, si innocuum forte lauare pares.

Hoc distichon, quoniam subesse prouerbium videbatur, adiec[...] mus. Quadrabit in hominem vsquequaque inculpatum & inn[...] centem: quem etiam si quis aliquando vocet in crimen, tamen [...] solum fama illius non contaminatur, verum etiam illustrior [...] ditur. Nec sine causa laudi tribuunt illud Catoni Censorio, q[...] toties accusatus & vocatus in ius, nempe quater & quadrag[...] semper iudicum sententiis fuerit absolutus.

Aurum igni probatum.

Ὁ χρυσὸς τῷ πυρὶ δοκιμασθείς, id est, Aurum igni probatum, [...] citur is, cuius fides rebus aduersis explorata spectataque est. V[...] hac similitudine M. Tullius in epistolis familiaribus lib. [...] Pindarus item in Nemæis hymno 4. ὁ χρυσὸς ἑψόμενος αὐγὰς ἔδειξεν ἁπάσας. id est: Aurum coctum omnem nitorem osten[...]

Rursum in Pythiis hymno x. πειρῶντι δὲ χρυσὸς ἐν βασάνῳ πρέπει καὶ νόος ὀρθός. id est: Experienti vero aurum in indice relucet & mens recta. Theognis.

> Εὑρήσεις δέ με πᾶσιν ἐπ' ἔργμασιν, ὥσπερ ἄπεφθον
> Χρυσὸν, ἐρυθρὸν ἰδεῖν, τριβόμενον βασάνῳ.

Id est:

> Omnibus in rebus me comperies velut aurum
> Purum, dulce rubens, indice quum atteritur.

Idem alibi:

> Ἐς βάσανον δ' ἐλθὼν παρατριβόμενός τε μολίβδῳ
> Χρυσὸς ἄπεφθος ἐὼν, καλὸς ἅπας ἂν ἔσῃ.

Id est:

> Venit vbi ad cotem & confertur in indice plumbo
> Purum aurum quum sit, totum erit egregium.

Vsurpat hanc collationem & diuus Petrus apostolus epistola priore, πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου. id est: Multo preciosius auro, quod perditur, siue auro pestifero quod tamen per ignem probatur. Est autem illud auro non citra miraculum peculiare, vt igni non solum non fiat deterius, sed magis ac magis enitescat. Itidem is qui vere bonus est, obiectus malorum procellis, illustrat animi virtutem, non amittit. Plinius lib. 33. scribit ob eam præcipue causam aurum omnibus metallis prælatum, quod vni rerum nihil igni depereat, tuto etiam in incendiis durante materia. Quinimo, quo sæpius arserit, hoc magis proficiat ad bonitatem. Idque argumentum esse probi auri, si similiter rubeat, vt ignis: atque ipsum obrizum appellant.

Aurum Colophonium.

Χρυσὸς ὁ κολοφώνιος. id est, Aurum Colophonium. Zenodotus ostendit dici solitum de auro probatissimo: quod apud Colophonios aurum optimum soleat fieri Citatque autores Aristophanem in Cocalo, & Herodotum, qui spectatissimum aurum, & purum putum, vt veteres dicebant, κολοφώνιον dixerint. Venustius fiet, si longius deflectetur: velut ad mores vehementer incorruptos, aut ingenium exquisitum & eximium.

IVNII. Alauda non est sine crista.

Οὐδὲ κορυδαλὶς ἄνευ λόφου: Nec alauda est absque crista. Prouerbio vtemur, quoties significabimus aliquem non carere suis vitiis, aut eximiam virtutem raramque eruditionem fere expositas esse inuidiæ. Ita accepit Eunapius Sardianus de Oribasio medico loquens, qui ob insignem artis peritiam magna inuidia apud multos conflagrauit. eius hæc sunt verba: οὐδὲ κορυδαλὶς ἡ παροιμία φησὶν ἄνευ λόφου, οὐδὲ ὀρειβάσιος ἦν ἄνευ φθόνου, id est, Neque sine crista (vt loquitur prouerbium) est alauda, neque Oribasius absque inuidia fuit.

Purior salillo.

Purior salillo: comparatio prouerbialis de quacunque re inculpata & integra, apud Catullum, quanquam in re spurca:

> Quod cullus tibi purior salillo est.

Summa puritas à veteribus sali attributa est: vnde puri epitheton apud poetas. Au. Persius satyra 3.

> Est tibi far modicum, purum & sine labe salinum.

Ouidius:

> Far erat & puri lucida mica salis.

Finitimum est illi: Purior clauo.

COGNATI. In paruulis nulla culpa.

Martianus libr. Pandect. 40 tit. de fideicom. libertate: In paruulis autem nulla deprehenditur culpa. Hac ratione pueros plagis & verberibus nunquam cogendos, pulchre docet Plutarchus in opusculo de liberis educandis Venia enim datur ætati: nec mirum videri debet, eos qui magnum vsum rerum non habent, in aliquo negocio falli.

Massilienses mores.

Plautus in Casina Massilienses mores quos miris laudibus Strabo & Cic. in oratione pro L. Flacco efferunt, tanquam optimos & probatissimos dixit: Vbi, inquit, tu es, qui colere mores Massilienses postulas? Massilianam enim peregrinationem pro Attica disciplinæ gratia suscipiebant Romani. (Huc confer, quæ habet Erasm. prouerb. Nauiges in Massiliam.)

Animo probi, re improbi.

Qui facinus aliquod nefarium patrat per imprudentiam, quatenus patrat, improbus est: quatenus nolens patrat, probus. Huiusmodi prouerbium apud Gallos vulgo iactatur. Vide infra, Inuoluntarium venia dignum: & illud Pacuuii, citante Gell. libr. 13. cap. 18.

> Ego odi homines ignaua opera, & Philosopha sententia.

Inuoluntarium venia dignum.

Tritum, & à Gallis frequentatum, sed ex Iureconsultis sumptum, qui dicunt, voluntatem & propositum facientis, distinguere maleficia: l. qui iniuriæ cum concord. in gloss. ff. de furtis. l. diuus. de sicariis. Et quod voluntate fieri non videtur, quod ignoratur. l. non videtur. ff. de liber. caus. Thucydides lib. 3. ξύγγνωμόν ἐστι τὸ ἀκούσιον. id est: Quod citra voluntatem fit, id dignum est venia. Idem libr. 4. τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴ εἰσὶν οἱ βωμοί. id est: Delictis non voluntariis refugium sunt aræ. Supplices autem apud Gentes ad templa, aras, statuas confugiebant. Id quod etiam fit hodie à Papicolis. Vide supra: Animo probi, re improbi.

Puræ manus.

Puras manus, nullius cæde pollutas, Horatius & Tibullus dixerunt. Sic apud Heraclidem περὶ πολιτειῶν, de Pariis, vbi Corax, Archilochi interfector, Pithyæ iubenti, vt è templo exiret, respondet, ἀλλὰ καθαρὸς εἰμὶ ἄναξ. Catullus ad seipsum, aliis verbis expressit:

> ---Etsi vitam puriter egi.

IN DELICIIS.

ERASMI. Porcellus Acarnanius.

Χοιρίσκος ἀκαρνάνιος. id est, Porcellus Acarnanius. In mollem & amabilem, atque in deliciis habitum dicebatur. Lucianus in Dialogis meretriciis: λεῖος μοὶ, φασὶ, χαιρέας, καὶ χοιρίσκος ἀκαρνάνιος. id est: Lenis mihi, vt aiunt, Chæreas, & porcellus Acarnanius: Allusum, opinor, ad porcellum, quem inducit Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσιν, symbolum eorum membrorum, quibus obscœnæ voluptates peraguntur.

Mus albus.

Μῦς λευκὸς, id est, Mus albus, apud Suidam, μῦς κακὸς, id est, mus malus, apud Diogenianum. In hominem lasciuum & libidinis immodicæ dicebatur. Nam mures domestici salacissimi sunt, præsertim albi. Ælianus miram esse murum salacitatem, autorum testimoniis docet, libro 12. cap. 10. Atque inter multa illud addit. Epicratem in fabula quapiam quum mulierem significare vellet prodigiosæ libidinis, μυωνίαν appellasse: citatque prouerbium, μῦς λευκὸς, ex Philemonis comœdia. Vnde receptum videtur, vt inter amatoria blandimenta, quemadmodum passerculi, columbulæ, & id genus aliorum, itidem & muris cognomentum vsurpetur. Martialis:

> Nam cum me murem, cum me tua lumina dicas.

Catella Melitæa.

Μελιταῖον κυνίδιον, id est, Melitæa catella. Quadrat in eum, qui habetur in deliciis, ac lautius in ocio alitur ad voluptatem, non ad vsum. Triplex enim canum genus. Quidam habentur ad vsum venandi, quos appellant ἰχνευτὰς: quasi dicas vestigatores. Quidam ædium custodiæ præficiuntur, qui dicuntur οἰκουροὶ: id est, custodes domus. Quidam animi causa nutriuntur, & ad lusum duntaxat muliercularum: hos μελιτέους, siue μελιταίους appellant. De quibus est illud Platonis: τὰ κυνίδια μιμούμενα τὰς δεσποίνας. id est: Catellæ dominas imitantes. Et Gorgo apud Theocritum in Syracusiis, profectura duo mandas famulæ, vt infantem vagientem placaret, & catellum reuocaret intro. Lucianus salsissime ludit in Stoicum barbatum, cui in eodem sedenti vehiculo domina catellam committit, obtestans illum per ea quæ sunt in vita dulcissima, vt diligenter curet. Est in familiis diuitum huiusmodi ministrorum genus, quos illi non ad ministerium, sed animi causa domi habent.

Melitæus catulus.

Μελιταῖον κυνίδιον, id est, Melitæus catellus dicebatur is, cuius opera nulli seriæ rei conducebat, sed duntaxat animi causa alebatur: cuiusmodi non mediocris est multitudo in diuitum familiis. Aliorum canum varius est vsus. Sunt quibus ædium custodia delegata est, vt noctibus aduersus fures excubias agant. Hi vocantur οἰκουροί. Sunt quorum opera in venatibus vtimur, qui θηρευτικοὶ dicuntur. Sunt quorum nullus est vsus, nisi vt cum ociosis ac delicatis matronis lusitent: qui nostris quoque temporibus mirum quam sint in deliciis. Atque ij μελιταῖοι vocantur: nimirum ab insula Melita, inter Corcyram nigram & Illyricum sita. Autor Plinius lib. 3. capite vltimo. Itidem Strabo & Stephanus. Horum meminit Aristoteles sectionis 10. problemate 14. indicans eos omnibus membris pusillos gracilesque fuisse, & hac dote commendantur. quemadmodum sunt qui sine nanis & pumilionibus non possunt viuere. Apud Lucianum in Lapithis γελωτοποιὸς Alcidamantem Cynicum, μελιταῖον κυνίδιον vocat. Athenæus libr. 12. scribit Sybaritis vehementer in delitiis fuisse canes Melitæos. Qui quidem hoc esse videntur in genere canum, quod nani & pumiliones inter homines. At Masinissa merito laudatur, quod pro simiis & catulis maluit pueros alere, vsque ad annum tertium, deinde remittebat eos suis parentibus. Sed intolerabilius est, quod apud Britannos complures alunt greges vrsorum ad saltationem, animal vorax & maleficum. Cuiusmodi sunt & simiæ, licet minus voraces. Nec pudet has Christianorum esse delicias, tot egenis esurientibus. Verum quid ista deploramus, quum obambulent qui exemplo ab Italis orto, puellam aut puerum circumferunt, gesticulationes ineptas edoctum: & vnius puellæ calamitas alit ocium quatuor aut quinque robustorum nebulonum. Et huiusmodi ludos æquis oculis spectant homines Christiani.

IVNII. Pectide suauior.

Inter venustas hyperbolas laudatur à Demetrio Phalereo illa

Sapphus poetriæ: πολὺ πηκτίδος ἀδυμελιστέρα, χρυσοῦ χρυσοτέρα. id est, Pectide multo suauior, auro auratior. De poemate venusto, aut sermone leporibus condito aut voce amœna dicetur. Est autem πηκτὶς Pectis, instrumentum citharœdicum, cum eo quod antea Magadin exposuimus, idem vt voluit Aristox. musicus apud Athenæum libro 14. Menech Sicyonius ibidem refert, Sappho poetriam primam vsam fuisse pectide. Sopater apud eundem lib. 4. binis finibus tensam fuisse pectida scribit. Suidas & Hesychius pandurion exponunt. Mentio sit huius instrumenti in Epigram. lib. 7. ibi: ἡδυμελεῖς μοῦσαι σὺν πηκτίδι. id est Suauicanæ Musæ cum pectide. & iterum: ἀδὺ μέλος, νὴ Πᾶνα τὸν Ἀρκάδα πηκτίδι μέλπεις. hoc est: Suaue canis (testor panem Arcada) pectide carmen: Huius generis sunt similes hyperbolæ: vt illa in Epigr. τῆς λύγδου λειότερον, id est Lygdino marmore læuius, & δειρὴ λυγδινέη, id est, Lygdinea ceruix, item illa Alcæi lyrici de vino: ἄλλοτε μὲν μελιαδὴς ὁ οἶνος, ἄλλοτε δ' ὀξύτερος τριβόλων. id est: Nunc vinum placidum est, nunc tribulis asperius.

COGNATI. Κατεσθίειν δακτύλους.

Cum suauitatem alicuius cibi aut auiditatem eorum, quibus appositũ iri deberet, ostendere volebant, de illis dicebant in familiari sermone Græci, κατεσθίει δακτύλους. Latini, Prærodere digitos: Galli quoque hodie cum vident quempiam qui vehementer cibo aliquo delectatur, iusques à lecher ses doigts dicunt. Aristophanes in Pythagoreis citante Athenæo libr. 4. δειπνοσοφιστῶν ἐπεὶ παρῇ τις αὐτοῖς ἰχθῦς, ἢ κρέας, κἂν μὴ κατεσθίωσι, & τοὺς δακτύλους ἐθέλω κρέμασθαι δεκάκις. Plautus in Pseudolo: Nam ego inquit coquus, ita conuiuis cœnam conditam dabo hodie, atque ita suauiter conditam, vt quisque quid conditum gustauerit, ipsos sibi faciam vt digitos prærodat suos.

IN DEPREHENSOS.

ERASMI. Folio ficulno tenes anguillam.

Huic diuersum est illud τῷ θρίῳ τὴν ἔγχελυν, id est Folio ficulno anguillam, subaudiendum tenes. Vbi quis alioqui fugax & lubricus arctiore nodo tenetur, quam possit elabi. Nam fici folium scabrum est, vt cui nomen etiam inditum ab asperitate scripserit Plutarchus, atque ob id ad retinendam anguillam natura lubricam, vel maxime idoneum.

Medius teneris.

Huic sententiæ confine est illud apud Aristophanem in Ranis, νῦν ἔχῃ μέσος, id est, Nunc medius teneris. De eo qui sic tenetur, vt extricare sese nulla ratione possit. Translatum à palæstritis atque athletis: qui si quem medium corripuerint, facile vincunt. Sunt autem verba Æaci ad Bacchum: ἀλλὰ νῦν ἔχῃ μέσος, id est, At nunc medius tenere. Eodem pertinet illud apud Terentium: Sublimem medium arriperem.

Decipula murem cepit.

Εἴληφεν ἡ παγὶς τὸν μῦν, id est Laqueus murem cepit. De recte meritoque deprehensis, & malo dignis. Quasi dicas: Lupus in foueam incidit, aut aper in casses.

In laqueos lupus.

Εἰς πάγας ὁ λύκος: id est, In laqueos lupus. Cum improbus quispiam tandem in extremum adducitur discrimen. Etenim cum lupus animal sit insidiosissimum, applauditur ab omnibus, si quando contingat illum irretiri, ac protinus acclamant omnes, εἰς πάγας ὁ λύκος. Refertur à Zenodoto.

In area latitas.

Ἐν ἅλῳ δρυκολάζεις, id est, In area occultaris. De eo qui in eo versatur negocio, vt non possit non esse conspicuus: aut qui sic latitat, vt à nemine tamen non conspiciatur. Nam in area nullæ latebræ.

Culleo dignus: aut, Non vno culleo dignus.

Quum hominem enormiter scelerosum significare volumus eum culleo dignum dicimus. Hoc supplicium erat parricidis: id est, qui parentem occidissent. Quanquam apud priscos parricidium dicebatur, quoties homo hominem occidisset, hoc est, par parem: videlicet eo seculo, quo crudelitas erat occidisse bouem, auem, aut gallum gallinaceum. Dein quum cœpisset esse vulgare, vt homo occideret hominem, parricidii vox ad summæ impietatis significationem deflexa est. Culleus autem erat saccus coriaceus, cui insuebatur parricida, simul immissa vipera, simia & gallo gallinaceo: atque ita proiiciebatur in profluentem. M. Tullius pro Roscio amerino: Quanto maiores nostri sapientius: qui quum intelligerent nihil esse tam sanctum, quod non aliquando violaret audacia, supplicium in parricidas excogitauerunt: vt quos natura retinere in officio non potuisset, magnitudine pœnæ à maleficio summo arcerentur, insui voluerunt in culleum viuos, atque ita in flumen deiici. O singularem sapientiam iudicum, nonne videntur hunc hominem ex rerum natura sustulisse & eripuisse, cui repente cœlum, solem, aquam terramque ademerunt: vt qui eum necasset vnde ipse natus esset, careret his rebus omnibus, ex quib. omnia nata esse dicuntur, &c. Proin Iuuenalis impietatem cuiusdam exaggerans, negat illi satis esse serpentem vnum, aut culleum vnum. Narrat Suetonius, quosdam statuæ Neronis apposuisse culleum cum elogio: Merueras, sed ego quid possum?

In easdem ansas venisti.

Plato in Phædro, περὶ τούτου μὲν, ὦ φίλε, εἰς τὰς ὁμοίας λαβὰς ἐλήλυθας, id est: Quantum ad istam rem pertinet, amice in easdem ansas venisti, id est, nihilominus teneris, nec potes effugere quin ... Item Aristides in communi quatuor oratorum defensione ... εἶχεν ... πάλιν ὁ Καλλικλῆς εἰς αὐτὰς λαβὰς ἐπανελθεῖν, id est, ... Callicli erat in easdem ansas recidendum. Quadrat in eum qui ... irretitus est, vt quocunque se vertat, teneatur, nec explicare sese ... sit. Huic simillimum est, quod scribit Lucianus in Hermotimo ... οἷον ... γὰρ ἐκπεφευγέναι, εἰς τὸν ... ὑπὸν κύρτον ἐμπέπλοχας. id est: Nam arbitratus effugisse te, in eandem nassam incidisti. Item illud quod alibi dicetur, θύλακῳ περιέλκειν.

Laqueus laqueum cepit.

Ἀτὰρ ἡ πάγη ἔοικε λήψεσθαι πάγην, id est, Laqueum laqueus ... vt videtur, ceperit. Vbi malus malum obseruat: velut adulter adulterum fur furem, perfidus perfidum: quod interdum venit, vt dum duo sibi vicissim insidias tendunt, vterque deprehendat alterum.

Hinc illæ lacrymæ.

Ex Andria Terentiana per allusionem prouerbialiter vsurpatum videtur ab Horatio: Hinc illæ lachrymæ. Vsurpauit ad hunc modum M. Tullius in actione pro M. Cælio. Hinc illæ lachrymæ, nimirum & hæc causa est horum omnium scelerum atque ... num. Dicetur autem de rei causa aliquandiu dissimulata, quæ tandem deprehendatur. Veluti si quis dicat, barbaros damnare Græcas literas, ne scilicet ipsi parum docti videantur, commode subnectet: Hinc illæ lachrymæ, hoc est, quod eos male habet. ... muntur autem frequenter id genus allusiones a claris autoribus & in prouerbii vicem transferuntur, etiamsi nulla figura prouerbialis adsit. Quod genus illud ex Homero sæpius iteratum in epistolis Ciceronis ad Atticum, αἰδέομαι Τρῶας: id est: Vereor Troianos.

Hydrus in dolio.

Ὕδρος ἐν τῷ πίθῳ, id est, Hydrus in dolio. Prouerbium hoc ... ingenue fatear, nondum apud vllum veterum autorum repperi, neque Græcum, neque Latinum, & haud scio an de vulgo sumptum sit: neque enim libet credere virum eloquentem, & in literis ... postremi nominis, ex sese commentum esse. Nam refertur ab ... tonio Sabellico in epistola quadam familiari. Addit & fabulam prouerbii parentem, huiusmodi. Rusticus quidam cum ... minui vinum in dolio conditum, admiratus quid esset rei, circumspicere cœpit, num qua rima extillaret liquor: vbi nihil eiusmodi competisset, pergit vicinos in suspicionem apud sese vocare, ne ... absente vas relinerent, vinumque potitarent. Obsignat itaque diligenter dolium, ad opus exiturus. At reuersus signis illæsis ... num nihilominus imminui videt. Tum vero fortunam agrestis ... rum deplorare, quibus non in vite solum, verum etiam in dolio calamitas præsto esset. Ad extremum exhausto dolio hydrus ... imo repertus est, vini potor. Ea res in vulgi iocum abiit. ... Plin. lib. 10. cap. 72. serpentes quanquam exiguo indigeant ... tamen vinum cum est occasio præcipue appetere. Iuuenalis de ... lere vinosa, satyra sexta:

-- Tanquam alta in dolia longus
Deciderit serpens, bibit & vomit.---

Adagium ipsum haudquaquam inelegans, nec aspernandum. Quod si quem nihil mouet recens autor, licebit vsurpare, cum ... occulta calamitate premitur, causa atque autore non extante ... cum diuturni mali tandem autor deprehenditur. Porro serpentem, quem Græci vocant hydron, Latini natricem vocant, ... aquis degat. Ex vlcere huius morsu facto defluit copiosus humor aquosus, & graue olens. Ita Dioscorides libro 6. Plinius libro ... cap. 23. tradit apud insulas quasdam ante Persidem, hydros ... nos vicenum cubitorum terruisse classem.

Tempus omnia reuelat.

Tertullianus, quem diuus Cyprianus præceptorem suum ... pellare consueuit, in Apologetico contra Ethnicos: Bene autem, inquit, quod omnia tempus reuelat, testib. etiam vestris prouerbiis atque sententiis. Aulus Gellius Noctium Atticarum libr. 12. item 12. citat in hanc sententiam hos Sophoclis versus:

Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν, ὡς ἅπανθ' ὁρῶν
Καὶ πάντ' ἀκούων, πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος.

Id est:

Ob ista ne quid occulas, siquidem intuens
Cuncta, audiensque cuncta proferet dies.

Idem in Aiace flagellifero:

Ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
Φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται.

Id est:

Cuncta pariter immensus ordo temporum
Occulta prodit, & idem prodita occulit.

Eodem in loco Gellius admonet; quendam veterum poetarum Veritatem temporis filiam vocasse: quod licet aliquando lateat, tamen temporis progressu in lucem emergat. Fertur in eandem sententiam hic quoque senarius prouerbialis:

Ἄγει δ' πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος.

Id est:

At veritatem tempus in lucem eruit.

Et alter huic adsimilis:

Πάντ' ἀνακαλύπτων ὁ χρόνος πρὸς φῶς φέρει.

Id est:

Omnia sub auras tempus aperiens refert.

Idem opinor sensisse Thaletem, cum ait, τὸν χρόνον σοφώτατον ἁπάντων, ἀνευρίσκειν γὰρ τὰ πάντα. hoc est, Tempus omnium esse sapientissimum vt quod cuncta reperiat, eruatque. Nec aliud Pindarum in Olympiacis, cum ait:

Ἁμέραι δ' ἐπίλοιποι μάρτυρες σοφώτατοι.

Id est:

Posteri dies sapientissimi testes.

Idem alibi, tempus omnium parentem appellat, quod nihil non fiat progressu temporis:

Ἀποίητον οὐδ' ἂν χρόνος ὁ πάντων πατὴρ δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος.

Id est:

Ne tempus quidem rerum omnium pater, possit quod factum est infectum reddere.

Habet eandem sententiam Pindarus, quum aliquot locis, tum Olympiade x.

Ὅ τ' ἐξελέγχων μόνος
Χρόνος, τὸ δὲ σαφανὲς ἰὼν πόρσω
Ἀλάθειαν ἐτήτυμον
Κατέφρασεν.---

id est, Et solum tempus quod veritatem certam prodit, quodque latebat in obscuro, progrediens enarrauit. Huc allusisse videtur Vergilius in sexto:

---Subigitque fateri
Quæ quis apud superos furto lætatus inani
Distulit in seram commissa piacula mortem.

Neque discrepat Euangelicum dictum apud Matth. cap. x. οὐδὲν ἐστι κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. id est, Nihil opertum, quod non reuelabitur, & occultum, quod non scietur. Plutarchus in Problematis causam inquirit, cur antiquitus operto capite res diuina Saturno fieri consueuerit. Atque id significatum arbitratur, quod veritas plerunque tecta ignorataque sit, sed eadem aperitur tempore. Saturnus enim temporum autor ac deus fingitur. Nam χρόνος Saturnus, χρόνος tempus. Nec aliud sensit T. Liuius, cum ait lib. 22. A veritate laborare nimis ius sæpe aiunt, extingui nunquam. Seneca lib. De ira 2. Dandum semper tempus est: veritatem enim dies aperit.

Cuculus.

Olim qui fuissent in re quapiam parum honesta deprehensi, vulgari probro Cuculi dicebantur. Id ortum à vinitoribus, qui serius cœpissent putare vineam, nec hoc munus absoluissent, priusquam audiretur ea auis, velut cessationem exprobrans agricolis. Huius vocem imitantes viatores deridebant vinitores. Ita Plin. lib. 18. cap. 26. In hoc temporis interuallo quindecim diebus primis agricolæ rapienda sunt ea, quib. peragendis ante æquinoctium non suffecerit, dum sciat inde natam exprobrationem fœdam putantium vites, per imitationem cantus alitis temporarii, quem cuculum vocant. Dedecus enim habetur, opprobriumque meritum, falcem ab illa volucre in vite deprehendi, vt ob id petulantiæ sales etiam cum primo vere laudantur. Auspicio tamen detestabiles videntur. Adeo minima quæque in agro naturalibus trahuntur argumentis. Porro quos Plinius petulantiæ sales appellat, apud quasdam nationes & hodie licet agnoscere. Vernis enim mensibus, quum auditur coccyx (si tamen hic est cuculus, id quod sentit Gaza) coniugati mutuis salib. inter sese ludunt, dicentes, Tibi canit hæc auis; significantes vxorem parum vigilanter custoditam. Quin & Plautus in Asinaria, sic facit vxorem conuiciantem marito in amica deprehenso:

At etiam cubat cuculus, surge amator, i domum.

Ac mox:

Cano capite te cuculum vxor ex lustris rapit.

Horat. Sermon. lib. 1. Sat. 7.

Tum Prænestinus salso multumque fluenti
Expressa arbusto regerit conuicia, durus
Vindemiator & inuictus, cui sæpe viator
Cessisset, magna compellans voce cucullum.

Hæc nimirum congruunt cum his quæ scribit Plin. probro solere obiici vindemiatoribus, si cuculus eos deprehendisset putantes vineam. Eum Horatii locum sic explicat Porphyrio: Nam solent leuia rustici circa viam arbusta vindemiantes, à viatorib. cuculi appellari: quum illi prouocati tantam verborum amaritudinem in eos effundant, vt viatores illis cedant, contenti eos cuculos iterum atque iterum appellare. Acron. hæc adfert: Hoc autem ipsa re nouimus, quod viatores sæpe vindemiatores conuiciis agant quum transierint, & illi respondent ita, vt cuculum eum appellent, quasi pigrum, & recitant hoc custodibus eo quod semper assideant. In his Porphyrionis & Acronis verbis, video mendas aliquot subesse. Cum his conuenit illud Plautinum: Etiam cubat cuculus, quod grauatim surgeret assessor puellæ. Quin arbitror in conuicio cuculi, allusum ad vocem cubandi. Vnde pro leuia, in verbis Porphyrionis, fortasse legendum, lenti. Iam quod quidam ex cuculo faciunt cucullum, ex aui vestem, nihil est necesse: quum hæc vox penultimã habeat productam, apud Plautum in carmine trochaico:

At etiam cubat cuculus, surge amator, i domum.

Ac mox:

Cano capite te cuculum vxor ex lustris trahit.

Trochaicus est. In Pseudolo pro generali conuicio videtur vsurpasse:

Quid fles cucule? viues:

Nisi forte, lachrymantem ac singultientem amatorem cuculum appellat, quasi κοκκύζοντα. Similiter in Mercatore:

Isthæc filio non credam, qui obsequitur patri: huic non, vt mero cuculo.

Itidem in Persa:

Tua quidem cucule causa non hercle, si os præciderim tibi, metuam morticine.

EX APPENDICE ERASMI.

Vbi deprehensum est, quod erat occultum.

Ἤ τίς σφιν τόδ' ἔειπε θεῶν, ἢ εἴσιδον αὐτοί.

Id est,

Siue illis Deus hoc aliquis deprodidit index,
Siue ipsi videre.---

Homerus.

COGNATI. Erubuit, salua res est.

Idem: Heliogabalus grauissimum quenque percunctari cœpit, an promptus esset in Venerem? erubescentibusque senibus, exclamabat: Erubuit, salua res est: silentium ac ruborem pro consensu ducens. Apud Iurisconsultos quoque qui tacet, consentire videtur: l. si sine. C. senatuscons. Velleian. Alibi, Salua res est, dum saltat senex.

INDILIGENTIA.

ERASMI. Princeps indiligens.

Indiligens pædagogus corrumpit puerum, malus præceptor vitiat discipulum, rex improbus populum item corrumpit. Ad hanc sententiam facit illud ex eodem libro:

--- Αὐτὰρ μῆλα κακοὶ φθείρουσι νομῆες.

Id est,

At corrumpit oueis pastor malus.---

Dicuntur ab Eumæo subulco ad caprarium.

Si quis iuxta ciuitatem clypeus.

Εἴ τις περὶ πόλιν αἰγίς, id est, Si quis circum vrbem clypeus. Hoc scommatis iaciebant in eos, qui sparsim ac dissolute ciuitatem obirent palantes. Refertur in Plutarchi Collectaneis, nec explicatur.

Malus ianitor.

Πυλωρὸς κακός, id est, Ianitor malus, id est, indiligens præfectus, aut custos. Natum à dicto Thericyonis cuiusdam, qui cum videret Philippi copias Isthmicas angustias occupasse, sic ait: κακοὺς πυλωροὺς ἡμᾶς ὦ Κορίνθιοι ἡ Πελοπόννησος ἔχει. i. Malos ianitores vos ô Corinthii Peloponnesus habet. Siquidem angustias locorum, Græci pylas, id est, portas appellant. Refertur à Plutarcho in Apophthegmatis.

Phani ostium.

Ἡ Φάνου θύρα, id est, Phani ostium. Id accinebatur, vbi quis frustra seruasset aliquid: veluti si cuius vxorem adulterio vitiari contingeret, quam tamen ille multa zelotypia seruasset. Natum aiunt à Phano quodam vsurario: vel, vt alii dicunt, cæco: qui cum cellæ penuariæ ostium ita obstruxisset, vt citra strepitum non quiret aperiri, tamen à ministro apertum est, sublatumque penu. Alii narrant, huic Phano vxorem fuisse parum spectatæ fidei, quam quod is haberet adulterii suspectam, atrii fores sic occlusit, vt non nisi cum stridore sonituque possent aperiri. Verum illa cum per tegulas reciperet adulterum, vicini per iocum dicebant: ἡ Φάνου θύρα. Eaque vox postea cessit in vulgi sermonem. Haud scio an sit idem cum eo, quod refert Eustathius in Odysseæ librum vltimum, Φανίου θύρα, à Phania quodam, qui finxerit sibi multam opum vim domi reconditam esse.

A limine salutare.

Huic pene diuersum est: A limine salutare. Plurimum venustatis obtinebit & hoc, si ad res incorporeas deflectatur, veluti si quis dicatur Theologiam à limine duntaxat salutasse: qui videlicet neq; valde diuturnam, neq; præcipuam operam impenderit, sed rudimenta modo degustarit. Seneca epistol. 49. Nec ego nego prospicienda ista, sed prospicienda tantum, & à limine salutanda. Agit de dialecticorũ argutiis, quas abunde satis existimat leuiter attigisse. Translatum à vulgarib. istis amicis, qui non admittuntur in penetralia, sed procul atque à limine salutant, ac deinde discedunt.

Lacinia tenere.

Qui leuiter rem tenent, lacinia tenere dicuntur, hoc est, extrema

vest is ora. cui contrarium est illud, Medius teneris. M. Tullius lib. De oratore. 3. Nam illud alterũ genus, quod est temporibus, locis, reb us definitum, obtinent, atque id ipsum lacinia. Non dubium est, quin Cicero metaphoram duxerit à populari sermone. nam idem dictum & hodie durat apud nostrates, si quem inuitant non ex animo. Inde illud, Scindere penulam. Et apud Terentium Mysis Getam resupinat pallio. Cicero videtur allusisse ad illud Plauti in Asinaria: Lachrymantem lacinia tenet lachrymans.

Surculum defringere.

Simili forma dixit eodem in loco, surculum defringere : pro eo quod est, non callere totam disciplinam, sed ex ea paululum quod ad rem præsentem faciat, decerpere : quemadmodum Iureconsulti nonnunquã sententiam aut fragmentum adducunt è Theologorum disciplina. Locus apud Ciceronem hunc in modum habet: Atque hactenus loquuntur, etiam hac instituendi diuisione vtuntur : sed ita, non vt iure aut iudicio, vt denique recuperare amissam possessionem, sed vt ex iure ciuili surculum defringendo vsurpare videantur.

Vt canis è Nilo.

Qui leuiter ac velut obiter artem quampiam, aut autorem degustant, hi ceu canis è Nilo degustare dicentur. Id adagii natum est ex apophthegmate quodam cuius meminit Macrobius Saturnalium lib. 2. id est, huiusmodi. Post fugam Mutinensem, quærentibus quid ageret Antonius, quidam familiaris eius respondit: Quod canis in Ægypto, bibit & fugit. Nam in illis regionibus constat canes raptu crocodylorum exterritos, bibere, & fugere. Solinus ait, eos non nisi currentes lambitare, ne deprehendantur.

Per transennam inspicere.

Per transennam inspicere: prouerbiali nimirum figura dictum est, pro eo quod est, non propius neque singillatim, sed procul & summatim inspicere. Translatum à negociatoribus, qui mercibus quas contrectari nolunt cancellos obiiciunt : quidam etiam vitrum pellucidum opponunt, vt prætereuntibus procul modo contemplari liceat: nec explicant eas, nisi licitatori idoneo. M. Tullius De oratore lib. 1. Si in aliquam domum plenam ornamentorum, vel in villam venisses, si ea seposita (vt dicis) essent, tuque valde spectandi cupidus esses, non dubitares rogare dominum, vt proferri iuberet, præsertim si esset familiaris : similiter nunc petas à Crasso, vt eam copiam ornamentorum suorum, quam constructam vno in loco, quasi per transennam prætereuntes strictim aspeximus, proferat, & suo quidque in loco collocet.

Per nebulam, per caliginem, per somnium.

Quarum rerum ambiguam quandam ac tenuem, peneque euanidam memoriam aut intelligentiam obtinemus, eas res per nebulam recordari, per somnium meminisse, per caliginem videre, prouerbio dicimus. Vt quæ puelli vidimus, senes quasi per somnium recordamur, vix tenuibus quibusdam simulacris rerum inhærentibus animo nostro : qualis est ferme vulgarium insomniorum memoria. Porro quod per medium nebulam intuemur, eius confusam duntaxat imaginem, ac velut vmbram incertam aspicimus. Cuiusmodi sunt quæ per caliginem cernuntur in tenebris. Hinc igitur ducta metaphora. Huiusmodi sermonis formæ frequenter obuiæ sunt apud scriptores. Plaut. in Pseud. Sunt quæ te volumus percontari, quæ quasi per nebulam nosmet scimus atque audiuimus. Idem in Capt. duobus : In memoriam regredior audisse me quasi per nebulam. M. Tullius lib. de finib. 5. In infirma ætate, imbecillaque mente, vis naturæ per caliginem cernitur. Plato De legib lib. 7. ἃ δὴ λέγω, δηλῶσαι πειρατέον οἷον δείγματα ἐξενέγκοντα εἰς φῶς. νῦν γὰρ λεγομένοις ἔοικε κατά τι σκότος. id est, Cæterum quæ dico, conandum est, vt velut exemplis in lucem prolatis reddamus perspicua. Nam hæc videntur similia iis quæ dicuntur per caliginem quandam. Eodem in libr. legitur καθ᾽ ὕπνον, id est, per somnum, siue in somnis.

Moriendum priusquam, &c.

Ibidem commemorat Alexandridæ dictum, vt vulgo celebre ac laudatum : καλόν γ᾽ ἀποθανεῖν πρὶν θανάτου δρᾶν ἄξιον. id est, Honestum est mori, priusquam aliquid morte dignum commiseris. Sensus est, vt ipse exponit Aristoteles : Decet mori morte indignum : siue, Honestum est mori, quum nihil morte dignum admiseris.

Per Satyram.

Variarum rerum mixturam sparsim nulloque ordine congestarum veteres Satyram appellabant. Apparet vocem primum deductam à lasciuia Satyrorum, temere nunc huc nunc illuc salientium. Hinc deflexa est ad cibi genus, quod ex diuersis herbarum formis conflatum est : præterea ad lancem, variis rerum generibus onustam, quæ sic diis offerebatur, non dissimilis illi poculo quod Græci πεντάπλοον, à quintuplici rerum differentia, siue κέρνος à mixtura vocabant: de quo nobis supra dictum est. Festus ait, Saturam siue Satyram dici cibum variis rerum generibus conditum, aut legem aliis multis confertam legibus. Itaque in sanctione legum asscribi solere, Neve per Satyram derogato aut abrogato: quum significant totam legem esse seruandam. Citat Annium Luscum ex oratione quam habuit aduersus Tyberium Gracchum: Imperium quod plebs per Satyram dederat, id abrogatum est. Citat & C. Lælium ex ea quam pro se dixit. Postero die quasi per Satyram legem sententiis exquisitis, in deditionem accipitur. Legem Satyram interpretantur, quæ eadem multas res complectitur : quemadmodum Iugurtha acceptus est in deditionem, sed multis præscriptis conditionibus, vt triginta daret elephantos, pecus atque equos multos, cum magno argenti pondere. Vsus est hoc adagio Iustinianus in præfatione Pandectarum : Et primo quidem, inquit anno hoc opus tradebatur legentibus, non secundum edicti perpetui ordinationem, sed passim & quasi per Satyram collectum, & vtile cum inutilibus permixtum, maxima autem parte inutilibus deputata. Itidem Salustius in bello Iugurthino: Quasi per Satyram sententiis exquisitis in deditionem accipitur. Hæc Salustius dicit de Iugurtha nec sunt in cuiuspiam oratione, nec ibi quisquam aderat Lælius : vnde necesse est, locum apud Festum esse mutilum. Verba Lælii sunt omissa, simul cum nomenclatura Salustii.

Summo pede.

Ἄκρῳ ποδί. id est, Summo pede, eadem figura dictum est, qua Summo digito. Negatur summo pede attigisse disciplinam, qui nunquam ingressus est, nec attigit limen illius. Extat apud Platonem in Lachete : cuius loci alibi, ni fallor, fecimus mentionem.

In transcursu.

Plutarchus in commentario De liberis educandis : ἀλλὰ μὲν ἐκ παραδρομῆς μαθεῖν, ὥσπερεὶ γεύματος ἕνεκεν. id est, Sed hæc quidem ex transcursu discere, veluti degustandi causa. Metaphora plane prouerbium sapit. Quintilianus pro eo dixit, In transitu. Plinius mauult, In transcursu. Idem valet, Obiter.

Summis labiis.

Summis labiis Græci paulo diuersius vsurpant : nempe cum quis verbis duntaxat simulat quippiam, non autem ex animo facit. Lucianus in Apologia: ἐπ᾽ ἄκρου χείλους φιλοσοφῶν. id est, summis labiis philosophum agens. Item in Dialogis amatoriis: ἄκρου τοῦ χείλους τοὺς ὅρκους ἔχουσι. id est, Summis in labiis iusiurandum habentibus. De amatoribus loquitur, qui Venereum iusiurandum, non ex animo. Seneca lib. 1. cap. 10. Non à summis labris ista venerunt, habent hæ voces fundamentum. Ad eundem modum diuus Hieronymus in epistola ad Rusticum monachum: Vt non leui, inquit, citatoque sermone, & (vt ita loquar) summis labiis hospites inuitemus. Hic aulicis & cuilib. quibusdam mos est polliceri omnia, sed verbis illis solennibus, quibus nemo vel paululum commouetur, nisi egregie stultus.

Summis naribus olfacere.

Τῇ ἄκρῃ ῥινὶ ὀσφραίνεσθαι, id est, Summa nare olfacere: pro eo quod est, leui experimento, coniecturaque qualicunque deprehendere. Extat apud Lucianum in Ioue redarguto.

Extremis digitis attingere.

Huic germanum est, Extremis attingere digitis : pro eo quod est, leuiter attingere, quod ita demum adagium videbitur, si metaphora accesserit. M. Tullius in eo loco, quem modo citauimus: Equidem multos & vidi in hac ciuitate, & audiui, non modo qui primoribus labiis gustassent genus hoc vitæ, & extremis, vt dicitur, digitis attigissent, sed qui totam adolescentiam voluptatibus dedissent, emersisse aliquando, & se ad frugem bonam, vt dicitur, recepisse. Græci sic efferunt, τῷ ἄκρῳ ἅψασθαι δακτύλῳ, id est, Summo contingere digito. Ita Basilius in epistolis : οἶδα καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ ἄκρῳ δακτύλῳ τοῦ γλυκυτάτου μέλιτος τῆς παρ᾽ ὑμῖν ἐκκλησίας ἀπεγευσάμεθα πέρυσιν. i. e. Noui & ipse tametsi summo digito, mel dulcissimum vestratis ecclesiæ gustauimus anno superiore. Translatum videri potest à luctantibus. Nã Græci vocant ἀκροχειρίζεσθαι, colluctari cum quopiam, citra reliqui corporis congressum, sed summis duntaxat digitis. Lucianus in Demonactis vita: οὐδὲ καθάπαξ τῆς ... ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ ἁψάμενος id est, Neque summis, vt aiunt, ... attigerat. Euripides hyperbolen citra metaphoram vsurpat in Iphigenia Aulidensi :

Primoribus labiis degustare.

Primoribus labiis degustare est breuiter quippiam attingere. Ductum ab iis, qui cibum aut potum tenuiter degustant, nihil in stomachum transmittentes. Cicero pro Cælio. Equidem multos & vidi in hac ciuitate & audiui, non modo qui primoribus labiis degustassent genus hoc vitæ. Idem de natura deorum lib. quum dixit fore sempiternum, hunc censes primis, vt dicitur, labris degustasse physiologiam ? id est, naturæ rationem. Quintilianus lib. 12. Sed hoc transeo, de quo neminem, qui literas vel primis, vt aiunt, labiis degustarit, dubitaturum puto. Procopius sophista in epistola quadam : πάλιν δὲ ταύτην ἐμεμφόμην, εἰ τὰ τῶν ... γεύσασα πράγματος ἄκρῳ δακτύλῳ φασίν, ... id est, Rursum in hanc stomachabar, si cum tantum summo, vt aiunt, digito degustandam præbuisset, deinde vos spoliaret. Quib. in verbis illud noue dictum, quod digitos tribuit: nisi hoc sensit, qui leuiter degustant, eos rem degustare summo digito admouere linguæ.

Molli brachio, Leui brachio.

His pene diuersum est, Molli brachio, & Leui brachio: cum indiligentem operam significamus. Cicero epistolarum ad Atticum lib. 2. Quod me quodammodo molli brachio de Pompeii familiaritate obiurgas, nolim ita existimes. Idem ad eundem lib. 4. Consules, qui illud leui brachio egissent, rem ad senatum detulerunt.

Suspensa manu.

Plin. in epist. lib. 6. Suspensa manu, dixit pro eo quod est, leuiter parumque accurate: Tu vero, inquit, non debes suspensa manu commendare mihi, quos putas. Fit enim venustius, si à corpore ad animum transferas. Quintilianus declamatione 12. in eundem sensum vsurpat, Leui manu, tanquam prouerbium. Cicero. Leui brachio: de quo dictum est alias. Itidem dicimus, Suspenso pede, pro sensim ac tacite. Ammianus libr. 14. Seseque suspensis passibus iniecerunt in scaphas.

Compressis manibus.

Compressis sedere manibus, dicitur in ociosos, & nihil aliud quam sua fata deplorantes. Titus Liuius ab vrbe condita libr. 7. Cur veteranus dux fortissimus bello, compressis, quod aiunt, manibus sedeas. Extat & in Hebræorum prouerbiis: Paululum conseres manus: in ignauum, figura sumpta à gesto sollicitorum quidem, sed inertium tamen.

Pulmo prius venisset.

Pulmo prius venisset, dictum est olim in lentos ac cessatores. Opinor quod pulmo cum perpetuo moueat, nunquam tamen loco se promouet. Plautus in Epidico: Dii immortales, soccos iussi adimere pedibus. Pulmo enim quod perhibent, prius venisset quam tu aduenisti mihi.

IVNII. *Summis auribus insidet.*

Quod perfunctorie auscultamus, quodque difficulter credimus & cum aurium fastidio, ἄκροις ὠσὶν ἐφιζάνειν, id est, Summis auribus insidere, specie prouerbiali dixit Philo Iudæus lib. de vita theoretica: ἥτις οὐκ ἄκροις ὠσὶν ἐφιζάνει, ἀλλὰ δι' ἀκοῆς ἐπὶ ψυχὴν ἔρχεται, καὶ βεβαίως ἐπιμένει. id est, Quæ non primorib. auribus insidet, sed per aures in animum penetrat, & firmiter immoratur. Consimili modo dixit Seneca, Summo animo inhærere: pro, ἐπιπολαίως & leuiter.

E diuerticulo.

Ἐκ παρόδου. i. E diuerticulo fieri dicitur prouerbialiter, vbi quid obiter & perfunctorie quasi aliud agentes facimus: aut quoties incurie ac negligenter aliquid instituitur. Heliodorus libro 3. οὐχ ὡς ἄν τις ἐκ παρόδου τοῦτο δὲ τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ καὶ συνέθυσεν οὐκ ὀλιγάκις. id est: Non veluti quispiam è diuerticulo, id quod dicitur vulgo, sed etiam non raro simul libauit. Chrysostomus, ἐκ παρόδου θεωρεῖν: Rem parum attente perpendere. Idem ἐν παρόδῳ προσκυνεῖν dixit, pro, Oscitanter & quasi per transennam adorare. Cicer. lib. ad Atticum v. Regnat ἐν παρόδῳ consilio & authoritate, hoc est, obiter.

Figura & triobolus.

Eustathius Iliados 13. annotat prouerbialiter dici, σχῆμα καὶ τριώβολον, id est, Figura & triobolus: cuius vsus sit in ingeniosos quidem, sed nisi institeris remissos, & non nisi præmiolis quibusdam expugnabiles: cui vitio dexterrimus quisque obnoxius ferme esse deprehenditur. Nata parœmia à Phrynicho tragico, qui tantum operæ studiique collocasse in Tragicam saltationem perhibetur, vt nouum genus saltandi (σχῆμα vocant) excogitantibus, triobolum præmii vice numeraret. Refertur ab aliis origo prouerbii ad Pythagoram, quem Iamblichus philosophus scribit ingenioso dextroque discipulo, sed ad disciplinas excolendas tardiori, pro quolibet mathematico schemate triobolum pependisse, vt præmii inuitamento supinitatem discipuli castigaret, studioque discendi (quod libera & incoercita voluntate constat) faces quasdam subderet.

De paxillo suspendere.

Πασσάλου ἀνακρεμάσαι, id est, De paxillo aut clauo suspendere, prouerbiali specie dicitur, qui rerum non satagit, sed negligentius quippiam curat. sic exponitur ab Eustathio. Metaphora sumpta ab iis, qui non reponunt aliquid accurate, sed velut aliud agentes, primo instrumento obuio appendunt illud. Simili modo dictum est, sed tamen diuerso sensu, κρεμάσαι τὴν ἀσπίδα. i. suspendere: pro, quietem agere, & in pace versari: quoniam pacis tempore scuta de parietibus suspenduntur.

Supra fumum clauus.

Ὑπὲρ καπνοῦ τὸ πηδάλιον, id est. Supra fumum clauus. Refertur ab Eustathio Odyss. μ. Idem Odyss. π. indicat, prouerbialiter dici securitatis aut incuriæ cuiusdam argumento ἐπὶ τῶν ἀμελουμένων, de reb. iam secure sepositis, quasi supra fumum, ac proinde neglectis. Cui oppositum est illud Vlyssis consilium ad Telemachum filium.

---Ἐκ καπνοῦ κατέθηκα.

Id est:

Extra fumum deposui:

diligentiæ nauatæ indicio, siquidem arma aut vtensilia, cum cura seponimus ne fumo denigrentur, sed splendorem seruent. Incuriam ostendit qui illud scripsit:

Ἡ δ' ἀσπὶς ἐν τῷ φεψάλῳ κρεμήσεται.

Id est:

Hic clypeus appendetur in fuligine:

nimirum neglectus propter diuturnam pacem, atque obliteratus. Hesiodicum est, ὑπὲρ καπνοῦ θεῖναι πηδάλιον. i. Supra fumum seponere gubernaculum: pro, nauigationi supersedere, sic enim ait:

Πηδάλιον δ' εὐεργὲς ὑπὲρ καπνοῦ κρεμάσασθαι.

Id est:

Clauum affabre factum supra fumum suspendere.

& iterum:

Αἶψα κε πηδάλιον μὲν ὑπὲρ καπνοῦ καταθεῖο.

Id est,

Absque mora supra fumum sepone temonem.

Gregorius Nazianz. in epistolis iocatur in Gregorium Nyssenum, qui reiectis sacris libris & sepositis, profanos in manus assumpsisset: ἤ, inquit, ὑπὲρ καπνοῦ τέθεικας, ὡς τὰ πηδάλια χειμῶνος ὥρα. id est, An supra fumum libros seposuisti, quemadmodum clauum solent brumæ tempore.

COGNATI. *Dicis gratia.*

Dicis prouerbialiter apud Iurisconsultos fieri dicitur, quod perfunctorie & lusorie siue leuiter fit. Vlpianus lib. Pandect. 29. tit. 5. de senatuscons. Sylaniano. &c. cap j. sub finem: Excusantur autem serui, qui auxilium tulerunt sine dolo malo: nam si finxit se quis auxilium ferre, vel dicis gratia tulit, nihil hoc commentum ei proderit Caius lib. Pandect. 13 tit. 6. commodati, vel contra, cap. 4. Sæpe etiam ad hoc commodantur pecuniæ, vel dicis gratia numerationis loco intercedant. Arnobius quoque in prooemio quarti libri contra gentes, eodem sensu id vsurpauit: An ita (vt assolet) dicis causa, ex eo quod optamus & volumus bona ista contingere, superiorum retuleritis in censum? Milites quidam ostentionales Lampridio in Alexand. & Tranquillo imaginarii dicuntur, quod ostentationis gratia titulum haberent militum, hos Caius dicis gratia. Cic. in Verrem: Dicis causa appellat. & Varro lib. De ling. Latin. 6. sub finem: Hoc, inquit nunc aliter fit, atque olim, quod augur consuli adest tum cum exercitus imperatur, ac præit quid eum dicere oporteat, consul auguri imperare solet, in licium vocet non accenso, aut præconi. Id inceptum credo, cum non adesset accensus, & nihil intereat, cui imperaret, & dicis causa fiebant quædam, neque item facta, neque item dicta. Flauius Sosipater in j. Institutionum grammaticarum libro, videtur indicare, dicis patrium casum esse, cum enim doceret, quædam nomina vnius tantum casus esse, exemplaque eorum proferret, in illis etiam, Dicis ergo, posuit. Plinius libro vicesimooctauo. Et sunt condita auguria quid loquenti, cogitantive id acciderit, inter execratissima si pontifici accidat dicis causa epulanti: in mensa vtique id reponi, adolerique ad larem, piatio est. Modestinus Græce interpretatus est ὁσίας, vel ἀφοσιώσεως χάριν. Dion. lib. 37. historiarum. Idem ὁσίας ἕνεκα, vocauit. Tractum est hoc adagium ab his, quæ vt religione defungamur, vtcunque facimus: cum simulata olim in ea pro veris haberentur, & qualiacunque fere pro optimis dicarentur. Deducitur autem Dicis nomen, à verbo Dico dicas: estque tanquam dicationis causa. Iurisconsultorum verbum proprium, apud quos certum est non minus fictionum fuisse & imaginum, quam apud Pontifices. Vide infra, Summo digito: &, ἐν κεφαλαίῳ: &, Per indicem.

Ὡς τύπῳ dicere.

Frequens & illud Græcis autoribus, ὡς τύπῳ aliquid dicere vel enumerare, id est, crasso filo. Idem Scaliger in historico: Atque hæc quidem loca (vt solebat Plato & Aristoteles dicere) ὡς τύπῳ ad hunc modū enumerata sunt. Exactius vero etiam sic persequamur. Erasmus noster Chiliadis tertiæ cent. 7. adag. 61. Tenuiter diducis, ὡς τύπῳ εἰπεῖν, id est, Vt ita loquar. Græcis frequens est, inquit, cum sentiunt se rem non vt est, exacte proloqui, sed qualibuscunque verbis significare, ac notare verius quam eloqui. Theodor. Zuingerus, Philosophus & Medicus, in epistola dedicatoria Io. Rodolpho, abbati Morbacensi & Luttensi scripta: Hic tantum, inquit, pro tabularum & commentatiorum nostrorum in artem medicinalem Galeni faciliori intelligentia obiter, καὶ ὡς ἐν τύπῳ præcipua capita operæ precium erit recensere. Sunt qui ὡς τύπῳ εἰπεῖν, interpretantur, vt in vniuersum dicam: & ὡς τύπῳ λαβεῖν, vt summatim colligam. Ad hæc respiciunt & illa: τύπῳ λέγειν, λαμβάνειν, ἀποδεικνύειν. Sextus philosophus in Pyrrhoniarum hypotyposeωn libris, suam claudere de re aliqua disputationem volens, dicit: Hæc sufficere possunt ὡς ἐν ὑποτυπώσει, vt initio cap. 28. & circa finem lib. 1. Idem cap. 1. libri primi: De Sceptica autē institutione nos ὑποτυπωτικῶς dicemus. id est, breuiter summa rerum ob oculos ponentes capita: vel, breuē quandā informationē aut summariā ob oculos ponentes. Varro De lingua Latina: Quæ videretur analogia in oratione, vt breuiter potui, informaui. id est, ὑποτυπωτικῶς διεξῆλθον, aut vno verbo ὑποτυπωσάμην. Quamuis enim alicubi idem Sextus ad ὑποτυπωτικῶς adiungat alterum aduerbium συντόμως, non dubiū est tamen, quin συντόμως in ὑποτυπωτικῶς inclusum etiam censeri possit. Vide superius, ἐν ἀτόμῳ.

Paxillo, siue clauo suspendere.

Paxillus est pertica siue clauus ligneus, vnde aliquid suspenditur. Hinc πατϊάλῳ ἀνακρεμαίσαι, i. clauo suspendere, prouerbio dicitur: pro, negligentius curare aliquam rem, aut parare: à supellectile translatione notionis ducta, quam suspendere, vbi emimus, domi solemus. M. Varro in Eudæmonibus, Nonio referente, vbi dicitur primus Zeno nouam hæresim nouo paxillo suspendisse. Idem in Bimargo: Vt nouum cribrũ nouo paxillo pendeat. Paxillus, inquit Nonius, diminutiuum est à palo. Forte hoc adagium natum est à Perperis fratribus, quos Hercules à clauo suspendit: de quibus alibi, in Perperi. Sic apud Plautum, supellex pellionis, dicitur palus palo proximus: quod pellio pauper esset, & palos nudos sine supellectile haberet. Sic apud Pindarum: ἀλλὰ δωρίαν ἀπὸ φόρμιγγα πασσάλου λάμβανε. Sed & apud Homerum in ὀδυσ.

Per indicem.

Per indicem nota, dicuntur prouerbialiter, quæ summatim & per capita rerum cognoscuntur. Indices autem Græci συλλάβους appellant, vulgo tabulas librorum: qua in re nomen hoc à Cicerone etiam vsurpatum est. Iustinian. lib. Institutionum suarum 4. tit. de publ. iudiciis: Sed de publicis iudiciis hæc exposuimus, vt vobis possibile sit summo digito & quasi per indicem ea tetigisse, &c. hoc est, quasi indice, & summa duntaxat rerum, quæ in iure ciuili reconditæ sunt, capita leuiter aspexerint, quasique littora legerint. Suetonius in Augusto: In altero volumine indicem rerum à se gestarum, quem vell t incidi æneis tabulis, scripsit. Vide supra Dig. to attingere: & ἐν κεφαλαίῳ.

In transitu.

Plane prouerbium sapit, valetque, obiter, & in transcursu. Eo vsus est Quint. in 2. Plin. lib. 35. cap. 8. & 11. item lib. 3. in transcursu. Dioscorides medicus in præfat. ἐξ ἐπιδρομῆς. Vtitur & Velleius Paterculus. Iamblich. de vita Pythag. lib. α. κεφ. δ. καὶ μνήμης οὐκ ἐξ ἐπιδρομῆς. Erasm. in transcursu habet. Iuuenalis obiter dixit:

Atque obiter leget, aut scribet, vel dormiet intus.

Id est:

παρ' ὁδὸν τῆς ὁδοιπορίας. Turneb. aduersariorum 14. c. 5. sub finem: Vt id quoque in transitu scribam.

Ἐφήμεροι τοῦ βίου,

Homines ἐφήμεροι τοῦ βίου à Græcis appellantur, qui nobis in prouerbio sunt quique ex tempore viuunt, futura non prouidentes, sed instantium tantum curam habentes, & passim coruos sequuntur, iuxta Persii verbum satyr. 3. quorum vox hæc habetur apud Anacreontem:

Τὸ σήμερον μέλει μοι,
Τὸ δ' αὔριον τίς οἶδε;

Id est:

Hodierna dies mihi curæ est,
Quis scit quid cras futurum sit:

Ex Gell. lib. 19. c. 9. & Crinito De honesta disciplina lib. 9. cap. 4.

Securi, Supini.

Securi metaphorice vulgo dicuntur, omni cura & solicitudine vacantes nec meditantes quid tandem futuri sint: id quod signum est diri stuporis. in magno enim discrimine non pertimescere, hominum est male ac pessime de animo suo merentium. ἀφροντὶς, ῥᾴθυμος, ἀσφαλὴς Græce securus dicitur. Budæus Philecoo: Interim securi futuri æui agimus: & cum inter sacrum (vt aiunt) & saxum stemus, aut inter incudem aut malleum, in hac rerum æstimatione risui sæpius, quam lachrymis indulgemus. Securum Iurisconsulti supinum vocare solent, id est, socordem & desidem. Et quoniam supinus recubitus indicium est hominis soluti, & ociosi, factum est vt supinum pro molli, delicato, ocioso, negligenti & securo ponamus: ῥᾴθυμος. Iuuenal. sat. j.

Et multum referens de Mecœnate supino.

Seneca ad Lucil. Est quidem, mi Lucili, supinus & negligens, qui in amici memoriam ab aliqua regione admonitus, reducitur. Hinc, Supina aure audire, pro negligenter. Mart. lib. 6.

Non attendis, & aure me supina
Iamdudum quasi negligenter audis.

Et supina ignorantia, pro stulta & hebeti, quæ crassa vulgo dicitur, l. nec supina ff. de iur. & fact. ignor. Vide Eras. In vtramuis dormire aurem. Et mox, Lenti.

Lenti.

Equidem dictionem hanc vice prouerbii vsurpatam sæpe obseruauimus: & lentos adhuc hodie dicimus, qui affectibus non mouentur, ac velut æquanimitate torpentes stupent. Virum quoque esse negamus, qui irasci nesciat. Cic. de oratore lib. 2. In quo ego, non quo libenter audiam, sed quia causam non libenter relinquo, nimium patiens & lentus existimor. Propertius:

Hostibus eueniat lenta puella meis.

Et Martialis:

Tu spectas hyemem succincti lentus amici.

Cicero ad Q. Fratrem: Omnino, inquit, non irasci, non solum est grauitatis, sed nonnunquam etiam lentitudinis Inde in epistolis ad Atticum, Lente ferre, videtur positum, pro eo quod est, æquo animo perpeti quicquid contingat: Credas, inquit, mihi velim, neminem adhuc offendi, qui hæc tam lente, quam ego fero, ferret. Gellius libro noct. Attic. 1. cap. vltimo: Tum Plutarchus lente & leniter: Quid autem, inquit, verbero, ego tibi videor irasci? Sunt autem qui opinantur lentitudinem latius patere, quam illa Græcorum ἀοργησία. Laberius: Nunc tu lentus es, nunc tu susque deque fers, id est, quod accidit, non magnipendis, ac propemodum ἀδιάφορεῖς. Est in hanc fere sententiam & illud: Mentem non habet, qui non irascitur, de quo infra. Vide etiam, Securus: &, Supinus. Lentus autem pro tardo & segne, opponitur prompto ac celeri. ad cuius vocabuli vim Cicero respexit, cum C. Antonium debitorem lentum vocauit: Teucris, inquit, illa lentum sane negotium. Hoc enim significauit, eum libenter subterfugere, & tergiuersari & diem ex d e ducere, neque promptum esse ad dissoluendum quod deberet. At contra Lucilius apud Nonium Marcel. lentum soluere, accepit pro eo qui facile solueret, bonumque nomen esset.

Molli articulo.

Quintilianus lib. Institutionum vndecimo per adagionem [illegible] pat, Mollem articulum. cuius verba hæc sunt: Quam molli autem articulo tractauit Catonem? id est, molli brachio, molli manu [illegible] acri manus ictu, aut eius tenaci comprehensione, vt vel à [illegible] bus, vel à luctatoribus accersita sit traductio. Vocat autem mollem articulum, mollem manum. Nam in ea sunt articuli [illegible] Catullus:

--- Absterssti omnibus articulis.

id est, omnibus digitis, aut potius brachium lacertumque. [illegible] enim etiam habet, quos articulos per diminutionem vocat. [illegible] mus noster ex epistol. ad Atticum lib. 2. & 4. sumpsit, Molli brachio, & leui brachio: huic pene diuersa.

In cortina esse.

Hac metaphora vsus est Corn. Tacitus in dialogo, cum [illegible] Quæ enim in cortina sunt, nondum penitus imbiberunt [illegible] At hercule, inquit, peruulgatis iam omnibus, cum vix in [illegible] quisquam assistat, qui elementis studiorum etsi non instructus [illegible] certe imbutus sit, &c. Id contrarium est ei, quod Græci δευσοποιὸς βαφὴ, tinctura, quæ [illegible] vocant. Plutarchus in Probl. δευσοποιὸς βαφὴ, tinctura, [illegible] est imbutus: quæ quia solet esse δυσέκπλυτος, [illegible] ἐπιστήμη dicitur, ἡ βεβαία, firma & constans scientia. Sic Cicero [illegible] Oratore: Sit enim mihi tinctus literis, audierit aliquid, legerit [illegible] ipsa præcepta acceperit. τρίπους & λέβης ea sunt proprie, in quæ [illegible] na suffecta succos ebibit. Non multum abest, quod dixit [illegible] nus in bis accusato, ψαύσαι λέβητος, εἰσὶ δ' οἱ ἐμφάνως [illegible] ἔκτοσθεν τοῦ λέβητος ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ, καὶ ἐπιχειρούμενοι [illegible] ἱκανῶς οἴονται καὶ οὗτοι μεταβεβάφθαι. id est, Sunt autem etiam [illegible] cum solum attigerint foris lebetem summo digito, ac [illegible] nonnihil sibi illeuerint, abunde putent & ipsi sese tinctos [illegible] esse.

Vagari desine.

Marcus Antoninus de vita sua lib. 2. sub initium: [illegible] μβου. id est, Vagari desine. ῥέμβος vagus est: & ῥέμβεσθαι, vagari [illegible] incurie reb. vti. quo vocabulo Plutarchus in Pompeio [illegible] ῥεμβόμενον ἐν τοῖς πράγμασι τὸν Περπένναν καταμαθών. i. animaduertens Perpennam vagari, & incurie rem gerere. Idem in Fabio [illegible] libr. De communibus notitiis.

TVRNEBI. *Dicis caussa.*

Est ὅσον ἀφοσιώσασθαι, id est, leuiter & defunctorie, & [illegible] agere. tractum ab his quæ, vt religione defungamur, vt [illegible] cimus: cum simulata olim in ea pro veris haberentur, & [illegible] cunque fere pro optimis dicarentur. Deducitur autem [illegible] istud non à verbo, dico, is: sed à verbo, dico, as: estque tanquam [illegible] cationis caussa. Idem aduers. 11. c. 20.

GVILHELMI GENTII.

De plano aliquid cognoscere.

Cum quis carptim, obiter, & quasi aliud agens quid le[illegible] glectimque cognoscit, memoria minime complectens: [illegible] quis negocium aliquod non accurate administrat. Sumptum [illegible] more iudicum: quibus pro tribunali sedentibus arduæ caussæ [illegible] ctandæ suscipiebantur: vbi vero descenderint, in plano [illegible] leuiora decidunt negocia. Hinc Iustinia. Imperator in cap. [illegible] cedente. C. de d lat. Planariam (ita enim ibi legendum [illegible] interpellationem, quæ iudici extra iudicium, & in plano [illegible] iure Pontificio similes formulæ vsurpantur, Sine strepitu [illegible] gura, & forma iudicii: de rebus summatim, absque seueritate [illegible] uatione, sed perfunctorie peractis.

Translatitie agere.

Hoc est, negligenter, defunctorie: translata locutione [illegible] ctis translatitiis, quæ nullam diligentiam requirebant. [illegible] nus in cap j. ad Turpill. Præuaricatorem eum esse ostendit [illegible] colludit cum reo, & translatitie munere accusandi defungitur [illegible] Vlpia. in cap. j. de iur. pat & in cap. 5. ad Trebell. Et [illegible] officia appellat Plin. in epist. vulgaria, & ab omnibus [illegible] Item Cicero in Vert. ij.

INDVSTRIÆ.

ERASMI.

Dii facientes adiuuant.

Varro libro De re rustica primo: Et quoniam, vt aiunt, dii facientes adiuuant, prius inuocabo deos. Significat, diuinam opem non cessantibus, sed industriis, & pro sua virili conantibus, auxilio esse solere. Huc arbitror referendum illud Homericum carmen, quod iam velut in prouerbium abiit:

Τηλέμαχ' ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις,
Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται.--

Id est,

Hæc partim ipse tuo perpendes pectore tecum,
Partim aliquis diuum tibi suggeret.—

Id M. Tullius vsurpauit lib. Epist. ad Attic. 9. Omnia vobis imperatis agenda. Sed tamen

Ἄλλα μὲν αὐτὸς,
Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται.

Id est:

Partim ipse inuenies partim fors suggeret ipsa.

Manum admouenti fortuna est imploranda.

Ταὺ χεῖρα ποτιφέροντα δεῖ τὰν τύχαν ἐπικαλεῖν.

Id est,

Manum admouenti fortuna inuocanda est.

Admonet adagium, ita fidendum esse diuino auxilio, vt nihilo segnius quantum in nobis est, etiam ipsi nostra adnitamur industria: alioqui non audituros superos, inertium ac desidiosorum vota. Quemadmodum eleganter scripsit Alexander Hegius, primus pueritiæ meæ doctor haudquaquam pœnitendus:

Solas iure Deus preces,
Quo nemo magis impiger,
Aut infestior ocio,
Auersatur inertium.

Plutarchus in Apophthegmatis Lacedæmonicis, refert apud eam gentem deos deasque omneis hastatos fingi solere: Venerem etiam ipsam armis indutam, tanquam ne illi quidem ocium agant, sed bellicis studiis exerceantur. Addunt, inquit & prouerbium:

Ταὺ χεῖρα ποτιφέροντα ταὺ τύχαν καλεῖν.

Id est,

Manum admouenti sunt vocanda numina.

Æschylus apud Stobæum:

Φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεός.

Id est:

Huic qui laborat, numen adesse assolet.

In eandem sententiam Pindarus in Nemeis, πρὸς ἄκρον ἀρετᾶς ἦλθον, οἵτε πόνων ἐγεύσαντο, σὺν θεῷ δὲ τύχῃ. id est, Ad summum virtutis apicem peruenerunt, qui gustarunt labores, non autem sine Dei fortuna. Proinde nec ita fidendum industriæ, vt diuinam opem negligamus: nec ita rursum pendendum ab illa, vt nostrum prætermittamus officium. Allusisse videtur huc Æschylus in Persis:

--Ἐγὼ δέ που,
Διὰ μακροῦ χρόνου τάδ' ηὔχουν ἐκτελευτήσαι θεούς.
Ἀλλ' ὅταν σπεύδῃ τις αὐτὸς, χὠ θεὸς συνάπτεται.

Id est,

Plurimo iam tempore à deis
Optaueram hæc vt dextra conficerent mihi. at
Vbi vigilas ipse, dii quoque admouent manum.

Refertur ex eodem:

Φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεός.

Id est,

Adesse gaudet sed laboranti Deus.

Nonnulli, quorum est Suidas, adagionis originem ad apologum referunt. Rusticus quidam quum plaustrum hæreret in lama, ociosus inuocabat Herculem. At ille astans: Admoue, inquit, manum rotæ, ac stimula boues, itaque Deum inuoca:

Τὰν χεῖρα προσφέροντα τὸν θεὸν καλεῖν.

Cum Minerua manum quoque moue.

Huic finitimum est, σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει, id est, Auxiliante Minerua manum interim moue. Monet adagium, ne fiducia diuinæ opis industriam remittamus. Conuenit peculiariter in mulieres, quæ lanificium exercent, fauente quidem atque inuocata Minerua: sed nihilo segnius interim operi insistentes. Sunt qui putent ab agasone quopiam natum: cuius asinus cum luto infixus hæreret, deberetque illic succurrere, ociosus Herculem implorabat. Huic respondisse deum, vti interim manum admoueret asino laboranti atque ita demum numen adfuturum. Alii diuersam huic fabulam adferunt, puta, quendam cum esset decertaturus, Mineruam consuluisse, num futurum esset vt victor discederet. Responsum est, fore. Verum cum ille ingressus in theatrum, in certamine manibus staret ociosis, percussum ab aduersario victum fuisse. Ad hoc adagium pertinet elegantissimum illud carmen, quod ex Agathonis tragœdia citat Aristoteles lib. Moralium Eudemiorum. 5.

Τέχνη τύχην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην.

Id est,

Fortunam vt ars, fortuna ita artem amat inuicem.

Citatur à Suida senarius hic in eandem sententiam:

Αὐτός τι νῦν δρῶν, εἶτα τοὺς θεοὺς κάλει.

Id est,

Fac interim aliquid ipse, dein deos voca,

Neque mel, neque apes.

Μήτε μέλι, μήτε μελίσσας, id est, Neque mel, neque apes. In eos dici solitum, qui recusant incommodum ferre, quod sit cum commodo quopiam coniunctum. Veluti si quis apes, quod sint aculeatæ, nolit perpeti, is nec melle quidem, quod optat, fruetur. Res enim mortalium ita temperauerunt superi, vt semper incommoditas comes sit commoditatum. Tryphon grammaticus in figuris hoc exemplum adfert parœmiæ, citatque ex Sappho poetria Lesbia:

Μήτε ἐμοὶ μέλι, μήτε μέλιττα.

Id est,

Neque mihi mel, neque apis.

Celebratur Mimus ad hanc faciens sententiam:

Feras quod lædit, vt quod prodest, perferas.

Eodẽ pertinet illud Plautin. Fortiter malũ qui patitur, post potitur bonum. Idem obscurius quidem, sed tamen eleganter innuit Homerus, vt opinor, per herbam moly, cui radicem nigram, florem lacteum attribuit: radicis nigræ symbolo laboris molestiam significans, qua peruenitur ad animi tranquillitatem, virtutis absolutæ præmium.

Qui vitat molam, vitat farinam.

Ο φεύγων μύλον, ἄλφιτα φεύγει.

Id est,

Qui fugit molam, fugit farinam.

aut:

Deuitat quicunque molam, fugit ille farinam.

Nam omisso articulo, videtur hemistichium carminis heroici. Qui refugit industriam, non fruetur emolumentis. Sunt qui molarum stridoribus offenduntur, quum sine molis non liceat viuere. Sic quidam vxorum mores ferre non possunt, quum optent liberos. Dicunt & hodie vulgo: Qui quærit oua gallinarum cacalismum (vt vulgo vocant, Latini glocire dicunt) ferat oportet. Finitimum illi, οὔτε μέλι οὔτε μέλιτται, id est, Neque mel, neque apes.

Industriam adiuuat Deus.

In aggrediundo negocio, quædam humana ratione prouidentur, quædam fortunæ commoditas, ipsaque res suppeditat. Id est apud Homerum, cum alias aliquoties, tum hoc quem modo citauimus libro:

Τηλέμαχ' ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις,
Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται.---

Id est,

Hæc partim ipse tuo perpendes pectore tecum,
Partim diuum aliquis tibi suggeret.--

Optimum obsonium labor senectuti.

Ὄψον ἄριστον πόνος τῷ γήρᾳ. id est, Optimum obsonium senectuti labor. Laborandum in iuuenta, quo seni suppetat commodius viuendi facultas. Diogenes rogatus, quid esse miserrimum censeret: respondit, senectutem inopem. Adagium autem videtur mutilum. Equidem opinor πόνει. i. labora, legendum, vt intelligas, senectutis imbecillitatem exquisitioribus cibis esse fulciendam: qui quo suppetant seni, paranda res est in iuuenta.

Ni purges & molas, non comedes.

Ἂν μὴ καθάρῃς καὶ ἀλέσῃς, οὐ μὴ φάγῃς.

Id est:

Nisi & repurges & molas, haud vnquam edes.

Id est:

Non continget tibi victus, nisi tuam item industriam adiunxeris. Ceres cum ostenderet vsum frumenti Triptolemo, ita dixisse fertur. Videtur esse senarius è poeta quopiam vsurpatus, sed deprauatus: constabit si legas, κἀλέσῃς. Potest transferri longius: Non proderit tibi ingenii felicitas, nisi exercueris. Inutilis erit principum fauor, nisi te gesseris vt oportet. Nihil conducet, quod doctum præceptorem nactus es, ni vigilaueris. Refertur à Diogeniano.

Lutum nisi tundatur, non fit vrceus.

Ὁ πηλὸς ἢν μὴ δαρῇ, κέραμος οὐ γίνεται, id est, Lutum ni tundatur, non fit testa. Citra laborem nullus euadit in virum absolutum. Et hoc ni fallor, Apostolius hausit à vulgi fæce: homo non perinde ingenio elegans, atque palato, quemadmodum accepimus ab his, qui eum domestica consuetudine nouerant.

Manu fingere.

Manu fingere, est arte curaque formare. Metaphora sumpta ab iis qui è cera siue argilla fingunt imagines. Lucius Annæus Seneca in epistolis: Quædam ingenia facilia & expedita: quædam manu, vt aiunt, facienda sunt. Idem libro De beneficiis 6. Discamus, inquit, beneficia secure debere, & occasiones reddendorum obseruare, non manu facere. Manu facere dixit, pro nostra opera accersere. Itidem Plinius libro 18. Fateamur ergo culpam, ne his quidem quæ nascuntur contenti, quando plura eorum genera manu fiunt.

Iuuenalis item in Satyra 7.

Exigite vt mores pueri ceu pollice ducat,
Vt si quis cera vultum facit.——

Tibullus libr 1.

Et manibus canas fingere velle comas.

loquitur de tingente capillos arte.

Persius Sat 5.

Artificemque tuo ducit sub pollice vultum.

M. Tullius in Bruto, factum appellat elaboratum: Sed vt intellectum est, quantam vim haberet accurata & facta quodammodo oratio. Metaphora sumpta est à plastis ac fabris, qui rudi materiæ inducunt effigiem. Vnde & factum argentum dicitur: cui opponitur rude.

Serere ne dubites.

Rusticanum adagium, sed non indignum, quod in hoc volumen referatur: Serere ne dubites. Quo monemur, ne quando pigeat eiusmodi rerum aliquid moliri, à quibus nihil omnino dispendii plurimum emolumenti possit proficisci, si non in præsens, certe in posterum: si non nobis, at saltem posteris. Columel. li. De re rust. 12. Quare vulgare illud de arborum positione, rusticis vsurpatum: Serere ne dubites. Nam ædificatio nonnunquam exhaurit fructus, negociatio pendet à fortuna, neque paucis male cessit. Eundem ad modum, ex aliis aliud atque aliud est vel incommodi vel periculi, sed ex arboribus conserendis plurimum capitur commoditatis, neque magno tamen impendio constat. Eandem sententiam Vergilius, addita figura sic extulit, libro Georgicon 2.

Et dubitamus adhuc serere, atque impendere curam?

Qui arat oliuetum.

Columella De re rustica libr. 6. parœmiam huiusmodi refert: Quinetiam, inquit, compluribus interpositis annis oliuetum putandum est. Nam veteris prouerbii meminisse conuenit: Eum qui aret oliuetum, rogare fructum: qui stercoret, exorare: qui cædat, cogere. Allusit huc Verg. 1. Georgic.

Exercetque frequens tellurem, atque imperat aruis.

Huic adagio locus fuerit, vbi significabimus fieri non posse, quin voto potiaturis, qui curam extremam impenderit. Vulgaris enim diligentia, quasi rogat, mediocris impetrat, extrema cogit. Allusio fit ad eos, qui à principibus improbo studio officioque sic impetrant, vt non precibus, sed vi videantur impetrasse. Laudatur, atque imitandus proponitur in Euangelicis etiam literis flagitator importunus.

Quid tandem non efficiant manus?

Aristophanes in Auibus:

Τί δῆτα πόδες οὐκ ἂν ἐργασαίατο;

Id est:

Quid est, quod haud effecerint demum pedes?

Interpres ostendit allusum esse ad huiusmodi prouerbium:

Τί δῆτα χεῖρες οὐκ ἂν ἐργασαίατο;

Id est:

Quid denique est, quod manibus effici haud queat?

Admonet, nihil esse rerum omnium, quod arte, quod industria non efficiatur. Cæterum quod scripsit Aristophanes, apte torseris in milites ignauos, quibus omne præsidium & spes salutis non in manibus, sed in pedibus sita est.

Proba est materia, si probum adhibeas artificem.

A Plauto dictum in Pœnulo, non sine prouerbii specie: proba est materia, si probum adhibeas fabrum. Egregia quidem indoles, si recte instituatur. Felix ingenium, si præceptor contingat idoneus. Aut, magnificum negocium, si modo scite tractetur, Metaphora notior est, quam vt sit indicanda.

Artem quæuis alit terra.

Τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα τρέφει, id est, Artem quæuis alit regio. Prouerbialis sententia, qua significatum est, certissimum viaticum esse eruditionem aut artificium aliquod. Nam hæc neque eripi possunt à latronibus, & quocunque terrarum abeas, te comitantur, nihil adferentia sarcinæ. Suetonius scribit, aliquando Neroni prædictum à mathematicis, fore vt imperio destitueretur: vnde vocem illam Neronis celeberrimam extitisse, τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα τρέφει, quo maiore venia meditaretur citharœdicam artem, principi gratam, priuato necessariam. Itaque cum intelligeret sibi pereundum, illud identidem dictitabat: Qualis artifex pereo. velut indignum esset, qui tantus esset musicus, vt vbiuis gentium viuere posset, nunc fame ad mortem adigi. Nec enim assentior hoc loco interpretum sententiæ, qui locum apud Suetonium hunc secus enarrant. Idem nullo conuicio magis offensus est, quam quod quidam illum malum citharœdum appellasset. Idem euenit Dionysio Syracusano tyranno, qui imperio exutus Corinthi ludum aperuit, ac pueros literas & musicam docuit. Apparet autem senarium esse, quem citat Suetonius, sed paucarum syllabarum commutatione deprauatum fortassis sic restituetur:

Τὸ τέχνιόν γε πᾶσα γαῖα ἐντρέφει,

Fertur inter Græcorum sententias huiusmodi senarius, ab hoc prouerbio non admodum dissidens:

Λιμὴν ἀτυχίας ἐστὶ ἀνθρώποις τέχνη.

Id est:

Ars ipsa inopiæ portus est mortalibus.

hoc est: Vnicum confugium in egestate ars est. Vnde qui[illegible] etiamsi suppetat abunde res familiaris, tamen liberos suos [illegible]cium aliquod discere cogunt: quo, si contingat, vt fortuna[illegible] opes, aut in exilium ire iubeantur, sit quo sibi victum pa[illegible] nunc plerique, quibus domi nihil est, in ditium familiis [illegible]scunt: vnde si pellantur, aut mendicandum sit, aut tollendum [illegible] non posuerunt, contra Platonis legem. Qui scripsit Com[illegible] Latinum, citat simillimum huic prouerbium, opinor, vulgo [illegible]tum: sua cuique ars pro viatico est. Honestissimum sane v[illegible] modo ars sit honesta. Cæterum nunc passim obambulant, [illegible] nulla est ars, sed condonationes ac dispensationes, vt vocant, [illegible] ac reuendendas, pro viatico circumferunt.

Ex vmbra in solem.

Ex vmbra in solem educere, est rem prius abditam & o[illegible] in publicum & in communem vitæ vsum deducere. Transla[illegible] athletis, quibus mos, solis & pulueris patientia confirmare [illegible]ris robur. delicatorum autem est, in vmbra latitare. Venust[illegible] ad animi rem torqueatur: veluti si quis dicat, philosophiam [illegible]crate ex vmbra in solem esse productam. Exempla passim [illegible] scriptores obuia.

Manus precium.

M. Tull. actione in Verr. 3. Lapis aliquis cædendus & ap[illegible]dus fuit, machina sua. Nam illo non saxũ, non materia aduec[illegible] tantum operis & in ista locatione fuit, quantum paucæ op[illegible]brorum mercedis tulerunt, & manus precium, machinæ. [illegible] precium appellare videtur, mercedem non quæ datur pro m[illegible] sed quæ artis nomine, debetur architecto. Idem in Pisonem: [illegible] vero non modo postulante atque eo cogente, sed inuito atq[illegible]presso senatu, non modo nullo populi Romani studio, sed n[illegible]rente, suffragium libero, prouincia ista tibi manus precium [illegible] non euersæ per te, sed perditæ ciuitatis, &c. Ita Caius in lib[illegible] verborum significationibus, c. mulieris: Quoniam in manu[illegible]cio plus est, quam in re. Et paulo ante præcedit: Res abesse [illegible]tur, vt Sabinus ait, & Pedius probat, etiam eæ quarum corp[illegible]net forma mutatur: & ideo si corruptæ sunt vel transfigurat[illegible] abesse, quoniam, &c. Detorqueri poterit in eos, qui insti[illegible] formant ad virtutem, aut corrumpunt discipulos.

Muli Mariani.

Muli Mariani, castrensi prouerbio dicti sunt varicosi [illegible] qui ex C. Marii ducis instituto, in furca, tabella interposita, [illegible]nera portare consueuerunt, vt testatur & Festus Pompeius. [illegible]tarchus in vita C. Marii originem adagii bifariam refert. [illegible] Marius imperator milites cursu, variisque ac longis itinerib[illegible] standisque oneribus exerceret atque illi iam assueti, non g[illegible] tacitique ea ferrent, castrensi ioco ἡμίονοι μαριανοί, id est mu[illegible]riani dicti sunt. Hinc translatum est in quosuis, qui facile p[illegible] imperatis. Meminit adagii & Iulius Frontinus lib. Strateg[illegible] hisce verbis: Caius Marius recidendorum impedimentorum [illegible] quib. maxime exercitus agmen oneratur, vasa & cibaria mili[illegible] fasciculos aptata furcis imposuit, sub quibus & habile on[illegible] cilis requies esset: vnde & in prouerbium tractum est, Muli M[illegible]ni: nimirum ob laborum tolerantiam, quod Homerus ἡμ[illegible] λαέργους identidem appellat. Sunt qui diuersam adagii orig[illegible] referant. Quum enim Scipio Numantiam obsidens statu[illegible] spicere non arma modo militum, verumetiam equos, [illegible] currus, quo pacto hæc quisque sibi haberet exercitata atque [illegible] rata, Marium produxisse equum pulcherrime ab ipso nut[illegible] præterea mulum habitudine corporis, mansuetudine ac ro[illegible] longe cæteris antecellentem. Itaque quum imperator M[illegible] mentis delectaretur, ac subinde horum faceret mention[illegible] dem factum est, vt iocosa laude, qui in officio se præstaret a[illegible] patientem ac industrium, mulus Marianus diceretur. Et h[illegible] teram prouerbii originem refert Plutarch. in vita Marii, [illegible] modo citaui. Seneca in ludicro libello, quem scripsit in Cl[illegible] Cæsarem, mulos perpetuarios nominat. Festiuius erit, si det[illegible]atur in hominem immenso studio, aut perpetuis negociis [illegible]menter districtum.

Ex Appendice Erasmi.

Qui per se sufficit.

Εἰσί μοι ὀφθαλμοί τε καὶ οὔατα, καὶ πόδες ἄμφω,
Καὶ νόος ἐν στήθεσσι τετυγμένος οὐδὲν ἀεικής.

Id est:

Sunt oculi mihi, sunt aures, geminique pedes sunt,
Insita pectoribus mens est, neque stulta neque excor[illegible]

Quoties negabimus nos aliena opera egere, sed satis idone[illegible] ad rem, quam volumus, peragendam. Homerus.

Ars portus inopiæ.

Αὐτὸ ἀτυχίας ἐστὶν ἀνθρώποις τέχνη: Vnicum confugium in egestate est ars. Simile, Sua cuique ars pro viatico est sup. Artem quæ alit terra. Sapiunt, qui liberos etiam summa re in artib. instruunt, quæ eos porro, si ita fors ferat, alere possint.

Multis brachiis æqualis.

Πολλῶν βραχιόνων ἀντάξιος, id est, Multis brachiis æqualis. De industrio homine effertur adagium, qui ingenii solertia plus possit vnus præstare, quam indefessa opera plures simul: qualis Archimedes, qui incredibilia reipsa præstitit. veluti quum cuncti Syracusii nauium immensæ magnitudinis τριάρμενον, ab Hierone Ptolemæo regi Ægypti extructam deducere de naualibus nequirent, Archimedis industria solus Hieron eam deduxit, vt obstupefactus ille exclamaret: Posthac Archimedi de quauis re loquenti credendum est. vt prolixe narrat Proclus libro 4. commentariorum in Euclidem. Extat adagii vsus apud Philostratum in Heroicis de Palamede: ἀλλ' ἐν πορθμείῳ ξὺν οἴακι τῷ ἀδελφῷ ἔπλευσε, πολλῶν φασὶ βραχιόνων ἀντάξιον ἑαυτὸν ἡγούμενος. id est, Traiecit Pontone vna cum fratre Oeace multorum (quod dici solet) brachiorum instar seipsum ducens. ita Xenophon dixit: πολλῶν οἰκετῶν οἶμαι ἀντάξιον εἶναι. id est, illum plurium seruorum vice habeo. Nec aliena est hinc ἑκατόγχειρος, hoc est, Centimani appellatio, de ingenioso & πολυχείρῳ, quomodo prædictum Archimedem Centimanum dictum annotat Eustathius, quod vno machinæ balistariæ tortu multa simul iacula in hostes distringeret.

Telephi citiparium.

Τηλέφου ὠκυτόκιον, Telephi citiparium. Dicetur non inepte de libro erudito, qui dignus sit legi, vel certe de libello iuuentuti ad imbibenda rudimenta valde vtili, & è quo multarum historiarum aut rerum scitu necessariarum cognitio hauriri queat: veluti si quis Grammatices institutionem doctam & succinctam ὠκυτόκιον appellet: aut adagiorum opus eruendis authorum obscuritatibus necessarium, τηλέφου ὠκυτόκιον denominet. Fuit autem Telephus grammaticus Pergamenus, qui inter alia quæ plurima scripsit, collectanea epithetorum vni eidemque rei seruientium decem libris absoluit opus, ἐπίμω εὐπορίας φράσεως, vtilissimum. Potest & ad mechanicos artifices referri, qui compendiosa quadam doctrina artem suam omnem tyronibus commonstrare possunt. Est autem ὠκυτόκιον medicamentum proprie quod partum accelerat, vnde & Timotheo poetæ ὠκυτόκος σελάνα vocatur luna, quod humecta sua natura fœtum concitet.

Palamedeum inuentum.

Παλαμήδειον εὕρημα. Palamedeum inuentum, pro præclaro, & ingeniose magnaque industria excogitato, prouerbiali schemate prolatum inuenio apud Eupolidem, vbi salse ludit in eum qui primus in conuiuia matulæ vsum inuexerit:

Παλαμηδικόν γε τοῦτο τοὐξεύρημα καὶ σοφόν.

Id est:

Palamedis inuentum istud est & elegans.

Palamedes Nauplii ex Climine filius Argiuus, vir eximiæ industriæ qui multa antea ignorata deprehendit, quæ varia commemorat in Heroicis Philostr. nam anni 4. partes primum illum discriminasse, mensium curricula dispescuisse, anni vrbē cōposuisse nomismatum, ponderum, mensurarū, numerorum rationem inuenisse, ordinē exercitus vigilias tesseræ signique dationem instituisse scribit: & præter superiora ludum etiam tesserarium excogitasse, οὐ ῥάθυμον παιδιάν, ἀλλ' ἀγχίνουν τε καὶ σπουδῆς, id est, haud segnem, sed ingeniosum pariter & serium ludum: aut, vt Sophocles in cognomine ipsius fabulæ ait, πεσσοὺς κύβους τε τερπνὸν ἀργίας ἄκος, id est, Pessos iocundum desidiæ remedium. Huc spectat & celebre παλαμήδειον ἀβάκιον, abacus Palamedis, quod numeros ad calculum vocare consueuerat. Apuleius laudato industriæ testimonio illud extulit: Quis Palamedes, qui Sisyphus talem excogitasset? Æschylus introducit Palamedem de se ita loquentem:

Καὶ ταξιάρχας καὶ στρατάρχας καὶ ἑκατοντάρχας
Ἔταξα, σῖτον τ' εἰδέναι διώρισα,
Ἄριστα, δεῖπνα, δόρπα θ' αἱρεῖσθαι τρίτα.

vbi gloriatur se ductores exercitus, & cum præfectis centuriones instituisse, frumentariaque tessera panes distribuisse, partitumque fuisse diem in tres pastiones, in ientaculum, prandium & cœnam.

Isthic vellus non carpitur.

Ἐνταυθοῖ πόκος οὐ κάπτεται, id est, Isthic vellus non carpitur aut tondetur. Cōuenit adagium, vbi vir doctus sordidam prouinciam, qualis est, erudiendæ iuuentutis, detrectat: aut quando innuere volumus aliquem esse doctiorem, quam vt ab eo prima rudimenta & artis tyrocinia petenda sint: aut quando alienam & alterius loci operam à quopiam exposcimus. Natum à Xenocrate Chalcedonio philosopho, qui illiteratum hominem, geometriæ & astronomiæ prorsus rudem, ipsius scholam frequentantem hoc dicto abegit: παρ' ἐμοὶ πόκος οὐ κνάπτεται. id est, Apud me vellus non deglubitur. Lanificium multos habet operarum gradus. tondetur enim primum, mox maceratur, deinde hamatis aūt dentatis instrumentis carpitur, postea in netricum & textorum officinam deditur, postremo in fulloniam ablegatur. Facetum est & dignum quod hoc in loco recenseatur, quod de Iacobo Ceratino, viro incomparabili modestia, & vtriusque literaturæ ad miraculum vsque peritissimo, ciue meo (quem honoris causa nomino, quippe quo glorietur communis illi mecum patria Horna, maritimum Hollandiæ oppidum) olim audisse memini, ab aurito teste, viro similiter literatissimo. Is quum duro parentis imperio immorigerus esse nollet, Traiectum (quæ sedes est episcopalis) profectus, vt sacerdotali dignitati inaugurandus nomen daret, quum prisci seculi ac proinde barbari more (quem veluti per manus traditum ita mordicus obseruant, vt piaculum sit ab eo vel latum vnguem discedere) ab Officialium collegio examinandis presbyterii tyronibus deputato, in quæstione haberetur, interrogatus vt grammaticalis regulæ authoritatem recitaret homo doctissimus, spurcæque barbariei proculcator strenuus, ingenue negauit scire se: ad quod responsum euestigio ex adyto illo sanctiore, vt profanus iussus est excedere, grammaticamque felicius ac diligentius euoluere. Potuerat ille cum Xenocrate dixisse, ἐμοί γε πόκος οὐ κνάπτεται: Equidem ego vellus non carpo. sed rara modestia, ac prope vnica illum continuit, quo minus vel se excusaret, vel errorem illorum castigaret, contentus solum viro eiusdem ordinis candido (cuius eruditionem multis iam annis Louaniensis academia suspicit) repulsæ suæ causam detegere: qui mox introductus in sacratius illud penetrale, erroris suos illos magistros admonuit, qui insignis calumniæ maculam ipsis esset aspersurus, ni oportune illi mederentur. nihil enim illo viro Louanii m habere doctius, vel Erasmi testimonio, documentoque esse Chrysostomi libros de sacerdotali dignitate castissime ab eo in Latinam linguam conuersos. Ea castigatione factum est, vt agnito errore Ceratinum reuocarent, iniuriamque deprecarentur, prisci moris excusatione, non esse integrum sibi à ritualium librorum ductu & recepto more discedere. His aliisque lenociniis delibutus sacerdotio inauguratur. Nimirum ille puritati Latinæ linguæ innutritus quodammodo, triuialia grammatices præcepta vel omnino non audierat, vel neglexerat dedidiceratque, vellus illud deglubere non doctus.

Necessitas rationum inuentrix.

Elegans est apud Heliodorum eodem in loco diuerbium, εὑρετικὸς ἄρα ἐστὶ λογισμῶν ἡ ἀνάγκη. id est, Inuentrix nimirum est rationum necessitas. Necessitate compulsi incredibilia perpetrant, & viribus humanis maiora, eaque excogitant quæ ingenio inaccessa videbantur. Plutarchus libro De diuinatione apud Stobæum plerasque artes necessitatem adinuenisse asserit, versumque prouerbialem subiicit:

Χρειὼ πάντ' ἐδίδαξε, τί δ' οὐ χρειὼ κεν ἀνεύροι;

Id est,

Cuncta docuit necessitas, quid enim illa non adinueniat?

Quem versum protulisse legitur Archytas Tarentinus, perlecto Eratosthenis Mercurio. Potest & ad egestatem & inopiam referri, quam non immerito σοφίαν αὐτοδίδακτον appellat Xenophon, hoc est, sapientiam nulla doctoris opera acquisitam: & Au. Persius ventrem vocat ingenii largitorem. Antiphanes comicus:

Πενία γάρ ἐστιν ἡ τρόπων διδάσκαλος.

Id est,

Mores magistra docet egestas optime.

Expiatis bona obtingunt.

Athenæus in primi Dipnosophistarum initio, versu hoc prouerbiali vtitur ex Callimacho Cyrenæo desumpto:

Τρὶς δ' ἀπομαξαμένοισι θεοὶ διδόασιν ἄμεινον.

Id est:

Dant bona cuncta Dei. ter viuo flumine tinctis.

Postularat autem Timocrates communicari sibi sermones eruditos in mensa variis de rebus habitos, neque patiebatur se excludi ab ea auditione tanquam profanum, & mysteriorum cognitione indignum. Solebant vero antea quam sacra attingerent, lustrari ter se lauando aut circumferendo: quod ipsum antiquum est sacrorum verbum, pro purgare, Plauto quoque vsurpatum: ibi,

Pro lauatore circumferam.

quem morem expressit Vergil. in 6. vbi ait:

Idem ter socios pura circumtulit vnda,
Spargens rore leui, & ramo felicis oliuæ,
Lustrauitque viros.——

Licebit vti, quando postulabimus participes fieri scientiæ reconditæ aut cognitionis rei cuiuspiam arduæ, tanquam symmistæ: veluti si anatomicæ dissectionis studiosus rerum quarundam difficilium explanationem ab Andrea Vuesalio, ea in arte extra omnem aleam peritissimo, efflagitet. Transferri etiam potest ad animum vitiorum sentina liberum.

Asteropæus.

Quoniam Homerus poeta Iliad. libr φ. heroem Asteropæum scribit ambidextrum fuisse, nempe qui sinistra tam expedite atque dextra manu vteretur sic dicens:

Ἥρως Ἀστεροπαῖος ἐπεὶ περιδέξιος ἦεν.

cuius rei meminit & Galenus medicus libro ſeptimo, commentariorum in Aphoriſmos Hippocratis, aphoriſm. 43. factum eſt, vt qui ad multas res agendas expedito & prompto ingenio eſſent, Aſteropæi dicerentur. Athenæus lib. 1. Dειpnoſophiſtῶn, ſcribit Marcum Antonium Imperatorem, quod is in vtriuſque linguæ cognitione fuerit ex æquo conſpiciendus. Aſteropæum quendam dici potuiſſe. Hoc idem Libanius Sophiſta Montio Conſuli tribuit in exordio argumentorum in Demoſthenem, Huç confer Iunii viceſimonono, adag. Cent 8. Aſteropæus ambidexter.

IOANNIS VLPII.

Domi militiæque.

Pro quo Græci dicunt, ἐν εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ, id eſt, In pace & bello. de eo dicitur, qui & ſemper & nuſquam non vtilem ſeipſum præbet. Æſchines.

COGNATI *Plerumque manus ipſa re præſtat.*

Manus nonnunquam metaphoricos accipitur pro artificio. Iulius Solinus: Ea ædes manus Dædali oſtendebat. Caius quoque iuriſconſultus tit. de verbor. ſignif. id eſt, mulieris. & l qui inſulam. §. qui ædem loç Plerumque plus in manus precio, quam in re eſt. Cicer. circa finem tertiæ Verrinæ: Et manus precium machinæ. Vbi Pedianus manus precium ait dici, vbi non tam materiæ ratio, quam manus atque artis ducitur. inuenias & in oratione aduerſus Piſonem. Marc. Vitruuius Pollio de architect. lib. nono. Hieron. Syracuſis auctus regia poteſtate, rebus bene geſtis, cum auream coronam votiuam diis immortalibus in quodam fano conſtituiſſet ponendam, manu precio locauit faciendam, &c. Plinius libr. 34. capite ſeptimo. Solitum enim ex manu precio cuiuſcunque ſigni denarios ſeponere aureos ſingulos. Vulgus pro manu factura diceret. Vtitur etiam libro triceſimoquinto, capite ſecundo, libro 33. capite 2 lib. 29. ca. 1. Quod manufactum & datum, inquit Varro libro 4. de lingua Latina: pro eo, manu precium, a manibus & precio. In pleriſque rebus materiæ formam præſtare Ouid quoque ait:

> Materiam ſuperabat opus. —

Baſilius ad nepotes capite 15. ὁ χρυσὸς ἥδιον καὶ τιμιώτερος. Gregorius Theologus li. 1. Sent. γραφεὺς διδάσκει τὸ πλέον τοῖς ἐκτύποις. id eſt, Pictor tabellis comprobatur editis:

Αἰγυπτιάζειν.

Hoc eſt, Ægyptium agere: pro eo quod eſt, occulta præſtare. Hinc aliud prouerbium manauit: Præſtantes in contexendis machinis Ægyptii. Hæc idem Euſtathius ibidem.

Ἀστεροπαῖος.

Quoniam Hom. Iliad. φ. Aſteropæum heroa meminit ambidextrum fuiſſe, nempe qui ſiniſtra tam expedite atque dextra vteretur.

> Ἥρως, ἀστεροπαῖος ἐπεὶ περιδέξιος ἦεν.

factum eſt, vt qui ad multas res agendas expedito & prõpto ingenio eſſent, Aſteropæi dicerentur. Hoc idem Libanius Sophiſta Montio conſuli tribuit in exordio argumentorum in Demoſthenem. Et Timocrates apud Athenæum Larenſimo conuiuarum principi. (Explicatum à Iunio Cent. 8. prou. 29.)

Quod natura negat, labor præbet.

Multis enim perſuaſum eſt, neminem ſtudio & labore quocunque ad carmen aptum fieri, niſi ad ipſum natus fuerit: quibus iſtud vulgo obiicitur: Quod natura negat, induſtria & labor ſæpe præbet. Adde virtutem homini labore & induſtria parari, non inani & vana rerum argumentatione. Hinc Virg 1. Georg.

> — Labor omnia vincit Improbus, &c. —

& Manlius in primo:

> Et labor ingenium miſeris dedit, &c.

Heliodorus Æthiopicæ hiſtoriæ lib. 3. τέχνη καὶ φύσιν οἶδε βιάζεσθαι. id eſt, Ars & naturam frangere poteſt.

Capitalis.

Capitales interdum à Gallis ingenioſos & acutos dictos eſſe in prouerbiis, notum omnibus eſt. Id etiam valuiſſe vocabulum illud apud veteres, docet Ouid. lib. 3. Faſtor. qui de Minerua capta diſſerens, multaſque eius appellationis cauſas proferens, hanc primam ponit, dictam videri poſſe captam quaſi capitalem: quod ingenioſa ſit Verſus quibus ea ſententia continetur, hi ſunt:

> Parua licet videas captæ delubra Mineruæ,
> Quæ dea natali cœpit habere ſuo.
> Nominis in dubio cauſa eſt. Capitale vocamus
> Ingenium ſolers: ingenioſa dea eſt.

Cic. in epiſt quadam ad Qu. fratrem: Siculus ille capitalis, acutus Thucydides.

POLYDORI VIRG.

Aioth ambidexter.

Homo manu promptus. Vide ſupra Iun adag. Aſteropæus ambidexter. Fuit Aioth, Hebræorum dux à Deo conſtitutus, qui Moabitas vicit, eorumque ſeruitute populum liberauit, [...] inde manu vtens vt dextera. Torqueri poterit in furem, & [...] manu egregie rapacem,

In centro & circumferentia contendere.

Pro, decertare in rebus æque arduis & pari laude dignis [...] tum à duobus pictoribus de præſtantia contendentibus: [...] primus arrepto penicillo abſque ope circini, manu ſeſe in [...] lide librante, circuli circumferentiam pinxit, ita apte, vt [...] vera rotunditatis æqualitate, omnium iudicio erraret: alter [...] ſolo penicilli acumine centrum in medio circulo ita recte [...] uit, vt regula non potuerit rectius. Contentio nondum fini[...] licet prioris opus, plus diligentiæ & artis deſideraſſe nobi[...] tur, te tamen, amice lector, quo minus aliter iudices, nihil [...] bet.

EX APPENDICE CANTERI ET ALIORUM.

Ars cenſus, opera vita.

Meretur recipi inter parœmias hoc vulgo omnibus de[...] ſimum, cum hominem non patriis opibus vitam tueri, non [...] rum ſubſidiis niti, nec partis frui, aut dote vxoris beatum, [...] quorumue hæreditate locupletatum, ſed quotidiana opera [...] cio vel arte ſe ſuamque familiam alere ſignificabimus. Alter [...] gitur apud Ouidium Metamorph. 3.

> Pauper & ipſe fuit, linoque ſedebat & hamis
> Decipere & calamo ſalientes ducere piſces:
> Ars illi ſua cenſus erat. --

Alterum extat apud Terentium in Phormion. Pauper, cu[...] vita erat, ruri fere ſe continebat: ibi agrum de noſtro patre [...] dum habebat.

INEPTA.

IVNII *Neronianas thermas refrigerat.*

De inſulſo homine in quo nihil eſt venuſtatis, nihil [...] ſalis, dicetur eleganter illud Epigrammatarii: Neronianas [...] gerat thermas. extat autem lib. 5. de Sabineo oratore inepto [...] gido:

> Si temperari balneum cupis feruens,
> Fauſtine, quod vix Iulianus intraret:
> Rogo, lauetur hic rhetor Sabineus,
> Neronianas is refrigerat thermas.

Tertium verſum ex vetuſto manuſcripto codice paulo alter [...] quam in impreſſis codicibus legitur Apparet aũt thermas Ne[...] feruentiſſimas fuiſſe: quarum fornicum veſtigia adhuc [...] ſuntur Romæ, prope ædem S. Euſtathii. quarum mentio [...] eundem libro ſeptimo:

> Quid thermis melius Neronianis?

Quadrabit adagium in quorũdam hominum conciones [...] mas aut ſcripta inuenuſta, quæ vel Neronianas thermas refrigerare poſſent.

COGNATI *Nudato Petro Paulum tegere.*

Hic ſermo in ore verſatur omnium Gallorum, in eos qui [...] præſentibus malis extricant ſeſe, vt aliis grauioribus impediantur.

Non eſſet rectum, minori parere maiorem.

Plato in Theæteto: Neque enim fas eſt, huiuſmodi in rebus [...] pienti viro iuuenis minus pareat. Poſt, Nefas eſt recte lo[...] non aſſentiri.

Ne manus quidem ad cantum.

In Græco Georgii Cedreni, οὐ παρῃτήσατο τὸ χειρονομεῖν. [...] autem agitatione cantus regitur, menſuraque (vt vocant) [...] bitur, vt ad manus motum, tempora carminis quod canebant [...] ſponderent. Ita Horatius vult virgines Apollinem & Dianam [...] phico carmine celebrare, ipſo præeunte, 4 od. 6.

> Lesbium ſeruate pedem, meique Pollicis ictum.

GODOFREDI. *Forum baiuli vicani.*

In comtemptum, ſuggillationem, & notam iudicii cuiuſque [...] epti, incompoſiti, & ridiculi: quale eſſe ſolet præfecti vicani, [...] baiulum vocant, quod ipſi dignitas oneri potius ſit quam hono[...]

Γυνὴ στρατηγεῖ.

Femina exercitum ducit. In eum cui negocium commi[...] qui ei ineptus eſt gerendo. Nam Hom. Iliad 6. tradit colum, [...] ac ancillarum curam mulieribus eſſe propria, bella viris. [...] Tiraquell.

Deuorata verba.

In eos qui quid dicunt, annotantque, ſed ſine ſale & eruditione [...] vel in eos qui aure hebeti quid exaudiunt, & non reguſtata tran[...] tunt, abſque reditus & vtilitatis obuentione. Sumptum à ligu[...] tibus & deuorantibus cibum inſipidum, vnde nullum guſtum [...] ſuccum percipiunt. Duarenus: Vt cum, inquit, in veterum iuris [...]

[…]orum lectione diligenter se exercuerit, si doctrina eorum suauis[…]ma, non vorata modo, sed concocta etiam, & in succum ac sangui[…]em conuersa nondum expletus fuerit, aliorum doctrina se ingur[…]giter.

A bellariis epulum commendare.

Ἀπὸ τῶν τραγημάτων τὴν εὐωχίαν σεμνύνειν. De iis qui res maxi[…]as à minimis partibus atque commodis commenda. Aristid. […]anathenaica.

INFACVNDIÆ.

[E]RASMI

Βατταρίζειν.

Βατταρίζειν dicebantur vulgo qui balbutirent, quibusque hæsi[…]ns esset & impedita lingua: quod Græci τραυλίζειν appellant. M. [T]ullius ad Atticum libro sexto, τῆς ξυναγορᾶς τῆς ἐμῆς ὁ ἀπελεύθερος […]εῖ μοι τὰ πολλὰ βατταρίζειν. Quod vitium ex humore immodico [n]asci docet Hippocrates. Probat Galenus comment. 6. vnde in [pu]eris ac temulẽtis fere accidit: quanquam addit & alias causas, in[…]cans potissimum fieri in τ & ρ. pro quibus sonant τλ. vnde fit, vt [ni]gre suum ipsorum vitium pronuncient, τραύλωσιν. De pueris cur [ma]gis balbutiant quam viri, quærit Aristot. sectionis 11 problem. […]o Distinguit autem illic philosophus τραυλότητα, ψελλότητα & ἰσχνο[φω]νίαν. Traulosin autem definit, quam quis literam quampiam [n]on potest exprimere, non quamlibet sed certam aliquam. Hanc [T]heodorus vertit blesitatem. Ψελλότητα vero, quum litera quæ[pi]am aut syllaba supprimitur: veluti quum πιτθύει, dicitur pro πι[θύ]ει. hanc Theodorus vertit balbutiem. Ἰσχνοφωνίαν vero quum [n]on valent expedite syllabam syllabæ contexere pronunciando, [qu]am Theodorus vertit linguæ hæsitantiam. Quæ vitia frequen[ti]us accidunt pueris, vt dictum est senibus ac vinolentis, vnde Flac[cu]s balbam senectutem vocat. In causa putat Aristoteles virium [im]becillitatem, quæ non queat animo subseruire. Etiamsi Tullius [βα]τταρίζειν accipere videtur propemodum pro effutire. Inde trans[la]tum ad eos, qui nugas deblaterant. Vnde βατταρισμὸν nugacita[te]m vocant. vocem à Batto quopiam Thebano mutuati, cui vox [fu]erit exilis, linguaque parum articulata. cui Pythia dixerit, Βάττ' [ἐπὶ] φωνὴν ἦλθες, id est, Batte ad vocem venisti. Autor Hesychius, ad[…]ens quibusdam videri vocem imitatitiam, qualis est φλοῖσβος, a[li]æque innumeræ. Dicunt & βαττολογίαν multiloquentiam, à Batto [q]uopiam poeta, cui mos erat in poematis eadem subinde inculcare. [V]triusque meminit Suidas. Verum hæc nihil ad sensum Cicero[n]is. Mihi magis apparet dictum fuisse βατταρίζειν, pro dolo malo [a]gere: quod apud Cyrenæos vulpes dicatur βάσσαρος, teste Hero[d]oto, vt Latini quoque dicunt vulpinari. Battarus enim dux fuit de[d]ucendæ in Cyrenen Coloniæ. De psellismo dictum est nobis […]s.

Canere ad myrtum.

Ἄδειν πρὸς μυῤῥίνην, id est, Ad myrtum canere, prouerbio iube[b]atur imperitus literarum, & infacundus, quique non posset apud [er]uditos loqui. Hinc sumpta metaphora, quod apud vete[re]s mos esset, vt in conuiuiis singuli suam cantionem canerent: [qu]od si quis citharam accipere recusasset, vtpote musices ignarus, is [ad] iocum accepto ramo laureo seu myrteo, cogebatur ad eum ca[ne]re Porro priscis hunc canendi fuisse morem, testatur & Fabius [li]b. Institutionum 1. Vnde, inquiens, etiam ille mos, vt in conuiuiis [p]ost cœnam, circumferretur lyra: cuius cum se imperitum Themi[st]ocles confessus esset, vt verbis Cic. vtar, habitus est indoctior. Sed [ve]terum quoque Romanorum epulis fides ac tibias adhibere mo[ri]s fuit. Plutarchus 1. Symposiacon libro scribit, olim fuisse morem [i]n conuiuio primum voce communi deum canerent παιανίζοντες […]ait, deinde myrteum ramum vnicuique tradi solere, quem ἄ[σ]ακον vocatum existimat, quod is qui eum accepisset, caneret. Post [i]ta circumlata, qui peritus artis fuisset, eam accipiebat, canebat[q]ue sonum chordarum ad vocem attemperans. Recusantibus au[te]m musices imperitis, σκολιὸν carmen dicebatur, quod non esset [v]ulgare, neque cuiuis facile. Alij dicunt myrtum non solere ordi[n]e circumduci, sed à sponda ad spondam transferri, vt posteaquam [c]ecinisset is qui in prima sponda primus sedebat, ej traderet, qui in [se]cundo lecto primus accumberet, hic rursum tertij lecti primo: [d]einde rursum primi lecti secundus, secundo loco in secunda ac[c]umbenti sponda traderet: eumque ad modum per omneis iret. Hæc ferme Plutarchus.

Peius Babys tibia canit.

Κάκιον βάβυς αὐλεῖ, i. Peius Babys cantat. Hoc adagium iaci [c]onsueuit in eos, quorum exercitatio semper vergit in peius. Quod [g]enus sunt oratores quidã qui quo diutius dicunt, hoc dicunt indo[c]tius. Refertur autem ad huiusmodi fabulam. Ferunt Babym fratrẽ [fu]isse Marsyæ, qui non veritus est ipsum Apollinẽ ad canendi certa[m]en euocare. A quo quum esset victus, ab eodem supinus de pinu [su]spensus, excoriatus est. Deinde cum Apollo pararet Babym [q]uoque perdere, intercessit Pallas, admonens hunc vsque ad[e]o infeliciter & indocte tibijs canere, vt omnino negligen-dus esse videretur: κάκιον, inquiens, βάβυς αὐλεῖ. Id est, Deterius Babys tibiis canit. Quibus verbis commotus Apollo, Babyn adeo contempsit, vt eum ne supplicio quidem dignum existimaret, sed suæ potius inscitiæ iudicaret relinquendum. Vsurpabitur adagium & per comparationem, vt mentione facta de præceptore indocto, si quis de discipulo percunctanti, hoc pacto respondeat: κάκιον βάβυς αὐλεῖ. Neque vero repugnarim, si quis hoc loco κάκιον, accipiat pro miserius, vt sit sententia, Babym infeliciorem esse, dum indocte canens omnib. est ridiculus, quam si tolleretur è medio. Meminit huius adagionis Athenæus lib. 14 ostendens dici solitum de iis, qui indies deterius canerent. Quanquam hic locus apud hunc autorem deprauatus est in vulgatis exemplaribus, ni fallor. Sic enim legimus, καὶ κίων ἢ βάβυς αὐλεῖ, id est, Et Cion aut Babys canit. Erroris ansam præbuit, quod paulo ante commemorans ineptos tibicines, quos Hipponax iambographus lacerasset, nominauit Cionem, Codulum & Babyn. In collectaneis quæ noster excudit Aldus, reperio, τὸν βάβυος χορὸν, id est, Babys chorum: pro indocta, parumque modulata cantione: & fabulam asscriptam huiusmodi. Mæandro fluuio duo fuere filii, quorum Babys solitus est vnica tibia canere, Marsyas duabus Phrygio more Cum autem suum vterque chorum haberet, & Babys inscite tractaret tibiam, frater eo insolentiæ sublatus est, vt Apollinem quoque præ se contemneret: à quo cum esset excoriatus, iamque Babyi similis pœna pararetur, Palladis interuentu exemptus est supplicio. Verum equidem suspicor scripturam esse deprauatam, ac legendum esse τοῦ βάβυος χεῖρον, vt idem sit cum eo quod modo retulimus.

Ialemo frigidior.

Ἰαλέμου ψυχρότερος, id est, Ialemo frigidior. De cantione, oratione, argumento, ioco, aut eiusmodi re quapiam supra modum frigida, recte dicetur. Quidam aiunt Ialemon, lugentis vocem fuisse. Nam ἰαλεμίζειν Græci dicunt, pro complorare. Euripides in Troadibus Ialemon accipit, pro eiulatione & luctu:

> Οἷος ἰάλεμος, οἷά τε πένθη,
> Δάκρυά τ' ἐκ δακρύων καταλείβεται
> Ἡμετέροισι δόμοισι. id est,

Qui eiulatus quique luctus lachrymæque super lachrymas distillantur in nostris ædibus Et Aristophanes apud Athenæum, grammaticus opinor, in dictionibus Atticis: ἐν γάμοις, inquit, ὑμέναιος, ἐν δὲ πένθεσιν ἰάλεμος. id est, In nuptiis Hymenæus. in luctu Ialemus. Alii tradunt Ialemum Calliopes fuisse filium, infelicem, nulliusque precii hominem, præsertim in cantu supra modum frigidum: vnde ἰαλέμου ᾠδὴν, id est, Ialeni cantilenam, pro frigida dicunt ac miserabili. Martialis item iocans in oratorem quendam frigidum, ait illum vnum idoneum esse, qui thermas refrigeret Neronianas. Hesychius indicat & hoc pacto efferri prouerbium. ἰαλέμου οἰκτότερος. i. Ialemo miserabilior. Idem indicat ἰάλεμον dici, quod nullius sit precii, quemadmodum Latini Nænias appellant: quum ea vox proprie sonet lugubres cantiones.

IVNII. Veneris expers.

Ἀκύθηρον inuenustum, omnisque veneris expers, & triuiale, non sine prouerbii specie dixisse videtur Eunapius Sardianus, de Porphyrii coæuis scriptoribus, Origene, Amelio, & Aquilino loquens: Quorum scripta, inquit, tametsi supersint, nullo tamen in numero sunt. magna etenim inuenustas in dicendo innata, tametsi dogmata sana sint. Græce sonant longe disertius: συγγράμματα γε αὐτῶν περισώζεται, λόγος δὲ αὐτῶν οὐδὲ εἷς, πολὺ γὰρ τὸ ἀκύθηρον (εἰ καὶ τὰ δόγματα ἔχει καλῶς) ἐπιτρέχει τοῖς λόγοις. Vox efformata videtur ἀπὸ τῶν κυθήρων. est enim eo nomine insula ita nuncupata, à qua Cytheræa Venus dicta, ὅτι προσέκυσε κυθήροις, quod illuc appulerit, vt voluit Hesiodus: alioqui à rosarum purpurearum præstantia etiam Porphyrusa dicta, teste Stephano, vel certe ἀπὸ τῆς κυθήρης, id est, à venere, quomodo Anacreon, ὄμμα δ' ὑγρὸν ὡς κυθήρης, Oculum pætum & lubricum veneris instar. Sic enim & ἀνοφρόδιτον illi dicunt quod gratia caret. Latinis quoque vsitata est ea loquendi formula, vt venerem pro ornatu & venustate accipiant. ita Quintilianus Isocratem omnes dicendi veneres sectatum esse scribit. & alibi: Quod cum gratia quadam & Venere dicitur. Huc spectat, quod Plutarchum omnis scientiæ locupletissimum scriptorem, πάσης σοφίας ἀφροδίτην καὶ λύραν vocat Eunapius Sardianus, velut omnis eruditionis venerem & lyram. & author innominatus, qui argumenta aliquot Aristidæ delibauit. ἀφροδίτη λόγου σωφρόνως ἄγουσα τὸ σύγγραμμα, id est, Orationis venus temperate concinnata.

Non è palæstra.

Quicquid parum nitidum est & excultum artis pigmentis, sed horridum potius sine nitore ac palæstra, vt Cicero loquitur, id οὐκ ἐκ παλαίστρας εἶναι, hoc est non esse à palæstra, prouerbialiter dicitur. Conuenit & in eum, qui citra exercitationem aut ingenii cultum, naturæ beneficio facundus est: talis enim disertus est, at non è palæstra. Dionysius Milesius sophista, quum declamantẽ audisset Polemonem oratorem haud vulgarem: ἰσχὺν, inquit, ἀθλητὴς ἔχει, ἀλλ' οὐκ ἐκ παλαίστρας, id est: Vires athleta habet, at non è palæstra. Indicare volens natiuum ingenii robur, exercitatione & cultura destitutum. Cicero in Oratore ἀπαλαίστρους, vt Budæus legit, aut vt alii ἀπαλαίστους, quasi palæstræ rudes, vocat arte carentes, & in dicendo non exercitatos, his verbis: Itaque qualis eorum

motus, quos ἀπαλαίστρους Græci vocant, talis eorum mihi videtur oratio, qui non claudunt numeris sententias. Fabius libri 9. cap. 4. Sicut etiã quos palæstritas esse nolumus eos qui dicuntur ἀπάλαιστροι. Nam palæstra corpus veluti format, fingitque, vt sit habile ac venustum: vnde & palæstræ præsules deos antiqui habuerunt Mercurium & Herculem, vt ex Synesio alibi diximus, quo significarent cum ingenio robur coniungi debere. Vnde Palæstricam, Mercurii artem appellat Heliodorus lib. 10. τὴν ἐναγώνιον ἑρμοῦ τέχνην ἠκριβωκώς, id est, in concertatoria Mercurij arte exercitatissimus. Diuerso sensu dictum est à Pindaro in Nemeis Oda 4. ἀπάλαιστος ἐν λόγῳ ἕλκει. Milesiam insuperabilis eloquentiæ virum designans. vt passiue prolatum sit, qui in dicendi aut disceptandi palæstra deiici non possit.

Γαλῆν γαλῆν ὁρῶ.

Prouerbiale scomma est in parum rite pronunciantes, & quæ cæsura intercipiuntur, non recte distinguentes. quod vitium multis familiare est, & in Homero illud suggillat sæpius Eustathius. Tractum est autem è comico Strattide in fabula ἀνθρωπορραίστῃ, vbi sic inquit:

Ποῖ ποῖ; γαλῆν ὁρῶ, ποῖ πρὸς θεῶν, γαλῆν γαλῆνα.

Ad verbum ita sonat:

Quo quo? felem video: quo, per deos, felem tranquillitatem.

In Græcis vocibus assimilibus hæret omnis dicti gratia: quarum altera γαλῆν, felem aut mustelam notat: altera γαλῆνα, tranquillam seu serenam tempestatem. Latinus sermo eam venerem assequi non potest. Originem vero sumpsit ab Hegelocho histrione, qui Oresten Euripidis fabulam quum ageret versum illum Tragici,

Ἐκ κυμάτων γὰρ αὖθις αὖ γαλῆν ὁρῶ.

deficiente spiritu, minus articulate distinguens synalœphen, qua vocalis α absorbetur, non γαλῆνα, sed γαλῆν visus est autoribus enunciasse: quamobrem Comici plerique huic versui illuserunt, inter quos & Sanyrion in Danae, his verbis:

Τί αὖ γενόμενος εἰς ὀπὴν ἐνδύσομαι;
Φέρ', εἰ γενοίμην γαλῆ; ἀλλ' Ἡγέλοχός με μηνύσειεν
Ὁ τραγικός, ἀνακράγοι τ' αὐτίκ' εἰσελθὼν μέγα,
Ἐκ κυμάτων γὰρ αὖθις αὖ γαλῆν ὁρῶ.

Id est:

Quid factus optime, subibo antrum cauum?
Mustella quid si fiam: at Tragicus illico
Me prodet hosti Hegelochus alte clamitans,
E fluctus mustelam rursus conspicor.

Alioqui Euripidis versus mustelæ non meminit, sed metaphorice loquitur de commutatione fortunæ in melius, ad modum naucleri, qui post tempestatem, serenum cœlum prospicit.

Suilla harmonia.

Ὕειος ἁρμονία, id est, Suilla harmonia, prouerbii specie de incondito & indocto clamore effertur alicubi ab Aristide: τὴν ὕειον ἁρμονίαν ἡρμοσμένοι. id est, Harmoniam porcinam modulantes. De ineptis & obstreperis sentiens, ac molesto barbaroque sermone obgrunnientibus: cuiusmodi est odiosa Realium vel nominalium qui sectas inter se dissectas ante nostra tempora fecerunt in Philosophia) & qui ab auribus nomen vsurpant, natio.

Turtur cantat.

De inepto cantore extat prouerbium apud Suidam, τρυγὼν ψάλλει, id est, Turtur psallit aut canit. quanquam apud illum perperam scriptum legitur ἐπὶ τῶν φαύλως τρατιόντων pro ψαλλόντων. nam turturum vocis sonus asperior est, & inamœnum stridet, gemitui quam cantui propior. quod τρύζειν, Græci dicunt. vnde & ad odiosam loquacitatem transfertur. Hinc Idyllio septimo Theocritus.

Ἄειδον κόρυδοι, καὶ ἀκανθίδες ἔστενε τρυγών.

Id est:

Cantabant corydi & spini, turturque gemebat.

Potest & ad ineptum inepti carminis scriptorem transferri.

Manliana.

Manliana à Cicer. dici videntur scripta horrida, nulla varietate condita, vniformia, & quæ pigmenta orationis respuunt. Cic li. De oratore 1. Nec est quisquam eorum, qui si iam sit ediscendum sibi aliquid, non Teucrum Pacuuij malit, quam Manlianas venalium vendendorum leges ediscere. Ex quo loco apparet, Pacuuianam fabulam propter rerum varietatem & styli venustatem delectationis fuisse plenam: at Manlianas leges veteri loquendi consuetudine inamœnas, & vniformi scribendi genere auribus ingratas molestasq; fuisse. Licebit & Accursianas ineptias aut qualiacunque scripta styli horrore molesta, Manlianis legibus asperiora prouerbio dicere, vel hoc modo: Manlianas leges non perinde auribus fastidium creare, vt huius aut illius scripta. Alioqui Manliana dicuntur eidem Cicer. imperiosa, & peruicacia quadam sancita. vt lib. 2. De finibus bonorum & malorum: Vide ne ista sint Manliana vestra, aut maiora etiam, si imperes quod facere non possim: idque à Manlii rigiditate prænimia: quem Aul. Manlium in lib. Offic. nominat Cicero. An vero idem hic fuerit, an alius, quem Cicero in prima Philippic. M. Manlium appellat, haud scio. vbi sic ait: Propter vnius M. Manlii scelus decreto gentis Manliæ neminem patri[…] Manlium vocari licet.

Alabandicum opus.

Ἀλαβανδικὸν σύγγραμμα, id est, Alabandicum scrip[…] opus. pro inepto ac barbaro dici prouerbialiter inuenio[…] xenus ἀλαβανδικὸν σολοικισμὸν, solœcismum Alaban[…] minat turpem & vitiosum. vtrumque est apud Stephanum[…] molaus Barbarus impolitos ac rudes carbunculos, Ala[…] dici annotat, vt Alabandicos libellos, ineptos & barbaros[…] vniuersum Cares omnes, inter quos sunt Alabandæi, βαρ[…] νοι ab Homero nuncupantur, à barbarie & ruditate: q[…] cordia vel in eo eluxit, quod in gymnasio, loco certamin[…] ercitationi corporis dedicato statuæ apud eos viserentur[…] causidicorum. cõtra in foro iudiciario, discos aut similequ[…] bus tenerent, ordine plane præpostero. Alabanda Car[…] Alabando, quem indigetum deorum innumero colebant[…] inter duos colles vtrinque in accliue surgentes sedet, ita v[…] referat clitellarum inuersarum. Ita enim vertenda sunt S[…] verba ex libro 14. ὥστ' ὄψιν κατέχειν κανθηλίου κατεστραμμένου[…] peram interpres reddidit, vt cistæ inuersæ aspectum exhibe[…] quam & Græcus codex non careat menda, pro κατεστραμμένου[…] κατεστρωμένου. vnde emersit iocus Apollonij, dicentis eam[…] πίων κανθήλιον κατεστραμμένον, hoc est, scorpionum clitellas[…] scorpionum addens, propter istorum animalculorum a[…] tiam: suggillat postea illos, vt mollitiei ac deliciis deditos[…] […]ενας, hoc est libidine feruentes. Sic enim malo reddere, q[…] interprete, suffitos.

Cognati *Frigus inducit.*

Mendacia, insulsique sermones frigus afferre dicuntur[…] goris tanta vis esse dicitur aliquando, vt extinguere poss[…] incendium. Franciscus Floridus libro 1. Succisiuarum le[…] de Catuli epigrammate loquens: Omnes sales omne[…] rem amitteret, & Alpina glacie esset frigidius. Deme[…] ræus de elocutione, orationis frigidæ quoque facit mentio[…] citque ostentationis eandem quæ frigoris rationem esse. Q[…] til. in 2. Itaque illud quæstionum & argumentorum fr[…] corrupta iudicia euitãt. ψυχρολογία a Græcis dicitur, & ψυ[…] Frigere etiam est eorum, qui plausum non assequuntur. C[…] Bruto: Quare tibicen dixerit discipulo sane frigenti ad p[…] Mihi cane ac Musis. Columna apud Marantam lib. 5 Luc[…] Nam si nullum extaret, inquit, condimentum, fieret sermo[…] gidus appellari solet, vel (vt rectius dixerim) exanguis & […] friuolus puerilisque: de quo Horatius in Arte:

Serpit humi tutus nimium, timidusque procellæ:

essetque prorsus obsoniis illis similis, quæ salem non habe[…]

Carmen deductum.

Virgilius in Sileno, Deductum dicere carmen, di[…] nui, exili & humili dicendi charactere, velut eidyllia, hoc[…] ac separatæ imagunculæ, quales ad vsum obsignandarum[…] rum in gemmis aut auro sculpi solent, translatione p[…] Meminit huius Quintil. lib. 8. Inst. cap 2. At illud, inquit[…] mediocriter probandum, quod hoc etiam modo laudar[…] proprie dictum id sit quo nihil inueniri possit significantius[…] to dixit, C. Cæsarem ad euertendam remp. sobrium acce[…] Virgil. Deductum carmen, id est, tenue. Recte quoque no[…] crobius sexto Saturnal. deductum, pro tenui & subtili elega[…] situm, ad imitationem antiquorum, qui deductam vocem[…] & dimissam dicebant. Et similiter vocem deducere, […] & tinnulam reddere: vt plenius testibus ab eo citatis[…] tur. Hinc deducere, pro imminuere & detrahere: vnde & d[…] pro imminutione, Pediano Ascanio authore. Et P[…] risconsultus Digestorum libro quinquagesimo, titulo de[…] de verb. & rerum significatione, scribit: Bona intelligun[…] que, quæ deducto ære alieno, supersunt. venusta autem m[…] videtur insinuari, ne quid supra vires audeamus. Primum[…] faciliori argumento experimentum nostri faciemus, atq[…] carmine præludemus, dum vires corroborentur & grande[…] in dolio (vt fertur) figulinam discamus. Proinde deterritus ge[…] materiæ ad Bucolica diuertit. Conuenit vero huic generi[…] tis peculiare orationis filum, nempe humile, pressum, & […] cum à vita communi, tum vero præcipue à re rustica petit[…]

Barbarus.

Strabo libro 14. Sed ego arbitror, ab initio confictos[…] eos barbaros appellatos, qui difficulter, aspere ac duriter[…] rentur, vt blesos, balbosque dicimus: omnes itaque, q[…] loquuntur, barbari dicuntur: quales sunt nationes omnes[…] Græcos: quare illos proprie barbaros appellauit: ac in ini[…] dem per conuicium, quasi duriloquos, & crassilingues: p[…] ro eo nomine abusi sumus, tanquam communi & gentili[…] guentes eos à Græcis. Et infra: Ita & Romani Hispa[…] pellabant barbaros, tanquam duriter & aspere loquentes[…] nelao reuerso à Troia, obiicitur in tragœdia apud Euripidem[…] βεβαρβάρωται χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις. Barbari aũt à βαρβαρ[…]

voce, in quam peregrini homines Athenis, cum primum Græce loqui conarentur, sæpius incidere solebant, dicuntur. Nos hodie quotidiano vsu, barbaros vocamus, homines rus sapientes, atque extremæ humilitatis, vel prorsum nullius precii, viles: item duros & sæuos. Hinc inhumanus & barbarus: quibus commodus & disertus opponuntur. Cic. Ver. 5. & 6. Natura & moribus barbarus. Horat. 1. Carm. Ode 13.

Dulcia barbare lædentem oscula.

id est, rustice. Aliquando contemptim pro hoste designatur, & quidem pro inani, & à ciuili more penitus alieno homine: cuiusmodi Virgilius vsurpauit in Tityro:

Barbarus has segetes. - - -

cum tamen ex Itala gente fuisse constaret. Vnde Barbarismi, ineptæ loquutionis denominatio comperta. Qui autem à barbaris occupantur, ἐκβεβαρβαρῶσθαι multis Græcis scriptoribus dicũtur, & vocabulo ἐκβαρβαρῶσαι, in barbariem redigere. Plutarchus in Timoleonte, & de Epheso, initio Lysandri: κινδυνεύουσαν ἐκβαρβαρωθῆναι. Et est alias etiam βαρβαροῦμαι, pass. barbarus fio. Hinc illud Tyndarei ad Menelaum prope adagium apud Euripidem ὀρέστ: βεβαρβάρωσαι, χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις. Poeta porro barbarus. Plauto in Milite, Latinus est: vt, Marcus vertit barbare. i. Latine, & in eodem poeta, Lex barbarica, Romana est.

INFORTVNII SIVE exitii.

Asinus inter simias.

Ὄνος ἐν πιθήκοις, id est, Asinus inter simias. Vbi quis incidit in homines nasutos, & contumeliosos, ipse stolidus, à quibus impune rideatur. Extat apud Aulum Gellium libro secundo, cap. 23. apud quem Menander comicus in fabula, cui titulus Plotium, maritum de vxoris iniuria querentem inducit his verbis: ὄνος ἐν πιθήκοις τοι, λεγόμενον, ἐστὶ δὴ τοῦτο, id est, Asinus inter simias, vulgo quod aiunt, hoc est plane istud. Constat autem simiam animal esse petulantissimum, adeo vt non vereatur etiam leonem per lasciuiam agitare, natibus illius affixa. Quin & hodie vulgo simile quiddam dicunt: Noctua incidit inter cornices. vbi stupidior aliquis in homines petulantes ac dicaces incidit. Item vetat, quo minus generaliter vsurpetur, vbi quis in negocium incidit vehementer molestum, aut infortunium aliquod vnde se non audeat extricare.

Nouacula in cotem.

Ξυρὸς εἰς ἀκόνην, id est: Nouacula in cotem. Dici solitum in hos, qui forte in eas res inciderunt, in quas minime volebant. Neque nouacula potest incommodius cadere, quam si in cotem incurrat. Ab hoc non ita multum abhorret illud Horatianum:

- - - Et fragili quærens illidere dentem,
Infringet solido. - - -

Recte accommodabitur & in eum qui lædendi cupidus, tandem hominem nactus est à quo vicissim lædatur, cum illi nocere non possit. Siquidem nouacula, si in molle quippiam inciderit, dissecat: in cotem, retunditur. Huc respexit Tarquinius, qui dixit sibi in animo esse, vt Actius Nauius Augur nouacula cotem discinderet: significans, in cotem nihil posse nouaculam. quanquam ab augure factum, quod ille fieri posse non credebat, refert Liuius libro primo.

Victus spinosus.

Βίος ἀκανθώδης, id est, Vita spinosa, aspera, dura, ac prisca: quã agebant illi, quibus glandes erant loco placentarum. Suidas iungit hoc Atticis prouerbiis, quibus mollem ac delicatam vitam declaramus, veluti contrarium. Idem indicat eodem sensu βίος ἀβίωτος, id est, vitam non vitalem: hoc est, tristem & insuauem. Nam Latinis interdum viuere dicuntur, non qui spirant tantum, sed qui genialiter viuunt. Contra Græcis ἀβιώτως ἔχειν dicuntur, quibus desunt vitæ præsidia. Aeschines aduersus Timarchum: τὴν τοιαύτην γυναῖκα, καὶ τὸν βίον, ἀβίωτον αὐτῇ παρασκευάζων. id est, Ignominia notans eiusmodi mulierem, & vitam non vitalem reddens. Turpiter enim viuere, non est viuere. Potest intelligi & de accisis facultatibus. Idem in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας: ἀβίωτον εἶναι μοι τὸν λοιπὸν βίον νομίζω. id est: Reliquam vitam mihi non viuendam existimo, hoc est, infelicem & calamitosam.

Hodie nihil succedit.

Plautus amphitryo in sui nominis fabula citat adagii titulo: Nihil est, vt dici solet, quod hodie bene succedat mihi. Allusit autem ad vulgi superstitionem, cui quidam dies credebantur rebus gerendis auspicati, quidam infelices. Quod si vnum atque alterum parum successit ex sententia, hinc æstimantes totum diem, dicunt, Hodie nihil succedet: & ab omnibus negociis abstinent.

Tempestas rerum.

Quum significabimus magnam rerum confusionem, vti licebit his versibus Homericis, quos vsurpat M. Tullius lib. Epist. ad Frat 3.

Ἤματ' ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
Ζεύς, ὅτε δή ῥ' ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ.

Id est,

Mensibus autumni vehementem Iuppiter imbrem
Effundit, quum succensens mortalibus instat.

Subijcit idem protinus alios duos versus, quibus significat, ob iniustitiam hominum à superis immitti mala:

Οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,
Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.

Id est,

Inue foro violenta ferunt suffragia praui, at
Vindictam accersunt, spernentes iussa deorum.

Aqua & terra reddamini.

- - - Ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Id est,

- - - In terram vertamini aquamque.

Pro eo quod est, Redigamini in nihilum, ac pereatis. Hemistichium hoc sic refertur ab Hesychio, quasi prouerbio iactatum. Sumptum est autem ex Iliad. η. Nam his verbis Menelaus increpat Græcorum ignauiam, quod nullus auderet cum Hectore prouocante monomachiam suscipere:

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε,

Interpretatur Plutarchus in vita Homeri, & Alexander Aphrodiseus libro primo problemate lxxvij. reddit causam physicam, quur ita locutus sit Homerus: Ex terra & aqua gignuntur omnia. & in hæc resoluuntur omnia. Ab hac forma non abhorret, quod ex Epicharmo citat Plutarchus in consolatione ad Apollonium, συνεκρίθη καὶ διεκρίθη, καὶ ἀπῆλθεν ὅθεν ἦλθε πάλιν, γᾶ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δὲ ἄνω. τί τῶνδε χαλεπόν; οὐδὲ ἕν. id est: Concreta sunt, & discreta sunt, & abierunt rursum vnde venerant, terra quidem in terram, spiritus vero sursum. In his quid acerbum? nihil. loquitur de morte, quæ est dissolutio corporis & animæ. M. Tullius libro Tusculanarum quæstionum 3. citat ex Euripide:

Reddenda est terræ terra, tum vita omnibus
Metenda vt fruges: sic iubet necessitas.

Hanc sententiam Antiochus scribit placuisse Chrysippo, sed dissentiente Carneade. Eandem sententiam αἰνιγματικῶς protulit Ecclesiastes Hebræus. Denique Aristoteles Rhetoricorum lib. 2. subindicat, qui olim seruitutem profitebantur, eos terram & aquã domino tradere solitos, velut omnium rerum ius abdicantes, & in herum transferentes, καὶ ὅτι, inquit, διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ, δουλεύειν ἐστί. id est, Et quod dare terram & aquam, seruire est.

Asinus inter apes.

Ὄνος ἐν μελίτταις. i. Asinus inter apes. Consimilem habet cum proximo sensum: dici solitũ, vbi quis infeliciter incidit in homines improbos atq; importunos. Metaphora per se liquet. Quanquam adagium ab euentu quopiã natum videri potest. Meminit Suidas.

In apes irruisti.

Εἰς μελίττας ἐκώμασας, id est, In apes insilisti. Vbi quis præter opinionem in ingens agmen velut examen malorum immergitur: quemadmodum euenire solet iis, qui impudentes in apum nidum incidunt. Circumuolantibus & impetentibus vndique illis, & fugientem etiam insequentibus, haud facile discedit sine vulnere, quisquis inciderit. Solent autem iuuenes comessabundi in conuiuium æqualium eruere, quemadmodum Alcibiades apud Platonem irruit in conuiuium Agathonis. Et Syrus in Adelphis de Demea, qui se proripit in conuiuium filii: Abiit, comessatorem haud sane commodum, præsertim C te siphoni.

Dicas tria ex curia.

Εἴποις τὰ τρία παρὰ τῆς αὐλῆς, id est, Dicas tria de curia. Antiquitus qui iudicum sententiis fuissent ad capitale supplicium cõdemnati, prius quam ad mortem ducerentur, ea facultas concedebatur, vt vino ciboq; expleti, tria quædam quæcunq; lubitum esset, dicerent. Quæ simul atq; dixissent, promulgata damnatione producebantur ad supplicium, αὐλὴν enim olim vocabant eum locum, quo damnati ducebantur: quem neoterici ἀρχεῖον appellant. Apud Suidam legitur παρὰ αὐλῇ dandi casu: id est, Iuxta curiam, siue iuxta septum. Vsum adagii apud neminem adhuc reperi. Coniicio dici solitum, vbi quis petulantius loqueretur, sed magno suo malo, aut exitium imprecaretur alicui. Adagium refertur à Zenodoto.

Ad aquam malus.

Ἐφ' ὕδωρ κακός, id est, Ad aquam malus. In infimæ sortis homines olim dicebatur, ac sordidissimis quæstibus addictos, propterea quod antiquitus infames habebantur, multoq; omnium contemptissimi, qui litigantibus aquam subministrare consueuerũt. Nam alias admonuimus, veteres ad clepsydrarum mensuram in iudiciis dicere solitos. Infundebatur & certantibus per clepsydras aqua: Eam aquam tenues quidam, ac nullius frugis homines infundebant, dispensabantque. Porro qui hoc ministerio fungebantur, Athenis habebantur reiecti, rei pariter ac bonæ famæ indigi: non aliter quam Romanis legibus notantur scenici, & aliorum publicorum certaminum ministeria quædam. Est aliud huic confine; βάλλ' εἰς ὕδωρ. id est, Aufer in aquam: id est, in malam rem.

Canis in vincula.

Κύων ἐπὶ δεσμά: id est, Canis in vincula. Dicebatur vbi quis seipsum in seruitutem, aut in malum aliquod iniiceret. A canibus sumptum, vltro se præbentibus vinciendos cibi lenocinio. Author Zenodotus. Hesychius indicat in eandem sententiam dici, βοῦς ἐπὶ δεσμά, id est, Bos in vincula.

Mitte in aquam.

Βάλλ' ἐς ὕδωρ, id est, Mitte in aquam. hoc est, Aufer è medio. Dicitur vel in hominem, vel in rem exitio dignam. Tractum à supplicio quorundam, qui in profluentem aut mare præcipitabantur. Quæ pœna peculiaris erat parricidis apud Romanos. Vnde Philosophus in Timoneo iubet aurum abiici in mare, quod aliquando fecisse legitur Crates ille Thebanus. Horatius:

Vel nos in mare proximum
Gemmas & lapides, aurum & inutile
Summi materiam mali
Mittamus, scelerum si bene pœnitet.

Mihi non absurdum videtur, si referatur ad aquam clepsydrarum dispensandam, vt intelligas in ius trahendum: & ad prouerbium quod alio diximus loco, ὑφ' ὕδωρ ὁ πονηρὸς, id est, Sub aquam malus. Effertur adagium etiam hoc pacto, βάλλ' εἰς ὄλεθρον, id est, Abi in perniciem.

Ad Cynosarges.

Ἐς κυνόσαργες, id est, Ad Cynosarges, prouerbiali conuicio dicebatur, quemadmodum εἰς μακαρίαν, καὶ εἰς κόρακας. Erat autem Cynosarges, locus in Attica quispiam, in quo nothi, spuriique exercebantur: cui nomen inditum, ἀπὸ κυνὸς ἀργοῦ: id est, A cane albo, seu veloci. Nam Græcis ea vox ἀργὸς, vtrunque significat. Qui collegit historias ex orationibus stelieuticis Gregorii Nazianzeni, tradit Cynosarges dictum ἀπὸ τοῦ κυνὸς καὶ σαρκός, commutato κ in γ. Nominis causam hanc adscribunt. Cum olim Diomus quidam Atheniensis, authore Stephano (nam Suidas Didymum ponit) sacrificaret Herculi, canis quidam albus, aut (vt alii dicunt) velox aquila, victimę partem abreptam in locum quendam deposuit. Quo prodigio territus, cum Deum consuluisset, responsum est, vt eo in loco Herculi sacellum extrueret, in quem victima deportata fuisset. Nam eum Herculi placere. Porro quoniam Hercules nothus fuit, vtpote ex adultera natus, & tamen virtute sua diis æquum honorem assequutus: idcirco visum est, vt inibi qui spurii fuissent, & neque patris neque matris nomine ciues, exercerentur. Nec abhorret ab his quod scribit Plutarchus in libello quem inscripsit ἐρωτικὸν, εἰ δὲ οὖν καὶ τοῦτο τὸ πάθος δεῖ καλεῖν ἔρωτα θῆλυν καὶ νόθον, ὥσπερ εἰς κυνόσαργες συντελοῦντα τὴν γυναικωνῖτιν, μᾶλλον δὲ ὥσπερ ἀετόν τινα λέγουσι γνήσιον καὶ ὀρεινὸν, ὃν ὅμηρος μέλανα καὶ θηρευτὴν προσεῖπεν. id est. Quod si igitur hunc quoque morbum oportet vocare amorem fœmineum ac nothum, veluti in Cynosarges coniicientem nos in muliebre conclaue, magis autem, sicut aquilam quandam dicunt gnesion, id est, ingenuam germanamq; ac montanam, quam Homerus nigram & venatricem appellat. Vnde vel contumeliæ causa dicebatur, εἰς κυνόσαργες, velut in spurium: vel imprecando, quasi dicas, in malam crucem. Postea consentaneum est, hoc quoq; loco garrire cœpisse philosophos & sophistas. Nam Suidas testatur tria fuisse gymnasia, Lyceum, Cynosarges, & Academiam. Meminit huius rei & Plutarchus in Themistoclis vita, quem aiunt fuisse nothum. Erat autem extra portas Atheniensium Herculis gymnasium, quo spurii adolescentes sese conferebant exercitii gratia, quod & ipse Deus nothus ac matre mortali natus esset. Huc Themistocles adhuc adolescens arte pelliciebat & ingenuos aliquot adolescentes, quo paulatim tolleret nothorum & legitimorum discrimen.

Ad coruos.

Βάλλ' ἐς κόρακας, id est, Abi ad coruos: perinde valet quasi dicas, Abi in malam rem, atque in exitium. Aristophanes ἐν νεφέλαις:

Βάλλ' ἐς κόρακας· τίς ἐσθ' ὁ κόψας τὴν θύραν;

Id est,

Apage ad coruos: quis est qui pepulit ostium?

Rursum in Pluto:

Οὐκ ἐς κόρακας;

Id est,

Annon ad coruos?

Iterum in eadem fabula:

Ἔρρ' ἐς κόρακας θᾶττον ἀφ' ἡμῶν,

Id est,

Ocyus hinc ad coruos abeas.

Reperitur apud hunc poetam & aliis plerisque locis. Plutarchus in commentario, quem scripsit aduersus Herodotum, taxat eum, quod Isagoram ad Cares, velut ad coruos relegarit: id est, quod eũ Carem fecerit. Eleganter dictum est à Diogene Cynico: κρεῖττον εἶναι ἐς κόρακας ἀπελθεῖν, ἢ ἐς κόλακας. id est, Satius est ad coruos deuenire, quam ad adulatores, quod hi & viuos, & bonos etiam viros deuorarent. Zenodotus scribit, in Thessalia locum esse quendam, cui nomen inditum Coruis, in quem nocentes præcipites dabantur: atque huius adagii Menandrum etiam meminisse. Quosdam autem originem adagionis ad huiusmodi quandam historiam referre: Bœotiis quondam Arnam incolentibus oraculo prædictum est, futurum vt è finibus expellerentur, simulatq; corui albi apparuissent. Euenit deinde, vt adolescentes aliquot per lasciuiam ac temulentiam coruos, quos ceperant, gypso oblitos, rursum emitterent. Quos vbi vidissent volantes Bœotii, recordantes oraculum, arbitrati adesse tempus, quo forent suis è sedibus eiiciendi, summopere perturbati sunt. Cæterum adolescentes territi & ipsi tumultu, profugerunt, ac locum quendam sibi mercati sunt, cui nomen Coracon, id est, coruorum. Contigit aliquando post, vt Æoles eiectis Bœotiis, Arnam occuparent. Apud quos hic deinde [...] receptus, vt maleficos relegarent in eum locum, cui nomen [...] Corui. Aristophanis interpres paulo diuersius hanc recenset historiam: nempe Bœotiis aliquando à Thracibus subuersis ac [...]gatis, respondisse Deum, vt ibi sedem figerent, vbi coruos [...] conspexissent. Conspexisse autem in Thessalia iuxta sinum Pag[as]aticum circumuolantes coruos quosdam soli sacros, quos [...] per lusum gypsatos dimiserant. Bœotii vero rati iam perfectum oraculi symbolum, inibi sedem constituerunt. Sunt qui par[...] ad coruorum volatum referant, quod in desertis fere locis [...]re consueuerint. Vt prouerbium conueniat cum illo, In extre[...] solitudines publicitus deportandum. Euripides in Hecuba:

--- Οὐχ ὅσον τάχος
Νήσων ἐρήμων αὐτὸν ἐκβαλεῖ τόποις;

Id est,

--- Nunc huncce solitarias
Quantum potest aliquo auferetis in insulas?

Stratonicus citharœdus apud Athenæum lib. 8. detorquet [...] torem quendam. Is quum ei nescio quid molestus esset, ψά[...] quit, ἐς κόρακας, deprauata per iocum voce ψάλλε pro βάλλε.

In lapidicinas.

Εἰς λατομίας, id est, In lapidicinas. Simillimum est illis, ἐς [κόρα]κας, καὶ ἐς τὴν μακαρίαν, cum significamus quempiam è medio [pel]lendũ, & in rem malã aliquo auferendũ. Natum à Philoxeno [poeta] dithyrambico: qui cum Dionysii tyranni poemata non prob[aret], vtpote indocta, in lapidicinas ab eo detrusus est: deinde re[uocatus] illinc amicorum precibus, vbi denuo Dionysium sua carmina [pro]nunciantem audisset, surrexit: & rogatus à Dionysio, quid [...] respondit, satius ac potius esse in lapidicinis vitam degere, [quam] illius audire poemata. M. Tullius in Epistolis ad Attic. libro [...]to. Philoxeni animum probat, qui maluerit in carcerem [...] quam assentari tyranno. Lucian. in libello, cui titulus, De [his qui mercede conducti] de seruientibus: σὺ δ' οὖν ἐὰν μὴ ἐπαινῇς, ἐς τὰς λιθοτομίας [...] Διονυ[σίου ...]θὺς ἀφίξῃ. id est: Quod ni tu laudes, protinus in Dionysi[i latomi]nas relegaberis. Plautus in Captiui duo: Inde ibis porro in [lato]mias lapidarias. Hoc nomine carcer erat insignis, quem D[iony]us extruxerat. Plutarchus libro secundo De fortuna & virtute A[lexandri]: οἷος ἦν αὖ πάλιν Διονύσιος, ὁ τὸν ποιητὴν Φιλόξενον [...] ὅτι τὴν τραγῳδίαν αὐτοῦ διορθῶσαι κελευσθεὶς [...]τομίας ἐμβαλὼν, ἀπ' ἀρχῆς ὅλην μέχρι τῆς κορωνίδος περιέγραψεν, id est: Qualis erat ille Dionysius, qui Philoxenum poetam in latomias [...] quod ipsius tragœdiam emendare iussus, ab ipso statim [...] ad finem dispunxit. M. Tullius in Verrem actione 7. L[atumias] Syracusanas omnes audistis, plerique nostis. Opus est ingens, magnificum, regum ac tyrannorum, totum est è saxo, in mi[ram] altitudinem depressum, & multorum operis penitus [...] Item in eadem: Carcer ille qui est à crudelissimo tyranno [Diony]sio factus Syracusis, quę Latumiæ vocantur, in istius imperio do[]micilium Romanorum fuit. Vt quisque istius animum [...] offenderat, in Latumias statim coniiciebatur. Idem eadem [acti]one tertia: L. Suetius homo omnibus ornamentis præditus [...] iuratus apud vos dixit, multos ciues Romanos in Latumiis [...] crudelissime per vim morte esse multatos, &c. Huius carceris meminit & T. Liuius belli Punici secundi libro sexto.

In puteo cum canibus pugnare.

Ἐν φρέατι κυσὶ μάχεσθαι, id est, In puteo cum canibus p[ugnare]. Dici solitum, vbi cuipiam negocium incidit cum homine [...] contentioso, à quo se nequeat extricare. Effertur etiam [...] ἐν φρέατι κυνομαχεῖν, voce composita.

In beatam.

Βάλλ' εἰς μακαρίαν, id est, Aufer te in beatam. Quibus [...]cet dictum: κατ' εὐφημισμόν: pro eo quod est, in rem malam [...] gunt enim apud inferos locum esse quẽdam, cui nomen [...] Aristophanes in Equitibus:

Ἄπαγ' ἐς μακαρίαν ἐκποδών.

Id est,

Aufer te hinc procul in Macariam.

Ad consimilem ferme modum Athenæus Dipnosophist[arum li]bro primo, εἰς μακαρίαν τὸ λουτρὸν, id est, In beatam balneum. [...] uouet enim balneum, vnde male fuerat affectus. Plato in [...] maiore: βάλλε εἰς μακαρίαν τὸν ἄνθρωπον, id est, Aufer in beatam hominem. Alii fabulam huiusmodi allegant. Narrant [Macariam] Herculis filiam fuisse, de qua prædictum erat oraculo, [...] morti obiiceret: sic enim Athenas fore liberas ab incursione Eurysthei, si quis Heraclidarum se sponte offerret ad necem. [...] Hercule defuncto, cum Eurystheus illius liberos in[sequeretur], atque illi ad Misericordiæ aram confugissent, Athenienses [recu]santes eos in hostium manus tradere, cum Eurystheo bellum ceperunt. Porro ædito oraculo, futurum vt Athenienses [ab Eury]sthei incursatione liberarentur, si quis è liberis Herculis [...] feris deuoueret, Macaria sese spontaneæ morti obtulit. [...] congressi cum hostibus Athenienses victoriam reportarunt, aliis quam plurimis interfectis, tum Eurystheo ipso, ab [...]ue Iolao Herculis filio perempto, cuius caput amputatum [...] menam detulit. Illa defuncti oculos effodit. Cæterum [Athe]nienses Macariæ tumulum floribus & coronis decorantes [...]bant: βάλλ' εἰς μακαρίαν, id est: Mitte in Macariam. Hinc [...]

tum adagium. Primum de his ferebatur, qui ſeſe per virtutem in periculum ſponte demitterent: deinde de quouis piaculo dici cœptum. Pauſanias refert, Macariam eſſe paludem in Marathone, in qua magna vis Perſarum perierit, ignoratione viarum in ipſam prolapſa: qua ex re natum videri poteſt prouerbium. Huc alluſit Stratonicus citharœdus apud Athenæum libro octauo, qui iratus diſcipulo Macedoni, quod nihil recte faceret, εἰς Μακεδονίαν, inquit, ex Macaria faciens Macedoniam: ſimul alludens ad illud prouerbium, Domi, non hic Mileſia.

In Orciculum incidas.

Ἄϊδε πρωκτῷ περιπέσοις, id eſt, In Orciculum incidas. Sermo perniciem & extremum exitium imprecantis. Recenſetur à Diogeniano. Cognatum illis, βάλλ' ἐς κόρακας, βάλλ' ἐς μακαρίαν.

Charontis ianua.

Χαρώνειος θύρα, id eſt, Charontica ianua. De imminente capitis periculo, ſiue de re magnopere triſti. Sic enim antiquitus appellabatur vna è carceris ianuis, per quam damnati iudicum ſententiis ad ſupplicium educebantur. Referunt Zenodotus, Heſychius & Suidas. Charontis enim cymba fingunt animas ad inferos deduci. Hinc Ariſtophanes in Pluto, ὁ δὲ χάρων τὸ σύμβολον δίδωσι, id eſt, Dat ſymbolum Charon. ſignificans illi imminere mortem.

Aurum habet Toloſſanum.

Huic ſimillimum eſt illud: Aurum habet Toloſſanum. In eum qui magnis ac fatalibus afficitur malis, nouoq; ac miſerando exitio perit. Refertur ab A. Gellio eodē loco, quem modo citauimus, ad hunc modum. Eadem ſententia eſt illius quoq; veteris prouerbii, quod ita dictum accipimus: Aurum habet Toloſſanum. Nam cum oppidum Toloſſanum in terra Gallia, Q. Cepio conſul diripuiſſet, multumq; auri in eius oppidi templis fuiſſet, quiſquis ex ea direptione aurum attigit, miſero cruciabilique exitu periit. In pleriſque codicibus Gellianis hactenus legebatur in terra Italia, ſed mendoſe: quum Strabo & Iuſtinus Toloſſam ponant in Gallia. Meminit auri Toloſſani M. Tullius libro De natura deorum tertio: Cognoſce, inquit, alias quæſtiones auri Toloſſani, coniuratio-nis Iugurthinæ. Strabo libro Geographiæ quarto, admonet hanc pecuniam Toloſſanam Delphicæ pecuniæ partem fuiſſe. Brennus enim Prauſus natione, Tectoſagis auxiliantibus Delphos incurſauerat: deinde (quemadmodum refert Iuſtinus libro vigeſimo ſecundo) cum Tectoſagi ſe in antiquam patriam Toloſſam recepiſſent, peſtilentia laborare cœperunt, à qua non prius ſunt liberati, quam aruſpicum reſponſis moniti, aurum argentumque ſacrilegio quæſitum, in Toloſſenſem lacum mergerent: quod omne magno poſt tempore Cepio Romanus conſul abſtulit. Quod quidem ſacrilegium exitium attulit tum ipſi Cepioni, tum illius copiis. Erāt autem auri pondo CX. milia: argenti pondo quinquies decies centum millia. Scribit enim Strabo, Toloſſanos ex priuatis fortunis auxiſſe ſacram pecuniam, vt magis Deum ſibi reconciliarent. Narrantur & alia quædam hoc loco à Strabone de auro Toloſſano ex Poſidonio: verum quoniam ad adagionis enarrationē non magnopere pertinere videbantur, ſat habuimus locum indicaſſe. Durat hodieque apud vulgus hæc opinio, vt exiſtiment omneis miſere perire, quicunque à ſacris rebus non abſtinent manus violentas.

Equum habet Seianum.

Equum habere Seianum, olim prouerbio dicebatur in calamitoſum & ad extremam inopiam redactum. Allegoria ſumpta eſt ab equo quodam fatali, cui à Cn. Seio domino nomen inditum eſt Seiano. Is ex Diomedeis equis prognatus fuiſſe creditus eſt. Fuit inſigni quidem ſpecie, verum eiuſmodi quodam fato, vt quiſquis eius equi poſſeſſor eſſet, is cum omni domo ad internecionem vſq; deperiret. Id quod Cn. Seius ipſe capitis damnatus, ac miſerando affectus ſupplicio: deinde & Dolabella bello interfectus: poſt hūc Caſſius ab hoſtibus occiſus, deinceps Antonius deteſtabili exitio perditus, probauit. Hunc equum C. Baſſus Argis ſe vidiſſe refert, haud credibili pulchritudine, vigoreq; & colore exuperantiſſimo, nempe puniceo. Hoc adagium & refert, & copioſius explicat Aulus Gellius, libro Noctium Attic. tertio, capite nono. Fieri poteſt, vt hæc de equo ſuperſtitio manarit ab equo illo Durateo, cuius Odyſſ. 9. meminit Homerus, qui fatalem interitum attulit Troianis. Ad quod alludens Maro:

--- Scandit, inquit, fatalis machina muros.

E diuerſo quædam fataliter eſſe felicia credidit veterum ſuperſtitio. Nam author eſt Trebellius Pollio in libro de triginta tyrannis, vulgo perſuaſum fuiſſe, res iis feliciter cedere, qui Alexandri M. imaginem, auro argentoue expreſſam geſtitarent. Nec hodie deſunt, qui gladios in bello fortunatos, & huiuſmodi quaſdam nugas pollicentur principibus. At magis mirandum eſſe, qui iſtiuſmodi impoſtoribus credant.

Tragicum malum.

Τραγικὸν πάθος, id eſt, Tragicum malum, dicetur ingens, cuiuſmodi finguntur in tragœdijs. Nam ab iis abſtinet comœdia. Quintilianus duo facit affectuū genera: quoſdam enim atrociores eſſe, hos amat tragœdia: quoſdam mitiores, his vtitur comœdia: ac tragicos quidem πάθη vocant, comicos ἤθη. Tragœdia ſemper habet triſtem exitum: Comœdia lætum. Vnde P. Plautus, citante Feſto Pompeio, Comœdice dixit pro ſuauiter. Fuge heus aſtitiſti & dulce & comœdice.

Muſtelam habes.

Γαλῆν ἔχεις, id eſt, Muſtelam habes. In eum quadrat, cui omnia ſunt inauſpicata, tanquam fatis ac diis iratis, vt aiunt. Olim creditū eſt, hoc animal inauſpicatum infauſtumque eſſe iis qui haberent, domique alerent: vt non admodum diſſideat ab illis, Equum habet Seianum: &, Aurum habet Toloſſanum. Vnde nunc etiam apud quaſdam gentes, nominatim apud Britannos, infelix omen habetur, ſi cum paratur venatio, aliquis muſtelam nominet: cuius etiam occurſus vulgo nunc habetur inauſpicatus. Adagium refertur à Diogeniano.

Cadmea victoria.

Καδμεία νίκη, id eſt, Cadmea victoria. Huius adagii varium adducunt & ſenſum & originem. Sunt qui putent inutilem victoriam Cadmeam vocatam, propterea quod Eteocles & Polynices Thebani, cum de regni vicibus diſceptarent, ſingulari certamine congreſſi, vtrique perierint. Cuiuſmodi victoriæ meminit Herodotus libro primo de Phocenſibus agens. Vel quod Cadmei deuicerint quidem Argiuos cum Adraſto militantes, ſed ſuo malo: Poſteris enim illorum pœnas abunde magnas dederunt. Vel quod Oedipus ſoluto Sphingis ænigmate, victoriam quidem à monſtro magnificam reportauit, verum poſt imprudēs ſuam ipſius matrem duxit vxorem. Idque ſimulatque reſciuit, oculos ſibimet eruit. Itaque illius quoque victoriæ parum felix exitus fuit. Sunt qui huc referāt. Cum Cadmus literas à Phœnicibus acceptas, Græcis tradere vellet, Linum, quod is quoque literas ſuas proferret, interemit. Deinde ciues Cadmum exegerunt, vt nec huic bono fuerit Linum ſuperaſſe. Plutarchus ſubſcribit primæ ſententiæ. Nam ad hunc modum ſcribit in commentario περὶ τῆς φιλαδελφίας: οὐ γὰρ ἑτέραν οἱ παλαιοὶ καδμείαν νίκην, ἀλλὰ τὴν περὶ θήβας τῶν ἀδελφῶν, ὡς αἰσχίστην καὶ κακίστην προσηγόρευσαν. id eſt, Non enim aliam priſci Cadmeam victoriam, quam eam quæ fuit fratrum apud Thebas, vt turpiſſimam atque miſerrimam appellarunt. Idem περὶ παίδων ἀγωγῆς, oſtendit Cadmeam appellari victoriam, quoties præſtat vinci quam vincere. Vſurpauit hoc adagium Plato libro De legibus primo, παιδεία μὲν οὖν φέρει καὶ νίκην, νίκη δὲ ἐνίοτε ἀπαιδευσίαν· πολλοὶ γὰρ ὑβριστότεροι διὰ πολέμων νίκας γενόμενοι, μυρίων ἄλλων κακῶν δι' ὕβριν ἐνεπλήσθησαν. καὶ παιδεία μὲν οὐδεπώποτε γέγονε καδμεία, νῖκαι δὲ ἀνθρώποις πολλαὶ δὴ τοιαῦται γεγόνασί τε καὶ ἔσονται. i. Proinde eruditio etiam victoriam adfert: contra victoria nonnunquam imperitiā: eo quod complures ob victorias bello partas inſolentiores facti, innumeris aliis malis propter violentiam repleti ſunt. At eruditio nunquam fuit Cadmea, victoriæ vero multæ profecto hominibus tales & fuerunt, & futuræ ſunt. Ariſtides in Pericle: ὥστε τὴν καδμείαν νίκην ἡγεῖτο νικήσειν, id eſt, Itaque Cadmeam victoriam reportaturum ſeſe exiſtimabat. Quo quidem loco ſcholium adſcriptum præter alia illud admonet ab iis, quæ retuli, nonnihil diuerſum: Thebanos cæſis Argiuis, qui cum Polynice pugnarant, negaſſe ſepulturam. Qua inhumanitate exaſperati Athenienſes, Thebanos oppugnatos deuicerunt, & conſimilem ad modum vetuerunt, ne cadauera cæſorum darentur ſepulturæ. Nec prorſus diſſonant ab his, nec prorſum congruunt quæ ſcribit Pauſanias in Bœoticis. Scribit autem in hanc ferme ſententiam: Commiſſo apud Iſmenum prælio, in congreſſu victi ſunt Thebani, & compulſi in fugam, intra mœnia ſeſe receperunt, tanquam Peloponneſii oppugnationis eſſent ignari. Porro quum illi magis ira quam arte irruerent, non pauci à Thebanis è muro iaculis ſunt interempti. Poſtremo vicerunt & alios, in palantes turbatoſque facta impreſſione, ita vt totus exercitus, excepto Adraſto, interiret. Neque paruo ea victoria conſtitit Thebanis, καὶ ἀπὸ ἐκείνου, inquit, τὴν σὺν ὀλέθρῳ κρατησάντων, καδμείαν ὀνομάζουσι νίκην: id eſt, Ex eo victoriam coniunctam cum exitio eorum qui vicerunt, Cadmeam appellant. Sed vndecūque natum eſt adagium, Cadmeam victoriam appellabant infelicem, etiam ipſis victoribus. Cuiuſmodi fuit & Græcorum, quorum nulli non magno conſtitit capta Troia. Et medici Cadmeam victoriam vocant, cum ita depellitur morbus, vt ægrotus interim in remedio pereat ſuccumbente natura.

Fortunatior Strobilis Carcini.

Εὐδαιμονέστερος καρκίνου στροβίλων, id eſt, Fortunatior Carcini Strobilis. Ironia prouerbialis in infelicem & improbum. Carcinus poeta quiſpiam fuit, cuius filii dicti ſunt Strobili ab Ariſtophane, quos & γλυκυτραχήλους vocat, id eſt dulciceruicos. Locus autem ſumptus eſt à hominum alluſione. Nam Græce Carcinus cancrum, Strobili cochleas ſignificant. Vtrumque genus diſtortum ac fœdum. Adagium recenſetur apud Suidam & Zenodotum. extāt apud Ariſtophanem in Pace.

Iſſa.

Ἴσσα, id eſt, Iſſa. Prouerbialis erāt acclamatio in eos, quibus ζ litera ſorte cecidiſſet, quique modis omnibus eſſent infortunati. Hæc Suidas, qui prouerbium citat ex Meſenia Menandri, teſtatus & alibi vſurpatum apud authores. Coniectare licet, eam literam in ſortibus inauſpicatam fuiſſe: Martianus Capella in nuptiis Philologiæ & Mercurii, teſtatur hanc literā inuiſam fuiſſe Appio Claudio, quod dentes mortui, dum exprimitur, imitetur.

Genius malus.

Ei quod alibi retulimus, Homo homini Deus: contrarium videtur Genius malus, quem Græci dicunt ἀλάστορα. quo nomine vocamus eos, quibus incommodorum nostrorum maximam partem acceptam ferimus: idque etiam hodie vulgato sermone. Sunt enim omnino quidam his aut illis ita inauspicati, vt tanquam fatũ quoddam malum, atque in perniciem illorum nati, iure videri possint. Porro prouerbium apparet è priscorum opinione profectum, qui singulis binos genios attribuunt, quos dæmones vocant: neque hominibus modo, verumetiam locis atque ædibus: quorum alter perniciem nobis moliatur, alter iuuare studeat. cuius sententiæ fuit Empedocles, citante Plutarcho in libel. De animi tranquillitate. Quo pertinet illud Bruti, quod in eius vita memorat idẽ Plutarchus. Nam Bruto cum dies ille fatalis immineret, & in Asia nocte ferme intempesta ex more vigilaret in tabernaculo, lucerna iam emoriente, videre visus est personam quandam tragicam, & humana specie maiorem. Atque ille protinus, vt erat animo interrito, percontatus est, quisnam esset aut hominum aut deorũ. Cui illa cum murmure: Tuus sum Brute genius malus, Philippis me videbis. Eadem itaque imago rursus apparuit confligenti Philippis: quæ quidem illi pugna postrema fuit. Huic consimilem quandam fabulam idem refert de M. Antonio, atque Augusto: videlicet hos, reliquis quidem in rebus amanter, summaque inter sese concordia agitasse: cæterum in ludis quos ad æmulationẽ quandam ædebant, Octauium semper superiorem esse solitum. Eam rem Antonium non mediocriter discruciasse. Fuisse autem in Antoniano comitatu magnum quempiam Aegyptium. Is seu quod vere nosset eius fatum, seu quod ad gratiam Cleopatræ fingeret, eum admonuit vt à Cæsare se quantum posset, seiungeret: quod ipsius genius, alacer alioqui, genium illius reformidaret: quoque propius accessisset, hoc humilior deiectiorque videretur. Testatur & Plato, Socrati peculiarem quendam fuisse genium: de quo scripsit Apul. & Plutarch. De genio sensisse videtur Terent. cum ait in Phorm. Mihi vsuuenit, hoc scio. Memini relinqui me, Deo irato meo. Quin & nostrates Theologi veteres illos, opinor, secuti, duos vnicuiq; genios, quos angelos vocant, ab ipso protinus exordio vitæ adscribunt: amicum, qui commoda nostra procuret: malum, qui modis omnibus in exitium nostrum immineat. Bonum genium explicat Næuius in Stalagmonis apud Donatum: A Deo meo propitio meus homo est, Item Persius: Diis iratis, genioque sinistro. Postremo prouerbiũ resipiunt in genere omnia illa: Iratis diis, Propitiis diis. Terent. Nescio, nisi deos iratos fuisse mihi satis scio, qui auscultauerim ei. Horat. in Sermonibus:

---Immeritusque laborat
Iratis natus paries diis, atque poetis.
Idem rursum:
--- Vertumnis quotquot sunt, natus iniquis.
Idem in Odis:
Diuis orte bonis optime Romule
Custos gentis abes.---
Homerus Iliad. ε.
--- Θεός νύ τίς ἐστι κοτήεις.
Id est:
--- Deus quispiam iratus est:
Et Vergilius:
Diis equidem auspicibus reor, & Iunone secunda.

Eodem pertinẽt & hæc: Solus à Diis diligere Antipho: &, Dii nos respiciunt: &, Modo Iuppiter adsit: &, Si quem numina læua sinunt: &, Dexter adsit Apollo. atq; id genus sexcenta passim apud poetas obuia. Erit autem venustius, si ad speciem descenderis: vt, Hic scribit carmina, Musis quotquot sunt, iratis. Canit irato Apolline. Eam causam egit ineptissime, planeq; irata Suadela. Marte sinistro pugnauimus. Neptuno propitio nauigabimus. Mercurio, opinor, irato, cum hoc veteratore sum pactus. Irata Venere dat operam liberis, de eo qui deformes filios progigneret. Inuita Minerua, qui parum feliciter artem exerceat.

Vel hosti miserandus.

Suidas huiusmodi verba ex authore quopiam citat: ὡς περὶ τὴν παροιμίαν, κἂν ἐχθρὸν ἐλεῆσαι θεασάμενον τὴν τότε περιπέτειαν τοῦ ἀνθρώπου. id est, Vt iuxta prouerbium etiam miseraturus fuerit hostis, si præsentẽ vidisset hominis casum. Est autem hyperbole: nam hostis non facile commouetur misericordia. Ita Vergil. in 12.

Vel Priamo miseranda manus.---
Item in secundo:
--- Quis talia fando
Myrmidonum Dolopumue, aut duri miles Vlyssi,
Temperet à lachrymis?---

Confine illi, Quod vel ipse probet Momus.

Mala vltro adsunt.

Fertur & huiusmodi sententia in prouerbiorum Collectaneis, διζημένοισι τἀγαθὰ μόλις παραγίνεται, τὰ δὲ κακὰ καὶ μὴ διζημένοισι, id est, Bona vix accedunt iis qui quærunt: mala vel non quærentibus obtingunt. Idem & vulgo dicunt idiotæ, neque tamen non vere: Mala vltro adesse, vel inuocata. Et tamen passim vitiis nostris accersimus bellum, lites, morbos, quasi sua sponte parum adsit malorum.

Per medium anulum traharis oportet.

Διὰ δακτυλίου δεῖ σε ἑλκυσθῆναι, id est, Per anulum trahendus es. In eum quadrabit, qui sit vehementer extenuato gracilique corpore, seu morbo, seu cura, seu studio, seu qua alia re. Aristophanes in Pluto:

Διὰ δακτυλίου μὲν οὖν ἔμεγ᾽ ἂν διελκύσαις.
Id est,
Itaque profecto per anulum me traxeris.

Verba sunt anus, volentis se videri vsqueadeo maceratam atque exhaustam dolore, vt per anulum trahi posset. Equidem opinor adagium esse sumptum à lusu, quo ouum aceto maceratum per anulum trahitur. Cuius rei meminit Plin. lib. 10. cap. 60. Magicum erat, aliquid per anulum traiicere. Nam cerebrum capræ per anulum aureum traiectum, priusquã lac daretur infantibus, instillabatur contra comitiales, cæterosque infantium morbos: veluti testatur idem lib. 28. cap. 10.

E tribus malis vnum.

Τῶν τριῶν κακῶν ἕν, id est, Trium malorũ vnum. Suidas prouerbium indicat apud Menandrum extitisse. Sumptum autem à Theramene, qui cuidam è tribus malis vnum indixerit, è quibus quod vellet eligeret. Vnde & Aristophanes apud eundem Suidam in Triphalete, ἐγὼ γὰρ ἀπὸ Θηραμένους δέδοικα τὰ τρία ταῦτα. id est, Ego enim à Theramene metui tria hæc. Quæ sint autem ea tria, quæ in prouerbio, τὰ τρία τῶν εἰς θάνατον. Id vsurpauit Alexander in [illegible] polis. Aristides ait oraculum solere trahi obsignatum: quod qui solueret priusquam fas esset, vnum è tribus malis illum manebat, aut oculorum orbatio, aut manus, aut linguæ iactura. Sunt qui dicant, iis qui sententia capitali damnati fuissent, tria solere deferri, gladium, laqueum, & aconitum.

Extrema extremorum mala.

Ἔσχατα ἐσχάτων κακὰ διαπέπρακται, id est, Extrema extremorum mala acciderunt. In ipso schemate sita est prouerbii ratio, quemadmodum in initio operis admonuimus. Ad hanc formam pertinere videtur, quod apud Athenæum lib. 15. scripsit Hipponax, κακῶν κακά, id est, malorum mala: pro summis malis. Item quod quidam Atticam, ἑλλάδος ἑλλάδα, id est, Græciæ Græciam dixit: quasi dicas, Græciæ florem. Quod genus sunt & illa, ἀγαθῶν ἀγαθίδες, δεινότερα δεινῶν, & κυνότερα κυνῶν τινες. Hunc sermonis typum Græci videntur ab Hebræis mutuo sumpsisse, qui vehementiam & [illegible] eiusdem dictionis congeminatione significant. Quod genus est illud apud Hieremiam: Ficus bonas bonas, & ficus malas malas. Cum valde bonas, & valde malas velit intelligi.

Ogygia mala.

Ὠγύγια κακά, id est, Ogygia mala. Recte dicentur vel ingentia, vel antiqua. nam vtrunque Græce significat Ogygium. Alii referunt ad Ogygium, primum Thebanæ ciuitatis principem [illegible]. Huius filius Cadmus, ob filias suas in varias calamitates incidit. Quo respiciunt qui Ogygia mala, pro atrocissimis interpretantur. Huiusmodi ferme Suidas: nisi quod magis probat, vt Ogygia mala, vetusta dicantur. Cæterum qui Ogygia vetera dicunt, illud sequuntur, quod olim Bœotiorum ac Thebana regio, Ogygia dicta sit. Quin & omnis Attica olim hoc habuit nominis, sicut testatur Stephanus. Est & insula peruetusta dicta Ogygia, in quam Vlysses naufragus emersisse fingitur ab Homero. Vnde vox iam obsoleta velut in iocum prouerbialem abiit. Nec in figura sita est huius prouerbii ratio, sed in nouitate vocis: vt in operis huius initio monuimus. Consimili ratione, nec sine prouerbii specie, Græci priscos ac peruetustos, ὠγυγίδας & ὠγυγίους appellãt, à prisco quopiam Deo, & multis iam seculis obsoleto. Huiusmodi propemodum de Ogygiis Suidas & Stephanus.

Diolygium malum.

Διωλύγιον κακόν, id est, Ingens malum: ipsa loquendi figura prouerbialis est. Vtitur hoc adagio Plato in Theæteto: οὐ μακρὰ [illegible] διωλύγιος φλυαρία. i. Haud lõga quidẽ ac diolygia nugacitas. Apud Damascio opinor, Suidam referuntur hæc ex authore quopiam, οὐκ [illegible] καὶ ταῦτα οὐ διωλύγιος φλυαρία δόξειεν εἶναι, καὶ δικαίως, οὐ [illegible] λον λεγόμενον, ἀλλὰ πέρα τοῦ μεγίστου φλυάφου. id est, Nonne hæc maxima nugamenta videbuntur? Sane videbuntur, & quidem merito. Non iuxta deliramenta, quæ vocant anicularum, sed vltra maximas nugas. Chrysostomus aduersus Iudæos oratione prima, μέγα διωλύγιον ὀλολύξαντες: id est, clare iubilantes, vt vox procul queat exaudiri. Loquitur de pastoribus, viso lupo inter se vociferantibus. Vocis originem bifariam indicant, διωλύγιον, quasi [illegible] ἰόν, quod clamor nusquam non penetret: & διωλύγιον, quasi [illegible] ον, id est, perdens & exitium adferens. Dicitur autem prouerbialiter de eo, qui malo quopiam ingenti ac diuturno tenetur.

Labore laboriosus.

Πόνῳ πονηρός, id est, Labore laboriosus. Ipsa figura hyperbolen habet laboris immodici. Refertur à Suida prouerbii titulo. Hac forma Theophilus apud Athenæum libro decimotertio, dixit [illegible] insigniter formosa & procera, κάλλει καλῆς, μεγέθει μεγάλης, [illegible] σοφῆς, quasi dicas, forma formosam, magnitudine magnam, [illegible] artificem, siue sapientia sapientiam. Similis tropus est apud Hebr[illegible].

Hebræos, quoties vel exaggerant vel asseuerant: Miserans miserabor, Laboraui laborans. Extat autem apud Aristophanem in Lysistrata. Subest autem & iocus ob amphibologiam vocis, πονηρὸς enim Græcis vt laboriosum ac miserum, ita significat & malum astutumque.

Lemnium malum.

Λήμνιον κακόν, id est, Lemnium malum, de malis immensis ac miserandis. Historia, vnde natum adagium, varie narratur: neque magni refert, eam anxie persequi. Herodotus in Eratone, & prouerbii & historiæ meminit in hanc ferme sententiam: Pelasgi ex Attica per vim expulsi, Lemnon incolebant. Huius iniuriæ cum pœnas de Atticis sumere cuperent, probeque cognitos haberent dies festos, ac ceremonias illorũ, collocatis insidiis, vxores Atheniensium abduxerunt, cum Mineruæ sacra facerent in Braurone: hisque in Lemnum nauigio asportatis, concubinarum vice sunt abusi. Cæterum mulieres cum plurimos liberos parerent, omneis & Atticis moribus instituerunt, & Attice loqui docuerunt. Ita factum est, vt nec miscere coniugia cum puellis Pelasgicis vellent, & si quando, Pelasgus quempiam pulsare conaretur, omneis conglobati Attici, huic suppetias ferrent. Breuiter adeo inualescebat pubes Attica, vt plerisque in rebus priores tenere videretur. quare visum est Pelasgis, vt filios ex Atticis mulieribus susceptos trucidarent. Idque perfecerunt, occisis vna & matribus: deinde sterilitate, orbitate, pestilentia, reliquisque plurimis adacti malis, Delphicum oraculum consuluerunt, qua via calamitatibus leuari possent. Hinc igitur ait, per omnem Græciam increbuisse prouerbium, vt ingentia miserandaque mala, Lemnia dicerentur. Partim igitur hinc natum adagium putat, partim illinc, quod aliquando Lemniæ mulieres graueolentia maritorum offensæ, eos vniuersos sustulerunt, auxilio Thoantis. Cuius rei meminit & Euripides in Hecuba:

> Καὶ λῆμνον ἄρδλω ἀρσένων ἐξῴκισαν.

Id est,

> Maresque Lemno sustulêre fœminæ
> Funditus. - - -

Item Seneca in Agamemnone:

> Et scelere Lemnon nobilem.

Magnetum mala.

Μαγνήτων κακά, id est, Magnetum mala. De malis ingentibus dictum videtur, aut iis quæ in authores suos recidunt. Cum Termeriis enim malis Magnetum mala coniunguntur, in his verbis, quæ citra authoris nomen referuntur apud Suidam κἂν τὰ μαγνήτων κακά, κἂν τὸ τερμέρειον, κἂν πᾶσαν ἁπλῶς ἐπιφθέγξωμαι τὴν τραγῳδίαν. id est: Nec si Magnetum mala, nec si Termerium, nec si totam in summa tragœdiam eloquar. Quanquam in Suida legendum suspicor, τὰ τερμερέων, id est, mala Termeriorum. de quibus alias nobis dictum est Sumptum apparet ab historia, quæ de Magnetibus afflictis meminerit, in quæ feruntur incidisse, violato numine quopiam. Strabo Geographiæ lib. 14. Magnetas commemorat olim opibus florentes, à Treribus gente Cimmerica funditus fuisse sublatos: anno deinde proximo à Milesiis locum fuisse occupatum: subindicans prouerbium ex Archilocho sumptum esse, qui meminerit de Magnetum malis.

Malis mala succedunt.

In eum, qui variis exercetur incommoditatibus fortunæ, nunc morbo, nunc rapinis, nunc aliis atque aliis malis, conueniet illud ex eodem libro:

> Ἄλλοτε μέν τε νότος βορέῃ προβάλεσκε φέρεσθαι,
> Ἄλλοτε δ' αὖτ' εὖρος ζεφύρῳ εἴξασκε διώκειν.

Id est:

> Tradebat notus hunc boreæ quandoque vehendum.
> Nunc rursum Zephyro iactandum tradidit eurus.

Ausonius in Epigrammate eleganter dixit, Catenatos labores, quod negocium ex negocio seritur. Cui contrarium est quod ait Pindarus Olymp. 8. ἐσθλὰ δ' ἐπ' ἐσθλοῖς ἔργα θελοίδομεν. Optat vt Iupiter velit illi benefacta benefactis cumulare.

Tænarium malum.

Ταινάριον κακόν, id est, Tænarium malum. Si quid crudelius sæuitum esset in famulos, Tænarium malum vocabant: propterea quod olim Lacedæmonii captiuos, qui in Tænarum confugerant, eductos capitis affecerunt supplicio. Est autem hoc loco Tænarus, oppidum quoddam Laconicæ, cuius incolæ Tenaritæ vocentur, & eiusdem regionis promontorium, in quo spelunca, per quã aditus erat ad inferos.

Tam perit, quam extrema faba.

Festus Pompeius ostendit prouerbio dici solere, Tam perit, quam extrema faba: propterea quod extremæ fabæ plerunq; aut proterantur, aut decerpantur à prætereuntibus. Quadrabit igitur in hominem, seu rem omnibus omnium iniuriis expositam. Velut si quis dicat Theologiam tam perire, quam extremam fabam, quod passim ab indoctissimis tractata corrumpatur.

Viuus, vidensque.

Quod in Eunucho dixit Terentius. Viuus, vidensque pereo: id M. Tullius indicat prouerbiali figura dictum esse. Sic enim scribit in oratione pro P. Sextio: Ille Cyprius miser, qui semper socius, semper amicus fuit, de quo nulla vnquam suspicio durior ad senatum, aut Imperatores nostros allata est, viuus, vt aiunt, & videns est cum victu suo ac vestitu publicatus. Vsurpat aliquot locis & D. Hieronymus. Quin & illud quoque, Cum victu suo ac vestitu prouerbium sapit.

Ilias malorum.

Ἰλιὰς κακῶν, id est, Ilias malorum. De calamitatibus maximis simul & plurimis: propterea quod in Iliade Homerica nullum mali genus non recensetur. Vnde ex hac docti putant tragœdiarũ argumenta fuisse sumpta, sicut ex Odyssea comœdiarum. Est autem opus verbosum, viginti quatuor voluminibus vix absolutum. Vnde & quamuis orationem plus satis prolixam, Iliade longiorem vocant. vt Aeschynes aduersus Demosthenem: ταῦτα δ' εἰπὼν δίδωσιν ἀναγνῶσαι ψήφισμα τῷ γραμματεῖ, μακρότερον μὲν τῆς ἰλιάδος, κενότερον δὲ τῶν λόγων οὓς εἴωθε λέγειν id est, His dictis decretum scribæ legendum tradit, prolixius quidem Iliade, vanius autem verbis iis quæ dicere consueuit. Eustathius inuertit adagionem ad hunc modum: καὶ παροιμία μέν τοι κακῶν ἰλιάδα φησίν, αὕτη δὲ καλοῦ παντὸς ἰλιάς; id est: Iliadem malorum prouerbium ait, at hæc omniũ bonorum Ilias. Synesius in epistola quadam ad Fratrem: καὶ ὅλως κακῶν αὖ ἰλιὰς περιέστη τὴν πόλιν ἡμῶν, id est, In summa malorum Ilias circunstetit vrbem nostram. Plutarchus in præceptis coniugalibus: ὁ δ' ἐκείνων γάμος ἰλιάδα κακῶν Ἕλλησι καὶ βαρβάροις ἐποίησεν. id est: At illorum nuptiæ Iliada malorum Græcis ac barbaris inuexerunt. Loquitur enim de coniugio Paridis & Helenæ, quod inæstimabilium malorum fuit causa. Vtitur & M. Tullius in epistolis ad Atticum: Tanta malorum impendet Ilias.

Lerna malorum.

Λέρνη κακῶν, id est, Lerna malorum: de malis item plurimis, simul in vnum congestis & accumulatis. Parœmiam Strabo commemorat, libro Geographiæ octauo, scribens, Lernam lacum fuisse quempiam, Argiuorum ac Myceneorum agro communem: in quem cum passim ab omnibus purgamenta deportarentur, vulgo natum prouerbium. λέρνη κακῶν: id est, Lerna malorum. In hoc lacu poetæ fingunt hydram illam septem capitum constitisse, quã Hercules igni Græco confecerit. Eam autem hydram Hesiodus scribit, ex echidna & Typhaone prognatam, alitam à Iunone, nimirum in odium Herculis. Zenodotus ait, locum quempiam fuisse in Argolico, in quem cum omne sordium genus promiscue conIicerent, fœtidas inde ac pestilentes nebulas solitas exhalari. Quanquam rectius autumat, vt adagium ad Danaidum fabulam referatur. Nam ferunt Danaum quinquaginta iuuenes, Aegypti filios, quibus totidem filias suas collocarat, omnes eadem nocte trucidasse, atque horum capita in eum locum fuisse congesta. Hinc ortum esse prouerbium. Neque vero negat fieri potuisse, vt contumeliæ causa in eundem locum, in quo capita composuerat, iusserit & purgamenta comportari. Itaque quoties hominem significamus vehementer infamem, atque omni turpitudinis genere contaminatum, aut cœtum hominum pestilentium, quasique sentinam & colluuiem facinorosorum, recte dicemus, λέρνην κακῶν, id est, Lernam malorum. Apud Hesychium Cratinus comicus theatrum quod ex varia mixtaque hominum colluuie constaret, λέρνην θεατῶν appellauit.

Mare malorum.

Κακῶν θάλασσα, id est, Mare malorum: dici solitum de calamitatibus immensis & omnigenis. Inde sumptum, quod mare res quædam est infinita, vel quod infinitis ærumnis abundant qui in eo versantur. Euripides in Hippolyto Stephanophoro:

> Κακῶν δὲ ὁ τάλας πέλαγος εἰσορῶ,
> Τοσοῦτον ὥστε μή ποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν.

hoc est:

> Tantum malorum pelagus aspicio miser,
> Vnde enatandi nulla spes alluceat.

Plautus in Asinaria, meretricem & lænam mare vocat, tanquam omnium authores calamitatum. Mare, inquit, non est mare: vos estis mare acerrimum. Aeschylus in Supplicibus:

> Κακῶν δὲ πλῆθος ποταμὸς ὡς ἐπέρχεται,
> Ἄτης δ' ἄβυσσον πέλαγος οὐ μάλ' εὔπορον.

Id est,

> Agmen malorum fluminis ritu ingruit,
> Velutque pelagus altum, ita vt fundo vacet,
> Nec sine periclo nauigetur maximo.

Quin & sacræ literæ vim inexhaustam rei cuiuspiam significantes, abyssum appellant. Itidem diuus Chrysostomus περὶ τῆς ἱερωσύνης libro sexto: ἴδε, inquit, τὴν ἄβυσσον τῶν πόνων; Vide, inquit, laborũ immensum pelagus.

Thesaurus malorum.

Θησαυρὸς κακῶν, id est, Malorum thesaurus. Ad eundem modũ inuenitur cum alibi, tum apud Euripidem in Ione:

> Οἴ μοι, μέγας θησαυρὸς ὡς ἀνοίγνυται
> Κακῶν.

id est,

> Me miseram, vt ingens panditur thesaurus, ac
> Penus malorum.

Extat inter Græcanicas sententias huiusmodi senarius:

Θησαυρός ἐστι τῶν κακῶν κακὴ γυνή.

Id est,

Thesaurus est mulier malorum, si mala est.

Vsurpauit adagium Plaut. in Merc. Tu quidem thesaurum huc apportasti mali. Vnde est & illud crebrius in arcanis literis, Thesaurisant sibi malum: id est, colligunt, accersunt, quasique reponũt. Siquidem thesaurum proprie vocamus, rerum vtilium vim pariter reconditarum.

Semper Ilio mala.

Ἀεὶ Ἰλίῳ κακά, id est, Semper Ilio mala. De vehementer calamitosis & afflictis. Troianorum excidium poetis multa tragœdiarũ argumenta ministrauit: atque hinc prouerbium. Refertur ab Eustathio in quartum Iliados librum. Stratonicus rogatus, cur nollet apud Ilienses viuere: respondit, ἀεὶ Ἰλίῳ κακά. id est, Semper Ilio mala. Author Athenæus lib. Dipnosophistarum octauo. Quanquam is locus non vacat mendo.

Sybaritica calamitas.

Συβαριτικὴ συμφορά, id est, Sybaritica clades. Stephanus tanquã prouerbium notauit. Porro quemadmodum Sybaritæ perierint, idem narrat in hunc modum. Oraculum huiusmodi acceperant:

Εὐδαίμων Συβαρῖτα, πανευδαίμων, σὺ μὲν αἰεὶ
Ἐν θαλίῃσι θεῶν τιμῶν γένος αἰὲν ἐόντων.
Εὖτ' ἂν δὴ πρότερον θνητὸν θεοῖο σεβίζῃ,
Τηνίκα σοι πόλεμός τε καὶ ἐμφύλιος στάσις ἥξει.

Id est:

Felix omnino felix Sybarita futurus,
Dum rebus lætis venerabere numina diuûm.
At simul atque illis mortalis homo anteferetur.
Tum veniet bellumque tibi atque domestica turba.

Euenit deinde vt Sybarita quispiam seruum loris cæderet in agro, qui quum ad numinis aram confugisset, nihilominus persequente domino cædebatur. Quod vbi vidit sibi nihil profuisse numinis reuerentiam, protinus ad monimentum patris herilis confugit: atq; ibi demum religione commotus herus destitit à cedendo. Itaque, iuxta Dei responsum, à Crotoniatis euersi sunt Sybaritæ. Aelius Lampridius in vita Heliogabali, scribit eos eodem anno periisse, quo missum ex oleo & garo reperissent: quem ob id Sybariticum vocabant, vt modo diximus. Cæterum de Sybaritarum luxu, deq; calamitate, permulta retulit Athenæus lib. 12. si cui hæc non satisfaciunt. Quadrabit adagium in eos, qui neglectu deorum, aut ob intemperantem luxum subuertuntur.

Alio relinquente fluctu, alius excepit.

Aristides in Themistocle, Θεμιστοκλέα δὲ τὰ δεύτερα ἀεὶ τῶν προτέρων μείζονα ἐξεδέχετο, καὶ τὸ τῆς παροιμίας αὐτῷ περιειστήκει. τὸ μὲν γὰρ ἔλιπεν αὐτὸν κῦμα, τὸ δ' ἐγκατελάμβανεν, ἕως διεξῆλθε διὰ τῶν τρικυμιῶν νικῶν, id est, Themistoclem posteriora semper maiora prioribus excipiebant, atque illud, quod prouerbio dicitur, illi accidit. Nam hæc illum reliquit vnda, illa vero excepit, donec per tricymiàs victor euasisset. Videtur autem versus fuisse prouerbialis, quem Aristides ad vsum suæ sententiæ nonnihil detorserit. Legetur integre ad hunc modum, τὸ μὲν μ' ἔλιπε κῦμα, τὸ δ' ἐγκατελάμβανεν. id est: Hæc me reliquit vnda, at illa corripit. Sumpta metaphora à periculose nauigantibus, qui semper post vnius impulsum fluctus, alium expectant, succedentibus inuicem procellis. Atque etiam numerant vndarum insultus, periclitantes nautæ. Nam decimam quamque maxime formidant, quam veteres decumanam appellabant. Græci grauissimas illas procellas, τρικυμίας vocant. Nec inconcinne deflectetur ad incursus malorum. cum (vt fere fit) calamitas calamitati succedit, iuxta prouerbialem illum versiculum:

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

Cyrbes malorum.

Κύρβεις κακῶν, id est, Cyrbes malorum. De vehementer improbis & omni facinorum genere contaminatis. Apud Athenienses tabulæ quædam erant quadræ, in quibus leges descriptæ proponebantur, præterea variæ delinquentium pœnæ. Has illi κύρβεις appellant, apud Lucianum ἄξονες dicuntur. Non dissimile est illi quod alibi retulimus, Ἰλιὰς κακῶν: id est, Ilias malorum. Simili figura apud Athenæum libro nono, dixit Antiphanes opinor: καὶ ταύτη μέν μοι τῶν κακῶν παροψίδες id est: Et hic malorum mihi catinus extitit. Solent enim in eodem disco varia eduliorum genera opponi, sed quæ voluptatem adferant. quo gratior est tropus, deflectens in contrarium, quasi dicas, Ilias bonorum.

Malorum panegyris.

Κακῶν πανήγυρις, id est. Malorum panegyris. De malis agminatim ingruentibus, & inuicem sibi succedentibus. Panegyris enim apud Græcos dicebatur solennis ille populi conuentus, ad ludos festos celebrandos: voce hinc composita, quod festis diebus vniuersi conuenirent. Pisides apud Suidam:

Καὶ πάντες, ὥσπερ ἐν κακῶν πανηγύρει,
Ἄλλος κατ' ἄλλην συμφορὰν ἐδυστύχει.

Id est,

Omneis simul malorum vt in panegyre,
Alios tenebat aliud infortunium.

Homerus Iliados τ.

Ὥς μοι δέχεται κακὸν ἐκ κακοῦ αἰεί.

Id est,

Tristitia perpetuo vt mihi tristibus excipiuntur.

Hipponax apud Athenæum lib. 15.

Ἀνδρῶν οἱ καὶ νεῦ κεῖθι κακῶν κακὰ ῥαψῳδοῦσι.

Claudicat carmen: sed recta incedet, si tollas καὶ vel νεῦ & pro ... legas κεῖθι. Ausonius in carmine non eleganter appellat ... tos labores quod molestia molestiam excipiat in vita mor...

Per tenebras, quæ apud quercum.

Τὸ περὶ δρυῶ σκότος, id est, Per tenebras, quæ apud quercum ... ingenti ac fatali calamitate dicebatur. Zenodotus Aristotele... tat authorem, in politia Samiorum, Prienensium plurimos ... lesiis occisos fuisse iuxta locum, cui nomen Quercus. Vnde ... ptum, vt Prienensium mulieres, eius calamitatis memores, per te... nebras, quæ circa quercum essent, iurarent, Huius historiæ ... & adagii meminit & Plutarchus in Problematis ad hanc ... sententiam. Cum bellum esset inter Prienenses & Samios, ... mediocribus damnis inuicem sese afficiebant: deinde iusto ... commisso, mille Samii à Prienensibus occisi sunt. Septimo ... anno congressi cum Milesiis, primos quosque ciuium, ac no... mos simul vno prælio amiserunt. Quo tempore Bias ille ... Samum à Prienensibus orator missus, egregiam laudem ... est. Post eam itaque calamitatem atrocem ac miserandam, ... nensium fœminæ per tenebras quæ circa quercum erant, ob... ac deierare cœperunt, quod liberos, parentes, maritos, cha... quæque pignora eo loco perdidissent.

Grauiora Sambico patitur.

Δεινότερα Σαμβίκου πάσχει, id est, Atrociora Sambico pa... eos qui cruciatib. exquisitis torquentur, aut quibus insignia ... accidunt. Prouerbiũ Plutarch. refert in Probl. Græcanicis, ... iusmodi quandã adfert causam. Sambicus quispiã Eleus ... sociis aliquot, nõ paucas apud Olympia æreas statuas cõcid... diditque. Deinde maiora etiam ausus, Dianæ præsidis ... diripuit. Est enim illius in Elide templum, quod Aristarcheum ... minant. At ille mox comprehensus, dum socios prodere ... annum perpetuum exquisitis cruciatibus dilaceratus est, in... etiam animam efflauit. Atque hinc vulgo nata parœmia.

Malo asino vehitur.

Quibus res sunt parum secundæ, mala asella vehi dicun... ὄνῳ πονηρῷ ὀχούμενοι. Suidas ceu prouerbiale refert, in dictio... ... Felices enim eximiis equis insidere gaudent, quo ... perueniant eo quo volunt. nec inscite iacietur in hominem ... feliciter coniugatum.

Quæ ex antiqua.

Τὰ ἐκ παλαιᾶς, id est, Quæ ex antiqua. subaudiendum ... Perinde valet, quasi dicas summam molestiam, extremumque ... lum. Tyrum enim, quæ cognominata est vetus, dictione co... sita παλαίτυρος, Alexander expugnatam, & in insula compo... aggeribus redditam continentem, crudeliter tractauit, plu... affecit incommodis: vnde prouerbium, τὰ ἐκ παλαιᾶς. Quo... ficabant tantum malorum, quantum antiqua Tyrus pe... Recensetur & in Plutarchi Collectaneis, atque item Ze... Historia est apud Q. Curtium.

Miserior monomachis.

Non caret prouerbii specie, quod ex Posidippo Comico ... Athenæus lib. 4. τῶν μονομαχούντων ἀθλιώτεροι, id est, Miser... qui monomachiam exercent. Nam hi durissima lege com... tur, vt aut alter aut vterque pereat. Carmen sic habet:

Ὁ μὴ πεπλευκὼς οὐδὲν ἑώρακεν κακόν,
Τῶν μονομαχούντων ἐσμὲν ἀθλιώτεροι.

Id est,

Vidit mali nil, nauigandi qui est rudis.
Ipsis monomachis miseriores nos sumus.

Hos Latini vocabant gladiatores. quo spectaculo quum ... sit immanius esse, tamen olim Romanis erat in deliciis. ... fiet, si transferatur ad contentionem cum homine impro... susceptam, quasi pugnam dicas gladiatoriam.

Cuiusmodi portento me inuoluit fortuna.

Οἵῳ μ' ὁ δαίμων τέρατι συγκαθεῖρξεν.

hoc est:

Monstro cui fortuna me implicauit.

Trimeter est Catalecticus. Dici cõueniet, vbi negociũ ... homine moroso, difficilique, cum quo non queas viuere, ... quo te possis extricare. Carmen sumptum ex tragœdia ... poetæ, apud quem Vlysses inclusus in antro Cyclopis ... loquitur:

Οἵῳ μ' ὁ δαίμων τέρατι συγκαθεῖρξεν.

Refertur à Zenodoto.

My sortitus es.

Ἔλαχες τὸ μ, id est, M litera tibi sorte obtigit. Aenigma ... tos Nam Græce μωροὶ hanc initialem habent. Cum aliqui ... nysio M in sortibus obuenisset, quidam per iocum ait, ...

νύσιε, Stulta loqueris Dionysi. At ille detorquens alio, μονομαχήσω μὲν ἂν, inquit: Singulari proinde certamine depugnabo. Ad hunc quidem modum refertur in collectaneis Græcorum, sed mẽdose: quod liquet ex Plutarcho, qui narrat Dionysium respondisse, μοναρχήσω μὲν ἂν: quod interpretes verterunt, Monarchæ erimus: decepti scripturæ vitio. Legendum enim, μοναρχήσωμεν: vt μεν sit vnica dictio, quæ non inferat tantum, sed aduersetur potius. Corrigit enim alterius diuinationem, & subiicit: Imo potius ero monarcha. Quis enim sic loquitur, Erimus monarchę. Ad hæc μοναρχήσωμεν, non sonat, Erimus monarchæ: sed, Simus monarchæ Postremo si legas, ἂν vt sit inferentis, non corrigentis: quid aliud dicit Dionysius, quam ideo se fore monarcham, quod stultus esset?

Nephasti dies.

Ἀποφράδες ἡμέραι id est, Nephasti dies. Olim vocabantur inauspicati, & quibus publica non licebat agere. Vnde receptum, vt homines inuisos ac detestandos, ἀποφράδες appellarent. Testis Lucianus in huius vocis calumniatorem. Apud Atticos huiusmodi dies erant septem, quibus inferiæ peragebantur manibus: eoque habebantur inauspicati. Ad hæc veterum superstitio sibi persuasit & lunæ certos dies sinistri auspicii esse, veluti lunæ senescentis, quartam, quintam & secundam: quos & ἀπεικάδας appellabant. Rursus dies in quibus rei capitis damnabantur, ἀποφράδας veluti funestos. Postremo dies insigni quapiam calamitate funesti, ἀποφράδες dicti sunt. Horatius:

> Ille & nephasto te posuit die.

Horum dierum meminit Plato libro De legibus septimo, negans illos esse καθαρούς, id est puros, sed ἀποφράδας appellat, vt funestos & sepeliendis mortuis sacros. Ea vox deinde translata est ad homines execrandos, & abominandæ maliciæ, teste versiculo:

> Ἄνθρωπος ἀποφρὰς, καὶ βλέπων ἀπιστίαν.

Id est:

> Homo nephastus, & ore perfidum tuens.

Eadem est autem Græcæ vocis etymologia, quæ Latinæ, παρὰ τὸ φράζω. Huiusmodi ferme Suidas, Hesychius, & Etymologicus. Quin & homines detestandos, sacros dicimus: vt Horatius:

> —Sacer intestabilis esto.

Vergilius etiam, ad animi rem transtulit:

> Auri sacra fames.—

Seruabis bouem.

Βουκολήσεις i e. Bubulcus eris. Hoc velut ænigmate significabant exilium. Siquidem qui per ostracismum eiiciebantur, in Argiuam exulatum ibant: ac illic bos erat æneus insigni magnitudine. Refertur in Plutarchi collectaneis. Hesychius testatur extitisse in Phasmate Menandri.

Inûs dolores.

Ἰνοῦς ἄχη, id est, Inûs dolores. Imo Cadmi filia, ex Athamante duos peperit filios, Learchum & Melicertam, præterea filiam Eurycleam. Athamas autem versus in insaniam, reliquos liberos arcu percussit, occiditque. Inò vna cum Melicerta sese in mare abiecit. Et hanc quidem Megaras vndis appulsam Megarenses multo cum honore exceperunt, iusta persoluentes, Leucothoe nomine commutato: illum vero Corinthum delatum, Corinthii sepelierunt, & in eius honorem Isthmios ludos instituerunt: & nomine item commutato vocantes Palæmonem. Hinc ortum adagium, vt intolerandum, & exanimantem (vt ita dixerim) dolorem significantes dicerent, ἰνοῦς ἄχη. Nam Achos proprie dolor dicitur apud Græcos, qui prorsus obstupefacit, suique sensum adimit homini. Melicrates Tyrius apud eundem Zenodotum, vnde hæc retulit, fabulam, quæ parœmiæ dedit occasionem, narrat ad hunc modum. Athamanti prius fuerat vxor Nephele, ex qua duos sustulit liberos, Hellem & Phryxum. Hac defuncta secundam duxit vxorem Inò. Ea veluti nouerca tendens insidias Nepheles liberis, persuasit indigenis mulieribus, vt semina in terram iacienda prius frigerent, id est, adurerent in sartagine. Cæterum vbi res male euenisset, neque quicquam is annus produxit, Athamas in hac rerum angustia Delphos misit, qui consulerent oraculum. Verum Inò legatos muneribus corrupit, vt domum reuersi dicerent, respondisse Deum, ita demum penuriam amonæ depellendam, si Hellen & Phryxum occidissent. Itaque persuasus Athamas Phryxum & Hellen ad aram admouit immolaturus. Verum dii misertí, aurei velleris ariete vectos illos per aera sustulerunt. Et Helle quidem, cum sese in arietis tergo non satis teneret, delapsa est in mare, quod ab ipsa Hellesponticum appellatur: Phryxus autem in Colchicam regionem incolumis delatus est. Athamas ira deorum in rabiem versus, Inûs liberos aggressus est, quemadmodum modo demonstrauimus.

Niobes mala.

Νιόβης πάθη, id est, Niobes dolores. De maximis & acerbissimis malis dicebatur. Erat Niobe filia Tantali, vxor Amphionis, quæ filios habebat sex, totidem puellas. Eo successu insolens contempsit Latonam, quæ non nisi duorum mater esset, Apollinis ac Dianæ. Hanc enim fabulæ narrant, post occisos liberos, quos permultos habebat, præ dolore in saxum conuersam fuisse: illud innuentes, immodico dolore diriguisse. Id saxum quod fabulæ dedit occasionem, in Sipylo Phrygiæ conspici tradit Homeri Scholiastes, lachrymarum fontes emittens. Ouidius Metamorph. lib. vj. fabulam elegantissime narrans, de saxo sic loquitur:

> Flet tamen, & validi circundata turbine venti
> In patriam rapta est, vbi fixa cacumine montis
> Liquitur, & lachrymis etiam nunc marmora manant.

Qui funditus pereunt, Græcis πανοικὶ ἀναιρεῖσθαι dicuntur: veluti cum pestilentia nullum in familia reliquum facit.

Antiopæ luctus.

Ἀντιόπης θρῆνος, id est, Antiopæ luctus. Dici consueuit, vbi quis immerens calamitatibus affligitur, deinde malis eximitur. Natum adagium ab Antiopæ fabula, quæ Nyctei filia fuisse narratur. Ea cum esset à ciue quodam vitiata, pater grauius irascens, ad fratrem Lycum mittit, vt de ea supplicium sumeret. at ille quod vterum ferre videret, misertus, pepercerat. Itaque peperit Zethum & Amphionem: quos ille in montem abiecit. Erat autem huic vxor, nomine Dirce: quæ simul atq; sensit virum suum Lycum Antiopæ captũ amore, puellam in montem abductam tauri ceruicibus alligat, suspensis à cornibus tedis ardentibus, patans illam hoc exitii genere conficere. Verum ad vociferationem Antiopæ concursum est, cum à vicinis rusticis, tum ab Amphione Zethoq; qui matrem agnitam eripiunt, & à Dirce pœnas sumunt.

Cythnicæ calamitates.

Κυθνώδεις συμφοραί, id est, Cythnicæ calamitates. Zenodotus Aristotelem autorẽ citat, Cythnios vsque adeo diuexatos afflictosque fuisse ab Amphitryone, vt in prouerbium abierint κυθνώδεις συμφοραὶ, pro maximis cladibus, & immensis calamitatibus. Est autem Cythnus ex insulis Cycladibus vna, contra Dryopidem sita, teste Stephano.

Cyrnia iactura.

Κυρνία ἄτη, id est, Cyrnium malum. De magnis dispendiis & expilationibus dicebatur. Cyrnus insula quæpiam est, è regione Apuleiæ: cuius incolæ longæui perhibentur esse propter mel, quo plerunque vescuntur, vicini Sardonicæ insulę. Nã eius illic summa copia, quemadmodũ autor est Stephanus. Hæc olim nauigantibus erat inaccessa, propter prædonum ac piratarum circa illam frequẽtiam. Atq; hinc vulgo prouerbium increbuit. Plinius lib. IV. c. XIJ. nominat Cyrnum, sed diuersam à Corsica: quum Strabo tradat Cyrnum esse quam Romani dicunt Corsicam, insulam ægre habitatam, ob locorum asperitatem, & regionem multis locis imperuiam, sed præcipue quod qui montes obtinẽt, ac latrociniis viuunt, feris ipsis sint efferatiores. E quibus si quando aliquot capti per duces Romanos Romam deducantur, dictu mirum quam ferinum quiddam ac beluinum præ se ferant. Nam aut sibi mortem consciscunt: aut si viuunt, stoliditate & amentia sic fatigant dominos, vt quantulocunque emptos tamen emisse pœniteat. Talis olim Corsica, nunc vinis laudatissimis instruit Romanas delicias. Ob immanitatem igitur latrociniorum, ac gentis feritatem, dicta est κυρνία ἄτη: quemadmodum dictum est Cilicium exitium, quod alibi retulimus. Meminimus huius adagii superius in Cyrnia terra.

Argi collis.

Ἄργου λόφος, i Argi collis. Vbi quis ingentibus malis esset implicitus. Potest accommodari vel ad locum, vel ad negocium variis obnoxium calamitatibus. Natum aiunt à colle quodam, cui cognomen Argi, frequentib. homicidiis ac latrociniis infami.

Archidamicum bellum.

Ἀρχιδάμιος πόλεμος, i. e. Archidamicũ bellũ. De bello sæuo crudelique dicebatur: epithero sumpto ab Archidamo duce Lacedæmoniorum, qui maximis copiis impressionem fecerit in Atticam, eamque decem annis diuexarit. Grauissimam autem noxam inflixit Acharnensibus, succisis omnibus arboribus: vt testatur & Synesius in Encomo Caluicii. Proinde cũ funditus tollerentur omnia. bellum Archidamicum diebatur. Meminit adagionis & Demosthenicarum dictionum interpres, indicans extitisse apud Lysiam Archidami sæuitiam. memorat & Pausanias in Laconicis.

Aegypti nuptiæ.

Αἰγύπτου γάμος, i. e. Ægypti nuptiæ, inauspicatæ & infelices dicebantur. Sumptum à notissima fabula Ægypti, qui filios quinquaginta totidem fratris filiabus maritos dedit. At hi præter vnum omnes à sponsis iugulati sunt. Torqueri poterit in simulatam amicitiam, aut in munus honoris gratia datum in speciem: quum reuera quæratur pernicies ei cui datur. Ita nonnunquam ex affinitatibus aut fœderibus principum atrocia nascuntur exitia.

Militauit cum Erasinade.

Ἐστρατήγησε μετ' Ἐρασινάδου, id est, Militauit cum Erasinade. Vulgo per iocum dicebatur de his, quibus res vndiquaq; male procederent. Erasinades dux quidam Arginusam obsederat. Infeliciter autem pugnatum est, ad internecionem extinctis cum aliis quotquot resistebant, inter quos erant Thrasyllus & Pericles, tum ipso duce. Huius Erasinadæ malis & illud accessit, quod accusatus est, quod pecunias Hellesponticas furatus esset. Huiusmodi ferme Suidas.

Excubias agere in Naupacto.

Φρυρῆσαι ἐν ναυπάκτῳ. id est, Excubare Naupacti. Achiui capta Naupacto, Pausaniam excubiis custodięq; præfectum interfecerunt, authore Theopompo. Vnde res in iocum vulgi videtur abiisse, aduersus eos qui pereunt ignauia sua, aut qui munus odiosũ ac plenum discriminis administrant. Refertur à Zenodoto. Suidas effert ad hunc modum, φρυρήσεις ἐν ναυπάκτῳ, id est, Excubias Naupacti. Is adfert & aliam adagionis originem. Quum iis, qui Naupactum præsidio tuebantur, perpusillum salarii dependeretur, atq; illi plurima quæ ad rem pertinebant, emerent, militari ioco iactatum est, vt apparet, in eos qui frustra sudarent, quosq; sua spes frustraretur. Naupactus autẽ Ætoliæ ciuitas, quam tum Philippus obtinebat, à compingendis nauibus dicta, quod illic Heraclidę primum nauim extruxerint.

Lemnia manu.

Λημνίᾳ χειρὶ, id est, Lemnia manu, dictum est pro eo quod est, nefaria, impia, crudeli. Natum ab historia prouerbium, quam alias retulimus in Lemnio malo.

Lepus apparens, infortunatum facit iter.

Φανεὶς ὁ λαγὼς δυστυχεῖς ποιεῖ τρίβους.

Id est,

Inauspicatum iter obuius facit lepus.

Vulgo creditum etiam his temporibus, occursum leporis omen esse parum felix, iter ingressis. Torqueri potest ad interuentum cuiuspiam, qui videatur incommodum aliquod allaturus. Meminit Suidas.

Minxit in patrios cineres.

Qui intemperiis ageretur, cuique cuncta cederent infeliciter, in patrios cineres minxisse dicebatur. Antiquitus enim paterni sepulchri summa fuit religio. Quod liquet ex Thamyridis fabula, quam alibi retulimus. Proinde qui monumentum patris violasset, huic sicut & parricidis, Erynnes furias vltrices immittebant, neque quicquam prospere succedebat. Horatius in Arte poetica:

Nec satis apparet, cum versus factitet, vtrum
Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Mouerit incestus, certe furit.—

Rupta ancora.

Κράδης ῥαγείσης, id est, Rupta crada. Dicebatur de his, qui repente tanquam magnum quiddam facturi prodissent: deinde falsa omnium expectatione turpiter & indecore se gessissent in negocio. Translatum à tragœdiarum histrionibus: qui, si quando numen inducendum est, derepente machinis quibusdam sublati in summa scena apparere consueuerunt, velut in aere pendentes, hamo quopiam à tergo in cingulum affixo suspensi. Nam his nonnunquam eueniebat, vt forte fortuna rupta ancora qua sustinebantur, deciderent, non sine magno spectatorum risu, suoque tum malo, tum dedecore. Porro crada hoc loco non ficulnum ramum indicat, quemadmodum alias: sed vncum illud æs, quo vincti tenebantur actores in machina. Iulius Pollux lib. IIIj. cap. XIX. docet, κράδην appellari solitum in comœdia, quod in tragœdiis dicebatur μηχανή. fuisse vero non dissimile ficui: siquidem Attici ficum arborem κράδην vocant. Quanquam quarumlibet arborum rami nõnunquam cradæ dicuntur.

Commune naufragium.

Κοινὸν ναυάγιον τοῖς πᾶσι παραμύθιον, id est, Commune naufragium, omnibus solatium. Multo facilius fertur malum quod nobis est cum omnibus, aut cum multis commune. Quin & hodie iactatur inter Scholasticos, Miserum est solatium habere calamitatis socium.

Obedientia felicitatis mater.

Æschylus in ἑπτὰ ἐπὶ θήβαις:

Πειθαρχία γάρ ἐστι τῆς εὐπραξίας
Μήτηρ, γυνὴ σωτῆρος, ὧδ᾽ ἔχει λόγος.

Id est,

Felicitatis mater obedientia,
Coniunxque vt aiunt sospitatoris Iouis.

Fingit poeta Iouem sospitatorem, cuius beneficio contingat salus: huic esse vxorem, cui nomen πειθαρχία. id sonat obedientiam, sed proprie qua paremus magistratibus ac principibus ex horum coniugio natam esse filiam, cui nomen εὐπραξία, id est, felicitas. Principis est, consulere saluti ciuium. Id conatur bonis & æquis legibus. Populi est, his obtemperare, si velit esse felix. Sed vtinam non essent Ioues ὀλέθριοι, quibus vxor esset ἀρχὴ, & filia δυστυχία.

EX APPEND. ERASM.

Niger.

Vt alba pro felicibus, ita atra & nigra pro malis & infamibus ponebant. Cic. nec minus niger, nec minus confidens, quam ille Terentianus Phormio. Item Horat. Sermon. j.

—Commissa tacere
Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caueto.

Vide alibi, Albus an ater sit.

Magis, quam Sol Heracliti, extingui.

Μᾶλλον τοῦ ἡρακλειτείου ἡλίου ἀποσβέννυσθαι, De iis, qui deficiunt aliqua incipienda, sine vlla spe reparationis. Plat. Horat. Dicebat Heraclitus, Solem scaphæ instar habere eiusq; lumen ... quoties cauum ad superiora vertitur, sed rursum fieri lucidum quoties inuertitur.

IVNII. Malorum omnium pedem habet.

Πασῶν κακοτήτων πόδα ἔχειν, id est, Malorum omnium pedem habere, non sine prouerbii specie dicitur, qui infortuniis ... & calamitatibus subiacet maximis. Citatur ab Hephæstione Alexandrino in Enchiridio versus Ionicus Alcæi poetæ ... mel iste:

Ἐμὲ δειλάν, ἐμὲ πασᾶν κακοτάτων πόδ᾽ ἔχοισαν.

hoc est,

Me miseram, me ærumnarum omnium pedem habentem.

Sumpta videtur metaphora à pede, fune nautico, quo ... inferior ad proram & puppim religatur, vt annotat Eustathius, vel à pede imo montis: sic enim radices imæ montis & ... Græce vocantur.

Grauiora quam ab Archidamo Athenienses.

Synesius in Caluitii encomico: τότε δὴ χαλεπώτερα πάσχειν ... ἢ ὑπ᾽ ἀρχιδάμου τοὺς ἀθηναίους, ἐπὶ τῇ δενδροτομίᾳ τῶν ἀχαρνῶν ... Grauiora tunc pati me rebar, quam sub Archidamo perpessi fuerint Athenienses, succisis Acharnensium arbustis. Archidamus Agesilai filius, Lacedæmoniorum rex, grauissime attriuit Athenienses, præter reliquam vastitatem succisis eorum viribus, quas ... lissimas Acharnæ Atheniensium pagus proferunt.

Priamisare.

Πριαμωθῆναι prouerbiali schemate dicebatur, qui sibi ... los faciebat, quasi Priamum imitaretur, qui in Tragœdiis ... hoc est, eraso nouacula capillitio ob interfecti Hectoris filii ... rorem introducitur. Veteres in funere aut luctu præpediti ... dere modo cæsariem, sed insuper etiam radendo abolere ... uerant. Refertur ab Eustathio Iliados vltimo, & item in S... xico, & ab Hesychio.

Ad genua venire.

Ad genua venire, prouerbiali specie vsurpauit Procopius ... pessum ire & succumbere, loquens de Almandaro Persa, ... ris in re bellica prudentiæ duce, lib. I. belli Persici: Nam ... quinquaginta res Romanas ad genua venire compulit. Græce ... ci posset: τὰ τῶν ῥωμαίων γονυκλινεῖν ἐποιήσατο, vel ita, εἰς γόνυ βάλλειν. pro... βεβλήκει. Sic enim Herodotus vsurpauit, ἐς γόνυ βάλλειν ... re & pessundare, in Erato, his verbis, μετὰ δὲ ταῦτα ἡ ναυμαχία ... ἐοῦσα ἐς γόνυ τὴν πόλιν ἔβαλε, id est, Post hæc insecutum naualium ... lium ciuitatem ad genua deiecit. Chorus apud Æschylum ... sis, ἀσία δὲ χθὼν αἰνῶς ἐπὶ γόνυ κέκλιται. id est: Asia grauiter ad genua depressa est.

Aduerso æstu.

Ἀνὰ ῥοῦν χωρεῖν, id est, Aduerso æstu succedere: adagium ... ne diuersum ab illo, κατὰ ῥοῦν φέρεσθαι, id est, Secundo vel pro... ferri: quod de iis effertur, quibus prospere in vita cuncta eu... à metaphora decurrentis aquæ, non stantis æqualitate sup... illud vero de his dicitur, qui ex amplissimis fortunis deiecti ... gestatem rediguntur. Citatur ab Eustathio Odysseæ ξ. Ita ... tus in Asinaria: Quam magis te in altum capessis, tam æstus ... portum refert. Altero vsus est Aristides. ibi, ἀλλὰ γὰρ ... κατὰ ῥοῦν ὑπὸ τοῦ λόγου φερόμενος. id est, Impetus orationis ... no æstu me abripuit.

Mariandynus tibicen.

Μαριανδυνὸς θρηνητήρ, id est, Mariandynus tibicen aut p... tor, dicitur luctuosi carminis cantor, qui flebiles modos ... Neque absurde poetastrum inamœni atque indocti carminis ... ptorem, μαριανδυνὸν θρηνητῆρα dixeris, consimili ratione, ... ptam orationem, Caricam Musam, & καρικὸν αὔλημα. Citatur ... minatim prouerbii vice ab Eustathio in Dionysianis com... tariis: ἰστέον ὅτι ἐπεχωρίαζον τοῖς μαριανδυνοῖς θρηνῶν αὐλητ... ἡ παροιμία δηλοῖ, μαριανδυνοῦ μεμνημένη θρηνητῆρος. id est, S... dum, apud Mariandynos frequentes fuisse tibicines lugubres ... cinentes, quod & prouerbio indicatur, in quo fit mentio Maria... dyni eiulatoris. Chorus apud Æschylum in Persis, Xerxem ... potest deletas ingenti strage à Græcis Persarum copias, lo... tulatorii carminis accenturum se dicit lugubre Mariandyni ... nis carmen, his versibus:

Προσφθογγόν σοι νόστου, τὰν κακοφάτιδα βοάν,
Κακομέλετον ἰαν μαριανδυνοῦ θρηνητῆρος
Πέμψω.—

Id est,

Excipiam reditum tuum clamore incondito,
Et male concinno Mariandyni tibicinis vlulatu ...
Prosequar. ---

Quo Æschyli versu vti licebit apud eum, qui pro expectato ... nuncio, aduersa omnia & tristia apportat. Mariandyni ...

Pontica, Paphlagoniæ contermina, nomen habens à Mariandyno Æolensi, vt Stephanus indicat. Æschyli interpres ex Callistrato annotat, Titium binos habuisse liberos, Priolaum & Mariandynum, qui in venatu perierit, insignem artificem lugubris contentus, qui flebiles tibiis modos adaptarit: suamque artem docuerit Hiagnin Marsiæ tibicinis patrem (quem Marsum nominat Eustathius) & addit, eam gentem ad sua vsque tempora, in æstiuis caloribus flebilibus numeris authorem suum Mariandynum prosequi. Apollonii Rhodii scholiastes annotat, Mariandynum Phinei filium fuisse ex Idæa Dardani, ab aliis Cimmerii creditum fuisse filium. Quin & Mariandynas tibias aptissimas esse luctui, idē scribit, & consentit in gentis peritia Hesychius: huc referri & vulgatum illud:

Αὐλεῖ μαριανδυνοῖς καλάμοις, κρέων ἰαστί.

Id est,

Spirat Mariandynis calamis Ionicos modos sonans.

Potest autem prouerbialis iste versus anapæsticus torqueri in hominem secum discordem, velut qui inter læta tristes fabulas commemorat, aut lugubre carmen condit. Nam vt Mariandynæ tibiæ nænis funebribus dicatæ sunt, ita Ionici modi amoribus, deliciis, lasciuieq; seruiunt. Citatur in Æschyli Græcis commentariis, quos quam nitidissimos ex corruptissimis dedit nobis Henricus Stephanus, ὁ τῶν τυπογράφων στέφανος. Solebant autem tibiæ in luctu adhiberi: & testatur Statius Papinius, funera, præsertim minoris ætatis, ad tibiam efferri solere, eo versu:

Tibia enim teneros solitum deducere manes.

Mysorum more inclama.

Μύσιον ἐπιβοᾶν, i. Mysorum instar vociferari, prouerbiali specie dixit Æschylus in Persis, pro eiulare, & fletu omnia permiscere, vbi Xerxes accepta clade mœstus ita chorum alloquitur:

Καὶ στέρν᾽ ἄρασσε κἀπιβόα τὸ μύσιον.

hoc est:

Conscinde planctu pectus, atq; Mysium inclama.

Apparet autem barbaros ob natiuam vocis asperitatem olim ad funebres pompas ad ciendum luctum expetitos fuisse. Sic Phrygas & Mysios ad id muneris adhibet Eustathius. ita & Carica Musa, vt insuauis, pro epicedio & funebri carmine Platoni accipitur. Æschy interpres ita succincte tradit: ἐπιβόα τὸ μύσιον, οἱ γὰρ μύσοι καὶ οἱ φρύγες μάλιστα εἰσὶ θρηνητικοί. id est, Mysium inclama, nam Mysi Phryges q; ciendo luctui appositissimi sunt. Simonides: μύσια ἠπύοντα παρὰ ῥόον Ἀργανθώνης. i. e. Mysium & flebile exclamantem ad Arganthones amnem.

Lacrimæ Symonidis.

Mœstius lacrymis Simonideis, prouerbiali figura dictum est ab elegantissimo Catullo, de re flebili & miseratione digna. Simonides poeta ex poetis, quos θρηνῳδοὺς vocant, præcipui nominis fuit, hoc est, qui nænias & carmina quę cum lamentatione mortuo extrema accinebantur (sic enim Nænias exponit Diomedes grammaticus) scripserunt. Vnde Horat. lib. Od. ij talia nominat Cęę næniæ munera. Sunt & qui elegiæ inuentæ gloriam illi tribuerunt. Veteres autem in funere mortuorum elegiis ad sepulturam vtebantur, vt Lucilius Tarthæus ait. Callinoum pentametri siue elegiaci carminis authorem facit. Verba autem Catulli sunt, in epigrammate ad Cornificium:

Paulum quidlibet allocutionis,
Mœstius lacrumis Simonideis.

Esse autem Simonidem appositissimum concitando luctui, etiam Aristides ostendit in Epicedio his verbis exclamans, ποῖος Σιμωνίδης θρηνήσει. Qualis Simonides hunc mœrorem digne ...gebit?

Saturnius oculus.

Ὄμμα κρόνιον, id est, Saturnius oculus, prouerbiali specie dixit Heliodorus de insigni calamitate, & ineluctabili exitio, ὄμμα κρόνιον εἰς τὸν οἶκον ἐνέσκηψε. id est. In familiam meam Saturnius oculus incubuit: Sumpta occasione à Saturni sideris malefica potestate. Duos enim statuunt planetas malignos, ἀναιρετικοὺς dictos, quasi peremptorios, Saturnum & Martem, eo quod ortum geniturę pulsantes vitam detruncent: & eorum coniugium exitiale habetur. Vnde Porphyrius in effatorum Philosophia ex oraculo:

—Κακοῖς πελίοισι δαμάζειν
Ἠ πολιοῖο χρόνοιο κακὴν ὑπ᾽ ἀταρπὸν ἰόντος,

Id est.

—Promittit mala lurida fatum
Ardue quum callem ingredieris Saturne sinistrum.

Iterum:

Ἀλλά σε μόρσιμον ἦμαρ ἀναπλήσαι βιότοιο
Ἀλγινόεις βροτολοιγὸς ἐπισπέρχων κρόνῳ αὐτὴν ψεύσατο.
At tibi ruptum iri fatalia stamina vitæ
Tristificus Mauors tum Saturno obuius acri
Mentitus fuerat. —

Tanta autem & tam nota omnibus huius astri est malignitas, vt ę... damnosos omneis Saturnios vulgari dicterio nominemus.

In Catonium agi.

In Catonium agi, prouerbialiter dicitur, qui in præsens periculum & exitio proximum coniicitur. Ita vsurpasse videtur Cicero epistol. ad Attic. lib. 7. Vereor ne in Catonium Cato nos: quę verba mutilo sensu truncata, obscure videtur indicare, timendū esse ne immodica dicendi libertas, qualis Catoniana, manifestam perniciem adferat. Occasio petita videtur ex Laberio mimographo, quem in Staminariis fabula ita scripsisse refert Gellius lib. xvj.

Tollet bona fide vos orcus nudas in Catonium.

vbi Catonium pro inferis dixit, voce alludente ad Græcorum κατώγειον: videturque Catonium accipi posse pro carcere tetro, ab ingenio Catonis tristi ac tetrico deriuato nomine: qualis apud Procopium memoratur λήθη, carcer teterrimus, ita dictus, quod eo coniecti in obliuionem veniebant, sublata veniæ liberationisque spe omni. vnde apud Agathium manifesto erroris tenetur interpres, qui illud ἐς τὸ τῆς λήθης φρούριον vertit, In obliuionis præsidium contrudi: quum debuerit clarius reddere in hunc aut similem modum, In custodiam arctissimam ab obliuionis argumento nominatim. Inuenio & Charonium pro specu exitiali, & quibusdam quasi faucib. inferorum, vt apud Aretæum Cappadocem classicum rei medicæ scriptorem, καὶ γὰρ ἐν χαρωνίοισιν αἱ πνίξιες ὀξύταται γίγνονται i. In antris Charoniis subita & præceps suffocatio accidere solet.

Ἀποσκορακίζειν.

Adagium quod ab Erasmo βάλλειν ἐς κόρακας, id est, Ad coruos relegare aut eiicere, annotatur, vnica voce elegantius & venustius prolatum lego apud authores Græcos. D. Clemens Alexandrinus in 2. Pædagogi, vbi de odoramentorum vsu loquitur: οὐ γὰρ καθ᾽ ἅπαντα ἀποσκορακιστέον τὴν χρῆσιν αὐτῶν. id est, Neque enim omnino quasi ad coruos relegandus est eorum vsus. & iterum in tertio: ἀποσκορακιστέον δ᾽ ἡμῖν καὶ τοῦ περιπάτου τὸ μανιῶδες. id est, Insolens illa & furiosa obambulandi contentio ad coruos nobis est reiicienda. Heliodorus lib. 2. Æthiopicæ historiæ: ἔρωτας καὶ ἀφροδίτην καὶ πάντα γαμήλιον θίασον ἀποσκορακίζουσα. hoc est, Amoribus, veneri totique nuptialium deorum cœtui renuncians, eumque ad coruos abire iubens Synesius lib. De insomniis: φαντασίαν ἀποσκορακίζοιμεν ὡς ἀπιστοτέραν αἰσθήσεως. id est, Imaginationem vtpote sensu incertiorem ad coruos abigamus. Agnoscit prouerbium & Etymologici author, eiusque natalem ex huiusmodi fabula narrat. Quidam vrbem obsidentes oraculo responsum acceperant, vrbe non potituros sese, at infecta re abituros, vbi coruos albos cōspexissent. Ea res quum ad oppidanorum aures dimanasset, ingenioso commento isti coruos calce dealbatos è mœnibus dimiserunt liberos. quo ostento perculsi hostes, re infecta domum redierunt, iussi cum ignominioso dicterio, ad coruos abire. Origo adagii memoratur ab eodem paulo aliter. Bœoticos oraculum cecinerat, vrbem illorum tunc perituram, quum albi corui illic visi essent. ea re comperta, iuuenes aliquot temulenti coruos gypso dealbatos dimiserunt, vrbemq; prodigio quamuis falso grauiter commouerunt. sed illi mox deprehensi pœnas ebrietatis luerunt, interdicto ipsis potu. postea mos inualuit, scelerosos facinoris alicuius compertos eo relegare, vbi gypso dealbantes habitabant, Coruos innuentes. Aristides occasionem adagii aliam tradit, nimirum eo quod locis præruptis & asperis corui nidulentur, hinc dici, φεῦγ᾽ ἐς κόρακας, Fuge ad coruos, nempe in præcipitium & præsentem perniciem. Alii referunt ad Coracesium (quasi dicas Coruicam rupem) Ciliciæ castellum, sceleratis latronibus insessum, & in abrupta caute situm, de quo ita Strabo lib. 14. τῶν κιλίκων φρούριον κορακήσιον, ἱδρυμένον ἐπὶ πέτρᾳ ἀπορρῶγος. Æsopus fabulatur, ingentem graculum adiunxisse se coruorum sodalitio, velut horum æqualem: sed quum inferior & illis impar ad congeneres aues redisset, graculos degenerem volucrem auersatos factoque indigno commotos, illum cæcidisse acclamantes identidem, φεῦγ᾽ ἐς κόρακας, id est, Apage ad Coruos. Pausanias scribit, quod Bœotis reddito oraculo vt sedes firmarent, vbi candidos conspexissent coruos, illi conspecto præteruolantium coruorum agmine ad Pagasiticum sinum, quos pueri nihil tale cogitantes ludicro ostento gypsatos emiserant, locum illic condendæ vrbi ceperunt, à Coruis loci nomine accepto. Eiectis postea illis Aeoles eo suos relegabant exules: quibus occini illud solebat, Fuge ad coruos. Idem repetit Aristotelis testimonio, grassante olim peste vehementi & animaduersa innumera coruorum multitudine, homines enixe operam impendisse capiendis illis. quos cum certis carminibus veneficiisque lustrassent, deuouissentque, viuos dimisisse, pestique accinuisse repetitum iam toties dictum: φεῦγ᾽ ἐς κόρακας. Hæc de adagii origine prolixius, quod ab Erasmo pleraque omissa sint, aut aliter digesta. Allusit huc Nazianz. τοὺς γὰρ ἅπαξ δ᾽ οὕτους ῥίψομεν ἐς κόρακας Etymologici author ἀποσκορακίζειν interpretatur, indignis modis repellere, & odiosè reiicere. ita fere vsus eo est Esaias c. vltimo: ἀποδοῦναι ἐν θυμῷ ἐκδίκησιν καὶ ἀποσκορακισμὸν αὐτοῦ ἐν φλογὶ πυρός, id est, Vt iratus vindictam reponat, & in flamma ignis, exterminium illius. Non abludit hinc ἀπολιβάζειν, verbum apud Aristophanem prouerbialiter prolatum: pro, in Lybiam abire velut in præsentaneum exitium, vt author Etymologici annotat: eo quod Libyæ regio deserta, & imbriū indiga sit, omnisq; humanæ opis expers. Aristoph. Auibus: οὐκ ἀπολιβάξεις ὦ κάκιστ᾽ ἀπολούμενος. id est, Non tu hinc facesses pessime ocyus ad Libas.

Olim Pelagi, Danaidæ postea.

Πάλαι πελασγοί, δαναΐδαι δ᾽ ὕστερον.

Id est,

Olim Pelaſgi, Danaidę poſtea.

Euripidis ſenarius in Oreſte fabula, prouerbii ſpeciem redolens: qui torqueri poteſt in locuplete genere ortos, iam ad egeſtatem redactos, aut propemodum ſtirpitus extinctos. Pelaſgi, ſi Straboni credimus, numeroſa & valida olim gens fuit, quæ errabunda paſſim ſedes poſuit, leuique de cauſſa eas mutauit, alio commigrans, & in infinitam adaucta multitudinem, celeriter defecit: ſiquidem maritimam Ioniæ oram inſediſſe, & Chium inſulam inhabitaſſe leguntur. Herodotus refert etiam Imbrum & Lemnum inſulas Perſici belli temporibus à Pelaſga gente habitatas: memorat Strabo & campum Pelaſgicum in Theſſalia ad Lariſſam. Poſſederunt & Cretæ partem, vt ex Vlyſſis ad Penelopen verbis apud Homerum manifeſtum fit. Fuerunt & Pelaſgi in Achaia, quum & Æoliam in Aſia incoluerunt: tranſierunt & in Italiam eorum coloniæ, Lesbus quoque Pelaſgia antiquitus ab incolis eius nominis dicta fuit. Conueniet itaq; in eos, quorum opes olim firmæ & potentes fuerunt, aut præpotens familia, nunc vero ea defecerint. Poteſt & haberi affine illi vulgato de Mileſiis: Fuêre quondam ſtrenui Mileſii.

Agamemnonium epulum.

Ἀγαμεμνόνειος δαὶς, ἢ τράπεζα, id eſt, Agamemnonium epulũ, vel Agamemnonia menſa, prouerbialiter dicitur de iis, qui in exitiali menſa epulantur, vltimamque cœnam ſumunt. Torquebitur in eos, qui amice accepti, medicatum hauriunt poculum, aut venenatam offulam & Claudii Cæſ. boletum edunt. quod multis ex purpuratorum collegio contigit, qui ab Alexandro põtifice, eius nominis ſexto, opipare excepti Agamemnonia menſa, paulo poſt interierunt. Refert Home. Odyſſ. δ. quomodo Ægyſthus adulter lautum apparârit conuiuium, velut excipiendo Agamemnoni inſtructum, quo illum nihil mali ſuſpicantem interemit, ſic enim ait:

—Κατέπεφνε
Δειπνίσσας, ὥς τίς τε κατέκτανε βοῦν ἐπὶ φάτνῃ.

Id eſt,

—Cœna
Acceptum mactat, ceu ſub fœnile cadit bos.

Aliter ἀγαμεμνόνειον δαῖτα accipit Sophocles, pro anniuerſario interfecti Agamemnonis epulo. Refertur ab Euſtat. Odyſſ. 4.

Cedrus cecidit.

Ὀλολυζέτω πίτυς ὅτι πέπτωκε κέδρος.

Id eſt,

Ploret picea quod cedrus cecidit.

Potentiorum ruina documentum eſt minoribus modeſtiæ. admonentur enim contrahere vela, quib. res ſunt minus validæ, quando fortunis exuuntur & de ſtatu ſuo deiiciuntur magnates. Salomon ſimiliter ait: Quum cadit impius, metu concutitur iuſtus. Cedrus arbor eſt longe reliquarum omnium proceriſſima. Vnde prouerbialis illa locutio apud Nazianzenum in Steliteuticis: τὴν ὑπὲρ τὰς κέδρους ἔπαρσιν καὶ τὴν εἰς τὸ μηκέτι εἶναι καθαίρεσιν. i. e. Faſtigium ſuper cedros & deiectionem in nihilum. Idem in Monodia Baſ. καὶ ὀρῶν καὶ κέδρων ὑπερεκτείνεσθαι. i. Increſcere ſuper montes & cedros. Pſalmiſta: εἶδον ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ λιβάνου. i. Vidi impium euectum, & exaltatum, vt cedros montis Libani. Apollinarius in metaphraſi Pſal. 18.

Φωνὴ θεσπεσίη περιμήκεας ἔθλασε κέδρους
Ἀθάνατος κέδρους βελαρὰς λιβάνοιο κεάσσει.

Id eſt,

Comminuit cedros diuinus ſermo proceras.
Ille cedros Libani validas confregerit vnus.

Onerat aliquam Zamiam.

Onerare Zamiam, non ſine prouerbii ſpecie dixit Plautus: pro, moliri alicui detrimentum, & qua ratione alicui incommodes, machinari. ita enim Euclio loquitur in Aulularia, de diuitum amicitia cum tenuioris fortunæ hominibus:

Nemini credo, qui large blandus eſt diues pauperi.
Vbi manum iniicit benigne, ibi onerat aliquam Zamiam.

Indicat autem, damnoſam eſſe egenis amicitiam diuitem. Camerarius putat eſſe ζημίαν, qua voce detrimentum & iactura ſignificatur: quomodo Ariſtophanes in Pluto dixit, ἐποίεις ζημίαν ἐνίοτε, Damnum interdum dabas. Plautinæ vocis gratiam exprimunt verba Alexidis comici apud Athenæum li. 3.

Ὡς αὐτὸν ὄντ' αὐτοῖσι τῆς τέχνης μόνον
Σωτῆρα, τοὺς ἄλλους δὲ πάντας, ζημίαν.

Id eſt,

Vt qui ſit vnus omnium cetariis
Artis columen, at noxa præſens, cęteri.

Tale fere eſt Heliodori illud lib. [illegible] ἀλλά μοι ζημία καὶ μόχθος, ὃν ἂν μὴ ἐπιτάττῃ μέγα ἢ μικρὸν Ἰσιὰς ἐκείνη. id eſt, Sonticum & pręgraue onus mihi eſt, quicquid Iſidis illa ſacerdos non imperarit, ſiue magnum illud ſit, ſiue exile. Gregorius Nazianz. ad Nectarium epiſcopum, ζημίαν κρίνει, id eſt, Inexpiabile diſpendium acceptum indicat. Neq; abſonum fore exiſtimat idem Camerarius, vir extra omnem iudicii aleam poſitus, ſi Zamiæ ſignificatio huc aduocetur, quæ apud Plinium extat lib. Naturalis hiſtoriæ decimo ſexto c. xxvj. quo loco ait, nuces pinus, quę ſe in ipſa arbore, præ nimia, aut pręſpropera potius, maturitate diuiſere. Zamias vocari, & niſi detrahantur cæteras lædere.

Sale conſperſi.

Ἁλίσπαρτοι, quaſi dicas, Salo iniuriave conſperſi, Co[...] dicuntur profligatę valetudinis homines morboſi, quos [...] ſanitati reddere queas, οἱ δεινῶς δυσθεράπευτοι τὰ σώματα, [...] nit Euſtathius in Odyſſeæ decimumſeptimum. Ducta a[...] taphora, quod quia ſalo alluitur, nec fructum nec ſemen[...] fert, quemadmodum homines valetudinarii manuum [...] munia difficulter obeunt, neq; inoffenſè naturales actio[...] poſſunt. Poteſt detorqueri non inuenuſte ad ſceleroſos [...] inemendabiles, qui nequitiæ ſalſugine permaduerint.

Exunguare.

Prouerbii gratia in vno verbulo ſæpe hæret metapho[...] pto. ſic ἐξονυχίζειν τὸν ἄκρατον, id eſt, Exunguare merum, [...] tarchus, quando natiuam eius vim percolatione frangi[...] aliter quam ſi feram vnguibus à natura ad propulſanda[...] armatam priuemus, quomodo Lampridius Heliogaba[...] matos leones in deliciis habuiſſe ſcribit, quanquam no[...] pud Plutarchum loco prædicto ἐξαπονυχίζειν legant, ſiquide[...] ſtrandi vini metaphora Latinis auribus familiaris ſit. V[...] ius erit vſus, ſi dicamus Socratem perconctando ſolere [...] ſophiſtas: aut Ciceronem Stoicorum ſtolidam de pari[...] ctorũ opinionem pluribus locis conuellere καὶ ἐξονυχίζειν. [...] ſu vſurpauit Athenęus lib. 3. ἐξονυχίζεις πάντα τὰ [...] Quicquid incidit, exunguas. hoc eſt, penſiculate & ad vng[...] minas.

Mulctores reipub. peſtis.

Ἀμοργοὶ ſiue ἀμολγοὶ, ac ſi mulctores dicas, prouerbiali[...] nominabantur oratores, quod populi pecunias emulgere[...] exugerent quodammodo, vt ex Pauſaniæ lexico annota[...] thius Ilia. λ. & iterum Odyſſ. θ. qui etiam μοργοὶ diceba[...] ἀμέργειν, quod ſignificat καρπολογεῖν, hoc eſt, vindemiari. [...] de natum prouerbium, ἀμοργοὶ πόλεως ὄλεθροι, id eſt, Mulct[...] uitatis pernicies. Oratores olim fœcundiore aliquanto [...] & lucro, quam nunc aduocatorum turba, factiones ſedi[...] venali lingua fouendo, & reipublicæ ærarium expilaban[...] exugebant temporariis patrociniis. Hinc fit, quod tantas [...] coogiſſe rhetores illi leguntur: quum Demedes Athenien[...] ta decem accepiſſe memoretur, non alia de cauſa, quam v[...] cauſſæ ne officeret, vt apud Gellium inquit C. Gracchus [...] profeſſus, ſeipſum quoq; non gratis ad concionandum [...] alioſq; omnes qui verba ad populum faciunt, rei fami[...] precium & præmium referre. Huc ſpectat oraculum, in q[...] comicus Ariſtophanes:

Μή μοι Ἀθηναίους αἰνεῖτε, ἀμολγοὶ ἔσονται.

Id eſt,

Ne mihi Cecropidas ſtudio laudetis inani
Mulctores etenim fient.—

BRASSICANI. Aſſon eas, vt citius a[...] tii terminos peruenias.

Verſiculus eſt Homericus Iliad. lib. ζ. & υ.

Ἆσσον ἴθ' ὥς κεν θᾶσσον ὀλέθρου πείραθ' ἵκηαι.

qui germana poetæ ſententia conſeruata ſic redditur: Pro[...] cede, vt celerius exitii terminos attingas. Cæterum cum [...] Maritima Lyciæ ciuitas, in edito ſita ſit promontorio, ita [...] tutum ſit accedere, Stratonicus citharista, vt Strabo lib. 1[...] graph. ſcribit (quanquam hoc Nicoſtrato citharœdo Ste[...] tribuat,) feſtiuiſſ ioco dicebat:

Ἄσσον ἴθ' ὡς θᾶσσον ὀλέθρου πείραθ' ἵκηαι.

Adagii vſus erit, quoties à reb. iis quę non abſque pericu[...] parari poſſunt, deterremus. Quemadmodum ſi quis à com[...] dalitiis, certiſſima adoleſcentum pernicie, dehortari vellet, [...] ἆσσον ἴθ', &c.

Miſeriorem quam panus puerum.

Nonius Marcellus prouerbium citat ex Nonii optione. [...] miſerum miſeriorem reddidit quam panus puerum. De gra[...] moleſtia commode dicetur. Panus enim tumor eſt ingui[...] formæ ſimilitudine ſic vocatus: hoc autem morbi genus [...] patiuntur pueri.

Lacuna.

Cicero in quarta Verrina: Vt illam rei familiaris lacuna[...] plerent. Lacunam dixit prouerbiali metaphora, acceptam [...] miliari perniciem Sic & Gellius libro j cap. 3. Lacunam [...] pellat, quando recta exiſtimatio turpitudine aliqua admi[...] tur Cic. li. 12. epiſt. ad Attic. de Cœlio: Vide quæſo ne qua [...] in auro: h. e. tacitum & non intellectum detrimentum. E[...] metaphoris feliciter vſus eſt Cicero, quando in orationibus [...] inde vocat gurgitem vitiorum, ſentinam vrbis, ſtrumam [...] ſcopulos reipublicæ, vulturios paludatos, nucios, pegaſos, [...] nem patrimonii, inſaturabile abdomen, ex vepretulis ex[...] nitedulam. ſed & antitheta in oratione apud eundem po[...] uerbiales formas reſipiunt, vt in negocio ſine periculo, [...] cum dignitate, in conuiuio ſobrius, in ſobrietate facetus, [...] ſine ambitione, diuitiæ ſine faſtu, copia ſine luxuria, & reliq[...] generis infinita.

Ad inferos proficisci.

Artemidorus libro Onerocriticωn β. cap. ξ. καὶ οἱ παλαιοὶ τοὺς μακρὰν ἀποδημίαν ἀποδημήσαντες, εἰς ᾅδου πορεύεσθαι ἔλεγον, veteres eos qui longiorem profectionẽ suscepissent, ad inferos proficisci dixerũt: quẽadmodũ eos ex inferis rediisse dicimus, qui præter omniũ expectationem conualescunt aut conseruantur. Cicero in Bruto dixit, ab inferis testes excitare. Eustathius in Dionysii Perihegesin prouerbium citat, εἰς πόντον ἀπελθεῖν, in pontum abire: perinde ac si dixeris, in præsentariam perniciem.

Mures migrauerunt.

Sic dicimus prouerbio, quando grauissimam ruinam aut presẽtem calamitatem imminere significamus. Cic. lib. 14. epist. ad Atticum: Tabernæ mihi duæ corruerunt, reliquæ rimas agunt. Itaq; non solũ inquilini, sed mures migrauerunt. Plin. lib. viij. c. xxviij. De prognosticis animalium: Ruinis imminentibus musculi prę-migrant, aranei cum telis primi cadunt.

Neque remi, neque venti.

Cicero in 1. Philippica, prouerbialiter dixit. Neq; remi neque venti: de iis qui omnib. omnium præsidiis destituti sunt. Siquidem Homerus nauigationem adiuuare dixit:

Πρῶτα μὲν εἰρεσίῃ, μετέπειτα καὶ ἰκμενὸν οὖρον.

Et Odyss. δ.

Οὐ γάρ οἱ παρὰ νῆες ἐπήρετμοι καὶ ἑταῖροι.

Id est,

Neq; remiges neq; socii.

Idem de prospera nauigatione Odyss. γ.

—Φέρων ἄνεμός τε καὶ ὕδωρ.

quod Virgil. ita reddidit:

Prosequitur surgens à puppi ventus euntes.

IOANNIS VLPII.

Eodem iugo vrgeri.

Pro eadem necessitate dicitur: sumpta metaphora à iumentis iugalibus. Tertulli. Potest etiam dici tanquam in eodem periculo versari, vt in eodem luto hærere, in eadem naui esse.

Deorum dona sæpe non dona.

Citantur ab Aristotele hi senarii:

Πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὔνοιαν φέρων
Μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματα, ἵνα
Τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας.

Id est,

Multos Deus non beneuolenti pectore
Ad summa rerum protrahit fastigia,
Vt inde grauius postea miseri cadant.

Indicant, summæ felicitatis plerunq; comitem esse insignem calamitatem, nec temere esse, si quando homines nimia rerum omniũ prosperitate vtantur.

Bene Claudianus:

—Tolluntur in altum
Vt casu grauiore ruant.—

Mithrii pœnas sustinere.

Mithrii pœnas sustinere, pro grauissimas pœnas sufferre dicitur. Nazianzenus.

Manuarium æs.

Manuarium æs, videtur vocare Gellius illud, quod in commune confert is, qui in certaminib. lusibusq; factus est inferior.

COGNATI. *Caluis & comatis pilos velli molestum.*

Apud Senecam Bionis dictum est allegoricum, quo etiam Galli vulgo vtuntur: innuere volentes, tantundem vulneris accipere tenuioris fortunæ hominem è iactura exigua, quantum locupletem in magnarum facultatum carptu. Vide infra: Maius tuum putas naufragium.

Πελαμωθῶσαι.

Πελαμωθῶσαι specie prouerbiali pro abradi penitus, apud Suidam legitur. Priamus enim in illa calamitatum & malorum iliade, faciem cute tenus erasam habuisse legitur. Lege supra prou. Iunii, Priamisare.

De statu mentis deturbare.

Promouere & deiicere accepit Demosthenes, citante Claudio Saturnino Pandect. lib. xlviij. tit. de pœnis, cuius verba paulo ante retulimus cum hac interpretatione: Hæc ipsa mouent, hæc de statu mentis deturbant homines propudii, hoc est, rei pudendæ ac suggillationi, id est, derisioni & reprehensioni non assuetos. Qui ira corripiuntur, de potestate aut mente etiam dicuntur exire, id est, de consilio & ratione. Est enim magni animi, in imperio iracundiam vincere, quæ consilio est inimica, & (vt Ennius dixit:) insaniæ principium. De gradu autem deiicere, & de statu deiicere, verba crebra apud Ciceronem, per metaphoram dicta sunt: pro eo quod est, de constantia & proposito deducere, in quo pedem fix. mus. Potest etiam esse ducta translatio à gradibus theatri, vel loci editioris occupati. Dicitur etiam dimouere & deducere: Græcè ἀπὸ τοῦ φρονήματος καθελεῖν. Interdum enim gradus est dignitatis, interdum constantiæ, interdum occasionis. Est enim vsus varius. Cicero lib. 2. Tuscul. Non sentiunt viri fortes in acie vulnera: vel si sentiunt, se mori malunt, quam de dignitatis gradu dimoueri. id est, quam indigne in sese aliquid admittere. Hoc Græcè dicitur, παρωθεῖσθαι τῆς τιμῆς ἢ τοῦ ἀξιώματος. id est, ab existimatione pristina deiici & deturbari. Hic autem gradus pro cõstantia & animo offirmato ponitur: vt apud Ciceronem in j. Offic. Fortis enim animi est, non perturbari in rebus asperis, nec tumultuantem de gradu deiici (vt dicitur) sed præsentis animi vti cõsilio. Pro existimationis & honoris loco. Cic. in 2. Philip. Est enim querela mihi necessaria pro hoc gradu, in quo me S.P.Q.R. collocauit. In gradum reponere, est deiectum restituere. Quint. lib. v. Sic fit, vt si quid titubauerint testes, opportuna rursus eius à quo producti sunt, interrogatione, velut in gradum reponantur. Vide supra, In gradum reponere.

Διαστρέφειν ὀφθαλμόν.

Græcis peruulgata vox, pro qua Cic. in Lucullo, Torquere oculum, Latine dixit: Cõsuetudo autem sermonis διάστρεφον ὀφθαλμοὺς vocabat, qui vitio hoc oculorum laborabat: Latini eum strabum appellauerunt.

Præter plorare nihil.

Hæc vox peruagata, prouerbiiq; vim habet hodie apud Gallos: Præter plorare nihil relictum. Horat. in v. satyra, lib. ij.

—Multum Nasica negatas,
Accipiet tandem, & tacitus leget, inuenietq;
Nil sibi legatum, pręter plorare, suisq;.

Ita autem Græcos loqui solitos, vt plorare iuberent eum, quem à se contumeliose dimitterent, notum est. Cic. in epist. quadam ad Quint. Fratrẽ, ἀλλ' οἰμωζέτω, nos modo valeamus. id est, sed ploret. Horat. in extrema satyra, lib. 1.

—Demetri, tuq; Tigelli,
Discipulorum inter iubeo plorare cathedras.

Aristophan. in Πλούτῳ. ἐγὼ μὲν οἰμώζειν λέγω σοι. & infra: κλάειν ἐγώ γέ σοι λέγω. Lucianus in Tragopodagra: ἐγὼ δὲ τούτοις πᾶσιν οἰμώζειν λέγω. id est, Sed omnibus illis nil nisi plorare impero. Scythæ Dario regi nihil aliud responderunt, quam κλάειν, id est, vt ploraret. Lucian. primo Neocritorum dialogo, σὺ δὲ οἰμώζειν αὐτοῖς παρ' ἐμοῦ λέγε. id est, Tu vero plorare illos meo nomine iube. Apud eundem Polystratus in Mortuorum dialogis, omnes hæreditati suæ inhiantes plorare iussit. Idem in Plutone, seu contra Menippum, in fine: Lugete vos quidem. Hospitalius ad Franciscum Lotharingum, ducem Guisianum:

Tu plenus stupri, plenusq; libidinis intus,
Et furax, & auarus, & ambitiosus honorum,
Impetrare putas aliquid te posse, priusquam
Ablueris sacra viui te fluminis vnda:
Quem foribus templi sapiens arcere sacerdos
Debuit, atq; reos inter plorare debere.

Noctes atque dies patet atri ianua Ditis.

Huic Virgiliano carmini ex sexto Æneidos locus est, quotiescunque significare volumus, mortem omnibus esse communem. Arrianus Nicomediensis de Epicteti philosophi præceptoris sui dissertationibus, libr. 1 cap. 24. τὸ δὲ κεφάλαιον μέμνησο, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. id est, Id quod caput est, considera, ianuam scilicet esse patefactam. Ianuam appellat exitum è vita, quo quis liberatur omnibus in vita hac ærumnis. Extra omnem controuersiam descensus ad inferos facilis est, & via lata, quæ ad mortem ducit, quare longe maxima pars mortalium per eum grassatur. Huc vadunt, quorum mentes caligine cæcitatis sunt obtenebratæ, quique suam iusticiam, nondum carnem exuti, εἰδωλομανίᾳ quoad possunt, stabilire pergunt.

Extinguitur magis quam Heracliti sol.

Σβέννυται μᾶλλον τοῦ Ἡρακλειτείου ἡλίου, id est, Extinguitur magis quam sol Heracliti. Apparet Heraclitum scripsisse, solem, quum occidit, Oceanoq; mergitur, non aliter quam ignem extingui, sed eundem sub exortum redaccendi. Plato li. de Republica 6. disputans, eos qui primos annos externis negociis contriuerunt, vbi iã senes sese ad disserendi Philosophiæq; studium contulerunt, frigere plerosq; frustraq; niti: ἀποσβέννυνται, inquit, πολὺ μᾶλλον τοῦ Ἡρακλειτείου ἡλίου, ὅσον αὖθις οὐκ ἐξάπτονται. id est, Hoc magis extinguuntur quam Heracliti sol, quod non redaccenduntur. Ab occasu solis expectatur exortus, à senectute non est reditus ad iuuentutem.

Mortuus rursus id eris, quod prius.

Ω λάχης, λάχη, ἐπεὶ αὖ ἀποθάνῃς, αὖθις ἐξ ἀρχῆς ἔσῃ, id est, Postquã interieris, rursus id eris quod prius. Vespasianus pater apud Sueto. Tranquillum in Cerylum libertum, sed prædiuitem, qui vt aliquando subterfugeret ius fisci imperialis, cœpit se pro ingenuo ferre, eoq; mutato nomine, pro Cerylo, dici voluit Laches: torsit hunc versiculum, significans illi nihil profuturum immutatum nomen, nec conditionis dissimulationem, quandoquidem omnino ius patroni in eius bonis maneret. Citatur id carmen cum plurimis aliis titulo Menandri in collectaneis Græcis, quæ Stobęo tribuuntur. Ibi Menander ait: Si sibi electio detur, vt possit à principio fieri, quodcunque animal esse velit, quodlibet potius se optaturum quam hominem: quandoquidem nihil inutilius ho-

mine quamuis generoso, cum soli fœlicissime agant adulatores, deinde sycophantæ, postremo improbis moribus viri, &c. Prolixius est carmen, quam vt hic videatur referendum. Seneca libro secundo, epistol. 1. Omne animal donec moriatur, id est quod cœpit. Homo homo est, equus equus, canis canis.

Barbata eminus salutanda.

Vt præter naturam est, barbatam esse fœminam, ita eius occursus non immerito Italis habetur ominosus: vnde ioculari eius gẽtis dicterio, barbatam eminus esse salutandam præcipitur.

Ciuitatem, siue domum venti perspirant.

Dicitur de ciuitate siue domo deserta, ac ad ruinam tendente. Hoc quoq; Gallis vulgare admodum.

Παρὰ λύδιον ἅρμα θεῖν.

Præter Lydium currum currere dicuntur, qui aurigandi arte succumbunt: vt Eustathius in Dionysium scribit.

Admanticam res rediit.

Dicitur in eum, cui nihil relictum est, quiq; soluendo ideo non est, quia decoxit.

Ἐν τετράδι γεννηθῆναι: *Quarta luna nati.*

Quarta luna natos prouerbiali schemate dicimus, quibus sinistra parumq; auspicata rerum omnium sunt initia. Quod ipsum non tam ad diem quartum, quam ad postremum lunæ quadrantem refero. Nam qui senescente luna, aut post huius dodrantem nascuntur, partim ob sideris defectum, partim ob enitentis debilitatem, ægrè atque laboriose in lucem prodeunt: atque in posterum dubia sunt valetudine ac vacillante, omnibusque membrorum functionibus improspere vtuntur: maxima tamen calamitatis pars in fœtum recidere solet. Nam hoc illi accedit ad malorum cumulum, vt vitam agat ærumnosam, atque infœlicem plerunque in aggrediendis rebus successum habeat: siquidem non tam corporis viribus, quam consilio & prudentia, quibus res maxime perfici solent, sunt destituti. Hinc igitur prouerbii origo fluxisse mihi videtur: quæ tamen apposite ad conceptum referri potest. Qui enim concepti sunt vtero destituto humore, quo fœtus alitur, quo vires & incrementa sumit, non possunt omnibus numeris suis perfici, omniumq; partium facultatib. absolui: quod fere vsu venire solet iis, qui quarta luna, arentiq; vulua, vt Esdras 4. c. 6. ait, concipiuntur. Inter alia in vita Aristophanis legitur: διὸ καὶ ἄσκωπτον ἀριστώνυμος τε καὶ ἀμειψίας τετράδι λέγοντες, αὐτὸν γεγενῆσθαι, κατὰ τὴν παροιμίαν, ὡς ἄλλοις ποιοῦντα, τὰ μὲν πρῶτα διὰ καλλιστράτου καὶ φιλωνίδου καθίει δράματα. id est, Quare ipsum exagitarunt, seu contempserunt Aristonymus & Amipsias dicentes, quarta luna (quod aiunt) natum, quod aliis laboraret. nam primas fabulas per Callistratum & Philonidem exhibuit. Hoc autem prouerbium alia ratione tractatur à Leuino Lemnio. lib. j. De occultis naturæ miraculis, cap. viij. Nostrates, inquit, quod quarta silentiq; luna, cuius vi menses defluunt, conceptus inchoari cœperit, lunarem partum, aut populari voce plane inde indigetam: quum autem vir quarta luna, silentique sidere, ac quarto à lunæ coitu die, quo menses defluunt, mulierem subigit, non obseruato naturæ cursu, vt qui fluctui obnititur, æstuque aduerso nauigationem instituit: id nostrates contra lunam micturire, prouerbiali figura dicunt. inde Latini, Quarta luna natos vocant, quod inauspicata vitæ principia habeant, præterquam naturæ ordinem ac modum, generationis primordia sint consecuti. Quo fit, vt infelicem plerunque in aggrediendis rebus successum obtineant, qui tali ratione concipiuntur. Siquidem cum erumpentibus mensibus mulieri vir commiscetur, sisti fluxum contingit obducto viri pessulo, labentemque sanguinem resilire ac regurgitari. Hic autem nec consultum nec necesse est, promanantem sanguinem sistere: cum virile semen tali vligini commixtum, non possit purum putumq; hominem efformare. Quo mihi iusta ratione, idq; ex Dei præscripto, inhibuisse visus est Moses, ne quis congrediatur fœminæ, huiusmodi inquinamentis conspurcatæ. Qui autem in quarta luna, hoc est, profluente mensium illuuie non exhorrescunt: hoc efficiunt, vt quos excitant liberos, omnibus dotibus, naturæque muneribus, quibus bene nati abunde fruuntur, destitutos esse contingat. Ad nulla siquidem functiones obeundas, ad nulla munia, nullasque res præclaras sunt appositi. Quod si attentare quippiam pergant, nullum habent in rebus aggrediendis successum, nullumque optatum aut prosperum euentum. Sunt enim inabsolutæ naturæ, vt qui naturales facultates, quæque ad actionem hominibus sunt adiumento, imminuta, mutilaque habent atque imperfecta: idque non suo, sed parentum errore, qui præter decorum, contraque naturæ ordinem, negocium procreandæ sobolis sunt aggressi. Quo effectum est, vt multa illis subducta ereptaque sint, aut saltem parce & maligne distributa, quæ aliis effuse atque affluenter obtigerunt. Quamobrem non est quod quisquam magnopere miretur, vnde tot monstrosi partus, tam deformes hominum species, tot passim gibbosi, ficosi, mutili, distorti, vari, repandisque cruribus, tot circa podicem atque in inguine condilomata, bubones, tumidæque mariscæ. Quod ad animum vero attinet, in eo quidem non minus grauem iacturam patiuntur. Sunt enim à communi sensu prorsus alieni, stupidi, obtusi, obliuiosi, bardi, blitei, deliri, stolidi, inertes, rationis inopes, nec præstantia doctrinæ, nec acumine [illegible] nec inuentionis subtilitate, nec consilio aut prudentia, [illegible] la parte conferendi, amentes: cum non aliunde quam ex [illegible] decubitu, atque intempestiua venere, hæc proueniant: [illegible] tius ex vitioso corruptove progenitorum semine, in [illegible] deriuentur. Sic videre est illos, qui à prouectioribus vergent[illegible] ætatis matronis progenerantur, ob corporis ariditatem [illegible] que esse graciles, macilentos, strigosos: ob spirituum [illegible] sitatem rigidos, præfractos, refractarios, totosque ἀγέλαστους [illegible] que à Gratiis alienos, taciturnos, cogitabundos, atque [illegible] plane demisso deiectoque, aspectu toruo, fronte obducta: [illegible] hodie Decanum N. videmus. Alii vero his dissimiles, & [illegible] metro oppositi, viuidi sunt, alacres, erecti, gesticulosi, [illegible] plane comicis: & quod ad externas notas attinet, corpore [illegible] lento, colore florido, vultu blando, facie honesta & liberali [illegible] quod ad oculos, ad lineamenta, totiusque corporis speciem [illegible] net, prorsus amabiles & gratiosi. Vide prouerbium, A [illegible] caueto.

Tactus aratro est.

Huc etiam spectat comparatio illa Virgilii, lib. Æneid. [illegible]

Purpureus veluti cum flos succisus aratro
Languescit moriens. —

ex Hom. Iliad. θ. Macrob. lib. v. c. x. Huic simile est hoc: Tam [illegible] iit, quam extrema faba. Vide Festum.

Ruit cœlo nox.

Abiit Homeri hemistichium in prouerbium: ὄρωρεν δ' [illegible] νύξ. non de nocte naturali, sed quum lux diei oculis mortalium [illegible] bibus subtrahitur.

Miserebitur hostis.

Hyperbole prouerbialis est apud Virgil. ij. Æneidos. Non [illegible] temere hostis commouetur misericordia. Erasmus noster [illegible] finia hæc habet, Vel hosti miserandus, quod vel ipse Momus [illegible] bet. & ex eodem Virgilii libro:

—Quis talia fando, &c.

Argumentum à maiori ductum: Si hostis miserebitur, multo [illegible] stius Troiani & liberj.

Charontis cymba.

Hunc poetæ fabulantur portitorem apud inferos esse, [illegible] cepto naulo, triente manes transportet, & in ripam vlteriorem [illegible] ponat: & quoniam persuasum erat, neminem transuehi [illegible] lius cymba, posse, Charontis cymba in prouerbium abiit [illegible] morte & sepulchro. Porro χάρων apud Aristophanem in [illegible] pro morte vsurpatur, ὁ δὲ χάρων τὸ σύμβολον δίδωσιν, id est, [illegible] ron symbolum dat: pro eo quod est, morieris. Hinc & illud [illegible] à Suida refertur, παρὰ χάρωνος πεύσει καὶ κηρύγματα, A Cha[illegible] te cognosces & præconia. Charontis item ianua, de imminen[illegible] capitis periculo, siue de re magnopere tristi. Erasmus annotat [illegible] antiquitus ita vnã ex carceris ianuis appellatam, per quam dam[illegible] ti iudicum sententiis ad supplicium educebantur. Macedones [illegible] χάρωνα Leonem vocant. Hinc Lycoph. χάρωνα ὠμηστὴν nuncu[illegible] Vide infra, Charontis symbolum accipere: [&, Charontis [illegible] in Chiliad.]

Pinus in morem.

Illud admiratione non caret, Herodotum in Erato, siue [illegible] historiarum libro scribere, vnam solamq; arborum pinum [illegible] sam non suppullulascere amplius, verum interire funditus, vel [illegible] ipse ait) πιτυολέτρος. Nata inde parœmia, vt piceæ ritu perdi[illegible] cantur, quæ funditus radicitusq; pereunt, ita vt nullo pacto re[illegible] possint. Gellius hanc Herodoti sententiam, vt falsam notauit [illegible] octauo, capite tertio, qui liber desideratur, præter capitum in[illegible] ptiones. Adagium hoc Erasmus noster ex Diogeniano & S[illegible] collegit. Meminit quoq; huius Lod. Cælius Rhodog. Lection[illegible] antiquarum lib. xxv. c. 2. sub finem.

Maius tuum putas naufragium.

Seneca lib. v. Declamationum, declam. j. Maius tu tuum [illegible] esse naufragium. Hodie nihil tritius hoc. Vide supra, Caluis & [illegible] matis pilos velli, molestum. Non dissimiliter Galli: A vn cha[illegible] son fardeau poise.

Lapsus viribus.

Metaphoricos lapsus animi viribus dicitur, qui imminutus [illegible] suis animi viribus: & lapsus facultatibus, qui ad inopiam de[illegible] Vlpian. in tit. de magistr. conuen. l j. Quod si idoneum exege[illegible] quamuis postea facultatibus lapsi sint tutores, nihil est quod ei [illegible] putetur. Lapsus corporis viribus & fortunæ, dicitur etiam. Affectio [illegible] autem eorum qui lapsi animi viribus sunt, & mente emota, [illegible] quit Lactant. dicitur ecstasis. Quos Plin. lib. 24. mente commotos [illegible] appellat, id est, fanaticos: Datur, inquit, mente commotis, & [illegible] gine laborantibus. Græcè ἐξιστάμενοι dicuntur. Vnde ecstaticus [illegible] citur Aristot. qui mente facile commouetur. Dionys. Areop. ecsta[illegible] sin appellat abstractionem mentis à corpore, ad contemplanda [illegible] cœlestia: quæ etiam anagoge dicitur. Summa autem voluptate af[illegible] ficiuntur, quibus hoc diuinitus datum est. Lapsus animi viribus [illegible] dicitur fatiscere, languere, concidere, & viribus defici. ἀπαγορεύειν, [illegible] παραρρεῖν, καταπονεῖσθαι.

Aduerso flumine.

Quoties res ex omni parte feliciter non procedit, aut non ex animi sententia succedit, prouerbiali hac & frequēti apud authores metaphora vtimur, sumpta à nautis, qui aduersa aqua per flumen nauigant, aut nauem ducunt: quod vulgo dicitur contra aquam, contra vim & cursum fluminis. Huic contraria sunt: Secundo flumine, æstu: Secunda aqua: Secundis ventis. Demosth. in Orat. De falsa religione: δῆλα αὔω ποταμῶν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ πάντες ὅσοι οἱ περὶ πορνείας ἐρρύησαν λόγοι. id est, Illa die profecto de adulteriis & proteruitate orationes, aduerso (quod aiunt) flumine fluxerunt. Horat. 2. Epist. lib. 2.

> Non agimur tumidis velis Aquilone secundo:
> Non tamen aduersis ætatem ducimus Austris.

Id est,

Non in summa viuimus felicitate, sed nec in summa calamitate. Hinc Ouid. 7. Epist. lib. 1.

> --- Aduerso mouimus ista Deo.

hoc est, irato.

Propertius quoque libro primo, Eleg. 1. Deos aduersos dixit, aduersantes, & contrarios. Liuius: Omniane semper quæ magistratus ille dicet, secundis auribus (id est, fauentibus:) quæ ab aliquo nostrum dicentur, aduersis accipietis? Sic, Secundo populo: pro, fauente, dicitur.

Excedunt dii.

Solitas à diis suis deseri eas ciuitates, quæ mox in hostium potestatem venturæ essent, aut saltem eam fuisse veterum opinionē, ostendit Aeschylus: apud quem Eteocles offensus superstitione mulierum, quæ vagantes per templa, in tanto ciuitatis periculo, implebant omnia clamoribus, iubet eas id modo optare ac precari, vt turris ciues ab armis hostium protegat. Quem cum illæ interrogassent, vndenam id, nisi à diis futurum putaret: respondens ille, quasique illudens, ait vulgo dici solitum, excedere deos, cum vrbs aliqua capitur. Versus hi sunt è fabula, quæ inscribitur, ἑπτὰ ἐπὶ θήβαις, id est, Septem ad Thebas:

> Ετ. πύργον στέγειν εὔχεσθε πολεμίων δόρυ.
> Χο. οὐκοῦν τάδ' ἔσται πρὸς θεῶν; Ετ. ἀλλ' οὖν θεοὺς
> Τοὺς τῆς ἁλούσης πόλεως ἐκλείπειν λόγος,

Id est,

> Et. Turris vt tegat hastam hostium, optate.
> Chor. Annon igitur hæc à diis erunt? Et. At nunquid deos
> Vrbis quæ capitur præsides deserere aiunt?

Quem in locum scholiastes ait, id contigisse, Troianis. λέγεται γὰρ, inquit, ὅτι ὅταν ἔμελλε πορθηθῆναι ἡ Τροία, ἐφάνησαν οἱ θεοὶ τοῖς Τρωσὶν ἀφελόμενοι ἐκ τῶν ναῶν τὰ ἀγάλματα αὐτῶν. id est. Fertur enim, cum iam inibi esset, vt Troia caperetur, apparuisse deos Troianis, asportantes è templis simulachra sua. Ea autem nocte, qua capta est Troia, Aeneæ, propter singularem ipsius pietatem, deos exeuntes è templis, & simulachra sua asportantes potius, quam cuiquam alii, apparuisse, credibile est. Virg. 2. Aeneid.

> Excessere omnes, adytis, arisque relictis,
> Di, quibus imperium hoc steterat. ---

Hos versus Seruius & Macrobius referendos censuerunt ad veterem quandam Romanorum consuetudinem: qui cum obsiderent vrbem aliquam, eamque iam capi posse confiderent, certo carmine euocarunt tutelares illius deos: quod haud aliter vrbem capi posse non crederent: aut, etiamsi posset, nefas existimarent, deos habere captiuos.

In dies res in peius ruunt.

Omnia fatis in peius ruere, iam & vetus est, & summi poetæ querimonia, lib. 1. Georg. Basil. in epist. ἀεὶ πρὸς τὸ χεῖρον τὰ πράγματα ἐπιρρέι. Res in dies in peius ruunt. Quod in Mercenario Doctore Lucianus dicit: καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, τὴν ἡμέραν ἀπομικρυνόμεναι ἐς τοὔπισω ἀναποδίζεις. In dies singulos, vt ita dicam, extenuantur, retroque sublapsæ referuntur. Lucilius poeta satyricus in Serano, apud Nonium Marcel. Intereunt, labuntur, euntur omnia versum. Turnebus Aduersariorum libro vicesimo quarto, cap. 1.

> --- Sic omnia fatis In peius ruere, & retro sublapsa referri.

Ioannes Sambucus in tetrasticho dialogi Mercurii & Charontis ex Luciano:

> Mercurius queritur technas hominumque furores,
> Semper quod peior sit quoque posteritas.

Hoc prouerbii vice Galli frequenter vsurpant:

> Les choses vont en empirant.
> &: De pis en pis.

Vide Eras. Iuxta Mandrabuli morem res succedit. id est, indies in deterius labitur. Nam mandrabulus thesauro inuento, primo auream ouem posuit Iunoni Samiæ, proximo anno argenteam, tertio æream. Galli, Tout, va pis que deuant.

Charontis symbolum.

Aristophanes in Pluto Charontis symbolum accepisse, prouerbialiter dicit, quibus mors imminet, & breui sunt morituri: ὁ δὲ Χάρων τὸ σύμβολον δίδωσι. id est: Dat symbolon Charon. Fingunt enim poetæ, Charontem cymba animas ad inferos deducere. Huic similia apud Lucianum habentur prouerbia: Alterum pedē in Charontis cymba habere: qui in Apologia homines extremæ iam affectæ senectutis, Æaco vicinos dicit. Apud eundem Demonax Cynicus: Charon me momordit, inquit. Pro cane dicit Charontem: innuens senectutem morti vicinam. Idem enim est ac si dixisset: Senectus, quæ ipsa morbus est, hoc me incommodo affecit. Charontem Virgil. describit in 6. Statius libro quinto de eo:

> --- Vehit ille merentes
> Protinus & manes placidus locat hospite cymba.

Lucianus multa scribit in Charonte, & Suidas abunde meminit. Nos supra, In Charontis cymba.

Calamitas nulla sola.

Galli hoc semper in ore habent, Calamitas nulla sola. Euripides in Troad. act. 3. ἐπὶ δ' ἄλγεσιν ἄλγεα κεῖται, Dolores doloribus accumulantur. Apud eundem in Oreste act. 3. Electra dicit, clades alias alias vicissim excipere. Vide infra, Abyssus abyssum inuocat: &, Malorum hydra.

> Vn mal attire l'autre.

Huic consimile illud: Fortuna obesse nulli contenta est semel. Ioan. Languius Epist. 23. secundi Tomi Epistolarum medicinalium: His quoque calamitatibus, quarum nulla sola est, ais accedere famem.

Ex vlnis.

In vulgi sermonem abiit. E mediis vlnis adimi & abripi: pro eo quod est, ex intima familiaritate alicuius deiici. Lucianus in vocalium iudicio: κίσσαν μου λάλον ὄρνεον, ἐκ μέσων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν κόλπων ἁρπάσαν, κίτταν ὠνόμασεν. id est, κίσσαν, hoc est picam auiculam commodo garrulam, à mediis (vt dici solet) vlnis siue complexibus, aut medio sinu abreptam, κίτταν appellauit: & quam omnium consensu obtinui, & meo quasi iure tenere videbar, ademit, meque de huius possessione ac vero deiecit. Plutarchus in vita Catonis Vticensis: γαβίνιον παῦλον ἐκ τῶν πομπηΐου κόλπων ἄνθρωπον. id est, Gabinium Paulum ex Pompei sinu hominem. Simili forma Iurisconsulti dicunt, De possessione deiici. Ius autem semper fauet possidenti: interdictumque ferebatur, ne quis vi quempiam deiiceret. Extat edictum in Pandect. libro xliii. tit. de vi & vi armata: & refertur à Cic. pro Aul. Cecinna. Plato in Gorgia: ἐπιχειρεῖς ἐκβάλλειν με τῆς οὐσίας καὶ ἀληθοῦς. id est, Conaris me de possessione ac vero deiicere. Est aliquoties apud Cic. Et apud eundem illud quoque: Ex sinu illius. Quint. de Rhetorica: Quæ dum operæ cedit, iam pene possessione depulsa est. Fiunt enim iucundiora, quoties ad animi res transferuntur. Dicitur aliquoties, De grege illo.

Ne paxillus quidem relictus.

Haud dubie prouerbiali specie dictum est à Luciano in vocalium iudicio: μηδὲ πάσσαλόν μοι καταλέλοιπεν. id est, Immo vero nē pedamentum reliquit. Quo venuste vtemur, cum significabimus inclementius sublata omnia, neque quicquam factum reliqui. Sequitur huic fere simile, Auferre cum puluisculo.

Perperi.

Tritum prouerbium, à multis antiquis freqnentatum, atque sumptum à fabula nota de fratribus Perperis, quos Hercules cōprehensos à claua suspendit. Eos ferunt versos in simios. Historiam narrat Erasmus noster in adag. Ne in Melampygum incidas: ex Gregorii Nazianzeni enarrationibus, & Suida. Nonius Perperos exponens indoctos, stultos, rudes, insulsos, mendaces, hosce duos locos ex Accii Pragmaticis citat,

> Describere in theatro Perperos populares.

Et,

> Et eo plectuntur poetæ quam suo vitio sæpius,
> Ductabilitate nimia vestra, aut perperitudine.

Vide, Clauo suspendere.

Ire ad scopulum.

Valet, ad interitum: & est translatum à naui, quæ infligitur scopulo. Lucret. lib. 2.

> --- Omnia paulatim tabescere, & ire
> Ad scopulum spacio ætatis defessa vetusto.

Ab hoc non admodum abhorret, quod est apud eundem eodem libro, Ire & abire: quæ interdum valent idem quod οἴχεσθαι, nempe interire, obire, & mori. Abitionem (inquit Festus) antiqui mortem dicebant: & abiisse, pro obiisse. Idem Lucret. eodem libro:

> Nam, quare potius læti iam limine ab ipso
> Ad vitam possint conlectamenta reuerti,
> Quam, quo decursum prope iam siet, ire & abire?

Idem lib. 3.

> Denique sæpe hominem paulatim cernimus ire,
> Et membratim vitalem deperdere sensum.

Ζῶντι καὶ ὁρῶντι.

Hoc est Viuo atque videnti. Prouerbium olet. Cic. pro Quintio: Huic acerbissimum viuo videntique funus dicitur. Idem pro Sextio: Viuus (vt aiunt) & videns cum victu ac vestitu suo publicatus. Sic ista duo coniungebant, cum personam cum rebus omnibus se vendere significabant. Terent. Eunuch. Viuus vidensque pereo. Itidem Plautus in Amphitrione: Viuus & sanus intereo. Lucret. lib. 3.

Tu vero dubitabis, & indignabere obire,

Mortua cui vita est prope iam viuo, atque videnti?

Æschines καὶ κτησιφ. τὰ δέκα τάλαντα ὁρώντων, βλεπόντων ὑμῶν, ἔλαθον ὑφελόμενοι. id est, Decem talenta videntibus, sentientibus, aspicientibus vobis furtim subtraxerunt. Ioannes Caluinus in Senecæ de clementia lib 1. cap. 4. Quasi hoc dedecus non bene vita pensetur, si quis se viuo ac vidente passus fuerit aut verti signa, aut deiici, si signis desertis terga dederit, & pudenda (vt Virgil. ait) vulnera tergo acceperit. Idem in c. x. eiusdem libri: Non tantum post mortem Augustus Dei nomine donatus est, sed viuus vidensque diuinos sibi honores exhiberi non ægre passus est. Horatius Epist. 1. lib. 2.

Præsenti tibi maturos largimur honores.

Idem valet, astans & præsens. Idem Horat. Od. 5. lib. 3.

Præsens diuus habebitur Augustus.

Θάνατος ἀθάνατος.

Mortem immortalem dicunt prouerbio: quia ex veterum quorundam sententia, qui mortuus est, reuiuiscit nunquam. Sic quidam apud Athenæum: θάνατος ἀθάνατος. Lucret. lib. 3.

Mortalem vitam mors cui immortalis ademit.

Et:

Mors æterna tamen nihilo minus illa manebit.

Et Catullus:

Soles occidere, & redire possunt:

Nobis, cum semel occidit breuis lux,

Nox est perpetua vna dormienda.

Horatius hanc sententiam ita complectitur Od. 7. libro quarto.

Damna tamen celeres reparant cœlestia lunæ.

Nos vbi decidimus, puluis & vmbra sumus.

Tempora, inquit, redeunt: sed nos semel extincti nunquam renascimur. Deinde sequitur:

Cum semel occideris, & de te splendida Minos

Fecerit arbitria, &c. ---

id est, vbi semel mortuus fueris, reuiuisces nunquam.

Rebus relictis.

Vsitatum genus loquendi veteribus: quod idem valet atque, rebus aliis omnibus relictis. Plautus Epid. Ego relictis rebus Epidicum operam quærendo dabo. Idem Trinum. Probus est amator, qui relictis rebus rem perdit suam. Terent. Andr. Herus me relictis rebus iussit Pamphilum hodie obseruare. Idem Heauton. Mihi nunc relictis rebus inueniendus est aliquis, labore inuenta meo cuidem bona. Lucret. lib. 3.

-- Iam rebus quisque relictis

Naturam primum studeat cognoscere rerum.

Vigilans dormio.

Sic Amphitruo ille in comœd. sui nominis apud Plautum: Vix apud me sum. Vigilans prope dormio, viuus & sanus intereo. Lucret. lib. 3.

Et vigilans stertis, nec somnia cernere cessas,

Solicitamque geris cassa formidine mentem?

Vide alibi, ζῶντι καὶ ὁρῶντι. id est. Viuo atque videnti.

In igni nere.

Lucretius lib. 4. videtur non longe abludere à Græco prouerbio, εἰς πῦρ ξαίνειν, quod est, in ignem, seu in igni nere, cum scribit:

Primaque dispereunt quasi in ignem lana trahatur.

illustri quidem & luculenta similitudine demonstrans, prima quæque lumina disperire, & semper recens suboriri: nempe quemadmodum si lana in ignem aut flammam aliquam traheretur, quicquid lanæ in ignem incideret, absumeretur: ita & de lumine sentiendum.

Tanquam mus super farinam.

Nicolaus Erithræus in suo in Virgilium indice, in dictione Cloto Nereia: Quod dum nos more modoque nostro (absit inuidia verbo) non tanquam mus super farinam, vt ita dixerim, authores legendo percurrimus, sed eorum, præsertim optimorum, & res, & verba penitus rimamur, & introspicimus, &c.

Deploratum est.

Deploratum, eadem ratione dicitur, qua, Conclamatum, pro desperato: quod iam ante annotauimus. Sic Liu. lib. 5. Suam quisque spem, sua consilia communibus deploratis exequentes. Lib. 9. Cum hæc audirentur & dicerentur, & deploratum pene Romanũ nomen in consilio sociorum fidelium esset. Lib. 3. Id vero regnum non dubie videri, deploratur in perpetuum libertas. Hinc ducta locutio, quod mortuorum cadauera rogo imposita deplorantur, & per interualla conclamantur. Seneca lib. De clementia 1. capite secundo. Itaque adhibenda est moderatio, quæ sanabilia ingenia distinguere à deploratis sciat. Deplorata ingenia metaphorice sanabilibus opposuit. Itidem cap. 14. Multa ante tentat, quibus dubiam indolem, & peiore loco iam positam, reuocet: simul deplorata est, vltima experitur. Huiusmodi homines profligatissimos Græci καχέκτας vocant, quasi vitiorum habitu deprauatos, quo verbo vsus est Cicer. lib. 1. ad Atticum. In id genus hominum id etiam conferri potest: σώματος μὲν ἀρρωστίαν ἰᾶται τέχνη, ψυχῆς δὲ νόσημα ἰατρὸς ἰᾶται θάνατος. Corporis valetudini ars medetur: animæ morbo, sola mors. Frangas enim, vt ait Fabius, citius quam corrigas. Cic. in Orat. 2. contra Catilinam, hominem perditum, & in quo nulla est spes, vt vnquam ad bonam frugem se recipiat, desperatum dicit. Hinc desperata salus, in epigrammate cuiusdam ad Franciscum Francorum Regem, huius nominis primum:

Triginta auxisti patribus Francisce senatum,

Qui totidem aut plures tollere debueras.

Desperata salus populi est, qui cogitur vnus

Sanguine iam exhausto tot saturare sues.

Tot saturare boues, tot saturare asinos.

Morticinus.

Morticinus erat olim, & etiam hodie est conuitium in tetros & exangui facie homines. Plautus Persa:

Non hercle, si os perciderim tibi, metuam morticine.

Græci vocant δημητρείους καὶ δημητρειακούς, Plutarch. interpretatur νεκρώδεις. Ab eo cadaueroia facies Terentio. Latini etiam vocant Cereritos, postea cerritos, interpretantes illud δημητρειακοὺς. Morticina etiam κενέβρεια dicebantur, vt in illa Græcorum lege, σοὶ ἔστω κενέβρειον ὅταν θύσῃ. Citat interpres Aristophanis ἐν ... Hæc sic expressa est apud M. Varronem lib. 6. De lingua Lat. Ne quid scorteum adsit, ne quid morticinum. Ouid 1. Fastorum:

Scortea non illi fas est inferre sacello,

Ne violent puros exanimata deos.

Ne respexeris.

Hoc verbum à multis vsurpatum est, & hodie quoque vulgo habetur. Nam semideos inuitos respexisse, calamitosum fuit. Sic Tiresias cum Dianam respexisset, oculis priuatus est. Actæon quia eandem videt, in ceruum mutatur. Et Eurydicæ præceptum erat, ne respiceret. Denique Lothi vxor, cum Dei spreto mandato respexisset, versa est in salis statuam: Genes. c. 19. Ouidio vidisse nocuit. Et id nimirum est, quod Virgilius in Sileno, Ecloga 6. dixit:

--- Satis est potuisse videri.

Nam semidei tantum videntur quum volunt. Idem in Pharmaceutria, Eclog. 8.

Transque caput iace, ne respexeris. ---

Percutere femur.

Gestus est grauiter indolentium, & indignantium, vt apud Homerum de Marte, filii necem compeiente:

--- Καὶ ὤ πεπλήγετο μηρώ.

Plutarch. in Fabio Max. Ergo vt circumuentum Minutii exercitum, ordinesque confusos vidit, simulque pauentium & fugam quærentium clamor ad eum allatus est, grauiterque ingemuit, percussoque femore, iis qui aderant: Prô Iupiter, inquit, mea ergo opinione celerius sua prope ratione tardius, perdidit seipsum Minutius. Sic & in vita Pompeii, de piratis, qui metuere se ob captum Romanum sibi simularent: τούς τε μηροὺς ἐπαίοντο. & de Pompeio, legis Maniliæ nuncium accipiente: ὀφρῦς λέγεται συναγαγεῖν, καὶ τὸν μηρὸν πατάξαι. Pro eo Cic. Frontem ferire videtur dixisse ad Attic, lib. 1. Et notus est locus Cic. pro Quin. Gellio, vbi Marcum Calidium ei atrocia crimina obiicientem ita redarguit: Nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons nulla percussa, non femur, pedis, quod minimum est, nulla supplosio. Ex Cic. Bruto, & Quint. lib. 11. c. de pronunciat.

In diem atram incurrere.

Lucianus in Philopatre: Persuadet mihi infelici, vt ad præstigiatores istos homines accederem, & in diem atram, quod dici solet, incurrerem.

Funditus subuertere.

Plato in Parmenide: Disserendi facultatem funditus subuertere. Quo his ignoratis te vertes? Idem in ciuili, vel, de regno. Vel funditus ciuitates suas euertunt, vel imprudenter in hostium redigunt seruitutem. Ibidem: Certum est omnia funditus euersum iri. Huic non dissimile: E medio tollere.

Toruum tuentes.

Aspicio semper superne ab ipso suggesto, & flentes & toruum tuentes, atque his quæ narrantur, stupefactos. Et oportet me valde mentem iis adhibere. Nam si lacrymas excutiam, ipse argentum suscipiens, ridebo: sin autem risum illis moueam, ipse argentum amittens, flebo.

Coma erigitur.

Quoties miserabile quicquam dico, lacrymis implentur oculi. Quum aliquid terribile, aut vehemens, arrectæ propter terrorem comæ eriguntur, cor salit.

O factum male: Factum bene.

In rebus tristibus vsurpabant antiqui, O factum male. Cic. in 15. Epistol. ad Atticum: O factum male de Alexione. Contra in secundis rebus, Factum bene. Plautus in Mostellaria, Factum optime. Ac post, Male hercle factum. Adde hæc Syllogæ nostræ.

Miser viue.

Græcorum more. Catullus ad seipsum:

--- Tu quoque impotens esto.

Post:

--- Nec miser viue.

Horatius.

--- Et sine viuat ineptus.

Idem Catullus alibi ad seipsum:

Quin tu animum offirmas, atque isthinc vsque reducis,
Et Dis inuitis desinis esse miser.

Tota cum stirpe domus procumbit.

Virg. in 11. Aeneid.

--- Et Euandri totam cum stirpe videbit
Procubuisse domum. ---

Catullus in nuptias Manlii.

--- Nec parens
Stirpe nitier. ---

Sophocles in Oedipo in Colono, idem opinor significans: οὐδ᾽ ἐν τᾷ μεγάλᾳ δωρίδι νάσῳ Πέλοπος πώποτε βλαστὸν φύτευμ᾽ ἀχείρωτον, αὐτόποιον. Stirpe enim valet, quod βλαστὸν φύτευμα, siue ἔρνος. Sophocles in eadem fabula. ὦ φίλτατ᾽ ἔρνη. quæ verba sunt Oedipi ad filios. Ex eodem prope genere est, quod Aristo. posuit in 7. ἠθικῶν νικομαχείων, quod prouerbio dici soleret. διόφασι ταὐτὸν αἷμα, καὶ εἰ... καὶ τὰ τοιαῦτα. Lucret. in 4.

Et quibus ante domi fœcunde nequissent
Vxores parere, inuenta est illis quoque compar
Natura, vt possent natis munire senectam.

Et Propertius in 4.

Et serie fulcite genus. --

Eusebius in 1. de Constantini Imp. vita, vbi de Alexand. Macedonũ Rege: ἄτεκνον, ἄρριζον, ἀνέστιον. Et cum gentis totius exitium significant, iisdem verbis vtuntur authores. Sophocles in Electra:

Φεῦ, φεῦ τὸ πᾶν δὴ δεσπόταισι
Τοῖς πάλαι προρρίζον, ὡς ἔοικεν,
Ἔφθαρται γένος. ---

Vide in Sylloge nostra:

--- In te omnis domus inclinata recumbit.

Casu concussus acerbo.

Virgilius. Sic Catullus ad Mallium:

Quod mihi fortuna, casuque oppressus acerbo,
Conscriptum lacrymis mittis epistolium.

Statim post dixit, Mergi fortunæ fluctibus.

Ruunt de montibus amnes.

Virg. in 4. Aeneid.

Tecta metu periêre, ruunt de montibus amnes.

Infelix cui omnia licent.

Cicero apud Marcellinum lib. 26. prope finem: Infelices esse, qui omnia sibi licere existimarunt. Idem Cicero apud Augustinũ lib. 5. cap. 27. Ciuit. O miserum, cui peccare licebat. Idem de Philosophia siue in Hortensi: Aiunt quidam esse beatos, qui viuant, vt ipsi velint. Falsum id quidem. Velle enim quod non deceat, id ipsũ miserrimum est: nec tam miserum est non adipisci quod velis, quã adipisci velle quod non oporteat. Hæc citantur ab Augustin. libr. 13. cap. 5. Tri. Ante, ex Catullo in Gell. Quod voluit, fecit. &: Ista non eadem licent, quæ aliis licent.

Tabus in sacco.

M. Antoninus Philosophus & Romã Imperator de vita sua lib. 11. Nonne his quoque fatum fuit, vt senes & vetulæ prius fierent, inde morerentur? Quid autem illi postmodo facient, his mortuis? Omnia hæc fœtida sunt, & tabus in sacco.

COELII RHODIGINI.

Alliensis pugnæ dies funestior est, quam vrbis captæ.

Vbi authorem mali amplius detestamur, quam rem ipsam, quã affligimur. Apud Alliam flumen Fabius cum exercitu Senonibus occurrens, tristissimam accepit cladem, hostibusque ad Romam capiendam iter aperuit.

Corinthus superciliosa.

Κόρινθος ὀφρυᾶταί τε καὶ κοιλαίνεται. Corinthus superciliis, curuitatibusque laborat. Vbi significabimus, summam felicitatem aliquo incommodo vitiari: vt est fere humanarum rerum conditio. Ager enim Corinthiorum obliquus & asper, vrbis eorum fortunam nõ consequebatur: quæ amplissima fuit & opulentissima, siue viros innumeros ad ciuile regimen peritissimos, siue eximias opificum artes animo vertas. vnde & Græciæ emporium ea dicta est. Eustath. Strabo.

POLYDORI VIRGILII.

Paxillus infractus est.

In eum qui præsidio, patrocinioque vetere destituitur; instar vitis, quæ amissis pali cui innitebatur adminiculis, humi deiicitur, atque extabescit, Esa. 22.

Non rudit onager, cum herbam habet.

Non, inquit Iob, conditionem meam mihi deplorarem, si rectè mecum, id est, cum anima mea ageretur. Onager ferus est asinus, qui rudere non cessat, si pabulo careat. Quadrabit in eum, qui ad facinus aliquod, quod ipsi lucro sit non reclamat: vel qui, cum sit in lauta & bene aucta parte, ad aliorum felicitatem & vitæ delicias, vulgi & pauperum more, non oggannit, & quiritatur.

Computruerunt iumenta in stercore suo.

Ita Ioel capite primo, denunciat Iudæis futuram cladem longè maximam, qua etiam iumenta fame peritura essent. Conueniet in sceleratos, quibus vt vita est turpis, ita & mors. Natum à iumentis, morbo vel fame debilitatis, suis in detrimentis expirantibus.

PETRI GODOFREDI.

Luctuosum saxum.

Ἀγέλαστος πέτρα. Res tristitudine afficiens: homo morosus, iniucundus, nunquam non mœsto & tetrico vultu. Natum à petrá, cui insedit Ceres, quæsitam nec inuentam deplorans filiam. Ouid. Fast. 4. Baptista Pius in Sidon. Vide prouer. Chil. Eras. Irrisibilis lapis.

C. BOVILLI.

Frigida aqua feruentem ollam adspergere.

Pro, hilarem hominem inopino infortunii nuncio repente consternare, & pestifero mœrore conficere: quod vetant medici, moderationem omnem adhiberi volentes. Sic vetant iidem, calenti immodice ab exercitatione corpori frigidam dari potionem: præsens scilicet sæpissime venenum. Imitantur hos coqui, feruentes ollas ne frigida aspergantur, aut frigido loco statuantur, accurate cauentes. rumperentur enim, præsertim argillaceæ,

EX APPEND. IVNII CANTERI & aliorum.

Vecticulariam vitam viuere.

Pro, repente abundare, repente iterum nihil habere. Sumptũ à vecticulariis nocturnis grassatoribus, qui per maleficia ad opes viam affectant.

Qui comederit de ouis eorum, morietur. & quod confotum est, erumpet in regulum.

Idem Esaias deterrere volens, ne quis societatem haberet cum impiis, consiliisque acquiesceret Iudæorum, Prophetis Christo eius insidiantium, anceps periculum lethaleque iis proponit, qui id tentarent, huiusmodi ἀλληγορικῇ παροιμίᾳ vsus: Qui comederit de ouis eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum. Edit ergo oua aspidum, qui impiorum & facinorosorum familiaritate & societate sibi nocet: fouet vero, qui alios etiam à culpa vacuos dira lue conficere & labefactare studet: vel impuros, flagitiosos, impiosque auxilio suo opibusque iuuat, & tutos reddit. Vnde subditur in allegoria, Erumpet in regulum: cuius serpentis afflatus proxima quæque sæuissima lue corrumpit. De hoc serpente multa Plin. & Ambrosius, aliique physici. Nos breuitati studentes, ne videamur aliena inculcare, consultò his supersedemus.

INGENII MALITIA & institutio.

ERASMI.

Lupus pilum mutat, non mentem.

Ὁ λύκος τὴν τρίχα, οὐ τὴν γνώμην ἀλλάττει, id est, Lupus pilum, non ingenium mutat. Senecta caniciem adfert improbis, non item aufert malitiam. Canescunt enim lupi, velut & equi, more hominum per ætatem.

Naturam expellas furca, tamen vsque recurrit.

Cum videam à Græcis quædam velut obtorto, quod aiunt, collo in prouerbiorum aceruum trahi, cur ego verear eiusmodi recensere, quæ præter adagii figuram ita venuste dicta sunt, vt venustius dici non possint? Quod genus est illud Horatii in Epistolis:

Naturam expellas furca, tamen vsque recurret.

Sensus est, haud facile dedisci, quæ nobis natura penitus indidit atque inseuit. Quod si quando vi fit, vt vel metu, vel pudore, vel alia quauis causa personam alienam sumamus, facile per occasionem redimus ad mores naturales. Velut qui metuunt peccare, non virtutis amore, sed formidine fustis, ij simulatque tollitur fustis, recurrunt ad mores pristinos. Et Terentius: Si sperat fore clam, rursus ad ingenium redit. Ducta est metaphora à ramis, qui apposita furca torquentur alio quam natura posuerat: qua sublata, rursum vergunt eodem quo prius. Pindarus in Olympiis hymno 11. eandem sententiam aliter extulit: τὸ γὰρ ἐμφυὲς, οὔτ᾽ αἴθων ἀλώπηξ, οὔτ᾽ ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαιντο ἦθος. id est: Nam ingenium natiuamque indolem, nec astuta vulpes, neque præualidi leones muta-

re quiuerint. Quantumuis enim cicures leonem, ſemper redit ad genuinam feritatem: neque vulpes vnquam obliuiſcitur fraudulentiæ natiuæ, quantumuis manſuefacta. Idem in eodem opere hymno 13. ἄμαχον δὲ κρύψαι τὸ συγγενὲς ἦθος. id eſt, Difficile eſt occultare natiuos mores. Item Horat. alibi.

--- Tolle periclum,
Iam vaga proſiliet frenis natura remotis.

Lignum tortum haud vnquam rectum.

Ξύλον ἀγκύλον, οὐδέποτ᾽ ὀρθόν.

Id eſt,

--- Nunquam rectum tortile lignum.

Hemiſtichium heroici carminis & hoc. Diſtorta, prauaque ingenia, vix vnquam ad bonam frugem traducuntur. Qui ſemel inueterauit in vitiis, raro fit vt ad bonam mentem redeat. Effertur ad hunc modum: τὸ ξύλον σκαμβόν, οὐδέ ποτ᾽ ὀρθόν, id eſt, Lignum prauum nunquam rectum. Vſurpauit Galenus lib. De pulſuum differentia 4. ἐκείνοις μὲν οὐδὲν ἀποκρινόμενοι, πρὸς δὲ ἡμᾶς αὐτοὺς λέγοντες τὸ τοῦ κωμικοῦ, ὡς οὔτε στρεβλὸν ὀρθοῦται ξύλον οὔτε γεράνδρυον μετατεθὲν μοσχεύεται. i. Illis quidem nihil reſpondentes, cæterum apud nos ipſos dicentes illud è comœdia, quod nec tortum lignum fit rectum, nec arbor annoſa ſi transferatur, emittit ſtolones. Hic pro ἡμᾶς, excuſum erat ὑμᾶς, pro γεράνδρυον, γερύανδρον. Id admonuiſſe referebat, ne quis hanc ſcripturam corrumperet. Poſterius hoc prouerbium alibi recenſuimus. Horatius metaphora vnde ducta ſit, oſtendit:

Naturam, inquiens, expellas furca, tamen vſq; recurrit.

Indicat enim ductam eſſe ab iis, qui furca admota conantur arboris diſtortæ vitium emendare. Confirmat hoc & ſententia prouerbialis:

Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥᾴδιον.

Id eſt,

Ingenia praua vertere haud procliue ſit.

Aethiops non albeſcit.

Αἰθίοψ οὐ λευκαίνεται, id eſt, Aethiops non candeſcit. De iis dici ſolitum, qui nunquam mutaturi ſunt ingenium. Quicquid enim natiuum, id haud facile mutatur. Fertur Aeſopicus apologus de quodam, qui empto Aethiopi, cum eum colorem arbitraretur nō natiuum eſſe, ſed domini ſuperioris accidiſſe neglectu, aſſidua lotura faciem diuexauit, ita vt morbum etiam adiungeret, colore nihilo quam antea fuerat, meliore. Fertur & epigramma Luciani nomine:

Εἰς τί μάτην νίπτεις δέμας Ἰνδικόν; ἴσχεο τέχνης.
Οὐ δύνασαι δνοφερὴν νύκτα καθηλιάσαι.

Id eſt,

Abluis Aethiopem fruſtra, quin deſinis artem?
Haud vnquam efficies, nox ſit vt atra, dies.

Qui ſemel ſcurra, nunquam paterfamilias.

Qui ſemel ſcurra, nunquam paterfamilias. Porphyrion enarrās Horatium, admonet fuiſſe prouerbiū. Senſus eſt autem, eum quē ſemel depuduerit, quique contempta fama ſcurram agere cœperit, vix vnquam ad bonam frugem redire. Scurra gaudet alieno cibo: paterfamilias parat vnde domi viuat. M. Tull. in actione pro Publio Quintio: Memini, vetus eſt, de ſcurra multo facilius diuitem quam patremfamilias fieri poſſe. Fortuna crebro largitur opes indignis: at bonam mentem dat nemini.

Podex lotionem vincit.

Πρωκτὸς λουτροῦ περιγίνεται, id eſt, Podex lotionem vincit. Calliſtratus apud Ariſtophan. interpretem adagium hoc retulit ad eos, qui ſe in malum aliquod adigunt, propterea quod ea corporis pars, etiamſi lauetur, ſemet rurſum inquinat, ita vt ipſa ſit in cauſa, quo minus lauari poſſit. Quadrabit etiam, vbi quid fruſtra fieri ſignificabimus: veluti ſi quis nocentem è carcere redimat, atq; ille mox iterato commiſſo ſemet eodem præcipitet. Aut ſi quos reconcilies, mox in priſtinam relapſuros ſimultatem, aut caſtiges incorrigibile ingenium, quod genus eſt mulierum, Conueniet & in illos, qui ſuo ipſius vincunt malo. Veluti ſi quis morum intractabilitate obtineat, ne poſthac obiurgetur a præceptore. Putant adagium videri ſumptum ab iis potiſſimum, qui cita ſunt aluo: quos Nonius foriolos appellat. Ariſtophanes in Veſpis: πρωκτὸς λουτροῦ περιγινόμενος. i. Podex peruincens loturam. Itidem & morbus dicitur vincere artem, curamue medici, cum eſt immedicabilis. Ex veterum monumentis deprehendes, fuiſſe morem publicum, vt poſt exoneratam aluum adhiberetur eius partis lotio, quæ tamen ſubinde erat repetenda. Martialis inter Iſſæ catellæ laudes commemorat, quod poſt depoſitum ventris onus rogaret lauari. Legimus & barbarum quendam ſeruitutis impatientem, ligno cui ſpongia erat addita tergendo podici in gulam adacto ſibi conſciuiſſe necem.

Occaſione duntaxat opus improbitati.

Ariſtoteles lib. Rhetor. 2. καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν, ἢ προγόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ φίλων, ἢ ποιησάντων κακῶς, ἢ μελλησάντων, ἢ αὐτοὺς, ἢ προγόνους, ἢ ὧν κήδονται. ὥσπερ γὰρ ἡ παροιμία, προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία. id eſt, Aut aduerſus quos occaſionem habent, ſiue progenitorum nomine, ſiue ſuo ipſorum, ſiue amicorum, ſiue eorum a quibus beneficio fuerunt affecti, aut curæ habiti, vel ipſi, vel maiores ipſorum, vel eorum pro quibus ſolliciti ſunt. Quēadmodum enim prouerbio dicitur, Occaſione duntaxat opus eſt malitiæ. Quadrabit innocendi cupidos, qui ne temere læſiſſe videantur, cauſas prætexunt. Celebratur hic mimus Publii, ni fallor, in hanc ſententiam:

Malefacere qui vult, nuſquam non cauſam inuenit.

Circumfertur & hodie vulgo apud noſtrates adagium non vſquequaque ſpernendum: Facile fuſtem inuenerit, qui cupit cædere canem. Eodem ſpectat Terentianum illud: Fingit cauſas, ne det ſedulo. Item illud Martialis:

Iraſci tantum felices noſtis amici,
Non quia ſic merui, ſed iuuat hoc facere.

Fortaſſis huc alluſit & Euripides, cum ſic ait in Iphygenia Aulidenſi:

Ἐπὶ βραχείας προφάσεως ἔδει μόνον,
Ἐφ᾽ ἧς σ᾽ ἐγὼ καὶ παῖδες αἱ λελειμμέναι
Δεξόμεθα δέξιν, ἥν σε δέξασθαι χρεών.

Id eſt,

Occaſione tantum opus fuerit leui,
Vt & ipſa quique mihi ſuperſunt liberi,
Te rurſus accipiamus iſtunc ad modum,
Quo te accipi par eſt.

Citant & hunc ſenarium ex Menandro:

Μικρὰ πρόφασίς ἐστι τοῦ πρᾶξαι κακῶς.

Id eſt,

Ad praue agendum parua ſatis occaſio eſt.

Saliuam imbibere.

Diuus Hieronymus in Euangelia præloquens: Quis enim, inquit, doctus pariter, vel indoctus, cum in manus volumen aſſumpſerit, & à ſaliua quam ſemel imbibit, viderit diſcrepare quod lectitat, non ſtatim erumpat in vocem? Eleganter profecto, prouerbialique figura dixit, Et à ſaliua, quam ſemel imbibit: id eſt, ab illo guſtu quo puer imbutus eſt Sumpta metaphora ab infantibus, quibus præmanſum cibum nutrices in os inſerunt, non ſine ſaliua. Cui cum aſſueuerint, nihil iam illis ſapit, quod ab illius primæ ſaliuæ guſtu diuerſum ſit: proinde modis omnibus curandum, vt optimis aſſueſcamus. Idem ſolet accidere pleriſque noſtrûm, vt quicquid diſſideat ab iis quæ primis illis annis imbibimus, protinus diſpliceat. Aiunt & canes eos amare, quorum ſaliuam guſtarint. Verum malim ad ſuperiorem metaphoram referri. Huc ſpectare videtur & Perſianum illud:

Inque luto fixum poſſis tranſcendere nummum,
Nec gluto ſorbere ſaliuam Mercurialem.

Quanquam magis arbitror referendum ad ficos Mercuriales, de quib. alias diximus: quos ioci cauſa quidam ſaliua oblinebant, vt ludibrio eſſent qui tollerent: cum conſimilem luſum præmiſerit de nummo infixo luto. Illud certe pertinet ad hoc prouerbium, quod eſt apud eundem in ſexta Satyra:

Nec tenuem ſolers turdorum noſſe ſaliuam.

Saliuam, pro guſtu dixit.

Quo ſemel eſt imbuta.

Huic non diſſimile eſt Horatianum illud:

Quo ſemel eſt imbuta recens, ſeruabit odorem
--- Teſta diu. ---

Proinde recte monet Fabius, vt ſtatim optima diſcantur: propterea quod nihil hæret tenacius, quam id quod rudibus annis percepimus Et Ariſtoteles libro Moralium Nicomachiorum 2. οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπολυ, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν. id eſt, Itaque non parui refert, hoc an illo pacto protinus à pueris conſueſiamus, imo plurimum intereſt, vel potius omne in eo momentum eſt ſitum. Et Vergilianum illud ἐπιφώνημα in Georgicis:

--- Adeo in teneris conſueſcere multum eſt.

IVNII. Embarus es.

Adagium iſtud non inficior annotatum eſſe ab Eraſmo, attamen diuerſo plane ſenſu & origine expoſitum. neque enim de vecordi & deliro, ſed è diuerſo de callido atque ingenioſo dici obſeruatum eſt. Refert namque Pauſanias, vel ex eo Euſtathius in Boeotia, Embarum quendam ingenii dexteritate, vel potius felici aſtutia ſortem oraculi hoc pacto eluſiſſe. Athenienſes vrſam, quæ in fanum Dianæ Munychiæ, à Munycho Pyræi regulo ſic nuncupatæ, irruperat, occiderant (in Fauorini codice ἀναμφίλογον repone, pro ἀναλήθιοις) animal illius numini ſacrum. quod factum conſecuta mox fuit peſtis: quam tum demum ceſſaturam oraculo cecinit Apollo, ſi quis Dianæ filiam immolaſſet. itaque Barus quidam, ſiue Embarus, id ſe facturum cum Athenienſibus pepigit ea conditione, vt generi ſuo gentilitium quodammodo & hæreditarium ſacerdotium deferrent, communi omnium conſenſu. quod & factum eſt. at ille vafro conſilio gnatam de more comptam velut victimam mactaturus, in adyto (quo præter ſacerdotem acceſſus nulli patebat) abſcondit & capram filiæ ornamentis indutam, illius loco immolauit. Atque inde prouerbii occaſio manauit, vt catum hominem, & callido conſilio aliis imponentem, Embarum vocitarent. Conuenit prorſus cum adagio Theſſalicum ſophiſma: quod ſimili de cauſa natum eſt, nam Diotimo Theſſalo (quem alii Aratrum nominant) expeditionem ſuſcepturo oraculum præceperat, vt caueret necubi hoſtes illum auerterent, opimioribus votis vſi. ſic ille ſuperare hoſtes prælio feſtinans, Apollini κατὰ βίαν, ceu manium præſidi, vel expeditionis

his authori, persoluturum se vouit centumuirale sacrum, sed victoria potitus, & votiua sacra persoluturus, comperendinando ita diem de die exemit, vt in plures annos votis suis illuserit, dictitans humanas victimas Deo non conuenire, religionique omni repugnare. In huncferme modum scribunt Euripidis commentaria, in Phœnissas: in nomine solo discrepat Eustathius ex Pausania & Suida.

Pardus maculas non deponit.

Πάρδαλις οὐκ ἀποτίθεται τὸ κατάστικτον, οὐδ᾽ αἰθίοψ τὸ μέλαν, id est, Pardus pellis maculas non ponit, nec Æthiops fuscedinem. Extat apud Nazianzenum in Steliteuticis: Vt panthera versicolor maculas non amittit, nec Aethiops colorem mutat, ita molitos mores frustra conamur deponere: vitia quibus assueuimus, incassum molimur.

COGNATI. Αὐτοφυής.

Quod ita per se natum sit, nulla arte fucatum, cuiusmodi Virgilius finxit:

> Nec varios discet mentiri lana colores:
> Murice iam croceo mutabit vellera luto,
> Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti,
> Sponte sua sandix pascentes vestiet agnos.

Vlpianus libr. Pandect. 32. tit. de legatis & fideicomm. cap. 70. Si cui lana legetur, id legatum videtur, quod tinctum non est, sed αὐτοφυής. Et vt Budæus inquit, Deloino scribens: Ingenuo colore tinctus.

Humor.

Hæc dictio etiam vim prouerbii obtinuit apud omnes, qua designatur longe discedens à communi morum ratione & consuetudine. Itali patria etiam lingua humoristam appellant, recte etiam Galli, plein d humeur. Nec male Hispani, quem corruptis moribus, inhumanum, inciuilem, & minus honestum vident, Malcriado, sua lingua, id est, male educatum vocant. Galli dicunt, mal nourri.

Emolliti eneruesque nati, in vitio manent.

Qui emolliti eneruesque nati sunt, in vitio manent, &c. Hoc quoque prouerbialiter sumitur, non dissimile huic: Naturam mutare, difficile: &, Vulpeculę mutantur pili, & non mores. Quod Verinus sic expressit:

> De flauis vetula in canos vulpecula mutat:
> Illius at mores vertere nemo videt.

Contra: Ex fructibus egregiis solet de bonitate arborum iudicium ferri.

> De doux arbre douces pommes.

Aussi:

> Ce que poulain prent en Ieunesse,
> Il le continue en vieillesse.
> Et ce qu'il prent, en donture,
> Il le maintient tant qu'il dure.

Naturam mutare difficile.

Idem de ira c. 26. Naturam quidem mutare, difficile est. Fertur & hæc inter sententias prouerbiales: Emolliti enim, eneruesque nati, in vitio manent. vtraque sententia satis perspicua est. Natura enim non facile expellitur. Vnde Galenus libro 4. De pulsuum differentia: ξύλον ἄγκυλον οὐδέποτ᾽ ὀρθόν. id est, Nunquam rectum tortile lignum. Lucret. lib. 5.

> --- Neque aduersus naturæ fœdera niti.

Quis non habet in ore versum illum Horatianum?

> Naturam expellas furca, tamen ipsa recurret.

Expellere furca, est vi maxima, & magno conatu, non manu sola, sed sumpta furca eiicere, extrudere, exturbare.

Vbi intenderis ingenium, valet.

Prouerbialis Salustii sententia in Catilinario: Vbi intenderis ingenium, valet. Intendere enim, dirigere, incumbere est: metaphora à sagittariis, qui intendere proprie dicuntur arcum. Sic Virgil. 5. Aeneid.

> --- Arcum intendebat Apollo.

Cui opponitur, Relaxare animum: quod est, intensam animi curam re quapiam amœniore remittere: Cic. in Hortensio: Quæro non quibus intendam rebus animum, sed quibus relaxem. Idem 2. in Verrem: Quo animum intendat, facile perspicio. Demosth. in Philip. 2. Par est quibus in rebus quisque se exercet, ac in quæ incumbit, in iis vt plus valeat. Cic. in Catone: Intentum animum tanquam arcum habebat, nec languens succumbebat senectuti. Qui ergo rei alicui arduæ totis ingenii viribus incumbit, intendere animum dicitur.

Sic sum.

Huiusmodi sermo vsitatus est apud Græcos, Latinos, & Gallos. Pro οὕτω πέφυκα, οὕτως ἔχω dicitur: Latini: Sic vero sum omnino. id est, hoc sum ingenio. his moribus sum præditus. Terent. in And. Sic Crito est hic. Et in Phormione: Sic sum: si placet, vtere. Cicer. De Oratore vsus est: Et ita sum. Plautus: Ita ingenium meum est, inimicos ossa sum semper. Terent. in Adelph. Ita vita est hominũ: quasi quum ludas tesseris. id est, talis est. Galli, tel suis-ie, mon naturel est tel, &c.

Consuetudo, altera natura.

Multorum sermone tritum & celebratum est hoc prouerbium. Galenus lib. 1. De tuenda valetudine: ἐπίκτητοι φύσεις τὰ ἤθη. id est, Consuetudo, altera natura. Transire autem cõsuetudinem in naturam, docuit Hippocrates libro De aere, aquis, & locis. Contra, molestiam afferunt insueta: quia naturæ contraria, nec familiaria. Idem lib. De ratione victus in acutis: Consuetudo facit, vt cibi mali melius nutriant, quam boni & insueti. Ibi cum insanis non aliquid consuetudini, sed ferme totum condonat, condonandum aliquid etiam consuetudini in ægrotis, docet Aphoris. 17.

A teneris consuescere multum est.

Postulat, vt pueritia statim à teneris assuefiat, & instituatur ad virtutem. Notum est enim illud Virg. 2. Georgicorum:

> --- Adeo à teneris consuescere multum est.

Hanc sententiam Aristot. 2. Ethicorum ad Nicomachum vberius edisserit. Eius loci est, quæ medici de consuetis & non consuetis passim scribunt. Idem Virgil. 3. Georgicorum.

> Præcipuum iam inde à teneris impende laborem:

subaudiendum, annis.

Tota cum stirpe domus procumbit.

Virgil. in 11. Aeneid.

> --- Et Euandri totam cum stirpe videbit
> Procubuisse domum. ---

Catullus in nuptias Manlii:

> --- Nec parens
> Stirpe nitier. ---

Sophocles in Oedipo in Colono, idem opinor significans οὐδ᾽ ἐν τᾷ μεγάλᾳ Δωρίδι νάσῳ Πέλοπος πώποτε βλαστὸν φύτευμ᾽ ἀχείρωτον, αὐτοποιόν. Stirpe enim valet, quod βλαστὸν φύτευμα, siue ἔρνος. Sophocles in eadem fabula, ὦ φίλτατ᾽ ἔρνη. quæ verba sunt Oedipi ad filios. Ex eodem prope genere est, quod Arist. posuit in 7. ἠθικῶν νικομαχειῶν, quod prouerbio dici soleret, διόφασι ταὐτὸν αἵματι, καὶ ἐπὶ ζῴων, καὶ τὰ τοιαῦτα. Lucret. in 4.

> Et quibus ante domi fœcundæ ante nequissent
> Vxores parere, inuenta est illis quoque compar
> Natura vt possent natis munire senectam.

Et Propertius in 4.

> Et serie fulcite genus.

Eusebius in 1. de Constantini Imp. vita vbi de Alexandro Macedonum Rege, ἄτεκνον, ἄρριζον, ἀνέστιον. quum gentis totius exitium significant, iisdem verbis vtuntur auctores. Sophocles in Electra:

> Φεῦ, φεῦ τὸ πᾶν δὴ δεσπόταισι
> Τοῖς πάλαι προύρριζον, ὡς ἔοικεν,
> Ἔφθαρται γένος.

Vide in Sylloge nostra:

> --- In te omnis domus inclinata recumbit.

Mentis vitio læsa figura.

Ouid. 1. Amorum:

> Nunc mentis vitio læsa figura tua est.

Vide alibi, Fecit amor maciem, Vultus suum habet sermonem, & sæpe cordis arcana prodit. Vide alibi, Pallentes abite curæ.

Aceto acrius. Melle dulcius.

Aceti varia consideratio est apud Plinium: & à poetis proprio epitheto acre dicitur. Apud Aegyptios præcipua & laudabilis fuit eius bonitas, vt etiam vini precium anteiret. Melle contra Hymettio & Hiblæo nil dulcius & suauius, fragrantius, & redolentius. Verum enimuero Cicero de Philosophia, siue in Hortensio, referente Nonio in dictione, Acre: Quod alterius ingenium sic dulce, vt acetum Aegyptium, alterius sic acre, vt mel Hymettium dicimus.

Ὀρτυγοτροφίαι: aut, ὀρτυγοκοπίαι.

Prouerbialiter dicuntur omnia ludicra, & inania exercitia. Vide Plutarchum de audiendis poetis, & ibi à Gulielmo Xylandro indicata. Suidas in dictionibus ὀρτυγοτροφεῖν καὶ ὀρτυγοκόπος, ludi quoddam genus describit, in quo coturnices, in gyrum collocatæ percuterentur, &c.

EX APPEND. IVNII CANTERI & aliorum.

Vulpes pilum mutat, non mores.

Resipere adagium videtur illa senis bubulci sententia, qua apud Suet. Vespasianus Cæsar perstrictus est: qui negata sibi gratuita libertate, quam imperium adeptum suppliciter orauerat, proclamauerit: Vulpem pilum mutare, non mores. Sensus est, titulis dignitatum, & amplissimis fortunæ muneribus corporis, non animi sordes tolli in veteratore & auaro homine: fortunam improbis & subdolis splendorem & nitorem corporis conferre, non abstergere animi illuuiem, ingeniique sordes: exuere hominem callidum pannis non item vitiis: vel, senectutem addere annos, non etiam virtutes. Huic Erasmi illud simile est Lupus pilum mutat, non mentem, Hodie Flandris trita sunt, Lupus non emendatur senio; &, Vulpes ætate fit astutior, non etiam melior.

INGRATITVDO.

ERASMI. *Ingratitudo vulgi.*

Qui significabit sibi molestam ingratitudinem, quod intelligat superiorum officiorum nullam haberi rationem, non inconcinniter vsurpauerit illud ex Odysseæ ε. quod idem est & aliis locis:

Μήτις ἔτι πρόφρων ἀγανὸς, καὶ ἤπιος ἔστω,
Σκηπτοῦχος βασιλεὺς, μηδὲ φρεσὶν αἴσιμα εἰδώς·
Ἀλλ᾽ αἰεὶ χαλεπός τ᾽ εἴη, καὶ αἴσυλα ῥέζοι.

Id est,

Posthac ne placidus sit quisquam, neue benignus,
Nec mitis, iustique tenax Rex sceptriger vnquam:
Sed semper ferus esto, & semper iniqua patrato.

Viuum noueris.

Alibi retulimus, Vitorum meminisse oportet. Id meretricula in Truculento Plautina detorquet in alium sensum, amatorem pro mortuo ducens, qui desierat esse dando: Dum viuit, inquit, hominem noueris: vbi mortuus est, quiescas: Te dum viuebas, noueram. Pecunia iuxta Hesiodum, anima est mortalibus: ea amissa, exanimis est homo.

Ale luporum catulos.

Theocritus in Hodœporis:
Θρέψαι καὶ λυκιδεῖς, θρέψαι κύνας ὥς τυ φάγωντι.

Id est,

Pasce canes qui te lanient, catulosque luporum.

Prouerbium est, teste interprete, in eos, qui læduntur ab iis, de quibus bene meriti sint, aut in ingratos. addit ille dictum Socratis, κακοὺς ποιῶν εὖ, θρέψαι λύκους: Malis faciens bene, nutrit lupos: Nam plerumque solet id vsuuenire illis, qui catulos luporum enutriunt. Extat super hac re non inelegans Epigramma, quanquam incerto Authore, de oue lupi catulum alente suis vberibus:

Τὸν λύκον ἐξ ἰδίων μαζῶν τρέφω, οὐκ ἐθέλουσα,
Ἀλλά μ᾽ ἀναγκάζει ποιμένος ἀφροσύνη.
Αὐξηθεὶς δ᾽ ὑπ᾽ ἐμοῦ κατ᾽ ἐμοῦ πάλι θηρίον ἔσται,
Ἡ χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται.

Id est,

Lacto lupum vberibus propriis non sponte, sed horsum
Me demens adigit pastor vt id faciam.
In me rursus erit fera postquam creuerit ex me.
Natura haud vnquam vertitur officiis.

De canibus autem sumptum est ex Actæonis fabula, à suis ipsius canibus dilacerati. Nam & hoc indicant enarratores Theocriti. Ex quibus facile liquet, quodnam sit illud prouerbium antiquum, cuius meminit M. Varro in libris De re rustica, tractans de canib. alendis. Diligenter, inquit, vt habeant cibaria, prouidendum. Fames enim hos ad quærendum cibum ducit, si non dabitur: & à pecore abducet, si non præbebitur. Nisi, vt quidam putant, & illuc peruenerint, vt prouerbium attollant antiquum, vel etiam vt aperiant de Actæone, atque in dominum adferant dentes. Idem in Phœbo, citante Nonio: Crede mihi, plures dominos comedere serui, quam canes. Quasi id Actæon occupasset, & ipse prius suos comedisset, &c. Huc vsque Varronis relata. Cæterum legimus & leones & dracones nutriciis suis gratiam officii retulisse. Verum nulla est fera tam ingrata, quæ sit cum hominibus ingratitudine conferenda.

Aries nutricationis mercedem persoluit.

Κριὸς τροφεῖα ἀπέτισεν, id est, Aries alituram rependit. Citatur ex Menandro. Quadrat, vbi quis pro bene factis maleficium reponit. Allegoria sumpta est ab eo quod aries cornibus impetat, aut vas in quo pabulum apponitur, ipsosque quorum opera nutritus est, aut etiam nutritur, cornibus incessit. Effertur & ad hunc modum prouerbium, κριοῦ διακονία, id est, Arietis ministerium: pro officio collato in ingratum, qui beneficium iniuria penset. Huic affine quod est apud Aristophanem in Vespis, ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον, id est, Vallus vitem.

Qui canem alit externum.

Ὃς κύνα τρέφει ξένον, τούτῳ μόνον λίνος μένει, id est, Qui canem alit peregrinum, huic præter funiculum nihil fit reliqui. Qui beneficiũ collocat in ingratum, perdit operam. Nam canis alienus relicto fune quo alligatur, pristinum dominum repetit. Sapit & hoc vulgare quiddam, mea quidem sententia.

Hirundines sub eodem tecto ne habeas.

Ὁμωροφίους χελιδόνας μὴ ἔχειν. hoc est, Hirundines ne habeas sub eodem tecto. Diuus Hieronymus Aristotelis authoritatem secutus, interpretatur abstinendum à commercio garrulorum & susurronum. Verum hoc interpretamentum refellitur apud Plutarchum Symposiacon decade octaua. Nam haud æquum videri, vt auem domesticam, & humani conuictus citra noxam amantem, perinde vt sanguinariam & rapacem propellamus. Quod enim de garrulitate causantur, id esse friuolum: cum gallos, graculos, perdices, picas, cumque his alias complureis multo magis obstreperas non arceamus a domestico contubernio: imo nihil pene minus in hirundinem conuenire, quam garrulitatem. Ne id quidem accipiendum videtur, quod quidam Pythagoricum symbolum ad tragœdiam, quæ de hirundine fertur, referunt, quasi triste omen secum adferat. Nam hac ratione philomenam item eiici oporte re, vt quæ ad eandem pertineat tragœdiam. Itaque vero propius videtur, ob id improbatam hirundinem, quod eidem malo videatur obnoxia, quo infames habentur aues aduncis vnguibus. Siquidem carnibus victitat, & cicadas, animal maxime vocale ac musis sacrum, venatur: præterea humi volans minutis animantibus insidiatur, deinde sola auium in tectis versatur, nullam adferens vtilitatem. Nam ciconia quum ne tecto quidem vtatur nostro, tamen haudquaquam mediocrem contubernii gratiam refert, bufones, serpentes, hostes hominum è medio tollens. Contra hirundo, posteaquam sub nostro tecto suos educauit pullos, abit nulla relata gratia communicati hospitii. Denique, quod est omnium grauissimum, duo duntaxat animalia domestica sunt, quæ nunquam humano conuictu mansuescunt, neque tactum admittunt, neque consuetudinem, neque vllius rei aut disciplinæ communionem. Musca semper pauitat ne quid mali patiatur, & ob hanc causam indocilis ac semifera. Hirundo item natura videtur hominem exosa habere, proinde nec cicuratur, vtpote diffidens semper, semperque suspicans mali quippiam. His de rebus, recte Pythagoras contubernalem ... ctorem ingratum parumque firmum, hirundinis symbolo monuit ablegandum. Huiusmodi ferme Plutarchus eo quem ostendi loco. Quibus illud vnum videtur addendum, Ciceronem, seu quisquis is fuit, in Rhetoricis ad Herennium, infidæ amicitiæ similitudinem ab hirũdinibus mutuari, quæ vere ineunte præsto sint, hyeme instante deuolent.

Pro beneficentia Agamemnonem vlti sunt Achiui.

Ἀντ᾽ εὐεργεσίας Ἀγαμέμνονα τίσαν Ἀχαιοί.

Id est,

Pro meritis male tractarunt Agamemnona Graii.

Quidam ad hunc efferunt modum:

Ἀντ᾽ εὐεργεσίας Ἀγαμέμνονα δῆσαν Ἀχαιοί.

Id est,

Pro benefactis vinxerunt Agamemnona Graii.

Dicebatur in ingratos, qui pro summo beneficio summum rependunt maleficium. Agamemnon enim tot exhaustis laboribus in expugnanda Troia pro dignitate Græciæ, domum reuersus, veste inexplicabili inuolutus, interfectus est à Clytemnestra, auxiliante Ægistho adultero. Annotatum est hoc fere accidere iis de Repub. bene meritis, vt pro benefactis pessimam gratiam retulerint a populo. Pindarus in Pythiis hymno 4, φαντὶ δ᾽ ἔμμεν τοῦτ᾽ ἀνιαρότατον, καλὰ γινώσκοντ᾽ ἀνάγκᾳ ἐκτὸς ἔχειν πόδα. id est: Aiunt autem hoc esse molestissimum, qui norit honesta necessitate foris habere pedem. Hoc est, non frui bonis, cum ipse benemeritus sit de aliis, sed pro benefactis male audire.

Pro perca scorpium.

Ἀντὶ πέρκης σκορπίον, id est, Pro perca scorpium. Vbi quis optima captans, pessima capit. Nam perca piscis est vel maxime laudatus, cuius identidem meminit Athenæus, gulonum delicias recensens. Scorpius lethalis est: quanquam est & piscis huius nominis contempti saporis, de quo magis sentire videtur adagium. Simili figura dixit Lycophron:

Ὁ δ᾽ ἀντὶ πίπους σκορπίον λαιμῷ σπάσας.

Id est,

At scorpium ille glutiens pipus vice.

Est enim pipo auis genus.

Nemo benemerito bouem immolauit, præter Pyrrhiam.

Οὐδεὶς εὐεργέτῃ βοῦν ἔθυσεν ἀλλ᾽ ἢ Πυῤῥίας, id est, Nemo bouem immolauit benemerito, nisi Pyrrhias. Hoc prouerbio quondam vtebantur, si quando quis extitisset homo insigniter gratus, qui beneficium acceptum ampliter repensaret. Plutarchus in Quæstionibus Græcanicis, vnde sit natum adagium enarrat ad hunc modum. Nauis quædam piratica appulit ad insulam Ithacensem, in qua forte fortuna senex quidem erat vna cum cadis fictilibus plenis pice. Pyrrhias quidam Ithacensis, vt opinor, negociator, senem ... precio redemit à piratis: non ob id quod eo sibi foret opus, sed partim quod misertum esset senilis fortunæ, partim hominis oratione persuasus. Emit autem vna cum sene cados illos picarios: idque authore sene. Deinde profectis piratis, quo Pyrrhiæ gratiam referret senex, quod non ob lucri cupiditatem, sed ob beneuolentiam sese liberum fecisset, indicauit in cadis multam pecuniæ vim pici admixtam, abditam esse. Qua reperta, cum Pyrrhias derepente diues esset redditus, cum magnifice collaudauit senis erga se gratitudinem, tum eidem bouem immolauit officii præmium. Atque hinc re iam peruulgata natum prouerbium, de gratia prolixe relata. Veteres enim regale sacrum & magnificum, opiparumque conuiuium βουθυσίαν appellant. Accommodabitur recte prouerbium & in vulgatam mortalium ingratitudinem, adeo vt vix vnum reperias, qui meminerit officii. Non abludit hinc exemplum Euangelicum, quo è decem lepra Christi beneficio liberatis, vnus duntaxat reuersus est qui gratias egerit.

Simul & misertum est, & interiit gratia.

Ἅμ᾽ ἠλέηται, καὶ τέθνηκεν ἡ χάρις.

Id est:

Simul & misertum est, interiitque gratia.

Senarius prouerbialis apud Zenodotum, dici solitus in ingratum; qui simulatq; leuatus est malis, desinit meminisse beneficiorum eius, cuius opera restitutus est: iuxta illud, Si dolet, meminit: si placet, obliuiscitur. quum contra admoneat prouerbium:

Χάριν λαβὼν μέμνησο, δοὺς ἐπιλάθου.

Id est:

Memineris accepti, dati obliuiscere.

Idem docet in Moralibus Seneca:

Beneficii accepti meminisse oportere, dati obliuisci.

At nunc ita est ingenium vulgi, vt fragilis sit beneficiorum memoria, iniuriarum tenax. Et iuxta Plautum: Si quid iuues, pluma leuior gratia: si quid offendas, plumbeas iras gerunt. Celebrantur in eandem sententiam hi quoq; versus:

Ἀεὶ δ᾽ ὁ σωθεὶς ἐστὶν ἀχάριστος φύσει.

Id est:

Seruatus vsque ingratus est, & immemor. Et:

Μετὰ τὴν δόσιν τάχιστα γηράσκει χάρις.

Id est:

Post munus ilico consenescit gratia.

In senem ne quod collocâris beneficium.

Γέροντι μηδέποτε μηδὲν χρηστὸν ποιεῖν. id est, Ne quidvnquam beneficii collocaris in senem. Refertur nominatim prouerbii vice ab Aristotele libro Rhetoricorum secundo, καὶ ὅς τις συμβουλεύει μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντας, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία, μή ποτ᾽ εὖ ἔρδειν γέροντα. id est, Qui consulit, ne quis cum sene ineat amicitiam, huic testimonii loco est prouerbium, Ne quando bene merearis de sene. Dicitur hodieque vulgo, Neque in senem, neque in puerum collocandum esse beneficium: propterea quod alter non refert, alter non meminit. Extat & huiusmodi quoddam apud Diogenianum adagium, μή ποτ᾽ εὖ ἔρδειν γέροντας, μηδὲ γυναῖκα, μηδὲ παῖδας, μηδὲ κύνα τινός, μηδὲ λάλον κωπηλάτην. i. e. Ne quid beneficii colloces, neque in senes, neque in mulierem, neque in puerum, neque in canem cuiuspiam, neque in garrulum remigem, propterea quod perire videatur, quod in eiusmodi genus hominum insumitur. Seneca de Beneficiis iij. Sic fit, vt præceptores eorumque beneficia intercidant, quia totam pueritiam relinquimus: sic & vt in adolescentiam nostram collata pereant, quia ipsa nunquã retractatur.

Hostis non hostis.

Ἀπόλεμος πολέμιος, id est, Citra bellũ hostis. Dicitur qui nulla lacessitus iniuria, tamẽ quæ sunt hostium facit, aut qui pacis obtentu facit hostilia. Conueniet etiam in illos, qui prius quam expostulauerint de iniuria cum amico, iam lædunt inimice.

Arietis ministerium.

Κριοῦ ἀγανοία, Arietis ministerium, Suidas & Zenodotus sic referunt, quasi dici solitum de officio in ingratos collocato. Siquidem aries cornibus ferit pascentem. Hesychius ita refert, quasi congruat in eos, qui spe cuiusuis præmioli inseruiunt indignis. Quum pueros inuitamus ad ministerium, pollicemur aliquid, puta talos aut nuces. Itidem in apologo quoniam opinor dixit aries: Inunge, dabo tibi talos. Addita stellula in editione Aldina indicat κατέλειψε esse verbum subdititium: opinor legendum κατάλειψον, ἀστραγάλους. Huius obiter mentionem fecimus in prouerbio, Aries nutricationis præmium. Est aliud in ingratos prouerbium, quod superius à nobis relatum est.

Ἀντ᾽ εὐεργεσίης Ἀγαμέμνονα δῆσαν Ἀχαιοί.

Id est:

Pro benefactis vinxerunt Agamemnona Graii.

Reperi citatum citra autoris titulum. Interim in scholiis Græcanicis inueni, in porticu Stoæ, quæ Varia dicebatur & regis, complures fuisse Mercurii statuas, partim à plebeiis, partim à principibus positas: vna erat ex his, quæ carmen hoc insculptum habebat antiquis literis. Hinc venit in prouerbium. Hoc quicquid est, suo loco erat addendum: sed iam ea charta exierat manus meas.

EX APPEND. ERASM.

Ingratitudo vulgi.

Μήτις ἔτι πρόφρων, ἀγανὸς, καὶ ἤπιος ἔστω
Σκηπτοῦχος βασιλεύς, μηδὲ φρεσὶν αἴσιμα εἰδώς·
Ἀλλ᾽ αἰεὶ χαλεπός τ᾽ εἴη, καὶ αἴσυλα ῥέζοι.

Posthac ne placidus sit quisquam, neve benignus,
Nec mitis, iustique tenax rex sceptriger vnquam:
Sed semper ferus esto, & semper iniqua patrato.

Vtemur, quoties nos beneficii in immemorem collati quodammodo pœnitebit.

IVNII. *Gubernatori somnolento ne benefacito.*

In Suidæ Collectaneis adagium istud legitur, μήποτ᾽ εὖ ἔρδειν γείτονος κύνα, μήτε κυβερνήτην φίλυπνον, i. e. Nunquã vicini cani, aut somnolento gubernatori benefacito. Admonet prouerbium, inutiliter non esse consumendum beneficium, vnde vel ad te nihil rediturum sit fructus, vel præsens detrimentum expectandum. Vicini canis bene pastus redit ad priorem dominum: Gubenator somno deditus, maximo periculo & fortunas negociatoris omnes, & vitam ipsam exponit.

COGNATI. *Canes nutrire.*

Prouerbiale apud eundem poetam in Viatoribus, in ingratos, qui magnis beneficiis affecti, malam gratiam referunt. Hi enim canibus & lupis conferuntur. Nam plerunq; etiam læduntur ii, qui catulos luporum enutriunt. De canibus autem sumptum est ex Actæonis fabula: Nutri canes, inquit Comates, vt te deuorẽt. Qui autem canem alit peregrinum, & in ingratum collocat beneficiũ, perdit operam.

Pertusum vas.

In ingratos, profanos, & iudicio damnatos homines, inexplicabili continentia præditos, qui propter infidam animi compagem, obliuionemq; fluxam eorum quæ honesta iustaque percepissent, nihil quicquam infusum continere possent. Ideoque Lucretius ait libro tertio.

Deniq; animi ingratam naturam pascere semper,
Quod faciunt nobis annorum tempora circum.
Cum redeunt, fœtusq; ferunt, variosq; lepores,
Nec tamen explentur vita in fructibus vnquam:
Hoc vt opinor, id est, æuo florente puellas.
Quod memorant laticem pertusum coniungere in vas
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.

Idem libro sexto, in principio, de Epicuro:

Partim quod fluxum pertusumq; esse videbat,
Vt nulla posset ratione explerier vnquam.

Plato in Gorgia, Perforatum dolium vocat. Sumptum est à notissima Danaidum puellarum fabula: cuius fabulæ mentionem faciunt Lucianus in Timone & in Hermotimo, Horatius in Odis, & Tibullus. Plautus in Pseudolo: In pertusum ingerimus dicta dolium operam ludimus. Iuuenal. satyr. vi.

Semper aquam portes ad rimosa dolia.

Vide alibi, Rimosus.

Vapula Papiria.

Prouerbium est ortum à quadam ancilla: quæ libertate donata à Papiria hera sua, patronam mox contempsit: ac manumissa, & libertate freta, mox benemeritam ingrate aspernata est. Ancilla enim illa continuo se libertam salutauit, cum patronam salutare deberet (qui enim manumissi erant, mox manumissori, Salue patrone, dicere solebant) & patronæ dixit per contemptum, Vapula Papiria. Plauti verba sunt:

Ideo dico, Liberta salue, vapula Papiria.

Ingrato credita pereunt.

Vtimur, quoties significamus, collocata in hominem ingratum perire, Catullus ad seipsum:

Omnia quæ ingratę perierunt credita menti.

Nihil fecisse benigne ingratum.

Sic veteres & Catullus in ingratum. Plautus in Cistell. Faciam, facis benigne. & in Captiu. Facis benigne.

POLYDORI VIRGILII.

Serra gloriatur contra trahentem.

In eum qui per se nihil valens, laudem eius rei quam alieno auxilio confecit, tantum verbis in se transmouet: non aliter, atq; si serra de secto ligno glorietur: quod totum trahentis labori debetur. Esa. x. Non dissimile illud eiusdem: Lutum contra figulum cogitat. vbi quis illum conatur lædere, quem in se vitæ & necis ius habere non ignorat.

PETRI GODOFREDI. *Equus suo defraudatus pabulo, ignauus.*

Eo innuit vulgus, ingratis, aut iis à quibus iustum præmium expectari non potest, merito homines languide, & non exacte operã suam præstare. Qualis enim merces, talis merx.

CAROLI BOVILLI. *Rota plaustri male vncta stridet.*

De iis, quibus aut muneribus, aut mercede, aut alia re minus satisfactum est. Isti enim non desinẽt molesti esse prius, quam quod sibi deberi putant, accipiant. Rotas per luminis vel seui inopiam arido, & rauco axium suorum volumine stridere norunt, qui non plane obsurduerunt.

GVIL. GENTII, *Mus in pera, &c.*

Hoc prouerbium cum nonnullis aliis ab Innocentio Pontifice citatur in c. etsi de Iud. Iudæi, inquit, nobis illam retributionem impendunt, quam (iuxta vulgare prouerbium) mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu, suis consueuerunt hospitibus exhibere. Enarrantur & alia in iure Pontificio: Vno collyrio, instar empirici omnibus morbis mederi: cap. necessa. dist. xxix. Facibus

solem adiuuare: cap. si omnia, vj. q. I. quod de superuacaneis & absurdis dici consueuit: Frustratim lupus comedit agnum. xiij. q. I. cap. Ecclesias. Simile est illud ab Iurisc. nostri seculi crebro vsurpatum, Hæret tanquam mus in pice: cum quis pendet ambiguus, incertusq; quo se explicet. Et, Sinapi post prandium: ab Zasio aduersus Eckium, de re intempestiua.

INGRATA OB VETVSTATEM.

ERASMI. *Piscis nequam est, nisi recens.*

Piscis nequam est, nisi recens, manet in hunc vsque diem vulgo celebre. Dicitur autem peculiariter in hospitem, aut vulgarem amicum, qui primo quidem aduentu non ingratus est, cæterum ante triduum exactum putet. Plautus:

Quasi piscis itidem est amator lenę: nequam est, nisi recens.

Iocatur apud Alexidem quispiam, citante Athenæo, quod cum nonnulli frugaliores abstinerent ab iis quibus esset anima, ipse nihil huiusmodi attulisset: nempe mercatus pisces mortuos. At hodie qui vendunt, tremore manus assimulant viuere, ante biduũ mortuos.

Piscis repositus.

Ἀποκείμενος ἰχθύς, id est, Repositus piscis in prouerbium abiisse videtur, aduersus eos qui nihil seruant in posterum. Nam pisces olim in deliciis erant. Et prudentis est, è cibis semper aliquid habere sepositum, quo subitum excipiat hospitem: nec Achillem Homericum imitari, ad quem cum accedunt oratores, aut Priamus, domum inanem ac famelicam ostendunt. Videtur autem sic efferendum adagium: τὸν ἀποκείμενον ἰχθὺν οὐ δεῖ ἐς τὸ μέσον ἕλκειν. id est: Piscem repositum non oportet in medium retrahere. Plutarch. in Symposiacis: ἐγὼ δὲ γελάσας, ἐκεῖνον δὲ, εἶπον, ὦ ἑταῖρε τὸν ἐκ τῆς παροιμίας ἀποκείμενον ἰχθὺν οὐχ ἑλκόμενον εἰς μέσον μετὰ τῆς πυθαγορικῆς χοίνικος, id est, At ego ridens: Quin illum, inquam, de quo prouerbium fertur, repositum piscem, qui in medium non trahitur vna cum chœnice Pythagorica. Licebit accommodare ad sermonem, aut fabulam, per se non admodum venustam, quæ tamen iteretur non sine tædio. Conueniet in parcum ac de crastino solicitum.

Antiquiora diphthera loqueris.

Ἀρχαιότερα διφθέρας λαλεῖς, id est, Antiquiora diphthera loqueris. In eos quadrat, qui nugas narrant: aut de rebus nimium priscis & iampridem obsoletis. Nam diphthera res quædam erat, ex priscis illis fabulamentis relicta. Siquidem aiunt, diphtheram pellem fuisse eius capræ, quæ Iouem lactarit: in qua creditum est antiquitus, illum omnia scribere quæ fierent. Vnde quæ nec in historicorum literis extarent, nec in hominum memoria seruarentur, ea velut ex Iouis diphthera petita dicebantur. Quin subinde apud Aristophanem, ἀρχαῖα, παλαιά, id est, prisca atq; antiqua, pro nugamentis leges: quod antiquitas fere fabulosissima sit, opinor, & ἀρχαϊκῶς, pro eo quod est deliranter ac stulte. Simili modo vocamus κρονικὰ, vetera & obsoleta, desitaque. Sic apud Athenæum lib. VII. quispiã, Arrianus opinor. ταῦτα σιτία κρονικά ἐστιν ὦ ἑταῖρε. id est: Isthæc Saturnia sunt ô amice cibaria. Poetæ fingunt Saturnum regno pulsum, & huius loco regnare Iouem.

A Nannaco.

Ἀπὸ νανάκου, id est, A Nannaco. Cum significamus rem ab extrema vsque antiquitate repetitam. Nannacus rex ante Deucalionem fuisse narratur, qui diluuium futurum præuiderit. De quo mentionem fecimus & alibi. Meminit huius & Stephanus in dictione ἰκόνιοι, referens alterum ab eodem ortum prouerbium, ἐπὶ καννάκου κλαύσειν, id est, Sub Cannaco flere. Etiamsi in Stephano pro καννάκου, legimus ἀννάκου. Latini consimili figura dicunt, Ab Aboriginum seculo repetita: &, Perinde quasi cum Euandri matre loquaris. Non discrepat ab hoc illud, πρεσβύτερος κόδρου· καὶ, ἀρχαιότερα τῆς διφθέρας λέγεις, id est, Antiquior Codro: &, Antiquiora diphthera loqueris.

Res Cannacæ.

Τὰ καννάκου, id est, Res aut mala Cannacæ, Bifariam hac vtebatur parœmia: vel de rebus ob vetustatem admirandis, vel de lamentis & complorationibus miseris ac lachrymosis. Cannacas quispiam Phrygum rex, quemadmodum narrat Hermogenes in Phrygiis: qui cum præuidisset euenturum diluuium, conuocatis omnibus ad templa deorum, multis lachrymis supplicabat diis, vt id malum auerterent. Vnde Herodes iambographus inquit, ἵνα τὰ καννάκου κλαύσω, id est: Vt Cannacæ more plorem. Hæc referuntur à Zenodoto Plin libro trigesimosexto. Cannacum inter statuarios nobiles recenset. Stephanus in dictione Iconium, meminit adagii: nisi quod Annacum appellat, non Cannacum, aut Cannacam: & de fabula nonnihil euariat. Ait enim, Annacum quendam vixisse super annos trecentos. Itaque vndique consulta oracula, quousq; victurus esset. Responsum autem, mortuo Annaco peritura vniuersa: quo defuncto, successisse diluuium Deucalionis. Cæterum audito responso, magnopere luxisse Phryges: atque hinc de graui luctu ortum prouerbium, ἐπὶ ἀννάκου κλαύσειν.

Antiquior quam chaos & Saturnia tempora.

Χάους ἀρχαιότερος, i. Antiquior quam chaos. De re nimiũ prisca & obsoleta. Ibicus: πεπόταται δ' ἐν ἀλλοτρίῳ χάει. id est: Volat in alieno chao. Ac rursum, ὁ δὲ φλυαρεῖ, καὶ μάτην ἡμῶν λῆρον καταχεῖ τοῦ χάους ἀρχαιότερον καὶ κρονίων ἀπόζοντα, id est, Hic autem nugatur, ac temere nugas in nos infundit antiquiores quam chaos, ac Saturnia tempora redolẽtes. Alludit adagium ad chaos, ad quod poetæ deorum ac rerum omnium originem referunt. Ouidius opificium mundi hinc auspicatur quemadmodum & Hebræi.

Per antiquum diem.

Διὰ παλαιᾶς ἡμέρας. De re admodum obsoleta priscaq;. Refertur à Diogeniano. Finitimum illi, quod hodie non inscite iactatur in scholis philosophorum, Magno Platonis anno.

Pellenæa tunica.

Πελληναῖος χιτών, id est, Pellenæa vestis. De prisco cultu. Pellene peruetusta Achaiæ ciuitas, Protei patria: in qua diuersæ vestimentorum formæ fieri consueuerunt, attestante Suida. Iulius II. De rerum vocabulis vij. prodidit lænas Pellenicas olim nobiles fuisse, adeo vt in Iunoniis ludis ac certaminib. victori lacerna Pellenica præmii vice daretur. Astipulatur Strabo libro Geographiæ octauo. Diuersum igitur videtur illi, quod alibi diximus, Melitinus leuidensæ. Lepidius erit, si per ironiam adhibeatur. Velut si cui pro laboriosis ac diutinis officiis vile munusculum missum sit, dicamus, πελληναῖον χιτῶνα contigisse. Romæ quoq; vestes xeniorum loco missitari solitas, indicat Iuuenalis.

IVNII. *Cum Euandri matre loqui.*

Prouerbiali specie dictum est illud ab Au Gellio, Noctium Atticarum libro primo. Tu autem perinde quasi cum Euandri matre nunc loquare, sermone abhinc multis annis iam desito vteris. Hominem antiquarium, qui priscæ ætatis vocabulis obsoletis vti gaudet, & Apuleianæ dictionis delicias iam desitas, in vsum reuocare frequens insistit, cum Euandri matre loqui non inuenuste dicemus. quo spectat Phauorini philosophi admonitio ad adolescentem priscarum vocum cupidissimum, inauditum atque insolens verbum tanquam scopulum esse fugiendum. Euandri vero Arcadis, qui ob fortuitam fratris cædem extorris patria in Latium descendit ibique sedem firmauit, mater fuit Nicostrata proprio nomine, ab aliis Themis quoque dicta, Plutarcho testimonio, quoniam fatiloqua habebatur: vnde & à carminum oraculis Carmenta fuit appellata. Non abludit hinc illud apud eundem autorem libro decimosexto, capite decimo. Ego vero dicere atque interpretari hoc deberem, si ius Faunorum & Aboriginum didicissem; quasi diceret, si vocabula vetera, & primis Latii incolis vsitata didicissem. Aborigines autem ab Euandro Arcade literas accepisse primum refert Cor. Tacitus Annalium libro xj. Aborigines ante repertum papyri vsum extitisse, & scripturæ loco incisis lignorum taleolis vsos fuisse constat. vnde Symmachi illud: Mallem Aboriginum more dictionem salutis alternæ ligno aut corticibus scribere.

COGNATI. *Rancescit.*

Apud Gallos, vetusta & putida, quæque oculis vel auribus ingrata sunt & iniucunda, metaphoricos Rancescere dicuntur: apud Græcos σήπεσθαι, metaphora à cibis male conditis ducta. Iuuenalis:

Nam quid rancidius quam quod se non putat vlla
Formosam, nisi quæ de Tusca Græcula facta est?

id est, putidius. quia quæ rancescunt, etiam putere solent. Lucretius:

Vnde cadauere rancenti iam viuere vermes
Expirant? — Idem:
Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.

Vnde caro subrancida dicitur à Cicer. in Pisonem, quæ nimia vetustate corrupta fœtorem contraxit. Gell. libr XVIIj. c. VIIj. In collocandis verbis immodice faciunt, & rancide.

Aquas pluuias colligere.

Quintil. lib. decimo. Nec vero quod in quoque oratore optimum fuit, studio consecutus est tantum, sed vel pluuias, ac potius omnes ex sese ipso virtutes extulit immortalis ingenii beatissima vbertas. Non enim pluuias, vt ait Pindarus, aquas colligit, sed viuo gurgite exundat. Ad hoc alludit Budæus Ludouico Viuis ... bens, se aquas pluuias & collectitias iam fastidire. hoc est, dicta antiquorum & authoritates in commentarios regestas edere, ... floccifacere.

INITIVM LAVDATVM.

ERASMI. *Operi incipienti fauendum.*

Celebratissimum est, Honos alit artes: &, Virtus laudata crescit. Ita Pindarus Olympiacôn hymn. 6. ἀρχομένου δ' ἔργου πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές. id est: In initio facinoris, oportet faciem illustrem addere. Hoc est, fauendum aliquid egregii facinoris aggredientibus: simul vt ipsis addatur animus, & alii ad æmulationem prouocentur. At nunc plerique moleste obstrepunt, si quis quid tentet eximium. Potest & hic sensus accipi. Qui famam affectat, ...

ctat, hunc oportet ab egregio quopiam facinore auspicari. Permagni siquidem refert, vnde nominis sumas exordia.

In hoc calciamento pedem habet.

Dictum ibidem & illud adagii forma: ἴσω γὰρ ἐν τούτῳ πεδίλῳ δαιμόνιον πόδ' ἔχων. id est: Nouit enim se in hoc calciamento fortunatum habere pedem. pro eo quod est: Nouit has laudes in ipsum competere. Olim magnæ deliciæ erant in soleis & calceis. Nam pedilon Græcis est calciamenti genus, varium ac picturatum: dictum παρὰ τὸ τῷ ποδὶ περιειλεῖσθαι, eo quod pedi applicetur. Vt autem non omnis calceus conuenit cuiuis pedi, ita nec quæuis laus in quemuis congruit.

Cum paruula est, bona videtur spina.

Μικρόθεν ἡ ἄκανθα ἀγαθὴ φαίνεται, id est, Cum pusilla est spina, bona videtur. Pueritia semper amabilis, quemadmodum spina quoque innoxia est, atque adeo vesca etiam, donec ætate durescat. Sentit opinor de asparagis. Iactatur & inter Theologos illud: Qui maior est ætate, maior est iniquitate. Sic est rerum humanarum conditio, vt omnia suapte sponte degenerent in peius. Citatur ex Diphilo:

Πολιὸς τεχνίτης ἐστὶν ὁ χρόνος, ὦ ξένε,
Χαίρει μεταπλάττων πάντας ἐπὶ τὰ χείρονα.

Id est:

Est canus artifex ô Iupiter, dies:
Nam gaudet omnes deteriores reddere.

Vestigium ponere.

Vestigium ponere, pro attingere, dixit M. Tullius libr. De finibus quinto. Quanquam id quidem infinitum est in hac vrbe: quacunque enim ingredimur, in aliquam historiam vestigium ponimus. Refertur quiddam perquam facetum cuiusdam, Stratonici, ni fallor, qui in oppido quodam summis pedibus ingrediebatur, circumspectans interim: rogantibus quid ageret, respondit se timere, ne quem calcaret præconem. innuens illic esse præconum immodicam turbam. M. Tullius eiusdem operis libro quinto. Quid enim? Sapientia pedem vbi poneret, non habeat, sublatis officiis omnibus. Scio mihi alibi factam mentionem prouerbii, Pedem vbi ponat, non habet. Verum hic locus tum non occurrebat, indignus qui prætermitteretur eo quod ostendit elegantem vsum huius metaphoræ in rebus animi. Sentit enim, nullum esse locum sapientiæ, si tollatur officiorum delectus.

Primum Aegina pueros optimos alit.

Τὰ πρῶτ' ἀρίστους παῖδας αἴγιν' ἐκτρέφει.

Id est:

Ægina primitus optimos pueros alit.

De re quapiam, quæ melioribus initiis cœpta, paulatim ad deterius delabitur, vt pleraque mortalium faciunt. Exortum adagium ob Achillem, Patroclum, Aiacem, Neoptolemum: quod hi virtute præcelluerint, cum essent Æginetæ. Concinit his Strabo libro octauo, ostendens ex hac insula profectum Æacum cum sua posteritate. Nam Stephanus insulæ nomen inditum putat ab Ægina Æaci matre. Eandem aliquando maris imperium tenuisse, quæ ne cum Atheniensibus quidem in nauali ad Salaminem prælio de principatu certare dubitauerit, quum Persæ Græciam inuaderent. Huius meminit etiam Homerus. Est autem Cycladū nobilissima, quæ diu dicta fuit Oenone: vt indicat idem Strabo & Stephanus. Ob laborum autem tolerantiam & industriam frugalitatemque, dicti sunt Æginetæ Myrmidones: quum enim haberent terram superne lapidosam, inferne frumentis idoneam, fodientes, in cauernis habitare visi sunt formicarum more, & asportandis lapidibus quodam modo eius animantis industriam repræsentare. Deinde labente morum integritate, male cœperunt audire Æginetæ. id quod prouerbiis aliquot testatum est: quorum est illud Æginenses neque tertii neque quarti, vt dictum est in prouerbio de Megarensibus. Non dissimile illi, Quondam fuerūt strenui Milesii.

Primum Mars in filiis laudatus est.

Τὰ πρῶτ' ἄρης εἰς τοὺς παῖδας ἐπῃνεῖτο, id est, Initiò Mars laudabatur ob filios. De iis, qui initio specimen aliquod indolis egregiæ præ se ferunt, deinde paulatim in alios degenerant mores. Quemadmodum euenit Romanis olim strenuis, & Martem gentis autorem virtute referentibus post in degenerem prolapsis mollitiem: vt non sine causa Iuuenalis exclamarit:

—Sed vnde
Hæc tetigit Gradiue tuos vrtica nepotes?

Prouerbium refertur à Suida.

Fabarum arrosor.

Κυαμοτρώξ, id est, fabarum arrosor dicebatur, qui in creandis magistratibus vendebat sua suffragia, eoque quæstus gratia sedulo versabatur in comitiis. Quod vtinam hodie non fieret in creandis summis Ecclesiæ proceribus & orbis monarcha. Tunc à populo conuicio notati sunt, qui magistratulum ambienti fauebant accepta pecunia: nunc palam ponantur ingentia præmia, qui suffragantur in creando summo Pontifice & Cæsare. Quin & ipsi principes quidam simpliciter vendunt magistratus: & miramur collabi ciuitatum disciplinam. Priusquam repertus est vsus calculorum, quos Græci ψήφους appellant, suffragia nigris & albis fabis ferebantur. Vnde fabis victitare dicebantur, quibus hinc erat quæstus. Suidas citat senarium, sed (vt fere solet) tacito autoris nomine:

Κρινεῖ δὲ τούτους οὐ κυαμοτρὼξ ἀττικός.

Id est:

Hos iudicabit non fabæ esor Atticus.

Prouerbii meminit & Hesychius, indicans hunc morem fuisse apud Ætolos, vt cui alba faba obtigisset, is magistratum susciperet. Vnde ferre suffragia, siue sortiri, κυαμεύειν appellabant, & iudicem κυαμοβόλον. Nam & iudiciis quibusdam non voce, sed calculis ferebantur sententiæ. Manet in hodiernum vsque idem mos, vt in Epiphaniis rex conuiuii faba deligatur. Extat autem & apud Aristophanem in Equitibus:

—Νῷν γάρ ἐστι δεσπότης
Ἄγροικος ὀργὴν, κυαμοτρώξ.

Id est:

Nobis agresti est dominus ira, qui fabas
Arrodit.—

Dici poterit & in tenuem parcumque. Nam hinc sumpta est metaphora in magistratus affectatores, aut ex suffragiis suis venantes quæstum.

Autumnales arbores.

Est hoc quoq; dicendi genus petitum è medio, in eos qui adolescentes ingenio valent, sed nunquam ad frugem perueniunt. Per arbores autem autumnales, Iudas in sua epistola intelligit, eas quæ autumno florent, fructumq; nunquam ad maturitatem perducūt. In contextu autem Græco est, δένδρα φθινοπωρινά: quod sonat, arbores autumno fructibus marcidis, siue extremi autumni. Solent enim nonnullæ extremo autumno, præter temporis rationem, florere: idq; agricolis indicat, eas mox emorituras. Arbores quoque quarum flores vanescentes ad fructum non perueniunt, frugiperdæ dicuntur à Budæo in libro de asse. Vide alibi.

Principii boni, finis bonus.

A Gallis vsurpatur, tanquam prouerbii loco. Greg. Theolog. lib. ij Sentent.

Ἀρχῆς καλῆς κάλλιστον εἶναι καὶ τέλος,
Ὀρθῶς δοκοῦσιν οἱ ὅροι τῶν πραγμάτων.

Id est:

Cœptis bonis finem bonum succedere,
Negociorum rite monstrat exitus.

Idem Ibidem:

Ἀρχὴ καλὸν τέκτουσα τοῖς βροτοῖς πέρας
Βίου κάθαρσις ἐν θέως ἀσκουμένη.

hoc est:

Initium finem ferens homini bonum,
Diuina vitæ prorsus est lustratio.

Contra,

male instituta oratio exitum inuenire non potest: vt Cic. De natura deorum inquit. Galli sic efferunt:

De bon commencement, bonne fin. Et:
De bonne vie, bonne fin.

Aliqui addunt:

De bonne terre, bon tuppin.

Huic non absimile est illud Iurisc. Principale si non valet nec accessorium.

A Tartesso ad Tartarum.

Adagii loco vsus est, hoc ipso præcipue tempore, quo omnis viuendi ratio in peius mutata est. Quo modo locutum esse Homerum, testis est Strabo lib. iij. Immo & ab ipso Homero hoc emanauit. Tartessus autem vrbs est, in extremis Hispaniarum finibus sita, cum propter Arganthonium regem, inter senum exempla relatum (centum enim & quinquaginta annos dicitur regnasse) tum maxime ob loci fertilitatem celebris. Tartarum vero locum esse præcipitem inferorum, vbi scelerum pœnas impiorum animæ expendant, nemo fere ignorat. Est hoc Gallicum non dissimile. De ieunes anges à vieux diables tournons. Vidimus & nos Tornum, postquam ex ephebis excessit, statim male tornatum diabolum. Dæmones autem ex angelis factos, omnes fere sciunt. Et videmus frequenter, optimos adolescentes & temperatos, in procacissimos & asperos iuuenes euadere.

A vesta incipiens.

Illud non omiserim, quod ab Hesychio scriptum est, morem fuisse Græcis, vt Vestæ primitias facerent: atque inde prouerbium exortum, quod prætermisisse miror Erasmum, A Vesta incipiens. hoc est, ἀφ' ἑστίας ἀρχόμενος. Profertur vero à cursoribus circa sacra.

Ab ipsa vesta.

Plato in Eutyphrone: Nam prorsus ab ipsa Vesta mihi videtur huic vrbi nocere velle, qui iniuria te afficere tentat. Vide Erasmum nostrum, Ab ipso lare.

Argentum versum est in scoriam.

De negocii alicuius parum prospero successu, vel de eo qui ab adolescentia bonis studiis imbutus postea se luxui, inertiæ, aliis-

que vitæ turpitudinibus dedit: quale est; quod de Sionis vrbe deploratur, Esa j.

INIVSTITIA.

ERASMI. Stateram ne transgrediaris.

Μὴ ζυγὸν ὑπερβαίνειν, Id est: Stateram ne transilias. hoc est: Ne quid facias præter ius & æquum. Nam stateram olim æquitatis symbolum habuisse vulgo, vel Doricum illud prouerbium indicat, ϛαχάνης δικαιότερ@. id est: Trutina iustior Ad eum modum interpretatur Demetrius Byzantius apud Athenæum lib. Dipnosoph. x.

Lucrum malum, æquale dispendio.

Celebratum Hesiodium dictum:

Μὴ κακὰ κερδαίνειν, κακὰ κέρδεα ἶσα ἄτῃσιν.

Id est:

Ne male lucreris, mala lucra æqualia damnis.

Vtinam hanc sententiam cum mortales omnes, tum præcipue negociatores, non scriniis, sed pectori inscriberent suo, ducerentque non esse lucrum, quod iactura bonæ mentis comparetur: neque quicquam vtile esse, quod non idem sit honestum. Verum his magis arridet illud Ennianum:

Vnde habeas quærit nemo, sed oportet habere.

Sophocles Hesiodiam sententiam latius extulit:

Οὐκ ἐξ ἅπαντ@ δεῖ τὸ κερδαίνειν φιλεῖν.
Ἐκ τῶν γὰρ αἰσχρῶν λημμάτων πλείονας
Ἀτωμένους ἴδοις ἂν ἢ σεσωσμένους.

Id est,

Non vndecunque lucra gaude quærere.
Plerosque siquidem turpibus de quæstibus
Auferre damnum, non salutem videris.

Feruntur in eandem sententiam aliquot senarii prouerbiales:

Κέρδ@ πονηρὸν ζημίαν ἀεὶ φέρει.

Id est,

Dispendio vsque est fraude quæsitum lucrum.

Et: Τὰ δ᾽ αἰσχρὰ κέρδη συμφορὰς ἐργάζεται.

Id est,

At turpe lucrum adducit infortunium.

Huc pertinet quod alibi retulimus ex Isthmiis Pindari: τὸ δὲ πὰρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά. id est, Quod præter iustum est dulce, exitum habet amarissimum.

IVNII. Κλιμακίζειν.

Κλιμακίζειν νόμους, quod sonat Scalare, seu scalis frangere leges, specie prouerbiali dicetur, pro peruertere leges, & veluti cereas in quemuis sensum contorquere. Dinarchus orator in oratione pro Æschine: οὗτ@ κλιμακίζει τοὺς νόμους. id est: Iste leges in scalas frangit. Tractum à Climace, sic tortorias scalas nominãt. & iterum: ὅταν οὖν κλιμακίζῃ καὶ παράγῃ τοὺς νόμους. i. Quum igitur scalis frangat iste & distorqueat leges. Suidas addubitat, an potius legendũ βλιμάζῃ, hoc est, emulgeat: metaphora sumpta ab iis, qui apum fauos digitis exprimunt.

COGNATI. Briarei manus iniicere.

Hoc est, furaces & violentas, Hinc qui iniustam opulentiam colligunt, & facultatibus præda & rapinis partis ditantur, dici possunt Briarei manus iniicere. Briareus gigas fuit cui centum brachia & manus fuisse dicuntur, sæuissimus & immanis pyrata. Nazianzen.

Bruta fulmina.

Hodie fulmina bruta metaphorice accipiuntur, & ad interdictá Pontificia referuntur, quæ contra ius fasque esse censentur, ideoq; contemnenda. Bruta autem fulmina olim dicebantur, quę nihil portendere videbantur, quasi inania, & nulla ratione naturæ venientia, vt Plinius inquit.

Digito attingere.

Cicero sæpe μεταφορικῶς vsus est, pro minuta leuique iniuria quempiam afficere, si iniuria est appellanda, cum detrimenti nihil ignominiæque importatur. Inquit igitur libro v. Tusculan disputationum: Lælius, si digito quem attigisset, pœnas dedisset. id est, si vel leuissime tetigisset. Ita enim leuissimum & pene nullum tactum exprimere solebant. At Cinna collegæ sui consulis Cn. Octauii præcidi caput iussit. Plautus in Persa: Ne si me vno digito attigeris, ne te ad terram scelus affligam. Porcius Licinius apud Gellium libro decimonono, capite nono. Ignis homo est: si digito attigero, incendam syluam simul omnem. id est, si leuissime tetigero. A apud Terentium: Sine, digito si attigisses, ferres infortunium. Apud Græcos ἅπτεσθαι eodem intellectu capiebatur, vt testatus est Arist. in primo libro De ortu & interitu: ὥστ᾽ εἴ τι κινεῖ ἀκίνητον ὂν ἐκεῖν@ μὲν ἅπτοιτο ἂν τοῦ κινητοῦ, ἐκεῖνο δὲ οὐδέν, φαμὲν γὰρ ἐνίοτε τὸν λυποῦντα ἅπτεσθαι ἡμῶν, ἀλλ᾽ οὐκ αὐτοὶ ἐκείνου. Sed etiam, cum idẽ ostendere volebant, θιγεῖν aliquando dicebant: cuius verbi eadem vis est quæ huius superioris, eodem etiam sensu. Virgil. inquit:

—Nec solos tangit Atridas
Iste dolor.—

Tangere vsurpauit Terent. in Eunucho, pro lædere, acutaque voce alicuius existimationem violare; Quid Gnatho? quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio, nunquid dixi tibi? Summo autem digito attingere, prouerbialiter accipitur etiam, pro le[...] ter, & quasi negligenter. Ductum ex iis, qui onus tollentem ex[...] mis digitis, quasi dicis causa & perfunctorie adiuuant. Hoc v[...] est Cicero pro Cælio, & Iustinianus Institut. libro quarto, tit. public. iudic. qui vltimus est: Sed de publicis iudiciis hæc expo[...] mus, vt vobis possibile sit, summo digito, & quasi per indicem tetigisse: alioqui diligentior eorum scientia vobis ex latiorib[...] Digestorum seu Pandectarum libris Deo propitio aduentura[...] Vide alibi adag. ἐν κεφαλείῳ: &, Per indicem. item alibi, adag[...] Dicis causa.

Quo iure, quaque iniuria.

Prouerbiale est apud Terentium in And act. 1 scen. ij. qu[...] sunt, Fas & nefas, Nolis velis: pro, siue velis, siue nolis. Et sig[...] cat, quocunque modo, siue aliquo iure: & quacunque iniuria, [...] aliqua iniuria, siue iure, siue iniuria: significatque, Si iure [...] nequit, etiam cum iniuria factum iri omnino esse statutum. [...] sunt qui putent, hoc loco particulam Quę, abundare: esseq[...] hoc adhibitam solam, vt carminis fulciat hiatum. Hoc Græci [...] cunt: καὶ δικαίως, ἀδίκως. Per æqua & in iqua dixit Liuius, G[...] Soit à droit, ou à tort. Et est pronunciatum infinitum per ἰσο[...] μίαν variatum. Atque huiusmodi ferme figuræ omnes, quę c[...] stant ex contrariis, prouerbiales existimantur. Quod genus su[...] Fanda atq; infanda, facta atq; infecta, digna atq; indigna, iuuen[...] senesq;. Vide Erasmum primo De copia comment. Plaut R[...] Quomodo habeas, nihil refert, iure, anne iniuria, Cic. iv. Ver. N[...] quæro, iure an iniuria sint inimici.

Apes pessimæ furto proueniunt.

Cælius Calcagninus in defensione τῶν aduersus accusatio[...] σίγμα per Lucianum Samosateum. Quid vero dicam iudices, [...] quit, quod non solum μελίττας i. apes ipsas abducere, verum & [...] τήρους, id est, aluearia ipsa repugnante etiam Aristotele, cona[...] reuellere, in quibus magna vis μέλιτ@, id est, cibus ipse τῶν μελ[...] των asseruabatur: neq; hanc execrandam σίγμα tritum ho[...] num adagium exterruit, pessimas apes furto prouenire: sed e[...] ta μελιτίας nititur me omni conatu deturbare. Nam licet [...] inter animalia fera & domestica ambiguæ incertæq; sint, a[...] occupantis fiant: quum primum tamen in κυψέλην, id est cella[...] loculamentũ coactæ sunt, publicæ esse desinunt, & possessori [...] iudicantur. Iustinianus lib. ij. Institutionum iuris: Apum quoq[...] inquit, fera natura est. Itaque apes, quæ in arbore tua consede[...] antequam à te alueo includantur, non magis tuæ intelligun[...] esse, quam volucres, quę in arbore tua nidum fecerint. Ideo[...] si alius eas incluserit, is earum dominus erit. Fauos quoque, [...] quos effecerint, eximere quilibet potest. Examen quoque, qu[...] ex alueo tuo euolauerit, eousque intelligitur esse tuum, donec [...] conspectu tuo est, nec difficilis persecutio eius est. Alioquin oc[...] pantis fit. Varro apes, Musarum esse volucres testificatur: quod [...] si quando dispalatę sunt, cymbalis & plausibus in vnum loc[...] reducuntur. Cum enim nondum mansuefactæ, sed agrestes ta[...] tum essent apes, in arborum cauis mellificabant: id quod & ho[...] aliquando accidit. Ouidius:

Et in quercu mella reperta caua.

Quercus vero, Hesiodi testimonio, quem aduocat Theophra[...] iij. de plantis, φέρει μέλι καὶ μελίττας. Hesiod. ἐν ἔργ. καὶ ἡμερ.

—Οὔρεσι δὲ δρῦς ἄκρη μέν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας.

Vide ea quæ annotauimus in Alcyonem, siue de transformatio[...] Luciani.

Pecte.

Ea translatione pectere à Plauto non raro dicitur, qua à Tere[...] tio, depexum dare: & apud Varronem lib. vj. Come, tunde: hoc [...] pulsa & verbera. quod verbum & hodie quoque vulgo in Ga[...] vsurpamus.

Ab Herode ad Pilatum.

Subaudi, remittitur: qui à iudice iniusto ad iniustiorem, vel q[...] ab vno auxilium petens ad alterum ire iubetur, quo sic ludifice[...] Luc. xxiij.

Τοὺς ἄλλους ἐράνιζ᾽, ἀπὸ δ᾽ ἕκτορ@ ἴσχεο χεῖρας

Nummum posce alios, caue poscere ab acceptatore.

In aliis legitur:

Τοὺς ἄλλους ἐνάρυζ᾽, ἀπὸ δ᾽ ἕκτορ@ ἴσχεο χεῖρας.

Castigationem superioris versus, vt videtur, Homerici à Dio[...] ne per metathesim vsurpati, debemus Paulo Leopardo, q[...] non alium habet Flandria nostra, ingeniorum ferax, vel huma[...] niorem vel doctiorem. Legendo ἐράνιζε, id est, stipem posce, & ἕκ[...] τορ@ à δέχομαι, commode vtemur, cum ioco petaces à nobis [...] mouebimus: item serio, cum monebimus amicũ, vt auari aut c[...] piosi, sed improbi hominis opes ne attingat: vel, cum potentio[...] ne litem suscipiat. Sin magis placet, ἐνάρυζε, id est, spoliabat, s[...] ἕκτορ@, qui ab ἔχω dictis videtur: quadrabit in eum, qui infirmio[...] & pauperem arrodit, eiusque facultatibus insidias struit, inta[...] potentiore.

INSALVBRITAS.

ERASMI. Herculana scabies.

Ἡράκλει@ ψώρα; id est, Herculana scabies: de scabie iucunda [...] facileq[...]

cileque sanabili, interprete Suida: aut quæ desideret Herculana est calida balnea. Narrant enim, Herculi laboribus illis ingen-tibus fatigato Palladem ac nymphas crebro balnea feruentia sup-peditasse. Vsum huius adagii non indicat neq; Zenodotus, neque Suidas. Equidem opinor dici posse vel in eos qui multo studio alio-ue labore valetudinem offenderunt, vt quibus aliquo laxamento sit opus: vel in eos qui blandis adulationibus deliniti, veluti iucun-da quadam scabie pruriunt.

Herculanus morbus.

Ἡράκλειος νόσος, id est, Herculanus morbus. Hunc Dicæar-chus apud Zenodotum eum existimat esse, quem alii sacrum, alii comitialem appellant. Est autem ex eorum numero, quibus nulla medicorum ope succurri potest: propterea quod diuinitus immit-ti creditur, eoque cognomen additum est sacro. Apuleius in pri-ma defensione, diuinum appellatum putat, quod diuinam, id est, rationalem animi partem violet. Nasci, quoties caro in humo-rem crassum & spumidum, inimico igni conliquescit. Signa esse, graue caput, ceruicem torpentem, tempora pulsata, auris præ-que dextræ tinnitum. Deprehendi potissimum incenso lapide gagate & rotæ figularis circumactu. In hunc aiunt Herculem in-cidisse, vel propter immensos labores, vel immittente Iunone. Heraclitus arrogantiam sacrum morbum vocauit: vel quod id tali summos plerunque viros consequi soleat, vel quod sola mors remedium adferat. Herodotus in Thalia refert, Cambysen huic obnoxium morbo quosdam sibi maxime familiares per insa-niam occidisse. Herculem item liberos suos interimentem indu-cunt tragici poetæ. Herculanus appellatus videtur, quod vt ille in-uictus, ita hic nulla medicorum ope superabilis. Quanquam A-ristoteles in Problematis sectione trigesima, problemate iuxta Theodorum primo, putat Herculem vere huic morbo obnoxium fuisse: atque omneis adeo, qui vel ingenio, vel studio philosophiæ, vel in administranda republ. vel in aliis artibus excelluerunt, atræ bili obnoxios fuisse. Equidem non video quamobrem hoc de-beat inter adagia referri, nisi sacrum aut Herculanum morbum appellemus, tumorem animi, aut aliud aliquod vitium insanabile: quod genus est in senibus auaritia, in mulieribus loquacitas. Nam in omnibus fere Græcorum collectaneis video prouerbii titulo ascalefi.

Ipsa senectus morbus est.

Terentius in Phormione: Ipsa senectus morbus est. Prouer-biali figura dictum videtur. Nam in senibus vt absit morbus, ipsa senecta per se mala valetudo est. Vnde illud frequens apud Ho-merum, χαλεπὸν γῆρας: id est, Molesta senectus. Iliad. θ.

Σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ τε γῆρας ὀπάζει.

Id est:

Viribus effœtum, iam te premit aspra senectus.

Et apud Vergilium:

—Subeunt morbi tristisque senectus.

Horatius in Arte poetica:

Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt.—

Iuuenalis:

—Circumsilit agmine facto
Morborum omne genus.—

Positem in carmine de Senectutis incommodis:

—Teterrima porro
Senecta morbus ingens
Nullis arcerive potest, pellive medelis,
Quin derepente oborta
Corporis epotet succos, animique vigorem
Hebetet.

Item testatur senarius ille prouerbialis:

Φοβοῦ τὸ γῆρας· οὐ γὰρ ἔρχεται μόνον.

Id est:

Metue senectam: non enim sola aduenit.

Item:

Χαλεπὸν τὸ γῆρας ἐστὶν ἀνθρώποις βάρος.

Id est:

Pergraue senectus est onus mortalibus.

Citatur ex Antiphane:

Σφόδρ' ἐστὶν ἡμῶν ὁ βίος οἴνῳ προσφερής·
Ὅταν ᾖ τὸ λοιπὸν μικρὸν, ὄξος γίνεται.

Id est:

Est vita vino nostra quam simillima:
Vbi paululum restat, in acetum vertitur.

Item ex eodem:

Τὸ γῆρας ὥσπερ βωμός ἐστι τῶν κακῶν,
Πάντ' ἐστ' ἰδεῖν εἰς τοῦτο καταπεφευγότα.

Id est:

Quædam est malorum ara senectus omnium,
Adeo videre est cuncta ad hanc recurrere.

Rursus ex eodem:

Πρὸς γὰρ τὸ γῆρας ὥσπερ ἐργαστήριον,
Ἅπαντα τἀνθρώπινα προσφοιτᾷ κακά.

Id est:

Miseram ad senectam, vt ad officinam quampiam
Mala vniuersa confluunt mortalium.

Huc allusit anus Plautina, quæ tarditatem incessus excusans ait se graue pondus gestare: Tantum, inquit, hoc oneris, quod fe-ro. Quid oneris? Annos septuaginta & quatuor. Item M. Tul-lius in Catone maiore: Quæ plerisque senibus, sic odiosa est, vt o-nus se Ætna grauius dicant sustinere. Aristoteles quinto De ani-malibus lib. senectutem appellat νόσον φυσικὴν, id est, Morbum na-turalem: quemadmodum & morbus senectus est aduentitia: pro-pterea quod nonnulli morbi idem efficiant in homine, quod se-nectus: & senectus similia gignat, qualia morbi. Seneca morbum insanabilem appellat. Donatus adscribit verba Apollodori ex Græca comœdia, τὸ γῆράς ἐστιν αὐτὸ νόσημα, id est: Ipsa senectus morbus est.

EX APPEND. ERASM.

Ἰσθμιάζειν.

De iis, qui parum commode parumq; salubriter viuunt: quod Isthmiorum ludorum tempus morbis esset obnoxium, ob ingen-tem populi concursum. Vel de opera inani: vt permulta sunt in su-perioribus apud Erasmum.

IVNII. Vmbris macilentior.

Κηρῶν λεπτότερος, id est, Vmbris macilentior. Prouerbialis hy-perbole in prætenues, & insigniter macros & strigosos. Arche-stratus poeta Syracusanus præ inopia macie confectus, τῶν κηρῶν λεπτότερος, hoc est, vmbris ipsis tenuior fuisse dictus est à quo-piam, teste Eustathio Polemon scribit, eum à Ptolemæo captum, & in bilancem coniectum, oboli pondus momento traxisse, ὀβο-λοῦ ὁλκὴν ἔχοντα. Ælianus libro decimo, refert istud ita: Arche-stratus vates ab hostibus captus, in bilance positus, oboli pondere appensus est, vt aiunt. Tales fuerunt Philetas poeta, & Cinesias, qui tiliaceis asserculis gracile corpus fulciebat, & Melitus tragi-cus poeta, Socratis accusator, & Samyrion comicus: quos ᾁδοφοί-τας velut inferorum legatos vocauit propterea Aristophanes, di-ctitans illos ἐπὶ λεπτῶν ἐλπίδων ὀχεῖσθαι, quasi macra spe, vehiculi loco, inuectos. An vero Sisyphus, Pirithous, & Theseus ille depy-gis ad inferos descendisse dicti fuerint, propter notabilem ma-cilentiam, qua vmbris non dissimiles essent, addubitat Eusta-thius.

Aurei generis.

Prouerbiale scomma extat apud Eustathium Iliad. decimo, in homines flaua cute luridos, vel auruginosos ex arquato morbo (quem icterium medici nominant) suffusum bile crocea corpus habentes: tales enim χρυσοῦ γένους, id est, ex aureo genere, apposite dici posse scribit: cuiusmodi homines etiam πυξίνους, id est, buxeos appellant, à buxi ligni flauedine. Aliter, χρυσοῦν γένος, hoc est, Aureum genus vocauit vetustas integros homines, scelerumque puros, vt Aratus Solensis in Phænomenis, & Hesiodus, quod au-rum æruginem non sentiat.

COGNATI. Qui medice viuit, viuit miserrime.

De his vulgo dicitur, qui superstitioso & nimis exquisito vi-ctu vtuntur. Neque enim nos probamus, vt sanus adhuc ex præ-scripto viuat, nimisque tenui & accurata victus ratione vtatur. Contra, qui modice & temperanter viuunt, feliciter ac salubriter viuunt. [Non videtur satis explicatum adagium. Nam cur super-stitiose viuere, est medice viuere? annon medici modum vbi-que laudant, & sanitatem illi tanquam filiam tribuunt? Proin-de vulgus errat hac acceptione, qui quam viuendi rationem æ-gris medici indicunt, indici etiam putant sanis. At vero huius pro-uerbii autores voluisse videntur miserum esse qui aut per naturæ conformationem, aut caussam extraneam ea est valetudine, quæ tota à docti & diligentis medici cura pendeat: vt est valetudo eo-rum qui cerebri, hepatis, ventriculi, aut alsius principis partis in-temperie laborant: item eorum qui calculo vel podagræ sunt ob-noxij. de quibus Galen. lib. De sanitate tuenda. Atque istorum conditio vere misera est, quod leui in alteram partem momento intemperiem augeant, & morbum familiarem sibi accersant. Et hæc Giselin.]

Amarius helleboro.

Amarius helleboro, prouerbio dicitur, vt in illo: ἁδὺ τὸ φιλεῖν ἐστί, τίς οὐ λέγει, ἀλλ' ὅταν αὐτῇ χαλκῶν, πικρότερον γίνεται ἐλλεβόρου. Catul-lus ad Iuuentium:

Vt mi ex ambrosia mutatum, iam foret illud
Suauiolum tristi tristius helleboro.

id est, amarius. Sic Virg. Media fert tristes succos & alibi.

—Tristesque lupini.

Non dissimile, Ipsa bile amariora, apud Athenæum: &, Fellea.

COELII RHODIGINI.

Aestiua ægritudo.

De mox desitura, neque lancinatione diutina corpus emacia-tura. Ratio, quod succi per æstatem fundantur cito, & exspirent, præsertim si vires constent.

INSIDIÆ.

ERASMI. Βυσσοδομεύειν.

Βυσσοδομεύειν, frequenter est apud Homerum, non citra prouer-bii speciem: pro eo quod est, alto pectore moliri quippiam, & cla-

culum in animo ſtruere inſidias. Tranſlatum à fundamentis ædificiorum quæ profunde iaciuntur. Odyſſeæ ρ.

Ἐσθλ' ἀγορεύοντες, κακὰ δὲ φρεσὶ βυσσοδόμευον.

Id eſt,

Dicebant bene, ſed mente alta praua ſtruebant.

Idem alibi:

—Λόγον φρεσὶ βυσσοδομεύων.

Id eſt,

—Fraudem alta mente volutans.

Canis ad cibum.

Κύων ἐπὶ σῖτον, i.e. Canis ad cibum. De iis qui in ſuum properant exitium. Qui canem volunt occidere, cibo oſtenſo alliciunt. Heſychius indicat hoc eſſe ſimile illis, βοῦς ἐπὶ σφαγὴν, καὶ ὗς ἐπὶ δεσμά: id eſt, Bos ad mactationem: &, Sus in vincula.

Δούρειος ἵππος.

Δούρειος ἵππος, i. Dureus equus: de clandeſtinis inſidiis dicebatur, aut vbi repente complures apparerent, qui latebant antea. Sũptum ab equo Homerico, in quo Græcorum proceres abditi, repente proſilientes Troiam ceperunt. Hunc Homerus Durateum appellat, vt Odyſſ. θ. quod trabibus eſſet contextus:

Αἶσα γὰρ ἦν ἀπολέσθαι ἐπὴν πόλις ἀμφικαλύψῃ

Δουράτεον μέγαν ἵππον, ὅθ' εἵατο πάντες ἄριστοι

Ἀργείων, Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες.

Id eſt,

Fatuum enim erat perituram vrbem, ſimul ingrederetur.
Durateus præcelſus equus, qui clauſerat omneis
Primores Danaûm, luctumq; necemq; ferentes
Troianis.—

Plutarchus in vita Themiſtoclis, narrat illum aliquando dono rogaſſe equum à Philide nutritore equorum. Eum is vbi negaſſet, comminatum fuiſſe ſe breui ex illius domo facturum equum δουράτειον. ſignificans ſe crimina ipſius ac domeſticorum prolaturum in lucem. Nec inſcitum fuerit, ſiquis ludum alicuius eruditi, Durateũ equum appellet: quod ex eo breui tempore ſummi viri prodierint. De laudatis viris, qui ſubito alicunde emerſerunt, apud eruditos frequens eſt, vt ex illius domo velut ex equo Troiano prodiſſe dicantur. M. Tullius Philippica ij. ad egregii facinoris ſocietatem retulit: In huius me conſilii ſocietatem tanquam in equum Troianum includi cum principibus, non recuſo. Ariſtophanes in Auibus prouerbium detorquet in emphaſim roboris ac magnitudinis:

Ἵππων ὑπόντων μέγεθος ὅσον ὁ δούρειος.

Interpres admonet, alluſum ad equum æreum inſigni magnitudine, qui in acropoli ſtabat, Palladi dicatus à Charidemo: quod ipſa teſtabatur inſcriptio. Verũ is ad imitationem equi Troiani compoſitus erat. M. Tullius actione in C. Verrem vj. Troianum equum accipit pro extrema calamitate: Quem concurſum factum in oppido putatis? quem clamorem? quem porro fletum mulierum, quum viderent equum Troianum introductum, vrbem captam eſſe dicerent, &c. Portas per quas introductus fuerat equus Durius? Homerus Iliados γ. σκαιάς, hoc eſt, ſiniſtras appellat, quod læua mente Troiani equum illum induxerint in ciuitatem. Idem pro Murena dicit equum Troianum intus eſſe, quum ſentit reipub. periculum eſſe à ciuili diſcordia: Intus, inquit, intus eſt inquam equus Troianus, à quo nunquam me conſule dormientes opprimemini. Idem pro M. Cœlio: An equus Troianus fuerit, qui tot inuictos viros muliebre bellum gerentes tulerit ac texerit?

Arundinea crura, & tabis propheta.

De prætenui homuncione & macilento, atq; etiam morboſo dicetur illud comici Platonis:

Καλαμινοσκέλη φορῶν, φθόης προφήτης.

Id eſt:

Arundinea habens cruſcula, tabis propheta.

Torſit ille in Cineſiam Euagoræ filium, poetam dithyrambicũ, qui vſqueadeo imbecillo & macro corpuſculo fuiſſe memoratur, vt tiliaceis aſſeribus circumquaque ſe cingeret, ne prælongum & exile corpuſculum vltro citroque flecteretur: vnde φιλύρινος, id eſt, Tiliacei cognomentum illi apud Ariſtophanem. Inciderat autem iſte ex laterali morbo in epyema collecto in thoracem pure: quapropter vetuſto more, cauſa remedii contra phthiſin, inuſtus fuerat, vt ex Platone comico refert Galenus, aphoriſm. lib. vij.

Ineſcare homines.

Prouerbiali metaphora dixit Terentius in Adelphis Abi, nunquam rem facies. Neſcis ineſcare homines Sannio. Ducta eſt ab iis, quæ præfixo æri cibo piſces illiciunt. Appoſite vero dictum eſt lenoni, cuius artis eſt primum huiuſmodi velut eſcis illectare iuuenes, vt poſtea totos deuoret. Et eſcam per tranſlationem appellant illecebram illam quæ trahit in fraudem. Vnde Plato, quemadmodum in Catone maiore teſtatur Cicero, τὴν ἡδονὴν δέλεαρ κακῶν, hoc eſt, voluptatem malorum eſcam dicit: quod ea videlicet homines capiantur, vt hamo piſces. Græci ſimplici verbo metaphoram efferunt, δελεάζειν, τῷ δελέατι θηρεύειν, id eſt, eſca captare. Ariſtophanes in Equitibus, Cleoni obiicienti, quod facile populum ſibi conciliaſſet blanditiis, reſpondet Alantopola, καὶ σὺ γὰρ αὐτὸς πολὺ μικροτέρων τούτων δελεάσμασιν εἷλες, recriminans, quod ipſe abiectioribus blandiendo populum ineſcaſſet. Accedet non parum gratiæ, ſi flectatur in bonam partem, tum ad res animi: veluti ſi quis dicat puerorum animos gloriæ quibuſdam illecebris aut blandimentis ad amorem ſtudiorum ineſcandos, principum ingenia laudibus ad amorem virtutis ineſcanda.

Oportet omnibus corydalis.

Πάσῃσι κορυδαλλοῖσι χρὴ λόφον ἐγγενέσθαι, id eſt, Omnibus galeritis oportet criſtam ineſſe. Citatur ex Simonide, & vſurpatur aliquoties à Plutarcho, nominatim in vita Timoleontis, in hunc ſenſum: nullum eſſe mortalis ingenium, cui non ſit aliquod vitium admixtum: ceu perinde ſecundum hominis naturam ſit non carere vitio, vt galeritæ naturale eſt habere criſtam. Plutarchi verba ſubſcribam: ἐπεὶ δὲ χρῆν, ὡς ἔοικεν, οὐ μόνον πάσῃ κορυδαλλῷ λόφον ἐγγίνεσθαι κατὰ Σιμωνίδην, ἀλλὰ καὶ πάσῃ δημοκρατίᾳ συκοφάντην, id eſt, Quoniam autem oportet, vt videtur, non ſolum omnibus galeritis criſtam ineſſe, quemadmodum dixit Simonides, verum etiam omni democratiæ ſycophantam. Meminit Corydi Ariſtophanes in Auibus, affingens ex Æſopo lepidam fabulam. Ait enim hanc auem fuiſſe omnium antiquiſſimam, videlicer ante natam eſſet terra: quumq; pater illius morbo periſſet, nec eſſet ſepulturæ locus, in capite ſepeliſſe patrem: vnde & criſta tumuli loco eſt. Ibi Corydo regnum decernitur. In eadem indicat, Philocteti cuidam turbinato capite deformato, fuiſſe nomen Corydo. Congruit huic dictum Cratetis quod refertur apud Laertium, vix quenquam qui prorſus omni vitio careat, ſed omnibus malis punicis aliquod ineſſe granum putre.

Tragulam iniicere.

Plautus in Epidico: Tragulam in te iniicere adornant. id eſt, dolum aliquem in te ſtruunt. Et ibidem: Neſcio quam fabricam facit. Sic autem habet verſus tetrameter, trochaicus:

Tragulam in te iniicere adornat, neſcio quam fabricam
facit.

Vtraque figura prouerbialis videtur. Idem in Caſſina: Ego iſtam iam aliquorſum tragulam decidero. Rurſus in Pſeudolo: At volui iniicere tragulam in noſtrum ſenem. Huic ſimillimum quod dixit in Moſtellaria: Pilum inieciſti mihi. pilum enim teli genus eſt.

Ab tranſenna cibum petere.

Ab tranſenna cibum petere dicitur, qui periculo proximus eſt. Plautus in Bacchidibus:

Nunc ab tranſenna hic turdus lumbricum petit.

In ſenem dicitur legentem epiſtolam, per quam erat fallendus. Eadem metaphora ſumptum, cuius modo meminimus.

Cuniculis oppugnare.

Ὑπονόμοις πολεμίζειν, id eſt, Cuniculis bellare, dicitur qui non aperta vi, ſed diſſimulanter ac dolis rem gerit. Contra qui palam agit quod agit, machinis agere dicitur. Caii Cæſaris potentia ad manifeſtam tyrannidem ſpectante, Catullus Luctatius vir ſummæ apud Romanos dignitatis, ſurgens in ſenatu ait: οὐκέτι ὑπονόμοις καίσαρ, ἀλλ' ἤδη μηχαναῖς αἱρεῖ τὴν πολιτείαν. id eſt, Cæſar non iam cuniculis ſed machinis tollit rempublicam. Suffoſſiones clam fiunt: machinæ, hoc eſt, arietes, onagri, balliſtæ palam admouentur. Dictum Plutarchus refert in vita Caii Cæſaris. Plus venuſtatis habebit, ſi ad res animi transferatur: veluti ſi quis dicat malos genios interdum oppugnare nos machinis, quum palam terrent aut illectant: interdum cuniculis, quoties falſa ſpecie pietatis inſidias ponunt obrepuntq; incautis.

In tranſennam inducere.

In tranſennam inducit, qui dolo fallit. Plautus in Perſa:

Hunc ego hodie hominem in tranſennam doctis ducam
dolis.

Itaq; huic inſidiæ paratæ ſunt, prope aggrediar virum.

Ab aucupibus ſumptum eſt, qui intra cancellos eſcam ſpargunt inſidiantes auiculis. Vnde & hodie qui dolo captus eſt, intra tranſennam eſſe dicitur. Huic ſimillimum, In foueam & in laqueum inducere, quorum alibi meminimus.

Pulchre fallit vulpem.

Παλεύει καλῶς τὴν ἀλώπεκα: i. Decipit pulchre vulpem. Suidas recenſet duntaxat, nec explicat. Apparet dictum in eum qui dolis captaret aſtutum, cuiq; fruſtra tenduntur inſidiæ. Nam παλεύειν, eſt arte illectare. Vnde & columbæ exoculatæ, quas aucupes in reti ponunt, quo ſubſultantes, reliquas deceptas alliciant, παλεύτριαι dicuntur. Et qui feris tendunt caſſes, παλευταὶ vocantur. At vulpem dolo circumuenire difficile eſt.

BRASSIC. *Equus Troianus.*

Equum Troianum prouerbio dicimus tacitas inſidias, & paucis intellectam impoſturam. Sic enim Cicero non ſemel vſus eſt, pro M. Cœlio: An equus Troianus fuerit, qui tot inuictos viros muliebre bellum gerentes tulerit? Pro Murena: Intus, intus inquam, eſt equus Troianus, à quo nunquam me Conſule dormientes opprimemini. Et in ij. Antoniana: In huius me conſilii ſocietatem tanquam in equum Troianum includi cum principibus non

bus non recuso. Cæterum equi Troiani descriptio ex Homero & Virgilio notior est, quam vt hic recenseri debeat. Macrobius scribit, Cincium in suasione legis Fanniæ seculo suo obiecisse; quod porcum Troianum, hoc est, inclusis etiam aliis animalibus grauidum mensis inferrent.

COGNATI. *Leo in lustro.*

David leones in lustro vocat, insidiantes inopi, & rapientes pauperem, trahentesque in retia. Hi sunt illi Gigantes in terra, Nephilim dicti. Hi sunt Horei, Rephaim, Emim, Enakim, & Nimrodi, & posteri, de quibus passim sacræ literæ: quos porro Hieremias, quasi lupos rapientes prædam incitat, effundentes sanguinem, ac sectantes lucra.

Magis nocent insidiæ quæ latent.

Seneca in prologo Declamationum: Magis nocent insidiæ quæ latent. Tela prouisa minus nocent. Ad hoc allusit quidam Catonis nomine, lib. 2.

Prospice qui veniunt hos casus esse ferendos:
Nam leuius lædit, quicquid prouideris ante.

M. Antonius Muretus in Terentium, de Pamphilo: Hoc dicto, velut improuiso quodam iaculo, sauciatus adolescens, quid ageret, aut quid consilii caperet, nesciebat. Cic. 6. Ver. Tacitæ magis & occultæ inimicitiæ timendæ sunt, quam indictæ & apertæ. Finges vultum, damnum dabit: vt admonet Salomon in Prouerb. cap. 10. Notum est illud Ouidii.

Tuta frequensque via est, per amici fallere nomen:
Tuta frequensque licet sit via, crimen habet.

Vt facies in aqua splendens fallit, ita inter se hominum corda solent: vt idem Salomon inquit Prouer. cap. 27. quam sententiam sequamur: & id erit quod ait Poeta:

Nusquam tuta fides. ---

POLYDORI VIRGILII.

In ore leonis fauus mellis.

In insidiosum blandiloquentem. Leonis potius est mordere, mactare, laniare, quam mel ex ore fundere. Allusio ad Iud. 14. vbi in interfecto prius leone, Sampson postea in eius ore fauum mellis reperit.

INSTANS.

ERASMI. *Ante pedes.*

Ante pedes esse dicitur, quod obuium, quodque vel præsens adest, vel imminet. Terentius:

Istuc est sapere, non quod ante pedes modo est
Videre, sed etiam illa quæ futura sunt
Prospicere. ---

Sic Pindarus in hymno vltimo: τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον αἰεὶ χρῆμα, id est: Quicquid ante pedes est, semper melius. Lucian. in Pseudologista: καὶ τὰ κοινὰ ταῦτα καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἀγνοῶν, id est: Et quod hæc communia, quodque hæc passim obuia ignores. Philostratus in Phœnice: βαδίζεις δὲ ποῖ; μετέωρος τε καὶ ὑπὲρ πάντα τὰ ἐν ποσί; id est: Quo vadis autem? sublimi vultu, cunctaque despiciens, quæ sunt ad pedes. Et παρὰ πόδα dicitur, quod iam instat, imminetque, ἐμποδὼν, esse dicitur quod obstat, ἐκ ποδῶν cōtra. προκυλινδεῖσθαι τῶν ποδῶν, est aliquoties apud Platonem, id est, ante pedes prouolui; quod veluti expositum est. Veluti de Republica 4. πάλαι ὦ μακάριε φαίνεται πρὸ ποδῶν ἐξ ἀρχῆς κυλινδεῖσθαι, καὶ οὐχ ἑωρῶμεν ἄρ' αὐτό. ἀλλ' ἦμεν καταγελαστότατοι, ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς χερσὶν ἔχοντες, ζητοῦσιν ἐνίοτε ὃ ἔχουσι. id est: Iamdudum ô beate videtur rursus ante pedes volui, nec videmus illud sed fuimus ridiculi, quemadmodum solent, qui cum manibus teneant aliquid, tamen quærunt quod habent. Non dissimili figura Maro dixit, in manibus:

In manibus terræ; non hic te carmine longo,
Atque per ambages & longa exorsa tenebo.

COGNATI. *Præsentia atque viua.*

Sophocles in Trachiniis tempus viuens atque præsens dixit, quod tunc instaret:

Ἣ μοι χρόνῳ τῷ ζῶντι καὶ παρόντι νῦν
Ἔφασκε μόχθων τῶν ἐφεστώτων ἐμοὶ λύσιν τελεῖσθαι.

Cicero porro exempla præsentia atque viua vocauit, quamuis animo sensuque illa careant, quæ sumerentur ab hominibus, qui tunc viuebant, ac præsentes adessent: Sed quid ego vetera conquiram, cum mihi liceat vti præsentibus exemplis, atque viuis? Idem in oratione pro P. Sestio metaphorice itidem rem & ipse inanimem, causam inquam, viuere dixit, quia antea tanquam mortua erat ac iacebat, cum commode defendi non posset, nec argumentis vllis subleuari.

IN STVPIDOS.

ERASMI. *De fera comedisti.*

Ἀπ' ἀγρίων βεβρωκας, id est, De fera comedisti. Dicebatur olim oscitantibus. Nam vulgo creditum, carnem ferinam comesam crebras oscitationes excitare. Venustius erit, si commode transferatur ad supinos, oscitabundos & negligentes.

Ede nasturtium.

Ἔσθιε κάρδαμον, id est, Ede nasturtium, in socordem, ignauum, hebetem, stupidum, olim dicebatur: propterea quod huic efficaciam inesse credant, erucæ contrariam: vim enim vigoremque animi suscitare, venerem coercere: quum illa è diuerso venerem acuat, vim mentis hebetet. Vnde & nomen apud Græcos habere videtur κάρδαμον, quasi cor domans. Plinius libro decimo nono, capite octauo. Nasturtium, inquit, nomen accepit à narium tormento. Et inde vigoris significatio, prouerbio id vocabulum vsurpauit, veluti torporem excitantis. Græcis à corde nomen habet. Dioscorides tradit, nasturtio vim esse similem erucæ & sinapi, quod attinet ad acrimoniam in nares erumpentem. Cæterum quod ait, nasturtio stimulari venerem, dissentit à Plinio Aristophanes ἐν θεσμοφοριαζούσαις.

Ἐχθὲς ἔφαγον κάρδαμα. τί καρδαμίζεις;
Id est,
Edi heri nasturtia. Quid nasturtiaris?
Idem in Vespis,
Ὀξυθύμων καὶ δικαίων καὶ βλεπόντων κάρδαμα.
Item,
Acrium ac iustorum, & oculis qui exhibent nasturtia.

Nihil differs à Chærephonte.

Οὐδὲν διοίσεις χαιρεφῶντος τὴν φύσιν.
Id est.
Nihil ore quicquam à Chærephonte discrepas.

In macilentum pallidumque dicebatur. Chærephon enim tragœdiarum scriptor fuit. Is Heraclidarum res prosecutus est. Quoniam autem nocturnis lucubrationibus erat maiorem in modum extenuatus confectusque, vulgari ioco taxatus est. Quin etiam noctuæ cognomen additum. Aristophanes in Nebulis:

Οὐδὲν διοίσεις χαιρεφῶντος τὴν φύσιν.
Id est,
Nihil figura à Chærephonte differes.

Allusit idem in Pluto:

Οὐδὲν διοίσοντ' ἄντικρυς
Τῶν ἡρακλειδῶν, οὐδ' ὁτιοῦν τῶν παμφίλου.
Id est:
Ne tantulum quidem
Ab Heraclidis differentem Pamphili.

Pamphilus enim in Stoa depinxerat Heraclidas supplices Athenienses, ad quos metu Eurysthei confugerant. Hos igitur vocat Heraclidas Pamphili.

Nihil ab elephante differs.

Ἐλέφαντος διαφέρεις οὐδέν, id est, ab elephante differs nihil. In magnos & stupidos dicebatur: etiamsi primam ingenii laudem Plinius tribuit elephantis, sed inter bruta. Verum corporis moles & formæ fœditas adagio locum fecit. Refertur à Diogeniano. videtur huc alludere Palestrio Plautinus, qui herum suum elephanti corio circumtectum ait, nec plus habere sapientiæ quam lapidem.

Sacer piscis.

Ἱερὸς ἰχθύς, id est, Sacer piscis dicebatur, cui nemo nocebat, sed sui iuris erat. Suidas indicat esse apud Homerum. Quicquid enim ingens ac præclarum haberi volebant veteres ἱερὸν appellabant: velut apud Homerum, ἱερὸν μένος ἀλκινόοιο: id est, Sacra vis Alcinoi. Per iocum dici poterit in hominem prægrandem & in precio habitum, quum sit stupidus & infans. Meminit & Athenæus.

Tanagræus cetus.

Obesum ac prægrandi corporis mole ταναγραῖον κῆτος appellabant, à Tanagra Bœotiæ ciuitate: quam Homerus γραῖαν vocat, Lycophron Pœmandriam appellat, maritimam: ad quam delatus cetus immani magnitudine, prouerbio locum dedit. Refertur ab Athenæo lib. 12.

Loquax talpa.

Homo nullius iudicii, sed tamen impendio verbosus, loquax talpa dictus est populari conuicio. Quod primum dictum est in Iulianum Capellam, posteaquam venerat in publicum odium: nam talpæ nostri, vt cæci sunt, ita sunt æque muti. Idem dictus est πίθηκος ἐν πορφύρᾳ: id est, simia purpurata: cuius alibi meminimus. Refert Ammianus libro 17.

Bos marinus.

Βοῦς ἐνάλιος, id est, Bos maritimus, de magnis, insulsis & ad nihil vtilibus: quales sunt phocæ, tantum pascentes, nec operi, nec esui vtiles, contra quam boues terrestres. Refertur à Suida. Suspicor autem legendum, βοῦς ἐναύλιος, vt sit idem quod mox sequitur, βοῦς ἐν αὐλίῳ κάθῃ, id est, Bos in stabulo sedes. Sic enim refertur in Collectaneis Tarrhæi ac Didymi. Estque hemistichium iambici trimetri.

Mens non inest Centauris.

Νοῦς οὐκ ἔνι κενταύροισιν, id est, Mens non inest Centauris. in væcordes & stultos dicebatur, & qui conarentur quod effici non posset. Nota est Centaurorum fabula. Adagium à Diogeniano refer-

tur. Isque conuenire putat in contentiosos, & alieni appetentes: propterea quod Centauris exitium attulerit rerum alienarum appetentia. Haud scio an huc respexerit Plato Poeta, apud Athenæum lib. 10.

Ὑμῖν γὰρ οὐδεὶς καθάπερ ἡ παροιμία,
Ἐν τῷ καπήλῳ νοῦς ἐνεῖναί μοι δοκεῖ.

Id est,

Mens nulla vobis sicut habet prouerbium,
Cauponi inest mens, vt quidem visum est mihi.

Loquitur de mulieribus vinosis. Aristophanes in Equitibus: νοῦς οὐκ ἔνι ταῖς κόμαις. i. Mens non inest comis. Comas dixit pro Centauris: alludens interim ad studium alendi equos, qui iubas habent.

Beccesélenus.

Βεκκεσέληνος prouerbio dicebatur stupidus ac delirus, syderatus, aut admodum senex. Beccus Phrygum antiquissima lingua panem significat: authore Herodoto lib. 2. σελήνη lunam. Vnde Arcades, qui volunt mortalium omnium antiquissimi videri, προσέληνοι dicuntur, tanquam antiquiores ipsa luna. Quod notans Apollonius lib. Argonauticon 4.

Ἀρκάδες οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται.

Psammitichus autem Rex, hoc argumento deprehendit, Phrygios omnium antiquissimos fuisse, quod pueri qui nullam vocem hominis audierant, Beccum sonarent. Suidas hoc loco iocans, negat mirum videri debere, si caprarum vocem imitati sunt, qui fuerunt à capra nutriti. Nam id asserit Herodotus. Vtitur Plutarchus libro primo, de vitis Philosophorum: καὶ γὰρ πλάτων ὁ μεγαλόφωνος εἰπὼν, ὁ θεὸς ἔπλασε τὸν κόσμον πρὸς ἑαυτοῦ ὑπόδειγμα, ὄζει λήρου βεκκεσελήνου κατά γε τοὺς τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας ποιητάς, i. Etenim Plato vocalis quum ait, Deus condidit mundum ad suam ipsius imaginem, olet delirationem Beccéselenam, quemadmodum loquuntur veteris comœdiæ scriptores. Sumptum est prouerbium ex Aristophanis Nebulis:

Καὶ πῶς, ὦ μῶρε, σὺ καὶ κρονίων ὄζων καὶ βεκκεσέληνε.

Id est,

Et quo pacto stolide tu, & Saturnia olens, & Beccesélene.

Quo loco complura super hac dictione referuntur ab interprete, si quis forte requirit: ego quod ad adagii explanationem iudicaui fore satis, attigi.

Saturni podex.

Κρόνου πυγή, id est, Saturni culus: de carnibus vetulis, iamq; mancis, & sensu vacantibus. Quicquid enim putre iam & effœtum intelligi volebant olim, id Saturninum vocabant. Meminit Diogenianus, nec tamen explicant. Suidas & Hesychius admonent, ita dictam carnem ob vetustatem stupidam ac sensus expertem, à Saturno Deo, qui multa prouerbia nobis dedit. Ad animum translatum nonnihil habebit gratiæ.

Caput vacuum cerebro.

Ὦ οἵα κεφαλὴ, καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει, id est, O quale caput & cerebrum non habet. De his qui corporis specie præcellunt, ingenio carentes. Natum ex apologo, qui circumfertur inter Æsopicos. Vulgo quoque væcordibus & insipidis aiunt, cerebro vacuum esse caput.

Margites.

Margiten pro stupido dixit Lucianus in Hermotimo: ἀλλ' οἴει μαργείτῃ τινὶ διαλέγεσθαι. id est: Sed existimas te cum Margite quopiam loqui. Hunc ita describit Homerus, citante Aristotele libro Moralium Nicomachiôn sexto,

Τὸν δ' οὔτ' ἂρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὔτ' ἀροτῆρα,
Οὔτ' ἄλλως τι σοφόν.

Id est,

Hunc neque fossorem voluerunt numina diuûm
Esse, nec agricolam, nec in vlla præterea re
Scitum aut egregium. - - -

Suidas docet, Margiten fuisse quempiam ob insignem stultitiam celebrem, qui non potuerit numerare supra quinque sponsam ductam non ausus est attingere, veritus ne se apud matrem incusaret. Quum iam esset factus iuuenis, rogauit matrem, an ex eodem patre nata esset. Quanquam hæc alii tribuunt Melitidi, alii Chorœbo: de quibus suo dicetur loco. Satis apparet, vocem esse fictã à μὴ & ἔργον, quod ad nullam actionem esset vtilis. Erat autem Margites titulus operis, quod à quibusdam tribuebatur Homero. id, vt videtur, intercidit. Indicat hæc interpres Aristophanis in Auibus. Conuenit cum illo Hesiodio, Nulla in parte vtilis, qui nec ipse sapit, nec aliis obtemperat: &, Nullo in numero.

Rana gyrina sapientior.

Plato in Theæteto: οὐ καὶ ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὥσπερ θεὸν ἐθαυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ· ὁ δ' ἄρα ἐτύγχανεν ὢν εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίνου. id est: Nos illum tanquam Deum ob sapientiam admirabamur. At ille nihilo magis antecellebat prudentia, quam rana gyrina. Sumptum est adagium ab informi partu ranarum, quem Græci γυρίνους vocant, a figura corporis in gyrum orbiculati, quo fit vt mira celeritate se quo velint, voluant versentque: quemadmodum testatur quisquis is fuit, qui scripsit Etymologicon Græcarum dictionum. Meminit gyrinorum & Hesychius. Suidas etiam Aristophanis adducit testimonium:

Οἷον πατέρες βοῶσι γυρίνων.

Id est,

Quemadmodum patres clamant gyrinorum.

Nec ab his abhorrent, quæ tradit Plinius libro nono, capite quinquagesimo primo. Ranæ, inquit, superueniunt, prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente, posterioribus clunes. Pariunt minimas carnes nigras, quas gyrinos vocant, oculis tantum & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Mirumque, semestri vita resoluuntur in limum nullo cernente, & rursus vernis aquis renascuntur, quæ fuere natæ, perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eueniat. Hactenus Plinii verba recensuimus. Meminit & Aratus:

Αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων.

Id est,

Inde gyrinorum clamant per stagna parentes.

Porro cum Ranæ tribuitur loquacitas, quæ stoliditatis solet esse comes, minimum mentis inesse oportet gyrinis: quos vix deprehendas animal esse, nisi mouerentur. Vt autem hunc locum diligentius expenderem, Hieronymus Alexander, vir non tantum literis clarus, mihique vetere necessitudine iunctus, in causa fuit. Nos ille rursus, quod indicauit, Cœlio Calcagnino transcribit. Nostrum voluimus sua laude fraudatum esse. Neq; enim vnquam [illegible] iuueniliter fuimus affecti, vt nobis placuerit cornicula Æsopica.

Ouium nullus vsus.

Προβάτων οὐδὲν ὄφελος, ἐὰν ὁ ποιμὴν ἀπῇ, id est, Ouium nulla vtilitas, si pastor absit. Admonet adagium, ἀναρχίαν rem esse omnium perniciosissimam. Nihil recte faciunt ministri, nisi adsit herus. Inutiles discipuli, quoties abest præceptor. Inutilis populus, nisi principis authoritate gubernetur. Apparet senarium fuisse. Nam paucis syllabis commutatis restituetur hoc pacto:

Προβάτων γὰρ οὐδὲν ὄφελος, ἂν ποιμὴν ἀπῇ.

Id est,

Namque vsus ouium nullus, vbi pastor deest.

De huius animantis stultitia, quamque sibi sit inutile, ni pastoris cura succurrat, lege quæ alias ex Aristotele citauimus in prouerbio, Ouium mores.

Ouium mores.

Προβάτων ἦθος. id est, Ouium mores, In stupidos ac stolidos [illegible] solitum. Aristoph. in Pluto:

Ἀλλὰ προβατίου βίον λέγεις.

Id est,

Mihi imo vitam prædicas ouiculæ.

Aristoteles lib. De natura animalium 9. quamobrem ita prouerbio dici consueuerit, indicat: διαφέρει κατά τε δειλίαν καὶ πρᾳότητα καὶ ἀνδρείαν καὶ ἡμερότητα, καὶ νοῦν τε καὶ ἄνοιαν. τό τε γὰρ τῶν προβάτων ἦθος, ὥσπερ λέγεται, εὔηθες καὶ ἀνόητον. πάντων γὰρ τῶν τετραπόδων κάκιστόν ἐστι. ἕρπει εἰς τὰς ἐρημίας πρὸς οὐδέν· καὶ πολλάκις χειμῶνος ὄντος ἐξέρχεται ἔνδοθεν. καὶ ὅταν ὑπὸ τοῦ νιφετοῦ ληφθῶσιν, ἂν μὴ κινήσῃ ὁ ποιμὴν, οὐκ ἐθέλουσιν ἀπιέναι, ἀλλ' ἀπόλλυνται καταλειπόμενα, ἐὰν μὴ ἄρρενας κομίσωσιν οἱ ποιμένες· τότε δὲ ἀκολουθοῦσιν. id est: Differunt autem intelligentia timiditate mansuetudineque, & ferocia placiditateque, intelligentia ac stoliditate. Nam & ouium ingenium, quemadmodum aiunt, simplex ac stultum. Siquidem est omnium quadrupedum ineptissimum. Prorepit in deserta, nulla de causa: ac sæpenumero à [illegible] hibernis mensibus foras è septis digreditur. Quumque à niue occupatum fuerit, ni pastor compulerit, discedere non vult, sed derelictum cessansque perit, nisi pastores mares adduxerint. Nam tum demum consequuntur. Proinde Aristophanes taxans vecordiam populi Atheniensis, oues illos vocat in Vespis:

Ἐκκλησιάζειν προβάτων συγκαθήμενα.

Id est,

In concione pecus ouillum considet.

Nec hoc prætereundum loco, quod Diogenes Cynicus opulentum quendam, cæterum indoctum, πρόβατον χρυσόμαλλον, id est, Ouem aureo vellere dixit. Et Plautus in Bacchidibus. Quis has huc oues adegit, in senes stultos. Huc respiciens Origenes, enarrans Leuiticum, ouis immolationem interpretatur affectum stultorum & irrationabilium correctionem.

Fœnum esse. Ambrosia alendus.

Fœnum esse. & Ambrosia alendus, vtrunq; prouerbiali figura dixit M. Tullius, alterum in indoctos ac brutos homines, alterum in egregios: vt intelligas illos pecudibus, hos diis æquandos. nam fœno victitant boues. Ambrosia cibus est apud Homerum, deorum αἰεὶ ἐόντων. Cic lib. de Oratore 2. Sic ego, Crasso audiente primum loquar de facetiis, & docebo sus, vti aiunt, oratorem eum, quem cum Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere. Rursum idem eodem libro: locabatur, inquit, Catulus, præsertim cum ita dicat ipse, vt Ambrosia alendus esse videatur. Horatius prælautas opiparasque cœnas, deûm cœnas vocat:

O noctes cœnæque deûm - - -

nectar & Ambrosiam indicans. Nam hæc illis tantum à poetis tribuuntur, si quando domi cibum capiunt: alioqui si contingat aliquo ad opimam victimam inuitari, nidore carnium, magis delectantur.

Tibicines mente capti.

Athenæus libro Dipnosophistarũ 8. prouerbio iactatũ scribit apud priscos, tibicinibus nihil esse mentis: λέγει γὰρ παλαιὸς [illegible]

Ἀνδρὶ μὲν αὐλητῆρι θεοὶ νόον οὐκ ἐνέφυσαν,
Ἀλλ' ἅμα τῷ φυσᾶν χὠ νόος ἐκπέταται.

hoc est,

Dictum enim est peruetustum, quod
Dii tibicinibus nunquam mentem inseruêre,
Sed simul ac flarint, auolat ilico mens.

De hoc hominum genere plura diximus in prouerbio, Tibicinis vitam viuis.

Ne quis vnquam Megarensibus.

Μηδέποτε μηδεὶς Μεγαρέων γίνοιτο σοφώτερος, id est, Nunquam quisquam sapientior sit Megarensibus. Scomma prouerbiale iaci solitum in stupidos. Dictum est autem per adulationem de Megarensibus, authore Diogeniano.

Midas auriculas asini.

Μίδας ὄνου ὦτα, id est, Midas auriculas asini. Refertur à Diogeniano. Natum à fabula notissima Midræ Regis Phrygiæ: cui Phœbus, quod stolide Panem canentem sibi prætulisset, asininas affixit auriculas. Quas cum diu mitra occuluisset, tandem à tonsore animaduersum est, ac prolatum in vulgus. Porro adagium recte dicetur, vel in stolidos & crassis auribus pinguique iudicio homines: vel in tyrannos, quibus cum aures sint asininarum instar longæ, procul etiam audiunt, velut auscultatoribus dimissis qui audita referant. Quos Plutarchus in libro De curiositate, ὠτακουστὰς appellat, & προσαγωγίδας. Eoque Lucianus in libello cui titulus, Non esse facile credendum delatoribus, calumniæ depingens imaginem, Midæ aures illi tribuit, propter studium subausculrandi, captandique, quid alii rerum faciant, ἐν δεξιᾷ τις ἀνὴρ κάθηται τὰ ὦτα παμμεγέθη ἔχων, μικροῦ δεῖν τοῖς τοῦ Μίδου προσεοικότα. id est: Ad dextram vir quispiam sedet, auriculis maximis, quales ferme Midæ fuerũt. Aristophanes in Pluto:

Μίδας μὲν οὖν, ἢν ὦτ' ὄνου λάβητε.

Id est,

Midas quidem itaque, si asini aures sumatis.

Quo loco interpres admonet prouerbii de auriculis asininis, eiusque commenti varias allegat causas. Quosdam authores esse, Midam hunc ob contemptum aliquando vituperatumque Bacchi numen, in asinum fuisse conuersum. Alii narrant, cum aliquando præteriret asinos huius Dei atque eos affecisset iniuria, iratum Bacchum, Midæ auriculas asininas addidisse. Sunt qui dicant huic aures natura prælongas fuisse, & asininarum instar prominentes: atque hinc fabulæ locum ortum esse. Quanquam pluribus placet, hac allegoria significatum, Midam vtpote tyrannum, Coryceos ac subauscultatores dimittere solitum, per quos quæcunque per omnem regionem vel fierent, vel dicerentur, cognosceret, nimirum illis vtens aurium vice. Proinde cum vulgus admiraretur, ab illo resciri etiam ea quæ clam ac procul fierent, occasionem fabulæ dederunt, vt Midas diceretur auriculas asini habere. Vel quod nullũ aliud animal acrius audiat quam asinus, excepto mure: vel quod aures habeat omnium longissimas. Persius:

Auriculas asini quis non habet?

Ferunt nonnulli primum à poeta scriptum fuisse:

Auriculas asini Mida Rex habet.

deinde metu Cæsaris scripturam mutasse, quis non habet?

Fungus.

Plautus in Bacchidibus, fungum dixit pro stupido, impenseque credulo. Vel quia fungus per se insipida quæpiam res est, vel quod mollis ac fragilis, vel quod subito prorumpat. Plautina verba sunt hæc: Adeon me fuisse fungum, vt qui illi crederem? Idem in eadem fabula: Quicunque vbi vbi sunt, qui fuêre, quique futuri sunt posthac stulti, stolidi, fatui, fungi, Barbi, buccones, blenni: solus ego omneis anteeo stultitia.

Aut regem aut fatuum nasci oportere.

Annæus Seneca, vir amœnissimi, vt Tacitus ait, ingenii (quod quidem ex eo liquet libello ludicro, quem scripsit in Claudium Cæsarem: nam is nuper in Germania repertus, in lucem emersit) huiusmodi refert adagium, in eo de quo modo diximus opusculo: Aut regem, aut fatuum nasci oportet. Sed præstat illud ipsius verbis adscribere: Ego, inquit, scio me liberum factum, ex quo suum diem obiit ille, qui verum prouerbium fecerat, Aut regem, aut fatuum nasci oportere. Rursum in eodem libello: Occidit in vna domo Crassum Magnum, Scriboniam, Bassioniam, Assarios, nobiles tamen. Crassum vero tam fatuum, vt etiam regnare posset. Iterum alio in loco obscurius quidem, sed tamen eodem allusit carmine:

Abrupit stolidæ regalia tempora vitæ,

Iam si vere scripsit Hesiodus, non omnino de nihilo esse quod populari sermone celebratur, fortassis haud abs re fuerit vestigare, quæ res huic prouerbio dederit occasionem, quod duo tam dissimilia, nempe regem & fatuum, ita coniungit, vt vtrumq; alteri simillimum videri velit. Præsertim cum hæc sit peculiaris Regum laus, solaque vere regia, sapientia, prudentia, vigilantia, cæteros antecellere. Consentaneum est igitur, priscos illos Reges, maxima ex parte insigni stultitia præditos fuisse: id quod partim è poetarum fabulis, partim ex historiographorum monumentis, licet cognoscere. Siquidem Agamemnonem suum Homerus, & hunc imitati Tragici, ambitiosum potius quam cordatum faciunt. Quid autem stultius, quam vnicæ filiæ crudelissima cæde, Imperatoris mercari titulum? Quid ineptius, quam pro barbara puellula tam iuueniliter digladiari: vt quod suos amores retinere non posset, Achillem sua spoliaret amicula: nec id sane sine summo totius exercitus discrimine. Tum autem quam inepte stomachatur Achilles orbatus suis amoribus, quam pueriliter deplorat apud matrẽ? At hunc nobis vnum poeta, velut absolutum egregii Principis exemplar, proposuit. Ad hæc, quam non sapienter indignatur Aiax: quam seniliter delirat Priamus, dum Helenam prostitutæ pudicitiæ mulierculam amplectens, ac filiam appellans, negat se pœnitere belli, in quo tot clades acceperat, tot orbatus liberis, toties luctu funestatus, ne Paris non potiretur amica. Quid multis? Tota Ilias, quam est longa, nihil aliud quam, quod eleganter scripsit Horatius,

Stultorum regum & populorum continet æstus.

Quanquam & Odyssea suos habet Procos & Alcinoos, crassos & stupidos. Quin & Herculem ipsum robustum faciunt & animosum, sed hebetis crassique animi. Iam Hesiodus, quem nonnulli volunt antiquiorem Homero esse, principes δωροφάγους ac νηπίους appellat. Opinor quod & parum saperent in administranda repub. & opibus per fas nefasq; cumulandis inhiarent, potius quam communibus populi commodis. Cuiusmodi fingunt & Midam illum, ob animi stoliditatem, asininis auriculis insignitum. Et haud scio an huc pertineat & illud, quod prisci Theologi, nimirũ poetæ, sapientiam Apollini tribuunt ac Palladi: Ioui deorum & hominum monarchæ fulmen duntaxat trisulcum, & nutum illum ac supercilium, quo totum Olympum tremefacit, relinquunt. Alioqui quis nepos, quis balatro vnquam nugatus est nugacius, aut nequius nequam fuit, quam hic cui regnum mundi dederunt? Technis fallit vxorem, nunc cygnus, nunc taurus, nunc aurum factus: insidias struit mulierculis, subornat Ganymedes, ac cœlum nothis implet. Ad eundem modum Neptunum & Plutonem feroces, & inexorabiles fingunt, sapientiam non tribuunt. Sed vt ad recentiores veniamus historias, & missas faciamus fabulas: quid tandem cordis fuisse credis Crœso Lydorum Regi, si modo talis fuit qualem depinxit Herodotus, qui gemmis & auro congesto fretus, Soloni indignabatur, quod sibi felicis cognomen non tribuerit? Aut quid fingi stultius potest Xerxe, cum ad Athum montem legatos mitteret, eumque contumeliosissimis ac minacissimis literis territaret: cum Helesponto mari certum plagarum numerum infligi iuberet. Neque vero minus regaliter desipuit Alexander ille Magnus, cum abdicato patre, Iouis filius salutari gauderet, dum vino certaret, dum in conuiuiis ab adulatoribus vt Deum adorari sese pateretur, dum queritur hunc orbem suis victoriis angustum esse, & Oceanum ingressus, alios quærit mundos, quos expugnet: vt ne commemorem interim Dionysios, Ptolemæos, Iulios, Nerones, Tiberios, Caligulas, Heliogabalos, Commodos, Domitios: quorum alius sibi Dei nomen vindicauit, quum esset hominis vocabulo indignus: alius se totum assentatoribus deridendum propinauit: alius ambitione præceps vniuersum orbem insanissimis rerum tumultibus concussit. Sed ego iure videar ineptus, qui catalogum hunc ingrediar, & aquam, vt aiunt, quæram in mari. Quin omnes potius & veterum & neotericorum annales euolue, nimirum ita comperies, vix seculis aliquot vnum aut alterum extitisse principem, qui non insigni stultitia maximam perniciem inuexerit rebus humanis. Siquidem princeps, aut magno orbis totius malo stultus est, aut magno omnium bono sapit: tametsi procliuius est lædere quam prodesse, & citius serpit, vel peruadit potius pernicies quam vtilitas. At nunc videmus nonnullos principes, quiduis expetere potius quam id quod vnum principis vocabulo dignos reddit: & stultam plebeculam, omnia potius suspicere in Regibus, quam id quod solum erat requirendum. Iuuenis est: isto pacto sponsum commenda sponsæ, non principem Reipub. Formosus est: recte hoc nomine laudetur fœmina: Bonis est lacertis aut lateribus: probe dixisti, si laudes athletam. Robustus est, & tolerans laborum: isto titulo calones ac lixæ commendantur. Multum auri congestum habet: fœneratorem diligentem prædicas. Facundus est: sic admiror sophistam. Belle canit, belle saltat: histrionum ac tibicinum laus ista est, non regum. Inuictus est bibendo (nam hac quoq; laude veteres delectati sunt principes:) apte, si spongiam mihi laudas. Procerus est, & ab humeris inter omnes eminet: præclarum, si quid ex alto detrahendũ sit. Iam illa, scite ludit alea, scite laterunculis: laus est cum infimis nebulonibus communis, ac pudenda principi. Omnia congeras, cultum, aurum, gemmas, imagines, ab Hercule deductum genus, aut si mauis à Codro, Cecropeue: nisi pectus mihi narras longe à vulgi stultitia semotum, liberum à sordidis humilium rerum cupiditatibus, à falsissimis multitudinis opinionibus, non audio laudem Rege dignam. Neque enim temere diuinus ille Plato scripsit, non aliter felices fore Respub. nisi si aut Philosophis committeretur imperium, aut quibus imperium contigisset, Philosophiam sequerentur. Porro Philosophiam sequi, non est pallium aut peram circumferre, barbam demittere. Quid igitur? Ista quæ vulgus stulte miratur, contemnere, deque rebus longe secus sentire, quam hominum multitudo sentit. Nec video qui fieri possit, vt qui putet sibi licere quicquid libet, qui diuitias vt magnum quiddam admiretur, qui pro imperio quoduis etiam iusiurandum violandum putet, qui inani rapiatur gloria, qui pudendæ seruiat libidini, qui mortem vehementer horreat, salutarem principem agere possit. Ac primum quidem est, recte de singulis iudicare:

propterea quod infectis opinionibus ceu fontibus, vnde omnes vitæ scatent actiones, omnia perperam gerantur oportet. Proximum est, vt abhorreant à turpibus, ferantur ad honesta. Nam vera sapientia non solùm complectitur veri cognitionem, verumetiam studium & amorem honesti. Siquidem liceat fortassis inuenire, qui perspiciat bellum sine graui rerum humanarum pernicie suscipi non posse: nec esse tanti veterem aliquem & obsoletum ditionis titulum: verum impellit ambitio, vt omnia misceat armis. Et est fortassis qui videat, hinc maximam reipublicæ pestem nasci, quod ad gerendos magistratus asciscuntur, non qui prudentia, rerum vsu, vitæ integritate, plurimũ prodesse Reipub. possint, sed qui maxima pecuniæ summa licitentur: verum huc pertrahit auaritia, vt neglecto publico malo, fisci negotium agat. Et non deest qui intelligat, Principis esse munus, sicut ab omnibus accipit vectigal, ita omnium consulere rebus, præsidere in iudiciis, excludere maleficia, magistratus obseruare, corrigere leges inutiles; verum ab hoc studio reuocant voluptates, per quas non est ocium, curis Principe dignis vacare. Est qui sentiat se plurimum prodesse posse rebus mortalium, verum id quidem non sine vitæ discrimine, hic deseret Rempub. quisquis existimabit, infelicissimum esse mori. Proinde primum omnium, Principis animus omnibus erroribus liberandus est, vt perspiciat, quid vere honestum, quid vere gloriosum, quid vere magnificum. Deinde instillandum turpitudinis odium, & amor honesti: quo videlicet perspiciat, quid Principem deceat, & nihil appetat, nisi quod sit bono ac salutari Principe dignum: vt honestum vbi sit videat, & hoc vno metiatur omnia, nec vnquam ab hoc aberret scopo. Atque hanc vocant sapientiam, qua necesse est vt Princeps tanto cæteros antecellat mortales, quanto dignitate, opibus, ornatu potentiaque antecedit. Atque vtinam saltem Christiani Principes omnes sapientissimum illum Regem imitentur, cui cum daretur optio, quicquid vellet ab eo qui nihil non præstare poterat, nihil aliud optauit quam sapientiam, & eam sapientiam, qua populum sibi commissum recte gubernaret. Atque idem quæso quid aliud inculcat suo filio, quam amorem ac studium sapientiæ? Eodem spectat, quod Ægyptii simulachrum Principis ita repræsentabant, vt oculum pingerent, cum sceptro. Nimirum quod oculus in corpore, id verus Princeps in Repub. Quod sol in cœlo, id Princeps in populo. Sol oculus mundi, Princeps oculus multitudinis. Quod animus in homine, id Princeps in ciuitate. Animus sapit, corpus obtemperat, & imperat quidem animus corpori, sed corporis bono: nec sibi gerit regnũ veluti tyrannus, sed ei cui præsidet. Deniq; Dei moderantis vniuersa, salutaris princeps viuam imaginem refert. Atque eo magnificentior est Princeps, quo propius ad archetypi sui formam accessit. Deus nihil non perspicit, nihil non sentit, nullis corrumpitur affectibus. Ita potentissimus est, vt idem sit optimus. Omnibus benefacit etiam indignis. Non punit nisi raro, idque coactus. Nobis administrat hunc mundum, non sibi. Hoc illi præmii loco est, si profuit. Contra qui pestilens est Princeps, is cacodæmonis simulachrum ac vicem reddere videtur. Aut non sapit: aut si sapit, in publicam perniciem sapit. Quod habet potentiæ, in reipub. pestem abutitur. Et cum plurimum noceat omnibus, plus tamen vult nocere quam possit. Nihil est bono Rege præclarius, nihil melius, nihil Deo propius. Rursus nihil malo Principe fœdius, nihil peius, nihil cacodæmoni similius. Numen quoddam est Princeps salutaris. At nulla bellua nocentior tyranno. Tyrannus est autem, quisquis sibi gerit imperium, quocunq; nomine pingatur aut sculpatur. Non est nostrum, de summis procerib. veluti pronunciare: sed tamen cogimur, non sine suspiriis, hanc quam dixi sapientiam, in Christianis Principibus desiderare. Alioqui, vnde tot rerum nouationes, tot toties icta & rescissa fœdera, tam crebri tumultus, tot strages, tot pugnæ, tot minæ, tot dissidia, nisi à stultitia proficiscuntur? Et haud scio, an nonnulla huius mali pars nobis ipsis sit imputanda. Clauum nauis non committimus nisi eius rei perito, quod quatuor vectorum, aut paucarum mercium sit periculum: & Rempub. in qua tot hominum millia periclitantur, cuiuis committimus. Vt auriga fiat aliquis, discit artem, exercet, meditatur: at vt Princeps sit aliquis, satis esse putamus natum esse. Atqui recte gerere principatum, vt est munus omnium longe pulcherrimum, ita est omnium etiam multo difficillimum. Deligis cui nauim committas: non deligis cui tot vrbes, tot hominum capita credas? Sed esto, receptius est, quam vt conuelli possit. Nascuntur Principes: & cuicunq; sors fauerit, siue probus sit ille, siue improbus, siue stultus, siue sapiens, siue sanus, siue motæ mentis, modo figuram habeat hominis, ei summa rerum credenda est. Huius arbitrio mundus bellis & cædibus miscebitur, sacra ac prophana omnia perturbabũtur. Sed ea res si minus mutari potest, proximum tamen erat, diligenti institutione succurrere: & si non licet idoneum imperio deligere, enitendum est, vt idoneum imperio faciamus eum, quemcunq; fortuna nobis dedit. Videmus qua solicitudine, qua cura, qua vigilantia paterfamilias educat puerum, vnius fundi Dominum futurum. Quanto igitur maiori cura instituendus est is, qui vel magno omnium bono futurus sit bonus, aut magno omnium exitio malus, & de cuius vnius nutu salus aut pernicies pendebit orbis? Quibus decretis, quibus Philosophiæ præceptis, hoc pectus erit præmuniendum: non solum aduersus tantas rerum tempestates, quæ solent in ciuitatibus exoriri, verum etiam aduersus fortunæ indulgentiam, quam arrogantia & stultitia fere solet comitari: aduersus delicias, quibus vel optima natura corrumpi possit: multo maxime vero aduersus adulatorum pestiferas assentationes, & [illegible] venenatissimum Euge, quod illi tum potissimum occinunt, [illegible] Princeps insanit maxime. Hic mihi iam tum infantulo adhibe[illegible] dus erat artifex quispiam egregius. Non enim recte fingitur Pr[illegible] ceps, nisi cum se nondum intelligit esse Principem. Statim, [illegible] quam, asciscendus formator: in quo deligendo conueniet & [illegible] esse diligentiores, quod Principem deligere non licet, instituere licet. Hic mihi in pectusculum adhuc vacuum ac sequax, in[illegible] opiniones Principe dignas: muniat optimis de honesto decre[illegible] ostendat discrimen veri Principis ac tyranni: subiiciat ocu[illegible] quam Deo propinqua res est salutaris Rex, quam tetra bel[illegible] quamq; abominanda tyrannus: admoneat eum qui sibi gerit im[illegible] perium, non Reipub. prædonem esse, non Principem: nihil [illegible] esse inter piratas & principes, piratarum animo præditos, nisi q[illegible] hi quo sunt potentiores, hoc maiorem adferunt perniciem re[illegible] humanis: inculcet, quam multis hominum millibus, imo quam [illegible] niuerso mundo prodesse queat, si is vnum sapientem ac bon[illegible] præstiterit virum: doceat, apud Christianos homines imper[illegible] nihil aliud esse, quam Reipublicæ administrationem, non do[illegible] nium: imperium quidem appellari, sed meminerit se imper[illegible] rum & liberis, & Christianis, hoc est bis liberis: ad hoc vt prin[illegible] sit aliquis, non satis esse natum fuisse, non satis esse vetustas im[illegible] gines, non sceptrum, non diadema. Animus sapientia præcell[illegible] animus pro publica incolumitate semper sollicitus, & nihil spe[illegible] nisi commune bonum, Principem facit. Præmoneat, ne sese vel [illegible] plausibus stultæ plebeculæ, vel adulatorum laudibus metiatur [illegible] quid agat impulsu odij, amoris, iræ aut vllius affectus instinctu. [illegible] creandis magistratibus, in condendis legibus, in cæteris mu[illegible] vnicum tantum spectet scopum, nempe honestum, & publica[illegible] vtilitatem. Non satis esse, si ipse nemini faciat iniuriam, offi[illegible] lium quoque suorum integritatem præstandam esse Principi. No[illegible] esse sitam in hoc Principis laudem, si ditionis terminos profer[illegible] si finitimos submoueat armis: verum si quam forte nactus est [illegible] tionem, iustitia, frugalitate, cæterisque pacis artibus efficiat [illegible] rentiorem. Doceat, vt ad bene merendum de bonis sit propen[illegible] mus, ad ignoscendum facilis, ad puniendum non aliter accede[illegible] quam amicus medicus, membrum deploratum amputaturus, [illegible] inusturus, vt omnia studiose vitet, vnde perspiciat Reipub [illegible] gnum malum fore. Super omnia vero bellum modis omnibus [illegible] clinet, quod alijs è rebus, alia atque alia mala nascuntur: at bel[illegible] vniuersum malorum agmen semel effundit. Hæc atque huiusmo[illegible] di decreta, sunt animo puerili, sapientum apophthegmatis, [illegible] laudatorum Principum exemplis infigenda. At nunc videmus [illegible] vix vllos homines educari vel corruptius vel indiligentius, qu[illegible] tanti refert omnium quam optime institutos fuisse. Infans hic o[illegible] imperaturus, stultissimis mulierculis committitur: quæ adeo [illegible] hil instillant in animum illius Principe dignum, vt etiam si qu[illegible] recte moneat præceptor, aut si suapte sponte videatur ad ma[illegible] suetudinem propensior, dehortentur: & Principem, hoc est, ty[illegible] rannum agere doceant. Denique nemo non blanditur, nemo non assentatur. Applaudunt proceres, obsecundant ministri, adulatur & præceptor: non hoc agens vt patriæ salutarem reddat Principem, sed vt sibi magnificam paret fortunam. Adulatur & Theologus, quem vulgo confessorem vocant, episcopen aliquam aucu[illegible] pans. Assentatur magistratus, assentantur qui colludunt, qui con[illegible] uiuunt, vt rectissime dixerit Carneades, a Regibus nullam artem recte disci, præter artem equitandi: propterea quod solus equus quoniam non sentit Principis ac plebeij discrimen, nescit adulari Regi: sed excutit, quicunque is fuerit, qui non apte nôrit insidere tergo. Statim docetur fastum, docetur arrogantiam. Admo[illegible] netur licere quicquid libet. Audit, omnes omnium possessiones esse Principis, Principem esse superiorem legibus: in pectore Principis omnem legum & consiliorum mundum esse recondi[illegible] tum. Audit sacras maiestates, serenitates, diuinitates, terrestre nu[illegible] men, & huiusmodi magnificos titulos. In summa dum adhuc pu[illegible] est, nihil aliud discit ludere, quam tyrannidem. Mox rapitur ad puellas: inuitant, laudant, inseruiunt omnes. Hic adest æqualium effœminatissima turba, nullus risus, nullus sermo, nisi de puellis. Sub hæc alea, choreæ, conuiuia, citharæ discursus: in his ætatis optima pars conteritur: Quod si quando libeat literis oblectare ocium, leguntur aniles fabulæ, aut his perniciosiores historiæ. Ex his animus nulla præmunitus antidoto, imbibit admiratio[illegible] nem & zelum, vt Græci vocant, alicuius pestilentissimi Ducis, puta Iulij Cæsaris, aut Xerxis, aut Alexandri Magni. Atque [illegible] his ipsis quæ pessima sunt, maxime placent. Ab his impetus de[illegible] mentes, ab his exemplum pessimum sumunt. Pone nunc, si placet, ingenium non delectum è multis, quod oportuit, sed qualecun[illegible] que contigit. Pone tam corruptam educationem, quæ vel Aristi[illegible] dis ingenium posset corrumpere. Pone tot adulationis venena, pone delicias, quibus male conuenit cum sapientia: pone volupta[illegible] tes, pone fortunæ splendorem, pone potestatem, pone ætatem ferocem, & suapte sponte procliuem ad pessima. Super omnia, pone pectus falsissimis infectum opinionibus. Et miraris si hic ab his profectus rudimentis ad gerendam Rempub. parum sapien[illegible] ter administrat? Sed iuuenis est, inquiunt, sapiet aliquando rerum vsu. At Principem non oportet esse iuuenem, etiamsi iuuenis fue[illegible] rit. Et cum misera est omnis prudentia, quæ colligitur vsu rerum, tum in Principe miserrima est. Nimio constabit Reipubl. Prin[illegible] cipis sui prudentia, si gerendo bello discet bellum rem esse mo[illegible] dis omnibus fugiendam: si non prius intelligat, magistratus inte[illegible] gris

gris viris esse committēdos, quam improborum temeritate rempublicam labefactatam conspexerit. Nec est committendum, vt ficuti qui cithara discunt canere, priusquam artem assequantur, citharas aliquot obterunt ac perdunt, quemadmodum scripsit Xenophon: ita princeps reipublicæ pernicie discat rempub. administrare. Non mirum igitur, si quando videmus euenire, vt præpostere res geratur: nimirum vt cum affectus è corpore orti, ab animo coerceri debeant, ab animo perturbationes proficiscantur in corpus, vt oculus minus perspiciat quam reliquum corpus, vt omnibus noxius sit ac pestilens, qui Dei vicem gerens, omnibus debuit esse salutaris. An non videmus egregia oppida à populo con-, à principib. subuerti? Remp. ciuium industria ditescere, principum rapacitate spoliari? Bonas leges ferri à plebeis magistratibus, à principibus violari: populum studere paci, principes excitare bellum? Hæc, opinor, dederunt occasionem adagio quod reliimus: à quo quidem nescio quo pacto longius simus digressi: sed iam ad id redimus. Dictum est igitur: Aut fatuum, aut regem nasci oportere: quod huiusmodi ferme fuerint barbari Reges apud veteres: quorum vt n m nostræ tempestatis principes sint dissimillimi. Nam & fatuis ob inopiam mentis omnia permittuntur, & regib. ob potentiam omnia laudi quoque tribuuntur. Possimus & de pari Regum ac fatuorum felicitate dictum interpretari, quod Regibus quicquid volunt, fortuna suppeditet: fatui vero non minus felices sint sua philautia, per quam sibi putant nihil bonarum rerum deesse. Porro prouerbium apud Romanos natum videtur, apud quos Regis cognomen erat inuisum, ceu barbarum ac tyranicum, & pugnans cum publica libertate, quam illi in primistum sectabantur.

Stultior Melitide.

Μωρότερος μελιτίδου, id est, Stultior Melitide. Melitides vnus è felicissimis illis fatuis, quos Homerus suo carmine nobilitauit. Hic iam euersa Troia, venisse legitur auxilium laturus Priamo, meminit Eustathius decimum Odysseæ librum enarrans Lucianus in Amoribus: μελιτίδην ἢ κόροιβόν σύ με πρὸς θεῶν, id est, Melitidem aut Corœbum me putas per deos? Prouerbium refertur à Zenodoto, docens hunc comicorum conuitiis fuisse traductū ob stultitiam, nec potuisse numerare supra quinque: & ducta vxore nouam nuptam non attigisse, veritum ne se illa accusaret apud matrem. Commemorat eodem in loco & alium quendam insigniter stultum, qui dubitarit ex vtro parente fuisset natus. De Melitide sodali Corœbo meminimus alibi. Pausanias admonuit, Corœbum vna cum Butalione ac Melitide ab Aristophane inter fatuos numerari, Eadem Suidas, adferens hoc carmen ex Aristophane:

Τέως δ' ἀβελτερώτατοι κεχηνότες, μαμμάκουθοι, μελιτίδαι κάθηνται.

Id est,

Hactenus abiectissimi, inhiantes Mamacuthæ, Melitidæ desident.

Nescit capitis & inguinis discrimen.

Qui eo impudentiæ vel cæcitatis potius deuenerunt, vt nullum prorsus faciant discrimen inter honestum ac turpe, hi nescire dicuntur quid intersit inter caput & inguen. Inter honesta corporis membra caput primum obtinet locum, ac proinde recte nudatur: quæ vero sub ventre sunt, vt inhonesta teguntur. Iuuenalis de muliere temulenta.

--- Quid enim Venus ebria curat?
Inguinis & capitis quæ sint discrimina nescit.

Prouerbiali figura dictum videtur.

Terræ intestina.

Γῆς ἔντερα, id est, Terræ intestina. Dicebantur vilia, nulliusque precii. Saxa vero terræ viscera dicuntur. Refertur à Diogeniano. Terræ enim intestina sunt saxa: & lapides appellamus homines inutiles. Simile illi:

Ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης.

Id est,

--- Telluris inutile pondus.

Larus hians.

Λάρος κεχηνώς, id est, Larus hians. Dicebatur, vbi quis auidius inhiaret prædæ, Est enim Larus auis auida, voraxque: quam eandē Græci κέπφον appellant. Aristophanes in equitibus,

Λάρος κεχηνώς, ἐπὶ πέτρας δημηγορῶν.

Quæ Latine quidem commode reddi non possunt. Cleonem enim ob rapacitatem, Larum vocat, quod quemadmodum auis in scopulis obuersatur, si quid piscium possit venari, ita ille versaretur in Reipub. negotiis administrandis, suum interim agens negociū, Plutarchus apud Athenæum lib. Conuiuialium tertio:

Στῆ δ' ἄρ ἐπ' οὐδὸν ἰὼν, σχεδόθεν δ' οἱ ἦν παράσιτος
Χαιρεφόων, πεινῶντι λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς.

Id est,

--- At vero adueniens in limine stabat
Chærephoon parasitus ei vicinus, aui non
Dissimilis, vulgo dicta est Larus esurienti.

Apud eundem lib. 8. refertur hic trimeter,

Ὀψοφάγους ὥστε τοὺς λάρους εἶναι σύρους.

id est,

Esse vti Laros obsoniorum auidos Syros.

Larum Theodorus Gaza vertit Grauiam. Cuius mentionem facit Plinius inter maritimas, Halcyonem & Mergum lib. 9. c. 32.

Κορυβαντιᾶν.

Κορυβαντιᾶν, pro insanire dixit Aristophanes in Vespis:

Ἀλλ' ἢ παραφρονεῖς ἐτεὸν ἢ κορυβαντιᾷς.

Id est,

Aut vere insanis, aut corybantiaris.

Hanc vocem frequenter vsurpat Lucianus in Timone, epistolis Saturnalitiis, Lexiphane, Hermotimo. Sumptum est à Corybantibus Cybeles cultoribus, qui sacro correpti furore cymbala pulsant, alios item in similem agentes rabiem. Quod idem alias vocat κακοδαιμονᾶν, quasi malo duci genio.

Lucerna pinguior: & , Lecytho pinguior.

Λιπαρώτερος λύχνου, λιπαρώτερος λικυθίου, i. Pinguior lucerna, pinguior lecytho. Videtur Ironia prouerbialis in eos qui cum sint edaces, nihilo tamen inde fiunt habitiores: quemadmodum lucerna plurimum absumit olei, neque tamen fit vnquam saginatior. Fortassis non absurde deflectetur in homines crasso iudicio, aut luxui deditos, aut voluptuarios. Refertur à Diogeniano.

Bœotica sus.

Ἡ βοιωτία ὗς. i. Bœotica sus. Vetustissimū adagium, olim in stolidum & indoctum hominem iaci solitum: vsurpatur à Pindaro in Olympiacis:

Ἔπειτ' ἀρχαῖον ὄνειδος ἀλαθέσι λόγοις φεύγομεν βοιωτίαν ὗν.

Admonet Æneam Chorodidascalum, ita curet canendum hymnum, vt vetus illud probrum veris rationib. liceat effugere, quod in amusos dici consueuerit, βοιωτία ὗς. Interpres originem prouerbii refert ad hunc modum. Qui priscis temporibus Bœotiam regionem incolebant, ὕαντες appellabantur, gens barbara & agrestis: proinde quidam deprauata voce, pro ὕαντας ὕας, id est, sues appellabant. Idque scomma cessit in prouerbium, vt primum in Bœotos diceretur: ab his in quosuis indoctos, inconditos, moribusque rusticanis homines torqueretur, βοιωτία ὗς. Interpres citat eundem Pindarum ex Dithyrambis:

Ἦν ὅτε σύας τὸ βοιώτιον ἔθνος ἔλεγον.

Id est.

Erat cum Bœoticam gentem sues vocarent.

Citat & ex Cratino: αὐτοὶ δ' εἰσὶ συβοιωτικὸν πεζοφόρον γένος ἀνδρῶν. id est. Isti sunt Sybœoticum pedestre genus virorum. dictione ridicula composita ex sue & boue. In commentariis Græcorum inueni, βοιώτιος νοῦς, i. Bœoticus animus, pro stupido brutoque. Plutarchus in commentario περὶ τῆς σαρκοφαγίας, indicat Atticos stupidi, bardi, insulsi denique, & suis cognomen indidisse Bœotis, potissimum ob edacitatem. Cui adstimulatur Athenæus libr. 10 referens hos versus ex Eubulo:

Πονεῖν μὲν ἄμμες καὶ φαγεῖν μὲν ἀνδρικοί,
Καὶ καρτερῆσαι. τοῖς δ' ἀθηναίοις λέγειν
Καὶ μικρὰ φαγέμεν; τοὶ δὲ θηβαῖοι μέγα.

Id est,

Sumus ad bibendum atque ad vorandum strenui,
In his valemus. Athenienses dicere
Prompti, edere pauca, multa Thebani solent.

In Græcis versibus apparet ποιεῖν scriptum, pro πίνειν: aut πιεῖν: & μὲν prius, pro δὲ: & τοὶ, pro οἱ. Idem Eubulus in Europa:

Κτίζε βοιωτῶν πόλιν
Ἀνδρῶν ἀρίστων ἐσθίειν δι' ἡμέρας.

Id est,

Vrbem parauit ille Bœotis viris,
Diem per omnem ingurgitare strenuis.

Rursus ex Eubuli altera fabula:

Οὕτω σφόδρ' ἐστὶ τοὺς τρόπους βοιώτιος.

Id est,

Vsqueadeo mores obtinet Bœoticos.

Idem approbat multis multorum authorum testimoniis. Sunt autem inter se cognata vitia, πολυφαγία & stoliditas. Atque hinc Herculem Thebanum edacem faciunt, sed eundem à literis alienissimum, adeo vt præceptorem suum trucidârit. Fuit autem & hic Bœotus, nimirum Thebis natus. Rursum Plutarchus De dœmonio Socratis: ἀνεγείρειν τὸ κατὰ βοιωτῶν ἀρχαῖον εἰς μισολογίαν ὄνειδος. id est, Refricare vetus illud aduersus Bœotios de literarum odio probrum. Quanquam ipse Plutarchus Bœotus fuit, homo quiduis citius, quam stupidus. Denique quoniam constat vel ob Romanum imperium latissime propagatum, vel ob commercia negociatorum, voces Germanicæ, Gallicæ, Britannicæque linguæ fuisse mixtas: suspicor à Græcis ad nos dimanasse, quod hominem stupidum, ac nullo mentis acumine præditum, vulgo dicimus Bot, pro Bœoto. Proprium enim huic linguæ, voces quamuis multarum syllabarum in vnam syllabam contrahere.

Bœoticum ingenium.

Bœotii apud antiquos male audierunt vulgo, stoliditatis nomine, quemadmodum superius ostensum est. Vnde quicquid insulsum esset ac stultum, id Bœoticum dicebant. Lucianus in Ioue tragœdo: ἄγροικον τοῦτο εἴρηκας καὶ δεινῶς βοιωτικόν. id est, Istud quod dixisti, prorsus agreste est, & vehementer Bœoticum. Inuenitur & βοιωτικὸς νοῦς, id est, Bœoticum ingenium, pro stupido ac stolido. Horatius in Epistolis:

Bœotum in crasso iurares aere natum,

Plutarchus ipse Bœotus cum aliis aliquot locis, tum in commentario de carnium esu, scribit ab Atticis notatos Bœotos, tanquam brutos & stupidos, ac pingues: idque propter edacitatem, quemadmodum alibi meminimus: quod ea gens magis studuit exercendis corporibus, quam animis excolendis. Vnde teste Stephano, quidam putauerunt nomen regioni inditum. Idem citat Ephorum, qui scripserit Athenienses rei nauticæ fuisse studiosos, Thessalos equestris, Bœotos corporum exercitamentis, Cyrenæos curribus valuisse, Lacedæmonios circa leges fuisse diligentes.

Bœotica cantilena.

Βοιώτιος νόμος, id est, Bœotica cantio dicebatur, si quibus rerum initia tranquilla ac prospera fuissent, posteriora turbulenta ac tristia.

Vnde Sophocles scripsit:
Ὅτ' αὖ τις ᾄδῃ τὸν βοιώτιον νόμον.
id est,
Vbi quis cecinerit cantionem Bœoticam.

Natum ex historia. nam Bœotij primum liberam ac pacatam agebant vitam, deinde mortuo Laio in varias calamitates inciderunt, vt illorum cantilena à læto initio in luctum desijsse videatur. Citatur à Zenodoto. Aristophanes in Acharnensibus vsurpare videtur pro cantione rudi atque indocta.

Δεξίθεος εἰσῆλθ' ကσόμενος βοιώτιον.
Id est,
Dexitheus intrat, qui canet Bœoticum.

Bœotia auris.

Βοιώτιον οὖς, id est, Auris Bœotica. In pingui iudicio hominem quadrat. Bœotorum stoliditas compluribus prouerbiis locum fecit. Simillimum illi, Auris Bataua. Diogenianus meminit adagij. Sunt qui scribant, olim Anaxagoram recitantem apud Thebanos librum Thebaidos, cum vidisset attentum neminem, clauso codice dixisse: εἰκότως καλεῖσθε βοιωτοὶ βοῶν γὰρ ὦτα ἔχετε. id est, Iure vocamini Bœoti, qui quidem aures habeatis boum. videlicet alludēs ad Etymologiam nominis. βοῦς enim bos, & ὦτα aures: atque ex his Bœotorum nomen videtur compositum. Quin Homer. Iliad. lib. 5 Bœotorum gentem pinguem appellat.

--- Πὰρ δ' οἱ ἄλλοι
Ναῖον βοιωτοὶ μάλα πίονα δῆμον ἔχοντες.
Id est,
--- Sed rura tenebant
Proxima Bœoti, quorum crassissima gens est.

Notauit & Horatius Bœotorum tarditatem in Epistola ad Octauium Augustum:

--- Quod si
Indicium subtile videndis artibus illud
Ad libros, & ad hæc Musarum dona vocares,
Bœotum in crasso iurares aere natum.

Quo loco demiror, neminem interpretum quæsisse quid sibi velit, quod Horatius pinguitudinem ingenij Bœotis tribuit, velut ei genti peculiarem: cum apud Latinos authores nullum sit huius rei testimonium. Cognatum huic est, quod alibi commemorauimus, Bœotica cantio: quæ rusticana parumque modulata potest intelligi, vt crassis auribus crassa conueniat harmonia. Quanquam Eustathius in Iliad. β. de cantione nonnihil variantem narrat historiam: Sunt, inquit, qui putent Bœotiam dictam à boue. Nam quum Europa Phœnicis filia à Ioue rapta esset è Sidone, Cadmus raptæ frater à patre missus est ad inuestigandum sororem. Eam vbi nusquam inuenit, profectus est Delphos, consulturus oraculum. Deus respondit, ne solicitus aut curiosus esset de Europa, sed sequeretur ducem bouem: ibique conderet ciuitatem, vbicunque bos defatigata procumberet. Hoc responso accepto, per Phocensium regionem fecit iter. Dein quum incidisset in vaccam iuxta Pelagionis pascua, hanc euntem sequutus est. Ea quum vniuersam Bœotiam peragrasset, fessa procubuit, quo loco nunc est Thebanorum ciuitas. Cadmus quum eam iuuencam vellet immolare Palladi, misit aliquot è suis comitib. qui è fonte Aretia haurirent aquam ad sacrificium. At draco eius fontis custos, quem Marti sacrum esse creditum est (nam & fons ipse à Marte nomen habet) excitus strepitu, complures ex his qui missi fuerant, confecit. Quod indigne ferens Cadmus, draconem interfecit, & admonitu Palladis interfecti dentes seuit: vnde extiterunt illi terrigenæ fratres. Eam ob rem indignatus Mars, quum pararet Cadmum interficere, vetitus est à Ioue, qui Cadmo in matrimonium, Martis ac Veneris filiam dedit, hac lege vt priusquam sponsam attingeret, seruiret apud illam seruitutem annuam.. Tum vt nuptiis epithalamium canerent Musę ac deorum quisq; nuptiale munus daret Harmoniæ. Hæc Eustathius. Equidem arbitror hanc fuisse primam originem adagii, vtcunq; postea detortum est ad alios vsus. Constat autem Thebanos olim musices fuisse studiosissimos. Argumento est illud quod refertur de Alcibiade, qui mirantibus quod negligeret musices studium, lyram hoc lemmate damnabat, quod hominis vocem imitaretur plectrum, quod habitum formamque liberalem mutaret in illiberalem. Tibiam gemino reiecit argumento: & quod sic immutaret os hominis, vt vix à familiarissimis agnosceretur: & quod hominis propriam adimeret vocem, loquendique facultatem eriperet. Mox adiecit: Cantent igitur Thebani, qui loqui nesciunt.

Asinus stramenta mauult quam aurum.

Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum 10. disputans [...] eandem omnib. esse voluptatem, quum alijs reb. delectetur [...] alijs equus, alijs homo, citat Heraclitum, qui dixerit, ὄνους [...] ἂν ἑλέσθαι μᾶλλον ἢ χρυσόν· ἥδιον γὰρ χρυσοῦ τροφὴ ὄνοις, id est, [...] stramēta malle quam aurum: quod asinis pabulum auro [...] dius. Atque hac quidem in parte asini plus sapiunt quam hom[ines] Illi rem æstimant vsu, nos inutilib. atque etiam noxiis rebus [...] nimi persuasione ingentia statuimus precia. Notus est ap[ologus] de gallo, qui gemmam in sterquilinio repertam contemp[sit] lus enim mauult putre granum, quam margaritum aut [...] tem. Ita qui ventris sunt mancipia, compotationem temu[lentam] omnibus disciplinis liberalibus anteponunt.

Colophonium calciamentum.

Κολοφώνιον ὑπόδημα, i. Colophonium calciamentum di[cebatur] tur cauum. Nam antiqui fere soleis vtebantur, quæ infimam [...] partem tantum munirent. Vidi apud nostrates calciamen[tum] ex ligno cauato confectum, quod vulgata lingua cauum [...] appellant. Vnde quadrabit in hominem stolidum & incom[positum] & rusticanum. Per lutum ituris conueuit tale calciamentum [...] nuste itaque dixeris, in sordidis authorib. versaturo opus e[sse] ceis Colophoniis. Huic contrarium videtur calciamentum S[icyo]nium: cui cognomē inditum à Sicyone ciuitate Pelopon[nesi] dicat Stephanus, atq; etiam Sextus Pompeius Festus: neuter [...] indicat vsum adagii. M. Tull. indicat, Sicyonios calceos fu[isse] bellos: sed aptiores fœminis, & effœminatis, quam viris. M. [...] verba subscribam: Quin etiam quum & scriptam orationem [...] tus Orator Lysias attulisset ad Socratem, quam si videretur [...] ret, ac pro se in iudicio vteretur, non inuitus legit, & [...] scriptam esse dixit: Sed, inquit, vt si mihi calceos Sicyonios [at]tulisses, non vterer, quamuis essent habiles & apti ad pedes, [sed quia] non essent viriles: sic illam orationem disertam sibi & ora[toriam] videri, fortem & virilem non videri.

In nauibus educatus.

Ἐν νηυσὶν τεθραμμένος, id est, in nauibus educatus dicebatur [...] rudis esset, & alienus à moribus liberalibus, sensuque com[muni] Solet enim fere nauticum genus suo elemento responde[re] à ciuilium hominum commercio submotum viuat. Ita P[lato in] Phædro: πῶς; οὐκ ἂν οἴει αὐτὸν ἡγεῖσθαι ἀκούειν ἐν ναυσί που τε[θραμ]μένων; id est, Annon putas illum existimaturum, se se audire [...] in nauib. alicubi educatos? Plautus in Cistellaria, mores [...] appellat maritimos, imo potius inconstantes: quod mari [...] æstuarijs accedat, recedatque. Plauti verba sic habent: Ita [...] lapsum animi ludificat, fugat, agit, appetit, raptat, retinet, [...] largitur: quod dat, deludit: modo quod suasit dissuadet, [quod dis]suasit id ostentat: maritimis moribus mecum experitur: ita [...] frangit amantem animum.

Vasis instar.

Ἀγγείου δίκην, id est, Vasis instar loqui dicitur, qui quum [...] peritiam ex se nihil possit adferre, ab alijs audita profert. [...] se liquorem habet: vas ni aliunde infuderis, siccum est. H[i] autem qui vacant eruditione, per aures implentur. Soc[rates in] Phædro Platonis: ὅτι μὲν οὖν παρά γε ἐμαυτοῦ οὐδὲν αὐτῶν ἐν[νενόηκα, εὖ] οἶδα συνειδὼς ἐμαυτῷ ἀμαθείαν. λείπεται δὴ οἶμαι ἐξ ἀλλοτρί[ων] ναμάτων διὰ τῆς ἀκοῆς πεπληρῶσθαί με δίκην ἀγγείου. id est, [...] horum ex meipso excogitaui fateor, imperitiæ mihi conscius [...] perest igitur, opinor, vt alicunde ex alienis fluentis per aure[s] rim impletus instar vasis.

Mittere sanguinem.

Olim militibus, si quid grauius deliquissent, ignominiæ [causa] incidebatur vena. id appellabant sanguinē mittere. M. Tul. [...] epistola: Missus est sanguis inuidiæ sine dolore. Sentit se libe[...] aliqua parte inuidiæ, quod in eo iudicio non valuisset ipsi[...] monium. idq; citra dolorem suum, quod omnes scirent, iud[ices] isse corruptos. Idem lib. . epistola 1 Sic Appius quum [...] σεως prouinciam curârit, sanguinem miserit, quicquid po[tuit] traxerit, mihi tradiderit enectam, &c. Quin hoc ipsum, ex[...] σεως curare, παροιμιῶδες est in hominem furacem ac rapacem [...] taphora sumpta est à medicis, qui in certis morbis corpus [...] inedia aut venarum incisione superflua detrahentes.

Tredecim cubitorum.

Homines insigniter procero corpore & hisce temporib. p[...] lari ioco taxantur, vt ignaui & inutiles. Quod, vt alia pleraque [...] nasse videtur ab antiquitate. Sic enim in eodem carmine Pr[iapus] de marito loquitur: ἀνὴρ τρισκαιδεκάπηχυς id est, Vir tredecim [cu]bitorum. hyperbolicôs significans enormiter procerum, qui [...] set tam insulsus, vt è mercatu pro nitro salem attulerit. [...] ga Maximini nobis alias dictum est. Prisci prælongos ho[mines] ridiculi gratia Longuriones appellabant. Varro in Tripalo [ad] Nonium: Ego nihil narro, adeo hæc ita curat, qui ante me [...] scio qui longurio.

Salsitudo non inest illi.

Ἅλμη οὐκ ἔνεστιν αὐτῷ, i. Salsitas non inest illi. In infacetos [...]

tuos ac stupidos. Sal enim primum, maximeque commune condimentum videtur. Plin. lib. XXXI. indicat metaphoram esse sumptam ab vsu salis, quod in omnibus cibis sit condimenti vice, & auiditatem inuitet. Ergo hercle, inquit, vita humana sine sale nequit degere: adeo necessarium elementum est, vt transierit intellectus ad voluptates animi quoque. Nam ita sales appellantur: omnisque vitæ lepos & summa hilaritas, laborumque requies, non alio magis vocabulo constat. Atque hinc insulsa oratio, quæ nihil habeat lepôris: & insulsus homo moribus inelegantibus. Contra salsum dicterium, quod acrimonia quadam mordeat. Et sales vocant festiuiter & argute dicta, non sine illecebra quadam mordacitatis. Seneca non vult sales nostros dentatos esse. Quintilian. Institut. lib. VI. c. de risu: Salsum, inquit, in consuetudine pro ridiculo tantum accipimus. Natura non vtiq; hoc est, quanquam & ridicula oporteat esse salsa. Nam & Cicero, omne quod salsum, ait esse Atticorum, non quia sint maxime ad risum compositi. Et Catullus cum dicit,

> Nulla in tam magno est corpore mica salis:

non hoc dicit, nihil in corpore eius esse ridiculum. Salsum igitur erit, quod non erit insulsum: velut quoddam simplex orationis condimentum, quod sentitur latente iudicio, & velut palatum excitat, quod & à tædio defendit orationem. Sane tamen, vt ille in cibis paulo liberalius aspersus, sit tamen immodicus, adfert aliquid propriæ voluptatis: ita hi quoq; in dicendo habent quiddam quod nobis faciat audiendi sitim. Hactenus ille. Porro Catulli carmen, quod Fabius citat, sic habet:

> Quintia formosa est multis: mihi candida, longa,
> Recta est: hæc & ego singula confiteor.
> Totum illud formosa, nego: nam nulla venustas,
> Nulla in tam magno corpore mica salis.

Quo quidem in loco stultissime carpit Fabium Catullianus interpres, quasi poetæ verba parum perpenderit, cum ipse dormitãs Fabii verba parum perpenderit. Negat enim Fabius salsum vocari, quicquid ridiculum sit, etiam si vulgo sic vsurparent indocti. Allusit ad hoc adagium Terent. in Eunucho: Qui haberent salem, qui in te est. fatuum militem & insipidum intelligi volens. cui postea sim li ironia, Atticam tribuit eloquentiam. M. Tullius Philippica 2. At etiam quodam loco facetus esse voluisti. Quam id, dii boni, non decebat? in quo est tua culpa nulla: aliquid enim salis ab vxore mima trahere potuisti. Salem dixit festiuitatem. Refertur à Diogeniano & Zenodoto.

Bibe elleborum.

Aristophanes in Vespis, πῖθ' ἐλλέβορον, id est, Bibe elleborum. Quo dicto significat insanire quempiam. πῖθι vero dixit, non πῖνε, quod, vt admonet interpres, hoc ad simplicem potum referunt grammatici, illud ad potionem pharmacorum. Idem ostendit & verbum hinc esse fictum, ἐλλεβοριᾶν καὶ ἐλλεβορίζειν, pro insanire. Quique parum animo constant, ἐλλεβόρου δεῖσθαι, id est, Elleboro opus habere, dicuntur. Atque iidem apud Latinos etiam autores elleborum edere, & elleboro sese purgare, prouerbio iubentur: propterea quod antiquitus primus vsus fuerit huius herbæ, ad leuanda mentis & capitis vitia. Plinius libro Naturalis historiæ XXV cap. V. ellebori duo facit genera, sicut & Dioscorides libro 4. candidum, quod Italia verattum album appellat: & nigrum, quod alii vocãt entomon (etiam si in Dioscoride atomõ legimus.) Alii polyrrhizon: plerique Melampodion vocant, ab inuentore Melampode vate, vel eiusdem nominis pastore, quod is animaduertisset eo purgari capras: deinde dato eorum lacte sanauit Prœtidas furentes. Sed Aulus Gellius Plinium secutus ait, coloris discerniculum non in semine, neque in virgultis, sed in radice apparere. Candido vomitiones cientur, eoque stomachum & ventrem superiorem purgat. Nigro aluus inferior diluitur, vtriusque periculosa sumptio, sed albi vt præstantior, ita periculosior. Quod ipsum tamen adeo vulgatum esse cœpit, vt plerique studiorum gratia, ad peruidenda acrius quæ commentabantur, sæpius sumptitauerint. Nominatim autem Carneades Academicus, scripturus aduersum Stoici Zenonis libros, candido elleboro superiora corporis purgare solitus legitur: ne quid ex corruptis in stomacho humoribus ad domicilia vsque animi redundaret, & instantiam, vigoremq; mentis labefaceret. Nigri vero religiosum etiam vsum fuisse testatur Plinius. Siquidem hoc & domos suffiebant, purgabantque, aspergentes & sese, & pecora. Tum solenni cum precatione colligebatur & superstitiosius, vt meminit etiam Theophrastus. Primum enim gladio circumscribebatur: deinde qui succisurus erat, exortum solis spectabat, precabaturque vt id sibi liceret diis concedentibus facere. Obseruabat & aquilæ volatum: quæ si propius aduolasset, moriturum eo anno qui succiderat, augurium edum. Ex Plinio igitur colligere licet, vtrumque genus, tum candidum, tum nigrum, cum ad alia complura mala, tum aduersus melancholiam remedium efficax habere. Vnde & prouerbium natũ, quod tamen varie effertur. Plautus in Menæchmis: Non potest hæc res trium iugerum elleboro obtinerier. Demosthenes Æschinem in actione monet, vt sese purget elleboro. Lucianus in Dialogo Menippi ac Tantali: ληρεῖς ὦ Τάνταλε, καὶ ὡς ἀληθῶς ποτοῦ δεῖσθαι δοκεῖς, ἀκράτου γε ἐλλεβόρου νὴ Δία. id est, Desipis Tantale, & vt vere dicam, elleboro poto tibi est opus, eoq; sane meraco. Et apud eundẽ Rhadamanthus, in secundo Veratum narrationum libro, ita pronunciat, vt Aiax traditum ab Hippocrate elleborum bibat, prius quam in heroum consortium recipiatur: alludens ad eius insaniã. Ibidem legitur, non licuisse Chrysippo in beatorum insulam immigrare, nisi quartum iam sumpto elleboro. Nimirum illuc alluditur, quod ter in vita bibisse memoratur, vt testatur etiam Petronius in carmine quodam. Horatius:

> Expulit elleboro morbum bilemq; meraco.

Ouidius in epist. Ponticis lib. 4.

> I, bibe, dixissem purgantes pectora succos,
> Quicquid & in tota nascitur Anticyra.

Persius:

> —Anticyras melior sorbere meracas.

insanum significans. Ausonius ad Theonem.

> Elleborumq; bibas Samii Lucumonis acumen.

Nauiget Anticyras.

Πλεύσειεν εἰς Ἀντικύρας, i. Nauiget Anticyras. Horatius eleganter nouauit adagii quasi faciem, cum ait in Sermonibus:

> Nauiget Anticyras.—

Quibus verbis Stoicum insanum significat, quiq; mentis morbo laboraret, essetq; sapientis indignus nomine: cum nemo sapiens nisi sanus. Dictum est autem eâdẽ figura, qua Græci dicunt. πλεύσειας εἰς Μασσαλίαν, id est, Nauiges Massyliam. Strabo lib Geographiæ 9. duas Anticyras commonstrat: & in altera, quæ sit post Crissam oppidum, elleborum nasci: in altera eiusdem nominis, quæ sit ad sinum. Maliacum & Oetam montem, optime temperari. atque in eam quam plurimis è regionibus adnauigari sanitatis gratia. Pausanias in vltimo libro scripsit, supra Anticyram montes esse magnopere petricosos: in his copiosè prouenire elleborum: nigro purgari aluum, albo vomitum cieri, ac superiora corporis purgari. Stephanus addit, Anticyrensem quempiam fuisse, qui Herculem elleboro dato liberârit insania. Horatius:

> Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
> Tonsori Licino commiserit.—

Treis Anticyras dixit, pro vniuerso elleboro: significans deploratam & immedicabilem insaniam. Simili figura, quos indicant esse parum integræ mentis, & hodie iubent deportari Chelam. Ad hanc formam pertinent illa, Tonsoris eget: aut, Curatore est opus. Horatius:

> Nec tonsore putas nec curatoris egere.

Tutores enim dabantur pupillis, curatores mente captis. Sic & Columella lib. 1. cap. 3. scribit, Catonem dicere solitum, eum qui agrum incoleret, nec salubri cœlo, nec fertilem, velut commotæ mentis ad agnatos ac gentiles esse deducendum. Varro lib. De re rustic. 1. c 2. Qui salubrem locum negligit, mente captus est, atq; ad agnatos & gentiles deducendus. Cicero lib. 2. De inuentione: Si furiosus existet, agnatorum gentiliumq; in eo pecuniaq; eius potestas esto. Nam duodecim tabulę furiosis ius adimunt administrandi res suas, & ad gentiles agnatosq; transferunt: quemadmodum legimus lib. Institutionum primo, tit. de curatoribus, & Pandectarum lib. 27. tit. vlt. de curatore furiosi. Rursum eiusdem operis libro primo, tit. XVIIj. de officio præsidis. Et apud Ciceronem li. 3. Tusculanarum quæst. Qui ita sit affectus, eum dominum esse rerum suarum, vetant XII. tabulæ. Verba XII. tabularum sunt hæc: Prodigo & furioso bonorum suorum administratio interdicta esto, & in curatione agnatorum sunto.

Strychnum bibit.

Στρύχνον ἔπιεν, id est, Strychnum bibit: in insanos item competit, à strychni herbæ natura: quæ vel gustata, statim insaniam parit. Dioscorides in quarto, quatuor strychni genera facit: è quibus postremum, μανικὸν, vocat, id est, insanum. Plin li. 21. c. 31. cum duo strychni genera salutaria demonstrasset: Tertio, inquit, folia sunt ocymi, minime diligenter demonstranda. Remedia enim, non venena tractamus: quippe insaniam facit, paruo quoque succo. Quanquam & Græci autores in iocum vertêre. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gigni dixerunt, species varias, imaginesque conspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimam insaniam facere. quicquid vero adiiciatur ponderi, repræsentari mortem. Hoc est venenum, quod innocentissimi autores simpliciter Dorycnion appellauêre ab eo, quod hoc cuspides in præliis tingerentur, passim nascente. Dioscorides scribit, Strychni radicem cum vino potam mensura < visa quædam, ac ludibria non iniucunda parere: duplicato modo sumptam, stuporem triduanum inducere: quadruplicato potam adimere vitam: remedio esse, si multũ ac largiter biberis ac reuomueris. Vnde mihi magis videtur congruere in φιλαύτους, & sibi placentes, & (vt Flaccus inquit) sibi pulchros. Nam Theophrastus tradit qui strychnum ederint, sibi videri pulcherrimos. Cuiusmodi multos homines videmus, qui sibi nulla in re displicere possunt, perinde quasi strychno victitent. Est diuersum insaniæ genus, quo quidam sibi displicent in omnibus: sed alterum vulgatius est, & immedicabilius. Neq; vero hoc ego recensuissem in hoc opere (ne videlicet adagia non colligi à me, sed nasci quis calumniaretur) nisi quod Plin. dicens, Græcos in iocum vertisse, satis indicaret, herbæ huius naturam in prouerbum abiisse.

Porcum immola.

Neque prætereundum existimo. quod Plautus in Menæchmis, porcum sincerum & sacrum immolare iubet eum, quem mente

captum significat: Adolescens, quibus hic preciis porci væneunt sacres, sinceri, nummum vnum en à me accipe. Iube te piari de mea pecunia: nam ego quidem insanum esse te certo scio. Opinor quod veterum vsu, qui cuiuspiam irati numinis intemperiis ageretur, hoc piaculo se soleat purgare. Idem paulo post in eadem fabula: Nam tu quidem hercle certo non sanus satis Menæchme, qui nunc ipsus maledicas tibi. Iube, si sapias, porculum afferri tibi.

Horatius in Sermonibus:

—Immolet æquis
Hic porcum laribus.—

Loquitur de eo, qui iam ab insania resipuisse videretur.

Squillas à sepulchro vellas.

Σκίλλας ἀπὸ σήματος τίλλειν. i. Squillas à sepulchro vellere iubebantur, qui parum sanæ mentis esse viderentur. Hac enim herbâ malum hoc expiabatur antiquitus. Theocritus in Bucolicis:

Σκίλλας ἰὼν γραίας ἀπὸ σάματος αὐτίκα τίλλοις.

Id est,

I, squillas ab anus quam primum velle sepulchro.

Innuit, illum quod in certamine canendi superatus sit, adeo iracundè ferre, vt periculum sit, ne vertatur in insaniam. Et alter simile quiddam refert:

Ενθὼν τὸν κυκλάμινον ὄρυσσέ νιν εἰς τὸν ἄλεντα.

Id est,

Hinc abiens fluuio infodias cyclaminon Halenti.

Dioscorides libro secundo, demonstrat, Cyclaminon Romanis dici rapum, efficacem detrahendo è capite phlegmati. Atque inter cætera eius remedia hoc quoque commemorat, succum illius melli admixtum inseri naribus, ac lanam hoc imbutam digito imponi, ad purgandam capitis pituitam. Huius radicem dissectam reponi, asseruarique, non secus ac squillæ. Denique contusam, & in pastillos redactam, valere aduersus veneficia, quæ Græci philtra vocant.

Minus habes mentis, quam Dithyrambo-rum poetæ.

Διθυραμβοποιῶν νοῦν ἔχεις ἐλάττονα.

Id est,

Minus sapis scriptoribus Dithyrambicis.

In stupidos ac furiosos torquetur. Adagium annotatur ab Aristophanis interprete in Auibus, sumptum à poetis Dithyrambicis, qui Baccho afflati furebant. vnde & Horatius:

Aut insanit homo, aut versus facit.—

In Odis, Pindari grandiloquentiam attollens:

Seu, inquit, per audaces noua dithyrambos
Verba deuoluit, numerisq; fertur
Lege solutis.

Philostratus in Sophistis immoderatam in dicendo vehementiam ac granditatem aliquoties appellat τὸ διθυραμβῶδες: eosq; dicit ἐκβακχεύειν καὶ ὑπερβακχεύειν.

Pistillo retusius.

Prouerbialis est hyperbole, quam in epistolis vsurpauit diuus Hieronymus: Pistillo retusius: pro eo quod est, minime acutum. Timon Misanthropus Cleanthem ob ingenii tarditatem appellat, ὅλμον ἄτολμον, id est, Pistillum siue mortarium ignauum. Et Chrysippeum acumen, apud eundem per ironiam vsurpatur in stupidum. Et cornutus syllogismus, pro ratione ridicula, friuolaque.

Embarus sum.

Ἔμβαρός εἰμι, id est, Embarus sum. Dictum est olim de insano, deliroque. Referunt autem adagionem ad huiusmodi fabulam. Olim Piræus insula fuit (id quod ipsum etiam vocabulum adhuc indicat, περᾶν enim transmittere est) in ea cum Munychus principatum obtineret, templum instituit Dianæ, cui cognomen additum Munychiæ. Dein cum vrsus Dianæ sacer quidam ibi repertus, & ab Atheniensib. interfectus esset, fames ingruit: itum est ad oraculum, quæsitumq; malo remedium. Respondit deus, ita demum finem mali futurum, si quis filiam immolasset numini. Vnus autem repertus est Embarus vsq; adeo demens, qui polliceretur se filiam immolaturum, ea lege, vt sacerdotium in posteros suos traduceretur. Itaq; puellam solenni ritu ornatam sacrificauit. Fit & huius mentio in Plutarchi Collectaneis.

Phryx plagis emendatur.

Phryx plagis emẽdatur. In barbaros, seruiliq; ingenio homines dicitur, qui non pudore, neq; monitis, sed verberibus redduntur meliores: cum contra generosus animus, vt ait Seneca, rectius ducatur quam trahatur. Cic. pro L. Flacco in testes Asiaticos: Asia vestra constat ex Phrygia, Mysia, Caria, Lydia. Vtrum igitur nostrum, an vestrum est hoc prouerbium? Phrygem plagis fieri solere meliorem. Adagium ita refertur apud Suidam versu trochaico:

Φρὺξ ἀνὴρ πληγεὶς ἀμείνων καὶ διακονέστερος.

Id est,

Verberatus Phryx, melior & obsequens erit magis.

Ostendit Athenæus è Phrygia mitti solere mancipia laudatissima.

Ἀνδράποδ' ἐκ Φρυγίας, ἀπὸ δ' Ἀρκαδίας ἐπικούρους.

Id est,

Mancipia ex Phrygia, sed ab Arcadia auxiliares.

Seruilior Messena.

Δουλότερος Μεσσήνης. i. Seruilior Messena. De minime liberis dicebatur, & alieno viuentibus arbitrio. Lacedæmonii Messenios, quod iterum atq; iterum desciuissent, in seruitutem redegerunt, eosq; durius etiam quam reliquos seruos tractarunt, ne denuo res nouas moliri possent. Historia refertur à Pausania in Messenicis, & à Iustino lib. Epitomatum 3.

Stultior Corœbo.

Ἠλιθιώτερος Κοροίβου, id est, Stultior Corœbo. Prouerbialis hyperbole in stupidos & væcordes. Corœbi stultitia vulgo fabulis celebrata est, qui maris vndas numerare sit conatus, quum non potuerit vltra quinque prosequi supputationem. Meminit huius Eustathius in x. Odysseæ, & Lucianus in Amoribus. Quanquam apud alios κορύβου per y. Adduntque quidam Corybum hunc Mygdonis Phrygis fuisse filium, temporibus belli Troiani. Meminit & Virg. Corœbi cuiusdam:

iuuenisq; Corœbus
Venerat insano Cassandræ captus amore,
Et gener auxilium Priamo Phrygibusq; ferebat.

Quo quidem in loco Seruius indicat sumptum ex Euphorione. Hunc, inquit, Corœbum stultum inducit Euphorion, quem & Virgilius sequitur, dans ei,

Dolus an virtus quis in hoste requirat?

Quum sit turpissima dolo quæsita victoria.

Stultior Morycho.

Μωρότερος εἶ Μορύχου, i. Stultior es Morycho. Siculum prouerbium, in eos qui ridicule stulteve quippiam facerent. Mihi videntur peculiariter obnoxii huic adagioni, qui domesticorum negociorum negligentes, foris agunt, aliena curantes. Quod genus indicitur Ollus apud Martialem. Cuiusmodi sunt & apud Plutarchum Lamiæ. Zenodotus tradit, apud Siculos Baccho cognomen esse Morycho: idque inde datum, quod in vindemiis, huius Dei faciem musto ficisque virentibus oblini consueuerit: quod vtriusque laboris inuentæ laudem Baccho tribuunt veteres, vt testis est Athenæus libr. Dipnosophistarum 2. παρὰ τὸ μορύξαι τὸ μολῦναι, id est à moryxæ, quod est contaminare: vnde & Homerus, μεμορυγμένος dixerit, pro μεμολυσμένος. Bacchus autem vbiq; ridiculus ac purum cordatus inducitur à poetis, vtpote Deus temulentus, velut in Ranis Aristophanis. ideoque in huius sacris ludicra quædam, tanquam in eius contumeliam fiebant. Quin & cognomen additum contumeliæ caussa, ἐρεβίνθειος. Apud Siculos huius simulachrum, non in templo, sed extra phanum sub dio positum erat, iuxta ingressum siue vestibulum, confectum è lapide, cui nomen Psella, arte Simmii cuiusdam Eupalami. Proinde vulgari ioco iactatum est de illo, μωρότερος εἶ Μορύχου, ὃς τἄνδον ἀφεὶς, ἔξω τῆς οἰκίας κάθηται, i e. Stultior es Morycho, qui omissis his quę sunt intus, foris extra domum desidet. Zenodotus adagium citat ex epistola quadam Polemonis ad Diophylum. Quanquam alienissimum est ab ingenio moribusque meis, vestigandis, aut insectandis aliorum erratis operam conterere: tamen non possum hoc loco mihi temperare, quin ridendi magis quam insectandi caussa proferam cuiusdam apud Italos non infimi nominis, inscitiam ne dicam, an socordiam: præsertim cum is τὴν λεοντῆν ... tantum sibi sumat in literis, vt arrepta veluti censoria virgula, non solum de scriptoribus cæteris magna pronunciet autoritate, & rum etiam Angelum Politianum, virum modis omnibus ... comparabilem & inimitabilem, ceu præceptor quispiam ... let, atque emendet. Cui cum non pauca concedat homo ... dus, tamen delicatæ illæ, & meris Atticismis assuetæ aures, ... marinæ Veneris sensum in eodem desiderant, quod ... verterit, ne initio quidem. Audiamus igitur in hoc ... Venerem illam transmarinam, ac germane Græcanicam. ... cipio prouerbium hoc è vulgatissimis Zenobii collectaneis ... rans, Polemonem perinde citat, quasi locum ipse legerit. ... suo more facit, videlicet vt in abstrusis, minimeq; vulgatis ... rib. versari videatur. Deinde Græca, quæ modo retulimus ... ὃς τἄνδον ἀφεὶς, ἔξω τῆς οἰκίας κάθηται), reddidit ad hunc modũ ... relinquens habitationem interiorem, extra positã quærebat ... sum quod habetur in iisdem collectaneis: Μόρυχος δ' Διόνυσος ... τὸν ἀπὸ τοῦ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μολύνεσθαι ἐπειδὰν τρυγῶσι, ... τρυγῶν γλεύκει, καὶ τοῖς χλωροῖς σύκοις, expressit hoc pacto: Morychus ... sane epitheton est Bacchi, ἀπὸ τοῦ πρόσωπον αὐτοῦ μολύνεσθαι, i. e. ab ... quinando videlicet propriam faciem. Inquinare nanque solet ... Bacchus racemis, & viridib. ficis. Deinde quod idem coacervat ... etymologiam nominis reddens scripsit, μορύξαι γὰρ τὸ μολῦναι ... sic interpretatus est lepos Atticus nostri temporis. μορύξαι ... quit, porro idem est quod μολῦναι: hoc est, ineptire, hoc est de ... pere. Iam illud quanto est, παντὸς Μορύχου μωρότερος, quod de Bac... chi statua reddidit? Græca sic habent: πρόσθεν ἔξω τοῦ νεὼ τὸ ἄγαλ... μα αὐτοῦ ἔστη παρὰ τὴν εἴσοδον ἐν ὑπαίθρῳ. Ea sic extulit transmarina ... Venus: Præterea dicitur à simplicitate Bacchi, cuius simulachrum ... in aperto statuitur apud Hesiodum. Vide quot veneres in vno, ... que per breui cap. prodidit hic venustus Primum Bacchus fastidi... tis penetralibus ædium suarum, peregrinas sectatur domos: dein... de cum saxeus sit (fit enim de statua mentio) tamen ipse sibi faciem racemis ...

racemis & ficis oblinit, quo vindemiatores delectet. Ad hæc cum idem significent, μωρύξαι & μωλύναι, vtrunque declarat, ineptire & desipere: verum his duntaxat, qui Venerem illam transmarinam vsquequaque percalluerint. Denique quod est omnium venustissimum, e vestibulo (siquidem autore Polluce, εἴσοδος templi vocatur, quod & προπύλαιον dicitur) Hesiodum fecit: hoc est, e mutis saxis eloquentissimum poetam. Et habet tamen hic talis artifex quibus sit admirationi, hoc est, Similes habent labra lactucas: cum innumera sint in huius commentariis, pari flore reddita Græca οὔτε οὐρανοῦ, quod aiunt, οὔτε γῆς ἀπτόμενα, quæ vel ipse saxeus Morychus rideat. Homo mehercle suauis, atq; adeo Moriæ beneficio felix, qui transmarinæ Veneris sensum requirat in aliis, ipse communi carens, & vt videtur, marinæ quam Veneri familiarior. Sed præstat, opinor, vt omissis iocis ad institutum negocium calamus recurrat. Iocatur in Morychum & Aristophanes in Vespis, ζῆν βίον γενναῖον ὥσπερ μόρυχος, id est, Viuere vitam generosam: quemadmodum Morychus. At Suidas indicat huius nominis poetam quempiam fuisse tragicum, cuius vita non caruerit luxus ac mollicie nota. Citatq; hoc in eum carmen Aristophanis. Extat autem in Acharnensibus:

> Ὦ φιλτάτη σὺ, καὶ πάλαι ποθουμένη,
> Ἦλθες, ποθεινὴ μὲν τρυγῳδικοῖς χοροῖς
> Φίλη μορύχῳ. —

Id est,

> Charissima ac desiderata iam diu
> Optata ades, fæce sublitis choris,
> Grata & Morycho. —

Stupidior Praxillæ Adonide.

Ἠλιθιώτερος πραξίλλης ἀδώνιδος, id est, Stultior Praxillæ Adonide. In vehementer stupidos Polemon apud Zenodotum tradit, Praxillam fuisse quampiam Sicyoniam poetriam, quæ in suis cantionibus Adonidem inducit ab inferis interrogatum quid apud superos pulcherrimum reliquerit, respondere solem, cucumeres, mala. Quod cum vehementer insulsum videretur, cucumeres & mala cum sole componere, prouerbio dici cœptum in homines nullius iudicii.

Veruecea statua.

Plautinus Egio in Captiui duo, seruum stupidum appellat statuam verueceam: quasi dicas, brutum ac mutum hominē. Vos, inquit, ite intro, interim ego ex hac statua veruecea volo erogitare, meo minore quid sit factum filio. Quidam pro veruecea, legunt verberea, quasi verberonem plagis assuetum, pro statua marmorea dixerit verberream. Certe dictionem verueceam non patitur carminis trochaici ratio: superesset enim vna syllaba. nisi in cea faciat synæresim.

Corpus sine pectore.

Prouerbiali figura dixit Horatius in Epistolis ad Albium:

> Non tu corpus eras sine pectore: dii tibi formam,
> Dii tibi diuitias dederant, artemq; fruendi.

Item Ouidius in Heroinis:

> Hunccine tu speras hominem sine pectore, dotes
> Posse satis formæ Tyndari nossæ tuæ?

Proinde vero dictum est corpus sine pectore, quasi dicas, sine mente. Nam sapientiam & ingenium in pectore atque in corde constituunt. Vnde & Cordatos appellamus prudentes. Et Iuuenalis, tardum ac stolidum significans:

> — Cum læua in parte mamillæ
> Nil salit Arcadico iuueni. —

Antronius asinus.

Ἀντρώνιος ὄνος, i. e. Antronius asinus, olim dicebantur, qui deformi prægrandiq; mole corporis essent, cæterum ingenio stupido & bardoq;. Antron autem ciuitas erat Thessaliæ, nomen inde sortita, quod cauernis & specubus abundaret. Illic aiunt asinos insigni magnitudine quondam fuisse, vnde prouerbium increbuit. Autores Stephanus & Suidas. Attingit prouerbium & Homeri Scholiastes in Iliad β. Extat & hodie iocus vulgaris in homines magno corpore, quasi ii parum sapiant: quasiq; natura sic paria facere gaudeat, quod corporis addiderit moli, detrahat ingenio. Traditur à nonnullis, apud Antronios ingentes reperiri molares lapides: quod ii qui substernuntur, ob segnitiem & quietem, ὄνους vocant Græci. Lapidem autem vocamus stupidum & amentem.

Naribus trahere.

Τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι, id est, Nare trahi, est citra iudicium, alieno arbitratu quouis adduci. Metaphora mutuo sumpta à bubalis animantibus, qui anulo in summam narem inserto circumducuntur, non aliter, quam equi freno. Quanquam & equis lignum aut ferrum dentatum in nares inseritur, aut etiam in morsum, ad cohibendam eorum ferociam. Id instrumentum Postomin appellatū indicat Nonius. Lucianus in Dialogo quodam Iunonis & Iouis: ὁ δὲ ἔρως πάνυ οὕτως γε δεσπότης ἐστὶ, καὶ ἄγει σε καὶ φέρει τῆς ῥινὸς φασὶν ἕλκων, id est, Iste quidem modis omnib. tibi dominatur, ducitque te, & circumagit, ipsa, quod dici solet, nare trahens. Idem in Heresi: οὐδὲν κωλύσει σε τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι ὑφ' ἑκάστων. id est, Nihil obstiterit, quo minus a quibusuis nare traharis. Obtorto collo trahi dicuntur, qui volentes nolentes ad aliquid adiguntur. Philostratus in Heliodoro pro eodem dixisse videtur, Mento trahere: ἀλλὰ περιάγων αὐτὸν εἰς τὰ δικαστήρια, ἄκοντα καὶ τοῦ γενείου ἕλκων. id est, Sed adducit illum ad tribunalia, & nolentem & mento trahens. Id translatum est ab equis quos equisones inferiore labro trahunt, donec imponant frænum.

Arcadicum germen.

Ἀρκάδιον βλάστημα, i. Arcadicum germen: de grandib. & ignauis dici solitum. Iuuenalis:

> — Quod læua in parte mamillæ
> Nil salit Arcadico iuueni. —

Arcades olim male audierunt ob stuporem ingenii. De quorum immanitate multa Athenæus li. 14. qui primi musicam omnem in ciuitatē recipere noluerunt, nec vllas liberales disciplinas, quarum cultu mansuescunt hominum ingenia. Vnde & cœli vitio, & neglectu disciplinarum, in summam morum immanitatem efferati sunt. Lucianus in libello De astrologia, tradit Arcades ob eam causam stupidos habitos, quod cæteris omnibus amplectentibus astrologiam, soli contempserint, seseque fecerint antiquiores ipsa luna. Vnde & προσέληνοι dicti. Iidem epigrammatum iocis notati sunt, vt βαλανοφάγοι, id est, glandibus victitantes. Nam is priscorum hominum cibus erat, nondum repertis frugibus. Epigramma sic habet:

> Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανοφάγοι ἄνδρες ἔασιν.

Id est,

> Multi in Arcadia sunt, queis alimonia glandes.

Aristophanes in Auibus, variis titulis irridet eos qui iactant antiquitatem suam:

> — Καὶ τοῦ διὸς αὐτοῦ
> Ἀρχαιότεροι, πρότεροί τε κρόνου, καὶ τιτάνων ἐγένεσθε.

Id est,

> Antiquiores & Crono & Titanibus fuistis.

Arcadas imitans.

Ἀρκάδας μιμούμενοι, id est, Arcades imitantes. Zenodotus indicat dictum in eos, qui aliis, non sibi laborant. Plato Pisandro scribit illum Arcadas imitari, quod comœdias à se conscriptas aliis ædendas traderet ob inopiam. Adagium hinc ductum, quod Arcades olim inter Græcos bellicosissimi, suis auspiciis, suoque titulo nunquam hostem vllum superarunt, verum aliis suppetias ferentes persæpe. Vnde illud illis fatale videbatur, aliis vincere, non sibi.

Asinum in rupes protrudere.

Prouerbium olet, quod scribit Horatius in Epistolis:

> Qui male parentem in rupes protrusit asellum.

Quadrabit in quosdam peruerso natos ingenio, qui quum ipsi non sapiant, nolint tamen bene consulentium monitis obtemperare. Hi sunt etiam vltro quo tendunt impellendi, vt vel malo docti tandem agnoscant stultitiam suam. Natum est à rustico quopiam, qui cum asinum suum per alpes niuib. obtectas duceret, isq; freno non obediret, iratus in rupes protrusit:

> Et merito quis enim inuitum seruare laboret?

Feles Tartessia.

Γαλῆ ταρτησσία. id est, Feles Tartessia. De magnis & ridiculis dicebatur. Tartessii sunt in Iberia, apud quos Feles maximæ nasci dicuntur. Fortasse non inepte dicitur & de rapacibus. Aristoph. in Vesp.

> Ὥσπερ μεγάλην κρέα κλέψασαν
> Τηροῦσιν ἔχοντ' ὀβελίσκους.

Id est,

> Nunc vti felem rapta carne,
> Obseruant gestantem verua.

Item Lucianus, quum ait, ἁρπακτικώτεροι τῶν γαλῶν, i. rapaciores felibus: nimirum & ipse felium significat rapacitatem vulgo notatam fuisse.

Non inest illi dentale.

Γύης οὐκ ἔνεστιν αὐτῷ, i. Gyes non inest illi. Dici consueuit de quopiam, ad rem aliquam parum vtili. Sumpta est metaphora ab aratro, cuius pars est γύης. eam nonnulli putant esse, quam Latini dentale vocant. Ea quoniam præcipua videtur, si absit, nihil confici potest aratro. In hunc sensum vsurpauit Hesiodus, πέλει δ' ὁ γύης. Cæterum Homerus pro iugere posuit, agrum πεντηκοντόγυον appellans, id est, centum iugerum.

Stulto ne permittas digitum.

Εὐήθει δάκτυλον μὴ δείξῃς, ἵνα μὴ καὶ τὴν παλάμην καταπίῃ, id est, Stulto digitum ne ostenderis, vt ne palmam etiam deuoret. Nihil permittendum imprudentibus, quantumuis pusillum. Siquidem in maximis lædunt, si vel tantillum commiseris. Sapit & hoc vulgus.

Septennis cum sit, nondum edidit dentes.

Ἑπταετὴς ὢν ὀδόντας οὐκ ἔφυσεν, id est, Cum sit septem natus annos, nondum tamen dentes produxit. Aristophanis interpres admonet, prouerbio dici solere. Mihi quadrare videtur in eum, qui natu grandis, tamen adhuc quasi puerum agit: aut qui diu cōmoratus alicubi, nihil adhuc autoritatis aut honoris sit assecutus Me-

taphora mutuo sumpta videtur ab infantibus, quibus circiter annum ætatis septimum, omnes dentes soleant enasci. Aristophanes in Ranis:

> Σκάψωμεν Ἀρχέδημον,
> Ὃς ἑπτέτης ὢν, οὐκ ἔφυσε φράτορας.
>
> Id est,
>
> Taxemus Archidemum,
> Septennis hic nondum tribules ædidit.

Vbi poeta captans iocandi occasionem, pro ὀδόντας, φράτορας mutauit. Taxat enim obiter Archidemum quempiam, qui morem Atheniensium neglexerat: apud quos hospes septem annos in ea versatus ciuitate, in ciuium numerum adscriptus, iam velut in cognationem ac ius illorum asciscebatur.

Stultitia est, Iouem putare esse.

Τῆς μωρίας, τὸν δία νομίζειν ὄντα τηλικουτονί, Inscitia est natum tot annos credere, esse vllum Iouem. In eum accommodari potest, qui grandis natu dicit aut sentit absurdum quippiam, cum propter ætatem nihil oporteat iam ignorare. Non conuenit enim in natu grandes puerilis superstitio. Recensetur à Suida. Carmen est Aristophanis in Nubibus:

> Ἰδού γ' ἰδοὺ δί' ὀλύμπιον· τῆς μωρίας
> Τὸν δία νομίζειν ὄντα τηλικουτονί.
>
> Id est,
>
> Ecce ecce, Olympium Iouem: dementia est
> Natum tot annos credere esse vllum Iouem.

Vt Bagas constitisti.

Βάγας ἕστηκας, id est, Vt Bagas stabas. In stupidum & elinguem dicebatur. Bagas erat quispiam adsimilis attonito, stupidoque & insulso. Commemoratur in Plutarchi Collectaneis Haud scio nũ legendum sit, Bagoas, pro Bagas: is Eunuchus fuit. Et est hoc genus timidum & imbelle.

Desertum obtueri.

Ἐρῆμον ἐμβλέπειν, id est, Desertum intueri dicebatur, qui fixis & attonitis intueretur oculis. Metaphoram mutuati sunt ab iis qui pelagus immensum aut solitudinem taciti intuẽtur. Multis adest hoc oculorum vitium, vt paulo longius semota non exacte videant. Iis si quando dicendum est in hominum frequentia, quoniam in neminem certo figunt oculos, desertum intueri videntur. Citatur Aristophanes ex Polyido.

Terebintho stultior.

Τερεβίνθου ἀνοητότερος, id est, Terebintho dementior, in stupidũ, sibiq; placentem: quod arbor ea late porrigat ramos, quod est insolenter ostentantium sese: ad hæc nigrore insignis, foliis crassis, succo item pingui & resinoso, tum alias alia specie. Parit quidem cum vite, sed dissimilem fœtum.

Cæcus auribus ac mente.

> Τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματ' εἶ.
>
> Id est,
>
> Tu simul & aure & mente & oculis cæcus es.

Quadrat in hominem plane stupidum.

Bis pueri senes.

Δὶς παῖδες οἱ γέροντες, i. Bis pueri senes. Vna est ex illis prouerbia- lib. inscriptionib satyrarum Varronis Quadrabit in eos, qui prouectiore cum sint ætate, tamen puerilib. quibusdam studiis intempestiuiter atq; indecore detinentur. Aut in senes ætatis vitio desipiscentes, tanquam iterum in pueritiam reuolutos. Seneca: Non, inquit, bis pueri sumus, vt vulgo dicitur, sed semper: verum hoc interest, quod maiora nos ludimus. Plato lib. De republica I. οὐ μόνον ἄρ' ὡς ἔοικεν ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς. id est, Non solum igitur senex, vt videtur, bis erit puer, sed ipse etiam temulẽtus. Aristophanes in Nubibus:

> Φήσεις νομίζειν σοῦ παιδὸς εἶναι τοὔργον εἶναι·
> Ἐγὼ δέ γ' ἀντείποιμ' ἄν, ὡς δὶς παῖδες οἱ γέροντες.
>
> Id est,
>
> Pueri inquies tibi videri facinus illud esse:
> Respondero ipse contra, senes bis esse pupos.

Sophocles in Peleo:

> Πηλέα τὸν αἰάκειον οἰκουρὸς μόνη
> Γεροντιαγωγῶ κἀναπαιδεύω πάλιν.
> Πάλιν γὰρ αὖθις παῖς, ὁ γηράσκων ἀνήρ.
>
> Id est,
>
> Ego Peleum Æaco satum, pueri in vicem,
> Senem puella moderor atq; tempero.
> Nam iterum puer quisquis senescit, redditur.

Theopompus: δὶς παῖδες οἱ γέροντες ὀρθῷ τῷ λόγῳ. id est, Pueros bis esse senes, recte dicitur. Plato. ἄρ', ὡς ἔοικε, δὶς γέροντ' ἂν παῖς γέρων. i. Similis videtur bis seni puer senex. Antiphon: γεροντοτροφία ὥσπερ ἔοικε παιδοτροφία. id est, Senem nutrire, perinde est quasi nutrices puerum. Lucianus in dialogo, cui titulus, τὰ πρὸς κρόνον, ὅπω γὰρ αὖ τὴν παροιμίαν ἐπαληθεύσαιμι, ἦ φησι, παλίμπαιδας τοὺς γέροντας γίγνεσθαι. id est, Sic enim fiet vt verum videatur adagium, quo dici solet, senes rursum repuerascere. Huc pertinet quod libro De lingua Latina tertio scribit Varro, identidem in Atellanis haberi pupum senem, quod Osci suapte lingua vocent casnar. Nam veteres pupum, puerum vocabant. Neque vero prouerbium ideo tantum esse dictum, quod senes ætatis culpa desipiscant: verumetiam quod omnibus modis in senibus iam velut exacta vita initium recurrere videatur: quemadmodum scite dixit Aristoteles in problemate quodam, in quo quærit, quonam pacto sint accipienda, quæ priora dicuntur ac posteriora. Primum enim redit albor simul & raritas capillitii, quorum vtrumque pueris familiare: deinde balbuties, velut altera infantia. Præterea gingiua exarmata dentibus, aut certe perpaucis & eis vacillantibus instructa: quod & ipsum cum infantibus commune. Quin etiam senibus omne corpus ad puerilem decrescit modum: consimilis virium imbecillitas. Iam vero cibi quoque consimiles vtrique congruunt ætati, postremo morum ineptia, leuitas animi: & hoc ipsum, nihil sapere, in senibus infantiam quandam referre videtur. Autor est enim in Politicis Aristoteles, post annos duodequinquaginta ingenii vigorem euanescere. Quapropter Euripides in Bachis ait:

> Τὸ γῆρας ὑμῶν εἰσορῶ νοῦν οὐκ ἔχον.
>
> Id est,
>
> Vestram vbi senectam video mentis indigam.

Vnde fit, vt senes pueris mire delectentur, quasi similes iam ad similium amorem propensi.

Saturniæ lemæ.

Κρονικαὶ λῆμαι, id est, Saturniæ lemæ. In cæcutientes ac stupidos dicitur, præsertim in eos qui ætatis vitio desipiscunt. Est enim lema humor in oculis concretus, vnde lippitudo nascitur. Deriuatur autem ἀπὸ τοῦ λάω, id est, video, & μὴ negatiua particula: quod eiusmodi lachrymæ crassæ oculos occupantes, visui officiant. Aristophanes in Pluto,

> Ἀλλ' ὦ κρονικαῖς γνώμαις, ὄντως λημῶντες τὰς φρένας ἀμφω.
>
> Id est:
>
> Saturninis animis, vere lippitis sensibus ambo.

γνώμαις dixit pro λήμαις, vnde λημᾶν Græcis lippo, cæcutioq; significat. Porro Saturniæ dicuntur quasi seniles ac veteres: propterea quod κρόνος, i. Saturnus, podagrosus ac senex à poetis fingitur, & antiquorum temporum deus: quasi χρόνος. ἀρχαῖα vero, id est, prisca & antiqua, Græci nonnũquã stulta vocant. Plato in Euthydemo, ἔχων φλυαρεῖς, καὶ ἀρχαιότερος εἶ τοῦ δέοντος. id est, nugaris, ac stultior es quam decet. Et κρονικώτερα, μωρότερα, & κρόνους nugas, ac deliramenta. Timotheus apud Athenæum lib. 3. Νέος ὁ Ζεὺς βασιλεύει, τὸ παλαιὸν δ' ἦν κρόνος ἄρχων, id est, Iuuenis regnat Iupiter: olim principatum tenebat Saturnus. Aristophanes in Vespis,

> Καὶ τοὺς τραγῳδούς φησιν ἀποδείξειν κρόνους
> Τὸν νοῦν.
>
> Id est:
>
> Sese tragœdos, mente Saturnos ait
> Mox redditurum.

Idem in Nebulis,

> Καὶ πῶς ὦ μωρὲ σὺ καὶ κρονίων ὄζων καὶ βεκκεσέληνε.
>
> Id est,
>
> Et quomodo ô stulte, & Saturnalia olens, & lunatis?

Dionysodorus in Euthydemo Platonis, Socratem Saturnum vocat, bardum ac stupidum sentiens. οὕτως, inquit, εἶ κρόνος. id est, Ita eo es Saturnus. Allusit huc Lucianus in Timone, λημᾶς καὶ ἀμβλυώττεις πρὸς τὰ γινόμενα, id est, Cæcutis ac lippis ad ea quæ fiunt. Atque inibi paulo inferius, καὶ κατ' ὀλίγον κρόνον σε, ὦ θεῶν γενναιότατε, ἀποφαίνουσι, παρωσάμενοι τῆς τιμῆς. id est, Et paulatim Saturnum te, ô deorum præclarissime, reddunt, depellentes ab honore. Plutarchus ætate desipientes ostendit vulgo κρονολήρους appellari: videlicet propter antiquitatem fuisse, id est, Saturni more delirantes: Eas refert idem Plutarchus fabulas, quæ de hoc deo feruntur. Saturnum in commentario de facie apparenti in orbe lunæ: Saturnum in insula quapiam fortunata, profundo in antro dormire, saxo complexum aurea. Cæterum hunc somnum illi accidere ex vinculis in eum vsum arte confectis à Ioue. Aues autem quæ in scopuli cacumine versantur, adferre illi ambrosiam, vniuersamque insulam mira fragrantia compleri, è rupe, velut è fonte scatente: Hos olim dæmones qui Saturnum obseruent & inseruiant. Hos cum illo amicitia coniunctos fuisse, quum diis atque hominibus imperaret: multaque de futuris rerum euentibus ex se prædicere, maxima maximisque de rebus sic efferunt, vt Saturni somnia videantur. Nam quicquid cogitarit Iupiter in animo, id somniare Saturnum. H[illegible]modi quædam nugamenta de Saturno commemorantur in hoc quo dixi libello. Iam illud eruditi lectoris iudicio relinquo, nunquid ad hoc adagium pertineat quod Pythagorici συμβολικῶς mare, Saturni lachrymam appellant, vt testatur idem author, commentario de Iside & Osiride. Siquidem aqua marina non salsa solum & amara, sed crassior & impurior reliquis.

Auris Bataua.

Quemadmodum Græci dicunt, βοιώτιον οὖς, i. Bœoticam aurem pro pingui crassaque: itidem Martialis Epigrammatum li. 6. Batauam aurem dixit agrestem, inelegantem, tetricamque,

> Tu-ne es, tu ne, ait, ille Martialis?
> Cuius nequitias iocosq; nouit,
> Aurem qui modo non habet Batauam.

Sic enim legit Domitius Chalderinus: quanquam nonnulli mutatant, pro Batauam, seuctam. Erant Batauí Germaniæ populi Cathorum

Cattorum pars, qui domestica seditione pulsi, extrema Gallicæ o-
ræ vacua cultoribus, simulque insulam inter vada sitam occupa-
uere: quam mare Oceanum à fronte, Rhenus amnis tergum ac la-
tera circumluit. Gens tum bello valida, vt quæ Germanicis bel-
lis esset exercitatissima: tum opibus pollens, quod Romana mili-
tia non exhauriretur, quandoquidem erat his cum imperio so-
cietas, vt viros tantum armaque ministrarent: quemadmodum
copiosius prodidit Cornelius Tacitus lib xx. Conuenit inter ple-
rosque doctos (nec id refragantibus coniecturis) eam insulam, cu-
ius meminit Tacitus, esse quam nunc Hollandiam vocant, terram
mihi semper & celebrandam & venerandam, vt cui vitæ huius ini-
tium debeam. Atque vtinam illi nos tam possimus honestamento
vicissim esse, quam illa nobis non est pœnitenda. Nam quod Mar-
tialis eam gentem rusticitatis insimulat, quod eandem Lucanus
trucem vocat: aut nihil ad nos pertinet, aut etiam laudi vertendum
arbitror vtrunque. Siquidem quæ gens non aliquando fuit rudior?
Aut quando Romana gens laudatior quam quum præter agricul-
turam, & militiam, nihil artium nosset? Quod si quæ quondam in
Batauos dicta sunt contendet aliquis ad huius temporis ratio-
nem pertinere, quæ maior laus Hollandiæ meæ poterit tribui quã
si dicatur à Martialis iocis abhorrere, quos etiam ipse nequitias
appellat? Vtinamque Christianis vel omnibus aures essent Bata-
uæ, quæ pestilentes eius poetæ facetias aut non admitterent, aut
certe his non caperentur. Quod si quis id rusticitatem vocare velit,
eos conuicium haud illibenter agnoscimus: videlicet cum integris
Lacedæmoniis, cum priscis illis Sabinis, cum laudatissimis Ca-
tonibus commune. Lucianus autem, opinor, ita truces appellat Ba-
tauos, vt Virgilius acrem Romanum. Alioqui si mores domesti-
cos spectes, non alia gens est ad humanitatem, ad benignitatem
propensior: cuique minus adsit vel feritatis, vel truculentiæ. Inge-
nium simplex, & ab insidiis, omnique fuco alienum, nullis graui-
bus obnoxium vitiis, tantum ad voluptatem, præcipue conuiuio-
rum aliquanto deditius. Cuius rei causam esse puto miram rerum
omnium exuberantiam, quibus voluptatis studium irritari solet:
quæ partim ob commoditatem importationum, quod non so-
lum occupat duo nobilissimorum fluminum ostia, Mosæ, Rheni-
que, verumetiam quod aliquanta sui parte Oceano alluitur: partim
ob natiuam regionis vbertatem, vt quæ passim nauigabilib. ac pi-
scosis interluatur fluuiis, pascuis vberrimis abundet. Ad hæc auium
infinitam copiam paludes, saltusque suppeditant. Proinde negant
vllam inueniri regionem, quæ simili spacio, tantum oppidorum
contineat mediocri quidem magnitudine, sed incredibili politia.
In domesticæ supellectilis nitore, palmam vni concedunt Hollan-
diæ negociatores, quibus pleraque pars orbis est peragrata. Me-
diocriter eruditorum, nusquam gentium frequentior numerus. Ad
exquisitam eruditionem, præsertim antiquam quod non perinde
multi perueniant, aut vitæ luxus in causa est, aut quod apud illos
plus honoris habetur egregiæ morum integritati, quam egregiæ
doctrinę. Nam ingenium non esse negatum illis: plurimis constat
argumentis, quanquam mihi sane quam mediocre contigit, ne di-
cam exiguum, vt cætera pleraq;.

Abderitica mens.

Abderitæ in stuporis insanięq; fabulã abiêre: quod perspicuum
est ex epigrammate Martialis lib. x. de eo qui damnatus in theatro
repræsentauit Mutium Scæuolam, ac manum imposuit igni, sed
tortoribus paratis suppliciis, ni faceret:

Si patiens fortisq; tibi durusq; videtur,
Abderitanæ pectora plebis habes.

De Bœotis & Batauis alias nobis dictum est. Abderitanis autem
natura peculiarem fuisse mentis stuporem indicat M. Tull. in lib.
De natura deorum. Et Plin. lib. xxv. cap. viij. docet huic vrbi vi-
cina esse pascua, in quibus equi pasti inflammantur rabie, quem-
admodum apud Potniam asini. Est autem in Thracia, condita di-
citurque ab Abdera sorore Diomedis, patria Democriti physici, iu-
xta Pomponium Melam. Stephanus ciuitatem dictam autumat ab
Abderito filio Erimi, Herculi adamato, quem Diomedis equi dila-
cerauerant.

IVNII. Ὑπόξυλον.

Ὑπόξυλον, quasi ligneum, dicitur prouerbiali tropo quicquid
ineptum est: siue ad rem, siue ad personam id transferas. Her-
mogenes Rhetor vbi de verbis tropice prolatis agit, quam sit
eorum vsus in ciuilibus periculosus, postquam negauit id esse De-
mosthenicum, subiicit: παρὰ δὲ τοῖς ὑποξύλοις τουτοισὶ σοφισταῖς πάμ-
πολλα εὕροις ἄν, τάφους τε γὰρ ἐμψύχους, τοὺς γῦπας λέγουσιν, ὧνπέρ εἰσι
πάνυ ἄξιοι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ψυχρολογοῦνται πάμπολλα, id est, At apud
ligneos istos sophistas plurima eius generis inuenias, siquidem
vultures appellant animata sepulchra, his ipsis longe dignissimi: a-
liaque id genus permulta frigide proferunt. Quo conuicio Gor-
giam Leontinum perstringit, cuius illud est, γῦπες ἔμψυχοι τάφοι, id
est, Vultures viua sepulchra: quod ipsum ridet in illo Dionysius
Longinus, quemadmodum & illud, Ξέρξης ὁ τῶν Περσῶν Ζεύς, id est,
Xerxes Persarum Iupiter. Vsus est & Alexis comicus in fabula cui
[illegible] nomen dedit:

Ἀκρολίπαροι, τὸ δ᾽ ἄλλο σῶμ᾽ ὑπόξυλοι.
Id est,
Superne nitidi, reliquo corpore lignei.

Belgica etiamnum ligneum hominem nuncupat insulsum, rebus-
que gerendis ineptum.

COGNATI. *Tuditanus.*

Tudites mallei, à tundendo dicti. inde & quibusdam cognomen
Tuditano fuit, quod caput malleo simile haberent.

Calphurnius Lanarius.

In prouerbium abiisse videtur qui li. 3. Officiorum nominatur
Calpurnius Lanarius, de indoctis, stupidis, bardis. Hieronymus in
epistola ad Augustinum, de Rufino: Misit mihi temeritate solita
sua maledicta, Calpurnius cognomento Lanarius.

Non plus sensus habet, quam surdi lapides.

Sic loquuntur omnes vno ore Galli: & est apertius & diluci-
dius, quam vt interpretatione alia egeat. Operæ igitur verbisque
hic parco.

Fœcunda de gente Meneni.

Est apud Halicarnassæum lib. 9. consul Menenius, qui ab histo-
rico stultitiæ insimulatur apertissime. ex cuius familiæ nomine &
veriloquio perbelle ænigmatis more lusit Horatius sic:

—Hoc quoq; vulgus
Chrysippus ponit fœcunda in gente Meneni.

Dictum est de superstitiosis, quos Chrysippus numero stultorum
& insanorum habet. Nomen autem huius Romanæ familiæ Græ-
canicum est. μήνιος enim dicitur, qui tanquam frænis stultus, ha-
benisq; paret, ad nutumq; & voluntatem aliorum flectitur: vel à
μηνίω deducitur, qui ira & cupiditate nimium intemperanterq;
effertur, ideoq; insanit: aut a μαίνω, quod est insano, vno elemen-
to mutato ad euphemismum. Maniæ etiam, & menię, & meniæ,
vicina nomina sunt, quæ in stultitia & ineptiis ponebantur, vt gens
Menenii sit natio stultorum, quæ longe lateq; patet, neq; vnius
prouinciæ finib. continetur, sed orbis terrarum, qua sol vtrunque
recurrens aspicit Oceanum, amplitudine spatiatur. Hinc illud Ec-
clesiast. c. 1. Et stultorum infinitus est numerus.

Nequam, magnus homo.

Marc. Terentius Varro lib. 6. De lingua Latina, ex Lucilio:
Nequam, magnus homo. μέγα apud Aristophanem, est stolidus
& ineptus: μεγάφρων, valde stultus, ἢ μεγαλόφρων. Erasmus noster
etiam ita interpretatur in prouerbio, οὐδεὶς σαπρὸς μέγας ἰχθύς. Vi-
detur tamen author illius acroteleutii hoc sensisse: Omnis piscis,
quantumuis magnus, nullus est, si putidus. Idcirco idem est apud
Plautum: Nequam est piscis nisi recens. Stratonicus vero primus
hoc protulit in Simylam quendam, magnum ac procerum, sed in-
eptum & stolidum, per parodiam: vt putat Iosephus Scaliger, ex
quodam poeta.

Insepelibilis stultitia.

Plautus: Facias stultitiam insepelibilem. Gloria quoq; insepe-
libilis, quæ æterna est, dicitur. Plin. Iunior Cornelio Prisco: Quid
homini potest dari maius, quam gloria, laus & æternitas?

COELII RHODIGINI.

Septimani tragœdi.

Qui morbo, vel alia quauis caussa in delirium prolabuntur. O-
rigo fuit morbus Abderitas olim infestans. is adiunctam habebat
feruentissimam febrim, ad septimum vsque diem. Interea deliria
perpetuá mentem agitabant, eaque ridicula. nam & ad tragœdiam
concitabantur, & iambica alta detonabant voce, Archelaum tra-
gœdum, qui eodem tempore Andromedam Euripidis actitaue-
rat, imitantes.

CAROLI BOVILLI.

Vaginæ quam gladii plures.

Thecá sapientiæ anima est: ea qui carent, maiore sunt numero,
quam qui ea præditi sunt, & vbi debent, vtuntur.

In mari balneandus.

Pro insano, & parum sui compote. Solent enim maritimi po-
puli à rabido cane morsos, semel atque iterum mari immergere,
& pene demergere, vt partim occulta marinæ aquæ vi, partim i-
psa consternatione, natura à se venenum propellat. Sic deliros nos
Belgæ etiam eleganter innuimus.

Ad clitellas natus.

De duris & stupidis ingeniis, qualia sunt asinorum: quos tam de-
cent clitellæ & vilissima munia, quam literæ deformant, & deho-
nestant.

EX APPEND. IVNII ET Canteri.

Elephanti corio circumtectus.

Cum teste Cic. de Nat. Deor. elephas acutissimi sit sensus, &
nulla beluarum eo sit prudentior: mirum cuiquam videri possit, cur
Palæstrio volens Pyrgopolinicem suum iisdem laudibus honesta-
re, quibus Gnatho Terent. suum Thrasonem inquiens fatuum
esse, insulsum, tardum, stertere noctesq; & dies, cur inquam, eum
circumtexerit elephantis pelle, ait enim:

Herus meus elephanti corio circumtectus est,non suo:
Neq; plus habet sapientiæ, quam lapis.

Verum respexerit ille, non ad naturam animalis, sed nudam pellem: quæ quo durior est, & crassior, hoc beluæ est congruentior, & magis propria, quo autem tenerior & delicatior, hoc nomine magis digna, & diuino eius ingenio accommodata. Atque ob hanc caussam Galenus noster ὑγιεινῶν primo Germanos, recens natos puellos frigidæ immergentes, quo densiore durioreque sint cute, optimo iure irridet, suorumque librorum lectione intercidit, vt qui non tam homines, quam asinos, aliaque animantia educant. Non prætereundus hoc loco salsissimus iocus quo occasione elephanti, qui è Lusitania per Belgicam nostrã in Germaniam mittebatur, Louanii hospes meus humanissimus, Lucas Mæra, vt est ingenio faceto & liberali hominum illud genus notabat, qui, vt idem Gnatho aiebat, se esse primos omnium rerum volunt, nec sunt: inquiens, plus satis hic & alibi esse elephantorum: id est, vt Latine etiam loquimur, maximarum ineptissimarumq; beluarum, elegantissime. attestante enim Plinio, octauo capite 1. terrestrium animalium elephas maximum.

Occisa sus sæpe plus multo sapit.

Festiuus senex Periplectomenes, lætus de successu doli, quo deceptus Sceledrus, id quod viderat, putabat se non vidisse, & id quod sciebat, nescire, ait:

——Sat ædepol scio,
Occisam sæpe sapere plus multo suem.
Cum manducatur, ne id, quod vidit, viderit.
Nam illius oculi atq; auris, atq; opinio
Transfugêre ad nos.——

Ludit in ambigua notione verbi, Sapere: ex eo, quod sapidissima omnium quadrupedum sit suilla caro: quodque stolidus seruus iste non saperet. an vidisset, quod viderat, nec ne. Suem potius, quam aliud animal nominat: quod inter omnia nullum eô sit magis indocile & brutum: cuius nobis fidem facit tum ipsa membrorum conformatio, tum flaccidus & obtusus calor multo pingui immersus, & crassissima pelle vndiquaq; conclusus. Hinc alimentum & domicilium illi cœnum sordesque omnis generis. Vide supra 64. 94. 106. & tom. 1. 11. 12. 224. 251. 291. Belgæ tardum huiusmodi hominem notantes, æque ac Plautus venuste, imo venustius & verecundius. Itidem vt hic, ludit in Pseudolo, in eodem verbo, Sapere. Vide doctiss. castigationem Turnebi aduers. vicesimo & decimo. Propterea vero quod hoc animal maxime omnium pinguescat, adeo vt immobile interdum reddatur: etiam obesum & pinguem, porcum appellarunt. Cat. in Egnat. At porcus Vmber, aut obesus Etruscus. Pomponius Vernionibus: Porcus est, quem amare cœpi, pinguis, non pulcher puer. Ita enim vtrumque hunc locum nobis ingeniosissime restituit patre tanto digniss. filius Iosephus Scaliger. Menander de Dionysio tyranno, cuius edacitatem & aqualiculum describit Athen. xij. παχὺς γὰρ ὗς ἔκειτ' ἐπὶ στόμα, Obesus etenim sus premebat os viri.

INTEMPERANTIA, ET LIBIDO.

ERASMI. *Myconius vicinus.*

Μυκόνιος γείτων. id est, Myconius vicinus. In eum, qui inuocatus ad conuiuium accedit. Nam hoc nomine Myconios notauit antiquitas; quod liguritores essent, & alienæ appetentes mensæ. Ad hunc modum Suidas. Zenodotus autem ait conuenire in sordidos, atque humiles homunciones: propterea quod ea insula, inter contemptas habita sit, ob sterilitatem, atque ob id gentem auidiusculam, & alieni appetentiorem fuisse. Athenæus idem ferme testatur in primo sermone Dipnosophistarum, citans hunc ex Archilocho versum, quo taxauit Periclen quendam, ὡς ἄκλητον εἰς πτωόντα εἰς τὰ συμπόσια μυκονίων δίκην. i. Velut qui inuocatus irruerit in cõuiuia Myconiorum more. Idem addit, Myconios quod inopes essent, vtpote sterilem insulam incolentes, ἐπὶ γλισχρότητι καὶ πλεονεξίᾳ fuisse notatos. Egestas enim facit auidos alienarum rerum: vnde & Cratinus Ischomachum quendam gulæ mancipium, Myconium appellârit.

Vnico digitulo scalpit caput.

Molles atque effœminati, vno digito caput scalpere dicuntur: nimirum solliciti ne comam studiose compositam perturbent. Id primum dictum putant à Caluo poeta in Pompeium: hinc in omnes parum viros translatum. Iuuenalis satyra nona:

Qui digito scalpunt vno caput.

molles & impudicos ex gestu notans. Porro gestum eum antiquitus impudicitiæ habitum argumentum, testatur in epistolis Seneca: Rerum, inquiens, omnium, si obseruentur, indicia sunt. Et argumentum morum ex minimis quoq; licet capere. Impudicum, & incessus ostendit, & manus mota, & vnum interdum responsum, & relatus ad caput digitus, & flexus oculorum. Improbum interdum risus, insanum vultus, habitusq; demonstrat.

Baceli similis.

Ἴκελος βακήλῳ, καὶ βάκηλος εἶ, id est, Bacelo similis, & Bacelus es. In cinædos ac parum viros dictum, aut in magnos quidem corpore, sed animo stupidos. Tractum à forma moribusq; Baceli cuiusdam. Ait Suidas, Bacelum proprie significare eum, qui sit e[...] ctus: eoq; in molles dici, quod hoc morbo potissimum labore[...] lud hominum genus. Antiphanes in Car[i]bus, Bacelum quemp[...] taxat apud Athenæum lib. 4.

——Οὐχ ὁρᾷς ὀρχούμενον,
Ταῖς χερσὶ τὸν βάκηλον, οὐδ' αἰσχύνεται.

Id est,

——An Bacelum non vides,
Manibus suis sic saltitantem nec pudet?

Meminit huius Suetonius in vita Augusti, scribens eum pe[...] ri vocabulo, Bacelum pro stulto assidue solitum dicere. [...] quam in vulgatis codicibus Baceolus scriptum est. Herm[...] existimat & apud Quintilianum recte pro Bagoa, Bacelum [...] posse. Verba Fabii sunt hæc: At vero statuarum artifices, pict[...] que clarissimi, cum corpora speciosissima pingendo fingend[o] fingere cuperent, nunquam tamen in hunc inciderunt erro[rem] Bagoam, aut Megabysum aliquem in exemplum operis a[...] rent sibi. Verum equidem non video, cur Fabiana scriptura [...] da sit: cum βαγώας, barbara lingua significet eunuchum, qu[...] mine Lucianus philosophum quendam inducit, qui vultu c[...] risq; figura eunuchum præ se ferret. Quin & Ouidius De[...] bus, seruum puellæ custodem Bagoum appellat:

Quem penes est dominam seruandi cura Bagoe.

Herniosus vsque ad gulam.

Ψωλὸς μέχρι τοῦ μυῤῥίνου, id est: Herniosus vsque ad gulam. [...] drat in vehementer herniosum. Carmen est apud Aristoph[anem] in Equitibus:

Ψωλὸν γενέσθαι δεῖ σε μέχρι τοῦ μυῤῥίνου.

Id est:

Sis herniosus oportet ipsam vsq; ad gulam.

Aristophanis interpres ostendit fuisse & apud Diphilum.

Batalus.

Βάταλος εἶ, id est, Batalus es. Olim in effœminatos per c[...] meliam dicebatur. Plutarchus ostendit, id cognominis Dem[...] ni puero inditum fuisse, & ab inimicis probro obiectum. Po[...] gnominis huius idem varias adfert rationes, vel quod Batal[us] piam fuerit tibicen, mollis & effœminatus, qui mulieribu[s] liis primus omnium in scenam prodierit, ac musicam, vt [...] tim, euirarit, vel poetæ cuidam obscœno nomen fuerit Bat[alo] quod apud Atticos Batalus appellata sit ea pars corporis, qu[æ] cunde nominari non potest. Meminit huius rei Libanius [...] nempe Demosthenes iam prouecta ætate, simili contumeli[a] est Argas: siue quod hoc nomine fuerit quispiam malatu[...] legum: siue quod, vt existimat Suidas, serpentis genus fit [...] Dicunt item Græci βατταλίζεσθαι, pro eo quod est, turpiter a[c ef]fœminate viuere.

Tibicinis vitam viuis.

Αὐλητοῦ βίον ζῇς, id est, Tibicinis vitam viuis. In eum [...] tur, qui laute quidem, sed alieno viueret sumptu. Tibicine[s] quoniam in sacris olim adhibebantur, adesse solent & in [...] illis pontificalibus, idque immunes. De hoc hominum g[enere] ni fallor, sentit Aristoteles, quærens in problematis, quam[ob rem] τεχνῖται διονυσιακοὶ, i. artifices bacchanales, vix vnquam bo[ni] gis esse consueuerint. Reddit autem triplicem rationem S[...] necessariis artibus magnam vitæ partem occupati, non d[...] tam philosophiæ preceptis: siue quod assidue in deliciis ac v[o] tibus vitam agunt: siue quod egestas etiam ipsa ad vitia p[...] Problema refertur à Gellio, libro Noctium Atticarum xx. [...] bicinibus, qui Roma Tibur secesserant, narrat T. Liuius p[...] cadis li. 9. Posteaquam perpelli nequibant, inquit, cõsilio ho[...] horrente ab ingeniis hominum, eos aggrediuntur. Die fest[o] lios, per speciem celebrandarum cantu epularum inuitant [...] cuius auidum ferme genus est, oneratos sopiunt, atq; in pl[au]mnõ victos coniiciunt, ac Romam deportant. Nec pri[us] quam plaustris in foro relictis, plenos crapulæ lux eos rel[...] fertur a Diogeniano & Suida. Musice viuere, dixit Plautu[s] quod est, voluptariam & ociosam agere vitam. Huc resp[...] rentius: Vide ocium & cibus quid faciat alienus. Item A[...] Athenæum in Commorientibus:

Οὕτω τί τ' ἀλλότριον ἐσθίειν, ἐστὶ γλυκύ.

Id est,

Vsq; adeo dulce est, deuorare non tua.

Et illud apud eundem, Theopompi:

Εὐριπίδου τ' ἄριστον οὐ κακῶς ἔχον,
Τἀλλότρια δειπνεῖν τὸν καλῶς εὐδαίμονα.

Id est,

Sane eleganter dixit hoc Euripides,
Felicem eum esse, aliena qui vsq; cœnitet.

Samiorum flores.

Σαμίων ἄνθη, id est, Samiorum flores. Vbi quis extre[...] luptatem decerperet. Hoc autem nomine dicebatur loc[us] dam, in quo mulieres cum viris conuiuium agitabant, [...] genere voluptatum affatim explebant sese. Quibus [...] effœminati, postea subacti sunt à Persis, & in seruitut[em] Stephanus admonet, Samum insulam olim ἀνθεμοῦσαν appe[llatam] fuisse: nimirum à floribus. Eandem πα[ρ]θενίαν fuisse voca[tam] [...]

delicet à virginibus. Refertur adagium in Collectaneis, quæ Plutarchi feruntur titulo. Meminit & Athenæus libro duodecimo ex Clearcho, demonstrans locum ita vocatum, ob varias formas puellarum, quæ veluti flores arridentes, ad libidinem inuitabant. Apte quadrabit in ciuitatem, domum, denique hominem voluptatibus perdite addictum.

Sponsi vita.

Νυμφίου βίος. i. Sponsi vita, pro molli ac delicata. Confine illi, quod alibi relatum est, Musica vita. Suidas senarium hunc adducit, qui extat apud Aristophanem in Auibus:

Ὑμεῖς μὲν ἄρα γε ζῆτε νυμφίου βίον.

Id est:

Sponsi quidem profecto vitam viuitis.

Propterea quod proci frondibus & sertis coronari soleant, & delicatius nitidiusque coli: vel quod molles videantur, nuptiis inhiantes. Apud Athenæum libro octauo Stratonicus citharœdus Rhodios λευκοὺς κυρηναίους καὶ μνηστήρων πόλιν, id est, Albos Cyrenæos & procorum ciuitatem appellat. Nisi malumus ad Homericos illos Penelopes sponsos referre, quibus nihil cordi erat præter conuiuia, cytharam, choream, talos, discum, parasitos, atque id genus alias voluptates. Vnde Horatius homines luxui deditos, sponsos Penelopes appellat.

Melle temetipsum perungis.

Ἐν μέλιτι σαυτὸν καταπάττεις, i. In melle teipsum obuoluis, oblinisque, hoc est, molliter suauiterque vitam agis: quasi parum sit vesci melle, nisi totus sis melleus. Extat apud Diogenianum.

Samiorum laura.

Σαμίων λαῦρα, id est, Samiorum laura. Dictabatur in turpibus addictos voluptatibus. Laura apud Samios angiportum quoddã erat, in quo cupediæ, popinariæque lautitiæ venditabantur à muliercūlis in hoc paratis. Extat & hoc adagium in commentariis, quæ Plutarcho inscribuntur. Refert idem Athenæus ex Clearcho libro 12 addens hoc inuentum fuisse Polycratis Samiorum tyranni: eamque ciuitatis corruptelam fuisse commentam ex Sardium cubito, qui dulcis prouerbio dictus est, auctore Platone.

Samium comatum.

Τὸν ἐν σάμῳ κομήτην, id est, Samium comatum, dicebant eum, qui ante ignauus habitus, præclarius expectatione sese gessisset in negocio. Aiunt pugilem quempiam apud Samios fuisse, qui cum aduersariis haberetur ludibrio, quod comatus esset, commissus cum illis, vicit. Vnde in prouerbium abiit, quoties quis certamẽ suscipit cum iis, quos præter opinionem experitur sese viribus superiores. Non dissimile, quod admonuit Sylla, Cauendum à puero male cincto. Recensetur in Plutarchi Collectaneis.

Sardanapalus.

Σαρδανάπαλος, id est, Sardanapalus. Huius cognomen ob insignem hominis molliciem abiit in prouerbium. Aristophanes in Auibus:

Τίς ὁ σαρδανάπαλος οὑτοσί;

Id est:

Quis hic Sardanapalus?

Fuit autem Sardanapalus Anacyndaraxis filius, rex Nini Persicæ regionis, qui eodem die Tarsum pariter & Anchialem, duas Ciliciæ ciuitates obtinuit: cæterum deliciis vsque adeo effœminatus, vt inter eunuchos & puellas, ipse puellari cultu desidere sit solitus. Apollodorus (vt citat Aristophanis interpres) tradit eius sepulchro epitaphium huiusmodi literis Assyriis insculptum fuisse: ἔσθιε, πῖνε, ὄχευε· ὡς τὰ ἄλλα οὐδενός ἐστιν ἄξια. id est, Ede, bibe, vtere Venere: nam cætera sunt nihil. Suidas hac forma refert ex Calisthene: σὺ δέ, ὦ ξένε, ἔσθιε καὶ πῖνε καὶ παῖζε· ὡς τά γε ἄλλα ἀνθρώπεια, οὐκ ἔστι τούτου ἄξια. id est, Tu vero hospes, ede, bibe, lude: tanquam cæteras res humanas, huius non faciens.

Lesbiis digna.

Λεσβίων ἄξια, id est, Lesbiis digna. De rebus irritis dicebatur, ob id, vt coniicio, quod Lesbii ob vanitatem vulgo male audirent. Fortassis non male quadrarit & in sordidos atque impuros. Nam hæc etiam nota quondam illis inusta est. Vnde λεσβιεῖν dictum, pro eo quod est, polluere & conspurcare. Aristophanes:

Μέλλουσιν ἤδη λεσβιεῖν τοὺς ξυμπότας.

Id est:

Spurcabit ac iam polluet conuiuium.

Lesbiari.

Λεσβιάζειν antiquitus polluere dicebant. Aristophanes in Vespis:

Μέλλουσιν ἤδη λεσβιεῖν τοὺς ξυμπότας.

Id est:

Quæ combibones iam suos contaminet.

Aiunt turpitudinem quæ per os peragitur, fellationis opinor, aut irrumationis, primum à Lesbiis autoribus fuisse profectam, & apud illos primum omnium fœminam tale quiddam passam esse. Interpres huius rei testem citat Theopompum in Vlysse: ἵνα, μὴ τὸ παλαιὸν τοῦτο καὶ θρυλλούμενον δι' ἡμετέρων στομάτων εἴπω σόφισμα, ὅ φασι παῖδας Λεσβίων εὑρεῖν, id est, Vt ne vetus illud, ac vulgo iactatum inuentum ore nostro proloquar, quod aiunt Lesbios reperisse. Citat & Stratidem in Troilo.

Μήποτ' ὦ παῖ Ζηνὸς ἐς τ' αὐτὸ μόλῃς,
Ἀλλὰ παραδοὺς τοῖς Λεσβίοις χαίρειν ἔα.

Id est:

Ne quando fili Iouis hucusque peruenias, verum hoc
Lesbiis relinquas, ac valere sinas.

Senarii duo videntur, sed nonnihil deprauati. Innuit idem Aristophanes ἐν ἐκκλησιαζούσαις.

Δοκεῖς δέ μοι καὶ λάβδα κατὰ τοὺς Λεσβίους.

Id est:

Mihi at videre labda iuxta Lesbios.

Allusit autem ad communem literam, quæ prima est & Lesbiis, & obscœno verbo λειχάζειν, id, ni fallor, tale quiddam est Græcis, quale fellare Latinis. Nam vox etiamnum manet, tametsi rem iam olim è medio sublatam arbitror.

Corinthiari.

Κορινθιάζεσθαι veteres vulgato ioco dicebant eos, qui scortationibus ac lustris indulgerent, quive lenocinium exercerent: qui quæstus hodie nusquam vberior quam apud Venetos. Sumptum est à meretricibus Corinthiensibus, de quibus suo loco dictum est. Tantus enim illic honos habebatur meretricibus, vt (quemadmodum ex autoribus docet Athenæus) illic in templo Veneris prostarent, atque in solennibus precibus illud addi soleat, vt dii augerent meretricum numerum. Quin & illud refert, meretrices facto sacro Veneri, ciuitatem extremo periculo laborantem seruasse placata Venere. Prouerbii meminit huius Stephanus De vrbibus, Aristophanis allegans Cocalum.

Lydus in meridie.

Λυδὸς ἐν μεσημβρίᾳ, id est, Lydus in meridie. In hominem insatiatæ, aut etiam intempestiuæ libidinis dictitabatur. Narrant Lydos adeo libidine perditos fuisse, vt non tantum noctu vacarent voluptati Venereæ, verum etiam ipso meridie lasciuirent, manib. fœdum opus peragentes: vnde λυδίζειν dicunt Græci, pro Lydorum more vitam agere. De gentis huius luxu deliciisque, multa commemorat Athenæus lib. 12. Meminimus alibi, nimirum in prouerbio, Sybaritica mensa, de conuiuio Sybaritico, in quo & Venus admiscetur. Porro nullum est tempus magis alienum a coitu, quam vel meridiei, ob æstuantem solem: vel conuiuii, propter spiritus circa stomachum & concoctionem occupatos.

Lydus cauponatur.

Λυδὸς καπηλεύει, id est, Lydus cauponatur. In effœminatos & voluptatibus addictos iaciebatur. Ex huiusmodi natum historia tradunt. Cyrus rex deuictis Lydis imperauit ex consilio Crœsi, vt cauponiam exercerent, neque tractarent arma, sed veste ad terram vsque demissa vterentur, quæ olim molliciem indicabat: vt ad eum modum veluti in fœminas transformati, ad rebellionem fierent inutiles. Herodotus libro primo tradit, Lydos primos omnium caupones & institores extitisse. Hesychius tradit, ab his inuenta spectacula, & hinc Romanos dixisse ludos. καπηλεύειν Græcis proprie dici, qui vendunt esculenta. Prouerbium sapiunt & illa quæ refert Suidas, λυδίζω seu λυδίζω, pro eo quod est, Lydorũ more viuo. Refertur à Suida.

Lydio more.

Λυδίῳ νόμῳ, id est, Lydia lege, siue Lydia cantione. Conuenit quoties ariolatur aliquis, & auguriis diuinationibusque seruit. Hac enim superstitione Lydi laborasse feruntur. Allusit ad harmoniæ genus quod Lydium dicitur. Nam & magorum preces, incantamenta vocantur & carmina. Meminit Diogenianus. & item Hesychius, putans idem esse λυδίῳ νόμῳ, ac si dicas μυσῷ νόμῳ quod Lydi profecti sunt à Mysis, & ipsi diuinationibus deditissimi. Addit aliam causam, quod Lydi flammeis muliebribus soleant ornare capita: vnde quadrare videtur in effœminatos. Atqui si nobis quoque diuinare liceret, Lydi curribus & equitatu valuisse leguntur: ita λύδιος νόμος idem erit cum eo qui apud Suidam dicitur ἁρμάτιος νόμος, siue ἁρμάτιον μέλος, ita dictum, quod primum inuentum sit de Hectore, qui curru trahebatur, vt narrat Homerus.

Pepones.

Πέπονες, id est, Pepones. Prouerbiali conuicio dicuntur homines molles & effœminati, parumque viri. Homerus Iliados β.

Ὦ πέπονες, κάκ' ἐλέγχε', Ἀχαιΐδες, οὐκέτ' Ἀχαιοί.

Id est:

O pepones, mala probra, Achiuæ, non enim Achiui. Eustathius in septimum huius operis librum, ostendit similitudinem sumptam ab eo fructu, qui simulatque maturuit, dulcis quidem est, verum flaccidus & inutilis, Quanquam eadem vox aliquoties non conuitiantis est, sed blandius & amicius appellantis: velut Iliados ζ.

——Ὦ πέπον, ὦ Μενέλαε. id est:
——O pepon ô Menelae.

Videre mihi labda.

Δοκεῖς δέ μοι καὶ λάβδα κατὰ τοὺς Λεσβίους, id est, Mihi videre & labda iuxta Lesbios. Fellatricem indicat, velut ænigmate primæ literæ, quæ communis Lesbiis, & vitio quod ei tribuitur genti:

quemadmodum indicauimus alibi. Sumptum ex Aristophanis Concionatricibus.

Adonidis horti.

Ἀδώνιδος κῆποι, id est, Adonidis horti, de quibus leuiculis dicebatur, parumque frugiferis, & ad breuem præsentemque modo voluptatem idoneis. Pausanias testatur, Adonidis hortos olim in delicijs fuisse, lactucis potissimum ac fœniculis frequentes, in quibus semina haud aliter atque in testa deponi consueuerint: eoque rem in prouerbium abiisse, contra futiles ac nugones homines, & voluptatibus ineptis natos: cuiusmodi sunt cantores, sophistæ, poetæ lasciui, cupediarii, atque id genus alii. Erant autem ii horti Veneri sacri, propter Adonidem eius amasium, ptimo ætatis flore præreptum, atque in florem conuersum. Horum mentionem facit Plato in Phædro: ὁ νοῦν ἔχων γεωργὸς, ὧν σπερμάτων κήδοιτο, καὶ ἔγκαρπα βούλοιτο γενέσθαι, πότερα σπουδῇ ἂν θέρους εἰς Ἀδώνιδος κήπους ἀρῶν, χαίροι θεωρῶν καλοὺς ἐν ἡμέραισιν ὀκτὼ γιγνομένους, ἢ ταῦτα μὲν δὴ παιδιᾶς τε καὶ ἑορτῆς χάριν δρῴη ἄν, ὅτε καὶ ποιοῖ; id est, Num agricola, qui sapiat, semina quæ curæ haberet, quæque cuperet aliquando fructum adferre, æstatis tempore summo studio in Adonidis hortos mittet, gaudetque spectare eos intra dies octo iam pulchros effectos: an ea quidem per lusum, ac festi gratia faciet, si quando tamen fecerit? Item Plutarchus in commentario cui titulus, περὶ τῶν βραδέως ὑπὸ θείου τιμωρουμένων, id est, de eo qui à numine sero ponitur ἀλλὰ μικρός τις καὶ κενόσπουδος ὁ θεός ἐστιν, ὥστε μηδὲν ἡμῶν ἐχόντων θεῖον ἐν αὐτοῖς, μηδὲ προσόμοιον αὐτῷ ὅπως ἐκείνῳ, καὶ διαρκὲς καὶ βέβαιον, ἀλλὰ φύλλοις, ὡς Ὅμηρος ἔφη, παραπλησίως ἀπομαραινομένων παντάπασι καὶ φθινόντων ἐν ὀλίγῳ ποιεῖσθαι λόγον τοσοῦτον, ὥσπερ αἱ τοὺς Ἀδώνιδος κήπους ἐπ' ὀστράκοις τισὶ τιθηνούμεναι καὶ θεραπεύουσαι γυναῖκες ἐφημέρους ψυχὰς ἐν σαρκὶ τρυφερᾷ καὶ βίου ῥίζαν ἰσχυρὰν οὐ δεχομένῃ βλαστανούσας, εἶτα ἀποσβεννυμένας ἀεὶ ὑπὸ τῆς τυχούσης προφάσεως. id est, Imo morosior quispiam, & leuicularum rerum curiosus est Deus, qui cum nihil habeamus diuinum in nobis, neque quod vllo modo ad illius similitudinem accedat, quodque constet ac stabile perpetuumque sit, quin magis foliorum ritu, quemadmodum ait Homerus, vndequaque marcescamus, intereamusque breui, tantam nostri curam habeat: non aliter, quam mulieres, quæ Adonidis hortos, ad dies pauculos vernantes, in testulis quibusdam nutriunt fouentque animas breui duraturas, in carne tenera, & solidam vitæ radicem non recipiente suppullulantes, ac mox ad quamuis occasionem interituras. Meminit & Theocritus Idyllio Θ.

> Παρ δ' ἁπαλοὶ κᾶποι πεφυλαγμένοι ἐν ταλαρίσκοις
> Ἀργυρέοις.

Id est:

> Adsunt & teneri calathis candentibus horti,
> Seruati. ——

Effertur parœmia etiam hoc modo, ἀκαρπότερος τῶν Ἀδώνιδος κήπων: id est, Infructuosior Adonidis hortis. Non dissimili figura Isæus apud Philostratum iuueniles voluptates appellat, Ταντάλου κήπους: quod vmbris ac somniis persimiles sint, nec expleant hominis animum, sed irritent potius. Similiter Pollux sophistæ Athenodori dictionem appellabat Tantali hortos, quod iuuenilis esset ac leuis, speciem præ se ferens, quasi esset aliquid, quum nihil esset.

Vt Corinthia videris.

Ἀκορινθία ἔοικας χοιροπωλήσειν, id est. Corinthia videris corpore quæstum factura. In mulierem intempestiuius libidinantem. De mulieribus Corinthi prostantibus dictum est alibi. Dictum est autem χοιροπωλῶ, nouo quidem verbo quod nobis indicat quæstum facere corpore. χοῖρος enim naturam muliebrem significat. Extat & hoc in iisdem Collectaneis.

Agathonia cantio.

Ἀγαθώνιος αὔλησις, id est, Agathonia cantio. Recte dicetur de oratione blanda magis, quam frugifera. Agathon tibicen quispiam erat, cantilenarũ suauitate maiorem in modum aures deliniens. Nec huius mores dissimiles musicæ fuisse perhibentur. Laborauit enim infamia molliciei, Autor & Suidas & Zenodotus. Haud scio an hic sit idem ille Agathon, in tragicorum certamine victor, in cuius epiniciis Plato celebrat illud nobile conuiuium. Huius multis modis Aristophanes in Thesmophoriis, carminum molliciem deridet.

Chalcidissare.

Χαλκιδίζειν καὶ χαλκιδεύεσθαι, dicebantur, qui rapaciores, & plus satis ad rem attenti viderentur. Chalcidenses in insula Eubœa populi, comœdiæ veteris conuiciis notati sunt, quod auariores essent. Hesychius indicat, eam gentem male audisse ob fœdos puerorum amores: & hinc natum prouerbii conuicium in simili morbo obnoxios.

Phicidissare.

Φικιδίζειν, id est, Phicidissare, dicebantur vulgo, puerorum obscœnis amoribus dediti. Quidam malunt ad eos referre, qui litera ρ immodice & ad fastidiũ vsque consueuerint vti. Siquidem ea gens literam σ solita est in ρ commutare. Quo quidem vitio notantur & Eretrienses: attestante prouerbio, Ἐρετριέων ρ, id est, Eretriensium rho. Hodie iocus est vulgi in Picardos: cum Lutetianæ fœminæ ob linguæ delicias, ρ vertant in σ, Masia sonantes pro Maria.

Siphniassare.

Σιφνιάζειν, id est. Siphniassare. Suidas indicat prouerbio dici solere, pro eo quod est, manum admouere postico: sumptum esse à moribus Siphniorũ, qui libidinis causa id factitare consueuerint. Est autem Siphnus, insula quæpiam, haud procul à Creta, cui quondam nomen fuerit Merope, vel hoc nobilis elogio, vna è Cycladibus. Refert eam & Plin. libro quarto, capite duodecimo. Prouerbium indicat & Stephanus.

Αὐτολήκυθοι.

Αὐτολήκυθοι, vulgato verbo dicebantur, qui non ex animo, sed ventris causa colerent amicos: inde conficta voce, quod sponte ad lecythum commearent, & inuocati præsto essent in conuiuiis. Eosdem τραπεζέας quoque vocatos fuisse testatur, & ab Eupolide τοὺς περὶ τήγανον καὶ μετ' ἄριστον φίλους, id est, Circum sartaginem & post prandium amicos dictos fuisse. Plutarchus in libello cui titulus, Quo pacto quis dignoscere possit adulatorem ab amico: ἀλλὰ μὴ καθάπερ οἱ πολλοὶ τοὺς αὐτοληκύθους τούτους λεγομένους, καὶ τραπεζέας καὶ μετὰ τὸ κατὰ χειρὸς ὕδωρ, ἀκουομένους, ὥς τις εἶπε, κόλακας νομίζωμεν. id est: Sed ne quemadmodum vulgus hominum facit, Autolecythos istos, qui vocantur, ac mensales, quique tum demum audiunt, posteaquam aqua manibus infunditur, sicuti dixit quidam, existimemus adulatores. Vsus est eo verbo Demosthenes in oratione aduersus Cononem. Interpretes varie exponunt: vel de his, qui ad quiduis perpetiendum parati sunt. vel de pauperibus, qui præter lenticulam nihil possident: vel de iis, qui faciles sunt ad depromendam pecuniã, quod quidã soleant in lenticulis pecuniam recondere: atque aliis item modis, quorum nihil conuenit cum sententia Plutarchi. Apud Athenæum libro quarto vocantur ἀλλοτριοφάγοι, quibus dulce est aliena viuere quadra. Refert ibidem quiddam non illepidum: orta disceptatione, quænam aquarum esset optima, quum alii præferrent Lernæam, alii Pirenæam, alii aliam, Carneus iuxta Philoxeni sententiam dixit, τὸ κατὰ χειρῶν ὕδωρ ἥδιστον, suauissimam aquam quæ manibus infunditur: quod ea declaret cœnam esse paratam, quum conuiuator iubet conuiuas lauare. Congruit cum eo quod alibi dictum est: Feruet olla, viuit amicitia.

Κλειτοριάζειν.

Κλειτοριάζειν, vulgato conuicio dicebantur ii, qui puerorum amoribus oblectarentur: aut, vt ait Diogenianus, mulieres immodice libidinosæ. Vnde natum sit prouerbium, non satis liquet: nisi quod Hesychius docet, κλειτορίς Græcis sonare naturæ muliebris vicinam partem: vnde receptum, vt κλειτοριάζειν appellarent libidinosam contrectationem, attestante & Suida.

Clisthenem video.

Κλεισθένην ὁρῶ, id est, Clisthenem video. Clisthenes hic male audiit, & comicorum conuiciis laceratus est, quod parum vir haberetur, seseque cultu indecoro, velut in mulierem transfiguraret, Sardanapalum illum Assyrium imitatus. Aristophanes in θεσμοφοριαζούσαις:

> Ὁρᾷς σεαυτόν; οὐ μὰ δί' ἀλλὰ Κλεισθένην.

Id est:

> Teipsum vides; non per Iouem, sed Clisthenem,

Suidas refert, & ait conuenire in eos, qui leui, derasaque sunt cute. Nam hic mos Clistheni, barba derasa semper esse, quo iuuenis etiam dum videretur. Effertur & ad hunc modum, Κλεισθένους ἀκρατέστερος, id est, Clisthene intemperantior. de cinædo, & deliciis effœminato. contrarium illi Ζήνωνος ἐγκρατέστερος, id est, Zenone temperantior.

Cleocritus.

Κλεόκριτος, id est, Cleocritus. Id nominis contumeliæ causa iaciebatur in cinædos ac molles, & parum viros. Nam & hunc veteris comœdiæ maledicta nobilitarunt. Dictus est autem effœminatus cinædus, hospes, obscuro fœdoque genere, Cybeles filius: quod Rheæ mysteria ab exectis euiratisque peragerentur. Nam forma quidem à moribus discrepabat. Nam facie velut autem præferebat. Suidas nominatim prouerbii loco refert: alioquin ipse non retulissem inter adagia.

Sinopissas.

Σινωπίζεις, id est, Sinopissas id est, lasciuis. A Sinope scorto quodam nobili, celebratæque lasciuiæ: cui nomen hinc inditum videtur, quod noxiis esset oculis. Athenæus lib. 13. docet fuisse Æginensem. Fuit & Sinope Æsopi filia, cui nihil carius fuit virginitate.

Sus per rosas.

Ὗς διὰ ῥόδων, id est, Sus per rosas. Quanquam in aliis exemplaribus scriptum inuenio, ὗς διὰ ῥοδῶν. Mihi neutra scriptura satis probatur: sed legendum arbitror, διὰ ῥοιδῶν, ἀπὸ τῆς ῥοιᾶς, vt sit nomen diminutiuum. Rhœæ vero Græcis dicuntur mala punica. Eudemus prouerbium citat ex Cratetis fabula, cui titulus γείτονες: indicans dici solere de agrestibus & intractabilibus. Quemadmodum sus per mala commode duci non potest. Aristo-

Aries cornibus lasciuiens.

Κριὸς ἀσελγόκερως, id est, Aries cornibus lasciuiens. Diogenianus ostendit conuenire in magnos ac lasciuos. Pruriunt cornua arietibus bene pastis: quod idem accidit bubus. Vergilius:

Iam cornu petat, & pedibus qui spargat harenam.

vitulum lasciuientem indicans. Hesychius indicat originem prouerbii. In arce Palladis aries erat repositus ingens æreus, quem Plato comicus dixit ἀσελγόκερων, non tam ob lasciuiam, quam ob ingentem molem. Confertur enim cum equo Durateo. Veteres enim non solum ἀσελγὲς dixisse, quod esset lasciuum & indomitum, verum etiam quod esset prægrande: quemadmodum Eupolis ἄνεμον ἀσελγῆ dixit, pro magno vento. Hæ sunt grammaticorum cruces, ne æreus ille aries sit formidabilis ob ingentia cornua. At quid vetat etiam ventum dici lasciuum & intemperantem, quod suo arbitrio ludit vbi velit? Mihi videtur adagium conuenire & in stolidos, præter meritum euectos ad dignitatem.

Ἱπτομανεῖν.

Ἱπτομανεῖν, dicebantur prouerbiali conuicio fœminæ virosæ, ac libidine præter modum prurientes. Aristoteles libro De animalibus sexto, αἱ μὲν οὖν αἱ ἵπποι θήλειαι ἱπτομανοῦσιν. ὅθεν καὶ ἐπὶ τὴν ἀκολασίαν τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐπιφέρουσιν, ἀπὸ μόνου τῶν ζώων τὴν ἐπὶ τῶν περὶ τὸ ἀφροδισιάζεσθαι. id est, igitur equæ furiunt in equos. Vnde ab vno hoc animante ductum est vocabulum, quod in mulieres conuicio dicitur, circa Venerem intemperantes.

Caprarius in æstu.

Αἰπόλος ἐν καύματι, id est, Caprarius in æstu. Consimilem habet sensum, videlicet intempestiuæ libidinis. Nam his horis caprarii, dum seductis gregibus in vmbra latitant, lasciuire soliti scribuntur. Zenodotus vtrunque refert adagium, & item Suidas. Poterit ad quamuis voluptatem accommodari, non in tempore adhibitam.

Quæ sub alis fiunt.

Αἱ ὑπὸ μάλης πράξεις, id est, facta subalaria: prouerbiali figura dixisse videtur Plutarch. in commentario quod inscribitur, Quo pacto sit dignoscendus adulator ab amico: πόνου, inquiens, καὶ σπουδῆς ἁπάσης ἀπολειπόμενος, ἐν ταῖς ὑπὸ μάλης πράξεσιν ἀπαρέφαστος ἐστιν, id est: Ad laborem & res honestas segnis, in his rebus quæ sub ala fiunt, nihil recusat. De adulatore loquitur, ad honesta officia tum pigro, tum inutili, ad voluptuaria ministeria prompto: videlicet ad scortum cum fide adducendum, ad comparanda opsonia, ad instruendum conuiuium. Equidem opinor, ob id adulationi sub alis sedem datam esse, quod hæ corporis partes titillationem præcipuam sentiant: siue ob cutis tenuitatem: siue quod insolitus nobis earum contactus partium: siue quod is locus venulas habeat, quibus frictu calefactis, eiusmodi nascatur delectatio. Aristoteles sectione trigesimaquinta, problemate secundo, indicat sub alis potissimum, ac sub pedum vestigiis fieri titillationem: coniectans in causa esse, vel quod ibi cutis sit mollior, vel quod contactus sit insolens, quod idem vsuuenit in aurib. Quid autem aliud est adulatio, quam aurium pruritus quidam, & gargarizatio? Vnde Lucianus in dialogo quodam Charontis, Menippi & Mercurii, philosophum quempiam omnibus exuens vitiis, ἓν τὸ βαρύτατον ὑπὸ μάλης ἔχει· τί ὦ Μένιππε; κολακείαν ὦ Ἑρμῆ, πολλὰ ἐν τῷ βίῳ χρησιμεύσασαν αὐτῷ. id est: Vnum quiddam adhuc sub alis gestat, quod est omnium grauissimum. Quidnam Menippe? Adulationem Mercuri, quæ illi plurimum attulit emolumenti in vita. nisi si quis malit ὑπὸ μάλης, ita dictum, vt alibi Lucianus dixit, ὑπὸ κόλπου, sub sinu: significans eum Veneris vsum, qui non vacat turpitudine. Nam oscula, quæque supra sinũ fiunt, vtcunque cum honestate possunt cohærere: ceterum infra sinum, οὐδὲν ὑγιές.

E Massilia venisti.

Ἐκ Μασσαλίας ἥκεις, id est, E Massilia venisti. Suidas ait dici solitum de iis, qui cultu parum viris decoro vterentur: quod Massilienses luxu perditi, muliebrem ferme in modum ornarentur, comis vnguento delibutis, capillisque religatis. Huic affine quod refert Athenæus Dipnosophistarum libro duodecimo, πλεύσειας εἰς Μασσαλίαν, cuius nos alibi mentionem fecimus in prouerbio, Nauiges Massiliam: & quid super hoc sentiremus, explicuimus.

Complura masculi canis cubilia.

— Πολλαὶ κυνὸς ἄρσενος εὐναί.

Id est:

— Sunt canis infinita cubicula masculi.

Hemistichium heroicum prouerbiale. Recte dicitur in hominem mulierosum, peculiariter eum qui non contentus certo thoro, passim per aliena cubilia volutari gaudeat. Nam hoc sibi permittunt hac tempestate mariti. Porro si quid humanum acciderit vxori, cœlum terræ commiscent, tam inique seueri in illas, quam turpiter in sese indulgentes.

Lentiscum mandere.

Σχῖνον διατρώγειν, id est, Lentiscum mandere, vel arrodere: Græco prouerbio dicuntur ii, qui nimio comendi corporis studio supersluunt; nam ex lentisco dentifricium fieri consueuit. Is est puluisculus quidam candidandis dentibus comparatus. Fiebant & dentiscalpia ex lentisco: hoc est, cuspides quædam purgandis dentibus accommodæ. Martialis in Apophoretis:

Lentiscum melius, sed si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna leuare potest.

Quin & Dioscorides libro primo indicat, lentisci succum ex aqua decoctæ figere vacillantes dentes, si eo colluantur: cum & cuspides hinc factas si affricentur, vtiles esse dentibus abstergendis. Huiusmodi igitur quib. dentiscalpium semper in ore est, lentiscum arrodere dicuntur, & σχινοτρώκτες, id est, Lentisci arrosores appellantur. Nam dentium cura, olim vt delicatis probro dabatur: & Apuleio inter reliqua crimina obiectum est, quod dentifricium parasset. Recte transferetur adagium & ad reliquum totius corporis cultum.

Penicissare.

Πηνικίζειν μοι δοκεῖς, perinde valet quasi dicas, fucum facere. quod idem dicitur φυκίζειν. Nam πηνίκη, Græcis comam non genuinam, sed appostitiam significat: quam quidam galericulũ vocant. Hinc πηνικισμοὶ, τέχναι, doli.

Πτερυγίζειν.

Πτερυγίζειν dicitur, qui conatur & gestit quippiam efficere. Sumptum à pullis auium, cum adhuc inuolucres sunt, alas mouentibus. Lucianus vsurpat pro indecore & scurriliter gesticulari, libello De mercede seruientibus, Aristophanes in Pluto:

Καὶ σύ γε λέξαι μ' ἔπω δυνάσαι περὶ τούτου,
Ἀλλὰ φλυαρεῖς, καὶ πτερυγίζεις.

Id est:

Tu mihi nondum fari potis es super hac re,
Sed nugaris gesticulando.

Et Diphilus apud Athenæum libr. ς. inducit parasitum hunc in modum loquentem:

Γέγηθα καὶ χαίρω τι καὶ πτερύσσομαι.

Id est:

Lætorque gaudeoque & alas verbero.

Voluptas fœda.

In voluptatem inhonestam, aut scortum ad perniciem iuuenũ omnibus instructum artibus, quadrabit illud ex Odysseæ κ. dictum de Circe:

— Ἦ κεν ἀπαυρᾷ,
Ἤ σῦς ἢ λύκους ποιήσειε, ἢ λέοντας.

Id est:

— Siquidem omneis
Fecerit illa sues, lupos, trucesue leones.

EX APPENDICE ERASMI.

Laciada.

Ὦ Λακιάδαι. Conuicium in mœchos. populus quispiam est iste Atticæ Laciadarum, tribus Oeneidis, apud quos ingens raphanorum copia: his vtebantur in adulteros deprehensos ludibrii caussa. Suidas.

IVNII. *Physcone impurior.*

Tertullianus libro De pallio: Physcone impuriorem, molliorem Sardanapalo Cæsarem designare. De homine libidinibus luxusque omni genere sordidato. Fuit autem Ptolemæus Ægypti eo nomine regum septimus, tertio cognominis, Εὐεργέτης dictus, per antiphrasin, vt puto, quippe qui multitudinem Alexandrinam obiecerit non semel militum gladiis, Strabone teste: cognomento altero infamis φύσκων, quasi ventrosum dicas aut aqualiculum, propter abdominis studium. Id enim sonat φύσκων, quæ vox deprauata est in φυσιῶν apud Hesychium, eiusque transcriptorem Varinum: quum legi debeat φύσκων, γάστρων, παχύς. est enim φύσκη intestinum crassum. quare emendandus venit & Onomastici Calepino adiecti locus de Ptolemæis, vbi pro Physcon, legitur Phyton. Huius Physconis meminit & Iosephus libro duodecimo, & Valerius Maximus libro nono, capite primo. Quin & Alcæus poeta Lyricus Pittacum Mitylenæum φύσκωνα & γάστρωνα vocauit, quod pinguem haberet aqualiculum, vt Laertius scribit.

Perdicis instar.

Prouerbii speciem haud dubiam præfert Pherecratis comici illud:

Ἔρχεσθ' ἄκων δεῦρο πέρδικος τρόπον.

Inuitus huc perdicis instar fert gradum.

Siue hoc ad libidinem perdicis auis salacissimæ referri debeat, quæ etiam furtim & in occulto incubans, tamen si aucupis fœminam propius ad marem accedere senserit, inuita nidum relinquit, seseque prurienti maris libidini præbet, vt ex Aristotele refert Plinius: siue ad eiusdem vafritiem, qua dum incubat vtitur. Nam vt ouis pullisque suis consulat, viso aucupe, nidum ægre & inuita relinquit, & delumbem se simulans, hostem longius abducit. Competet in eum, qui inuitus aduersante genio locum aut conditionẽ mutat.

Thessalica buccea.

Θετταλικὴ ἔνθεσις, Thessalica buccea vel turunda, pro ingenti

ponitur, Athenæo testante, & Polluce libro 6. Hermippus in μοίραις:

Ὁ Ζεὺς ξυνὶ πλάττε τὴν θετταλικὴν ἔνθεσιν.

Id est:

At Iupiter mansum efformabat Thessalum.

Phileterus in Lampadigeris. θετταλότμητον κρέας χοιροβαγές, suillæ carnis portionem Thessalico more sectam, vocat frustum ingens, quantum manu tolli poterat: inde nata dicti gratia, quod Thessali in prægrandia frusta carnes partiri solebant. vnde & Crates in Lamia:

Ἐπεὶ τριπήχη θετταλικῶς τετμημένα.

Id est:

Nam sunt tricubita, more secta Thessalo.

Non absimiliter à gentis polyphagia, Frisonicum ferculum pro magno, vulgare dicterium appellat. Alioqui Thessali olim audiebant strenui gurgites & insigniter edaces. vnde illud Antiphanis comici: ἀεὶ γὰρ ὀξύπεινος εἶ· θετταλὸν λέγεις. id est: Vsque esurit, nunquam satur. Tu Thessalum depingis.

Mens abest in popina.

Ἐν τῷ καπηλείῳ ὁ νοῦς, id est: Animus in popina. Dicitur de eo qui præsens abest, vel qui omnia comessationibus postponit, delicias epulasque semper anhelat. Plato comicus in Phaone:

Ὑμῖν γὰρ ἔθει, καθάπερ ἡ παροιμία·
Ἐν τῷ καπηλείῳ νοῦς ἐνοικεῖν μοι δοκεῖ.

Vobis quidem nil mentis est, dici vt solet:
Animus mihi esse videtur in cauponia.

Sanga cocus consimiliter apud Terentium in Eunucho: Iamdudum est animus in patinis. Apud Athenæum in primo:

Ὁ νοῦς γάρ ἐστι τῆς τραπέζης πλησίον.

Id est:

Est namque nostra mens affixa mensulæ.

Allusit huc in Pace Aristophanes:

Ὁ νοῦς γὰρ ὑμῶν ἦν τότ' ἐν τοῖς σκύτεσιν.

Id est:

Tunc namque nostra mens aberat in pellibus.

Non dissonat ab hoc adagio illud Eupolidis in Autolyco.

Οἱ ζῆτε τερπνῶς οὐδὲν ἐνθυμούμενοι.

Id est:

Qui delicate viuitis, de cætero securi.

Bacchi sacerdos.

Ἱερὸς Διονύσου, id est, Bacchi sacrificus. Comico sale vocatur ebriosa rubidaque facie, sic namque Eupolis priscæ Comœdiæ scriptor, in fabula quam αἶγας inscripsit, Hipponicum ἱερέα Διονύσου, velut Bacchi sacrificulum nominat, ob rubedinem faciei. refertur ab Hesychio.

Gauia in stagnis.

Λάρος ἐν ἕλεσι, id est, In stagnis gauia Suidas annotat, dici ἐπὶ τῶν ταχὺ ἀποδιδόντων, de cito reddentibus: vt accipiamus eos, qui celeri alui proluuio cibum ingestum reddunt: vt competat adagium in voracem & inexplicabilis gulæ hominem ac prodigum. quod & eruditissimo, magnique iudicii viro Conrado Gesnero non improbatur. Potest & corrupta videri lectio, & quidem procliui lapsu: vt pro ἀποδιδόντων, scribamus ἐπιδιδόντων: efferamusque adagium de iis, qui celeriter incrementum capiunt: quomodo verisimile sit gauiam auem piscosis in amnibus, locisque vliginosis cito augescere in magna alimoniæ copia: alioqui quomodo in munificum & ad dandum procliuem quadret, id quod Erasmus voluit, non video. Siquidem in rapacium auium genere Larus censetur, neutiquam rapinæ suæ liberalis. Quo pertinet illud Matronis Parodi poetæ:

Χαιρεφῶν πεινῶντι λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς.

Id est:

Chærephon parasitus famelicæ gauiæ assimilis.

Quod si ἀποσιτεῖσθαι pro victum quærere accipi possit, non inuitus ἀποσιτούντων legerem, prono similiter librariorum oscitantiæ errore: vt torqueatur in eos, qui citra molestiam & facile, nulloque negocio victum comparent, quemadmodum laro affatim alimonia suppetit pisculentis locis.

Charadrii vitam viuit.

Χαραδρίου βίος, id est, Charadrii vita, prouerbialiter dicitur de inexplebili gurgite, qui vt multam cibi potusque saginam ingerit, ita mox eam deplere satagit: cuiusmodi hominem, μεσηγυδορποχέστην nominat Hipponax, helluonem insatiabilem, qui ventrem saburrat identidem atque exinanit, vt nouo onere eum inferciat. Plato in Gorgia, χαραδριοῦ τινα αὖ σὺ βίον λέγεις, id est, Charadrii vitam iterum dicis. Id ait Socrates Callicli persuadens, felicem vitam in assiduo influxu esse positam. Charadrius auis, quam rupicem Gaza nominat, simul & edere & deiicere putatur. Sic enim annotationes Græcæ, quas vidi in Gorgiam, habent, χαραδριός, ὄρνις τις ὃς ἅμα τῷ ἐσθίειν ἐκκρίνει. Opinioni isti suffragatur & Olympiodorus Alexandrinus in eum Platonis locum: ἢ ζῶον λέγει ὃ ἐσθίει καὶ εὐθέως ἐκκρίνει, ἢ αὐτὰ τὰ κοῖλα τῶν πετρῶν ἃ δέχεται τὸ ὕδωρ καὶ ἀποβάλλει. id est: Aut de aui loquitur, quæ & vorat & è vestigio excernit alui proluuiem: aut de rupium cauernis, quæ affluentem aquarum vim recipiunt pariter & deponunt. Quod autem illorum tendat Platonis oratio, verba Socratis proxime præcedentia liquide ostendunt: οὐκοῦν ἀνάγκη γ' αὖ πολὺ ἐπιῤῥέῃ, πολὺ καὶ τὸ ἀπιὸν εἶναι, καὶ μεγάλ' ἄττα τὰ τρήματα εἶναι ταῖς ἐκροαῖς. hoc est: Necesse igitur est, si multum affluat, multum etiam defluere, ipsaque exitus ora patentibus quibusdam rimis dehiscere. Nihil vero commune habet istud prouerbium cum ea Charadrii natura, quam præter Aristotelem & Euphronium refert Heliodorus Trecensis episcopus, Æthiopicarum rerum libro tertio, quod videlicet ab auruginosis virus omne in se rapiat atque corriuet, fascini cuiusdam in modum, vnde in velatis caueis abscondere eam propolæ solebant, ne emptor ante contactum sentiret remedium. Quo allusum est ab Hipponacte, eo versu, qui sic emendandus venit in Suida:

Καί μιν καλύπτει· μῶν χαραδριὸν περνάς;

Id est:

Illum recondit: num Charadrium vendens?

Cerylus euadam.

Βάλλε δὴ βάλλε, κήρυλος εἴην, Iacias licet, Cerylus euadam. dictum istud vulgo iactari solere apud Dores, annotat Euphronius, & transcripsit Suidas: vsum tamen adagii neuter explicat. Videtur autem salacium & libidinosorum dictum fuisse, qui nullum mortis genus deprecentur, modo in venere cupita & in mediis amplexibus animam efflare liceat, in voluptate summum bonum statuentes. Nam Cerylus (ita inter Alcedines mas vocatur) in coitu intermori scribitur, & senio defectus à fœmellis subuehi alis. Non abludit ab adagio dictum Vespasiani in quendam Cerylum libertum: ἐπεὰν ἀποθανῇς, ἔσῃ κήρυλος, Postquam interieris, rursum fies Cerylus.

Thmuitarum hircus.

Ὁ Θμουιτῶν τράγος, Thmuitarum hircus, de mulieroso homine, in quem adhinniunt quodammodo scorta, ad vnius nutum parata. D. Clemens in Protreptico, loquens de Apolline nobili intercessore, qui amicas multas habuerit, inter quas commemorantur, Æthusa, Arsinoe, Zeuxippe, Prothoe, Marpissa & Hypsipyle: ἐνεπίμπλατο γοῦν inquit, γυναικῶν οὐχ ἧττον ἢ αἰγῶν ὁ Θμουιτῶν τράγος, id est, Mulierculis ad satietatem se expleuit non paucioribus quam capris Thmuitarum hircus. Est autem Thmuis, oppidum Ægypti, Stephano teste. Eusebius & Nicephorus Phileæ meminerunt Thmuitarum episcopi, viri sanctissimi. Nemini vero dubium est, singula Ægypti oppida peculiaria habuisse olim numina, animalia, quibus diuinos faciebant honores: Tentyritæ accipitrem, Combitæ crocodilum, lupum Lycopolitani, canem Bubastii, ouem Saitæ, capram & hircum Menedesii, hircum Thmuitæ colebant: cui vt verisimile est, capras votiuas victimas & donaria sacra offerebant affatim. Itaque ganeonem insignem, aut notæ famæ mœchum, pluribus abundare fœminis dicemus, quam olim capris Thmuitarum hircus.

Asello pisci similis.

Τῷ ὄνῳ ἐοικώς, Asello pisci similis dicitur, homo gulosus, & ventri abdominique deditus. Natum inde est quod Asellus piscium in genere solus cor in ventre (ἐν κοιλίᾳ, vt Athenæus ex Aristotele: ἐν τῇ γαστρὶ D. Clemens ex eodem citat) habere legitur. quam ob rem ἐντεραπελόγαστρος ab Epicharmo comico propter monstrificam & portentosam ventris naturam vocitatur, veriore dictionis filo, quam apud Athenæum libro septimo legitur. ποικιλογάστωρ. D. Clemens libro secundo Pædagogi, capite primo, τὸν νοῦν ἐγκατορύξας τῇ κοιλίᾳ, τῷ ἰχθύϊ, τῷ καλουμένῳ ὄνῳ τὰ μάλιστα ἐοικώς, id est, Qui animum in aluo defodit, pisci Asello dicto maxime similis. quem dicit Aristoteles solum inter reliqua animantia cor in ventre habere: vnde & monstrosiuentrem eum vocat Epicharmus comicus. Tales sunt qui se ventri mancipant, & quorum Deus venter est, Hæc ille.

Venter solarium.

Prouerbii faciem habet quod Ammianus Marcellinus de Caspiis gentibus loquens ait: Venter vnicuique velut solarium est, eoque monente quod inciderit, editur. Istud aptissime quadrabit in gulones & abdominis seruos, qui nulla habita horæ prandendi aut cœnandi ratione, quotiescunque edendi libido se ingerit, ventrem saburrant sagina cibi, nati tantum fruges, vt ille ait, absumere, his namque ventrem solarium esse, apposite & cum gratia dicemus. Est autem Solarium, horologii genus, quod ad solem discrimina horarum indicat, gnomone vmbram eiaculante, cuius prima gloria apud Romanos Lu. Papyrio cursori ascribitur, Anaximeni Milesio apud Græcos.

Siphnia arrha.

Σίφνιος ἀῤῥαβών, id est, Siphnius arrhabo. Prouerbium extat apud Hesychium & Suidam, quo digitus infamis olim notabatur, à fœdis Siphniorum moribus: vnde natum adagium σιφνιάζειν, quod extat apud Erasmum nostrum: ita vt Siphniá arrham ostendere, idem ferme sit quod Martiali Medium & impudicum digitum ostendere. Potest ita vocari & nummus aut arrha, quam stupri arbiter largitur. Meminit Eustathius in commentariis in Dionysium Afrum, ἀστραγάλου σιφνίου: id est, astragali Siphnii. Sed quum eius nullibi fiat mentio, arbitror illum vitio codicum deceptum, loco ἀῤῥαβών, legisse ἀστράγαλος, Hesychii codex emaculandus est, pro αἰδούμενον legendo διδόμενον. Posset fortassis & pro ingenti

ingenti magnique precii arrhabone, σίφνιος ἀῤῥαβὼν efferri, quod insulani isti olim opibus affluentissimi fuerint, quamdiu stato anni tempore decumas Delphico Apollini persoluerent, ex argenti fodinis, Herodoto teste. Siphnus insula vna Cycladum fuit, à Siphno Sunii filio nomen habens, vt Stephanus scribit, laudatissimis poculis celebris: vnde σίφνια ποτήρια, id est, Siphnia pocula, eodem authore dicta.

Suis typus.

Ὑὸς τύπος, id est, Suis typus, prouerbialiter dicitur, vt annotat Eustathius in Odyss. ν. neque tamen explicat. Equidem dici arbitror in hominem acuminato capite, & illiberali forma, cui rictus suis instar protuberat: vel potius in inuenustum & stupidum, qui primore etiam fronte facile præ se ferat, qualis sit: ad modum Samiorum nauigiorum, quæ præter aliarum gentium naues, capace aluo, rostroque suilli rictus simili visebantur. vnde manauit ille versiculus:

Ναῦς δέ τις ὠκύπορος σαμία, ὑὸς εἶδος ἔχουσα.

Id est:

Nauigium est velox Samium, specie suis altum.

Quo spectant & Samii mores, pro alienis à communi hominum vsu, aut certe pro dissolutis & elumbibus.

Caricum schema.

Καρικὸν σχῆμα, id est, Caricum schema, de libidinoso effertur. Hesychius annotat, venerei congressus spurcum turpemque modum ita nominari. atque inde ἐπὶ τῶν ἀσελγῶν, lasciuos & salaces effrænata libidine prurientes, καρικὰ σχήματα εἰδότας, id est, Caricas figuras edoctos, dicemus. Memini vidisse olim in Italia Petri Aretini, ingenio excellente male vsi, libellum, Caricis istis schematibus, & si quid illis spurcius aut portentosius cogitari potest, plenum, βιβλίδιον τῶν καρικῶν σχημάτων μεστόν.

Mensura aquam bibens.

Μέτρῳ ὕδωρ πίνοντες, ἀμέτρως μᾶζαν ἔδοντες.

Id est;

Immodice vorat, & lympham modulo obbibit æquo.

Versus oracularis, qui in prouerbium abiit, de lurconibus & comessatoribus, qui se cibis vinoque ingurgitant, aquæ parum vel adeo nihil insumentes. Natum ex oraculo Sybaritis edito, quos immoderatus luxus Crotoniatis debellatos subiecit.

Ætna grauius.

Ætna, prouerbiali metaphora accipitur & pro libidinis incentiuo, & pro re odiose graui. Illo modo dixit Saluianus Massiliensis episcopus, libro De prouidentia Dei septimo: Quis nescit Africam totam obscœnis libidinum tædis semper arsisse, non vt terram ac sedem hominum, sed vt Ætnam putes impudicarum fuisse flammarum? Quo spectant & D. Hieronymi verba: Non tam Ætnæi ignes aut Vulcania tellus, non Vesæuus & Olympus tantis ardoribus æstuant, vt iuueniles medullæ vino plenæ, & dapibus inflammatæ. Posteriore modo dictum est ab Euripide in Hercule furente illud:

Νεότας μοι φίλον ἄχθος, τὸ δὲ γῆρας αἰεὶ βαρύτερον
Αἴτνας σκοπέλων ἐπὶ κρατὶ κεῖται.

Id est:

Iuuenta gratum mihi onus est, at senium grauius
Ætnæis cautibus capiti impendet.

Vnde mutuatus est Cicero in libro De senectute illa verba: Plerisque senibus senectus sic odiosa est, vt onus se Ætna grauius dicant sustinere. Huc faciunt & verba Nazianzeni:

Σκοπέλων ἄχθεα τρινακίων.

Id est:

Montis pondera Trinacrii.

Originem vtranque hinc inde metaphoræ indicat Virgilius Æneidos 3. ibi:

Fama est Enceladi semustum fulmine corpus
Vrgeri mole hac, ingentemque insuper Ætnam
Impositam, ruptis flammam expirare caminis.

Nam & Ætnam Siciliæ flammarum globos euomere, indubitatum est: & grauitatis nomen demonstrat vel ipsa montis appellatio, tanto magis, quanto immanissimum naturæ portentum gigas eius mole premi creditus fuerit. Non negauerim & Athomontem in prægrauis ponderis significationem trahi posse, quippe qui altissimus in trecenta vsque stadia vmbram eiaculetur: sed existimare Erysichthonem inexpletæ voracitatis hominem dictū inde fuisse βορᾶς αἴθωνα, id est, voracitatis Athonem, somnium est, male intellectis, peiusque redditis Athenæi, qui istud prodidit, verbis: qui lib. 10. Dipnosoph. authoritate Hellanici scribit, Erysichthonem Myrmidonis filium, ob inexplebilis edacitatis studium, αἴθωνα nuncupatum fuisse, quasi si dicas, Esuriem ipsam, aut vehementem famem: id enim significat, Suida teste, αἴθων. quæ vox reponenda est apud Ælianum libr. 1. variæ historiæ, vbi perperam καίθων legitur scriptum. Attestantur nostræ sententiæ præter Athenæum, Lycophron & Zezes: alioqui si de monte Atho sermo esset, ἄθω scribendum fuerat, non αἴθωνα. verba Athenæi sunt: ἐρυσίχθονα τὸν μυρμιδόνος, ὅτι ἦν ἄπληστος βορᾶς, αἴθωνα καλεῖσθαι. id est: Erasichthonem Myrmidoniden Esuriem cognomento fuisse dictum, eo quod cibis exaturari nequiret.

Nil boni cogitat vir arrigens.

Οὐδὲν φρονεῖν δίκαιον ἑστυκὼς ἀνήρ.

Id est:

Nil cogitat plane boni vir arrigens.

Prouerbialem senarium citat Eustathius ex Ælii Dionysii rhetorico lexico, non explicat tamen: atque ita legit & Suidas fere hunc in modum, οὐδὲν μέγα φρονεῖ ἑστυκὼς ἀνήρ, id est, Nil magnum sapit vir arrigens: sed manca, parumque integra versus lege. Significat autem, quod libidinis furor prudentiam omnem expectoret, honestiq; rationem ex animo deleat. quod si quis legat ἑστηκὼς, indicabit, stantes, hoc est, in iram aliosve animi affectus arrectos iuste iudicare non posse: siquidem legimus iudices olim sedisse, argumento sedatioris animi, & ab omni motu compositi. Porrò verbum στύειν in pudendam significationem transtulit Comicus: vnde & de Diana virgine dictum est, ὅτι στύματα μισεῖ, ἤτοι τὰς αἰδοίων στάσεις, quod arrectionem inuisam habeat. Quin & lactuca sessilis latifolia, ab Atheniensibus ἄστυτις dicebatur, quod nimius eius vsus impotentes in venerem reddat: qua de causa & Pythagoræi εὐνοῦχον eam vocarunt, quasi castrantem & eunucham. Erasmus citat alicubi, οὐδὲν φρονεῖ δίκαιον ἀνὴρ ἄστυκος. quod ita conuertit: Vrbanus æqui nil boniue cogitat: sed agnoscit deprauatum versum.

Phæacum more viuere.

Φαιακικῶς ζῆν, id est, Phæacum viuere ritu: de homine voluptario effertur, qui semper nitidus cuticulam curat. Natum à Phæacibus Corcyræ insulæ indigenis, luxu semper diffluentibus: quod Odysseæ θ. Alcinous rex his verbis prædicat:

Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη, κίθαρίς τε χοροί τε,
Εἵματά τ' ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ, καὶ εὐναί.

Id est:

Nos recreant citharæ, choreæ, & conuiuia semper,
Mutatæque placent vestes, caldaque lauamur.

Quod illorum viuendi institutum adulabundus Vlysses, sequenti libro collaudat, nullam vitam præferens ei:

——Ὅτε πλήθωσι τράπεζαι,
Σίτου καὶ κρειῶν, μέθυ δ' ἐκ κρητῆρος ἀφύσσων
Οἰνοχόος φορέῃσι καὶ ἐγχείῃ δεπάεσσιν:

Id est:

——Vbi mensæ
Carnibus appositis scateant & pane parato,
Impleat & pateras pincerna ac vina coronet.

Quo loco Eustathius, μεθύσῳ ἀνδρὶ inquit, ἐπιπρέπει ἐφιέμενον φαιακικῶς οἴνῳ ἀεὶ ὑποβρέχεσθαι. id est: Competit in temulentum qui Phæacum ritu semper vino vuidus esse gliscit. Horatius quoque opipare habitum Phæaca nominat, ibi:

——Vt possim nitidus Phæaxque reuerti.

Plutarch. Sympos. 8. ideo φαίακας ἁβροβίους vocat vt delicatos & opiparos: tametsi perperam illic legatur ἀεραβίους.

BRASSIC. *Vinum lac Veneris.*

Athenæus ibidem scribit, Aristophanem vinum ἀφροδίτης γάλα id est, lac Veneris dixisse: quod immodicus vini vsus rei Venereæ sit incitamentum. Sic Ouidius:

Vina parant animos Veneri.——

Id quod passim apud omnes poetas proditum est.

Vita Charadrii.

Plato in Gorgia Charadrii vitam intelligit hominis intemperantis, qui nunquam expleri possit, & in quem omnia influunt vt rursus effluant, vt Seneca dixit. Ita Socrates loquitur, χαραδριοῦ τινὰ αὖ σὺ βίον λέγεις: Charadrii quandam vitam refers. Charadrium autem Theodorus apud Aristotelem vertit rupicem siue hiaticolam. Nam, vt interpres Aristophanis in Auibus docet, ὠνομάσθαι τὸ ὄρνεον παρὰ τὸ τοὺς χαράδρους διατρίβειν, Auis hæc ita dicta est, quod hiatus & terræ voragines incolat. Itidem & intemperantes & incontinentes homines, qui nunquam expleri possunt, perpetuo papearum nidorem sacrum sequuntur, & nepotum proseuchas incolunt. Suidas citat aliud prouerbium ex Didymo, χαραδριὸν μιμούμενος, id est, Charadrium imitans: de iis qui sese occultare soleant. Siquidem auem hanc vendentes, occultare consueuerunt, ne prius emptori prosit quam sit vendita. Nam regio morbo laborantes, quamprimum Charadrium aspexerint, conualescunt. Plinius hoc ictero aui tribuit libro 30. cap. 11.

IOANNIS VLPII. *In communi pisce non insunt spinæ.*

Ἐν ξυνῷ ἰχθύι ἄκανθαι οὐκ ἔνεισιν, Videtur competere in heluones & gulæ nepotes, qui fraudatis aliis apposita, quique priusquam sortiti sunt, communia deuorant, absumunt. Plutarchus.

Ad oculos magis quam ad vesicam pertinet.

De re dicitur, quæ voluptatem magis & oblectationem, quam lucrum creat. Vesica ponitur pro pecuniarum receptaculo: nam porcinæ & bubulæ vesicæ in eum vsum à veteribus haberi solebant, Varro.

COGNATI.

Ebrius, Inebriatus.

Ebrius metaphoricos pro pleno & ad saturitatem vsque referto accipitur. Similiter μεθύειν (quod inebriari propriè sonat) pro πληρῶσθαι & compleri efferunt Græci: quomodo in Dioscuris Theocritus de Amyco Bebrycum rege, loquens, illud extulit: ἔστη δ' πληγαῖς μεθύων. id est: Constitit offertus & ebrius plagis. Apud nostros Plautus comicus ebriam cœnam dixit, pro opipara & adiiciali, copiosaque. Quid, quod Nonius Marcellus ebrios dici posse qualibet re expletos, confirmat authoritate Varronis, qui in Eumenidibus dixit, scholasticas aures scholica dape ebrias? Quin & vestis ostro ebria legitur, quæ purpuræ florem ebiberit: quæ simili metaphora, saturata murice à Martiali dicitur. Deinde quia ebrietas mentem alienat, & (vt Enniano vtar verbo) expectorat, ob immodicum potum, etiam pro dementato & mentis haud compote, accipitur ebrius. qua in significatione eleganter ac significanter sumitur apud Horatium, Odarum lib. 1. de Cleopatra Ægypti regina, quam dicit fuisse fortuna dulci ebriam, hoc est, dementatam, nimiumque secundis rebus elatam, ad exemplum Anacreontis Teii, qui amantem sine modo, & amoris œstro velut extra se positum, μεθύοντα ἔρωτι dixit, id est, amore ebrium: quod apud Philostratum in Apollonio lectum est. Quam significationem ebrii, agnoscas etiam in Petronii Arbitri illo versu:

Vilis adulator picto iacet ebrius œstro.

Quo innuit, parasitos & adulatores ad amplissimas fortunas principum stoliditate euectos, priorum vitæ sordium non amplius memores, reliquos præ se despicere, rerum successu elatos. Budæus libr. 1. De contempt. rerum fort. Ex illorum natione videas processibus immodicis inebriatos, id est, obrutos & confectos. Pari autem elegantia Euripides inducit Electram conquerentem de contumeliis, quas patri suo mortuo imponeret Ægystus, ac dicentem, ea omnia illum Clytemnestra ebrium facere:

Μέθη δ' βρεχθεὶς τῆς ἐμῆς μητρὸς πόσις
Ὁ κλεινὸς ὡς λέγουσιν, ἐνθρώσκει τάφῳ,
Πέτροις τε λεύει μνῆμα λάινον πατρός.

Id est:

Ebrius matris meæ maritus
Clarus, vt aiunt insultat tumulo,
Saxisque petit marmoreum monimentum patris.

Nihil etiam similius ebrietati quam garrulitas, adeo vt vulgus de huiuscemodi soleat dicere: Iste sibi conciliat ebrietatem loquendo. Nulla enim mercede, inquit Erasmus noster in Lingua, conduci potest vt desinat, qui semel loquendo factus est ebrius. Quin & vulgo qui vino facti sunt hilariores, bene poti dicuntur, ebrii non dicuntur, nisi lingua deliret.

Voluptas, malorum esca.

Vox grauissima Platonis in Timæo: πρῶτον μὲν ἡδονὴν μέγιστον κακοῦ δέλεαρ. Cicerone in libello de Senectute, ita expressa: Diuinus (inquit) Plato escam malorum voluptatem appellauit, quod ea videlicet homines capiantur vt hamo pisces. quod Hannibalis, Antiochi, ac Volscinarum exemplo comprobatum est. Vide alibi, Dolor voluptatis comes. Sed à Plauto in Mercatore, in Latinum prius versa: Demipho, Sapientum illud dictum te audisse reor sæpius: Voluptas est malorum esca: quod ea non minus homines, quam hamo capiantur pisces. Idem in Cistellaria: Amor melle & felle iucundissimus, gustum dat dulce, amarum ad satietatem vsque aggerit.

Phagones.

A Græco verbo formata voce Phagones vocabantur mandones, illi comedones & edones, homines gutturis ac ventris vitio deditos, qui plus cibi sumere soliti sunt, quam natura desideret, vt qui voluptatem corporis sequerentur, & eam quidem turpissimam communemque nobis cum spurcissimis beluis. Nonius ταφῇ μενίππου: οἱ δὲ ῥωμαῖοι αὐτο Edones Romani, vt turba intendant annonam: sed propter Phagones ficedulam pinguem, aut turdum, nisi volantem non video.

Φοινικίζειν, *Phœnicissare.*

Hoc ortum est à spurcissima Phœnicum libidine, quam Græci merito ἀρρήτων μῖξιν nominant: in primis Plutarchus in vita Cæsaris. Lucianus in Apophrade: πρὸς θεῶν εἰπέ μοι τί πάχεις ἐπειδὰν κἀκεῖνα λέγουσιν οἱ πολλοί. λεσβιάζειν σε, ἢ φοινικίζειν. λεσβιάζειν autem sumptum est à moribus Lesbiorum: accipitur pro, capitibus illudere: aut econtra, ore morigerari. Φοίνικες Plutarchus in Timoleonte vocat Pœnos: quorum astus & fides lubrica, etiam prouerbiis nobilitata est.

Ipsa olera olla legit.

Videtur vulgare dictum fuisse in eos, qui cum ad aliorum libidinem antea prostitissent, aut etiam prostarent, quærerent ipsi quoque vbi libidinem exercerent suam.

Catullus in Cæsarem:

Mentula mœchatur, mœchatur mentula certe.
Hoc est quod dicunt, ipsa olera olla legit.

vel in eos, qui quod se facere oportet, faciunt: vt cum libidinosus & salax scortatur & mœchatur, ebriosus potat. Olera enim in olla coquuntur, quæ cum eis repletur, ipsa legere videtur: id est, colligere. Mamurra igitur Formianus adulter & nequam cum mœchabatur, id faciebat quod mentulam facere oportebat. Tale est: enim ad infamiam eum appellat.

Tute lepus es, & pulpamentum quæris.

[Repete prouerbii eiusdem Erasmicam explicationem, Chil. centur. septima, adag. 60.

Osce loqui.

Liuius author est, primum apud Oscos fabularum ludos celebratos. Atque inde à iuuentute parodia consertis Attelanis Romam inuecta. Vnde prouerbium, Osce loqui. quod videtur sumptum ab impuris fabularum generibus, quæ in Italia ab illis primum & inuenta & acta fuere. Vnde etiam obscœne dicta quidam putant, turpia appellata. Festus in Oscum affert ex Titinnio in Quinta: Osce & Volsce fabulantur: nam Latine nesciunt. Alium autem Romanorum quam Oscorum sermonem fuisse, hoc versu patet. Osci enim populi Campaniæ fuerunt. Sed Osci ludi, vt existimo, & fabulæ Oscæ & mimi, lingua Romana non fiebant, Romanis tamen intellecta. Etsi enim ea gens deleta esset, tamen etiamnum vigebat sermo, & comœdia.

Mente agitare coquos.

Speciem habere videtur prouerbii, atque in eos detorqueri posse, quibus semper animus (iuxta Comicum) est in patinis, quique nulli rei præterquam vino & frugibus perdendis nati sunt. Basilius ad nepotes suos, capite 12. ὡς οἵγε τραπεζοποιούς τινας ἢ μαγείρους περιϊόντες, &c. Nam qui semper cœnas atque coquos mente agitant. Non dissimile refert ex Platone veteris comœdiæ poeta Athenæus: ὑμῖν γὰρ οὐθὲν καθάπερ ἡ παροιμία, ἐν τῷ κατήλῳ νοῦς ἐν ... καί μοι δοκεῖ. id est: Nihil enim, sed vt prouerbium habet, in patina mihi videtur mens esse.

Toscani.

Hoc nomine apud Venetos censentur præposteræ & nunquam satis damnatæ Veneris sectatores.

Eurycles.

Euricles, omnis ventriloquus, inquit Suidas, vocatur: ab Eurycle, qui ventriloquus Athenis fuit, & vera hariolari censebatur. Aristophanes mentionem eius facit, his versibus:

Μιμησάμενος τὴν Εὐρυκλέους μαντείαν καὶ διάνοιαν,
Εἰς ἀλλοτρίας γαστέρας ἐνδὺς κωμῳδικὰ πολλὰ χέασθαι.

Mures molas lingunt.

Vsus est, qui molliciem eorum qui proni sunt ad libidinem, & non nisi pulchras solicitant, notamus. Mures enim vrbani farinam absumunt, & delicatissimis ad satietatem vsque vescuntur, cum rurestres interim fructiculos depascantur. Qui adeo molles sunt, vt nec caseum arrodant, sed lingant farinam. Seneca in eodem Ludo: Quia Romæ, inquit, mures molas lingunt. Apparet hoc dictum fuisse familiare Claudio: quo perstringit Romanos tanquam delicatos, ac fastidiosos, qui non quibuslibet scriptis recitandis interesse possint, precibus & precio interrogandi. Hoc quoque quod sequitur de muribus ferrum arrodentibus frequenter illi in ore fuit.

Lichnobius.

Λιχνόβιοι dicuntur, qui loco dierum noctibus vtuntur, & ad lucernas viuunt, quasi Lucernarii. Seneca Epistol. 123. Nihil consumebat, nisi noctem. Itaque crebro dicentib. illum quibusdam auarum & sordidum: Vos, inquit, illum & Lichnobium dicetis. Ludit Seneca in ambigua verbi significatione. Designat enim & hominem ad lucernã viuentem, & helluonem, ac voracem.

Esse, bibere, facere.

Idem epist. 124. Facere, esse, bibere. Germani autem vulgo ita vsurpant: Monachorum nunc viuere, nihil aliud est, quam facere, esse, bibere. Facere autem accipiunt, pro Venereis vti. In qua significatione & apud Plautum inuenitur, & Galli receperunt. Græci γινώσκειν eodem modo vsurparunt: & Latini, cognoscere.

Ouid. de Cadmo lib. 4. metamorph.
—— Ille suæ lambebat coniugis ora,
Inque sinus charos, veluti cognosceret, ibat.

Itidem & in sacris literis, τρεῖς ἀπολαύσεις ἡδονικαί, ἐσθίειν, πίνειν, λαγνεύειν. i. Tres vsus voluptatis, edere, bibere, vti venere. Horat. epist. 11. lib. 2.

Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti.
& od. 13. lib. 4.
Ludisque & bibis impudens.
Lucilius Andron.
Affatim edi, bibi, lusi.

In his Ludere valet facere, & amori operam dare. Lucret. lib. 4.

Nam facere interdum id velle, & certare videntur:
Vsque adeo cupide veneris compagibus hærent.

Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.

Hoc versu nihil est frequentius tum Latinis, tum Gallis, & Germanis: qui recte competit in Papilionum & malignantium ecclesiam. Illis enim hominibus omnia venalia sunt, cœlum, terra, infernus, aqua & ignis. Vtitur idem Fabricius in eadem oratione. Adhæc Baptista Mantuan. Carmelita in Candido, eclo. 5.

Si quid Roma dabit, nugas dabit: accipit aurum,
Verba dat: heu Romæ nunc sola pecunia regnat.

Huic non dissimile est supra, Omnia venalia habet. Romam esse caput auaritiæ, annotauit interpres in l. sequitur. ff. de vsur. Et meretricem, ex Apocal. 17. apparet: Ostendam tibi, inquit angelus, magnæ meretricis damnationem, cum qua scortati sunt reges terræ. & ibidem c.19. Iudicauit de meretrice magna quæ corrupit terram prostitutione sui.

Pueris alienis adhæret.

Cap. 2. Pueris alienis adhæserunt. hoc est, omissa Dei lege satis putauerunt esse, si gentium more ambularent ac viuerent, nihil quam ea quærentes quæ huius mundi sunt. Dauid vero Kimhi, per pueros alienos, libros artis Genethliacæ exponit, quibus vacarunt, verbo Dei contempto.

Labia proluere.

Ad amplificandam immoderati potus ingluuiem, hæc metaphora a Gallis sæpe vsurpatur: quæ ducta est à pecudibus & belluis, quæ potentes labra, totamque velut promuscidem aquis immergunt. Persius in epigram. quod procemii loco suis satyris præposuit:

Nec fonte labra prolui Caballino.
—Ille impiger hausit
Spumantem pateram, & pleno se proluit auro.

Aqualiculus.

Aqualiculus proprie vas seu sentinam domus significat, in quam omnes sordes confluunt. Hinc per translationem pro ventre helluonis, impuri, & parum ingeniosi hominis ponitur, in quem sibi haud secus ac in sentinam sordes confluant. Tales dicuntur etiam ventriosi, & doliares, quod ventrem habeant protensum siue prominulum: quorum (vt inquit Apostolus) Deus venter est. Persius satyr. prima.

—Cum tibi Calue
Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extet.

Anaximenes autem rhetor obeso aqualiculo erat onustus. hunc adiens Diogenes, ita loquutus est. Impartire nobis tenuibus & ventrem. Nam & ipse leuaberis onere, & nobis commodabis. Idem luxuriosos ventres, vitæ charybdin appellabat, quod omnia deuorarent, nec satiarentur vnquam. Charybdis tantum ea sorbet quæ mari vehuntur, & reuomit tandem, quod absorbuit: at lurconum ventribus nec aer, nec terra, nec flumina, nec maria sufficiunt, qui & domos & agros totos absorbent, nec reuomunt. Tales obesi, & quibus venter pinguis extet, (ait Plin. lib. 2. cap. 36.) minus solent esse ingeniosi, & etiam vocantur Trossuli à Persio, & ab Hieronymo in Iouinianum: Vnius tantum philosophi exemplum posui, vt formosuli nostri, & trossuli, & vix summis pedibus adumbrantes vestigia, imitentur saltem Gentilium parcitatem. Plinius lib. 33. Non intelligunt, inquit, Trossuli nomen, quid valeat: multos pudet eo nomine appellari, inuitosque etiamnum trossulos vocari.

Intempestiui conuiuii comes saltatio.

Etiam nostris temporibus prouerbii loco à Gallis dici solet, *De la pance vient la danse.*
Cicero in oratione pro Murena: Nemo sobrius saltat, nisi forte insaniat, neque in solitudine, neque in conuiuio moderato. Intempestiui conuiuij, immoderati ioci, multarum deliciarum comes est illa saltatio.

Equina libido.

Prouerbialiter pro effræni, immoderata, & vehementissima libidine ponitur. Nam (vt poeta ait 3. Georg.)

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum:
Illas ducit amor trans gargara, transque sonantem
Ascanium, superant montes, & flumina tranant.

Prudent. Symmach.

Aduena quos profugus gignens, & equina libido,
Intulit Italiæ: Thuscis namque ille puellis
Primus adhinniuit, simulato numine mœchus.

Hinc elegans illa in Pisonem translatio: Sic ad illius hanc orationem adhinniuit. Virgil. versus citatur à Columella lib 7. cap. 25. Horat. lib. j. Carminum, ode 25. ad Lydiam.

—Et libido, Quæ solet matres furiare equorum.

hoc est, quæ solet equas concitare, & ad furorem adigere. Lege Plinium de equatum libidine: quam furiosam & immensam & incitatissimam vocant.

Dolor voluptatis comes.

Qui suauitate præsentis voluptatis capiuntur, nec curant dolorem, quem mox ex illa voluptate emanaturum sciunt: vel hos nullo pacto homines appellabimus, vel certe frustra homini mentem esse datam fatebimur. Sunt quidem dolor & voluptas inter se contraria: verum, vt diuinus Socrates ait, si quis alterum capit, semper ferme alterum quoque accipere cogitur, quasi ex eodem vertice sint ambo connexa. Eaque de re fabulam inter nostras narrationes habemus, videlicet, Deum ipsum cum ipsa hæc inter se pugnantia vellet conciliare, neque id assequi posset, in vnum saltem eorum apices coniunxisse: proptereaque cuicunque adest alterum, eidem mox alterum quoque adesse. Lucretius lib j. amori addidit ἐπίθετον blandum, & suauem: significans in amore dolorem inesse cum voluptate coniunctum. Notum, Amorem seu Cupidinem γλυκύπικρον à Platone dici. Hinc illud:

Dulcia sic tristi semper sunt mixta labore,
Tincta voluptatis gaudia felle nocent.

Et Horat. Epistol lib 1. epist. 2. ad Lollium.

Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas.

Prudentia hominum in eo versari debet, vt dolorem perferant, quem sequatur honesta voluptas: nec belluarum more præsentium tantummodo memores, voluptatem primum amplectâtur, quam deinde dolor subsequatur. Nam qui, vt gustui satisfaciat, corpus varietate noxiorum ciborum replet: cur non consideret, paulo post fore, vt magnis cruciatibus diuexetur? Nonne satius erat, esurientis gulæ dolorem pati, vt tranquillitate corporis & bona membrorum valetudine perfrueretur? Quid aliud, quæso, sibi voluit sapientissimus ille, cum se plurimi emere, pœnitentiam nolle dixit? Gloria autem ita virtutem consequitur, vt eius sit honestissimus fructus, amplissimum præmium, pulcherrimus fœtus. Sed ad virtutis apicem nemo sine labore peruenit. Laborandum enim est, imo dolendum, vt lætari possimus: sudandum, vt requiescamus: vigilandum, vt honesto ocio perfruamur. Vide alibi, Voluptas malorum esca.

Non immolata sacra deuorat.

Quoniam nisi peracto sacrificio, eo vesci licebat, illud ideo prouerbio iactatum est, ex Simonide: ἄθυστα δ' ἱερὰ πολλάκις κατεσθίει. id est: Haud immolata sacra sæpe deuorat. In intemperantes, & ventri deditos. quales apud Hebræos fuere Heli filii, quorum nota est historia. Huic simile, quod ante, Ipso carpere è rogo cœnam. Exta cocta solebant prosecare (vnde & prosecta dicebantur) ac partem adolebant, partem consecrabant, sacerdotibusque dabant, partem sibi apponebant. Sic lustralibus extis vescebantur apud Maronem. Tranquillus in Augusto: Semicruda exta rapta foco prosecuit.

Hercules Socraticus.

Erat Varronis satyra, nomine Hercules Socraticus, titulo peringenioso, vt omnium fere illius scriptoris satyrarum. Cum enim Socrates patientiam tolerantiamque præcipue coluisset, Cynicique ab eo oriundi eam cum æquanimitate æmularentur, & se domitores vitiorum, Herculisque imitatores ferrent. inde, vt existimo, scite Socratici Herculis titulum excogitauit Lucianus de Diogene: ἀγ. ζηλοῖς δὲ τίνα. διο. τὸν ἡρακλέα. Et mox sequitur, στρατεύομαι δὲ ὥσπερ ἐκεῖνος, ἐπὶ τὰς ἡδονὰς, οὐ κελευστὸς, ἀλλ' ἑκούσιος, ἐκκαθᾶραι τὸν βίον προαιρούμενος. Citatur hæc Varronis satyra à Nonio.

Brachium exerere.

Qui brachium vel profert vel exerit, minus esse modestus & verecundus videtur, quam qui toga brachium cohibet & continet. Æschines contra Timarchum, priscorum oratorum pudorem & modestiam laudans, eos ait perorasse manus intra pallium continentes. Scribit enim: ὥστε ὁ νυνὶ πάντες. ἐν ἔθει πράττομεν, τὸ τὰς χεῖρας ἔξω ἔχοντες λέγειν, τότε τοῦτο θρασύ τι ἐδόκει εἶναι. Cicero in oratione pro Cælio: Nobis quidem olim annus erat vnus ad cohibendum brachium toga constitutus, & vt exercitatione ludoque campestri, tunicati vteremur. Eo autem anno quo sumpta virilis toga fuerat, modestiam etiamnum & pudorem ab adolescentibus postulatum fuisse æque, ac cum in puerili erant prætexta. Quod si tum magistris liberati, & suæ tanquam tutelæ facti, visi essent eo anno proteruiores aut petulantiores, de eorum pudicitia male existimatum fuisse. Eodem etiã anno illo nefas illis erat, corpus in campo Martio nudare: ne corporis nudatione impudenti, amatorem quærere velle viderentur. Itaque tunicati in campo se exercebant.

Vino somnoque sepulti.

Est & hoc genus loquendi poetis vsitatum. Ennius:
Nunc hostes vino domiti, somnoque sepulti.
Sic Virgil. lib. 2. Æneid.
Inuadunt vrbem somno, vinoque sepultam.
Idem lib. 9.
Somno vinoque sepulti Procubuere. ---
Ibidem:
—— Rutuli somno vinoque sepulti
Conticuere. -- Lucret. libro primo:
Et quæ res nobis vigilantibus obuia menteis
Terrificet morbo affectis, somnoque sepultis.

In lustris viuere.

Festus docet, lustra significare Lamas lutosas quæ sunt in syluis, aprorum cubilia: à qua similitudine, ij, qui in locis abditis & sordidis ventri & desidiæ operam dant, dicuntur in lustris vitam agere. Lucret. lib. 4

Desidiose agere ætatem, lustrisque perire.

In lustris & ganeis vitam conterere, & corporis vires absumere, & rem familiarem perdere. Plautus Asin. Cano capite te Cucullum vxor ex lustris rapit.

Prætextata verba.

Prætextata verba multis vsitata & familiaria sunt, & obscœna & turpia interpretantur: à fabulis prætextis, quales Afranii fuerunt, in quibus fœdissima & turpissima dicta & argumenta erant.

Vsus est Tranquillus in Vespasiano: Erat enim dicacitatis pluri- mæ, & sic scurrilis, ac sordidæ, vt ne prætextatis quidem verbis abstineret. Sic Macrob. libro primo Saturn. Hæc nobis sit literata lætitia & docta cauillatio, vice planipedis & subulonis, impudica & prætextata verba iacentis. Sic prætextati mores, dicuntur lasciui & obscœni, ἀνασεσυρομένοι. Iuuenal. satyr. ij.

Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

Festus aliter interpretatur Prætextatum sermonem.

Satyrion bibit.

Qui ad libidinem incitatus & inflammatus est, is prouerbialiter è vi illius herbæ, satyrion bibisse dicitur. Petronius Arbiter: Adeo, inquit, vbique omnes mihi videbantur satyrion bibisse. Satyrion autem à Satyris salacibus, qui primi syluestres Dij Nymphis colludentes per syluas & antra ad firmiorem Venerem herbam hanc inuenerunt, dictum est. Dioscorides lib. 3. cap. 141. scribit. satyrionem venerem stimulare, etiam si quis manu tantum radices eius gustauerit.

Prandium ferarum.

Prandium ferarum, καὶ τὸ μονοφαγεῖν Plutarcho συμποσιακῶν lib. 2. cap. 10. prouerbialiter dictum, cuius nemo particeps est: atque adeo, vt Plautus ait, cum quis singulas escas deuorat. Ad quod allusit Seneca epistol. 19. Visceratio, inquit, sine amico, vita leonis ac lupi est.

Voluptate liquescit.

Liquescere voluptate, & fluere mollitia, est mollem esse, & voluptati deditum. Sic Cæcilius, vel (vt alij) Accilius apud M. Varronem lib. 6. De lingua Latin. Id imitatus est Cicer. 2. Tusculanarum cum dixit: Opinio est enim quædam effœminata & leuis, nec in dolore magis, quam eadem in voluptate, qua quum liquescimus, fidimusque mollitiæ apis aculeum sine clamore ferre non possumus. Eadem prouerbiali figura dicitur apud eundem Varronem: Per lætitiam liquitur animus. Apollonius:

—— Τῇ δ' ἔνδοθε κατείβετο θυμὸς ἀκηῇ. Et:

—— Ἰαίνετο θυμὸν τηκομένη.

Cum muliere fuit.

Qui illam veterum verecundiam retinent, Cum muliere fuisse, dicunt: non concubuisse. Cic. De fato: Non poterit dici, siue Laius fuerit cum muliere, siue non fuerit. Varro lib. 5. De lingua Latina: Æque eadem modestia potius cum muliere fuisse, quam concubuisse dicebant, τὸ συνεῖναι. Plautus Mercatore:

Ea nocte mecum hospitis iussu fuit.

Nec dissimile quod dicunt mulieres in Cistellaria:

Viris cum suis prædicant nos solere.

Ο καύνιος ἔρως.

Prouerbium hoc esse, veteres multi authores testantur: vt Stephanus, vbi de Cauno Cariæ vrbe, à conditore Cauno hoc appellata, loquitur, cuius amore Biblis soror impotenter ac turpiter deperierit: Vnde, inquit, natum est prouerbium, ὁ καύνιος ἔρως. sed etiam Hesychius, Suidas, & Erasmus noster. Aristoteles libro 2. Rhetor. οὐκ αὖ ἐλέγετο καύνιος ἔρως. Nam significari ab Aristotele peruagatam aliquam communemq; vocem, planum est, qua infamis amor Caunius fertur, notaturque turpis ac sceleratus amor, quo Biblis erga fratrem Caunum flagrauerat.

Thasiusne erat is, an Chius?

Vino deditioribus, ac de catharris conquerentibus, hoc apud Græcos obiici est solitum. Et quod affluxui Demetrius humoris alicuius, seu pituitæ imputabat: id vini abundanti effusioni Antigonus pater apud Plutarchum in ipso Demetrio adscribit. Nobilissima vina sunt Chium & Thasium: de quibus præter alios, Plinius lib. 14. cap. 7. & deinde: atque Athenæus libro primo. Hunc iocum etiam Burgundi suis vinis vsurpant. dicunt enim: Arbosiensene, an castri Caroli? Germani non minus scite vsurpant. Nam & eum qui in itinere diutius moratus, aquarum eluuie se impeditum minus concinne causatur, potuisse, quod ad aquam, pergere dicimus ioco, nisi vinum (cui non item pontes insternuntur) obstitisset. & vino deditiores, ac de catharris conquerentes, simili plane modo notant, cum dicunt, si velint efficere, ne tanto affluxu infestentur, ab absumendo vino esse temperandum. Germanica lingua multum gratiæ habet.

A voluptatibus superari, extrema inscitia est.

Plato in Protagora. Et quod dici solet à voluptatibus superari, extrema inscitia est. quoniam vere & grauiter à Platone dictæ sunt illecebræ esse, atque escæ malorum. Vide quæ contra voluptates scripserit Cicero, apud August. lib. 4. contra Pelagianum, & apud Non. in dictione. Confectum.

Cubito tangens.

Plato de philosophia, vel, amatoribus: Ego autem alterius illorum amicum, iuxta quem sedebam, cubito tangens, interrogaui quid ita contenderet.

Noctis tenebris committere.

In Philebo: Si quem voluptatibus, præsertim maximis fruentem aduertimus, vel quod ridiculæ, vel quod obscœnæ sint, ipsi quidem erubescimus, atque celamus, noctis tenebris talia commit- tentes, quasi sint diurni luminis indigna conspectu.

Pullus eius.

Q. Fabius apud Festum Pompeium in verbis, Pullus Iouis. Puerum quem quis amabat, pullum eius dicebant. Apud Festum non pullus Iouis, sed, pullus eius legendum est. Extat apud Athenæum versus Alexidis, quo albus Veneris, columbus dicitur.

Ο λευκὸς ἀφροδίτης. εἰμὶ γὰρ περιστερός.

Hunc versum Catullus in Cæsarem & Mamurram expressit, & Adonei illum pulchritudine atque elegantia cumulauit:

Album vero columbum Dionæum
Cæsarem pulchrum concubinum.

Sic alibi Niueum columbum dixit:

Nec tantum niueo gauisa est vlla columbo
Compar. ——

Columbus autem Dionæus, sic à Catullo dictus, vt ab aliis, Pullus eius. Sunt qui Dionæum, Adoneum, efferunt. Plautus in Menæch. Vbi aquila catamitum raperet, aut vbi Venus Adoneum. Ausonius in Mysobarbo:

Ogygiæ me Bacchum vocant,
Osyrin Ægyptus putat:
Mystæ Phanacem nominant
Dionyson Indi existimant:
Romana sacra Liberum,
Arabica gens Adoneum.

Sybaritici libelli.

Martiali lib. 12. epigram. 96. dicuntur libri, obscœnissimo argumento compositi. Quam autem in luxum & delicias fuerint Sybaritæ effusi, vide apud Politianum Miscell cap. 15. Erasm. adag. Chiliad. Iunium in suis adag. Lampsacius versus lib. 11. epigr. 17. dicitur etiam obscœnus, à Lampsaco Troadis oppido, in quo natus dicitur Priapus.

Ioco esse.

Catullus in quandam:

Iocum me putat esse mœcha turpis.

Sic Horat. in 2. Sermon.

Ne quid tu perdas, neu sis iocus. ——

Et Propertius in 2.

Ah peream, si me ista mouent dispendia, sed me
Fallaci dominæ iam pudet esse iocum.

Cathedralicii ministri.

Pro mollibus, ad dominarum cathedras desidentibus. Martialis.

Ignis in medullis ardet.

A Virgilio & Catullo, pro illo impotente amore dicitur. Virg. 4. Æneid.

—— Est mollis flamma medullas.

Idem:

Quid iuuenis, magnum cui versat in ossibus ignem
Durus amor?

Catullus cum Cæcilium accersit:

Ignes interiorem edunt medullam.

Idem de Acine & Septimio.

Ignis mollibus ardet in medullis.

Ignis: id est, amoris ille impotens ardor. idem significauit Catullus ad Lesbiam, cum μετὰ φρενῶν dixit

—— Tenuis sub artus
Tinniunt aures, gemina teguntur
Flamma dimanat sonitu suopte
Lumina nocte.

Dimanare amoris flammam. Plautus etiam dixit in Mostellaria:

Continuo pro imbre amor aduenit,
Is vbi in pectus permanauit,
Permadefecit cor meum.

Idem Catullus de Cœlio & Quinctio:

Cum vesana meas terreret flamma medullas.

Vide postea, Fecit amor maciem.

Ludite.

Ludere, pro lasciuire, ac libidinari. Catul. in Iuliæ & Mallii epithalamio, siue nuptiali carmine & Hymenæo:

Ludite vt lubet. —— Idem post,
Lusimus satis. —— Idem ibidem: Lusisti nucibus.
Da nuces pueris Satis diu
Horat. in 2. Epist.
Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti.

Zonam soluere.

Plerique Zonam soluere, pro vitiare, vsurpant, aut grauidam relinquere. Ab huiusmodi zona βαθύζωνοι, χρυσόζωνοι γυναῖκες à Græcis dicuntur. Apollonii interpres templum Athenis fuisse dicit, Dianæ dicatum λυσιζώνῳ: quod parturientibus scilicet præesse putabatur. quam ob causam etiam author hymni in Dianam, λυσιζώνον eandem vocat. Hæc pellicea fuit zona Veneri, quæ legitimas nuptias ligat, quã cestum dicunt. Si quis ergo alieni legitimi- ...

…trimonii iura violauerit, incestum dicitur admisisse: id est, castitatis vinculum, zonamque Veneris violasse. Catul. ibidem:

Quod zonam soluit diu ligatam.

Cinædus.

Pro impudente, & callido. Catul. de Varri scorto:

— Vt decuit cinædiorem,
Impudentiorem, callidiorem.

Catullus:

Pulchre conuenit improbis cinædis,
id est, bene.

Bene nasati, mentulati.

Lampridius in Heliogabalo: Romæ denique nihil egit aliud, nisi vt emissarios haberet, qui ei bene nasatos perquirerent, eosque in aulam perducerent, vt eorum conditionibus frui posset. Emissarios intelligimus exploratores verendorum magnitudine celebres. Conditione autem quærere adulteræ infamesq; fœminæ sibi dicebantur, quæ homines bene mentulatos sibi asciscerent, magis etiam inuitatos præmiis. Idem Lamprid ibidem: Lauacrum publicum in ædibus aulicis fecit simul, & palam populo exhibuit, vt ex eo conditiones bene nasatorum hominum colligeret. Idque diligenter curatum est, vt ex tota penitus vrbe, atque ex nauticis monobelos quærerent. Sic eos appellabant, qui viriliores videbantur. Prodebantur per eos maxime, qui dolebant sibi homines ad exercendas libidines bene nasatos, & maioris peculii opponi. Martialis lib. 6. ad Papilum, eo fere allusit hoc disticho:

Mentula tam magna est, tantus tibi Papile nasus,
Vt possis, quoties arrigis, olfacere.

Plutarchus in initio apophthegmatum scribit, Persas adunco homines naso & amare, & pulcherrimos existimare, quod Cyrus, qui maxime regum omnium fuit amatus, aduncum habuit nasum.

Propolæ.

Propolæ circumforanei dicuntur à Lampridio, in Commodo. Propolas hominum genus esse nequissimum, lucriluxusque auidissimum, Cicero in Pisone facile ostendit: & sunt ij, qui res minimo redimunt, vt maiore precio distrahant: Vendrigoli hodie ab Italis appellati: vt lenonum ministri, aquarioli, & ancillariori à vestibus appellati. Dicuntur & Æruscatores diuinaculi, ab eodem Vulcatio, qui videlicet æra vndique æruscant ac corradunt. Festus & Gell. lib. 14. cap. 1.

Fecit amor maciem.

Ouidius in 10. Metamorph.

Fecit amor maciem. ---

Idem in 1. Amorum:

Longus amor tales corpus tenuauit in vsus,
Aptaque subducto corpore membra dedit.

Amantes & pallidos, & macie confectos videmus. Virgil. in Palæmone:

Heu heu quam pingui macer est mihi taurus in aruo.

Idem:

— Amor exitium est pecori, pecorisque magistro.

Catul. in Gell.

Gellius est tenuis. —

id est, macer, macie confectus. Etenim qui Veneri dediti sunt, eos macie confectos videri necesse est Lucret. in 3.

Ἰσχνὸς ἐρωμένιον tum fit, cum viuere non quit
Præ macie ῥαδινή. —

Virgilius:

Hic quos durus amor crudeli tabe peredit.

Et alibi:

— Est mollis flamma medullas.

Idem:

— Et cæco carpitur igni.

Edax amor etiam ab Apollonio in Argonauticis dicitur μάργος: ab Anacreonte, ἱμερὸς ἔρως. Vide alibi, Ignis in medullis ardet: & Mentis vitio læsa figura.

Bonus amor.

Bonum amorem & bonam Venerem. Catullus in nupt. Manlii dicit coniugalem, & fama quem bona comprobat.

Admissarius.

Cicero Pisonem admissarium, atque asinum dicit. Sunt qui mulum dicunt admissarium.

Insanit.

Insanire dicuntur, qui amant. Catullus in Lesbiæ maritum:

--- Si nostri oblita taceret,
Sana esset: quod nunc garrit, & obloquitur,
Non solum meminit, sed, quæ multo acrior est res,
Irata est: hoc est, vritur, & loquitur.

Passere salacior.

Priapei carminis author:

— Sine fine prurientes,
Vernis passeribus salaciores.

Impensius vror.

Catullus In nuptiis Pelei & Thetidos

— Toto concepit pectore flammam.

Virgil. in 6. Æneid.

— Toto percepit pectore flammam.

Quod voluit, fecit.

Catullus in Gellium. Post ex Cicerone, Infelix cui omnia licent: &, O miserum cui peccare licebat: &, Non sunt beati, qui viuunt, vt ipsi volunt.

Delicias dicere, aut facere.

Si quis delicias diceret aut faceret.

Cicero pro Sextio, qui eundem Gell. exagitat: Rem paternam ab idiotarum deliciis ad philosophorum regulam perduxit. Vide alibi, Lætitiæ, commoda, gaudia.

Insaturabile abdomen.

Cic. pro Sextio, de Gellio: Manebat insaturabile abdomen. Sic Lurcones, asoti, Apiciani (vt ita dicam) ventricolæ.

COELII RHODIGINI. Proci Penelopes.

Viliorum disciplinarum assectatores: quod proci, cum domina potiri non possent, ad ancillas diuerterent. Philip.

Lycia coma.

Promissa & comptior. Tradit Aristot. Lycios capillitium studiosius fouere, & quidem vt mulctam subire maluerint, quam præcidere comam.

Perdicis libido, & vafricies.

Pro turpi, efferata, ac demum perniciosa. Perdix venator matris infando amore correptus, feruente vtrinque libidine, noui facinoris verecundia, consumptus est. Alii referunt ad perdicem auē: de cuius libidine supra in adagio Iunii, Perdicis instar. Vafricies eiusdem in prouerbium abiit, siquidem deprehensi ab hominibus, festucas pedibus capientes supinos se collocant, vt operti elabantur. Pullis in pascua abductis si interuenit quispiam, sibilo significant, vt se resupinos obiiciant, ibique ne palpatu quidem reperiri possint: vbi ille abiit, sibilo admonentur denuo vt auolent: atque illud est ἐκπερδικίσαι. Vide Erasm. Adagium, ἐκπερδικίσαι.

EX APPEND. IVNII, CANTERI, & alior.

Ὀλοαῖς μανίαις.

Pestiferis furiis. Theocritus significare volens, Polyphemum ita indulsisse amoribus nymphæ Galatheæ, vt omnia præ his bona & honesta contempserit: cæcoque furore impotentem, nec pudorem nec modum suæ libidini statuisse: huiusmodi proponit carmina, εἰδυλλίῳ ια.

Ἤρατο δ᾽ οὐ ῥόδοις, οὐ μάλοις, οὐδὲ κικίνοις,
Ἀλλ᾽ ὀλοαῖς μανίαις.
Et non ille rosis, non malis, cæsarieve,
Sed sæuis furiis arsit. —

INTEMPESTIVA.

ERASMI. Simulare cupressum.

Horatius in arte poetica:

— Et fortasse cupressum
Scis simulare. quid hoc, si fractis enatat expes
Nauibus, ære dato? ---

Acron prouerbium esse admonet, ortum ab imperito quopiam pictore, qui præter cupressum nihil nouerat pingere. A quo cū naufragus quidam petisset, vt vultum suum exprimeret, ac naufragium suum depingeret, interrogauit ille num ex cupresso vellet aliquid adiici. Res ea primum in iocum, deinde etiam in adagionem abiit. Concinne vsurpabitur in eos, qui quod didicerunt, id vbiq; intempestiuiter inculcant, cum ad rem nihil attineat.

Intempestiua beneuolentia nihil à simultate differt.

Senarius est Græcis prouerbii vice celebratus:

Ἄκαιρος εὔνοι᾽ οὐδὲν ἐχθρᾶς διαφέρει.

Id est:

Par odio importuna beneuolentia.

Suidas in dictione ἄκαιρος, narrat hoc versu Hippolytum respondisse Phædræ nouercæ, dicenti se illius amore captam esse. Quadrabit in eos qui dum officiosi student esse, non habita temporis ratione, nocent, aut molesti sunt sedulitate. Veluti qui non apto tempore obiurgāt amicum: aut qui immodicis & intempestiuis laudibus conciliant homini inuidiam: aut qui pecuniam suppeditant adolescenti, qua fiat deterior. Fertur & alter huic consimilis:

Φίλος μὲ βλάπτων οὐδὲν ἐχθροῦ διαφέρει, Id est:
Cum nocet amicus, nihil ab hoste discrepat.

Huc respexit Horatius in Epistolis:

Nil moror officium, quod me grauat.

Rursum alibi:

Sedulitas autem, quem stulte diligit, vrget.

Seneca libro de Beneficiis secundo, Sæpe, inquit, nihil interest

inter amicorum munera & hostium vota. Quicquid illi accidere optant, in id horum intempestiua indulgentia impellit atque instruit. Quid autem turpius, quam quod euenit frequentissime, vt nihil intersit inter odium & beneficium? In his Senecæ verbis, pro, vota, quod nos ex vetustis exemplaribus reposuimus, vulgati codices habebant, acta. Id admonendum erat, ne quis ignarus vt mendum tollat, quod in multis antehac vsuuenit. Huc pertinet illud Ennianum, optimo iure laudatum à Cicer. lib. 2. de Officiis: Benefacta male locata, malefacta arbitror. Prouerbio accedet nonnihil gratiæ, si paulo longius deflectatur: veluti si dicas, Nullos æque nocere bonis literis, atque hos qui sedulo quidem, at parum feliciter tractant eas, aut, Neminem magis officere famæ, quam ineptum præconem, aut, Secundam fortunam nocentiorem esse aduersa.

In lente vnguentum.

Τὸν ἐπὶ φακῇ μῦθον, id est, in lenticula fabulam: subaudi, narras. Vbi quis mentionem inducit vilis cuiusdam & nihili hominis, aliis de viris egregiis verba facientibus. Ad hunc quidem modum legitur in omnibus vulgatis exemplaribus, apud Aul. Gellium lib. 13. cap. 17. Verum placet Hermolai castigationi subscribere, qui locum hunc ita restituit, vt legat, τὸν ἐν φακῇ μύρον, id est, In lente vnguētum. Quadrat autem in hominem aut in rem quampiam, quæ neutiquam in tempore adhibeatur iis quibus minime congruit. Veluti si philosophum iuuenum lasciuientium conuiuio misceas: aut inter pocula de rebus grauibus ac theologicis incipias disputare. Quemadmodum videlicet lenticulæ vili legumini, inepte quis admiscuerit vnguentum. Siquidem, authore Dioscoride, & oculorum aciem hebetat, stomacho grauis, intestinis noxia, neruis pulmoni, & capiti inimica, gignit turbulenta insomnia. Dicetur etiam, vbi plura inter se dissimilia confundentur. Verba Frontonis apud Gellium sunt hæc: Videte tamen, ne existimetis semper, atque in omni loco mortales multos, pro multis hominibus esse dicendum: ne plane fiat Græcum illud de Varronis satyra prouerbium, τὸ ἐν φακῇ μύρον: id est, In lente vnguentum. Idem vsurpauit M. Tullius libro ad Atticum primo. Legati, inquit, cum authoritate mitterentur, qui adirent Galliæ ciuitates, darentque operam ne eæ cum Heluetiis se iungerent. Legati sunt, Qu. Metellus Creticus, L. Flaccus, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, Lentulus Clodiæ filius. Tametsi hic quoque locus eodem mendo laborat, quo Gellianus ille. Citatur autem adagium ab Aristotele, in libro De sensu & sensili: ἀληθὲς γὰρ ὅπερ Εὐριπίδην εἶπε σκώπτων Στράτις, ὅταν φακῆν ἕψητε, μὴ ἐπὶ μύρον, id est. Nam verum est, quod ait Stratis Euripidem taxans, vbi lenticula coquitur, non oportere vnguentum infundere. quo sane loco, quæ portenta habeant nostri vulgati codices, nihil attinet hic commemorare Citat & Athenæus lib. Dipnosoph. 4.

> Παραινέσαι σφῶιν τι βούλομαι σοφόν·
> Ὅταν φακῆν ἕψητε μὴ 'πιχεῖν μύρον.

Id est:

> Vos admonere callidum quiddam volo:
> Vbi lens coquitur, vnguenta ne qua infundite.

Ex Phœnissis Stratidis Comici poetæ. Citat & ex Sopatri Necya: Ἰθακὸς Ὀδυσσεὺς τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον πάρεστι, θάρσει θυμέ. id est: Ithacēsis Vlysses in lente vnguentum adest, aude anime. Adducit & Clearchum prouerbiorum collectorem, qui hoc quoque recensuerit prouerbii titulo, τὸ ἐν φακῇ μύρον, addens extare apud Varronem, complureisque Latinorum vsos eo prouerbio, quibus incognitum tamen sit, vnde Varro desumpserit eum iambicum. Huc mihi videtur Aristophanes allusisse, cum ait ἐν εἰρήνῃ:

> Κἀπιφυτεύσεις ἕρπυλλον ἄνω
> Καὶ μύρον ἐπιχεῖς.

Id est:

> Præterea seres serpyllum sursum,
> Et vnguentum infundes.

Porro vnguentum intelligo oleum odoratum, ac velut vnguentarium. Alioqui plebeium oleum admiscere lenti, nihil prodigiosum. Athenæus lib 2. citat hunc trimetrum ex Eupolide:

> Ὄψῳ πονηρῷ πολυτελῶς ἠρτυμένῳ.

Id est:

> Conditum opipare vile malumque opsonium.

Est autem apud scriptores hoc legumē cum primis celebre. quemadmodum bulbus, cepe, & allium: nonnulli etiam encomium lentis scripsere. Quædam per se pulchra sunt, quę tamen sibi non congruunt. Elegantis igitur est, scire quid cui conueniet. Diocles philosophus habitus est ὀψοφάγος. Hic cuidam interroganti, Vter piscis esset melior congrus an labrax, nobis dictus lupus: Alter, inquit, elixus, alter assus. Sic Flaccus de poeta, Bello malus, vtilis vrbi. Quoties munus delegatur minus accommodo, apte dixeris, ἐν φακῇ μύρον. Adiicietur & hoc: Apud authores dictionem hanc cōperio varie scriptam, nunc acute, φακλώ: nunc circumflexe, φακλῶ: quod cum tam crebro occurrat, vix inscitia casuve factum videri potest. Vnde coniicio, φακλῶ dictam ex contractione pro φακέαν. Nam φακίας legimus apud Athenæum. Idem λεοντῆν dictam admonet, pro λεοντέαν. Hæc igitur quibus placet origo, malunt dicere φακῇ: quibus magis placet forma communis, origine neglecta scripserunt φακὴ & φακλώ.

In Crastinum seria.

Εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα, id est, In crastinum seria. Plutarchus in vita Pelopidæ narrat, hanc vocem apud Græcos abiisse in prouerbiū. Originem dedit Archias, vir opulentus ac potens, sed parum [...] brius. Huic inter conuiuium allata est epistola. qui pertulit, [...] nuit, vt statim legeret: de seriis enim rebus scriptam esse. [...] vino madidus, risit, οὐκοῦν, inquit, εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα. id est, In [cra]stinum igitur seria. simulque acceptam epistolam puluillo [...] suit, cui insidebat, ac sermonem cum Phillida cæptum per[...] Quin & hodie inciuile est, in conuiuiis tractare seria. Apud [...] landos adolescens audiui fabulam, non alienam ab hoc ad[...] Quidam in conuiuio accumbebat igni vicinior, ita vt ima [...] adureretur. Id animaduertens è conuiuis quidam: Habeo, in[...] quod tibi nunciem. Tum alter: Si quid, inquit, tristius est, no[...] dire in conuiuio, vbi conuenit festiua lætaque esse omnia. N[...] inquit, admodum lætum. mox alter, Post conuiuium, inqui[...] Vbi cœnatum esset hilariter: Nunc, inquit, dicito quicquid [...] Ostendit illi vestem à tergo enormiter adustam. Ibi stoma[...] cœpit, quod non admonuisset in tempore: Volebam, inquit, [...] vetabas, μετὰ δεῖπνον σπουδαῖα.

Æstate penulam deteris.

Ἐν θέρει τὴν χλαῖναν κατατρίβεις, id est, Æstate penulam de[teris]. Refertur à Zenodoto, Diogeniano, Suida. Recte dicetur in [eos], qui res necessarias temere, nec in tempore profundit, ali[quando] futuras vsui, si seruentur. Id quod vulgo factitant adolescentes [qui] facultates patrias stulte prodigunt in iuuenta, quibus fu[...] fuerat imbecillitas senectæ. Neque male quadrabit in eos, qui [...] poris vires in voluptatibus frustra consumunt, quas in ob[...] negotiis seriis postea sunt desideraturi. Nam χλαῖνα summ[...] est: quæ pro tempore sumitur ad ventos, pluuiam, frigus [...] lendum, quasi Latine dicas penulam. Iuuenal.

> — Et multo stillaret penula nimbo.

Quanquam & Latini lænæ vocabulo vtuntur, pro eo quod G[ræci] χλαῖναν appellant. Nonius indicat genus vestis militaris qu[...] mnium extima, veluti chlamys, pallium, & penula. Apud Di[oge]nem Laertium tale quiddam obiicit Philemon comicus in C[...] tem, quod æstate gereret pallium crassum, hyeme laceram [...] cam: videlicet quo disceret temperantiam ac tolerantiam.

Mense Maio nubunt malæ.

Romanorum adagium extat apud Nasonem: Mense Maio [nu]bunt malæ. Dici potest in mulieres intempestiuæ libidinis: [aut in] eos, qui alieno tempore quicquam faciunt: aut qui parum au[spica]to quid aggrediuntur. Nam olim inauspicatum existima[bant] mulieres Maio mense nubere: siue quod eo mense vmbra Re[mi] occisi à fratris Celere, creditur apparuisse nutricio suo Fau[stulo] atque Accæ Laurentiæ, mandasseque vt manibus suis iusta per[ol]uerentur. Vnde & Romulo authore, festa Remuria dicta [...] tas mutata litera Lemuria, velut à lemuribus appellare cœpi[...] vmbris maiorum his diebus parentari solitum: atque ob id [...] illi inter ferales habiti, ac nuptiis nefasti. Ouidius in fastis:

> Nec viduæ tædis eadem, nec virginis apta
> Tempora, quæ nupsit, nec diuturna fuit.
> Hac quoque de causa, si te prouerbia tangunt,
> Mense malas Maio nubere vulgus ait.

Plutarchus in Problematis alias quasdam causas refert, qua[...] rem hoc mense abstineretur à nuptiis: vel quod medius inter[...] inter Aprilem, Veneri sacrum, & Iunium Iunoni dicatum, [...] rum vtraque dea nuptiis præsidet. Proinde propter auspicium [...] aut maturantes paulum, nubebant Aprile, aut pusillum pro[...] gantes, Iunio. vel propter funesta quædam piacula, quibus per [...] temporis vtebantur Romani, hominum effigies de ponte in T[i]berim præcipitantes, cum antea Græcos consueuissent. Atque [...] id Flaminiam Iunonis sacerdotem, quasi luctum illis diebus [...] re, nec vllo solenni cultu solitam vti. vel quod maius à natu ma[io]ribus, Iunius à iunioribus denominatus esse videatur. Porro [...] ptiis grandior ætas vt intempestiua, ita inauspicata. Quapro[pter] scripsit Euripides:

> Ἀλλ' ἦ τὸ γῆρας τὴν Κύπριν χαίρειν ἐᾷ,
> Ἥ τ' Ἀφροδίτη τοῖς γέρουσιν ἄχθεται.

Id est:

> Verum senecta iubet valere Cypridem,
> Et ipsa rursum infensa senibus est Venus.

Mentam belli tempore neque serito, neque edito.

> Μίνθην ἐν πολέμῳ μήτ' ἔσθιε μήτε φύτευε.

Id est:

> Mentam nec comedas, nec plantes tempore belli.

Aristoteles problematum sectione vicesima, statim initio ref[...] hoc adagium, causam vestigans vnde dictum hoc in ora vulgi pe[r]uenerit. Arbitratur autem esse causam, quod menta corporis frig[us] adducat: eius rei argumentum esse, quod semen genitale min[...] frigus autem aduersari fortitudini atque audaciæ: sicut ostendit [se]ctionis decimæ quartæ vltimo problemate, cum ait eos, qui na[...] tura sint frigida, formidolosiores esse: contra qui calida, audac[...] Potest & in eum sensum deflecti parœmia, vt admoneat, ne quid [...] alieno tempore fiat quod officiat, quemadmodum menta bellum [...] inituris est inutilis.

Rosam quæ præterierit, ne quæras iterum.

Ῥόδον παρελθὸν μηκέτι ζήτει πάλιν.

Id est:

Ne quære rursum præteritam semel rosam.

Ne te maceres desiderio rerum, quæ reuocari restituique non queunt: velut exactæ iuuentæ, formæ, virium, fortunæ. Nam vt nihil rosa gratius, ita nihil minus diuturnum. In eundem sensum dicit in Odis Horatius:

Mitte sectari rosa quo locorum
Sera moretur.

Habent enim rosæ suum tempus, sed perbreue. At exquisitius delicati, etiam alieno tempore rosam quærunt. Vnde quadrabit & in eos, qui iam ἔξωροι voluptates sectantur: velut si nucibus ludat vir, aut amet potiturve senex.

Foras Cares, non amplius anthisteria.

Θύραζε κᾶρες, οὐκ ἔτ' ἀνθεστήρια.

Id est:

Cares foras, peracta enim anthisteria.

Dici consueuit, vbi quis semper eadem sibi sperat commoda, aut semper licitum fore credit, quod aliquãdo pro temporis ratione fuerit permissum. Veluti si quis semel expertus cuiuspiam liberalitatem, subinde redeat aliquid muneris petens: aut cum pueri permissam sibi ad tempus feriandi ludendique facultatem vltra tempus prorogant. Originem prouerbii tradunt ad hunc modum. Atheniensibus mensis quidam anthisterion appellabatur, quod is plurimos flores progigneret. In hoc festa quæpiam agebantur, & conuiuia liberiora: quemadmodum in Saturnalibus fieri consueuit apud Romanos, in quibus & seruis accumbere licebat, feriatis interim ab opere. Exactis autem feriis, cum iam ad solitas operas reuocarentur, hoc pacto dicebant heri: Foras Cares, non iam amplius anthisteria. Cares autem seruos appellabant, quod ea gens mercenariis operis quæstum factitaret, velut omniũ qui quæcunque conduxissent. Sunt qui dicant, Cares olim Atticæ regionis partem obtinuisse: Athenienses autem cum anthisteriorum solennitatem agerent, solere Cares in ciuitatem atque in domos receptos ad festi communionem admittere: deinceps peracto solennitatis tempore, si quos è Carib. offendissent in vrbe cessantes, per iocum dicebant:

Θύραζε κᾶρες, οὐκ ἔτ' ἀνθεστήρια.

Id est:

Exite Cares, acta enim anthisteria.

Sonat autem ea vox Græca perinde, quasi dicas Floralia Latine: quorum licentia multorum literis notissima est. Non diuersum est quod ait Seneca in ludicro in Claudium scripto: Non semper erunt Saturnalia. Nam Saturnalibus, seruis quoque libertas erat.

Anus hircissans.

Γραῦς κασαλβάζουσα, id est, Anus hircissans. De anu adhuc intempestiua libidine pruriente, & (vt ait Plautus) catulliente. Aristophanes in Pluto:

Ἀλλ' ἡ πίστατο
Γραὸς κασαλβάδος τ' ἀφόδια κατεσθίειν.

Id est:

—Verum nouerat
Anus caprissantis vorare viatica.

De iuuene, cui anus libidinosa omnia suppeditabat, quo vicissim ab illo voluptatem auferret. Nota est hircorum libido, odorque, quem subantes consequitur.

Anus bacchatur.

Γραῦς βακχεύει, id est, Anus bacchatur. In eos dici solitum, qui præter ætatem indecore lasciuiunt. Nam Bacchanalium licentia iuuenculis vtcunque permittitur, aniculis certe fœdissima est. Quandoquidem insaniæ species est, aut vetulam amare, aut choreas ducere, aut reliquis puellaribus lusibus indulgere.

Feli crocoton,

Γαλῇ κροκωτόν, id est, Feli crocoton: subaudiendum, das, aut addis. Dici solitum quoties honos additur indignis, & quos haudquaquam decet. Aut quum datur quippiam iis, qui munere non sciunt vti: veluti si quis à Musis alienissimo, bellissimum donaret librum. Crocoton vestis genus est rotundæ ac fimbriatæ, qua diuitiores vtebantur matronæ. Apud Nonium in dictione Richa, referuntur inter vestes delicatas & crocoton. Sic enim arbitror legendum, quidam crocotam, chirodatem richam. Ac, teste Plutarcho, quidam Herculem pingebant κροκωτοφόρον, Omphalæ seruientem. Sumptum adagium ab apologo Stratidis, quem alio loco narraui. Porro vox hæc γαλῆ, Felemne significet an mustelam, an quem vulgo catum appellant, quoniam inter eruditos controuersum esse video, relinquo aliis iudicandum.

Quid de pusillis magna procœmia.

Τί μικρῶν πέρι μεγάλα φροιμιάζῃ; id est, Quid de minutis rebus magna texis procœmia? Vbi quis in re non magni momenti, verbis vtitur prælocutione. Nam Athenis interdicebat præco dictu in concione, ne vel præfatione, vel affectib. vterentur, rem modo exponerent, ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν, id est, Absque procœmiis & affectibus: vt aliquot locis indicat Lucianus. Ad quod etiam Terentius: Etiam procœmium inceptat. Et Horatius:

—Quorsum hæc tam putida tendunt?

Leuiter huc alludẽs Ælius Spartianus in Ælio Vero: Et quoniam, inquit, nimis pauca dicẽda sunt, nec debet prologus enormior esse quam fabula, de ipso iam loquar. Plutarchus in apophthegmatis Laconicis ad Cleomenẽ Cleombroti filium refert. qui quum alter quispiam vteretur oratione plus satis prolixa: Ὦ, inquit, μοι μικρῶν πέρι μεγάλα φροιμιάζῃ; ὅσον γὰρ ἂν ᾖ πρᾶγμα, τοσοῦτον καὶ ὁ λόγος, ᾧ χρῆσαι. id est, Quid mihi de paruis magna facis procœmia? Nam quanta res fuerit, tanta sit & oratio qua vteris.

Ab vnguibus incipere.

Ἐκ τῶν ὀνύχων ἄρχεσθαι, dicuntur, qui à leuissimis, minimeque ad rem pertinentibus ordiuntur. Ita Basilius in epistola quadã: καταγέλαστόν ἐστιν, ἐκ τῶν ὀνύχων ἄρχεσθαι, καὶ μὴ αὐταῖς αὐτῶν κεφαλαῖς διαλέγεσθαι. id est, Ridiculum est, ex vnguibus initium sumere, ac non potius cum ipsis illorum capitibus colloqui. Caput rei dicitur, quod est illius præcipuum. Vsus erit, quoties admonebimus, vt omissis parergis ac friuolis agatur de causa. Aut si quis velit emendare reipublicæ statum, ordiatur à principibus potius quam ab humilibus qui non multum adferunt momenti, vel ad perniciem ciuitatis, vel ad salutem.

Tragœdias in nugis agere.

Tragœdias in nugis agit, qui in re leuicula tumultum mouet, & (vt ait Terentius) magno conatu magnas nugas dicit. M. Tullius De oratore lib. 2. Ne aut irrisione, aut odio digni putemur, si tragœdias agamus in nugis. Vsurpat idem Fabius lib. 6. cap. De peroratione: Nam in paruis, inquit, litibus has tragœdias mouere, tale est, quasi si personam Herculis & cothurnos aptare infantibus velis. Quin hoc ipsum, excitare tragœdiam, si alio quopiam deflectatur, prouerbium resipit. Vnde & Græcis ἐκτραγῳδίζειν, & τραγικῶς λέγειν, pro grauiter siue acerbe loqui.

Annosam arborem transplantare.

Γεράνδρυον μεταφυτεύειν, id est, Vetulam arborem transplantare. In eos dicitur, qui sero, atq; exacta iam ætate conantur dediscere, quib. diu iuuenes assueuerint. Aut simpliciter de iis, quę frustra molimur. Neq; enim loco mouenda arbor, vbi iam alte fixerit radices, sed cum plantula adhuc est. Nam veteres negabãt arborem transferri oportere, vel minorem bima, vel maiorem trima. teste Plinio. Videtur autem adagium ad quercum peculiarius pertinere, quæ omnium altissime radices agit. vt & ἀπὸ τῆς δρυὸς, γεράνδρυον. Siue quod hanc arborem omnium primam arbitrantur fuisse. Quapropter & Ioui sacra arbor, & sylua Dodonæa querna fuit: vnde prima omnium oracula reddita creduntur. Eleganter vsus est hoc adagio Seneca lib. Epistolarum 13. epistola prima: Hæc, inquit, si nimiũ tristia videbuntur, villæ imputabis, in qua didici ab Ægialo diligentissimo patrefamilias (is enim nunc huius agri possessor est) quamuis vetus arbustum posse transferri. Hæc nobis senibus dicerem necessarium est, quorum nemo non oliuetum alteri ponit.

Ne vnquam viri senis.

Ἀνδρὸς γέροντος μή ποτ' εἰς πυγὴν ὁρᾶν.

Id est:

Tu ne viri vnquam inspicito podicem senis.

id est, Ne requiras illud à quoquam, quod ab eo præstari non possit. Veluti si quis à philosopho requirat eloquẽtiam, ab oratore exactam colligendi rationem à sene facilitatem & festiuitatem iuuenilem. Metaphora fœdior est, quam vt libeat interpretari: simul autem apertior, quam vt opus sit. Refertur à Zenodoto.

In senem libidinosum.

In eos qui ad rem gerendam iam inutiles sunt ob ætatem, verũ oratione valent: veluti si quis taxare velit veruecem, vt ait Plautus, vetulum, turpiloquum quidem, cæterum ad Veneris vsum languidum: apposite dixerit illud ex eodem libro:

Γηραϊ δὴ πολέμοιο πεπαυμένοι, ἀλλ' ἀγορηταὶ
Ἐσθλοί.—

Id est:

Iam ob senium bello emeriti, sed dicere tantum
Egregii.—

Qualem in quarto facit Tydei filium:

Χείρω μάχῃ, ἀγορῇ δέ τ' ἀμείνω.

Id est:

Inferiorem pugna, sed dicendo priorem.

Molestum, sapientem apud stultos loqui.

Ἀργαλέον φρονέοντα παρ' ἄφροσι πόλλ' ἀγορεύειν.

Id est:

Dicere multa graue est sapientem apud insipientes.

Nihil intractabilius homine stulto, qui quicquid recte dicitur, in diuersam partẽ rapit. Proinde apud huiusmodi aut silẽdum est viro cordato, aut oratio moribus illorum accommodanda. Recensetur à Diogeniano. Sed extat idem inter sententias Theognidis.

Malum est bonum.

Κακὸν τὸ καλὸν, ὅτι μὴ καιροῦ τύχῃ.

Id est:

Bonum malum fit, tempore haud datum suo.

Nihil gratum quod intempestiuum. Pharmacum in tempore datum, saluti est: secus datum, mortem adfert. Citatur apud Athenæum lib. 7. hic versiculus ex Timone:

Ὥρη ἐρᾶν, ὥρη δὲ γαμεῖν, ὥρη δὲ πεπαῦσθαι. Id est:

Tempus amandi, tempus habendæ coniugis, est quod

Rebus ab his tandem moneat desistere tempus.

In pace leones.

Aristophanes in Pluto:

Οντες οἴκοι μὲν λέοντες, ἐν μάχῃ δ' ἀλώπεκες.

Id est:

Quum leones sint domi, iidem in Marte sunt vulpeculæ.

Aristophanis interpres ostendit prouerbium iactatum in Lacones, qui in Asia infeliciter rem gesserant:

Οἴκοι λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ δ' ἀλώπεκες.

Id est:

Domi leones, in Epheso vulpeculæ.

Ad hoc nimitum allusit Comicus. Plutarchus in comparatione Syllæ & Lysandri refert hanc sententiam, tanquam vulgo iactatam in principes. Sic enim de Lysandri frugalitate prædicat:

Ἀλλ' εἴπερ τις ἄλλος ἐκπέφευγως τοῦτο τὸ περιάκτον,
Οἴκοι λέοντες, ἐν ὑπαίθρῳ δ' ἀλώπεκες.

Id est:

Imo si quis alius effugerat illud quod vulgo circumfertur,
Domi leones, sed foris vulpeculæ.

Olim fortasse sic emergebant potentes: post & domi & foris leones esse cœperunt, aut si quod animal leone violentius. Conueniet in eos, qui præpostere se gerunt: ibi feroces, vbi nihil erat opus: ibi fugaces, vbi res poscebat virum: aut qui in suos sæui, non itidem audent aduersus inimicos. quod Ciceroni obiicit Salustius, videlicet quod contumeliosus in amicos, supplex inimicis. Aut in illos, qui simulata mansuetudine perueniunt ad tyrannidem.

Mira de lente.

Rodolphus Agricola, vir immortalitate dignus, libro Dialectices 3. testatur apud Græcos prouerbio dici solere, Egregia de lente, quoties res humilis & pusilla magnificis laudibus attolleretur: perinde quasi lentem, minutum ac vile legumen, splendidis encomiis efferas. Opinor Græcis efferri hunc in modum: δεινὰ περὶ φακῆς.

JOANNIS VLPII. *Volsellis pugnare cum gladio.*

Qui fragilia argumenta ad rem quampiam probandam adferunt, dicuntur volsellis cum gladio pugnare. Idem vide in Iunii prouerbio. Centur. tertia. Volsellis pugnant, non gladiis.

Tanquam super spinas incedere.

Ὥσπερ οἱ ἐπὶ τῶν ἀκανθῶν ἐπιβαίνοντες. id est, Tanquam super spinas incedentes, dicuntur à Luciano equites, qui obtortis cruribus & contractis equitant.

Orestis somnium narrare.

Is dicitur, qui absurda loquitur. Sic Galenus Thessalo insultat: Quiesce dum miserrime in stratis tuis. namque haud vides, quæ tu putas nosse probe. Orestis mihi somnium narras Thessale.

COGNATI. *Panis sine sale.*

Cum vita verborum veritati non respondet, dicunt theologi ex propheta Iob: Panis est sine sale, Ezech. 13. Panis est sine sale. Palladius in Lausiaca historia, in vita Phanutii. Cephala hoc adagio vsus est vbi addit, vitam non respondentem orationi, esse spicam quæ à vento interit, quæ habet quidem figuram, sed ab ea ereptum est alimentum. Et hoc quoque theologicum est adagium.

Nihil hoc ad ius.

Cicero in Topicis: Admonet autem hic locus, vt quæratur quid ante rem, quid cum re, quid post rem euenerit. Nihil hoc ad ius, ad Ciceronẽ inquibat C. Aquilius Gallus noster, si quis ad eum quid tale retulerat, vt de facto quæreretur. Refert quoque Aquilii dictum in vita eius Rutilius. Sensit autem Aquilius, inquit Erasm. noster, aliud esse officium Iurisconsulti, aliud Oratoris. Iureconsultus proprie de iure disputat & respondet, easque quæstiones quæ sunt iuris, inquirit: Orator vero factum & coniecturam.

Ὀψιμαθής. *Serus studiorum.*

Notantur hoc verbo à Græcis, qui iam prouecti ætate serius ad literas adhibentur, & ob id raro ad verum iudicium sensumq; disciplinarum perueniunt, de quibus Aulus Gellius lib. 15. c. 30. qui ab alio vitæ genere detriti iam & retorridi, ad literarum disciplinas serius adeunt, si forte ijdem garruli natura, & subargutuli sunt, oppido quam fiunt in literarum ostentatione inepti & friuoli: Eos Horatius deridet Sermonum Satyra x. quod miscellam linguæ Latinæ & Græcæ in Satyris confusæ pro magno habent, cum ait ironicôs de duritie Lucilliani carminis:

Ad magnum fecit, quod verbis Græca Latinis
Miscuit: ô seri studiorum, &c. ——

Laborasse autem Lucillium ac cacozelia Græcolatinitatis, paucis versiculis planum facit Gellius lib. 18. c. 8. Vide Nann. Miscellan. 4. extremum. Hanc Græci sermonis affectationem reprehendit Iuuenalis 6. satyr. & Persius satyr. 1.

Nugari solitos Græce.

Sic Cic. in 1. Tusc. Sero studiorũ opponitur παιδομαθής. Quintilianus: Quare qui in sua quidq; arte optime facit, παιδομαθής dicitur.

Claudicat.

Sicut claudicare dicuntur, qui pedum vitio laborant, ita & scripta claudicant, quæ suis pedibus non constant. Quo vsus Quint. lib. 10. In comœdia maxime claudicamus. Sumpsit autem hoc verbum, sicut cætera, à Marco Tullio, qui in tertio de Oratore libro sic ait: Verum vt in versu vulgus, si est peccatum, videt: sic si quid in nostra oratione claudicat, sentit. Et in Oratore, de numeris qui in oratione requiruntur agens, claudicantem dicit orationem quæ debitos pedes non habet: Sed omnis, inquit, nec quasi fluctuans, sed æqualiter constanterque ingrediens, numerosa habetur oratio. In quibus præclare videmus, eam orationem claudicantem dici, quæ pedum obseruatione soluta, dissipata & abrupta fluat. Idem Cicero actionem claudicare, quæ non recte obseruatur, in Bruto de Antistio loquens, ait: Actio, inquit, paulum tum vitio vocis, tum etiam ineptiis claudicabat. Et oratio in parte dicitur claudicare, quæ non omnes partes habet, vt eodem libro ostendit Cicero, quum ait, cum constaret ex quinque notissimis partibus, nemo qui aliqua parte earum omnino nil poterat. In quacunque enim plane claudicaret, orator esse non posset. Dicuntur etiam claudicare vtroque, homines lubricæ fidei & incertarum partium. Hinc illud 3. Reg. 18. Vsquequo vos claudicatis in duas cogitationes, id est, Claudicare est, vacillatis. Græci dicunt, ὀκλάζω τῷ ἐπί σοι πόθῳ, id est, Claudico in desiderio tui: Non amplius tantopere te desidero. Heliodorus lib. 1. ἔνδηλος γὰρ εἶ κἀκ τούτων, μὴ ὀκλάσας τῷ ἐπ' ἐμοὶ πόθῳ ... συμφορῶν. Satis enim & ex his (quam ita mihi timuisti) ... quam per tot calamitates tuus erga me amor non claudicat. Gregorius episcopus Nissæ in oratione de S. Stephano ... martyre, quum de claudo à Petro sanato agit: ... λοῦντας ἐπὶ τὴν πίστιν χειραγωγοῦντες. id est, Claudicantes animo ... dem veluti manu deduxerat. Arator historiæ Apostolicæ lib. ... eodem claudo:

—— Tulit ipse figuram
Corporis ante grauem: quam post in vulnere mentis
Israel claudus habet, qui per sua crimina labens
Corde magis quam carne fluit, spaciisque sub ipsis
Quadraginta annos Ægypti sine remotus
Claudicat, Ægyptum cupiens, atque idola quærens.

Lucretius lib. 3.

Claudicat ingenium delira linguaque mensque
Et libella aliqua si ex parte claudicat hilum.

Dignus qui ranis ministres.

Nos vulgo verbum hoc sæpe vsurpamus, atque quoties ministratores reprehendimus, quod nimium aquæ ingerunt ... ipsius vim penitus perdunt. Pherecrates apud Athenæum ... δειπνοσοφιστῶν, ἔρρ' ἐς κόρακας, βατράχοις οἰνοχόος δεῖ.

Figulinam de dolio discere.

Theon Sophista in prooemio περὶ γυμνασμάτων, καὶ ... ἀργοὶ κυρτῶν, οὐδὲ εἰς περὶ τοῦτο ἐστὶν ἐγγυμνασάμενοι ... δημηγορικοῖς ἴσι τὰ ὑποθέσεις. τὸ δὴ λεγόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν ... τὴν κεραμείαν μανθάνοντες. id est, Quodq; est maxime incongruum ... perati etiam à necessariis exercitationibus causas in foro agere ... sententias dicere gestiant, scilicet figulinam, vt prouerbio dicitur, de dolio ordientes discere.

Ἐφόλκιον.

Ἐφόλκιον, siue fœminino genere ἐφολκίς, per translationem ... conuiua vsurpatur non vocato, sed ab alio adducto, qui Latine vmbra dicitur. Est autem ἐφόλκιον, proprie genus nauigii ... maiorem nauem subsequi solet. Suidas & Moscopulus sic dictum aiunt, παρὰ τὸ ἐφέλκεσθαι. τῶν ἐφολκίων mentio fit in legibus nauticis ll. 43. 44. & 46.

Mapalia mera.

Promiscue sententiam ferentes & non seruato ordine, omnia turbantes, Punico vocabulo, Mapalia mera dicuntur. Idem ... ca in eodem Ludo de morte Cl. Cæs. Ego, inquit, P. C. inter ... re vos permiseram, vos mera Mapalia fecistis. quasi diceret ... cendis sententiis non seruatis ciuilem consuetudinem, sed ... no more, dissoluti fuistis, & à disciplina recessistis, inconditum ... perturbate omnia egistis: tum quicquid in buccam venit ... scue blaterastis. Nam hoc animaduertere debet lector apud ... cam, semideos illos nunc nullo ordine obseruato loqui, vnde ... ea Iupiter illos obiurgat. Allusit ad aliud prouerbium: Rusticam ... Confine est Epicharmium illud: ἄγροικον τὴν πόλιν ποιεῖς, id est ... tate rus facis. Mapalia, inquit Seruius, idem significat quod ... galia: hoc est, Afrorum casas humiles. His vtitur Virgilius ... de Libyæ pastoribus & pascuis loquitur. In mapaliis autem ... stibus casis quia nihil est secreti, solet id vocabulum soluti ... bus obiici, authore Festo. Mapalia Græci καλύβας dicunt.

Capitis cautio stultorum est.

Capite cauere, est in sese recipere cum obstrictione capitis ... nius lib 34. Vidimus in cella Iouis canem ex ære vulnus suum ... bentem: cuius eximium miraculum & indiscreta veri similitudo ... etiam ex noua satisdatione intelligitur. Nam summa nulla ... batur, capite tutelarios cauere pro eo, instituti publici fuit ... apud Gallos triuiale: Capitis cautio stultorum est. Adrianus Turnebus aduersariorum lib. 22. cap. 30. Ausim, inquit ... sponsione contendere, & (quod stultissimum sacramentum ... dicunt) in capitis periculum iusiurandum dare, hanc veram ... scripturam.

Puerile est.

Prouerbialiter dicimus Puerile est, quod est, inconsultum, ineptum,& inconsideratum.Cic.lib. 3. De finib. Istiusmodi autem & res dicere ornate velle, puerile est: plane autem perspicue expedire posse,docti & intelligentis viri. Terent. in Phormione:

Quid vos (malum) ergo me sic ludificamini,
Inepte vestra puerili sententia?

Cic.ad Attic. lib. 14. Acta enim illa res est consilio puerili. Stat. v. Thebaid. Acta puerilia. Sen.epist. 4. Adhuc non pueritia in nobis, sed quod grauius est, puerilitas remanet: & hoc quidem peius est, quod authoritatem habemus senum vitia puerorum: nec puerorũ tantum,sed infantium. Esse autem puerorum leuitatem,imperitiã, stultitiam ostendit. Idem: Pueritiam eius, siue potius puerilitatem, ludibrio habuit. Hinc pueriliter,id est,more puerorum. Cic.j. De finibus. Quæ quum res tota ficta sit pueriliter, tumne efficit quod vult? Paulus 1.Cor.14. Pueri sensibus ne sitis. id est, ne careatis spirituali delectu rerum, & ne hæreatis in his quæ ipsi sentitis. Salomon: Puer,inquit,centum annorum.id est,stultus. Vide infra, Nuces relinquere. Columna apud Marantam lib.5. Lucul. quæstionũ: Nam si nullum extaret condimentum, fieret sermo qui frigidus appellari solet,vel (vt rectius dixerim) exanguis & aridus,& friuolus,puerilisque, &c. Vide ante, Frigus inducit. Carolus Mag.lib.3. c.26.de imaginib. Theodorus,inquit, Mirensis episcopus interfuit synodo Nicenæ II. ac pueriliter & ridiculose egit, quod, vt imaginum adorationem astrueret, somnia archidiaconi sui retulit.

Importuna beneuolentia nullo differt ab odio.

Apud Græcos est prouerbium: ἄκαιρος εὔνοια οὐδὲν ἔχθρας διαφέρει: Importuna atque intempestiua beneuolentia nullo differt ab odio. In re autem incommoda & mala homini obsecundare, perinde fere est, ac si molestia negociumque exhiberetur.

Exotica.

In communibus Græcorum & Latinorum prouerbiis, exotica habentur pro peregrinis, longe petitis, & (vt Cicero De oratore vocat) aduenticiis, vt exotica vnguenta Plauto in Mostel. Non omnes possumus olere vnguenta exotica, id id, aliunde apportata. Idem Menech. Istros, Hispanos, Massilienses, Illyricos, mare superum omne, Græciamque exoticam, orasque Italicas omnes sumus circumuecti. Budæus Paceo. Quo fit, vt externorum epistolas velut exoticas merces ac vendibiliores elatius inter nostros profetam ac venditem.

Clodius accuset mœchos?

Iuuenal.carmen istud è satyr. 2.

Clodius accuset mœchos? Catilina Cethegum?

hodie vsurpatur, cum idcirco alteri quis obiicere aliquid criminis nequit, quod & ipse eodem sit infectus vitio. Ait ergo poeta, intolerandum esse, si Clodius, qui sororem suam constuprauit, accuset mœchos; si Catilina, coniurator ipse & coniurationis princeps, accuset Cethegum, sceleris eiusdem conscium. Bonus, inquit, malum notet: sed non malus malum, non Gracchus seditiosum, non fur Verrem, aduersum quem Verrinæ actiones Ciceronis extant.

Vnguenta vasi sordido quis credidit?

Christi pariter tria sunt in hanc sententiam oracula, ne dicam dogmata, Matth. 7. & 9. Marc. 2. & Luc. 5. Nam vnguenta sordido vasi credere, idem est, quod sanctum dare canibus, aut margaritas porcis, aut vinum nouum in veteres vtres mittere. Quæ omnia in publico versantur, cum Theologiæ mysteria impiis non prodenda, significatur. Antiquitas enim res sacras paradigmatis, & ænigmatis, & parabolis pandit. Cæterum Iudæi sanctum appellabant, quod esset semotum ab vsu prophani vulgi, & à consecratis cum reuerentia tractandum. Greg. Theolog. lib. 1. Sentent.

Μύρον δοχεῖον σαπρὸν οὐ πιστεύεται.

Id est:

Vnguenta quasi sordido quis credidit?

Horat. lib. 1. Epist. ad Lollium:

Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis, acescit.

Sic Lucret. lib. 6. in princip. de Epicuro:

Intellexit ibi vitium vas efficere ipsum,
Omniaque illius vitio corrumpier intus,
Quæ collata foris, & commoda cumq; venirent
Partim quod fluxum, pertusumq; esse videbat,
Vt nulla posset ratione explerier vnquam:
Partim, quod tetro quasi conspurcare sapore
Omnia cernebat, quæcunque receperat, intus, &c.

Sit risus extra cachinnum.

Vituperatur cachinnatio, quamuis ridere concessum sit, authore Cicerone. Vnde ait Seneca: Sit risus extra cachinnum. id est, immoderatum risum. Nam cachinnari, est solute atque immodice ridere, vnde cachinnones dicti ridibũdi. Epictetus philosophus: Risus neque multus sit, neque ob multa, neque solutus. Sunt qui putent intemperantiam risus constare lienis magnitudine: quod Quint. Serenus attestatur. Qui autem rarenter rident, alio prouerbio dicuntur, Sine splene, vel liene: item, Agelasti: quo nomine dictus est Crassus; quem risisse semel in vita ait Lucilius, cum asinum vidisset carduos comedentem: de quo dictum est festiuiter, Similem habent labra lactucam. Illud scitu dignum, quod memorat Apollonius, se nunquam Galbam ridentem vidisse. Xenocrati autem Plato præcepit, Gratiis sacrificaret, vt foret hilarior. Quibus vero magnus est σπλὴν, propensiores sunt in risum. Splene enim ridemus, felle irascimur, corde sapimus, iecore amamus. Hinc illud Physicorum peruulgatum:

Splen ridere facit, cogit amare iecur.

& Persij:

— Sed sum petulanti splene cachinno. Id est,

Profusus in risum.

Fungus vna nocte nascitur.

Prouerbium est, quod de re subitaria & insperata fertur in primis. Fungum quoque dicimus, quicquid noui præter expectationem repente factum apparuerit: nempe Poetas, Oratores, Historicos, Philosophos, Theologos, Iurisconsultos, vnius tridui studio authoritatem adeptos, & præstantes haberi cœptos. Apud Plautum in Bacchidib. fungus, pro re nihili accipitur à Chrysalo: Tanti est, quanti est fungus putidus. In eadem fabula fungus legitur, pro fatuo & stupido.

Repente oritur non expectatum.

Superiori simile est hoc in Galliis tritum admodum: Repente oriri solere, quod nemo vnus vnquam expectasset. Ocypus Luciani: Vnde autem acerbus iste per pedes mihi sine vulnere improuisus accidit dolor? M. Varro in Eudæmonibus apud Nonium, de improuiso, dixit. Cicer. Tuscul. quæstionum lib. 3 O poetam, inquit, egregium (antiquum.) Sentit omnia repentina & inopinatá esse grauiora.

Accepto damno ianuam claudere.

Vulgatum est prouerbium quod dici solet in eos, qui pecoris sui diligentes non fuere custodes: quibus per derisum imperatur, vt accepto damno stabulum claudant, ac persciant sibi ereptam esse spem recuperandi quod amiserunt. Iuuenalis satyr. 13.

Quandoquidem accepto claudenda est ianua damno.

Cupressum simulare.

In aliam sententiam ab Horatio in arte poetica dictum.

— Fortasse cupressum
Scis simulare: —

interpretatur Adrian. Turnebus, eruditissimus vir, Aduersariorum lib. 9. c. 31. quam interpretes, & noster Erasmus: cum putat ab eo significari malum & rudem pictorem, qui tabulam depingere non possit, sed tantum parerga, quæ rudimenta erant artem pingendi discentibus, & ornamenta tabularum, delineare. Eis persimiles sunt, qui magnum carmen condere instituunt: cum tamen descriptiones tantum amœnas fluuiorum & nemorum, poetices initia & progymnasmata explicare possint, quas idcirco non suo loco adhibent, & poema fucant & adulterant intempestiuis ornamentis. Tale est illud Persianum satyr. j.

Ecce modo heroas sensus afferre videmus,
Nugari solitos Græce, nec ponere lucum
Artifex, nec rus saturum laudare. ---

More maiorum.

Et hoc in Ciceronis numeratur prouerbiis. Dixit enim, maiorũ more petere: quod est tanquam petere ἀρχαϊκῶς, sine artificio & dolo. Ludit autem Galbam: ac eum significat prensatorem optimum non esse, sed petitorem ineptum, qui fucos & fallacias non adhibeat, sed simplex & rudis sit, vt veteres.

Quid mihi cum longis tibiis?

Τί μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς, prouerbium esse dicit Dio, lib. 1. de iis qui quid sibi non vtile faciunt. Quod & paulo aliter effert: Οὐ γὰρ μὲ ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν; Puto hoc dictum, vel ex eo, quod ad rem diuinam & puluinaria adhiberent tibicines, qui tibiis canebant longis, vt præcentoriis & thurariis: cum tamen interdum sacrificium sibi non profuisse censerent: vel ex eo, quod quis tibias tractare commode paruas cum posset, vel puellatorias, quas Græci παρθενίους vocant, aut gingrinas, quæ breues erant, magnas longasque sumeret, quas commode non posset inflare. Meminit huius & Suetonius in vita Othonis.

Laudare nimis mane.

Varie exponitur hoc Solomonis prouerbium, cap. 17. Quidam sic: Qui nimis accurate & magnifice laudat aliquem, videbitur execrare. Alii sic: Laudare aliquem nimis mane, hoc est, ante quam tibi perspectus sit, vitio vertitur, &c. nimis præpropere.

Alienis malis ridere.

Malis alienis ridere, vt Eustath. docet aduersum illum ὀδυσσ. υ.

Οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελώων ἀλλοτρίοισιν.

Id est:

Illi autem malis iam ridebant alienis.

est, non libenter, neq; ex animo ridere: & ita ridere, quasi non tuis, sed alienis maxillis rideas. Ex hoc Homeri versu sumptum est adagium. Sic & Horatius Sermonum lib. 2. satyra 3.

Cum rapies in ius malis ridentem alienis.

Non enim suis ridere malis videtur, qui inuitus lætitiam simulat cum eius pristinus non agnoscatur vultus, nec pristinus ridentis habitus. Qui non ex animo ridet, neq; exhilaratur, sed coacto tan-

quam & inuito vultu renidet: non suo, sed alieno vultu gaudere etiam dicitur. vt apud Valerium.

Errantesque genæ, atque alieno gaudia vultu.

In lenticula vnguentum.

Prouerbium est notissimum, & hominum sermone frequens, atque ab Erasmo collectum, verum eo nihil aliud Turnebo significari videtur, quam, in tenuiculo apparatu & victu, vt in lenticulæ pulmento, non esse locum vnguentis, quibus in laudis opiparisque conuiuiis vti solebant. Quin & cibis vnguenta solebant admiscere nonnunquam: quod in lentis pulmento faciendum non est, ob edulii vilitatem, tam preciosa condimenta non desiderantis. Aristoteles de sensu & sensilibus: ἀληθὲς γὰρ ὅπερ οἱ ἐλπίδων ὑπὸ σκώπτων Στράτις, ὅταν φακῆν ἕψοιτε, μὴ ἐπιχεῖν μύρον.

Frustra chordarum ciebis strepitum.

Prouerbium à citharœdis ductum, qui ingrati sunt auditoribus, nec mercedem speratam accipiunt. Lycophron in Cassandra: τί γὰρ ψαλάξεις εἰς τένοντ' ὀλβρῶς κτύπον. id est, Frustra igitur chordarum ciebis strepitum. Frustra, inquit, orabis Proteum, vt Helenam tibi reddat: nihil enim proficies. Nisi qui malit hæc, vt sonant accipi, quod Paris vere citharœdus fuerit. quo faciunt etiam illa Horatij:

Nequicquam veneris præsidio ferox
Pectes cæsariem, grataque fœminis
Imbelli cithara carmina diuides.

Quinetiam Paridis lyram ad Alexandri Magni vsque ætatem extitisse tradit Plutarch. in Alexandro. Hæc Canterus.

Deploratis vulneribus manus admouere.

Iosephus Scaliger in coniectaneis suis in lib. 6. Varronis De lingua Latina: Extabunt quidam qui quod tam deploratis vulneribus manus admoueant, mirabuntur. Morbus enim deploratus, & ægroti deplorati dicuntur, quibus nullo remedio potest succurri. Sic Rempub. dicimus deploratam, iam euersam, vel de qua nihil melioris spei superest.

Nondum capillos animo præ imperitia abraserunt.

Plato in Alcibiad. j. Qui cum nondum capillos quos serui alebant, animo (quemadmodum mulierculæ vulgo dicunt) præ imperitia abraserint, rempub. tamen tractare aggrediuntur, adhuc barbariem redolentes.

Absque ordine sparsim ferri.

Plato in Ciuili: Magnitudine temporis partim desierunt, partim absque ordine sparsim feruntur. Idem in Protagora: Sed passim quasi pascentes sine custode pererrant, &c sparsim vagantur. Addenda ad Syllogen, Sed quis custodiet custodes?

Grande seni onus imponere.

Plautus Grande, ô Socrates, onus seni imponis. Indecorum namque, huiusmodi quædam in conspectu multorum tractare, atque id seni præcipue. Ignorant enim multi, quod absque hoc per omnia velut discursu & errore impossibile sit mentis veritati coniunctæ compotem fieri. Tunc demum Parmenides: Necesse est, inquit, obtemperare, & si mihi videor in id quod passus est Ibycius equus incidere. Cui & athletæ & seniori, curruum subituro certamen, & propter experientiam euentum extimescenti, Ibycus ipse se conferens: Inuitus, inquit, & ipse iam senex ad amores regredi cogor. Eadem ratione ego mihi admodum trepidare videor, cum cogito quo pacto iam grandis natu tam profundum disserendi pelagus transnatare queam. An vultis, postquam negociosum ludum ingressi sumus, à me ipso, meaque positione in primis exordiar? Apud Erasmum nostrum, Ibyci equus.

Nihil ad rem, ad propositum.

Ibidem: Nihil ad rem ista tua quæstio. In Theæteto: In præsentiarum transeo, cum nihil ad propositum nobis conferant. In Ciuili: Quam breuissime quod ad propositum conducit, elegimus.

Quum nullus sit morbus, nulla medela opus.

Ibidem: Et quum nullus sit morbus, nulla medela indigeamus. Sanus non eget medico, sed male se habens. c. Ecclesia Christi. de pœnitent. distinct. 1.

Non iam illud quæro.

Catullus:

Non iam illud quæro.

Sic Cicero: Neque vero iam illud quæro. Et Virg. in 4. Æneid.

Non iam coniugium antiquum, quod prodidit, oro.

Aliud agendo male interdum agitur.

Ioan. Baptista Egnatius de commentatoribus in Tranquillum: Alter adeo redundans, vt fabulari sæpe videri possit: ita fit, vt aliud agendo male interdum agat. Antea:

Nos alio mentes, alio diuisimus aures:

&, Nimium properans, serius absoluit.

Arare boue & asino.

Pro, officia male distribuere, si quis consultet in re graui leuiculum citharœdum, aut mulierem: aut ad dicendum ius Theologum Iureconsulto, aut ad finienda sacra Iurisperitum Theologo copulet. Asinus ferendis sarcinis valet, bos trahendo aratro. Deuteron. 22.

BOVILLI. *Extra circinum & regulam nescio quidquam.*

Mathematicorum est, qui circino ad lineas circumducendas, regula ad producendas vtuntur. Quadrabit, vbi quis se profitebitur nolle aliena à sua arte aut instituto tractare.

Saturninus.

De eo dictum, qui phantasticas absurdasque opiniones sectatur in iure ciuili: ab huius nominis Saturnino, quem notat Vlpian. in c. 1. de Senat.

GENTII. *Rem non nouam aggredi.*

De iis qui vxores vetulas accipiunt. Refertur prouerbialiter ab Alciat. vt pleraque supra recensita. Obiectum nimirum ab auditoribus Bulgaro doctori, risus causa, cum huiusmodi vxorem duxisset, & postridie mane constitutionem, cuius initium illis verbis in C. de Iud. conceptum erat, auspicaretur. Glossarius in c. rem non nouam. C. de Iud.

EX APPEND. IVNII, CANTERI.

Post causam vulneratam remedium quærere.

De eo qui sero & post festum venit, amissa bene rei gerendæ occasione. Vtitur Iustinia. in c. vlt. C. in quibus cau. rest. in inte. postul. Initiis, inquit Suidas, mederi satius est quam fini.

Coryphæus chorum sequens.

Ὁ κορυφαῖος ἰὼν κατόπιν τοῦ χοροῦ. De iis qui se inferiorib. subiicientes, dignitatem suam perdunt. Aristides contra proditores.

Intempestiua Minerua.

Ouidius Metamorph. 4.

--- Solæ Mineides intus
Intempestiua turbantes festa Mineruâ.

Intempestiuam Mineruam dixit operam & opus parum opportune exactum. Etsi de lanicii opere loquatur poeta, nihil vetat tamen generaliter accipere pro omni studio & opere: quandoquidem omnibus præesse artibus, Minerua fingatur, quarum plerque absque labore non fiunt: quo in genere est lanicii & textrinæ studium.

INTERNECIO.

ERASMI. *Funditus, radicitus, &c.*

Quod prorsus ac citra spem instaurationis perditur, funditus ac radicitus tolli dicitur: quorum alterum sumptum est ab ædificio, quum æquatur solo: alterum ab arboribus, quum non solum amputantur rami, verumetiam ipsa stirps inciditur, aut vna cum radicibus tollitur. Acinetus Phœbianæ exprobrans amicæ, quod ab ea rebus omnibus exutus iam fastidiretur: οὕτως, inquit, ὅλον με αὐτοῖς [illegible] id est, Sic tu τὴν παροιμίαν ἀνατρέψασα δουλεύειν ἠνάγκασας. insuper & in seruitutem me iuxta prouerbium totum subuertisti, insuper & in seruitutem redegisti. Plautus in Trinummo: Qui illius sapientiam & mentem funditus pessundedit fidelitatem, & celata omnia pene ille ignauus funditus pessundedit. Idem in Mustellaria pro eodem dixit, Cum fundamento: Non videor mihi sarcire posse ædes meas, quin totæ perpetuo ruant, quin cum fundamento perierint, nec quisquam esse auxilio queat. Quod nos dicimus Radicitus siue à stirpe, Græci dicunt ἐκριζοῦν, quasi dicas Extirpare. Quo verbo vsus est Cicer. libello de Fato: Extirpari autem, & funditus tolli, vt is ipse, &c. Idem pro Sexto Roscio Amerino: Et ex eo Titus Roscius, non paululum nescio quid in rem suam conuertit, sed hunc funditus euertit. Idem in Verrem libro quarto. Nam me dies, vox, latera deficient, si hoc nunc vociferari velim, quam miserum indignumque sit istius nomine apud eos diem festum esse, qui sese istius opera funditus extinctos esse arbitrantur. Rursus in eundem lib. v. Labefactarat enim vehementer aratores iam superior annus: proximus vero funditus euerterat. Idem Pro domo sua ad pontifices: Et funditus euerteres ciuitatem. In eadem: Vt eius qui perniciosa Reip. consilia cœpisset, omnis memoria funditus ex oculis hominum ac mentibus tolleretur. Item in epist. ad Q. fratrem prima: Sin autem omnibus in rebus obsequemur, funditus eos perire patiemur. Rursus ad eundem: Remp. funditus amisimus. Item in eadem: Videsne me non radicitus euellere omnes actiones tuas? Multum accedet gratiæ, si ad animum deflectatur: veluti si quis dicat ambitionem, auaritiam, ac libidinem funditus ex animo reuellendam.

Ne bolus quidem relictus.

Οὐδ' ἔγκαφος λέλειπται, id est, Ne bolus quidem relictus est, hoc est, nec vel pauxillum. Eustathius enarrans tertium Odysseæ librum, citat hunc Eupolidis versum:

Οὐχὶ λέλειπται τῶν ἐμῶν οὐδ' ἔγκαφος.

Id est:

Nec bolus è meis relictus rebus est.

Nam ἔγκαφος, id apud Græcos significat, quod nos vulgata voce magis quam Latina, morsellum dicimus: à verbo κάπτω, quod est auide comedo.

Ne ignifer quidem reliquus est factus.

Οὐδὲ πυρφόρος ἐλείφθη, id est, Ne ignifer quidem superfuit. vbi significamus, omneis ad vnum interiisse, adeo vt ne ei quidem sit parcitum, qui ignem præferat exercitui. Nam priscis mos erat, vt vates aciem præcederet, lauro coronatus, ac facem gestans. Ab hoc belli vim abstinebant vtrinque: quod nefas ducerent, in virum sacrum ferrum stringere. Proinde si crudelem aliquam stragem significare voluissent, ne ignifero quidem parcitum aiebant. Meminit huius adagii Eustathius Iliados μ. enarrans hos Homeri versus:

Οὐκ ἔτ' ἔπειτ' ὀίω οὐδ' ἄγγελον ἀπονέεσθαι
Ἄψορρον ποτὶ ἄστυ. ---

Id est:

Haud equidem fore credo, vti sit rediturus ad vrbem
Hinc posthac aliquis vel nuncius.

Admonet hoc quoque figuram habere prouerbialem, οὐδ' ἄγγελος ὑπελείφθη, id est, Ne nuncius quidem relictus est, quoties significamus ad vnum omnes extinctos, vt ne vnus quidem effugerit qui rem gestam renunciaret. Nam is vel dedita opera relinqui solet ab hoste.

Πανωλεθρεία.

Huic affine est, πανωλεθρία: qua voce significabant internecionem, & eiusmodi perniciē vt nihil omnino reliquum fieret. Thucydides in septimo historiæ suæ lib. κατὰ πάντα γὰρ πάντες νικηθέντες, καὶ οὐδὲν ὀλίγον ἐν οὐδενὶ κακοπαθήσαντες, πανωλεθρίᾳ δὴ τὸ λεγόμενον, καὶ πεζὸς, καὶ νῆες, καὶ οὐδὲν ὅτι οὐκ ἀπώλετο id est, In omnibus omnino victi, & nihil mediocre vlla in re passi, sed internecione iam, quod dici solet, & pedites, & naues, & denique nihil erat, quod non periret. Venusius erit si bello, naufragio, incendio, ac similibus casibus, alio detorqueatur. Veluti si dicas, libidinem magnam quidem esse pestem Christianæ religionis, verum auaritiam prorsus πανωλεθρίαν esse pietatis. Et Græcarum literarum imperitiam omnium bonarum disciplinarum fuisse πανωλεθρίαν. Non dissimili forma Cicer. in Pisonem, templum Castoris appellat bustum omnium legum ac religionum: quod ibi fuerit oppressa legum authoritas, ac religionum cultus.

Pinus in morem.

Πίτυος τρόπον, id est, Piceæ ritu. Vbi quis funditus radicitusque perit, ita vt nullo pacto restitui possit, piceæ ritu perditus dicitur. Nam piceam succisam negant suppullulascere. Meminit huius prouerbii Staphylus, citante Diogeniano, meminit & Suidas.

Totum subuertere.

Ὅλον ἀνατρέπειν, id est, Totum euertere dicitur, qui funditus perdit quempiam, & velut ab ipsis radicibus, funditusque. Alciphron in epistola quapiam ad Phœbianum: οὕτως ὅλον με αὐτῇ, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀνατρέψασα, δουλεύειν ἀπηνάγκασας. id est, Ita tu me totum, quod aiunt, subuersum eo redegisti, vt mihi sit seruiendum. Cic. lib. Rhetoric. 1. Vertit ad extremum omnia. Ductum ab ædificiis, quæ subuertuntur à fundamentis.

Perdere naulum.

Iuuenalis in Satyra, cui initium, Stemmata quid faciunt:

Præconem Chærippe tuis circumspice pannis,
Cum Pansa eripiat, quicquid tibi Nacta reliquit:
Iamque tace furor est post omnia perdere naulum.

Domitius Calderinus (vt inter recentiores, haudquaquam malus author) admonet prouerbium esse in eum, qui quum multa amiserit, reliquum etiam velit perdere. Sumptam autem metaphoram à mercatoribus, qui quum nauigant, si minus quantum cupiunt lucrari possunt, student vt saltem recuperent ex mercibus diuidentis quantum pro vectura nauali soluerunt. Aristippus interrogatus à quodam, num esset vbique, ridens, οὐκοῦν, ἔφη, παραπόλλυμι τὸ ναῦλον, εἴπερ πανταχοῦ εἰμι, id est, Naulum igitur non perdo inquit, siquidem vbique sum. Refertur à Plutarcho in commentatio cui titulus ὅτι διδακτὴ ἡ ἀρετή.

Cum cane simul & lorum.

Σὺν τῷ κυνὶ καὶ τὸν ἱμάντα, id est, Vna cum cane lorum quoque. Clausula est heroici carminis. Eudemus indicat dici, quoties simul omnia pereunt, vt nihil omnino sit reliqui, ne spes quidem recuperandi quod periit.

Qui iure perierunt.

In eos qui suo merito pereunt, conueniet illud ex eodem libro:

Τούσδε δὲ μοῖρ' ἐδάμασσε θεῶν, καὶ σχέτλια ἔργα.

Id est:

Hos fatum & malefacta neci exitioque dederunt.

Dictum de procis.

Omitte vatem.

Πάρες τὸν μάντιν, id est, Omitte vatē. Vti conueniet, quoties alicui parcendum admonebimus, quod is eximius sit, & immunis habendus à vulgari sorte. Veluti si quis poetæ, theologo, sacerdoti diceret, oportere parci. Antiquitus mos erat, vt augur coronatus ante aciē incederet: neq; fas erat, hunc telis impetere, vtpote virum sacrum. Poterit adagium etiam per ironiam vsurpari.

INVIDIA ET ÆMVLATIO.

ERASMI. *Cognatio mouet inuidiam.*

Aristot. Rhetor. lib. 3. docens inuidiam oriri erga vicina & cognata (nullus enim inuidet olim defunctis, aut diuersi generis, aut immenso interuallo superioribus, inferioribusve) adducit huius versiculi testimonium:

Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται.

Id est:

Etenim inuidere nouit ipsa affinitas.

Vnde qui eo altitudinis processerunt, vt inuidiam gloria superarint, extra omnem aleam, extraque inuidiæ tela esse dicuntur.

Esurienti ne occurras.

In eodem idyllio prouerbii faciem habet & illud in fine. Gorgo hortans ad reditum, quod maritus esset iracundus, adiicit:

--- Πεινῶντι γε μηδὲ ποτ' ἔνθῃς.

Id est:

--- Absit vt vnquam occurreris esurienti.

Fames enim exasperat iracundiam. Vnde apud Plautum aliquis iracundius loquentem rogat, quam pridem edisset. Apud eundem est:

Fames & mora bilem in narem conciunt.

Figulus figulo inuidet, faber fabro.

Ab hac forma velut excipiendi sunt, qui in eadem arte versantur: propterea quod inter hos artificii similitudo magis æmulationem conciliat quam beneuolentiam. Quorum mutuam inter ipsos inuidiam Hesiodus in opere, cui titulus, Opera & dies, compluribus metaphoris indicauit: haud tamen damnans id genus artificum concertationem, imo probans ac laudans. Proposuerat enim poeta duplex æmulationis genus, quorum alterum sit vtile pulchrumq; mortalibus, alterum fœdum ac perniciosum. Hoc homines ad rixas ac bella concitari, propter opum honorumque certamina: illo vero tanquam exemplis propositis ad industriam & honestas artes expergefieri. Honestam igitur æmulationem his verbis describit:

Ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων
Εἰς ἄφενον σπεύδοντ'· ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσιν.
Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων·
Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

Quos versus longe elegantissimos in hoc dumtaxat vertimus vt intelligantur. Nam venustatem vix quispiam assequatur, nedum ego:

Semper vicinus vicino est æmulus, hunc vt
Condere cernit opes properantem gnauiter: atqui
Concertatio conducit mortalibus ista.
Odit ita fabrum faber, figuloque molestus
Est figulus: mendico protinus inuidet alter
Mendicus, cantor cantorem liuidus odit.

Vsurpantur cum alias frequenter apud diuersos authores, tum apud Aristotelem lib. Moralium 2. Rursum eiusdem operis lib. 8. parœmiæ vice refertur: κεραμεῖς πάντας τοὺς τοιούτους ἀλλήλοις φασὶν εἶναι. id est, Omnes eiusmodi figulos inter sese aiunt esse. Figulos inuidos dixit. nimirum alludens ad Hesiodeum adagium. Item Rhetoricorum lib. 3. ὅθεν εἴρηται τὸ κεραμεὺς κεραμεῖ. id est, Vnde dictum est, & figulus figulo. Citat ibidem & hunc senarium, haud scio ex quo poeta:

Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται.

Id est:

Etenim inuidere didicit ipsa affinitas.

At est similitudo, quam in Symposiacis Plutarchus μάχιμον dicit, hoc est bellacem ac pugnacem, qualis est gallorum gallinaceorum: qualisque est inter sophistas, mendicos, poetas, cantores: & ob hoc vetat id genus hominū in conuiuiis cōiungi, ne quid oriatur rixæ. Est altera quam ἐπιεικῆ vocat: cuiusmodi est graculorum inter se. Ad hanc pertinent nautæ, agricolæ, venatores, aliptici. Atque ob id recte copulantur in accubitu. Ad hæc amantes, nisi contingat eos eandem amare.

Inimicus & inuidus vicinorum oculus.

Alcippus in epistola quadam ad Eucymonem: δυσμενὴς καὶ βάσκανος ὁ τῶν γειτόνων ὀφθαλμὸς, φησὶν ἡ παροιμία. id est, Inimicus & inuidus vicinorum oculus, vt dictum est prouerbio. Extat autē apud Aristotelē lib. Rhetoricorum 2. Vicinus inuidet vicino, iuxta Hesiodi sententiam. Nec inuidemus iis à quib. longo absumus interuallo, sed quos propemodum speramus assequi. Vnde Flaccus:

Inuidia quia maior. ——

Et alibi:

Et iam dente minus mordeor inuido.

Vnicum arbustum haud alit duos erithacos.

Μία λόχμη οὐ τρέφει δύο ἐριθάκους, id est, Idem arbustum non alit duos erithacos. Zenodotus author est, hoc adagio notatos illos, qui ex rebus minutis festinant ditescere. Mihi videtur non intempestiuiter dici posse in eos, quibus parum conuenit, nec in eodem munere concorditer versari queunt. Est autem Erithacus, auis quædam solitaria, vt eodem in saltu non temere nisi vnam inuenias. Hanc Theodorus Gaza nunc Syluiam, nunc rubeculam interpretatur

Thomas magister ait à quibusdam ἐθελθέα vocari, ab aliis ἐθελθυλον, a plerisq; ἐθέλθακον. Aristophanes eleganter ad hoc allusit adagium in Vespis:

—— Οὐ γὰρ αὖ ποτε
Τρέφειν δαύ ντ' αὖ μία λόχμη κλέπτω ἑνώ.
Id est:
—— Non enim fieri potest,
Fures vt vnquam saltus alat vnus duos.

Non omnino dissimile est huic quod dixisse fertur Alexander Magnus: Mundum non capere duos soles.

Vna domus non alit duos canes.

Εἷς οἶκος οὐ δυύαται τρέφειν τοὺς δύω κυύας, id est, Eadem domus non bene canes alit duos. Prouerbio iactatus senarius in eos, inter quos parum conuenit propter idem lucrum, quod communiter expetunt. Sic idem regnum non fert duos tyrannos. Eadem respublica non fert duos expilatores. Idem munus non fert duos ambitiosos, quorum vterque conetur tenere primas. Refertur ab Aristophanis interprete.

Zoili.

Zoili audax quidem, sed parum felix mordacitas prouerbio locum fecit, vt vulgo Zoili vocentur, alienarum laudum obtrectatores, & alienorum laborum reprehensores. Martialis:

Pendentem volo Zoilum videre.

Hic Zoilus sophista quispiam fuit, hoc facinore potissimum nobilitatus, quod Homerum poetarum omnium principem ausus est libris aliquot in eum scriptis incessere: vnde ὁμηρομάστιξ cognomen meruit. quod ipsum etiam abiit in prouerbium: sic enim appellari cœpti nobilium authorum castigatores, vel Plinio teste in præfatione Historiæ naturalis. Et Vergiliomastiges: quorum de numero fuit Pero. Zoilus igitur commentarios in Homerum compositos Ptolemæo tyranno Ægyptiorum obtulit, ingens videlicet præmium à rege sperans. Verum cum nihil mitteretur, penuria coactus, misit qui peterent. Ibi Ptolemæus ait se mirari, cum Homerus tot annos defunctus tot hominum millia pasceret, Zoilum egere Homero doctiorem. Denique per occasionem supplicio affectus est. Quanquam de mortis genere diuersa tradunt authores.

Edentulus vescentium dentibus inuidet.

Diuus Hieronymus epistolam illam eruditissimam, quam ad Magnum oratorem inscripsit, huiusmodi clausit prouerbio: Cui quæso vt suadeas, ne vescentium dentibus edentulus inuideat, & oculos caprearum talpa contemnat. hoc est, ne quod ipsi non contigit, aliis inuideat. Sic enim est ferme hominum quorundam ingenium, vt quisque laudet quantum se sperat assequi posse: si quid vltra vires suas esse senserint, id negant disci oportere. Breuiter paucos inuenias, qui quod in sese desperent, in aliis probent, idq; non alia in re magis quam in literarum studiis. Hieronymus videtur Græcam illam reddidisse sententiam:

Αὐτὸς πενόμενος τοῖς ἔχουσι μὴ φθόνει.
Id est:
Ne pauper ipse ijs inuide, qui possident.

Expertes inuidentiæ Musarum fores.

Ἄφθονοι μουσῶν θύραι id est, Candidæ Musarum ianuæ. De his dictitatum, qui literaturam suam candide libenterque impertiunt aliis, & ad docendum prompti, propensique sunt. Neq; male congruet etiam in dociles, iuxta id, quod alibi commemorauimus: ἀνεῳγμέναι μουσῶν θύραι, id est, Apertæ Musarum ianuæ.

Iactantiæ comes inuidia.

Qui monebit, ne quis insolentius iactet vel fortunæ munera, vel naturæ dotes, ne quando Nemesis exaudiat, auferatque, non intempestiuiter vsurpabit illud ex eodem libro:

Ἀλλ' ὅγε σιγῇ δῶρα θεῶν ἔχοι ὅττι δίδωσιν.
Id est:
Possideat tacitus, si qua adsunt munera diuum.

Turpe silere.

Αἰσχρὸν σιωπᾶν, id est, Turpe silere. Hoc licebit vti, quoties quis alterius exemplo extimulatur ad studium, aut negocium aliquod suscipiendum. Aut natum, aut certe vsurpatum ab Aristotele: qui quum Isocrates rhetoricen doceret, æmulatione commotus, cæpit & ipse pomeridianis illis suis περιπάτοις dicendi artem docere, dicens illud: αἰσχρὸν σιωπᾶν λαλοῦντος ἰσοκράτους. id est, Turpe silere loquente Isocrate. M. Tullius in opere de Oratore, ostendit è tragœdia quapiam mutuasse Aristotelem, paucis immutatis. Scribit enim hunc in modum: Aristoteles quum florere Isocratem nobilitate discipulorum videret, quod ipse suas disputationes à causis forensibus & ciuilibus ad inanem sermonis elegantiam trãstulisset, mutauit repente totam prope formam disciplinæ suæ, versumque quendam de Philocteta paulo secus dixit. Ille enim turpe sibi ait esse tacere cum barbaris: hic autem, quum Isocratem pateretur dicere. Ad Atticum lib. 6. Ego, nisi Bibulus (qui dum vnus hospes in Syria fuit, pedem porta non plus extulit quam domo sua) admiraretur de triumpho, æquo animo essem: nũc vero αἰσχρὸν σιωπᾶν. Hoc nunc quidam abutuntur, nihil existimantes turpius quam silere, ne apud homines illiteratos parum eruditi parumque diserti videantur. Vnde apud Lucianum præceptum illud ἄπαγε δ' αὐτοὺς ῥήτορας, μηδέποτε σιωπᾶν, id est, Ne vnquam sile. propterea quod apud imperitos is demum infans & imperitus habeatur, qui non perpetuo garriat.

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Oppido quam eleganter extulit Horatius:

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Vitium illud significans humanis ingeniis insitum, vt semper alienam sortem magis mirentur, suam contemnant ac fastidiant: optent inexperta, experta damnent. Siquidem ephippia vocantur, quas vulgo sellas equestres appellãt, additas in hoc, vt commodius sedeat eques. Veteres bubus arabant, non equis. Videtur esse sumpta allegoria ex apologo quopiam. Citra metaphoram dixit Terentius: Nostri nosmet pœnitet.

Fertilior seges est alieno in aruo.

Ouidius mutauit metaphoram, eundem explicans sensum:

Fertilior seges est alieno semper in aruo:
Vicinumque pecus grandius vber habet.

Persius satyra sexta:

—— Securus & angulus ille,
Vicini quia pinguior. --

In eandem sententiam celebratur & Mimus, vnus, vt opinor, ex illis Publii ab Aulo Gellio laudatis:

Aliena nobis, nostra plus aliis placent.

Et Horatius:

Qui fit Mecœnas, vt nemo quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu fors obiecerit, illa
Contentus viuat, laudet diuersa sequentes?

Præstat inuidiosum esse, &c.

Nihil tam vulgari sermone iactatum, quam hæc sententia: Præstat inuidiosum esse quam miserabilem. Nam inuidia fere comes est felicitatis, miseratio calamitatis. Est autem apud Herodotum in Thalia, vbi Periander ita loquitur filio: σὺ δὲ μαθὼν ὅσῳ φθονέεσθαι κρέσσον ἐστὶ ἢ οἰκτείρεσθαι. id est, Tu vero doctus, quanto satius sit inuidiosum esse, quam miserandum. Extat epigramma Græcum Palladæ in hanc sententiam,

Ὁ φθόνος οἰκτιρμοῦ καὶ πινδαρὸν ἐστὶν ἀμείνων.
Οἱ βασκαινόμενοι λαμπρὸν ἔχουσι βίον.
Τοὺς δὲ λίαν ἀτυχεῖς οἰκτείρομεν· ἀλλά τις εἴην
Μήτ' ἄγαν εὐδαίμων, μήτ' ἐλεεινὸς ἐγώ.
Ἡ μεσότης γὰρ ἄριστον· ἐπεὶ τῶν ἄκρα πέφυκεν
Κινδύνους ἐπάγειν, ἔσχατα δ' ὕβριν ἔχει.
Id est:
Peior liuore est miseratio, Pindarus inquit:
Nam sunt felices quos petit inuidia.
Horum nos contra miseret, quorum aspera sors est.
At mihi donari non cupio alterutrum,
Vt nimium felix, vel sim miserabilis vlli.
Nam præstat cunctis, rebus adesse modum.
Quandoquidem celsæ vicina pericula sorti,
Imaq; deprimitur non toleranda ferens.

Est autem apud Pindarum primo hymno Pythiorum:

Ἀλλ' ὅμως, κρέσσων γὰρ οἰκτιρμῶν φθόνος·
Μὴ παρίει καλά, νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ στρατόν.
Id est:
Verumtamen melior est commiseratione inuidentia.
Ne omitte honesta, guberna iusto clauo exercitum.

Rursus in Nemeis hymo 8. ὄψον δὲ λόγοι φθονεροῖσιν· ἅπτεται ἐσλῶν αἰεί, χειρόνεσσι δ' οὐκ ἐρίζει. id est, Obsonium est inuidis obtrectatio. attingit autem honestos, cum deterioribus non contendit.

Rursus Pythiorum vndecimo:

Ἴσχει τε γὰρ ὄλβος οὐ μείονα φθόνον.
Ὁ δὲ χαμηλὰ πνέων, ἄφαντον βρέμει.
Id est:
Habet enim felicitas haud minimam inuidiam.
At qui humilia spirat, in obscuro fremit.

EX APPEND. ERASMI.

Laudaret ipsa ciem liuor quoque.

Prouerbialis hyperbole apud Ouid ad cuius formam licet & alias fingere. De deplorata familia: Ipsa, si cupiat, Salus seruare domum nequeat. De loco munito: Ne Mars quidem expugnarit. De pertinaci. Huius animum ne Vertumnus quidem verterit. De libidinosa: Hanc ne Priapus ipse satiarit. De re neutiquam probabili: Istud ne Pytho quidem persuaserit. De re tacitu difficili: Hoc ne Angerona continere queat. In tanto strepitu ne Somnus quidem somnum ceperit. De suspicaci: Iste ne Fidei quidem fidem habeat. De astuto: Hic vel Argum fallat. Hic est miserior, quam vt inuidere possit Inuidentia.

Sol non inuidet vesperæ.

Ἥλιος ἑσπέρᾳ μὴ φθονεῖ, id est, Non inuidet sol vesperæ. Qui ab eo quo in artificio præ cæteris excellit, nihil derogatum suæ existimationi putat, si tenuibus aliquid ex arte sua accedat lucelli. Nihil summæ luminibus Budæi & Erasmi, illius Galliæ, huius Germaniæ singularium ornamentorum obstructum est tot literatorum virorum copia, sed qui fulgentissimo illo iubare velut perstricta aciem oculorum retunduntur. Quid decesserit Petri Victorii, viri inter Italica ingenia clarissimi viri, nomini, si post restitutos ab ipso tot in-

tot insignes authorum locos, Iunius eadem in palæstra desudarit. εἶτα οἴει ἥλιον ἑσπέρᾳ φθονεῖν, ἢ μέλλειν αὐτῷ εἴ τις ἀστὴρ ἄλλος ἐν οὐρανῷ; hoc est, Deinde existimas solem vesperę inuidere, aut illum curare, si qua sit alia stella in cœlo? Verba sunt Philagri sophistę apud Philostratum. Homerus solem exoriri dicit, at non itidem stellas:

Ἠέλιος δ' ἀνόρουσε λιπὼν περικαλλέα λίμνην.

Id est:

Exoritur Titan linquens maris humida stagna.

IVNII. *Matreæ belluam alit.*

In hominem inuidum liuore percitum competit, quod ex Athenæo detortum est apud Eustathium Odysseę 1. de Matrea quodam Alexandrino, qui ænigmate ludere solebat, dictitans se belluam alere seipsam comedentem, θηρίον ἐκτρέφειν, ὅπερ αὐτὸ ἑαυτὸ ἐσθίει. Polypus piscis carnem suam rodere dicitur, sed ingenti esurie eo adactus: at inuidus alienæ felicitatis spectator, quamuis ipse abundet, se conficit, & iuxta poetæ dictum, macrescit alterius rebus opimis. vt non mirum sit, cur liuor epitheto, & quidem dignissimo, edax a poetis dicatur.

Num fratri tuo bene est?

Num fratri tuo bene est? μῶν τι τἀδελφῷ σου καλόν. Synesius in Ægyptio siue De Prouidentia, scribit esse prouerbialem sciscitationem mordaci sale permistam in pallidos & lurido calore tabescentes. sic enim ait: ὡς ἤδη τὸ πρᾶγμα παροιμίαν εἶναι καὶ ἐρώτημα ἐς τοὺς ὠχριῶντας, μῶν τι τἀδελφῷ σου καλόν. id est, Vt res in prouerbium cesserit, & perconctationem ad impallentes, Num recte se habent res fratris tui? Natum à Typhone Osiridis fratre, qui dissimillimus à germano moribus turpissime dissidens, fratris opibus (quæ in obtinendo regno & voluntate hominum & naturæ ordine priores erant) insidiabatur, ad imperium per fas nefasque aspirans, atque ita præ inuidia macrescens, quod eo loco essent res fratris. Quadrabit igitur in hæredipetas & inuidos homines, qui alterius rebus opimis impallescunt, aut qui omnem mouent lapidem, vt alienam conditionem intercipiant.

Terram continentem incolentes, mare desiderant.

Prouerbii faciem habet quod in epistola ad Damagetum, Democriti verbis refert Hippocrates: ἤπειρον οἰκοῦντες, θάλατταν ποθοῦσι, καὶ πάλιν νησιῶται ἐόντες, ἠπείρου γλίχονται. id est, Qui continentem habitant, mare desiderant, rursus insulani continentem terram exoptant. Conuenit cum Horatiano illo versu:

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Humanis mentibus altissime vitium istud insidet, vt diuersa semper laudemus, nostra sorte nunquam contenti.

COGNATI. *Liuor summa petit.*

Est enim ea inuidiæ natura, vt summa & excellētia petat. Ouid. lib. 1. De remedio amoris:

Liuor summa petit, perflant altissima venti.

Idem libro 2. Metamorph.

Summa petunt dextra fulmina missa Iouis.

Hoc epitheto Summa vsus videtur, vt alluderet ad hoc, cum inquit:

--- Et summa papauera carpit.

Raro autem fieri solet, vt summa felicitas careat inuidia. Michael Verinus:

Quo magis est abies procera, euertitur Euris:
Culmina, non valles, fulmina torta petunt.

Idem,

Quo maior ciuis, maior solet esse ruina:
Magnaque liuorem gloria sæpe parit.

Claudian. lib. j.

--- Iam non ad culmina rerum
Iniustos creuisse queror: tolluntur in altum,
Vt lapsu maiore ruant. ---

Sic Horat. lib. 2. ode j.

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celsæ grauiore casu
Decidunt turres, feriuntque summos
Fulmina montes.

Et Lucret. lib. 6. de fulmine:

Altaque cur plerunque petit loca, plurimaque plus
Montibus in summis vestigia cernimus ignis?

Viuis fama negatur.

Raro enim accidit, vt viuentes famam consequantur, iuxta illud Martialis lib. 5.

Esse quid hoc dicam, viuis quod fama negatur?

quo vtemur, quotiescunque viui merita laude fraudantur. Dies enim fatalis, siue mors, de ingeniis rectissime iudicat. Nam multa, & præcipue motus vel inuidia impediūt, quo minus recte de hominibus dum viuunt iudicetur. Post mortem vero iudicia liberiora & sinceriora sequuntur. Videtur Martialis allusisse ad Ouidii istud, quod elegia decima quinta & vltima libri primi habetur:

Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit:
Tunc suus ex merito quenque tuetur honor.
Ergo etiam cum me supremus adusserit ignis,
Viuam, parsque mei magna superstes erit.

Sic Propertius lib. 3.

At mihi quod viuo detraxit inuida turba,
Post obitum duplici fœnore reddet honos.
Omnia post obitum fingit maiora vetustas:
Maius ab exequiis nomen in ora venit.

Idem quoque Ouid. 3. de Ponto:

Scripta placent à morte fere, quia lædere viuos
Liuor, & inuiso carpere dente solet.

Libro quarto:

Non solet ingeniis summa nocere dies.
Famaque post cineres maior venit, & mihi nomen
Tunc quoque cum viuis annumerarer, erat.

Quod idem in quarto de Tristibus sic dicit ad Musam:

Tu mihi (quod rarum est) viuo sublime dedisti
Nomen, ab exequiis quod dare fama solet.

Demosthen. in oratione de Corona, itidem sentit: Ecquis, inquit, omnium non nouit, viuentibus quidem omnibus subesse quandam aut maiorem aut minorem inuidiam: mortuum porro, ne hostium quidem vllum præterea odisse. Idem de falsa legat. οὐδὲ γὰρ ὁ φθόνος αὐτοῖς ἔτι τῶν τεθνεώτων ἐναντιοῦται. id est, Neque enim amplius ipsis defunctis aduersatur inuidia. Idem 3. Epist. Etsi iis qui adhuc sunt in vita, obstet inuidia, quo minus iustos & debitos honores obtineant: suis tamen liberis licebit merita præmia à vobis reportare. Thucydides lib. 2. τὸν οὐκ ὄντα ἅπας εἴωθεν ἐπαινεῖν. id est, Non viuentem amplius quilibet solet laudare. φθόνος τοῖς ζῶσι πρὸς τὸ ἀντίπαλον· τὸ δὲ μὴ ἐμποδὼν ἀνανταγωνίστῳ εὐνοίᾳ τετίμηται. Viuenti inuidia est apud aduersarium: quod vero sublatum est, irrefragabili colitur beneuolentia. Idem lib. 3. δοῦλοι τῶν ἀεὶ ἀτόπων, ὑπερόπται δὲ τῶν εἰωθότων. id est, Homines serui sunt absurdarum rerum, & præsentia fastidiunt. Ouidius se quoque post mortem, in fine transmutationum, dicit carminum gratia immortalitatem assecuturum, inquiens:

Cum volet illa dies, quæ nil nisi corporis huius
Ius habet, incerti spacium mihi finiat æui.
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar, nomenque erit indelebile nostrum, &c.

Hæc tametsi de ingenii fama intelligi possunt (nam vt Cicero in Bruto scribit: Hominis decus est ingenium) videtur tamen Platonicorum dogma secutus, animæ immortalitatem asseruisse. Cuius veræ opinionis duces ante se habuit, eiusdem tamen fere ætatis, viros duos eximios, Ciceronem ac Maronem: vt pudeat, quosdam inueniri Christianos, qui in re, fide nostra certa, dubitationem mouere audeant, quæ apud plurimos Ethnicos, quibus Christus nullam fecerat fidem, indubitata fuit.

Canino more.

Budæus libro j. De contemptu rerum: Qui sibi ipse vni possidet, inquit, non humano more, sed canino possidet: sic nec sibi nec aliis, vt plerique prædiuitum, non possessor est iustus, sed draco Hesperidum, & custos hæreditatis, quæ hæredi seruatur intacta. Canino, dixit: quia aliis eorum vsum inuidet. Nihil enim cane inuidentius. Et hoc ipsum, Draco Hesperidum, prouerbii speciem habet. Vtrumque dicitur in eos, qui nec ipsi fruuntur re quapiam, nec reliquos item sinunt vti.

Cognatio mouet inuidiam.

Erasmicum: cui addenda hæc ex Platonis Philebo: Inuidiæ nomen paulo ante inductum, dolorem quendam significare censetur. Inuidus tamen proximorum aduersis lætari deprehenditur. Malis quidem aduersariorum lætari, & iniustum & inuidum: multo magis amicorum malis lætari potius quam tristari, iniustius. Voluptas vero in amicorum malis, à liuore proficiscitur. Idem in Lyside: Audiui iam olim ab aliquo, quod simili simile aduersum, & boni bonis inimicissimi sint. Qui & Hesiodi testimonio vtebantur, dicentis figulum inuidere figulo, cantorem quoque cantori, & mēdicum mēdico. Et in aliis similiter necessarium ille putabat, similia inter se inuidia, æmulatione, contentione abundare: amicitia vero dissimilia: inopem porro diuiti amicum necessitate fieri, & imbecillum auxilii gratia forti, & medico similiter ægrotum, omnem quoq; ignarum peritum desiderare, atque diligere, &c.

I R A.

ERASMI. *Lucernam accendere possis.*

Vehementem iram hac hyperbole exaggerauit Theocritus in Thyonicho.

Κἤφθα τ' ἔτ', εὐμαρέως κεν ἀπ' αὐτᾶς καὶ λύχνον ἅψαις.

Id est:

Incaluitque ira, facile accendisse lucernam
Ex ipsa vt possis. ---

Verba sunt amantis, ac de proteruia puellæ conquerentis: quæ quum in conuiuio sileret, quidam illi dixit, Non loqueris, lupum vidisti: illa ad nomen lupi vehementer incanduit. Aderat enim adolescens, nomine lupus, quem adamabat. Irati dicuntur ardere. Similis hyperbole, licet sordidior, & hodie fertur apud nostrates: ita loquentes: Adeo exarsit ira, vt ouum ad illius frontem posses decoquere.

Herculis ira.

Herculis iram appellat Aristophanes in Vespis, generosi pectoris iram, magnoq; animo dignam, quod quemadmodum Hercu-

les laborioſiſſima queque & difficillima certamina ſubiit, è quibus eò plus honoris aſſequebatur, quo eſſent moleſtiora, ita & generoſus eſt, & Herculis ira dignus, potentiores inceſſere, quam plebeios homunculos. propterea inquit Comicus:

Ἀλλ' ἡρακλέους ὀργήν τιν' ἔχων τοῖσι μεγίστοις ἐπιχειρεῖν.

Id eſt:

At Herculaneam quandam iram habens, magnates adoriri ſe velle dicit.

Theocritus de robuſto illud extulit idyllio 4.

Φαντί νιν ἡρακλῆι βίαν καὶ κάρτος ἐρίσδεν. Id eſt:

Viribus Alcidæ hunc contendere poſſe loquuntur.

Philon Iudæus, ἡράκλειον εὐτολμίαν, id eſt, Herculeam confidentiam dixit prouerbialiter: ibi, τὴν ἡράκλειον εὐτολμίαν ἀπομιμούμενοι, id eſt, Herculeam ferociam imitantes. Ad Ariſtophanicum verſum reſpexit Ariſtides, de Comico illo ſentiens, ἕτερος δὲ αὐτῶν ἡρακλέους ὀργήν τιν' ἔχων, id eſt, Alius quiſpiam Herculis quadam ira percitus. Huic diſſimile eſt quod Ouidius ait lib. De ponto. 3.

---Nobile namque
Pectus, & Herculeæ ſimplicitatis habes.

Iſthmum ſinapi bibit.

Prouerbii ſpeciem redolet, quod apud Artemidorum libr. v. Onirocriticῶn legitur, ἰσθμὸν τὸ νάπυ ἔπινεν, id eſt, Iſthmum ſinapi bibit aut momordit: vbi ille exponens viſum & euentum ſomnii cuiuſdam, quo is qui viſus ſibi erat ebibiſſe liquidi ſinapi trituram, in ius vocatus, capite luerat, ſubiungit id quod illi acciderat, iam antea deſignatum fuiſſe prouerbiali dicterio modo dicto. ſic enim ſonãt eius verba: καὶ μέντοι διαφέρειν πρότερον ὑπὸ τοῦ λεγομένου, ἰσθμὸν τὸ νάπυ ἔπινεν. quo miror quid Cornario, viro alioqui doctiſſimo, in mentem venerit, vt omiſſo verborum ductu, poſtremum iſtud vetterit hoc pacto: Quis vnquam ſinapi bibit? Vſus adagii eſſe poterit, quando aliquem criſpare naſum præ ira, animoque ringi ſtomachabundum ſignificabimus: vel quãdo ſcommatis dicacitatiſve pœnas dat quiſpiam, & nunquam redituras per iugulum voces effutiens in capitis periculum ſe coniicit. nam tunc mordax conuiciorum ſinapi appetit iuguli iſthmon. Eſt autem Iſthmus præter notam ſignificationem, interſeptum narium, & oris gulæque interſepimentum: quod abſumptum iri ſinapis poculo denotabat ſomnium.

COGNATI. *Sanguinis plenus.*

Ferus iracunduſque dicitur. Plautus in Bacchidib. induxit Lydum ſtomachantem, quum vidit diſcipulum corruptum, ac malum ſibi minantem: Nil moror diſcipulos mihi eſſe tam plenos ſanguinis, valens affligat me nunc iam vacuum virium.

Bilis in naribus.

Idem in Thyrſide de Pana: Eſt amarulentus, inquit, Æpolos, & illi ſemper acerba bilis in naribus ſedet. Prouerbiale, de homine bilioſo & iracundo. Qui bilioſi ſunt, hoc eſt, abundant flauabile, iracundi ſunt. Hic enim humor mobilis eſt, & acutus: quare facile irritatur & efferueſcit.

Vox non hominem ſonat.

Vulgo fertur & hoc hemiſtichium ex Virg. Æneid. j. Nec vox hominem ſonat: in iratos. Rident enim qui gaudent: rudunt irati. Vnde illud Perſii, ſatyr. 3.

Pecuaria rudere dicas. &:
Sonat vitium percuſſa, maligne
Reſpondet, viridi non cocta fidelia limo.

Metaphora ex vaſe fictili ſumpta. Nam quemadmodum emptores fictilium digiti tactu explorant, an ſint bene cocta, & non rimoſa: quod ſi percuſſa vitium ſonant, & rimas indicant, contemnuntur: ſic homines tanquam fictile vas quoddam, ſono, id eſt, oratione, vitium & rimas, id eſt, inertiam, mollitiem, iracundiam, moroſitatem, ac ruſticitatem produnt.

Ieiuna iracundia.

Ieiuna iracundia prouerbii vice vſurpatur, pro propenſa admodum & procliui, nimioq; plus ad omnem excandeſcentiam parata. Vt enim homines quum ægrotant, ad iram propenſiores ſunt, quam quum bene valẽt: ita & ieiuni iracundiores ſunt, quam ſaturi. Ratio extat apud Ludouicum Cœlium Rhodig. Lectionum antiq. lib. 29. cap. 19. *Cuius ſententiæ fuit Ariſtoteles in Problematibus,* ſect. 10. vbi quærens, cur animantium alia poſt partum ſæuire ſolent: *Extenuatio quoque, vt ipſe inquit, iram,* ratione habitus mouet: vnde fit, vt etiam gallinæ furant, non cum pepererint, ſed cum incubant, ratione inediæ. Ex Plauti quoque ſententia in Curcul. Fames & morabilem in nares conciunt: Sed ea oblato cibo confeſtim miteſcit ac ſedatur. Quo fit, vt ſaturi ieiunis minus efferueſcant: quod corpus cibo potuque irrigatum, minus ſicceſcat, ac calore natiuo tepefacto corpus ad concipiendam iracundiam minus eſt propenſum. Sic in laſſitudine, ſiti, inedia, intempeſtiua vigilia, pronior quiſque ad iram. Ideo ſi quis eſt, quem ad iram cognoſcas pronum, caue hominem inedia neces: quinimo alas liberaliter, vitatis tamen calidioribus. Alimentum enim ſanguinem reddit blandum, neq; bileſcere eum permittit, hilaremq; facit hominem. Demoſthenes autem in oratione ij. contra Philipp. de ſeipſo ſcribens: ἔγωγε ὕδωρ πίνων, εἰκότως δύσκολος καὶ δύστροπος εἶναί τις ἄνθρωπος. Equidem aquam bibens, non abs re difficilis & moroſus homo ſum. Ingenio præſignes eſſe plurimum iracundos, etiam obſeruamus.

Ira ægre ſeneſcit.

Idem ibidem: Nam τῆς ὀργῆς ægre ſeneſcit ἡ νόσος. Reddidit rationem Auguſtus, cur domeſtica mala potius commemorare voluit, quàm publica. Alludit ad ſimile prouerbium: Ira omnium tardiſſime ſeneſcit. quod Græci dicunt, ὁ θυμὸς ἔσχατον γηράσκει, id eſt, Ira poſtremum ſeneſcit. Leuinus Lemnius: Melancholici, inquit, tardius irritantur: verum accenſis ſerius ſeneſcit ira, prorſuſq; ſunt implacabiles, atque iniuriarum tenaces.

Intemperiis agitatur.

Vulgo dira inſania aut dæmonis ſtimulis agitari homines iracunde moroſos dicunt; antiqui intemperias vocabant, quaſi maleſica quædam numina. Plaut. in Aulul. Neſcio polquæ hunc intemperiæ tenent, priuigilat noctes totas. Idem: Laruæ hunc atque intemperiæ inſaniæq; agitant ſenem: hoc eſt, μανίαις ἢ τοῖν εἰσῃλατεῖ τις ὁ κακοδαίμων. De intemperiis, Furiis, & Maniis, vide Martianum in ſecundo. Cato de luſtratione agri: Vaſtitatem, calamitates, intemperiaſque prohibeſſis, defendaſque aurum æſque. Intemperiæ, Maniæ, Furiæ, numina olim malefica habebantur. Bud. 2. de contemp. rer. fortuit. Intemperiis aguntur præcipites à furiiſque illis ſtygiis diuexantur & inaniis, id eſt, manibus deprauatis, & noxiis ſpiritibus, qui hominum corpora præcordiaque ſubeunt, qui obid & fanatici κακοδαιμονῶντες dicuntur. hoc eſt, malo dæmone perciti, & fanatici. Genius autem maleficus pertentandis hominum præcordiis tria venena exhalat, quæ ſunt tres peccati fomites, hoc eſt, Venerea vitica Iræ ſtimulus, Cupiditatis œſtrus, qui per fas & nefas præcipites agit homines.

Achæmenia ira.

Achæmenia ira, pro vehemẽti & regia, vulgo vſurpatur. Sedulij.

Cuius Achæmeniam rabies accenderat iram.

Reſpexit autem ad Solomonis dictum, qui ait: Ira regis, rugitus leonis. Achæmenes enim primus Perſarum rex fuit, Herodoto & Platone teſtibus.

Stultus ſtatim prodit iram.

Idem Solomon c. 12. Stultus eo die quo irritatur, cognoſcetur: at cautus iniuriam diſſimulat. 1 Reg. 9 2. Regum 16. Stultus contra ſtatim prodit iram ſuam, data occaſione: fremens, præceps & ſecurus eſt. Vide ante, Fatuus ſtultitiam prodit.

Naſum facit aſcendere.

Metaphorica loquutione, Naſum facit aſcendere, valet, bilem mouere, ad iram concitare, bilem in naſum concire, & (vt Plautus inquit) naſum exaſperare. Prouerb. 15. Mitis reſponſio auertit iram: ſermo autem aſper bilem mouet. Iudic. 4. Prouerb. 25. Longanimitate perſuadetur princeps, & lingua mollis frangit oſſa, hoc eſt, duros. Germanice, das vurmlin in die naſen kommen.

Vir non videtur, qui iraſci neſcit.

Iracundiam ipſam Peripatetici fortitudinis cotem eſſe dicunt, qui etiam videri virum negant (inquit Cicero) qui iraſci neſciat. Hac enim virorum nobiliſſimorum ardens animus in cauſam publicam, ne leuiſſimas quidem patriæ offenſiones ferre vllo modo poteſt, ſed ſumma alacritate eas vlciſcitur.

In fermento iacere.

Ἐν τῇ ζύμῃ κεῖσθαι, id eſt, In fermento iacere, dicebantur, qui animo eſſent ægro, quique iracundia turgerent. Plautus in Mercatore: Vxor tua in fermento iacet. pro eo quod eſt, intumeſcit ira. Idem in Caſſina: Nunc in fermento tota eſt: ita turget mihi. Nota translatio. Fermentum enim & acorem habet, & tumorem. Vnde & in diuinis literis, Fermentum malitiæ rancoriſque ſignificationem habet.

Fluctus mutus.

Κῦμα κωφόν: id eſt, Fluctum mutum appellabant, qui nondum edebat fragorem, ſed iam incipiebat intumeſcere. Primum enim tacitis vndis inſurgit mare, mox exaſperata tempeſtate, procul fremit ac reſonat. Dici poteſt de bili hominis, quæ nondum erumpit in conuicium, ſed tacite inardeſcit. Velut ſi dicas: Cede κῦμα κωφόν, deſine contendere, ne diſputatio exeat in rixam. aut: Obliſce μὴ κωφόν, reprime iram efferueſcentem.

Iracundior Adria.

Qui moribus parum eſt commodis, & irritabili ingenio, Adriæ comparatur prouerbio. Ita Flacci amica, qui cum fecerat ad tium:

Tu leuior cortice & improbo
Iracundior Adria: ——

Ipſe fatetur ſe ſubiracundo fuiſſe ingenio,

Iraſci celerem, at ſic vt placabilis eſſem.

Item in ſatyra cuius initium, Iamdudum auſculto. Æſchines Demoſthenem dicit eum moribus fuiſſe adeo aſperis & incommodis tibus, vt cum Adria facilius ſit habere commercium, quam cum illo: non quod illud mare ſit cæteris ſæuius, imo vix aliud mitius, ſed ita viſum eſt Italis, qui ſi nauigaſſent mare Britannicum aut Danicum, faterentur Adriam indignum eſſe maris vocabulo.

Demiſſis auriculis.

Qui deiecto ſunt animo, auriculas ſuper humeros habere dicuntur.

Ita Plato lib. De rep. 10. τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες. id est, auriculas super humeros habentes. hoc est, animis deiectis & ægris. Sumptum est à iumentis, quæ sic aurium motu testantur affectum animi, quemadmodum homines fronte & oculis. Nam homini, vt ait Plin. lib. 11. natura auriculas dedit immobiles. Iumentis autem & quadrupedib. fere omnibus, auscultantibus erectæ, fessis marcidæ, nutantes pauidis, subrectæ furentibus, resolutæ ægris. Inde est illud Flacci:

Demitto auriculas vt iniquæ mentis asellus,
Quum grauius dorso subiit onus. ——

Quin & hodie vulgo, qui spe sua frustrantur, dicuntur auriculas demittere, & auriculas habere pendulas.

Mordere frenum.

Mordere frenum D. Brutus libr. Familiarium epistolarum 11. posuisse videtur pro eo quod est, vel leuiter repugnare seruituti. Si frenum momorderis, peream, si te omnes quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt: hoc est, si vtcunque significaueris te seruitutem iniquo animo ferre. Ad hanc sententiam faciunt, quæ respondet Cicero: Si timidus, inquiens, essem, tamen ista epistola omnem mihi metum abstersisses: sed vt mones, frenum momordi. Etenim qui te incluso, omnem spem habuerim in te, quid nunc putas? Quanquam Papinius in Epithalamio Stellæ & Violantillæ in diuersum sensum vsurpauit, nempe pro eo quod est, seruitutem accipere, frenumque recipere:

Fama tace, subiit leges, & frena momordit.

Id est:

Admisit vincula matrimonii. Quanquam an etiam in hunc sensum verba Ciceronis accipi possint, doctis excutiendum relinquo. Prouerbium sumptum videtur è fabula Æschyli, quæ inscribitur Prometheus, in qua sic loquitur Mercurius.

Τέγγῃ γὰρ οὐδὲν, οὐδὲ μαλθάσσῃ λίταις
Ἐμαῖς· δακὼν δὲ στόμιον ὡς νεοζυγὴς
Πῶλος βιάζῃ, καὶ πρὸς ἡνίας μάχῃ.

Id est:

Precibus nihil mitescis inflexus meis.
Sed fræna mordens, pullus indomitus velut,
Ferociens. pugnas habenas vincere.

Mordere labrum.

Ἐσθίειν τὰ χείλη, id est, Comedere labra, vel hodiernis temporibus vulgo dicitur, qui stomachatur, animoque ringitur: sumptū ab indignantium gestu. Aristophanes in Vespis:

Ὑπ' ὀργῆς τὴν χελώνην ἐσθίων.

Id est:

Comedens labra præ iracundia.

Sic & Homerus Odyss. υ.

Οἱ δ' ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φύντες.

Id est:

Ast hi labra suis presserunt dentibus omnes.

Tacite stomachari.

In eum qui secum indignatur, quadrabit illud eodem libro:

Ὁ δ' ἐχώσατο κηρόθι μᾶλλον.

Id est:

Illi cor magis atque magis succenditur ira.

De Neptuno dictum, indigne ferente, quod Vlysses prospere nauigaret.

EX APPENDICE ERASMI.

Iræ senectus mors.

Θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆράς ἐστιν ἄλλο, πλὴν θανεῖν, Senecta nulla obtingit Iracundiæ, nisi mors. Soph. Cui placet, obliuiscitur: cui dolet, meminit. Cic. Lege in superioribus, Ira omnium tardissime senescit.

IVNII. *Ignem spirat.*

Δεινὸν ἀποπνείειν πυρὸς μένος, id est, Ignem efflare grauem, prouerbialiter dicuntur irati homines & efferati: præterea vitilitigatores & maledici conuiciatores: vt annotat Iliados 6. Eustathius, in illo Homerico de Chimera:

Δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.

Id est:

Infesta ardentis proflans incendia flammæ.

Quod contorsisse quidam legitur non illepide in rhetorem, epilogum dictantem, ac veluti efflantem in ardentis febris æstuoso paroxysmo. Xenophon de rebus Græcorum lib. 7 πῦρ πνέοντες, ignem efflantes: hoc est, commoti & feroces. Nazianzenus in funebri Basilii oratione: τίς μὲν ῥητορικὴν τοσοῦτος τὴν πυρὸς μένος πνέων; id est: Quis in oratoria arte ignem spirante tantus extitit? Rhetoricam loquentem facit:

Ἐγὼ πνέω πῦρ ἐκ τῶν ἀντιπάλων.

Id est:

Meos in aduersarios ignem efflo ego.

Quo innuitur vehementia orationis, & eloquentiæ fulmine perstringi animos aduersariorum. Huc spectare arbitror Sallustii dictum de Athenodoro Stoico philosopho: ὅτι πυρὶ ἄγαν ἐῴκει ὁ ἀνὴρ, ὃς ἐξάπτοιεν πάντα τὰ παρακείμενα. id est: Quod vir ille igni esset assimilis, vicinam omnem materiam accendenti.

Senis ira.

Γέροντος ὀργὴ, id est, Senis ira dicitur de ira languida, & facile quæ sopitur: quod in senecta omnes affectus remissiores sint, & celeriter cadant. Sophocles in commentariis Euripideis:

Ὀργὴ γέροντος ὥστε μαλθακὴ κοπίς
Ἐν χειρὶ θήγει, ἐν τάχει δ' ἀμβλύνεται.

Id est:

Senilis ira, mollis instar guttulæ
Pungit quidem, at retusa hebescit illico.

Nazianzenus de sene Eusebio, qui olim rigidior fuerat, nunc modestior mitesceret: ὥσπερ σίδηρος, inquit, πυρὶ τῷ χρόνῳ μαλάσσεται. i. Vt igne ferrum, ita hic senio mollescit. Diuersum sentit Aristophanes in Vespis:

——Τὸ γένος ἤν τις ὀργίσῃ
Τὸ τῶν γερόντων, ἔσθ' ὅμοιον σφηκιᾷ.

Id est:

—— Qui senum genus
Proritat, ille in se crabrones concitat.

Ira non perfecte rationem audit.

Videtur quidem rationem audire ira, vt Aristoteles Ethicorum 7. libro docet, non plane tamen perfecteque audire, perinde ac ministri, qui velociores sunt: qui priusquam id quod dicitur, totum audiuerint, percurrentes, aberrat in re peragenda. Post: Similiter & canes, qui prius quam amicum internoscant, modo obstrepuerit, latrant: sic propter caliditatem ira, velocitatemque naturæ, audiens illa quidem mandatum, tamen non intelligens, rapitur in vltionem, &c. Hæc Francisc. Campanus, in quæstione sua pro Virgilio, contra Tuccam & Varum. Author distichorum de moribus, qui nomine Catonis inscribitur:

Iratus de re incerta contendere noli:
Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Ira enim vehementer obstat animi iudicio, & rationi. Vide Athenodori philosophi admonitionem, Octauio Cæsari Augusto factam. Dilatio autem maximum iræ remedium est. Excandescentia & ira virum etiam prudentissimum sæuire facit. Plato in Philebo.

Ira impedit animum.

Ira vehementer obstat animi iudicio: hoc est (vt quidam ait) impedit animum, ne possit cernere verum. Cælius mentem sibi iracundiæ tumore ablatam dicit in epist. lib. 8. ad Cic. Sic Catullus de coma Berenices:

Sensibus ereptis mens excidit.

COELII RHODIGINI. *Iracundia ieiuna.*

Pro ea quæ propensa admodum sit & procliuis, & ad omnem excandescentiam parata. Vt enim valetudinarii proniores sunt ad iram, valentibus: ita ieiuni saturis: ratione scilicet bilis, quæ ieiunis plurima est vti in ægris.

EX APPEND. IVNII, CANTERI, *& aliorum.*

Ἑκάτη βελέτης.

Hecate sagittatrix, vel potius iaculatrix. Suetonius in vita Neronis ænigmatice Parthum sagittis acrem, & venationibus ac militaribus studiis ad insaniam vsque indulgentem & addictum, ἑκάτην βελέτην vocat, citato cuiuspiam disticho Neronis, agones, citharæque strepitum magna cauillatione perstringentis. Id autem est huiusmodi:

Dum tendit citharam noster, dum cornua Parthus;
Noster erit Pæan, ille ἑκάτη βελέτης.

Sensus est: Nero ex agonisticis certaminibus, & citharæ ludo sibi non aliter triumphum adornabit, quam Parthus ferox sagittis, Romanis legionibus in Armenia sub iugum missis: aliter cithara, Apollinis armis: alter ἑκάτης sagittis, quibus illam terribilem canant poetæ, epinicia canet. Obiter quoque in vocabulo Pæanis (quod & Apollinis cognomen, & triumphantium vox est, vt quū acclamant *Io Pæan*) *irrisus est Nero: qui vrbem ingressus* post agones Græciæ, Pithiam veluti citharisticæ artis præsidem dextra gerebat. Ac nescio an facetissimus & mordacissimus author huius distichi, alluserit etiam ad etymologiam Pæanis & Hecates. Quadrabit in hominem ad vlciscendum promptum, & ingenio irritabili. Licebit etiam iacere in intemperantis linguæ ac virulentæ fœminam. Quod si vnica dictione legere placet ἑκατηβελέτης, non discrepabit sententia de eo, qui ἄλγε' ἔδωκεν, καὶ ἐπ' ἔδωσει. Homerus Iliad. 1. Apollinem pestilentiam Græcis ob negatam Chrysæ sacerdoti filiam immittentem, ἑκατηβελέτην appellat. Etiam ἑκηβόλον, & ἕκατον, & ἑκάεργον alibi vocat: quæ epitheta omnia à procul feriendo etymon habere videntur. Mira igitur gratia Parthus victor Romanarum legionum, idem tamen procul vltimis in terris positus (nam Parthos à Roma multa maria, insulæ, regnaque distinguunt) ἑκατηβελέτης dicitur, Nero Pæan, vtpote cithara & triumpho exultabundus. Nec tamen damno vt legatur ἑκάτην βελέτην.

ITERATIO CITRA TÆDIVM.

ERASMI *Bis ac ter, quod pulchrum est.*

Δὶς καὶ τρὶς τὸ καλὸν, id est, Iterum ac tertio, quod pulchrum est: subaudi, dicendum est. Vsurpatur à Platone cum aliis in locis, tum in Philebo: ἃ καὶ πρότερον ἐμνήσθημεν. εὖ δ' ἡ παροιμία δοκεῖ ἔχειν, τὸ δὶς καὶ τρὶς τό γε καλῶς ἔχον ἐπαναπολεῖν τῷ λόγῳ δεῖν, id est, de quibus & ante meminimus. Cæterum bene videtur prouerbio dictum, quod egregium sit, id iterum ac tertio in sermone repeti oportere. Idem in Gorgia, καὶ δὶς γάρ τοι καὶ τρὶς φασὶ καλὸν εἶναι τὰ καλὰ λέγειν τε καὶ ἐπισκοπεῖσθαι. id est, Atqui pulchrum aiunt ea quæ pulchra sunt, iterum ac tertio tum dicere, tum considerare. Rursum libro De legibus sexto, λέγω δὲ καθάπερ εἶπον νῦν δή. δὶς γὰρ τό γε καλὸν ῥηθὲν, οὐδὲν βλάπτει, id est, Dico autem quemadmodum modo dicebam. Nam nihil lædit, quod pulchrum sit bis dicere. Lucianus in Dipsadibus, citans eundem Platonem: κόρος, inquit, οὐδεὶς τῶν καλῶν, id est, Nulla satietas rerum honestarum. Omnino ea vis inest rebus egregiis, vt quo sæpius ac pressius inspiciantur, hoc magis atque magis placeant, vt ait Horat.

——Quæ si propius stes,
Te capiet magis, ac decies repetita placebit.

Contra, quæ fucata sunt aut vulgaria, nonnunquam initio arrident nouitate ipsa, mox repetita sordescunt. Quemadmodum Plinius libro decimoquinto, capite decimoquarto, meminit, de syluestri quodam pomi genere, quod vnedonem vocant, propterea quod vnum tantum edi possit. Est enim inhonorum, vt ait, atque hinc nominis ratio.

COGNATI. *Poematis refractus.*

In rhythmicis lusiunculis, quas balladas nostri vocant, sunt huiuscemodi clausulæ sæpius repetitæ, quos velut refractus lingua Gallica vocant. Quare cum significare volunt, quempiam ad mentionem alicuius rei identidem reuolui, aiunt: Hic est balladæ tuæ refractus. hoc est: Tu tertio aut quarto quoque verbo huius rei meminisse soles. C' est le refrain de la ballade. Latinis dicuntur huiusmodi clausulæ, quæ frequenter in poemate interponuntur, Intercalares versus, etiam Seruio teste. vt apud Virgilium:

Ducite ab vrbe domum mea carmina ducite Daphnin.

Ab Euthymio autem Psalmi, qui eodem versu finiunt, quo cœperunt, Circulares vocantur. Fierique solet, vbi sententiam aliquam insigniorem quærimus in audientis animo, quasi aculeum quendam è repetitione productum affigere, vtque tenacius memoriæ inhærescat, affixum ita relinquere. Huius generis poematis, cuius finis idem est, cum principio & circulus dicitur, Aristoteles in Analyticis meminit: cuiusmodi multa sunt Catulli epigrammata. Quod autem odæ accinitur, Epodion est: quod hymno succinitur, Ephymnion, vulgo versiculum vocant, τὸ ὕμνῳ ἐπᾳδόμενον, eo modo quo epimythion dicitur, quod fabulæ adnectitur, quasi appendix, vt cum apologi rationem & sententiam authores mythologici attexunt: vt sunt apud Æsopum appendices fabularum, quasi affibulationes. Sunt autem apologi, fabulæ ad mores formandos instituendosque pertinentes.

ITERATVS ERROR.

ERASMI. *Eadem oberrare chorda.*

Horatius in Arte poetica, sententiam haud dissimilem, dissimili metaphora extulit:

—— Et citharœdus, inquiens,
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.

A cantoribus ducta translatio est, quibus vehementer fœdum sit, in iisdem fidibus sæpius peccare. In eos igitur concinne dicetur, qui vel in simili re crebrius peccant, vel culpam eandem iterum atque iterum committunt. Primus enim lapsus vel casui datur, vel imprudentiæ: iteratus stulticiæ tribuitur, aut inscitiæ.

Iterum eundem ad lapidem offendere.

Δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν αἰσχρὸν εἰσκρούειν λίθον.

Id est:

Iterum ad eundem turpe lapidem impingere.

Senarius elegans ac prouerbialis, refertur à Zenodoto in collectaneis adagiorum. Cic. Epist. fam. lib. 10. Culpa enim illa, bis ad eundem, vulgari reprehensa prouerbio est. Ouid. lib. Tristium 2.

At nunc tanta meo comes est insania morbo,
Saxa memor refero rursus ad icta pedem.

Vsurpatur ab Ausonio in epistola quadam: Etenim, inquit, poposcisti tu, vt tua epistola ad eundem lapidem bis offenderes: ego autem quæcunque fortuna esset, semel erubescerem. Est autem, Bis ad eundem lapidem offendere, iterum eadem in re peccare. Nam primus error vel Græco adagio, veniam meretur: iteranti culpam venia dari non solet. Inter Græcanicas sententias celebratur & hæc:

Δὶς ἐξαμαρτεῖν ταὐτὸν, οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ.

Id est:

Sapientis haud est, bis in eodem labier.

Extat & Græcum epigramma, incertum cuius:

Εἴ τις ἅπαξ γήμας, πάλι δεύτερα λέκτρα διώκει,
Ναυηγὸς πλώει δὶς βυθὸν ἀργαλέων.

Id est:

Altera connubium experto cui ducitur vxor,
Hic fracta repetit æquora sæua rate.

Fertur & Publianus Mimus, non alienus ab hac forma:

Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

At Scipio sapienti ne semel quidem errare permittit, vt dic[...] ᾤμην, id, Non putaram.

Vulpes non iterum capitur laqueo.

Ἀλλ' οὐκ αὖθις ἀλώπηξ πάγαις, id est, At non iterum vulpes [...] queis: subaudiendum, capitur. Qui sapit, οὐ δὶς πρὸς τὸν [...] προσκρούει λίθον: id est, non iterum ad eundem offendit lapidem. [...] Stupidi est hominis, in malum gustatum iterum incidere. In [Plu]tarchi collectaneis effertur hunc ad modum: ἀλώπηξ ἅπαξ [...] πάγας αὖθις οὐχ ἁλίσκεται. id est: Vulpes quæ semel effugerit la[...]queos, non capitur iterum. Huic animanti natura inest a[stutia,] quemadmodũ leonibus audacia. Sic Pindarus in Isthmiis [...] quarto: τολμᾷ γὰρ εἰκὼν θυμὸν ἐριβρεμέταν θηρῶν λεόντων ἐν [...] δ' ἀλώπηξ, virum fortem ob robur leoni, ob prudentiam vulpi [com]parat. Confine est illi quod alibi retulimus: Iterum ad eun[dem] lapidem impingere. quod vsurpauit Gregorius Theologus [in epi]stola quadam ad Bosphorium: δὶς γὰρ πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον [...] ἐν τοῖς ἀνοήτοις μόνοις ἡ παροιμία δίδωσιν, id est: Bis enim ad [eundem] lapidem impingere, solis stultis concedit prouerbium.

Non licet bis in bello peccare.

Ἁμαρτεῖν οὐκ ἔνεστι δὶς ἐν πολέμῳ, id est, In bello bis errare non li[...]cet. In rebus periculosis non tutum est labi. Nam si semel err[atum est], actum est de capite, nec est secundo errori locus. Vel quod in [bello,] quia cuncta tumultu peragantur, non detur spacium recog[noscendi] restituendique si quid perperam sit institutum. Vnde Ho[merus] cum alibi, tum Iliados π.

—— Ὀλίγη δέ τ' ἀνάπνευσις πολέμοιο.

Id est:

At vero exigua est interspiratio belli.

Proinde in his rebus in quibus si semel erratum fuerit, [...] quod in posterum sarcias, cautim ac circumspecte agendum [...] monente vel Mimo illo non infestiuo:

Deliberandum est diu, quicquid statuendum est semel. [...] puta de sacerdotio, de matrimonio, deque id genus aliis: [...] temere fuerint instituta, non est quo priores cogitationes [po]rioribus, vt aiunt, melioribus emendes. Huc pertinet quod [...] tone citat Vegetius: in aliis rebus si quid erratum est, potest [...] modum corrigi. præliorum delicta emendationem non [...] unt, quum statim pœna sequatur errorem. Aut enim co[...] pereunt, qui ignaue imperiteq; pugnauerunt: aut in fugam [...] victoribus vltra pares esse non audent. Adagium videtur [...] ex apophthegmate: cum Lamachus quendam manipul[...] increpasset, quod perperam quiddam egisset, isque respon[disset] se non iterum commissurum quod commiserat: In bello, [inquit] Lamachus, ne licet quidem peccare bis: quod primus error [...] vitam adimat.

Venia primum experienti.

Συγγνώμη πρωτοπείρῳ, id est, Venia primum experienti. R[efertur] à Diogeniano Ignoscendum his, qui rudes nouo quopi[am] negocio incipiunt versari, si quid per imperitiam peccarint. C[hry]sostomus sententiam extulit in homilia quadam, καὶ τῷ μὲν [...] πεσόντι συγγινώσκομεν ἅπαντες, διὰ τὴν ἀπειρίαν, id est: Ei qui [la]psus est in initio, veniam damus omnes, ob imperitiam. F[ertur] hoc συγγνώμη τῷ πρῶτον ἁμαρτάνοντι id est, Venia primum [delin]quenti. Pindarus in Hymnis, τὰς δύο ἀμπλακίας φέρ[...] quod iteratum facinus non oporteat impunitum esse. A[d quod re]tulimus, δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον. Celsus lib. Pandect. 1. tit. de [legibus] & senat. Nam ad ea potius debet aptari ius, quæ & frequenter [...] & facile, quam ad ea quæ perraro eueniunt: quia quæ semel [aut] bis, vt ait Theophrastus, accidunt, contẽnunt legislatores. [Theo]phrasti Græca sic habent, τὸ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς παραβαίνει [...]

Sus in volutabro cœni.

Ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου, id est, Sus lota redit ad volu[tabrum] tabrum luti. Cum quis iterat iam expiata flagitia, sicut in[...] mus alibi. Extat in Epistolis diui Petri. Huic affine est quod [ha]bent Prouerbia Siracy. Qui lauatur à mortuo, & iterum [tangit] mortuum, quid prodest lotio illius?

Canis reuersus ad vomitum.

Κύων ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, id est, Canis ad proprium vomitum. Quadrat in eos, qui relabuntur in eadem flagitia, à quibus [aliquan]do sunt expiati. Refertur in epist. diui Petri, his quidem ver[bis]: συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς, τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου. id est: A[ccidit] autem illis illud veri prouerbii, Canis reuersus ad proprium vo[mi]tum, & sus lota ad volutationem cœni. Sumpta videlicet [...]

phora à canibus resorbentibus quod euomuerint, & suibus ab omne protinus ad cœnum recurrentibus. In eandem sententiam Hebræus ille παροιμιογράφος: Sicut canis qui reuertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stulticiam. Nam hunc, ni fallor, locum Petrus designauit.

Decipienti semel.

Suspicor esse vulgo iactatum apud Italos, quod refert Ioannes Campanus, vir suo seculo magnus, & admirabilis ingenii, libro De fugienda ingratitudine secundo: Decipienti me semel, dii male faxint: faxintque bene, si bis idem deceperit. quod semel falli, perfidiæ decipientis par sit imputari: verum qui semel expertus, iterum fidem habuerit eidem, dignus videatur qui fallatur. Confine est illi quod alibi recensuimus: Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit. Quoniam Campanus erat variæ reconditæque lectionis, fieri potest, vt hoc dictum alicubi citatum legerit. Nam videntur esse duo senarii, pauculis immutatis,

Decipienti semel me, dii faxint male:
Faxintque bene, si bis idem deceperit.

Nam ipse Campanus adducit titulo veteris prouerbii. quanquam vetus dici potest, quod nostra quoque memoria natum est.

COGNATI.

Sui gratius cœnum, quam vnguentum.

Vulgo dici solet: Sui gratius esse, & suauius, olere cœnum, quam vnguentum. Quod autem ad hoc prouerbium attinet, suum generi (inquit Plinius libro octauo, capite quinquagesimoprimo) in luto volutatio grata. Idem alibi: In luto suum requies est. Eodem pertinet illud Horatii, epist. 2. lib. 1.

Vixisset canis immundus & amica luto sus.

Homerus Odyss. κ. σῦας appellat χαμαιευνάδας, id est, humi cubantes. Lucretius lib. 6.

Denique amaracinum fugitat sus, & timet omne
Vnguentum. Nam setigeris subus acre venenum est.
Quod nos interdum tanquam recreare videtur.
At contra nobis cœnum teterrima cum sit
Spurcities, eadem subus hæc res munda videtur,
Insatiabiliter toti vt voluantur ibidem.

IVDICANDI RECTE, SECVS.

ERASMI

In quinque iudicum genibus situm est.

Ἐν πέντε κριτῶν γούνασι κεῖται, id est, In quinque situm genibus iudicum: id est, in alieno arbitrio res est posita. Nam antiquitus quinque iudicibus datum erat negocium, vt de comicorum fabulis pronunciarent: vt testis est apud Zenodotum Epicharmus. Quanquam & apud Platonem quinque iudicum fit mentio, cum alias, tum in libro De legibus 11. ἐν πέντε δὲ τῶν νομοφυλάκων τοῖς πρεσβυτάτοις εἶναι τὴν κρίσιν. id est, Vt iudicium sit penes quinque natu maximos, ex nomophilacibus. Allusum est autem ad illud Homericum frequens:

— Καὶ ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται.

Id est:

— In genibus sunt hæc sita diuum.

Cum significamus non esse nostræ facultatis, præstare rei exitum, verum hunc superis & fortunæ in manu esse Pindarus in Olympiis:

— Νῦν δ᾽ ἔπομαι μὲν, ἐν θεῷ γε μὰν τέλος.

Id est:

Nunc spes quidem mihi, at in deo situs exitus.

Panidis suffragium.

Πανίδου ψῆφος, id est, Panidis suffragium. In eos torquebatur, qui stulte atque inerudite iudicarent. Aiunt Panidem hunc Chalcidis regem fuisse, qui Hesiodum Homero prætulerit. perinde quasi dicas, Midæ suffragium: quod is quoque Panis agrestem cantionem anteposuerit Apollinis musicæ. In genere conueniet in iudicia vulgi, cui fere semper pessima pro optimis placuerunt. Huius suffragiis Menandrum aliquoties superauit Philemon. Euripides cum quinque & septuaginta tragœdias scripserit, in solis quinque vicit. Nec aliud est hodie quoque populi de sacris concionatoribus iudicium, quam quod Plinius ætate sua de recitatoribus fuisse scribit: Si quando transibis, inquit, per basilicam, & voles scire quomodo quisque dicat, nihil est quod tribunal ascendas, nihil quod præbeas aurem: facilis diuinatio, scito eum pessime dicere, qui laudabitur maxime. Quapropter Socrates in Critone Platonis, illud in primis vult esse sapienti fixum decretumque, ne quid opinione vulgi commoueatur. Imo suspectum habeat, quicquid senserit vulgo vehementer arridere. Scitum est illud Antisthenis apud Diogenem Laertium: cui quum dixisset quispiam, Multi te laudant: Quid, inquit, mali feci? Huic simillimum quod Plutarchus in Apophthegmatis refert de Phocione: cui dicenti quum populus Atheniensis præter morem alacribus studiis assentiretur, conuersus ad amicos: Quid hoc inquit, est rei? numquid imprudens perperam?

Sus tubam audiuit.

Σάλπιγγος ὗς ἤκουσε, id est: Tubam sus audiuit. In eos quadrabit, qui res quidem egregias audiunt, verum eas neque intelligunt, neque mirantur: aut in eos, qui iis quæ audiunt, neque gaudent, neque commouentur. Equi tubarum clangore concitantur ad bellum: suem abigat citius, quam animet ad pugnam. Extat apud Suidam huiusmodi senarius:

Ὄνος λύρας ἤκουσε, καὶ σάλπιγγος ὗς.

Id est:

Asinus lyram, sus audiit stolidus tubam.

Quod index auro, id aurum homini.

Inter multas Chilonis sententias, hæc præcipue placuit eruditis, auctore Laertio, ἐν πλινθίναις ἀκόναις ὁ χρυσὸς ἐξετάζεται διδοὺς βάσανον φανεράν· ἐν δὲ χρυσῷ ἀνδρῶν ἀγαθῶν τε κακῶν τε νοῦς ἔδωκεν ἔλεγχον. id est, In saxeis coticulis aurum exploratur, euidens præbens specimen: in auro vero proborum pariter & improborum ingeniũ deprehenditur. Stobæus carmen hoc citat ex Antiphane,

Πλοῦτος δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώπου τρόπων.

Id est:

Opes vt index, hominis ingenium arguunt,

Allusit huc Aristides in Themistocle: Ἐντεῦθεν ὅρα τὸν ἄνδρα, ἀπὸ γραμμῆς ἀρξάμενος, καὶ μή μοι λόγῳ τὸν χρυσὸν ἀλλὰ τὴν βάσανον προσάγων σκόπει. id est, Hinc virum specta, à linea facto initio: neque mihi, quod dicitur, aurum, sed ipsum admouens indicem considera.

Lydius lapis, siue Heraclius lapis.

Λίθος ἡρακλεία, ἢ λίθος Λυδή, id est, Heraclius, siue Lydius lapis. In eos dicitur, qui vehementer acri exactoque iudicio sunt. Refertur à Theophrasto libro De natura lapidum. Ait enim lapidem quendam esse, qui Lydius seu Heraclius dicatur, qui attritu aurum atque argentum, cuiusmodi sit, arguat. Hunc quidam Magnetem putant, velut Herculanum, qui ferrum ad sese trahit: vnde nomen etiam additum σιδηρίτη. sed ex Theophrasti verbis satis liquet, βάσανον significari, quem Latini vocant indicem, in quem Battus ille pastor apud Ouid. transfiguratus est, manente nimirum etiamnum in lapide prodendi studio. Nec Heraclium vocatum ab Hercule, sed ab Heraclea Lydiæ ciuitate. De hoc meminit Plin. lib. 33. cap. 8. his quidem verbis: Auri argentique mentionem comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non solitus inueniri, nisi in flumine Tmolo (vt autor est Theophrastus) nunc vero passim: quem alii Heracleum, alii Lydium vocant. Sunt autem modici, quaternas vncias longitudinis, binasque latitudinis non excedentes. Iis coticulis periti, quum è vena lima rapuerint experimentum, protinus dicunt quantum auri sit in ea, quantum argenti vel æris, scrupulari differentia, mirabili ratione non fallente. Huc allusit Theocritus in Aita:

Λυδίῃ ἶσον ἔχειν πέτρῃ στόμα.

Id est:

Vt Lydo lapidi par os habeam. —

Nimirum quo in variis osculis optime iudicaret, cuius essent: sic enim ineptiunt amantes. Scholiastes putat hos lapides apud Lydos inueniri, & hinc prouerbium ortum. Et ne dubites quin de indice loquatur, sequitur:

— Χρυσὸν ὁποῖα
Πεύθονται, μὴ φαῦλον, ἐτήτυμον, ἀργυραμοιβοί.

Id est:

Cuius ab affectu explorat mensarius aurum
Sitne probum.

Adagium accommodari potest vel ad personam, vel ad rem. Ad personam hoc pacto: Tu scriptorum meorum optimus index, planeque, quod dici solet, ἡρακλεία λίθος. Item hoc modo: In pensitandis æstimandisque ingeniis emunctissimæ naris, ac prorsum Lydius, vt aiunt, lapis. Ad rem transfertur hoc pacto: Adolescentium ingenia libertas aperit, viris commissum imperium, Lydius, quod aiunt, lapis est.

Gnomon & regula.

Quod est in re quapiam præcipuum, & ad quod vnum reliqua omnia conferuntur, regulam & gnomonem prouerbio vocabant. Lucianus in Harmonide: ὅτι τὸ κεφάλαιον ἀρετῆς ἁπάσης, ὁ γνώμων φασὶ καὶ ὁ ὀρθὸς κανὼν τῶν πάντων id est Quod est caput omnis virtutis, gnomon, vt aiunt, & recta regula. Item in Scytha: οὗτός σοι ἑλληνικὸς κανών. id est, Hic tibi Græcanica regula. Item in Sectis: τουτονὶ κανόνα καὶ στάθμην ἀκριβῆ τοιούτων. id est: Hanc regulam & amussim certissimam rerum eiusmodi. Porro ad regulam exæquant fabri structuram. Iidem vtuntur & gnomonibus. Constat autem gnomon è duabus lineis rectis, quas vtrinque dimetiens diffecto quadrangulo constituit.

Emunctæ naris. Mucosis naribus.

Emunctæ naris dicitur acri exactoque iudicio, quasi purgatis naribus, mucoque emunctis. Horatius de Lucilio:

Emunctæ naris, durus componere versus.

Contra, Obesæ naris dicuntur stupidiores.

Idem in Odis:

— Nec firmo iuueni, neque naris obesæ.

Lucianus in Alexandro Pseudomante: τοῖς δὲ ἰδιώταις καὶ κορύζης

μεστοῖς τὴν ῥῖνα περισσόν. id est: Indoctis autem, & quibus nares oppletæ muco, prodigiosum. Idem in Philopseude: ἐμοί γε, ἦν δ᾽ ἐγὼ, εἰ μὴ πάνυ τὴν ῥῖνα κορύζης μεστὸς εἴην. id est, Mihi sane, inquam, nisi plane nare sim oppleta muco. Huc allusit Plato libro de Rep. 1. vbi Thrasymachus Socrati stuporem obiiciens, optat illi nutricem, quæ mucum è naribus exprimat, ὅτι σε ἔφη κορυζῶντα περιορᾷ, καὶ οὐκ ἀπομύττει, δεόμενον αὐτῆς, id est: Quoniam, inquit, te mucosum negligit, nec emungit cum ea tibi sit opus.

Tenedius homo.

Τενέδιος ἄνθρωπος, id est, Tenedius homo. Plutarchus in Adagionum Collectaneis, ait dici solitum de homine tetrico, formidabilique aspectu. Originem, sicuti plerunque alias, varie tradunt. Suidas ait regem quempiam Tenedi fuisse, cui nomen Tenes: qui legem tulerit, atque induxerit morem, vt à tergo iudicis adstaret quispiam securim tenens: videlicet in hoc paratus, vt qui perperam quid in iudicio dixisset (opinor mendacium, aut falsum testimonium) eum protinus securi feriret. Hoc interpretamenti ferme conuenit cum eo, quod ante commemorauimus in adagio, Tenedia securis. Alii tradunt in hunc modum, haud tamen his pugnantia. Cygnus Neptuni filius, pater Hemitheæ & Tenæ, nouercam liberis suis induxit. Euenit autem vt Tenes apud patrem insimularetur à nouerca, quod sese de stupro interpellasset. Id cum ille verum esse crederet, iuuenem in capsam inclusit, vnaque Hemitheam sororem, quod fraterni fati comes esse desideraret, simulque in mare præcipitauit. Id scrinium delatum est Leucophrynem: cui postea Tenedo commutatum vocabulum, videlicet à Tene, Cygni filio. Qui progressu temporis nactus imperium eius loci, quod modo diximus, exemplum induxit, vt in tribunalibus assisteret, qui securim in caput accusantis vibratam sustineret. Quod si quis fuisset calumniæ conuictus, eum protinus viuum securi dissecaret. Id spectaculi quoniam formidabile videbatur, In prouerbium abiit, vt Tenedius homo diceretur, qui minaci trucique esset aspectu. Pausanias in Phocicis variat nonnihil in narratione: qua de re nobis dictum est alio loco, in prouerbio, Tenedia securis. M. Tullius libro secundo epistol. ad Q. fratrem. Tenediorum igitur libertas Tenedia securi præcisa est, quum eos præter me & Bibulum & Calidium & Fauonium nemo defenderit. Sentit, libertatem rigide, & in totum negatam.

Tenedius patronus.

Τενέδιος συνήγορος, id est, Tenedius aduocatus. Eodem è fonte profectum est & hoc, dici solitum de eo, qui compendio causam expedit, litisque nodum ocyus dissecat. Ductum à Tenedia securi, de qua prius dictum est. Suidas ait, apud Tenedios duas secures suspensas ostendi. Aristoteles apud eundem illud addit, præter ea quæ recensuimus, in Asserina (is est locus quispiam in Tenedo) fluuiolum esse, in quo cancrorum testis, nauigiorum vtantur vice. Eas ita dissecant, vt securis speciem præ se ferat. Prouerbii meminit & Stephanus in locorum catalogo, addens dici solitum de aduocato rigido duroque: quod illic non esset tutum quiduis garrire in iudicio.

Manum ferulæ subduximus.

Et nos manum ferulæ subduximus: id est, nos quoque literas didicimus, & præceptorum opera sumus vsi. Nam antiquitus literatores discipulorum manus ferula cædebant. Est autem ferula fruticis genus, quo non aliud leuius: vt indicat Plin. lib. decimotertio, capite vigesimosecundo, Græcis νάρθηξ dicitur, vtilis ad fulciendos vacillantes ætate senes. Vnde & Baccho Silenoque sacer, vt vino titubantes fulciat, nec oneret tamen. Est enim ligno durissimo foris, licet intus lignum non habeat. Hac exceptum ignem cœlestem poetæ fingunt Prometheum deportasse in terras. Postremo hinc fiunt sceptra pœdagogorum, vt Martialis appellat, quo terreant magis quam lædant. Notauit id eleganter Columella in carmine:

> Nec manibus miteis ferulas. —
>
> Et ibidem:
>
> — Ferulæque minaces
>
> Plantantur. —

Vnde Manum ferulæ subduxisse dicuntur, qui desierunt in ludo literario versari, neque iam pueri docendi, sed vtcunque docti sunt. Iuuenalis in prima Satyra.

> Et nos ergo manum ferulæ subduximus, & nos
>
> Consilium dedimus Syllæ. —

Hieronymus Subduximus accipere videtur, pro eo quod est Subiecimus, supposuimus. Sic enim scribit ad Dominionem: Et nos didicimus literas, & nos sæpe manum ferulæ subduximus. Nisi forte Manum ferulæ subducere pueri dicuntur, cum metu plagæ subtrahunt manum. Est similis apud Græcos sermonis color. Citatur apud Athenæum lib. 13. Timocles.

> — Δεῖν δ᾽ ἔτι
>
> Ἀγωνιᾶσαι, καὶ ῥαπισθῆναί γε, καὶ
>
> Πληγὰς λαβεῖν ἁπαλαῖσι χερσὶν ἡδύ γε.
>
> Id est:
>
> — Opus esse adhuc
>
> Trepidare & alapis cædi, & in teneras manus
>
> Recipere plagas, res profecto suauis est.

Nouit quid album, quid nigrum.

Οἶδε τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, id est, Nouit quid album, qui[…] grum. Duplicem in sententiam accipi potest. Aut nouit di[…] men recti, prauique: aut nouit id, quod nemo vel indoctus ig[…] rat. Nam euidentius est albi nigrique discrimen, quam vt [qu]isquam non videat. Aristophanes in Equitibus:

> Νῦν ἀρίγνωτον γὰρ οὐδείς ἐστιν ὅστις οὐκ ἐπίσταται,
>
> Ὅστις ἢ τὸ λευκὸν οἶδεν, ἢ τὸν ὄρθιον νόμον.
>
> Id est:
>
> Nunc arignotum lyristen nullus est qui nesciat,
>
> Qui album nouerit, rectosve nouerit modos.

Interpres ostendit, exponitque prouerbium. Videtur esse tra[…] à priscis illis mortalibus, qui duos tantum naturales colores [no]uerant, album & nigrum, teste Pompeio.

Nouit mala & bona.

In eum qui per ætatem vsumque rerum, iam delectum hab[ere] potest fugiendorum atque expetendorum, congruet illud e[x eo]dem libro:

> — Δὴ γὰρ νοέω καὶ οἶδα ἕκαστα,
>
> Ἐσθλά τε καὶ τὰ χέρεια. —
>
> Id est:
>
> Iamdudum siquidem nouique & sentio cuncta
>
> Quæ bona, quæque mala. —

Hac figura vel hodie nihil vulgatius.

Purpura iuxta purpuram diiudicanda.

Ἡ πορφύρα παρὰ τὴν πορφύραν διακριτέα, id est, Purpura ad [pur]puram diiudicanda est. Certissimum iudicium ex collatione […] tur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, al[…] adhibent purpuram. Licebit vti, quoties negabimus in[…] aut inscitiam indoctorum plene deprehendi, nisi cum eloqu[…] um & eruditorum scriptis conferantur. Etenim si vel Sal[…] conferas cum Cicerone, iam velut obmutescit ille, alioqui [per]disertissimus. Refertur adagium à Phœbammone [so]phi[sta in] commentario De figuris rhetoricis. Meminit & Isocrates in [ora]tione Panathenaica: ἀλλ᾽ ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν [θεωροῦμεν] καὶ δοκιμάζομεν ἕτερα παραδεικνύοντες. id est: Sed quemadm[odum] purpuram & aurum consideramus ac probamus, purpuram [cum alia] purpura conferentes. Haud arbitror prorsus ἀπροσδιόνυσον [fore,] si de conferenda purpura locum huc ascripsero ex Aurelian[o Fla]uii Vopisci. Meministis, inquit, fuisse in templo Iouis Op[timi Maximi] Capitolini pallium breue purpureum, lanestre: ad quod cum [ma]tronæ atque ipse Aurelianus iungeret purpuras suas, cineris [specie] decolorari videbantur cæteræ, diuini comparatione fulgoris. [Hoc] munus rex Persarum ab Indis interioribus sumptum, Aure[liano] dedisse perhibetur, scribens. Sume purpuram qualis apud [nos] est. Nam postea diligentissime & Aurelianus & Probus, & [pro]xime Diocletianus missis diligentissimis confectoribus, re[quisi]uerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. [Dici]tur enim sandix Indica talem purpuram facere, si curetur. [Ad]huc Quintilianus libro 12. cap. De generibus dicendi, agens [de] dictione, Quæ, quod mediocris est, per se habet admiratio[nem], sed admotis iis quæ sunt eximia, desinit esse admirationi. [Ha]bet [?] inquit, admirationem: neq; immerito. Nam ne illud quid[em] est: sed euanescunt hæc atque moriuntur, comparatione me[lio]rum: vt lana tincta fuco, citra purpuras placet: at si contu[leris] etiam lacernæ conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait.

Amussis alba.

Λευκὴ στάθμη, id est, Alba amussi: hoc est, nullo delectu, [nulla in]tra discrimen. Aul. Gell. in Noctibus Atticis: Nanque illi [in] & eorum maxime Græci, multa & varia lectitantes, in qua[s] cunque inciderant, alba, vt dicitur, linea sine cura discrimi[nis…] lam copiam sectati conuertebant. Plutarchus in com[…] περὶ τῆς ἀδολεσχίας: ἔστι μὲν ἐν ὀπτικῇ ὥς ἡ λευκὴ στάθμη […] ἀδόλεσχος. id est: Est igitur plane alba linea erga sermones [?] lus, propterea quod nullo delectu quauis de re quiduis [?] Effertur & expressius adagium a nonnullis: λευκῷ λίθῳ λευκὴ [στάθ]μη. id est, In albo lapide alba linea. Diciturque vel in eos, qui incertis [?] lo sunt iudicio: vel in stupidos: vel in eos, qui incertis [?] aut significant incerta. Sophocles in Cidalione apud Suid[am]:

> Τοῖς μὲν λόγοις τοῖς σοῖσιν οὐ τεκμαίρομαι,
>
> Οὐ μᾶλλον, ἢ λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη.
>
> Id est:
>
> Nihilo mihi plus indicat sermo tuus,
>
> Quam lapide in albo signat alba linea.

Citatur a Nonio Marcello Lucilius libro 3o. (sed corruptus, [vt o]pinor: quod genus sunt pleraque illius), Et amabat omnes, [nam] discrimen non facit, neque significat linea alba. Vsurpatur [a] Platone in dialogo, cui titulus, Charmides: vbi Socrates [se] erga formosos adolescentes perinde esse, vt albam amussim [in al]bo lapide: propterea quod neque discerneret satis inter form[osos, sed] omnes ex æquo amaret. Solet enim funiculus ille minio [tingi,] quo discrimen faciat. Vnde & rubricam vocauit Persius:

> — Ac si oculo rubricam dirigat vno.

Nullus delectu.

Aristoteles lib. Politicorum 2. refert hunc versiculum ceu vulgo celebrem:

Ἐν δ' ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός.

Id est:

Par honor, ignauoque viro, & virtute valenti.

Eo licebit vti, si quando significabimus nihil esse discriminis inter eruditum & impostorem, inter benemerentem & malemerentem, inter probum & improbum. Verba sunt Achillis stomachantis, quod sui ratio non esset habita ab Agamemnone, cum esset omnium multo fortissimus. Hoc loco lapsus est interpres Leonardus Aretinus, vir ille quidem tum doctus, tum eloquens, homo tamen. Sic enim vertit carmen Homericum: Honori succumbit tam ignauus quam bonus. Nimirum deceptus ab eo qui libros eos illi prælegerat. Nec animaduertit ἰῇ positum pro μιᾷ.

Lesbia regula.

Lesbia regula, dicitur quoties præpostere, non ad rationem factum, sed ratio ad factum accommodatur. Et cum lex moribus applicatur, non mores ad legem emendantur: aut quoties princeps se populi moribus accommodat: cum contra conueniat plebem ad principis arbitrium vitam instituere, si modo princeps ipse honesti regulam ac scopum respiciat. Huius adagii mentionem facit Aristoteles 5 Moralium. lib. τοῦ γὰρ ἀορίστου ἀόριστος καὶ ὁ κανών, ὥσπερ καὶ τῆς λεσβίας οἰκοδομῆς ὁ μολύβδινος κανών· πρὸς γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ λίθου μετακινεῖται, καὶ οὐ μένει ὁ κανών. id est, Siquidem infinitæ rei infinita item regula, quemadmodum plumbea Lesbiæ ædificationis regula: ad lapidis enim figurā transmouetur, neque manet regula.

Cæci præscriptio.

Τυφλοῦ παρακέλευσις, id est, Cæci iussio siue exhortatio, dicitur absurda, quoties ipse qui præscribit, non intelligit quid dicat. Socrates apud Platonem in Theæteto, redarguens absurdam Theæteti præceptionem, iubentis vt qui rectam haberent opinionem, recte opinioni assentirentur, confert illius orationem loro aut pistillo circumuolubili: sed rectius putat dicendum. Cæci iussionem, τυφλοῦ δὲ παρακέλευσις ἂν καλοῖτο δικαιότερον. τὸ γὰρ ἃ ἔχομεν, ταῦτα προσλαβεῖν κελεύειν, ἵνα μάθωμεν ἃ δοξάζομεν, πάνυ γενναίως ἔοικε τυφλώττοντι, id est, Sed rectius cæci præceptio dicatur. Siquidem iubere vt ea quæ habemus accipiamus, vt discamus, ea quæ opinamur: plane conuenit homini insigniter caliganti. Alias rerum est nobis illud Horatii, Cæcus vti si monstret iter, Item, Cæca speculatio.

Censoria virgula.

Tritissimum est apud eruditos, Censoriam virgam appellare iudicandi autoritatem, præsertim cum supercilio: à magistratu Romano sumptum. Cuius formæ est quod ait beatus Hieronymus in dialogo aduersus Luciferianos: Nemo potest Christi palmam sibi assumere, nemo ante diem iudicii de hominibus iudicare. Videtur autem Hieronymus allusisse ad caput Deuteronomii 25. vbi iusticiæ palma dicitur, quæ à iudicibus tradebatur ei qui probasset suam innocentiam, causamque vicisset. Hanc palmam solus Christus habet, nec eam tradit indigno, quoniam solus iudicio non fallitur: quum in humanis iudiciis plurimum sit & erroris & caliginis.

EX APPENDICE ERASMI.

Γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν.

Mente optima iudicare. De iis proprie, qui in iudicando τῆς ἐπιεικείας, æqui & boni rationem habent, non iuris summi. Transferri potest ad cordatos, & qui prudentiam ac humanitatem cum seueritate coniunxerunt. Aristot. Ethic. Nicomach.

IVNII.

Veluti Mineruæ calculus.

Ὥσπερ τις ἀθηνᾶς ψῆφος, id est, Velut quidam Mineruæ calculus: prouerbialiter dictum est à Philostrato, vbi dicit Herodem Atticum, principem in oratoria virum, honestasse sua præsentia Aristoclem Pergami docentem, missis eo & suis discipulis. Sic enim inquit: ἐς τὸν Ἀριστοκλέα εἶδεν ὥσπερ τις ἀθηνᾶς ψῆφος. id est, Vidit & Aristoclem, velut quidam Mineruæ calculus: nimirum ad faciendam fidem illius eruditionis, dignatus eum honorifica salutatione, eoque facto veluti comprobans præclaram de illo existimationem. Vti ergo prouerbio licebit, quum quis primarii iudicis calculo absoluitur: aut quoties docti viri iudicium accedit ad laudem alterius, testimonioque luculento huius eruditionem extollit: aut vbi bellicosus aliquis heros strenuam ducis militisve virtutem liberali elogio exornat: vtrique enim & militiæ & doctrinæ Mineruam præfecit gentilitas. Exempli gratia: Egregiis N. eruditi iuuenis dotibus testis accedit Reginaldus Polus, velut quidam Mineruæ calculus, aut si ita deflectas: Petri Nannii eloquentiæ multorum doctissimorum hominum, eius lucubrationum frequentantium cœtus attestantur, ὥσπερ τις ἀθηνᾶς ψῆφος. Natalem prouerbii referendum puto ad iudicium Orestæ: qui quum pares essent calculi & damnatorii & liberantes, Mineruæ calculo alteri parti accedente absolutus à crimine fuit. quod ita refert Aristides: ὀρέστην φυγόντα, ἴσων τῶν ψήφων γενομένων, ἡ ἀθηνᾶ προσθεμένη τὴν παρ' αὐτῆς σώζει.

IVNII, Lycurgeus.

Lycurgeus non sine prouerbii specie dicitur à Cicerone, pro seuero grauique & tetrico iudice lib. epistola. ad Atticum primo: Nosmetipsi qui Lycurgei à principio fuissemus, quotidie demitigamur. Innuit autem, se multum remisisse de censuræ grauitate. Similiter dixit Alciphron in episto. Lamiæ ad Demetrium, Spartanorum rigiditatem traducens: καταλυκουργίζοντες τῆς σῆς ἀνθρωποπαθείας, id est: Lycurgice statuentes aduersus tuam beneuolentiam. Lycurgus, Plutarcho teste, artes excludebat, & peregrinos inhospitali lege, ciuitatis vsu interdicebat.

BRASSICANI. Veteris monetæ.

Παλαιοῦ κόμματος, id est, Veteris monetæ esse dicitur, quisquis integrum adfert iudicium, haud corruptum, fuci corruptelæque nescius: denique quicquid probum est & rectum, veteris monetæ esse dicetur. vetera namque eo nomine bene audiunt, velut minime adulterina & κίβδηλα. Symmachus epist. lib. 2. Itaque vt ipse nonnunquam prædicas, spectatorum tibi veteris monetæ solus superlum, cæteros delinimenta aurium capiunt. Vsus huius prouerbii durat etiamnum in lingua nostra vernacula incorruptum, dicentibus nobis esse de veteri moneta. Ita ferme vsurpatur ἀρχαίως, hoc est, vetuste apud Demosthenem in Philippicis, pro simpliciter & sine fuco doloque, quod prisci seculi homines integri fuerint. Sic enim habent eius verba: οὕτω δ' ἀρχαίως εἶχον. hoc est, de verbo ad verbum: Vsque adeo vetuste habebant.

De summo pectore.

Idem libro decimoseptimo, capite decimotertio. Non me autem præterit, dicere aliquem posse de summo pectore, nihil esse in iis verbis negocii. Idem libro quinto, capite primo, hoc prouerbio vsus est, de summo pectore, hoc est, verbis in præmeditatis & inconsultis. Homerus Iliad. lib. γ. scribit, Vlyssem ex intimis pectoris penetralibus verba deprompsisse:

Ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει.

Cato Censorius dicere solebat, authore Plutarcho: τὰ ῥήματα τοῖς μὲν ἕλλησιν ἀπὸ χειλέων, τοῖς δὲ ῥωμαίοις ἀπὸ καρδίας φέρεσθαι. Græcis quidem verba ex labiis, Romanis autem ab ipso corde proferri.

In montes offendere.

Augustinus de Ciuitate Dei lib. 8. cap. 16. Tanta enim homines impii cæcitate in montes quodammodo offendunt, resque oculos suos ferientes nolunt videre. In montes offendere dicuntur prouerbio, qui tam prodigiose cæcutiunt, vt non videant id quod sit & maximum & perinde apertissimum. Virgil. in 11. dixit:

Ante oculos interque manus sunt omnia vestras.

& Homerus de re compertissima, Odys. ο.

Χερσὶν ἀμφαφόωντο καὶ ὀφθαλμοῖσιν ὁρῶντο.

Et manibus contingunt, & oculis ipsis intuentur.

IOANNIS VLPII. Pulchra apud pueros simia.

Pulchra (inquit Galenus) semper apud pueros est simia: nos admonens illusionem esse ridiculam puerorum hoc animal illudentium. Poterit autem istud prouerbium quoque ad locum, secus iudicandi, commode transferri.

Roscius.

Festus Pompeius testatur à Roscio consummatissimo mimo, Roscios fuisse dictos, qui in arte sua essent perfecti. De Roscio Cic. libro primo de Oratore: Itaque hoc est iam diu consecutus, vt in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur. Idem in Bruto de claris Oratoribus. Et in scena esse Roscium intelligat. Idem in ii de Oratore: Soleo sæpe mirari eorum impudentiam, qui agunt in scena, gestum spectante Roscio: quis enim sese commouere potest, cuius ille vitia non videat? De Cicerone cum Roscio in exprimendis sententiis certante, meminit Macrobius.

Oculis clausis agere vel perstringere.

Dicuntur, qui indistincte & nullo iudicio agunt, & minime cernentes quid facere oporteat. Augustinus: Quæ tandem vis, nisi cæcitas & vanitas animi cogit hominem clausis (vt dicitur) oculis tanquam in alterum iacere, quod cum in eum fecerit, continuo redeat.

COGNATI. Ex vtroque latere.

Ex vno latere Vlpianus lib. tertio Pandect. tit. de Procuratoribus. Si status controuersiam ei faciat procurator, siue ex seruitute in libertatem aduersus eum quis litiget, siue ex libertate in seruitutem petat, debet cauere rem ratam dominum habiturum, & ita edicto scriptum est, vt ex vtroque latere quasi actor habeatur. Item Iustinianus in lege finali, libro Codicis quinto, tit. de curatore furiosi: Et iuris, inquit, authores ex vtroque latere magnum habuere certamen.

Album colorem ab atro non distinguit.

Modus loquendi familiaris hominibus nostri temporis. De eo dicitur, qui non corporis luminibus, sed animi caret, quique acumine ingenii aliqua in re non valet.

Quæ ignoramus, aspernuntur.

Laz. Bayfius: Fere fit vt facile aspernantur, quæ ignoramus. Vulgo sic dicitur: Scientia non habet inimicum præter ignorantem. Gallice, Science n' a ennemis, que les ignorans. Dixit Aristoteles: Nemo eorum quæ ignorant, bonus est iudex. Seneca epist. 92. Temeritas interim est, damnare quod nescias.

Ἐκλεκτικοί.

Ἐκλεκτικοὶ dicuntur vulgo, qui cum nulla habeant peculiaria dogmata, ex cæteris seligunt, quod optimum esse iudicant ac verissimum. De his meminit Laertius in procemio libri 1. his verbis: ἔτι δὲ πρὸ ὀλίγου ἐκλεκτική τις αἵρεσις εἰσήχθη ὑπὸ Ποτάμωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως ἐκλεξαμένου τὰ ἀρέσκοντα ἐξ ἑκάστης τῶν αἱρέσεων. Haud ita pridem, inquit ἐκλεκτικοὶ quædam secta à Potamone Alexandrino inuenta est, qui de singulis sectis, quæ sibi placuerunt, selegit. Talem & Cicero sæpe in suis libris profitetur. Horat. in epist. lib. 1. cum se nullius disciplinæ certum esse sectatorem demonstrat, philosophorum, sed ex omnibus se excerpere quod optimum videatur, his vtitur verbis:

> Nullius addictus iurare in verba magistri,
> Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes:
> Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor,
> Et mihi res, non me rebus submittere conor.

Huiuscemodi homines dicuntur etiam ἀναλογητικοί

Lapides in filum.

Vsurpauit Basilius ad nepotes cap. 6. cum iubet ad honestarum artium præscriptum, mores & studia nostra applicari & corrigi, perinde quasi lapides, iuxta Doricum prouerbium, ad filum vel Lesbiam regulam dirigentes: κατὰ, inquit, τὴν δωρικὴν παροιμίαν, τὸν λίθον ποτὶ τὴν σπάρτον ἄγοντας. Extat trochaicus apud Plutarchum in libro de Profectu eius sententiæ, πρὸς στάθμην πέτρον τίθεσθαι, μήτε πρὸς πέτρῳ στάθμην. id est, Lapis amussi est applicandus, non amussis ad petram.

Δίκην ζυγοῦ.

Hoc Pollucis ad Commodum Cæsarem dictum admodum vulgare, Libræ in morem, locum habet suum ac proprium: quando admonemus, vt res expendens ac librans examine, in neutram partem plus iusto propendeat, nec à recto deflectat. Eaque virtus principibus ac iudicibus aptissima & accommodatissima est, quorum vita omnis & actiones in omnium hominum commodis tuendis cernuntur potissimum. Qua si præditi sint, virtutum omnium facile principem consecuti sunt, qua & cæteros vincent, & seipsos.

Lychnus in Prytaneo.

Theocritus in Piscatoribus taxans iudicum Atheniensium auaritiam ac rapacitatem: Lychnum in Prytaneo, inquit, Asphalion semper prædam habere ferunt. Hoc est, venales habere sententias iudices: & sicut piscatores piscibus capiendis vnice intenti sunt, ita iudices vndecunque captant largitiones. Quid faciat aliquis miser piscator aliud, qui de nocte vigilat, nec facile dormire potest, quam vt de sua piscatione & præda cogitet: cum lychnus in Prytaneo id est, iudices Athenienses, semper prædam, largitiones & munera appetant? Hæc illis venatio, & captura piscium est. Cum igitur de præda sollicite cogitantem, somnus me tandem oppressisset, accidit vt, sicut canis de offa, sic ego de pisce aureo somniarem. Fuit enim in Prytaneo, quod Pausanias testatur in Atticis, πῦρ ἄσβεστον. id est, perennis ignis. Erat autem Prytaneum Atheniis domus publica, vbi benemeriti ciues sumptu publico alebantur: & conuenire seniores, atque iudicia exercere solebant: dictum quasi πυρὸς ταμεῖον, id est, granarium ciuitatis. Eum locum semper prædam habere, Asphalion ait. Fuit & in arce Athenis lichnus, teste eodem Pausania, ex auro à Callimacho ex arte fabrefactus, vt cum semel oleum infunderent, toto id anno sufficeret, neq; ante eundem diem anni completi aliud infundere opus erat, quamuis continuos dies ac noctes is lichnus arderet. [Hæc, nisi fallor, omnia collegit ex Vuinsemio.]

Magis spectandum quid liceat, quam quid expediat.

Allusio est ad Pauli dictum, quod habetur 1. Corinth. 6. & 10. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt, conducunt & conferunt, atque ædificant. Qui enim faciunt quicquid licet, hue cito delabuntur, vt faciant quod non licet. Nemo igitur quod suum est, duntaxat quærat, sed etiam quod est alterius. Nam boni viri partes sunt, alienis inseruire commodis, potius quam vtilitatis propriæ rationem habere: & nihil minus decet Christianum hominem, quam Aspendium: quod etiam vulgo dicitur agere citharœdum.

Ad aurem referre.

Hoc quoniam prouerbii speciem præ se gerit, non est prætereundum. Gellius lib. 2. cap. 17. ex Cicerone, de præpositionibus in & Con: Quibus in verbis eæ primæ literæ sunt in sapiente atque felice, productæ dicuntur, in cæteris vero omnibus breues, consule veritatem, reprehendet: refer ad aures, probabunt. Quære cur ita sit, dicent, probe se iuuari: voluptatem aurium morigerari debet oratio. Manifesta quidem suauitatis in his vocibus, inquit Gellius, de quibus Cicero locutus est. Referre igitur ad aures dicimus, cum consulimus super aliqua aures nostras. Moris autem erat apud Romanos, vt consules de re aliqua ad senatum referrent, & ii quibus senatum cogere licebat, dicebantur, quum rem in senatu agitandam, decernendamque proponebant, rogantes Senatorum sententias, ma... 2. in Catil. Reliquis autem de rebus constituendis, ma... agendis, iam ad senatum referemus, quē vocari videtis. Hinc ducta metaphora: Ad aurem referre.

Absque præiudicio.

Taurus philosophus apud Gellium libro secundo capit... que præiudicio, inquit, tu interea sede. hoc est, ea conditione, per hoc nihil decedat iuris filio tuo. Est enim præiudicium... grauamen, quod adferre possit præcedens iudicium. ff. de... l. sæpe. C. res inter alios acta. l. 1. Vlpianus in Pand. de... agnoscendis & alendis à parentibus. l. 5. § meminisse. Pr... um non fit veritati. Inde dicimus, præiudicari, pro damn... & sæpe in leguleiorum vulgus spargitur, absque præiudicio... libro sexto. Sine præiudicio dicimus causam liberis corp... animisque habitum etiam in quo te comitari solemus ... Verba sunt Amyntæ, causam dicentis. ac si diceret: Si ... lis causam diceremus, præiudicatum quodam modo videre... esse compertos & conuictos sceleris. Cum vero vinculis ... ptos non voluisti, significasti te liberum iudicium integrum ... spendere voluisse, quoad defensionem nostram audieris.

Ex cortice de nucleo sententiam ferre.

Aloysius Luisinus De compescendis animi affectibus li... cap. vltimo. Vulgus, inquit, & imperita multitudo videtur ... tice, necessario de nucleo quoque sententiam ferre, & qu... pus videt, talem etiam animum iudicare. Cum itaque duo ... sunt aliqua in re, quæcunque tandem ea sit, seu animi, seu ... externarum, & qui sapientum iudicio dignior est ob anim... chritudinem, qua nulla maior est, cogitur illi cedere, qui p... tiori corpore est ob vulgi fauorem, exteriorem tantum cu... mirantis, neque penitius potentis ex imbecillitate intelle... netrare: quis non videt apertos inuidiæ aculeos, dum dep... qui extollendus erat, dum extollitur qui deprimendus? In o... lici vulgi versatur hoc dictum: On ne cognoist pas le ... cercles. Nolite, inquit Christus Matth. 7. spectare frondes ... ticem. Hæc sæpe communia sunt agrestibus cum mitibus ... bribus cum pestiferis. fœtus gustatus indicat, qualis sit arbor ... gustus. Vide mox, Ex gustu iudicium.

Ex gustu iudicium.

Ex gustu enim iudicantur aquæ, quæ ad quid sint vsui. H... iam sæpe vulgo audire solemus. Hinc, gustare labris prim... genus hoc vitæ: apud Cicer. Idem ad Attic. Istum con... unī degustes. id est, cognoscere discas, fac eius periculum ... Cic. de nat. deor. lib. 2. Sed dum palato quid sit optimum ... cat Epicurus, cœli palatum (vt ait Ennius) non suspexit. E... ctibus autem egregiis solet etiam de bonitate arborum iud... ferri: Christo teste, & referentibus Euangelistis, Matth. ... 12. Luc. 6. Nam è fructu, inquit Christus, arbor cognoscitur ... autem suus cuique arbori peculiaris fœtus: qui sapore prod... cem. Arbor vere bona, & succum mitem gerens in radic... tis, edit bonos fructus. Hos qui vere præstat ipsa re, is dem... arbor bona. Hinc Seneca lib. 1. De clementia. capit. 1. P... patus tuus ad gustum exigitur. Veræ laudis gustum non ha... metaphorice Cic. 3. Phil. Vt quidam morbo aliquo & sens... pore suauitatem cibi non sentiunt: sic libidinosi, auari, faci... si, veræ laudis gustum non habent. De gustu cognoscere ... ματος γινώσκειν, hoc est, minima experientia iudicare. Vi... Ex cortice sententiam ferre.

Iudicium præceps, insani iudicis index.

Est Gallis vsitatum prouerbium: De fol iuge briefue se... quod Verinus sic expressit:

> Iudicium præceps, insani iudicis index.
> Omnia sunt longis discutienda moris.

Nec enim cito, nec temere iudicandum. Hinc Marius apud ... tarchum: Nequaquam tantum se in humeros suos impos... onus dixit, vti de re ita magna ante cognitionem sententiam ... ret. Græci autem προαποφαίνεσθαι εἰς πρᾶγμα dicunt: id est ... causa nondum cognita pronunciare. Salomon Prouerbio... capite 15. Qui quod nouit loquitur, iudex iustitiæ est. Iu... libro Digestorum 48. Sanctius enim est, impunitum relin... facinus nocentis, quam innocentem damnari. Thomas M... in Vtopia, siue de optimo reipub. statu, libro secundo, capite ... gistratibus. Senatui prospiciendum fuit, vt consulto potius ...

cito loqueretur. Demost. Philip. prima, οἱ ταχὺ καὶ τήμερον εἰπόντες, οὐ μάλιστα εἰς δέον λέγουσι. Qui subito & ex tempore consilium dant, non optime consulunt, πρὶν ἂν ἀκούσῃς, μὴ κρῖνε. Priusquam audias, ne iudica. Adhæc Bias Prionæus, duo maxime contraria consilio esse dicebat, iram & festinationem. Qui autem sententiam ferunt de re non plane cognita & comperta, præpropere pronunciare dicuntur. Galli dicunt: Sage est le iuge qui escoute, & qui tardiuge. Seneca De clementia lib. primo cap. 14. Prope enim est, inquit, vt libenter damnet, qui cito. Sic enim in iudicando criminosa est celeritas, atque vt ait Iuuenalis satyr. 6.

Nulla vnquam de morte hominis cunctatio longa est.

Cassiana iudicia.

Cassius fuit Romæ iudex seuerissimus: vnde Cassiana iudicia apud Cicer. pro Milone, Philip. 2. Idem in Verrem: Non quæro iudices Cassianos, veterem iudiciorum seueritatem non requiro. Idem: Dabis etiam illum, quem tu in cohorte tua Cassianum iudicem habebas, id est, maxime seuerum. Quod per ironiam dixit. Hic Cassius reorum scopulus dictus est: vt inquit Valerius.

Actio pro amico.

Ad similitudinem actionis pro socio, quæ datur socio bonorum cōtra socium, si quid perperam & subdole in communionem admisit, & quæ est à iure ciuili prodita: bonis moribus conuenit, vt actio pro amico detur contra amicum, si amicitiam prodidit aut destituit. Hæc autem non à prætore datur, nec apud iudicem intenditur, sed de hac iudicant æqui & boni in sermone, & eius opinio vilescit, qui amicitiæ ius prodidit. Socius enim cum socio agit, in id quod æquum & bonum est; socium socio præstare aut facere. Budæus Ruzæo: Ad idque actionem vt pro socio, sic pro amico intendere, quæ nulla iure ciuili prodita est. Alibi eidem Ruzæo: Cum actio vt pro socio iure ciuili, sic pro amico prodita sit moribus, &c. Idem Viui: Cum eo actione pro amico partim & sodali, partim verbis in æquum honestumque conceptis & præscriptis agere & experiri acriter desiisse, &c. Est etiam actio, cuius nomen est præscriptis verbis. Celsus iurisconf. Nam quum deficiunt, inquit, vulgaria atque vsitata actionum nomina, præscriptis verbis agendum est.

Qua de re agitur.

Quod τὸ κρινόμενον Græcis est, Latinis, Qua de re agitur, dicitur: id est, id quod maxime nunc in controuersia hac versatur, vel in summam quæstionem cadit; vt Iuuenal. dixit, & Cic. in Topicis Budæus Ruzæo: Cognosce qua de re agitur. Idem tertio De rerum fortuit. Apud quem qua de re agitur, in iudicium deducatur.

Arbitratu meo, tuo, suo.

Formula est Gallis hodie vulgatissima, ducta è priscis contractuum verbis. Proculus iurisconf. in tractatu de verb. oblig. Cum stipulatus sim à Proculo, si opus arbitratu meo ante calend. Iunias effectum non sit, pœnam, &c. Deinde subdit: Nec ad rem pertinere, quod aliquod tempus ante calendas Iunias fuit, quod stipulator non desiderauit, id ante calend. effici, & quo non est arbitratus vt fieret, quod fieri non poterat. Et paulo inferius: Quoniam mortuus (inquit) arbitrari non potuisset. Est enim arbitrari, constituere, modumque & rationem, quasique formam operis faciundi delineare & præscribere redemptori: quod lingua vernacula diuisare appellat. Redemptori autem locator dat opus faciendum, pacta mercede. Inde apud Comicos sæpe, Tuo arbitratu id fiat. id est, vt tu formam operis faciundi dederis. Budæus Draconi filio: Si mihi vitæ meæ rationem arbitrari liberum esset. Hoc est, vitæ agendæ conditionem optare liceret. Idem De contemptu rerum fortuitarum. Det id demum prouidentia mihi tandem, vt opus arbitratu domini factum sit, &c. Liuius: Crudelissima gens sua omnia suique arbitrii facere: Bud. eidem Draconi filio: Quare nisi & mandatorum meorum, & pollicitationis tuæ memor, acri intentione tibi institeris ipse, ac mihi opus effectum exhibueris, perfectumque & probatum arbitratu meo præstiteris. Formula est syngrapharia, præbere & præstare opus probatum arbitratu probi viri.

Pictor tabellis comprobatur editis.

Gregorius:

γραφεὺς διδάσκει τὸ πλέον τοῖς ἐντυχοῦσι

Id est:

Pictor tabellis comprobatur editis.

Mirum est autem, idem dictum hodie totidem verbis in ore omnium esse. Huic confinia quædam sunt & apud Græcos & apud Latinos: quibus adscribi poterit hoc Gallicum:

L'ouurage demonstre l'ouurier.

Ex re ipsa igitur iudicium fiat. Aliter:

A l'œuure on cognoist l'ouurier,

L'œuure l'ouurier descouure.

Inter pocula.

Quoniam homines inter epulas & pocula vere & constanter de rebus iudicare non possunt, nec est locus ad bene iudicandū idoneus, Gallis hæc vox protrita est, Inter pocula: cum rem nullius momenti denotant, ac temere pronunciatā. Cic. in Tuscul. Quid quod ne mente quidem recte vti possumus, multo cibo & potione completi, id est, saturi, & cibo potuque distenti. Corrumpitur autem animus hominis vino ciboque: itaque tunc expedite verū à falso distinguere non potest. Huc pertinent quæ scribit Horat. Serm. lib. 2. satyr. 2.

Discite non inter lances, mensasque niteteis,
Cum stupet insanis acies fulgoribus, & cum
Acclinis falsis animus, meliora recusat:
Verum hic impransi mecum disquirite. Cur hoc?
Dicam si potero. Male verum examinat omnis
Corruptus iudex. ——

Ad hæc Pers. satyr. 1.

——Ecce inter pocula quærunt
Romulidæ saturi; quid dia poemata narrent.

Sic Iuuenalis mulieres in conuiuio de poetis iudicium facientes ridet, satyra 6.

—— Quæ cum discumbere cœpit,
Committit vates & comparat, &c.

Vinum autem si copiosius haustum est, capur turbat, & mentem lædit, ingenium obruit, vigorem animi impedit, hominesq; quandoque suæ mentis efficit adeo impotentes, vt quicquid norint, expromant. Sunt tamen qui Persas æmulantes, existimant firmiora consilia esse, quæ inter vina à bene potis dantur, quam quæ à sobriis & ieiunis. vnde ab ipsis Persis abstemii à consilio reiiciuntur.

Peritis in sua arte credendum.

Ethnici dixerunt, peritis in sua arte credendum esse: &, Imperitos de artibus quas non didicerunt neque intelligunt, perinde iudicare, vt cæcos de coloribus. Et hæc etiam inter prouerbia celebrantur. Huc pertinet illud Ciceronis Tuscul. quæst. lib. 1. Sed hic quidem quamuis eruditus sit, hæc magistro concedat Aristoteli, canere ipse doceat.

Capite retrogradi.

Hoc prouerbio significamus eos, qui præpostero sunt iudicio, quique mendose, perperam, & male sentiunt. Lucretius lib. 4.

Qui capite ipse suo instituit vestigia retro.

Id est:

qui capite suo retro graditur.

De plano.

De plano simpliciter ac nude, & vere. Lucret. lib. 1. De rerum natura:

Hoc tibi de plano possum promittere Memmi.

Iurisconsulti dicunt, de plano cognoscere: id est, non solenniter pro tribunali, sed inter vias, vt veteres loquuntur.

Sub formula.

Formula pro lege & constitutione nonnunquam capitur. Cic. lib. 3. Officior. Nondum Aquilius protulerat de dolo malo formulas. Hinc sub formula iudicare, pro ad præscriptum summi iuris, quemadmodum iudices, qui ex legum præscripto pronunciant. Seneca De clementia lib. secundo capite septimo. Clemētia liberum arbitrium habet: non sub formula, sed ex æquo & bono iudicat. Marcel. titu. de pœnis, libro quadragesimooctauo. Respiciendum est iudicanti, ne quid aut durius aut remissius constituatur, quam causa deposcit. Nec enim aut seueritatis aut clementiæ gloria affectanda est, sed perpenso iudicio, prout quæque res expostulat, statuendum est. Quint. libr. quinto. Deprecatio rara admodum, & apud eos solos iudices, qui nulla certa forma pronunciandi tenentur. Cadere autem, vel excidere formula, est aliquid de conceptis formulæ verbis immutare. Erant enim iuris formulæ certis quibusdam verbis conceptæ: à quibus si quis vel minimum recessisset, cadebat causa: hoc est, amittebat causam. Quint. libro tertio. Neque ignoro, multa transferri: cum in omnibus fere causis, in quibus cecidisse quis formula dicitur, hæ sint quæstiones, &c. Sunt qui pro eodem accipiant, Cadere formula: &, Cadere causa. quibus sunt qui non facile assentiuntur, etiamsi vnum sequi solet ex altero. Nam qui formula cadebat, idem etiam cadebat causa. Quod & ipsum non obscure ostendit Quintil libr. septimo, quum ait: Est enim certa seruitus, ad certa se verba astringendi. idque faciendum, in lib. Cicer. De orat. vetat M. Antonius. Nam est etiam periculosum, quum si vno verbo sit erratum, tota causa cecidisse videamur. Seneca libr. secundo, capite tertio. De clementia: Plura proponere est tutius, ne vna definitio parum rem comprehendat, &, vt ita dicam, formula excidat. id est, lege illa formali, quam dialectici in definitione exigunt.

Nemo innocens, si accusasse sufficit.

Hoc Iuliani sapienter ex tempore dictum, etiam in prouerbium abiit: Ecquis tandem innocens erit, si accusasse sufficiet? Refertur à Marcellino, libro decimooctauo, vbi Cephedius orator Numerii prouinciæ Narbonensis rectoris innocentiam acerrime oppugnans, exclamat: Neminem quenquam nocentem fore, si inficiari sufficeret. Plutarchus de Iside: In Creta, inquit, Iouis fuit statua, auribus mutila. quo symbolo innuere voluit artifex,

principem non debere alicui aures ſuas mancipio dare. Non alienum hinc eſt Alexandri Macedonis factum, altera manu appoſita aurem obſtruentis, vt reo ſeruaretur integra.

Cuius monetæ ſit, vel ab ipſis notis agnoſcitur.

Lucian. in Cataplo, ſiue tyranno: Principio quamuis in accuſando ne verbis quidem opus fuiſſet, quandoquidem cuius monetæ ſit, vel ab ipſis notis agnoſcere potes: tamen quo res fiat ſole clarior, & ipſe tibi virum detegere, ſermoneque depingere conabor. Et Plato in Hippia maiore. Ex eius moribus coniecturam facies.

Audi vtramque partem, & recte iudica.

Ficinus in Philebum: Conſidera quam tutelam ſuſcipias, neque temere ad diſputationem properes. Imo audi vtriuſque ſententiam prius, & eam quæ tibi recta ratione examinanti probabilior apparet, accipe defendendam. Plato in Hippia maiore: Tu me incognita cauſa verberabis? Cicero apud Marcellinum libr. 19. in fin. Cum parcere vel lædere potuiſſem ignoſcendi quærebam cauſas, non puniendi occaſiones: quod iudicis lenti & conſiderati eſt proprium.

Ægrotanti omnia amara.

Ægrotanti amara videntur quæ guſtat, & ſunt: bene valenti contraria ſunt, atque videntur. Quoties vinum ſanus bibo, ſuaue & dulce mihi videtur. In Sophiſta: Medici namque tradunt, ſalubribus epulis non prius nutriri corpus, quam impedimenta pellantur.

Iudex lentus & conſideratus ſit.

Cicero apud Marcellinum libr. 19. in fine: Cum parcere vel lædere potuiſſem, ignoſcendi quærebam cauſas, non puniendi occaſiones, quod iudicis lenti & conſiderati eſt proprium. Ante Audi vtramque partem &c. Idem apud Non. in dictione, Lentum: Qui cum publicas iniurias lente tuliſſet, ſuam non tulit. Nec cito quidem, nec temere iudicandum. Michael Verinus:

Iudicium præceps, inſani iudicis index:
Omnia ſunt longis diſcutienda moris.

GVIL. GENTII. *Leuato velo de cauſa cognoſcere.*

Schemate hoc vtuntur Impp. in cap. 5. C. de naufra. lib. 11. De ſubmerſis, inquiunt, nauibus decernimus, vt leuato velo iſtæ cauſæ cognoſcantur. hoc eſt ſummatim. Eadem figura, quæ, De plano cognoſcere.

I V S T I T I Æ.

ERASMI. *Iuſtitia in ſe virtutem complectitur omnem.*

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή 'στιν.

Id eſt:

Iuſtitia in ſe virtutem complectitur omnem.

Ariſtoteles cum alias, tum libro Moralium Nicomachiorum 5. verſum hunc vt prouerbialem refert. Extat autem in elegiis Theognidis. Chæremon bonorum omnium ſummum prudentiæ tribuit. Cuius hic verſiculus citatur à Græcis:

Ὁ γὰρ φρονῶν εὖ, πάντα συλλαβὼν ἔχει.

Id eſt:

Cuncta vniuerſim, qui ſapit recte, obtinet.

Et Socrates putauit omnes virtutes eſſe ſcientiam. id Ariſtoteles ita diſcutit, vt fateatur eſſe verum, nullam virtutem eſſe abſque prudentia. neget tamen omnem virtutem eſſe prudentiam, quum ſint habitus diſtincti. Sed Iuſtitia frequenter accipitur non pro ſpecie, ſed pro genere: quemadmodum & in ſacris literis Iuſtus dicitur, qui caret omni vitio.

Exigua res eſt ipſa iuſtitia.

Ariſtoteles lib. Rhetorices 1. Διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ, μικρὸν εἶναι. id eſt: Vnde etiam aiunt, ipſam iuſticiam, exiguum quiddam eſſe. Quo prouerbio ſignificabant, non multum afferre momenti, ſi probus ſis, niſi talis etiam habearis: & opinionem longe plus valere, quam rem ipſam. At quanto melius Æſchylus in tragœdia, cui titulus, ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις, de Amphiarao:

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος ἀλλ' εἶναι θέλει,
Βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενὸς καρπούμενος.

Id eſt:

Neque enim videri, at eſſe vir cupit optimus,
Mentis profundæ ſegetæ perfruens bona.

Rectius Socrates, admonens, vt talis quiſque ſit, qualis haberi velit. Modeſtius Euripides in Oreſte, probans opinionem, vbi res ipſa non adeſt, tanquam optimo proximam:

Κρεῖσσον δὲ τὸ δοκεῖν κἂν ἀληθείας ἀπῇ.

Id eſt:

Res ipſa vt abſit, optima eſt opinio.

Itidem Terentius in Adelphis: Si tibi iſtuc re ipſa non dolet, at ſimulare certe eſt hominis.

Trutina iuſtius.

Δικαιότερον σαχάνης, id eſt, Iuſtius trutina. Doricum prouerbium de iis, qui inſigni incorruptaque ſunt æquitate. Dores enim τὴν τρυτάνην, id eſt Trutinam, σαχάνην, vocant. Eſt autem id libræ genus, quo vel minutiſſimum ponderis momentum ſentitur, dignoſciturque. Latini quoque exactam æqualitatem Æquilibrium appellant. Vnde & Æqua lance fieri dicitur, quod pari iure fit, citra perſonarum reſpectum. Ita Modeſtinus Pandect. lib. 42. titulo De re iudicata. Quod & in perſona mulieris æqua lance ſeruari æquitatis ſuggerit ratio. Item Iuſtinianus Cod. 5. titulo De naturalibus liberis. Quapropter ſancimus in huiuſmodi caſibus omneis liberos, ſiue ante dotalia inſtrumenta ædita ſunt, ſiue poſt ea, vna eademque lance trutinari. Ad ſimili figura dixit Nicharchus in Epigrammate:

Γέγονεν δ' ὀρθότερος κανόνος.

Id eſt:

Rectior eſt factus regula quam vlla ſiet.

Iuſtitiæ oculus.

Δίκης ὀφθαλμός, id eſt, Iuſtitiæ oculus, dicitur ſincerus & incorruptus iudex, aut ipſum etiam iudicium. Adagii meminit Suidas. Sumptū apparet ex illa Chryſippi deſcriptione apud Aulum Gellium libro 14. cap. 4. in qua iuſtitiæ oculos tribuit acreis, rectos atque immotos: quod eum qui recte ſit iudicaturus, non oporteat huc aut illuc ab honeſto oculos deflectere. Celebratur hic ſenarius prouerbialis:

Ἔστιν δίκης ὀφθαλμὸς ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ.

Id eſt:

Eſt oculus æquitatis omnia intuens.

Iuſtitia iuſtior.

Δίκης δικαιότερος, id eſt, Iuſtitia iuſtior. Prouerbialis hyperbole de vehementer integris & incorruptis. Veteres enim iuſticiam deam faciebant: cuius imaginem eleganter, vt modo dixi, depinxit Chryſippus apud Aulum Gellium.

Maras.

Μάρας, id eſt, Maras. Hoc nomine ferunt fuiſſe quempiam apud Berœam Syriæ ciuitatem, ditiſſimum quidem illum, verum nihilominus humanum & officioſum in omneis, tum ciues, tum hoſpites. Vnde vulgo receptum, vt id vocabuli tribueretur viris, qui ad multorum vtilitatem nati viderentur. De hoc longiuſcula narratur fabula in Græcorum Collectaneis. ſed mihi ſat viſum eſt attigiſſe, ne male collocarem operam. Nam neſcio quo pacto prouerbium adulterinum & ſuppoſititium eſſe videtur. Si quem tenet cognoſcendi libido, extat opus, quod Aldus abſolutis iam adagiis meis excudit.

Bocchyris.

Βάκχυρις, ſeu Βόκχυρις, nam vtrunque reperio. Plutarchus in vita Demetrii, Bocchorem vocat: indicans, exactum iudicium Βοκχόρεως κρίσιν appellari ſolere. Rex quidam fuit Ægyptiorum, adeo notæ & incorruptæ in iudicandis litibus iuſticiæ, vt vulgo ſi quem magnopere iuſtum & integrum ſignificare vellent, Bocchyrim appellarent: perinde quaſi Rhadamanthum dicas, aut Minoem. Plutarchus in commentario, De vitioſa taciturnitate, teſtatur fabulam de hoc iactatam fuiſſe, quod cum eſſet natura grauis & auſterus, Iſis illi aſpidem immittere ſolita ſit, quæ capiti circumuoluta, ſuperne hominem inumbraret, vt oſtento territus recte iudicaret. Adagium refertur à Suida. Dici poteſt & de iis, qui non temere de re quapiam pronunciant. Negant enim hunc regem ſolere ſententiam ferre, niſi de cauſa iam comperta, & certis argumentis deprehenſa: & tamen huius Bocchoris iudicium quoddam reprehenſum fuit à meretrice Lamia. Adoleſcens quidam in Ægypto deperibat amore Theonidis meretriculæ. Interim euenit, vt adoleſcens noctu ſomniaret ſe rem habere cum Theonide. Ea illa pro nocte mercedem ingentem poſtulabat. Illa viſo liberatus eſt ab amore, deſiitque ſcorto moleſtus eſſe. vbi factum reſciuit, appellat adoleſcentem, petit pactam mercedem. Quum non conueniret, itum eſt ad iudicem Bocchorem. Is cauſa cognita pronunciat, vt adoleſcens tantum pecuniæ adferret in vaſculo, quantum illa poſtulaſſet, eamque præſente ac inſpectante Theonide, huc illucque manu tenens volueret, & illa interim hæreret vmbræ, quaſi recte ſomnium vmbra penſaretur. At hoc iudicium vt iniquum reprehendit Lamia meretrix: Per ſomnium, inquit, adoleſcens amore coitus liberatus eſt. at vmbra Theonidem non liberauit amore pecuniæ. Hæc Plutarchus in vita Demetrii.

Rhadamantheum iudicium.

Ῥαδαμάνθυος κρίσις, id eſt, Rhadamanthi iudicium. De incorrupte iudicantibus. Rhadamanthus enim manium iudex, neque muneribus, neque gratia deflectitur, quo minus ſeuere iudicet. Accommodari poterit ad mortis neceſſitatem, maximis pariter ac minimis ex æquo communem. Iuxta illud Æſchyli apud Ariſtophanem in Ranis:

Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ.

Id eſt:

Id eſt:
Vna è deis Mors nulla captat munera.
Item Horatius:
Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas,
Regumque turreis.
Item alibi:
Non ſi trecentis, quotquot eunt dies,
Amice places illachrymabilem
Plutona tauris.
Item Pindarus in Nemeis:
Ἀλλὰ κοινὸν γὰρ ἔρχεται
Κῦμ᾽ ἀίδαο, πέσε δὲ ἀδόκητον
Καὶ δοκέοντα.
Id eſt:
Fluctus enim Orci communiter accidit: obruitque tum opinantem, tum inopinum. hoc eſt, & iuuenem & ſenem: aut pariter & nobilem & obſcurum. Bifariam enim interpretatiue ἀδόκητον καὶ δοκέοντα. Item in Olympiacis.
Βουλαῖς ἐν ὀρθαῖς ῥαδαμάνθυος.
Id eſt:
Rectis Rhadamanthi decretis.
Item alibi demonſtrans vnum Rhadamanthum nec aſſentari cuipiam, nec quicquam ad gratiam facere: ὁ δὲ ῥαδάμανθυς εὖ πέπραγεν, ὅτι φρενῶν ἔλαχε καρπὸν ἀμώμητον, οὐδ᾽ ἀπάταισι θυμὸν τέρπεται ἔνδοθεν. id eſt, Fortunatus Rhadamanthus, qui fructum iudicii ſortitus eſt inculpatum, neque impoſturis intus in animo delectatur. Vſurpat & Plato lib. de legibus 12.

Orphica vita.

Ὀρφικὸν βίον, id eſt, Orphicam vitam Plato libro De legibus 6. dixit vitam innoxiam, & a luxu ſanguinolentiſque dapibus puram. Huiuſmodi ſiquidem vitæ rationem Orpheus inſtituiſſe videtur, vt non ſolum ſanguine pecudum non inquinarent aras deorum, verum ne veſci quidem vllius animantis carnibus ſuſtinerent, ſed libis ac frugibus melle conſperſis ſacra facerent, nec aliis ipſi veſcerentur. Platonis verba ſunt hæc: ἀλλ᾽ ὀρφικοί τινες λεγόμενοι βίοι ἐγένοντο ἡμῶν τοῖς τότε. id eſt, Sed Orphica quædam, vt dicitur, vita tũ erat veſtris illo ſeculo. Videtur Orpheus hoc conatus apud Thraces, quod Pythagoras tentauit apud Ionios, Numa apud Romanos.

Virtus ſimplex.

Dubitari poſſit, vtrum verſus ſit vulgo iactatus, quem vt omnibus notiſſimum citra nomenclaturam retulerit Ethicorum 2. Ariſtoteles, an imprudentia exciderit verſus pentameter. Differens enim è ſententia Pythagoræ, errorem eſſe infinitum, virtutem finitam, quemadmodum in nemore mille modis aberratur à recta vita, quum ea ſit vnica: eoque vitium eſſe in procliui, virtutem in arduo, quemadmodum facile eſt à ſcopo aberrare, ſed ſcopum attingere difficile eſt: ſubiungit,
Ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί.
Id eſt:
Eſt ſimplex virtus, omnigenum vitium.

Eadem penſari trutina.

Eadem penſari trutina: id eſt, eadem lege. Horatius in Sermonibus:
—Hac lege in trutina ponetur eadem
Idem in Epiſtolis:
—Romani penſantur eadem
Scriptores trutina.—
Conuenit cum illa Iureconſultorum regula: Patere legem, quam ipſe tuleris. Sine vt eo pacto tecum agatur, quo tu cum aliis egeris. Perſius:
—Examenque improbum in illa
Caſtiges trutina.—
Huic ſimillimum, Ad eandem exigere regulam ἴσῳ σταθμῷ. id eſt, æquali trutina, ſiue lance. Plutarch. ἀλλ᾽ ἴσῳ σταθμῷ πᾶσιν ἡ κακία προσβριθὴς μολυβδὶς ὥστε δίκτυον κατέσπασεν. id eſt, Sed æqua lance omnibus addita malitia ceu plumbum rete detraxit.

Rhamnuſius.

Ῥαμνούσιος, id eſt, Rhamnuſius. Eudemus in dictionibus rhetoricis admonet, id cognominis olim ceu prouerbio additum ſapientibus ac moderatis viris. Nec explicat adagii rationem. Vnde coniectare licet, vel ab eius gentis morib. dictum, vel à dea Rhamnuſia, quæ modum in omni negocio docet adhibendum. quemadmodum alias fuſius à nobis oſtenſum eſt.

Prienenſis iuſticia.

Πριηνίη δίκη, id eſt, Prienenſis iuſticia. Suidas oſtendit conuenire, cum ſignificamus, aliquem in iudicando primum excellere. A Biante Prienenſi ſumptum: cuius integritas in iudicandis agendiſque cauſis in prouerbium abiit, vt dicatur, δικάζεσθαι βίαντος τοῦ πριηνέως κρείσσων, id eſt, in iudicando præſtantior Biante Prienenſi. Citatur ex Hipponacte iambographo, à Strabone libro geographias 14. & in vita Biantis à Diogene Laertio, etiam Demodici Lerii trochaicus:
Εἰ τύχῃς κρίνων, δίκαζε τὴν πριηνίην δίκην.
Id eſt:
Si quam agas cauſam, Prienes fac vti tum more agas.
Hipponactis Scazon ſic habet:
Αἴκα δικάζευ βίαντος τοῦ πριηνέως κρεῖσσον.
Id eſt:
Si qua iudicas, Biantem fac Prieneum vincas.

Rectam ingredi viam.

Τὴν ὀρθὴν βαδίζειν ὁδόν, id eſt, Rectam ambulare viam dicitur, qui nuſquam deflectit ab honeſto. Ariſtid. in Pericle: ὥς τε βαδίζειν τεταγμένα καὶ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν κατὰ τὴν παροιμίαν. id eſt, Vt ordine incedatur, & recta ſeruetur via, iuxta prouerbium. Philon de humanitate: ὁδὸν γὰρ οἷα λεωφόρον ἄγουσαν ἐφ᾽ ὁσιότητα ταύτην ἠπίστατο. id eſt, Viam enim publicam, quæ ad æquitatem duceret, didicerat hanc Plautus in Caſſina: Nunc ego pol in rectam redii ſemitam. Item paulo poſt: Sciens de via in ſemitam regredere. Iubet autem ancilla, vt qui imprudens verum effutiuerat, redeat ad ſimulationem quam inſtituerat.

Dum clauum rectum teneam.

Dum clauum rectum teneam: id eſt, dum meo fungar officio. Significat autem, non imputandum euentum parum proſperum artifici, modo is præſtiterit quod artis eſt. Quintilianus libro ſecundo Inſtitutionum, prouerbiale fuiſſe demonſtrat: Nam & gubernator, inquiens, vult ſalua naue in portum peruenire: ſi tamen tempeſtate fuerit abreptus, non ideo minus erit gubernator, dicetque notum illud:
Dum clauum rectum teneam.
Videtur hemiſtichium è poeta quopiam ſumptum. Nonnulli citant ex Ennio:
Dum clauum rectum teneam, nauimque gubernem.
Huc alluſit M. Tullius libr. Epiſt. famil. 12. Vna nauis eſt iam bonorum omnium, quam quidem nos damus operam vt rectam teneamus: vtinam proſpero curſu. Sed quicunque venti erunt, ars noſtra certe non aberit. Itidem Pindarus Pythiorum hymno primo, νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ στρατόν, id eſt: Guberna iuſto clauo exercitum.

Ad amuſſim applica lapidem, non ad lapidem amuſſim.

Plutarchus in commentariolo, cui titulus, Quo pacto quis intelligere poſſit ſe profeciſſe, trochaicum hunc prouerbialem refert:
Πρὸς στάθμην πέτρον τίθεσθαι, μή τι πρὸς πέτρῳ στάθμην.
Id eſt:
Lapis amuſſi eſt applicandus, non amuſſis ad petram.
Admonet, vitam ad leges eſſe corrigendam, non contra leges ad mores noſtros trahendas eſſe: vt id faciamus, quod honeſtum ſit: non id rectum exiſtimemus, quod facimus. De Leſbia regula retulimus alibi.

Nemo moueto lineam.

Μὴ κίνει γραμμήν, id eſt, Ne moue lineam. Pindaricorum hymnorum enarrator exponens eum locum: οὕτω δ᾽ ἔδωκεν λίβυς ἁρμόζων κόρᾳ νυμφίον ἄνδρα, ποτὶ γραμμᾷ μὲν αὐτὰν στᾶσε. (loquitur autem de Antæo, qui iuuenibus deſponſam filiam extrema ſtatuerit linea, vt qui primus ad eam curſu perueniſſet, is vxorem abduceret domum:) recenſet huiuſmodi prouerbium, μὴ κίνει γραμμήν: id eſt, Ne moueris lineam. Idque translatum exiſtimat a more veterum, qui metam ducta linea ſignabant, in qua præmium propoſitum erat quod auferret victor. Ducebatur autẽ & altera linea pro carceribus, quemadmodum alibi diximus: vnde curſus erat initium. Igitur vtraque linea prouerbii miniſtrauit occaſionem, ἀπὸ γραμμῆς, id eſt, ab ipſo initio, & μὴ κίνει γραμμήν, id eſt, Ne moueas metam. Significat autem, non eſſe mutandas leges, neque prætereundos fines rerum præſcriptos. Huc peculiarius pertinet Theocriticum illud ἐν βουκολιάσταις.
Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον.
Id eſt:
Atque à lineola lapidem mouet.--
Alludit ad flumen Galatheæ, ſaxum aliquod ab extrema ripa ſecum auferens. Eſt & Sacra linea in teſſerarum luſu de qua dictum eſt alias.

Ex æquo partire.

Ἐξ ἴσου δίδου πᾶσιν, id eſt, Ex æquo da omnibus. Translatum ab iis, qui conuiuium aut hæreditatem partiuntur. Quadrabit in iudicem, aut principem, quem oportet æquabile ius reddere.

Æqualitas haud parit bellum.

Ἴσα πόλεμον οὐ ποιεῖ, id eſt, Æqualitas bellum haud parit. Æqualitate continetur concordia. Inæqualitas diſcordiarum eſt mater. Eſt Solonis apophthegma, quemadmodum ſcribit Plutarchus in huius vita. admonens dictum hoc fuiſſe vulgo celebre, τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ.

Quæ non poſuiſti, ne tollas.

Ἃ μὴ κατέθου, μὴ ἀνέλῃ, id eſt, Quæ non depoſuiſti, ne ſuſtollas. Citatur à Platone libro De legibus 11. tanquam ex poeta quopiam. Laertius refert inter Solonis leges: ſentiens opinor de termi-

nis agrorum non mouendis, quos maiores fixissent. Conuenit in furaces, & in eos qui repetunt quod non crediderunt: item qui sibi postulant acceptum ferri, quod non præstiterunt.

A sacris abstinendæ manus.

Vulgo quoque creditum est, fatum instare ei, qui sacris rebus' ac Deo dicatis manus iniecerit, aut qui pios homines, aut certe fungentes sacris ministeriis, oppugnarit: veluti pontificem Romanum, episcopos, abbates, etiam si parum fuerint piis moribus. Id propemodum iam olim dictum est ab Homero Iliad. ρ.

Ὁππότ' ἀνὴρ ἐθέλει πρὸς δαίμονα φωτὶ μάχεσθαι,
Ὅν κε θεὸς τιμᾷ, τάχα οἱ μέγα πῆμα κυλίσθη.

Id est:

Cum diuo certare viro simulatque cupit quis,
Cuique Deus bene vult, malum huic breui imminet ingens.

Nemo quenquam ire prohibet publica via.

Prouerbii speciem habet & illud Plautinum ex Curcullione: Nemo ire quenquam prohibet publica via. Quo significant, rerum communium æqualem omnibus vsum esse: neque cuiquam vertendum vitio, quod ius publicum concedit. Plautus ad sensum turpiculum deflexit, nempe ad vsum scorti publicitus prostantis. Videtur autem effictum ad imitationem Pythagorici symboli iubentis τῆς λεωφόρου βαδίζειν, id est, Publicam ingredi viam: aut cõtra, τῆς λεωφόρου μὴ βαδίζειν. Quo quidem mihi respexisse videtur Flaccus in Arte poetica, quum ait:

Publica materies priuari iuris erit, si
Nec circa vilem patulumque moraberis orbem:
Nec verbum verbo curabis reddere. —

Zaleuci lex.

Ζαλεύκου νόμος, id est, Zaleuci lex. De edicto mandatoque plus satis rigido, parúmque humano dicebatur. Zaleucus quidam Locrensibus iis, qui vocantur Epizephyrii, leges tulit acerbiores: quales feruntur & Draconis fuisse leges apud Athenienses, vere Draconis vt ille dixit, non hominis. Non dissimile illis, Manliana imperia: &, Phalaridis imperium. Meminit historiæ Valerius Max. libr. 6. cap. 5. Etenim quum filius Zaleuci secundum ius ab eo constitutum ob crimen adulterii vtroque oculo carere deberet, ac tota ciuitas in honorem patris pœnam adulescenti remitteret, repugnauit aliquandiu: postremo populi victus precibus suo prius, deinde filii oculo eruto, salua lege, supplicii modum temperauit.

Dat veniam coruis, vexat censura columbas.

Non tam ouum ouo simile, quam illud prouerbii speciem præ se fert, quod est apud Iuuenalem:

Dat veniam coruis vexat censura columbas.

Pœna legum exercetur in humiles quospiam, & à quibus ob ingenii mansuetudinem aliquid emolumenti potest auferri. Rapacibus ignoscitur. Sumptum est ab apophthegmate Anacharsidis, qui hoc dicto elusit studium Solonis in conscribendis legibus, quemadmodum refert Plutarchus in vita Solonis: ὃς τοὺς νόμους τοῖς ἀραχνίοις ὁμοίους ἔφασκεν. καὶ γὰρ ἐκεῖνους ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ τι μικρὸν καὶ ἀσθενὲς στέγειν· ἐὰν δὲ μεῖζον, διακόψαν οἴχεται. id est. Leges aranearum telis adsimiles dicebat, propterea quod in illas si quid leuius, aut imbecillum incurrerit, hæret: sin maius aliquid dissecat ac fugit. Ad eandem pertinet sententiam, quod in Phormione ait Terentius:

Quia non rete accipitri tenditur, neque miluio,
Qui male faciunt nobis: illis qui nihil faciunt, tenditur.
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.

Vrbanus nihil æqui cogitat.

Οὐδὲν φρονεῖ δίκαιον ἀνὴρ ἀστικός.

Id est:

Vrbanus æqui nil, bonive cogitat.

Admonet, rusticam vitam innocentiorem esse, vt quæ sola cum solis habeat commercia terris. Contra, qui degunt in vrbibus, propter contagia negociorum & hominum, astutiores euadere: vnde & astuti, παρὰ τὸ ἄστυ dicti putantur. Potest & huc accommodari parœmia, quod eximiæ morum ciuilitati & vrbanæ blandiloquentiæ fere comes esse solet astutia Contra qui moribus sunt subagrestibus, iis plerunque est fides certior, animusque sincerior. Versus est senarius, sed deprauatus. Et Terentianus Demea ait, In astu aliud ex alio venire malum.

Quod aliis vitio vertas, ipse ne feceris.

Quod damnaturus sis in aliis, in te ne admiseris. Ad id faciet illud Iliados ψ.

Καὶ δ' ἄλλῳ νεμεσᾶτον ὅς τις τοιαῦτά γε ῥέζοι.
Imo adeo si quisquam alius patrare pararet
Tale aliquid, damnaretis, vitioque daretis.

COGNATI.

Omnia iudicia absolutoria esse.

Hoc dictum videtur prouerbialiter posse eo trahi, vt significemus, pœnitenti esse parcendum, etiamsi res non sit omnino integra. Nam si quis reus post litem contestatam obtulerit actori quod petiisset, eive satisfecerit, absoluendum esse Iustinianus sanxit § fin. Inst. de perpet. & tempor. act. Quoniam vulgo solet dici, omnia iudicia absolutoria esse. Plautus in Pseu. videtur non absimile quoddam dictum alio vertisse, apud quem sunt hæc carmina:

Si fatere. P S, δικεῖτο, ἵνα κ' αὐτὸ ἐρρύενα
Si fatetur, dixit, Callipho dudum tibi.

Significant illa verba, iudicetur, vt & idem absoluatur. videturque prouerbiale esse carmen, de his qui securi accusationis iudicium subeunt Non absimile illi quod etiamnum inter Græcanicas sententias extat: κατηγορεῖν οὐκ ἔστι καὶ κρίνειν ὁμοῦ. nisi quod hoc potest simpliciter accipi, eundem accusatorem & iudicem esse non oportere. [Locus hic Plauti quem Gilbertus adducit, maculosissimus est: Græca enim à sciolis quibusdam, vt ἐπ' ἄκρων γλώσσῃ ἦλθον interiecta sunt. eam ob causam Camerarius, vir nostra ætate vt doctissimus, sic & diligentissimus, lacunam reliquit addita nota, cum tamen de vestigiis sui veteris lib. eam sic expleri posse annotet:

SI. Ita, quas meo gnato des, qui amicam liberet.
Fateri δεῖ ἐ τοῦτο καὶ P S. καὶ τοῦτο ναί.
CA. Fatetur. SI. dixin' Callipho dudum tibi.]

Publica priuatis potiora.

Valerius Maximus libro 2. cap. 1. Publica instituta priuata pietate potiora sunt, Vbi & Q. Fabii, eiusque filii ad hanc sententiam spectans memorabile exemplum proponit. Idipsum & Erasmus ex Plutarcho in apophthegm. Huc respicit Hermogenianus lib. Pandect. 36. tit. ad senatusconsf. Trebell, capite decimoquarto, cum inquit: Nam quod ad ius publicum attinet, non sequitur ius potestatis, &c. Vlpianus lib. 26. Pandect. titul de administr. &c. cap. 5. Et est vera ista sententia: Nemo enim ius publicum remittere potest huiusmodi cautionibus, aut mutare formam antiquitus constitutam, &c. Vnde & pupillorum causam communem omnium causam appellat Cicero, actione tertia in Verrem.

Rex Iupiter omnibus idem.

Huius etiam hemistichii vsus frequens est, cum Deum sua æquitate exitum cuiusque rei permissurum fatis, neutrarumque partium studia secuturum denotamus.

Ad denarium siue quadrantem soluere.

Ad denarium soluere dicunt prouerbialiter Latini, pro plane omnia soluere. Quod Galli ita exprimunt: A vn denier pres. Cui non dissimile illud Christi, Matth. 5. vltimum quadrantem soluere seu reddere, ἔσχατον κοδράντην. Quod est, summo iure exigi à debitore, nihil vel de sorte vel de vsura remittente. Fortunatus de extremo iudicio:

Cogentur minimi quadrantem soluere nummi.

Prud. Ham.

— Cunctaque exacturus ad vsque
Quadrantem minimum. —

Sedul. 11.

Donec cuncta breuem reddamus ad vsque quadrantem.

Iuuencus lib. 1. sententiam reddidit:

Vltima quam minimi reddatur portio nummi.

Est autem quadrans, pars assis quarta, numulus æneus, non magni precii. Galli vocant, quart: alii Liard. Quadrantarii dicebantur balneatores, quibus talis numus numerabatur: Quadrantariæ item mulieres meretrices quasi vilissimæ, vt Clytæmnestra & Clodia, à Cæcilio poeta & Cicerone. Vide post, Quadrantaria.

Salua conscientia.

Idem in prologo libri 4. Naturalium quæstionum: Nullum verbum mihi, quod non salua conscientia procederet, excussum est. Admonet prouerbium, ne numinis reuerentiam violemus vllius rei gratia. Non dissimile est hoc à magnis celebratum autoribus: Vsque ad aras amicus.

Cedo quemuis arbitrum.

Cessit in prouerbium hæc Iurisconsultorum vsitatissima & elegans locutio, qua significamus: Alioquin per me licet vt iudicem adeamus; & in arbitrum quem voles compromittamus, etiam quidem qui inter diuos relati sunt. Sic Terent. Postremo aut desine, aut cedo quemuis arbitrum. Ac si diceret: Vincam quocunque iudice eorum, qui harum rerũ consultissimi fuerunt. Terentianum prouerbium Græce sic dici potest, φέρε δή, ὃν ἂν θέλῃς, τοῦτον ἐπιτρέπω· τὸν ἐγὼ δικαστήν. id est, ᾧ τινι ἂν δοκῇ σοι; Hunc ad iudicem ... Dicitur etiam: Fero tibi quemuis iudicem, id est, hac de re cuiuscunque iudicio acquiescam. Cic. pro Roscio Comœdo: Quem ego si ferrem iudicem, refugere non deberet: cum testem producat...

ducam, reprehendere audebit. Liuius in 8. ab vrb. con. Prouoco ad populum, eumque tibi fugienti senatus iudicium, iudicem fero. Græce καθίζειν δικαστὴν dicitur à Demosthene & Galeno. Bud. Ruzeo: Cedo quemuis arbitrum eorum, qui consultissime de iure gentium humanoque responsitarunt. Apud Græcos: ἐπιτρέπω σοι δίαιταν. id est, Committo tibi arbitrium, sumo te arbitrum. ἐπιτρέπομαι τὴν δίαιταν, Arbitrium accipio mihi commissum. Dicitur enim etiam, ἐπιτρέπομαι ἐπιτροπήν. Lucian. ἐν θεῶν κρίσει, οὐδ' ἡμεῖς, ὦ Ἀφροδίτη, δεδίαμεν, οὐδ' ἂν ὁ Ἄρης ὅσος ἐπιτροπῇ τὴν δίαιταν. Nec nos, bella Venus, nostræ formæ metuimus: ne quidem si ad tuum Martem huius arbitrium causæ deferretur.

Suum seruare.

Suum seruare, Gallis est quod Græcis κομίζεσθαι τὸ ἑαυτοῦ δίκαιον, id est, auferre quod suum sit: quod nihil deperdere est. Verbum est etiam Iurisconsultis vsitatum. Budæus Ludouico Ruzeo: Quod si summo iure vti nunc institeris, tuumque (vt ita dicam) insolitata tibi frugalitate seruare, &c. Sunt qui sic efferunt: Rem tuam custodi, alienam dimittere noli. Qui sua quærunt, etiam Corui dicuntur in literis sacris.

Aliis ne feceris, quod tibi fieri non vis.

Hæc sententia omnium ore teritur, & est quidem satis perspicua. Greg. Theolog. lib. 2. Sentent.

> Οἷα πρὸς ἄλλου μὴ παθεῖν ὅλως θέλεις,
> Τοιαῦτα καὶ σὺ μηδὲ δρᾶν ἄλλῳ θέλε.
>
> Id est:
>
> Ab altero quod ferre nolis, aut pati,
> Id rursus alteri vide ne feceris.
>
> Idem libro primo,
>
> Τοιοῦτος ἴσθι τοῖς φίλοις, καὶ τοῖς πέλας,
> Οἵους σεαυτῷ τούσδε τυγχάνειν θέλεις.
>
> Id est:
>
> Talem te amicis exhibe, atque proximis,
> Quales eos ipsi tibi esse peruelis.

Hoc præceptum Christus primus nobis tradidit, Matth. 7. & Lucæ 6. Omnia, inquit, quæcunque volueritis vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis. Hæc enim est Lex & Prophetæ. Cornelius Vibulanus in titul. Instit. Imperialium de iust. & iure. Nullum est autem præceptum salutarius, quam illud à filio Dei ac Deo ipso nobis traditum, quo hæc tria iuris præcepta continentur: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Sic Scæuola de administ. & periculo tut. &c. Respondi, inquit, eum tutorem, qui cæteros ad portionem vocaret, eadem parte contentum esse debere. Hinc, Aliis quæ feceris, tibi facienda sunt, similiter dicitur. Cicero 2. Tusc. ex antiquo poeta, sed non adscripto eius nomine:

> —Qui alteri exitium parat,
> Eum scire oportet sibi paratam pestem, vt participet
> parem.

Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

Scriptum est 1. ad Corinth. 6. Hebr. 13. Neque fures, neque auari neque raptores, regni Dei hæreditatem accipient. Nam hos iudicabit Dominus: nisi serio agant pœnitentiam & restituant ablatum, pie scribit Augustinus epist. 54. ad Macedonium: Si res aliena, propter quam peccatum est, reddi possit, & non redditur, pœnitentia non agitur, sed simulatur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

Recto contendere cursu.

Κατ' εὐθεῖαν, κατ' εὐθυωρίαν, non per ambages, mæandros, & flexiones siue diuerticula. Lucretius in principio lib. 6.

> Qua possemus ad id recto contendere cursu,

Vide apud Erasmum, Rectam incedere viam.

Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.

Vtinam omnes quod in omnium ore est hodie, & iam pridem sacris literis præceptum est, nempe Matth. 7. & Lucæ 6. in quo lex & prophetæ, obseruarent: siquidem satis hoc esse ad vitæ rationes possit. Citatur in gloss. Institutionum Imperialium de iustit. & iure. §, iuris præcepta, ad istud, alterum non lædere. & ff. eod. l. iusticia. & in Decretis, in princip. ff. quod quisque iuris. in princip. Non huic dissimile hoc quod habetur ff. quod quisque iuris statuerit in alterum, ipse eodem vti debet. & istud, Patere legem, quam ipse tulisti. Habetur in Sylloge nostra. Lactantius cap. 32. libri acephali epitomes: Vide vt ne facias vlli, quod pati nolis, sed alterius animum de tuo metieris. Si acerbum est, iniuriam ferre, & qui eam fecerit, videtur iniustus; transfer in alterius personam, quod in te sentis, & in tuam, quod de altero iudicas: & intelliges tam te iniuste facere, si alteri noceas, quam alterum, si tibi. Hæc si mente voluemus, innocentiam tenebimus, in qua iustitia, velut in primo gradu consistit. Primus est enim, non nocere proximo, sed officiose prodesse, &c. Idem libro sexto Diuinarum institutionum aduersus Gentes, de vero Dei cultu, vbi de matrimonio, pudicitia & adulterio: Seruanda fides ab vtroque alteri est, imo exemplo continentiæ docenda vxor, vt se caste gerat. Iniquum est enim, vt id exigas, quod ipse præstare non possis, &c.

Hactenus Lactantius. Ælius Lampridius in Alexandro Seuero: Si quis de via, in alicuius possessionem deflexisset, pro qualitate loci, aut fustibus subiiciebatur in conspectu eius, aut virgis, aut condemnationi, aut si hæc omnia transiret dignitas hominis, grauissimis contumeliis: cum diceret: Visne hoc in agro tuo fieri, quod alteri facis? Clamabatque sæpius, quod à Christianis audierat, & tenebat, idque per præconem, cum aliquem emendaret, dici iubebat: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris: Quam sententiam vsque adeo dilexit, vt & in palatio, & in publicis operibus præscribi iuberet.

Ad regulam & libellam facta.

Quæ exacta & perfecta sunt, ad regulam & libellam facta dicimus: translatione sumpta ab operibus, quæ ad regulam ac libellam, ad amussim ac perpendiculum fiunt & exiguntur. Hinc Catullus de Cœlio & Quinctio:

> —Nam tua nobis
> Perfecta exigitur vnica amicitia.

Amicitiam Cœlii perfectam ac sanctam significat. Plinius libro 36, capite 25. Deinde spissa calcatis carbonibus inducitur sabulo calce ac fauilla mixtis. Materia crassitudine semipedali ad regulam & libellam exigitur. Indidem translatum videri possit & Ouidianum illud in 3. Fastor.

> Non habet exactum, quod agat.—

Plinius iunior: Pari libra, id est, æquabili iudicio, & pari censura: Vitruuius, Ad regulam respondere: pro, quadrare exacte. Gell. lib. 20. cap. 1. In librili perpendere, & ad amussim æquiparare, ad æquilibrium. id est, æqui mensuram, æqualitatem, perpendiculum, & regulam. Hinc æqualitas, libra, ratione æquandi: de eo, quod ad amussim, siue amussate, & inculpate compositum est. Cicero ad perpendiculum dixit, Varro: Campus ad libellam æquus. id est, omni ex parte planus. Plinius, ad libellam exigere, dixit. His addenda, Trutina pensare: & alia, quæ etiam ad animum transferuntur. Vide in Sylloge. lapides ad filum.

Digna ferat.

Catullus de coma Berenices:

> Digna ferat.—

id est, par supplicium sceleri.

IVVENTA.

ERASMI. *Iuuenta viribus pollet.*

Ad vires plurimum momenti adfert ætas iuuenta. Ad id facit illud ex eodem loco de Ænea:

> Καὶ δ' ἔχει ἥβης ἄνθος, ὅτε κράτος ἐστὶ μέγιστον.
>
> Id est:
>
> Flos quoque adest æui, cuius tunc maxima vis est.

Iuuenari.

Iuuenari dixit Horatius, tum noue, tum prouerbialiter, in Arte poetica. Græci item νεάζειν, νεανίζειν, νεανιεύειν, consimili modo vsurpant: pro eo quod est, iuuenum more iactantius, inconsideratius, inconsultius agere, aut si quid aliud ei ætati peculiare videtur. Quod quo longius traducatur, hoc fuerit venustius, vt si quis orationem floridam phaleratamque dicat νεανίζειν. Eiusdem est formæ γυναικίζειν, pro gestu cultuque repræsentare mulierem. Ob inscitiam rerum & impotentes affectus ætas illa magis est lubrica. vnde & νεανικῶς factum dicunt Græci, quod maiore impetu quam iudicio gestum est. Basilius in epistola quadam: καὶ ἐνταῦθα δῆλον, ὅτι τοὺς οὔπω καταρτισμένους τὸν ἔσω ἄνθρωπον, οὐδὲ εἰς τὸ τέλειον ἐφθακότας τῆς ἡλικίας μέτρον, τούτους περιφέρεσθαι καὶ σαλεύεσθαι, ἡ παροιμία φησίν. id est, Et hic nimirum qui nondum perfecti sunt secundum interiorem hominem, nec adhuc ad perfectum ætatis modum peruenerunt, circumagi, ac fluctuare dicit prouerbium. Reperitur & ἀκμάζειν, pro eo quod est, iuuenilia facere. Sic vsus est Hyperides, in oratione contra Mantitheum, & Lysias aduersus Nicarchum tibicinem. Laberius, citante Nonio, pro eodem dixit adolescenturire: Incipio adolescenturire, & nescio quid nugarum facere.

Turnebi, Mureti & aliorum. Nouior Leberide.

Κενώτερος, & καινότερος λεβηρίδος, Iunior Leberide. exuunt enim singulis annis serpentes exuuia sua & quasi innouantur. Ita rursum id, quod est apud Eras. Nudior Leberide, proponit Hartungus decuria prima, cap. 1.

LACESSENTIS.

ERASMI. *Arietem emittit.*

Ἀρνα προβάλλει, Arietem obiicit. In rixæ pugnæque cupidum dicebatur. Antiquitus enim bellum suscepturi Fecialem mittebant, qui arietem adductum in hostium fines immitteret: hos

significans pacto, ciuitatem & agros illorum hostib. compascuos fore. Autor Diogenianus.

Cominus atque eminus.

Ad eandem formam pertinet ἐγγύθεν καὶ πόῤῥωθεν, id est, Cominus atque eminus. Translatum & hoc à bello, in quo nunc conferti pugnant gladiis, nunc machinis procul tela in hostem torquent. Id si ad animi res transferatur, fiet venustius. Cum hominibus habenda pax, cæterum cum vitiis cominus atque eminus pugnandum. Qui cominus pugnant, συστάδην μάχεσθαι dicuntur: qui hastis, ἀκροβολίζεσθαι μάχεσθαι dicuntur.

Ad pila vbi ventum.

M. Tullius in libello De re militari, si tamen non fallit titulus: Prima autem, inquit, & secunda acies, quæ quum ad pila, vt dicitur, ventum fuerit, totum sustinet bellum. Pilum autem est genus hastæ Romanæ breuius. Itaque quum de propinquo res geritur, ad pila ventum dicitur. Videor mihi alicubi hoc adagiũ retulisse, sed in præsentia locus non occurrit.

Non vt prior lædam, sed vt iniuriam retaliem.

Senarium hunc quidam ex Olynthia Menandri citant, quidam ex Thersita Chæremonis:

Ὡς οὐχ ὑπάρχων, ἀλλὰ τιμωρούμενος.

Id est:

Vt qui prior nolim malo lacessere,
Sed iam datum malo retaliem malum.

Conuenit cum illo Terentiano: Sic existimet, responsum, non dictum esse.

Nunquam enim meos boues abegerunt, nec equos.

Οὐ γάρ πώποτ᾽ ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους.

Id est:

Non enim equos vnquam mihi subduxere, bouesve.

Prouerbiali figura videtur olim vsurpatum, pro eo quod est: Nunquam me læserunt, aut affecerunt iniuria. cum negamus nobis esse causam, cur illum aut illum odisse debeamus. Plutar. in commentario De vitanda vsura: καὶ ταῦτα μή με οἴεσθε λέγειν, πόλεμον ἐξενηνοχότα πρὸς τοὺς δανειστάς. οὐ γάρ πώποτ᾽ ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους. id est, Neque vero me existimetis hæc dicere, quod, bellum mihi sit cum vsurariis:

Nunquam etenim vel equos mihi subduxere, bouesve.

id est, Nunquam quicquam mei abstulerunt. Id quo longius traducetur à simplici sermone, hoc magis erit prouerbiale. Sumptũ est autem ex Iliados Homericæ libr. 1. vbi Achilles contendens cum Agamemnone, negat sibi causam esse, quamobrẽ cum Troianis bellum suscipiat, nisi vt illi moram gerat:

Οὐ γὰρ ἐγὼ Τρώων ἕνεκ᾽ ἤλυθον αἰχμητάων
Δεῦρο μαχησόμενος, ἐπεὶ οὔ τι μοι αἴτιοί εἰσιν.
Οὐ γάρ πώποτ᾽ ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὔτε μὲν ἵππους,
Οὐδέ ποτ᾽ ἐν Φθίῃ ἐριβώλακι βωτιανείρῃ
Καρπὸν ἐδηλήσαντο. ——

Id est:

Haud ego Troiugenum huc accessi nomine, quo cum
His bellum gererem: neque enim sum læsus ab istis.
Nunquam etenim vel equos mihi subduxere bouesve:
Nec Phthies vnquam segetumque virumque feracis
Sunt populati agros. ——

Ductum est autem ex antiqui seculi ritu, quo, cum vita mortalium adhuc esset pastoralis, prima belli causa erant abacta pecora: quẽadmodum eleganter indicat Homerus Iliad 6. depingens Achillis clypeum:

Τοῖσι δ᾽ ἔπειτ᾽ ἀπάνευθε δύο σκοποὶ εἵατο λαῶν,
Δέγμενοι ὁππότε μῆλα ἰδοίατο καὶ ἕλικας βοῦς
Οἱ δὲ τάχα προγένοντο, δύο δ᾽ ἅμ᾽ ἕποντο νομῆες,
Τερπόμενοι σύριγξι, δόλον δ᾽ οὔ τι προνόησαν.
Οἱ μὲν τὰ προϊδόντες ἐπέδραμον· ὦκα δ᾽ ἔπειτα
Τάμνοντ᾽ ἀμφὶ βοῶν ἀγέλας καὶ πώεα καλὰ
Ἀργεννῶν οἰῶν, κτεῖνον δ᾽ ἐπὶ μηλοβοτῆρας.

& reliqua quæ sequuntur. Quos versus ne quis omnino contemptos queratur, ita vertimus:

Dehinc procul his speculatores populi vnus & alter
Obseruant, si fors videant ouiumve boumve
Agmina. at hæc confestim adsunt, quæ pone sequuntur
Pastores duo, demulcentes pectora cannis,
Ignari fraudis: contra illi ex composito, mox
Accurrerunt, armenta boum, niueosque bidentum
Concidere greges, cæsis pastoribus ipsis.

Omni conatu inuadere

Si quem significabimus totis viribus tendere in quempiam oppugnandum, conueniet illud ex Iliad. 5.

Αἰνείας δ᾽ ἀπόρουσε σὺν ἀσπίδι δουρί τε μακρῷ.

Id est:

Obuius Æneas, clypeoque insurgit & hasta.

Pugnis & calcibus.

Πὺξ καὶ λάξ, i. Pugnis & calcibus: Prouerbiali figura dictum reperitur, pro eo quod est, omni contumeliæ genere, totisque viribus. Synesius in epistola quadã ad fratrem: οὐ δὲ πὺξ ἐντενεῖ, οὐδὲ λὰξ ἐναλεῖσθαι τῶν ἐπιεικεστέρων τινί. i. Neque pugnos impinget, neque calcib. impetet quempiam meliorem. Aristophanes in Pace:

Παίειν, ὀρύττειν, πὺξ ὁμοῦ καὶ τῷ πέει.

Id est:

Ferire, fodere, pugno, itemque & mentula.

Quo loco interpres admonet prouerbii, πὺξ ὁμοῦ καὶ τῷ σκέλει, id est, Pugno simul & tibia. Nam Comicus risus causa, pro tibia mentulam mutauit. M. Tullius in oratione pro Sylla dicit, quendam non solum verbis vti improbissimis solitum, verumetiam pugnis & calcibus.

Irritare crabrones.

Τὰς σφηκιὰς ἐρεθίζειν, id est, Irritare crabrones. Ad hanc sententiam referendum est & illud, quod est apud Plautum in Amphitruone: Irritabis crabrones. Id dictum est à poeta in mulierum ingenia, quibus iratis si repugnes, magis prouoces, neque sine tuo malo discedas. Est autem crabro insecti genus, affine vespis, pertinacissimum, aculeoque pestilentissimo. Siquidem refert Plinius Naturalis hist. libr. 11. cap. 21. crabronum ictus haud temere sine febri esse. Additque traditum à quibusdam, ter nouenis huius animantis punctis interfici hominem. Aristot. lib. De partibus animalium 9. præter alia quæ de crabronibus commemorat, illud quoque tradit, cum in apum genere quædam aculeis careant, vt fuci, & reges. vespæ quoque nonnullæ sine aculeis inueniantur, nulli crabrones reperiuntur non armati aculeo. Quanquam de duce, num aculeatus sit, nonnihil addubitat. Vtitur hoc adagio diuus Hieronymus in quadam epist. Eandem sententiam sic extulit Plautus mutata allegoria:

Bacchæ bacchanti si velis aduersarier,
Ex insana insaniorem facies: feriet sæpius.
Sin obsequaris, vna te soluas plaga.

Nam mos erat, vti Bachanalia celebrantes, obuios thyrsis ferirent. Aristoph. in Lysistrata, nam hoc titulo inscriptam comperi:

Ἢν μή τις, ὥσπερ σφηκιὰν βλίττῃ με κἀρεθίζῃ.

Id est;

Nisi si quis vti vesparium fraudet me, stimuletque.

Allusit huc, opinor, qui scripsit epitaphium Archilochi poetæ maledici:

Κρέμα δὴ παραμείψον ὁδοιπόρε, μήποτε τοῦδε
Κινήσῃς τύμβου σφῆκας ἐφεζομένους

Id est:

Ne fors crabrones qui huic insedere sepulchro
Irrites, tacitum carpe viator iter.

Xenoph. lib. 4. indicat vnde natum sit: nimirum ab his, qui student eximere vespas ab antris suis: ὁρῶ δ᾽ ἐγώ γ᾽, ἔφη, καὶ ὁπόσοι σφῆκας πειρῶνται θηρᾶν ἐξαιρεῖν βούλονται, ἐὰν μὲν ἐκθέοντας τοὺς σφῆκας θηρῶσιν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους. id est. Et ego, inquit, video etiam eos quicunque crabrones excipere volunt, si quidem euolantes conentur venari, à multis feriri crabronibus.

Refricare cicatricem.

Cum dolor temporum spacio iam mitior renouatur, Refricari cicatrix dicitur. Notum, vnde ducta mataphora: nempe à corporali vulnere, quod iam coiit cicatrice obductum. Quæ si denuo aperiatur, recrudescit vulneris pristini dolor. Cicer. ad Att. Appii vulnera non refrico. Idem in Rullam. Ne aut refricare obductam reip. cicatricem viderer. Idem refricare dolorem dixit, De oratore secundo. Dicimus & Refricare memoriam, & Subfricare memoriam: pro eo quod est, leuiter renouare: sed illam fere partem.

Tangere hulcus.

Κινεῖν ἢ θιγεῖν τὸ ἕλκος, id est, Mouere seu tangere hulcus, mouere dolorem, eiusque rei facere mentionem, quæ nos magis pere vrat. Terentius: Quid minus necesse fuit, quam hoc hulcus tangere? Quo loco Donatus admonet subesse prouerbium. Octauius Augustus, vt autor est Tranquillus filiarum Iuliarum neptis infamem vitam, morte ipsa grauius tulit: nec eas aliter appellare consueuit, quam treis vomicas, aut tria carcinomata: nimirum quod earum non sine magno dolore suo recordaretur. Hanc metaphoram M. Tullius oppido quam eleganter expressit in Clodium, qui populum fame iam exasperatum, concionibus insuper seditiosis in rabiem agebat. Vt tu, inquit in hoc hulcus tanquam vnguis existeres. Plutarchus De adulatione: κρυφίου λόγου κινήσαντος ἕλκος. i. Arcani sermonis cum mouisset hulcus.

Vt lupus ouem.

Ὡς λύκος ἄρνα φιλεῖ, id est, Vt lupus ouem amat, qui sui commodi gratia simulat amorem. Nam is vulgo dicitur amor, qui reuera sit odium. Iuuenis enim cum puellam venatur, vt illi pudicitiam, thesaurum incomparabilem eripiat, vt pro honesta famam turpi rumore traducat, vt parentibus, amicis ac bonis omnibus inuisam reddat: denique vt quod est omnium charissimum, sanam mentem eripiat: quæso quid deterius hostis faciat? Hoc Socrates citat carmen in Phædro, velut populari vsu iactatum.

Ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί.

Id est:

Vt lupi oues, ita amat puerum vesanus amator.

Maro:

Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam,
Florentem cytisum sequitur lasciua capella.

Et Horatius:

Non ego te, tigris vt aspera,
Getulusve leo, frangere persequor.

Ignem ne gladio fodito.

Πῦρ σιδήρῳ μὴ σκαλεύειν. id est, Ignem gladio ne fodito. hoc est, Ira percitum ne lacessas. quin magis concedere conuenit, & blandis verbis tumidum animum placare. Ita diuus Hieronymus, & apud Athenæum Demetrius Byzantius. Diogenes Laertius exponit, potentium & ferocium iracundiam non esse conuiciis exagitandam, propterea quod flamma quo magis exagitatur, hoc magis atque magis inualescit. Neque dissentit ab hoc interpretamento Plutarchus. Quanquam Plato lib. De legib. 6. sic vsurpauit, vt de iis dici solitum videatur, qui frustra moliuntur, quod effici nullo pacto queat: ostendens id lusus genus quoddam fuisse, vt ignem gladio dissecarent. Ad eundem ferme sensum retulit diuus Basilius in Epistola ad nepotes, vt idem sibi velint, Ignem gladio dissecare: &, Cribro haurire aquam. Huc nimirũ allusit Lucianus in 2. Verarum narrat. libro cum ex insulis fortunatis dimitteretur, fingens se à Rhadamantho admonitum, vt si quãdo rediret in hunc nostrum orbem, tria quædam obseruaret, μὴ πῦρ μαχαίρᾳ σκαλεύειν, μήτε θέρμους ἐσθίειν, μήτε παιδὶ ὑπὲρ τὰ ὀκτωκαίδεκα ἔτη πλησιάζειν. i. e. Ne gladio ignẽ diuerberaret, ne lupinis vesceretur, ne se puero decimum octauum annũ egresso adiungeret. Siquidem horum meminisset, futurum vt aliquando ad eam insulam reuerteretur. Horatius hoc dicto videtur indicare crudelitatem cum insania coniunctam. Amor enim per se furor est: qui si erumpat in pugnas ac cædes, ignis gladio perfoditur. Libro Sermonum 2. Satyr. 3.

—His adde cruorem
Atque ignem gladio scrutare.

Temulentus dormiens non est excitandus.

Prouerbii speciem habet, quod admonet Theognis, sopitum ebrium non oportere excitari somno. Simillimum est autem illi, Κακὸν εὖ κείμενον μὴ κινεῖν, id est, Malum bene conditum ne moueas. Non est refricandum odium, cui iam tempus induxit obliuionem. Non est renouandum animi vulnus, cui iam obduci cicatrix cœpit. Theognidis carmen sic habet.

Μηδ' εὕδοντ' ἐπέγειρε Σιμωνίδη, ὅν τιν' ἂν ἡμῶν
Θωρηχθέντ' οἴνῳ μαλθακὸς ὕπνος ἔχει.

Id est:

Ne cuiqnam è nobis somnum depelle Simonida,
Oppressum vino quem sopor altus habet.

Thunnissare.

Θυννίζειν, Græci transferunt pro stimulare pungereque: vel quod hic piscis, quo sit palato gratior, pungi soleat: vel quod ipse piscis adurat, pungatque contactu. Plin. lib. 9. c. 15. rem auditu nouam memorat de thynno. Ait in mari animalculum esse perquam exiguum, aranei magnitudine, scorpionis effigie: id se delphino, & ei qui gladius vocatur, crebro delphini magnitudinem excedenti, sub pinna affigit aculeo tantoque infestat dolore, vt in naues sæpenumero exiliant. Athenæus lib. Dipnosophistarum 7. prodidit, thunnorum generi, quos Athenienses thynnidas appellant, subter ventrem pinnam affixam esse, quæ vocetur athera. Addit pisci nomen inditum, παρὰ τὸ θύειν, quod impetu feratur, præsertim cum œstro concitus agitur, id quod illi accidit circa solstitium æstiuum. Id est, animalculũ in capite specie scorpii, magnitudine drachmæ. Quo malo sic exagitantur, vt ex aquis subsiliant, non minus alte quam delphini. Atque huius rei testem adducit Aristotelem. Lucianus in Ioue Tragœdo: ἄπαγε, θυννῶδες τὸ ἐνθύμημα, ὦ Πόσειδον, καὶ κομιδῆ παχύ. id est, Apage, thunnicum enthymema Neptune, & supra modum pingue. Rursum in eodem Dialogo ad idem verbum alludens: εἰ τὰ ἐμὰ οὕτως ὑμῖν ἀποτεθυννισται. id est, Si mea vobis ita expuncta sunt Adagium recensetur à Diogeniano.

IVNII. *A vipera morsum culpas.*

De eo qui alienæ calamitati insultat, nondum expertus fortunæ seuitiam, extulit illud Aristides in oratione modo citata: καί μοι δοκεῖς κατὰ τὴν παροιμίαν, τὸ ὑπὸ τῆς ἐχίδνης δηχθέντα αἰτιᾶσθαι μηδεπώποτε δηχθείς. id est, Videris mihi viperæ dentibus saucium culpare, ipse saucius antea nunquam, iuxta prouerbium. Adagii origo videtur ex Apologis sumpta.

BRASSICANI. *Vnguis in hulcere, vlcus*

Idem pro domo sua ad Pontifices: Et tu in hoc hulcere tanquam vnguis existens. Vnguem in hulcere vocat rem molestiss. quæ cum magno dolore vix ferri possit. Non dissimili prouerbio Plato vocat hulcus, rem molestiis infinitis plenam, & quæ semper aliquid habeat de quo possis queri, sic dicens in Axiocho. ἀλλ' ἡ γεωργία γλυκὺ, δῆλον, ἀλλ' οὐχ' ὅλον ὥς φασιν ἕλκος, ἀεὶ λύπης πρόφασιν εὑρισκόμενον; id est, Verum dulcis est agricultura, est sane: nonne tamen quod aiunt vlcus est, semper paratam doloris habens

causam? ita Sophocles in Antigone: ἔχοιτ' ἂν ἕλκος μεῖζον ἢ φίλος κακός:

COGNATI. Τραγῳδεῖν.

Videtur τραγῳδεῖν id significare apud Demosthenem in oratione pro Ctesiphonte, quod Cic. pro Milone tragœdias excitare, siue res tractare turbidas dixit: Nunc eiusdem Appiæ nomen quantas tragœdias excitat, valeat, materiam præbet ad inuidiam Miloni faciendam. Quin hoc ipsum, si alio quopiam deflectatur, prouerbiũ resipit, vel etiam pro tumultum mouere, siue rixas, &c. Hinc tragicus, amarulentus & tumidus dicitur Senecæ, in ludo de morte Claudii Cæs. Et quo terribilior esset, tragicus fit. Hoc etiam Galli in vernaculo sermone conseruant. Apollo Pythius apud Ennium, referente Cicer. De oratore lib. 1. dicit se esse eum, vnde sibi si non populi & reges, at omnes sui ciues consilium expetant:

Suarum rerum incerti, quos ego mea ope ex
Incertis certos, compotesque consilii
Dimitto, vt ne res temere tractent turbidas:

Πυκτευκοτεῖν.

Apud eundem Demosth. πυκταλευκοτεῖν prouerbialiter accipitur: & significat, quouis modo contendere, omnique contumeliæ genere. Lucian. τοῖς κατάρατοις οἰκονόμοις διαπυκτεύων. Vide apud Eras. Pugnis & calcibus. Cic. in Paradox. Quoniam verbis contẽdimus inter nos, non pugnis. Hoc locutionis genere vsus est Esa. 58. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie. Percutere autem pugno, ponitur pro omni iniuria & violentia; aut immani tractatione: qua vtuntur creditores, in debitores sibi adiudicatos. Exod. 21. Si rixati fuerint viri, & percusserit quis proximum lapide aut pugno, id est, eminus vel cominus.

LÆTITIA TRISTITIA:

ERASMI. *Irrisibilis lapis.*

Ἀγέλαστος πέτρα, id est, Irrisibile saxum. De re vehementer acerba tristique. Ostendebatur olim saxum quoddam in Attica, in quo ferebatur cõsedisse Ceres, cum relicto cœlo, succensis facibus Proserpinam à Plutone rapacem quæreret. Porro cum Eleusinem peruenisset, ibi tristis in saxo quodã insedit. quod ob eam ipsam causam, ἀγέλαστον appellabant. Author Zenodotus. Quadrabit in seueros ac tetricos, quosque vocant ἀγελάστους: quorum in numero Socratem ponit Plinius. Periclem Aristides. Neque perperam accommodabitur ad rem magnopere molestam.

Sinapi victitare.

Tristes ac supra modum tetrici, sinapi victitare dicuntur: quod hodieque vulgo tritum est Plaut. in Truc.

Si hecastor hic homo Sinapi victitet,
Non censeam tam tristem esse posse.

Aristophanes in Equitibus, consimili figura dixit.

Κἄβλεψε νάπυ, καὶ τὰ μέτωπ' ἀνέσπασε.

Id est:

Toruum tuens, vt qui sinapi victitant
Frontem seueram contrahebat.

Interpres Aristophanis admonet, napy semen esse, vnde fiat sinapi. Huius vis est, ciere lachrymas. eoque Ennius apud Macrobium triste vocat:

Nec triste quæritat sinapi, neque mœstum cepe.

De cepis alias nobis est dictum.

Animus habitat in auribus.

Veteres animo sedem in oculis dedere, plerique in corde. At Herodotus in Polymnia, iuxta vulgi sermonem, vt videtur, docet animum habitare in auribus: quod qui bene audiunt, voluptate afficiantur, qui secus, exacerbentur. Herodoti verba subscribam: καὶ νῦν τοῦτο γε ἐξεπίστασο, ὡς ἐν τοῖσιν ὠσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκέει ὁ θυμός, ὃς χρηστὰ μὲν ἀκούσας, τέρψιος ἐμπιπλέει τὸ σῶμα, ὑπεναντία δὲ τούτοισι ἀνοιδέει. id est, Et nunc illud sane discito, quod in auribus hominum habitet animus: qui quum bona audierit, voluptate corpus implet: quum his diuersa, molestia afficit. Opinor hunc esse sensum adagii, quod ex his quæ audimus, maxime placatur aut irritatur animus. Nam hac potissimum iter est ad animum hominis. Comiter ac blande dictum, sæpe atroces iras vertit in beneuolentiam, & asperior sermo prouocat capitales inimicitias. Quin & conuicio quidam iugulantur, non aliter quam ferro aut veneno. Proinde pestilentissimum homicidarum genus est quod hoc seculo potissimum regnat, qui venenum aspidum portant in lingua, & qui idem peragunt lingua, quod sicarii ferro.

Harmodii cantilena.

Ἁρμοδίου μέλος, id est, Harmodii cantio. De lugubrib. ac tristib. dicebatur. Simillimum illi id est, Admeti melos. Aristophan. cum aliis aliquot locis, tum in fabula, cui titulus ἀχαρνεῖς.

Οὐδὲ παρ' ἐμοί ποτε τὸν ἁρμόδιον ᾄσεται. Id est:

Nec vnquam apud me carmen Harmodium canet.

Interpres indicat, cantilenæ genus fuisse, quod in compitis canã consueuerit in Harmodium & Aristogitonem, quod hi Pisistratidarum tyrannidem sustulissent. Eius carminis hoc erat initium: φίλταθ' Ἁρμόδι' οὔπω τέθνηκας. id est, Charissime Harmodi, haudquaquam mortuus es. Refertur à Suida ac Diogeniano.

In antro Trophonii vaticinatus est.

Εν τροφωνίε μεμάντευται. id est, In Trophonii antro vaticinatus est. De homine vehementer tristi, tetricoque: propterea quod olim creditum est eum, qui in Trophonii specum descendisset, postea nunquam ridere. Aristophanes in Nubibus:

—— Ως δέδοικ' ἐγώ,
Εἴσω καταβαίνων ὥσπερ ἐς τροφωνίε.

Id est:

--- Vt videlicet horrui,
Haud aliter, ac subiens specum Trophonii.

Porro historia de Trophonio varie narratur à Græcis. Quidam aiunt hunc Trophonium in secandis saxis summum artificem fuisse, fanumque subterraneum extruxisse in Lebadia Bœotiæ regione: quod Trophonii vulgo cognominatum est, nimirum ab artifice. Dein qui sciscitarentur oracula, in aditu specus sedere solitos, nudos: atque inde flatu quodam abripi sub terram. Gestare autem secum placentas quasdam, quas lemuribus & serpentibus occurrentibus obiicerent. Deinde percepto oraculo, rursus per alium hiatum in summam terram restitui. Alii narrant hoc pacto. Agamedes Stymphali, quæ est Arcadiæ pars, rex erat: is vxorem duxit Epicasten, cuius filius erat Trophonius. Ij eius tempestatis mortales omneis artificio superabant, Delphicum templum extruendū receperant, atque in Helide ærarium quoddam condiderant Augeæ, vbi aurum suum reconderet: qui postea soluta lapidis cuiusdā commissura, quam in hoc ipsum reliquerant, noctu ingressi, pecuniam furari cōsueuerunt, socio Gercyone Agamedis germano, atque Epicastæ filio. Quæ res cum vehementer perplexum haberet Augeam, forte fortuna accidit, vt Dædalus Minoem fugiens, ad eum diuerteret. Hunc exorauit Augeas, vt arte quapiam fures hos inuestigaret. At Dædalus laqueos quosdam summo artificio constituit, quibus Agamedes captus est. Id conspiciens Trophonius, non esse effugium, capite Agamedis amputato, ne posset agnosci quis esset, vna cum Gercyone Orchomenon aufugit. Hos cum Augeas, authore Dædalo persequeretur & illic, aufugerunt: alter, nempe Gercyon, Athenas (vt testatur Callimachus) in Arcadiam: alter vero in Lebadiam Bœotiæ regionem. Vbi parato sibi domicilio subterraneo, per omnem vitam perseuerabat. Quo defuncto, vulgo creditum est, illic certa reddi oracula: ac Trophonio, perinde vt deo, sacrificari cœptum. Quidam aiunt Agamedem & Trophonium, Dædali opera suffuratos aufugisse, & Trophonio fugienti terram hiatu diductam, viuumque absorbuisse circa Lebadiam. Aliquot post annis, cum Bœoti pestilentia laborarent, cōsultum oraculum respōdit, Trophonii manibus honorem habendum esse. At illi cum essent ignari, vbinam terrarum illius esset monumentum, apum indicio repererunt. Nam vbi eas conspicerent, è cauo quodam subscatentes, coniectarunt eum esse locum. Quare visum est aliquem in id antrum demittere, qui rem exploraret. Quidam igitur ingressus, duos dracones obuios habuit: quibus obiectis offis mellitis, illæsus euasit. Vnde & mos inoleuit, vt antrum Trophonii subituri placentas aliquot secum deferant. Prius quam autem subirent, certis diebus ceremoniis præscriptis lustrabantur, pure interim agentes: deinde stola sacra ornati descendebant, hastas manu gestantes, vt aiunt nonnulli, quo vim serpentium depellerent. M. Tullius Tusculanarum quæstionum lib. 1. tradit Trophonium & Agamedem exædificato Apollini Delphico, venerantes deum, laboris sui mercedem petisse, nihil quidē certi, sed quod esset optimum homini: quibus Apollo se id daturū, ostendit, post diem ab illo tertium. qui vt illuxit, mortui sunt reperti. Recentiores ita tradunt, Trophonium virum quempiam fuisse supra modum gloriæ famelicum, Empedoclique simillimum, extructoq; sibi subterraneo domicilio oracula reddidisse: deinde vbi ille fame interisset, genium quendam in id immigrasse, atque oracula reddere perrexisse: post, superstitione mortalium plureis in id antrum demisisse sese, ac dies complureis fuisse commoratos. Quæ quidem Trophonii fabula mihi adeo videtur similis ei quæ de Patricii antro, quod est in Hibernia, fertur, vt altera ex altera nata credi possit. Tametsi non desunt etiam hodie permulti qui descendant: sed prius triduano enecti ieiunio, ne capite sano ingrediantur. Qui descenderunt, aiunt sibi ridendi libidinem in omni vita ademptam. Plutarchus in commentario De dæmonio Socratis, narrat, Timarchum quendam in Trophonii specum ingressum, posteaquam illinc redisset, prodigiosa dictu narrasse sibi visa, non abhorrentia ab iis, quæ Beda & alii nonnulli Christiani scriptores de inferis prodiderunt. Meminit & Cicero lib. De natura deorum 3. huius Triphonii. Meminit Herodotus in primo. Sed plurima de hoc nugamento nugatur apud Philostratum Apollonius, vir meo iudicio dignus, qui non alia de re philosophari debuerit. Ridet locis aliquot Trophonium hunc Lucianus, adamantinus omnium superstitionum insectator: per cuius antrum & Menippus se iocatur ab inferis redisse. Huius antri mentionem facit Euripides in Ione:

Τί θέσπισμ' ἐκ τροφωνίε φέρεις;

Id est:

Quod ex Trophonii refers oraculum?

Item in eadem:

Σηκοὺς δ' ἐνστρέφεις τροφωνίε. Id est:
Templa adis Trophonii.

Quæ nos de Trophonii antro retulimus, partim ex Aristophanis interprete, parim ex Zenodoto sumus mutuati.

Admeti nænia.

Αδμήτου μέλος, id est, Admeti nænia. De tristi lugubrique cantione. Accommodari poterit ad orationem querulam ac miserabilem. Accipitur enim cantilenæ genus, quod σκόλιον vocant, de quo multa Iulius Pollux. Dictum est autem obliquum, vel à tibiarum figuris, vel quod in conuiuiis (quemadmodum modo diximus) obliquo ordine à lecto in lectum flecterentur canendi vices. Quidam huiusmodi cantiones faciles & illaboratas intelligunt: nimirum quales oportet esse, quæ inter pocula canuntur, & ex tempore. Verum de ijs, deque superiore prouerbio, qui volet copiosius doceri, legat Aristophanis interpretem, in eo quem mox indicabimus loco. Adagium ad huiusmodi fabulam referunt. Admetus rex fuit Pheræorū, cuius armenta pauisse fingitur Apollo mercede conductus, cum ex Olympo depulsus, humana specie exularet apud mortales. Exilii causam hanc adferunt. Æsculapius Apollinis filius Chirone præceptore medicam artem perdidicerat: deinde sanguine qui ex Gorgonis fluxerat venis, à Pallade accepto, per hunc plurimos restituit sanitati. Porro sanguine qui è sinistris defluxerat venis, ad perniciem hominum vtebatur: qui è dextris, ad salutem. Quin fabulis vulgatum est, illum etiam vita defunctos quosdam in vitam reuocasse. Quare ne pro deo haberetur apud mortales, cum id videretur præstare quod deorum est proprium, Iupiter illum fulmine percussit. Ob id indignatus Apollo, Cyclopes qui id fulmen illud fuerant fabricati, peremit. Quam rem indigne ferens Iupiter, Apollinem destinarat è cœlo ad inferos præcipitem dare: sed Latonæ inuentus precesque mitiorem pœnam impetrarunt. Itaque cœlo interdictum est, iussusque solum vertere, damnatus ad annum apud hominem mortalem mercede seruiret. Igitur ad Admetum profectus Apollo, regis armenta (sicuti dictum est) pascebat: & vt erat artifex, effecit vt omnes vaccæ gemellos parerent. Cumque apud Admetum perquam humaniter esset habitus, vt cum in patrono gratiam officii referret, à Parcis impetrauit, vt cum illarum fusis Admeti fatalis dies volueretur, liceret hac lege mortem effugere: si quem alium reperisset, qui volens illius vice mortem oppetere vellet, suique capitis dispendio illius vitam redimere. Ergo cum adesset dies ille fatalis, neque quisquam inueniretur qui mortis vicarius esse vellet, patre etiam ac matre recusantibus, vna Alcestis vxor mariti vitam sua cariorem habuit. Qua defuncta stridulæ quædam & lugubres næniæ decantabantur assidue apud Admetum: donec mota Proserpina, remisit Alcestidem: aut (vt quidam dicunt) donec Hercules expugnato Orco, hanc ad superos reduxit. Meminit περὶ τοῦ μέλους etiam Euripides in Alcestide:

--- Διοσσὰ δ' ἦν μέλη κλύειν.

Id est:

At cantiones duplices audire erat.

Notat etiam Aristophanes in Vespis:

Αδει κλέωνος λαβόμενος τῆς δεξιᾶς
Αδμήτου λόγον, ὦ 'ταῖρε μαθὼν, τοὺς ἀγαθοὺς φίλει.
Τούτῳ τί λέξεις σκολιόν;

Id est:

Canit Cleonis apprehensa dextra,
Verbum Admeti doctus, Amice diligito probos.
Huic quid obliquum loqueris?

Miscet iambicis anapæstica.
Interpres citat hos versiculos ex fabula Ciconiis:

Ο μὲν ἦδεν ἀδμήτου λόγον πρὸς μυῤῥίνην,
Οδ' αὐτὸν ἠνάγκαζεν ἁρμοδίου μέλος.

Id est:

Atque is quidem canebat Admeti modos
Ad myrtum, at alter adegit Harmodij melos
Vt caneret. ——

Congerit & alia quædam non indigna cognitu, quæ licebit inde petere.

Argiuos vides.

Αργείους ὁρᾷς, id est, Argiuos vides. id est, stupentibus & attonitis oculis. Sumptum opinor ab Oreste, furiis agitato. Hesychius nihil lucis aperit, admonens eos qui inter helotes essent alicuius authoritatis ac splendidi, solitos appellari Argiuos. sunt enim helotes in Peloponeso: & Peloponesi primaria ciuitas est Argos. Ambitionis igitur erat, quod Argiui quam helotas appellari maluerint. Non me fugit, apud Lacedemonios helotas vocari seruos, quod ex gente subacta seruos sibi constituerint. Et fortassis, quam helotes, quibus heri magis fidebant, Argiui dici maluerunt. Similem affectum & hodie deprehendas in quibusdam, qui in obscurissimo pago, præclaræ cuiuspiam vrbis cognomen affectant. Aristophanes in Pluto, μανικὸν βλέπειν dixit eodem sensu. Refertur à Suida prouerbii nomine.

Arctum annulum ne gestato.

Μὴ φορεῖν στενὸν δακτύλιον. id est, Arctum annulum ne gestato. hoc est, interprete diuo Hieronymo, Ne vixeris anxie: & ne temet in seruitutem coniicias, aut in eiusmodi vitæ institutum, vnde te non queas extricare. Siquidem quisquis annulum angustum gestat, sibi quodammodo vincula iniicit.

Cor ne edito.

Μὴ ἐσθίειν τὴν καρδίαν. id est, Cor ne edito. hoc est: Ne curis tuum ipsius animum excrucies. Ad hunc modum enarrat Demetrius Byzantius

Byzantius apud Athenæum. Aut, Ne ſolicitudinibus vitam reddas breuiorem. Ariſtotel. enim libro de partibus animalium 3. narrat, cor eſſe fontem omnium ſenſuum, vitæque ac ſanguinis. Ariſtophan. in Nebulis:

Ὅμως δὲ θυμὸν δακὼν ἔφην,

Id eſt:

Animum tamen mordens meum, ſic inquam.

Item Theognis:

Καὶ δάκνομαι ψυχὴν, καὶ δίχα θυμὸν ἔχω.

Id eſt:

Et rodor mentem, ſumque animi ambiguus.

Videtur ex Homero ſumptum, apud quem eſt Iliad. ζ.

Ἤτοι ὁ κὰπ πεδίον τὸ ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο,
Ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων.

Id eſt:

Solus at ille quidem vacuis errabat in agris,
Cor adedens, curis hominum veſtigia vitans.

Et Ω. — Σὴν ἔδεαι κραδίην

Id eſt:

— Tuum edis cor.

Item Odyſſeæ ι.

Ἔνθα δύο νύκτας, δύο τ' ἤματα συνεχὲς αἰεὶ
Κείμεθ' ὁμοῦ, καμάτῳ τε καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἔδοντες.

Id eſt:

Hic ſoles noctéſque duas conſedimus, vſque
Rodentes animum curis ſimul atque labore.

Idem Iliados α.

— Σὺ δ' ἔνδοθι θυμὸν ἀμύξεις.

Id eſt:

— Tu intus præcordia rodes.

Mutare veſtem.

Mutare veſtem præter vſum vulgarem, frequenter vſurpatur à M. Tullio, vt mutare veſtem dicantur, qui lugerent mortuum, aut eſſent rei Nam rei quoque pullati aut ſqualidi quondam incedebant, ſtultiſſimo more. Cur enim lugeant nondum damnati? &, vt ſæpe ſit, innocentes? Quanquam & ſenatus mutata veſte dolorem ſuum aliquando teſtatus eſt M. Tullius pro Sextio: Lex erat lata, vaſtato ac relicto foro & ſicariis ſeruiſque tradito, & ea lex, quæ ne ferretur, ſenatus fuerat veſte mutata. In eadem: Erat igitur in luctu ſenatus, ſqualebat ciuitas publico conſilio, mutata veſte. Ac mox: Quum ſubito edicunt duo conſules, vt ad ſuum veſtitum Senatores redirent. Item mox: Neve hunc ſuum dolorem veſte mutata ſignificarent, ſiue illa veſtis mutatio ad luctum ipſorum, ſiue ad deprecandum valebat. Idem Epiſt. ad Q. fratrem lib. 2. Cato legem tulit de imperio Lentuli abrogando. Veſtem filius mutauit. Rurſum in eadem: Qui ne veſtitum quidem defendiſſent, &c. Veſtitum appellat, qui veſtem non mutarat. Prouerbialius erit, ſi dicas: Hic caſus indignus eſt, ob quem quis veſtem mutet. hoc eſt, indignus eſt graui luctu.

Ne ſi ad Iouis quidem aulam.

Qui metuunt malum, ad aſylum, ad aram, ad arcem, ad ſtatuas principis, ad diuorum phana confugiunt. Verum à morte nullum eſt effugium. Id ita Sophocles expreſſit verſibus:

Ὅταν γὰρ ὁ καιρὸς τοῦ θανεῖν ἔλθῃ τύχῃ,
Οὐδ' ἂν πρὸς αὐλὰς Ζηνὸς ἐκφύγοι μολών,

Id eſt:

Vbi mortis vrget tempus, ad Iouis atria,
Si fugeris, effugere non poſſis tamen.

Prouerbii ſpecies eſt in illis verbis, vel ad Iouis quidem atrium: quod pro tutiſſimo poſuit refugio. Huc confugerat Aquila, inſectante Scarabeo.

Suſtollere manus.

Qui vehementer gaudent, quaſi res diuinitus geratur ex animi ſententia, ſuſtollere manus dicuntur. M. Tullius Epiſt. lib. 7. Suſtulimus manus ego & Balbus. Tanta fuit opportunitas, vt illud nequaquam non fortuitum, ſed diuinum videretur. Idem in Academicis: Hortenſius autem vehementer admirans, quod quidem perpetuo Lucilio loquente fecerat, vt etiam manus ſæpe tolleret. Horatius ſatyr. 5.

Importunus amat laudari, donec ohe iam
Ad cœlum manibus ſublatis dixerit, vrge.

Canere de Telamone.

Ἄδειν τὸ Τελαμῶνος, id eſt, Canere cantionem Telamonis. De querulo ſermone dictum prouerbium, quod Telamon impotentius fleuerit, Aiacem filium periſſe apud Troiam, præſertim hoc genere mortis. Euſtathius enarrans carmen illud Homericum, quod eſt in Catalogo nauium,

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δύο καὶ δέκα νῆας:

commemorat hanc parœmiam, καὶ τὸ ἄδειν Τελαμῶνος παροιμιαζόμενον, ἀπὸ σκολιοῦ μέλους οὗ ἡ ἀρχὴ, παῖ Τελαμῶνος Αἶαν αἰχμητά. id eſt, quod prouerbio dicitur, canere cantionem Telamonis, ab obliquo cantu, cuius initium: Fili Telamonis Aiax belliger. Simillimum eſt illud, quod alibi retulimus, Ἀδμήτου μέλος καὶ Ἁρμοδίου μέλος, id eſt, Admeti cantilena, & Harmodii cantilena.

Lityerſam cantionem canis.

Λιτυέρσαν ᾠδὴν ᾄδεις, id eſt, Lityerſam cantionem canis. Lityerſes nothus erat Midæ regis. Hic cum ageret in Celænis, exceptos eos qui adueniſſent, compellebat vt ſecum meterent: deinde præſectis capitibus, reliquum corpus manipulis inuoluebat. Idem inſtituit, vt in honorem Midæ, theoricos, id eſt, æſtiuus aut meſſorius hymnus caneretur. vnde ductum prouerbium, vt qui non ex animo canerent, aut qui coacti canerent, hi Lityerſam cantionem canere dicerentur. Menander in Chalcedonio:

Ἄδουσι Λιτυέρσαν ἀπ' ἀρίστου τέως.

Meminit huius fabulæ Iulius Pollux libro De rerum vocabulis 4. capite περὶ ᾀσμάτων ἐθνικῶν. Sed hoc nouat, Lityerſam loris cædere ſolitum, quos metendo viciſſet: ſed quum aliquando incidiſſet in meſſorem ſe robuſtiorem, ab eo trucidatum fuiſſe. Quoſdam autem authores eſſe, Herculis manu periiſſe. Proinde cantionem eam ad patris deſiderium leniendum fuiſſe repertam. Lityerſę meminit & Theocritus.

Tragicum tueri.

Τραγωδικὸν βλέπειν, i.e. Tragicum tueri. Non diſſimili figura dixit Ariſtophanes in Pluto πενίαν, id eſt, paupertatem deſcribens:

Βλέπει γέ τοι μανικόν τι καὶ τραγῳδικόν.

Id eſt:

Tragicum tuetur, ac furiale quippiam.

Quadrabit vel in faſtuoſos, vel in triſtes ac luctuoſos.

Tauricum tueri.

Βλέπειν ταυρηδὸν. id eſt, Tueri taurine. pro eo quod eſt, torue. Ariſtophanes in Ranis:

Ἔβλεψεν οὖν ταυρηδὸν ἐγκύψας κάτω.

Id eſt:

Itaque ore prono contuetur tauricum.

Plato demonſtrat hunc Socrati fuiſſe morem, taurinis oculis obtueri. Et Vergilius bouem toruam vocat:

— Optima toruæ
Forma bouis. —

Atrei oculi.

Ἀτρέως ὄμματα, id eſt, Atrei oculi. De toruo truculentoque aſpectu dicebatur. His enim oculis in tragœdiis indicabatur Atreus, qui Thyeſtæ fratri filios ipſius epulandos appoſuit, propter vxorem adulterio vitiatam.

Titanicus aſpectus.

Τιτανῶδες βλέπειν, id eſt, Titanicum tueri, hoc eſt, vultu Titanico obtueri. Titanicum autem toruũ vocant, ac tetricum, ac cuiuſmodi fuiſſe ferũtur veteres illi Titanes. Lucianus in Timone: ἐκπετάσας γοῦν τὸν πώγωνα, καὶ τὰς ὀφρῦς ἀνατείνας, καὶ βρενθυόμενός τι πρὸς αὑτὸν ἔρχεται τιτανῶδες βλέπων, id eſt, Itaque promiſſa barba, reductiſque ſuperciliis, ſecum murmurans neſcio quid, accedit Titanico vultu aſpiciens. Idem in Icaromenippo: ὁ Ζεὺς μάλα φοβερῶς δριμύ τε καὶ τιτανῶδες εἰς ἐμὲ ἐπιδών. id eſt, At Iupiter admodum terribiliter, acriterque, & Titanico me intuens vultu.

Cepas edere, aut olfacere.

Κρόμμυα ἐσθίειν. id eſt, Cepas edere, dicebantur ioco prouerbiali, qui lachrymari viderentur. Natum à Biantis apophthegmate. Is enim Alyattæ regi ſibi per nuncium miſſum denuncianti, vt quam primum ad ſe veniret, reſpondit ad hunc modum: ἐγὼ Ἀλυάττῃ κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν. id eſt, Ego iubeo Alyattam cepas edere, hoc eſt, κλαίειν καὶ οἰμώζειν. id eſt, Flere & eiulare. Quibus verbis extremũ regis contemptum indicabat. Ductum eſt hinc prouerbium, quod ceparum odor, vt eſt acris, conſueuerit lachrymas oculis excutere. Ariſtophanes, κρόμμυον δ' ἄρ' οὐκ ἔδη, innuens illum vel citra cepas fleturum. Quoniam autem idem efficit ſinapi, nihil vetat & hinc prouerbium ducere. Columella in carmine:

Seque laceſſenti fletum factura ſinapis.

Mox & cepæ meminit:

Atque oleris pulli radix lachrymoſaque cepa.

Simili figura, neq; diuerſa ſententia dicti ſunt κρομμύων ὀσφραίνεσθαι, id eſt, Cepas odorari, qui flerent. Ariſtophanes in Ranis:

Τί δῆτα κλάεις; κρομμύων ὀσφραίνομαι.

Id eſt:

Quid quæſo lachrymas? cepe odoror ſcilicet.

Hæc ferme Suidas At Plinius lib. 20. c. 5. tradidit eas & de lachrymationi, & caligini oculorũ mederi. Nec hoc pugnat cum his quæ diximus: ſiquidẽ educendo purgant. Xenophon in Sympoſio dixit, κρομμύων ὄζειν, id eſt, olere cepe: quod in ſordidos & illotos congruit. Huic affine eſt, σκοροδίζειν, pro moleſtia afficere, ſiue ad lachrymas adigere. Ariſtophanes in Equitibus ſub perſona populi Athenienſis: φάσκων φιλεῖν μ' ἐσκορόδισας, id eſt, Dum ais te diligere me, alliaſti me. Quanquam ea vox à Comico riſus gratia conficta eſt.

Superatus es à gallo quopiam.

Ἡττήθης τινὸς ἀλεκτρυόνος, id eſt, Superatus es à gallo quopiam. Iocus prouerbialis in ſeruos, qui dominos à tergo ſequuntur, ſupplices videlicet & abiecti: cuiuſmodi ſolent eſſe galli ſuperati in pugna. Nam hæc auis victa ſilere ſolet, canere, ſi viciſſet, vt author eſt Cicer. in Diuinationibus. Addunt gallum in pugna ſuperatum vltro ſequi victorem. Sumptum eſt ex Ariſtophane, niſi me fallit memoria. Refertur ab Eudemo.

Tristis scytale.

Αχνυμθμὴ σκυτάλη, id est, Tristis scytale. De re tristi seriaque dicebatur, aut de nuncio, qui dolorem adferret. Meminit huius Aristophanes in Lysistrata. Refertur a Diogeniano. Quin Aristophanes grammaticus librum conscripsit περὶ τ̃ σκυτάλης ἀχνυμθμῆς, citaturque ab Athenæo libro Dipnosophistarum tertio Plutarchus in conuiuio septem sapientum: τλὼ δ' αἰθίοπος ἐπίταξιν ἐδὲν ἂν ἄλλο, ἢ τλὼ ἀχνυμθμὴν σκυτάλην προσείποι; id est, Æthiopis mandatum istud, quid aliud appelles quam scytalem tristem? M. Tullius ad Atticum: Habes scytalam Laconicam. Quod quidem videtur non absurde, vel ad epistolam perbreuem, vel ad obscuram, & arcanis de rebus conscriptam, vel ad solicitam ac mandantem accommodari posse. Quid sit autem Scytale Laconica, docet Aulus Gellius Noctium Atticarum lib. 17. c. 9. Sed ipsius verba præstiterit adscribere: Lacedæmonii autem, inquit, veteres, cum dissimulare & occultare literas, publice ad imperatores suos missas volebant, ne si ab hostibus exceptæ forent, consilia sua noscerentur, epistolas id genus factas mittebant: Surculi duo erant teretes, oblongi, pari crassamento, eiusdemque longitudinis, derasi atque ornati consimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiscenti dabatur. Alterum domi magistratus cum iure, atque cum signo habebāt. Quando vsus venerat literarum secretiorum, circum eum surculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat, complicabant, volumine rotūdo, ac simplici, ita vt oræ adiunctæ vndique & cohærentes lori quod plicabatur coirent. Literas deinde in eo loro per transuersas iuncturarū oras, versibus ab imo in summum proficiscēt bus, inscribebant. Id lorum literis ita perscriptis reuolutum ex surculo, imperatori commenti illius conscio mittebant. reuolutio autem lori literas truncas atque mutilas reddebat, membraq. earum & apices in parteis diuersissimas spargebat. Propterea si lorum in manibus hostium inciderat, nihil quicquam coniectari ex eo loro quibat. Sed vbi ille, ad quem erat missum, acceperat, surculo compari quem habebat, capto, ad finem perinde vt debere fieri sciebat, circumplicabat, atque literæ per ambitum eundem surculi coalescentes, rursum coibant, integramq; & incorruptam epistolam & facilem legi præstabant. Hoc genus epistolæ Lacedæmonii σκυτάλην, id est, loricatum surculum appellant. Hactenus A. Gellius. Meminit huiusce rei Plutarchus in Lysandro: cui Pharnabazus rex supposititia scytala imposuit. Suidas eadem ferme refert, quæ Gellius de scytala. Strabo Geographiæ lib. 1. hyperbolam hanc quoque commemorat: Ager angustior est, quam scytala Laconica.

Areopagita.

Αρειοπαγίτης, id est, Areopagita. De tristi seueroq; dicebatur, aut etiā de iudice vehementer incorrupto. Inuenitur & σκυθρωπότερ☉ ἀρειοπαγίτου, id est, Tristior Areopagita. Athenis summa erat Areopagitarū authoritas: hi erant iudices, qui de capitalibus causis pronunciabāt, tanta integritate, vt noctu atque in tenebris, non interdiu, neque luce causas cognoscerent: quo non dicentes, sed dumtaxat quæ dicerentur, spectarent. Id ita esse testatur Lucianus in Sectis. Allusit ad prouerbium Cicero ad Atticum lib. 1. Senatus ἄρει☉ πάγος, nihil constantius, nil seuerius, nil fortius. Idem eiusdem operis lib. 4. ex quo intellectum, treis τ̃ς ἀρειοπαγίτας ambitum, comitia, interregnum, maiestatem, totam denique Rempublicam flocci non facere.

Ne sis patruus mihi. Sapere patruos.

Patruorum in nepotes, ceu peculiaris genuinaq; seueritas, prouerbio locum dedit. Horat. in Odis:

> Metuentis patruæ verbera linguæ.

Patruam linguam vocat seueram & obiurgatricem. M. Tullius aduersus Herennium: Fuit in hac causa quidam patruus, censor, magister. Obiurgauit M. Cœlium sic, vt neminem vnquam parens. Horat.

> —— Siue ego praue,
> Seu recte hoc volui, ne sis patruus mihi.

id est, ne me castiges. Ad hanc formam pertinet illud Persianum:

> Cum sapimus patruos. ——

Id est:

Postquam abiectis puerilibus nugamentis, seueros mores induimus. Idem Horatium æmulatus, vt solet, dixit.

> Ne sis mihi tutor.

id est, ne mihi præscribas atque imperes.

Frontem exporrigere, Frontem contrahere.

Frontem explicare, cum hilarescimus: contrahere, cum ringimur, hoc est, vbi quid molestum est, dicimur. Plin. lib. 11. Frons & aliis, sed homini tantum tristiciæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis index. Terentius: Exporrige frontem. Horatius in Odis:

> Sollicitam explicuere frontem.

Idem alibi:

> Deme supercilio nubem. ——

Exporrecta fronte, hilariter. Porrectiore fronte mecum loquaris oportet, apud Plautum. Obducta fronte, corrugata fronte, contracta fronte, caperata fronte. Plautus: Caperat frons seueritudine. Quod quidem a caprinis cornibus translatum volunt. Et, Nubila frons, serena frons, explicita frons.

Magis gaudet eo qui senectam exuit.

Γήθει μᾶλλον ἢ τ̀ γῆρας ἐκδὺς. id est, Gaudet magis quam qui senectam exuit. De vehementer hilari, ac gestienti gaudio. Aristophan in Pace:

> Ηδομαι γδ̀ & γέγηθα, καὶ πέπορδα καὶ γελῶ
> Μᾶλλον ἢ τ̀ γῆρας ἐκδὺς, ἐκφυγὼν τὴν ἀσπίδα.

Id est:

> Gaudeo siquidem, atque lætor, atque pedo & rideo,
> Qui clypeum suffugerim, magis ad senectam qui exuit.

Ductum est à serpentibus & cicadis, quæ statis temporibus exuunt senectutem, ac veluti renascuntur.

Contrahere supercilium, inflare buccas.

Οφρῦς ἀνασπῶντες, καὶ γνάθους φυσῶντες, id est, Adductis superciliis & inflatis buccis. In fastuosos ac turgidos dictū Suidas admonet. Siquidem in superciliis, sicut alias ostendimus, arrogantiæ sedes. Horatius inflatas buccas ad iracundiæ retulit argumentum.

> Quin Iuppiter ambas
> Iratus buccas inflet. ——

Diuus Augustinus in libris Confessionum, Buccis typho crepantibus. Quo loco nonnulli perperam typo legunt. Mirum est autem Augustinum voce Græcanica tantopere delectatum, vt quum fastum dicere posset, typhum dicere maluerit: nisi quod ea vox Latio donata videbatur. Traductum a ranis quæ per iram inflantur. Notus est apologus Æsopicus, de rana per arrogantiam rupta. Horatius:

> Crescentem tumidis inflat sermonibus vtrem.

Sanguine flere.

Αἵματι κλαίειν, id est, Sanguine flere, prouerbialis hyperbole, significans nihil non fieri, quo flectatur aliquis. Sic enim antiqui loquebantur: Haud flectes illum, ne si sanguine quidem fleas. Itidem αἵματι στένειν, id est, Sanguine gemere. Durat hoc adagium in hodiernum etiam diem. Translatum videtur à prodigiis, quum interdum statuæ sanguineis guttis lachrymare videntur.

Lapides flere.

De re vehementer miseranda prouerbiali hyperbola dicimus, eam esse tam lamentabilem, vt vel lapides cogantur ad fletum. M. Tullius in eodem libro: Tu vero vel si testamentum defenderes, sic ageres, vt omne omnium testamentorum ius in eo iudicio positum videretur: vel si causam ageres militis, patrem eius, vt soles, dicēdo à mortuis excitasses, statuisses ante oculos, complexus esset filium, flensque eum centum viris commendasses, lapides mehercle omnes flere ac lamentari coegisses, vt totū illud vti lingua nuncupasses, non in duodecim tabulis, quas tu omnibus bibliothecis anteponis, sed in magico carmine scriptum videretur. hac etiam hyperbola semel atque iterum vsus est Dominus, quum Pharisæis respondet, ipsos lapides clamaturos, si tacerent homines. Rursus quum Iudæis de generis nobilitate gloriantibus ait, Deum vel è lapidibus suscitaturum filios Abrahæ. Sed Christo nihil est hyperbolicum, qui potest quicquid vult efficere. In verbis autem Ciceronis, ad prouerbium alludit magici carminis mentio. Quod enim vehementer commouet animum, quauis incantatione efficacius dicitur, sicut alibi retulimus.

Erinnys ex tragœdia.

Ερινὺς ἐκ τραγῳδίας, id est, Erinnys ex tragœdia. De feris & horriculis. Sumptum ex Aristophanis Pluto, quo loco dicitur de Penia:

> Ισως ἐριννύς ἐστιν ἐκ τραγῳδίας.

Id est:

> At forsan est Erinnys ex tragœdia.

Strabo Geographiæ lib. 4 tradit insulas esse decem in oceano Gaditano, nomine Cassiteridas, quarum vna prorsus inculta, in reliquis habitare homines colore fusco, tunicis vtentes ad talos vsque dimissis, pectoribus cingulo obuinctis, baculos manu gestantes, in summa, persimiles furiis tragicis. Quibus ex verbis apparet hoc habitu furias in tragœdiis induci solere.

Sarone magis nauticus.

Σάρων☉ ναυτικώτερ☉, id est. Sarone magis nauticus. Aiunt fuisse deum quempiam nauticum. vnde & Saronico mari nomen inditum. Congruet in horrido cultu hominem & moribus nauticis: quod genus nautas plerosque videmus esse. Aut in negotiatorem, per omnia maria volitantem. Meminit & Saronis, & eius cognominati maris, Aristides in Themistocle: οὐδ' ἵνα τ̃ αἰγιαλὸν χρόνον τὴν θάλατταν οἰκῶσιν, ὥσπερ τ̃ γλαυκὸν φασὶ τ̃ ἐν... σάρωνα τ̃ ἐπώνυμον τ̃ πελάγους. id est, Nec vti per omne tempus mari habitent, quemadmodum aiunt facere Glaucum Anthedonium, & Saronem mari cognominem. Pausanias in Corinthiacis Saronis facit mentionem, qui Althepiæ regioni maritimæ imperarit. Huic diuersum quod ait in Ranis Aristophanes.

> —— Πῶς δυνήσομαι
> Ἄπειρ☉, ἀθαλάττωτος, ἀσαλαμίνι☉
> Ὢν, εἶτ' ἐλαύνειν;

Id est:

> —— Quonam modo
> Potero imperitus, & à mari alienissimus,
> Salaminis expers, atque nauim agere rudis?

IVNII. *Helenæ crater.*

Ἑλένης κρατὴρ, id est, Helenæ crater: de læto nuncio, aut re quapiam animo nostro impense grata, quæ solicitudinem leuare possit, curasque diluere. Philostratus in Sophistis: καὶ τὰ ἄχθη σοι κουφιεῖ τῆς γνώμης ὥσπερ ὁ κρατὴρ τῆς Ἑλένης τοῖς αἰγυπτίοις φαρμάκοις id est, Leuabit tibi animi molestias non aliter quam Helenæ poculum Ægyptiis pharmacis imbutum. Intelligit de pharmaco Nepenthe. Locus est apud Homer. Odyss. 4.

Αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἔπινον
Νηπενθές τ' ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων,

Id est:

Irarum causas [illegible]olens, fugamque malorum
Sensum, & trist[illegible]iæ pariens obliuia, vino
Pharmacon im[illegible]isit —

De quo ita Plin. lib 2[illegible] c. 2. Nobile illud Nepenthes obliuionem tristitiæ veniamque afferens, & ab Helena vtique omnibus mortalibus propinandum.

COGNATI. *Nullus equus tam est effœtus, tamque exhausto corpore, quin mense Maio hinnitum edat.*

Ver prima anni pars prouerbium hoc nobis peperit: quo intelligimus neminem tam senilis atq; deuexæ ætatis, quin in amœnissima illa anni parte aliquid inesse iuuenilis animi testetur, aut aliqua hilarioris erectiorisque mentis indicia proferat. Visi enim sunt seniculi aliquando inter se iuuenari & lasciuire, suaq; habere blandimenta, ac vernis mensibus in amplexus ruere.

Carmen Lytiersæ.

Lytierses filius nothus Midæ, in Phrygia dicitur habitasse: qui cum esset agricola & laudatissimus messor, hospites prætereuntes conuiuio primum excipere, ac deinde cogere solebat, vt se in demetenda segete adiuuarent. Sub vesperum vero cum illi labore defessi dormirent, tunc ipse capita eorum amputare, & trunca corpora vna cum manipulis colligare solebat. Eum Hercules, ob hanc crudelitatem interfectum, in Meandrum fluuium abiecit. Hunc igitur Lytiersen, vt insignem messorem, alii in Phrygia messores carminibus celebrare solebant. vnde Carmen Lytiersæ, dicitur carmen messorium, vel à messoribus decantari solitum. Erasmus noster ait dici de carmine, quod quis non ex animo, sed coactus caneret. Theocritus in Operariis:

Θᾶσαι δὴ καὶ ταῦτα· τὰ τῶ θείω Λυτιέρσα.

Id est:

Vide & hæc; quæ sunt diuini Lytiersæ.

Cor salit.

Ficinus in Ione: Cor aliquando dolore salit, aliquando lætitia. Vide ante, Mens volat.

Pallentes procul abite curæ.

Anacreon:

Μέθετέ με φροντίδες, μηδὲν μοι ἐς ὑμῖν ἔστω.

Versus est Martial. lib. 11. epigr. 8. Catullus ad passerem Lesbiæ:

Et tristes animi leuare curas,

Idem ad Sirmionem peninsulam:

O quid solutis est beatius curis,
Cum mens onus reponit, ac peregrino
Labore fessi venimus Larem ad nostrum,
Desideratoque acquiescimus lecto.

Virgil. 1. Georgic.

Indulget genialis hyems, curasque resoluit.

Horat. ad amicos in Epode scribens, hyemem voluptatib. traducendam esse vult. Idem lib 1. Epist.

Deme supercilio nubem. —

Id est, aufer ex vultu tristiciam. Martial. 10.

Nox non ebria, sed soluta curis.

Vide post, Curis gaudia misce: &, Mentis vitio læsa figura.

Læticiæ.

Omnes læticias, quasi prouerbio dixisse veteres, animaduertimus. Sic Cicer. in 2. De finibus: Ille Cæcilianus, qui omnibus lætitiis lætum esse se narrat. Et in 2. epist. ad Cœlium: Repente vero incessi omnibus læticiis. Et Pomponius quoque multitudinis numero: Quot læticiæ insperatæ modo mihi irrepsere in sinum? Et Lucretius in tertio:

Hic exultat enim pauor, & metus: hæc loca circum
Læticiæ exultant. —

Catullus ad seipsum:

Expulit ex omni pectore læticias.

Idem ad Manlium:

Tu mea tu moriens fregisti commoda frater:
Tecum vna tota est nostra sepulta domus.
Omnia tecum vna perierunt gaudia nostra,
Quæ tuus in vita dulcis alebat amor:
Cuius ego interitu tota de mente fugaui
Hæc studia, atque omnes delicias animi.

Vide postea, Delicias dicere, &c.

Risi.

Risi, prouerbio dixisse videtur Catull. de quodam & Caluo

Risi, nescio quomodo in corona.

Vide Festum in verbo, Rideo. Idem ad Catonem:

Ride, quicquid amas Cato Catullum,
Res est ridicula & nimis iocosa.
O rem ridiculam, Cato & iocosam,
Dignamque auribus, & tuo cachinno.

Declarant gaudia vultu.

Catullus in Pelei & Thetidis nuptiis:

Dona ferunt præ se, declarant gaudia vultu.

Hoc etiam vsitatum. M. Antoninus philosophus libro de vita sua xj. Statim ipso in vultu inscriptus esse debet sermo, ac statim ex ipsis oculis apparere: quemadmodum ex aspectu amatores sensum sui amasii statim cognoscunt.

Vultuosus.

Verbum familiare priscis. Sunt autẽ vultuosi, qui vultus ducunt præ tristitia, & frontem contrahunt. Hinc vultuose, & (vt Græce dicam) σκυθρωπῶς, & μετὰ κατηφείας Bud. 2. De contemp. rer. fortuitar. Quare omnia ferme sua munia incõdite, vultuose, meticulose, turbide, & rursus gestienter, elate, ferociter, inaniq; cum fiducia obire solet: prout scilicet lætus aut tristis casus obtigit, vnde pendere se arbitratur. Ibidem: Nihil vtique fiet propius, quam vt vultuose ac sub acerbe mirere conniuentiam, &c.

Curis gaudia misce.

Fertur distichon nomine Catonis hoc:

Interpone tuis interdum gaudia curis,
Vt possis animo quemuis sufferre laborem.

Nam, vt inquit Ouidius:

Quod caret alterna requie, durabile non est.

Catullus curas pro amoribus accipit, in Pelei & Thetidis nuptiis:

Sancte puer, curis hominum qui gaudia misces.

Id est;

amoribus. In eandem sententiam alibi:

Qui dulcem curis miscet amaritiem.

Vide alibi, Pallentes abite curæ.

GVLIELMI GENTII. *In Capitolium ascendere.*

Formula est apud Iuriscõsultos peruulgata, pro triumphũ agere: deducta ex more triumphantiũ, qui in Capitolium ascendentes pulcherrimũ fructum victoriæ referebant: vt ait Cic. in Verr. 7.

EX APPEND. IVNII ET CANTERI.

Κάλλις' ἔνδοι πᾶσαι.

Κάλλις' ἔνδοι πᾶσαι, ὁ τὰν νυὸν εἶπ' ἀποκλάξας.

Id est:

Clausa domi sponsa, quidam: Sunt omnia recte,
Dixit. —

Citatur prouerbii titulo à scholiaste Theocriti. Natum à quodam, qui domi sponsam concluserat, & adiiciente, κάλλις' ἔνδοι πᾶσαι: Sunt intus omnia recte. Sub finem historiæ Domitiani in Tranquillo legimus, cornicem in Capitolio elocutam, ἔσται πάντα καλῶς. Hæreditatem opimam, vel sacerdotium opulentum nactus, opportune hoc versu animi sui gaudium prodet.

LANGVOR, VEHEMENTIA.

ERASMI. *Oestro percitus.*

Οἴστρῳ παραπληγείς, id est, Oestro percitus, id est, ingenti animi cupiditate commotus, ac velut attonitus. Oestrum enim insecti genus, horrendo strepitu. vnde & nomen inditum apud Græcos. Nam Latini, asylum appellant. Hoc addito Iuno vaccam Iò in furorem egit. Vnde poetæ diuino correpti furore, œstro conciti dicuntur. Est apud Platonem, tametsi locus in præsentia non succurrit, opinor in Phædro. Vnde & οἰστροπλὴξ dictione composita, pro insano: & οἰστρεῖν & οἰστρηλατεῖν, pro insanire.

Pyrrichen oculis præ se ferens.

Πυῤῥίχην βλέπειν, id est, Tumultum ac bellum vultu prę se ferre: inde dictum, quod Pyrrhiche saltationis genus est, quod ab armatis pueris peragebatur: vt testis est Athenæus libro Dipnosophistarum 14. ostendens in ea belli imaginem repræsentari, impetum & ardorem adorientium, & celeritatem fugientium. Ælius Spartianus in Adriano: Militares, inquit pyrrhicas populo frequenter exhibuit. Tranquillus item Pyrrhiches meminit: Pyrrhichen saltauerunt Asiæ Bithyniæque principum liberi. Iulius Pollux lib. 4. c. 14. inter varia saltationum genera commemorat ἐμμέλειαν tragicorum, κόρδακα comicorum, σίκιννιν satyricorum, πυῤῥίχην ac τελεσίαν quas ἐνοπλίους vocat, quod armati saltarent. vnde ξιφισμὸν dictum indicat, quod gladiis perageretur: & ποδισμὸν, quod mira pedum celeritate corpus circumagerent. Idem commemorat & alia saltationum genera, quæ belli habebant imaginem, κῶμον & τετράκωμον, quam ait Herculi fuisse sacram. Rursus aliam quam καρπαίαν dixere, quæ & ipsa armis peragebatur. Plato De legib. 7. docet duo potissimum saltationis genera fuisse: alterum bellicum ac tumultuosum, quod Pyrriche dicebatur: alterum moderatius, quod ἐμμέλεια. Pyrrichen describit his verbis: πυῤῥίχην αὐτῆς ὀρθῶς

προσαγορεύοι τάς τε εὐλαβείας πασῶν πληγῶν καὶ βολῶν ἐκνεύσεσι καὶ
ὑπείξει πάσῃ, καὶ ἐκπήδησιν ἐν ὕψει, καὶ συνταπεινώσει μιμουμένην. καὶ τὰς
τοιαύτας ἐναντίας τὰς ἐπὶ τὰ δραστικὰ φερομένας αὖ σχήματα, ἔν τε ταῖς τῶν
τόξων βολαῖς καὶ ἀκοντίων καὶ πασῶν πληγῶν μιμήματα ἐπιχειρούσας μι-
μεῖσθαι, τό, τε ὀρθὸν ἐν τούτοις καὶ τὸ εὔτονον τῶν ἀγαθῶν σωμάτων καὶ ψυχῶν, ὁ-
πόταν γίγνηται μίμημα εὐθυφερὲς ὡς τὸ πολὺ τῶν τοῦ σώματος μελῶν γιγνό-
μενον. ὀρθὸν μὲν τὸ τοιοῦτον· τὸ δὲ τούτοις ἐναντίον, οὐκ ὀρθὸν ἀποδεχόμενον. id
est, Pyrrichen recte appellaueris, quæ vitationes omnium plaga-
rum ac iaculorum deflexione corporum, omnique cedēdi ratione,
submissione ac subsultibus in altum imitatur. Rursum his contra-
rios gestus, qui cōducunt ad corporis motus, agilitati parante ido-
neos, qui tum in arcuum iaculationibus tum in hastilium missio-
nibus, denique in omnium plagarum impetitionibus simulachra
pugnæ student imitari, simulque rectitudinem, interim & robur,
bonorum corporum atq; animorum, quoties fit imitatio, quæ ad-
hibita plerunque confert ad corporis membrorum firmitatem. re-
ctum quidem hoc: quod autem his contrarium est, non vt rectum
approbatur. Meminit & scholiastes in Iliados Homericæ π. com-
memorans tria saltationum genera, Pyrrhichen, Sicinnin, quæ
pertinet ad sacra, & scordacismum, qui sit indecorus, & prophanis
conueniens. Pyrrhiche Cretensium erat, & in armis peragebatur.
Vnde Homerus virum in belli muniis agilem intelligi volens, sal-
tatorem appellat ὀρχηστὴν περ ἐόντα. Hoc pugnæ genus eleganter de-
pingitur ex Xenophonte apud Athenæum lib. 1. ἀνέστησαν πρῶτοι
Θρᾷκες, καὶ πρὸς αὐλὸν ὠρχοῦντο σὺν ὅπλοις, καὶ ἥλλοντο, ὑψηλά τε καὶ κού-
φως, καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο. τέλος δὲ ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον παίει, ὡς πᾶ-
σι δοκεῖν πεπληγέναι τὸν ἄνδρα. ὁ δὲ ἔπεσε τεχνικῶς πως, καὶ πάντες ἀνέκρα-
γον. καὶ ὁ μὲν σκυλεύσας τὰ ὅπλα ἑτέρου ἐξῄει, ᾄδων σιτάλκαν. ἄλλοι δὲ τῶν
Θρᾳκῶν τὸν ἕτερον ἐξέφερον ὡς τεθνηκότα. ἦν δὲ οὐδὲν πεπονθώς. id est, Surre-
xerunt autem primi Thraces, & ad tibiam saltabant, subsiliebant-
que in altum, idque leuiter interim vtentes gladiis. Tandem alter
alterum feriebat, sic vt omnibus videretur hominem percussisse.
Ille vero artificio quodam cadebat, moxque omnes exclamabant.
Tum is qui percussisse videbatur, cum alterum armis spoliasset,
exibat, canens Sitalcam. Porro cæteri Thraces, alterum effere-
bant veluti mortuum, quum nullo esset affectus malo. Refert illic
& alia saltationum genera, si quis auet ea cognoscere. Deniq; Ho-
merus Iliad. π. Cretensem quempiam bello strenuum, ὀρχηστὴν ap-
pellat, hoc est, saltatorem, ob Pyrrichen, de qua diximus, Thraci-
bus familiarem. Ita Scholiastes commemorans tria saltationum
genera, Pyrrhichen bellicam, Sicinnin sacris accommodam, &
σκορδακισμὸν sordidam ac prophanam. Aristophanes in Auibus:

——Ἄγγελος

Ἔνθει πρὸς ἡμᾶς δεῦρο πυῤῥίχην βλέπων.

Id est:

——Nuncius

Accurrit ad nos, Pyrrhichen oculis tuens.

Vnde & pedi Pyrrhichio nomen, quod impetum habet militis ru-
entis in prælium: & vel à Pyrrho Achillis filio (quod Plin. lib. 7.
c. 56. sentire videtur, scribens: Armatam saltationem Curetes do-
cuere, pyrrhichen Pyrrhus, vtramque in Græcum, vel, vt putat A-
thenæus, à Pyrrhicho quodam Lacedæmonio: sunt enim bellacis-
simi Lacones, apud quos peculiaris erat hæc saltatio, quam mox à
quinto anno pueri discebant, quod illi vocant πυῤῥιχίζειν: & Pyr-
rhichistæ dicuntur, hoc genus exercentes. Vel ab ignea vi nomen
habet. Iulius Pollux, eo quem mox citaui loco, ait Pyrrhichen
eandem esse cum Telesia, & vtrosque fuisse iudices hoc genus cer-
taminum. Quin hoc ipsum, si quis tumultuantem & ira excande-
scentem dicat πυῤῥιχίζειν, non carebit prouerbii specie. Simili tro-
po Timocles apud Aristophanem:

Μισῶν λόγους ἄνθρωπος, οὐδεπώποτε
Ἀντίθετον εἰπὼν οὐδὲν, ἀλλ' ἄρη βλέπων.

Id est:

Sermonis osor homo, nihil contra loquens
Vnquam, sed ore præferens Martem truci.

Itidem poetæ dicunt, Torua tuens: & Græci, ὑπόδρα βλέπων.

Manum habere sub pallio.

Manum habere sub pallio dicuntur, qui languent ocio. Quin-
tilianus lib. 12. damnat eos, qui nunquam commouentur inter a-
gendum, semperque manum, quod aiunt, habent sub pallio. Qua-
propter, inquit, mihi falli multum videntur, qui solos esse Atticos
credunt tenues & lucidos & significantes, sed quadam eloquentiæ
frugalitate contentos, ac semper manum intra pallium continen-
tes. Hactenus Fabius. Sumptum est à gestu rhetorum. Nam qui
languent, manum occultant sub pallio: qui commoti sunt, profe-
runt: & agitatione manus brachiique pronunciabantur ea, quæ
contentionis plusculum haberent. Subindicat hoc & Æschines in
oratione contra Timarchum, de sobrietate priscorum rhetorum
loquens: ὥστε ὃ νυνὶ πάντες ἐν ἔθει πράττομεν, τὸ τὴν χεῖρα ἔξω ἔχοντες λέ-
γειν, τότε τοῦτο θρασύ τι ἐδόκει εἶναι, καὶ εὐλαβοῦντο αὐτὸ πράττειν. id est,
Itaque quod nunc omnes ex more facimus, vt inter dicendum ma-
num extra pallium habeamus, tum temporis confidentiæ tribue-
batur, ac verebantur id facere. Addit, Salamine spectari statuam
Solonis, manum intra pallium habentis.

Non contis aut ramulis.

Idem libro eodem de Antonio quodam ad honorem mensæ
regalis apud Persas euecto, & ad ius ferendæ sententiæ admisso:
Non contis, inquit, aut ramulis, vt aiunt, id est, non flexiloquis
ambagibus, vel obscuris, sed velificatione plena, in rempub. [...]
batur, eoque incitans regem. Quanquam pro ramulo, legen[...]
arbitror remulo: nam contis & remis impellunt nauim, qui ve[...]
habent aduersos. Pars est magis adagii, quod alibi recen[...]
Velis remisque, quam nouum adagium.

LAVTITIÆ.

ERASMI. *Iouis & regis cerebrum.*

Διὸς ἐγκέφαλος, id est, Iouis cerebrū: καὶ βασιλέως ἐγκέφαλ[ος, id]
est, Regis cerebrum. De cibo vehementer opiparo ac suaui [...]
molliter delicateque viuentibus. Clearchus apud Zenodot[um ...]
bit, opiparas epulas apud Persas, Iouis ac regis cerebrum app[ella...]
Athenæus lib. 12. docet, Sardanapalum ijs, qui voluptatem ali[...]
essent commenti, Iouis ac regis cerebrum apponere solitu[m ...]
bum opinor exquisitum. Idem lib. 1. Iouis cerebrum inter se[cundæ]
mensæ delicias annumerat. Apud Apuleium prima Apolog[ia ...]
tatur Ennius:

Quid scarum præterij, cerebrum Iouis pene suprem[i ...]
Nestoris ad patriam hic capitur, magnusque bonusq[ue ...]

Ephippus apud Athenæum, διὸς ἐγκέφαλον id est, Iouis cere[brum ...]
inter secundæ mensæ lautitias commemorat. Idem cibum [...]
lautum νέκταρος ἄνθος vocat, id est, nectaris florem. Atque [...]
num, τῆς ἀφροδίτης γάλα, id est, Veneris lac, ab Aristophane [...]
natum docet. Rursum alio in loco suaues cibos, τῆς ἑλένης β[ρώματα,]
id est, Helenæ cibos, dictos indicat.

Iouis lac.

Quod insigniter esset lautum in cibis, Iouis lac veteres ap[pella-]
bant. Eurip. apud Athen. lib. 14.

Καὶ τυρὸς ὀπίας ἐστὶ διὸς γάλα,

Id est:

Est succulentus caseusque & lac Iouis.

Apud eundem frequenter inter ciborum delicias commemo[...]
διὸς ἐγκέφαλος, de quo alias diximus. Persæ, si quid esset ex[imie]
lautum, appellabant διὸς καὶ βασιλέως ἐγκέφαλον, id est, Iouis & [regis]
cerebrum: propterea quod rex Persarum solet dare præmi[a ...]
norarium, si quis nouum aliquod edulii genus reperisset. [...]
chus apud eundem lib. 12. quanquam eadem, multis ali[...]
commemorat. Videntur antiqui quicquid eximium vide[...]
bant, Ioui tribuisse. Inde illud è Satyra:

Et Iouis auribus ista
Seruas. ——

Deorum cibus.

Θεῶν τροφὴ, id est, Deorum cibus. De prælautis epulis di[ci-]
tur, propterea quod Homerus fingit deos nectare atque am[brosia]
victitare, nec ob id vnquā senescere. Tranquillus in Neron[e ...]
ricidia, inquit, & cædes à Claudio exorsus est. Cuius necis e[t si non]
author, at conscius fuit: neque dissimulauit, vt qui boletos, [in quo]
cibi genere venenum is acceperat, quasi deorum cibum, p[rouer-]
bio Græco collaudare sit solitus. Horatius in Epistolis:

O noctes, cœnæque deum. ——

Aristophanes in Ranis, ἐς μακάρων εὐωχίας, regum aulica co[...]
significans.

Attica bellaria.

Πέμματ' ἀττικὰ, id est, Bellaria Attica: de lautitiis & co[...]
Transferri potest ad rem quamcunque, maiorem in modu[m sua-]
uem ac iucundam. Plato Politiæ suæ lib. 3. ψέγεις καὶ ἀττικὰ[ς ...]
των τὰς δοκούσας εἶναι εὐπαθείας. id est, Damnas & Attica b[ellaria ...]
quæ videntur ad lautitias pertinere.

Herculana balnea.

Ἡράκλεια λουτρὰ, id est, Herculana balnea. De impendio[se ...]
tibus balneis dicebatur, quales legimus & thermas Nero[nis ...]
Aristophanes in Nebulis:

Ποῦ ψυχρὰ δῆτα πώποτ' εἶδες ἡράκλεια λουτρά;

Id est:

Vbinam frigida vnquam vidisti Herculana balnea?

Interpres adscribit, Ibycum authorem esse, Vulcanum [...]
vice submisisse Herculi feruida balnea. Atque inde om[nia ...]
balnea, Herculana dici cœpta testatur idē Athenæus lib. 12. [...]
Aristoteles in Problemat. sectionis 24. probl vltimo, oste[ndit ...]
iusmodi balnea apud veteres habita sacra: propterea quo[d ...]
phure ac fulmine rebus natura sacris, proueniant. Pisandr[us ...]
tradit, Mineruam Herculi fesso calidum balneū supped[itasse ...]
de mihi fit verisimile, prouerbiū recte dici posse, quoties [...]
labore quopiam fatigatis ministerium paulo diligentius [...]
cillandas vires adhibetur. Nam Plato lib. De legib. 6. γερ[όντεια λου-]
τρὰ, id est, Senilia balnea, calida vocat, eaque senib. exhibe[...]
Siquidem veteres frigida lauabant, calida balnea valetu[dinariis]
dumtaxat exhibebantur. At his temporibus aurigæ quoq; [...]
tæ lauāt in thermis. Ac Germani maximam vitæ partem in [...]
caustis transigūt, pyraustarum instar. Pindarus quoq; Ol[ymp. ...]
meminit horum balneorum: θερμὰ νυμφᾶν λουτρὰ βαστάζει, [id est,]
Calida Nympharū balnea frequētas. siue quod in ea ciuita[te ...]
esset, cui nomen Calida balnea: siue quod ipse more He[...]

multa certamina exhausta iam refocillaretur calidis balneis, quas Nymphæ Herculi laboribus fatigato submisisse feruntur. Porro corpus hominis magnopere reuocari calidis balneis, declarat in Nemeis Oda 4. οὐδὲ θερμὸν ὕδωρ τόσον γε μαλθακὰ τεύχει γυῖα, ὅσσον εὐλογία φόρμιγγι συνάορος. id est, Ne calida quidem aqua æque mollia refocillat membra, quantum laudatio citharæ aptata.

Ὑπερμαζᾶν.

Μᾶζα Græcis genus est cibi è simila tritici, quod (vt apparet) in deliciis erat: vnde vulgari ioco dicebant, ὑπερμαζᾶν, pro opipare, splendideque viuere: siue ob egregias mazas, siue quod aliquid his etiam lautius sumerent. Eam vocem Iul. Pollux lib. 7. indicat fuisse veterum. pro qua recentiores dixerint κριθιᾶν, à iumentis dictum, quibus hordeum placentæ sunt. Illud mirum, cum hoc verbum proferat ex Æschylo & Sophocle, cur recentiorum esse dicat: nisi forte apud recentiores cœpit vsitatius esse quam ὑπερμαζᾶν. Euplous ad Thalasserotem: ὑπερμαζᾷς ἢ μέμηνας; ἀκούω γάρ σε λοιδορουμένης γυναικὸς ἐρᾶν. i. Aut luxu diffluis, aut insanis: nam audio te captum amore mulieris maledicæ. Consimili forma dicebant ματτυάζειν, à mattya cibi genere: quod Athenæus lib. 14. recenset inter secundæ mensæ delicias.

Ματτυάζειν.

Athenæus Dipnosophistarum lib. 14. refert cibi genus, primum à Thessalis repertum, sed quod Athenis quoque fuerit in deliciis cum subessent imperio Macedonum, quorum lingua dicebatur ματτύη, à Græca voce μάττω, quod est pinso, siue macero: vnde dicta sit & μᾶζα quæ & ipsa prouerbio locum fecit, vt ὑπερμαζᾶν dicerentur, qui lautius viuerent: post quicquid esset opiparum & elegans in cibis, ματτύα dicebant etiam in auibus, piscibus, oleribus ac lautis: & ματτυάζειν, qui suauiter viuerent. Citantur in testimonium versus ex Alexide:

Σκευάζετ' εὐωχεῖσθε, προπόσεις πίνετε,
Λέπεσθε, ματτυάζετε.

Id est:

Facite apparatus & epulis incumbite,
Lepamini, atque mattyazete.

Cæterum Atticis λέπεσθαι dicuntur, qui intemperanter indulgent Veneri: huc ni fallor alludentibus quod λεπίζω sonet deglubo: quæ vox & Latinis vsurpatione facta est obscœna. λέπος enim Græcis pellem significat. De Mattyis qui plura volet cognoscere legat finem decimiquarti libri, quem modo citaui, & mattyis explebitur affatim. Tot aurib. Athenæus docet, quid sit mattya. Idem libr. 4. tradit, apud Lacedæmonios ματτύην dicta bellaria, quæ post ἄικλον (id erat conuiuii genus) apud illos dabantur, quæ quidem & ἐπαίκλια vocabantur. Meminit huius cibi & Martial. lib. 9. Mattya sola iuuant.

De lautitiis.

De cibis prælautis quadrabit illud eodem Odyss. γ.

Ὄψα τε, οἷα ἔδουσι διοτρεφέες βασιλῆες.

Id est,

Qualia purpurei comedunt obsonia reges.

Venustius fiet, si trahetur ad orationem supra modum elegantem, quasi dignam deorum auribus.

Mellis medulla.

Μέλιτος μυελὸς, id est, Mellis medulla. De re maiorem in modum suaui dicebatur. Vnde & Ennius apud M. Tullium, M. Cornelium Cethegum, Suadæ medullam appellat, ob singularem suauiloquentiam. Nam quod optimum est, id natura videtur intime recondidisse. Vnde & illa passim obuia, In medullis: &, Medullitus amare: non dissident à simulachro prouerbiali. Huius est forma, πίσις ἐλάφου ἐλαίας.

Optimum condimentum fames.

Optimum condimentum fames inter apophthegmata Socratica celebratur. Irridebat hoc dicto luxum Atheniensium, qui variis cupediis & operosis condituris conarentur efficere, vt cibus saperet palato: cum id optime præstet fames, condimentum vt optimum, ita & vilissimum. Nihil enim suauius edi, quam quod editur ab esuriente. Manet hodieque vulgo tritum prouerbium, famem efficere, vt crudæ etiam fabæ saccarum sapiant. Antiphanes apud Stobæum:

Ἅπανθ' ὁ λιμὸς γλυκέα πλὴν αὑτοῦ ποιεῖ.

Id est:

Præter seipsam cætera edulcat fames.

Quod fames facit in cibo, idem sitis in potu. Darius enim in fuga cum aquam turbidam bibisset & cadaueribus inquinatam, negauit se vnquam bibisse iucundius, nimirum nunquam sitiens biberat. Eandem sententiam sic apud Athenæum libro quarto effert Xenophon: ἡδὺ μὲν μᾶζαν καὶ κάρδαμα φαγεῖν πεινῶντι, ἡδὺ δὲ ὕδωρ ἀρυσάμενον ἐκ ποταμοῦ διψῶντα πιεῖν. id est, Dulce est mazam & nasturtium edere esurienti, dulce est sitienti aquam è fluuio haustam bibere. Ibidem refert quiddam non infestiuum de Socrate, qui frequenter ad multam vesperam ambulare consueuit ante ædes suas, percontantibus quid illic ageret: Obsonium, inquit, comparo in cœnam. De Dionysio, cui fastidienti nigrum ius quod in Phiditiis apponebatur, coquus respondit, non esse mirum, cum deessent condimenta: de palæstra, cursuq; ante cœnam sentiens: alias nobis dictum est. Aut natum à Socrate prouerbium, aut ab illo vsurpatum quod vulgo ferebatur. Marcus Tullius in libr. De finibus bonorum secundo. Diceret id, quod Socratem (qui voluptatem nullo loco numerat) audio dicentem, cibi condimentum esse famem, potionis sitim. Licebit nonnihil gratiæ addere prouerbio, si longius deflectatur: velut ad literarum studium, quod eo dulcius est quo vehementius sitiantur literæ. Et voluptates commendat rarior vsus.

Afra auis.

Λιβυκὸν ὄρνεον, id est, Libyca auis. Refertur à Suida de prægrandibus, quod ex ea regione deportentur aues immani magnitudine. Horatius de prælauta vsurpauit:

Non Afra auis descendat in ventrem meum
Iucundior, quam lecta de pinguissimis
Oliua ramis arborum. ——

Nam gallinas prægrandes olim mittebat Africa, quas easdem Numidicas aues appellant. Acron videtur de struthione sentire, quæ & ipsa auis mira mole corporis esse fertur. Mea quidem sententia non inepte iacietur & in hominem peregrino cultu notabilem. Et Plautus alicubi Pœnum auem vocat, ob manicas alarum instar vtrimque pensiles. Prouerbium extat in Auibus Aristophanis. Interpres indicat conuenire in barbaros ac meticulosos. Sunt enim homines prægrandes fere timidiores. Terentius: Hic nebulo magnus est.

Anima & vita.

Ζωὴ καὶ ψυχὴ, id est, Anima & vita: de re supra modum suaui. Prouerbium natum in cubilibus atque inde deductum in communem sermonem. Videtur autem peculiare fuisse mulieribus, Iuuenalis:

Ζωὴ καὶ ψυχὴ, modo sub lodice relictis
Vteris in turba ——

Item Martial. Epigrammatum lib. 10. in Læliam:

Ζωὴ καὶ ψυχὴ lasciuum congeris vsque,
Pro Pudor Hersiliæ ciuis & Ægeriæ.

Huc respexit Iuuenalis quum ait:

Concumbunt Græce. --

Hesiodus pecuniam, animam mortalibus esse dicit:

χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Id est:

Pecunia enim anima est miseris mortalibus.

Coturnissare.

Κιχλίζειν, prouerbio dicebantur, qui pinguibus coturnicibus, aut turdis vescerentur: aut qui riderent lasciue parumque decore. Proinde & κιχλισμὸν, risum mollem & impudicum appellant. Quadrabit igitur vel in liguritores, & cupediis addictos, vel in lasciuius ludentes. Sturni nihil non imitantur: & turdus à Plinio recensetur inter aues, quæ sermonem hominum imitantur. Nam autores vocem hanc varie transferunt.

Dubia cœna.

Dubiam cœnam, opiparam, variisque instructam ferculis appellabant: idque prouerbium à parasitis repertum apparet. Phormio apud Terentium: Cœna dubia apponitur. Quid istuc verbi est? Vbi tu dubites quid sumas potissimum. Exponit parasitus verbum suum, alioqui anceps. Nam dubium, etiam periculosum significat: & Dubia cœna possit intelligi, quæ non careat suspicione veneni. Horatius in Sermonibus:

-- Vides vt pallidus omnis
Cœna desurgat dubia. --

Et res parum tutas appellamus dubias.

Cœna popularis.

Quemadmodum Phormio Terentianus cœnam dubiam appellat, variis epulis instructam, vbi tu dubites quid sumas potissimum: ita Philto Plautinus cœnam popularem appellat magnificam, egregieque lautam, atque adeo gratuitam quoque, quales solent exhiberi populo. Verba Plautina sic habent: Quid tu si in ædem ad cœnam veneris, atque ibi opulentus tibi par forte vt venerit, apposita sit cœna, popularem quam vocant. Si illi congestæ sint epulæ à clientibus, &c.

In leporinis.

Ἐν λαγῴοις, id est, In leporinis carnibus viuere dicebantur, qui laute atque in deliciis vitam agebant. Nam leporinam olim in deliciis habitam declarat Martialis:

Inter aues turdus, si quis me iudice certet:
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Attestatur & prouerbium: Tute lepus es, & pulpamentum quæris. Aristophanes in Vespis: Sunt, inquit mille ciuitates, quæ nunc nobis tributum soluunt. Harum vnicuique si quis imperet vt viginti alat viros,

Δύο μυριάδες τῶν δημοτικῶν ἔζων ἐν πᾶσι λαγῴοις,
Καὶ στεφάνοισιν παντοδαποῖσιν, καὶ πυῷ καὶ πυαρίτῃ.

Id est:

Viginti millia populorum viuerent in omnibus leporinis; omni-

genisque coronis, & pyo, & pyarite. πύον autem Græci vocant lac, quod animal primum reddit à partu, & pyariten hinc factam decoctonem. Interpres citat carmen ex Homero ni fallor:

Πύον δαινύμενοι κ' ἐμπιπλάμενοι πυαρίτην.

Id est:

Epulantes pyo, & explentes sese pyarite.

Rursus Aristophanes in Equitibus, quum Cleon & aduersarius certatim promittunt lautissimas epulas populo: multis deliciarum generibus nominatis promittuntur & leporinæ carnes, quasi summæ exquisitæque delitiæ.

Lydorum Carycæ.

Λυδῶν καρύκας, id est, Lydorum carycas antiquitus appellabant quicquid esset opiparum, & variis conditum cupediis. Nam caryca cibi genus Lydii, ex multiiugis lautitiis & sanguine confectum. Athenæus Dipnosophistarum lib. 12. tradit, carycarum apparatum primum repertum à Lydis. Effertur adagium integre ad hunc modum: μήτε λυδῶν καρύκας, μήτε μαστίγων ψόφους. id est Nec Lydorum carycas, nec flagrorum strepitus. Subaudiendum, volo, aut simile quippiam. id est, nec blandimenta volo, nec conuicia, nec nimium blanda, nec rursum aspera nimium. de quo plura dicentur alias.

Qui possim ab hoc epulo abesse?

Plato in Phædro, πῶς γὰρ οἷός τε εἴην τοιαύτης θοίνης ἀπέχεσθαι; id est: Qui possim ab hoc epulo abstinere? De re vehementer suaui atque expetenda, quod genus est festum aliquod conuiuium. Allusum opinor ad eam fabulam, qua tradunt Dianam iracunde tulisse, quod cum reliqui dii adhibiti essent ab Oeneo ad sacrum epulum, sola fuisset præterita, solaque domi sederit, secum stomachans, quod nihil ex illo nidore sentiret. Qua de re meminit Lucianus in Lapithis: item in libello De sacrificiis.

Thasium infundis.

Θάσιον ἐνέχεις, id est, Thasium miscuisti. Dici solitum videtur, vbi quis vinum non aqua, sed alio quopiam efficaciore vino dilueret. Nam Thasia vina laudatissima quondam fuisse, testatur & Apuleius apologia prima: Olitori, inquiens & cauponi merito concessum est, olus & vinum ex nobilitate soli commendare, vinum Thasium, olus Phliasium. Et Plinius cap. 7. Naturalis historiæ, libro 14. inter transmarina vina Thasium Chiumque in summa gloria fuisse scribit. Est autem Thasus, insula iuxta Thraciam: vnde prouerbium, Thasus bonorum. In ea insula narrant fuisse Staphylum, quem deperierit Bacchus. Sumptum est ex Aristophanis Pluto, quo loco versus hic est:

Εἰ Θάσιον ἐνέχεις, εἰκότως γε νὴ Δία.

Id est,

Merito profecto, Si Thasion infuderas.

Anus quædam queritur; adolescentem amatorem pridem ita sibi solitum adulari, vt diceret illam suauissime olere. Ad id per iocum respondens Chremylus, negat esse mirum si ita visum fuit adolescenti, cum illi vinum Thasium odoratissimum proponere sit solita. Interpres addit, ἐνέχεις dictum pro ἐνέχεας, id est, infundebas, pro miscebas.

BRASSIC. *Thessalus missus.*

Pausanias in Græcia Attica, Thessalum missum, egregie lautum cibum ita dictum fuisse scribit. quod & Athenæus probat libr. δ. Deipnosoph. εὐτράπεζοι δ' εἰσὶν οὕτως οἱ θετταλοί, κατὰ τὸν Ἔριφον φησὶν ἐν πελταστῇ οὕτως. id est, in mensis instruendis valde quam operosi fuerunt Thessali. vnde & Eriphus comicus in Peltaste sic inquit:

Τάδ' οὐ Κόρινθος οὔτε Λαΐς ὦ Σύρε,
Οὐδ' εὐτραπέζων Θετταλῶν ξένων τροφαί.

Id est,

Illa vero non Corinthus, non Lais ô Syre,
Neque autem lautorum Thessalorum hospitum alimenta.

Idem Athenæus lib. ιδ. Deipnosophistôn, Thessalos, τῶν Ἑλλήνων πολυτελεστάτους vocat.

COGNATI. *Mensæ Siculæ, Asianæ, Persicæ, & Italicæ.*

Prælautæ & opiparæ dicebantur. Plato Politicorum libro 3. συρακουσίαν δέ, ὦ φίλε, τράπεζαν, καὶ σικελικὴν ποικιλίαν. id est, Syracusanam amice mensam, & Siculam in obsoniis varietatem, non videris approbare. Idem in quadam epistola ad Dionis propinquos: Ἰταλιωτικῶν τε καὶ συρακουσίων τραπεζῶν πλήρης. Hinc Platonis locum citat Cicero Tuscul. 5. Lucianus in dialogo simili ac Polystrati, καὶ τράπεζαι, inquit, ὑπὲρ τὰς ἐν Σικελίᾳ. Ac mensæ Siculis lautiores. Docet hoc libro 12. copiose Athenæus. Persicis & Asianis deliciis nihil olim inquinatius, nec mollius: de quorum deliciis in animos hominum impressa opinio perpetuo inualuit. Macrobius libro Saturnal. 7. Modum eum seruat, qui sui potens est, & in mensa Sicula vel Asiana. Xenophon in quadam epistola ad Æschinem:

Et Sicula, inquit, ventris immoderati mensa frugalitati victus antepofita. Vide inferius, Persice epulari.

Cœna adiicialis.

In adiiciali cœna multa extra ordinem, vltraque iustas fercula adiiciuntur: ideoque inter opiparas, & eas in quibus ... quid potissimum sumas, referuntur. Huiusmodi fuerunt Pontificiales, Saliares, & dubiæ: de quibus Erasmus noster in suis adagiorum Chiliadibus. His diuersæ sunt, cœnæ terrestres, Platonicæ sine sanguine, de quibus nos diximus. Budæus Germano B... Adiiciales epulas conuiuiis tuis opponis, æmulas Pontificalium ... rant sacerdotum, & vocabantur adipales. Plin. libr. 29. cap. 4. ... iicialibus quidem epulis celebrem fuisse, Plauti fabulæ ... cio. Idem libro decimo, capite vigesimo. Pauonem cibi gratia ... primus occidit orator Hortensius adiiciali cœna sacerdotii ... De re rustic. libro 2. cap. Primus pauones Qu. Hortensius ... rali adiiciali cœna posuisse dicitur.

Dapalis cœna.

Titinnius in Varro. referente Nonio Dapalem cœnam, ... emptis dapibus plenam: Toto, inquit, sit in foco de lignis ... palis cœna. Vide apud Erasmum nostrum, Dubia cœna & ... laris cœna, de magnificis, egregieque lautis, & varie ... Gliceras mensas, opimas, opiperas, copiosas, & crescentibus ... larum ferculis refertas, à gliscendo dici. de grammaticis ... Catullus autem cœnas lautas, & multis ferculis oneratas ... les appellat: quod Cerealibus populariter solerent ... gere:

Cereales cœnas dat, ita mensas extruit.

Cœna quoque recta in Latinis authoribus, cœna est lauta ... ra: vnde & recte conuiuari. Tranquillus: Sed & conuiuabatur ... due, nec vnquam nisi recte, & dapsile. Sic Recte viuere, ... viuere & opipare. Seneca vsurpauit. Inquit enim: Hanc ... mnes isti, qui (vt ita dicam) recte viuunt. Apud eundem Recte ... paratus, est lautus: Non, inquit, magnam rem facis, quod ... ne recto apparatu potes. Sed & vnctum recte, Horatius eadem ... tione, pro apparate condito cibo dixisse mihi videtur.

Si vero est, inquit, vnctum recte qui ponere possit.

Propinare deridendum.

Terentius in Eunucho Hunc autem vobis comedendum & ridendum propino. valet: Hunc vobis do. ab antiquorum consuetudine regum, qui epulum publice præbentes, vinum ... reis aut argenteis temperatum à pincernis accipiebant ... libato, quod magni amoris signum esset, etiam calicem ... bant, dabant. Id propinare dicebatur: & dies qua id fieba... thesia, nomine ab amicitia ducto. Suidas, προπεπωκέναι ... ἀποδεδωκότες, ἀπὸ μεταφορᾶς δὲ λέγεται. προπίνειν ... νεσίαν πολλὰ μὲν ἀργυρώματα τὸν προειρημένον, πολλὰ ... τῇ προυσίᾳ. Quiddam etiam tale apud Demosthenem & ... næum reperire licet.

Quis me vno viuit felicior?

Plautus in Captiuis in eandem sententiam: Nemo me viuit fortunatior. vt contra in Amphitruone: Quisnam me Thebis alter viuit miserior?

LIBENTER.

ERASMI. *Accipit & glebam erro.*

—Δέχεται καὶ βῶλον ἀλήτης.

Id est:

Accipit & glebam erro.

Hemistichium carminis heroici dici solitum in eos, qui nihil ... uantur aut aspernantur: sed quicquid datur, quantumlibet ... lum, id boni consulunt. Neque intempestiue dicetur etiam in ... qui rerum inopia laborantes, quiduis vndecunque libenter ... piunt, donec ad fortunam commodiorem emergant. Originem adagionis ad huiusmodi casum referunt Aletes quidam Corinthius ... pulsus adhortante oraculo tentauit, si posset in patriam redire, ... que interim rustico cuipiam factus obuius, cibum mendicauit. ... ludibrii opinor causa, glebam ex agro sublatam porrexit. ... cam tanquam felix omen accipiens, effatus est:

—Δέχεται καὶ βῶλον ἀλήτης.

Huius Aletæ mentionem facit & in Corinthiacis Pausanias. ... tarchus in Problematibus haud omnino dissimilem historiam ... censet, vnde prouerbium ortum videri queat, Ænianes, inquit, ... sedes, iam sæpius aliunde alio transmutatas, tandem in agrum ... cho vicinum descenderunt, quem id temporis Inachienses ... chei obtinebant. Oraculum autem proditum erat, si in agro ... recepissent, futurum vt veteres incolæ pellerentur: nou... quid à volentibus accepissent, agrum retinerent. Temo quidam ... gitur inter Ænianes vir solers & cautus sumpta pera, mendici habitu ad Inacienses accessit. Ibi cum per risum & contumeliam ... mendicanti cibum, cespitem dedisset in peram coniecit ... eo contentus, statim è conspectu se subduxit: nec præterea ... quam rogauit. Seniores tum rei nouitate, tum oraculi recordatione submoniti, rege adito censent hominem neutiquam ... gligendum, nec è manibus omittendum. Quod vbi senserit ...

ga sibi consuluit, votaque protinus hecatombe, & Apolline in-
cato, furtim abiit. Postea cõgressi prælio, Aenianes pulsis Achæis
& Inachiensibus, illorum agros occupauerunt. Hæc ferme Plutar-
chus. Itaque competet in illos quoque, qui magnum quiddam mo-
lientes, quiduis & patiuntur & faciunt, vt voti sui compotes aliquan-
do fiant.

Obuiis vlnis.

Obuiis vlnis est apud Quintilian. pro eo quod est auide sitien-
terqj. Translatum ab iis qui porrectis vlnis properant in comple-
xum eorum, quorum magno desiderio tenebantur, quosque cupi-
dissime conspiciunt. Legimus & Obuiis manibus. Diuus Hiero-
nym. ad Pammachium: Condiscipulum quondam, & sodalem & a-
micum, obuiis, vt aiunt, manibus excipio. Basilius in præfatione
dialogi, ἀμφοτέραις χερσὶν, id est, Ambabus manibus, eodem sensu
scripsit. Hæc si ad rem animi detorqueantur, figuram prouerbia-
lem habebunt: vt, Ego tuas literas obuiis vlnis excipiam.

LIBERALITAS.

ERASMI.

Plena manu.

Plena manu, pro eo quod est, ampliter, copiose, prolixe mi-
nimeque maligne. Translatum ab iis, qui non minutim & par-
ce, sed plena manu largiuntur. Cicero ad Atticum lib. 2. At hercle
alter familiaris tuus Horarius, quam plena manu, quam ornate
nostras laudes in astra sustulit. Seneca in Declamationibus: Libe-
raliter hodie, & plena manu faciam. Idem in ludicro quod scripsit
in Claudii Cæsarem: At Lachesis, quæ & ipsa homini formosissi-
mo faueret, fecit illud plena manu, & Neroni multos annos donat.
Sed lepidius, quo magis ad animi res transfertur.

Quod recte datum est.

Plato in Philebo ostendit prouerbium à pueris vsurpatum, Non
oportere reposci, quod semel datum est: ἡμεῖς δὲ δὴ λέγομεν, καθάπερ
οἱ παῖδες, ὅτι τῶν ὀρθῶς δοθέντων, ἀφαίρεσις οὐκ ἔστι. id est: Nos autem dici-
mus id quod solent pueri, quæ recte data sunt, non licere rur-
sus eripi. Hoc eo dicebat, quod Socrates solet ab integro repetita
disputatione, quæ prius concessa fuerant, rursus in dubium vocare.
Simile quiddam & hodie iactatur inter pueros, vbi quis quod de-
dit, reposcit. Adeo dicta huiusmodi per tot secula, perque tot natio-
nes, ad nos vsque dimanarunt.

Pleno modio.

Ante dictum est nobis, Plena manu fieri, quod largiter, mini-
meque maligne dicitur. M. Tul. ad Atticum libr. 6. Epist. 1. similli-
ma figura dixit, pleno modo. Si illa iam habent pleno modo, ver-
borum honorem, inuitationem crebram, &c. Nam antea dixerat, se
publicanorum vsuras affatim laudasse.

Pingui mensura.

Πίονι μέτρῳ, id est, Pingui mensura, dixit in eodem carmine, pro
eo quod erat affatim & largiter:

--Μάλα γάρ σφισι πίονι μέτρῳ,
Α δαίμων δώκεν ἀνεπλήρωσεν ἀλωάν.

Id est,

Illis fortunante deo bona copia frugum
Arearum campos mensura impleuit optima.

Simillimum est illi quod ante diximus, Plena manu: & Ambabus
manibus.

Bis dat, qui cito dat.

Memini ni fallor, apud Senecam alicubi legere: Bis dat, qui ci-
to dat. Idem libr. De beneficiis 2. Ingratum est beneficium, quod
diu inter manus dantis hæsit. Quæ sententia monet, haud cunctan-
ter, haud grauatim opitulandum amicis, cum opus est, sed vltro non
expectatis precibus deferendum officium. Inter epigrammata
Græca fertur & hoc distichon, nomine tituloque Luciani:

Ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι, ἢν δὲ βραδύνῃ
Πᾶσα χάρις κενεή, μηδὲ λέγοιτο χάρις.

Id carmen Latine non potest commode verti, propterea quod le-
pos & argutia epigrammatis sit in hac voce χάρις: quæ Græcis ali-
quando beneficium significat, aliquando gratiam, qua commen-
datur aliquid, aliquando deam ipsam. Citatur apud Ausonium sen-
tentia Græca:

Ἁ χάρις ἁ βραδύπους, ἄχαρις χάρις.--

Est autem initium carminis Heroici, ex epigrammate quopiam.

Tardum beneficium, ingratum est. Eam ille sic vertit:

Gratia quæ tarda est, ingrata est: gratia namque
Cum fieri properat, gratia grata magis.

Rursum aliter vertit idem:

Si bene quid facias, facias cito: nam cito factum
Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.

Vnde & Hector apud Euripidem in Rheso, contemnit ac damnat
auxilium sero delatum amicis:

Μισῶ φίλοισιν ὕστερον βοηδρομεῖν.

Id est,

Odi equidem amicis serius succurrere.

Extat & Mimus non inuenustus in hanc eandem sententiam:

Bis est gratum, quod opus est, vltro si offeras.

Item alter huic adsimilis:

Beneficium inopi bis dat, qui dat celeriter.

Ambabus manibus haurire.

Ἀντλεῖν ἀμφοτέραις, id est, Haurire ambabus: subaudi, manibus.
De iis dici consueuit, qui summo conatu quippiam agunt. Itidem
Aristophanes in Equitibus:

Κἀμφοῖν χεροῖν μυστιλᾶται τῶν δημοσίων.

Id est,

Vtraque manu bona dispergens publica sugit.

Huic confine est illud Homericum ex Iliad. η

Id est:

Noui equidem clypeum dextra, læuaque mouere.

Inuenitur & illud, ἀμφοῖν δωρούμενος, id est, ambabus ma-
nibus largiens: id est, affatim & prodige; aut etiam per-
benigne. Plato in Sophista: Ϗ τὸ λεγόμενον οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον,
ἀλλ' ἀμφοῖν χρή. id est, Et quod dici solet, nequaquam altera
prendendum manu, quin magis ambabus. Nonnihil ab hac forma
recedere videtur, quod scriptum est apud Aristidem in Cimone, qui
citat hunc locum ex hymno poetæ cuiuspiam; μέγα δ' ἔστενεν Ἀσία
ὑπ' αὐτῶν πληγεῖσ' ἀμφοτέραις χερσὶ, κράτει πολέμου. id est, Grauiter
autem gemuit Asia, ab illis percussa ambabus manibus, robore
belli. Vicinius illud quod est apud eundem in oratione Panathe-
naica: ὁ δὲ ἀμφοτέρᾳ τῇ χειρὶ παρῆν, ἄγων τοὺς μέχρι τῆς Ἀττικῆς Ἕλ-
λωνας ὁμοῦ καὶ βαρβάρους, id est, At ille vtraque aderat manu, ducens
vsque ad Atticam Græcos simul ac barbaros. Quanquam hoc lo-
co potest etiam citra figuram dictum accipi, vt intelligamus vel de
terrestribus pariter ac maritimis copiis, vel de barbaris ac Græcis.
Quando quidem & militum manum dicimus, vt apud Vergilium:

Iuuenum manus emicat ardens.

De plena manu dictum est alias, quod Græci dicunt, ὀμπνίᾳ χειρὶ,
quasi dicas, diuite manu vnde & Cererem ὄμπνιον cognominant;
quemadmodum nos Almam, quod affatim alat, & ὄμπνιον ὕδωρ:
quod copiose nutriat.

Ipso horreo.

Quod prolixe & affatim datur, ipso horreo dari dicitur;
quemadmodum ipso canistro: propterea quod ex horreo ple-
nius depromitur, quam è chœnice. Simile illi, ἐκ πίθου ἀντλεῖς,
id est, E dolio hauris.

Promus magis quam condus.

Sane quam elegans & prouerbialis Ausonij dimeter iambicus:
Promusque quam condus magis. in quendam profusiorem, qui
parta prodigere nosset, quærere aut quæsita seruare non nosset.
Sumpta metaphora à rei familiaris dispensatoribus, maximeque
penuariæ, quos Græci ταμίας vocant: quorum partes sunt ad vsum
familiæ promere, id est, proferre quædam: alia condere, hoc est, se-
ponere. Iam qui tantum promit, is ad inopiam velis equisque pro-
perat. Plautus in Truculento, parce promos appellat, sordidos ac
tenaces, & qui sumptum libenter effugiunt.

Larus in paludibus.

Λάρος ἐν ἕλεσι, id est, larus in paludibus. Suidas scribit dictita-
tum de iis, qui faciles sunt ad dandum. Ductum à Laro aue, quam
eandem κέπφον appellari putant: quanquam Theodorus Gaza
hanc fulicam vertit, illam gauiam. Ea quoniam facile decipitur,
illiciturque, proinde prouerbio locum fecit.

Bona Porsenæ.

Bona Porsenæ dicebantur, quæ velut ab hostibus erepta paruo
væneunt. Eam appellationem Liuius ab vrbe condita 2. scribit ad
suam vsque ætatem durasse: putatque inde natam, quod in bello so-
leant bona Porsenæ venire Romæ, eaque consuetudo vna cum ti-
tulo perseuerarit & in pace: quod alioqui is mos hostiliter bona
vendendi non congruat tam pacatæ regis profectioni. quod si mi-
nus probatur, existimat eam consuetudinem à mitiori principio
fuisse natam. Illud arbitratur vero proximum, quod Porsena dis-
cedens ab Ianiculo ex fœderis lege, castra opulenta, conuecto ex
propinquis ac fertilibus Hetruriæ aruis commeatu, Romanis do-
no dedit, inopi tum vrbe ab longinqua obsidione. Ea deinde ne po-
pulo immisso diriperentur, hostiliter venisse, bonaque Porsenæ ap-
pellata: gratiam muneris magis significante titulo, quam auctio-
nem fortunæ regiæ. Fortasse non inepte dicetur in res quæ dono
cuiuspiam, aut fortunæ commoditate, citra nostram operam con-
tingunt: Nam Liuius non indicat vsum adagij.

De alieno liberalis.

De alieno facile largimur, de nostris non item. Hanc senten-
tiam protulit Antinous in eodem libro:

--- Ἐπεὶ οὔ τις ἐπίσχεσις οὐδ' ἐλεητὺς,
Ἀλλοτρίων χαρίσασθαι.--

Id est,

---Nam res largiri alienas
Haud res vlla vetat, neque enim piget.

Seneca Epistolarum libro 2. epistol. 16. Non est quod mireris ani-
mum meum, adhuc de alieno liberalis sum. Ita Mitio in Adelphis,
Æschino dicenti, Fac, promisi ego illis: respondet Promisisti au-
tem? De te largitur puer.

Communis Mercurius.

Κοινὸς ὁ ἑρμῆς, id est, Communis Mercurius. Lucianus in Votis, οὐκοῦν τὸ προχειρότατον τοῦτο, κοινὸς ἑρμῆς φασὶ, καὶ ἐς μέσον κατατίθει φέρων τὸν πλοῦτον. id est: Itaque quod passim in ore est omnibus, communis, vt aiunt, Mercurius, opesque in medium allatas depone. Plutarchus in libello, cui titulus, ὅτι μάλιστα τοῖς ἡγεμόσι δεῖ τὸν φιλόσοφον διαλέγεσθαι· ἀλλ' ἀμουσίᾳ καὶ ἀπειροκαλίᾳ τὸν κοινὸν ἑρμῆν ἐμπόλαιον καὶ ἔμμισθον γίνεσθαι. id est, Sed imperitia & inelegantia communem Mercurium, cauponatorem & quæstuosum factum esse. Quidam hinc natam parœmiam arbitrantur, quod Mercurius, vt est furtorum autor ac repertor, primus ostendit, quæ furto parta sint, ea in medium communiter oportere deponere. Alii malunt huc referre, quod Mercurius sit orationis autor, per quam inter homines omne cōmercii genus constat: vnde & medios inter superos atq; inferos à poetis fingitur, pariter superis deorum gratus & imis: quod sermo animi interpres, summos cum infimis, reges cū plebe conciliet. Extat super hac re fabella nō illepida Aristidis in 2. lib. quē aduersus Plat. cōscripsit, in defensionem Rhetorices. Eā hoc magis libuit adscribere, quod is autor haudquaquā adhuc vulgo notus est. γενομένων γὰρ ἀνθρώπων γενομένων καὶ τῶν ἄλλων ζώων, θόρυβος πολὺς ἦν κατὰ τὴν γῆν καὶ ταραχή. οὔτε γὰρ αὐτοῖς σφίσιν εἶχον, ὅτι χρήσονται. οὐδὲ γὰρ ἦν οὐδὲν τὸ συνάγον, ἀλλ' οἱ μείζους τοὺς ἐλάττους ἦγον. οὔτε τοῖς ἄλλοις ζώοις εἶχον αὐταρκεῖν. πᾶσι γὰρ πάντων ἀπελείποντο, ἄλλοτε ἄλλων· τάχει μὲν τῶν πτηνῶν ἁπάντων. ὅπερ οὖν Ὅμηρος ἔφη τοὺς πυγμαίους πάσχειν ὑπὸ τῶν γεράνων, πᾶσι τοῖς τότε ὑπὸ πάντων συνέβαινε τῶν ἀλκίμων ὀρνίθων. κατ' ἰσχὺν αὖ πόρρω καὶ τῶν λεόντων, καὶ τῶν κάπρων, καὶ πολλῶν ἄλλων ἦσαν. ὥστ' ἀπώλλυντο σιγῇ. καὶ μὴν τῇ γε κατασκευῇ τοῦ σώματος, οὐ μόνον τῶν κοράκων, ἀλλὰ καὶ τῶν κοχλιῶν ἀπελείποντο, οὐδεὶς αὐτῶν ὑπάρχων αὐτάρκης. φθειρομένου δ' οὕτως τοῦ γένους, καὶ κατὰ μικρὸν ὑπορρέοντος, καὶ πολλῶν ὁ προμηθεὺς ἀεί πως ὢν φιλάνθρωπος, ἀνέρχεται πρεσβευτὴς ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων πεμφθεὶς, οὐδὲ γὰρ πρεσβεῖς ἦν πώποτ' εἰδέναι, ἀλλ' αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ. ὁ δὲ ζεὺς τοῦ τε προμηθέως ἀγασθεὶς δίκαια λέγοντος, καὶ ἅμα καθ' ἑαυτὸν εἰληφὼς λογισμὸν τοῦ πράγματος, τὸν αὑτοῦ παῖδα ἑρμῆν κελεύει ῥητορικὴν ἔχοντα ἐλθεῖν εἰς ἀνθρώπους. ὁ μὲν οὖν προμηθεὺς καθάπερ ἐπίσης ἅπασι τάς τε αἰσθήσεις καὶ τ' ἄλλα μέλη τοῦ σώματος, οὐχ οὕτως ἐκέλευεν ὥσπερ θεωρικοῦ διαδόσιν διελεῖν, ἵνα πάντες ῥητορικῆς ἐφεξῆς μετέχοιεν, ὥσπερ ὀφθαλμῶν, χειρῶν καὶ ποδῶν, ἀλλ' ἐπιλεξάμενον τοὺς ἀρίστους καὶ γενναιοτάτους καὶ τὰς φύσεις ἐρρωμενεστάτους, τούτοις ἐγχειρίσαι τὸ δῶρον, ἵνα ὁμοῦ σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους σώζειν ἔχοιεν. ἀφικομένης δὲ τῆς ῥητορικῆς εἰς ἀνθρώπους, οὕτως ἐκ θεῶν ἠδυνήθησαν μὲν οἱ ἄνθρωποι τὴν μετὰ τῶν θηρίων δίαιταν χαλεπὴν ἐκφυγεῖν, ἐπαύσαντο δὲ ἐχθροὶ πάντες ὄντες ἀλλήλοις ἐν κύκλῳ. κοινωνίας δὲ εὗρον ἀρχήν. καταβάντες δὲ ἐκ τῶν ὀρῶν, ἄλλοι κατ' ἄλλα μέρη τῆς οἰκουμένης ἐπλησίαζον, τό γε πρῶτον ὕπαιθροι, μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη λόγου νικήσαντος, πόλιν τε καὶ πεσκευάσαντο καὶ διεκρίθησαν, οὐχ ὥσπερ πρότερον ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' εἴς τε συντάξεις κοινωνιῶν, καὶ τοὺς πόλεων ἡγεμόνας νόμους ἔθεντο, καὶ ἄρχοντας καὶ πολιτείαν ἐνόμισαν· καὶ θεοῖς χαριστήρια ἀνήγαγον πρῶτας ἀπαρχὰς ποιησάμενοι τὰς ἀπὸ τῶν λόγων, αἷς ἔτι καὶ νῦν χαίρειν μάλιστα τοὺς θεοὺς λόγος αἱρεῖ, ὅτι καὶ γνωρίσαι πρῶτον αὐτοῖς τοὺς θεοὺς ὑπῆρξεν ἐντεῦθεν. οὕτως ἄνθρωπος ηὔξηθη μέγας ἐξ ἀσθενοῦς καὶ ταπεινοῦ κατ' ἀρχάς. καὶ πρόσθεν καταφρονούμενος, ὡς οὐδὲν πρᾶγμα, κύριός ἐστιν ἐξ ἐκείνου τοῖς ἐν τῇ γῇ τούτου ὅτι βούλεται χρῆσθαι, πρόβλημα ποιησάμενος αὐτὸν ἀντ' ἄλλου φυλακτηρίου τὸν λόγον. καὶ ὁ μῦθος ἡμῖν ταύτην ἐχέτω τὴν τελευτήν. Quæ si quis Latine malit, sensum vtcunque reddemus. In initio cum recens essent homines nati, magnus inter hos ac reliqua animantia tumultus erat, perturbatioque super terram, propterea quod non possent inuicem vti sese. Nec enim vlla res intercedebat, quæ illos conciliaret: verum qui potentiores erant, opprimebant inferiores. Neque satis erant idonei, vt reliquis animantibus resisterent. Omnibus enim illis omni ex parte inferiores erant, aliaque in re ab aliis vincebantur: veluti ab vniuerso genere volucrum celeritate. Vnde factum est, vt quod ait Homerus Pygmæis accidere à gruibus, id tum temporis passim a robustioribus auibus paterentur mortales. Rursum quantum ad vires attinebat, longe superabantur, & à leonibus, & ab apris, & aliis item compluribus. Atque hunc in modum silentio peribant. Iam vero quo ad munitionem ornatumque corporis, non coruis modo, verumetiam cochleis cedebant: neque cuiquam ex ipso suppetebat, quod ad tuendam vitam erat opus. Itaque cum ad eum modum interiret hominum genus, ac paulatim dilaberetur, Prometheus, vt semper est hominum studiosus, orator ascendit in cœlum, mortalium nomine: non ille quidem missus ab eis (neque enim dum id temporis legatos vllos erat cernere) sed ipse vltroneus abiit. At Iupiter, partim in gratiam Promethei, maxime qui iusta postulare videretur partim negocio apud sese considerato, filium suum Mercurium iubet ad homines descendere, Rhetoricen secum adducentem. Edixit autem vt eam mortalibus impertiret, non quemadmodum Prometheus omnibus ex æquo, sensus reliquaque corporis membra, perinde quasi theatralem pecuniam dispertiens, vt omnes ex æquo Rhetorices essent participes, non aliter, quam oculorum, manuum ac pedum: sed vt præstantissimos quosque, ingenio quo generosissimo & indole pollentissima præditos deligeret, atque iis demum munus hoc impertiret, vt pariter & suam ipsorum & aliorum incolumitatem tueri possent. Porro posteaquam Rhetorica iam ad mortales peruenissent, cū negociū, quod habebant cum beluis molestissimum, licebat effugere, tum vero desierunt vndequaque inter sese simultatem exercere, reperto commerciorum initio. Digressique de montibus alii in aliam orbis partem iungebantur, principio quidem sub dio viuentes: postea autem vbi verbis inter se communicassent, & ciuitatem condiderunt, ac distributi sunt: non, quemadmodum antea, temere, verum in ordines plebis ac belli duces, sanctisque legibus tum principatum Reip. statum instituerunt. Diis munera cœperunt offerre primitias auspicantes ab oratione. Quibus nunc quoque vel maxime gaudere deos consentaneum est. Quandoquidem hac contigit, vt primū esse deos cognosceremus. Hinc deinceps ita creuit homo, qui initio debilis fuerat atque inualidus, postea in altum tolleretur: quique antea pro nihilo habitus, ac despectus erat, deinceps factus est omnium quæ sunt in terra dominus, cui quibus vti liberet, esset, non alio propugnaculo sibi parato quam oratione. Atque hic nobis sit fabulæ finis. Hactenus Aristides. Extat si satis memini, fabella non dissimilis apud Platon. in Protagora.

IVNII *Theagenis munificentia.*

Θεαγένους μεγαλοφροσύνη καὶ εὐεργεσία, id est, Theagenis magnanimitas & liberalitas, in prouerbium versa est, de insigni & effusa benignitate. Eunapius, vt opinor, apud Suidam de Hegia ampliflimæ spei iuuene: ἐνῆν τι τῷ ἡγίᾳ καὶ τῆς θεαγένους μεγαλοφροσύνης ... ταῖς εὐεργεσίαις. hoc est: Erat in Hegia magnanimitas quædam Theagenis in munificentia posita. Fuit autem hic Theagenes, non cuius apud Aristoph. pecuniæ prouerbio locum dedere ad ostentationem magnæ, at reipsa exiguæ, sed sub Imperatoribus Romanis, prætor Athenarum excelso animo & honoris cupido, opibus præpotens, vtpote qui calamitatibus nonnullorum oppidorum, nedum egenis hominibus aliquot mederi potuerit, οὐ μιᾷ χειρὶ ... ῥαινόμενος, ἀλλ' ἀμφοῖν κατὰ τὴν παροιμίαν, id est, non vna manu ... bab. iuxta prouerbium, elargitus: ἦν γὰρ φιλόδωρός τε καὶ μεγαλ... εἰς ὑπερβολὴν, erat enim supra modum donandi auidus, & qui ... magna. Huius pater Archiadas, sublata rapto ingenti pecunia, conspicatus subtristem filium, iam tum puerum, bono illum animo iussit, nihilque faciendam illam iacturam: quando si in ... ladis ludos consumenda ea fuerat, longe maiores sumptus ... fuerint, istud vero cum iactura certamen multo esse cum honestius tum splendidius. Ex quo apparet, qualem habuerit magistrum magnanimitatis doctorem à puero Theagenes.

Canibus ossa prodo.

Μηνύω κυσὶν ὀστέα, id est, Canibus ossa commonstro. Prouerbium est de eo, qui inimico suum patefacit consilium: velut si quis ... amores suos detegat, aut litigator aduersario actionem suam ... cet. Extat Epigram. lib. 7.

> Ἀλλά τι μηνύω κύσιν ὀστέα, μάρτυρές εἰσι
> Τῆς ἀθυροστομίης οἱ Μίδεω κάλαμοι.

Hoc est,

> Quid canibus prodo ossa, loquacis præmia linguæ
> Quæ sint, testatur læuis arundo Midæ.

De arundine Midæ fabula est apud Ouidium Metamor. 11. ... perstrinxit & Petronius Arbiter his versibus:

> Sic commissa ferens, auidus reserare minister,
> Fodit humum, regisque latentes prodidit aures:
> Concepit nam terra sonum, calamique loquentes
> Inuenere Midam, qualem conceperat index.

COGNATI. *De iure suo decedere.*

Verbum hoc vsitatissimum est, quando aliquid condonandum comiter suademus, & non summo iure agendum, id est, stricto & rigido: quæ summa interdum est iniuria, vt dixit Comicus. Cicero Officiis libr. 2. Conuenit autem in vicinitatibus & confiniis ... quum & facilem Est enim liberale paululum nonnunquam de suo iure decedere, & interdum fructuosum. Idem pro Roscio Amerino: Esto causam proferre non potes, tametsi statim vicisse debeo, tamen de meo iure decedam, & tibi quod in alia causa non concederem in hac concedam, fretus huius innocentia. Item ad Atticum ... 16. Sed quum videas quantum de iure nostro decesserimus. B... ad M. Antonium lib. 11. Dicitur & Remissius agere.

Mancipio dare.

Mancipio dare est rem mancipi, puta fundum, domum, equum, seruum alienare per traditionem, ita vt præstare debeas emptori, aut per in iure cessionem. Res autem mancipi dicuntur, quæque alienari, dominium ab alio in alium transferri potest, quæque mancipi ... sunt. Mancipium dictum est à manu capiendo. Itaque mancipio ... accepisse dicimur, quorum dominium nobis quæsitum est, ... rum domini sumus per abalienationem aliquam: videlicet per emptionem lege mancipi seruata, aut per donationem. Cicero in ... pic. Finge mancipio aliquem dedisse id, quod mancipio dari ... potest: num iccirco id eius factum est, qui accepit? aut num is qui mancipio dedit, ob eam rem se vlla re obligauit? Lucretius ... tertio.

> Vitaque mancipio nulli datur, omnibus vsu.

Id est:

(vt loquuntur Iurisconsulti) nulli datur vitæ proprietas, sed vsus aut vsusfructus tantum. Quod carmen supra memorauimus: ad quod lege, si vacas, quæ annotauimus.

Recte data, eripi non licet.

Nos itaque dicimus quod pueri solent: Quæ recte data sunt, eripi non licet. Data pro donis. Sic Ouidius de amore:

---Nullis flectitur ille datis.

POLYDORI VIRG. *Terra lacte & melle fluit.*

De terra amœna, & vbere. Apes enim non nisi in Iouis floridis & lætis abundant, vti armenta non nisi in irriguis & pinguibus. Exod.iij. Idem innuere voluit Moses, cum dixit Iudæos sucturos esse mel de petra, & oleum de duriss. saxo. felix enim ille locus, & affatim diues, vbi saxa mel & oleum sudant. Torqueri poterit ad homines industrios, qui sua diligentia sterilem terram reddunt feracem: stupidum hominis ingenium doctrina expoliunt: ex rebus, quæ incommodæ & inutiles sunt aliis, sua comparant commoda.

PETRI GODOFREDI. *In mari magni pisces capiuntur.*

Industriosis magna commoda consectanda in magnis & amplis vrbibus, & vbi ingens populi confluxus. Mare quia magnum est, & spaciosum, magna alit animantia, maioraque homini commoda exhibet quam fluuius quantumuis ingens: si mari comparetur, exiguus.

LIBERTAS, VERITAS.

ERASMI. *De plaustro loqui.*

Libertas veteris comœdiæ eousque progressa est, vt non solum ciuium primates, verumetiam deos nominatim taxaret. Id quod apparet ex Aristophane, qui in Pluto Iouem, Mercurium, Æsculapium, reliquosque deos omneis contumeliose tractat. Bacchum item in Ranis, non admodum honorifice. Quoniam autem apud priscos illos huiusmodi fabulæ in plaustris agebantur, à iuuenibus, ore fece collito, ne possent agnosci, qui magna licentia in obuium quenque dicteria iaciebant: inde natum adagium, ὡς ἐξ ἁμάξης λαλεῖν, id est, Tanquam è plaustro loqui: de his qui palam ac libere conuiciantur. id notat Aristophanes in Nebulis, dicens: οὔ μοι σκώψης, οὐδὲ ποιήσης ἅπερ οἱ τρυγοδαίμονες οὗτοι. id est, Non me ludes, nec mi facies ea quæ trygodæmones isti. Nisi malumus hæc referre ad consuetudinem, quæ posterioribus etiam seculis durauit apud Athenienses. Nam in festo, quod Lenæum appellant, mos erat poetas inter se concertare scriptis carminibus ad risum conciliando accommodatis, quæ sedentes in plaustris pronunciabant, inuicem sibi conuicia dicentes. Sunt qui ad eleusina sacra, quæ magna vocantur, referunt: in quibus mulieres curru vehebantur. atque interim dum veherentur, ex more mutuis conuiciis sese lacessebant. Lucianus in Ioue tragœdo: ὡς δαιμόνων οὐδενὸς φείδεται, ἀλλ' ἐξ ἁμάξης παρρησιάζεται, καὶ

Μάρπτει ἐξείης, ὅς αἴτιος, ὅστε καὶ οὐχί

Id est:

Vt nulli deorum parcit, verum è plaustro libere loquitur,

Corripiens simul insontem, pariterque nocentem.

Obiicit & Demosthenes Æschini, quod in se veluti de plaustro dicenda & non dicenda protulisset. Vnde hoc ipsum, veteris comœdiæ licentia, prouerbii quiddam sapit. Diuus Hieronymus ad Rusticum monachum: Ego enim neminem nominabo, nec veteris comœdiæ licentia certas personas eligam atque perstringam. Allusit huc, opinor Aristophanes in Equitibus:

Οἴμοι, σὺ δ' οὐδὲν ἐξ ἁμαξουργοῦ λέγεις.

Id est,

Heu mihi, nihil tu loqueris è plaustrario.

Siquidem ἁμαξουργοὶ vocantur plaustrorum fabri.

Iubentis aperte loqui.

Si quem admonebimus, vt proferat doloris aut odii causas, neque celet in animo, non illepide dixerimus illud ex primo Iliados libro:

Ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ, ἵνα εἴδομεν ἄμφω.

Id est:

Eloquitor, ne celato, quo norimus ambo.

Obsequium amicos, veritas odium parit.

Obsequium amicos, veritas odium parit.

Senarius est prouerbialis apud Terentium in Andria, non admonens quid oporteat fieri, sed ostendens quid vulgo fiat. Vulgaris enim amicitia constat obsequiis. Nam inuicem conniuere ad familiarium vitia,

Hæc res & iungit, iunctos & seruat amicos.

At inter veros amicos, nihil est veritate iucundius, modo absit asperitas agrestis & inconcinna grauisque. Porro qui vulgo plurimis studet amicus esse, moribus alienis obsecundet, caueatq; iuxta Persium:

Auriculas teneras mordaci radere vero.

Non probari vero sententiam hanc poetæ, satis indicat cum ait, Namque hoc tempore: id est, his corruptis moribus. Eandem sententiam in Adelphis idem aliter extulit: Vt homo est, inquiens, ita morem geras. Donatus admonet prouerbialiter dictum. M. Tullius in sermone De amicitia: Sed nescio quomodo verum est, quod in Andria familiaris meus Terent. dixit.

Obsequium amicos, veritas odium parit.

Molesta veritas est, siquidem ex ea nascitur odium, quod est venenum amicitiæ. Sed obsequium multo molestius, quod peccatis indulgens, præcipitem amicum ferri sinit. Maxima autem culpa in eo est, qui veritatem aspernatur, & in fraudem obsequio impellitur. Pindarus in Nemeis hymno 5. οὔτοι ἅπασα κερδίων φαίνοισα πρόσωπον ἀλάθει' ἀτρεκής, καὶ τὸ σιγᾶν πολλάκις ἐστὶ σοφώτατον ἀνθρώπων νοῆσαι. Sentit simplicem veritatem non semper vt est proferendam, quod damnosa sit: sed sapientis esse nonnũquam celare suam sententiam, in tempore prolaturus, quum fructus spes ostenditur. Apud Athenæum lib. v. citatur hic trimeter ex Agathone:

Εἰ μὲν φράσω τἀληθὲς, οὐχί σ' εὐφρανῶ.

Εἰ δ' εὐφρανῶ τί σ', οὐχὶ τἀληθὲς φράσω.

Id est:

Si vera dicam, tibi voluptati haud ero:

Si sim voluptati, haud tibi vera dixero.

Asseuerantius dicere.

Audacius quippiam & asseuerantius dicturi, quod nobis tamen ita videatur, adducemus illum eodem ex libro versum, quo Helena vtitur de Telemacho;

Ψεύσομαι, ἢ ἔτυμον ἐρέω. κέλεται δέ με θυμός.

Id est:

Mentiar, aut verum dicam: mens attamen ipsa

Imperat vt dicam.—

Idem carmen extat Iliad. κ

Byzeni libertas.

Βυζήνου παῤῥησία, id est, Byzeni libertas: vbi quis audacius liberiusque loquitur. A Byzeno quodam Neptuni filio, cui mos fuerit mira in dicendo libertate vti. Stephanus commemorat βυζήνην Scythiæ ciuitatem: vnde Byzeni. Eius gentis peculiare est, intrepide loqui.

Non possum non dicere.

Vbi quis negat se reticere posse, quod habet in animo, festiuiter accommodabit illud ex eodem libro:

Εὐξάμενός τι ἔπος ἐρέω· οἶνος γὰρ ἀνώγει

Ἠλεός.---

Id est:

Dicam equidem quiddam iactantius: vrget enim me

Vinum amens.—

Eodem in loco quantum possit: vinum, eleganter ostendit Vlysses. Ita enim consequitur:

--Ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ μάλ' ἀεῖσαι,

Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκεν,

Καί τι ἔπος προέηκεν ὅπερ τ' ἄῤῥητον ἄμεινον.

Id est:

Vinum quantumcunque grauem atque pudentem

Incitat ad cantum, ac tenerum ridere, chorosque

Ducere compellit: nonnunquam quod tacuisse

Præstiterat, reserato effutit pectore dictum.

Et fama fuit, & eras.

--Ἠ μὲν κλέος, ἦ δὲ καὶ ἦσθα.

Id est:

--Et dicebaris erasque.

Hemistichion prouerbiale, quoties facta respondent opinioni. Suidas meminit è poeta quopiam. Est enim fragmentum carminis heroici.

Aperto pectore.

Aperto pectore dicimus, pro eo quod est, vehementer ex animo citraque fucum, quasi renudatis animi penetralibus. M. Tullius in libello De amicitia: In qua nisi, vt dicitur, apertum pectus videas, tuumque ostendas, nihil fidum. Plinius iunior Fabato: Epistolarum quas mihi, vt ais, apto pectore scripsisti, obliuisci iubes: at ego nullarum libentius memini. Allusum est autem ad Momi dictum, qui fenestras in hominum pectore desiderasse fingitur, quo liceret inspicere, quidnam in specubus illis reconditum esset. Persius in quinta satyra:

Vt quantum mihi te sinuoso in pectore fixi,

Voce traham pura, totumque hæc verba resignent

Quod latet arcana non enarrabile fibra.

Similiter apud Nasonem Phœbus:

--Aspice vultus

Ecce meos, vtinamque oculos in pectore posses

Inserere, & patrias intus deprendere curas.

Aperte, simpliciterque loqui.

Simpliciter & aperte dicturos eos, citraque ambages, significabimus hoc carmine, quod est in eodem libro:

--Οὐκ ἂν ἔγωγε

Ἄλλα παρὲξ εἴποιμι παρακλιδόν, οὐδ' ἀπατήσω.

Id est:

Non fucis te dissimulans decepero victis.

Veritatis simplex oratio.

Refertur in Diogeniani collectaneis hoc adagium. Extat autem in Phœnissis Euripidis ad hunc modum,

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
Κοὐ ποικίλων δεῖ τἄνδιχ᾽ ἑρμηνευμάτων.
Ἔχει γὰρ αὐτὴ καιρόν. ὁ δ᾽ ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὑτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.

Id est,

Nam veritatis sueuit esse oratio
Simplex, vafris nec est egens ambagibus
Interpretum: siquidem ipsa per se congruit.
At sermo iniquus, quia per se sit morbidus,
Medicamenta exquisita deposcit sibi.

Citatur à Seneca epistola 49. Nam, vt ille ait tragicus, veritatis simplex oratio est. Prouerbium vsurpabitur, vel in rhetores ac poetas, qui mendacia verborum lenociniis fucare solent: vel in blandiloquos, qui quod non ex animo dicant, solent accuratius adornare sermonem, ac veros affectus hoc diligentius imitari verbis, quo magis vacant affectibus:

(Vt qui conducti plorant in funere, dicunt
Ac faciunt prope plura dolentibus ex animo:

cum interim simplex illa rusticanaque veritas, negligat id genus orationis fucos, τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην, id est, Ficus ficus, ligonem ligonem appellans.) vel in diuinos, qui vaticinia sua verbis ambiguis efferunt, ne queant deprehendi, sitque rima quæpiam per quam elabantur. Denique in eos qui perplexe loquuntur, dum verum dissimulant. Nam hoc indicio sæpenumero deprehenditur vanitas, velut in Eunucho Terentiana:

Pergin' scelesta mecum perplexe loqui?
Scio, nescio, abiit audiui, ego non adfui.
Non tu isthuc mihi dictura aperte es, quicquid est?

Ad cribrum dicta.

Τὰ ἐπὶ κοσκίνῳ, id est, Ad cribrum dicta. Quæ vera compertaque videri vellent, ad hunc appellabant modũ. Finitimum illi, τὰ ἐκ τρίποδος. Sumptum à diuinationis genere, quod suspenso circumactoque cribro peragebatur, quemadmodum alias indicauimus ex Aristotele & Luciano.

Curetum os.

Κουρήτων στόμα, id est, Curetum os. Dici solitum, si quando quis numine afflatus loqui videretur: propterea quod Curetes Cybeles comites furore quodam sacro perciti, diuinare viderentur. Refertur à Zenodoto. Meminit & Hesychius.

Quod in animo sobrij, id est in lingua ebrii.

Τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώττης ἐστὶ τοῦ μεθύοντος, id est, Quod in corde sobrii, id est in lingua ebrii. Prouerbialis sententia, quam refert in collectaneis Diogenianus. Vsurpat Plutarchus, idque prouerbii nomine, in libello cui titulus, περὶ ἀδολεσχίας. Nec prætereundum illud Herodoticum: οἴνου κατιόντος ἐπιπλέουσιν ἔπεα. id est: Subsidente vino, supernatant verba. Nam sobrios aut metus aut pudor cohibet, quo minus effutiant ea quæ satius putarint suppressisse. At vinum & pudorem discutit, & timorem abigit. Vnde fit, vt tumulenti sæpenumero non contineant voces per iugulum redituras. Pindarus in Nemeis, θρασεῖα δὲ παρὰ κρητῆρα φωνὰ γίνεται. id est: Audax iuxta craterem vox fit. siue quod vinum adfert confidentiam: siue quod in conuiuio tutum est, magnifice loqui: siue quod qui vicit, merito citraque periculum laudatur.

In vino veritas.

Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια, id est, In vino veritas, passim apud autores vsurpatum adagium: significans ebrietatem animi fucum tollere, & quicquid in pectore conditum est, in apertum proferre. Vnde diuinæ literæ vetant vinum dari regibus: quod ibi nullum sit arcanum, vbi regnet ebrietas. Plin. libr. 14. cap. 22. scripsit, vinum vsque adeo mentis arcana prodere, vt mortifera etiam inter pocula loquantur homines, & ne per iugulum quidem redituras voces contineant: vulgoque, inquit, veritas attributa vino est. Celebratur & Persæ cuiusdam apophthegma, qui negauit tormentis opus esse ad exquirendum verum: vino enim rectius elici. quod approbans Horatius in Odis:

Tu lene, inquit, tormentum ingenio admoues
Plerumque duro, tu sapientium
Curas, & arcanum iocoso
Consilium retegis Lyæo.

Idem in arte poetica:

Reges dicuntur multis vrgere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborent,
An sit amicitia dignus.——

Rursum alibi:

Quid non ebrietas designat? operta recludit.

Effertur & ad hunc modum apud Athenæum lib. 2. parœmiarum, οἶνος καὶ ἀλήθεια, id est, Vinum & veritas: Quod largius poti non tantum effutiunt sua arcana, verumetiam audacius in alios loquuntur. Apud Plutarchum in vita Artaxerxis, Sparamixas Mithridati per vinum quiddam insolentius eloquuto: φθόνος μὲν οὐδεὶς ὦ Μιθριδάτα, ἐπεὶ δὲ φασὶν Ἕλληνες, οἶνον καὶ ἀλήθειαν εἶναι. id est: Nulla quidem inuidia est ô Mithridates, cæterum quando Græci dicunt, vinum & veritatem esse, &c. Celebratur à Græcis hæc quoque sententia prouerbialis: τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώσσης τοῦ μεθύοντος, id est, Quod in corde sobrij, id in lingua ebrii. Theognis:

Ἐν πυρὶ μὲν χρυσόν τε καὶ ἄργυρον ἴδριες ἄνδρες
Γινώσκουσ᾽, ἀνδρὸς δ᾽ οἶνος ἔδειξε νόον.

Id est:

Aurum aut argentum fabris dignoscitur igni:
Vinum hominis prodens arguit ingenium.

Athenæus hunc senarium citat ex Euripide:

Κάτοπτρον γὰρ εἴδους χαλκός ἐστ᾽, οἶνος δὲ νοῦ.

Id est:

Forma ære lucet, vina produnt pectora.

Apud eundem Ephippus:

Οἶνός σε πλῆθος πολλ᾽ ἀναγκάζει λαλεῖν·
Οὔκουν μεθύοντάς φασιν τἀληθῆ λέγειν.

Id est:

Vis multa vini, multa te cogit loqui,
Loqui proinde vera dicunt ebrios.

At idem libr. 10. refert Anacharsidis dictum, ὅτι ψευδεῖς δόξαι [illegible] μεθύουσι γίγνονται: id est, quod falsæ opiniones accidunt temulentis [illegible]. Ac mox narrat quiddam haud infestiuum. Quidam è conuiuis [illegible] xerat Anacharsidi: Vxorem duxisti admodum deformem. At ille: Prorsus, inquit, idem mihi videtur. Sed heus puer, porrige poculum meracius, vt illam faciam formosam. Non solum igitur amanti [illegible] rumetiam ebrio τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται: quemadmodum [illegible] quit Theocritus. Atqui verum qui potest dicere, qui labitur [illegible] iudicio? Sed veritas non semper respondet mendacio, verum [illegible] dum simulationi. Potest autem fieri, vt ex animo loquatur. Post[illegible] men falsum dicat: & verum dicat, qui non vere loquatur. [illegible] mo prouerbium non sentit de insana temulentia, quæ facit, vt [illegible] fixa sunt, videantur ambulare: & quæ simplicia videantur multi[illegible] cia: sed de moderata, quæ dysopiam ac fucum excutit. Alcibiades in Symposio Platonis: τὸ δ᾽ ἐντεῦθεν οὐκ ἄν μου ἠκούσατε λέγοντος [illegible] μὴ πρῶτον μὲν, τὸ λεγόμενον, οἶνος ἄνευ τε παίδων, [illegible] λ[illegible]ηθής. id est: Quæ vero nunc sequuntur, non prius audietis, quam prouerbium illud recensuerim: Vinum & cum pueritia, & sine pueritia, veridicum est. Quib. ex verbis liquet, idem de pueritia [illegible] de vino, prouerbio iactatum fuisse. Durat & hodie vulgo tale pro[illegible] uerbium, non audiri verum, nisi à tribus hominum generibus [illegible] ris, ebriis, & insanis. Huc adscribendum arbitror versiculum [illegible] prouerbialem:

Ἡ γλῶσσ᾽ ἁμαρτάνουσα τἀληθῆ λέγει.

Id est:

Verum solet prolapsa lingua dicere.

Nam verum esse creditur, quod exciderit imprudenti, quandoquidem id demum vacat fictionis suspicione. Ex huiusmodi lapsu [illegible] liguntur & omnia certioris fidei:

Sæpe Neoptolemi pro nomine nomen Orestis
Exit & errorem vocis vt omen amo.

Denique M. Tullius in Topicis, inter ea quæ certam faciunt fidem [illegible] commemorat pueritiam, somnum, imprudentiam, violentiam, in[illegible] saniam.

Emendus cui imperes.

Cuiq; in suos seruos imperiosum esse licet: in alienos aut in [illegible] tos non item. Ita Plaut. Stasin. in Trinum. hero imperiosius [illegible] canti, quẽ herũ esse nesciebat, aut scire dissimulabat: Emere, [illegible] melius est cui imperes. Itẽ in Persa: Emere oportet quem tibi [illegible] dire velis. Huc pertinet illud Theocriticũ, quod alibi recensuimus. [illegible] Non sum sollicita ne mihi vacuam abstergeas. Mulier indigne [illegible] obiurgari ab illo, cui non erat ancilla nec vxor. Addit ad illud: [illegible] κουσίαις ἐπιτάσσεις, id est, Syracusanis mulieribus imperas. [illegible] non tuis, sed liberis.

Libero lecto nihil iucundius.

M. Tullius ad Att. lib. 14. epistol. cuius initium, O mi Attice [illegible] Quinto loquens. A ducenda autem vxore sic abhorrens, vt libero lectulo neget quicquam esse iucundius, &c. Expertus fuerat Q[illegible] tus vxorem: ea mortua torquebatur etiam magna cura de de[illegible] ne dotis. Cœlibem itaque vitam iudicabat esse suauissimam. [illegible] appellat lectulum liberum. Siquidem, vt ait Iuuenalis, Mi[illegible] dormitur in illo lecto, in quo nupta iacet.

Oracula loqui.

Χρησμοὺς λέγειν, id est, Oracula loqui, dicuntur qui certa & indubitata loquuntur. Theocritus in Syracusiis.

Χρησμὼς ἁ πρεσβῦτις ἀπῴχετο θεσπίξασα.

Id est:

Hæc anus abscessit, diuorum oracla loquuta.

Τὰ ἐκ τρίποδος, alias dictum est: &, Sibyllæ folium. M. Tul[illegible] Brutum epist. cuius initium Scripta & obsignata iam: Hæc [illegible] culo Apollinis Pythii ædita tibi puta. Idem De finibus 5. Quæ [illegible] à Zenone, inquam, hoc magnifice tanquam ex oraculo æditur [illegible] tus ad beate viuendum seipsa contenta est.

Vera fronte.

Quæ ex animo, citraque fucum dicuntur geruntur ue, vera fron[illegible] te fieri dicuntur. M. Tul. pro C. Rabirio. At si verum tum vera [illegible] fronte dixerunt nunc mentiuntur: si nunc mentiti sunt, doceant [illegible] verum. Contra, dicemus mendaci fronte fieri, quod agitur per si[illegible] mulationem. Quemadmodum M. Tullius ad Qu. fratrem, [illegible]

...tulus, ait: Frons oculi, vultus persepe mentiuntur, oratio vero sæpissime. Frons & oculi maxime declarant animi affectum: nam verba fingere, non est difficile, sed, vt ait Ouidius, perdifficile est crimen non prodere vultu. Et apud Maronem Dido:

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

Terentius in Sene seipsam excruciante: Vah, etiam vultus fingit carnifex. Et in Phormione Geta componit vultum Antiphonis in congressum patris, quem tamen retinere non potuit.

Vero verius.

Quum nihil possit esse vero veriús, tamen prouerbiali tropo dicimus vero verius, quod prorsús indubitatum haberi volumus. Martialis in Gallicum quendam, cui ex more sæpe repetebatur illud:

Dic verum mihi Marce, dic amabo:
Vero verius, inquit: ergo quod sit, audi:
Verum Gallice non libenter audis.

Non dissimili forma dicimus Certo certius, quanquam nihil prohibet aliud alio certius esse. Vlpianus libr. Pandect. 23. tit. de testamentaria tutela: Testamento datos sponsores non esse cogendos satisdare rem saluam fore, certo certius est.

Ficus ficus, ligonem ligonem vocat.

Τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην λέγων.

Id est:

Ficusque ficus, ac ligonem nominans
Ligonem. ---

Senarius è comœdiis Aristophanis in adagionem traductus. Quadrat in eum, qui simplici & rusticana vtens veritate, rem vt est narrat, nullis verborum ambagibus ac phaleris obuoluens. Sunt enim apud Rhetores figuræ quædam, quibus fit vt turpia honeste, aspera molliter, superba modeste, mordacia, blande dicantur. At qui crassiore sunt Minerua, rudius ac planius eloquuntur, suo quicque nomine signantes. Lucianus in Ioue tragœdo: ἐγὼ γὰρ ὡς ὁ κωμικὸς ἔφη, ἄγροικός εἰμι, τὴν σκάφην λέγων. id est: Nam ego, quemadmodum ait Comicus, rusticanus sum, & ligonem ligonem appello. Rursum in præceptis historiæ conscribendæ, vult scriptorem liberum & incorruptum esse, qui rem, vt est gesta, narrans, ficus ficus appellet, ligonem ligonem. Inuenitur ad hunc quoque modum: τὰ σῦκα σῦκα λέγω, καὶ τὴν κάρδοπον κάρδοπον. id est: Ficus ficus voco, panariũ panarium. Aristophanes in Nebulis:

Οὐκ ἂν ἀποδοίην οὐδ' ὀβολὸν ἂν οὐδενί,
Ὅστις καλέσειε κάρδοπον τὴν καρδόπην.

Id est:

Ego nec obolum cuipiam persoluerim,
Qui cardopum tantum vocarit cardopam.

Cardopus arca panaria. Cæterum poeta facit Socratem nugantem, qui contendat, non esse dicendum κάρδοπον, quemadmodum dicebat Cleonymus, sed καρδόπην, ὥσπερ καλεῖς, inquit, τὴν σωστράτην.

Profundum sulcum.

Βαθεῖαν αὔλακα, id est Profundum sulcum. Refertur & hoc in adagionum Collectaneis: addunt dictum de iis, qui cogitationibus profundis ac penitioribus rem expenderent. Sumptum est autem ex Æschyli tragœdia, cui titulus, ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. in qua versus hi dicuntur de Amphiarao:

Βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενῶν καρπούμενος,
Ἐξ ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

Id est:

Sulco è profundo pectoris fructum metens,
Rectæ vnde cogitationes germinant.

Citatur aliquot locis in Moralibus à Plutarcho, & à Platone secundo de Republica libr. Allusit ad hoc prouerbium aliquot locis M. Tullius: vt in epistola ad Atticum libro quarto. Ne βαθύτης mea, quæ in agendo apparuit, in scribendo sit occultior. Rursus libro quinto. Admirabere meam βαθύτητα, cum salui redierimus: tanta mihi μελέτη huius virtutis datur. Rursum lib. sexto, epistola prima. Nam nulla re sum delectatus magis: quam meam βαθύτητα in Appio tibi liberalitatem in Bruto probari vehementer gaudeo. Mihi videtur recte quadraturum & in eos, qui se metiuntur non ex aliorum opinione, sed ex recte secusve factorum conscientia.

Os inest orationi.

Ὀδόντες ἔνεισι τῷ λόγῳ, id est, Sermoni inest os ac vigor. De oratione non inani, sed solidas habente sententias. Dictum hoc Themistocli tribuitur. videtur è poeta quopiam desumptum. Est enim iambicus dimeter. Quintilianus item rerum inuentionem appellat orationis ossa. sumpta similitudine ab animantium corporibus, quæ ossibus sustinentur, colligantur neruis, vestiuntur carnibus & pelle, cohærent anima, mouentur actu.

Audi quæ ex animo dicuntur.

Ἄκουε τἀπὸ καρδίας: id est, Audi quæ dicuntur ex animo. Nam seria, quæque citra dissimulationem dicuntur, ex animo dici dicuntur: eaque ex corde proficisci vulgus ait. Lucianus in Ioue Tragœdo, ἀκούσατε ὦ θεοί, τά γε ἀπὸ καρδίας φασίν. id est: Itaq; audite dii, nimirum ex animo dicenda, sicuti prouerbio dicitur. Nam adulatorum & simulantium oratio in faucibus nascitur, non in corde. Plutarchus in commentario quem inscripsit, Quo pacto quis possit assentatorem ab amico dignoscere, refert hos senarios:

Ἐμοὶ γὰρ εἴη πτωχός, εἰ δὲ βούλεται
Πτωχοῦ κακίων, ὅστις ὢν εὔνους ἐμοὶ
Φόβον παρελθὼν τἀπὸ καρδίας ἐρεῖ.

Id est:

Mendicus vtinam sit mihi, vel si libet
Mendicum & infra, qui mihi volens bene
Timore posito, possit ex animo loqui.

Addit hoc haud facile dici à diuitibus, ac principibus, quibus modis omnibus est inuisa veritas: neque quicquam ferunt aures delicatæ, nisi quod assentatione multa conditum sit, & adulationem sapiat. Ad hanc figuram pertinet illud Plautinum, Corde amare. item illud: Persequi corde, animo, & viribus. vtrunque est in Captiui duo. Contrarium est huic, A summis labris: pro eo quod est, non ex animo. Seneca in Epist. ad Lucilium: Non à summis labris ista veniunt.

Liberi poetæ & pictores.

Lucianus in dialogo quem inscripsit, ὑπὲρ τῶν εἰκόνων, καὶ τοι παλαιὸς οὗτος ὁ λόγος, ἀνευθύνους εἶναι ποιητὰς καὶ γραφέας, id est, Atqui vetus hoc dictum est, liberos esse poetas ac pictores. Idem in Demosthenis Encomio, τὸ μὲν δὴ ποιητικὸν φῦλον ἐλεύθερον. id est, Atqui poeticum genus liberum. Sentit autem liberum esse poetis & pictoribus impune, quicquid velint fingere. Εὐθύνη, Græcis est causa siue accusatio. Magistratum itaque de quo cogebatur rationem reddere qui susceperat, ὑπεύθυνον appellabant: liberum autẽ, & de quo non exigebatur ratio, ἀνυπεύθυνον. Indicat hoc Æschinis oratio aduersus Ctesiphontem. Diphilus apud Athenæum lib. 6. de poetis:

--- Οἷς ἐξουσία
Ἔστι λέγειν ἅπαντα καὶ ποιεῖν μόνοις.

Id est:

--- Quibus licet,
Et facere solis quidlibet atque dicere.

Ad quod allusit Horatius, cum ait:

--- Pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Nam poetæ numine aguntur: eoque illis frustra præscribas. Seneca lib. De vita beata j. Siue Platoni, inquit, credimus, frustra poeticas fores compos sui pepulit: siue Aristoteli, nullum magnum ingenium sine mixtura dementiæ fuit. Est autem plurimum cognationis inter poeticen & picturam. Hinc est quod Simonides, autore Plutarcho, τὴν μὲν ζωγραφίαν ποίησιν σιωπῶσαν προσηγόρευσεν, τὴν δὲ ποίησιν ζωγραφίαν λαλοῦσαν. id est, Picturam tacitam poesim appellauit, poesim autem loquentem picturam. Proinde Horatius:

Vt pictura poesis erit. ---

Torqueri potest in eos, qui pertinaci & obstinato sunt ingenio, quosque necesse sit suis moribus relinquere: aut in mulieres, quibus nihil non permittitur: aut in principes, quibus omnia laudi dantur.

Libera Corcyra, caca vbi libet.

Ἐλευθέρα Κόρκυρα, χέζ' ὅπου θέλεις, id est, Corcyra libera, proin caces vbi velis. Cum significamus libertatem quiduis agendi. Citatur ab Eustathio in Dionysium: sed magis quadrabit, vbi significabimus impunitatem esse maleficis. Hic non absurde puto referri posse quod Plutarchus narrat. Chii quidam quum apud Spartanos peregrinarentur, à cœna non solum vomuerunt, verum etiam incacarunt in sellas Ephororum. Primum diligenter inquisitum est, quinam essent tanti facinoris autores: daturi nimirum pœnas, si ciues fuissent. Cæterum vbi compertum est factum à Chiis, Spartani dicebant, Chiis licere intemperanter agere.

Ter.

Ne illud quidem figura prouerbiali vacat, quod Græci numeri additione rem amplificant, maxime ternionis: fortassis quod is apud priscos & absolutissimus & sacer habebatur: vt quicquid ter dictum aut factum esset, id ratum & efficax haberetur. vnde in magorum mysteriis adhiberi solitus. Vergilius in Pharmaceutria,

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore
Licia circundo, terque hæc altaria circum
Effigiem duco, numero deus impare gaudet.

Et apud Theocritum in eiusdem tituli carmine,

Ἐς τρὶς ἀποσπένδω, καὶ τρὶς τάδε πότνια φωνῶ.

Id est:

Ter libo, ter & hæc pronuntio mystica verba.

Item in ceremoniis funebribus,

--- & supremum ter voce ciemus.

Apud Euripidem in Hecuba præco ter iterato verbo silentium indicit,

Σιγᾶτ' Ἀχαιοί, σῖγα πᾶς ἔστω λεώς.
Σῖγα, σιώπα.

Id est:

Silete Achiui, populus omnis sit silens
Taciturnitate silentioque.

Aristophanes in Ranis,

Τένοιστιν ἀπαυδῶ, καὖθις ἀπαυδῶ, καὖθις μάλ' ἀπαυδῶ.

Id est:

Istis recuso, iterumque recuso, rursum valde recuso.

Passimque legitur non solum apud poetas, verum etiam oratores, τρὶς μιαρὸς, τρὶς κατάρατος, τρὶς μακάριος, τρὶς μέγιστος, τρὶς ἄθλιος, id est, Ter scelestus, ter execrabilis, ter beatus, ter maximus, ter infelix. Quod Latini duntaxat in carmine sunt imitati. Vergilius,

---O terque quaterque beati. Ouidius,

Omnia bis dices vera fuisse mea.

Est illud etiam nunc vulgo familiare, vt si quid asseuerent vehementius, id ter repetant: vt hinc etiam adagium ortum videri possit. Strabo libro Geographiæ primo, quod Homerus scribit, Charybdim ter in die reddere quod absorbuit, ter resorbere, quum constet id non fieri nisi bis in die, excusat hac hyperbole, quasi τρὶς non sonet hic numerum, sed vehementiam. Ad hanc sermonis formam pertinet quod est apud Platonem libro de repub x. καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντες, οὐκ αἰσθάνονται τριττὰ ἀπέχοντα τοῦ ὄντος, id est, Et quum vident illorum opera, non intelligunt ea tertio gradu abesse à veris. Agit de iis qui è poetis sumunt recte viuendi rationem, quum illi pro veris tradant phantasmata. Durat huius sermonis vestigium & hodiernis diebus in lingua Gallica, qui huius syllabæ adiectione è comparatiuo faciunt superlatiuum, nisi quod inuersis literis, tre sonant pro ter.

Ex Appendice Erasmi.

Vinum, equus poetæ.

Οἶνός τοι χαρίεντι πέλει μέγας ἵππος ἀοιδῷ.

Sane magnus equus lepido sunt vina poetæ.

Athen. Ingenia, si premantur molestiis sterilescunt, & tenebricosa fiunt: sin libera sint c ris nihil iis diuinius, lepidius, & admirandum magis Adagium ad alium traduci vsum potest, vt habes in prouerbio, Aquam bibens nihil boni parias.

Vinum animi speculum.

Κάτοπτρον γὰρ εἴδους χαλκός ἐστ', οἶνος δὲ νοῦ, Forma ære lucet, vina produnt pectora. Ath τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώσσης τοῦ μεθύοντος. Quod in corde sobrii, id in lingua est ebrii. Non absimilis & ille versus prouer.

Ἡ γλῶσσ' ἁμαρτάνουσα τἀληθῆ λέγει,

Verum solet prolapsi lingua dicere.

Vide alibi, Vinum animi speculum: &, In vino veritas.

IVNII. Οὐκ ὄναρ ἀλλ' ὕπαρ.

Penelopes dictum fuit apud Homerum Odyss. xx. somnio visi nocturni fidem faciente:

---Οὐκ ὄναρ, ἀλλ' ὕπαρ ἐσθλόν.

Id est:

Non somnium est, sed res vera.

Eustathius ibi admonet prouerbialiter efferri de re neutiquam ficta, sed manifesta. Sunt autem inter se contraria ὄναρ & ὕπαρ, illud ab ὂν καὶ αἴρειν quod rei veritatem aboleat: hoc vero ab ὕπνον αἴρειν, quod somnium destruat, vt ὕπαρ sit somni abolitio per vigilantiam: at ὄναρ eius quod reuera subsistit, amolitio. Hippocr. in lege: ἡ δὲ ἀπειρίη κακὸς θησαυρὸς καὶ κακὸν κειμήλιον τοῖσιν ἔχουσιν αὐτὴν καὶ ὄναρ καὶ ὕπαρ. i. Inscitia est malus thesaurus & male repositæ opes iis qui eam habent, tam vigilantibus quam dormientibus. qui locus ab Iano Cornario doctissimo homine, & cuius iudicium in plerisque maximi feci semper, quam bene sit versus, ignoro. Ita autem vertit: Imperitia vero malus thesaurus est, & infelices opes iis qui eam repositam habent, & in somnium, aut potius somnium diurnum, & maxime verum. Plato lib. ij. de Repub. ὁ θεὸς ἁπλοῦν καὶ ἀληθὲς οὔτ' ἄλλους ἐξαπατᾷ, οὔθ' ὕπαρ οὔδ' ὄναρ. id est, Deus simplex quiddam est & verum, neque aliis imponit, neque vigilando, neque dormiendo Heliodorus lib. ij. εἴδε γε ὕπαρ ἦν καὶ μὴ ὄναρ, i. Vtinam certa visio foret, haud somnium. id est: Vtinam quod somniaui, ita se haberet reuera. Aristides ὡς ὕπαρ τὸ ὄναρ σκοπῶν ἐπ' ἐμαυτοῦ, id est, Somnium rem esse veram, apud me perpendens. Huic simile est illud, ὕπαρ ἀντ' ὀνείρατος, res vera pro somnio. Plato lib. De regno, διὰ παραδείγματος ἐπιχειρεῖν αὐτὴν τὴν κατὰ πόλιν θεραπείαν τέχνῃ γνωρίζειν, ἵνα ὕπαρ ἀντ' ὀνείρατος γίγνηται. id est: Rursus periculum facturi, vt per exemplum arte discamus reipubl. mederi, vt pro somnio vera visio nobis existat. Idem in tertia epistola ad Dionysium: διὸ τὸ τότε σοι ὕβρισμα νῦν ὕπαρ ἀντ' ὀνείρατος γέγονεν. id est: Itaque quod tunc petulante lingua in me destomachatus es, nunc vice somnii extitit vera quædam visio. Diuersum huic est, οὐδ' ὄναρ, Ne per somnium quidem: quo vtitur Lysis Pythagoræus ad Hipparchum: μηδὲ κοινὰ ποιεῖσθαι τὰ σοφίας ἀγαθὰ τοῖς μηδ' ὄναρ τὰς ψυχὰς κεκαθαρμένοις. id est, Non esse communicanda sapientiæ bona iis, qui ne per somnium quidem expurgatum habeant animum. Philo Iudæus libello, Quod boni omnes liberi sint, οὐδ' ὄναρ τῶν τεχνῶν ἐπιδεδημηκὼς, Qui ne per somnium quidem artes attigerit. Euripides in Cercyone fabula loquens de Neptuno:

Πλήσας δὲ νηδὺν οὐδ' ὄναρ κατ' εὐφρόνην,

Φίλοις ἔδειξεν αὐτόν.---

hoc est, Saburrato ventre ne per somnium quidem in nocte amicis se exhibuit. Galenus libro secundo De natural. facultat. εἴπερ κἂν κατ' ὄναρ ποτὲ τοῖς ἐκ τοῦ περιπάτου συνέτυχεν. id est, Si vel per somnium cum Peripateticis aliquando fuisset versatus.

Veriora Bacidis dictis.

Ἀληθέστερα τῆς Σιβύλλης ἢ Βάκιδος, Veriora Sibyllinis aut Bacidis oraculis. De rebus indubitatis, minimeque controuersis. Di[o] Chrysostomus, οὐδ' ἀληθέστερα λέγω τῆς Σιβύλλης ἢ Βάκιδος. Ne[c ve]riora quidem dixero quam Sibyllæ dicta sint aut Bacidis. Fuit B[a]cis ex iis, quos χρησμῳδοὺς velut fatidicos Græci nominant [...] Theage ostendit Plato, χρησμολόγον oraculorum concent[orem] appellat Suidas, carminibus lustralibus expiasse illum fanatic[as ...] cænas, relatum est à Theopompo in nono Philippicarum. P[ausa]nias in Phocicis commemorat, lecta sibi esse Bacidis orac[ula ...] reptitiumque nympharum vocat, meminit eiusdem & in B[oeoti]cis. Philetas Ephesius tres enumerat Sibyllas: vnam Apol[linis ...] rorem, alteram Erythræam, tertiam Sardianam: totidemque [Ba]cides, quorum primus oriundus fuerit Eleone Bœotiæ oppido, [al]ter Atheniensis, tertius Areas. Fuit autem is, quem diximus [...] dæmoniorum fœminas ab insania liberasse, Apollinis iussu [...] sum, genere Bœotius.

Libera in Cynadra aqua.

Ἐν κυνάδρᾳ ἐλευθέριον ὕδωρ, id est, Libera in Cynadra [aqua.] Prouerbium est ad vitæ libertatem adhortatorium. Nam [...] libertas res sit inæstimabilis, securius dulciusque aqua viuitur [in li]bertate, quam in magna rerum abundantia seruitur. Vere [...] Persius, liberum esse cui vitã ducere licet, vt voluit. Est autem [Cy]nadra, fons Argis à perfugio canis, nomen habens. Memini[t pro]uerbii Eustathius Odysseæ ν. Annotat & author Etymologi[ci ...] gis fuisse ἐλευθέριον ὕδωρ, id est, liberalem aquam, è qua seru[i ...] libertatem asserebantur, poculum hauriebant: vnde etiã Ce[rberum] canem inferni tricipitẽ bibisse, liberumque fuisse fabulant[ur ...] ius forte perfugio fonti Cynadræ nomen creatum fuit.

In cauea non canit luscinia.

Ἡ ἀηδὼν ἐν οἰκίσκῳ μὴ ᾄδει, id est, In cauea non canit lu[scinia.] prouerbio significatur, ingenii libertate nihil esse præstanti[us ad] res agendas, propterea quod seruilis conditio animi sinum [...] ctet quodammodo ac præcludat. præclare enim dictum est ab [Ho]mero Odyss. ρ.

Ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς

Ἀνέρος, εὖτ' ἄν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσιν.

Id est:

Dimidio ingenii non æquus Iuppiter orbat,

Seruilis quem forte premit conditio vitæ.

Recte quoque Philon Iudæus, δουλεία τοῖς ἐλευθέροις ἀφορη[τότατόν] ἐστιν. id est, Homini libero nihil seruitute intolerabilius est. S[co]lianum sophistam obsecrarant Clazomenii, vt domi suæ pro[fitere]tur, sperantes eius doctrina celebres fore Clazomenas: hono[rem pe]titionem reiiciens ille, os obstruxit percommode, dictitans [...] sam caueæ lusciniam non canere. Græca Philosth. verba [...] ἀμούσως παρῃτήσατο, τὴν ἀηδόνα φήσας ἐν οἰκίσκῳ μὴ ᾄδειν, [...] Non inuenuste deprecatus fuit, Luscinia, inquiens, non can[it in] cauea. Lusciniæ tale ingenium est, vt non nisi libero aere m[odu]tur, capta, caueæque cancellis immissa obtumescat, quanquam [stu]dio inuentum esse apud nos, qui arte quadam erudiat luscin[ias vt] in caueis cantent.

Xenocratis testimonium.

De minime vano & indubitato testimonio efferri potest: [...] dem hoc de illo proditum legimus apud Laertium, quod qu[um ...] soli huic iu[...] mini iniurato testari liceret apud Athenienses, [...] dum remissum fuerit: ἦν δὲ, inquit, καὶ ἀξιόπιστος σφόδρα, [...] ἀνώμοτον μαρτυρεῖν, τούτῳ μόνῳ συνεχώρουν Ἀθηναῖοι. Quo spe[ctat il]lud Ciceronis ad Atticum: Quæ mihi res multo honorifici[or] visa est, quam aut illa, cum iurare tui ciues Xenocratem test[imo]nium dicentem prohibuerunt, aut cum tabulas Metelli Num[idici] quum hæ, vt mos est, circumferrentur, nostri iudices aspice[re no]luerunt. Ex quo similiter Metelli tabulæ, pro incorruptæ in[tegræ]que fidei tabulis, quibus etiam non inspectis fides habeatur, [...] gii vsum vocari possunt.

Etiam saxa loquentur.

Καὶ λίθοι βοήσουσιν, id est, Etiam saxa loquentur: refertur pa[...] nomine apud Ioan. Zezen in omnigena historia, de rebus [...] dum manifestis, quibus lapides aliaq; in anima omnia & vo[...] pertia attestari queant. Estque hyperbolica loquendi formu[la.]

BRASSICANI. *In cauea minus bene ca[nit] luscinia.*

Philo Iudæus in Scopeliano dixit, In cauea minus bene c[anere] lusciniam. quo prouerbio commode vtemur, si quando signi[ficabi]mus, libertatem esse rem inæstimabilem, & ingenia libera [in] omnibus agendis esse accommodatiora. Homerum Odys[s. ...] scribit, Iouem omnibus seruis dimidiam animi portionẽ ab[...] cuius & Plato in sexto libro De legibus meminit, ἥμισυ γάρ τ' [ἀρετῆς] ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς ἀνέρος, εὖτ' ἄν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ [ἕλῃσιν.]

IOAN. VLPII. *Vinculis Hippocratis allig[ata.]*

Quæ argumentis fortissimis roborata sunt, vel scriptur[is ...] testimoniis, Hippocraticis vinculis alligata dicuntur. Hiero[ny]mus.

Sua fronte.

Sua fronte proponi dicitur, quod libere & aperte, non [...] coacte aut occulte. Tertullian.

Romana libertas, Latina libertas.

Summæ libertatis olim erat populus Romanus, vt qui nulli subessent regi, principi, aut imperatori: ipsi vero infinitis nationibus, reginis & regibus imperarent. Nonnihil tamen inter Romanam & Latinam libertatem interest: plus enim Romana iuris, minus Latina habet. Saluian.

COGNATI. *Libertas, res inæstimabilis.*

Adeo res est inæstimabilis libertas, vt etiam pecunia lui non possit, Vlpiano teste lib. Pandect. 40 titul. de statuliber. capite nono: Libertatem, inquit, pecunia lui non posse, nec reparari posse, quæ sententia mihi vera videtur. Iustinianus libro primo Institut. tit. quibus ex causis manumit. non licet. Sed cum libertas inæstimabilis res sit, & propter hoc ante vigesimum ætatis annum antiquitas libertatem seruo dare prohibebat: ideo nos mediam quodammodo viam eligentes, non aliter minori viginti annis libertatem in testamento dare seruo suo concedimus, nisi decimumseptimum annum impleuerit, & decimumoctauum attigerit. Paul. tit. de diuers. regul. iuris: Libertas inæstimabilis res est. Caius eodem tit. Libertas omnibus rebus fauorabilior est. Euripides apud Stobæum: τὸ δ᾽ ἐλεύθερον ὄνομα παντὸς ἄξιον, i. e. Libertatis nomen omnibus præferendum est. Dicitur & à quodam.

Alieno more, nutu, vel arbitratu viuere.

Aristoteles libro Rhetor. j. ἐλευθέρου γὰρ τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν, id est, Liberalis enim ingenii est alterius arbitratu non viuere. Idem libro quarto Ethicorum: ἢ πρὸς ἄλλον μὴ δύνασθαι ζῆν. id est: Neque vero alterius nutu atque arbitratu viuere potest, nisi amici. Est enim hoc seruile. Demosthen. περὶ παραπρεσβείας ζῆν πρός τινας, ἣ τῆς παρ᾽ αὐτοῖν τιμῆς γλίχεσθαι. id est, Viuere ad nutum & voluntatem aliquorum, &c.

Κωμῳδεῖσθαι, σατυρικοί.

Priscis temporibus de comœdiæ licentia κωμῳδεῖσθαι vulgo dixere eos, qui probris incessferentur: nam hi nominatim aut improbos aut inimicos suos perstringebant, principum etiam virorum vitam & mores reprehendentes: hodie dicuntur Satyrici, Plutarchus in Pericle, veteris comœdiæ scriptores σατυρικοὺς τοῖς ἄλλοις appellat, qui vitæ genus id sectarentur: quod in acerbe exagitandis ordinibus versaretur. Satyra autem mordax fuit, & salsum genus carminis, quod sale multo perfricaret homines, vt notum est.

Primum quodque verissimum est.

Tertulliani dictum est contra Ethnicos: quo vtimur, quum ostendimus Christianam doctrinam antiquiorem esse Ethnica, & historiam Mosaicam vetustiorem Græcis & Romanis. Philippus Bretanus in quadam epistola: Non contemnendum Tertulliani dictum, inquit, primum quodque verissimum est.

Ebrietas & amor secreta produnt.

Seneca Epist. 106. Est quædam dulcedo sermonis, quæ irrepit & eblanditur, & non aliter quam ebrietas aut amor secreta prodit. Nemo quod audierit, tacebit. Qui rem non tacuerit, non tacebit authorem Horatius in epistol.

Quid non ebrietas designat? operta recludit:
Spes iubet esse ratas ad prælia trudit inermem.

Sic & Homerus Iliad. ξ. ait hominem etiam valde prudentem à vino impelli, vt nonnulla loquatur, quæ taceri præstitisset. Nihil enim secretum, vbi regnat ebrietas. Vnde Plato ait in Alcibiade, vini veritatem filiam esse. Cuius sententiam confirmat prouerbium Græcum: ἐν τῷ οἴνῳ ἡ ἀλήθεια, παροιμία, παρόσον ὁ οἶνος τοὺς ἐμπλησθέντας ἑαυτοῦ ὁποῖοί εἰσι παραδεικνύει. id est, In vino veritas, quod temulenti mentem suam nudare consueuerunt. Vide post, Indicio sui facti fuit.

Ὁμόσε χωρεῖν τῇ ἀληθείᾳ.

In communibus Gallorum prouerbiis est, Accedamus nunc propius ad veritatem: quod Græci dicunt, ὁμόσε χωρεῖν τῇ ἀληθείᾳ. Pro quo Bud. De contempt. rer. fortuit. lib. 2. dixit: Conferamus nunc pedem cum veritate, hoc est, propius ad veritatem accedamus. Nam conferre pedem, antiqui dicunt, quod nos. Ad punctum venire, dicimus. Cic. pro Planc. Non possum magis pedem conferre (vt aiunt) aut propius accedere.

Noxa & nexu solutus.

Budæus Ludouico Ruzæo volens significare, Longolium omnibus numeris libertatis præditum esse, vt qui nec liberos nec coniugem in patria haberet, nec munere aut magistratu aut alio auctoramento, id est, salario publico obstrictus esset, noxa denique (vt aiunt) atque nexu solutum esse dicit. Noxa autem & interdum noxia soluti dicuntur, qui ob noxam prius addicti, qui etiam noxæ dediti dicebantur, postea ea obligatione liberati sunt. Noxæ autem dediti serui dicuntur apud Iurisconsultos, qui ob delictum & damnum datum cæduntur: qui & ob noxam dati dicuntur. Vnde seruus noxa solutus, qui noxam nullam nocuit: id est, culpam crimenque admisit (noxa enim est culpa & vitium) aut certe cuius nomine caput noxa sequi, id est, cuius nomine dominus noxali actione conueniri non potest. Olim quum mancipia vendebant, solebant promittere & cauere, & furtis & noxiis esse solutum: quia noxia caput sequitur, hoc est, dominum serui. Quare in emptorem actio transit, serui nomine, qui furtum vel noxiam admisit. Paulus de euictionib. Quia furtis noxiisque solutum esse seruum venditor præstare debet venditionis tempore Pomponius: Si emptor qui stipulatus sit, furtis noxisque solutum esse, hæres extiterit is, cui seruus furtum fecerit, incipit is ex stipulatu actionem habere. Vnde illud Varronis in ij. De re rustica: In horum autem seruorum venditione solet accedere peculium, aut si excipietur, stipulatio intercedere, sanum eum esse, furtis, noxiis esse solutum. Nexu autem solutus est, qui cum addictus esset creditoribus, postea ære alieno dissoluto ipse necti desiit. Græcis ista sunt, οὐδὲ κλοπαῖς ὑποκείμενος, οὐδὲ ἐνοχαῖς, οὐδ᾽ ὅλως. Inde obnoxii dicti primum, & ὑπόδικοι, ὑπεύθυνοι, vt noxa soluti, ἀνυπεύθυνοι, ἀνυπαίτιοι, οὐκ ἐνεχόμενοι.

Αὐτόνομοι.

Qui nullius imperio subsunt, αὐτόνομοι prouerbialiter dicuntur, non sine legibus ipsi, sed probatis viuentes legibus & complacitis, atque ex æquo & bono ad normam diuinitus institutam, quæ charitate & pietate concreta est, ab auaritiaque omnino aliena & abhorrens: qua lege regi, viuere est, quasi suis legibus viuere, iis quidem qui rectam habent opinionem de rebus diuinis & æternis. Hinc αὐτονομία, libertas viuendi propriis legibus: in qua sunt hodie Veneti, Heluetii, & aliquot aliæ respublicæ.

Facere viuere: &, Ire in pace.

Locutiones sunt Hebraicæ, & Scripturæ frequentes: pro, permittere, liberum esse. Esa. 38. Et viuere fac me. Iosue 2. Et viuere facietis patrem meum. Gen. 15. Et tu ibis ad patres tuos in pace. id est, non eris seruus. Galli dicunt: Laissés nous viure en paix.

Veritatis simplex oratio.

Simplex enim, iuxta prouerbium, est veritatis oratio. & Socrates apud Platonem in Cratylo dicit, τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ἁπλοῦν idem esse. Adde quod veritatis prolata lux omnes facile tenebras dissipabit, &, vt Lactantius Diuinar. Instit. lib. 3. aduersus Gentes de falsa sapientia inquit, vt quantum veritas vi sua propria valeat, tantum ingenii quoque viribus nixa, exeret se aliquando, & discussis conuictisque tam publicis, quam eorum qui sapientes putantur, erroribus humano generi clarissimum lumen inferet. Deus enim hanc voluit rei esse naturam, vt simplex & nuda veritas esset luculentior, quia satis ornata per se est, ideoque ornamentis extrinsecus additis fucata, corrumpitur. Mendacium vero specie placet aliena, quia per se corruptum vanescit ac defluit, nisi aliunde ornatu quæsito circumlitum fuerit ac politum. Veritas autem perspicua & euidens est, quæ propter suam virtutem Solis confertur radiis, qui sua virtute caligines pellit, nebulas obscuras discutit, & ita vt sunt omnia, videntium oculis spectanda proponit. Quid multis? Veritatis splendor ambiguitates propellit omnes. Vsum huius prouerbii docuit Erasmus noster. Contra composita verba dicuntur, ad ostentationem aut simulationem artificio conficta: quod orationes arte compositæ, fere captiosæ sint, & ad fallendum præparatæ. Salust. in Iugurth. Non sunt composita verba mea, parum id facio. Seneca lib. 2. cap. 1. De clementia: Vocem generosam, magni animi, magnæ lenitatis, quæ non composita nec alienis auribus data subito crepuit.

Veritas in profundo.

Prouerbiale est ex Democrito, vel Academicorum ἀκαταληψία. ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια, quod exponitur a Cic. 1. Academ. Tum ego cum Zenone, vt accepimus, Arcesilas sibi omne certamen instituit, non pertinacia aut studio vincendi (vt mihi quidem videtur) sed earum rerum obscuritate, quæ ad confessionem ignorationis adduxerunt Socratem, & veluti amantes Socratem, Democritum, Anaxagoram, Empedoclem, omnes pene veteres, qui nihil cognosci, nihil percipi, nihil sciri posse dixerunt: angustos sensus, imbecillos animos, breuia curricula vitæ, & (vt Democritus) in profundo veritatem esse demersam. Idem in altero Academicarum quæst. fragmento, siue in Lucullo: Naturam accusa, quæ in profundo veritatem, vt ait Democritus penitus abstruserit. Lactantius 3. Instit. cap. 28. Democritus quasi in puteo quodam veritatem iacere demersam Lucian. in Hermotimo siue de sectis, huc respicit: veritatis intentionem impossibilem esse ostendens. vide Diogenē Laertium in Pyrrhonia vita. Turnebus Aduersariorum libro decimoquinto, capite tertio. In eo fere profundo puteo, in quo demersam Democritus latere veritatem putauit, &c.

Historica fide.

Historica fide prouerbialiter dicitur, quod fere narratur. Naso tertii Am. eleg. 12.

Exit in immensum fœcunda licentia vatum:
Obligat historica nec sua verba fide.

Veritatem enim à nonnullis historiæ animam vocitatam esse nouimus: tum ἱστορικῶς idem propemodum esse, quod διηγηματικῶς. Historicorum enim est, non nisi vera scribere.

Licet Plato amicus, magis tamen amica veritas.

Prouerbii vice frequenter vsurpatur: Licet Plato amicus, magis tamen amica veritas. Lactantius Firmianus libro tertio. De falsa sapientia, capite 13. eo respexit: Sciant igitur, inquit, errare se, qui philosophiam putant esse sapientiam. Non trahantur

authoritate cuiusquam, sed veritati potius & faueant & cedant. Corinthus de Dialectis agens: ὄκνιν περὶ αὐτολογοῦντες τῶν ἀνδρῶν περὶ τοῦτο τὸ μέρος κατηγορήσομεν. ἀλλὰ φίλων ὄντων προτιμῶντες, αὐτῶν τὴν ἀλήθειαν, ὥσπερ καὶ Πλάτων ὁ φιλοσοφώτατος ἔφησε. id est: Non igitur nostra laudantes, eos viros in hac parte accusabimus: sed amici cum sint, pluris facientes quam ipsos veritatem, quemadmodum & Plato philosophus summus ait.

Tam verum, quam quod verissimum.

Nostra quoque ætate id imprimis est vsitatum, & dicimus: Tam verum, quam quod verissimum: quod prorsus indubitatum haberi volumus. Non dissimili forma dicitur, Vero verius, & certo certius: de quibus Erasmus noster. Vide etiam, Loquor quæ sentio: &, Tam clarum est hoc, vt nihil clarius: &, Nullo pacto amplius dubitandum est, in re luce clariore: &, Vero est consentaneum: &, Tam est omnibus notum, quam solem lucere.

Iuris Italici esse.

Posteaquam Italiæ solum immune factum est, prouinciale autem tributarium, multæ ciuitates ius Italicum impetrauere: vt coloniæ quæ iuris erant Italici. quas plurimas Iurisconsulti commemorant in tit. de censibus. Itaque ius Italicum, nihil aliud est, quam immunitas à tributis. Tributorum autem duo genera erant: vnum agris impositum alterum capitibus. Sed quibus esset ab Imperatore remissum tributum capitis, eorum etiam immune solum esse factum, imperator Titius interpretatus est.

Dicenda, tacenda.

Sermo est mere prouerbialis, quem in consuetudine etiam Galli vsurpant. Sed & antiquos Græcos & Latinos sic locutos reperimus. Græce enim, ῥητὰ καὶ ἄρρητα dicitur, vt fit in libero conuiuio. Horatius libro primo, epistol. ad Mecœnatem ij.

Vt ventum ad cœnam est: dicenda, tacenda locutus,
Tandem dormitum dimittitur. --

Sic intelligi debet, vt familiariter eum in cœna locutum intelligamus & amice, vt qui omnem pectoris sui sensum aliis ingenue facileque aperiunt, nihilque celant, nec sermones eos refugiunt, freti amicitia & bonitate eius, quo cum sunt: qui si eliminarentur, capitales interdum authori forent.

Constat certum.

Quando dicimus, certum esse. Crebro ita loquitur Lucretius, & sæpenumero hic versus reperitur libro primo:

Quod quoniam in nostro quoque constat corpore certum.
Idem lib. v.
Quod quoniam nostro quoque constat corpore certum.

Latine loqui.

Latine loqui, vulgo dici solet, & ab authoribus vsurpari: pro, vere & simpliciter loqui, nihilque mentiri, nec supra verum rem efferre. Cic. in Verrem: Latine me scitote, non accusatorie loqui. Bene scilicet Latini de Latinis existimabant, eos simplices & ingenuos, minimeque simulatos & fallaces mendacesque existimabant: vnde illa loquendi ratio, vt existimat Turnebus, manauit. Sed & Martialis in quadam epistola, Latine loqui dixit, pro simpliciter & aperte & ingenue, & sine dissimulatione & integumento verborum loqui: Si quis tamen, inquit, tam ambitiose tristis est, vt apud illum in nulla pagina Latine loqui fas sit, potest epistola, vel potius titulo contentus esse. Nam epigrammata sine circuitu vllo aperte lasciuiunt, & petulanter loquuntur. Alibi.

Cæsaris Augusti lasciuos liuide versus
Sex lege, qui tristis verba Latina legis.

id est, aperte & ingenue lasciuiam & flagitia enunciantia. Simplicitatis enim Romanæ & Latinæ ducebant esse, suis res vocabulis afficere. Proinde idem:

Absolutis lepidos nimirum Auguste libellos,
Qui scis Romana simplicitate loqui.

Sic se res habet: Res ita, vt dicitur, non habet.

Rem quidem ita, vt dicitur non habere, sed sermones quosdam huiuscemodi esse nihilo magis veros, quam falsos, &c. Plato in Hipparcho, contrarius sermo: Sic se res habet. In Alcib. ij. Nunc vero longe contra res se habet In Parmenide, sectione ij. Sic se, vt dicis, habet. Ibidem: Vera loqueris. Recte ais: Omnino quidem sic se res habet: Verissima hæc sunt: Verissima narras. In Philebo: Sic ferme se res habere videtur. In Hippia maiore: Sic se res habet. In Lyside: Sic se res habere videtur. In Ciuili: Sic veritas habet.

Quæ cernimus, scire affirmabimus.

Plato In Sophista. De his autem quæ oculis conspiciuntur, cœlo ac terra, & hisce rebus, quæ his continentur, contra. Vide nostram Syllogen: Credimus quæ coram intuemur. Magis credendum est testi deponenti de visu, quam deponenti de auditu arg. eorum quæ not. in l. testium. C. de testib & in c. cum causam. extr. de testib. Dion Cassius Nicæus in Nerua Traiano: Id autem scribo & trado, quod vidi: sed quæ audiui, vt audiui, narro.

Vera opinari pulchrum, mentiri turpe.

Alibi & paulo post: Aliud itaque est, opinari falsa, quam ea quæ non sunt, opinari. Et: Alii sibi ipsis mentiri nequaquam conce-dunt.

Socratico more.

Iulius in Satyris, cuius Martialis lib. x. meminit, epigr. 99. hominum vitia Socratico more carpsit.

Soluti legibus.

Solutos legibus eos hodie etiam dicimus, qui ante tempus ad... bunt, ad sacerdotium vocantur, & magistratum assequuntur. Lex est annuaria, qua cauebatur, ne quis honores assequeretur, nisi... annis. de qua Lampridius in Commodo.

EX APPEND. IVNII, CANTERI ET *aliorum.*

Noli temere de Hippolyto mentiri.

Τοῦ ἱππολύτου μὴ ῥαδίως καταψεύδεσθαι. Ex historia sumptum... De nemine mentiendum monet, præsertim qui sit illustris. Simile... τοῦ βελλεροφόντου μὴ ῥαδίως καταψεύδεσθαι: Noli temere de Bellero-phonte mentiri. Nam & illius historia maxime celebris. Aristides... contra criminantes, &c.

Tempus omnium explorator.

Ὁ χρόνος πάντων βασανιστής, Elegans prouerbium, nescio vnde sumptum. Vsurpat Augustinus Eugub de Perenni Philosophia libr. 4. Veritas quæ, vt Heraclitus inquit, cum latitet in profundo demersa: tempus, quod, vt dicitur, πάντων βασανιστής, elicit in lucem. Veteres veritatem, temporis filiam vocarunt. Et Thales Milesius tempus sapientissimum appellauit, quod omnia inuenisset. Plutar-chus cur Pithia oraculo cessauerint, τὸν χρόνον ὀφειλέτην vocat, qui fidem suam tandem liberare debeat.

LONGÆVITAS.

ERASMI. *Nestorea senecta.*

Itidem certe apud Latinos Nestoris anni in prouerbium abie-runt, cui treis ætates attribuit Homerus in Odysseæ tertio:

Τρὶς γὰρ δή μιν φασὶν ἀνάξασθαι γένε᾽ ἀνδρῶν.

Id est,

Illum iam exegisse hominum tria secula fama est.

Idem affirmat in primo Iliados.

Et Iuuenalis:

--- Atque suos iam dextra computat annos.

tertiam ætatem indicans. Breuiter prouerbii faciem habet, quicquid ab iis sumitur, qui insigni viuacitate fuerunt. vt, Phœnice viuacior: quem Hesiodus scribit, nouem corui ætates viuere: ... Ceruo viuacior, coruo viuacior: &, Tiresia viuacior: quem tragœ-dia fingit sex ætates hominum vixisse &, Seribus viuacior: Quod in Græcis historiis proditum est, trecentos annos viuere. Quod si plures hu-nus exempla si quis desideret, legat Lucianum de Macrobiis, hoc est, longæuis, & Plinii 7. libri caput 48.

Vltra pensum viuit.

Lepidum est quod ait Lucianus in Philopseude, ὑπὲρ τὸ ἄτρακτον ἤδη βιοῖ. id est: Iam enim vltra fusum viuit. hoc est, vl-tra fatalem diem. Allusum ad Parcarum fusos, quibus æuum mor-talium euolui fabulantur poetæ. Quin & Theologi metam vitæ fatalem, periodum appellant, quam prætercurrere nulli fas sit.

Vltra catalogum.

Ὑπὲρ τὸν κατάλογον ζῇ, i. e. Vltra catalogum viuit. De eo dice-tur, qui multum ætatis viueret, vt iam præscriptum illum anno-rum numerum præterisse videretur. Est, ni fallor, apud Lucianum. Refertur à Suida.

Vltra linum.

Ὑπὲρ τὸ λίνον, id est, Vltra linum. Lucianus in Ioue redarguto: οὐδὲν γὰρ οὕτω γένοιτ᾽ ἂν ἔξω τοῦ νόμου τῶν μοιρῶν, οὐδὲ ὑπὲρ τὸ λίνον. ... Neque enim quicquam ita fieri poterit, præter Parcarum legem, ... vltra linum. Vltra linum dixit, pro eo quod est, extra decretum fa-tale. Allusum est autem ad fila trium Parcarum. Confine illi quod alias retulimus ὑπὲρ τὸν ἄτρακτον, id est, Vltra fusum.

Cornicibus viuacior.

Ὑπὲρ τὰς κορώνας βεβιωκώς, id est, Cornicibus viuacior. De vehe-menter annosis, prouerbialis hyperbole. Ab auis eius prodigiosa viuacitate sumpta, de qua ita scribit Plutarchus in commentario, qui inscribitur, περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων, citans Hesiodum, sub persona Naidis, ætates animalium varias sic complectentem.

Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη
Ἀνδρῶν ἡβώντων· ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος.
Τρεῖς δ᾽ ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκεται. αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ
Ἐννέα τοὺς κόρακας. δέκα δ᾽ ἡμεῖς τοὺς φοίνικας,
Νύμφαι ἐϋπλόκαμοι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.

Id est:

Ter tria secla hominis transmittit garrula cornix:
Quatuor at peragit cornicis tempora ceruus.

Ceruinam ætatem coruus ter præterit ater.
Coruinos annos nouies agit Indica Phœnix.
Atqui crispicomæ, soboles Iouis alma tonantis,
Egredimur decies phœnicia secula nymphæ.

Hos versus Hesiodios interpretatus videtur quidam, quisquis fuit, extat autem carmen inter reliquas Maronis appendices, estque huiusmodi:

Ter binos, deciesque nouem superexit in annos
Iusta senescentum quos implet vita virorum.
Hos nouies superat viuendo garrula cornix.
Et quater egreditur cornicis secula ceruus.
Alipedem ceruum ter vincit coruus; at illum
Multiplicat nouies phœnix reparabilis ales.
Quem vos perpetuo decies præuertitis æuo
Nymphæ Hamadryades, quarum longissima vita est.
Hi cohibent fines viuacia fata animantum,
Cætera secreti nouit Deus arbiter æui.

Hos versus ideo pariter libuit subscribere, vt mihi sæpius ex tempore, id quod erit necesse vertenti, venia detur, si quando videbor non omnia vsquequaque ad amussim reddere: cum in his apparuerit, quantum sibi permiserit antiquitas in traducendis poetarum carminibus. Eandem hanc Hesiodi sententiam oppido quã commode, breuiterque reddit Plinius, Hesiodus, inquiens, cornici nouem nostras attribuit ætates: quadruplum eius ceruis: id triplicatum coruis. Etiam si nonnullis autoribus hæc fabulosa videntur. Inter quos Aristot. arbitratur, homine nullum aliud animal esse viuacius, excepto vno elephanto. Martialis:

Et cornicibus omnibus superest.

Deanu nimium viuace. Item Horatius in Odis:

---Seruatura diu, parem
Cornicis vetulæ temporibus Lycen.

Eodem pertinet quod philosophus ille moriens, cornicibus inuidisse legitur longæuitatem, quam natura negasset homini, Synesius in epistola quadam: εἰκός ἐστι κορώνης ἐνιαυτοὺς ἄρξαι παρ' ἡμῖν, τὸ δικαιότατον. id est, Consentaneum est iustissimum principem, cornicis annis imperaturum esse.

Hesiodi senecta.

Ἡσιόδειον γῆρας, id est, Hesiodia senecta. Longæua, viuaxque sic appellabatur. Fertur enim de Hesiodi longæuitate Pindari epigramma quoddam huiusmodi.

Χαῖρε δὶς ἡβήσας, καὶ δὶς τάφου ἀντιβολήσας
Ἡσίοδ', ἀνθρώποις μέτρον ἔχων σοφίης.

Quod autem ait, eum bis pubuisse, significat (opinor) extremam senectam, quasi pueritiam referentem, iuxta prouerbium quod alibi retulimus, δὶς παῖδες οἱ γέροντες. Porro quod bis sepultum, alludit (ni fallor) ad historiam, cuius meminit Plutarchus in Conuiuio septem sapientum. Cum ob suspicionem interfectus esset in Locris, & cadauer eius abiectum in mare, delphinorum agmen illud exceptum, in Rhium exposuit. Illic cum Locrenses sacrum ex more peragerent, & recens Hesiodi cadauer agnoscerent, rebus omnibus omissis, cædis autores vestigarunt: eos comprehensos viuos in mare præcipitarunt, ac domus incenderunt. Hesiodum in Nemeo sepelierunt. Sed occultant sepulchrum propter Orchomenios: qui moniti oraculo, conabantur viri reliquias apud se seruare. Vnde consentaneum est quemadmodum Homeri natiuitatem permultæ vrbes sibi vendicant, ita Nemeos simul & Orchomenios Hesiodi sepulchrum sibi asserere. Nisi sepultum semel, accipere malumus, cum in mare proiectus esset. Proinde videto lector, ne pro ἀντιβολήσας, legendum sit αὐτποώσας: quod paternum admittit casum, cum significat consequi, aut nancisci.

Tithoni senecta.

Τιθωνοῦ γῆρας, id est, Tithoni senecta. Fabulæ tradunt, Tithonum adamatum ab aurora in cœlum sublatum fuisse, atque illius succo perfusum ad tantam peruenisse senectutem, vt tandem optauerit, vt in cicadam verteretur. Lucianus in quodam dialogo: καὶ ὑπὲρ τὸν Τιθωνὸν ἔζη ὁ γέρων. id est. Atque vltra Tithonum viuebat senex. Huius Tithoni personam inducit Aristo Chius in libro De senectute, propter viuacitatis miraculum, vt testatur in Catone M. Cicero. Suidas adagium refert hunc in modum: καταγηράσαις Τιθωνοῦ βαθύτερον, id est, Senescas Tithono profundius.

Phœnice viuacior.

Lucianus in Sectis, ἢν μὴ φοῖνιξ ἔτη βιῷς, id est, Ni Phœnicis annos vixeris. De phœnicis viuacitate diximus alibi. Cuius etiam raritas prouerbio fecit locum, Phœnice rarior: quale est illud, Coruo quoque rarior albo. Negant enim phœnicem esse nisi vnicam, si qua fides scriptoribus.

Sibylla viuacior.

Sibyllæ viuacitas prouerbio locum fecit. Propertius Elegiarum libro secundo:

At me non ætas mutabit tota Sibyllæ.

Sibyllæ ætatem pro quantumuis longa posuit. Hanc Vergilius sexto Æneidos libro longæuam sacerdotem vocat. Et seruius eum enarrans locum, adscribit Apollinem amore Sibyllæ captum, ei poscendi quod vellet arbitrium dedisse: illam haustis arenis, tantum poposcisse vitæ. Id Apollo fieri posse respondit, si Erythræam insulam relinqueret, nunquam eam reuisura. Venit itaq; Cumas, vbi corporis viribus defecta, in sola voce vitam retinuit. Quod vbi cognouissent illius ciues, incertum inuidia, an commiseratione, epistolam ad eum miserunt, creta antiquo more signatam. At illa, visa terra patria, in mortem resoluta est. Ita vati suæ verba dedit Phœbus.

Facies tua computat annos.

Prouerbiali nimirum schemate dictum à Iuuenale in vetulam, iam ἔξωρον quidem, & ad Veneris lusus prorsum intempestiuam sed quæ verborum nequitiis puellam etiam dum ageret:

---Facies tua computat aunos.

hoc est, frontis rugæ, numerum annorum tuorum præferunt, quanquam libido nondum in te consenuit. Congruit huc apologus de crocodilo: cui iactanti maiorum suorum claritatem, & primas in certaminibus partes vulpes ad hunc modum respondit: ἀλλὰ κἂν μὴ σὺ λέγῃς, ἀλλ' ἀπὸ δέρματός γε φαίνῃ, ὡς ἐκ παλαιῶν ἐτῶν εἶ γεγυμνασμένος. id est: Quin etsi tu non dixeris, tamen ipsa pelle præ te fers, quod multos iam annos in certaminibus sis versatus. Habet enim hoc animal cutem, ceu laminis quibusdam durissimis aduersus omnes ictus armatam. Martialis in quemdam qui affectabat etiam videri puer,

In te (inquit) reclamat sed tua barba: vir es.

Alterum pedem in cymba Charontis habere.

Extremæ, decrepitæque senectæ homines, etiam hodie vulgo dicuntur alterum pedem in sepulchro habere. Nec hinc abhorrent quæ scribit Lucianus in Apologia, Πρὸς αὐτῷ δὲ ἤδη τῷ Αἰακῷ γενόμενον, καὶ μονονουχὶ τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῷ πορθμείῳ ἔχοντα, id est; Qui iam sit Æaco ipsi vicinus, quique iam tantum non alterum pedem in cymba Charontis habeat. Idem in Sectis, Καὶ τὸν ἕτερον πόδα, φασίν, ἐν τῇ σορῷ ἔχων. id est, Et alterum pedem, vt aiunt, in tumulo habens. Pomponius libro Pandectarum quadragesimo titulo De fideicommiss. libert. cap. Ad Iulianum, dixit his verbis. Ego discendi cupiditate, quam solam viuendi rationem optimam in octauum & septuagesimum annum ætatis duxi, memor sum huius sententiæ quam dixisse fertur Iulianus, Etsi alterum pedem in sepulchro haberem, adhuc addiscere quædam vellem. Haud scio an huc pertineat quod Lucianus scribit in votis ὃς γε δὴ ἐν τῇ νηὶ ἕτερον πόδα ἔχει. i.e. Qui quidem iam alterum pedem habeat in naui. Plutarchus in commentariolo De puerorum institutione, notat senes vulgato conuicio vocari solere κρονολήρους καὶ τοφοδαίμονας, quod iam ætate desiperent, & fossæ confines essent, magisque bustuariæ laruæ, quam homines Plautus Acherontium senem dixit, Terentius Silicernium: & capularem dixit nescio quis. Græci τυμβογέροντας vocant, authoribus Hesychio & Suida, ac πεμπέλους, extremæ ætatis homines: illos, quod tumulo sint proximi: hos quod breui mittendi sint ad inferos, παρὰ τὸ πέμπειν, quod est mittere. & ἕλος palus: quod qui moriuntur crederentur per Stygiam paludem transmitti ad inferos.

Viri senis astaphis caluaria.

Ἀνδρὸς γέροντος ἀσταφὶς τὸ κρανίον.

Id est:

Viri senis velut vua passa cranium.

Admonet adagium, inualidum & flaccidum esse senile corpus, exhausto succo, carnibusque adesis. Lucianus in Tyranno de senibus: ἐπεὶ ἀσταφίδες γε πάντες ἤδη εἰσί. id est, quandoquidem iam omnes vuæ passæ sunt. Rugosæ enim & flaccidæ sunt vuæ passæ, propter succum sole decoctum. Vnde veteres & Vuas passas vocabant senes passos ob rugositatem. Lucilius, citante Nonio:

Rugosi passique senes eadem omnia quærunt.

Mature fias senex.

Mature fias senex, si diu velis esse senex. Latinorum prouerbium quo monemur, vt integra adhuc ætate desistamus à laboribus iuuenilibus, ac valetudinis curam agere incipiamus, si velimus esse viuaci ac diuturna senecta. Nam senectutis sors, ocium & quies. Vsurpatur à Catone maiori apud Cic. Neque enim, inquit, vnquam assensus sum veteri illi laudatoque prouerbio, quod monet mature fieri senem, si diu senex esse velis. Hoc quanquam Catoni non probatur homini duro, quique sibi nec extrema senecta remittendis laboribus indulserit: tamen audiendum nobis, maxime si de vitiis iuuentæ sentias, puta libidine, bibacitate, turbulentia vitæ: quæ nisi quis mature reliquerit aut nunquam perueniet ad senectam, aut breuem habiturus est senectam.

Sexagenarios de ponte deiicere.

Sexagenarios de ponte deiicere, est natu maiores, perinde quasi deliros, & ad omne vitæ munus inutiles, in ocium reiicere, atque ab omni functione negociorum relegare. Inde natum, quod olim sexagenariis ferendorum suffragiorũ ius non erat, ætate velut à publicis muniis dimissa. Vel quod olim iuuentus Romana, quo sola ferret suffragia, senes inualidos de pontibus præcipites dederit. Nam de ponte suffragia ferri iam cœperant, atque ea sententia magis probatur Sisinnio Capitoni apud festum Pompeium, quam vulgata illa, qua putant post vrbem à Gallis liberatam, ob cibatus inopiam sexagenarios in Tiberim de ponte deiici cœptos. Varro libro De vita patrum secundo honestam causam religiosamque patefacit: cum in quintum gradum peruenerant, atque habebant quinquaginta annos, tum denique erant publicis

negociis liberi,atq; expediti,& ociosi.Ideo in prouerbium quidam putant venisse,Sexagenarios de ponte deiici oportere : quod suffragium non ferant,quod per pontem ferebatur. Nonius Marcellus : Sexagenarios per pontem mittendos,male dici popularitas intellexit.Macrobius Saturnalium libro primo. Adimere vis doctis viris,in verborum comitiis ius suffragandi , ac tanquam sexagenarios maiores de ponte deiicere? Ouidius in Fastis:

Pars putat,vt iuuenes ferrent suffragia soli,
Pontibus infirmos præcipitasse senes.

Vnde & Depontani dicuntur senes iam velut emeriti, & à ciuilibus negociis in ocium remissi. Plato libr. De legibus sexto, loquens de magistratu τῶν νομοφυλάκων,id est,legibus seruandis præfectorum,non admittit ad eum magistratum gerendum minorem annis quinquaginta, nec sinit in eo perseuerare maiorem septuaginta : vt si quinquagenarius magistratum inierit , viginti annos eum administret:sin sexagenarius,decem duntaxat. Licebit autem vti prouerbio,vel in odium ætatis,tanquam ad nihil iam vtilis , & ab omni vitæ munere relegandæ : vel simpliciter in eos , qui propter ætatis imbecillitatem rude iam donati sunt,ac solidorum munerum vacationem acceperunt.

Vitiat lapidem longum tempus.

Σήψει καὶ πέτρην ὁ πολὺς χρόνος.
Id est,
Saxa etiam longum faciet putrescere tempus.

Nihil in rerum natura saxo durabilius. At id quoque temporum diuturnitas absumit. Quod poetæ nimirum innuunt , cum fingunt Saturnum temporis deum,saxum Iouis loco suppositum deuorasse.Ouidius libro de ponto quarto.

Gutta cauat lapidem,consumitur annulus vsu,
Et teritur pressa vomer aduncus humo.

Mors optima rapit , deterrima relinquit.

Optima mors eripit è medio,relinquit deterrima. Proinde videmus quosdam prorsus inutiles Tithoniam ætatem viuere , paucissimos egregio præditos ingenio,ad senectæ limen peruenire. In hanc sententiam quadrat illud ex eodem libro :

Τοὺς μὲν ἀπώλεσ' ἄρης,τὰ δ' ἐλέγχεα πάντα λέλειπται,
Ψεῦσταί τ' ὀρχησταί τε χοροιτυπίῃσιν ἄριστοι,
Ἀρνῶν ἠδ' ἐρίφων ἐπιδήμιοι ἁρπακτῆρες.
Id est:
Sustulit hos Mauors,reliqua at mala probra relicta,
Mendaces,saltatores primique choreis
Ducendis,agnis,atque hœdis diripiendis
Strenui.---

Celebre est illud Maronis :

Optima quæque dies miseris mortalibus æui
Prima fugit,subeunt morbi,&c.---

Concinit & Theocritus in Epitaphio Bionis :

Ταῖς νύμφαισιν ἔδοξεν ἀεὶ τὸν βάτραχον ᾄδειν,
Τοῖς δ' ἐγὼ οὐ φθονέοιμι· τὸ γὰρ μέλος οὐ καλὸν ᾄδει.
Id est:
Sic visum est nymphis,semper canit improba rana,
Huic neque ego inuideo:nec enim bona carmina cantat.

In sola Sparta expedit senescere.

Ἐν Σπάρτῃ μόνῃ λυσιτελεῖ γηράσκειν,id est, Vna in Sparta expedit senescere. Dictum est,quod apud Spartanos summus honos senib. habebatur olim. Torqueri poterit ad quoslibet penes quos virtus in precio sit. Refert Plutarchus in Laconicis , sed incerto autore. Dictum est autem à quodam hospite , quum videret apud Lacedæmonios iuuenes tantum honoris habere senioribus. M. Tullius in Catone maiore,similem sententiam ascribit Lysandro : Lysandrum,inquit,Lacedæmonium dicere aiunt solitum , Lacedæmone esse honestissimum domicilium senectutis. Nusquam enim tantum tribuitur ætati,nusquam est senectus honoratior. Nota est historia de sene : cui cum ingresso theatrum nullus Atheniensium daret locum,soli Lacedæmoniorum legati caniciem illius reueriti, & assurgendi officio venerati sunt , & inter ipsos honoratissimum locum cesserunt.cui facto quum applauderet Atheniensium populus,quidam è Lacedæmoniis dixit : Scire quidem populum Atheniensem quid deceat,sed negligere. Narratur à multis, nominatim à Valerio Maximo libro 4.cap. 5.

Senex bos non lugetur.

Γέρων βοῦς ἀπένθητος δόμοισι,id est.Bos senex vacat luctu domesticorum,hoc est,senum mors,quod tempestiua videatur , non lugetur ab amicis. Quin & hodie si quando nunciatur obitus hominis natu grandis : Nihil acerbum,inquiunt,haud periit in cunabulis Mortem iuuenum complorant ii quoque,ad quos nihil attinet. Talem mortem deprecatur Solon apud Ciceronem libro De senectute. Elogium autem Solonis , cuius meminit Tullius, sic habet:

Μηδέ μοι ἄκλαυστος θάνατος μόλοι,ἀλλὰ φίλοισι
Ποιήσαιμι θανὼν ἄλγεα καὶ στοναχάς.
Id est:
Ne mihi illugubris veniat mors,sed mihi charis
Mœrorem potius adferat & gemitus.

Ennius contra:

Nemo me lachrymis decoret, neque funera fletu
Faxit.---

Sed vterque recte sensit. Solon vult mori charus ac desiderandus suis: Ennius non putat lugendam mortem , quam consequitur immortalitas. Refertur & hic versus in Menandro :

Πικρόν ἐστι χρῆμα γέρων ἐν οἰκίᾳ μένων.
Id est:
Molesta res est,in domo manens senex.

Viuum cadauer. Viuum sepulchrum.

Ἔμψυχος νεκρός,i. Viuum cadauer. Prouerbiali figura dixit Sophocles in Antigone :

---Οὐ τίθημ' ἐγὼ
Ζῆν τοῦτον,ἀλλ' ἔμψυχον ἡγοῦμαι νεκρόν.
Id est:
---Hunc ego viuere
Haud arbitror,viuum at cadauer iudico.

Refertur apud Athenæum libro 12. Euripides in Æolo apud Stobæum :

Φεῦ φεῦ παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει,
Γέροντες οὐδέν ἐσμεν ἄλλο πλὴν ὄχλος
Καὶ σχῆμ',ὀνείρων δ' ἕρπομεν μιμήματα.
Νοῦς δ' οὐκ ἔνεστιν,οἰόμεσθα δ' εὖ φρονεῖν.
Id est:
Heus heus vetustum vt recte habet prouerbium,
Nil aliud atque turba nos senes sumus,
Vmbræque,verum serpimus imitamina
Insomniorum : cæterum mens haud inest,
Quanquam videmur sapere nobis adprobe.

In eos dicetur,qui sic viuunt,vt nihil dignum vita agant. Lucianus senem decrepitum ἔμψυχόν τινα τάφον,id est. Viuum quoddam sepulchrum appellat. Huc pertinet etiam illud Mimi cuiusdam (Laberii,ni fallor) apud Gellium,

Similis sepulchris nil nisi nomen retineo.

Danace.

Δανάκη,id est,Danace , sic appellabatur numulus ille, qui Charonti persoluitur,naulum pro transmissione Stygiæ paludis: cuius meminit Lucianus in Charonte, Apuleius item in fabula Psyches. Refertur in Collectaneis Plutarchi,nec indicatur vsus. Mihi videtur recte vsurpandum,si quis iubeat senem parare δανάκην : innuens prope esse,vt emigret è vita At si quem vsque adeo nihil reliquisse dicat,ne Danace quidem superfuerit. In hunc sensum vsurpat Iuuenalis satyr. 3. qui hunc numulum trientem vocat:

---Nec sperat cœnosi gurgitis alnum
Infelix,nec habet quem porrigat ore trientem.

Epimenideum corium.

Ἐπιμενίδειον δέρμα,id est,Epimenidia pellis. De re reposita, ac peculique loco seruata. In nonnullis codicibus scriptum offendi Epimelidium,sed deprauate,ni fallor : asscriptum erat,huiusmodi pellem adseruari abditam, ceu rem sacram apud Lacedæmonios, quod dicat autem Eudemus,tractum ab Epimenide Cretensi, qui fertur perpetuo somno dormisse quadraginta septem, aut (si Laertio credimus) quinquaginta septem annos , neque paucos postea peruixisse. Vnde consentaneum est huius reliquias,vt miraculi monimentum seruatas fuisse.

Viro seni maxillæ baculus.

Ἀνδρὸς γέροντος αἱ γνάθοι βακτηρία.
Id est :
Maxilla senibus scipionis est vice.

Dici solitum de iis,qui ob defectas ætate vires , lautiore paritér copiosiore victu coguntur vti: quo quod senecta deterit, victu sarciant cibo. Manet & in hodiernum senile verbum: Ego me dentibus meis sustento. Est autem velut ænigmaticum, reliquos niti pedibus senes dentibus. Etenim quod decessit natiuo corporis succo,id cibi ac potus adminiculo sarciendum. Videmus enim euenire vulgo,posteaquam destituit senes edacitas illa, vitæ finem imminere.

Effœta senecta.

Quod in Odysseæ λ. dictum est de mortuis, id ad hominem longæuitatem,iam defectum viribus,accommodare licebit, aut in eum qui consternetur animo :

Οὐ γὰρ ἔτι σάρκας τε καὶ ὀστέα ἶνες ἔχουσιν.
Id est:
Nam iam non neruis carnes atque ossa cohærent.

Limen senectæ.

Γήραος οὐδός,id est,senectæ limen antiquitus appellabant, vt extremum autumnum ætatis humanæ , quum iam appetit hyems decrepitæ senectæ. Sumptum est ex Homero , apud quem id perquam frequens est:vt Iliad. χ.

Ὅν ῥα πατὴρ Κρονίδης ἐπὶ γήραος οὐδῷ
Αἴσῃ ἐν ἀργαλέῃ φθίσει.
Id est:
Quem fors Iuppiter ipse senectæ in limine diris
Conficiet fatis.---

Idem Iliados ω.

Τηλίκου ὥσπερ ἐγὼν ὀλοῷ ἐπὶ γήραος οὐδῷ.

Id est:

Ferme mea hac ætate, senectæ in limine tristi.

Idem in Odyssea:

Ὃν κατέλειπεν ἰὼν ἐπὶ γήραος οὐδῷ.

Id est:

Quem proficiscens ille senectæ in limine liquit.

Rursum Odysseæ ψ.

---Καὶ γήραος οὐδὸν ἱκέσθαι.

Id est:

---Atque senectæ attingere limen.

Vsurpatur & à Platone, tanquam poetici prouerbii vice. Rursum apud Hesiodum in Operis & diebus:

Ὅς κε γονῆα γέροντα κακῷ ἐπὶ γήραος οὐδῷ
Νεικείῃ.---

Id est:

Quique senectæ in limine fessum ætate parentem
Irritarit.---

Senescit bos.

Γηρᾷ ὁ βοῦς, τὰ δ' ἔργα πολλὰ τοῦ βοός.

Id est:

Bos consenescit, at operá multa sunt bouis.

Cum ob ætatis imbecillitatem aliquis inutilis redditur ad obeundum munus. Nam diuitum vulgus haud aliter ministris vtitur, quam equis & canibus, aut paulo etiam inhumanius: dum vsui sunt, alliciunt: vbi senuerint, reiiciunt. Vnde consultum est, vt vnusquisque sibi paret, quo senectutem suam commodius foueat, alatque: ne tum cogatur ex aliena liberalitate pendere, cum à nemine non contemnetur: ac meminerit Diogenis apophthegmatis, qui rogatus, quidnam esset in hac vita calamitosissimum, respondit, γέρων ἄπορος, id est, Senex egens.

Fatale vitæ tempus exactum.

In decrepitos, quorum ætas iam exacta videbitur; quadrabit ex eodem libro:

Νήπιοι, οἳ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἠελίοιο
Ἤσθιον.---

Id est,

Dementes, vt qui sacros tibi maxime Phœbe
Absumpsere boues.

Nam per Solis boues, annos fatales, vt opinor, innuit poeta.

COGNATI. *Mathusalæ viuacitas.*

Mathusalæ viuacitas, prouerbii vice habetur: de qua meminit quintum caput γενέσεως, & Basilius Magnus ad nepotes, sub finem, παρ' ἡμῶν μαθουσάλα. Tithoni quoque & Nestoris longæuitas vulgo celebrata est.

LVCRVM EX SCELERE.

ERASMI. *Vsuræ nauticæ.*

Apud Iurisconsultos vsuræ nauticæ dicuntur centesimæ magnæque. Negociaturi sortem interdum accipiunt mutuo. Quoniam autem qui nauticam exercent negociationem, se suaque ventis & vndis committunt, fœneratores maiorem vsuram exigebant. Interdum accipiebant mutuum in vna ciuitate, quod in alia redderent: veluti si negociator Venetiæ pecuniam acciperet, reddendam Brugis. Hoc genus negociationis, quod vtriusque periculo fit, à Græcis dicitur, ἀμφοτερόπλουν. Idque mutuum vocabatur δάνειον ναυτικόν. Vsus est Demosthenes in Oratione aduersus Dionysidorum. Dicebatur & ἔκδοσις (quo verbo vsus est Demosthenes contra Aphobum) quod foris daretur. Porro de fœnore nautico titulus est in Pandectis lib. 22. Eam pecuniam Modestinus vocat traiectitiam, sed non solus. Paulus appellat vsuras maritimas. Idem titulus est in Codice lib. 4. Hoc indicare, satis est parœmiographo. Qui quærit exactiora, inde petat.

Tributis potiora.

Τὰ τῶν φόρων κρείττω, id est, Tributis potiora, dicebatur, vbi quis ex malefactis & iniquitate commodum ingens reportaret. Refertur à Suida & Zenodoto prouerbii nomine, nec plurib. explicatur. Harpocration in dictionario rhetorico scribit extitisse in oratione Hyperidis aduersus Athenogenem. Inde natum opinor, quod qui principum nomine tributum exigunt, fere plus extorquent, quam par est. Et principes sic petunt, vt ab inuitis rapiant, ni dent quod petitur. Congruit huic illud Pindari ex Pythiis hymno. κέρδος δὲ φίλτατον ἑκόντος εἴ τις ἐκ δόμων φέρει. id est, Lucrum autem gratissimum, si quis ex volentis ædibus ferat.

COGNATI. *Aquæ furtiuæ dulciores sunt.*

Extat inter Hebræorum prouerbia cap. 32. non dissimile senario Græco: γλυκεῖα ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος. i. e. Dulce pomum, cum abest custos. His vtemur, cum significabimus, impunitate malos ad peccandum prouocari. Adde, quod etiam occasio facit furem, quod vulgo quoque dicitur. Plaut. in Pœnuli prologo:

Dum ludi fiunt, in popinam pedissequi,
Irruptionem facite, nunc dum occasio est.

COGNATI. *Omnes lucri cupidi.*

Plato in Hipparcho, vel, de lucrandi cupiditate, vel, de studio lucrandi. Lucripidi nonne lucrum cupiunt? Eos lucripidos esse dico, qui propter inexplebilem auiditatem minima & vilissima quæque, & nullius precii mirum in modum sitiunt, & in his etiam lucrum quærunt. Omnes quidem lucri cupidi, & omnes homines bona appetunt.

Nondum capillos animo præ imperitia abraserunt.

In sinum vertere.

In sinum vertisse quis dicitur, qui in suum commodum vertit: apud Lampridium in Commodo: Prædam omnem in Sinum contulit.

EX APPEND. IVNII, CANTERI ET *aliorum.*

Quis isthic fluuius, quem non recipiat mare?

Palinuri est dictum in Curcul. de anu multibiba & merobiba: cum herus Phædromus sinum cum vino afferret, polliceretur que seruo, quod vini anui reliquum inde esset, id ambobus sibi satis fore. coniiciebat nimirum seruus, tam facile illum totam lagenam exhausturam esse, quam facile omnes fluuios capit mare. Dicemus idem scite de homine copioso & auaro, quem nullum lucrum exsatiat: item de librorum helluone, quem nihil fugere potest.

Solem mercede præstare.

Lactantius libro Institutionum 3. tacite notans philosophos, disciplinam suam sordidis lucellis, fœdisque cupiditatib. & voluptatib. lenocinantes, volensque ostendere Christianos his longe præstare; qui ab his morib. abessent, duo subiecit veluti adagia; nempe solem mercede præstare, & aquam vendere, hoc modo: Gratis ista fiunt, facile, cito: modo pateant aures, & pectus sapientiam sitiat. Nemo vereatur nos, aquam non vendimus, nec solem mercede præstamus. Equidem non absurdum puto, si Lactantium Augustinumque lib. Confess. 12. 25. sequendo, in hos qui Dei naturæque beneficia omnibus ex æquo sine discrimine exposita in quæstum & commodum sui solum transferunt, & rem omnium communem lucri cupiditate, priuati iuris faciunt, illud Lactantii iaciatur: Mercede solem præstant, & aquam vendunt. Hæretici, qui publicum æterni Euangelii fontem omnium communem, qui salutem æternam omnibus in Christum credentibus promissam sibi solis arrogare non verentur, mercede solem præstant, & aquam vendunt. Item, qui diuina sacramenta lucrosas artes existimant: in summa, quicunque Dei ac Domini nostri beneficia, omnibus ex æquo condonata, suæ gloriæ & pleonexiæ seruire cogunt: solem mercede præstare, aptissime & verissime dicemus.

LVXVS ET MOLLITIES.

ERASMI. *Indulgere genio.*

Prouerbiales sunt & illæ figuræ, Defraudare genium, pro eo quod est, negare naturæ quod appetit: & Indulgere genio, pro eo quod est, animo obsequi. Terentius in Phormione: Suum defraudans genium. Plautus in Truculento: Sed istos qui cum geniis suis belligerant, parce promi. sordidos & parcos significans. Idem in Aulularia: Egomet fraudaui meum genium. Contra Persius satyra quinta:

Indulge genio, carpamus dulcia.---

Vnde & Genialem appellant diem, lætum & voluptuarium. Et Genialiter viuere, pro molliter & laute.

Curare cuticulam.

Huic confinis est illa frequens apud poetas figura: Curare cuticulam. Nam qui voluptati student magis quam famæ, vnum hoc curant, vt cutis summa niteat: eaque gratia lautioribus epulis, balneis, vnguentis, somno, conuiuiis, aliisque id genus deliciis vtuntur. Horatius in Sermonibus:

---Ire domum, atque
Pelliculam curare iube.---

Idem in epistolis:

Me pinguem, & nitidum, & bene curata cute vises,
Cum ridere voles, Epicuri de grege porcum.

Persius:

---Et assiduo curata cuticula sole.

Vita macerata.

Βίος μεμαλαγμένος, id est, Vita macerata, seu permollita. De molliter viuentibus, quibus ex facili omnia suppetunt. Refertur à Diogeniano, Zenodoto, & Suida. Translatum arbitror à leguminibus aut salsamentis maceratis, iamque ad esum accommodatioribus: aut à tritico iam molito, pisto ac subacto. Cui diuersum est, Βίος ἀκανθώδης, id est, Vita spinosa.

Pontificalis cœna.

Olim cœnas sumptuosas opiparasque, Pontificales appellabant. Ad quod alludens Horatius in Odis:

Absumet hæres Cæcuba dignior
Seruata centum clauibus, & mero
Tinget pauimentum superbo
Pontificum potiore cœnis.

Quo quidem in loco interpres admonet, prælautas cœnas prouerbio Pontificales appellari solitas. Macrobius libro Saturnalium 3. vetustissimam quandam pontificis cœnam describit, summo apparatu, & omnigenis lauticiis affatim instructam. Id inde natum apparet, quod solennes, sacræque cœnæ exquisitissimis epulis soleant instrui. Ab eo quod scripsit Horat. non abhorret quod hac tempestate apud Parisios vulgari ioco vinum theologicum vocant, quod sit validissimum minimeque dilutum. Nec infestiuiter quidam huiusce prouerbii causam rogatus, respondit à Iureconsultis occupari, quas vocant præbendas, decanatus, & archidiaconatus. Theologis nihil reliquum fieri, præter curata, quæ vocant sacerdotia. Cæterum quoniam de pastoribus scriptum est, Peccata populi comedetis: nimirum ad cibi tam duri concoctionem opus esse vino efficacissimo. Atque hinc esse natum vulgi dictum. Plautus in Menæchmis consimili figura Cereales cœnas dixit: Cerealeis, inquiens, cœnas dat, ita mensam extruxit. Tantas patinarias struices concinnat. Standum est in lecto, si quid de summo petas. Legimus & adipales cœnas, & adiposas, & adiciales. Teren. in Phormione, dubiam cœnam dixit, pro lauta, copiosaque.

Pergræcari.

Si apud Græcos prouerbia sunt. χαλκιδίζειν, λεσβιάζειν, κρητίζειν, & id genus alia complura: quid est quo minus habeatur adagium apud Latinos, quod in Mustellaria dixit Plautus, Pergræcari, pro eo quod est, genialem agere vitam? Nam quid sit pergræcari, ipsa Plauti verba satis indicant:

Dies, inquit, noctesque bibite, pergræcamini,
Amicas emite, liberate, pascite
Parasitos, obsonate pollucibiliter.

Hactenus ille. M. Tullius in Verrem actione tertia: Fit sermo inter eos & inuitatio, vt Græco more biberetur. Græcorum gens male audit passim apud poetas Latinos, & item apud Ciceronem, non solum quasi voluptatibus addicta, & effœminata deliciis, verum etiam quasi lubrica fide. Siue quod olim Romanis adhuc rudibus, & antiquam illam obtinentibus seueritatem, Græcorum elegantia luxus videbatur: siue quod studiorum æmulatio, ac mutuum odium in causa fuit, vt eiusmodi probra de Græcis conscriberent: siue quod vere Græcorum nonnulli tales apud Italos fuerunt, quales eos depingit Iuuenalis: id quod non inficiatur & Lucianus in libro De mercede seruientibus, vt ex illis gentem omnem æstimauerint.

Semper Leontini iuxta pocula.

Ἀεὶ λεόντιοι περὶ τοὺς κρατῆρας, id est, Semper Leontini iuxta crateres. In voluptarios quadrabit, aut in eos qui semper iisdē studiis sunt addicti. Leontini Siciliæ populi sunt: quos vbi Phalaris expugnasset, ne quando rebellionem pararent, ademptis armis ad compotationes & voluptates reiecit: atque hinc natum adagium, quod refertur à Diogeniano.

Thericlei amicus.

Θηρικλείου φίλος, id est, Thericlei amicus. Dictum in bibosos. Thericles primus excogitauit poculū, vt citatur autor Eubulus. Dictum est autem inuentum inuentoris vocabulo. Siquidem Græci vitreum poculū θηρίκλειον vocant autore Suida. Fertur apud eundē & illud, θηρικλέους τέκνον κύλιξ, id est, Thericlis filius calix. Huius dicti autorem citat Athenæus Theopompum in Nemea. Antiphanes θηρίκλειον ὄργανον appellat. Sed plura super hac re prodidit Athenæus lib. 11. ostendens Thericlem Corinthium quempiam ætate Aristophanis Comici fuisse figulum, qui noua arte primus è terebintho tornatile poculum finxerit, quod à fictilibus non potuerit dignosci. Cuius rei meminit Theophrastus in libris De plantis. Poculum erat satis profundum, auriculis breuibus, vt ad ilia gestari posset, at vteri effigiem imitatum, quemadmodum refert idem Athenæus: & incertum, vtrum poculo nomen sit inditum ab homine, an homini à poculo. Alii malunt Thericleum dictum, διὰ τὸ δορὰς θηρίων αὐτῷ ἐντετυπῶσθαι, id est, Quod ferarum pelles illi fuerint insculptæ. Pamphilus Alexandrinus mauult hinc dictum, quod Bacchus hoc poculo libans feras exturbare soleat. Sed nominis controuersiam relinquamus. Illud constat, eiusmodi poculi genus postea dictum Thericleum, insuper & crateres dictos Thericleos. Similiter & intus lignea, foris inaurata pocula, nihilominus Thericlea vocata: quæ Callimachus χρυσοθήρικλειστα dixit. Imo quicquid nouo artificio reperisset aliquis, Thericleum appellabatur. De patinis Thericleis meminit Plutarch. in apophthegmatis Scipionis minoris, tanquam de re singulari ac preciosa.

Sale perunctus hic adiuuabitur.

Ἁλσὶν διασμηχθεὶς ὄναιτ' ἂν οὑτοσί.

Id est:

Acri sale hic perlutus adiuuabitur.

In eos dicebatur, qui vel ætate vel vino delirarent. Quidam ab vtribus translatum existimant, qui sale loti redduntur meliores: quod salis acrimonia, coriorum crassitudinem emendet. Itidem temulentia laborantes mos erat sale & oleo perungere: id aduersus ebrietatem remedium existimabatur. Quidam à vasis testaceis ductum malunt, quæ sale imbuuntur, quo fidelius contineant liquorem infusum. Sumptum est autem prouerbium ex Aristophanis Nebulis.

E clibano boues.

Prouerbium sapit quod scripsit Aristophanes ἐν Ἀχαρνεῦσιν:

Εἶτ' ἐξένιζεν, παρετίθει δ' ἡμῖν ὅλους
Ἐκ κριβάνου βοῦς.

Id est:

Accepit inde, & apposuit totos boues
E clibano nobis.---

Vsus erit, quoties efferemus splendorem conuiuii, aut insignem edacitatem. Consimili figura vocabant Hecatomben, id quod aliquanto post sequitur apud eundem poetam:

Καὶ πολυπόδων ἑκατόμβην.

Id est:

Et polyporum hecatomben.

Thessalorum alæ.

Θεσσαλικαὶ πτέρυγες, id est, Alæ Thessalicæ. Prouerbialiter quondam dicebatur in vestes manicatas, quas Græci χειριδωτοὺς vocant: quod hoc genere per luxum ac delicias vterentur Thessali. Apud Maronem hoc amictus genus tanquam parum virile, Troianis ab hostibus opprobratur:

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Et apud Plautum quidam cultu Punico, velut auis exotica, ridetur propter manicas, aut angulos, alarum instar, vtrinque propendentes atque extantes.

Sapientia vino obumbratur.

Plinius historiæ mundi lib. 23. c. 1. Vinum ieiunos bibere nouitio inueto inutilissimum est. Curas, vigoremq; animi impedit, ad procinctum tendentib. somno accōmodatum, ac securitatibus: iamq; dudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum ministrauit. Sic quoque in prouerbium cessit: Sapientiam vino obumbrari. Hactenus Plinius. Porro quod Plinius citat, est Odyss. 4. In prouerbiis item Ecclesiasticis duo referuntur, quæ sapientem etiam dementent, vinum, & mulieres.

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Terentius in Eunucho: Verbum hercle hoc verum est, Sine Cerere & Libero friget Venus. Dicuntur hæc sub persona Chremetis adolescentis rustici, qui sobrius oderat meretrices, post idem potus non abhorret. Cib. enim & potus irritamenta sunt libidinis. Eleganter autem Cererem pro vino, Venerem pro libidine dixit, continenter in figura persistens. Nam illud ipsum verbum, Friget, metaphoram habet: quam Donatus à picatione vasorum mutuo sumptam autumat, quod frigida pix non adhæreat. Frigida profecto nimiumque affectata interpretatio: quod quidem tanti viri pace dixerim, si modo illius est interpretamentum. Ardent amantes, & frigent quæ languent.

Horatius:

Non enim posthac alia calebo
Fœmina.---

Et frigent in vxores mariti, qui non admodum amant. Diuus Hieronymus Terentianam sententiam crassiore Minerua explicat. Distento ventre (ait) distenduntur ea quæ ventri adhærent. significans libidinem esse gastrimargiæ comitem. Peculiariter autem vinum irritat libidinem: ideoque Paulinæ literæ vetant, ne vino inebriemur, quod in eo sita sit libido. Euripides:

Οἴνου δὲ μὴ παρόντος οὐκ ἔστιν κύπρις.

Id est:

Absente vino, nulla tunc adest Venus.

In Græcorum collectaneis ita lego:

Νεκρὸν ἀφροδίτη διονύσου δίχα & δήμητρος.

Id est,

Mortua res Venus sine Baccho & Cerere.

Cynicus apud Athenæum libro Dipnosophist. 6. refert eandem sententiam his fere verbis:

Ἐν τῇ κενῇ γαστρὶ τῶν καλῶν ἔρως
Οὐκ ἔστι. πεινῶσι γὰρ ἡ κύπρις πικρά.

Id est,

Nam ventri inani non inest formarum amor.
Amara Venus est dira quos premit fames.

Ac mox subiicit carmen Euripidis, quod ille mutuatus sit ab Achæo Satyrico:

Ἐν πλησμονῇ κύπρις, οὐ πεινῶντι δ' οὔ.

Id est:

Saturo Venus adest, famelico nequaquam adest.

Athenæus lib. Dipnosophist 1. distichon adducit eandem complectens sententiam:

Ἐν πλησμονῇ γὰρ κύπρις, ἐν δὲ τοῖς κακῶς
Πράττουσιν οὐκ ἔνεστιν ἀφροδίτη βροτοῖς.

Id est:

Saturis Venus adest, cæterum infelicibus
Miserisque nulla adest Venus mortalibus.

Apud hunc ipsum lib. x. Aristophanes vinum, lac Veneris appellat, quod alat libidinem:

Ἡδύ τι πίνειν οἶνος, ἀφροδίτης γάλα.

Id est,

Vinum bibenti suaue, lac Cypriæ deæ.

Huc pertinet epigramma, quod fertur incerto autore.

Ἔρωτα παύει λιμὸς· εἰ δὲ μὴ, χρόνος.
Ἐὰν δὲ μὴ ταῦτα τὴν φλόγα σβέσῃ,
Θεραπεία σοὶ λοιπὸν ἡ τελευτὴ βρόχος.

Id est:

Fames amorem sedat: id si fit minus,
Tempus medetur. sin nec ista extinguere
Flammam queant, tum restat, vt funem pares.

Idem intelligi voluit Apuleius, cum Veneri ebriam cœnam affingit, cum interim esuriat Psyche. Quanquam Aristoteles indicat, immodicam vini potionem inutiles reddere ad coitum. Nam dilui vim seminalem: atque ob eam causam Alexandrum magnum in Venerem parum fuisse strenuum, quod esset vinosus. Idq; Theophrastum dixisse narrat Athenæus.

Heterognathus es.

Ἑτερόγναθος εἶ, i. Heterognathus es. In edacem dici consueuit, quod ob voracitatem alternatim, vtraque mandibula cibum commanderet. Nam hinc dictum ἑτερόγναθος, quod nunc in hanc, nunc in illam mandibulam cibum transferat, Hesychius tamen interpretatur de duris ac male morigeris, translatum putans ab equis.

Siculissare.

Σικελίζειν, i. Siculissare. Eudemus indicat antiquitus vsurpatum, pro eo quod est, austerum esse, tetricumque. Et eum quidem in modum, Epicharmum vsum esse. Cæterum aliis placere, magis referendum ad improbos & vafros. Non dubium quin ab eius gentis moribus sit sumptum. At Athenæus Dipnosophistarum lib. 1. indicat, adagium natum ab Androne Siculo, qui morem inuexerit ad tibiam saltandi, gesticulandique.

Ficus auibus grata.

Σῦκα φίλ᾽ ὀρνίθεσσι, φυτεύειν οὐκ ἐθέλουσιν.

Id est:

Fici gratæ auibus sunt, quæ plantare recusant.

Carmen heroicum citatur ab Athenæo continenter eodem quo modo diximus loco. Quadrare videtur in voluptarios, ac fugitantes honesti laboris, cum tamen appetant emolumentum.

Asini mandibula.

Ὄνου γνάθος, id est, Asini mandibula. Conuenit in edaces, alioqui stolidos & ignauos. Cuiusmodi pingit Horatius:

Nos numerus sumus, & fruges consumere nati.

Hesychius citat ex Eupolide, dictumque in homines edaces. Addit & loci nomen esse. Et haud scio an sentiat de loco, in quo Sampson reperit asini mandibulam: cuius fit mentio Iudicum 15.

Risus Ionicus.

Γέλως ἰωνικὸς, id est, risus Ionicus. In molles & voluptarios dicitur. Nam Ionum mollicies, perinde vt Sybaritarum fastus, in prouerbium abiit: quod alteri Græcorum, alteri barbarorum essent luxuriosissimi. Athenæus libro Dipnosophist. 12. de luxu Ionum locutus, ait extare parœmiam auream, quæ mores eius gentis testificetur: hanc (vt opinor) intelligens. Idem lib. 14. docet, saltationis genus olim fuisse lasciuum ac petulans, quod Ionicum diceretur. Valerius Maximus libro rerum memorabilium ij. prodidit Ionas primos vnguenti coronarumque in conuiuio dandarum, & secundæ mensæ consuetudinem, haud parua luxuriæ irritamenta repperisse. Maxymus Tyrius in dissertatione, cui titulus, Quis sit philosophiæ finis: Crotoniates, inquit, Olympicum oleastrum adamat, Spartiates armaturam, venationes Cretensis, luxum Sybarites, Ion choros. Hinc Horatius in Odis:

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo. ---

lasciuas saltationes, & parum decoras gesticulationes significans. Vnde & apud Aristophanem ἰωνικῶς, pro eo quod est, ἁβρῶς, id est, molliter ac delicate.

Matrem sequimini porci.

Ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι, id est, Post matrem adeste porci. Id subinde repetitur apud Aristophanem in Pluto. Interpres admonet iocum esse prouerbialem in stupidos & indoctos. Sus enim Mineruæ opponitur, iuxta prouerbium. Veluti si quis diceret indocti præceptoris indoctis discipulis, ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι. Quadrabit & in gulæ ventrique deditos.

Porcus Troianus.

Gulæ veteres architecti & hoc commenti sunt, vt bos aut camelus totus apponeretur, differtus intus variis animantium generibus. Hinc & porcus Troianus venit in populi fabulam: cui hoc nomen inditum est, quod ita varias animantium species vtero tegeret, quemadmodum Durius equus texit armatos viros. Macrob. lib. Saturnal 3. refert Cincium in oratione, qua suasit legem Fanniam de moderandis sumptibus, obiecisse suo seculo, quod porcum Troianum mensis inferrent. Mihi, si detur optio, malim porcum Troianum quam equum. Conueniet in opipara conuiuia, aut in hominem variis delitiis expletum.

Tecempes vmbra.

Δεκάπους σκιά ἐστι id est, Decempes vmbra est: id est, cœnandi tempus. Veteres vmbris notabant horas diei. Lucianus in Gallo: συνεχὲς ἐπισκοπῶν ὁπόσων ποδῶν τὸ στοιχεῖον εἴη. id est: Assidue obseruans quot pedes haberet linea. Olim qui vocabant ad cœnam, designabant ad quam vmbram solarii vellent adesse conuiuas. Itidem qui vocabantur ne venirent ante tempus rogabant, ad quotam lineam esset veniendum. Porro vmbra decempedum erat gratissima parasitis, cœnæ spem faciens, quemadmodum & fumus largior exiliens è culina. Huius adagionis vsum nullum video: nisi siquis significare volens hominem vehementer edacem, dicat illi magnopere placere vmbram decempedem. Aut nihil agere quempiam, nisi obseruare vmbram decempedem: quomodo vtitur Aristophan. in Concionatricibus:

---Σοὶ δὲ μελήσει
Ὅταν ᾖ δεκάπουν τὸ στοιχεῖον
Λιπαρῶς χωρεῖν ἐπὶ δεῖπνον.

Id est:

Vbi facta sit vmbra decempes,
Verum hoc fuerit tibi curæ,
Ad lautam accurrere cœnam.

Ammianus libro vicesimotertio, tradit; apud Persas nullam horam præscriptam sumendi cibum, præterquam regibus, sed suum cuique ventrem solarium esse. Et apud Plautum, si satis commemini, parasitus quispiam destomachatur in eos qui horologiorum vsum commenti sunt, quum venter sit optimum horologium. Adagium refertur à Suida.

Ventres.

Γαστέρες, id est, Ventres. Dicebantur homines edaces, ventrique atque abdomini seruientes. Epimenides Cretensis, citante diuo Paulo in epistola quam scribit ad Titum:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Id est:

Cretenses vani vsque malæ feræ, alui inertes.

Item Lucilius:

Viuite lurcones, comedones, viuite ventres:

Terentius in Phormione: Pugnos in ventrem ingere. Donatus ostendit, & ad totum parasitum referri posse. Plutarch. in commentario, De discrimine adulatoris & amici, putat hos versus iambicos, non proinde quadrare in cancrum, atque in assentatorem & parasitum:

Γαστὴρ ὅλον τὸ σῶμα, πανταχῆ βλέπων
Ὀφθαλμὸς, ἕρπει τοῖς ὀδοῦσι θηρίον.

Id est:

Est venter omne corpus, vndique obtuens
Oculus, suisque bestia reptat dentibus.

Aristotel. libro Moralium 3. ostendit homines ventri gulæque deditos appellari solere γαστριμάργους, quod præter modum expleant ventrem cibo potuque. Constat vocem esse compositam à γαστὴρ venter, & μάργος insanus. Libet obiter commemorare ridiculum quiddam, quod per huius loci occasionem comperi. Qui Græcum Etymologicum nobis contexuit, negat à quoquam vel Grammaticorum vel Rhetorum explicatum, vnde dictus sit gastrimargus: verum id esse factum ab Aristotele in opere de animalibus. Equidem hactenus inhiabam larus, reconditum quiddam expectans. Margos, inquit, animal est, quod ex putrefactione nascitur inter terram & aquam. Id queadmodum è terra nascitur, ita non desinit vesci terra, donec ea perterebrata emergat in auras. Quo simul vt emersit, moritur triduum, donec veniat humida nebula: qua madefactum animal reuiuiscit nec dein amplius terra vescitur. Atque hinc qui veteres philosophos sequuti sunt, homines impendio voraces appellarunt γαστριμάργους. Iam hoc somnio quid ineptius? Sed ille somnium addit somnio: Possunt tamen, inquit, pie quæ dicta sunt intelligi. Omnis enim cupiditas è corruptione nascitur. Ea posteaquam nata est, non desinit edere cor cui inest, donec per habitum scientiæ in apertum prodeat: vbi prodierit, moritur trib. animi potentiis. Et sic gratia sancti spiritus per nebulam eruditionis apparens, dat stillas cognitionis, viuificatque non iuxta priorem vitam cupiditatib. obnoxiam, sed iuxta eam quam ob virtutem cum diis habet familiaritatem. Hæc plus quam friuola, tamen recensere visum est: quo lector intelligat, quantum sit illis rhapsodiis tribuendum: & quam sinistre faciant, qui nefas esse putant in dubium vocare, quicquid quacunque occasione chartis illitum repererint. Fuit hoc aliquando quorundam studiũ, vt non solum poetarum fabulas ad Christianam allegoriam traherent, verum etiam ipsi nouas fabulas comminiscerentur, quas allegorice nobis exponerent: quasi veritas nisi adhibito mendacio disci non possit. Hic autem cum fuerit Christianus, tamen quoniam sui somnii autorem vult videri Aristotelem, putat se nobis pulchre obleuisse os, quod pro deo deos dicit: scilicet Aristoteles solet animantium naturas, ad mortalem accommodare sensum. & ille nouit quid sit spiritus sanctus. Iulius Pollux libro de rerum vocabulis 6. admonet olim bibacem πίθον id est dolium appellatum: & edacem, κάβασον: quod κάβος frumenti mensuram significaret, quasi lagenam dicas. Antiphanes apud Athenæum lib. 12. de obeso & bibaci:

---Τοῦτον οὖν
δι᾽ οἰνοφλυγίαν καὶ πάχος τοῦ σώματος,
Ἀσκὸν καλοῦσι πάντες οἱ ἐπιχώριοι.

Id est,

---Hunc igitur ob
Bibacitatem & obesitatem corporis,
Vtrem vocant, eiusce cultores loci.

Apud hunc ipsum alicubi cibo potuique dediti, θύλακοι dicuntur. Nec obscurum est illud, Lagenam pendere, non hominem.

Venter auribus caret.

Γαστὴρ οὐκ ἔχει ὦτα, id est, Venter non habet aures. Vbi de pastu agitur, non admittuntur honestæ rationes. Attestatur huic senarius ille prouerbii vice Græcis celebratus:

Λιμῷ γὰρ οὐδὲν ἐστὶν ἀντειπεῖν ἔπος.

Id est:

Contra famem etenim nulla contradictio est.

Celebratur à Plutarcho Gellioque dictum illud Catonis, ex oratione quadam, qua dissuasit legem agrariam. Eam sic exorsus est, vt dicat arduum esse ad ventrem verba facere, qui careat auribus. Nec inepte accommodabitur in eos, qui ventris addicti voluptatibus, nihil admittunt quod ventri non sit amicum. Seneca libr. 3 epist. 21 Venter, inquit, præcepta non audit, poscit, appellat. Non est autem molestus creditor, paruo dimittitur: si modo das illi quod debes, non quod potes.

Ventrem mihi obiicis.

Commemorantur & versus in Græcanicorum adagiorum collectaneis:

Γαστέρα μοι προφέρεις κάλλιστον ὄνειδος ἁπάντων.
Ἡ πλήρης μὲν ἐλαφροτέρα, κενὴ δὲ βαρεῖα.

Id est:

Ventrem mi obiectas, quo probrum haud pulchrius vllum.
Plenus is est leuior, grauis idem vbi pendet inanis.

Equidem vbi prouerbium sit non video, nisi in hoc κάλλιστον ὄνειδος, quod apud Græcos prouerbii vice videtur vsurpatum. Euripides in Iphigenia Aulidensi:

Καλόν γε μοι τοὔνειδος ἐξωνείδισας.

Id est,

Mihi opprobrasti probrum honestum scilicet.

Aut in ea parte velut ænigmatica: Leuis cum plenus est grauis quũ inanis. Nam reliqua vascula quo pleniora sunt, hoc sunt grauiora: quo magis inania, hoc leuiora. Contra venter quo distentior cibo, hoc leuior est, propter auctos excitatosque pastu spiritus.

Vtres, Thylaci.

Ἀσκὸς καὶ θύλακος, id est Vter & Thylacus dicebatur, qui cibo potuique indulgebat. ἀσκὸς enim vter est vinarius: θύλακος vas farinarium. Athenæus lib. 11. refert hos versus ex Alexis Hesione, qui dicuntur sub persona Herculis:

Ἤτησε κύλικα, καὶ λαβὼν ἑξῆς πυκνὰς
Ἕλκει, κατάντλει, κατὰ τὴν παροιμίαν
Ἀεὶ ποτ' ἀσκὸς μὲν ἀσκὸς, ἀεὶ δὲ θύλακος
Ἄνθρωπος.

Id est,

Calicem poposcit, ac datum, crebro bibens
Trahitque & hausit, & , vt habet prouerbium,
Semper bene vter, thylacus semper bene est
Homo.- -

Itidem Horatius:

Si ventri bene, si lateri pedibusque tuis, quid
Diuitiæ poterunt regales addere maius?

De lurconibus ac ventribus dictum est alias non semel.

Methysocottabi.

Vulgari conuicio μεθυσοκότταβοι dicebantur bene poti, quasi cottabo temulenti. Cottabus enim poculi genus est. Athenæus libr. 15. refert ex nescio quo autore, ex Aristophane, ni fallor:

Πόρνην δὲ Σιμαίθαν ἰόντες Μεγαράδε
Νεανίαι κλέπτουσι μεθυσοκότταβοι.

Id est,

Scortum Simæthan, Megaram abegit ac tulit
Furto, iuuentus cottabis probe vuida.

Μύτης.

Impendio tacitus, aut in Venerem solutior dicebatur μύτης, quasi dicas mutitor: à μῦ mutorum syllaba, de quo nobis alias dictum est. Est huius nominis piscis fœmina, quæ sine mare non pascitur. Hinc & in libidinosos, aut supra modum vxorios. Rectius autem in virosas fœminas. Autor Hesychius.

Piræus non fert vasa inania.

Iulius Pollux lib. 6. cap. 6. refert hoc ex Aristotele: τὸν πειραιᾶ μὴ κεναγγίαν ἄγειν id est, Piræum non vehere vasa inania. Piræus portus erat Atticæ: Huc appellebant vasa mercibus onusta. Eodem conueniebant adolescentes, conuiuium acturi. Indicat hoc Antipho in Eunucho Terentiana: Aliquot adolescentuli coimus in Piræo in hunc diem vt de symbolis essemus. Est eiusdem nominis portus Corinthiacus, vbi consentaneum est maiorem fuisse luxum. Hinc ductum scomma in eos, qui gaudent semper cibo potuque distenti. Expende, num apud Pollucem legendum πειραιᾶ, vt ad hominem referatur: quando Stephanus indicat, locum & hominem qui prius Piræus dicebatur, postea dictum πειραιέα.

Bos in stabulo.

Βοῦς ἐν αὐλίῳ, id est, Bos in stabulo, dicebatur inutilis, & in ocio vitam agens. Hesychius indicat à Cratino dictum in fabula cui titulus, Deliades: quanquam huius alibi meminimus.

Herculani lecti.

Ἡράκλειοι στρωμναὶ, id est, Herculani lecti, dicebantur molles ac delicati. Testis est Athenæus libr. 12. quod dictu mirum est, quum Cynici sibi vindicent Herculem, quemadmodum hodie Carmelitæ sibi vindicant prophetam Eliam. Sed is qui hæc loquitur apud Athenæum, hoc agit, vt persuadeat Herculem mollem & voluptariam egisse vitam: cæterum quæ de illius laborib. feruntur apud poetas, mera esse figmenta. Sic homines blandiuntur suis vitiis.

Abronis vita.

Ἄβρωνος βίος, id est, Abronis vita. De molliter ac delicate viuentibus. Sumptum à morib. Abronis cuiuspiam notæ luxuriæ, quemadmodum apud nos Apicius & Æsopus luxu nobilitati sunt. Græci quicquid delicatum ac molle, ἁβρὸν & πιναβρὸν appellant, vnde ἁβροδίαιτος, lauti victus & opipare victitans. Refertur à Zenodoto.

Sybaritica mensa.

Συβαριτικὴ τράπεζα, id est, Sybaritica mensa. De conuiuio dicebatur nimium apparato. Natum à gentis eius moribus. Est enim Sybaris, oppidum vicinum Crotoni, vt testis est Herodotus lib. Stephanus indicat postea Thurion appellatum, Vnde Sybaritæ dicti, gens in architectura voluptatum operosissima: Suida teste, luxu deliciisque adeo notabilis, vt quicquid effœminatum, quicquid molle, quicquid accurata atque ambitiosa luxuria pararetur esset, id vulgo Sybariticum diceretur. Vnde Ouid. in libro Tristium 2. scribens ad Augustum:

Nec qui composuit nuper Sybaritida, fugit.

Sybaritida vocat opus Hemitheonis cuiusdam cinædi Sybaritæ, de generib. voluptatum & obscœnarum deliciarum. Item Martialis lib. 12.

Qui certant, inquit, Sybariticis libellis.

Philo Hebræus in vita Moysi, Sybariticas nequitias vocat lasciua poemata. Maximus Tyrius in dissertione tertia de voluptate Sybariticas saltationes commemorat. Aristoteles lib. Moralium Eudemiorum 1. Smyndiridem quoque Sybaritam cum Sardanapalo inter voluptarios nominauit. Suidas fabulas amatorias aut parum pudicas, Sybariticas appellatas scribit. Idem refert Sybaritas instituisse, vt equi ad tibiæ cantum saltare condiscerent: Sybaritarum luxuriosos, Sybaritas appellatos: & Sybarissare, Sybaritarum libidini deliciis indulgere dictum. Adstipulatur & Quintilianus libr. Frugalitas, inquiens, apud Sybaritas forsan odio foret. Plutarchus in conuiuio septem sapientum, tradit apud Sybaritas hunc fuisse morem, vt mulieres ab vsque anno priore ad conuiuium vocarentur, quo se per ocium auro vestibusque possent exornare. Hæc atque huiusmodi ferme referuntur ab Angelo Politiano Miscellaneorum cap 15. Cæterum conuiuium Sybariticum depingit ac missus Sybaritici meminit Ælius Lampridius in Heliogabali vita, Imperatoris luxu perditissimi, adeo vt nomen inuenerit, vt ergo dictus Apicius. Sed Lampridii verba subscribam: Semper Amator quit sane aut inter flores sedit, aut inter odores preciosos. Amabat sibi precia maiora dici earum rerum, quæ mensæ parabantur, orexin in conuiuio hanc esse asserens. Sexcentorum strutionum capita, vna cœna multis exhibuit ad edenda cerebella. Exhibuit aliquando & tale conuiuium, vt haberet viginti & duo fercula ingentium epularum: sed per singula lauarentur, & mulierib. vterentur, & ipse & amici cum iureiurando, quod efficerent voluptatem. Celebrauit item tale conuiuium, vt apud amicos singulos singuli missus appararentur: & cum alter maneret in Capitolio, alter in Palatio, alter in Cælio, alter trans Tyberim, & vt quisque mansisset, tamen per ordinem in eorum domib. singula fercula ederentur, ireturque ad omnium domos. Sic vnum conuiuium vix toto die finitum est, cum & lauarent per singula fercula, & mulieribus vterentur. Sybariticum missum semper habuit ex oleo & garo: quem quo anno Sybaritæ repererunt, perierunt. De Sybaritarum tum luxu, tum interitu, permulta commemorat & Athenæus in Dipnosophistis, quum alibi, tum libro 12. in quibus & illud: Sybaritas nullam artem recipere in suam ciuitatem, quæ sine strepitu non potest exerceri, veluti fabrorum ærariorum, aut lignariorum, ac similium: ne quid sit quod dormientibus obstrepat. Ob eandem causam gallum gallinaceum fas non est in ciuitate alere. Alia prætérea deliciarum argumenta refert illic, si cui vacat legere. Aristophanes ἐν εἰρήνῃ, συβαρίζειν dixit, pro eo quod est, opipare ac genialiter viuere.

Ἤδη 'ξέσται τόθ' ὑμῖν,
Πλεῖν, μένειν, κινεῖν, καθεύδειν,
Ἐς πανηγύρεις θεωρεῖν,
Ἑστιᾶσθαι, κοτταβίζειν,
συβαρίζειν.

Id est:

Iamvero licebit vobis nauigare, manere, mouere, dormire, in festis spectare, conuiuio accipi, cottabo ludere, Sybarissare. Gregorius Theologus ad Basilium simili tropo mensam luxu redundantem, Alcinoi dixit. οὐχ ὡς λωτοφάγου πενίαν, ἀλλ' ὡς ἀλκινόου τράπεζαν. i. Non ad lotophagorum inopiam, sed Alcinoi mensam.

Episcythizare.

Ἐπισκυθίζεσθαι, Lacedæmoniorum adagio dicitur, pro eo quod est, vinum merum intemperantius bibere. Et Achæus in Æthone Satyrico

Satyrico σκυθιπιεῖν, siue (vt in quibusdam exemplaribus legitur) σκυθιστιπιεῖν dixit: pro eo quod est, ἀκρατοπιεῖν, hoc est, meratius bibere. Athenæus libro x. Dipnosophistarum, ex Herodoto & Chamæleonte authoribus refert Cleomenem regem Spartanum cum Scythis agentem consuetudinem, & illorum ἀκρατοποσίαν, id est, meripotationem imitantem in insaniam versum fuisse, quemadmodum interpretantur Spartani. Locus est apud Herodotum lib. 6. cui titulum fecit Erato: addens hinc natum apud eosdem Spartanos vulgare dictum, vt si quando velint ζωρότερον πίνειν, hoc est, intemperantius bibere, dicant, ἐπισκύθισον, hoc est, Minimum infundito aquæ: pro eo quod dicendum erat, ἐπίχυσον, id est, Infunde aquam. Apud eundem libro 11. Hieronymus Rhodius docet, σκυθίσαι dictum pro μεθύσαι, & Athenæus dubitat, num à Scythis Scyphus, id est poculi genus, habeat nomen, vt σκύφος dictum sit quasi σκύθος, nam vocem sic immutatam ostendit apud autores extare. Quin & illud addit, Lacedæmonios quum sentirent barbaros Asiaticos omnia dolis agere, vice Thimbronis eo legasse Dercyllidam, quod is nihil haberet sinceritatis Laconicæ, sed ingenium subdolum ac ferum, existimantes huic non posse dari verba: quem ob id σκύθον, appellarunt Lacedæmonii, quasi σκύφον. Scythæ autem & Thraces ἀκρατοπόται vocantur, id est, meribibi: vnde plerunque conuiuia illorum sanguinolenta sunt & tumultuosa: Apud eundem Anacreon, ni fallor, ἀκρατοποσίαν, σκυθικὴν πόσιν appellat: quod Callimachus verbo composito dixit ζωροποτεῖν. Atque vtinam hic mos plus quam barbaricus intra Scytharum ac Thracum fines constitisset, nec ad nos vsq; dimanasset. Non enim solum bibimus intemperanter, verum etiam cogimus alios ad bibendum, & recusantē ferro adorimur, quum inhumanius pene sit cogere ad bibendum qui non sitiat, quam sitientem submouere à potu: quemadmodum eleganter apud Athenæum lib. x. dixit Sophocles:

---Τὸ πρὸς βίαν πίνειν
Ἴσον κακὸν πέφυκε τῷ διψῆν βίᾳ.

Id est,

Cogi ad bibendum non minus graue est malum,
Quam si quis actem perpeti cogat sitim.

Commode deflectas licebit ad cuiusuis rei intemperantem & immodicum vsum.

Syracusana mensa.

Συρακουσία τράπεζα, id est, Syracusana mensa, prælauta atque opipara dicebatur. Syracusani enim vt erant olim opibus florentissimi, ita voluptatib. ac deliciis addictissimi. Lucianus in dialogo Simili ac Polystrati: ἢ τράπεζαι, inquit, ὑπὲρ τὰς ἐν Σικελίᾳ. id est, Ac mensæ Siculis lautiores. Athenæus lib. 12. Διαβόητοι δὲ εἰσιν ἐπὶ τρυφῇ ἢ αὐτῶν Σικελῶν τράπεζαι. id est, Celebres sunt ob delicias & Siculorum mensæ. Addit ex Clearchi autoritate, Siculos dicere, apud se mare quoque dulce esse, quod gaudeant eduliis quæ mare porrigit. Meminit Siculæ mensæ Diogenes in epistola quadam ad Aristippum: item Aristides in Pericle: denique Strabo lib. 6. & hæc aliaque plura commemorat. Plutarch. in vita Niciæ ex Diphilo refert: παχὺς, ὀνθυλευόμενος σέατι σικελικῷ. id est, Pinguis & abdomine Siculo stercoratus siue saginatus. Quod miror quare Latinus interpres vertendum putarit, delibutus: quum ὄνθος significet stercus bubulum, vtilissimum agrorum lætamen. Plato in epistola quadam ad propinquos Dionis, negat sibi felicem illam vitam, in Siculis Italicisque mensis ac reliquis voluptatibus sitam, vnquam placuisse. De Syracusanorum luxu meminit & Aristoteles in Politia eius gentis addens Dionysium minorem nonnunquam ad nonagesimum vsque diem ebrium, perseuerasse: atque ob eam rem cæcutientibus ac vitiosis oculis fuisse. Narrat Theophrastus apud Athenæum, amicos illius & compotores in conuiuiis adsimulare solitos, non videre sese vel cibos vel calices appositos: videlicet ad eum modum adulantes regi cæcutienti. vnde διονυσιοκόλακες, sunt appellati apud eundem Aristophanes ἐν δαιταλεῦσιν:

Ἀλλ' οὐ γὰρ ἐμάθετε ταῦτα ἐμοῦ πέμποντος,
Ἀλλὰ μᾶλλον πίνειν, ἔπειτ' ᾄδειν κακῶς,
Συρακουσίων τράπεζαν, συβαρίτιδάς τ' εὐωχίας.

Id est:

Atqui hæc quidem me duce non didicistis,
Verum bibere potius, deinde male canere,
Syracusanorum mensam Sybariticaque conuiuia.

Itē Plato de Rep. 3. συρακουσίαν δὲ ὦ φίλε τράπεζαν καὶ σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων ὡς ἔοικας οὐκ αἰνεῖς. id est: Syracusanam amice mensam, & Siculam in obsoniis varietatem non videris approbare. Athenæus libr. 14. citat Cratinum, qui prælautam culinam ac bene fumantem ac suauiter olentem describens, ita loquitur.

Οἰκεῖ τις ὡς ἔοικεν ἐν τῷ χάσματι
Λιβανωτοπώλης, ἢ μάγειρος σικελικός.

Id est:

Habitare mi huc videtur aliquis in specu,
Qui thura odora vendit, aut Siculus coquus.

Apud eundem mox Antiphanes quoque laudat Siculos coquos, vt arte condiendi præstantes. Verum his temporibus Siculi frugalitatem Hispanicam & Italicam sic imitantur, vt propemodum superent, huiusque prouerbii gloriam plane perdiderunt. Quanquam Athenæus in Dipnosophistis, inter opiparas mensas etiam Italicas recenset. At his sane temporibus priscam illam frugalitatis laudem sibi vendicarunt: quemadmodum & Græci ad pristinam illam temulentiæ gloriam postliminio redierunt. Vnde Faustus Andrelinus Foroliuiensis, poeta non solum laureatus, verum etiam regius, atque etiam (si diis placet) regineus, vetus congerro meus, qui plus quam triginta iam annos in celeberrima Parisiorum Academia poeticen docet, in carmine quod de pauimento Parisiensi inscripsit, adagionem in Anglos deriuauit:

Mensa, inquiens Britanna placet.---

Et haud scio vnde natum sit hoc vulgatissimum apud Gallos prouerbium, vt cum hominem vehementer cibo distentum velint intelligi, dicant: Tam satur est quam Anglus. Verum iidem vt illis attribuunt πολυφαγίαν, ita nobis πολυποσίαν adscribunt.

Vixit, dum vixit, bene.

Vixit, dum vixit, bene. Est in Hecyra Terentiana. Prouerbiale fuisse, vel senex indicat, rogans, num præter vnam sententiam nihil attulisset. Conuenit in eos, qui molliter ac suauiter viuunt, atque faciunt sumptus, vt non multum iuuent hæredem. Est autem amphibologia in verbo Viuere: quod interdum simpliciter viuere est, interdum genialiter vitam agere. vt apud Catullum:

Viuamus mea Lesbia atque amemus.

Teneri calidis balneis.

Ἁπαλοὶ θερμολουσίαις, i. Teneri calidis lauacris. in molles & luxu diffluentes dicebantur. Nam antiquitus calida balnea deliciarum nomine taxata fuisse, vel Homerus testis est Odysseæ θ. inter voluptuariæ vitæ delicias ea commemorans:

Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη κίθαρίς τε χοροί τε,
Εἵματά τ' ἐξημοιβά, λοετρά τε θερμὰ καὶ εὐναί.

Id est:

At semper cordi nobis epulæque chorique,
Cantusque & variæ vestes, & balnea calda,
Concubitusque.---

Refertur adagium ab Eudemo, his quidem verbis: ἁπαλοὶ θερμολουσίαις, ἁβροὶ μαλθακευνίαις. id est, Teneri calidis lauacris, delicati lectorum mollicie. Huc allusit Persius cum ait:

Elixasque vates labefactat forcipe adunca.

Amazonum cantilena.

Ἀμαζόνων ᾆσμα, id est, Amazonum cantilena: in delicatos ac lasciuos, & parum viros Philostrat. Apollonii vita lib. 4. μειράκιον τῶν ἁβρῶν οὕτως ἀσελγὲς νομιζόμενον, ὡς γενέσθαι ποτὲ καὶ τῶν Ἀμαζόνων ᾆσμα. id est, Adulescens de numero mollium vsque adeo lasciuus habitus, vt aliquando Amazonum quoque fuerit cantio. Quid autem sibi velit, Amazonum cantio, fateor mihi nondum satis compertum apud idoneos authores. Nisi si cui placet, vt accipiamus Amazones ludibrii causa in molles viros cantilenas solere celebrare. Quod si fas sit mutare scripturam, mihi nequaquam displiceat, vt pro ἀμαζόνων, μαζονόμων legamus. Sic enim appellant lancis genus prægrande, quo cibi inferuntur in conuiuium. Mos autem erat antiquitus, vt epulæ lautiores tibicine præcedente inferrentur, vt accipenser. Horatius in extrema Satyra:

Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis.---

Verum hoc interim meum esto somnium, donec ab eruditis certius aliquid proferetur. Quod sane desperandum non est, indies in lucem emergentibus nouis autoribus. Quum hæc iam quartum essent ædita, prodiit opus Cælii Rhodigini: qui tradit, sibi videri prouerbium hoc non de fœminis Amazonum, sed in genere de tenuibus dici. Hoc commentum cum sit insigniter frigidum, quanto ipse verecundius, qui me professus sum nescire quod nesciebam?

Coronam quidem gestans, cæterum siti perditus.

Στέφανον μὲν ἔχων, δίψῃ δ' ἀπολωλώς, i. Coronam quidem gestans, cæterum siti perditus. In temulentum & lurconem apte torquebitur, quique obligurita re redactus sit ad inopiam. Aristophanes in Equitibus:

Ὥσπερ Κοννᾶς, στέφανον μὲν ἔχων αὖον, δίψῃ δ' ἀπολωλώς.

Id est:

Quemadmodum Connas coronam quidem gestans aridā,
verum siti perditus.

Taxat autem Cratinum comicum, tanquam ebriosum ac delirantem. Effertur adagium & in hunc modum apud Diogenianum:

Δελφὸς ἀνὴρ στέφανον μὲν ἔχων, δίψῃ δ' ἀπολωλώς.

Id est,

Vir Delphus cum portet serta, siti exanimatur.

Natum est à moribus Connæ cuiusdam. Is primum erat tibicen vinosus, atque in conuiuiis assidue coronatus potabat. nam priscis mos erat, in compotationib. coronas gestare. Deinde è tibicine factus est Olympionices atque in Olympiis sæpe victor coronam tulit: Vnde Cratinus eum πολυστέφανον vocat. Alioqui pauperrimus, neque tantillo ditior factus suis victoriis. Nihil enim habuisse fertur, præter oleastrum.

Ex amphitheto bibisti.

Ἀμφιθέτῳ ἔπινες, id est, Ex amphitheto bibisti. Dicebatur in eum, qui meracius ac largius potarat. Amphitetum enim erat poculi genus, ita factum, vt quauis ex parte positum staret, nullumq; certum haberet fundum. Probabilius est quod inter varia addit Hesychius, Amphitheton esse poculū, quod ob magnitudinem ambabus tollitur ac reponitur. id Hollandi nautæ vocant bussam.

Maschalam tollere.

Μασχάλην αἴρειν, id est, Maschalam tollere dicebatur, qui auidius biberet. Sumptum à gestu bibonum, inter ebibendum cyathos, gulam ac mentum intendentium, & altius erigentium cubitos, ne quid resideat in cyatho liquoris. Idem appellant κωθωνίζειν, ἀπὸ τοῦ κώθωνος, quod est poculi genus. Hesychius indicat, μασχάλην esse partem proræ quæ contineat πέρθρον, siue antemonem. Antemonem autem volunt esse veli genus. Sunt qui dicant, μασχάλιον esse canistrum è palma contextum, quod virga palmea maschale dicatur: nonnunquam & pro fune poni. Alii contendunt maschalam esse machinam, qua sarcinæ deponuntur in naues, aut eximuntur è nauibus. Hinc iocus in eos qui poculum tollunt in altum. Hesychius adfert & hunc trochaicum tetrametrum, citra nomenclaturam autoris:

Ὡς ἄνω τὴν μασχάλην αἴρωμεν ἐμπεπτωκότες.

Id est,

Sursum in altum vt irruentes erigamus maschalam.

Fortassis huc allusit Stratonicus citharœdus apud Athenæum lib. 8. qui notans singulas Græciæ ciuitates, Βυζάντιον εἶπεν μασχάλην Ἑλλάδος. id est, Byzantium dixit Græciæ maschalam: quod illic opinor strenue potaretur, siue quod esset emporium Græciæ. Est enim Thraciæ ciuitas, eadem dicta Constantinopolis. Adiungit prouerbio gratiam allusio, quod sunt pocula nauigii specie, veluti cymbia, σκάφια, τριήρεις, & alia nonnulla. Refertur à Zenodoto. Meminit & Iulius Pollux lib. 6. c. 3. his quidem verbis: ἐπὶ δὲ τῶν μεθυόντων ἔλεγον τὸ μασχάλην αἴρειν, ὡς τοῦτο ἔθος ὂν τοῖς ἐν μέθῃ. id est, De ebriis vero dicebant maschalam tollere, tanquam is mos sit temulentis. Adducit & Homerici carminis testimonium:

Χεῖρας ἀνισχόντες γέλῳ ἔκθανον.

Id est,

Sublatis manibus risu emori. ---

Ex his videtur, non à tollendo poculo, sed à gestu gaudentium fuisse dictum. Certe manet & hodie apud Germanos milites, vt dextra sublata læticiam indicent animi.

Vinum senem etiam vel nolentem, saltare compellit.

Ac rursus ibidem hoc item carmen prouerbio iactatum scribit:

Οἶνος ἀνώγει γέροντα καὶ οὐκ ἐθέλοντα χορεύειν.

Id est:

Vina senem, vt nolit, cogunt ductare choreas.

Admonet nihil esse tam ineptum, neque tam alienum, ad quod non incidet ebrietas. Subiicit & aliud carmen non dissimilis sententiæ:

Οἶνος καὶ φρονέοντας ἐς ἀφροσύνην ἀνέβαλλεν.

Id est,

Insanire facit sanos quoque copia vini.

Idem lib. 4. Dipnosophist. adducit prouerbium ex Eripho quodam comœdiarum scriptore:

Λόγος γάρ ἐστ' ἀρχαῖος, οὐ κακῶς ἔχων,
Οἶνον λέγουσι τοὺς γέροντας, ὦ πάτερ,
Πείθειν χορεύειν οὐ θέλοντας.

Id est,

Recte vetusto dicitur prouerbio,
Quod vina senibus persuadent ô pater,
Vt velint nolint, choreas ductitent.

Huc pertinet illud Platonis lib. De legib. j. οὐ μόνον ἄρ' ὡς ἔοικεν ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθεὶς. i. Itaque videtur, non solum senex fuerit bis puer, verum etiam temulentus. Item Horatius:

Quod me Lucanæ iuuenem commendet amicæ.

Vinum caret clauo.

Athenæus eodem libr. de potationibus differens, huiusmodi prouerbium eleganter vulgo dici solere scribit, τὸν οἶνον οὐκ ἔχειν πηδάλια, i. Vinum non habere clauum, propterea quod ebrietas nihil consulte neque moderate vel facit. Obruitur enim ratio, quæ claui vice sobrios moderatur ac gubernat. Huc pertinet Ouidianum illud:

Nox & amor, vinumque nihil moderabile suadent:
Illa pudore vacat, Liber Amorque metu.

Non illepidum est quod apud Athenæum libr. 11. refert Xenophon, apud Persas fuisse vetitum, ne προχοίδας inferrent in conuiuium. id apparet fuisse vasculi genus, quo vinum è cratere ministri effunderent in cyathum. id factum est, ne supra modum bibentes & animi & corporis viribus destituerentur. & addit eum morem adhuc apud illos seruari: nec enim inferri prochoidas, sed nihilo secius tantum illos bibere, ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκφέρονται, ἐπειδὰν μηκέτι δύνωνται ὀρθούμενοι ἐξιέναι, id est, pro eo quod non inferuntur prochoides, ipsi efferuntur, posteaquam non amplius possunt exire saltantes. Itaque vinolentia nullis minus ignoscenda est quam qui Reipublicæ clauum moderantur, hoc est, regibus & magistratibus. Et diuinæ literæ vetant vinum dari regibus. Nec vinum nec somnus conuenit assidentibus clauo. sed interdum nulli magis indulgent vino somnoque.

Amphidromiam agis.

Ἀμφιδρομίαν ἄγεις, id est, Amphidromiam agis. Adagium ad varios vsus poterit accommodari: vel ad eos qui pueros ostentant, ac circumferunt, aut munuscula captant, ambiuntque. Sumptum à prisca consuetudine, qua mulieres quæ in partu adfuissent, & obstetricando iuuissent, quinta post die manus abluere solent, & puerum cursu laribus circumferre. Eoque die munuscula mittebantur à cognatis sepiæ plerunque & polypi: decimo à partu die nomen indebatur infanti. De munusculis huiusmodi meminit Terentius in prima Phormionis scena, & Plautus in Truculento, in qua fabula Phronesium meretrix Dinarcho cupienti accumbere, in sacrificio pro puero accititio, iubet potius illud agat, quod quinto die fieri consueuit. Quanquam Hesychius & amphidromia septimo die scribit celebrari solitam. Plato in Theæteto, τὰ ἀμφιδρόμια, vocat genere neutro. Idem facit Ephippus apud Athenæum libro Dipnosoph. 9.

Ex Appendice Erasmi.

Gallonius.

De lurcone, omnia gulæ ventrisque delectatione metiente. Cicero multis locis. Ait Lucill. Gallonem nunquam bene cœnasse, quod nunquam esuriens cœnaret: adeo luxu fuit perditus.

Codali chœnix.

Κοδάλου χοίνιξ. Codali demensum. De magnis mensuris Suidas. Videtur tractum à seruo quopiam edaci, cui chœnix fuerit admodum capax, & hac arte fraudarit herum.

Nauiges in Massiliam.

Πλεύσειας εἰς Μασσαλίαν. In molles, & morib. vultuque parum virili. Vbi hæc Massalia fuerit, deliciis effœminata, non addit Suidas. Nam Gallica adeo disciplinæ seueritate extulit, vt Plautus seueres Massilienses dixerit, pro rigidis & seueris.

IVNII. *Thessalicus saltus.*

Θεσσαλὸν πήδημα, id est, Thessalicam saltationem in prouerbium abiisse annotat in Dionysium commentario Eustathius, pro ... fortassis nam & θετταλικὰ πτερὰ, alæ Thessalæ, in luxus argumentum apud authores nobilitantur: quod eius gentis togæ ... alarum speciem præferrent, extentioribus fortasse manicis ... ἔντε θετταλισμένη dixit in Marica Eupolis apud Stephanum ... Pollucem, de gestantibus diffusi ... res more Thessalorum chlamydas: de quo annotatum est Hesychio, Suidæ & Erasmo. ... quidam has Thessalicas alas. θετταλικὰ πτερά, non ... in certaminibus suis præmia proponerentur eiusmodi chlamydes ... celebratur & θετταλὶς calciamenti genus, illi nationi peculiare. Memorat & θετταλὸν περόνημα Stephanus, astrigmenti genus elegantioris ad comptum faciens, quo angulos chlamydum constringere ... πτέρυγας exponit Hesychius, affibulare atque constringere ... babat, vt arbitror. Nec vero dissimile est, hanc lectionem ab Eustathio male interpolatam fuisse. Quicquid sit, diuinatione quam ... seueratione magis opus est, in re non explicita, donec aliquis oriatur, qui scirpum hunc aperiat. Forte θεσσαλὸν πήδημα, i. Thessalicum saltum, pro ingenti, quem grallatorium vocat Plautus, non inepte exposueris, ratione in superiore adagio reddita.

Thymo nemo vescitur, vbi adest caro.

Οὐδεὶς κρέως παρόντος ἐσθίει θύμον.

Id est:

Carnes vbi adsunt, nemo vescitur thymo.

Prouerbialis senarius ex Antiphanis facetissimi poetæ comœdia ... cui nomen est Parœmia, quod prouerbiis scateat, Athenæo teste. Nemo libenter egestatem subit, modo liberius viuendi ... se ostendat: optima quam tenuia munera libentius quisque ... tur: mensæ opiparæ famelicus assidere mauult, quam tenue ... num illingere.

Tanquam fungus suffocat.

Μύκητος δίκην ἀποπνίγει, id est, Fungi in modum suffocat. Prouerbiali specie dicitur ad animum relatum: veluti si dicamus luxum obruere ingenia, & veluti in herba enecare, ne vnquam ad frugem perueniant, nimirum ἡ ἀσωτία μύκητος δίκην ἀποπνίγει τὸ εὐφυές. id est, luxus ingenii vigorem suffocat fungi instar: & ... tatis studium obliterat atque strangulat, veluti fungus solet ... striam: & prauum sodalitium adolescentiæ spem, fungi more suffocat, cui competent verba quæ extant apud Ephippum:

Ἵν' ὥσπερ οἱ μύκητες ἀποπνίξαιμί σε.

Id est:

Vt, quemadmodum fungi solent, te suffocem.

& Epicharmus comicus:

Οἱονεὶ μύκαις ἄρ' ἀποκεκληκότες
Πνιξεῖσθε. ---

Id est,

Emaciati tanquam fungis suffocabimini.

Sunt inter fungos qui lethiferi dicuntur, qui gula quasi compressa suffocant: vnde πνιγόεντες Nicandro dicuntur epitheto. & Claudius Imper. fungorum esu, quos boletos vocant, extinctus legitur: vnde manauit iocus Neronis apud Dionem, quinquagesimo ... uo historiarum libro, μύκητας θεῶν βρῶμα dicentis: hoc est, fungos deorum esse edulium: quod fungi esu è vita excessisset ... tus.

Gaditanum.

Gaditanum non citra prouerbialis salis acrimoniam pro molli & effœminato proferri à Martiali video: vt libr 5.

Cantica qui Nili, qui Gaditana susurrat.

& in Gaditanis puellis lasciuiam singularem prædicat, vbi inquit:

Nec de Gadibus improbis puellæ,
Vibrabunt sine fine prurientes,
Lasciuos docili tremore lumbos.

& libr. 11. Tartessiacam manum vocat petulantem, & nequitias Gaditanas edoctam:

Et Tartessiaca concrepat æra manu.

Porro per Nili cantica haud dubie Canobitarum symposia perstringit, impudicis cantilenis perstrepentia. qua de re plura in κανωβισμὸς diximus. Idem libro 1. improbum Concilium Gaditano assimilat:

Quod de Gadibus improbus magister.

Idem lib. 6. de Telethusa lasciuissima puella:

Edere lasciuos & Betica crusmata, gestus,
Et Gaditanis ludere docta modis.

Cucumere vescens, chlamydem texito.

Recensetur nominatim parœmiæ nomine in Athenæi dipnosophistarum 3 versiculus talis:

Τὸν σικυὸν τρώγουσα γύναι, τὴν χλαῖναν ὕφαινε.

Id est,

Contexas mulier, cucumi quum vescere lenam.

Neque tamen authoris indicium illic fit, neque sensus explicatur. Putat Hermolaus Barbarus, vir sane extra omnem controuersiam doctissimus, dictum propter textrices, quæ plerumq; venereæ sint: quam vim excitare credatur cucumeris esus. vnde Demetrius Ixion σικυοῦ etymon (sic cucumis vocatur) deriuari voluerit, παρὰ τὸ σεύεσθαι καὶ κινεῖν quod veneris appetitum extimulet. cui refragatur Diphili medici authoritas, cucumin ἀφροδισίων ἐφεκτικὸν, dicentis, hoc est, venerem cohibere: cui & Simeon Zethus subscribit, eius vsum τὴν ἐπὶ τὰ ἀφροδίσια κίνησιν ἀμαυροῦν prædicantis, id est, sensum venereæ cupiditatis obliterare. imo tota medicorum schola eandem sequitur opinionem. Itaque alio referri parœmiæ sensum suspicio est, ac potius industriæ sedentariæ significationem præ se ferre. vt moneat fœminas officium suum (quo olim in texendo fere distinebantur, vt toties Homerus inculcat) facere. neque deliciis à labore auocatas supersedere. & σικυὸν peponem hic dici arbitror, quem ita Theophrastus & Attici nominant: σπερματίαν, quasi seminosum (vt Ouidiano vtar vocabulo) vocat Pollux: cuius in deliciis mirus est vsus. Estque hic clarissimus prouerbij intellectus: Ne sedentariæ operæ, hoc est, textrinæ, tuique muneris obliuiscere mulier, quum pepones ciborum delicias mandis. Quid enim gratiæ habeat versiculus iste, si innuat, vt mulier videlicet texendo cucumerem manducet (ea namque sunt barbari verba) non video: quem tamen secutus est dissimulanter Cælius. Ego doctioribus præiudicatum nolim, sententiam, libenter mutaturus, vbi certiora doceant.

Tritones piscinarum.

Cicero libro epistolarum ad Atticum 2. Si erit nebulo iste cum iis Dynastis in gratia, non modo de Cynico consulari, sed ne de istis quidem piscinarum tritonibus poterit se iactare. Piscinarum tritones nominare videtur cupediuoros ganeones, gulæ proceres, qui piscinis impendio delectarentur. nam luxus antiquitus præcipue erat piscium esu, inter quos ea ætate præstabant Hortensius orator, qui piscinam apud Baulos habebat, Philippus & Lucullus, vt memorat Plinius libro 9 Quod studium principum ciuitatis notat eod. in libro Cicer. his verbis: Nostri autem principes digito se cœlum putant attingere, si mulli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant, alii autem negligant. Nisi intelligat allegorice per piscinas, magistratuum munia, ad quæ Tritones illi & principes prouchant palpones suos quos ipsis collubitum sit, cuncta ad ipsorum nutum facientes. vt Piscinarum Tritones sint, qui potentia suffulti, primasque ciuilibus ornent, si non potius onerent assentatores suos, ipsorum dictis applaudere doctos Fuit autem Triton fabulosus maris deus ex Neptuno & Amphitrite genitus, superna corporis parte vmbilico tenus homo, inferna in bisulcam caudam, desinente delphinus.

Volsellis pugnant non gladiis.

Volsellis pugnant, non gladiis, adagium extat apud Varronem in libris De lingua Latina: quod distringere licet in molles homines, parumque masculo animo præditos, quasi qui malint semper esse vulsi rasique, læuigato mento, quam barba (quæ & decori & masculæ fortitudini viris tributa est) insigniti in pugnam descendere. Sunt autem volsellæ, instrumēta comptoria, euellendis stirpitus pilorum radicibus comparata: quæ τριχολαβίδες & τριχολάβια Paulo Æginetæ, μαδιστήρια cæteris nominantur: illa à prehensandis pilis, hæc à deglabrandi argumento. De quibus Martialis libro 9.

Purgentque sæuæ cana labra Volsellæ.

Quo loco sæuas apto epitheto vocat Volsellas, à cruciatus magnitudine, quo afficiuntur qui se depilandos præbent.

Malorum abyssus.

Κακῶν βάθος. id est, Malorum abyssus dixit prouerbialiter de extremis calamitatibus Gregorius Nazianzenus: ἐς κακῶν βάθος ἐμπεσόντες, ὃ δὴ λέγεται. hoc est: Prolapsi in abyssum malorū, id quod dici solet. alioqui & ἀδύτων πραγμάτων πέλαγος lego de negociis inexplicabilibus, è quibus exire difficillimum fit. Nazianzenus in Distichis:

Πλουτοῦσι μωροὶ τοῖς ὀνείρασι πλέον,
Ἢ χρημάτων ἄβυσσον οἱ κεκτημένοι.

Id est:

Est ditior multo fatuus insomniis,
Quam qui pecuniarum abyssum possident.

Abyssum vocari altissimam primi elementi profunditatem, Aretas Cappadox in Apocalypsin comm. annotat, quod hiatus perpetui voragine non occultet subiecta, παρὰ τὸ μὴ δύειν, vel quod immensam altitudinem ostendat ab α intendendi particula. Legimus & ἄβυσσον πέλαγος pro mari, fundo præ altitudine carente.

Vnguento perfundi anum haud decet.

Senarius prouerbialis est, ex Achilocho desumptus apud Plutarchum, quo Pericles obstruxit os Elpinicæ Cimonis præclari ducis sororis, loquacitate importuna odiosæ, quum illa incesti nomine cum fratre male audiret. tacite enim in aurem dixisse illi fertur:

Οὐκ ἂν μύροισι γραῦς ἐοῦσ' ἠλείφεο.

Id est:

Quum sis anus, haud vnguine imbui decet.

Adagii vsus erit, quum intempestiuas alicuius delicias aut luxum, alieno ætatis tempore, perstringemus: velut in sene meretricios amores.

Abdominis minister.

In gulonem & comessatorem, voluptatibus omnia metientem, quadrat prouerbialis senarius Eurip. in priore Autolyco:

Γνάθου τε δοῦλος νηδύος θ' ἡσσημένος.

Id est:

Abdominis minister & seruus gulæ.

Citantur ab Athenæo Dipnosoph. 10. & Galeno in Metaphrasi Menodoti, hi versus de athletis, farciendo solum ventri natis:

Οἳ πρῶτα μὲν ζῆν οὔτε μανθάνουσιν εὖ,
Οὔτ' ἂν δύναιντο· πῶς γὰρ ὅστις ἔστ' ἀνὴρ
Γνάθου τε δοῦλος νηδύος θ' ἡσσημένος
Κτήσαιτ' ἂν ὄλβον ὑπερβαλεῖν πατρός;

Id est.

Imprimis hi didicere nunquam viuere
Recte, nec vnquam illud queant: nam qui potest
Seruusque buccæ & impotens abdominis
Opes parare alendo patrio solo?

Libuit locum totum adscribere, vt vtriusque authoris vlcerosas mendas sanarem. nam primus versus apud Galenum prodigiose deprauatus ita legitur:

Οἳ πρῶτον οἰκεῖν οὐ μανθάνουσιν εὖ.

& postremus apud Athenæum similiter hoc pacto:

Εἰς ὑπερβολὴν πατρός.

Idem furnus, idem duxit trochus.

Αὐτὴ κάμινος, αὑτὸν εἵλκυσε τροχός.

Id est:

Caminus idem duxit, atque eadem rota.

Senarius prouerbialis de iis, qui similia efficiūt, testantib. Suida & Hesychio: quorum ille citat duplicem lectionem, καπνὸς ἢ τροχός. id est, fumus aut rota: hic vero mutilatum adferens adagium, prioribus tantum duabus vocibus constans subijcit clarius petitam esse translationem à figuli rota. Meo quidem iudicio & dictum fuisse, & non sine gratia vsurpari posse videtur de consimilibus operibus, aut dicendi rationi conformi & congenere: vel etiam de duob: hominib. ingenio similibus, aut improbitate paribus, &, quod dici solet, eodem in ludo edoctis. tales namque

Αὐτὴ κάμινος, αὐτὸς εἵλκυσε τροχός:

quasi qui eodem in furno cocti sint, aut eadem rota currente efficti.

Εἰς ὑπερβολὴν πατρός.

Gregorius Nazianzenus in Athanasium: τὰ μὲν πρῶτα τραπέζης ἀλλοτρίας δοῦλον καὶ μάζης ὤνιον, πάντα καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν ἐπὶ τῇ γαστρὶ μεμαθηκός. id est. Alienæ quadræ setuum, mazaque venalem, ventris gratia quiduis & facere & loqui edoctum. Consimili modo auarum hominem, δοῦλον τῶν βαλαντίων, id est, marsupiorum mancipium vocauit Eunapius. Pertinet huc & Diphili comici illud: παχὺς, ὠνθυλευμένος στέατι σικελικῷ. id est, Obesus, adipe fartus Siculo. quod ipsum prouerbii specie detorsit Plutarchus in Nicia in Timæum historicum, tarditatem ingenii pinguis & insulsitatem scriptoris notans.

Agni lana mollior.

In placidi ingenii hominem conueniet Theocriti illud, ἁπαλώτερος ἀρνός, Agno tenerior: quod ille ad puellaris corporis mollitię

retulit, quemadmodum & illud epigrammatarii Philodemi, ἀμνοῦ χνοῦ τερεινοτέρη, id est, Agni lana mollior, & illud Martial. de Eratione puella,

Agna Galesi mollior Phalantini.

A quo diuersum est illud Catulli:

Cinæde Thalle mollior cuniculi capillo,
Vel anseris medulla.

& incerti authoris in Priapeiis:

Quidam mollior anseris medulla.

Ista namque hyperbole infamis & prostitutæ turpitudinis mollities significatur. Affine huic est, Veruece mitior. Apuleius libro septimo de asino aureo, quouis Veruece mitiorem efficere. id quod ex Luciano transtulit: καί σοι τοῦτον σωφρονέστερον προβατίου παρέξω τῇ τομῇ. id est. Efficiam tibi istum ouicula modestiorem castratione. Veruex aries est castratus. constat autem arietem ferociam omnem exuere exectis genitalibus.

Satyrorum rex.

Βασιλεὺς σατύρων, Satyrorum rex prouerbialiter dicetur effrenatæ lasciuiæ & salacitatis infinitæ homo. Nota est Satyrorum libido in venerem procliuis, cum ex aliis, tum ex Philostrato libr. 6. Vsus est adagio Hermippus comicus:

Βασιλεῦ σατύρων τί ποτ' οὐκ ἐθέλεις δόρυ βαστάζειν;

Id est,

Satyrorum regulæ quid hastam ferre recusas?

quod in Periclem iactum est conuicium, quum maximas Lacedæmoniorum sociorumque copias inclusis oppidanis, præsidiisque in locis idoneis dispositis expectare maluit, quam exiguas ciuium vires in periculum adducere, vt in eius vita scribit Plutarchus. οἱ σάτυροι τοῦ διονύσου ἱεροὶ (inquit Aretæus Cappadox) ὄρθια ἴσχουσι τὰ αἰδοῖα, ξύμβολον τοῦ θείου πρήγματος. i. Satyri Baccho sacri erectos habent mutones, diuinæ potestatis symbolum. A Satyris σατυρικὸν σκίρτημα, Satyrica saltatio, pro lasciua & salace Heliodoro dicitur. Nicephorus ex Philostorgio libr. 9. histor. Ecclesiasticæ, Satyrum simiæ genus esse, facie rubida, agile, & caudatum. Apud Plutarchum in Galba de libidinosis & luxu diffluentibus dictum est, ἐφήμεροι καὶ σατυρικοὶ τοῖς βίοις ἄνθρωποι, id est, Homines in diem viuentes & Satyrici. Citatur ex Mario Plotio, vetustissimo grammatico, quem aliquando in publicum dabimus, iste versus catalecticus, vbi de Chœrilio siue Delphico metro tractat.

Ηνίκα μὲν βασιλεὺς ἦν χοιρίλος ἐν σατύροις.

Id est,

Obtinuit regnum quum Chœrilus in Satyris.

Binis tonderi forficibus.

Διπλῇ μαχαίρᾳ κείρεσθαι, id est, Gemina tonderi forfice. Prouerbiale conuicium de molliculis hominibus & effœminatis, quique ornandæ & componendæ corporis formæ studii plusculum impendunt. Citatur absque authore à Iulio Polluce onomastici secundo. Est autem hoc loco μάχαιρα, quæ & ψαλίς, forficula tonsoria. Ediuerso, qui κηπουροί tonsuræ genus ita dictum tondebantur, hi, teste Hesychio, μιᾷ μαχαίρῃ κείρεσθαι, vna forfice tonderi dicebantur. tametsi locus iste nonnihil apud eum sit corruptus.

Melanthio delicatior.

De helluone delicato, luxuique dedito dici conueniet illud Athenæi rhetoris in Deipnosophistis, κιναιδότερος τοῦ μελανθίου, Melanthio magis delicatus, siue ad Melanthiũ inter procos Penelopes nobilẽ decoctorem, adagii occasio referenda est, cuius Homerus in Odyssea meminit: siue ad Melanthium poetam tragicum ὀψοφάγον insignem, quem refert Clearchus voto exoptasse μακραύχενος ὄρνιθος τράχηλον, hoc est, olorinum collum, quo sic longiore spacio dapum sensu perfrueretur. Callias in vinctis fabula, Melanthii mollitiem infamem his versibus notat:

Τίς ἄρα τοὺς μελανθίους τοὺς γνώσομαι;
Οὓς ἂν μάλιστα λευκοπρόσωπους εἰσίδῃς.

Idest,

At qua nota Melanthios cognouero?
Quos albiculos maxime perspexeris.

Ne Bæon piscis molestus sit.

Μή με βαιὼν κακώσῃ ἰχθύς, id est, Ne Bæon pisciculus mihi noxam pariat. Citatur ab Etymologici authore, qui illud exponit de homine voluptuario & delicato ganeone, qui vilia & communia edulia aspernatus, cupedias sectatur: cuiusmodi Philoxenus Cytherius fuit, qui appositum exiguum mullum percunctanti similis auri admouit, vt ingenioso commento prægrandem Dionysio tyranno in eadem mensa appositum impetraret, vti refert Athenæus. Est autem βαιών pisciculus gobio persimilis, alio nomine βλέννος: à muccositate, vt videtur, nomen sortitus: quanquam apud Athenæũ lib. 7. βέλεννος scribatur, vbi & alter extat in vulgatis codicibus error talis: ἐστὶ δὲ κατὰ τὴν ἰδέαν παραπλήσιος. pro quo reponas ex Eustathio & Etymologici authore κωβιῷ, vt dicat βλέννον piscem, à βλέννα, id est, mucco nomen habentem, gobio esse persimilem. Vilem autem fuisse & ingrati saporis pisciculum, ostendit Epicharmus, ἀχαρίστους βαιόνας, id est, insipidos Bæonas vocitans. Lectio huius parœmiæ diuersæ est apud Athenæum, sed quæ eodem sensu constare potest: μή μοι βαιὸν κακὸς ἰχθύς. id est, Procul à me facessat Bæon malus piscis. Competet in hominem aspernabundum, & delicati morosique ingenii, qui communia & vulgaria fastidiat.

Ceræ instar.

Κηροῦ δίκην, id est, Ceræ in modum, de molli dicitur aut tabescen[illegible]te. Eunapius de Maximino: ἡ δὲ σὰρξ πᾶσα κηροῦ δίκην ἐξετήκετο. [illegible] est, Caro vniuersa ceræ in morem commarcuit. Dauid Psalmo [illegible] ἐγενήθη ἡ καρδία μου ὡσεὶ κηρὸς τηκόμενος ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου. [illegible] est, Cor mihi in viscerum penetralibus ceræ instar delicuit. Chrysostomus in oratione de temulentia: κηροῦ παντὸς μαλακώτερα. id est, Quauis cera molliora. A ceræ mollitie etiam illa parœmia fluxit[illegible] κηροῦ εὐπλαστότερον: Cera tractabilius, aut fingi aptius: qua vsus [illegible] Damascius Syrus, de Asclepiodoro Alexandrino loquens: τήν [illegible] τοῦ φωνὴν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ὄργανα τῆς φύσεως εὐπλαστότερα κηροῦ [illegible] θετο καὶ μετερρύθμιζεν εἰς ὅ, τι ἐβούλετο. id est, Vocem suam & quæ [illegible] instrumenta fabricata est natura, sequaciora magisque quam [illegible] ductilia concinnauit, & in quemcunque vellet modulum exp[illegible] Quin & à lurido ceræ pallore manauit verbum κηρώδης, [illegible] est præ metu impallescere, cereumque euadere.

Nemo comatus qui non præciditur.

Οὐδεὶς κομήτης, ὅστις οὐ ψαλίζεται.

Id est,

Nullus comatus qui non præcidi solet.

Prouerbium esse vetustum, imo oraculare, manifestis verbis te[illegible] tur Synesius: quo significetur, omnes qui impense mollitiei cu[illegible] peram nauant, aut calamistraturæ nimium studium impend[illegible] quomodocunque tandem corporis cultum & nitorem dea[illegible] molles censeri & pathicum quiddam si non corpore, animo fa[illegible] præferre, fractosque esse. Verba eius sunt in epistola ad fratrem [illegible] Ioanne quodam improbo homine & ignauo: χθὲς τοι [illegible] περὶ σου συνηγορήκει τῇ παροιμίᾳ, μᾶλλον δὲ τῷ χρησμῷ. χρησμὸς [illegible] κρυς, τοῦτό γε πάντως οἶσθα, τὸ, οὐδεὶς κομήτης ὅστις οὐ ψαλίζεται. id est, [illegible] apertissime prouerbii fidem comprobauit, vel oraculi potius. [illegible] ra namque oraculum est, quod tibi non ignotum est, Nullus co[illegible] tus qui non præcidi solet. Idem in libello de Coma: [illegible] τὸ δὲ ἀκροτελεύτιον [illegible] ἥδε παροιμία καὶ τί βούλεται, οὐδεὶς κομήτης ὅστις οὐ. τὸ γὰρ [illegible] τὸς σὺ πρὸς τὴν ἠχὼ τοῦ τριμέτρου συνάρμοσον· οὐ γὰρ ἔγωγε φθέγξομαι [illegible] νὸν ἐκεῖνο καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα. id est, Quod est igitur prouerbium [illegible] lud, & quid sibi vult, Nullus comatus qui non. nam postremam [illegible] cem, trimetri numerosæ legi tu ipse adaptato: neq; enim profer[illegible] à me fœdum illud & re & nomine verbum. Quæ verba citantur [illegible] Suida in dictione κομῆται, non nominato tamen authore. Idem [illegible] libi senarii postremum verbum immutatum citat hoc modo: [illegible] κομήτης ὅστις οὐ περαίνεται. Vtrobique tamen idem est sensus.

Smyrnæi mores.

Σμυρναῖος τρόπος, id est, Smyrnæi mores: prouerbium vide[illegible] competere in eos, qui deliciis luxuique indulgent, rursus quum [illegible] postulat viros, fortiter se gerunt. ita enim exponit ipse Aristides [illegible] Smyrnæ encomio: tribuit namque illis ἁβρότητας μὲν εἰς τὴν [illegible] μέραν, τολμηρίαν δὲ εἰς τοὺς πολέμους κρείττον ἢ πολλοῖς ἐλπίσαι [illegible] λεῖν. addit deinde. ὥστε καὶ τῶν ποιητῶν ἤδη τινὲς σμυρναῖον τρόπον τὸ [illegible] αἱρεῖσθαι. id est, In dies opipare viuunt, sed in bello ferociores [illegible] quam vt multis expediat eiusce rei periculum facere, vsqueadeo [illegible] nonnulli poetæ Smyrnæos mores tale ingenium vocent. sub[illegible] deinde exemplum vnum de Chiis, qui vacuam ab oppidanis [illegible] rum vrbem occupaturos se rati, viris in monte operi rustico in[illegible] tis, mox quum de monte decurrentes subito ciues conspexissent [illegible] tanta trepidatione iniecta fugerunt, vt triremes plerasque iniqui[illegible] te locorum amiserint, impetum in se ciuium metuentes. Dicetur [illegible] ergo de gente aut homine bellicoso, pacis tempore dissoluto.

Fracti.

Κατεαγότας, eodem sensu, quo Fractos Latini, nominant G[illegible] molles & effœminatos, atque elumbes. Plutarchus in vita Dem[illegible] sthenis de Batalo agens, Ephesio tibicine. ἦν δὲ, inquit, ὁ Βάταλος [illegible] ὡς ἔνιοι φασὶν αὐλητὴς τῶν κατεαγότων. id est, Erat autem Batalus [illegible] nonnulli dicunt, tibicen vnus è mollitie fractis Eunapius Sa[illegible] nus: ὑπὸ μαλακίας τοῦ σώματος κατεαγὼς καὶ λελυγισμένος. id est, [illegible] corporis mollitie fractus & viminis in morem delicate inflexus [illegible] Philon Iudæus libro de gigantibus: θηλυγονοῦσιν ἐκ φύσεως ἄν[illegible] καὶ κατεαγότες καὶ θηλυδρίαι τὰ νοήματα. id est, Fœmineam sobolem [illegible] gignunt, qui natura parum viri sunt, & fracti, animisque effœmi[illegible] nati. Athenæ. lib. 12. de Abydenis: ἀνειμένοι τὴν δίαιταν εἰσὶ καὶ κατεαγότες. id est, Viuendi ratione soluti sunt & fracti. Musonius Philosophus: οὐ τοίγε κατεαγότες ὑπὸ τῆς τρυφῆς καὶ ἐκνενευρισμένοι [illegible] πᾶσιν. id est, Isti quidem deliciis fracti penitusque eneruati. [illegible] nius sophista ad proconsulem Montium de Batalo ita scribit: [illegible] πρῶτος ὑποδήμασι γυναικείοις ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐχρήσατο καὶ μέλεσι κατεαγόσι. id est, Qui primus in scena fœmineis soccis & can[illegible] modulis fractis vsus fuit. Damascius in Philosophica historia: [illegible] οἷς τὰ ὦτα κατεαγότων καὶ ἅμα διεφθαρμένων τὰς διανοίας ἐπὶ [illegible] δίαν ἐτράπη καὶ γέλωτα πολλῶν τὰ τῆς φιλοσοφίας ἀπόρρητα. id est, [illegible] quibus aures sunt fractæ, & prauitatis errorib. imbutæ mentes [illegible] Comicum lusum risumque conuerterunt philosophiæ arcana. [illegible] rib. fractos nominat, quorum aures Alexandrinis (vt ita dicam) [illegible] litiis assuefactæ, nihil nisi molle parumque virile admittunt. P[illegible] in Gorgia: τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων ἀκούεις ταῦτα, ὦ Σώκρατες. id est, [illegible] lia mussitantes audies istos quibus fractæ sunt aures. hoc est [illegible]

ocio & deliciis viuunt. loquitur de ociosis hominibus, qui in sedentaria socordia propterea eneruatos garrulos & formidolosos euasisse Athenienses disputabant, quod Pericles exterum militem stipendiaria militia primus autorasset, corruptis inde ciuitatis moribus & in mollitiem solutis. quo loco commentum Olympiodori non satisfacit mihi, fractos aurib. dici scribentis, ἢ ὅτι ἐν ταῖς παλαίστραις ἀπέτριβον τὰ ὦτα, ἢ ὅτι λέγει πρὸς τοὺς μὴ δυναμένους ὑπέχειν τὰ ὦτα καὶ ἀκοῦσαι τῶν λεγομένων, id est, siue quod in palæstra aures confricando exterrerent, siue id dictum est ad eos qui subdere aures, dictaque excipere non possent. Galenus de gloriosis quibusdam sua tempestate medicis, magnifica de optima corporis habitudine verba crepantib. loquens, sic inquit in lib. aduersus Thrasybulum: ὧν ἐστὶ τὰ θαυμαστὰ ταυτὶ συγγράμματα, νῦν ὑπὸ τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων περιφέρεται. id est, Quorum sunt admiranda ista volumina, quæ hodie circumferuntur ab istis quorum fractæ sunt aures. Neque vero de pugilibus aut athletis, quorum aures cestuum plagis comminutæ sint (cuiusmodi homines ὠτοθλαδίας Græcis vocari ex Ælio Dionysio olim in Lexico nostro annotaueramus: qualem designari puto à Martiali lib. 7. ibi:

At iuuenes alios fracta colit aure magister)

eo in loco Galenum sentire certum est ei, qui verba ponderet, pensiculatiusque dicta obseruet. Clemens lib. 2. Pædagogi, mores corrumpi ait musica μελῶν κατεαγότων, id est, numerorum fractorum. Plutarchus Symposiacῶν 7. οἱ δ' ἄνανδροι καὶ διατεθρυμμένοι τὰ ὦτα δι' ἀμουσίαν καὶ ἀπειροκαλίαν. id est. Effœminati auribusque fracti propter imperitiam & honesti inscitiam. Simili modo & κεκλασμένον vsurpatur à Græcis. Philon lib. De gigantibus: τὴν ἄνανδρον καὶ κεκλασμένην ἡδονήν. id est, Effœminatam fractamque voluptatem. Idem alibi: κεκλασμένῳ τῷ βαδίσματι. id est, incessu fracto præ mollitie. Demetrius Phalereus: συνθέσις δὲ ἀναπαιστικὴ καὶ μάλιστα ἐοικυῖα τοῖς κεκλασμένοις, καὶ ἀσέμνοις, οἷα μάλιστα τὰ σωτάδεια. id est, Anapæstorum lex est maxime affinis fractis spurcisque versibus, cuiusmodi fere sunt Sotadici:

Apud Sirenas aut Lotophagos hærere.

Dicetur apposite de iis, qui peregre diu hæsere, velut exoticis deliciis inescati. Neque inconcinne de iis dixeris, qui inutili quopiam studio immorantur, tempus melioresque horas, imo ætatem totam in eo consumunt. Symmachus in epistolis: vt mihi quasi apud Sirenas aut Lotophagos hæsisse videaris. Similiter vsus est illo Au. Gellius libr. 16. Cui sane si modum non feceris periculum non mediocre erit, ne vt plerique alii, tu quoque in illis dialecticæ gyris atque mæandris, tanquam apud Sirenios scopulos consenescas. Sirenes Acheloi & Melpomenes filiæ fuisse produntur, vel Steropes Amythaonis filiæ: quarum nomina Thelxiepea & Aglaopheme: Lycophron tres numerat, fabulę illis tribuunt pennas, quas ablatas Musæ sibi vendicarint. Plura de illis leges in Eustathii commentariis in Odyss. μ. Huc spectat quod apud Athenæum coquus quidam loquitur: ὥστ' ἐπεὶ τἀνεῖον ἁρμόσωμαι ἅπαξ, ὅπερ ἐπὶ τῶν ἐμπροσθεν σειρήνων ἐγίνετο καὶ νῦν ταὐτὸ τοῦτ' ὄψει πάλιν. ὑπὸ τῆς ὀσμῆς γὰρ οὐδεὶς δυνήσεται ἁπλῶς διελθεῖν τὸν στενωπὸν τουτονί, ὁ δὲ παριὼν πᾶς, οὐ θύρας πρὸς τὴν θύραν ἐστήξεται ἀχανὴς προσπεπατταλευμένος ἄφωνος. id est, Si sattaginem semel concinnaro, videbis quod de Sirenibus legimus, denuo fieri, vt nemo angiportum hoc præterire queat propter fragrantiam: quinimo quisquis præterierit, illico hians neque mutiens stabit ante fores, velut clauo affixus. Lotus vero fructus est arboris mespilo assimilis, ex quo vt & è palmulis vinum exprimitur: alii herbam & radicem esse aiunt, qua gustata arenosæ Lybiæ incolæ sitim extinguunt. Polybius oculata fide tradit Loton arborem esse pumilam, asperam, spinosam, frondib. viridantem rhamno similibus cuius fructus initio candidis myrtilibus non dissimilis sit, mox increscens colore Phœniceo palmeoue euadat, magnitudine rotundæ oliuæ, nucleo perpusillo, è quo delicatus exprimatur latex, quo, sine admixtu aquæ sitim leuent, vltra decimum diem non durabilis.

Helepolis.

Ἑλέπολις, id est Helepolis prouerbialiter à Philone Iudæo vsurpatur pro delinimento & illice vinculo, quo capitur animus. ita n. in lib. Quod vir bonus idem sit & liber: ἑλεπόλεις γὰρ ταῦτά γε ψυχῶν ἀϊδρύτων καὶ ἀνερμάτιστων. id est, Sunt enim ista helepoles quædam animorum imbecillium, nec bene recta ratione confirmatorum. loquitur de pulchritudine & dicendi gratia, quæ res ambæ pellacissimæ sunt, & illigandis capiendisq; sensib. efficacissima vincula. Sunt autem Helepoles machinæ bellicæ, expugnandis vrbib. (vnde illis nomen, παρὰ τὸ ἑλεῖν τὰς πόλεις,) comparatæ à Demetrio Poliorcete excogitatæ fabricatore Dioclide Abderita: cuius in ea machina singularis industria fuisse prædicatur, vt ex Moschione refert Athenæus lib. 5. Meminit earum & Heliodorus lib. 9. ἑλεπόλει τὴν πόλιν ἑλεῖν πειρώμενος. id est, Vrbem per helepoles capere tentans. Licebit ad vsum trahere hoc pacto, si dicamus, Luxum esse iuuentutis helepolin.

Collaria cadauera.

Νεκύες κεσπευχένες, velut cadauera collo tenus medio prouerbialiter dicuntur ab Aristophane popinones perditi, perpetuis comessationibus luxuque tempus terentes, qui vitam gulæ deliciis metiuntur, atque æstimant, quibus offerto præ ingluuie corpore languidis, & iuxta poetam vino sepultis, neque pes neque mens officiũ facit. Talis Philoxenus ille, quem gruinum collum voto expetiisse refert Athenæus, tricubitale guttur Machon comicus. Eiusdem generis fuit M. Apicius non inuenuste ab Eunapio ἀσωτείας πέρας vocitatus, velut helluationis extremus finis.

Lumbos fractus vt Mysius asinus.

Ὀσφὺν κατηγὼς ὥστε μύσιος ὄνος.

Delumbatus asini instar Mysii.

Citatur prouerbii nomine ab Eustatio in Nauium catalogo, sed non explicatur. Contentus enim est addere, in Mysia rarissimos esse asinos, quibus rectum sit dorsum circa lumbos aut illa, ita enim ὀσφὺς vocatur tertia & inferior dorsalis spinæ pars, ad clunes descendens. Videtur quadrare in molles & effœminatos, quos elumbes vocamus: Græci κατεαγότας, hoc est fractos: de quo alibi diximus. Porro in Eustathio Romæ excuso pro κατηγὼς, legendum est ex manuscripto exemplari quod Bononiæ videre contigit, κατηγώς.

Vuida vita.

Ὑγρὸς βίος, id est, Vuida vita: prouerbialiter apud Græcos fluxum atque delicatum viuendi genus, popinonibus vsitatum: (quanquam & ad lasciuiam extendatur à nonnullis) occasione sumpta à pinguedinis argumento, quæ in humiditate consistit maxime quippe carnium molem humectiorem molliorемque obtinentibus obesulis. Alexis comicus:

Πεῖραν ἐπεθύμουν θατέρου βίου λαβεῖν,
Ὃν πάντες εἰώθασιν ὀνομάζειν ὑγρόν.

Id est:

Optabam ego gustum capere vitæ illius,
Quam vulgus vuidam omne passim nominat.

Crobylus comicus apud Athenæum:

Ἡ τοῦ βίου τοῦ σοῦ πέπληχέ μ' ὑγρότης·
Τὴν ἀσωτίαν γὰρ ὑγρότητα νῦν προσαγορεύουσί τινες.

Vitæ tuæ vuiditas nimis me perculit:
Helluationem namque vuiditatem nunc appellitant nonnulli.

Philon Iudæus lib. De vita contemplatiua: ὑγρὸς γὰρ καὶ ἄσωτος βίος ἅπασιν ἐπίβουλος. id est: Vuidus & effusus victus omnibus ex æquo mortalibus est inimicus. Plutar. in Lucullo & Cimone parem fuisse ὑγρότητα καὶ δαψίλειαν ait, hoc est, æquale popinandi studium. ὑγρὸν καὶ τρυφερὸν alicubi in epigrammate legitur, pro vuido ac delicato. Clemens in Pædagogo: τοιαύτη ἐσθὴς τῷ σώματι περισυμπίπτει ὑγρότερον. id est: Eiusmodi amictus corporis filum repræsentat delicatius. Hesychius ὑγρὸν exponit τὸν εὐκαταφερῆ πρὸς ἡδονάς, voluptatibus deditum.

Asiatici mores.

Asiatici mores in prouerbium abiere, pro mollibus & inconstantibus & luxu corruptis. Ammianus Marcellinus libro 16. Iulianum aliquoties corrigebat, Asiaticis coalitum moribus, ideoque leuem. Asia inquit Plinius libr. 33. deuicta primum luxuriam misit in Italiam: eadem domata multo etiam grauius afflixit mores. Attestatur & Liuius lib. 9. quartæ decadis: Asia, inquiens, amœnitate, copia rerum omnium, mollitia, & regiis opibus ditiores quam fortiores exercitus faciebat. Asiaticum etiam dicendi genus vocant tumidum & inane. Vnde Quintilianus libro 12. cap. 10. Asiana gens tumidior & iactantior, vaniore etiam dicendi gloria inflata est. Ibidem ait, discrimen illud fuisse inter Asianos & Atticos, quod illi inflati & inanes haberentur, hi pressi & integri. Idem testatur Ciceronem ipsum vt tumidiorem & Asianum ac redundantem sui temporis homines incessuisse.

Sybaris.

Sybaridis vocabulum passim video vsurpari à Philostrato specie prouerbiali, pro luxu & deliciarum affluentia: a Sybaritis, ventri atque obdomini deditissimis: cuius rei fidem facit Athenæus. Constat enim Sybarim copiosissimam fuisse, & opibus earumque asseclis delicijs affluentissimam vrbem, quæ triginta aliquando armatorum myriadas in bellum aduersus Crotoniatas miserit. extremi illorum luxus testimonium præbuerunt & equi, quos concinnis motibus tripudiisque cieri ad tympani & tibiæ pulsum docuerant: quæ res ipsis exitio fuit. Accedit eodem, quod vetuerint fabrilia opificia omnia quotquot strepitum edunt, intra vrbis mœnia exerceri, quo liberius indulgerent somno: qua de causa etiam gallinacei vrbe exulabant. Quid quod primi matularum vsum in conuiuiis excogitarunt, ne sæpius exurgendum foret præterea peiues, in quibus calda se abluerent. Denique quum cæteri homines negociandi causa, aut discendorum morum, visendiue regiones gratia peregrinari soleant, illos gloriatos fuisse legimus, se in duorum fluminum Sybaridis & Crathidis pontibus consenescere, captando videlicet molle ocium. Nunc vsum ostendamus. Philostratus de vita Apollonii libr. 4. μεταβαλόντα τε τὴν χλανίδα καὶ τῶν Λυδίων καὶ τῆς ἄλλης συβάριδος, εἰς ἔρωτα ἦλθεν αὐχμοῦ τε καὶ τρίβωνος, id est: Adolescens mutata toga & Lydiis deliciis reiectis, ac reliqua Sybaride valere iussa, squallorem & penulam adamare cœpit, & iterum: ἀλλ' ἁβρότερον αὐτῶν εἶχον καὶ συβάριδος μεστοὶ ἦσαν. i. Delicatius illa amplexabantur, prorsusq: Sybaride erant referti. Rursus lib. 6. τί δ' αὐτοὺς ἔχει φιλοτιμουμένους, ἐπ' ἀνθρώπου σύβαριν ἡγουμένου πάντα. i. Quid ambitiose æmulantur hominem, qui Sybaride, h. e. luxu cuncta metitur. Idem li. 8. καί μοι καὶ ὑπὲρ τῶν ἐμαυτοῦ σιτίων ὡς λεπτὰ καὶ ἡδίω τῆς ἑτέρων συβάριδός ἐν ἀρχῇ εἴρηται. i. Dictũ à me fuit initio de cibariis meis,

quod frugalia sint, gratioraque aliorum Sybaride. Quo in loco Sybarin appellat opiparos missus. Appianus in Parthico: Æsopum, inquit, non abs re vt sapientiam suspicere potuerunt Seleucienses, quum viderent Surenam Milesiacarum spurcitiam manticam anterius gestantem, pone trahentem Parthicam Sybarin. Græce est: τὴν τῶν μιλησιακῶν ἀκολασημάτων πήραν ἐξηρτημένον πρόσωθεν, ὄπιθεν δὲ παρθικὴν σύβαριν ἐφελκόμενον. Vbi Parthicum luxum innuit. Epicharmus συβαριτικοῖς ἀποφθέγμασι, id est, Sybaritica eloquia dixit, pro mollibus & deliciarum plenis. Gregorius presbyter, τὰς δὲ συβαριτικὰς ἑλλήνων αἰσχρολογίας, id est: Sybaritica Græcorum turpiloquia. Eunapius de Zenonis Imperatoris filio, οἱ δὲ βασιλικοὶ ἐν ἐξουσίᾳ γενόμενοι τοῦ ἄλλως τὰ δημόσια καταναλίσκειν, συβαριτικῶς τὸν νεὸν κραιπάλαις συνῆργουν. id est, Aulici quibus publicas pecunias prodigere lusus erat, adolescentem eo impulerunt, vt Sybaritarum more crapulæ assidue operam daret.

Canopismus.

Κανωβισμὸς, id est, Canobismus prouerbialiter accipitur pro petulantia & immodica lasciuia apud Eustath. à deliciis ganeatis Canopi Ægypti oppidi, quod abundare hospitiis ad omne luxus vitæque dissolutæ genus appositis scribit Strabo libro 17. tibiis tripudiisque perstrepente totos dies noctesque vrbe: quod ipsum confirmat Ammianus lib. 22. Hactenus (de Canopo loquitur) impendio locus & diuersoriis lætis extructus, auris & salutari temperamento perflatilis. Prouerbialem vsum ostendit Eustath. in Dionysium Afrum commentariis, ἐμφαίνει δὲ ἐκεῖνος, καὶ τρυφῶν τοὺς κανωβίτας, ἐν οἷς λέγει τὸν κανωβισμὸν καὶ τὴν ἐκεῖ λαμυρίαν. id est, Ostendit ille & luxui indulgere Canobitas, vbi Canopismum describit, & qui illic sit deliciarum splendorem. Hoc sensu accepisse videntur, qui Varronis versum citant:

Nobis Saperdæ videmur, cum simus Canopici.

quem tamen versum aliter legi debere, docuimus alibi. Huc spectat illud Iuuenalis:

——Sed luxuria, quantum ipse notaui,
Barbara famoso non cedit ripa Canopo.

Latinus Pacatus in Panegyrico: Illos tepens Pharus & mollis Canopus emiserat.

Alexandrinæ deliciæ.

Consimili sensu Alexandrinas delicias dixit Fabius Quintilianus institutionum oratoriarum 1 libr. vbi parentum erga liberos suos indulgentiam seuere proscindēs: Verba, inquit, ne Alexandrinis quidem permittenda deliciis, risu & osculo excipimus: extremam intemperantiam turpemque luxum designans. Luxus autem & intemperantiæ genitrix est opulentia. Nemini vero dubium est, Alexandriam copiosissimum & opibus mercibusque omnigenis affluentissimum fuisse emporium, in hunc vsque diem.

Medica mensa.

Μηδικὴ τράπεζα, id est, Mensa medica, pro exquisite sumptuosa & ingentis apparatus mensa prouerbialiter accipitur à Synesio lib. De insomniis: à Medorum deliciis, qui Persidi contermini in eorum mores defluxere, siquidem apparatus Persicos, pro opiparis dixit Horatius: & scribit Herodotus, Persas natali suo quenque die opiparam apponere cœnam & prolixam, diuersis ferculorum missibus, idque tam à pauperibus quam à diuitibus factitari: alioqui Persarum regi mille victimas quotidie iugulari, præter immensam volucrum vim, ex Heraclide Cumano refert Athenæus. Synesii verba sunt, παρατίθεται τράπεζαν, εἰ μὲν βούλοιτο σικελικὴν, εἰ δὲ βούλοιτο, μηδικήν. id est, Mensam apponit, si velit, Siculam, aut si malit, Medicam. Vsurpat & Dion. Chrysostomus in oratione 33. ἅμα σκῆπτρα καὶ ἁλουργίδες καὶ μηδικὴ τράπεζα καὶ τὸ γένος αὐτῶν ἐξέλιπεν. id est, Defecerunt pariter sceptra, paludamenta, mensa Medica ipsorumque prosapia. Thucydides libr. 1. de Pausania elatius se gerente: τράπεζάν τε μηδικὴν παρετίθετο, id est, Mensam apponebat Medicam. quanquam scholiastes Græcus περσικὴν legisse videtur: sed exponit recte τρυφηλὴν. id est, opiparam deliciisque affluentem. Diuerso plane sensu, μηδικὴν τράπεζαν, id est, Medicam mensam extulit Athenagoras lib. De mortuorum resurrectione pro immitibus cruentisq; epulis: respiciens, vt opinor ad crudele Astyagis Medorum regis factum, qui Harpalo amico consiliorum omnium participi epulandum filium apposuisse legitur apud Iustinum Trogi Pompeij epitomiasten.

Hercules in Lydia.

Hercules in Lydia, prouerbialiter dicitur qui cultu corporis effœminatior incedit, indecoro sibi habitu vtens, vt miles in toga talari conspicuus. Multorum scriptis celebratur Hercules, muliebribus indutus apud Omphalen Lydiæ reginam, Aristides in oratione aduersus eliminatores: ἡρακλῆς ἐν λυδοῖς ὠρχήσατο. id est, Hercules inter Lydos saltauit. Tertullianus libro De pallio: Qualis ille Hercules in serico Omphales fuerit, iam Omphale in Herculis scorto designata descripsit. vbi pro serico, Beatus Rhenan. Theristro legit. innuit autem, non minus pudendum fuisse Herculi muliebrem cultum assumere, quam Omphale leonina pelle cingi.

Chiorum more vellere.

Χιαστὶ τίλλειν, id est, Chiorum more pilos vellere. Parœmiæ vice recitat Eustath. in Odyss. 3. tanquam Chii fuerint consueti vulsis esse corporib. vnde & χῖος λόφος, id est, Chius vertex dicitur, cui media pars capitis pilis nudata sit per volsellas. Puto vel in seruiles homines dicterium fuisse: quippe quum Chii primi legantur vsi fuisse emptitiis seruis, quibus radebantur vellebanturque crines: vel potius in molles & effœminatos, qui volsellis & psilotris, aliove quouis modo glabra reddunt corpora. quod confirmat Hesichius annotans dici ἐπὶ τῶν καταγέλτων καὶ παρατιλλομένων: id est, de vulsis fractisque mollitie. Chios vero fuisse molles & lasciuos, ostendit adagium, Chius risus, de dissolutioris licentiæ ac molliore lusu dictum. Quadrabit in hominem compturæ plus æquo studiosum, qui depilari radiue se permittit identidem quo niteat cutis. Nec abludit hinc Martialis iocus:

——Mens est Pannice vulsa tibi.

Quo dicterio notat supinam hominis mollitiem. Cratinus in fabula Horis inscripta traducit etiam τὸ λυδιστὶ τίλλειν, id est, Lydorum more vellere, mollitiei argumento. siquidem Lydos delicatos fuisse constat: vnde voluptarium & mollem λυδοπαθῆ dixit Anacreon. Illius autem versus sic se habent:

——Μετὰ τῶν παρατιλτριῶν
Ἔχων χορὸν λυδιστὶ τιλλουσῶν μέλη πονηρὰ,

Id est:

Cœtus agens cum pilatricibus simul,
Quæ obscœna Lydo more vellerent loca.

Sepsasia dignus.

De homine delicato & opiparo efferri poterit prouerbialiter Seplasia dignus & Capua. Cic. in L. Pisonem: Fuit incessus saltem Seplasia dignus, & Capua, vt primum & iterum: Seplasia mehercule, vt dici audiebam, te vt primum aspexit, Campanum consulem repudiauit. Seplasia male in Germanico exemplari legitur. Fuit autem Seplasia, platea Capuæ in qua vnguentarii negociari erant soliti: vt annotauit Asconius Pedianus. Cicero in oratione pro P. Sestio, de Pisone homine horrido & Africano loquens: Capillo ita horrido vt Capua, in qua ipse tum imaginis formandæ causa duumuiratum gerebat, Seplasiam sublaturus videretur. Quod ipsum prouerbiale esse potest de tetrico homine, & voluptatum contemptore vt dicamus, illum ipsa sua fronte Seplasiam tollere, aut edicto proscribere. Plinius vero Seplasiam pro officina pharmacopœorum, libro 34. cap. ... loquens de medicis: Nunc quoties incidere in libellos, componere volentes ex his aliqua, hoc est, impendio miserorum experiri commentaria, ea omnia quidem fraudibus corrumpenti, factaque iam pridem emplastra & collyria mercantur, tabesque mercium ... Seplasiæ sic exteritur.

Iunonis puer.

Author epistolæ falso M. Tullio adscriptæ ad Cn. Octauium, prouerbiali tropo Iunonium puerum dixit delicatum, & delicate nutritum. Sic enim ait: Cum te Iunonium puerum & matris partum aureum esse dixi. Iuno à poetis superba, & delicatæ ... perosæ studiosa fere inducitur: quo spectat χρυσοπέδιλος epithetum, velut aureis soccis in incessu vtentis. Neque temere est quod pauonem, animal si quod aliud superbum, Iunonis tutelæ dicatum ... mus: vnde Iunonia volucris Ouidio vocatur. Eodem spectat paroemia quæ est apud Athenæum, ἡραῖον βαδίζει, id est, Iunonium incedit: de gressu superbo.

Anima sui pro sale data.

Inter prouerbia recensetur Varronianum illud, Animam suibus datam esse pro sale. certe non sine venere dicetur, de ventribus Catianæ scholæ deditis, qui noctes diesque curandæ cuti incumbunt, corpusque porcorum more saginant: de his enim dicemus, Animam illis pro sale datam esse. Varro lib. ij. De re rustica, cap iiij. Suillum pecus donatum ab natura dicunt ad epulandum: itaque iis animam datam pro sale, qui seruaret carnem. ... libro octauo, cap lj. Animalium hoc maxime brutum, animamque ei pro sale datam non illepide existimabatur. Cic. lib. v. De finibus bonorum: Etenim omnium rerum, quas & creat natura & tuetur quæ aut sine animo sint, aut multo secus, eorū summum ... num in corpore est, vt non inscite illud dictum videatur in sue, animum illi pecudi datum pro sale, ne putresceret. Apparet autem dictum istud à Cleanthe manasse. Sic namque scribit in Stromatum 7. Clemens Alexand. διὸ καὶ κλεάνθης φησὶν αὐτοὺς ἀντὶ ἁλῶν ἔχειν τὴν ψυχὴν, ἵνα μὴ σαπῇ τὰ κρέα. id est, Quapropter Cleāthes dicit sues pro sale habere animam, ne computrescant carnes. Salis ... carnibus, vt eas à putredine seruet immunes: at porco animali vo... raci & ingluuioso, animam vice salis adiecisse natura videtur.

BRASSIC. *Animus apud cauponem.*

Athenæus lib. 10. Deipnosoph. ex Platonis Phaone citat, ... καπήλῳ νοῦς, Animus apud cauponem. Non dissimili forma loquendi dixit Terent. Animus est in patinis: de potoribus qui ... li rei nati sunt, quam vino ac frugibus perdendis: quos Basilius Magnus in Commentariolo ad Nepotes, nihil nisi, vt ipse ait, ... γεῖρους ἐπινοοῦντες, id est, Coquos mente agitantes, grauissime arguit.

Nil nisi potantes.

Athenæus lib. 7. Deipnosoph. Archestrati nobiliss. versus in potores citat:

Οἱ πίνουσι μόνον, βατράχων τρόπον οὐδὲν ἔδοντες.

Id est,

Qui ranarum more tantum bibunt, nihil autem comedunt.

Apud eundem Athenæum libr. 10. ex sententia Demetrii, qui cognomento Chalcus dictus, συμποσίου ναῦται dicuntur, hoc est, Nautæ symposii qui poculorum propinatione; nunc ad illum, nunc ad alium deuehuntur: de iis in Plauti Mercatore, quidam dixit: Hortatur coquos tanquam remiges in mari.

Quatuor habens capita.

Athenæus lib. 10. Dipnosoph. scribit Menandrum de Byzantij vinosis atque temulentis mercatoribus dixisse, τέτταρας κεφαλὰς ἔχων, id est, Quatuor habens capita. Siquidem ebriis omnia geminata videntur. Cuius rei rationem reddit Alexander Aphrodisiensis lib. 1. Problem. 121. & Lactan. de Opificio Dei cap. 9. Adagium ad eos pertinet, qui cum se largius inuitarint, sese putant nonnunquam pro vno multa capita gestare.

Volsellis pugnare, non gladiis.

Varro libr. 5. De lingua Latina prouerbiali verbo vtitur, Volsellis pugnant, non gladiis, quo commode possumus vti vel aduersus eos qui parum viri sunt, nempe qui Volsellis ita sint vulsi, iuxta sententiam Ciceronis, vt nec vnicum pilum boni viri habeant: vel in eos, qui prorsus infirmis argumentis vtantur. Cæterum de vulsis corporibus, in Demonacte Luciani abunde diximus. Vide alibi, Iunii adag. Centur. 3. Relatum & ab Vlpio.

Qualem demens illi chlamydem disperdit?

Tertullianus in libro De pallio citat ex Menandro comico, mimum nisi prouerbiale: Qualem demens ille chlamydem disperdit? Quod in eos commode dicetur: qui rem suam viui videntesque deloquunt, imo qui sua sponte sese in maxima magna mala coniiciunt: cuiusmodi plures reperias, qui cum neque per se, nec ex aliis sapiant, non iam chlamydem tantum, sed & sese ipsos miserandum in modum perdunt.

Alexandrinæ deliciæ.

Quintilianus in 1. Verba ne Alexandrinis quidē deliciis permittenda, risu & osculo excipimus. Alexandrinas delicias, luxum effeminatiss. & mollissimum appellauit. Alexandrini siquidem apud omnes scriptores hoc nomine male audiunt, quod propter amœnitatem vrbis cœlique clementiam immodice delicati fuerint. Ammianus Marcellinus libr. 22. Alexandria vertex omnium ciuitatum. inibi sunt auræ salubriter spirantes, aer tanquillus & clemens, atque vt periculum docuit per varias collectum ætates, nullo pene die incolentes hanc ciuitatem Solem serenum non vident. [illegible] Quam ex admirabili euentu condita sit Alexandria, docet Stephanus: quæ per excellentiam etiam πόλις dicta fuit, vt Athenæ ἄστυ, Roma vrbs.

IOAN. VLP.

Ad Sirenum scopulos consenescere.

Pro, in re aliqua ad senium vsque demorari, aut miram quandam in ea percipere voluptatem, non secus ac si Sirenes ipsas canentes audiamus. Aul. Gellius. & Iunii adag. 5. Cent. 4. Apud Sirenas aut Lotophagos hærere.

Ecubitis cœnare.

Ἐπὶ ἀγκῶνος δειπνεῖν, Dicitur in delicatos & aulicos, qui quiduis sibi permissum putant & decens.

Da mihi hodiernum, tu sume crastinum.

Hoc est: Fruar ego hac vita, tu futura. Dictum, quod in ore habere solebant homines voluptatibus addicti, Chrysostom.

COGNATI.

Dissoluti, discincti.

Vulgo dicuntur incompositi, & animo dissipato ac vago, quippe quibus nihil pensi, sed molles & ignaui sunt. Prouerb. Mollis & dissolutus. Ecclesiast. 2. Væ dissolutis corde. Cic. 1. Offic. in eos qui nec famam curant, neque quicquam eos pudet: Negligere, inquit, quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis est, sed etiam omnino dissoluti. Gregor. Theol. lib. 2. Sentent.

Βιάζευ σὺ τοὺς ἀτάκτους, μὴ λύειν
Τάξιν πρέπουσαν καὶ νόμοις
Ἡρμοσμένην...

Id est:

Tu dissolutos coge, vt ordinem quoque
Teneant decorum, & comprobatum
Legibus.—

Idem lib. 1. Quintilian de institutione puerorum: Discunt (inquit) hæc miseri, antequam sciant vitia esse: inde soluti ac fluentes. id est, delicijs fracti, & incoerciti. Contra, is animo compositus & præstans dicitur, cui certa quadam ratione honestum vitæ institutum constat, vnde nunquam deturbatur. Seruius exponens libr. 8. illud Virgilii carmen:

Discinctos Mulciber Afros:

Vel habitum (inquit) eorum ostendit, qui vsque in talos fluebat. Quod Plautus ridet in Penulo, dicens: Quæ est illa auis? cum Afrum vidisset, vestem dimissam trahentem, Aut discinctos dixit inhabiles militiæ. Persius Satyra 3.

Non pudet ad morem discincti viuere Naccæ?

Omnes enim qui militant, & alte cincti sunt, hoc est, strenui, fortes, viriles, minime molles, aut certe inefficaces: vt contra præcinctos, accinctos, succinctos, strenuos alicuius industriæ & virtutis dicimus. Horatius: Altius ac nos præcincti sunt. Vnde & Græce εὔζωνος appellatur, non qui bonam zonam habet, sed qui est strenuus. Hæc Seruius. Id genus hominum etiam ζωστῆρας Græci appellant. Hinc manasse Syllæ dictum constat optimates sæpe admonentis, vt male præcinctum puerum cauerent. De soluto autem & discincto Mœcenatis ingenio, legito multa apud Senecam, Epistolarum libr. 14. epist, 93. diserte Mecœnas ait:

Nec temulum curo, sepelit natura relictos.

Alte cinctum putes dixisse. Habuit enim ingenium & grande & virile, nisi illud ipse discinxisset. Idem libro 20. in epist. cuius initium est: Quare quibusdam temporibus prouenerit corrupti generis oratio. Discinctum fuisse Mecœnatem, & Virgilius in elegia in eius obitum, ac alii testantur.

Κόρσης.

Qui Athenis primum radi se passus est, κόρσης conuicii nomine dictus fuit, teste Chrysippo περὶ τοῦ κείρεσθαι. At enimuero quod mollitiei euidentius indicium, quam in speciem muliebrem transformari, leuique mento, fœminarum in morem, conspici, pudenda nimirum mehercule metamorphosi, qualisque Tiresiam quempiam deceat, aut Heliogabalum, qui Herodiano teste vultum elegantius componebat, quam fœmina. Maiores nostri insigne piaculum reputabant, & monstri cuiuspiam modo procurandum, solo habitu mentiri mulierem: quanto magis, leuore & glabritie faciei fœminam exprimere.

Sardanapalus.

Quoties effœminatum & molestissimum hominem, adeoque stupris & segnitie perditissimum significare volumus, Sardanapalum dicimus. Hunc n. virum muliere corruptiorē, Iustinus historicus appellat, & absolutæ infamiæ atque turpissimi exempli, cum apud Homerum, tum alios autores est. Vide Prouerb. Chiliad. Sardanapalus.

Straton Pathicus.

Straton Pathicus prouerbio Græco locum dedit. Nam eius nomen de homine delicato semper raso efferunt, qui iuuentam vt mētiretur, ridicule, imo flagitiose radi quotidie se passus est. Traducitur ab Aristophane his verbis:

Εὐνοῦχος ἡμῖν ἦλθες ἐξυρημένος.

hoc est:

Eunuchus huc ades rasus nouacula.

Θιασώτης κότυος.

Apud Synesium molles & effeminati homines, parumque viri, sodales aut asseclæ Cotyos, prouerbiali specie dicuntur in quadam epistola, cuius initium est tale, ὥσπερ ἄλλοτε πολλάκις ἐπὶ τῶν καιρῶν, &c. Quemadmodum sæpe alias oblata occasione prodesse tibi studui, &c. sic inquit, ἀλλὰ κἂν τετράγωνος εἶναι δοκῇ, θαρρῶν ἀπόφαινε τὸν ἄνδρα ἡμίγυνον, αὐτόχρημα θιασώτην τῆς κότυος, hoc est, At tu hominem tametsi integerrimus videatur, audacter pronuncia semiuirum esse, & re ipsa Cotyos sodalem. Alibi in epistola ad fratrem, flagitiosæ vitæ hominem designans, ait illum κότυϊ τῇ νεωκορεῖν, hoc est, Cotyttus editimum esse. Clarissime vero ostendit hoc in caluitii encomio, vbi postquam dixit Clisthenes, Timarchos, aliosque omnes, qui lucro formam prostituunt, molles præterea & effœminatos vniuersos esse τριχοπλάστας, hoc est, calamistraturæ studiosos subinfert: Nunc, inquit, quod quis sit θιασώτης τῆς κότυος, id est, Cotyos sodalis: nullum aliud huiusce rei indicium fuerit, quam si cincinnos componat sæpius, & vnguento delibutos præferat, hunc in promptu est dici, & Cotyos deæ Chiorum, & Ithyphallis, hoc est, Priapi sacris operatum esse, quo loco sodalem Cotyos nuncupat eum, qui sit profligatæ pudicitiæ.

Fœmina.

Flagitiosæ mollitiei viri, etiam vulgari conuicio fœminæ audiunt apud Gallos. Hinc metaphoricos dicitur oratio a Quintiliano in j. effœminata: Sit, inquit, in primis lectio virilis, & cum suauitate quadam grauis: & non quidem prosæ similis, quia carmen est, & se poetæ canere testatur: non tamen in canticum dissoluta, nec psalmate (vt nunc à plerisque fit) effœminata. Notat enim sui temporis poetas, qui plasmate & potione ex dulcioribus quibusdam rebus composita, formabant & fingebant vocem, eamq; molliorem & suauiorē reddebant. Tales Persius vocat fractos, i. euiratos effœminatosque voce muliebri. Sic Homerus Iliad. β. Græcos per contemptum Achæas, non Achæos dixit:

Ὦ πέπονες κάκ' ἐλέγχε' Ἀχαιΐδες οὐκέτ' Ἀχαιοί.

Quem locum imitatus Virgil. ix. Æneid.

O veræ Phrygiæ (ait) neque enim Phryges.—

Ita Persius Troiades vocat Romanos nobiles, qui se Troiugenas esse gloriantur. Hoc enim nomine Romanorum principum mollities metaphoricos significatur: quippe qui molles essent, & effœminati, vt Troiades. Sic iterum Homerus:

Ὦ μοι ἀπειλητῆρες Ἀχαιΐδες, οὐκέτ' Ἀχαιοί.

Genere enim muliebri appellauit illos Græcas, quasi fœminas potius quam viros. Ignominioso hoc etiam nomine Itali suos no-

biles nimis effœminatos insectantur & proscindunt, quum eos, Gallina bagmata, vocant.

Copa.

Coparum autem nomine vagas mulieres olim capiebant. A saltatrice Copa, Mecœnatis libera, quæ ob molliciem male audiebat. De ea Virgilii epigram. extat.

Πομπικός.

Attici Heraclidem ποντικὸν, immutato leuiter nomine πομπικὸν soliti sunt vocare, quod delicata veste vteretur, & in cultu corporis magnum studium poneret, necnon in incessu speciem quandam retineret, ac sedato gressu vteretur. Galli huiuscemodi homines Pompeius vocant. Quæ enim in pompa ferebantur, splendoris ac magnificentiæ plena erant. Plochirus in Dramate: ὑπὸ περιπομπῆς ἀρχικῶς ἐσταλμένος. id est, Pompatice & regali superbia elatus.

Μολυβδίνη μάχαιρα.

Græci μολυβδίνην μάχαιραν dicere soliti sunt iudicium, siue aliquid aliud infirmum. Diogenes apud Laertium insimulauit hac quoque voce formosum adolescentem, decorumque qui deformia indecoraque loqueretur: volens significare, orationem ipsius non respődere corporis speciei, Non te pudet ex eburnea vagina, plumbeum gladium educere? Verba Græca huius sententiæ hæc sunt, οὐκ αἰσχύνῃ ἐξ ἐλεφαντίνου κολεοῦ μολυβδίνην ἕλκων μάχαιραν.

Volsellis non gladiis pugnare.

Prouerbium est in parum viros, à Varrone libro 5. De lingua Latina repetitum, Volsellas autem μαδιστήρια appellant nonnulli. Ægineta, τριχολαβίδας καὶ τριχολάβια, instrumenta ad prehendendos ducendosque pilos comparata. Supra etiam Iunii, Volsellis pugnant, non gladiis.)

Binis tonderi forficibus.

Iulius Pollux prouerbiali schemate vsus est, διπλῇ μαχαίρᾳ κείρεσθαι, hoc est, Binis tonderi forficibus. Quod in eos qui plus nimio componendo corporis decori impendunt studii, torqueri potest. (Idem habet Iunius alibi Cent. 4. prou. 97.)

Μυροβρέχει.

Μυροβρέχεις vocant Græci, qui delibutos vnguentis capillos habent, sed vbique molliciei & luxus argumento. Cic. pro Sexto Roscio, capillum compositum ac delibutum, fastus ac mollitiei symbolum notat.

Crispiores apio.

Apud epigrammatarios extat prouerbiali schemate dictum illud, οὐλότερον σελίνων, Apio magis crispum. Quo spectat illud apud Aristotelem in Rhetorices tertio, σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖς, Apium crispa habet crura. Et Lucianus in Amoribus, πολὺ τῶν ἐν λειμῶνι οὐλότεροι σελίνων, Multo crispiores pratensi apio.

Milesia stragula.

Milesia regio optimas habere lanas dicitur: vnde & in prouerbium abierunt, Milesia stragula, pro delicatissimis. Theocritus in Syracusis etiam tapetas molliores somno vocans, subdit:

Φαίη κα Μίλητος, ἢ ὁ τὴν Σαμίαν καταβόσκων.

Sic Miletus dixerit, quique incolunt Samum.

Milesiorum enim luxus in hominum sermonem abiit, adeo vt quicquid molle, parumque virile velint intelligi, Milesium appellent. Aristoph. in Ranis, notat μιλήσια στρώματα.

Fabula Milesia.

Fabulæ Milesiæ prouerbio dicuntur sermones nec veri, nec verisimiles, nec in aliquem vitæ vsum parati & congruentes: sed tantum ad voluptatem & extrahendum tempus, vel in conuiuiis, vel in cœtibus virorum ac fœminarum: qualia sunt etiam amatoria omnia. Ideoque Lucianus sermones amatorios vocat Milesios, & Capella quasdam poetarum fabulas. Scripsit nominatim de Milesiis Aristides libros aliquot μιλησιακῶν, & Apuleius asinum, ex Luciani asino desumptum & concinnatum. Eiusmodi narrant vetulæ pueris ad focum ne plorent, aut molesti sint. Milesiæ à Mileto Ioniæ, quæ de luxu & deliciis male audiuit, dicuntur.

Mores Massilienses.

Plautus in Casina: Vbi tu es, qui colere mores Massilienses postulas? hoc est, molles. Aiunt enim ipsos Massilienses delicato muliebrique cultu vsos, ac molles & effœminatos extitisse. De quibus Athenæus. (In superioribus, mores Massilienses pro optimis vsurpari monuit Gilbertus ipsemet & Erasm. Chil. 2. Centur. 3 prouer. 98. Nauiges in Massiliam. Supra enim Cognatus Cent. 2. prouer. 11. idem explicare inceperat, sed contrario sensu: & quamobrem ex vno adagio duo fecerit, clam me est. Erasm. abunde tibi satisfecerit, qui annotauit duas fuisse Massilias: vnam Lybicam, deliciis infamem: alteram Gallicam disciplinę seueritate nobilem: testib. Cicerone & Valer. Maximo.)

Indulgere genio.

Persio est obsequi animo, & relaxare curas, voluptati op[...] dare. Iuuenal. satyr. 4.

—Genialis agatur
Iste dies.—

id est, voluptuosus, & conuiuali lætitia plenus.

Virgilius primo Georgicorum:

Inuitat genialis hyems, curasque resoluit.

Vbi Seruius: Quoties voluptati operam damus, indulgere [...] dicimur. Sic Geniales homines dicuntur, qui ad inuitandum [...] gius apparandum cibum promptiores sunt. Per contrarium [...] Terentius in Phormio. Suum defraudãs genium, dixit: & S[...] genio viuere, à Persio: pro, naturam suam duriter viuendo [...] dare: &, Cum genio belligerare, Dinarchus in Plauti Tru[...]

Sed isti qui geniis suis belligerant parcipromi.

Dicuntur etiam prouerbialiter cum genio suo pugnare, [...] naturæ atque ingenio afferunt, ab eo operas exigentes, q[...] gnopere grauatur: vt si ex homine literarum studiosissimo, [...] facere velis. Budæus libro 1. De contem. rerum fortuit. E[...] rursus cum genio meo belligerare insistam, atque oblucta[...] neruæ? Vide post, Defraudare genium. (Erasm. in Chiliad[...] omnino habet, vt supecuacaneum fuerit hæc à Cognato [...] non tam diligenter Chiliadas euoluit) nulla ratione repet[...]

Viuamus.

Hac dictione vtimur, quoties aliquem ad fruendas nobis[...] luptates cohortamur: eaque poetis est perfamiliaris, & [...] cula vsitatissima, pro, genialiter viuamus. Et vitam eam [...] vocant poetæ, quæ voluptuaria est. Catullus ad Lesbiam:

Viuamus mea Lesbia, atque amemus,
Rumoresque senum seueriorum
Omnes vnius æstimemus assis.

Martialis:

Viuamus, mortem fallere nemo potest,

Virgilius:

Pone metum & talos pereat qui crispina curat.
Mors aurem vellens, viuite (ait) venio.

Lucillus:

Viuite lurcones, comedones, viuite ventres.

Et hoc quoque in Monachos Papales dici hodie solet, [...] & bene curata cute (vt reliqua taceam) sic vulgo ridentur. περὶ φιλονεικίας:

Properate viuere puer, quas sinit ætatula
Ludere, esse, amare, & Veneris tenere bigas.

Plautus:

Agite, viuite, bibite festiue fores,
Potate, site mihi volentes propitiæ.

Catullus in nuptias Iuliæ & Manlii:

Pelle humum pedibus. --id est, salta.

Horatius:

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus.--

Obsonare pollucibiliter.

Plautus pollucibiliter in Mostellaria, & pluribus aliis in [...] pro opipare vsus est. Nam de esculentis & potulentis, Her[...] cimam dabant, idque polluceri: & consecratum quod fuera[...] ctum dicebatur.

Grumio Traiano conseruo: Nunc dum tibi lubet,
Licetque, pota, perde rem,
Corrumpe herilem filium, adolescentem optimum,
Dies noctesque bibite, pergræcamini,
Amicas emite, liberate, pascite
Parasitos, obsonate pollucibiliter, &c.

Grauistellus.

Plautus licentia vsitata sibi in fingendis nominib. in Ep[...] lusit ad pondus telluris, quod dicitur ab Homero Iliad. [...] υ. ἄχθος ἀρούρης, atque ita iocatus est in obesum: Sed qui[...] muliercula, & illic grauistellus qui venit? Sext. Pompeius [...] cum in Grauistello adducere videtur.

Gula plures quam gladius perimit.

Perdimus & quasi occidimus corpora nostra, si excessi[...] nis nocturnisque comessationibus, aut ingurgitationibus, [...] iam immodicis vigiliis faciamus quod vitium proh dolor [...] nes grauissimo damno hodie afficit, datque locum vete[...] Plures gula quam gladio perire. Hac de causa non frustra C[...] nos ad temperantiam, propter ingentia mala quæ ex intem[...] tia sequuntur, adhortatur: Attendite, inquiens, ne grauentur [...] vestra crapula & ebrietate. Michael Verinus:

Miraris subito Franciscum funere raptum?
Crede mihi, ancipiti plus ferit ense gula.

Idem de eadem:

Quum doleat stomachus, medicum accersire leonem
Paule iubes, febris si tibi causa gula est.

Idem:

Autumno inquiris cur tot moriantur in vno

Causam, quum gula sit pestis, & atra lues?
Ecclesiast. cap. 37. In multis enim escis erit infirmitas. Sal. Prouer. 23. Noli esse in conuiuiis & comessationibus potatorum, quia vacantes potibus consumentur. Aloysius Luisinus libro tertio De compescendis animi affectibus: Contra citandum adagium, quo plures interfici crapula, quam gladio monemur. A Gallis sic exprimitur:

Gourmandise tue plus de gens, que l'espee.

Asoti.

Homines luxu & gula perditos, Græci ἀσώτους appellant, Latini vero nepotes & nequam. Cic. libr. 2. De finib. Nolim mihi fingere asotos, vt soletis, qui in mensam vomant, & qui de conuiuiis auferantur, crudique postridie se rursus ingurgitent, qui solem (vt aiunt) nec occidentem vnquam viderunt, nec orientem, qui consumptis patrimoniis egeant: nemo nostrum istius generis asotos, iniucunde putat viuere. Idem 2. De natura deorum: Posse asotos ex Aristippi, acerbos ex Zenonis schola exire. Gellius ἀσωτίαν luxum & popinationem interpretatur. Hinc ἀσώτως. Martialis lib. 4. ἔχεις ἀσώτως, id est: Lasciue, incontinenter, prodigaliter viuis.

Persice epulari.

Æmylius Probus in Pausania non sine specie prouerbiali dixit. Epulabatur more Persarum. pro, nimis exquisite ac sumptuose. Non enim, inquit, mores patrios solum, sed etiam cultum vestitumque mutauit. Apparatu regio vtebatur, veste Medica, satellites Medi & Ægyptij sequebantur, epulabatur more Persarum luxuriosius, quam qui aderant, perpeti possent. Erasmus noster in apophthegm. Pausaniæ Cleombroti: Post victoriam à Medis apud Plateas reportatam, præcepit suis, vt apponerent cœnam Persicam, quam sibi barbari prius apparauerant Lucian. in Mercenario doctore: Nam ego, inquit, recusarim cum Persarum rege conuiuere, si nullus ex eo conuictu fructus ad me redeat. Ea cum esset opipara ac sumptuosa: Lurco, inquit, eras ô Persa qui cum tantas haberes delicias, ad nostram veneris Mazam: id erat panis genus contemptum ac vulgare, quo etiam vtuntur hodie nostri Granuallienses, ac vocant Lauasse. De Persarum epulis victuque legatur Xenophon libro octauo Cyripædiæ, & Athenæus lib. 4. cap. 6. Idem tamen Xenophon libro septimo, testatur Persas, cum domi sunt, propter regionis sterilitatem inopiamque, duram laboriosamque vitam agere. Vide Herodot. libro 9. & Plutarchus in apoph. Laconicis. Probus etiam apparatum regium dixit, pro nimis exquisito ac sumptuoso, prouerbiali figura. Vide superius adag 305. Mensæ Siculæ, Asianæ, Persicæ.

Epicureus.

Epicurus summum bonum in voluptate ponebat, non corporis, quemadmodum Aristippus, sed animi, hoc est, in absentia omnium dolorum. Traditur fuisse continentissimæ vitæ. nomen tamen illud voluptatis, in qua summum bonum ponebat, effecit, vt ab eo homines voluptuarii Epicurei dicantur. Lucianus in Alexandro Pseudomanti, id est, de falso vate Alexandro, εἰ ἀνεῖπεν ἔνδοθεν, ἐς κόρακας, οὐκ ἔτι τὸν τοιοῦτον οὔτε στέγῃ τις ἐδέχετο, οὔτε πυρὸς, ἢ ὕδατος ἐκοινώνει, ἀλλ' ἔδει γῆν ἐκ γῆς ἐλαύνεσθαι, ὡς ἀσεβῆ, καὶ ἄθεον, καὶ ἐπικούρειον, ἥπερ ἦν μεγίστη λοιδορία. id est, Si respondisset intus, ad coruos, non iam talem quisquam amplius tecto recipiebat, nec ignem aquamue cum eo communem habebat, sed necesse erat eum subinde vertere solum, tanquam impium, nullam vim cœlestem numenue dicentem existimantem & Epicureum: quod erat maximum conuicium. Idem in Hermotimo, οὐ μόνον οὗτος, ὦ Λυκῖνε, ἀλλὰ καὶ ἤκουον πάντων λεγόντων, ὡς οἱ μὲν ἐπικούρειοι, γλυκύθυμοι καὶ φιλήδονοί εἰσιν. id est. Non solum hoc quidem, ô Luciane, sed omnes quoque cæteros mortales sæpenumero affirmantes audiui, Epicureos quidem esse corruptos delicijs, voluptatumque extreme amantes. Horat. libr. 1. epistolar ad Tibul.

Me pinguem & nitidum bene curata cute vises,
Cum ridere voles Epicuri de grege porcum.

Eadem ratione dixit illud M. Tullius in L. Pisonem: Confer nunc Epicure noster ex hara producte, non ex schola: confer, si audes, sententiam tuam cum mea. Quamuis enim Epicurus videretur interdum in quadam animi voluptate summum bonum constituere, hanc de eo opinionem tamen ipsius refellunt verba, quæ retulit Athenæus libro secundo, & sic interpretatur Cic. 2. De finibus: Non enim intelligo quid sit, aut vbi sit summum bonum præter illud, quod cibo, aut potione, aut aurium delectatione, & obscœna voluptate capiatur. Erasmus noster de verbis coquinariis: Habebit gratiam, inquit, si quis dicat, Epicuri philosophiam demulcere vulgarium animos ῥήμασι μαγειρικοῖς, quod voluptatem asserat summũ bonum esse. Plutarchus libellum scripsit quo ostendit secundum Epicuri doctrinam non licere suauiter viuere. M. Varro in Modio, citante Nonio: Et hoc interest inter Epicurum & Ganeones nostros quibus modulus est vitæ culina.

Abyssus est.

Prouerbii speciem habet, & vulgo vsurpare solemus, abyssum quandam esse, fundumque non habere. Nam abyssus ex eo nomen inuenit, quod fundo careat. Varius est huius adagionis vsus: primum in ventres & glutones, edacesque, tum in bibaces. Quadrat & in præter modum profusos. Competit etiam in eos, qui male ab aliis rapiunt, quæ male item profundant in alios. Vsurpatur quoque in auaros, quorum cupiditatibus nihil est satis, verum, quo magis impleantur opibus, hoc magis inanes esse videntur.

Penelopæ proci.

Quum Aristoteles philosophiam nimio studio complectebatur asserere non dubitabat, eos qui reliquas artes consectarentur, hanc vero negligerent, esse Penelopes procis similes: qui, vt Homer. quũ domina potiri nequiuissent, ad ancillas diuertebant. Hoc tradebat, perinde ac si philosophia sit ars artium, & scientia scientiarum; cæteras vero scientias tanquam viles, sic & earum assectatores, Penelopes procos, id est, inertes, viles dictitabat. Horatius tamen epistol. lib. 1. epist. 1. ad Lollium aliorsum trahit, dicens:

Nos numerus sumus, & fruges consumere nati,
Sponsi Penelopæ, nebulones, Alcinoique,
In cute curanda plus æquo operata iuuentus:
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, &
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam,

Sponsorum autem appellatione, procos significat: quos Homerus Μνηστῆρας nominat. Procorum autem viuendi genus fuisse inertissimum, desidiosissimum, mollissimum, dissolutissimum, atque voluptatibus deditum, & mancipatum, nec rationis lucem penitus capiens, cuiusmodi est vilissimus quisque, quem numerum ex multis vnum appellauit, declarat Homerus multis Odyss. libris, in primis lib. 1. & 2. Athenæus lib. 4. Procorum cœnas & prandia cum Phæacum conuiuijs comparans, tales illorum esse compotationes ait, quales probabile est esse luxuriosorum, vinolentorum, amatorum. Phæacum autem conuiuia esse illa quidem delicata, & voluntaria, veruntamen grauiora & temperatiora: quorum rex apud Homerum Odyss. θ. dicit sibi ac populo suo, conuiuia, citharam, choreas, cultum corporis varium, ac sæpe mutatum, calida balnea, Venerem placere. Fuit etiam Antinous vnus è procis Penelopes, ferox, contumeliosus, & arrogans.

Cedere stomacho.

Hæc phrasis eiusdem notæ est cum iis, quas supra annotauimus, Indulgere genio, &c. pro, concedere, obsequi, non repugnare. Prudentius in Psychomachia.

——Tetro cessisse stomacho.

Idem post eadem pene phrasi similem sententiam effert:

At si mentis apex regnandi iure potitus
Pugnacis stomachi pulsus, fibrasque rebelleis
Frænet, & omne iecur ratione coerceat vna,
Fit stabilis vitæ status, & sententia certa
Haurit corde Deum, domino & subiungitur vni.

Simile illud Clementis lib. 11. Pædag. cap. 1. τὸν νοῦν ἐγκαταρύττειν τῇ κοιλίᾳ. Animum in aluo defodere. Citatur ab Hadriano Iunio, in illo adagio, Asello pisci similis.

Volutares sues.

Dicitur in homines spurcos, & quasi cœno & colluuie demersos: de quibus Varro Prometheo libro primo. In tenebris ac suilla viuunt, nisi non forum, hara, atque homines qui nunc plerique sues sunt existimandi. Idem lib. 6 volutares vlulantes dixit, Volutares sues, qui & colluuiares, quod in colluuie nutrirentur. χαμαιτάδας, ait vocari Appion grammaticus apud Hesychium. Sic 2. Petri 2. Canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota ad volutabrum cœni. hoc est, qui post innocentiam arreptam denuo in veterem vitam est reuolutus. Prouerb. 26. Vt canis reuertitur ad vomitum, sic stultus iterans stultitias suas. Vide infra παχὺς ὗς.

Apolausti.

Apolausti dicti sunt voluptuarii, gaudentesque, etiam ab ipso Capitolino, in eodem Ælio Vero.

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Terentianum prouerbium, quod habetur apud Erasmum. Ad quod addendum hoc Ouidij in Metamorphos.

—— Cereris sine munere.——

& istud Catulli de Berecynthia:

Nimio è labore somnum capiant sine Cerere.

Καινεισαί.

Qui viuabrant capillos, homines molles & effœminatos, vocabant Græci καινεισάς: quod verbum Strabo lib. 14. vsurpat. Tertull. in lib. de pallio, tales vstriculos vocat.

Παχὺς ὗς.

Refert Athenæus lib. 12. contra Dionysium Heracleæ Ponticæ tyrannum, vulgo iactatum: παχὺς γὰρ ὗς ἔκειτ' ἐπὶ στόμα. id est: Obesus etenim sus premebat os viri. Ibidem plura de huius Dionysii edacitate, & immensa corporis mole. Ita enim veteres, vt & nos quoque vulgo facimus, homines pingues & obesos porcos vocabant. Pomponius Vernionibus:

Porcus est, quem amare cœpi, pinguis, non pulcher puer.

Vmbri, Lydi, Sybaritæ & Etrusci, luxus deliciarum ac porci infamia flagrarunt. Propterea Vmbri dicuntur pingues Persio satyra tertia.

In locuplete penu, defensis pinguibus Vmbris.

hoc est, veneri gulæque inseruientibus & obesis. Ouidius 3. Artis:

> Illa velut coniunx Vmbri rubicunda mariti
> Ambulat, ingentes varia fertque gradus.

Eo etiam spectauit Plautus Milite, cum ait:

> Minime sputator, screator sum: itidem minime muccidus,
> Post Ephesi sum natus, non in Apulia, aut Vmbria.

Rusticos & crapulæ deditos innuit Catullus quoque in Scazonte: in Egnatium videtur idem voluisse:

> Aut porcus Vmber aut obesus Etruscus.

Ad hoc etiam facit aliud sequens adagium: Volutares sues. & hæc Gallorum:

> Gras comme vn pourceau vn cochon ou moine.

Hinc Epigramma illud cuiusdam Scoti:

> Diceris Antoni porcos pauisse subulcus,
> Viuus adhuc monachos lumine cassus alis.
> Par stupor ingenij est, ventrisque abdomen vtrisque:
> Sorde pari gaudent, ingluuieque pari.
> Nec minus hoc brutum genus est mutumve suillo,
> Nec minus insipidum, nec minus illepidum
> Cætera conueniunt: sed non leuis error in vno est,
> Debuerat monachis glans cibus esse tuis.

Et hoc alterius quoque Scoti:

> Credibile est Circen mutasse potentibus herbis,
> In monachosque sues, inque sues monacos.

Delicati, & formæ fiducia lasciuientes.

Plato in Menone, vel, de virtute. Idem de philosophia, vel, amatoribus: An non vides ipsum in tumiditate quadam & saturitate atq; somnolentia, vniuersam ætatem egisse vt credas aliud quicquam eum tibi responsurum, quam quod turpe sit philosophia? Erat autem hic in musica eruditus. Scientia enim ignorantem inimicum habet.

Etruscorum conuiuia.

Econtra Etruscorum conuiuia dicuntur lautissima & opipara siue pinguia. Dionysius in nono, de L. Æmilio agens, Etruscos laute solitos viuere scribit. Hinc Catul. in Egnatium.

> Aut parcus Vmber, aut obesus Etruscus.

id est, pinguis. Virgil. in ij. Georg.

> Hic laticem qualem pateris libamus, & auro
> Inflauit cum pinguis ebur Tyrrhenus.---

Catullus ad Porcium & Socrationem.

> Vos conuiuia lauta sumptuose
> De die facitis.---

Vnguentatus.

Vnguentatus prouerbio dicitur mollis, atque vnguentis delibutus & madens, & quod dixit Homerus, τὴν κεφαλὴν ἀμβροχον. Ego autem verbo cum cæteris F. Africanus apud Gell. in vij. cap. xij mollissimum hominem significat. Nam qui, inquit, cottidie vnguentatus, aduersum speculum ornetur, &c. Catul. ibidem:

> Diceris male te à tuis
> Vnguentate glabris marite
> Abstinere. --

Cic. in epistolis, Sumptuosas cœnas dixit.

Sybariticus missus.

Sybaritas deliciis à luxu nobiles vel eorum internecio fecit: vnde ferculum Sybariticum dicitur: cuius Athenæus, quale fuerit, meminit. Erasmus noster Sybariticam mensam parat: & Adrianus Iunius Sybarin pro adagio habet. Ælius Lampridius in Antonino Heliogabalo: Sybariticum missum semper exhibuit, ex oleo & garo: quem quo anno Sybaritæ repererunt, perierunt.

Molli requiescere somno.

> Μαλθακῷ ὕπνῳ, Catullus ad Mallium:
> -- Molli requiescere somno.
> Et Ennius:
> Lætantes vino curatos somnus repente
> In campo passim mollissimus perculit.

Vide Iunium, Somno mollius.

PETRI GODOFR. *Fluuiatiles aues.*

In nimium rusticantes, & aquarum delectatione immodice captos: quales fuere Tharsenses, quorum ciuitatem præterlabitur Cydnus fluuius, iuxta quem ij multo tempore considentes, quietæ aquæ pulchritudine velut ebrij facti, tanquam fluuiatiles aues ociabantur: vt ad eos scribit quadam epistola Apollonius, teste Philostrato. Similis est vito, quam suis Alcoranus promittit.

MAGNIFICA PROMISSA.

ERASMI. *Aureus in Olympia stato.*

Quem summo præmio dignum Græci significant, ei dicere solent: Aureus in Olympia statuere. Lucianus in Pseudologista, χρυσοῦς φασὶν ἐν ὀλυμπίᾳ σταθήτη, id est, Aureus, vt aiunt in Olympia stato, quod is honos id ætatis præcipuus haberetur, loco tam [illegible] statuam inter illustreis viros habere Huc allusit Vergilius, [illegible]

> Si fœtura gregem suppleuerit, aureus esto.

Plato in Phædro: ὑπισχνοῦμαι χρυσῆν εἰκόνα ἰσομέτρητον [illegible] ἀνάθεσιν, id est, Polliceor me statuam auream tibi æqualem [illegible] phis collocaturum, Ibidem paulo post: παρὰ τὸ κυψελιδῶν [illegible] σφυρήλατος ἐν ὀλυμπίᾳ σταθήτη. id est. Inter statuarum Cypselidarum monimenta in Olympia fabrefactus stato Interpres [illegible] χρυσήλατος legit, aut certe somniauit: vt qui verterit aureum. [illegible] ro Corinthi dicuntur Cypselidæ, à Cypselo, qui pulsis Bacchiadis è Corintho, ibidem imperio est potitus, summaq; coegit [illegible] cuius rei argumentum, inquit Strabo, τὸ ὀλυμπιάσιν ἀνάθημα [illegible] ψέλου, σφυρήλατος χρυσοῦς ἀνδριὰς εὐμεγέθης. Allusit huc & Philostratus in Apollonij vita, ἐστεφανώσουσί σε ὀλυμπίᾳ, id est, & coronabunt te in Olympia. Non dissimili figura dixit Persius satyra secunda:

> Præcipui sunto, sitque illis aurea barba.

Quibusdam enim signis aurea barba consueuit addi.

Aureos montes polliceri.

Χρυσᾶ ὄρη ὑπισχνεῖσθαι, id est Aureos polliceri montes [illegible] uerbialis hyperbole de iis, qui immensa promittunt, spesque [illegible] plissimas ostentant: a Persarum arrogantia ducta, qui propter [illegible] rivenas, montes aureos iactabant. Plaut. in Sticho: Neque [illegible] bi mereat Persarum montes, qui esse aurei perhibentur. [illegible] dem in Milite, in eandem sententiam dixit argenti montes. [illegible] argenti montes, non massas habet Terentius in Phormione [illegible] senem per epistolam pellexit, modo non montes auri pollicens, quo quidem loco illud obiter admonendum arbitror, quod [illegible] nor vulgus interpretum latere. Modo non, dictum pro eo quod apud Græcos μόνον οὐχί, id est, tantum non: id perinde va [illegible] dicas propemodum. Nam tantum non, Græcanico more [illegible] tum apud Liuium, tum apud Suetonium, neque semel apud Valerium Maximum. Apuleius in prima actione Apologiæ suæ: [illegible] est auaritia egenus, & ad omne lucrum inexplebilis, nec montibus auri satiabitur. Diuus Hieronymus in Ruffinum: Vt cum montes auri pollicitus fueris, ne scorteum quidem nummum de thesauris tuis proferas. Aristophanes ἐν ἀχαρνεῦσι:

> Κἄχεζεν ὀκτὼ μῆνας ἐπὶ χρυσῶν ὀρῶν.
> Id est,
> Menses & octo cacauit in octo montibus.

Cacauit, dixit pro desedit, lasciuia comœdiæ veteris. Phœnix Colophonius apud Athenæum lib. 12. de Nino rege prædiuite loquens ex monte fecit mare, ait: ὅστις εἶχε χρυσοῦ πόντον. id est, Mare possidebat auri. Paulo diuersius dixit Salustius in Catilinario: Maria montesque polliceri cœpit. Ad eundem modum Persius:

> —Magnos promittere montes.

vt hyperbole magnitudinis sit non in aureis, sed simpliciter in [illegible] montibus.

Montes frumenti.

De montibus auri nobis alibi dictum est. Sed quemadmodum Musca ad quasuis res transfertur, quum negamus quicquam [illegible] esse, Nulla mihi musca in ædibus: ita Montes ad quarumlibet [illegible] rum affluentem copiam transfertur. Plautus in Pseudolo: Quibus [illegible] cunctis montes maximi acerui frumenti sunt domi. Vox hæc montes, superest sermoni, nisi quod ex vsu vulgari addita auget copiæ significationem. Itidem in vsum venit Oppido, pro valde: quum tantam rerum copiam intelligerent agricolæ, quanta satis esset [illegible] oppido. Plautus in mustellaria, Montem erroris dixit, pro errore grauissimo: Nec salus nobis saluti iam esse, si cupiat, potest, Ita [illegible] erroris montem maximum ad portum modo conspicatus sum [illegible] rus aduenit peregre, periit Tranio. Si legas, Ita mox altum, constabit versus trochaicus, In Milite dixit montes argenti, tum montes argenti non massas habet.

Solidos è clibano boues.

Aristophanes in Acharnensibus:

> Παρετίθει δ' ἡμῖν ὅλους
> Ἐκ κριβάνου βοῦς.
> Καὶ τίς εἶδεν πώποτε βοῦς κριβανίτας;
> Id est,
> Deinde nobis præbuit
> E clibano totos boues. & quis rogo
> Conspexit vnquam clibano coctos boues?

Antiphanes apud Athenæum libr. 4. facit quendam querentem [illegible] frugalitate Græcorum, qui paululum carnium apponerent, [illegible] maiores soleāt totos boues, ceruos & arietes assos apponere, [illegible] & regi Persarum coquum, totum camelum assum, atque etiam [illegible] num calidum apposuisse At ego mihi malim perdiculam assam [illegible] calidam apponi. Idem in eodem libro tradidit ex Herodoto, apud Persas diebus natalicijs fuisse morem, vt diuites bouem, asinum, equum & camelum apponerent totos, in clibano aut camino [illegible] ctos. Prouerbialis hyperbole de barbarica rerum copia, [illegible] de lautitiis affatim subministratis. Antiquitus enim in deliciis [illegible] rant cibi in clibano cocti. Primum enim panis in clibano decoctus [illegible] cœptus, quem κριβανίτην, id est, clibanarium vocabant; [illegible]

res vsque adeo visa est noua, vt etiam prouerbio locum fecerit: deinde carnes & pisces eodem modo coqui cœperunt. Vnde & thunni, & id genus alia, in clibano cocta, xeniorum vice missitabantur amicis.

Theagenis hecateum.

Θεαγένους ἑκάτειον, id est, Theagenis hecateum. In superstitiosos ac ridicule meticulosos dictum est. Sic Theagenes legitur vsque adeo fuisse superstitiosus, vt domi haberet Hecates simulacrum: nec vsquam pedem moueret, nisi & illo consulto. Vnde & καπνὸς, id est fumus, est cognominatus: quod magnifice polliceretur, cum esset pauper. Qua de re meminimus alibi.

Charetis pollicitationes.

Αἱ Χάρητος ὑποσχέσεις, id est, Charetis pollicitationes. Dici solitum, vbi quis facile ac benigne promittit, iuxta illud Nasonis:

Promittas facito, quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet esse potest.

Natum adagium à Charete quodã Atheniẽsium duce, qui quiduis cuiuis pollicebatur, at non præstabat item quod receperat. Hunc Charetem nunc ferme reges & pontifices imitantur, dum omnibus omnia promittunt, neque recusant quicquam, vt saltem spe lætos à se dimittant: atque vltro etiam inuitant vt rogentur, spe videlicet illectantes. Narrant & de Vespasiano filio, quum admoneretur ne tam facilis esset ad pollicendum, quod longe plura promitteret quam præstare posset, respondit: Non oportere quenquam ab Imperatoris conspectu tristem discedere. Adagium refertur à Suida: nec dubito quin sumptum sit ex Aristophane.

Album panem pinso tibi.

Λευκὴν μάζαν φυρῶ σοι, id est, Album panem pinso siue tempero tibi. Dici solitum, vbi quis magnarum rerum spes amplas ostendit. Est enim maza panis genus. Porro Græcis album panem in deliciis fuisse, locis aliquot testatur Lucianus, nominatim in libello De mercede seruientibus, οὐδ' ὄναρ λευκοῦ ποτε ἄρτου ἐμφορηθεὶς. id est, Ne per somnum quidem vnquam albo pane saturatus. Et diuus Hieron. in epist. ad Nepotianum, similam inter delicias ponit: Quid prodest, inquit, oleo non vesci, & molestias quasdam, difficultatesque ciborum quærere, caricas, piper, nuces palmarum, similam, mel, pistacea? Ac ne fuisse quidem Romæ pistores ad Persicum vsque bellum, annis ab vrbe condita, super quingentos octoginta. testis est Plinius libro 18. capite vndecimo, vbi rationes aliquot arte conditi panis ostendit. Porro quod primum è triticea farina redditur, candidius est: rursum quod ex ordeacea postremum, id magis est album, vt indicat in Problemat. Aristoteles, sectionis 21. problem 3. & 7. eiusque rei causam reddit. Græci panes elegantiores λευκοὺς appellabant: sordidiores, φαιοὺς: id est, fuscos seu nigros. Sic Alexis apud Athenæum lib. 3.

Λευκοὺς μὲν ὀκτὼ, τοὺς δὲ φαιοὺς τοὺς ἴσους.

Id est,

Panes quidem albos octo, dein totidem nigros,

Huc pertinet illud: Ex iure hesterno panem atrum vorant. Narratur ibidem quiddam non illepidum de Diogene Cynico: qui quum placenta vesceretur, percontanti quid comederet, respondit se panem edere bene confectum. Hoc adiicere visum, vt intelligamus, olim miras fuisse delicias in panibus conficiendis. Apud eundem lib. 4. describitur conuiuium Atticũ, in quo commemorantur & panes λευκόπεροι χιόνος, id est, albiores niue.

Ariolari.

Ariolari prouerbio dicebatur, qui nihil adferret certi, nihilque præsentis emolumenti, verum in diem modo pollicitaretur. Ita Dorio leno in Phormione Terent. adulescenti Phædriæ pecuniam daturum se promittenti, dicentique, Non mihi credis? respondit. Ariolare. Item Sannio in Adelphis: Sed ego hæc ariolor. Sumptum à diuinis, qui prædicunt euentura. Futurorum autem nulla certa cognitio quemadmodum eleganter dictum est à Pindaro:

Τῶν μελλόντων τετύφλωνται φραδαί.
Πολλὰ δὲ ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν.

Quorum carminum hæc sententia, cœcam esse rerum futurarum scientiam: mortalibus autem multa præter spem euenire.

Ἐπαύλια δῶρα.

Ἐπαύλια δῶρα, dicebantur magnifica munera. Sic enim appellabantur apud Græcos quæ postero post nuptias die, sponsæ pater adducebat sponso ac sponsæ, pompæ cuiusdam specie. Præcedebat enim puer, candida toga, facem gestans ardentem. Post hunc canistrifer: post hunc longa series adportantium aurum, pelues, smegmata, lecticas, pectines lectos, alabastros, sandalia, scrinia, vnguentaria interdum & dotem ipsam. Addunt, & ipsum diem à nuptiis secundum ἐπαυλίαν, quod sponsa tum inducatur in cubile. Adagiũ accommodari poterit & in eos, qui iactant suam beneficentiam. Opinor autem hæc esse, quæ Iutisconsulti vocant παράφερνα.

Modio demetiar.

Μεδίμνῳ ἀπομετρῶ, id est, Modio demetiar. Prouerbialis hyperbole, ingens, & cumulatum sperantis emolumentum. In magna siquidem rerum exuberantia, non heminis neque congiis, sed modio metimur. Integre sic reddit Suidas:

Μεδίμνῳ ἀπομετρῶ παρὰ τοῦ πατρὸς ἀργύριον.

Id est:

Modio paternam metiar pecuniam.

Tametsi sunt qui negent idem esse Latinis modium, & Græcis μέδιμνον.

Verba importat Hermodorus.

Λόγοις γὰρ Ἑρμόδωρος ἐμπορεύεται.

Id est:

Sunt Hermodori verba mercimonium.

In eum dicebatur, qui præter verba nihil adferret. Quemadmodum Laches in Hecyra Terentiana Pamphilum filium rogat, num vnam duntaxat sententiam secum è Lemnio reportasset. Aut in eos qui verba vendunt pecunia: quod in poetas, aduocatos, fumi venditores, atque in id genus homines recte dici poterit. Natum ab Hermodoro quodam Platonis auditore, qui commentarios ab illo conscriptos in Siciliam deportare consueuerit, atque inibi venditare. Vnde Siculi, vt sunt dicaces, rem in prouerbium verterunt, dicentes, Hermodorum pro mercibus importare verba. Cæterum sophistæ & philosophi lucubrationes suas, λόγους appellant. Allusit haud dubie huc M. Tullius lib. Epist. ad Atticum 13. Dic mihi, placetne tibi primum ædere iniussu meo? Hocne Hermodorus quidem faciebat, is qui Platonis libros solitus est diuulgare, ex quo λόγοισιν Ἑρμόδωρος. Porro licet Cicero mutilum adduxerit prouerbium, tamen si addas ἐμπορεύεται, constabit Græcus senarius. Hinc & λογέμπορος dictus, qui præter verba nihil adfert.

Hesperidum mala.

Μῆλα Ἑσπερίδων δωρῆσαι, id est, Mala Hesperidum largiri dicuntur qui magna splendidaque largirentur. Nota est fabula de malis aureis. Huc allusisse videtur Maro noster in Bucolico carmine:

Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

Alybantis hospitis munera.

Τὰ δῶρα τοῦ Ἀλύβαντος ξένου, ἢ τὰ τοῦ Ἀλυβαντίου ἑταίρου ξένια, id est, Munera Alybantis hospitis, aut Alybantii amici xenia. Eustathius interpres Homeri, putat recte prouerbio dici posse, quoties fit vt aliquis falso iactet se magna largitum esse, seu verbis duntaxat, non re præstet beneficium. Nam apud Homerum vltim. Odysseæ libr. Vlysses ignoto habitu cum Laerte patre colloquens adsimulat se Alybantium esse Aphidantis opulentissimi viri filium, & quondam Vlyssem exceptum hospitio, muneribus amplissimis donatum à se dimisisse:

Εἰμὶ γὰρ, inquit, ἐξ Ἀλύβαντος, ὅθι κλυτὰ δώματα ναίω,
υἱὸς Ἀφείδαντος πολυπημονίδαο ἄνακτος.
Αὐτὰρ ἐμοί γ' ὄνομ' ἐστὶν Ἐπήριτος.

Id est,

Sum ex Alybante oriundus, vbi mihi splendida tecta,
Regis Aphidantis proles Polypemonidai.
Est mihi nomen Eperitus. —

Ac paulo superius:

Τὸν μὲν ἐγὼ πρὸς δώματ' ἄγων εὖ ἐξείνισσα,
Ἐνδυκέως φιλέων πολλῶν κατ' οἶκον ἐόντων,
Καί οἱ δῶρα πόρον ξεινήια οἷα ἐῴκει.
Χρυσοῦ μέν οἱ δῶκ' εὐεργέος ἑπτὰ τάλαντα,
Δῶκα δέ οἱ κρητῆρα πανάργυρον ἀνθεμόεντα,
Δώδεκα δ' ἁπλοΐδας χλαίνας, τόσσους δὲ τάπητας.
Τόσσα δὲ φάρεα καλὰ, τόσους δ' ἐπὶ τοῖσι χιτῶνας·
Χωρὶς δ' αὖτε γυναῖκας ἀμύμονας, ἔργ' εἰδυίας
Τέσσαρας, εἰδαλίμας, ἃς ἤθελεν αὐτὸς ἑλέσθαι.

Id est,

Hunc equidem tecto induxi, accepique benigne,
Solliciteque fouens ex his quæ plurima nostris
Ædibus exuperant, atque hospita munera deinde
Adieci, tali dare quæ decuisset amico.
Auri celati tribui septena talenta,
Donaui pateram ex solido depictam argento.
Bis senas textu donaui simplice læuas:
Pallida ad hæc totidem adieci, totidemque subuclas,
Insuper ancillas nitidas atque arte manuque
Quatuor egregias: sibi quas delegerat ipse.

Adpileum vocare.

Ad pileum vocare, pro eo quod est, ad libertatem inuitare, aut promissis ingentibus seditionem commouere, prouerbiali figura dixit Macrobius lib. Saturnalium 1. Dicet aliquis, nunc me dominos de fastigio suo deiicere. & quodammodo ad pileum seruos vocare. Atque hæc quoque verba sublegit à Seneca, qui epist. 47. scribit in hunc modum: Dicat nunc me vocare ad pileum seruos, & dominos de fastigio suo deiicere. Liuius lib. 14. Postero die serui ad pileum vocati, & carcere vincti emissi confusaque omnis multitudo Hippocratem atque Epicidem creant prætores. Metaphora ducta à veterum consuetudine, qua serui cum statum mutarent, ac manu mitterentur, capite raso pileum accipiebant. Vnde est in Amphytrione Plautina, sub persona Sosiæ serui libertatem optantis: Quod ille faciat Iupiter, vt ego hodie raso capite caluus capiam pileum. Huc pertinet quod Plutarchus refert in Apohthegmatis Scipionis, qui non prius sustinuit agere cum Carthaginen-

ſibus de pace, quam L. Terentium, quem captiuum habebant, ad ſeſe reducerent. Terentius autem Scipionem triumphantem ſubſequutus eſt pileatus, veluti libertus. Idem quod ibidem refertur de T. Quintio, quem in triumpho ſubſequuti ſunt pileati omnes Romani, quos in bello captos, & apud Græcos ſeruientes, drachmis quingentis redemptos ipſi dono dederant. Cuius meminit T. Liuius libr. 4. de bello Macedonico. Martialis Epigrammatum ſecundo ad Olum:

Totis pilea ſarcinis redemi.

hoc eſt, rebus omnibus relictis contemptiſque peperi mihi libertatem. Etenim qui poteſt nihil habere, is nulli ſeruire cogitur, eique liberum eſt ſuo more viuere. Atque ideo ſubiicit:

Seruum ſi potes Ole non habere,
Et regem potes Ole non habere.

Perſius:

—Hanc nobis pilea donant.

Suetonius in Tiberio: Seruiſque ad pileum fruſtra vocatis, in Siciliam profugit. Idem in Nerone: Obiit trigeſimoſecundo ætatis anno, die quo quondam Octauiam interemerat: tantumque gaudium publice præbuit, vt plebs pileata tota vrbe diſcurreret, nimirum hoc indicio additam ſibi libertatem ſignificans. Seruius in Æneidos 8. refert Feroniam ſeruorum deam haberi, in cuius templo capite raſo ſoliti ſint pileum accipere. Videtur autem pileum priſcis inſigne fuiſſe virtutis ſpectatæ, vt hinc fluxerit mos, vt qui magiſtri doctoriſque titulo decorantur, pileum accipiant. A. Gellius Noctium Atticarum 7. cap 4. ſcribit, ſeruos eos venire ſolitos pileatos, quorum nomine venditor nihil præſtaret. Eius rei Cælius Sabinus iureconſultus hanc fuiſſe cauſam ſcribit, quod eiuſmodi conditionis mancipia inſignia eſſe in vendendo deberent vt emptores errare & capi non poſſent, neque lex vendundi operienda eſſet, ſed oculis iam perciperent, quod nam eſſet mancipiorum genus.

Bona Cillicon.

Ἀγαθὰ κιλλικῶν, id eſt, bona Cillicon. ſubaudiendum, facit, aut habet. Conuenit, vbi quis malefactis ac fœdis artibus ſibi parauit opes. Huic adagio locum fecit Cillicon quidam natione Mileſius: qui prodita Prienenſibus Mileto patria, ampliter quidem, ſed fœde ditatus eſt. Is cum proditionem moliens rogaretur quidnam eſſet facturus: reſpondet, πάντ' ἀγαθά, id eſt, Omnia bona. Vnde prouerbium effertur etiam adhunc modum: πάντ' ἀγαθά, ὡς ἔφη κιλλικῶν, id eſt, Omnia bona, velut inquit Cillicon. Autores Suidas & Zenodotus. Alludit huc & Ariſtophanes ἐν εἰρήνῃ,

Οὐδὲν πονηρὸν, ἀλλ' ὅπερ καὶ κιλλικῶν.

Id eſt:

Mali nihil, verum quod inquit Cillicon.

Interpres adiicit Cilliconis exitium. Prodita à Cilliconte inſula Theagenes quidam Syrius commigrarat Samum, atque illic vendebat carnes. Ab hoc cum Cillicon carnes emere vellet, tradidit illi, vt quod ſupereſſet, amputaret. At ille porrecta machæra manum hominis abſcidit: Iſta, inquiens, manu non prodes alteram ciuitatem.

Ego faciam omnia more Nicoſtrati.

Ἐγὼ ποιήσω πάντα κατὰ νικόστρατον.

Id eſt.

Ego cuncta more fecero Nicoſtrati.

Pro eo quod eſt egregie. Nam hunc Nicoſtratum aiunt comœdiarum actorem fuiſſe talem, qualis apud Romanos prædicatur fuiſſe Roſcius. Itaque propter artis famam in vulgi ſermonem abiit. Suidas prouerbii titulo recenſet.

Sponde, noxa præſto eſt.

Ἐγγύα, παρὰ δ' ἄτη, id eſt, Sponde, ſed noxa præſto eſt. Quæ quidem omnia Socrates apud Platonem putat ad eandem ſententiam pertinere. Nam qui pro altero fideiubet, id pollicetur, quod non ſit in ipſo ſitum præſtare, nempe fidem alienam. Sed primum illud Apolloni tribuit, reliqua duo à mortalibus adiecta credit. Plinius lib 7. cap 32. cuncta pariter adſcribit Chiloni, ſed ita vt oraculorum vice fuerint habita: Rurſus, inquiens, mortales oraculorum ſocietatem dedere Chilloni Lacedæmonio, tria præcepta eius Delphis conſecrando aureis literis, quæ ſunt hæc: Noſſe ſe quenque; & Nihil nimium cupere; Comitemque æris alieni, atque litis eſſe miſeriam. Explicuit Plinius, quid ſit ſpondere. Fideiubemus enim pro eo cui creditur pecunia: & ſæpe fit, vt fideiuſſor cogatur creditori numerare pecuniam. Fideiubemus & apud iudices, de ſiſtendo reo: atque illo fallente plectuntur vades. Et hoc dictum ad Homerum autorem referunt: cuius hoc eſt carmen Odyſſ. θ.

Δειλαί τοι δειλῶν γε καὶ ἐγγύαι ἐγγυάασθαι.

Cherſias apud Plutarchum in conuiuio Platonis refert ad fabulam Homericam de Arte: quæ quod adfuerit Iouis ſponſioni de natiuitate Herculis, ab eo præcipitata eſt in terram. Citantur ac laudantur hæc tria apophthegmata à Plutarcho, in libello de futili loquacitate.

Brassic. *Pygmæum imponere Coloſſo.*

Philoſtratus in Sophiſta Nicete, prouerbio dixit, Pygmæum imponere Coloſſo: hoc eſt, rem minutam & abiectam ampliſſimam efficere. Cicero dixit, arcem facere ex cloaca.

Cognati. *Maria & montes polliceri.*

Hyperbole prouerbialis eſt, qua Saluſtius in Catilinario ſ[...] titur Maria monteſque polliceri cœpit Catilina: qui ſignificare [...] luit, Cito maximæ mihi erunt facultates, quarum tu quoque [...] eris particeps. Ad eundem modum Perſius.

—Magnos promittere montes.

Paulo diuerſius à Græcis vſurpata eſt, χρυσᾶ ὄρη ὑπισχνεῖσθαι. [...] quo vide Eraſmum noſtrum. Vtrumque vſurpare ſolemus, cum [...] ingenti alicuius pollicitatione dicere volumus, idque cum qua[...] irriſione dicimus. Mons enim pro re magna vt eſt mons. Sic V[...] 2. Æneid. equum Troianum, quem maximum eſſe voluit, in[...] montis eſſe dixit. (Alibi Aureos montes polliceri: &, Chareti[...] licitationes.)

Verba cupreſſis ſimilia.

Quum Leoſthenes ad bellum Athenienſes perpuliſſet, mag[...] ficis ſpebus ad nomen libertatis ac principatus erectos, Pho[...] illius verba dicebat cupreſſis ſimilia, quæ ſublimes cum ſint ac p[...] chræ, fructum non habent. Nihil potuit dici accommodatius [...] ſermonem ſplendide magnificeque pollicentem, ſed infrugiferum [...] quemadmodum cupreſſus arbor ſublimi compoſitoque in co[...] vertice procul egregium quiddam polliceri videtur, at vix vlla [...] rilior. de qua Plinius: Natu moroſa, fructu etiam ſuperuacua [...] baccis torua, folio amara, odore violenta, ac ne vmbra quidem g[...] tioſa. Eſt & ab hac arbore prouerbium alterum: Simulare cup[...] ſum. Quod expoſuit Eraſmus noſter, & idem Cælius lib. 25. ca[...]

MAGNI MOMENTI.

Erasmi. *Vel Megaram vſque.*

Manet is ſermonis color & hodie, vbi quid ſignificamus ma[...] precii, nobiſque vehementer expetitum, dicimus: Huius rei g[...] vel in Indiam vſque proficiſcerer. aut: Digna res eſt cuius gra[...] in Hybernam vſque nauigetur. Socrates apud Platonem in [...] dro: ἦ γὰρ ἂν ἀστεῖοι καὶ δημωφελεῖς εἶεν οἱ λόγοι. ἔγωγ' οὖν οὕτως ἐπιτεθύμηκα [...] ἀκοῦσαι, ὥστε ἂν βαδίζων ποιῇ τὸν περίπατον Μέγαράδε, καὶ κατὰ [...] προσβὰς τῷ τείχει πάλιν ἀπίῃς, οὐ μή σου ἀπολειφθῶ. id eſt, Nam [...] fecto feſtiui & in publicum vtiles fuerint ſermones. Mihi ſane [...] ta cupiditas eſt audiendi, vt ſi pedibus vel Megaram vſque am[...] les, ac mox iuxta morem Herodici, vbi ad mœnia acceſſeris [...] abſcedas, non te ſim relicturus. Ambigue dictum eſt καθ' Ἡρ[...] Incertum enim vtrum Herodicus quiſpiam hoc dixerit, an He[...] dicus aliquis in populi riſum abierit: qui cum tantum itineris [...] feciſſet, vel oblitus aliquid, vel mutata ſententia, à mœnibus re[...] rit Athenas: quomodo Phœdria Terentianus à diuerticulo re[...] v. bem. Vnde hoc ipſum, iuxta Herodicum, prouerbii ſpeciem [...] bet, in hominem incerti conſilii, aut qui ſero mutat ſententi[...] quum deliberandum ſit, antequam incipias. Simile illi, Dign[...] propter quod vadimonium deſeratur.

Dignum propter quod vadimonium deſeratur.

Vbi rem maximi momenti volemus ſignificare, quæque [...] quandouis diſpendio debeat expeti, dignam eſſe dicemus, cu[...] gratia vadimonium deſeratur. Nam qui vadati ſunt, non niſi [...] mo ſuo periculo abeſſe poſſunt. Plinius ſecundus præfatione [...] turalis hiſtoriæ: inſcriptiones, inquit, propter quas vadimonium [...] ſeri poſſit. Hoc eſt, quarum gratia omnia ſint poſthabenda, vel [...] xime ſeria. Seneca de beneficiis libro quarto. Vadimonium p[...] mittimus, tamen deſeritur. Non in omnes datur actio. Deſerent[...] vis maior excuſat. Hæc Senecæ verba declarant, vehementer [...] gens eſſe oportere, quod excuſet vadimonii promiſſi deſertion[...] Horatius.

Et caſu iam reſpondere vadato
Debebat.—

Ridet improbum garrulum, qui maluerit periclitari de cauſa [...] à nugis diſcedere. Conſimilis eſt forma. Quaſi pro aris focisque [...] micare: quum de re chara ſeriaque certamen eſt. Nec diſſimili [...] mate dixit Celſus. lib. Pandect. 6 titul. de rei vendicatione: La[...] ſepulchriſque auitis carere. Finge, inquit, pauperem qui ſi red[...] id cogatur, laribus ſepulchriſque auitis carendum habeat: ſ[...] tibi permitti tollere ex his rebus quæ poſſis, dum ita ne deterior [...] fundus, quam ſi initio non foret ædificatum.

Ex Appendice Erasmi.

Incantatione quauis efficacius.

Πάσης ἐπῳδῆς ἐνεργέστερον. De re admirandæ & pene prodigioſæ [...] efficaciæ, vt eloquentia hominis docti, pudore, veritate. Pli[...]

Priſcos tribuiſſe vires inexplicabiles & naturæ [...]
ſum excedentes, vocibus incantatorum
notum eſt.

COGNATI. *Quæstio non est triobolaris.*

Vulgus Gallorum dicere solet, quæstionem non esse trium obolorum: cum seriam rem & animaduertendam agi, significare volunt. Hinc Budæus Ludouico Ruzæo: Neque enim ludrica aut triobolaris est sponsio, vt nostrates loqui solent. Poscit enim vt prædibus prædiisque (quod dicitur) stipulanti caueatur. Sponsio hic non est nomen actionis, sed pactum significat, quo promittens se obstringit. Verba enim stipulationum sunt: Spondes, spondeo vt, verbi gratia: Si in vrbem ego rediero, illicque domicilium retulero, spondes te curatum bonam partem accepturum, quæ me anuasuræ sunt simul ac rediero, si apud te deponere paratus sim? Tuo enim periculo res agetur. Hæc sunt verba stipulantis, id est, percunctantis. Quibus si ille respondeat, Spondeo: contracta est obligatio. Sed hæc sponsio, inquit repromissorem idoneum & locupletem poscit, à quo stipulator ego idonee mihi caueam. Res enim non trioboli, sed in ea rationum mearum summa agitur.

Auro carius.

Catullus ad Lesbiam:

Nobisque hoc carius auro.

Auro carius, quasi prouerbio dicebant, quod sibi gratissimum, carissimumque esse significabant. Tibullus in primo:

Carior est auro iuuenis, cui leuia fulgent
Ora, nec amplexus aspera barba terit.

Ibidem:

O mihi cara magis candidiore nota.

MALEDICENTIA ET OBtrectatio.

ERASMI.

Ιαμβίζειν.

Ἰαμβίζειν prisci dixerunt, pro conuiciari ac maledicere: voce ducta ab Iambe, fœmina insignite maledica. Probabilius est ab iambo pede ductum, qui conuiciis repertus est, impetum ferientis atque impetentis exprimens. In quo congruit & illud, quod à breuiorsus desinit in longam: quemadmodum iniuria ex leuioribus initiis exit in grauem tragœdiam, quod indicauit & Homerus, ἥτ' ὀλίγη μὲν πρῶτα, id est, Quæ primum exigua est. Vnde & hominem ad conuiciandum propensum ἰάμβιλον appellant Huiusmodi ferme Suidas & Hesychius.

Στηνιῶσαι.

Στηνιῶσαι, est alterum asperis conuiciis incessere. Athenis erat festum quoddam in quo ius erat dicteriis & conuiciis in alios ludere. Vnde στηνιῶσαι dici cœperunt, qui liberius in quempiam debacchabantur. Festo nomen erat στήνια. στηνὸν enim proprie dicitur, quod asperum, auribusque molestum est. Ita Hesychius & Etymologus. Simile illi, De plaustro loqui.

Execrationes serere.

Ἀρὰς ἐπισπεῖραι, id est, Execrationes serere, dicebantur, qui diris deuouerent aliquem: inde natum, quod apud Cyprios esset solemne, quoties sererent hordeum, addito sale, deuouere quibus male vellent. Tantum Hesychius Docet Plinius, quædam non feliciter seri, nisi cum conuiciis. Esse etiam genus, quod terræ inditur, ac pede compressa additur execratio: Ne vnquam exeas. De Lindiorum sacro diximus alias.

Mæsonica dicteria.

Dicteria petulantius iacta, prisci Mæsonica vocabant, σκώμματα μαισωνικά: à Mæsone quodam histrione comœdiarum Megarensi, cuius inuentum est persona, quam à repertore, Græci μαίσωνα vocabant: reperit enim personam famuli & coqui: Quin & veteres Græci coquum vrbanum μαίσωνα vocabant, externum τέττιγα. In comœdiis autē semper inducuntur coqui dicaces, præsertim apud Plautum. Id testatur Philemon alicubi:

Σφίγγ' ἄρρεν', οὐ μάγειρον εἰς τὴν οἰκίαν,
Εἴληφ'. ἁπλῶς γὰρ οὐδὲν μὰ τοὺς θεοὺς
Ὧν λέγει συνίημι.---

id est.

Recepi in ædes non coquum, sed masculum
Sphingem. nihil enim per deos intelligo
Simpliciter, ex his quæ loquitur.---

Conuenit cum Hipponacteo præconio.

Vltra Hyperbolum.

Ὑπὲρ τὸν ὑπέρβολον, id est, Vincit Hyperbolum. Hyberbolus quispiam erat, mirum in modum appetens litium. Vnde conuenit in eos, qui simili laborant morbo. Plutarchus in vita Alcibiadis, Thucydides Peloponnesiaci belli lib. viij. & Aristophanes in Equitibus ostendit, Hyperbolum fuisse hominem modis omnibus improbissimum, nec vlla re clarum aut potentem, nisi vitio linguæ. Præterea M. Tul. lib. De claris oratoribus ita scribit de Saturnino: Homo simillimus Atheniensis Hyperboli, cuius improbitatem veteres Atticorum comœdiæ notauerunt. Aristophanes præter alia scribit & hoc de Hyperbolo:

Ἄνδρα μοχθηρὸν, πολίτην ὀξίνην ὑπέρβολον.

Id est,

Improbum virum, atque ciuem vappam acidumque Hyperbolum.

Mortui non mordent.

Οἱ τεθνηκότες οὐ δάκνουσιν, id est, Mortui non mordent. Id etiam hac tempestate vulgo dictitant. Natum arbitror ex apophthegmate Theodori Chii, qui fuit Ptolemæi regis in arte Rhetorica præceptor. Hic enim in consilium ascitus cum deliberaretur, vtrum Pompeius ab Ægypto repellendus esset, an admittendus: censuit receptum occidendum, addens hoc dictum, νεκρὸς οὐ δάκνει, id est, mortuos non mordere. Refert Plutarchus in vita Pompeii.

Mortuis non conuiciandum.

Victo non insultandum, nec in mortuum vltra congerenda cōuicia, quanquam iure sit occisus, huic suffragatur Homerus in eōdem libro:

Οὐχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι.

Id est,

Haud fas est super occisis iactare teipsum.

Vlysses ita, de procis extinctis.

Non impetam lingua.

Οὐκ ἐπιγλωττήσομαι, id est, Non incessam lingua. Figuræ nouitas in prouerbium abiisse videtur, autore Diogeniano Aristophanes in Lysistrata:

Περὶ τῶν Ἀθηνῶν δ' οὐκ ἐπιγλωττήσομαι.

Id est,

At lingua Athenas neutiquam incessam mea.

Hesychius citat Æschylum in Heraclidis. Græcis ἐπιγλωττᾶσθαι est linguæ conuiciis incessere: quasi dicas, inlinguare: quemadmodum à vola dicimus inuolare. Proprie vero pertinet ad male ominantes. Rapiuntur enim dicta in omen, velut in augurium venturi mali boniue. Vnde semper à maledictis temperandum. Pindarus in Pythiis hymno quarto, inter cæteras virtutes laudat & linguam à maledictis temperantem, ὀρφανίζει μὲν κακὰν γλῶσσαν φαεννᾶς ὀπός, id est, Priuans malam linguam voce dilucida. Interpres citat in hanc sententiam carmen Hesiodi:

Μηδὲ κακῶν ἑτάρων, μὴ δ' ἐσθλῶν νεικητῆρα.

Id est:

Haud solitum sociis certare bonisue malisue.

Vti licebit, cum significabimus nos de re quapiam periculosa nolle verba facere: veluti, De rebus principum aut potentum οὐκ ἐπιγλωττήσομαι. Verbum inde ductum, quod qui temere loquuntur, ὅ,τι ἂν ἐπὶ γλῶτταν ἔλθοι loqui dicuntur: sicut alibi monstrauimus.

Cum laruis luctari.

Vide in loco, Inanis opera.

Iugulare mortuos.

Vide in loco, Absurda.

Tuis te pingam coloribus.

Tuis te pingam coloribus: id est, Talem te describam, qualis es. Translatum à pictoribus, qui nonnunquam faciem hominis ita vt est exprimunt, ac repræsentant, nonnunquam alienis fucant coloribus. Aut etiam allusum est ad Æsopicam corniculam, quæ se coloribus alienis venditauit. Diuus Hieronymus in Rufinum: Possem & ego te tuis coloribus pingere, & insanire contra insanientem. Ibidem rursum: Scire enim te iactas crimina, quę tibi soli amicissimo sim confessus, & hæc in medium prolaturum, meisque me coloribus esse pingendum. Plinius in præfatione historiæ mundi. Et ne in totum videar Græcos insectari, ex illis nos velim intelligi, pingique coloribus, quos in libellis his inuenies. Et Cic. libro Epistolarum ad Quintum fratrem secundo, epistola vltima: Tuis coloribus, meo penicillo. Quanquam hoc paulo diuersius.

Sphæram inter sese reddere.

Plutarchus in libello de cognoscendo profectu: μάλιστα δὲ εἰ τὸ φιλόνεικον καὶ δύσερι περὶ τὰς ζητήσεις ὑφεῖται, καὶ πεπαύμεθα τοὺς λόγους ὥσπερ ἱμάντας καὶ σφαίρας ἐπιδιδόμενοι πρὸς ἀλλήλους, τῷ πατάξαι καὶ καταβαλεῖν μᾶλλον, ἢ τῷ μαθεῖν καὶ διδάξαι χαίροντες. id est, maxime si quæstionum ambitio concentioque remittitur, sique definimus argumenta, ceu lora sphærasq; sic vicissim inter nos reddere, vt magis gaudeamus ferire aut deiicere, quam discere aut docere. Est apud Platonem in Euthydemo: ὁ δὲ Διονυσόδωρος ὥσπερ σφαῖραν ἐκδεξάμενος τὸν λόγον, πάλιν ἐστόχαζετο τοῦ μειρακίου. i. e. Dionysodorus tanquam sphæram exceptum sermonem rursus iaculabatur in adolescentem. Meminit de lusus genere Iulius Pollux, libro De rerum vocabulis nono. Seneca quod Græci de sphæra tradunt ad pilæ lusum refert, ostendens eam commoditatem requiri inter dantem beneficium & accipientem, quæ est inter mittentem pilam & excipientem: Volo, inquit, Chrysippi nostri vti similitudine de pilæ lusu, quam cadere non est dubium, aut mittentis studio, aut accipientis. Tunc cursum suum seruat, vbi inter manus vtriusque apte ab vtroque & iactata & excepta versatur. Necesse est autem lusor bonus aliter illam collusori longo, aliter breui mittat. Eadem beneficii ratio est, nisi vtrique personæ dantis & accipientis aptatur, nec ab hoc exibit, nec ad illum perueniet vt debet. Si cum exercitato &

docto negocium est, audacius pilam mittemus: vtcunque enim venit, manus illam expedita & agilis repercutiet. Si cum tyrone & indocto, non tam rigide, nec tam excusse, sed languidius, & in ipsam dirigentis manum remisse occurremus. Idem faciendum est in beneficiis, &c. In eodem libro aliquanto post: Sicut in lusu est aliquid, pilam scite ac diligenter excipere, sed non dicitur bonus lusor, nisi qui apte & expedite remisit quam acceperat. Non dissimilis est, quem hodie pilæ vocant apud Italos, cuius meminit Horatius:

Namque pila lippis inimicum & ludere crudis.

Athenæus lib. I. docet, sphæræ lusum olim dictum φαινίνδα, ἀπὸ τῆς ἀφέσεως τῶν σφαιριζόντων. quæ verba quid sibi velint, non satis intelligo: magis arbitror dictum, ἀπὸ τοῦ φαίνομαι, quod sphæra missa emicet. Ibidem citatur carmen Antiphanis:

—Σφαῖραν λαβὼν
Τῷ μὲν διδοὺς ἔχαιρε, τὸν δ' ἔφυγ' ἅμα·
Τὸν δ' ἐξέκρουσε, τὸν δ' ἀνέστησεν πάλιν
Κλαγκταῖσι φωναῖς.—

Id est:

—Sumpta pila
Gaudebat huic dedisse, at hunc fugit simul:
Excussit hunc, at erigebat alterum,
Tubæ in modum sonante voce.—

Quadrabit adagium in eos, qui se vicissim dicteriis incessunt. Confine, sicut opinor, illi Persiano:

Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis.

Iuxta Senecæ sententiam, quadrabit etiam in eos, qui sibi mutuo assentantur, & colludunt in disputatione: velut quum Scotista respondet scotistice, Nominalis iuxta decreta nominalium: vt non quæratur veritas, sed theatrica quædam fabula peragi videatur.

Infixo aculeo fugere.

Βαλὼν φεύξεσθαι οἴει, id est, Iaculo immisso fugiturum te putas? Metaphora prouerbialis, vbi quis dicto conuicio, seu maleficio quopiam peracto, statim subducit sese, ne vel tueri cogatur quod dixerit, aut ne mutuum recipiat Eryximachus medicus in conuiuio Platonis, Aristophani discedere paranti, ne cogeretur & ipse laudare Cupidinem, ac iocis quibusdam poeticis eludenti, βαλών γε φαίνει ὦ Ἀριστόφανες οἴει ἐκφεύξεσθαι, ἀλλὰ πρόσεχε τὸν νοῦν, καὶ οὕτως λέγε, ὡς δώσων λόγον ἴσως μέν τοι ἂν δόξῃ μοι, ἀφήσω σε, id est, Vt videtur, inquit, Aristophanes immisso in nos iaculo fugiturum te credis? Quin tu animum aduerte, atque ita loquere, tanquam rationem redditurus. Sane si mihi videbitur, fortassis te dimittam. Vtitur item in Phædone, & in primo de rep. libr. quanquam hoc loco mutet metaphoram, & ad balneatorem iniecta aqua discedentem referat: ταῦτα εἰπὼν ὁ Θρασύμαχος ἐν νῷ εἶχεν ἀπιέναι, ὥσπερ βαλανεὺς ἡμῶν καταντλήσας κατὰ τῶν ὤτων ἀθρόον καὶ πολὺν τὸν λόγον. id est, Hæc locutus Thrasymachus, in animo habebat discedere, ceu balneator quispiam, offusis in aures copiosis ac multis verbis. Ac mox eodem in loco, οἷον ἐμβαλὼν λόγον. ἐν νῷ ἔχεις ἀπιέναι, id est, Velut iniecto dicto paras discedere. Respexit ad prouerbium Plutarchus in commentario De iis qui tarde puniuntur à numine, ἀλλ' οὐδ' εἰ βαλών, εἶπεν, ἀπηλλάγη, καλῶς εἶχε περιορᾶν τὸ βέλος ἐγκείμενον. id est, Quin etiam si discessit, inquit, immisso iaculo, non conuenit telum inhærens negligere. Allusit ad hanc parœmiam Aristoteles in tertio Naturalium auditionum lib. Refellens enim Anaxagoræ sententiam, qui dixisset, infinitum immotum esse, & in seipso conquiescere, negat satis esse dixisse tantum, & aufugere, quum causam etiam reddere debuerit, quamobrem infinitum moueri non posset: οὐ γὰρ, inquit, ἱκανὸν, τὸ οὕτως εἰπόντα ἀπηλλάχθαι, vt obiter & otthographiam emendem, non Aristotelis, sed typographi. Quadrabit igitur in eos, qui velut oracula quædam pronunciant, aliis coniectandi materiam ministrantes, vt qui non interpretentur quamobrem ita senserint. Translatum videtur ab apibus, aut vespis, quæ infixo aculeo, statim anfugiunt Id enim innuit Plato in Phædone. Potest & ad Parthos referri, qui iaculo coniecto in hostem, mox equis versis se fuga proripiunt, nec audent cominus congredi. Simillimum est huic, quod est apud Ciceronem libro De finib. bonorum quarto. Scrupulum, inquit, abeunti: sed videbimus. Solet enim scrupulus esse molestus ambulantibus. Idem apertius in oratione pro L. Flacco: Flacco vero quid profuit, qui valuit tam diu dum huc prodiret. Mortuus est aculeo iam dimisso, ac dicto testimonio.

Vulgus suspicax.

Suspiciosum vulgus & pleraque malam in partem interpretatur. Homerus in eodem libro:

Δύσζηλοι γάρ τ' εἰμὲν ἐπὶ χθονὶ φῦλ' ἀνθρώπων.

Id est:

Quippe homines plerique sumus male suspiciosi.

Pellem caninam rodere.

Pellem caninam rodere, prouerbiali metaphora dixisse videtur Martialis: pro eo quod est, hominem maledicum & improbum conuiciis insectari. Sic enim scribit in obtrectatorem quendam & oblatratorem:

Non deerunt tamen hac in vrbe forsan,
Vnus vel duo, tresue, quatuorue,
Pellem rodere, qui velint caninam.

Zoili.

Vide in loco inuidia.

Vitilitigator.

Vitilitigatores M. Cato vocabat, litium auidos, & alienorum operum calumniatores. Eaque vox ob nouitatem doctis in adagionem abiit, quemadmodum & Homeromastiges & Vergiliomastiges. Plinius in præfatione Historiæ mundi: Ergo securi, etiam contra vitilitigatores: quos Cato eleganter ex vitiis & litigatoribus composuit quid enim illi aliud quam litigant, aut litem quærunt exequemur reliqua propositi.

Archilochum teris.

Ἀρχίλοχον πατεῖς, id est, Archilochum teris, seu calcas. De maledico dicebatur, πατεῖν autem dictum est, vel quod maledicus assiduus videatur in euoluendis huius poetæ carminibus: vel quod illius vestigiis ingreditur. De Archilocho testatur & Horatius:

Archilochum proprio rabies armauit iambo.

Equidem suspicor hoc idem esse cum illo, quod alibi posuimus, ἀρχιλόχου πατρίς, id est, Archilochi patria: deprauata voce πατρίς in πατεῖς.

Arhilochi patria.

Ἀρχιλόχου πατρίς, id est, Archilochi patria. Diogenianus testatur hoc dici solere de mordacibus ac maledicis. Videas enim populos nonnullos natura dicaces: cuiusmodi fuisse feruntur Siculi.

Genuino mordere.

Qui clanculum obtrectant, lacerantque quempiam, eum genuino mordere dicuntur. Persius:

--Et genuinum fregit in illis.

Lucilium sentiens poetam Satyricum. Item diuus Hieronymus: Possim respondere, si velim: possim genuinum læsus infigere. Dentes autem genuini sunt omnium reconditissimi, ac propemodum operti gingiua. Sero emergunt homini: nempe circiter annum vigesimum: multis & octogesimo, vt autor est Plin. lib. II. cap. 37. Potest ob id haud ab re, liuoris atque obtrectationis morbo dicari. Potest non absurde referri & ad viperæ denticulos illos, quibus eam venenum infundere putant. Plinius eodem, quod modo citauimus, capite: Nam hi quoque sunt viperæ sub gena fistulosi. Potest & ad canes referri, qui postremis dentibus ossa duriora circumrodunt. Omnis autem obtrectario morsus dicitur. Vnde Aristophanes ... catur, in anulo non inesse remedium aduersus sycophantæ morsum. Diogenes apud Laertium rogatus, cuiusnam animantis morsus esset perniciosissimus: Ex feris, inquit, obtrectatoris: ex cicuribus adulatoris. Hoc venenum Horatius loliginis succum appellat.

Dente Theonino rodi.

Theonino dente rodi dicuntur, qui conuiciis lacerantur: Sumptum à Theone poeta quodam rabiosæ loquacitatis, petulantissimæque maledicentiæ. vnde & Ausonius in carmine hendecasyllabo, poetam quempiam indoctum & mordacem Theonem appellat:

Nec posthac metues, vbique dictum,
Hic est ille Theon poeta salsus,
Bonorum mala carminum Lauerna.

Horatius in epistolis:

Dente Theonino qui circumroditur.--

Neque dissimili figura est vsus in epistola ad Iulium Florum:

--Hic delectatur iambis,
Ille Bionæis sermonibus.--

Acron admonet, Bionem philosophum fuisse, qui mordacissimis dialogis lacerauit poetas, sic vt nec Homero parceret. Porphyrion ... autumat, Aristophanis comici patrem fuisse. Zoili quoque mordacitas propemodum in prouerbio est: sed vt inuidum intelligas magis quam oblatratorem. Horatius hoc vitium, alicubi succum loliginis vocat, & salem nigrum: quod cum morsu addat & famæ maculam.

Carpet citius aliquis, quam imitabitur.

Μωμήσεταί τις μᾶλλον ἢ μιμήσεται.

Id est,

Reprehendet aliquis citius, atque imitabitur.

Senarius hic Apollodori pictoris operibus inscribi consueuit, qui primus vmbrarum imitationem inuenit. Refertur ad hunc ... dum.

Μωμήσεταί τις θᾶσσον ἢ μιμήσεται.

Apte dicetur de re quapiam artis absolutæ, atque inimitabili. Nam ... ro res egregias multo procliuius est carpere quam æmulari. Ceterum est elegans παρονομασία in duabus vocibus Græcanicis, μωμήσεται & μιμήσεται, quæ cum sono minime distent, tamen res declarant longe diuersissimas. Huc allusit Plinius libr. 36. c. II. Imitabitur multi, æquauit nemo. Theognis in eandem sententiam:

Μωμεῦνται δέ με πολλοὶ ὁμῶς κακοὶ ἠδὲ καὶ ἐσθλοί,
Μιμεῖσθαι δ' οὐδεὶς τ' ἀσόφων δύναται.

Id est,

Carpunt me plures docti indoctique: imitari
Nos indoctorum de grege nemo valet.

Etiam in deorum cœtu.

Κἂν θεῶν ἀγορᾷ, id est, Etiam in deorum cœtu, seu concione. Quidam interpretantur de maiorem in modum probis & æquis, quidam de vehementer maledicis. Addunt, locum quempiam esse in Eleusine, vicinum Anactoro, vocatum θεῶν ἀγορὰν, in quem non ingrediebantur, nisi bene ominantes: vnde de quopiam præter modum maledico dicebant: οὗτος κἂν θεῶν ἀγορᾷ δυσφημήσει, id est, Hic vel in deorum concione male ominata loquetur.

Dentata charta.

Dentata dicuntur mordacia. M. Tull. ad fratrem lib. Calamo & atramento temperato. Dentata etiam charta res agetur. Et Seneca dentatos sales esse non vult. Rursus Edentula, quæ morsu careant.

Hipponacteum præconium.

Hipponacteum præconium, pro infami nota dixit M. Tullius nimirum prouerbiali schemate in epistolis familiaribus de Tigellio quodam ita scribens: Eumque addictum iam tum puto esse, Calui Licinii Hipponacteo præconio. Nam Hipponax poeta fuit iambographus, amarulentus, ac notæ mordacitatis, qui (autore Dionysio Halicarnasseo) trimetrum Archilochium de industria in Scazontem infregit, cum inimicos lacerare vellet, quo videlicet feriret fortius. Hic Bupalum & Anthermon, quod ab his deformi specie pictus esset, versib. iambicis insectatus legitur. Erat autem Hipponacti notabilis in vultu fœditas, quamobrem quidam imaginem eius proposuere in ridentium circulis: quorum aliquot suis carminib. creditur ad laqueum compulisse. Negat id esse verum Plin. lib. 36. cap. 5.

Archilochia edicta.

Adagionis faciem habet & illud, quod Cicero scribit ad Atticum, lib. 2. Itaque Archilochia in illum edicta Bibuli, populo ita sunt iucunda, vt eum locum in quo proponuntur, præ multitudine eorum qui legunt, transire nequeamus. Archilochia edicta contumeliosa vocat ac virulenta. Archilochi poetæ mordacitas vulgo celebratissima fuit. Is Lycamben socerum, à quo fuerat repudiatus, huiusque filiam adeo virulentis versib. insectatus est, vt vterque se laqueo præfocauerit.

Plaustra conuiciis onusta.

Eodem allusit Lucianus, cum ait in Eunucho, καὶ ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν κατεσκέδασαν ἀλλήλων. id est, Et solida plaustra conuiciis onusta inter se effundebant. Loquitur de duobus philosophis inter sese contumeliose altercantibus. Significat autem ὑπερβολικῶς tantum conuiciorum, quantum plaustro possit vehi. Quæ quidem ipsa figura ad prouerbii naturam pertinet, cum dicemus: Plaustra promissis onusta, & naues pollicitis onustas: pro maximis amplissimisque promissis. Nam & ἁμαξιαῖα, i. Plaustralia, Græci vocant magnifica, fastuosaque: à plaustris ducto nomine. Alexis apud Athenæum lib. 9 detorsit in bonam partem: παρέθηκε τὴν τράπεζαν, εἶτα ἐπεισφέρων ἀγαθῶν ἁμάξας. id est: Apposita mensa est, dein circumtulit rerum bonarum plaustra.

Naues onustæ conuiciis.

Adsimili figura dixit Homerus Iliad. υ. conuicia, quorum onus, nauis centiremis non queat portare: cuiusmodi Lucianus dixerat, ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν, vt ante dictum est. Carmen Homericum sic habet:

> Ἔστι γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσασθαι
> Πολλὰ μάλ', οὐδ' ἂν νηῦς ἑκατόζυγος ἄχθος ἄροιτο.

Id est,

> Probrorum superest ambobus copia summa,
> Quorum onus haud portet centum ratis incita remis.

Affine & illi, quod alio dicetur loco:

> Οὓς οὐκ ἂν ἄρειαν οὐδ' ἑκατὸν αἰγύπτιοι.

Id est,

> Quos tollere nec centum queant Ægyptii.

Hermippus apud Athenæum lib. 1. describens, quid à quaque regione soleat importari, versiculum hunc ioco admiscet:

> Καὶ παρὰ Περδίκκου ψεύδη, ναυσὶν πάνυ πολλαῖς.

Id est,

> Atque à Perdica ratibus mendacia multis.

Notans, ni fallor, Lyciorum mores. Nam Perdicia pars est ac portus Lyciæ. Lycias sordes notat & Vergilius Æneid. 4. veluti vanas.

Morsus aspidis.

Δῆγμα ἀσπίδος, i. Morsus aspidis. De malo immedicabili, aut de lingua vehementer virulenta. Refertur adagium ab Apostolio Byzantio, non admodum memorabili autore, nisi nos meliorum inopia compelleret. Quanquam hunc nec Politianus grauatus est quodam in loco citare testem. Circumfertur Græcus versiculus, adagio concinens:

> Ἰὸς πέφυκεν ἀσπίδος κακὴ γυνή.

Id est,

> Telum aspidis profecto mulier improba.

Ælianus primo De naturis animalium libro, tradit aduersus viperarum, omniumque serpentium morsus remedium inueniri, aspide vna excepta: præcipue si de rana gustarit, vt ait libro proximo. Solius huius ictum omni cura potentiorem esse, nec ab vllo vinci, præterquam à muliere, quæ vel aspectu contactuque solo nocet: quorum alterum cum regulo, alterum cum aconito commune. Nicander item in Theriacis:

> Ἀσπίδα φοινήεσσαν ἀμυδρόπατον δάκος ἄλλων.

Id est:

> Aspida crudelem, cuius super omnia morsus
> Immedicabilis est.---

Plinius prodidit, aspidem nunquam vagari sine compare: quod si contigerit alteram interimi, protinus altera persequitur percussorem, in mediis quoque fori turbis agnitum. Addunt quidam, ab hoc ictum serpente intra quatuor horas emori. Nihil autem vetat, quo minus trahatur adagium ad hostem clancularium, & tanto pestilentiorem, quod clanculum citraque dolorem infundat venenum hæc serpens, neque post morsum appareat vulnus in corpore: tantum somnus lethalis obrepit, quemadmodum describit Nicander. atque hinc existimant quidam morsum illius ἀμυδρόπατον ab eodem poeta vocari.

Histricis seta.

Θρὶξ ὑστριχός, id est, Pilus hystricis. dici poterit dicterium acriter in quempiam tortum. Ab animante sumptum, cui mos irritato, pinnas aculeatas quibus illi tergum inhorret, teli ritu eiaculari, etiam procul: idque facit intenta cute. His igitur ora canum vrgentium figit. Est autem hystrix de genere erinaciorum, nisi quod huic longiores aculei. India & Africa potissimum hystrices generat, vt autor est Plin. lib. 8. c. 35.

EX APPENDICE ERASMI.

Πομπεύειν.

Pro, conuiciari. vnde πομπεία, conuicia. quod in pompis Bacchanalibus quidam è curribus conuicia in alios iacerent, & vicissim ab aliis impeterentur. Menander.

Ὁλόσχοινος.

Mariscus, est iunci genus tertium, pinguitudine, magnitudine, & aspredine, & callositate cæteris præstans. Vnde dicitur prouerbialiter de duro & procaci sermone, quo velut os alicui percellimus. Æsch.

Quam Clinia ex Demetrio.

Plaut. Plura ex me audies hodie mala, quam audiuit vnquam Clinia ex Demetrio. Videtur sumptum è comœdia quadam Turpilii, cui titulus Demetrius, vel alia, vbi pater prolixe & acerbe obiurgat filium. Talis enim inducitur Clinia in Heaut. Terentii, qui ob duritiem patris profugit in militiam. Fortasse & Terent. & Plaut. ab eodem Græco auctore sua sumpserunt.

IVNII. Canina victitans, cynocephalum oppugnas.

Cleon apud Aristophanem in Equitibus, ad fartorem inquit:

> Κυνὸς βορὰν σιτούμενος, μάχει σὺ κυνοκεφάλῳ.

Id est,

> Esca canina vescens, pugna prouocas canicipitem.

Prouerbiali figura dictum torqueri potest in eos, qui gregales suos eiusdem factionis & instituti, scriptis impetunt: veluti si Franciscanus vitæ professione quispiam, calamum distringat in eiusdem instituti contubernalem. Contrarium huic est vulgare diuerbium: Aues concolores plerunque vna volitant. quo innuitur consensus hominum, idem vitæ genus, eadem studia, eosdem mores sequentium. Cõcordat cum hoc adagio vetus dictum: Cuius pane vescor, eius verba molior. æqua namque ratio est nos illi non aduersari amico, qui nos fouet, omnique ope & opera res nostras promouet: à qua præclara nos mutuo demerendi ratione qui discedunt, næ illi ferinam immanitatem æmulantur. Quisquis ergo aduersus sui ordinis hominem verbis aut scriptis insurgit, is canina esca vescens, Cynocephalum adoritur. Sunt autem Cynocephali quasi Canicipites dicas genus hominum, si non potius animalium, capitib. caninis, pro voce latratum edentium: vt lib. 7. c. 2. Plin. & ex eo transcripsit Augustinus De ciuitate Dei 6.

Cuminum serere.

Κύμινον σπείρειν, hoc est, Cuminum serere dicitur prouerbio homo virulentæ linguæ, quiq; effreni oris petulantia maledicus conuicia dirasque seminat. Demetrius Phalereus scribit Sophronem mimographum eo vsum, κύμινον ἔσπειρε, id est, Cuminum seuit. Natum à natura herbæ: quam eiusmodi esse tradunt naturalium rerum indagatores, vt lætius prouenire putetur, si maledicta adhibeantur, diræque imprecationes, dum seritur. quod ne quis ceu ridiculum exibilet, apponam Theophrasti, doctissimi philosophi, ex octauo de Plantarum historia lib. verba: ἴδιον δὲ καὶ ὃ λέγουσι κατὰ τοῦτο. φασὶ γὰρ δεῖν καταρᾶσθαί τε καὶ βλασφημεῖν σπείροντας, εἰ μέλλει καλὸν ἔσεσθαι καὶ πολύ. id est, Peculiare est quod de eo memorant. ferunt namque imprecationibus & maledictis opus esse, si qui serunt, illud copiosum pulchrumque prouenire velint. Eadem naturæ lex est in ocymo, quod iniuriis maledictisque terræ mandatũ, fœcundius existimauit antiquitas, non abnuente & Plinio.

Lacrymas sopitas excitas.

In conturbatorem, qui rixas & iurgia seminat, qui iniuriam

obliteraram renouat, aut dolorem iam à multo tempore sopitum refricat intempestiue, competet elegans prouerbium è Callimacho, citatum in Sophocleis Suidæque commentariis:

---Τί δάκρυον οὖδον ἐγείρεις;

Id est,

---Quid lacrymas pergis reuocare sepultas?

Idem est cum illo Sophoclis in Oedipo Colonæo:

Δεινὸν μὲν τὸ πάλαι κείμενον ἤδη κακὸν ὦ ξεῖν' ἐπεγείρειν.

Id est:

Malum iam olim quiescens resuscitare, ô hospes, graue est.

Nihil molestius accidere potest homini ingenuo, quam si mali hulcus olim obductum admonitione recrudescat.

Bupalia pugna.

Βουπάλειος μάχη, id est, Bupalium duellum, prouerbiali figura effertur à Iuliano apostata, pro virulento & dentato scripto, quo maledicentiæ & irarum habenas omnes in quempiam effundimus. sic enim scribit in epistola ad Alypium Cæsarii fratrem, qua gratias illi agit de Geographica pinace elegantioribus formis ac lineamentis expressa: καὶ κατεμεγύθωσας αὐτὸ, προσθεὶς τοὺς ἰάμβους οὐ μάχην ἀείδοντας τὴν βουπάλειον κατὰ τὸν κυρηναῖον ποιητὴν, ἀλλ' οἵους ἡ καλὴ σαπφὼ βούλεται τοῖς ὕμνοις ἁρμόττον. i. Singularique industria illud elaborasti, adiectis & senariis iambicis, qui non Bupaliam pugnam canunt, vt Callimachi Cyrenæi poetæ verbis vtar, sed quales venusta Sappho vult in deorum hymnos concinnari.

Anus rabiosa.

Γραΐδιον λυττῶν, id est, Anicula rabiosa, apud Philostratum effertur de litigiosis, & qui inter se conuiciis certant, in Scopeliano sophista: τοὺς δὲ λοιδορουμένους ἐν τοῖς λόγοις καὶ θυμοῦ ἐπίδειξιν ἡγουμένους ποιεῖσθαι. γραΐδια ἐκάλει μεθύοντά τε καὶ λυττῶντα, id est, Altercantes inter se & irati animi indicium præ se ferentes, ebrias anus & rabidas nuncupabat. Manet dicterium istud etiam in nostrate lingua.

Intus Hecuba, foris Helena.

De fœmina formosa quidem, sed maledica, & improbis moribus prædita, dicitur prouerbio. Gregor. Nazianzenus in carmine aduersus fucatas mulieres purpurisso oblitas.

Ἔνδοθι τὴν ἑκάβην, ἔκτοθι τὴν ἑλένην.

Id est,

Turpem intus Hecubam, pulchram Helenemque foris.

Hecuba Priami vxor præ senio turpissima in canem conuersa fingitur: Plautinus Menæchmus propter maledicentiam. sic enim ait:

Non tu scis mulier, Hecubam quapropter canem
Graij esse prædicabant? Mu. Non equidem scio.
Me. Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis:
Omnia mala ingerebat quem quem aspexerat,
Itaque adeo iure cœpta appellari est canis.

Huc spectat illud Iuuenal. satyr. x.

Sed torua canino Latrauit rictu, quæ post hunc (Priamum)
vixerat vxor.

Poterit & de fucata dici, quomodo vsus est Nazianzenus, quæ larua potius & spectrum hominis videri queat, nisi stibii & purpurissi mangonium penicillo inscriptum fœditatem obliteret. Transferri etiam poterit ad librum spurcitiæ plenum, speciosum titulum præferentem, aut membranis sumptuosis magnifice exornatum.

Αἰξωνεύεσθαι.

Stephanus in dictione αἰξωνία, quæ ciuitas est Magnesiæ, scribit αἰξωνεύεσθαι prouerbio dici vanos accusatores & sycophantas. Æxones enim, vt idem inquit, βλάσφημοι καὶ συκοφάνται, κωμῳδοῦνται, Harpocration in dictionario decem Oratorum dictione αἰξωνεῖς, scribit hoc adagio Menandrum & Platonem comicos esse vsos.

BRASSICANI. Bellum cum Protogene mortuo gerere.

Aul. Gellius lib. xv. c. vltim. scribit Rhodios Demetrio Poliorceti, qui tum eos obsidione cingebat, atque extra vrbis muros memoratiss. illam Ialysi imaginem Protogenis manu factam absumere igni parabat, per Legatos ita respondisse: Quæ malum, inquiunt, ratio est, vt tu imaginem istam velis incendio ædium facto disperdere? Nam si nos omnes superaueris, & oppidum hoc totum ceperis, imagine quoque illa integra & incolumi per victoriam potieris: sin vero nos vincere obsidendo nequiueris, petimus consideres, ne turpe tibi sit, quia non potueris bello Rhodios vincere, bellum cum Protogene mortuo gessisse. Hoc prouerbio Ioannes Brassicanus, pater & præceptor meus amantiss. plurimum delectabatur: ad eos autem pertinet, qui cum laruis luctantur, & contempta memorabili lege Solonis, mortuos iam conuiciis insectantur. quod Homerus etiam intellexit, dum inquit Iliad. lib. ω.

Κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων.

Et Agamemnon Iliad. η.

Οὐ γάρ τις φειδὼ νεκύων κατατεθνηώτων
Γίνετ', ἐπεὶ κε θάνωσι, &c.

Et ex eius sententia Virgil. lib. 11. Æneid.

Nullum cum victis certamen & æthere cassis.

COGNATI.

Non plaga, sed contumelia iram concitauit.

Claudius Saturninus Pandect. libr. 48. tit. de pœnis: Maximus quit, apud Græcos orator Demosthenes sic ait: οὐ γὰρ ἡ πληγὴ παρέστησε τὴν ὀργὴν, ἀλλ' ἡ ἀτιμία· οὐδὲ τὸ τύπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ δεινὸν, καίπερ ὂν δεινὸν, ἀλλὰ τὸ ἐφ' ὕβρει. πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων ἄνδρες ἀθηναῖοι, ὧν ἔνια ὁ παθὼν οὐδ' ἂν ἀπαγγεῖλαι δύναιτο ἑτέρῳ, τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχων, ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης. ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους ἀηθεῖς ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι. id est, Non enim plaga iram concitauit, sed ipsa facti indignitas: neque tam ingenuis graue est cædi (quanquam graue sit) quam per contumeliam cædi. Siquidem multa is, qui alium cædit, admittere potest: quorum magnam partem is qui verberibus affectus est, habitu corporis, vultu, vociferatione, nunc vt inimicum se gerens, nunc vt contumeliam inferens, nunc in malam cædens, alteri renunciare nunc pugnum ducens, nunc in malam cædens, alteri renunciare repræsentare nequit: hæc ipsa mouent, hæc de statu mentis deturbant homines, propudii ac suggillationis non assuetos. Idem contra Midiam: οὐκ ἔστιν, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, τῶν πάντων οὐδὲν ὕβρεως ἀφορητότερον, οὐδ' ἐφ' ὅτῳ μᾶλλον ὑμῖν ὀργίζεσθαι προσήκει. id est, Non Athenienses omnium rerum quicquam intolerabilius contumelia, neque propter quam potius irasci consentaneum sit. Isocrates contra Lochitem: Contumelia plus dolet, quam verberum in Ira enim ex opinione iniuriæ nascitur. quare si desinent putare iuriam sibi fieri, irasci desinent. Nonius vbi dixit iniuriam rem esse rem contumelia, affert ex Pacuuio:

Patior facile iniuriam, si est vacua à contumelia.

Cui loco hunc subiungit, ex Cælii fallacia:

Facile ærumnam ferre possunt, si male abest iniuria:
Etiam iniuriam, nisi contra constant contumeliam.

Idem Nonius ex Laberii nuptiis:

Æquum animum indignanti iniquat contumelia.

Vide alibi Telum ira facit.

Βουπάλιος μάχη.

Pugna Bupalia, specie prouerbiali dictum à Iuliano apo pro maledica virulentaque insectatione, in epistola qua Al Cæsari fratri gratias agit, ob missam ad se Geographicam p diligentia magna elaboratam. ita nanque ait: καὶ κατεμεγύθωσας προσθεὶς τοὺς ἰάμβους, οὐ μάχην ἀείδοντας τὴν βουπάλιον κυρηναῖον ποιητὴν, ἀλλ' οἵους ἡ καλὴ σαπφὼ βούλεται τοῖς ὕμνοις ἁρμόττειν. id est, Magna industria illud elaborasti, additis & iam non pugnam canentibus Bupaliam, vt cum Callimacho Cyr poeta dicam, sed quales venusta Sappho vult hymnis cong (Lege sup. prou. Iunii, Bupalia pugna.)

Sycophantice obseruare.

Sycophantice obseruare Gallis dicitur, pro, delatoris qu platorisque more obseruare: hoc est, diligentissime: quod modi homines miluinis oculis omnia lustrent, vt prædæ in tes. Vlpian. de iur. & fact. ignor. Vt neque negligentia cra nimia securitas satis expedita sit, neque delatoria curiositas tur. Hinc sycophantica obseruatio Budæo dicitur. Græcum uerbium est, nullam bestiam nocentiorem esse sycophanta se lumniatore, Nam, vt Salomon in prouerb. cap. 15. inquit, ba gladius & sagitta acuta est vir, qui aduersus proximum suum testificatur.

Apologum facere.

Apologum facere, metaphorice dicuntur, qui narration commentitiam faciunt. In qua significatione vsus est Plautus qui longam commemorationem narrant: vt Bud. lib. 3. De temp. rer. fortuit. posuit: Vt in aliquod, inquit, tibi tandem thium hic apologus euadat. Seneca verbo Apologo, alia signi tione vsus est epist. 7. Et sæpe illum inuicem apologauit. i. lau & conuicio notauit. Gallice dicitur, broçarder.

Posticæ occurrite sannæ.

Persii hemistichium est: quod prouerbialiter sumitur, quo cunq; clanculariæ irrisioni & subsannationi, quæ vel nobis ab tibus, vel post tergum & à parte posteriore fit, locum siue occa nem non esse dandam significatur. Ad quod Hieronymus Ru alludit: Multo tempore, inquit, disce quod doceas. Nec cre datoribus & irrisoribus. Si enim subito respexeris, aut cico rum deprehendes post te colla curuari, aut manu asini aures ri, aut æstuantem canes protendere linguam. Tres autem po subsannationis sunt species. Prima est ciconiæ similitudo & e gies, quæ manu contracta, digitisque in rostri speciem compo repræsentatur: eaque plerunque vtuntur ardeliones. Secunda pollicibus ad tempora appositis reliquos digitos motitantes, nas auriculas imitamur. Tertia pueris est vsitatissima, qui fe eos quos contemnunt, linguam exerunt. Hinc sannio siue san de quo Cic. De orat. 2. Quid enim, inquit potest esse tam rid lum, quam sannio est, qui ore, vultu, imitandis moribus, voce, & que corpore ridetur ipse. hoc est, quum alios soluto risu, & con tis totius corporis partib. ridet, moresque aliorum inepto gestu primit, ipse omnibus fit ridiculus.

Manichæi morbo laborat.

Theodorus Prouid. 2. τὰ μανιχαίων νοσεῖς, ὃς ...

...ἀνῶν, λοιδορεῖσαι τοῖς χορηγοῦσι. i. Manichæi morbo laboras, qui esculentis & potulentis fruens, conuiciaris iis qui ea præbent.

Σατυρικὸς.

Plutarchus in Pericle veteris comœdiæ scriptores σατυρικοὺς ...τοῖς βίοις appellat, qui vitæ genus id sectarentur quod in acerbe exagitandis hominibus versaretur. Hinc σατυρικὸς pro dicere. Idem in Catone maiore dixit. Satyra autem mordax fuit, & salsum genus carminis, quod sale multo perfricaret homines, vt notum est.

CÆLII RHODIGINI.

Stultorum thesaurus maledicentia.

De iis qui sola linguæ petulantia vlciscuntur illatam (vt sibi videtur) iniuriam.

EX APPEND. IVNII, CANTERI ET *aliorum.*

Ocyma cantare.

Satyrographus ille disertissimus (sic enim à D. Hieronymo laudatur) qui, teste Fabio, multum veræque gloriæ assequutus est vnico libello, lepidissima ἀλληγορίᾳ prouerbiali, Ocyma cantare, pro probris, conuiciisque adspergere, & maledictis insectari, dixit satyr. 4. vbi, cum genus & formam, tanquam eximias naturæ dotes, iactanter Alcibiades efferret, alioqui teneræ ætatis imbecillitate ad Rempublicam gerendam parum idoneus, præsertim rerum vsu destitutus, & veri rectique sordidus author: Socrates eodem loco nihil o meliorem facit Baucide Pannucia, discinctum sordemque vernam, maledictis grauiter impetente. Persii verba hæc sunt:

> Dinomaches ego sum, suffla, sum candidus: esto,
> Dum ne deterius sapiat Pannucia Baucis,
> Cum bene discincto cantauerit ocyma vernæ.

Sensus est: Iacta quantum vis natales claros, egregiamque corporis pulchritudinem: si ingenium sordidum sit, & prudentia rerumque solertia absit: nihilo melior es vinosa & suffarcinata aliqua anu, ætate & vino delirante (talis enim inducitur Baucis) quæ probe defricat conuiciis socordem & dissolutum seruum domi natum. Ducta est allegoria à veterum more, inter serendum ocymum vsurpato: quod teste Plutarcho & Plinio, lib. 19. c. 7. creditum est prouenire copiosius & felicius, si maledictis additis sereretur. Eodem plane sensu, eademque figura prouerbiali possumus dicere, Cuminum serere: quod etiam author est Plinius, cum imprecatione ne exeat, postquam satum fuerit, terra adacta pauitur.

Maledicus a malefico non distat, nisi occasione.

Ostensurus Quintilianus lib. 12. quam fœdum & illiberale sit patrono conuiciis rem gerere, & certare inter dicendum siue veris siue fictis vti canina facundia, vt Appius dicebat: non dubitat maledicum parem malefico facere, vt sola discrepent occasione: nimirum subindicans, conuiciatori & maledico ad malefaciendum & nocendum aduersario exprompram esse voluntatem: modo daretur locus & tempus idoneum lædendi, quæ in foro, in ipsa actione commode fieri nequeunt: quanquam abunde satis malefica sit conuiciandi libido. Vtrum vero hanc sententiam excogitarit ex tempore, an aliunde depromserit, difficilis existimatio. Ratio potior propiorque videtur, alicubi lectam in medium adduxisse, vel vulgo sparsam subiecisse. Sin minus: argumento debili, & latius probando, ratione neque maioribus rationib. fulcienda, si sibi credi velit, vsus est. Sed ipsius verba perpendamus. At quidam etiam, si forte susceperint negocia paulo ad dicendum tenuiora, extrinsecus adductis ea rebus circumliniunt: ac, si defecerunt alia, conuiciis implent vacua caussarum, si contingit, veris, sin minus, fictis: modo sit materia ingenii, mereaturque clamorem dum dicitur: quos ego adeo longe puto ab oratore perfecto, vt eum ne vera quidem obiecturum, nisi id caussa exigit, credam. ea est enim prorsus canina, vt Appius dicebat, eloquentia, censuram maledicendi subire, quod facientibus, etiam male audiendi præsumenda patientia est. Nam & in ipsos fit impetus frequenter qui egerunt: & certe patroni petulantiam litigator luit. Sed hæc minora sunt illo ipso vitio animi, quo maledicus à malefico non distat, nisi occasione. Turpis voluptas & inhumana, & nulli audientium bono grata, à litigatoribus quidem frequenter exigitur, qui vltionem malunt, quam defensionem. Hactenus ille. Iam hic mihi videe, quam solida sit oratio, ad probandum grauius esse cadere in vitium animi, quo maledicus à malefico tantum distet occasione, superioribus illis duobus, nempe, in se prouocandi impetus conuiciis aspersorum, & defensi caussam petulantia linguæ reddendi deteriorem: cum priora illa satis esse in vitio constet, nec probatione opus sit: postremum hoc argumentis adstrui oporteat: si non sententiam vulgo vel doctis saltem tritam vsurpaslet. Vti licebit, cum taxabimus scriptoris vel ecclesiastæ alicuius malefetiatam conuiciandi cæteris libidinem: quo morbo sophistæ potissimum laborant. Vel cum notabimus intemperantis & effrenis linguæ, passim bonis eruditisque maledicta ingerentis procacitatem.

MALI RETALIATIO.

ERASMI. *Neoptolemi vindicta.*

Νεοπτολέμειος τίσις, id est, Neoptolemica vindicta. Superiori simillimum est, vbi quis eadẽ patitur, cuiusmodi patrauit in alios. Id Pausanias in Messeniacis refert, & exponit his verbis: περιῆλθε μέντοι καὶ αὐτοὺς λακεδαιμονίους ἀνὰ χρόνον ἡ νεοπτολέμειος καλουμένη τίσις. νεοπτολέμῳ γὰρ τῷ ἀχιλλέως ἀποκτείναντι πρίαμον ἐπὶ ἐσχάρα τοῦ ἑρκίου, συνέπεσε καὶ αὐτὸν ἐν δελφοῖς πρὸς τῷ βωμῷ τοῦ ἀπόλλωνος ἀποσφαγῆναι, καὶ ἀπὸ τούτου παθεῖν ὁποῖόν τις καὶ ἔδρασε, νεοπτολέμειον τίσιν ὀνομάζουσιν. id est, Sane peruasit Lacedæmonios progressu temporis Neoptolemea, sicut vocant, vindicta. Siquidem Neoptolemo, Achillis filio, qui Priamum in ipsis palatii focis occiderat, vicissim euenit, vt & ipse apud Delphos ad Apollinis aram occideretur: atque hinc ortum, vt vbi quis idem patitur quod in alios fecit, Neoptolemeam vindictam appellent. Euripides in Oreste sub persona Apollinis de Neoptolemo:

> Θανεῖν γὰρ αὐτῷ μοῖρα δελφικῷ ξίφει.
> Id est,
> In fato enim illi est Delphico gladio mori.

Termeria mala.

Τερμέρεια κακὰ, id est, Termeria mala. Veteri prouerbio dicuntur ingentia, maxime quoties mala quæ quis in alios impegerit, aliquando in ipsius caput retaliantur. Huius adagii meminit Plutarch. in vita Thesei: qui cum Herculis exemplo terras obiret, nocentes quos superasset, eadem pœna solitus est afficere, quam illi per sæuitiam in alios exercuissent. Nam Hercules Damascum de rupe æditissima præcipitem dedit, Busyridem parentauit, Antæum palæstra superatum occidit, Cygnum gladiatorum more confecit: denique Termerum humana capita confringentem, verberibus itidem contudit. Vnde in eos in quos sua malefacta retorquentur, prouerbio dicitur: Termerium malum. In hanc ferme sententiam Plutarch. in vita Thesei. Est autem supplicii genus vel in primis fauorabile, cum pœna sceleri respondet: quemadmodum de Thurino fumi venditore, fumo necato legimus: & Perillo, quem Phalaris æneo impositum tauro, suo ipsius inuento perdidit. Illud perquam festiuum, quod in vita Gallieni Imperatoris refertur. Cum quidam vitreas gemmas pro veris imperatrici vendidisset, atque ea re deprehensa, vendicari flagitaret: ille venditorem rapi iussit, tanquam leonibus obiiciendum: deinde caponem emittit, ac cunctis rem tam ridiculam admirantibus, per præconem denunciari iussit: Imposturam fecit, & passus est: atque ita negociatorem dimisit. Sed de Termeriis malis Suidas multo aliam adfert interpretationem. nempe locum quendam esse in Caria, cui nomen Termerio, quo tyranni quandoque pro carcere soleant vti Situm autem esse inter Melum & Halicarnassum. Ex hoc cum postea prædarentur latrones, neque depelli possent, quod esset locus admodum munitus, abiisse in prouerbium. Quanquam Stephanus Termeram vrbem in Lycia ponit, quam ait à Termero sortitam vocabulum. Postremo Termeria mala dicta videri possunt, quasi extrema mala. Nam τέρμα Græce, finem significat: & τερμερίαν ἡμέραν extremum vitæ diem vocant. Porro Latini, quod summum videri volunt ac maximum, id extremum appellant, vt Extrema dementia, extrema insania. Neque secus Græci ἔσχατον κακὸν, extremum malum pro maximo dicunt. Et ἐσχάτων ἔσχατα, extremorum extrema, quasi plus quam maxima.

Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis.

Persius Satyra quarta:

> Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis.
> Id est,

Vicissim carpimus & carpimur, tidemur & ridemus, mordemus & mordemur, lædimus & lædimur. Sumptum a militia. Ad eundem modum Horatius:

> Cædimus, & totidem plagis consumimus hostem.

Plutarchus in commentario De profectu cognoscendo, similem adfert metaphoram, de sphæra vltro citroque missa ac remissa: καὶ πεπαύμεθα τοὺς λόγους ὥσπερ ἱμάντας ἢ σφαίρας ἐπιδιδόμενοι πρὸς ἀλλήλους. quemadmodum alio retulimus loco, prouerbio, Sphæram inter se reddere.

Dedi malum & accepi.

Dedi malum, & accepi. Beticum adagium est, quo licebit vti, quoties eiusmodi permutatio videbitur facta, vt malum pro malo sit redditum, & par pari relatum: veluti si quis improbum generum dedisset, ac nurum item improbam recepisset. Recensetur & explicatur à Plinio iuniore in Epistolis. Cæcilius, inquit, Classicus, homo fœdus, & aperte malus, proconsulatum in ea parte non minus violenter quam sordide gesserat, eodem anno, quo in Africa Marius Priscus. Erat autem Priscus ex Betica, ex Africa Classicus. inde dictum Beticorum (vt plerunque dolor etiam venustos facit) non illepidum ferebatur: Dedi malum, & accepi. Congruet & in eos, qui liberos suos committunt malis præceptoribus, & recipiunt eos peiores quam tradiderant. Rursum in eos, qui lacessunt illos, vnde grauius læduntur: quod vsu venire tradunt iis qui in Ægypto venantur onagros. Nam animal lacessitum frequenter calcitrando lapides missos retorquet in iaculantes tanto impetu, vt pectora insequentium penetrent, aut caput fractis

ossibus displodant. Vnde & instrumento bellico nomen inditum. autor Ammianus libro vicesimotertio.

Qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet.

Si dixeris quæ vis, quæ non vis audies. Diuus Hieronymus in Rufinum nominatim prouerbii loco citat: Nihilque super hoc audies, inquit, nisi illud è triuio: Quum dixeris quæ vis, audies quæ non vis. Terentius in Andria:

Si mihi pergit quæ vult dicere, quæ non vult audiet.

Rursum in prologo Phorm.

Benedictis si certasset, audisset bene.

Eodem allusit in prologo Andriæ,

Desinant maledicere, malefacta ne noscant sua.

Obscurius etiam in prologo Eun.

Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
Existimet esse, sic existimet: sciat
Responsum, non dictum esse.---

responsum enim vocat, conuicium conuicio redditum. Sed hic locus admonet, vt quorundam errorem coarguam, qui in margine adscripserant, me in his quæ sequuntur, legere, Quia læsit prius: imo sic legebatur in vulgatis exemplaribus. ego primus ex fide veterum restitui germanam lectionem, nimirum hanc:

quale sit, prius
Qui bene vertendo, & eas describendo male, ex
Græcis bonis, Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.

vt, quale sit, idem valeat quod apud Græcos οἷον, apud Latinos velut, aut quod genus sit: quibus vtimur exemplum propositiuri. Meminerat enim de conuicio regendo, eius mox subiicit exemplum. deinde prius respondet ad aduerbium quod sequitur, nuper: Qui prius male verterat multas fabulas, quarum non meministis, idem nuper dedit ineptam fabulam Phasma, cuius potestis meminisse. Verum vt ad rem redeamus, primus huius adagii pater Homerus fuisse videtur, apud quem hic versus est in Iliadis Y,

Ὁπποῖόν κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις:

Id est,

Talia dicentur tibi, qualia dixeris ipse.

Item Hesiodus lib. cui titulus, Opera & dies:

Εἰ δὲ κακόν τ' εἴποις, τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις.

Id est:

Fors male dicenti, dicentur plura vicissim.

Rursus in eodem.

Εἰ δέ κεν ἄρχῃ,
Ἤ τι ἔπος εἰπὼν ἀποθύμιον, ἠὲ καὶ ἔρξας,
Δὶς τόσα τίννυσθαι μεμνημένος.---

Id est:

---Si quod prior ipse,
Aut verbum, aut factum, dicasve gerasve molestum,
At te cum duplici rediturum fœnore noris.

Euripides in Alcestide:

Εἰ δ' ἡμᾶς κακῶς
Ἐρεῖς, ἀκούσῃ πολλὰ, κοὐ ψευδῆ κακά.

Id est:

Si dixeris nobis male,
Mala inuicem permulta, nec falsa audies.

Longe venustius idem extulit Sophocles, citante Plutarcho:

Φιλεῖ γὰρ γλῶτταν ἐκχέας μάτην,
Ἄκων ἀκούειν οὓς ἑκὼν εἴπῃ λόγους.

Id est,

Etenim solet qui dicta temere iecerit,
Audire nolens verba, quæ dixit volens.

Refertur ex Sophocle:

Φιλεῖ δὲ πολλὴν γλῶσσαν ἐκχέας μάτην,
Ἄκων ἀκούειν οὓς ἑκὼν εἶπεν κακῶς.

Id est,

Qui multa temere verba fudit, is solet
Audire volens quæ volens dixit male.

Quin etiam his nostris temporib. eiusmodi quiddam vulgo dictitant: Vt salutabis, ita & resalutaberis. hoc est: Vt tua fuerit oratio, ita tibi respondebitur. Plautus: Contumeliam si dices, audies. Cæcilius in Chrysio apud Gellium: Audibis male, si male dicis mihi. Eodem pertinet Euripideum illud apud autores passim obuium: ἀχαλίνων στομάτων ἀνόμου τ' ἀφροσύνης τὸ τέλος δυστυχία. id est, Infrenis oris, & iniquæ vecordiæ finis seu vectigal calamitas. Celebratur & hoc inter Chilonis apophthegmata: Μὴ κακολογεῖν τοὺς πλησίον, εἰ δὲ μὴ ἀκούσεσθαι ἐφ' οἷς λυπήσεσθαι. id est, Non esse maledicendum iis, quibus cum agimus: alioquin audituros quæ molestiam adferant. Huc arbitror asscribendum versiculum, quem Quintil. vt vulgo iactatum citat:

Nec male respondit, male enim prior ille rogarat.

Eodem bibere poculo.

Eodem bibere poculo, est iisdem affici incommodis, malisque communibus obnoxium esse. Plautus in Cassina: vt senex eodem hoc poculo quo bibi biberet. Translatum vel à bibendi certaminibus, vel ab iis, qui metuunt venena. Idem hodieque nostrati vulgo tritissimum manet. Etenim si quando minantur, se parem gratiam relaturos, aiunt se de eodem porrecturos poculo. Taxat Martialis quendam, qui conuiuis vinum dilutum & acerbum apponebat, cum ipse de exquisitissimo biberet: qui mos & hodie plerisque diuitibus. atque hinc prouerbium natum videri potest. Fit autem interdum, vt qui imprudentes poculum acerbum gustarint, [...] deant & alios illicere, vt ex eodem bibant. Est aliquoties & in diuinis literis mentio de calice Babylonis, cum significatur aliqua calamitas irroganda. Denique Dominus noster in Euangelio [...] filios Zebedæi, num possent de eodem poculo bibere, vnde [...] destinarat bibere: addens alterum simile prouerbiale, De eodem baptismo. Nec enim dubium est, quin vtrunque fuerit vulgari sermone celebratum. Paulo diuersius est, quod ait Aristophanes in Equitibus:

Οὔποτ' ἐκ ταὐτοῦ μεθ' ἡμῶν πίεται ποτηρίου.

Id est,

Ille nobiscum haud eodem potat vnquam poculo.

Taxat fellatorem.

Propede Xenium.

Τοῦτό σοι ἀντὶ ποδὸς ξεινήιον.

Id est,

Istud habe Xenium pede pro bouis.---

Verba sunt Philœtii bubulci Vlyssis apud Homerum Odyss. [...] ad Ctesippum quem sagitta traiecerat, illi insultantis, vt munus illud accipiat pro bubulo pede, quem ille mendicanti Vlyssi impegerat paulo ante Admonet ibi Eustathius, vsurpatum adagium [...] primi nominis theologo, in eos quibus malum pro malo re[...]tur.

Fures ipsi accusant.

Οἱ φῶρες προεγκαλοῦσι, id est, Fures ipsi insimulant, aut accusationem intentant. Aristides aduersus eos qui taciturnitatem [...] nam in ipso criminabantur: πρότερον μὲν οὖν ἐγὼ οὐκ ἤδειν [...] ποτ' εἴη τὸ λεγόμενον, τὸ προεγκαλεῖν τοὺς φῶρας, νῦν δὲ μοι [...] γινώσκειν. ὅταν γὰρ οἷς ἀπαντᾶν ἐπὶ τὰς μελέτας καὶ τὰς ἀκροάσεις [...] ἥκειν, τοῦτο παρέντες, ὡς οὐδείς ἐστι ὁ λέγων αἰτιῶνται, πῶς οὐ [...] αὐτῶν ἑτέρων λογίζονται, ὥσπερ ἂν εἴ τινες ἡλίου καθαρὸς φλέγοντος [...] σαντες, λέγωσι τὸ φαινόμενον οὐκ εἶναι. id est, Antehac ignorabam quid sibi vellet vulgo quod dici solet, Fures ipsos accusare: nunc vero intelligere id mihi videor. Nam quum illi quos æquum [...] ad studiorum exercitamenta & audiendas declamationes con[...] nire, ea postposita cura, causantur neminem esse qui declamet [...] modo non animaduertunt propriam vecordiam in alieno [...] quemadmodum si quis radiante solis iubare occludat oculos [...] getque lucem existere. Conueniet dici in istos, qui suam [...] culpam, friuolo prætextu excusant: & quum ipsi iustæ reprehensio[...] ni subiaceant, in alios crimen deuoluunt. Tales sunt mor[...] dam, qui clamitant non esse concionatores verbi, quum [...] ipsi pedem domo efferant, quo sacris concionibus intersint [...] & aliter in vsum vocari, hoc modo: Insimulas me neglectionis [...] proteruiæ, qui tuos penates non inuiserim illac iter faciens: [...] tu ipse accusandus eo nomine venias, qui prior hac parte [...] ris, nimirum iuxta prouerbium. Fur ipse accusat. Non raro [...] nire solet, vt qui manifesto criminis tenetur, priores accusandi [...] tes suscipiat, vt suspicionem offensæ eximat, integritatemque [...] tiatur.

COGNATI. Ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται.

Græco hoc prouerbio vsus est Suetonius in vita Claudii, [...] subobscure significare voluit, se remedium illi malo, quod [...] set, inuenturum, sublaturumque Neronem, quo stulto consilio [...] perium, vt res postea docuit, Britannico eripuisset. Suetonii verba hæc sunt: Et subinde obuium sibi Britanni cum arctius complexus, hortatus est, vt cresceret, rationemque à se omnium factorum acciperet. Græca insuper voce prosequuntur, τρώσας ἰάσεται [...] est, Etiam læsus sanatur, vel à nullo sanari potest vulnus, nisi ab eo qui inflixit. Prouerbium autem hoc ab Achille ortum est, qui eadem hasta, qua Telephum vulnerauit, ipsum postea sanauit [...] brum vero id est apud veteres authores. Plutarchus in commentario, quem inscripsit περὶ τοῦ ἀκούειν, de morsu quodam, qui in animis ingeniosorum adolescentium à Philosophia excitatur, loquens [...] censque posse illum à ratione ipsa, quæ ipsum inflixit, sanari [...] minus ac plagam illam Telephi: manifeste ad hoc prouerbium respexit, cum etiam verbis ipsis vsus sit: quamuis versum etiam [...] ripidis addat, quo poeta ille eandem rem tragice commemorat. Verba Plutarch. hæc sunt: οὐ γὰρ μόνον ὡς Εὐριπίδης φησί, τὸ [...] τρωθὲν πρὸς οἷσι λόγχης θέλγεται ῥινήμασιν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐκ φιλοσοφίας [...] ἐμφυόμενον εὐφυέσι νέοις δηγμὸν αὐτὸς ὁ τρώσας λόγος ἰᾶται [...] Neque vero, vt author est Euripides, solum Telephi vulnus ab eadem hasta, quæ illud inflixerat, sanatum extitit, sed etiam ingenuis adolescentis, qui in philosophia probe est institutus, [...] morsus eadem oratione vnde illatus est, emendari potest. [...] noster in quadam epistola Iacobo Tutori scripta, eo videtur respexisse, cum inquit: Quemadmodum qui sunt à scorpiis icti [...] ab iisdem remedium petere: ita mihi conuenire videtur, vt qui [...] ris sumus addicti, animi lassitudinem aut corporis affectionem, [...] studiis grauioribus contractam, ab iisdem studiis, sed amœnioribus, recreemus.

Dixerit insanum quis me, totidem audiet.

Vetus dictum, & comicum, quod adhuc hodie tenemus, [...] quo conueniunt multæ aliæ variorum authorum sententiæ [...] rentius in Andria: Si mihi pergit ea quæ volt dicere, ea quæ non [...]

volt, audiet. Rursum in Phormionis prologo: Benedictis si certasset, audisset bene. Eodem allusit in prologo Andriæ: Desinant maledicere, malefacta ne noscant sua. Sed superior Terentio Sophocles, hanc sententiam sic expresserat in Aiace:

> Ἐγὼ γὰρ ἀνδρὶ συγγνώμην ἔχω
> Κλύοντι φλαῦρα, συμβαλεῖν ἔπη κακά.

Idem, citante Plutarcho:

> Φιλεῖ γὰρ γλῶτταν ἐκχέας μάτην
> Ἄκων ἀκούειν, οὓς ἑκὼν εἴπῃ λόγους.

Id est,

> Etenim solet, qui verba iecerit temere,
> Audire nolens verba, quæ fecit volens.

Huc pertinet Euripideum illud, apud authores passim obuium:

> Ἀχαλίνων στομάτων ἀνόμου τ' ἀφροσύνης τὸ τέλος δυστυχία.

Id est,

> Infrenis oris, & iniquæ stultitiæ finis, seu vectigal, calamitas.

Idem in Alcestide:

> --Εἰ δ' ἡμᾶς κακῶς
> Ἐρεῖς, ἀκούσῃ πολλὰ, οὐ ψευδῆ κακά.

Id est,

> ---Si dixeris nobis male,
> Audies multa, nec falsa mala.

Cælius quoque apud Gellium: Audibis male, si male dicis mihi. Quintilianus hunc versiculum, vt vulgo iactatum citat:

> Nec male respondit, male enim prior ille rogarat.

Plautus: Contumeliam si dices, audies. Etiam his nostris temporibus, eiusmodi quiddam vulgo dictitant: Vt salutabis, ita resalutaberis, id est, vt tua fuerit oratio, ita tibi respondebitur. Celebratur & hoc inter Chilonis apophthegmata: Non maledicendum iis, quibus cum agimus, alioquin audituros, quæ molestiam afferant. Hieronymus nominatim prouerbii loco citat: Si dixeris quæ vis, quæ non vis, audies. Homerus autem omnium antiquissimus sic, Iliad. υ.

> Ὁπποῖόν κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις.

Id est:

> Talia dicentur tibi, qualia dixeris ipse.

& Hesiodus;

> Εἰ δὲ κακόν τ' εἴποις, τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις.

Id est,

> Quod si malum dixeris, forsan, & ipse maius audies.

Horat. satyr. 3. lib. 2. oblique quidem & acriter Damasippum vt insanum perstringens, inquit:

> Dixerit insanum quis, me totidem audiet.---

& alio loco:

> --Qui tibi nomen,
> Insani posuere.--

Quo cognomine vulgo notabatur, vt apparet. Varie proferri solet. Nunc: Dignus est qui audiat quæ non vult qui in alios dixit quæ non debuit. Qui non facit quod debet, fiet ei quod fieri non debet. l. fin. ff. de rei vindic. &: Quod in alios abs te dictum, in te retorquendum est. Quod de te dici potest, de alio dicis, astuto præoccupationis iure. Alios ex tuo ingenio æstimas. Ex tua inscitia alios fingis & existimas. Cum in alios morose inquiris, illi in te multo magis. Verum cum Dauide dicamus: Illi maledicunt, tu autem Domine benedices.

MALVM CONDVPLICATVM aut renouatum.

ERASMI. *Ignem igni ne addas.*

Μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, id est, Ne incendium incendio addas. Vsurpatur à Platone. Sensus liquet. Ne calamitatem adiungas calamitati, ne commotum magis etiam commoueas. Diogenianus putat à carbonario quodam esse natum, qui inualescente incendio conflagrarit, clamans interim, μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ. Plato lib. de legib. 2. vetat, ne pueri ad annum vsque duodeuicesimum vinum bibant: ne si vini calor accesserit ad feruorem ætatis, ignem igni suggerere videantur. Item Plutarchus in præceptis coniugal. μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ γένηται. Ne ignis ad ignem accedat. Vtitur idem cum aliis aliquot locis, tum in præceptis De valetudine: ἵνα σοι μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, ὥς φασι, πλησμονῇ καὶ ἄκρατος ἐπὶ ἀκράτῳ γένηται. id est. Vt ne igitur ignis ad ignem, quemadmodum prouerbio dicitur, expletio ad expletionem, merum ad merum addatur.

Oleum camino addere.

Affinem huic habet sententiam: Oleum camino addere: pro eo quod est, malo fomentum, ac velut alimoniam suppeditare, quo magis ac magis augescat. Horat. in Satyris:

> Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino.

Id est, Adde maioris insaniæ materiam.

Vsurpat hoc diuus Hieron. ad Eustochium: Vinum & adolescentia duplex est incendium voluptatis. Quid oleum flammæ adiicimus?

Oleo incendium restinguere.

Ἐλαίῳ πῦρ σβεννύεις, id est, Oleo restinguis incendium. dici solitum, vbi quis ea admouet remedia, quæ malum magis ac magis exacerbent. Veluti si quis animi tristitiam fœdis voluptatib. obruere conetur, Aut si quis offensum, iurgiis & conuiciis velit placare. Quod si dicatur εἰρωνικῶς, nihil differet à proximo. Huc respexit Lucianus in Timone, cum ait, Si quem aspexerit incendio conflagrantem pice atque oleo se velle restinguere.

Ignis non extinguitur.

Πυρὶ οὐ σβέννυται πῦρ, id est, Igni non extinguitur ignis. Malum malo non tollitur, ira non sedatur iracundia: sed ferocitas sedatur lenitate, malum patientia tollitur, iniuria beneficio vincitur. μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, alibi retulimus ex Platone & Plutarcho.

Hydram secas.

Ὕδραν τέμνεις. Dictum est loco, Inanis opera.

Malum malo medicari.

Τὸ κακὸν κακῷ θεραπεύειν. id est, Malum malo medicari. Est malum aliud alio malo tollere. Sophocles in Aiace Mastigophoro:

> Εὔφημα φώνει, μὴ κακὸν κακῷ διδοὺς
> Ἄκος, πλέον τὸ πῆμα τῆς ἄτης τίθει.

Id est:

> Bene ominata loquere, ne malum malo
> Medicans, & hancce noxam adaugeas tibi.

Dehortatur Aiacem Tecmessa, ne malo insaniæ addat alterum maius malum, spontaneam cædem sui. Et Herodot. in Thalia: μὴ τὸ κακὸν τῷ κακῷ ἰῶ. id est, Ne malo medearis malo.

Morbum morbo addere.

Morbum morbo addere. i. conduplicare malum. Euripides in Alcestide:

> Μὴ νοσοῦντί μοι νόσον
> Προσθῇς· ἅλις γὰρ συμφορᾷ βαρύνομαι.

Id est:

> Ne tu mihi morbo laboranti alterum
> Appone morbum: nam sat hoc premor malo.

Eiusdem figuræ est Homericum illud Iliad. ξ.

> Μή πού τις ἐφ' ἕλκεϊ ἕλκος ἄρηται.

Id est,

> Vulneri vti ne quis vulnus tibi forsitan addat.

Sophocles item:

> Δύο τ' ἐργ' ἐπήγισας ἐπὶ νόσῳ νόσον.

Id est,

> Morbo quidem morbum addidisti tu alterum.

Non alienum est ab hac forma, quod est apud Homerum Iliad. η. αἰνόθεν αἰνῶς: cum indicamus, acerbis addi acerbiora. Sic enim ibi loquitur Menelaus:

> Ἦ μὴν δὴ λώβη τάδε γ' ἔσσεται αἰνόθεν αἰνῶς.

Id est,

> Dedecori res ista profecto dedecus addit.

Lutum luto purgare.

Πηλῷ πηλὸν καθαίρεσθαι, id est, Lutum luto purgari, dicitur vbi res sordida sordibus tollitur. hoc est, cum sordes non tolluntur, sed aut mutantur, aut augentur etiam. Apollonius in epistola quadã: ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνο ἐφ' οἷς ἔπεισε, μὴ πηλῷ πηλὸν καθαίρεσθαι. Loquitur de sacerdotibus, qui deorum aras sanguine polluerent, eamq; expiationem esse ducerent. Huc pertinet Diogenis, ni fallor, dictum. Is ingressus balneum sordidum: Qui hic, inquit, lauant, vbi lauant? indicans talibus balneis conspurcari corpora potius quam purgari. Idem accidit Alexandrinis, qui in vrbibus alunt vim ibidum, in hunc vsum, quod serpentes ac macellorum sordes deuorent: verum suis immundiciis omnia rursus conspurcant.

Pro caco exoculatus est.

Omnes huiusmodi facetiarum formulæ pertinent ad adagiorum naturam, cum videmur corrigere quod dictum est, sed altero verbo, quod vel idem polleat, vel magis etiam lædat. veluti si quis dicat: Non furatus est, sed inuolauit. Non furatus est, rapuit. Aristophanes in Pluto:

> Μῶν οὐ κέκλοφας, ἀλλ' ἥρπακας.

Id est,

> Annon furatus es, sed rapuisti?

Idem in eadem fabula:

> Ἀντὶ γὰρ τυφλοῦ ἐξωμμάτωται.

Ludit enim seruus ambigua voce ἐξωμμάτωται, quæ declarat & oculis donatum Plutum, & exoculatum.

Post Marathonem pugna.

Μετὰ τὴν Μαραθῶνα μάχη, i. Post Marathonem prælium. Vbi quis post calamitatem, in aliam nouam rursus incidit. Marathon locus est Atticæ, crebris cladibus insignis, vbi acerrima pugna fuit cum Persis. Refert Herodotus libr. 6. Simile huic, μετὰ πόλεμον ταραχή, Post bellum tumultus.

Lis litem serit.

> Ἔρις δ' ἔριν ἀντιφυτεύει.

Id est,

> --- At lis seritur de lite vicissim.

Hemistichium est heroicum. Resecanda iniuria est, non retalianda. Alioqui quis erit reciprocandi mali finis, si vicissim contumelia contumeliæ reddatur? Carmen extat inter præcepta Phocylidis;

Πειθὼ μὲν γὰρ ὁμόνοιαν, ἔρις δ' ἔριν ἀντιφυτεύει.

Germanum illi quod alio commemorauimus loco:

Δίκη δίκην ἔτικτε, καὶ βλάβην βλάβη.

Id est:

Litem parit lis, noxa item noxam serit.

De fumo ad flammam.

Ammianus Marcellinus lib. 14. Vtque solet, manum iniectantibus fatis, hebetari sensus hominum, & obtundi, his illecebris ad meliorem expectationem erectus, egressusque Antiochiam, Meleuo dictante, prorsus ire tendebat de fumo, vt prouerbium loquitur vetus, ad flammam. De eo dictum, qui se à rebus dubiis in præsens exitium coniecit. Alibi retulimus ex Plauto: Flamma fumo est proxima.

Litem parit lis, noxa item noxam parit.

Δίκη δίκην ἔτικτε, καὶ βλάβην βλάβη.

Id est:

Litem parit lis, noxa item noxam parit.

Senarius in rixosos & litium auidos dici solitus, quibus lis ex lite alia ex alia nascitur: negocium seritur ex negocio, iniuria propagat iniuriam. Extat apud Suidam.

Fallacia alia aliam trudit.

Terentius in Andria: Fallacia alia aliam trudit. Donatus admonet, prouerbiali figura dictum. Sumptum à consuetudine conantium fallere, ac dolos dolis consarcinantium, ne deprehendantur. Vnde consutis dolis dixit Plautus. Et Sutelas appellat huiusmodi technas. Et δόλους ὑφαίνειν, apud Homerum: id est, dolos texere.

Refricare cicatricem.

Quære in loco Lacessentis.

Illico hyems erit.

Aristoteles in Problematis sectione 13, refert hunc versum, nullo citato autore, sed veluti vulgo iactatum.

Εἰ νότος βορέαν προσκαλέσεται, αὐτίκα χειμών.

Id est:

Illico hyems fit, vbi Boream accersiuerit Auster.

Causam hanc adfert, quod notus suapte natura nubem & imbrem affatim colligat. Proinde si hoc tempore Boreas accesserit, congelascunt omnia huius rigore, atque ita protinus hyems. Adiicit in eodem problemate carmen alterum, consimili fere sententia:

Εἰ βορρᾶς πηλὸν καταλήψεται, αὐτίκα χειμών.

Id est:

Molle lutum Boreas si prenderit, ilico hyems fit.

Id tametsi vulgo simpliciter dictum apparet, tamen nos eo deflectere poterimus, vt dicamus ingens periculum imminere, si malum malo successerit. Veluti si qui immodice discrutiat sese studii laboribus amare etiam incipiat: aut si qui prius principi parum gratus fuit, in plebis etiam odium veniat: aut si regi vehementer leni, placidoque, succedat admodum rigidus, aut contra. Nam huiusmodi subitæ mutationes, maximos rerum motus solent excitare.

Præstat vni malo obnoxium esse quam duobus.

Aristophanes in Concionatricibus senarium hunc prouerbialem refert:

Ἑνὶ γὰρ συνέχεσθαι κρεῖττον ἢ δυοῖν κακοῖν.

Id est:

Vni atque geminis præstat inuolui malis.

Quoties vtrunque malum euitari non potest, danda tamen opera, quo declinemus alterum, & in id quod minus habeat incommoditatis, incurramus.

IVNII. Loricæ seu coronæ instar.

Θριγκὸς loricam & summam ambitus muri coronam significat fastigiata structura, quomodo Philostratus iunior in Iconibus: πόλις αὕτη Ἴλιος ὀφρυόεσσα καθ' Ὅμηρον, περιθεῖ δὲ αὐτὴν θριγκός οἷον (non autem τεῖχος.) Hæc vrbs Troia superciliosa Homero dicta est, quam ambit lorica quædam. Hinc metaphorice transfertur, & pro fastigio & apice cuiusuis rei ponitur. Plato in 7. de republ. Dialecticam θριγκὸν, i. apicem disciplinarum vocat his verbis: ἆρ' οὖν δοκεῖ σοι ὥσπερ θριγκὸς τοῖς μαθήμασιν ἡ διαλεκτικὴ ἡμῖν ἐπάνω κεῖσθαι. id est, Placet igitur dialecticam disciplinis superponi velut loricam quandam aut coronæ proiecturam, quæ fastigium murorum claudit. Alexander Aphrodisæus libr. 1. comment. in Topica: ὁ δὲ Πλάτων διαιρετικὴν μέθοδον ἐξυμνῶν, καὶ θριγκὸν αὐτὴν φιλοσοφίας λέγων. id est, Plato diuidendi methodum mirifice extollens, & philosophiæ omnis loricam eam appellans. Quod ergo antestat cæteris, & principem locum obtinet, ὥσπερ θριγκὸς ἐπικεῖσθαι τοῖς ἄλλοις. i. loricæ in modum reliquis impositum esse dicemus, non sine Venere. Huc spectat translatio prouerbii vicem implens, qua apud Euripidem Hercules à furiis (quibus agitatus liberos eliserat) nonnihil respirans, deplorat se funestis cædibus domum repleuisse, suprema pinnarum coronatenus inundantem: ὡς δῶμα θριγκῶσαι κακῶν. Quo vti licebit, quum malorum ingentem alluuiem significabimus.

Errorum Odyssea.

Odysseam errorum scite & non sine Mercuriali sale protulit Budæus, florentissimum nostra ætate Galliarum decus, pro multiplicibus & magnis erroribus. Verba eius sunt lib. 5. de Asse: Commenta certe sunt ista veteratoris spiritus, qui primæ noxæ suasor & impulsor, in hanc errorum Odysseam genus humanum deduxit. Nemini dubium est, Homeri Odys. ab Vlysse nominatam variis & portentosis ac fidem excedentibus erroribus scatere: vt illud quicquid ingens & varium est, ὀδυσσείαν vocare licebit, vt Iliadem malorum.

Malorum abyssus.

Κακῶν βάθος, id est, Malorum abyssus dixit prouerbialiter de extremis calamitatibus Gregorius Nazianzenus: εἰς κακῶν βάθος ἐμπεσόντες, ὃ δὴ λέγεται. hoc est, Prolapsi in abyssum malorum, quod dici solet. alioqui & ἀβύσσων πραγμάτων πέλαγος legodem negotiis inexplicabilibus, è quibus exire difficillimum sit. Nazianzenus in Distichis:

Πλουτοῦσι μωροὶ τοῖς ὀνείρασι πλέον,

Ἢ χρημάτων ἄβυσσον οἱ κεκτημένοι.

Id est:

Est ditior multo fatuus insomniis,

Quam qui pecuniarum abyssum possident.

Abyssum vocari altissimam primi elementi profunditatem, Andreas Cappadox in Apocalypsin com. annotat, quod hiatus perpetuus voragine non occultet subiecta, παρὰ τὸ μὴ βύειν, vel quod immensam altitudinem ostendat, ab α intendendi particula. Legimus & ἄβυσσον πέλαγος pro mari, fundo præ altitudine carente.

Decumani malorum fluctus.

Κακῶν τρικυμία, id est, Malorum decumanus fluctus. De ingentibus calamitatib. effertur. Mercurius apud Æschylum Prometheo:

Οἷός σε χειμὼν καὶ κακῶν τρικυμία

Ἔπεισ' ἄφυκτος.---

Id est,

Tibi quanta tempestas, & ineuitabiles

Fluctus malorum decumani mox ingruent.

Theodoretus lib. De prouidentia 6. ὁ πλοῦτος πολλοὺς ἔχων θορύβους καὶ φροντίδας παντοδαπὰς καὶ τρικυμιῶν εἴδη μυρία ἐπίβουλος ἀρετῆς. id est, Opes variis tumultibus & omnigenis curis refertæ, & sexcentis decumanorum fluctuum generibus, virtuti insidiantur. Ibidem: ταῖς τῶν παθῶν τρικυμίαις ἐνδιδόναι. id est, Affectuum decumanis vndis cedere. Nazianzenus in distichis:

Κύβερνος ἴδμων φεύξεται τρικυμίας.

Id est,

Doctus gubernator decimas vndas cauet.

Plato libr. De repub. 5. νῦν τὸ μέγιστον καὶ χαλεπώτατον τῆς τρικυμίας ἐπάγεις. id est, Posteaquam vix euasi binas disceptationum fluctus, nunc maximum difficilimumque veluti decumani fluctus vndam superingeris. Idem in Euthydemo: σῶσαι ἡμᾶς, ἐμέ τε καὶ τὸ μειράκιον ἐκ τῆς τρικυμίας τοῦ λόγου. id est, Seruatos nos velis me & adolescentulum è disputationis decumano tantum non naufragio. Clemens Alexand. in Pædagogo, δέδυκεν εἰς βυθὸν ἀκοσμίας, οἴνου τρικυμίαις ἐπικεχωσμένον. i. Corpus immergitur in profundum turpitudinis, adobrutum quibusdam decumanis temulentiæ fluctibus. τρικυμίαν tempestatem volunt esse grauem, quæ tres fluctuum cumuli in vnum coeunt, quam graphice describit in epistola ad Euoptium Synesius: Latini decumanum fluctum nominant. Lucianus in libello De mercede seruientib. τὰς τρικυμίας, καὶ ναυάγια καὶ ἐκβολάς. id est, Decumanos fluctus, procellas, naufragia. Plato in Euthydemo: δεόμενος τοῖν ξένοιν, ὥσπερ Διοσκούρω ἐπικαλούμενος σῶσαι ἡμᾶς, ἐμέ τε καὶ τὸ μειράκιον ἐκ τῆς τρικυμίας τοῦ λόγου. i. Obsecratus hospites velut ipsos Dioscuros inuocans, qui nos (me videlicet & adolescentem) è decumano sermone fluctu seruatos vellent.

Ex Ilio me ducis.

Quum significamus præteritorum malorum memoriam renouari, aut ad tristium rerum mentionem nos compelli. Heliodorus lib. 2. Ἰλιόθεν με φέρεις καὶ σμῆνος κακῶν ἐκ τῶν ἐν τούτων βόμβον ... ἐπὶ σεαυτὸν κινεῖς. i. Ex Ilio me rapis, ac malorum examen & tantum ex illis bombum in te commoues. Ita Virgilianus Æneas:

Infandum regina iubes renouare dolorem,

Troianas vt opes & lamentabile regnum,

Eruerint Danai.---

Magis spectandum quid liceat, quam quid expediat.

Allusio est ad Pauli dictum, quod habetur 1. Corinth. 6. & 10. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt, conducunt, conferunt, atque ædificant. Qui enim faciunt quicquid licet, hi facile delabuntur, vt faciant quod non licet. Nemo igitur quod suum est duntaxat quærat, sed etiam quod est alterius. Nam boni viri proprium sunt, alienis inseruire commodis, potius quam vtilitatis propriæ rationem habere: & nihil minus decet Christianum hominem quam Aspendium: quod etiam vulgo dicitur agere ... dum.

Solidæ petræ innitendum.

Hoc vtimur quum significamus, non fortunæ, sed bonæ conscientiæ fidendum esse, atque in sacræ anchoræ præsidio spem reponendam.

Addere gangrænam.

Addere gangrænam, vsurpat Arnobius lib. 5. aduersus gentes, progeminare malum, aut veterem culpam nouæ noxæ accessione grauare. verba eius sunt: In quo quum vnam contrahere possetis culpam, conscriptione de superis tali addidistis (vt dicitur) gangrænam, quum deorum nominib. appellauistis res turpes. Simili metaphora dictum est illud à Varrone lib. 3. de vita populi Romani: Quo facilius animaduertatur per omnes articulos populi hanc mali gangrænam sanguinolentam permeasse. Ad eundem modũ Lucilius in Satyris:

Serpere vti gangræna malo atque herpestica posset.

IOANNIS VLPII. *Soracus malorum.*

Κακῶν σώρακος, id est, Malorum corbis, dicitur eadem prouerbiali forma qua, ἀγαθῶν ἢ κακῶν ἅμαξαι. id est, Bonorum vel malorum plaustra: pro ingentibus & malis copiosis. Aristophanes: κακῶν τοσούτων σωνελέμοι τὸν σώρακον, id est. Breuibus malorum ipsum mihi corbem refer.

COGNATI. *Argentum amanti dare.*

Plautus in Trinummo: Argentum homini amanti dare, est dare gladium quo se occidat. Nocet, non iuuat, qui largitur noxia. Notum, & adhuc vsitatum est. Cui non dissimile est illud Exod. 5. Ad dandum gladium in manum eorum. id est, occasionem.

Damnum tunc factum, nunc apparuit.

Senecæ prouerbialis sententia ex libro 7. De beneficiis, cap. 29. quam repetit alijs verbis paulo post: Stulte, non nosti detrimenti tui tempora. Perdidisti, sed cum dares. Simile: Quæ peccamus iuuenes, ca luimus senes.

Odyssea errorum.

Sicut apud Græcos prouerbiale est, ἰλίας κακῶν. pro malis innumeris: sic Budæus dixit Odysseam errorum, pro errorum cumulo: quia in Odyssea, errores Vlyssis, domum suam & patriam repetentis, à Poeta descripti sunt: De contemptu lib. 1. Hoc caput, quo ex capite malorum omnium Ilias errorumque (vt ita dicam) Odyssea emanauêre. Huic non dissimile est hoc Euripidis in Theseo, Cicerone interprete: Aut semper aliquam molem meditabar mali.

Abyssus abyssum inuocat.

Istud ex Psal. xlj. sumptum est, & vulgo vsurpatur, quum notant calamitatem aliam semper vocare calamitatem. Quod alii dixerunt, Malorum hydram, & κακῶν βάθος. id est, Malorum abyssum: cum scilicet aduersæ res cladesque continenter ingruunt, ac velut vnda superuenit vndæ, aliæ post aliam succedunt. Terentius: Aliud ex alio malum, subaudi oritur. Similis metaphora est apud Germanos: kein vngluck kompt mit allein, id est nullum infortuniũ solum. Galli sic efferunt: Nul mal sans autre. hoc est, Nulla calamitas sola. de quo superius, Vn mal attire l' autre. Simile & hoc:

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

Magnus liber, magnum malum.

Μέγα βιβλίον, μέγα κακόν, existimat Callimachus apud Athenæũ lib. 3. Hinc Plutarchus de morum profectu: χόρος ἄλλοις μείζων, ἡμῖν δὲ συμφωνότερος, Chorus forte alijs maior est, nobis vero concinnior. In Laconica enim breuitate multum doctrinæ & sapientiæ est. Breue verbum de verbo abbreuiato, sed cœlesti suauitate refertum. Non enim in sermone regnum est Dei, sed in virtute.

Hæc vis est.

Veteres cum vehementius & violentius vel arctius tenebantur, pellebantur, trudebantur, exclamare solebant: Hæc vis est. Plautus:

Vis hæc quidem hercle est, & trahi & trudi simul.

Sueton. in Iulio: Deinde clamantem. Ista quidem vis est. Est & hæc ratio loquendi, Gallis admodum familiaris.

Coquere hœdum in lacte matris.

Crudelitatem crudelitati addere, vt si quis filium ante ora parentum morte mactet: quod tyranni sæpe fecerunt. Deuteron. 14. Tractum potius à loquendi more, quam quod ita coquendi carnes apud veteres fuerit consuetudo.

GODOFREDI. *De fumo ad flammam.*

Gallus Cæsar, inquit Ammian. Marcel lib. 14. de flamma ad fumum: hoc est, de lethalium insidiarum periculo timore ad ipsam plane necem tetendit. Et Plato de iusto 8. Populus, inquit, liberorum hominum fugiens fumum, in flammam seruilis dominationis incidit. Notatur isto stulta temeritas, & calamitas eorum, qui à simultate, vel dubio, vel minimo malo in certum & ingens odium & malum proruunt.

CAROLI BOVILLI. *Solem, ventum aduersum, auersum habere.*

Pro, iniquo & inauspicato vti rerum successu: vel contra. Milites vbi vel fato quodam, vel hostili arte eo adducuntur, vbi ijs infestis solis aduersi radijs oculorum acies perstringatur & hebetetur, infeliciter fere pugnant. Sic viatores, vbi vento obnitendum est, minimo progressu & maximo labore quid efficiunt. Contra quando se res habent, facilia omnia, & secunda.

EX APPEND. IVNII CANTERI & aliorum.

Fornax ferrea.

Moyses Propheta exaggerans grauitatem seruitutis, qua Israelitæ in Ægypto premebantur, laboribus intolerabilibus & iniurijs vexati, & prorsus inhumaniter tractati ab Ægyptijs, huiusmodi seruitutem τροπικῶς fornacem ferream vocat Deuteron. 4. & hunc sequutus Salomon in dedicatoria templi oratione, & Hieremias cap. 11. Metaphora sumpta à fornacibus lateres torrentibus. Dicetur de necessitudine quacunque graui, & durissima ac diuturna afflictione. Sic iugum seruitutis Turciæ, quod Thraces, Phryges, Armeni, Græci, & propemodum vniuersa Occidentalis Asia, bonaque Aphricæ, Europæque pars perferre cogitur, fornax ferrea iuste appellari possit.

MALVM VERTENS BENE.

ERASMI. *Nunc bene nauigaui, cum naufragium feci.*

Νῦν εὖ πεπλόηκα, ὅτε νεναυάγηκα, i. Nunc bene nauigaui, posteaquam naufragium feci. Quoties id quod videtur incommodum, fortuna præter spem vertit in bonum. Zenon Cittiensis, qui relictis prioribus præceptoribus, Cratetis auditor esse cœpit, naufragio eiectus dixisse legitur: εὖ γε ποιεῖ ἡ τύχη προσελαύνουσα ἡμᾶς φιλοσοφίᾳ. i. Bene facit fortuna; cum nos ad Philosophiam admonet. Author Suidas. Plutarch. in libello De vtilitate capienda ex inimico, meminit huius prouerbij.

Laqueus auxiliari videtur.

Ἀνώνησεν ὡς ἔοικεν ἡ πάγη, i. Laqueus ita vt videtur & bono fuit, Dictitari consueuit, quoties incommodum alicui verteretur in bonum. Veluti si quis Turca bello captus, seruiret, apud Christianos, isque hac occasione nostræ religionis sacris initiaretur. Aut si diues ad inopiam redactus, hac occasione fieret ex luxurioso sobrius, ex impio pius. Huc pertinet quod Philosophus ille Zeno, ni fallor, dicebat se tum prospere nauigasse, posteaquam naufragium fecerat.

COGNATI. *De parua scintilla magnum sæpe excitatur incendium.*

Siracides in cap. 11. Sententiarum: ἀπὸ σπινθῆρος μικροῦ πληθύνεται ἀνθρακιά. i. De parua scintilla magnum sæpe excitatur incendium. hoc est, ex paucis verbis ingens malum. Hæc sententia prouerbialis est hodie valde vulgaris & memorabilis. Ea vtimur, quando significare volumus, ex leuissimis offensis si negligantur, nasci atroces iniurias. Itaq; Heraclitus Ephesius dicebat iniuriam magis extinguendam quam incendium. Sed ad restinguendum incendium accurrunt omnes, gliscenti vero simultati citius addunt irritamenta. Paruæ autem occasiones magnarum rerum causæ existunt, vt inquit Demosth. ad Leptinem. Galli dicunt:

A petite occasion prend le loup le mouton Et:
De peu de chose vient grand noise.

Gregorius Theologus Sententiarum lib. 1.

Σπινθὴρ ἀνάπτει καὶ βραχὺς πολλὴν φλόγα,
Καὶ σπέρμ' ἐχίδνης πολλάκις διώλεσε.
Τοῦτ' οὖν ὁρῶν ἔκκλινε, καὶ μικρὸν βλάβος
Μικρὸν μὲν ἐστιν, εἰς δὲ μεῖζον ἔρχεται.

Id est,

Scintilla magnam parua flammam concitat,
Semenque pestem viperæ sæpe attulit.
Id cum scias, & paruulam labem fuge,
Discrimen ingens namque gignit paruula.

Translatio sumpta est ab ignario, quo ignis elicitur.

Bellum haudquaquam lachrymosum.

Ἀδάκρυς πόλεμος, i. Bellum lachrymis carens: vbi victoria contigit citra cædem & sanguinem: aut vbi quis è periculoso quopiam negocio sic extricauit sese, vt nullo suo malo discesserit: siue cum rixosi verbis inter se digladiantur, nec est quicquam periculi, ne veniatur ad manus: aut vbi certamen agitur eiusmodi, vt neutri parti quicquam accidat incommodi: velut in conflictatione literaria, in qua victus discedit eruditior, victor amicior. Natum aiunt è vetusto quodam oraculo Dodonæo, quo responsum Lacedæmonijs aduersus Arcadas pugnaturis, ἀδάκρυτον πόλεμον ἔσεσθαι, id est, Bellum sine lachrymis futurum. Deinde contigisse illis victoriam, nemine prorsus interfecto. Nos item incruentã victoriam vocamus, quum nulla cæde contigit victoria: & apud Græcos, ἀναιμωτὶ νικᾶν, id est. Citra sanguinem vincere. Plutarchus in commentario de fortuna Romanorum, ἀδάκρυτον νίκην appellat eam, quam Paulus Æmilius de Persa reportauit. Effertur prouerbium etiam ad hunc modum: ἀναίμακτον ἔστησε τροπαῖον. id est, Incruentum statuit trophæum. Celebratur inter Pittaci oracula illud quoque: δεῖν τὰς νίκας ἄνευ αἱμάτων ποιεῖσθαι: Oportere victorias citra sanguinem fieri. Author Laertius. Nec abhorret hinc illud quod in Græ-

corum commentarijs reperio: πόλεμός τις ἀσίδηρος ἀνὰ τὴν ἑλλάδα κεκίνηται. i. Bellum quoddam absque ferro motum est in Græcia. Significat autẽ bellum, quod oratione, non armis peragitur. Nam id demum viris sapientibus dignum. Alioqui ferro congredi, ferarum est & gladiatorum: quos equidem infra ferarum genus pono. Et tamen nemo crediturus erat, nisi cerneremus oculis, quantopere hæc bellandi ratio placeat Principibus Christianis. Pugnatur machinis, quales nulla vnquã ethnicorum feritas, aut vlla barbaries excogitauit. Quin est apud Germanos populus, cuius hæc præcipua gloria, quam plurimos mortales ferro trucidasse: quod cum per se immane est, tum hoc etiam fœdius, quod hoc faciunt mercede conducti: veluti carnifex quispiam ad lanienam precio emptus. Atque hæc tum magis erunt prouerbialia, si longius transferantur: vtputa, ad litem forensem, contentionem, aut aliud id genus certamen.

EX APPEND. ERASMI.

Malum bono pensatum.

Cum natura egregium bonum egregio vitio pensat, vel cum quis beneficium suum aliquo vitiat maleficio, quadrabũt illa Homeri:

Τὸν περὶ μοῦσ᾽ ἐφίλησε, δίδου δ᾽ ἀγαθόν τε κακόν τε.
Ὀφθαλμῶν μὲν ἄμερσε, δίδου δ᾽ ἡδεῖαν ἀοιδήν.

Id est,

Hunc alios vltra dilexit Musa, deditque
Atque boni, atque mali quiddam: nam lumina ademit,
At dedit emulcere suaui pectora cantu.

IVNII.

E Tragico Comicum drama.

Δρᾶμα ἐκ τραγικοῦ κωμικόν, i. Actus è Tragico Comicus, prouerbialiter à Synesio vocatur, quum pro tristibus initijs lætus succedit euentus, præsens exitium incolumi salute commutatur. sic enim inquit in longa illa ad Euoptium epistola: τοῦτό σοι δρᾶμα ἐκ τραγικοῦ κωμικὸν ὅ τε δαίμων ἡμῖν συνήρμοσε, κἀγὼ τοῖς πρὸς σὲ γράμμασι. i. Hanc fabulam è Tragica Comicam & fortuna nobis concinnauit, & ego meis ad te literis inserui. Heliodorus lib. 7. εἰς κωμικὸν ἐκ τραγικοῦ τὸ τέλος κατέστρεφε. i. Exitus catastrophen habuit è Tragica Comicam. E diuerso dixit Agathius Scholiasticus Epigram. lib. 7.

Καὶ τραγικοῖς ἄχεσι τὸ κωμικὸν ἔργον ἀμείψας.

Id est,

Comicum at is lusum Tragica feritate reponens.

Nemo non nouit tragœdiam in neces, suspendia, exilia, aliasq; calamitates desinere: cõtra Comoediam nuptias plerunq; & optatos habere exitus. Alioqui τραγικὸν pro tristi & vitæ periculo coniuncto poni solet, vt apud Philostratum in Aristide: πῶς ἄν τις ἀσφαλῶς κεκινδυνευμένας τε καὶ τραγικὰς ἐννοίας μεταχειρίσαιτο, id est. Qua ratione quis secure tractare queat periculosas & Tragicas sententias. Item pro supercilioso & superbo. Plutarchus in Lucullo: τὸ φρόνημα τραγικὸν καὶ ὑπέρογκον. i. Fastus tragicus & intolerabilis. Nazianzenus in epistola ad Anysium: ἀλλ᾽ οὐκ ἦν οἶμαι πράξαντα τραγικῶς, πανηγυρίζειν κωμικῶς. i. Non licuit, arbitror, Tragice habentem, Comice ludere. quod ipsum vice prouerbij poterit esse, quando aliquis grauibus molestijs implicitus excusat se, cur minus lætus sit aut iocis ludat. Cui germanum est illud Synesij libro De prouidentia: οὕτω πολλάκις τραγικὴ παννυχὶς εἰς κωμῳδίαν ἀπετελεύτησε. i. Ita sæpenumero Tragica pernoctatio in Comœdiam desinit, quo voluit innuere, pernoctes debacchationes dirum & infelicem exitum minantes sæpe in risum desinere. Ælianus. πάσχειν τραγῳδίας ἄξια. i. Tragœdia digna pati, dixit: pro, diras calamitates incurrere. at Plutarchus Luculli vitam ἀρχαίαν κωμῳδίαν nominat id est, antiquam Comœdiam: quod post militares & actos in Repub. labores, delicijs luxuique se totum dediderit: quemadmodum Comœdia post initia dura, in lætum finem desinit, & nuptias plerumque.

Amisit vrbem, & pugionem recepit.

Πόλιν ἀπολωλεκώς, τυρόκνηστιν εἴληφεν.

Id est,

Amissa vrbe recepit pugiunculum.

Prouerbium est in eum, qui pro luculenta quam fecit iactura, exiguum quid reportat: veluti si negociator pro mercibus opulentis ad Indos spe diuitis lucri missis, vilem tegeticulam referat. Callippus, qui occiso per insidias Dione, Syracusarum tyrannidem inuasit, non multo post quam imperium susceperat, ad occupandam Catanam vicinum oppidum profectus, vrbis Syracusanæ imperio excidit: qua accepta calamitate prouerbialem versiculum hunc exclamauit:

Πόλιν ἀπολωλεκὼς, τυρόκνηστιν ἔλαβον.

Id est,

Pugiunculum recepit, vrbem perdidit.

Refertur à Plutarcho in vita Dionis. Est autem τυρόκνηστις; pugiunculi siue cultelli genus, scalpendis caseis comparatum, si vocis etymon spectemus, παρὰ τὸ κνύθειν τοὺς τύρους.

Etiam è vite rubus nascitur.

Κἀξ ἀμπέλου βάτος φύεται, i. etiam è vite rubus nascitur. Prouerbium est, quoties indicare volumus è nequam parentibus, bonæ frugis liberos: ex indocto magistro, discipulum eruditum: è stolidis interdum cordatos nasci. Gregorius Nazianzenus ex oratione Athanasio Alexandrino dicta: φύεσθαι δὲ καὶ ἀμπέλου βάτον ἠκούσατε, καὶ Ἰούδας τῶν μαθητῶν εἷς ὁ προδότης. i. Audistis vero etiam è vite rubum oriri, & inter discipulos vnus extitit proditor ille Iudas. Huic contrarium est quod de Eutherio dixit Marcellinus lib. 16. qui Armenus natus gente truculenta & improba, iusti consilii plenus fuit, & quum spado esset, nihil efferatis eunuchorum moribus consonum habuit. sic autem ait: Sed & inter vepres rosæ nascuntur, & inter feras nonnullæ mitescunt. innuens, nullam tam barbaram esse gentem, & ab humanitate omni alienam, quin bonos aliquos producat. Sic Scythia Anacharsin protulit insignem Philosophum: Cappadocia, improbitate morum infamis, Basilium illum vere Magnum, Gregorium Nazianzenum, & Arethum Cappadocem, cuius in Apocalypsin extat commentarius, aliosque præclaros scriptores dedit.

BRASSICANI.

In Paro frigida quidem est aqua, sed pulchræ mulieres.

Interpres Aristophanis in Vespis, prouerbialem versiculum recitat, nec eius vsum ostendit: ἐν δὲ πάρῳ ψυχρὸν μὲν ὕδωρ, καλαὶ δὲ γυναῖκες, Paros habet quidem frigidam aquam, sed formosas mulieres. Ego quantum iudicare possum, existimo prouerbium esse. si quando significabimus dispendium esse perpetuo compendio aliquo sarciendum. In Paro tametsi frigida sit aqua, verum tamen mulierum hoc quicquid est dispendii, abunde repensat. Quod si quis è numero Doctorum melius nouerit, quis adagii locus sit, is candide admoneat, reperturus hominem gratum, tantum abest vt ingenuis admonitionibus obtemperare nolim.

IOANNIS VLPII.

Literarum radices amaræ, fructus dulces.

Indicat, aditum ad literas esse difficilem, multisque laboribus & vigiliis constare, ipsarum vero possessionem iucundam & dulcem. Hieronymus. Idem expressit Horat. in arte Poetica.

Qui cupit optatam cursu contingere metam.

COGNATI.

Aurum ex stercore colligendum.

Hoc vtimur, quotiescunque significare volumus, id quod Plinius iam olim dictitabat, nullum librum tam malum esse, quin parte aliqua prodesse queat. Recte etiam olim dictum esse puto, non quis, sed quid dicatur, considerandum. Modestiæ enim est, quod alicuius seculi commune linguæ fuit vitium, dissimulare. Neque enim video aurum minori esse in precio, quod in vase fictili hoc illud in splendida arca custodiatur. Nonne gallus Æsopicus dum vertit stercorarium, nitidam gemmam reperit?

Optima nomina non appellando fieri mala.

Prouerbiale est apud Columel. in pri. Vel optima nomina non appellando fieri mala, fœnerator Alphius dixisse fertur. i. quamuis locupletes habeas debitores, tamen si diu iudicium ipsis non dederis, vsurasque non petieris, mala tandem fieri. i. ipsos tandem non soluendo tanto æri alieno fieri, sicque inanem tandem persecutionem, & nomina ipsa cassa factum iri. Sic Seneca: Segnes sed certe tardi, lenta nomina non mala, hos ego non appellabo, sed commonefaciam. Nomina autem pro debitoribus accipiuntur, & pro syngraphis creditarum pecuniarum. Appellamus enim nomina, id est, debitores, per apparitores .i. magistratuum viatores, qui in ius homines vocant, & in ius ire iubent. Porro inania nomina sunt, quorum inutilis est persecutio, vt debitorum: qui cum iudicati sunt, iudicatum facere nequeunt. Appellare autem & interpellare, verba sunt iuris eaque creditoris nomina sua exigentis, debitoremque in ius vocãtis. Sunt enim nomina quædam, quæ ante dissolui debent, quam creditor interpellarit: quædam autem sunt in quibus dies ipsa, hoc est, temporis lapsus pro homine interpellat, adeo vt in mora esse videatur debitor, si vltro debitum non obtulerit. Purgatur autem mora apud Iurisconf. per oblationem debiti, & depositionem, & alias: hoc est, cum quidpiam agit debitor, quo summoueri creditor possit, si ad pœnam aut vsuram trahere acti post diem temporis agere instituerit. Vt autem appellari dicitur debitor, cum flagitatur vt soluat, ita cum soluere se dicit, respondere dicitur. Cicero in quadam epistola ad Atticum: Fit enim vt ij qui debent, non respondeant ad tempus.

Nec sic quidem male.

Huius prouerbii meminit Plato in Symposio: Adolescens, inquit, quum canem allatrantem ferire lapide destinasset, lapis forte aberrans in nouercam incidit, eamque sauciauit. quod quum adolescens animaduertisset, exclamauit: οὐδ᾽ οὕτω κακῶς. id est, Nec sic quidem male. cessit, subintelligendum. Budæus Viui: Tametsi οὐδ᾽ οὕτω κακῶς, vt aiunt, &c.

Rediuiuus homo.

Gallis, Rediuiuus homo, metaphoricῶς dicitur, qui reualuit ex capitali morbo. Rediuiuum autem a Græcis ἐπισκευαστὸν dicitur. Hinc rediuiuus lapis, qui ex vetusto renouatus est, translatione ab operum structura. Cic. in Verrem: Qui etiam ad extruendum

conscripserit, R.ediuiua habeto redemptor: quasi quicquam rediuiui ex illo opere tolli posset, ac non totum opus ex rediuiuo constitueretur, hoc est, ex lapidibus interpolatis, ac denuo cæsis. Idem in eundem Verrem: Columnam efficere ab integro nouam, nullo lapide rediuiuo. Lactan. lib. 7. Deus enim veniet, & orbe hoc ab omni labe purgato, rediuiuas iustorum animas corporibus innouatis ad æternam beatitudinem suscitabit. Rediuiuum Lactant. pro renouato dixit, vt Cicero. Budæus Viui: Quod ne rediuiuo quidem lapide vti mihi licuit. Idem Christophoro Lōgolio. Quod si quibus in locis in speciem opus ipse ex rediuiuo, quasi nouum extruxit, bona fides hoc poscit, vt mea rediuiua sint. Vnde irrediuiuus pons Catullo pro irreparabili. ἀνεπισκεύαστος & rudus, rediuiuum ab nouo differt Vitruuio lib. 7.

Aedificare politis decisis lateribus.

Esaias 9. Ædificandi dictione, restaurationē intelligit: metaphora sumpta ab extructione domorum. Lateres ceciderunt, inquit, sed quadratis lapidibus ædificabimus. Hæc Ephraitici superbe admodum, & elato nimis corde dicunt, lateres sibi corruisse, sed quod nunc rursus sua extructuri sint lapidibus quadratis atque politis. Significant enim, paruo se damno affectos maiora præstare posse.

Monachum facit desperatio.

Non herele hoc vetus de monachis adagium obsoletum est, sed adhuc vsu hominum viget. Videmus equidem monachici ordinis plerosque, re sua familiari comesta & decocta, intrasse monasteria, famem vt explerent, inopiam vt fugerent: idque tam aperte quidem, vt nunc in genere de cunctis dicatur: Monachum fecit desperatio. Hic scopus cunctis fere ἀσώτοις & decoctoribus peculiaris est, atque communis: confugiunt ad peram & cucullam, corpusque squallidum reddentes, repente monachi ex asotis, pigris & nihili hominibus existunt, virtutemque circumeuntes laudant. Nouimus autem inter eos Quintium Sonetum Vesuliensem Minoritam, & Ioannem Vallensem Carmelitam.

POLYDORI VIRGILII.

Torris de igne erutus.

De eo qui perdiu in aliquo versatus malo, tandem de periculo vita eripitur, velut torris cum semiustus de igne extrahitur.

EX APPEND. IVNII CANTERI *& aliorum.*

Laniena Hippocratica.

De ea medicæ artis parte, quæ stringendo, vrendo, secandoque instrumentis, ignibus & ferro exercetur. Prudent. in Rom. Trahetur ad quæuis dura perpessu, & ipso adstructu crudelia.

MALVM ASSVETVM.

ERASMI. *Callum ducere.*

Prouerbiales metaphoræ sunt, Callum ducere, & Occallescere, si quidem ad animum detorqueantur. Quintilian. lib. 12. Et ingenio adhuc alendo callum inducere. Sæpicule legimus apud M. Tullium, occaluisse aures, cum assuetudo sensum mali adimit,

Dies adimit ægritudinem.

Menedemus in ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ. Terentiana nominatim adagii vice refert: Aut ego, inquiens, profecto ingenio egregie ad miseriam natus sum, aut illud falsum est, quod vulgo audio dici, diem adimere ægritudinem hominibus. Eodem spectasse videtur Sophocles in Aiace flagellifero:

Χρόνος γὰρ εὐμαρὴς θεός,

Id est,

Tempus enim facilis Deus.

videlicet quod omnia leniat, molliatque.

Ouidius:

Quod male fers, assuesce, feres bene. multa vetustas
Lenit. ---

Euripides in Alcestide: χρόνος μαλάξει σε. i. Tempus dolorem leniet. Marcus Tullius libro Tuscul. quæst. 3. Quod ita esse dies declarat, quæ procedens ita mitigat, vt iisdem malis manentib. non modo leniatur ægritudo, sed in plerisque tollatur. Idem Epist. lib. 5. Nam quod allatura est diuturnitas, id nos præcipere consilio prudentiaque debemus. Citatur ex Iphiclo:

Αὕτη δὲ πάσης ἐστὶν ἰατρὸς χρόνος.

Id est,

Tempus molestiis medetur omnibus.

Euripides:

Μέλλοντ' ἰατρὸς τῇ νόσῳ διδοὺς χρόνον,
Ἰᾶτ' ἤδη μᾶλλον, ἢ τέμνων χρόα.

Id est,

Medicus dedit qui temporibus morbo moram,
Is plus remedii, quam cutis sector dedit.

Malorum assuetudo.

Qui malis assueuit, ac permulta tulit, commodius fert & aliud, si quod inciderit infortunium. Ad id conueniet illud eodem ex libro sub persona Vlyssis:

Ἤδη γὰρ μάλα πολλὰ ἔπαθον καὶ πολλὰ μόγησα,
Κύμασι καὶ πολέμῳ, μετὰ καὶ τόδε τοῖσι γενέσθω.

Id est,

Iam tuli & ante mali multum, multumque laborum
Fluctibus & bellis, age & hoc accesserit illis.

Neque enim ignari sumus.

Vbi quis ad tolerantiam præsentium incommodorum, animat sese præteritorum malorum recordatione, non infestiuiter vsurpabit illud ex eodem libro:

Τέτλαθι δή κραδίη καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

Id est,

Obdurès animæ, & quondam grauiora tulisti.

Id æmulans Virgilius:

O passi grauiora, dabit Deus his quoque finem.
Durate, & vosmet rebus seruate secundis.

Consimiliter Horatius in Odis:

- - O fortes maioraque passi
Mecum sæpe viri. ---

Nota res mala, optima.

Plautinum illud in Trinummo, prouerbiali schemate dictum videtur. Nota res mala, optima est. Dictum est autem sub persona senis, suadere conantis amico, ne vxorem tametsi malam repudiaret, aliam ducturus: propterea quod plerunque fit, vt qui commutat, primum pro malo peius accipiat, tum ignotum pro noto, postremo insuetum pro familiari. Tantum enim valet assuetudo, vt mala quibus assueuerimus, optima videantur: contra quæ sint optima, propter insolentiam pessima videantur. Adagium itaque deterret, ne temere nouandis rebus studeamus, vitemusque vitium illud, haud scio an maximum, quod Græci φιλόκαινον appellant, id est, nouarum rerum appetentiam: cui comes alterum veluti Germanum, quod ἀψίκορον vocant, quod mox fastidiuntur paulo ante adamata. Conuenit cum Plautina sententia, quod apud T. Liuium Pacuuius Calauius suadens Campanis, ne Senatores mutare vellent, populum iam re doctum dicere compulit, Notissimum quodque malum maxime tolerabile esse. Huc pertinet & Ouidianum illud:

Quod male fers, assuesce, feres bene: multa vetustas
Leuit. ---

Eodem pertinet & Mimus ille, nescio cuius:

Mulier tum demum est bona, cum aperte est mala.

Cognitum enim malum aut vitamus, aut nos ad id accommodantes ferimus. Item ille: Consueta vitia ferimus, non reprehendimus. Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum. 7. ἀεὶ γὰρ πονεῖ τὸ ζῶον ὥσπερ καὶ οἱ φυσικοὶ λόγοι μαρτυροῦσι, τὸ ὁρᾶν καὶ τὸ ἀκούειν φάσκοντες εἶναι λυπηρόν, ἀλλ' ἤδη συνήθεις ἐσμέν ὥς φασιν. id est, Semper enim animal laborat vt audiat, videatque, quemadmodum testantur & naturales sermones, dum fatentur quidem esse molestum, sed iam assueuimus, vt aiunt.

Vsus est altera natura.

Nihil hoc dicto celebratius, ἔθος ἄλλη φύσις, i. Vsus, altera natura. Natura nihil efficacius, potentiusue. Vnde Satyricus:

Custode & cura natura potentior omni.

Huic parem, aut certe proximam vim habet assuetudo. Aristoteles lib. Rhet. 1. disputans de iucundis, docet ea iucunda esse, quæ vel secundum naturam sunt: vel, quod huic proximum est, consueta. Nihil enim putat interesse inter naturam & vsum, nisi quod interest inter semper & plerumque. Perpetuum enim est, quod indidit natura: frequens, quod vsus affixit. Proinde sanctissimum consilium dedit, qui iussit vt à teneris statim annis optima eligamus, quæ post vsu futura sint etiam iucunda.

Scarabeo citius persuaseris.

Θᾶσσον ὁ κάνθαρος ἂν μεταπεισθείη, id est, Citius Scarabeum in diuersam sententiam pertraxeris. De iis qui malis assueuerunt, à quibus tamen reuocari non possunt, eo quod assuetis videantur optima. Lucian. in Pseudologista: οὔτε γὰρ αὐτὸς ποτε βελτίων γένοιο πρὸς τὴν ἐπιτίμησιν, οὐ μᾶλλον ἢ κάνθαρος μεταπεισθείη ἂν μηκέτι τοιαῦτα κυλινδεῖν, ἅπαξ αὐτοῖς συνήθης γενόμενος. id est, Neque enim ipse vnquam fieres melior increpatione mea, nihilo magis quam scarabeo persuaderi posset, ne amplius talia voluat, posteaquam semel illis assueuit. Scarabeus fœtus suos educat in stercore, præcipue caprino, & indidem pascit, atque ibidem habitat. Excrementa vero fingunt in sphærulas, easque in nidum deuoluunt, capite in terram demisso, posteriorib. pedibus in altum erectis. Nemo facile abducitur à vitiis, in quibus natus & educatus est: & quæ per se sunt fœdissima, videntur & pulchra & dulcia, diutinæ consuetudinis commendatione.

COGNATI. *Dolorem longa consumit dies.*

Seneca De consolatione ad Martiam c. 8. Dolorem dies longa consumit. Refertur apud Terentium adagii vice. Vide Erasmum in adag. Dies adimit ægritudinem. Sic à multis profertur: Tempus molestiis medetur. A Gallis vero: Le temps ouure.

Leuiora quibus assueuimus.

Hinc est, vt Christus Luc. 5. dixerit: Nemo qui biberit vetus, statim vult nouum: dicit enim, Vetus melius est. Siquidem vt poma, ita & vina per se austera mitescunt vetustate: ita leuiora nobis videntur, quibus assueuimus: vt in communibus prouerbiis dicitur. Qui etiam malis assueuit, ac multa tulit, commodius fert & aliud, si quod inciderit infortunium. Afranius in Priuigno, citante Nonio: Quod si fecisset paulo sæpius didicisset id ferre, & non esset intolerabilis.

Nux, asinus, mulier nil recte faciunt si verbera cessent.

Nolui hoc distichum, quod toto terrarum orbe cantatissimum est, negligere:

Nux, asinus, mulier, simili sunt lege ligati:
Hæc tria nil recte faciunt, si verbera cessent.

Plutarch. li. De instituendis mulierib. admonendis mulieribus ferulam adhibet. Asinis non opus est verbis, inquit Cicero in Pisonem, sed fustibus. Adeo enim subiecti addictique fustibus sunt asini, vt Italorum vulgus passim verbera, plagasque flagris inflictas, Asiniatas vocitet. Porro in Ecclesiastico, cap. 33. Cibus, virga, & onus asino. Ouidius autem inducit Nucis arborem conquerentem, quod frequenter saxis feriatur. Tum festiuiter per occasionẽ, moralem locum tractat, ostendens non esse mirum, si nucibus damno est sua fertilitas, quum idem vsuueniat in mulieribus. Nuces tamen etsi perticis decutiantur, copiosius proueniunt in proximum annum, quam si decerperentur.

Nullum mendacium sine teste.

Mirum est, inquit Plinius lib. 8. cap. 22. quo procedat Græca credulitas, nullum tam impudens mendacium, quod teste careat. Ioan. Langius Epist. 35. hoc Plinij Secundi dictum reuocat, dicẽs: Ob id stellis omnibus, tam erraticis quam fixis suos effingunt characteres, quibus se morbos & infortunia depellere posse gloriantur: adeo nullum tam est impudens mendacium, quod teste vel prætextu aliquo careat. Lucianus in Ocypo: Quilibet se decipit mendacio: & veram causam supprimens, aliam fictam in promptu habet. Accursius ait, Nullam esse tam malam causam, quam peritus aduocatus non possit bonam facere. Audiuimus etiam pueri aliquando illud in schola, ex Comœdia: Nihil tam bene dici potest, quin male interpretando possit deprauarier.

MALVM ACCERSITVM aut retortum.

ERASMI. *Iliensis tragœdos conduxit.*

Οἱ ἰλιεῖς τραγῳδοὺς ἐμμισθῶσαι, id est, Iliensis tragœdos conduxit. Vbi quis vltro prouocat quempiam, vnde sua audiat probra: veluti si Troiani accersant histrionem, qui ipsis calamitates quas semel pertulere, denuo quasi renouet. Lucianus in Pseudologista: ἐπεὶ γὰρ κατὰ τὴν παροιμίαν ἰλιεὺς ὢν τραγῳδοὺς ἐμισθώσω, id est: Posteaquam enim iuxta prouerbium Iliensis cum sis, tragœdos conduxisti. Idem alibi, τὸ γοῦν τῶν ἰλιέων ἀτεχνῶς πεπόνθαμεν, τραγῳδόν τινα τοῦτον, ἐφ᾽ ἡμᾶς κεκινήκαμεν ᾀσόμενον τὰς Φρυγῶν συμφοράς. id est, Itaque plane idem nobis accidit quod Iliensibus, vt qui istum ceu tragœdum quempiam aduersus nos excitauimus, qui Phrygum cantet calamitates.

Suo iumento sibi malum accersere.

Qui ipse sibi malorum est autor, suo iumento sibi malum accersere dicitur, tanquam suo sumptu suaque opera, quasi suopte plaustro malorum sarcinam adportet sibi. Plautus in Amphitryone: Ipse homo sibi à me malam rem accersit iumento suo. Sumpta metaphora à plaustris onerarijs. Nam id quoque significat iumentum, autore Gellio lib. 20. cap. 1. aut certe ab animalibus, tergo vectantibus onera.

Suo sibi hunc iugulo gladio, suo telo.

Suo gladio suoue telo iugulari dicitur, qui suis ipsius dictis reuincitur, aut qui suopte inuento doloue capitur: denique in quem quocunque modo, seu dictum, seu factum retorquetur, quod ab ipso profectum sit: veluti si quis exemplo Protagoræ antistrephon dilemma in eum qui proposuerit, retorqueat: aut si quemadmodũ Phalaris, Perillum mali repertorem, suo inuento conficiat. Itaque in Adel. Terentii, Mitio senex fratris Demeæ sæuitiam increpans, huiusmodi vtitur sententia: Hoc vnum affert vitij senecta, attentiores ad rem sumus quam oportet. Eandem Demea paulo post in fratrem retorquens: Postremo, inquit, non meum illud verbum facio, quod tu Mitio bene & sapienter dixti dudũ: Vitium commune omnium est, quod nimium ad rem in senecta attenti sumus: Hanc maculam nos decet effugere. Hac ratione cum Mitio constringeretur, adigereturque vt agrum quem rogabatur, daret: tum Demea, Suo, inquit, sibi hunc iugulo gladio. Translata metaphora ab his, qui in pugna suis ipsorum telis aliquoties confodiuntur. Plautus in Amphit. Atque hunc telo suo sibi, malitia sua, à foribus pellere. Cicero pro Cæcinna: Aut tuo, quemadmodum dicitur, gladio, aut nostro, defensio tua conficiatur necesse est. Huc allusit Ouidius in Epist. Heroidum:

Remigiumque dedi, quo me fugitiuus abiret:
Heu patior telis vulnera facta meis.

Eodem pertinent & illa Ciceronis: In tuum ipse mucronẽ incurras, necesse est. Rursum: Hic est defensionis tuæ mucro, in cum [...] currat oratio tua, necesse est. Neque vehementer hinc abludit [...] uianum illud lib. 2. de secundo bello Punico: Sentiebat Han[...] suis se artibus peti: Lucianus in Piscatoribus, ὡς παρ᾽ ἡμῶν [...] [...]μαζε, ὡς φὴς, λαβὼν καθ᾽ ἡμῶν ἐτόξευες. i. Quæ quidem tela à no[...] vti fateris, sumpta, aduersus nos iaculatus es. Tradit Plutarch. [...] sidam ducem educto è corpore telo, eodem confodisse eum [...] miserat. Marius vnus è triginta tyrannis, à milite quodam [...] emptus narratur à Trebellio Pollione, qui adoriens dixerit: [...] est gladius, quem ipse fecisti. Nam Marius ante imperium [...] ferrarius fuerat, & eius militis opera in fabrili officina vsus. H[...] igitur vere suo gladio dixeris iugulatum.

Incidit in foueam, quam fecit.

Idem pollet illud quod in Odis Dauidis refertur Psal. 7. [...] ὤρυξε, καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο [...] Lacum fodit, & aperuit eum, & incidet in foueam quam [...] Translatum vel ab his, qui foueis effossis, aut reliquis id genus [...] cipulis insidiantur feris: vel à bellis, in quibus aliquoties [...] cuniculis hostis hostem captat.

Suo ipsius laqueo captus est.

Nec aliud sibi vult, quod apud eundem legitur Psal. 9. ἐν [...] ταύτῃ, ἣ ἔκρυψαν, συνελήφθη ὁ ποὺς αὐτῶν: id est: In ipso laqueo [...] absconderant, comprehensus est pes eorum. Nota metaph[...] nempe mutuo sumpta ab his, qui instructis pedicis, auibus au[...] insidias tendunt.

Hanc technam in teipsum struxisti.

Eandem sententiam aliter expressit Lucianus, ὥστε σὺ [...] σαυτοῦ συντέθεικας, id est, Itaque commentum in tuum ipsius [...] reperisti. De hæredipeta: qui quum diuitem ex asse hæredem [...] psisset, ac testamentum protulisset, quod diuitem ad id facien[dum] prouocaret, tecti ruina subito oppressus est, ac sua reliquit [...] ius facultatibus inhiârat. Vtendum erit, cum dolus in alterum [...] cogitatus, in caput autoris recidit, ita vt non raro consueu[...] dere.

Turdus ipse sibi malum cacat.

His simillimum est illud Græcorum adagium, κίχλα χέζει [...] κακόν. id est, Turdus ipse sibi malum cacat. In illos dici solitum [...] sibiipsis ministrarent exitij causam. Siquidem viscum, autore [...] nio, nõ prouenit, nisi maturatum in ventre, ac redditum per [...] aluum, maxime palumbium ac turdorum. Cuius rei memi[nit] Seruius in sextum Æneidos. Aristoteles item libro De na[tura a]nimantium nono, tria turdorum genera facit, quorum pri[mum] ἰξοβόρον vocatum ait: aut, vt Athenæus, ἰξοφάγον, nimirum quod [vi]sco vescatur. Quoniam autem visco capiuntur aues, ipsæ sibi [...] cacant videlicet. Plautus paulo diuersius extulit: Ipsa: inquit [...] auis mortem creat. Quanquam equidem non dubitem affirm[are] à Plauto Cacat, non creat, fuisse scriptum: deinde locum à q[uod]am semidocto, & Græcanici prouerbij ignaro deprauatum [...] posita voce adulterina, Creat. Sophocles in Antigone:

Ὅστις δ᾽ ἀνωφέλητα φιτύει τέκνα,
Τί τόνδ᾽ ἂν εἴποις ἄλλο, πλὴν αὑτῷ πόνους
Φῦσαι, πολὺν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων;

Id est,

Inutiles quicunque liberos serit,
Quid aliud hunc, quam sibi creare dixeris
Ipsi dolores, atque risum maleuolis?

In hos igitur quadrabit parœmia, aut in eos, qui potentes [...] neros asciscunt, à quibus postea per vim opprimantur.

Ipse sibi mali fontem reperit.

Extat item apud eosdem senarius prouerbio celebratus.

Αὐτὸς γὰρ εὗρε τοῦ κακοῦ τὴν πυτύαν.

Id est, Aut,

Ipsus mali sibi reperit coagulum.

Αὐτὸς εὗρε τοῦ κακοῦ πηγήν.

Id est,

Ipse reperit mali fontem.

Sic Æschylus in Persis:

Νῦν κακῶν ἔοικε πηγὴ πᾶσιν εὑρῆσθαι φίλοις.

Id est,

Nunc mali fons est refertus, vt videtur omnibus.

Versus est Trochaicus. Sunt enim & perniciosi fontes, quorum [...] qua gustata mortem, aut insaniam, adferat, quos præstitera[...] reperisse.

Suo ipsius indicio periit sorex.

Cui confine est illud Terentianum ex Eunucho: Egomet meo in[...] dicio miser quasi sorex hodie, perij. Verba sunt Parmenonis [...] delusus à Pythia prodiderat se seni. Donatus admonet esse [pro]uerbium in eos, qui suapte voce produntur. Atque hinc existim[at] ductam esse metaphoram, quod soricum proprium sit vel strid[ere] clarius quam mures, vel strepere magis cum obrudunt friuola [...] quam vocem multi se intendentes, quamuis per tenebras no[...] transfigunt eos. Vsurpat hoc adagium diuus Aurelius Augu[stinus] in primo De ordine libro erga suum Licentium: qui dum pu[...]

na tabula soricem strepitu absterret, ipse sese prodebat Augustino quod vigilaret. Allusit eodem Origenes homilia in Genesim tertia: Sed videbor, inquit, ipse meis indicijs captus.

Captantes capti sumus.

Αἱροῦντες ἡρήμεθα, id est; Captantes capti sumus. Cum res præpostere euenit, vt ipsi circumueniamur ab ijs, quibus conabamur imponere. Id quod non raro solet vsuuenire, vt in eas incidamus pedicas, quas alijs struxeramus. Sæpe fit, vt qui simulat amorem, quo puellam in amorem pelliciat, ipse vere incipiat amare. Et qui dat operam, vt inuitatiunculis alium conetur efficere temulentum, ipse reddatur ebrius: & qui finitimum moliatur imperio depellere, ipse suum amittat imperium. Sic & Horatius:

Græcia capta ferum victorem cepit. ---

Videtur eodem allusisse Plato, cum ita scribit in Theæteto, δοκεῖ μοι ὦ σώκρατες μάλιστα ἁλίσκεσθαι ὁ λόγος ἁλισκόμενος, id est, Mihi videtur ô Socrates maxime capi ratio quæ captabat. Sophocles in Oedipo Coloneo:

Γνῶθι δ' ὡς ἔχων ἔχῃ, καί σ' εἷλε θηρῶνθ' ἡ τύχη.

Id est,

Scito quod tenens teneris, teq; captantem inuicem
Fortuna cepit. ---

Plautus in Epidico: Iam captor ipse captus est. Lucianus in meretricijs dialogis: καὶ ἐάλωκα ὁ κακοδαίμων καὶ συνείλημμαι πρὸς αὐτῆς, id est: Et cepi miser, & simul ab illa captus sum. Translatum aut à bello, aut piscatione, seu venatu.

In venatu periit.

Festiuius dixit Lucianus in Toxaride: αὐτή τε ἀπώλετο ὑπὸ τῆς ἄγρας. id est, Et ipsa venatu periit, hoc est: dum adolescentem venatur, studetque irretire, etiam ipsa sese perdidit. Quin etiam illa ipsa, Venari laudem, aucupari famam, prouerbiales sunt metaphoræ: velut, Expiscari, pro sciscitari atque exquirere.

Qui inspuerit in cauernam formicarum, &c.

Idem indicat vulgari sermone fuisse iactatum, ὡς ὁ πτύσας εἰς μυρμηκιὰν οἰδεῖ τὰ χεῖλη, id est, Quod qui inspuerit in agmen formicarum, huic intumescant labra. Hoc seu vere fit vt ex halitus repercussu virus aliquod afficiat conspuentis os, seu temere creditum torqueri poterit in eos, qui multitudinem imbecillium quidem, sed tamen numerosam & concordem prouocant. Hesychius authorem citat Dinolochum. Is fuit Comœdiarum scriptor, Epicharmi filius.

Ex ipso boue lora sumere.

Ἐκ τοῦ βοὸς τοὺς ἱμάντας λαμβάνειν. i. Ex ipso boue lora sumere dicitur, qui quo lædant quempiã, id ab ipso quem lædunt, accipiũt. Veluti si quis versibus incesseret eum, à quo carminis componendi rationem didicisset: aut tyrannus pecuniam extorqueat à ciuibus, qua satellitium ad opprimendam ciuitatem alat: aut si quis rhetorices præsidijs rhetoricen oppugnaret. Metaphora sumpta ab agricolis, qui lora cędunt è boum tergoribus quibus boues vinciunt. Plutarch. in commentario, cui titulus, ὅτι οὐκ ἔστι ζῆν ἡδέως. τί οὖν λέγοι τις; δοκεῖ γὰρ ἡ φύσις τῆς σαρκὸς ὕλην ἔχουσα νόσων ἐν ἑαυτῇ, τὸ τοῦ δὴ τὸ παιζόμενον, ἐκ τοῦ βοὸς τοὺς ἱμάντας λαμβάνουσα, τὰς ἀλγηδόνας ἐκ τοῦ σώματος. id est: Quid igitur dixerit quispiam? Satis et ipsa corporis natura, morborum materiam in se continens, ac iuxta quod ioco dici solet, tanquam ex ipso boue lora sumens, ita ex ipso corpore dolores.

Viro Lydo negocium non erat.

Ἀνδρὶ λυδῷ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο, id est, Viro Lydo, negocium non erat, at ipse foras præfectus parauit. Dici solitum, vbi quis impatiens ocij, ipse sibi negocium ac turbam accersit. Allusisse videtur huc Plutarchus, aduersus Colotem, ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καθάπερ ὁ λυδὸς ἐφ' αὑτὸν ἀνοίγειν οὐ θύραν μίαν, ἀλλὰ τοῖς πλείσταις τῶν ἀπορίων καὶ μεγίσταις περιβάλλειν τὸν ἐπίκουρον, id est, Mihi vero videtur quemadmodum Lydus ille, in seipsum aperire non vnam ianuam, sed maximis ac plurimis difficultatibus circumuallare Epicurum. Sumptum à Crœso Lydorum Rege, qui antea felix, rebusq; florentissimis vtens, Cyrum in se prouocauit: à quo victus, in maximas calamitates deuenit. Author Zenodotus.

Talia gignit bellum.

Senarium hunc M. Tullius Epist. ad Quint. Fratrem lib. 2. ceu vulgo iactatum adducit:

Τοιοῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται.

Id est,

Similia bellum calamitosum perficit.

Sentiens, e dissidijs eorum qui Rempub. administrant, multa gigni absurda. Verba Ciceronis sic habent: Summum ocium forense, sed senescentis magis ciuitatis quam acquiescentis. Sententia autem mea in senatu eiusmodi magis vt alij nobis assentiantur quam nosmetipsi. τοιοῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται. Id translatum ad priuatam discordiam plusculum habebit gratiæ.

Securim inijcere.

Securim inijcere dicuntur, qui vehementer lædunt ac vulnerant. M. Tullius pro L. Murena: Sed tamen Serui, quam te securim putas iniecisse petitioni tuæ, quum tu populũ Romanũ in eum metum adduxisti? Atque inibi paulo superius, quod hic securim dixit, velut exponens appellat plagam: Atque ex omnibus illa plaga est iniecta petitioni tuæ, non tacente me maxima. Item pro Plancio: Quam grauiorem potuerunt Reipublicæ infligere securim. Idem in Epistola ad Quint. Fratrem lib. 2. Tenediorum igitur libertas, securi Tenedia præcisa est. Et Demosthenes Phocionem appellare solet, suorum argumentorum securim. Frequentia sunt apud Plautum, Inijcere tragulam, Inijcere pilum, Inijcere telum. Omnia tela in patriam intenta, dixit Cicero De prouincijs consularibus.

Sibi parat malum qui alteri parat.

Versiculum hunc Aristoteles lib. Rhetoric. 3. citat titulo Democriti Chij:

Οἷ τ' αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων.

Id est,

Ipse sibi mala cudit quisque alij mala cudens.

Nemo potest alterum iniuria afficere, nisi prius lædat seipsum: Qui alium fraudat pecunia, seipsum spoliat bona mente, grauius seipsum lædit quam alterum. Verissime itaque dictum est:

Ipsus se lædit, alium qui lædere quærit.

Chius dominum emit.

Χῖος δεσπότην ὠνήσατο, id est, Chius dominum mercatus est. In eos quadrabit, qui sibiipsi malum accersunt. Vsus est hoc adagio Eupolis in Amicis, Athenæo teste, libro Dipnosophistarum sexto. Natum ait inde, quod cum Chij primi seruis mercenarijs instituissent vti, postea subacti à Mithridate Cappadoce, proprijs seruis vincti sunt traditi, vt in Colchorum regionem deportarentur: idque illis aliquando euenturum, oraculum prædixerat. Huius historiæ authores citat Nicolaum Peripateticum, & Posidonium Stoicum. Nec Stephanus tacuit, hanc gentem primum vsam famulis θεράπουσι, quemadmodum Lacedæmonij vtebantur, quos vocabant εἵλωτας, id est, captiuos: Sicyonij quos dicebant, κορυνηφόρους id est, clauigeros, a claua: Itali Pelasgis: Cretes quos appellant δμωίτας. Est autem χίος, clarissima Ionum insula, habens eiusdem nominis ciuitatem. Possessiuum circumflexe scribitur χῖος.

Mala attrahens ad sese, vt Cæcias nubes.

Κακ' ἐφ' αὑτὸν ἕλκων ὥστε καικίας νέφος. id est, Sic mala sibiipsi, vt Cæcias nubem attrahens. Versus est senarius, prouerbio celebratus in eos, qui sibiipsis litium ac negociorum materiam pariunt, accersuntque. Ducta similitudine ab eius venti natura, cui nomen Cæcias: quem Plinius media inter aquilonem & exortum regione flare scribit, & vnum contra aliorum septentrionalium ventorum naturam, nubes non pellere, sed attrahere. Quin ipsius adscribam verba: Ventorum, inquit, etiam frigidissimi sunt, quos à Septentrione diximus spirare. Vicinus his Corus. Hi & reliquos compescunt, & imbres abigunt. Humidi Auster & Aphricus, & præcipue Auster Italiæ. Narrant & in Ponto Cæciam in se trahere nubes. Hactenus Plinius. Aristoteles libro De mundo, putat Cæciam circa ortus æstiuos flare: additque hunc à nonnullis eundem haberi cum illo, quem alij θρασκίαν nominant, flatque proximus Argestæ. Quid autem in causa sit, vt hic ventus nubes non more reliquorum à se propellat, sed ad se vocet, Aristoteles in Meteorologicis conatur ostendere. Vel quod alius, inquit, ventus reflet aduersus eodem tempore: vel quod hic è sublimi cœli parte spirans, puta Orientali, non transuersus per terram feratur, sed recuruata linea, propter reflexum, vnde exortus est, eo recurrit. Atque ita fit, vt nubes ad sese cogat. Vnde idem in libro De mundo Cæciam inter eos ventos numerat, qui ἀνακάμψιπνοι, id est, resupinati flatus vocantur. In Problematis autem sectione 26. duas huiusce rei causas reddit. Alteram hanc esse putat, quod eodem tempore reflet alius ventus, Cæciæ contrarius. Altera non dissonat ab ijs, quæ retuli: nempe Cæciam spirare ab eminentiore cœli regione, nimirum ab ea quæ vergit ad Orientem: hanc autem esse æditiorem quam occiduam, colligit ex magnitudine & altitudine maris Occidentalis. Itaque fieri, vt Cæcias occiduam regionem aduersus inuadens, nubes contrahat, easque suo in se reflexu ad se trahat. Huius rei mentionem facit & Plutarchus in vita Sertorij, scribens hunc ducem, animaduersa Cæciæ natura, qui tum forte flabat, Cacitanos, aut (vt Græci Codices habent) Characitanos hostes ad deditionem coegisse ad hunc modum E regione speluncarum, in quibus illi se continebant, obiecit aggeres cinericios. Quibus incursatione equitum concitatis, Cæcias tantum pulueris in fauces speluncarum deuexit, vt cum ferre non possent, sese Sertorio in manus darent. Refertur adagium ab Aulo Gellio, lib. 2. cap. 22. idque ex Aristotele. Refertur & à Theophrasto, libro De natura ventorum. Sed ab hoc, atque item ab Aristotele refertur, vt videatur etiam in bonam partem dici posse. Ait enim, ἕλκων ἐφ' αὑτὸν τὸν πλοῦτον, ὥσπερ ὁ καικίας νέφη, id est, Attrahens ad sese diuitias, vt Cæcia nubes. Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto quis possit ab inimicis iuuari, ὡς γὰρ ὁ καικίας τὰ νέφη, οὕτως καὶ ὁ φαῦλος βίος ἐφ' αὑτὸν ἕλκει τὰς λοιδορίας, id est: Quemadmodum enim Cæcias nubes, itidem improba vita, probra ad sese attrahit. Vsurpat idem in bonam partem in Præceptis politicis. Vnde de re quauis dici posse videtur in vtramlibet partem, vt: Hic ad sese erudito-

rum hominum gregem attrahit, perinde vt Cæcias nubes. Hic vndique pecunias attrahit ad sese, quemadmodum Cæcias nubes. Hunc omnes bonæ felicitates non aliter sequuntur, quam Cæciam nubes. Nusquam absunt iurgia, vbicunque hic adest: neque enim secus ad sese lites attrahit, quam Cæcias nubes. Consimiliter ad rem referri potest: Res est tumultuosa ambitio: quippe inuidiam, simultatem, profusionem, atque id genus alia incommoda non aliter attrahit ad sese, quam Cæcias nubes. Modestia cunctorum hominum beneuolentiam allicit ad sese itidem vt Cæcias nubes.

Omnes attrahens vt magnes lapis.

Πάντας γ᾽ ὑφέλκων, οἷα μαγνῆτις λίθος,

Id est,

Cuncta attrahens haud aliter ac magnes lapis.

Hoc carmen Suidas citat ex Piside. Videtur prouerbiale. Metaphora ducta à natura lapidis, ferrum ad se trahentis, & attractum tenentis: quem quidam eundem putant cum eo, quem Heracleum vocant: cuius alibi mentionem fecimus in prouerbio, Lydius lapis. Hoc miraculi Plinius verbis attollit lib. 36. cap. 16. ad hunc modum: Quid lapidis rigore pigrius? Ecce sensus manusque tribuit illi. Quid ferri duritia pugnacius? Sed cedit, & patitur mores, trahiturq; à Magnete lapide: domitrixq; illa rerum omniũ materia, ad inane nescio quid currit, atq; vt propius venit, assistit, teneturq; & complexu hæret: Sideriten ob hoc alio nomine appellant: quidam Heracleon. Magnes appellatus est ab inuentore, vt autor est Nicander, in India repertus. Hactenus Plinij verba reddidimus. Inter multas Magnetis species Æthiopicum commemorat, attractu vsque adeo efficaci, vt non ferrum modo, verum etiam alterũ Magnetem ad se trahat. Eoque tantus huius lapidis honos, vt argento expendi soleat. Commemorat & Hæmatiten non perindè in attrahendo ferro violentum, sed alio insignem miraculo. Siquidem vt est colore sanguineo (nam hinc etiam vocabulum) ita si teratur, sanguinem reddit. Huius igitur lapidis tam prodigiosa vis prouerbio locum fecit. Citat Suidas Euripidem ex Oeneo:

Ὥς τε μαγνῆτις λίθος
Τὴν δόξαν ἕλκει, καὶ μεθίστησιν πάλιν.

Id est,

Sicuti Magnes lapis
Mentem trahit, transfertque rursum ac demouet.

Confine est illi, quod alibi diximus:

Ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἕλκων, ὥς τε καικίας νέφος.

Id est,

Ad se attrahens, vt Cæcias nubes trahit.

Ne quid suo suat capiti.

Terentius in Phormione prouerbiali figura dixit, Ne quid suo suat capiti. pro eo quod est, ne quid mali illi conciliet. Expressum est ad illud Homericum Iliad. σ.

Οὐκ ὄφελον Τρώεσσι κακὸν τόσον ἐμμὲν ἐγὼ ῥάψαι;
An suere inuisæ non debebam mala Troiæ?

Idem Odysseæ γ.

Εἰνάετες γάρ σφιν κακὰ ῥάπτομεν ἀμφιέποντες
Παντοίοισι δόλοισι. ---

Id est,

Annum illis nonum mala iam suimus, tentantes
Fraudibus omnigenis. ---

Rursum Odysseæ π.

Τίη δὲ σὺ Τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε
Ῥάπτεις;

Id est,

Cur tu Telemacho mortem suis, exitiumque?

In cœlum expuis.

Ἐς οὐρανὸν πτύεις, id est, In cœlum expuis. id est, facis quod in tuum ipsius recidat caput. aut, obloqueris his qui facile possint lædere. Siquidem qui in cœlum expuit, primum videtur cœlites ipsos afficere contumelia: deinde fit sæpius, vt sputum in ipsius faciem recidat. Confine illi, πρὸς κέντρα λακτίζειν, id est, Aduersus stimulũ calcitrare.

Spontanea molestia.

Celebratur inter Græcos cum primis bellus & elegans trimeter,

Αὐθαίρετος λύπη 'στὶν ἡ τέκνων σπορά.

Id est,

Vltroneus dolor est parare liberos.

Dici non potest quantum & quam molestum negotium sit educare filios: præsertim quum adeo pauci sint qui parentum officio respondeant. Verum hanc molestiam non est cui possint imputare, quum liceat cælibem viuere. Longius trahi potest, ad eos qui sibi sponte periculum ac molestiam accersunt. Atque adeo similis propemodum conditio est tollentium liberos & scribentium libros. Tuendum, emendandum quod scripseris. & tamen non est quem incusemus, quum nobis liberum sit dormire.

In tuum ipsius malum lunam deduces.

Ἐπὶ σαυτῷ τὴν σελήνην καθελεῖς, id est, Aduersus teipsum lunam detrahes. Maleficæ mulieres incantamentis quibusdam lunam in terram detrahere credebantur antiquitus. Vnde Vergilius:

Carmina vel cœlo possunt deducere lunam.

Et Horatius in Odis:

Per atque libros carminum valentium
Refixa cœlo deuocare sidera.

Et rursum in Sermonibus:

---Lunamque rubentem,
Ne foret his testis, post magna latere sepulchra.

Item Iuuenalis:

Vna laboranti poterit succurrere lunæ.

Creditum est olim, huiusmodi sagas oculis ac pedibus priuari [...] lere. Aglaonice quæpiam, cum per astrologiæ cognitionem de[...] ctus præsciret, iactitabat, se lunam è cœlo detracturam in terr[...] Atque eius iactantiæ pœnas dedit: de quo dicetur in prouer[...] Lunam detrahere. Prouerbium igitur hinc sumptum, diceba[...] ijs, qui suis ipsorum artibus sibi malum accerserent. Quod ge[...] si quis callidis rationibus effecisset, vt accerseretur aliquis, d[...] eueniret vt ab eo quem accersendum curasset, subuerteretur.

Lunam detrahere.

Τὴν σελήνην κατασπᾷ, id est, Lunam detrahit. Consueuit d[...] eo, cui res vehementer aduersæ viderentur. Interpres Apollo[...] librum quartum, natum autumat ab Aglaonice Hegemonis [...] quæ cum ob astrologiæ peritiam, lunæ defectus præsciret, iacta[...] sese lunam è cœlo deducturam in terras. Eam vocem tam [...] gantem audiuit Nemesis, moxq; pœnas sumpsit. Atque hin[...] uerbij origo.

Dares Entellum prouocas.

Dares Entellum prouocas, & prouerbij speciem habet, & [...] eruditos videtur in ius prouerbij cessisse. Sic enim Hierony[...] Augustinum: Memento, inquit Daretis & Entelli. Conue[...] si quando quispiam iuuenili temeritate lacesset aliquem, no[...] inde promptum ad suscipiendum certamen, verum intoler[...] si semel inierit. Qui senum ferme mos, vt libenter suffug[...] gocia, suscepta pertinaciter gerant. Sumptum est ex 5. Æne[...] vbi Dares quispiam viribus fretus, & ferox iuuenta, vltro p[...] ens in medium, quemuis ad certamen prouocat: assurgente [...] ne, deterritisque reliquis, iam perinde quasi victor, præmiu[...] gitat ab Ænea. At Entellus senex, & iam pridem ab hui[...] genere certaminum feriatus, instigante partim Aceste, pa[...] terum victoriarum memoria, tandem surgit cestibus d[...] rus. Is diu suo consistens loco iuuenem insolentius circu[...] tem tulit, donec frustrato ictu lapsus, pudore sic recanduit, [...] tem iam longe imparem plane confecturus fuerit, nisi eum [...] às intercedens eripuisset. Carmen ipsum Maronis adscri[...] (est enim longe lepidissimum) ni & longiusculum esset, & [...] ptu situm.

Atlas cœlum.

Ἄτλας τὸν οὐρανόν, id est, Atlas cœlum: subaudiendum ὑπ[...] id est, suscepit. Dici solitum de his, qui sese magnis, & mole[...] uoluunt negocijs, ipsique sibi malum accersunt. Nam hic c[...] hospitio excepit. Deprehensus autem quod illi struxisset i[...] præceps datus est in mare Atlanticum. Porro notior est qu[...] hoc loco sit referenda, de Atlante fabula, cœlum humeris & [...] ce sustinente.

Accersitum malum.

Ἐπίσπαστον κακόν, id est, Accersitum malum dicitur, cuius [...] bi causam præbueris. Homerus Odyss. σ.

Ἦ τάχα Ἶρος Ἄϊρος ἐπίσπαστον κακὸν ἕξει.

Id est,

Ne mox perditus Irus habebit, quod sibi quærit
Vltro malum. ---

Bis interimitur, qui suis armis perit.

Minus est prouerbialis, incertum cuius. Senecæ titulo [...] tur, sed falso.

Bis interimitur qui suis armis perit.

Magis dolent incommoda, quibus ipsi dedimus occasionem [...] tum apparet ex Æsopico apologo. Hunc Gabrias quida[...] bus iambicis complexus est ad hunc modum:

Βλέπει τὸ στῆθος αἰετὸς τρωθὲν πάλαι,
Ἀλγῶν δὲ λοιπὸν ἦν τὸ πολλὰ δακρύων·
Βλέπων δ᾽ ὀϊστὸν εἶπεν ἐπτερωμένον,
Βαβαί, πτερόν με τὸν πτερωτὸν ὀλλύει.

Id est,

Quondam icta pectus aquila vulnus inspicit,
Multumque lacrymans præ dolore constitit.
Pennatum vt autem spiculum cernit: Papæ,
Ait, ala me aligeram graui exitio dedit.

Adagium Græcum, quod ex hoc item apologo sumptum [...] diximus loco.

Coruus serpentem.

Κόραξ τὸν ὄφιν, id est, Coruus serpentem: vbi quis suo ipsius [...] uento perit, sumptum ex apologo quodam Æsopi. Coruus [...] serpentem in aprico dormientem conspicatus rapuit, à quo [...] sus periit. Cognatum ei quod alias retulimus, κορώνη τὸν [...] id est, Cornix scorpium. Torquere licebit & in hominem [...]

citatem periclitantem: veluti Diogenes Cynicus, comeso polypo crudo petiit.

Colubrum in sinu fouere.

Ὄφιν ἐν τῷ κόλπῳ θάλπειν, id est, Serpentem in sinu fouere, dicitur, qui compectitur amore, studioque prosequitur hominem ingratum, & aliquando per occasionem nociturum. Sumptum est ab apologo quodam, qui Aesopi nomine fertur. Eum Gabrias quidam iambis expressit in hunc modum:

> Ἔθαλπέ τις γεωργὸς ἐν κόλποις ὄφιν
> Ὥρᾳ κρύους· ἐπεὶ δὲ θέρμης ᾔσθετο,
> Ἔπληξε τὸν θάλψαντα, κἄκτεινεν τάχος.
> Οὕτω κακοὶ ποιοῦσι τοὺς εὐεργέτας.

Id est,

> Sinu fouebat quidem agricola viperam
> Gelu rigentem: at hæc calorem vt senserat,
> Ferit fouentem, moxque perimit vulnere.
> Ingrati adhunc benemeritos tractant modum.

Est & alter apologus, de gallina fouente serpentis oua: quam admonet hirundo ne in suam perniciem foueat.

Hostis domesticus.

Rursum in eodem domesticum hostem prouerbio solitum dici testatur, vbi malum non aliunde proficiscitur, sed ex nobisipsis nascitur: velut cum quis ipse se prodit, aut redarguit, ipse sua bili aut liuore sese conficit, οὐκ ἄλλων δέονται τῶν ἐλεγχόντων, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον, οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες, id est, Non opus habent aliis qui redarguant, sed iuxta prouerbium, cum domi hostem habeant, quique sit aduersaturus, &c. Agit, opinor, de sophista, qui cum sit loquax, ipse ex sese præbere solet quo reuincatur.

Capragladium.

Eodem ferme pertinet, αἲξ μάχαιραν, id est, Capra gladium: subaudi, reperit. In eos dicitur, qui ipsi reperiunt, quo pereant. Ortum autem est adagium ab huiusmodi quodam euentu. Olim cum Corinthii Iunoni Acrææ (nam id illi cognomen) rem diuinam facere pararent, huius Iunonis statuam aiunt à Medea positam fuisse: atque hi, qui ad præbendam hostiam erant conducti, defosso sub terra cultro, oblitos sese assimularent, capra pedibus excalpens eum eruit, prodiditque, itaq; mactata est. Quidam sic efferunt parœmiam, αἲξ δοῦσα τὴν μάχαιραν, id est, Capra cultrum præbens. Quidam hoc pacto οἶς τὴν μάχαιραν, id est, Ouis cultrum.

Pyraustæ gaudes gaudium.

Χαρὰν πυραύστου χαίρεις, i. e. Gaudium pyraustæ gaudes. De momentaria fluxaq; voluptate. Ostendimus alicubi pyraustam ad lucernas aduolantem, ambustis alis perire: vnde & prouerbium, πυραύστου μόρος, id est, Pyraustæ fatum. Cuius alibi meminimus.

Prudens in flammam mitto manum.

Diuus Hieronymus quodam in loco prouerbium vsurpat huiusmodi: Prudens in flammam manum immitto. pro eo quod est, sciens expono me discrimini, malisque obiicio. Sumptum videri potest ab historia Mutii Scæuolæ. Extat & apud Ciceronem.

Calidum prandium comedisti.

Huc alludere videtur & Plautinum illud: Calidum hodie prandium prandidisti. id est: Fecisti quod tibi magno malo sit futurum. Ab his sumptum, qui se noxiis ac letiferis ingurgitant cibis, postea ventris tormina sensuri.

Malum consilium.

Malum consilium consultori pessimum.

Senarius est prouerbialis, in eos in quorum caput recidit, quod alii perperam consuluerant. Siquidem vt dicunt Græci ἱερὸν ἡ συμβουλή, id est, Sacra quædam res est consilium. Atque vt est libenter accipiendum cum res postulat, ita est religiose citraque fraudem dandum, si quis egeat. Alioquin non defuturum est numen aliquod, quod pœnas repetat ab eo qui rem sacram ac diuinam perfidia violarit. A. Gellius Noct. Attic. libr. IIIj. cap. v. putat adagium hoc ex historia quadam natum, eamque ex annalibus Maximi, narrationibusque Verrii Flacci refert ad hunc modum. Statua Romæ in comitio posita Horatii Coclitis viri fortissimi de cœlo tacta est. Ob id fulgur piaculis luendum, aruspices ex Hetruria acciti, inimico atque hostili in populum Rom. animo, instituerant eam rem contrariis religionibus procurare: atque illam statuam suaserunt in inferiorem locum perperam transponi, quem sol opposita circum vndique aliarum ædium nunquam illustraret. Quod cum ita fieri persuasissent, delati ad populum, proditique sunt: & cum de perfidia confessi essent, necati. Constititque eam statuam perinde, vt veræ rationes post compertæ monebant, in locum æditum subducendam: atque ita in area Vulcani sublimiore loco statuendam. Eaque res bene & prospere reipub. cessit. Tunc igitur quod in Hetruscos aruspices animaduersum vindicatumq; fuerat, versus hic scite factus, cantatusq; à pueris, vrbe tota fertur:

> Malum consilium, consultori pessimum est.

Hactenus quidem Gellius. Porro Valerius Max. libro septimo, rem quandam haud dissimilem memorat de Papyrio Cursore: qui cum consul Aquiloniam obsideret, velletque prælium committere cum hostibus, nisi si quid auspicia refragarentur, ac consultus pullarius suaderet vti committeret, cum aues infausta nunciassent: re cognita pullarium in prima acie constituit. Is primo traiectus telo violatam religionem expiauit. Meminit huius rei T. Liuius Decad. primæ lib. x. Nec dissimile est quod refert Socrates in historia tripartita. Eutropius Eunuchus dum studet in quosdam qui ad templum confugerant, animaduertere, persuasit imperatori vt ferretur lex, qua templi religio nulli prodesset nocenti. Lata lege factum est, vt Eutropius cum offendisset Cæsarem, confugeret sub altare: vnde protractus capite plexus est, suo ipsius consilio perditus. Vergilius tacite notauit parœmiam in Æneid. xij. lib. cum ait:

> --- Cadit ipse Tolumnius augur,
> Primus in aduersos telum qui torserat hostes.

M. Varro li. De re rust. IIj. c. I. palam citat adagium his verbis: Opinor, inquam, non solum quod dicitur, Malum consilium consultori esse pessimum, sed etiam bonum consilium ei qui consuluit, & qui consulitur, bonum habendum. Sophocles in Electra:

> Βουλῆς γὰρ οὐδὲν ἐστὶν ἔχθιον κακῆς.

Id est,

> Res nulla consilio nocentior malo.

noxam ad eum referens, cui consilium datur. Apparet autem senarium hunc Latinum (id quod & Gellius admonuit) de Græcis illis Hesiodi versibus expressum esse, qui leguntur in opere, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι.

> Οἷ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων.
> Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

Id est,

> Ipse sibi nocet is, alium qui lædere quærit.
> Consultum male consultori pessima res est.

Plutarch. in comment. De audiendis poetis existimat huius versiculi eandem esse sententiam, quæ sit dogmatis Platonis in Gorgia: vbi Socrates dicit, peius iniuriam facere quam iniuriam pati, & damnosius esse malo afficere quam affici. Atque adeo totidem fere verbis inuenitur hæc sententia apud Ecclesiasticum Hebræum autorem, cap xxvij. Facienti nequissimum consilium, super ipsum deuoluetur. Extat in hanc sententiam & Apologus Græcus non inuenustus, nec omnino indignus quem his commentariis adiungamus. Leonem ob senectam ægrotantem, & ea caussa suo in lustro continentem sese, cætera quidem animantia officii gratia visebant regem suum, excepta vulpe Proinde lupus nactus opportunitatem, accusauit vulpem apud leonem læsæ maiestatis, quæ pro nihilo haberet eum, penes quem rerum erat summa, nec ob contemptum ad visendum accessisset: atque interea interuenit in lupi fabula vulpes, & extremam sermonis partem audiuit. Itaque leo conspecta vulpe, protinus aduersus eam infremuit. At illa postulato ad purgandum sese spacio: Et quis, inquit, omnium qui huc conuenerunt, tantum tibi profuit quantum ego, quæ quoquo versum circumcursitaui, tibique morbi remedium à medicis reperi? Cumque leo protinus edixisset, vt remedium aperiret. Si viuum, inquit, lupum excories, & illius pellem induas, conualesces. Leo credulus, continuo lupum inuasit, & interemit. Quo extincto risit astuta vulpes, calumniatoris malum consilium in ipsius recidisse caput. Carmen autem refertur à Plutarcho, & hunc in modum:

> Ὃς ἄλλῳ κακὰ τεύχει, ἑῷ κακὸν ἤπατι τεύχει.

Id est,

> Damna parans aliis, proprio parat epati damna.

Camelus desiderans cornua, etiam aures perdidit.

Ἡ κάμηλος ἐπιθυμήσασα κεράτων, καὶ τὰ ὦτα προσαπώλεσεν, id est, Camelus dum affectat cornua, & aures insuper perdidit. Conuenit in eos, qui dum peregrina sectantur, ne sua quidem tuentur. Sumptum ex apologo de camelis, qui per oratorem cornua à Ioue postularunt, ille offensus stulta postulatione, aures quoq; resecuit. & hoc Apostolii videtur.

Sibi malum reperit.

In eum qui suo læditur inuento, quadrabit illud ex Odyss. φ.

> Οἷ τ' αὐτῷ πρώτῳ κακὸν εὕρετο οἰνοβαρείων.

Id est,

> Qui sibi perniciem vel primum repperit ipse
> Vino victus. ---

Dictum est de Euritione, qui primus inuenit vsum vini peremptus à Lapithis.

Cœno puram aquam turbans, nunquam inuenies potum.

Βορβόρῳ ὕδωρ λαμπρὸν μιαίνων, οὔποθ' εὑρήσεις ποτόν.

Id est,

> --- Si lympidam perrexeris
> Cœno aquam spurcare, nunquam quod bibas inueneris.

Carmen est Trochaicum, quod nos hemistichio, & carmine eiusdem generis expressimus. Dici solitum vbi quis ea quæ sunt per se pulcherrima, contaminat, admixtis iis quæ sunt turpissima. Veluti si quis poeticæ admisceat obscœnitatem, suo vtique vitio.

Nam ars per se sincera. Aut si quis theologicam eruditionem hæreticis opinionibus deprauet, aut spurcitia sermonis inquinet; aut prophanis contaminet literis: aut amicitiam principis crebris offensis irritet. Conueniet in hos quoq;, quibus hæc vita grauis est, idque ipsorum culpa quod animi vitio, quæ per se molesta nõ sunt, molestiam adferre videantur. Quod si adsit mens à stultis affectibus immunis, quicquid acciderit, voluptati futurum est.

Bellerophontes literas.

Βελλεροφόντης τὰ γράμματα. id est, Bellerophontes literas. Subaudiendum verbum aliquod accommodum sententiæ, Adfert, aut aliud aliquod. Locus erit huic prouerbio; cum quis literas velut commendatitias perfert, quæ contra ipsum sint descriptæ. Vulgò literas Vriæ vocant. Neque dissimilis est historia apud Hebræos. De Bellerophonteis literis huiusmodi fabulam commemorant Græci. Bellerophontes propter occisum Bellerum Argos exilio multans, in Tirynthem peruenit, Prœtique regis hospitio est vsus. Interim Antea regis vxor, adolescentis amore correpta, cœpit illius animum ad stuprum sollicitare, & sui copiam obtulit. Ille vbi flagitium recusasset, videlicet hospitii religione permotus, illa prior occupans, versoque in odium amore muliebri; Bellerophontem apud maritum occulte defert, tanquam ab illo fuisset de stupro interpellata. Quod vbi persuasisset, quoad poterat regis animum in perniciem iuuenis instigabat, semper ad aurem occinẽs illud Homericum,

Τεθναίης ὦ προῖτ' ἢ κάκτανε βελλεροφόντην.

Id est,

Aut morere Prœte, aut interfice Bellerophontem.

Prœtus itaque vere regio ingenio, & vt Homeri vtar verbo, ἀγκυλομήτης, velut officii causa Bellerophontem ad Iobaten hospitem mittit, additis literis, velut in illius commendationem scriptis. In his mandabat Iobatæ, vt iuuenem quoquo pacto tolleret è medio. Bellerophon (vt est minime suspicax innocentia) literas acceptas reddit, vt fuerant obsignatas. Quas vbi perlegisset Iobates, quo Prœto gereret morem, aggreditur adolescentem honesto titulo perimere. Nam hic ferme malorum principum mos. Animum iuuenis suapte sponte ferocem, ad periclitandas vires, gloriamq; parandam inflammat. Ac primum persuadet, vt cum Chimæra congrediatur. Id erat monstrum triforme,

Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra.

Id est, Caprina specie.

Hanc Bellerophontes equo insidens alato, telo confixit, confecitque. Post aliis atque aliis periculis obiecit iuuenem: à quibus omnibus quum ille victor rediret, rex & vires admiratus, & exeuentu coniectans innocentiam, literas Prœti ostendit, generum asciuit, ac moriens eidem imperii successionem tradidit. Itaque quisquis imprudens aut nunciat, aut facit quippiam, quo se prodit, in eum recte dicetur, Βελλεροφόντης τὰ γράμματα, aut quicunque sub officii prætextu læditur. Adagium recensetur à Zenodoto. Plautus in Bacchidibus: Tace: nullus homo dicit, hæ tabellæ te arguunt: Quas tu attulisti hæ te vinciri iubent: Aha Bellerophontem iam tuus me fecit filius. Egomet tabellas detuli, vt vincirer: sine. Effertur adagium in hunc etiam modum: Βελλεροφόντης κατὰ σαυτοῦ, id est, Bellerophontes aduersus seipsum. Lucianus in Apologia τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων, κατὰ σαυτοῦ ὁ βελλεροφόντης γεγραφὼς τὸ βιβλίον. id est, Qui Bellerophontes librum aduersus teipsum scripseris. Simili commento rex Pharnabazus imposuit Lysandro. Refert Plutarchus in ipsius vita.

Ale luporum catulos.

Theocritus in Hodœporis:

Θρέψαι καὶ λυκιδεῖς, θρέψαι κύνας ὥς τυ φάγωντι.

Id est,

Pasce canes qui te lanient, catulosq; luporum.

Prouerbium est, teste interprete, in eos, qui læduntur ab iis, de quibus bene meriti sint, aut in ingratos addit ille dictum Socratis, κακοὺς ποιῶν εὖ, θρέψεις λύκους, Malis faciens bene, nutri lupos. Nam plerunq; solet id vsuuenire illis, qui catulos luporum enutriũt. Extat super hac re non inelegans Epigramma, quanquam incerto autore, de oue lupi catulum alente suis vberibus:

Τὸν λύκον ἐξ ἰδίων μαζῶν τρέφω, οὐκ ἐθέλουσα,
Ἀλλά μ' ἀναγκάζει ποιμένος ἀφροσύνη.
Αὐξηθεὶς δ' ὑπ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ πάλι θηρίον ἔσται.
Ἡ χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται.

Id est,

Lacto lupum vberibus propriis non sponte, sed horsum
Me demens adigit pastor vt id faciam.
In me rursus erit fera postquam creuerit ex me.
Natura haud vnquam vertitur officiis.

De canibus autem sumptum est ex Actæonis fabula, à suis ipsius canibus dilacerati. Nam & hoc indicant enarratores Theocriti. Ex quibus facile liquet, quodnam sit illud prouerbium antiquum, cuius meminit M. Varro in libris De re rustica, tractans de canibus alendis. Diligenter, inquit, vt habeant cibaria, prouidendum. Fames enim hos ad quærendum cibum ducit si non dabitur: & à pecore abducet, si non præbebitur. Nisi, vt quidam putant, & illuc peruenerint, vt prouerbium attollant antiquum; vel etiam vt aperiant de Actæone; atque in dominum adferant dentes. Idem in Phœbo, citante Nonio. Crede mihi, plures dominos comedere serui, quam canes. Quasi id Actæon occupasset, & ipse prius suos comedisset, &c. Huc vsque Varronis relata. Cæterum legimus & leones & dracones nutriciis suis gratiam officii retulisse. Verum nulla est fera tam ingrata, quæ sit cum hominibus ingratitudine conferenda.

Phoci conuiuium.

Φώκου ἔρανος, id est, Phoci præmium, siue conuiuium. Dictum suetum, vbi quis suo malo conuiuas acciperet. Tametsi nihil vetat, quo minus longius etiam traducatur: nempe ad quosuis, qui læduntur ab iis, de quibus benemeriti fuerint. Aiunt Phocum piam filiam fuisse iam nuptiis maturam. Is procos (nam complures) conuocare solitus, præmia statuebat, & conditionibus subinde nouis propositis nuptias prorogabat. Quamobrem indignati iuuenes Phocum in conuiuio trucidarunt. Autor Zenodotus. Etiamsi Plutarch. in Amatoriis narrationibus fabulam hanc diuerse narrat. Eustathius in primum Odysseæ, treis conuiuiorum species facit: εἰλαπίνην, quod ad splendorem ac magnificentiam sit apparatum: γάμον, quod ipsum etiam sumptuosum consueuit, ἔρανον, ad quod plurimi conueniunt, sed suo quisque sumptuq;. Ea conuiuandi ratio præcipue probatur Hesiodo, propterea quod cum plurimum habeat iucunditatis, minimum habet sumptus. Nam temperantius & editur & bibitur, vbi quisque de suo edit ac bibit. Hesiodi carmen est huiusmodi:

Ἐκ κοινοῦ πλείστη τε χάρις δαπάνη τ' ὀλιγίστη.

Porro qui splendidiores affectarent videri, ii etiam ἔρανον tum de suo, tum lautius exhibebant. Homerus has treis conuiuiorum formas simul complectitur:

—Τίπτε δέ σε χρεώ;
Εἰλαπίν' ἠὲ γάμος; ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστίν.

Puer glaciem.

Ὁ παῖς κρύσταλλον, id est, Puer glaciem. Dicebatur in eos, cum retinere quippiam non possint, nolunt tamen amittere. Veluti si quis magistratum recuset deponere, cui gerendo sit impar. Competit & in eos, qui sponte nolint à se amouere, quod tamen quanto post sit elapsurũ. Vt cum opes vrgemus, premimusque nihilominus nos relicturas: aut cum rem noxiam vrgentes volumus amittere quod lædit. Refertur à Zenodoto, Suida, Diogeniano. Meminit Plutarchus, & explicat lib. De futili loquacitate. Sumptum videtur è Sophocle qui amorem comparat pueris, qui glaciem conspectam arripiunt manibus, ac delectantur ea mox liquescente, nec facile possunt abiicere lubricam manibus nec retinere noxiam. Itidem amor nec excuti potest ob voluptatem adiunctam, nec retineri ob molestias admixtas voluptate maiores.

Tute hoc intristi, omne tibi exedundum est.

Non diuersum superiori Donatus admonuit, illud quod apud eundem poetam legitur in Phormione:

Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum.

Verba sunt Phormionis parasiti: qui quoniam fuerat autor consilii de ducenda puella, æquum esse putat, vt suo periculo negotium tem expediat. Translatum putant ab alliato rusticorum moretio. Quæ quidem sententia, vel hodie quoque vulgo nostro in ore est. Et altera huic simillima: Colo quod aptasti, ipsi tibi nendum est, id est, Tu incipiundi autor extitisti, nunc idem exsequi oportet.

Bos aduersus seipsum puluerem mouet.

Βοῦς ἐφ' ἑαυτῷ κονιεῖται, id est, Bos aduersus seipsum puluerem mouet, siue festinat. Vbi quis ad suum ipsius malum volens lubensque ducitur. Nam boues vt sunt mansueti, facile se præbent vinciendos, neq; grauatim obtemperant iugo, κονιεῖν enim Græcis significat festinandi studio ciere puluerem. Quidam accommodant in eos, qui prudentes ac scientes semet in præuisum periculum iiciunt, bouis in morem; qui sibi patitur iniici vincula, quibus ad cædem ducatur. Refertur à Zenodoto.

Faber compedes quas fecit, ipse gestet.

Ausonius in Trochaicis suis Terentiano prouerbio consimile quoddam subnectit, & poetæ metaphoram altera quadam interpretatur metaphora:

Tu molestus flagitator lege molesta carmina.
Tibi quod intristi, exedundum est, sic vetus verbum iubet.
Compedes, quas ipse fecit, ipsus vt gestet faber.

Competit in eos, qui sibi ipsis autores sunt malorum. Videtur autem è Theognide poeta sumptum, qui ait:

Οὔτις ἀνὴρ φίλε θῆκε πέδας χαλκεύεται αὐτῷ.

Id est:

Vincula nemo sibi cudit charissime Cyrne.

Huic simile quiddam, humilius quidem, sed tamen aptum vsui, dicitur: Flagellum ipse parauit, quo vapularet. Idq; sumptum à pueris aut seruis, qui coguntur aliquoties ipsi parare virgas quibus vapulent.

Ipsi testudines edite qui cepistis.

His confine prouerbium refertur à Græcis scriptoribus.

Αὐτοὶ χελώνας ἐσθίεθ' οἵπερ εἵλετε.

Id est,

Qui prendidistis, iidem edite testudines.

In eos iacitur, qui posteaquam inconsulte quippiam adorti sunt, aliorum implorant auxilium, quos suo negocio admisceant. Parœmiam ex huiusmodi quodam apologo natam existimant. Piscatores aliquot iacto reti, testudines eduxerunt. Eas cum essent inter se partiti, neque sufficerent omnibus comedendis, Mercurium forte accedentem inuitarunt ad conuiuium. At is intelligens se nequaquam humanitatis gratia vocari, sed vt eos fastidito cibo subleuaret, recusauit, iussitq; vt ipsi suas testudines ederent, quas cepissent. Sunt autem, autore Plin. in Carmania populi, qui testudinum carnibus victitent: vnde & nomen illis attributum, χελωνοφάγοις. Apud quos affirmant inueniri testudines tanta magnitudine, vt earum testis casas integant.

Echinus partum differt.

Ἐχῖνος τὸν τόκον ἀναβάλλει, id est, Echinus partum differt. De iis dici suetum, qui prorogarent quippiam suo malo: veluti qui creditam pecuniam comperendinant, tamen aliquando reddendam vel maiore cum fœnore. Aiunt echinum terrestrem stimulata aluo remorari partum, deinde iam asperiore ac duriore facto fœtu mora temporis, maiore cruciatu parere. Autor Suidas Plin. lib. IX. ca. XXV. tradit, piscem qui dicitur echineis, fluxum grauidarum sistere, & vsque ad puerperium in vtero continere fœtum. Quanquam hoc ἀπροσδιόνυσον.

Nostris ipsorum alis capimur.

Τοῖς αὐτῶν πτεροῖς ἁλισκόμεθα, id est, Nostris ipsorum pennis capimur. Aristoph. in Auib.

Ταυτὶ μὲν ᾐκάσμεθα, κατὰ τὸν αἰσχύλον,
Τάδ' οὐχ ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν πτεροῖς.

Id est,

Atque hic quidem coniecimus, iuxta Æschylum,
Hæc non ab aliis, imo pennis propriis.

Æschylus autem, vt admonet interpres, in fabula, cui titulus Myrmidones, hoc prouerbium appellat λιβυστικὸν, quod ex apologo Libyco ductum sit. Fertur autem apologus huiusmodi, aquilam ictam sagitta, cum inspexisset iaculum ad imaginem pennarum affictum, imitatumque, dixisse:

Τάδ' οὐχ ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν πτεροῖς
Ἁλισκόμεθα. —

Id est,

Hæc non ab aliis, imo pennis propriis
Capimur. —

Vsus est hoc Athenæus lib. XI. καὶ ταῦτα οὐχ ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς σαυτοῦ πτεροῖς· κατὰ τὸν θαυμάσιον αἰσχύλον ἁλίσκῃ. id est: Idque non ab aliis, sed tuis ipsius alis caperis, vt egregius ille dixit Æschylus. Conuenit in eos, qui ipsi præbent occasionem sui mali: vt Chremes Terentianus, ἑαυτὸν τιμωρούμενος, cum seruum hortatur, vt technam aliquam in Menedemum intendat, à quo mox ipse deluditur dolis.

Capra contra sese cornua.

Ἡ αἲξ καθ' ἑαυτῆς τὰ κέρατα, id est, Capra contra semetipsam cornua. Ad superiorum classem pertinet, ab apologo natum. Capra quæpiam cum esset iaculo vulnerata, circumspectans vndenam id mali sibi euenisset, arcum contemplans, caprinis cornibus compactum dixit ad hunc modum, καθ' ἐμαυτῆς ἔφυσα τὰ κέρατα, id est: In meam ipsius perniciem produxi cornua.

Garpathius leporem.

Ὁ Καρπάθιος τὸν λαγών, id est, Carpathius leporem. Dicebatur in eos, qui sibi rem noxiam accerserent. Hinc deductum adagium, quod cum in Carpathiorum insula lepores non essent, illi curarunt importandos alicunde. Verum vbi eius animantis magna vis increuisset, vt est mira fœcunditas, fruges insulæ populari cœperunt. Refert & interpretatur parœmiam Iulius Pollux, quinto de rerum vocabulis libro. Addit nec in Ithacensium insula nasci lepores, nec in Sicilia fuisse, priusquam Anaxilas Rheginensis eos importasset: vnde victor in Olympiacis, Rheginensium nomismati currum inscalpsit & leporem. Refert item & interpretatur Aristoteles lib. Rhetoric. III.

Calidam veruti partem.

Τὸ θερμὸν τοῦ ὀβελοῦ, id est, Calidam veruti partem. Subaudiendum, arripuit, aut simile quippiam. vbi quis per imperitiam negocii ea parte rem aggreditur, qua minime tutum fuerat aggredi. Aut vbi quis ob inscitiam pro melioribus eligit peiora. Zenodotus ait huius adagii meminisse Sophoclem. Sumpta metaphora ab iis, qui per imprudentiam, eam veruti partem manu prehendunt quæ calet: deinde offensi reiiciunt, & alteram partem apprehendunt. Non vsquequaq; dissimile huic, ἁλιεὺς πληγεὶς νόον οἴσει, id est, Piscator ictus sapiet, quod alio loco retulimus.

Cornix scorpium.

His confine est & illud, κορώνη τὸν σκορπίον, id est, Cornix scorpium subaudi, rapuit. Quadrat in hos, qui parant eos lædere, vnde tantundem mali sint vicissim accepturi. Quemadmodum cornix correpto scorpio, arcuata illius cauda, vulnus accepit lethale, periitque. Extat super hac re Græcum epigramma Archiæ, quod non grauabor adscribere:

Ἔν ποτε παμφαίνοντι μελάντερος αἰθέρι ναίων,
Σκορπίον ἐκ γαίης εἶδε, θορόντα κόραξ.
Ὃν μάρψας ὤρουσεν· ὁ δ' ἀΐξαντος ἐπ' οὖδας
Οὐ βραδὺς, ὀξυκέντρῳ πέζαν ἔτυψε βέλει,
Καὶ ζωῆς μιν ἄμερσεν· ἴδ' ὅσσον ἔτευχεν ἐπ' ἄλλῳ,
Ἐκ κείνου τλήμων αὐτὸς ἔδεκτο μόρον.

Id est:

Scorpius è terra prorepserat, idque vidente
Coruo, qui cœlo victitat in liquido.
Corripuit visum, fugitque: sed hic vt humum ales
Contigerat, telo mox ferit atq; necat.
Ecce tibi quod in hunc auis insidiosa parabat,
Inde sibi acciuit ipsa necem misera.

Atque in rebus humanis frequenter vsuuenire solet, vt qui cepisse videatur, ipse captus sit. Quemadmodum & Horatius:

Græcia capta ferum victorem cepit, —

Cornutam bestiam petis.

Consimilem ferme sensum habet Plautinum illud, Cornutam bestiam petis: de eo qui lacessit eum qui paratus sit retaliare iniuriam, quemque non nisi tuo malo prouoces. Huc spectauit Horatius in Odis:

Parata tollo cornua.

Cicadam ala corripuisti.

Τέττιγα πτεροῦ συνείληφας, id est, Cicadam ala corripuisti. Dicitur in eos, qui quempiam prouocant minime ex vsu suo. Lucianus in Pseudologista, scribit Archilochum poetam iambographum, & ad male dicendum egregie instructum, ad hunc modum respondisse cuidam, à quo fuerat conuicio prouocatus: τὸν τέττιγα πτεροῦ συνείληφας. Est autem huius insecti mira quædam & prodigiosa loquacitas, maxime efferuescente sole. Plinius negat iis vocem esse, sed stridorem, cum tractu: eumque sonum emittit non alis, quemadmodum muscæ, apes, culices (nam iis stridor simul cum volatu desinit: at cicadæ si presseris alas, vehementius etiam perstrepit:) sed in pectore subesse ait duos specus, attrituque membranæ mobili accedente spiritu, per hos è visceribus sonum edi. Ergo quemadmodum si cicadam natura garrulam ala prehendas, clarius obstrepit: ita si poetico homini præbeas occasionem simultatis, non modo non tacebit, sed clarius obstrepet, & omnem bilem chartis illinet atris. Proinde Platonem aiunt admonuisse, ne quis hominem poetam sibi faceret inimicum. Et Horatius,

—Genus irritabile vatum, dixit.

Octipedem excitas.

Cratinus in Thrattis apud Suidam, ὀκτώπουν ἀνεγείρεις. id est, Octipedem excitas: nimirum scorpium, cui pedes sunt octo, ac plerunq; sub saxis abditus cubat: quem non nisi tuo periculo suscites propter venenum, quod in cauda gestat.

Mouere Camarinam.

Κινεῖν τὴν καμαρίνην, id est, Mouere Camarinam: est sibiipsi malum accersere. Lucianus De apophrade: ὁρᾷς ὡς ἄμεινον ἦν σοὶ ἀκίνητον τὴν καμαρίναν ἐᾶν, id est, Vides quanto satius tibi fuerit, Camarinam immotam sinere. Vnde natum sit adagium, Seruius grãmaticus explicat. Vergilianum illum locum enarrans in tertio Æneidos:

—Et fatis nunquam concessa moueri
Apparet Camarina procul. —

Camarina, inquit, palus est iuxta oppidum eiusdem nominis: quæ cum olim siccata, pestilentiam creasset, consuluerunt oraculum, an penitus eam desiccare præstaret. Vetuit Deus Camarinam moueri. At illi exiccarunt, non obtemperantes oraculo: & cessauit quidem pestilentia, sed per eam ingressis hostibus pœnas dederũt neglecti oraculi. Eadem ferme commemorat & Suidas: illud insuper addens, quibusdam Camarinam esse fruticem, cuius ramos si quis commoueat quatiatque, tetrum quẽdam odorem ædere. Verum mihi superior sententia magis videtur ad veri similitudinem accedere. Meminit huius adagii Stephanus quoq; versu heroico, effertq; ad hunc modum:

Μὴ κινεῖν καμαρίναν· ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων.

Ne moueas Camarinam: etenim non tangere præstat.

Ait autem, Camarinam oppidum, & eiusdem nominis paludem esse in Sicilia. Meminit & Silius libro decimoquarto, Maronem imitatus:

Et cui non licitum fatis Camarina moueri.

Anagyrum commoues.

Superiori neutiquam dissimile videtur illud apud Græcos celebratum, ἀνάγυρον κινεῖς, id est, Anagyrum commoues. In eos, qui sibiipsis malorum autores essent: quique in suam ipsorum perniciem quempiam irritarent. Vnde ducta sit parœmia, varie narratur ab autoribus. Alii ad fruticis naturam referunt, cuius meminit in tertio lib. Dioscorides, quem quidam magyrum, quidam anagyrum appellent: nonnulli acopon, medicamentis quidem efficacem, verum odore maiorem in modum graui, maxime si manu teratur: cuius fructus gustatus vehementem vomitum promouet. Vnde vel ab odoris molestia, quæ carpentem consequitur, adagium ductum videri potest, quandoquidem & acopi vo-

cabulum indidem apparet repertum: vel à concitandi vomitus efficacia. Meminit huius & Plinius lib. XXVII. cap. IV. Sunt qui dicant, Anagyrum locum esse in Attica, quæ ad tribum pertineat Erechteidem, autore Stephano, vbi frutex quidam grauissimi odoris plurimus proueniat: vt anagyrum pro frutice non secus accipiamus, quam Anticyram pro elleboro. Rursum alii Anagyrum genium quendam existimant, qui propter violatum sacellum suum vicinos omnes funditus euerterit. Atque huius adagii mentionem fieri apud Aristophanem in Lysistrata, & sane apud Aristophanem locus sic habet:

> Πόθεν εἰσίν; ἀπ' Ἀναγυροῦντόθεν. νὴ τὸν Δία
> Ὁ γοῦν Ἀνάγυρός μοι κεκινῆσθαι δοκεῖ.

Id est,

> Vnde aduenit? ab Anagyro ergo per Iouem
> Anagyrus esse motus apparet mihi.

Suidas huiusmodi ferme commemorat: Anagyrasion quendam genium fuisse, sic à loco quem diximus, cognominatum, qui senem vicinum, quod lucum suum incidisset, hunc ad modum vltus sit. Senis concubinæ insanum quendam amorem immisit in illius filium: quæ cum adolescentis animum pellicere non posset, eum vltro apud patrem detulit, quod sese de stupro non desineret interpellare. Pater persuasus à muliere, filium è tecto præcipitē dedit, ac interemit. Deinde facti pœnitens, semetipsum laqueo præfocauit. Postremo mulier sese in puteum abiecit. Atq; huius fabulæ citat autorem Hieronymum, haud scio quem in opere De tragœdiarum scriptoribus.

Suem irritat.

Ὗν ὀρίνει, id est, Suem irritat. In auidum rixarum dicebatur. Sus enim agrestis prouocatus recta petit eum, à quo prouocatus est. Sic enim narrant venandi periti, si quis cum lancea protensa prouocarit, etiamsi iam ille sequebatur alium quempiam, illico vertere cursum, & in prouocatorem tendere, ne cuspide quidem vitata.

Leonem stimulas.

Consimilem vim habet, quod à Diogeniano refertur, τὸν λέοντα νύττεις, id est, Leonem pungis, seu vellicas. De his qui potentem ac ferocem in suum ipsius exitium prouocant atq; extimulant. Notior est metaphora quam vt sit explicanda.

Ipsa olera olla legit.

Ipsa olera olla legit: in eos quadrabit, qui suum ipsorum vitium in aliud quippiam reiiciunt: aut qui sic ad scelus aliquod quasi facti sunt, vt non possint non peccare. Catullus in Cæsarem:

> Mentula mœchatur, mœchatur mentula certe.
> Hoc est quod dicunt, ipsa olera olla legit.

Nam olla coquendis oleribus nata est: vel quod absurdissimum sit, si quis dicat ollam legere olera quæ non coquet, nisi si quis immiserit. Non igitur olla in caussa est, sed qui iniicit mala olera. Non est admodum huic dissimile, quod ex Homero ceu prouerbiale citat Tertullianus: Ipsum ferrum virum attrahit. Id à nobis alio dictum est loco, in prouerbio, Tollenda mali occasio. item; Ipsa olla lenticulam attigit.

Fontibus apros, floribus austrum.

Dubium non est, quin ad prouerbiorum classem pertineat, quod est apud Maronem in carmine Bucolico:

> Eheu quid volui misero mihi floribus austrum
> Perditus & liquidis immisi fontibus apros.

Vbi quis optat nocitura. nam ventus floribus inimicissimus, præcipue auster, ob violentiam.

Leonem radere.

Λέοντα ξυρεῖν, id est, Leonem radere dicuntur, qui feroces & præpotentes arte tractant & illudunt, magno suo periculo. Vsurpauit hoc adagium Socrates apud Platonem libro de Republ. I. negans se vsque adeo dementem esse, vt leonem ausit tondere, & Thrasymacho, homini praeferoci illudere, οἴει γὰρ ἄν με οὕτω μανῆναι, ὥστε ξυρεῖν ἐπιχειρεῖν λέοντα καὶ συκοφαντεῖν Θρασύμαχον. Nam agni citra periculum tondentur velluntürque, leo nullo modo tractari vult. Ad hoc adagium allusisse videtur Martialis Epigrammatum libro X quum ait:

> Quare si pudor est, Ligella, noli
> Barbam vellere mortuo leoni.

Vertit enim poeta in iocum, quasi tutum esset & ignauum, leonem iam non sentientem vellere. Per leonem autem innuit pudenda muliebria, iam emortua senio. Id Aristides in Panathenaicis, ad Periclem à Platone taxatum refert: ὡς δ' ὁρᾷ μὴ λέοντα ξυρεῖν ἐπιχειρῶμεν, οὐ Θρασύμαχον συκοφαντεῖν ἐπιχειροῦντες, ἀλλὰ κωμῳδεῖν Περικλέα, καὶ ταῦτα δειλίας, id est, Itaq; vide ne leonem radere conemur, non Thrasymachum calumniari volentes, sed Periclem taxare, præsertim de timiditate.

Arcadiam me postulas.

Ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς, id est, Arcadiam me postulas. Diogenianus prouerbii duplicem ostendit vsum. Conuenire enim vel in magna, vel inutilia petentem. Vnde sit natum, non indicat; qui huic scriptori fere mos. Cæterum Herodotus lib. I. satis docet natum ex oraculo:

> Ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς, μέγα μ' αἰτεῖς, οὔ τοι δώσω.

Id est,

> Arcadiam me oras, magnum petis, haud dabo quicquam.

Notat hoc prouerbium Cicero in epistola ad Atticum libr. ... Quod mihi mandas de quodam regendo, ἀρκαδίαν tamen ... prætermittam.

Eurycles.

Εὐρυκλῆς, Eurycles vulgato cognomine dicebatur, qui de se ... que incommodis aliquid diuinaret. Nam hoc nomine vate ... quispiam ἐγγαστρίμυθος cognominatus: hinc, ni fallor, quod ... stris vera prædiceret, παρὰ τὸ ἐγγάζειν. Meminit & Suidas ... quam apud hunc ἐγγαστρίμυθος scriptum est, id est, diuinus ... ventriloquus. Refertur in collectaneis adagiorum Plutarcho ... scriptis. Vsurpatur autem à Platone in Sophista. Taxans enim ... qui perplexis & absurdis rationibus produnt suam ineptiam ... οὐκ ἄλλων δέονται τῶν ἐξελεγξόντων, ἀλλ' ὃ τὸ λεγόμενον, οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες, ἐντὸς ὑποφθεγγόμενον ὥσπερ τὸν ... Εὐρυκλέα περιφέροντες ἀεὶ πορεύονται. id est, Non opus est aliis à quibus ... redarguantur, sed domi, quod dici solet, habent hostem qui ... tradicat, & intus submurmurantem tanquam absurdum illum Eu... ryclem circumferentes semper incedunt.

Ipse sibi perniciem accersiuit.

In eum qui sibi pertinaciter accersit malum, cui veluti fato ... stinatus sit, congruet illud ex eodem libro:

> Τὸν δ' ἀγε μοῖρα κακὴ θανάτοιο τέλος δέ.

Id est,

> Istum mortis in exitium mala Parca trahebat.

Bœotis vaticinare.

Βοιωτοῖς μαντεύσαιο, id est, Bœotis vaticinare. Abominantis ... sermo, perinde vt dicimus, Hostibus ista vaticinare.

> —Capiti cane talia demens
> Dardaneo.— Et:
> Hostium vxores, puerique cæcos
> Sentiant motus orientis austri, &
> Æquoris nigri.— Et:
> Hostibus eueniant conuiuia talia nostris:

Aptius autem dicetur in eum qui tristia vaticinatur, si ... precabimur, vt ea in ipsius caput recidant. Zenodotus ab ... tu natum scribit, Heraclidem allegans autorem: Olim, inquit ... Thebani de belli euentu consulerent oraculum; vates qu... Dodonæ responsitabat, ait eos fore victores, si quid impie fe... sent. Itaque consultorum quidam arreptam Myrtilam (... mulieris fatidicæ nomen) in lebetem aqua calida feruentem ... forte inibi aderat iniicit. Sunt qui narrent, Bombum d... quendam Thebanis de belli successu sciscitantibus, respond... turum, vt quam plurimos vincerent, si prius quempiam è ... immolassent. At illos Bombum ipsum interemptum imm... atq; hinc ortum prouerbium.

Oenoe charadram.

Οἰνόη τὴν χαράδραν, id est, Oenoe torrentis alueum. Nam ... radra Græcis significat eam terræ fissuram, quam aqua plu... torrens, nonnunquam terræmotus efficit. Zenodotus in coll... neis adagiorum ait, dici solitum in eos, qui sibi ipsi malum ... ferent. Hinc esse natam parœmiam, quod Oenoe vicus qu... Atticæ; quem qui incolebant, alueum quendam torrent... num, suis finibus incluserunt. Deinde ingruente immodic... quarum, & ob id corruptis agris, agricolationem perdidisse. ... bo Geographiæ libro octauo, duas Oenoas commemorat ... ram Eleutheris finitimam, alteram apud Marathonem, de qua ... go iactata parœmia, οἰνόη τὴν χαράδραν: id est, Oenoe chara... Effertur adagium ad hunc quoque modum, οἰναῖοι τὴν χ... id est, Oenęi charadram: vbi quippiam accersitur ad commo... tem, vnde pernicies adfertur. Hesychius hoc prouerbium re... explicat ex Demone, prouerbiorum autore. Stephanus ... Oenoem esse vnam duarum ciuitatum, quas habet Icaria. ... dicuntur Oenæi.

Malum bene conditum ne moueris.

Idem pollet & illud, μὴ κινεῖν κακὸν εὖ κείμενον, i. e. Ne m... malum bene conditum, siue quiescens. In eos, qui sua stultitia ... turbas excitant: aut qui mala iam tempore sepulta resuscitant ... nouantq;. Prouerbium retulisse videtur Theognis hoc versu:

> Πολλάκι γὰρ τὸ κακὸν κατακείμενον ἔνδον ἄμεινον.

Id est,

> Nam persæpe malum præstat domi habere repositum.

Huic simillimum est illud.

> —Sopitos suscitat ignes.

Pyraustæ interitus.

Πυραύστου μόρος, i. Pyraustæ interitus. In eos dicebatur, qui ... ipsis exitium accersunt. Ait enim Zenodotus, Pyraustam ... esse, quod lucernis aduolet, atq; ita exustis alis concidat, pe... Citat autem hunc ex Æschylo senarium:

> Δέδοικα μωρὸν κάρτα πυραύστου μόρον.

Id est,

> Magnopere stultum metuo pyraustæ exitum.

Tradit eadem de pyrausta Ælianus De natura animantium lib... duodecimo, citans eundem ex Æschylo locum. Meminit ...

rausta & Plinius libro vndecimo cap. xxxvj. Gignit, inquiens, aliqua & contrarium natura elementum: siquidem in Cypri ærariis fornacibus ex medio igni, maioris muscæ magnitudine volat pennatum quadrupes: appellatur pyralis, à quibusdam pyrausta, (aut. vt nonnulli codices habent, pyrotus.) Quandiu est in igne, viuit: cum euasit lõgiore paulo volatu, tunc emoritur. Cuiusmodi ferme tradidit Aristoteles tertio lib. De animalibus, è niue vetustiore vermem nasci, qui niue exemptus non viuat. Eum nos vidimus in Alpibus. Quod si placet ad hoc referre adagium, conueniet & in eos, qui ὠκύμοροι sunt: id est, qui celeriter intereunt. Nec inuenuste deflecteretur in eos, qui nusquam viuere possunt, nisi in propria patria: si contingat agere peregre, rebus omnibus offenduntur.

Ipso cratere.

Αὐτῷ κρατῆρι γίνηται κακά, i. Ipso cratere contingant mala. Dictitari solitum de iis, in quos recidit quod per insidias in alios moliebantur. Craterem enim quasi malorum fontem vocat. vnde κρατὴρ κακῶν, id est, Crater malorum. de quo dictum est alias.

Docui te vrinandi artem.

Ἐδίδαξά σε κυβιστᾶν, καὶ σὺ βυθίσαι με ζητεῖς, id est, Docui te vrinãdi artem, & tu me vis demergere. In eos quadrat, qui benefacta malefactis retaliant, & beneficium acceptum in eius ipsius vertunt perniciem, à quo acceperunt. Sapit fæcem.

Fæcem bibat, qui vinum bibit.

Haud dubium quin prouerbialiter dixerit Aristophanes in Pluto; fæcem epotandam eidem, qui vinum prius ebiberit: id est, qui fruitus sit optimis, eundem boni consulere debere deteriores:

> Ὅμως δ' ἐπειδὴ καὶ τὸν οἶνον ἠξίους
> Πίνειν, συνεκποτέον ἐστὶν τὴν τρύγα.

Id est,

> At vbi haud grauatus bibere vinum es, fæx item
> Tibi nunc eidem est ebibenda scilicet.

Verba Chremyli de muliere, quæ quondam vernans ac florens ætate placuerat, tum anus fastidiebatur à iuuene.

IVNII. *Archilochum calcas.*

Ἀρχίλοχον πατεῖς, id est, Archilochum calcas. Est enim hæc vera & genuina lectio: ad cuius præscriptum conformari debet quod ex Diogeniano refert Erasmus, ἀρχιλόχου πατεῖς, pro ἀρχίλοχον πατεῖς, facillimo lapsu litera ε, pro ο, transcripta. De cuius vsu ab Erasmo dissentire me non dissimulo, nam Archilochum proterere aut calcare, eo sensu accipio, quo Crabrones irritare, in maledicum conuicia facientem ei qui possit longe maiore vehementia remordere, iuxta illud:

> —Genus irritabile vatum.

Qua ratione Leonides epigrammatarius monet hospitem, ne Hipponactis maledicentissimi poetæ tumulum calcet:

> Μήπως ἐγείρῃς σφῆκα τὸν κοιμώμενον.

Id est,

> Ne forte vespam consopitam concitet.

Conuenit & in pauperem, cui cum locuplete aut magnatium aliquo res est, qui rebus illius plurimum officere possit. Eustathius Odysseæ vndecimo idem esse annotat, ἀρχίλοχον πεπάτηκας, id est, Archilochum calcasti: ac si quis dicat, Scorpium calcasti, aut anguem, aut asperos tribulos. Archilochus namque Lycambidas poematibus suis virulentis atq; dentatis ad laqueos compulisse legitur. Archilochum igitur calcare dicemus, qui quomodocunque potentiorem lacessit.

Nescit aranea sobolem vt erudiat.

> Ἀγνοεῖ δ' ἀράχνη παῖδας ὡς παιδεύεται.
> Θρέψασα γὰρ τέθνηκε πρὸς τῶν φιλτάτων.

Id est,

> Aranea prolem nescit vt suam educet.
> Quas namq; eduxit, mortis illi causa sunt.

Senarii prouerbiales in eos, qui malum sibiipsi cudunt, molientes quod in suum postea vertatur incommodum, aut exitium. Aranea fœtus suos in suam ipsius perniciem parit & educat. Citantur à Suida.

Facem accendere.

Πυρσὸν ἀνάπτειν, id est, Facem accendere, prouerbiali schemate dicitur, pro eo quod est, fomitem & incrementum malo suppeditare. Theodoretus de prouidentia VI. ὕλη γὰρ ἡ εὐπορία γίνεται τῆς πλεονεξίας φλογὶ καὶ συνεργὸν τὸν πλοῦτον ἡ πονηρία λαμβάνουσα, μέγιστον ἀνάπτει πυρσόν. id est: Opum affluentia materiæ vice alit auaritiæ flammam, & nequitia diuitiis adiuta, maximam facem accendit. Sic Plutarchus in Camillo dixit, ἆραι πυρσὸν εἰς τὴν ῥώμην, id est, facem in altum extulisse Romam versus. Suidas ex incerto authore annotat, πυρσεύειν τινὶ τὴν σωτηρίαν. id est, face præire & ostendere viam salutis. Metaphora à bellica face, quæ apud veteres belli procœmium erat, à fecialibus qui igniferi dicebantur, committi in hostiles terminos consueta: vt ex Euripide constat in Phœnissis:

> Ἐπεὶ δ' ἀφείθη πυρσός, σῆμα φοινίας μάχης.

Id est,

> Emissa postquam fax fuit, pugnæ cruentæ
> Symbolum.—

vel à face, quæ in speculis accensa hostilem aduentum nunciabat. Quintilianus libro primo. Id nobis acriores ad studia dicendi faces subdidisse, contenderim. Seneca: Accedunt deinde carmina poetarum, quæ affectibus nostris faces subdant.

Proteruia ignominiam præcedit.

Συντριβῆς προηγεῖται ὕβρις, id est, Proteruia ruinam præcedit. Qui integer est sceleris, calamitosam ignominiam non incurrit, neque capite aut fortunis oppugnatur, iuxta vulgare dictum: Qui non peccat, non luit in ære: culpa enim damnosa est. Meminit huius prouerbii Nazianzenus in eadem Inuectiua: καὶ πρὸ μὲν συντριβῆς ἡγεῖται ὕβρις αἱ παροιμίαι καλῶς φασι, πρὸ δὲ δόξης ταπείνωσις, ἢ ἵνα σαφέστερον εἴπω, ὕβρει μὲν ἕπεται συντριβή, ταπεινώσει δὲ εὐδοξία. id est, Præcedit ruinam proteruia, vt præclare loquitur parœmia, & gloriam humiliatio, aut vt clarius dicam, Proteruiam comitatur ruina, humiliationem gloria, συντριβὴ capitis diminutio vocari potest Iurisconsultorum vocabulo, quum alicuius fortunæ & status affliguntur attenunturq;.

Capræ in morem.

Αἰγὸς τρόπον, id est, Capræ ritu. Effertur adagium de iis, qui sibi ipsi malorum fontes aperiunt, sibi exitium accersunt. Natum à Corinthiaca capra, quæ defossum dedita opera cultrum, iugulandæ victimæ paratum, scalptu vngularũ eruit, quo mox concidit mactata. Idem est cum illo, ἡ αἲξ δίδωσι τὴν μάχαιραν, id est, Capra gladium ministrans. Citatur in Suidæ collectaneis. Vti licebit hoc pacto, quum quis suo indicio commissum à se facinus prodidit, vt dicamus eum, αἰγὸς τρόπον ἀπολωλέναι, Capræ in modum periisse: aut clarius etiam ita, αἰγὸς τῆς Κορινθιακῆς τρόπον, Instar Corinthiacæ capræ.

Lepus nidum suum prodit.

> Λαγὼς κατηγορεῖ τὸν αὑτοῦ φωλεόν.

Id est,

> Sui ipsius nidi indicium facit lepus.

Dicetur de eo qui se ipse prodit quauis ratione. Concordat cum Terentiano illo: Suo ipsius indicio periit sorex. Lepus procursu, nidi sui indicium venatori facit.

Igne aliud feruentius.

Καὶ πυρὸς ἕτερα θερμότερα, Etiam igne alia feruentiora. Extat apud Aristoph. Adagium conueniet dici, quum indicabimus quẽpiam frustra dolis certare apud dolosum hominem, nihilque malas artes proficere apud earum callentissimum: quomodo legimus Autolycum furacissimum non potuisse fallere Sisyphum, eiusdem artis experientissimum. Vtitur Eustath. Odyss. XIX. ἦν γὰρ κατὰ τὴν παροιμίαν καὶ πυρὸς ἕτερα θερμότερα. Erat enim iuxta prouerbium etiam igni calentius aliud. Vsus eo est paulo aliter Plutarchus in Demetrio. Nam quum recensuisset Stratoclis insignis adulatoris impudens factum, volens ascribere alterius cuiusdam longe illiberalius decretum: ἦν δ' ἄρα, inquit, καὶ πυρὸς ἕτερα θερμότερα, κατὰ τὸν Ἀριστοφάνη. id est, Atqui fuerunt & alia igne feruentiora, iuxta Aristophanis dictum.

Formicarum nidos inspirauit.

Formicarum nidos inspirare, quod eleganter vnica voce μυρμηκιᾶν, efferunt Græci, quasi Formicari dicas, prouerbio dicuntur, qui malum sibi imprudenter accersunt. Natum inde, quod qui inspirant aut aperto ore loquuntur in formicarum antra seu cauernulas, his lingua vlcere intumescit atque inflatur. cuius rei caussam assignant venenatum aerem, quo illarum antra imbuuntur è pastu serpentium. formicas namq; mortuis anguibus vesci libenter, inter confessa habetur. Quid quod draco ex esu formicarum & cantharidum, veneno distendi, atq; in rabiem agi putatur? vt Iliad. XXIJ. annotat Eustathius.

Agasonem vincit.

Νικᾷ τὸν ὀνηλάτην, id est, Agasonem vincit. Adagium ostendit esse Suidas in refractarium hominem, qui monentis verbis obaudit, seq; in præsens discrimen aut exitium coniicit. Originem adagii non commonstrat: ac proinde sine teste non ausim quidquam comminisci.

Sibi ipse exitii author.

De iis qui immerentes alienum peccatum dependunt & innoxii alieno crimini inuoluuntur, apte dicentur illi versus Homerici:

> Ἀλλὰ τίη νῦν οὗτος ἀναίτιος ἄλγεα πάσχει
> Μὰψ ἕνεκ' ἀλλοτρίων ἀχέων.—

Id est,

> Quid vero hic aliena luit mala, culpam aliorum
> Dependens insons?—

Hinc Hippocratis illud manasse putatur, τὸν ἰατρὸν ἐν ἀλλοτρίαις συμφοραῖς ἰδίας καρποῦσθαι λύπας. i. Medicũ in alienis malis propriũ mœrorem metere. de quo seorsim agemus postea.

Carpathius testem.

Καρπάθιος τὸν μάρτυρα, Carpathius testem: scilicet ἐπηγάγετο, accersiuit, aut adduxit. Dicetur, quum quis testem citat in suũ ipsius

malum & perniciem: veluti quum authoris testimonium, aut scripturæ locus quem pro se adducit quispiam, diuersum sonat atque repugnat ipsius opinioni. Vsurpauit adagium Archilochus, deflexum ab altero vulgatiore, Carpathius leporem. Est autem Carpathus insula non procul à Coo, in quam importati aliunde lepores, in tantam copiam excreuêre, vt non frugibus tantum, sed & vitibus erosis exitium attulerint.

Serpentem foues, & iste.

Ὄφιν θάλπεις, id est, Anguem foues, prouerbium de eo qui educat improbum filium, & paternam substantiam dilapidaturum: aut amat in suum exitium meretricem: aut qui dogma impium, præsentem animæ perniciem, fouet atque amplexatur. Natum ex oraculari dicto Apollonii Tyanæi ad Menippum Licium, egregia forma adolescentem, à Lamia quapiam tenelle adamatum: quo spectri molimine comperto, hominem intuitus: O formose, inquit, & à formosis expetite, ὄφιν θάλπεις καὶ σὲ ὄφις, id est, anguem foues, & anguis te. mox ostendit eam quæ sponsá existimabatur, imaginem & simulachrum materiæ esse solum, ex numero Empusarum, quæ veneris appetentissimæ, humanas carnes ardenter expetant, & venere libidinis illicio inescent eos, quos postea sint deglubituræ: vti memorat Philostratus quarto libro de vita Apollonii. Similis propemodum est huic historiæ apologus Babrii fabulatoris:

Ἔθαλπε τῆς γεωργὸς ἐν κόλποις ὄφιν
Ὥρᾳ κρύους, ἐπεὶ δὲ θέρμης ἥσθετο,
Ἔπληξε τὸν θάλψαντα, κἀκτεινεν τάχος.

Id est,

Anguem fouebat rusticus suo in sinu,
Brumæ rigentem frigore: hic igni calens
Punxit fouentem, & sustulit cita nece.

Conqueritur apud Æschylum in Agamenone fabula Clytemnestra, intentante ipsi necem Oreste filio, se talem anguem in lucem protulisse, matricidam designans, eo versu:

Οἴ 'γὼ τεκοῦσα τόνδ' ὄφιν ἐθρεψάμην.

hoc est,

Misera parens cuiusmodi anguem sustuli.

Iciens ictus est.

Βέβληται βαλών, id est, Iciens ictus est competit in eum, qui sibi ipsi malum accersit. Ortum habet ab Hercule, qui in Olympia statuam conspicatus, eamque latronem ratus esse, saxum eo contorsit: quod cum resilisset, Herculem ipsum feriit. Effertur & ad hunc modum, πλήξας καὶ πληγείς, id est, Percutiens idem & percussus. Eustathius Iliad. λ. originem paulo aliter refert, quod nimirum inter Elidem & Pisam statua steterit, arte dædalea se vertens: quam cum Hercules lapide percussisset, virum suspicatus, illa impulsa Herculem feriit. Eleganter vsus est adagio Philostratus in Iconibus, de Capaneo loquens: Καπανεὺς δὲ λέγεται κεραυνῷ βεβλῆσθαι, πρότερος μὲν οἶμαι κόμπῳ βαλὼν τὸν Δία. id est, Fulmine percussus fuisse dicitur Capaneus, qui prior (nisi me fallit opinio) iactantia Iouem percusserat.

Canibus ossa prodo.

Μηνύω κυσὶν ὀστέα, id est, Canibus ossa commonstro. Prouerbiũ est de eo, qui inimico suum patefacit consilium: velut si quis riuali amores suos detegat, aut litigator aduersário actionem suam indicet. Extat Epigram. lib. vij.

Ἀλλὰ τί μηνύω κυσὶν ὀστέα, μάρτυρές εἰσι
Τῆς ἀθυροστομίης οἱ Μίδεοι κάλαμοι.

Id est:

Quid canibus prodo ossa, loquacis præmia linguæ
Quæ sint, testatur læuis arundo Midæ.

De arundine Midæ fabula est apud Ouidium Metamorp. xi. quã perstrinxit & Petronius Arbiter his versibus.

Sic commissa ferens, auidus reserare minister,
Fodit humum, regisq; latentes prodidit aures:
Concepit nam terra sonum, calamiq; loquentes
Inuenêre Midam, qualem conceperat index.

BRASSICANI. Securim iniicere.

Cicero pro Murena: Quam te securim putas iniecisse petitioni tuæ? Securim iniicere prouerbiali metaphora dicuntur, qui dispendium afferunt, qui præpediunt in eo quod assequi cupias, aut rem in apertum discrimen adducunt. Ita suæ petitioni securim iniicere dixit, qui ipse suam petitionem aliquo incommodo labefactarit. Idem pro Plancio: Quam grauiorem potuerunt reipublicæ infligere securim? Infligere reipublicæ securim dixit, qui eam maximo magno malo læserit. Plautus in Mostellaria, pilum iniicere dixit. Iuuenalis in x. Satyr.

---Impacta securis Cædit.---

Echinus parturiens cunctatur.

Ἐχῖνος τὸν τόκον ἀναβάλλει, Echinus partum procrastinat. Echini terrestres, quos Erinaceos dicimus, existimantur propter aculeos catulorum suorum partum morari solere ac deinde aculeatioribus factis catulis ægerrime eniti. Vnde prouerbium, Budæo etiam teste, in eos vsurpatur, qui subinde versuram faciunt, hoc est, creditorem mutant, fœnus fœnore soluunt, nomen nomine expungunt, atq; illi dum fidem suam ad aliquod tempus labefactari nolunt, ad extremum fortunis omnibus euertuntur.

Simiæ sanguinem profudisse.

Diodorus Siculus libro x. scribit in Pithecusis eum honorem haberi Simiis, quem Ægyptii canibus tanquam diis suis exhibeant: viuere simul cum hominibus, cibum ab iis absq; omni metu capere, parentes isthic liberis suis à Simiis, vt aliæ gentes à diis imponere nomina: qui simiam occiderint, tanquam impium facinus designassent, iis pœnam extremum supplicium esse statutum: vnde etiam prouerbio apud eos dicatur de iis qui iam occisi & è medio sublati sint, ὅτι πιθήκου αἷμα ποιήσειαν, id est, Simiæ sanguinem eos profudisse.

COGNATI. Cæcias nubes trahit.

Cæcias, alias Hellespontias, ab ortu æstiuo spirat: quem nubes in se trahere, Plinius inquit: naturæ humidæ, secundum Aristotelem. Præbuit autem hic adagio occasionem, Cæcias nubes trahit. De iis qui lites, odia, aliaque sibi sua sponte accersunt. De quo Erasmus noster fusius, in adag. Malum ad se attrahens, vt Cæcias nubes.

Sua cuique nocet stultitia.

Idem Epist. lib. xiij. epist. lxxxviij. Sua cuique nocet stultitia. Hæc vim & vsum prouerbii satis indicant Demosthenes ... τὸν ῥοδ. ἐλευθ. πολλῶν κακῶν ἡ ἄνοια πολλοῖς αἰτία γίγνεται ... Multarum & grauium calamitatum multis hominibus ... causa est, Vn fol cerche son malheur, dicunt Galli. Huic simile ... sibi gladio pereunt Terent. in Adelph. & Lactant. Instit. lib. ... cap. xxviij.

Optima nomina non appellando fieri mala.

Prouerbiale est apud Columel. in prin. Vel optima nomina non appellando fieri mala, fœnerator Alphius dixisse fertur ... quamuis locupletes habeas debitores, tamen si diu iudicium non dictaueris, vsurasque non petieris, mala tandem ... est, ipsos tandem non soluendo tanto æri alieno fieri, ... nem tandem persecutionem, & nomina ipsa cassa factum ... Seneca: Segnes & tardi, lenta nomina non mala, ... appellabo, sed commonefaciam. Nomina autem pro ... bus accipiuntur, vel pro syngraphis creditarum pecuniarum ... pellamus enim nomina, id est debitores, per apparitores ... magistratuum viatores: qui in ius homines vocant, & in ius ... bent. Porro inania nomina sunt, quorum inutilis est ... vt debitorum: qui cum iudicati sunt, iudicatum facere ... Appellare autem & interpellare, verba sunt iuris, eaque ... ris nomina sua exigentis, debitoremque in ius vocantis. ... nim nomina quædam, quæ non ante dissolui debent, quam ... tor interpellarit: quædam autem sunt, in quibus dies ipsa, ... temporis lapsus pro homine appellat, adeo vt in mora esse ... tur debitor, si vltro debitum non obtulerit. Purgatur autem ... apud Iurisc. per oblationem debiti & depositionem, & alias ... est, cum quidpiam agit debitor, quo summoueri creditor ... ad pœnam aut vsuram transacti post diem temporis agere ... terit. Vt autem appellari dicitur debitor, cum flagitatur ... ita cum soluere se dicit, respondere dicitur. Cicero in quadam epistola ad Atticum: Fit sæpe, vt ii qui debent, non respondeant ad tempus.

Oua aspidis rumpere.

Oua aspidis rumpere, prouerbium est, quo Esaias vtitur ... pro eo quod est, summo periculo rem aliquam tentare: Oua ... inquit, ruperunt. Hoc enim vult, cum dicit eodem cap. Si ... uum conteratur, erumpet vipera. Ea dicitur somniculosa, ... mnum lethiferum percussis immittat. Hinc venenum aspidis ... nocentissimo vsurpat Dauid. Idem est, quod, Coruum ... Germani dicunt, Ein rappen auss bruten.

Sibi malum arcessit iumento suo.

Plautinum prouerbium in Amphitruone, quod valet: ... sibi malum, quod iumento imponat suo: cum potius si ... lum & iniquum onus sit, alienis iumentis, quam nostris ... re soleamus ne eo opprimantur, & rumpantur. Suo igitur ... to, est absolute dictum, pro, cum suum sit iumentum ... tem eum ipsum. Malum enim sibi quærit, quod gerere ... iumentum erit: nisi si quis sibi. & iumento suo, per appositionem ... interpretetur. Alterum tamen concinnius videtur ... ne hoc quidem sine gratia. Melius est, suo sibi iumento ... ri, pro, suo proprio iumento: id est, sibi. Vide alibi. Indicio ... fuit.

Excitat ignem.

Excitare ignem, in Gallicis est prouerbiis: & valet idem ... apud Græcos, ζωπυροῦν qui scintillam ζώπυρον, id est, igniculum ... na & fomenta vocant. Virgil. libro octauo Æneid.

Impositum cinerem, & sopitos suscitat ignes.

Ad hunc locum pertinet illud Horatii, Od. i. lib. ij.

—Et incedis per ignes Suppositos cineri doloso.

Adhæc Virgil lib. vi. Æneid. in principio, semina flammæ ... phrasticôs scintillas vocat, quæ excutiuntur, quæ fomentis ... ptæ, & cremiis, flammam excitant, vt merito eius semina ... beant. Sic Lucretius lib. v. rerum naturalium.

Quod genus interdum segetes, stipulamque, videmus
Accipere ex vna scintilla incendia passim.

Indicio sui facti fuit.

Prouerbium in eos, qui suapte voce produntur: vt seruus ille nequam, quem Dominus de ore suo iudicauit, Luc. 19. Etiam in Scriptura è suis ipsorum verbis condemnantur hypocritæ. Lucretius libro quarto.

Multi de magnis per somnum rebus loquuntur
Indicioq; sui facti persæpe fuêre.

id est, & sæpe suum factum indicauerunt. Idem lib. 5.

Quippe vbi se multi per somnia sæpe loquentes,
Aut morbo delirantes procraxe ferantur.

Id est,

Palam aperuisse, atque indicasse, & quasi in publico garrijsse. sua voce prodidisse. Elegantissima dicendi formula. Terent. in Adelphis: Indicio de se ipse erit. Vtitur & Cicero. Verbum est à Græco deriuatum, κράζω, valet clamo, & vociferor: cuius præteritum κέκραγα. hinc verbum procrago procraxi, & κατὰ συγκοπὴν, procraxe. Cic. Topicis: Et per somnum vinum, insaniam, multa sæpe patefacta sunt. Videtur ducta metaphora à soricibus, qui dum rodunt, suo indicio sæpe pereunt: vt alia prouerbiali metaphora dicitur apud nostrum Erasmum, Sorex suo indicio periit. Sic superbi inconsiderate agentes, fere suæ ipsi ruinæ causa sunt. Vide ante aliud prouerbium, quod cum his congruit: Ebrietas & amor secreta produnt. &: Sibi malum arcessit iumento suo.

Instar Vesparum.

Vespa est insecti genus, crabronibus affine, pertinacissimum, aculeoq; pestilentissimo. Hinc illud Platonici dialogi de diuitiis, qui Eryxias inscriptus est: Nam mihi Syracusani erga nos non aliter affecti esse videntur, quam sint vespæ: quæ si leuiter irritatæ prouocentur, fiunt inuictæ, donec eas aliquis aggressus funditus extinguat. Apud Erasmũ duobus in locis est, Irritare crabrones. Ante, Muscarum in morem.

CAROLI BOVILLI.

Poculo imparato, amouet obicem dolio.

De ijs, qui mera imprudentia præsens damnum incurrunt, non præparantes ea multo ante, sine quibus negocium, quod in manibus est, expediri nequit. vulgatum est apud Celtas: Il tire la broche, deuant que le pôt soit prest. Priusquã ad manum sit œnochea, aut crater, seriam relinit, & vinum temere effluere sinit.

TVRNEBI, ET ALIORVM.

Ipsa olera olla legit.

In eos, qui quod se facere oportet, faciunt: vt cum libidinosus & salax scortatur, ebriosus potat. Olera enim in olla coquuntur: quæ cum eis repletur, ipsa legere videtur, id est, colligere. Catullus in Mamurram. Ita Turnebus Aduers. 3. cap. 13. Aliter Erasm. in Chiliad. in prouerb. Ipsa olera olla legit.

EX APPEND. IVNII, CANTERI, & aliorum.

Oua aspidum ruperunt.

Non dubito inter tot interpretes Latinos & Græcos, quorum extant commentarij in eminentissimum vatem Esaiam, complures fuisse, qui allegoricam hanc παροιμίαν luculenter & scite exposuerint. Quorum quia mihi desunt monumenta, alea ingenij tentanda est: donec adsit Palamedes aliquis, vel Theseus potius, qui hęrenti expediat, & oblata dextera tueatur. Propheta ergo volens ostendere, quam immanibus se sceleribus incestassent Iudæi, quæ suis auctoribus exitio forent: per comparationem eos similes facit ijs qui aspidis oua ruperunt: quo non est aliud in serpentum genere tenacius iræ, magisq; vltionis auidum, dœmonis exemplo. Ingentia ergo scelera μεταφορικῶς vel ἀλληγορικῶς aspidum oua recte dicta sunt, quia nimirum cacodœmonum virus, semen & partus crimina & peccata sunt. Porro rumpentes, ipsi peccatores nullam suæ salutis rationem habentes, qui ouorum aspidis ruptione, hoc est, scelerum partu sibi exitium accersunt, mortemq; æternam ac secundam. Gemino namque discrimini se exponunt, oua aspidum rumpentes: vt vel à parentibus, fœtum suum violatum dira vltione persequentibus, vel ab ipsis fœtibus, ex ouis ruptis erumpentibus vel exclusis, letho dedantur.

MALVM MALE VITATVM.

ERASMI.

Fumum fugiens, in ignem incidi.

Καπνὸν φεύγων εἰς τὸ πῦρ ἐνέπεσον.

Id est,

Dum vito fumum, flammam in ipsam decidi.

Senarius est prouerbialis, superiori sententiæ finitimus. Lucian. in Necyomantia: ἐλελήθειν δὲ ἐμαυτὸν ἐς αὐτό φασι τὸ πῦρ ἐκ τοῦ καπνοῦ βιαζόμενος: id est, Ignorauetam autem, quod iuxta prouerbium ex fumo in ipsum ignem compellerer. Vtitur & Plato lib. de Repub. 8. cum ait populum, dum recusat ingenuis seruire, quasi vitato fumo in flammam incurrere, videlicet, vt seruis etiam seruire cogatur. Huc allusit Horatius, cum ait in Sermonibus:

--- Nam frustra vitium vitaueris illud,
Si te alio prauum detorseris. ---

Et in arte poetica:

In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.

Plutarch. περὶ δυσωπίας, τῇ δὲ δυσωπίᾳ συμβέβηκεν ἀτεχνῶς φευγούσῃ καπνὸν ἀδοξίας, εἰς πῦρ ἐμβάλλειν ἑαυτήν, id est, Ineptæ autem verecundiæ illud haud dubie accidit, vt fumum fugiens infamiæ, in ignem conijciat sese. id est, in aliud maius.

Ne cinerem vitans, in prunas incidas.

Μὴ τέφραν φεύγων εἰς ἀνθρακιὰν πέσῃς.

Id est,

Ne cinerem fugiens in carbonariam incidas.

Ne sic defugias malum hoc aut illud, vt in aliud longe maius incurras. Videtur heroicus deprauatus, constabit, si pro πέσῃς, legas καταπίπτῃς.

Cucurrit quispiam ne pluuia madesceret, & in foueam præfocatus est.

Ἔτρεχέ τις μὴ βρεχθείη, καὶ εἰς βόθρον ἀπεπνίγη, i. Cucurrit quispiam ne conspergeretur aqua, & in fouea præfocatus est. Vbi quis leuius malum incautius fugiens, in maximum incurrit. Videtur è vulgo sumptum ab Apostolio. cuiusmodi multa scientes prætermisimus.

Reiicientis culpam.

Aduersus eum qui mali sui casum alio reijcit, ita vt vulgo factitant, apposite torquebitur illud ex Odyss. λ. dictum ab Elpenoris vmbra, qui temulentus perierat apud Circen:

Ἆσέ με δαίμονος αἶσα κακὴ καὶ ἀθέσφατος οἶνος.

Id est,

Mi mala fata deûm nocuerunt, visq; Lyæi.

Sic alibi Agamemnon dissidij causam in Aten retorquet.

Euitata Charybdi in Scyllam incidi.

Τὴν Χάρυβδιν ἐκφυγὼν, τῇ Σκύλλῃ περιέπεσον.

Iambici sunt Dimetri ἀκέφαλοι, quos casusne effuderit, an ars finxerit, incertum. Horum hic est sensus: Euitata Charybdi in Scyllam incidi. hoc est: dum vito grauius malum, in alterum diuersum incidi. Sumptum adagium ab Homerica fabula, quæ narrat Vlyssem, dum metu Charybdis propius ad Scyllam nauem admouet, sex è comitum suorum numero perdidisse. Quidam aiunt, Scyllam Nisi Mergarensium Regis fuisse filiam, quæ propter aureum crinem ademptum patri, in monstrum hoc marinum conuersa sit: vt meminit Pausanias in Corinthiacis. Cui videtur assentiri Vergilius in Bucolicis, cum ait:

Quid loquar, aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est
Candida succinctam latrantibus inguina monstris,
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?

Seruius indicat, Scyllam Phorci & Crateidis nymphæ filiã. Hanc cum amaret Glaucus, Circe, quæ illius amore tenebatur, quod eũ in Scyllam propensiorem esse videret, fontem in quo nympha lauare consueuerat, magicis venenis infecit. In quem cum illa descẽdisset, pubetenus in varias mutata est formas. Nam id Circæ peculiare, in ferarum figuram homines vertere. Horrens itaq; suam deformitatem, sese in mare præcipitem dedit; ac fabulæ præbuit argumentum. De rei veritate, diuersa est scriptorum opinio. Sallustius putat esse saxum in mari prominens, quod procul visentibus muliebrem formam imitetur: in quod illisi fluctus, quoniam & luporum eiulatum & canum latratum videntur imitari, finxerũt illam à pube huiusmodi feris succinctam esse. In Græcorum commentariis inuenio, triremem fuisse quandam miræ pernicitatis, cui nomen fuerit inditum Scyllæ, παρὰ τὸ σκύλλειν: quod hac grassantes piratæ mare Tyrrhenum ac Siculum infestarent, reliquasque naues quotquot præterissent, dispoliarent: atq; hinc natam fabulam. De Charybde vero narrant poetarum fabulæ, hanc fœminam fuisse voracissimam: quæ quod Herculis boues rapuisset, à Ioue fulmine icta, in mare præcipitata est, & in huiusmodi versa monstrum, quod adhuc pristinam seruat naturam. Absorbet enim vniuersa: quæq; absorbuerit, ea circa Taurominitanum egerit littus: vt Sallustius est autor. Vnde tanquam prouerbio scortum vorax, & auiditatis nunquam satiatæ, Charybdim appellat Horatius:

---Ah miser
Quanta laboras in Charybdi,
Digne puer meliore flamma.

Seruius ait, Scyllam in Italia esse, Charybdim in Sicilia. Virgil. Æn. lib. 3. transitum hunc inter duo pericula angustum eleganter describit:

Hæc loca, inquiens, vi quondam vasta conuulsa ruina,
(Tantum æui longinqua valet mutare vetustas)
Dissiluisse ferunt, cum protinus vtraq; tellus
Vna foret venit medio vi pontus, & vndis
Hesperium Siculo latus abscidit, aruaq; & vrbes
Littore diductas, angusto interluit æstu.
Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charybdis

Obsidet.---

Et idem alibi:

Inter vtranque viam lethi discrimine paruo,
Ne teneant cursus.

Homerus in Odyss. μ. periculum vtrumq; multis verbis describit: facitque Circen admonentem Vlyssem, vt ad Scyllam potius inflectat cursum, quam ad Charybdim: propterea quod præstet sex è sociis designari, quam pariter omnes interire: declarans nimirum plus discriminis esse in Charybdi, quam in Scylla:

Μὴ σύγε κεῖθι τύχοις ὅτε ῥοιβδήσειεν.
Οὐ γάρ κεν ῥύσαιτό σ' ὑπ' ἐκ κακοῦ οὐδ' ἐνοσίχθων.
Ἀλλὰ μάλα σκύλλης σκοπέλῳ πεπλημένος ὦκα
Νῆα παρὲξ ἐλάαν, ἐπεὶ ἦ πολὺ φέρτερόν ἐστι
Ἓξ ἑτάρους ἐν νηὶ ποθήμεναι, ἢ ἅμα πάντας.

Id est,

Absit vt illic tum fueris, cum faucibus vndas
Illa resorbuerit: neque enim è discrimine tanto
Ipse vel eripiat Neptunus. verum age Scyllæ
Vicinus scopulo, celeri præteruehe cursu,
Quandoquidem comites sex multo perdere præstat,
Quam vt semel exitium quotquot sunt, auferat omneis.

Adagio trifariam vti licebit: vel cum admonebimus, si quando in eas rerum angustias deuentum fuerit, vt citra dispendium discedi non queat, è duobus malis, id quod leuius est, eligamus, videlicet Vlyssis exemplo: & magis in eam vergamus partem, vbi minus sit iacturæ. Quod genus, si quis pariter & de salute & de pecunia periclitaretur, malit propior esse pecuniæ, quam vitæ periculo: propterea quod facultatum iactura vtcunque sarciri potest, vita semel amissa nunquam restituitur. Vel cum ostendemus negocium anceps & periculosum, in quo summa moderatione sit opus, vt in neutram pecces partem. Hic iam non habebitur ratio, vtrum maius sit periculum: verum hoc tantum intelligitur, ingens vtrobiq; discrimen subesse. Prioris exemplum fuerit: Memento longe satius esse in dispendij Scyllam incidere, quam in valetudinis Charybdim. Præstabilius est in rei pecuniariæ iacturam, velut in Scyllam incurrere, quam in infamiæ Charybdim incidere. Posterioris hoc: Curandum vt ita populo studeas, ne Principis offendas animum. Caute circumspecteque rem gerito, memor tibi inter Scyllam & Charybdim esse cursum. Tertius fuerit modus, si inuertas, hoc pacto: Dum parum eruditus videri times, in arrogantis opinionem incurristi: hoc est plane quod dicitur, dum Scyllam vitas, in Charybdim incidisti. Celebratur apud Latinos hic versiculus, quocunq; natus autore, nam in præsentia non occurrit:

Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdim.

EX APPEND. ERASMI.

Semper aliquem virum magnum.

Quoties aliquis, vel res aliqua, aut existimationi vulgi, aut nostræ expectationi non respondet. Cicer. Sumptum ab Homero, vbi Cyclops ait prædictam sibi fuisse oculi amissionem, sed expectasse quendam Vlyssem, qui procero corpore esset, & ore admodum spectabilis, cum tamen hoc malum sibi à paruo & imbecillo allatum sit:

Ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν, καὶ καλὸν ἐδέγμην
Ἐνθάδ' ἐλεύσεσθαι, μεγάλην ἐπιειμένον ἀλκήν·
Νῦν ἐὼν ὀλίγος τε, καὶ οὐτιδανός, καὶ ἄκικυς
Ὀφθαλμοῦ ἀλάωσεν, ἐπεί μ' ἐδαμάσσατο οἴνῳ.

COGNATI.

Dum alterum euitant, in alterum incidunt.

Idem lib. 4. Controuersiarum, contr. 16. de Albutio loquens: Dum alterum vitium euitabat, incidebat in alterum. Huic prouerbiali sententiæ finitima sunt hæc: Fumum fugiens in ignem incidi, de quo post. &,

Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.

ad quæ allusit Horatius, cum ait in Sermonibus lib. 2. Satyr. 2.

---Nam frustra vitium vitaueris illud,
Si te alio prauum detorseris.---

frustra enim (inquit) luxuriam & profusionem vitaueris, si in alterum vitium contrarium incidas. Idem lib. 1. Satyr. 2.

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

Et in Arte poetica:

In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.

Dum pastores odia exercent, lupus intrat ouile.

Prouerbium satis vulgo celebratum, præsertim in Gallijs. Hospitalius de pace:

---Dum mutua stulti
Pastores odia exercent, lupus intrat ouile:
Seque super caulas saltu iacit, & pecus omne
Dentibus infrendens laniat, pecorisq; magistros.

Huic non omnino dissimile est, Ouium nulla vtilitas, si pastor absit. Olympia Fuluia Morata, fœmina doctissima ac plane diuina, Chiliano Sinapio: De alumnis igitur tuis, quid promoueant in literis, te iuxta tritum dicendi morem admonitum volo: προβάτων οὐδὲν ὄφελος, ἐὰν ὁ ποιμὴν ἀπῇ. Hæc videntur sumpta esse ex libr. 1. Cicer. de Officijs: Miserrima est omnino ambitio, honorumque contentio: de qua præclare apud Platonem similiter fac[...] eos qui inter se contenderent, vter potius Rempub. administr[...] vt si nautæ certarent, quis eorum potissimum gubernaret. Lo[...] Platonis est πολιτ. 6. τοὺς δὲ ναύτας στασιάζοντας περὶ ἀλλήλους πε[...] κυβερνήσεως.

Fugientes fumum, in ignem incidimus.

Fere enim aut in ea nos mala præcipitamus ipsi, quibus [...] rete immaturis consilijs, quæque aut virium humanarum [...] sapientiæ vel calliditatis fiducia sine Deo amoliri ac depelle[...] namur: aut cum fatalibus vrgemur pœnis, dum contra fata [...] rifico vt videtur, astu, apparatuque tendimus, in fata ipsa [...] mus, & (vt apud Platonem lib. De Repub. 8. dicitur) fer[...] fumum fugientes, in eius ignem incidimus. Eras. noster hoc [...] habet. Ante annotauimus, Dum alterum euitant, in alterum incidunt.

Ex lithiasi podagra.

Hieronymus Cardanus de methodo medendi sectione p[...] capite siue abusu xlj. de nephriti siue renum calculo: Ape[...] quit, venis de materia plus accedit, cum hoc etiam podagram [...] iungunt: vnde in communi adagio. Ex lithiasi podagra. Itaque [...] num volentes morbum curare, ipsum deteriorem reddunt, a[...] que non minus grauem adiungunt.

MALVM IMMEDICABILE.

ERASMI. *Chironium vulnus.*

Χειρώνειον ἕλκος, id est, Chironium vulnus, immedicabile ma[...] appellabant. Chiron in bello aduersus Centauros ictus ab He[...] le, vulnus immedicabile accepit in pede: vnde & petijt. H[...] tam parœmiam autor Zenodotus. Vergil. autem noster ([...] huic carmen inscribitur) Chironiam manum medicam voca[...]

Viuit pectore sub dolente vulnus,
Quod Chironia nec manus leuaret.

Ab hoc Chirone centauro fertur educatus Achilles. Vnde P[...] Comicus Damonem, qui sub obtentu tradendæ musices p[...] tur Periclem instituisse ad tyrannidem, taxat his versibus:

Πρῶτον μὲν οὖν μοι λέξον, ἀντιβολῶ, σύ
Ὡς φασὶν ὁ χείρων ἐξέθρεψας Περικλέα.

Id est,

Primum quidem illud obsecro dicas mihi,
Tu quippe Chiron educasse diceris Periclem.

Quem locum ita reddidit Lapus: Tu enim, vt aiunt, pessim[...] clem educasti. Quin & in editione Aldina geminum vitium [...] Primum enim versus perperam distinctus est: deinde vt p[...] Primum enim versus perperam distinctus est: deinde vt pro [...] ρων, legamus ὁ χείρων, i. tu ille Chiron, metri cogit ratio. P[...] pum siquidem appellat Damonem Chironem, quod id fu[...] ricli, quod Chiron fuit Achilli: quem docuit quidem fid[...] nere, sed ad Centauricam ferociam eduxit. Hoc licet ali[...] loco, visum est studiosis indicare, ne quis imprudens ad eun[...] pingat lapidem.

Podex lotionem vincit.

Vide in loco, Ingenij malitia.

Acesias medicatus est.

Ἀκεσίας ἰάσατο, id est, Acesias medicatus est. Dici solitum [...] quæ semper vergeret in deterius, quoque magis accuraretur, [...] peius haberet. Occasionem adagio dedit Acesias quidam, [...] cus imperitus & stupidus: qui dum cuidam pedum dolore [...] ranti mederi studet, auxit dolorem. Vnde Aristophanes, [...] inquit, τὸν πρωκτὸν ἰάσατο. Quod ea pars, quantumuis cur[...] men per se semper inquinetur. Auctor Diogenianus.

Non liberat podagra calceus.

Plutarchus in commentario περὶ τῆς εὐθυμίας, refert hu[...] di sententiam, ceu vulgo iactatam, alioqui ipsa quoque figur[...] uerbium præseferentem: οὔτε ποδάγρας ἀπαλλάττει κάλτιο[...] δακτύλιος πολυτελὴς παρωνυχίας, οὔτε διάδημα κεφαλα[...] est, Nec podagra liberat calceolus, nec preciosus anulus v[...] vitio, quam παρωνυχίαν vocant, Latini reduuiam, nec diad[...] pitis dolore. Plutarchus vtitur ad hunc modum: Si diuit[...] quaque fortunæ munera, non tollunt morbos corporis, q[...] minus mederi possunt animi malis? Anulus insigne doct[...] at is non tollit ingenii stuporem. Diadema Regum insig[...] sed id non adimit homini stultitiam. Purpureus galerus [...] pietatis insigne est: verum nec is liberat ab impietate menti[...]

EX APPEND. ERASMI.

Mala senium accelerant.

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι.

Id est,

Quippe repente homines curisque malisq; senescunt.

Hesiodus 1. ἔργων. & Homerus in Odyss.

IVNII. *Neque Phasis mala eluat.*

Malorum multitudinem ostendere volentes, quibus ob[...]

iri, rectaque ratione medicari non possit, apposite vsurpabimus illos Sophoclis versus ex Oedipo tyranno:

Οἶμαι γὰρ οὔτ' ἂν ἴστρον οὔτε φᾶσιν ἂν
Νίψαι καθαρμῷ τήνδε τὴν στέγην, ὅσα κεύθει.

Id est,

Nec Isther ipse (quod reor) nec eluat
Phasis, malorum quicquid hæc celat domus.

Sunt autem nominatissimi fluuii & maximi, Isther Germaniæ & Phasis Colchidos, vterque maximarum etiam nauium capax: ille prægrandibus septem ostiis in Euxinum se exonerat, hic Asiam ab Europa disterminat: vnde ἀσίας τέρμων Æschylo dicitur.

Insanus appensis pellibus non curatur.

Tatianus Assyrius in oratione aduersus Græcos: οὐδὲ ὁ μεμηνὼς σκυτίδων ἐξαρτήμασι θεραπεύεται: Neque furiosus pellium appendicibus curatur. Quemadmodum ab insaniæ morbo non liberant coriaceorum segmentorum pendigines, ita stoliditatem non auferunt doctoralia insignia, nec ingenii vanitatem habitus sacerdotalis. Eandem plane sententiam habet cum illo Plutarchi, Calceus podagra non liberat.

Malum sectionis egens.

Annotat Eustathius in Iliados decimum, prouerbialiter dici πήματα τομῶντα, quæ sectionis egeant mala, de ingentibus & extremis: sumpta metaphora à putrido vulnere, nulla arte medicabili, nisi per nouaculæ ferrique incisionem. Extat autem apud Sophoclem in Aiace flagellifero:

---Οὐ πρὸς ἰατροῦ σοφοῦ
Θρηνεῖν ἐπῳδὰς πρὸς τομῶντι πήματι.

Id est,

Admurmurare carmina haud medici est boni,
Quando malum iam sectionem flagitat.

Non est alienum ab hoc & illud, ξυρεῖ γὰρ ἐν χρῷ, Viua secabit cute tenus.

BRASSICANI.

Romæ quoque homines moriuntur.

Idem 16. Is ipse interrogatus quid de Roma sentiret, id tantum sibi placuisse aiebat, quod didicisset ibi quoque homines mori. Prouerbium significat ineuitabilem esse mortem, quocunq; tandem secesseris. id quod eleganter extulit Martialis:

Nullo fata loco posiis excludere, cum mors
Venerit, in medio Tybure Sardinia est.

Tonitrus imbrem antecedit.

Hoc est, post minas verbera: ductum verbum à lepida voce Socratis, sapientissimi viri, qui absurdos asperosque mores vxoris patienter admodum tulit: quæ cum ipsi antea maledixisset, postea autem aquam in eum effudisset: Nonne, inquit ille amicis, hoc futurum dixerā: ὅτι ξανθίππη βροντῶσα καὶ ὕδωρ ποιήσει. Vix enim Latine hoc pronunciari posse puto, vt maneat in ea lepos elegantiaque, quæ in ea his verbis pronunciata percipitur. Nam tonitrus imbrem antecedere certum est. Seneca libr. Natural. quæst. 27. Ideo huiusmodi tonitrua venturi prænuncia imbris sunt. Hic Galli: Tant tonne qu'il pleut.

Chironia vlcera.

Appellant Eustathius & Aegineta, veluti Chironiæ medicinæ peritissimo indigentia, Galenus περὶ θεραπευτικ. μεθόδου, quod eiusmodi vlcera primus sanarit Chiron. Ea maxime accidunt pedibus & cruribus, duasque habent calentes oras, tumentesque modico dolore. Ioan. Langius in Epistola xlij. primæ partis, de Gallici morbi symptomatis: Chironia, inquit, quæ sane Chironis centauri medici & Achillis præceptoris opem poscebant. R. Constantinus de Corn. Celso ad Ioannem Capellam medicum: Nos aliquot næuos, varos, lentigines, ephelidas, varrucasque tantum curauimus. Restant Chironia, Thelephia quoque vlcera: quæ pro deploratis habeo, nisi à te sanentur, qui summus es medicus arte & dignitate.

Onus Atho aut Aethna grauius sustinere.

Cicero in Catone Maiore de quibusdam senibus dixit, eos onus Atho aut Aethna grauius sustinere. Id autem ex Euripide sumptū est: apud quem ἡρακλεῖ μαινομένῳ chorus, qui è senibus constat, iuuentutem quidem celebrat ac prædicat: malam vero, vt veteres loquebantur, ætatem miris modis exagitat, eique multa mala precatur. Inter cætera autem, eam dicit onus esse Aethna grauius, quo perpetuo prematur senum caput. Versus hi sunt:

Ἁ νεότας μοι φίλον·
Τὸ δὲ γῆρας ἄχθος αἰεὶ
Βαρύτερον αἴτνας σκοπέλων
Ἐπὶ κρατὶ κεῖται.

Id est,

Iuuentus mihi chara est:
Senectus autem pondus semper
Grauius Aethnæ scopulis
Supra caput situm est.

Sed & apud Plautum non raro ita senes de ætate sua, vt de graui aliquo aut ponderoso onere, loquuntur. Athos Thessaliæ (vel, vt alij, Thraciæ) mons est eminentissimus, cuius verticis incolæ solem orientem tres horas prius conspiciunt, quam illi, qui proximi maritimis regionibus accolunt. Vterq; mons prouerbiali metaphora accipitur, pro re odiose graui. Euripides in Hercule furente: ἁ νεότας μοι φίλον· τὸ δὲ γῆρας αἰεὶ βαρύτερον αἴτνας σκοπέλων ἐπὶ κρατὶ κεῖται. id est, Iuuenta gratum mihi onus est: at senium grauius Ætheneis cautibus capiti impendet. Originem metaphoræ Æthnæ indicat Virgilius Æneidos 3. ibi:

Fama est Enceladi semustum fulmine corpus
Vrgeri mole hac, ingentemq; insuper Aethnam
Impositam, ruptis flammam expirare caminis.

Nam & Aethnam Siciliæ flammarum globos euomere, indubitatum est: & grauitatis nomen demonstrans, vel ipsa montis appellatio, tanto magis, quanto immanissimum naturę portentum gigas eius mole premi creditus fuerit. Non negauerim & Atho montem in prægrauis ponderis significationem trahi posse, quippe qui altissimus in trecenta vsque stadia vmbram eiaculetur.

Πῦρ καὶ σκώληξ.

Metaphora Salomonis est & Siracidæ, c. 7. pro excidio & vastatione. Nam & vermes corrumpunt ea quæ erodunt, & ignis correpta absumit.

Præterita non mutantur.

Mos est dicendi. Bunellus ad Cognetium: Non reprehendo præterita, inquit, quoniam mutari corrigique non possunt. Galli dicunt:

Ce qu'est passe, est passe.

Huc pertinet, quod est apud Terentium in Phormione, act. 5. scena 9. sub finem: Nausistrata: Meritone hoc meo videtur factum? Demipho: Minime gentium. Verum quando iam accusando fieri infectum non potest, Ignosce, orat, confitetur, purgat: quid vis amplius? Ant. Muretus in act. 4. scenæ 7. Terentij Adelph. Malim quidem: dicitur à Mitione, inquit, & habet hunc sensum: Malim quidem, si fieri possit, aliter esse: sed quando quod factum est, infectum fieri non potest, æquo animo fero. Tale aliquid quum dicere pararet, impeditur à Demea. Pindarus quoque elegāter ait: Quicquid factum est, infectum reddere, nec omnium Deus Iupiter posset. Tryphonius Iurisconsu. in Pandect. tit. de capt. & postliminio reuersis, l. 12. Factæ autem, inquit, causæ, infectæ nulla constitutione fieri possunt. Vulgare est hoc in iure ciuili, facilius impediri aliquid fieri, quam factum tolli. Habetur Digest. De his qui sui sunt vel alieni iur. l. patre furioso. Ouidius:

Nec quæ præterijt, cursu reuocabitur vnda:
Nec quæ præterijt hora, redire potest.

Verinus:

Præteritas nullus reuocabit temporis horas.

Significant enim, tempus præteritum reparari non posse. Hinc Demosth. pro corona: Præterita semper apud omnes omittuntur, & nemo vnquam de ijs deliberationem habendam proposuit. Budæus Nicolao Beraldo scribens: Sed præterita (vt aiunt) non tam corrigi, quam reprehendi possunt.

Vlcus est.

Et hoc in prouerbium venit. Cicer. Quicquid horum attigeris, vlcus est, id est, ita à te defendi non poterit, quin erroris vanitatisq; conuincaris. Idem De natura deorum: Quæro, quomodo beatus sit? quomodo æternus? quicquid horum dixeris, vlcus est. Ita male instituta oratio exitum inuenire non potest. Vlcera metaphorice dicuntur ea quæ dici nequeunt, vt dolorem non cieant: aut ignominiam. Tractum à medicis cum specillo attingunt loca vlcerosa. Non est enim vlcus attingendum, nisi ab eo sanari possit, qui specillum adegit. Quare in prouerbium venit: Satius erat hoc vlcus non attingere. Hinc etiam fera vlcera, Græcis ἄγρια dicta, quasi quæ mitigari nequeunt, quæ manum chirurgicam non admittunt, indomita, & quæ curatione irritantur. Budæus Picardo. Stylum (vt fit) imprudens in hoc vlcus opinionis meæ adegi, aut etiam imprudenter. Fortasse enim intactum id oportuit, quoad medicamentum nactus sim: quod nullum vtique operæprecium allaturum est, nisi tempestiuum sit. In hoc vlcus: id est, in huius rei commemorationem, quæ existimationem meam suggillat. Hoc enim in loco, in vlcus stylum se adegisse dicit, quia melius erat non meminisse, cum satis sibi purgasse culpæ notam non videatur, vt illa Cic. exempla. Idem Budæus De contempt. rerum fortuit. Ferum profecto id, dirumque vlcus animi (nihil enim significantius dixerim) quod non modo remediis non cedit (id est, non curatur & vincitur) sed etiam medendo exacerbatur. Specillum autem est, quo chirurgi explorant vulnera.

In foueam necessario decidit.

Quadrat in eos, qui in angustias eas redacti sunt, vt extricare sese nullo modo possint. Idem Lactan. eodem libro & cap. Cum, inquit, prouidentiam diuinam, quæ est in vno Deo, conaretur euertere, quia contra veritatem niti cœperat, deficientibus argumentis, in hanc foueam necessario decidit, vnde se extricare non posset. Hic ergo illum teneo hærentem, teneo defixum, quoniam Lucilius, qui contra disserebat, obmutuit. Hic est ergo cardo rerum, hic vertuntur omnia. Explicet se Cotta, si potest, ex hac voragine. Redit rursus ad prouerbium, & quam vocauit foueam, dicit voraginem. Alij ansam, puteum: Huic simillima sunt:

In eãdẽ nassam incidit, In puteo constrictus, In puteo cum cane pugnare, Cantherium in fossa: &, κύκλῳ περιέλκειν. Quæ omnia quadrant in eos, qui sic irretiti sunt, vt quocunq; se vertant, teneantur, nec explicare sese possint. Idem pollet illud quod postea dixit: Vt aliis illum laqueis teneam. Nec abhorrent à superioribus: Incidit in foueam quam fecit. Suo ipsius laqueo captus, Technam in teipsum struxisti: quæ ab Erasmo feliciter explicantur. Similes metaphoræ frequenter in diuinis literis reperiuntur, & pro vna eademq; re ponuntur fouea, fossa, vorago, & similia: pro ineuitabili periculo, in quod qui forte inciderit, suis ipse viribus nequaquam possit euadere. Vide supra, Incidere in laqueos: & infra, In fossa ruere. Prudentius in Psychomachia:

> Sed cadit in foueam præceps, quam callida forte
> Fraus interciso suffoderat æquore furtim.

Superbi inconsiderate agentes, fere suæ ipsi ruinæ causa sunt.

Cæcum vulnus habes.

Allegoria est à gladiatoribus, qui vt accepta in acie vulnera sæpe occultant, & dissimulant, sic multi animi vulnera, i. vitia, & prauum aliquem animi habitum siue perturbationem, nempe amorem, iram, &c. velant aut generis nobilitate, & fumosarum imaginum commendatione, aut alia quapiam re. Pers. Satyr. 4.

> Cæcum vulnus habes, sed lato balteus auro
> Protegit.---

Cæcum est, quod oculis videri non potest. Virgil. 4. Æneid.

> At regina graui iamdudum saucia cura,
> Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.

Et paulo post:

> --- Est mollis flamma medullas,
> Interea & tacitum viuit sub pectore vulnus.

Horatius:

> Sed vereor, ne cui de te plus quam tibi credas,
> Neu si te populus sanum recteque valentem
> Dictitet, occultam febrem sub tempus edendi
> Dissimules, donec manibus tremor incidat vnctis.

Lucret. lib. 4.

> Vsqueadeo incerti tabescunt vulnere cæco.

Columella lib. 1. Sæpe, inquit, contrahuntur cæci morbi, quorum causas ne medici quidem perspicere queunt. Sunt enim insidiosi, occulte mali, latentes, & qui videri non possunt. Talis est podagra, de qua podagricus in Luciani Tragopodagra: Omnia populatur membra mea cæcum malum. Vide post, Cæco fluctu.

Ne paxillus quidem relictus.

Haud dubie prouerbiali specie dictum est à Luciano in vocalium iudicio, μὴ δὲ πάσσαλον μοι καταλέλοιπεν. id est, Immo vero ne pedamentum reliquit: Quo venuste vtemur, quum significabimus inclementius sublata omnia, neque quicquam factum reliqui. Cui non multum est dissimile, Auferre cum puluisculo.

Hoc habet.

Prouerbialis sermo, sumptus à gladiatore vulnerato, quem vulgus victum exclamat. Hoc vsus est Prudent. Psych.

> Hoc habet, exclamat victrix regina, supremus
> Hic tibi finis erit.---

Habet autem, ἐκπληκτικόν.

Seneca in Agam. integrum posuit:

> Habet, peractum est.---

Germani dicunt. Er hat sein theil. Sic enim aliquem haud leuiter percussum dicere solemus, Hoc habet: è consuetudine vulgaris sermonis desumptum, qua etiam summa interdum poemata condiuntur atq; commendantur. Virgil. 10. Æneid.

> Hoc habet, hæc melior magnis data victima diuis.

Hoc habet: hoc est, lethali percussus est vulnere. Simile est illud Terentij:

> Certe captus est, habet.

Auferre cum puluisculo.

Plautus in Truculento, hoc loquẽdi genere è populi sumptum sermone, vtitur: & est, nihil quicquam reliqui facere, sed omnia cõuertere, ac minimam etiam scobem ac ramentum pulueremque rapere. Huic simile est ante, Ne paxillus quidem relictus.

Cæco fluctu.

Græcanicum prouerbium olet istud Liuii apud Senecam de Ciceronis morte: Vnde aliquoties in altum prouectum, cum modo venti aduersi retulissent, modo ipse iactationem nauis cæco voluente fluctu pati non posset. Illud enim cæco fluctu est, quod ab Homero scriptum est, κύματι κωφῷ. quod & ante Liuium Latine ita Sisenna explicarat, vt apud Nonium reperimus: Subito, inquit, mare subhorrescere, cæcosque fluctus in se prouoluere leuiter cæpit. Cæcum autem fluctum Nonius interpretatur, occulte malum, latentem, & tacitum: Grammatici Græci explicant fluctum sine vento ortum, nec murmurantem, sonantemq;. Liuius quidem intelligere videtur fluctum vento silente, aut non strepente excitatum, cum scripsit, partim ventis reflantibus relatũ sæpius in littus, partim cæco fluctu iactationem nauis pati non potuisse: nec aliter sentit Sisenna. Ac cæcus dicitur fluctus, cuius non sentitur, nec apparet causa, vt cum venti quiescunt. Quæ enim præter ventum excogitari potest maris frementis & fluctuantis causa? quo horrescente, & aere quieto, merito cæcus fluctus dicitur. Id autem p... rumque fit ante ventos coortos. vnde & Virgilius in prognost... venti, scripsit,

> Principio ventis surgentibus, aut freta Ponti
> Incipiunt agitata tumescere.---

Cic. lib. 2. De Orat. Res cæcas, & ab aspectu iudicio remotas. Lu... lib. 2. Clandestinos cæcosque, id est, obscuros & latentes. Vi... ante, Cæcum vulnus.

Captus es.

A Latinis & nostris de victis dicitur eleganti sermone, Cap... est Terentius. Certe captus est, habet, Sic enim aliquem haud le... ter percussum dicere solemus. Huic simile & vulgatum, Teneo te... Cicero in Lucullo, Teneo te, inquam, exclamat. Quum volum... significare aliquem ita angustiis constrictum, vt nulla pateat ad... fugium via, solemus etiam dicere, Deprehensus est. Semel e... deprehensus nocere amplius non potest. Seneca de clementia li... 1. c. 9. Ignosce L. Cinnæ, deprehensus est. Verba sunt Liuiæ D... fillæ, Augustum compellantis. Vide ante prouerbiale huic sim... Hoc habet.

Immedicabile vulnus ense recidendum est.

Sententia est à Ioue lata, & in augusto deorum senatu c... probata Iupiter enim li. 1. Metamorp. Ouid. in Deorum c... inquit:

> Perdendum est mortale genus, per flumina iuro
> Infera sub terras Stygio labentia luco.
> Cuncta prius tentanda: sed immedicabile vulnus
> Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur:

id est, corrumpatur. Constantinus Imperator cum aliquando co... sultaret de coercenda morum petulantia, fertur vsurpasse Oui... nam hanc sententiam, atque ita exclamasse:

> --- Immedicabile vulnus
> Ense recidendum est.---

significans, animaduertendum esse summa seueritate in homi... improbos, qui emendari nequeunt, eosq; nullo modo in Repu... ca ferendos esse. Cicero eadem sententia vtitur lib. 3. Officior... vbi sic inquit: Etenim vt membra quædam amputantur, si & ... sanguine & tanquam spiritu carere cœperint, & noceant reli... partibus corporis: sic ista in figura hominis feritas & imm... belluæ à communi tanquam humanitate corporis segregand... Item Claudianus in Eutropium:

> Vlcera possessis alta suffusa medullis,
> Non leuiore manu, ferro sanantur & igni.

Hic enim Principes ac magistratus admonentur, nõ aliter ag... dum cum ciuibus qui delinquunt, atq; cum membris langu... bus. Semper quidem anteferendam lenitatem seueritati: sed ... difficilibus morbis curandis, interdum acrioribus vtendum re... diis. Quod vt Poeta significet fingit ipsum Iouem affirmare ... iurando, se inuitum persequi pœnas atrociores, eundemq; ... hanc sententiam in perditos homines, videlicet partem corp... quæ remedium non admittit esse recidendam. Hac etiam de c... olim Romanis consulibus præferebantur fasces, hoc est, virgæ ... curibus alligatæ: quibus idem significabatur, nempe corrig... esse malitiam quæ sanari possit, quæ vero emendari nequeat, ... scindẽdam esse. Virgæ enim corrigunt, secures autem absci... Huic non dissimile istud, Triticum à lolio repurgandum. M... enim corruptorum lolium omnino indicium est, quare An... nes non temere dicere solebat, absurdum esse, triticum à lolio ... repurgare, qui sentiret ex hoc improbos à Republica summo... dos, Et quod ad corruptos degeneresque mores facit, ita Virgi... nus pastor lamentatur:

> Grandia sæpe quibus mandauimus hordea sulcis,
> Infelix lolium, & steriles dominantur auenæ.

Ab inferis nullus reditus.

Sic enim significat quam alii dicunt viam irreducem, ἀνό... ρον, Catullus in passeris luctu:

> Qui nunc it per iter tenebricosum,
> Illuc vnde negant redire quenquam.
> At vobis male sit malæ tenebræ
> Orci, quæ omnia bella deuoratis.

Seneca ludo suo de morte Claudii Cæsaris, versiculum hunc Ca... tulli, vno verbo minus, inseruit. Nec mora, inquit, Cyllenius ... collo obtorto trahit ad inferos è cœlo, vnde negant redire quen... quam. Horatius:

> --- Si metit orcus
> Grandia cum paruis.---

Id est, deuorat. Idem ad Lesbiam,

> Soles occidere, & redire possunt,
> Nobis cum semel occidit breuis lux,
> Nox est perpetua vna dormienda.

Hoc ipso de somno etiam author hymni in mortem, Τὸν μακρὸν ζωοῖσιν φέρων αἰώνιον ὕπνον.

Quod præteriit, leuius est.

Cicero ad Cornificium: Sed illud & præteriit, & leuius est. Vi... alibi, Quod periit, periit: & illud Factum infectum fieri non p... test.

Poetam nemo sibi infensum reddat.

Plato in Minoe: Min. Quam igitur ob causam fama hæc inter homines diffusa est, Minoem ipsum agrestem, rudem, durum, iniustumq; hominem extitisse? Socr.. Ob quam & tu, vir optime, & vnusquisq; alius, cui bona existimatio curæ est, si modo sapitis, diligenter cauere debetis , ne poeticum hominem infensum aliquem habeatis. Poetæ quippe vim maximam in vtramq; partem, & ad laudandum & ad vituperandum habent. Qua in re Minos deliquit, cum huic vrbi bellum indiceret: quæ cum cæteris sapientibus plurimis, tum vel maxime poetis omnis generis, ac tragicis præsertim, referta est. Nos Minoa ferientes tragœdia vlti sumus: sed & huius gratia, tributa illa pendere nos coegit. In hoc igitur deliquit Minos cum nos lacesseret: vnde ipsi infamia.

EX APPEND. IVNII, CANTERI, & aliorum.

Nunquid fœderabitur ferrum ferro ab Aquilone, & æs?

Idem Hieremias sane perquam elegans vsurpat ἐρώτημα prouerbiale nunquid fœderabitur ferrum ferro? Quod recentiores sic vertunt: Num ferrum affligit ferrum? Munsterus autem: Nunquid franget ferrum ferrum? non vitans amphibologiam casus, nec collisionem consonantium: quam videtur hic refugisse vetus interpres. Omnis sensus hic mihi videtur ex præcedentibus & cõsequentibus colligi posse: Meo præsidio fulta (loquitur autem ad Hierusalem Deus) non est quod metuas Regem Babyloniorum, cum non minus valida & inuicta sis futura, quam ille: vsqueadeo autem munita eris (me suppetias ferente) vt vim vi repellere, armisque impetentem armis propulsare possis, vt non sit necesse tibi, cum eo pacis leges inire, illiusque amicitiam colere, vel sequi fortunam. Apte vtemur eo, cum duos pares potentia & opibus, sed vehementer mutuo odio flagrantes negabimus in gratiam redituros, vtpote non facile expugnabiles, & æque ad iracundiam & vltionem promptos.

MALVS VICINVS.

ERASMI. *Salsuginosa vicinia.*

Ἁλμυρὸν γειτόνημα, id est, Salsuginosa vicinia. De sterili, agresti, atque inhumana vicinia dicebatur. Aristides in Themistocle: ἔστω τὸ γειτόνημα ἁλμυρὸν, ὥς φασιν. id est, Sit salsa, vt aiũt vicinia. Interpres adscripsit adagium ex Alcmane Lyrico poeta sumptum. Plato lib. De legibus 4. μάλα γε μὴν ὄντως, ἁλμυρὸν καὶ πονηρὸν γειτόνημα, id est, Haud sane vere, salsuginosa, malaque vicinia. Transferri potest vel ad negocium multi quidem laboris, at parum frugiferum, vel ad vicinos molestos. Traductum ab agris mari finitimis, qui plerumque solent ad culturam inhabiles esse. Proinde Vergilius etiam terram salsam, vt minime feracem damnat. Ad hæc videmus homines & ipsos littorales fere cæteris inhumaniores, tanquam immanitatis nonnihil ex immanissimo contrahant elemento.

Aliquid mali, propter vicinum malum.

Lysimachus apud Plaut. in Merc. Nunc ego verum esse illud verbum experior, aliquid mali esse propter vicinum malum. Quibus ex Plauti verbis satis liquet, hanc sententiam vulgari sermone fuisse celebratam. Eam Hesiodus eleganter expressit in opere, cui titulus, Opera & dies,

Εἰ γάρ τοι καὶ χρῆμ' ἐγκώμιον ἄλλο γένηται,
Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.
Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσόν τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.
Ἔμμορέ τοι τιμῆς, ὅστ' ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ.
Οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

Id est.

Si qua domi inciderit tibi res, tunc ilico omissis
Adsunt vicini zonis, cinguntur at ipsi
Affines. noxa est vicinus vt improbus ingens,
Contra ita maxima commoditas, si commodus adsit.
Deest honor huic, bona quem vicinia deficit: at nec
Intereat bos, ni vicinus vbi improbus adsit.

Neque tantum inter priuatos vicinos hæc sententia locum habet, verum etiam experimentis obseruatum est, populos à vicinis subuersos: quemadmodum Ætolis & Acarnanib. euenit, qui se mutuis cladibus euerterunt, inter se finitimi: item Carthaginensibus & Byzantinis, quarum historiarum meminerunt Hesiodi interpretes. Huc videtur leuiter allusisse Vergilius in Eclogis, cum ait:

Nec mala vicini pecoris contagia lædent.

Et,

Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.

Admonet autem parœmia, vti bonorum conuictum. & consuetudinem expetamus, à malis nos quam maxime possumus, abducamus. Proinde scitum est illud Themistoclis apud Plutarch. qui cum prædium quoddam venderet, hoc quoque præconem addere iussit: ὅτι καὶ ἀγαθοὺς ἔχει γείτονας, id est: quod vicinos etiam haberet bonos. quasi vicini commendatione futurum esset longe vendibilius. Neque multum abhorret hinc illud eiusdem Hesiodi carmen,

Πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ,

Id est,

Sæpe mali malefacta viri populus luit omnis.

Si iuxta claudum habites, subclaudicare disces.

Plutarchus in libello De liberis educandis. ἂν χωλῷ παροικήσῃς, ὑποσκάζειν μαθήσῃς. i. Si iuxta claudum habitaris, disces subclaudicare. Pindari interpres extulit hunc in modum,

Χωλῷ παροικεῖς κἂν ἑνί, σκάζειν μάθοις.

Id est.

Claudo vel vni si propinquus manseris,
Disces & ipse claudicare protinus.

Huc pertinet illud Hesiodium, nobis alibi dictum: πῆμα κακὸς γείτων, &c. Ea vero rerum humanarum est infelicitas, quod facilius transiliunt vitia quam bona. Et tamen verum quod addit Hesiodus, ὥσπερ κἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ. Ita Pindarus in Nemeis hymno septimo: εἰ δὲ δεύεται ἀνδρὸς ἀνήρ, τί φαῖμέν κε γείτων ἔμμεν νόῳ φιλήσαντά γ' ἀτενεῖ γείτονι: χάρμα πάντων ἐπάξιον. i. Si vir viro eget, quid dicemus vicinum esse vicino, animo constanti amicum ? Gaudium omni re dignum. Quanquam video nec lectionem, nec interpretationem huius loci constare Græcis. Quidam enim pro δεύεται, legunt γεύεται, referuntque ad commodorum aut incommodorum communicationem, quam homo capit ab homine, maxime à vicino. Et legendum videtur γείτον' ἔμμεν, vt respondeat participio φιλήσαντα. Interpres adducit & illud ex Hesiodo:

Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.

Id est.

Vicini incincti, cincti venêre propinqui.

Notum est illud Themistoclis, qui proscripto agro iussit & hoc præconem addere reliquis dotibus. quod bonum haberet vicinũ. Prouerbium admonet, perniciosam improborum hominum consuetudinem: propterea quod cum corporis, tum maxime animi vitia contagio serpunt in vicinum. Naso,

Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi:
Multaq; corporibus transitione nocent.

Id Aristoteles existimat potissimum vsuuenire in morbis oculorum, quod ea corporis pars maxime sit mobilis. Item in scabie, quod in summa sit cute, & humore glutinoso, ad vicinum permanet. Postremo in omnib. morbis, qui è spiritu corrupto nascuntur, vt pestis, quod spiritus facile ab alio in alium traijciatur. Denique est occultus quidam naturæ consensus: quo fit vt oscitare incipiat qui viderit oscitantem , & micturiat qui meientem conspexerit. Autor est Alexander Aphrodiseus. Et balbutire discit, quisquis assidue cum balbo viuit. Morum autem scabiem affricat conuictor conuictori. Aristoteles sectionis 6. problemat. 4. quærit, quare lippitudo, tabes, & scabies, contagio migrent ad alios nec idem accidat in omnibus morbis. Plutarchus in commentario De ratione dignoscendi verum amicum ab adulatore, scribit tantam habere vim assiduam consuetudinem, vt imprudentes etiam imitemur vitia eorum, quibuscum viuimus. Quemadmodum Platonis familiares eius gibbum imitabantur. Aristotelis amici, balbutiem eiusdem exprimebant: Alexandri Macedonum Regis familiares. ceruicis inflexum, & vocis in dicendo asperitatem effingebant. Plato de legib. 2. eleganter indicat, quomodo fallat contagium: πότερον εἰκὸς, εἰ καὶ ἀναγκαῖον ταὐτὸν εἶναι, ὥσπερ ὅταν τις πονηροῖς ἤθεσι ξυνὼν κακῶν ἀνθρώπων, μὴ μισῇ, χαίρῃ δὲ ἀποδεχόμενος, ψέγῃ δὲ ὡς ἐν παιδιᾶς μοίρᾳ, ὀνειρώττων αὐτοῦ τὴν μοχθηρίαν, τότε ὁμοιοῦσθαι δήπου ἀνάγκη τὸν χαίροντα ὁποτέροις ἂν χαίρῃ. id est, Vtrum probabile, an potius necessarium hoc ipsum esse, quod cum quis cum prauis hominum improborum moribus conflictatur, non odit, sed gaudet magis approbans, quanquam veluti per iocum reprehendit, somnians suam ipsius malitiam, tunc profecto necesse est vt similis euadat gaudens vtriscunque gaudeat.

COGNATI. *An sit bonus vel malus vicinus.*

Quanti æstimanda sit res vicinitatis commendatione, eleganter Caius lib. Pandect. 18. tit. de contrahend. empt. c. 35. Si quis in vendendo prædio confinem cælauerit, quem emptor si audisset, empturus non esset, teneri venditorem dicimus. Pomponius libr. Pandect. 38. tit. si quid in fraudem patron. fa. sit c. 13. Et alias videamus, si dicat patronus, rem quidem iusto precio vænisse, veruntamen hic interesse sua, non esse venundatam, inque hoc esse fraudem, quod venierit possessio, in quam patronus habeat affectionẽ vel opportunitatis, vel vicinitatis; vel cœli, vel quod illic educatus sit, vel parentes sepulti : an debeat audiri volens reuocare? nullo pacto erit audiendus. Fraus enim in damno accipitur pecuniario. Huc pertinet quod Themistocles prædium vendens , iussit per præconem proclamari ; quod bonum haberet vicinum: sentiens iuxta Hesiodum, ex bono vicino plurimum esse vtilitatis, vt contra malo noxæ plurimum. Demost. contra Callicl. de fundo. οὐκ ἦν ἄρα χαλεπώτερον οὐδὲν ἢ γείτονος πονηροῦ καὶ πλεονέκτου τυχεῖν. id est, Nihil est profecto molestius, quam vicinum auarum atque iniustum habere. Thucydides lib. 4. πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας πᾶσι τὸ ἀντίπαλον καὶ ἐλεύθερον καθίσταται. id est, Bonum ac malum hominibus proficiscitur à vicinis. Plura Erasmus Chiliadis primæ, Centuria 1. prouerbio 32. Aliquid mali propter vicinum malum : & Noxa malus vicinus. Nemo enim lubens mercatur domum cui vicinus sit homo immodice loquax: ac ne fundum quidem, qui laboret eadem infamia. Certe pessimum habet vicinum , qui garrulum ac futilem habet: inquit Erasmus in sua Lingua.

Cui bonus est vicinus, felix illucet dies.

Vulgare prouerbium est, quod & contra effertur apud Iuris interpretes: Cui bonus non est, aut malus est vicinus: infelix contingit mane. Singularis est commoditas boni vicini: mali, incommoditas omnium maxima. Vnde Hesiodus,

Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.

Tam noceat malus vicinus tibi, quam bonus prosit.

Item,

Οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ', εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

Non vel bos pereat, nisi vicinus improbus esset.

Vide pro. Eras. Noxa malus vicinus.

MANSVETVDO.

ERASMI. *Mactata hostia lenior.*

Mactata hostia lenior, prouerbiali figura dixit Horatius in Odis,

Mactata veniet lenior hostia.

De spontaneis ac mansuetis. Sumptum est à sacrificiis, in quibus explorabatur hostia ducto per frontem cultro: idq; mactare vocabant. Vnde qui spectata sunt virtute, eos mactos virtute vocant.

Auricula infima mollior.

Huic simillimum, quod M. Tullius vsurpat in Epistolis ad Qu. Fratrem libro 2. Tu, inquiens, quemadmodũ me censes oportere esse in Rep. & in nostris inimicitijs, ita & esse, & fore auricula infima scito molliorem. Ammianus lib. 19. In alijs nimium seuerus, in hoc titulo, ima, quod aiunt, auricula mollior. Translata metaphora ab ea auriculæ parte, qua non est aliud in humano corpore mollius, aut flexibilius, lentiusq;, vt quæ nec osse rigeat, neq; cartilagine durescat, neq; neruis intendatur.

Apio mollior, aut mitior.

Ἀπίου πεπαίτερος, Apio mitior. Simili figura dictum est à Theocrito,

Καὶ δὴ μὰν ἀπίοιο πεπαίτερος.---

Id est,

Et iam certe apio mansuetior.---

Est autem apius Græcis raphanus, aut pyri genus.

Spongia mollior.

Eiusdem est generis, τῆς σπογγιᾶς μαλακώτερος, i. Spongia mollior. Sic enim assentator quispiã loquitur apud Comicum quempiam, citante Plutarcho in commentario De discrimine adulatoris & amici:

Ἐμὲ νικόμαχε πρὸς τὸν στρατιώτην τάξατε,
Ἂν μὴ ποιήσω πέπονα, μαστίγων ὅλον.
Ἂν μὴ ποιήσω σπογγιᾶς μαλακώτερον
Τὸ πρόσωπον.---

Id est,

Nicomache me isti militi opponas velim,
Nisi pepona loris, quantus est, effecero,
Nisi spongia illi molliorem qualibet
Reddidero vultum.---

Ad eundem modum dicebant, Pepone mollior. Theopompus apud Athenæũ lib. 2. μαλακώτερά μοι πέπονος καὶ σικύας μοι γέγονε. id est, Molliora mihi pepone & cucumere facta sunt. Ad hanc formam pertinet, quod idem citat ex Epicharmo: πραΰτερος ἔγωγε μαλάχης, id est. Mitior equidem malua, quod ea herba vim habeat leniendi. Item, Cinædo mollior. Plautus in Aulularia: Ita fustibus sum mollior magis, quam vllus cinædus. Nam prisci saltatores & pantomimos cinædos vocabant, quod cum gesticulatione canerent. Similiter Catullus,

Cinæde Thalli mollior cuniculi capillis.

Sedens columba.

Ἡμένη πελειάς, i. Sedens columba. Suidas prouerbij titulo commemorat, indicatq; dici solitum de supra modum mansuetis ac simplicib. Nam columbæ cum auolant, fallunt cæteras pernicitate volatus: cum sedent, nihil mitius, aut simplicius. Neq; quicquam habent, quo se tueantur aduersus miluios & accipitres, præter alatum velocitatem. Mihi videtur dici posse & in eos, qui simplicitatem simulant, quo magis imponant: propterea quod mos sit aucupibus, exoculatam columbam in reti ponere, quæ subsultans, cæteras columbas alliciat. Ea Græcis dicitur παλεύτρια, à verbo παλεύειν, quod est seducere, siue in laqueum illicere. Aristophan. in Auibus, de columbis loquens,

Καὶ ἐπαναγκάζει παλεύειν δεδεμένας ἐν δικτύῳ.

Id est,

Et cogit paleutriam agere, alligatas in reti.

Vide lector, num legendum sit ἡμμένη, id est, illaqueata. id enim patitur, quo fallat alias.

Oleo tranquillior.

Oleo tranquillior: hyperbole prouerbialis, in homines minime iracundos, leniq; ingenio præditos, à liquoris natura sumpta, quo nihil magis tacitum, magisq; lene. Plautus in Pœnulo: Ita hanc canem faciam tibi oleo tráquilliorem. Est autem vsqueadeo tranquilla olei natura, vt mare quoq;, rem omnium sæuissimam, tranquillet: atq; ob id vrinantes aiunt oleum ore spargere; quod m... get elementi natura asperam, lucemq; deportet. Autor est Pli... 2. Idem confirmat Plutarchus: & cur ita fiat, rationem reddit in ... bello De causis naturalibus. Rursus in conuiuialium quæstio... larum Decade sexta causam adferens cur Homerus inter ce... quores, oleum duntaxat appellarit ὑγρόν, id est, humidum, ... quidum, ostendit oleo nihil inesse asperum, sed vndiq; lene ... ob id maxime reddere imagines more speculorum. Prætere... motum aut percussum strepit, quemadmodum humores re... nec luctatur cum igni, sed tacite pascit. Denique non est al... quor qui tam late diffundatur, cum inungitur corpori, aut ... siccescat, aut æque molliat ac leniat. Vtitur hoc adagio & Pl... Theæteto de scientia, placida ingenia, quæ leniter ac tra... ad disciplinas & disputationes accedunt, oleo molliter fluenti... parans: ὁ δὲ οὕτω λείως τε καὶ ἀπταίστως καὶ ἀνυσίμως ἔρχεται ἐπὶ τὰς μα... θήσεις καὶ ζητήσεις μετὰ πολλῆς τῆς πρᾳότητος, οἷον ἐλαίου ῥεῦμα ἀψοφητὶ ῥέ... οντος, ὥστε θαυμάσαι τὸ τηλικοῦτον ὄντα, οὕτω ταῦτα διαπράττεσθαι. id est, At hic adeo leniter ac circumspecte, simulq; expedite ag... ditur ad disciplinas quæstionesq;, multa cum mansuetudine ... in morem, citra strepitum fluentis, vt admireris tantus cum ... ad eum modum agere.

Mitior columba.

Πρᾳότερος περιστερᾶς, i. Mansuetior columba. Columbina ... citas ac mansuetudo, laudatur etiam in diuinis literis. Nam ... columba in auibus, quod ouis in quadrupedibus. Ipsa nul... mantium meditatur noxam, nec aliunde præsidium habet a... sus miluios, quam à celeritate volandi. Adagij meminit Diog... nus.

Cera tractabilior.

Κηροῦ εὐπλαστότερος, id est, Cera tractabilior. De vehem... docili dicebatur, aut de ingenio facili, tractabiliq;, & in que... habitum sequaci. Horat.

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper.

Persius quinta Satyra,

Artificemque tuo ducit sub pollice vultum.

Rursum Horatius:

---Argilla quiduis imitabitur vda.

Est autem hoc ceræ peculiare, vt manibus contrectata mo... Et hinc variæ rerum formæ solent effingi. Erat & picturæ g... ceris coloratis, quemadmodum è tessellis lapidum ac ligno... Quanquam rudis ætas similior est argillæ quam ceræ: primo ... dem fingi potest, dum tenera est, verum vbi duruit ingenium ... facile refingitur in aliam speciem, sed quemadmodum dixit ... lib. de Repub. 4. κινδυνεύει γοῦν ἐκ τῆς παιδείας ὅποι ἄν τις ὁρμήσῃ ... τοιαῦτα καὶ τὰ ἑπόμενα εἶναι. id est, Periculum est, ne ad quæcun... quis appulerit à pueritia, talia sint & quæ sequuntur.

IVNII. *Iecorarius.*

Ἡπατίας, quasi iecorarium dicas, piscis est felle carens: vnde ... cidi ingenij hominem, & qui irasci non posse videri queat, ... nominabimus cum Eubulo comico in Laconibus fabula,

Οὐκ ᾤου με χολὴν ἔχειν, ὡς δ' ἡπατίῳ μοι διελέγου,
Ἐγὼ δέ γ' εἰμὶ τῶν μελαμπύγων.

Id est,

Carere bile me rebaris, mecumque verba ceu cum iec...
rio factitabas:
Imo ex articulis sum ego vnus.

COGNATI. *Molle ac facetum.*

Molle ac facetum, pro suaui, multæq; vrbanitatis & grati... stri vsurpant. Quintil. lib. 6. cap. 4. Facetum, inquit, non tan... circa ridicula constitit: neque enim diceret Horatius Sermo... lib. 1. Satyr. 10. facetum carminis genus natura concessum ... Virgilio. Decoris hanc magis & excultæ cuiusdam elegantiæ ... pellationem puto. Ideoq; in Epistolis Cicer. hæc Bruti verba ... fert: Ne vlli sunt pedes faceti, ac delicijs ingredienti mollius. C... conuenit cum Horatiano illo,

---Molle atque facetum,
Virgilio annumerant gaudentes rure Camœnæ.

Nam Virgiliana illa grauitas procul est ab omni risu.

Homo sacra res homini.

Seneca epist. 96. Homo, sacra res homini. Alludit ad veterem paroemiam: Homo homini Deus. Magna, inquit, laus est, si ho... mansuetus homini est, si naufrago manum porrigat, erranti vi... monstret, & cum esuriente panem suum diuidat. Natura nos co... gnatos edidit: hæc nobis amorem indidit mutuũ, & sociabiles fe... cit, Membra sumus corporis magni. Nõ dissimile est carmen ... quod occinere dictus est Philostratus apud Plutarch. in Antonio ... Sapiens sapientibus saluti est. Item illud Gregorij Theol. lib. ... Sentent.

Τἄλλα βλέπων ὀφθαλμὸς, αὐτὸν οὐ βλέπει.
Ἀλλ' οὐδὲ τἄλλα, ἣν ἄγαν λημῶν τύχῃ.
Τούτου χάριν σύμβουλον εἰς ἅπαντ' ἔχειν.
Καὶ γὰρ χερὸς χεὶρ, καὶ ποδὸς ποὺς ἐνδεής.

Id est,

Oculus videns alia, seipsum non videt.
Sin lippiat nimis, nec hæc videt quidem.
Proinde consultore nobis est opus:
Etenim manus manu, pes indiget pede.

MEMORIA.

ERASMI. *Iucundi acti labores.*

Iucundi acti labores. M. Tullius libr. De finibus bonorum & malorum 2. Quid si etiam iucunda memoria præteritorum malorum? vt prouerbia nonnulla veriora sint, quam vestra dogmata: vulgo enim dicitur, Iucundi acti labores. Ex ipsa hominum natura sumptum adagium: est enim hoc insitum omnibus, vt iucunda cuiq; sit anteactorum malorum aut periculorum secura recordatio, commemoratioq;, præsertim insignium fatalium, & quæ cum turpitudine coniuncta non sint: veluti bellorum, naufragiorum, atq; id genus discriminum. Vnde dictum est ab Horatio,

—Gaudent vbi vertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ.

Hoc prouerbium ortum ab Homero ceu fonte, à diuersis deinde scriptoribus varie est vsurpatum. Extat autem apud hunc Odyss. lib. xv.

Νῶι δ' ἐνὶ κλισίῃ πίνοντέ τε δαινυμένω τε,
Κήδεσιν ἀλλήλων τερπώμεθα λευγαλέοισιν
Μνωομένω. μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ,
Ὅστις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ, καὶ πόλλ' ἐπαλήθῃ.

Id est,

At nos in scamnis vescentes atque bibentes,
Tristibus inter nos recreemus pectora fatis,
Commemorando. etenim fit, vti post gaudeat actis,
Aspera quisquis multa tulit, per multa vagatus.

Citatur & locus hic, & prouerbium ab Aristotele Rhetoric. libr. 1. vbi commemorat, quæ cuiq; natura vel iucunda sint, vel molesta. Vergilius Homerum æmulatus:

—Forsan & hæc olim meminisse iuuabit.

Item in tragœdiis Seneca,

Quod fuit durum pati, meminisse dulce est.

Circumfertur Græcis & huiusmodi trimeter prouerbialis,

Ὡς ἡδὺ τοῖς σωθεῖσι μεμνῆσθαι πόνων.

Id est,

Memoria dulcis iam peracti olim mali.

Cicero videtur indicare sumptum ex Euripide: Nec male, inquit, Euripides. concludam si potero Latine. Græcum enim hunc versum nostis omnes,

Suauis est laborum præteritorum memoria.

Constat versus, si pro suauis, legas suaue: nisi malis priscorum more elidere s. aut quod est commodissimum, omittere verbum est: nisi mauis subiicere post Laborum.

Quæ dolent, ea molestum est contingere.

Amphis in Ampelurgo apud Stobæum,

Ἐν οἷς ἂν ἀτυχήσῃ ἄνθρωπος τόποις,
Ἥκιστα τούτοις πλησιάζων ἥδεται.

Id est,

In quibus homo est non admodum felix locis,
Minime suaue est aduouere ad hæc manum.

Vnusquisque inuitus audit sua incommoda, maxime ea quæ sint cum aliqua infamia coniuncta: veluti turpitudinem generis, vitium formæ. Proinde ciuilitatis est, nemini suum refricare vulnus, nec vlcus tangere.

Vbi quis dolet, ibidem & manum habet.

Ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὴν χεῖρ' ἔχει.

Id est,

Vbi dolet quis, ibi & manum frequens habet.

Senarius prouerbialis, quem refert Plutarch. lib. De futili loquacitate. Natum est dictum à naturali hominum consuetudine, qua fit, vt ei corporis parti quæ dolet, frequenter manus admoueamus. Tempestiuiter vtemur, cum significabimus quempiam ea tractare, deq; iis libenter verba facere, quæ mouent animum. Stobæus idem refert ad hunc modum,

Ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὸν νοῦν ἔχει.

Id est,

Vbi quis dolet, illic & mentem habet.

Allusisse videtur ad prouerbium Cicero Epistolarum ad Atticum lib. 3. Sed non faciam, vt aut tuum animum angam querelis, aut meis vulneribus sæpius manum afferam. Item Plautus in Persa: Quasi lippo oculo me meus herus vtitur, manum abstinere haud quit tamen. Plutarch. huc torquet; vbi quid siue dolet siue delectat, ibi quisque linguam habet. Sic

Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.

Et Pindarus taxatur vt φιλάργυρος, quod multis in laudando auro. Nam hoc pacto statim auspicatur Olympia: ἄριστον μὲν ὕδωρ, ὁ δὲ χρυσὸς, αἰθόμενον πῦρ, ἅτε διαπρέπει νυκτὶ μεγάνορος ἔξοχα πλούτου. i. Optima quidem aqua, cæterum aurum, velut ardens ignis eminet noctu, magnificas supra opes. Rursum in Isthmiis hymno 3. καὶ μεγασθενῆ νόμισαν χρυσὸν ἄνθρωποι περιώσιον ἄλλων. i. Et multipotens iudicarunt aurum homines eximium in cæteris.

Aurem vellere.

Aurem vellere, veteres dicebant admonere: à prisco ritu sumpta figura, quo in ius ducturi quempiam aurem vellicabant, attestantes eum, quem quasi testem meminisse volebant. Inde Horatianũ illud in Sermonibus,

—Et licet attestari: ego vero
Oppono auriculam.—

Siquidem vt frons antiquitus erat sacra Genio, veluti scribit in Maronis Silenum Seruius, vt digiti Mineruæ, genua Misericordiæ: ita auris Memoriæ deæ, quam Græci μνημοσύνην vocant. Vergilius in Sileno:

Cum canerem reges, & prælia, Cynthius aurem
Vellit, & admonuit pastorem: Tityre pingues
Pascere oportet oues diductum dicere carmen.

Quod imitatus Calphurnius in Bucolicis,

—Vellit nam sæpius aurem
Inuida paupertas, & dicit: Vilia cura.

Nonnihil decoris adiunxit prouerbio Calphurnius, quod ad rem transtulit. Quanquam potest paupertas hoc loco pro dea accipi. Seneca lib. De beneficiis 4. Nec tanquam munus dabo, sed verba mea redimam, & aurem mihi peruellam, damno castigabo promittentis temeritatem. Rursus libro secundo, Loquar mecum, & mihi aurem peruellam. hoc est: Ero mihiipsi monitor, ne similiter peccem. Vtitur in hunc modum & aliis aliquot locis, vt in epistola quadam: Sit ergo aliquis custos, & aures subinde peruellat, abigatque rumores, & reclamet populis laudantibus.

Iucunda malorum præteritorum memoria.

Inibi refert & hanc sententiam prouerbialem ex poeta quopiam,

Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Id est,

Meminisse laborum suaue qui seruatus est.

Item illud:

Καὶ μέγα γάρ τι καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ
Μνήμων, ὅστις πολλὰ πάθοι καὶ πολλὰ ἔοργοι.

Id est,

Magnopere est iucunda viro renouata dolorum
Mentio, qui permulta tulit, permultaq; gessit.

Huius & alibi meminimus.

Ignarium dare.

Seneca libr. De beneficiis 4. refert vt vulgo iactatum: Vt doleat, inquit tibi, vt postea consideratius loquaris, quod dicere solemus, ignarium dabo. De lapide pyrete sentit, ni fallor, quem alii viuum, nonnulli ignarium vocant, quod plurimum habeat ignis, vt attritu digitos adurat, & alioqui ponderosissimus. Itaque dicebatur ignarium dare, qui suggereret quod dolore quodam reuocaret hominem à peccando: quemadmodum lapis digito additus, vel pondere vel attritu non sinit hominem obliuisci, cuius gratia sumpserat eum. M. Tullius haud absimili forma dixit in Antonium Philippica 2. Num expectas dum te stimulis fodiam? Hæc te, si vllam habes partem sensus, lacerat, hæc cruentat oratio. Terentius: Noli fodere latus.

Persius:

—Atq; aliquis cubito stantem prope tangens.

His enim gestibus admonemus, quemadmodum & vellendo aurê: de quo nobis prius dictum est.

Tanquam meum nomen: Tanquam digitos.

Prouerbiales hyperbolæ sunt, Tanquam meum nomen: &, Tanquam meos digitos teneo: si quando promptam, certamque memoriam significare volumus.

Martialis,

Totis diebus Afer hæc mihi narras:
Et teneo melius ista, quam meum nomen.

Iuuenalis,

Tanquam vngues digitosq; suos.—

Nihil magis meminimus quam proprii nominis: vnde & vita defunctos olim suo nomine inclamabant. Et proprii nominis oblitum, dicimus prodigiosæ obliuiscentiæ hominem. Antiquitus in digitis computus peragebatur. Extat ea de re libellus Bedæ. Quin hodieque numerandi imperitum & obliuiosum per iocum rogare solent, quot in manibus habeat digitos. Plutarchus in commentario, cui titulum fecit, Quo pacto quis intelligere possit se profecisse, scribit olim morem fuisse nomina digitorum ediscere, hisque in metu tanquam remedio futuris vti. ipsius verba subscribam: οἱ μὲν γὰρ ἐκμεμαθηκότες τὰ τῶν ἰδίων ὀνόματα δακτύλων χρῶνται πρὸς τοὺς φόβους αὐτοῖς ὡς ἀλεξικάκοις, ἀτρέμα καταλέγοντες ἕκαστον. id est, Quidam enim ediscunt suorum nomina digitorum, eisque contra pauores vtuntur, tanquam ad depellenda mala remedium habeant, paulatim singulos recensentes. Quæ vero sint digitorum apud Græcos vocabula, Gellius in Noctibus Atticis indicauit. Cælius Calcagninus, vt indicat Alexander, mauult intelligi de nominibus Dactylorum Idæorum, de quibus nonnihil attingemus in prouerbio, Celmis in ferro: licet in Plutarcho, ἰδίων legatur, non ἰδαίων.

IVNII. Supra Simonidem memor.

Ὑπὲρ τὸν Σιμωνίδην μνημονικός, i. Præ Simonide memor. Prouerbiali hyperbole dictum est à Philostrato lib. 3. De vitis Sophistarũ, in Proclo Naucratice: τὸ δὲ μνημονικὸν, ἐνενηκοντούτης ἤδη γεγονὼς, καὶ ὑπὲρ τὸν Σιμωνίδην ἔρρωτο. i. Nonagenarius memoria excelluit vltra Simonidem Aristides in oratione ὑπὲρ τοῦ παραφθέγματος ait Simonidem in extrema senecta iactantiuscule de sua memoria gloriantem scripsisse hoc distichon:

Μνήμην δ' ού τινά φημι Σιμωνίδῃ ἰσοφαρίζειν
Ὀγδωκοντουετεῖ παιδὶ Λεωπρεπέος.

Id est,

Laoprepis gnato certare Simonidi ab annis
Decrepito, memori quis queat ingenio.

Artem memoriæ primus ostendisse dicitur Simonides Cæus (male namque apud Ciceronem libr. De oratore 2. Chius vocatur) cuius vulgata fabula est, quod cum apud Scopam, principem in Thessalia virum, epulo exceptus magnifico, nuncio esset excitus, quod duo iuuenes equis aduecti pro foribus illi præstolari dicerentur, egressus neminem reperit, sed tamen sospitatem suam illis debere se illo ipso momento comperit; siquidem illo interim spacio collapsum conclaue, ita epulantium ora obtrita penitus confuderat, vt internosci nequiuerint, verum ille memor discumbentum ordinis, felici memoriæ suggestu & nomina omnium edidit, & propinquis ad sepulturam corpora tradidit: hac re admonitus, ordinem præcipuum esse memoriæ lumen quam rem prodidit scriptis Cicero, Quintilianus & Martianus Felix. Ammianus Marcellinus lib. xvj. putat illum epotis quibusdam pharmacis vigorem memoriæ conciliasse. Addit deinde, quod æquè prouerbiale est: Totum memoriæ dolium exhaurire. sic enim inquit de Iuliano apostata: Credendum est hunc etiam tum adultum, totum memoriæ dolium, si vsquam reperiri potuit, exhausisse. Videtur autem allusum ad dolium Pandoræ, de quo est apud Hesiodum.

IOANNIS VLPII.

Adamante notare.

De his quæ in perpetuam memoriam seruantur, Claudian.

Iret adhuc in verba dolor, nisi Iuppiter alto
Cœpisset solio: voces adamante notabat
Lene Iouis.

Verba finguntur adamante notari: tanquam Deus nihil loquatur, nisi serium, dignumq; quod in perpetuam memoriam conseruetur. Apud Hierem. xvij. legitur: Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in vngue adamantino.

Vt æditus responsa numinis prædicat.

Prouerbium in eum competit, qui aliquid absens & memoriter dicit. Æditui enim vt à numine oracula accipiebant, sic ore consulentibus referebant, non ex scripto. Macrob.

COGNATI. Γράφειν ἐν φρεσίν.

Quod Græci prouerbialiter dixerunt, γράφειν ἐν φρεσίν, Cicero pluribus in locis, in mente insculpere dixit; pro condere in animo quippiam, atq; illic firmiter collocare, vt ea quæ literis consignamus. Expressisse autem hoc quoq; Terentium in Andria his verbis apparet: Etenim nunc mihi scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis. Æschylus in Prometheo vincto: ἣν ἐγγράφου σὺ μνήμοσιν δέλτοις φρενῶν. Pindarus quoq;, cum significare vellet, ita se quempiam in animo insculptum habere, vt inde non posset deleri, nec vllum futurum tempus, quo penitus memoria eius extingueretur, quamuis tunc oblitus foret, ita locutus est initio x. odæ Olympiorum, mandans Musis, quæ id sciebant, vt legerent: τὸν ὀλυμπιονίκαν ἀνάγνωτέ μοι Ἀρχεστράτου παῖδα πόθι φρενὸς ἐμᾶς γέγραπται.

Versatur mihi in labris primoribus.

Et hoc quoque Gallis in prouerbio est, quod sua lingua sic exprimunt: Il m'est sur la langue, il me va par la bouche. Charmedi autem seni, in Plauti Trinummo dicenti: Non placet, qui amicos intra dentes conclusos habet: respondet Sycophanta, Atque etiam modo versabatur mihi in labris primoribus. Dicuntur etiam vel imagines aut alea ludere, quæ oculis sic obuersantur, vt culices & muscæ minutissimæ circumuolitare æstate viatores solent. Hinc ludibundæ imagines.

Vulneratus semper plagam contrectat.

Demosth. contra Philip. I. ὥσπερ οἱ βάρβαροι πυκτεύουσιν, οὕτω πολεμεῖτε Φιλίππῳ. καὶ γὰρ ἐκείνων ὁ πληγεὶς, ἀεὶ τῆς πληγῆς ἔχεται, κἂν ἑτέρωσε πατάξῃ τις, ἐκεῖσέ εἰσιν αἱ χεῖρες, προβάλλεσθαι δ' ἢ βλέπειν ἐναντίον, οὔτε οἶδεν, οὔτ' ἐθέλει. i. Quemadmodum barbari pugnis decertant, ita vos bellum geritis cū Philippo. Etenim qui ex illis vulneratus est, semper plagam contrectat & si quis alibi ictus fuerit, illic manus sunt. Ictum autem depellere, aut contra intueri, neq; nouit, neque vult, &c. Allusit ad illud: Vbi quis dolet, ibi & manum habet. quod Erasmus noster diligenter explicuit in Chiliad. Vide alibi Difficile, iustum dolorem temperare.

Nota nulli magis domus est sua.

Prouerbialis hyperbole est apud Iuuenalem satyr. I. in principio:

Nota magis nulli domus est sua, quam mihi lucus
Martis, &c. ---

qua vtuntur quidam si quando promptam certamq; noticiam ac memoriam significare volunt. Similes sunt apud Erasmum, Tāquam meum nomen: &, Tanquam vngues digitosq; suos: item, Nota etiam lippientibus ac cæcis.

Manet alta mente repostum.

Hoc Virgilii hemistichium prouerbii loco hodie dicitur, quum nec quæ tum vulnera inflicta sunt, curata sunt penitus, tanquam suppurata vlcera ex diuersis animorum morbis, huc tument, sic serpunt, vt nihil desiderent amplius, quam aperiri.

Dixti noui nil.

Euripides in Hecuba: οὐ καινὸν εἶπας, εἰδότι δ' ὀνειδίσεις. i. Dixti nouum nil, sed probe scientibus hæc approbasti. Istud obiici solet, memorem monenti: εἰδότι λέγεις, Scienti narras. Huic exemplo esse potest Plautinum illud polyptoton:

Memorem immemorem facit, qui memori memorat quod memor meminit.

Rem tenes.

Plato in Parmenide: Non omnino tamen rem tenes.

Ceu canes Lacenæ insequi.

Alibi: Ceu canes Lacenæ bene insequeris, & vestigas

METVS EX CONSCIENTIA.

ERASMI. *Fures clamorem.*

Οἱ φῶρες τὴν βοήν, id est, Fures clamorem: subaudiendum ment aut senserunt. Quadrabit in eos qui sibi conscii, metu deprehendantur, aut qui peracto maleficio fugitant Habet autem hoc cum omnis malefacti conscientia, tum pue furti, vt hominem trepidum reddat ac lucifugam. Hebræorum sententiis, Impium vel persequente nullo fugere allusit Vergilius,

Et cum clamarem, quo nunc se proripit ille?
Tityre coge pecus, tu post carrecta latebas.

Lupus aquilam fugit.

Λύκος ἀετὸν φεύγει, id est, Lupus aquilam fugit, vbi imminens euitari non potest. Aquilam enim, alata cum sit, lupus fugit. Refertur a Diogeniano: meminit autem & tus. Nec indicant originem prouerbii. Nunquam enim quilas molestas esse lupis.

Lupus ante clamorem festinat.

Λύκος πρὸ τῆς βοῆς σπεύδει, id est, Lupus ante clamorem nat. vbi quis admissi conscius, vltro timet prius quam Siquidem lupus simulatque prædam rapuit, mox gere, ne coorto rusticorum clamore veniat in periculum. Diogenianus.

Conscientia mille testes.

Quintilianus Oratoriarum Institutionum libro tentiam, vt prouerbialem citat, Conscientia mille testes. interprete non eget. Quis enim nescit, conscientiam nam omnium efficacissimam: adeo vt nulla tormenta dant maleficium, quam conscientia: nullus carnifex at, quam hæc? Vnde & illud,

Heu quam difficile est crimen non prodere vultu.

Extat & Græcanica sententia: συνείδησις Conscientia verberat animum. Iuuenalis item:

---Et surdo verbere cędit.

Hanc sensêre poetæ, cum de diris & vltricibus lantur.

EX APPEND. ERASM.

Animo conscio nihil miserius.

Nihil miserius quam animus hominis conscius. Plau. mens iuge conuiuium. Sap. Felix,

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Horat. Vide supra, Conscientia mille testes.

IVNII. *Vt lucorum delubra.*

Ὡς τεμενῶν ἱερά, id est, Vt lucorum delubra. Prouerbialiter dicitur de rebus quas anxia cura obseruamus, & religiose Aulus Gellius noctium Atticarum lib. 17. Nisi qui rum noua instituta, vt τεμενῶν ἱερά obseruant. priscí lucos (quos τέμενη dicunt Græci) coluerint, toq; arborum honore, docent libri omnes, tum tia, tum loci opacitate horrorem animis incutiente.

Polydamas primus obiiciet probrum.

Quoties reprehensionem à patrono aut viro egregio chato metuimus, aut principis viri offensam veremur, illo Homeri, quod Iliad. χ. loquitur Hector rei male conscius,

Ὤμοι ἐγών, εἰ μέν κε πύλας καὶ τείχεα
Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.

Id est,

Hei misero, quid agam? repeto si mœnia Troiæ,
Pulydamas probri maculam mihi primus

Cicero epist. ad Atticum libr. 2. Quid enim nostri optimates, si qui reliqui sunt, loquentur? an me aliquo præmio de sententia esse deductum?

Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει

Cato ille noster, qui mihi vnus est pro centum millibus. Hanc & quidem genuinam lectionem ex vetustis exemplaribus restituit doctissimus Petrus Victorius, cuius viri eximium in literis iudicium maximi facio. Ibidem lib. 7. αἰδέομαι nō Pompeium modo, sed Troas, καὶ Τρῳάδας, Πουλυδάμας μοι πρῶτον ἐλεγχείην. Quis? Tu ipse scilicet laudator & factorum & scriptorum meorum. Huius versus testimonio vtitur & Aristoteles ἠθικῶν lib. 3. vbi de ciuili fortitudine agit: δοκοῦσι γὰρ ὑπομένειν τοὺς κινδύνους οἱ πολῖται διὰ τὰ ἐκ τῶν νόμων ἐπιτίμια καὶ τὰ ὀνείδη καὶ διὰ τὰς τιμάς, καὶ διὰ τοῦτο ἀνδρειότατοι δοκοῦσιν εἶναι, παρ' οἷς δειλοὶ ἄτιμοι, οἱ δὲ ἀνδρεῖοι, ἔντιμοι, τοιούτους δὲ καὶ Ὅμηρος ποιεῖ, οἷον τὸν Διομήδη καὶ τὸν Ἕκτορα,

Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.

Id est,

Videntur namq; pericula sustinere ciues, propter mulctas quas lex irrogat, propter ignominiam & honores: eaq; de causa fortissimi existimantur esse, quippe qui timidos nullo, strenuos viros magno in honore habent. Tales canit Homerus inter alios, Diomedem & Hectorem,

Pulydamas probri maculam mihi primus inuret.

Ad hunc Homericum versum allusisse Persium prima satyra existimo, vbi vereri se significat, ne sibi à principe & Romano populo præferatur Labeo quispiam triuialis poeta. sic enim inquit,

Ne mihi Pulydamas & Troiades Labeonem,
Prætulerint. —

Vno enim hoc versu ad duos Homericos allusit, quibus Hectoris metus indicium fit, qui Polydamantem monitorem imprimis metuebat, secundo loco ciues suos, in eo versu,

Αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους.

Id est,

Troianos vereor & Troiadas vittatas.

COGNATI. *Conscientia crimen prodit.*

Conscientia nihil aliud est, quam secretum, & quod falli non potest facti nostri iudicium, & mille testes, vt dici solet. Nam sua quemq; fraus, & suus terror maxime vexat, suum quemq; scelus agitat, amentiaq; afficit, suæ malæ cogitationes, conscientiæq; animi terrent. Cic. pro Sexto Ros. Ame. Paulus Pandect. lib. xl tit. 9. qui & à quib. manumissi liberi: & Imperator Antoninus Calphurnio Critoni rescripsit, eo tempore quo quis propter facinorum suorum cogitationem iam de pœna sua certus esse poterat, multo plus conscientia delictorum, quam damnatione ius dandæ libertatis eum amisisse. Post sub finem: Conscientia animam verberat. Seneca epist. 106 Securitatis magna portio est, nihil iniqui facere. Confusam vitam & perturbatam potentes agunt, tantum metuunt, quantum nocent. trepidant enim cum fecerint, hærent: conscientia aliud agere non patitur, ac subinde respicere ad se cogit. dat pœnas, quisquis expectat. Ioan. Philonius Dugo li. 2. Christianarum institutionum vocat conscientiam peccatorum codicem. Quæ enim iis esse possit animi tranquillitas, quæ mentis securitas & constantia?

— Quos diri conscia facti
Mens agit attonitos, & surdo verbere cædit,
Pœna etenim vehemens, ac multo sæuior illis,
Occultum quatiente animo tortore flagellum.
Quas vel Cetidius grauis inuenit, aut Rhadamanthus,
Nocte dieq; suum gestare in pectore testem.

Iuuenalis versus sunt satyra 14. Quo spectat illud Esaiæ c. 17. Impii cor tanquam mare æstuat: nulla siquidem pax, nec vnquam pacata mens impiis, dicit Dominus. Et quemadmodum animi puritas mentisq; integritas in oculis, in vultu, colore, lineamentis relucet, totoque se habitu ostentat, ita animus funestus, vitiisq; obsitus se palam exerit, ac foras erumpit. Quod Esaias indicat, quum inquit: Agnitio vultus eorum respondet eis. hoc est, species externaque corporis habitus improbos illos esse arguit ac sceleratos, nec nisi fraudes, imposturas, insidias, seditiones, omniaque consilia meditari. Budæus Roberteto: Conscientia mihi instar est testium multorum locupletum, omnique exceptione maiorum. Vide infra adag. 521. Conscientia mentem exagitat, & Non est pax impiis.

Authoritatem defugere.

Cicero pro P. Sylla μεταφορικῶς vsurpauit: Itaque attende iam Torquate, quam ego non defugiam authoritatem consulatus mei, maxima voce, vt omnes exaudire possint, dico, semperque dicam, &c. Significat autem se non defugere, dicens authoritatem sui consulatus, se cuncta illa quæ tunc gessit, confiteri, ac præ se ferre recte & ordine gesta esse, paratumq; illa defendere, ac quæcunque quasi iusserit ille ac mandarit, non recusaturum facere. Antiquus est certe atque elegans modus loquendi, ductus (vt opinor) ex foro, propriusque veterum Iurisconsultorum: quorum plures huiuscemodi locutiones hodie ignorantur, amissis eorum scriptis. Illo autem vsus est Terentius in Eunucho, cum callidum seruum Parmenonem, incenso prius adolescente, coactoque herili iure sibi imperare, vt rem periculosam tentaret, securum atque omni metu vacuum induxit ita loquentem: Nunquam defugiam authoritatem, sequere. Ælius Donatus sic locum declarauit: Non, inquit recusabo facere, dum tu tamen author sis facti: quod sane fuit consilium Parmenonis. non tamen ille fontem huius sermonis aperuit, neque penitus erudite interpretatus est. Plautus autem in Penulo, eodem modo locutus est. Cum enim amans herus multum potestatis in se seruo dedisset his verbis: Si tibi libido est, aut voluptati, sino, suspende, vinci, verbera, autor sum, Sino. respondet ille, intelligens ipsum amore inflammatum tempori seruire, ac posse, cum velit id factum inficiari: Si authoritatem postea defugeris, vbi dissolutus tu sies, ego pendeam.

Conscientia mentem exagitat.

Extat prouerbialis apud Græcos sententia, συνείδησις πλήττει τὴν ψυχήν, id est, Conscientia verberat animum. Salustius in Catilinaria: Nanq; animus impurus, diis hominibusque infestus, neque vigiliis, neq; quietibus sedari poterat, ita conscientia mentem exagitatam vastabat. De huiusmodi vexatione conscientiæ Cic. in Paradoxis: Te, inquit, conscientiæ stimulant maleficiorum tuorum, te metus exanimant iudiciorum atque legum quocunque aspexisti, vt furiæ, sic tuæ tibi occurrunt iniuriæ, quæ respirare non sinunt qui tamen satis opibus hominum septi esse & muniti videntur, vt idem ait lib. de Finibus primo: Deorum tamen numen horrent, easque ipsas solicitudines, quibus eorum animi noctes diesque exeduntur, à diis immortalibus importari putant. Idem pro Sexto Roscio, Nolite (inquit) putare, quemadmodum in fabulis sæpenumero videmus, eos qui aliquid impie, scelerateque commiserunt, agitari & perterreri furiarum tædis ardentibus: sua quenque fraus & suus terror maxime vexat: suum quenque scelus agitat, amentiaque afficit: suæ malæ cogitationes conscientiæque animique terrent. Et in L. Pisonem. Macrobius in lib. De somnio Scipionis, per Titii supplicium, cuius iecur vultures duo vicissim sibi succedentes continuo exedunt, malæ conscientiæ tormenta significari dicit. Conscientia autem patrati sceleris excita & commota, adeo vexat ac perturbat, vt neque vigiliis, hoc est vigilando, neque quietibus, id est quiescendo, sedari acquiescere possit. Seneca epist. 97. Prima & maxima peccantium est pœna, peccasse. Nec vllum scelus, licet illud fortuna exornet muneribus suis, licet tueatur ac vindicet, impunitum est: quoniam sceleris in scelere supplicium est. Sed nihilominus & hæc & illa secundæ pœnæ premunt ac sequuntur, timere semper & expauescere, & securitati diffidere. Proprium autem nocentium est, trepidare. Hic consentiamus, mala facinora conscientia flagellari & plurimum illi tormentorum esse, eo quod perpetua illam solicitudo vrget ac verberat, quod sponsoribus securitatis suæ non potest credere. Plutarchus De animi tranquillitate: Tranquillitati, inquit, aduersatur conscientia perpetrati facinoris: veluti vlcus in corpore, sic in animа pœnitentiam indesinenter cruentantem ac pungentem relinquit. Leuinus lib. 1. cap. 12. De occultis naturæ miraculis: Cōscientia, inquit, mentem hominis latenter à Deo instigatam arguit & accusat, incussoque terrore, ac scelerum recordatione, anteactā vitam detestatur, conceptoque emendatioris vitæ proposito malorum pœnitentia ducitur. Ita vltrix illa conscientia homini aurem vellicat, ac maleficia iampridem patrata oculis obiicit. Vide supra, Conscientia crimen prodit: & infra, Non est pax impiis. [Consule Chiliad. Conscientia mille testes. & supra Cognatus ipsemet prouerbio 41. iam attigerat ferme, sed aliis verbis, nempe. Conscientia crimen prodit.]

Verecundus metui comes est pudor.

Prouerbialis versiculi pars est, de cuius authore non constat, antiquum esse constat: cum eam etiam Plato in Eutyphrone, & Plutar. in Cleomene citent. Ideo recte dictum est, inquit Plutarchus:

Namq; verecundus metui comes est pudor. —

Plerique enim eos maxime reuerentur, quos timent. Definitur autem metus à Stoicis sic: Metus est opinio impendentis mali, quod intolerabile esse videatur. Huic generi partes plures subiiciuntur nimirum pudor, terror, timor, pauor, exanimatio, conturbatio, formido.

Silentium fatentis est.

Αὐτὸ δὲ τὸ σιγᾶν ὁμολογοῦντός ἐστι σοῦ.

Id est,

Ipsum silentium tuum fatentis est.

Euripid. in Iphig. Taurica. Eodem fere spectant & hæc, quæ etiam prouerbiorum vice Iurisconsulti frequenter vsurpant: Qui tacet, consentire videtur. ff. loca. l. item quæritur. §. fin. l. in adoptionibus ff. de adopt. ff. solut. mat. l. 2. in Authen. qui. mod. nat. effic. sui. § generaliter. & in capit. qui tacet. de reg. iur. libr. vi. Qui non improbat, probat. ff. ad Maced. l. si filius. Villanus in lib. 1. Lucullianarum quæstionum Marantæ: Video illum silentem, ac per hoc tacite annuentem. Gregorius Nazianzenus in oratione 2. De pace, Silentium enim assensum esse παροιμία docet. Cic. in 2. contra Verrem: Dicebat accusator reo: Aio te Siculos spoliasse: si tacuisset, lis ei æstimabatur, vt victo, &c. Reo .n. caussam deserente, actor obtinet. Non purgare se, non diluere obiecta, & accusationem silentio excipere, confitentis est. Seneca de clementia li. 1. c. 9. Et cum defixum videret, nec ex conuentione iam, sed ex conscientia tacentem: Quo, inquit, animo facis?

Non est pax impiis.

Non est pax impiis, inquit Spiritus sanctus per Esaiam ἀγιο-πνδυστπύρσδυτον, cap. 57. Nam impii, inquit cap. 4. v. 11j. quasi mare feruens, quod quiescere non potest. His vtimur vulgo contra malam conscientiam, de qua Plautus in Mostellaria: Nil est miserius, quam animus hominis sibi conscius: pusillanimis omnia metuit, etiam muscas præteruolantes. Conscientia enim est mille testes, immo mille exercitus contra nos. Quod si bona sit mens, quasi iuge conuiuium, inquit Salomon cap. xv. Cui subscribit Syracida cap. 13. cum inquit: Bona est substantia, peccatum non cogitare, & in animo voluere. Ille quidem bene sperat, qui bonam conscientiam gerit, inquit Augustinus. Et Ambrosius in Prologo Psalmi trigesimiseptimi, quinquagenæ primæ, lib. 1. Officiorum. Et Bernardus in sermone exhortatorio ad milites templi: O vita secura, vbi conscientia pura. Ac rursum: Vnicuique est liber sua conscientia. Est enim conscientia mille testes, vt prouerbio fertur, & instar vermis intus corrodit ac lacerat sceleratum. Pacatus in Panegyr. Habet nescio quos inter nos mens scelerata carnifices: imo ipsa sibi carnifex conscientia est. Cicero pro Roscio: Nolite putare, quemadmodum sæpe in fabulis videtis, eos qui aliquid impie scelerateque commiserint, agitari & perterreri furiarum tædis ardentibus, sua quemq; fraus, & suus terror maxime vexat, suum quemq; scelus agitat, amentiaq; afficit, suæ malæ cogitationes conscientiæq; animi terrent. Hæ sunt impiis assiduæ domesticæq; furiæ. Secundum hæc Cic. verba intelligendũ illud Statii, 1. Thebaid.

—Scelerumq; in pectore diræ.

Idem Cic. pro Milone: Magna est vis conscientiæ, & magna in vtramq; partem, vt neq; timeant, qui nihil commiserint, & semper ante oculos pœnam versari putent, qui peccarint. Plura Seneca in eandem sententiam, epist. 98. Vide ante, Conscientia crimen prodit: &, Conscientia mentem exagitat.

Necesse est multos timeat, quem multi timent.

Laberianus versus est, qui medio ciuili bello in theatro dictus, totum in se populum non aliter conuertit, quam si missa vox esset publici affectus.

Necesse est multos timeat, quem multi timent.

Vulgo vsurpatur. Ita natura constituit, vt quod alieno metu magnum est, suo non vacet, & oportet vt qui assiduum terrorem incutit, singulis temporis articulis sit de vita solicitus, & noua pericula in horas sibi impendere cogitet. Cypr. ad Donat. de tyran. Tam ille timere cogitur, quam timetur. Exigit pœnas pariter de potentiore sublimitas, sit licet satellitum manu septus, & clausum ac protectum latus numeroso stipatore tueatur, quam securos non sinit esse subiectos, tam necesse est vt non sit ipse securus. Timet enim omnes, qui omnibus est causa timoris: & illi ab omnibus periculum, qui omnium ipse periculum est. Idem est quod dixit Curtius lib. x. Nullum ei satis fidum esse, quem metuat. Plin in Paneg. Habes amicos, quia amicus ipse es. Cic. Offi. lib. 1. Plausus excitantur Atreo dicente, Oderint dum metuant. Idem Offi. 2. Præclare Ennius,

Quem metuunt, oderunt,
Quem quisq; odit, periisse expetit.

Seneca lib. 2. De ira, Quid? Quod semper in authores redundat timor, nec quisquam metuitur, ipse securus. Idem De clementia lib. 1. c. x. & lib. 2. cap. 3. Illud mecum considero, multas voces magnas, sed detestabiles, in vitam humanam peruenisse celebresque vulgo ferri, vt illam, Oderint, dum metuant. Verba sunt Atrei, ex veteri tragœdia. Cui Græcus versus similis est, inquit idem Seneca: Græce sic habetur,

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθείτω πυρί.

Trimeter est iambicus, quem sic Latine vertere possis:

Me misceatur igne terra mortuo.

ab Erasmo relatus inter parœmias, & quem prouerbialem fuisse significat Tranquillus in Nerone, quem refert, quodam in sermone communi versum illum dicente, respondisse: ἐμοῦ ζῶντος. Ad hunc senarium allusit Claudianus, Ruffinum faciens sic loquentem,

Euerso iuuat orbe mori, solatia lethi
Exitium commune dabit.—

Non absimilem sententiam laudat ipse Seneca Nat. quæst. lib. vi. Egregie, inquit, Vagellus meus in illo inclyto carmine:

Si cadendum est mihi cœlo cecidisse iuuat.

Idem licet dicere: Si cadendum est, cadam orbe concusso, non quia fas est, optare publicam cladem, sed quia ingens mortis solatium est, terram quandoq; videre mortalem.

METVS POENÆ.

ERASMI. Funiculum fugiunt miniatum.

Τὸ σχοινίον φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον. Id est,

Vitant sinopi collitam restim rubra.

Apte dicetur, vbi quis properat officio suo fungi, non ex animo, sed ne in mulctam incidat. Carmen sumptum ex Aristoph. cuius interpres, & item Suidas, huiusmodi ferme commemorant, Atheniensium magistratus variis modis conati sunt efficere, vt populus quam maxime frequens ad concionem ventitaret: ob[...] enim repagulis quibusdam vias reliquas occludebant, qu[...] ducerent ad forum: tum merces tollebant ex merca[...] hac gratia ibi cessaretur: denique funem pararant rubro[...] quem μίλτον, i. interprete Plinio, minium vocant Latini, [...] li cinabarim appellant, oblitum. Hoc duo ministri public[...] lum cingentes, agebant in concionem. Studebat quisq; fun[...] effugere, propterea quod quisquis colore notatus appare[...] tagio funis, is mulctam pendere cogebatur. Vnde qui v[...] tuunt, eos eleganter dicemus φεύγειν τὸ σχοινίον μεμιλτω[μένον ...] gere funiculum miniatum.

Manum de tabula.

M. Tullius in epistola quadam: Heus tu manum de tabu[la ...] gister adest citius quam putarâmus. Videtur autem ha[...] biali figura, manum de tabula, admonuisse vt desisteret a[...] dis dicteriis. Allusum autem apparet ad Apellis nobilissi[...] ris dictum: qui cum Protogenis opus immensi laboris ac [...] pra modum anxie miraretur, ait omnia sibi cum illo p[...] aut illi meliora, sed vno se præstare, quod manum ille de ta[bula ...] sciret tollere, memorabili præcepto nocere sæpe nimiam [...] tiã. Hæc Plin. li. 35 c. 10 Proinde si quando admonebimus [...] dat aliquis ab opere negociove, quod in manibus hab[et ...] mus illum manum de tabula tollere. Peculiariter autem [...] et in quosdam scriptores plus satis accuratos, & morosæ [...] diligentiæ, qui sine fine premunt suas lucubrationes, sem[per ...] quid addentes, adimentes, immutantes, & hoc ipso maxi[...] cantes, quo nihil peccare conantur.

Metus infamiæ.

Cum dicemus nos hominum de nobis opinione, tum[...] commoueri, quo minus mutemus consilium, conuenie[...] eodem lib præterea Iliad. ζ. quod frequenter vsurpat M. [...] Epist. ad Attic.

Αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους.

Id est:

Troianos ac Troianas, vereorq; pudetq;.

Verba sunt Hectoris, pudore nolentis in vrbem recipe[re ...] quis opprobraret illi imputaretq; Troianorum interitum.

Absque baculo ne ingreditor.

Ἄνευ ξύλου μὴ βάδιζε, id est, Absque ligno ne ingredi[...] mis ne sis. Verum semper ad manum sit, quo depellas, si [...] quærat lædere. Natum aiunt à Cleomene quondam A[...] duce, Is cum esset in insaniam versus, quod omnibus habe[...] osus, baculum gestans, obambulare consueuit, quo propul[...] petentes.

Cautus enim metuit, &c.

Qui non ex animo, sed mali metu continent à malefic[iis ...] quadrabunt hæ prouerbiales eiusdem metaphoræ:

Cautus enim metuit foueam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos, adopertum miluius hamum.

Nam aliis aliæ tenduntur insidiæ: lupi fouea frondibus [...] capiuntur. Vnde apud Plautum seruus minatur se lenoni [...] men Lycus, foueam effossurum. Similis est illa de fuste:

—Vertere modum formidine fustis.

In tempore cauenda pœna mali.

Quoties admonebimus, vt multo ante occurratur ma[...] quam oppresserit nos: aut cessandum à peccando, prius [...] gruat diuina vindicta: vsui fuerit illud ex eodem libro:

—Ἀλλὰ πολὺ πρὶν
Φραζώμεσθ' ὥς κεν καταπαύσομεν.—

Id est,

Verum nos multo ante modum, finemq; velimus
Ponere.—

Verba vatis, minantis procis Vlyssis reditum.

Samiorum mala metuis.

Τὰ Σαμίων ὑποπτεύεις, id est, Samiorum metuis mala. D[...] tum de iis, qui metuerent proditionem. Narrant Athenien[ses ...] lim in Samios quoscunque cepissent inclementius [...] que alios interemisse, alios confixisse fama: id est suppli[...] Samii vicissim si quos cepissent Atheniensium, hos [...] modum excruciabant. Vnde prouerbium Samii literati [...] Suidas indicat, hoc dici solitum de his qui metuerent im[...] biles calamitates. Idem indicat, Samen dici genus calam[...] miæ: quod Athenienses notas infames inusserint Sami[is ...] mox Samii vicissim Atheniensibus. Duris Samius scriptor [...] tragice exaggerat de crudelitate Periclis & Atheniensium [...] mios: quæ Plutarchus putat magna ex parte conficta in [...] Periclis & Atheniensium. Simili figura dictum est illud, [...] τῶν κακῶν.

Volam pedis ostendere.

Τὸ κοῖλον τοῦ ποδὸς δεῖξαι, id est, Cauum siue volam pedis ostende[...] re dicuntur, qui in bello fugiunt, quod apud historicos freq[uen-] tissime dicitur, Vertere terga. Prouerbium refertur ab Hesy[chio ...] Dicitur & hodie vulgo in fugaces, calcaneum ostendere.

Πειρίτεμμα.
Vide in loco, Asperitas, Morositas.

MINANTIS.

ERASMI. *Et meum telum cuspidem habet acuminatam.*

Ipsissimam prouerbii speciem habet, quod scriptum est apud Homerum Iliad. Υ. sub Hectoris persona:
—Ἐπεὶ καὶ ἐμὸν βέλος ὀξὺ πάροιθεν.
Id est,
—Telum quando meum quoq; cuspide acuta est.
Recte vtemur, quoties fatebimur nos inferiores quidem esse, verum non deesse tamen, quo queamus nocere. Cui simile Vergilianum illud:
—Et nostro sequitur de vulnere sanguis.
Item illud apud Ouidium:
Et mihi sunt vires, & mea tela nocent.

Si tibi machæra est, & nobis vrbina est domi.

Plautus in Bacchidibus: Si tibi est machæra, & nobis vrbina est domi. Quoties malum malo opponitur. Nam machæra & vrbina vtrunque teli genus est. Sunt autem apud Plautum Chrysali verba, minas referentis & militis sæuitiam sæuis item dictis retundentis. Placiades Fulgentius pro vrbina, legit Veruina: & interpretatur teli genus oblongum. Simillimum est illis, Par pari: &, Malo nodo malus quærendus cuneus.

AEacidinæ minæ.

In edem ita loquitur mercator: Siquidem hercle Æacidinis minis animisq; expletus incedit. Iratus si me tetigerit, iratus vapulabit. Non sine prouerbii specie dictum est pro atrocibus ac superbissimis minis. Versus patitur vt pro Æacidinis, legatur Æacinis. Nam id nonnulli diuinant. Sed probabilius est, poetam sentire de Achille, Æaci nepote, quem Homerus vbiq; facit stomachabundum ac minabundum: velut in primo statim Iliados libro, vbi sic incandescit in Agamemnonem, vt manum admoueat capulo, à conuiciis ad pugnas venturus, nisi Pallas eum capillis reuocasset. Quin & ipsum opus ab Achillis ira habet exordium:
Μῆνιν ἄειδε θεά.—
Quod quidam adferunt de Æaco manium iudice, non video quid ad hunc faciat locum. Quicquid etiam inuictum & insuperabile volumus intelligi, Achilleum dicimus.

Ψολόπτυγα.

Ψολόπτυγα οἷον τὰ σά. De minis ac terriculis inanibus: aut quum ostenditur arte periculum, quum re nullum sit periculum. Translatum à militari astutia, qua fit, vt ad territandos hostes noctu diuersis locis ignes incendant, vt ingens exercitus esse credatur. Eos ignes adsimulatos, ψολόπτυγα vocant. Non habebit prouerbii gratiam, nisi transferas ad eos qui fumis verborum territare studentaliquem, aut in fraudem illicere. Sic enim interdum falluntur & nautæ.

Complurium thriorum ego strepitum audiui.

Πολλῶν ἐγὼ θρίων ψόφους ἀκήκοα.
Id est,
Triorum ego strepitum audii complurium.
Senarius est prouerbialis, quo minas & inanem clamorem nos contemnere significamus. quemadmodum Thais illa Terentiana sæuas & gloriosas Thrasonis minas pro nihilo ducit, magnum nebulonem appellans. Aristophanes in Vespis:
Ὡς ἐγὼ πολλῶν ἀκούσας, οἶδα θρίων τὸν ψόφον.
Id est,
Thria noui quid strepant, vt sæpius qui audiuerim.
Porro thria à Græcis dicuntur ficulna folia: quæ cum incenduntur, minacem quendam ædunt strepitum, & formidandum iis, quibus ante non sit auditus, alioquin inanem & contemnendum. Nisi mauis legere θριῶν: sic enim Græci vocant calculos, quos in vrnam mittunt sortilegæ, cum diuinant, quemadmodum admonuimus alibi, Solent huiusmodi diuinatrices aliquando è sortibus dira prædicere, quo stultos ac credulos territent: cum sæpenumero nihil eueniat eorum quæ minantur.

Ollam alere.

Χύτραν τρέφειν, Id est, Ollam alere dicebantur, qui metum ostenderent, quo deterrerent quempiam. Veluti si quis præsidium alicubi collocatum habeat, quo minus vicini res nouas moliantur. Sumptum id est à more ciuitatis Atheniensis, in qua ollas in tectis disponere consueuerunt, ad deterrendas vlulas, quarum illic maxima vis. Nam illarum strepitum omne genus auium reformidat. Adagium refertur tum à Suida, tum à Diogeniano. Sumptum est ex Aristophanis Comœdia, cui titulus, Aues:
Ὅπλ' ἄρ' ἔτι δεῖ μάχεσθαι, λαμβάνειν τε τῶν χυτρῶν.
Τί δὲ χύτρα ὠφελήσει;
Γλαῦξ μὲν οὐ πρόσεισι νῷν.
Id est,
Pugnare sane oportet, simul & ollas sumere.
Sed quid iuuabit olla?
Vlula nos tum non adibit.

Ferrum & flamma.

Quum exitiabile bellum significamus, ferro flammaque rem geri dicimus, siue ferro ignique. M. Tullius in oratione pro L. Flacco: O dii immortales, quid hoc miserius nos qui P. Lentulo ferrum & flammam de manibus extorsimus, imperitæ multitudinis iudicio confidimus. Mox in eadem: O nox illa, quæ pene æternas huic vrbi tenebras attulisti, quum Galli ad bellum, Catilina ad vrbem, coniurati ad ferrum & flammam vocabantur. Rursum pro Sylla: Cuius nuper ferrum retuderim, flammamq; restinxerim. In oratione pro domo sua, addit saxa: Deinde quum ille saxis & ignibus & ferro vastitatem meis ædibus intulisset. Item pro Planco: Quorum vidisti toto illo anno ferrum in foro, flammam in ædibus, vim in tota vrbe versari.

Igni ferroque minari.

Qui extremam denunciant inimicitiam, igni ferroque minari dicuntur: quod verbum & hodie vulgo tritissimum est. Qui ciuilius bellum gerunt, tantum abigunt prædas, à cæde incendioque abstinent. M. Tullius Philippica xij. Sanctiore erunt, credo, iure legati quam duo consules, contra quos arma fert, quam Mutina quam obsidet, quam patria cui igni ferroque minitatur. Rursum Philippica xij. Huic vbi ferro igniq; minitantur. Venustius erit, quoties ad animi res transfertur: veluti si quis dicat philosophos cuipiam igni ferroq; minitari, quod in eum parent atrociter scribere. Sic quibuscum nolumus nobis quicquam esse commercii, iis aqua & igni interdicimus.

Tolle calcar.

Αἶρε πλῆκτρον ἀμυντήριον, id est, Tolle calcar vltorium. Extat adagium in Aristophanis Auibus:
Αἶρε πλῆκτρον, εἰ μάχῃ.
Id est,
Tolle calcar, si pugnas.
In eum dici solitum, qui iam vltionem parat. Mutuo sumpta metaphora à gallis pugnam inituris, quibus ferrei stimuli quidam illigari solent, quo se tueantur inter certandum: quanquam autore Aristotele libro De animalibus ij. cap. xij. natura calcar addidit ex auium genere iis, quæ ob corporis molem sint ad volatum minus idoneæ: cuiusmodi sunt galli. Id confirmat Plinius libro decimo. Et regnum, inquit, in quacunque sunt domo, exercent: dimicatione paritur hoc quoque inter ipsos, velut ideo tela adnata cruribus suis intelligentes: nec finis, sæpe commorientibus.

Qui paratus ad resistendum.

Qui significare volet, se nequaquam detrectare certamen, sed abunde suppetere, quo partes tueatur suas, vsurpabit illud ex Iliad. ν.
Τῷ μοι δούρατά τ' ἐστὶ καὶ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι,
Καὶ κόρυθες καὶ θώρηκες λαμπρὸν γανόωντες,
Id est,
Et mihi sunt hastæ teretes, clypeiq; rotundi,
Tum galeæ, tum thoraces procul igne micantes.

Ne mihi vacuam abstergas.

Theocritus in Syracusiis:
Μὴ φύη μελιτῶδες ὃς ἁμῶν κάρτερος εἴη,
Πλὰν ἑνός. οὐκ ἀλέγω, μή μοι κενεὰν ἀπομάξῃς.
Id est,
Ne quisquam existat, Proserpina, quem dominum, vno
Excepto agnoscamus: ego id non curo, caueto,
Abstergas ne mi vacuam.—
Subesse prouerbium videtur in eo quod ait:
---Μή μοι κενεὰν ἀπομάξῃς.
subaudiendum autem γνάθον, χεῖρα aut simile quiddam. Apparet esse comminantis aut timentis alapam aut colaphum. Nam locus nondum satis liquet. Eruditis itaque relinquimus excutiendum diligentius. ἀπομάττειν dicuntur & plastæ qui argillam oblinunt, dum fingunt imaginem. Solent quidam simulare officium, quasi velint aliquid sordidum à mala abstergere, & interim imprudenti illinunt aliquid sordium. Quemadmodum inducunt Bacchum facie gypso, & vuarum succo oblita. Interpres tamen, homo nec admodum edoctus, nec diligens, mauult subaudiri mensuram, fortasse, χοίνικα. Quod in mensura redundat, abstergetur terete baculo. Fallit igitur, qui nondum plenam absterget, ita simulans aliquid redundare. Sentit se non esse illi ancillam, vt ab eo debeat obiurgari. Heri offensi defraudant seruos suo dimenso: hoc est, ni fallor, quod ait: Non sum sollicita, ne mihi mensuram vacuam abstergeas.

IVNII. *Habenas iniicere.*

Habenas iniicere & laxare, vtraq; lingua prouerbiali figura effert, illud pro compescere ac impetum sistere, hoc pro indulgere & permittere libertatem. Euripides:
Οὐ γάρ ποτ' ἀνδρὸς τὸν σοφὸν γυναικὶ χρὴ,
Δοῦναι χαλινοὺς, οὐδ' ἀφέντ' ἐᾶν κρατεῖν.
Id est,
Iniicere frenos coniugi haud virum decet
Catum, nec imperium illi laxando dare.

Philostra.in Polemone, ἡνίαν τε ἐμβέβληται τῷ λόγῳ. id est, Frenum orationi iniectum est Idem in Antæo: ἐμβέβληκέ τε ἡνίαν τῷ θυμῷ. id est, Iræ frænum iniecit. Idem in Dione: οἷον ἵππων ὕβριν χαλινῷ καταρτύων μᾶλλον ἢ μάστιγι. id est; Vrbium ferociam non secus quam equorum, habena moderans potius quam scutica. Gregorius presbyter, μικρὸν οἷον ἐπισχὼν οἷόν τισι ῥυτῆρσιν ἀναστείλω τὸν λόγον. id est, Paululum sistens reuocabo orationem quibusdam velut habenis. Plutarchus in Lycurgo de Lacedæmoniorum institutis loquens: ὀλιγαρχίαν ὁρῶντες θυμουμένην, οἷον ψάλιον ἐμβάλλουσιν αὐτῇ τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν. id est; Animaduerso in quantam insolentiam assurgeret oligarchia, velut habenas illi iniiciunt, Censorum (quos Ephoros, quasi inspectores nominant) potestatem. quæ verba ex Platone De legibus desumpta sunt. Simocatus, μέτροις οὐ χαλινοῖ τὸ φρύαγμα, id est: Fastum atque insolentiam mediocritate non frænat. Atque ista quidem prioris loquendi formulæ exempla sunto: posterioris hæc. Philostratus in Proclo: πᾶσαν ἀφιεὶς ἡνίαν, id est: Omnes habenas laxans. Nazianzenus: ὅλην ἐφιεῖσα τὴν ἡνίαν, id est: Omnes habenas permittens. Plutarchus in Numa: τῷ δήμῳ τὰς ἡνίας ἐνείς, id est; Populo habenas indulgens. ita Virgilius Æneid. xij.

—Irarumque omnes effudit habenas.

Huc spectant illæ phrases. Nazianzenus in Apologetico, οἱ μὲν δέονται κέντρων, οἱ δὲ χαλινοῦ, οἱ μὲν γάρ εἰσι νωθεῖς καὶ δυσκίνητοι πρὸς τὸ καλὸν, οὓς τῇ πληγῇ τοῦ λόγου διεγερτέον, οἱ δὲ θερμότεροι τοῦ μετρίου τῷ πνεύματι καὶ δυσκάθεκτοι ταῖς ὁρμαῖς. id est: Illi calcaribus opus habent, isti habenis: sunt enim nonnulli segnes, & ad capessendam honestatem pigri, qui rationis scutica excitandi sunt: alii rursus immodice feruidi propositum vrgent. Philostratus in Rufo, δεῖ γὰρ τοῖς μὲν λεγομένοις, ἡνίας, τοῖς δὲ σιωπωμένοις κέντρων. id est: Oportet dicendis frænum iniicere, tacendis calcar subdere. Denique Habenæ metaphorice pro imperio & moderamine accipiuntur. Cydonius Thessalonicensis in oratione de mortis contemptu: τὸν παρ᾽ ἐκείνου χαλινὸν ἀποπτύουσι. id est, Despuentes rationis habenas. Nazianzenus in Steliteut. ἥκιστα λόγου πείθεσθαι χαλινοῖς, id est, Minime obtemperare rationis habenis. Petronius Arbiter de eo, qui seruitutem exuit alicui magisterio addictus:

Mox & Socratico plenus grege mutet habenas
Liber & ingentis quatiat Demosthenis arma.

Vbi innuit, philosophicis scriptis imbutum optime applicaturum se ad oratoriam artem. Chorus apud Æschylum in Agamemnone, sublatis è medio Ægistho & Clytæmnestra, μέγαν, inquit, ἀφηρέθην ψάλιον οἴκων, hoc est, Magno & molesto domus fræno oblato liberata sum. Nazianzenus τὰς ἡνίας ἐνδιδόναι τεχνικωτέροις, dixit, pro, doctioribus arbitrium statuendi permittere. Æschylus rebellem imperium detrectantem, & salubribus consiliis non acquiescentem, equino pullo habenas respuenti comparat. ibi:

Δακὼν δὲ στόμιον ὡς νεοζυγὴς
Πῶλος βιάζῃ, καὶ πρὸς ἡνίας μάχῃ.

Id est,

Mordens lupatum, ceu iugum ferre insolens.
Pullus, rebellas, nec frænis obtemperas.

Cari capite nudius.

Ψιλότερος τῆς Καρίνου κεφαλῆς, Cari capite glabrius. Synesius libro De regno, refert Carum imper. in expeditione Persica oppressum à legatis superuenientibus, quum forte in herba stratus pulmentum è pisis & salitum laridum esitaret, visis illis nihil fuisse commotum, nec velut aliud agentem ambages quæsiuisse, sed euocatis ad se dixisse, vt regi suo nunciarent, nisi moderatius ageret, se omnes eorum syluas & campos suo capite glabriores effecturum: simulque deposito pileo commonstrasse caluam, nihilo hirsutiorem sua galea. Græce ista ita leguntur: πᾶν μὲν ἄλσος αὐτῶν, πᾶν δὲ πεδίον ψιλότερον ἔσεσθαι τῆς Καρίνου κεφαλῆς. Opinor deceptum esse Synesium in Carini nomine. quem ex Fla. Vopisco, Sex. Aurelio, & Eutropio constat iuuenili in ætate trucidatum fuisse, contaminatissimæque vitæ hominem, & iuuentutis prodigiosum corruptorem: in quem fortissimi Imperatoris dictum illud minime cadit: at Carus illius perditissimi pater, optimus senex, & militaris laboris frugalitatisq; patientissimus, ex Vopisci Syracusani historia fuisse cognoscitur, ac res memorabiles aduersum Persas gessisse ex Eutropio intelligitur. Certe Persarum regem eo ipso in loco scribit Synesius tiara & candye (quæ ambo fastigii regii apud Persas insignia habentur) redimitum Caro cessisse. Quadrabit igitur in caluum, maximeque depilem senem: aut in regionem arenosam & glabram, nulloque herbaceo virore vestitam. Potest & in exemplum minarum cedere: cuiusmodi veterum ducum quispiam hostibus suis interminatus fuisse proditur, se videlicet effecturum vt ipsorum cicadæ humi canerent. eo dicto innuens, se cuncta hostium arbusta succisurum stirpitus, vt vel sic truncatis stipitibus cicadæ necessario cogerentur humi cantillare. Operæprecium est huc attexere exemplum minarum Atoæ Scythiæ regis, quem ad Byzantios post illatam suis finibus iniuriam ita rescripsisse memorat Aristocritus: μὴ βλάπτετε προσόδους ἐμὰς, ἵνα μὴ ἐμαὶ ἵπποι ὑμέτερον ὕδωρ πῶσι. id est, Prouentus meos carpere nolite, ne vestram aquam equæ meę bibant. quo significare voluit se læsum, cum exercitu valido adfuturum, omniaque late deuastaturum. Qua ratione Nestor apud Euphorionem Colophonium poetam, indicans nondum à Græcis bello lacessitos fuisse Troianos, sic inquit:

Οἱ δ᾽ οὔπω Σιμόεντος Ἀχαιίδας ἄρσαμεν ἵππους.

Id est,

Argolici nondum Simoenta bibêre iugales.

Vti nutrices Lamiam.

Quum inanes minas ad territandum solum comparatas in[...]re volumus, vtemur illo Dionis Chrysostomi: ὥσπερ αἱ τίτθαι [...] γοῦνται τὴν λαμίαν. i. Instar nutricum Lamiam pueris obiic[...]um. Eius verba hæc sunt oratione lv. μόνους δὲ θαυμάζεις τοὺς [...] λέγοντας [...]τας. (ita corrigendus est codex Græcus, qui habet λέγοντας) [...] ἀετοὺς καὶ τὰς σκύλλας καὶ τοὺς κύκλωπας, οἷς ἐκεῖνος ἐκήλει τοὺς [...]θήτους, ὥσπερ αἱ τίτθαι τὰ παιδία, διηγούμεναι τὴν λαμίαν. i. Solos [...] raris leones, aquilas, scyllas, & cyclopes, quibus ille stupidos ho[...]nes demulsit, non aliter quam solent nutrices pueros, Lamia[...] uentum narrantes. Lamiam quasi λαιμίαν, à prægrandi ing[...] nomen habere vult Etymologici author. diximus de ea in a[...] Lamiæ turris, antea: nunc & hoc addendum est ex Niceph[...] listo libro xviij. c. ix. Lamiam etiam γέλλω vocari. Sic enim [...] Mauritio Imperat. Illud insuper anile, parumq; simile veri [...] Empusam (ita enim nominant, quam γέλλω quis dixerit) [...] mero infantem Mauritium è cubili, velut mox deuoraturam [...] lisse, nullo accepto incommodo.

Minis occidit.

Ταῖς ἀπειλαῖς ἀποκτιννύειν, id est, Minis occidere, prouerbi[...] dixit Cratinus, lepidissimus poeta, de vana interminatione: [...] ostentant quibus Mars est ventosa in lingua, vt canit Virg[...] verba eius è Bubulcis fabula, hæc leguntur:

Καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν σκιαμαχῶν,
Ἀποκτίννυσι ταῖς ἀπειλαῖς.

Id est,

In cœlum pugna dimicans vmbratili,
Interficit minis.

Priorem versum expressit ita Virgilius in Æneide:

—Et cœlum territat armis.

Est autem σκιαμαχεῖν, vmbraticam & ludicram pugnam [...] Hermias, ἡ δὲ ὑμνουμένη φιλοσοφία σκιαμαχεῖ μᾶλλον ἢ τὴν [...] ἐπιστήμην ἔχει. id est: At decantata illa philosophia in vmb[...] gladiatur potius, quam rerum scientiam præstare potest. [...] des, ὡς ἀληθῶς σκιαμαχεῖν ἀναγκάζουσι, id est: Reuera in [...] pugnare me cogunt. & alibi, σκιαμαχεῖν μὲν οὖν οἶδ᾽ ὅτι δεῖ [...] γὰρ εἰρήσεται τὰ λεγόμενα οὐχ ἥκουσι. id est: Scio vmbr[...] pugnam mihi esse ciendam, quod isti, ad quos tendet oratio, [...] adsint.

COGNATI. *Feras agitare putasti.*

Est hoc quoque Gallis familiare. Virgil. xi. Æneid.

Syluis te Tyrrhene feras agitare putasti.

Facetus iocus in hominem, qui non vt cum beluis belluina p[...] dutus in pugnam venit Tali armorum genere fortassis fera[...] ri possunt, non autem bellatores.

Vas vacuum detergere.

Hoc prouerbiali figura videtur dici à Theocrito in Syra[...]

Μή μοι κενεὰν ἀπομάξῃς.

Id est,

Ne mihi vas vacuum detergas:

de eo cuius offensionem ac iram contemnimus; quemque [...] etsi velit, tamen nocere non posse existimamus. Erasmus [...] comminantis, aut timentis alapam, esse ait: sed tamen in me[...] linquit.

Vide quid agas.

Protrita est clausula, qua eos monemus; qui magna [...] diuntur: non terrentis tamen est, sed excitantis: vt inquit D[...] tus in illud Terentii in Phormione: Vide quid agas, prima [...] est accerrima.

Quassare, seu mouere caput.

Quassare, seu mouere caput, gestus est succensentis, & in[...] tis, aut minantis, aut lamentantis. Virgil. Æneid. vij. de Iuno[...] [...]

Tum quassans caput, hæc effudit pectore dicta:
O stirpem inuisam, &c. —

Idem xij.

Ille caput quassans, non me tua feruida terrent
Dicta ferox &c. —

Accepit autem de Lucretii lib. ij. vbi legitur:

Iamq; caput quassans grandis suspirat arator,
Crebrius incassum magnum cecidisse laborem.

Plautus Trinum. Quid quassas caput? Ch. Cruciatur cor [...] metuo. Homer. Odyss. ε.

Κινήσας δὲ κάρη προτὶ ὃν μυθήσατο θυμόν.

Verbum hoc mansit etiam in vulgi vsu.

Id non impune feres.

Minantium prouerbium, quo sæpe vtitur Catullus, De [...]

Verum id non impune feres: nam te omnia secla
Noscent, & qui sis, fama loquetur anus.

Inuenies aliam Galatheam.

Adhortaturi, ne quis ea captare pergat, quæ sequi [...]

sed potius iuxta Terentium id velit, quod possit: vel animum cura & mœrore confectum ob felicioris status amissionem, vel aduersum casum, rerumq; prosperarum iacturam, spe meliorum accendi: opportunum illud Theocriti Idyl. ια. à Virgilio sensu, nõ verbis, redditum:

> Εὑρήσεις γαλάθειαν ἴσως ϗ καλλίον' ἄλλαν.
>
> Id est,
>
> Forsitan inuenies Galatheam vel meliorem
> Forma aliam.---
>
> Virgil. ecloga 2.
>
> Inuenies alium si te hic fastidit Alexis.

MIRA NOVA.

ERASMI.

Agamemnoni putei.

Ἀγαμεμνόνεια φρέατα, id est, Agamemnoni putei. De nouis & admirandis operibus dicebatur. Aiunt enim Agamemnonem & circa Aulidem, & passim in omni Græcia puteos effodisse, ne per æstum aquarum inopia laborari posset. Autor Zenodotus.

Annus clibanum.

Ἄννος κρίβανον, id est, Annus clibanũ. In eos olim dicebatur, qui noui quippiam rei reperissent. Nam Annus quidam Ægyptius clibanorum vsum, in quibus panes coquerent, fertur excogitasse. Siquidem prisci pulte polentaq; victitabant, cocti panis vsum nescientes. De ratione coquendi panis in furnis, permulta Plinius libro decimo octauo, capite vndecimo, & hinc rei vocabulum etiam additum. Nam Plautus in Aulularia artoptesiam vocat. Seneca in Epistola quadam ad Lucilium ostendit, antiquitus panem manu contractatione subactum, feruenti cinere testaq; percoqui solere: deinde paulatim repertos furnos, & alia genera, quorum feruor seruiret arbitrio. Hic panis dicebatur κριβανίτης. Meminit huius adagij tum Suidas, tum Aristophanis interpres ἐν ἀχαρνεῦσι. Quã quam exemplaria pleraque, ἄνθρωπος habent: in vno duntaxat loco ἄννος scriptum reperi. quod mihi quidem magis arridet, vt vocabulum sit proprium.

Annas clibanum.

Ἄννας κρίβανον, id est, Annas clibanũ subaudi, reperit. Haud me fugit, hoc superiore loco relatum à nobis: verum quoniam toties à nobis occurrit specie in prouerbiorum Collectaneis, libuit admonere, trifariam esse scripturam. Alibi lego, & quidem plerisq; locis, ἄνθρωπος κρίβανον id est, Homo clibanum. Quam equidem lectionem arbitror esse deprauatam. Nec obscurum, vnde deprauandi occasio, ijs qui Græcas literas norunt. Alibi inuenio, ἄννος: In quibusdam offendo scriptum, ἄννας: vt mulieris, aut certe barbaricum sit vocabulum. Clibanum autem accipio, non hunc vulgatum (quid enim hoc admirandum, aut nouum?) sed testaceum illum, qui incluso pane, ponitur in clibanis vulgaribus in quibus panis, aut etiam pisces, aut carnes paulatim lento vapore decoquuntur.

Cyziceni stateres.

Κυζικηνοὶ στατῆρες, id est, Cyziceni stateres. De re scite scalpta. Hoc enim subindicant παροιμιολόγοι. Nam hi nummi olim celebres erant, quod eleganter scalpti viderentur. Repræsentabant altera parte Cybelen deorum matrem, facie muliebri: altera leonis imaginem. Mihi magis videtur fore locus prouerbio, cum hominem significamus inæqualem, ac sui dissimilem: aut qui longe aliud agat, quam præseferat. quemadmodum nummi Cyziceni ex vno latere Cybelen ostendebant effœminatam, ex altero leonem. Stateris valebat 28. drachmas Atticas: vnde & de re magni precij videtur posse dici. Cyzicus autem erat ciuitas Propontidis. Quidam eiusdem nominis vrbem ponunt in Sicilia. Prouerbij præter alios meminit Suidas.

Cornicum oculos configere.

M. Tullius in Oratione pro Murena scribit ad hunc modum: Deinde etiam si quid apud maiores nostros fuit in isto studio admirationis, id enunciatis vestris mysteriis, totum est contemptum & abiectum. Posset agi lege necne, pauci quondam sciebant. Fastos enim vulgo non habebant. Erant in magna potentia qui consulebantur, à quibus etiam dies tanquam à Chaldæis petebantur. Inuentus est scriba quidam Cn. Flauuius, qui cornicum oculos confixerit, & singulis diebus ediscendos fastos populo proposuerit, & ab ipsis iureconsultis, eorum sapientiam compilarit. Itaque irati illi, quod sunt veriti, ne dierum ratione peruulgata & cognita, sine sua opera lege posset agi, notas quasdam composuerunt, vt omnibus in rebus ipsi interessent. Idem in actione pro L. Flacco: Hic ... cornici oculum, vt dicitur: nam hunc Hermippum hominem eruditum, ciuem suum cui debebat esse notissimus, percussit. Porro prouerbium natum sit ex apologo quopiam, an ex euentu, an ex metaphora sumptũ, non satis liquet. Vndecunq; fluxerit, perinde valere videtur, Cornicum oculos cõfigere, quasi dicas, nouo quodã inuento veterũ eruditionẽ obscurare, efficereq; vt superiores nihil scisse, nihil vidisse videãtur. Effertur autem per ironiam. In eadem sententia vsus est diuus Hieronymus, Apologetico aduersus Ruffinum secundo: Nunc vero cum pro varietate regionum diuersa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaq; translatio corrupta sit atq; violata, nostri arbitrij putas, aut ex pluribus iudicare, quid verum sit, aut nouum opus in vetere condere, illudentibusq; Iudæis, cornicum, vt dicitur, oculos configere. Hæc Hieronymus sentiens, quasi sua castigatione prolata, Iudæi iam nihil scituri viderentur, à quibus id temporis veteris testamenti veritas petebatur. Nec admodum diuerse vsurpauit Macrobius libro Saturnalium septimo. Et quia, inquiens, his loquendi labyrinthis non impares fatemur, age Vecti, hortemur Eustathium, vt recepta cõtraria dispositione, quicquid pro vario cibo dici potest, velit communicare nobiscum: vt suis telis lingua violenta succumbat, & Græcus Græco eripiat hunc plausum, tanquam cornix cornici oculos effodiat. Hactenus Macrobius. Illud non ab re fuerit admonere lectorem, vt etiam atq; etiam consideret, num cornicum viuacitas & concordia huic adagioni locum fecerit. Siquidem cornix antiquitus concordiæ symbolum erat. Eiusdem viuacitas etiam Græco prouerbio celebrata est. Vt is videatur cornicum oculos velle configere, quisquis ea quæ antiquitas magno consensu approbauit, damnare ac rescindere conetur. Nec admodum absurdum, si quis in hunc modum accipiat, vt dicatur oculos cornicum configere, qui perspicacissimis oculatissimisq; visum adimat, offundatque tenebras: aut qui rem ipsissimam acu, quod aiunt, tangat, tantus videlicet artifex, vt non solum scopum, aut auem, verum & ipsos oculos iaculo feriat.

Præstat vni malo obnoxium esse quam duobus.

Aristophanes in Concionatricibus senarium hunc prouerbialem refert:

> Ἐνὶ γὰρ συνέχεσθαι κρεῖττον ἢ δυοῖν κακοῖν.
>
> Id est,
>
> Vni atque geminis præstat inuolui malis.

Quoties vtrunque malum euitari non potest, danda tamen opera, quo declinemus alterum, & in id quod minus habeat incommoditatis, incurramus.

Glauci ars.

Γλαύκου τέχνη. id est, Glauci ars. Huius parœmiæ duplex est vsus. Conuenit enim vel in opus celeriter absolutum, vel in id quod est arte summa summaq; cura elaboratum. Quidam ortum existimant à Glauco quodam Samio, qui primus æris ferruminationẽ inuenerit. Alij à Libyco quodam, qui quatuor cymbala quædam fabricatus dicitur, certis proportionibus ita inter se respondentia, vt primi spissitudo Epitriti rationem haberet ad secundum, ad tertium Hemiolij, ad quartum dupli. Ea pulsata musicam quandam harmoniam reddebant. Autor Zenodotus.

Tenui filo.

Tenui filo, pro stylo subtiliori, minusque grandiloqua oratione. Nam Rhetores treis faciunt orationis χαρακτῆρας, grandem, tenuem & mediocrem, sumpta metaphora à nentibus, aut certe à textoribus. Horatius:

> ---Tenui deducta poemata filo.

Ausonius in oratione, qua Gratiano Imperatori de consulatu gratias agit: Tenuiori, inquit, filo, vt dicitur, deducta libauerim. Cui diuersum erit, Crasso filo, crassiore filo. veluti si dicas, Barbaros crasso filo tractare rem Theologicam. M. Tullius libro De oratore secundo dixit, Vberiore filo, pro copiosius: & in Senectute, Aliud filum orationis, pro alio dicendi genere.

Tenui vena, Diuite vena, Tenui canale.

Rem eandem alia reddunt metaphora, cum aiunt: Paupere vena, benigna vena, diuite vena. Venam autem appellant indolem, & vim genuinam ingenij: translatione ducta vel à fontibus, quorum alij angustiore vena manant, alij tanta, vt flumen ingens efficiant: vel à metallis, quorum etiam venæ non genere tantum, sed & copia differunt. Simillimum his est, quod ait Quintilianus libr. 11. Pleniore tamen hæc canali fluunt. Vos Albani tumuli atque luci.

Agas asellum.

Agas asellum. Hoc adagii quoniam mutilum refertur, non satis liquet, quid sibi velit. Refertur autem à Cicerone libro De oratore secundo, ad hunc quidem modum. In hoc genus conijciuntur prouerbia, vt illud Scipionis, cum asellus omneis prouincias stipendia merentem se peragrasse gloriaretur, agas asellum, &c. Hactenus Tullius. Neq; vero libet referre, quæ in hunc locum adfert Omnibonus, interpres alioqui non omnino malus. Tamen visum est ipsum adagium in medium proponere, quo doctis saltem vestigandi ministrarem occasionem. Fortasse legendum, Agaso asellũ. Nam veteres elidebant vocales, more Græcorum, etiam in scriptura. Atq; ita sensus erit, vnumquemque facere quæ se digna sint. Depotant nepotes, decoquit lurco, digladiatur miles, peierat leno, mentitur aduocatus. Siquidem hoc ipsum agasonis vocabulum, in contemptus abiit prouerbium, id quod apud Græcos festiuius est, ob sermonis ἰδίωμα. Nam Dores asinum vocant, non ὄνον, vt cæteri, sed κίλλον, & agasonem, non ὀνηλάτην, sed κιλλικτῆρα, veluti testatur Iulius Pollux libro De rerum vocabulis septimo. Fortassis huc pertinet quod scripsit Flaccus Epistola 19. ad Lollium:

--- Ad imum
Traxerit, aut alitoris aget mercede caballum.

Magna ciuitas, magna solitudo.

Strabo Geographiæ libro decimo sexto. Seleuciam ad Tigrim ait Babylone maiorem fuisse, sed pleraque sui parte desertam, ac iure optimo de illa dici posse, quod de Megalopoli Arcadiæ ciuitate dixit comicus quispiam:

Ἐρημία μεγάλ' ἐστὶν ἡ μεγάλη πόλις.

Id est,

Est magna solitudo, magna ciuitas.

Allusum est ad nomen vrbis, cuius meminit & Plinius in 4. Quadrabit in vrbes, aut domos, agros, aut hortos, aut aliud id genus quippiam, amplum quidem & spaciosum, sed parum excultum. Aut in librum ingentem quidem illum, verum impolitum & illimatum.

Ad id quod erat opus.

Εἰς τὸ δέον, id est, In id quod opus erat, subaudiendum, insumsit, aut simile quiddam. Natum aiunt ex oratione Periclis. Narrant hunc datis pecuniis impetrasse ab Astyanacte Lacedæmoniorum Rege, qui iam bellum parabat, vt ex Attica discederet. Deinde cum esset populo rationem eius pecuniæ redditurus, puderetque palam titulum insumptæ pecuniæ proloqui, tecte significauit, εἰς τὸ δέον, inquiens, αὐήλωσα τοσαῦτα τάλαντα εἰς τὸ δέον, id est, In vsus necessarios tantum talentorum insumpsi. Hæc ferme referuntur à Zenodoto. Notauit adagium & Aristophanes in Nebulis:

Ὥσπερ Περικλῆς εἰς τὸ δέον ἀπώλεσα.

Id est,

Ita vt Pericles perdidi in quod oportuit.

Quo loco interpres varias adfert historias, vnde prouerbium ortum putent: quæ si quis requiret, vnde petere possit, ostendimus. Eleganter torquebitur per iocum in eos, qui sic administrarunt pecuniam alienam, vt non possint idoneam rationem reddere.

Cercyræa scutica.

Κερκυραία μάστιξ, id est, Cercyræum flagrum. De re superuacaneo cultu exornata. Quadrabit & in ea, quibus ornatus additur neutiquam decorus aut congruus. Cercyræis quoniam crebris seditionibus agitabantur, mos erat gestare flagra ingentia, ansis eburneis exornata. Quidam aiunt, ea duplicia fuisse. Itaque in prouerbium abierunt. Autor interpres Aristophanis in Aues. Lycurgus Rhetor quum ob immodicam linguæ libertatem è concione eijceretur, exclamauit: ὦ κερκυραία μάστιξ, ὡς πολλῶν ταλάντων ἀξία εἶ. id est: O Cercyræa scutica, quam multa vales talenta. Notans populum inutilem, magno tamen alendum. Refert Plutarchus in vita decem Rhetorum.

COGNATI. *Monstrum est.*

Plato in Hippia maiore: Monstrum est & mirabile quod dicis. Ibidem: Monstra rursus afferre videris. In Theeteto. Monstrum quod dicis, & absurdum hoc dictu. Ibidem: Monstrum hoc esset. In Euthydemo: Monstrum hoc esset. Vide postea, ex Catulo.

Omnia monstra facis. ---

Omnia monstra facis.

Catullus ad quendam de Lesbia:

Sed tu cum turpi ore omnia monstra facis.

id est, turpissima quæque atque incredibilia confingis, & loqueris isto impolluto ore. Translatum autem videtur ab haruspicino atque auguriis. Sic apud Diomedem Grammaticum L. Cassius Hemina 2.

Monstrum fit, sus parit porcos triginta.

Plautus in Mostell. Quæ hic monstra fiunt. Et Terentius idem significans, aliquid monstri alere, sic dixit. Cic. ad Atticum: Venerat horis duabus ante Cheripus, meta monstra nunciarat. Monstrum alere, habetur apud Erasmum nostrum ex Terentio. Vide antea, Monstrum est, & alibi, Monstrum.

Murium iocinora.

Antigonus in mirabilium narrationum congerie: Sunt, inquit, & quæ cum luna crescunt ac decrescunt, vt murium iocinora, quæ simul cum luna ferunt augeri & minui: ideoque de prodigiosis miraculis apud multos prouerbii loco vsurpari, Murium iocinora.

MIXTA.

ERASMI. Πεντάπλοα.

Athenæus lib. 11. commemorat poculi genus quod olim πεντάπλοον dicebatur, quod in publicis ludis adhibebatur. Ephebi quidam cursu contendebant Athenas. Currebant autem gestantes viteum ramum, onustum fructu, qui dicebatur ὄσχος. Initium cursus erat à templo Bacchi vsque ad templum Palladis, cui cognomen σκιρράς. Victor in eo certamine capiebat calicem dictum πεντάπλοον, atque ita tripudiabat in chorea. Nomen inditum calici, quod in eo quinque rerum species essent commixtæ, vinum, mel, caseus, farina, & paululum olei. Accommodari poterit ad orationem ex variis argumentis consarcinatam. Simile quoddam vas erat fictile, quod Græci κέρνος appellant, Baccho sacrum, In eo plures erant rerum species, sed distinctæ cyathulis inter se con[...] xis. Athenæus nominatim recenset circiter sedecim. Vt igitur F[...] raginem dicimus rem variam, atque ex diuersis generibus con[...] tam: ita poterimus vel πεντάπλοον vel κέρνος dicere. De copiæ c[...] nu dictum est alias. Nec his dissimile est quod Satyram d[...] prisci: quo de suo dicitur loco.

Copiæ cornu.

Vide superius in loco, Bonæ fortunæ.

Farcire Centones.

Vide superius in loco, Garrulitas.

COGNATI. Κωμῳδοτραγῳδία.

Comodotragodia, res dicitur ex lætis simul & tristibus [...] stans. Haud illepide sic appellatur vita humana, quæ nunc p[...] ris, nunc aduersis rebus vtitur. Item & matrimonium. P[...] rius.

Γλυκύπικρον.

Dulce cum amaro coniunctum, à Græcis dictum est γλ[...] κρον: ex quo γλυκύπικρον illud amoris, de quo Plautus in [...] stellaria:

Namq; ecastor amor & melle & felle est fœcundissi[...]
Gustu dat dulce, amarum ad satietatem vsque agge[...]

Lucret. lib. 4.

Nequicquam, quoniam medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat.

GODOFREDI. *Vbi ver, ibi tuber.*

Nihil homini tam diuinitus datum, nihil tam prospere [...] quin admixtum sit aliquid difficultatis. Apul. Florid. 4.

TVRNEBI. *Chium & Ammineum miscere.*

Eleganter hoc extulit Ausonius de professore Græcæ lin[...] Latinæ, alludens ad vina diuerse nata. Chium enim vinum [...] cum est. Ammineum, Latinum. Idem 24. cap. 21.

Spinosum aliquid in prato.

Prouerbialiter hoc dixit Iustinian. de concept. Dig. [...] diceret: In re pulcherrima & venustissima turpe quiddam [...] mixtum, quod illam dignitatem ac speciem imminuat: [...] to viridissimo & amœnissimo, spinæ & vepretulæ ine[...] inambulantium pedes offenderent. Et hoc tamen per[...] ne ex occasione huiusmodi lapsus oriatur aliquid in tali p[...] nosum.

MODESTIA MODVSQVE.

ERASMI. *Demittere sese ad aliorum [...] critatem.*

Vbi quis moderatur data opera vires suas, ad aliorum [...] critatem (veluti si quis præceptor tradat auditoribus no[...] tum ipse docere posset sed quantum illi capere) conuenit [...] eodem libro, de Nausica sic habenis moderante cursum [...] vt pedissequæ, & Vlysses, pedibus consequi possent:

Ἡ δὲ μάλ' ἡνιόχευεν ὅπως ἅμ' ἑποίατο πεζοί,
Ἀμφίπολοί τ' Ὀδυσεύς τε, νόῳ δ' ἐπέβαλλεν ἱμάσθλην.

Id est,

Hæc ita lora regens, pedes vt comes iret Vlysses,
Tum comitum quoque turba modo, rationeque [...]
Instigat scutica. --

Nosce teipsum.

Ad eandem sententiam pertinent tria illa, inter omnia [...] apophthegmata vel maxime celebrata, adeo vt (quemad[...] in Charmide testatur Plato) pro foribus templi Delphici [...] phyctionibus inscripta, veluti digna Deo viserentur. Quo[...] mum est, γνῶθι σεαυτὸν, Nosce teipsum. In quo modestia [...] critatisq; commendatio est, ne nobis vel maiora, vel etiam [...] sequamur. Nam hinc omnis vitæ pestis oritur, quod sibi [...] blanditur, & quantum aliis præter æquum detrahit, tan[...] philautiæ vitio præter meritum tribuit. M. Tullius ad Q. F[...] lib. 3. Et illud γνῶθι σεαυτὸν, noli putare ad arrogantiam [...] solum esse dictum, verum etiam vt bona nostra norimus. [...] hic quoque senarius inter sententias prouerbiales:

Τὸ γνῶθι σεαυτὸν πανταχοῦ 'στι χρήσιμον.

Id est,

Vbique confert, vt te ipsum noueris.

Citatur à Nonio Marcello Satyra quædam Varronis [...] γνῶθι σεαυτὸν. Ouidius de arte amandi:

--- Fama celebrata per orbem
Litera, cognosci quæ sibi quenque iubet.

Iuuenalis:

E cœlo descendit γνῶθι σεαυτὸν.

Ouidius hanc sententiam ad Pythagoram autorem refert. P[...] nicus Socrates ab Apolline profecta arbitratur. Plato in Ph[...] οὐ δύναμαί πω, τὸ κατὰ Δελφικὸν ἐπίγραμμα, γνῶναι ἐμαυτόν.

Nondum possum meipsum, iuxta Delphicam inscriptionem, cognoscere. Sunt qui ex Homero tanquam Oceano, hanc quoque mutuo sumptam existiment: apud quem Hector, cum in reliquos omneis impetum faceret, tamen Aiacem vt se præstantiorem declinauit. Sic enim ait poeta:

Αἴαντος δ᾽ ἀλέεινε μάχην τελαμωνιάδαο.

Id est,

Congressum Aiacis fugit Telamone creati.

Diogenes Thaleti tribuit. Apud hunc Antisthenes Phemonoæ adscribit, cæterum Chilonem vsurpasse. Thales autem rogatus: τί ἐστι δύσκολον; ἔφη, τὸ ἑαυτὸν γνῶναι. τί δ᾽ εὔκολον; ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι. id est, Quid est difficile? respondit, Seipsum nosse. Quid facile? Alterum admonere. Macrobius primo in Scipionis somnium commentario tradit, cuidam Delphicum oraculum consulenti, quonā itinere posset ad felicitatem peruenire? responsum ad hunc modū: Si teipsum cognoueris. Id autem oraculum redditum fuit Crœso, vt Autor est Xenophon in Pædia Cyri. Citatur à Gnomologis Græcis hic ex Antiphane senarius:

Εἰ θνητὸς εἶ βέλτιστε, θνητὰ καὶ φρόνει.

Id est,

Præclare, si mortalis es, mortalia fac cogites.

Eandem sententiam sic extulit Pindarus: θνητὰ θνητοῖς πρέπει, id est, Mortalia mortales decent. Demonax interrogatus quando cœpisset philosophari: Posteaquam, inquit, cœpi nosse meipsum. Socrates quod Apollinis oraculo solus esset sapiens iudicatus quum Græcia tot haberet Sophos, sic interpretatur: quod cæteros profitentes se scire quod nesciebant, hoc nomine vinceret, quod sciret se nihil scire: & hoc vnum se scire profitebatur. Cæterum hanc Socratis modestiam vicit Anaxarchus, qui prædicabat se ne id quidem scire, quod nihil sciret. Apud Menandrum Comicum quispiam corrigit hoc omnib. laudatissimum dictum:

Κατὰ πολλ᾽ ἄρ᾽ ἐστὶν, οὐ καλῶς εἰρημένον
Τὸ γνῶθι σαυτόν· χρησιμώτερον γὰρ ἦν
Τὸ γνῶθι τοὺς ἄλλους. Id est,

Multis modis dictum videtur perperam,
Cognosce teipsum: magis enim in rem fuerat hoc,
Cognosce cæteros.

In tuum ipsius sinum inspue.

Hac nostra tempestate multis regionibus hoc circumfertur adagium. Iubent enim hominem aliena vitia taxantem, in suum ipsius sinum inspuere: tanquam admonentes, vt domesticorum malorum recordatione desinat arrogantius insectari vitam alienā. Idem antiquis fieri solere, colligi vtcunq; potest ex verbis Plinianis, qui libro 28. cap. 4. scribit hunc in modum: Veniam quoque à deis, spei alicuius audacioris petimus, in sinum spuendo. Idem in eodem capite scribit ex authoritate Salpæ, torporem sedari quocunq; mēbro instupente, si quis in sinum expuat. Quorum vtrumque non prorsus abhorret à nostro vulgato prouerbio. Siquidem qui carpit aliena, spe quadam improba peccat, quasi speret sibi nihil simile à quoquā opprobrari posse, cum nemo sit, qui non aliquo vitio teneatur. Et qui proprij mali, quasi sui ipsius sensu caret, seu torpore quodam tenetur. Seneca lib. De beneficijs 7. Fortasse vitium de quo quereris, si te diligenter excusseris, in sinu inuenies. Lucianus in apologia. De mercede seruientibus, καὶ ὅτι οὐκ εἰς τὸν κόλπον πτύσας πρότερον ἠξίους κατηγορεῖν, id est: Quodq; non prius in tuum ipsius sinum inspueris, quam accusare cœperis. Idem in Votis, ὑπερμαζᾷς γε ὦ ἀδελφὲ, καὶ ἐς τὸν κόλπον οὐ πτύεις, οὐδὲ οἶσθα, ὅστις ὢν τυγχάνεις. Iocatur quispiam in amicum, quod tanquam oblitus sui, opes immensas imaginaretur, neque in sinum spueret, vt agnosceret, quisnam esset. Idem indicat Theocritus Ecloga sexta. Nam Polyphemus cum paulo arrogantius suam formam extulisset:

Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.
Ταῦτα γὰρ ἁ γραία με Κοτυτταρὶς ἐξεδίδαξεν.

Quorum carminum hæc ferme sententia est: Ne quid me lædit inuidia, neue noceat fascinatio, ter in meum inspui sinum. nam id me Cotyttaris anus docuit. Scholiastes addit, eum morem sua etiamnum ætate durasse mulierculis, vt abominantes inuidiam, in sinum expuant. Refert & Callimachi versum:

Δαίμων, τί κόλποισιν ἐπιπτύουσι γυναῖκες;

Id est,

O fortuna, sinum mulier quur conspuit omnis?

Huc fortasse pertinet quod ait Lucianus in Necyomantia: Τρὶς αὐτοῦ μου πρὸς τὸ πρόσωπον ἀποπτύσας. id est: Posteaquam ter mihi despuisset in faciē. Nec alienum hinc est, quod in secunda Satyra scripsit Persius:

---Frontemque atque vda labella
Infami digito, & lustralibus ante saliuis
Expiat. ---

E simili superstitione profectum est, quod indicat Athenæus lib. 1. priscos ad depellenda mala solitos ter abstergeri. Refert versiculū hunc Cyrenæi:

Τρὶς δ᾽ ἀπομαξαμένοισι θεοὶ διδόασιν ἄμεινον.

Id est,

Ter vero abstersis, melius bona numina donant.

In se descendere.

In se descendere est sua ipsius vitia quempiam inspicere. Translatum vel à fodinis, vel à cellis: in quas qui descendunt, quid illic repositum reconditumque sit, nosse possunt. Allusum est autem ad specus illos & sinus humani cordis, quibus Momus fenestram adhiberi voluit. Persius:

Vt nemo in sese tentat descendere, nemo:
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

Tecum habita.

Proximum Homerico carmini videtur & illud eiusdem Persij:

Tecum habita, vt noris quam sit tibi curta supellex.

Id est: Domi tuæ viuito, vt intelligas, quam tenuis sit tua fortuna. Translatum ab ijs, qui in Principum familiis agunt, & vt vulgo fit, ex alienis opibus perinde quasi suis intumescunt: quibus si domi viuendum sit, vix salinum habeant quod apponant. Tecum igitur habita, id est, tuapte supellectile te metire, ac tuis ipsius malis bonisue te ipsum expende. Haud scio an huc pertineat quod scribit M. Tullius in Catone maiore: Secum, vt dicitur, viuere.

Messe tenus propria viue.

Idem diuersa explicuit metaphora Persius Satyra sexta:

Messe tenus propria viue.---

Id est,

Sumptum facito pro modo facultatum tuarum. Ab agricolis traductum, qui sumptus annuis agrorum prouentibus metiuntur. Neque enim res consistere potest, cum quæstum superat sumptus, quemadmodum ait Plautus. Ostentatorem diuitiarum eleganter verbo Alexis apud Athenæum libro sexto, πτωχαλαζόνα dixit, eodem verbo declarans fastum cum paupertate coniunctum. Nunc mundus hoc hominum genere plenus est, qui plus quam tyrannicum fastum cum paupertatis professione coniungunt.

Intra tuam pelliculam te contine.

Intra tuam pelliculam te contine. Porphyrion prouerbium esse admonet, quo vetamur obliti sortis nostræ, maiora conari, quam pro nostra facultate. Idque inde sumptum putat, quod olim ductores in pellibus, hoc est, pelliceis tentoriis dormitarent. Mihi videtur rectius referri ad asinum illum Cumanum, quem Apologi fabulantur adaptasse sibi leonis exuuium, atque ita sese ad tempus pro leone gessisse: verum eam rem illi magno fuisse malo, cum agnitus, & magno omnium risu aliena apposititiaque exutus pelle, fustibus ad necem cæderetur. Neque absurde quis ad Cleonem Atheniensem referat, qui ex byrsopola, hoc est, coriario creatus exercitus ductor, fortuna fauente victoriam reportauit, capta Pylo, suam ipsius ciuitatem furto spoliauit, atque ad eum modum ad summas opes euectus est: tandem per alium eiectus, maleque acceptus, pœnas dedit, quod non in propria pelle quiesset. Hic inducitur in Aristophanis comœdia, cui titulus Equites: neque non alijs locis subinde mordetur ab eodem poeta. Huc nimirum videtur allusisse Plautus, cum militem gloriosum & iactabundum fingit elephantino corio circumtectum, non suo: siue quod stolidum significaret, siue quod maiora, quam pro facultate loquentem. Horatius:

Et merito, quoniam in propria non pelle quiessem.

Martialis in sutorem quendam, qui Cleonis exemplo, prius ad summas euectus diuitias, vt venti erant, ita velū in altum sustulit: deinde ad pristinam rursus inopiam largitionibus suis redactus est, vt nihil iam esset nisi cerdo:

Lusisti, inquit, satis est: sed te, mihi crede, memento
Intra pelliculam cerdo tenere tuam.

Item Seneca in Epistolis: Sapientem vndique submouent, & intra cutem suam cogunt. Id citra metaphoram sic extulit Ouidius:

Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit: & intra
Fortunam debet quisque manere suam:

Allusit huc & Lucianus in Imaginibus, οὐκ ἐπιμένουσιν ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων. id est: Non iam manent in his quæ adsunt. de his qui fortunæ successibus elati, suæ conditionis non satis meminerunt. Denique mihi non absurdum videtur, si prouerbium referatur ad Marsyæ excoriati fabulam: qui quoniam parum memor suæ conditionis, ausus est cum Apolline certare, sua pelle exutus est.

Ne quid nimis.

Alterū diuersis verbis eandē ferme sententiā cōplectitur, μηδὲν ἄγαν, id est, Ne quid nimis. quam quidem tanquam vulgo celebratam Terent. in Andria etiam Sosiæ libertini personæ tribuit. Diogenes Laertius Pythagoræ adscribit. Aristoteles 3. Rhetoricorum lib. ad Biantem autorem refert, tractans de iuuenum immoderatis affectibus, quos ait vbique nimia vehementia peccare: nam & amare nimium, pariter & odisse nimium. Senes non item, sed vt ipsius Aristotelis vtar verbis, κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην, καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες, id est. Iuxta Biantis admonitionem, & amant tanquam osuri, & oderunt tanquam amaturi. Sunt qui Thaleti tribuant. Sunt qui Solonis, teste Laertio. Plato quodam loco ex Euripide citat. Neque desunt qui ad Homerum veluti fontem referant: cuius hi versus sunt in Odyss.

---Νεμεσσῶμαι δὲ καὶ ἄλλῳ
Ἀνδρὶ ξεινοδόκῳ, ὅς κ᾽ ἔξοχα μὲν φιλέῃσιν·
Ἔξοχα δ᾽ ἐχθαίρῃσιν, ἀμείνω δ᾽ αἴσιμα πάντα.

Id est,

---Mihi nequaquam is placet hospes,

Qui valde præterque modum simul odit, amatque:
Sed puto rectius esse vt sint mediocria cuncta.

Idem in Iliad κ.

Τυδείδη, μήτ' ἄρ με μάλ' αἴνεε, μήτ' ἐπινείκει.

Id est,

Ne nimis aut laudes Tytida, aut vituperes me.

Equidem ad Hesiodum referre malim: cuius illud est in opere, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι,

Μέτρα φυλάσσεσθαι, καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.

Id est,

Mensuram serua, modus in re est optimus omni.

Euripides cum aliis aliquot locis, tum in Hippolyto coronato:

Οὕτω τὸ λίαν γ' ἧσσον ἐπαινῶ
Τοῦ μηδὲν ἄγαν.

Id est,

Sic equidem minus approbo, quicquid
Est vehemens, quam quod vulgus ait,
Ne quid nimium.

Pindarus apud Plutarchum: σοφοὶ δὲ καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν ἔπος, αἴνησαν περισσῶς. id est: Sapientes hoc verbum, Ne quid nimis, præter modum laudarunt. Sophocles in Electra:

Μήθ' οἷς ἐχθαίρεις ὑπεράχθεο, μήτ' ἐπιλάθου,

Id est,

Ne nimium, præterque modum te torqueat ille
Quem odisti, sed nec neglexeris immemor hostem.

Plautus in Pœnulo: Modus omnibus in rebus, soror, est optimus. Eodem pertinet Homericum illud Iliad. ν.

Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος,
Μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο.

Id est,

Cunctarum rerum saties contingit, amorisque
Et somni, & blandæ citharæ, choreæque decentis.

Id imitatus videtur Pindarus in Nemeis,

Κόρον δ' ἔχει καὶ μέλι, καὶ τὰ τέρπν' ἄνθ' ἀφροδίσια.

Id est,

Satietatem habet & mel & iucundi flores venerei.

Plin. lib. II. Perniciosissimum autem , & in omni quidem vita, quod nimium. Horatius:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos vltra, citraque nequit consistere rectum.

Rursus idem:

Virtus est medium vitiorum vtrinque redactum.

Phocylides:

Πάντων μέτρον ἄριστον.

Id est,

Omnium modus optimus.

Et Alpheus in Epigrammate:

Τὸ μηδὲν γὰρ ἄγαν, ἄγαν με τέρπει.

Id est,

Hoc, Ne quid nimium, nimis placet mî.

Quintilianus scripsit, modum in pronunciatione regnare, quemadmodum in cæteris omnibus. Denique Plutarchus in Camillo docet, pietatem esse mediam inter contemptum numinum & superstitionem: ἡ δ' εὐλάβεια, καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν, ἄριστον. id est: Pietas autem, &, quod aiunt, Ne quid nimis, optimum est. Nihil autem est rerum omnium, in quo non peccari queat nimietate, præter amorem Dei. quod aliis verbis fatetur & Aristoteles, pro Deo supponens sapientiam. Huc pertinet quod ex poeta quopiam refert Athenæus lib. I. de laudibus vini:

Πάσας δ' ἐκ κραδίας, ἀνίας ἀνδρῶν ἀλαπάζει
Πινόμενος κατὰ μέτρον· ὑπὲρ μέτρον δὲ χερείων.

Id est,

At qui omnes hominum pellit de pectore curas
Si modice biberes, sin absque modo nociturum est.

Ter abstergeri.

Vide in superiore prouerbio, In tuum ipsius sinum inspue.

Contrahere vela.

M. Tul. in Epist. ad Attic. dixit contrahere vela , pro eo quod est, reprimere sese, & cautius agere: Contraxi, inquit, vela, perspiciens inopiam iudicum: neque dixi quicquam pro testimonio, nisi quod erat ita notum atque testatum, vt non possem præterire. Itidem Horatius:

--- Et idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela ---

Sumptum est à nautis , qui vehementius spirante vento vela contrahunt, quo tutius nauigent, vento languidiore pandunt, captantes auram.

Ἔσπετε νῦν μοι.

In eadem carmen Homericum festiuissime vsurpat ad continuationem narrationis:

Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι, ὅπως δὴ πρῶτον ἔπεσθε.

Id est,

Dicite nunc Musæ, dixistis quippe priora.

In commemoratione rerum ridicularum habebit gratiam. in Aldina æditione, hemistichium modo refertur, ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι.

Neque enim semel habetur apud Homerum licet finis non sit idem: velut illud,

Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι.

Iliad. 2.

Efficimus pro nostris opibus mœnia.

Efficimus pro nostris opibus mœnia. Quadrat in tenui fortuna paruisque facultatibus homines , qui tamen ipsi quoque pro suo modulo viuunt laute. Plautus in Sticho: Quibus diuitiæ sunt domi scaphiis, & cantharis batrochis bibunt. Nos nostro Samiolo poterio. tamen viuimus nos, tamen efficimus pro opibus nostra mœnia. Hactenus Plautus. Itidem vulgo dicitur hodieque: Pusillæ auiculæ pusillos nidulos construunt.

Manu serendum, non thylacho.

Τῇ χειρὶ δεῖ σπείρειν, ἀλλὰ μὴ ὅλῳ τῷ θυλάκῳ, id est, Manu sementem facere oportet, non autem tota corbe. Dictum Corinnæ ad Pindarum poetam, vt autor est Plutarchus in commentario quem inscripsit , πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι. Modus in omni re seruādus, & pedetentim ab aliis ad alia transeundum. Ab agricolis ductum est: qui cum serunt, non semel effundunt ipso vase , sed manu rara spargunt semina, vt vniuersos agros occupando sufficiant. Ad eundem modum ita dispensanda est benignitas, vt multis suppeditare possis. Ita moderandus est labor in literis, vt ad alia quoque vitæ munia suppetat animi vigor.

Ita fugias ne præter casam.

Extat apud Terentium in Phormione cum primis venustum adagium : Ita fugias ne præter casam. quo quidem admonemur, ne sic aliquod vitium fugiamus , vt in aliud maius incauti deuoluamur. Nostrate culpa facimus, inquit, vt malos expediat esse, dum dici nimium nos bonos studemus & benignos. Ita fugias ne præter casam, quod aiunt. Verba sunt Demiphonis senis, fratrem accusantis quod dum auari famam plus satis cupide studeret effugere, stulti reprehensionem incurrisset. Donatus adagii metaphoram hunc ad modum enarrat (si modo commentum hoc Donati videtur esse:) Ita fugito, ne tuam casam prætermittas, quæ tibi tutissimum exceptaculum. Aut, ita fugias, ne præter casam, vbi custodiri magis, & prehendi fur, & mulctari verberibus potest. Proverbium erat, inquit, furem exagitantis, & interea prouidentis, ne ante casam transeat, ne in prætereundo etiam inde aliquid auferret. Hanc veluti diuinationem , incerta ac varia coniectantium, ferret, nisi videremus & iuris interpretibus & Græcorum autorum enarratoribus hunc eundem esse morem? Primum interpretamentum mihi magis arridet. Quidam enim calore fugiendi etiam ea prætercurrunt, vbi commode poterant quiescere. Quod vnica voce Græci παραφέρεσθαι vocant: id est, perperam praterire ac præteruehi, ab eo, quod amplectendum erat, aberrantes. Opinor ad hoc adagium respexisse Lucianum in Nigrino, cum scribit : καὶ τοῦτο δὲ ἐν ταῖς τραγῳδίαις καὶ κωμῳδίαις λεγόμενον, παρὰ θύραν βιαζόμενοι. id est: Et hoc quod in tragœdiis & comœdiis dicitur: Iam & præter casam incitati.

Arabius tibicen.

Ἀράβιος αὐλητής, id est, Arabius tibicen, aut ἀράβιος ἄγγελος, id est, Arabius nuncius. In eos dici solitum qui à semel cœptis nunquam desistunt. Quod vitij Flaccus cantoribus peculiare esse scripsit, vt iussi cantare, nunquam adducantur vt incipiant: iniussi, vbi cœperint, nunquam desinant. Citatur ex Menandro, ἀράβιον ἐγὼ κεκίνηκα αὐλόν, Arabia ego hercle tibiam excitaui. Meminit adagij Iul. Pollux, cap. de loquacibus, ad hunc modum, ἀράβιος αὐλός, id est, Arabia tibia. Citatur & Cantarus in Medea, κιθαρῳδὸν ἐξήγειρας ἀράβιον. id est, Citaharœdum excitauit Arabium. Celebratur Græcis & hic versiculus de tibicine Arabio,

Δραχμῆς μὲν αὐλεῖν, τεττάρων δὲ παύεται.

Id est,

Drachma canit, sed quatuor compescitur.

Quod paululo pretio prouocaretur ad canendum , nõ nisi maiori mercede desisteret. Adagium hinc natum existimant, quod tibiis canendi artem non discebant ingenui, tanquam sordidam, sed hanc sola mancipia exercebant: quę plerumque ex Arabia ducebantur. Deinde ingenuis vsqueadeo placere cœpit, vt indoctus haberetur quisquis huius esset rudis: donec Alcibiades tibias abiiceret, oris deformitate conspecta ad speculum. Conuenit in eos qui laborant morbo quem Græci vocant ἀπεραντολογίαν, id est, qui dicendi finem facere nesciunt. In quos extat illud Sophoclis,

Ἀνὴρ γὰρ ὅς τις ἥδεται λέγειν ἀεί,
Λέληθεν αὐτὸν τοῖς ξυνοῦσιν ὢν βαρύς.

Id est,

Quicunque gaudet continenter proloqui,
Is se grauem esse quotquot adsunt non videt.

Ne vities musicam.

Μὴ κακχάρυττε τὴν μουσικήν, id est, Ne vities musicam: id est, ne loquaris discrepantia, ne noua moliaris. Plutarchus in Apophthegmatis refert ita loquutum Emerepen, in Phrynidis cantoris organo duas ex nouem incidentem fides, quod septem satis esse diceret.

Nihil minus expedit, quam agrum optime colere.

Apud priſcos adagionis inſtar fuiſſe Plinius teſtatur libri 18. cap.6 Temerarium, inquit, videatur vnam vocem antiquorum poſuiſſe,& fortaſſis incredibile penitus exiſtiment,nihil minus expedire,quam agrum optime colere. L. Tatius Rufus infima natalium humilitate, conſulatum militari induſtria meritus antiquæ alias parſimoniæ, circiter mille ſiclos (ſiue, quæ lectio quibuſdam magis arridet, ſeſtertiûm) liberalitate Diui Augusti congeſtum, vſque ad detractionem hæredis exhauſit, agros in Piceno coemendo, colendoque in gloriam. Internecionem ergo, famemque cenſemus? Imo hercle iudicio modum, rerum omnium vtiliſſimum. Bene colere, neceſſarium eſt: optime damnoſum. Hactenus Plinius. Huc & Terentius alluſit, cum ait in Phormione: Noſtrapte culpa facimus vt malos expediat eſſe, dum nimium dici nos bonos ſtudemus & benignos. Item illud Horatianum:

In vitium culpæ ducit fuga,ſi caret arte.

Denique prouerbium Hebræorum, admonens, Ne quis nimium ſit iuſtus.

Dimidium plus toto.

Πλέον ἥμισυ παντὸς, id eſt, Dimidium plus toto: ænigma prouerbiale, quo commendatur aurea mediocritas. Refertur & exponitur à Platone lib. De legibus 3. ἆρ' οὖν οὐκ ἀγνοήσαντες τὸν Ἡσίοδον ὀρθότατα λέγοντα, ὡς ἥμισυ τοῦ παντὸς πολλάκις ἐστὶ πλέον· ὁπόταν ᾖ τὸ μὲν λαμβάνειν ὅλον ζημιῶδες, τὸ δὲ ἥμισυ μέτριον, τότε τὸ μέτριον τοῦ ἀμέτρου πλέον ἡγήσατο ἄμεινον ὂν χείρονος. i. Nonne quod ignorauerint Heſiodum rectiſſime dicentem, dimidium ſæpenumero plus eſſe quam totum: videlicet cum totum accipere noxium fuerit, dimidium autem moderatum, ibi moderatum immoderato plus eſſe ducit, vtpote quod ſit deteriore melius. Ad eundem modum enarrãt Heſiodi interpretes: nimirum in toto ſignificatam eſſe τὴν πλεονεξίαν, in dimidio τὴν ἰσότητα. Siquidem qui dimidio contentus eſt, is in medio conſiſtit: contra, quiſquis ad totum vſque progreditur, mediocritatem prætergreſſus, ad extremum perueniat oportet. Meminit eiuſdem adagij & lib. De Rep. 5. Rurſus lib. De legibus 6. declarans in ciuitate præcipuum eſſe, vt eximijs viris cõmittantur magiſtratus: ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντὸς ἐν ταῖς παροιμίαις ἔργου, καὶ τό γε καλῶς ἄρξασθαι πάντες ἐγκωμιάζομεν ἑκάστοτε, τὸ δ' ἐστί τε πλέον, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, πλέον ἢ τὸ ἥμισυ. id eſt, Principium enim totius negocij dimidium dicitur in prouerbijs, ac bene cœpiſſe ab omnibus vbiq; laudi datur. Cæterum hoc mihi ſane pluſquam dimidiũ videtur. Plato alluſit ad vocis amphibologiam: nam ἀρχὴ Græcis & principium rei, & magiſtratum ſonat. Pittacus apud Laertium, cum ſe ſponte abdicaſſet magiſtratu, agri ſibi à Mytilenæis relicti dimidium reſecuit, authore Soſicrate, dicens, dimidium præſtabilius eſſe toto. Idem pecuniam à Crœſo miſſam recuſauit, reſpondens, ſibi dimidio plus eſſe quam vellet. Carmen extat apud Heſiodum lib. primo operis, cui titulus ἔργα καὶ ἡμέραι. Scribit enim ad fratrem Perſam in hunc modum:

Ἤδη μὲν γὰρ κλῆρον ἐδασσάμεθ', ἄλλα τε πολλὰ
Ἁρπάζων ἐφόρει μέγα, κυδαίνων βασιλῆας
Δωροφάγους, οἳ τήνδε δίκην ἐθέλουσι δικάσσαι·
Νήπιοι, οὐδ' ἴσασιν, ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.

Quos verſus vtcunque vertimus ad hunc modum:

Iamque patris nobis erat herciſcunda facultas,
At tu vltra ſortem rapiebas plurima, Reges
Doniuoros tibi conſilians, qui ſoluere litem hanc
Affectant. verum ſtulti neſcire videntur
Dimidium quam ſit toto præſtantius, & quam
Magna ſit vtilitas maluæ, aſphodelique virentis.

Quid autem ſit aſphodelus, videtur olim parum inter eruditos conſtitiſſe. Quandoquidem Gellius lib. 18. hanc quæſtionem in ſtudioſorum conuiuiis propoſitam fuiſſe prædicat, tanquam de re paucis cognita. Theodorus alicubi vertit albucum. Quod autem ad huius adagii pertinet enarrationem, ex multis Luciani locis colligere licet, aſphodelum herbam eſſe plebeiam ac vilem: atque hac victitare manes, apud quos nullus luxus, nulla ſit ambitio. Quinetiam apud Theocritum Idyllio ſeptimo, aſphodelus inter ruſticanas herbas commemoratur.

Κνύζᾳ τ' ἀσφοδέλῳ τε πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ.

Proinde poeta, regum ac locupletum immoderatos luxus taxat, illorum faſtibus popularium mediocritatem anteponens. Plutarchus item in conuiuio ſeptem ſapientum: locum hunc Heſiodum putat ad frugalitatis monitionem eſſe referendum. Suidas ex euentu natam parœmiam exiſtimat, huiuſmodi quandam adferens fabulam. Duo fratres erant, quorum alter moriens, fratri teſtamento mandauit, & filii quem pupillum relinquebat tutelam, & facultatum illius procurationem. At is cum eſſet eiuſmodi, cuiuſmodi vulgo ſunt homines (nimirum vt plus apud eum valeret lucrum, quam pietas) pueri res occupare conatur: idque dum molitur, etiam ſua perdidit. Deinde poſtulanti, vt ſui ratio haberetur, quo poſſet in locum meliorem reſtitui, reſponſum eſt ad hunc modum:

Νήπιος, οὐκ ἐνόησεν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός.
Dimidium quam ſit toto præſtantius, iſtud
Haud nouit ſtultus.---

Regum igitur eſt, dimidium totius: totum auferre, tyrannicum. Itaque prouerbium trifariam licebit vſurpare. Primum, cum mediocritatem illam vere auream efferemus, citra quam nihil eſt in rebus humanis nec honeſtum, nec iucundum, nec laudatum: mediocritatem autem opportunitate metimur, quemadmodum Heſiodum imitatus ait Pindarus:

Ἕπεται δ' ἐν ἑκάστῳ μέτρον, νοῆσαι δὲ καιρὸς ἄριστος.

Id eſt,

Adeſt vnicuique rei modus: ad eum cognoſcendum optima opportunitas. Etenim pro loco quod alias nimium eſt, alias erit parum. Idem in Nemeis hymno vltimo:

Κερδέων δὲ χρὴ μέτρον θηρεύεμεν,
Ἀπροσίκτων δ' ἐρώτων ὀξύτεραι μανίαι.

Id eſt,

In lucris autem oportet modum ſectari.
Nam immenſarum rerum cupiditates, vehementiores habent inſanias.

Altera vtendi ratio fuerit, cum æqualitatem anteferemus, quam Pythagoras dixit amicitiæ tum parentem, tum altricem: contra inæqualitatem, diſcordiarum bellorumque matrem. id quod eleganter extulit Euripides in Phœniſſis,

--- Κεῖνο κάλλιον τέκνον,
Ἰσότητα τιμᾶν, ἣ φίλους ἀεὶ φίλοις,
Πόλεις τε πόλεσι, ξυμμάχους τε ξυμμάχοις
Συνδεῖ. τὸ γὰρ ἴσον, νόμιμον ἀνθρώποις ἔφυ.
Τῷ πλέονι δ' αἰεὶ πολέμιον καθίσταται
Τοὔλασσον, ἐχθρᾶς δ' ἡμέρας κατάρχεται.
Καὶ γὰρ μέτρ' ἀνθρώποισι καὶ μέρη σταθμῶν
Ἰσότης ἔταξε, κἀριθμὸν διώρισε,
Νυκτός τ' ἀφεγγὲς βλέφαρον, ἡλίου τε φῶς
Ἴσον βαδίζει τὸν ἐνιαύσιον κύκλον.
Κοὐδέτερον αὐτοῖν φθόνον ἔχει νικώμενον,
Εἶθ' ἥλιος μὲν, νύξ τε δουλεύει βροτοῖς.

Id eſt,

---Illud nate fuerit pulchrius,
Æqualitatem amplecti. amicos hæc enim
Glutinat amicis ſemper, vrbes vrbibus,
Socioſque ſociis nectit. etenim æqualitas
Cum legibus reſpondet atque concinit.
At quod minus ſit, cum hoc quod eſt plus, prælium
Vſque habet, & hinc diſcordiarum exordia.
Siquidem modos cunctorum, & æquilibria
Æqualitas mortalibus præſcripſit, &
Præfiniit numeros, & atræ noctis, ac
Lucis diurnæ ſecuit hæc diſcrimina,
Vt annum æquis vicibus exigant ſimul
Orbem, nec altera alteri vnquam inuiderit
Superata, deinde noxque ſolque ſeruiunt
Mortalibus.--- & reliqua.

Tertia vtendi ratio, ſi quando deterrebimus ab inferẽda iniuria: ſuadebimuſq; ſatius eſſe, iuxta Platonis ſententiam, iniuriam in ſeſe admittere, quam inferre alteri. Nam id ſibi velle prouerbium hoc, demonſtrat Plutarchus in commentario De audiendis poetis. Huc arbitror pertinere quod de Dario refert Plutarchus. Quũ enim præfectos prouinciarum ad ſeſe accerſitos percontatus eſſet, num grauia eſſent tributa: atq; illi reſpondiſſent, eſſe mediocria: iuſſit de ſingulis dimidium pendi: iudicans eſſe ſatius, dimidium accipere cum beneuolentia prouincialium, quam totum cum odio ſuorum. Fortaſſis & hodie peccatur à nonnullis aduerſus hoc prouerbium. Dum enim Theologi quidam ac præſules nihil omnino volunt de ſuis dogmatibus ac iure concedere, veniunt in periculum ne perdant & illa quæ bono iure tenebant. Mea ſententia nõ ſemper aſpernandum illud comici Syri conſilium: Potius quam venias in periculum, ſerueſne an perdas totum, dimidium, ſiue (vt legunt alii) diuiduum face.

Vbi paueris impera.

In eadem Ecloga:

--- Πασσάμενος ἐπίτασσε:
--- Præcipito poſtquam ſatiaueris eſcâ.

Ad eum modum reſpondent mulieres cuipiam obiurganti, quod loquaciores eſſent, & ſilentium imperanti. Conueniet, vbi quis imperioſior eſt in eos, de quibus nihil eſt meritus.

Domus recta.

Annæus Seneca libro Epiſtolarum familiarium 16. Videbimus quod parum reciſum ſit, quod parum ſtructum, quod non huius recentis polituræ. Cum circumſpexeris omnia, nullas videbis anguſtias inanes. Deſit ſane varietas marmorum, & conſciſſura aquarum à cuniculis interfluentium, & pauperis cella, & quicquid aliud luxuria, non contenta decore ſimplici miſcet, quod dici ſolet, domus recta eſt. Hactenus Seneca. Quod ſi locus non vacat mendo, ſignificat vulgo domum rectam vocari, non quidem opulentam & ambitioſam, ſed cui nil deſit iuſtæ ſupellectilis. Ad eundem modum M. Tullius Græcorum linguam ambitioſæ meretrici confert, quæ multo luxu ſuperfluat: Latinorum, honeſtæ ac pudicæ matronæ, cui nihil deeſt, quod ad honeſtam pertineat mundiciem.

Neque Lydorum carycas.

Μήτε λυδῶν κάρυκας, μήτε μαςίγων ψόφους, id est, Neque Lydorum condimenta, neq; flagrorum crepitus. Constabit trochaicus tetrameter catalecticus, si addas articulũ, μήτε τῶν λυδῶν, & καρύκκας per geminum cappa legimus apud Hesychium & Athenæum. Hesychius indicat, καρύκκην dici offam è sanguine variisq; condimentis confectam. Athenæus hunc versiculum adducit:

Εἴωθας εἰς ταυτὸν καρυκεύειν, μέλι,
Σεμίδαλιν, ὠά. πάντα γὰρ τἀναντία.

Id est,

Miscere in vnum consueuisti, mel, ad hæc
Similaginem, oua. cuncta enim contraria.

Vnde καρυκκάζειν, pro miscere varias rerũ species: &, καρυκκεύματα, pro cibis varie conditis, & καρυκκεία, conditura exquisitior. Sed quibus rebus, quibusq; modis genus hoc edulii conficiatur, serio declarat libro 12. dicens hoc inuentum esse Candauli, qui hinc sibi nomen celebre peperit. Suidas refert adagium, nec exponit. Coniicere licet dici solitum, quoties mediocrem vitæ rationem; aut cõditionem significarent, quæ pariter & à summis deliciis, & ab extremis malis abesset. Legimus enim Lydos luxu deliciisq; fuisse corruptissimos, adeo vt ludiis nomen dederint: tum barbaros, haud scio an Lydos (de Tyrrhenis certum est) ad tibiæ modos solere seruos cedere, summam molliciem cum summa sæuitia coniungentes. Venustius erit, si ad animi res transferatur, velut ad orationem, nec omnino rusticam, nec operosius expolitam. Vnde καρυκκεύειν dicuntur, non solum qui variis condimentis inficiunt cibos, verum etiam qui sermonem multiplici verborum & figurarum lenocinio condiunt: aut qui concionem è diuersis male cohærentibus contexunt qui mos est quibusdam ostentatoribus: exponunt paucis scripturam, addunt quæstionem Sorbonicam, assuunt aliquid ex iure Cæsareo, nonnihil ex iure Pontificio, tum ex Aristotele, ex poetis. His omnibus colophonem addunt, anilem fabulam: hoc est vere καρυκκεύειν. Quanquam huius adagionis & alibi nobis, ni fallor, facta mentio.

Neque pessimus, neque primus.

Mediocritatem hoc pacto significare licebit:

---Οὔτε κάκιςος Οὔτε πρῶτος.---

Id est,

---Neque pessimus, at nec Primus---

Lepidius fiet, si ad ingenii laudem transferatur. Nam apud Theocritum in Thyonicho, de milite dictum est, qui seipsum modeste iactat.

Funem obrumpere nimium tendendo.

Ἀπορραγήσεται τεινόμενον τὸ καλώδιον, id est, Abrumpetur tensus funiculus. In eos dici solitum, qui dum extrema experiuntur, alienant à se eos cum quibus agunt, & vniuersæ rei iacturam faciunt, dum plus satis attenti sunt ad lucrum. Lucianus in dialogo quodã, matrem lenam facit obiurgantem filiam, quod amatorem in conuiuio nimis peruicaciter contempserit: periculum autem esse, ne præter modum exacerbatus atque irritatus iuuenis amorem pariter & commodum alio conuertat, καὶ ὅρα, inquit, μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀπορρήξωμεν πάνυ τείνουσαι τὸ καλώδιον. id est: Ac vide, ne iuxta prouerbium, abrumpamus dum nimium tendimus funiculum. Pindarus apud Plutarchum: καὶ λύοντι τὸ τῶν δυσφόρων σχοινίον μεριμνῶν. id est: Atque intolerabilium curarum funiculum soluenti. Quanquam hoc ab adagio nonnihil est diuersum, magisq; congruit cum illo, quod est apud Senecam in Epistolis ad Lucilium, de explicanda catena negociorum, atque adeo abrumpenda, si nequeat explicari. Prouerbium generaliter trahi poterit ad quemlibet conatum immodicum, & ob id in malum aliquod erumpentem. Huic finitimum est illud Hebræorum, haudquaquam inscite, neque inuenuste dictum prouerbium: Qui nimium emungit fortiter, elicit sanguinem. Nec abhorret Mimus ille Publianus:

Furor fit læsa sæpius patientia.

Atque alter huic consimilis, eiusdem, opinor, etiamsi Senecæ nomine fertur:

Bonus animus læsus, grauius multo irascitur.

Ne supra pedem calceus.

Μὴ ὑπὲρ τὸν πόδα τὸ ὑπόδημα, id est, Ne vltra pedem calceus, id est, ne maiora viribus suscipias, aut, ne magnificentius te geras quam pro tua conditione. Lucianus, in Imaginibus μηδὲ ὑπὲρ τὸν πόδα ἔσω τὸ ὑπόδημα, id est, Neque maior pede sit calceus. Rursum in proxime sequenti dialogo, ταῦτά σοι ἄμετρα ἔδοξε, καὶ ὑπὲρ τὸν πόδα, id est, Hæc tibi visa sunt immodica, & quam pro mensura pedis maiora. Rursum in Gallo: καὶ οὐχὶ κατὰ λόγον τοῦ ποδός, id est, Et haudquaquam iuxta pedis rationem.

Iucundissima nauigatio iuxta terram, ambulatio iuxta mare.

Plutarchus 1. Sympos. lib. veluti vulgo iactatum citat, πλοῦς μὲν ὁ παρὰ γῆν, περίπατος δὲ ὁ παρὰ θάλατταν ἥδιστος, id est, Nauigatio iuxta terram, rursum ambulatio, quæ fit iuxta mare, iucundissima est. Recte torquebitur ad eam sententiam, vt dicamus ita demum esse iucundissimum vnumquodque, si diuersi generis admixtu temperatum adhibeatur: veluti si in lusibus nonnihil eruditionis aspergas, rursum in studijs aliquid ludicrum admisceas. Simi-limum est huic, quod ex Philoxeno poeta citat idem in commentario quem scripsit, Quomodo sint audiendi poetæ, τῶν κρεῶν ... μὴ κρέα ἥδιστά ἐστι, καὶ τῶν ἰχθύων οἱ μὴ ἰχθύες. id est: Ex carnibus, quæ carnes non sunt, suauissimæ: item ex piscibus, qui non sunt pisces. Itidem philosophia admixta poematis, magis delectat: & poesis admixta philosophiæ, magis capit animum.

Iucunda vicissitudo rerum.

Μεταβολὴ πάντων γλυκύ, id est, Iucunda rerum omnium vicissitudo. Sententia prouerbialis, cum alijs passim autoribus vsurpatum vero ab Aristotele, 2. Rhetoricarum præceptionum lib. τὸ αὐτὸ ἀεὶ ... μεταβάλλειν ἡδὺ εἰς φύσιν γὰρ γίνεται μεταβάλλειν. τὸ αὐτὸ ἀεὶ ... ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως. ὅθεν εἴρηται, μεταβολὴ πάντων γλυκύ ... est: Varietas quoq; vicissitudoque iucunda. Fit enim iuxta naturam transmutatio. Quod autem semper idem stati perpetuique habitus, parit sacietatem. Vnde illud dictum est. Vicissitudo rerum omnium iucunda. Vsurpatur ab eodem libro moralium Eudemiorum 7. Sumptum apparet ex Euripidis Oreste μεταβολὴ πάντων γλυκύ, id est, Mutatio iucunda rerum est omnium. Eodem ... Vergilius in Bucolicis:

Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.

Fertur & Mimus quidam in hanc sententiam non illepidus:

Nil iucundum, nisi quod commendat varietas.

Item alter huic consimilis:

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Ea rerum natura, eiusmodi sensus humani fastidium, vt nihil ... possit tam suaue, quod non abeat in nauseam, si paulo diutius ... re: nihil tam egregium, quod idem diu placere possit. Vnde illud Iuuenalis:

---Voluptates commendat rarior vsus.

Varietas autem tantam in omni re vim habet, vt commendatione nouitatis interdum & pessima pro optimis placeant.

Iniquum petendum, vt æquum feras.

Huic affine quod recenset Quintilianus Institutionum oratoriarum libro 4. Nec omnino sine ratione est, quod vulgo dicitur, Iniquum petendum, vt æquum ferias. A negociatoribus ductum videri potest, qui callide merces longe minoris licentur, & ... pluris indicant quam pro dignitate, quo precium saltem æquum accipiant. Non fugit hæc sententia Syrum illum Terentianum in Adelphis, cum Sannionem lenonem astu tractans, postulat ... ellam Æschino, dimidio precij tradat: atque hac arte efficit, ... sortem solidam percupide & rogans etiam accipiat. ... vulgo verbum huiusmodi: Qui annititur vt auream quadrigam sibi comparet, vnam certe rotam assequetur. Equidem arbitror ... allusisse Senecam libro De beneficiis septimo. Quæ, inquit, ... petimus vltra modum, vt ad versum suum redeant. Quum ... mus, Meminisse non debet: hoc volumus intelligi, Prædicare ... debet, nec iactare, nec grauis esse. Pulchre Seneca depinxit ... ram hyperboles.

Summum cape & medium habebis.

Ἄκρον λάβε, καὶ μέσον ἕξεις.

Id est,

Summa cape, & medio potieris.

Hemistichium carminis Heroici. Vbi quid obscurius & perplexius dictum significabant, admonentes rem attentius expendendam, hoc prouerbio consueuerunt vti. Zenodotus hinc natum ... Æginetis patria pulsis, de quærenda sede consulentibus oraculum responsum est hoc ænigmate, ἄκρον λάβε, καὶ μέσον ἕξεις. atque ... cacumine quodam montis occupato, circa medium incoluisse ... test & in hanc accommodari sententiam, vt admoneamur ... summas & egregias eniti: sic enim futurum, vt ad mediocritatem ... perueniamus. Summum animo destinandum, vt saltem ... potiamur. Fit enim plerunque nescio quo modo, vt exitus ... spem & scopum præstitutum consistant. At hodie Theologi ... dam Aristotelici docent, quatenus liceat admittere diuitias, ... nus ludere aleam, quatenus belligerari, quatenus vlcisci: cum ... ge satius esset diuitiarum bellique & voluptatum studium ... omnibus detestari. Ita fieri poterat, vt hoc moderatius ... mur. Nunc dum mediocribus sumus contenti, longe infra mediocritatem dilabimur.

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

Paroemiæ speciem præ se gerit illud Horatianum Sermonum ...

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

Dicendum vel in duos aliquos diuersis laborantes vitiis, vel in eundem sui dissimilem: nempe modo loquaciorem quam ... modo impendio taciturnum: interdum pueriliter ineptum, ... dum Catone seueriorem: nonnunquam profusum, nonnunquam sordidum. Siquidem vt vitio dandum si quis hircum oleat, ... æque vituperandum si quis oleat vnguenta. Nam pastilli, ... sunt vnguentariæ. Alterum spurci est, alterum mollis.

Arcus tensus rumpitur.

Plutarchus in libello cui titulum fecit, An sit seni administranda Respubl. τόξον μέν, inquit, ὥς φασιν ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται, ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη, id est, Arcus quemadmodum aiunt, quum intenditur, rumpi solet: contra animus quum remittitur. Refertur ...

in epitaphio Theophrasti, qui tantisper viguit, dum esset in laboresimulatq; remisit studium, interiit:

> Οὐκ ἄρα τοῦτο μάταιον ἔπος μερόπων τιν' ἐλέχθη,
> Ῥήγνυσθαι σοφίης τόξον ἀνιέμενον.
> Δὴ γὰρ καὶ Θεόφραστος ἕως ἐπόνει μὲν, ἀπηρὸς
> Ἦν δέμας· εἶτ' ἀνεθεὶς, κάτθανε πηρομελής.
>
> Id est,
>
> Frangi, vt studii tensum laxaueris arcum,
> Veridici sane verba fuêre viri.
> Nanque opere assiduo valuit Theophrastus: & idem
> Laxato studio, membra solutus obit.

Oportet agrum imbecilliorem esse.

Columella lib. I. cap. IIj. testatur apud Afros agricolas huiusmodi prouerbium fuisse celebre: Oportet agrum imbecilliorem esse quam agricolam. Hoc ænigma sic explicuit Vergilius, specie non minus prouerbiali:

> —Laudato ingentia rura,
> Exiguum colito.--

Sed præstat ipsa Columellæ verba asscribere: Adhibendum modum mensuramque rebus: idque vt non solum aliud acturis, sed & agrum paraturis dictum intelligatur, ne maiorem quam calculorum ratio patitur, emere velit. Nam huc pertinet nostri poetæ sententia:

> --Laudato ingentia rura,
> Exiguum colito.--

Quod vir eruditissimus (vt mea fert opinio) traditum vetus præceptum numeris significauit. Quippe acutissimam gentem Pœnos dixisse conuenit, Imbecilliorem agrum quam agricolam esse debere: quoniam quum sit colluctandum cum eo, si fundus præualeat, allidi dominum. Nec dubium, quin minus reddat laxus ager non recte cultus, quam angustus eximie. Conueniet in eos, qui student imperio proferendo: quum hoc ipsum quod habent, non possint administrare, aut qui suscipiunt munus, cui gerendo sunt impares. Congruet cum eo quod alibi retulimus, Spartam nactus es, hanc orna.

IVNII. Est modus matulæ.

Prouerbialis est epigraphe è Satyris Menippæis Varronis apud Nonium Marcellum, quæ admonet, seruandum esse in potulis modum, neque ad satietatem vsque ingurgitandum. Vitandum enim omni in re est, quicquid nimium est. Hinc facete dictum fuit à Pretello quodam: qui interrogatus, quidnam de Bœotiis sentiret, respondit: Quid aliud quam quod idem sonarent dolia, si voce essent prædita. Inscriptio autem ita habet. Varro, Est modus matulæ, περὶ μέθης, id est, de temulentia. Solet enim primo loco adagium aut diuerbium ponere, tum subiicere libri argumentum.

Postes transcendere.

Ὑπερβάθμιον πόδα ῥίπτειν, hoc est, Postes transcendere, vel pedem inijcere transultorium, specie prouerbii vsurpatum inuenio: pro, incomposite & extra modum in aliquam rem inuehi, immoditeque se gerere. Suidas ex authore incerto: οὐδὲ ὑπερβάλμιον πόδα ῥίπτων κατὰ τὸ λόγιον εἰς τὴν θεοσέβειαν, ἀλλὰ μέτρα ὁρίζων ἑαυτῷ τῆς ἡλικίας ἄξια γνησίῳ καὶ καθαρῷ συνειδότι μεταχειρίζων τὰ περὶ τοὺς θεούς, hoc est: Haud nimis alte, velut transcensis postibus, iuxta prouerbium in religionem insultans, sed præscriptis sibi certis limitibus ætati suæ congruis, cultum diuorum pura & sincera conscientia administrans. Vsus eo fuit & Aristoteles alicubi, & Aretas Cæsariensis episcopus in Apocalypseos explanatione. interpres vertit, gradum limenque excedere. Diuersum à superiori est, βαθμηδὸν ὑπερβάλλεσθαι, pro, ordine & quasi per gradus vlterius pergere. Athenæus: ὑπὸ τῆς ἐν τῷ λέγειν θερμότητος πρὸς τὰ ἐπόμενα τῆς βίβλου βαθμηδὸν ὑπερβάλλεται. id est, Gradatim ad ea quæ proxime sequātur, quodam dicendi feruore transilit.

Alba linea.

Alba linea fieri dicitur quod simpliciter fit & absque varietate quadam picturata. Aul. Gellius libro xx. cap. vltim. Multa & varia lectitantes, in quas res cunque inciderent, alba (vt dicitur) linea, sine cura discriminis, solam copiam sectati conuertebant: quo loco copiam pro multitudine sola intelligo, non autem pro variatione dictionis. Translatio à tabulis monochromatis, vbi nulla pigmentorum varietas oculos satiare potest.

Offula contentus.

De eo qui exiguis contentus haud magna & opulenta ambit, sed tenuem conditionem, quæ propulsandæ fami sit satis, dicetur versiculus Homericus, quo Vlyssem perstringit Melantus, qui extat Odyss. xvij.

> Αἰτίζων ἀκόλους, οὐκ ἄορας, οὐδὲ λέβητας.
>
> Id est,
>
> Deposcens micas, non enses, neve lebetes.

Hunc versum per iocum detorsit in contrarium sensum Charicleaapud Heliodorum lib. ij. Æthiopicarum rerum καὶ ἐμοὶ δοκεῖτε τοιοῦτοι, οὐκ ἀκόλους ἀλλ' ἄορας τε καὶ λέβητας αἰτήσειν. id est, Tales mihi videmini, qui non micas sed vernas & lebetes sitis postulaturi. Innuens non exilia munuscula, sed ingentia flagitaturos, ἀκόλους Græci vocant minuta panis segmenta, quæ amplius minutiusque confringi nequeant: παρὰ τὸ κολόειν, à frangendo, vt Etymologici autor & Eustathius annotant. Hesychius quasi ἀχόλους dici ait, quod sedando famem (quæ iuxta prouerbium bilem in nasum concire solet) placare nos consueuerit & mitigare, sublata bilis occasione: ita enim Hesychii verba intelligenda sunt. Quod autem ἄορας bifariam reddidi, & enses, & vernas, Eustathii authoritate fretus id feci: quod vtrunque donum magnificum, & benemeritis optimatibus condignum haberetur antiquitus.

Cubitis metiri, vt Nili incrementa.

Πήχεσι διαμετρεῖν, ὥσπερ τὰς Νείλου ἀναβάσεις, id est, Cubitis metiri, veluti Nili incrementa. Prouerbialiter extulit hoc Flauius Philostratus in Dionysio Milesio: καὶ τοῖς μὲν δωδεκάκρουνον δοκεῖ τὸ στόμα, οἱ δὲ καὶ πήχεσι διαμετροῦσι τὴν γλῶτταν, ὥσπερ τὰς Νείλου ἀναβάσεις, id est, Quibusdam eius admiratoribus duodecim salientum os esse videtur: alii cubitis linguam eius metiuntur, qua ratione Nili incrementa solent. Quo dicto videtur indicare voluisse præcellentem viri eloquentiam, cuius magnitudinem & incrementum non punctis aut exilibus spaciis, sed ingentibus & cubitalibus mensuris explorare metirique liceat. Huc allusit Nicephorus Callistus in dedicatione sui operis, Imperatorem alloquens: βασιλικῷ πήχει πάντας ὑπερήνεγκας. hoc est: Imperatorio cubito omnes superasti. quasi dicat, multis parasangis alios omnes principes antecessisse. Diximus alibi quid sit, Cubitis adolescere. Potest forte adagium non male referri ad humani iudicii morositatem diuersimodam. varie namque pro suo quisque captu de ingeniis ac scriptis iudicamus, vt eundem ille ambrosia alendum censeat, hic in ordinem cogat, alius moderatius de eo sentiat: ad modum Nili gurgitum, qui quotannis augescens non vnum tamen intra modum consistunt. Nam nec infra octo, nec altius sexdecim cubitis extollitur, nimietate cultum agrorum morando, paruitate segetum minando sterilitatem: vt libro xxij. refert Ammianus. Qua ratione etiam mediocritatis sensu proferri adagium poterit. Quod vero attinet ad Nili Ægyptii fluuii augmenta, intelligi ea res vtcunque potest ex Strabonis & Heliodori scriptis, quorum iste in Æthiopicarum rerum nono ita perscribit: οἱ δὲ τήν τε φρεατίαν τὸ νειλομέτριον ἐδείκνυσαν, τῷ κατὰ τὴν Μέμφιν παραπλήσιον, συνόμως μὲν καὶ ξεστῷ (ita enim emendandi sunt codices impressi) λίθῳ κατεσκευασμένον, γραμμαῖς δὲ ἀνὰ πηχυαίου διαστήματος κεχαραγμένον, εἰς ἃς τὸ ποτάμιον ὕδωρ ὑπὸ γῆς διωθούμενον καὶ ταῖς γραμμαῖς ἐμπίπτον, τάς τε αὐξήσεις τοῦ Νείλου καὶ ὑπονοστήσεις τοῖς ἐγχωρίοις διασημαίνει τῷ ἀριθμῷ τῶν σκεπομένων καὶ γυμνουμένων χαραγμάτων, τὸ πόσον πλημμυρεῖ ἢ τῆς λειψυδρίας μετρουμένων. Conabor ea, vt possum, Latinis auribus appendere: Sacerdotes in puteo Nili mensurationem regi commonstrant, assimilem illi quæ apud Memphin visitur, constructum è sculpto eiusdem generis saxo, inscriptis per cubitalia interualla lineis, in quas incumbens fluuialis aqua occultis sub terra meatibus acta, Nili incrementa & recessus indigenis indicat, numero notarum, quæ vel patent oculis, vel aquis intectæ latent: ex quibus ratio inundationis immodicæ parciorisve initur. Strabo autem libr. xvij. ostendit magnam rerum omnium vbertatem in Ægypto fuisse, quum Nilus ad decimumquartum cubitum excreuisset: penuriam vero, cum octo solum cubitos impleuisset. Qui vero sequitur locus, vitii suspectus mihi est. Socrates Scholasticus cubitum Nili incrementa ostendentem, in Serapidis templo antiquitus asseruatum fuisse scribit, quod Græca religio putaret, Serapidis numine Nilum crescere vt Ægyptum irrigaret: quem Alexandriam transferri curauit Constantinus, vt gentis vanitati illuderet. cuius rei meminit & Nicephorus. Post Græcos ita Plinius lib. v. c. IX. Auctus Nili per puteos mensuræ notis deprehenduntur. Iustum incrementum est cubitorum sedecim: in duodecim cubitis famem sentit, in XIIj. etiamnum esurit, XIIIj. cubita hilaritatem afferunt, xv. securitatem, xvj. delicias.

Mel summis digitis delibandum.

Χρὴ τοῦ μέλιτος ἄκρῳ δακτύλῳ, ἀλλὰ μὴ κοίλῃ χειρὶ γεύεσθαι. hoc est, Mel summo digito, haud caua manu delibandum est. Dionysius Milesius apud familiares suos identidem dicere solebat, vt Philostratus libr. I. de Sophistarum vitis commemorat: Translationibus aliisque deliciis, quibus oratio ornatur, parce vtendum est, non affluenter & ad fastidium vsque. Voluptatibus modice frui pro re nata, illaudatum non est, modo ne totum te iis immergas. Vti adagio conueniet, quoties moderatum rei alicuius vsum laudabimus.

Eleusina seruat quod ostendat.

Eleusina seruat quod ostendat reuisentibus: in adagium cedere dignissimum Senecæ dictum, quando significabimus non semel & vnica vice effundendas esse omnes eruditionis opes. Habent hoc vitii nonnulli, vt omne suum myrothecion, vniuersa pigmenta simul in vnicam epistolam aut orationem impendant, quum parcior ornatus laudabilior sit. Seneca naturalium Quæstionum lib. vij. Eleusina seruat quod ostendat reuisentibus. Rerum natura, sacra sua non simul tradit. Habent illud ciuitates, quæ spectaculorum & reliquiarum ostentus gratia, statis annorum interuallis adeuntur, vt seruent in proximam panegyrin semper aliquid antea non spectatum. Eleusin siue Eleusina, Atticæ locus

Eleusiniæ Cereris religioso fano nobilis, quo prima frumenti satio inuecta fuerit, παρὰ τὸ ἐλεύθειν, vt Diodorus Siculus ait: vel ab Eleusino Mercurii filio nomen habens, vt Etymologici autor voluit. Atticæ sacrarium eam vocat Apuleius.

Sumptus censum ne superet.

Et hoc peruulgatum est omnibus gentibus, Italis maxime. Antherastillis Adelphasio sorori suæ in Plauti Pœnulo: Pro herili, inquit, nostro quæstu satis bene exornatæ sumus. Non enim potest quæstus consistere, si eum sumptus superat soror. Eo illud est satiu'st satis, quod satis est, habitus plus quam sat est. Hanc prouerbialem & plane auream sententiam doctissimus & omni literarum genere ornatissimus vir, Hieronymus Niger Patauinus, supra ianuam domus suæ incidi ac inscribi curauit: hanc in domo ac vestibulis, & in cubiculis etiam vidimus: nec inuenimus emblema pulchrius, vel augustius, quod coercet studium voluptatis, & vitæ suauis ac delicatæ, & in primis sumptus immodicos: ad quos cum opus sit pecunia, celeriter obruuntur debitis, seruientes cupiditatibus suis. Frugalitas autem ars est œconomica, & tamen quæstuaria. quæ ciuilis virtus est. habet enim rationes rei familiaris, compositas ad augendas facultates. Fol est qui plus despendque sa rente ne vaut. Thucyd. lib. VI. de Alcibiade: ταῖς ἐπιθυμίαις μείζοσιν, ἢ κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν οὐσίαν, ἐχρῆτο, id est: Maiores sumptus ad explendas cupiditates, quam pro modo facultatum suarum faciebat. Vide Theognidem.

Neque defraudat, neque marginem excedit.

Ὡς μήτε κροδσαι, μηθ' ὑπὲρ χεῖλος βαλεῖν.

Id est,

Vt nec defraudet, neve excedat marginem.

Senarius versus, quem parœmiæ nomine adducit Hesychius, & habere moderationis temperamentique significationem annotat. Sumptum à venditoribus, æquitatem & modum in mensuris obseruantibus, ita vt neque concutiant metreten vt excidat quod mensum est, neque tantum effundant quod superfluat, & margines excedat. Græci vocant κρουσιμετρεῖν, in mensura defraudare aliquem, quod improbi institores faciunt: vnde & κρουσιδήμοι dicuntur metaphorice vulgi impostores, apud Aristophanem. At χεῖλος proprie labrum denotat, & per translationem, supremam oram atque marginem cuiuscunque rei. Hesiodus de Pandoræ dolio, ἔνδον ἔμιμνε πίθου ὑπὸ χείλεσι. i. Continuit se intra dolii labra. & ὑπερχειλὲς vocant, quod eo vsque plenum est vt superfluat, vt ἐπιχειλὲς, quod infra margines non vsquequaque mensuram implet.

Intra proprios limites consistere.

Εἴσω τῶν οἰκείων ὅρων ἑστάναι, id est, Intra limites proprios consistere, dixit Iulianus prouerbii specie, in epistola ad Iamblichum: pro, modulum ingenii sui & eruditionis non excedere, sed ingenue mediocritatis propriæ conscium subsistere, neque de se magnifice sentire aut crepare. Verba eius sunt ista: ἡμᾶς δὲ ἔδει μὲν, ὡς ἔφην εἴσω τῶν οἰκείων ὅρων ἑστάναι, καὶ τῆς ὑπὸ σοῦ μουσικῆς ἐμφορουμένους ἠρεμεῖν. id est, Decebat autem nos, quod dixi, priuatos intra limites consistere, tuaque delibutos musica conquiescere. Conuenit cum adagio, quod nos ipsos nosse monet. dixerat enim ille paulo ante: ἐχρῆν μὲν ἡμᾶς τῷ γράμματι πειθομένους τῷ δελφικῷ γινώσκειν ἑαυτούς. id est, Par fuerat nos Delphici scripti monitu persuasos, nos ipsos nosse. Nazianzenus in Apologetico, ἐν ὅροις τῆς εὐσεβείας μένειν, i. Intra pietatis terminos manere dixit: pro, non euagari extra præscriptos religionis fines.

Xenocratem modestia superat.

Apud Synesium est illud: σεμνοπροσωπεῦσιν ὑπὲρ τὰς Ξενοκράτους εἰκόνας. id est, Modestia vultus compositi, Xenocratis effigiem superant. Dicetur in philosophastros, sanctimoniam nescio quam vultu præferentes. Xenocratis temperantia nō in venereis modo rebus, sed & in vitæ continentia & à munerum corruptela abstinendo, prædicatur maxima à Diogene Laertio. quæ res effecit etiam, vt iniurato illi crederetur apud Athenienses: de quo prius diximus.

Medium sequere.

Prouerbiales sunt senarii Pratinæ tragici poetæ Phliasii apud Athenæum in 14.

Μὴ σύντονον δίωκε, μήτ' ἀνειμένην,
Ἰαστὶ μοῦσαν, ἀλλὰ τὰν μέσαν νέων.

Id est,

Ne sequere mollem, quem vocant Ionicum,
Neve asperum tonum, viam at mediam tene.

Quibus apposite vtemur, vbi modum, quo sine nihil recte fit, suadebimus: quemadmodum inter harmoniæ genera, quum Lydii modi lugubre quid sonent ac flebile: Ionici mollibus seruiant: at Dorii velut inter vtrosque medii laudantur: ita in dicendi ratione inter grande illud atque robustum genus, & alterum gracile, medium ex duobus floridum & picturatum sequendum monet Fabius. Huic affine est illud Damascii Siri in Philosophica historia: τὴν δὲ τροφὴν ἐπληρώσατο μετρίαν τινὰ καὶ ἀθρυπτον, οὔτε κατεῤῥυπωμένην διὰ πενίαν, οὔτε διὰ πλοῦτον βλακεύουσαν, ἀλλὰ μέσην καὶ μουσικὴν, καὶ τὸν δώριον τρόπον ὡς ἀληθῶς ἡρμοσμένην. i. Mensæ apparatus erat moderatus & frugalis, neq; sordidior propter egestatem, neq; dissolutior propter opulentiam, sed medius ac Musicus, in modum Doricorum modulorum reuera concinnus.

Schema & gradus.

Doricum prouerbium est, σχᾶμα καὶ βᾶμα, quod communi lingua profert, σχῆμα καὶ βῆμα, id est, Habitus & incessus. Quo significabatur, non protinus ad altiora artium penetralia esse prouolandum, & quasi supra septa excedendum, ac præoccupanda veluti sedilia certis ordinibus constituta, sed pedetentim ordine quodam pergendum esse, ne prætereantur quæ præcedere debent rudimenta atque initia, sine quibus cognitis cassa fiat & concidat reliqua omnis traditio. Extat apud Etymologici authorem.

BRASSICANI. Ne meas vites lædite.

Quando ingenii nostri tenuitatem & libenter & ingenue profitemur, aut labores nostros exiguos cum summa modestia exprimimus, commode vtemur hoc Theocriti versiculo ex quinto Idyllio,

Μὴ μευ λωβάσησθε τὰς ἀμπέλως· ἐντὶ γὰρ ἁβαί.

Id est,

Ne meas vites lædite, sunt enim valde quam teneræ. Et ego à studiosis omnibus, quibus vnice desudaui in iis prouerbiorum Symmictis digerendis, hoc vnum & vnicum impetrare cupio, vt hanc meam lucubrationem egregie teneram & infirmam, æqui bonique consulant, & à maiorum gentium authoribus præstantiora etiam fructus, & qui nullam iudiciorum seueritatem, tanquam aduersam aliquam tempestatem reformidare possint, expectent. Prouerbiorum Symmicta, siue quis Latine dicere velit Miscellanea, pro mediocritate mea, quæ vides, scripsi. Inscriptionis tem rationem ex optimis quibusque authoribus mutuatus sum, siquidem Athenæus libr. η. Deipnos. Erodici Craterii, & libro Aristoxeni Symmicta citat. Porphyrius in quæstionibus Homericis η. meminit Philemonis Symmictων. Suidas Porphyrii & Seleuci Symmicta citat. Lucilius Tarrhæus lib. 1. Commentariorum in Apollonii Rhodii Argonautica, Symmicta Seleuci lib. υ. Symmicta Simonidæ nominatim adducit. Ab iis ego inscriptionem accepi, vtinam & pari cum eruditione studiosis omnibus aliquando prodesse possem: quantum autem vitæ deinceps Deus Opt. Max. voluntate mihi erit, quantumque à curanda prorsus confusa & plane deposita valetudine, mihi dabitur ocium, hoc omne ad eiusmodi bonorum studiorum elegantiora scitamenta conferam: quamobrem etiam præfatus sum, me Symmicta hæc scripsisse. quis enim ita perfecta eruditione præditus est, qui se quippiam in hoc commentandi genere absoluisse, merito gloriari possit: vbi dies perpetuo diem docet, & quotidie tot boni authores nostri rursus adempti βιβλιοτάφοις, tanquam ex inferis existunt, nostro maximo bono renascuntur?

IOANNIS VLPII.

Omnis virtus est mediocritas.

Vetus Academia dixit virtutes omnes, quandam mediocritatem esse moderatam. Cic.

COGNATI.

Omne nimium non bonum.

Sententia hæc vulgo sermone Gallico fertur: Omne nimium vertitur in trop. hoc est, in nimium & vitium, siue infeliciter & calamitose. Qui igitur perditum in modum ac nullo consilio aliquid gerunt, illis dicitur: Omne nimium non bonum. Et hæc, πᾶν τὸ πολὺ πολέμιον τῇ φύσει, καὶ οὐ πλησμονὴ, οὐ λιμὸς, οὐδ' ἄλλο ἀγαθὸς οὐδὲν, ὅτι ἂν μᾶλλον τῆς φύσεως ἐστί. hoc est, Omne nimium inimicum, & hostile est naturę: non repletio, nec fames, neque aliud quicquam quod naturam excedit, bonum est. Greg. Theolog. lib. 3. sentent.

Ἀγκυλόεσσαν ἔχειν, μέτρον ἄριστον ἅπαν.

Id est,

Omnia summa nocent, sed moderata iuuant.

Ennius,

Nimium boni est, cui nil mali est.

Plautus in Pœnulo,

Modus omnibus in rebus soror, optimum est habitu.
Nimia omnia nimium exhibent negocium hominib. ex se.
Non enim potest quæstus consistere, si eum sumptus superat soror,
Eo illud satius est, satis quod satis est, habitus plus quam sat est.

Laurentius Humfredus tertio de Nobilitate libro: Sed quicquid nimium est, ingratum & iniucundum est, eiusq; omnis in fructu suauitas amittitur. Hinc Galli:

Beau chanter souuent ennuye.

Vide alibi, Mel satietatem gignit: &, Assiduum mirabile non est.
[Huc refer illud Chil. Ne quid nimis.]

Mediam viam eligere.

Vbi paribus vtrinq; rationibus ancipites distrahimur, tutissimum est mediam viam amplecti. Monet hoc adagium, vt quisque in medio maneat, quod in eo virtus consistat, quæ suum cuiq; tribuit. Idem Phocylides:

Ἐν ᾧ κοινὰ πάθη, μηδὲν μέγα.

Id est,

Appete mediocria, non magna.

Vita enim media est tutissima & tranquillissima. Admonet autem Phœbus Phaetontem apud Ouidium libr. Metamorph. 2. ne depressius altiusve currum agat, ne aut terras aut cœlum comburat. Medium autem ipsi esse tenendum,

—Medio, inquit, tutissimus ibis:
Inter vtrumq; tene.—

Sic Dædalus apud eundem Ouid. Metamorph. 8.

Instruit & natum: medioq; vt limite curras
Icare ait, moneo: ne si demissior ibis,
Vnda grauet pennas: si celsior, ignis adurat.
Inter vtrumq; vola.—

Modus hic loquendi frequentissimus est Iurisc. in primis Iustiniano: Ideo nos, inquit, mediam quodammodo viam eligentes. Simplicitas enim legibus est amica: eodem Iustiniano etiam referente, libr. earundem Institutionum 3. tit. de legitima agnatorum success. §. cæterum. vbi simplicitatem legis XII. tab. commendat, damnat mediam Iurisprudentiam propter subtilitatem. Simplicitas enim & æquitas statim aperit veritatem, non differt negocium.

In sinum despuere.

Elegans extat lib. Epigrammatum carmen: εἰς ἄγαλμα ἔρωτος θεῶν, Incipit,

Πτανὸν πλάσσον, ἔρωτα, &c.
Εἰς δ᾽ βαθὺν τὶς κόλπον ἀπέπτυσεν.—

Theocritus in Bubulco, eidyllio 24.

—Τρὶς εἰς ἑὸν ἔπτυσε κόλπον.

Id est,

Ter in suum despuit sinum.

Gestus abominantis. [Erasmicum est in Chiliad. In tuum ipsius sinum inspue, Chiliad. 1. Centur. VI. prouerbio 94.]

Nauigare per mare.

Idem Theocritus in Thyonico, eidyllio 14. Nauigabo (inquit) per mare. hoc prouerbio mediocritatem quandam significans.

Aites.

Thessalica lingua ἀΐτης dicitur adamatus. Vox facta videtur ab α particula priuatiua, & ἴτης, id est, ἰταμὸς, quod seu proteruum seu immodestum significat. ἀΐτης igitur modestus, seu probus ac verecundus dicitur, quæ virtutes præcipue ornamento sunt iuuenibus, & amorem conciliant. Præcipuum enim in conuersatione ac societate hominum condimentum, sal & vrbanitas. Theocritus eidyllio 12.

Τὸν δ᾽ ἕτερον πάλιν, ὥς κεν ὁ Θεσσαλὸς εἴποι ἀΐταν.

Id est,

Alterum vero Thessalice loquens, amatum vocat. Græci quoq; ἐρώμενον, Galli vero Ayme dicunt.

Respue quod non es.

Breuis Persii 4. sat. cohortatio ad sui ipsius cognitionem: & est metaphora ab ingratis cibis, quos proprie ore respuimus. Cic. 2. De orat. Gustatus quod valde dulce est, aspernatur & respuit. Hinc per metaphoram pro reiicere & aspernari. Cic. in Pisonem, de Pisone & Gabinio: Quis vos oculis non fugiat, auribus respuat, animo aspernetur? Tales cohortationes sunt plures apud eundem Persium: nempe sat. 1.

—Nec te quæsieris extra.

Et satyr. 4.

—Tollat sua munera cerdo:
Tecum habita, vt noris quam sit tibi curta supellex.

Egregię vero & dignę Persio sententię. Similis est apud Platonem in fine Alcibiadis & Charmide, his verbis: γνῶθι σεαυτὸν. Vbi Socrates: Seipsum vero cognoscere, prudentiam esse concedimus. Sic qui Delphici Apollinis oraculum secuti, in sui cognitione incumbunt, animi sui supellectilem & virtutes quibus præditi sunt, facile perspiciunt. Vide Stobęum in sententiis, de cognoscendo seipsum: Ouid. li. 2. Artis, de Apollinis templo. & Eras. nostrum. Non dissimile est Horat. illud Serm. lib. 1. sat. 3.

—Deniq; teipsum Concute, &c.—

Sic in epist. ad Curionem Cicero: Tecum loquere, te adhibe in consilium, te audi, tibi obtempera: nemo est qui tibi sapientius possit persuadere teipso: nunquam labêre, si te audies. Nos, Nec te quæsieris extra: antea tractauimus.

Disce modum seruare, alieno disce periclo.

Carmen est Hospitalii in Metensi propugnatione: quod inter Prouerbia nostra ideo recensuimus, quoniam prouerbii speciem præ se fert, & à multis vsurpatur, quoties ad mediocritatem admonent,

Disce modum seruare, alieno disce periclo:
Disce cupidinibus certos præscribere fines.

Itidem Horatius satyr. 1.

Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines.

Certi sunt fines, intra quos rectum consistit: vltra autem, aut citra hos fines consistere non potest. Altero hemistichio admonemur, vt ex aliorum erratis, cautiores & prudentiores reddamur.

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Secundum carmen refertur ab eodem Hospitalio ad Francis. Lotharingum Guisianum ducem, sed aliis verbis:

Tum desideriis fines adhibere, modumq;
Sumptibus. & proprio contentis, iam nihil vltra
Appetere, & nullas vicino intendere lites.

Πειράσομαι εἰπεῖν.

Est & hæc (si Demosthenis interpretibus credimus) modesta locutio, conatum potius quam facultatem perficiendæ rei significans. Cicero in exordio lib. de Officiis, Latine expressit hoc modestiæ verbum: De quibus, inquit, dicere aggrediar. Ad talem orationis modestiam, componere se decet: ne, si magna quædam profiteamur, alii dicant, aut certe cogitent,

Quid tanto dignum dabit hic promissor hiatu?
Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

Ex moderatis corpus bene habet.

Alibi: Ego illud quod dici solet, videre videor, nempe ex moderatis corpus bene se habere. Vnde inquam vides? Non insomnem potius, & nauseabundum virum, ceruiceque molli, & curis extenuatum reddunt. Confiteor igitur, non multas, sed temperatas exercitationes, bonum corporis habitum hominibus præstare. Tandem concessit, reliqua omnia quæ circa corpus versantur, temperata quidem prodesse quam plurimum, pauca vero vel nimia, nihil. Et ille moderata iuuare confessus est. Cicero apud Augustinum De vita beata: Oratæ, homini ditissimo, amœnissimo, delicatissimo, neque ad voluptatem quicquam defuit, neque ad gratiam, neque ad bonam integramque valetudinem. Nam & prædiis quæstuosissimis, amicis iucundissimis, quantum libuit, abundauit, & illis omnibus aptissime ad salutem corporis vsus est: eiusque (vt breuiter explicem) omne institutum, voluntatemq; omnem successio prospera consecuta est. Vide post, Nihil nimis.

Nosce teipsum.

Alibi, Præclara quidem res prudenti viro, omnia nosse: secunda vero nauigatio, proximaque videtur ab eo, seipsum minime latere. Ibid. Præceptum Delphicum, Nosce teipsum. Huic contrarium est, Nescit seipsum, apud Chrysostomum, referente Ioanne Vlpio. M. Antoninus Imperator de vita sua lib. II Hæc propria sunt animi ratione præditi: Seipsum videt, componit talem, qualem vult: efficit fructus, quos fert, ipse percipit: suum finem consequitur quicunq; vitæ sit terminus.

Nihil nimis.

Plato in Philebo. Temperatos nempe prouerbium præcipiens, semper continet, & huic illi obtemperant. Intemperantes autem & petulantes homines voluptatis feruor ad furorem vsque occupans, immoderatis clamoribus exultare compellitur. Erasmus, μηδὲν ἄγαν, Ne quid nimis. Ante, Ex moderatis corpus bene habet.

Moderata laudamus, excessus vituperamus.

Plato in Ciuili: Vt secundum rationem moderata laudemus, vituperemusque in singulis, quæcunque modum sermonis non seruant, dum in talibus quibusdam disputationibus aut prolixius quam decet, aut breuius loquimur. Sed per longas ambages frustra vagati sumus. De prolixitate inquam & breuitate, deque omni excessu atque defectu habenda ratio. Dicit, mediocria toleraturum, neque ea vituperaturum: Non quæro, inquit, hominem irreprehensibilem. Idem in Protagora: Hortor, vt mediocritatem pro viribus seruetis ad medium perduci. Vide alibi, Auersor morum vitia, ipsum amo.

Suo se modulo metiri.

Io. Baptista Egnatius in secunda epistola ad lectorem, in annotationes suas ad aliquot Imperatorum scriptores: Ignoscant quæso mihi, qui sciant in homine multominus mirum esse, nescisse quædam quam vni constare omnia. Consulant se singuli, & suo se (quod aiunt) modulo metiatur quisque: haud sane tam acerbe alienam negligentiam incessat, qui sua sibi conscius esse velit.

Quis erit modus.

Obscœni author carminis,
Oro, nam quis erit modus? &c.—

COELII RHODIGINI.

Vmbram suam metiri.

Philippus Macedo post nobilem in Cheroneo victoriam arrogantior factus, ac de se magnificentius sentiens, literas aliquanto asperiores, ac prope tyrannicas, ad Archidamum Agesilai filium dedit: qui id, quod erat, suspicatus, respondit: εἰ μετρήσαις τὴν σαυτοῦ σκιὰν, οὐκ ἂν εὕροις αὐτὴν μείζονα γεγενημένην, ἢ πρὶν νικᾶν, Si vmbram tuam metieris, non reperies eam vel tantulo maiorem esse, quam fuerit ante victoriam. Vtemur & nos illo in tumentes prospero rerum successu.

TVRNEBI. Est modus matulæ.

Satyra quædam Varronis inscribebatur, Est modus matulæ: vel, vt alii libri scribunt, Modus matula. qua inscriptione mone-

bat, adhibendum esse modum compotationi & ebrietati. Nam è matula potum significauit: cum cibum sicciorem in ventrem, liquidiorem in vesicam descendere censerent. Varro alio loco: Diuitum apotheca Chias ad communem reuocat matellam. Plautus: Nolo in vesicam quod eat: in ventrem volo. Idem Aduers. xvij. c. xxj.

MOLESTI, INTOLERABILES.

ERASMI. Ferire frontem.

Qui supra modum & impotenter indignantur, frontem ferire dicuntur. M. Tullius ad Atticum epist. 1. Puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, vt frontem ferias: sunt qui etiam Cæsonium putant, &c. Quæ prius dixerat, iudicabat esse digna vel risu, vel gemitu: cæterum de Cæsonio tam esse dignum, vt Atticus frontem ferire debeat. Qui hoc negant esse prouerbium, eâdem opera negant esse prouerbium, Perfricare frontem: &, Premere pollicem: & alia complura, quæ à gestu corporum ducta sunt.

Lippo oculo similis.

Video quosdam his moribus, vt eos æquo animo ferre non queas: rursus ita industrios, & ad obsequium expositos, vt quoties sese offert occasio, non possis cauere, quin aliquid illis committas. Lippus oculus manuum contactu læditur: & tamen naturale est nobis, illic habere manum vbi dolet. Plautus in Persa: Ego nec libenter seruio, neque satis sum hero ex sententia: Sed quasi lippo oculo me herus meus, manum abstinere haud quit tamen. Quin mihi imperet, & qui me suis negociis præfulciat. Item in Bacchidibus: Lippi illic oculi seruus est simillimus. Si non est, nolis esse, neque desideres: Si est, abstinere quin attingas, non queas.

Ne bestiæ quidem ferre possent.

Prouerbialis hyperbole est apud M. Tullium actione in Verrem v. Postremo vt odor Apronii teterrimus oris & corporis, quem, vt aiunt, ne bestiæ quidem ferre possent, vni isti suauis & iucundus videretur. Confine est illi quod alibi retulimus, Balbinum polypus Agnæ delectat. Idem in Catil. inuectiua v. Tantus enim illorum temporum dolor inustus est, vt iam ista non modo homines, sed ne pecudes quidem mihi passuræ esse videantur. Paulo diuersius dixit in epist. ad Atticum, cuius initium, Quæris ex me, lib. 1. Et quod omnes non modo homines, verumetiam pecudes factũ esse sciebant.

Tota vlcus est.

In eodem dialogo, ad laudatam agriculturam, ita respondet Socrates: ἀλλ' οὐχ ὅλη ὥς φασιν ἕλκος, ἀεὶ λύπης πρόφασιν εὑρισκόμενον. id est, Verum annon tota, quod aiunt, vlcus est, semper molestiarum occasionem ex se gignens? Id quidem esse verum declarauit Vulteius Horatianus. Cæterum quicquid nobis vehementer molestum est, Vlcus Vomicam & Carcinoma solemus appellare. Quemadmodum de Cæsare Augusto literis proditum est, quod Iulias filiam & neptem, & Agrippam prius adoptatum, postea abdicatum, non aliter appellare solet, quam tres Vomicas suas ac tria Carcinomata: adeoque detestabatur mores illorũ minime frugales, vt ad omnem illorum mentionem soleat exclamare versu Homerico:

Αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τε μένειν, ἄγονός τ' ἀπολέσθαι.

Id est,

O vtinam celebs mansissem, orbusq; perissem.

Atque hic quoque versus inter prouerbiales merito referendus est, vsurpandus ab his qui infeliciter duxerunt vxores, aut liberos pœnitendos susceperunt. Conueniet & in hominem molestis moribus Theocritus in epitaphio Adonidis acerbum dolorem ποτικάρδιον ἕλκος appellat.

Ἄγριον ἄγριον ἕλκος ἔχει κατὰ μηρὸν Ἄδωνις,
Μεῖζον δ' ἁ Κυθέρεια φέρει ποτικάρδιον ἕλκος.

Id est,

Dirum dirum vulnus habet circa inguem Adonis:
Sed maius Cytherea gerit sub pectore vulnus.

Improbitas muscæ.

In improbum, & subinde redeuntem, etiam si turpiter repellatur, quadrabit illud ex eodem:

Καί οἱ μυίης θάρσος ἐνὶ στήθεσσιν ἐνῆκεν,
Ἥ τε καὶ ἐργομένη μάλα περ χροὸς ἀνδρομέοιο
Ἰσχανάᾳ δακέειν. —

Id est,

Atq; illi muscæ vim intra præcordia misit,
Quæ quamuis de pelle viri sit sæpe repulsa.

Onus nauis.

Ἄχθος νεώς, Onus nauis. In inertes & inutiles iacere conueniet, αὐτὸ τὸ ἄχθος νεώς. Confine illi,

---Ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης.

Id est,

---Telluris inutile pondus.

Quadrabit & in magnum, eundemq; molestum. Naues enim longe plus oneris ferunt quam currus. De Hamaxiæis alibi dictũ est.

Quos non tollerent centum Aegyptii.

Οὓς οὐκ ἂν ἆραιντ' οὐδ' ἑκατὸν Αἰγύπτιοι.

Id est,

Quos ferre nec centum queant Ægyptii.

De molestis dici solitum, ac moribus intolerandis, seu fastu turgidis. Inde ductum, quod Ægyptii plerique gestandis oneribus quæstum non satis honestum factitare consueuerint: & ἀχθοφόροι dicti, in locum prouerbialem abierunt. Refertur adagium ab Eudemo in collectaneis dictionum rhetorum, & item à Suida. Extat autem apud Aristophan. in Ranis in hunc modum.

Δύ' ἅρματ' εἰσέθηκε καὶ νεκρὼ δύω,
Οὓς οὐκ ἂν ἆραιντ' οὐδ' ἑκατὸν Αἰγύπτιοι.

Id est,

Duo plaustra, duoq; item imposuit cadauera,
Quæ ferre nec centum queant Ægyptii.

Idem in Auibus,

Οὐκ Αἰγύπτιος πλινθοφόρος.

Id est,

Non Ægyptius lateriger.

Consimili modo Lucilius apud Nonium:

Quem neq; Lucanis oriundi montibus tauri
Ducere pro telo validis ceruicibus possent.

Rursum idem alibi:

Hunc iuga multorum, pro telo ducere centum
Non possint.—

Aegyptius laterifer.

Αἰγύπτιος πλινθοφόρος, i. Ægyptius laterum gestator. [illegible] nominatim prouerbii titulo refert. Extat autem apud Aristophanem in Auibus. ibi quærit quispiam, quis composuisset [illegible]rium in arce Palladis centum cubitorum? Cui respondetur:

Ὄρνιθες, οὐδεὶς ἄλλος, οὐκ Αἰγύπτιος
Πλινθοφόρος, οὐ λιθουργός.

Id est,

Aues, nec alius vllus, haud Ægyptius
Laterifer, aut faber lapidarius.

Quadrare videtur in sordidum, atque infimæ sortis hominem, in quem vsum etiam Carum vilitas vsurpata est: aut in eum qui molestis negociis premitur. Admonuimus modo, Ægyptios vulgi fabulam ac risum abiisse, quod asinorum ritu vectando [illegible] pore oneribus quæstum facerent. Ad quem laborem hoc [illegible]tiores illos fuisse coniicio, quod in effodiendis lacunis, limo [illegible] portando, ac lateribus argillaceis, huiusmodi opera potissimum [illegible]pus erat apud Ægyptios, ob limum quem inuehit Nilus. [illegible] lic passeres opinor, aut hirundines monstrarunt artem è luto [illegible]struendi parietes. Argumento est, quod Hebræi cum apud [illegible] gerent, adacti sunt luto lateribusq; gestandis seruilem operam [illegible]stare Pharaoni. De mulis Marianis alibi reperies.

In culmo arare.

Ἐπὶ καλάμης ἀροῦν, i. In stipula arare dicuntur, qui labore [illegible] quam intermisso vim mentis exhauriunt: aut qui nunquam [illegible]nunt ab amicis petere quod dent. Sumpta metaphora à [illegible] auidis agricolis, qui segetem non patiuntur vnquam inter[illegible]re: sed assidua cultura succum omnem soli exhauriunt, [illegible] messe, nouam ingerentes sementem. Suidas citat ex Lysia.

Qui conturbat omnia.

In eum qui maximas vndique ciet turbas, apte detorquebitur illud ex eodem libro:

—Πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
Παντοίων ἀνέμων.

Id est,

—Omneis omnigenûm ille procellas
Ventorum ciet.---

Anno senior fio.

Quoties aliquid nobis magnopere molestum significamus, [illegible] nescere nos etiam vulgo dicimus. Aristophanes in Ranis:

Μὴ νῦν ποιήσῃς· ὡς ἐγὼ θεώμενος,
Ὅταν τι τούτων τῶν σοφισμάτων ἴδω,
Πλέον ἐνιαυτῷ πρεσβύτερος ἀπέρχομαι.

Id est,

Faxis caueto. quippe quoties conspicor,
Istiusmodi negociorum quippiam,
Discedo, crede, senior anno protinus.

Tædio vero molestiaque conciliari senium; indicat etiam Homerus:

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι.

Id est,

Illico mortales inter mala multa senescunt.

Vt fici oculis incumbunt.

Ὥσπερ τὰ σῦκ' ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔφυ, id est, Quemadmodum fici oculis innati. De iis dicebatur, qui pertinaciter vrgerent, premerentque negocium aliquod. Sumpta similitudine à ficis, hoc est, vitio quod oculis adnascitur, nec facile potest auelli oculo incolumi. Aristophanes in Ranis:

Ὥσπερ τὶ σῦκ' ἐπὶ τοῖσιν ὀφθαλμοῖς ἔφυ.

Id est,

Vt ficus oculis imminens, sic ille erat.

Accommodabitur haudquaquam inepte & in hos qui cum graues sint & intolerabiles, tamen auelli non queunt, nisi magno malo. Quod genus vtinam nulli essent, aut vnquam existerent principes, & principum optimates: qui cum auaritia sint inexplebiles, libidine corruptissimi, crudelitate perniciosissimi, tyrannide immanes, verissimi Reip. hostes ac prædones, in publicam perniciem, non solum armis & opibus instructi, verumetiam nouis artibus, quas nec Dionysius vnquam, nec Phalaris reperit, tamen sic adhærent, sic imminent, sic affixi sunt populo, vt nec ferri possint, nec auelli. Vsque adeo nullus est senatus, nullus magistratus, nulla religio, nulla Reipub. pars, in quam actis radicibus illi non penetrârint, ceu pestis per omneis corporis venas sparsa. Siquidem animaduerterunt hoc homines tantum ad nocendum oculati cordatique, vnam hanc ancoram superesse publicæ incolumitatis, si ciuium & ciuitatum honesta concordia, tyrannis potentium coerceatur. Hanc igitur in primis dirimere cura est. Sentiunt in pace minimum sibi licere, cum res legibus & consiliis agitur, non dolis, aut armis. Proinde modis omnibus id agunt, ne populus publica pace gaudeat. Perspiciunt præcipuam Reip felicitatem in hoc sitam, si principem habeat interdum, cordatum, vigilantem: hoc est, vere principem. Itaque miro studio curant tutores, ne vnquam vir sit princeps: adnituntur optimates ii qui publicis malis saginantur, vt voluptatibus sit quam effœminatissimus, ne quid eorum sciat quæ maxime decet scire principem. Exuruntur vici, vastantur agri, diripiuntur templa, trucidantur immeriti ciues, sacra prophanaque miscentur: dum princeps interim ociosus ludit aleam, dum saltitat, dum oblectat se morionibus, dum venatur, dum amat, dum potat. O Brutorum genus iam olim extinctum, ô fulmen Iouis aut cæcum, aut obtusum. Neque dubium est, quin isti principum corruptores, pœnas Deo daturi sint, sed sero nobis. Interim ferendi sunt, ne tyrannidem excipiat anarchia, malum pene perniciosius. Quod complurium Rerumpublicarum experimentis comprobatum est, & nuper etiam agricolarum per Germaniam exortus tumultus nos docuit, aliquanto tolerabiliorem esse principum inhumanitatem, quam ἀναρχίαν omnia confundentem. Siquidem fulmina terrent quidem omnes, at non ita multos feriunt. Cæterum mare inundans nulli parcit, nihil nô miscens ac voluens. At quod optimates impii sunt Reipublicæ, id fortasse sunt Ecclesiæ, nonnulli ex his ordinibus, quos vulgus Mendicantes vocant. Pios non accuso, nec ordinem incesso: malos noto, quæ vbique maxima turba est. Hi sic sese per omne Reipublicæ corpus sparserunt, vt nihil vsquam agatur sine illis. Regnant in concionibus: quod peculiare munus Episcoporum. Tyrannidem occuparunt in scholis: quod huic proximum munus. Per hos ministrantur Ecclesiastica sacramenta, per hos sacerdotes sumus. Hi plus quam censoria seueritate pronunciant de fidei professione: Hic Christianus est hic semichristianus, hic hæreticus, hic sesquihæreticus. In horum sinus populus effundit occultos vitæ actus, & secretissimas animi cogitationes: nec his contenti sunt, nulla panguntur principum fœdera, in quibus hi non agant parteis. Sine his nullum contrahitur matrimonium. In theatricis certaminibus in publicis sordibus, agonothetas agunt: adeo nihil pudet. Denique nec mori licet absque istis. Nulla est aula principum, in quam non irrepserint. Si quod impudens facinus destinârunt principes, per hos exequuntur. Si quid moliuntur Romani pontifices, quod paulo sit alienius ab Apostolica illa & prisca sanctimonia, horum potissimum vtuntur ministerio. Velut si quod bellum, si quis tumultus, si qua exactio, si qua condonatio parum pudens, in hisce fabulis isti primas agunt. Interim simplici popello specie sanctitatis imponitur. Sacerdotes ad hos collati, sacerdotes non sunt. Episcopi horum fiducia in vtramuis aurem dormiunt. Plebs destituta, pro vnicis pastoribus gemino luporum genere discerpitur, dum & præsules exercent tyrannidem: nec hi tamen pastores sunt, sed alia ratione prædones. Rursus admoneo, nec pios à me notari, nec ordinem. Nam qui inter eos sunt incorruptissimi, solent eadem quæ deploro, deplorare. Atque apibus licet suos fucos, vt aculeos carentes, quamuis furaces aliquando depellere. Hos fucos omnibus crabronibus aculeatiores, nec reges nec summi pontifices queant à Republica profligare, nisi magna Christianæ religionis ruina: adeo suas factiones communierunt, adeo totum orbem arcibus ac populis suis occuparunt, & indies nouos struunt nidos: hoc nimirum prætextu, quod superiorum monasteriorum religio, cuius commendatione primum exorta sunt, perierit: quasi vero & horum non paulo post sit peritura sinceritas, si qua modo sinceritas. Ita fit vt orbis impiis & ociosis monachorum gregibus oneretur, & principes fraudentur populo, & episcopi grege, & populus pastore: Christianæ religionis puritas ac libertas, paulatim ad Iudaicas ceremonias delabatur. Et quemadmodum difficile dictu sit, vtrum grauior sit Reipublicæ malorum principum inter se concordia, an diffidium: quod siue belligerantur, magno populi malo id faciant: siue conciliantur, in publicum exitium conspirent: ita nescias vtrum magis sit optandum, imo quo melius dicam, vtrum magis detestandum, istorumne inter ipsos consensus, an seditio, quod vtraque res publico fiat malo. Opinor autem ficos hic dici, rigidum tumorem innascentem genis oculorum, cares cum molestissima sit, tamen non sine periculo tollitur: quod oculo immineat, parti vexationis & tractatus impatientissimæ. Adagii mentionem facit Suidas.

Ἄγουσι καὶ φέρουσι.

Tristissima quidem, sed tamen prouerbialis apud Græcos autores figura est, ἄγουσι καὶ φέρουσι: pro eo quod est, hostili more populantur, aut vexant. Id si traducatur ad animum, non paulo fiet festiuius. Quemadmodum Aristoph. in Nebulis,

Ὑπὸ γὰρ τόκων χρηστῶν τε δυσκολωτάτων
Ἄγομαι, φέρομαι, τὰ χρήματ' ἐνεχυράζομαι.

Id est,

Diris ab vsuris & vlurariis
Rapior miser, ferorq; difficillimis,
Possessiones pignori opponens meas.

Lucianus dixit, ἄγει καὶ φέρει, pro eo quod est, suo arbitratu quod vult, trahit. Consimiliter vsus est Cornelius Tacitus De oratoribus. Nunc principes in Cæsaris amicitia, agunt feruntque cuncta; atque ab ipso principe cum quadam reuerentia diliguntur. Homerus Iliad. ε.

Ἀτὰρ οὔτι μοι ἐνθάδε τοῖον,
Οἷόν κ' ἠὲ φέροιεν Ἀχαιοὶ ἠέ κεν ἄγοιεν.

Id est,

Neque enim hic mihi quicquam
Tale est, à Danais vt ferri possit, agive.

Verba sunt Sarpedonis, excitantis Hectorem ad bellum pro tuenda patria, cum ipse pugnaret, nihil habens quod Græci possent auferre, nimirum Lycius patria. Item Verg. Æneid. 2.

——Alii rapiunt incensa, feruntq;
Pergama.——

pro, diripiunt ac populantur. Consimilem ad modum Liuius dixit, libro De bello Maced. viij. Tum demum fracta pertinacia est, vt ferri agique res suas viderunt. Apud Herodotum ita Crœsus loquitur Cyro victori: οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα, ἀλλὰ φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά. id est, Iam enim nihil istorum meum est, sed tua diripiunt. Translatum videtur à more militari, quod illic homines & iumenta aguntur, sarcinæ feruntur. Plato in libris De legibus. τῶν ἀλλοτρίων μηδένα μηδὲν φέρειν, μηδὲ ἄγειν. id est, Ne quis quicquam alienarum rerum ferat, agatve. Vnde color sermonis ex legum formulis ductus videtur. Q. Curtius libr. 4. pro ἄγεσθαι καὶ φέρεσθαι, dixit, volui agique: Eludant videlicet quibus forte ac temere humana negocia volui agique persuasum est. In eodem libro dixit, ferri agique: Adhuc lymphatos ferri agique, arma iacientes. His nobis inconditum tumultum militum declarauit.

Maniuoro vinculo.

Χειροβρῶτι δεσμῷ, id est, Maniuoro vinculo. Sic quispiã appellauit manicas vestium Ponticarum, quod manus offendant, atterãtque. Idem obiicitur Troianis apud Vergilium:

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Recenset Zenodotus.

Athos celat latera Lemniæ bouis.

Ἄθως καλύπτει πλευρὰ Λημνίας βοός.

Id est,

Athos obumbrat latera Lemniæ bouis.

Vbi quis officit, aut molestus est, aut gloriam cuiuspiam obscurat, aut alioquin obsistit. Tradunt in Lemno bouis fuisse simulachrum ingens, candido factum lapide. Id Athos mons tametsi longo dissitus interuallo, tamen ob summam celsitudinem, obscurat vmbra sua. Est autem Athos, Thraciæ mons ingens, adeo vt vmbram iaciat ad stadia trecenta, teste Stephano. Meminit huius Apollonius Argonauticôn lib. I.

Ἠοῖ δ' νισσομένοισιν Ἄθω ἀνέτελλε κολώνη,
Θρηϊκίη, ἣ τόσσον ἀπόπροθι Λῆμνον ἐοῦσαν,
Ὅσσον ἐς ἔνδιόν κεν ἐΰστολος ὁλκὰς ἀνύσσαι,
Ἀκροτάτῃ κορυφῇ σκιάει, καὶ ἐς ἄχρι Μυρίνης.

Id est,

Solis ad exortum vada salsa secantibus alto
Vertice sese ostendit Athos mons Thracius, is qui
Dissitus à sacra tanto discrimine Lemno,
Quantum alata die valeat transmittere nauis:
Hanc tamen aerii contingit verticis vmbra.
Quin longinquam etiam contingit ad vsq; Myrinen.

Prouerbii meminit & Plutarchus in Moralibus, cum alias, tum in commentario, quem inscripsit de facie apparente in orbe lunæ, testans vmbram porrigi per septingenta ferme stadia. Theocriti Scholiastes versiculum hunc citat ex Sophocle,

Ἄθως σκιάζει νῶτα Λημνίας ἁλός.

Id est,

Athos obumbrat terga Lemnii maris.

Aetna, Athon.

Ætnam & Athonem montes in molestiæ tædiiq; prouerbium abiisse, testatur Lucilius apud Aulum Gell. libr. xvi. c. 9. etiam si locus is deprauatus habetur. Lucilii versus, quos adducit, sunt hi:

Verum hic ludus ibi, susq; omnia, deq; fuêre.
Susq; & deq; fuêre inquam omnia, ludus iocusque.

Illud opus durum, vt Setinum accessimus finem ἐπὶ τὸ λοιπόν, vt

aiunt, montes Aetnæ omnes atque aſperi Athones. De Aetna Siciliæ monte dictum eſt, quod gigantem ſua mole premat, iuxta poetarum fabulas: ſiue quod crebris incendiis grauis ac pernicioſus olim eſſet accolis. Vnde & M. Tullius in Catone maiore, dixit onus Ætna grauius. De Atho vero, quod ob ingentem celſitudinem, vmbra ſit moleſtus, quam in Lemnum vſque trecentis diſſitam ſtadiis mittit, alibi diximus. Pomponius Mela tradidit huius cacumen altius, quam vnde cadant imbres: eius rei cōiecturam ex eo colligi, quod de aris, quas in vertice ſuſtinet, non abluitur cinis, ſed quo relinquitur aggere, manet. Obſtat & nauigantibus, quod toto longe dorſo procedat in pelagus, qua continenti adhæret. Vnde & a Xerxe perfoſſus. Athenæus lib. x. cōmemorat Eryſichthonem quendam inexpletæ voracitatis, vulgo dictum fuiſſe βορρᾶς ἄθωνα, id eſt, Voracitatis Athonem.

IVNII. Lapides loqueris.

Lapides loqueris, prouerbiali figura dixit Plautus in Aulularia: pro duris, & auditu grauibus ac moleſtis verbis. ita enim Megadorus ſenex ad ſororem, iubentem vt iam grauis ætate vxorem domum duceret, loquitur,

> Quia mihi miſero cerebrum excutiunt
> Tua dicta ſoror, lapides loqueris.

Indicat illius verba tam grauiter animum perculiſſe, vt non potuerit ſaxis ſauciari magis. Huius adagii in noſtrate lingua manſit hactenus vſus.

Ieiunium olet.

Νηστείας ὄζειν, id eſt, Ieiunium olere, Græco prouerbio dicuntur, quibus grauis eſt anima & putidum olens. Ariſtoteles problematum ſectione 13. Διὰ τί τὰ στόματα μηδὲν ἐδηδοκότων, ἀλλὰ νηστευσάντων ὄζει μᾶλλον (ὃ καλεῖται νηστείας ὄζειν) φαγόντων δ' οὐκέτι, ὅτε ἔδει μᾶλλον. id eſt, Quid cauſæ cur ora eorum qui nihil ederint, ſed ieiuni ſint, magis puteant (id quod Ieiunium olere dicitur) poſtquam cibum ſumpſerint, nequaquam, quum oportuerit tunc magis obolere. Cauſam aſſignat aeri propter requiem feruefacto, qui ſpiritū & excrementa pituitoſa in putredinem agat.
Cæcilius comicus:

> —Quæ mihi
> Vbi domum adueni, aſſedi, extemplo ſuauium
> Dat ieiuna anima.—

Plautus in Mercatore:

> Ieiunitatis plenus, anima fœtidat.

ſic enim citat Nonius Marcellus, & legit vetus codex: pro quo vulgata editio habet, Iam plenus ætatis, animaque fœtida. Huc pertinet quod in Baſſam olidam anum ſcribit Martialis. libr. 4. Epigram.

> Quod bis murice vellus inquinatum,
> Quod ieiunia ſabbatariorum,
> Mœſtorum quod anhelitus reorum,
> Quod ſpurcæ moriens lucerna tedæ.

Quæ poſtrema dictio in impreſſis libris perperam in Ledæ commutata legitur.

Bilem vomere.

Χολὴν ἐμεῖν, hoc eſt, Bilem vomere, prouerbio dicuntur, qui moleſtiam animo ingratam & auribus concipiunt, & faſtidiunt aliquid. Adagium citatur ex Ariſtoxeno Muſico. Plutarchus Sympoſiacôn lib. 7. cap. viij. οὓς φησιν Ἀριστόξενος χολὴν ἐμεῖν ὅταν ἐναρμονίου ἀκούσωσιν. id eſt, Quos Ariſtoxenus dicit bilem vomere, quoties modulatum quippiam & concinnum audierint. A ventriculi natura ducta eſt origo, qui auerſatus aliquid, faſtidioq; nauſeans, bilem innatantem reiicit.

COGNATI. Νηστείας ὄζειν, *Ieiunium olere.*

Græci ſignificare volentes fœtorem quendam animæ, qui non vitio aliquo oris prouenit, ſed in omnibus fere eſt, qui nihil guſtarint, νηστείας ὄζειν, quaſi ieiunium olere dicebant. Hoc teſtatus eſt Ariſtoteles ſegmento Problematum duodecimo, quæſtione ſeptima: qua potiſſimum huius rei cauſam diligenter quæſiuit, cur ſcilicet grauis anima eorum ſit, qui nihil adhuc comederint, ſed ieiuni ſint; cum ſtatim ſumpto modico cibo moleſtus ille odor pellatur. Inquit enim: Διὰ τί τὰ στόματα μηδὲν ἐδηδοκότων, ἀλλὰ νηστευσάντων ὄζει μᾶλλον, ὃ καλεῖται νηστείας ὄζειν, φαγόντων δ' οὐκέτι. Hunc autem ingratum oris odorem ſignificauit Cæcilius comicus, cuius hæc verba leguntur apud Nonium, edita (vt apparet) ab eo qui vxoris parum acceptæ odioſam comitatem, blanditiaſque accuſaret: Quæ mihi, vbi domum adueni, aſſedi, extemplo ſuauium dat, ieiuna anima. Inter ea quæ peſſime olere ſolent, ieiunia Sabbatariorum, hoc eſt, Iudæorum, die ſeptimo ab omni opere feriantium, enumerat lib. 4. Martialis. Sabbatariorum porro, riſus aucupandi gratia poſitum eſt, quaſi quæ ieiunant cæteræ nationes, grauem animam non exhalent. [Huc confer ſup. illud Iunii, Ieiunium olet.]

Anſeres ex Phalerno.

Prouerbium hoc ex Anſere poeta ſumptum eſt, qui oſtentatione falſæ doctrinæ ſeſe iactitans, viris eruditis impudenter obſtrepebat. Vt enim anſeres moleſto quodam ſtridore obganniunt, ita hic inter poetas minime canorus, ſed tamen odioſe garrulus atque obſtreperus. Hunc Ouidius procaciſſimum, cum petulantis eſſet linguæ, & immodeſtæ, appellauit. Virgilio ſemper iniquus fuit, vt Seruius & Donatus ſcribunt. Horatium quoque odio inſecutus eſt. De hoc Anſere Virgilius ecloga 9. intelligitur, cum ait:

> —Sed argutos interſtrepere anſer olores.

Quod mox prouerbii loco vſurpatum eſt, cum indoctus inter doctos garrit: & ab Eraſmo noſtro explicatum in adagio, Graculus inter Muſas. Propertius quoq; de hoc Anſere canit:

> Nec minor his animis: aut ſi minor ore canorus
> Anſeris indocto carmine ceſſit olor.

Fuit vero M. Antonii Triumuiri amicus, cuius & laudes decantaſſe ſcribitur: qua de cauſa, & agro Phalerno ab eo donatus. Quo & Cicero in Philippicis reſpexit, his verbis pene ænigmaticis: Ex Phalerno Anſeres depellantur. Quod etiam prouerbiali figura dicitur, quum ſignificamus ignauos fugiendos quorum [illegible] gua eſt gratia.

Ducere ſerram.

In ſtreperos & odioſos dicitur, qui non minus auribus moleſti ſunt, quam ſerræ obſtrepentis & ſtridentis argutia. Varro [illegible] pauonibus: De pauone, inquit, libere licet dicas, quia diſceſſit [illegible] cellius, qui ſecus ſi quid diceret de iis, gentilitatis cauſa ante [illegible] ſerram duceret. Voluit Varro dicere, Fircellium Pauonem, propter nomen commune & gentilitatem, quæ ei cum pauonibus intercedebat, ſi quis de eis ſecus & male loqueretur, ſtreperum & odioſum putaturum fuiſſe: neq; libentius hominem eum audiſſe, quam ſtridentem & obſtrepentem ſerram, cuius argutia auribus moleſta eſt. Lucret. lib. 2. De rer. nat.

> Ne tu forte putes ſerræ ſtridentis acerbum
> Horrorem conſtare elementis læuibus æquè.

Cicer. lib. v. Tuſcul quæſt. Surdi vocem citharœdi non audiunt, ſtridorem quidem ſerræ audiunt, tum cum acuitur.

Μυίας δῆγμα.

Veteres quaſi prouerbio μυίας δῆγμα videntur dixiſſe. [illegible] Plutarchus in li. στοϊκῶν ἐναντιωμάτων, Chryſippi ſententiam [illegible] lens: ὅμοια δ' εἴρηται τούτοις ἐν τῷ τρίτῳ περὶ θεῶν. [illegible] ἐπαίνους ἀλλοτριώσεσθαι. καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν συμβαινόντων [illegible] οἷον δυσθανατούσης γραὸς ἀποσχέσθαι, καὶ καρτερῆσαι μυίας δῆγμα [illegible] paulo poſt: εἰ γὰρ ἴσον ἐστὶ τῷ ἀνδρείῳ, δῆγμα μυίας ἐνεγκεῖν, [illegible] νως ἀποσχέσθαι τῆς γραός, οὐδὲν οἶμαι διαφέρει, [illegible] ἢ ἀπ' ἐκείνων ἐπαινεῖσθαι. Catullus ad Gelliam ad hoc videtur [illegible] ſiſſe, quum ait:

> Queis te lenirem: nobis neu conarere
> Infeſtum telis iſcere muſca caput.

Ieiuna anima.

Inamabile ſuauium ſignificans Statius comicus argute dixit.

> Sed tua moroſane vxor, quæſo, eſt, quam rogas?
> Qui tandem tardet mentionis, quæ mihi
> Vbi domum adueni ac ſedi, extemplo ſuauium
> Dat ieiuna anima, nil peccat de ſuauio,
> Vt deuomas vult, quod foris putaueris.

Hinc, ieiunum olet, apud Cæcilium, Plautum, Martialem.

Obſurduerunt aures.

Obſurduerūt aures mihi: &, Obſurdui auribus, dicitur, quoties nos verborum alicuius pertæſos ſignificamus, quæ ſæpius auribus noſtris inculcarit. Hoc vernaculo ſermone dicimus. l'ay les oreilles rompues. Stephanus non omnino ad verbum Græce [illegible] παγέ μοι τὰ ὦτα: ſed latius, ἐκκεκώφημαι τὰ ὦτα. Moleſti quidem ſunt, eadem de re iterum iterum loquendo. Nihil enim odioſius & moleſtius, quam quod ſemper idem eſt, & quoties eadem ad faſtidium iterantur.

Longo ex itinere etiam palea oneri eſt.

Celtæ; En longue voye paille poiſe. Leuiſſimæ quidem paleæ longa tamen in via graues fiunt & moleſtæ. Sic hoſpes interdum initio grauiſſimus, tridui aut quatridui mora oneri eſt. ſumpta [illegible] latione à Marthæ verbis ad Chriſtum, iubentem monumento Lazari quatriduum mortui lapidem amoueri.

MORVM CONTAGIO.

ERASMI. *Neguſtaris quibus nigra eſt cauda.*

Μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων: i. Ne guſtes ex iis quibus eſt nigra cauda. Interpretatur Plutarch. in comment. De liberis inſtituendis, Ne commercium habeas cum improbis, & iis qui ſunt nigris ac infamibus moribus. Tryphon grammaticus inter ænigmatis exempla hoc quoque commemorans interpretatur hoc modo: ψεῦδη λόγον μὴ παραδέχεσθαι. τὸ γὰρ ψεῦδος ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται, καὶ ἀμαυροῦται. id eſt, Ne mendacem ſermonem profe[illegible] leris. Mendacium enim in extremis partibus nigreſcit & obſcuratur. Quidam ad ſepiam piſcem referunt, qui atramento quod in cauda geſtat, ſemet occulit. Quanquam Plinius libr. 32. cap. [illegible] tim. Melanurum inter piſces recenſet, cum de ſepiis multa prioribus libris diſſeruerit, vt videatur non idem eſſe piſcis Melanurus & Sepia. Theodorus Gaza melanurum Oculatam vertit: quem piſcem nominat tantum loco quem modo indicauimus.

Oſcitans

Oscitante vno, deinde oscitat & alter.

Ἑνὸς χανόντος μετέχηνεν ἕτερος. id est, Cum oscitat vnus, statim oscitat & alter. Dicendum, quoties exemplo peccati, statim prouocatur aliquis ad simile facinus. Fit autem hoc occulta quadam naturæ vi, vt qui viderit oscitantem, cogatur & ipse oscitare. Cuius rei causam etiam reddere conātur philosophi. Simili modo transeunt & quidam animorum affectus. Socrates apud Platonem in Charmide: καὶ ὁ Κριτίας ἀκούσας ταῦτα, καὶ ἰδών με ἀποροῦντα, ὥσπερ οἱ τοὺς χασμωμένους καταντικρὺ ὁρῶντες ταὐτὸν τοῦτο συμπάσχουσιν, κἀκεῖνος ἔδοξέ μοι ὑπ᾽ ἐμοῦ ἀποροῦντος ἀναγκασθῆναι καὶ αὐτὸς ἁλῶναι ὑπὸ ἀπορίας. id est, Hæc vbi audiuit Critias, meque vidisset hæsitantem, quemadmodum ij qui ex aduerso vident oscitantes, eodem affectu corripiuntur, itidem & ille mihi visus est mea dubitatione cogi, vt & ipse à dubitatione corriperetur. Oscitantiam autem Latini vocant torporem & indiligentiam. Qui cum ignauis viuit, facile fit illorū similis. Omnes enim procliues sumus à labore ad libidinem, vt ait Comicus. Torpedo piscis suo contactu protinus torpidum reddit Plato in Menone: δοκεῖς μοι ὁμοιότατος εἶναι τὸ εἶδος καὶ τἆλλα ταύτῃ τῇ πλατείᾳ νάρκῃ τῇ θαλαττίᾳ· καὶ γὰρ αὕτη τὸν ἀεὶ πλησιάζοντα καὶ ἁπτόμενον ναρκᾶν ποιεῖ· καὶ σὺ δοκεῖς μοι νῦν ἐμὲ τοιοῦτόν τι πεποιηκέναι ναρκᾶν. id est, Videris mihi simillimus esse isti latæ torpedini marinæ. Nam hæc quoque semper eum qui accedit ac tangit, torpidum reddit. Et tū videris mihi quoque tale quiddam fecisse vt torpeam.

Corrumpunt mores bonos colloquia praua.

Eodem pertinet ille Menandricus senarius, quem diuus Paulus Apostolus haudquaquam grauatus est in prima ad Corinthios epistola citare:

Φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί.

Id est:

Mores bonos conuictus inficit improbus.

Tertullianus ad vxorem vertit Græcum carmen, sed libertate Latinæ comœdiæ: Conuictum, inquit, atq; commercia Deo digna sectare, memor illius versiculi sanctificati per Apostolum.

Bonos corrumpunt mores congressus mali.

Consimilem huic sententiam refert Aristote. 9. Moralium lib. Celebratur & hic senarius à Græcis,

Κακοῖς ὁμιλῶν κ᾽ αὐτὸς ἐκβήσῃ κακός.

Id est:

Malus ipse fies, si malis conuixeris.

Quanquam autem alienius ab hoc instituto videtur, huiusmodi conquirere, tamen non mihi tempero, quin illud adscribam ex Senecæ De ira lib. 3. si non magnopere pertinens ad prouerbii declarationem, certe ad vitam instituendam in primis conducibile. Sumuntur, inquit, à conuersantibus mores. Et vt quædam in contactis corpore vitia transiliunt, ita animus mala sua proximis tradit. Ebriosus conuictores in amorem vini traxit. Impudicorum cœtus fortemque, & si liceat, virum emollit. Auaritia in proximos virus suum transtulit. Eadem e diuerso ratio virtutum est, vt omne quod secum habent, mitigent. Nec tam valetudini profuit vtilis regio, & salubrius cœlum, quam animis parum firmis, in turba meliorum versari. Quæ res quantum possit, intelliges, si videris, feras quoque conuictu nostro mansuescere, nullique immani bestiæ vim suam permanere, si hominis contubernium diu passa est. Hucusque Senecæ verba reddidimus. Porro cum omnis contubernii cōflictatio, plurimum habet momenti ad corrigenda deprauandaque mortalium ingenia, tum præcipue valet oratio: quæ quidem ex arcanis illis animi penetralibus deprompta genuinam quandam & occultam vim atque (vt Græce dicam melius) ἐνέργειαν secum adfert, eamque in auditoris animum, in quem illabitur, transfundit, præsentaneum venenum, si pestilens fuerit: remedium efficax, si salutaris. Proinde nullum adhuc apophthegma philosophorum memini legere, quod mihi videatur cum illo conferendum, quod Ioannes Coletus meus, vir pariter & eruditus & incorruptus, subinde dictitare consueuit: Tales nos esse, qualia sunt quotidiana colloquia: tales euadere, qualia frequenter audimus. Iam vero quod de colloquio dictum est, idem oportet & de studiis accipere. Qui vitam omnem in Ethnicis conterunt literis, gentiles euadunt: qui præter obscœnos authores nil euoluunt, moribus obscœnis reddantur oportet. Etenim lectio colloquium quoddam esse videtur.

Si iuxta claudum habites, subclaudicare disces.

Plutarchus in libello De liberis educandis, ἂν χωλῷ παροικήσῃς, ὑποσκάζειν μαθήσῃ. id est, Si iuxta claudum habitaris, disces subclaudicare. Pindari interpres extulit hunc in modum,

Χωλῷ παροικεῖς κἂν ἑνί, σκάζειν μάθοις.

Id est,

Claudo vel vni si propinquus manseris,
Disces & ipse claudicare protinus.

Huc pertinet illud Hesiodium, nobis alibi dictum: πῆμα κακὸς γείτων, &c. Ea vero rerum humanarum est infelicitas, quod facilius transiliunt vitia quam bona. Et tamen verum quod addit Hesiodus: ὥσπερ κἀγαθὸς μέγ᾽ ὄνειαρ. Ita Pindarus in Nemeis hymno septimo: εἰ δὲ δεύεται ἀνδρὸς ἀνήρ, τί φαῖμέν κε γείτον᾽ ἔμμεν νόῳ φιλήσαντ᾽ ἀτενεῖ γείτονι χάρμα πάντων ἐπάξιον. id est, Si vir viro eget, quid dicemus vicinum esse vicino, animo constanti amicum? Gaudium omni re dignum. Quāquam video nec lectionem, nec interpretationem huius loci constare Græcis. Quidam enim pro δεύεται, legunt γεύεται: referuntque ad commodorum aut incōmodorum communicationem, quam homo capit ab homine, maxime à vicino. Et legendum videtur γείτον᾽ ἔμμεν, vt respondeat participio φιλήσαντα. Interpres adducit & illud ex Hesiodo:

Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.

Id est:

Notum est illud Themistoclis, qui proscripto agro iussit & hoc præconem addere reliquis dotibus, quod bonum haberet vicinum. Prouerbium admonet, perniciosam improborum hominum consuetudinem: propterea quod cum corporis, tum maxime animi vitia contagio serpunt in vicinum. Naso:

Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi:
Multaque corporibus transitione nocent.

Id Aristoteles existimat potissimum vsuuenire in morbis oculorū, quod ea corporis pars maxime sit mobilis. Item in scabie, quod in summa sit cute, & humore glutinoso, ad vicinum permanet. Postremo in omnibus morbis, qui è spiritu corrupto, nascūtur, vt pestis, quod spiritus facile ab alio in alium traiiciatur. Deniq; est occultus quidam naturæ consensus: quo fit vt oscitare incipiat qui viderit oscitantem, & micturiat qui meientem conspexerit. Author est Alexander Aphrodiseus. Et balbutire discit, quisquis assidue cū balbo viuit. Morum autem scabiem affricat conuictor conuictori. Aristoteles sectionis 6. problemat. 4. quærit, quare lippitudo, tabes, & scabies, contagio migrent ad alios, nec idem accidat in omnibus morbis. Plutarchus in commentario De ratione dignoscēdi verum amicum ab adulatore, scribit tantam habere vim assiduam consuetudinem, vt imprudentes etiam imitemur vitia eorū, quibuscum viuimus. Quemadmodū Platonis familiares eius gibbum imitabantur: Aristotelis amici, balbutiem eiusdem exprimebant: Alexandri Macedonum regis familiares, ceruicis inflexum, & vocis in dicendo asperitatem effingebant. Plato De legib. 2. eleganter indicat, quomodo fallat contagium: πότερον εἰκός, εἰ καὶ ἀναγκαῖον ταὐτὸν εἶναι, ὥσπερ ὅταν τις πονηροῖς ἤθεσι ξυνὼν κακῶν ἀνθρώπων, μὴ μισῇ, χαίρῃ δὲ ἀποδεχόμενος, ψέγῃ δὲ ὡς ἐν παιδιᾶς μοίρᾳ, ὀνειρώττων αὐτοῦ τὴν μοχθηρίαν, τότε ὁμοιοῦσθαι δήπου ἀνάγκη τὸν χαίροντα ὁποτέροις ἂν χαίρῃ., id est, Vtrum probabile, an potius necessarium hoc ipsum esse, quod cum quis cum prauis hominum improborum moribus conflictatur, non odit; sed gaudet magis approbans, quanquam veluti per iocum reprehendit, somnians suam ipsius malitiam, tunc profecto necesse est vt similis euadat gaudens vtriscunque gaudeat.

A bonis bona disce.

Aristoteles Moralium Nicomachiorum 9. ostendens virtutem optime disci conuictu bonorum, quod amici se mutuo corrigunt, si quid erratum est, & sese vicissim ad honestas excitant actiones, citat carmen veluti notum: ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ᾽ ἐσθλά. Versus autem est Theognidis, cuius meminit Xenophon in commētario De dictis ac factis Socratis. Aiebat enim inter vnguenta nullum oleum melius olere, quam quo vngebantur athletæ: amaracinum & foliatū fœminis esse relinquenda. Rogatus quid deceret olere senes, respondit, probitatem. Dein rogatus, vbi hoc vnguentum venderetur, Theognidis hemistichio respondit:

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ᾽ ἐσθλὰ διδάξεαι.---

Id est:

Quis bonus est, ab eo bona discito. ——

Itidem & noster γνωμογράφος;

Discite, sed à doctis.

IVNII. Barbarus euasit inter Barbaros.

Tyndarei dictum est apud Euripidem in Oreste fabula, ad Menelaum Orestis patrocinium molientem:

Βεβαρβάρωσαι χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις.

Id est:

Es barbarus factus, moram longam inter barbaros trahens.

Ioan. Zezes in historia omnigena: ὡς βεβαρβάρωσαι πρὸς τοσοῦτον διατρίψας. id est, Vt factus es barbarus, tanto tempore apud Troianos commoratus. Quadrabit cōgrue in eum, qui puritatem Latini sermonis corrupit assidua lectione & consuetudine barbarorū hominum. quod accidit Iurisperitis inter Baldos, Accursios, Dinos & Castrenses assiduis, & nobis inter Forliuienses, Commentatores, & Iacobos de partibus, eiusque farinæ alios.

Adulter ad adulterum trahit.

Citatur in Suidæ cōmentariis adagium, sed perfunctorie, ἕλκει μοιχὸς εἰς μοιχόν, id est, Trahit adulter ad adulterum. Dictum arbitror in contagionem morum, nam flagitiosi alios suis flagitiis socios quærunt: vel potius in similitudinem ingeniorum, æqualis enim æqualem delectat maxime.

IOANNIS VLPII. Talis quisque est, quales quibus cum familiaris.

Τοιοῦτός ἐστι, οἷσπερ ἥδεται ξυνών. Senarius est Euripidis, quo indicatur, familiarium vitam & mores in eum quoque transire, qui eorum consuetudine fruitur. Vnde etiam dicitur: Cum bonis bonus eris, cum peruersis peruerteris. Eodem relabitur Erasmic. Botrus oppositus botro maturescit.

COGNATI. *Mobile mutatur semper cum principe vulgus.*

Claudiani prouerbialis versus, in principes adeo intemperantes, vt ad libidinem suo exemplo subditos excitent. Reges enim, Reguli, Dynastæ, paucis exceptis quasi Deo sint maiores, nunquamque occasum visuri, nihil nisi propriam curant vtilitatem, alienis inhiant ditionibus & thesauris, seque totos auaritiæ dedunt: Tyria, quod aiunt, maria concitãt, bellis discordiarumq; ignibus & fraudibus omnia vexant, miserrimosq; populos, militum nequissimorum, imo prædonum & incendiariorũ ferro, libidini, immanitati, & multiplicibus iniuriis exponunt, obiiciuntque: iustitiam, fidem, liberalitatem, pietatem, atque omnes ad vnam virtutes, quasi legis Iuliæ maiestatis reas, finibus suis exturbant, inque exilium eiiciũt: vitiorum myriadas quasi socias auxiliaresque legiones exosculantur, & in fidem, tutelam atque amicitiam euocant & excipiunt Reliqui vero mortales, ab illis quasi præceptoribus edocti, eadem pro viribus moliuntur. Verum enim est quod ait Xenophon, lib. de Cyri Pædia octauo. ὁποῖοί τινες ἂν οἱ προστάται ὦσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνονται. Cic quoque lib 3. De legibus, nobilium vita, victuque mutato, mores mutari ciuitatum putauit. Quo perniciosius (vt inquit ille) de rep. merentur vitiosi principes, quod non solum vitia concipiunt ipsi, sed ea infundunt in ciuitatem: neq; solum obsunt, quod ipsi corrumpuntur, sed etiam quod corrumpũt, plusque exemplo, quam peccato nocent. Sed de his in lib. De pœnitentia diximus, quæ legere ne graueris, vt missa nunc faciam cõsulto, quæ à me alibi sunt scripta. Quales enim principes, tales populi. Verinus:

> Si studia & mores populi cognoscere curas:
> Res facilis: vitam principis inspicias.

Hinc Gallicum illud: De tel seigneur telle mesgnie. Apud Athenęũ lib. 10. refertur distichon sub Polemonis cuiusdam nomine,

> Ἦλις καὶ μεθύει, καὶ ψεύδεται·
> Οἷος ἑκάστου οἶκος, τοιὴ δὲ καὶ ξυνάπασα πόλις.
> Id est:
> Elis ebria est, & mentitur: qualis autem cuiusque
> Domus, talis etiam (est) vniuersa ciuitas.

Monet hoc carmen, vulgus imitari principum mores, vt dicitur si ἑκάστου, pro regis seu principis domo acceperis His simile est hoc,

> Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Princeps enim qui animum aduertit ad res vanas ac mendaces, id est, delectatur vanis, huius ministri omnes impii erunt. Prou 29. & Ecclesiastici 10. Vide, Regum casus norunt omnes: Sic reges faciunt, &, Theramenes cothurnus: &, Dum caput dolet, cætera membra dolent. &, Nouus rex, noua lex.

Errare humanum est.

Seneca lib. 4. Declam. 3. Pater, inquit, humanum est errare. Vulgo hodie ita profertur: Humanum est, peccare: sed perseuerare, diabolicum. Verinus:

> Errare est hominis, sed non persistere: sæpe
> Optimus est portus vertere consilium.

Iuuenalis satyr. 8.

> —— Fecimus & nos
> Hæc iuuenes. esto, dedisti nempe, nec vltra
> Fouisti errorem: breue sit, quod turpiter audes,
> Quædam cum prima resecentur crimina barba.

Salom. Prouerb. cap. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus erit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Cic. 12. Philipp. Cuiusuis est hominis, errare: nullius, nisi insipientis, perseuerare in errore. Terent. Censen me hominem esse? Quo loco poeta proprium hominis esse dicit errare. Demonax apud Lucianum: Hominis est, peccare: Dei vero, aut hominis Deo proximi, emendare peccata. Cicero pro Marco Cælio: Est enim humanum peccare & collabi aliquando: at illud vel sæpius efficere, vel in maximis erroribus deprehendi, scelestorum. His consimile est isthuc Thucydidis lib. 3. πεφύκασί τε ἅπαντες καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἁμαρτάνειν, καὶ οὐκ ἔστι νόμος, ὅστις ἀπείρξει τούτου, ἐπεὶ διεξεληλύθασί γε διὰ πασῶν τῶν ζημιῶν οἱ ἄνθρωποι. id est, Solent natura omnes & priuatim & publice delinquere: nec vlla lex tanti est, quæ istud prohibere possit, cum per omnia iuerint supplicia homines. Innuit autem, homines sine peccatis siue delictis non viuere. Quum homines simus, humani à nobis nihil alienum putemus. Cuiusuis enim hominis est, errare, labi, falli. Homines igitur nos esse, id est, errare, non erubescamus: at insipientes esse, id est, in errore perseuerare, hoc vero summopere pertimescamus, vel potius exhorrescamus. Generalis excusatio est, Homo sum. id est, à natura hoc habeo, vt errare & hallucinari possim.

Ἐπεὶ μὴ καλὸν, αἰσχρὸν ἤδη.

Est pars senarii cuiusdam poetæ, quam prouerbialiter Plutarch. in Agide vsurpat. Ea limites honesti & inhonesti ita distinguuntur, vt vbi honestum desinat, ibi incipiat turpitudo. Plutarch. verba sunt hæc ex Xylandri interpretatione: Imprudentes ad eas res tentandas delati sunt: quas quum parum honestas sentirent, tamen iam inhonestas esse (notum enim illud est, ἐπεὶ μὴ καλὸν, αἰσχρὸν ἤδη, quod non honestum est, iam turpe esse sentias) colligere non potuerunt.

Dum caput dolet, cætera membra dolent.

Gallorum adagio est. Culpa autem & socordia principum & dynastarum fit, voluptatem plerumque pluris quam virtutem facientium, vt per hoc populus passim suo exemplo corrumpatur: quorum tanto perniciosiora sunt vitia, quanto plureis sui habent imitatores. Vnde conuenienter dictum a Cælio Secundo est: In imperio morbum grauissimum esse, qui à capite descendat. Et quotidianus sermo, & in prouerbiis dicimus, A capite aliquid exordiri, Est huic vel illi rei caput, Piscem à capite primum putere, cum malorum publicorum & priuatorum causam in resp. vel familiæ cuiusquam principe consistere profitemur: ad id Platonicum scilicet innuentes, Tales esse ciues, quales qui primatum inter eos obtinent. Extat epistola synodi Germanicæ, à Bonifacio celebratæ ad Ethilbaldum regem, cuius verba huc respicientia subiicimus: Tempus est, vt multitudini pereuntis populi parcas: qui sequendo exempla peccantis principis, cadit in puteum mortis, &c. Sumptum à medicis, qui licet in omnibus membris mutuam inesse sympathiam consentiant, caput tamen præcipuam vitæ sedem tradunt, vtpote à quo omnes nerui originem trahant: vt non immerito etiam illud dictum sit, caput in homine perinde esse atque radicem in arbore: & à Seneca De clementia, à capite bona valetudo. Vide alibi, Sic reges faciunt: &, Theramenes cothurnus: &, Mobile mutatur semper cum principe vulgus: & post, Nouus rex, noua lex.

Regum casus norunt omnes.

Regum ac principum casus & fortunæ, quasi in ædito positæ, omnibus conspicuæ sunt: easque homines, si modo non sint omnino supini & negligentes rerum, sed attenti, & aliqua cura de[illegible] bus præditi, vulgo sermonibus celebrant & ventilant. Sic enim loquitur Pylades apud Euripid. in Iphigenia in Tauris:

> —— Regum enim casus
> Norunt omnes, quibus consideratio aliqua est.

Gallis peculiaris ac frequens parœmia, non dissimilis Horatianæ huic, Peccare superbe. qui enim quod insignis, aut nobilis, aut dignitate præditus est, in sublimi eminet, vt proinde eius flagitia nullo modo latere possint: cum in specula quadam constitutus alta & ardua, & à superiore loco, ita ex ea peccet, vt eius probra omnibus pateant. Virtutes & vitia principum sunt in aperto: quorum verba atque opera simulac sunt ædita, perpetuæ consecrantur memoriæ. Nihil quod fit aut dicitur à iuris principibus, excidit, quin vulgus perferatur, & suos habeat interpretes. Quare, vt Herodianus ait, Principum res nullo pacto latere possunt. Plin. Paneg. Habet hoc primum magna fortuna, quod nihil tectum, nihil occultum esse patitur: Principum vero non modo domos, sed cubicula ipsa, intimosque secessus recludit, omniaque arcana noscenda famæ proponit atque explicat. Claudian in panegy. Honorii:

> Hoc te præterea crebro sermone monebo,
> Vt te totius medio telluris in orbe
> Viuere cognoscas, cunctis tua gentibus esse
> Facta palam, nec posse dari regalibus vsquam
> Secretum vitiis. Nam lux altissima fati
> Occultum nil esse sinit, latebrasque per omnes
> Intrat, & angustos explorat fama recessus.
> Iuuenalis:
> Omne animi vitium tanto conspectius in se
> Crimen habet, quanto qui peccat, maior habetur.

Salust. in Iugurth. Maiorum gloria posteris quasi lumen est, neque bona eorum, neque mala in occulto patitur. Eadem est sententia Plutarchi in politicis Seneca De clementia lib. 1. cap. 5. Principes multa debent etiam famæ dare. Nam vt loquitur Quintil. in milite Mariano: Quo ad altiorem quisque honorum gradum ascenditur, magis in exemplum spectantibus patet. Et hæc est conditio superiorum, vt quicquid faciunt, præcipere videantur. Quare nil mirum, si habere debeant famæ rationem. Vide alibi, Mobile mutatur semper cum principe vulgus: &, Sic reges faciunt: &, Theramenes cothurnus: &, dum caput dolet &, Nouus rex, noua lex.

Nouus rex, noua lex.

Non minus incommodi est, in gubernatorum crebra mutatione, quam formæ politiarum, legum & gubernationis innouatione: sicut vulgo dicitur, Nouus rex, noua lex. quod non tam de scripta lege, quam de principum moribus intelligitur: qui sæpe efficacius mouent subditorum animos, quam leges ipsæ. Sicut Oseæ 4. dicitur: Qualis sacerdos, talis populus. Et Claudianus inquit:

> —— Non sic inflectere sensus
> Humanos edicta valent, vt vita regentum.

Prouerb. 28. inter pœnas peccatorum generis humani recensentur crebræ mutationes principum. Vide alibi.

> Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

&: Dum caput dolet, cætera membra dolent. Solent homines vitam principis æmulari, inquit Herodianus. Cicer lib. 3. De legib. Vt enim cupiditatibus principum & vitiis infici solet tota ciuitas: sic emendari & corrigi continentia. Neque tantum mali est, peccare principes, quanquam est magnum hoc per se, ipsum malum, quantum illud, quod permulti etiam imitatores principum existunt. quo perniciosius de rep. merentur vitiosi principes, quod non solum vitia concipiunt ipsi, sed ea infundunt in ciuitatem: neque solum obsunt, quod illi ipsi corrumpuntur, sed etiam quod corrumpunt,

plusque

plusque exemplo, quam peccato nocent, Scribit etiam Plato, quales sunt in rep. principes, tales solere & reliquos esse ciues. Idipsum prouerbio Græco significatur: ὁποία ἡ δέσποινα, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες. Vita enim principis, vt verissime scribit Plinius, censura est, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur: nec tam imperio nobis opus est, quam exemplo. Cui simile est illud Ouidii Fastorum 5.

Sic agitur censura, & sic exempla parantur,
Cum iudex alios quod monet, ipse facit.

Seneca lib. De clementia 2.c.2. A capite, inquit, bona valetudo: inde omnia vegeta sunt atq; erecta, aut languore demissa, prout animus eorum viget aut marcescit. Et erũt ciues, erunt socii digni hac bonitate, & in totum orbem recti mores reuertentur.

Qui cum sapientibus versatur, sapiens erit.

Hoc Solomonis prouerbio vti solemus, quum significamus fere similes euadere homines eorum quibuscum habent consuetudinem. Extant in eam sententiam versiculi quidam apud Æschinem ac Demosthenem. nam vterque alteri obiicit improborum familiaritatem, ex qua ratiocinantur, quid de moribus alterius iudicandum sit. Sunt autem hi versiculi:

Ὅστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνήρ,
Οὔπω ποτ' ἠρώτησα, γιγνώσκων ὅτι
Τοιοῦτός ἐστιν οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

Vide apud Erasmum, Corrumpunt bonos mores colloquia praua: Et, Si iuxta claudum habites, claudicare disces.

Vua ab vua liuorem ducit.

Ex populi opinione dicitur de liuescentibus sub vindemiam acinis vuarum, censentis vbi liuere & nigrescere cœperat vnus vuæ acinus, protinus propinquum eo conspecto velut inuidia quadam similem colorem ducere solitum esse, dum denique tota vua maturesceret & nigra esset. Quod autem in acino dixi, idem in vuis fieri censebant. Vbi enim vuam viderat vua maturescentem & liuidam, eundem colorem ab ea trahebat. Hinc Iuuenalis:

Vuaque conspecta liuorem ducit ab vua.

Hoc carmen ac adagium refertur ad commodorum aut incommodorum communicationem, quam homo capit ab homine, maxime à vicino. Huc pertinet illud Hesiodium:

Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.

Id est:

Vicini incincti, cincti venere propinqui.

Deniq; est occultus quidam naturæ consensus: quo fit, vt oscitare incipiat qui viderit oscitantem: & micturiat, qui meientem conspexerit. Author est Alexander Aphrodisæus. Et balbutire discit, quisquis assidue cum balbo viuit. Morum autem liuorem affricat conuictor conuictori. De aliis adagiis quæ ad morum contagionem pertinent, Erasmo nostro in Chiliadibus dictum est.

Auersor morum vitia, ipsum amo.

Ouid. in 3. elegiarum:

Nequitiam fugio, fugientem forma reducit:
Auersor morum crimina, corpus amo.
Sic ego nec sine te, nec tecum viuere possum,
Et videor voti nescius esse mei.

Vide alibi, Non odi: & Odi & amo: item, Moderata laudamus, excessus vituperamus. M. Antoninus philosophus imperator de vita sua lib. 5. sæpe monet, vitia hominum nobis esse ferenda: Quid enim esset laudis, malis se malum præbere?

Suus cuique mos.

Symmachus in sua relatione ad Valent. Theodos. & Arcad. August.

Suus enim cuique mos, suus cuique ritus est.

Prudentius contra eundem Symmachum, lib. 2.

— Suus est mos cuique genti.

In quibusdam legitur:

— Proprius genti cuique est mos.

M V L T I.

ERASMI. *Non vna vehit nauis.*

Οὐ μία ναῦς ἄγει, id est, Non vna vehit nauis. Prouerbii personam ante se gerit. Quo conueniet vti, quoties maiorem hominum multitudinem significamus, quam vt eos vna nauis possit capere. Veluti si quis dicat, τοὺς ἀπαιδεύτους οὐ μία ναῦς ἄγει, id est, Indoctos non vna nauis vehit. Est autem apud Theognidem:

Τοὺς δ' οὐκ εὑρήσεις διζήμενος, οὐδ' ἐπὶ πάντας
Ἀνθρώπους, οὓς ναῦς μὴ μία πάντας ἄγει.

Id est:

Hos non inuenies homines scrutatus & inter
Omnes, quos sane non vehit vna ratis.

Pueri senesque.

In principio admonuimus, omneis ferme huiusmodi figuras esse prouerbiales, quæ constant ex contrariis: Maximi minimique, iuuenesque senesque, diis atque hominibus, sacra prophana, fas nefas, fanda infanda. Horatius,

— Parui properemus & ampli,

quum omnibus sentiat huc esse connitendum. Plato lib. De legib. 7. ἀλλὰ τὸ λεγόμενον πάντ' ἄνδρα καὶ παῖδα, κατὰ τὸ δυνατὸν, &c. id est, Imo quod dici solet, omnem puerum ac senem pro viribus, &c.

IVNII. *Arenam superat.*

Arenæ nomen in infinitatis significationem parœmiæ specie, frequẽtissimo vsu trahitur ab authoribus vtraque lingua. Phœnix Colophonius scribit, Ninum Assyriorum regem plura habuisse auri talenta, quam sit Caspia arena, χρυσίου τάλαντα πολλῷ πλέονα Κασπίης ψάμμου. Philippus epigrammat.

Καὶ τὴν Λίβυσσαν ἐξαριθμήσεις κόνιν.

Id est:

Numerabis & Libystæ arenæ puluerem.

Catullus:

Quam magnus numerus Libyssæ arenæ
Laserpitiferis iacet Cyrenis,

& iterum,

Ille puluis Erythræi,
Siderumque micantium,
Subducat numerum prius.

Virgilius in Georgicis:

Quem qui scire velit, Libyci velit æquoris idem
Discere, quam multæ Zephyro turbentur arenæ.

Callimachus innumerabilem exercitum, στρατὸν ψαμάθῳ ἴσον dixit in hymno Dianæ: hoc est, arenæ pares copias. ibi:

Ἐπὶ δὲ στρατὸν ἱππημολγῶν
Ἤγαγε Κιμμερίων ψαμάθῳ ἴσον.

Id est:

Cimmerios pastu saturatos lactis equini
Adduxit, numerum æquantes flauentis arenæ.

Anacreon ἠμαθώδεις quasi Arenarium extulit pro infinita copia:

Εἰ ἠμαθώδεις εὑρεῖν
Τὸ τῆς ὅλης θαλάσσης.

Id est:

Si puluerem inuenire
Vales maris totius.

Flaccus quoque numero carentem arenam dixit. Gregorius Nazianz. lib. De Theologia, loquens de Solomonis sapientia: ψάμμου δαψιλεστέρα χύσις τῆς σοφίας. id est, Arena exuberantius prudentiæ diuinæ flumen. Varro in Menippæis arenam & ψαμμακόσια sæpenumero, pro ingenti multitudine extulisse apud Macrobium legitur. Eupolis comicus in fabula cui nomen, Aureum genus:

Αὔτως ἀριθμεῖν θεατὰς ψαμμακοσίους.

Id est:

Frustra ineas numerum arenæ parium spectatorum.

Extat & oraculum, quo Dei sapientia ineffabilis comprehenditur, tale:

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης. Id est,
Mensura est pelagi, & numerus mihi notus arenæ.

Pindarus Olympior od. 2. ἐπεὶ ψάμμος ἀριθμὸν περιπέφευγεν. id est, Arena etenim numerum subterfugit. Idem in Pythiis: ὁπόσαι ἐκ θαλάσσᾳ καὶ ποταμοῖς ψάμαθοι κύμασι ῥιπαῖς τ' ἀνέμων κλονέονται. id est, Quot arenæ in mari & amnibus, fluctibus, & ventorũ flatibus agitantur. Marcellinus lib. 14. Quæ omnia si scire quisquam velit quam varia sint & assidua, arenarum numerũ idem & montiũ pondera scrutari poterit. Quin & in sacris Bibliis, ista parœmiæ species ignota non est, vt Geneseos cap 41. vbi Iosephus tantam frumenti vim in horrea congessisse legitur, vt arenam maris æquaret. & Regum 2.c.17. ὡς ἡ ἄμμος ἡ ἐπὶ τῆς θαλάσσης εἰς πλῆθος, id est, Multitudo hominum arenæ littoreæ par. Homerus Iliad. 9.

Οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.

Id est:

Non, mihi si numeret, quanta est vis putris arenæ.

Consimilis est significatio multitudinis in foliis, minutula pluuia, niue, astris, fluctibus, & capitis pilis, propter illorum spissitatem. Homerus in nauium Catalogo:

Λίην γὰρ φύλλοισιν ἐοικότες ἢ ψαμάθοισι.

Id est:

Frontibus arboreis numero similes & arenæ.

Qu. Calaber siue Smyrnæus in Paralipomenis:

Τοῖς δὲ θοοῖς φύλλοισιν ἐοικότες ἢ ψεκάδεσσι
Πίπτον —

Id est:

Æquales numero foliis pluuiæque cadebant.

Huc spectat illud incerti authoris: τῶν ἐαρινῶν φύλλων πλείονές εἰσιν οἱ συκοφαντοῦντες. id est, Plures sunt calumniatores, quam vernæ frondes. Callimachus:

Νιφάδεσσιν ἐοικότες ἢ ἰσάριθμοι
Τείρεσιν. —

Id est:

Quam spissa cadit cœlo, aut quot sidera lucent.

Phrynichus Atheniensis,

Σχήματα δ' ὄρχησις τόσα μοι πόρεν ὅσσ' ἐνὶ πόντῳ
Κύματα ποιεῖται χείματι νὺξ ὀλοή.

Id est:

Schemata tot præbent choreæ, quot voluere fluctus
Littus in vndisonum nox solet atra mari.

Asscribenda est huc & illa hyperbole, qua Apollinarius vtitur in metaphrasi Psalm. 39.

Καί μου πλειότεραι κεφαλῆς ἐγένοντο κομάων. Idest,
Verticis illa mei potuere æquasse capillos.

Loquitur de peccatorum suorum multitudine infinita. Libet hic adiungere infinitam curiositatem, aut verius ineptiam Xenocratis, qui syllabarum numerum, quem literarum inter se combinatio efficit, in caput colligit, vt constituat summam vicies & decies millies denum millium myriadum: quod apud Plutarchum lectum est in Symposiacis.

IOANNIS VLPII. *Quot ilicis folia: Quot fluctus insulæ.*

Hyperbolæ prouerbiales, quæ de immenso numero, vel magna multitudine dicuntur. Plutarchus:

Οσον ὕδωρ κατ᾽ ἁλιζόν@, ἢ ἀμφιπέτηλα.

Id est:

Quot quercus foliis, quot fluctibus insula abundat.

Leguntur etiam & tales hyperbolæ apud Homerum,

Οὐδ᾽ εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.

Id est:

Non si tanta daret quot arenis littus abundat.

Ouidianæ hyperbolæ de immenso numero hæ sunt.

Gargara quot segetes, quot habet Methymna racemos,
Æquore quot pisces, fronte teguntur aues:
Quot cœlum stellas, tot habet tua Roma puellas.

Et alio loco:

Quot lepores Atho, quot apes pascuntur in Hybla:
Cerula quot baccas Pallados arbor habet,
Littore quot conchæ: tot sunt in amore dolores.

Aristoteles huiusmodi hyperbolas pueriles vocat, quod scilicet pueros & homines iracundos deceant, non omnes viros.

COGNATI. Καταβομβεῖαδς.

Καταβομβεῖαδς, instar apum examinis condensari, vel apum more, vel auium cateruatim conuolare. Agathius lib. 2. historiarum, vbi de Narsetis eunuchi industria in exercendo, & ad militares labores assuefaciendo milite loquitur: περιάζειν ἀνακυκλάζων, ἐπὶ τῶν ἵππων ἐν κόσμῳ ἀναπάλλεσθαι, ἐς τὲ πυῤῥίχην τινὰ ἐνόπλιον περιδινεῖαδς, καὶ θαμὰ τῇ σάλπιγγι καταβομβεῖαδς τὸ ἐνυάλιον ἠχούσῃ. id est, Faciens eos in orbem decurrere, & in equis decenter velitari, & in speciem armatæ cuiusdam Pyrrichæ circumuehi, & confestim tuba classicum canente ad signa turmatim cogi. Terentius porro in Heautontimorumeno, & Cic. pro Milone, Gregem ancillarum appellauerunt, quod Græci στόλον. cum multitudinem infinitam significare volunt. Sophocles in Trachiniis: προσελθόνθ᾽ ὧδε σὺν πολλῷ στόλῳ.

Innumerus numerus.

Elegantissima dicendi formula vulgo apud Latinos & Gallos trita, qua vtitur Lucretius lib 2. De natura rerum,

Seminaque innumero numero, summaque profunda.

Idem lib. 3.

Et spectare immortalis mortalia membra.
Innumero numero, certareque properanter
Inter se quæ prima. —

pro, infinito. In epita. Plauti apud Gellium:

Et numeri innumeri simul omnes collachrymarunt.

Instar apum.

In Ione: Aiunt nobis poetæ, quod è fontibus quibus mel scaturit, haurientes, & à Musarum viridariis collibusque decerpentes carmina ad nos afferant: quemadmodum mel ex floribus apes, & instar apum volare se dicunt. In Ciuili: Colonias tanquam apum examina emittunt, ciuitatemque amplificant.

Arena maris numerum superat.

Catullus ad Lesbiam:

Quæris, quot mihi basiationes
Tuæ Lesbia sint satis, superque?
Quam magnus numerus Libyssæ harenæ,
Aut quam sidera multa, cum tacet nox.

Idem in nuptias Iuliæ & Mallij:

Illa pulueris Erytii, siderumque micantium
Subducat numerum prius.

Quod autem modo harenam, modo puluerem dicit, vtrumque ὁμηρικῶς.

--- Ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.

Vide ante, Magis latet eos quam maris arenæ. Horum sententia est: Ille qui nostros lusus ac delicias numeratas vult, eas interim dum facimus, prius & puluerem & stellas numeret. Puluis autem hoc in genere prouerbio celebratur.

COELII RHODIGINI.

Panegyrica.

Quæcunq; ex pluribus aggregata sunt Panegyrim enim Græci vocant nundinas, festosque conuentus: vnde panegyrica oratio, quæ in huiusmodi conuentibus haberi solita est.

Sagena ex omni piscium genere congregata.

Christus apud Matth. 13. eo innuit varias & multas gentes per Apostolum ad Euangelii cultum adductum iri, etiam malas, quanquam postea reiiciendas Vulgus hodie etiam ad altiores hominũ ordines transfert, quos videt promiscua & inerte turba diffluere. Tractum à piscatorib. qui verriculis suis quoduis piscium genus obuium capiunt.

MVNERVM CORRVPTELA.

ERASMI. *Bos in lingua.*

Βοῦς ἐπὶ γλώττης, id est, Bos in lingua. In eos qui non audent libere, quod sentiant, dicere. Translatum vel à robore animantis, quod linguam opprimens, non sinat eam eloqui: vel hinc, quod Atheniensiũ nomisma quondã bouis obtinuit figuram. Item apud Romanos Seruius rex, ouium ac boum effigie primus signauit æs, autore Plin. lib. 18. cap. 3 Idem testatur Plutarchus in Problematis rerum priscarum, quod priscis omnis fere possessio erat in gregibus & armentis. Vnde & à pecorib. dictam pecuniam volunt. Itaque qui mulctæ pendendæ metu deterriti reticerent, aut qui pecunia corrupti loqui non auderent, bouem in lingua dicebantur habere. At Iulius Pollux nono de rerum vocabulis libro, proverbium hoc exponens, his ferme consentanea commemorat, addens ipsum nomisma bouem vulgo vocari solere. Proinde in Deliacis spectaculis, si cui munus dandum erat, præconem pronunciare solitum: Tot boues illi dabuntur. Bouem autem valuisse duabus drachmis Atticis: vnde fuisse qui crederent, hoc nomisma Deliorum fuisse proprium, non Atheniensium. Addit iam in Draconis legib. extare mentionem, περὶ τοῦ ἀποτίνειν δεκάβοιον, id est, De pendendis decem bubus, id est, nummis decem. Neque defuisse qui senserint, Homerum quoque de nomismate locutum, non de animante, cum ait:

Χρύσεα χαλκείων ἑκατόμβοι ἐννεαβοίων.

Verum hanc opinionem alio in loco refellit Iulius Pollux, ostendens illam fuisse commutationem rerum citra nummos. Qui scripsit scholia in Homerum, lib. 2. tradit bouem apud priscos in honore fuisse, quum multis de causis, tum præcipue quod Apollini sacrum sit animal. Itaque in altera parte nomismatis insculptum bouem, in altera faciem regiam. Adagium autem efferunt ad hunc modum: βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ βέβηκεν. i. Bos in lingua incedit. adnotans id dici solitum, vbi quis pecuniæ causa taceret.

Theognis,

— Βοῦς μοι ἐπὶ γλώσσῃ.

Id est,

In lingua mihi bos. —

Philostratus in vita Apollonij, γλῶτταν πῶς πρῶτος αὐτὸς συνέσχε, βοῦν ἐπὶ αὐτῇ σιωπῆς εὑρὼν δόγμα. i. Linguam primus [...] minum coercuit, bouem in illa silentij inueniens decretum [...] Pythagora loquitur, silentij autore. Item in Scopeliano sophista: καὶ οὐ χρὴ θαυμάζειν εἰ πεπεδημένοι τὴν γλῶτταν τινὲς καὶ βοῦν [...] ἐπ᾽ αὐτὴν βεβλημένοι. id est, Neque mirandum est, si quidam [...] guam habentes vinctam, boue silentij eam occupante. Extat [...] Æschylum in Agamemnone.

Τὰ δ᾽ ἄλλα σιγῶ, βοῦς ἐπὶ γλώττης μέγας
Βέβηκεν.

Id est:

Taceo cætera, linguam occupauit bos quidam
Ingens.

Argentanginam patitur.

Ἀργυράγχην πάσχει, id est, Argentanginam patitur. Superiori finitimum est, natum ex historia, quam refert Aulus Gellius [...] Noctib. Atticis, atque item Plutarch. in vita Demosthenis. Est [...] huiusmodi Quum aduersus Milesiorum legatos, qui auxilij [...] tendi causa Athenas venerant, acriter in concione dixisset Demosthenes, obsisteretque, quo minus impetraturi postulata viderentur, causa in diem posterum reiecta, legati Demosthenem [...] adierunt, magnaque pecuniæ summa, ne contra se diceret [...] meruunt Postridie, quum res denuo foret agenda, Demosthenes multa lana collo circumuoluto in concionem prodijt, fingens [...] συνάγχην, id est, anginam pati. Eamque rem impedimento [...] quo minus ex more diceret. Tum è populo quispiam, cui fraus [...] tio subolebat, exclamabat, eum non συνάγχην, sed ἀργυράγχην pati. Est autem synanche morbi genus, quem vulgus medicorum [...] deprauate squinantiam appellat. Hunc Aretæus Cappadox [...] primo commemorat inter morbos acutos, ostendens bifariam [...] pellari: vel κυνάγχην, quod id mali canibus sit familiare [...] συνάγχην, quod spiritum coartet ac præfocet.

Bouem in faucibus portat.

Βοῦν ἐπὶ γνάθοις φέρει:

Id est,

In faucibus portat bouem.

In edacem olim dicebatur, vt indicant Zenodotus & Suidas. [...] tum, vti conijcio, vel à Theagene athleta Thasio, vel à Milone Crotoniata: quorum alter bouem solidum solus comedit, [...] etiam Græco epigrammate, tum autore Posidippo apud Athenæum: alter [vt narrat apud eundem Theodorus Hierapolitanus [...] in olympijs taurum quadrimum humeris sustulit, ac stadij spatio gestauit, eumque eodem die solus comedit. Cuius rei meminit [...] Aulus Gellius in Noctibus Atticis.

Lupi illum priores viderunt.

Lupi illum priores viderunt. In raucum dicitur, & cui vox [...] pente sit adempta. Festiuius dicetur in eos qui metu alicuius obmutescunt, alioqui feroces. Vergil. in Ecloga, cui titulus Mœris:

— Vox quoq; Mœrim

Iam fugit ipsa: lupi Mœrim videre priores.
Seruius admonet, physicos authores esse, inesse eam vim lupis, vt si quem hominem priores viderint, ei vocem adimant. Neq; desunt philosophi, qui huiusce rei causam reddere conātur. Socrates apud Platonem libro De republica 1. rem ad allegoriam vertit, dicens Thrasymachum sibi vocem ad empturum fuisse, ni forte fortuna prior illum conspexisset: καὶ ἐγώ, inquit, ἀκούσας ἐξεπλάγην, καὶ προσβλέπων αὐτὸν ἐφοβούμην, καί μοι δοκῶ, εἰ μὴ πρότερον ἑωράκειν αὐτὸν, ἢ ἐκεῖνος ἐμέ, ἄφωνος ἂν γενέσθαι. Theocritus in Idyllio ξ.

—Οὐ φθεγξῇ, λύκον εἶδες.

Id est:

Ædere non poteris vocem, lupus est tibi visus.

Illud interim obseruatione dignum, Theocritum vertisse sententiam, cum negat eum proloqui posse, nō qui à lupo sit visus, sed qui lupum viderit. Sed allusit dumtaxat ad prouerbium Theocritus, cum significaret riualem conspectum, cuius nomen erat Lupus.

Malis ferire.

Μήλοις βάλλειν, id est, Malis petere dicuntur, qui muneribus assequi student quod optant, aut qui donis prouocant ad amorem mutuum. Ducta est allegoria à fabula Atlantæ, quam Hippomenes cursu superauit, sed arte, proiectis inter currēdum malis aureis: in quibus sublegendis dum puella subinde remoratur, præcessit, ac vicit iuuenis. Refertur adagiū à Diogeniano. Plutarchus in Symposiacis indicat olim fuisse morem, vt in eos qui semper vincerent, mala, rosas, nonnulli etiam mala Punica iacerent. Vt hinc quoque videri possit ortum adagium, ac dictitatum de iis, qui magnopere mirantur ac probant quempiam, aut etiam blandiuntur. Idem decade nona narrat, Anaxarchum cum ab Alexandro post cœnam malis peteretur, surrexisse, dixisseque hunc senarium ex Oreste Euripidis:

Βεβλήσεταί τις θεῶν βροτησίᾳ χερί.

Ennius,

Ferietur aliquis mox deum humana manu.

Potest & simplicius accipi, malis petere, cum quis ad amandum lacessitur ac prouocatur: sic enim interpretatur Suidas. Vnde & illud apud Maronem:

Malo me Galatea petit lasciua puella.

Et:

Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

Et:

Ipse ego cana legam tenera lanugine mala.

Et Acontius apud Ouidium Cydippæ malum inscriptum in gremium mittit. Aristophanes in Nebulis: μήλῳ βληθεὶς ὑπὸ πορνιδίου. id est, A scorto malo percussus. Interpres adscribit, malum amoris esse symbolum: propterea quod Veneri sit sacrum. Vnde in certamine formarum, præmium malum erat aureum. idque Veneri contigit. Theocritus in Cyclope:

Ἤρατο δ' οὐ ῥόδοις, οὐ μάλοις, οὐδὲ κικίννοις,
Ἀλλ' ὀλοαῖς μανίαις. ---

Id est:

Non malis, non ille rosis, non ille cicinis,
Sed furiis mage pestiferis adamabat. ---

Idem in Hodœporis:

Βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ Κλεαρίστα.

Olim munuscula malis constabant. vnde Horatius in Epistolis,

Frustis & pomis viduas venentur auaras,
Excipiantque senes, quos in viuaria mittant.

Muneribus vel dii capiuntur.

Quod scripsit Ouidius:

Munera (crede mihi) capiunt hominesque deosque:
Placatur donis Iuppiter ipse datis.

Euripides in Medea, vulgi sermone fuisse celebratum ostendit, cum ait:

—Πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.
Χρυσὸς δὲ κρείσσων μυρίων λόγων βροτοῖς.

Id est,

—Donis vel ipsos dictitant flecti deos.
Certe inter homines, mille dictis luteum
Præpollet aurum prorsus ac præponderat.

Celebratur & hic versiculus, quem etiam vsurpauit Plato libro tertio Politiæ:

Δῶρα θεοὺς πείθει καὶ αἰδοίους βασιλῆας.

Id est,

Cum diuis flectunt venerandos munera reges.

Vnde Seneca philosophi cuiusdam apophthegmata referens ait: Omnium esse dulcissimum, accipere.

Virtutem & sapientiam vincunt testudines.

Iulius Pollux libro nono, de rerum vocabulis, scribit hoc carmen olim prouerbio celebratum fuisse.

Τὰν ἀρετὰν, καὶ τὰν σοφίαν νικῶντι χελῶναι.

Id est,

Et virtus testudinibus, & sapientia cedit.

Est autem velut ænigma, innuens pecuniā longe plus posse, quam aut virtutem aut sapientiam. Antiquitus enim Peloponnesiorum nomisma χελώνη, id est, testudo dicebatur, propter insculptam in eo testudinis figuram. Testem huius rei citat Eupolidem, qui in fabula, cui titulus, Captiui, ὀβολὸν dixerit καλλιχέλωνον, id est, obolum pulchræ testudinis. Consimili figura dictum & illud, Multas noctuas sub tegulis latitare: &, Bos in lingua: quæ suis retulimus locis.

Dorica musa.

Δωρικὴ μοῦσα, id est, Dorica musa. De munerum auidis. Aristophanes in Equitibus iocatur in Cleonem, quod nullam aliam musicam discere potuerit quam Doricam: videlicet alludens ad notissimas harmoniarū species, Doricam, Lydiam, Phrygiam, & Bœoticam. Ludit autem verbo perperam deprauato, δωροδοκησί, pro δωριστὶ, inquiens, οὐ δύναται μαθεῖν, ἢν μὴ δωροδοκησί. id est: Iste discere haud potest, præterquam δωροδοκησί. Est autem Græcis δωροδοκεῖσθαι, muneribus corrumpi, vt in gratiam alicuius dicas sententiam. id quod Pythagoras appellat κυάμους ἐσθίειν, id est, Fabas edere. Nam antiquitus fabis suffragia ferebantur. Itaque συμβολικῶς fabas edebant, qui quæstum ex ea re facerent. Sic enim interpretatur is quisquis fuit, qui collegit historias, quas Gregorius Nazianzenus attigit. Quanquam exortus est nuper, qui Pythagoræ fabas vertit in oua, quod insit animantis initium: κύαμον autem dictum, quasi κύησιν. quem audiendum putarem, si vel vnum autorculum veterem, vel argumentum aliquod grauius allegasset. Hesiodus item principes corrupte iudicantes, δωροφάγους appellat: id est, donivoros.

Munerum corruptela.

In eum qui rem auro, donisq; aggreditur, non infestiuiter torseris illud ex eodem libro dictum de Mercurio sumēte caduceum:

Εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει,
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

Id est,

Eripuit virgam, qui mulcet lumina somno,
Quorumcunque velit, soluit quoque lumina somno.

Quadrabit enim pulchre in munera, quod de virga Mercuriali dictum est, quibus velut expergefiunt iudices, antea ceu dormitantes: & rursum infesti placantur, vt in causa velut obdormiscant, conniueantque. Aristophanes in Concionatricibus, ait deos quoque capi donis, eoque manibus stare supinis:

Ὅταν γὰρ εὐχώμεσθα διδόναι τ' ἀγαθὰ,
Ἕστηκεν ἐκτείνοντα τὴν χεῖρ' ὑπτίαν
Οὐχ' ὥς τι δώσοντ', ἀλλ' ὅπως τι λήψεται.

Id est,

Nam cum precamur largiantur vt bona,
Manum supinam porrigentes stant, velut
Nihil daturi, sed recepturi magis.

Interpres admonet, statuas deorum olim fere supinis manibus fingi solere. Supinam autem appellat repandam, velut ad excipiendum compositam.

Pecuniæ obediunt omnia.

Tam omnibus nationibus in ore fuisse videtur hæc sententia, quam nunc etiam omnibus est in vsu: Pecuniæ obediunt omnia. Et refertur in Prouerbiis Hebræorum, apud Ecclesiasten, cap. 10. nec eo secius à Græcis pariter ac Latinis authoribus celebratur. Euripides in Phœnissis:

Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισι τιμιώτατα,
Δύναμίν τε πλείστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει.

Id est:

Mortalibus nil charius pecunia;
Atque inter homines vna plurimum valet.]

Item Aristophanes in Pluto:

Ὡς οὐδὲν ἀτεχνῶς ὑγιές ἐστιν οὐδενὸς,
Ἀλλ' εἰσὶ τοῦ κέρδους ἅπαντες ἥττονες.

Id est:

Proh vt nihil sanum reperias vspiam,
Sed pariter omnes seruiunt victi lucro.

Huc alludit & Demosthenicum illud in prima Olynthiaca, δεῖ δὴ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδέν ἐστι γενέσθαι τῶν δεόντων. id est: Breuiter opus est pecuniis, neque citra has quicquam eorum quæ facienda sunt, confici potest. Rursum Aristophanes in eodem Pluto, facetissime persequitur, quicquid rerum vel bonarum, vel malarum geritur inter mortales, id pecuniarum gratia fieri: quin etiam diis ipsis non aliam ob causam rem diuinam fieri. Atq; inter alia permulta hanc catholicam sententiam refert:

Εἰ γάρ τί ἐστι λαμπρὸν καὶ καλὸν,
Ἢ χάριεν ἀνθρώποισι, διὰ σὲ γίγνεται.
Ἅπαντα τῷ πλουτεῖν γάρ ἐσθ' ὑπήκοα.

Id est:

Si quid eximium est aut splendidum,
Si quid venustum hominibus, abs te vno venit.
Siquidem opibus vniuersa simul obediunt.

Proinde Horatius pecuniam reginam appellat:

Scilicet vxorem, cum dote, fidemque & amicos,
Et genus & formam regina pecunia donat.

Sed nemo festiuius pecuniæ tyrannidem descripsit, quam Euripides Bellerophontem ad hunc modum loquentem faciens. Referuntur autem à Seneca lib. Epistolarum tricesimo primo (nam ipsa quidem fabula non extat) versus aliquot. Hi quoniam sunt in primis lepidi ac venusti, non grauabor ascribere, sed aliquot locis emendatos quandoquidem apud Senecam habentur deprauati:

Sine me vocari pessimum, vt diues vocer.

Nemo, an bonus: an diues, omnes quærimus.
Non quare, & vnde: quid habeas, tantum rogant.
Vbique tanti quisque, quantum habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe sit, quæris? nihil.
An diues, omnes quærimus: nemo, an bonus.
Aut diues opto viuere, aut pauper mori.
Bene moritur, quisquis moritur dum lucrum facit.
Pecunia, ingens generis humani bonum:
Cui non voluptas matris, aut blandæ potest
Par esse prolis, non sacer meritis parens.
Tam dulce si quid Veneris in vultu micat,
Merito illa amores cœlitum atque hominum mouet.

Cum hi, inquit, nouissimi versus in tragœdia pronunciati essent, totus populus ad eiiciendum & actorem & carmen consurrexit, vno impetu: donec Euripides in medium ipse prosiliit, petens vt expectarent, viderentque quem admirator auri exitum faceret. Dabat in illa fabula pœnas Bellerophontes, quas in sua quisque dat. At ex his versibus, quos Latinos recitat Seneca, posteriores aliquot reperi Græcos apud Athenæum in Dipnosophistis lib. 4. sed citra nomenclaturam authoris. eos hoc loco subscribam:

Ὦ χρυσὲ δεξίωμα κάλλιστον βροτοῖς,
Ὡς οὔτε μήτηρ ἡδονὰς τοιάς δ' ἔχει,
Οὐ παῖδες ἐν δόμοισιν, οὐ φίλος πατήρ,
Οἵας σὺ, χ' οἱ σὲ δώμασιν κεκτημένοι.
Εἰ δ' ἡ Κύπρις τοιοῦτον ὀφθαλμοῖς ὁρᾷ,
Οὐ θαῦμ' ἔρωτας μυρίους αὐτὴν ἔχειν.

Id est,

O captus aurum hominibus ornatissimus,
Vt nec genitrix, nec pater, nec liberi
In ædibus tales voluptates ferunt,
Quales paris tu his, qui domi te possident.
Quod si hoc modo Veneris renident lumina,
Haud mirum amores si cit innumerabiles.

Subit interim admirari peruersum præposterumque mortalium ingenium. Sententiam improbam in ficta fabula, sub persona improba, ab histrione recitatam in theatro non ferunt, ac per tumultum eiiciunt: sibi quisque domi ignoscit. Quotus enim quisq; est, qui studio vitaque non loquitur, quod illic histrio sonabat? Horrent voces in theatro, & non horrent rem in omni vita? Quid infamius, quid execratius apud omnes mendacii vocabulo: quid ipsa re in moribus hominum vsitatius? Quid periurio detestabilius? Excute vitam hominum, periurii plena sunt omnia. Vide quid populo iurent Principes, quid Episcopi, quid Abbates, imo quid in baptismo Christiani omnes. Confer mores, quantam inuenies periuriorum μυριμνησίαν. Quam abominamur furis nomen? At in vita nihil aliud inuenies. Nisi forte furtum non est, accipere pecuniam mutuam animo non reddendi, negare depositum quum tutum est, mala fide inuadere hæreditatem aut possessionem alienam, imponere emptori, suffurari nonnihil de materia quam suscepisti, pro gemmis vitra obtrudere, aliud vini genus pro alio vendere: denique nullam prætermittere occasionem fraudandi proximum. Sed ad prouerbia redeo.

Muneribus res agitur.

Qui dicet non esse locum recte factis & æquis rationibus, sed largitione & assentatione rem omnem peragi, poterit illud accommodare ex Iliad. j.

Δώροισίν τ' ἀγανοῖσιν, ἔπεσσί τε μειλιχίοισι.

Id est,

Et donis permagnificis, & lenibus dictis.

Quo quidem in carmine muneribus non temere prior datus est locus.

Argenteis hastis pugnare.

Ἀργυρέαις λόγχαις μάχεσθαι, id est, Argenteis hastis pugnare dicuntur: qui cum negocium alio pacto confici nequit, muneribus & largitione perficiunt. Nihil autem tam arduum, quod pecunia non explicetur. Quemadmodum eleganter dictum est à M. Tullio, actione in Verrem 2. Nihil esse tam sanctum, quod non violari: nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia possit. Ortam aiunt parœmiam ab oraculo quodam Apollonis Pythii, qui Philippo regi consulenti, quo pacto posset victoria potiri, responderit ad hunc modum:

Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις.

Id est:

Argenteis pugna telis, atque omnia vinces.

Videlicet innuens, vt quosdam largitionibus ad proditionem sollicitaret, atque ita consecuturum quæ vellet.

Qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, saluus erit.

Ælius Lampridius in vita Alexandri Seueri: Idem, inquit, addebat sententiam de furibus notam, & Græcam quidem. quæ Latine hoc significat: Qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, saluus erit. Quæ Græce talis est:

Ὁ πολλὰ κλέψας, ὀλίγα δοὺς, ἐκφεύξεται.

Id est:

Qui multa tollit, pauca dat, seruabitur.

Admonet adagium (id quod nostris quoque temporibus vulgo factitant fures non omnino stupidi) non nisi magnis prædis iniiciendam manum: vt supersit quo iudicem, si forte sit opus, corrumpant atque exoculent. Cæterum qui parua tollunt, deprehensi pendent, vtpote quibus nihil sit quod impertiant præfectis.

Vulpes haud corrumpitur muneribus.

Ἀλώπηξ οὐ δωροδοκεῖται, id est, Vulpes non corrumpitur muneribus. Suidas huius adagii Cratinum citat authorem. De callidis & versutis, quos haud facile sit obiecto munusculo, aut assentatiuncula, pollicitisve fallere. Larus enim & aliæ quædam aues esca capiuntur, vulpes non item. Verbum autem δωροδοκεῖν, sumptum est à concionibus aut iudiciis, in quibus nonnulli pecunia corrupti dicunt sententiam.

Corrupta iudicia.

In eos qui corrupte iudicant, aut suffragium ferunt, non ad Reipublicæ commodum, sed ad priuatum commodum respicientes, siue qui per tyrannidem leges opprimunt: competet illud ex eodem libro:

Οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,
Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.

Id est:

Qui per vim in populi cœtu communia iura
Deprauant, ac iustitiam depellere tentant
Nil veriti vocem diuum. ——

Faba nummus.

Dictum est alias, olim fabis ferri solita suffragia: quod innuisse Pythagoram existimant, quum vetaret edere fabas. Corrupta igitur suffragia lepidissimo tropo significauit M. Tull in eadem epistola: Sed heus tu, videsne consulatum illum nostrum quem Curio antea ἀποθέωσιν vocabat, si hic factus erit, fabam nummum futurum. Hæc ille. Vbi faba nummus est, ibi redemptum est suffragium.

Guttam aspergere.

Quum ex magno lucro paululum quiddam alicui decidimus, gutta aspergi dicimus. M. Tullius in oratione pro A. Cluentio: Aspergit etiam ipse conditor totius negocii, Guttam aspergit huic Bulbo. Itaque minime amarus is visus est, qui aliquid ex eius sermone speculæ degustarat. Eodem schemate dicimus Micam auri, pro minima portiuncula. Sed in verbis M. Tullii præter tropum prouerbialem subest facetissima allusio in propriis nominibus. Stelenus promiserat magnam pecuniæ vim iudici Bulbo (nam id erat iudici nomen.) Stelenus autem qui totum hoc negocium condiderat (hinc enim dictus est conditor, media producta: non à condo conditor, prima acuta) adiungit Bulbo alterum iudicem, cui nomen Gutta. ea res Bulbum reddidit alacriorem. Solent autem coqui bulbis (id est ceparum genus) addere condimenta, quo fiant dulciores. Ad id alludens Cicero: Itaque, inquit, minime amarus visus est. Hinc & guttatim fieri dicitur, quod fit paulatim. Plautus in Mercatore: Cor guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salem. Et guttatim donat, qui sæpe, sed minuta largitur.

Saluete equorum filiæ.

Apparet ioco vulgari fuisse iactatum, in eos qui emolumenti gratia blandiuntur. Refert Aristoteles lib. Rhetoric. 3. In certamine mulorum, quum is qui vicerat, dixisset exile precium pro carmine. Simonides recusauit, indignans mulos celebrare suo carmine. Verum vbi victor dedisset satis magnum præmium, carmen tale fecit:

Χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων.

Id est,

Saluetote volucri pedum soboles equorum.

Siluit enim, quod essent ex asinis quoque nati: & quod honestius erat expressit, equorum filias.

Pecuniosus damnari non potest.

M. Tullius in Verrem actione secūda, ait hoc omnium sermone percrebuisse, non apud Romanos tantum, verumetiam apud exteras nationes, in iudiciis illorū temporum, pecuniosum, quamuis sit nocens, neminem posse damnari. Et in eundem oratione tertia: Reus est enim, inquit, nocentissimus. Qui si condemnatur, desinent homines dicere, his iudiciis pecuniam plurimum posse. Sin absoluitur, desinemus nos de iudiciis transferendis recusare. Huic affine, quod aliquoties repetitur apud Salustium in bello Iugurthino, Romæ esse venalia omnia. Nunc amisit Roma imperium: vtinam & dictum non hæreret.

IVNII. *Lepus leonem trahit aureo laqueo.*

Ἕλκει λαγωὸς λέοντα χρυσίνῳ βρόχῳ.

Id est,

Lepus leonem reste ductat aurea.

Senatus est prouerbialis, cuius in largitiones & munerum corruptelas vsus est. Natum dicteriū à quodam lagophthalmo (ita enim dici nominant eum, qui palpebris hiantibus leporum more dormit) qui principem datis muneribus corruperat.

COGNATI. *Bos in lingua.*

Pollucis sententiam apud Homerum: χρύσεια χαλκείων, &c. & cētis fuisse commutationem rerum citra nummos: & sic permutationem

[...]onem, non venditionem comprobat. Paulus iureconsultus lib. [P]andect. 18. tit. de contrahenda emptione. Plutarchus scribit, Theseum nota bouis nummum signasse, ex quo hoc prouerbium, de iis qui corrupti pecunia tacerent: vt Demosthenes, cum dictus est argentanginam pati. vtrumque explicat, ac exemplis comprobat meus Erasmus, in prouerb. Bos in lingua. Addam illud Phi[...] in Scopel. βοῦν ἀφωνίας ἐπὶ γλῶτταν βεβλημένος.

Labefactare munere.

Labefactare munere, metaphorice à Catullo contra Ruffum dictum est, ostendente nullis muneribus ac donis obtinere ipsum posse, vt fœmina vlla sui corporis potestatem faciat:

Non si illam raræ labefactas munere vestis.

Hæc sane vox valet, duram ipsam offirmatamque flectere ac delinire, quomodo etiam expugnare pudicitiam, dictum est. Græci quoque scriptores eodem fere pacto loquuntur, vt Herodotus libro octauo, vbi narrat, præfectos quosdam classium sociorum in fide retentos pecunia, οἳ τοί γε δὴ πεπληγότες δώροισι ἀναπεισμένοι ἦσαν. Isti autem vulneratique muneribus appellati sunt, quia vis ipsis quodammodo allata est, & tanquam de gradu propositoque deiecti mercede.

Ganelo.

Ganelo Caroli magni legatus, pecunia corruptus, Marsillo Saraceno Francorum aciem prodidit, in qua Rolandus, & alii illustres viri perierunt. Quare comprehensus, Aquisgranum ducitur, & manibus & pedibus equis quatuor alligatus, distrahitur. Gaguinus libr. 4. de Francis: Sabellicus Enneadis octauæ libro octauo. A quo est id, quod Gallis tritum est vetustate prouerbium: Magis proditor, quam Ganelo.

Cauponari bellum.

Quod ex Ennio legitur apud Ciceronem libro primo Officiorum, sub Pyrrhi persona,

Nec mi aurum posco, nec mi precium dederitis:
Nec cauponantes bellum, sed belligerantes.
Ferro, non auro vitam cernamus vtrique:

Quod, inquam, hic dicit cauponari bellum, id ex Æschylo videtur omnino sumpsisse. Nam & ille in Septem ad Thebas, postquam Parthenopæi ferociam, & clypei picturam descripsit, hæc subiungit:

Ἐλθὼν δ' ἔοικεν οὐ καπηλεύσειν μάχην,
Μακρᾶς κελεύθου δ' οὐ καταισχυνεῖν πόρον.

Dicuntur autem καπηλεύειν μάχην, seu Cauponari bellum, ii, qui more cauponum omnia pecuniæ causa faciunt: & donis vel ipsi hostes corrumpunt, vel ab iisdem se patiuntur corrumpi: ac auro denique magis quam ferro vel viribus bellum gerunt.

GVIL. GENTII.

Suffragia emendicata.

De iis quæ leuiter caussam adiuuant, vt potentium commendationes, ciuitatum in alicuius honorem decreta. Singuli, inquiunt Impp. in cap. 14. C. de accusa. vniuersique iudices cognoscant, in publicis criminibus non oportere emendicatis vti suffragiis decretorum. Sumptum à suffragatoribus, hoc est, suffragiorum eblanditoribus. C. de suffrag.

MVNVS NON MVNVS.

ERASMI.

Cyclopis donum.

Κύκλωπος δωρεά, id est, Cyclopis munus: pro eo quod est, munus inutile. Cuiusmodi sunt ferme tyrannorum & latronum beneficia, qui solent hoc ipsum magni beneficii loco imputare, quod aut minus, aut serius noceant. In hanc sententiam Cicero Philippica secunda: Quod est aliud P. C. beneficium latronum, nisi vt commemorare possint iis se vitam dedisse, quibus non ademerint? Lucian. ἐν καταπλῷ, οὐ πάνυ με ἡ τοῦ κύκλωπος ἐκείνη εὐφραίνει [δωρ]εία, τὸ ὑπισχνεῖσθαι, ὅτι πύματον ἐγὼ τὸν οὖτιν κατέδομαι. id est, Haud admodum me Cyclopis illud donum delectat, videlicet quod ita pollicetur: Ego Vtin postremum deuorabo. Verba sunt Micylli cerdonis: qui cum esset questus quod non statim cum aliis in cymbam Charontis reciperetur, atque hoc ipsum Clotho Parca, beneficii vice imputaret, quod interim tantillum moræ lucri faceret ne descenderet ad inferos, ad hunc modum respondit. Neque dubium, quin Lucianus Homericum locum retulerit, qui est in Odyss. lib. nono, vbi Cyclops Polyphemus delectatus dulci vino, quod illi donarat Vlysses, munus promittit, quo accepto ille sit magnopere gauisurus, vt denuo sibi ministret de sua lagena. Dedit Vlysses spe muneris iterum atque iterum. Porro vbi iam vino delinitum crederet mitius responsurum, reposcit Vlysses munus promissum. Cui Cyclops hunc in modum respondit:

Οὖτιν ἐγὼ πύματον ἔδομαι μετὰ οἷς ἑτάροισι,
Τοὺς δ' ἄλλους πρόσθεν· τὸ δέ τοι ξεινήιον ἔσται.

Id est:

Post socios mihi, postremusque vorabitur Vtis,
At reliqui prius: hoc ex me tibi munus habebis.

Cæterum οὖτις Græce, nullum significat: quod nomen sibi fixerat Vlysses, quo Polyphemum posset deludere.

Hostium munera, non munera.

Priscorum superstitio credidit, obseruanda vel maxime munera, à quibus, quo animo mitterentur: propterea quod quæ darentur ab iis qui nobis male cuperent, exitio plerunque fuisse constaret: ita vt fuit pyxis illa fallax, per Pandoram à Ioue, Promotheo missa: quemadmodum fuit & vestis, qua Medea nouam nuptam Iasonis donauit: rursum vestis illa, quam Deianira misit Herculi. Prouerbiorum interpretes existimant hanc parœmiam ex historia natam, quæ refertur apud Homerum Iliados libro septimo. Narrat autem Hectorem & Aiacem inita amicitia, dona inter sese permutasse, atque Hectorem Aiaci donasse gladium, Aiacem Hectori dedisse baltheum: deinde pariter ambobus suum munus exitio fuisse. Siquidem Aiax victus ab Vlysse, cognitisque iis quæ per insaniam tum dixerat, tum fecerat, eodem gladio sibi necem consciuit. Item Hector per occasionem balthei occisus est ab Achille iuxta muros Troianos. Adagium refertur apud Sophoclem in Aiace Mastigophoro: sed ita refertur, vt non ab Aiace natum, sed tanquam vetus iam tum ab eo videatur vsurpari. Siquidem is posteaquam mori decreuisset, execratur eum gladium, quem quondam ab inimicissimo, dono acceperat, eumque sibi fuisse inauspicatissimum ait, neque quicquam omnino postea feliciter apud Argiuos successisse. Deinde suspicionem hanc vulgato dicto confirmans ait:

Ἀλλ' ἔστ' ἀληθὴς ἡ βροτῶν παροιμία,
Ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, κοὐκ ὀνήσιμα.

Id est:

Quin verum id est mortalium prouerbium,
Non esse dona, dona quæ veniant tibi
Ab hoste, verum inauspicata ac noxia.

Hac de re fertur epigramma Græcum huiusmodi,

Ἕκτωρ Αἴαντι ξίφος ὤπασεν, Ἕκτορι δ' Αἴας
Ζωστῆρ'. ἀμφοτέρων ἡ χάρις εἰς θάνατος.

Id est:

Aiaci datus ensis ab Hectore, baltheus Aiace
Hectori: vtrique suum donum erat exitio.

Rursum ex alio quodam epigrammate:

Οὕτως ἐξ ἐχθρῶν αὐτοκτόνα πέμπετο δῶρα,
Ἐν χάριτος προφάσει μοῖραν ἔχοντα μόρου.

Id est:

Atque ita ab hoste hosti veniunt lethalia dona,
Quæ studii specie fata necemque ferunt.

Huc spectat & illud, quod apud Euripidem Medea recusans Iasonis xenia tanquam perniciem allatura:

Κακοῦ γὰρ ἀνδρὸς, inquit, δῶρ' ὄνησιν οὐκ ἔχει.

Id est:

Lædit, iuuat nil improbi munus viri.

Seruius ostendit & Vergilium huc allusisse, cum ait in Æneid. lib. 4.

—— Ensemque recludit
Dardanium, nos hos quæsitum munus in vsus.

De gladio loquitur, ab Ænea relicto, quo Dido sese confodit: quem Æneam hostem & impium eadem vocat. Huic ascribendum loco, quod arcanæ scripturæ prouerbia admonent, ne de inimico reconciliato simus securi. Item prouerbialis ille senarius,

Λόγον παρ' ἐχθροῦ μή ποθ' ἡγήσῃ φίλον.

Id est:

Ab hoste dicta ne vnquam amica duxeris.

Et alter huic similis:

Ἐχθροῖς ἀπιστῶν μή ποτ' ἂν πάθοις βλάβην.

Id est:

Diffisus hosti, nil feres vnquam mali.

Prouerbium accommodari poterit etiam ad illos, qui pauperes munusculis quibusdam captant diuites, ad eum modum liberalitatem illorum velut elicientes. Neque enim hoc est dare munus, sed flagitare. Vnde Plutarchus in commentario περὶ ΕΙ τοῦ ἐν Δελφοῖς, probat quod Dicæarchus Archelao dictum ab Euripide putat,

Οὐ βούλομαι πλουτοῦντι δωρεῖσθαι πένης,
Μή μ' ἄφρονα κρίνῃς, ἢ διδοὺς, αἰτεῖν δοκῶ.

Id est:

Donare pauper diuiti velim nihil,
Ne stultus habeat scilicet, si muneris
Titulo atque specie dona videar poscere.

Quadrabit & in eos, qui per artes magicas dæmonium vtuntur obsequiis. Nam ea demum exeunt in perniciem vtentium, & in hæredipetas. postremo qui quouis officio captant, non ex animo, sed aliud spectantes. Itaque mutatione voculæ nouabitur parœmia: nempe hoc pacto, κολάκων ἄδωρα δῶρα, & πενήτων ἄδωρα δῶρα, denique, ποιητῶν ἄδωρα δῶρα. quemadmodum admonuimus in operis initio.

Malum munus.

Κακόν γε δῶρον ἴσον ἐστὶ ζημίᾳ,

Id est:

Munus malum est perinde vti dispendium,

Nocet, non iuuat, qui largitur noxia. Veluti si quis adolescenti

subministret pecuniam, aut stulto committat imperium, aut indocto sacerdotium.

Cum Delphis sacrificauerit, ipse carnes absumit.

Plutarchus septimo lib. τῶν συμποσιακῶν, hunc senarium veluti prouerbialem citat:

Δελφοῖσι θύσας αὐτὸς ὀψωνεῖ κρέας.

Id est:

Carne ipse Delphis immolata vescitur.

Ostendit dici solitum de iis, qui vocatis conuiuis ipsi cibos appositos deuorant, vt illis spectare tantum liceat, non vesci. In Delphicis enim sacris, is qui immolarat victimam, ea vescebatur. Contra fiebat his sacris, quæ Hecatæ inferebantur: ex quibus nihil redibat ad eum, qui offerebat, præter fumum & tumultum. Quanquam & in diuersum sensum accipi potest, vt intelligamus, Delphicum sacerdotem nihil impertiri de victima, ei qui victimā dedit: ita fit aliquoties, vt edax conuiua, seu pluribus adductis edacibus vmbris, velut harpyis, cœnam omnem deuoret, esuriente qui vocauit. Adagium torqueri potest etiam ad illos, qui beneficio, quod alii dedisse videntur, ipsi fruuntur. Vt episcopi nonnulli nepotibus suis sacerdotia magnifica donant nonnunquam: sed ad pueros solus titulus redit, ad episcopos prouentus.

IVNII. *Labra, non palatum rigat.*

Χείλεα μέν τ' ἐδίην' ὑπερῴην δ' οὐκ ἐδίηνε.

Id est:

Labra quidem rigat, at nequit humectare palatum.

Extat apud Homerum Iliad. 22. de Andromache, cui necem mariti Hectoris lugenti, ad pellendum ex animo mœrorem poculum oblatum erat, quod dolor non passus est altius descendere. Trahi potest eleganter ad vsum prouerbialem, quod indicat ibi & Eustathius, in eum qui exiguum munusculum largitur, quod humectandis quodammodo labris cedat asperginis vice, nequeat tamen oris palatum imbuere: hoc est, vel animum explere, vel præsenti necessitati mederi. Competet etiam non absurde in pollicitatorem strenuum, qui verbis aureos tantum non montes polliceatur, diues nimirum promissis, quibus cor homini sallire faciat, nihil tamen aut perparum præstet. Est autem ὑπερώη, aut, vt in manuscripto Eustathio scribitur, ὑπερῷον, oris cœlum conuexum, quod palatum vocamus.

Amaro dulce mistum.

Vbi eadem res & gaudii & tristitiæ causam variæ nobis exhibet, adagii vsus est, quo Plato in Philebo vtitur, τὸ δὴ λεγόμενον πικρῷ γλυκὺ μεμιγμένον, id est, Iuxta id quod dici solet, amaro dulce admixtum. Hieronymus aduersus Ruffinum paulo diuersius vsurpat, de bilingui: De eodem ore & dulce proferens & amarum. Ibidem: De eodem fonte dulce & amarum processerit. Plautus è Platone mutuatus videtur, quod apud illum Callidorus adolescens in Pseudolo dicit: Dulce amarumque vna nunc misces mihi. Huc pertinet γλυκύπικρον, quasi Dulcamarum dicas, apud Ciceronem epist. ad Atticum lib. 5. In his γλυκύπικρον illud confirmas, moram mihi nullam fore: deinde addis, si quid secus, te ad me forte venturum. Qua voce continetur & amoris significatio. Sappho apud Hephæstionem:

Ἔρως δ' αὖτέ μ' ὁ λυσιμελὴς δονεῖ,
Γλυκύπικρον ἀμάχανον ὄρπετον.

Id est:

Amor me subigit miseram impotens.
Suaue amarus & insuperabilis
Stimulus. ——

Meminit & Plutarch. in Symposiacis. Plautus ad sententiam quā ad verba magis respiciens dixit in Cistellaria.

Amor melle & felle est fœcundissimus.

COGNATI. *Successorem viuenti dare.*

Successorem viuenti & spiranti emittere, Gallis prouerbio dicitur quum magistratus in futurum mandantur, & exuuiæ hominum adhuc viuentium à principe donantur captatoribus senum: quas reseruationes vocant. Suspenduntur enim donationes in diē mortis eorum, qui iis magistratibus funguntur.

Largis effice muneribus.

Catullus de coma Berenices.

Ab impuris dona non sumenda.

Plato 4. De legibus, ab impuris dicit non esse sumenda dona, παρὰ μιαροῦ δῶρα, οὔτ' ἄνδρα ἀγαθὸν, οὔτε θεόν ἐστί ποτε τό γε ὀρθὸν δέχεσθαι. Catul. de coma Berenices:

Namque ego ab indignis præmia nulla peto.

POL. VIRGILII. *Cibus alienis dentibus molitus, nauseosus.*

Quoties quis aliena opera parum grata vti cogitur, vel vbi quem pudet omnino aliena scripta mutuari: vti faciunt qui suum experiri volunt ingenium, sibi tantum fidentes, præterea nemini. Mansus cibus quem nutriculæ infantium ori admouent, cui grandiori nauseam non pariat?

MVNVS APTVM, AVT INEPTVM.

ERASMI. *Ranis vinum præministras.*

Βατράχοις οἰνοχοεῖς, id est, Ranis vinum infundis. In eum [...] batur qui id ministraret, quo nihil esset opus ei cui exhibe[...] veluti si quis apud indoctos multa de philosophia disserat. [...] enim nihil opus vino, aqua palustri magis gaudentibus. E[...] tur adagium à Zenodoto, Suida, Diogeniano. Pherecrate[...] Athenæum in Coriano: ἔρρ' ἐς κόρακας βατράχοις οἰνοχο[...] est: Abi in malam rem, ranis pocillari te oportuit. O[...] nim pincernam, quod quatuor vini cyathis duos infude[...] Vnde licet coniicere, prouerbium in hos quoque conuen[...] vinum immodica diluunt aqua, ita vt aquam, non vinum [...] videantur, ranarum ritu.

Non nostrum onus, bos clitellas?

Quintilianus Institutionum oratoriarum libro quinto [...] miæ, quā ait esse ceu breuē apologū, hoc adfert exemplū: No[...] strū onus, bos clitellas? Satis constat ex apologo sumptū: [...] sit is apologus, equidem nondum reperi. M. Tull. Epistol. a[...] ticū lib. 5. in epistola cuius initiū est, Laodiceam veni pridie [...] das Sextiles: videtur ad hoc adagium alludere, & nobis [...] sam coniectandi præbere. Inde, inquit, ire ad Taurum [...] bam, vt cum Maphragone collatis signis, si possem de [...] decidere. Clitellæ boui sunt impositæ. Illane? Non est [...] onus, sed feremus: modo, si me amas, sit annus. At tu [...] pus, vt senatum totum excites. Mirifice sollicitus sum, q[...] diu ignota sunt mihi omnia. Idem in eadem epistola pau[...] rius: Sed est incredibile quam me negocii tædeat, ne non [...] satis magnum campum: ille tibi non ignotus cursus an[...] dustriæ meæ, præclara opera cessat. Quippe ius Laod[...] dicere, cum Romæ A Plotius dicat? Et cum exercitum no[...] micus habeat tantum, me nomen habere duarum legionu[...] um? Denique hæc non desidero. Lucem, forum, vrbem, [...] vos desidero. Sed feram vt potero, sit modo annuum. Si p[...] tur, actum est. Hactenus Tullius. Quibus quidem e[...] quanquam subobscuris, & haud scio an etiam mendosis, [...] licet, Non nostrum onus, bos clitellas, prouerbium fu[...] santis munus aliquod, veluti parum accommodatum sibi. [...] enim boum est, clitellis tergo impositis onera gestare, se[...] asinorum ac mulorum. Neque dubitandum est, quin F[...] hoc Ciceronis loco exemplum illud sit mutuatus. Rap[...] gius, qui Fabium, additis scholiis conatus est emendare, [...] ram mutat ad hunc modum: Nos nostrum onus, vos clite[...] terpretans hunc esse sensum, neutram partem absque o[...] cessuram. Mihi, si fas est quicquam immutare, sic potius [...] dum videtur: Non nostrum onus, bos clitellas? Vt sit vo[...] absurdam, seque indignam abominantis, si quis boui clite[...] imponere. Neque discrepat hoc cum sententia verbor[...] lianorum, quæ modo retulimus. Ait enim eam prouinc[...] satis vel aptam, vel dignam ingenio suo: laturum tamen [...] modo ne sit longior annua. Proinde prouerbium dupli[...] poterit efferri: Boui clitellæ impositæ sunt. vbi mandatum [...] gocium parum apto. Et, bos clitellas? vt subaudias, fera[...] deprecatur prouinciam, cui parum sit idoneus, aut quam [...] cat indecoram. Illud obiter admonitum lectorem velim, [...] tinus radat aut dispungat, si quid in his quæ citamus ex [...] bus, viderit ad quorundam emendationem non responde[...] quod profiteamur à mendis repurgatum, quicquid huc a[...] mus, sed quod labantur hi quoque qui libros emendant. [...] hoc loco, quem modo retulimus ex Epistolis, in æditione [...] quod voces sunt immutatæ nescio, cuius opera, ne dicam [...] Nam Aldo non licet imputare, tum quia doctus est, tum q[...] cus. Primum enim quis non videat rectius esse, opera cessa[...] opera cessent? Deinde quod sequitur, cui non perspicuum [...] vitiatum, tum distinctione, tum voce Exilium, mutata [...] lum? Sic enim legit: Et cum exercitum noster amicus [...] tantum me nomen habere duarum legionum exulum? Cum [...] lius tantum posuerit pro magno, cui legiones exiles oppo[...] est, pusillas. Et aliquanto post: Vt cum Maphragone, si [...] latis, si possem, de seruo tuo decernerem. Quid erat causæ [...] Deciderem siue Decidere, mutaretur Decernerem? Qu[...] fuerit illud multo verbum elegantius. Etenim si legas D[...] subaudiendum est verbum, Certarem, siue Congrederer [...] modi ecclipses familiarissimæ sunt Ciceroni, præsertim in [...] pere) vt legas, vt cum Maphragone collatis signis: subau[...] congrederer. Rursum hoc quod sequitur, Clitellæ boui [...] positæ. Illane? Non nostrum onus. offensus, nescio quis [...] pesi, Illane? mutauit, Illæ, non est nostrum onus. Quod [...] vsuuenit in hoc quod subiicitur, At si tu ad tempus: subau[...] fueris. Mutauit enim, Adsis tu ad tempus, Latinitate quoque [...] rupta, nedum argutia sententiæ. Hæc inuitus & coactus [...] nui, ne qui (vt sunt nonnulli) præcipites ad id, ob celebr[...] Aldini nominis protinus damnent aut radant, si quid depr[...] derint ab illius æditione discrepare: nec statim priores ab[...]

codices, emendationibus huiusmmodi freti. Prouerbium vsurpauit & Ammianus libro 16.

Negocium non aptum.

Qui recusat munus, aut prouinciam sibi parum accommodam: aut qui negabit accersere velle sese quempiam, ad id munus, ad quod gerendum idoneus non videatur: vsurpabit illud ex eodem libro,

ἵππυς δ' εἰς Ἰθάκην οὐκ ἄξομαι.

Id est:

Cæterum equos Ithacam non duxero.

Verba sunt Telemachi recusantis equos, quos Menelaus offerebat dono: quod Ithacensis insula non esset oportuna alendis equis, quippe petricosa, minimeque pascuis apta.

Ne è quouis ligno Mercurius fiat.

Οὐκ ἐκ παντὸς ξύλου ἑρμῆς ἂν γλύοιτο, id est, Non è quouis ligno Mercurius fingi posset. id est: Non omnium ingenia sunt accommodata disciplinis. Quidam enim, vt ait Fabius, rus ablegandi sunt. Sumpta est allegoria à fabris, qui materiam deligunt. Quandoquidem ad alias res alias materias conuenire, copiose demonstrat Theophrastus lib. De plantis 5. Item Plinius libr. 16. Quidā superstitiosius exquirunt materiam, vnde numen exculpant. Et quanquam Priapus ille deus facilis & crassus, haud grauatur ficulnus esse: non tamen idem liceat in Mercurio deo tam ingenioso, totque prædito artibus. Tametsi mihi magis arridet, vt ad magicum Mercurii simulachrum referatur: quem non ex quauis materia, sed certo ligno scalpebant, alioqui non futurum idoneū ad magicæ artis vsum. Vnde id quoque inter reliqua magici criminis argumenta obiectum fuerat Apuleio, quod Mercurii sigillum scalpendum curasset ligno buxi: quemadmodum ostendit ipse apologia Magiæ prima. Fortassis buxus ad id potissimum deligebatur, vel quod hominis pallorem præ se ferat, vel quod materies sit omnium maxime æterna. Nam & aduersus ignem quoque ferri rigorem obtinet, autore Plinio. Apuleius Apologia Magiæ prima, prouerbium refert ad autorem Pythagoram: Non enim, inquit, ex omni ligno, vt Pythagoras dicebat, debet Mercurius exsculpi. Finitimum est huic, quod est apud Athenæum lib. 5. Incertum autem, vtrum Democharis an Cratetis dictum: ἐκ θύμβρας οὐδεὶς ἂν δύναιτο κατασκευάσαι λόγχην, οὐδ' ἐκ σωκράτους στρατιώτην ἄμεμπτον, id est, Ex thymbra nemo queat conficere lanceā, neque è Socrate probum militem. Est autem thymbra oleris genus, aut fruticis, non dissimile thymo aut satureiæ. Huius meminit Plinius libro decimonono, cap. octauo, condimentis aptum: Unde & θυμβροφάγοι dicuntur Græcis, qui acribus delectātur. quod dicetur & in eos, quibus res sunt asperæ: Rursus Athenæus in eodem lib. ἀλλ' οὔτε ἐκ θύμβρας, ἔφη δημοχάρης, λόγχη, οὔτε ἐκ τοιούτων λόγων ἀνὴρ ἀγαθὸς γίνεται id est, Sed neque è thymbra, quemadmodum inquit Demochares, lancea, neque ex huiusmodi sermonibus vir bonus fit.

Officium humilius.

Cum quis recusat munus tanquam humilius, parumque sese dignum, applicabit illud ex eodem Odyss. ρ.

Οὐ γὰρ ἐπὶ σταθμοῖσι μένειν ἔτι τηλίκος εἰμί.

Id est:

Nam vt maneam in stabulis, iam non mea postulat ætas.

Verba sunt Vlyssis ad subulcum.

Putre salsamentum amat origanum.

Clearchus apud Athenæum libro tertio:

Σαπρὸς τάριχος τὴν ὀρίγανον φιλεῖ.

Id est:

Putrida salsamenta amant origanum.

Origanum autem herba est acri succo, qualis & thymbra. Quin & hodie frugi patresfamilias carnibus iam obolentibus addunt aceturn origani loco, ne sentiatur putris odor. Apte dicetur de re per se parum honesta, aut iucunda, atque ob id exoticis condimentis & honestamentis egente. Qui mos etiam hodie sordidis, vt piscibus subputribus (ne quid offendat edentes putor) acida miscant. Veritas per se placet, honesta per se decent. Falsa fucis, turpia phalaris indigent. hoc est, putre salsamentum origano.

Nauis annosa haudquaquam nauigabit per mare.

Ναῦς παλαιὰ πόντον οὐχὶ πλώσεται, id est, Nauis antiqua non nauigabit per mare. Congruit in eos, qui iam ob ætatis imbecillitatem ad res arduas obeundas, sustinendaque pericula parum sunt idonei, ac primum ipsi pereunt oppressi negociorum magnitudine, & in discrimen adducuntur quorum res agitur. Nota est allegoria. Refertur adagium à Diogeniano.

Apta prouincia.

In eum qui prouinciam suscipit, suis aptam viribus, abstinens à negocio cui sit impar (veluti si quis episcopatum accipiat, summū pontificium recuset), conueniet illud ex eodem libro:

Εἵλετο ἄλκιμα δοῦρε, τά οἱ παλάμηφιν ἀρήρει,
Ἔγχος δ' οὐχ ἕλετ' οἶον ἀμύμονος αἰακίδαο.

Id est:

Quæ manibus quadrent, ingentes corripit hastas
Quaslibet: ast hastam solam non sumit Achillis.

De Patroclo dictum, qui cum Achillis armis esset indutus, ab hasta tamen abstinebat, quod ea grauior esset, quam vt quisquam Græcorum regere posset, præter vnum Achillem. Quod idem in Odyssea de arcu Vlyssis finxit Homerus.

Ad pedem.

Περὶ πόδα, id est, Iuxta pedem. Quod appositum & vehementer accommodatum est, id περὶ πόδα dicebatur. Sumpta metaphora à calciamentis, probe ad pedis mensuram quadrantibus. Vnde celebratur & illud Pauli Æmylii apophthegma, nouum calceum ostendentis: Vos inquit, videtis bellum ac nouum esse calceum, verum qua parte pedem torqueat meum, id ego demum sentio. significans Papyriam vxorem non esse suis accommodatam moribus. Suidas Platonem citat, poetam opinor:

Ὡς ἐστί μοι τὸ χρῆμα τοῦτο περὶ πόδα.

Id est:

Vt hoc meo negocium quadrat pedi.

Bos subiugum.

Βοῦς ἐπὶ ζυγόν, id est, Bos subiugum: vbi quis assidue laborat, aut vbi se quis laborioso inuoluit negocio. Ductum à bubus agricolis. Quin & hic erit locus vtendi, cum negabimus aliquem ad id trahendū negocii, ad quod administrandum parum sit idoneus, sed eum qui sit aptus: quod bos iugo ducendo natus videatur, non item canis, aut ceruus. Proinde confine fuerit illi quod alio positum est loco, Bos clitellas. Recenset Zenodotus.

Veneri suem immolauit.

Ἀφροδίτῃ ὗν τέθυκεν, id est, Veneri suem immolauit. Dici solitū, vbi quis munus offert minime gratū. Inuisus enim Veneri sus propter Adonidem illius amasium, apri dente peremptum. Aut contra, cum quis alium in gratiam alterius lædit. Quemadmodū caper mactatur Libero, non quia gratus, sed quia nocuit.

Iuxta nauem.

Κατὰ ναῦν, id est, Iuxta nauem dicuntur, quæ digesta sunt ordine, quæque quadrant ac congruunt, propterea quod instrumenta nauium suo quæque loco reponi soleant. Equidem addubito, num in his verbis sit prouerbium quæ adscribuntur, κατὰ ναῦν ἄρμενα, id est, Iuxta nauem carbasa Neque enim omni nauigio quęuis vela congruunt.

Pygmæorum acrothinia colosso adaptare.

Ἀκροθίνια τῶν πυγμαίων κολοσσῷ ἐφαρμόζειν, id est, Acrothinia Pygmæorum colosso accommodare dicebantur, qui inanem ac stultam sumerent operam, aut qui præter decorum minima maximis adaptarent. Veluti si quis rem friuolam & minutam amplissimis copiosissimisque laudibus prosequeretur. Philostratus in Niceta, ἠγνόησε δὲ ἀκροθίνια πυγμαῖα κολοσσῷ ἐφαρμόζειν. id est: Non intelligebat autem sese Pygmæa acrothinia colosso accommodare Quanquam Suidas hunc locum citans, πυγμαίων dixit, non πυγμαῖα. Meminit adagii Eustathius in Odysseæ φ. Colossi dicuntur vastæ prodigiosæq; magnitudinis statuæ. Nam hinc vox Græcis dicta putatur, quod illarum proceritatem visus humanus non assequatur. Pygmæorum qui longissimi sunt, duos pedes & quadrantem non excedunt. Vnde & nomen inditum putant à cubitali proceritate. Est autem gens, extremas Ægypti partes inhabitans, agri colationi dedita, bellum subinde gerens cum gruibus. Belli causa est, quod grues sublegunt semina, famemque inducunt ei regioni. Ita scholiastes in tertium Iliados. Horum fœminæ quinto anno pariunt, octauo sterilescunt. Pygmæorum meminit Iuuenalis Satyra 13. Et in hos plurimus iocus in Græcorum Epigrammatibus. Porro acrothinia Græcis primitiæ dicuntur, quod hæ soleant è summo aceruo tolli. ἄκρον summum, & θῖνες frumentorum aceruι dicuntur.

A Deo ficti.

Qui vehementer ad aliquid natura compositi sunt, hos prouerbiali sermone ad hoc natos, factos, sculptosque dicimus. Insignem autem naturæ dexteritatem M. Tullius eleganter expressit eodem libro: Sunt autem, inquit, quidam ita naturæ muneribus in iisdem rebus habiles, ita ornati, vt non nati, sed ab aliquo deo ficti videantur. Allusit autem ad Pandoram, quam finxit Vulcanus, cæteris item diis sua munera in vnam conferentibus.

IVNII. *Non est cuiusuis recte condire.*

Οὐ παντὸς πάντος ἐστὶν ἀρτῦσαι καλῶς.

Id est:

Condire scite est hercle non cuiuslibet.

Venustum adagium est Cratini comici lepidissimi in Glauco fabula, de rebus non vulgaribus, sed arduis atque operosis. Huic adagio obnoxii sunt, quotquot scribunt carmen, nam si eruditius fuerit paulo, & ad popularium aures minus attemperatum, ita vt vulgi captum excedat, obscuritatis nomine damnatur illico: contra si leue sit & triuiale, ac suberis instar superfluitans quodam-

modo, à doctoribus reiicitur, ὡς ἔκβοασμάτι καταβλητὸν, vſque adeo Condire recte, non cuiuſuis eſt.

Æſopicum onus.

Αἰσώπειος φόρτος, id eſt, Æſopicum onus, prouerbiali ſpecie dicitur quod non vſquequaque grauat, ſed paulatim leuius redditur, imminuiturque. Natum ab Æſopo fabulatore, qui mazas frixas & commeatus in longum iter parati vim magnam humeris exportandam in ſe recepit, iniquius nimirum & portatu difficilius onus: qua de cauſa ludibrio ſannisque omnium patuit primo: ſed quum in dies decederet aliquid oneri, demenſo dietim inde in cibum abſumpto, poſtea ob induſtriæ ſpecimen cunctis admirationi fuit, videntibus illi decreſcere onus, conſeruis propter viæ moleſtiam & diuturnitatem ingraueſcere. Qui ſcholæ ergaſtulum ſuſcipit, docendi inſolens, ſubit quidem ille Æſopicum onus, ſed quod vſu fit leuius.

IOANNIS VLPII. *Sal patriæ pluris faciendus eſt, quam hoſpitis menſa.*

Dictum Æſchinis: quo ſignificatur, plus deberi patriæ & ciuitati, quam amicis aut vlli neceſſitati.

COGNATI. Κατὰ πόδα.

Id eſt, iuxta pedem, Metaphora à calceo ducta, qui accommodatiſſime ſingulos articulos pedis exprimit. qua de re extat ſcitiſſimum Pauli Æmilii dictum, cuius Plutarchus ἐν τοῖς γαμικοῖς παραγγέλμασι meminit. Iuſtinianus lib. Codicis 1. titul. De veter. iur. enucl. cap. 2. §. penult. cauit, ne quiſquam commentaria in leges ſcriberet, (niſi inquit) tantum ſi velint eas in Græcam vocem transformare ſub eodem ordine, eademque conſequentia, ſub qua voces Romanæ poſitæ ſunt: hoc quod Græci κατὰ πόδας dicunt, id eſt ad pedes, ſeu iiſdem veſtigiis. Quum docemus aliquem nihil de ſuo addere, ſed aliena recitare, alieniſque veſtigiis inſiſtere, lege ſupra in Eraſm. prouer. Ad pedem.

In te omnis domus inclinata recumbit.

Hic Virgilii verſus ex duodecimo Æneidos, inter prouerbiales habetur de eo, cui tota domus innititur, vt columen familiæ recte poſſit appellari. D. Eraſmus in quadam ad me epiſtola: Tu vide quid per parentes & negocia liceat. Parentes ſuum potius quam tuum agunt negocium. Quærunt columnam, in quam domus inclinata recumbat.

Id maxime decet quemque, quod eſt ſuum.

Cicero de Officiis, Quæ contemplantes expendere oportet quid quiſque habeat ſui, eademque moderari, nec velle experiri quam ſe aliena deceant. Id enim maxime quemque decet, quod eſt ſuum cuiuſque maxime. Hinc Plin. libro vigeſimoſecundo, Decet & Erythraonas ſuus nitor, abſolutaque nigritia, Gregor. Theolog. libro primo Sentent.

Σὺ δὲ πρὸς ἃ πέφυκας, ἐκτείνου πλέον.

Id eſt:

At tu, tibi quæ conuenit, complectitor.

Genus vitæ ſiue actionis ſiue contemplationis intelligit, & monet, ne quis ea tractet, quæ non didicit: & conuenit plane cum illo Horatii verſiculo:

Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis.

Huc pertinet quod ait Xenophon, cum vetat œconomum fieri, qui antea non didicit. Nam vir peritus omnia recte facit, vt inquit Salomon in Prouerb. cap. 26.

MVNVS BONI CONSVlendum.

ERASMI. *Munerum animus optimus.*

—— Ξενίων δέ τε θυμὸς ἄριστος.

Id eſt:

Verum in muneribus res præſtantiſſima mens eſt.

Græcis hemiſtichium heroicum prouerbiale: quo ſignificatur, in amicorum muneribus non eſſe ſpectandum rei miſſæ precium, ſed mittentis potius animum: vt Xerxes ille aquam manibus hauſtam, à ruſtico libenter accepit. Et Chriſtus viduæ nummulos omnibus diuitum muneribus prætulit. Et quidam monet, exiguū munus à tenui miſſum amico, perinde vt maximum boni conſulere. Plinius in præfatione, diuerſa extulit metaphora: Verum & diis lacte ruſtici, multæque gentes ſupplicant: & mola tantum ſalſa litant, qui non habent thura. Quin tritiſſimum hodie eſt, vt qui munus aliquod offerant, animum iubeant ſpectari, non rem. Refertur adagium à Phurnuto in opera de Natura deorum.

Arripienda quæ offeruntur.

Solennis eſt, multiſque locis iteratus verſiculus hic:

Οἱ δ᾽ ἐπ᾽ ὀνείαθ᾽ ἑτοῖμα προκείμενα χεῖρας ἴαλλον.

Id eſt:

Quiſque ſibi appoſitis, ſi quid foret vtile, promptas

Admouere manus. ——

Quem torquere licebit in tutores, qui remnacti pupillorum manus iniiciunt, interque ſe partiri ſibi vindicant. Aut in ſimile hominum genus, inuadentium & inuolantium aliena.

Nihil recuſandum quod donatur.

Si quando dices nullum eſſe recuſandum munus, quod offertur, aut arripiendam eſſe quoties obtigerit alicuius commoditatis, conueniet illud ex eodem libro:

—— Οὐ γὰρ καλὸν ἀναίνεσθαι δόσιν ἐστί.

Id eſt:

Donum reiicere haudquaquam decet. ——

Donum quodcunque dat aliquis, proba.

Δῶρον δ᾽ ὅτι δῷ τις ἐπαίνει.

Id eſt:

—— Donum quodcunque probato.

Prouerbium admonet, boni conſulendum eſſe munus, aut conſiliumue, quod offertur ab amico. Vnde natum ſit, ... cat Strabo geographus libro ſexto. Cum Achiui iuſſi eſſent ... culo Crotonem condere, miſſus eſt Myſcellus quidam, ... tatis futurum locum conſideraret. Is quum iam Sybarim ... tam cerneret, videreturque is locus magis idoneus, repetiit ... culum, conſuluitque deum, num fas eſſet hanc pro illa ... Numen ad hunc modum reſpondit:

Μύσκελλε βραχύνωτε παρὲς σέθεν ἄλλο ματεύων,
Κλάσματα θηρεύεις· ὀρθὸν δ᾽ ὅτι δῷ τις ἐπαίνει.

Eos verſus interpres vertit in hunc modum:

Terga breuis Miſcelle tuo de pectore omitte,
Cætera perquirens: fruſtra en venaris iniqua,
At rectum quodcunque datur, tu laude probato.

Extat idem in Collectaneis adagiorum, ſed multo deprauatius. Quanquam ex vocum veluti ruinis, huiuſmodi lectio colligi poterit,

Μύσκελλε βραχύνωτε παρὲκ θεὸν ἄλλα ματεύων,
Οὐδὲν ἀλαθηρεύεις, δῶρον δ᾽ ὅτι δῷ τις ἐπαίνει.

Id eſt:

Diuerſa inquirens à numine Myſcele gibber,
Captas friuola: quod datur, æqui conſule donum.

Myſcellus dictus videtur ob crurum exilitatem, quæ habebat ... rinis ſimilia: Brachynotus, ob dorſum contractum. ... alias, Crotonem ſaluberrimam fuiſſe, Sybarim peſtilentem ... fert & alia Suidas de oraculis Myſcello redditis, ſed quæ ... modum faciant ad enarrationem prouerbii.

Equi dentes inſpicere donati.

Sunt quædam & hodie vulgo iactata, non indigna quæ ... bus adagiis annumerentur: quod genus eſt illud, Non oportet equi dentes inſpicere donati: cum ſignificamus æqui boni ... conſulendum, qualecunque eſt quod non emitur, ſed gratis ... tur. Siquidem equum empturus dentes inſpicit, in quibus ... indicia certiſſima ſunt, ne circumueniatur. At inciuile ... facere in equo donatitio. Vſus eſt tamen hoc prouerbio D. Hieronymus in præfatione Commentariorum, quos ſcripſit in Epiſtolam Pauli ad Epheſios. Parum, inquit, eloquens ſum. Quid ... te? Diſertiorem lege. Non digne Græca in Latinum transfers: aut ſi ... aut Græcos lege, ſi eius linguæ habes ſcientiam: aut ſi ... Latinus es, noli de gratuito munere iudicare, & vt vulgare prouerbium eſt, equi dentes inſpicere donati. Hactenus Hieronymus. Sed hanc hominum inciuilitatem quam incuſat Hieron. nos ... per & experti & admirati ſumus. Dedimus Nouum Teſtamentum: innumeros locos vel emendauimus vel explicuimus, ... non æſtimandis vigiliis. Incredibile dictu, vt obſtrepuerint, ... reclamauerint Theologi quidam, ac monachorum vulgus. Quorum ... bus is meus labor plurimum adiumenti adferebat. ... quiſque maxime egebat hac mea induſtria, ita odioſiſſime ... mabat: ingratum hominum genus, quibus ſi quiſpiam largiatur prandiolum aliquanto lautius, vnde diſtenti ac temulenti ... tantum non adorant hominem: & qui tantam vtilitatem ... donat, tot ſudoribus conſtantem, etiam conuiciis inſectantur.

Vilis amicorum annona eſt.

Horatianum eſt, quo excuſare ſolemus hoſpitem, ... repentino amici aduentu, quo minus pro dignitate eum ... ipſa Horatii verba, quæ Grammaticis plurimum negocii ... ſunt, paulo alium & varium habent ſenſum. Ea adducam: ... enim hic amplius concidimus.

Vtere Pompeio Groſpho: &, ſi petet, vltro
Defer. nil Groſphus, niſi verum orabit, & æquum.
Vilis amicorum annona eſt, bonis vbi quid deeſt.

In quem locum ita Eraſmus in Chiliadibus. Paſſim habentur amici, qui petant: qui dent, perpauci. obſcure ſatis, & mire ... dinus: Paruo ſubuenitur amicis, ſi boni ſint, quoniam ... ſima petunt. Alius: Facile eſt amicos comparare, vbi viri boni ... indigent. Cum enim viri boni ſunt contenti paruo, ſi in pauperiem inciderint, facile eſt eos ſibi amicos facere. Atque hic ... acu rem tetigiſſe videtur. Monet enim Iccium Horat. vt ... vtatur Groſpho: & ſi quid petat (petiturus vero eſt non niſi verum & æquum) vltro deferat. Tum enim comparari, &c. ... annona.

nona, id est, vilitas: vt penuria, paucitas. Bonis vbi quid deest: vbi necesse est quid boni petant. Paulo aliter Lambinus: Paruo contenti amici, cum viris bonis aliquid deest. Etiamsi tu Icci locuples & copiosus, in Grosphum, qui tibi beneficio deuinciendus est, & quodammodo emendus, vt eius amicitiam tibi compares, & promerearis, etiamsi inquam præbueris te liberalem, munificum & benignum: talem amicum tamen, vtpote rem omnium carissimam, haud care videberis emisse. Alii aliter, præsertim qui distinguunt post, bonis.

MVTANDÆ SENTENTIÆ.

ERASMI.

Calculum reducere.

Calculum reducere, est mutare factum, cuius te pœniteat: aut vertere consilium rei non satis commode institutæ. Nonius citat Ciceronem in Hortensio: Itaque tibi concedo, quod in duodecim scriptis olim, vt calculum reducas, si te alicuius dati pœniteat. Translatum apparet, aut à ratiocinantibus, aut quod est vero propius, à ludo laterunculario. In summa, prouerbii speciem habent, quæcunque à calculis finguntur metaphoræ. vt, Ad calculos vocare, pro eo quod est, rationem inire & æstimare. M. Tullius dialogo De amicitia: Hoc quidem est nimis exigue & exiliter ad calculos vocare amicitiam, vt par sit ratio datorum & acceptorum. Valerius Maximus lib. iiij. cap. de liberalitate: Si ad calculos reuocetur, paruum, vtpote septem iugeribus, & hoc in Pupinia abiectis redactum: sin animo prærogantis, omni pecunia maius. Et, Ad calculos reuerti, est redire ad rationem, ac respectum, consiliumque. Cicero ad Atticum. Quare nunc saltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abiecimus: vt non solum gloriosis consiliis vtamur, sed etiam paulo salubrioribus. Et in epistolis Plinianis, Mouere calculos: pro eo quod est, proponere rationes. Et, Ponere, inquit, in vtraque parte calculos: id est, vtrinque rationes expendere. Et, hic calculus accedat: id est, hoc momenti adiungatur. Neque quicquam prohibet eadem ratione dici, Decedere calculum: &, Detrahere calculum.

Palinodiam canere.

Παλινῳδεῖν, id est, Palinodiam canere, est diuersum ab his, quæ prius dixeris, dicere, atque in contrariam vertere sententiam. Translatum est à Stesichori Lyrici poetæ facto: cuius meminit Plato in Phædro. Is cum Helenam carmine vituperasset, oculis priuatus est, intelligens autem (Achille, sicut scribit Pausanias in Laconicis, Helenæ iussu nunciante) cæcitatis suæ causam, protinus palinodiam cecinit, Helenamque prius vituperatam laudauit, atque visum recepit. Hunc Socrates iocatur sese velle imitari, & amoris vituperati prius canere palinodiam, quam orbetur oculis. Dicitur autem Græce παλινῳδία, quasi dicas recantationem. Quo eodem verbo Flaccus vsus est in Odis, promittens palinodiam amicæ, quam contumelioso carmine prouocarat:

—Dum mihi
Fas recantatis amica
Opprobriis, animumque reddas.

Aurelius Augustinus ad Hieronymum: Quare arripe, obsecro te ingenuam & vere Christianam cum charitate seueritatem, ad illud opus corrigendum atque emendandum, & palinodiam (vt dicitur) cane. Deinde alludens ad Stesichori fabulam: Incomparabiliter enim pulchrior est, inquit, veritas Christianorum, quam Helena Græcorum. Pro ista enim fortius nostri martyres aduersus hanc Zodomam, quam pro illa illi heroes aduersus Troiam dimicauerunt. Neque ego hoc ideo dico, vt oculos cordis recipias (quos absit vt amiseris) sed vt aduertas: quos cum habeas sanos & vigiles, nescio qua dissimulatione auertisti. Ad quæ quidem respondens Hieronymus: Sed si mea cominus dicta reprehendas, inquit, & rationem scriptorum expetas: & quæ scripserim emendare compellas, & ad palinodiam prouoces, & oculos mihi reddas, in hoc læditur amicitia. Verum de hac palinodia Augustinus ipse postea propemodum palinodiam canit, scribens Hieronymo, sese de Stesichoro ineptius quam literatius addidisse. Mihi videtur & arrogantius ad virum tanto doctiorem. Verum hoc dignum in Afro iuuene, & episcopo. M. Tullius ad Atticum: Accepta palinodiam diuinam. Vsurpauit hoc adagium nominatim prouerbii vice Ioannes Chrysostomus. Item Plato in epistola ad Dionysium tertia.

Vertere vela: Funem reducere.

Vertere vela, est in diuersum mutare sententiam, vitæque institutum. Horatius in Odis,

—Nunc retrorsum
Vela dare, atque iterare cursus
Cogor relictos.—

Translata metaphora à nauigantibus, qui cursus errorem versis velis corrigunt. Hanc Persius in quinta Satyra nonnihil nouans, funem reducere dixit: pro eo quod est, institutum mutare in diuersum:

Quæ dederam supra, repeto, funemque reduco.

Consilium in melius commutandum.

Si quando iubebimus mutare consilium, vtpote fœdum ac stultum: aut reprehendemus quippiam vt inconsulte factum, vsui fuerit illud ex eodem libro:

—Τίς τοί νυ θεῶν νηκερδέα βουλὴν
Ἐν στήθεσσιν ἔθηκε καὶ ἐξέλετο φρένας ἐσθλάς; id est:
Quis tibi consilium submisit inutile tandem
Diuorum, sanamque exemit pectore mentem?

Reprehensio cogitationis.

Cum ipsi reprehendimus animi nostri consilium, aut cogitationem parum honestam, aut parum vtilem, locus fuerit ex Iliad. ρ.

Ἀλλὰ τί ἤ μοι ταῦτα φίλος διελέξατο θυμός;

Id est:

Sed mihi cur animus, secum hæc in pectore versat?

Idem aliis item locis repetitur.

Imitabor nepam.

Imitari nepam dicitur qui retrocedit. Id erit prouerbialius, si torqueatur in eum qui in deterius vsque degenerat, ἐπὶ τὰ μὲν δραβύλλου. Nam Nepa (quemadmodum autor est Festus Pompeius) Afrorum sidus, appellatur cancer, vel (quidam putant) scorpius, qui & ipse retrogradus est. Nonius Marcellus negat eam vocem aliud significare quam scorpium, ex M. Tullii De finibus libro v. Serpere anguiculos, natare anaticulos, volare merulas, cornibus vti videamus boues, nepas aculeis, suam denique cuique naturam esse ad viuendum ducem. Citat & Manilium:

—Ad sidera vectam
Erigonen, ictuque nepam, spolioque leonem.

Hæc Nonius. At si nepa nihil est quam scorpius, mirum quur Cicero maluerit dicere nequam. Quanquam scorpio quoque peculiare est retrocedere, si quis ostendat, & cancer ictu vulnerat. Plautus in Cassina: Retrouersum cedam ad parietem, Imitabor nepam.

Talum reponere.

Τὸν πεττὸν ἀναθέσθαι, id est, Rursus talum ponere dicebantur, qui quod parum ex sententia euenerat, curis (vt aiunt) posterioribus corrigebant. Antiphon in oratione De concordia, ἀναθέσθαι δὲ ὥσπερ πεττὸν τὸν βίον οὐκ ἔστιν, id est, Vitam perinde atque talum denuo ponere non licet. Vitam semel actam rursus iterare non est datum. Licet tamen iuxta Mitionis Terentiani dictum, prioris vitæ lapsus melioribus factis corrigere. Amissa vita non est quod corrigas.

IVNII. *Pugna consilia scindit.*

Μάχη ἐπιμήδεα κείρει, id est, Consilia abrumpit pugna. Hemistichium prouerbiale, quo significatur non solum in prælii conflictu, vbi ad manus vtrinque ventum est, sæpenumero recte prouisa consilia turbari, & inutilia reddi, verumetiam in quauis contentione animi impetum & acrimoniam retundi atque hebescere. Acrior in disputando altercatio sæpius confundit ingenium, memoriam obliterat, & præcogitata argumentorum arma prorsus extorquet è manibus, industriamque expectorat. Extat apud Hesychium.

Inhibere remos.

Quod Græci πρύμναν κρούεσθαι dicunt, quasi puppim remorum nisu obuertere, id Latini inhibere remos: vtique non sine prouerbii specie. Nazianzen. in epistola ad Eudoxium rhetorem: Διὰ τοῦτο ἔγνωμεν πρύμναν διακρούσασθαι, τοῦ λόγου, καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς συσταλῆναι ὥσπερ τὸν ναυτίλον φασὶν ἰχθὺν, ὅταν χειμῶνος αἴσθηται. id est, Ea propter decretum est, remos (quod dicitur) inhibere, & nos contrahere, quemadmodum Nautilum piscem ferunt, ingruentis tempestatis metu. Prouerbium esse facile apparet ex eo quod addit, τοῦ λόγου. Significat autem se decreuisse supersedere, nec vltra pergere, à consueto cursu desistentem. namque hoc indicat & illud de Nautilo pisce adiectum, qui (vt Aristoteles & Oppianus scribunt) summo in gurgite testa conuexa quasi velificatur, expansis brachiorũ cirris: mox si metus alicũde mali prehenderit, cõuersa testa mare hauriens, grauis pondere subsistit ocyssime. Idẽ in funebri oratione Basilio dicta, ἐξαίφνης μεταβαλὼν πρύμναν τὸ ἐκρουσάμην ἐκείνῳ θέμενος ἐπαμφοτερίζουσαν τὴν νίκην ἐποίησα, id est, Mutato repente consilio & remos inhibui, huic puppim sistens, & victoriam ambiguam effeci. Aptissime adagio vsus est Nicephorus Callistus historiæ Ecclesiasticæ lib. ij. cap. xxxij. pro mutare sententiam in diuersum, loquens de Melitæ incolis, aliam quam prius opinionem de Paulo habentibus, ita inquiens: οἱ δὲ πρύμναν κρουσάμενοι τἀναντία λέγοντες ἦσαν, id est, At illi inhibentes remos diuersa de illo prædicabāt. Quintilianus lib. duodecimi prooemio, simili figura dixit: Vnum modo in illa immensa vastitate cernere videmur Mar. Tullium: qui tamen ipse quamuis tanta atque ita instructa naue hoc mare ingressus, contrahit vela, inhibetque remos, & de ipso demum genere dicendi, quo sit vsurus perfectus orator, satis habet dicere. Quid autem sit inhibere remos, explicat Cicero libr. xiij. ad Atticum, his verbis: Sed arbitrabar sustineri remos, quum inhibere essent remiges iussi. id non esse eiusmodi didici heri, cum ad villam nostram nauis appelleretur:

non enim sustinent, sed alio modo remigant. & paulo post: Inhi-
bitio autem remigum motum habet, & vehementiorem quidem
remigationis nauem conuertentis ad puppim. A quo nonnihil
discrepat Thucydidis scholiastes Græcus, & ex eo Suidas, expo-
nens πρύμναν κρούεσθαι esse, quum paulatim subducimus, non au-
tem subito nauigium obuertimus. Nam qui eo modo recedit, ad
puppim remigat. Thucydides libro 1. ἐθαύμαζον τοὺς Κορινθίους
πρύμναν κρουομένους. id est, Admirabantur Corinthios cur remos in-
hiberent.

COGNATI. *Ab inceptis desistere.*

Plato in Sophista. Rerum difficultate deterriti ab inceptis pro-
tinus desistamus.

EX APPEND. IVNII, CANTERI, & aliorum.

In aliam terram transferri.

Εἰς ἑτέραν γῆν μεθίστασθαι, De rebus longe abductis, & valde mu-
tatis. Arist. in Regem. Sic cum phrasim barbaram in melius cō-
mutari volumus, optamus illam deportari in solas terras.

MVTATI INSTITVTI.

ERASMI. *Nuces relinquere.*

Nuces relinquere, est omissis studiis ac nugis puerilibus ad gra-
uiora magisque seria conuerti. Persius,

—— Et nucibus facimus quæcunque relictis,
Cum sapimus patruos. ——

Translata metaphora, vel à vetusta nuptiarum ceremonia in qui-
bus sponsus vxorem ducens nuces spargebat, vtpote iam pueritiæ
renuncians. Ita Catullus in carmine nuptiali,

Da puer propere nuces:
Concubine nuces da.

Vergilius in Bucol. eclog. 8.

Sparge marite nuces. ——

Quanquam Plinius lib. 15, cap. 22. causas alias adfert, quam ob
rem nuces in nuptialibus ceremoniis consueuerint antiquitus ad-
hiberi. Sed præstat ipsius referre verba: Nuces, inquit, iuglan-
des, quanquam & ipsæ nuptialium Fescenninorum comites, mul-
tum pineis minores vniuersitate, eædemque portione ampliores
nucleo. Nec non & honor his naturæ peculiaris, gemino prote-
ctis operimento, puluinati primum calycis, mox lignei putaminis.
Quæ causa eas nuptiis fecit religiosas, tot modis fœtu munito:
quod est verisimilius, quam quia cadendo tripudium sonumve fa-
ciant. Festus item indicat, in nuptiis à pueris nuces spargi solitas,
vt nouæ nuptæ intranti domum noui mariti, faustum esset auspi-
cium. Addit Seruius, pueros catamitos, cum à turpi seruitio re-
cederent, solitos nuces spargere: significantes se posthac omnia
puerilia spernere. Vel hinc igitur, vel certe à puerorum lusibus,
qui nucibus peraguntur, ductum prouerbium videri potest. Nam
talis ac nucibus olim lusitasse pueros, vel Horatius testis, cum
ait:

—— Te talos Aule nucesque.

Proinde ad hanc prouerbii formam pertinebunt & reliquæ illæ
figuræ: Nunquam à nucibus recedere, Redire ad nuces, Nuces
abiicere, Nuces intermittere, Nucibus indulgere, Nuces repete-
re: atque id genus alia.

De calcaria in carbonariam.

Quoties fit vt à re proposita ad aliud quippiam longe diuersum
digrediamur, de calcaria in carbonariam decurrere dicimur: si-
ue cum ex vno malo in aliud diuersum incidimus. Tertullianus
lib. De carne Christi. Igitur, inquit, de calcaria, quod dici solet,
in carbonariam, à Marcione ad Apellem. Huic non dissimile est
illud Ciceronis in actione pro Murena: Respondebo igitur Post-
humio primum, qui nescio quo pacto, mihi videtur prætorius
candidatus in consularem, quasi desultorius in quadrigarum cur-
riculum incurrere.

A Dorio ad Phrygium.

Ἀπὸ δωρίου ἐπὶ φρύγιον, id est, A Dorio ad Phrygium venire di-
cebatur, qui à vita temperatiore ad luxum sese conuertisset: aut
qui à fortuna mediocri se contulisset ad maiorem vitæ strepitum.
Sumpta metaphora à notissimis illis veterum harmoniarum ge-
neribus, in quibus Dorium moderatius: quemadmodum indicat
Suidas, referens hæc verba ex autore nescio quo, τὴν δὲ τροφὴν
ἐκληρώσατο μετρίαν, καὶ ἄθρυπτον, οὔτε κακουργοῦσαν διὰ πενίαν, οὔτε διὰ
πλοῦτον ἐκλακδύουσαν, ἀλλὰ μέσην καὶ μουσικὴν, τὸν δώριον τρόπον τῆς τύ-
χης ἀληθῶς ἡρμοσμένην. id est, Victum autem sortitus erat modera-
tum, deliciarum expertem. neque sordidum ac molestum ob ino-
piam, neque ob diuitias dissolutum, sed medium quendam ac mo-
dulatum, vere ad Dorium fortunæ modum attemperatum. Re-
fert & alium locum, suppresso autoris nomine, ni fallor, οὐ φανοῦμαι
στρογγύλων λογάρια, αὐτὰς τὰς θέσεις τῶν νοημάτων εἰς μέσον π[...]
μόνον, οὐ τῆς γλώττης τὸν τόνον ὑπὸ τῆς διαλέξεως εἰς ἐπιστροφὴν [...]
μόσαιμι, ἀπὸ δωρίου φασὶν ἐπὶ φρύγιον. Quæ tametsi difficile [...]
vertere, si nescias quid præcedat aut sequatur: tamen ap[...]
diuinationem meam, donec locus occurrerit. Non videbor [...]
num rotunde loquentium verbula, sed ipsos sensus in medi[...]
ferens, tantum non ipsius linguæ tonum à disputatione ad [...]
tionem adaptauero, quanquam apud Suidam legitur μόνον [...]
his verbis apparet, Dorium modum fuisse delicatiorem, [...]
um seueriorem. Apuleius Floridorum lib. 1. palam indica[...]
cam musicam à Phrygia longe diuersissimam fuisse: qu[...]
dem hæc ad religionem inflammabat animos, illa ad bel[...]
flammabat. Apuleii verba sic habent: Tibicen quidam fu[...]
genidas, omnis voculæ melleus modulator, & idem om[...]
peritus modificator, seu tu velles Æolion simplex, seu A[...]
rium, seu Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu [...]
bellicosum. Hactenus Apuleius: cui si credimus, non po[...]
temperatus modus Dorius, qui ad bellum accendit: nisi [...]
ris in præliū moderatius canebant tibiæ, quod illic plus [...]
præsens animus, quam furore percitus. Verum an in Ap[...]
bis, pro Æolion legendum sit Ætolicum siue Ætolium, & [...]
sium, cassium siue Iastium, ab Iade siue ἰασὶ (vt Ionicum [...]
modum) doctis expendendum relinquo. Quanquam his [...]
congruunt quæ refert Lucian. in Harmonide: ἑκάστης [...]
διαφυλάττειν τὸ ἴδιον, τῆς φρυγίου τὸ ἔνθεον, τῆς λυδίας τὸ βα[...]
δωρίου τὸ σεμνὸν, τῆς ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν. id est, Vniuscuiusq[...]
moniæ seruare proprietatem, Phrygiæ diuinum impetum, [...]
Apul. vertit religiosum) Lydiæ bacchanalem furorem, [...]
tiam, Doricæ seueritatem, Ionicæ iucunditatem (quod A[...]
videtur transtulisse varium.) Contra Dion in comme[...]
regno refert, Alexandrum Magnum ad bellum accendi so[...]
motheo musico Doriū incinente. Athenæus lib. 14. Do[...]
moniæ tribuit τὸ ἀνδρῶδες, καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς, καὶ τὸ σοβαρ[...]
seueritatem, maiestatem ac vehementiam: vt quæ neque [...]
ta sit, neque hilaris, sed tristis, minimeque varia. Iam his [...]
tior Boetius in præfatione libri De musica, ostendit hanc [...]
mouendos affectus præcipuam habere vim, proq; ratione [...]
rum, alios atque alios animi motus vel excitare vel sedare [...]
Pythagoram incentione modi Phrygii incitatum adol[...]
patria barbarum, quippe Taurominitanum, vino tem[...]
ira furentem, quum iam ædibus amicæ, quæ riualem [...]
ignem admouere tentaret, tibicina iussa spondeos succ[...]
sobriam mentem reuocasse. Boetius refert, iuuenem Phry[...]
do fuisse incitatum, ac mutato modo ad se redisse: nec ex[...]
quem modum sit mutatus Phrygius. M. Tullius, quem [...]
Boetius, neutrius meminit modi: tantum ait spondeorum [...]
tione fuisse sedatum adolescentem. Si Timotheus Do[...]
concitabat Alexādrum ad bellum, & hic adolescens ad ex[...]
dam domum Phrygio fuit accensus, apparet modos hos [...]
tum inter se discrepare. Lucianus Phrygio tribuit τὸ ἔνθεον [...]
furorem, sed sacrum duntaxat. Huius autem furoris Pla[...]
cit genera: vnum, quod poetis immittant Musæ: alter[...]
vatibus immittit Apollo: tertium, quod amantibus Cup[...]
bet autem & Bacchus & Mars furorem suum. Itaque, [...]
triplici furore correptus insaniebat, Bacchi, Cupidinis & [...]
Pyrrhichios autem ad prælium acuere, alias docuimus: [...]
πυρρίχην βλέπειν, de trucibus & commotis Pyrrhichio au[...]
trarius est spondeus. Quod ni Boetius dixisset muta[...]
probabile esse poterat, eundem modum Phrygium & inc[...]
rhichiis, & leuare spondeis. Et haud scio an Boetius, qu[...]
mutatum modum, sentiat non mutatas harmonias, sed v[...]
leritatem. Videtur locus prouerbio, quum ad diuersa [...]
veluti si quis de Rhetorum præceptis sermonem exorsus [...]
ologicam materiam digrediatur. Equidem arbitror ve[...]
generibus harmoniarum diuersa tradidisse, quod ipsa mu[...]
tium moribus pariter sint immutata. Priscorum enim A[...]
laudata est seueritas, priusquam luxu effœminarentur. [...]
uenit Laconibus, in quibus sunt Dores. Hinc illa mixt[...]
mina, ὑποδώριον, μιξολύδιον, ὑπερμιξολύδιον. Athenæus [...]
rium modum putat eundem esse cum Æolio, cui tribuit [...]
ac fastum, & submolle quiddam. Quidam musices stud[...]
mant difficillimum esse transitum à Dorio ad Phrygi[...]
dimus & alias, Phrygium melos σκολιὸν appellatum, & in[...]
bus næniis adhiberi solitū. Quod si Dorius cantus Phry[...]
sus est, vt pote qui ad belli cupiditatem inflammet, con[...]
est illum pyrrhichiis constitisse: quandoquidem spondeo[...]
rius est pyrrhichius. Verum de his harmoniarum gener[...]
multa Plato in libris De repub. Rursus in Lachete doce[...]
vere Doricam cantionem, & Græcam harmoniam, non [...]
neque Ionicam, neq; Lydiam, si vita concordet cum ora[...]
na. Nonnulla Plutarchus in libro de Musica. Nos qu[...]
percipiendum adagii sensum sat est, attigimus.

Pro eleganti medico malus poeta.

Ἀντὶ χαρίεντος ἰατροῦ, κακὸς ποιητὴς καλεῖσθαι ἐπιθυμ[...]
venusto medico malus poeta dici cupis. In eum dici solit[...]
non contentus artis suæ professione, in qua locum me[...]
obtinebat, pergit aliena profiteri, in quibus non perinde [...]
citatus, nec parem proinde gloriam reportaturus. Perian[...]
piam non incelebri fama medicus, & eius artis vel con[...]

doctus, ad poetices studium deflexit, & ineptos quosdam versiculos scribere cœpit. Hinc vulgaris iocus increbuit. Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis tribuit hoc dictum Archidamo Agesilai filio.

Rudentes & remos cum armis commutauit.

Νεῖα καὶ κωπέας ἀνθ' ὅπλων ἠλλάξαντο.

Id est:

Mutarunt armis remos & nautica vincla.

Conueniet, vbi quis artem, aut quæstum solitum relinquit, gloriæ cupiditate commotus: velut si quis è nauta fieret miles, negociatore sacerdos. νεῖα, funes nautici sunt: κωπέαι, ligna vnde remi parantur.

Maritimus cum sis, ne velis fieri terrestris.

Θαλάττιος δ' ὢν, μήποτε χερσαῖος γένῃ.

Id est:

Si sis marinus, abstine à terrestribus.

Admonet, non mutandam conditionem, ne in melius quidem: verum vnicuique tuendum id vitæ genus, ad quod vel institutus à natura videtur, vel in quod casu incidit. Mutuo sumptum ex apologo quodam Æsopico, qui fertur huiusmodi. Cancer quidam relicto mari, cœpit in agro quodam pasci. Ibi forte conspectus à vulpe, protinus arreptus ac deuoratus est. Itaque periturus sero deplorauit stultitiam suam, quod marini generis cum esset, ad terrestrium animantium parteis desciscere voluerit. Est apologus non dissimilis de lupo tibiis canente, ac mox canibus irruentibus deplorante, quod ex coquo factus esset tibicen. Hermolaus Barbarus ad Picum inuertit non ineleganter prouerbium: χερσαῖος ὢν μὴ ζήτει θάλασσαν. id est: Terrestris cum sis, ne quæsieris mare.

Sui dissimilis.

In sui dissimilem quadrabit illud ex Odyss. ν. quod de Pallade dixit Vlysses:

—Σὲ γὰρ αὐτὴν πάντι ἐΐσκεις.

id est:

Nunc alio, nunc rursum alio fis obuia vultu.

Idem mire quadrabit in sapientiam, quæ variis inuolucris obtegitur apud priscos, & alia atque alia specie proponitur: præsertim in diuinis literis, quæ tota ferme constat allegoriis.

Qui multum obfuit.

Vide supra in loco Infortunii.

Vlysses pannos exuit.

Plutarchus In commentario, Qua ratione sit adulator, &c. hunc Homericum versum vsurpat, non sine specie prouerbiali, ex Odysseæ χ.

Αὐτὰρ ὁ γυμνώθη ῥακέων πολύμητις ὀδυσσεύς.

Id est:

Vilibus at pannis mox est exutus Vlysses.

Accommodare licebit iis, qui genere vitæ subito commutato, è pauperibus diuites, è squalidis nitidi, è tristibus hilares existunt. Nam Vlysses simulatque pannos in quibus mendicum apud procos egerat, exutus, magnificis vestibus ornatus esset, repente visus est alius. Plutarchus torquet in adulatorem, qui polypi more omnium studiis sese accommodat, adeo vt qui paulo ante apud amicum philosophiæ deditum, prolixam barbam ac pallium gestarit, assidue versans in libris, nihilque crepans nisi numeros, rectangulos & triangulos Platonis: si forte fortuna in amicum inciderit, voluptatibus addictum, continuo mutata figura velut à Circe transformatus, Sardanapulus fiat.

Subito alius.

Simili modo torquet & illud Homericum ex Odysseæ π. in hominem repente mutatum, quique subito alius factus esse videatur:

Ἀλλοῖός μοι ξεῖν' ἐφάνης νέον ἠὲ πάροιθεν.

Id est:

Hospes nunc alius mihi quam dudum esse videris.

Congruit huic illud Theocriti:

Ἀ'ρ' ἔτις ἐξαπίνας μὲ θεὸς βροτὸν ἄλλον ἔτευξεν.

Id est:

Num quo alius subito factus sum numine diuum.

Ad bonam frugem.

Qui commutatis ad meliora studia moribus resipiscunt, prouerbio dicebantur ad meliorem frugem sese recipere. Vsurpat M. Tullius in actione pro M. Cælio: Et se ad bonam frugem, vt dicitur, recepisse, graueísque homines atque illustreis fuisse. Item Plautus in Trinummo: Certum est ad frugem applicare animum. Lampridius in Heliogabalo: Milites se parsuros dixerunt, si ad bonam frugem rediret. Vnde Frugi & Bonæ frugi dicuntur, qui suo funguntur officio: præsertim serui, quos ad operam præstandam alimus. Vlpianus ad legem Aquiliam, cap. inde Neratius: Sed si bonæ frugi seruus intra annum mutatis moribus occisus sit. Item titu. de quibus rebus ad eundem iudicem eatur, cap. si quis seruum: Interesse fructuarii videtur, bonæ frugi seruum esse. Rursum in Digestis libro vndecimo, titu. de seruis corruptis, §. quod ait prætor: Sed vtrum ita demũ tenetur, si bonæ frugi seruum perpulit ad relinquendum. Plautus in Cassina: Credo pol esse, si tu frugi bonæ es: Rursus in Pseudolo: Cupis me esse nequam, tamen ero frugi bonæ. Nequam opposuit frugi. Nequam enim nulli est vsui. Et ita frugi hominem dicimus, quemadmodum nequam, vtraque voce indeclinabili. Columella De re rustic. lib. 1. Eiusdem agilitatis homo frugi melius quam nequam faciet. Et in Declamationibus, frugi filius opponitur luxurioso.

De toga ad pallium.

Certe speciem habet prouerbii quod refert Tertul. in libello De pallio: Hæc nimirum indignitas erit à toga ad pallium. Cuius duplex erit vsus, vel cum ad diuersum vitæ genus sese contulerit aliquis, vel cum à fortuna honestiore ad humiliorem: velut si quis ex aulico fiat monachus, aut è præfecto pædagogus, è consule rhetor. Toga Romanorum erat, pallium Græcorum. Post pallium cœpit esse gestamen philosophorũ. Confine illi, Ab equis ad asinos.

Circeo poculo.

De Circes virga nobis ante dictum est. Adsimili forma M. Tullius vsus est Circeo poculo, de homine subito in alium mutato, actione in Verrem 1. Sed repente è vestigio ex homine, tanquam aliquo Circeo poculo factus est verres: redit ad se, atque ad mores suos. In verbis Ciceronis tacita allusio est ex ambiguo vocis. Nam verris porcus est maialis, nondum castratus.

Longum valere iussit.

Μακρὰν χαίρειν φράσας ταῖς ἐνταῦθα τιμαῖς, id est, Honoribus qui hic sunt, longum valere iussis. Ea figura quoties ad rem, non ad hominem refertur, haud dubie prouerbialis est. Rem igitur à qua nos abdicamus, et renunciare dicimur, ac longum valere iubere. Sumpta metaphora ab iis qui discedunt diutius abfuturi, seu nunquam redituri. Est sæpicule apud Lucianum, & item apud alios. M. Tullius in epistolis ad Atticum lib. 8. At ille πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, contulit se Brundusium. Incertum vtrum de philosopho quopiam loquatur, qui cum solitus esset multa præclara de honesto loqui, quod in ipso situm esset; postea veluti renuncians philosophiæ, sibi consuluerit: an de Pompeio, qui Cæsarem fugit in Græciam, incolumitatis rationem habens potius quam dignitatis. Item Hippolitus apud Euripidem:

Τὴν σὴν δὲ Κύπριν πόλλ' ἐγὼ χαίρειν λέγω.

Id est:

Veneri tuæ multum valere renuncio.

Vsurpat Lucianus in Ioue tragœdo. Idem in apologia ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος, interpretatur prouerbium his quidem verbis, τὸ γοῦν μακρὰν χαίρειν, τὸ μηκέτι φροντίζειν δηλοῖ, id est, Hoc dictum Longum valere, declarat nobis non amplius curæ futurum. M. Tullius Epistolarum familiarium libro 15. pro μακρὰν χαίρειν, dixit, Nuncium remittere: Virtuti, inquit, nuncium remisisti, delinitus illecebris voluptatis. Eadem forma dicimur Repudiare, aut renunciare, aut nuncium mittere iis quæ spreta relinquimus: metaphora sumpta à solemni more diuortii. quo qui diuertebat, dicere solet: Tua tibi habe. Sic enim Caius libro vigesimoquarto, titulo secundo, de diuortiis & repudiis, cap. Diuortium. In repudiis autem, id est, in renunciationibus comprobata sunt hæc verba, Tuas res tibi habeto: item hæc verba, Tuas res tibi agito. His igitur verbis peragebatur diuortium in matrimonio. In sponsalibus autem, inquit, discutiendis, placuit renunciationem interuenire oportere. In qua re hæc verba probata sunt: Conditione tua non vtar. Ita Alcmena apud Plautum: Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas. Huc illudens Cicero in Antonium: Frugi factus est, inquit: illam suas res sibi habere iussit. Apud iureconsultos frequens est, Nuncium mittere. quod sit pariter in matrimoniis atque in sponsalibus, licet diversa verborum formula, quemadmodum diximus. De rebus animi fiet incundius: veluti si qui dicitur ab aulica vita, aliove studio recedere, de eo sic loquamur: Aulam suas sibi res habere iussit, philologiæ suas res sibi habere iussit.

EX APPENDICE ERASMI.

Ab Hymetto, ab area Syra.

Crassam & rusticanam, qualem à plebe discimus philosophiam, Cic. appellat ab area Syra: ut petitam ex Zenone & Platone philosophiam ab Hymetto. Syri enim barbarie nobiles erant, vt Attici (hos per montem Atticæ, mellis ibidem nati bonitate clarum, accipit) lepore dictorum.

Recoquere.

Pro, emendare & refingere, seu reformare. tribuitur elegantissime personis. Hora. Quintil. Et Cicero Asiam simulata causa valetudinis adiit, vbi se, vt ipse ait, recoquendum præceptoribus dicendi dedit. Volaterranus.

IVNII. *Bubulcus antea, nunc caprarius.*

Βοῦται μὲν ἐλέγευ, νῦν δ' αἰπόλῳ ἀνδρὶ ἔοικας.

Id est:

Caprigeni gregis es ductor, paulo ante bubulcus.

Theocritus Idyllio primo, De iis qui in peius degenerant, ab equis, quod dicitur, ad asinos: vel qui personam sustinere nequeunt aut tueri. quam præ se ferunt: vel qui placidos mores in asperos commutant, humani prius & mites, nunc crudeles & efferati, denique ex Mitionibus Demeæ. Natum videtur à boum & caprarum ingenio, quod processu temporis bubulci caprariique in consuetudinem rapiunt, animantiumque istorum mores imitantur. Boues vt sunt placidi & mansueto ingenio, ita & eorum magistri: contra caprarii salacitate & intractabili feritate capras æmulari creduntur, contagione in naturam abeunt.

Quid sole relicto venis.

In eum qui sedem commodam cum incommoda, aut cum pestilente loco salubrem regionem commutarit, aut Academiam literario ocio destinatam, cum aula negociorum, litium & ambitionis plena, aptissimè detorquebitur Homeri illud ex Odysseæ λ. vbi venientem ad inferos Vlyssem his verbis excipit Thebanus Tiresias:

Τίπτ' αὖτ' ὦ δύστηνε λιπὼν φάος ἠελίοιο
Ἤλυθες, ὄφρα ἴδῃς νέκυας καὶ ἀτερπέα χῶρον;

Id est:

Quid miser exangues vmbras inamœnaque visis
Pascua, Titanis lumen vitale relinquens?

Ad aliud proœmium transeo.

Μέτειμι ἐπὶ ἕτερον προοίμιον, id est, Transeo ad aliud proœmiū: prouerbii vice vsurpatur ab Aristide. Eius vsus erit, quoties aliud vrgemus propositum, aut diuersam à priore sententiam amplectimur: aut si explicatæ antea prolixioribus verbis rationi, secundam subtexere instituamus. Sumptum est ex Stesichoro Syrico poeta, ac forte ex eius palinodia, quam in Helenæ à se prius vituperatæ encomium reconcinnauit. Aristides in oratione aduersus silentii sui criminatores: μέτειμι δὲ ἐπὶ ἕτερον προοίμιον κατὰ Στησίχορον. id est: Transeo nunc ad aliud proœmium, iuxta Stesichorum.

Spongia medebitur.

Σπόγγος ἰάσεται, id est, Spongia medebitur. Quadrabit, quoties mutaturos nos sententiam, & antiquaturos pollicebimur. Vsus spongiæ notissimus erat in extergendis mensis, præcipueque abacis, in quibus scribebant & inducta spongia corrigebant, quomodo Augustus Aiacem fabulam in spongiam incubuisse dicit, ad exemplum Aiacis, qui in ferrum, vti refert Suetonius Tranquillus. Aristides in oratione quadam, εἴτε γάρ τι ἡμῖν λελήρηται, οὐδὲν δεῖ τῆς Στησιχόρου παλινῳδίας, ἀλλὰ σπόγγος ἰάσεται. id est: Quod si quid nugati sumus, nihil opus fuerit Stesichori palinodia, nimirum abunde medebitur spongia. Allusit huc author epigrammatis incertus libro sexto, in quo Callimanes quidam Mercurio artis suæ instrumenta his versibus dedicat:

Καὶ βυθίην Τρίτωνος ἁλιπλάγκτοιο χαμεύνην
Σπόγγον, ἀκεστορίην πλαζομένης γραφίδος.

Id est:

Vndiuagique thorum Tritonis spongiam, in alto
Decerptam, errantis quæ medicina styli est.

Clemens Alexandrinus, ἀνασπογγίζεσθαι ξηροφαγίᾳ dixit madorem ventriculi nimium aridis cibis ebibere atq; rapere. quod metaphorice licebit transferre ad orationem, quæ si nimis affluens sit, exuccanda venit, ac molli illo madore exinanienda. Græce non male dixeris, τὸ τῶν λόγων ὑγρὸν ἀνασπογγιστέον.

Capræ anniculæ pera.

Citatur ab Eustathio Odyss. 9. parœmia heroici versus lege astricta eiusmodi:

Αἰγὸς ἐπιπρεντηνῶος ἐρυθρᾶς πήρη ἀρίστη.

Id est:

Anniculæ capræ ruffæ pera optima fertur.

Videtur autem conficta ad commendationem puellaris ætatis: sunt enim πρεντηνῶες anniculi agni, vt exponit Hesychius. Vsus eius accommodabitur, si quando eundem iuuenem præclaræ spei & modestum laudabimus, qui postea senii vitio morosior redditus intolerabilis euasit.

Cras cerdo, hodie nihil.

Varronis est inter parœmiacos librorum titulos prouerbium non semel à Nonio Marcello citatum, quo mutationem & variabilem rerum humanarum sortem significari autumo. Conforme illi est, imo idem plane, Anaxandridæ comici illud ex Anchise fabula,

Πολλοὶ δὲ νῦν μέν εἰσιν οὐκ ἐλεύθεροι,
Ἐς τ' αὔριον δὲ Σουνιεῖς, εἶτ' εἰς τρίτην
Ἀγορᾷ κέχρηνται. τὸν γὰρ οἴακα στρέφει
Δαίμων ἑκάστῳ.

Id est:

Multi quidem sunt hodie liberi parum,
Quos Sunienses luce crastina, dies
Sequens videbit perfrui claros foro.
Sors namque clauum versat hominum cuilibet.

Vbi per Sunienses, negociatores intelligi puto, à Sunio Athenarum emporio notissimo, vbi rerum venalium forum erat, Donato teste: vt innuat, repente quosdam è seruis negociatores bona fortuna vsos euadere, mox etiam ciuilium rerum gubernacula moueri, hoc est, ex Iris Crœsos fieri. Extat apud Aristoph... simile prouerbium: νῦν μὲν οὐδείς, αὔριον δ' ὑπέρμεγας. id est, nunc nullus, cras præmagnus. Consimili figura ferme dixit Na-zianzenus in Athanasium, χθὲς ἱερόσυλοι καὶ σήμερον ἱερεῖς, id est, sacrilegi, hodie sacrifici: de iis qui sacra intempestiue tractant, huc tyrones artis, aut qui doctores esse præsumunt, vix dis... Postremum autem illud, οἴακα στρέφει δαίμων ἑκάστῳ, id est, For... vertit clauum cuilibet: prouerbium sapit, quo fortassis v... Varro similiter: vt haud absurdum sit illud apud Nonium... nere in dictione Examussim, vbi sic legitur, idem οἴακα... do legendo, Idem οἴακα δαίμων, vt ex initiali voce notum... agium agnosci potuerit.

BRASSICANI. *Etiam vetus arbustum transferri potest.*

Seneca libro 13. Epistolarum, Ægialus paterfamilias... etiam vetus arbustum transferri posse. Adagium est, omn... dem ætatem posse ad optimam quamque viuendi rationem... ferri & accommodari quando & senex Cato Græcas liter... cit. Ita quod verissimum sit hoc Publianum:

Nulla est sera ad bonos mores via.

COGNATI. *Rerum reliquit habenas.*

Hoc est, gubernationem, imperium & moderationem... metaphora ab aurigis, qui equos habenis regunt, quibus... ipsi dissoluti euagantur, nullo moderante. Idem Virg. de La... lib. Æneid. 7.

—Rerumque reliquit habenas.

Dicitur de eo, qui afflictissimis in rebus spem aut consilium... cit. Debet enim ad publicum aliquod munus vocatus, an... fortem & excelsum, quo omnem negociorum qualiumcunq... gnitudinem facile superet, secum afferre.

Decedere de suo more.

Decedere de suo more vel instituto, prouerbii vice & loco... Gallos vsurpari cœptum est, pro, mores mutare, & aliter... quam solitum est. Cic. in Verrem: Nonne hoc indicant... esse iniurias, vt multo maluerint de suo more decedere, qu... tuis moribus non dicere? Decedere instituto suo, apud L... legitur, τοῦ προαιρέματος ἐξίστασθαι, τοῦ ἐπιτηδεύματος ἐξίστασθαι... Budæus Ruzæo: Noli de tuo more decedere, vt in alienos... immigres. id est, mores mutare. Migrare ex ingenio suo, p... quam decedere de more suo: quia qui migrat, non habet an... reuertendi. Sic redire ad ingenium, est reuolui ad mores... Terent. in Adel. Si sperat fore clam, rursus ad ingenium re...

Nuces relinquere.

Est enim nucum lusus soli pueritiæ conueniens, grandior... ætati indecorus. Hinc Pers. satyr. 1.

— Et nucibus facimus quæcunque relictis,
Cum sapimus patruos.

hoc est: Quamuis senes sumus, atque cani nuces (vt est in pro... bio) reliquerimus, patruamque grauitatem & seueritatem... lere nos conueniat: tamen vani sumus atque leues, & omnes... laudis vmbras consectamur. Adhæc Horat. Serm. lib. 2. Sa... sub finem:

Ædificare casas, plostello adiungere mures,
Luderepar impar, equitare in arundine longa.
Si quem delectet barbatum, amentia verset.

Tibul. lib. 2. eleg. 1.

Ludet, & ex virgis extruet arte casas.

Idem Horat.

— Postquam te talos Aule nucesque
Ferre sinu laxo, donare & ludere vidi.

Martialis:

Iam tristis nucibus puer relictis
Clamoso reuocatur à magistro.

Item:

Alea parua nuces, hæc non damnosa videntur:
Sæpe tamen pueris abstulit illa nates.

Erasmus noster ad antiquas quasdam consuetudines prouerbi... refert: nos ad lusus pueriles solum referimus, atque vtinam... exuere puerilia, inconsulta, inepta & inconsiderata, quæ eos... ephebis excesserunt, nulla ætatis ratione habita, dedecent. Sen... ca epist 4. Adhuc non pueritia in nobis, sed, quod grauius est, pue... rilitas remanet, & hoc quidem peius est, quod authoritatem ha... mus senum, vitia puerorum: nec puerorum tantum, sed infanti... um. Vide alibi, Puerile est.

NECESSITAS.

ERASMI. *Feras, non culpes, quod vitari non potest.*

A. Gellius scribit, Publii Mimi sententias aliquot, ad commu...

...nem sermonem accommodatissimas vulgo circumferri solitas, è quibus hæc vna est, quouis philosophorum dogmate salubrior: Fecas, non culpes, quod vitari non potest. Quibus verbis admonemur, vt mala fatalia, quæ nulla ratione possint neque declinari, neque propelli, saltem animi æquitate leniantur. Nec aliud, tametsi verbis aliis, docet Euripides in Phœnissis, quum ait:

Δεῖ φέρειν τὰ τῶν θεῶν.

Id est:

Toleranda fata numinum.

Idem in eiusdem tragœdiæ calce,

Τὰς γὰρ ἐκ θεῶν ἀνάγκας θνητὸν ὄντα δεῖ φέρειν.

Id est:

Quippe mortalem necesse est ferre fata numinum.

Homerus Odysseæ lib. 9.

Νοῦσον γ' οὔπως ἐστὶ Διὸς μεγάλου ἀλέασθαι.

Id est:

Nulli fas vitare malum ex Ioue rege profectum.

Huc pertinet & illud scitum Varronis dictum: Vxoris vitium aut tollendum esse, aut ferendum. Item adagium quod suo dicemus loco: μὴ πρὸς κέντρον λακτίζειν. id est, Ne contra stimulum calcitres.

Diomedea necessitas.

Διομήδειος ἀνάγκη. id est, Diomedea necessitas. De iis, qui vi adacti, non sponte quid faciunt. Vsurpatur à Platone lib. de Republica 6. διομηδεία λεγομένη ἀνάγκη ποιεῖν αὐτῷ πάντα ἃ ἂν οὗτοι ἐπαινῶσι. id est, Diomedea, vt dicitur, necessitas est, facere omnia quæcunque isti probarint. Quidam originem adagii referunt ad Thracium illum Diomedem, qui solitus fertur hospites suos compellere, vt cum filiabus suis deformissimis rem haberent, quo facto, eosdem interimebat. Vnde fabula spargit, Diomedis equas homines pabuli vice esitare solitas: videlicet filias à viris agitatas, equas appellans. Et sane in hunc sensum interpretatur Aristophanis enarrator in Concionatricibus, vbi versus hic habetur,

Καὶ ταῦτ' ἀνάγκη μοὔστι· Διομήδειά γε.

Quærit adolescens, num qua sit necessitas sibi sectari anum? Respondit illa, esse, & quidem Diomedeam. Alii referunt ad Diomedem ducem Græcorum, huiusmodi commentum adferentes. Cum Diomedes & Vlysses communi opera sublato Palladio, redirent noctu, Vlysses quo facti gloriam in se vnum transferret, destinabat occidere Diomedem præcedentem, ac Palladium secum portantem. Itaque cum ensem in caput illius à tergo vibrasset, Diomedes, animaduersa ad lumen lunæ gladii vmbra, subtraxit se plagæ: correptumque Vlyssem, vinctis manib. præcedere compulit, gladio lato subinde cædens illius tergum. Hinc Diomedea necessitas. Huiusmodi fere Suidas ac Zenodotus.

Vocatus atque non vocatus Deus aderit.

Oraculum olim Lacedæmoniis redditum abiit in prouerbium: καλούμενός τε κἄκλητος, θεὸς παρέσται. i. Vocatus & inuocatus Deus aderit. Vsus erit, vbi quid significabimus etiam non accersitum, neque curatum, tamen euenturum, velimus nolimus: puta senectam, mortem, malefactorum pœnam: Horatius huc allusit in Odis,

Nec satelles Orci
Callidum Promethea
Reuexit, auro captus. hic superbum
Tantalum, atque Tantali
Genus coercet, hic leuare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus atque non vocatus audit.

Fortassis respexit huc & Terent. in Eunucho, Vt vocato mihi atque inuocato sit locus semper.

Ingens telum necessitas.

Ingens telum necessitas. De re ineuitabili. Liuius primæ decadis lib. 4. Necessitate, quæ vltimum ac maximum telum est, superiores estis. M. Tullius lib. De amicitia: Nec vero negligenda est fama, nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet beneuolentiam ciuium. Vtitur eodem adagio quodam in loco Plinius auunculus. Est aliquoties apud Liuium: Huic rei aliud inuenietur telum. &: Eam rem hoc telo maxime parabant, vt pro consilio, rationeque ac via gerendi negocii capi videatur: fortassis sumpta metaphora à venantibus, qui telo appetunt, quod capere volunt. Vnde & Certa dicentur tela, consilia quæ nunquam fallunt.

Aduersum necessitatem ne dii quidem resistunt.

Ἀνάγκῃ δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται, id est, Necessitati ne dii quidem resistunt. Hæc sententia Simonidi tribuitur: sumpta est ex Homero. Refertur duobus locis à Platone, libris De legibus 7. & 5. ἀλλ' ἔοικεν ὁ τὸν θεὸν πρῶτον παροιμιασάμενος εἰς ταῦτ' ἀποβλέψας εἰπεῖν, ὡς οὐδὲ θεὸς ἀνάγκῃ μήποτε φανῇ μαχόμενος. id est, Sed apparet eum qui primum admiscuit deum prouerbio, hæc spectasse quum dicit, quod ne deus quidem vnquam visus est cum fato pugnare. Idem in conuiuio: πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ τοῖς θεοῖς ἐγίγνετο, ὡς λέγεται, διὰ τὴν τῆς ἀνάγκης βασιλείαν. id est. Multa vero & acerba diis acciderunt, vt dicitur, ob necessitatis regnum. Item libr. De legibus 5. scribit: τὴν ἀνάγκην οὐδὲ τοὺς θεοὺς βιάζεσθαι. id est. Ne deos quidem cogere posse necessitatem. T. Liuius. Pareatur necessitati, quam ne dii quidem superant. Palladius: necessitas feriis caret. Euripides in Helena:

Λόγος γάρ ἐστιν οὐκ ἐμὸς, σοφῶν δ' ἔπος,
Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον.

Id est:

Nanque illud est sapientum dictum, haud meum,
Nihil necessitate dira fortius.

Extat apud Græcos versus prouerbialis:

Ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πάντα δουλοῦνται, τάχα.

Id est:

In seruitutem cuncta agit necessitas.

Euripides in Hecuba:

Στερρὰ γὰρ ἀνάγκη.

Id est:

Rigida nanque necessitas.

Horatius,

—— Si figit adamantinos
Summis verticibus dira necessitas
Clauos. ——

Poetæ Necessitatem deam faciunt, Parcarum matrem: quæ & ipsæ ineluctabiles atque inexorabiles vocantur. Hanc necessitatem philosophi Fatum appellant, quæ est æterna rerum series, necessario cohærentium: cui veluti cedens Iupiter apud Maronem,

Fata, inquit, viam inuenient. ——

Et tragicus quidam apud Senecam:

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Quod factum est, infectum fieri non potest.

Nihil hac sententia vulgatius: Quod factum est, infectum fieri non potest. Extat apud Terentium in Phormione. Aristot. lib. Moralium Eudemiorum 5. τὸ δὲ γεγονὸς οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι. id est, Fieri non potest, vt quod factum est, sit infectum. Mox citat carmen ex Agathonis tragœdia:

Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται,
Ἀγένητα ποιεῖν, ὅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα.

Id est:

Etenim illud vnum ipsi negatum est & Deo, vt
Infecta reddat, facta quæ fuerint semel.

Vsurpatur in Epistolis Ciceronis ad Atticum non semel versus ille Homericus, ex Iliad. σ. & τ.

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ.

Id est:

Ista molesta licet anteacta valere sinamus.

Nec inscitum Phocylidis carmen,

Μὴ δὲ παροιχομένοισι κακοῖς τεύχου τεὸν ἦτορ.
Οὐκ ἔτι γὰρ δύναται τὸ τετυγμένον εἶναι ἄτυκτον.

Id est;

Neve malis iam præteritis animum excruciaris.
Quod semel est factum, fieri infectum haud queat
vnquam.

Eandem sententiam habet Pindarus Olympiorum hymno secundo:

Τῶν δὲ πεπραγμένων
Ἐν δίκᾳ τε καὶ παρὰ δίκαν,
Ἀποίητον οὐδ' ἂν
Χρόνος ὁ πάντων πατὴρ
Δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος.

Id est:

Eorum quæ facta sunt, siue iure, siue præter ius, nihil vt sit infectũ, nec tempus quidem efficere possit opere perfecto.

Transuersum agere.

Transuersus agi dicitur, qui vi & impetu quodam ab instituto deflectitur. Ita Laberius Mimus apud Macrobium libro Saturnalium 2. cursum fortunæ transuersum vocat. Hunc enim C. Cæsaris benignitas inuitauit, vt eques Romanus, & senex prodiret in scenam. In prologo igitur quæritur, præter animi sui sententiam eo Cæsaris autoritate fuisse compulsum.

Necessitas, inquit, cuius cursus transuersum impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt,
Quo me detrusit pene extremis sensibus, &c.

Ita qui præceps ira fertur, Transuersus rapi dicitur. Ductum apparet à nauigantibus, qui secundo vento, recto cursu feruntur: flatu aduerso, transuersim aguntur.

Omnia esculenta obsessis.

Ἅπαντα γάρ τοι βρωτὰ πολιορκουμένοις.

Id est:

Cinctis ab hoste vesca sunt & quælibet.

Senarius prouerbialis: Cum vrget necessitas, nihil non facimus. Et vehementer famelicis nullus non suauis est cibus. Natum ab

vrbium obsidionibus, in quib. nonnunquam & canes & feles, herbarum radices, nonnunquam humana excrementa, inopia cibi deuorantur.

Adactum iusiurandum.

Ἐπακτὸς ὅρκος, id est, Adactum iusiurandum dicebatur, vel quod non vernaculum esset, sed peregrinum, & aliunde ascitum, vt indicat Zenodotus, vt si quis Græcus Scythico more iuret, νὴ τὸν ἀκινάκην καὶ νὴ τὸν ἄνεμον, id est, Per ventum & acinacem. nam per suos deos vnaquæque gens iurare consueuit. vel quod non spontaneum, sed adactum vi: vel quod sponte susceptum, nemine cogente, si Suidæ credimus, & Etymologico. Sunt enim tria iurisiurandi genera: vnum, quod ἐπώμοτον vocant: alterum, quod κατώμοτον: tertium quod ἐπακτόν. Hesychius contra: ἐφ᾽ ὃν ἕτερος ἄγει, οὐκ αὐθαίρετος. i. Ad quod alius adigit, non spontaneum. Hoc quidem inter adagia non recensuissem, nisi Zenodotus prior in hoc albo posuisset.

Viro esurienti necesse est furari.

Πεινῶντι κλέπτειν ἐστ᾽ ἀναγκαίως ἔχον.

Id est:

Famelicus vir esse furax cogitur.

Lepori esurienti etiam placentæ fici.

Λαγῷ πεινῶντι καὶ πλακοῦντες εἰς σῦκα.

Id est:

Lepori esurienti & placentæ proficis.

Suidas tradit dictum de ijs, qui compulsi necessitate, res etiam pretiosissimas absumunt. Fortassis natum ab huiusmodi quapiam fabula, qualem de se narrat Apuleius, quod adactus fame, placentas primum lambere, deinde etiam comesse didicerit.

Fatis imputandum.

Dum hominem quempiam culpa liberabimus, eamque vel in fatum, vel in fortunam reiiciemus, vsurpare licebit quod inibi dicit Priamus ad Helenam,

Οὔτι μοι αἰτίη ἐσσί, θεοί νύ μοι αἴτιοί εἰσιν.

Id est:

Nil tibi ego imputo, verum ipsis magis imputo diuis.

Nemo cogendus amicus.

Cum innues aliquem non esse ad negocium accersendum præter animi sententiam, aut non esse collocandum officium in eum qui nec agnoscat, nec accipiat libenter, accommodum fuerit quod eodem in libro de Phœnice dixit Achilles,

—Ἢν ἐθέλῃσιν· ἀνάγκῃ δ᾽ οὔτι μιν ἄξω.

Id est:

Si volet: inuitum hunc haudquaquã abduxero quoquam.

Mors omnibus communis.

Qui dicet omnibus ex æquo moriendum, nec vllis viribus arceri fati necessitudinem, citabit illud ex Iliados σ.

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη Ἡρακλῆος φύγε κῆρα.

Id est:

Nec vis Herculea fatum euitauit acerbum.

Ne dij quidem à morte liberant.

Nemo tam charus superis, vt illorum fauore mortem euitarit. Huic sententiæ suffragabitur Homericum ex eodem libro testimonium:

Ἀλλ᾽ ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίιον οὐδὲ θεοί περ,
Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, ὁππότε κεν δὴ
Μοῖρ᾽ ὀλοὴ καθέλῃσι τανηλεγέος θανάτοιο.

Id est:

At vero mortem communiter omnibus æquam
A dilecto homine, neque dij depellere possunt,
Quem funesta dies fati iamiam vrget acerbi.

Fatum immutabile.

Diuina decreta non commutantur, humanæ leges pro tempore variantur, quemadmodũ & mores & voluntates. Ad id congruet illud ex eodem libro:

Οὐ γάρ τ᾽ αἶψα θεῶν τρέπεται νόος αἰὲν ἐόντων,

Id est,

Non etenim diuum mens vertitur astricolarum,

Fatum ineuitabile.

Quod fatis decretum est, id nemini licet euitare. Ad eam sententiam faciet illud ex eodem libro,

Ἀλλὰ μάλ᾽ οὔπως ἔστι Διὸς νόον αἰγιόχοιο,
Οὔτε παρεξελθεῖν ἄλλον θεὸν, οὐδ᾽ ἁλιῶσαι.

Id est,

At mentem Iouis haud vllis rationibus vnquam
Diuorum quenquam vitare aut fallere fas est.

Fatis adactus.

In eum qui non sponte, sed casu, velutiq; fatis impellentibus, in aliquod vitæ genus incidit, congruet illud ex eodem libro:

Τὸν δ᾽ ἄρα δεῦρ᾽ ἄνεμός τε φέρων καὶ κῦμα πέλασσε.

Id est,

Ast hunc huc ventusque ferens atque appulit vnda.

Officium ne collocaris in inuitum.

Instar iniuriæ fuerit, si quis officium collocet in inuitum. In eam sententiam Homer. Odyss. ν.

Ἶσόν τοι κακόν ἐσθ᾽ ὅς τ᾽ οὐκ ἐθέλοντα νέεσθαι,
Ξεῖνον ἐποτρύνῃ, καὶ ὃς ἐσσύμενον κατερύκῃ.
Χρὴ ξεῖνον παρεόντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν.

Id est,

Iuxta peccat vterq;, vel is cui extruditur hospes
Inuitus, vel qui remoratur abire volentem.
Hospes donec adesse volet, tractare benigne
Conuenit, emittendus vbi discedere quærit.

Volentem bouem ducito.

Τὸν θέλοντα βοῦν ἐλαύνε, id est, Volentem bouem agito. Vtendum eorum opera, qui ex animo faciunt. Stulticia est, venatum ducere inuitas canes, vt ait Plautus. Refertur ab interprete Theocriti. Diximus in prouerbio, Præsentem mulge.

Necessitas magistra.

Suidas ex Carchedonio citat hoc prouerbium:

Χρεία διδάσκει, κἂν ἄμουσος ᾖ, σοφόν.

Id est,

Cautum è rudi reddit magistra necessitas.

Tempus, rerum vsus ipsaq; necessitas excitat ingenium ad diuersas artes. Idem indicat Græcorum sententia, σοφία πολλῶν ... & apud Aristophanem Penia iactat se artium inuentricem. A Persio venter dicitur magister artis, ingeniiq; largitor. Et vt ait Curtius: Necessitas ignauiam acuit.

Necessitas molesta.

Mox eodem in loco citat sententiam ceu vulgo iactatam, videns esse molesta quæ secundum naturam non sunt. Visa necessitas pugnat cum natura, eoque molesta omnibus necessitas ... ὀρθῶς, inquit, εἴρηται· πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμα ἀνιαρὸν ἔφυ. Et recte dictum est: Quicquid enim est necessarium, natura molestum est. Verum optimis non assuescimus, nisi initio adhibeatur aliqua vis: sed quod prius erat violentum, ac proinde molestum, assuetudine primum fit leue, postea etiam iucundum.

Deserere vadimonium.

Olim & turpe erat, & damnosum, vadimonium deserere, nec excusabatur vadimonii promissor, nisi ob causas egregie graues. M. Tullius inuectiua in Catilinam 2. Itaque ego illum exercitum ... ex Gallicanis legionibus, & cum hoc delectu, quẽ in agro Piceno & Gallio Quint. Metellus habuit, ex his copiis, quæ à nobis quotidie comparantur, magnopere contemno, collectum ex senibus desperatis, agresti luxuria, ex rusticis mendiculis, ex decoctoribus, ex his qui vadimonia deserere, quam illum exercitum maluerunt. Et Horatianus ille garrulus, qui vadato respondere debebat, dubitat vtrum mallet Horatium deserere, an vadimonium. Alibi commemoratum est nobis, Dignum ob quod vadimonium deseratur: de re maximi momenti.

Sontica causa.

Næuius poeta, citante Festo, Sonticam causam appellat morbum grauem, in hoc trochaico catalectico:

Sonticam esse causam oportet, quamobrem perdas mulierem.

Translatum à duodecim tabulis, quæ sonticum morbum appellant non vulgarem, sed tam molestum, vt reus non cogatur ad iudices comparere.

IVNII. *Necessitas linealis.*

Ἀνάγκας γραμμικὰς, quasi dixeris elementarias aut lineales, certissimasque ... tius, necessitates vocat Aristoteles indubitatas certissimasque demonstrationes, quas & δείξεις γραμμικὰς, id est, lineales demonstrationes appellat Io. Philoponus. Tracta metaphora à geometris, qui problematum suorum & theorematum probationes à primis punctorum & linearum fontibus arcessunt. Aphtonius ... γραμμικὰς ἀνάγκας pro validissimis rationibus vsurpauit: & Quintilianus ... vulgo vocari ait ... probationes potẽtissimas, γραμμικὰς ἀποδείξεις ... grammaticæ legitur, pro ... tilianus lib 1. ca. 18. vbi perperam grammaticæ legitur, pro ... μικαῖς. Priscianus Lydus philosophus, ταῖς γεωμετρικαῖς ... θοῦντες ἀνάγκαις. id est, Geometricis insistentes necessitatibus ... Vsus est & Anacreon Lyricus voce ἀνάγκης, id est, necessitatis, pro validis & efficacibus argumentis, ita inquiens:

Τί με τοὺς νόμους διδάσκεις, καὶ ῥητόρων ἀνάγκας;

Id est,

Leges, quid, rhetorum aut me
Doces necessitates?

Apud Porphyrium in lib. De effatis, stomachatur Hecate, ... verborum efficacibus vinculis deuocatam ad responsa adigi: ... μοις ἐκάτην μὲ θέλω ... ἀνάγκαις, conquerens se verborum necessitatibus numen vincientibus euocari. Prouerbii speciem ... pit & Platonis illud in epistola ad familiares Dionis: ... ῥάννων δεήσεις ἴσμεν ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσίν. id est, Tyrannorum preces necessitatib. esse permistas non ignoramus. Quo ...

illud Ciceronis ad Atticum lib. 9. Ego autem non tam γοήτειαν huius timeo, quam πειθανάγκην· αἱ γὰρ τυράννων δεήσεις, inquit, Plato, οἶδ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσίν. Vbi πειθανάγκην vocat vim & obsecundandi necessitatem, aut violentam persuasionem. Eunapius de Longino Zenonis imp. fratre: ἐν τῇ σεμνείῳ πολλὰς τῶν πειθανάγκῃ κατέσχεν. id est, In matronarum conclaui multas suada necessitate ad stupri commercium adegit. Suidas ex incerto authore: ὑπολαμβάνων διὰ τούτων πειθανάγκην τοῖς Λευκαδίοις προσάξειν. id est, Ratus se hac ratione Leucadios ad eam parendi necessitatem redacturum, vt imperata facerent. & iterum: εἶξα τῇ Θετταλικῇ πειθανάγκῃ. id est, Cessi Thessalicæ necessitati.

Necessariam fortunam terit.

Qui inuitus necessitati obsecundare cogitur, aut reluctante genio præscriptum à potentioribus exequi, is eleganter τρίβειν τὴν ἀναγκαίαν τύχην, hoc est, necessariam fortunã terere dicetur. Extat apud Amphim comicum in Ialemo,

Τῇ χειρὶ τρίβων τὴν ἀναγκαίαν τύχην.

Id est:

Necessitatis sortem perterens manu.

Sophocles ἀναγκαίαν τύχην pro seruili conditione accipit, quæ ad vim & necessitatem spectat ineuitabilem. Alludit huc nonnihil vernaculæ nostræ linguæ diuerbium, Necessitatem in virtutem commutare.

Necessitatem edere.

Ἀναγκοφαγεῖν, id est, Necessitatem edere, prouerbii specie dicitur, qui necessitati vt consulat, quidvis patitur. Dionysius Longinus in libello περὶ ὕψους, hoc est, de sublimi dicendi genere, annotat ἀναγκοφαγεῖν τὰ πράγματα, dici ἐπὶ τοῦ αἰσχρὰ καὶ ῥυπαρὰ τλημόνως ἐκ μεθ' ἡδονῆς ἕνεκα πλεονεξίας καρτεροῦντος. id est, de eo qui se indigna ac turpia, patienter lubentique animo perfert, vt rebus suis impensius satagat. Illud obiter obseruandum est, in Græco codice perperam legi μαρτεροῦντος, pro καρτεροῦντος. Vsus eo est Theopompus historicus, de Philippo Macedone loquens: δεινὸς, inquit, ὢν ὁ Φίλιππος ἀναγκοφαγῆσαι τὰ πράγματα. id est, Quum sciret Philippus rerum necessitatem deuorare. Simili ferme parœmiæ specie vtuntur nostrates, quando eum qui necessitati consulens, intolerãda susque deque fert, Necessitatem in virtutem commutare dictitant. Origo nata ab athletis, qui ad necessitatem edunt, vt firmitudinem illam quadratam corporis continue alant, vt innuit Hesychius. Aristoteles in politicis ἀναγκοφαγίαν appellat athletarum diætam, viuendique rationem, velut necessariam ingurgitationem, quod continue tumoris molem corpori adiicere studeant, vti Galenus insinuat. Ad hunc modum Philostratus de Rufo Perinthio sophista loquens, dicit illum durasse corpus, perpetua sagina illud roborando, cuius verba sunt: ἐλέγετο δὲ καὶ γυμναστικῇ κρατύνειν τὸ σῶμα, ἀναγκαιοφαγῶν ἀεὶ καὶ διαπονῶν αὐτὸ παραπλησίως τοῖς ἀγωνιζομένοις. id est, Dictus fuit consueuisse corpus roborare gymnastico exercitio, semper illud explendo, & non aliter, quam solent luctatores, fatigando.

COGNATI.

Astra inclinant, sed non vrgent.

Commune est hodie, cui simile est illud Ptolemæi: Sapiens dominabitur astris. Deus enim omnipotens est, & omnia operatur in omnibus. Nam cum medicus curat ægrotum, & agricola è terræ cultu sibi messem fertiliorem promittit, & hæc Dei opus est: ipse tamen per sua instrumenta atque per quædam quasi media operatur.

—Sua cuique exorsa laborem,
Fortunamque ferent: Rex Iupiter omnibus idem.
Fata viam inuenient.—

Fata viam inuenient.

Apte in parœmiæ speciem detorqueri potest, Fata viam inuenient: quoties indicabimus, citra nostram industriam & consilium, diuina prouidentia, ineuitabilia discuti, aut certe mitigari. Virg. 3. Æneid.

Fata viam inuenient, aderitque vocatus Apollo.

Reiectio denunciationis tristis est: cui opponit fatorum prouidentiam, & præsentem numinis opem, quod inuocatum, obscœnam famem est mitigaturum. Idem 10. Æneid.

Volens eo quo ducit necessitas, sequere.

Plato in Axiocho: Perge ergo, Proq; tua consuetudine illum confirma, vt volens eo quo ducit necessitas, sequatur, &c. Idem in dial. 12. De legib. vel legum latione, sub finem: Hac via maxime proficiscamur, qua Deus ipse ducere videtur. Idem in Protagora: Vnumquenque amo, laudoque, sponte qui turpe nihil patrat: Necessitati vero neque Dii quidem ipsi pugnant. In hanc sententiam sunt multa apud Eras. nostrum, sub Necessitatis loco communi. Vide alibi, Quo fata trahunt, retrahuntque sequamur: & post, Necessitati nec Deus ipse repugnat.

Necessitati nec Deus ipse repugnat.

Plato in Protagora: Vnumquenque vero laudo, amoque, sponte qui nil patrat. Necessitati vero neque Dii quidem ipsi pugnant. Sed necessitatem in diuinis penitus voluntariam esse volunt. Alibi, Volens eo quo ducit necessitas, sequere.

COELII RHODIGINI. *Argenteo vomere aratur.*

Quoties in summa annonæ caritate fruges tanti constant, vt videri possint etiam argenteis agricolæ vsi esse instrumentis. Natum ex oraculo quodam Delphico, quod nisi ipsi obtemperaretur, minabatur, ἀργυραῖς αὔλαξιν αὐλακίζειν, argenteo vomere arandum fore.

NOBILITAS, OBSCVRITAS.

ERASMI. *Generosior Codro.*

Εὐγενέστερος Κόδρου, id est, Generosior Codro. Per ironiam recte dicetur in istos, qui maiorum fumosis imaginibus, & natalium antiquitate gloriantur. Codrus Melanthi filius fuit. Melanthus à Neleo sextus, à quo Neleo prognatus & Nestor. Hic Melanthus, Messene patria pulsus venit Athenas: atq; ibi cum Xantho Bœoto, qui tum Athenis imperabat, singulari certamine congressus, victor discessit, & Atheniensium imperium occupauit. Cui successit filius Codrus, singulari in patriam pietate præcipue nobilis. Nam cum Atticis bellum esset aduersus Dores, proditumque esset oraculo, victoriam penes Atheniensium populum futuram, si rex illorum ab hostibus fuisset occisus: Codrus patriæ gloriam sua incolumitate chariorem habens, ignota specie hostem prouocauit. & interemptus est. Reliquit autem filios duos, Mentorem, qui patri defuncto successit in imperium, & Neleum, cuius auspiciis colonia in Asiam demigrauit. Hæc ferme Zenodotus.

Generosior Sparta.

Ἐλευθερώτερος Σπάρτης, id est, Generosior Sparta. Dicebatur excellenti animo, minimeque timidus aut humilis. Spartanis enim olim indoles aderat generosa, & ingenium omnis impatiens seruitutis, ac velut imperio natum: vnde nec mœnibus vrbem cingebant, legibus ita iubentibus, abunde munitam arbitrantes fortibus viris. Fœdissimum autem existimabant, quenquam è pugna redire, nisi victorem. id quod epigrammate quoque testatum est. Nec tyrannidem in suam Remp. admittebant, sed æqua libertate parebant legibus. Denique nihil humilioris operæ exercebant, sed agriculturam & artes sedentarias per Helotas (id erat seruorum genus) peragebant.

Subdititius es.

Ὑποβολιμαῖος εἶ, id est, Suppositítius es. Subdititii siue submissitii vocantur partus adsimulati: vnde transfertur in hominem fictum, & per dolum ab alio quopiam allegatum subornatumque. Finitimum illi, κίβδηλος ἄνθρωπος.

Nec patris nomen quidem dicere possit.

Synesius in epistola quapiam aduersus Andronicum: ἄνθρωπος οὐκ ἔχων εἰπεῖν ὄνομα πάππου, ἀλλ' οὐδὲ πατρός φασι. id est, Homo qui aui nomen dicere non possit, imo ne patris quidem, vt aiunt. Quadrat in vehementer obscuros & spurios, incertoque patre natos. Quod genus est & illud Iuuenalis,

Quorum nemo queat patriam monstrare parentis.

Vnde Plutarchus existimat spurios dictos nothos, quod duabus his literis prænotari soleant, S.P. hisque significari, sine patre.

Terræ filius.

Olim homines obscuro ignotoque genere prognati, terræ filii dicebantur: propterea quod terra sit omnium communis parens. vel quod iuxta quorundam etiam historias, primitus mortales è terra nascebantur. Tertullianus in Apologetico aduersus gentes: Nam & terræ filios vulgus vocat, quorum genus incertum est. Apud Athenæum lib. 10. legitur γηγενὴς ἄνθρωπος, id est, è terra genitus homo, M. Tullius ad Atticum lib. 1. Et huic terræ filio, nescio cui, committere epistolam tantis de rebus non audebam. Idẽ ad Trebatium lib. familiarium epistolarum 7. Cn. Octauius tuus familiaris summo genere natus, terræ filius.

Persius,

—Præsto est mihi Manius hæres,
Progenies terræ. quære ex me quis mihi quartus
Sit pater: haud prompte, dicam tamen: adde etiam vnum,
Vnum etiam, terræ est iam filius.—

Iuuenalis:

Vnde fit, vt malim fraterculus esse gigantum.

ad prouerbium palam alludens. Nam gigantes è terra progenitos poetæ fabulantur. Huc pertinet, quod apud Euripidem Ion Xuthum percontatur

Γῆς ἄρ' ἐκπέφυκα μητρός;

Id est:

Num satus tellure matre?

Atque ille respondet.

Πέδον τίκτει τέκνα.

Id est:

Non parit natos solum.

Apud Pausaniam, Strabonem, atque alios id genus autores, legimus populos quosdam αὐτόχθονας appellatos, qui non adeo referant originem suam, quemadmodum plerique faciunt, verum ex ipso solo nati videri velint: quorum de numero sunt Athenienses. Qui sibi nobilitatem virtute peperissent, nullis maiorum imaginibus illustres, noui homines dicebantur. Porro ignoti, & subito apparentes, incertum qua regione profecti, Cœli filii vocabantur, quasi è cœlo demissi. Inducitur & in Mosaicis literis Melchisedech ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ sine patre, sine matre. Neque dissimili ratione οὐρανοπετεῖς, id est, de cœlo lapsi dicebantur.

Iuuenalis,

Tertius è cœlo cecidit Cato. ——

Quanquam hoc magis conuenit in homines eximia virtute. Plutarchus in inuectiua, quam scripsit aduersus Herodotum, de naui quadam, vnde subito vox est ædita Adimanto: ὁ δὲ κέλης οὗτος ἦν ὡς ἔοικεν οὐρανοπετής. id est, Nauis autem illa erat, vt videtur, è cœlo delapsa. Atque hic sermonis color sumptus est è tragœdiis, in quibus machinis quibusdam sic repente ostendebantur personæ populo, vt è cœlo venisse videri vellent. Apud Romanos Noui homines dicebantur, qui maioribus obscuris nati, suis virtutibus innotuissent: quod M. Tullius ab inimicis probro obiectum, ipse gloriæ sibi vertit.

Matris vt capra dicitur.

Τῆς μητέρος ὡς αἴξ καλεῖται, id est matris vt capra dicitur. Inspurios dictum videtur, quorum pater incertus est, eaque gratia à matre denominantur. Ductum ab hœdis, qui in caprilibus à matre dignoscuntur: nam à patribus haudquaquam possis. Potest & in iocum verti prouerbium: velut si quis per lusum neget se patrem agnoscere matrem scire, τῆς μητρὸς ὡς αἴξ καλοῦμαι, id est, Matris velut capra vocor. Manet etiam hodie vulgi iocus, quo dicunt, Sapientem esse filium qui patrem suum norit. Hoc ab Homero manasse videtur, apud quem Odysseæ 1. Telemachus rogatus, num Vlyssis esset filius, respondet ad hunc modum,

Μήτηρ μέν τ' ἐμέ φησι τοῦ ἔμμεναι· αὐτὰρ ἔγωγε
Οὐκ οἶδ'. οὐ γάρ τοι τις ἑὸν γόνον αὐτὸς ἀνέγνω.

Id est:

Esse quidem illius mater me ait: ast ego sane
Nescio. nemo suum patrem vnquam nouerit ipse.

Lychnobii.

Apparet λυχνοβίους prouerbiali ioco dictos, qui lucernariam vitam ducerent, vt torqueri possit vel in nocturnum potorem, vel hominem supra modum studiosum, qui (quemadmodum dictum de Demosthene) plus absumat olei, quam vini: vel in sordidum & parcum, quasi de lucernario oleo victitantem. Seneca lib. Epist. 22. episto. 122. dictum ostendit in lucifugam quendam, cuius tota vita erat præpostera, adeo vt quicquid hominum vulgus interdiu solet facere, id ille faceret noctu. Sub noctem expergiscebatur, diluculo ibat cubitum. In quem ita iocatus Varus, lepidissimus fabulator, vt eum diceret admodum frugaliter viuere, quippe qui nihil insumeret nisi noctem. Et quibusdam illum sordidum & auarum d centibus: Vos, inquit, illum & lychnobium dicetis. Est autem in ioco vox ambigua, vt intelligas eum vsque adeo non sordidum, vt lucernas etiam absumeret: vel adeo parcum, vt lucernis victitaret. Cæterum allusum est ad vitam hominis præposteram: cuiusmodi describit in eadem Epistola, & Butã quendam Atilium.

Virtus gloriam parit.

In eodem encomio: τιμῶντες δ' ἀρετάς, ἐς φανερὰν ὁδὸν ἔρχονται· τεκμαίρει δὲ χρῆμ' ἕκαστον. id est, Quibus virtutes in precio sunt, ii perueniunt ad illustrem viam. Nobilitat autem suum quenque opus. Sentit benefactis potius quam opibus parari veram gloriam: nec vno modo contingere honestam famam, sed sua quenq; virtute fieri clarum. Homerum illustrauit poetice, Demosthenẽ eloquentia, Aristidem integritas, Themistoclem res præclare gestæ: itidem & alii aliis modis inclaruerunt.

Quanta vix cœlo capi possit.

Hac hyperbola M. Tullius Philippica 2. famæ celebritatem expressit, de his loquens, qui C. Iulium tyrannidem affectantem occiderunt: præsertim quum illi eam gloriam consequuti sint, quæ vix cœlo capi posse videatur. Vergilius:

Imperium terris, sed famam terminat astris.

At Maro Daphnidem facit & vltra sidera notum. Et Horatius:

Sublimi feriam vertice sydera.

Apud M. Tullium frequenter obuium est: In cœlum laudibus ferre.

Auis ex auibus.

Ὄρνις ἐκ τῶν ὀρνέων. id est, Auis ex auibus, prouerbii forma dictus est Aristophani per ironiam vir nobilis, quasi bonus ex bonis prognatus,

Τὸν ἔποφ' ὃς ὄρνις ἐγένετ' ἐκ τῶν ὀρνέων.

Id est:

Vpupam hancce quæ prognata ab auibus est auis.

Qui de nobilitate gloriantur, repetunt ab auis & atauis gentis stemmata. Nam empta nobilitas, aut nuper parta, non perinde magni fit.

Cymbalum mundi.

Plinius maior in præfatione ad imperatorem Vespasianum [...] fert, Apionem grammaticum à Tyberio Cæsare Cymbalum [...] di consuesse vocari, ob nominis, vt opinor, celebritatem. Q[...] publicæ, inquit, famæ tympanum potius videri posset. Is [...] aiebat, eos ab se donari immortalitate, ad quos aliqua cõpo[...] Huc Tyberius alludens, appellabat illum cymbalum mundi [...] hominẽ honesta fama donaret, quæ per vniuersum mundu[m] [...] biliter resonaret. Plinius autem ob arrogantiam mauult illum [...] pellari tympanum publicæ famæ: quod famam daret potius [...] honestam famam. Nam resonat & tympanum, sed inani [...] pitu. Allusisse videtur huc, quod tympana fiunt è pelle asinina.

Διακωδωνίζειν.

Διακωδωνίζειν Demosthenes dixit, pro explorare atque e[...] nare. Sumptum putant ab iis, qui noctu cum tintinnabulo c[ir]cumeunt excubias, ne quis dormiat, aut vt hoc signo declarent [...] vigilare: siue ab iis, qui coturnices tintinnabulo experiuntur [...] sint ad pugnam idoneæ, vt visum est Aristarcho. Nec desint q[ui] malint inde ductum quod ad eundem modum explorant sol[...] equi, an tubarum & armorum strepitum laturi sint. Simili [...] conuiciis olim explorabantur initiandi mysteriis: cuius consue[tu]dinis vestigium adhuc seruant Theologorum scholæ.

Domi nobilis.

Qui non opibus tantum aut potentia clarus est, sed ex no[...] bus nobilis prognatus est, hunc Cicero subinde domi nobilem [...] cat, actione in Verrem 3. Ignem ex lignis viridibus atque [...] midis in loco angusto fieri iussit. ibi hominem ingenuum, [...] nobilem, populi Romani socium atque amicum, fumo excr[...] tum semiuiuum reliquit. Idem actione 4. Sopater quidam [...] Haliciensis, homo domi suæ cum primis locuples atque hones[tus] [...] Rursus actione 5. Itaque quum Pillenus Herbitensis homo d[omi] [...] tus & prudens, & domi nobilis. Item pro Cluentio: Quas [...] ras A. Aurius vir fortis, & experiens, & domi nobilis. Rursus [...] Qu. fratrem Epistol. lib. 2. M. Orfium equitem Romanum [...] menda, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra [...] mum. Conueniet in eum, qui suis virtutibus magnus & cla[rus] est.

E domo in domum.

Hanc sermonis famam aliquoties habemus obuiam apud Pin[...] darum & Aristophanem, οἴκοθεν οἴκαδε quum significant aliqu[...] propriis virtutibus quippiam egregiæ laudis peperisse suæ do[mui] patriæve. Velut in eodem encomio: οἴκοθεν οἴκαδ' ἀπὸ [...] λίων τειχέων. id est. A domo in domum à Stymphali mœnibus [...] tiosior, minusque inuidiæ obnoxia virtus est, quæ ab auis a[...] que demanauit ad posteros.

Fumosæ imagines.

Καπνώδεις εἰκόνες, id est, Fumosæ imagines, in eos dicebantur [...] qui iactarent peruetustam generis nobilitatem. M. T. in Pisone [...] Obrepsisti ad honores errore hominum, commendatione fumo[...] sarum imaginum, quarum nihil simile habes præter colorem. Iuuenalis veteres ceras appellat:

Tota licet veteres exornent vndique ceræ
Atria, nobilitas sola est atque vnica virtus.

Ibidem facetissime deridet. Curios iam dimidios nasum [...] norem Coruini.

Iouis germen.

Ἐκ Διὸς ἔρνος, id est, Ex Ioue germen dicebatur insigni [...] præditus. verba sunt pastoris ad pastorem, musices pulchre [...] tum: cui honoris gratia clauam dono dedit. Claua autem g[...] men est Herculis, ex Ioue prognati. Obseruatum est à pri[scis] poetis Iouis filios semper induci ciuiles & humanos: contra [Ne]ptuni truces & asperos. Musica autem ciuilitatis magistra est. C[ar]men sic habet:

—— Οὕνεκεν ἐσσὶ
Πᾶν ἐπ' ἀλήθειαν πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔρνος.

Id est:

—— Es siquidem tu,
Reuera factum ac prognatum ipso ex Ioue germen.

Interpres tamen mauult eo referre, quod qui vera loquuntur [...] Ioue prognati dicuntur, adducens carmen Homericum,

Οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον οὐδ' ἀπατηλὸν,
Οὐδ' ἀτελεύτητον, ὅ τι κεν κεφαλῇ κατανεύσω. ——

Id est:

Haud etenim fallax erit aut reuocabile quicquam,
Quod capite annuero. ---

Pastor ob id laudatur, quod ingenue profiteatur se non conferen[...] dum cum insignibus musicis. Qualis inducitur & à Marone,

- - Me quoque dicunt
Vatem pastores, sed non ego credulus illis.

In astragalis nobilitas.

Ἐν τοῖς ἀστραγάλοις τὴν εὐγένειαν ἔχει, In astragalis nobilitatem [...] gerit, dicetur in hominem stemmata & fumosas maiorũ imagines [...] iactantem, nulla re alia quæ virtutem aut doctrinam commendet [...] spectab[...]

spectabilem. Herodes Atticus sophista ad Bradeam leuirum suum dixisse legitur apud Philostratum lib. 2. sophistarum, quum ille magnifice creparet de generis sui antiquitate & nobilitate: σὺ τὴν εὐγένειαν ἐν τοῖς ἀστραγάλοις ἔχεις, Tua nobilitas in astragalis sita est. Solebant Romani generosiores in calceis lunulas, antiquitatis insignia, præferre, vel Plutarcho teste, Arcadum more, qui se Luna priores iactitabant: & Philostratus loco iam dicto, nobilitatis illud symbolum vocat, ἐπισφύριον ἐλεφάντινον μηνοειδὲς (male namque μονοειδὲς illic legas) eburneum supertalare luniforme. Vnde Iuuenalis:

> Appositam nigræ lunam subtexit alutæ.

Quo spectat & Martialis locus lib. 2. parum scite hactenus scriptus,

> Non hesterna sedet lunata lingula planta.

Vbi non hesternam vocat veterem & antiquæ nobilitatis testem, voce non temere mutata ex manuscripto.

Ad manus ferre.

Ἐπὶ χεῖρας φέρειν, id est, Ad manus ferre, prouerbium esse annotat Eustathius Odyss. 2. pro, spectatæ famæ & nobilem esse, ἔνδοξον εἶναι, sumpta origine à generosis, qui panda & prælonga vestimenta gerunt, vt maior sit apparatus, longumque trahant syrma, & incedant melius. Cratinus comicus.

> Εὐπρόσωπος ἦσθ', ὀνόματος οὐδὲν ἐπὶ χεῖρας φέρων.

Id est:

> Speciosus videris, at nominis nihil ad manus adfers.

quod ita exponit Eustathius, quasi dicat, non magnum habere illũ nomen & prolixum, ad modum eorum qui longa trahunt vestimẽta, vt oras extremas manibus excipere cogantur. Equidem à pondere deductam parœmiam autumo, vt dicat, nomen breue parum adferre momenti ac ponderis. nam manibus pondera exploramus. Sic vulgaris lingua exiguam pecuniæ summulam, aut quicquid tandem exile sit & curtum, nihil ad manum adferre loquitur. Olim autem paucarum syllabarum nomina fastidiebantur, vt contemptiora. vnde apud Lucianum Simon opulentus homo, cum incremẽto nominis Simonides appellari vult, & apud Plautum gloriosus miles ponderoso nomine Pyrgopolinices censetur.

Cecrope generosior.

Prouerbiali figura dicitur homo antiquissimæ nobilitatis, à Cecrope Ægyptio, qui Sai Ægypti vrbe oriundus in Atticam appulit, regnumque ibi adeptus est: de quo multa Zezes Lycophronis interpres & Eustathius commẽtariis in Dionysium, qui quoniam primus Athenis matrimoniorum ritu constituto, vni viro vnam vxorem coniunxerit, vt excluderetur de patribus incertitudo, διφυὴς quasi biformis, creditus fuit, Athenæo teste. Vsus adagii est apud Lucianum in Dialogis, Κέκροπος εὐγενέστερος, id est, Cecrope generosior & apud Synesium in epistola ad Euoptium fratrem: ἀλλ' ὑπὲρ εὐγενείας ἀμφισβητῶν τῷ Κέκροπι διετέλεσε. id est, Qui de generis nobilitate cum Cecrope contendere non destitit. Non abhorret hinc illud Iuuenalis Satyr. 8.

> — Tunc licet à Pico numeres genus, & mox
> Inter maiores ipsum Promethea ponas.

Picus Aboriginum vetustissimæ gentis rex, Saturni filius, Fauni pater fuit: de quo Dionysius Halicarnas. in 1. At Prometheus Deucalionis pater fuit, qui è limo hominem primus finxisse, in fabulis legitur.

BRASSICANI. *Deorum liberi sunt inuulnerabiles.*

Pindarus in Isthmiis Oda 3. in Melissum Thebanum, ἄτρωτοί γε μὰν παῖδες θεῶν, Deorum liberi sunt invulnerabiles. de potentioribus non commode dicetur, qui nusquam non euadunt, vt Cicero de nobilibus dixit in oratione pro Quintio: Homines nobiles seu recte, seu perperam facere cœperunt, ita in vtroque excellunt, vt nemo nostro loco natus assequi posset.

IOANNIS VLPII. *Cera & ære nobilis.*

Cera & ære nobilis dicitur, cuius nomen & scriptis & statuis celebratum est. Romani maiorum egregia facta & literis mandabãt, & in foro statuis honorabant. In cereis autem tabellis olim scribere solebant, & ex ære statuas formare.

COGNATI. *Terræ filii.*

Pro prouerbio apud Gallos dici cœpit alia ratione, quam apud Græcos & Latinos, Terræ filii, quo eos intelligunt, qui paucis annis locupletati, agros longe lateque coementes, familiarum celebrium conditores fuerunt: Terriens. Quorum corda, mentes, & sensus, & animi, nihil nisi quæ terrena sunt, sapiunt.

Anne suum laudet patrem, nisi prospera proles?

Plutarch. in Arato: Antiquum quoddam, Polycrates, prouerbium videtur mihi Chrysippus philosophus, ne eius inuisa plerisq; sententia aures offenderentur, non ita vt erat, sed vt commodius ipsi videbatur, protulisse:

> Anne suum laudet patrem, nisi prospera proles?

Quem redarguens Dionysodorus Trœzenius verum adagium ipse exponit, cuius hic est sensus:

> Anne suum laudet patrem, nisi non bona proles?

Aitque eorum ora hoc dicterio obturari, qui cum ipsi per se nullius sint precii, maiorum suorum in laudes subrepant, in iisq; prædicandis sint nimij. Enimuero cui generosa indoles à maioribus (vt ait Pindarus) innata est, vt tibi: ei, si ad pulcherrimum exemplum domesticorum vitam suam componere instituerit, in felicitatis parte ponendum est, si maiorum suorum, qui virtute aliis antecelluerunt, memoriam colat, & perpetuo aliquid de iis vel audiat, vel loquatur. Non enim propriorum bonorum penuria suam existimationem ab aliorum gloria ille suspendit: sed maiorum suorum virtutibus suas actiones annectens, vt generis, ita etiam vitæ factorumque suorum authores & duces eos prædicat. Hucusque Plutarchus, ipsam parœmiam explicans. Prouerbium hoc etiam in nostri Erasmi Chiliadibus exponitur. Notum est autem, plerosque, cum nihil ipsi habeant proprium, quod laudem mereatur, ad paternas & auitas laudes (vti claudi ad equum) recurrere. Quasi vero iis occini merito non queat, Heroum filios esse noxas: Extant ad hanc sententiam multæ graues & argutæ veterum Græcorum poetarum sententiæ. Eleganter quoque Ouidius sub Vlyssis persona:

> Nam genus & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
> Vix ea nostra voco. —

NON SOLVS ILLE.

ERASMI. *Brasidas quidem vir bonus.*

Βρασίδας μὲν ἀνὴρ ἀγαθὸς, ἀλλ' ἡ Λακεδαίμων πολλοὺς ἔχει κρείττονας, id est, Brasidas vir bonus quidem ille, sed Lacedæmon multos habet prestantiores. Aduersus eos, qui se non modo primos, verumetiam solos existimant. Natum ex apophthegmate, quemadmodum docet Plutarchus in Laconicis, & item in vita Lycurgi. Finitimum illi, Multi Mannii Ariciæ.

Multi Mannii Ariciæ.

Mannius apud Festum Pompeium, Dianæ Aricinæ lucum, qui & ipse Aricinus dictus est, consecrasse legitur. Ex hoc Mannio Aricio, viro laudatissimo, quam plurimi extiterunt viri item clarissimi, eodem nomine, vt hinc natum prouerbium, Multos Ariciæ Mannios esse. Sed longe dissentit Asinus Capito, existimans prouerbium conuenire in deformes, verum hic locus apud Festum ita mendis corruptus est, vt nihil certi possit elici, præter hæc quæ retuli.

Multi bonique.

Πολλοὶ κἀγαθοὶ, Multi bonique. Prouerbiali figura dicebatur olim. Translatum à ritu sacrorum, in quibus sacrificus rem diuinam facturus dicebat: τίς τῇδε, id est, Quis hic? Deinde qui aderant, respondebant: πολλοὶ κἀγαθοί. id est, Multi & boni. Atque hæc partim ominis causa dicebantur: oportebat enim in sacris εὐφημεῖν, hoc est, bene ominata dicere: partim, vt si quis esset sibi cõscius admissi piaculi, discederet à mysteriis. Plutarch. in Symposiacis: ἐπεὶ μάρτυρές γε τῷ Πλάτωνι πολλοί τ' ἀγαθοί τε πάρεισιν. id est, Quãdoquidem Platoni testes adsunt multique bonique. Sed de hoc ante meminimus. Quo quidem allusit & Aristides in Pericle: ἀλλ' ὡς γ' αὖ εἷς τῶν καλῶν κἀγαθῶν, ἀνεπίφθονον αὐτῷ καὶ καθαρὰν τὴν μαρτυρίαν ἀπέδωκε. id est, Verum velut vnus è numero honestorum ac bonorum, citra inuidiam, ac purum illi reddidit testimonium. Quin etiam Homericum illud iam prouerbii vice receptum est, ἠΰς τε μέγας τε, magnusque bonusque. Est subinde & apud Aristophanem. Prouerbium igitur locum habuerit, quoties aut testes, aut iudices, aut conuictores significamus idoneos, ac neutiquam reiiciendos.

NOTVS.

ERASMI. *Hoc iam & vates sciunt.*

Idem aliquanto post differens, quod in consultationibus apud populum dicere multo sit difficilius, quam in iudiciis causas agere (eo quod qui suadet, de futuris loquitur: qui accusat aut defendit, de præteritis: & ad hæc, legem habet pro fundamento, quo habito facile est reperire demonstrationem) subiungit Epimenidis Cretensis sententiam: ὃ ἐπιστεῦσθαι ἤδη καὶ μάντεσι. id est: Quod videlicet factum, sciri iam potest à diuinis. Addit Epimenidem solere non de futuris, quæ sciri non possunt, sed de præteritis vaticinari, verum occultis. Nam est hoc quoddam diuinandi genus. Beatus Paulus Epimenidem prophetam appellat. Apte torquebitur iocus in rem tandem compertam, quæ diu fefellerat.

In ore atque oculis.

Quæ propalam fiunt in ore atque oculis omnium fieri dicuntur. M. Tullius in Verrem lib. 5. Quum hæc confessus eris, quæ in foro palam Syracusis in ore atque oculis prouinciæ gesta sunt. Rursus in Diuinatione: In mentem tibi non venit, quid negocii sit causam publicam sustinere? vitam alterius totam explicare? atque eam non modo in animis iudicum, sed etiam in oculis conspectuque omnium exponere? &c. Os fortassis hic dixit pro aspectu. Alioqui In ore omnium dicuntur esse, de quibus rumor est publicus. Et In oculis ferre dicimur. quos obseruamus, curæq; habemus.

Rumor publicus non omnino frustra est.

Carmen Hesiodi celebratissimum citat Aristoteles libr. Moralium Nicomachiorum 7.

Φήμη δ' οὔτοι πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα λαοὶ
Πολλοὶ φημίζωσιν.--

Id est:

Haudquaquam in totum rumor perit ille, per ora
Qui volitat populis compluribus.--

Philosophus hunc versiculum adducit velut argumentum probabile, voluptatem esse summum bonum, quod eam & homines expectant & bruta animantia.

Domestice notus.

Simili figura dixit Lucian. in Pseudologista: ἀνδρὶ ἐλευθέρῳ, καὶ οἴκοθεν σάφα εἰδότι. id est, Viro libero, & qui te ex domestico conuictu cognitum habeat. Id erit venustius, si ad res animi traducatur, vt si quis dicat, artem rhetoricam οἴκοθεν alicui notam. Eiusdem generis est Plinianum illud, in Epistola ad Atticum: Clementem hunc ego in Syria cum adolescentulus militarem, penitus & domi inspexi.

Intus & in cute.

Intus & in cute notus, est modis omnibus cognitus: perinde quasi dicas, foris atque intus notus. Persius:

Ad populum phaleras, ego te intus & in cute noui.

id est: Aliis fucum facito, mihi plane notus es, neque potes imposturam facere. Et Summam cutem, primam illam rei quasi frontem, ac speciem vocamus. Ausonius in præfatione in periocha Homeri: Hæc eius species apparet, summam cutem primi operis intuenti. Et Horatius:

Introrsum turpis, speciosus pelle decora.

Principes inter se noti.

Qui dicet mutuam principum, aut eruditorum inter ipsos esse noticiam, etiam si diuersas longeque dissitas habitent regiones, vsurpare poterit illud ex eodem libro:

Οὐ γάρ τ' ἀγνῶτες θεοὶ ἀλλήλοισι πέλονται
Ἀθάνατοι, οὐδ' εἴ τις ἀπόπροθι δώματα ναίει.

Non ignoti inter se sunt dii morte carentes,
Quanquam semoti diuersa in sede morentur.

Torqueri poterit & in satrapas istos, qui tametsi belligerari videntur, magnoque rerum tumultu confligtari, tamen ipsi clanculum inter se colludunt: hoc tantum agentes, vt suam vterque plebem exhauriat, & imminuta reip. autoritate, suam constabiliant tyrannidem.

BRASSICANI *In Plauti comœdia mœchus.*

Aulus Gellius noctium Atticarum libro j. capite 7. Ne vt in Plauti comœdia mœchus, ita in Ciceronis oratione solœcismus esset manifestarius. apud Plautũ in Cassina, senex adulter aperte à rubore deprehenditur. Proinde quod est apertiss. & nemini non cognitum, manifestius esse dicimus, quam in Plauti comœdia mœchum.

COGNATI. *Nec me animi fallit.*

Apud veteres Latinos nec rarum nec infrequens est, maxime poetas, vt ostendemus. Lucret. lib. j.

Nec me animi fallit, Graiorum obscura reperta,
Difficile illustrare Latinis versibus esse.

Item:

Nec me animi fallit, quam sint obscura.——

Sic & lib. v.

Nec me animi fallit, quam res noua, miraque menti
Accidat exitium cœli, terræque futurum.

Hunc loquendi modum imitatus est Virgil. libro tertio Georgic.

Non sum animi dubius, verbis ea vincere magnum.
Quam sit.——

Oculorum subdere visu.

Nec minus frequentia sunt hæc, sed in ore sunt omni populo. Idem Lucret. ibidem.

Nec tamen hanc possis oculorum subdere visu.

Puer quiuis intelligit.

Plato: Sapientia, inquam, ipsa felicitas est: quod quidem vel puer quiuis intelligat. Quod ille, cum ob puerilem ruditatem, admiratus esset, & ego admirationem animaduerterem, &c. Vide alibi, Pueri more.

Bene te cognosco.

Catullus in Gellium.

Quod te cognossem bene.——
——Et tecum multum coniungerer visu.

Idem ad Lesbiam,

Nunc te cognoui.——

Fama loquetur anus.

Catullus de Gallo.

Verum id non impune feres: nam te omnia sæcla
Noscent, & qui sis, fama loquetur anus.

Vetus poeta apud Priscianum:

Τὰς σὰς ἀγυιὰς αἰὼν λαλήσει.

Id est:

Martialis.

Vnum pro cunctis fama loquatur opus.

Idem Catullus ad Gellium,

Nescio quid certe est, an vere fama susurrat.

Sunt autem homines malæ linguæ, etiam si taceren[t]. Ad [Al]lium:

Sed dicam nobis, vos porro dicite multis
Millibus, & facite, hæc charta loquatur anus.

Loqui annales, dixit & Macrobius in 3. Saturn. Multarum [gen]tium, quas prisci loquuntur annales.

A vespere solis ad ortus.

Ouidius in Ibin. Phauorinus apud Gell. lib. 2. c. 22. Satis [in]quit, notum est, limites regionesque esse cœli quatuor: [ortum,] occasum, meridiem, septentrionem.

EX APPEND. IVNII CANTER[I] & aliorum.

Sol omnia aperit.

Omnino mihi quidem videtur prouerbialis ille Theocri[ti ver]sus ex eidyl j.

——Ἤδη γὰρ φράσδει πάνθ' ἅλιον ἄμμι.

Id est:

——Equidem prodit sol omnia nobis.

Sensus est, omnia temporis spacio in lucem promi & reuelari. [So]lem per μετωνυμίαν pro die posuit: cum causa efficiens die[i] splendor sit. Et vt sole lucente omnia sunt aperta & conspicua, etiam temporis decursu, obscura quæque in apricum, vt aiu[nt, fac]tius, proferuntur. Confinis huic est senarius ille, etiam pro[uer]bialis.

Ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος.

& Pindaricum hoc: ὁ χρόνος πάντων πατήρ. Potest videri alludere ad fabulam Homericam, Odysseæ θ. vbi in Veneris con[cubitu] Mars adulter deprehenditur indicio solis: epimythio inde[, quod] tandem aliquando fœda male celata prodi.

NOVITAS.

ERASMI. *In folle offerre.*

Callistratus lib. Pandect. xxxv. tit. de cond. & demonst. [...] setuus: Nos, inquit, neque conditionem meram putamus [...] in datione existit: neque meram conditionem, quæ in facto [...] stit: sed eam conditionem, quæ ex quadam mixtura consistit. [...] non vtique si ille in folle reliqua obtulit, liber erit: non enim [...] tor hoc sensu, sed illud, vt rationes reddat quomodo seruus [...] re solet, id est, legendas offerre rationes primum, deinde [...] tandas, vt explorari possit, computationes probæ an imp[robæ] ferantur, accepta, relata recte, annon recte. Apparet in [folle] ferantur, accepta, relata recte, annon recte. Apparet in f[...] ctum, pro eo quod erat, inexplorate, inexplicate & confuse [...] qui syngraphas & pecuniam sacculo inclusas offert.

Aliud genus remi.

Ἄλλος γ' ὅδε κώπης, id est, Aliud genus remi. Dicebatur olim [vbi] quispiam res nouas & antea non visas induceret: aut vbi qu[is, relic]tis moribus pristinis, nouum & inusitatum vitæ genus institue[ret]. Hinc ortum aiunt, quod Hercules cum ad boues Erythei [nauigaret, pro nauigio lebete] garet, leonis exuuio carbasi vice, claua mali loco, pro rudent[ibus] pharetræ loris, pro remo arcu, denique pro nauigio lebete [vsus]. Quod inusitatum profecto nauigandi genus cum vidissent [incolæ], acclamabant: ἄλλος γ' ὅδε κώπης. Refertur in Plutarchi Colle[ctaneis].

Grata nouitas.

Si quando dices nuperrima quæque, vulgo maxime placere, [non] intempestiuum fuerit illud ex eodem libro:

Τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
Ἥτις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται.

Id est:

Cantio enim hæc hominum longe est celeberrima vulgo
Et gratissima, quæ nuperrima venit in aures.

Accinit huic Pindarus Olymp. hymno 9.

Αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων.

Id est:

Lauda vinum vetus, sed nouorum hymnorum flores.

Sentiens gratiores esse hymnos, qui res nuper gestas celebrent, quam qui prisca tractant. Pleraque commendat nouitas, pr[æter]mum apud imperitos: contra in scriptis antiquitas conciliat [gra]tiam, nouitas inuidiam. vnde Flaccus in Epistolis.

Indignor quicquam reprehendi, non quia crasse
Compositum, illepide ve putetur, sed quia nuper.

Ac cæteris ferme in rebus fauor nouitatis, superiorum obliu[io]nem gratiam. Vnde Dauid episcopus Traiectensis, patre proge[nitus] Philippo Burgundorum duce, huius qui nuper defunctus [est] auo materno, vir doctus & cordatus, suadentibus quibusdam [...]

propter ætatem ingrauescentem pateretur adiungi sibi designatum episcopum, ait sese diui Antonii exemplo commoueri, quo minus id facere vellet. Nam hunc negligi cœpisse, simulatque successisset Rochus recentior diuus. Simile fastidium est humani ingenii in his quę nobis ad manum sunt. Miramur enim exotica, quum interdum domi habeamus meliora. Id potissimum vsuuenit in medicis: nostros fastidimus, licet eruditos, beluam è longinqua barbarie profectam suspicimus. Itidem pharmacopolæ magno emunt herbas longinquo aduectas, quum interdum meliores nascantur in horto vicini. Id eleganter notauit Alexis apud Athenæum lib. 3.

> Ἐρῶμεν ἀλλοτρίων, παρορῶμεν συγγενεῖς.
>
> Id est:
>
> Alienum amamus, proximum contemnimus.

Qui modus equitum.

Τίς τρόπος ἵππων, id est, qui modus equorum? Vbi quis nouam ac peregrinam induceret consuetudinem: veluti si quis Italus Gallicis vestibus vteretur. Dictum videtur de hospitibus nouo quadrigatum genere inuectis. Metagenes in Thuriopersis apud Suidam: Τίς ὁ τρόπος ἵππων; ὡς δ' ὀρχοῦνται τὸν βαρβαρικὸν τρόπον οὗτοι. id est, Quis equorum modus? Vt autem saltant hi more barbarico. Confinitatem habet cum illo, quod paulo superius recensuimus: ἄλλος ῥυθμὸς κώπης. id est, Aliud genus remi.

IVNII. Cælaturam olet.

Γλυφάνου ὄζειν, id est, Scalprum aut cœlum olere dicitur, quod recenter fabricatum est. Theocritus idyllio primo de poculo tornato recenter:

> — Νεοτευχὲς ἔτι γλυφάνοιο ποτόσδον. Id est:
>
> Quod natum nuper redolet cælamina scalpri.

Transferri poterit ad librum recens ab aliquo conscriptum, & è prælo profectum: aut ad carmē nuperum quod sub incudem nondū reuocarit author. Sic induciæ quæ non diu durauerant in bello nauali apud Aristophanem Acharn. ὄζουσι πίττης, Picem olent: propter triremium, aliarumque nauium bellicum apparatum, quæ pice illitæ nuper ad belli procinctum paratæ fuerant.

COGNATI. Nihil dictum, quod non dictum prius.

Iactatum per Gallica compita dictum, ex prologo Terentii in Eunuch. Ludouicus Regius in quadam epistola ad Lancelotum Charlum Episcopum: Verum ne sit vulgo quod dici solet, Nihil dictum, quod non dictum prius. Leuinus Lemnius in nuncupatoria suorum librorum De occultis naturæ miraculis: Ne id Comici occentet nasutior, quod non dictum Nihil dictum prius. Claudius Britonius Heduus in lib. De vera Ecclesiæ constituendæ ratione. Atqui nihil nunc queat dici inquies, quod non sit dictum prius. Vide infra, Nullo exemplo facis.

Nullo exemplo facis.

Ex hoc Ciceronis de Senectute loco, exemplo nullo aliquid facere, id est, nouum & inauditum: hoc prouerbium est nobis peruulgatum. Exemplum autem est, quod aliquando fuit. Tacitus: Omnia quæ nunc vetustissima creduntur, noua fuere: inueterascet hoc quoque: & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit. Plin. lib. 28. Sunt inter exempla, qui asininum lac bibendo liberati sunt podagra, chiragrave. Vide alibi, Nihil dictum, quod non dictum prius. Budæus Calueto: Quando fatum fuit mihi, nullo vt exemplo vitam instituerem. id est, primus. Pro nullo exemplo Græci dicunt καινοτόμως, id est, designabunde. Est enim designare, nouum aliquid & insitatum incœptare. Contra, quod & nos aliorum exemplo si facimus, culpa vacamus.

Ἤ τις ἢ οὐδείς.

Magna quoque elegantia Græci, cum quid ab aliquo fortasse factum, vel potius à nemine tentatum volunt indicare, vocibus his, ἤ τις ἢ οὐδείς, ad eam rem exprimendam vtuntur. Herodotus in Thalia: ὅς ἐστι Συλοσῶν εὐεργέτης, ὃν ἐγὼ προαιδεῦμαι, νεωστὶ μὲν τὴν ἀρχὴν παραλαβὼν, ἀπίκετο δὲ ἤ τις ἢ οὐδείς κω παρ' ἡμέας αὐτῶν. Cyrus apud Xenophontem, sub finem lib. 7. sic ait: ἐγὼ γὰρ δήπου ὑμῖν μὲν ὥσπερ εἰκὸς ἀγνοοῦμαι. τούτων δὲ τῶν προσεστηκότων ἤ τινα ἢ οὐδένα οἶδα. Aristides in Panathenaica: ἀθρόας δὲ τῆς δυνάμεως ἤ τις ἢ οὐδεὶς ἐπειράθη. Menelaus apud Homer. Odyss. δ.

> Ἀνδρῶν δ' ἤ κέν τίς μοι ἐρίσσεται ἠὲ καὶ οὐκί
>
> Κτήμασιν. — —

Ibidem Procorum quidam ad Antinoum:

> Ἀντίνο', ἦ ῥά τι ἴδμεν ἐνὶ φρεσὶν ἠὲ καὶ οὐκί, &c.

Apud Aristophanem quoque senex in fine Vesparum inquit, φροῖν ἤ τις ἢ οὐδείς. nec enim putabat fore quenquam tantis animis, vt cum ipso certamen suscipere auderet. Denique non videtur abludere, vt hoc ad extremum addatur, illud Persii principium:

> Quis leget hæc? min tu istud ais? Nemo hercule, nemo,
>
> Vel duo vel nemo. —

Et hæc Canteri sunt.

NVGALIA.

ERASMI. Κρομυοξυρεγμίας. [uncertain]

Hominem stulte nugacem Græci vocabant κρουνοχυτρολήραιον, voce ridicule composita, à κρουνὸς, quæ proprie dicitur aqua impetu scatens, & χύτρα olla, & ληρεῖν quod est nugari. Ollas autem stupidos appellamus. Refertur à Suida. Extat apud Aristophanem in Equitibus: quo dicto notasse videtur homines immodice nugaces. Nam & λήρους quidam fontes dici putant, παρὰ τὸ λιαρεῖν. Indicat hoc Vlpianus, enarrans tertiam Demosthenis Olynthiacam. Alibi retulimus prouerbium, Lusciniæ nugis insidentes, ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι. Sed post comperi, λέσχας Græcis dici nonnunquam sedilia quædam publica, in quibus Athenienses ociosi complures pariter sedebant, quibuslibet de rebus inter se nugantes: qualia sunt hemicyclia. In testimonium proferunt hoc carmen ex Homero:

> Οὐκ ἐθέλεις εὕδειν χαλκήιον ἐς δόμον ἐλθών
>
> Ἠέ που ἐς λέσχην. — —

Hæc sedilia fuisse Apollini consecrata scripsit Cleanthes. Quidam eum deum appellant λέσχην ὅρειον.

Nugæ theatri.

Plautus in comœdia Pseudolo, nugas theatri appellat, quotidiana conuicia, quæ in meretrices, lenones & parasitos iaciebantur à comœdiarum actoribus. Sic ibi Ballio leno rogatus quid ipsi dixisset quispiam? Nugas, inquit, theatri, verba, quæ in comœdiis solent lenoni dici, quæ pueri sciunt, Malum & scelerosum & periurium aiebant esse me. sic leno. His autem conuiciis non oportebat quenquam offendi, vt aiebat Socrates, nihilo hercle magis quam in magno conuiuio, liberius dictis. Quin etiam totum hoc quod in comœdiis agitur, nugæ theatri dici poterunt: veluti iuuenes amare, senes obiurgare, seruos heris imponere, lenas sitire, &c. Aliquanto secus dictum est M. Tullio, qui theatri vocem traxit ad significationem ostentationis. Velut in oratione pro Rabirio: Multas equidem C. Cæsaris virtutes magnas incredibilesque cognoui, sed sunt cæteræ maioribus quasi theatris propositæ, & pene populares, castris locum capere, &c. Vnde & Theatrica dicuntur, quæ multitudinis fauorem captant.

IVNII. Nugarum institores.

In blaterones, & meras nugas discipulis suis tradentes artistas, quadrabit illud Hermiæ, quo apud Athenæum vsus est Myrtilus: ἀκούσατ' ὦ στοιχῆς ἔμποροι λήρου, λόγων ὑποκριτῆρες, Audite ambulones Stoici, nugarum mercatores, verborum mimi. Tales sunt qui in dialecticæ Sirenæis scopulis, & spinosis scholasticæ Theologiæ salebris semper versantur. Diogenes Laertius refert Timonem Phliasium in Sillis appellare παντοφυῆ φλέδονα philosophum Antisthenem, velut ineptias nugasque omnigenas.

COGNATI. Lyræ, lyræ.

Lyræ, lyræ, vox vulgaris fictitia, nugatoria, & effutitia: pro nugis & friuolis veteres in prouerbio habuerunt. Plautus in Pœnulo: Gerræ Germanæ, atque ædepol, Lyræ lyræ. Ante λόγοι. Lucianus ἐν τοῖς περὶ κρόνον primo dialogo: οὐ παύσῃ γὰρ τὰ τοιαῦτα ληρῶν. id est, Non tu desines istiusmodi nugari nugas?

Ioco, non serio.

Plato in Theæteto: Hæc tu fortasse dices à me tibi disputationis solum causa ioco dicta fuisse, non serio demonstrata. In Euthyphrone: Nihil sane molestum à iocantibus ridentibusque, sed à serio contendentibus. Author obscœni carminis:

> — Nolite, omnia quæ loquor, putare, Per lusum mihi, per iocūq; dici.

Nugari de sublimibus.

Idem, De philosophia: Nugantur de sublimibus quædam, & philosophantes garriunt. Post: Ex pharetra obscura sagittant. ex Theæteto.

In nugas mersus.

Plato in Parmenide: Aliquando hæc me cogitatio perturbauit, ne quid forte in omnib. idem: sed vbi paulisper institi, inde rursus discessi, metuens ne in nugas nullis vnquam verbis explicandas mersus perirem. In Protagora, Voce propria remotis ijs nugis iocisque conuiuium celebrant.

Poema longum.

Plato in Lyside: Nugæ quædam sunt, velut poema longum compositum.

Ne sit nobis curæ nomen.

Idem in Ciuili. Præstat autem in singulis rem ipsam cum rationibus, quam nomen solum absq; ratione perspicere. Vetus est, omniumq; sententia, si quis ea quæ magna sunt, recte transigere velit, in paruis quibusdam prius illa, facilioribusque, quam in maximis considerare debere. Etenim verborum curiositas euitanda est, vt idem Plato in Ciuili, statim in principio, ait. Voluntas testatoris est magis inspicienda, quam verba: ff. ad Treb. l. vbi. §. & ego. Plato in Euthydemo scribit, homines verborum curiosos res bonas nūquam vel cōsequi, vel afferre. Cic. in lib. Academicorū apud Aug. lib. 2 contra Academicos: Non enim vocabulorum opificem, sed rerum inquisitorem decet esse sapientem. Nomina enim rerum tenere, non satis est, nisi res ipsas cognoscamus. Vide post, Pro reb. & pro farina verba.

Post ludos ad seria.

Ficinus in Euthydemum. Socrates ironice iubet Sophistas, vt post ludos ad seria veniant.

Ορτυγοτροφίαι: aut, ὀρτυγοκοπίαι.

Prouerbialiter dicuntur omnia ludicra, & inania exercitia. Vide Plutarchum de audiendis poetis, & ibi à Guilielmo Xylandro indicata. Suidas in dictionibus ὀρτυγοτροφεῖν & ὀρτυγοκόπος, ludi quidem genus describit, in quo coturnices in gyrum collocatæ percuterentur, &c.

CAROLI BOVILLI. *De Gallo in asinum.*

Saillir du coq à l'asne. Celtis est, casu, vel astu sermonem de re aliqua, ad aliam toto genere diuersam repente & sine causa transferre.

EX APPEND. IVNII, CANTERI.

Ἄπτερος μῦθος.

Fabula absque pennis vel inalata, pro fabula grauis ponderis, cito auribus excipienda, interiusque recondenda, ne obliuione pereat, omnino prouerbialiter ab Homero Odyss. 17. vsurpatur, vbi legitur:

Ὡς ἄρ' ἐφώνησεν, τῇ δ' ἄπτερος ἔπλετο μῦθος.

Id est:

teste Eustath. μὴ ἀποπτὰς ἀλλ' ἐπιμείνας τῇ Πηνελόπῃ, id est. Vbi Telemachus dicere desiisset, verba Penelopæ aures allapsa, imo eius pectore ita inhæserunt, tanquam alis carerent omnino, neque viderentur denuo euolatura. Aliis ἄπτερος valet, ταχὺς καὶ ἰσόπτερος, sed diuerso sensu. Sacræ literæ ἄπτερος μῦθος vel λόγος eleganter vocabuntur, vt velociter auribus admittendæ, menteque ima semper obuersandæ.

NVNQVAM.

ERASMI. *Cum mula pepererit.*

Adagium peruetustum, Cum mula pepererit: quoties significamus aliquid nunquam futurum, aut adeo raro solere accidere, vt improbum ac stultum videatur sperare. Ortum videri potest ex eo quod refert Herodotus in Thalia. Cum Babyloniorum vrbs obsideretur à Dario, quidam Babylonius conuiciis insectans Darium, atque exercitum: Quid, inquit, isthic desidetis Persæ? Quin potius absceditis, tunc expugnaturi nos, ἐπὰν ἡμίονοι τέκωσι, id est, cum mulæ pepererint: videlicet ratus id nullo vnquam tempore futurū, propterea quod natura steriles sunt mulæ. At paulo post euenit, vt Zopyro mula quæpiam pareret: quo quidem ostento in spem capiendæ Babylonis erectus est, & accepit. Huic simile quiddam refertur à Suetonio in vita Galbæ Cæsaris. Huius auo procuranti fulgur, cum aquila de manibus exta rapuisset, & in frugiferam quercum contulisset, summum sed serum imperium portendi familiæ, responsum est. Atque ille irridens, Sane, inquit, cum mula pepererit. Quod omen ita arripuit Galba, vt eum postea res nouas molientem, nihil æque confirmarit ac mulæ partus, cæterisque vt obscœnum ostentum horrentibus, solus pro lætissimo acciperet, memor sacrificii dictique auiti. Plin. lib. 8. c. 44. de mularum sterilitate scribit hunc in modum: Obseruatum est è duobus diuersis generibus nata, tertii generis fieri, & neutri parentum esse similia. Eaque ipsa, quæ ita nata sunt, non gignere in omni animalium genere, idcirco mulas non parere. Huius rei causam adfert Alexander Aphrodiseus, quod semina natura & habitu diuersa, si commisceantur, tertium quiddam ab vtroque diuersum conficiunt, vimque simplicium prorsus amittunt: veluti si misceas album nigro, abolitis vtrisque coloribus, redditur fuscus ab vtroque diuersus, quem Græci λευκόφαιον appellant. Sed multo exactius de his Arist. lib. De generatione animalium 2. c. 6 refellens Democriti & Empedoclis rationes. Quanquam proditum est in annalibus Romanorum, mulas peperisse sæpe, verum id prodigii loco habitum, vt eodem in loco, quem modo citaui, testatur Plinius. Theophrastus vulgo parere in Cappadocia tradit. Aristot. lib. De natura animalium 6. c. 6. tradit mulas coire ac gignere in Syria supra Phœnicem: sed esse id animal ibi sui generis, etiamsi simile.

Ad Græcas calendas.

Huic affinem habet sensum, Ad Græcas calendas, pro nunquam: propterea quod Græci non habent calendas, more Latinorum, sed νουμηνίας, id est, nouilunia. Atque ad lunæ recursus Græci soluebant vsuras. Vnde Strepsiades in Nubibus Aristophanis, optat sibi incantatricem quampiam, quæ carminibus suis efficiat, ne quando luna exoriatur: sic enim fore, vt non reddat vsuras: quandoquidem trapezitæ ad lunas, mutuam dant pecuniam, & lunis vsuræ crescunt. Huc itaque respexit Augustus cum diceret ad Græcas calendas soluturos, quos nunquam reddituros mutuum significabat. De quo in ipsius vita scribit Tranquillus ad hunc modum: Quotidiano sermone quædam frequentius & notabiliter vsurpasse eum literæ ipsius αὐτόγραφοι ostentant: in quibus identidem, cum aliquos nunquam soluturos significare vult, ad calendas Græcas soluturos ait. Huic simile est, quod nunc inter eruditos iactatur, Anno magno Platonis: quem existimant nunquam futurum.

Vbi per Harma fulgurarit.

Ὁπότε δι' ἅρματος ἀστράπτει, id est, Vbi per Harma fulgurat. De iis quæ nimis cunctanter ac sero, aut admodum raro fiunt, aut cum nimis anxie ac superstitiose captatur rei gerendæ opportunitas. Strabo lib. Geographiæ 9. vnde natum sit adagium, indicat, scribit vicum quempiam esse desertum atque infrequentem apud Mycaletum Bœotiæ, seu Mycalessum Tanagræi iuris, quem harma est, currum nominant. Rursum alterum ab hoc diuersum, eiusdem tamen nominis in Attica (quæ quidem tribus ex Atticæ pop... Tanagræ similis) atque ob hanc similitudinem, nominis quoque communionem sortitum. Cæterum harma Bœotiæ sic vocatum, quod Amphiarao excusso currus inanis in eum locum delatus, vbi nunc sacellum eius extat. Alii ferunt, Adrasto fugiente, currum eius eo loco confractum fuisse, ipsum Arionis opera ... hinc natam parœmiam: ὁπότε δι' ἅρματος ἀστράπτει. id est, Vbi per harma fulgurat: videlicet Pythicis vatibus fulgur aliquod ... quod ex eo loco veniret, obseruantibus, eoque viso sacra Delphos mittentibus. Obseruabant autem ad menses treis, singulis mensibus treis dies, noctesque totidem: idque è Iouis fulguratoris ara, qui est in muro inter Pythium & Olympium. Hæc ferme Strabo. Vsum adagii Plutarch. palam indicat in Sympoſiacis: οἱ γὰρ ... σπανίως καὶ δι' ἅρματος, ὥς φασιν, ἑστιῶντες, ἀναγκάζονται ... πήδειον ἢ γνώριμον καταγράφειν. id est, Etenim qui raro & per ... vt aiunt, conuiuium exhibent, hi coguntur vtcunque acco... ac notum describere. Itaque de raris & incertis dici solitum ... tur. Poterit & per iocum accommodari ad ea quæ nunquam ... tura credamus: quemadmodum aiunt, Ad Græcas calendas.

Acessæi luna.

Ἀκεσσαίου σελήνη, id est, Acessæi luna. Dictum in compere... tores, qui nouam subinde causam comminiscuntur, quo neg... proferant: à nautæ cuiusdam moribus ortum, cui Acessæo ... nomen. Is cum esset ignauus, ita prorogare consueuit nauiga... vt se diceret lunam magis opportunam expectare. Nam G... præcipueque ex his Lacedæmonii, quicquid essent rerum ... turi, superstitiose lunam obseruabant. Id quod tacite notat Eu... des, cum in Iphigenia in Aulide respondet Agamemnon, ... pturam filiam, vbi lunæ dexter circulus aduenerit. videlicet ... na luna sentiens. Lucian. in libello de Astrologia, palam refert ... curgum legem instituisse Lacedæmoniis, ne prælium inirent ... plenilunium. In eam superstitionem iocatur Aristophan... σελήνῃ, id est, plenilunio. sero aut nunquam futurum sign... Etenim cum Datis & Artaphernes ductores regis Persarum ... Marathonem irrupissent, plenilunium obseruabant, vt ... rent in prælium. Ergo prius quam illi venirent, Athenienses ... lum aggressi sunt. Historiæ meminit Herodotus lib. 6. In... prouerbio de cunctantibus, & quauis occasione rem proferen... dicitur, ἐν τῇ πανσελήνῳ, id est, plenilunio. Adagium refertur ... geniano. De lunis Laconicis & alibi nonnihil nobis dicetur.

Cum nibas coccyssauerit.

Ὅτ' ἂν νίβας κοκκύσῃ, id est, Cum nibas coccyssauerit. S... mum illi, Ad Græcas calendas. Tradunt in Thessalonica, M... doniæ ciuitate, vicum esse, cui nomen Nibas, vbi gallinacei ... vocem ædant quemadmodum & cicadæ mutæ sunt alicubi ... quod illic locus addit gallinaceo, id ars efficit, addito collo... è sarmentis auri, si qua fides Plinio: qui hoc retulit libro vi... nono, cap. 4. Hesychius addit, Nibades dici capras cristatas ... iis expectetur τὸ κοκκύζειν, quod est gallinaceum.

IVNII. *Peliam recoquere.*

Peliam recoquere, non modo veneficæ dicuntur, quæ se... in iuuentutis florem restituere promittunt, sed & medici, qui ... reæ virtutis spem senibus pollicentur, qui veteribus autho... sine certa antiquorum codicum opera restituendis incumbunt ... denique qualemcunque mutationem moliuntur, siue res ben... dat, siue secus.

Plautus in Pseudolo,

Item vt Medea Peliam concoxit senem,
Quem medicamento & suis venenis dicitur
Fecisse rursus ex sene adolescentulum.

Quo allusisse videtur Cic. in libello De senectute. Quo quidem ... proficiscentem haud sane quis facile retraxerit, neve tanquam ... liam recoxerit, placet enim impensius ea lectio. quam quæ ... gatis codicibus extat hoc modo, Tanquam pilam retorserit. ... abludit hinc dictum Martialis lib. 6. de Telethusa, agillima ... simaque puella:

Tendere quæ tremulum Peliam possit. —

hoc est, effœtum senem vegetum reddere, & veluti iuuenem ad ... nerem armare. Pelias Neptuni ex Tyro Salmonei filia, rex ... Iolci, cui liuidæ in fronte cicatricis stigma, ab vngula equina ... pressum, nomen dedisse putatur (id enim est πελιαδνῶσαι, teste Eu... stathio) hic Medeam plurimi faciens, filias suas eius nutui ... luptati obsecundare iussit. itaque illarum obsequio abusa Me... Peliæ corpus in æneo lebete coquēdum esse persuasit, vt senex ... uio posito, iuuentutem recuperaret: vtque fides verbis accederet ... arietem prius in frusta dissectum in lebete decoxit, adhibitis ... quibusdam venenis, cumque in agni speciem mutatum eduxit ... que fictæ beneuolentiæ ostento Peliæ illudens, in ænea ... illum concoquendo necauit. Fabula legitur apud Diodorum ... culum Bibliothecæ lib. 5 Poterit in vsum trahi hoc modo, si ... mus, scriptis alicuius vel admonitione salubri alios nos esse factos ... & Peliæ instar recoctos, si Plautinum iocum velimus sequi ...

studio, seu memoriæ lapsu fabulam corrupisse videri potest: quippe cum Æsonem restitutum legamus, non Peliam. Potest & aliter, & quidem verius in vsum recipi, hoc pacto: Monachi, qui in Mesuem commentarios scripserunt, dum rem herbariam restituere multifariam mancam satagunt, variis eam erroribus inuoluerunt, & quasi Peliam recoquendo euerterunt.

Cum Æsone iuuenescere.

Ἅμα τῷ Αἴσονι ἀνανεοῦσθαι, id est, Cum Æsone reiuuenescere. Prouerbium superiori affine, & ei quod alibi diximus, Equus Sophoclis. Quadrabit in eum, qui diuturna valetudine affectus emaciatusque pristinas vires de integro recuperarit: vel qui senecta inualidus, vires iuueniles lectione authoris eruditi recipere sibi videatur: veluti si quis in barbaris scriptoribus vitam assidue conterens, bonarum literarum lectione tædium illud leuet, hoc est, cum Æsone reiuuenescat. Synesius Troillo: εἰ γὰρ γένοιτό μοι τούτων τυχεῖν, ἐπιδείξω μηκέτι μῦθον ὄντα τὸν ἐπὶ Αἴσονι τῷ Θετταλῷ λόγον, ὅν φασιν αἱ ποιηταὶ δὶς ἀνηβῆσαι νέον ἐκ πρεσβύτου γενόμενον. id est, Ista si nancisci mihi contingat, ostendam non fuisse fabulamentum, quod de Æsone Thessalo fertur, quem repubuisse bis iuuenem è sene factum perhibent. Fabulantur Æsonem Iasonis patrem veneficiis Medeæ restitutum fuisse iuuentæ: id autem Medeam fecisse parato arte lauacro, ex herbarum quarundam salubrium decocto (cui à concoctionis argumento παρέψησις nomen erat) annotauit Palæphatus, vetustus scriptor. Finitimum huic est illud Euripidis ex Heraclidis:

Νέος μεθέστηκ' ἐκ γέροντος αὖθις αὖ.

Id est:

Euasit iterum factus è sene iuuenis.

BRASSICANI. Prius vnda cum flamma redibit in gratiam.

Cicero in 13. Antoniana, de re quæ nullo vnquam tempore fieri aut contingere possit. Sic apud Homerum, vbi dij pro Troianis & Græcis pugnantes introducuntur, Vulcanus cum Xantho fluuio, quem alias Scamandrum appellant, fortissime dimicat. atque in eum modum interpretatur & Heraclides Ponticus in allegoriis Homericis, & Didymus in Commentario libro v. Iliad. Adagium eo libentius apposui, quod omnia ἀδύνατα prouerbialia sint.

IOANNIS VLPII. Myrice citius poma ferent.

Si quis idem sperat: laturas poma Myricas
Speret, & è medio flumine mella petat.
Prouerbialia hæc ἀδύνατα apud Ouidium leguntur.

COGNATI. Quum plumbum natabit suberis instar.

Dicitur, quoties significamus aliquid nunquam futurum: quemadmodum aiunt, Ad Græcas calendas: aut, Quum mula pepererit: pro nunquam. Michael Hospitalius de Caleti expugnatione.

Quin etiam tantum huius animi victoria duplex
In foribus summis legeretur marmore duro
Dum demum Francus premet obsidione Caletum,
Addiderat, tantus nostri contemptus, vt arcis
Incisum carmen (valet id sermone Latino:)
Quin ferrum plumbumve natabit suberis instar.

Λογοθεώρητος.

Cicero Caninium Rebilium consulem λογοθεώρητον fuisse dicit: verbo philosophorum vsus, qui λογοθεώρητα vocant ea, quæ ratione & intelligentia comprehenduntur & percipiuntur, non sub sensum cadunt; vt à Philosophis ponuntur ἀρχαὶ λογοθεώρητοι, principia rerum sensum fugientia, vt atomi & materia. sed & sapiens Stoicorũ, qui nunquam fuit, nec futurus est, λογοθεώρητος etiam dicitur, vt & Caninius diei vnius cõsul: quem propter breuitatem dieculę vnius, cogitare homines potius consulem fuisse, quam consulem videre potuerunt. Macrob. lib. Saturnal. 2. c. 3.

Ne in somno.

Ne in somno quidem, Græcis prouerbialiter dicitur: pro eo quod est, nulla ratione, nullo tempore, seu, quod ne sperare quidem audeas. Theocritus in Bucolisco:

— Aufer te hinc à me,
Tu homo rusticus mihi suauiolum dare vis? ô miser non didici.
Agrestibus dare basia sed vrbana oscula soleo figere labris.
Non tu nitidum meum os labris vnquam attinges, ne per somnum quidem.

Verba sunt Eunicæ puellæ ciuilis, rusticum dare basium conantem à se repellentis:

Μὴ τύγα μοῦ κύσῃς τὸ καλὸν στόμα, μηδ' ἐν ὀνείροις.

Contra vim mortis, non nascitur herba in hortis.

Omnibus est moriendum: & à morte, nec potentia, nec opes, nec herbæ liberare possunt. quemadmodum dicitur in vulgari versiculo:

Contra vim mortis, non nascitur herba in hortis.

NVPERA.

ERASMI. Heri & nudiustertius.

Χθὲς καὶ πρώην, id est, Heri & nudiustertius. Prouerbialis hyperbole, tempus admodum nuper actum significãs. Plutarchus in cõmentario De contentione ignis & aquæ: ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις, ἐχθές, φασι, καὶ πρώην, ὑπὸ Προμηθέως, εἶτ' πυρὸς, οὐκ ἄνευ ὕδατος ἦν. id est, Atqui ignis vsus heri, ac modo, quod aiunt, sub Prometheo, ignis vita, non citra aquam erat. Est subinde apud Lucianum, nominatim in libello De mercede seruientibus. Item Plato De legibus lib. 3. τὰ δ' ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, χθὲς καὶ πρώην γεγονότα. id est, Quin & alia, quæ & aliis plurima, heri, vt ita loquar, ac nudiustertius acciderant. Alibi legi, nec tamen occurrit locus: ὁ χθὲς καὶ πρώην ἑαυτῷ στήσας θεούς. id est, Qui heri & nudiustertius sibi deos instituit. Plato in Alcibiade secundo: οἶμαι δέ σε οὐκ ἀνήκοον εἶναι ἔνια γεγενημένα καὶ πρώην γεγενημένα. id est, Arbitror autem tibi non inauditum esse, quædam & heri & nudiustertius esse facta.

COGNATI. Nouus homo.

Nulla maiorum commentatione, aut imaginibus claros, sed rebus suis præclare gestis atq; industria nobilitatos, nouos homines dixerunt: Quod ne sine authore & teste non confirmare videar, Appianus Romanæ historiæ Græcus scriptor hisce verbis probat:

Καλοῦσι δὲ καινοὺς τοὺς ἀφ' ἑαυτῶν,
Ἀλλ' οὐ τῶν προγόνων γνωρίμους.

Id est:

Romani eos vocant nouos, non qui ex maioribus, sed qui ex sese claruerunt. Vt contra, Gentiles homines linguæ vulgares dicunt, à gentis origine, quorum maiores seruitutem non seruierunt, nec capite diminuti sunt. Nec enim minus profecto noui, quam antiqui gentiles laudandi, si recto pede rectaque via huc ad honores perueniant. Illi siquidem alienis quasi plumis ornati incedunt, hi suis virtutibus: illi vt hedera & vitis, alienis nitũtur adminiculis: hi vt trochus piscis ipse inire se dicitur & concipere, sic primi sunt generis, nominis honoris, authores suis posteris. Apud Romanos enim infame nouorum hominum erat vocabulum, Ciceroni non semel obiectum, & à Salustio nominatim probro datum, quod homo nouus Arpinas esset ac repertitius, accitus, & paulo ante vrbi Romæ ciuis insitus. Sed vtinam hac ætate omnes Cicerones haberemus, qui labore, industria, eloquentia, ingenio, sibi aditum ad honores consequendos patefaciant. Plutarch. in Catone maiore, Xylandro interprete: Et quia Romani eos, qui obscuris orti parentibus per seipsos innotescere cœpissent, nouos homines vocare solebant, &c. Plinius vocat subitas imagines, & nouam nobilitatẽ, quæ cum crescat ipsa, & ascendat per se, propius ad eam laudem absolutionis videtur accedere, quam sanguis antiquus, putidus & putrefactus vetustate, vt etiam dixit Gregor. Nazianz. in hanc fere sententiam.

Probrum est malum vocari, non ignobilem:
Genus est eorum qui diu sunt putridi.

Ecce σεσηπότας vocat, id est, putrefactos, qui iam diu in sepulchris mortui iacuerunt, ac corrupti, quibus quidam se oriundos prædicant. Cicero quoque imagines vetustas & bene antiquas Pisonis, ridicule fumosas appellauit. Inane est itaque hoc nomen antiquæ nobilitatis, si nulla res alia nobilem faciat, præter antiquam stirpem, & stultæ stemmatum ac inanes imagines. [Multa de hac re Iuuenal. Satyr. 8.] Idem Cicero in Bruto, hominem repentinum, nouum hominem vocauit, qui subito repenteque in hominum cognitionem, famam, commendationemque peruenit. sic autem scribit: Ignoti homines & repentini, quæstores celeriter facti sunt, oppidano quodam & incondito genere dicendi. In Salustiana oratione in Ciceronem, repertitius appellatur ciuis per contumeliam, qui non est origine ciuis, sed iure, vt in ciuitatem receptus: quo iure municipes erant. Sunt qui Reptitius legunt eleganter, vt per contumeliam irrepsisse in ciuitatem dicatur. quidam Irreptitius. alij Repetitius: quasi is sit, qui cum ciuem Romanum ferat, ab aliis repetatur.

Noua ac pulchra stupescimus.

Plato In Minoe: Pulchra quidem, vt videtur, vbique pulchra putantur: turpia contra, turpia: non autem pulchra turpia, vel turpia pulchra.

NVSQVAM.

ERASMI. Vbi cerui abiiciunt cornua.

Ὅπου αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν, id est, Vbi cerui cornua abiiciunt. Hoc adagio significabant velut αἰνιγματικῶς, quempiam in negocio difficili versari. Siquidem cerui cornua deposituri secedũt in loca aspera atque inaccessa. Conueniet & in eos, qui à communi hominum conuictu subducunt sese, Timonem illum Atheniensem, ob id ipsum μισάνθρωπον appellatum, imitantes. Quadrabit item, vbi locũ vehementer abditum abstrusumq; significabimus. Postremo quod innuemus nusquã inueniri, illic esse dicemus, vbi cerui cornua abiiciunt: vt quemadmodum Ad Græcas calendas, de tempore: itidem hoc, de loco dicatur. Veluti si quis dicat ad hunc modum: vbi gestũ est illud præclarum facinus, quod iactas?

Illic opinor, ὅπου αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν. Plin. lib. 8. cap. 32. de ceruis cornua mutantibus scribit in hunc modum: Cornua mares habent, solique animalium omnibus annis, stato veris tempore amittunt. Ideo sub ipsam diem quam maxime inuia petunt. Latent amissis, velut inermes, sed & ipsi bono suo inuidentes. Dextrũ cornu negant inueniri, ceu medicamento aliquo præditum. Idque mirabilius fatendum est, cum & in viuariis mutent omnibus annis: defodi ab iis putant. Hactenus ille. Meminit huiusce prouerbii & Aristoteles libro De natura animantium nono, cuius verba non pigebit adscribere: ἔτι δ' ὁ ἄρρην ὅταν γένηται παχύς, γίνεται δὲ σφόδρα πίων, ὀπώρης οὔσης· οὐδαμοῦ ποιεῖ ἑαυτὸν φανερὸν ἀλλ' ἐκτοπίζει, ὡς διὰ τὴν παχύτητα εὐάλωτος ὤν. ἀποβάλλουσι δὲ καὶ τὰ κέρατα ἐν τόποις χαλεποῖς καὶ δυσεξευρέτοις. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία γέγονεν, οὗ αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσι. ὥσπερ γὰρ ὅπλα ἀποβεβληκυῖαι, φυλάττονται ὁρᾶσθαι. λέγεται δὲ ὡς τὸ ἀριστερὸν κέρας, οὐδείπω ἑώρακεν· ἀποκρύπτειν γὰρ αὐτό, ὡς ἔχον τινὰ φαρμακείαν. id est, Preterea mas posteaquam pinguerit, pinguescit autem admodum, idque autumno, nequaquam sese conspiciendum præbet: verum secedit è medio, quippe qui propter corpulentiam, tum facile capi possit. Ad hæc abiiciunt & cornua locis asperis, inuentuque difficillimis. Vnde prouerbium etiam natum est, Vbi cerui abiiciunt cornua. Nam vt iam armis suis exuti, cauent ne conspiciantur. Aiunt sinistrum cornu à nemine adhuc visum esse. Addere enim illud ceruos, tanquam remedium aliquod in se habeat. Quanquam Plutarchus in commentario De Pythiis oraculis oratione prosa redditis, ostendit hoc oraculum æditum fuisse de Procle tyranno, vt illi fugere ac migrare liceret eo, vbi cerui cornu abiiciunt: significante deo vt defoderetur, & è medio prorsus tolleretur. Idem meminit adagii Symposiacôn decade 7. problem. 2.

In Aphannis.

Εἰς ἀφάννας, id est, In Aphannis. Stephanus tradit, Aphannas locum quempiam esse Siciliæ, vehementer obscurum & ignobilem: vnde & nomen adductum apparet. Hinc natum prouerbium, ἢ εἰς ἀφάννας, id est, Aut in Aphannis: de incertis, & quæ nusquam sunt. Zenodotus ait natum ex huiusmodi casu. Sibaritæ quondam oraculum adeuntes, orabant vt sibi victoriam aduersus Crotoniatas concederet: idq; Crotoniatis ipsis præsentibus. Quidam autem Crotoniatarum per iocum respondit ad hunc modum: Istam quidem consequemini in Aphannis. Sybarita credens id à Deo responsum, admiratus est, quid sibi veliet hoc verbi Aphannæ. Prouerbium ait quadrare in eos qui se putant inuictos, & nulli tolerandos esse. Verum mihi Stephani magis probatur interpretamentum.

Nec apud homines, nec in mari.

Ibidem & illud prouerbiali schemate dictum est, ἀκίνδυνοι δ' ἀρεταὶ οὔτε παρ' ἀνδράσιν, οὔτ' ἐν ναυσὶ κοίλαις τίμιαι. id est: Virtutes autem periculi expertes, neque apud homines, neque in cauis nauibus habentur in precio. pro eo quod erat, nusquam. quasi dicas, neque terra, neque mari. Ipsa autem sententia conuenit cum illo Hesiodio decantatissimo:

Virtutem posuere dei sudore parandam.

Nemo magnam laudem parauit absque periculo. Eoque Pindarus bellum appellat κυδιάνειρον, quod viris pariat illustre nomen. Tropus prouerbialis est in his verbis, nec in terra, nec in mari. &, Pugnatur terra marique.

NVNTIVS LÆTVS.

ERASMI. Vulcanus tibi vaticinatus est.

Ἀφθᾶς σοι λελάληκεν, id est, Vulcanus tibi vaticinatus est. Refertur à Suida. Suspicor dictum, vbi quis crederet se rem habere certam, velut ex oraculo auditam, Φθᾶς, apud Memphiticos Vulcanus dicitur, vnde literulæ accessione ἀφθᾶς, velut στάχυς ἄσταχυς.

Siren amicum nunciat, apis hospitem.

Σειρὴν μὲν φίλον ἀγγέλλει, ξεῖνον δὲ μέλισσα.

Id est:

Hospitem apis, verum Siren prædicit amicum.

Quoties complures eadem de re bene ominantur: aut vbi suę quisque spei blandiens, ex quamlibet leuibus argumentis diuinat futurum quod optat. Nam Siren hoc loco non vnam ex illis virginibus Homericis significat, verum insecti genus, api non dissimile. Authore Suida. Quanquam apud Hesychium σείρη legitur, non σειρήν.

Haud annuncias bellum.

Οὐ πόλεμον ἀγγέλλεις, id est, Non annuncias bellum. Dici solitum, vbi quis rem oppido lætam annunciat, quod bellum res sit omnium calamitosissima: & tamen ad huius rumorem hodie plerique mortales hilarescunt, nimirum sceleratissimum illud Carum genus, qui malis humani generis aluntur. Iulianus in epistola ad Basilium, ἡ μὲν παροιμία φησὶν, οὐ πόλεμον ἀγγέλλεις. ἐγὼ δὲ προσθείην ἐκ τῆς κωμῳδίας, ὦ χρυσῶν ἀγγείλας ἐπῶν. id est, Prouerbio dicunt, Haud bellum annuncias. Ego vero illud addiderim ex comœdia: O aureorum nuncius verborum. Conduplicauit prouerbium Iulianus, quandoquidem & hoc prouerbiale, χρυσῶν ἀγγείλας ἐπῶν. Sumptum est autem ex Aristophanis Pluto. Verba sunt senum chorum [...] plentium ad Carionem, qui Pluti annunciarat aduentum. V[...] uit & Plato in Phædro, οὐ πόλεμόν γε ἀγγέλλεις, i. e. Haud [...] lum annuncias. Ac rursum libro De legibus 3. Pindarus in [...] hymno 4. τῶν δ' Ὁμήρου, καὶ τόδε συνθέμενος πόρσυν'· ἄγγελον ἐσθλὸν [...] τιμὰν μεγίσταν πράγματι παντὶ φέρειν, id est, Quin ex Homeri [...] illud conferens orna: Nuncium bonum ait honorem ma[...] in omni negocio ferre. Versus autem quem citat Pindarus [...] fertur ab interprete:

Ἐσθλὸν καὶ τὸ τέτυκται ὅτ' ἄγγελος αἴσιμα εἰδῇ.

Id est:

Hoc quoque præclarum est, vbi nuncius optima nou[...]

Extat autem Iliad. ο.

Quid tibi Apollo cecinit?

Τί σοι Ἀπόλλων κεκιθάρικεν, id est: Quid tibi Apollo cecinit [...] ra? hoc est, quid tibi respondit? Allusum est autem ad Apol[...] tharam, quam illi tribuunt poetæ. Vsus est hoc adagio Æ[...] in Aiace Locrensi. Refertur a Zenodoto. Conueniet, vbi [...] principe redeuntem percunctabitur, quid responsi tulerit [...] Ἀπόλλων κεκιθάρικεν.

Prouoluitur ad miluios.

Προκυλινδεῖται ἰκτῖνος, id est, Adorat miluium. Initi[...] prodeunt miluij: qua re læti tenues, quod iam hyeme fin[...] prouoluuntur, eosque velut adorant. Accommodari potest [...] qui noua spe gestiunt. Suidas prouerbii loco commemorat [...] Iuuenalis:

— Durate, atque expectate cicadas.

Sumptum est autem ex Auibus Aristophanis, προκυλινδ[...] ἰκτίνοις. Causam ascribit interpres in eadem, docens quatuor [...] anni per aues denunciari hominibus. Ver attribuit miluis.

COGNATI. Immolare Euangelia.

Cœlio dicuntur immolare Euangelia, qui rei diuinæ ex [...] nuncio dant operam. Græcis enim Euangelium quemuis bo[...] & optatum nuncium declarat.

OBLIVIO.

ERASMI. Ollæ vestigium in cinere turbato.

Χύτρας ἴχνος συγχεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ id est: Ollæ vestigium in ci[...] turbato. Plutarchus in Symposiacis interpretatur, nullum e[...] iracundiæ vestigium oportere relinqui: sed simul atque def[...] rit atque resederit animi tumor, omnem præteritorum malo[...] memoriam penitus tollendam esse.

Viuorum oportet meminisse.

Viuorum meminisse oportet. Vetus adagium in eos, qui p[...] mum de vita defunctis loquuntur: id quod vulgo putant o[...] sum, mortuos in ore habere, eosque velut citatos in sermone[...] ducere. Vnde & M. Varro lib. De lingua Latina tertio, pu[...] thum ἀπὸ τῆς λήθης, id est, obliuione dictum, quasi in obliuione[...] ire conueniat, qui vita excesserit: atque in funeribus sic quon[...] præcone dici solere: Ollus letho datus est. Refertur adagium [...] cerone lib. 5. De finibus bonorum & malorum. Vbi cum Piso [...] inde Q. Cicero dixissent, se vehementer commoueri recorda[...] clarorum virorum, ex contemplatione locorum, in quibus [...] quando viui versati fuissent, & vterque recensuisset, quorum [...] moria potissimum delectaretur: tum Pomponius Atticus [...] iocans: At ego, inquit, quem vos vt deditum Epicuro, insecta[...] letis, sum multum equidem cum Phædro, quem vnice diligo, [...] tis, in Epicuri hortis, quos modo præteribamus, sed veteris [...] uerbii admonitu viuorum memini: nec tamen Epicuri licet [...] uisci, si cupiam, cuius imaginem non modo in tabulis nostri fa[...] liares, sed etiam in poculis & annulis habent. Hactenus Ci[...] Plautus item in Truculento: Dum viuit, hominem noueris: [...] mortuus est, quiescas. At nunc vulgus ne beneficium quidem [...] corum meminit, quum Thaletis dictum iure celebretur. Op[...] tere non minus absentium amicorum quam præsentium [...] mores esse.

Odi memorem compotorem.

Μισῶ μνάμονα συμπόταν, id est, Odi memorem compotorem, [...] eos qui, quæ inter amicos & inter pocula dicuntur liberius, [...] eliminant. Lucianus in Lapithis, ex poeta quopiam citat [...] tialis:

Μισῶ μνάμονα συμπόταν Procille.

Iocatur enim poeta in Procillum quempiam, qui inter pocula [...] sus postridie cœnatum venire, venit serio: perinde quasi, quæ [...] vina dicuntur, pondus habere debeant. Huius prouerbii memi[...] Plutarchus in Symposic. primo statim problemate: vbi quæ[...] num conueniat in conuiuiis philosophari. Putat autem dictum [...] uersus eos, qui præter modum instant & vrgent in conuiuiis, [...] bibendum impellentes, exigẽtesque præscriptum poculi modum [...] Solent enim nonnulli, non admodum auidi bibendi sic effugere [...] vt interiectis sermonibus conuiuas in obliuionem auocent [...] si quis forte memor exigat, mentiuntur iam ebibisse sese. [...]

autem in Sicilia ἐπιστάθμους, id est, conuiuiorum, seu mensurarum præfectos, Mnamonas appellant: quos Latini modiperatores vocant, teste Nonio, quod bibendi modum imperent. Vnde prouerbium quadrare videbitur in eos, qui modum in conuiuio præscriptum, nimium exacte requirant. Aliis magis videtur, vt prouerbiũ admoneat ἀμνηστίαν, hoc est, obliuionem omnium, quæ in conuiuiis vel fiunt vel dicuntur. Id enim testatum esse & maiorum fabulis, qui Baccho simul & ferulam & obliuionem consecrarint: nimirum hoc innuentes, non oportere meminisse, si quid in conuiuio peccatum sit: aut certe leuem admodum ac puerilem reprehensionem sufficere. Nam ferula pueros cædi solitos, vel Iuuenalis indicat:

Et nos ergo manum ferulæ subduximus. —

Idem Plutarchus alias eodem in opere narrat, Lacedæmoniis hunc fuisse morem, vt si quem amicum aut hospitem in domum acciperent, ostensis foribus dicerent, ταύτῃ οὐκ ἐξέρχεται λόγος, id est, Hac non egreditur sermo. Damnat autem hanc consuetudinem, propterea quod sentiat in conuiuiis sermonibus vtendum non ineptis, sed eruditis ac frugiferis, quos efferri sit honestum & conducibile. Refert idem in vita Lycurgi, ex cuius institutione qui natu maximus erat stabat ad hostium, & ad conuiuium ingredientibus dicebat, ostẽsis foribus: διὰ τούτων ἔξω λόγος οὐκ ἐκπορεύεται, id est, Per hasce nullus sermo progreditur foras. Horatius hoc quoque inter iucundi conuiuij commoditates commemorat:

— Ne fidos inter amicos
Sit qui dicta foras eliminet. —

Huc pertinet ille Græcorum senarius:

Τὸν γὰρ γυναικὸς ὅρκον εἰς οἶνον γράφω.

Id est:

Inscribo vino si qua iurat fœmina.

innuens, irrita esse solere quæcunq; in compotationibus effutiuntur. Alluditur autem ad prouerbium, quod alibi retulimus, εἰς ὕδωρ γράφω id est: In aqua scribo: de re euanida. Huc adscribendum, quod, quemadmodum in Symposiacis testatur Plutarchus, veteres Bacchum obliuionis filium finxerant: idque per iocum inuertit apud hunc quispiam, dicens patrem potius obliuionis appellãdum fuisse quam filium: quod vinum præsertim immodicum, vel ante senectam adimat homini memoriam.

Ne malorum memineris.

Μὴ μνησικακήσῃς, id est, Ne malorum memoriã refrices. Thrasybulus, vbi ciuitatem Atheniensium triginta tyrannorum sæuitia liberasset, plebiscitum interposuit, ne qua præteritarum rerum mentio fieret. Quam malorum obliuionem Athenienses ἀμνηστίαν vocant, author Valerius Maximus libro quarto, Rerum memorabilium, titulo De animi moderatione. Meminit & M. Tullius in prima Philippica, his quidem verbis: In quo templo quantum in me fuit, ieci fundamenta pacis. Atheniensiumque reuocaui vetus exemplum, Græcum etiam verbum vsurpaui, quod tum in sedandis discordiis vsurpauerat ciuitas illa, atque omnem memoriam discordiarum, obliuione sempiterna delendam censui. Aristophanes in Pluto,

Μὴ μνησικακήσῃς εἰ σὺ Φυλὴν κατέλαβες.

Id est,

Mala ne acta refrices, Phyla si capta est tibi.

Interpres inter alia tale quoddam commentum adscribit. Thrasybulus occupato loco quodam, cui nomen Phyla, triginta tyrannos sustulit: post vbi arrogantius quiddam dixisset, audisse, μὴ μνησικακήσῃς, id est, Ne malorum memoriam reuoces. Idque dictum in prouerbium abiisse. Probus Æmilius refert post exactos tyrannos Thrasybulum hanc tulisse legem, ne quis de præteritis actis accusaretur aut mulctaretur: ea lex dicta est obliuionis. Idem socios volentes contra legem sæuire in eos, cum quibus reditum erat in gratiam, publice cohibuit, & legem latam confirmauit. Huic pro tantis meritis præmii loco data est corona ex duabus virgulis oleaginis: & hoc ciuili honore vir prudens contentus fuit. Admonet adagium, non esse refricandam commemoratione præteritorum malorum memoriam. Sunt autem apud Aristophanem verba Mercurii ad Carionem seruum. Plato lib. De legibus quarto, φράσω γὰρ, οὐ μνησικακεῖν βουλόμενος ὑμῖν. id est: Dicam certe, non autem quod velim præteritorum malorum memoriam vobis refricare. Sumptum videtur ex Homero, apud quem aliquoties hic versus, nempe Iliados ζ. θ. τ.

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ.

Id est,

Verum hæc acta quidem, mœsti licet ire sinamus.

Hunc tãquam prouerbialem subinde vsurpat Tullius ad Atticum scribens. Eodem spectat & illud eiusdem Odysseæ θ.

— Ἔπος δ' εἴπερ τι βέβακται
Δεινὸν, ἄφαρ τὸ φέροιεν ἀναρπάξασαι ἄελλαι.

Id est:

— Si dictum est verbum durius vllum,
Id procul abripiant venti per inane procellæ.

Plutarchus περὶ τῆς φιλαδελφίας, δεῖ ἐν ἀμνηστίᾳ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τίθεσθαι, id est, Oportet eum diem obliuioni tradere. Erit hic vsus prouerbii, si iuxta vulpinum illud cõsilium, admonebimus aliquem, ne præteritorum malorum memoria semet affligat: quandoquidem quod factum est, infectum fieri non potest. Lucianus in Caucaso: τὸ δὲ ἐς τὸ ὕστερον ταμιεύεσθαι τὸ μῖσος καὶ μνησικακεῖν καὶ ἑωλόν τινα μῆνιν διαφυλάττειν, ἄπαγε, οὔτε θεοῖς πρέπον, οὔτε ἄλλως βασιλικόν. id est, Cæterum in posterum diem reponere odium, & malorum meminisse, ac pridianam quandam memoriam reseruare, apage, neque diis dignum, neque alioqui regale.

Proprii nominis obliuisci.

Prouerbialis hyperbole, proprii nominis obliuisci, in hominem supra modum obliuiosum. Lucianus, in Toxaride: θᾶττον γοῦν τοὔνομα ἕκαστος αὐτῶν ἐπιλάθοιτο τοῦ πατρὸς. id est. Itaque citius fieret, vt patris sui nomen obliuisceretur quisque. Ouidius:

Nominis ante mei venient obliuia nobis.

Vsurpatur & à diuo Hieronymo in epistola quadam. Plinius libro historiæ mundi septimo, inter ademptæ memoriæ exempla commemorat & Coruinum Messalam oratorem, qui nominis etiam proprii fuerit oblitus: quum id defunctis etiam agnosci creditum sit aliquandiu. Atque hinc mos priscis, priusquam rogo imponerent cadauera, nomen proprium inclamandi.

Obliuionis campus.

Λήθης πεδίον, id est, Lethes campus. Dicetur vel de vehementer obliuiosis, vel de rebus commentitiis ac friuolis, quę nusquam sint. Aristophanes: τίς εἰς τὸ λήθης πεδίον, id est: Quis in Lethes campum? Vulgus enim nugas esse credit, quæ de inferis tradunt poetæ. Et, vt Iuuenalis inquit,

— Stygio nigras in gurgite ranas,
Nec pueri credunt. —

Malorum obliuio.

Qui deprecabitur omen aliquod parum faustum, aut qui iubebit obliterari memoriam malorum, non intempestiuiter vsurpabit illud ex eodem libro:

Τὰ δὲ πάντα θεοὶ μεταμώλια θεῖεν.

Id est:

Irrita dij superi ventis hæc omnia tradant.

Ventis tradere.

Ventis tradere, pro eo quod est, obliuisci, atque ex animo eiicere. Seruius prouerbialem figuram admonet esse. Vergilius in decimo Æneidos:

— Nec ferre videt sua gaudia ventos.

Idem alibi,

— Sed auræ
Omnia discerpunt. —

Rursus idem:

— Partim
Mente dedit, partim volucreis discerpsit in auras.

Item Horatius in Odis:

— Tristitiam & metus,
Tradam proteruis in mare Creticum
Portare ventis. —

Ouidius:

Cunctane in æquoreos abierunt irrita ventos?
Cunctane letheis mersa feruntur aquis?

Idem:

Quæ tibi sunt facienda tamen, cognosce: nec Euris
Da mea, nec tepidis verba ferenda Notis.

Imis ceris eradere.

Imis ceris eradere, pro eo quod est, delere penitus, sic vt nullum omnino memoriæ pristinæ vestigium extet. Sumptum ab his qui in ceratis scriptitant tabulis. his mos est, ita nonnunquam versum stylum per summum æquor ceræ ducere, vt qualiacunque tamen prioris scripturæ remaneant vestigia: aliquoties funditus delent. D. Hieronymus ad Chrysogonum: Ita nostræ es necessitudinis penitus oblitus, vt illam epistolam quam in corde Christianorum scriptam Apostolus refert, non parua litura, sed imis, vt aiunt ceris eraseris. Conueniet in profundam obliuionem, vel amicorum, vel pristinæ fortunæ, vel si quid est simile.

Bibere mandragoram.

Inest vis somnifica mandragoræ, adeo vt enecet etiam largiore potu, si Plinio credimus, historiæ mundi libro 25. cap. 13. Dioscorides indicat, radicem vino decoqui ad tertiam partem: ex eo colato sumi cyathum, aduersus insomnium. Datur & secandis aduersus intolerabilem cruciatum. Quin & sedi immissa herba, glãdis vice, somnum facit. Hanc Pythagoras ἀνθρωπόμορφον appellauit, quod radix imitetur hominis formam. Vnde Columella in carmine, semihominem dicit:

Quamuis semihominis vesano gramine fœta
Mandragoræ pariat flores. —

Eandem circeam appellant, quod radix illius amatoriis veneficiis credatur vtilis, Vnde qui cessant in officio: dormitantque, multam mandragoram bibisse dicuntur. Sic vsus est Iulianus in epistola quadam ad Callixenem: οὐ φαίνεται πολλὴν πάνυ μανδραγόραν ἐκπεπωκώς, id est: An non videtur multam hausisse mãdragoram? Vsurpat & Demosthenes in Philippica 4. ἀλλὰ μανδραγόραν πεπωκόσιν, ἢ τι φάρμακον ἄλλο τοιοῦτον ἐοίκαμεν ἀνθρώποις, id est; Similes videmur his qui mandragoram biberunt, aut aliud simile pharmacum. Itidem qui dormitant in negocio, sub mandragora dormire dicuntur. Lucianus in Timone: ὅπου γε καθάπερ ὑπὸ μανδραγόρᾳ καθεύδεις, id est, Quandoquidem veluti sub mandragora dormis. Hoc non dissimile est illi, quod alibi retulimus, Bibe elleborum.

Ex libro gubernatores.

Galenus in libro quem conscripsit de suis libris, ἀλλ' εἰ μὴ μαθόντες παρὰ διδασκάλοις, ἐοικότες δὲ κατὰ τὴν παροιμίαν, τοῖς ἐκ βιβλίου κυβερνήταις τοιαῦτα ζητοῦσι, id est, Cæterum qui non didicerunt sub præceptoribus, sed iuxta prouerbium similes sunt gubernatoribus è libro, istiusmodi quærunt. Idem libro de compositione pharmacorum tertio, ἐοικότα τοῖς κατὰ τὴν παροιμίαν λεγομένοις ἐκ βιβλίου κυβερνήταις, id est, Adsimilis iis, qui prouerbio dicuntur gubernatores è libro. De mutis magistris alibi dictum est.

IVNII. Auris ferre dedit.

Αὔραις φέρειν, id est, Ventis ferre prouerbialiter damus, quæ irrita & obliuione obliterata volumus. Menander historicus: ὁ δὲ Χαγάνος τοὺς ὅρκους ταῖς αὔραις φέρειν ἐδίδου, ἀθρόον τε τὴν πολέμῳ φίλην ἀράμενος σάλπιγγα, τὰς δυνάμεις ἤθροιζε, id est, At Chaganus Scytharum ductor iuramentum præstitum ventis ferre dedit, copiasque adunabat correpta subito tuba bellis amica. Horatius Odarum primo:

Tradam proteruis in mare Creticum
Portare ventis. ——

Virgilius Æneidos nono:

—— Sed auræ
Omnia discerpunt, & nubibus irrita donant.

Vbi Seruius Honoratus ita: Quæ inutiliter iubentur, dicitur ventus discerpere. Theocritus in Dioscuris:

Τὰ δ' εἰς ὑγρὸν ᾤχετο κῦμα
Πνοιὴ ἔχουσ' ἀνέμοιο. ---

Id est,

In mare verba leues tapuerunt omnia venti.

Tale est & Ouidianum illud:

Et iubet Æolios in freta ferre notos.

Gregorius Nazianzenus in στηλιτευτικῷ primo, καὶ εἰ μὲν ψευδῆ, αὔραις φερέσθω, id est, Id quod si falsum est, auræ differant.

COGNATI. In ima cera.

In ima cera dixit Suetonius in Iul. Cæs. cap. 38. quod Cicer lib. 3 in Verrem, extrema cera: quæ omnia pro vltima parte tabulæ seu testamenti ponuntur. Scæuola libr. Pandect. xxxiij. titul. de vsu & vsufruct. cap. xxxiij. In ima parte testamenti ita adiecit, &c. Vitruuius libro de Architectura decimo, capite vndecimo. Extremum librum, pro vltima libri parte, dixit: & libro primo capite sexto. Extremum volumen vocauit. Tabulæ autem dicuntur folia testamenti. Hinc primæ & secundæ intelliguntur, prima & secunda charta testamenti: quæ etiam primæ & secundæ ceræ dicuntur. In primis, hæredes primo loco instituuntur. Secundæ sunt, in quibus substitutiones fiũt, si instituti hæreditatem non adierint. Idem Sueton. in Neru. Cautum, vt in testamentis primæ duæ ceræ testamentorum modo, nomine inscripto vacuæ significaturis ostenderentur.

Illud deuoraui imprudens.

Est tritissima loquendi ratio, cum dicimus; Illud deuoraui imprudens. id est, repente eius memoria mihi excidit. Plautus in Trinummo: Deuoraui, inquit, nomen imprudens modo, atque etiam versabatur mihi in labris primoribus. Est enim tractum ab iis, qui aliquid in ore tenentes, imprudentes id deuorant. Et Cicero dicit in Bruto: Itaque eius oratio nimia religione attenuata, doctis & attente audientibus erat illustris: à multitudine autem & à foro, cui nata eloquentia est, deuorabatur. id est, non intellecta transmittebatur. Quæ significatio ducta est ab iis, qui cibum non gustatum deglutiunt, quasi stupente palato.

Meminisse iacet.

Lucretianum quoque est in libro quarto, Græci τὸ μεμνῆσθαι, id est, meminisse. Hoc vtimur, quando significare volumus, memoriam, seu vim & potestatem animi, qua res præteritas meminimus, lapsam esse, & iacere. Lucret.

Præterea meminisse iacet, languetque sopore.

Ibidem dixit:

--- Sopor & obliuia curant.

Id est:

efficiunt ne hoc miremur. Translatio est. Similiter vsus eodem lib. videre, τὸ ὁρᾶν:

Nec fuit ante videre oculorum lumina. ---

Idem eodem lib. sed ante. Esse: id est, τὸ εἶναι:

Esse in imaginibus missis consistere eorum.

Ennius sic loquitur:

Aut occasus vbi, tempusve audere repressit.

Id est,

audaciam, τὸ τολμᾶν. Cic. lib. 2. De finibus: Id primum videamus, beate viuere vestrum quale sit. Ante annotauimus ex Seneca, τὸ esse, bibere, facere. Hinc nostri ciues populariter dicunt. Frontini viuere, nihil aliud est, quam bibere.

E gremio desluere.

Prouerbium id olim fuisse, Festus docet. Catullus ad Ortalum:

Ne tua dicta vagis nequicquam credita ventis
Effluxisse meo forte putes animo.
Vt missum sponsi furtiuo munere malum
Procurrit casto virginis è gremio.

Sic etiam Propertius:

Id tibi ne vacuo defluat ex animo.

Ex eodem autem genere videtur etiam illud Ciceronis in epist. ad Brutum: Bibulum noli dimittere è sinu tuo.

OBSCVRITAS.

ERASMI. Dauus sum non Oedipus.

Oedipi ingenium scite proponendis simul & dissoluendis ænigmatum scyrpis nobilitatum est, propter dissoluta sphingis problemata, adeo vt in prouerbium abierit eius nominis appellatio. Velut apud Terent. in Andria, seruus dissimulás intelligere quod herus dixerat: Dauus, inquit, sum, non Oedipus. Id quod [illegible] mutato nomine pot[illegible] quemlibet accommodari: Paulus sum, non Oedipus: Anton[illegible]m, non Oedipus. Quin ipsa per se [illegible]ra prouerbialis est, pot[illegible] [illegible]ndem modum fingi ex [illegible] vel persona, vel re vulgo [illegible] [illegible]t: Qui possim hæc [illegible] meminisse? Petrus sum, non Lucu[illegible] Qui p[illegible]ssim tantis [illegible] laboribus? Nicolaus sum, non Hercules. Qui potero rem [illegible]ram persuadere? Ricardus sum, non Cicero. Sed Terentiano [illegible] simile est illud Euripidis in Hippolyto coronam gestante.

Οὐ μάντις εἰμὶ τἀφανῆ γνῶναι σαφῶς.

Id est:

Non sum augur, abdita scire vt queam palam.

Itidem in Hecuba:

Οὔτοι πέφυκα μάντις, ὥστε μὴ κλύων
Ἐξιστορῆσαι σῶν ὁδὸν βουλευμάτων.

Id est,

Diuinus haud sum, nec nisi audiero, queam
Viam tuorum nosse cogitatuum.

Ergo torqueri poterit in eos, qui de industria loquuntur obscure [illegible] αἰνιγματικῶς, aut in hos qui vel ob imperitiã, vel superstitiosam [illegible] cognitarum vocum affectationẽ, stylum obscurant, ac vate [illegible] egent quam lectore. Cuiusmodi fuisse Heraclitum tum Plato [illegible]cis aliquot, tum Aristoteles Rhetoricæ artis libro tertio, [illegible] additque eam hominis obscuritatem ex ancipiti verborum [illegible] positione fuisse profectam, cum incertum esset, vtro verbum [illegible] quod esset referendum, ad superiora ne, an ad sequentia. [illegible] ad huius intelligendos libros Socrates Delio quopiam na[illegible] opus esse dixit. Ad quod alludens Martialis, ita iocatur in Sex[illegible] obscuritatis affectatorem.

Non lectore tuis opus est, sed Apolline libris:
Iudice te maior Cinna Marone fuit.

Eundem Heraclitum cum suo vitio, Iouiniano diuus opprob[illegible] Hieronymus. Quanquam Laertius scribit eum philosophum [illegible] quando libeat, oratione luculentissima vti. vt appareat ex indust[illegible] affectatam obscuritatem, adeo vt discipulis etiam solitus sit pr[illegible]pere, σκότινον, id est, Obscura.

Per nebulam, per caliginem, per somnium.

Quarũ rerum ambiguam quandam ac tenuem, penéque eu[illegible] dam memoriam aut intelligentiam obtinemus, eas res per neb[illegible]lam recordari, per somnium meminisse, per caliginem videre, pro[illegible]uerbio dicimus. Vt quæ puelli vidimus, senes quasi per somnium recordamur, vix tenuibus quibusdam simulachris rerum inh[illegible]rentibus animo nostro: qualis est ferme vulgarium insomniorum [illegible] memoria. Porro quod per mediam nebulam intuemur, eius con[illegible]fusam duntaxat imaginem, ac velut vmbram incertam aspicimus. Cuiusmodi sunt quæ per caliginem cernuntur in tenebris. Hinc [illegible]gitur ducta metaphora. Huiusmodi sermonis formæ frequenter obuiæ sunt apud scriptores. Plaut. in Pseud. Sunt quæ te vo[illegible]mus percontari, quæ quasi per nebulam nosmet scimus atque au[illegible]diuimus. Idem in Capt. duobus: In memoriam regredior audi[illegible] me quasi per nebulam. M. Tullius libro de finibus quinto. In in[illegible]firma ætate, imbecillaque mente, vis naturæ per caliginem cerni[illegible]tur. Plato De legibus libro septimo. ἃ δὴ λέγω, πειρατέον [illegible] δείγματα ἐξενέγκοντα εἰς φῶς. νῦν γὰρ λεγομένοις ἔοικε [illegible] id est, Cæterum quæ dico, conandum est, vt velut exemplis in lu[illegible]cem prolatis reddamus perspicua. Nam hæc videntur similia iis quæ dicuntur per calignem quandam. Eodem in libro legitur [illegible] ὕπνον, id est, per somnum, siue insomnis.

In canis podicem inspicere.

Aristophanes ἐν ἐκκλησιαζούσαις:

Τούτῳ μὲν εἶπον πυγὴν ὁρᾶν.

Id est,

Canis quidem hunc inspicere iussi podicem.

Interpres admonet vulgo dici solere in cæcutientes, adscribens & hunc trochaicum:

Ἐς κυνὸς πυγὴν ὁρᾶ θεῖ καὶ τριῶν ἀλωπέκων.

Id est,

In canis despicere podicem, triumque vulpium.

Allusit eodem & in Acharnensibus:

Τοῖς ὀξίνοις φυσῆτε τὸν πρωκτὸν κυνός

Obscœnius est quam vt vertere libeat. Has profecto nugas pige[illegible]ret adscribere, ni propositum esset operi suscepto per omnia satis facere, καὶ τὴν ἐλάχιστον σπουδὴν κομίζειν

Bœotia ænigmata.

Βοιώτια αἰνίγματα, id est, Bœotica ænigmata, dicebantur obsc[illegible] [illegible]

atque obscure dicta, quæque perdifficile percipi possent. Sumptum à fabula Sphingis, monstri Thebani. Ea proposuit Oedipo ænigma huiusmodi: τετράπους, δίπους, καὶ πάλιν τρίπους, id est, Quadrupes, bipes, ac rursum tripes. Id Oedipus interpretatus est hominem esse, qui puer manibus quoque pedum vice nititur: deinde confirmato gradu duobus pedibus se sustinet, donec ætas decrepita baculum, ceu tertium pedem addat. Extat epigramma, Sphingis ænigma complectens, ad hunc modum:

Ἐστι δίπουν ἐπὶ γῆς καὶ τετράπον, οὗ μία φωνή,
Καὶ τρίπον. ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον, ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν
Ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ' αἰθέρα καὶ κατὰ πόντον.
Ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐρειδόμενον ποσὶ βαίνῃ,
Ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ.

Id est:

Est bipes in terris & quadrupes, haud eadem vox,
Et tripes immutat speciem hoc ex omnibus vnum,
Quæcunque in terris reptant, volat æthera circum,
Perque mare. ast vbi iam pedibus compluribus auctum
Accelerat gressum, vietis tum maxima membris
Segnities ac torpor adest, miminumque vigoris.

Hesiodus itaque in 2. Georg. lib. vetulum ac senio iam incuruum, tripedem hominem appellat:

— Τότε δὴ τρίποδι βροτῷ ἶσοι.

Id est:

Tunc iam tripedi mortali similes.

Delius natator.

Δήλιος κολυμβητής, Delius natator. Olim vulgo dicebatur admodum natandi peritus, quique posset in summa natare aqua. Natum adagium, aut certe factum illustrius ex Socratis apophthegmate. Cum enim huic Euripides librum obtulisset Heracliti, cui cognomen additum σκοτεινός, propter affectatam scriptorum obscuritatẽ: rogaretque cuiusmodi videretur, respondisse fertur hoc pacto: ἃ μὲν συνῆκα, γενναῖα· οἶμαι δὲ καὶ ἃ μὴ συνῆκα πλὴν Δηλίου δεῖται κολυμβητοῦ εἰς τὸ μὴ ἀποπνιγῆναι ἐν αὐτῷ. id est, Quæ quidem intellexi, præclara: arbitror autem & ea quæ non intellexi: quanquam natatore Delio opus, vt ne quis in eo præfocetur. Hæc Socrates, alludens simul & ad prouerbium, & ad Heracliti sensus nimium abstrusos ac profundos: vt nisi natator insignite peritus contigisset, periculum esset, ne lector in eo libro suffocaretur, mergereturque. Laertius in Heraclito refert hoc dictum ad Cratetem quendam, qui primus Heracliti librum de natura Græcis inuexerit, & hoc elogio commendarit.

Carcini poemata.

Καρκίνου ποιήματα, id est, Carcini poemata. Dicebantur ea, quæ viderentur obscurius & instar ænigmatis dicta. Carcinus poeta quispiam fuit, cuius & alias meminimus in hoc opere: in quem iocatur Aristophanes in comœdia, cui titulus, εἰρήνη:

Εὐδαιμονέστερος φανεὶς τῶν Καρκίνου στροβίλων.

Id est,

Qui visus est felicior vel Carcinistrobilis.

Is finxit Orestem ab Ilio coactum, vt matricidium confiteretur, per ænigmata respondentem, authore Suida: qui testatur prouerbium a Menandro vsurpatum in Falso Hercule. Stratonicus apud Athenæum lib. 8. cum audisset quendam imperite canentem, rogauit, cuius esset cantio: cum is respondisset, Carcini: πολύ γε μᾶλλον ἢ ἀνθρώπου, id est: Multo sane magis, inquit, quam hominis. Nam καρκίνος Græcis & cancrum animal significat. Itaque iocus ex ambiguo captatus est.

Numeris Platonicis obscurius.

Prouerbialis hyperbole videtur, quam vsurpat M. Tullius in epistolis ad Atticum, lib. 7. Ænigma Oppiorum ex Velia, plane non intellexi. Est enim numero Platonis obscurius. Id ideo dictum, quod Plato numeris Pythagoricis obscurat suam philosophiam, ac veluti nebulas quasdam offundit, præcipue in Timæo. Nam Pythagoras omnem fere philosophiæ rationem ad numeros traxit. De quibus permulta Macrobius in commentariis, quos ædidit in Somnium Scipionis.

Ne Apollo quidem intelligat.

Quod vehementer esset obscurum, & intellectu perdifficile, id negabant vel ab Apolline posse intelligi. Athenæus lib. Dipnosophist. 3. τί δὲ ἡ ἐπιστολὴ δηλοῖ, νομίζω ἐγὼ μηδὲ τὸν Πύθιον διαγνῶναι. id est, Quid autem sibi velit epistola, arbitror equidem, nec ipsum Apollinem intelligere. Adducit inibi senarium ex Antiphane:

Ταῦτ' οὖν ὅτ' ἐστὶν οὐδ' ἂν Ἀπόλλων μάθοι.

Id est,

Nec Apollo, quid sibi hæc velint intelligat.

IVNII. Sol Apollo & Apollo Sol.

Heraclides Ponticus in Allegoriis Homericis prouerbium ætate Aristotelis, qua & ipse vixit, vulg. sermonibus crebro vsurpatum tale commemorat:

Ἥλιος Ἀπόλλων, ὁ δέ γ' Ἀπόλλων ἥλιος,

Id est:

Sol est Apollo, & ipse Apollo Sol erit.

Versus est senarius, quem prouerbialem fuisse ostẽdunt verba quæ adiungit, καὶ τὸ δημῶδες ἄνω καὶ κάτω θρυλλούμενον, ἥλιος, &c. id est: Populare illud vltro citroque decantatum, Sol est Apollo, &c. vsum non explicat. Apparet tamẽ dici solitum in eos qui vocibus ambiguis & obscuris rem explicant, & velut alia in re nunc Solis vocabulo, nunc Apollinis vtuntur, quum prorsus idem sint. Apollinem & Solem eundem esse, pluribus ostendit Macrobius libro Saturnaliorum primo.

BRASSICANI. Problema Archimedeum.

Cicero lib. 12. epistolarum ad Atticum, πρόβλημα Ἀρχιμήδειον vocat quæstionem reconditam & implicatam, quæ à nemine vel à paucis intelligi possit. Idem lib. 7. ad Atticum, rem abditiss. numero Platonis obscuriorem vocat. Vitruuius lib. 9. cap. 3. scribit, Archimedem si quid abstrusum & multo labore quæsitum, vix tandem inuenisset, solitum exilire gaudio, & currentem identidem exclamasse εὕρηκα εὕρηκα, id est, Reperi tandem, reperi. Exemplum incredibilis & nunquam intermissi studii Archimedis recenset Plutarchus in commentariolo, Vtrum seni sit administranda respublic. Ἀρχιμήδην δὲ τῇ σανίδι προσκείμενον ἀποσπῶντες βίᾳ, καὶ ἀποδύοντες ἤλειφον οἱ θεράποντες, ὁ δ' ἐπὶ τοῦ σώματος ἀληλιμμένου διέγραφε τὰ σχήματα.

COGNATI. Noctem siue tenebras inducere rebus.

Tenebræ per translationem pro cuiuscunque rei obscuritate. Quintil. lib. 10 cap. 1. Menander omnibus eiusdem operis authoribus abstulit nomen, & fulgore quodam suæ claritatis tenebras obduxit. Sic apud Cicer. 4. Acad Obducere tenebras clarissimis rebus. Itidem: Offundere tenebras alicui rei. Aristoteles Rhetor. 1. ἐπισκοτεῖ τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἡδὺ ἢ λυπηρόν. id est: Tenebras iudicio offundit priuata voluptas aut molestia. Pro Deiotaro: Familiam abiectam & obscuram, è tenebris in lucem vocauit. Ouid. 2. Metamorph. sine translatione dixit:

— Tenebras inducere rebus.

vbi paulo ante dixerat,

— Nubes inducere terris.

Nubes etiam per translationem reperitur. Langus de Isagogico Apelli: Qui sacris lucem & splendorem afferre volentes, fumum offuderunt legibus & tenebras. M. Antonius Muretus lib. 2. Variarum lectionum, cap. 20. Ij versus mihi quidem tenebræ sunt. Aristoph. in principio νεφελῶν.

Ὦ Ζεῦ βασιλεῦ, τὸ χρῆμα τῶν νυκτῶν, ὅσον
Ἀπέραντον· οὐδέποθ' ἡμέρα γενήσεται;

Id est:

Rex Iupiter, quam immensa res est noctium:
Nunquamne pulsa nocte nascetur dies?

M. Anton. Muretus lib. 8. Variar. lect. cap. 3. Vnius enim literulæ erratum interdum eas etiam eruditissimis hominibus offundit tenebras, vt tanquam in illuni nocte errantes, quouis potius perueniant quam quo volunt. Vide alibi, Qui tenebras.

Heracliti dicta.

Heracliti dicta in publico versantur, pro Scotinis scriptis, & tenebrosis, intellectuque difficillimis: cuiusmodi sunt Prophetarum & Apocalypseos oracula. Heraclitus enim σκοτεινός dictus est: id est, tenebricosus: propterea quod de industria adeo obscuraret stylum, vt eius scripta philosophi sudantes vix intelligerent. Cicero De finibus bonorum & malorum. Duobus modis quis obscurus esse potest: vel de industria, vt Heraclitus, cognomento Scotinus, qui de natura nimis obscure scripsit, &c. Non dissimile apud Iurisconsul. Africani lex: de re difficili: quod huius Iurisconsulti responsa, quæ passim in Pandectis leguntur, obscura sint, & interpretatione indigeant.

Dosiadæ ara, Lycophronis Alexandra.

Vtrumque à Luciano citatur in Lexiphane, tanquam poemata obscura: καθάπερ ὁ Δωσιάδα βωμὸς ἂν εἴη, καὶ ἡ τοῦ Λυκόφρονος Ἀλεξάνδρα, &c. id est, Perinde vt Dosiadæ ara, & Lycophronis Alexandra sese habent: & si quid istis sermone etiam miseriore scriptum est. Sunt qui primum exponunt, & intelligunt, Theocriti epigramma, quod βωμὸς inscribitur, ac Troilli epitaphium continet. De altero Suidas: Scripsit Lycophron & Alexandram, obscurum illud poema.

Obscurus fio, dum breuis esse laboro.

Horatiana, & prouerbialis sententia, in Arte poetica: qua significatur, breuitatem inducere obscuritatem. Breuitas quidem in oratione, summa virtus est, si suis locis adhibeatur apte: sed eam dũ aliqui sectãtur, & plus nimio affectant, sæpe in obscuritatem incidunt Sine dubio breuitatem orationis in re & sententia longa adhibere, obscuritatem parit. Videndum est igitur vt orationis magnitudo sententiæ subiectæ sit æqualis: id est, vt tantum sit verborum, quantum necesse est: quemadmodum scribit Cicero De oratore ad Qu. fratrem, lib. 2. Quod præstare difficile est. Verum enimuero, vt ait Pindarus Pyth. magnæ virtutes, longam orationem desiderant. Ei autem, qui de re magna & longa, pauca verba facere velit: sapiens auditor optandus & quærendus est. ἀρεταὶ, inquit, δ' αἰεὶ μεγάλαι πολύμυθοι· βαιὰ δ' ἐν μακροῖσι ποικίλλειν, ἀκοὰ σοφοῖς. ὁ δὲ καιρὸς ὁμοίως παντὸς ἔχει κορυφάν, Aristot. libro primo Rhetor. Obscuram sententiam suam esse perspicit & omnem obscuritatem inde proficisci, quod nimis breuitati studuerit. Quare ipse cognito illius vitio, id corrigere aggressus est: Si quod paucis, in-

quit, verbis exposui, pluribus enunciaro, magis apertus erit animi mei sensus. Eandem sententiam Cicero, cum & ipse in huiusmodi culpam sibi videretur incidisse, elegātissime protulit & quasi Horatii sententiam atque Aristotelis locum interpretatus est: Hoc video, dum breuiter voluerim dicere, dictum à me esse paulo obscurius. Erasmus noster lib. I. De verborum copia, cap. 6. de stulte affectantibus breuitatem: Quod si casu, vel huc vel illuc ducimur, periculum est, ne nobis vsuueniat, quod quibusdam Laconismi κακοζήλοις videmus euenire: qui cum pauca dixerint, tamen in ipsis paucis multa supersunt, ne dicam omnia.

Pythagorico more.

Ficinus in Timæum cap. 40. De mixtis imperfectis, de liquoribus, & lapidibus, & metallis, omnia Pythagorico more subobscuris metaphoris inuoluuntur: apertioribus autem verbis Platonem auditorib. suis tradidisse putamus, & Aristotelem præ cæteris manifestius eadem literis commendasse. Itidem dixit: Atque in cunctis Mosaico more probatur, hominem in diuino hoc opificio, in primis proponi, & postremum fieri quasi finem.

Demisso capite.

Cicero in oratione pro domo, de Sex. Clodio: Latitat omnino, demisso capite. Catul. in Gell.

Non si demisso se ipse voret capite.

Latitat omnino.

Idem Cicero.

Ægyptiis cæciores.

De Ægyptiorum cæcitate Exod. 10. qui in ipsis tenebris probe sibi oculati videbantur, in media & suda luce cæcutiebant. Lux autem prolata etiam in tenebris, sanis tantum, & qui fidei lumen recipere, statim iucunda & vtilis: ijs autem quibus lippiunt oculi, aut ex glaucomate, siue hypophymate caligant, id est, incredulis & malis iniucunda maxime est, & noxia.

POLYDORI VIRGILII. Lucerna sub modio.

Virtus, scientia, ars qua quis aliis, & sæpe toti orbi prælucere, & mirifice prodesse queat, dissimulata, tecta, aut solum aliquem in locum abdita. Modius, mensuræ genus, oras siue labra vndique æqua habet: eoque si lucernæ ardenti imponatur, mox omni eam aeris communione priuat, & extinguit Matth. 5. contrarium huic, Lucerna super candelabrum. Virtus procul eminens, exque ipso hominis habitu non aliter spectabilis quam lucernæ ardentis candelabro impositæ flamma. Potest & illi accommodari, qui quod venale habet, ostendit: id est, sua omnia velut gloriabundus omnibus vbique ostentat.

GVIL. GENTII. Lex Aphricani.

Dicitur de re perplexa & obscura. Sumptum à responsis Aphricani Iurisconsf. difficilibus, Delium natatorem efflagitantibus. Lex Aphricani est, ergo difficilis: in ore omnibus est ea ratiocinatio.

OBSECVNDANTIS.

ERASMI. Ad digituli crepitum.

Qui arrogantius fastuosiusque iubent quippiam, digituli crepitu significare dicuntur Diuus Hieron. in epist. ad Rusticum monachum, vsurpauit in superciliosum quendam & fastidientem, qui dicturus, digituli crepitu silentium imperabat: deinde simili fastu, singulas voces, per interualla promebat: vt singultire crederes, non proloqui. Videtur autem hic gestus fuisse dominorum, seruis humilius aliquod ministerium innuentium. Martialis lib. 3. in Zoilum:

Digiti crepantis signa nouit Eunuchus.
Item in Distichis.
Cum poscor crepitu digitorum, & verna moratur,
O quoties pellex culcitra facta mea est.

M. Tullius lib. Officiorum 3. Itaque si vir bonus habeat hanc vim, vt si digitis concrepuerit, possit in locupletum testamenta nomen eius irrepere, hac vi non vtatur, ne si exploratum quidem habeat id omnino neminem vnquam suspicaturum. Simile est illud de nutu & renutu Iouis, quod ex Homero citat Plinius in Epistolis. Et nutu dicuntur efficere, qui minimo negocio rem conficiunt: item, Ad omnes nutus obsequi, qui prompte morigerantur.

Cum vterque concedit alteri.

Rursum cum omissa contentione, vterque alteri concedit, locus erit ei, quod eodem statim loco consequitur:

Ἀλλ' ἤτοι μὲν ταῦθ' ὑποείξομεν ἀλλήλοισιν,
Σοὶ μὲν ἐγώ, σὺ δὲ μοί.
Id est,
Quin magis alteri in his rebus cedamus vterque,
Tu mihi, contra ego deinde tibi. ——

Deum sequere.

Plutarchus in libello De audiendo, refert hoc adagium, quod & inter septem Græciæ sapientum oracula celebratur, ἕπου θεῷ, id est, Sequere deum. Putat hunc esse sensum: Obtempera rationi. Quasi cuique debeat oraculum esse, quicquid in pectore dictauerit ratio. Vnde & Virgilius dixit:

— An cuique deus sua dira cupido.

Cui versus ille Græcis celebratus adstipulatur:

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἐστὶν ἐν ἑκάστῳ θεός.
Id est:
Inest enim suus cuique animus, deus.

Et Menander apud Plutarchum.

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός
Id est:
Nam noster animus numen est.

Et consimilia quædam apud Lucanum dicit Cato Vticensis. Sumptum videtur ex Homericæ Iliadis libro primo, vbi Achilles Palladi obtemperans hæc dicit:

Ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ.
Id est,
Qui diis paruerit, proni huius vota receptant.

Apud eundem est hoc hemistichium non vno loco positum:

---Καί τις θεὸς ἡγεμόνευε.
Id est,
Quin & diuum aliquis ductor fuit. ——

Plato in Critone: ἔα τοίνυν, ὦ Κρίτων, καὶ πράττωμεν ταύτῃ, ἐπειδὴ ταύτῃ ὁ θεὸς ὑφηγεῖται, id est, Sine igitur, ô Crito, & hoc pacto agamus, quandoquidem hac nos ducit deus. Cicer. lib. De finibus commemorat inter præcepta veterum sapientum, quæ ... prouerbiorum vice celebrata: Quæque sunt, inquit, vetera præcepta sapientum, qui iubent tempori parere, & sequi deum, & ... scere, & nihil nimis.

Lex & regio.

Νόμος καὶ χώρα, id est, Mos siue lex & regio. Admonet prouerbium (quemadmodum & alias obiter indicauimus) seruiendum & obsecundandum esse moribus regionis in qua verseris. Zenodotus adscribit, vnicuique genti suas quasdam esse leges & instituta viuendi. Nam Persarum mos est, vt inter pocula temulenti consultent, ac reges suos pro numine adorent. Deinde qui sunt pares, osculantur inuicem: inferiores genam modo contingunt potiorum. Natos pueros post quadriennium demum inspiciunt. Gordii regem creant eum, qui sit inter ipsos quam maxime opulentus. Syrraci coronam deferunt ei, qui proceritate corporis reliquos antecellat, atque (vt quidam narrat) cui caput sit longissimum. Stymphali mulierem eam in honore habent, quæ cum pluribus viris habuerit consuetudinem. Montani Messagetæ in viis coeunt. Sauromatæ inter pocula filias vendunt. Mazubus ... tinet à mulierum congressu nisi si quam bello ceperit. Tibareni post vxoris partum, ipsi perinde quasi pepererint, reuincto capite cubant. Apud Cecertæos opifices onera gestant, donec occurrat qui emat. Sidones parentes deuorant, excepto capite. Nam hoc ... aurant. Cæsiæ, aut iuxta alios Heniochi, natos lachrymis prosequuntur, defunctos gaudio. Bachirij si quando à morbo ... rint, canibus semetipsos obiiciunt. Orgenipei neque domos habēt, nec animante vescuntur. Sunt autem calui, non ipsi modo, verum etiam mulieres: idque aiunt accedere, propter aquæ vim ... uam, quam bibunt. Thaseræ diis ossa sacrificant, ipsi vescuntur carnibus: atque hi profecto plurimum sapiunt, mea quidem sententia. Tauroscythæ homines immolant. Byzoni mediterranei ... cte bubulo victitant, nec vllo præterea vescuntur cibo. Iberes ... loco, canum greges alunt: Æthiopes, qui dicuntur Colcenses, ... nas. Quin hodie non pauciora ingeniorum & morum discrimina. Ad ea quoad fieri potest, accommodare sese, polypumque ... imitari, non minima prudentiæ pars est.

Non statuar leæna in machæra.

Οὐ στήσομαι λέαινα ἐπὶ τυροκνήστιδος.
Id est:
Non ego leæna statuar in tyrocnestide.

Prouerbium meretricium, cum negat scortum sui copiam facturum sese. Nam in capulis militarium gladiorum elephantes ... leones imponi solent. At hi procumbentes insculpuntur: sic ... lædant manum vtentis gladio, siue ne defringantur facile, si pedes erecti fingerentur. Tyrocnestis, vox militaris videtur, ensem significans. Potest adagium & ad verecundiorem vsum detorqueri: vt si quis negans se per omnia morem gesturum, inseruiturum que pro libidine, dicat, οὐ στήσομαι λέαινα ἐπὶ τυροκνήστιδος. Adagium recenset Suidas. Extat autem apud Aristophanem in Lysistrata.

Obedientia felicitatis mater.

Vide in loco Infortunij.

Insanire cum insanientibus.

Τοῖς μαινομένοις συμμαίνεσθαι, id est, Cum insanientibus insanire dicebatur, qui se moribus quorumlibet attemperabat. Vsurpauit Galenus lib. περὶ φυσικῶν δυνάμεων primo, ἐπεὶ δ' ἱκανῶς ... σαμεν οὐχ ἑκόντες, ἀλλ' ὡς ἡ παροιμία φησί, μαινομένοις ἀναγκασθέντες συμμανῆναι, πάλιν ἐπὶ τὴν τῶν οὔρων ἐπανέλθωμεν διάκρισιν, id est, Postea quam autem satis nugati sumus haud sponte, sed iuxta prouerbium, coacti cum insanientibus insanire, rursus ad vrinarum discretionem reuertamur.

BRASSICANI. *Fasces submittere.*

Fasces submittere, prouerbiali metaphora dicimus, alicuius authoritati, eruditioni, ingenio, siue sententiæ ingenue cedere. Cicer. in Bruto de claris Oratoribus: Cum tibi ætas nostra iam cederet, fascesque submitteret. Plinius citra metaphoram extulit lib. 7. c. 30. Cn. Pompeius confecto Mithridatico bello intraturus Possidonij sapientia clari domum, fores percuti de more à lictore vetuit, & fasces lictorios ianuæ submisit, is cui se Oriens Occidensque submiserat. Valerius Publicola cum posset imperii summi, id est, consulatus iure vti agendo cum populo, fasces tamen maiestati populi Romani submisit. hoc est, à se lictores tantisper abire iussit, quoad concionatus esset. quæ res illi perpetuam gratiam conciliauit: vt author est Liuius in secundo.

IOANNIS VLPII. *Qui honorat, seipsum honorat.*

Vulgo dicitur, honorem non esse apud honoratum, sed apud honorantem. Aristoteles.

COGNATI. Πεῖσις ὁμηρική.

Plutarchus in libello de coercenda iracundia, Homericam obedientiam prouerbialiter vsurpauit: Qui videtur allusisse ad locum Homericum, qui est Odyss. υ.

Ὣς ἔφατ' ἐν στήθεσσι καθαπτόμενος φίλον ἦτορ,
Τῷ δὲ μάλ' ἐν πείσῃ κραδίη μένε τετληυῖα, νωλεμέως.---

Et paulo post:

Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ
Τέτλαθι δὴ κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

Eo vtemur, cum affectus rationi obtemperant. [Totum id, ni fallor, videtur mutuatum ex Ioan. Hartungi Decuriæ locorum memorabil. cap. 6. aitque obedientiam Homericam, πεῖσιν ὁμηρικὴν prouerbialiter dici, cum affectus rationi obtemperant.]

Quocunque Deus.

Adagium est Christianorum: pro eo quod est, Quocunque via patuerit, nullo nobis ab initio loco, quo eamus, proposito. Et suppleendum est, ducet. Sic Græci: ᾗ πόδες ἄγουσι. id est, Quo pedes ducunt. Apollon. lib. 1. Argonau. ἐς δὲ κέλευθον, τὴν θέεν, ᾗ πόδες αὐτὸν ἔκφερον ἀΐσσοντα. Idem lib. 4. ὡς ἄρ' ἔφη, τὴν δ' αἶψα πόδες φέρον ἐγκονέουσαν. Sic Euripides Med.

Φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναίων
Λιποῦσ' ἀπήνην, μήτ' ὄχον πεδοστιβῆ.

Theocr. eo vsus est in Hyla, & in Thalysiis: Lucianus in Hermotimo. Plato lib. De repub. 3. ἀλλ' ὅπῃ ἂν ὁ λόγος ὥσπερ πνεῦμα φέρει, ταύτῃ ἰτέον. id est, Quocunque ratio ceu ventus tulerit, hac eundum est. Sic loquuntur & Latini. Cic. 2. Tusculan. Vt enim heri feci, sic nunc rationem quo ea me cunque ducet, sequar. Eleganter interposita est dictio inter quo & cunque, per eam figuram quæ Tmesis dicitur, Horat. lib. 3. ode 11.

I, pedes quo te rapiunt, & auræ.

Siue terra siue mari iter facere voles, propera, quantum potes, ὅποι πόδες ἄγουσι, καὶ ἄνεμοι. Idem in Epodis, ode 16.

—Pedes quocunque ferunt, quocunque per vndas
Notus vocabit aut proteruus Africus. Virg. Mœr.
Quo te Mœri pedes? — Plautus in Mercat.
Nec podagricus, nec articularius est, quem rus pedes ducũt.
An passim sequeris coruos testaque lutoque
Securus quo pes ferat, atque ex tempore viuis.

Homerica obedientia.

Plutarchus in libello de coercenda iracundia, πεῖσις ὁμηρικὴ prouerbialiter vsus est: & dicitur, cum affectus rationi obtemperant. Sunt qui existimant, Plutarchum allusisse ad Homeri locum, qui est Odyss. υ

Ὣς ἔφατ' ἐν στήθεσσι καθαπτόμενος φίλον ἦτορ,
Τῷ δὲ μάλ' ἐν πείσῃ κραδίη μένε τετληυῖα,
Νωλεμέως.---

Et paulo post:

Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ,
Τέτλαθι δὴ κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

Erasmus noster transtulit. Persuasio.

Nunquid vis?

Hoc genus loquendi olim Romanum fuit, & hodie aulicum. Sic enim loquuntur, qui vel discedere ab aliquo, vel aliquem à se dimittere volunt: Nunquid vis? numquid est, quod me tua causa efficere velis? Horatius in illo elegantissimo & suauissimo festiuissimoq; sermone 9. lib. 1. quo graphice importuni scurræ & hominis odiosissimi molestiam exprimit, Romano more dixit.

Cum assentaretur: Nunquid vis? occupo.—
Sic Terentius:
Rogo nunquid velit? recte, inquit: abeo.

Audio, haud ausculto.

M. Varro lib. 5. De lingua Latina. A quo dictum poetæ. Audio, haud ausculto. Hoc dicto significatur, audiendum non parendum. Ex Ennio, locus, vt reor, à Varrone citatus est. Cæcilius: Audire, ignoti quod imperant, soleo, non auscultare. Pacuuius:

—His, qui auium cantum intelligunt,
Magisque ex alieno iecore sapiant, quam suo,
Magis audiendum, quam auscultandum censeo.

Hoc postremum carmen apud Ciceronem Ennij nomine citatur. Ex alieno iecore sapere, est quoque prouerbium.

EX APPENDIC. IVNII, CANTERI, & aliorum.

Cede Deo.

Tam frequens est apud omnes scriptores, præcipue Virgilium Æneid. 5. Cedere Deo, fortunæ, fatis melioribus, vt nihil supra. Interpretes tamen huiusmodi iubent, vt vtar Homericis, ἐς πληθὺν ἰέναι, tanquam nihil præ cæteris eximij habentia, alias sæpe ἀκελεύ-μυθοι, vbi nihil opus est. Ergo ab Homero natum est, fonte omniũ ingeniorum: qui sic Menelaum concionantem inducit, secumque deliberantem, an Hectori congrediatur, Troianorum armis septo, qui ad diripienda Patrocli arma properabat, an potius cedat virtuti diuinitus adiutæ. Eius verba hæc sunt:

Ὁππότ' ἀνὴρ ἐθέλοι πρὸς δαίμονα φωτὶ μάχεσθαι,
Ὅν κε θεὸς τιμᾷ, τάχα οἱ μέγα πῆμα κυλίσθη.
Τῷ μ' οὔτις Δαναῶν νεμεσήσεται, ὅς κεν ἴδηται
Ἕκτορι χωρήσαντ', ἐπεὶ ἐκ θεόφιν πολεμίζει.

Hæc non adeo apte, sic tamen vt vtcunque intelligi possint, conuerti:

Numine nam læuo quisquis pugnauerit illi,
Qui superum cura est & amor: male deuocat vltro
In caput ille suum. Nec me culpetis, Achiui,
Hectora si declino, Dii cui tela ministrant.

Extat apud Eugubinum lib. 3. De perenni philosophia elegantissimum pentastichon in eandem sententiam. Æmulatus quispiam erat Bylanum: ergo Phœbus, pro æmulo eo sciscitanti cuidam sic respondit:

Ἔρχεο, καὶ πολίορμος ἐπείγεο, καὶ λέγε ταῦτα.
Οὔ σε γε Φοῖβος ἄνωγεν ἀμείνονι φωτὶ μάχεσθαι.
Κείνῳ γὰρ θεὸς αὐτὸς ἑὴν ὑπερέσχεθε χεῖρα,
Ὃν καὶ γῆ τρομέει, καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
Πόντος τ', ἠέλιός τ' ἠδ' ἠέριον χάος αὐτό.

Homerus Iliad. χ. vbi Priamus ad filium Hectorem:

Ἕκτορ μή μοι μίμνε φίλον τέκος ἀνέρα τοῦτον,
Οἶος ἄνευθ' ἄλλων, ἵνα μὴ τάχα πότμον ἐπίσπῃς,
Πηλεΐωνι δαμείς, ἐπειὴ πολὺ φέρτερός ἐστιν.

Et Iliad. ε. Apollo sic loquitur Diomedi:

Φράζεο Τυδεΐδη, καὶ χάζεο, μηδὲ θεοῖσιν
Ἶσ' ἔθελε φρονέειν, ἐπεὶ οὔποτε φῦλον ὁμοῖον
Ἀθανάτων τε θεῶν, χαμαὶ ἐρχομένων τ' ἀνθρώπων.

Ibidem;

Ἀλλὰ πρὸς Τρῶας τετραμμένοι αἰὲν ὀπίσσω
Εἴκετε, μηδὲ θεοῖς μενεαινέμεν ἶφι μάχεσθαι.

OCCASIO.

ERASMI. *Fenestram aperire: & similes metaphoræ.*

Aperire fenestram: pro eo quod est, occasionem, ac velut ansam ministrare. Terent. ἐν ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ, Huic quantam fenestram ad nequitiam patefeceris? Verum hoc non nisi in malam partem, illud etiam in bonam, Aperire ianuam. Plinius Suetonio Trãquillo: Atque adeo illa actio mihi aures hominum, illa ianuam famæ patefecit. Plutarchus in lib. de Osiride, μεγάλας μὲν τῷ ἀθέῳ λαῷ κλισιάδας ἀνοίγοντες. id est, Magna impiæ plebi repagula aperientes. Eiusdem formæ & illud Ciceron. pro Planco: Quanquam qua nolui ianua in causam ingressus sum. Item illa: Aperire viam, præstruere viam, præcludere viam, iacere fundamenta: quorum alibi meminimus. Diuerso quidem sensu philosophus quidam Cynicus dictus est θυρεπανοίκτης, quod in omnium ædes irrumperet, reprehensurus si quid displiceret: sed tamen ea vox torqueri potest ad eos, qui cæteris viam aperiunt.

Ansam quærere: & consimiles metaphoræ.

Ansa est, qua quippiam prenditur ac tenetur. Hinc ducta metaphora, varias adagiorum formas prębuit. Plautus in Persa, An non vides hunc ansam quærere? id est, captare occasionem rescindendæ irritandæque pactionis. Quod quidem à Græcorum tractum est figura, apud quos frequens est, λαβὴν ζητεῖν, παρέχειν λαβήν, id est, ansam quærere, præbere ansam. Aristophanes in Lysistrata:

Εἰ γὰρ ἐνδώσει τις ἡμῶν ταῖσδε κἂν σμικρὰν λαβήν,
Οὐδὲν ἐλλείψουσιν αὗται λιπαρᾶς χειρουργίας.

Id est:

Si qua per nos vel pusilla data sit ansa fœminis,
Pinguis ipsæ nil relinquunt protinus chirurgiæ.

Plato lib. De legibus 3. καὶ ὁ λόγος ἡμῖν οἷον λαβὴν ἀποδίδωσιν. id est, Et ipse sermo nobis velut ansam præbet. Aristides in Pericle, τὴν τοῦ βασκαίνειν δοκεῖν παρέχειν λαβήν. id est, Ansam præbere, vt inuidere videatur. Idem ad similí figura dixit in Timone, οὐδὲ δίδωσι χώραν τῇ βλασφημίᾳ. id est, Neque dat locum conuicio. Rursum Plato lib. De legib. 7. Vt contentionis ansas multis præbuerint. Rursum De republica lib. 8. indicat metaphoram sumptam à palæstritis, quorum hæc ars est, sic componere corpus, vt prehendi non possint: πάλιν τοίνυν ὥσπερ παλαιστὴς τὴν αὐτὴν λαβὴν πάρεχε, id est, Rursum igitur tanquam palæstrita eandem ansam præbe. Eodem

pertinet, In easdem ansas incidere: &, Ansam arripere, ansam prætetire, ansam negligere: & si qua sunt alia. Epictetus in Enchiridio suo scripsit, vnicuique rei binas esse ansas, alteram qua teneri possit, alteram qua non possit. Arripiendum igitur vnumquodque ea qua possit teneri. id est, bona vndique excerpenda, mala toleranda. Philosophus quidam adolescentes nullis mathematicis disciplinis instructos noluit admittere, quod diceret illis deesse ansam philosophiæ. Plutarch. autem in libello De audiendis poetis, eleganter scripsit multas esse corporis partes, per quas sese insinuant vitia: virtuti vero vnicam esse ansam, aures adulescentulorum si puræ fuerint, nullisque assentatorum & corruptorum hominum sermonibus occupatæ.

Gladium dedisti, quo se occideret.

Adagii formam habet, quod scripsit Plaut. in Trinummo: Gladium dedisti, quo se occideret. id est, ministrasti materiam & adiumentum ad perniciem. Veluti si quis amanti adolescenti pecuniam det in manum: aut iuueni temerario mandet magistratum: aut mulieri permittat quo lubeat eundi licētiam. Dedit & Æneas Didoni gladium quo se occidit. Quo quidem loco multa Seruius: quę nobis alio loco dicta sunt in prouerbio, ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα.

Premenda occasio.

Qui significabit modis omnibus instandum esse, nec omittendam è manibus semel oblatam occasionem, accommodabit illud ex Odyss. δ.

Ὑμεῖς δ' ἀσπερχέως ἐνὶ δεσμοῖς μᾶλλόν τε πιέζειν.

Id est:

Vos premite, & vinculis magis arcte stringite captum.

Eximere è manu manubrium.

Figura prouerbiali dixit Plautus: Eximere è manu manubriū, pro eo quod est, iam paranti facere quippiam, extorquere peragendi facultatem. Locus est in Aulularia: Capio fustem, obtrunco gallum, furem manifestarium. Credo ego ædepol illi mercedem gallo pollicitos coquos, si id palam fecisset. exemi ex manu manubrium. Translatum ab eo, cui iam vibrato gladio percussuro, repente capulus excutitur è manibus.

Non semper erit æstas.

Ad eundem ferme sensum pertinet & illud ex eodem libro:

Οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται, ποιεῖσθε καλιάς.

Id est:

Æstas non semper fuerit, componite nidos.

Non semper virebit ætas, para, quo se recipiat senectus. aut, non semper erit prospera fortuna, munias animum philosophiæ decretis, quo fortunam aduersam possit contemnere. Admonet & Cato Agricolas, cogitent quam longa sit hyems. Notus est apologus de formicis exprobrantibus cicadæ, quod totam æstatem nihil aliud quam cecinisset ociosa, eoque mendicaret in hyeme. Hoc dictum oportuit adolescentum pileis inscribi. Neque enim tantum admonet parandam esse rem in senectam, verumetiam eruditionem, virtutem, honestam famam: quæ præsidia sunt optima senectutis.

Nunc tuum ferrum in igni est.

Eius ferrum in igni esse dicebant, cuius negocium iam ageretur. Præmollitur enim ferrum igni ad cudendum. Ita Seneca in ludicro libello, quem scripsit de morte Claudii imperatoris: Hercules enim qui videret ferrum suū in igni esse, modo huc, modo illuc cursabat, & aiebat. Noli mihi inuidere, mea res agitur: deinde si quid volueris, inuicē faciam, manus manum lauat. Allusit eo, quod Hercules quoque ex homine factus esset deus: id quod ambiebat Claudius. Alexander Magnus interrogatus, quomodo potitus esset Græcia, respondit: μηδὲν ἀναβαλλόμενος. id est: Nil procrastinans. Refert Homeri Scholiastes Ilia. β.

Capere crines.

Plautus in Mustellaria capere crines dixit, pro arripere occasionem oblatam, & arreptam retinere. Sumptum vel ex illo deo quem Græci vocant καιρὸν (nam eum fingunt fronte capillata, occipitio caluo:) vel ex hominum consuetudine, qui crinibus remorantur quem nolint abire. Si tibi acceptum est fore tibi vnicum, sempiternum, atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita: Soli gerendum censeo morem, & capiendos crines, vt fama est, hominis, exin sole pecuniam inuenire.

IVNII. Ἐνδόσιμον.

Ἐνδόσιμον, pro ansa & occasione præbita, quam arripere deceat, venuste ponitur. Heliodorus libro quarto, τῆς ὥρας ἐνδόσιμον ἐπιτηρεῖν, id est, Opportuni temporis occasionem obseruare. Iulianus ad Iamblichum: ἐπεὶ δὲ αὐτὸς ἡμῖν τοῦ μέλους ἐνδόσιμον ἐνδέδωκας, καὶ οἷον ἑρμοῦ ῥάβδῳ κινεῖς καὶ διεγείρεις καθεύδοντας, φέρε σοι καθάπερ οἱ τοῦ Διονύσου τὸν θύρσον κρούσαντες πρὸς τὴν χορείαν ἄνετοι φέρονται, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ σοῦ πλήκτρου τὸ εἰκὸς ἀντηχήσωμεν, ὥσπερ οἱ τῷ χοροστάτῃ πρὸς τὸ ἀνάκλημα τοῦ ῥυθμοῦ συνεκκροτοῦντες, id est, Quia vero tute ipse auspicium nobis melodiæ dedisti, & sopitos non aliter ac Mercurii virgula excitasti, age ad instar bacchātium, qui Baccho thyasum quatiente in tripudia soluuntur, nos tuo stimulo conciti, æmula, vt par est, voce succinamus, eorum more qui chorostaten post rhythmum modulantem consequuntur. Idem ad Hecebolum, ταῦτά σοι προσπαίζομεν, ἀφ' ὧν αὐτὸς γέγραφας, τὸ ἐνδόσιμον εἰς σὲ τῆς παρρησίας ... νοντες. id est, Hæc tecum ludimus, libertatis ansam è tuis scriptis arripiētes. Synesius Euoptio, decumanorum fluctuum tempestatem describens, γίνεται δὲ τὸ τρίτον, ὅταν μὴ τῷ λήξαντι πνεύματι ... ἑαυτοῦ συναποπαύσηται κῦμα, ἀλλ' ἰσχὺν ἔχον ... τὸ ἐνδόσιμον ... ἀνταγωνίζηται τῇ τοῦ πνεύματος τρικυμία. id est, id fit, quum silente vento non etiam simul sternuntur fluctus, sed occasione prævalentes ... tus, conflictantur cum impetuoso flatu. Aristoteles Politicorum octauo, profitetur se de musica velle nonnihil in medium afferre, ἵνα ὥσπερ ἐνδόσιμον γένηται τοῖς λόγοις, οὓς ἄν τις εἴποι διαποφαινόμενος περὶ αὐτῆς. id est, Vt sit illud materia & auspicium disceptationis de ea habendæ. Idem lib. De mundo: κατὰ γὰρ τὸ ἄνωθεν ἐνδόσιμον ... θεοῦ κινεῖται. hoc est: Mouentur sidera à Deo iuxta legem superiorem, aut iis modulis quos Deus quasi auspex præit. Est autem proprie ἐνδόσιμον, carmē nauticum, quod ὁ κελευστὴς in puppi stans remigibus præibat, quo velut animati & incensi acclamabant illi. ... indicat clare Philostratus iunior: τὸ ἐνδόσιμον τοῖς ἐρέταις ᾄδει. ... Remigibus præludium canit. Liquido idem docent incerti autoris verba, οἱ δὲ κελευσταὶ τοῖς ἐρέταις τὸ ἐνδόσιμον ἐνδιδόασιν, οἱ δὲ ... ἀθρόοι τῷ ῥοθίῳ ἐπηλάλαξαν, id est, Celeustes remigibus præcentionem ... dium dictabat, illi mox in remos incumbentes præcinentem ... more læto sequebantur. Vel ἐνδόσιμον dicitur, quod chorodidascalus cœtui chorōve præcinit: cui ad rhythmi finem à cunctis ... respondetur, quod ex Iuliani verbis supra citatis abunde liquet ... fit. Hesychius ἐνδόσιμον exponit citharæ præludium, quod ante cantilenam prælibari solet, τὸ πρὸ τῆς ᾠδῆς κιθάρισμα, & apud Suidam legitur, ψαλμὸς ἐνδόσιμος τῆς ᾠδῆς, psalterii præludium, quod cantum præcedit.

COGNATI. Χρόνου φείδου.

Clemens Alexandrinus in primo Stromatων huius vocis mentionem fecit, vbi docet breuibus quibusdam, acutisque dictis sapientum virorum, magnarum rerum sensum contineri, vt hac ... χρόνου φείδου. Nam vim etiam ipsius interpretatur: & quia obscurum est, quid significari ab eo voluerit, non vna declaratione contentus est, sed geminam affert. Aut enim quia vita breuis est, putat admoneri nos ne frustra tempus in rebus inanioribus consumamus: aut contra parcere nos debere quotidianis sumptibus, ne, si forte longam ætatem aliquis viuat, res ad vitam necessariæ desint. Cicero lib. 3. de Finibus bonorum ac malorum, ita Latine expressit: Vetera præcepta sapientum iubent tempori parcere, &c. Legitur etiam apud Stobæum lib. 3. Theophrastum memoriæ proditum esse dicere solitum, πολυτελὲς ἀνάλωμα tempus esse.

Non semper Saturnalia erunt.

Et hoc prouerbium sapit, quod Galli vulgo sic exprimunt: ... sera tousiours feste. Saturnaliorum licentia nota est, in quibus serui ... ui quoque libertate gaudebant, & domini vicissim seruis ministrabant. Seneca in eodem ludo: Dicebam vobis, non semper Saturnalia erunt. Simile illi est: θύραζε κᾶρες, οὐκ ἔτ' ἀνθεστήρια. Foras Cares non amplius Anthisteria. & huic Gallico: Tousiours ne sont pas nopces. Nec dissimile est hoc Artabazis, dimissionem exercitus dissuadentis apud Xenoph. παιδ. 6. ὡς οὖν τὰ μὲν οἴκοι σχολὴ ... τὰ δ' ἑορτὴν, ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ διαλύειν τὴν δὲ τὴν πανήγυριν. i. e. Quum domi manere, dies festus, ... fit militia, in hostili vero agro versari, ... mihi quidem hic mercatus non videtur dimittendus. Huic non dissimile: Non semper erit æstas.

Prore nata.

Prouerbii vice & loco vsurpari cœptum est, Pro re nata: id est, pro vt occasio se tulit, ἐκ τῶν παρόντων. Cicer ad Attic. Animaduerteram posse pro re nata te non incommode ad me venire. Bud. Reliquis bertetis: Cum iis quæ ipse causa mea pro re interdum nata & contendit & efficit.

Est tempus.

Est igitur tempus vt de voluptatibus etiam consultemus. In Lyside; Redeundi domum est hora. In Protagora: Nunc iam hora est, vt me ad alia conferam: & iam pridem, vt dixi tempus erat vt abirem. Frequens hic loquendi modus apud eundem Platonem.

Scimus, quæ tibi licent.

Catullus in nuptias Iuliæ & Mallij:

Scimus, hæc tibi quæ licent
Soli, cognita sed marito, &c.

Hæc, inquit, soli nec dum cōiugi licebunt: nunc minime solus cum sis: alia vita alios mores postulat, & alia viuendi ratio.

Sol admonet.

Crassus apud Cicer. lib. 3 De oratore: Ne illa quidem, quæ supra dixi, noua vobis esse arbitrabar, sed voluntati vestrum omnium parui. His autem de rebus sol me ille admonuit vt breuior essem: qui ipse iam præcipitans, me quoque hæc præcipitem paene euoluere coegit.

PETRI GODOFREDI.

Nundinis dissolutis non est negotiationis commercium.

[1] Τῆς πανηγύρεως διαλυθείσης οὐκ ἔστι πραγματείας ἐμπόριον. Ita secum ... curum, desidem, & oblata occasione res suas opportune agendi procrastinantem ...

trastinantem hominem monebimus, ne si non agat cum possit, non possit cum volet. Damascenus in serm. de defunctis, intelligens, soluta hac fragili compage nullum futurum auxilii tempus, nullam profuturam aduocationem.

CAROLI BOVILLI. *Ferrum, cum igni candet, tundendum.*

Arripienda, quæ datur occasio, & rei bene gerendæ tempus non prætereundum. Si quocum contraxeris, fac traditio subsequatur sine mora. Ne matrimonii quidem sponsio longius extrahenda. Pueri, præcipue dum tenerum est ingenium, optimis imbuendi. Nos vulgo, Il faut battre le fer quand il est chaud.

OCCVLTA.

ERASMI. *Terra defossum habes.*

Γῆ κρύψας ἔχεις, id est, Terra defossum habes. In eum qui non impertit, neque profert suas dotes. Sumptum ab auaris, thesaurum humo defodientibus. Quod apud Plautum facit Euclio. Itidem Horatius in Epodis:

—Haud parauero,
Quod aut auarus, vt Chremes, terra premam,
Discinctis aut perdam vt nepos.

Occultæ musices nullus respectus.

Occultæ musices nullus respectus, Græcis quondam celebratum adagium. cuius sensus est, quamuis egregias ingenii dotes, si non proferas, perinde esse quasi non habeas. Quo videtur allusisse Persius cum ait:

Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter.

Extat & in Hebræorum prouerbiis, nempe Ecclesiastici cap. 20. simile quiddam: Sapientiæ reconditæ, & thesauri abstrusi nullam esse vtilitatem. Hoc nostrum refertur à Suetonio in vita Neronis imperatoris, quem scribit imperatoriæ dignitatis oblitum vsque adeo musices studiosum fuisse, vt non modo nihil omitteret eorum quæ generis eius artifices, vel conseruandæ, vel augendæ vocis gratia factitarent, verumetiam in scenam prodire concupierit: subinde inter familiares Græcum prouerbium iactans, Occultæ musicæ nullum esse respectum. Vsurpat idem Aulus Gellius, libro noctium 13. capit. vlt. Nosti, inquit, magister, verbum illud scilicet vetus: Egregiam musicam quæ sit abscondita, eam esse nulli rei. Vsurpatur a Luciano in Harmonide, οὐδὲν γὰρ ὄφελος κρυπτοῦ φασὶ καὶ ἀφανοῦς τῆς μουσικῆς. id est, Nulla enim vtilitas occultæ, quemadmodum prouerbio dicunt, & abstrusæ musices. Allusit huc haud dubie Ouidius, cum ait,

Tu licet & Thamyram superes, atque Orphea cantu,
Non erit ignotæ gratia magna lyræ.

Sunt autem nonnulli mortales, qui vel natiuo quodam ingenii vitio, vel data etiam opera quæ sciunt dissimulant, & aliis grauantur impertire. His illud nonnunquam euenire solet, vt pro indoctis negligantur. His adscribendum, quod Græci τυφλὸν πλοῦτον appellant, id est, cæcas diuitias, reconditas opes & abstrusas. Ad hunc modum vocat Plutarchus compluribus locis, atque item Lucianus. Hoc dictum Plutarchus in vita Lycurgi testatur vulgo apud Lacedæmonios fuisse iactatum, quod illic Plutus seruaretur inhonoratus, non aliter quam imago picta inanimis & immobilis. Sic enim Lycurgus instituerat rempublicam, vt diuitiæ nec vsui cuiquam esse possent, nec ornamento.

Qui apud inferos sunt terniones.

Τοὺς ἐν ᾅδου τριακάδας, id est, Qui sunt apud inferos terniones. Hoc adagio ridebantur ii, qui res abditas & abstrusas, curiosa quadam diligentia vestigarent. Non absurde torquebitur in eum qui nimis anxie vel superstitiose magis arcanarum literarum mysteria rimatur, aut qui Homericas fabulas omneis inanibus allegoriis interpretari conetur, aut Platonicorum & Pythagoreorum numeros explicare laboret. Aiunt terniones apud inferos honorosos esse, vt Hecatæ sacros: cui quidem ob id ipsum trigla piscis sacrificatur, & simulachrum eiusdem in triuiis constitui mos erat. Ad quod respiciens Vergilius:

Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.

Nisi si qua vidit auis.

Πλὴν εἴ τις εἶδεν ὄρνις, id est, Nisi si qua vidit auis. Hyperbole prouerbialis de re vehementer occulta. Aristophanes in Auibus:

Οὐδεὶς εἶδεν τὸν θησαυρὸν τὸν ἐμὸν, πλὴν εἴ τις αὖ ὄρνις.
Id est,
Nemo meum vidit thesaurum, nisi forsan si qua auis vsquam.

Suidas etiam hunc versiculum citat ex Aristophane:

Οὐδείς με θεωρεῖ πλὴν ὁ παραπετόμενος ὄρνις.
Id est,
Nemo me contuetur, nisi præteruolans auis.

Attici Eleusinia.

Ἀττικοὶ ἐλευσίνια, id est, Attici Eleusinia. subaudiendum, καθ' ἑαυτούς, id est, inter sese. Duris apud Zenodotum ait parœmiam vsurpari solitam, si quando conuenissent inter sese aliqui secreto de re quapiam arcana tractantes. Ducta metaphora à mysteriis sacrorum Eleusiniorum, quæ in honorem Cereris agebantur apud Eleusim, summa religione, mysticisque ceremoniis, à quibus arcebantur prophani. Capitale autem erat, ex his mysteriis quicquam in vulgus efferre: cuiusmodi videntur fuisse apud Romanos sacra Bonæ deæ: quam eandem C. Bassus apud Lactantium Fatuam appellatam tradidit. Nam hæc & noctu & in operto fiebant, & exclusis maribus.

In tenebris saltare.

Ἐν τῷ σκότῳ ὀρχεῖσθαι, id est, In tenebris saltare. Est rem gerere clanculum, nullo teste, nulloque iudice. Translatum ab iis, qui choros ducunt, quos in tenebris nemo queat diiudicare, rectene, an secus moueant pedes. Lucianus in Sectis, ἐν σκότῳ φασὶν ὀρχοίμεθα, id est: In tenebris, vt aiunt, saltaremus. Quibus ex verbis videtur adagium dici posse etiam in illos, qui temere, nulloque iudicio, nulla certa ratione rem agunt. Sentit enim Lucianus, nos philosophia destitutos, tanquam in tenebris saltaturos, vt quicquid in manus venerit, id esse credamus quod quærebatur. Apparet huc tacite allusisse Platonem libro de Repub. 8. ἵνα μὴ σκοτεινῶς διαλεγώμεθα πρότερον ὁρισώμεθα, id est, Ne tenebrose disseramus, prius definiamus. Nam qui confuse disputat, velut in tenebris saltat.

Monstrum alere.

Monstrum alitur, vbi quid occulti vitii latere significamus: haud scio an inde sumpta metaphora, quod monstra ob pudorem clanculum aluntur & occultantur. Siquidem Pamphilus in Andria Terentiana, quod prius repudiatus gener, rursum ad affinitatem repeteretur, suspicans aliquid esse vitii in puella quod celaretur: Repudiatus, inquit, repetor. Quamobrem? nisi id est, quod suspicor, aliquid monstri alunt. Ea quoniam nemini obtrudi potest, itur ad me.

Muris circuncurrentibus.

Τῶν τοίχων περιτρεχόντων, id est, Parietibus circuncurrentibus. Plutarchus in Symposiacis decade 7. problemate 5. indicat muliebre fuisse prouerbium, quo secretum significabant, muris videlicet testes & arbitros arcentibus. At bonorum virorum huiusmodi voluptates etiam ac lusus ait oportet esse, vt nihil egeant vallo parietum. Licebit vti, cum significabimus, aliquid ali monstri, & ob id captari secretum.

Summis ingredi pedibus.

Qui clanculum aut cautim, ac pedetentim, quod aiunt, conantur aliquid, summis pedibus ingredi dicuntur. Græci iucundius efferunt aduerbio composito, ἀκροποδητί. Idem valent illa, Suspenso gradu: & ἀκροποδητί, Suspensis pedibus. Traductum à gestu eorum qui sic ingrediuntur, vt strepitum pedum nemo sentiat: aut qui viæ diffisi, cautim & leuiter figunt vestigia. Aliquanto diuersius est, quod est apud Platonem in Lachete, οὐδὲ ἄκρῳ ποδὶ ἐπιβαίνοντας. id est, Ne summo quidem pede ingredientes. Quod pertinet ad illam formam, Summis labris degustare, Summis digitis attingere.

In aurem dicere.

Εἰς οὖς λέγειν, id est, In aurem dicere: vel hodie vulgo dictitant, pro eo quod est, clanculum ac secreto committere. Translatum ab iis qui propius admoti, ad aurem insusurrant, quæ nolint ab aliis exaudiri. Vnde & illud apud Homerum aliquoties:

Ἄγχι σχὼν κεφαλήν, ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι.
Id est,
Admoto capite, reliqui ne audire valerent.

Horatius in Sermonibus:
—In aurem
Dicere nescio quid puero.—

Euripides in Ione:
Δεῦρ' ἔλθ'· ἐς οὖς γὰρ τοὺς λόγους εἰπεῖν θέλω.
Id est,
Accede, in aurem vt quæ volo tibi eloquar.

Lucianus in Gallo, πρὸς οὖς τισι τῶν Συρακουσίων κοινολογούμενος. id est: Ad aurem cum Syracusanis quibusdam communicans. Huc pertinet & illud Euangelicum: Et quæ in aurem audistis, prædicate super tecta. id est: Quæ secretis colloquiis accepistis, palam prædicate.

Ostium obdite prophani.

Θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι, id est, Fores occludite quique prophani. Sumpta est allusio ex Orpheo, cuius hoc citatur carmen:

Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί, θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι.
Id est:
Fas quibus est audire loquar, vos turba prophana,
Obturate fores.—

Iubet vt prophani ostium aurib. imponant, ne quid arcani sermonis possit ingredi. Aristides in Pericle, λέγων δὴ ταῦτα πρὸς οὓς ἔξεστι, τῶν δὲ βεβήλων ὀλίγος πάντως, id est: Loquor hæc apud eos, quibus audire fas est. Prophanorum autem leuis omnino ratio est. Conueniet vti, si quando significabimus nos de rebus arduis

& arcanis locuturos esse. Huc respexit Horatius, quum scribit in Odis:

> Odi prophanum vulgus, & arceo.
> Fauete linguis: carmina non prius
> Audita, Musarum sacerdos
> Virginibus puerisque canto.

Ouidius:

> Lingua fauens adsit nostrorum oblita laborum,
> Quæ puto dedidicit iam bona verba loqui.

Ante sacrificium præco clamore solebat iubere populum fauere linguis, hoc est, verba boni hominis loqui, vnde & fauentia dicitur bona ominatio. Item Seneca de philosophia agens: Et ipsam vt deos, & professores eius vt antistites colite: & quoties sacrarum literarum mentio interuenerit, Fauete linguis. Hoc verbum non vt plerique existimant, à fauore trahitur, sed imperatur silentium, vt rite peragi possit sacrum, nulla voce mala obstrepente. Sed plusculum habebit gratiæ, si per ironiam adhibeatur: veluti si quis recitaturus sophisticas aliquas Scotistarum argutias, ita præfertur, θύρας ἐπίθεσθε βέβηλοι, Ad hunc modum non semel vsurpauit Lucianus.

In simpulo.

M. Tullius libro De legibus tertio, agens de lege tabellaria, hoc est, de iure ferendorum per tabellam suffragiorum: Et auus quidem noster, inquit, singulari virtute in hoc municipio quoad vixit, restitit M. Gratidio, cuius in matrimonio sororem, auiam nostram habebat, ferenti legem tabellariam. Excitabat enim fluctus in simpulo, vt dicitur, Gratidius, quos post filius eius Marius in Ægæo excitauit mari. Hactenus Cicero. Quantum igitur coniectura consequi licet, in simpulo fieri dicebant, quod vel clanculum, vel in re minuta atque humili fieret. Est enim simpulum, autore Festo, vas paruum, non dissimile cyatho: vnde mulieres diuinis rebus deditæ, simpulatrices vocentur. M. Varro scribit, vas esse minutim fundens, in cuius locum successerit epichysis. vnde veteres res minutas, nulliusque precii, simpularias appellabant. Plin. libr. 35. cap. 12. In sacris quidem etiam inter has opes, non myrrhinis crystallinisve, sed fictilibus prolibatur simpulis innocentius. Attestatur & M. Varro, cum apud Nonium Marcellum ait, deos ipsos vili simpulo inuitari. Item Apuleius. In hodiernum, inquit, populus Romanus diis immortalibus simpulo & catino fictili sacrificat. Sunt qui pro Sympulo, legant Sympuuium, cuius meminit Iuuenalis satyra sexta:

> —Aut quis
> Sympuuium ridere Numæ, nigrumque catinum,
> Aut Vaticano fragiles de monte patellas
> Ausus erat? —

M. Tullius in Paradoxis: Quid autem Numa Pompilius? minusne gratas diis immortalibus capedines ac fictiles vrnulas fuisse quam Deliacas pateras arbitramur? Polemon apud Athenæum lib. 11. tradit, ad ipsius etiamnum ætatem Græcos quosdam bibere solitos ex fictilibus: velut Argiuos in publicis conuiuiis, ac Lacedæmonios in festis, aut epiniciis, aut nuptiis virginum. Proinde non absurdum mihi videtur, si quis existimet sumptam allegoriam à puerorum lusu, quo solent per fistulam angustam in simpulum inflantes, quasi fluctus quosdam & aquæ strepitum excitare.

In angulo.

Ἐνγωνία, id est, In angulo fieri dicitur, quod fit in occulto. Quod vsurpatum in Euangeliis à Domino Iesu Christo, reperitur esse apud Platonem in Gorgia: τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι, μετὰ μειρακίων ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων ψιθυρίζοντα. id est: Reliquum vitæ degere cum adolescentulis tribus, aut quatuor in angulo susurrantem. Item Lucianus in Concione deorum, μηκέτι ψιθυρίζετε ὦ θεοί, μηδὲ κατὰ γωνίας συστρεφόμενοι, πρὸς οὓς ἀλλήλοις κοινολογεῖσθε, id est: Ne posthac susurros miscete ô dii, nec ad angulos conuersi, aliis alii ad aurem conspirate. M. Tullius lib. De oratore primo, Quibus ego de his rebus omnibus in angulis, consumendi ocii causa, vt disserant, &c. Sic & illud in Euangelicis literis prouerbialiter est dictum, Super tectum prædicare: pro eo quod est, palam & in publico prædicare. Nunquam enim legimus Apostolos de tecto clamasse.

Admoto capite.

Plutarchus in libello cui titulus, πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου, versum hunc qui apud Homerum frequenter obuius est, ceu prouerbialem vsurpat:

> Ἄγχι σχὼν κεφαλήν, ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι.

Id est:

> Admoto capite, reliqui ne audire valerent.

Admonet eo loco, si quid obiurgandus est amicus, vt id fiat primum in tempore, deinde comiter & amice magis quam aspere, postremó clanculum, semotis arbitris: ὅθεν ἄριστα μὲν ἔχει, τὸ ἄγχι σχὼν κεφαλήν, id est: Vnde optimum est illud, Admoto propius capite. Pro eo Liuius libro ab Vrb. cond. 10. dixit Conferre capita. Consules velut deliberabundi capita conferunt.

Vrit absque torre.

Versum hunc ceu prouerbialem subinde Plutarchus vsurpat.

> Εὕει ἄτερ δαλοῖο καὶ ὠμῷ γήραϊ δῶκεν.

Id est:

> Exurit sine torre, grauique dat illa senectæ.

Nempe vxor improba, quæ moribus suis senium viro præmaturum conciliat. Idem lepide transferetur ad auaritiam, ad ambitionem, ad inuidiam, amorem obscenum, similiaque animi vitia, quibus obnoxii torquentur & contabescunt.

IOANNIS VLPII. *Sub tunica & sinu.*

Quod occulte, non palam fit, id hodie prouerbialiter dicitur fieri sub pallio. Tertullianus paulo elegantius exprimit, Sub tunica & sinu. Vide infra, Iunii adagium.

Sub pallio condere.

Præcedenti adsimile, de eo quod clam & occulte asseruatur, non autem palam ostenditur. Galenus.

IVNII. *Sub tunica & sinu.*

Quicquid clam & occulte fit, non propatulo, Sub tunica & sinu fieri dicitur prouerbio: quo vsus est Tertullianus libro De fuga in persecutione: Tu autem (inquit) pro eo pacisceris cum delatore vel milite, vel furunculo aliquo præside, sub tunica & sinu, quod aiunt. Eodem loquendi genere dixit Ælius Lampridius, Commodo prædam omnem in sinum contulit: pro, non publico ærario addictam, in priuatum commodum retulit. & ... de sectatoribus loquens: Qui etiam condemnationes in sinum vertisse dicuntur. hoc est, ad se rapuisse. Huc spectat quod Plinius libro 36. M. Scaurum rapinarum prouincialium sinum ... cat, quod rapinis ditatus esset, per fas nefasque omnia ad se ... piendo.

COGNATI. *Sine arbitris.*

Arbitri dicuntur, qui alienæ rei quasi testes intersunt: quos ideo expellimus, ne consilii nostri participes sint, & vt liberè ... consciis nostri consilii agere possimus. Salustius in Catilina: In abditam partem ædium secedit, atque ibi omnibus arbitris procul amotis, orationem habuit. Vulgo autem dici solet, Sine arbitris: id est, nemine vel audiente, vel vidente. Hinc locus ab arbitris remotus à Cicerone dicitur in 7. Verr. & ad Atticum libro decimo quinto. Liuius libro primo, ab vrbe condita: Tanaquil inter tumultum claudi regiam iubet, arbitros eiicit. Ad ... rantem populi multitudinem, quid rei accidisset Tarquinio ... ribundo, eiicit, ne quid de re cognoscerent. Ibidem: Lucus erat, quem medium ex opaco specu fons perenni rigabat aqua, quo quia persæpe Numa sine arbitris (id est, clam, solus, nemine comitante) velut ad congressum deæ se inferebat, Camœnis eum lucum sacrauit. Idem libro secundo, Coniuratique ibi remotis arbitris multa inter se de nouo (vt fit) consilio egissent. Sic Cicero 3. Offic. Plautus in Cistellaria: In latebras abscondas pectore penitissimo tuam stulticiam, sola facito, vt scias sine arbitris. ... Plautus exponit quid velit, Sine arbitris, quum vocem, Sola, ... iicit. Idem in Capt. Vnum vos exorare sinite nos. L. id quidem est? C. vt sine hisce arbitris atque vobis, nobis detis loquendi ... piam. I. hisce & vobis absentibus. Seneca de morte Cl. Cæsaris in exordio: Hunc si intertogaueris, soli narrabit, coram pluribus nunquam verbum faciet. Notat morem eorum, qui portenta ... spargunt in vulgus. Primum vni cuipiam narrant, velut arcanum, quod sileri velint: deinde fama serpit, alio aliis per manus tradente. Plaut in Capt. Secede huc nunc iam, si videtur, procul, ne arbitri dicta nostra arbitrari queant (id est, obseruatores). Cyprianus: Ne profanus arbiter eloquium nostrum impediat. Huic simile est, Secretum petit: infra.

Sub ala.

Quicquid clam & occulte fit, non propatulo, sub ala, prouerbio fieri dicitur. Quo vsus est Demosth. contra Aphobon ... οὐχ εἷς, οὐδὲ δύο τοῦτ' ἴσασιν, οὐδ' ὑπὸ μάλης ἡ πρόκλησις γέγονεν ... ἐν τῇ ἀγορᾷ μέσῃ πολλῶν παρόντων. id est, Non vnus, neque duo norunt, neque sub ala (vt aiunt) prouocatio facta est, sed in medio foro, multis præsentibus. Sunt qui docent, ὑπὸ μάλης ... vt ὑπὸ κόλπου, sub sinu. Vtroque vsus est Lucianus: ὑπὸ μάλης ... dialogo Charontis, Menippi & Mercurii: ὑπὸ κόλπου, alibi ... Erasmus aliter interpretatur.

Secretum petit.

In ore est omni populo, & apud veteres non rarum nec ... quens. Id autem valet: Postulauit, vt secreto mihi loqueretur. Plinius in quadam epistola: Paucos post dies ipse me Regulus conuenit in prætoris iudicio: illuc me persecutus, secretum petit. Suetonius: Auiæ Antoniæ secretum petenti denegauit, id est, petenti vt secreto cum aliquo loqueretur. Huic simile ante, Sine arbitris.

Ne vicini sentiant.

Hunc Platonis locum sic vertit Iunius in suis adagiis: Persarum regi cum primogenitus nascitur, cunctis subditis festum ... es: at nobis in lucem editis, iuxta Comici dictum, ne vicini quidem id magnopere persentiscunt.

Monstrum.

Monstrum vulgo dicitur res ante minime visa, inusitata. Catul. in Pelei nuptiis:

Æquoreæ monstrum Nereidis admirantes.

Dicitur quoque de immani, & humanitatis omnis experte, scelerato, flagitioso, & impostore improbo. Vide apud Erasmum nostrum, Monstrum alere: & ante, Omnia monstra facis: &, Monstrum est.

POLYDORI VIRGILII.

Thesaurus in agro absconditus.

Cum innuemus, eruditionem non esse cuiquam obuiam, nec cuiuis eam facile contingere, sed, vt rem multo labore comparandam, esse absconditam in agro, id est, in multa authorum lectione: vel cum significabimus, optimum quod est hominis, in penitiore animi sede latere. Preciosa res est, integer animus, quo velut in adyto pectoris clauso, nihil perspici est difficilius. Christus Matth. 13. hoc voluit, cognitionem Dei esse supremum thesaurum esse, quæ abditum in penetralia sacrorum librorum. Eiusdem cum isto generis sunt illa: Bonus de bono thesauro cordis profert bona: malus de malo thesauto cordis profert mala. Probus vir non potest improbe quidquam facere: à pessimo vero nihil boni proficisci potest. Cor in viscera intima thesauri instar abditum, animi sedes est, eoque eius virtutes & vitia continentur. Matth. duodecimo.

OCCVPATIO, OTIVM.

ERASMI.

Ne ad aures quidem scalpendas ocium est.

Prouerbialis est hyperbole. Cum ne minimum quidem ocii superesse significamus, dicimus nec tantillum vacui temporis esse, quod ad scalpendas aures sit satis. Lucianus in bis accusato: οὐδ' ... κνήσασθαι τὸ οὖς, φασὶ, σχολὴν ἄγων. id est: Ac ne tantisper ocio... vt aurem, sicut aiunt, scalpere vacet.

Nullum ocium seruis.

Οὐ σχολὴ δούλοις, id est, Non est ocium seruis. Refertur ab Aristotele lib. Politicorum septimo. Sumptum à seruorum conditione, quibus heri nullum concedunt ocium: imo paulo plus etiam imponunt operæ, quam illi præstare possint: vt quam sunt in demenso parci, tam sint in operarum pensis liberales. Dicetur in eos, quibus propter obnoxiam ministeriis sordidioribus conditionem, non vacat honestis disciplinis operam dare. Nam artes liberales hinc dicuntur, quod iis ingenui incumberent: vtpote quibus & ocium & res suppetebat. Accommodabitur haud quaquam inscite & in improbos, quorum ingenium ita vitiis occupatur, vt non possint egregias arteis perdiscere. Nihil enim occupatius seruitute. Nulla autem seruitus grauior, quam si quis vitiis seruiat. maxime cum is plurimos habeat dominos, eosque plurimum inter se dissidentes: & ob id neutiquam eadem imperantes. Etenim si quando segnities iubet in medios dormire dies, auaritia contra iubet, prima luce adesse in portu: cum tenacitas indicit parsimoniam, amor iubet profundere. Solus itaque sapiens & liber est, & in ocio viuit.

Festum multas habens.

Ἑορτὴ πολλὰς ἔχουσα, id est, Festum multas habens. subaudiendum, molestias, aut occupationes. Dictum in eos, qui magnas componerent sarcinas, aliquo profecturi. Venustius erit, si deflectatur ad quosdam, qui nihil agunt, quamuis exiguum, nisi magno molimine, longa cunctatione miro apparatu, ita vt sæpenumero tũ, tum reliquos omneis defatigarint apparando, priusquam quicquam incipiant. Natum ab iis, qui festa solent adire. Nam iis mos, multam supellectilem vnà secum conuehere, vasa, vestes, sacra, panes, atque id genus alia multa, ne quid deesset ad solennitatem pertinens. Extat in iisdem Collectaneis.

Vincula Tyrrhena.

Δεσμοὶ Τυῤῥηνοί. id est, Vincula Tyrrhena, dicebantur odiosa negocia, quibus distringebatur aliquis. Traductum à vinculis, quibus Tyrrheni captiuos vinciebant grauibus & molestis.

Cum licet fugere, ne quære litem.

Ἐξὸν φυγεῖν, μὴ ζήτει δίκην, id est, Cum fugiendi potestas est, ne quære litem. Ab Alcibiadis apophthegmate natum. Is cum è Sicilia citaretur ab Atheniensibus, vt criminibus responderet, abdidit sese, negans litigandum esse, si quo modo liceret effugere. Subiicientibus aliis, Non igitur confidis patriæ de te iudicaturæ: Imo, inquit, ne matri quidem crediderim. Metuerem enim ne fors imprudens albi calculi loco nigrum immitteret. Alcibiadis sententiæ subscriberet, quisquis litium expertus est. Græcis vnico verbo dicuntur φυγοδικεῖν, qui litem detrectant.

Conchas legere.

Summi ocii est, & vmbilicos legere in littoribus: qui lusus esse solet puerorum. Quanquam transferri potest ad eos, qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quædam animi gratia admiscent. Crassus orator apud Ciceronem lib. De oratore 2. de Lælio & Scipione loquens: Non audeo, inquit, dicere de talibus viris, sed tamen ita solet narrare Scæuola, conchas eos & vmbilicos ad Caietam & ad Lucrinum legere consueuisse, & ad omnem animi remissionem ludumque descendere. Vmbilicos opinor appellabat, vel conchas vel calculos, vmbilici formam imitantes, vel herbam quæ Veneris vmbilicus dicitur, autore Dioscoride. In conchis enim incredibili varietate lusit natura, quemadmodum refert Plin. lib. 9. cap. 33. Tot, inquit, colorum differentiæ, tot figuræ: planis & concauis, longis & lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæsis, is dorsum elatis, leuibus rugatis, denticulatis, striatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato. Iam distinctione virgulata, crinita, crispa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim, vndata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, prædensata, porrecta, sinuata, breui nodo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis, ad buccinam recuruis, &c. In subterraneo domicilio, quod ostenditur iuxta Cumas Italiæ, quod vulgus fingit fuisse antrum Sibyllæ, quum verisimile sit fuisse speluncam prædonum ac piratarum, visuntur parietes vario concharum contextu musaicum opus imitantes. Valerius Maximus lib. 8 cap. 8. de Scipione & Lælio refert idem quod narrat Cicero.

Liber non est, qui non aliquando nihil agit.

Qui in summo ocio versabantur, ab omnibus feriati negociis, ii nihil agere dicebantur. M. Tullius in eodem libro sub persona Crassi ad Scæuolam: Quid igitur, inquam, quando ages negocium publicum, quando amicorum, quando tuum? quando denique nihil ages. Tum illud addidi: Mihi enim liber esse non videtur, qui non aliquando nihil agit. hæc ille. Mox interpretatur quid declaret, nihil agere: In qua, inquit, permaneo Catule sententia, meque quum huc veni, hoc ipsum nihil agere, & plane cessare delectat. Nam cessare dicuntur non tantum ii qui desistunt à negocio, sed qui sunt in ocio. Expedit autem interdum nihil agere, vt cætera recte agamus. Alias ostendimus, eos nihil agere dici, qui inanem sumunt operam.

IVNII.

In pura fames immigrat.

Εἰς τὰ καθαρὰ λιμὸς εἰσοικίζεται, i. In pura immigrat inedia. Extat apud Menandrum comicum. Scomma est in ciuicam vitam: quæ plerunque ociosa quum sit, in egestate, vel certe minore affluentia quam ruris saturitas solet, exigitur: rustici autem & agricolæ, laboribus assiduis & squallori haud temere addicti, sudoribus ferme diffluunt, illuuie pannisque obsiti, ac propterea spurci, minimeque puri: at vrbani homines qui in oppidis vitã degunt, vt cultiores habitu, ac corporis munditiam magis excolunt, ita feriato ocio operati, non perinde possunt abundare, præter paucos locupletibus fundis & prouentibus annuis diuites. Quadrabit non male in aulicos, qui corporis cultui tantum tribuunt, vt domi priuatæ esuriant splendide.

Phidias pacem amat.

Φειδίας προσποιεῖ εἰρήνην, id est, Phidias paci studet. Citatur à Suida nominatim prouerbii vice, sed non explicatur vsus. Arbitror eo referri, quod artes Palladiæ bellum studiis & industriæ inimicum fugiunt, pacem & almam quietem adamant. Potest & alio torqueri, quod bellum videlicet inexhaustos maximosque sumptus quærit, nihil parcum: Phidiæ autem nomen ἀπὸ τοῦ φείδεσθαι, id est, à parcendo etymon habere videtur. Princeps qui bellum conficere feliciter cogitat, à parsimoniæ sordibus abesse quam longissime debet, & in militem, aliosque belli vsus, pecunias militiæ neruos liberaliter effundere. Constat autem in Mineruæ eburneæ à Phidia Athen iensibus fabricatæ impendium, coacta fuisse quinquaginta talenta à Pericle: & quum repetundarum arcesseretur, Alcibiadis consilio ne rationes redderet, bellum mouisse.

Rurestris locusta.

Ἀρουραία μάντις, id est, Rurestris vates aut locusta, prouerbialiter dicitur, Suida teste, de ocioso & reside segni. Est autem μάντις locustæ genus tardum, ægreque vadens viridi corpore, cuius incessu nonnulli curiosa vanitate futurorum euentus captare soliti fuerant.

E scala.

Ἐκ κλίμακος, E scala, prouerbialiter dici annotat Eustathius Iliad. ψ de iis qui de industria & prouide ociũ captant, & à laboribus remissionem. Natum à gymnicis certaminibus vsitata consuetudine, qua pugilibus tempus diu terentibus scala inferri solebat, vt digressi diuulsique & suum vterque locum obtinentes distinerentur, ne in circumcurrendo ictus acciperent, sed suum quisque locum obtinens, qualiquali manuum obiectu se defenderent. Ita ferme ille ex Pausaniæ lexico: at Hesychius paulo aliter,

pugilibus scalam interponi solere ait, si quando moram extraherent, ne in eodem loco manerent.

Tanquam ouis meridians.

Socrates apud Platonem in Phædro, de supino ocio, animique veterno extulit prouerbialiter illud, ὥσπερ προβάτιον μεσημβριάζον, hoc est, tanquam ouis meridians. verba eius ita habent: κηλουμένους ὑφ' αὐτῶν δι' ἀργίαν τῆς διανοίας, δικαίως ἂν καταγελῷεν, ἡγούμενοι ἀνδράποδα ἄττα σφίσιν ἐλθόντα εἰς τὸ καταγώγιον, ὥσπερ προβάτια μεσημβριάζοντα περὶ τὴν κρήνην εὕδειν. id est, Si viderint nos animi veterno torpentes, merito derideant, arbitrati mancipia quæpiam in suum delata gurgustium, tanquam oues meridiantes ad fonticulum indormire. Solent oues medium diem accedente sole ad fontium aquas desides iacere, aut in vmbra.

COGNATI. *Murgiso.*

Apud antiquos pro inerti & desidioso, vulgo ferebatur.

Sedet.

Sedere Latinis non solum habitu illo corporis manere ac quiescere significat, sed etiam negligenter & pigre se gerere ac cunctari in aliquo negocio. vt cum Cicero in Pisonem inquit: An potest vlla esse excusatio, non dicam male sentienti, sed sedenti, cunctanti, dormienti in maximo reip. motu, consuli? Ita etiam καθῆσθαι in Græco. Demosthenes in prima Philippica, cum Atheniensium ignauiam, torporemque reprehenderet, qui astutam rationem Philippi non attenderent, nec se cingi vndique ab illo præsidiis, & quasi circumuallari viderent, remediave tanto malo nulla adhiberent, inquit: καὶ κύκλῳ πανταχῇ μέλλοντας ὑμᾶς καὶ καθημένους, περιστοιχίζεται. Plautus in Pœnulo:

Perge etiam tenta, rem in pauca confer, sitiunt qui sedent,
Virgil. lib. 12.
—— Sedeant spectentque Latini.

Hic etiam sedere, ignauæ cessationis est, vt apud Horatium, qui de pusillanimo dixit: Sedet qui timuit, ne non succederet.

Ocia dant vitia.

Et hoc etiam admodum tritum est, Ocia dant vitia: quia ignauus cum per inanem suam spem est falsus, & inductus in egestatem victus, ad malas artes & multa flagitia & facinora solet impelli. Hinc Menander:

Δειλῶν δὲ ἀνδρῶν δειλὰ τὰ φρονήματα.
Id est:
Ignauorum virorum ignauæ sunt cogitationes.
item:
Ὡς πολλὰ θνητοῖς ἡ σχολὴ ποιεῖ κακά.
Id est:
Quam multa mortalibus ocium parit mala.

Ianus Anysius:

Inertem hominem est necesse rapto viuere.

Salustius in Catilinario: Gloriam, honorem, imperium bonus & ignauus æque sibi exoptant. Sed ille vera via nititur: hoc est, virtute tendit ad virtutes. Huic ignauo, quia bonæ artes & mores desunt, dolis atque fallaciis, id est simulatione & falsitate contendit. Seneca Epist. lib. 3. Epist. 25. Omnia nobis vitia solitudo persuadet. Verinus:

——Pariturque labore
Virtutis robur, corrumpunt ocia mentem.

Gregorius Theologus Nazianzenus Sententiarum libro tertio.

Ὑβριστὴς κόρος ἐστίν· ἐγὼ δέ σε βούλομ' ἄριστε
Ἔργον ἔχειν ψυχῆς πῆξιν ἀειστρεφέος.
Id est,
Ocia luxuriant: quod agas tu semper habeto,
Vt tibi mens erret irrequieta minus.

Ocium namque incolume esse non potest, nisi negocio modificatum, vt inquit Thucydides libr. 2. Homines nihil agendo, male agere discunt, quemadmodum recte se habet illud M. Catonis oraculum, apud Columellam lib. 11. De re rustica. Galli, Aise faict. larrons. [Simile est illud Columellæ: Homines nihil agendo, male agere discunt. & Hesiod. ἔργων β.

Πολλὰ δ' ἀεργὸς ἀνὴρ κενεὴν ἐπὶ ἐλπίδα μίμνων,
Χρηΐζων βιότοιο, κακὰ προσελέξατο θυμῷ.

Nihil enim quicquam flagitiorum est, quod non ex ignauia tanquam ex fonte originem habeat. Huius quidem rei exempla quãplurima passim à circulatoribus & decoctoribus eduntur, qui vbi spem diutius inanem fouerunt, tandem ad furta & alia generis eiusdem scelera conuertunt animum.]

Ociari strenue & actuose.

Strenue & actuose ociari, est acri studio commentari: hoc est, δραστηρίως τε καὶ νεανικῶς σχολάζειν. Eo vsus est Budæus in epistola quadam ad Draconem filium: additque, in schola ociantium. σχολάζειν enim est ociari & feriari. Vacuos enim curis esse oportet, qui literarum studio se dediderunt. Ideo fit, vt vacare studio dicantur. Scipio senior si quando vacans à negociis bellicis in literis versaretur, dicere solet, se nunquam minus esse ociosum, quam quum esset in ocio. Sensit, vt Erasmo meo visum est, se id temporis non dare animum ocio, sed reipublicæ negociis. Sic Macrobius lib. 1. Saturn. Scito te enim non ludo, sed serio feriari. id est, ferias tibi non per ludum, sed per seria peragendas. Feriari, & ferias agere, & negocio vacare, quod & ociari dicitur. Hinc feriari ludicris, est ocium ludicris conterere.

Sub ficu requiescere.

Sub ficu quiescere dicuntur prouerbialiter, qui tranquillam que suauem vitam agunt. In veterum enim nummis, ... istiusmodi significatum obseruauimus. Nam in quodam, ficus est inter duos tumulos sita: vnius tumuli inscriptio, ἀμβροσία ... terius, νέκταρ: quasi ficus vtriusque vicem gerat. Apud autho... inter arbores primas celebratam passim comperimus, ac volupta... tis plenam, iucundam & amabilem. Sane φιλοσύκους nonnulli ap... pellant purioris mansuetiorisque vitæ duces. Zach. 3. Domi... exercituum, vocabit vir amicum sub vineam & ficum. Iudic. 9. plurib. aliis in locis sacræ Scripturæ, de ficu huc accommoda.

Tibicinem expectare.

Antiquum & nobile dicterium est de cessantibus, Tibicinem expectare: quippe quo Scipio minor vsus est in Pompeium, ... tibicinis filius credebatur: & C. Lælio consulatum ambienti, ... Scipio maxime fauebat, negauerat Scipioni se petiturum, ... futurum Lælio, eumque deducturum. Dum credunt pro... tenti, & hunc expectant, decepti sunt. Renunciatum est e... ipsum in foro circumire candidatũ, ac ciuium prehensare ... Ob id cæteris indignantibus, Scipio ridens: Næ, inquit, ... gregie stulti sumus, qui perinde quasi deos precaturi simus, ... homines, iam dudum tempus terimus, tibicinem expectantes, ... let enim in sacris tibicen signum dare comprecandi Deum, ... iam adesset. Pompeium autem tibicinem à Scipione voca... fuisse, Cor. Tacitus libr. 14. de Octauia Messalinæ filia loqu... scribit.

Sedet.

Sedere prouerbialiter dicuntur ociosi & nihil agentes. Ho... nim verbum nonnunquam ignauiam cessationemque denota... vsurpatur & à Cic. libr. 2. De legibus. Apud M. Varronem ... 6. De lingua Lat. Sedent. habetur, pro feriantur. Plautus:

Venter meus residet esuriales ferias.

Cicero Attico: Quid enim? sedere totos dies in villa ista.
Terentius in Adelph.

An sedere oportuit domi virginem tam grandem?

Virg. 12. Æneid.

—— Sedeant, spectentq; Latini.

id est, animo ocioso, securo, vacuoque sint: nisi supinam secu... tem intelligat. Alludit ad illud: In vtramuis dormiant aure...

Fluctus numerare.

Fluctus numerare, ii. ad Atticum libr. Cicero prouerbia... dixit, pro ociari, ac plane nihil agere, ex eoque voluptatem c... re. Pastoribus enim tempestatem spectantibus, & fluctus ... numerantibus, magna voluptas est.

Πυλαϊκῆς ὀχλαγωγίας

Apud ciuitatis portas ociosos homines conuenire nugan... garriendi causa consueuisse, notum, & adhuc vsitatum est. ... πυλαϊκὴν ὀχλαγωγίαν arbitror dici inanes & vulgares fabulas, ... bus rudes & inepti homines, ocioque abutentes delectentur ... teneantur. Vsus est Plutarch. in Pyrrho.

Cursum sistere paululum ad respirandum.

Alibi: Primum quidem hunc veluti cursum sistentes, paulul... respiremus, & inter nos ratiocinemur simul interquiescentes.

Ocium fortunas secundas perdit.

Sententia prouerbialis, tractata quidem luculente à De... sthene in oratione περὶ στεφάνου.. Et Cato maior ad lites ce... similiter: Scio, inquit, fortunas secundas negligentiam pe... quod vti prohibitum irem, quod in me esset, meo labori non p... Catullus ad Lesbiam secundo:

Ocium & ciues prius, & beatas
Perdidit vrbes ——

Prius, id est olim. Epicharmus similiter: πρεπόντων τῶν ... λοῦσιν ἡμῖν πάντα τ' ἀγαθὰ οἱ θεοί. ... αἱ δ' ἥσυχοι σκοτεινὰ πράσσουσιν πόλεις. Non dissimilis Euripid... tentia:

Οὐδ' ἡδὺς αἰών, ἡ κακὴ τ' ἀνανδρία,
Οὔτ' οἶκον, οὔτε πόλιν ὀρθώσειεν ἄν.

COGNATI. *Scalpendis auribus ocium non est.*

Hoc vtimur, quum nos multis negociis distringi, & occupatio... nibus propemodum obrui declaramus. Citatur ab Erasmo ... stro ex Luciano in bis accusato. Henricus Stephanus ... Græcis colloquiis siue dialogis: οὐδὲ ὅσον κνήσασθαι τὸ οὖς σχολὴν ... Galli prouerbiali etiam forma sic ad verbum proferunt: Ie n'ay ... pas le loisir de me grater l'oreille. Alibi idem pro eodem: ... ἀπομύττειν σχολὴν ἄγω. pro eo quod Galli dicunt: Ie n'ay pas le loi... sir de me moucher. Dicunt etiam prouerbiali ioco, Ie n'ay pas le loisir d'estre malade. Quod idem Stephanus Græce sic expr... οὐδὲ νοσεῖν σχολὴν ἄγω: vel σχολάζω.

ODIVM.

CAROLI BOVILLI.

Diem humeris protrudere.

Hoc ita Celtæ: Pousser le iour à l'espaule. De ociosis, & totas dies ad apricum solem oscitantibus: quibus grauius nihil est & molestius ipsa solis mora: quare vt tranquillæ noctis aduentu tædia sua propellant, diei finem vnicum optare videntur: ideoque fingunturdiebus vim quandam velle inferre, & totis humeris eos ab horizonte protrudere.

ODIVM.

ERASMI.

Odium agreste.

Μῖσος ἀγελκὸν, id est, Odium agreste. Atrox odium veteres sic appellabant, propterea quod rustici plerunque μισάνθρωποι sunt, & acerbius atque implacabilius oderunt. Lucianus cõtra indoctum: μῖσος δ' ἄγελόν φασιν παρὰ τῶν αὐτῶν ἔχεις ἐπὶ τῇ βδελυρίᾳ. id est, Laboras autem agresti, sicuti dicitur, omnium odio, propter insolentiam. Vnde & ciuilitatem appellamus morum comitatem, humanitatemque. Et apud Iureconsultos ciuilis actio discernitur à criminali. Denique Græci quicquid barbarum, immane aut crudele volunt intelligi id ἄγελον vocant.

Odium Vatinianum.

Odium Vatinianum, pro capitali, ac vehementer acerbo. Vatinius, in quem acerrime M. Tullius inuectus est, in tantum odiũ populi Romani peruenerat, iam detectis illius flagitiis, vt in prouerbium cesserit, Odium Vatinianum. Catullus.

—Munere isto
Odissem te odio Vatiniano.

Odium nouercale.

Consimili figura legimus, Odium nouercale: propterea quod nouercis omnibus innatum sit fatale quoddam & irreconciliabile odium in priuignos. id quod eleganter indicat epigramma Græcum, quod haud grauabor adscribere. Fertur autem titulo Callimachi, nec illo quidem indignum autore:

Στήλην μητρυιῆς μικρὰν λίθον ἔστεφε κοῦρος,
Ὡς βίον ἠλλάχθαι, καὶ τρόπον οἰόμενος.
Ἡ δὲ τάφῳ κλιθεῖσα κατέκτανε παῖδα πεσοῦσα.
Φεύγετε μητρυιῆς καὶ τάφον οἱ πρόγονοι.

Quorum carminum elegantiam cum haud nesciremus nos non assecuturos, tamen quo possent intelligi, vt cunque vertimus:

Exiguo lapidi puer addit serta nouercæ,
Mutasse vt vitam, sic ratus ingenium.
At puerum extinguit tumulo hæc illapsa nouercæ
Priuigni exanimem vel tumulum fugite.

Euripides in Alcestide:

Ἐχθρὰ γὰρ ἡ ἐπιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις
Τοῖς πρόσθ', ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα.

Id est,

Hostis nouerca est ante natis liberis,
Nihiloque mitior nocente vipera.

Oderint dum metuant.

Oderint dum metuant. Tyrannica vox, sumpta è tragœdia, nemine scriptorum non vsurpata: præcipue M. Tullio familiaris. quam etiam in vulgi sermonem processisse, satis indicat Seneca lib. De Clementia ij. scribens multas voces magnas, sed detestabiles, in vitam humanam peruenisse, celebresque vulgo fieri, velut illam: Oderint, dum metuant. Cui Græcus, inquit versiculus similis est, qui mortuo terram miscere ignibus iubet. Idem libro de Ira: Nam aliquæ voces ab iratis emittuntur, quæ magni videntur animi, verum ignorantibus magnitudinem: qualis illa dira & abominanda, Oderint dum metuant: Syllano scias seculo scriptam. Licebit adagium etiam per iocum vsurpare: veluti si quis eruditione superior, de clancularis hostibus, qui tamen ob inscitiam hiscere non audeant, dicat: Oderint dum metuant. Conueniet & in diuites, qui dicunt illud Horatii:

—Populus me sibilat, at mihi plaudo
Ipse domi, simulac nummos contemplor in arca.

Et illud Iuuenalis:

—Tunicam mihi malo lupini
Quam si me toto laudet vicinia pago.

Odit cane peius & angue.

Prouerbiali figura dictum est & illud ab Horatio,

Alter Mileti textam cane peius & angue,
Vitabit chlamydem. ——

Dictum autem, vt opinor, de cane rabiente. Quod si longius etiam detorqueatur, magis erit prouerbiale, vt, Hic totus lucris addictus literas, quas amauit aliquando, nunc (quod aiunt) vitat cane peius & angue. vel, Hic se totum adulatoribus permittit: amicos, quorum verum audiat, vitat cane peius & angue. Idem Horatius in Odis:

Cur oliuum
Sanguine viperino
Cautius vitat.

Plautus item in Mercatore:

Nempe ruri vxor est tua, quam dudum dixeras
Te odisse æque atque angues.

Empedoclis simultas.

Ἐμπεδοκλέους ἔχθρα, id est, Empedoclis simultas dicebatur pertinax & irreconciliabilis. Empedoclem enim aiunt iis fuisse moribus, vt assidue simultatem cum aliquibus susciperet, easque pertinacissime exerceret. Quadrabit etiam, vbi quis leui de causa ex amico fit inimicus. Refertur à Diogeniano. Suidas ex Lysia citat hæc verba: ᾤμην δ' ἔγωγε τοιαύτῃ φιλίᾳ συνηρμόσθαι, ὥστε μηδ' ἂν τὴν Ἐμπεδοκλέους ἔχθραν ἐμπόδιον ἡμῖν γενέσθαι. id est, Ego sane putabam nos eiusmodi necessitudine copulatos esse, vt ne Empedoclis quidem simultas nobis possit obstare. Referendum ad illud quod alio dictum est loco, Odium Vatinianum: &, Odium nouercale.

Ἄσπονδος πόλεμος.

M. Tullius Epistolarum ad Atticum libr. 9. Huius igitur belli ego particeps & socius, & adiutor esse cogor, quod & ἄσπονδον est cum ciuibus. ἄσπονδον vocat perpetuum, & atrox, & irreconciliabile. Suidas ostendit, ἀσπόνδους ἐχθροὺς dici eos, qui in concordiam redigi non possunt. Sonat ferme, quasi dicas inconfœderabiles, vt docendi causa sic loquamur. Conueniet in simultatem ac dissidium amarulentũ. Vsus est eo prouerbio diuus Chrysostomus homilia in Matthæum quadragesima septima. Item diuus Basilius in epistola quadã ad Athanasium: κἂν τὴν αἰτίαν ἐρωτῶσι τοῦ ἀκηρύκτου τούτου, καὶ ἀσπόνδου πολέμου, ψαλμοὺς λέγουσι καὶ τρόπον μελῳδίας τῆς παρ' ἡμῖν κεκρατηκυίας. id est. Quod si rogentur, quæ causa sit huius nec indicti, & sine sacris suscepti belli, narrant cantica quædam esse & speciem melodiæ, quæ apud nos obtinuit. Æschines in oratione περὶ παραπρεσβείας: ἐξ ὧν οὐκ εἰρήνη γένοιτ' ἂν ἐκ πολέμου, ἀλλ' ἐξ εἰρήνης πόλεμος ἀκήρυκτος. id est, Ex quibus non pax fieret è bello, sed ex pace bellum non indictum: hoc est, vehemens & atrox. Idem in eadem: εἰ δὲ ἔσονται τῶν πολέμων αἱ μὲν προφάσεις τῶν πρέσβεων, αἱ δὲ δωρεαὶ τῶν στρατηγῶν, ἀσπόνδους καὶ ἀκηρύκτους τοὺς πολέμους ποιήσετε: id est, Quod si bellorum causæ quidem erunt oratorum, dona vero ducum, efficietis vt bella & sacris careant, & denunciationibus. Etenim qui indicit, qui mittit feciales, qui sacrificat, ipsa mora fit lenior: & hoc consilio probabile est huiusmodi moras repertas, velut in iure citationem triplicem, litis contestationem, in matrimonio libellum repudii, & solennia verba, Tua tibi habe: quo dum hæc aguntur, residat impetus ille impotens.

Archidamicum bellum.

Ἀρχιδάμιος πόλεμος, id est, Archidamicum bellum. De bello sæuo crudelique dicebatur: epitheto sumpto ab Archidamo duce Lacedæmoniorum, qui maximis copiis impressionem fecerit in Atticam, eamque decem annis diuexarit. Grauissimam autem noxam inflixit Acharnensibus, succisis omnibus arboribus, vt testatur & Synesius in Encomio Caluicii. Proinde cum funditus tolluntur omnia, bellum Archidamicum dicebatur. Meminit adagionis & Demosthenicarum dictionum interpres, indicans extitisse apud Lysiam. Archidami sæuitiam memorat & Pausanias in Laconicis.

Et Scellii filium abominor.

Hic est affectus humanus, vt si quis vel hominem, vel quamcunque rem vehementer oderit, non solum à commemoratione, verumetiam à cognatis vocibus abhorreat. Id eleganter expressit Aristophanes in Auibus. Ibi persona quædam sic loquitur:

Ἀριστοκρατείας δῆλος εἶ ζητῶν.

Id est,

Aristocratiam palam est te quærere.

Altera respondet:

Ἥκιστα, καὶ τὸν Σκελλίου βδελύττομαι.

Id est:

Minime, sed ipsum Scellii natum quoque
Abominor. ——

Scellii filius dictus est Aristocrates. Hoc nomen iure inuisum est detestanti Aristocratiam, quod eã vox abominandæ rei memoriã renouet.

Non magis quam canem.

Odium & contemptum vulgo declarant canis vocabulo. Horatius:

——Odit cane peius.

Et Plautus in Amphitryone: Valuistin' vsque? Expectatus aduenis. Sos. haud vidi magis. Expectatum eum salutat haud quisquam magis quam canem. Sic enim legendum opinor, vt constet ratio carminis trochaici tetrametri, catalectici.

Cui ista arrident, meis ne gaudeat.

Aristophanes in Nubibus:

Ὅστις οὖν τούτοισι γελᾷ, τοῖς ἐμοῖς μὴ χαιρέτω,

Id est:

Proinde risum cui ista pariunt, is meis ne gaudeat.

Prouerbii speciem habet, quo licebit vti, quum ingens interesse
discrimen significabimus inter nostras & aliorum rationes. Græ-
cus versiculus claudicat vna syllaba. Plenus erit, si pro γελᾷ, legas
γελάει. Contrarium huic illud Maronis:

Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui.

De iis quæ eiusdem sunt farinæ, & ex æquo contemnenda.

Ne via quidem eadem cum illo vult ingredi.

Μηδὲ τὴν αὐτὴν ὁδὸν βαδίζειν, id est, Ne via quidem eadem in-
gredi dicuntur, qui extremo dissident odio, adeo vt non solum
mensa tectove communi non sustineant vti, sed ne via quidem cō-
muni velint ambulare. Vnde & vulgata dicunt ironia: Vsque ad-
eo illum amat, vt si forte fortuna fuerit obuius, in aliam deflectat
viam. Plutarch. in commentario περὶ φιλαδελφίας: τῷ δὲ ἀδελφῷ
μηδὲ τὴν αὐτὴν ὁδὸν οἰόμενος δεῖν βαδίζειν. i. Cum fratre vero ne via
quidem eadem sibi putans ingrediendum esse. Huic congruit
prouerbialis ille versiculus:

Κακῷ σὺν ἀνδρὶ μηδ᾽ ὅλως ὁδοιπόρει.

Id est:

Viro scelesto ne viæ fueris comes.

Fratrum inter se iræ sunt acerbissimæ.

Si quando simultas inciderit inter fratres, ea solet esse atrocior
quam vulgarium inimicorum. Suppetunt abunde multa ex hi-
storicis exempla: Cain & Abel: Romuli & Remi: Iacob &
Esau. Antonini Seueri imperatoris filii in Getam odium, vsque
adeo sæuum ac pertinax fuit, vt ne morte quidem illius atrocissi-
ma potuerit saturari, quin & in omnes illius amicos sæuiret. Qua
de re fertur adagium, idque commemoratur ab Aristot. libr. Po-
liticorum 7. παρ᾽ οἷς γὰρ ὀφείλεσθαι δεῖν τὴν εὐεργεσίαν ὑπολαμβάνου-
σιν, πρὸς τῷ βλάπτει, καὶ ταύτης ἀποστερεῖσθαι νομίζουσιν. ὅθεν εἴρηται χαλε-
ποὶ γὰρ ἀδελφῶν. καὶ οἱ τὸ πέρα στέρξαντες, οἱ δὲ καὶ πέρα μισοῦσιν. id est, A
quibus, inquit, deberi beneficium existimant, ab iisdem non solū
fraudari beneficio, sed insuper lædi se putant. Vnde prouerbio di-
citur, Acerba enim bella fratrum. Et qui supra modum amant,
iidem & supra modum oderunt. Hactenus Aristoteles. Huc re-
spexit Euripides in Iphigenia Aulidensi:

Δεινὸν κασιγνήτοισι γίγνεσθαι λόγους,
Μάχας θ᾽ ὅταν ποτ᾽ ἐμπίσωσιν εἰς ἔριν.

Id est:

Res dira verbis inuicem altercarier,
Dictisque fratres dimicare mutuis,
Si quando lis inciderit, aut contentio.

Ira omnium tardissime senescit.

Ὁ θυμὸς ἔσχατον γηράσκει, id est, Ira postremum senescit. Huic
diuersum illud Aristot. apophthegma, qui, autore Laertio, roga-
tus quæ res quam ocyssime consenesceret? Respondit, Benefici-
um. M. Tullius vtrunque complexus: Cui placet, inquit, obliui-
scitur: cui dolet, meminit. Nam vulgo mortales iniuriæ tena-
cissime meminisse solent, benefactorum quam facillime obliuisci.
Græcum adagium videtur ex Sophocle sumptum, cuius in Oedi-
po Coloneo hæc sunt verba:

Θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆράς ἐστιν ἄλλο, πλὴν
Θανεῖν· θανόντων δ᾽ οὐδὲν ἄλγος ἅπτεται.

Id est:

Senecta nulla obtingit iracundiæ
Nisi mors: sepultos nullus attingit dolor.

Hoc idem innuit Homerus lepidissimo sane figmento de Litis &
Ate. Hanc deam facit, quæ noxas ac turbas soleat immittere re-
bus mortalium: atque ipsam quidem acribus oculis ac præueloci-
bus esse pedibus. Cæterum post eam multo interuallo consequi
Litas deas, quæ quod Ate turbauerit, sarcire moliantur. Has &
strabis oculis fingit, & pedibus claudis: illud nimirum innuens,
offensas esse citas, reconciliationes esse tardas: propterea quod
iniuriæ diu meminisse solent homines. Carmen ipsum Homeri
subscribam ex Iliad. lib 9.

Καὶ γάρ τε λιταί εἰσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο,
Χωλαί τε, ῥυσαί τε, παραβλῶπές τ᾽ ὀφθαλμώ,
Αἵ ῥά τε καὶ μετόπισθεν ἄτης ἀλέγουσι κιοῦσαι.
Ἡ δ᾽ ἄτη, σθεναρή τε, καὶ ἀρτίπος, οὕνεκα πάσας
Πολλὸν ὑπεκπροθέει, φθάνει δέ τε πᾶσαν ἐπ᾽ αἶαν,
Βλάπτουσ᾽ ἀνθρώπους· αἱ δ᾽ ἐξακέονται ὀπίσσω.
Ὃς μέν τ᾽ αἰδέσεται κούρας Διὸς ἆσσον ἰούσας,
Τὸν δὲ μέγ᾽ ὤνησαν, καί τ᾽ ἔκλυον εὐξαμένοιο.
Ὃς δέ κ᾽ ἀνήνηται, καί τε στερεῶς ἀποείπῃ,
Λίσσονται δ᾽ ἄρα ταί γε Δία Κρονίωνα κιοῦσαι,
Τῷ δ᾽ ἄτην ἅμ᾽ ἕπεσθαι, ἵνα βλαφθεὶς ἀποτίσῃ.

Quorum versuum non indolem neque gratiam, sed sententiam
vtcunque reddemus Latinis auribus:

Nam Litas etiam genuit Saturnius ingens,
Rugosas, pedibus claudis, ac lumine læsas,
Quæ Ates à tergo veniunt, medeantur vt illi.
Ipsa Ate, pedibusque valens, & robore præstans,
Proinde gradu celeri longe præuertitur, omneis
Occupat, & terras prior aduenit illa per omneis,
Mortales lædens: verum hæ post terga sequuntur,
Sartura quicquid commouerit illa malorum.
At vero natas Ioue, qui reueretur, & audit,
Se simul ac adiere, huic commoda plurima gratæ
Conciliant, huiusque vicissim vota receptant.
Reiicit at si quis præfracte & pernegat illis,
Tunc adito Ioue patre, precantur, vt ilicet Ate
Huic adsit, pœnasque suo det denique damno.

Eiusdem Ates fit mentio Iliad. τ. vbi Iupiter imputans huic
quod à Iunone deceptus esset, illam capillis arreptam in te[rram]
præcipitem dedit, interdicens ne vnquam rediret in cœlitum con-
tubernium. Hoc Homeri figmentum quidam existimant ad[fi-]
nitimum ei, quod de Lucifero cœlis deturbato credunt C[hri-]
stiani.

Vt lupus ouem.

Vide in loco Amor.

Si tu proreta.

Non tam ficus ficui similis est, quam est simile prouerbio [quod]
est apud Plautum in Rudentibus:

Si tu proreta isti naui es, ego gubernator ero.

Quo licebit vti, quoties neuter alteri in negocio quopiam v[olet ce-]
dere. Nam prora, ea pars nauis est, quæ in appellendo p[rior ad]
littus: puppis est posterior, in qua sedet qui clauum regit. [Sunt]
enim nautæ singulis distributa munia, quorum præcipua [pro-]
retæ & gubernatores. Vnde prouerbium. Prora & puppis. [Pro-]
ra, Græca vox est: cui parti qui præsidet, πρῳρεὺς & πρῳρ[άτης]
appellatur: vnde πρῳρατεύεσθαι, proram regere. Suspicor [autem]
Plautum & alteram vocem Græce posuisse, vt priori Græ[cæ re-]
sponderet κυβερνήτης. Nam si gubernator legas, versus [in]
antepenultimo loco habebit breuem syllabam, gubernat[or:]
quod carminis ratio nullo pacto recipit. Si tu proreta isti [naui es,]
ego κυβερνήτης ero. Verum hoc quicquid est, eruditorum [iudicio]
relinquo. Honestior autem nauis pars est puppis. Vnde V[irgi-]
lianus Æneas,

Stat celsa in puppi. ——

Et M. T. Cornificio libr. 12. Quamobrem mi Quinte co[nscende]
nobiscum, & quidem ad puppim.

Principum fauor necessarius.

Vbi quis inuitis principib. conatur extricare sese è m[alo quo-]
piam, aut lite à qua non possit explicari, nisi adiutus illorum [fauo-]
re, conueniet illud ex eodem libro, dictum in Aiacem Oil[ei:]

Φῆ ῥ᾽ ἀέκητι θεῶν φυγέειν μέγα λαῖτμα θαλάσσης.

Id est:

Iactabat sese spaciosi ex æquoris altis
Emersurum vndis, inuito numine diuum.

IVNII. *Epirotico cane vehementius.*

Σκληρότερον ἠπειρώτου κυνός, id est, Epirotico cane acrius. [Syne-]
drat in sycophantam, & odiose loquacem. Synesius libro [...]
uidentia: ὁ γέ τοι χαῦνος εὐθὺς ἐμεμήνει καὶ σκληρότερον [...]
ἠπειρώτου κυνὸς συμβορὰν προσετρίβετο τὴν μὲν ἰδιώτῃ, τὴν [...]
est, At ille vesanus insanire illico cœpit, & latrans acrius [...]
nis Epiroticus, calamitates affricabat partim priuatis [...]
bus, partim familiis. Citat locum non nominato, [...]
facit, authore Suidas in dictione σκληρόν, sed corruptum [...]
hinc sanare licet. Epirotici canes corporis magnitudine [...]
& celeritatis præstantia commendantur ab Aristotele & C[...]
no: qui & Molossi dicuntur, à gente Epiri. alioqui & C[erberus]
trifaux, eiusque frater Orthus, Plutonis Molossorum [...]
tarum regis canes etiam fabulis poetarum celebres fuere, [...]
horrendo manes apud inferos territantes.

Bupali odium.

Βουπάλειον στύγος, id est, Bupalium odium, de inexpiabili [...]
bo odio prouerbialiter dicitur, à Bupalo Chio sculptore, [...]
dum alios, pictore, qui acerrimam cum Hipponacte Ep[hesio, ama-]
rissimo poeta, simultatem exercuit, sed infelici conatu: [...]
qui maledicorum versuum morsus concoquere non po[tuit, ...]
sibi gulam fregerit. Leonides epigrammatar.

Ὦ ξεῖνε φεῦγε τὸν χαλαζεπῆ τάφον,
Τὸν φρικτὸν Ἱππώνακτος, οὗ τε χ᾽ ἡ τέφρα
Ἰαμβιάζει Βουπάλειον ἐς στύγος.

Id est:

Hospes sepulchrum grandinans diris fuge,
Horribile Hipponactis, cuius & cinis
Exercet odium Bupali iambis feris.

Plura de hoc annotauimus in primo libro Animaduersio[num, ...]
correximus locum illum Horatii.

—— Aut acer hostis Bupalo. ——

Attica hostilitas.

Ἀττικὴ ἔχθρα, id est, Attica hostilitas aut simultas: de [...]
dio effertur, vt crudeli facinore. Heliodorus Emesenus [Æthiopicæ]
historiæ lib. 2. vbi Thisbe rapta hero per literas suadere [...]
vt ipsam è prædonū immiti iugo asserat: βέλτιον γὰρ [...]
ρυτέραν ζωὴν καὶ φίλτρον βαρβαρικὸν ἔχθρας ἀνιαροτέρας [...]
ἀνέχεσθαι. id est, Id namque præstantius est, quam vitam [...]
grauiorem & barbaricas illecebras Attica hostilitate [...]

perpeti. Nata parœmiæ origo à sæuissimo & crudelissimi exempli facinore, quod ab Attica Progne perpetratum est. hæc enim Pandionis Athenarum regis filia Tereo Thracum regi innupta filium vnicum Ityn patri epulandum apposuit: vnde erupit funestũ odium, vtrique exitiale & marito & illi ipsi. Quo spectant Achillis Alexandrini verba: Eriphyles monile, Philomelæ mensam, Stenoboeæ calumniam, Æropes incestum, Prognes in iugulando filio immanitatem obliuioni tradidisse videris.

IOANNIS VLPII.

Balneum ingressus depone odium.

Εἰς βαλανεῖον εἰσελθὼν, μὴ ζηλοτυπήσῃς τὸν συμβαίνοντά σοι εἰς τὴν πύελον. id est, Ingressus balneum, ne certes odio cum eo, qui pedem habet tecum in eadem pelui. Sententia ad multa applicari potest: nempe in communibus locis, templis, theatris, balneis, conuiuiis, manibus nullum exercendum esse odium. Iul. Pollux.

COGNATI. Βουπάλειον ζῦγος.

Ab eodem nomine effictum est & alterum prouerbium à Leonide epigrammatario, Bupalium odium, pro inexpiabili: cuiusmodi apud Ciceronem audit Vatinianum odium. Versus eius sunt hi,

Ὠ ξεῖνε φεῦγε τὸν χαλαζεπῆ τάφον,
Ἰαμβιάζει Βουπάλειον ἐς ζύγος.
Τοῦ φρικτοῦ Ἱππώνακτος, οὗ τεχ' ἀ τίφρα.

Dicam & Latine:

Id est,

Hospes sepulchrum grandinans diras fuge,
Vbi ferus Hipponax iacet, cuius cinis
Etiamnum in odium Bupali iambos iacit.

Hipponax Bupalum versibus insectatus est. (Vide Iunii prou. Bupali odium.)

Oculi dolent.

Terentius & Plautus oculos dolere illis significarunt, qui rem molestam, odiosamque cernerent. id est, qui quod nollent, viderent. Terentius in Phormione parasitum ita induxit loquentem cum vxore Chremetis: Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam Nausistrata, & quod tuo viro oculi doleant? Plautus in Asinaria induxit intemperantem patrem cum amica filii inspectantem illo, accubantem, atque ipsum interrogantem: Nunquid nam tibi molestum est, mi gnate, si hæc nunc mecum accubat? Cui filius respondet: Pietas, pater, oculis dolorem prohibet: quanquam ego istanc amo, possum equidem inducere animum ne ægre patiar, quia tecum accubat. Nunquam tibi, inquit Cælius, oculi doluissent, si in repulsa Domitii vultum vidisses. Contra Græci de iis dixerunt, qui rem pulchram atque iucundam viderent, qua tamen frui non possent. Forma enim egregia corporis, aspectantium oculis dolorem inurit: formosæq; virgines ea de causa ab Alexandro dictæ sunt, oculorum ægritudines. Deuictis enim Persis, vt memoriæ prodit Plutarchus, cum spectaret captiuas specie corporis præstantes, iocans, inquit, ὡς εἰσὶν ἀλγηδόνες ὀμμάτων αὗται Περσίδες.

Vitis & Brassica.

Ἄμπελος καὶ κράμβη, id est, Vitis & Brassica. Dicitur de inter se pugnantibus, & tantas inimicitias exercentibus, vt inter hos pax nunquam conciliari possit. (Id quomodo se habeat, explicat doctissime Pierius in fine Hieroglyph.)

Oculis limis & taurine tueri.

Est odientis & indignantis signum, limis oculis aspicere & taurine, vt inquit Plato. Nicander in Alexipharmacis.

-- Δοχμῇσι δ' ὄθματα ταυρώδεα λεύσσων.

Id est,

Taurinumque tuens obliquo lumine.---

Vnde toruæ bouis epitheton apud Virgilium: qui perpetuo epitheto boues toruos vocat, quod præcipua frontis asperitas in hoc pecore apparet. Vnde toruitas, vt Pompeio placet, quasi taurorum acerbitas, ducta. Virgilius 6. Æneidos:

Talibus Æneas ardentem, & torua tuentem,
Lenibat dictis animum.---

Vbi nomen pro aduerbio torue: figura poetis Græcis & Latinis frequentissima. Nam & ipse dixit in Bucolicis:

---Transuersa tuentibus hircis.

Hac enim facie iratus Æschylus inducitur ab Aristoph. in Ranis. Leæna quoq; ab oculorum sæuitia, quæ summa in ea est, torua dicitur à poeta. Ex quo Aristoteles leonem charopon vocat, quem Catul. cæsium appellauit, i. e. glaucum, quia glaucis oculis prædi-tum hoc animal aspectu horribili apparet. Quales & Bellonæ oculi sunt, quæ ideo perpetuo epitheto γλαυκῶπις ἀθήνη ab Homero dicitur. Hinc & Hercules mortalium ferocissimus Charops cognominatus est, quasi iracunde intuens. χαρὰ etenim Græce, ira Latine dicitur. Quo epitheto vt militib. congruo, Toruus Abas Virgilio dicitur: Toruusque Procustes Nasoni. Sicut de æque horribilis Polyphemi oculo:

---Quod torua sub fronte latebat.

Et de immani Cyclopum genere,

Cernimus astantes nequicquam lumine toruo,
Ætneos fratres.---

& quæ alia similia apud poetam leguntur. Conuenit cum altero, Titanicus aspectus. Huic longe dissimile est βοῶπις, quo quidem oculorum pulchritudo atque gratia significatur. Neque tamen illud obmitti debet, obtutum amatorium, qui modestia seruata fiat, ad tauri oculos referri solitum à peritissimis: isque plurimum fieri solet in obliquum: & id toruum est. vnde illud, βλέπειν ταυρηδὸν, i. tueri taurine siue torue. quod in Platonis, tum in Xenophontis conuiuiis, & Phædone, & alibi, eadem fere sententia positum animaduertas. Lucianus in Imaginibus, bouinos oculos vocauit, pulchros & nitentes. (Vide, Tauricum tueri, apud Erasm. Chil.)

Læsi, inuisi & odiosi.

Idem eodem libr. cap. 23. Quod quos læserunt, & oderunt. Hoc nihil Latinis, Græcis & Gallis facundis magis vsitatum.

Ouinis pellibus iunctæ lupinæ.

Philosophi scribunt, eam esse vim & naturam lupinarum pellium, vt si hæ cum ouium pellibus misceantur, has primum absumere, & sese mox etiam. Hinc adagium fertur de iis qui sacra auferunt, & in thesauris suis recondunt: Ouinis pellibus iunxerunt lupinas. Id autem quam infeliciter cedere soleat, commune docet prouerbium de auro Tolossano. Durat hodieque apud vulgus hæc opinio, vt existiment omnes perire, quicunque à sacris rebus non abstinent manus violentas. Vindicata autem fuit Tholossani auri surreptio. Sic hodie mixtæ ouinis pellibus lupinæ, hoc est, ciuitatum æraria quam plurima, infelici Ecclesiasticorum thesaurorum contactu misere euanuerunt. Accidit etiam Ioanni Boemorum regi, quod de lupinis pellibus dicitur. Huiusmodi vis est Aquilæ pennis, vt aliarum auium plumas, si misceantur, interterere, adurere propemodum, & quodammodo deuorare, pro comperto tradantur, & videantur: quod in tergoribus pantheræ atque hyænæ identidem fieri compertum est. Eandem inter iuglandem & quercum antipathiam esse scribit Plinius, tanto quidem naturæ odio, vt si quercus iuxta nucem iuglandem sata sit, prorsus emoriatur. Est & illud huic miraculo perquam simile, quod de Cardamo siue nasturtio fertur: cuius natura est, humorem omnem terræ ad se ita attrahere, vt reliquæ circumpullulantes herbæ cogantur exarescere. De lupinæ & ouillæ pellis dissidio Oppianus libr. 3. Cynegeticon: Anne hoc est præclarum naturalis dissidii specimen, quod tympana lupino obducta corio, alia, pelle cooperta agnina, sonitu suo disrumpunt? Non dissimilia sequuntur, Aquilæ pennæ: &, Nullius in bonis est, quod diuini iuris: & Male parta, male dilabuntur.

Diis hominibusque inuisus.

Peruetusta est hæc & omnium consensu comprobata sententia, vt quemadmodum qui cunctis hominibus odio sunt, ne diis quidem grati esse: ita & quos vniuersi homines maxime ament, maxime à diis amari existimentur. Hinc dicitur, Diis hominibusque gratus: vel contra inuisus.

Qui parcit virgæ, odit filium.

Est & hoc Salomonis Prouerb. 13. in fine, quo parentibus præcipit, vt sæpe alias, vt doceant, regant, & coerceant pueritiam. Virga autem hic correptionem & totam pædagogiam, quæ complectitur doctrinam, honesta exercitia, & certa studia, ac certas operas, præmia recte factorum, & pœnas delictorum. Istud sic expressit Guntherus, poeta clarissimus, Ligurini Lib. 7.

---Qui parcere virgæ
Sustinet, huic odio perhibetur filius esse.

De virga disciplinæ Dauid loquitur Psal. 23. Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Hæc autem significant curam & studium parentum & pastorum Sic Mich. 7. Pasce populum tuum virga tua. Paul. 1. Cor. 4. In virga veniam ad vos, an in charitate? Metaphora à pastoribus, qui cum virga regere solent oues, & iumenta agere.

Eurycles.

Plato in Sop. Vt fertur, domi hostẽ & aduersarium habent intus submurmurantem, tanquam absurdum illum Euryclem circumferentes semper incedunt.

COELII RHODIGINI.

Amicus vt oleum plantis.

Oleum plantis infestissimum. vnde etiam illæ inoculationes ἐλεώδεις, non admittunt. Ironice dicetur de iis, inter quos haud conuenit.

EX APPEND. IVNII, CANTERI,
& aliorum.

Inuisus vt Orci portæ.

Comparatio illa Homerica, qua affirmat Vlysses mendax & fraudulentus, si quis alius, mendacem hominem & vanum, qui ventris studio & paupertate coactus falsa nunciat, non aliter quam inferorum portas sibi esse exosum prouerbialis est. Extat autem Odyss. ξ.

ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσι
γίγνεται, ὡς πενίῃ εἴκων ἀπατήλια βάζει.

Id est,

Namque mihi inuisus tanquam sæui ostia Ditis,
Verba dolosa loquens, quia paupertate coactus.

Huic simile est illud Iliad. γ.

ἶσον γάρ σφιν πᾶσιν ἀπήχθετο κηρὶ μελαίνῃ.

Id est,

Sic erat exosus, veluti mors omnibus atra.

OMINANDI.

ERASMI. *Bene sit.*

Καλῶς ἔστω: id est, Bene sit. Ominis vox, cum quis rem quampiam nouam & arduam auspicaretur, vt in testamentis, præfabantur, τοῦτο καλῶς ἔσται: id est, Hoc bene erit. Sed si quid acciderit humanitus. Item in concionibus: Quod faustum felixque sit: Id futurum est falsius, si per ironiam proferatur de re ridicula, nulliusque momenti, perinde quasi maxima. Quemadmodum Persius de diuite auaro cadum resignaturo Hoc bene sit. Frequens est apud autores. Bene vertat: &, Male vertat. Vergilius in Bucolicis.

Hos illi, quod nec bene vertat, mittimus hœdos.

Et, Dii bene vertant, quod agas. Seruius grammaticus existimat hanc figuram mutuo sumptam ab Hectore, & Aiace, quorum vtrique suum munus in perniciem cessit.

Cum Musis,

μετὰ μουσῶν: id est, Cum Musis hoc est, Musis bene fortunantibus. de doctis, aut iis quæ docte dicuntur: aut (quemadmodum ostendit Suidas) cum illiteratus inter eruditos viuit: vt per ironiam efferatur.

Adsint Dii beati.

Σὺν δὲ θεοὶ μάκαρες.

Id est,

Felices adsint superi. ---

Sermo est bene ominantis in re quapiam aggredienda. Sic enim præfari solent rhapsodi, hoc est, carminum Homericorũ recitatores & interpretes. Quemadmodum & citharœdis cantaturis mos erat Apollinem, vt dexter adesset, carmine inuocare, ἀλλὰ ἄναξ μέγα χαῖρε: id est, At multum salue rex. Quin & testamentum conditurι præfabantur ominis causa, τοῦτο καλῶς ἔστω: id est, Hoc bene sit. Item apud Romanos dicturus in concione, simili precatione vtebatur, vt felix ac faustum esset Reipublicæ, quod dicturus esset. Refertur apud Zenodotum.

Mercurio dextro.

Hesychius indicat veteres in iactu quodam solere ominis gratia præfari Mercurium, quemadmodum in conuiuiis ἀγαθοῦ δαίμονος, & Διὸς σωτῆρος, de quibus suo dictum est loco. Idem indicat in sortibus dicendis, primam sortem dici solere Mercurium. Per iocum vsurpare licebit, vbi quid aggredimur noui. Qui de summo periclitantur, dicuntur omnẽ iacere aleã: qui primum tentant aliquid, dici possunt Mercurium ducere. Iulius Pollux lib. 6. cap. 9. indicat in κρεωνομία, id est, carnium partitione, primam carnium portionem ἑρμοῦ κλῆρον, id est, Mercurii sortem appellari solere.

In morbo consumatur.

Seneca lib. De beneficiis ij. Quingenti, inquit, denarii sunt: illud, quod dici solet, in morbo consumat. Zeno cuidam promiserat quingentos denarios mutuo: admonitus ab amicis, hominem esse malæ fidei, tamen credidit vel ob hoc quia promiserat, & summa erat exilis. Solent igitur creditores, quum sentiunt non reddituro creditam pecuniam, nec existimant operæ precium ob tantillum legibus agere, dicere: Habeat, consumat in morbo. Qui sermo duplicem habet sensum. Potest enim ab amico dici, qui nolit deesse amico, quod impendat, si morbus inciderit: potest & ab inimico, qui malo viro morbum optet.

In tuum ipsius caput.

Quoties in autorem mali malum retorquetur, aut recidit. Græci dicunt: εἰς τὴν αὐτοῦ κεφαλήν. Demosthenes in oratione περὶ παραπρεσβείας: ἐκεῖνον ταῦτα συνηύχετο οὗτος καὶ κατηρᾶτο τῇ πατρίδι, ἃ νῦν εἰς κεφαλὴν ὑμᾶς αὐτοῦ δεῖ τρέψαι. id est: Hæc igitur optabat iste, patriæque im precabatur, quæ nunc vos oportet in ipsius caput vertere. Ita Ctesippus in Euthydemo Platonis: εἰ μὴ ἀγροικότερον ἦν εἰπεῖν, εἶπον ἄν σοι εἰς κεφαλήν. id est, Nisi dictu rusticius esset, dicerem, Tibi in caput. Nam sophista collegerat, eos procurare interitum adolescentis qui vellent eum doctum euadere, quum nondum esset doctus: nam perit, quod desinit esse quod erat, & incipit esse quod non erat. Ita Maro:

Quod dii prius omen in ipsum Conuertant.

Apud Aristophanem in Pluto Penia ratiocinatur, si omnes homines ditescerent, fore vt Chremylus ipse cogeretur arare, fodere, reliquosque labores exhaurire, vt iam afflictior viueret diues, quam antehac vixerat pauper. Chremylus autem memor laborum, quos in paupertate pertulerat, abominatur hoc verbum, & in Peniæ caput reprecatur, dicens, ἐς κεφαλήν σοι: id est, In caput tibi: vt subaudias, recidat. Cælius ad M. Ciceronem lib. 8. At Domitius [illegible] manus ad os opposuit, te ad 9. Calend. Iun. subrostrani (quod [illegible] rum capiti sit) dissiparant perisse.

EX APPENDICE ERASMI.

Bona spes ostensa.

ὡς ἄρα οἱ εἰπόντι ἐπέπτατο δεξιὸς ὄρνις.

Id est:

Sic fato felix à dextris aduolat ales. Homerus.

Aquilæ volatum quamplurimis prospero auspicio victoriam [illegible] licitatem portendisse docent historiæ, quod vt planius habeas [illegible] sule Pierium libro Hieroglyphicon 19.

Sternutauerunt amores.

Ex Thalisia Theocriti apparet prouerbiale dictum fuisse [illegible] aliqui de signo bono, alii de aduerso & malo intelligunt [illegible] sternutauerunt: hoc est, sternutando signum præbuerunt [illegible] set amaturus, ipsum euenit.

IVNII. *Hirundo æstatem loquitur.*

ἡ χελιδὼν τὸ θέρος λαλεῖ: id est, Hirundo æstatem lo[quitur]. Aristophanis interpres in Equites fabulam, eo loco, οὐχ ὁρᾶτε; νέα χελιδών: id est, Nonne videtis? noua hirundo: admo[net pro]uerbium esse mutilum, sed integrum tale esse: νέα χελιδὼν [ἔαρος] ἀρχή. hoc est: Noua hirundo veris est initium. Erasmus no[n in]terpretis verba ita accipit, vt parœmiam perinde valere [fa]quasi dicas, initium veris. Hanc parœmiam imitatus est Ph[ilippus] comicus:

ἡ μὲν χελιδὼν τὸ θέρος, ὦ γύναι, λαλεῖ.

Id est,

Æstatis ô mulier hirundo est nuncia.

Quadrat prouerbium in artificiosa coniectura, quum indi[cio] vano indubitatum de futuris euentum ominamur: verbi gr[atia] visa fuerint in freti angustiis catascopia prædatoria, quæ [in]sidiari incipiant, belli futuri ea sunt præludia, nempe χελιδὼν [τὸ θέ]ρος λαλεῖ: aut si dicamus sororiantes puellæ mammas, [æs]tatem loqui, nimirum hirundo veris est primordium. [Item] νέαν χελιδόνα, id est nouam hirundinem non inconcinne [appli]cari posse eum, qui noui quippiam licet vetus opinione [no]minum nouum, adferat: quemadmodum hodie multi no[ua] ta iactitant, quæ vel plane vetera sint, vel è veteribus pen[i]tem: veluti hirundo naturæ lege aut obseruatione homi[num] per ver prænunciat, à primordio mundi semper nouum, [re]nouantis initio.

BRASSICANI. *Bona salute.*

Cato in fine quarti capitis De re rustica innuit, veteres in [...] diis omnium ea præfatione vsos fuisse, Bona salute. Sic in [princi]pio concionandi Romani dicebant, Quod sit fœlix & faustum [...] Diis auspicibus. Diis fauentibus, Diis beneuolentibus vbique [...] protrita.

IOANNIS VLPII. *Felix & faustum sit lumen.*

Varro author est, Græcos cum lumen infertur, dicere [...] φῶς ἀγαθόν, id est, Faustum sit lumen.

COGNATI. *Erat melius.*

Hæc oratio propemodum solennis videtur fuisse, qua [...] denuntiatione periculi admonebatur aliquis vt desisteret. Te[rentius] in Adelphis, scena prima, actu secundo. Ante ædes non fecisse [erit] melius, Appius decemuir apud Liuium lib. 8. decadis primæ. No[n] erit melius, inquit, nisi de quo consulimus vocem misisse. No[n] incommodum si huc referas illud, ἔσται πάντα καλῶς, quod [...] Suetonium in Domitiano, de cornice quæ paucis diebus ante[quam] occideretur Domitianus, Dicitur his elocuta verbis, quod [...] tum sic aliquis explicuit.

Nuper Tarpeio quæ sedit culmine cornix,
Est bene, non potuit dicere, dixit, Erit.

Melius enim fore, mortuo tyranno, cornix ominabatur.

Bene veniat siue vertat.

Elegans sermo est, & in vsu veterum scriptorum. Hæc Pomponii comici verba leguntur apud Nonium, Bene eueniat sit, & tibi bene sit, qui recte ominaris. Cum igitur Bene eueniat [di]ci solitum esset ab iis, qui recte ominarentur, exitumque [...] rei secundum optabant: vere Cicero in epistola quadam [...] libri ad Atticum, inquit: Carneadem quid bene eueniat [pro]nunciarat, quamuis spurce sentiret, tamen prudentius respondisse [quam] Epicureos: qui cum omnia ad se referant, vtilitatesque propter [se] quærant, nihil alterius causa fieri à nobis in vita debere [...] bant. Ille enim quasi dolebat ita se rem habere, Deosque pro[pitios] esse optabat. Simile quiddam in magnis rebus auspicandis [...] solebant veteres: vt Cicero in principio defensionum M[...] Rabirii & aliorum. Persius satyra quarta:

Hoc bene sit, ---

Simile est illud: Quod Deus bene vertat. Theocritus in T[...] nico:

Ὦ φίλε μὲν χαρεῖν κῆ γονοῦ τεόν, ὧν ἐπιθυμεῖς
Αἰσχίνα, &c.

Id est:

Vtinam tibi bene vertat quod agis.

Bene autem ominantur, qui bonum: male, qui infaustum. Plautus, Melius ominare, id est, εὐφήμει; desine male loqui. Egestatem autem homines inimicis imprecari solent, vltimamque inopiam. Diræ imprecationes sunt execrationis plenæ. Et diras imprecari, Græce ἐπαρᾶσθαι τὰς παλαμναιοτάτας ἀράς. Dicitur & ἀρὰς δεινὰς ἢ φρικώδεις ἐπαρᾶσθαι. Vide infra, Dii meliora.

Aut omina me fallunt.

Fernandus Pincianus, Græce Latineque doctissimus, in Senecæ De consolatione ad Polybium, cap. 23. castigans hunc locum, Aut omnia me fallunt: Legendum, inquit, omina: vt sit dicendi modus vulgatus, & fere prouerbii vice Accius in Oenomao, Nonio referente, Ominibus faustis, dixit.

Tam infausti ominis, quam noctua.

Cicero epist. 123. Tam infausti ominis, quam noctuæ aues. Fertur & hoc inter prouerbia. Vulgo etiam creditum est, occursum monachi omen esse parum felix. Adeo hominum genus detestandum. Olim spadonis aut eunuchi, cinædi aut claudi occursus & conspectus mane, primo domus egressu, inauspicatus habebatur. de quibus Lucianus in Pseudologista.

Non raro parua, magnarum rerum sunt indicia.

θρυλλούμενον est hodie hoc Cleombroti dictum, quod habetur apud Plutarchum de oraculorum defectu: τὸ δὲ λοιμῶδες θέρος ἀραχνίων πλήθει προδηλοῦν καὶ θερινοῖς ἐαρινοῖς, ὅταν κορώνης ποδὶ εἴκελα γένηται ἐκ κλινῆς ναυτιλίας. id est: Aranearum multitudine, pestifera fore æstas: vernis vero ficus foliis, cornicis pedem adæquantibus, tempestiua veris nauigatio indicatur. quod & Hesiodus in ἔργοις, lepide quoque monet. Ficus folia æstatis signum esse Christus in Euangelio quoque testatur, Matt. 24. Marc. 13 Luc. 21. Parua esse magnarum calamitatum signa. Silius quoque Italicus libro 2. de bello Punico, hoc pentasticho scribit:

Vim primi sensere canes, mox nubibus atris
Fluxit deficiens penna labente volucris,
Inde feræ syluis sterni, tum serpere labes
Tartarea, atque haustis populari castra maniplis
Arebat lingua, & gelidus per viscera sudor.

Synodus Cabilonensis sub Clodoueo Francorum rege, Multa quidem eueniunt, inquit, quæ dum leuiter corriguntur, sæpius ad maiora conscendunt.

Teucris.

In aliquot epistolis Antonius Ciceronis collega, Teucris vocatur, quod ariolaretur & vaticinaretur: id est falsis promissis sæpe Ciceronem, cui pecuniam promiserat, decepisset: Cassandra autem fatiloqua, sæpe ab aliquo vate Teucris appellata fuerat.

Deus auertat.

---Quod procul à nobis flectat fortuna gubernans.

Id est, auertat. Vide alibi, Capiti eueniat: &, Dii omen in ipsum conuertant. Dii autem auertentes fuerunt inferi, qui ἀποτρόπαιοι καὶ ἀλεξίκακοι à Græcis vocantur, qui auerruncant & auertunt prodigia & portenta: Dii depellentes etiam à Persio & Auerrunci vocantur. Tarquinius priscus in ostentario & arborario apud Macrobium: Arbores quæ inferorum deorum auertentiumque sunt in tutela eas infelices nominant, alternum sanguine infelicem. Veteres à sanguine & cruore abhorrebant. ita arborem, cuius lignum cruentum videbatur, sanguine dixit infelicem. Vide ante, Bene habet, &, Bene sit: Quod Deus bene vertat. Quod, Dii meliora, dicunt Latini veteres, cum mali aliquid votis deprecantur & amoliuntur: valet, Dii ferant meliora. Tibullus:

Dii meliora ferant, nec sint insomnia vera.

Pacuuius, Dii meliora monerint: pro, Dii monuerint meliora, scripsit, authoribus grammaticis.

Auris tinnit.

Hodie per iocum aiunt, sibi dextram tinnuisse autem, significantes, alicubi sermonem de se absentibus factum cum laude. Apud Theocritum in Amaryllide non absimile est hoc:

ἄλλεται ὀφθαλμός μευ ὁ δεξιός, ἆρά γ' ἰδησῶ αὐτάν.

Id est,

En oculus dexter salit mi, illam ne videbo?

Apud Plautum non semel obuia sunt: Prurit mihi tergum, pruriunt dentes, malæ, pugni: item, Supercilium salit.

Aui sinistra.

Apud Mar. Varronem lib. 6. A quo dicuntur comitia: aliudve, quod sit aui sinistra, scæua. Cicero De legibus, Isque aui sinistra, dictus populi magister est. id est, prospera, & secundo auspicio. Aues enim prosperæ dicebantur sinistræ. Contra impedientes aues aut dicebantur Arculæ, ab arcendo: aut Cliuiæ, quia difficilia vocabant Cliuia ad verbum προσάντη: aut Remores, à Remorando: aut Alteræ cum alteræ superuenirent, quæ felici auspicio vitium facerent: aut Voisgræ, quæ se vellendo malum auspicium faciebant: aut Inebræ & Enebræ. Eo nomine omne obstaculum intelligebatur, & ab inhibendo dicitur, docente Festo. Læuum autem dicitur prosperum: Intonuit læuum. Æneid. 2. Et Cicero in primo De diuinatione ait, à sinistra cornice ratum & lætum augurium fieri.

Quod faustum felixque sit.

Hanc solennem formulam sæpe vsurpant veteres, cuius meminit Varro sub finem lib. 5. De lingua Lat. & alicubi Liuius: item Cicero I. De diuinatione: Neque solum, inquit, deorum voces Pythagorei obseruauerunt, sed etiam hominum, quæ vocant omina: quæ maiores nostri quia valere censebant, iccirco omnibus rebus agundis, Quod bonum, faustum, felix, fortunatumque sit, præfabantur. Virgilius in Pharmaceutria, eclog. 8. Bonum sit. Bonæ precationis sunt formulæ: quibus contraria est illa imprecatio apud eundem Virg. Mœride, ecloga 9.

---(Quod nec bene vertat.)

Cum bona alite: Auspicio bono.

Sic Græci:

Σὺν οἰωνοῖς ἀγαθοῖσιν.-- & Sophocles in Trachin. Catullus in nuptias Iuliæ & Manlij:

--Bona cum bona Nubit alite virgo.

Bonam alitem dixit, quod aues quædam in his infaustæ maleque ominatæ sint; quas Græci propterea τοῖς γαμοῦσι δυσοιώνιστα ὄρνεα vocant. Vide Lycophronis interpretem. Horatius in j. Carm.

Maladucis aui domum.

Callimach. εἰς λουτρὰ τῆς Παλλάδος, bonas ac malas alites significans, dixit. γνωσεῖται δ' ὄρνιχας ὃς αἴσιος, οἵ τε πέτονται ἄλλως, καὶ ποίων οὐκ ἀγαθαὶ πτέρυγες. Itaque ἀγαθὰς πτέρυγας, bonam alitem apte interpretemur. Idem ibidem:

Transfer omine cum bono
Limen aureolos pedes,
Rasilemque subi forem.

Propertius in iiij.

-Mihi, inquit, Omen triste prætulit ipsa rapta de rogo.

Fax autem ominis causa præferebatur.

Non est Deus nescius nostri.

Catull. ad Mallium:

-Non est Dea nescia nostri,

M. Antoninus de vita sua libr. ij. paulo post principium. & libr. 6. Deum nostri curam agere dixit.

Tinniunt aures.

Græce ab eodem Stephano: βομβεῖ μοι τὰ ὦτα. Galli dicunt, Les oreilles me cornent. Dicitur ab his, qui vana præuident: Et istud quoque collegit Polyd. Vergil. Catul. ad Lesbiam:

-Sonitu suopte Tinniunt aures.

POLYDORI VIRGILII.

Tinnire aures.

Si quem videmus vana auditione terreri, scite dicemus illi aures personare. Sumpta metaphora à metallis, quæ pulsata tinniunt.

Κενοτάφιον.

Proprie inane & imaginarium sepulchrum, quo neque corpus neque reliquiæ illatæ sunt: cap. 42. de religion. Potest non illepide torqueri ad hominem vanæ mentis, foris in speciem illustre quid præ se ferentem. Eadem formula, qua Horatius dixit, Corpus sine corpore. Desumptum ab honorariis sepulchris, & inanibus sepulchris, in memoriam defuncti, cuius corpus inhumatum est dicatis: quando ex officio & pio voto Cenotaphium (vt & hodie) religiosum faciebant veteres ceremoniis, ad instar veri sepulchri: vt testatur Marcianus in c. in tantum de rer. diuis. nisus Virgilij authoritate in 3. Æneid.

Libabat cineri &c.

GVIL. GENTII. *Qui te conspexerit, augurium capere poterit.*

Dictum in deformes & turpi adspectu homines. Veteres omen bonum captabant ex occursu formosi cuiuspiam, malum ex deformis aspectu. Ad quod alludens Iuuenal. satyr. v. ait:

-Tibi pocula cursor.
Et cui per mediam nolis occurrere noctem.

Author est Ælius Spartianus in vita Seueri, quod is mortem sibi portenderit ex occursu Æthiopis cuiusdam. Idem tradit Plutar. de Bruto & Cassio. Hinc forte veteri prouerbio, inquit Tiraquellus, vir inexhaustæ lectionis, dicebatur, ἐριννύων ἀπόρρωξ, hoc est, furiarum stirps: is nimirum, qui fœda esset specie. Nam quod noxium est & exitiale, id à furiis ortum esse dicitur. Contra pulchritudo est quauis epistola commendatior, vt ait Aristoteles apud Laertium.

OMNIA.

ERASMI. Ioca seriaque.

Quoties omnia nostra cum aliquo communicamus, cum eo ioca seriaque conferre dicimur. M. Tullius libro De finibus bonorum ij. At qui cum ioca seriaque, vt dicitur, qui cum arcana, qui cum occulta omnia? Tecum optime; deinde etiam cum mediocri ami-

co Donatus in Adelphos, huiusmodi ferme figuras omneis quæ constant ex contrariis, prouerbiales existimat. Quod genus sunt: Fanda infanda: quo iure quaque iniuria: facta atque infecta: digna atque indigna: fasque nefasque: clamque palamque: terraque marique: noctesque diesque: iuuenesque senesque: neque in minimo neque in maximo: neque deos neque homines veretur: vocatus atque inuocatus: re salua & perdita: atque alia huius generis innumerabilia, de quibus meminimus & initio operis.

Nec animans, nec inanime.

Prouerbiali figura dictum est apud Platonem libro de legibus octauo, πάντων τῶν τε ἐμψύχων καὶ τῶν ἀψύχων: id est, Omnium & animantium & inanimorum: quum nihil omnino significamus excipiendum. Simili figura dicimus, Iuuenumque senumque: &, Bipedum ac quadrupedum nequissimus: item, Nec diis nec hominibus placet: Nec viuis parcit nec mortuis. Locum Platonis citauimus integrum in prouerbio, σκιαμαχεῖν.

Pueri, senesque.

Vide superius in loco, Multi.

Latum & angustum.

Nemini obscurum arbitror, prouerbiali schemate dictum esse apud Aristophanem in Equitibus sub persona Cleonis: cui cum esset, quod nutricum more male pauisset populum, qui paululum præmansi insereret in os, maximam partem ipse deglutiret, respondet:

> Καὶ νὴ δί' ὑπό γε δεξιότητος τῆς ἐμῆς
> Δύναμαι ποιεῖν τὸν δῆμον εὐρὺν καὶ στενόν.
>
> Id est,
>
> Ita per Iouem, nam dexteritate ego mea.
> Exilem & amplum valeo populum reddere.

Macrescunt enim pueri male pasti: rursus bene pasti fiunt obesi. Apposite torquebitur in eos, qui adolescentes recte docent, aut secus: quive populo recte concionantur, aut secus. Siquidem hæ res plurimum habent momenti, ad mores populi vel ad honesta formandos, vel ad vitia deprauandos.

Dulce & amarum.

Plautus in Pseudolo non sine prouerbii specie dixit dulce & amarum, pro lætis ac tristibus. Amans adolescens de epistola amicæ: Dulce amarumque vna nunc misces mihi. Idem in eadem fabula Dulcia atque amara apud te sum eloquutus omnia. Scis amorem, scis laborem, scis egestatem meam. Idem in Truculento: Nunc postea quam scio dulce atque amarum quid sit de pecunia.

Omnium quos Sol videt.

Sunt & illæ figuræ prouerbiales, Omnium quos terra sustinet: aut quos Sol videt pessimus, optimusve. Plautus in Sticho: Facile inuenies peiorem & peius moratam pater quam illa fuit: meliorem neque tu reperies, neque vidit Sol. Idem in Bacchidibus:

> Quia ædepol certo scio Vulcanus: Luna, Sol, dies, dii quatuor
> Scelestiorem nullum illuxere alterum.
> Sol qui terrarum flammis opera omnia lustras.

Vnde & oculus mundi dictus est. Simile est illud, Quodcunque in solum venit. M. Tullius Epistola fam lib. 9. epist vltima: Conuiuio delector, ibi loquor, quicquid in solum, vt dicitur, & gemitum & risus. Sentit se in conuiuio de quibuslibet rebus loqui, seu lætis seu tristibus. Citatum est nobis hoc adagium in superioribus ex primo libro De natura deorum: sed hic locus tum non occurrebat, qui tamen ad prouerbii fidem pertinere visus est. Plautus in Pœnulo: Quantum hominum terra sustinet sacerrimo.

IVNII. Etiam mater & sorores.

Quando citra discrimen aut exemptionem omnes promiscue indicare volumus, prouerbii huius vsus erit: ἀλλὰ καὶ μήτηρ καὶ ἀδελφαί: Etiam mater & sorores. Vtitur loco modo citato Synesius, ostendens nominatim adagium esse. sic enim inquit: ἀλλὰ καὶ μήτηρ, ἀλλὰ καὶ ἀδελφαί, φασὶ, τῷ κάλλει, τι νέμουσι τῶν ἀρρένων, id est: Imo etiam mater ac sorores (quod aiunt) virorum pulchritudini multum deferunt. volens innuere nullam tam sanctam, tam castam esse, quæ non formæ venustæ & egregiæ lenocinio trahatur, citra exceptionem, etiamsi mater illa sit aut germana.

A caluo vsque ad caluum.

Dion Cocceius libro 58. refert Caligulam Cæsarem conspicatum semel ingentem noxiorum aliorumque captiuorum turbam præcepisse prouerbiali dicterio, omnes à calua ad caluum trucidari. Græce est, τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενον, ἀπὸ τοῦ φαλακροῦ, μέχρι τοῦ φαλακροῦ πάντας αὐτοὺς σφαγῆναι. Quem locum ita reddit Suetonius Tranquillus: Nullius inspecto elogio à caluo ad caluum duci imperauisse, hoc est, promiscue, sineque discrimine: neque enim placet quod Hermolaus Barbarus ex Dione hunc in modum interpretatur: Hoc est, quicunque inter duos forte caluos ex fontibus ante se constitutis aderant, laniandos bestiis rapi vice pecudum mandasse quæ carius vendebantur. Adagii vsus est, quoties significamus neminem exclusum aut præteritum.

COGNATI. Quod in solum venit.

Hoc prouerbium rationem quandam loquendi priscam ... Vt enim ea demum nobis esse videntur quæ sensibus compre... dimus, velut quæ vel tangimus, vel cernimus, sic cum omnia ... ferat solum, id solum esse existimamus, quod in eo videmus ... omnia quæ sunt in rerum natura, eo sustineri putamus. ... Quod in solum, valet, quicquid est, quicquid accidit, quicquid ... offert, quicquid euenit. In eandem sententiam Cic. Epist. ... lib. 9. vltima ad Pætum epist. Conuiuio delector, ibi loquor, qui... quid in solum, vt dicitur, & gemitum, & risus. Sentit se in conu... de quibuslibet rebus loqui, seu lætis, seu tristibus. Idem li... De natura deorum, dicit: Hinc quodcunque in solum venit ... citur, effingis atque efficis. id est, quicquid in rerum natura ... Varro hoc prouerbium etiam vsurpauit: Libet mi epigram... facere, & qui nomina non memini, quod in solum mihi ve... ponam, id est, quodcunque nomen sese mihi obtulerit, & in ... cam venerit. Diuersum est hoc Afranii veteris poetæ in ... citante Nonio: Orbitatem senectuti tuæ malam metui, quod ... solum non venit cæco ac dementi. Rursum: Ne veniret quod ... agitur in solum. Hic veteres Grammatici, In solum, in solitum ... terpretantur: à quibus vix recedere licet.

Amaro dulce permixtum.

Alibi: Ecce cum quis in restitutione, vel corruptione simul ... traria patitur, algens sæpe calescit, & calens aliquando refrig... quærens (vt arbitror) id assequi, illud abiicere, ac (quod d... amaro dulce permixtum, & cum difficultate reiectionis ad... molestiam, post ferum congressum facit. Ratio igitur nobis ... dictat, nos non modo in lamentationibus & in tragœdiis, neque ... fabulis tantum, sed in totius vitæ tragœdia atque comœdia ... voluptatibus immisceri, & in aliis sexcentis. Vide apud Eras... nostrum, Dulce & amarum. Idem Plato in Philebo: Volup... plenas doloribus inuenire licet. Quin etiam meministi eos qui ... gicis spectaculis adstant, dum delectantur, sæpe lugere.

ORIGINIS.

ERASMI. E tardigradis asinis equus prodiit.

Ἐκ βραδυσκελῶν ὄνων ἵππος ὤρουσεν: id est, E tardigradis ... equus emersit. Cum clarus euadit quispiam obscuro genere ... vt quoties ab indocto præceptore proficiscitur discipulus eru... Potest & per ironiam proferri, & per negationem: vt, Nunqu... ex asinis nascetur equus. &, En tibi ex asinis equum. id est, ex ... mis parentibus arrogantem & ferocem. Huic contrarium ... quod alibi retulimus, Heroum filii noxæ: quum ex egregiis ... prognati non respondent maiorum virtutibus. Quemadmo... Socrates apud Platonem in Alcibiade priore, docet ambos P... clis filios Paralum & Xanthippum fuisse stupidos, Cliniam ... fuisse furiosum. Denique nullum illius opera factum sapien... quum Zenonis consuetudine multi sapientes euaserint. ... tractat in Menone, commemorans & Aristidem, qui filium ... Lysimachum nullius rei: præterea Thucydidem, cui duo fuerunt ... lii, Melesias & Stephanus. Neuter respondit virtuti paternæ ... addi poterat M. Tullius, qui filium reliquit illaudatum, & à p... virtutibus plurimum degenerantem.

Ex quercubus ac saxis nati.

Huic finitimum est illud Homericum: E quercu, è saxis prog... tus. quod quadrabit vel in hominem obscuro genere, vel in ... qui sit agresti atque effero ingenio, moribusque immanibus. In... ductum adagium, quod antiquitus in cauis quercubus, tecto... vice victitarent homines, atque hinc è quercubus nati fingeba...
Inde illud:

> --Et duro robore natos.

Præterea creditum est saxis à Deucalione Pyrrhaque proiectis ... mortalium genus, absumptum diluuio, instauratum fuisse. Ho... rus in Odyss. τ.

> Οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός ἐσσι παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης.
> Nam neque fatidica quercu satus es, neque saxo.
>
> Id imitatus Pallada in Epigrammate:
>
> Οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός εἶ, οὐδ' ἀπὸ πέτρης φασί.
>
> Id est,
>
> Neque te, quod aiunt, quercus aut lapis edidit.

Allusit ad id festiuiter Plato libro de Republ. 8. ἢ οἴει ἐκ δρυός ... ἢ ἐκ πέτρας τὰς πολιτείας γίγνεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τῶν ἠθῶν τῶν ἐν ταῖς ... σι; id est: An existimas è quercu quacunque, aut rupe, respublica... nasci, ac non potius ex moribus eorum, qui in republica versantur ... In crudeles & immites conuenit illud Theocriticum in Æpolo ... Cupidine: --ἦρα λεαίνας Idest:

> μασδὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ.
> --Scilicet ille leænæ
> Vbera suxit, & in nemore hunc genitrix fera pauit.

Nunquam ex malo patre bonus filius.

Euripides hanc sententiam prouerbio celebrem fuisse testatur ... ex malo patre non progigni bonos liberos.

φεῦ φεῦ, παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει,
Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός.

Id est,

Heu heu, vt illud dictitant recte, probum
Patre ab improbo, non posse nasci filium.

Astipulatur huic dicto prouerbium illud: κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. id est: Mali corui malum ouum. Item illud Theognidis:

Οὔτε γὰρ ἐκ σκύλλης ῥόδα φύεται.---

Id est:

Non etenim è squilla rosa nascitur.--- Atque id genus alia, quæ suis referentur locis.

E squilla non nascitur rosa.

Prouerbiali figura dixit Theognis:

Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὔθε ὑάκινθος·
Οὐδέποτ' ἐκ δούλης τέκνον ἐλεύθερον.

Id est,

Non etenim è squilla rosa nascitur, aut hyacinthus:
Sed neque ab ancilla filius ingenuus.

Admonet adagium, è probis parentibus nasci liberos probos, ex improbis improbos. Simili forma dixit Horatius in Odis:

---Neque imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Venustius erit, si ad indocti doctoris indoctum discipulum referatur, ad improbi nutritii improbum alumnum. Pertinet adagium ad illam classem, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν: id est, Mali corui malum ouum. &:

Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός.

Id est,

Prolem probam haud pater progignet improbus.

Est autem Scilla herbæ genus non dissimilis aloe: de qua multa Plinius diuersis locis.

Ex minimis initiis maxima.

Ad indicandum maximas simultates nonnunquam ex leuissimis iniuriolis nasci, non secus atque ex minutissima scintillula grauissimum incendium, mire congruet illud ex eodem libro de Eride, id est, dea contentionis:

Ἥ τ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

Quæ primum exigua surgit, verum illico cœlum
Attingit capite, in terris vestigia ponens.

Hunc locum Vergilius Æneidos iiij. detorsit ad famam:

Parua metu primo, mox sese attollit in auras,
Ingrediturque solo, & caput inter nubila condit.

Exiguum malum, ingens bonum.

μικρὸν κακὸν, μέγ' ἀγαθόν, id est, Pusillum malum, ingens bonum. Admonet adagium ex paululo incommodi, laboreque exiguo, summa maximaque commoda colligi. Refertur à Diogeniano. Non discrepat huic Musonii sententia quam commemorat Aulus Gellius lib. 16. cap. 1. ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἄν τι ποιήσῃς αἰσχρὸν μεθ' ἡδονῆς. τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει, id est, Si quid feceris honestum cum labore, labor abit, honestum manet. Si quid feceris turpe cum voluptate, voluptas abit, turpitudo manet. Eandem sententiam Cato, minus quidem modulate, minusque rotunde, sed tamen fideliter extulit ad hunc modum: Cogitate cum animis vestris, si quid per laborem recte feceritis, labor ille à vobis cito recedet: benefactum à vobis, dum viuetis, non abscedet. Sed si qua per voluptatem nequiter feceritis, voluptas cito abibit: nequiter factum illud apud vos semper manebit.

Bonæ leges ex malis moribus procreantur.

Macrobius Saturnalium libro iij. Vetus verbum est, inquit: Leges bonæ ex malis moribus procreantur. Nam sicuti medicorum pharmacis nihil opus foret, nisi morbis laboraretur: ita legibus ferundis nihil opus esset, nisi perperam viueretur. Vnde apud Æginetas olim pecuniaria pœna mulctabatur is, qui legis instituendæ dedisset occasionem. Autor Aristoteles libro Rhetoricorum ij. Cornelius Tacitus lib. 15. Vsu probatum est, leges egregias exempla honesta apud bonos, ex delictis aliorum gigni. huc pertinet, quod Solon ἐρωτηθεὶς, διὰ τί κατὰ πατροκτόνου νόμον οὐκ ἔθηκε. διὰ τὸ ἀπελπίσαι εἶπεν, id est, Rogatus quam ob causam non tulisset legem in parricidas: respondit, quod non sperasset futurum parricidam.

Initium belli.

Ἀρχὴ πολέμου: id est, Origo belli: vbi quis prior lacessit iniuria seu conuicio. Sumptum videtur ab historiographis, quibus mos est, primum causas exponere, quibus bellum cœptum fuerit. Huc allusit Lucianus cum ait in Pseudomante: καὶ κατὰ τὸν Θουκυδίδην ἄρχεται ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη. id est: Et quemadmodum ait Thucydides, hinc iam bellum oritur. Vnde ἀπόλεμος lædere dicitur, qui nulla lacessitus iniuria simultatem exercet.

Hinc belli initium.

Inter prouerbia quæ sumuntur ex allusionibus autorum, mihi non videtur illud silentio prætereundum, quod ex Thucydide vsurpauit Lucianus in Pseudomante: καὶ κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ἄρχεται ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη. id est: Et iuxta Thucydidem, iam hinc belli initium. Id ad varios vsus poterit accommodari, siue cum ad incipiendum negocium accingi significamus, siue cum alicunde natam simultatem innuimus, ac tumultum rerum exortum. Ad eundem Thucydidis locum, non dubium quin alluserit Aristophanes in Acharnensibus:

Κἀντεῦθεν ἀρχὴ ἡ τοῦ πολέμου,

Atque illud, κἀντεῦθεν. eo loco frequentius iterat: quo magis consentaneum, illum allusione ad iocum abusum fuisse.

Piscis primum à capite fœtet.

ἰχθὺς ἐκ τῆς κεφαλῆς ὄζειν ἄρχεται: id est, Piscis à capite primum incipit putere. Dictum in malos principes, quorum contagione reliquum vulgus inficitur. Apparet ab idiotarum vulgo sumptum.

Ab impiis egressa est iniquitas.

Concinit huic Hebraicum illud ex libro Regum j. cap. 24: quod Dauid nominatim etiam pro vetusto prouerbio citat: Ab impiis egredietur iniquitas. Significat autem, ab improbis semper mali quippiam exoriri, à bonis nihil malorum proficisci. Proinde nihil esse, cur Saul metuat, ne à se occideretur. Hoc facinus impium, non nisi ab impiis esse patrandum, se manus suas regia cæde non inquinaturum. Porro prouerbium, si quem hoc quoque iuuabit, Hebræo sermone pronunciatur ad hunc modum: מרשעים יצא רשע Quandoquidem habent hoc peculiare pleraque prouerbia, vt in ea lingua sonari postulent, in qua nata sunt: quod si in alienum sermonem demigrarint, multum gratiæ decedat. Quemadmodum sunt & vina quædam, quæ recusent exportari, nec germanam saporis gratiam obtineant, nisi in his locis, in quibus proueniunt. Idem propemodum dicitur apud Græcos versu prouerbiali:

Ἀνώμης γὰρ ἐσθλῆς ἔργα χρηστὰ γίγνεται.

Id est:

Probis ab animis facta promanant proba.

Mali corui malum ouum.

Κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν: id est, Mali corui malum ouum. Apte vsurpabitur, quoties à malo præceptore discipulus malus proficiscitur: ex improbo patre filius improbus: ex patria illaudata vir illaudatus; denique facinus sceleratum ab homine scelesto. Metaphoram alii referunt ad naturam animantis, quæ nec ipsa est idonea cibis humanis, nec ouum parit ad quidquam vtile. Sunt qui dicant fieri, vt coruorum pulli parentes ipsos deuorent, si forte non pascant illos ad satietatem: & hinc ductum adagium. alii malunt ad huiusmodi fabulam referre. Corax quidam primus Syracusis, post mortem Hieronis, instituit artem rhetoricen mercede profiteri. Cum hoc adolescens quidam Tisias hac lege pactus est, vt tum demum mercedem persolueret, vbi iam artem perdidicisset. Dein vbi iam arte cognita, præmium reddere cunctaretur, Corax in ius discipulum vocat. Ibi iuuenis huiusmodi dilemma proponit. Percontanti quis esset artis finis, vbi Corax respondisset, persuadere dicendo: Age, inquit, si persuadeo iudicibus, me nihil debere, non reddam, quia vici causam: sin minus persuadeo, non reddam, quia non perdidici artem. At Corax Tisiæ dilemma tanquam vitiosum & ἀντιστρέφον, in discipulum retorsit ad hunc modum: Imo, inquit, si persuades, dabis, quia tenes artem, & debes ex pacto: sin minus, dabis, quia sententiis iudicum damnatus. Quod commentum tam vafrum, tamque callidum vbi iudices audissent, admirati versutiam adolescentis, succlamarunt: κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. Sunt qui narrent hoc succlamatum à corona circumstantium, cum alter alteri litem intenderet. Huiusmodi ferme leguntur in Prolegomenis in Hermogenis rhetoricem. Ex hac fabula, ni fallor, effícta est ea, quam narrat A. Gellius in Noctibus Atticis lib. 5. cap. 10. de Protagora sophista, & huius discipulo Euathlo: quæ tametsi longiuscula est, & in promptu sita, tamen quod omnium lepidissima videatur, non pigebit adscribere. Gellius igitur ostenso vitioso dilemmate, quod Antistrephon vocant, propterea quod totidem verbis possit in aduersarium retorqueri. Quale est, inquit prouulgatum illud, quo Protagoram sophistarum acerrimum vsum esse ferunt aduersus Euathlum discipulum suum. Lis nanque inter eos, & controuersia super pacta mercede hæc fuit. Euathlus adolescens diues, eloquentiæ discendæ, causarumque orandi cupiens fuit. is in discipulum Protagoræ sese dedit, daturumque promisit mercedem, grandem pecuniam, quantam Protagoras petiuerat: dimidiumque eius dedit iam tunc statim prius quam disceret: pepigitque vt reliquum dimidium daret, quo primum die causam apud iudices orasset & vicisset. Postea cum diutile auditor assectatorque Protagoræ fuisset, & in studio quidem facundiæ abunde promouisset, causas tamen non reciperet, tempusque iam longum transcurreret, & facere id videretur, ne reliquum mercedis daret: capit consilium Protagoras (vt tum existimabat) astutum petere instituit ex pacto mercedem, litem cum Euathlo contestatur. Et cum ad iudices coniiciendæ consistendæque causæ gratia venisset, tum Protagoras sic exorsus est. Disce, inquit, stultissime adolescens, vtroque id modo fore, vti reddas quod peto, siue contra te pronunciatum erit, siue pro te. Nam si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur, quia ego vicero: sin vero secundum te iudicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu viceris. Ad ea respondit Euathlus, Potui, inquit,

huic tuæ tam ancipiti captioni isse obuiam, si verba ipse non facerem, atque alio patrono vterer. Sed maius mihi in ista victoria proludium est, cum te non causa tantum, sed etiam in argumento vinco. Disce igitur tu quoque magister sapientissime, vtroque modo fieri vti non reddam quod petis, siue contra me pronunciatum fuerit, siue pro me. Nam si iudices pro mea causa senserint, nihil tibi ex sententia debebitur quia ego vicero: sin contra me pronuntiauerint, nihil tibi ex pacto debeo, quia ego non vicero. Tum iudices dubiosum hoc inexplicabileque esse, quod vtrinque dicebatur rati, ne sententia sua vtramcunque in partem dicta esset, ipsa sese rescinderet, rem iniudicatam reliquerunt, causam in diem longissimum distulerunt. Hactenus Gellius. Quid autem? an non optimo iure iudices hoc saltem sententiæ vice pronunciare debuerunt, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. Narrat eandem fabulam L. Apuleius in Floridorum libris non dicam copiosius, neque enim potest copiosius referri, quam à Gellio denarrata est, sed tamen florulentius, & (vt ita dixerim) picturatius. Meminit Euathli Aristophanes in Fucis, atque item in Acharnensibus.

Autor omnium & fons.

Cum indicare volemus primum omnium autorem, vnde ceu capite proficiscantur omnia, maxima pariter & minima (veluti si quis dicat superbiam omnium malorum parentem, fidem omnium virtutum fontem, Homerum omnis poeseos patrem) non inconcinniter accommodabitur illud ex eodem libro de Oceano dictum,

Ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα
Καὶ πᾶσαι κρῆναι καὶ φρείατα μακρὰ νάουσιν.

Ex quo vno freta cuncta fluunt & flumina cuncta,
Et cuncti manant fontesque, lacusque profundi.

Ex tua officina.

Nihil iam hac figura tritius Ex tua officina, ex aliena officina. Ex nostra officina depromi dicuntur quæ à nobis inuenta, nostroque ingenio perfecta sunt: ex aliena, quibus ab alio mutuo sumptis vtimur vt nostris. Nam officina locus vbi opifices suas exercent artes. Sumpta metaphora ab iis, qui aliena opera in suis vendunt tabernis: Hoc quo longius traducetur ad res animi, hoc fuerit lepidius, vt, hoc consilii quis non intelligat è tua prodisse officina? Totum hoc negocii tuæ fuit officinæ.

Generosioris arboris statim planta cum fructu est.

Simillimam huic eodem loco subiicit Generosioris arboris statim planta cum fructu est. Qua quidem id innui videtur, egregia beneque nata ingenia, statim maturescere, & ad frugem peruenire. Taxat Fabius & hoc sententiæ genus. Mihi tamen visum est in adagiorum catalogum has quoque referre, quod vulgo celebres fuisse testatur, & impudentior hyperbole, sicut paulo superius dictum est, non reiicitur ab hoc genere.

Magnorum fluminum nauigabiles fontes.

Simili metaphora videtur dictum & illud, quod refert ac notat Fabius in 8 Institutionum libro, Magnorum fluminum nauigabiles fontes sunt. Eam sententiam ait se iuuene decantatam fuisse. Significat autem, præpotentium quantulacunque, plus pollere quam vniuersas tenuium opes. Cæterum notat Fabius hoc sententiarum genus, quod palam falsæ videantur.

Hinc illæ lacrymæ.

Vide locum, In deprehensos.

IVNII. Fons & radix.

Πηγὴ καὶ ῥίζα, id est, Fons & radix pro origine & principe causa, prouerbii specie ponitur. Iulianus medicus in quem inuehitur Galenus, ὡς τὸ παραλειπόμενον τοῦ ἀφορισμοῦ ἅπαν ῥίζαν τε καὶ πηγὴν ἔχειν τὸ, ὅτι πλῆθος ὑγρῶν νοσοποιεῖν τὰ σώματα. id est, Vt reliquum aphorismi, radicem fontemque habeat istum, quod humorum copia morbos corporibus inuehat. Galenus in Therapeu. i. δείξω τίς ἀρχὴ καὶ ῥίζα τῆς θεραπευτικῆς ἐστὶ μεθόδου, id est, Ostendam quod sit principium, quæ radix curandi methodi. Hippocrates libr. de flatibus τίς ἀρχὴ καὶ πηγὴ γίνεται τῶν ἐν τῷ σώματι κακῶν. id est, Quod sit auspicium, qui fons morborum qui corpori accidant. Proclus Constantinopolitanus episcopus, ἐπ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν καὶ ῥίζαν τῆς γενέσεως ἀνθρωπείας ἀναδραμών id est, Recurrens ad primordium ac radicem humanæ creationis. Constantini imperat. dictum memoratur à Nicephoro huiusmodi, Romani imperii dignitas atque amplitudo fontem atque radicem habet, veram pietatem. Synesius libro De prouidentia, παιδείαν γὰρ ἀρετῆς ᾤετο πηγὴν εἶναι, id est, Doctrinam censebat virtutis esse fontem. Philo Iudæus, τὸν ὀρθὸν λόγον ὃς καὶ τοῖς ἄλλοις ἐστὶ πηγὴ νόμοις. id est, Recta ratio cæterarum legum fons est, vnde ortum habent. Empedocles Agrigentinus de rerũ primordiis loquens, τέσσαρα τῶν πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἄκουε. id est, Principio rerum radices quatuor audi. quod ex Athamante Pythagoreo transtulit cuius hæc leguntur verba, ῥιζώματα τέτταρα τυγχάνοντι, πῦρ, ὕδωρ, ἀήρ, γῆ. id est, Quaterna sunt seminaria & radices rerum, ignis, aqua, aër, terra. Plutarchus in Romulo πηγὴν τῆς εὐνοίας, id est, fontem & originem beneuolentiæ dixit. Zoroaster magnus Deum animæ fontem vocat in oraculis suis, δίζεο σὺ ψυχῆς ὀχετόν, id est, Quære Deum qui fons animæ. Similiter Cicero in Tuscula. Causam atque fontem esse mœroris. [illegible] Clodium fontem gloriæ Milonis vocat, & alibi segetem ac materiam, Panegyrici Maximiano dicti author, Quia seminarium iuuentutis & quasi fontem humani corporis semper Romanis [illegible] cibus ministrarunt. Nazarius Panegyrista, concordiam fundamentum ac radicem ocii, bonorum ciuium seminarium, [illegible] publicæ segetem vocat.

Elementum.

Consimili figura & στοιχεῖον. i. elementi appellatio pro [illegible] rei primordio vsurpatur. Damascius Syrus in philosophica [illegible] riæ, στοιχεῖα πρῶτα μέγιστα τῆς τῶν ὄντων πολυθεάμονος [illegible] φιλοπονία, ἀγχίνοια. id est: Prima elementa potissima multiplicis rerum cognitionis sunt ista, amor, industria, & ingenii sagacitas. Polycrates Ephesinus episcopus ad Victorem Romanum scribens martyras in Asia sepultos, qui possessionis Christianæ rudimenta hominés docuerant, appellat μεγάλα στοιχεῖα, ingentia prima atque elementa fidei. Isocrates orator, ταῦτα γὰρ στοιχεῖα [illegible] μέγιστα χρηστῆς πολιτείας. i. Ista namque probe instituta [illegible] prima & maxima sunt elementa. Synesius in Dione, [illegible] ὥσπερ στοιχεῖα τῆς ὅλης φιλοσοφίας θαυμάζομεν. id est, Virtutes [illegible] totius philosophiæ elementa suspicimus & admiramur. [illegible] misanthropus, Ioanne Stobæo teste, auaritiam & ambitionem nominabat στοιχεῖα τῶν κακῶν: id est, malorum elementa.

E vipera rursum vipera nascitur.

Ἐξ ἐχίδνης πάλιν ἔχιδνα γίγνεται, E vipera rursum nascitur vipera. Apposite quadrabit in improbi præceptoris improbum discipulum, scelesti patris conscelleratum filium. Citat Ioannes Stobæus ex Ecdoro, nescio quo,

Ἐκ τοῦ κακοῦ γὰρ ἡ φύσις τίκτει κακόν
Ὥς ἐξ ἐχίδνης πάλιν ἔχιδνα γίγνεται.

Ex improbo natura gignit improbum,
Vt vipera iterum nascitur de vipera.

Pertinet ad classem illam, ἐκ σκίλλης ῥόδον οὐ φύεται: E scilla rosa [illegible] nascitur: siue σκίλλαν accipias herbam globosa radice, siue [illegible] tiscum arborem. nam ex Etymologici authore & Plutarcho [illegible] ricle notum fit, σκίλλαν etiam σχῖνον vocari.

Procemium & exordium rei.

A fabulis, quia vitæ humanæ actiones quam proxime [illegible] sentant velut in speculo, multiplex adagiorum materia [illegible] stolonũ instar suppullulans: ita προοίμιον & contractius [illegible] est procemium, pro initio acceptum legitur. Xenophon [illegible] τήσω δέ σε προοιμίοις ἡδονῆς. id est, Non imponam tibi voluptatis procemiis: ita vocans exordia orationis, ad aurium illaqueationem comparata. D. Andreas Hierosolymitanus oratione in angelicam salutationem: ἐντεῦθεν ἡ ἀνθρώπου φύσις χαρᾶς προοίμια δέχεται, id est, Hinc natura humana lætitiæ procemia accipit, hoc est, primordia. Proclus Constantinopolitanus episcopus φυσικοῦ [illegible] προοίμιον φθορά. i. Parturitionis quæ naturali lege fit procemium initiumque est, violatio. Eunapius de Maximino. ἄξια δὲ τῆς [illegible] δείας αὐτοῦ τὰ προοίμια τῆς μελλούσης αὐτὸν διαδέξεσθαι κολάσεως. [illegible] est: impietatis illius procemia tormentis subsecuturis consona. [illegible] zianzenus ad Olympium: τὰ προοίμια τῆς σῆς ἀρχῆς [illegible] τῆς διὰ τέλους [illegible] κινήσεως, id est, Procemia tui imperii [illegible] noratoria existere, continuata aliorum gloria. Idem in Mon[illegible] τοῦτο ἡμῖν τῆς φιλίας προοίμιον. id est, Istud nobis fuit amicitiæ procemium & rudimentum. Huiusmodi sonat responsum [illegible] meæ parasiti apud Athenæum in Dipnosoph. τὸ προοίμιον [illegible] hoc est, [illegible] κιδῶν δείπνων χαριέστερον εἶναι τῆς ἐν ἄστει παρασκευῆς. [illegible] mium cœnæ Chalcidicæ splendidius esse apparatu vrbico. [illegible] ter Flauius Philostratus de Palamede loquens, τοὺς λύκους [illegible] προοίμιον λοιμοῦ ποιεῖται. id est, Lupos procemium pestis facit. [illegible] lo, indicans è luporum nece auspicari pestis initium. Translatum [illegible] inde ducta, quod fabulæ à procemiis exordiantur. Tale est [illegible] in bellica acclamatione ex tragœdia.

Κλῦθ' ἀλαλὰ πολέμου θύγατερ ἐγχέων προοίμιον.

id est,

Vociferatio belli filia ades, hastarum procemium. [illegible] vel. vt apud Athenæum legitur εὐγμῶν, id est, votorum procemium, quod à votis & numinis obtestatione belli præludia ordiantur. [illegible] prior lectio extat alicubi apud Eustathium. Huc spectat & Herodis Attici dictum apud Philostratum, δοκεῖς μοι οὐ καλῶς προοιμίοις [illegible] id est, Videris mihi haud scite procemiis vti, innuentis eum parum diligentem in captanda auditorum beneuolentia, quæ pr[illegible] quoddam est actionis omnis. Consimiliter ἐξόδιον [illegible] exordium, pro exitu sumunt Græci; quoniam postremus [illegible] tragicæ cantus, quem egredientes concinebant, ἐξόδιον [illegible] retur, Polluce teste, libro Onomasti. 4. quanquam Nonius Marcellus Exodium dictum putet quasi ἔξω τῆς ὁδοῦ, hoc est, extra viam. Appianus in Parthico, vel Plutarchus in Crasso (vtrobique enim eadem verba numeroso paginarum tractu leguntur, vt dubium sit mihi, vter plagii sit insimulandus) [illegible] τοιοῦτο φασὶν ἐξόδιον τὴν Κράσσου στρατηγίαν ὥσπερ τραγωδίαν [illegible] τῆσαι. id est. Ferunt Crassi expeditionem Parthicam in [illegible] di Exodium, instar tragœdiæ, desiisse. Varro Hecatomb[illegible] θυσίων. Socrates cum in vinculis publicis esset, & iam bibi[illegible]

...ἀνιων in exodio vitæ. ita enim habet genuina lectio in manuscripto Nonii exemplari, Idem, Quæ seruitutis & libertatis ab origine ad Exodium adductæ. & iterum in ταφῇ μὴ ὑίπτω, Quod cœperas modo in via narrare, vt ad exodium ducas. T. Liuius lib. 7. Exodia appellati ridicula intexta versibus scribens, videtur ea cum Episodiis confudisse. Conuenit autem vere cum Catastrophe, nisi quod hæc lætum exitum plerumque denotet. Sic ἐπεισόδιον dicitur, quicquid aduentitium est, quod in fabulis illud dicatur ciendi risus gratia adiectum, cuiusmodi apud mechanicos παράπηγμα, nostris appendix dicitur ita in Epigrammatibus Græcis: φύκυς αὐθ© ἐπεισόδιον, id est, fuci ascititius flos dicitur, minime genuinus. sic accipit Gregorius Nazianzenus ad Basilium, αὐτ' ἄλλυ τινὸς ἐπεισοδίυ πρόπεμμα. id est, Quum me alterius ferculi loco proposuissent. Plutarchus Luculli deliciis annumerat & tripudia & ἀκροάματα ἐπεισόδια, adiectitias cantilenas aut narrationes Heliodorus libr. 1. ἐπεὶ δή τὸ τ τραγῳδῶν, ὐκ ἐν καιρῷ γένοιτ' αὐ ἐπεισόδιον ὑμῖν. id est, Istud episodium tragicum non fuerit huius loci atque temporis. Heliodorus li. 2. ἐπεισόδιον δή τὸ ὐδὲν φασὶ πρὸς τὸν διόνυσον ἐπεισκυκλέοας. id est, Episodium istud nihil ad Bacchum, quod aiunt, importune introduxisti. Accedit ad hanc classem & de epilogo manans prouerbium, ὐ καλῶς τῷ ἐπιλόγῳ χρῆσθαι. hoc est, perperam vti epilogo, de iis qui infelicem dictis factisue suis finem imponunt. Iam vero & ipsum dramatis seu fabulæ vocabulum, miseriæ cuiusdam & calamitosæ sortis, qualis ferme in tragœdiis describitur, significationem habet. Nazianzenus ad Sophronium præsidem, δρᾶμα γεγόναμεν, οἱ ποτὲ νομισθέντες εὐδαίμονες, id est, Nos ipsi qui in locupletum numero habebamur, fabula facti sumus. Idem in priore inuectiua Iulianum Imperatorem appellat δρᾶμα ἀσεβείας, velut impietatis fabula & documentum. Halicarnassæus lib. 1. δραματικῆς μεστὸν ἀτοπίας, id est, fabulosæ absurditatis plenum.

Erroris scala.

Prouerbiali schemate dictum illud est à Porphyrio lib. 2. de abstinentia ab animatis, πλάνης κλιμακτήρ. Erroris scala, pro origine & primordio erroris, vnde error natus per gradus quosdam paulatim adoleuerit, & in immensum adauctus fuerit. verba eius hæc sunt, πολλοῖς γὰρ γενεαῖς ὕστερα παρελήφθη, ὁ ταύτης πλάνης κλιμακτήρ. id est, Multis enim post seculis etiam hæc introducta sunt, erroris gradus, quem locum citans Eusebius lib. 1. præparationis Euangelicæ, vt nunc Lutetiæ excusus legitur, citat, πλάνης ἐξευρετὴς μαστήρ, quasi dicas, erroris inuestigator, quæsitor, haud dubio vitio. Hinc κλιμακηδὸν ἀνιέναι de Dione dixit Synesius, Gradatim ascendit, pro eo quod est, A primis initiis ordine ad altiora pergit. ἐπίβαθραν quoque (ita nautica scala vocatur) pro aditu accipit venuste Plutarchus in Demetrio, vbi quum suasisset Antigono amicorum quispiam occupandas esse Athenas, ita enim futurum vt teneret ἐπιβάθραν τῆς Ἑλλάδος, id est, Scalam Græciæ, respondit Antigonus memorabili dicto, ἐπίβαθραν καλλὴν ὁ ἀσάλευτον εἶναι τὴν εὔνοιαν, hoc est, Beneuolentiam pulchram esse scalam & stabilem.

Ex eodem lare.

Ἐκ μιᾶς ἑστίας, id est, Ex vno & eodem lare, prouerbiali figura dictum est à Synesio, pro eodem ex principio, in lib. De prouidentia, ἐκ μιᾶς ἑστίας προϊέναι τὰ τοσοῦτον ἀπῳκισμένα ὁ μίαν εἶναι ταῖς δυσὶ βλάσταις τὴν ῥίζαν. id est, vt ex eodem lare ortum habeant res tam opere diuersæ, sitq; vna duorum germinum radix. Aristides, κοινῆς ἑστίας, id est, Communi generis lare, hoc est, origine. Ita accipiendum est illud quod in Aratæo commentario male redditum suspicor, Sophron in Mimo, qui nuncius inscribitur à Vesta incipiens, omnes inuocant Iouem omnium principem, Græce arbitror esse ἀφ' ἑστίας, quod interpres communi vertendi ratione, à Vesta vertit, quum debuisset hoc pacto Sophron in ipso exordio à Iouis inuocatione auspicatur: causam namque reddit, cur Aratus operis sui initium à Ioue ordiatur. neque enim Vestæ illic fit mentio, quamuis ea vox Vestam quoque Græcis significet.

Taurus Draco: Genuit & taurum Draco.

Prouerbialis trimeter citatur ab Arnobio lib. eodem, vbi ita ait, Authorem aliquis desiderabit rei, tum illum citabimus Tarentinum, notumque senarium quem antiquitas canit, dicens, Taurus draconem genuit, & taurum draco. Idem senarius etiam apud Alexandrinum Clementem legitur in Protreptico Græce, sed superante semel voce πατὴρ, quam si tollas, constabit lege sua versus, hoc modo,

Ταῦρ© δράκοντ©, καὶ πατὴρ ταύρυ δράκων.

Id est:

Taurus Draconis, & pater Tauri est Draco.

Natum dicterium à monstrosa Iouis libidine, qui assumpta specie tauri matrem Cererem compressit, ex eaque Proserpinam, siue liberam filiam genuit, quam ipsam cum adoleuisset, succi plenam conspicatus pater, in draconis formam prioribus artibus migrat, spirisque pauidam virginem inuoluit, ex quo partu tauriformis proles extitisse memoratur. Ad rem accommodabitur aposite, si ferocem aut indoctum discipulum ab eiusdem notæ aut ingenii magistro institutum prædicabimus, vel si filium genitori moribus iisdem simillimum notabimus, Mali corui malum ouum.

COGNATI.

Romulus.

Hoc nomine sæpe vtebantur in eos, quos significare volebant dissimillimos esse Romuli, multumque ab illius præstanti virtute abesse. Author declamationis illius in Ciceronem, quæ tribuitur Salustio, Oro te Romule Arpinas.

Persius,

-Num Romule cæues?

Catullus in Cæsarem,

Cynede Romule hæc videbis, & feres?

Ad semen nata respondent.

Multo assiduoque vsu recepta est hæc Senecæ ex lib. 13. epistol. 88. sententia: Non nascitur, inquit, ex malo bonum, non magis quam ficus ex olea: ad semen nata respondent, bona degenerare non possunt. Seneca ad illa Christi respexisse videtur, qui apud Matth. cap. 7. ait: A fructibus ipsorum agnoscetis eos. Nunquid colligũt de spinis vuam aut de tribulis ficus. Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, putris autem arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor putris fructus bonos facere. Id Lucas 6. cap. repetiit. Vide apud Erasm. Ὁ πατρὸς ἐστὶ τὸ παιδίον. Proper. lib. 3.

Hic satus ad pacem, hic castrensibus vtilis armis:
Naturæ sequitur semina quisque suæ.

Andreas Fricius Modrenius in præfatione librorum suorum de peccato originis & libero hominis arbitrio: Si enim fructus arbori suæ necessario respondet, an quod ab origine vitiatum est, proferet ex se opus virtute dignum. Verinus:

Sæpe patris mores imitatur filius infans:
Qualis erat mater, filia talis erit.
Casta refert castæ genitricis filia mores:
Lasciuæ nunquam filia casta fuit.

Sic Thais in Terentii Eunucho, grandiuscula, & ea ætate vt viris placere posset, maternã, vt fit, viuendi rationem insecuta est. Chremes quoque Terentianus ex maternis moribus filium æstimat. Sic enim Sostrate rixatur:

Is quod est consimilis moribus,
Conuinces facile ex te natum.
Tui similis est probe.
Nam illi nihil vitii est relictum, quin id itidem sit tibi.
Tum præterea talem, nisi tu nulla pareret filium.

Et quidem ita natura comparatum est, idque magna ex parte vsu euenire videmus, vt filii sint paternorum morum æmuli, parentumque vestigiis insistant, sic vt plerique sectentur aleas scorta, popinas nonnulli tamen parentum industria, atque educationis beneficio, ad summam virtutem emergunt, ac ad optimam frugem se conferunt. Ex patris autem semine, materni que sanguinis profluuio atq; fluxu, multa ad posteros solent deriuari. Eadem enim vis & natura, quæ parentum semini inest, in natos diffunditur, ac transuasatur. Sic ex Propertii superiori sententia:

Naturæ sequitur semina quisque suæ.

Pumilio licet in monte non est magnus.

Seneca Epist. libr. 10. epist. 77. Non est magnus pumilio, licet in monte constiterit. Populari sermone adhuc hodie celebratur. Proprie dicitur homo paruæ & humilis staturæ Gelli. lib 19. c. 13. Quos pumiliones dicimus Græci νάνυς appellant. Iuuenalis.

Nanum Atlanta vocamus.

Aetas alia ex alia oritur.

Cicero: Quoniam ita comparata est ratio vitæ naturæque nostræ, vt alia ætas oriatur ex alia ὅπω πέφυκε. Lucretius lib. 3.

Ex aliis aliud reparare necesse est
Deinde sequitur
Sic aliud de alio nunquam desistit oriri.

Nec quicquam in nihilum interit, vt idem docuit lib. 1. sed omnia resoluuntur & reuertuntur in corpora prima. Greg. Theol. lib. 3. Sent. ἡμαρ ἐπ' ἦμαρ ἀφεῖσε. id est, Lux nos in lucem trudit, &c. Ennius libr Annalium 16 Prisciano citante:

Æstatem autumnus sequitur, post acer hyems fit.
Quem versum Seruius citat in Æneid lib. 6.

Luto eodem factus.

A fabula Promethei tractus est hic vulgaris sermo, qui primus è limo hominem finxisse dicitur, Eaque fabula, vt opinor, ab historia primordiali emanauit quam Moses Iudæus scripsit. Sic Iuuenalis satyr. 14.

Vnus & alter
Forsitan hæc spernant iuuenes, quibus arte benigna,
Et meliore luto finxit præcordia Titan.

i. Prometheus Titanis nepos. Nã ex Asia & Iapeto Titanis & Terræ filio natus est, sensus est, Iuuenes forte vnum aut alterum ea naturæ bonitate, vt vitia parentum non æmuletur. Budæus Iacobo Sadoleto: Aut tui similis alter eodem luto factus, &c. Ex cuius verbis satis arbitror liquere prouerbium, vt nostra interpretatione iam non sit opus.

Sata de quercu.

Cicero ad Atticum ad hoc prouerbium, quod etiam inter Græ-

cos habetur. hisce verbis allusit: Dices fortassis dignitatis ἅλις tanquam δρυὸς saluti consule. hoc est: Iam satis gloriæ magnificæque existimationis tibi comparasti: nunc habeto potius salutis rationem, quam quid te deceat tantopere videas. Vide apud Erasmum: E quercubus nati. De quibus à nobis alibi dictum est.

Ortus vnius, alterius interitus.

Sic vulgo dicitur: Ortus vnius, alterius interitus: & vnius interitus ortus est alterius. Nemesius philosophus De natura hominis cap. 5. In elementa, inquit, rursum dissoluuntur corpora itaque perpetuo permanent omnia, & ad rerum omnium quæ sunt, ortum sufficiunt: neque vel redundant vnquam vel imminuuntur. Quamobrem alterius ortum, interitum esse aiunt alterius. & vicissim alterius interitum, alterius ortum. Hoc eleganter exprimit Lucretius libr. 1.

Nulla res nascitur, nisi morte aliena adiuta.

Id est:

alterius rei interitu. Cum his congruunt & illa lib 2.

Sic rerum summa nouantur
Semper, &c.

Lib. 3.

Cedit enim rerum nouitate extrusa vetustas.
Idem lib. 5.
Sic voluenda dies commutat tempora rerum:
Quod fuit in precio, fit nullo denique honore.
Porro aliud succedit, & è contemptibus exit.

Quia quod ex vno decedit, alteri accedit. Ita quædam æternitas, quoad fieri potest. per successionem rerum conseruatur. Hom ἰλι. ζ. hominum ætatem cum foliorum ortu & natura comparat. Idem ἰλ. φ.

Ex solido enasci.

Corpus solidum apud geometras, quod triplici dimensione constat, longitudine, latitudine, & altitudine, vt est apud Gell. lib. 1. cap. 20 & apud Euclidem libr. 1. opponitur inani seu vacuo. Horatius satyr. 2 lib. 1.

Et inane abscindere soldo.

Translatitie ergo ex solido enasci dicitur, quod non tantum superficiem habet, aut cutem supremam, sed plenum est & integrum: qualiter Donatus enarrat in Andria Terentii. Sic Curtius lib 9. Nostra quoque gloria cum sit ex solido, plus tamen habet nominis, quam operis. Seneca libr. 1, cap. 1. De clementia: Quibus veritas subest, quæque (vt ita dicam) è solido enascuntur, tempore ipso in maius meliusque procedunt.

Τῶ σπαρτῶν γένος.

Genuini atque generosi prisce & poetice dicuntur, τῶ σπαρτῶν γένος. Apud Æschylum in ea tragœdia, quæ à septem ducibus nomen habet, cum nuncius explorator ad Eteoclem reuersus, hostium duces ad singulas portas collocatos recensere cœpisset, & à Tydeo exorsus, eius ferociam & iactantiam explicasset: quærit ex rege denique quemnam putet huic opponi posse. Tum rex, derisa prius hostili superbia, Melanippum deligit, Astaci filium, qui Tydeo videatur posse resistere, cum sit generosus ac pudore plenus, superbiamque exosus, & omnem fugiat turpitudinem, atque adeo genuinus sit ciuis, vt qui à satiuis hominibus, quibus Mars olim pepercerat, originem ducat. Hæc autem postrema Græce sic leguntur.

Σπαρτῶν δ' ἀπ' ἀνδρῶν, ὧν ἄρης ἐφείσατο,
ῥίζωμ' ἀνεῖται, κάρτα δ' ἔς' ἐγχώριος.

Quæ verba ex Apollodoro & Thebana historia sunt intelligenda: quæ tradit, Cadmum Draconis quem occiderat, dentes seminasse: è quibus cum viri armati extitissent, eos mutuis cædibus periisse, quinque tantum seruatis.
Ouidius quoque Metamor. 3.

Iamque breuis vitæ spacium sortita iuuentus,
Sanguineam tepido plangebat pectore matrem,
Quinque superstitibus.

Ex his igitur oriundum vult Melanippum Æschylus, non ex aduenis illis, qui cum Cadmo terram occuparant. Nam sic & Megareum paulo post τῶ σπαρτῶν γένους esse prodidit, & Creontem in Phœnissis Euripides.

Ex Append. Ivnii, Canteri Et *aliorum.*

Troia non producit Thracem.

Ἀνέρα δ' ἐ Τροίη Θρηίκιον οὔποτε φορήσει.
Threicium non Troia virum produxerit vnquam.

Significatur, è degeneri prosapia haud nasci generosum pectus. Diuersa ratione dixit Flaccus:

Nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

extat apud Stephanum. Troiani ob luxum effeminati audierunt: at Thraces bellicosi semper: vnde Thracia Martis domicilium Manlio Antiocho fingitur.

Philosophare cœlum intuens.

Φιλοσόφει τὸν οὐρανὸν ὁρῶν. Hoc vnum est, teste Iamblicho, ex Pythagoræ symbolis, quæ non secus atque prouerbia & veteres & recentiores celebrant. Cuius sensus mihi videtur esse: Si te ad veritatis studium conferre velis, rerumque humanarum ac diuinarum inuestigare ac scire rationes, quo in genere versatur Philosophia, riginem tuam semper animo oculisque tuis obseruari facito, tibi mente redeundum, vnde profectus es prudenter cogites. go hominis cœlestis est, vbi omnia mirifico quodam consensu perantur. hoc exemplari proposito, studia omnia actionesque moderare. Vnde Græci ἄνθρωπον, quasi ἄνω τρέπων dici volunt. etiam expressit Philo de homine, his verbis τῶ μὲν ἄλλων ... περιήγαγε κατωκύψας, διόπερ νένευκε πρὸς χέρσον. ἄνθρωπον δὲ ... ἀνώρθωσεν, ἵνα τὸν οὐρανὸν καταθεῷ. id est. Aliorum oculos depressos circumduxit, eoque nutant in terram: hominis vero erexit, ... lum intueatur. Ouid. Metam. 1.

Pronaque cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cœlumque videre
Iussit & erectos ad sydera tendere vultus.

PARASITI.

Erasmi.

Musca.

Μυῖαι olim dicebantur, qui delectabantur aliena mensa: ... Plautus muribus comparat, semper alienum edentibus cibum. ... pud Athenæum lib. 6. parasitus quispiam se muscæ confert.

Δειπνεῖν ἄκλητος, μυῖα.

Id est,

Quod inuocatus cœnitare amo, musca sum.

Aduolat enim hoc insectum ad cibum alienum, & ægre pot... igi, Apud eundem Hegesander narrat, quum Alexander d... morderi à muscis (sic vocabat parasitos) iamque conaretur ill... igere, Cinesias vnus eius ordinis qui forte aderat: Profecto ... muscæ siticulosæ magis vrgebunt te, semel gustato tuo sang... Extat apologus de erinacio, qui voluit vulpi μυιοσόβης esse. Pla... in Mercatore deflexit ad hominem curiosum, & ad omnia a... lantem: Musca est meus pater. Nihil pote illum clam haberi ... sacrum nec tam prophanum quicquam est, quin adsit ibi illico.

Myconiorum more.

μυκονίων δίκην: id est, Myconiorum more dicebantur ad co... uium accedere, qui vltro venirent non vocati. Myconus vna Cy... dum est: ipsa gens ob rerum inopiam cogebatur sese conuiuiis ... gerere: vnde iocus prouerbialis Apud Athenæum Archilochus ... cerat Periclem, quod inuocatus irrueret in conuiuia, μυκονίων ... quem locum & alibi retulimus. Myconiorum morum vestigi... deas & hodie in quibusdam hyberuis, qua de re clarissimus vir ... lielmus Montionius olim fabulam mihi non illepidam rec... imo non fabulam, sed rem ipso teste gestam. Hybernus qui... ignotus, ingressus aulam principis tempore prandii, non in... accubuit mensæ regiorum satellitum. Qui videntes autem pe... nam, rogarunt cuias esset. professus est patriam. rogarūt num ... officium haberet in aula, Nullum inquit, sed habere cupio. ... mirantes hominis impudentiam, iusserunt surgere atq; abire. ... inquit, faciam, pransus. quid multis? Vicit improbitate, nec lo... in acie deseruit Hybernus. Tandem ira versa in risum, rog... hominem qua tandem fronte ausus esset ignotus & alienus ... regiam familiam ingerere. Quoniam, inquit, sciebam regem ... esse diuitem ad dandum mihi prandium.

Quadra propria.

Et hodie vulgo dicitur, Nihil æque sapere vt cibum propri... domi sumptum. Nonius citat hoc hemistichium ex Priapeis C... tulli:

De meo ligurire libido est.

Ligurire dixit, pro gustare cum voluptate. At dii Homerici ... lunt inuitari ad nidores hostiarum, quam viuere οἴκοθεν. Cit... ex Plauti Persa: Tuburcinari de suo, si quid domi est.

Muris in morem.

Plautus in Captiui duo: Quasi mures semper edimus alienum cibum. In parasitos dictum, quibus iucundum est aliena vi... quadra. Non conueniunt, nec in vna sede morantur, libertas & ... bus alienus: quod eleganter indicat Apologus Æsopicus de mu... syluestri & domestico. Quin & Græci prouerbiali verbo, ... dicuntur, qui muris in morem cibi causa obambulant, oberrant... Indicauit hoc Hesychius.

Αὐτολήκυθοι. Ἀλλοτριοφάγοι.

Vide locum, Intemperantia.

Κατὰ χειρῶν ὕδωρ.

Vide in eodem loco, in prouerbio Αὐτολήκυθοι.

Ivnii.

Sartaginum pernicies.

Parasitorum qui ventris gratia amicitiam colunt, non ... tantum, sed omnibus pene seculis plena fuerunt omnia, vt mira... dum non sit, tot illos dicteriis prouerbialibus passim notari, quibus ... infamis eorū gula traducitur: quæ sub vno prouerbii obtutu, vel... sub vna Mycono cōprehensa dabo. Primū igitur ab Eubulo comico ... λοπαδαγχόναι seu λοπαδάγχναι dicuntur illi gurgites, seu pestes & ... pernicies sartaginum, cuncta abligurientes. Idem illos vocat apud ... Athen. ἀνοσίους λάρυγγας ἀλλοτρίων κτεάνων παραδειπνίδας, ... gulas, alienarum opum tuburcinatores, Iam & ...

apud Suid. eiusmodi helluo parasitus vocatur, quod patellas vectetur: & apud eundē pariter & Athenæū κυιλιοδαίμων, quod ventris studio felicitatem metiatur. ἐνθεσίδουλος, idem nominatur, veluti buccearum aut bolorum mancipium: ab ἔνθεσις, quod turundā bucceam-ue denotat. γαστροτώληξ quoque Eustathio teste, quod abdomini seruiat. κνισσοκόλαξ, maioris vehementiæ vocabulo quam τραπεζολοίχος: vtrumque tamen audit: hoc quod mensas illingat: illud quod nidorem è cibis surgentē ore carpat atque illingat quodāmodo lambente lingua. Huc accedunt γάστρις, velut ventrio, ab inexplebili aluo: ψωμοκόλαξ apud Philemon. comicum, quod offulas adulabundus carpat: quem Diphilus in Theseo ψωμοκόλαφον, quod offulas obliguriat: alii ψωμόλεθρον appellant, tanquam offularum perniciem. Quin & παντοφάρυγξ, seu potius ποντοφάρυγξ, idem nuncupatur, quod inexpletus gurges cuncta absumat, siue quod inexhaustum quoddam pelagus illius gula sit. Talis etiam λεβητοχάρων vocatur Cercidæ Megalopolitani vocabulo, siue quod lebetibus & à conquenti ferculis gaudeat, siue quod eduliorum lebetibus excoctorum veluti Charon quispiam sit inferorum portitor. Additur his & ab Eustathio θυρσάπαξ, nisi legendum sit θυράρπαξ, quod alienis foribus insidietur, alienam quadram ambiens. Videtur & nouo vocabulo κοστοτράπεζος apud Suidam parasitus designari, velut teredo & cossus mensarum. Neque obliterandum est Hipponactis dicterium κεοσηγυδορποχέσης, quo Bupalum hostem lacerat, tanquam qui implacabilis voracitatis studio sæpius inter cœnandum alui saburram exoneret, vt depleto ventri, nouum onus identidem adiiciat: voce composita à μεσσηγύς, & δόρπος, καὶ χέζειν. Quid, quod & Crates Cynicus parasitos appellare solebat συγκατανευσιστάγους, quasi dicas, ad nutum manducones: quod coepulantes aliis, annuere dictis omnibus, ventris causa necesse habeant.

Hectorem imitaris, ab Ilio nunquam recedis.

Iocus est in parasitum, gulæ plus æquo deditum, Marulli mimographi, quem M. Antonini philosophi & Cæs. temporibus vixisse testatur Iulius Capitolinus: cuius præter Ael. Spartianum meminit & D. Hieronymus aduersus Ruffinum: Tu Hectorem imitaris, ab Ilio numquam recedis. Allusum est autem ad Ilii, quo Troia censetur, nomen ambiguum, cum Ili intestino, per quod cibus receptus delabitur. Competet in strenuum gurgitem, qui nunquam helluonari desinat. Quadrabit & in ganeonem inexhaustæ libidinis, quippe quum Ilium pro impubio seu interfœmineo muliebri accipi soleat, attestante Hesychio quo sensu detortum fuit illud Homericum, ἴλιον εἴσω: id est, intra Ilium.

BRASSIC.

In ollis venari.

Apud Athen. ex Menandri Trophonio parasitus, ἀθάλασσον ἐν τοῖς λοπαδίοις ἁλίσκεται: tametsi mare nullo vnquam tempore attingat, in ollis tamen egregiam capturam assequitur. Prouerbium in eos competit, quibus nullum vinum gratius est quam alienum, qui vere dicuntur κόλακες. sunt enim iuxta Anaxilam comicum τῶν ἐχόντων σκώληκες.

Musca est.

Non ignoro parasitos etiam muscas appellari, verum in aliam sententiam Plautus Muscam eleganti prouerbio dixit hominem mire curiosum, qui nihil non exquirit atque penetret. Sic in Mercatore, Musca est meus pater, nihil potest clam illum haberi. Nec tam sacrum, nec tam prophanum quicquam est quin adsit ibi ilico.

IOAN. VLP.

Ad solarium versari.

Dicitur in assentatores & parasitos, & amicos illos ollares, qui curiose solent vmbram solarii obseruare, & tempus cœnæ inde dicere, Cicero.

Suaue me suffocet.

Parasitorum & gnatorum prouerbium est. De his qui gulæ, luxu & deliciis dediti sunt, commode dici poterit, suaue eos suffocare. Chrysostomus.

COGNATI.

Chamæleontem imitari.

In parasitos dictum. Chamæleon colorum omnium similitudinem exprimit, præterquam albi: vt inquit Plutarchus in libro de discrimine adulatoris & amici: & Arist. in 4. De historia animalium. Sic parasitus & adulator omnia nouit ob oculos proponere præter veritatem, in qua animarum consistit salus. Parasiti enim illud Terentiani didicere:

Quicquid dicunt, laudo: id rursus si negant,
id quoque: negat
Quis, nego: ait, aio: quæstus is multo nunc est
Vberrimus.

Plutarchus Alcibiadem Chamæleonte mutabiliorem dicit, quod se omnium studiis, ac victus rationi adsimilabat. Nihil enim erat, quod non imitando exprimere posset, siue cum bonis esset, siue cum malis. Sic ipse Arist. in 1. Ethic. vtitur, & in 4. De partibus animalium: Plin. 28.

Fucus.

Fucos prouerbialiter vocamus, qui ex sudore & sanguine aliorum sua comparant commoda, suis indulgent voluptatibus. Fuci enim apum laboribus ac melli insidiantur. Hinc à Viue sumpta metaphora lib. 2. de Subuentione pauperum: Tanquam fuci fruentes alienis sudoribus. Plin Nat. histor. lib 2. cap. item 2. Fuci (inquit) sunt sine aculeo, velut imperfectæ apes, serotinus fœtus, & quasi seruitia verarum apum: hos pestilentes apibus dicit, quod nihil operantes absumunt aliarum apum industriam.

EX APPEND. IVN. CANTERI.

Detergere mensam.

Vt seruis conditione parasiti proximi sunt: ita eorum quoque moribus lepide & copiose exprimendis, idem comicus vrbanam suam rusticitatem ingenii varietate amœnitateq; temperauit: adeo vt non verear dicere, ipsum Græcis omnibus si non antestare, certe optimis parem esse. Et quidem supra in prouerb Sartaginum pernicies, Iunius noster ex iisdem fontibus, vnde propediem suum omnigena lectione instructissimum Nomenclatorem emissurus est, plerosque parasitorum titulos vulgo inauditos proposuit. Nos vero hic vno contenti erimus, dum cætera opportuniore loco expoliamus. Parasitus initio Menæchmorum:

Iuuentus nomen fecit Puniculo mihi,
Ideo quia mensam, quando edo, detergeo.

Similitudinis ea est ratio, quod ab iis quæ tergentur, omnia ascititia vt sordes adhærentes, impedimenta aliaque auferri soleant. Græci vero, audaciores Latinis, parasitum fingunt post absumptas epulas, mensæ impositas, arrodere, imo deuorare ipsas mensas: vocant enim κοσοτράπεζον & τραπεζοκόρον.

Musca est.

Charinus in Mercatore: Musca est pater meus, nihil potest clam illum haberi. Nec sacrum nec tam profanum quicquam est, quin ibi illico adsit. Nota est muscarum natura, quouis se ita confertim penetrantium, vt nulla re abigi possint: vnde & parasiti muscæ, tom. 1. 355. Quadrabit in omnes alienarum rerum mire diligentes, suarum negligentes: item eos, quibus vnum studium est, omnia inquirere. Aggeram ex eodem pauca eius generis. Palæstrio ad Pleusidem: Sed speculabor ne quis aut hinc à læua aut à dextera nostro consilio venator assiet cum auritis plagis. Idem paulo infra ad Pyrgopol. Circumspicito dum, ne quis nostro hic auceps sermoni fiet. Et mox Milphidippa: Nunc quisnam hinc prope adest, qui rem alienam potius curet, quam suam? Qui aucupet me, quid agam, qui de vesperi viuat suo? Atque hæc quidem ab aucupibus mutua accepit, vt à fabris illa Pægnii verba eiusdem cum prioribus notionis. Nunquam hercle istuc exterebrabis tu. id est, vt simili, sed notiore metaphora vtar, exculpes, vllo modo rescisces.

PAVPERTAS.

ERASMI *Nec obulum habet vnde restim emat.*

Prouerbialis hyperbole, in eos qui maxima rei familiaris inopia laborant. Lucianus in Thimone: χθὲς μηδὲ ὀβολὸν, ὥστε πρίασθαι βρόχον ἐσχηκότας. id est, qui pridie ne obulum quidem habebant, quo laqueum emerent. Pauperrimus autem sit oportet, qui tenuitatis tædio sese laqueo præfocare velit. Porro plus quam pauperrimus videtur, cui ne numulus quidem suppetit vt restim emat, qua se suspendat.

Nudior leberide.

Γυμνότερος λεβηρίδος: id est, Nudior leberide: de vehementer tenuibus. Leberis enim serpens exuuium significat, quo nihil esse potest inanius. Accidit autem hoc omnibus fere, quæ cortice teguntur, sed molliore: velut stellioni, lacertæ, præcipue serpentibus: atq; hæc ferme bis exuunt vere & autumno, præsertim vipera. Serpenti primum ab oculis incipit decedere pellis. ita vt obcæcari videatur iis qui rem non intelligunt: atque vna nocte & die senectus tota exuitur à capite vsque ad caudam. Ex insectis reiuuenescunt sylua & culex eaque quorum pennæ obteguntur, vt scarabæi, item locustæ & cicadæ. In genere marinorum exuit & cancer, idque sæpius anno. Atque hoc exuuium Græcis etiam σύφαρ dicitur: cuius mira sentitur tum leuitas, tum siccitas, vniuerso humore in nouum fœtum consumto. Author Aristot. libr. De nat. animantium 8. Ait Suidas, Leberidem hominem fuisse supra modum pauperem, ita vt vulgari sermoni locum fecerit. Athenæus in Dipnosophistis: σαυτὸν ἀποφαίνεις κενότερον λεβηρίδος. id est: Ostendis teipsum inaniorem leberide.

Iro, Codro pauperior.

Iri & Codri paupertas prouerbio locum fecit.

Ouidius:

Irus erit subito, qui modo Crœsus erat.
Tota domus Codro rheda componitur vna.

De Iro mentionem facit Homerus Odysseæ σ. scribitque eum publicum fuisse mendicum apud Ithacenses, corpore specieque præ-

grandi, à matre dictum Arnæum, à iuuenibus Irum fuisse nominatum, quod ii & nuncius, quo vsus esset. Cum hoc commissus Vlysses, cum haberetur & ipse pro medico, eiicit hominem. Quin & Hecale paupertate nobilis est. huius meminit Plautus in Cistellaria: Siquidem eris vt volo, nunquam Hecale fies. Meminit & Ouidius:

Cur nemo est Hecalem, nulla est, quæ ceperit Irum?
Nempe quod alter egens, altera pauper erat.

His formulis quot modis vti liceat, in operis ingressu satis ostendimus.

Nudior paxillo.

γυμνότερος πατταλου: id est, Nudior paxillo De extremæ paupertatis homine dicebatur hæc hyperbole. Nam paxillis corticem quoque detrahimus.

Telenico pauperior.

Τελενίκου πενέστερος: id est, Telenico pauperior: Nam is vsque adeo notæ paupertatis fuit, vt Seriphii verbum inde finxerint, dicantque πλενικῆσαι, pro euacuare.

Ne in pelle quidem.

οὐδ᾽ ἐν δέρματι: id est, ne in pelle quidem. Hyperbole prouerbialis de supra modum tenuibus: velut vsque adeo nudis, vt ne pelle quidem propria tegantur. Commemoratur à Suida.

Nudus tanquam ex matre.

γυμνὸς ὡς ἐκ μητρός: id est, Nudus vt ex matre. Prouerbialis hyperbole de vehementer paupere. simi enim nascimur, ac ne pilis quidem tecti, nedum vestibus: quod non item in cæteris animalibus accidit. Hoc dictum & hodie vulgo nostrati est in ore: Tam nudus quam natus erat. Huic simile alibi referetur. Tanquam è naufragio.

Araneas eiicere.

Habet illud quoque prouerbii speciem, quod est apud eundem in eodem opere:

Ἐκ δ᾽ ἀγγείων ἐλάσειας ἀράχνια.
id est.
Vasis eiicias, quas nectit aranea telas.

Sic enim significant inanitatem & inopiam etiam hodie ad eundem modum Catullus:

--Nam tui Catulli,
Plenus sacculus est aranearum.

Quo dicto nunc nihil est vulgo vulgatius. Lucianus in Pseudologista: σέρφος καὶ ἀράχνιον μεστά id est. Carie & araneis differta.

Cum exossis suum rodit pedem.

Hesiodus in opere opera & dies, significauit egestatem his verbis:

Ὅτ᾽ ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει.
Id est,
Quando pedes edit ipse is qui caret osse.

Exossem vocat polypum, quod ossib. careat. Is creditus est nonnullis sua brachia rodere, cum deest cibus. est n. edacissimus. Quanquam Plin. existimat id illi accidere à conchis: verum præcisa renasci credit, quemadmodum caudas lacertis. Alcæus apud Athenæum lib. 7.

ἔδω δ᾽ ἐμαυτὸν ὡς πολύπους.
Id est:
Comedo meipsum more polypi.

Vnde & αὐτοφάγος dictus. Verum hanc opinionem & Athenæus reiicit.

Macilenta manu pinguem pedem.

Hesiodus in opere quod inscripsit, Opera & dies, velut ænigmate quodam explicuit paupertatem.

λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις.
Id est,
Gracili autem manu pinguem pedem premas.

Manus enim gracilescunt fame, pedes intumescunt frigore. Carmen sic habet:

μή σε κακοῦ χειμῶνος ἀμηχανίη καταμάρψῃ
σὺν πενίῃ, λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις.
Id est,
Ne te deprendant inopem mala tempora brumæ,
Atque pedem premere incipiat manus arida pinguem.

Venustius erit, si longius transferatur, ad viaticum parandum senectuti, aut similia.

Pedem vbi ponat, non habet.

Et illa prouerbialis hyperbole videtur apud Ciceronem frequens: Pedem vbi ponat, non habet. pro eo quod est, ne tantillum quidem agri possidet. Libr. Epist. ad Attic. 13. Ariobarzanis illius Romam venit: vult opinor regnum aliquod emere à Cæsare. Nam quomodo nunc est, pedem vbi ponat, in suo non habet. Idem Philippicarum secunda: Quid erat in terris, vbi in tuo pedem poneres? Rursum lib 7. ad Atticum. Pedem in Italia video nullum esse, qui non in istius potestate sit. Item lib. De finibus 4. Quid enim sapientia, pedem vbi poneret, non habebat, sublatis officiis omnibus.

Conueniet autem in hominem insignite tenuem atque inopem, ne vestigium quidem pedis sit in agrorum possessionibus. Apud eundem est iocus in fundum, quem possis mittere funda.

Pistillo nudior.

Ὑπέρου γυμνότερος: id est, Pistillo nudior. De vehementer [...] Cognatum illi, πασσάλου γυμνότερος: id est, Paxillo nudior. [...] nim cortex detrahitur.

Cinclus.

κίγκλοι, id est, Cincli, rusticano prouerbio dicebantur [...] modum pauperes, quibus neque domus esset, neque quicquam quod suum possent dicere. Qualem Catullus describit Furium, neque villula fuerit, neque domus, nequa arca. Cinclus enim quædam est imbecillis, atque inualida, atque vt non possit [...] proprium nidum parare: proinde oua nidis supponit alienis. [...] & rustici verterunt in adagionem, vt mendicos & errones Cinclos vocent. Autor Ælianus lib. De naturis animantium 12. [...] nus homines Græci ἀνεστίους vocant: hoc est, expertes [...] Suidas tradit Cinclum auem esse maritimam, gracilem, [...] ferme corpore, cui peculiare sit clunium pennas subinde [...] vnde & nomen additum σεισοπυγίδι, nimirum ab agitatione. [...] Eam prouerbio fecisse locum, quo Menander sit vsus in Th[...]

Πτωχότερος εἶ λεβηρίδος καὶ κιγκάλου.
Id est:
Mendicior leberide atque cinclo.

Hinc κιγκλίζειν dici, pro eo quod est, commoueri, & obstrepere.

Pauper, sed ingeniosus.

In hominem tenui cultu, sed egregio tamen corpore quadrabit illud ex Odysseæ σ.

Οἵην ἐκ ῥακέων ὁ γέρων ἐπιγουνίδα φαίνει.
Id est,
Quos profert senior pannis è vilibus armos.

Dictum est de Vlysse, certaturo cum Iro. Lucianus in Hercule Gallico, torquet ad senem ingenio facundiaque præcellentem.

Multa docet fames.

Πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος.
Id est:
Fames magistra est artium complurium.
Ouidius
Ingenium mala sæpe mouent.--
Persius:
--Ingenique largitor
Venter, negatas artifex sequi voces.

Centro & spatio circumscripta.

Plutarchus in præceptis ciuilibus: ἂν δ᾽ ἡ τῆς οὐσίας μέτρια, καὶ κέντρῳ καὶ διαστήματι περιγεγραμμένα πρὸς τὴν χρείαν. id est: Quod si facultates modicæ fuerint, & centro & spacio circumscriptæ ad vsum, [...] tit fortunas tam angustas vt nisi certa dimensione dispensentur, nō sint ad necessarios vsus suffecturę. Veluti qui supputatione [...] quantum habeant annui census, subducunt quantum quoque mense, quaque hebdomade, quoque die possunt impendere. Quod si hospitis aduentus, aut similis casus fecerit sumptus paulo largiorem, id sequentium dierum parsimonia sarcitur, ne non constet ratio. [...] dem de futili loquacitate docet, responsionem esse κέντρῳ καὶ διαστήματι circumscribendam, ne quid respondeatur vltra quam requirit percontatio. Quidam enim de vno interrogati, respondent de [...] ribus Metaphora translata est à circulo, qui fit circino circumducto: in medio centrum est immobile, hinc spacium vndique [...] ad lineam obeuntem. Vnde & circumscripta dicuntur, quæ certis finibus continentur.

Paupertas sapientiam sortita est.

Πενία δὲ τὴν σοφίαν ἔλαχε: id est, Paupertas sapientiam sortita est. Zenodotus citat ex Euripide. Alii tribuunt Aristophani. Ignaua est opulentia, verum inopia multarum artium repertrix est: idque ipsa iactat apud Aristophanem in Pluto, artium omnium inuentionem sibi vendicans. Vergilius:

--Labor omnia vincit
Improbus, & duris vrgens in rebus egestas.
Ouidius:
Ingenium mala sæpe mouent.--
Persius:
Magister artis, ingenique largitor
Venter.--

Circumfertur hic quoque versiculus apud Græcos:

Πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος.
Magistra multorum improba existit fames.

Xenophon πενίαν appellauit σοφίαν αὐτοδίδακτον. [...] hoc est, sapientiam, quæ citra doctorem contingit. etenim quod hæc persuadet oratione, id [...] illa re ipsa compellit. Theocritus in Piscatoribus:

Ἁ πενία Διόφαντε μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει,
Αὐτὰ τῶ μόχθοιο διδάσκαλος.--
Vnica paupertas Diophantes suscitat artes.

Ipsa laborandi doctrix, studijque magistra.

Huc spectat & illud, quod Iupiter aurei seculi tam paratam rerum copiam submouit:

Vt varias vsus meditando extunderet arteis.

Item Mimus ille non elegans:

Hominem experiri multa paupertas iubet:

Potest & illuc referri prouerbiū, quod videmus accidere, nescio quomodo, vt penes Midas & improbos homines sit opulentia, doctique probique fere tenui sint fortuna. Qua quidem de re extant duo problemata, Aristotelis titulo: quorum altera rogat, qui fiat, vt paupertas apud probos viros plerunque versetur. Redditque huiusce rei varias causas, siue quod improbi per fas nefasque malunt parare diuitias, quam cum paupertate contubernium diutinum habere: proinde fugit illos, quibus videatur maximorum flagitiorum occasio futura, ad illos deflectit quos existimat sese recte modesteque vsuros. Siue quod inops & virium & consilii, (quippe fœmina) plus auxilii sibi futurum sperat apud πολυδακρύους ἄνδρας) vt habet prouerbium.) Siue quod cum ipsa sit mala, molos vitat: ne si πῦρ ἐπὶ πῦρ, id est, malum accesserit malo, iam fiat intolerabile atque immedicabile. In altero rogat quid in causa sit, vt opes à malis fere possideantur, non item à bonis. An quia cæcæ sunt, inquit, & ob id errant in delectu? Hæc quoniam poeticen ac sophisticen sapiunt, magis quam philosophum, præsertim serium, vix mihi fit verisimile, ab Aristotele fuisse profecta. Quod autem dixit de cæcis diuitiis, id sumptum est potissimum ex Aristophanis Pluto. Quo in loco Plutus qui Deus est diuitiarum, rogatus, vnde cæcitatis malum obtigisset, respondit ad hunc modum:

ὁ Ζεύς με ταῦτ' ἔδρασεν ἀνθρώποις φθονῶν,
ἐγὼ γὰρ ὢν μειράκιον, ἠπείλησ' ὅτι
ὡς τοὺς δικαίους καὶ σοφοὺς καὶ κοσμίους
μόνους βαδιοίμην· ὁ δ' ἐμ' ἐποίησεν τυφλὸν
ἵνα μὴ διαγιγνώσκοιμι τούτων μηδένα,
οὕτως ἐκεῖνος τοῖσι χρηστοῖσι φθονεῖ.

Id est:

Hoc me malo mulctauit ipse Iuppiter,
Rebus videlicet inuidens mortalium.
Nam olim puer minabar id fore, vt ad probos,
Doctos, modestos, tantum adirem. at Iuppiter
Oculos in hoc ademit, vt ne quempiam
Horum liceret iam mihi dignoscere.
Adeo bonæ ille frugis inuidet viris.

Hunc locum imitatus Lucianus in Timone, consimilia quædam de Pluto narrat: quem non cæcum modo facit, verumetiam claudum: cæcum quidem semper, ac tum demum claudicantem, quoties ad bonos viros mittitur, alias pedibus pernicissimis.

Ad incitas.

Quoties vrgeret extrema necessitas, his res dicebatur ad incitas redijsse. Plautus in Trinummo: Hem nunc hic cuius est, (subaudi ager) vt ad incitas redactus. id est, ad extremam inopiam. Idem in Pœnulo: Tace modo, profecto ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit: quin potius peribit faxo, quam vnam calcem ciuerit. Sed haud scio an hic legendum sit. vnum calcum ciuerit. Nonius Marcellus admonet incitam dici egestatem: & verum dicit, sed non absque tropo. Nam in his duobus locis quæ retulit è Plauto, extremam quidem inopiam significat: at non statim vbicunque ponuntur incitæ, significatur egestas. Lucilius incita dixisse videtur in neutro genere: illud ad incita quum redit, atque internecionem. Item: Commanducatus corrupit, ad incita adegit. At Isidorus libr. 18. vsurpauit genere masculino: Calculi, inquiens, partim ordine mouentur, partim vagi: qui vero moueri omnino non possunt, inciti dicuntur. Cio, moueo est: inciti quasi immobiles, quos Græci dicerent ἀκινήτους. Satis liquet, prouerbium ductum à lusu calculorum, in quo erant certæ lineæ, ad quas redactus calculus moueri iam non posset. Quadrabit & in eos, qui confutati manifestis argumentis, non habent quod respondeant: quod Dialectici vocant Metam, silentij.

Quum sis nanus, cede.

Νάνος ὢν ὕπεικε, id est, Nanus quum sis, cede. De pusillis dictum. Nam nani homunciones appellantur infra modum humani corporis, & prodigiosæ breuitatis. Iuuenalis

-Nanum Atlanta vocamus.

Νάνος enim Græce dicitur quasi μὴ ἄνω, quod non excrescat in altum. Citatur Theophrastus qui senserit nanos diciqui pudendum membrum sit iusto maius, quod in hoc hominum genere inueniri probabile est. Quadrabit in tenues & humilis fortunæ homunculos, ac, quemadmodum ait Horatius, moduli cipedalis, qui potentes sumptu conantur æquare.

Ne tempestas quidem nocere possit.

In homines insigniter nudos & inopes, non sine prouerbii specie dixit M. Tullius actione in Verrem 5. Cæteros Leontinos quibus non modo Apronius in agris, sed ne tempestas quidem vlla nocere potuit, expectare nolite. Etenim non modo incommodi nihil ceperunt, sed etiam in Apronianis illis rapinis, in quæstu sunt compendioque versati. &c. Allusum est autem in Apronii vocabulo ad aprum Calydonium. Et qui possident aliquid rerum, aut habent in agris, aut in mari: his tempestas nocere potest. Cui vero nulla tempestas nocere potest, is nec in agris possidet quicquam, vt agricolæ: nec in nauibus, vt negociatores.

Λιμοδωριεῖς

Λιμοδωριεῖς. In prouerbiorum Collectaneis, quæ Plutarchi nomine feruntur, huiusmodi reperio fabulam. Cum aliquando Peloponnesus annonæ laboraret inopia, quidam vrgente fame, collectis sarcinis, inde demigrarunt: ii cum incertis sedibus huc atque illuc vagarentur, recepti sunt in ciuitatem à Tripolitis, Tripolis autem ea in Rhodo est. Nomen igitur inditum illis, vt dicerentur λιμοδωριεῖς. Hesichius addit ex authoritate Didymi, eos qui iuxta Oetam accolebant, sic vocatos, quod ob terrę sterilitatem frequenter cum fame rem habebant. δωριεῖς Græce dici videntur à dono & eundo. Itaque qui vagantes famem adferebant, λιμοδωριεῖς dicti sunt. Alioqui Dores non sunt in Peloponneso, sed inter Locros & Aetolos: Autor Strabo libro nono. Quadrabit igitur in eos, qui fame adacti aliquo demigrant: velut Italorum vulgus fere hospites omneis λιμοδωριεῖς appellat, seu fame compulsos ad eam visendam regionem. Festus Pompeius admonet, homines exili re tenuique fortuna, dictos olim Canalicolas: quod circa canales fori consisterent.

Omnia præter animam.

Quum nihil non datum significamus, præter vitam, dicimus omnia tradita, præter animam. M. Tul. pro Roscio Amerino: Quod si tibi causa nulla est, quur hunc miserum tanta calamitate affici velis, si tibi omnia sua præter animam tradidit, nec sibi quicquam paternum, ne monumenti quidem causa reseruauit, &c. Simili figura animam debere dicuntur, qui plus quam omnia debent. Terentius: Quid si animam debet? Rursus omnia debet præter animam.

Zonam perdidit.

Zonam perdidit. Castrense prouerbium in ἀχρημάτους, id est, eos qui nihil habent nummorum. A Græca quadam fabula tractum Acrum admonet: Porphyrion à militum consuetudine, qui quicquid habent, in zona secum portant. Cuiusmodi sane hominem perquam venuste describit Lucilius, citante Nonio:

Cui neque iumentum est, nec seruus, nec comes vllus:
Bulgam, & quicquid habet nummorum, secum habet omne:
Cum Bulga cœnat, dormit, lauat. omnis in vna
Spes hominis Bulga, hac deuincta est cætera vita:

Nam Bulgam appellat Lucilius folliculum, siue crumenam, & sacculum de brachio propendentem. Sic enim & Horatius:

Suspensi læuo tabulas, loculosque lacerto.

Tametsi Festus Bulgam Gallicum vocabulum autumat. Consimili modo Gracchus loquitur apud Gellium: Cum Roma profectus sum, zonas quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inaneis retuli. Horat. in Epistolis:

Ibit eo quo vis, qui zonam perdidit. ——

Plautus in Pœnulo: Tu qui zonam non habes, qui in hanc venisti vrbem? aut quid quæritis? In quibus Plauti verbis duplex est allusio, & ad vestem Pœnorum more discinctam, & ad pecuniam quæ in zona gestatur, citra quam in vrbe sumptuosa non sat commode viuitur. Pescennius Niger apud Spartianum vetuit, ne milites zonam secum deferrent in bellum: sed si quid haberent pecuniæ, publice commendarent, recepturi post prælium: simul & ipsis luxuriei materiam eripiens & hosti prædam; si quid aduersi euenisset. Est apud Lampridium in Alexandro: Miles non timet, nisi vestitus, calceatus, armatus, & habens aliquid in zona.

Animam debet.

Τὴν ψυχὴν ὀφείλει: id est, Animam debet. Donatus prouerbium esse admonet, de eo qui immodico ære alieno teneatur, vt plus quam omneis facultates debeat, ac denique seipsum debeat. Terentius in Phormione; Quid si animam debet? Erat enim antiquitus lex, vt qui soluendo non esset, is nexus addiceretur creditori luiturus corpore, id est opera, quod ære non posset. Extat apud Gellium lex 12. tabularum, quæ iubebat dissecari corpus eius, qui multis creditoribus deberet, nec esset soluendæ rei.

Non habet cui indormiat.

Theocritus in Hodœporis:

Οὐδὲ γὰρ Εὐμάρᾳ τῷ δεσπότῃ ἧς τοι ἐνεῦδεν.

Id est:

Eumaræ siquidem domino nec vellus erat, cui indormiret.

Hoc colore Lacon pastor designat extremam captarii cuiusdam inopiam, cui nec pellis esset hircina, in qua somnum caperet. Solebant enim veteres in animantium tergoribus & discumbere, & dormire. Apud Homerum proci in bubulis tergoribus agitant conuiuia. Et hodie, dicimus, Non habet lectum: aut, Non habet Stramenta quibus indormiat.

Fames Melia.

Λημὸς μηλιαῖ☉. id est, Fames Meliæa. De fame extrema, deque rebus difficillimis. Est enim Melus oppidum Thessaliæ, quod Nicias Atheniensium dux obsedit, expugnauitque non tam machinis bellicis, quam fame. Hæc ferme Suidas. Idem effert hoc pacto: λιμῷ μηλίῳ, fame Melia. Meminit huius historiæ Thucydid. in 5. Prouerbium est apud Aristophanem in Auibus:

Τοὺς δ' αὖ θεοὺς ἀπολεῖτε λιμῷ μηλίῳ.

Id est:

Iterum deos fame enecatis Melia.

Saguntina fames.

Saguntina fames, consimili ratione in prouerbium venit, Historiæ meminerunt T. Liuius, Valerius Maximus, & M. Tullius in Philippicis. Est autem Saguntum Hispaniarum oppidum, iuxta flumen Hiberum, societate, fœdereque coniunctum cum Romanis. Id longa Pœnorum obsidione fameque eo redactum est, vt ciues extructo in foro igni quicquid erat preciosarum rerum, in eum coniicerent: ac postremo se, suosque liberos eodem præcipitarent, ne venirent in hostium manus. Ausonius: Iam iam Perusina, iam Saguntina fame Lucaniacum liberet. Græci vehementem & intolerandam famem, quæque λειποθυμίαν inducat, βούλιμον appellant. & βουλιμιῶν dicuntur, qui animo deficiunt, præsertim ob inediam. Aristoteles sectionis vi i. problemate quarto, quærit quur in frigore & hybernis mensibus homines magis βουλιμιῶσιν (nam hoc verbo vtitur) & quam Aristoteles vocat βουλιμίαν, Theodorus vertit famem caninam. Mos erat olim apud Græcos famem virgis ex ædibus eiicere, dicentes: ἔξω βούλιμον ἔσω πλοῦτον καὶ ὑγιείαν· id est, Foras famem, intro diuitias & sanitatem.

Famis campus.

Λιμοῦ πεδίον, id est, Famis campus. In ciuitates dicitur, ingenti fame pressas. Est autem locus quispiam hoc nomine. Addunt, cum aliquando illic summa fame laboraretur, apud Athenienses oraculum admonuisse, vt famem loco designato, certis piaculis placarent: illi designarunt campum, qui est post ærarium. Atque hinc eum locum famis campum appellant.

Aquam bibens nihil boni parias.

Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκῃς.

Id est:

Aquam bibens probum & vtile paries nihil.

Huius autorem ferunt Demetrium Halicarnasseum: cuius sensus est, à poetis nihil præclarum aut posteritate dignum aut venustum proficisci, si biberint aquam: hoc est, si pauperes fuerint & tenui victu. Horatius:

Nulla placere diu, neque viuere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus. ---

Item Iuuenalis:

Quod si Vergilio puer, & tolerabile desit
Hospitium, caderent omnes à crinibus hydri,
Surda nihil gemeret graue buccina. ---

Idem.

--- Satur est cum dicit Horatius, Ohe,

Demetrij Halicarnassei distichon huiusmodi citatur à Zenodoto, etiam si in epigrammatis refertur Nicerati tit.

Οἶνός που χαρίεντι φέρει, ταχὺς, ἵππος ἀοιδῷ,
Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκῃς.

Quanquam apud Athenæum secus refertur versus prior.

Οἶνός τε χαρίεντι πέλει μέγας ἵππος ἀοιδῷ.

Id est,

Sanè magnus equus lepido sunt vina poetæ.

Iidem versus referuntur ab Athenæo, secundo Dipnosophistarum libro, ex epigrammate quodam quod quidam scripserat in Cratinum, qui frequenter in comœdiis taxatur vt vinosus. Quin & Horat. eloquentiam vino tribuit:

Fœcundi calices quem non fecere disertum?

Martialis: Possum nil ego sobrius: bibenti
Succurunt mihi quindecim poetæ.

Aristoteles libro de naturis animantium viij. Psittacum loquaciorem fieri putat, si vinum biberit.

Non est Dithyrambus, si bibat aquam.

Οὐκ ἔστι διθύραμβ☉, ἂν ὕδωρ πίνῃ.

Id est,

Haud Dithyrambus est, aquam si potitet.

Non adest hilaritas, quum deest vinum: languet poetarum ingenium ni vino concalescat. Vnde, teste Flacco,

Laudibus arguitur vini vinosus Homerus. &:
Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma
Prosiliit dicenda. &:
Nulla placere diu nec viuere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus. —

Quin, vt refert in Symposiacis Plutarchus, Æschylus tragœdias suas potando scripsit. Excitat enim vini calor inueniendi vim, quæ torpet nonnunquam in ieiunis, mouet phantasias, addit impetus, subministrat fiduciam. Addit Gorgiam non recte suam tragœdiam Marti tribuisse, cum Baccho magis sit adscribenda. Dithyra[mbi] canebantur in honorem Bacchi: qui & ipse διθύραμβ☉ dictu[s] quod bis natus velut è duabus ianuis prodierit.

Pausone mendicior.

Παύσων☉ πτωχότερ☉, id est, Pausone mendicior. Pauson pi[ctor] quispiam fuit, insigni tenuitate, quemadmodum apud Lucia[num] Codrus. Hunc notat Aristophanes in Pluto: apud quem cum [Pe]nia exclamasset, ὦ πόλις Ἄργους κλύεθ' οἷα λέγει. id est, O vrbs Ar[gos] quod ait, audi: respondet Chremilus, Παύσωνα κάλει τὸν ξύσσιτον, [id] est, Pausonem adhibe tibi conuiuam.

Sterilior Agrippo.

Ἀκαρπότερ☉ ἀγρίππου; id est, Sterilior Agrippo. Laconicum [adà]gium est, de iis qui extremæ sunt paupertatis, neque quicquam [ex] cultatum possident. Quadrat & in ignauos, nulliusq; industri[æ ho]mines. Lacones oleam syluestrem agrippum vocant. Tantum [Ze]nodotus & Suidas.

Trium dierum commeatum.

Trium dierum commeatus, cum instare paupertas extre[ma si]gnificatur. Translatione ducta à militum commeatu. Et apud [Ari]stophanem cum alias, cum in Acharnensibus:

Καί μ' ἐπιτηρεῖν σιτί' ἡμερῶν τριῶν.

Id est,

Mihique vt reseruem commeatum tridui.

Interpres addit, antiquitus in bellum ituris edici solere, vt [tri]dui non minus commeatum pararent. Meminit & in equitibus

Ἐγὼ παρέχω καὶ σῖτον ἡμερῶν τριῶν.

Id est,

Præbeo & istum quod sat est in triduum.

Porro tridui commeatum dicemus minimas facultates, quæ [vix] tridui victum sufficiant. Non dissimili figura Terentius in Se[ne] excruciante, dixit Decem dierum familiam.

Qui eget, in turba versetur.

Etiam hodiernis temporibus vulgo iactatur fabula de mendico, qui iubebat ministro vt eo se duceret, vbi magna esset [ho]minum procella, addens sententiam populari ioco celebr[em] quæstum esse, vbi sit hominum frequentia. Homer. item O[dyss.]

Πτωχῷ βέλτιόν ἐστι κατὰ πτόλιν ἠὲ κατ' ἀγροὺς
δαῖτα πτωχεύειν. ---

Id est:

Mendica præstat populosa per oppida cœnam
Mendicare suam, quam ruri. ---

Quærendæ facultates, deinde virtus.

Δίζεσθαι βιοτὴν, ἀρετὴν δ' ὅταν ᾖ βί☉. id est, quærendus victus [vir]tus autem, vbi victus adfuerit. Refertur à Diogeniano. Ho[c pro]uerbium Horatius sic effert in Epistolis:

O ciues, ciues, quærenda pecunia primum
Virtus post nummos.

Per ironiam autem dictum est. Neque enim hoc sentit Hor[atius] prius habendam esse rationem facultatum, quam morum. Se[d] ridet sententiam vulgo decantatam: quam his quoque tempo[ribus] plerique parentes liberis suis serio inculcant.

Mendico ne parentes quidem amici sunt.

Πτωχοῦ φίλοι οὐδ' οἱ γεννήτορες: id est, Mendico ne parentes qu[idem] amici sunt. Diuiciæ conciliant amicos. Paupertas nec illos hab[et a]micos, quos natura coniunxit. Tantum valet in hominum vi[ta... cu]ius nomen tum oportuit esse leuissimum, si res non ex nostris [commo]ditatibus, sed ex vsu metiremur.

Omnem facultatem indutus est.

Ἅπασαν τὴν οὐσίαν ἠμφίεσται: id est, Vniuersam substantiam [in]dutus est. De paupere, qui præter vestitum nihil præterea re[rum] possidet: alioquin ἀνέστιος καὶ ἄνολβι☉. Quod quidem & hodie [vul]gato ioco dicunt, ad hunc modum: Cum subsilio, facultates om[nes] meæ commouentur. Notum illud, Biantis philosophi dictum. O[mnia] mnia mea mecum porto. Plautus in Rudentibus: Hoc quod in[du]ta sum summæ opes.

Cleomenes superat cubile.

Ὁ Κλεομένης τῆς κοίτης ὑπερέχει, id est, Cleomenes cubile supera[t]. De eo qui magis abundaret rebus superuacaneis quam necessari[is]. Ductum apparet à quopiam, corpore quam pro lectuli modo ma[]iore. Sicut & Iuuenalis:

Lectus erat Codro, Procula minor.

Certissima paupertas.

Sententiam prouerbialem refert Iunius Columella, libro de re ru[]stic. 12. cap. 2. Præparatus igitur receptaculis, oportebit suo quicq[ue] loco generatim, atque etiam speciatim nonnulla disponere, qu[o] facilius, quum quid postulabit vsus, recipere possit. Nam vetus pro[] uerbium est, paupertatem certissimam esse, quum alicuius indi[] geas, vti eo non posse: quia ignoretur vbi proiectum iaceat, quod []

desideratur. Hactenus Columellæ verba retulimus. Sentit autem ni fallor, si quis habeat domi, quod quum vtendum est, inueniri non potest, eum magis egere eo quod habet, quam si non haberet. Etenim qui non habet, rogat alicunde commodato: qui habet, vbi ventum est ad articulum quo sit vtendum: nec suum habet, quod vbi sit nescit: nec alienum habet, quo possit vti.

Ostiatim.

Eleganter, nec sine prouerbii specie M. Tullius dixit Ostiatim, pro singulatim siue nominatim, in Verrem actione 6. Hic nolite expectare, dum ego hoc crimen agam ostiatim: ab Æschylo Tyndaritano pateram abstulisse, abs Thrasone ita Tyndaritano patellam, &c. Iucundius erit, si transferatur ad res animi: vt si quis è singulis libris aut capitulis autorum petat testimonia aut probationes, dicetur ostiatim petere. Eodem ferme sensu ad Atticum lib. 2. epistola, Accepi aliquot, dixit κτ̀ λεπτὸν: Ac ne forte quæras κτ̀ λεπτὸν de singulis rebus: vniuersa res eo est deducta, spes vt nulla sit.

Theagenis pecuniæ.

Θεαγένους χρήματα, πετ' Αἰσχίνου, id est, Theagenis pecuniæ, quemadmodum Æschinis. Iocus prouerbialis in eos, qui pauperes quum essent tamen diuites haberi volebant. Hoc morbo notatus est vterque & Theagenes & Æschines. Vnde cognomen his additum, σέλλοις, à Sello quopiam inepte ambitioso: qui quum re esset perquam tenui, tamen affectabat videri locuples: vnde qui hoc morbo laborabant, σελλίζειν dicebantur.

Ex Appendice Erasmi.

Socratis gallus, vel callus.

In nudos & inopes. Nonius è Varrone ita citat hoc adagium: inuenisse se, cum dormire cœpisset tam glaber quam Socratis gallus, esse factum ericium cum pilis & proboscide. Fortasse legendum callus, vel callum. Constat Socratem patientissimum fuisse laboris, nudis ambulasse pedibus, dormiuisse humi: vt hinc manarit iocus in ipsius callum.

Vt è bulga matris.

Ad nuditatem quoque & inopiam, vel ad æquam omnibus vitæ conditionem (natiuitas enim non distinguit Crœsum ab Iro, regem a plebeio) referri potest ille Lucilii versus apud Nonium:

Ita vt quisque nostrum è bulga est matris in lucem editus.

Bulga proprie folliculus omnis: vnde & crumena, & sacculus ad brachium pendens.

IVNII.

Nausiclidis solitudo nec ver, nec amicos.

Ναυσικλείδους ἐρημία μήτε ἔαρ, μήτε φίλους ἔχει.

Id est,

Nausiclidis solitudo neque ver, neque amicos habet.

Dici prouerbiali specie autumo de homine cunctis vitæ præsidiis atque adiumentis destituto. Apparet natum à Nausiclide quopiam, qui secesserit solitarium in locum, ab omni humano cultu alienum.

Turturis instar male canis.

Πονηρὰ κτ̀ τρυγόνα ψάλλεις: id est, Turturis ritu dira canis. Prouerbium est de egenis, & qui laboriose tenuiterque victum quæritant. Natum inde, quod turtur tunc maxime canere solet, quum fames & inedia vrget. Neque absurde, vt mihi videtur, quadrare possit in malum poetam, ineptis versibus fastidiosum, aurium tædio natum, vt fit, πονηρὰ κτ̀ τρυγόνα ψάλλειν. Turturis in morem male cantillare nam turturis cantus gemitus æmulatur: vnde & auem istam gemere dixit, & quidem proprie, Virgilius.

Mugilis vitam degere.

Κεστρέως βίον τρίβειν, Mugilis vitam agere dicitur, qui non habet quod edat: hoc est, esuriem & inediam patitur. Eubulus in fabula Nausicaa.

Ὃς νῦν τετάρτην ἡμέραν βαπτίζεται,
Νῆστιν πονηροῦ κεστρέως τρίβων βίον.

Id est:

Qui nunc diem, si diis placet, quartum lauat,
Ieiunus improbi vitam mugilis agens.

Euphron comicus:

Μίδας δὲ κεστρεὺς ἐστὶ, νῆστις περιπατεῖ.
Midas mugil est, ieiunus obambulat:

Amipsias comicus:

Ἥκον αὖ σοὶ νῆστις καθάπερ κεστρεὺς ἀκολουθήσεις ἐμοί.
Paulo minus ieiunus tu mugilis in morem mihi famulabere.

Alexis in Phryge

Ἐγὼ δὲ κεστρεὺς νῆστις οἴκαδ' ἀποτρέχω.
Ego famelicus mugil accurro domum.

Diphilus in Lemniis:

Οὗτοι δεδειπνήκασιν. ὁ δὲ τάλας ἐγὼ
Κεστρεὺς ἀνεῖλον ἕνεκα νηστείας ἄκρας.
Sumpsere cœnam isti: ast ego interim miser,
Inediam ob ingentem fieri cogor mugil.

Citatur & Theopompo authoritas, κεστρέων νῆστις χορός: Famelicus mugilum cœtus. & apud Athenæum Hesperus Cynicus exclamat, δίκην κεστρέων νηστεύομεν: Esurimus mugilum instar. Mugil vero solus in genere piscium ieiunus siue famelicus audit, eo quod nulla capiatur esca animata, non carne, non alia re quapiam vitali, vt ab Aristot. proditum est, aut piscium aliorum esca.

Ouo nudior.

Ouo nudior aut glabrior, prouerbiale conuicium in caluos, aut rasos: detortum è Niciæ epigrammatarii versiculo, libro secundo.

Τὴν κεφαλὴν βάπτων τις ἀπώλεσε τὰς τρίχας αὐτὸς,
Καὶ δασὺς ὢν λίαν, ᾠὸν ἅπας γέγονεν.

Id est:

Amisit quidam crines, caput inficiendo,
Qui nunc est ouo nudior hirtus erat.

Quid enim ouo esse potest magis depile? Huic affine est Petronii arbitri illud, Læuior ære vel rotundo: monetam, vt opinor designans.

Tranquillitate caluior.

Φαλακρότερος εὐδίας; id est, Tranquillitate ipsa magis caluus. Superiori non dissimilis hyperbole, citatur apud Demetrium Phaleræum, & repetitur à Suida, haud dubie in caluos, aut tota cute extritos muliebriter. Natum inde, quod tempestate crispentur omnia, & horreant quod φρίσσειν illi dicunt: nos etiam in mari fluctibus aspero, & ab aura commoto, horrorem vocamus, contra in serenitate, & ea aeris malitia, quam significantius νηνεμίαν Græci appellant, nuda & quodammodo calua iaceant omnia. Sub eandem classem vocabitur ex Martiali Concha læuior, quum ait:

Læuior es conchis Galle Cythereiacis.

Araneis abundat proper inopiam.

Homericus versiculus est prouerbialis Odysseæ π. quem Telemachus loquitur, interrogatus an thorus paternus etiamnum propter collecti inopiam scateat aranearum telis obsitus. sic enim ait:

Χήτει ἐνευναίων κακ' ἀράχνια κεῖται ἔχουσα.

Id est:

Horret Arachnæis vacuus sine coniuge telis.

Volens significare desertum iacere atque neglectum: nam locis incultis stabulantur araneæ. Varius Imper. opera seruorum decem millium pondo aranearum quum collegisset, squalloris vrbis Romæ manifestum testimonium ad posteros transmisit. Poeta quispiam pacem optans, voto à Deo exquirit, ἀράχνας νήματ' ὑφάναι τοῖς ὅπλοις; vt araneæ telas suas armis intexant. Hesiodus in præceptis rusticis ita mandat. ἐκ δ' ἀγγέων ἐλάσαις ἀράχνια: admonens doliorum esse satagendum, ne intus nidulentur araneæ. Prouerbiali itaque specie dicemus, κακ' ἀράχνια ἔχειν, id est, araneis abundare, quicquid incultum desertumq; iacet. Transferetur apposite ad ingeniorum culturam, aut ad interpretum oscitantiam supinam, qui difficilioribus authorum locis altum agunt silentium, & squallorem quendam conciliant: & Nonius Marcellus & Varro corruptis tot locis descriptorum incuria, passim κατ' ἀράχνια ἔχουσι, Ad superiorem versum allusisse videtur Propertius in 3.

Putris & in vacuo texetur aranea lecto.

Manus in Ætolis habet.

Τὰς μὲν χεῖρε ἐν αἰτώλοις, id est, Manus ambas habet in Ætolis: prouerbium est Aristophanis, de impudenter petace, aut munerum corruptelæ obnoxio. nam Ætoli populi nomen habere videntur, deductum ab αἰτεῖν ὅλον. quod totum flagitent. ita Homerus Odysseæ ξ. egenum hominem & mendicum ex Aetolia oriundum non temere fingit, ad vocis etymon alludens, quod est, αἰτέω, id est, postulo. Versus Aristophanis est:

Τὰ μὲν χεῖρε ἐν αἰτώλοις, ὁ δὲ νοῦς ἐν κλωπιδῶν.

Id est,

Manus vtraque in Aetolis, at mens in Clopidis.

Quod prouerbiale esse scomma, annotat Eustathius in veteratorem improbum & munerum receptatorem, qui & flagitiose manibus donaria efflagitet, & furaci animo opes inuolat. Est autem paragrammatismus in Clopidis & Cropidis. nam Cropidæ tribus Atheniensis nomen est: at Clopidæ ἀπὸ τῆς κλοπῆς, à furto nomen habere videntur. Simili figura vtuntur Itali, quum innuere volunt quempiam aurium obsequio seruire. dicunt enim talem ire Placentiam hoc est, ad gratiam & loqui & facere omnia: quod Placentia Insubrium ciuitas à placendo dicta esse videatur.

Aranearum plenus aluus.

Ἀραχνίων μεστὴν ἔχεις τὴν γαστέρα.

Id est,

Araneis refertus est aluus tibi.

Senarius prouerbialis apud Cratinum comicum in fabula quæ Dolium, siue seria inscribitur. Prouerbio egestas, & extrema inopia significatur: ex quo detortum videtur Catullian. illud de sese:

Plenus sacculus est aranearum.
Staphyla anus apud Plautum in Aulularia, metuens ne ædes inanes à furibus asportentur: Ita, inquit, inaniis sunt oppletæ atque araneis.

IOANNIS VLPII.

Centum viri vnum pauperem spoliare non possunt.

Paupertas omni caret metu, intrepide vbiq; versatur, nullos metuens fures, nullos latrones. Vnde Horatius:

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Maxima paupertas propugnatione defenditur, quam nullus rex, nullus imperator vincere potest.

COGNATI. *Cœna sine sanguine, siue terrestris.*

Diphilus comicus cœnam sine sanguine vocauit, quam Plautus terrestrem appellauit. Ambo autem tenuem pauperemque, hoc est, vilibus dapibus instructam mensam intellexerunt: ille ob quam ornandam nullæ cæsæ forent animantes, hic ob olera. Carmen autem ipsum Diphili ex Athenæi sexto libro Dipnosophistarum hic apponam:

Ὅταν μὲ καλέσῃ πλούσιος δεῖπνον ποιῶν,
Οὐ κατανοῶ τὰ τρίγλυφ', οὐδὲ τὰς στέγας,
Οὐδὲ δοκιμάζω τοὺς Κορινθίους κάδους.
Ἀτενὴς δὲ τηρῶ τοῦ μαγείρου τὸν καπνόν.
Κἂν μὲν σφοδρὸς φερόμενος, εἰς ὀρθὸν τρέχῃ,
Γέγηθα, καὶ χαίρω, καὶ πτερύσσομαι.
Ἐὰν δὲ πλάγιος, καὶ λεπτός, εὐθὺς νοῶ
Ὅτι οὗτό μοι τὸ δεῖπνον, ἀλλ' οὐδ' αἷμ' ἔχει.

Inducitur autem parasitus ab eleganti facetoque poeta ita loquens. Narrat enim se dissentire ab ingenio multorum, qui cum vocati sunt ad cœnam à diuite aliquo, fortunatoque homine, statim domum introeuntes laudant triglypha, tecta laqueata Corinthiaque vasa, coniectis in huiuscemodi ornamenta ædium oculis: se nanque his rebus spretis, intentis oculis respicere fumum culinæ. quod si ille impetu quodam directo latus sit, se gaudere, ac præ gaudio exultare. Contra aut si obliquus ac tenuis, ilico cognoscere cœnam, quod ei vehementer dolebat, sanguinem non habituram. A signo igitur ille indicat se male acceptum iri: neque enim huiuscemodi cœna ipsum delectabat. Plautinus contra senex in Captiuis, parasitum facete ludit, ostendens se huiuscemodi cœnam ei daturum: Asper meus victus sane est. cui ille: Sentisne esitas? Sequitur: Ægio terrestris cœna. Par. sus terrestris bestia est. Æg. multis oleribus. Par. curato ægrotos domi. Nihil autē inimicitius esse oleribus parasito, & hic declarauit, & apud eundum Græcum comicum in Mercatore, quidam qui accusat alium, & pisces, & aues, & omnes demum delicatiores escas coementem. Inquit enim, sumptibus & voracitate illius fieri, vt & ipse, & vniuersa ciuitas necessario ad olera redigatur, ac pugnent sæpe, contendantq; inter se de apiis, vt in Isthmiis fieri solebat, quorum certaminum corona victoriæ præmium erat ex apio. Nam iocatus in hoc lepide est. Inquit igitur οὐκ ἔστιν ἰχθὺν ἡμῖν οὐδὲ σοῦ μεταλαβεῖν. συνῶνηκας ἡμῶν εἰς τὰ λάχανα τὴν πόλιν περὶ τοῦ σελίνου μαχόμεθ' ὥσπερ Ἰσθμίοις. Plures tamen versus leguntur apud Athenæum eodem, quo superiores, libro. Eadem autem sententia Alexidis comici fuit, qui in fabula Demetrium accusans Phayllum quendam, vt in piscibus emendis perditum affirmauit, ipsum tertiam quandam tempestatem additum esse: prius nanque flante Aquilone, aut Austro vehementiore, marisque fluctibus commotis, nemini piscem comedere licuisse. Postea vero accedente illo in forum, atque omnes inde pisces euerrente, tanquam procella quadam à turbine ad eandem penuriam omnes compelli. Quare (inquit) restat vt concertemus inter nos de oleribus. Carmen quoque ipsius, quia elegantissimum est, hic apponam: πρότερον μὲν εἰ πνεύσειε βορέας ἢ νότος ἐν τῇ θαλάττῃ λαμπρός, ἰχθὺς οὐκ ἐνῆν οὐδενὶ φαγεῖν. νυνὶ δὲ πρὸς τοῖς πνεύμασι τούτοις Φάϋλλος προσγέγονε χειμὼν τρίτος. ἐπὰν γὰρ ἐπινεφὴς κατασκήψῃ τύχῃ, εἰς τὴν ἀγοράν, ὃ ἂν ᾖ ὄψον περιχάψας, οἴχεται φέρων ἅπαν τὸ ληφθέν, ὥστε γίγνεται ἐν τοῖς λαχάνοις τὸ λοιπὸν ἡμῖν ἡ μάχη. Leguntur autem apud Nonium verba quædam Turpilii, quæ videntur è principio posterioris huius exempli expressa: Antehac si flabat Aquilo, aut Auster, inopia erat piscati. Quod vero terrestrem cœnam suam esse Ægio dixit, addiditque copiam illic tantum olerum esse, Cicero quoque testatus est in epistola ad Gallum, lege sumptuaria C. Cæsaris, terra nata excepta fuisse, vt cum aliarum epularum definitus numerus esset, herbarum, ac cæterarum rerum, quæ oriuntur è terra, propter vilitatem copia concederetur. In quibus etiam conuiendis lautos homines tantum studii ponere solitos ostendit, vt illæ etiam sua sponte viles iniucundæque res, suauissimæ fierent. Animaduertendum etiam, quam acute subtiliterque parasitus spem non amiserit sumptuosæ cœnæ, quamuis audisset illam terrestrem futuram: aliter enim cœpit vocem eam terrestrem, quam ille vsurparat: terrestres enim quoque animantes vocantur, quæ in terris viuunt, vt distinguantur ab iis quæ in aquis, aut aere degunt. & sane Cicero in vertendo Timæo, quod est apud Platonem, πεζὸν δὲ καὶ χερσαῖον τέταρτον, terrestre quartum reddidit. Earum autem nonnullæ iucundæ sunt, in conuiuiisque apponuntur. Putauit igitur sine piscibus auibusque posse opipare apparari conuiuium.

Peruulgata vox in Græco sermone, cuius meminit Plutarchus in libro De securitate animi, ostendens eam sane prolatam esse aduersus curiosum, atque φιλοπευστίαν commune pene vitium omnium mortalium. Illa autem hæc est: τί τ' ἀλλότριον ἄνθρωπε βασκανώτατε κακὸν ὀξυδερκεῖς, τὸ δὲ ἴδιον παραβλέπεις. Idem manifesto valet sententia Horatii in tertia Satyra, lib. 1.

Cum tua peruideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila aut serpens Epidaurius?

Vbi peruidere, ad imitationem Græci verbi παραβλέπειν ... esse formatum, atque inde omnino translatum, putoque significare oculis transire. nec attente contemplari: quod à contrario ... ligitur. Themistius in oratione quam vocauit βασανιστήν, ... mirifico amore rerum suarum cognoscendarum teneri, dissentire que in hoc ab ingenio plurimorum, qui alienas res curiose indagant, suas propriasque negligunt. ita autem locutus est elegans ... ditusque scriptor: ἐγὼ δὲ ἐβουλόμην περιτετράφθαι μοι τὰς ... ἐμαυτοῦ μόνον ὁρῴμην. τὰ τῶν ἄλλων δὲ μὴ δυναίμην ... ρώτερον, ἢ πάντ' εἰδέναι, καὶ ἐγώ φημι τ' ἀγαθά. (Vide Nonii M... 3 sub fine.

Ne gleba agri illi relicta ad locum sepulturæ.

Hoc vtimur quotiescunque aliquem omnibus fortunis ... tum, aut alicuius luxuriam mendicitatemque significare vo... cum antea fructuosissimis prædiis abundabat. Humabant ... mortuos in agris veteres. quod testatur Liuius lib. 11. ab vrbe ... dita. Cicero pro Sext. Rosc. Æschines cum effudisset patrim... omne Timarchum declarare voluit. Aristophanes quoque ... κλησιαζούσαις.

Caluior tranquillitate.

Φαλακρότερος εὐδίας, id est, Magis caluus quam ipsa tranquillitas. Quod inde natum est, quod tempestate crispentur ... horreant: contra serenitate nuda & quodammodo calua ... Demetrius Phaleræus de hyperbole loquens in libro De ... tione: τοῦ δὲ αὐτοῦ εἴδους ἐστὶ καὶ τὸ φαλακρότερος εὐδίας. id est: ... genere est etiam illud, Magis caluus serenitate.

Ouo depili nudior.

Ex Niciæ epigrammatarii dicto torqueri potest, quod ... ὠὸν ἅπας γέγονεν. quasi dixeris: Ouum totus euasit. Extat nam... comatum prius, mox caluum redditum è multo pigmento ... ad tingendos crines comparatorum, epigramma tale.

Τὴν κεφαλὴν βάπτων τις, ἀπώλεσε τὰς τρίχας αὐτάς,
Καὶ δασὺς ὢν λίαν, ὠὸν ἅπας γέγονεν.

Id est:

Amisit quidam crines, caput inficiendo:
Qui nunc est ouo nudior, hircus erat.

Cuius simile est illud apud Petronium: Læuior ære vel ... & illud Apuleii in Asino Aureo: Cucurbita glabrior. Item ... leuior, vt apud Martialem:

Leuior & conchis Galle Cythèriacis.

Diurnum petere.

Seneca libr. 2. Controuersiarum, Diurnum petere dixit ... quod panem mendicare: vt solent facere in Gallis quidam ... & ignauæ vitæ homines, quos tanquam insulsos, & ad nullam ... vtiles Bliteos Latine appellamus, qui de alieno coquen... to in diem viuunt. Ex superioribus illud Pythagoricum, ... ne insideas, huc referri non incommode posset.

Ipse carpere è rogo cœnam.

Catullus de Rufa: Sæpe quam in sepulchretis vidistis ... pere è rogo cœnam. Extremę autem mendicitatis signum ... affert Catullus. Et est tale illud Terentii in Eunucho, ... sito dictum: E flamma te cibum petere posse arbitror. Luci... 27. referente Nonio: Mordicus petere aurum è flamma ... è cœno cibum. Apud Nonium legitur etiam, Ex igne ... no: in dictione Mordicus. Cœna autem quæ à Catullo ... est, quæ appellatur à Persio, funeris cœna:

-- Sed cœnam (inquit) funeris hæres
Negliget iratus.

Quod è flamma cibum petere Terentius dixit, ad dapes ... dum, quæ pro inferis in rogum mittebantur. vnde illud ... Festus: Epulas in rogum conicere solebant, locumque in quo ... comburerentur, culinam vocabant. Non dissimile est illud ... immolata sacra deuorat. quod postea habetur.

Ossa atque cutis.

Prouerbialis hyperbole de macilentia: vt Apollonius ... gon.

Πίνῳ τέ οἱ αὐσταλέος χρώς
ἐσκλήκει, ῥινοὶ δὲ σὺν ὀστέα μοῦνον ἔεργον.

Plautus in Captiuis:

Ego, inquit Parasitus, qui tuo mœrore maceror,
Macesco, consenesco, & tabesco miser,
Ossa atque pellis sum misera macritudine, &c.

Τί τ' ἀλλότριον ἄνθρωπε βασκανώτατε κακὸν ὀξυδερκεῖς, τὸ δ' ἴδιον παραβλέπεις.

Ne aceti quidem satis.

Milon apud eundem in Operariis.

Ἐκ πίθου ἀντλεῖς δῆλον, ἐγὼ δ᾽ ἔχω οὐχ ἅλις ὄξος.

E dolio tu quidem hauris, sed mihi vix sat aceti est.

Prouerbiale in eum qui extreme inops est: & vicissim antithesis eius, Diues & abundans, atque è pleno dolio vinum hauriens. Quadricat: Amor non conuenit homini pauperi & mercenario, sed diti viuenti in ocio, luxu atque omnium rerum abundantia.

Calamitas virtutis occasio.

Non temere est quod etiam vulgo fertur hodie: Vexatio dat intellectum. Seneca libr. De diuina prouidentia, de prosperitate agens: Nolite obsecro vos expauescere ista, quæ dii immortales velut stimulos addunt animis Calamitas virtutis occasio est. Illos merito quis dixerit miseros, qui nimia felicitate torpescunt, quos velut in mari tranquillitas iners detinet Necessitas ignauissimum quemque ad solertiam reuocat. Heliodorus Æthiopicæ historiæ lib.7. εὑρετὴς ἄρα ἐστὶ λογισμῶν ἡ ἀνάγκη. id est: Inuentrix omnino consiliorum necessitas est. Crux enim vigilantes & cautos, felicitas negligentes efficit. Hos itaque Deus, quos probat, quos amat, indurat, recognoscit, exercet Hinc Hiere.31. Castigasti me Domine, & eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus, Paul.2. Corinth.6. Quasi morientes, & ecce viuimus: quasi correpti, & non occisi: quasi dolentes, semper tamen gaudentes, &c. Ad Hebræos cap.12. Fili mi ne neglexeris correptionem Domini, neque deficias cum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, corripit; flagellat autem omne filium, quē recipit. Itidem Prou.3. Itē Apoc.3. Ego quoscunq; amo, arguo & castigo. Hinc Dauid Psalm.118 Castigans castigauit me Dominus, sed morti non tradidit. Ex maleficiis autem fortunæ plura illata sunt commoda, quam ex beneficiis. Inde illud Lucani in primo:

—Fœcunda virorum
Paupertas fugitur, totoque accersitur orbe
Quo gens quæque perit.—

Ita sæpenumero prospera sunt homini, quæ videntur aduersa: & quod damnum putatur ingens, lucrum est maximum; &, vt inquit Horat.8. saty. lib.2. Serm.

—Ingenium res
Aduersæ nudare solent, cælare secundæ.

Vide alibi, Egestas artes docet: &, Memento satanicas diuexationes materiam virtutis esse: tum, Malesuada fames.

Nemo amicus, nemo propinquus.

Seneca libro quarto declamationum, prima declamatione: Nemo amicus, nemo inquam propinquus est. Nihil hac sententia decantarius. Hinc Verinus.

Millibus ex multis vnus vix fidus amicus:
Hic albo coruo rarior esse solet.

Vide ante, Cognatus pauperi nullus. Vtrumque Ioannes Spangenbergius sic expressit pentametris, in Psal.88.

Rebus in aduersis nullus amicus adest.
Qui me soletur nullus amicus adest.

Nemini quippe omnino nunc tuto fidas: neminē prorsus alterius miseret (neque enim quisquam est, qui Deum vere norit:) sed alius alium execratur, inuicem mentiuntur, occidunt, furantur, atque adulteriis exæstuant, ita vt de Dei lege plane actum sit.

Pauperi pax in obsessa via.

Idem de paupertate: Nudum latro transmittit, etiam in obsessa via pauperi pax est. Allusum est à vulgato Iuuenalis:

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Gregorius Theologus lib.1. Sententiarum:

Πένητος ἀνδρὸς οὐδὲν ἀσφαλέστερον.

Id est,

Nil viro indigente securum est magis.

Vide alibi, Nudum spoliare vestibus. Gallis est simile. On ne peut homme nud despouillier.

Proletarij.

Proletarii dicebantur homines inopes, & nullo censu in classes redacti, capite censi, & extra censum: sicut Athenis τὸ θητικόν. Vt autem apud Græcos tres erant census, sic apud Romanos erant quinque classes in centurias suas diuisæ, vt docet Liuius lib. I. ab vrbe condita. Classici erant, qui censum conferebant. Per translationem autem dicuntur proletarii, qui nulla animi dote, nulla ingenii ac ciuilis prudentiæ facultate censentur, & commendabiles sunt. Vide alibi, Quintæ classis.

Inter inquilinos censeri.

Et hic sermo Gallis admodum frequens est, pro eo quod est annumerari inter eos qui domum propriam non habent. Inquilinus autem est, qui in alieno & conducto habitat: ἔνοικος Græce dicitur: & ἐνοίκιον, precium conductæ domus. Sic quoque Latine, inter inquilinos censeri: vt Græci dicunt, εἰς ἐνοίκους τελεῖν: Galli, Entre les locataires.

Egestas artes docet

Tritum Græcorum & Latinorum scriptis prouerbium Græci ita:

Πολλῶν ὁ λιμὸς γίνεται διδάσκαλος.

quod ab Erasmo nostro versu sic redditur:

Fames magistra est artium complurium.

Plaut. in Stycho:

Egestas & inopia omnes artes perdocet, vbi quem attigit.

Ad quod alludens Claudianus:

Prouocet vt segnes animos, rerumque remotas
Ingeniosa vias paulatim exploret egestas.

Vnde Manilius lib.1. Astronomicῶn:

Sed cum longa dies acuit mortalia corda,
Et labor ingenium miseris dedit & sua quemque
Aduigilare sibi iussit fortuna premendo:
Seducta in varias certarunt pectora curas,
Et quodcunque fugax tentando repperit vsus.

Horatius satyr.8. lib.2. Serm.—Ingenium res
Aduersæ nudare solent, cælare secundæ.

Idem:

Et laris & fundi paupertas impulit audax,
Vt versus facerem.—

Famem atque necessitatem esse, quæ aues humanum sermonem exprimere, & articulata voce proferre doceat, hominesque nauos, strenuos & diligentes efficiat, ostendit Persius noster hoc notissimo:

Magister artis, ingenique largitor Venter.--

Id est,

fames: cuius sedes in orificio ventris esse creditur. Cui sententiæ subscribit Diodorus in 1. scribens necessitatem ipsam rerum magistram, singulorum peritiam ingenijs ministrasse. Huc vergit id scriptoris Græci carmen luculentum:

Πάντ᾽ ἐκδιδάξει πικρὴ πάντολμος ἀνάγκη:

Id est:

Omnia hæc docuit amara omnia audens necessitas.

Hinc Apuleius in 1. Magiæ, paupertatem artium omnium repertricem vocat. Vide supra, Calamitas virtutis occasio: & Erasmum nostrum in adagiis, Paupertas sapientiam sortita est: &, Necessitas magistra. Non dissimile est illud Petronii in satyra:

Ingeniosa gula est, &c.--

Sic Seneca libr.1. De clementia, cap.12. Acerrima virtus est, quam vltima necessitas extundit. Est autem non minus vera γνώμη seu sententia: quam celebris & vulgata. Portius Latro in declamatione: Grauissimi sunt morsus irritatæ necessitatis. Qu. Curtius libr.5. Ignauiam quoque necessitas acuit: & sæpe desperatio spei causa est. Idem alibi: Efficacior omni arte necessitas, non vsitata modo præsidia sed etiam noua admouit. Hinc illud hortamentum Hannibalis ad milites lib.10. Liuij, quo nihil efficacius dici potuit: Aut vincendum, aut moriendum milites Et 3. Decad. libr 1. Vobis necesse est fortibus viris esse, omnibus inter victoriam, mortemue certam, desperatione abruptis, aut vincere, aut si fortuna dubitabit, in prælio potius, quam in fuga mortem oppetere. Nullum incitamentum ad vincendum homini à diis immortalibus acrius datum est. Simile quiddam est apud Salustium.

Cognatus pauperi nullus.

Pauperum cognationem à nemine libenter agnosci, Gallis vulgare & notum est. Difficile enim & operosum est, reperire cognatum pauperis Nemo fatetur sibi quicquam cognatum eum esse, qui auxilii alicuius indiget: propterea quod statim putat, à se aliquid petitum iri. Id Menander summa cum elegantia dixit, pronunciauitque.

-Ἔργον εὑρεῖν συγγενῆ
Πένητός ἐστιν. οὐδὲ εἷς γὰρ ὁμολογεῖ,
Αὑτῷ προσήκειν τὸν βοηθείας τινὸς
Δεόμενον. αἰτεῖσθαι γὰρ ἅμα τι προσδοκᾷ.

Id est,

-Ægre inueneris
Cognatum egentis, nemo enim agnoscit libens,
Ad se attinere eum, opis alicuius qui indiget.
Nam mox petitum quippiam à se iri putat.

Non dissimiliter dixit Phormio Terentianus:

Quia egens relicta est misera, ignoratur parens,
Negligitur ipsa. Vide auaritia quid facit.

Extat Græcum epigramma de Sosicrate, ex amore mendico. quod miro lepore Baptista Pius Bononiensis Latine reddidit, cuius vltimum distichon tantum ascribam:

Τίς; πόθεν εἷς ἀνδρῶν; πόθι τοι πόλις; ἦ μόλις ἔγνως;
Τοῦτ᾽ ἔργον, ὡς οὐδεὶς οὐδὲν ἔχοντι φίλος.

Id est:

Vnde? quis est hominum? quænam tibi patria? nostin
Verba miser? Tenues nullus amicus amat.

Vide alibi, Nemo amicus, Nemo propinquus.

Commune sepulchrum.

Cum olim, qui locupletes erant, in suis fundis aliquid loci sepulturæ seponerent, & priuata haberent ibi sepulchra sibi, familiæque suæ aut hæredibus: plebs, quæ agris fundisque carebat, in loco aliquo communi sepulturæ destinato humabatur: sepulchrumque

commune vocabatur, vbi sepeliebatur. Ex quo Horatius satyra 8. lib. 1. scripsit:

Hoc miseræ plebi stabat commune sepulchrum.

Sed Catullus fata fratris sui deplorans, apud Troiam mortui & conditi, vbi tot quondam heroes belli Troiani tempore ex Asia & Europa occubuerant, & compositi fuerant, eam vrbem commune sepulchrum appellat Europæ & Asiæ:

Troia, nefas, commune sepulchrum Europæ Asiæque.

Sic hodie vulgariter Italia Gallorum commune sepulchrum translate dicitur. Itidem Lucretius libr. 5.

Illi nec seruus est, nec arca.

Hæc & plura alia sunt egestatis argumenta. Idem Catulllus ad Furium,

Furi, cui neque seruus est, neque arca,
Nec cimex, nec araneus nec ignis.

Idem post, ad Iuuentium puerum:

Isti cui neque seruus est, nec arca.

Sic Lucil. apud Non. in verbo Bulga:

Cui neque iumentum est, nec seruus, nec comes vllus.

M. Cato apud Gel. lib. 13. cap. 22. Neque vasum, neque vestimentum vllum est in manu pretiosum, neque seruus neque ancilla, &c.

Pauperes à dispendio tuti.

Menippus Lucianicus Charonti respondet: οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος: Haudquaquam auferre queas ab eo qui non habeat. Symmachus in relatione:

Paupertate à dispendio tutæ sunt.

Nunquam Hecale fies.

Nunquam ea paupertate opprimere, qua olim Hecale anicula. Plaut. Cistell.

-Nam siquidem ita eris vt volo,
Nunquam Hecale fies, semperque istanc,
Quam habes, ætatulam obtinebis.

Pauperrimam fuisse Hecalem, prodiderunt Plutarch. Ouid. Apul. Habes alibi, in adag. Iunii.

CAROLI BOVIL. *E cucumere bibere.*

Pro peregrinari, extra loca visere: quod pauperibus viatoribus lagena propria sit cucumer sole exciccatus.

EX APPEND. IVNII, CANTERI ET *aliorum.*

Crat e poetica.

Κράτητος ποιητική prouerbiali conuicio egestas & mendicabulum dicitur, teste Demetrio Phalereo. Occasionem adagio dedit poematium Gratetis philosophi, quo manticam suam descripsit.

PENSATIO BENEFICII, VEL OFFICII.

ERASMI. *Manus manum fricat.*

Socrates in Axiocho Platonis ait, Prodico sophistæ hunc Epicharmi comici versiculum semper in ore fuisse:

ἡ δὲ χεὶρ τὴν χεῖρα κνίζει, δός τι, καὶ λάβοις τι.

Affricat manum manus, da quiddam & aliquid accipe.

videlicet hominis quæstum facete taxans, qui neminem gratis doceret, & à quo se quoque quæ tum dicturus esset, didicisse affirmabat: at ne id quidem gratuito, imo numerata mercede. Sententia digna tum homine Siculo, tum vafro poeta. Sic enim illum appellat Cic. Monet autem, neminem ferme mortalium inueniri qui velit in quempiam beneficium collocare, à quo non speret aliquid emolumenti vicissim ad se rediturum: sed officium inuitari officio, beneficium beneficio prouocari. Idem adagium effertur & hoc pacto: χεὶρ χεῖρα νίπτει id est, Manus manum lauat. Idem pollet vtraque metaphora. Nam mutua commoditas est, quoties vel fricat, vel abluit manus manum. Circumfertur inter Græcanicas sententias huiusmodi distichon:

Ἀνὴρ γὰρ ἄνδρα καὶ πόλις σώζει πόλιν·
χεὶρ χεῖρα νίπτει, δάκτυλος τε δάκτυλον.

Id est,

Vrbs seruat vrbem, seruat itidem vir virum.
Manus manum, digitumque digitus abluit.

Vtitur eo & Seneca in ludicro libello De morte Claudii Cæsaris.

Gratia gratiam parit.

Eandem sententiam Sophocles simpliciter extulit in Oedipo Coloneo:

Ἡ χάρις χάριν φέρει.

Id est:

Gratiam adfert gratia,

Rursum apud eundem in Aiace Magistophoro:

χάρις χάριν γάρ ἐστιν ἡ τίκτουσ' ἀεί.

Beneficium semper beneficium parit.

Quod Hesiodus velut enarrans in 1. Georg.

Τὸν φιλέοντα φιλεῖν, καὶ τῷ προσιόντι προσεῖναι.

Καὶ δόμεν ὅς κεν δῷ, καὶ μὴ δόμεν ὅς κεν μὴ δῷ.
Δώτῃ μέν τις ἔδωκεν, ἀδώτῃ δ' οὔτις ἔδωκεν.

Id est,

Æquum vt ametur amans: qui accedit, iungitor ill[i].
Da, tibi qui dederit: qui non dederit tibi ne da.
Danti al quis dedit, at non danti non dedit vllus.

Quibus significatur, beneficium inuitari beneficio, & officio prouocari. Euripides in Helena:

χάρις γὰρ ἀντὶ χάριτος ἐλθέτω.

Id est:

Beneficium beneficio respondeat.

Par pari referre.

Ἴσον ἴσῳ ἐπιφέρειν.

Terentius in Eunucho parœmiam vsurpat, superio[rem] modum dissimilem: Par pari referto. Qua monemur, vt tal[es simus] in alios, quales in nos illos experimur. Ac iuxta Mede[am] deam amicis simus amici, inimicis infesti, in perfidos per[fidi]: parci, clamosos clamosi, impudentes improbi: denique [...] meritum merito simili retaliemus. Idem in prologo Ph[ormionis]:

Quod ab ipso allatum est sibi, id esse relatum pu[tet].

Non inconcinne tum quoq; vsurpauerimus, si quãdo ver[ba verbis], blandicias blandiciis, promissa promissis pensamus. Hu[c pertinet] illud non illepidum, quod refert Arist. li. Mor. 9. Diony[sius] accersiuerat, vt sibi caneret in nuptiis: atque cum eo h[...] leg. vt quo doctius meliusque caneret, hoc copiosiorem [mer]cedem. Annixus est omni artificio citharœdus, vti quam [optime] caneret, sperans amplissimum præmium. At postridie p[...] cedem reposcenti musico qui conduxerat, ait iam per[solutum] quod esset pollicitus: nempe par pari retulisse, proque vol[uptate] posuisse voluptatem, spem lucri significans: quæ quidem [...] fuerat, quo magis ex arte cantasset. Verum hoc loco neg[...] phus par pari relatum: propterea quod alter id quod vo[...] pit, alter eo quod expectabat, frustratus est. Huc videtur [...] Euripides cum ait in Andromache:

Σώφρων καθ' ἡμᾶς σώφρον' ἂν λήψεται.
Θυμούμενος δὲ τοῖς ἴσοις θυμούμεθα.

Id est,

Modestus in nos sentiet modestum item,
Commotus autem nos reperiet concitos.

Porro prouerbium natum videri potest à compotatio[ne ve]terum Græcorum, apud quos æqualibus cyathis bibere[tur, ...] Archippus in Amphitryone secunda apud Athenæum, [...]

τίς ἐκέρασε σφῷν ὦ κακόδαιμον ἴσον ἴσῳ;

Quis par scelestè miscuit vobis pari?

Item Cratinus in Pytine:

Τὸ δ' ἴσον ἴσῳ φέροντ' ἐγώγ' ἐκπίομαι.

Id est,

At par pari reddenti, ego respondero.

Item lib. 6. οὐ διὰ τὸ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἴσον ἴσῳ τὸν ἰχθὺν πωλεῖν [...] Non per eos qui Romæ piscem vendunt, parem pari [...] gulos precio æstimatos vendi, Erat hæc vox ἴσον ἴσῳ solen[nis in] propinandum: vt ex eodem autore facile liquet. Ea signi[ficabat] aut pares esse cyathos, aut tantundem additum aquæ, qua[ntum] esset vini. Huius formæ sunt illa: Paria facere, pro pensare [...] & parem calculum ponere. Plinius ad Flaccum: Accepi p[...] mos turdos, cum quibus parem calculum ponere, nec vrbis [...] ex Laurentino, nec maris iam turbidi tempestatibus poss[um]. Tullius lib. De oratore ad Brutum, Par pari retulit ad sche[ma rhe]toricum, quo membra orationis pari syllabarum numero [re]spondent. Nam, inquit, quum aut par pari refertur, aut con[trarium] contrario opponitur, aut quæ similiter cadunt verba, ver[bis com]parantur: quicquid ita concluditur, plerumque fit vt numero[sum vi]dat.

Botrus oppositus botro maturescit.

Βότρυς πρὸς βότρυν πεπαίνεται: id est, Botrus iuxta botrum [matu]scit. Huius prouerbii varius esse potest vsus. Vel vbi pares [...] cio quopiam videri volunt aliqui & tantundem adferre [...] vt nullus alteri debeat concedere. Vel cum significabimus [...] officiis opus esse: vt sit simillimum illi, quod alibi retulim[us] χεὶρ χεῖρα νίπτει. Vel si quando dicemus, talem quenque euadere, [cum] qualibus habet consuetudinem. Habet enim hoc assiduitas [...] nis vitia faciat communia. Quemadmodum testificatur [...] le, quem enarrator Pindari citat ex Aristarcho:

χωλῷ παροικεῖς κἂν ἐνί, σκάζειν μαθήσῃ.

Id est,

Claudo propinquus si vel vni fixeris,
Disces & ipse claudus ingredi breui.

Hoc quanquam alio loco nobis citatum memini, [...] adagio, Si iuxta claudum: tamen quoniam scripturam offendi[...] nihil à priore diuersam, libuit per occasionẽ denuo referre. T[ran]slatum est adagium ab vuis, quæ mutuo opposita maturitatem [...] se vicissim & dant & accipiunt. Quo respicit illud Iuuenalis:

Vuaque conspecta liuorem ducit ab vua.

Adagium recensetur à Suida.

Senes mutuum fricant.

Huc pertinet & iocus ille in prouerbium versus, de senibus mutuo se fricantibus. Narrat autem fabulam Ælius Spartianus in Adriani imperatoris vita: Is Adrianus in balneo veteranum quempiam, seruuli penuria, sese marmoribus affricantem conspicatus, eum & seruulis aliquot & sumptibus donauit. Quod reliqui veterani feliciter cessisse videntes, cœperunt & ipsi complures sub oculis imperatoris sese marmoribus affricare, vt hoc modo principis elicerent benignitatem. At ille euocatis senibus, iussit vt alius alium vicissim defricarent, atque ita pueris nihil opus fore. Is iocus postea in vulgi fabulam cessit. Celebratur & Scipionis Æmiliani apophthegma, iumenta quod manibus carent, alieno egere frictu. Quo significatum est, eos qui res egregias gerere non possunt, egere præcone, quo famam sibi comparent.

Fricantem refrica.

Τὸν ξύοντα ἀντιξύειν, id est, Scalpentem vicissim scalpe. Refertur in Diogeniani collectaneis. Par est, de merente bene, bene mereri, & officium officio pensare. Suidas ab asinis metaphoram translatam existimat, inuicem morsicantibus: & in vtramque partem dici posse, qui se mutuis officiis adiuuant, aut qui se mutuis contumeliis afficiunt. In quam sententiam celebratur & Mimus ille non illepidus, Senecæ titulo, sed falso:

Ab altero expectes, alteri quod feceris.

Aristides in communi defensione quatuor oratorum: τὸν ξύοντα δ' ἀντιξύειν, καὶ τοῖς ὄνοις ἡ παροιμία δήπου δίδωσι. περικλέα δὲ κἂν τοῖς λέουσι μᾶλλον, ἢ τοῖς ὄνοις εἰκάζειν φαῖεν ἂν Ὁμηρίδαι. id est: Scalpentem inuicem scalpere, etiam asinis videlicet tribuit prouerbium. Porro Periclem cum leonibus magis, quam cum asinis esse conferendum dixerint Homerici. Huc pertinet illud, χεὶρ χεῖρα νίζει: id est, Manus manum lauat. Quod citat in Axiocho Plato: δι' ὃ παντὸς δὲ ἔθος ἐστὶν αὐτῷ φρονεῖν τὸ ἐπιχάρμειον.

Ἁ δὲ χεὶρ τὴν χεῖρα νίζει δός τι καὶ λάβε τι.

Id est:

Semper illi mos erat in animo voluere illud Epicharmi dictum:

Abluit manum manus, da aliquid, & aliquid accipe.

Quanquam Aldina editio pro φρονεῖν, habet φωνεῖν: id est, in ore habere, & melius trochaicus tetrameter græcus constabit, si pro λάβε τι, legas λάμβανέ τι. Quod idem alio loco citauimus, sed aliter, mendosum exemplar secuti: cum Græcus Plato nondum esset ad manum quem consulere possemus. Cuius rei visum est commonefacere lectorem, ne quis hoc nomine mihi calumniam struat, quod temere Platonis scripturam inuerterim. Quantum autem ad sententiam pertinet, nihil omnino refert νίζει legas, an κνίζει: quandoquidem vt manus manui mutuum præstat officium lauando, itidem & scalpendo.

Ferrum ferro acuitur.

Non erat consilium, in hunc ordinem admiscere prouerbia Theologorum: non quod ea contemnam, sed partim quod hoc honoris habendum iudicarim sacris literis, partim quod passim in manibus sint. Vnum tamen illud, quoniam sic adamussim ad ista quadrat, non pigebit adscribere. Id est in prouerbiis Salomonis, cap. 27. Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui, Hebræi pronunciant ad hunc modum, (si quidem est aliquid, adagium in suapte audire lingua,) כרזל בברזל יחל

Da mihi mutuum testimonium.

Δάνεισόν μοι μαρτυρίαν: id est, Da mihi mutuum testimonium, hoc est, Da mihi tuum testimonium, recepturus itidem meum, si quando desiderabis. In eos recte iaciẽdum, qui se mutua talione laudant ac prædicant: aut qui mutuo studio sibi inuicem suffragantur: aut qui ad gratiam testificantur neglecta religione. M. Tullius pro L. Flacco, repudians eleuansque Græcorum testium fidem: Verumtamen, inquit, hoc dico de toto genere Græcorũ Tribuo vel literas, do multarũ artium disciplinam: Non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam. Deinde si qua sibi alia sumunt, non repugno. Testimoniorum religionem & fidem nunquam ista natio coluit: totiusque huiusce rei quæ sit vis, quæ autoritas, quod pondus, ignorant. Vnde illud est, Da mihi testimonium mutuum? Non Gallorum, non Hispanorum putatur. Totum istud Græcorum est, vt etiam qui Græce nesciunt, hoc quibus verbis à Græcis dici soleat, sciant. Quibus ex verbis M. Tullii satis liquet, adagium hac ætate illa multo fuisse tritissimum.

Pro Delo Calauriam.

Ἀντὶ Δήλου τὴν Καλαυρίαν: id est, Pro Delo Calauriam. Est in fabulis, Neptunum cum Latona permutationem fecisse, vt illa Calauriam insulam Neptuno concederet, possideret Delum, proque dato Tænaro reciperet Pythonem. Est autem Calauria exigua insula, haud procul à Creta. Pausanias in Corinthiacis tradit, Calauriam olim fuisse sacram Apollini, Delphos Neptuno; hos inter se commutasse loca. Meminit eius rei Strabo quoque libro octauo, Trœzen, inquit, sacra Posidoni, id est, Neptuno est, vnde & Posidonia dicta quondam. Eminet autem è mari ad quindecim stadia: ne ipsa quidem obscura ciuitas. Huius portui dicto Pogon imminet Calauria, exigua insula, circuitu stadiorum triginta. Hic erat asylum Neptuno sacrum. Et fama est, hunc Deum commutatione facta cum Latona, data Delo recepisse Calauriam: Cum Apolline vero, pro Pytho recepisse Tænarum: Ephorus autem ipsum refert oraculum:

Ἶσόν τοι Δῆλόν τε Καλαύρειάν τε νέμεσθαι,
Πυθώ τ' ἠγαθέην καὶ Ταίναρον ἠνεμόεντα.

Id est,

Nil refert Delos fuerit ne Calauria culta,
Pythosue excellens, an peruia Tænarus auris.

Ea res in prouerbium abiit, quoties manus manum lauat, & officium officio pensatur.

Eodem cubito.

Αὐτῷ πήχει: id est, eodem cubito: hoc est, eadem regula, eadem mensura. Vtitur aliquoties Lucianus cum alias, tum in libello De ratione conscribendæ historiæ ἓν ὅλως πῆχυς οἷς ἓν μέτρον ἀκριβές. id est In summa cubitus vnus, atque exacta regula. Aristophanes in Ranis:

Καὶ γὰρ ταλάντῳ μουσικὴ σταθμήσεται,
Καὶ κανόνας ἐξοίσουσι καὶ πήχεις ἐπῶν.

Id est,

In lance enim librabitur poetica.
Promentque regulas, cubitosque carminum.

Non dissimili figura dixit Cornelius Tacitus lib. De oratoribus in præfatione, quum ait, se quæ à præstantissimis viris acceperat iisdem numeris, iisdẽq; rationib. persequi velle Plin. Ep lib. 8 dixit, Pari libra. Illud fortasse περιεργότερον, at non inutile fuerit admonere, plerasq; metaphoras à mensuris ductas esse prouerbiales: vt, Pensiculare rem, pensitare factum, rependere beneficium, remetiri gratiam, librare negocium, expendere causam, remunerare beneficium, æquilibrium officii, retaliate conuicium: atque id genus alias.

Eadem mensura.

Quod modo retulimus, videtur pariter & ad officii, & ad iniuriæ relationem pertinere, verum ad beneficii pensationem magis referendum, quod ait Hesiodus.

Αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώιον, αἴ κε δύνηαι.

Aut mensura eadem, aut melius quoque, si qua facultas.

Quod docet, officium remetiendum esse eadem mensura, aut etiam copiosiore, si suppetat facultas: rursumque hac parte imitandos esse fœcundos agros, qui sementem depositam multo cum fœnore reddere consueuerunt. Citatur à Luciano prouerbii viue in Imaginib. αὐτῷ μέτρῳ φασὶ καὶ λώιον. id est: Eadem mensura, quod aiunt, aut melius. M. Tull. Epist. ad Atticum lib. 13. Ego aũt me parabã ad id quod ille mihi misisset, νταὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώιον, si modo potuissem. Nam hoc etiam Hesiodus asscribit, αἴ κε δύνηαι. Hoc adagio non grauatus est vti præceptor noster Christus in Euangelio, quum ait futurum, vt qua mensura fuerimus aliis emensi, eadem nobis alii remetiantur. Sic enim loquitur apud Matthæum: ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν. id est: in quo iudicio iudicatis, in eo iudicabimini: & qua mensura metimini aliis, illa remetientur vobis.

Hostimentum est opera pro pecunia.

Hostimentum est opera pro pecunia. Hoc adagium admonet nihil gratuitum esse debere, sed officium beneficio pensandum. Hostimentum autem, autore Pompeio Festo, beneficii pensatio est: à prisco verbo hostire & redostire. qud est paria referre. Ab eodem hostem dici putat Nonius quod ex æqua causa pugnam suscipiat. Sic lena apud Plautum in Asinaria adolescenti respondet, sua exprobranti beneficia: Hostimentum est opera pro pecunia, hoc est: Neuter habet quod imputet alteri. Tu mulierem amabas, missa est: ego pecuniam, dedisti. T. Liuius: Nunquam nec opera sine emolumento, nec emolumentum seruis sine impensa opera est. At in amicorum officiis alia ratio est: nec enim liberatur à debenda gratia, qui gratiam retulit: nec permutatione officiorum fit, vt venter alteri quicquam debeat. Confine illis, Manus manum fricat: &, Scalpentem scalpe.

Vt sementem feceris, ita & metes.

Elegantissima metaphora dixit Cicero: vt sementem feceris, ita & metes. id est, reportabis præmium tuis factis dignum. Plautus in Epidico: Sed vt acerbum est, pro benefactis cum malam messem metas. id est, cum pro beneficio maleficium reportes. Et apud Platonem: Quam hic messem facturus est? Haud sane bonam. Hæc metaphora communis est etiam sacris literis: Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent. Et D. Paulus: Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem: qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Et: si vobis seminauimus spiritualia, magnum si vestra carnalia metamus? Huc respicit illud Euripidis in Hecuba:

Ὑμεῖς δὲ ἔχηθ' ὅμοια τοῖς βουλεύμασιν.

Id est,

Habeatis at vos instituto congrua.

Denique illud pene solenne est apud Græcos poetas, κακῶς κακόν. Aristoph. in Equitibus:

Οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι
Πλὴν γραμμάτων, καὶ ταῦτα μέντοι κακὰ κακῶς.

Id est,

—Neque musicam doctus scio,
Sed literas tantum, atque eas malas male.

Illud item frequens: ἀπὸ σ' ὀλῶ κακῶς κακόν id est: Te malum perdam male: Interpres admonet figuræ prouerbialis: qua de re dictum est in huius operis vestibulo. Rursum Euripides in Hecuba:

Τὸν μὲν κακὸν
Κακόν τι πάσχειν, τὸν δὲ χρηστὸν εὐτυχεῖν.
Bonis bene euenire, sed malis male.

Idem in eadem fabula:

—Ἀλλ' ἐπεὶ τὰ μὴ καλὰ
Πράσσειν ἐτόλμας, τλῆθι καὶ τὰ μὴ φίλα,

Id est,

—Quia vbi quæ non decent haud veritus es patrare, fer quæ non libent. Perquam festiuum est, quod de Diogene refert Laertius. Super cœnam quidam illi obiiciebant ossa, velut cani, quod Cynicus esset, eam contumeliam ille sic pensauit. Accessit propius, & iuxta illos stans mingebat, vicissim illis canem agens. Sed propius huc pertinet, quod idem refert in Zenone, qui seruum in furto deprehensum cædebat. Seruus interim clamabat in fatis fuisse vt furaretur. At Zeno: Illud etiam vt cæderis. Seruus quoniam audierat herum disputantem de necessitate fatorum, eam prætexuit suo commisso sed scite retorsit philosophus.

Pro bonis glomi.

Ἀντ' ἀγαθῶν ἀγαθίδες: id est, Pro bonis glomi. Dici consueuit, vbi quis beneficium, quod in alium contulisset, cumulate, cumque fœnore reciperet. Agathides enim Græcis glomi dicuntur: verum allusionis decus in voce Græca est, quod in sermone Latino reddi non potest. meminit Suidas.

Benefactis pensare delicta.

M. Tull. ep. ad Attic. li. 14 epist. cuius initium, Certior Pylio factus citat hunc senarium citra nomenclaturam, vt vulgo celebrem:

Ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόδ' ἀπωθοῦνται ψόγον.
Aliis benefactis hocce depellunt probrum.

Loquitur, ni fallor, de Bruto & Cassio, qui occiderant Cæsarem. Locus sic habet: Itaque idus Martiæ me non tam consolantur quã antea. magnum enim mendum continent, & si illi iuuenes, ἄλλοις μὲν ἐσθλοῖς &c. Conuenit cum illo. σὺ καλῶς ἐνδρῶν λέγεις.

COGNATI. *Fures furibus.*

Et hoc quoque omnibus in ore est. Solent autem fures furibus, incesti incestis fauere. Blandimur enim hoc modo vitiis nostris, & consueta vitia ferimus nisi reprehendimus: quoniam consuetudo peccandi, multitudinem facit peccantium. Iuuenalis satyr. ij.

Quis cœlum terris non misceat, & mare cœlo,
Si fur displiceat Verri, homicida Miloni?

Pro Pytho Tænarum.

Tænarum pro Pytho, in prouerbium abiit, vel permutationis, vel eius actionis, quæ præscriptis verbis fit: Do, vt des.

Ἴσον τοι Δῆλόν τε Καλαύρειάν τε νέμεσθαι,
Πυθῶ τ' ἠγαθέην, καὶ Ταίναρον ἠνεμόεσσαν.
Aequaliter Delumque, Calauriamque distribuunt,
Sic & Pythona diuinam Tænarumque ventosam.

Extat fabula de Neptuno cum Latona, hanc faciente permutationem. Vide quoque apud Erasm. Pro Delo Calauriam.

Vt quisque est meritus, præmium ferat.

Vulgare & consuetum antiquis, atque hodie nostris, Næuius in Danæ, Quia vt quisque est meritus, præsens pretium pro factis ferat. Nonius pretium pro præmio accipi dicit.

PERFICIENDI, SIVE ABSOLVENDI.

ERASMI. *Nodum soluere.*

Κάθαμμα λύειν. id est, Nodum soluere, dicebatur qui negotium alioqui impeditum facile conficeret. Natum hinc aiunt, quod tradunt Midam curru nodis quibusdam inexplicabilibus è corni libro connexo vectari solitum. De hoc in templo reposito proditus erat apud Phrygas rumor, qui vinculum illius soluisset, eum Asiæ imperio potiturum. Alexander magnus explicuit, exempto clauo qui iugum temoni connectebat: quidam aiunt gladio dissecuisse. Cuius historiæ alio loco mentionem faciemus, in prouerbio, Herculanus nodus M. Tullius Episto. ad Attic. lib. v. Cæsari nullus honos à Senatu habeatur, dum hic nodus expeditur. id est, dum hoc negocium conficitur.

Tenedia bipennis.

Τενέδιος πέλεκυς: id est, Tenedia securis. Conueniet aut in eos, qui nimium seuere iudicant ac puniunt: aut qui celeriter expediunt controuersias, & litium ambiguitates. Inde translatum: quod olim rex Tenedi securim gestans, lites audire consueuit: causaque iudicata, protinus eum qui fecisset iniuriam, securi percutere: aut quod Tenedius quidam rex legem tulit in adulteras, vt vtrusque securi concideretur: eiusque legis exemplum etiam in filium Proinde in nomismate iussisse insculpi, altera ex parte securim rs duos vultus ex eadem ceruice prominentes. Cuius re & tephanus in vrbium catalogo. Plutarchus in comm Pythiis oraculis, ostendit securim typum atque insigne n diorum: idque propter cancros, qui sunt apud illos dicitur Asterium. Verba Plutarchi si quis forte require ὥσπερ ἀμέλει σελινοῦντιοί ποτε χρυσοῦ· σέλινον ἀνέθεσαν τὸν πέλεκυν ἀπὸ τῶν καρκίνων τῶν γινομένων περὶ τὸ καλούμενον αὐτοῖς. μόνοι γὰρ ὡς ἔοικεν ἐν τῷ αἰγιαλῷ τύπον πελέκεως in Philopseude: ἐκεῖνο, ἥκειν γάρ μοι νομίσας, πέλεκυν μάτην id est: Ratus enim iuxta illud, quod vulgo dici curim quandam mihi venisse ad incidenda mendacia. tur allusum ad Alexandri Magni factum, qui nodum in Midæ plaustro ense dissecuit: quemadmodum ostend Meminit & Pausanias in Phocicis: sed originem adagio fabulam refert. Scribit autem securim inter anathemata numentũ Pericliti, cuius Pater Euthymachius Tenedius vetusta ferretur fabula: Cycnon filium fuisse Neptuni, in Colonis. Porro Colonæ erant in terra Troiana, contra cui nomen Leucophrys. Porro cum Cycnus haberet filiam Hemetheã, ac filiũ nomine Tennen ex Proclea, ea fuerat soror Calretoris. quem Homerus in Iliados o tradit ab Aiace, quod is Caletor in Protesilai nauim ignem igitur cum esset defuncta, huic successit Philonome quæ cum adamaret Tennen, ac reiecta fuisset, mentitur ritum, quod ipsa nolens ab eo fuerit de stupro solicitata. xoris mendacio persuasus, Tennen vna cum sorore abiicit in mare. Cæterum incolumes appulsi sunt in insula cophryn, cui post a Tenne nomen versum sit Tenedos. tandem vbi comperisset se deceptum, nauigat ad filium, gniturus errorem suum, & veniam deprecaturus. Cum pulisset Cycnus & nauim ab arbore quapiam aut saxo Tennes præ iracundia securi funes incidit. Vnde prouer cœptum de iis qui pertinaciter negarent aliquid. Hic est qu dia securi hoc aut illud incidere posset. Huic non dissimilis refertur in prouerbio Tenedius homo.

Colophonem addidit.

Τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκεν; id est: Colophonem addidit. Dici uit, cum summa manus rei cuipiam imponitur aut cum sine quo negocium confici non potest. Originem adagio cat Strabo libro Geographiæ suæ decimoquarto, scribens phonios olim, cum naualibus copiis abundasse, tum eq vsque adeo præcelluisse, vt vbicunque gentium bellum quod confici non posset, Colophoniorum equitum auxili garetur. Atque inde vulgo natum prouerbium, κολοφῶνα id est, Colophonem addidit. Refertur à Diogeniano prou Indicauit & Festus Pompeius, scribens Colophonem di cum aliquid finitimum significaretur. tametsi locum eum non vacare mendo. In eum sensum vsus est Plato De leg cundo: ἐπὶ τοίνυν τῆς μέθης χρεία τὸν κολοφῶνα Itaque de vsu temulentiæ primum colophonem imponam iamsi apud Platonem legimus χρεία; præcessit enim de mentio. Ac mox: οὗτος ὦ ξένοι ἡμῖν, εἰ ξυνδοκεῖ, κολοφὼν ἐπὶ τοῦ λόγῳ ῥηθέντι εἰρήσθω. id est: Hic nobis hospites, si vobis id detur, colophon sermoni de vino habito dictus esto. Idem stola ad Dionysium tertia: τὸν κολοφῶνα ἀπάσαις, νεανικώτατον ἐπέθηκας. id est, Colophonem vt pollicitis omnibus maxime iuuenilem imposuisti. Rursus æteto, καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν κολοφῶνα ἀναγκάζω σειρὰν. id est, Et ad hæc adigo Colophonem, vi compellens illam catenam. Sentit enim Socrates, Homerum per auream nam significasse solem, cuius motu seruantur omnia, teritura si steterit. Præcipuum igitur argumentum, quo quiete corrumpi vniuersa, motu seruari, appellat Colophonem tem Aristides in Themistocle: κἀνταῦθα κολοφὼν τοῦ λόγου. id est que hic orationis summa. Plutarchus in libello De musica stylus prope clamitat illius non esse: τούτοις τοῖς στίχοις ἀγαθὲ λε, κολοφῶνα τὸν περὶ τῆς μουσικῆς λόγον πεποίημαι. i. e. Hos versus ne præceptor, Colophonem eorum, quæ de musica disputata feci. Idem in libello De prudentia animantium dixit, ἡ κορυφὴν ὁ λόγος ἐπιθεὶς ἑαυτῷ παύσηται: id est; Vt autem ta fastigium imponens finem faciat. Gregorius Theologus in de fuga sua: εἶμι γὰρ ἐπ' αὐτὸν ἤδη τὸν κολοφῶνα τοῦ λόγου. id est nim venio ad ipsum sermonis Colophonem. Sunt qui admo prouerbium vsurpari de extremis malis. Ad eum modum detur Chrys. in epist. ad Innocentium Romæ episcopum. chius admonet, Colophonem interdum dici graculum: quod pinor: summis ædium fastigiis auis ea soleat imponi, velut nens iuxta cornicem Hesiodiam, vt homines sibi compon dos: neque enim semper fore æstatem. Latinis item dictum picem imponere. M. Tullius in Catone maiore: Apex autem nectutis est autoritas. Reliqua pete à prouerbio, quod alibi retulimus, Colophonium suffragium Coronidem addere, diximus alibi.

Colophonium suffragium.

Κολοφωνία ψῆφος: id est, Colophonium suffragium. Vsurpatur in epistola quapiam Platonis ad Dionysium. Adagium est verbis magis quam re diuersum ab illo quod alibi retulimus τὴν κολοφῶνα ἐπέθηκεν id est, Colophonem addidit. Adagionis originem explicant in hunc modum. Cum olim Colophonii domesticis seditionibus tumultuarentur inter sese, euenit vt aliquot ex illis mutatis sedibus ad Smyrnæos demigrarent. Dein accidit, vt cum bellum gererent Smyrnæi, ac sæpenumero victi discessissent, tandem adhibitis Colophoniis, quos in ciuitatem receperant, extiterint superiores. Vnde institutum est, vt quemadmodum Smyrnæi non vicerant in bello, nisi Colophoniorum accessione, ita nec in suffragiis vincerent, nisi illorum calculum adiungerent. Proinde cum Ionii duodecim ciuitatibus imperarent, quarum vna Smyrna, in publicis consiliis, si quando Smyrnensium æquales fuissent calculi, pars ea vincebat, cui subscripsissent Colophonii illi, quorum opera vicerant in prælio. Nec abhorrent ab his quæ refert Iabenus scriptor Græcus, duodecim Ioniæ ciuitates conuenire solitas: Id concilium Panionium dicebatur, in quo si forte calculis hinc atque hinc paribus nihil decerni poterat, accersebantur Colophonii, qui victoriam adferebant vtricunque parti fuissent suffragati. Itaque prouerbium quadrabit, cum significabimus iudicium aut suffragium alicuius plurimum in re quapiam valere. Huius adagii nobis alibi facta est mentio.

Summum fastigium imponere.

Illud generalius est, Summum fastigium imponere: pro eo quod est, rem omnib. suis partibus absoluere. Exempla reperies apud Ciceronem libro Officiorum 3. apud Plin. in Epist aliquoties. Translatum ab ædificatoribus, qui perfecto demum ædificio fastigium aliquod solent imponere: quibus sicuti fundamentum prima instituendi operis pars est, ita fastigium suprema est iam absoluti. Vnde quemadmodum fundamenta iacere transferunt ad id, quod est instituere quippiam: itidem fastigium addere, traducunt ad rei perfectionem, summamque, vt vocant, manum. Huic confine quod à Græcis dicitur, τὸν κολοφῶνα ἐπέθηκε: id est, Colophonem imposuit.

Circulum absoluere.

Τὸν κύκλον ἀποτελεῖν: id est, Circulum absoluere, est rem omnib. numeris omnibusque partib. perfectam reddere. Vnde & κυκλοπαιδεία dicta, quæ disciplinarum omnium velut orbem absoluerit, & ἐγκύκλιος παιδεία. Metaphora sumpta videtur à mathematicis, apud quos circularis figura perfectissima absolutissimaq; iudicatur. Vnde illud non sine causa laudatum carmen de sapiente:

--Mundi instar habens, teres atque rotundus,
Externæ ne quid labis per leuia sidat.

Confine illud, παντὶ ῥυθμῷ: id est, Omni numero. Ita Fabius in præfatione libr. 8. Quam vt per omneis numeros & penitus cognoscere, ad summam scientiæ necessarium est, ita incipientibus simplicius ac breuius tradi magis conuenit. Quod à musicis dictum videtur.

Summam manum addere.

Eandem vim habet: Summam manum addere. Mirum ni metaphora ab artificibus translata, qui primum rude quoddam operis simulachrum effingunt, atque hanc primam appellant manum: deinde formant expressius, postremo summa cura expoliunt: atque hanc supremam, seu summam manum vocant. Ouidius:

Nec tamen illa legi poterunt patienter ab vllo,
Nesciat his summam si quis abesse manum.

Mox pro eodem dixit vltimam limam:

Ablatum mediis opus est incudibus illud,
Defuit & scriptis vltima lima meis.

Seneca ad Lucilium: Vino deditos delectat potatio extrema, illa quæ mergit, quæ ebrietati summam manum imponit. Eadem figura dicimus, nihil deesse præter extremam manum. Exempla crebriora sunt apud scriptores, quam vt hic referat repetere.

Supremum fabulæ actum addere.

In eandem formam referendum est illud, Supremum fabulæ actum addere: pro eo quod est, extremum finem imponere: à poetis comœdiarum, aut tragœdiarum scriptoribus ascitum, qui fabulas suas in actus quosdam distribuunt. Vnde illud Horatianum:

--Nec sit quinto productior actu.

Solent autem in extremo actu, plurimum artis addere, sicuti scribit M. Tullius ad Quintum fratrem: Illud te ad extremum & oro & hortor, vt tanquam poetæ boni, & actores industrii solent, sic tu in extrema parte & conclusione muneris ac negocii tui diligentissimus sis: vt hic tertius annus imperii tui, tanquam tertius actus perfectissimus atque ornatissimus esse videatur. Idem ad Atticum libr 13. Etenim hæc decantata erat fabula, sed complere paginam volui. Cicero in Catone transfert ad vitam peractam. Quemadmodum & Apuleius libr. Floridorum 3. de Philemone comico loquens: Renunciauerunt, inquit, Philemonem poetam, qui expectaretur, vt in theatro fictum argumentum finiret, iam domi veram fabulam consummasse. Enim vero iam dixisse rebus humanis valere & plaudere. Opinor ad hanc formam pertinere, quod apud Nonium ait Lucilius: Sarcinatoris est, summum suere centonem optime.

Ad vmbilicum ducere.

Extant apud autores aliquot absoluendi parœmiæ, quarum de numero est illa: Ad vmbilicum ducere: pro eo quod est, librum finire atque absoluere. Sunt enim vmbilici, interprete Porphyrione, ornamenta quædam ossea, aut lignea corneave, vmbilici nostri formam imitantia, quæ voluminibus iam absolutis addebantur: atque hinc prouerbialem figuram esse natam, ad vmbilicum peruenit, id est, finem. Horatius in Epodis:

---Deus deus nam me vetat
Inceptum celeres promissum carmen iambos
Ad vmbilicum ducere.

Martialis in quarto Epigrammatum libro:

Ohe iam satis est, ohe libelle
Iam peruenimus vsque ad vmbilicos,
Tu procedere adhuc & ire quæris.

Idem libro quinto:

Quæ cedro decorata purpuraque,
Nigris pagina creuit vmbilicis. Idem in tertio:
Cedro nunc licet ambules perunctus,
Et frontes gemino decens honore,
Pictis luxurieris vmbilicis.

Rursus in vndecimo:

Explicitum nobis vsque ad sua cornua librum,
Et quasi perfectum, Septitiane refers.

Verum equidem haud scio, possitne prouerbium hoc alio quam ad librum aut carmen transferri, nisi durior fiat metaphora.

Ad coronidem vsque.

Μέχρι τῆς κορωνίδος: id est, Vsque ad coronidem: quum extremum finem rei cuiuspiam significamus. A nauibus translatum putant literatores, quibus aliquid rostri speciem gerens solet addi: Nam Corone Græcis cornicem sonat, coronis corniculam. Apud Homerum vsurpatur κορώνη pro anulo, aut si quid aliud apponitur ostio. Idem velut ornamenti gratia perfectis omnibus additur. Vnde Eustathius indicat, lætum rerum finem χρυσῆν κορώνην prouerbio dici solere. Plutarchus in lib. De fortuna Alexandri refert, Philoxenum à Dionysio coniectum in latomias (id erat nomen teterrimo carceri) quod tragœdiam quam illi castigandam tradiderit, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς κορωνίδος περιέγραψεν: videlicet circunducta linea significans, totam esse dispungendam. Idem aduersus Stoicos: ἐκ παρόδου καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορωνίδος: id est, Ab ingressu, & initio vsque ad coronidem. Iucundius erit, quoties transfertur ad animum: veluti si quis studiorum coronidem dicat, aut moneat, vt egregiis cœptis auream addat coronidem: aut vitæ laudabiliter actæ iubeat auream imponi coronidem, hoc est mortem piam. Quanquam coronis dicitur internum quod accedit absoluto operi: vt Martialis,

---Multaque coronide longus:

qualia sunt in conuiuiis, quæ Græci vocant ἐπιδορπίσματα siue μεταδόρπια: quod cœnis addantur. Latini ni fallor, bellaria vocant. Cuius vocis eadem fuerit gratia, si ad res animi transferatur: velut ad accessionem quæstioni propositæ additam, aut aliud simile. Postremo grammatici, quoties persona actoris eodem metri genere finit quo cœperat, Coronidem vocant, eamque notant velut rostri figuram exprimentibus lineis. Attigeramus hoc prouerbium, in eo quod est, A capite vsque ad calcem: sed tribus duntaxat verbis.

Seruatori tertius.

Τὸν τρίτον τῷ σωτῆρι: i. Tertium seruatori. Proculus Diodochus in commentario de tribus animi partibus, iuxta Platonis diuisionem, deque quatuor virtutum generibus, vsurpauit adagium hoc, his quidem verbis: ἀλλὰ τούτων διαλυθέντων, καὶ τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν κατ᾽ ἀξίαν διακριθέντων, τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι φασί. i. e. His dissolutis, animique partibus iuxta suam rationem distinctis, tertium seruatori, quod aiunt. Sentit autem Proculus, absolutis duobus restare tertium: videlicet, quo pacto quatuor virtutes ad treis illas animi partes possint referri. Proculus videtur Platonem imitatus in Charmide: πάλιν τοίνυν, ἦν δ᾽ ἐγώ, τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐπισκεψώμεθα. i. e. Rursum igitur, inquam, tertium sospitatori velut ab initio consideremus. Eodem allusisse videtur, licet tectius, libr. De legib. 3. ὁ δὲ τρίτος σωτὴρ ὑμῖν ἔτι σπαργῶσαν καὶ θυμουμένην τὴν ἀρχὴν ὁρῶν, οἷον ψάλιον ἐνέβαλεν αὐτῇ, τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν. i. e. Porro tertius vobis seruator videns principatum adhuc frementem & animosum, ceu psallium iniecit illi Ephororum potentiam. Sentit Lacedæmoniorum rempub. tribus modis fuisse temperatam, ne erumperet in tyrannide. Primum addita altera familia, ex qua reges creari liceret. nam initio ex vna tantum phas erat. Deinde nobilium ac principum potentiæ opposita viginti octo seniorum autoritas, quæ in grauissimis negociis regiæ par habebatur. Postremo quinque Ephororum magistratus, cui rex parere cogebatur. Hæc autem omnia putat numinis prouidentia fuisse procuratâ ad ciuitatis incolumitatem: eoque dicit, Tertius seruator. Sumptum est adagium ex Isthmiorum hymno sexto Pindari, apud quem de tertio Iouis sospitatoris calice legimus ad hunc modum: εἴη δὲ τρίτον σωτῆρι πορσαίνοντας Ὀλυμπίῳ Αἴγιναν κατασπένδειν μελιφθόγγοις ἀοιδαῖς. subaudi κρατῆρα. Quorum carminum hæc ferme mens est: Optat Pindarus vt aliquando vincat Olympia Æginensis, quo contingat tertium miscere ca-

licem sospitatori Ioui, non sine laudibus, tum ipsius victoris, tum Iouis Olympii. Craterem autem intelligit, aut simpliciter eum qui sumitur in conuiuiis victorialibus: aut κρατῆρα τῶν ᾠδῶν. id est, Calicem cantionum, quemadmodum alibi.

Γλυκὺς κρατὴρ ἀγαφθέγκτων ἀοιδᾶν.

Id est,

Dulcis calix vocalium cantionum.

Quo quidem loco Pindaricus interpres ostendit, antiquitus fuisse morem, vt in conuiuiis primus calix misceretur Ioui Olympio, secundus heroibus, tertius Ioui seruatori. Testem huius rei citat Sophoclem ἐν ναυπλίῳ:

Ζεῦ παυσίλυπέ τε καὶ διὸς σωτηρίου
Σπονδὴ τρίτου κρατῆρος.

Id est,

Curarum ademptor Iuppiterque & tertii
Libatio scyphi sospitatoris Iouis.

Citat & Æschylum in Epigonis:

Λοιβὰς διὸς μὲν πρῶτον ὡραίου γάμου
Ἥρας τε· εἶτα τὴν δευτέραν γε κρᾶσιν
Ἥρωσι νέμω· εἶτα τρίτον διὸς τοῦ σωτῆρος εὐκταίαν λίβα.

Id est,

Libationes primum quidem Iouis tempestiuarum nuptiarum, Iunonisque: deinde secundum poculum heroibus tribuo: deinde tertio loco Iouis sospitatoris optabilem stillam. Addit autem hunc calicem σωτῆρος appellatum: quod huc vsque potatio citra ebrietatem, animique noxam consisteret: vltra quem si quis progressus esset iam ad libidinem, intemperantiamque res vergere videretur: iuxta illud apud Apuleium Asclepiadis dictum, existimantis primum craterem pertinere ad sitim, secundum ad voluptatem, tertium ad ebrietatem, quartum ad insaniam. Hunc autem eundem, διὸς σωτῆρος calicem appellant τέλειον: siue quod in hunc desineret bibendi modus: siue quod hic numerus inter omnes absolutissimus esse putatur, vt cui adsit & initium, & medium & finis: eoque rebus diuinis potissimum accommodatur, & à Platone refertur ad animum, vt pote diuinum, & ob id ternione constantem. Ne id quidem theologica ratione vacat, quod primam & vltimam pateram Ioui dicarint, mediā semideis. Primum enim heroib. medius locus competebat: vel quod iuxta Platonis sententiam mediæ conditionis essent inter summos illos deos, οἳ ὄλυμπον ἔχουσι, vt inquit Homerus, quos Plato mentes autumat esse nullis obnoxias corporibus, & inter nos corporibus oneratos, & ad id affectibus mortique obnoxios. Dæmonibus enim Platonici tribuunt corpora, tametsi non eiusmodi, qualia sunt nostra, verum aerea: cuius opinionis se fuisse testatur & diuus Aurelius Augustinus, in libel. De natura dæmonum: & alias aliquoties. Vel quod iuxta poetarum fabulas semidei compositæ mediæque sunt originis, ex altero parente deo, altero homine: velut Hercules ex Alcmena & Ioue, Castor & Pollux ex Leda & Ioue. Porro Iouem intelligunt mentem illam summam, omnia simul complectentem, vt idem & initium & finis sit omnium: eamque ob causam ab hoc auspicabantur potationem, & in eundem finiebant. Meminit Iouis sospitatoris non semel Aristophanes in Pluto, velut hoc loco:

Τὸν οὖν διὰ τὸν σωτῆρα καὐτός μοι δοκῶ
Χαίρειν ἐάσας ἐνθάδ' αὐτοῦ καταμένειν.

id est.

Mihi itaque visum sospitatorem Iouem vt
Valere sinam, atque hoc permaneam posthac loco:

Tradit interpres, templum Athenis fuisse τοῦ διὸς σωτῆρος quem eundem quidem ἐλευθέριον appellant. Διὸς σωτῆρος mentionem facit & Athenæus in Dipnosophistis, lib. 2. addens olim fuisse morem, vt cibis appositis mox vinum indilutum infunderetur: quo nimirum declararent, quanta vis esset boni dei. Deinde cum suo quisque arbitrio diluisset, nomen Iouis Seruatoris præfabantur: innuentes ita temperatum vinum tuto citraque noxam bibi. At idem lib. 11. propemodum docet, & post cœnam à lotis manibus inferri solere calicem Iouis Seruatoris, qui idem fuerit cum eo qui dictus est ἀγαθοῦ δαίμονος, Diphilum adducens autorem, qui scripserit in Sapphone:

Ἀρχίλοχε δέξαι τήνδε τὴν μετανιπτρίδα,
Μεστὴν διὸς σωτῆρος ἀγαθοῦ δαίμονος.

Archiloche sumito hanc tibi Metaniptridem,
Plenam Iouis Soteris optimi Dei.

Adagio licebit vti, cum significabimus nos ad id quod in negocio postremum ac præcipuum est accedere. Prius quam finem faciam, illud admonere libet, ex Pindari verbis, eundem videri Iouem Olympium, ac sospitatorem: Plutarchus Conuiuialium quæstionum, decade v. de tribus his calicibus loquitur, ni fallor: οὐδὲ γὰρ θεῷ θύοντες, πᾶσι τοῖς ἄλλοις θεοῖς μάλιστα καὶ σὺν ναοῖς καὶ βωμοῖς κατευχόμεθα· ἀλλὰ τριῶν κρατήρων κιρναμένων τοῖς μὲν ἀπὸ τοῦ πρώτου σπένδομεν, τοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ δευτέρου, τοῖς δ' ἀπὸ τοῦ τελευταίου. φθόνος γὰρ ἔξω θείου χοροῦ ἵσταται. id est: Neque enim quum Deo rem diuinam facimus, reliquis omnibus diis, maxime cum templis & aris vota facimus: sed tribus crateribus mixtis, aliis de primo libamus, aliis de secundo, aliis ex vltimo. Nam inuidia stat extra chorum diuinum. Meminit huius rei & decade 7. demonstrans, cum vni sacrificabatur deo omnibus simul vota fieri, sed non nominatim.

Domum cum facis, ne relinquas impolitam.

Cum nulla Hesiodi poetæ sententia non cesserit in prouerbium, tamen equidem eas libentius recensuerim, quæ propter ænigmatis inuolucrum propius accedunt ad speciem prouerbialem: quod genus est illa ex libro, cui titulus, Opera & dies:

Μηδὲ δόμον ποιῶν ἀνεπίξεστον καταλείπειν,
Μή τοι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη.

Id est,

Neve domum fabricans, linquas mutilamque rudemque
Ne fors insideat cornicans garrula cornix.

Proculus interpres admonet locum hunc bifariam accipi. Quibusdam videri, monere poetam, vti quisque domicilium ante hyemem absoluendum curet: ne tum non habeat, quo depellat frigoris molestiam. Hyemem enim cornicis indicatam symbolo, videlicet auis hybernæ. Porro cum semper alias, tum maxime mensib. hybernis οἶκος φίλος οἶκος ἄριστος .i. Est grata domus, domus optima: quemadmodum in prouerbio est. Alii putant significatum reliquum, ædificium semel institutum, non oportere semiperfectum relinquere, ne vulgo risui sis: & qui præterierint, obloquantur, carpantque leuitatem tuam, qui quod ceperis, non absoluas. Quandoquidem hunc obloquendi morem vulgo peculiarem esse, vel Euangelicæ notant parabolæ. Eam autem obtrectantium petulantiam per cornicem voluit indicare poeta, nempe auem garrulam & obstreperam: vt hinc etiam verbum prouerbiale ductum sit, κρώζειν. At ipsi Proculo magis probatur, vt καθολικῶς accipiamus, vnicuique negocio, quod semel instituerimus, finem idoneum imponendum, vt nihil omnino desideretur, & vbique connitendum ad perfectionem. Id quo longius auocabitur à simplici sermone, hoc venustius fiet & magis prouerbiale. Veluti si quis adhortetur aliquem, ne literarum studium deserat, sed laudabiliter institutis summam imponat manum, ne vulgo ludibrio sit, quod à bene cœptis destiterit, Hesiodium hoc obiiciens:

Μηδὲ δόμον ποιῶν, ἀνεπίξεστον καταλείπειν,
Μή τοι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη.

Omnia octo.

Ἀπαντοκτὼ, id est, Omnia octo, quum nihil deesse significamus, aut cum multa inter se similia videntur. Parœmiam hinc natam existimant: Stesichorus poeta in oppido Catana splendide sepultus fertur, monumento diligenti quadam ratione ex omnibus octonis constructo, octo columnis octo gradibus, angulis octo. atque hinc prouerbium increbuisse ἀπαντοκτώ. Meminit huius & Iulius Pollux in nono, agens de lusu taxillorum, quem ait numeris constare, in quibus sit vnus qui Stesichorius appelletur, nimirum octo: idque cognominis sumptum esse ab eius monumento. Sunt qui iudicant eum qui Corinthios in vnam ciuitatem coegit, ciues vniuersos in octo tribus distribuisse, atque hinc ortum vulgi sermonem. Neque desunt qui scribant, idque Euandro (vt citant) authore, octo deos esse qui rerum imperent summæ, ignem, aquam, terram, cœlum, lunam, solem, mithram, noctem. Mithram autem Persæ eundem cum sole existimant. Rursum alii dicunt octo fuisse certaminum species in Olympiis, atque inde ductum adagium, Omnia octo. Quod si nobis quoque conceditur in ænigmate diuinare, non absurde natum videri potest à fabula quam narrat Plutarchus in commentario De dæmonio Socratis: Deliis ac cæteris Græcis oraculo responsum fuisse apud Ægyptios, ita demum malorum finem fore, si aram quæ in Delo erat duplassent. Qui cum non intellexissent quid sibi vellet oraculum, ridicule duplatis singulis aræ lateribus, imprudentes solidum octuplum effecerunt, ob inscitiam proportionis quæ longitudine duplum reddit. Cæterum hac in re consultus Plato, geometriæ cum primis peritus, respondit, deum Græcis imperitiam exprobrasse: monere vt geometriæ darent operam. Delectatum apparet hoc prouerbio Heliogabalum imperatorem, cui morem hunc fuisse scribit Ælius Lampridius, vt simul ad cœnam vocaret octo caluos, octo luscos, octo podagrosos, octo surdos, octo nigros, octo prælongos, & octo pingues & obesos.

Si meus ille stylus fuisset.

Si meus stylus fuisset, dixit M. Tullius in secunda Philippica, pro eo quod est, si hoc negocii meo arbitrio, meoque artificio commissum fuisset. Translata metaphora à fabularum autoribus, quorum stylo & calamo fabula tota conficitur. Verba Ciceronis hæc sunt: Sed vnam rem vereor ne non probes. Si enim fuissem, non solum regem, sed regnum etiam de Repub. sustulissem. Et si meus ille stylus fuisset, vt dicitur, mihi crede non solum vnum actum, sed totam fabulam confecissem. Porro stylus est cuspis illa graphiaria, qua scribimus in tabulis ceratis. Transfertur autem ad characterem & filum quoddam orationis: ad quod allusit Cicero.

Ad Herculis columnas.

Ἡράκλειαι στῆλαι, iam olim in prouerbio sunt, vt admonet Pindari interpres. Sic enim vulgo dici solere, τὰ πέρα γαδείρων οὐ περατά. id est, Quæ vltra Gades, inaccessa. Quo significant, vltra columnas Herculis non esse quo pregrediare. Columnas has Hercules ibi fixisse dicitur, cum boues vestigaret Geryonis, tanquam illic esset suprema orbis meta. Pindarus in Nemeis: γαδείρων τὸ πρὸς ζόφον οὐ περατόν. id est: Non vlterior accessus ad Occidentem, vltra Gadira. Item alibi:

ἢδ' ὢν καλὸς ἔρδων τ' ἐοικότα μορφᾷ,
ἀνορέαις ὑπερτάταις ἐπέβα
παῖς Ἀριστοφάνευς, οὐκ ἔτι πόρσω
ἀβάταν ἅλα κιόνων
ὑπὲρ Ἡρακλέος περᾶν εὐμαρὲς,
ἥρως θεὸς ἃς ἔθηκε
ναυτιλίας ἐσχάτας.

Sentit Aristophanis filium ad extremam peruenisse laudem, vltra quam non possit crescere, qui quidem egregiæ formæ, facta adiunxerit illustria. Quod si quis præterea quicquam laudis requirat, id perinde esse, ac si quis vltra columnas ab Hercule fixas conetur transire. Rursus in Olympiis hymno 3.

νῦν γε πρὸς ἐσχατιὰν Θή---
ρων ἀρεταῖσιν ἱκάνων ἅπτεται
οἴκοθεν Ἡρακλέος σταλᾶν. τὸ πόρσω
δ' ἐστὶ σοφοῖς ἄβατον κἀσόφοις.

Id est,

Nunc sane ad extremos limites virtutibus perueniens Theron, attingit à domo Herculis columnas. Quod autem vltra est, sapientibus pariter & insipientibus inaccessum. Consimilem in modum vsus est Gregorius Nazanzenus in Monodia, sentiens Basilium eo perfectionis peruenisse, vt longius progredi negatum esset humanæ naturæ. Heraclides Ponticus in allegoriis Homeri, improbos Homeri poëmatis interpretes exigendos putat ὑπὲρ Ἡρακλέους ἐσχάτας στήλας, καὶ τὴν ἄβατον ἀκεανοῦ θάλασσαν: id est, vltra Herculis extremas columnas, & inaccessum Oceani mare.

Ad Phasim vsque nauigaui.

Autore Strabone lib. Geographiæ 11. Phasis est Euxini sinus, & extremæ nauigationis meta, vel teste prouerbio:

εἰς Φᾶσιν, ἔνθα ναυσὶν ἔσχατος δρόμος.

Id est,

Ad Phasim vbi supremus cursus nauibus.

Per Phasim Colchidem significauit, non flumen Phasim, nec vrbem eiusdem nominis ad flumen sitam. Theocritus in Idyllio ν.

πεζὸς δ' ἐς Κόλχους τε καὶ ἄξενον ἵκετο Φᾶσιν.

Id est:

Et Colchos pedes, & te accessit in hospite Phasis.

Pindarus consimili figura in Isthmiis hymno β. ἀλλ' ἐπίσχε ποτὶ μὲν Φᾶσιν θερείαις, ἐν δὲ χειμῶνι πλέων Νείλου πρὸς ἀκτάς. i. Sed transibat ad Phasim quidem mensibus æstiuis, hyeme vero nauigans ad Nili ripas. id est, à Colchide in Ægyptum. Strabo enim putat Phasianos ab Ægyptiis oriundos: argumentum sumens ex vsu lineorum, quorum tanta sit vis apud Phasianos, vt hinc exportentur etiam in alias regiones. Dicitur de iis, qui longinquas orbis regiones peragrarint. Est enim ipsa figura quasi prouerbialis hyperbole. quo modo dixit & Iuuenalis,

Omnibus in terris quæ sunt à Gadibus vsque
Auroram & Gangem. ---

Et Horatius in Odis,

Extremum Tanaim si biberes Lyce.

Et Vergilius in Bucolicis,

At nos hinc alii sitientes ibimus Afros:
Pars Scythiam & rapidum Cretæ veniemus Oaxem.

Sumptum videtur ab Iasonis fabula. Neque dissimile fuerit schema, si quis ad Herculis vsque columnas dicatur nauigasse, aut vsq; ad Britannos: quos autores extra mundi terminos ponunt, quod Oceano separentur.

Horatius in Odis lib. 3.

Visum pharetratos Gelonos,
Et Scythicum inuiolatus amnem.

Idem eadem oda,

Visam Britannos hospitibus feros.

Idem rursum.

Et vltimos orbis Britannos:

Toto deuorato boue in cauda defecit.

Πάντα κατεδηδοκὼς τὸν βοῦν, εἰς τὴν οὐρὰν ἀπέκαμε, id est, toto deuorato boue in cauda defecit. hoc est, reliquo negotio peracto in extremo fine delassatus est. Videtur esse senarius, sed deprauatus. Sapit tamen vulgi fecem & hoc.

Bellicum canere: Receptui canere.

Alias admonuimus, ferme prouerbiales esse metaphoras, quæ sumuntur à bello veluti, Bellicum canere: pro eo quod est, animare atque exhortari. M. Tullius Philippica 7. Bellicum me cecinisse dicunt. Item Canere classicum dicitur, qui excitat dissidium. Receptui canere, pro finire. M. Tullius Philippica 12. Quis enim reuocante, & receptui canente senatu, properet dimicare? Quintil. lib. 12. cap. Quæ post finem studia: Quare antequam in has ætatis veniat insidias, receptui canet, & in portum integra naue, perueniet. Signa canant, apud Martialem, id est, iam congrediamur, & apud Plautũ, collatis signis depugnare: apud eundem, versis gladiis depugnare. Quin hoc ipsum Collatis signis, haud dubie prouerbii speciem habet, cum significamus seriam & exactam de re disceptationem, vt M. Tullius in epistolis ad Attic. Vt cum Maphragone signis collatis. Apud Iuuenalem,

--Hæc tuba rixæ,

Id est, hoc belli initium.

Hic telam texuit, ille diduxit.

Apud Iulium Pollucem lib. 7. c. 10. refertur senarius, suppresso autoris nomine (ni forsitan Nicophanes est in Pandora,)

Ὁ δ' ἐξυφαίνεθ' ἰσοὺς, ὁ δὲ διάζεται.

Quanquam legendum arbitror, ὁ μὲν ἐξυφαίνεθ' ἱστὸν, ὁ δὲ διάζεται: siue, quod probabilius est, διέζετο. nam vocem ἰσοὺς etiam metri ratio respuit. Iam si nobis textor quispiam Græcus exponeret, quid sit διάζεσθαι (quod, vt indicat Pollux, Attici dicebant προφορεῖσθαι) non esset difficile prouerbii sensum enarrare. Nam Suidas tantum habet, διάζομαι τὸν στήμονα. Hesychius paululum lucis addiderat, dicens διέζετο, διεχίζετο: si διέζετο veniret à themate διάζομαι. Quod si διάζεσθαι est stamini quod superest addere, sensus erit: Alter orsus est, alter perfecit.

Filum neuisti, & acu opus est.

Prouerbii faciem habet versiculus, vt apparet, anapæsticus, quẽ Iulius Pollux lib. decimo, refert ex Hermippi fatis,

Ῥάμμα ἐπέκλωσας, προσδεῖ δὲ ῥαφίδος.

Id est:

Filum ductum est, opus est & acu.

Cum significamus, non satis esse cœpisse, nisi pari industria perficias. Didicisti artem, superest exercitatio. Didicisti grammaticam, restat dialectica. Didicisti sacras literas, restat bona vita.

Lunæ radiis non maturescit botrus.

Plutarch. hunc Ionis senarium ceu prouerbialem adfert, differens quod luna quoniam radios habet, imbecilliores quam sol, excitare possit humores, concoquere non possit,

Μέλας γὰρ αὐταῖς οὐ πεπαίνεται βότρυς.

Id est,

Neque enim his niger maturus efficitur botrus.

Conuenit in eos, qui conantur quod ob defectũ virium nequeunt perficere. Refert idem in commentario De facie apparente in orbe lunæ. Accedet plus veneris, si volentes significare disciplinas humanas non præstare felicitatem, dicamus, μέλας γὰρ αὐταῖς οὐ πεπαίνεται βότρυς. In αὐταῖς, subaudiendum ἀκτῖσιν, id est, radiis.

Nihil potest nec addi nec adimi.

De perfectis operibus ita vulgo dici solitum indicat Aristoteles libro Moralium Nicomachiorum ij. ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις, ὅτι οὐκ ἀφελεῖν ἔστιν, οὔτε προσθεῖναι. id est, Vnde de operibus quæ bene habent, ita solent prædicare: Nec adimere possis, nec addere. Nam vt bene sit aliquid, præstat mediocritas, tollit excessus, aut defectus, excessum inducit, qui addit: defectum, qui adimit. De Lucilio scripsit Horatius,

Quum flueret lutulentus, erat quod tollere velles.

De Demosthene ac Cic. dictum est, illi nihil posse demi, huic nihil posse addi.

Quadratus homo.

Aristoteles Moralium Nicomachiorum j. disputans aduersus eos, qui felicitatem hominis bonis externis definiunt, quæ fortunæ arbitrio dantur simul & eripiuntur, dicit ad hanc rationem felicem, Chamæleontem quempiam induci, vt qui subinde mutatis rebus nunc felix sit, nunc infelix: quemadmodum Chamæleon ad speciem rerum quibus admouetur, mutat colorem: quum vera felicitas præcipue sita sit in bonis animi. Vnde colligit, qui vere beatus sit nihil obstare quo minus per omnem vitam sit beatus, ac subiicit: ἀεὶ γὰρ ἢ μάλιστα πάντως πράξει καὶ θεωρήσει τὰ κατ' ἀρετήν, καὶ τὰς τύχας οἴσει κάλλιστα καὶ πάντη πάντως ἐμμελῶς, ὅ γ' ἀληθῶς ἀγαθὸς καὶ τετράγωνος ἄνευ ψόγου. id est, Semper enim aut quam maxime, omnino faciet & contemplabitur quæ sunt virtutis: ac fortunæ casus optime feret, ac prorsus omni ex parte modulate, is sane qui vere bonus est, & quadrangulus, carens omni vitio. Libro Rhetoricorum 3. meminit huius dicti inter genera metaphorarum. Hæc autem figura in quamcunque partem voluatur, sui similis est. Ita sapiens quæcunque inciderit fortuna, non mutat animum. Venustius erit, si viri fortis, animum, nec vllis fortunæ casibus labefactabilem, dicamus τετράγωνον.

Rudem accipere, Rude donare.

Rudem accipere, pro dimitti à munere: Rude donare, pro dimittere: crebriter apud idoneos autores obuia sunt. Inde ducta metaphora, quod antiquitus gladiatores, quibus permissum erat à gladiatorio munere cessare, rude donati dicebantur, Ea cessatio dabatur virga, quam rudem appellabant: vnde hoc modo dimissi, rudiarii vocantur, proinde quicunque à munere quouis in otium restituuntur, vel ob ætatem, vel ob imbecillitatem, rudem accepisse dicentur. Horat. in j. epistol.

Spectatum satis & donatum iam rude, quæris
Mecœnas, iterum me antiquo includere ludo.

Item Iuuenalis,

Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra mouebunt
Consilia.---

Ouidius:

Sic igitur tarda vires adimente senecta,
Me quoque dõnari iam rude tempus erat.

M. Tullius Philippicarum ij. Tam bonus gladiator rudẽ tam cito accepisti? Lepidior erit metaphora, si longule traducatur: veluti si quis adhortetur quempiam, vt à studiorum laboribus abstineat,

sibique rudem impartiat : aut qui vitam aulicam reliquerit, eum aulicæ vitæ rudiarium appellemus. Huic ferme contrarium videtur, quod ait Fabius, Acutæ eloquentiæ candidatus. quanquã equidem hoc loco legendũ arbitror, auitæ, pro acutæ: & bonarũ literarum candidatis. Nam candidati proprie dicuntur, qui magistratum ambiunt. Quod si transferatur alio, transibit in prouerbii speciem.

Capere prouinciam. Tradere prouinciam.

Tradere prouinciam, figura prouerbiali dicuntur, qui negocium aliquod curandum committunt. Capiunt, suscipiuntve prouinciam, qui rei curandæ onus in se recipiunt. Metaphora sumpta est à consuetudine Romanorum: apud quos qui magistratum gerebant, prouincias alias alii sortiebantur. Exempla passim apud autores obuia sunt. Terentius in Seipsum excruciante: Videlicet ille Cliniæ seruus tardiusculus est. Idcirco huic nostro tradita est prouincia. Idem in Phormione : ô Geta prouinciam cepisti duram. Plautus in Cistellaria : Abi rus, abi directus in tuam prouinciam. Officium illi delegatum, prouinciam vocat.

Finem vitæ specta.

Extat apud Herodotum historia longe notissima, quemadmodum Solon Crœso responderit, nemini competere nomen beati, nisi qui feliciter vitæ cursum peregisset. Quod referens Iuuenalis,

--. Quem vox, inquit, facunda Solonis
Respicere extremæ iussit spacia vltima vitæ.

Hanc sententiam copiosius extulit Sophocles in Oedipo tyranno,

Ὥστε θνητὸν ὄντ᾽, ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν
Ἡμέραν, ἐπισκοποῦντα μηδέν᾽ ὀλβίζειν, πρὶν ἂν
Τέρμα τοῦ βίου περάσῃ μηδὲν ἀλγεινὸν παθών.

Id est,

Itaque mortali supremus ille fatorum dies
Vsque respectandus, vt nequem beatum iudicet,
Quin mali nihil vniuersum passus æuum exegerit.

Eadem paulo diuersius idem extulit in Trachiniis,

Λόγος μέν ἐστ᾽ ἀρχαῖος ἀνθρώπων φανείς,
Ὡς οὐκ ἂν αἰῶν᾽ ἐκμάθοις βροτῶν, πρὶν ἂν
Θάνοι τις, οὔτ᾽ εἰ χρηστὸς, οὔτ᾽ εἴ τῳ κακός.

Id est:

Vetus inter homines extat hoc prouerbium,
Haud posse quenquam quempiam cognoscere,
Bonus an malus sit, antequam fatalibus
Defunctus annis, vltimum obierit diem.

Consimiliter Euripides in Andromache,

Χρὴ δ᾽ οὔποτ᾽ εἰπεῖν οὐδέν᾽ ὄλβιον βροτῶν,
Πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς.

Id est,

Ne quempiam pronuncies mortalium
Vnquam beatum, citius atque mortuo
Illo, supremum videris vitæ diem.

Idem in Troadibus,

---Τῶν δ᾽ εὐδαιμόνων
Μηδένα νομίζετ᾽ εὐτυχεῖν πρὶν ἂν θάνῃ.

Id est,

Ne quempiam horum quos benignis flatibus
Fortuna prouehit, beatum enuncies
Prius atque vita excesserit feliciter.

Eadem repetit aliis verbis in Heraclidis,

---Τῇ δὲ νῦν τύχῃ
Βροτοῖς ἅπασι λαμπρὰ κηρύσσει μαθεῖν,
Τὸν εὐτυχεῖν δοκοῦντα μὴ ζηλοῦν, πρὶν ἂν
Θανόντ᾽ ἴδῃ τις. ὡς ἐφήμεροι τύχαι.

Id est:

---Cæterum hoc rerum statu
Mortalibus denunciat palam omnibus,
Docetque, ne qui prosperis successibus
Vti videtur, hunc beatum existiment
Prius, atque demigrasse vita viderint.
Vsque adeo sunt mutabiles rerum vices.

Ouidius in Transformationibus sic extulit.

---Sed scilicet vltima semper
Expectanda dies homini est: dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.

Quin hodieque passim omnibus est in ore, Ab exitu rem spectandam esse.

Haud perficiet.

Qui dicet negocium quod aliquis instituit, haudquaquam perfectum iri, verbis Homericis id dicat licebit,

---Τελέει δ᾽ οὐδὲν οὔποτε ταύτην.

Id est:

--. Verum hancce viam haud perfecerit vnquam.

Cursu lampada trado.

Cursu lampada tradere, prouerbialis metaphora, pro eo quod est, partes tuas quasi successione in alium atque alium transferre. Lucretius,

Et quasi cursores vitai lampada tradunt.

De animantibus agit, quæ successione propagantur, vita per vices ab aliis in alia transfusa M. Varro lib. De re rustica 3. cap. 15. Sed ô Merula Axius noster nedum hoc audit, physicã addiscat, quod de fructu nihil dixi, nunc cursu lampada tibi, trado. Quibus verbis significat, se alteram sermonis partem Merulæ tradere, isque in di-cendi vicem succedit. Lucretius videtur imitatus Platonem, qui libr. De legib. 6. scribit, ciues oportere liberis generandis atque educandis operam dare, vt vitam, quam ipsi à maiorib. acceperint, vicissim quasi tædam ardentem posteris tradant. Eodem pertinet Persianum illud :

Qui prior es, cur me in decursu lampada poscis?

Aristophanes in Ranis:

Λαμπάδα δ᾽ οὐδεὶς οἷός τε φέρειν,
Ὑπ᾽ ἀγυμνασίας ἔτι νυνί.

Id est,

Iam nemo queat gestare facem,
Quod non curant exerceri.

Taxat ignauiam atque inertiam ciuium. Quo loco interpres addit, in tribus certaminibus solere veteres gestare faces, id est, quod dicebant; λαμπαδουχεῖν : in Prometheis, in Vulcaniis, & Panathenaicis. Porro Prometheus creditur primus hoc ludorum genus instituisse, hunc quidem ad modum, vt currentes facem ardentem gesterent. Eam defatigatus proximo in manum dabat. Is item defessus alii, ac deinceps alius alii, successione tradebant inuicem historiæ Prometheæ, quasi simulacrum repræsentantes, quem ad modum ferulam, qua cœlestem ignem exceperat, ne rursus extingueretur, perpetuo motu iactarit, in terram deuolans. Huius mentionem facit Plato libro, De rep. j. significans daduchiam iam in honorem Mineruæ solere celebrari. Pausanias autem in Atticis, ritum horum ludorum describit copiosius. Meminit Herodotus, sed obiter, in Vrania, ostendens eum morem à Persis repertum, vt dispositis equis atque cursoribus, alius alii mandata velut lampada traderent, quo celerius perferri possent. Autor rhetorices ad Herennium : Non enim quemadmodum in palæstra, qui tædas ardentes accipit, celerior est in cursu continuo, quam ille, qui tradit: ita melior Imperator nouus, qui accipit exercitum, quam ille qui discedit: propterea quod defatigatus cursor integro facem, hic peritus Imperator imperito exercitum tradit. Atque lampadem tradere dicetur, qui iam vel delassatus, vel emeritus, in alios munus gerendum ab se transfert. Et inuicem lampada tradere, qui, quod ait Terentius, tradunt operas mutuas, & alius alii vicissim suppetias ferunt.

Sarta tecta.

Sarta tecta, pro consummatis probeque curatis, & in quibus nihil sit obmissum, ex solennibus verbis Iureconsultorum ab-[...] prouerbium, Plautus in Trinummo, Ne tibi ægritudinem [...] parerem, parsi sedulo. Sarta tecta tua præcepta vsque habui [...] modestia. M. Tullius libro Epistol. famil. 13. Hoc mihi da [...] largire, vt Marcum Curium sartum & tectum (vt aiunt) ab omni incommodo, detrimento, molestia, syncerum integrumque con-serues. Idem in Verrem actione tertia, In sartis tectis vero quem admodum se gesserit quid ego dicam? Idem in concione ad popu-lum priusquam iret in exilium, Si igitur aliquo tempore his homi-nibus consuluistis, quorum animus est religionis pietate de[...] nibus consuluistis, quorum animus est religionis pietate de-[...] ctus, debetis mihi quoque prospicere, qui omnium deorum con-[...] cratum, sartum tectum ab omni periculo conseruaui. Idem in Verrem actione eadem, Quapropter ita me de priuatis cri-[...] nibus auditote, vt ex vtroque genere, & iuris dicendi, & sartorum tectorum exigendorum ea postuletis, quæ maxime digna sunt [...] reo. In eadem, Quæsiuit quis ædem Castoris sartam tectam [...] beret tradere. Aliisque locis compluribus, velut in eundem Verrem actione v. Vlpianus libr. Pandectarum primo, titulo de officio procons. & legati, capite, Si in aliquam, Ædes sacras & opera publica circumire, inspiciendi gratia, an sarta tectaque sint, vel an aliqua refectione indigeant. Item Celsus Pandect. libro septimo, titul. de vsufructu. capite, Hactenus loquens de reficiendis ædificiis, Hactenus tamen (inquit) vt sarta tecta habeat: si qua tamen vetustate corruissent, neutrum cogi reficere. Ac mox, Vnde Celsus de modo sarta tecta habendi quærit, &c. Rursus libro [...] titul. ad legem de repetundis, cap. lex Iulia, Illud quoque cauendum ne in acceptum feratur opus publicum faciendum, frumentumve publice dandum, præbendum, apprehendendum, sarta tecta tuenda, antequam probata, perfecta, præstita legerint. Festus Pompeius docet veteres sarte dixisse pro integre : quamobrem & opera publica quæ locantur, vt integra tecta præstentur sarta tecta locantur. Nam sarcire est integrum facere. Sed Festus legisse videtur: sarte tecta, pro integre tectis. Nisi forte legendum est in prioribus, sarta & integra.

EX APPENDICE ERASMI.

Domum redeamus.

Quoties digressi redimus ad id quod institueramus. Cicero.

IVNII. Coronidem imponere.

Τὴν κορωνίδα ἐπιθεῖναι, id est, Coronidem imponere, est absoluto operi finem imponere. Synesius in Caluitii encomio: ἐπεὶ [...] οὕτω καὶ αὐτὸ τοῦ Διός, ὃν κορωνίδα τῷ λόγῳ Δίων ἐπέθηκεν. id est, Ita & de Ioue dictum fuit, quam Dion orationi suæ coronidem imposuit. Nazian-[...]

Nazianzenus in funebri oratione Cypriani : ξίφει τὴν κεφαλὴν τμηθεὶς καὶ ταῖς πολλαῖς βασάνοις ταύτην ἐπιτίθησι τὴν κορωνίδα. id est: Ense decollatus, istam coronidem variis tormentis imponit. Idem ad Eusebium Samosatenum præsulem : καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἱδρῶσι τοιαύτην ἐπιθεὶς κορωνίδα. id est, Beatior qui sudorib. pro veritate exantlatis tam pulchram coronidem imposueris. Idem in Monodia Basilii magni: καλὴν ἐπήνεγκεν ὁ καιρὸς ἐκεῖνος τὴν κορωνίδα. id est, Egregiam coronidem tempus illud attulit. Coronidem exponit Hesychius, quod in ædificiis postremo loco adiicitur aut imponitur, turbinatum videlicet fastigium, simileve quid. Heliodorus lib. 3. τὴν κορωνίδα τῆς πομπῆς καὶ ὀφθαλμὸν ἀληθῶς τὴν σὴν θυγατέρα γνωρίζοντες. id est : Pompæ coronidem atque oculum reuera tuam filiam agnoscentes. & lib. 10. τὴν κορωνίδα τῶν ἀγαθῶν. id est, Bonorum coronidem. Cognatum est illud Aristidis in Asclepiadis: ὥσπερεὶ κεφάλαιον τοῦτο ἐπέθηκαν τῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας εὐεργεσιῶν. id est, Istud tanquam capitellum beneficiorum erga Græcos imposuerunt. sic Nazianzenus in Athanasium : κακὸν κεφάλαιον ἐπιθείς. id est, Improbum capitellum imperio imponens. Huc referri potest & Hesiodicum illud,

--Ἕτερόν τοι ἐγὼ λόγον ἐκκορυφώσω.

Id est,

--Visum est alio sermone imponere finem.

Proclus enim exponit, τὸ ἐκκορυφώσω, ἐκτελέσω, καὶ οἷον κορυφὴν ἐπιθήσω, id est, perficiam, & veluti capitellum imponam.

BRASSICANI.

Quantum pedes nostri possunt.

Socrates Platonicus in Gorgia, præcipit intemperantiam esse fugiendam, ὡς ἔστι ποδῶν ἡμῶν, Quantum pedes nostri possunt: hoc est, omnibus viribus. Homerus Iliad. lib. υ.

Ἀλλ' ὅσσον μὲν ἐγὼ δύναμαι χερσίν τε ποσίν τε.

Refer huc illud è Chiliad. Quantum pedibus potes.

COGNATI.

Polycleti norma.

Πολυκλείτειος κανών, id est, Polycletæa norma, prouerbii specie effertur de homine omnibus numeris absoluto, de opere ad vnguem facto, deque re extra controuersiam perfecta. Natum à Polycleti statuariorum antesignani commentario, quo absoluti operis specimen artificibus præscripsit, itemque eiusdem statua absolutissima, quibus ambobus κανόνος nomen inditum fuit ab authore. Sed operæ precium est Galeni verba quibus hanc rem persequitur, apponere ex quinto libro De Hippocratis & Platonis decretis: καθάπερ ἐν τῷ Πολυκλείτου κανόνι γέγραπται. πάσας γὰρ ἐκδιδάξας ἐν ἐκείνῳ τῷ συγγράμματι τὰς συμμετρίας τοῦ σώματος ὁ Πολύκλειτος, ἔργῳ τὸν λόγον ἐβεβαίωσε δημιουργήσας ἀνδριάντα κατὰ τὰ τοῦ λόγου προστάγματα, καὶ καλέσας δὴ καὶ αὐτὸν τὸν ἀνδριάντα καθάπερ καὶ τὸ σύγγραμμα κανόνα. id est, Quemadmodum in Polycleti regula perscriptum est, nam quum eo in commentario Polycletus nos edocuisset symmetrias corporis scriptum denique opere confirmauit, fabricata statua iuxta libri præscripta, inditoque illi similiter, vt & commentario, Normæ peculiari nomine. Idem de corpore quadrato loquens in primo De temperamentis, quod non modo medium obtinere humiditatis siccitatisque, verum etiam optima formatione præditum vult esse supra Polycleti normam, sic inquit, καὶ πού τις ἀνδριὰς ἐπαινεῖται Πολυκλείτου κανὼν ὀνομαζόμενος, ἐκ τοῦ πάντων τῶν μορίων ἀκριβῆ τὴν πρὸς ἄλληλα συμμετρίαν ἔχειν, ὀνόματος τοιούτου τυχών. id est, Laudatur alicubi statua Polycleti, Norma vocitata, creato inde nomine, quod exactam ad amussim omnium inter se membrorum commensurationem habeat. Transfertur apposite ad animi dotes, si hominem omni virtutum genere præditum, Πολυκλείτειον κανόνα vocemus. Eo modo accipitur & per se κανών Græcis, vt Norma Latinis. Apud Suidam incerti authoris verba citantur ista: ἡ δὲ ἐφηβεία, κανὼν ἦν ὀρθοῦ βίου καὶ ὑγιοῦς. id est, Pubertatis anni, norma erant recte institutæ, sanæque vitæ. Eunapius de Marciano: ἀνὴρ ἐς ἀρετὴν ἅπασαν ὥσπερ τις κανὼν ἀπηκριβωμένος. id est, Vir ad omnes virtutes veluti norma quæpiam affabre factus. Simili tropo Hieronymus ad Ruffinum dixit, Normam Catonianæ seueritatis & Martialis lib. 11. Regula morum. Affine etiam est illud Trebellii Pollionis : Valeriani vita censura est. κανὼν dictus fuit & Apostolicorum dogmatum liber, quod sit velut regula quædam & amussis, ad quam sincera Christianæ professionis doctrina expendatur. vnde de Paulo Samosateno præsule refert Eusebius: ὅτι ἀποστὰς τοῦ κανόνος ἐπὶ κίβδηλα καὶ νόθα διδάγματα μετελήλυθεν. id est, Quod à Canone discedens, ad spurias & adulterinas doctrinas defecerit. Ad eundem modum capitur & γνώμων. Damascius de Isidoro philosopho Hypatiæ doctissimæ fœminæ marito: ἅπαν τὸ θέατρον ὡς εἰπεῖν, τῇ ἐκείνου κρίσει γνώμονι διεχρῆτο τῶν ἄμεινον ἢ χεῖρον λεγόντων. i. Vniuersum theatrum illius iudicio vtebatur ceu regula eorum qui bene maleve dicerent: Thucydides de Themistocle: τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων. id est, Rerum præsentium exactissima norma adhibito vel leui consilio.

Tenedius vir.

Dicitur de austere iudicantibus. Fertur olim fuisse Tenedis morem hunc, vt cum quis de magno aliquo flagitio accusabatur, securim gestans vir eidem assisteret, quem oportebat obiecti criminis conuicto statim plagam infligere lethalem. (Pete ex Erasmo Tenedia bipennis: &, Tenedius homo.)

Extremam imponere manum.

Extremam imponere manum, pro finire & absoluere omnibus suis numeris, prouerbii vice celebratur. Virgil. 7. Æneid.

> Nec minus interea extremam Saturnia bello
> Imponit regina manum. -

Effertur etiam : Summam manum addere. Sumptum est ab ædificatoribus, qui absoluto ædificio, fastigium solent aliquod imponere. Cui confinia sunt : Colophonem imponere, Ad vnguem expoliri. Opus vtique rude primæ manus, vt aiunt, hoc est, primi artificii, Græcis dicitur πρωτόχειρον. Satagere autem, est cum solitudine incœptum perficere. Colophonem imponere, Budæus in Commentariis linguæ Græcæ aliter quam Erasmus explicat.

Pensum absoluere.

Pensum per translationem, est muneris cuiuslibet perfunctio: ducta metaphora ab ancillis, pensa, & lanæ vel lini aut canabis manipulos, qui ex colo pendent, & fuso trahuntur, deducendos à matronis capientibus. Dicimus ergo venuste, pensum absoluere, persoluere, conficere, peragere: quod Gallice dicitur : faire son office, & ce que on a entreprins. Dicimus etiam accurate pensum, id est, diligenter & accurate officium facere. Item exigere pensum ab aliquo, id est, petere, an suo sit functus officio. Cicer. v. Verr. Pensum magis in Leontino agro exigendum. Ea significatione, pensum dicitur à verbo pendeo: quod ex colo linum vel lana pendeat. Liuius de Licino : Principio statim anni, cum velut pensum nominis familiæque seditiones legibus agragriis promulgandis cieret. Euripid. in Ione. τίς ἀρ' ὃς ἐμαῖς μυθεύεται παρ' ἐμοῖ πλόκαισι; id est, Quis est quem pensis inuoluo? id est, sermonibus.

Iucunda & vtilia.

Istud adagium ab egregio illo maiorum instituto fluxit, quo vtilia solum dicere & scribere permittebatur, nec vllam, teste Seruio, artem esse voluerunt, quæ non esset reip. vtilis. Vnde illud Domitii Pisonis celebre dictum : Authores non oportere libros, sed thesauros componere. Plato quoque poetas & oratores in suis legibus præcipit aut prohibendos à ciuitate, aut cogendos vtilia scribere. Hinc Horatius poetæ professionem esse vult, simul & iucunda & idonea dicere vitæ. Verum, vt inquit Persius satyr. j.

> Hæc fierent, si testiculi vena vlla paterni
> Viueret in nobis ?

Hæc, inquit, mollia & eneruata de rebus impudicis carmina fierent, si quid virilitatis maiorum nostrorum viueret in nobis? Iuuenalis fere dimidium primæ suæ satyræ in notandis fabulosis, omnium à summo minimoque poeta, ineptiis nihil omnino morib. profuturis, imo nocituris consumit : per hoc astruens non gratia placendi, sed voluntate iuuandi oportere ad scribendum accedere. Thucydides quoque in reprobum hominum iudicium inquit : Ea pro honestis habent homines, quæ sunt voluptuosa : pro iustis, quæ sunt vtilia.

Septimæ decoctionis saccharum.

In his quæ per ignis iterationem depurgantur, perfectionem in 7. decoctione consistere scribunt authores: veluti quotidie cernere est in sacharo purgando. nam vbi septies igne id examinaueris, percoxerisque, nihil quicquam vlterius proficit, sed lapidescit penitus, ne vlterius eliquari possit. Vnde prouerbium vulgo vsurpatum de re, quæ summam adepta sit perfectionem, septimæ electionis saccharum : vbi sagacissimum quempiam atque vaferrimum hominem designamus. Sic Hebræi, Septem, de re plureis repetita ponere consueuerunt. Vnde argentum septies purgatum, pro sæpius, Psal. 11. dictum i. donec quicquid in eo terreni fuerat igne abstersum, exhalarit. Quæ vero plurima & Philon, & Hierocles, & alii super septenarii perfectione disputant, nunc missa faciemus.

Summa summarum.

Hoc genus dicendi lingua frequentat Gallica, quum impositurі sunt sermoni finem : & in eodem est, cum in rationibus multa nomina & capita in vnam summam rediguntur, ac sic multis summis factis, omnia tandem in vnum consumuntur. Nam vt capita in summam, sic summæ in summam summarum rediguntur. Cic. in epist. ad Lentulum: Subductis rationibus summam feci cogitationum. A calculatoribus est ductum, qui (vt diximus) æra redigunt in summam, summamque ex iis faciunt. In Lucretio autem lib. 5. summa summarum immensitatem ipsam vniuersi significat,

> Sicut summarum summa est æterna, &c.---

Plautus in Truculento vsus est. Petronius Arbiter summam vsurpat pro perfectione & consummatione & absolutione : Quis, inquit, postea ad summam Thucydidis, quis Hyperidis ad famam processit?

Quod superest.

Quod superest, Accedit huc, Expediam, & huiusmodi alia plura, priscam & Lucretianam olent quandam loquendi rationem. Lucretius lib. j.

Nunc age quod ſupereſt, cognoſce, & clarius audi.

lib. 5.

Quod ſupereſt, ne te in promiſſis plura moremur.

Idem lib. 5.

Quod ſupereſt, quali natura prædita conſtent
Fulmina, &c. ---

Idem non longe poſt,

Expediam, neque te promiſſis plura morabor.

Idem ibidem,

Huc accedit, vt non omnia, quæ iaciuntur, &c.

&,

Quod ſupereſt, facile eſt ex his cognoſcere rebus.

Non diſſimile eſt iſtud:

--- Quod inſtat, agamus.

Elegantes ſunt hæ particulæ, quibus Lucretius mire delectatus eſt, ſonantque id quod Græcis τὸ λοιπὸν, ſeu denique, poſtremo, poſtea etiam, ac deinde. Virgilius, Quod ſupereſt, etiam dixit: & antea etiam Attius Nicte greſia.

GVILHELMI GENTII.

More maiorum.

Vſitatiſſimum hoc prouerbium eſt apud Iuriſconſ. More maiorum: quod tum fit, quando quid recte ac decenter geritur. Nam pop. Roma. maiorum inſtituta atque exempla pro legibus ducebant, vt Cic. teſtatur in ij. De legib c. 5. de iuriſd c. 11. de iuſt. & iur. Liuius & reliqui authores familiariter vtuntur.

EX APPEND. IVNII, CANTERI, *& aliorum.*

Πλήρης ἡ φιλοτησία.

Abſoluta eſt potatio. De rebus quæ finem & abſolutionem ſuam conſecutæ ſunt. Ariſtid. in Bachan. Quid φιλοτησία ſit, vide alibi.

A limbo tunicam abſoluere.

Ἀπὸ κρασπέδου θοιμάτιον ἀπεργάζεσθαι. Totum è partibus conſtare, quis ignorat? Dicetur ergo de iis, qui multis ex partibus totum conficiunt. Ariſtides, Plat. 3 Ex eodem illud ſimile fluxit, τὸν λέοντα ἀπὸ τοῦ ὄνυχος ἀπεργάζεσθαι: Leonem ab vngue abſoluere.

PERFIDIÆ.

ERASMI. *Verbis conceptis peierare.*

Olim iuraturo ſolennib. verbis præibatur, quo iuſiurandum eſſet firmius. Plautus in Aſinaria: Vbi conceptis verbis ſciens libenter peieraueris. Idem in Bacchidibus: Ego iuſiurandum verbis conceptis dedi, daturum me hodie mulieri. Interdum iurans tenebat aram, quo maior eſſet iuriſiurandi religio. Itaque ſanctiſſimum iuſiurandum ſignificantes, dicebant: Nec ſi aram tenens iuraueris, credam tibi. M. Tullius in oratione pro L. Flacco: Ergo is qui ſi aram tenens iuraret, nemo crederet, per epiſtolam quod volet iniuratus probabit?

Θρεάττειν.

Dictum eſt nobis in ſuperioribus, κρητίζειν abiiſſe in prouerbium fraudulentiæ. Idem obſcurius indicatur per θρεάττειν: quæ vox Græcis ſignificat turbare, aut moleſtum eſſe. Quod ſi reſpicias ad θρᾷττας, quæ ſunt ancillæ Thraciæ, ſignificat decipere, & Thraciis dolis tractare. Theodorus de Nicone citharœdo dixit, θρεάττεσαι. Nicon autem erat Thrax. Hoc ſi neſcias, dictum amittit gratiam. Refert Ariſtoteles lib. Rhet. 3. Arbitror huc alluſiſſe Ariſtophanem in Equitibus, vbi Nicias iuſſus audacter eloqui quod haberet, reſpondit: ἀλλ᾽ οὐκ ἔνι μοι τὸ θρέττε. interpres admonet, θρέττε barbaricam eſſe vocem, quæ fiduciam ſignificet, & ad audendum animet: quaſi quis dicat. Sume Thracum audaciam.

Superauit dolum Troianum.

Apud Plautum in Pſeudolo, ſenex laudans ſeruum ſuum, quod arte noua, ſtructis inſidiis per ſubornatum quendam impoſuerit Ballioni lenoni, ita loquitur,

Superauit dolum Troianum, atque vicit Pſeudolus.

Sentit autem de equo Troiano, è trabibus contexto, de quo iam ſæpius diximus. Quemadmodum autem Græci per ſubornatum Sinonem impoſuêre Troianis, ita Pſeudolus per Harpagem impoſuit lenoni.

Græca fide.

Ἑλληνικῇ πίστει. i. Græca fide, reperitur pro certa item fide. Fortaſſis idem cum proximo: niſi malumus per ironiam accipere. Auſonius ad Paulum:

Nobiſcum inuenies κατενόπλια, ſi libet vti
Non Pœna, ſed Græca fide. ---

Idem de Philone villico ſuo:

Mutuatur ad Græcam fidem.

Plautus Græcam fidem dixit, vbi non verbis, neque ſtipulationibus, ſed præſente pecunia res agitur. Sic enim apud eum loquitur Clarena lena in Aſinaria: Diem, aquã, ſolem, lunam, noctem, hæc argento non emo: Cætera quæ volumus vti, Græca mercamur fide, id eſt, numerata pecunia. Euripides in Iphigenia Taurica.

Πιστὸν Ἑλλὰς οἶδεν οὐδέν.

Id eſt,

Græcia nequaquam nouit fidem.

Hoc ſane nomine ea natio peſſime audiit olim.

Punica fides.

Vide locum, Inconſtantia.

Altera manu fert lapidem, altera panem oſtentat.

Vide in eodem loco.

Ex eodem ore calidum & frigidum efflare.

Ibidem.

Magadari.

Μαγαδίζειν, ſiue μαγαδεύειν dicebantur olim, qui bilingues ſent, eodem ore laudantes ac vituperantes, blandientes & ob... gantes, pudice & obſcœne loquentes. De magadide mult... Athenæus lib. 14. dubitans citharæne genus ſit, an fiſtulæ. Q... eandem putant cum ſambuca, nonnulli & cum pectide. V... hoc nihil ad prouerbium, quando conſtat organum eſſe... quod ſimul emittit geminam vocem, grauem & acutam ... nia quæ dicitur διὰ πασῶν. Citatur ex Alexandride hic ſenari...

Μάγαδιν λαλήσω, μικρὸν ἅμα σοι καὶ μέγαν.

Id eſt,

Magnum ac puſillum, proloquor Magadin ſimul.

Ait vetuſtum eſſe genus, repertum à Lydis. Nomen indit... Thrace quodam, cui nomen erat Magdus. Alii putant inue... eſſe Sapphus. Pindarus magadin appellat ψαλμὸν ἀντίφθογγον... qualis eſt cantio, quum ſimul concinunt viri & pueri impube... Hac de re nonnihil attigimus in prouerbio, Ex eodem ore cali... dum & frigidum efflare.

Altera manu fert aquam, &c.

Τῇ μὲν ὕδωρ φορεῖ, τῇ δ᾽ ἑτέρῃ τὸ πῦρ, id eſt, Altera manu fert aqu... altera ignem. In eum torqueas licebit, qui cum coram ſit bla... occulte noceat: aut in bilinguem, & nunc vituperantem, aut ... uerſa ſentientem. Finitimum illi Plautino,

Altera manu fert lapidem, panem oſtentat altera.

Refertur adagium à Plutarcho, in commentario De primo fri... re: τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χερί, τῇ δ᾽ ἑτέρῃ τὸ πῦρ. ... quidem aquam geſtabat doloſa manu, altera vero ignem. Lo... tur autem de muliere, diuerſis & contrariis inſtructa. Mir... autem, idem dictum hodie totidem verbis in ore eſſe vulgo.

EX APPENDICE ERASMI.

Vtrunque.

Ἀμφότερον, κέντρον τε βοῶν, καὶ μέτρον ἀρούρης.

Id eſt:

Vtrumque eſt, ſtimulusque boum, menſuraque agro... De re ad diuerſum accommodabili. Callim. loquens de virga... cempeda (ἄκαινα eſt Græcis) paſtoribus vice pedis vſitatiſſima. ... de num huc referre accommode queas adagium, Gladius Delphi... cus. Et illud Virgil. ij. Æneid.

--- ad vtrumque paratus de Sinone loquens.

Qui nocere poteſt, & idem prodeſſe.

In hominem & bonis & malis artib. inſtructum, qui & iu... poteſt, ſi velit, & lædere, quadrabit illud Hom. vſurpatum à Lu... ciano,

Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Id eſt,

Pharmaca miſta, ſalubria multa, & noxia multa.

Thucyd. εἰ πολέμιός γε ὤν, σφόδρα ἔβλαπτον, κἂν φίλος ὢν ... ὠφελοίην, Quod ſi cum hoſtis eſſem, vehementer nocui, etiam ... ſim amicus, magnopere queam prodeſſe.

Altera manu ſcabit, altera ferit.

Ὥσπερ εἴ τις ἑνὸς ἀνδρὸς τῇ μὲν τῇ χειρὶ κατακνήχοι τὴν κεφαλὴν, τῇ δ᾽ ἑτέρᾳ παίοι τὴν παρειάν, Perinde quaſi quis eiuſdem viri altera manu ſcabat caput, altera mala feriat. Nazianzen. ſup. prouerb. Altera manu ſcabit, altera ferit: & Altera manu fert aquam, altera ignem: & Altera manu fert lapidem, altera panem oſtentat.

IVNII. *Altera caduceum, haſtam altera.*

Θατέρᾳ μὲν δόρυ, θατέρᾳ δὲ κηρύκειον προϊσχόμενος, id eſt, Altera manu haſtam, altera caduceum præferens. Prouerbium eſſe ad... tat Euſtathius ex Pauſania de iis, qui armatas preces adferunt, ... amicæ admonitioni minas coniungentes. Ex hiſtoria natum, ... talis eſt. Gephyræi ad decimas Apollini Delphico votiuas pe... uendas ab Athenienſibus miſſi acceperant oraculum iſtud,

Ἀνδρὶ γεφυραίῳ οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος.

Id eſt:

Non domus eſt melior Gephyræo, præ domo amica. admoniti inſuper, vt breuia boum veſtigia inſequuti, ibi locorum conſiderent, vbi delaſſatos boues conſpexiſſent: itaque oppugnan... te Athenienſes Eumolpo, ipſi ad Tanagram contenderunt, tradito in manum fœciali ductori exercitus caduceo, ſub pacis legationis... que obtentu, ſubſequente à tergo armata iuuenum manu. Ibi de... ce...

alterius lexici fide annotat Eustathius eandem historiæ occasionem paulo aliter: nimirum Gephyræos à Tanagræis bello infestatos, fœcialem præmisisse, armatis pone insecutis omnibus. Polybius lib. 4. de Rhodiis astu tali vsis loquens: πρεσβευτὴν μὲν ἀελ... ἐπεχειρήσαντο πρὸς τοὺς βυζαντίους, πολεμαρχλῶν δὲ τρεῖς ... τελήρεις ὁ μεθ' ὧν ἀπέστειλαν, βουλόμενοι τὸ δὴ λεγόμενον καὶ τὸ δόρυ καὶ τὸ κηρύκειον ἅμα πέμπειν πρὸς τοὺς βυζαντίους. id est, Ad Byzantios legatum Aridicen delegerunt, simulque cum eo Polemoclem tribus instructum triremibus emiserunt, volentes simul & hastam & caduceum, iuxta prouerbium, ad Byzantios mittere. Affine huic est, & plane cognatum id, quod decimo Æneidos dixit Vergilius:

Pacem orare manu, præfigere puppibus arma.

Porro ex superiore oraculo constare potest ratio etiã adagii quod apud Erasmum legitur: Domus amica, domus optima.

Ventis & scripturæ in aqua credere.

Αὔραις πιστεύειν καὶ γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος. i. e. Ventis credere & literis in aqua descriptis. Prouerbii vice dicitur, vbi fluxam in aliquo fidem & lubricam notamus, & perfidiam perstringimus. Nazianzenus ad Sophronium præfectum: ὡς αὔραις εἶναι μᾶλλον πιστεύειν ἢ γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ. i. Vt auræ potius fidendum sit & literis aquæ inscriptis, quam mortalium rebus prosperis. Competet in inconstantiam & malam fidem, hoc modo: Quod fœminarum auribus committitur, auræ te fidere & scripturæ in aqua cogita.

Thorycionem imitatur.

Θωρυκίωνα μιμεῖσθαι, id est, Thorycionem imitari dicuntur proditores, & qui suas amicorumque res & consilia hostibus produnt. Thorycion Ægyneta fuit ordinum militiæ ductor, qui linum ad classem, vtres, pelles, picemque ad perduelles, dimittebat, interdum etiam pecuniam hostilibus nauibus suppeditabat, & bello Peloponnesiaco hostibus dolia picis plena mittebat ad corrumpendam incendio patriam. Thoryciona imitari videntur, istud prodentibus nobis. Flandri aliquot σιτοκάπηλοι seu Dardanarii, qui incredibilem rei frumentariæ vim maximis impendiis è Batauia nostra in Galliam ad hostes auexerunt. Nemo hercle Thorycionem propius expressit quam Philologus Qu. Ciceronis libertus, qui Ciceronem, à quo in literis institutus fuerat, occultis itineribus per auia facile elapsurum centurioni hosti prodidit, dignissimus eo supplicio quod postea incurrit, Pomponia hera ipsius Quinti vxore, scelestum hominem cogente, vt suos artus membratim deiectos & assaret, & assos deuoraret, vt à Plutarcho in scripta relatum est.

Anguilla in strigmento.

Ἔγχελυς κατὰ γλοιοῦ, id est, Anguilla in strigmento: de lubricæ fidei homine dicitur. Anguilla per se lubrica est, nec facile manibus stringitur, multo magis si strigmento olei vuido, quod γλοιὸν vocant Græci, imbuta sit. Extat apud Simonidem in Iambis, ὥσπερ ἔγχελυς κατὰ γλοιοῦ, velut anguilla in olei strigmento. Simile illi est quod ex Aristophanis δαιταλεῦσιν, fabulæ nomen est, citatur ab Athenæo, λεῖος ὥσπερ ἔγχελυς. id est, Instar anguillæ lubricus.

Παραφρυκτωρεῖν.

Παραφρυκτωρεῖν dicuntur prouerbiali voce proditores, & qui cum aliquo amicitiam simulantes hostibus consilia produnt. Natum castrensi more, quo commilitonibus aut sociis signum gerendæ rei dabatur, accensa face, quæ φρυκτὸς dicitur: qua re qui abutitur, & perduellib. tali tessera quid agatur apud suos significat, is παραφρυκτωρεῖν & παραφρυκτωρεῖσθαι dicebatur, vt Dinarchus orator indicat. Lysias: τούτων εἷς ὁ πρεσβύτης ἐν σικελίᾳ παραφρυκτωρεύων τοῖς πολεμίοις ληφθεὶς ὑπὸ λαμάχου, ἀπετυμπανίσθη. id est, Ex his senex vnus qui in Sicilia hostibus face præluxerat, captus à Lamacho in crucem fuit actus. Quisquis ergo hostium rebus plus studet, quam suorum commodis, vel amicorum consilia corrumpit, quo illis noceat, vel ea suadet, per quæ fortunas omneis & opes necessariorum funditus euertat: recte παραφρυκτωρεῖν dicetur.

Græca fides.

Græca fides, pro dubia & vana accipitur, haud pro certa: quippe quæ nulla prorsus esset, nisi præsente pecunia oculitus creditori salutaretur. quod ex Plauto in Asinaria manifestum fit, vbi ait: Cæteraquæque volumus vti, Græca mercamur fide. & ostendit hoc luculentissime Polybius historiæ lib. 6. his verbis: παρὰ μὲν τοῖς ἕλλησιν ταλάντου μόνου πιστευθῶσιν ἀντιγραφεῖς ἔχοντες δέκα καὶ σφραγῖδας τοσαύτας, καὶ μάρτυρας διπλασίους, οὐ δύνανται τηρεῖν τὴν πίστιν. id est, Apud Græcos si cui vel vnum duntaxat talentum creditum sit, adhibitis decem antigraphis, totidemque sigillis, duploque pluribus testibus, fidem non seruant. Abiit & Græca fides in prouerbium de astu doloque improbo. sic Sillius Italicus vtitur lib. 14. belli Punici:

Calliditas Graia, atque astus pollentior armis.

BRASSICANI.

Βεργαΐζειν.

Stephanus in dictione βέργη scribit βεργαΐζειν prouerbio dici, μηδὲν ἀληθὲς λέγειν, id est, nihil dicere quod verum sit: adagio ab Antiphane comico Bergæo nato, qui prorsus incredibilia & vana quædam scripserit.

Deos absentes testes facit.

Plautus in Mercatore: Deos absentes testes memoras, qui ego isthuc credam tibi? prouerbiale de eo, qui cum summa confidentia strenue mentiatur. Sic Aiax de Vlysse apud Ouidium:

---Sua narrat Vlysses
Quæ sint teste facit.---

Et Iuuenalis:

Solus enim hoc Ithacus nullo sub teste canebat.

COGNATI. *Titani.*

Titani vox familiaris atque frequens & apud Græcos & apud Latinos est, pro his qui iusiurandum fidemque violant, ac denique non solum magistratibus aduersantur; sed deos ipsos negligunt, homines sæuo immanique ingenio. Plautus in Persa: Quid ego faciam? Disne aduorser, quasi Titani, cum diis belligerem, sat quibus esse non queam? Cic. 3. De legibus: Noster vero Plato Titanum è genere statuit eos, qui vt illi cœlestibus, sic hi aduersantur moribus. Platonis locus est in 3. De legibus. Titanes & Gigantes Saturno & Ioui bellum finguntur intulisse: quibus propter virium fiduciam, & quod factionibus florerent, addiderunt multa capita, ora, manus, item pedes serpentinos, vnde à diabolo prodiisse intelligas, & serpentis esse progeniem. Vide infra, Cyclopica musica: & Gigantes.

Rimosus.

Rimosos homines etiam vulgo dicimus, qui sibi commissa non retinent. Quapropter Terentianus Parmeno seruus in Eunucho, se arcana proditurum minitans, ait:

Plenus rimarum sum.---

Iuuenalis satyr. 6.

Semper aquam portes ad rimosa dolia.

Ducta est metaphora à rimosis vasis, quæ fundunt. Græcis κληθελώδης. Huic contrarium, Astrictus. quo vocabulo Budæus Picardo vsus est: In cuius sinum astrictissimum curas meas interiores depositare solitus sum. i. nulla parte perfluentem. Quibus verbis significat, eum esse arcanorum creditorum continentissimum.

Fronti nulla fides.

Fronti fidem non temere habendam esse, etiam vulgo dicitur, & hypocriseos magnos esse recessus. (Iuuenal. Satyr. ij.) Sæpe enim frons & blandiloquentia fraudis & insidiarum tegumenta sunt, & incircumspectis ac nimium credulis grauium malorum causæ existunt. Hinc Lucian. in Palin. Quid certi promittere & ostentare potest frons hominum, quæ plures quam Proteus species mentiri, atque in plures mutari queat?

Altera manu trahere, altera repellere.

Notum & vulgatum est istud, de his, qui committunt, quod docent alios non esse committendum. Vita enim turpis abrogat authoritatem docenti. Greg. Theol. lib. 1. sentent.

Ἢ μὴ διδάσκειν, ἢ διδάσκειν τῷ τρόπῳ·
Μὴ τῇ μὲν ἕλκειν, τῇ δ' ἀπωθεῖσθαι χεροῖν.

Id est.

Vel non doceto, vel doceto moribus:
Hac ne trahens manu, repellas altera.

Paulus Rom. 2. de his qui instituendi formandique rationes aliis præscribunt, vt sunt & hodie: Qui doces alium, inquit, teipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris: qui dicis non adulterandum, adulterium committis, &c. Christus Matth. 5. Quisquis autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Finitimum est illi Plautino:

Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.

Refertur simile à Plutarcho, de primo frigore: Altera manu fert aquam, altera ignem. Non dissimiliter dixit idem Greg. Eusebio scribens: Altera scabit, altera ferit.

In summo labro iusiurandum.

Vide in loco Fides & Grauitas in Adagiis Gilberti Cognati.

Punica fides.

Pœnorum astus & lubrica fides, vt Græcorum & Phœnicum, etiam prouerbiis nobilitata est. Adde, quod φοίνικες aliquoties vocat Pœnos Plutarchus: apud quem in Timoleonte, ipse Timoleon contra Cretenses cretizauit. Pœnis enim stomachantibus, quod fraude essent à Timoleonte circumuenti, subiit Rheginis ridere, & iocari de eorum peruersitate, qui omnium hominum infidissimi, & fraudulentissimi in aliis reprehenderent id, quod prope sibi laudi ducerent, vniceque vsurparent.

EX APPEND. IVNII, CANTERI,
& aliorum.

Lingua prædatur.

Elegans est illud Hesiodi, & classi adagiorum adscribendum, ἀπὸ γλώσσης ληΐσσεται. De homine parato, turpis compendii & lucelli ergo, omnia humana & diuina iura periurio violare, & ad omnem spem & occasionem quæstus & rapinæ, dolis & malis artibus linguam suam exponente. Hesiodi verba hæc sunt, ἔργων καὶ ἡμερῶν α.

Χρήματα δ' οὐκ ἁρπακτά, θεόσδοτα πολλὸν ἀμείνω.
Εἰ γάρ τις καὶ χερσὶ βίῃ μέγαν ὄλβον ἕληται,
Ἢ ὅγ' ἀπὸ γλώσσης ληΐσσεται, οἷά τε πολλὰ
Γίγνεται, εὖτ' ἂν δὴ κέρδος νόον ἐξαπατήσῃ
Ἀνθρώπων, αἰδῶ δέ τ' ἀναιδείη κατοπάζῃ.
Ῥεῖα τέ μιν μαυροῦσι θεοί, μινύθουσι δὲ οἶκον
Ἀνέρι τῷ, παῦρον δέ τ' ἐπὶ χρόνον ὄλβος ὀπηδεῖ.

Hæc vtcunque expreſſi Latinis verſibus,

Eſt ſatius tribuente Deo non fraude paratas
Condere opes. Etenim quiſquis conuertit auaras
Vi manibuſque facultates, linguave doloſa
Compilat plebem (quæ paſſim plurima fiunt)
Cum maleſuadus habet mortalia corda cupido,
Conſequiturque pudorem audacia non verecunda:
Hunc facile immergunt tenebris dii: conteritur res
Parta domi, paucoſque dies fortuna ſequetur.

Hinc videri poteſt depromptum illud omnibus familiare apud Latinos: Male partum, male dilabitur.

Pacem orare manu, præfigere puppibus arma.

Calumniā cum Virgilio Orco mandabo eorum, qui negabunt aſſignandū adagiis, quod apud Virgil Æneid. 10. legitur à Iunone Iouis germana & coniuge dictum:

Pacem orare manu, præfigere puppibus arma.

Quo voluit ſignificare, ideo Troianos ſupplices eſſe Italis, vt mentiantur amicitiæ & concordiæ fœdera: quo ſecuros, nilque malorum metuentes, ex improuiſo adortos ſubigerent, & opprimerent. Conueniet dici de iis, qui ſimulata beneuolentia nihilo minus perniciem moliuntur: vel qui ita amicitiam prehendunt, vt interim tamen ad omnem occaſionem parati ſint lædere.

PERPLEXVS.

ERASMI. *Ventus neque manere ſinit, neque nauigare.*

Ἄνεμος οὔτε μένειν ἐᾷ, οὔτε πλεῖν, id eſt, Ventus neque manere ſinit, neque nauigare. Philoctetes apud Æſchilum:

Ἔνθ' οὔτε μίμνειν ἄνεμος, οὔτε πλεῖν ἐᾷ.

Id eſt:

Vbi nec manere nec ire ventus annuit.

Simillimum eſt illi: Lupum auribus teneo. Vſus erit, vbi quis in eas rerum anguſtias inciderit, vt nec relinquere negocium ſit integrum, nec abſoluendi ſit facultas. Mutuo ſumpta metaphora à ſæuiſſima ventorum tempeſtate, cum nautis & periculoſiſſima eſt nauigatio, neque tutum tamen ancoram iacere. Q. Curtius lib. 8. citra figuram extulit hoc pacto: Attonitiſque auribus ſtupens agmen, nec progredi, nec conſidere audebat. Refertur à Diogeniano.

Auribus lupum teneo.

Extat apud Terentium in Phormione: Antiphoni adoleſcenti vxor erat domi, quam nec eiicere poterat (vel quia non licebat, quod in eam deperiret: vel quod integrum non erat, cum eſſet iudicum ſententiis addicta:) neque rurſum retinere quibat, propter patris violentiam. Et cum à patruele felix diceretur, vt qui domi poſſideret id quod amabat: Imo, inquit, quod aiunt, auribus teneo lupum. Nam neque quo modo amittam à me, inuenio: neque vti retineam, ſcio. Moxque leno quaſi referens parœmiam, ait ſibi idem vſu venire in Phædria: quem neque retinere poterat, qui nihil numerabat: neque repellere, quod eſſet improbe blandus ac monteis aureos pollicereretur. Donatus Græcam parœmiam Græcis adſcribit verbis: τῶν ὤτων ἔχω τὸν λύκον, οὔτ' ἔχειν οὔτ' ἀφεῖναι δύναμαι, id eſt: Auribus lupum teneo, neque retinere, neque amittere poſſum. Suetonius in Tiberio: Cunctandi cauſa erat metus vndique imminentium diſcriminum, vt ſæpe lupum tenere ſe auribus diceret. Plutarchus in Præceptis ciuilibus: λύκον οὔ φασιν τῶν ὤτων κρατεῖν, id eſt, Aiunt lupum non poſſe teneri auribus: cum homines hac parte maxime ducantur, nimirum perſuaſione. Dicitur in eos, qui eiuſmodi negocio inuoluuntur, quod neque relinquere ſit integrum, neque tolerari poſſit. Videtur ab euentu quopiam natum, vt alia pleraque. Aut inde certe, quod vt lepus auribus, quippe prælongis, commodiſſime tenetur: ita lupus, quod aures habet pro corpore breuiores, teneri iis non poteſt, neque rurſum citra ſummum periculum è manibus dimitti, belua tam mordax. Cæcilius apud A Gellium lib. decimoquinto, capite nono, eandē ſententiam, ſed citra metaphoram extulit. Nam hi ſunt, inquit, amici peſſimi, fronte hilari, corde triſti: quos neque vt apprehendas, neque vt amittas, ſcias. Huc alluſit Theognis, etiamſi alienius:

Ἀργαλέως μοι θυμὸς ἔχει περὶ σῆς φιλότητος.
Οὔτε γὰρ ἐχθαίρειν, οὔτε φιλεῖν δύναμαι.

Id eſt:

Pectora noſtra tui quam mire amor afficit: vt quem
Non odiſſe queam, ſed nec amare queam.

Vnde illud videtur effictum:

Nec tecum poſſum viuere, nec ſine te.

Refertur & à M. Varrone pro exemplo adagionis: Auribus lupum teneo.

Hæret in vado.

Diuus Ambroſius in commentariis quos ædidit in Euangelium Lucæ, non inelegans vſurpauit adagium, ſignificans Chriſti genealogiam, quæ diuerſe feratur ab Euangeliſtis, explicari non poſſe. In abruptum, inquit, diſputationis venimus: hæremus in vado. Metaphora nimirum à nauigio ducta, quod vado illiſum, fruſtra cum agitur: neque curſum inſtitutum tenere poteſt: id quod euenit his qui incidunt in ſyrtes, aut in ſalebras. Ad hunc etiam modum effert prouerbium M. Tullius, lib. De finibus bonorum [illegible] Venit ad extremum, hæret in ſalebra Rurſum alias eodem in [illegible] re: Hic ſi definire, ſi diuidere potuiſſet: ſi loquendi vim, ſi [illegible] conſuetudinem teneret: nunquam in tantas ſalebras incidiſſet. Sunt autem ſalebræ, fluminum aut viarum obſtacula, à ſaltu dictæ. Non diſſimili figura dixit idem Cicero, Aqua hæret. Sic enim ſcribit Q. fratri: Hic aqua mihi hæret. ſignificans nihil eſſe [illegible] fectum in cauſa. Suſpicor dici ſolitum de cauſa prorogata. [illegible] vt non infunditur aqua niſi dicturo, nec fas eſt loqui poſt exſtillatas clepſydras: ita cum ſeruatur quod reliquum eſt aquæ, interrumpitur dicentis oratio. Plautus in Pſeudolo: Perii, nunc homo in medio luto eſt: nomen neſcit: hæret hæc res.

Gangamon.

Iulius Pollux libro decimo, capite quadrageſimo, docet [illegible] eſſe retis inuolutis flexibus ſinuoſum ac perplexum, quod à [illegible] cis dicatur γαγγάμων à χῶ quod eſt capio, vt indicat Etymologus, putans & γαγάμην appellari: vnde & γαγγαμουλκοὺς dici qui piſcantur hoc retis genere, & γαγγαμεῖς. Aut idem eſt cum ſagena [illegible] ſimillimum. Pollux citat Æſchylum, qui negocium inuolutum [illegible] explicatu difficile, γαγγάμωνα dixerit, quemadmodum dicimus naſſam. Vnde ventris locum circa vmbilicum γαγγάμωνα dici [illegible] quod illic apparet circumuolutio quædam neruorum. Fortaſſe interior aluus ſic appellatur, quod inteſtina in ſeſe complicata [illegible] ne mox effluant ſtercora.

Nunc meæ in arctum coguntur copiæ.

Rem eandem diuerſa ſignificat allegoria. Terent. in Heau[illegible] cum ait:

In anguſtum oppido nunc meæ coguntur copiæ.

Metaphora ſumpta ab exercitu qui laborat, iniquo concluſus loco & vndique obſidetur ab hoſtibus, vt difficile ſit effugere.

De gradu deiicere.

Prouerbialis allegoria. De gradu deiicere: pro eo quod eſt [illegible] mo conſternari, ac velut à ſtatu mentis dimoueri. M. Tullius Officiorum libro primo. Fortis vero animi eſt conſtantis non perturbari in rebus aſperis, nec tumultuantem de gradu deiici, vt dicitur, ſed præſentis animi vti conſilio. Conſimilis figura eſt, In gradum reponere: quaſi in priſtinum locum reſtituere. Quintilianus Inſtitutionum libro quarto. Aut ſi quid titubauerint, opportuna [illegible] ſus eius à quo producti ſunt, interrogatione veluti in gradum reponantur. Ad eandem formam permanent. Mouere loco, de[illegible] bare gradu, reſtituere in locum.

In aqua hæret.

Vſurpatur huic non diſſimile prouerbium à M. Tullio libro Officiorum tertio. Dicit ille quidem multa multis locis, ſed aqua hæret, vt aiunt. Significat autem Epicurum parum ſecum [illegible] putando conſtare, ſeque ipſum inuoluere: dum ea quæ dicit [illegible] pugnant cum iis quæ dixit alibi; atque ita quaſi fluctuare, nec in ſolido conſiſtere. Id quod euenire ſolet iis, qui cum aberrant [illegible] vero, verborum fucis rem inuoluunt. Translatum apparet [illegible] fluitantibus, qui vado deſtituti, huc atque illuc iactantur, qui [illegible] magis ſe commouent, hoc maiore periculo laborant. Aut certe ab oratorum clepſydra, de qua meminimus alibi: vt enim in [illegible] hærere dicamus, qui ſeſe diſtillata iam aqua, tamen è cauſa non po[illegible] teſt expedire. Cicer. ad Q. fratrem libro ſecundo. Quod idibus poſtridie fuerat dictum de agro Campano actum iri, non [illegible] actum. In hac cauſa mihi aqua hæret. Incertum, vtrum ſignificet eam actionem integram ſibi relinqui, an cauſam eſſe inextricabilem. Huc referendum illud, quod paulo ſuperius ex Quintiliano citauimus: Et laboratam, congeſtamque dierum ac noctium labore actionem, aqua deficit. Nec abhorrent ea quæ poſt dicemus de prouerbio, Hæret in vado.

In puteo conſtrictus.

Vide locum Contra.

Ne Execeſtides quidem viam inuenerit.

Οὐδ' Ἐξηκεστίδης ἂν εὕροι τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, id eſt, Ne Execeſtides quidem rectam viam inuenerit. De negocio perplexo atque inexplicabili. Execeſtides quidam vulgo male audiit, quod incommodus eſſet in peregrinationibus, vt omneis vias quam maxime incognitas haberet. Idem taxatur ab Ariſtophane in Auibus:

Εἰ δὲ δοῦλός ἐστι καὶ Κάρ, ὥσπερ Ἐξηκεστίδης.

Id eſt,

Quod ſi ſeruus eſt & Car, quemadmodum Execeſtides.

Rurſum in eiuſdem fabulæ initio:

Οὐδ' ἂν μὰ Δία γ' ἐντεῦθεν ἐξηκεστίδης.

Id est,

Non per Iouem hinc vel ipse viam Execestides.

subaudiendum, inuenerit. Vnde dici cœptum de his qui tota aberrassent via, aut qui difficili inexplicabilique negocio distringerentur.

Labyrinthus.

Λαβύρινθον, id est, Labyrinthum olim vocabant orationem, aut rem quampiam vehementer impeditam & inextricabilem. Velut si quis philosophiæ studium Labyrinthum vocet, quod semel ingressis nullus vnquam sit exitus. Aut voluptatis studium Labyrinthum vocet, quod aditus ad eam procliuis, exitus difficillimus. Sumptum à Labyrintho Dædali, quod antrum fabulæ ponunt in Creta, sinuosum & inexplicabilibus ambagibus inextricabile, in quo seruabatur Minotaurus. Dictum putat Suidas παρὰ τοῦ μὴ θύραν λαβεῖν, id est, quod ostium non habeat: indicans & in garrulos ac nugaces competere, qui sermonis nullum inueniunt exitum, si semel garrire cœperint. Gregorius theologus in epistola ad Eusebium Cæsariensem, torquet in versipellem, ἐπειδὴ πρὸς ἄνδρα ποιοῦμαι τοὺς λόγους οὔτε ἀγαπῶντα τὸ ψεῦδος καὶ τὸ ἐν ἑτέρῳ φωρᾶσαι πάντων ὀξύτατον, κἂν ὅτι μάλιστα σοφοῖς πλέκηται καὶ ποικίλοις λαβυρίνθοις, id est: Quoniam cum eo viro loquor, qui non solum non amet mendacium, sed & qui in alio possit quam ocyssime deprehendere, etiamsi vel maxime callidis variisque labyrinthis inuoluatur. Huic non dissimilis erat Mæander. Id erat picturæ genus, ornatum ab exemplo Labyrinthorum, cuiusmodi videmus & hodie in nonnullis pauimentis. Vtitur Prudentius in carmine, cuius initium, Cultor Dei:

O tortuose serpens
Qui mille per Mæandros,
Fraudesque flexuosas,
Agitas quieta corda.

Hinc & Mæandro Lydiæ fluuio nomen, quod flexuosus erret.

De possessione deiicere.

De possessione deiicere, ex sermone Iurisconsultorum in vulgi sermonem abiit: pro eo quod est, famam cuipiam eripere, quam iam omnium consensu obtinuerit: aut adimere quippiam, quod suo quasi iure tenere videatur. Nam ius semper fauet possidenti: interdictumque ferebatur, ne quis vi quempiam deiiceret. Extat edictum in Pandect. lib. 43. tit. De vi & vi armata: & refertur à M. Tullio in oratione pro A. Cecinna. Plato libro cui titulus Gorgias, ἐπιχειρεῖς ἐκβάλλειν με τῆς οὐσίας καὶ ἀληθοῦς, id est, Conaris me de possessione ac vero deiicere. Est aliquoties apud M. Tullium. Et apud eundem illud quoque, Quasi in suam possessionem venerit: cum quis imperiosius agit, aut plus æquo immoratur. Quintilian. libro secundo, De rhetorica: Quæ dum opere cedit, iam pene possessione depulsa est. Fit enim iucundius dictum, quoties ad res animi transfertur.

Perplexus, animique consternati.

In eum qui periculoso negocio consternatur animo, nec rationem inuenit, qua explicet sese, quadrabit illud ex eodem libro:

Νέστορα δ' ἐκ χειρῶν φύγον ἡνία σιγαλόεντα.

Id est,

Fugere è manibus mirandæ Nestori habenæ.

Perplexus.

Qui se dicet in maximis versari periculis, nec vllum affulgere subsidium, vsurpabit illud ex eodem libro:

...οὐδέ τις ἄλλη
φαίνετο γαιάων, ἀλλ' οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα.

Id est,

...Nec vlla apparuit vltra
Tellus, sed nobis cœlum vndique & vndique pontus.

Peribis, si non feceris.

Vbi quis in eum redactus est locum, vt nec aggredi rem possit citra magnum incommodum, neque tuto omittere, conueniet illud ex oraculo profectum, deinde populari (vt solet) sermone iactatum: peribo, si non fecero: si faxo, vapulo. Refertur ab Aulo Gellio, libro noctium tertio, capite tertio, è Plautina comœdia, cui nomen Fretum. Versus Plautini sunt hi:

Nunc illud est, quod Arietini responsum magnis ludis:
Peribo, si non fecero: si faxo, vapulabo.

Porro quænam sit historia redditi oraculi, Gellius ipse testatur sibi non liquere, & in hoc hos Plauti versiculos enotasse, vt historiam quæreret. Sunt autem versus iambici tetrametri catalectici. Vnde dicitur verbum, adiectum opinor ab interpretante, submouimus. Nam in vulgatis codicibus scriptum est Magnis ludis dicitur.

Nec currimus, nec remigamus.

Aristophanes ἐν ἐκκλησιαζούσαις facit mulieres hoc molientes vt occupent Rempub. quod hactenus ab omni functione submotæ nihil egerint.

Νῦν μὲν γὰρ οὔτε θέομεν, οὔτ' ἐλαύνομεν.

Id est,

Neque currimus nunc, nec iuuamur remige.

Metaphora sumpta est à nautis ad Reip. gubernationem. Nautæ currere dicuntur quum venti sunt secundi: ἐλαύνειν, quum destituti ventis, remigio nauim impellunt; qui cursus dicitur secundarius, ὁ δεύτερος πλοῦς. Sentiunt se nec pace, nec bello ad vlla vocari munia. Apte torquebitur & in illos qui frustra conantes, nihil proficiunt, videlicet aduersante fortuna.

Nec caput, nec pedes.

Negocium ita perturbatum, vt nescias quo pacto vel expedias, vel amittas: veteres dicebant, nec caput habere nec pedes. Sic enim M. Tullius iocatur respondens suo Curioni: Sulpitii tibi operam intelligo ex tuis literis non multum opus fuisse, propter res tuas ita contractas, vt quemadmodum scribis, Nec caput, nec pedes. Equidem vellem pedes haberent, vt aliquando redires. Alibi nobis dictum est ex Platone, ἀκέφαλος μῦθος, Sine capite fabula.

IVNII. Tanquam in nocturno prælio.

Ὥσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ, id est, Tanquam in nocturno conflictu. Prouerbium est, quum imprudentes & ignari obiter in aliquam materiam incidimus: aut quum ostendimus, nos haudquaquam obscure cum quopiam congredi velle, & dissimulanter vt alios fallamus, sed aperto marte, & in clara quodammodo luce. Synesius in Dione, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ πειρασόμεθα αὐτοῦ, id est, Neque vero illum adoriri mens est, velut in nocturna pugna. Nazianzenus in Apologetico, εἰ βούλει δὲ ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ καὶ σελήνης ἀμυδροῖς φέγγεσιν ἐχθρῶν ἢ φίλων ὄψεις οὐ διαγινώσκοντες, id est: Aut si mauis, non internoscentes hostiumne an amicorum sint vultus, id quod vsu venit in nocturno congressu & obscura luce lunæ. Nicephorus Callistus libro octauo, loquens de episcopis, intestino inter se bello confligentibus de verbo ὁμοούσιος, inquit, ὡς μηδὲν τοῦ νυκτομαχεῖν διαφέρειν, id est, Vt nihil à nocturno prælio differat eorum altercatio. Apud Homerum Vlysses & Diomedes cum Dolone & Rheso noctu ad manus veniunt.

Geminas chordas ferit.

Διπλᾶ κρούειν id est, Binis fidibus canere dicuntur prouerbii specie, qui duobus dominis seruiunt, aut qui ancipitem fouent sententiam, neutro inclinantes. Aristides in oratione quæ κατὰ τῶν ἐξορχουμένων inscribitur, ἀλλ' οἶμαι κομψοί τινές εἰσι καὶ διπλᾶ κρούουσιν, ἵνα ἐὰν μὲν ἕλωσι, ταύτῃ κεκρατηκότες ὦσιν· ἂν δὲ φωράσῃ τις, ἔχωσιν ἀναχώρησιν. id est: At lepidi bellique homunculi, vt arbitror, sunt, binasque chordas pulsant, vt si obtineant, potiores hac parte sint, sin deprehendantur, retrocedere queant.

IOANNIS VLPII.

Ἀμπίδον γὰρ φορμορραφεῖν.

Est putare, vel in modum storeæ aut sportæ consuere inde, qui in angustias aliquas pelluntur, & in nassam quandam inducuntur, prouerbialiter dicuntur φορμορραφεῖσθαι. Æschines.

Determinare fossam.

Hoc est, concludere aliquem intra circulum, vel certum aliquod spacium, extra quod egredi non debeat. Sic vsus Tertullianus: Hanc tibi fossam determinauit ipse, qui te non vult aliud credere, quam quod instituit, ideoque nec quærere.

COGNATI. Cyceon.

Κυκεών, id est, Cyceon, prouerbiali figura accipitur, pro confusione rerum turbulenta, εἰς πραγματικὸν τι ἀντὶ τοῦ χάους, & pro indigesto quodam chao. Licebit & libellum aut epistolam è variis argumentis consarcinatam, Cyceonem vocare. Quin & conturbatorem, qui sursum ac deorsum omnia miscet, κυκεῶνα non inconcinne appellari posse, annotat Eustathius. Synesius in epistola ad Theophilum: ἀλλ' εὐθὺς ἦν ἅπαντα κυκεὼν φωνὴ παμμιγής, i. e. Euestigio cuncta erant cyceon, hoc est, miscellanea & confusa vox omnia confuderat. Idem ad Euoptium, καὶ ἡ θάλασσα κυκεὼν ἐγεγόνει, id est: Mare cyceon euaserat, hoc est, turbidis fluctibus commiscebatur vndique. Theodoritus libro De prouidentia primo, τὸ ψεῦδος τῷ τερπνῷ τοῦ μυθώδους κεράσασα, καὶ οἷόν τινα κυκεῶνα κατασκευάσασα, τῆς πολυθέου πλάνης τοῖς ἀνθρώποις τὴν μέθην προσήνεγκεν, id est: Poetica phalanx mendacia iucundis fabulis permiscens, & quasi cyceonem quandam concinnans, inebriauit homines errore late patente de multiformibus diis. Fuit autem Cyceon confusanea liquorum potio, cuius mistura caseum, mel recens, & farinam recipiebat, vti docet Athenæus libro vndecimo. Cinnum putatur dixisse Cicero in libro De oratore. Gaza ex Aristide confusam potionem & commixtam vocat. Arnobius Cynum reddit libro quinto, aduersus gentes: nisi in scriptura sit vitium: vbi de Cerere loquens: Sitienti, inquit, ardori oggerit potionem Cynum, cyceonem quam nuncupat Græcia, quod ex Orpheo mysteriorum descriptore transtulit, apud quem Ceres,

Δέξατο δ' αἰόλον ἄγγος ἐν ᾧ κυκεὼν ἐνέκειτο.

Quem versum sic conuertit ibi Arnobius:

Inde manu poclum sumit, risuque sequente
Perducit totum Cyceonis læta liquorem.

Quo spectat & initiatorum symbolum, quod rogati in sacrorum sumptionibus respondebant: ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης, id est, Arnobii verbis: Ieiunaui atque ebibi cyceonem, è cista sumpsi, sic enim illic legendum est, pro extra. Meminit cyceonis Homerus, apud quem Iliad. 11. Hecameda eam apparat, ait enim:

--- Ω᾽ πολιοῦ κυκεῶ:

pro, κυκεῶνα. & Epiphanius in compendio de fide catholica, κυκεὼν ἐκπώματι τῷ τι σκευασμένος, Cyceon poculo concinnatus. Hinc metaphorice πράγματα κυκᾶν dicitur, qui Daui more perturbat omnia. Sic Aristophanes Periclem βροντᾶν, κεραυνοῦν, συγκυκᾶν τὴν ἑλλάδα dixit, quod Cicero, fulgurare, tonare, permiscere Græciam. Synesius ad Præresii laudem transtulit, quem ait imitatione Periclis fulgurare quidem & tonare in orationibus, ἔξω τοῦ συμπεράττειν καὶ συγκυκᾶν τὴν ἑλλάδα, id est, non tamen commiscere & collidere Græciam.

Sufflaminare.

Vsus est Hieronym. pro cohibere, compescere & retardare: nam sufflamen retinaculum est, quo vna rotarum religatur, ne cursus in præceps ruat, si quando via est pronior. Vnde Iuuenalis:

Ipse rotam stringit multo sufflamine consul.

COGNATI *Contrahit & dimittit animum.*

Hoc est, dolet, tristatur, & animum deiicit. Cicero in eadem epist. Quapropter hoc te primum rogo, ne contrahas aut demittas animum, neve te obrui tanquam fluctu, sic magnitudine negocii sinas, contraque erigas ac resistas, siue etiam vltro occurras negociis. Translatione vtitur à corpore ad animum deducta. Vt enim animalis membra flecti, contorqueri, porrigi & contrahi possunt: sic animus dicitur contrahi per ἀλογον συστολὴν, & quasi in angustũ adduci in dolore & tristitia: maxime quando rem ingratam tanquam malum auersatur. Tunc enim re tristi obiecta villi cordis dicuntur constringi. Dicitur quoque effundi in lætitia, vt cum res quædam iucunda, quæ bona iudicatur, se offert, aperit se cor, & expansis villis illam excipere conatur. Res quoque grauis, quam inuiti facimus, & à qua propter difficultatem abhorremus contrahit animum, ei tristitiam & ægritudinem adferens. Eadem formula in consimili re vsus est alibi Cicero, cum inquit: Recessus solis quasi tristitia quadam contrahit terram, accessus autem lætificat. Pari translatione vtens, rogat ne animum demittat: hoc est, non sit animo mœsto, abiecto, fracto, nec de se diffidat aut desperet: sed contra erigat se, lætus sit & alacer. Vt enim tristis demisso capite incedit, ita animus quoque dicitur demitti. vt pro Cluentio: At C. Fabricius à subsellijs demisso capite discesserat. Et pro domo: Inuenies eum apud sororem occultantem se, capite demisso. Pro Cluentio: Erigebat animum demissum, oppressum Oppianicus.

Mutum reddidisti.

Plato in Philebo. Huic simile, Perplexos nos reddidisti: &, Quo me vertam nescio.

PERICVLI.

Ex Appendice Erasmi.

Testudo extra tegumenta.

Χελώνη, πόρρω πρὸ τὴν κεφαλὴν προτείνων, κινδυνεύει, Testudo, si caput longius efferat, non sine periculo est. Quoties dehortabimur aliquem ne domo absit: aut ne se alienis immisceat. Plutarch. Liuius.

Reliqua vide in loco discriminis.

PERSPICACITAS.

ERASMI. Lynceo perspicacior.

Lyncei perspicacitas in prouerbium abiit. Plinius naturalis historiæ libro secundo, capite decimoseptimo. Nouissimam, inquit, lunam, primamque eadem die vel nocte, nullo alio signo, quam in ariete conspici: id quod paucis mortalium contigit. Et inde fabula cernendi Lynceo. Sunt qui tradunt, Lynceum primum reperisse fodinas metallorum, æris, argenti, auri. Et hinc vulgo natam fabulam, quod ea quoque videret quæ sub terra forent. Testis Lycophronis interpres. Meminit huius & Plato in epistola quadam. Aristophanes in Pluto:

Βλέπειν τ᾽ ἀποδείξω σ᾽ ὀξύτερον τοῦ Λυγκέως.

Idest,

Faxo vt videas vel Lynceo ipso acutius.

Lucianus in Hermotimo, σὺ δὲ ὑπὲρ τὸν Λυγκέα ἡμῖν δέδορκας καὶ ὁρᾷς τὰ ἔνδον, ὡς ἔοικε, διὰ τοῦ στέρνου. id est: Tu vero nobis ipso etiam Lynceo perspicatior es: qui sicuti videtur, per pectus ipsum, quæ sunt intus cernis. Idem in Icaromenippo, πῶς νῦν καθάπερ Λυγκεύς τις ἀφ᾽ ὧν ἐξαίφνης γενόμενος ἅπαντα διαγινώσκεις, id est, Qui nunc repente quasi Lynceus quidam effectus, cuncta discernis? Horatius in prima epistola ad Mecœnatem:

Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi.

Marcus Tullius M. Varroni: Quis est tam Lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat? Apollonius in Argonauticis scribit hunc Lynceum vsque adeo fuisse perspicacem, vt etiam terram ipsam oculorum acie penetraret, quæque apud inferos fierent, peruideret.

--- Λυγκεὺς δὲ καὶ ὀξυτάτοις ἐκέκαστο
Ὄμμασιν, εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος ἀνέρα κεῖνον
Ῥηϊδίως καὶ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι.

Id est,

At miro visus pollebat acumine Lynceus,
Si modo vera est fama, virum quæ prædicat illum
Per facile inspexisse sub altis condita terris.

Plutarchus in commentario, quem inscripsit aduersus Sto[...] testatur, famam fuisse de Lynceo, quod saxa quoque & arbo[...] oculorum acie penetraret. Pausanias in Corinthiacis tradit Ly[...] ceum Danao vita defuncto, regni successionem suscepisse. Pin[...] rus in Nemeis hymno decimo, meminit Lyncei, qui ex Tayge[...] monte viderit Castorem & Pollucem sub quercus trunco lat[...] tem, & horum alterum iaculo vulnerasse. Pindari interpres c[...] historiam rerum Cypriarum, Aristarchum & Didymum.

Serpentis oculus.

Ὄφεως ὄμμα, id est, Serpentis oculus. De his dici consueuit [...] acribus & intentis intuerentur oculis. Ab animante sumpta [...] taphora. Sunt enim huic animanti oculi duriores ac perspica[...] Vnde Flaccus:

Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum
Quam aut aquila aut serpens Epidaurius? ---

Ἐν πλάτει.

Ἐν πλάτει dictum, accipiendum interpretantur Græci, [...] paulum vltra præscriptum significat esse concedendum, præ[...] in his quæ sunt humanitatis. Veluti si quis pollicitus solutio[...] ad diem Augusti decimum, reddat postridie. Iulianus Pande[...] rum lib. 46. tit. de solut. & lib. cap. Ratum autem dominus ha[...] debet, mox quum primum certior factus est, sed hoc ἐν πλάτει [...] cum quodam spacio temporis accipi debet. Et hunc Iuliani lo[...] citat Vlpianus, eodem libro, tit. rem ratam haberi, cap. quo[...] Rursus libro 13. tit. de condictione triticaria, cap. in hac actio[...] Verius est, inquit, quod Seruius ait condemnationis tempus [...] ctandum: si vero desierit esse in rebus humanis, mortis tem[...] Sed etiam ἐν πλάτει secundum Cellum erit spectandum. [...] enim debet breuissimum vitæ tempus æstimari. Iterum libro [...] gesimo secundo, tit. de probationibus cap. penult. Nec hoc q[...] tur, num aliquis meminerit quo die aut quo consule factum [...] sed num hoc aliquo pacto probari possit, quando id opus fa[...] sit: & hoc Græci, ἐν πλάτει dicere solent, &c. Hactenus Pand[...] Verum illud ἐν πλάτει, non norunt Caletii: qui ad horam [...] mam iussi claudere portas ciuitatis, statim ad primum no[...] occludunt, repulsis & qui foris stant, & qui egredi cupiunt, [...] portæ proximis. Quum denunciatur anathema qui ad diem [...] scriptum non soluerint, liberantur à fulmine, si ab eo die in [...] cimumquartum liberarent fidem suam. Hæc ad iuris æqui[...] pertinent.

Odorari, ac similes aliquot metaphoræ.

Translationes quæ ducuntur à corporis sensibus, quoniam [...] ut ad manum sunt, & quasi de proximo sumuntur omnes fe[...] prouerbiales sunt: quemadmodum admonuimus in operis h[...] initio, velut Odorari, pro rescire, & sagaciter deprehensum, [...] que animaduersum cognoscere. Odor, pro suspicione ac rum[...] Cicero: Est nonnullus odor dictaturæ. Olfacere, apud Teren[...] in Adelphis, pro deprehendere. Subolere apud eundem, pro su[...] ctum esse. Obolere, pro molestum esse, aut esse in suspicio[...] Vnde & Nasuti dicuntur, & Emunctæ naris, & Muccosis na[...] bus. Denique nasus ipse in prouerbium abiit, pro iudicio. Ho[...] ratius:

-- Non quia nullus
Illis nasus erat. ---

Et putent, quæ displicent. Huc pertinent & illa, Olet mendaci[...] Redolent Atticismum, Olent lucernam, Itidem Gustum rei vo[...] mus, veluti primam illam experientiam & degustationem, [...] que specimen. Cicero ad Atticum: Hominem degustes. Idem [...] eundem: Et Latinus ille tuus Atticismus ex interuallo regu[...] dus. Vnde & Saliuam primam dicimus primum illum gu[...] quem pueri tanquam à nutricibus imbibimus. Et Palato sa[...] cere dicitur, quod animo placet. Et Deuorare dicimur, cum [...] alioqui acerbam, veluti citra sensum perferimus: translatio[...] sumpta ab his, qui amara catapotia, tanquam inuito palato so[...] absorbere. Vnde aliquoties apud Ciceronem & Fabium: De[...] uorare tædium, absorbere molestiam. Affinia sunt illa: Sa[...] arrogantiam, Resipiunt iuuenile quiddam. Concoquere [...] pro vincere molestiam. Nauseare, cum tædio audire. Euomere [...] cere, quod dolor non sinebat reticere. Et, Expuere miseriam [...] animo. Consputare, pro lacessere maledictis. Despuere, pro co[...] temnere. Stomachari, pro indignari. A visu item multæ ducuntur [...] metaphoræ: vt, Oculis ferre, pro vehementer amare, curæque h[...] bere. In oculis esse. Obseruari oculis, pro eo quod est recordari & [...] in memoria cogitationeque esse. Respicere, curam agere, & ratio[...] nem habere. Prospicere, in posterum consulere. Despicere, fastidi[...] re. Suspicere, mirari. Conniuere, pro data opera dissimulare. Cæ[...] cutire hallucinari, pro falli iudicio. Verum hæc longius persequi [...] nec huius est instituti, & infiniti fuerit operis. Quare quanquam [...] istiusmodi videntur ad prouerbiorum cognationem pertinere, ta[...] men ea minutius exactiusque conquirere, non est sententiæ: ma[...] xime quod iam hanc prouinciam sibi sumpsit Richardus Bar[...]

[...]tione Britannus, cuius & sæpius libet meminisse, iuuenis vt nihil [in]terim dicam de moribus, prorsum tali dignus ingenio, Græcæ [pa]riter ac Latinæ literaturæ cum primis eruditus, tum haud me[di]ocriter exercitatus in euoluendis omniiugæ professionis autori[bu]s: deinde oculatissimus in annotandis iis, quæ lectorum vulgus [...]tis, vt aiunt, pedibus prætereunt: denique iudicii nequaquam [iu]uenilis, sed excussi exactique. Hic, inquam, felicibus Musarum [au]spiciis opus animo concepit, iam opinor etiam præ manibus ha[bet], magno, ni fallor, vsui futurum politioris literaturæ studiosis: in [qu]o quicquid est apud vtriusque linguæ scriptores insignium me[ta]phorarum, quicquid festiuiter ac scite dictorum, quicquid hu[ius]modi gemmarum ac deliciarum orationis, in vnum volumen [con]cinnare destinat.

COGNATI. Deo nihil clausum.

Seneca 84. Declam. Nihil Deo clausum est, interest animis [n]ostris, & cogitationibus mediis. Notum & tritum. Supremum [a]utem illud numen, quod sedet super cœlos, & intuetur abyssos, [v]bique & semper nobis præsens est, omniaque nostra ista & facta [in]tuetur & animaduertit, de quibus omnibus suo tempore à nobis [ra]tionem exiget. Quod si cogitent homines, & vigili mente nun[q]uam non volutarent, minus peccarent, & innocentius viuerent. Lucianus in Saturnalibus: Verum nouit ille, inquit, quippe cum sit Iupiter, penes quos sit culpa. Demosthen. contra Midiam, οὐ γὰρ εἰ [...] ἐστὶν ἡ ψῆφος, λήσει θεούς. id est, Si occulta est sententia, non [id]circo deos latebit. Cic. 3. De natura deorum: At obscurum Deo [n]ihil potest esse.

PERSPICVITAS.

ERASMI. Vel cæco appareat.

Prouerbialis hyperbole frequens apud autores, Vel cæco appa[re]at: de re vehementer perspicua. Aristophanes in Pluto:

> Τῷ τοῦτο κρίνεις; δηλονότι ἢ τῷ τυφλῷ
> Γνῶναι δοκεῖ τοῦτο.---

Id est:

> Qui scis esse? scilicet vel cæcus hoc
> Videat.---

Eusebius aduersus Hieroclem ἀλλὰ γὰρ καὶ τυφλῷ φασὶ δῆλον. id est, Quin etiam vel cæco perspicuum aiunt esse. Plato libro de Republica octauo, ἢ τυφλῷ γε δῆλον, ὡς μεταβαίνει, id est, Sane & cæco perspicuum est transmutari. Idem in Sophista, πῶς γὰρ οὐ φαίνεται, καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, ἢ τυφλῷ. id est: Qui fieri potest, vt hoc non appareat, quemadmodum prouerbio dicitur, vel cæco? Sumptum videri potest ex octauo libro Odyss. Homericæ:

> Καί κ' ἀλαός τοι ξεῖνε διακρίνειε τὸ σῆμα.

Id est:

> Hanc etiam cæcus metam discerneret hospes.

Quintil. libr 12. Nam quis ignorat, quin illud longe sit honestissimum, & liberalibus disciplinis, & illo quem exigimus animo dignissimum, non vendere operam, nec eleuare tanti beneficii autoritatem: cum pleraque hoc ipso possint videri vilia, quod precium habent. Cæcis hoc, vt aiunt, satis est. Neque quisquam, qui sufficientia sibi (modica autem hæc sunt) possidebit, hunc quæstum sine crimine sordium fecerit. In his verbis Fabii, vox quæpiam deesse videtur, vt legas: Cæcis hoc aiunt, satis perspicuum est. Allusit ad hoc adagium Antigonus rex vnoculus, cum allato instrumento prægrandibus scripto literis, ταυτὶ μὲν καὶ τυφλῷ δῆλα, id est, Hæc quidem vel cæco perspicua sunt, inquit. Recensuit Plutarch. τῶν συμποσιακῶν Decade 2. Apud Titum Liuium libro belli Macedon. 2. [c]um Phaneas Philippum violentius in Ætolos dicentem interfatus dixisset, Rem in verbis non verti, aut bello vincendum, aut parendum melioribus. Philippus respondit, Apparet id quidem [e]tiam cæco: idcauus in valetudinem oculorum Phaneæ.

Et puero perspicuum est.

Καὶ παιδὶ δῆλον, id est, Et puero perspicuum. De re supra modum perspicua, confessaque. Vtitur & Plato quodam in loco, quem alibi commonstrauimus: & Philostratus in vita Apollonii. Est in epistolis Basilii: τοῦτο καὶ παιδὶ γνώριμον, id est: Hoc & puero notum. Finitimum illi, quod ante retulimus, καὶ τῷ τυφλῷ δῆλον. id est, Vel cæco perspicuum.

Notum lippis ac tonsoribus.

Quæ iam in ora vulgi abierunt. omnibus tonsoribus ac lippis nota dicuntur: propterea quod olim in tonstrinarum consessibus omnes rumores narrari consueuerunt. Quod indicat Aristophanes in Pluto:

> Καί τοι λόγος γ' ἦν, νὴ τὸν Ἡρακλέα, πολὺς
> Ἐπὶ τοῖσι κουρείοισι τῶν καθημένων,
> Ὡς ἐξαπίνης ἀνὴρ γεγένηται πλούσιος.

Id est,

> Hercle profecto sermo erat videlicet,
> In officinis desidentium frequens
> Tonsoriis, hominem repente diuitem
> Factum esse.

Et apud Terentium Antipho, in tonstrina de puella cognoscit. Item Horatius de tonstrina:

> ---Gaudent vbi vertice raso
> Garrula securi narrare pericula nautæ.

Idem in Sermonibus,

> --Opinor,
> Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.

Vbi prouerbium explicuit, significans rem vulgo iactatam. Nam lippi in tonsorum officinis desident, expetentes remedium oculorum. De tonsorum garrulitate, conplura lectu digna recenset Plutarchus in libello, quem scripsit De futili loquacitate. Quorum vnum illud referre non pigebit. Cum aliquando, inquit, in tonstrina sermo esset de Dionysio, diceretur que tyrannidem illius adamantinam esse, & inexpugnabilem: ridens tonsor, Hæccine, inquit, loqui nos de Dionysio, in cuius iugulo ego subinde teneo nouaculam? Quod dictum simulatque Dionysius rescisset tonsorem in crucem sustulit, atque ita, quod ait Plinius, voces per iugulum rediere in autorem. Vt autem tonsorum genus vsque adeo loquax sit, id existimat esse in causa, quod in eorum officinas loquacissimi quique conueniant desideantque, quorum assiduo conuictu garrulitatis morbo inficiuntur & ipsi. Quas ob res Theophrastus, vt idem testis est Plutarchus, τὰ κουρεῖα ἄοινα συμπόσια (id est, sine vino compotationes) appellauit, quod illic loquacitate ceu tumulenti reddantur homines. Simili infamia laborant balneatores, quod illic quoque desideant ociosi, garrientes quidlibet. Quin hinc factum est, vt veteres ærarias officinas λέσχας dixerint, vt indicauit Ioannes grammaticus: quod hybernis frigoribus huc sese turba tenuium teporis gratia conferre consueuerit: ibique desidens ociosis fabulis tempus fallere. Hæc loca velut ignauis apta, Hesiodus iubet vitare agricolam,

> Πὰρ δ' ἴθι χάλκειον θῶκον καὶ ἐπαλέα λέσχην,
> Ὥρῃ χειμερίῃ.

Id est,

> Mensibus hybernis valeat ferraria sedes,
> Ac nugæ tepidæ.---

Tanquam in speculo: tanquam in tabula.

Hyperbolæ prouerbiales sunt & hæ, καθάπερ ἐν κατόπτρῳ καὶ ὥσπερ ἐν γραφῇ, id est. Tanquam in speculo, tanquam in tabula. De re vehementer euidente, perspicuaque. Terentius in Adelphis: Denique inspicere, tanquam in speculum vitas omnium iubeo. Plato lib. De legib. decimo, ὡς ἐν κατόπτροις, id est, Tanquam in speculis. propterea quod inter multa, quæ rerum referunt imagines, velut aqua, æs politum, gemmæ quædam, nihil æque perspicue reddit simulachra, vt vitrum plumbo sublitum. Nam vitrum quidem vt rarum ac pellucidum maxime capax est imaginum, verum acceptas non perinde continet ob pellucentiam: proinde sublitum plumbum, ob nigrorem aliquem naturæque densitatem sistit impressam imaginem, neque dilabi sinit. Euanescunt enim simulachra, non secus atque candelæ lumen in Sole, quoties excipiuntur in corpore nimium tenui perspicuoque, velut in aere, pura aqua, crystallo, vitroque non obscurato corporis alicuius oppositu. Rursum in nimium densis & obscuris non hærent, velut in silice, lignove. Proinde natura, solertissima rerum omnium architectrix, oculum animantium ad speculorum imaginem finxisse videtur: quippe parti pellucenti nigrorem quendam adiunxit à tergo, quo sublato, protinus tollatur & videndi facultas. Vnde scite dictum est illud: Vt speculum oculus est artis, ita oculum esse naturæ speculum. Illud miraculo dignum, speculum non modo clarissime repræsentare simulachra rerum omnium, quæcunque obiecta sunt, verum etiam interualla, colores, motus, breuiter res ipsas pene dixerim euidentius quam sunt, hoc vno discrimine, quod aduersa refert. Cuius causa hæc est, quod species quæ à corpore solido per aerem manat ad speculi superficiem, simplex puraque est: vnde fit, vt non alia sit auersa, quam aduersa. Quibus de rebus acutissime multa disseruit Ambrosius Leo Nolanus noster in quæstionibus suis. Iam ars picturæ à rudibus initiis profecta, eo subtilitatis excreuit, vt non oculis hominum, sed etiam auibus imposuerit, effeceritque, vt veras res esse crederent, quæ coloribus erant fucata.

Electro lucidior.

Ἠλέκτρου διαφεγγέστερος, id est, Electro pellucentior. De re magnopere dilucida, aut de forma supra modum nitida, quod electrũ miro quodam more pelluceat. Vnde Vergilius, liquidum appellat:

> Liquidove potest electro.

Lucianus in Amoribus, ἠλέκτρου φασίν, ἢ τῆς σιδωνίας ὕελου διαφεγγέστερος. id est, Electro, vt aiunt, aut Sidonio vitro pellucentior. Sidonium autem vitrum vocat, quod ea ciuitas artificio vitri fuerit olim nobilis.

Archimedes non posset melius describere.

Archimedes Syracusanus geometra fuit celeberrimus, nusquã non intentus figuris geometricis, adeo vt pingens sit interfectus. Ex quo prouerbii specie dictum est illud, quod est apud M. Tullium in oratione pro A. Cluentio: Si vt tu dicis, gratiæ conciliandæ causa, quadraginta istorum accessio milium quid valet? Si vt nos dicimus, vt quadragena milia nummum sedecim iudicibus darentur, non Archimedes potuit melius describere. Solent enim Geometræ mathematicas figuras in puluere depingere.

Velut è specula.

Ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς, id est, Velut è specula. Similitudo prouerbialis,

cum quis rem velut oculis subiectam, totam vndique contemplatur. Siquidem ex alto commodissime spectantur omnia: propterea quod nihil obstet, quod impediat prospectũ. Vtitur Plutarchus in libello, cui titulus, De Romanorum fortuna.

Mens videt, mens audit.

Νοῦς ὁρᾷ, καὶ νοῦς ἀκούει, id est, Mens videt, mens audit. Hemistichium prius videtur carminis Trochaici, tetrametri, catalectici. Refertur ab Aristotele, quasi vulgo iactatum, sectionis 11. problemate 33. vbi proposita quæstione, quur noctu acrius audiamus quam interdiu inter alias causas & hanc reddit, quod interdiu animus variis negociis distrahitur: qui nisi sit præsens, nec corporis sensus officio suo funguntur, adeo vt mente alienata, nec corporis dolorem interdum sentiamus: & ipse sum expertus in cruciatu dentium, aut calculi, multo leuiorem reddi doloris sensum, si possis animum in aliquam cogitationem alienam intendere: ὥσπερ, inquit, εἴρηται τὸ, νοῦς ὁρᾷ, καὶ νοῦς ἀκούει. Noctu vero quoniam oculorum sensus quiescit, & animi cogitatio tranquillior est, tum aurium meatus non minus patent nocte quam interdiu, nec minus capaces sunt sonorum, sed eos facilius etiam renunciant animo, quod tum nullis actionibus distrahatur, nec oculorum sensu auocetur, quemadmodum in die, fit vt acutior sit aurium sensus. Locus erit adagio, vbi iubemus quempiam attentum esse, quemadmodum dicimus Hic esto, & isthic sum. De mente peregrinante nobis dictum est alias.

Candidus sermo.

Λευκὸς λόγος, Græcis dicitur oratio dilucida, perspicuaque, à colore qui inter cæteros plurimum habet lucis. Vnde λευκότερον εἰπεῖν dicuntur, qui clarius efferunt quod sentiunt, hoc est, σαφέστερον. Et λευκὴ φωνὴ dicitur, quæ facile penetrat aures auditorum. Huiusmodi metaphoræ sunt, quæ sumuntur è propinquo: vt quũ sentire dicuntur aut videre, qui rem intelligunt: tenere, qui meminerunt: odorari, qui suspicantur: cæcutire, qui errant. E proximo ducuntur, quum quod oculorum est, transfertur ad aures, velut hoc.

IVNII. Nubem summouere.

Νέφος περιάγειν, id est, Nubem tollere, prouerbii specie dicitur, qui rebus obscuris lucem addit & perspicuitatem. Iulianus sophista in libro quem Philonem inscripsit, ἐν οὐρανῷ ἔδειξα καὶ ἐξεκάλυψα μόνος καὶ πρῶτος ἐπισκοτοῦν νέφος περιάγων καὶ ἐλευθερώσας. id est, Eam aperto cœlo ostendi & retexi solus, & primus opacam nubem dispuli atque summoui. Proclus Constantinopol. episcopus de fide: τῇ οἰκείᾳ ἀστραπῇ τὴν ἀχλὺν τῶν αἰσθήσεων ἀπελαύνουσα, id est, Suo iubare caliginem sensuum abigens. Olympiodorus, φιλοσοφία τὸ τῆς ὁμηρικῆς ἀθηνᾶς ποιεῖ ἀχλὺν ἀποσκεδαννῦσα, id est, Philosophia facit id quod Homerica Pallas, nubem dispellens. Non abludit hinc illud ex Epigrammatων libro 3.

Φέγγος μὲν ξυνετοῖς, ἀξυνέτοις δ᾽ ἔρεβος.

Id est,

Vt doctis lumen, sic erebus rudibus.

Alio sensu dixit Anaxandrides comicus διασκεδᾶν τὸ νέφος τοῦ μετώπου, id est, discutere frontis nubilum: pro, tristitiam abigere, lætumque vultum inducere, vbi ait:

Διασκεδᾶτε τὸ πολὺ νῦν νέφος ἐπὶ τοῦ προσώπου.

Id est:

Quin fronti inhærentem nunc nubem pellite.

Philostratus iunior supercilium nubilum, pro tristi dixit, Græce ξυννεφῆ ὀφρύν. Euripides in Hippolyto de Phædra:

Στυγνὸν δ᾽ ὀφρύων νέφος αὐξάνεται.

Id est:

Tristisque frontis augescit nubes.

Simili modo dictum est illud ab Horatio:

Deme supercilio nubem.---

& illud Iuuenalis:

---Remota Erroris nebula.---

Neque alienum hinc est illud Philostrati, ὑποψίαι γνώμης ἀχλὺς καὶ δεσμοὶ γλώττης, id est, Suspiciones sunt ingenii nubes & linguæ vincula. & illud Aristidæ oratoris, ταῦτ᾽ ὥσπερ νέφος ἢ σκοτόμαινα ἐπισκοτεῖ πᾶσι τοῖς περὶ παιδείαν καλοῖς, id est, Ista tanquam nubes quæpiam aut atra caligo tenebras offundunt eruditionis bonis.

COGNATI. Καὶ τυφλῷ δῆλον.

Prouerbium frequens non solum in Græco sermone, sed & Latinis. Dicitur vero de rebus quæ satis perspicuæ sunt, nec videntur quempiam posse latere. Polybius in 16. lib. historiarum, καὶ τυφλῷ δῆλον, ἦν γὰρ εὔδηκτος, &c. Nos quoque in Gallico sermone prouerbio hoc vtimur: & sane in mentem facile cuilibet venire posset de re certa perspicuaque ὑπερβολικῶς dicere, illam cæco etiam apparere.

Lyncæus.

Prouerbialiter Lyncæus pro oculatissimo, & acutissimi visus vsurpatur: tractum à viro, nomine Lynceo, oculatissimo, perspicacissimoque mortalium, de quo Hieronym. contra Ioan. Origenistam sic scribit: Lynceus (vt fabulæ ferunt) videbat trans parietem. Valer. Flaccus 1. Argonaut.

Fluctibus & mediis terras dabit ille magistro,
Et dabit astra rati: cumque æthera Iuppiter vmbra
Perdiderit, solus transibit sidera Lynceus.

Apuleius lib. 2. de Asino: Vides hominem ferreum, & insomnem, certe perspicaciorem ipso Lynceo. Horatius lib. 1. satyr. 2.

---Ne corporis optima Lynceis
Contemplere oculis.

Id est, acutissimis. Theocr. Διοσκουρ. ἀκρέστατος ὄμματα Λυγκεύς. De Lynceo notissima fabula est, eum vsque adeo cæteris oculorum acie præstitisse, vt quæ apud inferos agerentur, videret. Sed plura de eo Plin. lib. 2. cap. 17. & Erasmus noster.

Superis & inferis notum.

Rem vulgo iactatam hoc prouerbio explicamus, Superis & inferis notum. Flacius, Vuigandus & Iudex, in epistola dedicatoria septimæ Centuriæ Ecclesiasticæ historiæ: Antequam lux verbi diuini illucesceret in Germania, regnantibus tenebris pontificiis & monasticis, vnicus ille Romanus præsul potestatem sibi sumebat leges etiam politicas non modo reformandi, sed etiam delendi, substitutis suis decretis & decretalibus: id quod superis atque inferis notum est. Huic non dissimilis est Epimenidis Cretensis sententia: ὃ ἐπιστητὸν ἤδη καὶ μάντεσι. id est, Quod videlicet factum, etiam iam potest à vatibus, Lippis ac tonsoribus notum esse, etiam dicitur, de quo rumor est publicus.

Vt liquidius pateat.

Plato in Minoe, vel, de lege: Sed age videamus, an hinc nobis liquidius pateat, siue iidem semper, siue alias aliis viuamus legibus, &c. In Euryphrone: In præsentia explicare planius nitere. Ibidem: Liquide monstraturus sis. In Parmenide: Vt clarius intelligas. In Philebo: Dic planius. Ibidem: Idque si nunc nobis liquido pateat. Ibid. Hæc mihi si planius dixeris, assequar forte. Ibid. Lucidius explica. In Hippia maiore: Planius explicabo, clarius apertiusque. Sophista: Vos iuuenes acutius hoc inspicitis: senes vero nos obtusius.

Sciunt hæc coqui.

De condimentis obsoniorum extant coquorum scripta et instituta, eorum scilicet, qui præparandis obsoniis præcelle... Sciunt hæc, vt aiunt, coqui.

In promptu habere.

Quod si in promptu nunc habes, explica. In Eutyphrone: ... tan in promptu non habes. Ibidem: Sed prompte iam dicas ... In Theæteto ... Philebo: Num in promptu præ cæteris positæ? In Theæteto ... iamsi in promptu non habeat. In Ciuili: Visne, nisi quid aliud in promptu habemus, texendi artem eligamus?

Latissimus campus.

Latissimus demonstrandi campus est, quod nec nos iisdem semper nobiscum, nec homines inuicem legibus vitam agunt.

Verbi causa.

In Philebo. Cicero in lib. Academicorum ad Varronem ... Augustinum lib. 3 contra Academicos.

PERTINACIA.

ERASMI. Ostrei in morem hæret.

Ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται, id est, Ostrei siue conchylii in morem adhæret. Aristophanes dixit in anum, quæ ægre à iuuene diuellebatur.

Ὡς ἐντόνως, ὦ Ζεῦ βασιλεῦ, τὸ γράδιον
Ὥσπερ λεπὰς τῷ μειρακίῳ προσίσχεται.

Id est,

O Iupiter, quam fortiter conchæ modo,
Isthæc anicula adhæret adulescentulo.

Est concharum genus quod capillamentis quibusdam inter se cohæret, quo tutius sit aduersus vndarum motus.

Alios tragœdos prouocat.

Τοὺς ἑτέρους τραγῳδοὺς ἀγωνιεῖται, id est, Aduersus reliquos tragœdos sese parat. Refertur ex Lycurgi sophistæ oratione aduersus Demadem. Didymus ostendit dici solitum in eos, qui sese comparant, instruuntque aduersus partem aduersam. Translatum videtur à certaminibus Baccho sacris, in quibus tragœdiarum fere erat concertatio.

Mordicus tenere.

Mordicus tenere, est summa pertinacia tueri: quod Græci vocant ὀδάξ. M. Tullius Academ. quæst. libro primo. Nam ab omnibus eiusmodi visis perspicuitatem, quam mordicus tenere debemus, abesse dicemus. Diuus Aurelius Augustinus in epistola quapiam ad diuum Hieronymũ. Illi me plus mouent, qui cum possent interpretarentur, & verborum, loquutionumque Hebræarum viam atque regulas mordicus, vt fertur, tenerent: non solum inter se non consenserunt, sed etiam reliquerunt multa. In eundem sensum dixit Seneca libro de Beneficiis septimo, Vtraque manu, inquit, Demetrius noster vtraque manu tenere proficientem iubet, hæc nusquam dimittere.

Toto corpore, omnibus vnguiculis.

Similem habent pertinaciæ significationem. Toto corpore: atque omnibus vnguiculis. A feris sumpta metaphora, quæ dentibus, vnguibus, totoque corpore retinere solent, quod nolint extorqueri. Lucia. in dial. Diogen & Crateris, τὸ δὲ χρυσίον ὀδοῦσι καὶ ὄνυξι καὶ πάσῃ μηχανῇ ἐφύλαττον. id est, Cæterum aurum dentibus & vnguibus, atque omni ope seruabant, M. Tullius lib. Tusc. quæst. 2. Toto corpore atque omnibus vngulis, vt dicitur, contentioni vocis asseruiunt.

Gladiatorio animo.

Prouerbii speciem habet quod legimus in Phormione Terentiana: Hem gladiatorio animo ad me affectant viam. Quo significatur, ita tendi ad nocendum alteri, vt id cum proprio etiam periculo tentetur, animo pertinaci, paratoque vel perdere, vel perire. Nam gladiatori composito ad certamen, hæc pugnę proposita sors est, aut occidere si occupauerit, aut occumbere si cessauerit. Aristoteles audaciam huiusmodi, cum propriæ salutis contemptu coniunctam, Celticam appellat.

Nisi crura fracta &c.

M. Tullius in Philippica 13. docet prouerbio fuisse iactatum in C. Plancum, eum perire non posse, nisi crura ei fracta fuissent. Is incenderat curiam: ob quod facinus quum esset eiectus in exilium, tamen post armatus ausus est redire in vrbem. Adagium autem ductum est ab his qui ob scelera subiguntur in crucem: tantaque est malitiæ viuacitas, vt nec illic mori possint, nisi fractis crurib. mors acceleretur. Iocatur autem Cicero, Planco fuisse fracta crura, cum legibus esset, adempta potestas redeundi in ciuitatem. Et tamen vi ac rediit. Asscribam M. Tullii verba: Sequuntur alii tribunitii. C. Plancus in primis, qui si senatum dilexisset, nunquam curiam incendisset: quo scelere damnatus, in eam vrbem rediit armis, à qua excesserat legibus: sed hoc ei commune cum plurimis dissimilimis. Illud tamen verum, quod in hoc Planco prouerbii loco dici solet, perire eum non posse, nisi crura ei fracta essent. Fracta sunt, & viuit. Hoc tamen, vt alia multa, aquilæ fertur acceptum. Hactenus Tullii verba recensuimus. In quorum postremis iocus est in aquilam, quo significatur armata manus. Nam vexilla Romanorum præcipua habebant aquilam. Meminit & in oratione pro Roscio Amerino: Sin autem sic agetis, vt arguatis aliquem patrem occidisse, neque dicere possitis, aut quare, aut quomodo, aut tantummodo sine suspicione latrabitis, crura quidem vobis nemo suffringet: sed si ego hos bene noui, literam illam cui vos vsque eo inimici estis, vt etiam eas omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, vt postea alium neminem nisi fortunas vestras accusare possitis. Quidam putant hic significari Θ. de quo dictum est in prouerbio, Θ præfigere. Mihi magis videtur sentire de τ. quod crucis habet imaginem: & in crucem suffixis solent frangi crura. Et hac quidem litera rei absoluebantur: sed interim actor referebat notam calumniæ & impudentiæ, qui crimen atrox obiecerit, quod nullis argumentis probare valebat. IVNII.

Gradum figere.

Vtitur frequenter hac prouerbiali specie Tertullianus, gradum figere: pro consistere, & pertinaciter inhærere & constanter. vt libr. 4. aduersus Marcionem: Et possem hic iam gradum figere, non agnoscendum contendens opus, quod non erigat frontem. Rursus lib De fuga in persecutione: Itaque quum duces fugiunt, quis de gregario numero sustinebit ad gradum in acie figendum suadere? & in libro aduersus Praxean: Hic mecum gradum fige. Et iterum: Hic ergo iam gradum volunt figere stulti, imo cæci & in lib. De velandis virginibus: Vbi enim gradum fiximus de Apostoli absoluta definitione. COGNATI.

Retinere cor in encorali fune.

Elegantissimum adagium, ἐν πείσῃ τὴν καρδίαν τηρεῖν. id est: Retinere cor in encorali fune, hoc est, in sua constantia atque firmitudine. Eo vtitur Synesius in encomio caluitii: vbi pessime redditum est, in Pisa animum præparare. Interpres enim pro πείσῃ (quæ etiam πεῖσμα καὶ πρυμνήσιον vocatur) legit, πίσῃ.

PHILAVTIA.

ERASMI. *Non videmus manticæ, quod in tergo est.*

Catullus in Scazonte:

> Sed non videmus manticæ quod in tergo est.

Id est: Non videmus nostra ipsorum vitia, cum aliena curiosis oculis perspiciamus. Prouerbium natum est ex Apologo quopiam Æsopico, qui fertur huiusmodi apud Stobæum, Αἴσωπος ἔφη δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φέρειν, τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δ' ὄπισθεν, καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἐμβάλλειν τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, εἰς δὲ τὴν ὄπισθεν, τὰ ἑαυτοῦ. Quorum verborum hæc ferme sententia: Finxit Æsopus singulos mortales binas habere manticas, hoc est, peras: alteram ante pectus, alteram à scapulis tergoque propendentem. Sed in priorem, inquit, aliena vitia immittimus, in posteriorem nostra. Persius:

> Vt nemo in sese tentat descendere, nemo:
> Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

Horatius:

> Respicere ignoto discet pendentia tergo.

Diuus Hieronymus: Sed illa est vera inter amicos reprehensio, si nostra opera non videntes, aliorum, iuxta Persium, manticam consideremus.

Festucam ex alterius oculo eiicere.

Hanc humani ingenii cæcam φιλαυτίαν non solum poetarum literæ, verum etiam Euangelicæ (neque enim grauabuntur in hunc citati ordinem) notarunt, cum aiunt quosdam esse, qui festucam videant in oculo fratris, in suo trabem non vident. id est, aliorum vel minimis vitiis offenduntur, suis & maximis blandiuntur. Sic enim habet Matthæus: τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς, ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου· καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου. id est: Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem vero quæ in oculo tuo est, non intelligis? aut quomodo dices fratri tuo: Sine, eiiciam festucam ex oculo tuo: & ecce trabes in oculo tuo? Sic enim ad verbum Græca reddita sonant. Diuus Hieronymus: Qui per trabem, inquit, oculi sui, festucam alterius nitatur eruere. Hoc hominum genus Horatius eleganter notat.

> Cum tua, inquiens, peruideas oculis mala lippus inunctis,
> Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
> Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? —
>
> Idem alibi:
>
> Qui ne tuberibus propriis offendat amicum,
> Postulat, ignoscat verrucis illius æquum est.

Quod ipsum prouerbii speciem euidentem ante se gerit. Tubera, maiora vitia dixit: verrucas, minora, quæ alibi næuos appellauit.

Quod volumus, sanctum est.

D. Augustinus libro contra Cresconium grammaticum 4. Non iam, vt vetus prouerbium fertur, quod volumus sanctum est, sed etiam quando volumus, & quamdiu volumus. Alibi, ni fallor, citat ex Ticonio Donatiano. Est Hemistichium carminis heroici. Genus hoc hominum hodie regnat in mundo, qui pietatem non exigunt ad Christi regulam, sed ad suos affectus: & quicquid vehementer amant, hoc videri volunt etiam sanctum, in rebus natura sceleratissimis sibi mire blandientes. Sanctum autumant, gestare tale cingulum. quamobrem? quia paruo negocio cupiunt haberi pro sanctis. At neque sobrie neque caste volunt viuere, nec iniurias perpeti. quur ita? quia durum est ac difficile.

Papæ Myxus.

Βαβαὶ μύξος, id est, Papæ Myxus. In gloriosos & iactabundos dici consueuit: nam βαβαὶ stuporis & admirationis significationem habet. Myxus autem sacerdos quispiam fuit Dianæ, gloriosus & magniloquus, qui se fingebat omnia mirari. Refertur à Suida & Zenodoto.

Amicos tragœdos æmulatur.

Τοὺς ἑταίρους τραγῳδοὺς ἀγωνεῖται, id est, amicos tragœdos æmulatur. Suidas è Didymo citat, addens dici solitum de his, qui sese accommodarent, & morum seueritatem sumerent, ad æmulationem aliorum. Sumptum ab histrionibus tragœdiatum: qui cum sint leuissimi nebulones, tamen vbi Deum aut regem agunt in fabula, tum cultu, voce gestuque maiestatem quandam imitantur.

Tragice loqui.

Τραγικώτερον λαλεῖν, id est, Tragice loqui. Est verbis vti magnificentioribus. Est enim tragicorum character sublimis, amatque tragœdia ampullas & sesquipedalia verba. Menander apud Plutarchum in consolatorio commentario ad Apollonium, εἰ δ' ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις, ἐφ' οἷσπερ ἡμεῖς ἔσπασας τὸν ἀέρα τὸν κοινὸν, ἵνα σοι τραγικώτερον λαλῶ. id est: Quod si iisdem legibus, quibus & nos hausisti communem aerem, vt tibi tragice loquar. Vtitur & Plato libr. De republic. 3. Gregorius Theologus in epistola quadam, ἀλλ' οὐκ ἦν οἶμαι πράττοντα τραγικῶς, πανηγυρίζειν κωμικῶς. id est, Non licebat, opinor, cum ageres tragice, festum agere comice. Idem in epistola ad Basilium, ὦ γῆ καὶ ἥλιε, ἀὴρ καὶ ἀρετὴ, τραγῳδήσω γάρ τι μικρόν. id est: O terra & sol, aer & virtus. quanquam suspicor pro ἀρετὴ, scriptum fuisse αἰθήρ: quemadmodū ex ἀὴρ, fecerat ἀνήρ. Nam qui primus has epistolas ædidit, adeo videtur callere Græce, vt vix legat. Et subinde apud Lucianū ἐκτραγῳδίζειν, pro eo quod est, magnificentius eloqui, & rem verbis ampliorem reddere: & φορτικῶς λαλεῖν, pro, grandius & fastuosius dicere.

Turpis iactantia.

Non est generosi animi iactare sese de his, quæ fortiter aut feliciter fecit. Super hoc ita Menelaus apud Homer.

> --- Οὐ μὲν καλὸν ὑπέρβιον εὐχετάασθαι.
>
> Id est,
>
> Haud sane pulchrum sese iactare superbe.

Ne magna loquaris.

Μὴ μεγάλα λέγε, id est, Ne grandia loquaris. refertur à Diogeniano. Admonet temperandum esse à magniloquentia, iactantiaque, qua nihil omnium intolerabilius. Dictum est autem propter Nemesim deam, quæ grandiloquentiam huiusmodi non sinit impunitam. Marcus Tullius Epistolarum ad Attic. libro quarto epistol. 8.

Μήπω μέγ' εἴπῃς, πρὶν τέλος αὐτὸς ἴδῃς.

Id est,

Ne quando iactes, ni prius perfeceris.

Aristophanes in Ranis:

Ὦ δαιμόνι' ἀνδρῶν, μὴ μεγάλα λίαν λέγε.

Id est:

Mirande vir, ne magna nimium dixeris.

His verbis Bacchus reprimit Euripidem, per arrogantiam semet anteponentem Æschylo. Sophocles in Aiace flagellifero:

Μηδὲν μέγ' εἴπῃς, οὐχ ὁρᾷς ἵν' εἶ κακοῦ;

Id est,

Ne magna loquere: non vides quo insis malo?

Theocritus in Cyclope:

——Μηδὲν μέγα μυθεῦ.

Id est,

——Ne quid sublime loquaris.

Theognis,

Μή ποτε κύρν' ἀγορᾶσθαι ἔπος μέγα· οἶδε γὰρ οὐδεὶς
Ἀνθρώπων, ὅ τι νὺξ χ' ἡμέρα ἀνδρὶ τελεῖ.

Id est,

Verbum Cyrne caue magnum ne dixeris vnquam,
Nescis quidnam homini noxue dies ue ferat,

Plato in Phædone, μὴ μέγα λέγε, μήπως ἡμῶν βασκανία περιτρέψῃ τὸν λόγον τὸν μέλλοντα λέγεσθαι. id est, Ne loquare grandia, ne qua nobis inuidia futuram orationem interturbet. Antiquitas enim finxit deam Nemesim, iactantiæ vltricem. Ita Pindarus in Isthmiis hymno quarto, ἀλλ' ὅμως καύχημα κατάβρεχε σιγᾷ. Ζεὺς τά τε καὶ τὰ νέμει. id est, Attamen gloriationem obnubila silentio. Iupiter hæc & illa partitur. Est enim vnica placandæ inuidiæ ratio, si quod accidit boni, ad autorem deum referatur. Idem in Nemeis hymno decimo, ἐπεὶ δὲ καὶ κότος ἀνθρώπων βαρὺς ἀντιάσαι. id est, Est autem graue, in hominum inuidiam incidere. Est enim inuidum mortalium ingenium, nec vlla re citius saturatur, quam audiendis laudibus alienis. Idem eiusdem operis hymno 5. αἰδέομαι μέγα εἰπεῖν. Huc allusisse videtur Verg. lib. 10.

Dixerat ille aliquid magnum.--

Inuenitur sæpius & μέγα φρονεῖν. pro eo quod est insolentem atque elatum esse. Sophocles in Oedipo tyranno:

Φρονεῖν γὰρ ὡς γυνὴ μέγα.

Id est,

Sentire enim altum vt fœmina.

Extat & senarius prouerbialis:

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῖν ἐστὶν ἐν ἑκάστῳ θεός.

Id est,

Inest enim suus cuique animus deus.

Et Menander apud Plutarchum:

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός.

Id est,

Nam noster animus numen est.

Et consimilia quædam apud Lucanum dicit Cato Vticensis. Sumptum videtur ex Homericæ Iliadis libr. 1. vbi Achilles Palladi obtemperans hæc dicit:

Ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται, μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ.

Id est:

Qui diis paruerit, proni huius vota receptant.

Apud eundem est hoc hemistichium non vno loco positum:

--Καί τις θεὸς ἡγεμόνευε.

Id est,

Quin & diuum aliquis ductor fuit:--

Plato in Critone, ἔα τοίνυν, ὦ Κρίτων, καὶ πράττωμεν ταύτῃ, ἐπειδὴ ταύτῃ ὁ θεὸς ὑφηγεῖται. id est: Sine igitur, ô Crito, & hoc pacto agamus, quandoquidem hac non ducit deus. Cic. lib. De finibus 3. commemorat inter præcepta veterum sapientum, quæ constat prouerbiorum vice celebrata: Quæque sunt, inquit, vetera præcepta sapientum qui iubent tempori parere, & sequi Deum, & se noscere, & nihil nimis.

Argenti fontes.

Ἀργύρου κρῆναι λαλοῦσι, i. Argenti fontes loquuntur. Hoc adagio notabantur ii, qui stolide quidem atq; indocte, sed arroganter tamē & confidenter loquerentur, opibus videlicet suis freti. Vulgus enim diuitum dulci, vt ait Horatius, fortuna ebrium, hoc quoque putat suis diuitiis deberi, vt quicquid dixerint, id protinus velut eruditum omnes suscipiant & approbent. Quod notans Flaccus, inquit:

--Meæ (contendere noli)
Stultitiam patiuntur opes.--

Item alibi:

Et quicquid volet hoc veluti virtute paratum,
Sperauit magnæ laudi fore.--

Huc pertinet & mimus ille neutiquam inuenustus:

Fortuna quem nimium fouet, stultum facit.

Item illud ex Antiphane apud Stobæum:

Ὁ δὲ πλοῦτος ἡμᾶς καθάπερ ἰατρὸς κακός,
Τυφλοὺς βλέποντας παραλαβὼν πάντας ποιεῖ.

Id est,

Opes enim nos, sicuti medicus malus,
Vbi receperint, reddent videntes ilico cæcos.

In eandem sententiam Menander in se ipsum lugente:

Τυφλὸς ὁ πλοῦτος, καὶ τυφλοὺς ἐμβλέποντας εἰς αὐτὸν [illegible]

Id est:

Cæcæ diuitiæ, atque eos qui se intuentur, cæcos reddunt.

Rursum illud eiusdem:

Ὑπερήφανον παραγίνεται λίαν τρυφή,
Ὅτε πλοῦτος ἐξώκειλε τὸν κεκτημένον
Εἰς ἕτερον ἦθος, οὐκ ἐν ᾧ τὸ πρόσθεν ἦν.

id est.

Nimis insolens tum redditur lasciuia,
Quoties opes qui possidet, mores repens
Mutat in alienos pristinis contrarios.

Diximus alias, Fœnum habet in cornu. Felicitatis comes esse solet ferocia. Pindarus in Isthmiis hymno tertio: εἴ τις ἀνδρῶν εὐτυχήσαις ἢ σὺν εὐδόξοις ἀέθλοις, ἢ σθένει πλούτου, κατέχει φρασὶν αἰανῆ κόρον, ἄξιος εὐλογίαις ἀστῶν μεμῖχθαι. id est Si quis vir fortunatus fuit, vel in gloriosis certaminibus, vel in opulentia obtinet, vt aiunt, magnificam saturitatem, dignus qui laudibus ciuium admisceatur. Quadrat in eos quoq; quorū oratio propter opum fiduciam plus satis libera atq; audax videbitur. Nam quemadmodum paupertas timiditatem adfert, itidem opulentia παρρησίαν, id est, loquendi confidentiam adducere solet.

Fortuna reddit insolentes.

In eum qui posteaquam fortuna secundior affulsit, animos [illegible] effert, & paulo confidentius gerit sese, quadrabit illud ex [illegible] libro:

Γηθόσυνος δ' ἄρ' ἀπέτασ' ἱστία δῖος Ὀδυσσεύς.

Id est:

Lætatus ventis pandebat vela secundis.

Fœnum habet in cornu.

In homines maledicos ac feroces dicitur: Fœnum habet in cornu. Horat in sermonibus:

Fœnum habet in cornu, longe fuge.--

Inde translatum, vt Acroni placet, quod antiquitus bubus cornupetis fœnum pro signo in cornu appenderetur, quo sibi cauerent qui forte occurrissent. Idque ideo fieri solitum Plutarchus in problematis autumat, quod copiosiore pabulo, non modo boues, sed & equi & asini insolentiores ac ferociores reddantur. Vnde extat & Sophoclis dictum in tumidum quempiam ac præferocem: Tu, [illegible] ferues, quasi pullus pabuli copia. Huic astipulatur illud Solonis dictum apud Laert. τὸν μὲν κόρον ὑπὸ τοῦ πλούτου γεννᾶσθαι, τὴν δ' ὕβριν ὑπὸ τοῦ κόρου. hoc est: Satietatem nasci ex opulentia, ex satietate ferociam. Dictum est autem aliquando, vt idem testatur Plutarchus, in M. Crassum, quod in curuo fœnum haberet, propterea quod haud quaquam impune lacesseretur, homo prædiues ac potens, & iniuriatum persequentissimus. At postea Cæsar dictus est ei fœnum detraxisse. quod omnibus illum vt cornipetam taurum fugientibus ac formidātibus, ipse primus ausus fuerit illi resistere. Vsurpat adagium hoc etiam diuus Hieronymus in epistola quadam, [illegible] his à quibus forte esset lacessendus.

Colophonia ferocitas.

Κολοφώνια ὕβρις, id est, Colophonia ferocitas. In insolentes qui ferociter despiciunt & affligunt humilioris fortunæ homines, aut in eos, quibus sua ferocitas exitium attulit. Sumptum ab arrogantia superbiaque eius gentis. Refertur à Diogeniano in adagiorum collectaneis. Theognis:

Ὕβρις καὶ Μάγνητας ἀπώλεσε καὶ Κολοφῶνα.

Id est,

Perdidit & Colophona ferox mens & Magnetes.

De gentis huius ferocia nonnihil dictum est nobis in prouerbio Colophonium suffragium.

Nemini fidas, nisi cum quo prius modicum salis absumpseris.

Vulgo apud nostrates circumfertur adagium, haud fidendum esse cuipiam: nisi cum quo prius modium salis absumpseris. Significat autem hominis ingenium nō posse perspici, nisi diuturno conuictu longoque commercio. Apparet prouerbium hoc ab antiquitate profectum esse. Quandoquidem Aristoteles libro Moralium 8 simile quiddam refert his quidem verbis, ἔτι δὲ δεῖται χρόνου καὶ συνηθείας, κατὰ τὴν παροιμίαν γὰρ οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους πρὶν τοὺς λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι. id est, Præterea autem spatio temporis & consuetudine opus est. Siquidem iuxta prouerbium, fieri non potest vt nos mutuo pernoscamus antequam salis, quem dicunt, modium pariter absumpserimus. Idem Moralium Eudemiorum lib. 7. Διὸ εἰς παροιμίαν ἐλήλυθεν ὁ μέδιμνος τῶν ἁλῶν. id est, Quapropter

etin prouerbium abiit salis modius. Eodem in libro refert illud quoque ex poeta quopiam Hemistichium, ni fallor,

Οὐδ' ἄνευ χρόνου φίλος.

Id est,

Non est amicus absque temporis mora.

Addit ex Theognide,

Οὐ γὰρ ἂν εἰδείης ἀνδρὸς νόον οὐδὲ γυναικὸς
Πρὶν πειραθείης ὥσπερ ὑποζυγίου.

Id est,

Haud nosce ingeniumue viri licet, aut muliebre,
Vt nec iumenti, ni experiare prius.

Notat hanc parœmiam & Plutarchus in Commentario περὶ φιλαδελφίας, his quidem verbis, Τοὺς μὲν γὰρ ἀλλοτρίους, ὡς ἔλεγε Θεόφραστος, οὐ φιλοῦντα δεῖ κρίνειν, ἀλλὰ κρίναντα, φιλεῖν. ὅπου δὲ ἡ φύσις ἡγεμονίαν τῇ κρίσει πρὸς εὔνοιαν δίδωσιν, οὐδὲν ἀναμένει τὸν θρυλούμενον τὸν τῶν ἁλῶν μέδιμνον, ἀλλὰ συγγεγέννηκε τὴν ἀρχὴν τῆς φιλίας, ἐν ταύτῃ δεῖ μὴ τραχεῖς εἶναι μηδὲ ἀκριβεῖς τῶν ἁμαρτημάτων ἐξεταστάς. Id est, Alienos enim, quemadmodum ait Theophrastus, non oportet amantem iudicare, sed amare postea quàm iudicaris. Siquidem vbi natura ipsa dux est ad beneuolentiam præcedens iudicium, neque expectans illum vulgo celebratum salis modium, quippe quæ amicitiæ seminarium inseuerit, ibi non oportet acerbos & exquisitos esse delictorum expensores. Meminit huius parœmiæ & M. Tullius in sermone de amicitia: Verum illud est quod vulgo dicitur, Multos modios salis simul edendos esse, vt amicitiæ munus expletum sit. Huc pertinet illud quoque Sophoclis in Oedipo:

Χρόνος δίκαιον ἄνδρα δείκνυσιν μόνος,
Κακὸν δὲ κἂν ἐν ἡμέρᾳ γνοίης μιᾷ.

Id est,

Mora temporis probum arguit tantum virum:
At improbum vel vnico agnoscas die.

Huc pertinet etiam ille senarius prouerbialis:

Ἦθους δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώποις χρόνος.

Id est,

Nota morum & index tempus est mortalibus.

Idem admonet illud Epicharmi,

Νῆφε καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν.

Id est,

Sobrius sis, ac memineris nemini confidere.

Versus integer refertur apud Ciceronem libr. epist. ad Atticum primo, Atque ita tamen nouis amicitiis implicati sumus vt crebro mihi vafer ille Siculus insusurret Epicharmi cantilenam illam suam,

Νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα τᾶν φρενῶν.

Sic enim carmen trochaicum è vestigiis codicum restituimus, ne quis temere deprauet. Nam quod νᾶφε dixit pro νῆφε & μέμνασο pro μέμνησο διαλέκτου proprietas est. Cicero in libello de petitione consulatus. Quamobrem Epicharmion illud teneto, neruos atque artus esse sapientiæ, non temere credere.

Idem illud Euripidis in Helena.

—Σώφρονος δ' ἀπιστίας
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν χρησιμώτερον βροτοῖς.

Id est,

—Prudente diffidentia
Haud alia res vtilior est mortalibus.

Inuenio citatum mutilatum ad hunc modum,

Ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών.

Id est,

Modium salis postquam ederis.

Quo quidem licebit vti si dicas, Vide quid agas, qui tua arcana credas isti, nondum ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών, Aut sic, Tum demum isti fidas ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγών. Est autem iambicus dimeter, ex poeta quopiam, sicuti coniicio, sumptus.

Oleum in auricula ferre.

Oleum in auricula ferre, est apud Martialem. Quo loco mihi non satisfacit interpres Domitius Calderinus, vir alioqui probe doctus. Nam poeta taxare videtur hominem rigida supinaq; aure: id quod etiam Græci notant, αὖ οὖς ἔχων, ἀντὶ τοῦ ἄνω τὸ οὖς ἔχων, id est, sublimem & supinam aurem habens. Carmen Martialis est huiusmodi:

Narratur quidam belle dixisse Marulle:
Qui te ferre oleum dixit in auricula.

Porro vt in problematibus scripsit Aristot. aures aqua infusa offenduntur oleo non itē. Quin si forte aqua in aurē inciderit, oleo infuso medemur, dum lubrica facta aure, aqua defluit. Proinde & vrinatores oleum auribus instillare consueuerunt, quo minus aqua lædantur. Hinc itaque videtur natum adagium: nempe à gestu eorum, quibus est aliquid liquoris infusum: quod ne effluat aurem supinant, quasi auersantes ac fastidientes audire. Neque tamen negauerim posse referri ad assentatores, qui velut oleum in aurem instillant, dum iucunda loquuntur magis quam salutaria. Cui diuersum est illud Persianum:

Auriculas teneras mordaci radere vero.

Huc igitur pertinebit & illud Euangelicum, de venditoribus olei. Verum cui placet hic sensus posterior, In auriculam, accusandi casu legat oportet. Quod quoniam & prouerbii speciem præ se gerit, & vulgo iactatum, Martialis indicat, non existimaui prætereundum.

Ab Eteobutadis ducit genus.

Ἐξ Ἐτεοβουταδῶν ἕλκειν τὸ γένος, id est, Ab Eteobutadis ducit genus. Dici solitum de iis, qui maioribus illustribus & antiqua nobilitate sunt oriundi: videlicet à Buto quopiam, qui sacerdotes Athenis instituit. Et ab huius posteris postea summi magistratus creabantur. Venustius erit, si per ironiam sumatur in hominem obscurum, aut nobilitatis & imaginum ostentatorem.

Ne intra vestibulum quidem.

Οὐδ' ἐντὸς ἱεροῦ, id est, Ne intra vestibulum quidem. In tumidos, feroces & insolentes dici solitum, qui procul omneis à sese submouent. Lex erat Athenis, vt homicidio contaminati extra septa sacrorum consisterent. Siquidem prima magnatum atria solent patere quibuslibet. Ad hunc morem adagium videtur alludere.

Aut minus animi, aut plus potentiæ.

Ἢ φρονεῖν ἔλασσον ἢ δύνασθαι δεῖ μεῖζον, id est, Oportet aut minus animosum esse, aut plus posse. Conuenit in feroces, quorum arrogantiæ non suppetant vires. Aut qui non timent irritare, quem vincere non possint, φρονεῖν accipi potest pro sapere: qui sunt humili fortuna, iis multa dissimulanda sunt: quandoquidem quod vident perperam fieri, non queant vetare: & quod sentiunt fieri oportere, non possunt efficere. Plutarchus in Laconicis tribuit Archidamo Zeuxidami filio, cum filium videret præcipitantius & inconsiderantius pugnantem cum Atheniensibus: ἢ τῇ δυνάμει πρόσθες, ἢ τοῦ φρονήματος ὕφες, id est, Aut adde viribus, aut detrahe animo.

Mendax atraphaxis.

Ψευδῶν πλέα ἀτραφάξις, id est, Referta mendaciis atraphaxis. De tumidis ac ventosis. Atraphaxis oleris genus, quod celeriter in altum surgit. Latinis atriplex dicitur: affinis, ni fallor, betarum generi quæ & ipsæ subito grandescunt, alioqui fatuæ. Id quod indicat & Theophrastus in Historia plantarum, lib. 1. cap. 5. Eadem herba ab eodem lib. 7. cap. 1. recensetur inter eas quæ celeriter proueniunt, nempe die à satu octauo. Est caule grandiore, sed molli carnosaque. Suidas admonet dictum in Cleonem, qui falso calumniaretur equites in consilio: cui cum fides haberi videretur, dictum est, ψευδατραφάξιος πλέαν εἶναι τὴν βουλήν, id est, Concilium plenum esse mendaci atraphaxi. quo dicto simul notata est & Cleonis in calumniando vanitas, & populi facilitas in credendo. Est enim illud proprium calumniæ, è leuissimo malo subito maximam excitare tragœdiam. In hanc ferme sententiam Suidas. Adagium sumptum est ex Equitibus Aristophanicis.

Suum cuique pulchrum.

Vide, Alia aliis placent.

Suo quisque studio gaudet.

Qui dicet aliis studiis alios teneri, & vnumquemque suo victitare quæstu, proferet illud ex eodem libro:

Οὐ γὰρ Φαιήκεσσι μέλει βιὸς οὐδὲ φαρέτρη,
Ἀλλ' ἱστοὶ καὶ ἐρετμὰ νεῶν, καὶ νῆες ἐῖσαι.

Id est,

Nam Phæacibus haud cordi iacula, atque pharetra,
Sed remi, tabulisque ratis compactilis æquis.

Affine illi: Tractant fabrilia fabri. Pindarus in Pythiis hymno decimo, καὶ γὰρ ἑτέροισιν ἑτέρων ἔρως ἔκνιξε φρένας, Aliis aliarum rerum amor pupugit mentem.

Suus cuique crepitus bene olet.

Ἕκαστος αὑτοῦ τὸ βδέσμα, μῆλον γλυκίον ἡγεῖται, id est, Vnusquisque suum ipsius crepitum malo suauiorem existimat hoc est, nemo est cui sua mala non videantur vel optima. Aristoteles Moralium Nicomachiorum 9. τὰ πολλὰ γὰρ οὐ τὸ ἴσον τιμῶσιν, οἱ ἔχοντες καὶ οἱ βουλόμενοι λαβεῖν. τὰ γὰρ οἰκεῖα καὶ ἃ διδόασιν, ἑκάστοις φαίνεται πολλοῦ ἄξια, id est, Pleraque enim non eodem precio æstimantur ab his qui habent, & ab his qui cupiunt accipere. Nam sua cuique, & quæ dat videntur esse multi precii. Hic locus magis congruebat prouerbio: Suum cuique pulchrum: sed ea pagina iam exierat manus meas. Prouerbium de crepitu suspicor ab Apostolio è vulgi fæce haustum. Nondum enim quenquam reperi, cui suus crepitus bene oleret. Illud verum est homines vehementius abhorrere ab alienis excrementis, & crepitu, quam à suis.

Ipsis placet.

Αὐτοῖς ἀρέσκει, id est, Ipsis placet. Vbi rem parum nobis probari, aut causam nihil ad nos pertinere significamus. Terentius in Andria: Mihi non fit verisimile. Atqui ipsis commentum placet. Non admodum abludit ab illo, Suum cuique pulchrum. Suis cuique consiliis, suæque sententiæ blanditur. Huc pertinet illud apud Homerum frequens: ἑύαδε θυμῷ, id est: Placuit animo. Item illud apud comicos: Sic lubitum est animo meo. Et apud Vergilium:

—Diis aliter visum,
Plato libro De legibus tertio retulit hoc prouerbium.

Pedere thus.

Βδέειν λιβανωτόν, i. Pedere thus. Prouerbii speciem habet. Accommodabitur in hos, quorum & vitia placent, aut ipsis, aut aliis impendio amantibus: facit enim hoc φιλαυτία, vt vnicuique sua placeant, arrideantque, etiam si sint putidissima. Facit item hoc amor immoderatus, vt polypus etiam Agnæ delectet Balbinum: veluti scripsit Horatius. Aristophanes in Pluto,

Οὐ λιβανωτὸν γὰρ βδέω.
id est.
Non soleo thura pedere.

Quadrabit & in assentatores turpissima pro honestissimis laudantes.

In armis accissat.

Ἐπὶ τοῖς ὅπλοις ἀκκίζεται, id est. In armis accissat. In eum qui sibi placet, seseque quasi contemplatur in armis suis. Conueniet in quemuis sibi stulte placentem. Refertur præter alios Etymologico. De Accone muliere, quæ ad speculum inepte sibi blandiebatur, dictum est alibi in prouerbio, Accissare.

Quæ quis ipse facit.

Aristoteles Rhetoricorum libro tertio, disputans de affectibus, refert hoc dictum vt vulgo iactatum, ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας μὴ νεμεσᾶν. i. Nam quę quis ipse facit, hæc dicitur vicinis non vertere vitio. Conuenit cum illo Terentiano: Homine imperito nil quicquam est iniustius, qui nihil nisi quod ipse facit, rectum putat. Sunt enim qui damnant, quicquid ipsi non possunt assequi.

Et me mater.

Idem illud quod sequitur,

Κἠμ' ἔφαθ' ἁ μάτηρ πολυδεύκεος ἦμεν ἀμείνω.
Id est,
Me quoque Pollucem mea mater vincere dixit.

Cum quis anteponitur, aut æquatur iis cum quibus nullo modo conferendus est. Matres enim amore cæcutiunt in filios, & formosissimos putant, qui sunt deformes: fortissimos, qui sunt ignauissimi. Porro Pollux pugil optimus fuisse creditur, teste Flacco:

Castor gaudet equis: ouo prognatus eodem,
Pugnis. —

Teipsam laudas.

Σαυτὴν ἐπαινεῖς, id est, Laudas teipsam. Hemistichium iambicum, quod accinitur, vbi quis sese laudat, suique tibicinem agit. Plene sic effertur:

Σαυτὴν ἐπαινεῖς ὥσπερ ἀστυδάμας γύναι.
Id est:
Laudas teipsam mulier Astydamæ in modum.

Astydamas histrio quispiam fuit Morsimi filius. Huic statua in theatro ponenda decreta fuerat, quod in agendo Parthenæum sese gnauiter ac scite gessisset. Itaque titulum ipse conscripsit, in quo suas laudes complectebatur, eumque in concionem attulit, vt approbatus adderetur statuæ. Verum suffragiis populi decretum, ne molestus ille titulus inscriberetur. Ea res primum comœdiæ iocis agitata, post in prouerbium abiit: ita vt nunc quoque non infacete vulgus dictitet, malignos esse vicinos illi, qui ipso laudator sui fuerit. Recensetur à Zenodoto. Titulus quem Astydamas statuæ suæ inscripsit, extat etiamnum apud Suidam:

Εἴθ' ἐγὼ ἐν κείνοις γενόμην, ἢ κεῖνοι ἅμ' ἡμῖν,
Οἳ γλώσσης τερπνῆς πρῶτοι δοκοῦσι φέρειν·
Ὡς ἐπ' ἀληθείης ἐκρίθην ἀφεθεὶς παράμιλλος.
Νῦν δὲ χρόνῳ προέχουσ' οἷς φθόνος οὐχ ἕπεται.

Eos versus quoniam eleganter Latinos reddidit Conradus Goclenius, linguæ Latinæ publicus professor in Academia Louaniensi, iuuenis vtriusque linguæ ad vnguem doctus, & in vtroque scribendi genere mirificus artifex, siue prosam orationem malis siue carmen, olim inter primos eruditionis proceres præcipuas habiturus, non est cur ego tentem aliter vertere. Latini versus Goclenii sunt hi:

Vixissent vtinam mecum illi, aut inter ego illos,
Quos penes est linguæ suauiloquentis honos:
Præmia prima equidem citra certamen haberem:
Nunc adimunt in quos nil habet inuidia.

Vsurpauit & Iulianus in epistola quadam ad Basilium: ἐπῄνεσα γὰρ ἐμαυτὸν ὥσπερ ἀστυδάμας, id est, Laudaui meipsum vt Astydamas.

Teipsum inspice.

Μὴ τἀμὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ σὸν φῦλον σκόπει.
Id est,
Age non meum, verum & tuum inspicito genus.

Teucer in tragœdia quapiam in Agamemnonem sibi generis vitam probro vertentem, quod nothus esset, regerit huiusmodi conuicium, quod & ipse genus duxisset à Clisthene effœminato. Stultum est in alterum dicere, quod in te possit retorqueri. Adagium refertur à Plutarcho.

Patriæ fumus, igni alieno luculentior.

Prouerbii faciem habet, atque ad eandem pertinet sententiam, quod eleganter scripsit Lucian. in Encomio patriæ: καὶ ὁ τῆς πατρίδος αὐτῶν καπνὸς λαμπρότερος ὀφθήσεται τοῦ παρ' ἄλλοις πυρὸς, id est, Patriæ fumus luculentior homini videtur quam ignis alibi. Philostratus in Ariade, ὁ Θησεὺς δὲ ἐρᾷ μὲν, ἀλλὰ τοῦ τῶν Ἀθηνῶν καπνοῦ, Ἀριάδνην δὲ οὐδὲ οἶδεν ἔτι, οὐδὲ ἔγνω ποτὲ, id est. Theseus vero amat quidem, sed Athenarum fumum. Nam Ariadnen neque vidit adhuc, neque etiam dum cognouit. Apud Homerum, terræ natalis fumum Vlysses optat videre surgentem: vnde & ductum prouerbium. Sic enim legitur Odyss. α.

Ἱέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι,
Ἧς γαίης. —
Id est,
Exoptans oculis surgentem cernere fumum,
Natalis terræ. —

Multi te oderunt, si teipsum amas.

Πολλοί σε τοι μισοῦσιν αὖ σαυτὸν φιλῇς.
Id est,
Multi oderint, si temetipse diligas.

Deterret à fastu prouerbium, & à philautia. Multis enim displicere oportet, qui sibi nimium placet. Contra modestia, præcipua fauoris & beneuolentiæ conciliatrix. Suidas ait, Nymphas fastidiosum Narcisso hoc dixisse quod modo retulimus. Concinit huic sententiæ ille:

Λίαν φιλῶν ἑαυτὸν οὐχ ἕξεις φίλους.
Id est:
Nemo erit amicus, ipse si te ames nimis.

Nulli minus sunt appositi ad mutuum amorem ac beneuolentiam, quam qui sese vehementer amant.

Sine riuale diligere.

Sine riuale diligere dicuntur, qui stulte mirantur, quod nemo alius concupiscat. Veluti simia catulos suos & miratur, & amplectitur: & indocti poetæ suas nugas soli diligunt. Sumpta est allegoria ab amantibus, quibus est amica deformis, & quam alius nemo ambit. Extat adagium in Epistolis Ausonianis. M. Tullius ad Atticum libro 6. Huius nebulonis oratione si Brutus moueri potest, licet eum solus ames, me æmulum non habebis. Item lib. ad Q. fratrem, O dii, quam ineptus, quam se ipse amans, sine riuali. Horatius in arte poetica:

Nullum vltra verbum aut operam sumebat inanem,
Quin sine riuali teque & tua solus amares.

Ex Appendice Erasmi.

Censor bonus: clemens lanista.

Ironiæ prouerbiales in eos, qui audacter & arroganter de quibusuis rebus sentiendi, iudicandi, easque inter se comparandi authoritatem sibi sumunt. Cic. Nam vt reiectio facta est clamoribus maximis, cum accusator tanquam censor bonus, homines nequissimos reiiceret: reus tanquam clemens lanista, frugalissimum quemque secernit. Loquitur de Clodio accusato. Vt autem censorum est homines nequam & improbos è Senatu eiicere: ita lanistarum est, eorum qui gladiatoribus domini sunt, & magistri, gladiatorum familias in ludo exercere & locare.

IVNII. *Scruta laudat scrutarius.*

Alieni præconii, & quidem indigni notam habet prouerbium, quo Lucilius in Satyris vsus fuit:

Quidni? scruta quidem vt vendat scrutarius laudat.

Non eget aliena commendatione virtus, fortunæ prorsus secura, nil opis externæ cupiens, non indiga laudis, vt cecinit Claudianus: at & Plauto teste, facile emptorem reperit merx proba: at vino non vendibili, hederæ mangonium quæritur. Quando itaque improbum, maleque feriatum hominem commendari sentimus, adagii vsus eleganter quadrabit. Sunt autem scruta, viles [illegible] liusque pensi merces, cuiusmodi pueris venales à proxenetis [illegible] ptitare solemus: de quibus Sidonius Apollinaris sensit libr. 7. epist. Nunc quædam friuola, nunc ludo apta virgineo scruta donabat: quanquam Baptista Pius ibi scrota legit, sed vocabuli inuentu [illegible] rudis: quanquam Lucilius ipse apud Gellium lib. 3. clare satis aperiat, quænam vocet Scruta, his versibus,

Quidni? scruta quidem vt vendat scrutarius, laudat,
Præfractam strigilem, soleam improbus dimidiatam.

A quo verbo, Scrutariam facere, dixit Apuleius, de furibus, qui vilia paruique momenti subripiunt. Sic enim ait: Timidiculę per balneas & aniles cellulas reptantes: scrutariam facitis. Quo loco Beroaldus parum scite scrutariam à scrutando & perquirendo deducit, de scrutis ne per somnium quidem memor. Addam & ego meam coniecturam. Scrutarium eundem esse arbitror, quem γρυτοπώλην Aristophanis scholiastes dici annotat, qui γρύτην (sic λύματα) vendat, γρύτην [illegible] interpretantur, hoc est minutula & futilia vascula vendat, ac gruta [illegible] grutarius forte transcriptione in scrutarium exierit & gruta in scruta.

Qui celocem regere nequit, onerariam petit.

Competit in eum, qui maiora aggreditur quam ferre valeant humeri. Citatur ex Apuleio in libro De republic. his verbis: Qui celocem regere nequit, onerariam petit. Celox nauigium est breue, a celeritate qua pollet, nomen habens: at oneraria, grauis est & tarda de onere cui ferendo accommoda est. Celocem facili momento quis regat & impellat: maiori arte ac labore in agendis onerariis opus est. Non abludit hinc Syllæ dictum, insultantis Marij iunioris consulis capiti, quod memorat libro primo Appianus: ἐρέτην δεῖ πρῶτον γενέσθαι, πρὶν πηδαλίοις ἐπιχειρεῖν, id est: Remigem prius esse oportet, quam tractando gubernaculo manum admoueas.

Telephus è perula.

Τήλεφος ἐκ πηρίδος, Telephus è perula dici apparet in hominem tenui fortuna, sed propter nomen ascititium præclarum, magnos sibi sumentem spiritus: veluti si quis Caroli nomine sibi placeat, quod illud Imperatoris maximi decantatissimum sit nomen. Aristophanes, καί τοι πρότερον γ᾽ ἐπτώχευες, Τήλεφος εἶναι φάσκων ἐκ πηρίδος, id est, Atqui antea mendicabas, Telephum te esse prædicans è perula scilicet. Fuit enim is Telephus mendicus, stipem quæritans, manticam circumferens. Sunt qui referant hoc ad Telephum Mysorum regem, ab Achille hasta vulneratum: de quo etiam Horatii illud ex arte poetica exponunt quidam,

Telephus & Peleus quum pauper & exul vterque.

Huius in Acharnensibus meminit Aristophan. Mysi nominatim, eiusque ῥακώματα, hoc est, obsoletas plagulas dari alteri postulat Euripides.

Delphinum patina non capit.

Οὐδὲ λεκάνη δελφῖνα χωρεῖ, id est, Non capit Delphinum lanx escaria. Dictum fuit arrogans, Græci supercilii plenum, Amphicratis Atheniensis rhetoris, qui Seleuciam Tigranis regiam veniens profugus, rogatus ab oppidanis vt oratoriæ artis possessionem illic susciperet, indignanter eos reiecit dicterio, haud dubie fastus indice, ὡς οὐδὲ λεκάνη τὸν δελφῖνα χωροίη, hoc est, quod neque patina delphinum caperet: respuens eos velut indignos, qui tanti oratoris vocem audirent. Delphin piscis cetaceus, ac proinde magna mole corporis, vt omne cetaceorum genus, maior est, quam vt lance aut catino contineatur. Transferri potest ad ingenium, quod tenue & exile altissimorum mysteriorum & reconditarum disciplinarum capax non est: ad personam, vt si quis dicat Erasmum maiorem fuisse quam qui in patria à Musis aliena & viri doctrinam æstimare nequeunte obsolesceret, nimirum lanx illa Delphinum non capiebat. Extat autem dictum alibi apud Plutarchum in Lucullo.

COGNATI.

Non respondet opinioni calculus.

Iustinianus in suis Institutionibus, titul. Quibus ex causis manumittere non licet: Sæpe enim (inquit) de facultatibus suis amplius, quam in iis est, sperant homines. Et sane ea est hominum philautia, vt vnicuique sua facile quam maxima videantur, & plus sæpe sit in opinione, quam calculo. Franciscus Balduinus in eundem Iustiniani locum: Sed vbi in ea re (inquit) peccauimus, in errore opinionis, non quidem eleuantis, sed minuentis censum, qui maior est: sed potius extollentis minorem, & ita liberaliter magnificantis, vt plerumque non respondeat opinioni calculus.

Omnes fallimur.

Catullus ad Varum de Suffeno,

Nimirum idem omnes fallimur, neque est quisquam,
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Possis. Suus cuique attributus est error.
Sed non videmus manticæ quod in tergo est.

In φιλαύτους, & sibiipsis placentes.

Suffenus.

In arrogantem, & confidenter de se loquentem.

Sua cuique chara patria.

Quam sit sua cuique chara patria, Euripides in Hippolyto & in Medea ostendit, vbi sic domum patriamque coniunxit: ὦ πατρίς, ὦ δώματ᾽ ἐμόν. & paulo post, μόχθων δ᾽ οὐκ ἄλλος ὕπερθεν ἢ γᾶς πατρίας στέρεσθαι.

P O T E N T E S.

ERASMI.

In omnia potentes.

In eos qui plurimum possunt vel nocere vel prodesse, quadrabit illud Hesiodi,

Ἐν τοῖς γὰρ πέλεται ἴσον ὁμῶς ἀγαθῶν τε κακῶν τε.

Id est,

Est enim in his pariter sita summa bonique malique.

Quod quidem à poeta de diis dictum, accommodare licebit vel in hominem, cuius summa sit autoritas: vel in rem, quæ plurimum habeat momenti. veluti in principem, aut vehementer gratiosum, siue in pecuniam per iocum, vel in literas ac virtutes serio.

Nutu ac renutu.

Cui summam potentiam adscribimus, eius nutu ac renutu cuncta geri dicimus. Multum est, verbo efficere quod velis: at plus est, idem efficere nutu ac renutu. M. Tullius actione in Verrem 3. Nisi ad nutum tuum præsto fuerit, nisi libidini tuæ cupiditatique paruerit. Idem pro Cæcinna: An certius quicquam obiici potest, quam quod is cui obiicitur, ne nutu quidem infirmare conetur? Item contra Rullum: Tamen omnes vobis pecunias ad nutum vestrum penderent. Idem Epist. famil. lib. 11. Interfecto enim rege, regios omneis nutus tuemur. Rursus lib. 13. epist. 1. Nec dubitat, quin ego à te nutu hoc consequi possim. In eodem ad Silium proprætorem: Vt libentissimis Græcis, nutu quod velis consequare. Plinius lib. Epist. 1. ad Octauium Rufum indicat esse sumptum ex Homero, qui fingit Iouem solo nutu probare aut reiicere hominum vota. Verba Plinii ascribam: Vide in quo me fastigio collocaueris, quum mihi idem potestatis idemque regni dederis, quod Homerus Ioui optimo maximo,

Τῷ δ᾽ ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ᾽ ἀνένευσεν.

Preces armatæ.

Idem lib. 9. epist. cuius initium, Tuas 11. cal. πειθανάγκην appellat, suasionem cum necessitate viique coniunctam. Quales sunt principum preces. id quod eleganter Ouidius expressit in Ioue;

—Precibusque minas regaliter addit.

Ciceronis verba subscribam: Ego autem non tam γοητείαν huius timeo quam πειθανάγκην, αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, inquit Plato, οἶσθ᾽ ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσίν. id est, Non tam fucos huius timeo, quam parendi necessitatem: nam tyrannorum preces, vt ait Plato, scis necessitati admixtas esse. Extat & ille mimus celebris,

Cogit rogando qui rogat potentior.

IVNII. *Annum in mensem contrahit.*

De imperioso homine, quique in republic. omnem paginam, omnesque partes sibi sumit, pro arbitrio statuens atque immutans quicquid lubitum est, aptissime effertur senarius ille Philippidæ comici, quem in Demetrio citat Plutarchus,

Ὁ τὸν ἐνιαυτὸν συντεμὼν εἰς μῆν᾽ ἕνα.

Id est,

Annum integrum qui contraxit in mensem vnicum.

Natum à Stratocle Atheniensi, qui Demetrio victori adulans decreto sanxit, vt Martium mensem, Nouembrem dici scirent, vt mysteria Iacchi, quæ hoc mense cum statis nundinis celebrari solebant, Martio mense fierent, iam Nouembris agnomen adepto, in gratiam Demetrii. Qui ergo ordinem consuetum in rebus pro lubito commutat, scite dicetur, Annum in mensem contrahere. Videtur & non male quadrare posse in abbreuiatorem, qui prolixe & ad fastidium vsque multis libris conscripta, in compendium contrahit: quomodo operosam & prælongam Trogi Pompeij historiam in epitomen concinnam redegit Iustinus.

Valet ima summis mutare.

Per hoc summam Dei potentiam intelligimus. Idem Od. 34. libr. 1.

Valet ima summis
Mutare, & insignem attenuat Deus,
Obscura promens, &c.

Illi cognatum: θεὸς τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῖ, καὶ τὰ ταπεινὰ ὑψηλοῖ. Qui potest ea quæ sunt humilia & infima, summa efficere: & contra. Simile est in limine Hesiodi legere, ἔργ. καὶ ἡμέρ.

C O G N A T I.

Χαρωνῖται, siue Orcini.

Videntur Latini Charonem, portitorem inferorum, appellasse orcum. Vnde Plutarchus & Suetonius χαρωνίτας siue orcinos appellant turbam illam nouorum senatorum, qui post necem Cæsaris, fraude Antonii in senatum irruperant, à Romanisque hominibus illis nominibus despicerant. Plutarchus in Antonio commemorat accepisse Antonium interfecti Cæsaris commentarios, & ex eorum authoritate (nam iis quæ voluerat, ascripserat) se aliis magistratus tribuere simulabat, alios ab exilio reuocare, alios vinculis liberare: πολλοὺς δὲ βουλευτάς, ἐνίους δὲ κατῆγε πεφυγαδευμένους, τοὺς δὲ καθειργμένους ἔλυεν. ὡς δὴ ταῦτα τῷ Καίσαρι δόξαντα. διὸ τούτους ἅπαντας ἐπισκώπτοντες οἱ Ῥωμαῖοι, χαρωνίτας ἐκάλουν, ἐλεγχόμενοι γὰρ εἰς τοὺς τοῦ νεκροῦ κατέφευγον ὑπομνηματισμούς. Proinde iocantes Romani Charonitas appellabant, quod si quid illis esset obiectum, ad mortui confugerent commentarios. Suetonius in Augusto: Senatorum affluentem numerum deformi & incondita turba. Erant enim super mille & quidam indignissimi, & post necem Cæsaris per gratiam & præmium allecti, quos Orcinos vulgus vocabat, ad modum pristinum & splendorem redegit.

Dii poetici siue vulgares, hodie Gallis dicuntur heroes, & dynastæ, qui etiam de loco in locum migrant, comessantur, amant: quorum caput est Papa: humeri quibus caput incumbit, sunt patres purpurati siue Cardinales: pedes, qui munera obeunt, sunt monachi, & infimi ordinis sacerdotes. Horum autem Synagoga non habet hodie decorem, & proportionem priscam. Sed sursum deorsum, vt dicitur, omnia in ea constituta sunt. Indigni dignitatibus præditi sunt, & summo loco: digni in imis subselliis consenescunt. Caput enim & primarii ordines tam præpostere constituti sunt, vt non recte fungi officio suo velint. Io. Riuius in epistola lib. De vita & morib. Christ. scribit, Ethnicorum virtutes absque Dei notitia, esse quasi corpus (vt ille ait) sine capite.

Dij Stoici.

Dii Stoici contra dicuntur veri, quos Stoici membra habere negant: puta caput, ventrem præputium: hoc est, quod sub ventre est, pedes, & reliqua.

Vbi Papa, ibi Roma.

Vox omnibus protrita, imprimis Papilionibus. Io. Fabricius Montanus in oratione de Tridentino concilio: Scio ego, quod omnia sua ad R. P. ceu caput referant, qui nempe sit vnus omnium instar, iuxta vulgatum dictum, Vbi Papa, ibi vniuersalis synodus. Sed quam falso, quam nequiter R. P. hæc omnia sibi vsurpet, notius est, quam vt probatione egeat.

Sic reges faciunt.

Iactatur & vulgo verbum huiusmodi: Sic reges faciunt. Hospitalius in Francisci Franciæ Delphini, & Mariæ Scotorum reginæ nuptias.

> Non quo more solent humiles de plebe mariti
> Expectare, pilus dum mentum mollis inumbret,
> Et iustæ vigeant robusto in corpore vires,
> Sic reges faciunt. Licet illis ducere lectas
> Quandocunque volunt, quacunque ætate puellas,
> In magno numero.——

Idem in epist. ad Margaritam regis sororem,

> Regibus & mos est. ——

Horat. lib. 1. satyr. 2.

> Regibus hic mos est.

Conuenit cum hoc: Sic visum superis. Quod sæpe solitus est dicere clarissimus vir Nicolaus Perrenotus Burgundus. Vide alibi, Et Theramenes cothurnus: &, Dum caput dolet, &c. Grandia autem scelera & atrocia à principibus perpetrari solent, cum pauperes sæpius exquisitam & absolutam innocentiam colant.

Coriphæi.

Græci Coryphæos vocant, cuiusque ordinis capita, & principes, παρὰ τὴν κορυφὴν, hoc est, à vertice capitis: Hinc Latinis vertices mundi sunt reges, imperatores, & summi pontifices. Cicer. in 1. De natur. deor. Philo noster Zenonem Epicureorum coryphæum appellare solebat: quum Athenis essem, audiebam frequenter. Vnde & coryphæus præsultorem & ἔξαρχον significat, Budæus Philecoo: Mundi vertices & ordinum honorumque apices regunt.

Libanus in Carmelum.

Libani metaphora, sicut Cedrorum vocabulo, intelliguntur florentia regna, fortes ac potentes principes, apud omnes fere prophetas, in primis Esaiam cap. 10. & 11. & 19. Et conuertetur, ait Libanus in Carmel, & Carmel in syluam reputabitur. hoc est, qui modo excelsi sunt, vt cedri Libani erunt sicut arbores Carmeli, quæ sunt humiles. Et Carmel in syluam reputabitur, id est, ii qui modo erant humiles, vt arbores Carmel, erunt excelsi, vt arbores syluæ Libani, qui præaltis cedris suis superbus est. Hic breui futurum est, vt montes & colles humilientur, vallesque humiliores attollantur. Certe quos surdos, intelligendoque Dei verbo minime idoneos putamus, ii tunc temporis veritatis diuinæ & auditores & factores erunt, atque Christum propalam confitebuntur & docebunt, tum mites, de Domino sibi innotescente magis ac magis gaudebunt. Itidem Cedrus accipitur Psalm 29. Vox Domini confringentis cedros. &: Confringet Dominus Libani cedros. id est, sublimes, excelsos, potentes, superbos.

Coelii Rhodigini.

Cardamo similis.

In præpotentes, qui vicinos pauperculos non desinunt exsugere, dum ad nihilum redigant. Cardamo ea est natura, vt herbarum in propinquo nascentium humorem ad se pertrahat: quo fit, vt illas arere necesse sit.

Gulielmi Gentii.

Quicquid dominatur, vim Dei habet.

Idem testis est prouerbium esse, idque ex authoritate Artemidori Daldiani libr. 2. de Somniorum interpret. cap. 37. & 74. Astronomi quoque illud confirmant, testantes Solem & Mercurium pa[...] cæteris planetis propinquos assidue in cœlesti circuitu comites inuicem esse, vt videlicet, quicunque Solem siderum dominum viderit absque sapienti mercurio in cœlo nunquam audere plane in[...] ligat & in terris potentiam atque dominationem nunquam absque sapientia vel concedi debere, vel concessam diu posse regnare.

Ex append. Ivn. Canteri, Et aliorum.

Domi suæ quilibet rex.

Quoties vulgo significamus nos, quæ volumus, libere & [...] pate in ædibus nostris agere, dicimus nos domi regnum po[...] re. Eo respicit illud Homeri:

> Αὐτὰρ ἐγὼν οἴκοιο ἄναξ ἔσομ' ἡμετέροιο.

Nec ab eo abludit hoc Iuuenalis,

> Tu tibi liber homo, & regis conuiua videris.

Transferri potest ad animum. Artem enim, quam quis perfe[...] nouit, sine imperitorum reprehensione quiuis exercere potest. [...] suo opere author, nisi velit, alterius limam, spongiam, stylum [...] que, tolerare non debet.

Σειρὰ Διὸς χρυσῆ.

Iouis catena aurea. Hactenus nostræ ætatis neminem ex [...] giorum interpretibus fuisse, qui explicaret τὴν ἀλληγορίαν [...] μιώδη, quæ extat apud Homerum Iliad. θ. & apud Orphea in Ar[...] gonauticis, mirari me fateor. Erasmus in Conuiuio fabuloso, [...] scio quid innuit principes, inferiorum bona per præfectos [...] quam per catenam ad se rapere. Mihi vero longe aliud volu[...] Homerum persuadeo: cum hoc epiphonemate claudat concion[em] suam Iupiter,

> Τόσσον ἐγὼ περί τ' εἰμὶ θεῶν, περί τ' εἰμ' ἀνθρώπων.

Id est:

> Tantum ego præcello diuos, præcello homines[que].

Et cum minerua respondeat patri, quasi obscuriorem oration[em] eius declarans hoc carmine:

> Εὖ νυ καὶ ἡμεῖς ἴδμεν ὅτι σθένος οὐκ ἐπιεικτόν.

Id est,

> Nouimus & robur non esse domabile.

Dicetur ergo Iouis catena aurea, prouerbialiter de immensa [po]tentia, cum pari opum splendore, generis claritate, & virtutum o[m]mnium ornamentis coniuncta, nullis casibus obnoxia, nullis [...] bus humanis deiicienda per se munita & valida, aliosque vel [...] tollere, vel deprimere & attenuare potenti. Huius explana[tionis] primus interpres ipse Homerus prodeat. deinde Orpheus, qu[...] uis annis maior: vnde & Homerum sumpsisse, coniectura non [...] adducor: quippe qui originem ostendat. Sed Homerum Iouis p[er]sona ad cæteros deos deasque orantem videamus,

> Εἰ δ' ἄγε πειρήσασθε θεοὶ ἵνα εἴδετε πάντες·
> Σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες,
> Πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοί, πᾶσαί τε θέαιναι,
> Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδίονδε
> Ζῆν' ὕπατον μήστωρ', οὐδ' εἰ μάλα πολλὰ κάμοιτε.
> Ἀλλ' ὅτε δὴ καὶ ἐγὼ πρόφρων ἐθέλοιμι ἐρύσσαι,
> Αὐτῇ κεν γαίῃ ἐρύσαιμ' αὐτῇ τε θαλάσσῃ·
> Σειρὴν μέν κεν ἔπειτα περὶ ῥίον Οὐλύμποιο
> Δησαίμην, τὰ δέ κ' αὖτε μετήορα πάντα γένοιτο.

id est.

> Eia quid valeam diui facitote periclum.
> Aurea sublimi cœlo demissa catena
> Pendeat: hanc omnes diui versate deæq;:
> Nec tamen ex cœlo terram deducere ad imam,
> Possitis Iouis augustum & ter nobile numen:
> Sæpius hæc quamuis vos cura laborq; fatiget.
> At quoties hanc ipse volam tractare trahendo,
> Ad me subducam pariter terramq; fretumq;.
> Deinde catena grauis figetur vertice Olympi,
> Omnia qua subnexa simul sublimia fient:
> Tanto homines superosque omnes supero interuallo.

Catena aurea indicat & nobilitatem generis, & opum splendo[rem]: & quoniam inter metalla omnia auro virtus & dignita[s] præcipua: vnde principibus viris catenæ aureæ familiaris gesta[tio]. Quod hanc cœlo suspensam omnes deos deasque contrecta[re] ille iubeat, si forte queant solo deprimere: tanta se esse pote[ntia] significat, vt nullus eam affligere & labefactare possit. Quod vero sibi procliue ait esse cum hac pariter terram & mare, hoc est vni[uersi] naturam, in altum rapere, raptaque alligare cœlo: omnium rerum imperium penes se vnum esse, & cuncta pro arbitrio se mo[de]rari ostendit, & excelsa & insignia deprimere, & (vt vtar Virgilia[no] adagio) fundo vertere, & ima extollere, quantum & quoties li[beat]. Non negauerim tamen, quod monent interpretes, Home[rum] his versibus Iouem omnium rerum authorem facere, & cun[cta] ab illo originem ducere: quod adeo non repugnat nostræ in[ter]pretationi, vt magnopere conferat. Immensam namque poten[tiam] & vires habere oportet, in quem referuntur omnia. Vertamus ad Orphei Archonautica,

Ὅσα τ' ἔξω γεγάασι, καὶ ὕστερον ὅσσα ἔμελλεν
Γίγνεσθαι, Ζηνὸς δ' ἐνὶ γαστέρι σειρᾷ πεφύκει.
Ζεὺς πρῶτος γένετο, Ζεὺς ὕστατος ἀργικέραυνος.

Id est,

Condita quæ sunt cunq;, & quæ condenda supersunt,
Omnia ea ante Iouis in ventre catena fuerunt.
Iupiter altitonans primus fuit, vltimus idem.

Vsus prouerbii erit huiusmodi: Christus morte sua, tanquam catena Homerica, omnia ad se pertraxit. Euangelium Christi summos infimósque tanquam deos deasque Homericas, aurea verborum catena ad se adduxit. Hunc hominem suæ eleemosynæ, cæteræque virtutes, perinde vt catena Homeri, in cœlum subducent. Pauli Apostoli heroicæ virtutes non secus ac catena illa apud Homerum terræ affligi nunquam poterunt. Sed vt magis occasionem calumniandi omnem excludam, age proferantur ex oraculo Dæmonis, citante Porphyrio, ἐκ λογίων φιλοσοφίας 10. elegantissima metra,

Ἀθάνατε, ἄῤῥητε, πατὴρ αἰώνιε μύστα,
Κόσμων ἀμφιδρόμων ἐποχούμενε, δέσποτα νώτοις
Αἰθερίας, ἀλκῆς, ἵνα σοι μένος ἐστήρικται,
Πάντ' ἐπιδερχόμενος, καὶ ἀκούοντι οὔασι καλοῖς.
Κλῦθι τέων παίδων, οὓς ἤροσας αὐτὸς ἐν ὥραις.
Σὴ γὰρ ὑπὲρ κόσμον τε, καὶ οὐρανὸν ἀστερόεντα
Χρυσῆ ὑπέρκειται πολλὴ αἰώνιος ἀλκὴ
Ἧς ὑπὲρ ἠώρησαι, δονέων φωτὶ σεαυτόν.

Vides hanc Deo tribui auream potestatem super mundum & cœlum stelliferum: cum voluerit summum & primarium imperium ratione, qua aurum reliqua omnia metalla dignitate antecedit, ... significare?

PRÆLONGI.

ERASMI,

Colossi magnitudine.

Κολοσσαῖος τὸ μέγεθος. id est, Colossea magnitudine. Prouerbialis apud Lucianum hyperbole, in homines prægrandi corporis mole. A statuis ingentibus, quas Colossos appellant. Inter has in primis celebratur solis Colossus apud Rhodios, septuaginta cubitis altus: hoc est, iuxta Festum Pompeium, pedes cētum & quinque, cuius pollicem vix pauci potuerunt amplecti. Referuntur & alii apud Plinium prodigiosæ magnitudinis. Nam iis impendio delectabantur olim Imperatores Romani, quibus (vt videtur) magis erat cordi, maximos esse, quam optimos. Legimus & Æthnæos dici prægrandes. De magnis ac vehementer molestis, qui Athones dicti sunt, alibi meminimus, quemadmodum & Hamaxiæis.

Caliga Maximini.

Caliga Maximini, vulgo dictitatum est in homines insulsos, & immodicæ proceritatis. Id adagii refert Iulius Capitolinus in vita Maximini Imperatoris. Nam cum esset, inquiens, Maximinus pedum, vt diximus, octo & prope semis, calciamentum eius, id est, campagium regium, quidam in luco qui est inter Aquileiam & Arciam posuerunt, quod constat pede maius fuisse hominis vestigio atque mensura. Vnde etiam vulgo tractum est, cum de longis atque ineptis hominibus diceretur: Caliga Maximini. Hactenus Iulius. Ergo prouerbium rectius vsurpabitur, si cum odio contemptuque dicatur, propterea quod is Maximinus, vnde natū esse constat, inuitissimus esset pariter & populo Romano, & Senatui: quippe Thrax natione, deinde sordido genere, postremo moribus barbaris ac feris. Quin etiam nunc homines insignitæ proceritatis vulgo male audiunt, tanquam socordes atque inertes.

Clematis Aegyptia.

Huic confine est, quod à Phalereo Demetrio refertur, κληματὶς Αἰγυπτία. id est, Clematis Ægyptia. Id ait ioco dici solitum in eos, qui corpore præter modum procero atque atro colore essent: sumptum haud dubie ab eius herbæ specie, de qua meminit Diosc. lib. 4. Plin. lib. 24. cap. 15. Itali, inquit, centunculum vocant, rotundis foliis ad similitudinem capitis penularum, iacens in aruis. Græci autem Clematidem appellant. Sed cum clematidis multæ sint species, quas inibi recenset Plin. vna duntaxat prouerbio locum fecisse videtur, ea nimirum quæ clematis Ægyptia cognomine dicitur. Dicitur autem quod hanc maxime gignat Ægyptus, folio lauri longo tenuique aduersus serpentes & priuatim aspides, ex aceto pota efficax, quæ eadem ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur. Laertius in vita Zenonis ex authoritate Apollonii scribit, Zenonem gracili fuisse corpore, statu procero, atra cute. Deinde autorem citat Chrysippum, qui in secundo prouerbiorum suorum libro scripserit, ob eam causam à quodam clematidem Ægyptiam fuisse dictum.

Amens longus.

Ἄνους ὁ μακρὸς. id est, Amens qui longus. Hoc est quod vulgo dictitant, prælongis mentem deesse, pusillis nimium adesse animorum. Sumptum videtur ex Sophocle, apud quem hi versus sunt in Aiace flagellifero,

---Οὐ γὰρ οἱ πλατεῖς
Οὐδ' εὐρυνῶτοι φῶτες ἀσφαλέστατοι,
Ἀλλ' οἱ φρονοῦντες εὖ.

Id est,

---Non enim his
Qui porriguntur mole vasta corporis,
Latoque tergo, niti oportet maxime,
Verum mage illis, qui valent prudentia.

Videtur in eadem ferme sententia fuisse Homerus, Tydeum fingens corpore pusillo, cæterum strenuum. Sic enim ait Iliad. ε,

Τυδεύς τοι μικρὸς μὲν ἔην δέμας, ἀλλὰ μαχητής.

Id est,

Strenuus in pugna Tydeus, sed corpore paruus.

Idem habetur in obscœno carmine,

Vtilior Tydeus, qui (si quid credis Homero)
Ingenio pugnax, corpore paruus erat.

Et apud Statium,

Maior in exiguo regnabat corpore virtus.

Nullus malus magnus piscis.

Οὐδεὶς κακὸς μέγας ἰχθύς.

Id est,

Nullus malus magnus piscis.

Ænigma prouerbiale, dici solitum in hominem prægrandi quidē corpore, cæterum ingenio nullo. Clearchus in commentario de prouerbiis apud Athenæū lib. 8. hinc ortum scripsit. Stratonicus citharœdus cum Porpin vidisset Rhodium citharœdum ingenti corporis mole, verum arte non perinde magnum, percunctantibus quibusdam quisnam is esset, hunc ad modum respondit: οὐδεὶς κακὸς, μέγας, ἰχθύς. ancipiti dicto significās illū nullū. i. nullius esse precij, malum & improbum, magnum corpore, denique piscem, quia mutus esset & infacundus, ac male canorus. Theophrastus De risu, fatetur dictum quidem esse à Stratonico, sed non in Porpin, verum in Simylam histrionem, μέγας, οὐδεὶς, σαπρὸς, ἰχθύς, id est, Nullus, magnus, putris, piscis. Sed elegantius quod retulit Clearchus, propter amphibologiam non inuenustam. Aristoteles in eodem mox loco apud Athenæum super hoc adagio fabulam huiusmodi refert, in repub. Naxiorum. Apud Naxios, locupletes quidem pleriq; vrbem habitabant, cæteri vero sparsi per vicos agebant. In quodam itaq; vico, cui nomen Lestadæ, Telegoras habitabat prædiues ac nobilis, multæque apud plebem autoritatis, cui cum alij complures honores habebantur, tum præcipue muneribus quotidianis ciuium honorabatur: adeo vt qui vendebant, si quis minoris liceretur quam vellent, dicere soliti sint, se malle dono dare Telegoræ, quam tanti vendere. Quidam igitur adolescentes cum piscē ingentem licitarentur, ac piscator ex more diceret, se malle Telegoræ dono mittere, quam tanti vendere, moleste ferentes eadem audire toties, simulata beneuolentia ad Telegorā adduxerunt emptum piscem. Quem cum ille libenter recepisset, tum ipsum adorti sunt, tum filias iam nubiles constuprarūt. Quod factum, indigne ferentes Naxii, arreptis armis inuadere conati sunt adolescentes, tantaque hinc orta seditio, vt Lygdamis huius tumultus præfectus, post arrepta tyrannide patriam oppresserit. Hactenus Aristoteles. At hæc non video quid ad prouerbium faciant, nisi duo faciamus prouerbia: quorum hoc posterius sic efferatur, Citius Telegoræ donârim, quam tanti vendam. Nam Athenæus indicat, Aristotelem de prouerbio disseruisse. Videtur esse senarius, sed inuerso dictionum ordine perturbatus. Constabit, si legas: οὐδεὶς μέγας ἰχθὺς κακός.

Pinguis venter non gignit sensum tenuem.

Diuus Hieronymus in epistola quadā, citat huiusmodi prouerbium apud Græcos celebratum: Pinguis venter non gignit sensum tenuem. Quanquā fatetur id elegantius sonare Græce quam Latine. Græcus autem senarius extat apud Græcos huiusmodi,

Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον.

Id est,

Subtile pectus venter obesus non parit.

Refert & Galenus contra Thrasybulum, velut vulgo iactatum: καὶ τοῦτο ἁπάντων σχεδὸν ἀνθρώπων ᾄδεται, διότι πάντων ἐστὶν ἀληθέστατον, ὡς γαστὴρ ἡ παχεῖα τὸν νοῦν οὐ τίκτει τὸν λεπτόν. id est, Et hoc ab omnibus prope hominibus canitur, eo quod omnium verissimum est, quod venter obesus non gignit mentem subtilem. Apud Lacedæmonios infame erat, si quis corpore fuisset vehementer obeso. Agatharchides apud Athenæum lib. 12. refert Anchidem ob delicias supra modum corpulentum, in concionem adductum fuisse, atq; illic à Lysandro vehementer obiurgatum, minimumq; abfuisse quin in exilium ageretur: idq; futurum minitatos Lacedæmonios, ni vitam frugalius institueret. Et ibidem Menander de quodam obeso loquitur: παχὺς γὰρ ὗς ἔκειτ' ἐπὶ στόμα. i. Obesus etenim sus premebat os viri. Admonet adagium, luxu corporis hebetescere mentis aciem. Quemadmodum scribit etiam Horatius,

---Nam corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque prægrauat ipsum,
Atque affigit humo diuinæ particulam auræ.

Plutarch. apud Gellium ostendit pueros multo pastu stupidioris, ac tardioris ingenii euadere.

Pusillus quantus Molon.

Μικρὸς ἡλίκος Μόλων, id est, Pusillus vt Molon. De vehementer breui statura corporis homuncionibus. Suidas ostendit duos fuisse Molones, nota, sicuti conijcio, corporis breuitate: quorum alter histrio fuerit, alter fur, honesti scilicet quæstus vterque.

PRÆTER SPEM BONVM AVT malum.

ERASMI. *Coturnix Herculem.*

Ὀρτὺξ ἔσωσεν ἡρακλῆα τὸν καρτερόν.

Id eſt,

Seruauit Herculem coturnix ſtrenuum.

Senarius eſt Græcis prouerbii vice celebratus, quem tamen Zenodotus negat apud vllum veterum ſcriptorum inueniri: cæterum dici ſolitum de his, qui in periculo ſeruati eſſent ab his, à quibus minime ſperarant. Adagionis originem ad huiuſmodi fabulam referunt: Coturnicem quandam Herculi in delicijs fuiſſe, cuius nidore cum viua incenderetur, ille mortuus ſit in vitam reſtitutus. Meminit huius fabulæ Athenæus quoque libro nono, ſcribens Herculem Iouis & Aſteriæ filium in Lybiam proficiſcentem à Typhone fuiſſe interemptum: reuocatum autem in vitam odore coturnicis, illi ab Iolao admotæ, & ob eam cauſam Phœnices Herculi coturnice ſacrificare.

Faciunt & ſphaceli immunitatem.

Καὶ σφάκελοι ποιοῦσιν ἀτέλειαν. i. Faciunt & ſphaceli immunitatem. Athenis celebratum prouerbium de his, qui quouis prætextu quod volunt aſſequuntur. Natum aiunt ab euentu huiuſmodi. Piſiſtratus tyrannus decimas exigebat ab Athenienſibus, eorum quæ in agris prouenïſſent. Itaque cum aliquando obambularet, videretq; ſenem quendam in ſaxis quibuſdam, hoc eſt, loco petricoſo laborantem, rogabat quoſnam fructus inde colligeret. At is reſpondens: Dolores, inquit, & ſphacelos: atque horum decimas exigit Piſiſtratus. Porro tyrannus admiratus hominis libertatem, decimas Athenienſibus remiſit. Ea res in vulgi ſermonem abijt, etiam ſphacelos immunitatem parere. Sphacelus autem morbi genus eſt, quod ex immodica defatigatione ſolet accidere. Quidā putant eſſe tormina articulorum, quidam oſſium tabem. Theophraſtus lib. De cauſis plantarum 5. demonſtrat & plantarum radicibus vitium accidere, quod ab hominum morbo σφακελισμὸς appelletur. Adagium recēſetur à Suida. Heſychius indicat, quemlibet dolorem grauem, ſphacelum dici.

Omnia ſecunda, ſaltat ſenex.

Omnia ſecunda, ſaltat ſenex. Iocus prouerbialis, quo conueniet vti, quoties res prius in periculum adducta, præter expectationem feliciter exierit. Seruius enarrans illum Maronis verſiculum ex tertio Æneid. lib.

Luſtramurq; Ioui votiſq; incendimus aras:

adagium refert, explicatq; his verbis. Sciendum ſane moris fuiſſe, vt piaculo commiſſo, ludi celebrarentur. Nam cum iracundia matris deûm Romani laborarent, & eam nec ſacrificiis nec ludis placare poſſent, quidam ſenex ſtatis ludis Circenſibus ſaltauit: quæ ſola fuit cauſa placationis. Vnde & natum prouerbium. Omnia ſecunda, ſaltat ſenex. Idem Seruius explicans locum eiuſdem poetæ in Æneid. 8.

Vt celſas videre rateis, atque inter opacum
Allabi nemus, & tacitis incumbere remis,
Terrentur viſu ſubito, cunctique relictis
Conſurgunt menſis, audax quos rumpere Pallas
Sacra vetat. - - -

Cum aliquando, inquit, Romæ ludi Circenſes Apollini celebrarentur, & Hannibal nunciatus eſſet circa portam Collinam ingruere, omnes raptis armis concurrunt. Reuerſi poſtea cum piaculum formidarent, inuenerunt ſaltantem in circo ſenem quendam: qui cum interrogatus, dixiſſet ſe non interrupiſſe ſaltationem, ductum eſt hoc prouerbium: Salua res ſaltāte ſene. Verrius apud Feſtum Pompeium huiuſmodi fabulam adfert. C. Sulpitio, & C. Fuluio conſulibus. M. Calpurnio Piſone Prætore vrbis, faciente ſudos, ſubito nunciato hoſtium aduentu, è foro ad arma concurſum eſt. Sed poſtquam victores rediſſent in theatrum, ne ludi intermiſſi religionem adferrent, & inſtaurari oportere dicerent, inuentum eſt ibi C. Pomponium libertinum, hominem grandem natu, ad tibicinem ſaltaſſe. Itaque gaudio non interruptæ religionis æditam vocem, nunc quoq; celebrari. Sunt qui C. Volumnium arbitrentur appellatum fuiſſe, qui ad tibicinem ſaltârit. Meminit huius & T. Liuius alicubi, ni me fallit memoria. Huic finitimum eſt illud quod alio diximus loco, γλαὺξ ἵπταται, id eſt, Noctua volauit. Ariſtophanes in Veſpis,

Γλαὺξ γὰρ ἡμῶν πρὶν μάχεσθαι τὸ στρατὸν διέπτατο.

Id eſt,

Noſtra enim ante prælium vlula peruolauit agmina.

Significat victoriam non virtute militum, ſed Mineruæ dexteritate contigiſſe.

Homo homini Deus.

Non admodū hinc abludit & illud: ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. id eſt, Homo homini Deus. quod dici ſolet de eo, qui ſubitam atque inſperatam attulit ſalutem, aut qui magno quopiam beneficio iuuit. Antiquitas enim nihil aliud exiſtimabat eſſe Deum, quam prodeſſe mortalibus. Vnde frugum, vini, legum autores, & quicunque ad vitæ commoditatem aliquid attuliſſet, eos pro dijs habebat antiquitas: adeo, vt & beluas quaſdam pro numinib. coluerit: velut apud Ægyptios ciconiam, quod ſerpentes, qui certo anni tempore ex Arabicis paludib. ſubuolant, obuiam profecta arcere, conficereq; credatur: apud Romanos anſerem, quod Capitolinam arcem, expergefactis clangore cuſtodibus, ab irruptione Gallorum ſeruârit. Quod indicat M. Tullius, cum lib. De natura deorum primo ſcribit: Concludam beluas à Barbaris propter beneficium cōſecratas. Quin & autore Prodico Chio, corpora quædam inanima pro diis habita ſunt, velut Sol, Luna, Aqua, Terra, quod ad vitam conducere viderentur, quodque horum commoditate mortales maiorem in modum delectarentur. Scythæ, quemadmodum in Toxaride teſtatur Lucianus, per ventum & gladium tanquam per deos iurant: propterea quod ille ſpirandi ſit autor, hic mortis. Sed quoniam, vt inquit Cic. plurima hominibus ab hominibus vel commoda, vel incommoda ſolent oriri, & Dei proprium eſt vel ſeruare, vel benefacere: idcirco qui in graui periculo ſuccurrit, quiue ingenti quopiam afficit beneficio, quoniam Dei quodammodo fungitur, ei cui prodeſt, Deus dicitur extitiſſe. Huic adſtipulatur illa ſolennis apud Homerum atq; Heſiodum clauſula,

- - . Θεοὶ δωτῆρες ἐάων.

Id eſt,

- - . Dij bonorum largitores.

Et quod ait Strabo lib. 10. Recte dictū eſt, mortales tunc maxime deos imitari, cum benefici ſunt. idem libro decimo ſeptimo tradit, Ægyptios quoſdam duplicem facere deum: immortalem, qui rerum omnium ſit autor, & mortalem ignoti nominis: tum à quo beneficio ſint affecti, eos ferme pro dijs colunt. Præterea quoq;, qui in rebus perplexis ac deſperatis, aut ancipiti periculo ſeruantur, à Deo quopiam aiunt ſeſe ſeruatos. Horatius,

- . - Sic me ſeruauit Apollo.

Rurſum in Odis, in bello per Mercurium, & iterum ab arboris ictu ſeſe Fauni ope ſeruatum ſcribit. Eodem alluſit Iuuenalis, cum ait,

Quadraginta tibi ſi quis Deus aut ſimilis dijs,
Et melior fatis donaret homuncio. - - -

Item Vergilius in Tityro,

O Melibœe, Deus nobis hæc ocia fecit.
Nanque erit ille mihi ſemper Deus: illius aram
Sæpe tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus.

Deinde reddit cauſam, quare ſit Cæſarem loco numinis habiturus, beneficium ſubtexens,

Ille meas errare boues, vt cernis, & ipſum
Ludere quæ vellem calamo permiſit agreſti.

Plinius Secundus lib. Naturalis hiſtoriæ 2. manifeſtius Græcorum παροιμίαν indicauit, ſed tam impie ſentiens de dijs, quam paulo poſt de animarum immortalitate, deque corporum reſurrectione, ne deſipienter. Nam cum & multitudinem deorum irriſiſſet, & illi ſummo, quem aut mundum hunc, aut naturam neſcio quam eſſe putat, prorſus ademiſſet curam mortalium: Deus eſt, inquit, mortali iuuare mortalem. Et hęc ad æternam gloriam via. Hac proceres iêre Romani, hac nunc cœleſti paſſu cum liberis ſuis vadit maximus omnis æui rector Veſpaſianus Auguſtus, feſſis rebus ſubueniens: hic eſt vetuſtiſſimus referendi bene merentib. gratiam mos, vt tales munerib. adſcribant. Quippe & omnium aliorum nomina deorum, & quæ ſupra ſiderum retuli, ex hominum nata ſunt meritis. Hactenus Plinius.

Ouidius:

Conueniens homini eſt hominem ſeruare voluptas,
Et melius nulla quæritur arte fauor.

Plutarchus in commentario, quem inſcripſit aduerſus Principem indoctum, negat deos hoc nomine felices eſſe, quod quam diutiſſime viuant, ſed quod virtutis ſint Principes & authores. Porro Paulus virtutum ſummam ad charitatem refert: charitatem autem in eo ſitam, vt de quam plurimis quam optime mereamur. Huc reſpexit Gregorius Nazianzenus in oratione De cura pauperum. Fias, inquit, ærumnoſo Deus miſericordiam Dei imitando. Quandoquidem enim æque diuinum habet homo, ac beneficentiam. Quanquam autem apud Chriſtianos Dei appellatio non eſt vlli mortalium vel per iocum communicanda, neq; omnino tam inſignis, tamen fieri poteſt vt fœda adulatio eſt in mores noſtros recipienda: tamen fieri poteſt, vt huius adagii ſit vſus neq, improbus, neq; inconcinnus, ſi quis hoc modo dicat: Cum tantis malis premerer, vt nemo mortalium aut vellet aut poſſet opitulari, tu vnus mihi præter ſpem extitiſti, tuoq; beneficio me non ſeruaſti modo periturum alioqui, verum etiam ornatiorem aliquanto feciſti quam antea fuerim. vt autem nino nuſquam, aut in nobis certe duobus, locum habeat vetus illud Græcorum adagium, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. Aut hoc modo: Literis debeo omnia, etiam vitam: ſed ipſas tibi debeo literas, qui mihi tua liberalitate ſuppeditas, aliſq; ocium meum. Quid hoc tem eſt quod Græci dicunt, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, ſi hoc modo eſt? Aut hoc pacto: Qui mediocri beneficio iuuat, ſit ſane amicus, verum qui arte ſua, ſingularique cura atque induſtria vitam iam fugientem retinet, ac reſtituit, id quod vtique fecit medicus, quid aliud eſt, quam quod Græci dictitant, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, Aut ſic. Eum in locum res erat deducta, vt ne ipſa quidem ſalus poſſet auxiliari. Ibi tu mihi veluti præſens quoddam numen extitiſti, & mira celeritate depulſis incommodis, in priſtinum ſtatum reſtituiſti, nec ſperantem, nec expectantem, vt intelligerem illud nō temere dictum à Græcis, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον. Aut ſic: In reliquis quidem rebus mihi ſemper amiciſſimus fuiſti, in hac vero cauſa nō amiciſſimus modo, verum etiam pene dixerim quod Græci dicunt, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον.

Deus ex improuiso apparens.

Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς ἐπιφανείς, id est, Deus ex improuiso apparens. Dicitur, quibus in rebus perplexis præter spem exoritur aliquis qui salutem adferat, negociiq; difficultatem expediat. Sumptum est à consuetudine tragœdiarum, in quarum plerisque machinis quibusdam Deus aliquis ostendebatur: idque non in scena, sed è sublimi, qui repente commutatis rebus fabulæ finem imponeret. Id quod testatur & M. Tullius lib. De natura deorum primo, vt cum sic ait: Quod quia quemadmodum natura efficere sine aliqua mente possit, non videtis, vt tragici poetæ, cum explicare argumenti exitum non potestis, confugitis ad Deum: cuius operam profecto non desideraretis, si immensam & interminatam in omneis partes magnitudinem regionum videretis. Nec dubium quin Tullius imitatus hic sit illud ex Platonis Cratylo: εἰ μὴ ἄρα ὥσπερ οἱ τραγῳδοποιοὶ, ἐπειδάν τι ἀπορῶσιν, ἐπὶ τὰς μηχανὰς ἀποφεύγουσι θεοὺς αἴροντες: id est, Nisi sane quemadmodum tragœdiarum scriptores, sicubi hæserint, ad machinas confugiunt, deos sustollentes. Quem Platonis locum ob ignoratum prouerbium, Latinus interpres perperam aut certe obscure vertit. nimirum hunc in modum: Nisi forte quemadmodum tragici, quoties ambigunt, commenticijs quibusdam machinamentis ad deos confugiunt. Ad eundem lapidem impegisse videtur, qui Lysandri vitam transtulit è Plutarchio. Quum enim Lysander instituisset innouare Rempub. perpenderetq; negocium esse difficilius, quam vt vulgaribus consilijs posset expediri, fecit quod poetæ solent in tragœdia, fictis oraculis ac deorum religione studuit quod constituerat efficere. Græca sic habent: ὥσπερ τραγῳδίᾳ μηχανὴν αἴρων πρὸς τοὺς πολίτας, λόγια πυθόχρηστα καὶ χρησμοὺς συνετίθει καὶ κατεσκεύαζεν. i. Quemadmodum in tragœdia machinam tollens apud ciues; responsa à Pythio reddita & oracula componebat apparabatq;. Idem obscure, sed sane quam eleganter indicat Arist. lib. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ primo: Ἀναξαγόρας τε γὰρ, inquiens, μηχανῇ χρῆται τῷ νῷ πρὸς τὴν κοσμοποιΐαν. ὅταν γὰρ ἀπορήσῃ διὰ τίνα αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ, τότε ἕλκει αὐτόν. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πάντα μᾶλλον αἰτιᾶται τῶν γινομένων ἢ νοῦν. Quæ quidem verba sic licebit vertere: Nam Anaxagoras mente perinde, quasi Deo quopiam tragico, qui repente solet opem ferre, vtitur ad condendum mundum. Etenim cum hæret in exquirenda caussa, quare necessario sit, tum illam adducit. Porro reliquis in rebus, quiduis potius causam facit eorum quæ fiunt, quam mentem. Vnde in Græcorum tragœdijs illud pene solenne est: πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων. id est, Multæ formæ deorum, &c. Cum inducto numine fabulam explicant: velut in Oreste Eurip. Apollo in medijs tumultib. apparens, res turbatissimas subito componit. Huius rei exemplum videtur ab Homero ductum, qui quemadmodum Iliad. α. Palladem inducit, vt ferocientem Achillem compesceret, ita compluribus alijs locis numen aliquod allegat. Quod quidem Horat. in Arte poetarum vetat in comœdiis fieri, nisi rerū difficultas maior sit, quam vt possit humana ope explicari;

> Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus
> Inciderit, ---

Qua ratione Plaut. in Amphit. Iouem induxit, eoque tragico comœdiam vocat. Lucianus in Philops. Καὶ τὸ τοῦ λόγου, θεὸν ἀπὸ μηχανῆς ἐπεισκυκληθῆναί μοι τοῦτον ᾤμην ἀπὸ τῆς τύχης. id est, Ac iuxta prouerbium, arbitrabar hunc mihi perinde quasi Deum quempiam repente apparentem, à fortuna fuisse adductum. Allusit eodem in libro De mercede seruientibus: οἰκεῖοι γὰρ τῆς τοιαύτης τραγῳδίας οὗτοι ... ἐκ μηχανῆς θεὸν ἐπὶ τῷ καρχησίῳ καθεζόμενον; id est. Nā peculiariter ad huiusmodi tragœdiam pertinent aut alium Deum quempiam derepente exortum, atque in antennis considentē. Huc respexit Euripides in Iphigenia Aulidensi; θεὸς ἐγώ σοι φαίνομαι μέγιστος. id est, Equidem Deus tibi maximus apparui. Lucianus in Philopseud. ἐπειδὰν, τὸ τῶν τραγῳδῶν τοῦτο, θεὸς ἐκ μηχανῆς ἐπιφανείς, id est, Adsistens, iuxta tragœdorum prouerbium, Deus ex improuiso apparens. Apud Athenæum lib. 6. Iurconem quendam querentem facit poeta nescio quis; quod piscium venditores vix ostensos pisces statim subducerent,

> Καὶ θᾶττον ἀποπέμπουσι τοὺς ὠνουμένους
> Ἀπὸ μηχανῆς πωλοῦντες, ὥσπερ οἱ θεοί.

Id est,

> Et venditos mox eximunt aspectui,
> Venduntque, tanquam è machina, ritu deûm.

Proinde quoties salus ex insperato ostenditur, id Deo solet adscribi. Ita Plin lib. 25. Quippe etiam in repertis alias inuenit casus, alias, vt vere dixerim, Deus. Idem lib. 27. Hic ergo casus, hic est ille qui plurima inuenit in vita Deus.

Mercuriale.

Ἑρμαῖον Græci vocabant lucrum præter expectationem oblatū, à primitijs quas olim in viis ponebant Mercurio: ijs viatores vescebantur. Alij malunt ductum ab aceruis lapidum quos in itineribus ambiguis Mercurio sacros ponebant. quorum meminerunt & Hebræorum prouerbia: Sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem. quanquam hic varie translatum est Græcis. Quidam ita sunt interpretati: ὡς ἀποδεσμεύει λίθον ἐν σφενδόνῃ, ὅμοιός ἐστι τῷ διδόντι ἄφρονι δόξαν. id est; Qui religat lapidem in funda, similis est tribuenti stulto gloriam. Alij pro hermæo, verterunt πολυάνδριον, qui locus est multorum sepulturæ destinatus: & lapidem accipiunt non quoduis saxum, sed gemmam. Nec multum inter se discrepant, qui verterunt polyandrium, & qui Hermæum. Nam & sepulchra plebeiorum habebāt congeriem lapidum. vnde illud Maronis,

> Monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepultus.

In locum sordidum ac funestum, stulte mittas gemmam. Non enim ornat locum, sed sordidatur à loco. In Hermæum vero si mittas quemuis lapidem, nihil est gratiæ. Nec enim extat in turba lapidum, singulorum officium: si gemmam, multo stultior es. Sed illorum est argutissima sententia, qui verterunt, fundum. Non enim tantum perit officium tuum, sed in tuum malum resilit: veluti si stulto lapidem innectas fundæ, dedisti quo te feriat. Verum hæc non sunt proprie huius instituti. Suidas citat hæc absque nomenclatura: οὐ κατὰ τοὺς ἄλλους ἀγαπήσας τὸ ἑρμαῖον, οὐδὲ οἰηθεὶς ἄρα μηδὲν ἀδικεῖν, εἰ ἑκὼν παρ᾽ ἑκόντος ὁτιοῦν ἐωνήσατο, id est, Non iuxta cæterorum morem captus amore lucri, nec arbitratus se nihil peccare, si volens à volente quiduis mercatus esset. Idem refert hanc sententiam tacito item autoris nomine: ἑρμαῖόν ἐστι τῶν κακοήθων ἅπας ἐπιεικής. id est. Lucrum est improborum, quisquis est humanus ac modestus. Bonorum enim lenitas, inuitat malorum audaciam. Refert & illud ex Damasceno, vt apparet: καὶ ἐδόκει ἑρμαίῳ ἐντετυχηκέναι, ὅ μοι προσέτυχεν. id est, Videbatur sibi in Hermæum incidisse, quisquis in me inciderat. Recreat enim viatorem, vbi dubius de via repperit aceruum Mercurii. Idem aceruus dicitur λόφος ἑρμαῖος id est, tumulus siue collis Mercurialis. Philostratus in Sophistis Hermæum appellat thesaurum in ædificio repertum, & alias pro insigni lucro forte obiecto vsurpat.

Deorum manus.

Θεῶν χεῖρες, id est, Deorum manus. Olim per ironiam, vt opinor, dicebantur efficacia illa pharmaca, quæ plurimis ex rebus & è longinquo petitis conficiuntur: quibus hodie tum medici, tum pharmacopolæ vulgo faciunt impostutam. Plutarchus quarta Decade τῶν συμποσιακῶν; simul & prouerbium refert; & Erasistratum citat, huiusmodi medicorum mixturas improbantem: ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ὅτ᾽ αὖ μιγνύντες τὰς βασιλικὰς καὶ ἀλεξιφαρμάκους ἐκείνας δυνάμεις, ἃς θεῶν χεῖρας ὠνόμαζον. Ἐρασίστρατος δὲ ἐλέγχει τὴν ἀτοπίαν καὶ περιεργίαν, ὁμοῦ μεταλλικὰ, καὶ βοτανικὰ, καὶ θηριακὰ, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς καὶ θαλάττης, εἰς τὸ αὐτὸ συγκεραννύντας. καλὸν γὰρ ταῦτα ἐάσαντας ἐν πτισάνῃ καὶ σικύᾳ καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἰατρικὴν ἀπολιπεῖν. ἀλλὰ δὴ διὰ τὸ ποικίλον ἐξάγει, καὶ γοητεύει τὴν ὄρεξιν. id est; Quin multo magis cum regulas illas & efficaces variorum remediorum mixturas conficiunt, quas Deorum manus appellarunt. Erasistratus autem coarguit absurditatem & curiositatem eorum, qui simul metallica & herbaria, & ferina, quæque terra gignit; quæq; mare, in vnum commiscuerunt. At bene haberet, si his omissis in ptisana & cucurbita & hydrelæo medendi artem finissent. Verum per Iouem ipsa rerum varietas imponit nobis, & appetentiam illicit. Hactenus Plutarch. Meminit huius adagii Galenus tractatu 6. citans ex Erophylo. Libet obiter & C. Plinii verba hoc loco subscribere, quibus medicorum mixturas taxat. Ea sunt in præfatione libri 24. Hinc, inquit, nata medicina. Hæc sola naturæ placuerat esse remedia, parata vulgo, inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus viuimus. Postea fraudes hominum, & ingeniorum capturæ officinas inuenêre istas, in quibus sua cuiq; homini venalis promittitur vita. Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atq; India in remedio æstimantur. Hulcerique paruo medicina à rubro mari imputatur: cum remedia vera quotidie pauperrimus quisque cœnet. Nam, si ex horto aut petatur herba, vel frutex quæratur, nulla artium vilior fiet, Hactenus Plinius.

Negocium ex ocio.

> Πρᾶγμ᾽ ἐξ ἀπραξίας.
>
> Id est,
>
> Ex ocio negocium:

Hemistichium Iambicum, vsurpandum vbi res præter opinionem euenit, & inde tumultus oboritur, vnde tranquillitatem & ocium sperabamus. Nam & illud multis vsuuenit, vt dum sectantes ocium, fugiunt honestam industriam, incidant in turbas inexplicabiles. Autor Suidas. Nec indicat vnde sit natum.

Euentus præter expectationem.

Quoties res multo secus euenit quam vel fuerat instituta, vel probabilib. coniecturis euentura videbatur, congruet illud ex eodem libro:

> Ἀλλ᾽ αἰεί τε Διὸς κρείσσων νόος αἰγιόχοιο.
>
> Id est,
>
> Verum præpollet magni Iouis vsque voluntas.

Pindarus in Pythiis hymno vltimo, τὸ γὰρ μόρσιμον οὐ παρφυκτόν. ἀλλ᾽ ἔσται χρόνος οὗτος, ὃς καί τιν᾽ ἀελπτίᾳ βαλὼν, ἔμπαλιν γνώμας τὸ μὲν δώσει, τὸ δ᾽ οὔπω i. Quod enim in fatis est, euitari non potest. sed erit tempus hoc, quod aliquem desperatione iaculatum, præter opinionem, hoc quidem dabit, aliud vero nequaquam. Rursum Iliad. π.

> Ἀλλ᾽ αἰεί τε Διὸς κρείσσων νόος ἠέπερ ἀνδρῶν.
>
> Id est,
>
> Sed magis atq; hominum pollet Iouis vsq; voluntas.

Mopso Nisa datur.

Schema prouerbiale videtur & illud apud Virgil. in Pharmaceutria,

> Mopso Nisa datur. ---

Cum præter omnium spem res præclara contingit cuipiam prof-

ſus indigno, vt nihil iam non poſſe ſperari vel à quouis appareat,

Mopſo Niſa datur: quid non ſperemus amantes?

Eſt autem emphaſis in nominib. Nam Mopſum dicens, intelligit infimúm, abiectiſſimumq; paſtorem: Niſam, puellam inſigni forma. Non abludit hinc illud Sophoclis in Aiace flagellifero,

Οὐκ ἔσ᾽ ἄελπτον ἐδέν.

Id eſt,

Nihil eſt, quod haud ſperare liceat.

In eandem ſententiam Linus apud Stobæum,

Ελπεῖσθαι χρὴ πάντ᾽ ἐπεὶ οὐκ ἔσ᾽ ἐδὲν ἄελπτον.
Ῥάδια πάντα θεῷ τελέσαι καὶ ἀνήνυτον ἐδέν.

Id eſt,

Speres cuncta, nihil quod non contingere poſſit.
Omnia ſunt magnis factu procliuia diuis.

Glaucus poto melle reſurrexit.

Γλαῦκος πίνων μέλι ἀνέστη, i. Glaucus poto melle reuixit. Dici ſolitum, quoties aliquis vulgari rumore dictus mortuus, denuo prodit in publicum, & quaſi rediuiuus apparet ijs, quibus perſuaſum fuerat eum vita defunctum eſſe. Satis conſtat ab euentu natum: nempe Glaucum quempiam præter omnium expectationem, guſtato mellito pharmaco reualuiſſe. Eamq; rem in iocum popularẽ verſam fuiſſe. Quidam enarrant in hunc modum: Glaucus quidã poto melle, ob bilem pene exanimatus eſt. Ad hunc multis accurrentib. medicis, polyidos herba, quam draconem vocant, eum reſtituit.

Inſperabilem vitam viuis.

Ἀνέλπιστον βίον ζῇς. id eſt, Inſperatam vitam agis (ſic enim loquũtur Attici:) hoc eſt, vitam mirificam, & quam ne ſperare quidem auderet quiſquam: aut in qua non ſpes alat animum, ſed ipſæ res adſint. Extat apud Pindarum.

Lauares Peliam.

Λούσῃς τὸν Πελίαν, i. Laues Peliam. Dictum apparet, vbi quis ſalutem pollicitus, adfert exitium: aut vbi quis prodeſſe conatus, ingens addit malum. Ductum à notiſſima Peliæ fabula: quem dum filiæ à Medea perſuaſæ ſtudent ad iuuentam reuocare, lebeti feruenti impoſitum occiderunt. Fortaſſis non intẽpeſtiuiter dicetur, vbi quis falſa ſpe ductus, inanem ſumit operam. Veluti ſi quis arte, quam vocant Alchimicam, fretus, ſibi promittat futurum, vt è ſtanno fiat argentum, ex ære aurum. Refertur in adagiorum Collectaneis, quæ Plutarchi feruntur nomine.

Subitum remedium periculi.

Cum indicabimus rem in extremum diſcrimen adductam, actumq; fuiſſe, ni ſubita ſalus, ceu Deo quopiam immiſſa protinus aſtitiſſet, illud ex eodem lib. tum alias ſæpe, conueniet,

Εἰ μὴ ἄρ᾽ ὀξὺ νόησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Id eſt,

Ni ilico ſenſiſſet, genitor diuûmq; hominumq;.

Pro virgine cerua.

Ἀντὶ παρθένου ἔλαφος, i. Loco virginis cerua. Prouerbio hoc vti licebit, quum præter opinionem inſperatum quid accidit: veluti ſi quis opima ſpe excidat, & pro aureis tantum non montibus exiguum quid referat: aut vbi quis carminis purus, reus tamen accuſatus, liberatur, authore ſceleris deprehenſo: aut quum aliud pro alio fraudulenter ſubſtituitur. Extat apud Achillem Statium Alexandrinum lib. 6. de amoribus Clitophontis & Leucippes: Cuſtos, inquit, vt veriſimile eſt, obſtupuerat, inopinatæ rei nouitate commotus, iuxta parœmiam, pro virgine cerua conſpecta. Natum videtur à fabula Iphigeniæ, quæ quum in Aulide Bœotiæ ad aram Dianæ adducta ſtaret, futura deæ victima, ipſa quidem repente euanuit, & in Taurica deuecta eſt, immolata eius loco ſuppoſititia cerua. Hanc rem narrat apud Euripidem in Iphig. nuncius:

Ἄελπτον εἰσιδόντος ἐκ θεῶν τινος
Φάσμ᾽, ὅγε μὴ λ᾽ ὁρωμένου πίστις παρῆν·
Ἔλαφος γὰρ ἀσπαίρουσ᾽ ἔκειτ᾽ ἐπὶ χθονὶ
Ἧς αἵματι βωμὸς ἔρραινετ᾽ ἄρδην τῆς θεοῦ.

Id eſt,

Spectrum intuentes à deorum quopiam
Inopinum, & ægre creditum ſpectantibus:
Nam cerua humi iacebat artubus micans,
Aram deæ cruore ſtagnantem imbuens.

Non alienum hinc eſt quod Martialis iocatur in Miſitium quendam, a Cybeles ſacerdotibus noctu præfectis virilibus orbatum, quum illi Achillam puerum concubinum ea parte mulctaſſe ſe crederent decepti: proinde ſubiicit author,

Suppoſitam fama eſt quondam pro virgine ceruam.

Alaudæ in nido latet gramen.

Citatur à Caſſiano Baſſo Scholaſtico, librorum qui de agricultura apud Græcos inſcribuntur collectore, adagium hoc,

Ἐν κορυδοῦ κοίτῃ σκολιὴ κέκρυπται ἄγρωστις.

Id eſt,

Ramoſum gramen nido occultatur alaudæ.

Quo licebit vti, quum eſt ſigni aut ſubſidii ſpem oſtentabimus: veluti ſi potentior quiſpiam nos conetur opprimere, in legum æqui præſidio fiduciam nobis repoſitam, aut in veteri iuris [illegible] cillis, indicare volentes, prouerbiali hoc verſu vtemur, vel ſi [illegible] rum authoritate multiplici ac rationib. oppugnari ſignifi[illegible] neque nos hac parte inermes eſſe, ſed ad manum habere in [illegible] dito tela quibus nos defendamus: nimirum,

Ἐν κορυδοῦ κοίτῃ σκολιὴ κέκρυπται ἄγρωστις.

Solet autem alauda peculiari quodã amuleto nidum ſuum [illegible] impoſitis graminis ramulis, quemadmodum aquila calli[illegible] cornix verbenaca ſupina, turdus myrto, lauro palumbes, vt [illegible] aſtræ magi authoritate lib. 15. γεωπονικῶν legitur.

E media flamma ſeruare.

Qui ingentibus periculorum vndis circumſcriptum ali[illegible] difficillimis litibus irretitum explicat, is è media flamma [illegible] berare, prouerbialiter dicitur. Ariſtides in Apelle geneth[illegible] ἐκ μέσου φασὶ πυρὸς τὸν ἄνδρα σώζειν. id eſt, E medio, quod [illegible] incendio virum ſeruare. & iterum: τίνα δ᾽ οὐκ ἂν οὗτος [illegible] ἀνθρώποισι βουληθεὶς ἀναρπάσειεν. id eſt, Quem non ille ex [illegible] flamma conſultus eripuerit. Notum eſt de Ænea, qui patrem [illegible] chiſen è medio ardentis Troiæ incendio humeris extulit, [illegible] pud Halicarnaſſeum in primo ex Sophocle legas.

Ad fores venire.

Ἐπὶ θύρας ἥκειν, id eſt, Ad fores venire, prouerbio dicitur [illegible] quid ſe vltro ingerit, verbi gratia: ſi dicamus honores & dig[illegible] alicui non ambienti obuenire, aut opes ex hæreditatibus [illegible] pectatas, ad manum venire, huic illa omnia ἐπὶ θύρας ἥκειν [illegible] tur. Poteſt venuſte & ad carminis venerem transferri hoc [illegible] In pangendo carmine ita dexter eſt Grudius, vt Muſæ illi [illegible] mina ventitare, ἐπὶ θύρας ἥκειν, dicendæ ſint. Philoſtratus de [illegible] ſtocle ſophiſta voluptates deliciaſq; aurium in quotidianum [illegible] recepit, ὥσπερ ἐπὶ θύρας αὐτῷ ἡκούσας, id eſt, tanquam ad fores [illegible] us ventitantes. Natum videtur ab amatoribus, qui amaſia[illegible] nuas frequentare ſolent, eaſque ſertis exornare. vnde ianua [illegible] tur apud Propertium,

Nunc ego nocturnis potorum ſaucia rixis,
Pulſata indignis ſæpe queror manibus.

Vel à diſcipulis, præceptorum ianuas adeuntibus. quomodo [illegible] Antonio Imp. dixit Philoſtratus: θαμίζων αὐτῷ καὶ φοιτῶν ἐπὶ [illegible] id eſt, Frequenter illum inuiſens, & ad ianuas commeans. [illegible] tur Ariſtides in oratione aduerſus eos qui criminaban[illegible] ocioſam eloquentiã: τούτοις χαίρω, τούτους ἀσπάζομαι, ἐπὶ τὰς [illegible] φοιτῶ θύρας. id eſt, Hæc amo, hæc exoſculor, horum ad fores [illegible] bro ventito. Vernacula noſtra lingua hanc parœmiam [illegible] etiamnum ſeruat & exprimit, quum dicit, alicui ad limina [illegible] quod inſperato accidit, & vltro ſe præbet.

Phœnicis inſtar reuiuiſcere.

Καθ᾽ φοίνικα ἀναβιώσκεσθαι, i. Phœnicis in morem reuiuiſ[illegible] prouerbio dicetur, qui longa valetudine, aſſiduis curis, amo[illegible] licitudine, carceris tædio emaciatus, nunc viuidior factus ad [illegible] dit. Ariſtides refert ad ſtatuam ciuitatis, cuius ruinæ in nouam [illegible] bis faciem reſtitutæ ſint, reparatis etiam iis quæ obſoleta [illegible] ita enim loquitur de Smyrna, beneficio M. Aurelii Imper. re[illegible] ficata: ἡ πόλις ἀναφύεται μεταβαλοῦσα τὴν ἡλικίαν, ἡ αὐτὴ [illegible] τε καὶ νέα γινομένη, ὥσπερ τὸν φοίνικα ἀναβιῶσθαι λόγος αὐτῇ [illegible] id eſt, Repullulat ciuitas depoſito ſenio, vetus eadem & noua, [illegible] modo Phœnicem ex ſe reuiuiſcere fama loquitur. & alibi de ea [illegible] γέγονε δὴ παλαιοτάτη καὶ νεοτάτη ἡ αὐτὴ ἑαυτὴν ἀνανεωσαμένη, [illegible] τὸν ὄρνιν φασὶ τὸν ἱερόν, id eſt, Facta eſt eadem vrbs & antiquiſſi[illegible] nouiſſima, reſumpta iuuenta, quod de ſacro alite dicitur. De Phœ[illegible] nice aue ita Ambroſius lib. De fide reſurrectionis: Auis in regio[illegible] Arabiæ, cui nomen eſt Phœnix, rediuiuo ſuæ carnis honore [illegible] rabilis, cum mortua fuerit, reuiuiſcit. Euſebium Pamphili in [illegible] Conſtantini: αἰγύπτιον ὄρνιν φασὶ μονογενῆ ὄντα τὴν φύσιν, [illegible] μὲν ἐπ᾽ ἀρωμάτων αὐτὴν αὐτῷ τὴν πυρὰν θνῄσκειν, [illegible] ἐξ αὐτῆς σποδιᾶς καὶ ἀναπλασθέντα τοιοῦτον οἷος καὶ πρότερον [illegible] i. Phœnicem volucrem Ægyptiam ferunt natura vnigenam [illegible] & ſuper aromatum aceruo emori, ſuum ſibi rogum adolen[illegible] poſtea de ſuo cinere reuiuiſcere, reſumtiſq; pennis talem exiſtere, qualis antea fuerit. Nazianzenus in Carminum lib.

Ὡς δ᾽ ὄρνιν φοίνικα φάτις θνῄσκοντα νεάζειν,
Ἐν πυρὶ τικτόμενον πολλῶν ἐτέων περὶ κύκλα,
Πυρ[illegible] ξεῖνον γένος αὐτογενέθλον.

Id eſt,

Phœnicem perhibent poſt fata reſumere vires,
Naſcentem ex igni, & decurſis pluribus annis,
De cinere annoſo fœturam ſponte renaſci.

De hac aue ita ferme Artemidorus lib. De inſomniis 4. cap. [illegible] Phœnix vbi fatale ingruit tempus, euolat in Aegyptum, loco [illegible] profectus adſit ignorato, ſibiq; conſtructo è caſia myrrhaque ro[illegible] go, immoritur: ex eo cinere poſt ſtatum temporis curriculum ver[illegible] mis enaſci putatur, qui grandeſcens in volucrem abit, ſiuque in[illegible] rum Phœnix, moxque emigrat ex Aegypto, locumque vnde ge[illegible] nitor aduenerat, volatu repetit. Eius verba leguntur apud Suidam [illegible] in dictione φοῖνιξ, ſed à librariis corrupta. nam illa, ἀφίπταται εἰς [illegible] αἴγυπτον ἐκεῖθεν, ex Artemidoro ita legi debet, ἀφίπταται [illegible] ἐκεῖσε. Plura de hac aue qui ſcire deſiderat, legat opuſculum La[illegible] ctantii, & alterum Claudiani, de Phœnice: Cornelium Ta[illegible]

annalium lib.5. Plinium lib.10.cap. 2. Solinum cap. 36. Ouidium in Transformationum libris: denique Achillem Statium Alexandrinum in calce libri tertii De amoribus Clitophontis & Leucippes,

Ascapha in triumphalem quadrigam.

Ἀπὸ θωυσκηπείου ἐπὶ τὴν ἡγεμονικὴν ἀπήνην ἀλάμενος, id est, De scapha ad triumphalem currum transiliens. Extat apud Synesium in Epistolis de Andronico dictum, qui infimis ortus natalibus, præfecturã suffragio Principis adeptus fuerat. Efferri potest de quouis è fece hominum ad magnas opes dignitatesq; prouecto: quẽadmodum Iulius Ligur post sedentariam operam in ducendo scalmo diu nauatam, Sexti Pontificis beneficio insignibus Ecclesiasticorum honorum ornatus, tandem ad Pontificatum maximum emersit, nimirum ἀπὸ θωυσκηπείου ἐφ' ἱεραρχικὴν ἀπήνην ἀλάμενος. Licebit & nonnihil deflectere cum gratia, hoc modo, Agathocles Siculus è figulo Rex factus, ἐκ κεραμείας ἐπὶ τὴν βασιλικὴν ἀπήνην ἅλατο, i. E figlina regium currum conscendit.

BRASSICANI.

Agrωstis in nido Corydi.

Ἐν κορύδου κοίτῃ σκολιὴ κέκρυπται ἄγρωσις.

Id est,

In Corydi nido intorta occultatur agrωstis.

Adagiũ extat apud innominatũ Græcũ scriptorẽ, qui rem rusticam viginti luculentissimis libris absoluit, lib. ιε. τῶν περὶ γεωργίας ἐκλογῶν, vt ipse inscripsit: quo loco ex Nestoris panacea tractat admirabilem quarundam rerum sympatheian & antipatheian:

Καρκῖνος προσενεχθείσης αὐτῷ πολύποδος βοτάνης ἀποβάλλει τὰς χηλάς, νυκτερίδες κισσοῦ θυμιωμένου θνήσκουσι, γῦπες ἀπόλλυνται μύρου ὀσμῇ, ὄφις θνήσκει δρυὸς φύλλων ἐπιβληθέντων αὐτῷ, οὐ κινηθήσεται ὄφις εἰ ἴβιδος πτερῷ ἐπιρριφέντος. ἔχις πληγεὶς ἅπαξ καλάμῳ, ναρκᾷ· πλεονάκις δέ, ῥώννυται· τῇ ἐχίδνῃ φηγοῦ κλωνίον ἐὰν προσαγάγῃς πίπτει. χελώνη ὄφεων φαγοῦσα νοσεῖ· ἐπιφαγοῦσα δὲ ὀρίγανον ὑγιαίνει. πελαργοὶ πλατάνου φύλλα ταῖς νεοττιαῖς ἐντιθέασι διὰ τὰς νυκτερίδας, χελιδόνες διὰ τὰς σίλφας σέλινον ἐντιθέασι, φάτται δάφνην, κιρκοὶ ἀγρίαν θριδακίνην, ἅρπαι κισσόν, κόρακες ἄγνον, ἔποπες ἀμίαντον, κορῶναι περιστερεῶνα τὸν ὕπτιον, κίχλα μυρσίνην, πέρδιξ καλάμου φορβήν, ἐρωδιὸς καρκίνον, ἀετὸς καλλίτειχον, κόρυδοι ἄγρωσιν· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία,

Ἐν κορύδου κοίτῃ σκολιὴ κέκρυπται ἄγρωσις.

hoc est, vt quam simplicissime Latine dici potest: Cancrum herba polypodio si quis contigerit, chelas abiicit, Vespertiliones ex incensæ hæderæ suffumigatione moriuntur, Vultures intereunt ex odore vnguentorum, Serpens coniectis in eum quernis foliis emoritur, serpens ne commoueri quidem poterit si Ibis auis ala tactus sit, Vipera semel percussa calamo, obtorpescit: sæpius autem, ad sese ipsam redit & conualescit. Viperæ si ramum ex fago arbore adhibeas, metu exanimatur. Testudo si serpentem ederit, ægrotat: rursus si Origanum ederit, conualescit. Ciconiæ platani foliis pullos præmuniunt aduersus vespertiliones, Hirundines aduersus Silphas ex Cantharidum genere apio vtuntur, Palumbes lauro, Accipitres syluestri lactuca, Harpæ aues hædera, Corui agno siue amerina, Vpupæ amianto, Cornices peristereωne quem rectum vocant: Cinchla auis quam motacillam dicunt, myrto. Perdix calami pabulo, Herodius siue ardea cancro.

In Corydi nido intorta occultatur Agrωstis.

Eiusmodi peculiaria animantium remedia commemorant & Plutarchus in commentario, vtrum prudentiora sint marina an terrestria, & Aristot. de historia animal. lib.9. cap.6 Plin. item lib. 8. c.27. Adagii vsus est, si quando significamus nobis non deesse tacita quædam & paucis cognita prædia, quemadmodũ Coridus auicula agrωsti, quam Theodorus & Hermolaus gramen vertunt, occulto quodã aduersus ea quæ nocere possint amuleto vtitur. Quod si quis dixerit nos plane actum agere, qui post alios Adagia scribamus, is interea non obliuiscatur, & in Corydi nido agrωstin esse reconditam: hoc est, neq; nobis ex bonorum authorum penu defecisse iustum spicilegium, ex quo non aspernandam prouerbiorum messem concinnare possimus. Iunii adag.3. Cent.3. Alaudæ in nido gramen latet.

Etiam inter vepres rosæ nascuntur.

Ammianus Marcellinus lib.16. cum de Entherio eunucho loqueretur, sic inquit: Sed inter vepres rosæ nascuntur, & inter feras nonnullæ mitescunt. Hoc geminum prouerbium ostendit in omni hominum genere, quantumuis peruerso ac deplorato, reperiri tamen aliquot bonos viros, & qui moribus minime sint aspernandi. Gregorius Theol. in vita Athanasii dixit, φύεται καὶ ἐξ ἀμπέλου βάτος, id est, nasci etiam è vite rubum: hoc est, ex optimo parente nonnunquam pessimum filium.

COGNATI. *Noua lux effulsit.*

Allegoria prouerbialis de insperata felicitate, siue bonorum affluentia. Virg. 9. Ænei.

Hic primum noua lux oculis effulsit.---

Idem sub finem eiusdem libro de salute præter spem ostentatã,

Continuo noua lux effulsit.---

12. Æneid.

--- Discussæ vmbræ, & lux reddita menti est.

Nox & tenebræ in Sacris metaphorice capiuntur pro multitudine afflictionum, & malis ingruentib. Cicero: Recessus solis quasi tristitia quadam contrahit terram, accessus autem lætificat. Etenim oriente sole, cœlum videtur aperiri, sicut occidente claudi. Plautus in Persa, pro luce faculam dixit: Tace stultiloque, nescis quid instet boni, Nequicquam tibi fortuna faculam luciferam allucere vult. Virg. 6. de inferis locis:

Vt tristis sine sole domos loca turbida adires.

Et vt lux pro lætitia, præsenti concilio, & subita felicitate: ita crux & caligo pro tristitia, & animi extremitate. 12. Æneid.

Vt primum discussæ vmbræ & lux reddita menti est.

Ne hoc quidem male.

Οὐδ' οὕτως κακῶς, id est, Ne sic quidem male. Quo licet vti, vbi res licet præter spem aut institutum, non infeliciter tamen ceciderit. Plutarchus commentario περὶ εὐθυμίας. Originem habet à priuigno, qui cum aberrans à cane quem lapide petebat, percussisset nouercam: οὐδ' οὕτως κακῶς, dixit.

Τρὶς ἓξ βάλλειν.

Prouerbium antiquis fuit, dici solitum de illis, qui summum inopinatumq; bonum consequerentur. Id sumptum videtur à iactu cuborum siue tesserarum, quarum cum latera numeris distincta sint, iactus hic fœlix secundusq;, & apud eos erat, & nunc quoque habetur. Quamuis ludendi rationes diuersæ, dissimilesque (vt opinor) fuerint. Cum speculator apud Æschylum in Agamemnone, initio statim eius fabulæ, qui positus erat, vt obseruaret ignem editum (id enim signum conuenerat inter Agamemnonem & Clytæmnestram Ilij capti) sublato illo, longeq; à se viso, cognouit expugnatam esse Troiam, fortunatumque exitium habuisse, diuturnam illam molestamque suam curam, lætatur. Verba ipsius hæc sunt,

Αὐτός τ' ἔγωγε φροίμιον χορεύσομαι,
Τὰ τῶν δεσποτῶν γὰρ εὖ πεσόντα θήσομαι,
Τρὶς ἓξ βαλούσης τῆσδέ μοι φρυκτωρίας.

Id est,

Ego vero ipse prooemia canam,
Dominorum enim bene cadentia faciam,
Ter sexies iacta mihi hac face.

Declaratio autem hæc legitur in antiquo libro: παροιμιακῶς τρὶς ἓξ βάλλειν, ἐπὶ τῶν ἄκρως εὐτυχούντων. Suidas etiam videtur hoc prouerbium intellexisse, cum ait: τρὶς ἓξ κινητήριος βόλος. [Lege alibi. Iunij prou. Ter sex iacit.]

Interuenit θεὸς ἀπὸ μηχανῆς.

Fuit genus machinæ tragœdiarum, quod in summa trepidatione remedia arcessebat humanis maiora. Demissa namque Deos ostendebat ex improuiso. Id quod etiam ad prouerbium rerum desperatarum traxêre: θεὸς ἀπὸ μηχανῆς. Plurima exempla tragicis omnibus, & in Plauti Amphitryone. Idem Scaliger in eodem historico: In fine autem, inquit, & proci interficiuntur, & interuenit θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, quod tragœdiæ proprium est. Eo Lucianus vtitur in Philophos. in lib. De mercede seruientibus, & in Sectis. Erasmus noster istud fusius tractauit, in prouer. Deus ex improuiso apparens.

Tanquam tibias ad fontem.

Prouerbium casus fortuiti, ex Marsyæ Phrygis fabula natum; quam ex Hygino referam: Minerua tibias dicitur prima ex osse ceruino fecisse, & ad deorum epulum cantatum venisse. Iuno & Venus cum eam irriderent, quod & cæsia erat, & buccas inflaret, fœda visa, & in cantu irrisa, in Idam syluam ad fontem venit: ibique cantans in aqua se aspexit, & vidit se merito irrisam. Vnde tibias ibi abiecit, & imprecata est, vt quisquis eas sustulisset, graui afficeretur supplicio. quas Marsyas Oeagri filius pastor, vnus è Satyris inuenit: quibus assidue commeletando, sonum suauiorem indies faciebat, adeo vt Apollinem ad citharæ cantum in certamen prouocaret. Quo vt Apollo venit, Musas iudices sumpserunt. Et cum iam Marsyas inde victor discederet, Apollo citharam versabat: idemq; sonus erat. quod Marsyæ tibijs facere non potuit. Itaque Apollo victum Marsyam ad arborem religatum Scythæ tradidit: è cuius sanguine flumen Marsyan est appellatum. De hoc certamine deque Marsyæ excogitatione, lege Luciani dialogum Iunonis & Latonæ, & quæ illic annotauimus. Adagio autem vsus est Celius Lactantius Firmianus De falsa sapiẽtia lib. 3. c.14. Rectius itaq; Lucretius inquit, cum eum laudat, qui sapientiam primus inuenit: sed hoc inepte, quod ab homine inuentam putauit. Quasi vero illam alicubi iacentem homo ille quem laudabat, inuenerit, tanquã tibias ad fontem, vt poetæ aiunt: quod sic repertorem sapientiæ, vt Deum laudauit.

Securis aduersus mendacia.

Lucianus in Philopseude: Atque ego quidem vt eum conspexi, respiraui: hoc ipsum quod prouerbio dici solet, aduenisse mihi ratus, nempe securim quampiam aduersus mendacia. Occludet, inquam, eis ora vir sapiens adeo monstrosa narrantibus, atque prorsus, iuxta vulgatum illud adagium, repente Deum immissum esse mihi hunc à fortuna putabam. De hoc vide Erasm. Deus ex improuiso apparens.

EX APPEND. IVNII, CANTERI, & aliorum.

Auretenus experiri tumultum.

Et hoc Christianissimi poetæ est, vbi vrbem Romam inducit Theodosio suo gratias agentem, cum Gothi post Ligurum opes, & amœna profundi Padi rura deuastata, Tuscum solum victo amne prementes in motibus Fesulanis à Stilicone oppressi essent. versus sunt ij. contra Symm.

---Quæ festis suspendam pallia portis,
Immunis tanti belli, ac te stante sub armis
Libera, & aure tenus Geticos experta tumultus.

Ita enim legi debent, quomodo authore me eos Marnessius expressit. Alphetenus enim, quem hic locum habebit, cum Gothi in Pollentinis campis excisi sint? Accommodari potest ad omnia, repente à vicina imminente plaga sine vllo detrimento liberata, vt ad Germaniam totam, cum immanes Getæ canes nobis infestissimi, Viennam oppugnarent: & totam Siciliam, obsessa ab ijsdem Milite.

PROBRVM, GLORIA.

ERASMI. *Gloriosum & apud posteros.*

Cum facinus significabimus, cuius famam & posteritas celebratura videtur, quadrabit illud ex eodem libro:

Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.
Id est,
---Imo facinus insigne peregit,
Ipsa etiam quod posteritas exaudiat.---

Gloria futuri.

---Τὸ δέ τοι κλέος ἐσσομένοιο.
Id est,
Gloria futuri.---

Hemistichium est carminis Heroici. Refertur in iisdem Plutarchi Collectaneis. Admonet, famam laudemque recte factorum contingere, potissimum apud posteros. Alioqui, quemadmodum recte dixit Ouidius,

Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit.

Non omnino temere est, quod vulgo dictitant.

Apud Aristotelem vsurpatur prouerbii vice, & apud eruditos iam olim in prouerbium abiit nobilis illa Hesiodi sententia (ἣν ἅπαντες ᾄδουσι, quemadmodum ait Aristides in defensione Periclis) quæ dicit non vsquequaque irritum esse solere, quicquid rumore populi iactatum fuerit. Ea est in operis volumine secundo, cui titulus, Opera & dies,

---Δεινὴν δὲ βροτῶν ὑπαλεύεο φήμην.
Φήμη γάρ τε κακὴ πέλεται, κούφη μὲν ἀεῖραι
Ῥεῖα μάλ', ἀργαλέη δὲ φέρειν, χαλεπὴ δ' ἀποθέσθαι.
Φήμη δ' οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται ἥντινα πολλοὶ
Λαοὶ φημίζουσι, θεός νύ τίς ἐστι καὶ αὐτή.
Id est,
Rumores hominum cures vitare molestos.
Fama malum est, oritur, surgitq; facillima: verum
Difficile hanc perferre, graue est sedare coortam.
Nam non vlla quidem prorsum perit irrita fama,
Per populos quæcunq; volat, quia numen & ipsa est.

Potest bifariam accipi sententia: nimirum aut non plane falsum videri, quod plurimis est in ore, quodq; populi consensus approbat: aut non prorsus aboleri posse rumorem, etiam falsum, qui iam in vulgus diminârit. Proinde admonet, vt solicite caueamus, ne vel falso per temeritatem in fabulam vulgi venire contingat. Quod autem famam deam dixit, cum Homero sensit, qui complurib. locis ὄσσαν suam inducit. sic enim deam ipsam appellat. Et hunc æmulatus Vergil. in 4. Æneid.

Hæc passim dea fœda virûm diffudit in ora.

Sutorium atramentum.

M. Tullius lib. Epistolarum 9. ad Pætum: Iam pater eius accusatus est à M. Antonio: sutorio atramento absolutus putatur. Subesse videtur prouerbium. Sentit, opinor, hominem absolutum fuisse iudicum corruptela, non citra infamiam. Est enim huiusmodi sutorium atramentum, vt neq; magnopere atram imprimat notã, neq; nullam tamen illinat maculam. Infamiam enim atramenti symbolo poetæ significant. vt Horatius,

---Hic nigræ succus loliginis, hæc est
Ærugo mera.---

Is quidem succus quidam est, quem plerisq; mollium piscium, maxime Sepiis inesse scripsit Aristoteles libro De partibus animalium 4. eum tunica contineri membranea, emitti vero fistula quadã: quem effundunt in metu, & aquam infuscant, ne queant deprehendi.

Rursus Horatius,
Sed veluti tractata notam labemque remittunt
Atramenta, fere scriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt.---

Cæterum quod Græci Chalcanthum appellent, Cornelius Celsus fere vertit sutorium atramentum: cujus frequenter meminit in medicinis, præsertim libro quinto. Colligitur ex ære. Vnde Græcis nomen χάλκανθος, quasi dicas flos æris. Vnde suspicor magis dici maculam, quam ægre possis diluere. Nam atramentum quod scriptorium vocant, facilius diluitur, nec inhæret corio. Plinius in Epistola simili figura dixit, Vitelliana cicatrice stigmosum.

Scarabeo nigrior.

Κανθάρου μελάντερος, id est, Scarabeo nigrior. In fœdos & vehementer atros, ac fuscos. Nam scarabeus animal insigni & fœdo nigrore est, de quo alibi plura dicentur.

Dedecus publicum.

Rem modis omnibus infamem ac perniciosam, non ineleganter indicaueris his versibus, quibus Hector Paridem obiurgat Iliad. 3.

Πατρί τε σῷ μέγα πῆμα, πόληΐ τε παντί τε δήμῳ,
Δυσμενέσιν μὲν χάρμα, κατηφείην δέ σοι αὐτῷ.
Id est,
Noxa ingens vrbique tuæ, populoq; patriq;:
Hosti gaudia, sed probrumq; dolorq; tibiipsi.

Cythonymi probrum.

Κυθωνύμου αἶσχος, id est, Cythonymi dedecus. In hominem dicebatur vehementer infamem, fœdique nominis, cuiusque nomen iure supprimi debeat, vel ob calamitates. Vnde & Græca vox à cælando nomine dicta. Et hodie dictitant vulgo, tegendam esse, quoties innuunt fœdius esse facinus, quam vt autoris facienda sit mentio. Autor Zenodotus.

Cerite cera dignus.

Olim notari dignos atq; improbos, & nequam homines, Cerite cera dignos prouerbio vocabant: nimirum ceritem ceram, insignem ignominiam appellantes. Horatius,

Quid deceat, qui non obliti, Cerite cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Vlyssis.

Acron & Porphyrion huiusmodi tradunt originem adagii. Romani Ceritib. bello subactis eam dixêre conditionem, ne suffragii ius haberent, ne leges vllas aut æderent, aut haberent. Eamque ignominiam in adagium abijsse. Meminit de tabulis Ceritibus Aulus Gellius lib. 16. cap. 13. Primos autem municipes, inquit, sine suffragij iure Cerites esse factos accipimus. Concessumque illis, vt ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, sed negocijs tamen atque oneribus vacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisque. Hinc tabulæ Cerites appellatæ, versa vice, in quas censores referri iubebant, quos notæ causa suffragijs priuabant. Confine videtur illi, quod alibi diximus, Sutorium atramentum.

Hic bonorum virorum est morbus.

Αὕτη γε χρηστῶν ἐστιν ἀνδρῶν ἡ νόσος.
Id est,
At iste sane morbus est probi viri.

Suidas propemodum vt prouerbiale citat. Extat autem apud Aristophanem in Vespis. Vti licebit, cum id probro datur, quod magis laudi duci oportebat. Finitimum illi, ex Euripidis Aulidensi Iphigenia,

Καλόν γέ μοι τοὔνειδος ἐξωνείδισας.
Id est,
Mihi opprobrasti probrum honestum scilicet.

Aut εἰρωνικῶς, in tristia quædam seuera vitia: quæ cum atrocia sint, tamen minus obnoxia sunt infamiæ, quod his magnates probati laborent. Quis enim non execratur furem? At longe propemodum ... us est adulterium: quod tamen proceres sibi propemodum ... tribuunt. Inuidere, obtrectare, studere congerendis opibus, ... sceleratius est, quam puellam habere, qui cum cubites, ob noctis nos (vt diuus ait Hieronymus) metus. At hoc qui facit, vappa vocatur ac sterquilinium: & integri sanctiq; habentur, qui ambitione tument, auaritia contabescunt, inuidentiæ virus ... omnibus: quod videlicet hi bonorum virorum morbi sunt.

Quem fortuna pinxerit.

Ὃν τύχη μέλαινα γράφει, τοῦτον οὐ πᾶς χρόνος δύναται λευκᾶναι, id est, Quem fortuna nigrum scripserit, hunc non vniuersum ævum candidum reddere potest, hoc est, Cui fortuna refragatur, ... quicquid tentauerit, infeliciter cedet. Allusum est ad nigros & albos calculos suffragiorum. Recensetur in Collectaneis Apostolij.

Cur non suspendis te?

Τί οὐκ ἀπήγξει, ἵνα Θήβησιν ἥρως γένῃ; id est. Quin te suspendis, vt apud Thebanos heros fias? Apud alios summus honos habebatur ijs, qui sibi mortem consciuissent, præsertim pro salute patriæ, vt apud Atticos Codro pro patria non timido mori: apud Romanos Decijs, & Quinto Curtio, M. Catoni Vticensi, Bruto, & alijs plerisque: apud Thebanos autem nullus honos habebatur ijs, qui sibi vim attulissent. Vnde per ironiam dictum putant, vt Thebis semideus fias. Dici posse videtur in eos, qui famæ ducti cupiditate, semet periculis grauibus obiiciunt. Refertur à Zenodoto.

Adhortantis ad gloriam.

Cum adhortabimur ad immortalem gloriam egregiis parandam factis

[Fr]actis non inconcinniter adhibebimus illud carmen, quo M. Tull. aliquot vsus est locis,

Ἀλκιμὸς ἔσσ᾽ ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ.

Id est,

Strenuus esto, quo te posteritas quoq; laudet.

Extat autem apud Homerum cum alias, tum Odysseæ lib. primo. Sic enim Pallas in specie Mentoris adhortatur Telemachum ad virtutem, aliorum illustrium heroum exemplo,

Καὶ σὺ φίλος (μάλα γάρ σ᾽ ὁρόω καλόν τε μέγαν τε)
Ἄλκιμος ἔσσ᾽ ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ.

Id est,

Tuq; age (quando te video magnumq;, bonumq;)
Strenuus esto, vt tete & postera prædicet ætas.

Fractis auribus.

Galenus cõtra Thrasybulum, ὧν ἐστὶ τὰ θαυμαστὰ ταυτὶ συγγράμματα, τῶν ὑπὸ τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων περιφερόμενα. id est, Quorum sunt admirandi isti libri, qui circumferuntur ab his qui fractas gerunt aures. De pugilibus, ni fallor, sentit, qui postea facti medici, scribunt libros: aut potius de libris imperitorum medicorum, qui leguntur à pugilibus, qui solent habere laceras aures, more suum, oculos sugillatos, totam faciem tuberibus notatam, ex artis quam exercent. Galenus enim crebro destomachatur in athletarum genus. Vsus est hoc adagio Plato in Gorgia, nec satis liquet quo sensu. Etenim quum Socrates dixisset se audire, quod Pericles reddidisset Athenienses deteriores, nimirum ignauos ac timidos, loquaces & auaros, vt qui primus mercenaria stipendia instituisset: Callicles respõdet, τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων ἀκούεις ταῦτα ὦ Σώκρατες, i. Ab his qui aures habent fractas, audis ista ô Socrates. Sentit opinor de athletis & barbaris, quibus ignaui videntur à militari ferocia alieni. Hanc coniecturam meam tantisper valere volo, dum aliquid adferetur exploratius. De perforatis auribus dictũ est alias. Conueniet in hominem pugnacem, & vt notantem multos, ita notatum à multis.

PROCLIVITAS.

ERASMI. *Currentem incitare.*

Τὸν τρέχοντα ὀτρύνειν, id est, Currentem incitare, est adhortari quempiam ad id, ad quod iam suapte sponte tendit. Atque hac figura mitigamus vel præcludimus magis offensam admonitionis. Cicero ad Cassium, Vt Cæsarem in Italia viderem. sic enim arbitrabamur, eumque multis honestissimis viris conseruatis, ad pacem currentem, vt aiunt, incitarem. Idem ad Quintum fratrem lib. ij. Quare facis tu quidem fraterne, quod me hortaris. Sed me hercle, currẽtem nunc quidem. Rursus ad Atticum: Quod me hortaris, vt eos dies consumam in philosophia explicanda: currentem tu quidem. Idem in Oratore: Facilius enim est, currentem, quod aiunt, incitare, quam commouere languentem. Plin. ad Caninium, Scio te stimulis non egere: me tamen tui charitas euocat, vt currentem quoq; instigem. Ducta est metaphora ab his, qui curru certant, quibus acclamatio solet addere velocitatem. Lucian. ex Homero citat ad Nigrinum: θάρρει, ὦ 'γαθέ, τοῦτο γάρ τοι τὸ τοῦ Ὁμήρου, σπεύδοντα καὶ αὐτὸν παρακαλεῖς. i. Bono es animo, quandoquidem iuxta Homericum illud, hortaris eum, qui ipse sua sponte properet. Extat autem Iliad. θ.

Ἀτρείδη κύδιστε, τί με σπεύδοντα καὶ αὐτὸν
Ὀτρύνεις;

Id est,

Quid me sponte mea properantem maxime Atrida
Extimulas?——

Eodem allusit Odyss. ω.

Ὣς εἰπὼν, ὤτρυνε πάρος μεμαυῖαν Ἀθήνην.

Id est,

Iamdudum promptam, ac cupientem, his Pallada dictis
Excitat.——

Itaque currentem incitamus, cum ad id vocamus aliquem, ad quod suapte cupiditate fertur, ac propendet. Quemadmodum meminit Dion, Timotheum cantorem quempiam certa quadam cantione, quæ Palladis vocatur, Alexandri Magni animum repente ad belli cupiditatem incitare solitum. Atq; incitabat ille quidem, sed sponte currentem, vtpote naturâ sanguinarium & belli sitientissimum: Alioqui Sardanapalum illum παμάκρον, id est mollissimum, iisdem modis haud vnquam commouisset. Terent. in Andria torsit in malam partem, omissa metaphora: Age si hic non insanit satis sua spõte, instiga. Huc pertinent illa M. Tullio familiaria, E cursu reuocare. In principio Topicorum, E cursu ipso reuocauit voluntas tua. Et, In cursu esse: &, Cursum interrumpere.

Calcar addere currenti.

Eandem sententiam aliunde ducta metaphora, extulit Plinius iunior in epist. quadam ad Pompeium Saturninum: Flagitabas vt tibi aliquid ex meis scriptis mitterem, cum ego id ipsum destinassem. Addidisti ergo calcaria sponte currenti. Translatione sumpta ab equitibus, qui nonnunquam etiam sponte currentibus equis, quo currant celerius, calcar addunt. Ita nobis calcar addit, qui extimulat languentes: addit currentibus, qui cupiditatem ac studium nostrum auget acuitque. Ouidius,

Non opus admisso subdere calcar equo.

Sunt autem ferme prouerbiales in totum illæ metaphoræ: Subducere calcar, subdere stimulos. quemadmodum & illæ, Iniicere frenum, compescere freno, reuocare freno. M. Tullius ad Atticum: Adscribit etiam, & quasi calcar admouet. Idem ad eundem lib. vj. Sed alter, vt dixit Isocrates in Ephoro & Theopompo, frenis eget, alter calcaribus. Plato lib. De legibus 9. ἄριστ᾽ ὦ Κλεινία, σχεδόν τι με ὥσπερ φερόμενον αὐτίκα ῥᾳδίως ἀνέγειρες. i. Opportune me Clinia, impetu currentem retudisti. Et illud Ciceronis: E medio cursu reuocauit.

Bene plaustrum perculit.

Rusticorum prouerbium est, Bene plaustrum perculit. Apparet dici solitum in eos, qui quempiam impellunt, quo suapte sponte iam propendebat. Translatum à plaustris onustis, quæ quo exonerentur, solent euerti. Fit autem id commodius in eam partem, in quam propter solum decliuius inclinant. Donatus indicauit hoc adagium, exponens in Eunucho hæc Parmenonis verba: Perculeris iam tu me? Ab hac sententia non abhorret Plautinum illud in Curculione: Qui monet, quasi adiuuat. Verba sunt lenonis, qui libentius sit mutaturus fidem, admonitus à trapezita, quod tamen vel citra monitorem erat facturus. Idem eleganter expressit Sophocles apud Plutarchum in vita Artaxerxis,

Ταχεῖα πειθὼ τῶν κακῶν ὁδοιπορεῖ.

Id est,

Rerum malarum facilis est persuasio.

Plerique ad deteriora procliues sunt.

A vicinis exemplum habent.

Ἐκ τῶν γειτόνων ἔχουσι τὸ παράδειγμα. i. A vicinis sumunt exemplum. Qui faciunt quippiam aliorum exemplo prouocati. Vicinus enim vicino morbum suum affricat, & malorum commercio reddimur deteriores. Huc nimirum allusit Terentius in Andria,

Quid isthuc tam mirum est, de te si exemplum capit?

In planiciem equum.

Ἐς πεδίον τὸν ἵππον, id est, In planiciem equum. Quoties quis ad id prouocatur, in quo plurimum valet, quoque vel maxime gaudet. Equus in campo tanquam in sua est harena. Apud Lucianum in Captiuo, quum ipse Iudices postularet, Plato respondit, τοῦτο ἐκεῖνο, εἰς πεδίον τὸν ἵππον. id est, Hoc ipsum (quod dici solet) equum in planiciem: videlicet hominem rhetoricum significans, & in agendis causis exercitatum. Plato in Theæteto, ἱππέας εἰς πεδίον προκαλεῖς, Σωκράτην εἰς λόγους, id est, Equites in planitiem prouocas, Socratem ad disputãdum. Tametsi quidam codices ἵππον, habent hoc loco, non ἱππέα. Synesius in epistola quadã: Ἐπ᾽ αὐτὸ δὴ τοῦτο παρακαλῶ, ἵππον εἰς πεδίον, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, προτρέπειν ἡγούμενος. id est, Ad hoc ipsum certe prouoco, equum in planiciem (iuxta id quod dicitur) adhortari me putans. Translatum videtur à militia. Nam quoties res est pediti cum equite, pedes fugit campestria, sectaturq; loca impeditiora.

Mustelæ seuum.

Γαλῇ στέαρ, id est, Mustelæ pingue. subaudiendum, das, aut committis. Cum ea dantur, quorum qui accipiunt, natura sunt appetẽtissimi. Gaudet enim hoc animal præcipue seuo. Veluti si quis laudaret laudis auidissimum: aut adbibendum prouocaret, naturâ bibosum: aut ad aleam inuitaret, quibus hic ludus impendio gratus esset. Refertur adagium à Diogeniano.

Vna scutica omneis impellit.

——Μία μάστιξ πάντας ἐλαύνει.

Id est,

——Vna scutica incitat omneis.

Hemistichium heroicum de negocio dictum, quod facile fieret, videlicet à promptis omnibus, & suapte sponte currentibus. Fortassis apte dicetur in hos, quos eadem causa impellit: puta eadem spes lucri, studium commune, idem amor aut odium. Sumptum ab aurigis. Autor Suidas. Vsurpat Plutarch. in vita Lycurgi, scribens vrbem Lacedæmoniorum ἀπὸ σκυτάλης μιᾶς καὶ τρίβωνος ἀρχουσαν τῆς Ἑλλάδος ἑκούσης καὶ βουλομένης. id est, Scytala ac sago imperantem Græciæ spontaneæ volentique.

Lydum in planiciem prouocas.

Λυδὸν εἰς πεδίον προκαλεῖς, id est, Lydum in campum prouocas. In eum competit, qui lacessit iamdudum ad id propensum, ac prõptum. Notati sunt Lydi, quod ad bellum capessendum æquo propensiores essent. Herodotus lib. j. docet Lydos equitatu valuisse. Proinde Crœsus optat Iones equitatu venire oppugnatum Lydos. Finitimum ei quod supra recensuimus, τὸν ἵππον εἰς πεδίον.

Sphæra per præcipitium.

Eiusmodi prouerbium refertur ab Eustathio in Iliados Homeri librum secundum, ἡ σφαῖρα κατὰ τῶν πρανοῦς, id est, Globus per decliue. subaudiendum, voluitur aut mittitur. Perinde est quasi dicas, currentem incitare. Nam sphæra vel suapte sponte facile per locum decliuem deuoluitur. Nec male quadrabit in eos, qui vitæ genus aliquod nacti sunt, ad quod videntur esse naturâ propensi: vt conueniat cum illo, τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est, Equum in planiciem.

Vno digitulo.

Vno digitulo, summam negocii facultatem significabant. Terent. in Eunucho: Qui mihi nunc vno digitulo fores aperis fortunatus, Næ tu istas faxo, calcibus sæpe insultabis frustra, Hieronymus in dialogo Luciferani & Orthodoxi: Hanc igitur hastam, quam totis viribus misisti, de qua nobis minitaris, vno, vt aiunt, digitulo repellam. Huc pertinet & illud, quod alibi dictum est, Minimo prouocare: cum significamus, nos vel nullo negocio posse vincere.

Suade lupis vt insaniant.

Πείσαι τοι μέλλων καὶ τὼς λύκως αὐτίκα λυσσῆν.

Id est,

Hoc quoq; Milo lupis mox persuadeto rabire.

Vbi quis animum inducit ad rem stultissimam, quam non aggrederetur, nisi insanus. nam lupi insaniunt vel sua sponte. veluti si quis tyrannum instiget ad crudelitatem, cum plus satis sæuiat suopte ingenio. Rabies proprie canum est. vnde Scholiastes Theocriti putat hoc velut absurdum proponi. Sed canes aliquando rabiunt, lupi nunquam non rabiunt.

In numerato.

In numerato habere, si ad animi rem transferatur, prouerbii rationem habuerit: velut Octauius Augustus (vt refert Seneca) pronunciauit de Vinitio oratore, quod ingenium in numerato haberet: propterea quod in causis agendis ingenio esset præsentissimo, & quicquid aliis præstaret diutina cogitatio, id illi prima statim animi intentio daret. Sumptum est ab his, qui res suas ad certissimum calculum redegerunt, hoc est, ad pecuniam numeratam. Quintilianus in sexto. De actore, inquit, facile dicente ex tempore dictum est olim, ingenium eum in numerato habere. Vide prouerbium, Numero dixisti.

Titio ad ignem.

Δαλὸς ἐπὶ πῦρ, id est, Titio ad ignem. vbi quis applicatur ad res, ad quas natura propensus est. Vt si mulierosus ad puellarum contictum, sanguinis auidus ad militiam, lucri sitiens ad mercaturam. δαλὸν enim Græci vocant lignum semiustulatum. Non admodum abludit ab illo, εἰς ἀμίδα ἐνουρεῖν, id est, In matulam immeire. Refertur à Suida & Zenodoto.

Maturior moro.

Πεπαίτερος μόρου. De Hectore Æschylus in Phrygibus ita loquitur apud Athenæum lib. ij.

Ἀνὴρ δ' ἐκεῖνος ἦν πεπαίτερος μόρου.

Id est,

Porro vir ille erat moro maturior.

Dici potest vel in hominem miti ingenio præditum, vel in mollem, vel in vehementer propensum ad aliquid, velut in virginem nupturientem. Addit ex Nicandro, huius arboris fructum primum omnium apparere. Additur & huic arbori vellicatio, ad maturitatē. Opinor fici genus esse, quum scribitur per ο μικρὸν, μόρον.

Olla lenticulam attigit.

Epicharmus apud Athenæum, eo quem alibi citauimus loco, χύτρα δὲ φακῆς ἥψετο, Sed olla lenticulam attigit. Conueniet in eos, qui vehementer propensi sunt ad aliquid, velut huc nati, vt vltro nulla data occasione se conferant ad id quod appetunt. Olla fictilis videtur amare lentem, ac veluti vltro venire ad lentem. Simile illi quod alibi retulimus, Ipsa olera olla legit: &, Equum in planiciem.

Ignis ad torrem.

Πῦρ ἐπὶ δαλὸν ἐλθόν, id est. Ignis ad torrem veniens. De negocio, quod raptim facileq; conficitur: quasi cum vltro ignis ad torrem transuolat, ob materiei siccitatem. Meminit Diogenianus. Simile fuerit, Ignis ad naphtham. Est autem naphtha, bituminis genus, ad quod flamma vel è longinquo transuolat.

Quam facile vulpes pyrum comest.

Plautus in Mostellaria: Tam facile vinces, quam vulpes pyrum comest. De re factu proclici. quod nihil negocii sit vulpi dentatissimæ, pyrum edere.

Tam in procliui quam imber.

Non absque prouerbii specie dictum est illud à Plauto in fabula, cui titulus est, Captiui duo:

Tam hoc tibi in procliui quam imber est, quando pluit.

Nam procliue proprie dicitur, quod ex alto deorsum propendet. Arduum est autem onera submoliri in altum: deorsum vero vel suapte sponte deuoluuntur.

Tanquam de narthecio.

Prouerbii simillimum est & illud Ciceronis in ij. De finibus bonorum libro, Tanquam de narthecio: pro eo quod est, ex parato, & ad manum. Nam narthecium, opinor, vocat pyxidem, vnde pharmacopolæ depromunt medicamenta. Verba Ciceronis sic habent: Iam doloris medicamenta illa Epicurea, tanquam de narthecio promant. si grauis, breuis: si longus, leuis.

Mercator nauiga, & expone.

Strabo libro Geographiæ decimoquarto, refert huiusmodi prouerbium, ἔμπορε κατάπλευσον, ἐξελοῦ· πάντα πέπραται, id est, Mercator adnauiga, expone: omnia diuendita sunt. Ait natum à Cilicibus, olim piraticam exercentibus, quorum præcipuus quæstus erat ex mancipiis: quæ propter opportunitatem loci facile capiebantur, & celerrime distrahebantur: quod Delus, quæ non procul aberat, emporium præstaret & amplum & pecuniosum, vt illic eodem die præsente pecunia, multa mancipiorum milia distrahi possent & euehi. In caussa erat illud quoque, quod Romani Carthagine Corinthoque subuersis, vehementer locupletati fuerant, eoque pluribus mancipiis vti cœperunt. Si quid habet prouerbium, præter rei gestæ memoriam, poterimus vti, quoties significabimus rei cuiuspiam esse tantam auiditatem, vt nulla copia sufficiat: præsertim si quid mali sit, quod expetitur: quemadmodum nihil auidius emitur, quam nugaces quidam, & seditiosi libelli, [illegible] stiditis bonis authoribus.

Vna pertica.

Vna pertica, pro eo quod est, eadem opera. Plinius Secundus [illegible] bro octauo, Epist. ij. Nam regione, inquit, tota, & nouitas remissio[nis], & forma laudatur, ipsis etiam, quos non vna, vt dicitur, pertica, sed distincte gradatimq; tractaui. Quanto quis melior & probior, tanto mihi obligatior abit, expertus esse non apud me,

Ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός.

Id est,

Vir malus ac fortis precio ducuntur eodem.

Sumptum videtur ab his qui metiuntur agros. Perticam [illegible] pro decempeda. Nam Seruius Sulpitius (vt indicat Festus Pom[peius]) dixit perticam esse lineam qua diuiduntur agri, & [illegible] sus est Homericus lib. Iliad. ix. quem alibi recensuimus atque [illegible] posuimus.

Tarichus assus est simulatque viderit ignem.

Τάριχος ὀπτὸς εὐθὺς αὖ ἴδῃ τὸ πῦρ.

Id est,

Tarichus assus mox vt ignem viderit.

Athenæus libro tertio, prouerbii loco citat. Est autem Tarichus piscis salsus, de quo nonnulla in prouerbio, Si non assunt [illegible] Opinor idem esse cum illo, ἀφύα ἐς τὸ πῦρ. quod ante iam expo[suimus] in prouerbio, Aphya in ignem. Eodem in loco refert & [illegible] versum ceu prouerbialem:

Οὐκ ἂν πάθοι τάριχος, ὧν περ ἄξιος.

Id est,

Tarichus haud laturus est, queis dignus est.

IVNII. Tanquam si pupillas moueas.

Ὥσπερ κόρας εἰλεῖν, Tanquam si pupillis nictites. Annotat Hesychius, prouerbialiter dici de re factu procliui, & in qua nihil difficultatis sit. Sic enim inquit, ἐπὶ τῶν εὐχερῶν λέγεται, nihil autem pupilla magis lubricum: ac proinde mobilius expeditiusve creauit natura, vt hinc vernacula lingua nostra sumpserit adagium, quod facile intra nictum oculi aliquid perfectum iri loquitur, quod [illegible] momento dictoque citius absolui possit. Admonendus est tamen obiter lector mendæ, quæ in Hesychii codice inhæret: vbi perperam scriptum inueniet ἐλεῖν, pro εἰλεῖν.

Facilius quam Oreum deuicerint Bœoti.

Ῥᾷον ἢ τὸν ὠρεὸν ὑπερέβησαν οἱ Βοιωτοί, id est, Citius quam Oreum deuicerint Bœoti, Prouerbium dici admonet Suidas de iis, [qui] limites suos transcendunt. Ego arbitror efferri posse de expedi[tione] celeriter confecta: vel etiam de re factu procliui. Oreum [illegible] Eubœæ vrbem constat esse in Bœotiæ confiniis, quam Bœoti noctu adorti in potestatem sine magna difficultate redegerunt. de iis namque Apollodori verba interpretanda existimo apud Stephanum.

Quam facile canis exta edit.

Quam facile canis exta edit prouerbiale dicterium est apud Annæum Senecam in Aopocolocyntosi seu Ludo de morte Claudii Cæs. vbi D. Augustus introducitur hunc in modum sententiam suam edisserens. Qui vobis non posse videtur muscam excitare, tam facile homines occidebat, quam canis exta edit. Ista namq; lectio ma[gis] placet, quam vulgata, quæ legit, Quam canis excidit: vt animad[uer]tatum est à me nuper in annotationibus in eum librum: fauentque illi scripturæ doctorum pleriq;. Dicetur de re expedita, & opp[ido] quam facillima factu. quo pertinet illud Horatii:

Vt canis à corio nunquam absterrebitur vncto.

BRASSICANI. Musas hortari vt canant.

Ausonius in epist. ad Symmachum, eiusmodi prouerbialia [or]namenta quibus significamus nos eum inhortari qui sua sponte ac[que] adeo non rogatus in negocium incumbat, eleganter expressit: Musas hortari vt canant, maria vt effluant, auras vt vigeant, ignes vt caleant.

COGNATI. In mundo, Ad manum.

Antiqui homines cum aliquid in promptu, palam & in expedito ac cito

accito esse intelligi volebant, hoc aduerbio familiariter vtebantur. Plautus in Pseudolo: Quia sciebam (inquit seruus) mihi pistrinum in mundo fore. Idem in Penulo: Id quidem in mundo nunc est tuæ. In Persa: Nempe habeo in mundo. In Pseudolo: Pistrinum in mundo scibam, si id facem mihi, Simo. Non à me scibas pistrinum in mundo tibi? A mundo muliebri id ductum est. Mulieres enim quæ ad cultum corporis faciunt, in promptu habent, conduntque omnia in arcula diligenter, vt præsto cum vti velint, semper sint. Siue in mundo dicebant, significantes pœnam illam, aut malum extare, vt illi conscii sibi suæ vitæ, in se cadere facile id posse intelligerent, obscure vt mos est minantium, quod volebant indicantes: vt si furem improbumve aliquem hominem, verbis perterrefacere volentes, diceremus: Nonne tu scis inueniri carcerem, compedes, carnificem? De eo Sextus Pompeius & Flauius Sosipater. Item Charisius hunc Ennii locum afferens, Tibi vita seu mors in mundo est. Hesychius ad manum quæ sunt, prompta & parata interpretatur, & seruum ad manum ad multa vtilem, hoc modo, κατὰ χεῖρα, ἕτοιμα, εὔχερῆ· ἢ ὁ νῦν πρὸς χεῖρα καὶ εἰ πολλὰ χρήσιμος οἰκέτης.

Πάρεστι τὸ ὅδε.

Per translationem solet dici, Hæc res est in promptu: id est, præsto parata, manifesta, & ad manum, vt statim promi, id est, proferri possit. Cicer. libro primo Officior. Quæ quanquam ita sint in promptu, vt res disputatione non egeat. vt præsentarium argentum Plauto, pro in numerato existenti. Lucretius in principio lib. vj.

> Omnia iam ferme mortalibus esse parata.

Id est, quasi in medio posita & parabilia. Natura parabilibus contenta est: Lucret. lib. ij.

> Omnibus in promptu, manifestumq; esse videmus.

Id est, ante oculos omnium positum, omnibus apertum, ἐπιπολῆς ἐστιν. Vide alibi, In numerato habere: &, In promptu posita.

In numerato esse, seu habere.

In numerato esse, est paratum esse, & promptu facile, quod quamprimum promi potest: à pecunia numerata & reposita, parata, expedita, ac deprompta, tracta locutio. Gallica etiam lingua, cum pecuniam præsentem significare vult, non in diem soluendam, eundem sermonem vsurpat, argentum numeratum dicens, Realement & de fait, vt præsentarium argentum Plauto pro in numerato existenti. Inde ingenium in numerato habere, metaphorice dictum est. Quinti lib. vj. De Pollione Asinio, iocis seriisque pariter accommodato, dictum est, esse omnium horarum: & de actore facile dicente ex tempore, ingenium eum in numerato habere. In procinctu esse vel viuere, etiam eodem pertinet: sermo tractus ab exercitibus ad pugnam paratis. Gellius: Cum procinctæ igitur classes erant, & instructa acies, cœptum in hostem progredi, tibicines canere inceptabant. Idem Quintil. lib. x. Qui autem scierit quo quæq; modo sint dicenda, nisi tanquam in procinctu paratam quidem in omnes casus eloquentiam habuerit, velut clausis thesauris incubat. Hinc in procinctu viuere, significat semper ocreatum esse, & instratos equos habere, & frenatos ad profectionem, quæ in omnem horam diemque impendere videtur. Omnis enim dies atque omnis hora tendit & ad pugnam, & ad fatum extremum. Quare semper paratos & expeditos, & tanquam in procinctu confirmatos esse oportet. Quæ etiam ad manum sunt & præsto, in numerato esse dicuntur, vt diximus. Vide alibi, πάρεστι τὸ ὅδε, In promptu.

Ponere certum, difficile'st.

Pulchre dictum. Idem Lucretius eodem lib. v.

> Nam quid in hoc mundo sit eorum, ponere certum,
> Difficile'st. —

Ita solebat Epicurus loqui, cum ageret de rebus incertis: Nihil eorum, quæ sunt in promptu posita, contra hæc testimonium dicit, & Hæc non pugnant cum iis, quæ sunt in promptu posita. &: Qui vnum principium rerum omnium sumunt, & iis quæ sunt in promptu repugnant, & facultate cognoscendi sitne in hominis potestate positum, exciderunt. Idem Lucretius hoc eodem quinto libro:

> —Sed quæ sit earum
> Præcipere, haudquaquam est pedetentim progredientis.
> Idem ibidem:
> Difficile est ratione docere, & vincere verbis, &c.
> Libro secundo:
> Et quam difficile id mihi sit peruincere verbis.

Vide ante, πάρεστι τὸ ὅδε, &, In numerato habere.

In manu est.

Vsus & significatio huius locutionis pulchre declaratur à Cicer. Offic. j. quasi per exegesin: Quod ad præsens, inquit, tanquam in manu datur, iucundius est Sic Cælius ad Cicer. libro octauo Epist. Quam velis eum obligare, in manu tua est. Seneca libro De clementia primo, capite primo. Qualem quisq; sortem statumque habeat, in manu mea positum est. Dicit Nero, in facili sibi esse, locupletare quoslibet, vel etiam fortunis spoliare. Rem ergo certam eleganter dicimus in manu positam, quasi manu comprehensam. Dicitur & in manibus, & ad manum, & præ manibus, & sub manu, & inter manus. Duo postrema rariora sunt, ideo exempla subiiciam. Seneca ad Lucil. Consilium nasci sub die debet: hoc quoque tardum est: sub manu, vt aiunt, consilium nascatur. Tranquill. in Augusto: Quo celerius, & sub manu annunciari cognoscique posset, quod in prouincia quaq; gereretur, iuuenes primo modicis interuallis per militares vias, dehinc vehicula disposuit. Est autem sub manu esse, ad latus expeditum, promptumq; in vsum, siue esse in promptu, & in proximo. Inter manus quoq; dicitur per translationem, pro, in potestate esse. Virg. Æneid. xj.

> Cætera qua rerum iaceant perculsa ruina,
> Ante oculos, interq; manus sunt omnia vestras.

Præ manibus, pro, in manibus, vel inter manus. Plaut. in Bacchid. Reddidi patri omne aurum, quod mih fuit præ manibus. Potest etiam interpretari manus, imperium, aut arbitrium. vt illud Tranquill. in Nerone: Omnia se facienda fecisse, sed euentum in manu esse fortunæ. id est, in potestate: quod Græci dicunt, ἐπ᾽ ἐγχειρὸς εἶναι, Lucianus libro primo:

> In manibus vestris, quantus sit Cæsar, habetis.

PROFICIENTIVM IN MELIVS.

ERASMI. Ab asinis ad boues transcendere.

Huc spectat illud Plautinum, Ab asinis ad boues transcendere: pro eo quod est, ex humiliore conditione ad ditiorum partes transire. Sic enim apud Plautum in Aulularia, Euclio, cuius pauperculi diues quidam expetebat affinitatem: Venit hoc mihi in mentem Megadore, te esse hominem diuitem, factiosum, me item esse hominem pauperum pauperrimum. Nunc si filiam locassim meam tibi, in mentem venit, te bouem esse, & me esse asellum. Vbi tecum coniunctus siem, vbi onus nequeam portare pariter, iaceam ego asinus in luto, tu me bos haud magis respicias, natus quam si nunquam siem. Et te vtar iniquiore, & meus me ordo irrideat, neutrobi habeam stabile stabulum, si quid diuortii fuat. Asini me mordicus scindant, boues incursent cornibus. Hoc magnum periculum est, me ab asinis ad boues transcendere. Hactenus Plautus. Videtur allegoria ex apologo quopiam mutuo sumpta, qui mihi in præsentia non succurrit.

Diues factus iam desiit gaudere lente.

> Ἔπειτα πλουτῶν οὐκ ἔθ᾽ ἥδεται φακῇ.
> Id est,
> Lenticula diuiti placere desiit.

Lens legumen, pauperum ac tenuium cibus est: quæ fastiditur, simulatque lautior fortuna contigit. Vnde prouerbium in eos, quibus ad vberiorem conditionem euectis, fastidio sunt ea, quæ prius inopes, boni consulebant. Sumptum est adagium ex Aristophanis Pluto. Dicitur enim illic in adolescentem: qui quum pauper haberet consuetudinem cum anu, nactus diuitias, cœpit illam fastidire. Non dissimile illi quod alibi recensuimus, ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα.

Satis quercus.

Ἅλις δρυός, id est, Sat quercus. Vetus adagium in eos, qui relicto victu sordido, ad elegantiorem lautioremque digrediuntur. Inde profectum, quod prisci illi mortales rudes atque inculti, simul atque Ceres vsum frumenti monstrauit, glandibus victitare desierunt. Quanquam Plinius libro decimosexto, testatur, & sua ætate multas gentes glande victitasse: apud Hispanos etiam in deliciis habitam, adeo vt bellariorum vice secundis mensis inferretur. Huiusmodi nimirum tragemata conueniebant iis, quibus detrificii loco lotium esset. Nec inconcinne quadrabit in eos, qui relicta antiqua illa virtute, ad mores consiliaque sui seculi sese transferunt, ac recentiorum moribus incipiunt vti. Hunc ad modum videtur vsus Cicero, scribens ad Atticum libro secundo, in epistola cuius initium, Multa me solicitant. Clodii contentiones, quæ mihi proponuntur, modice me tangant: etenim vel subire eas videor summa cum dignitate, vel declinare nulla cum molestia posse. Dices fortassis, ἅλις tanquam δρυός. Saluti, si me amas, consule: Me miserum, cur non ades? Atque ita quidem in omnibus legitur exemplaribus: verum equidem doctis, vti spero, comprobaturis, sic legendum esse contenderim: Dignitatis tanquam δρυὸς ἅλις. Saluti, si me amas, consule: vt intelligas, dignitatis rationem quasi quercum, & priscum illud virtutis studium omittendum esse, posthac saluti potius consulendum quam famæ. Id quod & alibi scribit sibi esse in animo, nempe ad eundem Atticum libro quarto. Subturpicula mihi videbatur esse palinodia, sed valeant vera, recta, honesta consilia. Apertius velut interpretatur adagium ad hunc ipsum libro secundo. Quid ergo, inquies? Istos mercede conductos habebimus? Quid faciemus, si aliter non possumus? An libertinis atque etiam seruis seruiamus? Sed vt tu ais, ἅλις σπουδῆς. Exponens nimirum quid intellexerit δρυός, hoc est, probitatem ac virtutem Nihil autem prohibet, quo minus & in genere prouerbium vsurpemus, quoties pristinum aliquod studium, aut institutum relinquitur.

Non enim spinæ.

Οὐ γὰρ ἄκανθαι, id est, Non enim spinæ. De conditione dicebatur in melius commutata. Sumpta metaphora à noualibus, quæ repurgatis spinis frugiferæ incipiunt esse. Recte quadrabit de nego-

cio prius infrugifero ac molesto, vnde postea capitur emolumentum. Quidam inde natum existimant, quod antiquitus ante repertam agriculationem, agri spinis infrugiferis occupabantur; mortalesque duram quandam & agrestem agebant vitam. Deinde ostensa ratione colendi terram, mitior victus successit. Atq; hinc dici cœptum. Non enim spinæ. Concordat cum hoc interpretamento, quod alio diximus loco, de puero gestante spineas frondes & panes in nuptiis, ac dicente, ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον, id est: Effugi malum, nactus sum melius. Legitur & illud, βίος ἀκανθώδης, id est, Vita spinosa, pro incommoda & infrugifera.

Effugi malum, inueni bonum.

Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.

Id est;

Euasi mala, sum nactus meliora.

Hemistichium prouerbiale, dici solitum siquando fortuna lautior cuipiam contigisset. Natum aiunt à ceremoniis nuptialibus. Nam Athenis mos erat vt in nuptiis puer quispiam induceretur vndique spineis frondibus & quernis glandibus opertus, coronatusque, cunas gestans panibus impletas. Dicebat autem hæc,

Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.

Ea vox bene ominabatur sponso sponsæque, tanquam ad meliorem vsque fortunam profecturis. Malum enim vocabat spinas & glandes, panes bonum: propterea quod steriles spinæ, iuxta prouerbium, quod alio posuimus loco, οὐ γὰρ ἄκανθαι. Et glandibus victitabant agrestes illi prisci, iuxta illud, ἄλις δρυὸς (ἄλλος βίος), ἄλλη δίαιτα. Reperto frumentorum vsu, glandium esus fastidiri cœptus. Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte, significat id dici solere ab iis qui initiabantur, quum peractis iniuriis, quibus agitabantur ante mysteria, iam ad honorem imitationis admitterentur. Nam Æschini obiicit quod noctu ministrans initiandis, absterso luto iussit eos dicere,

Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.

Aristophanes in Pluto,

Ἔπειτα πλουτῶν οὐκ ἔθ' ἥδεται φακῇ.

Id est,

Vbi diues est, haud lente gaudet amplius.

De iuuene qui nactus Plutum, fastidit anum cui pauper morem gesserat. Diuersum est huic quod Iulius Pollux libro sexto refert ex Eupolide,

Οἴνου παρόντος, ὄξος ἠράσθη πιεῖν.

Id est,

Præsente vino bibere acetum maluit.

Adagium à Zenodoto refertur.

Iuxta cubitum profecit.

Κατὰ πῆχυν ἐπιδίδου, id est, Iuxta cubitum profecit. De eo dicebatur, qui promotus esset ad meliora: siue cum quis ordine legitimo progreditur, siue cum magnis proficit accessionibus. Cubitus enim & modum significat, vt intelligas nihil transiliendum: & modum grandiusculum, vt accipias incrementum amplius. Nam minuta latis digitis, aut palmorum porrectu metiri consueuimus.

Meliores nancisci aues.

Ἀμεινόνων οἰωνῶν τυχεῖν, id est, Meliores nancisci aues dicuntur, quibus post res aduersas succedunt prosperiora. Nam vt apud Latinos auis & ales interdum non animal, sed omen ipsum & augurium significat, itidem apud Græcos, οἰωνὸς & ὄρνις, quum στρουθὸς nō eodem accipiatur modo, quemadmodum indicat Eustathius in primum Odysseæ librum. Horatius in Odis:

Mala ducis aui domum.

Idem alibi:

Mæonii carminis alite.

Homerus Iliados ω.

—Μηδέ μοι αὐτὴ

Ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλευ.—

Id est,

Hisce mihi ne tu fueris mala in ædibus ales.

Rursum eiusdem operis μ.

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Id est,

Optimum id augurium est, patriam virtute tueri.

Laborauit autem hac superstitione antiquitas, vt in magnis rebus aggrediundis auium occursus obseruaret: neque defuerunt qui eam velut artem profiterentur. Atque hinc apud Romanos augurum collegium. Iam pene explosa est apud Christianos huius professionis superstitio, sed ita vt in eius locum successerit malum prope pestilentius, atq; adeo conduplicatum, nempe horum qui ex astris futura pronunciant: & aliorum qui numinis afflatum mentientes, apud credulam & indoctam plebeculam prophetæ volunt haberi. Atqui mirum est, vtrosq; inuenire quibus imponāt. Imponunt enim non vulgo tantum, verumetiam ipsis regibus & orbis moderatoribus.

Melius nobis est quam heri.

Prouerbialem habere figuram videtur illud Aristophanis in Pluto:

Ὦ Βλεψίδημ' ἄμεινον ἢ χθὲς πράττομεν.

Id est,

O Blepsideme melius atque heri mihi est.

Cum significamus fortunam in melius commutatam. Item illud Theocriticum, quod alio citauimus loco:

—Τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.

Id est,

—Melius cras forsan habebit.

Nam Heri & Cras, pro præterito futuroq; tempore posita sunt.

Ego ex bono in bonum traductus sum.

Ἐγὼ μὲν ἐκ τοῦ καλοῦ εἰς καλὸν μετήνεγκα, id est, Ego quidem è bono in bonum transii. Suidas indicat dici solitum de his, qui bonum institutum bono commutant. Innuit autem natum à quodam, qui ex bono citharœdo factus sit poeta tragicus. Est enim poetica musicæ confinis arti: vnde & musicam artem, poeticen vocauit Terentius. Sumptum est adagium ex Ranis Aristophanicis.

Fuit & Mandroni ficulna nauis.

Ἐγένετο καὶ Μάνδρωνι συκίνη ναῦς, id est, Fuit & Mandroni ficulna nauis. In eos dici solitum, qui præter meritum ad felicitatem atque opes euecti, pristinæ conditionis non meminerunt, sed præsenti rerum successu insolentius abutuntur: ita vt fere mos est fortunæ [illegible] νεοπλούτοις, id est, iis qui ad nouas diuitias ex infima fortuna [illegible] tione prouehuntur. A Mandrone quodam sumptum, qui indignus & immerens, ex nauiculario factus est imperator. Nauim autem ficulnam, per contemptum dixit. Nam ficulnum in genere vocabant Græci, quicquid imbecille aut contemnendum significare volunt.

Hodie nullus, cras maximus.

Ὃ νῦν μὲν οὐδείς, αὔριον δ' ὑπέρμεγας.

Id est,

Qui nullus hodie, cras erit vel maximus.

De eo cui repente præterque spem ingens aliquis honos accesserit. Et vulgo, qui ex infima conditione ad dignitatem euehuntur, è nihilo dicuntur emersisse. Extat apud Aristophanem in Equitibus.

I modo, venare leporem: nunc Itym tenes.

Plautus in Captiui duo: I modo, venare leporem: nunc Ityn tenes: prouerbiali figura dixit. id est, hanc interim cœnam qualemcunque, certam habes: quære alteram, si potes potiorem. Ityn enim auis, quam à Phaside Scythiæ flumine phasianum vocant. Proinde cum iubebimus, vt qui nactus sit commodi quippiam, ad aliud sese accingat, non intempestiuiter hoc vtemur adagio. Verum equidem opinor hunc Plauti locum, vt sunt alii pleriq; depra[illegible] tum esse: legendum autem, nec Itym, vt habent codices, [illegible] thyn (vt perperam mutauit quidam: cum nec auis, nec piscis [illegible] quam faciat ad venationem leporis) sed ictin. Nam est id animal de genere mustellarum, quod in cuniculos immittitur, vt prædam eliciat: Latini viuerram appellant. Suidas ostendit, idem animal insidiari piscibus. Meminit huius Aristoteles libro De naturis animantium IX. c. IX. Quanquam non indicat insidiari leporibus, sed auibus & aluearibus. Quod si recte constat ictin esse viuerram, Plinius octauo libro indicat præcipuam viuerris gratiam fuisse, propter venatum leporum & cuniculorum: Iniiciunt, inquit eas in specus, qui sunt multifores in terris (vnde & nomen animali) atque eiectos superne capiunt.

IVNII. Puteus si hauriatur, melior euadit.

Apparet prouerbium esse vetus, quo in epistola ad Eustathium medicum vtitur Basilius, καὶ γὰρ τὰ φρέατα φασὶν ἀντλούμενα, βελτίω γίνεται, Etenim putei (quod aiunt) si hauriantur, meliores euadunt. Ferrum si exteratur, nitescit: aqua pigra si moueatur, [illegible] deterior: & ingenium adolescentis quo magis excolas exercesque, hoc fit præstantius. Vsus est & D. Clemens lib. primo Stromatôn, καὶ τὰ φρέατα ἐξαντλούμενα, διειδέστερον ὕδωρ ἀναδίδωσι, καὶ τὸν σίδηρον [illegible] ἡ χρῆσις καθαρώτερον φυλάσσει, id est: Puteus exhaustus limpidiorem reddit aquam, & ferrum vsus purius seruat. Philon Iudæus libro De gigantibus, πολλάκις δὲ καὶ πρὸς τὸ ἄμεινον ἐπιδίδωσιν, ὥσπερ [illegible] ἔχει τότε μᾶλλον [illegible] τὰς ἀπαντλουμένας πηγάς· καὶ γὰρ ἐκείνας λόγος [illegible] καίνεσθαι. id est, Sæpe etiam melior euadit, quemadmodum perhibent fontes, si hauriantur: hos etenim tunc dulcescere magis vulgaris opinio est.

Cubitis adolescere.

Πήχεσιν αὐξάνεσθαι, id est, Cubitis adolescere aut incrementum capere, prouerbiali tropo dicitur, qui in re quapiam aut arte magnos & repentinos profectus facit. Eunapius Sardianus de Maximo loquens: πήχεσι δὲ ἐπὶ πᾶσαν σοφίαν αὐξόμενος, id est: Per cubitos ad omnigenam eruditionem prouectus; aut excrescens. Et πήχεσιν ἐπὶ [illegible] diuitem repente ingentibus opibus ditatum; per cubitos in immensas opes adultum ἀμήχανον αὐξηθέντα, id est, per cubitos in immensas [illegible] dicemus. Natum à Gigante quopiam, quem singulis mensibus cubito increuisse fabulæ loquuntur. Quin & Atæum Libycum in sexaginta cubitorum altitudinem excreuisse; ex veterum memoria prodidit scriptis Plutarchus in Sertorio. Ad hanc adagionis formulam, efficta est etiam illa Philostrati in Iconibus, [illegible] τοὺς ἀποφαίνει καὶ τετραπήχεις ἐκ μικρῶν; id est, Prævalidos efficit & ex pusillis quadricubitos, & illa Cratetis comici in Lamia: ἐπεὶ [illegible] πήχη τηλικῶς τετμημένα, hoc est, Tricubitalia frusta carnis [illegible]

Thessalico more dissecta. Prodigiosæ magnitudinis significationem habet & Philoxeni Cytherii gulosissimi votum apud Machonem comicum, qui optauit τριῶν ἔχειν τὸν λάρυγγα πηχέων, id est, guttur tres longum cubitos. Aristophanes quoq; proceros designans, τετραπήχεις, inquit, καὶ γενναίους, id est, quadricubitos & strenuos. Citatur & hoc modo adagium, κατὰ πῆχυν ἐπιδιδόναι, id est, Cubiti spacio increscere. Suidas ex incerto, vt solet, authore: ὁ δὲ φιλόσοφος ἀνεμποδίστως εἰς ἐπίδοσιν διετέλει, καὶ ἐπεδίδου κατὰ πῆχυν, ὥς φασιν, ἀτέχνως ἄχρι τοῦ πανικοῦ δυστυχήματος, i. Philosophus liberaliter erogare pecunias non destitit, crescebatq; velut per cubitos (vt ita dicam) firmum illud propositum, donec repente in incredibilem calamitatem incidit.

Aureum lac haurire.

Χρυσοῦ γάλακτος ἀπογεύεσθαι, id est, Aureum lac delibare dicitur non sine prouerbii specie, qui è doctrina viri literati aut frugi concionatoris profectum capit. Nicephorus ad eum modum vsus est lib. xiij. Pastorem, inquit, suum flagitarunt, viuere reducē, cuius ex ore aureum (vt ita dicam) lac hauserant prius. Paulus quoque lac vocat doctrinam, qua tenellæ mentes nondum altiora capientes imbuuntur. Potest transferri & ad eloquentiam eruditi doctoris, cuius os lacteo (vt inquit Hieronymus) eloquentiæ fonte manat.

Nitedula ex vepribus.

Prouerbii speciem redolet quod apud Ciceronem in oratione pro Publ. Sextio legitur: Quoniam id fatum ciuitatis fuit, vt illa ex vepreculis extracta nitedula, remp. conareretur arrodere. Loquitur de Numerio quodam, infimarum sordium & abiecto homuncione. Torqueri potest in hominem in summis vitæ sordibus natum, beneficio fortunæ aut per sycophantias aliamve quampiam rationem ad ampliores fortunas euectum, alienisq; opibus insidiantem: qualis apud Ciceronem Chrysogonus est, Roscii bonis inhians mordicus. Nitedulam Seruius libro Georg. j. murem exiguum subterraneum esse putat. alioqui Nitedula vocatur animalculum volucre, igneo iubare per tenebras lucens, quam λαμπυρίδα Græci vocant, in Italia sæpius mihi non sine admiratione spectatum captumq; apud villam clarissimi Comitis Philippi Pepoli Bononiensis: cuius igneus liquor calami sulco tractus, literarum notas reddit etiam in tenebris illustres. qua ratione competit in purpuratum, paulo ante pannosum.

COGNATI. *Artificium omne incrementum recipit.*

Martianus libro Pandect. xxxij. titul. de legat. & fideicommiss. cap. lxvj. Ornatricibus legatis, Celsus scribit, eas quę duos tantum menses apud magistrum fuerint, legato non cedere: alii & has cedere, ne necesse sit nullam cedere, cum omnes adhuc discere possint, & omne artificium incrementum recipiat: quod magis obtinere debet, quia humanæ naturæ congruum est. Pompon. Pandect. lib. xl. titul. de fideicommiss. libertatibus, capite vigesimo. Nā ego discendi cupiditate, quam solam viuendi rationem optimam in octauum & septuagesimum annum ætatis duxi, memor sum eius sententiæ, quam dixisse fertur, κἂν τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῇ σορῷ ἔχω, προσμαθεῖν τι βουλοίμην, &c. id est, Et si alterum pedem in tumulo haberē, non pigeret aliquid addiscere. Iuxta hanc sententiam est quod Marcus Cicero in lib de Senectute, inducit Solonem in versibus gloriantem, qui se quotidie aliquid addiscentem senem fieri diceret. Idem ibidem: Vt honestum illud Solonis est, quod ait versiculo quodam (vt ante dixi) Senescere se, multa in dies addiscentem. Solonis versus est hic,

Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.

In hunc locum Anton. August. libro primo, Emend. c. viij. Vide alibi, Perficiuntur semper artes.

Quo longius à Papa, eo melius.

Lutheri viui vox fuit, quæ in Galliis prouerbii loco hoc tempore à Gallis dicitur, qui totis pectoribus Papam abhorrent & detestantur. voci enim diuinæ, Exite ex ea popule meus, Apocalyp. xviij. obtemperandum putant. Vt nimirum hac locutione in summis fidei articulis, & in ritibus, nulla sit quoq; propinquitas, & conformitas cum Antichristo.

Perficiuntur semper artes.

Vulgo inualuit, & verum est, perfici semper artes, atque elimari. Vide alibi, Artificium omne incrementum recipit. Nemo enim ignorat principium omnium artium esse rude, at temporis successu & experientia adaugeri & excoli. quod certe medicina, omniū mortalium voto expetita, ac toties immutata, indicat. Empedocles apud Aristotelem lib. iij. De anima.

Πρὸς παρὸν μῆτις ἀέξεται ἀνθρώποισι.

Id est,

Ad præsens hominum crescit sapientia semper.

Tandiu enim discendum est, ait Seneca, quam diu nescias, aut si prouerbio credimus, per omnem vitam. Cic. Academicarum quæst. libro primo. In quibus erat philosophia ipsa, in qua quod inchoatum est neque perfectum, progressio quædam in virtutem appellatur. Quam Cicer. progressionem appellat, προκοπὴ Græce dicitur.

Res incrementum tempore suscipiunt.

Artes incrementum tempore susceperunt, adeo vt nostri temporis artifices superioribus longe præcellant: ita & facultatem vestram, studium videlicet sophistarum, creuisse, ac veteres sapientiæ studiosos si vobiscum comparentur, viles admodum extitisse videamus. Quod si hodie Bias reuiuiscat, à nobis iure irrideretur: quemadmodum ipsum Dædalum sculptores aiunt, si reuiuiscens talia fabricaret, qualia quondam, ex quibus sibi gloriam comparauit, ridiculum fore. Sapientes quidem nostri superioribus præstant. Addenda parœmiarum nostrarum syllogæ: Artificium omne incrementum recipit.

Quod cupis, capis.

Catullus in nuptias Iulii & Manlii.

Quod cupis, capis. ——

Idem in nuptiali carmine:

Quid tum si carpunt, tacita quod mente requirunt?

Non mirandum, si quis quem diu cupiuit, amoris fructum capiat.

GVLIELMI GENTII.

Felici diplomate vti.

De iis qui omnia feliciter ac præprospere agunt. Venuleius iurisc. tractum vocis satis docet in cap. lxxxvij. de verbor. oblgat. cum inquit: Qui Ephesi daturum se spopondit, neque diplomate diebus ac noctibus, & omni tempestate contempta, iter continuare cogitur, neque tam delicate progredi debeat, vt reprehensione dignus appareat. Solebant olim, vt & hodie, cursu publico per dispositos equos nocte dieque iter agere. Cæterum non absque diplomate, id est, literis à Principe impetratis, hocipsum concedebatur. Imp. Iustinus in cap. penultim. C. de cursu public. vocat Tractatoriam. Huius diplomatis beneficii meminit, & Plin. lib. epist. x. ad Traianum, Tacitus lib. xviij. Plautus in Capt. vocat syngraphum vt hoc obiter addam, vocis illius significandæ caussa.

Heri seruus, hodie liber.

Speciem habet prouerbii in eo liberto, qui aduersus patronum arrogantius & insolentius sese gerit. Vlpian. in cap. vi. de iniur. Nec enim, inquit, Prætor ferre debet heri seruum, hodie liberum, conquerentem quod dominus ei conuicium dixerit, vel quod leuiter pulsauerit.

EX APPEND. IVNII, CANTERI, & aliorum.

Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant.

Monet Philo Lysitelem suum, vt, cum se semel ad bonam frugem recepisset, porro pergeret: alioqui futurum, vt totam recte anteactam vitam vna atque altera macula statim deturpet, à lignorum strue, quæ sub dio posita, si rara est aut exigua, lapsu pluuię ad imum vsq; fascem situ & putredine extabescit. Cic. Philip. xiv. Nec dispersis bustis humili sepultura crematos, sed contectos publicis operibus atq; muneribus, eaq; extructione, quæ sit ad memoriam æternitatis ara virtutis.

PROFVSIO.

ERASMI. *Calliæ defluunt pennæ.*

Callias apud Græcos quispiam fuit, qui per luxum ac libidinem patrimonium abligurierat. In eum vulgaris iocus extitit, Καλλίας πτερορρυεῖ, id est, Calliæ defluunt pennæ. Solet enim hoc interdum auibus accidere, vel morbo, vel certis anni temporibus. Quemadmodum & quadrupedibus quibusdam mutantur pili aut villi. Vnde & Deplumati dicuntur ac detonsi, qui facultatibus exuti sunt. Hoc verbum πτερορρυεῖν, frequenter per iocum vsurpatur apud Aristophanem in Auibus.

Opus ad opus.

Addam & illud ex eodem, ἔργον ἐπ' ἔργῳ, quo nullum operæ finem significamus. Verba sunt mulieris, de marito conquerentis, quod emisset lanam sordidam ac rudem, in qua plurimum esset operis sibi. Ita Maro de vite colenda:

Cui nunquam exhausti satis est. ——

Proteruiam fecit.

Erat hoc religiosum in nonnullis etiam aliis hostiis, ne quid ex sacris epulis relinqueretur: aut si quid reliquum esset, id igni absumeretur: quemadmodum Moyses tradit de agno paschali. Porro id genus sacrificii, Romani proteruiam appellant. Vnde celebratur illud Catonis festiuiter dictum in Albidium quendam, qui patrimonium vniuersum luxu absumpserat, vnis exceptis ædibus, quæ incendio conflagrarunt: Proteruiam, inquit, fecit: propterea quod ea quæ comesse non potuerit, quasi combussisset. Autor Macrobius lib. Saturnalium ij. Ad hoc facit quod apud Athenæum lib. viij. Theocritus Chius Diocliti Gurgiti, qui deuorato pisce calido, dixit se cœlum exussisse: Vnum, inquit, illud tibi superest, vt mare ebibas: atque ita tres res omnium maximas confeceris, terram, mare, cœlum. At quoties sumptus superat quæstum, nec morbus decedit iam in naturam versus, quid superest, nisi vt ad malas artes vertant sese, quo luxui semper gliscenti

suppeditet pecunia? Atq; hæc est vna non minima pestis Germaniæ nostræ, præcipue apud eos qui nobilitatis titulo gloriantur: quanquam sunt in his, qui nobilitatem fingunt, vt hæc faciant impunitius, qui subornant à quibus vocentur Ionckeri, iactant arces paternas, addunt plumam galero, pingunt clypeum, in quo dextra librans machæram dissecet elephantem: subscribunt epistolis suis tres literas, Equ. Si quis sit natus viculo quopiam, puta Ornithoplutus dicto Isocomo, non se scribit Isocomensem (nam id plebeium est) sed Ornithoplutus ab Isocomo. Atque tum sibi ius esse putant indicere bellum cui visum est. Si legum seueritas coerceret talium iuuenum intemperantiam, non essent tam multi quibus supplicia vel infligere cogerentur, vel condonare. Per aleam enim, chartas, scorta, compotationes, & ocium venitur ad æs alienum, mox ad rapinas & sycophantias. Curritur in militiam, redeunt cum præda, non ab hostibus parta. His rudimentis exercitati, nullum horrent facinus. Apud veteres erant leges sumptuariæ, atque adeo Corinthi, quæ ciuitas erat cæteris corruptior, tamen lex erat opposita, sumptuosius quam pro rei familiaris modo viuentibus. Eam apud Athenæum lib. VI. Diphilus refert hisce versibus:

> Τοιοῦτο νόμιμόν ἐστι βέλτιστ' ἐνθάδε
> Κορινθίοις, ἵν' αὔτικ' ὀψωνοῦντ' ἀεὶ
> Λαμπρῶς ὁρῶμεν, τοῦτον ἀνακρίνειν, πόθεν
> Ζῇ, καὶ τί ποιῶν. κἂν μὲν οὐσίαν ἔχῃ,
> Ἧς αἱ πρόσοδοι λύουσι τἀναλώματα,
> Ἐᾶν ἀπολαύειν τοῦτον ἤδη τοῦ βίου.
> Ἐὰν δ' ὑπὲρ τὴν οὐσίαν δαπανῶν τύχῃ,
> Ἀπεῖπον αὐτῷ τοῦτο μὴ ποιεῖν ἔτι.
> Ὃς δ' ἂν δὲ μὴ πείθηθ' ἐπέβαλον ζημίαν,
> Ἐὰν δὲ μηδ' ὁτιοῦν ἔχων ζῇ πολυτελῶς.
> Τῷ δημίῳ παρέδωκαν αὐτόν. Ἡράκλεις.
> Οὐκ ἐνδέχεται γὰρ ζῆν ἄνευ κακοῦ τινὸς
> Τοῦτον, συνίης; ἀλλ' ἀναγκαίως ἔχει
> Ἢ λωποδυτεῖν νύκτωρ, ἢ τοιχωρυχεῖν,
> Ἢ τῶν ποιούντων ταῦτα κοινωνεῖν τισίν,
> Ἢ συκοφαντεῖν κατ' ἀγοράν, ἢ μαρτυρεῖν
> Ψευδῆ. τοιοῦτον ἐκκαθαίρομεν γένος.

Id est,

> Hoc lege cautum est hîc apud Corinthios:
> Si quempiam obsonare semper splendide
> Videmus, hunc rogamus, vnde viuat, &
> Quid faciat operis. si facultates habet,
> Vt reditus harum soluere expensas queat,
> Perpetimur illum perfrui bonis suis.
> Sin forte sumptus superat ea quæ possidet,
> Prohibemus huic ne faciat hoc in posterum.
> Ni pareat, iam plectitur mulcta graui.
> Sin sumptuose viuit is qui nil habet,
> Tradunt eum tortoribus. Proh. Hercules.
> Nec enim licet vitam absque malo vllo degere
> Talem scias: sed est necesse aut noctibus
> Abigere prædam, aut fodere muros ædium,
> Aut hæc patrantum iungier commercio,
> Aut in foro agere sycophantam, aut perfidum
> Præbere testem. Nos genus hoc mortalium
> Eiicimus hac ex vrbe, velut purgamina.

At hodie Germania in non obscuris ciuitatibus fert hoc genus nepotes & ganeones: qui non solum nihil habent, verum etiam multis multa debent, neq; cuiquam illorum dicitur: Heus tu, vnde suppetit res tuo luxui? Quod si fieret, fortasse comperirent esse verum quod scripsit Diphilus.

Gallorum incusare ventres.

Ἀλεκτρυόνων μέμφεσθαι κοιλίαν, id est, Gallorum incusare ventrem. De edacibus, ac luxu multum absumentibus facultatum. Huic enim animanti venter mirifice calidus, ita vt omnia statim concoquat. Aristophanes in Vespis:

> Ἀλεκτρυόνος μ' ἔφασκε κοιλίαν ἔχειν·
> Ταχὺ γὰρ καταπέψει τἀργύριον.

Id est,

> Mihi dixerat ventrem esse gallinacei:
> Velociter enim concoquet hoc argentulum.

Hoc genus homines, Græci dicunt καταπιεῖν τὴν οὐσίαν, id est, deuorare substantiam. Id enim est atrocius, quam καταφαγεῖν. summam autem profusionem ac celerrimam indicant verbo ἀφανίζειν: id est, sic absumere, vt nusquam appareat vestigium. Vtitur his omnibus, sed postremo frequentissime Æschines in Timarchum, πάντ' ἠφάνισεν.

Relinque quippiam & Medis.

Λεῖπέ τι καὶ μήδοις, id est, Reliquum facito aliquid & Medis Prouerbialis iocus in eos, qui ex conuiuio nihil reliqui faciunt, aut qui facultates vniuersas abliguriunt. Plutarch. in Symposiacis: ἡμῖν μὲν οὖν τοῖς Βοιωτοῖς τό, λεῖπέ τι καὶ μήδοις, διὰ στόματός ἐστιν· ἐξ οὗ Μῆδοι τήν τε Φωκίδα καὶ τὰ ἔσχατα τῆς Βοιωτίας ἄγοντες καὶ φέροντες ἐπέτρεχον. id est: Nobis quidem Bœotis illud in ore est. Relinque quippiam & Medis: ex quo Medi & Phocidem ipsam & extremos Bœotiæ terminos incursarunt, omnia vexantes miscentesque populationibus. Subiicit autem, quod etiam vulgo hodie dictitant, λεῖπέ τι καὶ ξείνοιο ἐπελθόντος, id est, Relinquito quippiam & hospitibus aduenturis. Adagium ad varios vsus trahi potest, aut per ironiam: vt si dicas diuiti, indignis & sumptuosis hæredibus suas opes destinanti relinquere, Relinque quippiam & Medis: hoc est, comparatu quod dissipent ii qui tibi male volunt. Aut immodice profuso, aut intemperantius garrulo, quemadmodum in Phormione Terentius: Parce sodes, vt possis cum illa.

E dolio hauris.

Ἐκ πίθου ἀντλεῖν, id est, E dolio haurire, dicebatur olim qui abundaret rebus optatis. Est enim dolium vas vinarium ingens, vnde largiter haurire licet: neque facile sentitur detrimentum, videlicet in tanta copia. Theocritus ἐν ἐργατίναις.

> Ἐκ πίθω ἀντλεῖς δῆλον, ἐγὼ δ' ἔχω οὐκ ἅλις ὄξος.

Id est:

> Dolia plena fluunt tibi, sed mihi vix sat aceti est.

Scholiastes admonet, prouerbium dici solitum de iis, quibus abunde esset benigna rerum copia. Diuitum est habere dolia, pauperes vappam bibunt è lagenis. Nam vini vis quo copiosior est, hoc suauior esse consueuit. vbi paululum est liquoris, celerius vapescit. Admonet & Hesiodus, dimidiato dolio parcendum esse, quod sera sit in fundo parsimonia. Huic simillimum est, quod subinde occurrit apud Chrysostomum, ἐκ πηγῶν, id est, è fontibus, quoties vberem paratamque rerum copiam significat. M. Tullius in Bruto, dicit eos è dolio potare, qui vinum adhuc feruens bibunt, quod vinum expressum primum doliis excipitur: vbi deferbuerit aliquantulum, conditur in vasa. Ipsius verba præstat adscribere: Vt si quis, inquit, phalerno vino delectetur, sed eo nec nouo, vt proximis consulibus natum velit: nec rursus ita vetere, vt Opimium aut Anicium consulem quærat. Atqui eæ notæ sunt optimæ. Credo, sed nimia vetustas non habet eam quam quærimus suauitatem, nec est iam sane tolerabilis. Num igitur qui hoc sentiat, si is potare velit, de dolio sibi hauriendum putet? Minime, sed quandam sequatur ætatem. Sic ego istis censuerim, & nouam quasi de musto & lacu feruidam orationem fugiendam, nec illam præclaram Thucydidis nimis veterem tanquam Anicianam, notam persequendam. Hactenus M. Tullius. Nec vero alienum ab hac forma, quod Athenæus libro XI. ex Hipponacte citat, ἐκ πέλλης πίνειν, id est, è mulctro bibere. Scazontes Hipponactei sic habent:

> Ἐκ πελλίδος πίνοντες· οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς
> Κύλιξ· ὁ παῖς γὰρ ἐμπεσὼν κατήραξε.

Id est,

> Mulctro bibentes, nam calix eis deerat:
> Quippe hunc minister forte fregerat lapsus.

Vna cum ipso canistro.

Αὐτῷ κανῷ, id est, Vna cum ipso canistro. Quadrat in eos qui rem intemperanter profundunt, deuorantque & abliguriunt. Mos enim erat antiquis, vt testatur Didymus, vt cœnæ canistris inferrentur. Citatur apud Zenodotum Plato:

> Ἀνὴρ πακὰς ἅπαξα πάντ' αὐτῷ κανῷ.

Id est,

> Ipso canistro cuncta rapuisti simul.

Largitio non habet fundum.

M. Tullius libr. Officiorum IJ. Omnino, inquit, meminisse debemus, id quod à nostris hominibus sæpissimè vsurpatum, iam in prouerbii consuetudinem venit, largitionem fundum non habere. Quo dicto significabant, stulta liberalitate quantaslibet opes exhauriri, vel effluere potius. Translatum videtur à pertuso dolio Danaidum apud inferos. Quæ fundo carent, Græci vocant ἀπύθμενα. Vnde Parthenius apud Athenæum libro XI. ἀπύθμενον φιάλην dixit.

Ipso horreo.

Vide in loco Liberalitas.

Plena manu.

Vide in eodem loco.

Cupidinum crumena porrifolio vincta est.

Πρασου φύλλῳ τὸ τῶν ἐρώτων δέδεται βαλάντιον, id est, Porri folio amorum vincta est crumena. Refertur eodem in loco quem modo citauimus, sed præstat ipsius verba subscribere, ὁ δὲ αὐτῆς κάλλιστα θαυμάσειεν, φειδωλὸς ἀνὴρ καὶ μικρόλογος ἐμπεσὼν εἰς ἔρωτα, καθάπερ εἰς πῦρ σίδηρος, ἀνεθεὶς, καὶ μαλαχθεὶς, ἁπαλὸς καὶ ὑγρὸς καὶ ἡδίων ... ὅτι πράσου φύλλῳ τὸ τῶν ἐρώτων δέδεται βαλάντιον. ἐλέχθη δὲ καὶ ὅτι ... ποιοῦ γὰρ θερμοὺς, καὶ ἱλαροὺς, καὶ διακεχυμένους. id est: Quod vel maxime miretur aliquis, vir parcus & sordidus, simulac in amorem inciderit, non aliter quam igni impositum ferrum, fit mollior ac tener, lentus ac suauior: vt non vsquequaque derididulum videatur illud quod ioco populari dicitur: Cupidinum crumenas porri folio vinctas esse. Dictum est autem ob eam caussam, quod amor adsimilis sit ebrietati. Reddit enim calidos, & hilares & effusos. Plutarchus itaque sentire videtur, prouerbium alludere ad porri naturam: cuius vis est calefacere, ciere vrinam, irritare Venerem, mouere menses, & aluum inflare: quemadmodum docet Dioscorid. lib. IJ. Suidas ostendit, hoc adagium dictum de iis, qui per amorem immoderatos faciunt sumptus, luxuiq; indulgent.

gent, quemadmodum solent in comœdijs amantes. Plutarch. in libello quem inscripsit ἐρωτικὸν, hoc quoq; inter cæteras Cupidinis siue amoris laudes commemorat, quod è sordido splendidum, è parco liberalem, è tristi ciuilem, è timido audacem reddit hominem. Proinde Cupidinis loculi, porri folio vincti dicuntur: quod facile soluantur, vel quod admodum fragile sit porri folium, vel quod huius genuina vis, soluere corpus ac mouere.

Festo die si quid prodegeris.

Plautus in Aulul. sub persona senis Euclionis: Festo die si quid prodegeris, profesto egere liceat, nisi peperceris. Schema prouerbiale. Admonet autem, ne in sumptibus solennibus ita profusi simus, vt non suppetat quo feramus quotidianos. Nam festi dies vel sacris offerendis, vel diurnis epulationibus, vel ludis in honorem deorum, vel ferijs obseruandis celebrabantur: profesti ad rei priuatæ publicæq; administrationem concedebantur. Accommodabitur non perperam & in eos, qui iuuenes rem prodigunt, esurituri senes, quiue intempestiue profundunt, postea desideraturi.

Bello parta.

Ἐκ πολεμίας, id est, Ex hostium regione. Vbi quis immodice insumeret. Solemus enim celerius ac temere profundere, si quid hostibus sit ereptum. Quod quidem adagium & hodie passim audiuimus vulgo dictitari in lurcones & helluones. Plutarchus in libello cui titulum fecit, ὑγιεινὰ παραγγέλματα, ἐμπίπλασθαι παρ' ἑτέροις τῶν πολυτελῶν, καὶ ἀπολαύειν, καθάπερ ἐκ πολεμίας ἀφειδῶς ἐπισιτιζομένους. id est: Impleri apud alios, cibis sumptuosis, fruique velut ex hostili regione raptis, ampliter sese cibo onerantes. Vsurpat idem Symposiacæ Decadis 7. problemate 6. Satyrus apud Athenæum lib. 4. id genus homines depingit his verbis, κατατρέχοντες τὸν ἀγρὸν, διαρπάζοντες τὴν οἰκίαν, λαφυροπωλοῦντες τὰ ὑπάρχοντα, id est: Proculcantes agrum, diripientes domum, pro spolijs vendentes facultates. Nam λαφυροπωλεῖν, est prædas hostibus detractas sub hasta vendere. Atque ea solent minoris æstimari, veluti aliena. Hinc Græcis λαφύκται dicuntur, qui luxu prodigunt rem familiarem, vt indicat Athenæus lib. 11. & eiusmodi profusio λαφυγμὸς dicitur, & λαφύσσειν, prædari, aut intemperanter profundere seu deuorare, vt indicat Suidas. Nam λάφυρα spolia dicuntur, viuis hostibus detracta: quemadmodum σκῦλα, mortuis.

Glaucus alter.

Γλαῦκος ἄλλος ἱππόβρωτος, id est, Glaucus alter ab equis deuoratus. Quadrabit in hominem alendis equis exhaurientem facultates suas. A fabula natum, qualis fertur & de Actæone.

Immolare boues.

Βουθυτεῖν, tanquam prouerbialiter dicebantur, qui amplos magnificosq; sumptus facerent. Diuitum enim est, vel Regum potius, boues immolare. Aristophanes in Pluto:

Καὶ νῦν ὁ δεσπότης μὲν ἔνδον βουθυτεῖ.

Id est,

Et nunc quidem intus immolat boues herus.

Et βουθυσίαν pro magnifico apparatu vsurpant.

Caricum sepulchrum.

Καρικὸς τάφος, id est, Caricum monumentum. De re magnifica, sumptuosaq;. Sumptum à Mausoli sepulchro, quod est apud Caras. Plinius lib. 36. cap. 5. ostendit opus hoc inter septem orbis miracula commemoratum, idq; potissimum ob artificum famam. Patebat ab Austro & Septentrione sexagenos ternos pedes. Breuius à frontibus, toto circuitu pedes quadringētos vndecim. Attollebatur in altitudinem viginti quinque cubitis. Cingebatur columnis quadraginta sex. Ab Oriente cælauerat Scopas, à Septentrione Bryax, à Meridie Timotheus, ab Occasu Leochares. Opere nondum absoluto perijt Artemisia. Latine huiusmodi monumenta vocant mausolea. Martialis lib. 1.

Aere nec vacuo pendentia mausolea.

Item Propertius libro tertio:

Nec mausolei diues fortuna sepulchri.

Cui multum est piperis, etiam oleribus immiscet.

Ὁ πολὺ ἔχων πέπερι, τίθησι κἂν λαχάνοις, id est, Qui multum habet piperis, etiam oleribus admiscet. Cui rei cuiuspiā largior adest copia, ea profusius vtatur licebit. De pusillo parcius insumendum. Vt cui multum suppetit facultatum, huic licet opipare viuere. Nam piper oleribus admisceri solere, testatur & Martialis:

Vt sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quam sæpe petet vina piperq; coquus.

Nonnihil suspicor & hac Apostolium à vulgi fæce hausisse. Tametsi vtitur Hermolaus Barbarus in Epistola quadam ad Picum. Huic simile quod alibi retulimus, Putre salsamentum amat origanum.

Non nauigamus ad Hippolaitas.

Οὐχ ἱππολαΐτας πρὸς ἐκείνους πλῶμεν, Equidem ad hunc modum repperio scriptum in vulgatis exemplaribus: verum ex his verbis non video quæ sententia possit exscalpi. Dicam igitur quid mihi vero proximum videatur: non quod alios velim protinus sequi meam diuinationem, sed vt eruditis coniectandi veri qualemcunque suppeditem occasionem. Quid si legas, οὐχ ἱππολαΐτας πρὸς ἐσθλοὺς πλῶμεν, id est, Non nauigamus ad eximios Hippolaitas: vt sit admonentis, parcius vtendum esse rebus præsentibus, neque enim nauigari ad eum locum, vnde rerū eiusmodi copia exuberat, vt quod temere prodegeris, facile possis sarcire. Nam in Græcorum commentariis hoc tantum adscriptum inuenio, ἐπὶ τῶν βραχέα κεκτημένων, id est, De iis qui pauca possident. Hippola vero vetustissima ciuitas fuit Laconicæ, non procul à mari: qua olim consentaneum est ob portus commoditatem, mercimoniis floruisse. Meminit huius Pausanias in Laconicis, his quidem verbis, καὶ ἐπὶ θαλάσσῃ ναός ἐστιν Ἀφροδίτης, καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου, ἐντεῦθεν ἀπέχοντι τριάκοντα σταδίους, θυρίδες ἄκρας Ταινάρου, καὶ πόλεως ἐρείπια Ἱππόλας ἐστὶν, ἐν δὲ αὐτοῖς Ἀθηνᾶς ἱερὸν Ἱππολαΐτιδος. id est: Et ad mare templum est Veneris, & statua recta lapidea. Hinc recedenti stadia triginta, ostia summa Tænari, & ciuitatis Hippolæ ruinæ sunt: & in his Mineruæ phanum Hippolaitidis. Meminit huius vrbis & Stephanus. Nequam prætermittam coniecturam, & illud excute lector, num pro Hippolaitas, legendum sit Hippobotas. Is est populus Chalcidensis, cuius meminit Plutarchus in vita Periclis, olim opibus, gloriaque cum primis clarus. Nam ipsum nomen ab agrorum fertilitate inditum est, quasi dicas equorum altricem: quorum regionem pulsis indigenis, & deducta colonia occuparunt Athenienses. Huius rei mentionem facit & Herodotus in Terpsichore.

Drachma grando.

Δραχμὴ χαλαζῶσα, id est, Drachma grandinans. De lucro, quod tanquam cœlitus emissum obtigit. Nam olim theatrale præmium erat drachma, quæ velut grandinis in morem in populum spargebatur. Id à Diophanto tradunt institutum. Vnde si quando accidisset, per iocum aiebant, δραχμὴ χαλαζῶσα. Missilium mos nec hodie totus extinctus est. Author Zenodotus. Meminit & Hesychius.

EX APPEND. ERASMI.

Virgo primum.

Παρθένος τὸ πρῶτον. De ijs, qui rem paternam profundunt, inde fortasse, quod virgines adhuc rudes meretricij quæstus, facile sui copiam faciunt. postea quo plus auferant, difficiles se prębent. quomodo adolescentes prius, quam intelligant, quid pecunia sit, largius profundunt sua. Et prima vitæ pars fere, licet optima, stultissime conteritur.

IVNII. *Collatiuus venter.*

Prodigus homo & abliguriens omnia, atque voracitatis inexplebilis, Plautino dicterio Collatiuus venter nuncupatur, in quē quicquid conferas, disperit, dilabiturque: Annotatur à Sext. Pompeio his verbis: Collatiuum ventrem magnum & turgidum dixit Plautus, quia in eum omnia edulia congerantur. Locus est apud Plautum in Curculione, vbi sic Palinurus seruus de Cappadoce:

---Quis hic est homo,
Cum collatiuo ventre atque oculis herbeis?

Simili modo ἀΐδης πέλωρος. Homerice vrbano sale vocabitur, φάγος μεγαλοσώματος, id est, manduco, vasto corpore, vt annotat Eustathius.

Fundo carens calix.

Citatur ab Eustathio Iliados λ. senarius prouerbialis:

Ἀπυνδάκωτος οὐ τραπεζοῦται κύλιξ.

Id est,

Fundo carens mensis non infertur calix.

non tamen exponitur eius vsus. Apparet dicterium esse in profuse liberales, prodigosque, aut linguaces blaterones, qui verborum modum nesciant, quos à mensæ communione, vitæque consortio excludendos moueat. Quadrabit & in prægrande poculum, quod à mensa exulare postulet homo sobrius. Est autem πυνδαξ idem quod πυθμὴν, vasis alicuius fundus: quanquam Sophocles in Iphigenia πύνδακα ξίφους pro capulo gladii extulerit; vt ex Pausaniæ lexico Eustath. & Hesychius annotant. Porro senarius iste versus è Sophoclis Triptolemo desumptus videtur; corrupteque apud Etymologici authorem legitur; οὐ τραπέζης κύλιξ. Citatur adagium & à Demetrio Phalereo hunc in modum, ἀπυνδάκωτος οὐ τραπεζοῦται κύλιξ, ἀντὶ τοῦ, ἀπύθμενος ἐπὶ τραπέζης κύλιξ οὐ τίθεται, id est, vt verbum verbo exprimam, Fundindigus mensari non solet calix: pro eo quod est: Fundo carens calix, in mensa non apponitur.

COGNATI. Καλαμαία μάντις. *Locusta stipularis.*

Theocritus bucoliographus in Messoribus, puellam depastricem alieni patrimonij καλαμαίαν appellat, hoc est, locustam, quæ messem destinatam agricolis intercipere consueuit. In stipulis nascitur, & arrodit aristarum summitates. Ideo μάντις καλαμαία, id est, locusta agrestis Siculis dicta; quia cum plurimæ nascuntur, prænunciant eo anno difficultatem annonæ ac famem. Vates, inquit Milon tibi de nocte accubabit, in stipulis habitans locusta. Est autem sententia: Amica tua, sicut locusta ad inopiam ac famem te rediget, arrodens tuam rem familiarem, quemadmodum locustæ aristas arrodere solent. Ea enim est vastitas ac præsentanea pestis rei familiaris; & via compendiaria ad extremam inopiam, cum quis in re tenui, vel etiam mediocri, domum ducit mulierem sumptuosam, procacem & nobilem. Terentius in Eunucho, psi-

mi actus scena prima,(ad Theocriti locum alludens, vt annotauit Nannius Miscellan.1.)meretrices calamitates vocat:

Sed ipsa egreditur,nostri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

Est autem intercipere; cum quod alteri destinatum est, antequam ad eum perueniat,ab altero arripitur,Fundus porro late accipitur pro patrimonio Per calamitatem etiam grandinem intelligimus, quod calamum comminuat,cōtundat,& demoliatur. Græci quoque καλαμφαγεῖν ὑσίαν dicunt:vt Menander apud Athenæum, de eo qui relictum à patre vendidisset,preciumq; eius in ventrem absumpsisset:γλῶ καλαμφαγεῖν,inquit. Cic.pro P. Sestio: Vsque eo non fuit popularis,vt bona solus comesset. Paulo post: Vtrum ego tibi patrimonium eripui Gelli , an tu comedisti? Neuius apud Nonium: Ædepol paternam qui comest pecuniam. Horat. in posteriore Epistola ad Numenium Valam: Non hercle miror, aiebat, si qui comedunt bona; cum sit obeso nihil melius turdo.

Babylo.

Babylonem ex vrbis magnitudine,& opibus Babyloniorū Regum & Persicorum magnificentia & liberalitate,hominem nimium liberalem & profusum,figurato sermone Comici vocant: idq; ex Atticorum consuetudine, qui Babylonios interdum Barbaros vocabant:id est,Medos & Persas. Terentius in Adelphis:

Dinumeret Babylo illi viginti minas.

Passim & effuse.

Plato in Eutyph.Ego vereor,inquit Socr. ne ob humanitatem, qua erga mortales omnes sum,passim & effuse nimis vnicuiq; me prębere virum ipsis videar,non sine mercede duntaxat , verum vltro me meaque offerre solitus.

POLYDORI VIRGILII.

Panis filiorum non obiiciendus canibus.

In primis respiciendi nobis nostri sunt, ante alienos. Matth: 15. Responsio est Christi ad Cananæam,qua testabatur,se Iudæis saluandis missum esse,non gentibus Prouerbium prouerbio excipiens mulier: Catelli ,inquit, edunt micas de mensa dominorum suorum: Etiam infimæ sortis hominibus benefaciendum. cum & catellis sua victus portio sit adsignata.

PETRI GODOFREDI.

Nunquam lagenam crateri impone.

Μηδὲ ποτ᾽ οἰνοχόην τιθέμεν κρητῆρος ὕπερθεν
Πινόντων· ὀλοὴ γὰρ ἐπ᾽ αὐτῷ μοῖρα τέτυκται.

Id est,

Ne cratera super potantum pone lagenam:
Qui facit,eueniet mors illi cruda repente.

Hesiod.1.ἔργων.Non simul omnia effundenda , & aliorum libidini prodigenda, quæ habeas:ne ipse egens deinde & famelicus pereas: quod ita etiam vulgo efferunt: Nunquam exuas te, antequam cubitum eas. Sic Godof. Tzezes ita interpretatur: Nunquam priuatum publico , partem toti, deterius meliori præfert Vilior enim οἰνοχόη cratere est. Nam κρατὴρ vas quoddam erat,vt lebes, in symposijs adhibitum,vino diluto repletum : οἰνοχόη vero, οἷον κύλιξ,aut quid simile,quo ex cratere bibituri hauriebant. Proclus eo admoneri putat,ne iratos verbis prouocemus magis,& irritemus : & nugaces homines atq; importune garrulos tecto ne recipiamus. Alijs videtur Hesiodus deterrere omnes ab assiduis perpotationibus:ibi enim nihil aliud quam crateri œnochoe imponitur. Certe Moscopulus genitiuum pluralem absolute sumere videtur,his verbis, μηδὲ ποτε πινόντων τινῶν καὶ συμποσιαζόντων.

TVRNEBI, ET ALIORVM.

Marsupio aluum lauare.

Pro,exhaurire marsupium, ad egestatem redigere. Varro ἀνθρωπούπολις: Et hymenæus,qui primo lauare aluum marsupio solet: Intelligit nuptias sumptuosas,quæq; maritos earum primo statim auspicio impendijs inaniunt. Quæ enim eluuntur,ea mera inaniaque relinquuntur:cum alioqui eluere,pro consumere, soleant frequentare veteres. Turn. Aduersar. lib.21.cap.20.

PROPRII COMMODI studium.

ERASMI. *Tunica pallio propior est.*

Apud Plautum in Trinummo legitur allegoria prouerbialis: Tunica pallio propior est. Quo significatur, ex amicis nos alijs atque alijs magis esse deuinctos,neq; parem omnium habendam esse rationem. Apud veteres primum in officio locum habebant parentes,proximum pupilli nostræ fidei crediti,tertium cliētes,quartum hospites,quintum cognati & affines: vt indicat Gellius lib. 5. cap. 13. Præterea quædam negocia propius alijs ad nos pertinere. Pallium extrema vestis apud Græcos, quemadmodum apud Romanos toga. Tunica toga tegebatur,vt frequenter apud Homerum,χλαῖναι καὶ χιτῶνες,simul nominantur.

Intus canere. Aspendius citharœdus.

Qui priuati commodi impendio studiosi essent , ac fere quid rerum agerent,id omne ad domesticam referrent vtilitatem, ij prouerbio intus canere, ijdem apud Græcos ἀσπένδιοι κιθαρισταί, id est, Aspendij citharistæ dicebantur. M. Tullius in Verrem actione tertia: Atq; etiam Aspendium citharistam,de quo sæpe audistis (id quod est Græcis in prouerbio) quem omnia intus canere dicebant,sustulit,& intimis ædibus suis posuit, vt etiam illum ipsum artificio suo superasse videatur. Facetissime taxauit Cicero Verris rapacitatem,qui intus canentem in intimis ædibus collocarit: id est,plus quam intus cecinerit. Idem in Rullum aduersus legem agrariam: Atq; hoc carmen hic tribunus plebis,non nobis, sed sibi intus canit. Nam ostendit Tullius in ea oratione, legem illam, vt popularis videretur,haud tamen populi, sed decemuirum vtilitati repertam. Porro de aspendio citharœdo , Asconius Pedianus ad hanc ferme sententiam enarrat. Vulgares citharœdi cum canunt, vtriusq, manus funguntur officio, ita vt dextra plectrum teneant , id quod foris canere appellant: sinistra digitis chordas carpant, quod quidem intus canere vocant. Difficile autem videbatur, quod Aspendius citharœdus faciebat , qui nequaquam vtraq; vteretur manu,sed omnia, id est, totam cantionem intus, & sinistra tantum manu complecteretur: atq; ita tacita leuiq; modulatione sinistra contractis chordis,cantilena peragebatur, vt vox ad citharœdum duntaxat,aut proxime assistentem perueniret. Hinc [illegible] xisse prouerbium, vt furaces homines Aspendij citharistæ [illegible] vulgo dicerentur: quod vt hi carminis , ita illi furtorum essent [illegible] cultatores. Fatetur Asconius, adagionem etiam in illos aptari [illegible] qui multum intestinis suis commodis consulunt, præter [illegible] tem. Neque discrepat interpretamentum,quod adfert Zenobius ex Zenone Myndio in adagiorum collectaneis. Porro Aspendus Pamphyliæ ciuitas est, authore Stephano: vnde Aspendij dicuntur, apud quos citharœdi hoc artificio præcelluisse videntur. Ad hoc prouerbium apparet allusisse Plinium libro vigesimo [illegible] capite quinto cum ait, Verum id remediis cecinit, non epulis.

Nequicquam sapit, qui sibi non sapit.

Sententia vel hodie vulgo frequentissime iactata. Frustra sapere, qui sibi non sapiat. Plato in Hippia maiore, καὶ πολλοῖς, inquit, [illegible] σπουδαῖοι, ὅτι τὸν σοφὸν, αὐτὸν αὑτῷ μάλιστα δεῖ σοφὸν εἶναι, id est, [illegible] itidem & plerisq; videtur , quod oportet eum qui sapiat, ipsum sibi maxime sapientem esse. Vsurpat & Cicero in Epistola quadam ad Trebatium, ostendens ex tragœdia Medea sumptam: Et [illegible] inquiens, cœpi agere Medeam, illud semper memento:

Qui sibi ipse sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit.

Est autem versus trochaicus. Idem Epistolarum Familiarium [illegible] 13. ad Cæsarem Imperatorem. Itaq; ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta Εὐριπίδου:

Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.

Quem versum senex Præcilius laudat egregie. Idem lib. De diuinatione 1. citat ex Ennio in diuinos: Qui sibi ipsemet non sapiunt, alteri monstrant viam. Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmas ipsi petunt. Citatur à Luciano in Apologia:

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.

Id est,

Sapientem enim odi, qui sibi ipsi non sapit.

Eundem Alexander torsit in Callisthenem , qui se moribus eorum quibuscum viuebat, non accommodaret, sed præseferebat, [illegible] orum quæ illic gerebantur, sibi placere. Eaq; libertas optimo viro attulit exitium, cum Anaxarchus Philosophus omnium adulatorum abiectissimus, haberetur in precio. Eam sententiam sic aduersus seruant huius tempestatis homines, vt hominis vocabulo videatur indignus, qui non quauis ratione suis consulere commodis [illegible] rit Huius generis est illud apud Suetonium:

Aspice felicem sibi, non tibi, Romule Syllam.

Ad suum quemque quæstum, æquum est esse callidum.

Apud Plautum est prouerbialis sententia in Truculento, [illegible] in Asinaria:

Ad suum quemque quæstum, æquum est esse callidum.

Quæ si transferatur paulo longius, plusculum habuerit gratiæ, [illegible] ut, alius est pecuniæ appetens, alius famæ studiosus, alius voluptatum auidus, alius literarum sitiens, alius pietatem sectatur. [illegible] aduigilat ad id quod expetit.

Decora teipsum.

Γέραιρε σεαυτὸν, id est, Honesta teipsum. Iocus prouerbialis in eum, qui se magnificentius gereret. Nam γεραίρειν venerari est, & honorem habere.

Anguillas captare.

Ἐγχέλεις θηρᾶσθαι, id est, Anguillas venari dicuntur, qui priuati compendii causa, cient tumultus. Inde ducta similitudine, quod [illegible] aqua stat immota, nihil capiunt; qui captant anguillas: cum vero sursum ac deorsum miscent ac perturbant aquam, ita demum capiunt. Quadrabit in eos, quibus tranquillo Reipub. statu, nihil [illegible] emolumenti. Proinde seditiones gaudent exoriri , quo ciuium publicum malum, in suum priuatum vertant commodum. Prouerbium extat apud Aristophanem in Equitib.

Ὥσπερ γὰρ οἱ τὰς ἐγχέλεις θηρώμενοι, πέπονθας,
Ὅταν μὲν ἡ λίμνη καταστῇ, λαμβάνουσιν οὐδέν,

Ἐὰν δ' ἄνω τε καὶ κάτω τὸν βόρβορον κυκῶσιν,
Αἱροῦσι· καὶ σὺ λαμβάνεις, ἢν τὴν πόλιν ταράττῃς.

Id est,

Namq; accidit tibi, quod anguillas qui aucupantur:
Vbi quieta stat palus, nil piscium reportant:
Contra, lutum si mouerint sursum atq; item deorsum;
Capiunt: ita ipse capis, vbi rempublicam inquietas.

Hanc artem heu nimium callent Principes quidam, qui consilio tyrannico dissidia serunt inter ciuitates, aut bellum aliquod alicũde suscitant, quo licentius mulctent miseram plebeculam, & innocentissimorum ciuium fame, suam expleant ingluuiem.

Vna lauabor.

Παραλοῦμαι, id est, Vna lauabor. Dici consueuit, vbi quis insinuat se in societatem alterius, aut vbi quis admittit aliquem in societatem: vti qui pauperior est, sumptum effugiat. Suidas ait, olim fuisse morem, vt diuites vna cum pauperibus lauarent: vt quibus propria supellex strigilum, spongiarum, guttorum, atque id genus rerum non esset, diuitum vterentur supellectile. Citat idem Aristophanem ex Anagyro: ἀλλ' πάντας χρὴ παραλοῦσθαι, καὶ τινὰς ἀπογυμνοῦν ἐᾶν, id est. Verum oportet omneis vna lauare, ac spongias omittere. Tanquam hoc commoditatis laturi sint tenues, si cum diuitibus balneum ingrediantur, vt spongijs suis parcant. Vnde mihi videtur, non inconcinne dici posse, vbi quis leuiculam aliquam commoditatem, quam citra suum incommodum præstat, perinde vt ingens beneficium imputat. Veluti si Cardinalis inanem titulũ familiaritatis largiatur alicui, nihil ipsi nociturum, qui concedit profuturum nonnihil ei, qui accipit, recte dicetur, παραλοῦσθαι. Quidam codex habet, παραδύομαι, velut vna mergor.

Manum admouere.

Τὴν χεῖρα ἐπιβάλλειν, id est, Manum apponere dicebantur, qui sese insinuarent in rei cuiuspiam egregiæ communionem. Translatum à sacris, in quibus nonnunquam fieri solet, vt alijs rem diuinã facientibus, alius aliquis adueniens, admota victimæ manu, fiat & ipse particeps sacrificij.

Vndecunque lucrum captant.

In aduocatos, in calumniatores, in malos medicos, qui captant vndecunq;, si quis incidit in casses, quem possint expilare, congruet illud, quod in eodem est libro:

Ἀεὶ γὰρ περὶ νῆσον ἁλώμενοι ἰχθυάασκον
Γναμπτοῖς ἀγκίστροισι, ἔτειρε δὲ γαστέρα λιμός.

Id est,

Semper enim quaqua patet insula, piscibus hamo
Insidiabantur, ventrem fames enecat atra.

Genu sura propius.

Γόνυ κνήμης ἐγγύον, id est, Genu sura propius. Qui Græcas parœmias collegerunt, aiunt, hoc adagium ex euentu quodam esse natum. Quum in prælio quidam conspiceret duos amicos, pariter de vita periclitantes, fratrem & consobrinum, neq; posset vtrique simul ferre suppetias, omisso consobrino fratrem defendit: atque hanc interim sententiam pronunciauit, quæ postea transierit in prouerbium, γόνυ κνήμης ἔγγυον; id refertur ab Aristotele libro Moralium nono, Accedunt, inquiens, eodem & prouerbia vniuersa: vt, Anima vna: &, Amicorum communia sunt omnia: &, Amicitia est æqualitas: &, Tibia genu propinquius. Theocritus in Idyllio, cui titulus Charites, tribuit hoc adagium viro tenaci, qui sibi viuat, neq; quicquam velit impertiri amicis:

Πᾶς δ' ὑπὸ κόλπου χεῖρας ἔχων πόθεν αὔξεται ἀθρεῖ
Ἄργυρος, οὐδέ κεν ἰὸν ἀποτρίψας τινὶ δοίη.
Ἀλλ' εὐθὺς μυθεῖται, ἀπωτέρω ἢ γόνυ κνάμα,
Αὐτῷ μοί τι γένοιτο.

Id est,

Verum quisque sinu dextram occulit, illud & vnum
Cogitat, vnde sibi congesta pecunia crescat,
Nec cuiquam abstersa rubigine donet amico.
Imo statim hoc, Mihi sura genu longinquior, inquit:
Ipsi malim aliquid detur mihi. ---

Athenæus lib. 9. ex eo deflexisse videtur, vt dicat de iis potius, quæ propius ad rem pertinent. Ex hoc igitur Plautus suum illud effinxisse videtur: Tunica pallio propior. Confinis est huic adagio illa Hesiodi sententia:

Μηδὲ κασιγνήτῳ ἶσον ποιεῖσθαι ἑταῖρον.

Id est,

Sed nec germano quisquam est æquandus amicus.

Est enim inter hos, quos amamus, habendus ordo. Nihil autem vetat, quo minus ad rem torqueatur: quod genus, si quis dicat, maiorem habendam esse vitæ, quam pecuniæ, corporis quam vestis, animæ quam corporis rationem, recte adduxerit, γόνυ κνήμης ἔγγιον.

Omnes sibi melius esse malunt, quam alteri.

Eandem ferme sententiam Terentius simpliciter extulit in Andria:

Verum illud verbum est, vulgo quod dici solet,
Omnes sibi esse melius malle, quam alteri.

Rursum in eadem fabula prouerbium ad personam detorsit:

Heus proximus sum egomet mihi.

Aristoteles lib. Moralium Eudemiorum septimo, δοκεῖ γὰρ ἐνίοις μάλιστα ἕκαστος αὐτοῖς αὐτῷ φίλος. id est, Nonnullis enim videtur quemq; sibi potissimum amicum esse. Idem Plato lib. De legibus quinto, τοῦτο δέ ἐστιν ὃ λέγουσιν, ὡς φίλος αὑτῷ πᾶς ἄνθρωπος φύσει τέ ἐστι, καὶ ὀρθῶς ἔχει. id est: Hoc est autem quod aiunt, vnumquemque natura sibi amicum esse, idque recte fieri. Quin & hodie Theologorum prouerbium celebratur, charitatem à se ipso proficisci: natum videlicet ex his cantici mystici verbis, Ordinate in me charitatem. Verum de eo quid sentiam, alias vbi locus inciderit, diligentius tractabimus. Sed Terentianam sententiam Euripides extulit in Medea:

Ὡς πᾶς τις αὑτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ.

Id est,

Quod quisque semet plus amico diligit:

Vel sic:

Quod quisque se plus atque amicum diligit.

Rursum in Græcarum sententiarum collectaneis:

Φιλεῖ δ' ἑαυτοῦ πλέον οὐδεὶς οὐδένα.

Id est,

Nemo seipso diligit quenquam magis.

Simonidis cantilenæ.

Σιμωνίδου μέλη, id est, Simonidis cantilenæ. De vafris ac subdolis dictum est. Hunc tradunt primum astutiam & quæstum in artem induxisse. Erant illi duo scrinia, alterum gratiarum, alterum præmiorum: quæ cum post tempus aliquantum aperuisset, gratiarum arculam semper offendebat inanem, præmiorum semper plenam. Hoc commento significans, se nolle gratis donare carmina. Meminit huius rei Plutarchus in libello, περὶ τῆς πολυπραγμοσύνης. Vnde Aristophanes apud Suidam: ᾆσαι Σιμωνίδου μέλη, id est, Cane Simonidis carmina. Meminit Aristophanes in Auibus,

Πρῶτον μὲν αὐτὸν τὴν λύραν λαβόντ' ἐγὼ 'κέλευσα
Ἆσαι Σιμωνίδου μέλος.

Id est,

Primum quidem ipsi iussi, vt sumpta lyra sonaret
Simonideam cantionem.

Ad duo scrinia allusit Theocritus in Charitibus:

Ὀκνηραὶ δὲ πάλιν κενεᾶς ἐπὶ πυθμένι χηλοῦ.

Id est,

Rursus vt ignauæ vacuo intra scrinia fundo.

Mihi ipsi balneum ministrabo.

Ἐμαυτῷ βαλανεύσω, id est, Ipse mihi balneator ero, vbi quis suis ipsius inseruit commodis, aut vbi quis, non expectato alieno officio, ipse suum agit negocium. Aristophanes in Pace:

Ἀλλ' εἰ ταῦτα δοκεῖ, κἀγὼ μ' αὐτῷ βαλανεύσω.

Id est,

Balneum & ipse mihi, si hæc vobis grata, pararo.

Interpres admonet translatum à balneis, in quibus cessante balneatore, ipsi qui lauant, aquam hauriunt, atque infundunt. Zenodotus putat & ad eos referri posse, qui glandes in ignem eiectas coquunt. Fortassis haud absurde referetur ad glandium excussores. Nam Græcis βαλανεὺς, balnearium cauponem significat, βάλανος, glandem. Atque hinc anceps prouerbii interpretatio.

Sibi canere.

Ἑαυτῷ ψάλλειν, i., sibiipsi canere, dicitur qui non ad alienum arbitrium facit quippiam, sed animo obsequens suo. In Platonis conuiuio iubent tibicinã sibiipsi canere. Et cantor quispiam. Antigenidas opinor, iubet discipulum, quod populo non admodum gratus esset, sibi canere & Musis. M. Tullius in Bruto: Id enim est summi oratoris, summum oratorem populo videri. Quare tibicen Antigenidas dixerit discipulo sane frigenti ad populum, Mihi cane & Musis: ego huic, Brute, dicenti vt solet apud multitudinem; Mihi cane & populo, dixerim. Diuus Hieronymus ad Ismeniam refert, huius, ni fallor, discipulum. Atque is non iussus est sibi canere, sed præceptori, qui poterat iudicare.

Astutior coccyce.

Μηχανικώτερος κόκκυγος, id est, Coccyce astutior, dicebatur, qui astu sibi consuleret. Sumptum ab auis ingenio, oua subiicientis in nidos alienos, maxime palumbium: de qua abunde Plinius & Aristoteles.

Ciuitates ludimus.

Πόλεις παίζομεν. id est, Ciuitates ludimus. Lusus genus quoddam est, in quo calculis ludebatur olim, quos antiquitus πόλεις, id est, vrbes, vocabant. Neoterici χώρας, hoc est, regiones appellare cœperunt. Vsurpauit adagium Cratinus in Fugitiuis. Hic nimirum locus est, ni fallor, quem Iulius Pollux citat libro De rerum vocabulis nono, πανδιονίδα πόλιν βασιλέως τῆς περὶ κόλακος. οἶσθ' ἣν λέγομεν, καὶ κύνα καὶ πόλιν, ἣν παίζουσιν, id est, Pandioniam ciuitatem Regis, supra modum adulatricis. Nosti quam dicimus, & canem & ciuitatem, quam ludunt. Genus autem lusus describit his verbis: ἡ δὲ διὰ πολλῶν ψήφων παιδιὰ πλινθίον ἐστὶ, χώρας ἐν γραμμαῖς ἔχον διακειμένας, καὶ τὸ μὲν πλινθίον καλεῖται πόλις, τῶν δὲ ψήφων ἑκάστη, κύων. διῃρημένων δὲ εἰς δύο τῶν ψήφων κατὰ τὰς χρόας, ἡ τέχνη τῆς παιδιᾶς ἐστι περίληψις τῶν δύο ψήφων ὁμοχρόων, τὴν ἑτερόχρουν ἀναιρεῖν, id est, Qui vero complurium calculorum dicitur lusus, laterunculus est, regiones in se continens in lineis sitas. Et laterunculus quidem ipse ciuitas appellatur, cæterum, vnusquisque calculus, canis.

Porro cum calculi sint duobus distincti coloribus, lusus hæc ars est, vt comprehensis duobus calculis vti coloribus eum qui diuersi coloris est, tollas è medio. Allusit ad hoc prouerbium Plato lib. De Repub. quarto, ἑκάστη γὰρ αὐτῶν πόλεις εἰσὶ παμπόλλαι, ἀλλ' οὐ πόλις, τὸ τῶν παιζόντων, id est, Nam illarum vnaquæque plurimæ sunt ciuitates, non ciuitas, quemadmodum dicere solent ludentes. Refert Zenodotus, quanquam idem adagii sensum non indicat. Quare cuique quod vero proximum videatur, coniectandum relinquo. Mihi quadraturum videtur, quoties suum quisque commodum quacunque sectatur via, & æmulo, competitoriq; modis omnibus tendit insidias: qui lusus frequens est in aulis Principum, & in magistratibus publicis. Ab hoc lusu manasse videtur, qui nunc vulgo scacarius dicitur.

Mercator est.

Ἔμπορός ἐστι σκηπτόμενος, id est, Mercatorem se adsimulat. Dicendum in eum, qui ob timiditatem caussas commentitias prætexit ne cogatur subire discrimen. Suidas ex Aristophane citat, apud quem tum in Pluto, tum in Ecclesiazusis quispiam inducitur, loquens in hunc modum, vt dicat se fingere mercatorem esse, quoties ad bellum ire iubetur, quod negociatores non cogerentur exire: quoniam expediebat illos relinqui, quo de commeatu prospiciant. In Pluto sic habet locus:

Γεωργὸς εἶ; μελαγχολᾷν μ' οὕτως οἴει;
Ἀλλ' ἔμπορος; ναὶ σκήπτομαί γ' ὅταν τύχω.

Id est,

Num cultor agri es? mene sic furere putas?
Negociator? Simulo, si quando est opus.

Alter sic habet:

Ἀλλ' ἔμπορος εἶναι σκήπτομαι.

Id est,

Quasi sim negociator, ita memet gero.

Non vsquequaque discrepat hinc Euangelica parabola de iis, qui inuitati ad nuptias, variis causationibus excusant.

Opta vicino vt habeat, magis autem ollæ.

Εὔχου τὸ πλησίον ἔχειν, ἐπὶ πλέον δὲ τῇ χύτρᾳ, id est, Opta vt proximus habeat, magis autem vt olla. Potissimum est habere domi, quibus est opus: proximum, vicinum habere diuitem, a quo possis petere. Videtur è vulgi fæce haustum.

Suam quisque homo rem meminit.

Plautus in Mercatore: Suam quisque homo rem meminit. Sententia prouerbialis notans communem hominum morem, qui in alieno negocio dormitant, in suo quisque & vigilat, & attentus est. Vnde recte monet apud Gellium Ennius:

Hoc tibi sit argumentum semper in promptu situm,
Ne quid expectes amicos, facere quod per te queas.

In eandem sententiam extat bellissimus Æsopi apologus de cassita auicula: quæ negauit vllum esse periculum, donec res alienis manibus esset commissa. Allusit ad prouerbium Plautus in Pœnulo, Itane tentas an sciamus nos meminisse nostra? Eodem allusit Terentius in Phormione: At si talentum rem reliquisset decem, &c. Quicquid cordi est, facile meminimus: & plerumque obliuionis mater est negligentia.

Veniat hospes quisquis profuturus est.

--- Ξένος ἔλθοι ὅστις ὀνήσει.

Id est,

--- Veniat qui proderit hospes.

Theopompus, citante Zenodoto, scribit hoc adagium ex Philippi Regis apophthegmate profectum esse. Nam is vbi Thessalorũ ciuitatem subuertisset, & hospites quos inibi reperit diuendisset, per iocum dicebat:

Ξένος ἔλθοι ὅστις ὀνήσει.

Videtur ex oraculo, aut poeta quopiã sumptum. Est enim hemistichium carminis heroici. Admonet adagium, eorum demum aduentum esse gratum, qui cõmodi quippiam adferunt. Ouidius:

Ipse licet venias Musis comitatus Homere,
Si nihil attuleris, ibis Homere foras.

BRASSICANI. Candidatus Cæsaris.

Candidati Cæsaris, eleganti prouerbio dicuntur, qui negligentius aliquid petunt, tanquam minime ambientes, quod principum explorata benignitate, certò sciunt ipsis obuenturum esse. Quintil. in 6. Iungitur, inquit, amphiboliæ similitudo, vt A. Galba, qui pilam negligenter petenti, Sic, inquit, petis tanquam Cæsaris candidatus. Nam illud Petis, ambiguum est, Securitas similis. Cæsaris autem candidati, vt Sueton. etiam in Augusto meminit, propterea negligentius petebant, quod sciebant principum commendationem non frustra futuram. Hoc adagium ingenue fateor me decerpsisse ex Annotationibus prioribus in Pandectas doctissimi & nunquam satis laudati viri Gulielmi Budæi. Eiusmodi candidatorum plena nunc est aula, qui tum maxime manus aliquod ambiunt, quando negligentius hoc animaduertere putantur: quemadmodum & Cicero apud Gellium lib. 12. cap. 12. putabat esse prudentis & cauti patrisfamilias, quod emere vellet, empturum sese negare propter competitores emptionis.

POLYDORI VIRGILII.

Sine corollario non recedere.

In auidiusculos, quibus nõ satis est, quod iustum & æquum est adipisci, nisi quiddam amplius auferant, veluti auctarium. Dictum corollarium à corollis, quod eæ, cum maxime placuissent actores in scena dici solebant liceri.

PETRI GODOFREDI.

Piscatur in aqua turbida.

De eo, qui dum alii inter se rixantur, ipse sibi & suis commodis consulit. quem nihil morantur, sed iuuant potius aliorum incommoda. Piscatores turbidam aquam obseruare solent, vt ex ea depulsi magis nesciam facilius captent prædam. Huc spectat Erasmi prouerb. Anguillas captare: & apologus Æsopi, de eo qui aquam turbabat, vt plures caperet pisces.

CAROLI BOVILLI.

Ades tritico, dum molitur, tuo.

Prouerbium illud Celtarum, Sois à ton bled moudre, si tu ne veux perdre plus que la poudre: omnes monet, vt diligentes in negociis sint suis: nunquã, quæ ipsi efficere possũt, per alienos ea curent, præsertim in quibus fiducia sæpe fallit. Vnde Italus: nemine vt fallaris, fide nemini.

GVLIELMI GENTII.

Saccularia opera.

De opera forensi quorundam formulariorum, quæstus & lucri nimium captatoria: dum caussas, earumq; libellos in sacco conclusos habent, non nisi stylo mercenario isthinc eruendos. Vtitur cubi Budæus in rabulas & sycophantas foraneos, caussarum procuratores: qui nullam iuris, boni æquiue rationem habentes, ignari, inconsultis aduocatis, aliisque peritioribus cognitoribus non solum neglectis, sed & eorum partes & munia obeundo, subrepunt impudenti ore, & fastu formularum, & aucupio verborum ad instanti in caussas iuris aliis demandatas, quo honorarium alijs destinatum præripiant. Sumpta metaphora forte à saccariis, quod mali ominis esse ex saccis facientibus: non a sacculariis, quod mali ominis esse

---

PROXIMIS VTENDVM.

ERASMI. Viam qui nescit ad mare, &c.

Plautus in Pœnulo: Viam qui nescit, qua deueniat ad mare, eum oportet amnem quærere comitem sibi, id est: Qui rem commode conficere nequit, is quauis ratione conficiat necesse est. Potest & in hunc accommodari sensum: Qui per se non sapit, aliis obtemperet qui plus sapere videantur. Potest item in hunc: Qui recte viuendi rationem ignorat, eos sibi proponat, quorum vita laudata est. Fluuius etiam si longis ambagibus, tamen aliquando tandem ad mare deducit, quandoquidem illuc infunditur. Huic confine est: Qui ignarus est, virgiferum adhibet. Cato Censorius in eos, qui modo de ambirent magistratum, non inscite dicere solet, eos καθάπερ μὴ ἀγνοοῦντας τὴν ὁδὸν ἀεὶ μετὰ ῥαβδούχων ζητεῖν πορεύεσθαι, μὴ πλανῶσι: id est, non aliter quam viæ ignaros semper velle cum virgiferis incedere ne errarent. Magistratus enim ex more lictor, aut quis virgam gestans præcedebat.

Vt possumus, quando vt volumus non licet.

Ζῶμεν γὰρ οὐχ ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα.

Id est,

Non vti libet, sed vti licet, sic viuimus.

Senarius prouerbialis, quo monemur, tempori ac necessitati seruiendum esse. Terentiana Mysis in Andria rogata, quam Athenis vitam agerent, verecunde seni meretricium quæstum confitens: Cæcilius in Plocio: Viuimus, aiunt: quando vt volumus, non licet. Item Plautus apud Donatum: Viuas vt possis, quãdo non quis vt velis. Item Plato in Hippia maiore, τοιαῦτα ὦ Ἱππία τὰ ἡμέτερά ἐστιν, οὐχ οἷα βούλεταί τις (φασὶν ἄνθρωποι ἑκάστοτε παροιμιαζόμενοι) ἀλλ' οἷα δύναται, id est, Eiusmodi sunt Hippia res nostræ, non quales quis optat (sicuti prouerbio dicitur vsquequaque) sed quales esse possunt. Allusit eodem & in Cratylo: ὅπως ἂν δυνώμεθα προθυμηθέντες, id est, Præfati, vtcunque potuerimus. Sic enim modestiæ gratia præfantur, qui negocium aliquod suscipiunt. Huc pertinent & illæ Græcorum sententiæ:

Βουλόμεθα πλουτεῖν πάντες, ἀλλ' οὐ δυνάμεθα. Et:

Id est,

Omnes cupimus, at non licet ditescere.

Πάντες καλῶς ζῆν θέλομεν, ἀλλ' οὐ δυνάμεθα,

Id est,

Bene viuere omnes volumus, at non possumus.

Nemini sua fortuna satisfacit, & aliud votis destinat, quod tamen haud scio an quisquam vnquam sit assecutus. Vsus erit, vbi significabimus nostra nobis parum placere, verum facultatem deesse, non animum: videlicet fortunam esse parum commodam, aut vitam non satis integram, aut epistolam non satis eruditam.

Quando id fieri non potest.

Nihil dici potest nec venustius, nec moralius ea sententia, quæ

quæ extat apud Terentium in Andria: Quoniam id fieri quod vis, non potest id velis quod possis, οὐ δυνάμενος ὃ θέλεις, θέλης ὃ δύνασαι. Plurimum decoris adiunxit ea verborum conuersio. Qualis est in illis: Non viuendum vt edas, sed edendum vt viuas. Est autem adagium hoc finitimum illi, δεῖ τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. id est, Oportet id quod adest boni consulere. Et Martialis inter felicitatis calculos commemorat, vt

Quod sis, esse velis.---

Bona etiam offa post panem.

---Ἀγαθὴ καὶ μάζα μετ᾽ ἄρτον.

Id est,

---Et post panes bona maza est.

Hemistichion carminis Heroici. Zenodotus ait de iis solere dici, qui penuria meliorum amplectuntur deteriora. Nam maza quiddam est pane cocto deterius, conflatum ex lacte & farina, quo rustici vice panis vti consueuerunt. ὁπλὸν ἄλφιτον, in deliciis olim fuisse, alias demonstrauimus ex Theocrito. Prouerbii speciem habet quod est apud Athenæum lib. 6 licet huic dissimile, πεινῶντι γὰρ ἀνδρὶ μᾶζα τιμιωτέρα χρυσοῦ τε καὶ ἐλέφαντος, id est, Maza siue offa esurienti homini charior & auro & ebore. Quo licebit vti, cum indicabimus, rem vsu, non opinione æstimandam. Ex his quæ prodidit Athenæus de apparatu conuiuiorum, liquet mazam prius apponi solere, deinde panem. Verum consumpto pane probatur & maza. Vt possumus, quando vt volumus non licet. Xenophon lib. sexto παιδείας, facit quendam consolantem milites, qui defecti pane, maza vesci cogebantur. Hoc cibo qui victitant, dicuntur ἀλφιτοφαγεῖν, quemadmodum qui pane, ἀρτοσιτεῖν,

Si non adsunt carnes, taricho contentos esse oportet.

Ἂν μὴ παρῇ κρέα, στερκτέον τῷ ταρίχῳ.

Id est,

Probanda salsamenta egenti carnium.

Sunt qui dicunt, τάριχον accipi pro pisce, sed vili putriq; , qui idem sit Aphya: fortassis hic pro iure accipiendum tarichus. Nam quibus deest obsonium, solent pane in ius immerso vesci. In aphyas & tarichos creber iocus est in comœdiis. Sensus hic est: Vbi non est copia meliorum, boni consulere oportet quæcunq; contingunt. Refertur à Diogeniano.

Aulœdus sit, qui citharœdus esse non possit.

M. Tullius in oratione pro Murena comparationẽ faciens iureconsultorum & oratorum: Itaque mihi pleriq; videntur, inquit, initio hoc multo maluisse: post cum id assequi non potuissent, isthuc potissimum sunt delapsi. Vt aiunt in Græcis artificibus eos aulœdos esse, qui citharœdi fieri non potuerint: sic nonnullos videmus, qui oratores euadere non potuerunt, eos ad iuris studium deuenire. Hactenus Cic. Recte dicetur in eos, qui malunt in multo inferiore ordine alicuius haberi momenti, quam inter excellentes negligi. Quemadmodum Iulius Cæsar maluit in frigido oppidulo primus esse, quam Romæ secundus. Nec male quadrabit in eos, qui desperatione meliorum ad humiliora sese conferunt. Citatur idem adagium in Decretis ex Augustino, in monachos malos, ad clericorum gregem desciscentes.

Si bouem non possis, asinum agas.

Εἰ μὴ δύνασαι βοῦν, ἔλαυνε ὄνον, id est: Si nequeas bouem, asinum agito. Id est: Si non potes vt vis, vtcunque potes facito. Si fortuna splendidior non contingit, eam sortem quę contingit, boni consule: si quod optas non licet, id quod est proximum, amplectere. Autore Suida.

Altera nauigatio.

Δεύτερος πλοῦς, id est, Secundarius cursus vocabatur, cum vento destituti remis nauim impellerent. Nam ὁ ἐξ οὐρίας πλοῦς, πρῶτος, id est, Cum secundis ventis nauigaretur, ea prima nauigatio dicebatur, autore Pausania: quem citat Eustathius in secundum Odysseæ librum, quo loco prouerbij quoq; mentionem facit. Aristoteles lib. Moralium Nicomachiorum secundo, ἐπεὶ οὖν τοῦ μέσου τυχεῖν ἄκρως χαλεπόν, κατὰ τὸν δεύτερόν φασι πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα ληπτέον τῶν κακῶν, id est: Quando igitur medium exacte consequi difficile est, iuxta secundum, vt aiunt cursum, minima malorum sumenda sunt. Philosophus sentit virtutem in medio esse sitam. At id quoniã interdum difficile est assequi, monet vt quam leuissime aberremus. Huc pertinet illud Aristophanis in Concionatricibus:

Νῦν μὲν γὰρ οὔτε θέομεν, οὔτ᾽ ἐλαύνομεν.

Id est,

Nam nunc nec aura impellimur, nec remige.

Interpres admonet, nautas quum vento destituuntur, ad remos confugere. Conuenit, vbi quoties quæ potissima fuerant, non contingunt, ad proxima confugitur auxilia. Cognatum est illi quod alibi retulimus, δευτέρων φροντίδων ἀμεινόνων. Vsurpauit hoc Ioannes Chrysostomus homilia in Matthæum prima, ἐπειδὴ δὲ ταύτην διεκρουσάμεθα τὴν χάριν, φέρε καὶ αὐτὸν δεύτερον ἀσπασώμεθα πλοῦν, id est, Posteaquam vero ab hac gratia sumus excussi, age vel secundum amplectamur cursum. Atque hic statim in ipso, quod aiunt, portu impegit interpres Anianus: sic enim hunc locum reddidit. Quia vero hanc à nobis excussimus gratiam, vel secundas diuitias expetamus, etiamsi in vulgatis per typographos exemplaribus, pro excussimus, legitur excusamus, & pro expetamus, expectamus. Agit illic Chrysostomus, primum & optimum esse nullis vti literis: posteaquam autem ab eo quod erat optimum degenerauimus, nobis esse nautas imitandos: qui quum recto cursu non possunt eo peruenire quo volunt, tamen vel remigio, vel obliqua nauigatione conãtur eodem pertendere. Fefellit autem interpretẽ prouerbii ignoratio: & ideo ex πλοῦν fecit πλοῦτον. Hæc indico, non vt traducam Anianum, cuius industriæ debent studiosi, sed vt errorem tollam. Extat Naumachii, Christiani vt suspicor poetæ, carmen, quo primum hortatur ad virginitatem, matrimonium appellans secundarium cursum:

Εἰ δέ σε καὶ κοινοῖο πόθος βιότοιο κιχάνει,
Καὶ τοῦτο προδαεὶς ἐρέω, πῶς χρή σε περῆσαι
Τὸν πλοῦν, ὥς φασιν, τὸν δεύτερον εὔφρονι θυμῷ.

Id est,

Quod si te vulgaris amor vitæ tenet, addam
Hoc quo vti didici, quo pacto cursus, vt aiunt,
Hic alter tibi sit peragendus mente sagaci.

Allusit huc Cic. in Oratore ad Brutum: Quod si quem aut naturã sua aut illa præstantis ingenii vis forte deficiet, aut minus instructus erit magnarum artium disciplinis, teneat tamen eum cursum quem poterit. Prima enim sequentem, honestum est in secundis tertiisq; consistere. Summam celeritatem significans. vtrumque coniunxit Philippica prima: Tum vero sum tanta cupiditate incensus ad reditum, vt mihi nulli neque remi, neque venti satisfacerent.

Præsentem fortunam boni consule.

Τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, id est Quod adest, boni consule. καὶ τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι, id est, Quod adest, æqui boniq; facere oportet. Admonet adagium, ne nos alienarum rerum cupiditate maceremus, sed quæcunq; contigit sors, eam velut optimam amplectamur. Magna enim felicitatis pars, vt sua cuiq; fortuna placeat. Plato in Gorgia: ὡς ἔοικεν ἀνάγκη μοι κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρὰ σοῦ. i. Necessum est mihi, sicut videtur, iuxta vetus adagium, quod adest, boni consulere, & hoc accipere quod abs te datur. Cratinus in Pylæa:

Ἄνδρας σοφοὺς χρὴ τὸ γε παρὸν πρᾶγμ᾽ ὡς καλὸν
Εἰς δύναμιν εὖ τίθεσθαι.

Id est,

Sapientium est virorum, vti quod adest boni,
Tanquam bonum sit, consulant pro viribus.

Affine est illi, quod alibi retulimus, σπάρτην ἔλαχες, ταύτην κόσμει, i. Spartam es nactus, eam dispone. Quod quidem carmen citat Stobæus ex Euripidis tragœdia, cui titulus, Τήλεφος. id quod obiter admonendum duximus. Nam adagium suo dictum est loco.

Præsentem mulge, quid fugientem insequeris?

Τὴν παρεοῦσαν ἄμελγε, τί τὸν φεύγοντα διώκεις;

Id est.

Præsentem mulgeto, quid insequeris fugientem?

Heroicus prouerbialis, admonens præsens lucrum non omittendum, spe commodorum, quæ non item ad manum videntur esse, Sumptum ex Cyclope Theocriti. Scholiastes citat consimilis sententiæ versum Hesiodium,

Νήπιος ὃς τὰ ἕτοιμα λιπὼν τ᾽ ἀνέτοιμα διώκει.

Id est,

Stultus qui non prompta sequens, iam prompta relinquit,

Existimat eundem habere sensum quod alibi nobis dictum est, τὸν θέλοντα βοῦν ἐλαύνειν.

Quod adest, boni consule.

Qui admonebit oportere boni consulere, quicquid à fortunã conceditur, vsurpabit illud ex Odyss. ξ.

Ἔσθιε, δαιμόνιε ξείνων, καὶ τέρπεο τοῖσδε,
Οἷα πάρεστι. θεὸς δὲ τὸ μὲν δώσει, τὸ δ᾽ ἐάσει,
Ὅττι κεν ᾧ θυμῷ ἐθέλει. δύναται γὰρ ἅπαντα.

Id est,

Hospes sume cibum, & quorum data copia lætum, his
Pasce animum, nam sors dabit hæc, rursum illa negabit.
Vtrunque est animo lubitum. valet omnia quippe.

His verbis Eumenes subulcus Vlyssem inuitat, vt cibos viles & rusticanos, qualescunque essent, boni consuleret. Transfertur ad omnem hominis vitam, quoties admonebimus, vt quemcunque statum sors dederit, in eo lęte tranquilleq; viuamus. Apud Athenæum lib. 10. refertur hic senarius.

Ἐπὶ τοῖς παροῦσι τὸν βίον διάπλεκε.

Id est,

Quæ præsto sunt, in hisce vitam nectito.

Isocrates in oratione De pace, στέργειν τοῖς παροῦσιν, ait plerisque hominibus esse difficillimum: & hinc est quod bellum malunt quã pacem.

Quæ dantur.

M. Tullius libro Epistolarum ad Atticum 6. ἀπογνοὺς ἀλόγως εὖ ἀπέστη ἐπειπών,

Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν.

Meque obiurgauit veteri prouerbio, τὰ μὲν διδόμενα. Vtitur eodem

& alio quodam loco. Non admodum liquet, quid sibi velit: nisi quod coniicere licet, τὰ μὲν διδόμενα, versum esse poetæ cuiuspiam. est enim hemistichium iambicum, quod admonet, quod à fortuna datur, id boni consulendum esse, & ferendum æquo animo; quod mutari non queat. Plato in Gorgia videtur indicare prouerbium: νῦν δὲ ἐψεύσθην, καὶ ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη μοι κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρά σου. id est, Nunc autem mendacio delusus sum, atque vt videtur, necesse est mihi iuxta vetus prouerbium, quod adest boni consulere, idque quod abs te datur accipere. δῶρον δ' ὅ τι δῷς τις, ἐπαίνει, alibi dictum est. Eodem pertinet, vt possumus, quando vt volumus non licet.

Quod datur.

Nonius Marcellus citat hunc versiculum è Cæcili Plotio,

Patiere quod dant, quando optata non danunt.

Danunt, antique dictum pro dant. Conuenit cum eo quod ante retulimus ex Cic. τὰ μὲν διδόμενα, & huic similibus.

Extrema linea.

Quoniam olim initium vnde cursus incipiebatur, ducta linea notabatur, cursus extremum linea signabatur: idcirco à linea incipere, siue ad lineam redire dicebantur, qui rem ab initio repetebant. Et quod in quaque re postremum est, extremam lineam appellabant. Ita Terentianus Phædria: Postremo extrema linea amare nonnihil est. Et Tertullianus li. quem aduersus Hermogenem scripsit, vocat eum ignorantium extremam lineam, quod vltimus esset hæreticorum, Siquidem adhuc erat in viuis, quum ea scriberet Tertullianus.

COGNATI. Præstat possidere quam persequi.

Et præsentem mulgere, quam fugientem sectari, vt in Cyclope Theocritus ait. Qui potest capere (vt etiam vulgo dicitur) capiat, possessio valet. Caius lib. Pandect. vj. tit. j. de rei vindicatione. cap. xxiiij Is qui destinauit rem petere, animaduertere debet an aliquo interdicto possit nancisci possessionem: quia longe commodius est ipsum possidere, & aduersarium ad onera petitoris compellere, quam alio possidente petere. Vlpianus lib. xlv. tit. de fideiussoribus & mandatoribus, cap. xv. Interest enim eius, pecuniam retinere potius, quam solutam stipulatori à reo repetere. Huic non absimile est, quod Aristot. lib. xv. Polit cap. iij. ait: Melius esse prouidere, ne homines nimia potentia augeantur, quã post contra auctos remedium quærere. Præsentibus igitur commodius fruamur: & absentium cupiditate nos non excruciemus. Huc videtur respexisse Salustius in bello Catilinæ, quum ait, Non debere certa pro incertis mutare: de quo inferius adag. 99. Incerta pro certis,

Pro incerta spe, certa præmia.

Incerta pro certis. Sallustius in bello Catilinæ, de Allobrogibus loquens, diuersa consilia animo voluentibus, inquit enim: Pro incerta spe, certa præmia Idem: Cæterum iuuentus pleraq; incerta pro certis malebant hoc est, mutationem rerum fieri cupiebant, vt vna cum Catilina regnare possunt. Ibidem: Neque ego, inquit Catilina, incerta pro certis captarem, Animaduertendum præterea, an cum idem de bello Iugurthæ narrat ita, Metellum Regi Boccho suasisse, quanquam opibus suis confideret, tamen non debere certa pro incertis mutare, respexerit (vt puto) ad sententiam versus Hesiodi, valde celebratam. inquit enim sapiens ille Poeta,

Νήπιος, ὃς τὰ ἕτοιμα λιπὼν, ἀνέτοιμα διώκει.

Id est,

Stultus, qui parata relinquit, & imparata persequitur.

Theocritus in Cyclope,

τὰν παρεοῖσαν ἄμελγε, τί τὸν φεύγοντα διώκεις;

Id est,

Mulge præsentem, quid enim fugientem sectaris?

Vbi Scholiastes Hesiodi versum citauit. Hoc age igitur, quod præsens, quodq; præ manu est, & in id tibi mens intenta sit: de eo cogita, non interea inanes cupiditates & vana somnia sequaris. Plautus autem apertius illam vertit, cum Pseudolum, callidum seruum, secum philosophantem induxit, in aliisq; multis dicentem: Stulti haud simus, frustra vt simus, quam quod cupienter dari petimus nobis, quasi quid in rem sit, possimus noscere. Certá amittimus, dum incerta petimus: atq; hoc iuuenit in labore atq; in dolore, vt mors obrepat interim. Hoc autem prouerbio monemur, vt præsentibus commodis fruamur, & absentium cupiditate nos non excruciemus. iuxta hoc Philemonis comici,

Ἐὰν δ' οἷς ἔχομεν, τοῖς γε μὴ χρώμεθα,
Ἃ δ' οὐκ ἔχομεν, ζητοῦμεν ὧν μὲν διὰ τύχην,
Ὧν δ' ἑαυτοὺς ἐσόμεθ' ἐστερημένοι.

Id est,

Si præsentibus non vtimur,
Absentia quærimus: his quidem nostra culpa.
Illis vero per fortunam priuabimur.

Democritus apud Stobæũ sermone 10. Cupiditas plurium amittit præsentia, sicut olim Æsopicus ille canis. Fuerunt autem qui incerta spe maiora acquirendi ducti, diuitias suas certas & firmas in discrimen adduxerunt, atque ita tandem coacti se pacis illis in pace exhibuerunt, quos bello superare nequiuerunt. Nos igitur contenti rebus præsentibus simus, inque memoriam quotidie nobis res veniant præteritæ, nec non dies, noctesq; illorum apud nos exempla meditemur, qui eo quod implendæ insatiabilis cupiditatis spe regi se passi sunt, nihil vnquam minus quam fuatum ... ditatum finem adepti sunt. Seneca De consolatione ad Marciam cap. 5. Oblita meliorum, fortunam tuam qua deterior est ... Eundem habet sensum, quod alibi nobis dictum est: Præstat possidere, quam persequi. Ioannes Fabricius Montanus in oratione de Tridentino concilio: A Scripturis, inquit, ad traditiones ... to vtique ad incertius reijcere nos conantur. Et paulo post: ... per Deum immortalem, cur à Scriptura ad traditiones, à certo incertius nos abduci patiamur? Galli autem dicunt:

On doit tenir la chose certaine, & delaisser l'incertaine.

Demosthen contra Timocratem: Multi sæpe maiorum spe ... præsentia perdiderunt. Theocritus in Bucoliastis,

Καὶ φεύγει φιλέοντα, καὶ οὐ φιλέοντα διώκει.

Qui omissis præsentib. & certis, sequitur incerta, hoc & alio versu eiusdem Theocriti admonendus est:

Τὰν παρεοῖσαν ἄμελγε, τί τὸν φεύγοντα διώκεις;

E Scholiaste Theocriti in Cyclope:

Νήπιος, ὃς τὰ ἕτοιμα λιπὼν, ἀνέτοιμα διώκει.

Id est,

Stultus qui non prompta sequens, iam prompta relinquit.

Manum prehendere, complecti.

Plato in Parmenide: Manum meam prehendens Adimantus, Salue, inquit, ô Cephale, & si quo indiges, quod nostræ facultatis sit, dic. Expone, inquit, quid sit quo indiges. Agnouit me, & complexum me salutauit.

Maiore cura tuenda, quæ parta sunt.

Tuendi cura maior esse debet, quam acquirendi. Cic. ... in quadam ad C. Cæsarem Epist. citante Nonio in dictione, ... rr. Quidam lib. 1. distichorum,

Ne tibi quid desit, quæsitis vtere parce:
Vtque quod est, serues, semper tibi deesse putato.

Idem eodem lib. sub finem,

Conserua potius quæ sunt iam parta labore.

PRVDENTIÆ.

ERASMI. A fronte simul & occipitio.

Cum indicabimus admirabilem rerum omnium cognitionem aut singularem prudentiam, quæ constat non præsentium modo scientia, sed & memoria præteritorum, & futurorum prospicientia, recte versum hunc ex eodem vsurpabimus libro,

Ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα,

Id est,

Qui scit præterita ac præsentia, postq; futura.

Vergilius vertit ad hunc modum:

Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.

Alter Ianus.

Ἰανὸς ἄλλος, id est, Ianus alter. Quadrabit vel in prouidum & circumspectum, vel in ancipitem & perfidum. Persius,

O Iane, à tergo cui nulla ciconia pinsit.

Sumptum à Iano bifronte, cuius notior est fabula, quam vt hoc loco percensenda.

Acetum habet in pectore.

Huic Germanum est Plautinum illud in Bacchidibus: Nunc experiar, sitne acetum tibi cor acre in pectore. Legitur & aliás apud hunc ipsum: Ecquid habet acetum in pectore? proco quod ... Num sapit? num quid habet astutiæ? Nam vt salsa, itidem & acida palatum iuuant, acuuntque, & irritant stomachum. Horatius Serm. acetum pro mordacitate dixit,

At Græcus postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat.---

Et hoc ipsum, aceto perfundere, prouerbii speciem habet, sicut illud ex Sermonibus Horatianis,

---At idem quod sale multo
Vrbem defricuit, charta laudatur eadem.

Amyris insanit.

Ἄμυρις μαίνεται, id est, Insanit Amyris. Allegoria prouerbialis, qua recte vtemur, vbi quis sub insaniæ prætextu rebus suis consulit. Aut vbi quis solus periculum prospiciens, in tempore sibi cauet, creditus interim vulgo desipere: deinde rerum euentus docet illum vnum sapuisse. Vt hæc sit vox velut opprobrantis socordiam ijs, qui sibi non prospexerint mature: neque sapere coeperint, nisi accepto vulnere. Zenodotus ab historia natum ait huiusmodi. Cum Sybaritæ florerent opibus, quendam Delphos emandarunt, qui de rerum suarum successu sciscitaretur oraculum. Responsum est, euertendam Sybaritarum fortunam, vbi plus honoris habere cœpissent hominibus quam diis. Euenit deinde vt seruus à Domino vapulans, cum nequicquam ad deorum aras confugisset, post ad heri monumentum confugiens, liberatur à plagis, vt alibi dictum est. Quod simul atque conspexisset Amyris

Amyris, collectis rebus suis, in Peloponnesum demigrauit, reliquis interim Sybaritis hominem velut insanum ridentibus. Postcaidem ob fictam insaniam miraculo fuit, & prouerbio locum fecit. Citatur ab Eustathio in secundo Iliados libro: citatur autem ex Pausaniæ rhetorico dictionario. Addit quosdam Thamyrim hunc appellare, quosdam Amyrim, abiecto theta Soles autem more hominum euenire, vt vati tum demum habeatur fides, ac laudetur, posteaquam ipsis iam premimur malis. Proinde Cassandra in tragœdia quapiam loquitur ad hunc modum, citante Plutarcho,

> Καὶ πρὸς παθόντων, κἂν καλοῖσι χειμάτων
> Σοφὴ κέκλημαι, πρὶν παθεῖν δὲ μαίνομαι.

Id est,

> Sapiensque dicor, his malum qui sentiunt;
> Porro antequam illud sentiant, insanio.

Sapiens diuinat.

Donatus in Hecyram indicat prouerbium esse, diuinat re sapientem: quod ex coniecturis prudenter collatis colligit verum, non solum de præteritis, verumetiam de futuris. quanquam in fabula quidem Laches diuinans, tota errat via. Cuius tamen coniecturam approbans Phidippus, ait; Plane hic diuinat. nam id est. Reliqua pete ex prouerbio, Qui bene coniiciet.

Mus non vni fidit antro.

Nihil hodie est decantatius apud vulgus, quam eum murem esse miserum, cui non est nisi vnus cauus. Idem Plautus expressit in Truculento,

> Sed tamen cogitato mus pusillus quam sit sapiens bestia,
> Ætatem qui vni cubili nunquam committit suam
> Quia si obsideatur vnum, aliunde præsidium gerit.

Locus erit adagio, si quem admonebimus, vt sibi plures amicos paret, aut vna cum opibus studeat philosophiæ, vt si fortuna quod suum est eripiat, in literis sit præsidium.

Non oportet hospitem semper hospitem esse.

Aristoteles libro Rhetoricorum iij. nullo autore citat ceu vulgo iactatum: οὐ δεῖ τὸν ξένον, ξένον ἀεὶ εἶναι. i. Non oportet hospitem semper hospitem esse. Hospites dicuntur ignari eius loci, in quo viuũt. Sed turpe est, diu in eadem ciuitate viuere, & semper esse peregrinum. Videtur iambicus trimeter corruptus. Turpe est in eadem disciplina diu versatum esse, & nihil scire.

Sapiens non eget.

Ibidem inter sententias refert hoc carmen,

> Χρῄζει δ' οὔποθ' ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνήρ.

Id est,

> Haud vnquam eget qui mente sana est præditus.

Siue quod magnæ sint opes, habere bonam mentem: siue quod sapienti facile est ditescere, si velit. Velut Aristippus eiectus naufragio, reperit à quibus humaniter exciperetur. Idem quum Dionysius talentum petenti diceret, Nonne dicebas sapientem non egere? Da, inquit, & respondebo. Dedit rex, ac mox exegit responsum. Tũ Aristippus: Nonne dixi, sapientem non egere?

Tanquam de specula.

Qui futura longe prospiciunt, priusquam eueniant tanquam de specula præuidisse dicuntur. M. Tull. ad Seruium Sulpitium lib. iiij. Multo enim ante tanquam ex aliqua specula prospexi tempestatem futuram, &c. Habent enim non oppida tantum, & arces, sed & naues, speculas suas: inde periti naucleri prospiciunt imminere ventos aut turbines.

Qui bene coniiciet, vatem hunc perhibeto esse optimum.

Vide in loco, Coniectura.

Homo Thales.

Ἄνθρωπος θαλῆς, id est, Homo Thales. Ironia prouerbialis in stultum, qui sapiens haberi studeat. Aristophanes in Auibus,

> Ἄνθρωπος θαλῆς μέτων.

Id est,

> Homo Thales Meto.

Idem in Nebulis,

> Τί δῆτ' ἐκεῖνον τὸν θαλῆν θαυμάζομεν;

Id est,

> Qua gratiâ illum proinde suspicimus Thalem?

Fuit enim Thales, vnus è septem Græciæ sapientibus. Est & apud Plautum, Salue Thales: cum stultum significet.

In holmo cubabo.

Ἐν ὅλμῳ εὐνάσω, id est, In holmo cubabo. Dicebatur ab iis, qui se quippiam diuinatione cognitum ire minitabantur. Nam ὅλμον quidam vatem interpretantur. Alii tripodes Apollinis holmos appellatos fuisse. Tradit autem Aristophanes grammaticus, citante Zenodoto, eos qui holmis indormissent, repente diuinandi spiritũ concipere. Addit Apollinem ob id ἐνόλμιον cognominatum à Sophocle. Quanquam apud Hesychium ὅλμος pro mortario ponitur. Apud Athenæum lib. xj. poculi genus est, cornu adsimile, vt per iocum torqueri possit & in bibones.

Perendinum ventum præscire.

Τὸν τρίταιον ἄνεμον προγινώσκειν, id est, Perendinum vẽtum præscire dicuntur, qui coniecturis, quod multo post euenturum sit, colligunt. Sumptum à nautis, aut à negociatoribus. Pindarus,

> Σοφοὶ, δὲ μέλλοντα τριταῖον ἄνεμον ἔμαθον.

Id est,

> Sapientes futurum perendie ventum nouerunt.

Id enim demum est sapere, non solum quod ante pedes est, videre, verum id quoq; quod procul abest, prospicere.

Non pluet post noctem, qua sus agrestis pepererit.

Plutarchus in commentario De causis naturalibus, versum hũc ceu prouerbio iactatum citat,

> Μηκέτι νυκτὸς ὕειν, ᾗ κεν τέκνῃ ἀγροτέρα σῦς.

Id est,

> Non iam nocte pluet sus qua enitetur agrestis.

Sues cicures sæpius pariunt, ac diuersis temporibus. feræ non nisi semel, idq; iisdem ferme diebus nimirum ineunte æstate. Vnde negant fore pluuiam, posteaquam sus agrestis pepererit: nimirum exactis iam mensibus pluuiis. Per iocum vsurpari poterit, si dicamus, res fore tranquilliores, posteaquam morosus ac rixosus quispiam animo suo morem gessit.

Lesbius Prylis.

Ὁ λέσβιος πρύλις, id est, Lesbius Prylis. Plutarchus in adagiorum Collectaneis (si modo non fallit titulus) tradit hoc prouerbium per similitudinem sumptum. Prylin enim fuisse Mercurii filium, ac diuinandi peritum. Quanquam πρύλις Græce, militem peditem significat.

Timidi mater non flet.

Probus Æmylius in vita Thrasybuli, testatur hoc velut ænigma vulgo iactatum, timidi matrem non flere: quod in bello qui contemnunt hostem, nihilque metuendum ducunt, quoniam sibi parum cauent, fere pereunt, & matribus luctum adferunt cum orbitate. Contra qui nihil non metuit, neque quicquam omnino contemnit, is tutioribus vtens consiliis, raro venit in periculum. Thrasybulus enim quum indixisset bellum triginta tyrannis, qui Athenas oppresserant, & castellum Atticæ Philen occupasset, non plures secum habuit quam triginta commilitones: Hoc, inquit, initium fuit salutis Atticorum, hoc robur libertatis clarissimæ ciuitatis. Neque vero hic non contemptus est primo à tyrannis, neque eius sollicitudo: quæ quidem res & illis contemnentibus perniciei, & huic despecto saluti fuit. Hoc enim illos ad persequendum segnes, hos autem tempore ad comparandum dato fecit robustiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis esse debet, nihil in bello oportere contemni, nec sine causa dici, Timidi matrem flere non solere. Quanquam satis constat, hũc locum deprauate legi. vnde coniicio sic scriptum fuisse: Neque vero hic modo contemptus est primo à tyrannis, sed eius etiam solitudo. Itaque modo deprauatum est in non, & solitudo in sollicitudinem: & deprauatio deinde trahit deprauationem, vt ansa ansam. Sentit enim Probus, ipsum Thrasybulum, vt hominem mediocriter nobilem ac diuitem despectui fuisse tyrannis. Deinde hoc magis fuisse contemptui, quod tam paucos haberet suæ factionis homines. Retulimus alibi de fortitudine, quæ erumpit in neruum.

EX APPEND. ERASMI.

Senum consilia, iuuenum lanceæ.

Καὶ μάλιστα σώζεται πόλις ἔνθα βουλαὶ γερόντων, καὶ νέων ἀνδρῶν ἀριστεύουσιν αἰχμαί. Æschinis consilium fuit, vbiq; iuuenum robur cõiungendum esse cum senum prudentia. Plutarchus in commenta. An seni gerenda sit respubl.

IVNII. Crania bina gerit & innumeros oculos.

Versus est hexameter Cratini, ab Hephæstione citatus ex fabula cui titulus πανόπται, veluti cuncta intuentes,

> Κράνια δισσὰ φορεῖ, ὀφθαλμοὶ δ' οὐκ ἀριθμητοί.

Id est,

> Crania bina, oculosque gerit numerum fugientes.

Qui competit in cordatum hominem & prouidum, magno ingenio præditum, & mira sagacitate futura prospicientem. Ductum opinor ab Argo, quem oculeum totum nominat in Aulularia Plautus.

Ventura per dioptram prospicit.

De cordato homine, qui sagaciter odoratur & præuidet imminens periculum, apposite dicetur illud Pisidæ,

> Ταῦτα πρὸ πολλοῦ τῇ διόπτρᾳ συβλέπεις;

Id est,

> Hæc ante multo per dioptram prospicis.

Senarius est iambicus. Translatio petita ab instrumento geometrico. quo explorant turrium & propugnaculorum altitudinẽ, librato per foramen visu: quod Græci à perspiciendo διόπτραν & διόπτεραν vocant. Quisquis igitur propria industria rei euentum præsagit, Ingenii dioptra rerum exitum prospectare dicetur.

Fortunatus sapiens.

Compendiosam admodum & prouerbiorum classi ascribendam sententiam extulit in Nemeis Pindarus, qua felicitati & opulentiæ, summæ prudentiæ opinionem inesse dicit. sic autem inquit: ἔστι δ᾽ ἐν εὐτυχίᾳ πανδοξίας ἄκρον. Eandem sententiam expressit Euripides eo senario,

Τὸν δ᾽ εὐτυχοῦντα καὶ φρονεῖν νομίζομεν.

Id est,

Sapere putatur sorte qui vtitur bona.

Idem in Heraclidis fabula,

Ἔστιν δ᾽ ἐν ὄλβῳ καὶ τόδ᾽ οὐκ ὀρθῶς ἔχον,
Εὐψυχίας δόκησις· οἰόμεσθα γὰρ
Τὸν εὐτυχοῦντα πάντ᾽ ἐπίστασθαι καλῶς.

Id est,

Hoc affluentes obtinent opes mali,
Quod ingeni venam beatam creditur
Habere diues, omnium rerum scius.

Quos versus ex Cressis male adducit Stobæus, legens χρεῶν, pro καλῶς. Huc spectat vulgi ioculare dicterium, orandum esse pro diuitum & bene natorum liberis: quod siue sapiant, siue ingenio careant, illis reipub. munia committenda debeantur.

Manu ignauus, mente præsens.

De homine cordato, qui consilium in numerato habet, nō perinde manu strenuus, prouerbiale est illud Timocreontis Rhodii in suis epigrammatis,

Ξυμβουλεύειν χέρσ᾽ ἄπο, νοῦς δὲ πάρα.

Id est,

Mens præsens, sed abest consilium manibus.

Refertur ab Hephæstione grammatico. Prudentia & ingenium, nisi manus famulatrices sortiantur, inutiliter satagunt: contra robur, ingenii & moderatricis prudentiæ expers, amens fertur, omnia confundens. At vtraque si iungantur & in vnum coeant, inuictum reddunt. Eam ob causam Ægyptii in Hieroglyphicis notis Mercurium iuuenili specie seni astantem pingebant: innuere volentes doctum & sapientem, nisi vires adsint, quæ grauis ætatis nomine designantur, nihil agere, quasi alterum sine altero inutile sit. Eadem de causa Sphinx in templorum vestibulis collocata apud eos fuisse legitur, sacrum symbolum combinationis coniugiique harum virtutum, quando per feræ effigiem robur, per hominis prudentiam intelligi vellent: quæ coniunctæ, murus sunt inexpugnabilis, & (quod dici solet) Semiramidis mœnia: at disiunctæ, prudentia sine viribus, & vires sine prudentia, mole sua cadunt. Præclarum est elogium Mithridatis Pontici apud Velleium Paterculum: Consiliis dux, miles manu. & Dictys Cretensis de Hectore testatur, nunquam vires consilio potiores fuisse. & Pacatus Drepanus Theodosio id tribuit, quod dux sit consilio, miles exemplo. sic de Fauno Aboriginum rege dixit Halicarnas. libro primo, ἀνὴρ μετὰ τοῦ δραστηρίου καὶ συνετός: Vir pariter & impiger & cordatus.

Melanurum perca sequitur.

Citatur parœmia ab Athenæo lib. vij incerto authore: ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. id est, Perca assequitur melanurum. Prouerbii vsum non indicat. Videtur quadrare in prudentes homines & callidos, qui alieno periculo suis rebus cauent aut ex vnius patrocinio & sententia toti pendent, vnum obseruant. Natum ex ingenio vtriusque piscis. Melanurus ex re nomen habens, quod cauda illi maculosa sit, imbecillus est (Oppiano teste) piscis, sed qui natiuam debilitatem calliditate compensat, adeo vt nassas & retium sinus facile eludat. vnde ait,

Ἔξοχα γὰρ μελάνουρος ἐν ἰχθύσιν, ἠμὲν ἄναλκις,
Ἠδὲ σαοφρονέων.——

Id est,

Inualidus mire, at prudenter callidus idem
Squammosos inter pisces Melanurus. ---

Adagio viam aperit & Numenius in halieutico opere, Percę ductorem Melanurum vocans,

---Πέρκαισι καθηγητὴν μελάνουρον.

Meminit huius piscis & Ouidius in halieutici fragmento,

Quin laude insignis caudæ Melanurus. ---

Itaq; fallitur Erasmus noster, dum Melanurum sepiam vertit: quū hi pisces nihil habeant commune, toto genere diuersi. nec minus, quod de improborum societate dici coniectat: quum ex Numenii verbis liqueat, Melanurum præuium Percarum agmini ducem se præbere, easq; vt tutiores sint, illum comitari.

Sphingis ænigmata dissoluit.

Epigrammatωn libr. iij. Alcæi poetæ prouerbialis versus legitur,

Νῦν σφιγγὸς γρίφους Οἰδίπος ἐφρασάμην.

Id est,

Nunc Sphingis nodos Oedipus explicui.

Quadrabit in eum qui insigni dexteritate, recondita authorum sensa & tenebrosos locos possit explanare. Alexis comicus in Orchestride:

Δαιμονίως ἀσπάζομαι
Γραῦν σφίγγα πρὸς ἐμίγ᾽ αἰνίγματα λέγῃ.

Id est,

Complector valde humaniter
Anum Sphingem quæ soluat ænigmata mihi.

Huc spectat vrbanus Ciceronis iocus, ad Hortensium, quum ille diceret se Ciceronis ænigmata intelligere: Atqui debes, inquit ille, quum Sphingem domi habeas. acceperat enim à Verre auream Sphingem Hortensius, patrocinii præmium, vti refert Quintilianus. Comicus Straton in Phœnicide,

Σφίγγ᾽ ἄρρεν᾽, οὐ μάγειρον, εἰς τὴν οἰκίαν
Εἴληφ᾽. ἁπλῶς γὰρ οὐδὲν μὰ τοὺς θεοὺς
Ὅς ἂν λέγῃ, συνίημι.——

Id est,

Domum introduxi masculam Sphingem,
Haud cocum. Adeo nihil (testor Deos) intelligo
Quæ loquitur.——

vbi Sphingem masculam vocat cocum poeticis verbulis vtentem identidem data opera, vt ea ratione obscurior imperito hero luderet. Finitimum huic est Epicharmi illud: οἰδίπους τοι [illegible] ὢν αἰνίγματ᾽ οὐ νοεῖς, id est, Iam olim Oedipus quum sis, ænigmata haud capis. Sphingem fabulantur fuisse belluam canino corpore, vultu puellari, auis in modum pennatum, humana voce loquentem, consueuisseque Thebanis ciuibus ænigma proponere, quod indissolutum quum multis necis causa fuisset, tandem Oedipus Corinthius dissoluit, exitialemque bestiam sustulit. quam fabulam pluribus persequitur Palæphatus aliter eam exponens. apud Nicephorum Philostorgius: Sphinx, inquit, de simiarum genere est, pectore ad collum vsque glabro, reliquo corpore hirsuto, vbera muliebria habet, facies plusculum rotunda est & acuminata, à muliebri specie non abhorrens, vox humana, sed stridula, non articulata: bestia indomita, maligna, astuta. hanc crediderim commentum Thebas allatam, & quum in ciuium ad spectaculum concurrentium vultus insiluisset, eosque vnguibus lancinasset, Oedipum ciuium suorum iniuria offensum, feram interemisse, nomenque inde illustre retulisse. Cæterum fabula Oedipo fortitudinis gloriam tribuens, alatam eam fingit, eo quod celeriter in obuios insultum faceret. eam illi pectus muliebre, corpus leoninum addit, hoc propter glabritiem, & fœmineæ formæ similitudinem: hoc quod quadrupes ingrediatur propter ferocitatem, quodque vtplurimum quadrupes illi assignatum leoninum incessum mentiatur. Sermonem quoque illi attribuit, quod vox eius humanæ sit affinis: ænigma vero, quod obscurum quiddam neque intellectum vociferetur. Neque ociosum fuerit, si huc ascribatur quod D. Clemens commemorat Stromatum lib. [illegible] apud Ægyptios pro templis stare dedicata Sphingum simulacra, & [illegible] quo significent, obscurum esse minimeque explicitum, & ænigmatis cuiusdam simile, quicquid de Deo loqui aut opinari [illegible] tales instituerimus. Non ignoro tamen aliter illud symbolum à Synesio exponi, in libro de Regno ad Theodosium iuniorem, & iterum in Ægyptio.

Cum vulpe habens commercium, dolos caue.

Senarius prouerbialis citatur à Suida talis,

Κερδοῖ συνών, τὴν κερδοσύνην προσδόκα.

Id est,

Cum vulpe habens commercium, dolum caue.

Affine est illi Paulino, Cum prauo deprauaberis. A malorum consortio cauendum est, ne aut impostura exitio tibi sit, aut ne in mores transeat contagium. τὸ γὰρ ἐμφυὲς οὔτ᾽ αἴθων ἀλώπηξ οὔτ᾽ ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαιντο ἦθος, vt inquit Pindarus. hoc est, Natiuum ingenium neque dolosa vulpes, neque rugibundus leo commutare valeant. κερδὼ autem vulpes dicitur, quasi κερκώ, à cauda quam spissam habet tractu, vel ab astutia qua lucrum quæritur & emolumentum, quam κέρδος etiam nominant: vnde & κερδαλέος fraudulentus homo dicitur.

Turbinem felix prospecta.

Ἐξώστην εὐτυχὴς ἄθρει, id est, Turbinem prospecta felix existens. Citatur ex Varronis Menippe s à Nonio Marcello. Quum res sunt maxime secundæ, tum aduersa fortuna præcipue timenda est, quemadmodum nautæ, licet prospero ferè vento anchoram soluant, ad manum tamen, aut saltem præparata aduersus tempestatem si forte ingruat, instrumenta adminicularia habere debent, ne malo cedere cogantur. Sapientis est, infortuniis se ante parare, quam opprimant. Simile huic est illud Paulinum: Qui stat, videat ne cadat. Non abludit hinc Vectii Valentis responsum apud Cor. Tacitum, quum metueret à Claudio, quum Ostia atrocem tempestatem ab Ostia atrocem: quum ab Ostia agente, Aspicere se tempestatem ab Ostia atrocem futuram innuere velle Messalinæ adulteriis quæstionem acrem futuram. ἐξώστης autem ventus est procellosus, quasi dicas quassatorem: παρὰ τὸ ὠθεῖν, id est, ab impellendo. Affine est illud,

Χρὴ δ᾽ ἐκτὸς ὄντα πημάτων τὰ δείν᾽ ὁρᾶν.

Id est,

Extra malum existens, pericla prospice.

Qui sitiunt, silentio bibunt.

Οἱ διψῶντες σιωπῇ πίνουσιν, id est, Siticulosi silentio bibunt. Cum aspirant ad assequendos honores, nemine qui ambitus sit particeps conscio id affectant: qui amicam ambiunt, re non communicata cum riuali, cum parentibus & necessariis transigunt. Aristides eo vtitur in declamatione in puteum Æsculapii: [illegible]

ἐπὶ τῶ διψώντων φασὶ πίνειν σιωπῇ, ἀλλ' ἐπικοσμῆσαι τε καὶ προσειπεῖν τὸν σωτῆρα θεόν. id est, Haud decet iuxta sitibundos, quod aiunt, silentio bibere, sed exornare oratione, & salutare salutis authorem Deum. Licebit diuerso sensu vsurpare, quando significabimus non esse supprimendas & obliterandas insignis viri laudes, vel simile quid sed claris verbis in lucem id omne efferendum. Idem in epicedio Eteonei pueri: ἀλλ' ὥσπερ οἱ διψῶντες σιωπῇ πίνουσιν, οὕτως ἐκείνῳ ἤρκει δέχεσθαι τὰ λεγόμενα. i. Quemadmodum silentio bibunt siticulosi, ita illi satis erat dictata excipere.

Quod Magas inter organa.

Καθάπερ ἐν τοῖς ὀργάνοις ἡ μαγάς, id est, Vt inter musica instrumenta Magas. De eo qui se nouit attemperare moribus hominum, & accommodare tempori, vel qui rebus seriis grauitatem, iocosis facilitatem, mentiri nouit. Philostratus in Dione: βλέπων ἐς τὴν Δημοσθένους ἠχὼ καὶ Πλάτωνος, ᾗ καθάπερ αἱ μαγάδες τοῖς ὀργάνοις προσηχεῖ ὁ Δίων τὸ ἑαυτοῦ ἴδιον ξὺν ἀφελείᾳ. id est, respiciēs ad illam Demosthenis resonantiam & Platonis, qua similiter, vt solēt inter organa musica magades, Dion concinne coniungit quod in ipso proprium erat, cum simplicitate non affectata. innuit, Dionem miscuisse apte & temperasse Platonicam simplicitatem cum vehementia Demosthenica Dici itaq; poterit & de eo, qui moderari & condire quodammodo sciat quæ vtrinq; immodica sunt, & vitium attrahunt vel excessu vel defectu. Idem in Scopeliano loquens de Smyrna Ioniæ ciuitate primaria, beneq; instituta: πάσης, φησί, τῆς Ἰωνίας οἷον μουσείου πεπολισμένης, ἀρτιωτάτην ἐπέχει τάξιν ἡ Σμύρνα, καθάπερ ἐν τοῖς ὀργάνοις ἡ μαγάς, i. In tota Ionia ad modū Musei præclare instituta, principem locum obtinet Smyrna, vt in musicis organis Magas. Porro id obiter admonendū est, in priore, quod e Philostrato citaui, testimonio perperā scriptum esse in Florētinis codicibus, βλέπον, pro βλέπων, & ἢ καθάπερ, pro ᾗ. Licebit mea quidem sententia non male trahere prouerbii vsum ad eos, qui scientiam quam ex professo docent, literatis deliciis aspergunt. Controuersia est inter authores, sitne cithara, an tibia Magadas, quam etiam μάγαδιν vocant. nam Tryphon grammaticus annotauit, tibiæ esse genus, edentis grauem pariter & acutum sonum: de qua sensit Anaxandrides comicus in eo versu,

Μάγαδιν λαλήσω μικρὸν ἅμα σοι καὶ μέγαν.

Id est,

Magade eloquar tenuem & simul grauem sonum.

Atq; ita accepisse videtur in Omphale tragicus poeta,

Λυδός τε μάγαδις αὐλὸς ἡγείσθω βοῆς.

Id est,

Magadasq; tibia Lyda cantum præeat.

Sed potior pars in cithara concordat. certe Didymus annotat esse αὐλὸν κιθαριστήριον i. tibiam quæ ad citharam aptis modulis concinat. Athenæus in quinto Magadin collocat inter instrumēta quę fidib. tenduntur, vt sunt lyra, cithara & barbiton. Anacreon quoq; instrumentum esse ψαλτικὸν agnoscit, quo videlicet fidicinæ vtantur, Lydorum inuentum, & testatur eo versu,

Ψάλλω δ' εἴκοσι χορδαῖσι μάγαδιν ἔχων. Id est,

Psallo vicenis fidibus intenta magade.

At Telestes apud Athenæum pentachordon magada agnoscit. quin & Apollodorus eandem esse cum Psalterio voluit. Pindarus Magada vocat ψαλμὸν ἀντίφθογγον. hoc est, psalterium dissonum, quod binos sonos ederet. Euphorion magada dicit esse instrumentum prisco seculo vsitatum, cui posteritas Sambucæ nomen creauit. Deniq; Budæus instrumentum ait esse musicum, quadrata constans tabula leuiter conuexa, intentis in ea citharæ fidibus. In tanta veterum discordia id saltem statuere licet, quod ad prouerbii rationem attinet, Magada geminum sonum repræsentare, vt & exiles modulos grauioribus, & rursus grauiores acutioribus contēperet, & varietate illa grata cantus disparis, aures demulceat, vt ea ratione, qui seruire nouerit scenæ, & vtramq; paginam facere, prouerbio isti sit obnoxius.

Mente senex.

Æschyli versus est prouerbialis, in tragœdia cui titulus, Septem ad Thebas,

Γέροντα τὸν νοῦν, σάρκα δ' ἡβῶσαν φέρει.

Id est,

Mentem senilem, corpus at iuuenile habet.

De eo qui ętate iuuenis, senilem grauitatem prudentiamque præ se fert. Huic affine est illud Nazianzeni in Monodia Basilii: πολιὸς ἀνώρισεν καὶ πρὸ τῆς πολιᾶς, i. Ingenio canus etiam ante canos. Pindarus in Pythiis, hymno 4. κεῖνος γὰρ ἐν παισὶν νέος, ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς. i. Ille inter pueros iuuenis est, at in consiliis senex. Idem in Olympiis oda iiij. φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον. i. Frequenter erumpunt etiam in iuuenibus cani, extra iustam ætatem. Nicephorus Callistus lib. ix. de Macario Ægyptio: Adolescens admodum, inquit, sapientiæ studiis antecelluit, indito ea de causa cognomine, παιδαριογέρων, quasi dicas, puerionem senem, ob maturæ prudentiæ specimen in ætate intempestiua. Contrarium huic est, quod apud Philostratum Antiochus sophista de Hermogene Tarcensi iocatur, οὗτος, inquit, Ἑρμογένης, ὁ ἐν παισὶ μὲν γέρων, ἐν δὲ γέρουσι, παῖς, id est, Hic est Hermogenes, inter pueros senex, interq; senes, puer. qui morsus eo tetendit, quod iste nulla certa de causa memoria defectus repente infans è diserto extiterit. Non abludit hinc Plutarchi dictum in Lucullo: χρηστοτέρα ἡ φύσις ἐν ᾗ γηρᾷ μὲν τὸ χεῖρον, ἐπακμάζει δὲ τὸ ἄμεινον. i. Laudatius est ingenium in quo senescit malum, at bonum iuuenescit.

In paguro sapientia.

Ἐν παγούρῳ σοφία, id est, In paguro sapientia prouerbium est, quo significatur, vt arbitror, etiam paruis rebus suam esse gratiam, & pusillæ staturæ hominibus non deesse prudentiam, vt ad eum modum dicatur, quo illud, Inest & formicæ sua bilis. Alioqui elegantissime lepidissimeq; Paguri sapientiam habere dicetur, qui viribus suis diffisus, cum fortiori congredi timet, vt si dicamus doctum quempiam, cui cum sophista res sit, imbecillitatis suæ conscium, in idoneum tempus pugnam differentem: παγούρου σοφία id est, Paguri sapientia armare se debere. Pagurus cancri genus est, qui quotannis spoliatum se testea crusta & aculeis omniq; armatura sentiens, latebris suis verno tempore tantisper se continet, dum noua, eaq; durior testa succreuerit, nec ante hoc tempus imbecillarum virium conscientia, piscem vllum aggredi audet. Hinc est quod consilii prudentiæq; argumento Pagurum de collo Dianæ Ephesiæ suspendisse antiquitas putatur. Huius prudentiæ meminit multis versibus in primo Halieuticωn Cilix poeta: & apud Epicharmum comicum in Purpura fabula, piscator inquit, σοφίαν ἐν παγούροις μὲν θεοῖς ἐχθροῖσι καὶ ἰχθυδίοις εὕρηκα παντοδαπὰς τέχνας. id est, In Paguris Diis inuisis sapientiam, inque pisciculis omnigenas artes deprehendi. Lycophron in Cassandra appellat Phœnicem Achillis formatorem πάγουρον, non tam propter cutis asperitatem senio contractam, quod Zezes & Eustathius annotāt, quam propter innatam prudentiam, cuius ergo Peleus illum formandæ Achillis filii pueritiæ præfecit.

BRASSICANI. Sapientes sunt qui veteri vino vtuntur.

Quod Plautus in Casina dē veteri vino dixit, hoc ad omnis antiquitatis commendationem pertinet. Homerus certe vetus vinū, diuinam potionem appellat Ody. β.

Ἐν δὲ πίθοι οἴνοιο παλαιοῦ ἡδυπότοιο.
Ἕστασαν, ἄκρητον, θεῖον ποτὸν, ἐντὸς ἔχοντες

Ouidius ij. De arte.

Qui properant, noua musta bibant, mihi fundat auitum
Consulibus priscis condita testa merum.

Sapientiss. certe sunt existimandi, qui scriptoribus antiquis vtuntur, non iis quos præpostere veteres vocant, quos vappę verius & fæci quam vino comparaueris Gnathæna, siue, vt alii, Phryne, vt est apud Athenæum libro ιγ. ἐπιδόντος δέ τινος οἶνον ἐν ψυκτηριδίῳ μικρὸν, καὶ εἰπόντος ὅτι ἑκκαιδεκαέτης, μικρός γε ἔφη, ὡς τοσούτων ἐτῶν. Pindarus in Olympiis Oda IX. αἴνει δὲ παλαιόν.

IOANNIS VLPII.

Sapientia in exitu canitur.

Indicat, finem vitæ spectandum esse: laudari enim penitus anteactæ vitæ prudentia non potest, nisi bono fine claudatur. cui affine est illud Solonis: Finem vitæ specta. figuratius tamen dicitur, sapientiam in exitu cani. Saluianus.

Multum nauigauit aquæ.

Πολλὰ περιπλεύσας. De eo, qui multas regiones peragrauit: & μεταφορικῶς de eo, qui multarum rerum experientiam habet. Aristophanes.

Bonum seruat castellum, qui custodierit corpus suum.

Conuenit cum eo quod dicit sapiens, Omni custodia custodi cor tuum, quia ex ipso vita procedit. Bernhardus.

Tempore pacis cogitandum de bello.

Ἐν εἰρήνῃ μελετέον τὰ πολεμικά. Admonet prouerbium, in tempore de necessariis prospiciendum esse.

COGNATI.

Strenuis abunde dictum puta.

Id sumptum est ex Marii Salustiani dicto in extrema concione de bello Iugurthino: Plura dicerem, Quirites, si timidis virtutem verba adderent: nam strenuis abunde dictum puto. Sosia Terentianus: Dictum puta, nempe vt curentur recte hęc. Huic rei illustrandæ apta quoq; est Aristophanis in Phormione sententiā hæc: Ah, dictum sapienti sat est. Itidem Saturio apud Plautum in Persa: dictum sapienti sat est Doctores autem rudioribus omnia copiosius explicatiusq; tradunt, prouectiores contra paucis verbis summatim docent Nam dictum sapienti sat est Indoctiori omnia sunt inculcanda, iteranda, explicanda fuse, late, copiose, mille modis enucleāda. Est enim omnibus notum illud dictum,

——Breuis esse laboro,
Obscurus fio ——

Vide inferius adag. 29. Indictum puta. & adag. 687. Intelligenti pauca. [Vide Manutii annotat. in Cat. vbi hanc sententiam monet desumptam à Demosthene περὶ συντάξεως.]

Νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει, τ' ἄλλα δὲ πέφυκε τυφλά.

Id est,

Mens videt, mens audit, alia sed sunt cæca. Carmen Trochaicum Epicharmi Siculi poetæ: cuius ceu vulgo iactati, absque authoris nomine meminit Aristoteles Problematum sectione vndecima, c. 33. Sed authorem ipsum nominatim citat Plutarchus libro

De fortuna Alexndri xj. Enimuero,inquit Epicharmus, mens videt,mens audit,cætera autem surda cæcaq; sunt, & ratione carent. Habent quidem sensus propriam quandam potentiam,quos tamē mens adiuuat,ornat,& deniq; superat:adeo vt sola imperare videatur,reliqua vero surda,cæca,inanima,deforment potius & morentur eos,quibus mens & virtus non adest.

Ex præteritis præsentia æstimantur.

Quintilianus lib.v. Spectantur ante acta,dictaque: ex præteritis æstimari solent præsentia. Idem lib.vij.cap.iij. Probi vero mores,& anteactæ vitæ integritas,nunquam non plurimum profuerit. Cic.pro P. Sylla: Vbi erit igitur illud fortissimum præsidium pudoris? quo in loco nobis vita anteacta proderit? Vita enim quę honeste acta est,prodest multum: vt ea quæ anteacta turpiter, scelus facit credibile. Seneca lib. De vita beata, cap. xix. de Diodoro Epicureo philosopho: Ille interim beatus,ac plenus bona conscientia præcedentis vitæ laudabilis,eius ætatis in portu, & ad ancoram vitæ actæ quies. Idem epist.lxxxiij. Atqui consilium futuri ex præterito venit.

Intelligenti pauca.

Extant ad hoc prouerbium multæ graues & argutæ veterum sententiæ: quas huc cogere omnes,infiniti laboris esset. Eleganter Gulielmus Xylander De mensibus Atticis: In decimum Scirophorionis incidisse solstitium Dionysius monet, quanquam non expresse,ita tamen vt intelligenti satis sit dictum. Non dissimile est hoc Comicum: Dictū sapienti sat est. de quo ada. Strenuis abunde dictum. Galli sic exprimunt: A bon entendeur ne faut qu'vne parole.

Sapiens à seipso pendet.

Prouerbiale est. Stoici dicebant, sapientem non aliunde quam à seipso pendere. vt Cic. in Paradox. Nemo potest non beatissimus esse,qui est totus aptus ex sese, quique in se vno sua ponit omnia. Cui vero spes omnis & ratio pendet è fortuna, huic nihil potest esse certi. Idem in tertio Finium: Quæ autem illi catorthomata appellant,omnes numeros virtutis continent. Sola enim sapientia in sese tota conuersa est. Nostrum prouerbium exprimit,quod Græci dicunt, αὐτοπροαίρετον καὶ αὐτοπαθῆ: vt sit sapiens,qui non aliunde affici,quam à mente sua possit, nec extrinsecus pendeat. Quod ita intelligendum est, vt innocentia hominis non in homine, sed in Deo sita sit,vt & beatitudo. Hinc Horatius ex Stoicorum verbis:

> Ad summam sapiens vno minor est Ioue.——

Vir igitur bonus & sapiens,iudex sit sui, vt Virg. dicit: nec aliis,vt inquit Horat. de se plus quam sibi credat. Hinc illud Persii, satyr.j.

> Nec te quæsiueris extra.——

sed (quod alibi dicit) tecum habita. Sententiæ sunt diuinæ: quæ monent, neminem oportere in rebus gerendis famam popularem captare,nec alieno viuere sensu. Cic. in Tusc. Tuo tibi iudicio est vtendum.

Tutelæ suæ est factus.

In tutelam suam venisse antiqui dicebant, qui tutore iam non egeret, & ephebus, i. pubes factus esset: quod hodie tritissimum est in Galliis,vbi dicitur: Il n'a besoin de tuteur, ni de curateur; car il est sage. Vlpian. l.v. D. quibus ex caus. in poss. ait prætor: Si is pupillus in suam tutelam venerit, hoc est, ad pubertatem, eáve pupilla viripotens fuerit,& recte defendetur,&c. Idem l. 50. D. de legatis & fi. Quum filiofam. ita legatur, Quum is in tutelam suam peruenerit: pubertatis tempus significatur. Cic. De oratore primo: Negaretque nisi posthumus & natus,& antequam in suam tutelam venisset,mortuus esset, hæredem eum esse posse. Idem in Bruto: Quum is hoc probare vellet, M. Curium, quum ita hæres institutus esset si pupillus ante mortuus esset, quam in suam tutelam venisset,pupillo non nato hæredem esse non posse. Æmylius Probus in Eumenis vita de Alexandro: Regnum ei commendasse, quoad liberi eius in suam tutelam peruenissent. Sæpe tamen de eo dicitur,qui ne curatore quidem eget: hoc est,natus annos quinque & viginti, Vlp. de admin. tut. Tutelæ suæ factum dicit, significans maiorem vigintiquinque annis. Sui quoque mancipii esse accipiunt & Iureconsulti,& nostri,prouerbialiter, qui nullius dominio subiectus est,sed sui iuris & potestatis. Bud. lib. 3. de contempt. rer. for. Equidem, inquit, nullos homines opinor minus aut sui mancipii esse,aut animi sui possessores, &c. Eo quod ius potestatem significat,ideo etiam sui iuris dicuntur homines liberi,& patria potestate soluti: αὐτεξούσιοι, ἀνυπότακτοι, & nonnunquam αὐτοκράτορες, Græcis dicuntur. Item: In ius ditionemque venire. i. in potestatem.

Patruos sapere.

Persio in eadem satyra, Patruos sapere, metaphoricōs dicuntur, qui patruorum sapientiam referunt, quique postquam ex Ephebis excesserunt,talem grauitatem induerunt, qualis esse solet in patruis:

> Cum sapimus patruos.——

inquit. Patruus enim synecdochicōs, pro graui & seuero ponitur. Veteres enim suos liberos patruis dabant informandos, quod parentes in eos esse soleant indulgentiores, & soleant patrui seuerius obiurgare nepotes, si quid hi peccauerunt. Quur autem patruus pro obiurgatore acri & aspero etiam ponatur, ad ea quæ Erasmus noster protulit. hæc addam. Sciunt omnes, quanta vis sit τῆς στοργῆς φυσικῆς: quæ proculdubio in patre erga filium multo maior est,quam in filio erga patrem: vt docet Arist. libro [illegible] De moribus ad Nicomach. Patruus autem quamuis etiam ipse [illegible] met fratris filios,patrio illo & immoderato affectu caret [illegible]. Itaque cum male verum examinet omnis corruptus iudex (vt [illegible] Horat. lib. ij. Ser. sat. ij.) verisimile est patrem incredibili [illegible] filium amore impeditum multa errata filii præterire, ac dissimulare,atque adeo probare: quæ si quis alius cernat, valde improbet ac reprehendat: tanta est oculorum paternorum in peccatis [illegible] lippitudo, seu potius cæcitas. At patruus, vt dixi, ab hoc [illegible] tente affectu liber ac solutus, de fratris filiorum peccatis iudicat [illegible] corrupte. Ita si quid delinquunt, id acriter & seuere reprehendit, coercet, & castigat, neque à se impetrare potest, vt vel mediocribus illorum peccatis facile concedat. Ex eo natum est, vt patruus pro sæuo & aspero reprehensore seu castigatore ponatur. Cic. [illegible] Cælio: Qui in reliqua vita mitis esset, fuit in hac causa pertristis quidam patruus, censor, magister. Idem ad Att. lib. ij. Cura, [illegible] bo te, Ciceronem nostrum: ei nos θεῖοι videmur. id est, patrui. Catul. in Gel.

> Gellius audierat patruum obiurgare solere,
> Si quis delicias faceret, aut diceret, &c.——

Horat. sat. ij. lib. ij.

> ——Adde Iratum patruum, vicinos.——

Eiusdem lib. sat. iij.——

> Siue ego praue,
> Seu recte hæc volui, ne sis patruus mihi.——

Idem lib. iij. Carm. Od. xij.

> Metuentes patruæ verbera linguæ.

Ianus.

Ianum autem regum omnium suæ ætatis prudentissimum fuisse volunt,& præterita scientem,& futura præuidentem: vnde & [illegible] frons fuisse fingitur. Fuit autem Latii rex & antiquissimus [illegible] Deus: à quo Ianiculum dictum. Hunc autem ait Persius sat. j. [illegible] mine irrideri posse: quod, vt est apud Ouidium vj. Fastorum:

> Stulta videt Ianus, quæ post sua terga geruntur
> Nil magis, & latebras respicit ille tuas.

Præterita .n. (vt diximus) futuraq; cernebat. Hinc est vt per [illegible] quemlibet virum prudentem significemus, qui norit adulantes [illegible] irrisores vitare, nec sibi ab eis imponi patiatur.

Sagaces.

Sagaces proprie canes dicūtur, quia inest in eis vis odorandi [illegible] mia. Itaque sagaces appellantur multi, & solertis acuminis, [illegible] Festus. Lucret. lib. j.

> ——Tum cum primis ratione sagaci.

Idem eodem lib.

> Est igitur nimirum id, quod ratione sagaci
> Quærimus.—— Ibidem:
> Verum animo satis hæc vestigia parua sagaci
> Sunt —— & lib. ij.
> Nec minus hæc animum cognoscere posse sagacem.
> Tu mihi da tenues aureis animumque sagacem.

Corculus, Cordatus.

Cor esse Latinis prudentiam & sapientiam, cognomen Corculi satis ostendit. Cic. 1. Tuscul. Et Nasica ille prudens, bis consul, a [illegible] culum appellatus. Corculum enim, teste Festo, dicebant antiqui solertem & acutum. Plin. lib. vij. cap. xxxj. Catos, Corculos apud Romanos cognominatos esse refert, qui sapientia præstiterunt. Et a pud eundem Cicer. ibi.

> Egregie cordatus homo catus Ælius Sextus.

id est, prudens, multa solertia & ingenio pollens. Lactant. lib. [illegible] Non inficior fuisse illum paulo cordatiorem quam cæteros, qui na turam rerum putauerunt ingenio posse comprehēdi. Plaut. Pœn. Quas tu sapienter, docte, & cordate, & cate, &c. Lucret. lib. 1. re rum natural.

> Ingenio qui præstabant, & corde vigebant.

id est, cordati erant, consilio & mente præstabant. Iecur etiam in eadem significatione ponitur in Epigrammatis, de eodem illo Cra tone grammatico, clausula ista:

> En cor Zenodoti, en iecur Cratetis.

Naris vel auris acutæ homo.

Per metaphoram acutæ naris vel auris acutæ homo dicitur pru dens & sagax, quiq; alio prouerbio est emunctæ naris, hoc est, pur gatæ, & facile rem subodorat, atq; subtilis est. Qui enim naris sunt acutioris, melius odorari, & sagaciores intelligentioresq; cense tur. vt Flaccus Serm. lib. 1. sat. iij.

> ——Acutis
> Naribus horum hominum rideri possit.——

Contra, qui naris obesæ sunt, deterius olfacere, tardiores, stupi diores, minusque intelligentes esse putantur. Idem Horat. E pod. xij. --- Neq; naris obesæ. hoc est, sed sagacissimus, & naris e munctissimus. Sic acutas aures, pro acribus & iudicii intelligentis dixit Calpurnius:

> Quicquid inest, syluestre licet videatur acutis
> Auribus, & nostro tantum memorabile pago.

Contra

Contra, obesę aures, iudicii nullius, aut obtusi & hebetis habentur. Idem Calpurnius:

> Rustica credebam memorales carmina nobis
> Concessisse Deos, & obesis auribus apta.

Idex eo, quod pingue pro stupido & bardo, tardiq; ingenii, à Latinis poni consueuit.

Felicis cerebri.

Hæ prouerbiales locutiones elegantioris seculi & oris sunt, Felicis cerebri. quam dicendi rationem sequuti Galli, De rassis & bon cerueau, dicunt. Integer mentis, siue animi, Sanus animi. Horatius lib. 1. Serm. satyr. IX.

> —O te Bollane, cerebri
> Felicem, aiebam tacitus.——

Cerebri boni & sanæ mentis fuisse Bollanum indicat, aperteque & ingenuæ libertatis & bilis hominem, qui molestos ferre nullo modo posset, sed eos obiurgaret audacter, & à se contumeliose dimitteret, amandaretq;. Eadem ratione dixit paulo post:

> —Et mentis bene sanæ.

Diuinus.

Author dialogi de virtute, an tradi doctrina possit? qui inter Platonicos habetur: Reor, inquit, hoc ipsum non ita facile posse declarari, siquidem suspicor huiusce rei possessionem quiddam maxime diuinum esse, & bonos fieri similiter, atque diuini vates, & fatidici fiunt. Illi enim neque natura, neque arte tales fiunt, sed spiritu, quo diuinitus afflantur. Sic & viri boni, rebuspublicis euentura, futuraque, ex efflatu quodam diuino multo clarius & manifestius, quam fatidici, sæpe prædicunt. Hinc & fœminæ virum huiusmodi Diuinum esse dicunt. Quin & Lacedæmonii, quando aliquem laudare volunt, virum illum Diuinum appellant: quod ipsum & Homerus, & reliqui poetæ frequenter vsurpant. Quando igitur Deus alicui reipublicæ maxime vult prodesse, viros ei bonos ingenerat: quando vero obesse, eosdem, si qui sunt, ex ea tollit. Sic videtur virtus, neque natura comparari, neque disciplina, sed his diuina sorte, qui illa præditi sunt, inesse. Plato ipse in dial. vj. de rep. vel iusto: Neque enim fuit vnquam, nec est, nec erit mos alius, humanus scilicet, ad virtutem institutus, præter istorum disciplinam. Nam diuinum quidem, iuxta prouerbium, excipiamus. Certo enim id scito, quisquis immaculatus & integer ex hac constitutione rerumpublicarum euaserit, talem diuino auxilio euasisse. Plato sub finem Menonis: Diuinos huiusmodi viros appellare decet, &c. Plato in Minoe, Primo cauendum est, ne quid in Deum, aut verbo, aut opere, aliquando peccemus, deniqne aduersus diuinos homines. In Sophista: Mihi diuinus videtur. Omnes quidem philosophos, diuinos appello eos qui non ficte, sed vere philosophantur.

Prius panis pinsendus, quam de prora dicendum.

Nauticum, & quod in re nauali vsurpatur communi sermone dicterium: qualia videmus vulgo singulis prope artificibus sua esse, quæ non omnes alii intelligunt. Eo vsus est Demades rhetor apud Plutarchum in Cleomene: quo significare voluit, oportere prius quam proræ & clauo præficiantur rectores, & classis instruatur, de commeatu & sumptibus constare.

Nestore sapientior.

Prouerbii speciem habent, quæ à Nestore Pilyorum duce sumuntur, qui & sapientissimus & viuacissimus & facundissimus fuit. In eodem dialogo: Sed quæ vtilitas homini sit, si Nestore quidem sit sapientior, quæ vere ad viuendum sunt necessaria, non habeat, cibos, potus, & vestes, & si quid aliud est huiusmodi?

Epimetheus & Prometheus.

Plato in Protagora: Ne sæpius nos Epimetheus ille in disputatione fallat: quemadmodum distribuendo neglexit, vt tu narrabas: Prometheus enim in fabula mihi magis, quā Epimetheus placet: cuius exemplo vtens, & vniuersæ vitę meę Promethumenus, id est, prospiciens, hæc omnia tracto. Admonet, vt Promethei prouidentiam, potius quam Epimethei properantiam in omni vita pro viribus imitemur. Adde hæc Syllogæ nostræ.

Scientias qui primas habet, à cæteris non læditur.

Nemo à scientiis aliis læditur qui primas habet. Vide ante, Qui multos ignorat, &c.

Sapiens sibi sapiat.

In Hippia maiore: Sapiens in primis sibiipsi sapiat. Huic simile, Nescit seipsum.

Ex adyto libri locutus.

Plato in Theæteto: Non iocatur illa, sed velut ex adyto libri est locuta.

Extremum diem semper adesse putes.

Martialis libro primo, epigrammate centesimotrigesimoquarto, Nos enim, vt fert hominum conditio, non abest vt crastino die moriamur.

COELII RHODIGINI.

Mopso certior.

De eo qui mentis acumine singulari futura certo præuidet, & prædicit. Mopsi tanta fuit in diuinando præstantia, vt ea, bis terve euentu consequente comprobata, Calchantem Troia reuersum, eiusque caussas perquirentem, summo mœrore affecerit, ac tandem enecuerit.

Eruditi oculi.

De iis oculis, quorum iudicium amussitatum, ac quodammodo censorium in perpendendis discernendisq; rebus pernoscitur. nec id in legendo solum, sed etiam in spectanda pictura nobili, aut opere antiquis artificum nominibus pretioso Cicero.

POLYDORI VIRGILII. *Cor.*

Cor occæcatum habet, qui perpetuis in erroribus versatur, mentis lumine extincto, Esaię sexto. Profundo sunt corde, qui prudentia vel sapientia sua nimium nituntur, Esaiæ vigesimonono. Profunda fere immensa sunt, neque ita oculis patent. Duplex cor, in quo nihil nisi tectum, simulatum, fictum. Ecclesiastes secundo. Simplicia vndique videri & tangi possunt: duplicia neque tota cerni, neque quaquauersum adiri. Cor elatum, superbum, vanitatis plenum quacunq; de caussa. Psalmo sexagesimotertio. Cor magnum, forte, audax, excelsum. Machabæorum secundo, Sumptum è vulgo, qui magna animantia fortiora putat, parua pauentiora: cum, vt contra docet Aristoteles in paruis fortior sit calor, & parti sufficiens: & in magnis, minor, & minus efficax. Cor leonis similiter fortissimum, à leonis audacia & ferocia, secundo Regum decimoseptimo. Habere cor, sapere, intelligere. non habere cor, desipere, minus intelligere. Hieremiæ capite quinto. Vide Thesaurus in agro, &c. Vnum cor, magna animorum consensio. Hieremiæ xxxij. Cor diuisum, studiorum, voluntatumque dissensus. Oseæ x. Prauum cor, mala & fraudulenta mens. Hier. xvij. Cor hominis immutat faciem. Ex varietate vultus, qui in facie apparet, elucet omne animi arcanum, Ecclesiast. xiij. Cor regum inscrutabile, diuersum à priore. Nam regibus, quod lubet, licet: ideoque voluntates eorum vehementes, mobiles, sæpe sibi aduersæ. adde quod fidem, rectum, honestum, sæpe vtilitate metiantur. Prouerb. xxv. Hærebit etiam in infimæ sortis homines, lucello addictissimos Secundum cor fit, quicquid sub manum succedit, & ex animi sententia. Sic Dauidi Deus dicebat inuenisse virum secundum cor suum. Act. decimotertio.

Qui festiuis est pedibus, offendit.

In rebus gerendis adhibenda primum cogitandi solertia, deinde agendi moderatio. Huic simile, Canis festinans, cæcos parit catulos.

PETRI GODOFREDI.

Amyris furit.

Vide adag. Amyris insanit. Cum Amyris vna cum reliquis legatis Sybariticis, Apollinem de communi rerum successu consulerent, responsum, tum Sybaritas ruituros, cum pluris facerent homines quam Deos. Euenit deinde, vt seruus à domino vapulans, nequicquam ad Deorum aras confugisset: post ad paternum heri monumentum confugiens, liberaretur à plagis. Eo animaduerso, Amyris locum mutauit, reliquis eum vt insanum ridentibus. Demum vero, cum non multo post Sybaritæ à Crotoniatis cladem acciperent, prudentiæ nomine commendatus est. Docemur hoc exemplo, etiamsi aliis futuri ludibrio, curare tamen nostra. Thomæus var. hist. ij. vlt.

Figulus ollis ansas pro voluntate ponit.

Vnusquisq; suæ rei moderator est & arbiter, sicq; suo more vtens nulli iniurius est. Philelphus epist. xij. à Græcis mutuatus est. Eandem fere metaphoram attingit Paulus Rom. vij.

Parua pluuia magnum sedauit ventum.

Et ventis etsi nihil violentius est, tamen iidem imbribus sopiuntur, teste Plin. ita facto vel modico cordati viri & verberibus, superantur minæ vani hominis, & verba quantumuis tumida.

CAROLI BOVILLI.

Elephantina olfacere promuscide.

Pro, imminētia pericula diu ante prouidere. Diuersum, Indigere elephantina promuscide: pro, inopem esse consilii, nihil prospicere, nihil cauere, tardo esse ingenio, & læto in præsens, ignaro, quod vltra est, curare. Elephanti quod olfactus sensu valeant, proboscidibus debent.

TVRNEBI, ET ALIORVM.

Quasi lupus ab armis valeo, clunes infractos gero.

Fuit etiam olim opinio, lupum armis validum, tergo infirmum esse: vt ex hac Plauti apud Nonium sententia prope prouerbiali apparet. Ibidem fortasse non inepte id ille vsurpabit, qui suarum viriū

sibi conscius, non tam viri & hostis sui, quam fœminæ congressum reformidat.

PRVDENTIA SENILIS.

ERASMI. Senum prudentia.

De senibus quidem, attamen ob rerum peritiam non idoneis ad negocium aliquod conficiendum, apte dicetur illud ex eodem libro:

Καὶ πολιοί περ ἐόντες ἀναγκαῖοι πολεμισαί.

Ætas cana quidem, sed non inidonea bello.

Aetate prudentiores reddimur.

Si quando negabimus nobis eadem probari iam natu grandioribus, quæ quondam ob ætatis inscitiam arriserunt, sed vsu rerum auctam prudentiam, congruet illud ex eodem libro:

—Ἐγὼ δ' ἔτι νήπιος ἦα

Νῦν δ' ὅτε δὴ μέγας εἰμὶ, καὶ ἄλλων μῦθον ἀκούων

Πυνθάνομαι, καὶ δή μοι ἀέξεται ἔνδοθι θυμός.

Id est:

—Eram adhuc puer, ast vbi iam sum

Grandior, & reddit me aliorum oratio doctum,

Ipseque grandescit mi animus.

Dicitur ad procos à Telemacho.

Annosa vulpes haud capitur laqueo.

Γέρων ἀλώπηξ οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ.

Vulpes anus laqueis capi haud vllis potest.

Senarius prouerbialis, dicendus in eum, qui longa ætate, multaque rerum experientia callidior est, quam vt arte queat capi.

Anus subsultans multum excitat pulueris.

Γραῦς ἀνακροτήσασα πολλὴν κονιορτὸν ἐγείρει.

Id est:

Anus subsultans, multum puluerem excitat.

In eos dici solitum, qui ob rerum experientiam, multum negociorum aggrederentur. Videtur carmen heroicum, syllaba duntaxat deprauatum.

Eum ausculta cui quatuor sunt aures.

Inter Græcanicorum prouerbiorum collectanea refertur, ἄκουε τοῦ τὰ τέσσαρα ὦτα ἔχοντος: id est, Eum ausculta cui quatuor sunt aures. Huius adagionis huiusmodi quoddam interpretamentum adfert Zenodotus: Oraculo quondam fuisse responsum Entimo Cretensi & Antiphemo Rhodiensi, vt eum obseruarent cui quatuor essent aures. Is autem erat prædo quidam Phœnix, quem cauendum esse monebat oraculum. Porro quod quatuor aures habere dictus est, non satis liquet, verene habuerit, an per allegoriam sit accipiendum, quod quatuor locis exploratores haberet dispositos. Verum illi cum Dei responsum tanquam ridiculum negligerent, in prædonem inciderunt, atque ab eo sunt extincti. Itaque ex hoc euentu vulgo natam esse parœmiam existimant. Sed mihi magis arridet, quod idem ex Aristophane grammatico refert, Lacedæmonios Apollinis simulachrum ita solere fingere, vt quatuor haberet aures, & manus totidem, vel quod, vt autor est Sosibius, hac figura visus sit illis apud Amyclas pugnantibus: vel significantes, vt equidem coniicio, viro prudenti res quamplurimas tum audiendas esse, tum vsu vitæ periclitandas. Porro creditum est antiquitus, nulla oracula fuisse certiora quam Apollinis. Vnde iactatum etiam illud: τὰ ἐκ τρίποδος: Atque ita monet prouerbium, audiendos esse illos qui diuturno complurium rerum vsu præ cæteris sapiunt, ita vt fere faciunt senes. Vnde & apud Homerum laudatur Nestoris oratio, tanquam omnium auditu dignissima: & in Odysseæ secundo libro, Ægyptium heroa senem primo loco loquentem facit:

Ὃς δὴ γήραϊ κυφὸς ἔην, καὶ μυρία ᾔδη.

Id est:

Qui iam incuruus erat senio, sed plurima norat.

Eodem spectauit Euripides in Phœnissis, ad quem locum allusit Lucianus in Hercule Gallico: id quod obiter admonendum putaui, propterea quod is dialogus inter multos alios à nobis Latinus est factus: & allusio nonnihil habet tenebrarum, sed carmen poëtæ referam:

Ὦ τέκνον οὐχ ἅπαντα τῷ γήρᾳ κακὰ

Ἐτεόκλεες πρόσεστιν, ἀλλ' ἡ 'μπειρία

Ἔχει τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον.

Verba sunt Iocastæ iam anus ad Eteoclem adulescentem filium. Ea nos sic vertimus:

O gnate Eteocles, cuncta nequaquam mala

Adsunt senectæ: nam per experientiam

Vsuque rerum dicere, haud nihil, rudi

Potest iuuenta melius ac prudentius.

Idem nunc vulgus nostratiuum effert, subsordida quidem, sed tamen apta metaphora, cum aiunt: Prospectandum vetulo latrante cane. hoc est: Nequaquam negligendum, quoties senes periculum cauendum admonent. Canes enim vetuli non latrant temere, quemadmodum iuuenculi.

Moderator negocii.

Carmen quod ibidem proxime consequitur, conueniet in eum qui prudentia & authoritate sua negocium aliquod moderatur:

Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως.

Id est,

Ille ratem clauo scite docteq; regebat.

Multorum festorum Iouis glandes comedit.

Πολλῶν πανηγύρεων διὸς βαλάνων ἔφαγεν. id est, Multorum festorum Iouis glandes comedit. De sene, longoque plurimarum rerum vsu docto: perinde valet quasi dicas, multas vixit Olympiadas. Quercus autem Ioui sacra: vnde nuces iuglandes. Simili [illegible] & hodie dicunt nostrates, Comedit multa oua paschalia: [illegible] indicantes.

Senesco semper aliquid addiscens.

Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.

Id est:

Discenti assidue multa, senecta venit.

Hic pentameter ex Elegiis Solonis in prouerbium abiit: significans [illegible] autem vsu vitæ, multaque rerum experientia parari prudentiam [illegible] Conuenit cum ea, quæ citatur apud Gellium, sententia:

Vsus me genuit, peperit mater memoria.

Citatur à Platone libro de Repub. vij. Rursum in Dialogo [illegible] philosophia, quærens quispiam, num philosophia sit πολυμαθία [illegible] Quid aliud, inquit, est philosophari, quam id facere quod dixit [So]lon? Dixit autem:

Discenti assidue multa, senecta venit.

At mihi quidem videtur semper aliquid discendum ei, qui [illegible] Philosophum sit euasurus, siue iunior sit, siue senior, vt quam plu[rima] discat in vita, Citat & in Lachete. Seneca in epistola quadam ad Lucilium: Tam diu discendum est, quam diu nescias: & [si] prouerbio credimus) quam diu viuas. Citatur semel atque iterum apud M. Tullium in Catone maiore. Quinetiam Terentianus [il]le Demea, Solonis sententiam retulit, cum ait: Nunquam ita qu[is]quam bene subducta ratione ad vitam fuit, quin res, ætas, vsus [sem]per aliquid apportet noui: Aliquid moneat, vt illa quæ credas [scire] nescias: & quæ tibi putaris prima, in experiendo repudies. [illegible] huc cuiuscunq; est versiculus ille, neq; inscitus, neq; inelegans [illegible] necæ nomine celebratus. equidem è Publianis mimis vnum [esse] suspicor: hac adductus coniectura, quod in hoc numero quosdam reperio, qui nominatim ab Aulo Gellio sub Publii titulo referun[tur], Senarius autem hic est:

Discipulus est prioris posterior dies:

Sine cortice nabis.

Sine cortice nare dicuntur, qui iam per ætatem non egent custo[dia] de morum: aut qui eo doctrinæ processerunt, vt iam præceptorum opera non habeant opus. Horatius:

—Simul ac durauerit ætas

Membra, animumque tuum, nabis sine cortice. [illegible]

Citra custodem ac pædagogum ipse te reges ac moderaberis. [illegible] cron prouerbii admonet: putatque metaphoram mutuo [illegible] ptam à iuuenibus: quicum primitus natare discunt, cortic[ibus] aut suberibus ventri subligatis natant: deinde exercitatiores [ci]tra huiusmodi adminicula natare incipiunt. Plautus in Aul[ula]ria: Quasi pueris qui nare discunt, scyrpea induitur ratis, Qui la[bo]rent minus, facilius vt nent, & moueant manus. Est autem Græcis φελλὸν siue φελλὸς (nam varie scribunt) quod Latini vertunt su[ber] (sic enim vertit Theodorus) cortex arboris semper fluitans [illegible] ob id aptus nauibus præsertim ancoralibus (indicat enim an[coræ] locum, vt à cautis caueatur) & piscantium tragulis: sustinet [illegible] summos retium funes. vtilis & cadorum obturamentis: postremo & fœminarum calceatui mensibus hybernis. vnde ioco prouerbia[les] li apud Græcos, cortices arborum dicuntur. nunc non pudet [illegible] æstiuis mensibus tali vti calceatu. Meminit Plinius libro xvi. cap. viij. Lucianus in veris narrationibus narrat φελλόποδας, vnde Græ[ci] φελλεύειν dicunt supernatare. Et φελλεῖς, loca quæ paululo tan[tum] tegunt saxa.

POTENTIA CONIVNCTA cum viribus.

ERASMI. Consiliis simul & facto valens.

In hominem consilio pariter, ac viribus excellentem, conueniet illud Odysseæ ξ.

Οἷος ἐκεῖνος ἔην βουλῇ ἔνι ἠδὲ μάχεσθαι.

Id est:

Is cuiusmodi erat seu pugna, consiliove.

Prudentia coniuncta cum viribus.

In eum qui norit idem & aliis imperare quid sit agendum, & ipse persequi cum est opus, quod aliis imperat, apte quadrabit illud ex eodem libro:

Ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής.

Id est,

Et iuxta ductor bonus, & certamine pollens.

Sunt enim qui imperatorem agere norunt, at militem præstare non norunt.

PVDICITIA.

ERASMI. Hippolytum imitabor.

Ἱππόλυτον μιμήσομαι: id est, Hippolytum imitabor. Diogeni[anus] [illegible]

...in prouerbiorum collectaneis ait dictitatum de ijs, qui statu... pure casteque viuere. Nota est fabula vel apud Euripidem, ...apud Senecam, quemadmodum is iuuenis odio fœminei gene... Dianæ studiis sese totum addixerit, despecto Veneris numine. ...enim loquitur apud Euripidem:

Τὴν σὴν δὲ Κύπριν πόλλ᾽ ἐγὼ χαίρειν λέγω.

Id est,

Veneri tuæ longum valere renuncio.

Melanione castior.

Μελανίωνος σωφρονέστερος: id est, Melanione castior dicebatur, ...magnopere à mulierum congressibus abhorreret. Aiunt Me...nionem quendam odio mulierum, in solitudinem demigrasse, ...q; auia montium & nemorum, cane, quo vno conuictore vte..., feras insectari solitum, nec vnquam domum reuocari potu... Meminit adagij Aristophanes in Lysistrata. Quanquam hæc ...ter editas nondum habetur: nos scriptam legimus. Simili figura ...tur, Hippolyto castior, nam & huic simile venandi studium, si... odium fœminarum.

IVNII. *Bellerophonte castior.*

Extat apud Synesium in Caluitij encomio: καὶ γὰρ εἰς ἀφροδίσια δικαιότατος, κἂν τῷ Βελλεροφόντῃ σωφροσύνης ἀμφισβητήσαιμι. id ... Venereatum rerum purissimus vel cum Bellerophonte con...derim. Bellerophontes prius dictus proprio nomine Hiponus ...Leophontes, occiso Bellero Corinthiorum Principe, Argos ...fugit ad Prœtum, à quo de more expiatus à cæde, incidit in ...issimum vitæ discrimen. Nam Antæa (Euripides Stenebæam ...minat) sollicitato diu multumq; eius congressu odium illud de...ione vltá est, vt quem ad stuprum inflectere nequiuerat, interitu ...oleret. Homerus Iliad. 6. refert quo pacto illa cum Bellerophō... κρυπταδίῃ φιλότητι μιγήμεναι furtiuæ veneri indulgere optarit, ...spe cum excidisset, maritum in illius necem accendit, fabula ...amussim historiam de Iosepho exprimente. Huic contrarium ...apud Martialem,

Ideo resolutior cinædo.

...Ganymede intelligens. Libet hoc loco ascribere incredibilem ...orphyrionis auis castitatem, quæ si solum aspexerit meretricem, ...non creditur, si Aristoteli, Æliano, Zozæque fides habenda ..., vt in prouerbium videatur trahi singularis illa auis temperan...

Vestalium thoro purior.

Hyperbole prouerbialis castimoniam singularem denotans, ...amertinus in Panegyrico Iuliano dicto. Lectulus etiam sine in...concessis, sed legitimis voluptatibus, Vestalium thoris purior. ...militer Ausonius in Panæg. Gratiani:

Operto conclauis tui non sanctior ara
Vestalis, non Pontificis cubile castius,
Nec puluinar flammis tam pudicum.

...irgines Vestales, Vestæ deæ operatæ pudicitiam vouebant, quā ...rigintaannorum spacio illibatam, & à connubio immunem con...seruare cogebantur: & si vitium admisissent, sandapilæ impositæ ...funere efferebantur, viuæq; terra obruebantur: vt in secun... Antiquit. refert Halicarnassæus.

IVNII. *Gubernaculo castior.*

Ἁγνότερος πηδαλίου: hoc est, Gubernaculo castior, Parœmia de ..., minusq; sordidis rebus, quod ea gubernaculi pars semper sit ...aqua: ea vero & ἐφόλκιον & αὐχὴν appellatur, attestante Eusta... Odyss. lib. 5.

Verecundus metui comes pudor.

Namque verecundus metui comes est pudor.

...prouerbialis Heroici versiculi pars apud Platonem in Euthiphrō... & Plutarchum, in Cleomene. Vide apud Erasmum nostrum, ...udor & metus: ex Homeri Iliad. o. Poeta quidem in Eutyphro...

Scribere cur metuam, quum scribo de Ioue summo:
Namque metus secum socium trahit vsque pudorem.

PVDOR.

ERASMI. *Pudor in oculis.*

Ἐν ὀφθαλμοῖς ἡ αἰδώς: id est, In oculis pudor. Horum nos pu...et, quæ in propatulo sunt. Aspectus enim vel incutit, vel renouat ...nam pudorem. Vnde fit, vt pueri cum pudescunt, oculos tegant; ...Et apud Platonem Socrates dicturus de amore, ob pudorem ocu...los tegit, nimirum huc alludens. Hinc & poetæ Cupidinem, quod ...improbissimus, cæcum fingunt. Eodem pertinet illud Cicero...nis, Epistolam non erubescere. Videmus etiam eos qui oculis ca...rent, a verecundia plurimum abesse. Huc spectauit Ouidius, cū ...ait, noctem, vtpote cæcam, pudore vacare:

Nox (inquit) & amor, vinumq;, nihil moderabile suadent:
Illa pudore vacat, Liber, amorque metu.

Refertur adagium ab Aristotele libro Rhetoricorum 2. καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ ἐν φανερῷ, ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. id est: Et ea quæ sunt oculis exposita, quæq; in propatulo sunt. Vnde & illud prouerbio dicunt, Pudorem in oculis esse. Citatur & apud Athenæum lib. 13. Idem in Problematis causam inquirens, quamobrem pudefactis rubescant aures, iratis oculi, huius adagij testimoniū citat: ἢ ὅτι, inquit, ἡ μὲν αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ ψύξις τις μετὰ φόβου, ὥστε εἰκότως ἀπολείπει τοὺς ὀφθαλμούς: χωριζόμενον δὲ εἰς τὸν δεκτικώτατον φέρεται τόπον. τοιοῦτος δὲ ὁ ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ὤτων· ὁ γὰρ ἄλλος ὀστώδης. ὀργιζομένοις δὲ ἐπανέρχεται τὸ θερμόν, μάλιστα δὲ γίνεται φανερὸν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς διὰ τὴν χρόαν οὖσαν λευκήν. id est: An propterea, quod pudor in oculis frigus quoddam adducit vna cum metu, atque ob id merito calor destituit oculos? Is vero demigrans inde fertur ad locum sui maxime capacem. Est autem huiusmodi summa pars aurium: nam reliqua pars est ossea. Rursum iratis calor suffunditur: idque potissimum apparet in oculis, propter albicantem illorum colorem. Refertur hic versus ex Euripide:

Αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖς γίνεται τέκνον.

Id est,

Mea gnata in oculis nascitur hominum pudor,

Aristophanes in Vespis:

Ἀλλὰ τούτοις γε οὐκ ἔνι
Οὐδ᾽ ἐν ὀφθαλμοῖσιν αἰδὼς τῶν παλαιῶν ἐμβάδων.

Id est,

Cæterum istis haud inest,
Calciamenti vetusti, nec vel in oculis pudor.

Huc referri potest & illud quod Aristoteles lib. Rhetor. 1. ex Sapphone citat:

αἰδώς κέν σε οὐκ εἶχεν ὄμματα.

Id est,

Non esset tibi pudor in oculis.

Hinc & illæ figuræ: Quo ore, qua fronte audebis obiurgare filium? Et illud apud Ciceronem in Epistolis ad Atticum: Nec enim conquisitores φαινοπροσωπεῖν audent. Quin & hodie vulgo dicunt: Non audebis faciem ostendere. Apud Euripidem in Iphigenia Aulidensi, Menelaus iubet Agamemnoni, vt sese aspiciat, videlicet quo facti pudeat:

βλέψον εἰς ἡμᾶς, ἵν᾽ ἀρχὰς τῶν λόγων τούτων λάβω.

Id est,

Aspice in nos recta, vt hoc capiam loquendi exordium.

Is respondet:

Μῶν τρέσας, οὐκ ἀνακαλύψω βλέφαρον Ἀτρέως γεγώς:

Id est,

Num verebor lumina in te tollere, Atreo satus?

Fortassis huc adscribendum erat quod apud Homerum Achilles Agamemnonem κυνώπην vocat, ob impudentiam, velut oculis caninis & inuerecundis.

Pudebat recusare, & non audebant suscipere.

M. Tullius in Epistolis ad Atticum, versum hunc Homericum, ceu prouerbialem, non semel vsurpauit:

Αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι.

Id est,

Detrectare pudor formido subire vetabat.

Quo licebit vti, quoties incidit eiusmodi negocium, vt aliud suadeat honestas, aliud vtilitas: & dedecorosum sit, non suscipere prouinciam: rursum periculosum, suscipere. Potest accommodari etiam ad illos, qui rogati neque negare audent ob pudorem, neque præstare tamen volunt quod rogantur, ob diuersum animi vitium. Est autem hic versus apud Homerum Iliados κ. vbi Hector quēlibet è Græcorum ducibus ad singulare certamen prouocat, & reliquis omnibus cunctantibus surgit Menelaus:

Ὣς ἔφαθ᾽ οἱ δ᾽ ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ.
Αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι.

Id est,

Sic ait: interea tenuêre silentia cuncti.
Detrectare pudor, formido subire vetabat.

Pudor & metus.

Cum abstinetur à re quapiam; quod ea tum inhonesta factū videatur, tum vero minime tuta, locum habet illud ex Iliados ο.

--- ἴσχε γὰρ αἰδώς, καὶ δέος. ---

Id est,

Nam pudor atque metus vetuit. ---

De conglobata acie dictum, quæ ne sese diduceret, partim pudor obstabat, partim metus. Pudorem autem ingens addere calcar ad fortiter agendum, indicat in eodem libro, cum ait:

αἰδομένων δ᾽ ἀνδρῶν πλέονες σόοι ἠὲ πέφανται.

Id est,

Plures sunt salui atq; cadunt his, queis pudor adsit.

Verecundia inutilis viro egenti.

αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι.

Ita legitur apud Homerum Odysseæ ρ. Citatur à Platone in Lachete. Ac mox:

αἰδῶ δ᾽ οὐκ ἀγαθήν φησ᾽ ἔμμεναι ἀνδρὶ προίκτῃ.

Apud Hesiodum item:

αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει.

Id est,

Verum homini pudor haudquaquam conducit egeno.

Is versus in prouerbium abijt. Admonet autem abijciendum pudorem, quoties vrget necessitas. Est enim verecundia cum ad multa vehementer inutilis, tum maxime quum res postulat, vt omnia nobis sint facienda: velut inutilis pudor est, qui deterret à discendo quod turpe est nescire, Et, vt ait Flaccus:

——Incurata malus pudor vlcera celat. Idem alibi:

——Pudor (inquit) te malus vrget.

Eodem allusit Euripides in Iphigenia in Aulide:

Ομως δ' ὅσον γε δυνατὸν, αἰδεῖσθαι χρεὼν,

Id est,

Veruntamen pudere oportet eatenus, Quoad licet.

Homerus Iliad. ω. scribit verecundiam seu reuerentiam plurimum prodesse, & eandem officere plurimum:

——Οὐδέ οἱ αἰδὼς
γίγνεται, ἥτ' ἄνδρας μέγα σίνεται, ἠδ' ὀνίνησιν,

Id est,

Nec pudor est illi qui vel lædit vehementer,
Vel multum prodest homini.——

Et videre est nonnullos hoc inutili pudore præditos, qui corporis incommoda celare malunt, quam amicorum ope tolli, quo ingenio fuisse legitur Apelles, cui & morbũ & inopiam dissimulanti candidus amicus furtim sub ceruicale pondus auri submisit. Sed eorum multo maxima turba est, qui animi morbos & egestatem inutili pudore dissimulant. Atqui his fere accidit, vt post malo in apertum erumpente, tum miserius, tum frustra erubescant.

Tinctura Sardonica.

βάμμα σαρδονικόν: id est, Tinctura Sardonica. De colore præcellenti dicebatur, præcipue purpuræ. Per iocum autem transfertur ad eum qui pudesit, aut qui ob plagas sanguine tingitur. Sardo, (siue vt Hesychius scribit) Sardon, insula ingens, opposita Italiæ, in qua variæ purpurarum tincturæ laudatissimæque fiebant. Itidem & Tyrium muricem, ostrumque Sarranum, legimus apud Latinos. Aristophanes in Pace:

ἣν ἐκεῖνος φησὶν εἶναι βάμμα σαρδινιακόν.

Quam ille prædicat coloris esse Sardiniaci:

Idem in Acharnensibus:

Ἵνα μή σε βάψω βάμμα σαρδινιακόν.

Ne te linam colore Sardiniaco.

Tinctura Cyzicena.

βάμμα κυζικηνόν: id est, Tinctura Cyzicena. Dedecus non eluendum appellabatur apud Atticos. Dicebaturque in eos qui metu quippiam indecore facerent. Nam Cyziceni duobus nominibus notati sunt, timiditatis & molliciei. Recensetur in iisdem Collectaneis. Meminit & Hesychius, addens Cyzicenos ob molliciem notatos, quod Iones essent. Eadem fere Aristophanis interpres. Stephanus addit, eos fuisse graues Tyrrhenorum prædationibus. Extat apud Aristophanem in Pace:

Ἂν δέ που δέῃ μάχεσθ' ἔχοντα τὴν φοινικίδα,
Τηνικαῦτ' αὐτὸς βέβαπται βάμμα κυζικηνικόν.

Sicubi pugnare oportet, atque ferre palmulam,
Ipsum eum tinctura tingit mox ibi Cyzicenica.

Solent autem tincturæ insignes a locis habere cognomen. Nec enim vbiuis quilibet color tingitur feliciter. Simili modo dictum est, ἔμβαμμα συραχούσιον, & βάμμα σαρδανικόν. Id parœmia detorsit ad mores hominum. Est enim æstimatio rumorque consequens hominũ vitam, velut tinctura quædam. Vnde carbone notari dicuntur, qui damnantur. Et notum est illud Ennianum apud Aulum Gellium: Quæ tincta malis, aut quæ bona dicto. Aristophanis interpres indicat, Lacedæmonios puniceis tunicis vti solitos, ne ab hoste sentirentur vulnerati, ob coloris similitudinem. At ignaui mollesque pallescunt. Addam quod est apud Herodotum libro quarto. Quum Æthiopum Rex conspexisset à Rege Persarum missam vestem purpuream, rogauit tincturæ rationem. Eam cum ab Ichthyophagis didicisset, δολερὺς μὲν ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτῶν τὰ εἵματα. id est, Nan solum ait homines esse subdolos, sed & vestes illorum esse dolosas.

Vbi timor, ibi & pudor.

Ἵνα δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς: id est, Vbi timor, ibi & pudor. Prouerbialis sententia, quæ hodieq; vulgo manet, cui similis illa Terentiana: Omnes deteriores sumus licentia Et maxima pars hominum formidine fustis à malefactis temperat. Plato libro de legibus 5. ἡ ἄδεια ἀναισχυντίαν ἐνέτεκεν. id est: Audacia vero parit impudentiam. ἄδειαν autem vocant, cum abest metus. Item in Eutiphrone citat ex poeta quopiam. Est enim hemistichium carminis heroici.

——Ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς.

——Vbi enim timor, & pudor illic. Suidas indicat esse Epicharmi.

Aduersus Solem ne meiito.

Πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον μὴ ὀμιχεῖν. id est, Aduersus solem ne meiito. Opinor commendari verecundiam. Tametsi Plinius superstitiosam huius rei causam reddit libro 28. cap. 6. Verba ipsius subscribam: Auguria valetudinis ex vrina trahuntur. Si mane candida, dein rufa sit, illo modo concoquere, hoc concoxisse significatur. Mala signa rubræ, pessima nigræ. Mala bullantis & crassæ: in qua quod subsidit, si album est, significat circa articulos aut viscera dolorem imminere. Eadem viridis, morbum viscerum ... lida, bilis, rubens, sanguinis. Mala & in qua veluti furfures ... nubeculæ apparent. Diluta quoque alba, vitiosa est. Mortifera ... ro crassa, graui odore. Et in pueris tenuis ac diluta. Magi ... eius rei causa contra solem lunamque nudari, aut vmbram ... cuiusquam ab ipsa aspergi. Hesiodus iuxta obstantia reddi ... ne Deum nudatio aliquem offendat. Locus hic quem Plinius ... & ex quo symbolum Pythagoræ sumptum apparet, est in ... cui titulus Ἔργα καὶ ἡμέραι.

Μηδ' ἄντ' ἠελίοιο τετραμμένος ὀρθὸς ὀμιχεῖν,
Αὐτὰρ ἐπεί κε δύῃ μεμνημένος ἔς τ' ἀνιόντα.
Μήτ' ἐν ὁδῷ, μήτ' ἐκτὸς ὁδοῦ προβάδην οὐρήσῃς.
Μηδ' ἀπογυμνωθείς, μακάρων τοι νύκτες ἔασιν.
Ἑζόμενος δ' ὅγε θεῖος ἀνὴρ, πεπνυμένα εἰδώς.
Ἢ ὅγε πρὸς τοῖχον πελάσας εὐερκέος αὐλῆς.

Id est,

Aduersus solem rectus ne meiito, verum vt
Occiderit, donec redeat, facere ista memento,
Sed neque progrediens, lotium disperseris vnquam
Inue viis, extraue vias, neque membra renudes
Micturus, si quidem diuis nox sacra beatis.
At qui vir fuerit prudensq; piusq;, recumbens,
Siue domus muris admotus corpore, meiet.

Superis impari numero, inferis pari sacrificandum.

Τοῖς μὲν οὐρανίοις περισσὰ θύειν, ἄρτια δὲ τοῖς χθονίοις. id est: Superis quidem imparibus sacrificandum, inferis vero paribus. Sed ... tantum vt ænigma Pythagoricum, non interpretatur, ... in problematibus Rom. antiquitatum, docet apud veteres ... mensem diis cœlestibus habitum sacrum, secundum vero ... feris, in quo & lustrationibus quibusdam, vti mos erat, & ... tuis parentabant. Quin etiam totius mensis tres dies princip... autores esse voluerunt, Calendarum, Nonarum, & Iduum ... festos ac sacros habebãt, veluti diis superis dicatos, qui hos ... rẽtur, hoc est postridie Calẽdas, Nonas, & Idus, diis manib... ebant, ac proinde nefastos ac religiosos iudicabãt. Sic & apud ... cos tertius crater sospitatori Ioui, secũdis semidiis ac dæmon... buebatur. Principiũ autem omnis numeri est ἑνάς, cui ad... δυάς, inter pares numeros primus, nec finem habens, nec p... cum ternio sit absolutus. Ac de numerorum quidem my... multa reperies apud Platonem & Pythagoricos, nonnulla ... apud priscos Theologos. Quod ad explicandum huiusce ... sensum attinet, arbitror illud significatum: Deum, quoniam ... est simplicissima, & in se ipso perfecta, dotibus animi ... delectari Nam quæ corporis sunt, composita sunt, ac ... ne in immensum multiplicantur: cum animus sit simplex, im... talis, & seipso contentus.

Per publicam viam ne ambules.

Λεωφόρους μὴ βαδίζειν, id est: Per publicam viam ne ambules. ... uus Hieronymus exponit, Ne vulgi sequaris errores. Nun... enim tam bene cum rebus humanis actum est, vt optima pl... placuerint. Vnde quidam hoc sic efferunt: Viam Regiam ... to, per semitas ingreditor. Quod quidem præceptum nõ ab... ab Euangelica doctrina, quæ monet, vt declinata via spacio... quam ambulant pleriq;, per angustam ingrediamur viam, ... quidem tutam, sed ducentem ad immortalitatem.

Apud mensam verecundari neminem decet.

Sequitur ibidem aliud prouerbium, quod ex tanta antiqu... per manus traditum, hodieq; versatur in ore omnium:

Verecundari neminem apud mensam decet:
Nam ibi de diuinis atq; humanis cernitur:

Nisi quod vulgus addit, nec in lecto. Sententia est non philos... sed Stasini serui comici: quum nusquam magis habenda sit ... cundiæ ratio, quam in lecto & in conuiuio. Sunt tamen qui ... co pudore molesti sint conuiuæ, semper expectantes vt ipsis ... ministretur, & quod datum est reponentes. Iam hoc ipsum, ... uinis atq; humanis cernitur, prouerbiale est: quo tropo sig... bant, de summa rerum agi. Dictum seruo dignum, qui feli... puppim ac proram in ventris expletione collocarat.

Ne pudeat artem.

Versus erat olim populari sermone iactatus:

Ne pudeat artem proloqui quam factites.

Multos non pudet turpi quæstu viuere, quum pudeat nomen ... quæstus profiteri. Quemadmodum si quis vsuram exercens, ... ri malit negociator. Versum citat M. Tul. cum ait, Me autem ... peruulgatissimus ille versus, qui vetat:

Artem pudere proloqui quam factites.

dissimulare non finit, quin delectet: siue tuum studium hoc ... volumen expressit.

IVNII. *Vultum demittit tanquam Telephus.*

Κύπτει ὥσπερ Τήλεφος: id est, Oculos humi demittit velut Te... lephus. De homine nimium pudente, qui tenuitatis suæ conscien... tia oculos non attollit: vel eo, qui obaudit & se non audi...

simulans, oculos humo affigit. Amphis comicus in Impostore fabula, posteriore hac significatione extulit:

Ἔκυψεν ὥσπερ Τήλεφος πρῶτον σιωπῇ.

Id est,

Demisit primum oculos silentio tanquam Telephus.

Telephus Mysorum Rex exul, mendicabulum factus est. itaque eo egestatis redactus, non mirum si pudore affectus fuerit. Timocles comicus:

---Ὁ μὲν γὰρ ὢν πένης,
Πτωχότερον αὐτοῦ καταμαθὼν τὸν Τήλεφον
Γενόμενον, ἤδη τὴν πενίαν ῥᾷον φέρει.

Id est,

Egentiorem se fuisse Telephum
Discens egenus, inopiam fert æquius.

Squilla rubicundior aſsa.

De eo qui pudefit ac rubore suffunditur vel castigatus vel scommate aspersus, prouerbialis hyperbole extat apud Athenæum ex Anaxandride comico: ἐρυθρότερος καρίδος ὀπτῆς. id est: Assa squilla rubicundior. is enim inducit in Cercio fabula quendam minitantem, se alteri offusurum ruborem pro re male gesta, vt præ assata squilla ruffescat, his verbis:

Ἐρυθρότερον καρίδος ὀπτῆς σ' ἀποφανῶ.

Id est,

Efficiam vt assa squilla non rubeat magis.

Sic enim ex Eustathio emendanda est Athenæi lectura, quæ male ... habet. Atque ita fortassis accipi debet illud Eupolidis comici in Δήμοις fabula, de facie rubida:

Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μασθλητίνης.

Id est,

Faciem habens squillæ rubicundæ, instar calcei puniceis similem.

Sunt autem καρίδες seu καρίδες ex eo genere piscium, quos Gammaros Latini, nos Garneros vocamus, qui exili aut assati toti rubescunt, prius albicantes. Alia metaphora in rubore vtitur Esaias cap. 12. Hebraismo dicente vultum flammarũ, pro, pudore igneo suffuso, Græce sonat: τὸ πρόσωπον αὐτῶν ὡς φλὸξ μεταβαλοῦσιν. id est, Vultum immutabunt in modum flammæ.

BRASSICANI. *Caput tegere.*

Plautus non vno loco dixit, Adeo nudo & aperto capite: hoc est, ita perfricta fronte, quod qui rubore suffundantur, caput atque faciem obtegere consueuerint. Vlysses apud Homerum in conuiuio Alcinoi Demodocum canentem audiens, caput operit Odyss. θ.

Ταῦτ' ἄρ' ἀοιδὸς ἄειδε περικλυτός, αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς
πορφύρεον μέγα φᾶρος ἑλὼν χερσὶ στιβαρῇσι
Κὰκ κεφαλῆς εἴρυσσε, κάλυψε δὲ καλὰ πρόσωπα.

Sic de Thelemacho Odyss. δ.

Χλαῖναν πορφυρέην ἄντ' ὀφθαλμοῖσιν ἀνασχών.

Seneca de vita beata: Luxuriatur etiam inoperto capite. Ita Quintus Calaber lib. 14. Paralipomenων de Helena:

Καὶ ῥα καλυψαμένη κεφαλὴν ὕπερθε καλύπτρῃ.

Meminit & Petronius Arbiter:

Execratus aniculæ insidias, caput operui.

A. Gellius lib. 19. cap. 9. Permittite mihi quæso operire pallio caput, quod in quadam parum pudica oratione Socratem fecisse aiunt. Locus extat apud Platonem in Phædro. Sic & capite recto dicimus, quoties verecunde & reuerenter aliquid tractamus. Meminit Theophrastus in libello cui titulus, Characteres.

COGNATI. *Tinctura Cyzicena.*

De ineluibilis turpitudinis nota dictum, ... τὸ πλῆμμα: vt Etymologici autor annotat.

Si non hominum, saltem solis vos pudeat.

Hoc improbos ab occultis sceleribus reuocare tentamus. Solem enim prisci putabant & rerum hominum honestis exhilarari, & eorundem turpibus nepharijsq; factis commaculari. In multis enim rebus, quæ sanctitatis plenæ, reuocare improbum à scelere deberent, cum occultum aliquod facinus moliretur, Solem etiam veteres ponebant, quem nemo fallere posset, cum luce sua omnia perlustret: vt Demosthenes de falsa legatione: in proditores enim publicorum commodorũ inuehens, inquit: καὶ οὔτε τὸν ἥλιον ᾐσχύνοντο ... ποιοῦντες, οὔτε τὴν γῆν πατρίδα οὖσαν, ἐφ' ἧς ἕστασαν, οὔτε ἱερά, ... τάφους, & quæ sequuntur. Omnium enim horum pudere ipsos oportuisse declarat, quæ magnam vim habent ab absterrendis mortalib. ab improbis factis. Sed Creon etiam in Oedipode tyranno, increpans eos qui adstabant, quod Oedipum patefactis iam tot ipsius sceleribus, non è medio auferrent: Si non hominum ipsos puderet, inquit, oportere saltem solis pudere, nec pati ipsum inquinari, qui luce sua cuncta alit, aspectu hominis contaminatissimi. Verba poetæ hæc sunt: ἀλλ' εἰ τὰ θνητῶν μὴ καταισχύνεσθ' ἔτι γένεθλα, τὴν γοῦν πάντα βόσκουσαν φλόγα, αἰδεῖσθ' ἄνακτος Ἡλίου. Homerus in Βατραχομυομαχίᾳ:

---ἔχει θεὸς ἔκδικον ὄμμα.

Id est,

Habet Deus vindicem oculum.

Scribere cur metuam, quum scribo de Ioue summo?

In Euthyphrone: Poeta quidam:

Scribere cur metuam, quum scribo de Ioue summo?

Ante, Verecundus metui comes pudor.

POLY. VIRG. *Pallium breue vtramque operire non potest.*

Cum innuemus, vnam rem duobus non sufficere. Tractum à marito pudico, vxorem adulteram increpante, ac ostendente thorum coniugalem non posse capere duos viros. Esa. 29.

PVNIRI PRO ALIO.

ERASMI. *Canis peccatum.*

Vide, Vltio malefacti.

Tibicen vapulat.

Eubulus apud Athenæum lib. 9. ait fuisse morem, si quid peccasset coquus, tibicinem solere vapulare. Philylius apud eundem.

---ὅλη αὖ τύχη
μάγειρος ἀδικήσας, τὸν αὐλητὴν λαβεῖν
πληγάς.---

Id est,

Quicquid coquus
Peccauerit, tibicen accipere solet
Plagas.---

Proinde coquus quispiam apud eundem ait, se non rem priscam, sed ab ipso inuentam narrare: ἵνα μή; inquit, ὁ αὐλητὴς πληγὰς λάβῃ. id est: Ne tibicen vapulet. Ob id opinor, quod coquos lædere tutum non sit: iuxta sententiam aliquanto post apud eundem citatam:

Οὐδεὶς μάγειρον ἀδικήσας, ἄθρωπος διέφυγεν,

Id est,

Nullus homo læso indemnis euasit coquo.

Quanquam Græcus versiculus non vacat mendo.

RAPACITAS.

EX AP. ERASMI. *Radicitus.*

Alexander admonitus longe plus vectigalium è suis ciuitatibus auferri posse: καὶ κηπωρὸν, inquit, μισῶ, τὸν ἐκ ῥιζῶν ἐκτέμνοντα τὰ λάχανα: Olitorem odi qui radicitus herbas euellat. Quo vetuit omnes Principes, suos ἀποσκολύπτειν, excoriare. Nam boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere. Hodie tamen pleriq; videntur κελεύειν μὲν πλέονα ἔχειν, ἐπαινεῖν δὲ τὸ ἴσον: vel δίκαι' ἐπαινεῖν, τοῦ κερδαίνειν ἔχεσθαι: plus æquo habere, laudare tantum quod æquum est. Theod. Soph. Athen.

IVNII. *Hydrargyro furacior.*

Ὑδραργύρου κλεπτότερος, id est, Hydrargyro furacior, seu argento viuo. est enim hydrargyros, quod argẽtum viuum nominamus, Chymistæ Mercurium: quod & ille furtorum magister, & epitheto etiam φωρὸς, id est, furis apud Græcos notus fuerit. Parœmiæ origo eo refertur, quod viuum argẽtum cuncta quæ fusilia sunt, recipiat & in se rapiat: vel quia vt fures potissimum insidiantur auro, ita & argentum viuum cætera fere metalla vt ignobiliora, ipsi innatantia, reijcit: at aurum veluti mero quodam dominio sibi vsurpat ac possidet, sordes tantum illius expuens. Adagio vsus est eleganter Io. Zezes, præsulum sui temporis sordidam auaritiam notans:

Ὑδραργύρου γὰρ εἰσὶ κλεπτότεροι τοῦ κλέπτου.

Id est,

Furaciores fure sunt hydrargyro.

COGNATI. *Nudum spoliare vestibus.*

In Iob cap. 22. legimus, Nudum spoliasti vestibus. Quod sane fit, si quando cuique exiguum illud, quod ei necessarium est, adimitur. Ludouicus primo de Subuentione pauperum: Imo vero, inquit, minutum detrahitur pauperi, si habeat, & spoliatur nudus. Venusta verborum pugna est, spoliare nudum: veluti, Festina lente: Infelix felicitas. Etiam huc pertinet hoc Menippi apud Lucianum in Mortuorum dialogis: Quod non habeo, quinam auferas? Non dissimile est hoc Gallicum: On ne peut homme nud despouiller. Vide infra, Pauperi pax in obsessa via. (Nonne idem est atq; illud Erasm. Nudo vestimenta detrahere?)

Aperi bursam, aperiam buccam.

Ouure ta bourse, i ouuriray ma bouche. Ea verba tribuunt Celtæ rapacibus, quorum curua nimis sunt & adunca, instar aquilarum, labia, & ora, quæ non amor proximi, sed solus nummorum numerus & aperit & claudit: vt fere sunt causidicorum, de quibus illud nostrum:

Aurea caussidicus loquitur suffartus ab auro:
Bulgam claude tuam: claudet & hic labium.
Plurima diuitibus medicus: sed scribit egeno:
Pro nihilo, infelix, accipe nil, & abi,

RARITAS.

ERASMI. *Phœnice rarior.*

Φοίνικος σπανιώτερος: id est, Phœnice rarior. De rebus aut etiam hominibus inuentu perquam raris. Natum adagium à fabula phœnicis auis, de qua scribit Plin. lib. 10. cap. 2. Et ante omnes nobilem Arabiæ phœnicem, haud scio an fabulose, vnum in toto orbe, nec visum magnopere. Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, cæruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem, caputq; plumeo apice honestante. Commemorantur hoc loco & alia quædam de phœnice prodigiosa: quæ quoniam ad prouerbij sententiam nihil attinent, cui libebit inibi legenda relinquo. Ouidius in Transformat. lib. 15. sub persona Pythagoræ:

> Vna est quæ reparet, seq; ipsa reseminet ales,
> Assyrij phœnica vocant: nec fruge, nec herbis,
> Sed thuris lachrymis & succo viuit amomi.
> Hæc vbicunq; suæ compleuit secula vitæ,
> Ilicis in ramis tremulæq; cacumine palmæ,
> Vnguibus & duro nidum sibi construit ore.
> Quo simul & casias & nardi lenis aristas,
> Quassaq; cum fulua substrauit cinnama myrrha.
> Se superimponit, finitq; in odoribus æuum.
> Inde ferunt totidem qui viuere debeat annos,
> Corpore de patrio paruum phœnica renasci.
> Cum dedit huic ætas vires, oneriq; ferendo est,
> Ponderibus nidi, ramos leuat arboris altæ,
> Fertq; pius, cunasq; suas, patriumq; sepulchrum.
> Perque leues auras Hyperionis æde potitus,
> Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.

Extat de Phœnice carmen, & Firmiani Lactantij, non inconcinnum, per Musas, neque fastidiendum.

Vbi per Harma fulgurarit.

Ὁπότε δι' ἅρματος ἀστράπτει: id est, Vbi per Harma fulgurat. De ijs quæ nimis cunctanter ac sero, aut admodum raro fiunt aut cum nimis anxie ac superstitiose captatur rei gerendæ opportunitas. Strabo lib. Geographiæ 9. vnde natum sit adagium, indicat, scribens vicum quempiam esse desertum atque infrequentem apud Mycaletum Bœotiæ, seu Mycalessum Tanagræi iuris, quem Harma, id est, currum nominant. Rursum alterum ab hoc diuersum, eiusdem tamen nominis in Attica: quæ quidem tribus ex Atticæ populo, Tanagræ similis: atque ob hanc similitudinem, nominis quoque communionem sortitum. Cæterum Harma Bœotiæ sic vocatum, quod Amphiarao excusso currus inanis in eum locum delatus sit, vbi nunc sacellum eius extat. Alij ferunt, Adrasto fugienti, currum eius eo loco confractum fuisse, ipsum Arionis opera seruatum, hinc natam parœmiam: ὁπότε δι' ἅρματος ἀστράπτει. id est, Vbi per Harma fulgurat: videlicet Pythicis vatibus fulgur aliquod certum, quod ex eo loco veniret, obseruantibus, eoq; viso sacra Delphos mittentibus. Obseruabant autem ad menses treis, singulis mensibus treis dies, noctesq; totidem: idque è Iouis fulguralis foco, qui est in muro inter Pythium & Olympium. Hæc ferme Strabo. Vsum adagii Plutarch. palam indicat in Symposiacis: οἱ γὰρ, inquiens σπανίως καὶ δι' ἁρμάτων, ὥς φασιν, ἑστιῶντες, ἀναγκάζονται τὸν ὁπωσοῦν ἐπιτήδειον ἢ γνώριμον καταγράφειν. id est: Etenim qui raro & per Harma, vt aiunt, conuiuium exhibent hi coguntur vtcunq; accommodum ac notum describere, Itaque de raris & incertis dici solitum videtur. Poterit & per iocum accommodari ad ea, quæ nunquam euentura credamus: quemadmodum aiunt, Ad Græcas Calendas.

Lac gallinaceum.

Vide in loco, Bonæ fortunæ.

Rara auis.

Rara auis, prouerbio dicebatur res quæuis noua, & inuentu perrara. Persius:

> ---Si forte quid aptius exit,
> Quando hæc rara auis est.--- Iuuenalis:
> Rara auis in terris, nigroq; simillima cycno. Idem:
> ---Coruo quoq; rarior albo.

Quin & Phœnicis raritas in prouerbium abiit. Ducta allegoria ab auibus peregrinis & inusitatis. quæ nonnunquam casu in nostram regionem deuolant, vel miraculi gratia deportantur. Vnde illud sæpius iteratum apud Aristophanem:

> τίς ἐστιν ὄρνις οὗτοσί;

id est,

> Quæ est hæc auis? De hospite & ignoto.

Alba auis.

Λευκὸς ὄρνις: Alba auis pro re noua atq; auspicata dixit M. Tullius in Epist. familiarib. lib. 7. Cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ fit hoc etiam frequentius quam solebat, quod quasi albam auem videtur bene sentientem ciuem videre, abdo me in bibliothecam. Quadrabit & in rem admodum raram & inusitatam, quod aues perpaucæ sint hoc colore. Ita Iuuenalis:

> ---Coruo quoque rarior albo.

De albæ gallinæ filio, dictum est alibi.

Coruus albus.

Vide in loco, Iudicandi.

Noctuinum ouum.

Γλαυκεῖον ὠὸν: id est, Noctuinum ouum. Refertur à Nic. Perotto in Copiæ cornu prouerbij loco, nec explicatur ta[...] Fortassis antiquitus abstemium, & à vino abhorrentem hoc [...]gio significabant. Philostratus enim in vita Apollonij lib. 3. de noctuæ rem oppido quam prodigiosam refert. Itaque fa[...] ipsius referre verba: τῶν γλαυκῶν inquit, χρὴ ἐπιφυλάττειν [...] καὶ τὰ ᾠὰ σπείσαντα δοῦναι μασήσασθαι τῷ βρέφει, συμμέτρως [...] γὰρ βρώσεταί τι τούτων πρὶν οἴνου γεύσασθαι, μῖσος πρὸς [...] ἐμφύσεται, καὶ σωφρονέστατα διακείσεται. id est: Obseruandum [...] niduletur noctua, deinde oua subducere oportebit, eaq; me[...] ter cocta infanti mandenda dare. Quod si quid ex his ederit [...] quam degustarit vinum, inferetur illi vini odium, adeo vt in [...] nem vitam quam maxime sobrius sit futurus. Ælianus lib[...] naturis animantium primo, fabulam refert paulo magis [...] quam hæc est anilem. Eam quoq; præstiterit ipsius autoris [...] fere verbis: οἱ πελαργοὶ λυμαινομένας αὐτῶν τὰ ᾠὰ νυκτερίδας [...] πάνυ σοφῶς, αἱ μὲν προσψαύουσαι ἀνεμιαῖα ἐργάζονται [...] αὐτὰ, ἐκείνων τὸ ἐπὶ τούτοις φάρμακον, ἐκεῖνό ἐστι· πλατάνου φύλλα [...] φέρουσι ταῖς καλιαῖς, αἱ δὲ νυκτερίδες, ὅτ' ἂν αὐτοῖς γειτνιάσωσι [...] κῶσι καὶ γίνονται λυπεῖν ἀδύνατοι. id est: Ciconiæ noctuas o[...] perdere solitas arcent miro ingenio. Nam hæ contactu red[...] subuentanea, steriliaq;. Remedium igitur aduersus hæc ill[...] hibent: Platani frondes in nidum conuehunt, quas noctuæ p[...] quam contigerint, torpescunt, ita vt iam nocere non queant [...] ctenus Ælianus. Sunt qui negent noctuinum ouum inueniri [...] uerbium itaq; quadrabit vel in hominem nihili, nulliusque [...] iuxta fabulamentum Æliani: vel in rem raram inuentu, iuxta [...]rum sententiam.

IVNII. *Rarum, carum.*

Plato in Euthydemo: τὸ γὰρ σπάνιον, ὦ Εὐθύδημε, τίμιον, [...] ὕδωρ δὲ ὠνιώτατον, ἄριστον ὄν, ὥς ἔφη Πίνδαρος. id est: Quod rarum [...] Euthydeme, idem etiam magni fit, at aqua, tametsi res [...] optima, quod Pindarus ait, nihil vilius. Prouerbium est & [...] simum, & hodie vsitatissimum, quod χυδαίῳ versu omnibus [...] est:

> Quod rarum, carum, vilescit quotidianum.

D. Hieronymus alicubi: Omne quod rarum est, plus app[...] Pulegium apud Indos pipere est preciosius. Martialis libro [...] gram.

> Rara iuuant: primis sic maior gratia pomis,
> Hybernæ precium sic meruere rosæ.

Facit namq; fastidium copia, vt inquit Liuius: & frigi[...] semper ea, quibus vbi libeat, potiri fas sit. Huc spectat quod lib[...] ad Herennium tertio Cornificius ait: Vsitatæ res facile è mem[...] ria elabuntur, insignes & nouæ manent diutius. Solis exortus [...] sus, occasus nemo miratur, propterea quod quotidie fiunt [...] pses solis mirantur, quia raro accidunt, & solis eclipses magis [...] lunæ, quoniam hæ crebriores fiunt. docet igitur natura, se v[...] & vsitata re non exuscitari, nouitate vero & insigni quodam [...] tio commoueri.

COGNATI. *Rara auis.*

Ad ea quæ Erasmus noster huic prouerbio adscripsit, vi[...] hæc addere: Allusio est ad Phœnicem auem, quam vnicam [...] terrarum orbe, ac Ioui sacram esse, ait Plin. lib. 10. cap. 10. [...] naturam describit Ouid. lib. 15. Metamorph. vbi in eam C[...] mutatus esse fingitur. Marullus poeta elegantissimus, Pe[...] quutus:

> Rara auis, inquit, est bonus poeta.

Pro re autem singulari, egregia, inuentuq; difficili vsurpatur.

CAROLI BOVILLI.

Scabere. *Talos*

Quoties innuemus rem admodũ raram, infrequẽtem & [...] men temerariæ cuiusdam mutationis. Pruriginis stimuli ex[...] solent, vbi mollis caro est, & cutis: non autem, vbi exanguis [...] cutis aspera, nisi venturam frigoris asperitatem, aut subitam [...] dem solutionem portendant. Simile, Scabere talos, grat[...] lons: pro, nouam mutationem rei aut temporis à minima re [...] cule & leuissime ominari, caussa eadem.

REFVGIVM.

ERASMI. *Abdera pulchra Teiorum Colonia.*

Strabo lib. Geographiæ 14. tradit, Teios cum Persarum [...] melias ferre non possent, vrbe relicta, Abdera Thracum vrbem [...] demigrasse, atque hinc illud vulgatum fuisse:

> Ἄβδηρα καλὴ Τηΐων ἀποικία.

Id est,

> Abdera pulchra Teiûm colonia.

Hoc ænigmate prouerbiali significamus, non deesse quo co[...] giamus, si quis præter modum pergat esse molestus. Huc fortas[...] sis allusit M. Tullius libro Epistolarum ad Attic. septimo: Q[...] imperium habeam, id est, ἀβδηριτικόν. Et libr. quarto: Hic Abdera [...]

non tacente me. Dices: Tamen tu non quiescis? Ignosce, vix possum. Laudantur & ab Herodoto libro primo, Teij, quod relicta patria libertatem seruarint. Cuius rei meminit & Strabo libr. 14. non silens obiter de prouerbio. quanquam Aldina editio illic deprauata est, vt in multis alijs locis. Ioachimus Vadianus meus, vir iuxta candidus ac doctus, existimat conuenire prouerbium, vbi quis fortunam tenuem, sed cum libertate coniunctam, anteponit amplis opibus, sed obnoxijs seruituti. Cuius sententiæ non refragor. Nam damnatus est Abderitarum aer, & item pascua.

IVNII. *Andromachen ex anguibus concinnare.*

Ἐξ ὄφεων τὴν ἀνδρομάχην διασκευάζειν, id est, Anguium plexu Andromachen exornare: prouerbio dicitur, qui adminicula omnia vndecunque congerit ad confirmandam suam causam, & exornandas fulciendasq; rationes suas: vel qui operis molem multiplicis lectionis opibus & omnis generis scriptorum authoritatibus instruit atque exædificat. Nicephorus Callistus lib. 14. Id consilij nobis est, vt ex omnibus quæ ad rem faciunt, colligamus, & interdum etiam spiris anguium implexis Andromachen adorne mus, Græce est: ἐνίοτε δὲ καὶ ἐξ ὄφεων τὴν αὐδρομάχην διασκευάζωμεν. Est autem hoc loco ὄφις ornamentum capitis, quod crinium volutis lubrico spirarum implexu, in modum anguium, inerrantibus fastigiatur: quod Statius Papinius suggestum comæ nominat. quod genus in veterib. Italiæ monumentis frequens occurrit. Respexit huc Iuuenalis satyra sexta, fœminarum astum notãs, quæ anguino isto plexu & structura plocamorum, proceritatem mentiebantur, vbi ait:

Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput, Andromachen à fronte videbis,
Post, minor est.

Constat autem, Andromachen Hectoris vxorem statura longissimam fuisse, ex Ouidiano versu.

BRASSICANI. *Surculum defringere.*

Surculum defringere dixit Cicero in tertio de Oratore, aliquid ex disciplina quapiam mutuo sumere, sicuti perpetuo omnes artes alternis quibusdam præsidijs indigent, sic dicens, sed vt ex iure ciuili surculo defringendo vsurpare videantur. Extat apud Ciceronem libro secundo de Oratore, festiuissimus iocus Siculi Pacuuij: cui cum familiaris quidam quereretur, qui diceret vxorem suam suspendisse se de ficu: Amabo te, inquit, da mihi de ista arbore quos seram surculos.

COGNATI. *Cito, procul, tarde.*

Medicorũ oraculum est, fugam pro efficacissimo remedio suadentium aduersus pestem, Cito, procul, tarde, quod vice prouerbij celebratur, vel etiam apud Gallos,

Remede contre la peste par art
Fuir tost, & loing, & retourner tard.

Marcilius Ficinus in Epidemiarum antidoto, capite vigesimo quinto & vltimo, Super omnia suadeo, vt cito ac procul fugias ab his locis quibus imminet pestis, tardeque redeas. Fuge, inquit, quantum potes hominum conuersationem, & maxime quando es ieiunus. Dixi, cito, hoc est quamprimum apparent signa proximæ pestis. Et etiam vt procul fugias, moneo, tardeque reuertaris. Vel eo autem nomine pestilentia formidabilis omnibus est, quod fere inopinato & derepente irruat atque abripiat, breuiq; momento magna contagione facillime latissimeq; serpat & euagetur. Præcipua igitur in pestilentia obseruatio, & necessaria est, Peregrinari, vt inquit Cornelius Celsus lib. 1. de medicina, cap. 10. Erasmus in Lingua sua: Quamprimum subducamus nos ab obtrectatoris consortio, non aliter quam fugimus hominem lepra sordidum, aut pestilentia comprehensum.

Platanis similes.

Themistocles Athenarum Princeps, Atheniensibus ipsum contumelia afficientibus: Quid tumultuamini, inquit aduersus eos, à quibus sæpenumero fuistis affecti commodis? Aiebat autem se similem platanis, sub quarum vmbrã accurrunt homines afflicti tempestate, & easdem simul vt rediit serenitas, vellunt, conuicijsq; petunt. Sentiens hunc esse populi morem, vt in belli periculis implorent opem fortium virorum, in pace contemnant ac vexent eosdem. Ii igitur platanis similes dicuntur, quorum opera, quamuis necessario sæpius vtamur, nihilominus insita quadam prauitate, illos eosdem incommodis liberi, habemus derisui, conuellimus, pertæsos quandoq; etiam cupimus: mox tamen necessitate deprehensi, expertem repetimus virtutem.

Præstat ferro, quam morbo mori.

Libanius in Achillis apologia ait: Præstat occidi ferro, quam peste mori. Illud quidem virile & honorificum, hoc vero commiserabile. σημεῖον γὰρ ἐστι τῆς θεοῦ δυσμενείας. id est: Dei enim hostilis inclementiæ signum est. Celebratum vulgoq; iactatum, præcipue in Iasonum sermone. Huc pertinet, quod Virg. de Ænea scripsit, grauissima tempestate implicito, lib. 1. Æneid. sic exclamante:

Extemplo Æneæ soluuntur frigore membra:
Ingemit, & duplices tendens ad sydera palmas,
Talia voce refert: O terq; quaterq; beati,
Queîs ante ora patrum, Troiæ sub mœnibus altis,
Contigit oppetere, &c.

Longe fugit, qui suos fugit.

Refertur à Nonio, in Eruum, in Conuenire. hic titulus est prouerbialis satyræ Varronis: Longe fugit, qui suos fugit. Quæ adagio non videtur abludere à Terentiana in Phorm. Ita fugias, ne præter casam. id est, domum, vt tutissimum cuiq; perfugium: quo cum peruenisti, fugiendi finem facere debes. Hanc videre licet apud Erasmum nostrum. Varro in illa satyra de Stoicorum sapiente, & decretis mirabilibus disputat: in quibus ab homine recedere videntur, & se fugere, suosque.

COELII RHODIGINI.

Aeneus clauus.

Quicquid tale est, vt eo niti possimus, tanquam radice præsentissima, aduersus reflatum omnem, alioqui nociturum. Natum à venatoribus: qui, siquidem in remotioribus suem aut ceruum strauissent, ne putredo consequeretur, æneum clauum infigebant, ad eam auertendam. Æs enim stypticum est, præsertim rubigo, adeo vt dicant in χαλκωρυχίᾳ oculos opificum iuuari, palpebrasq; nudas pilis denuo vestiri. Huc refer quæ de hasta Achillis referuntur.

Gestare hydna, hyenæ, & phocarum pelles.

De iis qui aduersus potentiorum vim præmuniti sunt. Tubera enim, & pellis hyenæ, ac phocarum, de cœlo minime tanguntur: vnde etiam velis insuebantur olim: erantque teste Horo, apud Ægyptios securitatis symbolum.

TVRNEBI ET ALIORVM.

Longe fugit, qui suos fugit.

Titulus prouerbialis satyræ Varronis, non multum abludens ab illa adagione Terentii: Ita fugias, ne præter casam. quod est, vt ne nimium longe. nam ad casam, id est, domũ, vbi tutissimum cuique perfugium est, cum peruenisti, fugiendi finem facere debes. Idem Aduers. 15. cap. quinto.

EX AP. IVNII, CANTERI, *& aliorum.*

Ad inferiora se conuertere.

Μεταστρέψαι αὐτὸς τὰ ἐλάττω. Conuenit in eos, qui semper inferioribus opem ferunt. Sumptum à nauigantibus, qui in eandem fere partem, in quam nauis inclinant, Aristid. Leutrica 4.

Conchas legere.

Conchas legere prouerbio dicuntur, qui ad animum remittendum nonnunquam ad ludicra quædam sese demittunt. Ita Cic. in 2. de Oratore: Sed tamen ita narrare solet Scæuola, Conchas eos ad Caietam & Lucrinum legere consuesse, & ad omnem animi remissionem ludumq; descendere. Hic scio non defuturos qui me dicant etiam gignere prouerbia: qui si velint, hoc Angelo Politiano rescribant, qui hoc prouerbio nominatim & apposite vsus est in Miscel. cap. lxxvij. Atque eius viri authoritas apud me longe sanctior est, quam vt metuam ab eius incomparabili eruditione vel latum digitum discedere. Valerius Maximus lib. 8. cap. 8. de Scipione & Lælio: Ita animi quoq; remissioni communiter acquiescebant. Constat namq; eos Caietæ & Laurenti vagos, littoribus conchulas & calculos lectitasse.

REPELLENTIS.

ERASMI. *Aliam quercum excute.*

Ἄλλην δρῦν βαλάνιζε: id est, Aliam quercum excute. In eos conuenit, qui sine fine petunt aliquid: aut qui continenter ab eodem mutuum postulant. Hos hoc adagio licebit ablegare, vt nobis omissis, aliorum aures suis precibus sollicitent. Parœmiam hinc natam putant, quod olim mortales glandibus victitabant, Cereris vsu nondum reperto. Has qui quercubus excussis colligebant, mercede ad id conducti, balanistas, id est glandium collectores, siue glandiarios appellabant. Qui si quando circumspicerent sique glandes etiamdum in arbore reliquæ essent, prætereuntes per iocum acclamabant, Aliã quercum excute. Eam vocem vulgus arreptam vertit in prouerbium. Non inconcinne accommodabitur ad negotium relinquendum, ex quo iam nihil emolumenti potest capi: aut mutandum amicum, qui iam vtilis esse desiit: aut præceptorem mutandum, vnde nihil est quod amplius discas.

Sexagenarios de ponte deiicere.

Sexagenarios de ponte deiicere, est natu maiores, perinde quasi deliros & ad omne vitæ munus inutiles, in otium reiicere, atque ab omni functione negotiorum relegare. Inde natum, quod olim sexagenariis ferendorum suffragiorum ius non erat, ætate velut à publicis muniis dimissa. Vel quod olim iuuentus Romana, quo sola ferret suffragia, senes inualidos de pontibus præcipites dederit. nam de ponte suffragia ferri iam cœperant. Atque ea sententia magis probatur Sisinnio Capitoni apud Festum Pompeium, quam vulgata illa, qua putant post vrbem à Gallis

liberatam, ob cibatus inopiam sexagenarios in Tyberim de ponte deijci cœptos. Varro lib. De vita Patrum 2. honestam causam religiosamque patefacit, quum in quintum gradum peruenerant, atque habebant quinquaginta annos, tum denique erant publicis negocijs liberi; atque expediti & ociosi. Ideo in prouerbium quidam putant venisse, Sexagenarios de ponte deiici oportere: quod suffragium non ferant, quod per pontem ferebatur. Nonius Marcellus, sexagenarios per pontem mittendos, male dici popularitas intellexit. Macrobius Saturnalium libro primo, Adimere vis doctis viris, in verborum comitijs ius suffragandi, ac tanquam sexagenarios maiores de ponte deijcere? Ouidius in Fastis:

> Pars putat, vt iuuenes ferrent suffragia soli,
> Pontibus infirmos præcipitasse senes.

Vnde & Depontani dicuntur senes, iam velut emeriti, & à ciuilibus negotijs in otium remissi: Plato libro De legibus sexto loquens de magistratu τῶν νομοφυλάκων, id est, legibus seruandis præfectorum, non admittit ad eum magistratum gerendum minorem annis quinquaginta, nec sinit in eo perseuerare maiorem septuaginta: vt si quinquagenarius magistratum inierit, viginti annos eum administret: sin sexagenarius, decem duntaxat. Licebit autem vti prouerbio, vel in odium ætatis, tanquam ad nihiliam vtilis, & ab omni vitæ munere relegandæ: vel simpliciter in eos, qui propter ætatis imbecillitatem, rude iam donati sunt, ac solitorum munerum vacationem acceperunt.

Tollat te, qui non nouit.

Tollat te, qui non nouit. Si cuius dolos iam non ignotos esse nobis significamus, neque posthac posse ab illo falli, concinne dicemus: Tollat te, qui non nouit. Refertur à Quintiliano lib. 6. Simile est, inquit, quod dicitur παροιμία, & prouerbia oportune aptata: vt de homine in aquam lapso, vt alleuaretur roganti: Tollat te, qui non nouit. Hæc Fabii verba aliòqui subobscura, velut interpretatur Horatius in Epistolis, agens de scurra Plano, qui sponte sua sæpe cadens, tanquam crure fracto, miserandis vocibus prætereuntes implorabat, vt homo tolleretur. Peregrinus autem quispiam, ac doli ignarus, si quando alleuaturus accessisset, à scurra ludibrio habebatur. Verum vbi iam illius simulatio plerisque innotuisset, isque aliquando crure vere fracto tolli precaretur: nemo subuenit, omnibus Planum solitos agere ludos arbitrantibus. Nimirum euenerat homini, quod Aristotelem dixisse ferunt. qui rogatus, quidnam lucri facerent mendaces? Hoc, inquit, vt nec vera dicentibus habeatur fides. Versus Horatij sunt hi:

> Nec semel irrisus triuijs attollere curat
> Fracto crure Planum, licet illi plurima manet
> Lachryma, per sanctum dicat iuratus Osirim,
> Credite, non ludo, crudeles tollite claudum.
> Quære peregrinum, vicinia rauca reclamat.

Porro vocem hanc Planus, A. Gellius lib. 16. cap. 7. commemorat inter verba inusitata, quibus vsus sit Mimus Laberius: aitque significare sycophantam. Quanquam eodem nomine vsus est M. Tullius, eodem significatu, in oratione quam dixit pro Cluentio. Est autem dictio Græca πλάνος: significatque tum erronem, tum impostorem. Potest & hoc pacto efferri adagium: Quære hospitem, aut quære peregrinum: quemadmodum extulit Placcus. Conueniet & in eos, à quibus aliquando sumus delusi, eaque experientia facti cautiores, minusque creduli. Simile est illud Iuuenalis:

> Circuit & fatuos non inuenit.——

Nam fatui facile decipiuntur. Nec abludit hinc Græcum illud, οὐκ αὖθις ἀλώπηξ: id est, Non iterum vulpes. subaudi, decipitur.

EX APPEND. ERASMI.

Quære peregrinum. πλάνος.

In eos, à quibus delusi sumus aliquando eaque experientia facti cautiores. Horatius.

> Nec semel irrisus, triuiis attollere curat
> Fracto crure Planum, licet illis Plurima manet
> Lachryma, per sanctum iuratus dicat Osirim;
> Credite, non ludo, crudeles tollite claudum.
> Quære peregrinum, vicinia tota reclamat.

Apud Quintilianum reclamabatur. Tollat te, qui non nouit. Vnde prouerb. in superioribus. Simile illud Iuuenalis:

> Circuit & fatuos non inuenit.---

Quin & πλάνον erronem, & ob hoc impostorem designare testantur Laberius, A. Gellius.

IVNII.

Sunt & aliæ vulpes.

Elegans est prouerbium Timocreontis Rhodii, quo licebit vti, quoties culpam solis nobis impositam deprecamur, iniuriæ suspicionem etiam aliis communem indicantes: οὐκ ἐγὼ μόνα κόλουρις, ἐντὶ καὶ ἄλλαι ἀλώπεκες id est: Non ego sola sum vulpes. Timocreon Medorum partibus addictus credebatur. quod crimen mox etiam in Themistoclis caput procusum fuit, recusationem sustinentis μηδίζειν, quod Persis studeret: itaque edito scripto ita de se testatus est: οὐκ ἄρα Τιμοκρέων μοῦνος μήδοισιν ὅρκια τέμει ἀλλ' ἐν τι κ' ἄλλοι δὴ πονηροί, οὐκ ἐγὼ μόνα κόλουρις, ἐντὶ κ' ἄλλαι ἀλώπεκες, Ergo haud Timocreon solus cum Medis fœdus pepigit, sunt & alii conscelerati, non sola vulpes ego sum, quin & aliæ inueniuntur. Est autem κόλουρις, vel potius meo iudicio κόθουρις, vulpes, sic enim scribit & Hesychius.

Philoxeni codicillus.

Φιλοξένου γραμμάτιον, id est, Philoxeni codicillus. Citatur prouerbium à Suida, & exponitur de iis, qui repudiant oblatam conditionem, aut postulata peruicaciter reijciunt. Natum à Philoxeno Cytherio, dithyramborum scriptore, Dionysij tyranni deliciis, qui cum inepta huius poemata & fastidiret audire, & transfixa calamo iugulasset, in Latomias (ita appellatur carcer Syracusis, ab eo ipso tyranno factus è saxo in mirandam altitudinem depresso, & multorum operis penitus exciso, vt testatur in Verrinis Cicero) missus fuit: vnde liberatus iussu tyranni, ac Tarentum elapsus, per literas à Dionysio vt rediret reuocatus, responso illum dignatus non fuit, sed arrepto codicillo primum alphabeti elementum quod est α, identidem inscripsit, quo votum illius prorsus recusans, amicitiæ tessera repudiaret. habet autem α, negandi vim apud Græcos, inficiatoria particula. Philoxeni ergo codicillum aut Pugillares rescripsisse dicetur apposite, qui rogatus non obtemperat, aut oblatis nuptiis nuntium remittit, vel deniq; ratione quauis aspernatur ac respuit rogationem. Venustius est quam quod ab aliis affertur, τὸ φιλοξένου, id est, Philoxeni non.

COGNATI. *Nuncium remittere.*

Hæc loquendi formula frequens est apud Iurisconsultos in matrimonijs diuortiisq; Vlpian. lib. 24. Pandect. tit. soluto matrimonio quemadmodum dos petatur: Si maritus vel vxor constante matrimonio furere cœperit, quid faciendum sit, tractandum est: & quidem dubio procul seruatur, eam personam quæ furore detenta est, nuncium remittere non posse, &c. Idem lib. 23. Pandect. tit. de iure dotium: Proinde si forte nuptiæ non sequantur nuncio remisso &c. Cicero in Topicis, nuncium remittere, pro repudiare dixit. nam per nuncium sæpe renunciabant repudium. Hinc illud Plauti: Is me, inquit, nunc renunciare repudium iussit tibi. quoque in transitu addam, Remittere est, authore Nonio, ...

Dinarchus apud Plautum in Truculento:

> Ego adeo iam illi remittam nuncium affini meo,
> Dicam vt aliam conditionem filio inueniat suo.

Idem in Amphitr.

> Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.
> Iuben ire mihi comites? IVP. sanan' es? AL. si non ...
> Ibo egomet: comitem mihi pudicitiam duxero.

Verba sunt vxoris iratæ. Alludit ad morem antiquum & verba solennia nuncium remittentium vxori. Repudium enim mittentes ita dicebant: Simile illud Cic. in nobili illa Philipp. Frugi factus est, illam sibi suas res habere iussit, ex XII. tab. fecit diuortium.

Viuite, valete.

Viuite, valete, renunciantis sunt, non bene precantis. Valerius Catullus:

> Cum suis viuat, valeatque mœchis.

Virgil in Pharmaceutria.

> Omnia vel medium fiant mare, viuite syluæ.

id est, valete. Quale est Tibullianum illud:

> O valeant syluæ, deficiantque canes.

Et apud Terentium:

> Valeant qui inter nos dissidium quærunt:

Sic & salutem literis dixit, qui studia deseruit: amator apud Theocrit. eidyllio 28 ἄρτι δὲ χαίρειν τοῖσι πρὸς προθύροις ...

Iam vero valere tuis vestibus denuncio.

Dii benefaciant vobis.

Denegantis, ac cum repulsa dimittentis hoc dictum est. Sic Germani, cum mendicum indonatum dimittunt, hoc dicere solent, Berate dich Gott: & Galli: Dieu vous face bien. Theocritus in Charitibus, eo vsus est: qui cum carmine celebrasset Hieronem Syracusarum Regem (quæ Theocriti patria fuit) nulla illi gratia relata est. Quare hoc eidyllio conqueritur de ingratitudine Kegum & Principum erga literas ac doctrinæ studia. Est & hæc communis & publica querela hominum doctorum & bonorum, iam à multis seculis, de contemptu horum beneficiorum diuinorum. Nam quanto dona Dei nobiliora sunt, ac preciosiora, tanto contemptius plerumque haberi solent ab impiis & ingratis. Auaritia, causa est ingratitudinis, & vt Musæ contemnantur.

Quære peregrinum.

Solenne & vsitatum, sumptum ex Horatii ad Scenam Epistola:

> Quære peregrinum, vicinia rauca reclamat.

Id est,

Quære peregrinum aliquem, nempe qui te non norit, vt ei os sublinas: non vicinos, quibus fidem facias. nam nos quidem qui te probe nouimus esse Planum & impostorem, mendacemque, fidem tibi non habemus, nec inducere amplius non potes. Vicini enim quam maxima voce possunt, reclamant tibi Plano, tuasque fallacias habent cognitas: &, vt Galli dicunt, Cognoissance vous nuiet. Vtitur Budæus de Asse.

Auertere oculos.

Cap.j. Auertam oculos meos à vobis. id est, ad vos non respiciam, neq; sum preces vestras exauditurus. Hoc enim non exaudite & respicere est.

Mouere baculum.

Apud Gellium lib.j.cap.ij. Ex verbis Arriani prouerbialiter dicuntur baculum mouere, qui insolentius refragantur, & sententiam repellunt. μὴ τῆς κακίας μέτοχον: οὐκ ἄρα ξύλον ἐνσείσεις; i. Num particeps vitii sit, an non contra istum baculum moueāt? Materia pro instrumento, vt Latini ferrū pro gladio. Alias βάκτρον & βακτηρία, Vide post Circum baculum currere.

Circum baculum currere.

Gulielmus Canterus nouarum suarum lectionum lib. vij. cap. xxx. & vltimo, oden quintam libri iij. Horatii corrigens, quæ est de Regulo:

> Hoc cauerat mens prouida Reguli
> Dissentientis conditionibus
> Fœdis & exemplo trahentis
> Perniciem veniens in æuum,

Sic enim inquit Căterus: Aiunt fere interpretes huius loci: Dicebat illam redemptionem captiuorum re & exemplo turpem fore: perniciem hinc processuram in posterum tempus, si tale deduceretur exemplum. Hortabatur, ne periculosam imitationem exempli in posterum proderent: & similia. Quid autem est aliud id quod Galli prouerbio dicunt, Circum baculum currere, si hoc non est? Vt itaque rem totam vno verbo absoluamus, puto legendum, exemplo trahenti. Recte namq; dicitur exemplum aliquod perniciem secum trahere, cuius imitatio perniciosa est. Hactenus Canterus, doctissimus simul & elegantissimus. Vide ante, Mouere baculum.

Morbum iurare.

Cicero libro j. epist. ad Atticum, epist. j. eodem modo illudens Aquilium, dicit, morbum iurasse ne cogeretur consulatum petere: vt homines morbum iurabant ne militarent, ne in senatum venirent, ne aliquo munere fungi cogerentur: iusta enim morbi excusatio erat. Quasi vero homines ad consulatum cogerentur, ac non per ferrum & flammam eo tempore ad eum magistratum cŏtenderent. Ludens igitur dicit, eum morbum iurasse, qui ad consulatum nullo modo aspirare posset, eo etiam tempore valetudine deteriore esset, hominibusque vulgo diceret, ea de caussa se consulatum non petiturum. Iurat morbum, qui sanitatem eiurat. Eiurat, qui iurat quod desideratur à se præstari non posse: ait Sext. Pompeius.

Præteritus est.

Nomen elegans, & à Gallis sua lingua vsurpatum in hac significatione, qua Græci ἀμνημονευθέντοι, ἀποδοκιμασθέντες pro his qui in petitione magistratuum repulsam habuerunt; vt sæpe apud Ciceronem inuenitur. Dicitur enim populus eos ex competitoribus in comitiis præterire, quos suis suffragiis non adiuuat: & censores cum senatu mouent, quem in senatoribus recensendis prætereunt: & pater in iure dicitur filium præterire hæredem, quem in loco hæredum non habet. Cicero in oratione pro Plancio, subinde repetit, sed vnum tantum exemplum subiiciemus: Nunc tantum disputo de iure populi, qui potest & solet nonnunquam dignos præterire: nec si à populo præteritus est quem non oportuit, à iudicibus condemnandus est, qui præteritus non est. Liuius lib. iiij. Principes plebis ea comitia malebant, quibus non haberetur ratio sui, quam vt indigni præterirentur. Præterire aliquid per metaphoram dicimur quoque, quum nullam eius facimus mentionem. Cic. de prouinc. consul. Omitto iurisdictionem in libera ciuitate contra leges, senatusque consulta: sedes relinquo, libidines prætereo.

E medio pellere, tollere.

Verum si hoc è medio, vt dicitur, pelleretur, &c. In Sophista: Si penitus è medio tolleretur. Idem in Ciuili: Textoriam facultatem è medio tollemus.

Moleste, ægre ferre.

Interrogationem hanc ægre ferrem: Plato in Protagora. Cicero contra C. Antonium & L. Catilinam, competitores in toga candida, orat. ix. referente Asconio Ped. Te tamen, Q. Muci, tam male de rep. existimare, moleste fero, &c. Huic contrarium, Æquo animo ferre: in Thæteto.

POLYDORI VIRGILII.

Laui manus.

Eo vtetur, qui negat se interponere in aliquod negotium, & per hoc de culpa, quam incurrere posset, cauet, Matth. xxvij. Tractum à more purgandi veterum per aquam.

TVRNEBI ET ALIORVM.

Expellere furca, vel furcillis.

Pro, conatu & vi maxima expellere & exturbare, non autem sola manu. Horat.

> Naturam expellas furca, tamen vsque recurret.

Catullus:

> Mentula conatur Pimpleum adscendere collem:
> Musæ furcillis præcipitem eiiciunt.

Et Cic. ad Att. vj. Sed quoniam furcilla extrudimur, Brundusium cogito. Sic Aristophanes in Pace, furcis quoque eiectam pacem queritur, testibus ipsis interpretibus: τὴν δὲ μὲν δικρόοις ὤθειν τὴν θεὸν κεκράγμασι. & apud Suidam ex historico quodam affertur: παρεσκεύαστο δὲ καὶ δίκρανα, ὥστε ἀποθεῖσθαι τὴν τῶν λεγομένων σκαλῶν προσαγωγήν. Idem.

GVLIELMI GENTII.

Reuoluto mantello.

Ex vulgari sermone dixit Accur. in c. Papinianus. de inofficios. testa. cum contrariis exceptionibus aduersus diuersos quis vtitur; Ab his ducta metaphora, qui mutant pallium.

IVNII, CANTERI ET ALIORVM.

Vtraque manu cædere.

Ἀμφοῖν χεροῖν ἀφιστάναι. De iis quæ summo studio à nobis reiicimus.

Communibus ostiis excludere.

Κοιναῖς ταῖς θύραις ἀποκλείειν, Dicetur de iis, qui communi opera malum aliquod propellunt. Sumptum ab iis qui continuas habitant ædes, &, vt fit, communes habent portarum exitus. Illi enim si conspirent, facile quem volent, domo amolientur, & excludent. Aristides prima de Societate.

Deus hoc habeat decus.

Sumptum est ex Simonide, & Platoni Aristoteliq; vsurpatum adagium: quo vtemur in deprecandis rebus nostras vires superantibus, solique Deo factu procliuibus. Sic enim vtitur Plato in Protagora: vbi docens solum Deum vere bonum esse, hominesque non facile bonos euadere, neque posse si quam nacti sunt bonitatem, perpetuo tueri, his verbis vtitur: ὅτι γενέσθαι μὲν ἄνδρα ἀγαθὸν χαλεπὸν ἀληθῶς· ἰόντα μέν τοι ἐπί γε χρόνον τινὰ. γενόμενον δὲ διαμένειν ἐν ταύτῃ ἕξει, καὶ εἶναι ἄνδρα ἀγαθὸν, ἀδύνατον καὶ οὐκ ἀνθρώπειον, ἀλλὰ θεὸς ἂν μόνος τοῦτ᾽ ἔχοι τὸ γέρας. i. Fieri quidem virum bonum, arduum sane est: licet vero ad tempus aliquod esse. verum cum fueris, in hoc habitu permanere, virumque bonum esse, impossibile, & non humanum. at Deus hoc habeat decus. Aristoteles in Metaphysicis, ὥστε κατὰ Σιμωνίδην, θεὸς ἂν μόνος ἔχοι τὸ γέρας. videtur hemistichium choriambicum esse.

RIGOR.

ERASMI. Summum ius, summa iniuria.

Summum ius, summa iniuria, hoc est, Tum maxime disceditur ab æquitate, cum maxime superstitiose hæretur legum literis. Id enim summum ius appellant, cum de verbis iuris contenditur, neque spectatur quid senserit is qui scripsit. Nam voces ac literæ, quasi legum summa cutis est. Eam ineptiam quorundam superstitiosorum iuris interpretum, copiose simul & eleganter illudit M. Tull. in actione pro Murena. Terent. Verum illud Chreme dicūt, ius summum sæpe summa malicia est. M. Tull. Officiorum lib. 1. Ex quo illud, summum ius, summa iniuria, factum est iam tritum sermone prouerbiū. Columella primo rei rusticæ libro, Nec sane est vindicandum nobis, quicquid licet. Nam summum ius antiqui summam putabant crucem. Citatur & Celsus adolescens li. Pandect. xlv. tit. de verborum obligatione, cap. si seruum Stichum: Qui scripserit quæstionem esse de bono & æquo: in quo genere plerumq; sub autoritate iuris scientiæ periculose erratur. Itidem Paulus lib. 50. tit. de regulis iuris: In omnib. quidem, maxime tamen in iure æquitas spectanda est. Simili figura Seneca lib. De ira 1. dixit, summo animo: Si intelligis non ex alto venire nequitiam, sed summo, quod aiunt, animo inhærere.

Ad viuum resecare.

M. Tullius lib. De amicitia, ad viuum resecare, dixit pro eo quod est, rem exactius quam sat est, ac morosius excutere. Sed hoc, inquit, primum sentio, nisi in bonis amicitiam esse non posse. Neque id ad viuum reseco, vt illi qui hæc subtilius disserunt. Mutuo sumpta metaphora à tonsoribus, capillos aut vngues resecantibus. Nā ii sæpenumero molesti sunt, dum nimium diligentes esse student. Idem in libris De finibus, dixit Pressius agere, pro exactius & accuratius. Plautus in Bacchid b. sub persona Chrysali: Tondebo auro vsq; ad viuam cutem. Et hoc ipsum Tondere, pro deludere, Græcis in prouerbio est.

Radit vsque ad cutem.

Ξυρεῖ ἐν χρῷ, id est, Ad cutem vsq; radit. Grammatici citant ex Sophocle. De eo dicebatur, qui nimium exacte videretur agere cum aliquo. Sumptum à tonsoribus, qui quosdam per pectinem radant, relictis pilorum quasi stirpibus: quosdam citra pectinem, ad viuam vsq; cutem. Plautus in Captiui duo: Sed vtrum strictimne dicam attonsurum esse, an per pectinem, nescio: verum si frugi est, vsque admutilabit probe. Loquitur de hero, diligentius omnia percunctaturo, & tanquam ad cutem rasuro. Cognatum illi, Ad viuum resecare.

Ex syngrapha agere.

Sunt & illæ formæ à Iurisconsultis ductæ, versæ in prouerbium: Ex syngrapha agere, obsignatis tabulis agere: pro eo quod est, rigide parumq; ciuiliter, sed velut ex obligatione. Cicero pro Murena: Pergitisne vos tanquam ex syngrapha agere cum populo? Syngrapha Latinis sonat conscriptionem, quod vtriusque manu conscripta vtrisq; partibus tradi soleat, & in hoc syngraphæ differunt à tabulis, quod tabulæ ab vna parte tantum seruari consueuerint. A Chirographo, tabulis, codicillis differt syngrapha: quod in illis non scribantur nisi acta, in hac etiam cõtra fidem actionis pactio venit, & non numerata pecunia, aut non integre numerata, pro temporaria voluntate hominum scribi solet. Ita propemodum Asconius Pedianus in Verri. iij.

Ad libellam debere.

Qui pecuniam præsentem ac iusti ponderis debet, ad libellam debere dicitur. Nam olim ad libram dabatur pecunia non ad numerum. Inde illa vulgata, Expendere, Expensum ferre, Dependere, Rependere, Impendere: pro sumptum facere, sumptuum rationem reddere, soluere, resoluere, & insumere. M. Tull. pro Roscio Amerino, Nisi planum facit HS. LIII. ad libellam sibi deberi, perdit litem.

Censoria virgula.

Vide superius in loco Indicandi.

Obtorto collo.

Qui vi compellitur, obtorto collo trahi dicitur. Marcus Tullius actione in Verrem vj. Hinc illa Verrea nata sunt, quod in conuiuium Sextum Cominium protrahi iussit, in quem scyphum de manu iacere conatus est, quem obtorta gula de conuiuio in vincula atq; in tenebras abripi iussit. Idem pro Cluentio: Nec quicquam prius est factum, quam vt illum persequeretur, & collo obtorto ad subsellia reduceret, vt reliqua posset perorare. Plautus in Amphytrione dixit, obstricto collo: Ob istud indignum dictum obstricto collo hac te diripiam. Item in eadem fabula: Quin ego hinc Amphitrionem collo obstricto traham. Idem in Pœnulo: Dubito fugere hinc in malam crucem, priusquam obtorto collo ad prætorem trahor. Rursus in Rudentibus: Opta ocyus, rapi te obtorto collo mauis, an trahi, Atq; inibi paulo post. Subueni mi Charmides, rapior obtorto collo.

IVNII. Ἐν χρῷ.

Prouerbiale est illud ἐν χρῷ, quasi dicas, In cute: pro admodum vicino, & quasi in confinio: nihilq; eo est frequentius. Synesius ad Euoptium fratrem: οὐ πρὶν ἢ ἐν χρῷ γενέσθαι τοῦ κινδύνου. i. Non prius quam in cute versaretur periculum. Agathias: ξυσφίγξαντες ξυνῆπτον αὐτὰς ἀλλήλαις, καὶ συνεμίγνυον λίαν ἐν χρῷ πεπιεσμένας. i. Coniunxerunt eas consertu mutuo complicatas, constrictasq; admodũ in cute cõmmiscuerunt. Ita accipitur illud incerti authoris apud Suidam: ἦν δ᾽ ἄρα αὐτῷ ἐν χρῷ φίλος. i. Erat ille in cute amicus. hoc est, proxime. Sophocles in Aiace,

Ξυρεῖ γὰρ ἐν χρῷ τοῦτο, μὴ χαίρειν τινά.

Id est,

Radit cute tenus, absit omne vt gaudium.

Lucianus τὴν ἐν χρῷ συνουσίας πρὸς τὰ βιβλία, vocat addictissimam libris diligentiam. Thucydides, ἐν χρῷ παραπλέειν, quod sonat, In cute preternauigare, dixit: quod Virgil. legere & radere vicinum littus. Nam & rem ipsam spectat quod est apud Xenophontem, ἐν χρῷ κεκαρμένος. i. strictim & ad viuam vsq; cutem detonsus. id quod Callimachus, ἐγχυτὶ dixit, & Archlochus ibi,

Χαίτην ἀπ᾽ ὤμων ἐγχυτὶ κεκαρμένος.

Id est,

Detonsa cute tenus coma in humeros fluens.

COGNATI. Τὸ ἐν χρῷ ξυρεῖν.

Sophocles in re periculosa prouerbialiter vsurpat, τὸ ἐν χρῷ ξυρεῖν, ad viuum vsq; radere, pro funditus abolere. In Aiace flagellifero, pro mordicus pungere, & insidendo altius penetrare,

Ξυρεῖ γὰρ ἐν χρῷ τοῦτο, μὴ χαίρειν τινά.

Id est,

Radit cute tenus, absit omne vt gaudium.

Vbi vice τοῦτο, Suidas ὥστε legit & citat. Accedit ad hæc, quod ipsum radendi vocabulum non efferant Latini absq; molestiæ cuiusdam acerbæ atq; ingratæ significatione. Sic ieiunam & aridam translationem, aures radere dixit Fabius & veritatem mordacem radere teneras auriculas, propter odium quod parit, ait Persius. quin & auari per fas & nefas corradere opes cum multorum iniuria dicuntur. Sed istum Grammaticis proprium campum relinquo. Vide aliud, Tonderi pecus, non radi decet [& Iunii sup. ἐν χρῷ.]

EX APPEND. IVNII, CANTERI.

Gratiis lita.

Non potuit festiuius aut magis prouerbialiter dici, quam est à Platone Atheniensi philosopho dictum ad Xenocratem discipulum suum, qui semper, teste Laertio libro quatto, tetrico vultu & seuero habitu incedebat, nulla animi hilaritate ostensa, nulla oris facetia, frontisq; nitore tristem seueritatem mitigante ac temperante. Volens igitur Plato seueri grauisq; ac vultuosi, ac proinde molesti hominis mores, comi quodam blandeque festiuo habitu generi componi ornarique, illum θύειν ταῖς χάρισι iussit: quod Gratiæ inducantur semper à Poetis, liberali oris effigie, & renidenti facie, solutisq; zonis. Hoc dicto castigabimus superciliosum aliquem Theologum, vel turbulentum sophistam. Et de inhumano ac barbaro: Nunquam ille Gratiis litauit.

RISVS.

ERASMI. *Intra labia risit.*

De risu Sardonio nobis alias dictum est. Similẽ describit Theocritus in Thalysia,

—Καί μ᾽ ἀτρέμας εἶπε σεσαρώς
Ὄμματι μειδιόωντι, γέλως δέ οἱ εἴχετο χείλευς.

Id est,

Et me est affatus diducto leniter ore
Arridenti oculo, risus vero labium intra
Hæsit.

Homerus risum Sardonium dixit amarulentum. Hic describit risum modestum & amicum: qui si erumpat, cachinnus fit in-decorus.

Risus Ionicus.

Vide supra in loco, Luxus & Mollities.

Risus Sardonius.

Σαρδώνιος γέλως, id est, Sardonius risus. De risu ficto, aut amarulento, aut insano denique. Et sensus & origo prouerbii adeo varie tractatur ab autoribus, vt verear, ne risus hic Sardonius nobis con-tra risum legatur: tamen accingemur referre quędam. Zenodotus in collectaneis suis Æschylum citat, qui huiusmodi ferme tra-diderit in opere De parœmiis: Gentem esse quandam Carthagi-nensium coloniam, quæ Sardonem regionem inhabiteret: ei moris esse, senes septuagesimum prætergressos annum Saturno sacrifica-re, ridentes interim, ac mutuo sese complexantes. Nam turpe du-cebant, in funere aut eiulatum ædere, aut lachrymas profundere. Hinc adsimulatum risum, Sardonium vocari cœptum. Timæus apud eundem Zenodotum ait, Sardoniis consuetudinem fuisse, vt filii parentes iam grandæuos iuxta fossam, aut præcipitium, in quo sepeliendi forent, collocarent, atque inde fustibus cædentes in eam darent præcipites. At illi interim pereuntes ridebant: existi-mantes eam mortem felicem atq; egregiam, quod liberorum pietate interirent. Sunt qui dicant, in Sardorum insula herbam na-sci quandam, cui Sardoæ cognomen sit, apiastro similem, eam sa-pore quidem esse dulcem, verum gustatam, ora hominum in rictus dolore contrahere, vt veluti ridentes emoriantur. Hoc sensisse vi-detur Solinus, cumq; hoc Seruius grammaticus, enarrans illum ex Vergiliana Thyrside locum,

Imo ego Sardois videar tibi amarior herbis.

Atque his ferme confinia tradit Lycophrontis interpres de risu Sardonio. Seruium secutus Latinus Drepanus in Panegyrico: Se-renos ergo, inquit, vultus induebamus, & ad illorum vicem, qui degustato Sardorum graminum succo feruntur in morte ridere, imitabamur læta mœrentes. Neq; rursum desunt, qui Sardonium risum cognominatum autumant, ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι τοὺς ὀδόντας, quod dentes aperiat atq; nudet: cuiusmodi risus esse solet eorum, qui non ex animo rident. Hinc & iocus ille parasiti Plautini, conquerentis quod suis dictis nullo pacto iuuenes arrisissent, ac non saltem canes fuissent imitati, vt dentes ostenderent. Et Apuleius: Restrictis for-te si labellis riseris. Id genus risum descripsit Homerus Iliad. ο. de Iunone loquens,

—Ἡ δ᾽ ἐγέλασσε
Χείλεσιν, οὐδὲ μέτωπον ἐπ᾽ ὀφρύσι κυανέῃσιν
Ἰάνθη. —

Id est,

Illa quidem labiis ridebat, nubila porro
Frons minime renitebat. —

Ad id facit quod scribit Aristoph. in Pace,

Ἠγελωμένους ἐπ᾽ ἀλλήλοισι καὶ σεσηρότας.

Id est,

Inuicem in se exasperatis, osq; diducentibus.

A canibus ducta metaphora, quibus hoc iræ indicium est, nudare dentes. Quem morem aiunt equis etiam inesse, si quando parent mordere: vnde vulgo nunc risum huiusmodi, risum equinum vo-cant. Rursum alii perhibent, apud Sardinios fuisse receptum, vt ex captiuis pulcherrimos quosque, ac natu maximos, qui se-ptuagesimum excessissent annum, Saturno mactarent, ridentes in morte, propterea quod id forte ac virile videretur. Citatur autem Clearchus, Carthagine solennem fuisse morem, vt in imaginis Satur-ni puerum Saturni manibus imponeret. Huius statua fingebatur ærea, manib. porrectis. Sub eo fornax erat, ea succendebatur. Puer itaq; ignis vapore contractus ac tortus, ridentis speciẽ exhibebat. Deniq; & Simonidem allegat Zenodotus, nouæ fabulæ autorem. Ait enim, Talum quempiam æreum virum, priusquam in Cre-tam perueniret, in Sardiniam accessisse, vbi non paucos mortales neci dedit. Qui quum morientes ringerentur, risus imaginem quan-dam exhibentes, prouerbio locum fecerunt. Addunt nonnulli quum è Sardiniis in Cretam transmittere vetaretur, illum in ignem desiluisse, quandoquidem ærei corporis erat: deinde Sardinios pe-ctori suo admotos necare solitum. Emoriebantur autem velut amplexu

amplexu, ac ridentibus adsimiles, nimirum rictu incendii vi diducto. De hoc Talo ridicula narratur fabula. Aiunt enim hunc à Vulcano ex ære fuisse fabrefactum, Minoiq; dono missum, ad Cretensis insulæ tutelam. Erat autem illi vnica duntaxat vena, eaq; à summa ceruice, ad imos vsque talos porrecta. Ter in singulos dies insulam obibat, excubias agens. Itaque & Argo nauem è Colchide cum Iasone redeuntem vetuit in portum Cretensem appellere. Sed à Medea deceptus periit, vt nonnulli dicunt, dato veneno, quod insaniam immitteret, vt aliis placet, cum illa pollicita se illum immortalem redditurum, clauum qui summæ venæ erat affixus, eduxit: atque ita sanguine, totoq; corporis humore defluente, periit. Rursum alii tradunt, interisse percussum arcu à Pæante circa talum. Dioscor. lib. vj. inter venena prodidit herbæ speciem esse quandam, quam quidam ranunculum appellant Latine, Græci batrachion: (eam à regione, in qua copiosius prouenit, Sardoam, siue Sardoniam dicunt) quæ pota siue comesa mentem adimat, labiisq; contractis risus speciem præbeat. Atq; inde in hominum vitam sinistri ominis venisse de risu Sardonio prouerbium. Meminit huius herbæ & Plinius lib. xxv. circa finem. Strabo lib. Geographiæ xj. scribit in Cambysena, quæ flumen Alazonium accolit, aranearum genus quoddam nasci, quod alios ridendo cogat emori, alios flendo, desiderio suorum. Quidam addunt de Tarcotella, cuius morsum interitus cum risu sequatur. Quin & Aristoteles De partibus animalium lib. iij. ait, ictu etiam traiecta præcordia, in præliis risum attulisse, literis proditum esse: idque accidere calore quem moueat vulnus. Mortuus est & Zeuxis pictor ridendo, dū sine fine ridet anum à se pictam: & Chrysippus conspiciens asinum vescentem ficis. M. Tullius Epistol. famil. libr. vij. ad Fabium Gallum: Videris, inquit, mihi vereri, ne si istum habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδώνιον. significans futurum, vt si Cæsar rerum potiretur, multis arridere atq; applaudere cogerētur, quæ magnopere displicerent. Lucian. in Asino: σαρδώνιον γελῶντες ἔλεγον. i. Sardonice ridentes aiebant. Risum innuit contumeliosum & subsannantem. Idem alibi: ὁ δάμις δὲ τὸ σαρδώνιον ἐπιγελῶν ἐπὶ μᾶλλον παρώξυνε. i. Damis autem Sardonio arridens risu, magis etiam irritauit. In eodem sensu videtur vsurpatum à Platone libro De repub. j. cum scribit Thrasymachum, quem amarulentum & arrogantem vbique facit, Sardonice risisse: καὶ ὃς ἀκούσας ἀνεκάγχασέ τε μάλα σαρδώνιον, καὶ εἶπεν. i. His ille auditis ædito cachinno, valde Sardonice risit, ac dixit. Homerus item aliquot locis huius risus mentionem facit in Odyss. υ. narrans quemadmodum è procis quispiam, puta Ctesippus, Vlyssem in ædibus suis habitu specieq; mendici sedentem, arrepto è sportula bouis pede petisset, atq; ille capite commodum deflexu declinasset ictum:

—μείδησε δὲ θυμῷ
σαρδάνιον μάλα τοῖον. —

Quo loco Eustathius interpres admonet, eum ridere risum Sardonium, qui diductis modo labris rideat: cæterum intus aut ira, aut molestia discruciatus. Veteres enim risum Sardoniū vocasse, quoties aliquis despectim non solum ridet, sed etiam irridet: dictum autem παρὰ τὸ σεσηρέναι τὰ χείλη. id est, à diducendo labia. Quomodo fere rident, qui apud sese perniciem alicui destinant: quemadmodum Vlysses mox sublaturus, è medio procos, idq; iam tum in animo statuens, risit risum quendam subamarulentum. Consimilem risum risit apud Hesiodum Iupiter iratus Prometheo, propter ignem furto sublatum. Carmen adscripsi, quod quidem est in primo libro operis, cui titulus, ἔργα καὶ ἡμέραι:

τὸν δὲ χολωσάμενος προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς.
ἰαπετιονίδη πάντων πέρι μήδεα εἰδὼς
χαίρεις πῦρ κλέψας, καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας.
σοί τ' αὐτῷ μέγα πῆμα καὶ ἀνδράσιν ἐσσομένοισι.
τοῖς δ' ἐγὼ ἀντὶ πυρὸς δώσω κακὸν ᾧ κεν ἅπαντες
τέρπονται κατὰ θυμὸν, ἑὸν κακὸν ἀμφαγαπῶντες.
ὣς ἔφατ', ἐκ δ' ἐγέλασσε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Id est,

Huic animo infensus, qui nubila colligit, inquit:
Proles Iapeti multo technisque dolisq;
Inter mortales vnus doctissimus omneis,
Imposuisse mihi gaudes, ignemque tulisse,
Nempe ingens atroxque malum & tibi postq; futuris:
Queis ego pro rato igne malum dabo, quo simul omnes
Gaudebunt propriumque malum fouisse libebit.
Sic fatus, risitque parens hominumque deûmque.

Risum hunc fatalem interpretantur, quoties imminet pernicies à fatis destinata. Cuiusmodi fuit & ille procorum, quem describit Homerus eodem libro, quem paulo ante citauimus, alioque retulimus loco:

—μνηστῆρσι δὲ Παλλὰς Ἀθήνη
ἄσβεστον γέλω ὦρσε, παρέπλαγξεν δὲ νόημα.
οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελοίων ἀλλοτρίοισιν,
αἱμοφόρυκτα δὲ δὴ κρέα ἤσθιον, ὄσσε δ' ἄρα σφέων
δακρυόφιν πίμπλαντο, γόον δ' ὠΐετο θυμός.

Id est,

Diua procis mouit validum Tritonia risum
Haud compescendum, ac animum stupefecit: at illi
Iam malis sine mente quidem risere alienis,
Carnis frusta & cruda & sanguinolenta vorantes.
Interea lachrymis implentur lumina, fletum
Sensit & ipse animus, —

Opinor & Sardonium risum accipiendum, quem Homerus Iliad. η. tribuit Aiaci singulare certamen ineunti.

τοῖος ἄρ' Αἴας ὦρτο πελώριος, ἕρκος Ἀχαιῶν,
μειδιόων βλοσυροῖσι προσώπασι. —

Id est,

Sic ingens Aiax surgebat murus Achiuûm,
Terribili ridens vultu. —

In vetustissimis quibusdam in Hesiodum commentariis epigramma reperi, quo prouerbium de risu Sardonio non ineleganter explicatur. id est, huiusmodi:

σαρδώ τις ἐστὶ νῆσος ἰβηρότροφος,
ἐν ᾗ βοτάνη φθαρτικὴ γῆς ἐκτρέχει
σελινοειδὴς σαρδάνη κεκλημένη.
βεβρωμένη δὲ τοῖς ἀπείροις, αὐτίκα
σπασμοὺς τε ποιεῖ, καὶ γελώντων ἐμφάσεις,
καὶ πότμος εὐθὺς καὶ γελάσιμος μόλος.
ἄλλοι δέ φασι σαρδιανοὺς τοὺς βαρβάρους
γηρῶντας αὐτῶν τοὺς γενάρχους ἐσχάτους
ἄγειν λαβόντας εἰς ἀποκρυμνὸν τόπον,
κτείνειν τε τούτους ἔντε ῥοπάλοις καὶ λίθοις,
ἔπει παρίπτειν ἐκ πετρῶν τοὺς ἀθλίους,
γελῶντας εἰκῇ παιδιαῖς πατροκτόνοις.
ἄλλοις δὲ τοὺς θνήσκοντας ἀρέσκει πλέον
γελᾷν, ὁρῶντας τεχνικὰς παροινίας,
καὶ τὰς κυκλόστροφας καὶ στροφὰς τῶν πραγμάτων.

Id quoque nos nostro more propter imperitiores Latinum ex tempore fecimus, hoc modo:

Quædam insula est vocata Sardo Hiberiæ,
In qua herba perniciosa surgit è solo,
Cui Sardanæ nomen, apiastri præferens
Figuram. at ea comesa ab imprudentibus
Mox ora contrahit, atque risus exhibet
Speciem, deinde protinus mors occupat
Imitata risum. Cæterum sunt qui ferant
Gentem esse quandam Sardanorum barbaram,
Ætate qui fessos parentes in loca
Prærupta raptos deferant, atque ibi neci
Saxisque fustibusque dent miserrimos:
Ex arduis subinde præcipitent petris.
At inter isthæc impiis rident iocis,
Luduntque temere parricidis lusibus.
Aliis magis probatur hæc sententia,
Ridere eos qui sic necantur, quippe qui
Spectent suorum pignorum vesaniam,
Citasque rerum & æstuarias vices.

Pausanias in Phocaicis tradit, Sardoam insulam serpentes gignere innoxios. Præterea eam à venenis herbarum prorsus immunem esse: nisi quod vnam alit exitialem, apii specie, quæ iuxta fontes quidem proueniat, non inficiat tamen fontium aquas: eam qui ederint, ait ridentes emori. Atque hinc Homerum, & post Homerum alios adagium induxisse, vt dicerent eos ridere risum Sardonium, qui risum riderent, τὸν ἐπὶ οὐδενὶ ὑγιῆ, hoc est, omnino insanum. Itaque non absurde videtur accipi posse risus Sardonius, pro risu demente, quoties instantibus malis insane ridetur. Siquidem legimus C. Gracchum in ambiendo magistratu repulsum, aduersus inimicos insolentius ridentes inclamasse, eos Sardonium ridere risum, ignaros quam magnis tenebris ex suis actibus circumfunderentur. Hoc in Gracchorum vita Plutarchus. Idem in commentario de superstitione: ἐνταῦθα τοίνυν σκόπει τὸν ἄθεον, γελῶντα μὲν μανικὸν καὶ σαρδώνιον γέλωτα. id est: Hic itaque considera eum, qui nullos credit esse deos, insanum quidem & Sardonium ridentem risum. Interpres quispiam Hesiodi risum Sardonium interpretatur, risum πλατὺν, id est, amplum, vbi quis ore vehementer diducto ridet: quem eundem opinor, γέλωτα συγκρούσιον appellant, id est, risum concutientem. Cui quidem interpretamento suffragatur ipsius Etymologia vocabuli, quam paulo superius ostendimus, ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι τοὺς ὀδόντας. Postremo non omnino videbitur absurde Sardonius risus accommodari posse ad risum luctuosum ac tristem, cuiusmodi tribuit Homerus Iliados ζ. Andromachæ, tanquam is indicium fuerit animi, mortem Hectoris præsagientis:

ἡ δ' ἄρα μιν κηώδεϊ δέξατο κόλπῳ
δακρυόεν γελάσασα.

Id est,

Illa sinu accepit spiranti, flebile ridens.

Eudemus in Collectaneis dictionum rhet. ait placere nonnullis, vt de risu contumelioso accipiatur. vbi quis despectim contemptimque ridet: de quo prouerbium etiam fertur, ἀφ' ὕψους καταγελᾷς μου: i. e. E sublimi me derides. Addit idem lapidis esse genus, qui risus Sardonius appelletur. Suidas scribit hinc etiam verbum effictum, vt σαρδάζειν dicantur, qui Sardonium rideant. Sed iamdudum libet à risu Sardonio discedere: idque faciemus, si prius illud addiderimus, epithetum hoc Sardonium variis formis inueniri apud autores. Apud Lucianum & Ciceronem σαρδώνιον legimus, apud Homerum σαρδάνιον, apud Verg. Sardoum, apud Lycophronis enarratorem σάρδιον γέλωτα, apud Plutarchum σαρδιανὸς: εἴ τίς ἐστι τῆς ψυχῆς σαρδιανὸς γέλως. id est: Si quis est animi Sardianus risus. Stephanus indicauit dici σαρδωνικὸν, & σαρδιανικὸν. Tametsi non omnia ab eadem voce manāt. Nam à Sardo siue Sardon insula, cui quondā nomē fuerat for-

mulæ, deducitur Sardonius, Sardous & Sardonicus. A Sardos Illyriæ ciuitate, proficiscitur σαρδηνοὶ: vnde, sicuti reor, mutato η in α, σαρδάνιοι. A Sardis Lydiæ oppido, Sardianos & Sardianicus. Ex his succurrit coniectura in epigrammate Græco, quod modo citauimus, non legendum fortassis ἰβηροτρόφος, sed ἰλληροτρόφος. Vsurpauit adagium Saluianus lib. 7. Sardonicis quodammodo herbis, omnem Romanorum populum putes saturatum: moritur & ridet.

Aiacis risus.

Αἰάντειος γέλως: id est, Aiacinus risus. In eos, qui temere ac vecorditer rident. Id quod apposite dicetur in homines mortiferis voluptatibus gaudentes, breui perituros: aut qui malefactis gaudent, mox pœnas daturi. Cuiusmodi risum eleganter describit Homerus in Odyss. υ.

—μνηστῆρσι δὲ Παλλὰς Ἀθήνη
ἄσβεστον γέλων ὦρσε, παρέπλαγξεν δὲ νόημα·
οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελοίων ἀλλοτρίοισι.
αἱμοφόρυκτα δὲ δὴ κρέα ἤσθιον· ὄσσε δ' ἄρα σφέων
δακρυόφιν πίμπλαντο, γόον ϗ ὠΐετο θυμός.

Id est,

Deinde procis risum commouit diua Minerua
Haud compescendum, mentemque excussit: at illi
Protinus attoniti malis risêre alienis.
Mandunt interea tabentes sanguine carnes.
Lumina complentur lachrymis, mens anxia mœret.

Adagium natum est ex historia Aiacis. Is adeo grauiter tulisse legitur Vlyssem sibi prælatum in capessenda successione armorum Achillis, vt præ dolore in insaniam versus sit: itaque gladio districto in gregem pecorum insiliit, existimans sese Græcorum copias cædere. Tum duos quosdam maximos sues à trabe suspensos flagris cæcidit, arbitrans hos esse Agamemnonem atque Vlyssem: quorum alteri vt iudici, alteri vt victori potissimum erat iratus. His igitur suibus plurimo cum risu insultauit, addens conuicia quæcunq; suggerebat splendida bilis Deinde posteaquam resipuisset, partim pudore, partim metu sibi mortem consciuit Nec intēpestiuiter torquebitur in eos, quibus risus oboritur nulla de causa: quem vulgo dicunt, aut insaniæ, aut stultitiæ argumentum esse. Attestatur & senarius ille prouerbialis:

γελᾷ δ' ὁ μωρός, κἄν τι μὴ γελοῖον ᾖ.

Id est,

Ridet fatuus, vt nulla risus causa sit.

Ἀχρειόγελως.

ἀχρειόγελως, prouerbiali noueque composito verbo dicebatur nugator, quique rebus ineptis oblectaretur. Nam ἀχρειόγελως perinde sonat, quasi dicas temere ridentem: quod vitii vel stulticiæ signum est, vel dementiæ.

Risus syncrusius.

Γέλως συγκρούσιος. Risum effusiorem, Græci συγκρούσιον vocant, quod hominem quatiat: quem eundem quidam existimant Sardonium esse. Putant autem, & recte putant, hunc risum graui viro vehementer indecorum esse, propterea quod videatur ab animo impotente proficisci. Siquidem vt turpe est viro graui muliebri more eiulare, si quid doleat: ita gaudio immoderato in cachinnum effundi, parum decorum est. Simili figura Philostratus in Sophistis aliquoties dixit, πλατὺ γελᾶν: id est, late diductoque ore ridere.

Risus Megaricus.

Γέλως μεγαρικός: id est, Risus Megaricus: in eos dicendum, qui parum tempestiue iocantur, quique, quod notat Quintilianus, malunt aliquoties amicum quam dictum perdere. Aut quorum artes iam in contemptum abierunt, successione maiorum artificū obscuratæ. Neq; male quadrabit in senes, qui ætate aliena, lusus quosdam indecoros, ac voluptateis iuueniles turpiter consectantur. Nam Ionica comœdia viguit ad tempus: deinde in contemptum venit, irrisa ab Atheniensibus. De risu intempestiuo celebratur & hic senarius:

Γέλως ἄκαιρος ἐν βροτοῖς δεινὸν κακόν.

Id est,

Non in loco ridere pergraue est malum.

Risus Chius.

Γέλως χῖος: id est, Risus Chius: de molli lasciuoque lusu. Quandoquidem & Chiorum mores taxauit vetus comœdia. Adagium commemoratur à Diogeniano.

Stultior Moletide.

Vide superius in loco, In Stupidos.

Emori risu.

Prouerbiales hyperbolæ sunt & illæ. Emori risu, diffluere risu: pro vehementer ridere. Homerus Odyss. σ.

—ἀτὰρ μνηστῆρες ἀγαυοὶ
χεῖρας ἀνασχόμενοι γέλῳ ἔκθανον.—
—Deinde procorum splendida turba
Præ risu emoriens nimio sufflauit ad alta.

Vsurpauit & Terentius in Eunucho: Omnes risu emoriri.

IVNII. *Regula rectior.*

κανόνος ὀρθότερος, id est, Regula rectior, prouerbialis hyperbole, vsurpata à Nicarcho libro secundo epigram. Grecorum: γέρων ... quem ὀρθότερος κανόνος. loquitur de gibboso quodam, ni fallor, quem corrigere volens imperitus medicus circumpositis asseribus, elisa anima rectum fecerat. Idem est quod στάθμης ἀκριβέστερος, amussi exactior, ac si quis dicat, inquit Eustathius: ὀρθότερος τῆς ὀρθότητος ἢ κανόνος εὐθύτερος: id est: Ipsa rectitudine rectior: aut fabrili regula directior. Theognis in iis quas hypothecas inscripsit:

τόρνου ϗ στάθμης ϗ γνώμονος ἄνδρα θεωρὸν
εὐθύτερον χρὴ μιν Κύρνε φυλασσέμεναι.

Id est,

Rectior & perpendiculo tornoque, & amussi
Sit iudex, cunctis qui placiturus erit.

Sophocles de Pelope:

ἴσον μετρῶν ὀφθαλμόν, ὥσπερ τέκτονος
παρὰ στάθμην ἰόντος ὀρθοῦται κανών.

hoc est,

Æquale metitus oculo, ceu quum faber
Ductum sequens amussis, normam dirigit.

IVNII. *Mandibulis alienis ridere.*

Γναθμοῖς γελᾶν ἀλλοτρίοις, id est, Mandibulis alienis ridere. Huius parœmiæ formam sua ætate etiam vsurpatam annotat in Odyss. vicesimum Eustathius, aliis quidem verbis, sed tamen eodem plane sensu: nempe ξεναῖς γελᾶν παρειαῖς: hoc est, Peregrinis buccis ridere. dici autem vtrunq; ait de risu non vero & ex animo profecto: eos namque qui præ ira nasum crispant, aut præ consilii inopia animi hærentes in re non ridicula risum cient. Alienis maxillis edere: sic qui inuiti & vi adacti cibum sumunt, ἀλλοτρίοις γνάθοις ἐσθίειν, id est, Alienis mandibulis esitare dicentur, tanquam quorum propriæ maxillæ torpeant, officiumq; suum detrectent. Homerus Odysseæ υ. de procis loquens, quibus iniuriarum ac proteruitatis summę pœnas capite luituris Minerua cachinnum ementitum iecerit, & mente emotos reddiderit, ita ait:

οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελοίων ἀλλοτρίοισι.

Id est,

Illorum at risus buccis alienus inerrat.

Poterunt hinc prouerbiales in vsum trahi figuræ, vt eum qui contra appetentiam edit, στόματι ἀλλοτρίῳ ἐσθίειν, hoc est, ore alieno māducare dicamus: qui inuitus manum operi admoueat, ἀλλοτρίᾳ χειρὶ πένεσθαι, aliena manu quid agere: qui quod nolit aspiciat, ἀλλοτρίοις ὄμμασι θεωρεῖν, alienis oculis intueri: qui difficilis sit in praestanda alterius dictis opera, ἀλλοτρίοις ὠσὶν ἀκούειν, alienis auscultare auribus.

Labiis ridere.

Est & illud prouerbiale, χείλεσι γελᾶν, id est, Labiis ridere: pro eo quod est, Non diducto ore & vultu libere exporrecto, sed ... in Sardonium risum ... gentium in modum renidere, & quasi in Sardonium risum ... qui fieri solet cum morsu animi mœrore grauati. Extat simile apud Homerum Iliados 15.

—ἡ δ' ἐγέλασσε
χείλεσιν, οὐδὲ μέτωπον ἐπ' ὀφρύσι κυανέῃσιν ἰάνθη.

Id est,

Illa labris risit, non frons hilarata serenis
Luminibus sese explicuit.—

Loquitur de Iunone commotiore. Heliodorus lib. 2. Æthiopicorum, πρὸς ταῦτα ἐμειδίασεν ὀλίγον ϗ βεβιασμένον ϗ μόνοις τοῖς χείλεσι τρέχον. id est: Ad hæc leniter subrisit, extorto & primoribus tantum labris obuersante risu. Theocritus in Thalysiis de Lycida:

—γέλως δέ οἱ εἴχετο χείλευς

Id est,

Compressis risus labiis insedit inhærens.

Diuersum hinc est quod ἀφαυανθῆναι γελῶντα dixit quispiam ... se ridentem, quasi qui præ risu marcesceret exuccus. Clemens ... risus genera ponit, μείδιαμα decorum risum, κιχλισμὸν meretricium, & καγχασμὸν procacem, & libidinis notas spirantem.

COGNATI. Ἀχρειόγελως.

Græci quos significare volunt insigniter fatuos, ἀχρειογέλωτας vocant. Nam risu inepto, res ineptior nulla est. [Id supra Erasmus explicuit in ἀχρειόγελως.]

Sardonius Risus.

Pausanias author est, apud Sardos herbam gigni api similem ... dine, quæ comedentes cum profuso risu humanis rebus exigat ... Inde Homerus, & posteri risum nullo salubri sensu dignum, Sardonium nominant. Salustius huius herbæ meminit: In Sardinia, inquit, quædam herba nascitur, quæ sardo dicitur, apiastri similis. hæc ora hominum & rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit. Dioscorides lib. 6. Sardoan ranunculi genus esse ... quæ vescentibus mentem adimat, & quadam neruorum distentione dehiscere in rictus ora cogat, ita vt imaginem ridentium præbeant. Ob id Sardonius risus in adagium cessit. Quamuis Timæus aliam originem prouerbio reddiderit, aliam Sophocles, aliam Clitarchus. Apuleius de hac herba loquens. Quantum arbitror (inquit) si quis eam gustauerit ieiunus, ridendo examinabitur. [Hic conferendum Erasm. adag Sardonius risus: ex cuius explicatione videntur isthæc concinnata.]

Catuli risus.

Gallicum prouerbium, pro ficto aut amarulento. Ris de chien, qui ne passe les dens. Catullo tamen,

Ridere ore catuli ore gallicani:

est turpiter & late inter ridendum os diducere: vt patulus erat oris rictus canibus gallicis venaticis.

Sint modici risus.

Ouidius in Arte amandi:

Sint modici risus, paruæque vtrinque lacunæ.

PETRI GODOFREDI.

Risus cauponis.

De simulato risu, & ad fraudem composito, qualis est cauponis: qui eousque facilis est, & commodus, dum suo lucro, vt prospiciat, locus fit.

CAROLI BOVILLI.

Risus profundior lacrymas parit.

Naturaliter euenit, vt nimius risus lacrymas excutiat. sæpe etiam nimiam cordis dilatationem compressio excipiens fletum risui intermiscet. Sic lætissimas interdum res maxime aduersæ turbant & interuertunt.

Crocum edit.

Deridiculo, qui leui de caussa effusum in risum soluitur. Crocum tradunt medici cor dilatare & aperire, eoque homini hilari & læto irrepressa mouere labia, & stolidum, crassumque risum etiam inuito exprimere. Sunt etiam, qui scribant libram croci sumptam, posse ita cor dilatare, vt erumpentes præ risu lacrymas vita sequatur.

RIXOSVS.

ERASMI. *Rhodii sacrificium.*

Ῥόδιοι τὴν θυσίαν: id est, Rhodienses sacrificium. vbi res iurgiis & verbis male ominatis peragitur. Refertur à Diogeniano. Idem est cum eo quod paulo inferius referemus, λίνδιοι τὴν θυσίαν: id est, Lindii sacrum. Nam Lindus ciuitas in Rhodo est, teste Stephano: à qua deductum videri possit Londinum apud Britannos: quam vrbem Stephanus Lindonium vocat, citatq; Martianum autorem. Siquidem vtraq; insula est, Rhodus & Britannia. Ac vetus eius gentis lingua, quæ nunc Vualica dicitur, satis indicat, eam aut profectā à Græcis, aut certe mixtam fuisse. Ne mores quidem admodum dissident à Græcanicis.

Spirat Cæcias.

De Cæcia vento, nubes ad se pertrahente, satis dictum est nobis in superioribus. Ad venti naturam alludens Aristophanes in Equitibus, dixit:

ὡς οὗτος ἤδη καικίας, καὶ συκοφαντίας πνεῖ.

Id est,

Vt iste spirat Cæcias & sycophantias iam.

Interpres admonet prouerbii: quanquam in Aldina æditione, pro καικίας deprauate legitur κακίας, quum hanc vocem metri ratio nō admittat. Cæcias autem poeta posuit pro turbis ac litibus. Notatur enim ibi Cleon, vt delator & criminator.

Insana laurus adest.

Plinius lib. 16. capite 45. iuxta quorundam distinctionem quarto. In eodem, inquit, tractu portus Amyci est, Bebrice rege interfecto clarus. Eius tumulus à supremo die lauro tegitur, quam insanam vocant: quoniam si quid ex ea decerptum inferatur nauibus, iurgia fiant, donec abiiciatur. Hactenus Plinius. Mihi non visum est absurdum hoc adagiis adnumerare: quandoquidem res vsque adeo vulgata fuit, vt hinc arbor cognomen inuenerit. Itaq; quadrabit in hominem rixarum autorem: vt sunt nonnulli, qui quocūque se vertunt, iurgia suscitant.

Lindii sacrum.

Λίνδιοι τὴν θυσίαν, id est, Lindii sacrum: subaudi, faciunt. Dicebatur in eos, qui inauspicato rem diuinam faciebant. Sumptum ab historia, cuius meminit etiam Lactantius in Institutionibus Christianæ religionis, libro 1. Hercules olim agricolæ cuidam Lindio duos boues per vim eripuit, & mactatis illis conuiuium sibi parauit. Senex autem Herculi comedenti, cum multa in eum maledicta congereret, voluptati pariter & risui fit: ita vt Herculem dixisse ferant, nullum vnquam conuiuium sibi iucundius accidisse. Sed haud ab re fuerit Lactantii verba subscribere. Apud Lindum, inquit, quod est oppidum Rhodi, Herculis sacra sunt, quorum à ceteris longe diuersus est ritus: siquidem non εὐφημία, vt Græci vocant, sed maledictis & execratione celebrantur. Eaque pro violatis habent, si quando inter solenneis ritus vel imprudenti alicui exciderit bonum verbum. Cuius rei hæc ratio redditur, si tamen vlla esse in rebus vanissimis potest. Hercules cum eo delatus esset, famemque pateretur, aratorem quendam aspexit operantem, ab eoque petere cœpit, vt sibi vnum bouem venderet. Enimuero ille negauit fieri posse: quia spes sua omnis colendæ terræ duobus illis iuuencis niteretur. Hercules sola violentia vsus, quia vnum accipere non potuit, vtrumque sustulit. At ille infelix, cum boues suos mactari videret, iniuriam suam maledictis vltus est: quod homini eleganti & vrbano gratissimum fuit. Nam dum comitibus suis epulas apparat, dumq; alienos boues deuorat, illum sibi amarissime conuiciantem cum risu & cachinnis audiebat. Sed postquam Herculi diuinos honores, ob admirationem virtutis, deferri placuit à ciuibus, ei ara posita est, quam de facto βούζυγον, id est, bouis iugum, nominarunt: ad quam duo iuncti boues immolarentur, sicut illi quos abstulerat aratori, eumque ipsum sibi constituit sacerdotem: ac præcepit iisdem maledictis semper in celebrandis sacrificiis vteretur, quod negaret se vnquam epulatum iucundius. Hucusq; Lactantiana reddidimus verba. Zenodotus addit, hunc apud Lindios inoleuisse morem, iubente etiam oraculo, vt inter peragenda sacra, conuicia quædam iactarentur. Meminit huius & Gregorius Nazianzenus in Orationibus stelieuticis. Adagium ad multos vsus accommodari potest, vel ad rixosum conuiuium seu disputationem: vel ad rem quampiam, malis omnib. institutam.

Litem mouebit, si vel asinus canem momorderit.

Celebratur Græcis & hic senarius prouerbialis:

δίκην ὑφέξει κἂν ὄνος δάκῃ κύνα.

Id est,

Litem mouebit, si vel asinus mordeat canem.

Quadrabit in eos, qui de re quantumuis exigua litem suscitant. Natum videtur ab euentu quopiam. Extat autem apud Iureconsultos actio ex lege, Si quadrupes damnum dederit. Refertur à Zenodoto & Suida: quanquam apud vtrumq; scriptum est, μακροῖς pro μικροῖς: quorum hoc mihi videtur sensus exposcere.

Canina facundia.

Salustius apud Nonium Marcellum in dictione Rabula: Canina, vt ait Appius, facundia exercebatur. Quod quidem Appii dictum apud Eruditos scriptores in adagionem cessit in quosdam, qui tantum ad maledicendum eloquentiæ studium exercerent: à rixa canum, & oblatratu sumpto epitheto. Siquidem r, litera quæ in rixando prima est, canina vocatur. Diuus Hieronymus in epistola ad Rusticum monachum: Pomparum ferculis procedunt in publicum, vt caninam exerceant facundiam. Idem obtrectatores suos subinde canes appellat. Sumptū à genere philosophorū, quos κυνικοὺς appellant: siue ob sordidam vitam, siue quod obuios quosque mordent: quum mendicato viuant, more canum.

Litem incipere.

In eum qui iam prouocatus aggreditur conuiciis agere, congruet illud ex Iliad. κ.

εἵλετο δ' ἄλκιμον ἔγχος ἀκαχμένον ὀξέϊ χαλκῷ.

Hastam corripuit robustam cuspide acuta.

Cui diuersum illud, Hastam abiecit: quod alibi retulimus ex Cicerone.

Ne allia comedas & fabas.

ἵνα μὴ φάγῃ σκόροδα, μηδὲ κυάμους: id est, Ne edas allia & fabas. Prouerbiali videtur ænigmate dictū, pro eo quod est, ne bellis, neve in iudiciis adsis. Nam in bellum inferebantur allia commeatus militaris. Atque vtinam ita fatis comparatum esset, vt hoc pestilentissimum hominum genus, qui bellis delectantur, præter allia nihil habeant vnquam quod edant: aut si quid alliis etiam est deterius. In iudiciis fabas esitabant, ne obdormiscerent. Hæc quidem Suidas. Etiamsi magis puto referendum ad calculos fabarios, quibus antiquitus ferebantur suffragia.

Ptolemaica lis.

Πτολεμαῒς ἡ δίκη: id est, Ptolemaica lis. Diogenianus indicat dici solitum in litium auidos. Anus quæpiam fuit Ptolemais, quæ quoad vixit, lites agitabat, nec vnquam à causis agendis erat feriata.

Vltra Hyperbolum.

Vide superius in loco, Maledicentia.

Tetigit lapidem à cane morsum.

Plinius lib. 29. cap. 5. de veneno rabidi canis agens: Tanta, inquit, vis mali est, vt vrina quoq; calcata rabiosi canis noceat, maxime hulcus habentibus. Remedium est fimū caballinum, aspersum aceto, & calefactum in vino appositum. Minus hoc miretur, qui cogitet lapidem à cane morsum, vsq; in prouerbium discordiæ venisse. Hactenus Plinius. Cuius è verbis coniicere licet, vulgo creditū fuisse, si quis lapidem à cane morsum contigisset aut calcasset, eum iracundiorem euadere, & ad dissidia propensum. Fortassis ita dictitabant in hominem conuiciatorem ac rixosum: Hic lapidem calcauit à cane morsum.

Syrbenæ chorus.

Συρβηνῆς χορός: id est, Syrbenæ chorus. De choreis incompositis ac tumultuosis olim dictitatum. Nam σύρβη quidam vocē existimant, qua subulci erga sues vtantur: vnde & σύρβα pro tumultu abutuntur. Cæterum Hesychius interpretatur, σύρβα, μετὰ θορύβου. Idem mox addit, σύρβη Græcis sonare thecam fistularem: vnde συρβηνεὺς dicatur tibicē, aut tumultuosus: Vsurpat Athenæus li. 15. ἐπεὶ

θόρυβος κατεῖχε τὸ συμπόσιον, ἔφη, τίς οὗτος ὁ συρβηναίων χορός; id est: Cum conuiuium esset plenum tumultus: Quis, inquit, iste syrbenæorum chorus? Sic enim constanter refert hanc vocem Athenæus. Vsurpat idem pagina eiusdem libri proxima: & aliquanto post ex Clearcho docet, quis sit συρβηναίων χορὸς, videlicet in quo quisque quod sibi visum fuerit canat, nec auscultet quid præscribat is qui choro præsidet, quique docet, quemadmodum oportet canere. Vidimus olim Lutetiæ ludicram agi comœdiolam, in quâ plures concinebant, sed ita temperatis harmoniis, vt omnia dissonarent. Id erat curatum ab artifice musices. nam imperitus non idem posset. Ducta videtur metaphora à dissono illo porcorum grunnitu. Non intempestiuè dicetur in homines inter se discordes & querulos: aut vbi offendet aures imperitorum cantorum symphonia discors.

Eretriensium Rho.

Ἐρετριέων ῥῶ: id est, Eretriensium Rho. vbi quis crebrius & asperius eam literam sonaret. Quo nomine nunc male audiunt apud Gallos Picardi. Notantur item quibus Alcibiadis labdacismus impendio placebat. Ridetur Arrius à Catullo, quod

Chommoda dicebat, siquando commoda vellet
Dicere, & hinsidias Arrius insidias.
Ac tum mirifice credebat se esse locutum,
Cum quantum poterat, dixerat hinsidias.

Adagium refertur à Diogeniano. Meminit Plato in Cratylo: οἶσθα οὖν ὅτι ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἡμεῖς μὲν φαμὲν σκληρότης, ἐρετριεῖς δὲ σκληροτήρ. i. Scis quod nos pro eodem dicimus sclerotes, id est, durities, pro quo Eretrienses scleroter. Ex quo liquet, Eretrienses adamasse hâc literam ρ, quam loco σ supposuerint: quum contra Athenienses, eã verterint in σ, vt θαρσεῖν pro θαῤῥεῖν. Quoniam ea litera dicitur impetus ac vehementiæ significationem habere, videtur & in homines præcipites ac violentos congruere prouerbium.

EX APPEND. ERASMI.

Hæc Helena.

Αὕτη ἑλένη, ὑπὲρ ἧς ἐμονομάχουν. Hæc Helena pro qua digladiabantur, Lucianus agens de duobus Peripateticis, lucri causa apud Iudices contendentibus. Menelai & Paridis singulare certamen vide Iliad. 3.

IVNII. Funem contentionis ducere.

Contentionis funem ducere prouerbialiter extulit. Tertullianus non semel, pro altercari & litigiis contendere: vt libr. iiij. aduersus Marcionem: De titulo quoque Tertul. funis ducendus est contentionis, pari hinc inde nisu fluctuante. & in libro de Resurrectione carnis: Nolo nunc contentioso fune deducere, hac an illac hominem perditio depostulet. Rursus in initio libri aduersus Iudæos: Alternis vicibus contentioso fune vterque diem in vesperam traxerunt.

Cum Musis certare.

Ἁμιλλᾶσθαι ταῖς μούσαις, id est, Cum Musis certamen inire, dicetur prouerbialiter, qui doctrinæ quam callet indubitata certitudine, cau æque bonitate confisus, cũ doctissimo quoque congredi, & in disputationis palæstram descendere non dubitârit. Galenus in fine lib. 1 Therapeutices methodi: ἀλλὰ κατὰ τὸν παλαιὸν αὐλητὴν ἱέρων, ἁμιλλάομαι αὖ καὶ ταῖς μούσαις. Equidem antiquissimi tibicinis exemplo ô Hieron, etiam cum Musis concertarim. De Thamya Thrace sentit, ni fallor, cui tamen peritiæ suæ confidentia parum prospere cessit, orbitatis pœna victo inflicta. vnde hoc loco recte φιλόνεικον eum vt ambitiosum vocat Galenus. Non alieno hinc sensu συγκεχορευκότας μούσαις, dixit Philon Iudæus literatos viros, quasi qui cum Musis choros ductitarint.

IOANNIS VLPII.

Terram & aquam poscere.

Γῆν καὶ ὕδωρ αἰτεῖν, hoc est, Terram & aquam poscere, & γῆν καὶ ὕδωρ διδόναι, i. Terram & aquam dare. Græci dicunt pro bellum alicui inferre, & bellum cum aliquo suscipere. Æschines.

COGNATI. Dissidii pomum.

De eo qui seminarium litium & rixarum spargit, dissidii author, prouerbialiter dixit Nicephorus Callistus libro decimoquarto, τὸ μῆλον ἔριδος ἐς μέσον βάλλειν, id est, Contentionis pomum in medium proiicere. vbi crasso errore lapsus est interpres; ita vertens: Contentionis ouem, vehementer eam perstringens, in medium protulit. Allusit ad fabulam de pomo, quod Eris discordiæ dea in conuiuio deorum proiecit inter accumbentes deas, inscriptum vt pulcherrime cederet qua de re Lucianus legatur.

COGNATI. Mulierum ritu altercari.

Et hoc à Gallis prouerbii vice vsurpatur. Liuius lib. iij. Sedemus desides domi, mulierum ritu infernos altercantes. Cicero in Paradox. Quoniam verbis contendimus inter nos. Gregor. Theolog. lib. primo Sentent.

Λόγῳ παλαίει πᾶς λόγος, βίῳ δὲ τίς.
Id est,
Contendit ore quisque, nemo moribus.

Mulierum etiam & puerorum est, mordicus certare. Plutarchus de Alcibiadis moribus: Cum puer adhuc esset Alcibiades, inquit, in lucta pressus, ne caderet, prementis manus, quibus nexus tenebatur, ad os attraxit, mordicusque impetiit: sicque dimissus, ab eo dicente Mordes ô Alcibiades tanquam mulieres? Nequaquam, inquit, sed vt leones. Vide alibi, Leones. Huic non dissimile in Afranii priuigno, citante Nonio: Interea verba iactare, & labris inter se velitari velificarier. Velitari, pro leuiter cõtendere, dictum à militum congressione. Sic illud Turpilii magis huc accedit: Comparce verbis velitare, ad rem redi.

Post verba verbera.

Est vulgare prouerbium. Humili loco positis est solenne, rixari ac iurgari: post vbi se mutuo conuiciis, maledictis, clamoribus ... tis ad rauim exercuerunt ac prosciderunt, tandem ad manus ... re, & litem decidere pugnis & calcibus.

Comitiales.

Comitiales contrarii sunt Nefastis. Itaq; lusit Plautus Pœnulo:

Non potuisti adducere homines magis ad hanc rem idoneos:
Nam istorum nullus nefastus est, comitiales sunt meri:
Ibi habitant, ibi eos conspicias, quam Prætorem, sæpius.

Hic comitiales litigiosi dicuntur; & qui in comitio propter litem quasi habitare videntur, inquietantes Prætoris tribunal: qui si ni- hil est litium, litem serunt.

Eurycles.

Plato in Sophista: Qui illis aut nihil efficit, aut retro repellit ... numquam vt prouerbio fertur, expugnabit vrbem.

Gigantum pugna.

Ibidem, videtur enim inter eos quasi Gigantum pugna ... quædam.

Tricones.

Tricones dicuntur contentiosi, & litium peramantes. Festus ... cit, vetus esse verbum, quo vsus est Capitolinus in Ælio Vero.

EX APPEND. IVNII, TVRNEBI, & aliorum.

Andabatæ.

Olim post curricula Circensia sero, noctisq; tenebris depre... bant homines interdum è curru, heroum antiquorum more ... autem homines sedebant in curru, auriga & παραιβάτης, qui ... etiam ἀναβάτης, id est, adscensor, seu andabata, Latino more ... mationis: cum autem noctu pugnarent, nec se prope viderent, ... ludicrum etiam augeretur, interdum oculis etiam clausis pugnare cogebantur. Turn. xix.

EX APPEND. IVNII, CANTERI, & aliorum.

Cane milite peior.

De insigniter feris & immanibus extulit Prud. in Apoth... quo loco, vt is quatuor abhinc annis à me castigatus est, cum ... ta ostendisset neminem aut philosophiæ, aut superstitionibus ... addictum olim fuisse, vt non concedat vno ab aliquo numine ... ueri omnia ac regi, addit,

Istud & ipse Numæ tacitus sibi sensit haruspex:
Semifer & Scotus sentit cane milite peior.

Vide comment. nostrum. Milites canes Molossorum sunt: corporis custodes habuerunt. Tales enim reges, vt & Mithridates Ponti, corporis custodes ... canes efferatos, quos in hostes ante fugam immiserunt ... nunc vtuntur Armorici in littore Britannico, ad custodiendum Archangeli templum. Tales aliquando in quibusdam Græciæ insulis fuêre, solis Turcis infesti. Alii simpliciter accipiunt de canibus pugnantibus inter se, aut cum feris, ex illo Horatii epistol. 2.

Militat in syluis Catulus.

SALVBRITAS.

ERASMI. Crotone salubrius.

Κρότωνος ὑγιέστερον, id est, Crotone salubrius. De re nequaquam noxia, sed vndequaque salutifera. Zenodotus ab animante ... ptam parœmiam existimat. Est enim Croto, muscæ genus: Theodorus rediuum vertit: Hermolaus mauult ricinũ dici Latine ... cidum & innoxium, neque suctu, neque alia quapiam re molestum. Strabo libro Geographiæ sexto, tradit hinc ortum, quod Crotoniatarum locus longe saluberrimus olim fuerit iudicatus, vel hoc argumento, quod breui temporis spacio quam plurimos produxerit, tum athletas, tum philosophos, hoc est, corporibus pariter ... animo præstantes viros: inter athletas præcipuum Milonem, inter philosophos Pythagoram. Idem eodem libro tradit, Myscellum & Archytam pariter Delphos adiisse, vt de vrbe condenda consulerent oraculum: & alterutrum pollicente deo, Architam opes ... gisse, Miscellum loci salubritatem: illum itaque Syracusas condidisse, hunc Crotonem: quarum vrbium altera cessit in prouerbium opulentiæ, altera salubritatis. Allusit ad hoc prouerbium Palladas in epigrammate:

Οὐκ ἀλόγως ἐν διζυθίοις δισώχμιν τινα θείω
Εἶναι ἔφην· χθὲς γοῦν δίζυθον ἐν χθονί.

Ἠ'πάλαι κάμνοντι τεταρταίῳ πέλῆφα,
Καὶ γέγονεν ταχέως οἷα κρότων ὑγιής.

Id est:

Diuinum quiddam, vimque admirabilem inesse
Dizythiis, certe diximus haud temere.
Nanque here quem febris longa & quartana tenebat,
Iam delassatum conficiens misere,
Dizython admoui: neque erat mora longa, Crotone,
Hoc vbi fecissem, sanior ille fuit.

Suidas mauult ad animalis similitudinem referri, quod vndique sui simile sit, nec vllam habeat incisionem. Nam ὑγιὲς interdum integrum dicitur: vt, Integer vitæ, integer mentis: pro quo Græci ὑγιής. Est autem insecti genus, canibus ac bubus infestum. Suspicor esse, cuius sine nomine meminit Plinius libro 11. cap. 34. Semper habet caput infixum sanguini: quumque cibi exitum non habeat, nimia satietate dehiscit. Nunquam in iumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus omnia: in ouibus & capris hoc solum. Verum pro insecto Stephanus indicat vltimam oportere acui, κροτών. Hesychius addit, Crotonem dici genus gummi Ægyptii: cuius varias medicinas indicat Plinius libro vigesimoquarto, capite vndecimo. Quidam aiunt, & Sesamidem dici Crotonem: fortassis eandem quam Plinius lib. 25. cap. 5. appellat Sesamoides, quod ait elleboro admisceri solitum, quo tutius sumeretur. id est (ni fallor) ellebori genus, quod Italia veratrum appellat. Quoniam hæc herba non solum corpus morbis alias immedicabilibus liberat, verum & animum purgat ab insania: non admodum dissimile veri videtur, hinc ductum prouerbium, Crotone salubrior Sesami meminit & Dioscorides, Sesamæ Plinius. Libro decimoquinto, capite septimo, meminit Sesami, quod sit arboris genus, vnde confici solet oleum: quam alii vocant Cyci, voce, vt videtur, Ægyptia, alii Crotonem, alii Rhibim, alii Sisamum syluestre. Ibidem indicat & ex castaneis & ex oriza fieri simile genus olei. Rursum libro vigesimosecundo, capite vigesimoquinto, meminit Sesamæ cuius in remediis varios vsus indicat. Cæterum quid sit dizithum in epigrammate, nondum compertum habeo, nisi quod Plinius libro eodem circa finem ostendit zithum esse potionem apud Ægyptios repertam, ex frugibus: hinc δίζυθον dictum videtur, quasi dicas duplicem ceruisiam. Hac sibi medentur & hodie bibuli quidam.

Cucurbita sanior.

Κολοκύνθης ὑγιέστερος, id est, Cucurbita salubrior: Suidas & Zenodotus pro adagio referunt. Athenæus libro tertio, citat hunc versiculum ex Epicharmo:

Ὑγιέστερον τ' ἦν ἔτι κολοκύνθας πολύ.

Id est:

Eratque longe sanius cucurbita.

Versus Græcus constabit, si legas ἔτι γε. Nam vt nos, adduximus, habetur in Athenæo ædito per Aldum. Vnde sit natum, non indicat. Proinde diuinandum id inde ductum, vel quod cucurbita non facile læditur aeris vitio, propter crustum quo tegitur: vel quod ea variis remediis efficax esse perhibetur, quemadmodum indicat Dioscorides lib. 2. item Plinius libro vigesimo, capite tertio. Nec vna tantum species ad remedia: valet & satiua, quam Græci κολοκύνθην appellant, valet inanis intus syluestris, quam Græci somphon, vt ait Plinius, dicunt: valet & satiua minor κολοκυνθὶς, quasi dicas cucurbitulum. Mihi videtur non absurde ductum hinc prouerbium, quod cucurbita vndique turgeat integra, nec rimis hians nec vermiculis obnoxia. Est autem integritas & obesitas corporis, sanitatis argumentum. Cognatum illi quod alias recensuimus, κρότωνος ὑγιέστερος, id est, Crotone salubrior.

Valere pancratice.

Plautus in Bacchidibus, Valere pancratice dixit: pro eo quod est, firma esse valetudine. Nam in Pancratistis robur corporis potissimum spectabatur. Pro eodem dixit, Valere athletice, Valere publice, Valere basilice. Terentius item: Pugilem esse aiunt de puella robustiore & habitiore. Græci βασιλικῶς pro magnifice, prouerbiali figura dicunt. Neque is sermo vulgo non ritus est, etiam hodiernis temporibus.

Sanior es pisce.

Prouerbialiter haud dubie dixit Iuuenalis, Sanior es pisce. Nam ad eum modum hodieque vulgo loquuntur, Tam sanus es quam piscis. Id inde sumptum est, quod creditum est, pisces non sentire morbos. Quanquam huic sententiæ refragatur Aristoteles libro De natura animalium octauo, atque hunc secutus Plinius libro nono. Siquidem ægrotare pisces hoc argumento colligunt piscatores, quod aliquoties inter eiusdem generis præpingues ac vegetos, aliquot capiunt extenuatos, ac languentibus similes, coloreque immutato. Quanquam vniuerso piscium generi non incidit pestis, quemadmodum frequenter accidit hominibus, ac cæteris animantibus, non cicuribus modo, verum etiam feris.

Tria saluberrima.

In eodem opere, quandoquidem nullo autore refert, videtur & hoc prouerbio fuisse iactatum. Sed præstat ipsius verba transcribere; ὅθεν ἄριστα λέλεκται τροφῆς ἀκορεῖν, καὶ πόνων ἀοκνεῖν, καὶ σπέρματος ἐστὶν συντήρησιν, ὑγιεινότατα εἶναι. id est, Vnde optime dictum est, vesci citra saturitatem, non refugere laborem, naturæ semen conseruare, esse saluberrima.

SCIENTIA.

COGNATI. *Nil scientia potentius.*

Plato in Pythagora. Nos quidem consensimus, nihil scientia potentius esse, imo semper vbicunque adest, voluptati, coniunctisque cæteris dominari. Actio autem errans, & quam scientia non regit, ab inscitia prouenit. quapropter, quod dici solet à voluptatibus superari, extrema inscitia est. Quod vero dicitur, ab affectionibus superari nihil est aliud, quam inscitia: & quod affectibus dominari, nihil quam sapientia. Sunt qui inscitiam dicunt, quando quis falsa opinione decipitur circa res plurimi faciendas. Scientia autem nobilitat. l. prouidendum. in glos. C. de postuland.

SCVRRILITAS.

ERASMI. *A sexaginta viris venio.*

Athenienses mire delectantur iis, qui risum dictis aut factis mouere norunt, adeo vt ad hoc in Diomeo, aut Heracleo sexaginta conuenirent, qui in ciuitate nominabantur sexaginta viri: quemadmodum nos dicimus duumuiros, triumuiros, & decemuiros, magistratum significantes: vt si quid ridicule dictum esset, vulgo ita loquerentur, οἱ ἑξήκοντα τοῦτο εἶπον, id est, Sexaginta viri hoc dixerunt: aut, ἀπὸ τῶν ἑξήκοντα ἔρχομαι, id est, A sexaginta viris venio. Refert Athenæus libro decimoquarto. Erat Athenis tribus, quæ dicebatur διομεῶν, à Diomo quodam Colyti filio: vnde διομεῖον, vt ex Hesychio licet conicere. Poterit per ironiam dici in dictum illepidum & agreste, Dictum sexaginta viris dignum: aut in stulte dicacem; Hic nobis venit à sexaginta viris.

Equitandi peritus ne cantet.

Ἱπποσύνην δεδαὼς μὴ ᾄδη, id est, Equitandi peritus ne cantet. Sumptum à poeta quopiam, in eum qui professus res serias versatur in nugis. Equitatio militaris est, & ad bellum pertinet. Musici sunt imbelles ac voluptatum sectatores. Gregorius Theologus in epistola ad Eudoxum rhetorem: ἱπποσύνην δεδαὼς μὴ ᾄδειν ἐθέλει ἡ ποίησις. μή τι γένηται, μὴ καὶ τῆς ἱπποσύνης διαμάρτῃς, καὶ τῆς ᾠδῆς. id est, Eum qui didicit artem equitandi, non vult canere poesis, ne qua eueniat, vt simul & in equitando aberres, & in canendo. Nondum liquet è quo poeta sumptum sit, sed dictum videtur in Thebanos, qui duas artes præcipue discebant, equitandi & canendi tibiis, quum altera parum alteri congruat.

IVNII. *Gephyræi & Gephyriasmos.*

Γεφύροι & γεφυραῖοι, & γεφυρισταί, quasi Pontani, prouerbiali sale dicuntur mordaces & dicaculi homines, qui dentatis morsibus conuiciantur. Nota origo à more Athenis recepto, Eleusyniorum mysteriorum tempore. tunc enim in ponte (per quem ad Cereris templum ibatur) sedens quispiam velata facie, scommata iaciebat in prætereuntes ciues, ac præsertim optimates, eos conuiciis liberis appetens: vt ex Hesychio discas. Plutarchus in Sylla, καὶ τῶν ἀθλίων τις γεφυριστῶν ἐπέσκωψέ τις εἰς τοῦτο ποιήσας συκάμινον ἔσθ' ὁ Σύλλας ἀλφίτῳ πεπασμένον. id est, Conuiciatorum quispiam carmine in illum lusit tali, Est Sylla conditum morum, sed polline. Herennius Philon in libello de diuersis dictionibus, qui Hammonii titulo nunc circunfertur, γεφυρισμὸν scommatis genus esse testatur, ab Athemensium moribus tractum, qui in pontibus libellos infames oratione siue astricta, siue pedibus soluta, quibus famam alicuius incesserent, describere, & publico in loco prostituere consueuerant. quem morem imitata est Romanorum immodica licentia in Pasquillo suo. Meminit, sed obscure, Strabo libro nono, his verbis. ἐφ' οὗ καὶ ἡ γέφυρα, καὶ οἱ γεφυρισμοί. id est, Vbi Gephyra, & qui Gephyrismi, hoc est, inuectiui sales, dicuntur, vbi parum dextre Gephyrismos accolas exponit interpres, conuiciis & mordacitate celebres quæ interpretationis ratio prorsus absurda est Græcæ linguæ succo imbutis auribus. Hinc γεφυρίζειν pro subsannare, & quasi de ponte illudere, conuiciaque facere. Plutarchus de Aristione tyranno loquens: βωμολοχίας αἷς αὐτόν τε καὶ τὴν Μετέλλαν ἀπὸ τῶν τειχῶν ἑκάστοτε γεφυρίζων καὶ κατορχούμενος ἐξηρέθιζεν ὁ τύραννος Ἀριστίων, id est, Scurrilia dicta quibus Syllam eiusque coniugem Metellam de mœnibus frequenter lacessebat sannis conuiciisque in illum debachatus Aristion tyrannus. Polybius de eodem: ὁ δὲ Σύλλας πορθήσας τὰς Ἀθήνας ἔδεησε μικροῦ διαφθεῖραι τὴν πόλιν θυμῷ διὰ τὰ σκώμματα, ἃ δὴ πολλὰ κατ' αὐτοῦ γεφυρίζων καὶ ἐπικερτομῶν ὁ Ἀριστίων παρ' ὅλην ἀπέρριπτε τὴν πολιορκίαν. hoc est, At Sylla parum abfuit quin vrbem funditus deleret ira percitus

propter scommata, quæ varia in illum toto obsidionis tempore fecerat Aristion, subsannando illum, & conuiciis incessendo. Meminit Gephyræ Stephanus, oppidum Bœotiæ esse annotans, quæ alio nomine Tanagra dicatur: ἀφ' ἧς, inquit ἡ γεφυραῖα ἡδεῖα vbi legendum esse arbitror ἰδιώτης, vel ἡδυλογία. vt dicat inde nomen habere Sales Gephyræos. Annotat Hesychius, γεφυρίδα vocari etiam scortum quod in ponte prostaret. Ab his diuersi sunt γέφυροι, id est, Gephyri, progenies illustris cuiusdam fœminæ: quæ quum vno partu nouenam sobolem peperisset, verita ne vulgi conuicium de scrophæ fœcunditate sibi impingeretur, habito duorum liberorum delectu, reliquos ancillis suis de ponte in profluentem demergendos proiici mandauerat, sed fortuito patris peregre redeuntis superuentu seruari incolumes liberi, à ponte de quo præcipitandi fuerant, cognomen sortiti fuerunt salutare, γέφυροι velut Pontani nuncupati. Refertur ab Eustathio Iliados decimotertio.

Scommata Dionysiaca.

Διονύσια σκώμματα, id est, Dionysiaca scommata prouerbialiter dicuntur scurrilia conuicia, quibus mores hominum flagellantur & perstringuntur. Synesius in Dione Prusiæo: νῦν ἰδὲ βάλλοντι σωκράτην καὶ ζήνωνα τοῖς ἐκ διονυσίων σκώμμασι, καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἀξιοῦντι πάσης ἐλαύνεσθαι γῆς καὶ θαλάσσης. id est, Nunc incessenti Socratem & Zenonem dicteriis Dionysiacis, eorumque sectatores terra marique proscribendos mandanti. Suidas ex incerto authore: ποτὲ μὲν βάλλων καὶ σκώπτων τοῖς ἐκ διονυσίων σκώμμασι. id est, Interdum conuicians, & Dionysiacis scommatibus debachans. Natum à præ nimia licentia Bacchanalium feriarum, quæ flagitiis & scurrarum dicacitate perstrepebant.

COGNATI. *Cynicus Momus.*

Cynicici dicuntur dicaces, & qui iocis scurrilibus delectantur, quibus etiam Diogenes increpare solitus est molles ac delicatos homines: vnde canis nomen ipsi impositum est. Cicero libro secundo Epistolarum ad Atticum, de Pisone loquens: Etenim, quantum coniectura auguramur, si erit nebulo iste cum his dynastis in gratia, non modo de Cynico consulari, &c. Itidem per Momos, homines palam obtrectantes significantur, propemodum iis conuicium facientes, qui rerum potiuntur. Sed & Cynici non tantum quia obuios allatrabant, sed etiam ob vitam illiberalem, ab humanitate remotam & munditia, appellantur in Græcia. Horatius:

Cui canis ex vero ductum cognomen adhæret.

Hunc arbitror propter sordidam immundamque vitam esse canem appellatum. Menæchmus ille apud Plautum, Hecubam eo canem ait cœptam esse appellari, quod, quemcunque aspexerat, in eum omnia mala ingerebat. Cicero pro Roscio, accusatores cum anseribus & canibus comparat: alios enim esse qui clamare possint tantum, non etiam nocere: alios, qui latrare & mordere possint: illos anseribus, hos canibus esse similes. Eadem ratione maledicos homines, canes appellare licet.

Στωμύλματα

Aristophanes hoc prouerbium eleganter torquere solebat in aliquot sui temporis blaterones insulsissimos, qui se poetas iactabant, cum hoc essent nomine indignissimi, eos etiam ἐπιφυλλίδας appellans. Senarius Aristophanis est in comœdia quæ inscribitur Ranæ:

Ἐπιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα.

Id est:

Epiphyllides sunt hæc & ampullæ meæ.

Galba.

Galba, vt asserit Tranquillus de Seruio Galba, olim Gallis per iocum præpinguem denotabat, quæ vox paulatim illis decidit, & penes Germanos, vnde prius fluxit, adhuc hodie in vsu est, qui in hac significatione mutatis quibusdam literis, & iam hodie per iocum dicunt Kalb: quod de vitulo bene saginato proprie apud eos dicitur. Ægidius Tschud. in Rhetica descriptione scribit, quod etiam hac adhuc ætate Heluetii pinguem hominem vitulum vocant. Vitulus autem Celtica lingua, Calb significat. Sed Romanos Galb pro Calb, vt Gaius pro Caius, protulisse.

Albati scurræ.

Hodie etiam vsurpatur in sacerdotes factiose dimicantes, quique scurrilem leuitatem in verbis & gestu præferunt. Albati enim sunt, candida toga induti, qua sacra facturi vtuntur. Virgil.

Velati lino.

Ouid. 3. Fast.

— Atque caput niueo velatus amictu

Idem 3. Amorum:

— Velati vestibus albis.

Democriti, Heracliti.

Bud. lib. Epist. 4. Philecoo scribens: Qui rerum status, inquit, præposterus, etsi hodie Democritos multos excitat inter homines dicaces, ridiculisque gaudentes, vereor tamen ne Heracli-tos longe plures mox faciat. Voces sunt celebres, & in ore omni-um. Democritici autem dicti sunt à Democrito Abderite, homine ad ridendas vulgi ineptias & curas inanes maxime propenso: ideo Gelasinus dictus est, de quo Horat. libro 2. epist. ad Augustum:

Si foret in terris rideret Democritus.—

Hunc quoque commemorat Cicero, de risu verba facturus, libro secundo De orat, ad Q. fratrem: Atque illud primum, quid sit ipse risus, quo pacto concitetur, vbi sit, quomodo existat, atque ita repente erumpat, vt eum cupientes tenere, nequeamus, & quomodo simul latera, os, vultum, oculos occupet, viderit Democritus. Heracliticí vero humanam stulticiam lamentantur: dicti à Heraclito Ephesio, qui omnes humanas res calamitosas & deflendas esse existimauit. De vtroque Lucianus in vitarum auctione. Aloysius Luisinus De compescendis animi affectibus, libro secundo, capte decimo, in fine. Frustra Democritus esse contendit, cum iam ob habitum diu contractum Heraclitus effectus sit. Ab hoc Heraclito dicti quoque sunt σκοτεινοί, id est, tenebrosi. Heracliti dicta.

Παντολάβοι.

Pantolabus, notissimi scurræ nomen apud Horatium in satyr. 8. lib. 1. & in 1. lib. 2. quem numerat in plebe, satyrice & vibrate, eo in prouerbiis nostris παντολάβοι ab omnibus petentes & accipientes dicuntur, οἱ παρὰ τοῦ προσέχοντος λαμβάνοντες καὶ αἰτ... Pudæus Longolio: Non vult autem pater eius Pantolabum esse.

MELCHIORIS NEIPEI.
Cybiotates.

Alexandrini dicaces natura, & liberioris linguæ, Vespasianum immensa pecuniæ auiditate laborantem, ac subinde vectigalia omnibusque ciuitatibus, & tributa prouinciis augentem, omnibusque rebus etiam sordidis, lucri odores venantem infami conuicio Cybiosacten vocabant, cognomine vnius è regibus suis turpissimarum sordium. Suet. in Vespasiano 19. Sic enim ibi vulg. leg. A quo non abludit quod Giselinus in quodam manuscript. legit, ciborum vel cyboitantem, mendo propriis nominibus perfamiliari. Quin & Strabo libro 16. vbi Ptolemæorum genealogiam recenset, Cybiasastem nominat, qui maritus per aliquot dies fuerit filiæ Ptolæmei Anletæ. Si coniecturis locus est, putem dictum Cymbotatem: cum Hesychius testetur, κύμβον significare dum ollæ fictilis, & κυμβίον iaci solere in porcos & sordidos cimbotatem, à κίμβιξ, quod valet ῥυπαρός, ἀπὸ ... κίμβιξ Eustat. qua voce etiam Aristot. Ethicor. 25. genus quoddam ... rorum hominum notat. sed hæc incerta: neque ego quicquam statuo. Vtemur vulgata voce, dum alia certior repetiatur, in principes summe auaros, & omnes vndique caussas exenterandis subditorum loculis venantes, nunc proponendo decimationes pecuniarum, vel prouentuum: nunc mercimonia certa vi pecuniæ ... do: quin & quibuscunque annonæ partibus, vt frumento, vino, cereuisiæ, aliisque ad victum spectantibus, vectigal assignando quantum libet, & quoties libet. Philippus Gallorum rex, qui vectigal sali imposuit, quod magna adhuc tyrannide grauat Galliam, merito Cybiotates dici potuit: quanquam posteri quoque infame hoc vocabulum non satis longe à se repellere videantur, qui hominis iamdiu sepulti sortes imitando asserunt, sed, vt ille ait, lucri bonus est odor ex re qualibet.

SECVNDÆ EXPERIentiæ.

ERASMI. *Posterioribus melioribus.*

Inter Græcanicas parœmias refertur, δεύτερων ἀμεινόνων, id est, Alteris melioribus. Quo significabant, ea quæ prima experientia parum bene successerant, secunda nonnunquam commodius euenire: & prioris consilii erratum, posteriore consilio corrigi. Quod quidem nonnulli putant à sacris ortum. in quibus si prima victima non fuisset litatum, iterabant sactum, meliora sperantes, id quod satis indicat leno Plautinus, qui sæpius Veneri cæsa victima litare non poterat. Plato lib. De legibus quarto, videtur ad talorum iactum, aut lusum consimilem referre: propterea quod non raro fit, vt cui lusus incommode ceciderit, is de integro ... ri ludum atque iterari postulet, sperans fore vt iam felicius ... Ait enim, πάλιν οὖν οἷον φασιν οἱ παίζοντες, ἀμεινόνων ἐξ ὑστέρων ἐπαναπολήσωμεν. id est, Rursum igitur, quemadmodum ludentes dicere consueuerint, secundis denuo melioribus repetamus. Quanquam & hoc loco παίζοντες, referri potest non ad lusum aliquem, sed iocum magis prouerbialem. Sed interpretamento priori Tullius adstipulatur, qui secũdo De diuinatione libro sic ait, Quæ est autem inconstantia deorum, vt primis minentur extis, bene promittant secundis? Idem in Philippicis oratione 13. Posteriores enim cogitationes, vt aiunt, sapientiores esse solent. Idem ... Qu...

Quintum fratrem: ego vero nullas δεύτερας φροντίδας habere possum in Cæsaris rebus. hoc est; Nullum idoneum reperio consilium, quo superioribus malis possim mederi. Huc respexit & Dauus ille Terentianus, cum ait,

Hic non successit, alia aggrediamur via.

Quin eodem allusisse videtur & Aristoteles primo τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ libro, cum ait, δεῖ δὲ εἰς τοὐναντίον καὶ τὸ ἄμεινον, κατὰ τὴν παροιμίαν ἀποτελευτῆσαι. Loquitur de his, qui causarum naturalium admiratione prouocati accedunt ad philosophandum. Quos causis cognitis vult iam desinere mirari, & ad meliora conuerti. Porro prouerbium videri potest ex Euripidis ortum tragœdia, cui titulus Hippolytus coronatus:

---Κἀν βροτοῖς
Αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι.

Id est:

Siquidem solet mortalibus prudentior
Posterior esse aliquando cogitatio.

Verba sunt nutricis ad Phædram, quasi recantantis ac palinodiam canentis superioris orationis, posteaquam vidit eam de moriendo cogitare. Respexit huc & in Supplicibus.

Ἀλλ' ἐν δόμοις μὲν ἤν τι μὴ καλῶς ἔχῃ,
Γνώμαισιν ὑστέραισιν ἐξορθούμεθα,
Αἰῶνα δ' οὐκ ἔξεστιν. --

Id est,

In ædibus si quid parum recte est, licet
Corrigere posterioribus sententiis,
At non item æuum. ---

Inde & metanœa dicta Græcis, quod posterior cogitatio perspicit aliter agendum fuisse.

Danda venia lapso.

Qui dicet aliquando dandam veniam, si quid erratum sit per incuriam (neque enim hominis esse, vt semper exactam præstet diligentiam) vsurpabit illud ex Odyss. τ.

Ἀλλ' οὐ γάρ πως ἐστὶν ἀΰπνους ἔμμεναι αἰὲν
Ἀνθρώπους.---

Id est,

Haudquaquam fieri potis est, vt peruigil vsque
Mortalis duret. ---

Destitutus ventis remos adhibe.

Quum res non succedit vt volumus ad alia præsidia confugiendum est: aut quum fortuna est aduersa, tum magis adlaborandum. Refert adagium Hermolaus in Epistola quadam Græca, quæ Politianicis admixta est, καὶ τοῦ πνεύματος ἁμαρτὼν φασιν, ἐπὶ τὰς κώπας χώρει. id est, Et destitutis ventis, ad remos, quod aiunt, te confer.

EX APPENDICE ERASMI.

Alteris melioribus.

Πάλιν ἐκ ἀμεινόνων ἐξ ἀρχῆς δευτέρων ἐπαναπολήσωμεν, Rursum igitur secundis denuo melioribus repetamus. δεύτεραι γὰρ φροντίδες σοφώτεραι, Secundæ enim cogitationes prudentiores. Vide alibi, Posterioribus melioribus: &, Posteriores curæ meliores. Tractū à sacris, vbi cum in vnis hostiis secunda non apparerent, ad alteras litabatur. Plato, Arist. Euripides, Aristides, Hesych. Phauorinus. Huc respicit illud Daui Terentiani, Hac non successit, alia aggrediemur via. Neque male quis & illud huc referat, quod alibi non satis recte explicatur: Mactata veniet lenior hostia.

IVNII.

Semel in laqueum vulpes.

Ἅπαξ ἀλώπηξ εἰς πάγην.

Id est,

Vulpes semel laqueum subit.

Iambicus dimeter prouerbialis de astutis hominibus, quos haud procliue est post primum errorem irretitos tenere: sed expertus quantum opum hauriant lites, quantumque molestiarum pariant, litium laqueos declinat, & cum piscatore ictus sapit postliminio. Prudentis non est, denuo eundem in lapidem pedem offendere. Coniugii turbas repetentem naufrago comparat Græcum epigramma, iam secundo pelagus tentanti. Annotat Suidas etiam aliter efferri, ἀλλ' οὐκ αὖθις ἀλώπηξ, Non iterum vulpes. vt subaudiatur, εἰς πάγην, in laqueum.

COGNATI.

Posteriores prioribus potiores.

Multis ferme in rebus fauor nouitatis, superiorum obliterat gratiam. Modestinus lib. 1. Pandect. tit. 14. de constitutionibus principum, cap. vltimo, αἱ μεταγενέστεραι διατάξεις ἰσχυρότεραι τῶν πρὸ αὐτῶν εἰσιν, id est: Constitutiones tempore posteriores potiores sunt iis quæ ipsas præcesserunt. Paulus eod. lib. tit. 3. de legib. Non est nouum, inquit, vt priores leges ad posteriores trahantur. Ideo, vt ibidem inquit Tertullian. quia antiquiores leges ad posteriores trahi, vsitatum est. Promulgatur enim altera prioris legis infirmandæ causa. Cicero Philipp. 12. Posteriores enim cogitationes (vt aiunt) sapientiores esse solent. Quum Cicero addit (vt aiunt) ostendit esse prouerbium. Est autem de Græcis his verbis interpretatum: δεύτεραι φροντίδες σοφώτεραι. Huic affine illud Erasm. Posterioribus melioribus.

Δευτέρων ἀμεινόνων.

Scite κατὰ παροιμίαν dicunt Græci, δευτέρων ἀμεινόνων, cuius adagii origo ab iis desumpta est, teste Hesychio & Phauorino, qui cum primis sacris non recte litassent, ad secunda meliora accingebantur. Tum enim δευτέρων ἀμεινόνων dicebant. Inde porro ad alia transfertur: quæ postquam primo euentu minus è sententia successerunt, secundo melioribus (vt ita dicam) auibus repetuntur: quemadmodum solent & δεύτεραι φροντίδες σοφώτεραι dici. Vsus huius parœmiæ reperitur apud Ælium Aristidem, rhetorem disertissimum, duobus in locis. Primum enim in pulcherrima illa, quam in vrbis laudem habuit oratione extrema ad Romanos & peroratione: δευτέρων φασὶν ἀμεινόνων, Iterum vero, ἐν τῷ πρὸς τοὺς αἰτιωμένους, ὅτι μὴ μελετῴη, hæc sunt eius ad amicum in initio verba, καὶ δῆτα σοὶ μὲν πλεῖν ἡμῖν ἐξ οὐρίας τε, καὶ ἐπιχειρήσοις, καὶ δευτέρων ἀμεινόνων ἀγγέλλεσθαι, &c. quorum verborum hic sensus est: Vt autem tu quidem vento ac auibus faustis, secundisque melioribus nauigare nobis annuncieris, &c. Vide post, Succidanea hostia. vbi de secunda quoque nauigatione.

Succidanea hostia.

Cum prima hostia non litabatur, aut effugerat, & succidaneæ hostiæ immolabantur, ad deos placandos, meliores (vt opinor) dari dicebantur. ad quem ritum Virg. Æneid. v. respexit, cum scripsit:

Hanc tibi Erix meliorem animam pro morte Daretis
Persoluo. ——

Cum enim Daretem tanquam hostiam sacris vouisset, & interficere decreuisset, proinde quasi ea hostia grata heroi non esset futura, nec litatura, succidaneam sese meliorem dare demonstrat. Nam in sacris succidaneis, Græci per euphemismum δευτέρων ἀμεινόνων dicere solebant. De quo ante me annotasse, nunc primum recordor. Sic & libro 12.

Hoc habet hæc melior magnis data victima diuis.

Quo & aliud prouerbium Græcum pertinet, δεύτερος πλοῦς. Prima autem nauigatio temeria magis plerumque, & improuida est; & secunda non raro eius peccatum corrigit & emendat. Secunda quidem victima, & secunda nauigatio, poetis vsitata & familiaria sunt. Turnebus Aduersariorum libro 22. cap. 18. Secunda nauigatione, vt in prouerbio est, placuit tentare pelagus, & aliud quiddam probabilius periclitari.

SECVRITATIS ET REI TVTÆ.

ERASMI. *In tranquillo est.*

Ad hanc formam pertinet Terentianum illud ex Eunucho: Tum autem Phædriæ meo fratri gaudeo esse amorem in tranquillo. item illud: Qui te in scopulum è tranquillo auferat. & quod alibi diximus: Ego in portu nauigo. item illud: In terra sunt. Eadem autem loquutionis specie dicimus, In tranquillo. qua dicimus In tuto, in procliui.

In vado.

Metaphora prouerbialis, In vado esse: pro eo quod est in tuto citraque discrimen: sumpta à natantibus aut nauigantibus. Terentius: Omnis res in vado est. Plautus in Aulularia: Hæc propemodum iam esse in vado salutis res videtur. Vadum autem est aquæ fundus: in quo quisquis constiterit, is iam effugit periculum ne mergatur.

In portu nauigare.

Affinis est huic allegoria, ἐν λιμένι πλεῖν, id est, In portu nauigare: qua significamus, nos iã à periculo abesse: propterea quod qui mediis adhuc in fluctibus nauigant, hi ventorum & æstus arbitrio nauigant: contra qui iam intra portum sunt, nihil habent negocii cum vndis ac ventis. Vnde vulgatissima metaphora, hominem in cuius præsidio conquiescimus, portum appellamus. Et qui sese ad tranquillam tutamque aliquam vitæ rationem traducunt, in portum se recipere dicuntur. Terentius in Andria: Nunc huius periculo fit: Ego in portu nauigo. Maro paulo diuersius in Æneid. lib. 7.

Nunc mihi parta quies, omnisque in limine portus.

Duabus ancoris fultus.

Ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖ, id est: Duabus nixus in portu sedet, subaudiendum ancoris. De firmis & immotis, & qui rem suam probe constabilierunt. Ductum à nauibus intra portum tuto manentibus, à prora simul & à puppi proiectis ancoris. Meminit Aristides in Panath. Ab eadem metaphora dictum est, quod aduersus Ctesiphontem dixit Demosth. Οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμεῖ τοῖς πολλοῖς, subaudiendum ἀγκύρας, id est, Haud eadem ancora nixus est qua vulgus hominum.

Tanquam ad aram.

De sacra ancora dictum est alias. Illi simillimum est, Ad aram, quum extremum refugium intelligi volumus. Inde sumptum, quod olim qui extrema necessitate vrgebantur, ad aras deorum soleant confugere, vnde nefas erat, quenquam detrahere. M. Tullius in oratione pro Roscio Comœdo: Quod item nuper in Erote Comœdo vsuuenit, qui posteaquam è scena non modo sibilis, sed etiam conuicio explodebatur, sicut ad aram confugit in vsus domum, disciplinam, patrocinium, nomen. Idem libro 3. De natura deorum: Quod vos, inquit, quum facere non potestis, tanquam ad aram confugitis ad deum. Idem actione in Verrem 4. Magistratuum autem nostrorum iniurias, ita multorum tulerunt, vt nunquam ante hoc tempus ad aram legum, præsidiumque vestrum publico consilio confugerent; Ouidius Epistolarum libro 4.

Vnica fortunis ara reperta meis.

Plautus in Mostellaria: Ad aram confugisti.

Ad asylum confugere.

Vide in loco Experientiæ.

Arx.

Non abhorret ab hac forma arcis metaphora quum tutissimum, ac validissimum præsidium significamus. M. Tullius in Verrem actione 6. Idem ad vos priuatim iudices confugit, vritur hac lege qua iudicium est, communi arce sociorum. Rursus in eadem: Hic locus est igitur vnus quo perfugiant, hic portus, hæc arx, hæc ara sociorum. Item pro Roscio Comœdo: Hæc lex socialis est, hoc ius nationum exterarum est, hanc habent arcem minus aliquanto munitam quidem quam antea, verum tamen, &c. Item pro Sylla: Ego vitam omnium, statum orbis terræ, vrbem hanc denique, sedem omnium nostrum, arcem regum ac nationum exterarum, lumen gentium, domicilium imperii, quinque hominum amentium ac perditorum pœna redemi. Idem in Epist. famil. scribens P. Lentulo, quod erat in causa præcipuum, Arcem causæ vocat: Non potuit, inquit, magis in arcem causæ illius inuadere. Aristoteles præfatus in rhetorica ad Alexandrum, εἰδέναι καλῶς ὡς ἀκρόπολις ἐστι σωτηρίας, ἡ διὰ τοῦ συμφέροντος γινομένη θεωρία. id est, Quum pulchre nosset, arcem esse salutis, vtilitatis considerationem quæ fit oratione.

Bonum est duabus niti ancoris.

Pindarus Olympiacῶν hymn. 6.

Ἀγαθαὶ δὲ πέλοντ' —
ἐν χειμερίᾳ νυκτὶ θοᾶς
Ἐκ ναὸς ἀπεσκίμφθαι, δύ' ἄγκυραι.

Bonæ sunt in hyberna nocte duæ ancoræ, ad laxandum è celeri naui. id est, Boni est duplici præsidio niti, vt si alterum destituat, altero iuuemur: quemadmodum is victor quem laudat, geminam habebat patriam, vt si quid accidisset alteri, ad alteram se reciperet. De hoc dictum est nobis alias ἐπὶ δυοῖν ὁρμεῖν.

Extra fumum & vndam.

Aristoteles eodem libro refert versum Homericum, vt vulgo decantatum:

Ὡς τοῦ μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔεργε
Νῆα. —

Id est,

A fumo nauim simul atque à fluctibus arce.

Aristoteles indicat esse verba Calypsus, adhortantis Vlyssem, vt neque nimium littori vicinus nauiget, fumum sequutus, neque se profundo credat pelago, sed in medio secet viam: quod ibi periculum sit à saxis & vadis, hic ab vndis. Argyropylus autem interpres ea verba tribuit Circæ: quid sequutus, nescio.

E terra spectare naufragium.

Alias nobis dictum est, de muris iudicare Achiuos: pro eo quod est, in tuto spectare aliorum pericula. Idem alia metaphora festiuius extulit M. Tullius lib. ad Atticum 2. epist. De geographia: Nunc vero quum cogar exire de naui, non abiectis, sed ereptis gubernaculis, cupio istorum naufragia ex terra intueri, cupio, vt ait tuus amicus Sophocles,

Κἂν ὑπὸ στέγης ἀκούειν εὔκηλος εὐδούσῃ φρενί.

Quanquam hic versiculus in aliis codicibus habebatur varius, sed æque deprauatus: in aliis erat omissus. Videtur esse versus trochaicus catalecticus:

Κἂν ὑπὸ στέγης ἀκούειν εὔκηλος εὐδούσῃ φρενί.

pro εὔκηλος, quidam codices habebant ψάκαλος, quod quid sit, non intelligo, εὔκηλος, non patitur carminis ratio. Sensus autem hic videtur esse: optat de tecto audire tumultus aliorum, ipse vacuus & quietus animo.

Mortuo leoni & lepores insultant.

Extat epigramma Græcum, cuius argumentum sumptum est ex Homericæ Iliad. χ. vbi Hectorem ab Achille iam interfectum circumsistunt Græci, mortuo insultantes: nec quisquam erat qui extincto non aliquod vulnus infligeret. Sic enim habet Homerus:

— Ἄλλοι δὲ περίδραμον υἷες Ἀχαιῶν,
Οἳ καὶ θηήσαντο φυὴν καὶ εἶδος ἀγητὸν
Ἕκτορος, οὐδ' ἄρα οἵ τις ἀνουτητί γε παρέστη.

Id est:

At reliqui accurrunt Graii, cinguntque cadauer
Hectoris, eximiam speciem formamque stupentes:
Nec tamen astitit exanimi sine vulnere quisquam.

Ac paulo post:

Ὣς ἄρα τις εἴπεσκε, καὶ οὐτήσασκε παραστάς.

Id est:

Dixerat hoc aliquis, simul & vulnus dedit astans.

Epigramma sic habet:

Βάλλετε νῦν μετὰ πότμον ἐμὸν δέμας, ὅττι καὶ αὐτοὶ
Νεκροῦ σῶμα λέοντος ἐφυβρίζουσι λαγωοί.

Id est,

Nunc telis petito te meum post fata cadauer,
Audet vel lepus exanimi insultare leoni.

Dictum est alias de his qui mordent mortuos, cum laruis luctantur, & cum vmbris depugnant.

Ne si ad Iouis quidem aulam.

Qui metuunt malum, ad asylum, ad aram, ad arcem, ad aulam principis, ad diuorum phana confugiunt. Verum à morte nullum est effugium. Id ita Sophocles expressit versibus:

Ὅταν γὰρ ὁ καιρὸς τοῦ θανεῖν ἐλθὼν τύχῃ,
Οὐδ' ἂν πρὸς αὐλὰς Ζηνὸς ἐκφύγοι μολών.

Id est:

Vbi mortis vrget tempus, ad Iouis atria
Si fugeris, effugere non possis tamen.

Prouerbii species est in illis verbis, Vel ad Iouis quidem aulam, quod pro tutissimo posuit refugio. Huc confugerat Aquila insectante scarabeo.

Primum apes abigendæ.

Agathius de bello Gothico libro 3. Placebant hæc dicta [illegible] go Herulorum præfecto. Vnde id vsurpatum prouerbium [illegible] barum & parui momenti. vtile tamen & alicuius energiæ. [illegible] tidem prædicabat, primum abigendas apes, deinde & mel [illegible] hendum. Sensit Buzes primum hostium copias aduentantes submouendas, quo possint Asia potiri. Sumptum a cura [illegible] apum, qui quo mel eripiant ex aluearibus, apes fumo, aut alio [illegible] uis modo abigunt.

Pugno tenere.

Ἀπρὶξ τοῖν χεροῖν λαβέσθαι, id est, Pugno stringere dicitur, [illegible] ipso contactu sentitur. Sic Plato in Theæteto: οἱ οὐδὲν ἄλλο [illegible] εἶναι, ἢ οὗ ἂν δύνωνται ἀπρὶξ τοῖν χεροῖν λαβέσθαι. id est, Qui [illegible] putant, quicquid non possint strictim manibus apprehendere. [illegible] quitur de his qui non existimant quicquam esse in rerum natura, præter res corporeas, & sensibus expositas: actiones, generationes, & huius generis alia, quæ intellectu, non sensibus percipiuntur, existimant esse inania vocabula. Talis visus est Platoni [illegible] genes, qui dicebat se cyathos & mensas videre, cyatheitates & mensfeitates, quas Plato commemorabat, non videre. Sed vicissim [illegible] diuit: Nimirum oculos quibus cyathi & mensæ videntur, [illegible] mentem, qua cyatheitates ac menseitates cernuntur, non [illegible] Tam crassum ingeniorum genus Plato veluti prophanum [illegible] losophiæ mysteriis iubet arceri. Verius enim sunt, quæ non [illegible] dentur, quam quæ videntur, & certius ea scimus quæ ratione [illegible] ligimus, quam quæ manibus contrectamus. sensuum enim [illegible] cium fallax est.

His Medus non insidiabitur.

Τάδε Μῆδος οὐ φυλάξει, id est, Hæc Medus non obseruabit. Cum Xerxes exercitum in Græciam traducere pararet, vt autor est apud Zenodotum Dicæarchus, Græci desperatis rebus [illegible] suas absumpserunt, ne multum reliquum fieret, quod hostis [illegible] ret, ita dicentes: Hæc Medus non obseruabit. Eaque vox [illegible] agit[illegible]n abiit, vbi quis largius impenderet sua, ne venirent in [illegible] rum manus. Veluti si quis pecunias suas erogaret amicis, [illegible] liberis turpiter absumpturis subducat, recte dixerit: ταῦτα [illegible] φυλάξει. Aut si ciuis opulentus pecunias extruendis ædificiis [illegible] sumat, ne his insidietur auarus princeps, & omnium fortunis [illegible] minens.

Ociosus est.

Si quem iubebimus animo ocioso esse, tantum curare cuti[illegible] lam, negocium aliis curæ futurum, accommodabimus illud [illegible] dem libro:

— Μή τε τοι ἄλλο
Ἐνστήθεσσι κακὸν μελέτω ἔργον τε ἔπος τε,
Ἀλλὰ μάλ' ἐσθιέμεν καὶ πινέμεν ὥς τὸ πάρος περ.

Id est:

— Tute caueto
Aut dicti, aut facti cruciet tua pectora cura:
Quin tranquillus, edasque, bibasque ita vt ante solebas.

Chœnici ne insideas.

Χοίνικι μὴ ἐπικαθίσῃ, id est, Chœnici ne insideas. Interpretatur diuus Hieronymus, De victu ne fueris solicitus in diem crastinum. Est enim Chœnix demensum, & cibus diurnus, vt apud Homerum Odysseæ τ.

Οὐ γὰρ ἀεργὸν ἀνέξομαι, ὅσκεν ἐμῆς γε
Χοίνικος ἅπτηται.——

Id est:

Nanque operæ immunem haud patiar, quicunque meam vnquam
Chœnica contigerit.——

Eodem pacto Laert. & Suidas exponunt. Porro seruis olim cibus diurnus chœnice distribuebatur, vt illi vicissim operis pensum persoluerent: quam ob causam Apollo Pythius Corinthios χοινικομέτρας appellauit, quod seruos possiderent quadragies sexies mille. Author Athenæus libro sexto. Plutarchus autem longe diuersius: puta, non indulgendum ocio, sed industria prospiciendum victum, ne desit in posterũ. Idem in Sympoliacis huius symboli meminit, his quidem verbis, μετὰ τῆς πυθαγορικῆς χοίνικος, ἐφ' ἧς ἀπηγόρευε καθῆσθαι, διδάσκων ἡμᾶς, ἀεί τι τῶν παρόντος εἰς τὸ μέλλον ὑπολιπεῖν, καὶ τῆς αὔριον ἐν τῇ σήμερον μνημονεύειν, hoc est, Vna cum Pythagorica chœnice, in qua vetuit desidere, docens nos, vt ex eo quod præsens est, semper aliquid in futurum relinquamus, & crastini diei in hodierno meminerimus. Existimat autem idem maiores significare voluisse, quibus religiosum habitum est, mensas inanes tollere. Demetrius Byzantius apud Athenæum interpretatur, non oportere spectare tantum quæ præsentis diei sunt: quin crastinum semper esse expectandum: propemodum cum Plutarcho consentiens. Ego certe, quandoquidem in huiusmodi symbolis diuinare non solum licet, verum etiam necesse est, opinor Pythagoricum hoc ænigma sumptum ex Homeri loco, quem modo citauimus: significarique, non oportere per inertiam ocium & cibum alienum sectari, sed sua quenque industria sibi parare facultates, quibus mundiciam vitæ sustineat. Parasiticum enim ac fœdum, aliena viuere quadra, nec vllam artem callere, qua possis ἀνόητος viuere. Notat id Homerus etiam in Iro, cum ait Odyssææ.

——Μετὰ δ' ἔπρεπε γαστέρι μάργῃ,
Ἀζηχὲς φαγέμεν, καὶ πιέμεν, οὐδέ οἱ ἦν ἲς
Οὐδὲ βίη.——

Id est:

——Sed ventre insignis inerti
Assidue bibere atque edere. ast industria nulla
Nullaque vis aderat.——

Nec abhorret hinc illud Pauli apostoli, ne ipsum quidem incelebre vulgo: Qui non laborat, nec manducet. Cum nobis adornaretur sexta, ni fallor, Chiliadũ æditio, nempe anno ab orbe redempto 1517. Commodum in lucem exiit opus Antiquarum lect. Ludouici Cælii Rhodigini, de quo quid in totum sentiam, non habeo necesse nunc ferre sententiam: tametsi ipse operis gustus (nam delibaui duntaxat) protinus arguit hominem inexplebili legendi auiditate per omne genus autorum circumuolitantem, & ex refertis aliorum sertis nouas subinde corollas concinnare gaudentem. Quod autem Georgii Vallæ, Volaterrani, meique nusquam, quod quidem compererim, admiscuerit mentionem, quorum tamen commentariis nonnihil adiutum fuisse probabile est, suo iudicio factum, non liuore: etiamsi hoc ipsum tractans symbolum, negat se quicquam adferre velle in medium, quod in aliorum commentariis rebulliat (sic enim ille loquitur) cum non pauca adducat quæ in meis Chiliadibus reperio. Nec enim arbitror ad me pertinere, quod ille gignit etiam prouerbia, sed cuiusmodi chiliadas sexcentas explere possis, si fors ea res cordi sit. Vbi plusculum ocii continget, non grauabimur attentius etiam obseruare, si quid illic sit quod ad nostrum hoc institutum pertineat, haudquaquam hominem sua laude fraudaturi, si quid contulerit. Cæterum quod ad huius ænigmatis explanationem attinet, non me fugit quid de chœnice, deque stragulis conuolutis diuinarit ille, cuius equidem commentum in præsentia nec probo, nec refello. mihi certe non libeat ad istum diuinare modum, si quid alioquin à proximis autoribus suppeditetur: quæ præsidia simul atque nos defecerint, tum forte diuinabimus & ipsi, sed ita vt in huiusmodi rebus non multum operæ seriæ ponamus. Quorsum enim attinet anxie disquirere quid senserit is, qui data opera curauit ne possit intelligi? Cum hæc scriberem, ex eruditorum literis cognoui, Rhodiginum obiisse supremum vitæ diem, non sine graui dolore studiosorum & iactura studiorum. Narrant enim qui illum domestice norunt, fuisse virum integritatis Christianæ, nullo studiorum labore fatigabilem, cum ad extremam senectutem peruenerit. Itaque tot virtutibus facile condono, si minus candide de nobis sensit. Plus enim apud me valet publica studiorum vtilitas, quam mei nominis ratio.

Thymbra victitans.

Vide in loco, Asperitas, Morositas.

Rem factam habere.

Huic pene diuersum est illud quod aliquoties apud Martialem legitur, Rem factam habere: pro eo quod est, certam & indubitatam. Siquidem promissa parum certa sunt. Verum iis demum quæas fidere, quæ iam præstita sint atque exhibita. Velut ad proculum:

Tu factam tibi rem statim putasti.

Rursum:

Iam te rem factam Bithynice credis habere.

Rem factam dixit, quasi non promissam, sed paratam atque absolutam. Vnde & argentum factum dicimus, non rude, sed elaboratum ac celatum. Aut respexit ad morem iuris, iuxta quem dixit Terentius, facta transacta omnia. Et M. Tullius in Catilinam inuectiua 3. Atque illud quod faciendum primum fuit, factum atque transactum est. Quoties in contractibus adhibitis, quicquid ad legitimam conuentionem pertinet.

Hermionis vice.

Ἀνθ' ἑρμιόνος, id est, Hermionis vice. addendum ex vsu sententiæ verbum, quod eam expleat: puta, fuero tibi, aut mea domus, aut hæc vrbs erit vobis, aut aliud simile quippiam. Valet autem perinde quasi dicas: Loco asyli tibi fuero, vel instar aræ, quæ te tutum reddat. Est Hermione templum in Peloponneso, sacrum Cereri ac Proserpinæ: ad quod qui confugerint, tuti sunt propter loci religionem. Zenodotus Aristophanem citat in Babyloniis, qui huius adagii fecerit mentionem. Effertur bifariam ea vox, ἕρμιον, καὶ ἑρμιόνα, vt ἀπὸ τῆς κάλυκος κάλυκη. autor Stephanus.

In terra pauperem.

Ἐν γῇ πένεσθαι μᾶλλον ἢ πλουτοῦντα πλεῖν.

Id est,

Egere præstat in solo, quam diuitem
Sulcare fluctus.

Satius est paulum habere tuto, quam multum cum periculo. Nec placebant cuidam opes de funibus pendentes, multo minus quas eripere ventis in manu est. Prouerbium admonet, certam fortunam, licet modicam, incertis quamlibet amplioribus anteponendam.

Mœnia Semyramidis.

Τείχη σεμιράμιδος, id est, Muri Semyramidis, de muris inexpugnabilibus dicebatur, egregieque munitis. Ouidius libro Metamorph. 4.

——Vbi dicitur altam
Coctilibus muris cinxisse Semyramis vrbem.

In tuo regno.

Quod cuiusque priuatum est, regnum eius dicitur. Inde & Melibœus Vergilianus:

Post aliquot mea regna videns mirabor aristas.

Scæuola apud Ciceronem in Oratore: Id nisi in tuo regno essemus, non tulissemus. id est, in tua villa. Nam Crasso loquitur in Tusculano, quæ villa tum erat Crassi. Quinetiam vulgo iactatur adagium, Suæ quemque domi regem esse: quod tamen ab ipsa vsque antiquitate manasse videtur. Quandoquidem apud Homerum Odysseæ α. versiculus hic extat:

Αὐτὰρ ἐγὼ οἴκοιο ἄναξ ἔσομ' ἡμετέροιο.

Id est,

Ædibus in nostris ego regem gessero sane.

In tuo luco & fano est situm.

In tuo luco & fano, legitur apud Plautum: pro eo quod est, in tua potestate, tuo arbitrio, tua tutela, tua manu. Translatum à fanis & lucis, numinibus dicatis. Nonnihil diuersum est quod ait M. Tullius in oratione pro Aulo Cæcinna: In meis castris præsidiisque versaris. Id est, Mecum facis, & pro me pugnant quæ dicis.

Intra suas præsepes.

Simili figura dicit Plautus in Cassina: Scit, si id impetret, futurum quod amat intra præsepeis suas. pro eo quod est, certum ac paratum. Nam quod intra septa nostra clausum sit, id tuto certoque possidemus. Dictum est autem in senem dantem operam, vt ancilla quam amabat, villico suo nuberet: hoc quidem consilio, vt insciente vxore, cum liberet, ea ruri potiretur. Idem in Rudentibus: Ad herum arbitrum vocat me hic intra præsepes meas.

Aliud cura.

Cum negabis esse causam, cur aliquis aut dubitet, aut solicitus sit, exempto scrupulo, accommodabitur illud ex Odyss. η.

Ἀλκίνο' ἄλλο τί τοι μελέτω φρεσίν.——

Id est:

Alcinoe cures aliud.——

Item Terentius: Atqui iam repperi, aliud cura.

In diem viuere, Ex tempore viuere.

In diem viuere, est præsentibus rebus contentum viuere atque ex parato, minime sollicitum de futuris. Quæ vita Græcis dicitur, καθημέριον βίος, & καθημερόβιοι, qui ad eum viuunt modum. Theocritus in Idyl. ν.

Οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσορῶμες.

Id est,

Mortales sumus, haud sunt nobis crastina curæ.

Aristophanes in Equitibus:

Κελεύω παρέξω σοι, καὶ βίον καθ' ἡμέραν.

Id est:

Ego affatim tibi suppeditauero hordeum &
Victum diurnum.

Homerus Odyss. φ.

Νήπιοι, ἀγροιῶται, ἐφημέρια φρονέοντες.

Id eſt:

Agreſtes, ſtolidi, tantumque diurna ſcientes.

Perſius,

—— Atque ex tempore viuis.

Id eſt, citra ſollicitudinem futurorum. Vnde & ex tempore dicere, id eſt, citra præmeditationem. M. Tullius Philippica 5. ſimili forma dixit, In horam viuere: Quæ non faciebat Hannibal, qui multa ad vſum reſeruabat, hæc ii, qui in horam viuerent, non modo de fortunis & de bonis ciuium, ſed ne quidem de vtilitate ſua cogitauerunt. Nec abludit ab hac ſpecie, quod ſcribit Horatius in Arte poetica,

—— Et mutatur in horas.

hoc eſt, ſubinde. Hanc vitam, ceu feliciſſimam omnium, probauit Chriſtus, vt quam & ipſe ſemper ſecutus ſit, & Apoſtolis ſequendam propoſuerit. At dictu mirum, quam hodie non probetur, etiam his qui plus quam Chriſtiani poſtulant videri.

Porrectis dormire pedibus.

Huic affine eſt illud, id eſt: ἀποτείνοντα τὼ πόδε καθεύδειν, id eſt, Porrectis pedibus dormire. Lucianus De mercede ſeruientibus: καὶ τοῦτο δὴ τὸ τῆς εὐχῆς ἀποτείναντα τὼ πόδε καθεύδειν. id eſt: Iamque tandem, quod optari ſolet, obtigit, vt porrectis pedibus dormias. Ad eandem figuram pertinet, quod in Ariſtophanis Pluto dixit Mercurius, ἀνὰ πόδα ἀναπαύομαι, id eſt, Sublatis pedibus requieſco, & ſupinus per ocium. Et Supinitatem, negligentiam, incogitantiamque ſignificamus. Et conſerere manus, in Hebræorum prouerbiis, in ignauum: Paulum dormies, paululum dormitabis, paululum conſeres manus, vt dormias.

Canis tanquam Delum nauigans.

Ἄδεις, ὥσπερ εἰς Δῆλον πλέων, id eſt, Canis, tanquam in Delum nauigans In ſupinum, ocioſum, ſecurum, ac voluptuariam agentem vitam dicebatur. Nam Athenis facilis ac tuta in Delum nauigatio. Vnde fiebat, vt qui illuc ſoluerent, inter nauigandum ſecuri, nihilque periculi metuentes canerent. Mos autem erat Athenienſibus vt quotannis nauim ſolemni apparatu religionis cauſa Delum mitterent: id quod indicat Plato in Critone: vnde conſentaneum eſt, qui hac vectabantur, hymnos quoſdam in Apollinis laudem ſolitos decantare.

In vtramuis dormire aurem.

In vtramuis dormire aurem, eſt animo ocioſo, ſecuro, vacuoque eſſe. Terentius in Heauton. Ademptum tibi iam faxo omnẽ metum, in aurem vtramuis ocioſe vt dormias. Vtitur eo & Baſilius in epiſtola quadam, ſed malam in partem, ita vt ſupinam ſecuritatem intelligi velit. Menander in Plocio apud Gellium:

Ἐπ᾽ ἀμφοτέραν, ἵν᾽ ἐπίκληρος ἦ, μέλλει καθευδήσειν.

Id eſt:

In aurem vtranque, quandoquidem dotata eſt, cubet.

In dexteram aurem.

Eodem ſenſu dixit Plinius, In dexteram aurem. Ita enim ſcribit Romano ſuo: Nihil quod in dexteram aurem, fiducia mihi dormias, non impune ceſſatur. id eſt, quod ſis ſecurus. Sic enim admonent medici, vt in primo ſomno, qui profundiſſimus eſſe cõſueuit, in aurem dexteram incumbamus: cum experrecti redormire cupimus, in ſiniſtram. Porro qui leui ſomno vult vti, in neutram incumbit aurem, quo facilius expergefiat.

Leporis vita.

Λαγὼ βίον ζῆν, id eſt, Leporis vitam viuere dicuntur, qui ſemper anxii trepidique viuunt, quod id animal omnium prædæ expoſitum, ne ſomnum quidem capit, niſi oculis apertis. Demoſthenes in Æſchinem, λαγὼ βίον ἔζης, δεδιὼς καὶ τρέμων, καὶ ἀεὶ πληγήσεσθαι προσδοκῶν, id eſt, Leporis vitam viuebas, timens ac tremens, ac ſemper expectans vt vapulares. Vſus eſt & Plutarchus in libello περὶ φιλοπλουτίας, quem pridem Latinum reddidimus. λαγωῶν δειλότεροι ſcripſit Athanaſius in apologia prima & apud Strabonem, Phrygiis leporibus timidior, de quo dictum eſt alias per occaſionem.

In vtrumuis dormire oculum.

Plautus in Pſeudolo: De iſthac re in oculum vtrumuis conquieſcito. Senſum habet eundem cum eo quod ſuperius retulimus, In vtramuis dormire aurem. Captatus eſt autem à Comico iocus ex nouatione verborum. Proinde conſequitur illico: Oculum vtrum, anne in aurem? Et reſpondet nouator: At hoc peruulgatum eſt nimis. Notatur interim commune hominum ſtudium, in huiuſmodi dictis ſubinde nouandis.

Halcedonia ſunt apud forum.

Quod dixit in Caſina Plautus, Halcedonia ſunt circa forum, prouerbii ſpeciem gerit, Significatur hac voce tranquillitas & ſilentium. Idem in Pœnulo: Niſi mihi illam tam tranquillam facis, quam mare eſt olim, cum ibi halcedo pullos educat ſuos. Extat etiam in Græcorum commentariis huiuſmodi prouerbium, ἀλκυονίτιδας ἡμέρας ἄγεις, id eſt, Halcyonios agis dies: de tranquillam & ocioſam agentibus vitam. Ariſtophanes in Auibus:

Ἀλκυονίδας τ᾽ ἤγαγ᾽ ἡμέρας ἀεί.

Id eſt:

Atque halcyonios duxit aſſidue dies.

Ab aue quadam marina ductum adagium, quæ Græcis Halcyon dicitur, Latinis halcedo: vt autor eſt M. Varro lib. De lingua Latina 3: ne quis Plautinum verbum deprauatum eſſe putet. Fabula de Ceyce & Halcynoe eſt apud Ouidium. de aue ſic refert Plinius libro 10. capite 13. Halcyon paulo amplior eſt paſſere, colore cyaneo ex parte maiore, tantum purpureis & candidis admixtis pennis, collo gracili & procero. Ea fœtificat bruma: qui dies Halcyonides vocantur. Neque apparent niſi mari tranquillo, maxime Siculo. Faciunt autem ſeptem ante brumam diebus nidos, & totidem ſequentibus pariunt. Hi dies & nautis ſunt noti. Nam his tempeſtatem non metuunt. Ædificant autem medio in mari. Nidi pilæ figura, paulum eminenti ore perquam anguſto, grandium ſpongiarum ſimilitudine, ex ſpinis aculeatis compacti, tanta duricie, vt ferro incidi nequeant. Franguntur ictu valido, ut ſpuma arida maris. Hactenus Plinius. Lucianus de tranquillitate Halcyonidum dierum teſtatur in dialogo, cui titulus ἀλκυών. Vergilius inter prognoſtica futuræ tempeſtatis hoc quoque refert:

Non tepidum ad ſolem pennas in littore pandunt

Dilectæ Thetidi Halcyones. ——

Meminit harum & Theocritus Idyllio ſeptimo:

Χ᾽ ἀλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν,
Τόν τε νότον, τόν τ᾽ εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ.
Ἀλκυόνες γλαυκαῖς Νηρηΐσι ταί τε μάλιστα
Ὀρνίθων ἐφίλαθεν, ὅσαις τέ περ ἐξ ἁλὸς ἄγρα.

Id eſt,

Halcyoneſque vndas ſternunt, pelaguſque, Notumque
Atque Eurum extremam motantem flatibus algam,
Halcynoes quas inter aues Nereides omneis
Vnice amant glaucæ, quæcunque ex æquore paſtum
Venantur.

Vita molita

Ἀληλεσμένος βίος, id eſt, Vita molita, ſiue victus, vt ita loquamur, farinatus. Suidas indicat adagium varie accipi. Quidam vſurpare de vita priſcorum, qui glandibus veſcebantur: fortaſſe ob id quod illis ſeculis ignotus adhuc eſſet carnium & piſcium uſus, ſolaque glandium farina victitarent mortales. Alios de his, quibus citra laborem vita lauta contingeret: propterea quod aliquando post frumenta reperta, farinæ faciendæ ratio neſciretur. Eſt autem farina paratior, ſi cui libeat veſci. Alioqui proſcindendum arvum, ſerendum triticum, metendum, excutiendum, molendum, ... ſendum. Nonnullos de iis, qui in magna rerum, quas deſiderarent, affluentia, vitam agerent: vt affine ſit illi quod alio poſitum eſt loco, οὐ γὰρ ἄκανθαι, id eſt, Non enim ſpinæ. Cæſar Commentariorum libro I. Trium menſium molita cibaria ſibi quemque domo efferre iubent. Huc alludere videtur Ariſtophanes in Equitibus, quum Cleon populo blandiens ita loquitur:

Ἀλλ᾽ ἄλφιτ᾽ ἤδη σοι πάρεστ᾽ ἐσκευασμένα.

Id eſt:

At ego paratas tibi farinas iam dabo.

Cui reſpondet altera perſona,

Ἐγὼ δὲ μαζίσκας γε διαμεμαγμένας,
Καὶ τοὔψον ὀπτὸν, μηδὲν ἄλλ᾽ ἢ ἐσθίειν.

Id eſt,

Bene maceratas ego dabo tibi maſſulas,
Piſcemque coctum, nil aliud quam veſcere.

Hoc poſterius pertinet ad prouerbium quod ante retulimus, ... quum Cleon offert ... ctus maceratus. Rurſus in eadem fabula, quum Cleon ... μαζίσκας μεμαγμένας, alter reſpondet:

Ἐγὼ δὲ μυστίλας μεμυστιλημένας.

panem intelligens iam iure maceratum ac madefactum. & ... paratum eſui. Ac mox offert vinum iam temperatum, vt ... poſſit bibi:

Ἔχε καὶ πιεῖν κεκραμένον τρία καὶ δύο.

Id eſt:

Dilutum habe, quod ebibas, tria ac duo.

Nam olim vinum non bibebatur niſi aqua dilutum, quod apud Germanos inſuetum eſt. Optimam autem temperaturam exiſtimabant, ſi duobus vini cyathis duo aquæ adderentur. Porro ... parata ſunt, ea gratiora eſſe paulo poſt declarat populus. Quum enim alter iactaret ſe ſuo periculo rapuiſſe quod dabat, alter ... ſe, reſpondet:

Ἀπιθ᾽. οὐ γὰρ, ἀλλ᾽ οὗ παραθέντος ἡ χάρις.

ſignificans illi deberi gratiam, qui cibum paratum appoſuiſſet.

Equus me portat, alit rex.

Ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει.

Id eſt:

Me rex alit, ac me portat equus:

Refertur inter Græcorum adagia: atque addunt hinc natum. Iuuenis quidam ſub rege Philippo ſtipendia faciebat. Is cum admoneretur vt miſſionem peteret, ſeſeque à militia abdicaret, negauit ſe facturum, his quidem verbis:

Ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει.

Id eſt:

Equus me portat, rex me alit.

Significans ſe commodiſſime viuere, vt qui & pedibus alienis ingre...

ingrederetur, & aliena pecunia pasceretur. Huc allusit Horatius, cum in Epistolis sub Aristippi persona sic ait,

— Rectius hoc, &
Splendidius multo est, equus vt me portet, alat rex.

Quo quidem in loco Acron huius admonet prouerbii, cuius etiam meminit Diogenianus. Apparet è tragœdia quapiam ascitum. Est enim carmen anapæsticum dimetrum.

Extra lutum pedem habes.

Ἐκ τοῦ πηλοῦ πόδας ἔχεις, id est, Extra lutum pedem habes: hoc est, emersisti è periculo, aut extra periculum constitutus es. A viatoribus sumptum. Simile illi, ἔξω βέλους, id est, Extra iaculum. Et in luto dicuntur hæsitare, qui molestis inuoluuntur negotiis, vnde se nequeant explicare.

Extra periculum ferox.

In timidum, & ita demum ferocem, si procul absit à periculo, velut in obtrectatorem clancularium, qui coram non ausit congredi, quadrauerit illud ex eodem loco:

Ἀνδρῶν δυσμενέων ἐκὰς ἱστάμενος πολεμίζειν.

Id est:

Pugnare & gnarus, verum eminus & procul hoste.

Simile est illud Demosthenis in oratione De corona: οὕτως οἰκείως ἡμᾶς ἐδέξαντο, ὥστε τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν ἱππέων ὄντων εἰς τὰς οἰκίας καὶ τὸ ἄστυ δέξασθαι τὴν στρατιὰν ἐπὶ παῖδας καὶ γυναῖκας, καὶ τὰ τιμιώτατα. id est: Adeo familiariter nos acceperunt, vt quum adessent armati & equites, in ædes atque in ciuitatem reciperent exercitum ad liberos & vxores, & ea quæ sunt charissima. Extra telorum iactum, ante recessimus: cui contrarium est, Intra tela. M. Tullius in Verrem actione 4. Non ego a Vibone paruo nauigio inter fugitiuorum ac prædonum ac tua tela venissem? quod Græci dicunt ἐντὸς βελῶν.

Extra telorum iactum.

Ἔξω βελῶν: id est, Extra telorum iactum: pro eo quod est, in tuto, citraque periculum. Translatum à bellis, vbi qui nolunt feriri iaculis, longius semouent sese, quam vt possint contingi iactu teli: aut in loco à iaculis defenso se continent. Vnde illud frequens apud historicos: Iam ad teli iactum peruenerant. Q. Curtius lib. 3. Iam in conspectu, sed extra teli iactum vtraque acies erat. Idem libro quarto, Vt extra teli iactum essent. Ac rursum: Nondum ad teli iactum peruenerant. Quod Græci dicunt ἐντὸς βελῶν. Neque vero tantum ij dicuntur ἔξω βελῶν esse, qui longius absunt quam vt iaculo contingi possint, verumetiam qui vtcunque tuti sunt. Seneca lib. De beneficiis septimo, simili tropo dixit extra ictum: Iniuriam deo sacrilegus quidem non potest facere, quem extra ictum sua diuinitas posuit. Lucianus in Votis: ποθοῦσι πτερὰ ἔξω βέλους ὑπεραιωρούμενοι. Optat quispiam pennas, vt è sublimi spectare possit dimicantes, ipse tutus à iaculis. Idem ἐκ ἔξω ἦν βέλους. id est: Iam que extra teli coniectum erat. Polyphemus de Vlysse, qui iam fugerat, vt eum Cyclops telo assequi non posset, Odyss. κ. ad finem. Idem rursus, αἱ δὲ μοῦσαι διὰ τί ἄπρακτοι, καὶ ἔξω βελῶν εἰσί; id est: Cur musas non feris, atque a tuis telis sunt tutæ? Allusit huc idem in Nigrino: καὶ καθάπερ ὁ Ζεὺς τὸν Ἕκτορα ὑπεξαγαγὼν ἐμαυτὸν, ἐκ βελέων φασὶν,

Ἔκ τ' ἀνδροκτασίης, ἔκ θ' αἵματος, ἔκ τε κυδοιμοῦ.

τὸ λοιπὸν οἰκουρεῖν εἱλόμην, id est: Quemadmodum Iupiter Hectorem, ita meipsum à iaculis eximens, vt aiunt:

Atque à cæde virum, atque à sanguine, deque tumultu.

reliquum vitæ tempus domi sedere destinabam. Est autem apud Homerum Iliados ξ.

Ἐκ βελέων, μή πού τις ἐφ' ἕλκεϊ ἕλκος ἄρηται.

Id est,

Extra tela, vti ne quis vulnus forsitan addat
Ad vulnus. —

Contra, quem obnoxium periculo videri volemus, hunc ἐντὸς τοῦ βέλους, dicere poterimus. Lucianus in Baccho, οὐδ' ἐντὸς τοῦ βέλους ὑπομείναντες. id est. Ne tantisper quidem manentes, vt intra teli iactum essent. Vergilius in 11.

Iamque intra iactum teli progressus vterque.

Post principia.

Eandem ferme sententiam habet, Post principia. Sumptum item à bellis, in quibus tutissimus locus est post principia. Siquidem in prima acie stabant hastati, in secunda principes, robustior ætas: hos sequebantur scutati omnes, maxime insignes armis: post hos triarii & rorarii: quemadmodum indicat T. Liuius Decadis primæ, lib. 8. itaque nullus in acie locus tutior quam post principia. Terentius in Eunucho:

Tu hosce instrue, hic ego ero post principia:
Inde omnibus signum dabo.

Erat autem hic locus timido nebuloni conueniens. id quod ridens Gnatho:

Illuc, inquit, est sapere: vt hosce instruxit, ipsus sibi cauit loco.

Idem hoc Pyrrhus factitauit.

Donatus admonet eum vsum verbo militari. Porro Vegetius libro De re militari 2. testatur, principales in acie milites, proprie dici principia. Sic enim ait: Antiqua ordinatione legionis exposita, principalium militum, & (vt proprio verbo vtar) principiorum nomina ac dignitates secundum præsentes matriculas indicabo. Axius apud Varronem: Ego vero, vt aiunt, post principia in castris. In prouerbio, Res ad triarios rediit plura de his comperies.

Procul à pedibus equinis.

Ἐκ τῶν ποδῶν ἱππείων, id est, Procul à pedibus equinis. Etiam hodie vulgo dicitur, cum significant fugiendum esse periculum. Hac voce monere consueuerunt, vt quisque sibi caueret in certaminibus equestribus, ἔξω τῶν ποδῶν ἱππείων, id est, Extra pedes equinos. Eam deinde vulgus prouerbii vice vsurpauit.

Procul à Ioue atque fulmine.

Πόρρω Διός τε καὶ κεραυνοῦ, id est, Procul à Ioue pariter atque fulmine. Refertur a Diogeniano. Admonet, non esse agendum cum præpotentibus, qui nutu possint perdere si quando libeat, maxime cum regibus ac tyrannis. Habent enim fulmen, si quando commoueantur. Porro Ioui fulmen attribuunt poetæ: & reges quidam hac effigie suos colossos fingi voluerunt, authore Plutarcho. Cuius est hæc cum primis elegans ὁμοίωσις. Quemadmodum in vulnere prius apparet sanguis quam plaga, & quemadmodũ prius emicat fulgur, quam tonitrus audiatur: ita apud tyrannos, hoc est, principes ferme omneis, prius erumpit condemnatio quam probatio, & periit delatus prius quam coarguatur. Citatur à Suida huiusmodi hemistichion:

— Ἀλοῦ ἀπὸ μείζονος ἀνδρός.

Id est,

Maiorem vitato virum. —

Refertur & hoc à Diogeniano inter adagia. Monet autem, parum esse tutum habere commercium cum principibus, quibus quod libuit licet, & in quos apposite dixeris illud Græcorum apophthegma: μέγας οὖν ὁ κίνδυνος ἐθέλειν ἃ μὴ δεῖ, τὸν ἃ βούλεται ποιεῖν δυνάμενον. id est, Ingens periculum velle quæ non decet eum, qui possit quicquid voluerit efficere. Huc pertinet quod Callisthenem admonuit Aristoteles, vt cum Alexandro aut raro loqueretur, aut iucunda. Item quod refert Plutarchus in vita Solonis: is spretus est à Crœso, quod de felicitate nimium libere respondisset: itaque cum Æsopus fabularum scriptor admoneret illum, ὅτι τοῖς βασιλεῦσι δεῖ ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἥδιστα ὁμιλεῖν, id est, quod regibus aut quam minime, aut quam iucundissime colloquendum esset: Solon retorsit dictum hunc in modum, μὰ Δία, ἀλλ' ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἄριστα, id est, Non per Iouem, imo potius aut quam minime, aut quam optime. Allusit ad prouerbium Ouidius hoc attactus fulmine:

Viue tibi, quantumque potes prælustria vita:
Sæuum prælustri fulmen ab arce venit.

Non vulgari ancora nititur.

Demosthenes in oratione in Ctesiphonte: οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμεῖ τοῖς πολλοῖς, id est: Non eadem ancora nititur qua vulgus: significans illum nouis, minimisque vulgaribus præsidiis niti. Suidas admonet esse prouerbium & subaudiendum amorum.

Quid Achiuos à turre iudicatis.

Τί τοὺς Ἀχαιοὺς ἀπὸ τοῦ πύργου κρίνετε;

Id est,

Cur iudicatis Danaidas de mœnibus?

Dici cõueniet quoties quis pronunciat de re non satis accurate cõsiderata. Aristides in Themistocle: τί ταῦτα τοὺς Ἀχαιοὺς ἀπὸ τοῦ πύργου κρίνομεν, i. e. Quid in his Achiuos de turre iudicamus? Sumptũ apparet ex Iliados γ. quo loco Priamus in mœnibus Troianorum, accersitam Helenam percontatur quinam esset, quos procul in Græcorum exercitu conspiceret, & Agamemnonis formam laudat ad hunc modum:

Ὅς τις ὅδ' ἐστὶν Ἀχαιὸς ἀνὴρ ἠΰς τε μέγας τε,
Ἤτοι μὲν κεφαλῇ καὶ μείζονες ἄλλοι ἔασιν,
Καλὸν δ' οὕτω ἐγὼν οὔπω ἴδον ὀφθαλμοῖσιν,
Οὐδ' οὕτω γεραρόν· βασιλῆϊ γὰρ ἀνδρὶ ἔοικεν.

Id est,

Ille quis est, cedo, Graius homo, magnusque bonusque?
Sunt alii hunc, fateor, superantes vertice plures,
Verum æque pulchrum memini me cernere nunquam,
Nec reuertendum æque: regem præferre videtur.

Nec inconcinne torquebitur ad eos, qui in tuto constituti, de iis iudicant, qui in periculo versantur. Quemadmodum faciunt ij qui in turre, aut vallo sedentes ociosi spectant, iudicantque prœliantes: ac in multis animi robur aut consilium desiderant, quod ipsi nequaquam præstaturi forent, si in eodem discrimine versarentur. Aristides in Themistocle, καίτοι οὐχ ὅμοιον ἐν μέσῃ τῇ θαλάσσῃ περὶ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ λέγειν, καὶ τὴν εὐψυχίαν τὴν αὑτοῦ δεικνύναι, καὶ καθήμενον ἔξω τῆς ζάλης ὑπὸ τῷ τείχει. id est: Atqui non parui refert, si quis medio in mari, de iis loquatur qui in naui sunt, animiq; præsentiam demonstret, sedensque procul à procella inter parietes.

Timide mater non flet.

Vide in loco, Prudentia,

Legatus non cædit, neque violatur.

Vide in loco, Fides & Grauitas.

IVNII. Sub tecto imbrem exaudire.

Prouerbialis extat in eadem epistola Sophoclis senarius:

—— ὑπὸ στέγῃ
Πυκνῆς ἀκούσαι ψακάδος εὑδούσῃ φρενί.

Id est:

Animo sopito audire spissum imbrem domi sub tecto.

Quo versu significatur magna animi tranquillitas, & à curis omnibus vacuitas. verba Ciceronis hæc sunt: Cupio istorum naufragia ex terra intueri, cupio, vt ait tuus amicus Sophocles:

—— Κἀν ὑπὸ στέγῃ
Πυκνῆς ἀκούσαι ψακάδος εὑδούσῃ φρενί.

Lectionem germanam loci huius primus reposuit doctissimus acerrimique iudicii vir Petrus Victorius: nisi quod lecturam vetusti sui exemplaris, quod ψακάδος habet, reiiciat, reposita molliter dictione ψακάδος: quum illam agnoscat & Hesychius, & Etymologici author. ψακὰς enim, inquiunt, stillicidium est, & ψακάζειν, stillare. Versus autem ex Sophoclis Tympanistis integri suis numeris hi sunt, citati etiam à Stobæo:

Τί χάρμα τούτου μεῖζον ἂν λάβοις ποτὲ
Τοῦ γῆς ἐπιψαύσαντα κἀν ὑπὸ στέγῃ
Πυκνῆς ἀκούσαι ψακάδος εὑδούσῃ φρενί.

Id est:

Quod dulcius maiusque gaudium expetas,
Quam littus obtinentem & sub tecto domi
Animo sopito audire densas stillulas.

Gratiores vero solent esse somni quum pluit, & tecta distillant. Porro Ciceronis prior sententia deflexa videtur ex Archippo, cuius iste versus legitur,

Ὡς ἡδὺ μὲν θάλατταν ἀπὸ τῆς γῆς ὁρᾶν.

Id est:

Mare cernere è terra, dulce est spectaculum.

Vlyssis vinculum.

Ὀδυσσέως δεσμὸς, id est, Vlyssis vinculum aut ligaculum, dicitur (vt annotat Eustathius Odyss. θ.) de rebus tuto sepositis, ac diligente opera obseratis: ἐπὶ τῶν σφραγιζομένων ἀσφαλῶς. Occasio adagii sumpta ex Homero, loco iam antea citato, vbi Vlysses:

—— Θοῶς δ' ἐπὶ δεσμὸν ἴηλε
Ποικίλον, ὅν ποτέ μιν δέδαε φρεσὶ πότνια Κίρκη.

Id est:

—— Continuo firmum iniicit ille
Vinclum, quod quondam monstrarat nectere Circe.

Vetusti moris fuit, vinculis munire, quod ab aliorum iniuria tutum esse volebant. recentior enim est clauium vsus, quas Laconum esse inuentum, sunt qui annotant.

Extra omnem aleam.

Quicquid omni inuidia maius est, quicquid excellit & supra vulgus est, quasique extra periculi metum, id extra omnem aleam existere prouerbiali specie dicimus. Plinius in prologo Naturalis historiæ, Vtitur illa & M. Tullius: Extra omnem ingenii aleam positus.

BRASSICANI. *Vt templorum sacra.*

Aulus Gellius noctium Atticarum libro 17. cap. II. Nisi qui Grammaticorum noua instituta, vt τεμένων ἱερὰ obseruant. Templorum sacra vocat prouerbialiter, rem quam anxie & tanquam religione quadam astricti colimus. Veluti si quis dicat, senum consilia vt templorum sacra esse conseruanda: Sophistas impurissimas artes suas (nam artes suas ipsi vocant, quæ ne iustæ quidem artium partes existimandæ sunt) non aliter atque templorum sacra defendere.

Manubrium eripere.

Plautus in Epidico: Eripe manubrium è manu. Idem in Aulularia: Exemi è manu manubrium. Manubrium eripere, scitiss. metaphora dicuntur, qui nocendi causam adimunt, qui viam omnem obsepiunt, qua periculum ipsis imminere videatur.

Famæ os claudere.

Hoc prouerbio Budæus vtitur lib. 4. De asse & eius partibus: Non comprimunt os famæ, qui nihil aliud curant, quam famam arcere. Quod si verum est, vulgata quia vera sint, in prouerbium euenire, authore Liuio: quid tandem obstat, quin & ea quæ apud Budæum, virum incomparabilis eruditionis, ac antiquis etiam merito conferendum, in hanc formam, tanquam speciose dicta reperiuntur, adagiis absolutiss. connumeranda sint? Famæ os comprimunt qui tam honeste, tamque integre viuunt, vt nemo sit omnino, qui de iis aliquid in deteriorem partem loqui possit. Qui vero nihil aliud agunt quam vt famam siue ea sit pecuniæ, magistratus, aut alterius gloriolæ consequendæ, depellant: illi certe nullo vnquam tempore efficient vt non traducantur, sintque passim, vt poeta inquit,

—— Incerti fabula vulgi.

Huc pertinet quod in Caligulæ vita scribit Sextus Aurelius Victor: de quo nescio an aliquid deeuerit memoriæ prodi, nisi forte quia iuuat de principibus omnia nosse, vt improbi saltem famæ metu talia declinent.

IOANNIS VLPII. *Pharus.*

Eleganter vsurpatur hæc dictio Pharus à Tertulliano, eo modo, quo à poetis Ara, arx, portus, anchora, & similia. Fuit Pharus, altissima Ægyptii turris, quæ nocturnis ignibus naues ad portum dirigebat.

Intra quatuor esse.

Ἐντὸς τῶν τεττάρων εἶναι, pro eo quod est, intra ianuam esse, in ædibus, vel in tuto, familiaris loquendi modus apud Græcos, Iul. Pollux. Simili schemate etiam dicitur, Intra quadrangulum esse, pro eo, quod, intra propriam domum, vel in tuto.

In portu dormire.

Ἐν λιμένι καθεύδειν, hoc est, In tuto & extra omne periculum esse, & tranquillam agere vitam. Chrysost.

Fluuii cursus non detorquendus.

Sentit prouerbium, naturæ non debere fieri vim, sed ad quod vnumquodque natum est, eo adhibendum. Idem huic vicinum quod Erasmus habet: Equitandi peritus ne cantet.

COGNATI. *In limine portus esse.*

Virgilius libro septimo Æneidos, alludens ad paræmiam, In portu nauigare, pro eo quod est, extra periculum, & tuto esse:

Nam mihi parta quies, omnisque in limine portus.

Sumpta à nauigantibus. Latinus, bellum dissuadens Turno, ostendit suam ætatem in pace exactam, ac tranquillam senectutem consecutum, vt nihil sit, quod possit amplius ad absolutam hominis fœlicitatem desiderare præter regale funus, quo per bellum spoliabitur, I. Georg.

Ceu pressæ cum iam portum tetigere carinæ.

In suo regno esse.

Hoc frequens adhuc hodie in Gallici populi ore versatur, cum dicunt: Il est en son royaume. Nam plerumque agricolæ sibi regum fortunas superare videntur, cum illis proprio agello frui liceet, procul negociis, proculque discordibus armis. Huc pertinet poetæ illud:

O fortunatos nimium, bona si sua norint
Agricolas. ——

Et item Horatii illud:

Beatus ille qui procul negociis.

& quæ sequuntur, quæque Cicero in libro de Senectute, in laudem rei rusticæ persequitur. Apud quem & illud in Oratore lib. I. metaphorice legitur: Nisi hic in tuo regno essemus, non tulissem. Suas enim possessiones, suos fundos, homines lepide iocantes regna sua vocare solent. quod imitatus est. Quin & apud Horatium in epistola ad Mecœnatem:

—— Ad summam sapiens minor est Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum,
Præcipue sanus, nisi cum pituita molesta est.

Melibœus ergo ex affectu apud poetam Virgilium Sua regna vocat, pauperis tugurii culmen, agellumque suum, quæ sibi satis magna, quibusque se fortunatum putabat, cum ea retineret: sicut de Tityro sua rura possessuro ait,

Fortunate senex, &c.

Ad Virgilii sane locum alludit Quintilianus, qui in declamatione pauperis agentis contra diuitem de apibus veneno interfectis, sic inquit: Hoc mihi paruulum terræ, & humilis Tugurii rusticum culmen æquitas animi regna fecerat: satisque diuitiarum erat, nihil amplius velle. Ad hoc item prouerbium alludit Virgil. in Moreto hoc versu:

Ergo aliam molitur opem sibi prouidus hæres.

Cognatum illi, In foro tuo res agitur: quod alibi dictum, &, Canis domi ferocissimus.

Solidæ petræ innitendum.

Hoc vtimur quum significamus, non fortunæ, sed bonæ conscientiæ fidendum esse, atque in sacræ ancoræ præsidio spem esse reponendam.

Canis domi ferocissimus.

Germani vulgo dictitant, Canem in suo ædium vestibulo ferociorem esse. Conuenit cum his: Domi leones: Gallus in suo sterquilinio plurimum potest. Quorum explicationem qui cupiunt, Erasmi præceptoris nostri Chiliades adeant, & Gallos audiant dicentes: Dessus son fumier se tient le chien fier. Autrement: Chien sur son fumier est hardi. Vide ante, In regno suo esse.

Tabulis obsignatis agere.

Hoc dicendi genere nihil est frequentius Gallis, sed in primis Iurisconsult. & est, aliquem coniungere testimonio suarum literarum. Translatio ducta est à chirographo, id est, cautione, manu alicuius inscripta, annulóve obsignata, quam ipse inficiari nequit. Cicer. 5. Tusculan. Tu quidem tabulis obsignatis agis mecum, & testificaris quid dixerim aliquando, aut scripserim. hoc est, scripta mea obiicis, ad astruendum quod è re tua est, aut destruendum quod tua refert euerti. Disputat enim Antonius aduersus Ciceronem, adducens testimonium ex lib. 4. De finib. Tabulæ autem nomina significant. vt Cicer. in Topic. Multum enim differt, in arcane positum sit argentum, an in tabulis habeatur. Vnde illud prouerbium eiusdem: Tabulis obsignatis mecum agis.

agis. Galli dicunt: En vertu de lettres signees & seelees. Bud. Alciato: Tabulis prolatis disceptari æquum est. id est, cautiones & documenta testimoniorum proferri ad rem iudicandam. Tabulæ autem sunt syngraphæ & chirographæ, item domesticæ rationes, de quibus Cic. in Verr. Tuis solis tabulis causam te dicturum existimasti. Idem de Orat. Pro tabulis & contra tabul. & pro testibus vel contra testes, vel separatim dicere solemus.

Aquila volucrem paruam nido complectitur.

Miseriæ & calamitates faciunt homines gratiosos apud omnes, propterea quod miserescere necesse est eorum, qui calamitosi sunt nulla sua culpa. Hominesque ideo inuicem commiserantur, quia hæc conditio æqua est omnium: cum omnes sint casibus obnoxij. Hinc Gregor. Theol lib. 1. Sentent.

Πένητος ἀνδρὸς οὐδὲν ἀσφαλέστερον.
— Αἰετὸς παῖς, ὡς λόγος
Πολλὸς, καλιῇ λεπτὸν ὄρνιν ἀμφέπει.

Id est,

Nihil viro indigente securum est magis.
— Nanque nido (vt dicitur)
Aquila volucrem paruulam complectitur.

vide alibi, Pauperi pax in obsessa via.

Aiacis clypeo tectus.

Ex Homero sumptum est Iliad. 8.

Τεῦκρος δ' εἴνατος ἦλθε παλίντονα τόξα τιταίνων,
Στῆ δ' ἄρ' ὑπ' Αἴαντος σάκεϊ Τελαμωνιάδαο,

Et reliqua.

Quo in loco poeta describit Teucrum, arcum contentum tenentem, multosque Troianos sagittis interimentem, ita vt post Aiacis scutum lateret, tanquam in præsidio: quum vicissim Aiax Telamonius scutum attolleret, & demitteret, vt Teucro subseruiret occulenti se subinde, atq; in hostes collimanti. Scutum autem ipsum Homerus lib. 7. describit his verbis:

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε φέρων σάκος, ἠΰτε πύργον,
Χάλκεον ἑπταβόειον, ὅ οἱ Τυχίος κάμε τεύχων.

Budæus Nicolao Beraldo scribens: Accursianæ maiestatis vmbra contectos, quasi scuto Aiacis Homerici. His enim nominibus in sacris, protectores denotantur. Psalm. 83. Clypeus noster, vide Deus Sept. ὑπερασπιστά. Gen. 15. Ne timeas Abraham, ego clypeus tibi. Psal. 48. Quia Deo scuta terræ. Psal. 34. Apprehende arma & scutum, & exurge in adiutorium mihi.

In foro tuo res agitur.

Est autem prouerbiale. Res in tuo foro agitur: hoc est, Res hæc tibi melius cognita est: In ea re tu præstas aliis, in qua tu exercitatus es plurimum. Ad quod alluserunt Seneca lib. de Clem. 2 cap. 7. Ego vt breuiter tanquam in alieno iudicio dicam. Et Budæus Salmonio Macrino sic scribens: Quibus in suo foro vt concedam, æquum esse mihi persuadeo, &c. id est, Qui quum iuris sint professores, literarum bonarum studium huic professioni addiderint, dignum esse censui vt eis id iam munus capessentibus cederem. Alia est Erasmi nostri interpretatio. Huic diuersum non est, In suo regno esse: &, Canis domi ferocissimus.

Extra Noæ arcam non est salus.

Non enim extra Ecclesiam, extra Noæ arcam (vt veteres Hebræi loquebantur) salus est.

Ζητῶν νῶε κιβωτὸν, ἴσως μέσσον αἰνὸν ἀλύξω.

inquit Nazianzenus carmine in episcopos. Cyprianus lib. 4. Epist. epistola 2. & tractatu 3. de simplicitate præsulum: Quisuis ab Ecclesia segregatus, adulteræ iungitur à promissis Ecclesiæ separatur. Habere iam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Si non potuit euadere, qui extra arcam Noæ fuit: & qui extra Ecclesiam foris fuerit, euadit? Monet Dominus, & dicit: qui non est mecum, aduersum me est; & qui non mecum colligit, spargit: Matth. 12. Hactenus Cyprianus. Vsurpat etiam Augustinus sermone 181. de tempore: & lib. 2. De ciuitate Dei, cap. 21. Quisquis autem ille est, Christianus non est, qui in Christi Ecclesia non est.

De sublimi spectare.

Tu namq; dicis hæc, veluti qui de sublimi spectaueris: nos vero qui fecimus periculum, quanto exactius scimus?

Salua res est.

Verrius Flaccus: Salua res est, dum saltat senex, Apollinis paragia in scena dictitant. Post, Salua res est, erubuit.

CAROLI BOVILLI. *Eme lectum viri obærati.*

A. Gellius refert, Augustum, cum publica auctione militis obærati summi supellex diuenderetur, iussisse emi sibi eiusdem lectum, & ad se deferri. Rogatus à familiaribus cur lectum solum: Cætera, inquit, abunde mihi suppetunt: somno tantum, in tantis imperii molestiis, indigeo. eum si dulcissimum & omnium curarum expertem militi tot tantisque nominibus debenti præbuerit hic lectus: præbebit, credo, & mihi. Obortus est risus: & secutum prouerbium, Eme lectum viri obærati: vbi quis remedium perpetuis vigiliis & solicitudinibus quæreret.

TVRNEBI, ET ALIORVM. *Euellere plantam cœno.*

Prouerbio illi Chil. Extra lutum pedem habes, ἐκτὸς πηλοῦ πόδας ἔχεις, simile istud Flacci:

Nequicquam cœno cupiens euellere plantam.

De his qui alicunde se expedierunt, & è molestia euaserunt. Idem lib. 13. cap. 17.

SEMPER.

ERASMI. *Quoad vixero.*

Quod in vita perpetuum nobis futurum intelligi volemus, indicare licebit Homerico carmine, quod est in Iliados χ.

— Ὄφρ' ἂν ἔγωγε
Ζωοῖσιν μετέω, καί μοι φίλα γούνατ' ὀρώρῃ.

Id est,

— Donec
Viuos inter agam, genibus dum fulciar hisce.

Hoc imitatus Maro,

Dum memor ipse mei, dum spiritus hos regat artus.

SENIVM PRÆMATVRVM AVT MORS.

ERASMI. *Ergini cani.*

Ἐργίνου πολιαί, id est, Ergini canicies. De canicie præpropera, id est, quæ ante diem legitimum accidit. Erginus filius fuit Clymenis, vnus ex Argonautis. Cum autem Hypsipyle, Thoantis Lemniorum regis filia, funerales ludos manibus parentis proposuisset, Erginus adolescens præter ætatis rationem iam canus, accessit inter reliquos decertaturus. Irrisus est autem à mulieribus Lemniacis, ob intempestiuam capitis caniciem, & prouerbio locum fecit: hoc insignior, quod superatis omnibus athletis pulcherrimam victoriam reportarit. Festiuius fiet, si per ironiam dicetur in senes iam canos, qui tamen iuuenes etiamdum haberi velint, causantes eam caniciem non ex annis, sed è curis, aut aliunde præmaturam accidisse. Poterit torqueri & in illos, qui ætate iuuenes, iam tum ingenio, moribusque senem agunt. Et

— Quibus rerum prudentia velox
Ante pilos venit, —

vt inquit Persius. Nulla vero res citius accelerat senium, quam animi curæ, amor, odium, inuidentia, metus ac mœror. Huc pertinet illud Theocriticum in Aeta:

--- Οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσι.

Id est:

Verum quos amor angit, in vna luce senescunt.

Scholiastes adducit consimilem versum ex Odysseæ τ.

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι.

Id est:

Rebus in aduersis venit accelerata senectus.

Pindarus item in Olympiis:

Φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαί,
Θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον.

Id est:

Nascuntur & in iuuenibus viris cani, frequenter & præter ætatis conueniens tempus. Desiderantibus omne tempus longum est:

— Sic piger annus
Pupillis quos dura premit custodia matrum.

Et hodie prædicant nautæ, in præsenti naufragii periculo de repente oboriri caniciem.

Mala senium accelerant.

Qui dicit senectam non esse metiendam annis, propterea quod ij qui se multis laboribus curisque discruciant, ante diem consenescunt, vsurpabit illud ex eodem libro.

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι.

Id est:

Quippe repente homines curisque malisque senescunt.

Præstat canem irritare quam anum.

Refertur ex Menandro,

Πολὺ χεῖρόν ἐστιν ἐρεθίσαι γραῦν ἢ κύνα.

Id est:

Plus est periculi anum lacessere quam canem.

Hebræorum sententiæ negant vllam iram atrociorem esse ira muliebri. Irritabile enim ac vindex mulierum genus, partim ob rationis inopiam, partim ob animi humilitatem. Nam veræ magnanimitatis est, quasdam iniurias negligere, neque quosuis homines dignari ira sua. Est autem formidabile animal mulier, quum ad sexus vitium accedit senectus. Canis irritatus tantum oblatrat, interdum & mordet: at aniculæ præter linguæ venenum, interdum instructæ sunt malis artibus, veneficiis & incantamentis. Itaque nonnulli ingenti suo malo experti sunt esse verissimum, quod dixit Menander.

Præmatura mors.

In hunc qui præmatura morte discesserit, superstitibus parentibus, accommodabitur illud ex eodem lib. de Hippothoo Pelasgo Leti filio dictum: quem Aiax Telamonius occiderat: quod Patrocli corpus pede apprehensum ad Troiam pertrahere conatus erat.

--- Οὐδὲ τοκεῦσι
Θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκε· μινυνθάδιος δέ οἱ αἰών.

Id est.

Ast neque nutricandi grata parentibus ille
Reddidit officia: sed ei breue contigit æuum.

Ex Appendic. Erasmi.

Iapeto antiquior.

Ἰαπετοῦ ἀρχαιότερος. Iupiter apud Lucia. sic alloquitur Cupidinem, pueritiam excusantem: σὺ παιδίον, ὦ ἔρως, ὃς ἀρχαιότερος εἶ πολὺ τοῦ ἰαπετοῦ. Plato in Symposio Auroram Saturno & Iapeto antiquiorem dicit.

IVNII. *Equus Sophocleus.*

Ἵππῳ σοφοκλείῳ παραπλήσιος, id est, Equo Sophocleo similis: prouerbialiter dicitur de sene ætatis quidem vitio defecto, qui tamen animo sit vegeto. Philostratus lib. 2. de sophistarum vitis, de Damiano Ephesio oratore loquens ita ait: εἶδον δὲ ἄνδρα παραπλήσιον τῷ σοφοκλείῳ ἵππῳ. id est, Vidi virum Sophocleo equo assimilem. Causam dicti adiungit: νωθρὸς γὰρ ὑφ' ἡλικίας δοκῶν, νεάζουσαν ὁρμὴν ἐν ταῖς σπουδαῖς ἀνεκτᾶτο. i.e. Nam quum propter ætatē tardus videretur, iuuenilem vigorē per studia recuperabat. Parœmiæ origo fluxit ex loco Sophoclis, qui est in Electra statim ab initio, vbi pædagogum nutritium suum ita compellat Orestes.

Ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενής, κἂν ᾖ γέρων,
Ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν οὐκ ἀπώλεσεν,
Ἀλλ' ὀρθὸν οὖς ἵστησιν, ὡσαύτως δὲ σὺ
Ἡμᾶς τ' ὀτρύνεις, καὐτὸς ἐν πρώτοις ἕπῃ.

Id est:

Generosus vt equus, sit licet senio grauis
Animum ferocem nusquam amittit in malis,
Rectas sed aures surrigit: nec tu secus
Nos incitas, ipsusque cum primis ades.

Ex quo perspici facile potest duplex error Cælii, qui lib. 21. Antiquarum lectionum, putat allusum esse ad tragici cothurni maiestatem, qui sit veluti equestris, ratione comicæ humilitatis. & sequenti capite arbitratur prouerbium respicere ad equum Colonū, vel potius, tumulum equestrem, in quo Sophocles habitarit. Sed toto cœlo illum oberrasse quis non videt? Non errabit, qui Erasmū vnicum nostræ Hollandiæ decus & ornamētum, equo Sophocleo assimilem dixerit, qui corpusculo imbecillo, ac propter perpetuam calculi vredinem inualido, gigantem quendam se præstitit, in sacris & Musarum studiis iuuenilem vigorem recipiens.

Vuæ passæ similis.

Ἀσταφίδι ἐοικώς, id est, Vuæ passæ similis, scommate prouerbiali in senilem ætatem rugis contractam & passa cute strigosam detorquetur, apud Gregorium Palamam Thessalonicensem archiepiscopum, qui animam sic loquentem inducit, ὅτε δὲ τὸ πρεσβυτικὸν ὑπανίχει κρανίον μηδὲν ἀσταφίδος, τὸ τῆς παροιμίας, ἀποικὸς, ὡς νήπιον αὖθις λογίζομαι. id est, Quum rursus senilem submiserit caluam, nihil à passa vua (iuxta prouerbium) dissidentem, iterum infantis loco habeor.

Ceruina senectus.

Vehementer longæuo attribuitur prouerbiali hyperbole ἐλάφειον γῆρας, id est, Senectus Ceruina: occasione sumpta ab incredibili animantis huius viuacitate. quam secutus Hesiodi opinionem Opinianus Cilix ita canit lib. Cyneget. 2.

Ζώει δ' αὖ τ' ἐλαφοῖο δηρὸν χρόνον, ἀτρεκέως δὲ
Ἀνθρώπων γενεῆς ἐφήμισε τετρακόρωνον.

Id est:

Longæua est ceruis vita, & complere putatur,
Vt fert fama, quater cornicis secula longa.

Apud Ioan. Stobæum legitur epigrammatis initium tale,

Εἰ μὲν ζῆς ἐλάφου ζωαὸν χρόνον ἢ κορώνης.

Id est:

Cornicem aut ceruum senio si vincere posses.

Hesiodus cornici (inquit Plinius) nouem nostras attribuit ætates, quadruplum eius ceruis. Iuuenalis satyra 14.

Iam torquet iuuenem longa & ceruina senectus.

Ad eandem speciem effingi poterit & altera parœmia, ἀργανθώνειον γῆρας, Arganthoniaca senectus: ab Arganthonio Gaditano Tartessiorum in Hispania rege, quem Anacreon Lyricus cētum quinquaginta annos vixisse ait: octoginta annis regnasse prope certum est. vnde nos olim in Philippeide nostra,

Arganthoniacis superet viuacior annis.

Senex vox & vmbra.

Menander comicus apud Stobæum,

Τί δ' ἄλλο, φωνὴ καὶ σκιὰ γέρων ἀνήρ.

Id est:

Nil aliud est quam vox & vmbra vir senex,

Habet hoc senectus vitii, vt natura sit loquacior: quod non dissimulat Cicero. Potest & prouerbiali dicterio distringi in senem garrulum, qui viribus effœtus sola lingua iuuenilem vigorem mentiatur. Euripides in Æolo,

Γέροντες οὐδέν ἐσμεν ἄλλο, πλὴν ὄχλος;
Καὶ σχῆμ', ὀνείρων δ' ἕρπομεν μιμήματα.

Id est,

Nos quid aliud senes quam garritus sumus
Speciesque sola, & somniorum repimus
Simulacra quædam. ——

Idem in Hercule furente ait senem aliud nihil esse, præter γλώσσης ψόφον, hoc est, linguæ strepitum.

Nihil amplius est.

Οὐδὲν ἔτι ἐστίν, id est, Nihil est, prouerbii vice nominatim vsurpat Aristides in oratione περὶ τοῦ παραφθέγματος, loquens de Nestore, αὐτὸς οὐχ οἷός τε ἦν οὐδὲ ἀγωνίσασθαι, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, οὐδὲν εἰς τὰ δεινὰ ὑπὸ γήρως. id est: Quum ipse obeundis certaminibus impar non sufficeret, sed iuxta id quod dici solet, nihil amplius esset præ senio. De sene imbecillo, olim strenuo.

Edentulæ maxillæ.

Ἀμύλοι γνάθοι, id est, Bucca edentula: prouerbiale dicterium in eum, qui lædere aut fortunis officere alterius nequeat. Licebit γέροντος ἀμύλους γνάθους, id est, edentulas aut exarmatas senis maxillas in contemptum senilium virium detorquere, vt si quis animo conuiciove senem lacessens, iniuriæque vicissitudinem contemnens, dicat se nihili facere impotētis hostis ὥσπερ γέροντος ἀμύλους γνάθους, veluti senis edentulas maxillas. Integrum videtur adagium legisse Gregorius Thessalonicensis, hoc modo,

Γέροντος ἀμύλοι γνάθοι βακτηρία.

Id est,

Sunt scipio seni maxillæ edentulæ.

Verba eius hæc sunt: ὅμως ἀλήθει γνάθοις ἀμύλοις, ὡς οἷόν τε... id est, ... παροιμιακὸν τὸ βακτηρίαν ἀποχαρίζεται ἀνδρὶ γέροντι... edentulis malis, vt potest, cibum molit, quas prouerbium scipionis vice seni tribuit.

Codri.

Κόδρους, id est, Codros dici parœmiace eos qui præ senio delirant, τοὺς διὰ ἀρχαιότητα εὐήθεις, qui propter vetustatem stolidi censentur annotat Eustathius Odysseæ 1 à Codro antiquissimo Atheniensium rege, Melanthi filio: quem deposita veste regia, pastoralem cultum induisse scribit Velleius Paterculus, immixtumque castris hostium, de industria imprudenter rixam cientem, interemptum fuisse, vt ciuitati obsessæ salutem sua nece pareret. quam rem late describit in oratione aduersus Leocratem Lycurgus. Alioqui & ἀπὸ κόδρου, hoc est, Codri genus, dicuntur, qui antiqua prosapia nobilitate illustres sunt, vt Themistius refert.

Tripuer senex.

Τρίπαιδον γερόντιον, quasi dicas, Iam tertio puerum senem, vetulum decrepitum prouerbiali schemate vocat Alcyphron in epistolis, vbi Phœbiana delicata iuuencula senem ab intempestiuo amore deterret, acerbius illum his verbis increpans: οὐ παύσῃ ... ἡμᾶς; id est, Nonne ... τὸ τάλαντον γερόντιον πειρῶν τὰς ἀφ' ἡλικίας ἀνθούσας ἡμᾶς... quamne desines Tripuer & cariose senex nos in ipso ætatis flore constitutas puellas fodere? Simili figura ferme, Trisæclisenem canit Nestorem Næuius Quin & τριγέρον μῦθος ab Æschylo in Agamemn. fabula dicitur.

Cucurbita glabrior.

De caluo prouerbiale scomma est Apuleii. Cucurbita glabrior, cui simillimum est Plautinum illud, Vulso Lydio glabrior, apud eum enim hæc verba leguntur,

—— Tu istum gallum, si sapis,
Glabriorem reddes mihi, quam vulsus Lydius.

quod inde natum putant, quod olim ludis Romanis pueri prætextati glabri essent ac depiles: quos Romani Lydios appellabant, Varrone teste lib. 1. de vita populi Rom. nam vitium est in Nonii codicibus, in quibus legitur debiles, perperam: pro depiles. nisi quis putet referēdum potius ad mollitiem Lydiorum notissimam.

COGNATI. *Senex Acheronticus.*

Senex Acheronticus apud eundem Plautum, capularem, morti que proximum significat. Idem capulo proximum & capularem vocat. In Mercatore Lysimachus,

Acheronticus senex, vetus, decrepitus.

Idem in Casina,

Hunc Acherontem præmittam prius.

In Milite glorioso,

Itane tibi videor oppido Acheronticus,
Tam capularis? ——

Acheronticus quoque capitur pro difficili & moroso.

Omnia omnibus annuit.

Dicitur in valde senes, in quibus caloris naturalis inopia, imbecillitatem, imbecillitas tremorem efficit, ita vt caput perpetuo motitantes, omnia omnibus annuere videantur. Catullus in nuptias Iuliæ & Manlij.

Vsque dum tremulum mouens cana tempora anilitas
Omnia omnibus annuit.

Vuæ passæ.

Rugosæ enim ac flaccidæ sunt vuæ passæ, propter succum sole decoctum: vnde veteres, & vuas passas vocabant senes, ob rugositatem. Lucilius lib. 9. satyr. citante Nonio,

Rugosi passique senes eadem omnia quærunt.

Corpus enim senile, exhausto succo, carnibusque adesis, est inualidum & flaccidum. Hinc illud,

Ἀνδρὸς γέροντος ἀσταφὶς τὸ κρανίον.

Id est:

Viri senis velut vua passa cranium. Lucian. in Cataplo: Flaccidi omnes, & apprime maturi, vuæ passæ. Vide Eras. Viri senis astaphis caluaria. Dicitur etiam senex, vietus, veternosus, veter. Ennius,

Cum veter occubuit Priamus sub Marte Pelasgo;

Plautus autem in Penulo: Tu es mecum futurus pro vua passa pensilis. Vuæ sæpenumero suspenduntur, vt passæ fiant: etsi alia ratio earum faciendarum est. vnde illud Varronis: Pensilia vt vuæ, sorba, ipsa ostendunt quando ad vsum oporteat promi. Horat. satyr. 2. lib. 2.

—Tu pensilis vuas secundas,
Et nux ornabat mensas: —

Libitinary.

Plautus senes decrepitos, libitinarios appellat in Bacchidibus: Blandulæ, facetæ, pulchræ, incuruos, libidinarios, vetertumos senes, illorum traherent partes. A Libidina, Dea funerum: à qua etiam qui funeribus procurandis sunt occupati, Libitinarii dicuntur.

Connus senum magister.

Socrates apud Platonem in Euthydemo: Pueri condiscipuli me quotidie rident, & Connum ipsum senum magistrum nuncupant.

COELII RHODIGINI. *Valetudo senilis.*

De prospera satis, minusque morbis obnoxia: vel de ea, quæ sanari nullo modo potest. Nam, vt ait Hipp. senes fere minus quam iuuenes ægrotant: attamen qui morbi iis acciderint, plerunque insanabiles sunt, & tota vita concomitantur.

Contemnunt spinam, cum cecidere rosæ.

Prouerbialiter hoc versu Ouid. lib. 6. Fastorum vtitur, volens significare, senilis ætatis nullum esse precium aut decus. Comparat autem rosis florem ætatis, quamuis è spina nascentibus, senectam vero spinæ rosis cassæ similem facit. Vt enim amissis rosis spinæ iacent, maximoque contemptui sunt: ita corporis veternosa & marcida senectute premente vilescimus, nulloque sumus in precio. Martialis lib. 6. ad Lycorim,

Fœmina præferri potuit tibi nulla Lycori,
Præferri Glyceræ fœmina nulla potest.
Hoc erit hæc quod tu: tu non pores esse, quod hæc est.
Tempora quid faciunt? hanc volo: te volui.

Licebit paululum torquendo vsurpare de puella, post amissam virginitatem (vt fit) ab amatoribus suis fastidita.

SERA POENITENTIA.

ERASMI. *Sero sapiunt Phryges.*

Hoc prouerbium ex vetustissima tragœdia Liuij Andronici mutuo sumptum est, quæ inscribitur, Equus Troianus: Sero sapiunt Phryges. Vsurpatur à Cic. in Epist. famil. In equo, inquit, Troiano, scis esse, Sero sapiũt Phryges. Conuenit in eos, quos stulte factorum sero pœnitet. Siquidem Troiani tot iam acceptis cladibus, vix decimo demum anno de restituenda Helena consultare cœperunt: quam si statim initio reposcenti Menelao reddidissent, innumerabilibus sese calamitatibus subduxissent. Euripides in Oreste,

Ὀψέ γε φρονεῖς εὖ, τότε λιποῦσ' αἰσχρῶς δόμους.

Id est,

At nunc profecto serius sapis bene,
Cum tunc penates turpiter reliqueris.

Nam verba sunt ad Helenam Electræ. Refertur à Festo Pompeio, prouerbii titulo. Demades, authore Plutarcho, dicere solebat, Athenienses nunquam decernere pacem, nisi pullis vestibus indutos: innuens eos bellandi cupidiores, quam sat esset, nec nisi clade suorum admonitos de pace cogitare. At nos quanto sumus Atheniensibus vecordiores, qui ne tot quidem annorum malis dolemus bellum odimus, nec de pace, quam inter Christianos perpetuam esse oportebat, tandem incipimus cogitare.

Cumani sero sapiunt.

Ὀψέ ποτε νοοῦνται οἱ κυμαῖοι, id est, Sero sapiunt Cumani. Id adagium refertur à Strabone Geographiæ lib. 13. putatque eos vulgo male audisse, tanquam stupidos atque insulsos: ob hanc causam, quod ducentis annis portus vectigalia exegerint, hoc nomine, vt vrbem ædificarent: quæ dare tamen non desierunt, cum iam vrbs esset extructa. Adiicit & aliam fabulam: Cumanos publica pecunia mutuo accepta, porticus construxisse: deinde cum pecuniam eam ad diem præscriptum non reddidissent, à deambulatione fuisse prohibitos. Aliquanto post cum ingens esset pluuia, creditores ludibrii causa præconem misisse, qui publicaret edictum, vti Cumani porticus subirent. Atque ita voce præconis admonitos subiisse: inde natum adagium, Sero sapere Cumanos, qui non nisi moniti senserint defugiendam esse pluuiam. Notat & Stephanus, Cumam ac Lesbium male vulgo audisse, stupiditatis nomine. Prouerbium autem non sentit de Cuma Italiæ, sed Æolidis: quæ eadem dicta fuisset Amazonium & Phriconitis, aut (vt Herodotus lib. 1.) Phriconis. Simillimum illi: Sero sapiunt Phryges. Nihil enim vetat, quo minus dicatur & in illos, qui non nisi suo malo docti parent recte monentibus.

Malo accepto stultus sapit.

Paulo diuersius extulit Hesiodus, eandem tamen sententiam, cum ait in libro, cui titulus, Opera & dies,

— Δίκη ὑπὲρ ὕβριος ἴσχει,
Ἐς τέλος ἐξελθοῦσα, παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω.

Id est:

— Tandem sua pœna nocentem
Consequitur, passusque sapit tum denique stultus.

Ad quam sententiam videtur alludere & Homerus in Iliad. ψ. ἵνα γνοίης ἀπολαύων. i. e. Vti tuo damno cognoscas. Plato in Symposio: ἃ δὴ καί σοι λέγω, ὦ Ἀγάθων, μὴ ἐξαπατᾶσθαι ὑπὸ τούτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων παθημάτων γνόντα εὐλαβηθῆναι, καὶ μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ὥσπερ νήπιον παθόντα γνῶναι. id est, Quæ sane tibi quoque dico Agathon: ne ab hoc fallaris, sed ex cognitis his, quę nobis acciderunt, caueas: nec, iuxta prouerbium, veluti stultus post acceptum malum sapias. Huc referendum & Plautinum illud in Mercat.

Feliciter is sapit, qui alieno periculo sapit.

In eandem sententiam Tibullus elegiarum lib. 3.

— Felix quicunque dolore
Alterius, disces posse carere tuo.

Huc alludunt & illæ sero sapientium voces,

Nunc scio quid sit amor.
Nunc ego & illam scelestam, & me miserum esse sentio.
Ah, vix tandem sensi stolidus.

Videtur adagium ex illa vetustissima fabula manasse, de duobus fratribus Prometheo atq; Epimetheo, quæ quidem refertur apud Hesiodum, ad hanc ferme sententiam: Iupiter iratus Prometheo propter ignem furto sublatum è cœlo, ac mortalibus redditum, cupiensque illum simili retaliare dolo, Vulcano negocium dat, vt è luto puellæ simulachrum quando maximo posset artificio fingat. Id simulatque factum est, singulos deos deasque monet, vt ei simulachro suas quisque dotes adiungerent. Vnde & virgini Pandoræ nomen affictum apparet. Hanc igitur omnibus formæ, cultus, ingenii, linguæque dotibus cumulatam, Iupiter cum pyxide pulcherrima quidem illa, sed intus omne calamitatum genus occulente ad Prometheum mittit. Is recusato munere, fratrem admonet, vt si quid muneris sese absente mitteretur, ne reciperet. Redit Pandora, persuasoque Epimetheo, pyxidem donat. Eam simulac aperuisset, euolantibusque morbis sensisset Iouis ἄδωρα δῶρα, sero nimirum sapere cœpit. Vbi Hesiodus palam ad adagionem alludens ait,

Αὐτὰρ ὁ δεξάμενος ὅτε δὴ κακὸν εἶχ' ἐνόησεν.

Id est,

Accepit tactusque malo, tum denique sensit.

Idem significat in Theogonia: Hæc, inquit, peperit προμηθέα.

Ποικίλον αἰολόμητιν, ἁμαρτίνοόν τ' ἐπιμηθέα.

Prometheum vafrum nominans, ac variis instructum consiliis, Epimetheum post erratum sapientem. Vnde & Pindarus in Pythiis, appellat illum ὀψίνοον, quasi sero sapientem. Quod ipsa etiam indicant vocabula. Nam προμηθεὺς Græcis ꝗum significat, cui prius quam rem aggrediatur, suppetit consilium: ἐπιμηθεὺς: cui re peracta, tum demum consilium in mentem venit. προμηθεύεσθαι, est consilio malis imminentibus occurrere. Lucianus in dialogo quodam, ex comico quopiam citat hunc versiculum, dictum in Cleonem, quod sero, nec nisi confecto negocio saperet,

Κλέων προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα.

Id est:

Rebus peractis est Cleon Prometheus.

Idem in calce eiusdem dialogi: ἐπεὶ τό γε μετὰ βουλεύεσθαι ἐπιμηθέως ἔργον, οὐ προμηθέως ἐστίν. id est, Nam illud quidem post rem consulere, Epimethei est, non Promethei. Effertur etiam ad hunc modum parœmia: παρὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος. id est, Post mala prudentior. Rursum hoc pacto: ἐξ ὧν ἔπαθες, ἔμαθες. id est, vt sententiam magis quam verba reddam: Quæ nocent, docent. At multo consultius est, alienis malis prudentiorem reddi, iuxta Græcam sententiam,

Βλέπων πεπαίδευμαι εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά.

Id est,

Aliena spectans, doctus euasi, mala.

Circumfertur & illud nostrati vulgo iactatum: Mortaleis pudore & iactura doctiores euadere.

Factum stultus agnoscit & piscator ictus sapiet.

Vide in loco, Euentu iudicium.

Mus picem gustans.

Μῦς ἄρτι πίσσης γευόμενος, id est, Mus nunc pice gustans. Quidam

aiunt dici solere in eos, qui cum antea fuerint audaculi & confidentes, postea periculo degustato, plane timidi videntur. Nondum satis liquet, vtrum à mure in pice deprehenso sit translata allegoria, sicuti placet Diogeniano: an ab illo, de quo meminit Herodotus 1. libro in pice deprehenso, atque ita pœnas dante: an à pugile illo Tarentino, de quo alibi dictum est vt in πίσσῃ sit allusio ad nomen vrbis, apud quam celebrantur certamina. Theocritus in Idyl. ξ.

> Νῦν δὴ πόθ' ὡς μῦς, φαντί, Θεώνυχε, γεύμεθα πίσσης.
>
> Id est:
>
> Nunc tandem sicuti mus, vt aiunt, Theonyche, gustauimus picem.

Porro siue ad animal referas, siue ad pugilem nomine Murem, eadem ferme manet adagij significatio, videlicet experientiam male cessisse. Siquidem mus imperitus, si quando in picem inciderit, aut perit, aut vix eluctatur, ac deinde periculi memor timet contingere. Et pugil ante ferox & iactabundus, simulatq; certamen Olympiacum expertus est, sensitque quanti constiterit ea victoria, deinceps abstinuit. Huc spectat illud Horatianum,

> Dulcis inexpertis cultura potentis amici,
> Expertus metuit. —

Itidem iuuenes bellorum imperiti facile bellum suscipiunt. Senes experti quantum malorum agmen secum trahat bellum, reformidant. Quare non intempestiue dicetur in eum, quem pœnitet experimenti: aut qui rem parum feliciter tentatam iterum aggredi refugit. Finitimum illis alibi dictis, Sero sapiunt Phryges: &, Cumani sero sapiunt: &, Piscator ictus sapiet. Est autem hæc vna præcipua pestis vitæ mortalium, quod non perinde discimus cauere malum, atque admisso mederi. Queritur hoc Plato libro De legib. 10. οὐκ ἐπὶ τὸ μὴ δρᾶν τὰ ἄδικα τρεπόμεθα οἱ πλεῖστοι, δράσαντες δὲ ἐξακεῖσθαι πειρώμεθα. id est, Non huc incumbimus plerique, ne committamus iniusta, sed vt posteaquam fecerimus, medeamur. Atqui iuxta Plautum, Nimio satius est non admittere malum, quam admisso mederi.

Post acerba prudentior.

Παρὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος, id est, Post mala prudentior. Finitimum illi.

> — Ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω.

Plato in Symposio, ἃ δὴ καὶ σοὶ λέγω Ἀγάθων μὴ ἐξαπατᾶσθαι ὑπὸ τούτου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἡμετέρων παθημάτων, γνόντα εὐλαβηθῆναι, καὶ μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν, ὥσπερ νήπιος παθόντα γνῶναι. id est, Quæ sane & tibi dico Agathon, ne ab hoc fallaris, sed meis doctus malis caueas, neque (quemadmodum habet prouerbium) stulti more malo accepto sapias. Congruet in eum qui suo malo redditus est cautior.

Sera in fundo parsimonia.

Prouerbialis sententia apud Senecam in prima epistola: Sera in fundo parsimonia: digna profecto, quæ omni scrinio, omni cado, omni cellæ penuariæ inscribatur. Admonet, in tempore parcendum rebus necessariis: neque imitandum profusorum vulgus, qui tum denique incipiunt parcere, posteaquam viderint minimũ superesse. Erit elegantior sententia, si traducatur ad res animi: veluti si quis admoneat iuuenes, ne sinant optimos illos annos inaniter effluere, ne illis eueniat quod plerisq; solet euenire, vt iam natu grandes animum ad res honestas applicent: & cum perpusillum vitæ supersit, tum tempori parcere incipiãt. seram enim in fundo parsimoniam esse. Prouerbium sumptum apparet ex Hesiodo, cuius hi sunt versus in opere, cui titulus, Opera & dies,

> Ἀρχομένου δὲ πίθου καὶ λήγοντος κορέσασθαι,
> Μεσσόθι φείδεσθαι. δειλὴ δ' ἐπὶ πυθμένι φειδώ.
>
> Id est:
>
> Plena vbi dolia sunt, aut iam prope inania vini,
> Tum satiare, sed in medio fac parcior esto.
> Absurdum siquidem & graue in imo parcere fundo.

Allusit huc Persius Satyr. 2.

> — Donec deceptus & exspes,
> Nequicquam fundo suspiceret nummus in imo.

Plutarchus in Symposiacis Decadis 7 problemáte 3. indicat poetam admonuisse tum esse bibẽdum vinum, cum est optimum. Vinum autem in medio saluberrimum optimumque esse potu, quẽadmodum summa pars olei potissimum laudatur, mellis infima. Primum, quod vini vis calor est, is autem videtur maxime colligi circa medium. proinde id optimum esse seruare. Deinde vini pars inferior, vicina fæcis, corrumpitur: summa pars ab aere proximo læditur. Nam aerem inimicum esse vino, vel illud satis arguit, quod dolio pleno vinum minus vapescit, quam semipleno. Tum quod terra defossa, vt aer attingere non possit, quam diutissime vigorem suum conseruant. Theocritus item in Charitib.

> — Κενεᾶς ἐπὶ πυθμένι χηλοῦ.
>
> Id est,
>
> — Vacuæ fundo capsæ,

scrinium inane significans.

Post rem deuoratam ratio.

Vide in loco Absurda.

Quod dedi, datum nollem.

Lena Milenis in Cistellaria Plautina: Inter nouam rem, inquit, verbum vsurpabo vetus: Quod dedi, non datum vellem: quod reliquum est, non dabo. Significat se pœnitere, quod puellæ fecerit copiam, de cætero non facturam. Vsus adagij fiet venustior, paulo longius à simplici figura detorqueatur: veluti si quis indicet se superioris operæ, quam in poetices studium insumpserit, pœnitere, nec esse consilii diutius in ea tempus terere, dicat: Quod dedi datum nollem. quod reliquum est, non dabo.

Satius est recurrere, quam currere male.

> Πάλιν δρομῆσαι μᾶλλον ἢ δραμεῖν κακῶς.
>
> Id est,
>
> Satius recurrere, atque vti curras male.

Senarius prouerbio celebratus, cuius hic est sensus: Præstat mutare consilium in melius, quam in male institutis pergere. Lucius asinus sententiam hanc secum voluebat, non admodum ... nam: ἐκεῖνα τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου,

> Πάλιν δρομῆσαι μᾶλλον, ἢ δραμεῖν κακῶς.
>
> Id est:

Visum est tandem, iuxta vulgi sermonem,

> Potius recurrere, atque currere perperam.

Quin & hoc seculo vulgo dictitant, Non prorsus aberrare ... qui medio è cursu recurrat: significantes probandos eos, qui ... ture resipiscunt ab stultitia.

Optimum aliena insania frui.

Optimum aliena insania frui. Plinius Secundus Naturalis historiæ lib. 18. cap. 5. nominatim prouerbii loco citat: Eodem ... quiens, pertinet, quod agricolam vendacem oportere esse ... fundum in adolescentia conserendum sine cunctatione, ... dum non nisi consito agro, tunc quoque cunctanter. Optimum ... vt vulgo dixere, aliena insania frui: sed ita, vt villarum tutela ... oneri. Hactenus Plin. Idem totidem verbis refertur à Plinio ... niore in epistolis, de Reguli stultitia loquente, hominis ... ambitiosi, sed tamen ad excitanda studia non inidonei. Admonet ... adagium, vt ex aliorum erratis ipsi cautiores efficiamur, & ... periculis reddamur prudentiores: & aliorum desipientia ... piendi præbeat occasionem. Vulgo iactatus versus est in ... sententiam,

> Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.

Cicero in epistola quadam, bellum esse scripsit, ex aliorum ... suam vitam in melius instituere. Plautus item: Feliciter ... alieno periculo sapit. Extat & huiusmodi quidam mimus, ... nus, vti coniicio,

> Ex vitio alterius sapiens emendat suum.

Et Demea Terentianus iubet ex aliis exemplum capere. ... & in hunc accipi sensum, vt is dicatur aliena frui insania, qui ... fruitur malis ipse in tuto consistens. Nulla enim voluptas ... constat, neque vlla solet esse iucundior. Sumptum videtur prouerbium ex Sophoclis tragœdia, cui titulus, Aiax flagellifer. Apud quem, Aiace per insaniam gloriante, quod hostes ... cum sæuisset in pecudes, Pallas Vlyssem ad hoc spectaculum ... tat his verbis,

> Οὐκοῦν γέλως ἥδιστος εἰς ἐχθροὺς γελᾶν.
>
> Id est,
>
> Ridere de hoste, risus est suauissimus.

Hedera post anthisteria.

Κιττὸς μετ' ἀνθεστήρια, id est, Hedera post anthisteria. Quod ... sero quippiam adhibetur: nam hinc habent nomen, quod ... se plurima è terra efflorescant. Apparet in iis ludis morem ... coronari hedera De anthisteriis, id est, floralibus festis, diximus ... prouerbio, Κᾶρες θύραζε, id est, Cares foras. Videntur illa fuisse ... Latini vocant Bacchanalia. Hedera autem Baccho sacra erat. ... κιττοφόροι dicti, qui in ludis illis ferebant hederas. Conuenit ... eo quod alibi retulimus, μετὰ τὴν ἑορτήν, id est, Post festum.

Atqui non est apud aram consultandum.

Ἀλλ' οὐδὲν δεῖ περὶ τὸν βωμὸν τὰς ἐπινοίας, id est, Atqui nihil ... iuxta aram cogitare. Consultandum antequam incipias: in ... negocio sera consultatio. Sumptum à sacrificis, qui pro ritu ... rum omnia præparant, prius quam accedant ad aram. Nam ... psis sacris periculosum existimabatur, si quid parum rite ... aut factum fuisset a sacerdotibus aut patrimis ac matrimis. ... clarat M. Tullius in oratione De responsis aruspicum: An ... constitit, aut tibicem repente conticuit, aut puer ille matrimus ... matrima si terram non tenuit, aut thensam, aut lorum omisit, ... ædilis verbo aut nutu aberrauit, ludi sunt non rite facti.

COGNATI. Prometheus Epimetheus.

Plato Romanos Prometheos appellat, procul aspicientes, ... vtentes præmaturo consilio, Siculos vero Epimetheos & imprudentes. Lucianus contra eum qui dixerat, Prometheus es in verbis, in calce: ἐπεὶ τό γε μεταβουλεύεσθαι Ἐπιμηθέως ἔργον, οὐ Προμηθέως ἐστίν. id est, Nam illud quidem post rem consulere, Epimethei est, non Promethei. Προμηθεύεσθαι enim, est consilio malis imminentibus occurrere. Idem in eodem dialogo, ex Comico quopiam ... hunc versiculum, dictum in Cleonem, quod sero, nec nisi confecto negocio saperet,

> Κλέων Προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα.

Id est:

Rebus peractis est Cleon Prometheus.

Hesiodus in Theogonia: Hæc (inquit) peperit προμηθέα ποικίλον, αἰολομῆτιν, ἀμαρτίνοόν τ' ἐπιμηθέα. Prometheum vafrum nominans, ac variis instructum consiliis, Epimetheum post erratum sapientem. Idem Hesiodus lib. 1.

Ἰαπετιονίδη πάντων πέρι μήδεα εἰδὼς.

Id est,

Promethei fili Iapete, omnium qui consiliorum conscius es. Vnde & Pindarus in Pithiis appellat illum ὀψίνοον, quasi sero sapientem. De his duobus fratribus vetustissima fabula refertur apud Hesiodum in libro, cui titulus, Opera & dies. & in Erasmi adagiis.

SERVUM REMEDIVM AVT TEMPESTIVVM.

ERASMI. *Satius est initiis mederi, quam fieri.*

Ἀρχὴν πολὺ λώϊον ἢ τελευτὴν.

Id est,

Multo quam finem, medicari initio præstat.

Refertur à Suida prouerbii loco. In eandem sententiam Theognis,

Ζητῶμεν δ' ἕλκει φάρμακα φυομένῳ.

Id est,

Pharmaca nascenti sunt adhibenda malo.

Similiter Persius Satyr. 3.

Eleborum frustra, quum iam cutis ægra tumebit,
Poscentes videas. venienti occurrite morbo.

Atque item Ouidius,

— Sero medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras.

Admonet adagium, minore negotio tolli malum statim initio, cum adhuc recens est, quam postea quam inueterauerit: Pueros à vitiis arcendos, dum adhuc tenera ac tractabilis ætas: Sarciendas protinus offensas, ne in simultatem exolescant: Minima vitanda mala, ex quibus maiora solent pullulascere: Occasiones euitandas, quæ mali quippiam pariturae videantur.

Sero venisti, sed in colonum ito.

Ὀψ' ἦλθες, ἀλλ' ἄγ' εἰς κολωνὸν ἴεσο.

Id est,

Serus ades, ast colonon hinc te conferas.

Locus prouerbialis aduersus eos, qui post tempus aduenirent, aut qui mercede quippiam facerent. Porro Colonus est terra æditior, in speciem tumuli seu collis. Huiusmodi duo erant Athenis: alter iuxta Neptuni templum, in quem equites conueniebant: alter iuxta templum Vulcani, qui à foro seu mercatu dictus est ἀγοραῖος. Hinc colonetæ dicti, qui mercede conducerentur: quod illic consisterent, qui conductorem quærebant. Huiusmodi ferme Suidas.

Post bellum auxilium.

Μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία, id est, Post bellum suppetiæ. Quoties serius adhibetur remedium. Refertur à Suida. Natum est, aut certe vsurpatum à Diogene Cynico. De quo Laertius huiusmodi fabulam narrat. Adolescens quispiam iactantior nuper vxore ducta, titulum huiusmodi inscripsit ædibus suis: ὁ τοῦ Διὸς παῖς καλλίνικος Ἡρακλῆς ἐνθάδε κατοικεῖ, μηδὲν εἰσίτω. id est, Iouis filius Callinicus Hercules hic habitat, ne quid introeat mali. Diogenes asscripsit, μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία. id est, Post bellum auxilium. videlicet indicans iam tunc receptum in eas malum, cum ipse malus immigrasset. Conuenit cum Platonico illo, quod alibi commemorauimus, κατόπιν τοῦ πολέμου ἥκειν, id est, Post bellum adesse. Brutus in Epistola ad Lycios, αἱ μηχαναὶ ὑμῶν μετὰ τὸν πόλεμον, ὡς ἡ παροιμία, ἐκομίσθησαν. id est, Machinæ vestræ post bellum, vt habet prouerbium, allatæ sunt. Item in epistola ad Myrenses, ἡ γὰρ ἐν πολέμῳ βραδυτὴς ἴσον ἔχει τῷ μηδὲν, ὡς τὸ μηδὲν πραχθέν. id est, Nam tarditas in bello perinde est, ac si nihil omnino sit factum, quod frustra factum est. Quintilianus in declamatione Cadaueris pasti, duas habet sententias non absimiles prouerbio: Quid, quod medicina mortuorum sera est? Quid, quod nemo aquas infundit in cineres? Sic indicat serum remedium. Siquidem ægroto mortuo sero venit medicus. Et ædibus in cinerem redactis sero infunditur aqua.

Senem erigere.

Γέροντα δ' ὀρθοῦν φλαῦρον ὃς νέος πέσοι.

Id est,

Erigere durum est, qui cadat iuuenis, senem.

Haud facile dediscuntur à senibus vitia, quæ pueri didicerint, & in omnem inhæserint vitam. Et tamen in senecta quoq; conandum, vt vitiis careamus, quantumuis inhæserint.

Sero venisti.

Ὀψ' ἦλθες, id est, Sero venisti. Competit in eos, qui post tempus rem aliquam aggrediuntur. veluti si iam ætatis vitio frigidus, vxorem patet ducere, aut grandior literas addiscere. Natum ex oraculo, quod Pythia vates ædidit cuidam consulenti, num deberet ad rempublicam tractandam accedere: ὀψέ μ' ἦλθες ἀρχὴν καὶ δημαγωγίαν διζήμενος, καὶ παρ' ὥραν στρατηγίου κόπτεις θύραν. id est, Sero venisti, me de principatu & reipublicæ administratione consulens, & alieno tempore militiæ pulsas ianuam. Meminit Plutarchus in commentario, cui titulus, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον.

IVNII. *In meridie vitæ philosophantes.*

Ἐν μεσημβρίᾳ τοῦ βίου φιλοσοφεῖν, id est, In meridie vitæ philosophari, dicuntur prouerbialiter, qui prouecta ætate animum ad studia applicant. Synesius ad philosopham: οἶδά τινας ἐν λογιστηρίοις ἀποδύντας, ἢ πάντως ἀπὸ μιᾶς γέ που συμφορᾶς ἀναπεισθέντας ἐν μεσημβρίᾳ τοῦ βίου φιλοσοφεῖν. id est, Nosti quosdam depositis ad rationariam mensam vestibus, aut accepto damno vel vnico edoctos, in meridie vitæ philosophiæ incumbere. Non abludit hinc mutuum M. Crassi & Deiotari tetrarchæ Galatiæ conuicium. nam Crassus videns illum extremo in senio nouam vrbem condentem: Quid, inquit, ô rex hora diei duodecima ædificare inceptas? ὦ βασιλεῦ δωδεκάτης ὥρας οἰκοδομεῖν ἄρχῃ. renidens ille subiecit, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς πρωΐ λίαν ἐπὶ Πάρθους ἐλαύνεις. id est, Atqui neque tu ipse, ô imperator, matutinus admodum in Parthos expeditionem suscipis. Vterque intempestiua molimina alteri facere obiecit quod perscriptum est ab Appiano in Parthico, & à Plutarcho in Crasso, verbis plane ijsdem, vt & paginæ aliquot in vtraq; historia nihil immutatis verbis leguntur: vter vero plagii insimulandus sit, difficile fuerit iudicium, quod eadem ætate (vt opinor) vixerint. Potest ad quæuis alieni temporis studia aut negocia transferri, velut in senem intempestiuæ libidinis, ἐν μεσημβρίᾳ τοῦ βίου μαλακιζόμενον. Ab hoc adagio non alienum est illud Alexidis comici:

Ἤδη γὰρ ὁ βίος ὁ ἐμὸς ἑσπέραν ἄγει.

Id est,

Nam vita seram vesperam trahit mea.

Ætatum curricula diei cursui comparantur. & Nazianzenus ad Nomesium: βιότοιο πρὸς ἕσπερον ἀλγινόεντος. id est, Misere sub vespere vitæ.

SERVIRE TEMPORI.

ERASMI. *Seruire scenæ.*

M. Tullius seruire scenæ dixit: pro eo quod est, seruire tempori, & rebus præsentibus sese accommodare. Translata ab histrionibus fabularum metaphora, qui non suopte iudicio agunt, sed hoc vnum spectant, vt quouis modo populi oculis placeant, alioqui explodendi exibilãdique. Sic enim scribit ad Brutum: Tibi nunc populo & scenæ, vt dicitur, seruiendum est. Nam in te non solum exercitus tui, sed omnium ciuium, ac pene gentiũ coniecti sunt oculi. Quadrabit & in eos qui negocium aliquod susceperunt illustre, vnde necesse sit aut cum summa laude aut summa cum infamia discedere, propter plurimorum expectationem. Porro tempori seruiendum esse viro sapienti, monuit & Phocylides,

Καιρῷ λατρεύειν, μήτ' ἀντιπνέειν.

Id est:

Temporibus semper cautus seruire memento,
Nec reflare velis aduersum flamina venti

Porro metaphora hæc ducta est à nauigantibus, quos necesse est semel ingressos mare, ventorum atque æstus arbitrio ferri, frustra conaturos, si velint aduersus ista pugnare.

Vti foro.

Huic affine est, τῇ ἀγορᾷ χρῆσθαι, vti foro: pro eo quod est, præsentem rerum statum boni consulere, & vtcunque sese obtulerit fortuna, ita animum applicare. Terent. in Phorm. Scisti vti foro. Donatus vulgare prouerb admonet esse, ductamque metaphoram à mercatoribus, qui non ante locum commerci præscribunt quanti vendant quæ aduehunt, sed secundum annonam fori, quam deprehenderint, consilium de non vendendis, aut vendendis mercibus sumunt. Seneca: Vtamur foro, & quod fors feret, æquo feramus animo Idem epist. 72. sub manu nasci dixit, pro ex tempore. Ergo consilium, inquit, sub die nasci debet, & hoc quoque tardum est nimis: sub manu, quod aiunt, nascatur.

Aut bibat, aut abeat.

Aut bibat, aut abeat. Quo quidem adagio monemur, vt aut tempori locoque nos accommodemus, aut ab hominum consuetudine nos subducamus. Quemadmodum Cato fecisse legitur, qui cum non posset sumere vultum floralium licentiæ conuenientem, discessit à theatro. Natum est à priscis illis Græcorum symposiacis, hoc est, compotationibus in quibus mos erat, talis sortiri quempiam, qui cõuiuio quasi præsideret: ac decreta conuiuialia præscriberet: quæ νόμους, id est, leges appellabant. De hisce legibus Valerius Valentinus iocoso carmine conscripsit, cui titulum fecit Tapullæ, teste Festo Pompeio. Porro præfectum, βασιλέα, hoc est, regem nominabant. Plutarchus, συμποσίαρχον vocat. Varro apud Nonium, Modiperatorem à Latinis vocatum scribit, quasi modum imperantem, nequis aut plus satis biberet, aut parum. Athenæus lib. 10. ex Eupolidis authoritate docet, huic præfectos rei, οἰνόπτας dictos, ab aliis ὀφθαλμούς. Huius consuetudinis meminit & Horat. in Odis,

Nec regna vini sortiere talis.

Ex legibus iocosis hæc vna fertur: Aut bibat, aut abeat. Comme-

moratur à Cicerone, libro Tuscul. quæst. 5. Mihi quidem, inquit, in vita seruanda videtur illa lex, quæ in Græcorum conuiuiis obtinet: Aut bibat, inquit: aut abeat. Et recte. Aut enim fruatur aliquis pariter cum aliis voluptate potandi, ne sobrius in violentiam vinolentorum incidat: aut discedat. Sic iniurias fortunæ, quas ferre nequeas, defugiendo relinquas. Hactenus ille. Quidam sic efferunt, ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι. id est, Aut bibe, aut abi. Quanto ciuilior hæc lex, quam ea quam Empedocli in conuiuio præscripsit conuiuii præfectus, vt aut biberet, aut vinum in caput illius effunderetur. Eam rem tam indigne tulit Empedocles, vt postridie coacto concilio & inuitatorem, cuius opera id erat factum, & symposiarcham reum peregerit, damnandosque curarit. Refert Diogenes Laertius. At nostri Mnamones has quoque leges magis Scythicas præscribunt: Aut bibe, inquiunt, aut hunc cantharum quantus est, in caput impingam tuum. Itaque non raro fit ex compotatione monomachia.

Gladiator in harena consilium capit.

Gladiator in harena consilium capit. Admonet, è re nata mutandum aliquando consilium, & tempori, quod aiunt, seruiendum. Refertur & hoc ab Annæo Seneca lib. Epist. ad Lucil. lib. 3. Iam intelligis, inquit, educendum esse te ex istis occupationibus speciosis & malis. Sed quomodo consequi possis, quæris. Quædam non nisi à præsente monstrantur. Non potest medicus per epistolas, cibi aut balnei tempus eligere, Vena tangenda est. Vetus prouerbium est: Gladiatorem in harena capere consilium. Aliquid aduersarij vultus, aliquid manus mota, aliquid ipsa inclinatio corporis, intuentem monet. Quid fieri soleat, quid oporteat, in vniuersum & mandari potest. & scribi. Tale consilium non tantum absentibus, sed etiam posteris datur. Illud autem quando fieri debeat, aut quemadmodum, ex longinquo nemo suadebit. Cum rebus ipsis deliberandum est. Hactenus ille. Cæsar commentario belli Gallici 5. Quod plerunque his accidere consueuit, qui in ipso negocio consilium capere coguntur. Dicimus, &, E re nata consilium capere.

Polypi mentem obtine.

Vide in loco, Inconstantiæ.

Spartam nactus es, hanc orna.

Ἣν ἔλαχες Σπάρταν, κόσμει, id est, Spartam quam nactus es, orna, siue administra. Admonet adagium vt quamcunque prouinciam erimus forte nacti, ei nos accommodemus, proque huius dignitate nos geramus. M. Tullius ad Atticum lib. 4. epistola 6. Reliquum est, Σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. Non mehercle possum. Et Philoxeno ignosco, qui reduci in carcerem maluit. Idem ad eundem lib. 1. Eam causam quam mihi dicis obtigisse Σπάρταν, non modo nunquam deseram, sed etiamsi ab illa deserar, in mea pristina sententia permanebo. Quod à Cicerone refertur, carmen est anapæsticum, è tragœdia quapiam. Spartam nactus es, hanc exorna. Theocriti Scholiastes indicat allusum ad hoc prouerbium in Hodœporis,

Αὐτόθι μοι ποτέρειδε, καὶ αὐτόθι βουκολιάσδευ.
Τὰς στάσιος πατέων ἔχε τὰς δρύας. ——

Id est,

Mecum isthic certa, simul isthic pascito tauros.
Et terram calcans propriam, ne desere quercus.

Prouerbium igitur ad varios vsus licebit accommodare: vel cum admonebimus, vt suam quisque personam quam suscepit, cum decoro tueatur. Episcopus es, ne satrapam agas, sed episcopum. Maritus es, cura quæ mariti sunt officia. Aulicus es, aulicum age. Iudex es, ne iam amicum aut inimicum, sed iudicem agas. Principatus tibi contigit, principis officio fungere. Priuatus es, vt priuatum te gere. Sic propemodum vsus est Aristophanes (nam huic inscribitur comœdia, cui titulus Θεσμοφοριάζουσαι.)

Χρὴ γὰρ ποιητὴν ἄνδρα πρὸς τὰ δράματα
Ἃ δεῖ ποιεῖν, πρὸς ταῦτα τοὺς τρόπους ἔχειν.

Id est:

Decet poetam accommodari moribus,
Vtcunque ad argumenta, quæ tractauerit.

Vel cum iubebimus vnumquemque sua sorte contentum esse oportere, quæcunque contigit. Quemadmodum enim peritus gubernator in omni tempestate bonum præstat nauclerum, ita vir sapiens in omni fortuna sapienter se gerit. Est ampla res familiaris, sapienter administra: non est, vtere paupertatis commodis. Contigit eruditio, vtere ad bene viuendum: non contigit, ne macereris, sufficit pietas ad consequendam salutem. Plutarchus in commentario περὶ τῆς εὐθυμίας, admonens vt suam quisque sortem boni consulat: Σπάρτην, inquit, ἔλαχες, ταύτην κόσμει. id est, Spatta tibi obtigit, hanc exorna. In eodem libello monet hoc dictum à Solone proditum. Citatur autem ex Euripide,

Σπάρτην ἔλαχες, κείνην κόσμει,
τὰς δὲ Μυκήνας ἡμεῖς ἰδίᾳ.

Id est,

Spartam nactus es, hancce guberna,
Sors est proprie nostra Mycenæ.

Videntur verba esse Agamemnonis ad Menelaum, Quod confine est illi Platonico, τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. id est, Quod præsens est, bene dispone, siue boni consule. Nunc vulgus hominum magis incumbit augendæ rei, quam bene administrandæ, contra quam recte monet Socrates in Theæteto Platonis: κρεῖττον γὰρ σμικρὸν εὖ ἢ πολὺ μὴ ἱκανῶς περᾶναι. id est, Nam satius est, pusillum bene, quam multum non vt oportet peragere. Hanc igitur sententiam passim in principum aulis insculpi oportuit, Σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει, quorum vix vllum reperias, qui vere cogitet quid sit principis agere personam, quive sua ditione contentus, non conetur aliquid imperii sui finibus addere. Principis munus est, modis omnibus reipublicæ commodis prouidere, publicam tueri libertatem, alere pacem, excludere quam minimo suorum exitio maleficia, dare operam vt sanctos & integros habeat magistratus. Cum igitur horum rerum securus, ludit alea, saltat, scortatur, musicatur, venatur, negociatur, breuiter alibi intentus est totus: tum occinendum est adagium, Σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. Rursum vbi neglecta quæ contigit ditione, foris agit, aliis inhians imperiis, suos in summum adducit discrimen, suos exhaurit funditus, seque pariter & vniuersam fortunam aleæ belli subiicit, vt vnum aut alterum oppidulum adiiciat suis finibus, tum suggerendum adagium: Spartam nactus es. Nihil principi pulchrius, quam vt hoc quicquid est regni, quod fortuna dedit, sua sapientia, virtute, diligentia, reddat ornatius. Contigit oppidulum, imitare Epaminondam: fac vt frigidum illud oppidulum tua opera multo reddas celebrius ac locupletius. Contigit fera & intractabilis natio: da operam, vt eam paulatim cicurem, & legibus obtemperantem reddas. Contigit regnum parum splendidum: noli vexare finitimos, sed hoc quod habes, citra alienum detrimentum exorna. Vix vnquam feliciter cessit peregrinæ ditionis affectatio. Quasdam nationes ingenium & linguæ sonus discreuit, vt Germanos & Hispanos: quosdam ipsa natura diduxit, vt insulares mari, Italos mari simul & Alpium molibus: nonnullis casus suos terminos dedit. Si quisque quod nactus sit, nitatur ornare, nimirum vbique florebunt omnia: & inter amicos nempe Christianos, omnia erunt omnium communia. Nunc sæpenumero fit, vt dum aliena labefactare nitimur, nostra funditus subuertamus: &, vt feliciter cedat res, tanto nostrorum ciuium sanguine, tantis sumptibus, tot periculis, tot sudoribus, tot orbitatibus, tot denique nunquam enumerandis malis, emimus titulum nescio quem inanem, & magni nominis fumum. Xerxes, Cyrus, Alexander Magnus, & vixissent diutius, & veriorem gloriam essent consecuti, si suas ciuitates recte administrare quam alienas armis vexare maluissent. Carolus Burgundionum dux, huius proauus, si vim ingenii qua pollebat, si magnitudinem animi contulisset ad sua locupletanda potius, quam ad expugnanda aliena: nec infelicem mortem oppetisset in bello, & inter laudatissimos principes haberi poterat. Magna pars nostræ ditionis id temporis fatali quadam peste tenebatur, stultissima videlicet, sed omnium perniciosissima dissensione, omnibus in duas factiones diuisis: quarum alteri nomen erat ab hamo, alteri à pisce asello. Pugnabat ciuitas cum ciuitate, vicus cum vico, domus cum domo: sæpe, quos idem lectus iungebat, factio diuersa segregabat: & fratrem à fratre, ruptis naturæ vinculis distrahebat. Passim latrociniis, iurgiis, cædibus, rapinis feruebant omnia. Et interim bonus ille princeps, perinde quasi hæc nihil ad rem pertinerent, procul aliorum oppugnabat mœnia. Carolus Galliarum rex, huius nominis octauus, peragrata Italia, reuersus est ad suos: sed tanto suo suorumque malo ac periculo, vt pœnituerit eius felicitatis. Denique sunt qui affirment, eum ad senectutem peruenire potuisse, si Italiam Italis reliquisset. Quid dicam de Philippo, huius Caroli patre? Adiit Hispanias, non Martis aleam experturus, sed accersitus ad regni partem capessendam: pacata vndique omnia. Et tamen hanc tam felicem peregrinationem quam fleuit patria, non ferendis exactionibus expilata? Ipse magno vitæ periculo non semel laborauit: Franciscum Bussidium archiepiscopum Byzuntinum amisit, virum modis omnibus incomparabilem. Sed tamen vtcunque rediit, non licuit iis malis ita defungi. Denuo reliquit suos, sæuissima iactatus tempestate delatus est in Angliam, tum temporis non admodum æquam nostratibus. Quid illic acciderit, quid passus fuerit, quid pollicitus, quo pacto dimissus sit, non libet commemorare. Seruiuit necessitati, fateor, & ignosco: sed quid erat necesse in eam venire necessitatem? Nec iis admonitus malis, de repetenda patria cogitauit. Hispaniæ reuisendæ erant, vbi periret iuuenis ad res maximas natus, nisi ipse suam sibi inuidisset felicitatem. Atque vnius hominis mors simul & patriam optimo principe, & Maximilianum vnico orbauit filio. Quid dicam de Christianissimo Francorum rege Ludouico eius nominis duodecimo? Adortus est Venetos, id temporis, vt videbatur, inexpugnabiles; vnico conflictu tot oppida restituit Romano pontifici Iulio, tot Imperatori Maximiliano, tot sibi recepit. Rediit rebus felicissime, sicuti videbatur confectis. Verum quantum malorum pelagus hinc exundauit in Gallos? Qui suo sanguine tot insignes triumphos Iulio pepererant, eiusdem opera maiore sanguinis iactura, ex Italiæ finibus eiecti: parum hoc, & quo non tandem ignominiæ stigmate notati? Quod ni Iulium mors intercepisset, vidissemus regnum illud totius orbis florentissimum, funditus euersum. Quid autem de serenissimo Scotorum rege Iacobo commemorem? Is vir absolutam felicitatem absolutæ laudi adiunxerat, si perpetuo suis se finibus continuisset. Erat ea corporis specie, vt vel procul regem posses agnoscere. Ingenij vis mira, incredibilis rerum omnium cognitio, inuicta animi magnitudo, vere regia pectoris sublimitas, summa comitas, effusissima liberalitas. Denique nulla virtus erat quæ magnũ deceret principem, in qua ille non sic excelleret,

...leret, vt inimicorum quoque suffragio laudaretur. Contigerat vxor Margareta, serenissimi Anglorum regis Henrici octaui soror: ta forma ea prudentia, ea in maritum charitate, vt non aliam à superis optare potuisset. Regnum Scotiæ, quod multis & opibus & celebritate incolarum, & splendore fertur cedere: sic suis virtutibus illustrarat, sic auxerat, sic ornarat, vt veram egregii principis laudem meruerit, si intra hoc gloriæ suæ stadium constitisset. Sed ô nunquam felicem regno, raro principi, regis discessum: dum nimium amico in Gallorum regem animo, quo Britanniæ regem magnis rerum minis Gallias impetentem auerteret, & ad insulæ suæ defensionem reuocaret, egressus regni sui fines, Anglos bello lacessit. Quid multis? Fortiter quidem sed infeliciter periit, nō tam sibi quàm regno. Periit adhuc æuo vigens. Diu Scotia tanto principe, diu Margareta tali marito, diu filius (nam filium ex ea susceperat) tali patre frui potuisset, atq; ipse vicissim & his omnibus & sua gloria, nisi sibi vitam inuidisset. Cæsus est vna cum fortissimo patre filius, & filius eo patre dignissimus Alexander archiepiscopus, titulo diui Andreæ, iuuenis quidem viginti ferme natus annos: in quo nullam consummati viri laudem desiderares. Mira formæ gratia mira dignitas, heroica proceritas, ingenium placidissimum quidem illud, sed tamen ad cognitionem omnium disciplinarum acerrimum. Nam mihi fuit cum eo quondam in vrbe Senensi domestica consuetudo: quo tempore à nobis in rhetorum præceptis, Græcanicisque literis exercebatur. Deum immortalem quam velox, quam felix, quam ad quiduis sequax ingenium, quam multa simul complecti poterat? Eodem tempore discebat Iureconsultorum literas: nec eas admodum gratas, ob admixtam barbariem, & odiosam interpretum verbositatem. Audiebat dicēdi præcepta & præscripto themate declamabat, pariter & calamum exercens & linguam. Discebat Græce, & quotidie quod traditum fuerat, statuto reddebat tempore. Horis pomeridianis, musicis operam dabat, monochordiis, tibiis, testudini. Modulabatur & voce nonnunquam. Ne ipsum quidem conuiuii tempus studiorum vacabat fructu. Sacrificus perpetuo salutarem aliquem librum recitabat: puta decreta Pontificum, aut diuum Hieronymum, aut Ambrosium: nec vnquam recitantis vox interrumpebatur, nisi si quid alter doctorum, inter quos medius accumbebat, admonuisset, aut ipse parum assequens quod legebatur, sciscitatus esset aliquid. Rursum à conuiuio fabulæ, sed breues, & hæ quoque literis conditæ. Proinde nulla omnino vitæ pars vacabat studio, nisi quæ rei diuinæ somnoque daretur. Nam etiam si quid superfuisset temporis, quod tam variis studiorum vicibus non suppetebat: tamen si quid forte superarat, id historicorum lectioni dabat. Nam hac cognitione præcipue capiebatur. His itaque rebus factum est, vt adolescentulus vixdum decimumoctauum egressus annum tantum in omni literarum genere consecutus fuerit, quantum in quouis viro mireris. Nec illud in hoc vsuuenit, quod fere solet in aliis, vt ad ...etas felix, ad bonos mores minus esset appositus. Verecundi mores erant, sic tamen vt miram agnosceres prudentiam. Animus sublimis, & à sordidis istis affectibus procul semotus: sed ita, vt nihil adesset ferocitatis, nihil fastidij. Nihil non sentiebat, permulta dissimulabat: nec vnquam ad iracundiam poterat incitari. Tanta erat naturæ lenitas, animique moderatio. Salibus impendio delectabatur, sed eruditis ac minime dentatis, hoc est, non nigro Momi, sed candido Mercurij sale tinctis. Si quid turbæ domi natum fuisset inter famulos, mirum quanta dexteritate, quantoque candore solitus sit componere. Denique religionis erat & pietatis plurimum, superstitionis nihil. In summa, nemo fuit dignior, qui rege, & ex illo rege nasceretur. Vtinam autem in parentem pietas, quam fuit admirabilis, tam fuisset & felix. Comitatus est in bellum, ne vsquam patri deesset. Quæso quid tibi cum Mauorte, omnium poeticorum deorum stupidissimo, qui Musis, imo qui Christo eras initiatus? Quid isti formæ, quid isti ætati, quid naturæ tam miti, quid ingenio tam candido, cum taratantaris, bombardis, & ferro? Denique quid erudito cum acie? quid episcopo cum armis? Imposuit nimirum tibi immodica quædam in parentem pietas: dumque nimium fortiter amas patrem, infeliciter cum patre cæso occubuisti. Tot naturæ dotes, tot virtutes, tot eximias spes, vna pugnæ procella absorbuit. Periit & nostrarum rerum nonnihil. ...mpe quod in erudiendo te sumpsimus operæ, quodque mea partim industria mihi in te vindico. At quantus felicitatis cumulus, nisi genius aliquis malus regem huc impulisset, vt regni sui limites egressus, in alienis agris cum ferocissima gente Martem experiri vellet? Vtinam quod præclare cœperat, perficere maluisset: hoc est, σπάρτην ἣν ἔλαχε κοσμεῖν. Regibus proprius ac pulcherrimus laudum campus intra regni fines est. In apum gente cæteræ quidem huc & illuc volatu diuagantur: solus rex, vt aculeo caret, ita proportione corporis alas habet multo minores, vt ad volatum parum sit idoneus. Veteres ita Venerem fingebant, vt pedibus testudinem premeret: id innuentes, matremfamilias ab ædibus nunquam oportere discedere, quippe cuius omne officium intra domesticos parietes contineatur. Atqui multo magis ad rem pertinebat, principem hoc admoneri symbolo: qui si quid peccat, non vnius familiæ, sed orbis totius malo peccat. An parum est domi negociorum, vt foris sint accersenda? Tanta est vbique scelerum sentina, tot sacrilegia, tot latrocinia, tot oppressiones, tot iniuriæ, tot contumeliæ, tot magistratuū corruptelæ, tot leges aut à tyrannis institutæ, aut in tyrannidis ministerium detortæ, vt illa minutiora ne dicam, neglectas oppidorum vias, collabentes ædes sacras, incuratas fluminum ripas. His ita mederi, vt in remedium, quam minimum de sanguine tuorum impendas, vt Respublica beneficiū sentiat, non sentiat impendium, annon egregium principis munus, & immortali laude dignum? Quod si cupis omnino gloriȩ tuæ pomeria vltra ditionis tuæ fines extendere, fac vt qui finitimi sunt, magnitudinem tuam benefactis, non malefactis experiantur. Exuris villas, proteris segetes, demoliris vrbes, abigis pecora, trucidas homines, atque ita deniq; te magnum declaras. bellum certamen, si id cum latrone suscepisses. Hesiodus scripsit, malum vicinum magnam esse noxam: cōtra bonum, ingens esse commodum. Hoc in te probent finitimi tui: fac ita te mirentur magnum, vt ament benignum. Verum satis iam dolori nostro, satis datum discipuli memoriæ. Superest vt ad prouerbiorum recensionem redeamus.

Omnium horarum homo.

Qui seriis pariter ac iocis esset accommodatus, & qui cum assidue libeat conuiuere, eum veteres omnium horarum hominem appellabant. Atque ita vocatum Asinium Pollionem, author est Fabius. Apud Suetonium Tiberius duos quosdam combibones suos iucundissimos, & omnium horarum amicos profiteri solet, etiam codicillis. Eiusmodi amicum eleganter simul, & graphice depinxit Ennius, sub persona Gemini Seruilij. Carmen quanquam extat apud Aulum Gellium Noctium Atticarum lib. 12. c. 4. tamen non grauabor adscribere,

> Hocce loquutu' vocat quicum bene sæpe libenter
> Mensam, sermonesque suos: rerumque suarum
> Comiter impertit, magna cum lapsa dies iam
> Parte fuisset, de paruis, summisque gerundis,
> Consilio, induforo, lato, sanctoque senatu.
> Cui res audacter magnas, paruasque, iocumque
> Eloqueret: quæ tincta malis, & quæ bona dictu
> Euomeret, si quid vellet, tutoque locaret.
> Quocum multa volup' ac gaudia, clamque palamque:
> Ingenium, cui nulla malum sententia suadet
> Vt faceret facinus, lenis tamen haud malus, idem
> Doctu', fidelis, suauis homo, facundu', suoque
> Contentus, scitus, atque beatu', secunda loquens, in
> Tempore, commodus, & verborum vir paucorum.
> Multa tenens antiqua, sepulta, & sæpe vetustas
> Quæ facit, & mores, veteresque nouosque tenentem.
> Multorum veterum leges, diuumque hominumque
> Prudentem, qui multa loquive, tacereve possit.

Talis & inter philosophos fuisse traditur Aristippus, qui Dionysij iussu cum cæteris nec in fœminea purpura saltare detrectauit, Platone recusante: addens vel in Bacchanalibus oportere pudicum esse.

Hinc Horatius,

> Omnis Aristippum decuit color. —

Contra qui suis quibusdam sunt moribus, neque faciles ad cuiusuis hominis conuictum, perpaucorum hominum homines dicuntur, vt apud Terentium. Apud Horatium autem,

> Communi sensu plane caret, inquimus. —

Aut abi aut exuere.

Plato in Theæteto significat apud Lacedæmonios hunc fuisse morem, vt in publicis certaminibus neminem cogerent ad congressum, sed legem edicebant, ἢ ἀπιέναι, ἢ ἀποδύεσθαι, id est, Aut abire, aut exire. Græcis autem ἀποδύεσθαι dicuntur qui se parant certamini, quod campestriati luctarentur olim, cæteri nudi. vnde hæc ipsa vox ἀποδύεσθαι quoties transfertur ad rem animi, velut ad disputandum, aut repugnandum carni, prouerbii vim habet. Ita frequēter vsurpat D. Chrysostomus, ac diuus Basilius. Simile est id quod alibi dicitur, Aut bibat, aut abeat.

COGNATI. *Temporibus seruire decet.*

Lucanus ad Calphurnium Pisonem,

> Temporibus seruire decet, qui tempora certis
> Ponderibus pensauit, eum si bella vocabunt,
> Miles erit: si pax, positis toga gestiet armis.
> Hunc fora pacatum, bellantem castra decebant.

Cicero libro de finibus 3. commemorat inter præcepta veterum sapientum, quæ constat prouerbiorum vice celebrata: Quæque sunt, inquit, vetera præcepta sapientum, qui iubent tempori parere, & sequi Deum, & se noscere & nihil nimis. Pro parere, sunt qui parcere legunt. Christus Matth. 13. temporarios & tempori sese accommodantes, quique ad tempus credunt, & in tentationis tempore recedunt, προσκαίρους vocat. Affinia sunt, Seruire scenæ: &, Vti foro.

SERVITVS.

ERASMI. *Argentum accepi, imperium vendidi.*

Nihil hac sententia decantatius: Qui accipit beneficium, perdit libertatem. Demenæus eleganter expressit hac sententia,

> Argentum accepi, dote imperium vendidi.

Nam pauper vxorem duxerat pulchre dotatam, sed in quam nihil haberet imperij. Talis inducitur & Nausistrata in Phormione Terentiana.

Spartæ serui, maxime serui.

Plutarch. in vita Lycurgi refert ceu vulgo iactatum, ἐν λακεδαίμονι τὸν ἐλεύθερον μάλιστα ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τὸν δοῦλον μάλιστα δοῦλον, id est, Apud Lacedæmonios qui liber est, maxime liberum esse, eum vero qui seruus est, maxime seruum esse. Apud Lacedæmonios ingenuis non erat fas discere, aut exercere vllum opificium aut negotiationem, aut agriculturam, sed hæc omnia per Helotas (id erat seruorum genus, quibus nefas erat vllam artem liberalem vel discere vel exercere) agebant: quos ipsos durissime tractabant. Cogebantur adesse conuiuiis, & illic inebriari, cantiones ridiculas canere, & saltationes indecoras agere, vt horum exemplo ingenui discerent quam indecora fœdaque res sit temulentia. Quin & Ephori quum inirent magistratum, solent Helotibus bellum indicere, quo fas esset illos occidere. His rationibus ad tantam seruitutem adigebantur, vt nihil auderent iniussu dominorum: adeo vt quum Thebani, qui eruptione facta in Laconicam quosdam in Helotibus ceperant, iuberent illos canere cantiones Terpandri, Alcmanis, & Spondontis Laconici, responderint id heriles filias nolle. Generosior Spartano, alias nobis dictum.

Subiugus homo.

Ὑποζυγιώδης ἄνθρωπος, id est, Subiugus homo. Qui non arbitratu suo sed alieno iussu facit quippiam. Traductum à iumentis iugalibus. Huc pertinent illæ metaphoræ prouerbiales, Mittere sub iugum. Horat.

> Sic visum est Veneri, cui placet impares
> Formas atque animos sub iuga ahenea
> Sæuo mittere cum ioco. —

Item, Deiicere iugum, quod scripsit M. Tullius in prima Philippicarum. Subducere collum iugo Ouidius,

> Et tua læsuro subtrahe colla iugo.

Excutere iugum.

Leo chordula vinctus.

Lucianus in libello De mercede seruientibus, νῦν δὲ τὸ τοῦ λόγου, λέων κρόκῃ δεθεὶς ἄνω καὶ κάτω περισύρομαι, id est, Nunc autem, quod dici solet, leo filo vinctus, sursum ac deorsum circumferor. Quum quis exiguo commodo captus, apud aulicos ostentatur passim, quod princeps tantum alat virum. Hoc enim principes gloriosum sibi ducunt, si episcopos aut doctos viros cogant sua relinquere negotia, & aulicæ seruire pompæ.

Samij literati.

Plutarchus in vita Periclis citat hunc versiculum ex Aristophane Comico,

> Σαμίων ὁ δῆμός ἐστιν ὡς πολυγράμματος.
>
> Id est:
>
> Populus Samiorum valde literatus est.

Arbitror hoc inde dictum, quod quum Samij captiuis Atheniensium inussissent noctuam, Athenienses vicissim Samiorũ captiuis inurebant Samænam: quam in collectaneis opinor dictam σάμαινα. Id erat nauis genus lato ventre, à prora veluti suilli rostri speciem præferens. vnde & hic versus iactatus est,

> Ναῦς δέ τις ὠκυπόρος σαμία ὑὸς εἶδος ἔχουσα.
>
> Id est:
>
> Nauis erat velox Samia, specieque suilla.

Dicta est Samæna, quod à Samiis reperta sit. Conueniet igitur in cicatricosos, & stigmatum plenos. Hesychius & Suidas addunt, apud poetam dictum in Babylonios è pistrino prodeuntes, stigmatibus notatos. Verum Aristoteles etiam huius dicti monstrat originem. Quum Samiorum gens esset afflicta à tyrannis, ob inopiã administrantium rempublicam coacti sunt aliquot è seruis admittere in consortium administrandi magistratus. Sic Aristoteles. Seruile est autem ac noxium, stigmatis notari. Apud Plautum in Casina: Si hic literatus me sinat. Literatum appellans notis inustis insignem. Plin. lib. 18. cap 3. inscriptos appellat: Et nunc eadem illa, vincti pedes, damnatæ manus, inscripti vultus, exercent. De Attagena diximus alias. Nec desunt qui causam diuersam adferant, quod apud Samios inuentæ sunt viginti quatuor literæ à Callistrato. Sic Andron in Tripode. Idem Ionum literas tradidit Atheniensibus. Probabile est igitur, à repertis traditisque literis, iocum fuisse versum ad stigmata. Nam Samii simul & accipiebant, & tradebant infames notas. Nicanor Alexandrinus grammaticus populari ioco dictus est stigmaticus, quod de scripturæ distinctiunculis, quas Græci στιγμὰς appellant, curiose scripserit.

Cum sarcinis enatare.

Nec minus commode dictum est in eadem Epistola, Nemo cum sarcinis enatat. id est, nemo sese recipit in libertatem, nisi contemptis præmiis seruitutis. Non enim potest euadere occupationes qui curarum autoramentum non potest negligere. Congruit cum eo quod alibi retulimus ex Martiale, Totis pilea sarcinis redemi: rursum cum apologo, quem adducit Horatius De vulpe pasta in camera frumentaria.

EX APPENDIC. ERASMI.

Circumpedes.

Qui proxime adsunt, cinguntque aliquem ad obsequia prædicanda, vt sunt familiaritate perpetua nobis iuncti. Sic à manibus, à pedibus vocamus eos, qui nobis domestice inseruiunt. Cicero.

IVNII. *Animæ scrinium seruitus.*

Ψυχῆς γλωττόκομον δουλεία, id est, Animæ marsupium seruitus. Refertur à Dionysio Longino prouerbiali specie dictum ex philosopho quopiam, quod seruitus sit veluti carcer & retinaculum animi, neque patiatur eum libere loqui animique sensa plenis buccis depromere. Causam enim exquirens, cur sua ætate nulli ad veterum gloriam aspirare possent, subiicit, simul cum sublato populari reipub. statu, præclarorum ingeniorum optimo alumno, extinctam etiam esse libertatem eloquentiæ nutricem, libertatem inquam, κάλλιστον καὶ γονιμώτατον λόγων ταμεῖον, hoc est, vberrimum & fecundissimum eloquentiæ riuum. Reducta namque ad vnius libidinem reipub. cura, adulationibus corruptas esse vitiatasq; praeclaras indoles, & adempta sermonis libertate, veluti repagulis quibusdam coercitas, ad instar Pygmæorum, qui in glottocomis feruntur niisve educantur, quorum depressa angustia & prohibeatur adolescendi incrementũ, & includatur libertas circumposito ori vinculo, vsqueadeo vt conclusione definiat quamlibet seruitutem etiam iustissimam, animæ esse glossocomum. Græce est: πᾶσαν δουλείαν κἂν ᾖ δικαιοτάτη, ψυχῆς εἶναι γλωττόκομον. Est autem Glottocomon, tibiarum theca, & tibiæ lingularum receptaculum, Polluce teste, cuius meminit Apollodorus Carystius,

> Μέγα ὦ Φορμίων γλωττόκομον.

& Lysippus in Bacchis,

> Αὐλοῖσιν τ' αὐλοῖς θερμοῖς καὶ γλωττοκομείοις.
>
> Id est:
>
> Simul cum tibiis modioli & glossocomum.

Videtur autem in hoc adagio Glottocomon accipi pro scrinio, quasi dicat, seruitute coerceri linguam ceu scrinio inclusam. In qua fere significatione accipitur apud Ioannem c. 12. de Iuda, κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε id est, Fur erat, & marsupiũ gerebat. quod Nonnus Panopolites κίστην & ἀργυρέην χηλὸν reddidit. id est, scrinium & arculam. Scholasticus lib. 1. c. 27. γλωσσόκομον πλῆρες χρυσίου. id est, auro plenum scrinium. Alioqui & pro capulo seu feretro accipitur apud Theodoritum Cyrensem lib 3. Ecclesiasticæ histor. c. 23. vbi memorat responsum pædagogi cuiusdam ad Libanium sophistam, percontantem quid rerum ageret fabri filius, quo conuicio Christus designabatur id tale fuit, γλωττόκομον, ὦ σοφιστά, ὁ τῶν ὅλων δημιουργός κατασκευάζει. id est, Sandapilam apparat vniuersitatis fabricator. quo dicto auguratus fuit ille necem Iuliani apostatæ, qui non multo post ἐν γλωσσοκόμῳ. id est, in pheretro iacens funere elatus fuit Quid, quod & medicis instrumentum mechanicum habetur Glossocomon, quo fracta ossa apposite comprehenduntur, & vinculis adstringuntur, ne à positu suo excidant, donec consolidata coaluerint. cuius descriptionem petere licet ex Galeni de fracturis comment. 2. Vbi igitur de causa herili, aut magnatum rebus parum tutum colloquium esse significabimus, prouerbii vsus erit: cuius quidem vulgato adagio monemur illius tueri patrocinium, cuius pane vescimur.

COGNATI. *Qui cupit aut metuit, seruus est.*

Horatius,

> Qui cupit, aut metuit, liber mihi non erit vnquam.

Qui cupit, id est, auarus est. Non dissimile est illud Christi apud Ioan. c. 8. Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Itidẽ Paulus Rom. 6. Petrus quoque epist. 2. c. 2 Libertatem illis promittentes, cum ipsi serui sint corruptionis. à quo enim quis superatus est, huius & seruus est. Quisquis ergo perpetrat peccatum, seruum se facit peccati: & qui peccato est obnoxius, transit in ius & potestatem satanæ. Atque hoc chirographo totus fere mundus est obnoxius diabolo. Hæc vera, longeq; miserrima seruitus est, seruire vitiis. Vnde in mysticis literis, Ægyptus Ebræis sonans tenebras, gerit typum vitæ, vitiis & erroribus obnoxiæ. Qui scrutantur venas auri & argenti, quorum animus semper est in scriniis, aut in patinis, qui latifundia iungunt latifundiis, quoniã habent oculos in terrã defixos, non vident signum perennis gloriæ, & ipsum Christum.

SIMILITVDINIS ET CONGRVENTIÆ.

ERASMI. *De grege illo est.*

De grege illo est, eiusdem factionis, aut contubernii. Terentius in Adelphis: At hic hercule de grege illo est. Idem in Eunucho: Vt me in vestrum gregem recipiatis. M. Tullius ad Atticum, At velim te in tuum veterem gregem retulisses. Item oratione in Verrem prima: Quartum quem sit habiturus non video, nisi forte de illo grege oratorum, qui subscriptionem sibi postularunt, &c. In eundem actione 4. pro eodem, dixit De illo conuentu: Turpio quidam illius excursor & emissarius, homo omnium ex illo conuentu quadruplatorum deterrimus. Allusit autem ad id quod alibi diximus. αἰπόλια αἰγῶν. Sic & Flaccus,

> Scribe tui gregis hunc, & fortem crede bonumque.

Verum hoc frequenter & in bonam partẽ vsurpatur. Beatus Hieronymus aduersus Iouinianum lib. 2. De tuo, inquit, armento sunt, imo inter tuos ciues grunniunt. M. Tull gregales appellat familiares & eiusdem sodalitij: velut in oratione pro domo sua ad Pontifices: Quod vos ad Catilinæ gregales de me dicere solebatis. Nostra

Nostræ farinæ.

Eiusdem farinæ dicuntur, inter quos est indiscreta similitudo. Quod enim aqua ad aquam collata, idem ad farinam farina. Persius in 5. Satyr.

— Nostræ paulo ante farinæ
Pelliculam veterem retines. —

Perinde quasi dicat, nostri gregis, nostræ conditionis. Pertinet ad illam classem, Eadem cera: &, Idem puluis: de quibus alibi dictum est. Simili tropo Seneca dixit, Eiusdem notæ, lib. 3. epist. 24. His adiicias & illud eiusdem notæ licet, tantam hominum imprudentiam esse, imo dementiam, vt quidam timore mortis cogantur ad mortem.

Non eras in hoc albo.

Non eras in hoc albo, hoc est, Non eras in hoc numero. Translatum ab albata tabula, in qua quondam scribebantur nomina iudicum. Plinius in præfatione historiarum mundi: Cum hanc operam condicerem, non eras in hoc albo. id est, non eras in eorum numero, quos hæc lecturos credebam. Erat & Album prætoris, in quo leges & formulæ describebantur. Pandectarum lib 1 tit. de edendo, ex Vlpiano eum quoque edere Labeo ait, qui producat aduersarium suum ad album, & demonstret quid dictaturus sit. Atq; hoc sane loco Aduersarium non declarat eum quicum lis est, sed tabulas ex tempore notatas memoriæ gratia. In quem sensum M. Tullius vsus est in oratione pro Roscio, idque non semel. Andreas Alciatus existimat legendum, Aduersaria: non, aduersarium: libro Dispunctionum tertio. Item secundo eiusdem operis libro, titulo primo, multa fit mentio de albo. Quintilianus lib Institutionum 11. Quorum alij se ad album & rubricas transstulerunt. videlicet leguleios & formularios irridens, qui non ex libris iurisprudentium, sed ex albo prætoris, iuris scientiam discerent. T Liuius Decadis 1. lib. 9. Ciuile ius repositum in penetralibus pōtificum euulgauit, fastosque citra forum in albo proposuit, vt quando lege agi posset, sciretur. Apuleius metamorphoseos lib 6. meminit albi: Siquidem Iouem adlocuturum deos, ita facit exordiri: Dei conscripti musarum albo. Quibus in verbis mihi subesse videtur obscura quidem, sed faceta allusio scriptoris ad deos à poetis confictos: quasi ij demum in deorum numero sint, quos illic Musæ, quibus addicti scribunt poetæ, constituerint.

Non sum ex illis heroibus.

Οὐκ εἰμὶ τούτων τῶν ἡρώων, id est, Non sum de numero istorum heroum. id est, Non sum ex eorum numero, qui propensiores sunt ad lædendum quam benemerendum. A geniis sumptum, qui lacessiti sæpe perniciem adferunt, perraro iuuant. Vnde qui se commodum, non noxam allaturos esse pollicebantur, hoc vtebantur adagio. Zenodotus Menandrum citat ex Ephebis.

Patris est filius.

Τοῦ πατρός ἐστι τὸ παιδίον, id est, Patris est filius. Ita loquuntur, vbi quis mores imitatur patrios. Et in genere, eius filium vocamus quemlibet, quem moribus expresserit, quod liberi fere parentes referre soleant. Hunc titulum Varro vni ex Menippeis indidit, citante Nonio Marcello. Varronis autem tituli fere prouerbiales sunt. Philostratus in Aristide commemorat, sophistam hoc prouerbio notasse Alexandrum, quod patris ambitionem imitaretur.

Aphyarum honos.

Ἀφύων τιμή, id est, Aphyarum honos. Quoties humilib. exiguus quispiam honos contingit. Nam Aphya pisciculus est vilis, cui coquendo nihil adhibetur præter oleum, quo frigitur. Vnde iactatum illud: ἀφύας τιμὴ τοὔλαιον, id est, Aphyæ honos oleum.

Terra amat imbrem.

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα.

Id est,

Nam terra gaudet imbre.

Vbi quis desiderat ea quæ sibi nouit esse accommoda conducibiliaque. Citat hoc hemistichium, veluti prouerbiale, Aristoteles libro Moralium Eudemiorum 7. ostendens non solum similitudinem conciliatricem esse amicitiæ, velut inter fures, graculos & lupos: verumetiam dissimilitudinem nonnunquam beneuolentiæ causam existere, contra, similitudinem odij. Nam terra cum suapte natura sit sicca, amat imbrem: & figulus odit figulum: indoctus amat literatum, mulier virum. Ibidem narrat ab Heraclito reprehensum poetam, qui scripsit hoc carmen,

Ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν ἔκ τ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο.

Id est:

Lis vtinam sublata, deos: hominesque relinquat,

Athenæus lib. 13. carmen ex Euripide citat,

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ' ὅταν ξηρὸν πέδον.

Id est,

Tellus quidem imbrem amat, solum quum est aridum.

Aristoteles libro Moralium Nicomach. 8. citat eandem ex Euripide sententiam, sed perturbato metro: Εὐριπίδης μὲν φάσκων,

Ἐρᾶν μὲν ὄμβρου γαῖαν ξηρανθεῖσαν,
Ἐρᾶν δὲ σεμνὸν οὐρανὸν πληρούμενον
Ὄμβρου, πεσεῖν εἰς γαῖαν.

Id est,

Euripides quum ait,

Requirere imbrem terram, vbi siti aruit,
Diuum vicissim cœlum vbi iam nubibus
Impletur, optat in solum delabier.

Hoc adfert ad confirmandam quorundam opinionem, qui dicebant secus quam haberent prouerbia, dissimile à dissimili, contrarium à contrario appeti. Terra enim frigida & sicca appetit imbrem, qui iuxta aeris naturam vnde venit, est calidus & humidus: ac imber vicissim appetit terram.

Scopæ dissolutæ: Scopas dissoluere.

Homines nihili, nulliusque prorsus consilii, Cicer. scopas dissolutas nominat, scribens ad Attic. epistol. lib. 6. his quidem verbis: Cæsarem vidi Minturnis ad VIII. Calend. Februarias mane, cum absurdissimis mandatis, non ad homines, sed scopas dissolutas, vt id ipsum ille mihi videatur irridendi causa fecisse. Idem in Oratore perfecto, agens contra eos qui numeros orationis contemnunt, scopas dissoluere dixit: pro eo quod est, rem prorsus inutilem efficere. Nam scopæ colligatæ, & speciem videntur habere qualemcumque, & ad verrendum pauimentum sunt accommodatæ. Porro si dissolueris, nihil inutilius, nihil inelegantius. Tulliana verba sunt hæc: Sed si quos magis delectant soluta, sequantur ea sane: modo si quis Phidiæ clypeum dissoluerit, collocationis vniuersam speciem sustulerit, nō singulorum operum venustatem, vt in Thucydide orbē modo orationis desidero, ornamenta comparent. Isti autem cum dissoluūt orationem, in qua nec res nec verbum vllum est, nisi abiectum: non clypeum, sed vt in prouerbio est (etsi humilius dictum est, tamen consimile est) scopas, vt ita dicam, mihi videntur dissoluere.

Vno tenore.

Tenorem, rei progressum vocant. Vnde quæ sui similia, sibique veluti perpetua quadam succedunt serie, horum eundem esse tenorem dicimus. M. Tullius lib. De oratore perfecto: Isque vno tenore, vt aiunt, in dicendo fluit. Loquitur de æquabilitate dictionis, nulla varietate reficientis auditorum aures. Idem in lib. De claris Oratoribus: Vnus enim tonus est orationis, & idem stylus. Quo quidem loco haud scio, an pro tono, tenor legere præstiterit.

Boni ad bonorum conuiuia vltro accedunt.

Αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴενται.

Id est,

Sponte bonis mos est conuiuia adire bonorum.

Hexameter prouerbialis, tum vsurpandus, vbi vir bonus, fiducia virtutis & amicitiæ, quæ generalis inter omneis probos intercedit, ad sui similem accedit, non expectatis vulgaribus istis inuitatiunculis. Quidam natum putant ab Hercule: qui cum Ceti Trachenij domum inuocatus inuiseret, hunc versiculum primus dixerit. Fertur & trimeter iambicus in eandem sententiam,

Ἄκλητοι κωμάζουσιν εἰς φίλους φίλοι.

Id est:

Conuiua amico amicus vltro etiam vertit.

Tacite notauit adag. Homer. in 2. Iliad.

Αὐτόματος δέ οἱ ἦλθε βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος.

Id est,

Illi vocalis Menelaus venerat vltro.

Scholiastes indicat, hoc verbo fuisse significatam Menelai fortitudinem in bello. Exilis enim vox formidolosum arguit: & βοὴ apud Græcos interdum bellum declarat, quemadmodum & hodie apud Germanos. Zenodotus in collectaneis diuersa sententia citat hoc adagium ex Eupolidis comœdia, cui titulus Chrysogenes,

Αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ δειλῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασιν

Id est,

Vltro adeunt hominis timidi conuiuia fortes.

Idem ferme significat Plato in Symposio, ἵνα καὶ τὴν παροιμίαν διαφθείρωμεν μεταβάλλοντες, ὡς ἄρα καὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασιν αὐτόματοι ἀγαθοί. id est, Vt & prouerbium perdamus, hunc ad modum inuertentes: boni ad bonorum conuiuia vltro veniunt. Sentire videtur Plato, Homerum fecisse Menelaum deteriorem ad præstantioris accessisse conuiuium: quod Agamemnon bello valuerit, Menelaus fuerit imbellis. Citatur hic locus & ab Athenæo lib. 4. Tametsi non hanc opinor Homeri mentem fuisse, cum virtutis addat elogium,

— Βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος.

Id est,

— Voce bonus Menelaus.

& cum aliquot locis illum fortissime rem gerentem inducat, alicubi etiam ἀρηιφίλου cognomento honestet. Apud Athenæum lib. 1. ex Cilatino, quidam qui inuocatus ad conuiuium accesserat, ita loquitur: ἀγαθὸς αὖ πρὸς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἑστιασόμενος ἥκω· κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων. id est, Bonus enim ad bonos viros conuiuaturus veni. Nam res amicorum communes.

Æqualis æqualem delectat.

Similitudo mater est beneuolentiæ, consuetudinisque & familiaritatis conciliatrix. Vnde videmus iuuenes inter se libenter conuenire, senes cum senibus congregari, doctos doctorum conuentu capi, improbos congredi cum improbis, bibones cum biboni-

bus, nautas amare nautas, diuitibus esse necessitudinem cum diuitibus, atque in vniuersum similia similibus gaudere. In hanc sententiam extant aliquot veterum prouerbia, quorum est illud: ἧλιξ ἥλικα τέρπει id est, Æqualis æqualem delectat. Quod vsurpans M. Tull. in Catone maiore: Pares autem, inquit cum paribus, vt est in vetere prouerbio, facillime congregantur. Nam prima familiaritatis conciliatio proficiscitur ab ætatis æqualitate, quam Græci vocant ὁμηλικίαν. Ad quod alludens Homer. in Odyss. o.

—— Ἀτὰρ καὶ ὁμήλικές εἰμεν.

Id est,

Quinetiam sumus æquæui. ——

Huc respexit Plato 1. De repub. lib. apud quem Cephalus, qui se testatur iam peruenisse ἐς γήραος οὐδὸς, i. e. senectæ limen, ait: πολλάκις γὰρ συνερχόμεθά τινες εἰς τὸ αὐτὸ παραπλησίαν ἡλικίαν ἔχοντες, διασώζοντες τὴν παλαιὰν παροιμίαν. id est, Sæpenumero plerique conuenimus ferme æquales, antiquum illud seruantes prouerbium. Aristotel. 2. Rhetor. lib. recensens quæ quibus sint iucunda, scribit in totum ea natura sese inuicem delectari, quæ genere sint coniuncta, aut similia, vt hominem homine, equum equo, adolescentem adolescente. Atque huc tendere prouerbia vulgo iactata: ἧλιξ ἥλικα τέρπει. Item id genus alia quædam. Verba illius hæc sunt, τὰ συγγενῆ δὲ καὶ τὰ φύσιν ἀλλήλοις ἐστὶν, ἅπαντα τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια, ἡδέα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, οἷον ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ, καὶ ἵππος ἵππῳ, καὶ νέος νέῳ. ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται, ὡς ἧλιξ ἥλικα τέρπει, καὶ ὡς ἀεὶ τὸν ὅμοιον. καὶ ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα καὶ ἀεὶ κολοιὸς παρὰ κολοιόν. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Theognis ait amicitiam cohærere inter æquales, vicinos & senes,

Πάντες μὲν τιμῶσιν ὁμῶς, ἴσοι, οἵ τε κατ' αὐτὸν
Οἵ τ' ἐπιχώριοι, οἵ τε παλαιότεροι.

Id est,

Omnes hi sese venerantur, amantque vicissim,
Vicini, æquales viribus, atque senes.

Nec alienum est ab hoc prouerbio, quod Empedocles ait apud Aristot. lib. De anima primo, animam esse quiddam ex omnibus elementis conflatum, imo ipsam horum quiduis esse: & vnumquodque cognoscere, eo quod habet affine quiddam cum singulis. Vnde & Plato in Timæo dicit, animam, ex elementis constare. Empedoclis versus sic habent,

Γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,
Αἰθέρι δ' αἰθέρα δῖον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀΐδηλον
Στοργῇ δὲ στοργὴν, νεῖκος δέ τε νείκεϊ λυγρῷ.

Quos versus quoniam initio desperabamus cōmodius verti posse, ab Argyropylo versos subiecimus.

Terram nam terra, lympha cognoscimus aquam,
Ætheraque æthere, sane ignis dignoscitur igni,
Sic & amore amor, ac tristi discordia lite.

Quanquam in primo versu suspicor à librariis vndam versam in aquam. Post amicorum rogatu, nostra addidimus qualiacunque,

Terra quidem terra sentitur, lymphaque lympha,
Ætherque æthere purus, at igni noxius ignis,
Dulcis amore amor, atque odio funesta simultas.

Argyropylus explendi carminis gratia pro vno verbo ὀπώπαμεν, duo reddidit, cognoscimus & dignoscitur: duo epitheta prætermisit, δῖον καὶ ἀΐδηλον. Deinde vocis repetitæ gratiam bis perdidit in aquam & vndam, in discordia & lite, vt ne commemorem duritiem compositionis in Terram nam Sic & Sane aduerbium de suo attexuit Nos amori addidimus epitheton, sed quod fuerat additurus poeta, si per metri leges licuisset: quandoquidem voci contrariæ addidit suum νείκεϊ λυγρῷ. Non hæc mihi dicuntur, vt sugillem virum de studiis optimis optime meritum: sed vt iudicio proficiant adolescentes, quibus hæc potissimum scribuntur. Philosophorum quispiam Zenoni ni fallor, apud Augustinum prodidit, animam ipsam esse numerum seipsam mouentem, atque hanc ob causam rebus numerosis natura capi delinirique: veluti musicis modis afficiuntur & pueri cognato quodam naturæ sensu, cum prorsus nesciant, quid sit musica. Aristot. hoc ipso quem modo retulimus loco, definitionem hanc adducit tacito authoris nomine.

Simile gaudet simili.

Ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον, id est, Simile gaudet simili. Aristoteles lib. Moralium 8. ὅμοιον ὁμοίου ἐφίεται, id est, Simile appetit simile. Item lib 9. ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον, id est, Simile simili amicum. Vnde est & illud, ὁμοιότης τῆς φιλότητός μήτηρ, id est, Similitudo mater amoris. Quare vbi absoluta similitudo, ibi vehementissimus amor: id quod indicat fabula Narcissi. Agathon in cōuiuio Platonis: ὁ γὰρ παλαιὸς λόγος εὖ ἔχει, ὡς ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. id est, Scite quidem veteri prouerbio fertur, simile simili semper hærere. Plutarchus in commentario, cui titulus, Quo pacto sit amicus ab adulatore dignoscendus, refert huiusmodi senarios,

Γέρων γέροντι γλῶτταν ἡδίστην ἔχει,
Παῖς παιδὶ, καὶ γυναικὶ πρόσφορον γυνὴ,
Νοσῶν τ' ἀνὴρ νοσοῦντι, καὶ δυσπραξίᾳ
Ληφθεὶς ἐπῳδός ἐστι τῷ πειρωμένῳ.

Id est,

Seni senilis lingua iucundissima est,
Pueroque puer, & mulier aptà fœminæ,
Ægrotus itidem ægroto, & in malis situs,
Exercito malis placet, atque congruit.

Diogenes Laertius ostendens quædam imitatum Platonem ex Epicharmi scriptis adducit & illud: Quod canis cani videtur pulcherrima, & boui bos, & asina asino, & sus sui. Diximus alibi, Suum cuiq; reginæ placere regem. Plato lib. De legib 8. φίλον μέν που καλοῦμεν, ὅμοιον ὁμοίῳ κατ' ἀρετὴν καὶ ἴσον ἴσῳ id est, Amicum quidem vocamus simile simili, quod ad virtutem, & æquale æquali. Quanquam adagium recte transferetur & ad illos, quos similitudo conciliat vitiorum. In quos est illud Catulli,

Pulchre conuenit improbis cinædis.

Item illud Martialis,

Vxor pessima, pessimus maritus,
Miror non bene conuenire vobis.

Illud item Iuuenalis,

Magna inter molles concordia.

Semper similem ducit deus ad similem.

Potest autem adagium ex Homero natum videri, apud quem Odyss. ρ. Melantius caprarius conspicatus Eumæum subulcum ipsum Vlyssem secum adducentem, sed habitu specieque pannosi, scomma iacit in vtrunque quasi duo inter se similes bene conuenissent,

Νῦν μὲν δὴ μάλα πάγχυ κακὸς κακὸν ἡγηλάζει,
Ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον.

Id est:

Nunc adeo malus ecce malum comitatur, vt vsque
Ad similem Deus adducit, similemque paremque.

Aristoteles lib. Moral. 8. prouerbii loco refert: ὅθεν τὸν ὅμοιόν φασιν ὡς τὸν ὅμοιον. id est, Vnde similem aiunt ad similem.

Semper graculus assidet graculo.

Ἀεὶ κολοιὸς πρὸς κολοιὸν ἱζάνει.

Id est:

Assidet vsque graculus apud graculum.

Refertur à Diogeniano prouerbialis senarius: notaturque ab Aristotele lib. Rhetor. quem modo citauimus: vbi inter alia complura huius sententiæ prouerbia, hoc quoque commemorat. Item libro Moral. 8. καὶ κολοιὸς ποτὶ κολοιόν. id est, Et graculus, inquit, ad graculum. Græcis est trochaicus dimeter, haud dubium quin ex poeta quopiam decerptus. Eleganter vsurpauit adagium Gregorius in quadam ad Eudoxium epistola: κολοιὸν δὲ περὶ κολοιὸν ἱζάνειν καὶ τῆς παροιμίας ἀκούεις. id est, Graculum autem assidere graculo audis & à prouerbio Porro graculorum conuentus olim notos fuisse, testatur M. Varro libro de re Rustic 3. Vnde Plutarchus in libro De polyphilia, οὐκ ἀγελαῖόν ἐστιν, οὐδὲ κολοιῶδες. id est, Non armentarium est, neque graculeum. Quin huic aui nomen inditum à κολλάω, quod est, conglutino. M. Varro graculos quoque Latinis inde dictos vult, quod gregatim volent. Quintilianus non probat, asseuerans dictionem ab auium voce confictam.

Cicada cicadæ chara, formicæ formica.

Cæterum quod Aristot. in eo loco quem modo citauimus, addidit, Et si qua sunt id genus alia: dubium non est, quin senserit illa quæ sunt apud Theocritum Idyl. 9.

Τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ μύρμαξ,
Ἴρηκες δ' ἴρηξιν. ——

Id est:

Formicæ grata est formica, cicada cicadæ,
Accipiter placet accipitri. ——

Porro nota est formicarum politia, & cicadarum concentus.

Cretensis Cretensem.

Ὁ κρὴς τὸν κρῆτα, Cretensis Cretensem, subaudi, quod erit commodum sententiæ, prouocat, conatur circumuenire, aut tale quippiam. Quoties improbus agit cum improbo, perfidus cum perfido. Sumptum adagium à Cretensium moribus, quos plurimis conuiciis incessuit antiquitas.

Cretensis cum Ægineta.

Eandem obtinet sententiam, κρὴς πρὸς αἰγινήτην, id est, Cretensis cum Ægineta subaudiendum, agit. Quadrat in pariter improbos, qui mutuis inter se fallaciis agunt. Nam Æginetæ quoque olim male audierunt, in quos etiam oraculum illud quidam adiutum putant, οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι. id est. Neque tertij, neq; quarti.

Vulpinari cum vulpe.

Ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα, id est, Cum vulpe vulpinare tu quoque inuicem. Senarius est prouerbialis. Cum astutis astutus agito. Horatius:

Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.

Aristophanes in Vespis:

Οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν.

Id est:

Non licet vulpinari.

Quod autem nos ἀλωπεκίζειν vertimus vulpinari, ne quis hoc verbi tanquam nostrum ac nouum aspernetur, citatur ex M. Varrone à Nonio Marcello. Sic enim ausus est dicere Varro vulpinari pro ἀλωπεκίζειν, quemadmodum Horatius iuuenari dixit pro νεανίζειν. Vide prouerbium βατταρίζειν.

Cretiza cum Cretensi.

Πρὸς κρῆτα κρητίζειν, id est, Aduersum Cretensem Cretiza, id est, aduersus mendacem mendaciis vtere. Vsus est Plutarchus in vita Lysan-

Lysandri: πρὸς κρῆτα δὲ ἄρα τὸ τοῦ λόγου κρητίζων. Rursus in vita Pauli Æmilii, τοὺς μὲν ἐπισταμένους ἀκριβῶς αὐτὸν οὐκ ἔλαθεν κρητίζων πρὸς κρῆτας. id est, Eos quidem qui hominem penitus norant, haud latuit, quod cum Cretensibus arte Cretica vteretur: propterea quod Cretensium vanitas, de Iouis apud se sepulchro, multaq; id genus mentientium, in vulgi fabulam abierit. id quod palam testatur Epimenidis ille versiculus, quem Paulus etiam apostolus citat.

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί

Id est,

Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Diuus Hieronymus in commentariis quos in hanc scripsit epistolam, indicat hunc versiculum repertum in opere Epimenidis, cui titulum fecit, De oraculis. Vnde & Paulus prophetam vocat, siue per iocum, siue ob argumentum. Huius autem carminis initium, κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, vsurpauit Callimachus poeta Cyrenensis in hymno scribens aduersus Cretenses in laudem Iouis, ac vanitatis eos arguens, quod iactitarent illius sepulchrum esse apud se, cum is esset immortalis. Quo respiciens Ouidius:

—Nec fingunt, inquit, omnia Cretes.

Vnde κρητίζειν Græci pro mentiri dicunt. Suidas aliam adagionis causam indicat, scribens Idomeneum Cretensem, cum illi negocium esset datum, vt æs quod è spoliis ab hostibus detractis collectum erat, distribueret, sibi partem longe optimam delegisse. Vnde congruere videtur etiam in illos, qui fraudant alios, suisq; commodis impensius vbique student. Idem putat adagium quadrare etiam in eos, qui frustra mendaciis agunt aduersus artificem mentiendi. Quemadmodum vulgo dicunt, difficillimum esse furari apud fures, ita difficillimum mendaciis imponere mendacibus.

Cum Care Carizas.

Huic simillimum refert Diogenianus, πρὸς κάρα καρίζεις, id est, Cum Care Carissas. Rustice agis cum rustico, barbare loqueris barbaro, crasse cum crasso. Cares populi sunt Asiæ, de quibus alio loco dicemus: quorum mores prouerbiis aliquot fecere locum.

Malus cum malo colliquescit voluptate.

Κακὸς κακῷ γὰρ συντέτηκεν ἡδονῇ.

Id est:

Etenim improbo vir est voluptati improbus.

Refertur ab Aristotele inter similitudinis adagia, libro Moralium Eudemiorum septimo. Malus malo iucundus ob vitiorum commercium & societatem. Iuuenalis item,

Magna inter molles concordia.—

Ab eodem in Magnis Moralibus adducitur ex Euripide. Æschines aduersus Timarchum citat ex Euripidis Phœnice eandem sententiam:

Ὅστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνήρ,
Οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γινώσκων ὅτι
Τοιοῦτός ἐστιν οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

Id est,

At cum malis quicunque gaudet viuere,
Nunquam rogaui: noui eum, quod talis est,
Cuiusmodi sunt, queis amat conuiuere.

Æqualem vxorem quære.

Τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, id est, Æqualem tibi vxorem ducito. Adagium admonet, ne quis cupiditate aut ambitione allectus, se potentiorem ducat vxorem: nam eiusmodi ferme connubia inauspicato cedere. Plutarchus in libello de liberis educandis, parentes admonet, vt eiusmodi liberis suis vxores despondeant, quæ non sint multo vel ditiores, vel potentiores. Prudenter enim dici prouerbio, Tuæ sortis vxorem ducito. Celebratur & hoc inter sapientum apophthegmata, atque à nonnullis Pittaco asscribitur, γάμει ἐκ τῶν ὁμοίων id est. Vxorem ducito ex æqualibus. Nam si duxeris ex potentioribus te prognatam, dominos tibi parabis, non affines. Diogenes Laertius in vitis philosophorum huiusmodi quiddam commemorat, quod quidem affirmat & Callimacho non ineleganti epigrammate celebratum esse. Adolescens quidam Atarnetes, Pittacon consuluit, vtra sibi è duabus ducenda esset vxor. Nam duæ offerebantur: altera par opibus ac genere: altera vero se superior. At ille sublato scipione quo nitebatur, admonuit, vt pergeret ad triuia ciuitatis, quo pueri lusus causa conueniunt: eos consuleret, & quod illi dedissent consilii, id sequeretur. Pueri ex prouerbiali cantione responderunt, Æqualem vxorem esse ducendam. Itaq; adolescens altera præterita, duxit æqualem. Idem Dioni suadet Callimachus. Hæc autem sententia hoc impensius placuit Pittaco, quod ipse nobiliorem se duxerat, Draconis sororem, cuius imperium fastidiaque molestissime legitur tulisse; vt hoc dictum non in tempore, sed suo malo videatur reperisse. Extat autem epigramma (tametsi illic ἰών, non δίων legitur, mendose opinor) id est huiusmodi,

Ξεῖνος Ἀταρνείτης τις ἀνείρετο Πιττακὸν οὕτω
Τὸν Μιτυληναῖον παῖδα τὸν Ὑρραδίου,
Ἄττα γέρον, δοιός με καλεῖ γάμος· ἡ μία μὲν δὴ
Νύμφη καὶ πλούτῳ καὶ γενεῇ κατ' ἐμέ·
Ἡ δ' ἑτέρη προβέβηκε. τί λώιον; εἰ δ' ἄγε μοι σὺ
Βούλευσον ποτέρην εἰς ὑμέναιον ἄγω.
Εἶπεν· ὁ δὲ σκίπωνα γεροντικὸν ὅπλον ἀείρας,
Ἠνίδε κεῖνοί σοι πᾶν ἐρέουσιν ἔπος·
Οἱ δ' ἄρ' ὑπὸ πληγῇσι θοὰς βέμβικας ἔχοντες
Ἔστρεφον εὐρείῃ παῖδες ἐνὶ τριόδῳ.
Κείνων ἔρχεο, φησί, μετ' ἴχνια. χ' ὁ μὲν ἐπέστη
Πλησίον, οἱ δ' ἔλεγον, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.
Ταῦτ' ἀΐων ὁ ξεῖνος ἐφείσατο μείζονος οἴκου
Δράξασθαι, παίδων κληδόνι συνθέμενος·
Τὴν δ' ὀλίγην ὡς κεῖνος ἐς οἶκον ἐπήγετο νύμφην·
Οὕτω καὶ σὺ Δίων τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.

Quos versus, quoniam Ambrosius Camaldulensis, Diogenis interpres, non omnino infeliciter Latinos fecit, haud grauabor adscribere:

Hospes Atarnites rogauit Pittacon olim,
Sic Mitylenæon, Hirradioque satum:
Magne senex, geminæ cupiunt mihi nubere: quarum
Et genere atque opibus conuenit vna mihi:
Altera præcellit, quid præstat, consule, dicque
Vtra ex his potius sit capienda mihi?
Hic baculum tollens, sic, tela senilia, dixit:
Consilium pueri, quod petis, expedient,
Queis celer in gyrum iactatus verbere turbo
Assiduo, latis vertitur in triuiis.
I, sequere illorum monitus. sic fatur, at ille
Scitatur: referunt, Tu tibi sume parem.
Quæ postquam audiuit, monitis puerilibus hærens,
A magnis hospes abstinuit thalamis:
Atque parem paruas lætus traduxit in ædes:
Sic Dion æqualem, si sapis, ipse cape.

Est autem allegoria à turbine puerili, qui flagellis circumagitur. Agebat enim quisque pro suis viribus turbinem sibi congruentem. Deianira apud Ouidium ad suum sexum transtulit prouerbium:

Quam male inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Tam iuueni magno coniuge nupta minor.
Non honor est, sed onus, species læsura ferentes:
Si qua voles apte nubere, nube pari.

Plutarchus De liberis educandis, τὸ γὰρ τὴν κατὰ σαυτὸν ἑλεῖν, σοφόν, id est, Sapientis est, vxorem sibi parem congruamque ducere. Huc adscribendum putaui carmen illud ex Thesmophoriazusis, Aristophanis titulo inscripta:

Δέσποινα γὰρ γίγνεται νυμφίῳ γυνή.

Id est:

Regina siquidem mulier est sponso seni.

Idem admonet versus ille Euripideus in Rheso:

Οὐκ ἐξ ἐμαυτοῦ μειζόνων γαμεῖν θέλω,

Id est:

Nolim ex potentioribus me coniugem.

Neque vero solum id spectari conueniet, vt par sit vxor generis claritate, aut modo rei familiaris, verum vt ætas non admodum discrepet, vt forma, vt vitæ genus. Potest & longius trahi, nimirum ad negocium suscipiendum, cui sis conficiendo par & idoneus. Item ad vitæ genus aptum, & ad amicum tuis accommodum moribus.

Ego ac tu idem trahimus iugum.

Ἐγώ τε καὶ σὺ τὸν αὐτὸν ἕλκομεν ζυγόν.

Id est,

Idem egoque tuque ducimus pariter iugum.

De his qui similibus vitiis aut malis obnoxii sunt. Non dissimile illi, In eadem es naui: quanquam hoc magis pertinet ad commune periculum. Plinius in Epistolis alicubi dixit, Ex æquo iugum ducere: pro eo quod est, negocii vices pariter sustinere. Translatum à bubus arantibus. Huc allusisse videtur Horatius libro Odarum primo:

—Diffugiunt cadis
Cum fæce siccatis amici,
Ferte iugum pariter dolosi.

Non tam ouo ouum simile.

Extant apud autores aliquot similitudinis adagia, quorum de numero est: Non tam ouum ouo simile: de rebus indiscretæ similitudinis. Cic. Academic. quæst. lib. secundo. Videsne, vt in prouerbio sit, ouorum inter se similitudo? Tamen hoc accepimus, Deli fuisse complureis saluis rebus illis, qui gallinas alere quæstus causa solerent. Ii cum ouum inspexerant, quæ id gallina peperisset, dicere solebant. Neque id est contra nos. Nam nobis satis, oua internoscere. Idem prouerbium refertur & à Fabio Quintiliano. Vsurpatur & à Seneca in libello, quem in Claudium imperatorem lusit.

Non tam lac lacti simile.

Idem pollet, & à Plauto vsurpatur in Amphit. Neque lacte lacti magis est simile, quam ille ego similis est mei. Dicitur à Sosia de Mercurio, qui huius assumpserat figuram. Idem in Milit. Tam simile quam lacte lacti est.

Non tam aqua similis aquæ.

Eandem vim obtinet, quod vsurpat Plaut. in Menæchmis: Nec aqua aquæ, nec lacte lacti, crede mihi, vsquam similius, quam hic tui est, tuque huius. Ad hanc formam & illud ex eadem scena

Tam conſimilis eſt, quam poteſt ſpeculum tuum. Rurſus in Milite: Nam è ſummo puteo ſimilior nunquam poteſt aqua aquæ ſumi.

Quam apes apum ſimiles.

His M. Tullius illud etiam adiungit in Academicis quæſt. Vt ſimilia ſunt, & oua ouorum, & apes apum. Vbi iocatur in Democriti mundos, vſquequaque ſimiles inter ſeſe. Simili forma dicunt: Quam ouis eſt oui ſimilis.

Furemque fur cognoſcit, & lupum lupus.

Ἔγνω δὲ φὼρ τε φῶρα, καὶ λύκος λύκον.

Id eſt:

Furemque fur cognouit, & lupum lupus.

Ariſtoteles ſeptimo libro Moralium Eudemiorum hunc quoque ſenarium citat inter adagia ſimilitudinis. Amant enim vulgo ſe mutuo, qui ſimilibus vitiis laborant, præcipue fures. Et lupi latronum inſtar collecti graſſantur. Videmus in quibuſdam, ob arcanam ingeniorum cognationem protinus amorem naſci: contra aduerſus alios odium ob naturæ diſſimilitudinem. Ad hanc ſimilitudinem & diſſimilitudinem Democritus referebat omnes omnium rerum cauſas, adeo vt interrogatus de cane ſemper eidem lateri incubante, quamobrem id faceret: reſponderit, ὅτι ἔχει τι κεραμίδι ὅμοιον ἡ κύων, id eſt, quoniam habet canis aliquid cum illo latere ſimile. Id obiter narrat Ariſtoteles libro Magnorũ moralium 2. inter prouerbialia ſimilitudinis, irridens Democritum. Quid enim ſimile habet later cum cane? Nec tamen à Democrito multum abſunt medici quidam, qui ad omnem percunctationem obiiciunt nobis, neſcio quam occultam rerum proprietatẽ.

Similior ficu.

Ὁμοιότερος σύκου, id eſt, Similior ficu. Per iocum dicebatur, de vehementer inter ſe ſimilibus. Ducta metaphora à ficorum inter ipſas ſimilitudine. Plutarchus aduerſus Stoicos, θαυμαστὸν καὶ παράδοξον εἰ μήτε φάττα φάττῃ μήτε μελίττη μελίττα, μήτε πυρὸς, ἢ σύκῳ, τὸ τοῦ λόγου, σῦκον, ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ γέγονεν ἀπαράλλακτον. id eſt: Mirum & inopinabile, ſi neque palumbus palumbo, nec api apis, nec tritico triticum, aut fico, quod eſt in prouerbio, ficus, ſemper adſimilis fuiſſet. Confine eſt iis quæ retulimus ante, Non tam ouum ouo ſimile, &, Non lac lacti magis eſt ſimile.

Eadem cera.

Ἐν κηρίον, id eſt, Idem fauus, dicebantur qui vno ore idem affirmarent, aut qui inter ſe conſpiraſſent. Ductum à fauorum cellulis inter ſe connexis. Siue quod cera tenax, ſibique hærens: ſiue quod olim in ceratis tabellis ſcribebant. vnde & Horatius:

—— Cera laudatur eadem.

ſiue quod olim imagines è cera fingebantur, varia quidem forma, nunc deorum, nunc regum, nunc plebeiorum, ſed hæc omnia erant cera. Refert Zenodotus. Non diſſimile illi quod alio diximus loco. Idem puluis: &, Eadem farina.

Aut ipſe fuiſti, aut tui ſimillimus.

Si quando per iocum indicabis eundem aliquem fuiſſe, qui tamen ſe fuiſſe eat inficias (veluti ſi quem incuſes, quod inter bibones compotauerit, iſque ſeſe neget fuiſſe, verum alium quempiam) non illepide detorſeris illud ex eodem lib. quod de Patrocli ſpectro dixit Homerus:

Omnia ſimilia.

Ἄπαντ᾽ ὅμοια, καὶ ῥοδῶπις ἡ καλή.

Id eſt,

Similia cuncta, Rhodopis ipſa etiam decens.

Eadem eſt conditio mortalium: formoſi pariter ac deformes ſeneſcunt, ac moriuntur. Rhodopis nomẽ eſt puellæ cuiuſpiam formæ celebris, cui nomen à roſeo aſpectu videtur inditum. De Rhodope meretricula, multa Herodotus lib. 2. nonnulla Plin. lib. 36. cap. 12. Cum Græcum carmen habeat ῥοδῶπις, mirum cur Iuuenalis corripuerit.

Dum Rhodopes vda terit inguina barba.

Refertur à Suida prouerbii loco.

Crobyli iugum.

Κρωβύλου ζεῦγος, id eſt, Crobyli iugum. De ſocietate duorum pari improbitate dici conſueuit, vt de quibus eſt in Epigrammatis Martialis libro octauo:

Vxor peſſima, peſſimus maritus,
Miror non bene conuenire vobis.

Ductum prouerbium à Crobylo, lenone quodam omnium ſceleſtiſſimo. Is duo ſcorta domi alebat, quorum lenociniis quampluirimos adoleſcentes in perniciem alliciebat, nec his contentus eoſdem illectos furto compilabat. Vnde Crobyli iugum dictum: vel quod digni viderentur, qui tanquam præ improbitate cum hoc copulari deberent: vel quod iugũ, id eſt par ſcortorum aleret domi.

Ficus poſt piſcem.

Σῦκον μετ᾽ ἰχθῦν, ὄσπρεον μετὰ κρέα.

Id eſt,

A piſce ficum, à carnibus legumina.

Athenæus in Dipnoſophiſtarum lib. 3. meminit huius. Quadrabit, vbi dicemus aliis alia congruere. Quemadmodũ & vulgo iubent ab eſu carnium apponi caſeum: ab eſu piſcium, nuces.

Ouo prognatus eodem.

Fortaſſis ſimpliciter dictum eſt ab Horatio:

—— Ouo prognatus eodem.

Quandoquidem ad fabulam reſpicit Ledæ, quæ grauida ex Ioue in cygnum conuerſo, ouum peperit, vnde gemini prognati Caſtor & Pollux. Id ouũ Pauſanias in Laconicis refert, oſtendi apud Lacedæmonios ſuſpenſum tæniis à teſtudine templi. Verum ſi quis hoc dictum deflectat ad iiſdem natos parentibus, aut ab eodẽ eruditos præceptore: aut ita conſimilib. ingeniis, vt eodẽ ouo nati videri poſſint, nihil æque fuerit prouerbiale. veluti ſi dicas: Vultus, ingenium, mores, facta, ac prorſus omnia ſic huic cum hoc conueniunt, vt iures eodem prognatos ouo. Ariſtot. lib. de generatione animalium quinto, oſtendit id iuxta naturam fieri, vt ex eodẽ ouo duo pulli naſcantur: & quidẽ perfecti, ſi vitelli mẽbrana dirimantur. Iidem ſi cohæreant & confundantur, fœtum ædi monſtroſum.

Catulæ dominas imitantes.

Τὰς δεσποίνας αἱ κύνες μιμούμεναι, id eſt, Dominas imitantes catellæ. Vbi ſerui dominorum ferociam repræſentant, aut diſcipuli præceptoris reſipiunt arrogantiam, aut miniſtri principũ faſtum. Breuiter, quoties ii qui ſubſint, eorum exprimunt mores, ſub quorum imperio degunt. Vnde & illud Iuuenalis:

Maxima quæque domus ſeruis eſt plena ſuperbis.

Videas autem & Melitæas, opulentarum mulierum delicias, ſuæ lasciuiam, totamq; ferme morum imaginem reddere. Vſurpatur hoc adagium à Platone, lib de Repub. octauo, ἀτεχνῶς γὰρ αἵ τε κύνες κατὰ τὴν παροιμίαν οἷαί περ αἱ δέσποιναι, γίγνονταί τε δὴ καὶ ἵπποι καὶ ὄνοι πάνυ ἐλευθέρως καὶ σεμνῶς εἰθισμένοι πορεύεσθαι κατὰ τὰς ὁδοὺς, ἐμβάλλοντες τῷ ἀεὶ ἀπαντῶντι, ἐὰν μὴ ἐξιστῆται. id eſt: Palam enim tum & catellæ, iuxta prouerbium, tales, quales ſunt dominæ. Tum & equi & aſini tales redduntur, qui aſſuefacti fuerint admodum liberè ſumptuoſeq; per vias ingredi: ſemper incurſantes in obuium, ni cedat.

Similes habent labra lactucas.

Similes habent labra lactucas. Vbi ſimilia ſimilibus contingunt: veluti præceptori parum docto diſcipulus indocilis: improbo populo magiſtratus improbus: contumelioſo patrono contumelioſus actor: vxori moroſæ maritus moroſus: breuiter, quoties mala malis, digna dignis eueniunt. Natum adagium ab aſino carduos paſcente. Eſt autem lactuca, herba mollis ac tenera, quæ tamen non admodum ſit diſſimilis carduo, præſertim ſyluestris. Itaque quemadmodum carduus ſpinoſus eſt, atque maiorem in modum aſperis foliis & caule, denique ipſo etiam flore: itidem & aſini labris nihil durius ac petricoſius, vt illis non alia lactuca magis apta videatur. Porro carduos lactucarum vice etiam in cõuiuiis à nonnullis apponi ſolere, teſtis eſt Iulius Capitolinus in vita Pertinacis Imperatoris. Plinius item libro 19. de carduis in hunc modum: Poterant videri dicta omnia, quæ in precio ſunt, niſi reſtaret res maximi quæſtus, non ſine pudore dicenda. Certum eſt quippe, carduos apud Carthaginem magnam, Cordubamque præcipue, ſeſtertium ſena millia è paruis his reddere, quoniam portenta quoque terrarum in ganeam vertimus, etiam ea quæ refugiunt quadrupedes conſciæ. Vſurpat, ſimulque interpretatur prouerbium diuus Hieronymus, ſcribens ad Chromatium in hunc modum: Secundum illud quoque, de quo ſemel in vita Craſſum ait riſiſſe Lucilius: Similem habent labra lactucam, aſino carduos comedente: videlicet vt perforatam nauim debilis gubernator regat, & cæcus cæcos ducat in foueã, & talis ſit rector, quales illi qui reguntur. Hactenus ille. Fuit autem hic Craſſus, auus eius Craſſi, qui pugnans aduerſus Parthos interiit: cuius ſigna poſtea retulit Auguſtus. Numeratur is inter eos qui nunquam in vita riſiſſe feruntur: eaq; gratia ἀγέλαστοι, id eſt, irriſibiles cognominati. Marcus Tul. in actione Craſſum Licinium, autore Lucilio, ſemel duntaxat in vita riſiſſe teſtatur. Plinius lib. Naturalis hiſtoriæ ſeptimo, capite 19. Ferunt, inquit, Craſſum auum Craſſi in Parthis interempti, nunquam riſiſſe, ob id Agelaſtum vocatũ, ſicuti nec fleſſe multos. Diuus Hieronymus contra Rufinũ: Ego certe vt homini ſeueriſſimo riſum moueam, vt imiteris aliquando Craſſum, quem ſemel in vita riſiſſe ſcribit Lucius. Meminit & Macrobius libro Saturnaliũ ſecundo.

Qualis hera, tales pediſequæ.

Et hodie vulgo dicitur ex Athanaſii ſymbolo detortum: Qualis pater, talis filius. Huic ſimillimũ eſt peruetus adagium, lib. Epiſt. ad Attic. 5. Epiſt. 11. Si verum eſt, inquit, illud, ὁποία ἡ δέσποινα, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες, id eſt, Qualis hera, talis & ancillæ. Quanquam nec hoc multum abeſt à ſenario:

Δέσποιν᾽ ὁποία, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες.

Plato libr. De Repub. 4. ἢ οὐκ ἀεὶ τὸ ὅμοιον δ᾽ ὅμοιον παραγγέλλει. id eſt; Aut non ſemper quod eſt ſimile, ſimile accerſit.

Aſpis à vipera.

Tertullianus libr. aduerſus Marcionem 3. prouerbii titulo refert: Aſpis à vipera. quum peſſimus à peſſimo ſumit maliquippiã. Deſinat, inquit, nunc hæreticus à Iudæo, aſpis (quod aiunt) à vipera mutuari venenum. Refertur autem inter Diogenis apophthegmata: qui conſpicatus duas fœminas inter ſe conferentes clã ſermonem, protulit verſiculum è comœdia quapiam ſumptum:

Ἀσπὶς παρ᾽ ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται.

Id eſt,

Sumit venenum à vipera aſpis mutuo.

Vtriuſ-

Vtriusque serpentis venenum immedicabile, pariterque noxium: nisi quod viperæ morsus magnis enecat cruciatibus, aspidis adeo nullum adfert dolorem, vt nec voluptas desit, si Plinio credimus. Est autem aspidis genus, quod absque morsu, conspuens hominem veneno, perimit: vnde Græcis dicta πτυὰς. Vsus erit, quoties qui per se malus est, contagio mali fit deterior.

Sequitur perca sepiam.

Athenæus lib. 7. nullo autore refert huiusmodi prouerbium, ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. i. Comitem sibi ducit sepia percam. lib. 10. et Aristophane adducit, nec addit in quem sensum soleat vsurpari, nisi quod coniicio dictum de improborum societate. Apud eundem paulo inferius adducuntur hi versus Numenii, qui de piscibus prodiderit,

> Φυκίδας ἀλφηστήν τε καὶ ἐν χηλῇσιν ἐρυθρὸν
> Σκορπίον, ἢ πέρκαισι καθηγητὴν μελάνουρον.

Dignum patella operculum.

Huic simillimum est illud, quod ab eodem Hieronymo refertur in epistola ad Chromatium: Dignum patella operculum. In mea enim, inquit, patria rusticitas vernacula, Deus venter est, & in diem viuitur: & sanctior est ille, qui ditior est. Accessit huic patellæ, iuxta tritum populi sermone prouerbium, dignum operculum. Significat autem episcopum ad improbos populi mores accommodatum. Idem aduersus Rufinum: Quod librum Eusebii pro Pamphili verteres, quod tuum quasi operculum venenatæ patellæ imponeres. Plato in Hippia maiore, disserens de pulchro & decoro, quiddam habet non abhorrens ab hoc prouerbio, πότερον πρέπει, φήσει, ὅταν τις τὴν χύτραν, ἣν ἄρτι ἐλέγομεν τὴν καλὴν ἕψῃ ἔτνους καλοῦ μεστὴν, χρυσῆ τορύνη ἢ συκίνη, id est: Vtrum, inquiet, si quis ollam illam pulchram, de qua modo loquebamur, igni admouerit pulchris fabis plenam decet illam aurea toryne, ac ficulnea? Quod Græce dictum est, τορύνη, Platonis interpres vertit tudiculam. Etymologus indicat, τορύνην vocem esse Atticis peculiarem, quæ illis significat ἀνεργέτην. Suidas ait instrumentum esse quo mouetur olla.

Aut piscem olet, aut florem.

Aut piscem olet, aut timallum. Ambrosius Hexaemeron lib. 5. cap. 2. testatur dictum in eum qui bene oleret: quod timallus piscis sit odore gratissimus, & æque fragrans eiusdem nominis flos. Sed præstiterit Ambrosii verba subscribere. Neque te inhonoratum nostra prosecutione timalle dimittam, cui à flore nomen inoleuit, seu Ticini vnda te fluminis, seu amœni Atesis vnda nutrierit, flores. Denique sermo testatior quod de eo qui gratam redolet suauitatem dictum facete sit, aut piscem olet, aut florem: ita idem pronunciatus est, piscis odor esse, qui floris. Quid specie tua gratius? quid suauitate iucundius? quid odore fragrãtius? quod mella fragrant, hoc tu corpore tuo spiras. Verum haud scio an pro timallo apud Ambrosium legi debeat tithymallus, cuius varia genera recenset Plinius lib xxvj. cap. viij cuiusque subinde meminit Dioscorides locis diuersis.

In matellam immeiere.

Εἰς τὴν ἀμίδα ἐνουρεῖν, id est, In matellam immeiere. Cum forte tractantur, aut ad munus aliquod parúm honestum adhibentur, qui non indigni videantur, vtpote ipsi sordidi atque inhonesti, quasiq; ad contumelias ferendas facti. Lucianus de mercede conducentibus, οὐδὲν οὖν οὔτ' αὐτοὶ δεινὸν πάσχοιεν ἄν, οὔτ' ἐκεῖνοι ὑβρισταὶ δόξειαν, ἐς τὴν ἀμίδα, φασίν, ἐνουροῦντες, id est, Itaq; nec hi quicquã indignum aut acerbum patiantur, neque illi eos contumeliis afficere videantur, si, quod aiunt, in matellam immingant. Siquidem ad hunc vsum quasi nascitur matella. Ex aduerso Martialis Bassum quendam ioco taxat, qui in aureum vas incacaret, cum vitro biberet.

> Ventris onus misero (nec te pudet) excipis auro
> Basse: bibis vitro, carius ergo cacas.

Conto nauiga.

Κοντῷ πλεῖν, id est, conto nauigare dicebantur, qui sic rebus vterentur, quemadmodũ vti conueniebat, aut qui vitæ genus suo accommodatum ingenio sequerentur. Neque enim contus ad vllũ alium vsum accommodatus, quam ad nauigationem. Itidem non quamuis vitam quiuis idoneus est. Vtaris licebit, si quem admonere voles, vt quaque re vtatur ad id in quod inuenta sit. vt, Quorsum seruas nummos tuos, non in hoc natos vt spectentur, sed quo vitæ subsidio sint: conto nauigandum est. Refertur à Suida.

Ipsa holera olla legit.

Vide superius in loco, Malum accersitum.

Surdaster cum surdastro litigabat.

Δύσκωφος δυσκώφῳ ἐκρίνετο, ὁ δὲ κριτὴς ἦν κωφότερος, id est, Surdaster cum surdastro litigabat: iudex autem erat vtroque surdior. Cum res agitur inter vndequaque ridiculos ac stultos. Extat in hanc sententiam epigramma Græcum Nicarchi:

> Δυσκώφῳ δύσκωφος ἐκρίνετο, καὶ πολὺ μᾶλλον
> Ἦν ὁ κριτὴς τούτων, τῶν δύο κωφότερος.
> Ὧν ὁ μὲν αὐτ' ἔλεγεν, τὸ ἐνοίκιον αὐτὸν ὀφείλειν
> Μηνῶν πένθ', ὁ δ' ἔφη, νυκτὸς ἀληλεκέναι.
> Ἐμβλέψας δ' αὐτοῖς ὁ κριτὴς λέγει ἐς τί μάχεσθε;
> Μήτηρ ἔσθ' ὑμῖν, ἀμφότεροι τρέφετε.

Id Thomas Morus olim adolescens, scite vertit hunc in modum,

> Lis agitur, surdusque reus, surdus fuit actor,
> Ipse tamen iudex, surdus vtroque magis.
> Pro ædibus hic petit æs quinto iam mense peracto:
> Ille refert, Tota nocte mihi acta mola est.
> Aspicit hos iudex, &, Quid contenditis? inquit:
> Annon vtrique est mater? vtrique alite.

Cascus cascam ducit.

Neque longe hinc dissidet illud, quod Varro refert libro De lingua Latina tertio, Cascus cascam ducit, quoties similis similem delectat, vetulus vetulam, deformis deformem, barbarus barbarum, improbus improbum. Nam antiquitus cascum dicebatur, quod nos vetus appellamus: idque, vt autor est idem Varro, lingua Sabinorum, quæ in Oscam vsque linguam radices egerit, quã Casnar senex dicitur: eoque Ennium, vt Oscæ linguæ peritum, scripsisse:

> Quamprimum Casci populi genuere Latini.

Cascos Latinos priscos appellat M. Tullius Tusculanarum quæstionum libro primo. Itaque vnum illud erat insitum priscis illis, quos appellat Cascos Ennius. Citat autem Varro adagium, tanquam a Manilio quodam profectum: qui dixerit, non esse mirum, si cascum casca duxisset, quoniam is canoras faciebat nuptias. Videtur esse iocus in anum vetulo nuptam, allusumque ad vocem casci, perinde quasi deducatur à canendo. Refertur ibidem epigramma Papinii cuiusdam, quod scripsit in adolescentem nomine Cascam.

> Ridiculum est cum te Cascam tua Casca dicit.

Opinor adolescentem duxisse vetulam: proinde absurdum videri, quoties casca, id est, vetula, maritum iuuenem veluti suo ipsius nomine Cascam, vocaret. Fortasse prouerbii iocus ad priscum nuptiarum morem spectat, quem refert Plutarch. in Problematis: Qui deducebant sponsam in domum sponsi, iubebant his verbis alloqui: Vbi tu Caius, ego Caia.

Omnia sub vnam Myconum.

Πάνθ' ὑπὸ μίαν μύκωνον, id est, Omnia sub vnam Myconum. Strabo Geographiæ suæ lib. 10. μύκωνος δ' ἐστὶν ἐφ' ἣν μυθεύουσι κεῖσθαι τῶν γιγάντων τοὺς ὑστάτους, ὑφ' Ἡρακλέους καταλυθέντας, ἀφ' ὧν ἡ παροιμία, πάνθ' ὑπὸ μίαν μύκωνον, ἐπὶ τῶν ὑπὸ μίαν γραφὴν ἀγόντων τὰ διηρημένα τῇ φύσει. id est, Est autem Myconus, in qua fabulis proditum est, positos esse gigantes postremos ab Hercule confectos: vnde ductum est illud prouerbium, Omnia sub vnam Myconum: in eos qui res natura diuersas eodem titulo complectuntur. Quibus ex verbis magis colligitur vsus adagii, quam ratio: tametsi coniicere licet, quoniam summa gigantum & reliquiæ sub Mycono conderentur, sub ea gigantes omneis iacere vulgo dictum, cum sub aliis item montibus siti fuerint. Itaq; qui eodem in lib. grammatica pariter & theologica, item dialectica, & iurisconsultorum literas tradat, in eum non inconcinne dicetur: omnia sub eandem Myconum. aut vbi diuersa gesta, ab eo quod postremo loco factum sit, æstimentur. Est autem Myconus ex Cycladibus vna, teste Stephano, qui prouerbii quoque facit mentionem, in dictione Myconus. At Zenodotus longe diuersam adfert fabulam, quæ prouerbio dederit occasionem. Heleus, inquit, filiis suis Hegetori & Hippocli mandarat, vt insulas illas in mari sparsas subigerent. Deinde vbi Hegetor multas esset aggressus, Hippocles vnam modo Myconum, velletque nihilominus reliquarum etiam omnium ex æquo particeps esse, consuluerunt super hac re oraculum, quænam insulæ Hippocli cederent. Respondit deus, μία μύκωνος, id est, vna Myconus. Vsus est eleganter Plutarchus primo συμποσιακῶν lib. μίαν μύκωνον ἀποφήνας τὸ συμπόσιον. id est: Vnam Myconum faciens conuiuium. significans indistinctos adhuc conuiuas. Vnde & de indiscretis dictum apparet.

Omnia idem puluis.

Πάντα μία κόνις, id est, Omnia idem puluis. De indiscreta similitudine. Lucianus, ἀλλὰ πάντα μία ἡμῖν κόνις φασί, id est, Quin nobis omnia idem, quod aiunt, puluis. Alludens ad defunctorum cineres, inter quos nihil apparet discriminis. Confine illi quod alio demonstrauimus prouerbio, Eiusdem farinæ. Siquidem antiqui farinam pollinem vocabant.

Conuenerat Attabas & Numenius.

> Συνῆλθον ἀτταβάς τε καὶ νουμήνιος.
> Id est:
> Coniunctus est suo Attabas Numenio.
> Quidam legunt, Attagas.

Dici solitum, quoties improbus aggregatur cum improbo. Diogenianus tradit hos insigne par furum fuisse. Meminit huius Diogenes Laertius in vita Timonis Nicei. Nam hoc prouerbio notabat eos, qui putabant intellectu attestante sensibus esse credendũ, quum ipse nec rationi nec sensibus assentiendum putaret. Simillimum illi, quod alibi dictum est, Cum Bitho Bacchius.

Eundem calceum omni pedi inducere.

Galenus Therapeutices lib. 9. Ἐκεῖνοι μὲν οὔτε ζητοῦσιν, οὔτε ἴσασιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐνὶ καλοποδὶ πάντας ὑποδοῦσιν, id est, Isti

quidem igitur neque inquirunt, neque sciunt: quin magis iuxta prouerbium, eodem calceamento calceant omnes. Loquitur de quibusdam medicis imperitis, qui non habita ratione morborum, eadem remedia admouent omnibus: quum diuersa mala, diuersam curationem desiderent. Non dissimile illi quod alio dictum est loco. Scis simulare cupressum. Ad hanc formam quod adducit Hieronymus in prima præfatione commentariorum, quos ædidit in epistolam ad Ephesios 1. Nec ad instar imperiti medici vno collyrio omnium oculos velle curare.

Nauson Naucrati.

Ναύσων ναυκράτει, id est, Nauson Naucrati. Quoties aliqui similia inuicem respondent, Veluti si quis herus salutatus herum resalutet: & nebulo compellatus, nebulonem vicissim compellet. Nauson enim & Naucrates vtrunque à naue dicitur. perinde quasi dicas, nauta nautæ. Hesychius indicat vocem hanc confictam à Cratino Nauson, à seruandis nauibus & ναυκράτης, à ναῦς & κρατεῖν. Sermonis color sumptus est ab epistolis, vt indicat Suidas: perinde quasi dicas, Pompeius Pompilio salutem: aut, Iuuenis iuuenem appello. Huius formæ sunt & illa, ἀγαθῶν ἀγαθίδες, &, λύκωνος λυκώπρος. Tale quiddam innuit, ni fallor, Aristophanes in Equitibus, ὁδὶ ναυφάντης γε τῆς ναύσωνος, vt subaudiatur ἄρξει. Arbitror autem in prouerbio ναύσων esse non hominis nomen, sed ciuitatis, quemadmodum & Naucratis Ægyptii ciuitas est.

Sequitur ver hyemem.

Sequitur ver hyemem. Hoc adagio rerum vices significamus, necessario sibi succedentiũ: vt si quis suadens in rebus afflictis animum fulciendum spe meliorũ, dicat: Sequetur ver hyemẽ, id est, tristib. succedent lætiora. Ita Pindarus Isthmiorum hymno 4. νῦν δ' αὖ μετὰ χειμέριον ποικίλων μηνῶν ζόφον, χθὼν ἅτε φοινικέοις ἄνθησε ῥόδοις. id est, Nunc vero rursum post hybernã multiplicium mensium caliginẽ, terra veluti purpureis floret rosis. Ausonius in præfatione monosyllabarum, nonnihil abusus est prouerbio: Vt in vetere verbo est: Sequitur ver hyemem. Iam similium nugarum subtexo nequitiam.

Chius ad Coum.

Χῖος πρὸς κῷον, id est, Chius ad Coum. De comparatione vehementer inæquali dicebatur. Nam in ludo talorum iactus, qui Chius dicebatur, vnioni respõdebat, Cous senioni. Quem Græci Chium dicunt, nos canem vocamus: & quem illi Coum siue ἑξίτην nos senionem. Porro quemadmodum Cous inter felices iactus habebatur, ita Chius fuit inter infelices. Vnde Persius:

—— Quid dexter senio ferret
Scire erat in votis, damnosa canicula quantum
Raderet. ——

Videtur autem senio per se felix, infelix haberi solere, si accederet canis. Sic enim Martialis:

Senio nec nostrum cum cane quassat ebur.

Quod si verum est, adagium conueniet non solum in collationem rerum inæqualium, verum etiam pugnantium. Velut si quis conferat plebeium cum rege, Chius est ad Coum: si quis adolescentem cum sene, contrarietas est, non solum inæqualitas. Adagii meminerunt Zenodotus, Hesychius & Suidas: nisi quod Suidas pro ἐν, habet ἔνδον: pro ἐξ, ἔξω. Id vtrum scribæ culpa commissum sit, an interior tali pars & exterior intelligenda sit, doctis excutiendum relinquo. Fit autem interim allusio ad gentes, quarum vtriusque mores non caruerunt nota, sed præcipue Chiorum. Ita simile fuerit illi, κρὴς πρὸς τὸν κρῆτα.

Clauum clauo pellere.

Ἥλῳ τὸν ἧλον ἐκκρούειν, id est, Clauum clauo pellere, & πάτταλον παττάλῳ ἐξέκρουσας, id est, Paxillum Paxillo pepulisti: id est. Malũ alio malo depulisti. Lucian. in Philops. καὶ ἥλῳ φασὶν ἐκκρούεις τὸν ἧλον id est, Et clauo, quod aiunt, extundis clauum. Idem in Apolog. δέδοικα μὴ πρὸς τῇ ἐπιφερομένῃ κατηγορίᾳ κολακείας αἰτίαν προσλαβὼν καί τι δόξω σκώμματι ἥλῳ φασὶν ἐκκρούων τὸν ἧλον, τῷ μείζονι τὸν σμικρότερον, id est: Vereor ne si ad intentatum crimen, etiam adulationis accusationem adiunxero, clauum, quod aiunt, clauo pellere videar, maiore minorem. Aristot. lib. Politic. 5. cap. penult. scribit tyrannis amicos esse viros improbos & adulatores. Nam hos demum illis vtiles esse, quippe malos ad mala, καὶ χρήσιμοι οἱ πονηροὶ, εἰς τὰ πονηρά. ἥλῳ γὰρ ὁ ἧλος, ὥσπερ ἡ παροιμία. id est, Clauus enim clauo, subaudi truditur, vt habet prouerbium. Synesius ad Olympium: λυπεῖ δὲ τὴν ἐκκλησίαν ἀλλότριοι πονηροί, διάβηθι κατ' αὐτῶν. πάτταλοι γὰρ παττάλους ἐκκρούονται. id est: Ecclesiam vexant externi, improbi, illos inuade. Nam paxilli paxillos excutiunt. D. Hieronym. ad Rust. monachum: Philosophi seculi, inquit, solent amorem veterem amore nouo, quasi clauum clauo pellere. M. Tul. Tuscul. quæst. lib. 4. Loci deniq; mutatione, tanquam ægroti non conualescentes, sæpe curandus est. etiam nouo quodam amore veterem amorem, tanquam clauum clauo eiiciendum putant. Iulius Pollux in 9. lib. scribit, adagium esse natum à lusu quodam qui κινδαλισμὸς vocetur, quo paxillum argillosæ terræ infixum, altero impacto paxillo excutiebant. Citatque senarium hunc prouerbialẽ.

Ἥλῳ τὸν ἧλον, παττάλον, τὸν παττάλῳ.

Id est:

Clauumque clauo, perticamque pertica.

Locus igitur adagio, non modo cum vitium vitio, malum malo, dolum dolo, vim vi, audaciam audacia, maledicentiam maledicentia retundimus: verumetiam quoties rem vtcumque molestam diuersa molestia profligamus: vt cum libidinum incitamenta laboribus obruimus: curam amoris, aliis maioribus curis domamus. Eusebius in Hieroclẽ, δαίμονας γὰρ ἀπελαύνει ἄλλον ἄλλῳ φασὶ δαίμονι. id est, Dæmones enim abigit, alium alio quemadmodum aiunt, dæmone. mirum ni alludens ad hoc prouerbium. Nec abhorret his ille Publii Mimus:

Nunquam periculum sine periclo vincitur.

Mali thripes, mali ipes.

Κακοὶ μὲν θρῖπες, κακοὶ δὲ ἶπες, id est, Mala quidem thripes, mala rursum ipes. De duplici malo dici solitum, vt non magni referat, vtrum elegeris. Thrips enim Græcis vermiculus est, qui lignis innascitur, materiasque vitiat. Ips item cornibus & vitibus infestus. Extat apud eundem Diogenianum.

Balbus balbum rectius intelligit.

Balbus balbum rectius intelligit, id est, Barbarus barbari orationem. Ita enim natura comparatum est, vt qui balbutit, hoc est, parum expedite loquitur, melius intelligat sermonem illius, qui & ipse consimili modo balbutiat, quam qui integre & articulate loquatur. Concinne dicetur in eos, quibus indoctis indocta magis & nota sunt, & placent. Diuus Hieronymus hoc adagio monachi cuiusdam stulticiam tangit, haud scio festiuiusne, an acrius. Etidcirco, inquit, se eruditum putat, quia Iouinianum solus intelligit. Est quippe prouerbium, Balbum melius balbi verba cognoscere. Hæc ille. Porro Iouiniani stylum, vt portentosum & vehementer obscurum, idem Hieronymus miris salibus deridet in præfatione librorum, quibus illius coarguit errores.

Bithus contra Bacchium.

Bithus & Bacchius nobile par gladiatorum fuit, quorum mentionem Suetonius quoque fecit, pares arte, pares audacia. Proinde quoties duo æqualiter improbi contendunt inter sese, ita vt neuter alteri velit concedere, non intempestiuiter dicemus, Bachium cum Bitho commissum. Horatius in Sermonibus:

—— Vti non
Compositus melius cum Bitho Bacchius: ——

Rupili Persiique, parem inter ipsos improbitatem & maledicentiam significans. Quicquid insigniter improbum est, & ad omnem contentionem paratum, gladiatorium appellamus: Gladiatoria corporis firmitas, gladiatoria audacia, gladiatoriis animis ad me affectant viam. M. Tul. in Philippicis, Antonii fratrem aliquoties Mirmillonem appellat, vt in Philippica sexta: Etiam ne ab hoc Mirmillone Asiatico, senatus mandata, legatorũ verba audientur?

Esernius cum Pacidiano.

Simile fuerit illud ex Lucilio: Esernius cum Pacidiano compositus. Erant & hi gladiatores per omnia pares, longeque omnium nobilissimi. M. Tul. in lib. De optimo oratorum genere: A me autem, quo maximis minima conferam, gladiatorum par nobilissimum inducitur, Æschines tanquam Esernius, vt ait Lucilius, non spurcus homo, sed doctus & acer, cum Pacidiano hoc componitur optimus longe post homines natos. Eiusmodi ferme spectaculum superioribus hisce diebus Londini apud Britannos duo theologi: quorum alter erat magnus ille Standicius, Franciscanorum quos Conuentuales vocant in ea insula κορυφαῖος, homo mire vocalis, Scotista strenuus, animo intrepido: tum iis lateribus, eaq; corporis firmitate, vt vel triarius miles, vel gladiator esse posset, ni theologus esset. Alter Italus, ex eorum sodalitio, quos vulgus fratres Seruitas appellat, ob id (vt accipio) quod licet sint scarabeis nigriores, tamen vni virgini Mariæ seruiant, neque cum Christo neque cum quopiam alioqui diuorum quicquam habeant commercii. Verum hic, vt fortassis erudiitione non inferior erat, ita gladiatoriis illis dotibus longe impar, vt ego quidem sentio. Is vbi sese ex more sub quadragesimam sacram in Britanniam recepisset, quo declararet sese non omnino lusisse operã, quam Theologicis literis annos iam aliquot impenderat Lutetiæ, cõclusiones (vt vocant) aliquot proponere cœpit inter eruditos disputandas, quarum pleræque ad negociatores pertinebant, excepta prima, quæ ad diui Francisci contumeliam videbatur pertinere. Ea habebat hanc ferme sententiam: Peccare fratres Minores si pecuniam accipiant, siue ipsi, siue per alios: & ex consequenti peccare, quisquis pecuniam darent, quod quisquis ministraret occasionem peccandi, peccaret ipse quoque. Atque vt hoc auderet homo peregrinus, hæc perpulit occasio. Diuersabatur hic Seruita apud Augustinianos, qui se vocant Eremitas, κατ' ἀντίφρασιν opinor. Ii Londini non mediocrem quæstum faciunt ex negociatoribus, præsertim Italis, & ob id inuisi Minoritis. Standicius igitur quo quæstum illum ad suos auerteret, in concione monuit populum, etiam atque etiam viderent quibus confiterentur. Nam duobus tantum ordinibus à Pontifice datum ius audiendi peccata quorumlibet, nimirum Minoritis & Iacobitis. Hæc quoniam ad famem vocare videretur reliquos ordines, inito consilio subornarunt Seruitam, qui tam capitalem iniuriam thematiis vlcisceretur, quod linguæ Britannicæ rudis loqui populo non posset. Affiguntur igitur omnibus templis & angulis conclusiones, de quibus dicere cœperam. Huius rumor paulatim, vt fit, sparsus, cum ad Standicianas aures peruenisset, ibi vir pius excelsique animi, se dignas iras animo concipit. Minatur dira: & omnino res ad magnam aliquam tragœdiam specta-

spectare videbatur, ni deus aliquis ἀπὸ μηχανῆς interuenisset. Intelligebat enim vir sapiens, rem ad Saguntinam famem spectare, si eiusmodi propositio vel audita fuisset publice. Et inter ipsos is sanctissimus habetur, quisquis nummorum quam plurimum possidet. Quid multa? Coactus est Seruita adire hominem, quo se purgaret, & illius vocaret animum. Ibat homo grauate. Territabant enim hospitem compares, quod dictitarent Standicium hominem esse virulentum, clamosum, bilis immodicæ: tum apud promiscuam plebem: puta nauiculatores, aurigas, & calcearios, veteramentarios, fellones, aliosque id genus proceres, esse aliquid: deinde tanto animi robore vt vnus aduersus vniuersam Britannorum Ecclesiam, immunitatis causam fortissime sustinuerit, ob id sacerdotibus & episcopis omnibus inuisus, ac bonæ plebis parti, quæ clericis bene vult. Vt coram ventum est Seruita, quoniam non Theologiam modo, verumetiam Rhetoricen attigerat, hoc exordio aggressus hominem sibi conciliare: Egregie pater, inquit, haud beneuolens huc venio, quod audiam à plerisque te esse impotenter iracundum, & si quibusdam credendum est, etiam furiosum. Atque hactenus μάλα ἐντέχνως captata beneuolentia, rem paucis subiecit: Attamen, inquit, quoniam hi patres id tantopere à me contenderunt, adsum auditurus si quid velis. Hic alter protinus magnis conuiciis debacchari in hominem, conclusionem esse scādalosam, offensiuam piarum aurium, hæresim sapientem, irreuerentialem in seraphicum ordinem diui Francisci, ipsum mox pœnas daturum, ni eam recantet. Contra Seruita, vt fortem virum decuit, respondit se disputandam proposuisse, non recantandam. Ad tam impiam vocem supra modum commotus Standicius, iubet hominem paulisper operiri, ac sese proripit intro. Seruita neque quidem obtemperans tanto viro, cœperat iam abire. Ac ille mox accitis satellitibus aliquot suis cucullatis (habet enim permultos, nec minus robustos, nec minus audaces regiis) abeuntem insequutus, correptum pedibus ceu Cacum quempiam introrsum trahit: ibi Seruita destitutus, & extrema metuens, quod in deploratis rebus fieri solet, Iesum implorat: Iesum, Iesum, quanta potest voce identidem exclamans. Nusquam erat Iesus inter Franciscanos, sed trahebatur interim miser: verum è vicino ad Iesu nomen exciti quidam opifices cœmentarii, cum saxis & instrumentis suis accurrebant, & hominem è satellitum illorum manibus eripuerunt. Atque hic fuit illius fabulæ primus actus. Proximus autem magnis vtrinque conuiciis actus est, vtriusque partis hominibus passim quiritantibus apud suam factionem. Seruita votiuam etiam tabellam Iesu seruatori suspendisse dicitur, argumento coloribus expresso, & asscripto epigrammate. Iam fabula cito per populum peruagata, ad Cardinalis etiam aures qui eius regni præses ac iudex est, penetrarat. Is vt est festiuo ingenio, ratus spectaculum haud iniucundum, ambos apud se sisti iubet. Accusat Standicius fortiter. Seruita gnauiter defendit. Cardinalis pronunciat, quandoquidem scholastica disputabilisque esset propositio, vt proximo à pascha Iouis die publice disputarent in æde diui Pauli. id est templum eius insulæ celeberrimum. Neutra pars pugnam detrectat. Adornant sese duces, apparant sese milites: & affiguntur valuis, compitis ac palis omnibus, conclusiones: concurritur & e longinquo ad hoc spectaculi. Diuersa hominum studia, sed omnium æqua expectatio. Ne longum faciam: aderat dies pugnæ destinatus, doctis atque indoctis differta omnia. Et ecce quorundam opera factum est, vt à rege per Cardinalem interdictum exiret, ne quid ageretur. Ibi Standicius, quo gloriam eam in se deriuaret, dimissis aliquot è suis, spargit per omnem populum, Seruitam supplicem sibi ad genua accidisse: deprecatumque, ne disputatio procederet. Iamque id plerisque persuasum erat, cum alter hospes Anglice nesciret: nisi nescio quis Deus Seruitæ in mentem misisset quiddam. Is enim conscenso suggestu, sic multitudinem est allocutus: Doctissimi doctores, vosque cæteri præstantissimi viri: erat hodie futura disputatio, sed reuerendissimus Cardinalis ob iustas caussas iussit supersedere, ne quid frustra expectetis. Minores vbi vident tantam gloriæ prædam sibi è manibus eripi, adoriuntur hominem, etiam in medio templo dilaniaturi: ni prouidens Cardinalis illi custodes aliquot suæ familiæ nobis adiunxisset. Minores igitur quod illic solum licebat, motis capitibus multa procul minati, rursus ad Cardinalem, magnis clamoribus Seruitam accusant: qui contra regium interdictum ausus sit apud populum testari, se paratum ad defendendam conclusionem tam impiam. Iubetur vtraque pars adesse. Standicius præter satellites suos, etiam puerum cucullatum adduxerat, iam tum Scotissantem. Tanti refert à teneris recte institui. Eum dum per diuersa atria ad Cardinalis aditum penetrat, ostentat magnatibus aulicis. Nam ille plerisque notus est magis quam charus. Affirmat fore, vt puer ille Seruitam conficiat, proteratque. Ventum est, agit Standicius, vt puer cum illo committatur. At negat Cardinalis decorum, si cum homine graduato, vt vocant, puer committeretur. Nam Seruita Theologiæ baccalaureus erat: currens an sedens, formatus an mox formandus, incertus. Obiectus est igitur minorita quispiam, sed Italus Italo, vt cornix cornici cōfigeret oculos. Docti aliquot & proceres arrectis aurib. circumstant. Ibi minor ita porrecto brachio, Tun, inquit, ais peccare Minores si tractent pecuniam? Aio. Negas Pontificem posse indulgere: vt liceat? Haud nego. At nobis indulsit Credo. Licet igitur. Haud repugno. Mentitur igitur tua conclusio: Hoc dum sic elusit Seruita: Mea inquit, conclusio de Minoribus pronunciat. Illis non licet. Imo, inquit alter, bulla Pontificia nos minores vocat. Vocat, ait Seruita sed addit, Conuentuales. Sic enim Minores Conuentuales Minores sunt, vt homo mortuus est homo. Hic cum obmutuisset Minorita (non enim expectarat eam solutionem) Cardinalis admiratus dialecticum acumen, arrisit non insuauiter. Standicius vbi videt primam coitionem parum feliciter processisse, ipse prodit in harenam, ac vultu minaci, & intento brachio: Aio, inquit, te esse excommunicatum. Et mox neganti: Est nobis, inquit, bulla Pontificia, quæ excommunicat omnes, qui dicere ausint, fratres Minores Conuentuales apud Anglos peccare, si recipiant pecuniam, tu vidisti bullam, & affirmas: ergo es excommunicatus. Hic plane iam ἔμβροχος tenebatur Seruita, nisi elapsus esset, vt diceret bullam loqui de Minoribus Conuentionalibus, qui Minores non essent: suam conclusionem loqui de Minoribus absolute, Cardinalis qui animi gratia magis quam serio hæc ageret, sic vtrumque dimisit vt nondum satis liqueret, vter esset vir fortior. Seruita Lutetiam repetiit, triumphum illic acturus. Standiciani contra apud suos iactitant, illū à puero superatum, sic vt nihil haberet quod hisceret. Conclusio manet Oxoniæ Cantabrigiæque in scholis Theologicis disputanda. Hoc spectaculi, quoniam nobis vehementer iucundum fuit, volui tibi, optime Lector, eam voluptatem communicare, vt hac amœnitate lectionis tædium leuares.

Non filius Achillis.

Inter carmina nobilium poetarum, quæ à doctis vice prouerbiorum vsurpantur, hæc quoque referri posse videntur:

Οὐ παῖς Ἀχιλλέως, ἀλλ' Ἀχιλλεὺς αὐτὸς εἶ.

Id est:

Haud satus Achille, verum Achilles ipsus es.

E tragœdia quapiam aut comœdia sumptum videtur. Est enim versus trimeter iambicus. Vsurpatur a Plutarcho in eodem commentario quem inscripsit, Qua ratione sit adulator ab amico dignoscendus. Ait enim adulatorem modis omnibus sic amicum imitari, vt illud in eum dici possit, οὐ παῖς Ἀχιλλέως, &c Itidem Terentianus Parmeno in Gnathonem Thrasonis orationi subsequientem:

Hem alterum hunc ex hoc natum dicas.

Ab diagrammate.

Plutarchus in libello De discrimine inter adulatorem & amicum: ὁ δὲ κόλαξ ἀφ' ἑνὸς διαγράμματος ἀεὶ τὸ ἡδὺ, καὶ πρὸς χάριν εἰωθὼς ὑποκρέκειν, οὔτε ἔργον οἶδεν ἀντιτεῖνον, οὔτε ῥῆμα λυποῦν, ἀλλὰ μόνον παρέπεται βουλομένῳ, συνᾴδων ἀεὶ καὶ συμφθεγγόμενος. id est: Adulator autem ab vno diagrammate semper id quod iucundum est, quodque blandiatur solitus succinere, neque facto resistere nouit, neque verbo contristare, sed tantum obsecundat volenti, semper illi concinens & consonans. Palam est, prouerbii specie dictum esse ἀφ' ἑνὸς διαγράμματος. Est autem diagramma, pictura, descriptioque philosophorum, qua rem exponunt oculis: vt perinde valeat, quasi dicas de eadem formula.

Eodem in ludo docti.

Eodem in ludo docti dicebantur, similibus vitiis laborantes & improbitate pares. Hoc dictum adeo vulgo manet, vt nihil sit tritius. Terent. in Hecyra: In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam. Solent enim ferme qui communibus vsi sunt præceptoribus, ingenio, moribusque conuenire. Quod autem Terentius dixit in mulieres omneis inter ipsas similibus esse moribus, idem Græcus attestatur senarius:

γυνὴ γυναικὸς πόποτ' οὐδὲν διαφέρει.

Id est,

A fœmina nihil fœmina nunquam discrepat.

Innuit autem prouerbium, nullam inueniri bonam mulierem.

Eiusdem musæ æmulus.

Eiusdem artis aut disciplinæ studiosi, eiusdem musæ æmuli dicuntur. Vsurpatur apud A. Gellium prouerbii vice Græci ὁμοτέχνους appellant eiusdem artis opifices.

Bonus cantor, bonus cupediarius.

Ἀγαθὸς ψάλτης, ἀγαθὸς ζωμοποιός: id est, Bonus cantor, bonus cupediarius. In vituperium musicæ artis dictum, quasi eiusdem sit hominis, aures delectare cantu, & palatum cupediis. Archidamus Zeuzippi filius, cum quidam sibi commendaretur hoc nomine, quod bonus esset cantor: At hic, inquit, apud nos bonus cupediarius.

Mars haud concutit sua ipsius arma.

Ἄρης τὰ αὑτοῦ ὅπλα οὐ σαλεύει. id est, Mars sua ipsius arma non iactat. Commode feruntur quibus assueuimus, quæque nobis quadrant, etiamsi sint grauissima. Iactamus enim quod incommode ferimus. Vnde Iuuenalis:

Nec iactare iugum vita didicere magistra.

Ita studiorum labor, qui occideret athletam, non grauat doctum.

Stultus stulta loquitur.

Euripides in Bacchis: μῶρα γὰρ μωρὸς λέγει: id est: Nam stulta stulti oratio est. Totidem verbis Propheta noster Esaias eandem sententiam extulit. Seneca ad Lucilium: Apud Græcos, inquit,

in prouerbium cessit: Talis hominibus fuit oratio, qualis vita. Hoc cuiusmodi fuerit parum liquet, nisi quod tale quoddam carmen extat, Græcis celebratum:

ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται.

Id est:

Hominis figura oratione agnoscitur.

Democritus philosophus apud Laertium orationem εἴδωλον βίου: id est, Vitæ simulacrum, quandamque velut vmbram esse dicebat. Qua quidem sententia nihil dici poterat verius. Nam nullo in speculo melius, expressiusque relucet figura corporis, quam in oratione pectoris imago repræsentatur. Neque secius homines ex sermone, quam ærea vasa tinnitu dignoscuntur.

Oratio vitæ simulacrum.

Vide in superiore prouerbio, Stultus stulta loquitur.

Inanium inania consilia.

Κενοὶ κενὰ βουλεύονται: Id est, Inanium inania consilia: καὶ κενοὶ κενὰ λογίζονται, Inanium inanes cogitationes: cum quis sua spe frustratur. Cognatum illi, μωρὰ μωρὸς λέγει: id est, Fatuus fatua loquitur. Natum aiunt ex euentu. nam Archias stipulatus à Demetrio quingenta auri talenta, vt Cyprum proderet, re deprehensa, arrepto fune ex his quibus tenduntur tentoria, suspendit sese. Refertur in Græcorum collectaneis.

Malo nodo malus quærendus cuneus.

Ad hanc sententiam alludit & illud: Malo nodo malus quærendus est cuneus. Ita Diuus Hieron. ad Oceanum: Interim iuxta vulgare prouerbium, malo arboris nodo malus cuneus requirendus est. Eo licebit vti, quoties malum simili malitia retundimus. Sumptum à sectoribus roborum, qui si quando durior in ligno nodus inciderit, nolunt in eo periclitari securim, verum cuneum quempiam durum magis quam bonum inserunt. Congruit huic illud Sophoclis apud Plutarchum ἐν τῷ περὶ τῆς εὐθυμίας:

Πικρὰν χολὴν κλύζουσι φαρμάκῳ πικρῷ.

Remedio amaro bilem amaram diluunt.

Mons cum monte non miscetur.

Ὄρος ὄρει οὐ μίγνυται: Mons cum monte non miscetur. Non conuenit inter pariter elatos, aut pariter potentes. Etiamsi Plinius tradit, duos montes concurrisse, crepitu maximo assultantes recedentesque, magna hominum turba spectante, idque luce.

Mores hominum regioni respondent.

Καὶ τῶν φυτῶν τὰ σπέρματα καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ βίοι ταῖς χώραις συνεξομοιοῦνται: id est, Et plantarum semina, & hominum mores ad regionis habitum respondent. Refertur & hoc in Græcorum prouerbiorum Collectaneis: alioqui non eram adscripturus. Equidem arbitror natum ab apophthegmate, cuius meminit Plutarchus. Vt triticum in nonnullis agris degenerat in aliud genus, soli vitio: ita pro qualitate regionis variantur hominum ingenia. Montani asperi fere sunt, & inhumani. Littorales ferme prædones & immites. Campestres molles & humani. Herodotus in calce libri vltimi, satis declarat primum è Cyri responso natum esse. Etenim quum Persæ rerum potiti postularent, vt ex aspera regione, quam tum incolebant, transferrentur in commodiorem ac feraciorem, annuit quidem, sed admonitis, vt posthac sese pararent ad seruiendum, non ad imperandum: φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς γίνεσθαι· οὐ γάρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι καρπόν τε θωμαστὸν φύειν, καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια: id est: Ex mollibus enim regionibus molles homines nasci solere. Neque enim eiusdem esse terræ fructum egregium producere, & viros in re bellica præstantes.

Bestia bestiam nouit.

Aristoteles lib. Rhetoricōn 1. inter similitudinis & affinitatis prouerbia refert & hoc:

Ἔγνωκε δὴ θὴρ θῆρα:

Id est,

Nouit profecto fera feram

Videtur fragmentum iambici trimetri, vtcunque deprauatum est apud Aristotelem. θὴρ Græcis bestia dicitur, sed proprie fera aut noxia: quod genus sunt apri, lupi & viperæ. Vnde hominem moribus efferatis, ingenioque agresti, θηριώδη vocant. Congruet, vbi conuenit inter duos pariter improbos. Simile illi, Furemque fur cognouit, & lupum lupus.

Idem Accii, quod Titii.

Extabat olim adagium apud M. Varronem in satyra, cui titulus, Testamentum, referturque apud Aul. Gellium in Noctibus Atticis, Idem Accii quod Titii: Quod si quis, inquit, vndecimo mense κατ' ἀριστοτέλην natus est, Accio idem quod Titio ius esto. Nimirum significans, eodem sibi iure futurum, filium decimo mense natum, quo eum qui natus sit vndecimo. Sumptum videtur à Iurisconsultorum consuetudine, Titii & Accii vocabulum pro quibuslibet duobus subinde vsurpantium.

Asinus asino & sus sui pulcher.

Vide in loco, Alia aliis placent.

Doribus Dorice loqui.

Prouerbii faciem habet, quod Gorgo in Syracusiis apud Theocritum respondet hospiti, admonenti vt desinant turturum more garrire:

δωρίσδεν δ' ἔξεστι δοκῶ τοῖς Δωριέεσσι.

Id est,

Dorissare tamen fas Doribus arbitror esse.

Conueniet in homines natura loquaces: aut cum oratio respondet moribus & ingenio: velut quum Pœnus fraudulenter loquitur, vt leno lenone digna.

Nouum cribrum nouo paxillo.

Nequaquam obscurum est, prouerbio fuisse iactatum quod Nonius citat ex Varronis Eumenidibus, vbi dicitur primus Zeno nouam hæresim nouo paxillo suspendisse. Zenonem notat qui primus Athenis inuexit sectam Stoicorum, idque nouis rationibus ac paradoxis. Idem in Bimargo: Nouum vt cribrum nouo paxillo pendeat. Sic enim habet Aldina æditio. Quadrabit in eos, qui noui quippiam comminiscuntur.

Purus putus.

Plautus in Pseudolo purum putum dixit, pro prorsus ac vere: Purus purus est ipsus: noui, herus Polymachæroplacides, quod dicas, ipsissimus est. Color sermonis resedit ex antiquitate: putum enim illi dicebant, purgatum: vnde & vites putare dicunt: & reiectamenta nucum aut similium rerum dicuntur putamina. Prouerbium ortum videtur ex autificum officinis, qui ea forma dicebant Purum putum, quemadmodum qua iureconsulti dicunt Sarta tecta.

Vestigiis inhærere.

Qui imitatur exempla progenitorum, maiorum vestigiis inhærere dicitur. M. Tullius pro P. Sestio: Quem in maiorum suorum vestigiis stare oportebat. Translatum à viatoribus qui obseruant vestigia præcedentium, ne quid aberrent. Similiter qui degenerant a progenitorum aut præceptorum exemplis, ab illorum vestigiis dicuntur recedere. Et alienis vestigiis ingredi, qui nihil ex se gignunt noui, sed aliorum inuentis inhærent.

EX APPENDICE ERASMI.

Conos artoxya.

Κόνος ἀρτοξύη. De similibus, & inter se respondentibus. Conum panarium pistorium instrumentum, non dissimile artoxyæ. id est, panario scalpro. vel in eos qui leui munusculo alterius operam compensant. apparet enim ex consequentibus apud Suidam, Conos, munuscula quæpiam fuisse quæ pueris dono darentur apta ætati, cuiusmodi sunt armillæ. Proinde vide ne competat in eos qui vili quique munusculo compensant operam alicuius.

Vxor seni sponso regina.

Δέσποινα γὰρ γέροντι, νυμφίῳ γυνή. Regina siquidem mulier est sponso seni. Aristoph. Pertinet eo, vt non vxorem tantum, sed omnia alia nobis congrua & paria deligamus.

IVNII. *Ex eodem præsepi.*

Ἐκ τῆς αὐτῆς οἱονεὶ φάτνης ἐδηδοκότες: id est, Ex eodem quasi præsepi edisse dicuntur prouerbiali schemate, qui eandem opinionem hauserunt, eodem in ludo docti, iisdemque imbuti præceptis. Eunapius, ni fallor, apud Suidā de Epicureis loquens: μεσσήνιοι ἐξήλασαν ... ὅσοι ἐκ τῆς αὐτῆς οἱονεὶ φάτνης ἐδηδοκότας ... εἶναι τῶν νέων λέγοντες. id est: Messenii qui in Arcadia sunt, ciuitate expulerunt quotquot ex eodē veluti præsepi pasti fuerant, iuuentutis corruptores eos esse dictitantes. Sentit de iis, qui Epicuri pestiferam sectam mordicus insequebantur. Tracta similitudo à iumentis, quæ communi pabulo ex eodem præsepi pascuntur. Non absimile est illud Petronii Arbitri de eloquentiæ ratione: Sed omnia quasi eodem cibo pasta, non potuere vsque ad senectutem canescere.

Eodem laborat morbo.

In eum qui similibus vitiis sit obnoxius, conuenit illud: τῶν ἐμῶν κάμνεις νόσον: Meo laboras morbo. Citatur ab Eustathio Odyss. ξ. dicitque conuenire cum illo, ταὐτὸν ἕλκομεν ζυγόν: id est, Idem trahimus iugum. ita apud Comicum ὁμομαστιγίας dicitur, qui seruus sit non minus quam alter. Videtur autem senarii versus finis esse. Huic non dissimile est illud Homeri Odyss. 17.

—— Ὁμὸν δ' ἀνεδέγμεθ' ὀϊζύν.

Id est:

—— Habet par vulnus vterque.

Idem furnus, idem duxit trochus.

Αὐτὴ κάμινος, αὐτὸν εἵλκυσε τρόχος

Caminus idem duxit, atque eadem rota.

Senarius prouerbialis de iis, qui similia efficiunt, testantibus Suida & Hesychio: quorum ille citat duplicem lectionem, καπνὸς ἢ τρόχος, id est. fumus aut rota: hic vero mutilatum adferens adagium, prioribus tantum duabus vocibus constans, subiicit clarius dictum. Meo quidem iudicio & petitam esse translationem à figuli rota.

dictum fuisse, & non sine gratia vsurpari posse videtur de consimilibus: operibus, aut dicendi ratione conformi & congenere vel etiam de duobus hominibus ingenio similibus, aut improbitate paribus, &, quod dici solet eodem in ludo edoctis. tales namque

αὐτὴ κάμινος, αὐτὸς εἵλκυσε τρόχος

quasi qui eodem in furno cocti sint, aut eadem rota currente efficti.

Ex eadem figlina.

Τῆς αὐτῆς κεραμείας, id est, Eiusdem figulinæ esse dicuntur, quæ affinia sunt & cognata similitudine. Gregorius Palama: ἀδελφὰ φασὶ καὶ ὁμόχρωμα ἐκ τῆς αὐτῆς κεραμείας Germana sunt, quod aiunt, & concoloria, eiusdemque figlinæ. Huic cognatum est illud Platonis in Gorgia, ἐκ τοῦ αὐτοῦ γυμνασίου. id est, ex eodem ludo, vel gymnasio.

Amaris Pharmacis amara bilis proluitur.

—ἰατροὶ Πικρὰν πικροῖς κλύζουσι φαρμάκοις χολήν.

Id est,

—Medici amaram amaris Pharmacis bilem eluunt.

Senarius est integer cum fine alterius, ex Sophocle sumptus, vt indicat Plutarch. in libr. De facie in limæ circulo apparente. meminit & in lib. De animi tranquillitate: ὥσπερ οἱ Σοφοκλέους ἰατροὶ πικρὰν χολὴν κλύζουσι φαρμάκῳ πικρῷ id est: ad exemplum medicorum Sophoclæorum, qui bilem amaram amaro Pharmaco eluunt. Competit, vbi res nobis erit cum moroso & difficili homine, cuius improbitatem simili asperitate frangendam esse videamus. Finitimum est illi: Cum Crete Cretizandum. Allusisse huc videtur Symmachus in epistola quadam: Plerunque amara haustu ad salutem valent, & succis tristibus affecta refouentur. Quadrabit etiam, vbi asperioribus verbis iuuenilem audaciam aut calidum facinus castigandum esse indicabimus.

Domesticum omne afficit.

Πιέζει τὸ οἰκεῖον πιέζει: id est, Domesticum omne afficit. Quæ cognata & familiaria nobis sunt vitia, nos maxime commouent, & excusationem sui moliri cogunt. Animus noster propriis, aut generis eiusdem calamitatibus imprimis exacerbatur. Nihil potest patrifamilias durius accidere, quam quod vxoris liberorumque turpitudinem audire cogatur. Pindarus in Nemeis: τὸ γὰρ οἰκεῖον πιέζει πάνθ᾽ ὁμῶς, εὐθὺς δὲ ἀπήμων κραδία κᾶδος ἀμφ᾽ ἀλλότριον. hoc est: Domesticum malum æqualiter cunctos afficit, sed alienis in damnis animus acquiescit illico. Nazianzenus in priore Steliteutice: ὥστε εἰ τὸ οἰκεῖον πιέζει πᾶν κατὰ Πίνδαρον, ἀνάγκη μοι περὶ τούτων ἐμβῆναι λόγους. id est, Quapropter si, iuxta Pindarum, proprium omne molestum est, necessario mihi hisce de rebus instituenda est oratio, Gregorius presbyter in vita Nazianzeni: εἰ γὰρ τὸ οἰκεῖον πιέζει πᾶν, κατὰ Πίνδαρον, οἷς ἕκαστος ἥδεται, τούτοις ἐπαινούμενος γάννυται, id est: Si domesticum omne afficit, quod Pindarus ait, quibus quisque gaudet, iis etiam quoties laudatur, exultat & recreatur.

Eumeli equis magis consimiles.

Τῶν ἵππων Εὐμήλου μᾶλλον ἀλλήλοις ἐοικότες: id est, Assimiliores sibi inuicem, quam Eumeli equæ. Parœmiæ vice eo vtitur in eadem epistola Synesius. Effertur de rebus affinibus, aut hominibus consimilibus cum ingenio & moribus, tum corporis filo: eiusmodi homines, Quo magis consimiles, loquitur vulgare prouerbium. Verba facit de Euthalio quodam impostore insigni, qui binas crumenas concinnarat, adeo sibi mutuo similes, vt non potuerint magis: earum alteram aureis numis impleuerat, alteram æreis: ac priorem quidem, abstrusa altera, apud publicanos produxit: mox eius loco, adnumerata iam, & ad bilancem expensa pecunia, alteram supposuit clanculum, acceptis interim publicis tabellis consignatis, quæ acceptum aurum testabantur. Similis imposturæ rudimentum experta est nostra regio, vbi pari arte fraus vsurario facta est, pro coriaceo inuolucro, quo pateræ argenteæ continebantur, supposito altero, quod stanneas capiebat. Authoris verba hæc sunt: συνωρίδα τῶν βαλαντίων, ἃ τῶν ἵππων Εὐμήλων πολὺ μᾶλλον ἀλλήλοις ἐοικότα κατασκευάσας, τῷ μὲν ὀβολοὺς ἐκ χαλκοῦ, τῷ δὲ στατῆρας χρυσοῦς. id est: Marsupiorum par, quod fabricatus alterum alteri assimilius, quam fuerint Eumeli equæ, huic æreos numos, illi aureos stateres infarsit. Origo prouerbii è Catalogo nauium Homeri petita, qui de equabus (quarum non minor erat vsus Troiani belli tempore, quã equorum) Eumeli Admeti filii sic scribit:

Τὰς Εὔμηλος ἔλαυνε ποδώκεας ὄρνιθας ὥς
Ὄτριχας, οἰέτεας, σταφύλῃ ἐπὶ νῶτον ἐΐσας.

Id est:

Quas auibus mage pernices Eumelus agebat,
Ardua adæquantes adamussim terga, pilisque
Consimiles, annisque pares.—

Adagio vtemur, vbi significabimus duos pari forma esse aut ingenio simili.

Reperit patella operculum.

Adagii istius Græci salientes latuerunt hactenus, donec diligentiorem aliquanto operam repastinandis Nonii Marcelli senticetis impendens ego, primus illos aperui: quum illic non vno in loco legatur, nullo prorsus sensu: Varro heurenulo pasto poma περὶ ὑπὼν μυκήτων. pro quibus verbis ita legendum è manuscripto vetusto codice, annotatum à me in Animaduersorum libris fuit antea: εὗρεν ἡ λοπὰς τὸ πῶμα, περὶ γεγαμηκότων. Constat autem, Varronem plerisque suis libris prouerbiales inscriptiones dedisse. Est igitur adagium istud εὗρεν ἡ λοπὰς τὸ πῶμα, id est, Reperit patella operculum, pure puteque idem cum eo quod diuus Hieronymus detorsit ad suum vsum, Dignum patella operculum. quo vtemur, si quando vecordi marito fatuam obtigisse vxorem significare volumus aut difficili homini rem esse cum morosis.

Coruus absente graculo pulcher.

Adagium spirat quod in Theophylacti epistolis legitur: κολοιοῦ μὴ φανέντος καὶ κόραξ εὐπρεπέσι καταλογισθήσεται ὄρνισιν. id est: Non apparente graculo inter speciosas aues numerabitur & coruus. Non inuenuste eo vtimur, quum duorum fiet comparatio, similis prope deformitatis. Elegantius sonabit si ad ingenium transferatur: vt si dicamus, Salustii immanem illam in Ciceronem dicacitatem, merum esse lusum præ effreni illa Caleni Fusii apud Dionem in eundem virulentia, κολοιοῦ ἀπόντος τὸν κόρακα εὐπρεπῆ εἶναι ὄρνεον:

Asino gramen & baculus.

Sapiens præceptum est, ὄνῳ χόρτος καὶ ῥάβδος, δούλῳ ἄρτος καὶ μάστιξ: id est, Asino fœnum & baculus, seruo panis & scutica. Refertur à Gregorio Palama Thessalonicensi, ignauiæ sedentariæque desidiæ iustissimum præmium: indicat namque duriter habendos, qui nil recte faciunt, nisi vrgeas flagris. Seruilia ingenia non nisi plagis emendantur Phrygum in morem: & quæ in prauum indurauerunt, minis, verberibus, & Manlianis imperiis frangenda sunt: contra generosi spiritus dura omnia respuunt, laude excitantur, honorisque ambitu quocunque velis, ducuntur.

Paruis parua dant dii.

Αἰεὶ τοῖς μικροῖς μικρὰ διδοῦσι θεοί.

Id est,

Largitur paruis vsque pusilla Deus.

Versus est pentameter, ad Callimachum authorem relatus. Ita ferme natura comparatum est, vt tenuis conditionis homines, tenui oblata sorte non secus exultent, quàm magna solent magnates. Arthemidorus in libro de somniorum interpretationibus quarti calce: ἐπειδὴ οὗτοι καὶ τὸ τυχὸν λαβόντες ἀγαπῶσι καὶ ὑπερχαίρουσιν· ὀρθῶς δὲ καὶ τὸ καλλιμάχειον ἔχει, τὸ,

αἰεὶ τοῖς μικροῖς μικρὰ διδοῦσι θεοί.

Id est:

Hi namque vulgare quippiam nacti, amplectuntur illud ac supra modum gaudent: propterea recte habet Callimachi dictum,

Dat semper paruis munera parua Deus.

Proinde monet vulgi prouerbium vernacula lingua, Auream quadrigam esse ambiendam: à qua si contingat voto excidere, rota saltem aut aureus radius obtingere possit, desiderioque satisfacere.

BRASSICANI. *Bos armenta.*

Prouerbium indicat, vnumquemque sua quadam ingenerata voluptate teneri, atque ea præcipue sequi, quæ similitudine quadam commendatiora fiant: Cic. lib. 7. epist. ad Atticum, Vt bos armenta, sic ego bonos viros, aut eos quicunque dicentur boni, sequar, etiamsi ruent.

Si tibi non molestum, & mihi iucundum est.

Socrates apud Platonem in Theæteto, siue de scientia. ἀλλ᾽ εἰ οὕτως ὦ Θεόδωρε σοὶ φίλον, οὐδ᾽ ἐμοὶ ἐχθρόν, φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι. id est, Quod si tibi hoc, ô Theodore, ita charum est, neque mihi displicebit, vt prouerbio dicunt. Hoc vnico prouerbiali verbo, si constanter omnes homines vterentur, esset & amicitiæ nomen venerabilius, & minus etiam malorum in omnibus humanis rebus esse cerneremus: nunc quoniam omnia diuersis, & perinde vanissimis opinionibus oppleta sunt, nusquam non reperias quod bonis iucundum sit, improbis esse cum primis odiosum: de hoc hominum genere loquor, qui de communi diuidundo non amice sentiunt, at seditiose perfideque passim contendunt.

IOANNIS VLPII.

Ars amat fortunam, fortuna artem.

Τέχνη τύχην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην. Aristoteles eo vsus est, indi-

care volens, summam esse affinitatem inter artem & fortunam,& alteram ab altera adiuuari.

Mulum de asino pingere.

Dici potest, quando exemplar & res effi cta non multum inter se distant: vel quando ineptiæ ineptiis repræsentantur, vel mendacia mendaciis astruuntur. Magna similitudo inter asinum & mulum est. Tertullianus.

COGNATI. *Tale ingenium, qualis oratio.*

Vetus sententia, quæ itidem prouerbii vim habet, vulgoque ferri solita erat. Cuius enim notæ sit homo atque naturæ, ex oratione sua intelligimus. Illa vero à Græcis, his verbis pronunciatur: ἀνδρὸς χαρακτὴρ λόγῳ γνωρίζεται. Hominis nota oratione dignoscitur. χαρακτὴρ descriptio ac forma siue figura: primumque, vt existimare licet, ita appellata est nota, quæ inureretur corpori beluarum, ad genus indicandum: deinde translato nomine, quæ declararet ingenium ac mores virorum, vnde à nobis etiam vocantur melioris & deterioris notæ homines. Huc allusit Terentius, cum in ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ ita induxit Bacchidem cum Antiphila loquentem:

Nam mihi quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.

Γνωρίζεται valet nota quadam & tanquam indicio cognoscitur. Vnde γνωρίσματα quoque Græcis in fabulis vocabant monimenta,& cuncta denique illa, quorum auxilio persona aliqua, diu ignota cognosceretur. Seneca lib. epistolarum xx. epistol. cxv. Hoc quod vulgo audire soles, quod apud Græcos in prouerbium cessit, talis hominibus fuit oratio, qualis vita. Quemadmodum autem vniuscuiusque actio dicenti similis est: sic genus dicendi aliquando imitatur publicos mores. Non enim potest alius esse ingenio, alius animo color. Si ille effœminatus est, in ipso incessu apparere mollitiem: si ille acer est & ferox, concitari gradum. Christus apud Matthæum cap. xii. Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui cum sitis mali? Siquidem ex abundantia cordis os loquitur, &c. Itidem Lucæ 6. Quod à Gallis sic exprimitur:

De l'abondance du cœur la bouche parle.

Nube pari.

Pares cum paribus coniungi, etiam communi prouerbio dicitur. ad quod pertinet illud Ouidii in Deianira ad Herculem:

Tam male inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Quam premitur magno coniuge nupta minor.
Non honor est, sed onus, specie læsura ferentes:
Si qua voles apte nubere, nube pari.

Marcellus loco superius citato: Obseruandum est, inquit, quod inferioris, &c. Euripides in Rheso, μειζόνων γαμεῖν: Alludit ad prouerbium ab Erasmo nostro obseruatum: Æqualem ducito vxorem.

Conueniunt rebus nomina sæpe suis.

Hoc quoque obseruant poetæ, ne personæ degeneret à suorum ingeniis: & vix apud illos proprium nomen, quin illud vel ex historia sumptum, vel euentibus suæ personæ cuius appellatio est accommodatum videas: quod vt verum appareat, aliquot exempla Petrus Nannius συμμίκτων libr. 7. collegit: &, Decembrius lib. 7. De politia literaria. Celebratur apud Latinos hic versiculus, quocunque natus authore: nam in præsentia non occurrit. Sed primus quidem diuus Iustinus pater noster, cum augeri dotes, & post nuptias fuerat permissum, si quid tale euenerit, & ante nuptias augeri donationem, & constante matrimonio sua constitutione permisit, sed tamen nomen inconueniens remanebat, cum ante nuptias quidem vocabatur, post nuptias autem tale accipiebat incrementum. Sed nos plenissimo fini tradere sanctiones cupientes, & consequentia nomina rebus esse studentes, constituimus, vt tales donationes non augeantur tantum, sed etiam constante matrimonio initium accipiant, & non ante nuptias, sed propter nuptias vocentur. Huic simile est: Omnes personas etymo suis fatis consentire. Plato in Cratylo docet, nomina consulto rebus esse imposita, eumq; qui primus nomina fabricatus sit, ὀνομάτων ἐργάτην, id est, nominum opificem, & ὀνοματοθέτην, id est, nominum impositorem seu conditorem nominat.

Germanus.

Pro prouerbio dici cœpit Germanus, pro simili, vt à Græcis ἀδελφός. Cic. in Acad. Erat Antiochus, si perpauca mutauisset, germanissimus Stoicis. Allusio enim est ad æquiuocationem. Nam germanus, est consanguineus frater, id est, ὁμοπάτωρ: non etiam vterinus.

Iecur vescentium iocinora exhilarat.

Apud Gallos vulgatissimo prouerbio fertur, iocinora vescentium iocinora exhilarare: similia enim similibus delectari. Ioan. Langinus tomo 1. medicinalium epist. decima epistola: Passerum cerebrum, quum simile nutriat suum simile, ad salacitatem conferre plerisque persuasum est Hipp. lib. 1. de diæta: Concors concordi adhæret: discordia autem rebellant, dissident ac pugnant.

Idem libro de natura pueri: Simile transit ad simile. Hoc idem, ne dubitare possis, Galenus in secundo De alimentis confirmat Hippocratis authoritate.

Quid Plato, nisi Moses Atticus?

Numenii Apamensis Syri, philosophi Pythagorici vox hæc passim legitur apud veteres: τί γάρ ἐστι Πλάτων, ἢ Μωσῆς ἀττικίζων. id est, Quid est Plato, nisi Moses Attice loquens? Hic est, qui Platonis sententiam coarguerit, tanquam ex Mosaicis scriptis, de Deo & mundi ortu surreptam. Eaque de causa istud dictum protulit: quod figurate dicitur ac per allegoriam, de quibus suis inter se vehementer similibus: licet Plato longe Mose posterior sit. Huius figuræ non dissimilis ista quoque est, quæ apud Suidam extat in Abraham & Philone: quæ etiam apud Hieronymum legitur in illustrium scriptorum catalogo, vt vulgo dici solita: ἢ Πλάτων φιλωνίζει, ἢ Φίλων πλατωνίζει. id est, Aut Plato Philonissat, aut Philo Platonissat, hoc est, Platonem imitatur. Tanta est eloquii ac dictionis similitudo. De hac Erasmus noster in suo adagiorum collectaneo.

Malum malo sanare.

Prouerbium est apud Thucydidem libro quinto, Agis, inquit, malum malo sanare cogitat: significans videlicet, illum velle culpatum ex Argo reuersionem præsenti strenuitate haud opportuna emendare. Id habet Erasmus noster ex Sophocle in Aiace Mastigophoro, & Herodoto in Thalia: τί κακὸν κακῷ θεραπεύειν, id est, Malum malo medicari, depellere, tollere. Congruunt huic hæc quæ habentur quoque apud eundem Erasmum, Clauum clauo pellere: &, Malo nodo malus cuneus. Mos est etiam eorum, qui cum defendere admissa flagitia non possint, de nouis sceleribus remedia quærunt: ita nec modus, nec finis scelerum. Seneca in Agamemnone:

Per scelera semper sceleribus tutum est iter.

Hinc eleganter Persius:

Virtutem vt videant, intabescantque relicta.

Seneca lib. 1. De clementia, cap. 13. Scelera enim sceleribus tuenda sunt.

Coquus domini debet habere Gulam.

Martialis versus est elegans & ab omnibus frequentatus. Non enim tantum est ars coqui, seruire palato & gustui, verum etiam scire quæ quis libenter voret, & quibus gulam vel profundam libenter expleat. Quædam enim gustu suauia, tamen vltra vnam & alteram bucceam non attingimus, & dulces mattyas degustamus potius, quam auide ligurimus. Non igitur tantum quæ iuuant palatum, sed quibus se libenter obsaturant domini, coquus scire debet. Id enim est quod Martialis scribit:

Non satis est ars sola coquo, seruire palato:
Namque coquus domini debet habere gulam.

vt culinariam artem non satis esse, coquo dicat, nisi accedat eo, vt palatum domini & gulam teneat, sciatque quibus delectetur.

Cætera de genere hoc.

Lucretianum hemistichium: quod genus loquendi sæpe frequentant poetæ, & Galli tenent. Aliquoties à Lucretio vsurpatum, vt lib. 3.

Et iam cætera de genere hoc, cur omnia membris
Ex ineunte æuo generascunt, ingenioque.

Et lib. 4.

Cætera de genere hoc, longum est, si dicere coner.

Ibidem:

Cætera de genere hoc monstra ac portenta loquuntur.

Et lib. 5.

Cætera de genere hoc quæ sunt portenta perempta,
Si non victa forent quid tandem viua nocerent.

Horat. satyr. 1. lib 1.

Cætera de genere hoc adeo sunt multa, loquacem
Delassare valent Fabium. —

Non es tu filius Achillis.

Plutarchus in Alcibiade: Itaque ergo quandiu vixit Spartæ, si exteriorem vitæ habitum quis inspexisset, potuisset dicere:

Non es tu Achillis filius. —

Sed vere talis vir, qualem Lycurgus instituit, veris autem moribus eius & interioribus factis idem acclamasset:

Sed mulier eadem quæ prius. —

Duobus vtitur prouerbiis, diuersitatem inter id quod simulabat, & id quod erat Alcibiades, expressurus. Is enim Chamæleonte mutabilior erat, polypique ingenium referebat. Horum posterius recte ad Helenam refertur, quam Electra apud Euripidem (Oreste) in lugenda matre comis & formæ parcentem, redire ad antiquum ingenium iisdem verbis dicit. Prius est sumptum de versiculo, qui tacito authoris nomine refertur ab eodem Plutarcho in libello, De amici & adulatoris discrimine: Id est,

Οὐ παῖς Ἀχιλλέως, ἀλλ' ἐκεῖνος αὐτὸς εἶ.

Id est:

Et ipse Achilles, non Achillis filius.

Quo versu quomodo scite vti possimus, veluti prouerbio, hic Plutarchi locus commonstrat. Vide Erasmum nostrum, & alibi Achilles.

Non qualis oratio, sed quales sint, qui eam proferunt, spectari oportet.

Vnde putant, non qualis sit oratio, sed quales sint qui eam dicant, spectari oportere. Vt in foro, si duo homines eadem de re testimonium dicant, quorum alter honestus & probus, alter vero improbus esse videatur: haud sane quidem iudices testimonio improbi moueantur, sed quidvis potius, & contrarium faciant: quod iis qui honestus & probus videtur hæc dicat esse etiam verissima credant. Addendum ad Syllogen & illud: Tale ingenium, qualis oratio.

Iidem sumus.

Plato in Parmenide: Obsequendum tamen, cum & Zeno ipse roget: iidem enim sumus. In Lyside, sub finem: Ego me vobis annumero. Ibidem: Si amici estis inuicem, natura quodammodo propinqui estis.

Mutuis nexibus amplecti: Mutuo quodam coniugio connecti.

Ens vnum mutuis nexibus amplectitur. Et: Vtrumque vnum mutuo quodam coniugio inuicem est connexum.

Contrarium contrario amicissimum.

Addebat, tantum abesse amicum, vt simile simili sit, vt contra, contrarium maxime, contrario sit amicissimum. Vnumquodque enim appetere, non simile, sed contrarium: vt aridum appetere humidum, frigidum vero calidum, &c. Vide statim post, Similitudo mater beneuolentiæ, &, Qui secum dissentit, &c.

Similitudo mater beneuolentiæ.

In Lyside: Vos si amici estis inuicem, natura quodammodo propinqui estis. Et quisquis alius desiderat alium, aut amat, quod propinquus illi est vel secundum animam vel animæ consuetudinem, aut mores, aut speciem: alioquin nunquam diligeret. Ibidem: Poetarum carmina & sapientissimorum scripta affirmant, Simile simili necessario semper amicum esse. Idem in Critia vel de regno: Modesti homines similes sui mores quærunt, &c. Plin. Secundus in Paneg. Primo quod in alio sua quemque natura delectat. Contra morum dissimilitudo multis non potest vllam amicitiam eis conciliare, qui eodem ore calidum efflant & frigidum. Sui autem similibus delectari omnes scribit etiam Aristot. 1. Rhetor. Quod annotauit Erasm. in adag. Simile gaudet simili.

Arbitratu meo, tuo, suo agere.

Plato in Lyside. Vide in Sylloge nostra: Alieno more, nutu, arbitratu viuere. Alibi, Nare trahitur.

Voci consentanea sit actio.

Plato epist. 5. Resp. voci consentaneas actiones habeat, vt salua & incolumis in perpetuum floreat: quæ autem contra aget, labetur & corruet. Post, Tales simus, quales videri & haberi velimus. Turpe enim est doctori, cum culpa redarguit ipsum. ff. de in ius vocand. l. sed si hac lege. §. prostituta. & in Authent. de præsidibus prouinc. §. ex diuerso.

Tales simus, quales videri & haberi velimus.

Idem epist. 4. De nobis apud omnes constare debet, tales nos esse quales nempe videri atque haberi velimus, &c. Non dissimile, Voci consentanea sit actio: ante.

Sunt similes paresque vita.

Martialis in 8.

Cum sitis similes paresque vita,
Vxor pessima, pessimus maritus,
Miror, non bene conuenire vobis.

Catullus in Mamurram & Cæsarem, in eandem prope sententiam.

Pulchre conuenit improbis cinædis,
Nec mirum, maculæ pares vtrisque,
Morbosi pariter. ——

Q. C. in comment. de petit. consul. eodem prope modo: ambo sicarii, ambo libidinosi, ambo egentes.

Suo similis patri.

Statius in 1. Syluar. in epithal. Stellæ:

Multum de patre decoris,
Plus de matre capis.

Catullus in nuptias Iuliæ & Manlii:

Sit suo similis patri
Manlio, & facile insciis
Noscitetur ab omnibus
Et pudicitiam suæ
Matris indicet ore.

Mea vita.

Catul. ad quendam de Lesbia:

Credis me potuisse meæ maledicere vitæ,
Ambobus mihi quæ charior est oculis.

Idem ad eandem Lesbiam:

Iucundum mea vita, mihi proponis amorem
Hunc nostrum inter nos perpetuumque fore.

Alibi, Deliciæ meæ, desiderium meum, mea lux, &c.

POLYDORI VIRGILII.

Ait latro ad latronem.

Vbi rixæ incidunt inter duos, crimine pares, vel alter alterum paris delicti reprehendit. Luc. 23. Sic quoties flagitii alicuius caussa, inter aliquos coit amicitia, vel ex inimicis fiunt amici, conueniet illud ex eodem Luc. 23. Facti sunt amici Herodes & Pilatus. Historiæ origo nota.

TVRNEBI ET ALIORVM.

Similis Thraci in Thracem composito.

De homine paruo & breui. Senec. natur. quæstion. 4. agens de adulatione: Te, inquit, longiorem Fido Annæo iurabo, & Apollonio Pycta: quamuis staturam habeas Threcis ad Threcem compositi. Ita enim eum locum emendat Turneb. Aduers. lib. 21. cap. xvix. In Amphitheatralibus muneribus Thraces, qui & Threces plerunque vocantur inter se committebantur: qui, cum exiguam haberent parmam, se totos velut in eam colligebant, ne vulneri paterent, & statuam incuruando minuebant. Vsos autem Thraces esse peltis, id est, cetris, vel palmis, testatur Aristophanes in Acharnensibus.

Τοῦ πατρὸς ἐστὶ τὸ παιδίον.

Titulus est satyræ Varronianæ, quam item inscribit περὶ παιδοποιίας. Vbi eis, qui parentes esse optimorum liberorum vellent, præcepta dabat. Apparet autem eam inscriptionem fuisse prouerbialem. nam & à B. Basilio vsurpatur epistola ad Libanium: εἰδὲ ἐαυτοῦ ἐστὶ παῖς, τοῦ πατρὸς, ἐστὶ τὸ παιδίον. Idem aduer. 17. cap. 21. Quid si Varro eos demum velit esse parentum suorum liberos, qui ipsis digni sint, eosque moribus bonis, & recta indole referant? sic certe etiam hodie vulgo idem vsurpamus, & recusamus iis esse patres, id est, de iis omnem animum paternum eiicimus, qui etsi nobis nati sint, degenerant tamen & moribus ac vita nobis filii esse nolunt,

GVLIELMI GENTII.

Asinus asinum non prehendit.

De æmulatione, quæ inter æquales est, cum quis alteri cedere negat, quia paris fuerit cum eo conditionis. Accurs. refert in cap. 1. de aequir. possess. quemadmodum & sequentia, Qualis veruex, talis offa: in cap. quod in hæredem de tributo. Non diuersum ab illo, Similes habent sua labra lactucas. Et ab Iasone in cap. quæ extrinsecus. de verb. obliga. Tanti offa, quanti intinctus panis, de his, quæ diuersa existimantur, cum eadem sint effectu.

Hebræus nihil Hebræo, Catilina Cethego.

Vtitur Glossarius in c. quoniam. C. de iud. Cum idcirco quis alteri crimen impingere nequit, quod & ipse eodem laboret morbo. Non absimile illud Iuuenalis in satyr. 2.

Clodius accuset mœchos, Catilina Cethegum.

Notum est ex historiarum monumentis, de vtriusque intemperantia & improbitate. Sunt & alia quædam sparsim apud iuris interpretes annotata. Cuiusmodi illa Zasii, Tanquam doctores in consiliis: &, Relatum & gratum fecerunt Asonem vituperatum: in c. qui iurisdictioni. & c. si quis. de iurisd. Et Alcia. in c. non est nouum. C. de edend. Duabus crumenis ire ad nundinas.

Puro preciosus est purus.

De æqualibus, & similitudine morum congruentibus. Vtitur Nazianz. de præcep. virg. ἁγνῶ, inquiens, δὲ ἔπι τίμιος ἁγνὸς, καὶ πώλοις μετὰ πώλοισι, &c.

Ex se natus videtur.

Speciem habet adagii, quod Tiberius apud Tacitum lib. 11 dixit de Rufo, his verbis: Curtius Rufus videtur mihi ex sese natus. de eo: qui sui perquam similis sit, seipsum imitatur, & parem non sit secutus.

Canis in eadem dormitat tegula.

Interrogatus Empedocles, teste Aristot. lib. Moral. capit. 11. curnam semper in eadem canis dormiret tegula: respondit canem simile quid habere tegulæ, & proinde ob similitudinem eo tendere. Vsurpatum hoc ab Aristotele prouerbii loco, de iis quæ instinctu naturæ similiter erga similia affecta sunt. Adiungit & illud significantius: Graculus graculo assidet, semperque Deus simile agit ad simile. Luisin. Parerg. iij. x. caussam facit, quod κεράμιδες, seu cretacea vasa fere habeant canum & aliorum animalium effigies, ad quas tanquam viuas accurrisse canes aliquando testatur Athen. 13.

SIMVLATIO, DISSImulatio.

ERASMI. ### *Salem & fabam.*

Ἅλα & κύαμον: id est, salem & fabam. subaudiendum, proposuerunt, aut si quod aliud ad sententiam magis appositum verbum. Diogenianus admonet dici solitum de his, qui fingerent se scire quidpiam quod nescirent: atque hinc natum esse prouerbium, quod olim mos fuerit, vt diuini salem & fabam proponerent. Quod quoniam dubitabam diuersumne esset ab illo, quod alibi retulimus, annon hic repetendum duxi. nam hoc modo citatum inuenio in vetustis Græcorum exemplaribus.

Non omnes qui habent citharam, sunt citharœdi.

M. Varro lib. De re rustica 2. eandem sententiam extulit diuersa metaphora: Sed non omnes, inquit, qui habent citharam, sunt citharœdi. Huc adscribendum videtur, quod lepide scripsit Seneca, quendam personam malle, quam faciem. Faciem vocat, vbi quis talis videtur, qualis est: personam, cum præ se fert aliquis quod non est. Potest & ad auaros torqueri, si neges eos diuites, qui possident opes, sed qui recte norint vti. Vt non est citharœdus quisquis tenet citharam, sed qui cithara recte nouerit vti. Non is rex, cui contigit amplum imperium, sed qui sciat administrare.

Plures thriobolos, paucos est cernere vates.

Πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες.
Plures thriobolos, paucos est cernere vates.

Simile carmen est superiori, eodem modo Græcis celebratum. Philocorus apud Zenodotum autor est, olim tres nymphas Apollinis nutrices, Parnassum incoluisse, quæ Thriæ dicerentur: vnde postea receptum sit, vt calculi sortesque diuinorum Thriæ vocarentur. Vnde thrioboli, qui Thrias in vrnam diuinam iaciunt. Sunt qui affirment rationem diuinandi per sortes, à Minerua fuisse repertam. quæ cum magis floreret, quam oracula Delphica, mendax & vana reddita est: idque opera Iouis, Apollini gratum facere cupientis. Deinde vbi rursum mortales Delphica frequentarent oracula, Pythiam ad hunc modum dixisse.

Πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τε μάντιες ἄνδρες.

Multi qui boues stimulent, pauci aratores.

Consimilem habet sententiam & hic versus:

Πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀρότηρες.

Qui taurum stimulent multi, sed rarus arator.

Multi præ se ferunt quod non sunt. Siquidem antiquitus arabant bubus, vt ante dictum est: eos extimulabant prælonga arundine, aut hastili cuspide quapiam acuminato. Qui mos & hodie durat apud Italos.

Asinus apud Cumanos.

Ὄνος παρὰ Κυμαίοις: id est, Asinus apud Cumanos. Competit in eos, qui cum sint inepti ridiculique, tamen apud ignotos ipsa nouitate habentur in precio. Aut in eos quibus honos aliquis præter meritum additus à fortuna, tumorem & insolentiam, ita vt fere fit, conciliat. id quod eleganter notat Demosthenes Olynthiacarum orationum prima: τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν, τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. id est, Felicitas enim & rerum successus, qui contigerit immerenti, stultis vasaniæ caussam præbere solet. Cui congruet illud ex Æschylo citatum:

Ἦ βαρὺ φόρημ' ἄνθρωπος εὐτυχῶν ἄφρων.
Graue pondus amens, rebus vtens prosperis.

Narrauimus alibi fabulam de asino fugitiuo, qui apud Cumanos se gessit pro leone.

Multi thyrsigeri, pauci Bacchi.

Πολλοὶ τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι.
Plureis thyrsigeros, paucos est cernere Bacchos.

Carmen hexametrum prouerbio Græcis celebratum: quo significatum est, compluribus mortalium adesse virtutis insignia, etiam famam, qui tamen vera virtute vacent. Vt non omnes re theologi, qui pileum theologicum gerunt, quive hoc nomine sunt donati. Non omnes poetæ, qui se eo titulo circumferunt. Non omnes monachi, qui cucullo onerantur. Non omnes Christiani, qui ceremoniis agunt Christianum. Non omnes generosi qui torquem gestant auream. Non omnes virgines, quæ passis sunt capillis. Non omnes reges, qui diademate insigniuntur. Non omnes episcopi, qui mitram gerunt bicornem, aut pedum argenteum. Non omnes summi pontifices qui vocantur sanctissimi, quique triplici corona insigniuntur. Non omnes imperatores, qui in vexillis ostentant aquilam. Neque πωγωνοφορία, aut τριβωνοφορία, quemadmodum loquitur Plutarch. philosophum facit: hoc est, gestata barba, aut gestatum pallium. Translatum à ceremoniis Bacchanalium: in quibus thyrsos, id est, hastas quasdam viteas quatiebant afflati furore. Vsurpatur à Platone in Dialogo, cui titulus Phædon. Allusit huc eleganter Plutarchus in libello quem scripsit aduersus Colotam: εἷς τῶν ἐπ᾽ ... ἀεὶ στόδημος ὁ Αἰγιεύς, οἶσθα γὰρ τὸν ἄνδρα, τῶν ἐκ τῆς Ἀκαδημίας ... θηκοφόρον ἀλλὰ ἐμμανέστατον ὀργιαστὴν Πλάτωνος id est: Quidam amicus Aristodemus Aegiensis: nam hominem nosti, Academicorum non thyrsigerum, sed ardentissimũ mystem Platonis. ναρθηκοφόρον appellat, nomine & cultu duntaxat Academicum, non ... Scitum est & illud Herodis Attici in palliatum, crinitum, barba ad pubem vsque porrecta. Video barbam & pallium, philosophum nondum video.

Flere ad nouercæ tumulum.

Πρὸς τὸν μητρυιῆς τάφον δακρύειν: id est, Ad nouercæ tumulum lachrymari: est simulare gestu dolorem, cum re gaudeas. Neque enim consentaneum est, priuignum moleste ferre nouercæ mortem: nihilo secius tamen officii causa nonnunquam ad tumulum illachrymat, quod idem de diuitis hæredibus non inconcinne dicetur, in quos extat Publianus ille mimus, cum primis elegans:

Hæredis fletus, sub persona risus est.

Megarensium lachrymæ.

Μεγαρέων δάκρυα: id est, Megarensium lachrymæ, dicebantur vel fictæ, nec ex vero dolore profectæ, vel vi adactæ. Diogenianus ad huiusmodi refert historiam. Bacchus quidam Corinthius, Clytii Megarensium regis filiam vxorem duxerat. Ea defuncta Clytius complures virgines & adolescentes Corinthum misit: qui in funeralibus pompis puellam deplorarent, lachrymis vtique fictis:

Vt qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo.

Contra Iuuenalis:

Ploratur lachrymis amissa pecunia veris.

Suidas aliam adfert causam. Apud Megarenses enim permultam allii copiam esse: huius acrimonia multis exprimi lachrymas vel inuitis. Proinde apud Aristophanem, qui lachrymatur, allium olfacere per iocum dicitur. Igitur si ad simulatum dolorem accommodes, prouerbium affine fuerit illi: Flere ad nouercæ tumulum.

Accissare.

Ἀκκίζειν: id est, Accissare, Græco prouerbio dicebantur qui cum maxime cuperent accipere quippiam, tamen ficte recusabant: qui mos hodie quoque multis durat. Scribunt Accon mulierem fuisse quampiam notæ stulticiæ, quæ solita sit ad speculum cum imagine sua, perinde atque cum alia muliere confabulari: vt hinc vulgo, quæ stultius aut ineptius aliquid agerent, accissare dicerentur, & Accus nomine compellarentur. Apparet illud etiam moribus huius mulieris adfuisse, vt recusaret, quæ tamen cupiebat: vnde & Accismus ficta huiusmodi recusatio dicatur. M. Tullius ad Atticum lib. Epistolarum 2. Hoc, opinor certi habemus, perisse omnia: quid enim ἀκκιζόμεθα tam diu? id est, quid dissimulamus? Lucianus in libello De mercede seruientibus: At ille accissans, ... ὃ ἀκκιζόμενος ἅπαγε. παρὰ σοῦ δ᾽ ἐγώ. id est: ... fer, inquit. ego ne abs te? Idem in Amoribus: πάντα ... λῶν ἀκκισμόν, id est: Omni sublato accismo, id est, tergiuersatione. Rursus in eodem sermone: πολὺς δὲ ὁ μετὰ τῶν ἀνδρῶν ἀκκισμός. id est: Multus autem viris adest accismus. Item Philemon apud Athenæum libr. 13. οὐκ ἔστ᾽ οὐδὲ εἷς ἀκκισμός, οὐδὲ λῆρος. id est, nec vllus est Accismus, aut nugatio. Plutarchus indicat, Accon & Alphito mulieres fuisse, per quas fœminæ deterrent pueros à peccando. Vsurpat hanc vocem & Plato in Gorgia: ἀλλ᾽ ἀκκίζῃ ὦ Καλλίκλεις.

Hæsitantia cantoris tussis.

Ἀπορία ψάλτου βήξ: id est, Hesitantia cantoris tussis, Suidas adagium neotericum esse monet. Dictum videtur, quoties non suppetit quod dicamus, idque velut aliud agentes dissimulamus: velut apud Platonem Aristophanes, ne diceret in conuiuio, singultum fingit. Sumptum apparet à cantoribus: qui cum hærent in cantione, tussim simulant, vt hac videatur interrupta cantilena, nō inscitia. Confine puto illi, quod mox sequitur: Tussis pro crepitu.

Tussis pro crepitu.

Βὴξ ἀντὶ πορδῆς: Tussis pro crepitu Dici solitum, quoties aliquis perplexus, aliud pro alio simulat. Veluti si quis in adulteræ domo deprehensus, fingeret se quippiam mercatum venisse. Translatum ab iis, qui crepitum, clara tussi dissimulant. quod genus homines etiam hoc tempore non raro, magno cum risu, deprehenduntur.

Cretensis mare.

Ὁ κρὴς τὴν θάλασσαν: id est, Cretensis mare: subaudiendum, nescit, aut meminit. Hanc parœmiam refert pariter, atque exponit Strabo Geograph. lib. 9. scribens olim Cretenses nauigandi peritia, rerumque maritimarum vsu principatum tenuisse: atque hinc antiquitus increbuisse prouerbium: Cretensis mare nescit: in eos qui nescire fingerent, quod egregie callerent. Etenim qui consentaneum est, Cretenses cum sint insulares, ignorare mare, quo cinguntur vndiquaque. Vsus est eodem & Aristides in Pericle: ὁ κρὴς τὸν πόντον. Zenodotus scribit apud Alcæum extare. His affine est quod habet Horatius in epi. ad Octauium:

Ipse ego qui nullos me affirmo scribere versus,
Inuenior Parthis mendacior. —

Conniuere.

Prouerbiali metaphora conniuere dicuntur, qui prudentes culpam quam intelligunt, indulgentia tamen ac studio dissimulant, quasique non vident id quod vident, quemadmodum vulgo loquuntur. vt: Parentes ad leuiora quædam liberorum vitia conniuent. &: Natura ad quædam adolescentiæ vitia quasi conniuet. &: Maritis ad quædam vxorum errata conniuendum. &: Corrupti iudices, in causa conniuent. Hallucinamur imprudentes: cæcutimus nolentes: conniuemus data opera. Exempla crebra sunt in actionibus Ciceronis. Est autem conniuere, subinde claudere oculos: quemadmodum faciunt ii, qui propter imbecillitatem visus non ferunt lumen solis: at ii facile falluntur. Contra, qui ἀτενὲς ἐσορῶσι, id est, qui fixis aspiciunt oculis, hos nihil potest fugere. Quod nos conniuere dicimus, Græci vocant tum σκαρδαμύττειν, tum ἀλλοπεῖν. βλέψον ἐς ἐμὲ ἀσκαρδάμυκτος. id est: Aspice me conniuenter, aut nihil conniuens. Quod nos hallucinari, illi παραβλέπειν: quod nos cæcutire, illi ἀμβλυώττειν. Quæ quidem omnia, si transferantur ad res animi, pertinebunt ad prouerbiorum rationem.

Simia barbata seu caudata.

Πίθηκος πώγων' ἔχων: id est, Simia barbam portans. Aristophanes in Acharnensibus: ὦ πίθηκε τὸν πώγων' ἔχων. Interpres admonuit allusum esse ad illud Archilochium, τοίην δ' ὦ πίθηκε τὴν πυγὴν ἔχων: id est, Talem ô simia caudam habens. Dici solitum de ridiculis. Regulus Rusticum Stoicorum simium dixit, contumeliæ gratia, vt refert Plinius in Epistolis: opinor quod barba & pallio Stoicum ageret verius, quam moribus. Idem Aristophanes alio quodam loco quosdam δημοπιθήκους appellat, quasi populi simias. Est autem hoc animal natura γελωτοποιὸν, nec in alium vsum videtur natum: quum nec valeat ad esum, vt oues: nec ad ædium custodiam, vt canes: nec ad onera gestanda, vt equi. Athenæus lib. 14. narrat Anacharsim philosophum, genere Scytham, quum in conuiuium inducerentur homines ad risum mouendum edocti, solum omnium non risisse. Tandem quum inducerentur simiæ, cœpit ridere, rogatus causam: Hæ, inquit, natura sunt γελωτοποιοί, illi fingunt.

Sileni Alcibiadis.

Σιληνοὶ ἀλκιβιάδου: id est, Sileni Alcibiadis, apud eruditos in prouerbium abiisse videntur: certe in Collectaneis Græcorum prouerbii vice referuntur. quo licebit vti, vel de re quæ cum in speciem, & prima (quod aiunt) fronte vilis ac ridicula videatur, tamen interius ac propius contemplanti, sit admirabilis: vel de homine, qui habitu vultuque longe minus præ se ferat, quam in animo claudat. Aiunt enim Silenos imagunculas quaspiam fuisse sectiles, & ita factas vt diduci & explicari possent: & quæ clausæ, ridiculam ac monstrosam tibicinis speciem habebant, apertæ subito numen ostendebant: vt artem sculptoris gratiorem iocosus faceret error. Porro statuarum argumentum sumptum est à ridiculo illo Sileno Bacchi pædagogo, numinumque poeticorum morione. Quandoquidem habent & illi principum nostratium exemplo suos γελωτοποιούς. Proinde apud Athenæum lib. 5. adolescens Critobulus irridens Socratem senem ac deformem, dicebat illum, πολὺ τῶν σειληνῶν αἴσχιον: id est, multo Silenis deformiorem. Locus autem est apud Xenophontem in Conuiuio. Socrates, ὡς γὰρ καλλίων ὢν τοῦτο κομπάζεις: Vt istud iactas quasi sis formosior Critobulus, νὴ δία, ἢ πάντων σειληνῶν τῶν ἐν σατυρικοῖς, αἴσχιστος ἂν εἴην: id est, Ita per Iouem, aut omnium Silenorum qui sunt inter Satyros, turpissimus fuero. Et Alcibiades apud Platonem in Conuiuio, Socratis encomium dicturus, eum Silenis eiusmodi similem facit: quod is multo alius esset propius intuenti, quam summo habitu specieque videretur. Quem si de summa (quod dici solet) cute quis æstimasset, non emisset asse. Facies erat rusticana, taurinus aspectus, nares simæ, muccoque plenæ. Sannionem quempiam bardum ac stupidum dixisses. Cultus neglectus, sermo simplex ac plebeius, & humilis, vt qui semper aurigas, cerdones, fullones & fabros haberet in ore. Nam hinc fere sumebat illas suas εἰσαγωγὰς, quibus vrgebat in disputando. Fortuna tenuis: vxor qualem ne vilissimus quidem carbonarius ferre posset. Videbatur mirari formas adulescentulorum, videbatur amare, & zelotypia tangi: cum eum ab his affectibus δὶς διὰ πασῶν abesse comperérit etiam Alcibiades. Denique iocus ille perpetuus nonnullam habebat morionis speciem. Quum ea tempestate, ad insaniam vsque ferueret inter stultos, profitendi sapientiam ambitio: nec vnus esset Gorgias, qui se nihil nescire iactitaret: & ardelionibus huiusmodi nusquam non referta essent omnia: solus hic hoc vnum scire se dictitabat, quod nihil sciret. Videbatur ineptus ad omnia reipublicæ munia, adeo vt quodam die nescio quid apud populum adorsus agere, cum risu sit explosus. Atqui si Silenum hunc tam ridiculum explicuisses, videlicet numen inuenisses potius quam hominem: animum ingentem, sublimem, ac vere philosophicum: omnium rerum pro quibus cæteri mortales currunt, nauigant, sudant, litigant, belligerantur, contemtorem: iniuriis omnibus superiorem, & in quem nullum omnino ius haberet fortuna: & vsque adeo nihil timentem, vt mortem quoque nulli non formidatam contempserit: in tantum, vt cicutam eodem ebiberit vultu, quo vinum solet: vtque iam moriens etiam in Phædonem suum iocaretur, admonens, vt voto se liberans Æsculapio gallum persolueret: perinde quasi sumpto pharmaco iam sanitatis beneficium sentiret, cum exiret è corpore, vnde omnes animi morbi scatent, ac pullulant. Proinde non iniuria cum id tempestatis plena sophis essent omnia, solus hic morio, sapiens oraculo pronunciatus est: & plus iudicatus est scire, qui nihil sciebat, quam hi qui nihil nescire se prædicabant: imo ob id ipsum iudicatus est plus cæteris scire, quod vnus omnium nihil sciret. Huiusmodi Silenus fuit Antisthenes, baculo suo, pera, pallioque, maximorum regum fortunas antecellens. Huiusmodi Silenus fuit Diogenes, vulgo canis habitus. Verum in hoc cane diuinum quiddam animaduerterat Alexander Magnus, principum (vt videbatur) omnium κορυφαῖος & alpha, cum animi magnitudinem admiratus, optaturum se diceret, vt ni Alexander esset, Diogenes esset: cum hoc magis optare debuerit Diogenis animum, quod Alexander esset. Huiusmodi Silenus fuisset Epictetus, seruus, pauper, claudus, vt indicat illius epitaphium: sed idem, quod est felicissimum, charus superis: id quod sola vitæ præstet integritas, cum sapientia coniuncta. Hæc nimirum est natura rerum vere honestarum; quod habent eximium, id in intimis recondunt, abduntq;: quod contemptissimum, id prima specie præ se gerunt, ac thesaurum ceu vili cortice dissimulant, nec prophanis ostendunt oculis. At vulgarium & vmbraticarū longe diuersa ratio: summa spacie blandiuntur, quodque pulcherrimum habent, statim obuiis ostentāt, sin penitus introspicias, nihil minus sunt, quam quod titulo specieq; præ se ferebant. An non mirificus quidam Silenus fuit Christus? si fas est de hoc ad eum loqui modum; quem equidem haud video cur non omnes pro virili debeant exprimere, qui Christiani nomine gloriantur. Si summam Sileni faciem intuearis, quid iuxta popularem æstimationem abiectius, aut cōtemptius? Tenues & obscuri parentes, domus humilis; ipse pauper & pauculos, & pauperculos habuit discipulos; non è magnatum palatiis, non è pharisæorum cathedris, non è philosophorum scholis, sed à telonio & retibus ascitos. Tum vita, quam à voluptatibus omnibus aliena; per famem, per lassitudinem, per conuicia, per ludibria, ad crucem denique peruenit. Hac illum parte contemplabatur mysticus ille vates, cum eum depingens; Non erat, inquit, ei species, neq; decor. Vidimus eum, & non aspectus, & desiderauimus eum despectum, ac nouissimum virorum. Cæteraque permulta, quæ in hanc sequuntur sententiam. Iam si contingat apertum hunc Silenum propius intueri, hoc est, si cui dignetur ipse se purgatis animi luminibus ostendere, deum immortalem, quam ineffabilem reperies thesaurum, in quanta vilitate, quale margaritum, in quanta humilitate, quantā sublimitatem; in quanta paupertate, quantas diuitias; in quanta infirmitate, quam incogitabilem virtutem; in quanta ignominia, quantam gloriam; in quantis laboribus, quam absolutam requiem; denique in morte tam acerba, perennem immortalibus fontem. Cur sic abhorrent ab hac imagine, qui titulo tamen illius se iactant? Nimirum erat in procliui Christo totius orbis occupare monarchiam, atque id possidere, quod olim Romani principes frustra affectarunt, satellitio superare Xerxes, opibus anteire Crœsos, philosophis vniuersis silentium imponere, & inane sophos detrahere. Verum hæc vna forma placuit, quam suis discipulis & amicis, hoc est Christianis, proponeret, Hanc potissimum delegit philosophiam, à philosophorum

decretis, à mundi ratione longe lateque diuersam, sed eam quæ sola omnium præstaret, quod alii aliis viis conantur assequi, nempe felicitatem. Huiusmodi quondam Sileni fuere prophetæ exules, errantes in solitudinibus, cum feris exigentes vitam, vili holusculo victitantes, ouium & caprarum amicti pellibus. Sed introspexerat hos Silenos ille qui dixit, quibus dignus non erat mundus. Huiusmodi Silenus fuit Ioannes Baptista; qui Camelorum tectus pilis, zona cinctus pellicea, longe regum purpuras ac gemmas vicit, locustis vescens, principum omnium delicias superauit. Nimirum cernebat quid thesauri lateret sub aggresti pallio, qui miro illo elogio laudum eius summam complexus; Inter natos, inquit, mulierum, non surrexit maior Ioanne Baptista. Huiusmodi Sileni fuerunt Apostoli, pauperes, inculti, illiterati, ignobiles, imbecilles, abiecti, omnibus omnium contumeliis expositi, irrisi, inuisi, execrabiles, ac pene pub'icum orbis simul & odium & ludibrium. Verum aperi mihi Silenum; quis tyrannorum cum horum potentia possit æquari, qui dicto imperant dæmonibus, nutu sedant sæuientia maria, verbo vita defunctos in vitam reuocant? Quis non Crœsus ad hos pauper esse videatur, qui vel vmbra sui conferunt sanitatem ægrotis, qui solo manus contactu spiritum illum cœlestem impertiunt? Quis non Aristoteles, stultus & indoctus ac nugator, cum his collatus, habeatur; qui ex ipso fonte cœlestem hauserant sapientiam, ad quam omnis humana sapientia, mera stultitia est? Quod quidem eorum pace dictum esto, qui nefas arbitrantur, & impium, vsquam Aristotelis autoritatem conuellere. Fateor illum esse virum eximia doctrina; sed quod lumen tam excellens, quod Christo collatum non obscuretur? Tum vere regnum cœlorum, grani sinapis imaginem habebat, specie pusillum & contemptum, virtute maximum, à quo prorsus (vt dixi) & ἐκ διαμέτρου (quod aiunt) dissidet huius mundi ratio. Huiusmodi Silenus fuit contemptus & irrisus ille Martinus episcopus. Tales fuerunt veteres illi episcopi, humilitate sublimes, paupertate locupletes, gloria neglecta gloriosi. Latitant & hodie boni quidam Sileni, sed heu nimium pauci. Bona pars hominum, præposterum Silenum exprimunt. Si quis rerum vim ac naturam penitus introspiciat, reperiet nullos à vera sapientia longius abesse, quam istos qui magnificis titulis, qui sapientibus pileis, qui splendidis cingulis, qui gemmatis annulis, absolutam profitentur sapientiam, Adeo vt non raro plus veræ germanæque sapientiæ deprehendas in vnoquopiam homuncione, iuxta vulgi opinionem, idiota simplici ac semifatuo: cuius mentem non subtilis (vt vocant) Scotus, sed cœlestis ille Christi docuit spiritus, quam in multis theologorum tragicis personis, ac ter quaterque magistris nostris, Aristotele suo turgidis, magistralium definitionum, conclusionum, & propositionum turba differtis. Non in omneis hoc dixerim, sed in heu nimium multos. Item videas in nullis minus esse veræ nobilitatis, quam in Trasonibus istis, qui vetustis stemmatibus, qui torquibus aureis, qui splendidis cognominibus summam iactant nobilitatem: nec alios à vera fortitudine longius abesse, quam eos qui ob temeritatem ac præferoces animos, vulgo fortissimi iudicantur & inuicti. Nullos abiectius ac seruilius seruos, quàm hos qui se diis (vt aiunt) proximos, & omnium dominos putant. Nullos æquè calamitosos, atque eos qui videntur felicissimi. Nullos pauperius esse pauperes, his quos hominum vulgus vt diuites adorat. Nullos esse minus episcopos, quàm qui inter episcopos primas tenent. Etiam atque etiam te rogo lector, ne putes hæc in cuiusquam dici contumeliam. Rem notamus, non homines. Optamus esse nullos, in quos hæc congruant. Et si nunc tales nulli sunt quod faxit Christus, tales olim fuerunt, & in posterum fortasse futuri sunt. Atque vtinam illud quoque falsum esset, sæpe numero longissimè semotos esse à vera religione, qui titulo, qui cultu, qui ceremoniis, religionem absolutam profitentur. Adeo quicquid in omni rerum genere præclarū est, id minus in conspicuo est. In arboribus flores & folia blandiuntur oculis: ipsa se late moles ostentat. At semen, in quo vis est omnium, quam est res minutula, quam abdita, quam non lenocinans aspectui, quam non ostentatrix sui? Aurum & gemmas in altissimas terræ latebras abdidit natura. In elementis (quæ vocant) quo quicque præstantius est, hoc longius à sensibus est remotum: velut aer & ignis. In animantum genere quod est optimum & efficacissimum, id in intimis abditum habent. In homine quod est maxime diuinum & immortale, id solum cerni non potest. In quouis rerum genere, materia pars vilior maxime patet sensibus, formæ vis & beneficium, vtilitate sentitur, & tamen ipsa procul abest à sensibus. Rursum in corporis physici temperatura, cum phlegma & sanguis sensibus sit familiaris, & pateat, id quod plurimum confert ad vitam, minime patet, nempe spiritus. Demum in vniuerso, quæ maxime sunt, ea non videntur: velut substantiæ, quas separatas vocant. Et quod in his summum est, id a sensibus quam maxime sepositum est, nempe Deus, adeo vt nec intelligi, nec cogitari possit: cum hic fons sit vnicus omnium. Quin & in Ecclesiæ sacramentis reperire liceat nonnullam Silenorum imaginem. Absit inuidia verbis. Aquam vides, salem & oleum vides, vocem audis, ceu summam Sileni faciem; vim cœlestem, nec audis, nec vides: quæ si non adsit, mera ludibria sint cætera. Iam habent & suos Silenos arcanæ literæ. Si consistas in superficie, ridicula nonnunquam res sit: si penetres vsque ad anagogen, diuinam adores sapientiam. Etenim vt de veteri loquamur Instrumento, si præter historiam nihil spectes, & audias Adam è limo conditum, vxorculam è dormientis latere furtim subtractam, serpentem illecebra pomi solicitantem mulierculam, Deum ad auram inambulantem, romphæam foribus præsidentem, ne postliminio redirent exules: non-ne putes ex Homeri officina profectam fabulam? Si legas Loth incestum, totam Sampsonis historiam (qua diuus Hieronymus è cortice æstimans, fabulam appellat) Dauid adulterium, & insenis frigidi gremio cubitantem puellam, Osee meretricium matrimonium: non ne qui verecundioribus sit auribus, vt obscœnam fabulam auersetur? At sub his inuolucris, deum immortalem, quam splendida latet sapientia? Euangelicas parabolas, si primum æstimes corticem, quis non iudicet hominis esse idiotæ? si nucem frangas, nimirum reperies arcanam illam, ac vere diuinam sapientiam, planeque quiddam ipsi Christo simillimum. Et ne singula persequens fiam prolixior, in naturæ simul ac mysticis rebus vt quidque præstantissimum est, ita quam maxime videbis abstrusum, & à prophanis oculis longissime semotum. Itidem in cognitione germana rerum veritas semper altissime latet, quæ nec facile, nec a multis deprehenditur. Crassum vulgus quoniam præpostere iudicat, nimirum ex his quæ maxime sensibus corporis obuia sunt, æstimans omnia, passim & labitur & errat, ac falsis bonorum & malorum simulachris deluditur, inuersosque Silenos miratur ac suspicit. De malis loquar, bonos non lædam, imo ne malos quidem: quandoquidem generalis de vitiis disputatio ad nullius personæ pertinet iniuriam. Atque vtinam pauciores essent, in quos hæc competere possint. Cum sceptrum vides, cum insignia, cum satellitium, cum titulos audis serenissimum, clementissimum, inclytum: non ne principem adoras, terrenum quoddam numen, & quiddam homine maius intueri te putas? Sed aperi Silenum præposterum, tyrannum inuenies: interdum ciuium hostem, publicæ concordiæ osorem, discordiarum serendarum artificem, bonorum oppressorem, legum pestem, vrbium euersorem, Ecclesiæ compilatorem, latronem, sacrilegum, incestum, aleatorem: breuiter, vt est in Græcorum prouerbiis, ἰλιάδα κακῶν. Sunt qui titulo specieque præ seferant magistratum, & Reipub. custodiam, cum re lupi sint & prædones ciuitatis. Sunt quorum si consideres rasum verticem, venereris vt sacerdotes: si Silenum introspicias, plus quam laicos reperies. Fortassis & episcopos aliquot reperias, quorum solennem illam consecrationem si spectes, si nouum ornatum inspicias, mitram gemmis & auro nitentem, pedum item gemmeum: in summa, totam illam ἐκ ποδῶν ἐς κεφαλὴν mysticā πανοπλίαν videlicet cœlestem quempiam, & homine maiorem virum expectes. Inuerte Silenum, nihil interdum inuenies nisi bellatorem: negociatorem, denique tyrannum: iamque magnifica illa insignia, comœdiam fuisse iudicabis. Sunt, atque vtinam non tam passim obuii sint, quos si quis è barbæ sylua, pallore, cucullo, inflexis ceruicibus, cingulo, supercilio, vultusque truculentia velit æstimare, Serapiones ac Paulos esse dicat: sin explices, meros inuenies balatrones, helluones, planos, ganeones, imo prædones ac tyrannos: sed alia via, & haud scio an hoc pestilentiore quo tectiore, planeque (quod aiunt) ἄνθρακες τῶν θησαυρῶν. Rursum admoneo, neminem his offendi oportere, cum nullius designetur nomen. Si quis huiusmodi non est, nihil ad se pertinere cogitet: sin agnoscit suum malum, admonitum se putet. Ille sibi gratuletur, hic mihi gratias agat. Denique passim in omni mortalium genere sunt quorum si formam contemplere corporis, homines & præclaros homines dicas: si Silenum explicueris, intus suem, aut leonem, aut vrsum, aut asinum fortassis inuenies. Ac diuersum quiddam eueniet ei, quod de Circes veneficiis poetarum fabulis est proditum. Apud hanc enim ferarum figuram habebant, mentem hominis: isti sub humana specie plus quam beluam tegunt. Contra sunt quos de specie (sicut dictum est) vix homines iudices: cum in animi penetralibus angelum occultent. In hoc igitur discrimen est mundani & Christiani, quod ille crassissima quæque, ac statim oculis obuia, maxime suspicit & sectatur, quæ secus habent, aut omnino negligit, aut certe postremo loco ponit: hic e diuerso, quæ minime cernuntur oculis, quæque longissime recesserunt à natura corporum, ea sola sectatur, cæteris aut præteritis, aut contemptius adhibitis, ab intimis illis omne rerum iudicium ducens. In bonis (sic enim vocat Aristoteles) quæ non pertinent proprie ad hominem, extremæ sunt opes. At apud vulgus, imo pene apud omnes, is plurimi fit, qui [illegible] quacunque via possidet: has per saxa, per ignes expetunt vniuersi. Proximū habet locum, generis claritas: si nihil accedat aliud, ridiculum prorsus & inane nomen. Semideus habetur, qui sanguinis seriem ad Codrum Atheniensem, aut ad Brutum Troianum (qui haud scio an vnquam natus fuerit) aut ad fabulosum Herculem referre possit: & obscurus est, qui sibi literis & virtute famam parauit? Illustris est, cuius tritauus in bello strenuum præstitit homicidam: & plebeius est, atque imaginibus caret, qui bonis animi profuit orbi? In tertia classe sunt, corporis commoda: id cui contigerit ingens, robustum, formosum, præualidum: eum non semouent quidem è numero felicium, sed ita vt nihilo secius primas teneant diuitiæ, proximas nobilitas, animi postrema cura est. Iam hunc ipsum si iuxta Paulū in treis partes diuidas, carnem, animam & spiritum, (vtar enim illius verbis) infimam, quæ maxime in conspicuo est, quamque prorsus damnat Apostolus, vulgus potissimum amplectitur. Mediam, quam ita demum probat, si ad spiritum accesserit, plures approbant. Porro spiritum optimam nostri partem, à quo ceu fonte felicitas omnis nostra

pro-

proficiscitur, quoq; Deo copulamur, adeo non habent in precio, vt ne illud inquirant, sit ne, aut quid sit spiritus. de quo tamen Paulus toties inculcat. Atque hinc præposterum, de rebus multitudinis iudicium: vt quibus primus debebatur honos, horum ὥσπερ τῶν Μεγαρέων οὐδεὶς λόγος fit: & quæ summo studio fuerant expetenda, hæc in contemptissimis ducant. Hinc aurum anteponitur literis, generis antiquitas honesto, corporis dotes animi bonis, ceremoniis posthabetur vera pietas, Christi præcepta decretis hominum, persona veritati, vmbra rebus, fucata natiuis, fluxa solidis, momentanea æternis. Deinde ex præposteris opinionibus præpostera rerum vocabula. Quod excelsum est, humile vocant: quod amarum, dulce: quod preciosum, vile: quod vita, mortem. Vtque nominatim obiter pauca delibem, amare dicuntur, qui vel indulgentia corrumpunt, vel pudicitiæ simul ac famæ insidiantur: cum hac re quid esse possit hostilius? Iustitiam appellant, cum malum malo, scelus scelere vincitur, cum iniuria accepta multo cum fœnore reponitur. Parum æquus matrimonio dicitur, qui illud incontaminatum, & quam potest virginitati simillimum, ganeis dissimillimum esse postulet. Proditorem appellant, & principis hostem, qui nihil illi supra leges, ac præter æquum licere velit: hoc est, qui illum optet vere principem agere, & à tyranni (qua belua non est alia tetrior) imagine quam maximo velut abesse. Ille consultor, amicus, fautor principum dicitur, qui illos peruersa educatione corrumpat, qui stultis inficiat opinionibus, qui assentatione ludat, qui malis consiliis in odium populi pertrahat, qui bellis & insanis rerum tumultibus inuoluat. Aiunt auctam principis maiestatem, vbi tyrannidis aliquid accessit: hoc est, summi mali magna portio. Peculator est, qui de extortis vectigalibus velit nonnihil circuncidi. At cum principis præcipua bona sint tria, quibus Deum, qui vere solus est rex, quodammodo repræsentat, bonitas, sapientia, potentia: num is principi videtur amicus esse, qui duobus præcipuis bonis illum spoliet, bonitate & sapientia, solamque potentiam illi relinquat: & hanc non modo falsam, verum ne propriam quidem? Siquidem potentia nisi sit cum sapientia bonitateque coniuncta, tyrannis est, non potentia: quam ipsam tamen populi consensus quemadmodum dedit, ita potest eripere, cum interim depulsum ab imperio, bonitas & sapientia, ceu propria bona comitentur. Capitale est, violare principis insignia: & præmium est his, qui animum illius vitiantes, pro bono crudelem, pro sapiente versutum, pro potente tyrannum reddunt? Parum est vna mors, ei qui principis calicem toxico tentarit inficere: & præmium fert, qui mentem illius pestilentissimis opinionibus corrumpit ac venenat, & veluti publicum Reip fontem inficit, summo totius orbis malo? Principis munus dominium vocant: cum re vera nihil aliud sit agere principem, quam rem communem administrare. Regum inter ipsos affinitates, ac subinde nouanda fœdera, Christianæ pacis glutinum appellat: cum his fontibus omnia pene bella, plurimos rerum humanarum tumultus nasci videamus. Iustum bellum appellant, cum ad exauriendam opprimendamque Rempublicam principes inter se colludunt: pacem vocant, cum in hoc ipsum inter sese conspirant. Auctum ducunt imperium, cum vnius aut alterius oppiduli titulus accesserit principi, tanta ciuium expilatione, tanto sanguine, tot viduitatibus, tot orbitatibus emptus. Ad eundem modum Ecclesiam vocant sacrificos, episcopos, ac summos pontifices: cum hi re vera nihil aliud sint, quam Ecclesiæ ministri. Cæterum Ecclesia populus est Christianus, quem Christus ipse maiorem vocat: vt cui recumbenti ministrent episcopi, obsequio minores, sed administratione maiores: si modo Christum vt successione muneris, ita morum ac vitæ referant imitatione: qui cum modis omnibus princeps ac dominus esset omnium, ministri partes suscepit, non domini. Omne fulmen torquetur in illos, hostes Ecclesiæ vocantur, ac propemodum hæretici, qui sacerdotum crumenam nummulis aliquot fraudarint. Equidem non adsum fraudatori, ne quis hoc interpretetur: verum cedo siquidem hostem Ecclesiæ iuuat odisse, num esse possit hostis Ecclesiæ perniciosior aut capitalior quam impius pontifex? Vbi nonnihil de sacerdotum prædiis aut censu diminutum fuerit, clamatur vndique, opprimi Christianam Ecclesiam. Vbi concitatur orbis ad bellum, vbi palam improba sacerdotum vita, tot animarum millia pertrahuntur in exitium, nemo deplorat Ecclesiæ vicem: cum vere iam affligatur Ecclesia. Ornatam & cohonestatam vocant Ecclesiam, non cum in populo gliscit pietas, cum vitia decrescunt, boni mores augescunt, cum sacra doctrina viget: verum cum auro gemmisque lucent altaria: imo cum his neglectis, prædiis, famulicio, luxu, mulis, equis, sumptuosis ædium, vel magis palatiorum substructionibus, ac reliquo vitæ strepitu, satrapas æquant sacerdotes. Atque hæc adeo videntur recta, vt in ipsis Pontificum diplomatibus inseratur huiusmodi elogium: Quoniam ille Cardinalis tot equos, tot purpuratos alens domi, vehementer ornat Ecclesiam Dei, concedimus illi quartam episcopi dignitatem. Et in ornamentum Ecclesiæ iubentur episcopi, sacerdotes & clerici, purpura sericisque vestiri. O miram Ecclesiæ dignitatem. Quid superest, postea quam etiam vocabula honesti perdidimus? Neque enim libet interim eorum meminisse, qui censum Ecclesiasticum in impios vsus, magno plebis offendiculo profundunt. His si quid accreuerit, gratamur, & auctam Christi Ecclesiam dicimus: cum verum & vnicum Ecclesiæ lucrum sit, Christianæ vitæ profectus. Blasphemiam vocant, si quis parum reuerenter de Christophoro loquatur, aut Georgio, nec omnes omnium fabulas æquet Euangelio. Verum Paulus blasphemiam appellat quoties impiis Christianorum moribus fit, vt Christi nomen infametur inter ethnicos. Quid enim consentaneum est, Christianæ religionis hostes dicere cum in Euangelicis literis viderint Christum ad opum contemptum, ad voluptatum abdicationem, ad gloriæ neglectum hortantem: & è regione conspexerint; primores etiam ac duces Christianæ professionis ita viuere, vt opum accumulandarum studio, vt voluptatum amore, vt vitæ splendore, vt belli ferocia, cæterisque fere vitiis omnibus ipsos superent ethnicos? Intelligit prudens lector, quid hic taceam, ob honorem Christiani nominis, & quid apud me suspirem. Quos cachinnos putas illos tollere: qui cum videant, in Euangelio Christum non cultu non ceremoniis, non cibis insignisse suos, sed hac nota dignosci voluisse Christianos si mutua charitate conglutinentur, postea conspiciant, adeo nihil inter nos conuenire, vt neque turpius, neque perniciosius vlla gentilitas sit tumultuata. Princeps cum principe belligeratur, ciuitas cum ciuitate pugnat: nec scolæ cum scola, nec religioni (vt nunc vocant) cum religione conuenit: rixarum, factionum, litium apud nos plena sunt omnia. Hæc vera demum est blasphemia, cuius autores sunt, qui iustam ministrant occasionem. Hæresim appellant, si quis dixerit aut scripserit aliquid, quod aliquo pacto cum magistralibus theologorum propositiunculis, vel in re grammatica dissentiat: & hæreis non est, vbi quis ceu præcipuam felicitatis humanæ portionem effert, id quod ipse Christus vbique docet esse negligendum: qui vitæ rationem inducit, ab Euangelicis præceptis & Apostolicis institutis longe diuersam: qui contra sensum Christi Apostolos ad Euangelii prædicationem profecturos, pro gladio spiritus (qui terrenis affectibus omnibus amputatis, solus facit, vt gladio non sit opus) ferro armat, quo se aduersus persecutionem defendant; (Neque dubium, quin sub gladii nomine balistas, bombardas, machinas, ac reliquum belli apparatum velit comprehendi.) Tum pera onerat, in qua gestent pecuniam, videlicet ne quid vsquam desit: ac sub peræ nomine, quicquid ad huius vitæ prouisionem pertinet, vult intelligi. Atque hæc qui docet, inter magnos theologos citatur. Sacrilegium est inexpiabile, si quis quidlibet è fano sustulerit: & leue crimen habetur, pauperculos & viduas, viuum Dei templum expilare, fraudare, opprimere? id quod passim à principibus fit & optimatibus, interdum, & ab episcopis & abbatibus. Prophanus est, qui pugna aut seminis profluuio sacram ædem contaminarit: & non execramur eum qui puram & castam virginem, templum Spiritus sancti, blanditiis, muneribus, pollicitis, lenociniis, violat, corrumpit, prophanat? Atque hæc qui facit, vulgo festiuus & elegans dicitur. Non patrocinor malefactis, sicut ante testatus sum: illud ostendo, vulgus hominum multo pluris ea facere quæ cernuntur oculis, quam quæ hoc verius sunt, quo minus conspiciuntur. Saxei templi consecrationem vides: animi dedicationem quia non vides, negligis. Pro tuendis illius ornamentis digladiaris: pro seruanda morũ integritate, nemo capessit gladiũ illum Euangelicum, quẽ Christus iubet etiam tunicæ diuenditæ precio parari. Summa pietas vocatur, si quis pro defendenda aut augenda ditione & pecunia sacerdotũ, sumat arma, ac bellicis tumultib. sacra prophanaque misceat. Atque interea dum sacrificorum pecunia, nimirum res vilissima, vindicatur, quam ingens totius pietatis diluuium admittitur, admisso bello? Quid enim est omnino mali, quod non secum trahat bellum? Sed forsitan obstrepet interim mihi tacita lectoris cogitatio: Quorsum hæc tam putida tendunt, inquiens? Num tu principem eiusmodi vis esse, cuiusmodi Plato facit in sua Repub. custodes? Num sacerdotes imperio, dignitate, gloria, diuitiis spoliatos, ad Apostolorum peram & baculum reuocas? Bona verba. Non spolio, sed his potioribus locupleto: non deiicio de possessione, sed ad meliora prouoco. Quæso te, vter nostrum de regis excellentia magnificentius sentit: tu, qui vis illi licere quicquid libet, qui tyrannum vis esse non principem, qui voluptatibus expiles, qui luxui prodis, qui cupiditatibus omnibus seruum ac deditum facis, qui nihilo plus sapere vis quã quemuis è media plebe, qui his oneras rebus, quas apud ethnicos quoque semper magnificum fuit contemnere: an ego, qui principem Deo, cuius imaginem quandam gerit, quam fieri potest, simillimum esse cupio, sapientia quæ propria regum laus, cæteris antecellere ab omnibus sordidis affectibus, animique morbis, quibus crassum & humile vulgus ἄγεται καὶ φέρεται, procul abesse? nihil mirari plebeium, opibus esse superiorem: denique id esse in Repub: quod animus est in corpore, quod Deus in vniuerso? Vter nostrum verius perpendit episcopi dignitatem: tu, qui illum terrenis opibus oneras, sordidis ac plebeiis implicas curis, bellorũ procellis inuoluis: an ego, qui Christi vicarium, & cœlestis sponsæ custodem, ab omni terræ contagio purissimũ esse cupio, & quoad licet, ei cuius loco munereq; fungitur, quã simillimũ? Stoici negant bonũ virũ esse posse, nisi qui vacet animi morbis. Morbos aut animi cupiditates, siue affectus vocãt. Multo igitur magis Christianorũ est ab his esse liberos, sed omniũ maxime principẽ. Ac rursum plus quã maxime principem ac patrẽ Ecclesiæ, hoc est, cœlestis illius populi cœlestem principẽ. Volo regnare sacerdotẽ: sed mundanã istã ditionem indignã iudico, vt hac vir cœlestis oneretur. Volo quã maxime triumphare pontificem: non his sanguinariis triumphis, quos sceleratus Marius, quos impius egit Iulius: adeo vanis, vt Satyra-

rum iocis incessantur: quos si Democritus ille spectasset, risu cre-
diderim emoriturum: sed vere magnificis & Apostolicis cuiusmo-
di Paulus bellator, ac dux longe splendidior Alexandro Magno
describit, ac veluti sui canens encomium iactat: In laboribus, in-
quit, plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum,
in mortibus frequenter: à Iudæis quinquies quadragenas, vna mi-
nus accepi, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufra-
gium feci, nocte & die in profundo maris fui: in itineribus sæpe,
periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, peri-
culis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, peri-
culis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore & ærumna, in
vigiliis multis, in fame & in siti, in ieiuniis multis, in frigore & nu-
ditate: præter illa quæ extrinsecus sunt instantia, mea quoti-
diana solicitudo omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego
non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Rursum pau-
lo superius: in omnibus, inquit, exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei
ministros: in multa patientia, in tribulationibus, in necessitati-
bus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in labo-
ribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimita-
te, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo ve-
ritatis, in virtute Dei, per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per
gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam: vt se-
ductores, & veraces: sicut ignoti, & cogniti: quasi morientes, &
ecce viuimus: vt castigati: & non mortificati: quasi tristes, semper
autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes:
tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Vides quæ belli
decora, quæ victoria, qui triumphus Apostolicus? Hæc est illa
gloria, per quam ceu sacram rem Paulus aliquoties deierat. Hæc
sunt egregia facinora, pro quibus sibi coronam immortalem esse
repositam confidit. Non grauabantur Apostolorum ingredi ve-
stigiis, qui locum & authoritatem sibi vindicant Apostolorum.
Cupio quam maxime diuites esse pontifices: sed Euangelico mar-
garito, sed cœlestibus opibus: quas quo largius in omnes effude-
rint, hoc ipsi magis abundabunt: nec periculum erit, ne benignitas
pereat benignitate. Volo quã munitissimos esse: sed armis Aposto-
licis, nempe scuto fidei, lorica iustitiæ, gladio salutis, quod est ver-
bum Dei. Volo bellacissimos esse, sed aduersus veros illos Eccle-
siæ hostes, simoniam, superbiam, libidinem, ambitionem, iracun-
diam, impietatem. Hi Turcæ sunt semper obseruandi, semper op-
pugnandi Christianis. Ad huiusmodi bella dux sit & hortator epi-
scopus. Volo cum primis suspiciendos esse sacerdotes: at non ty-
rannico strepitu, sed excellentia doctrinæ sanctæ, sed eximiis vir-
tutibus. Volo reuerendos esse, sed ob integritatem ac seueritatem
vitæ, non tantum ob titulos, aut ornatum tragicum. Volo time-
ri: sed vt patres, non vt tyrannos. Volo timeri sed à malis dum-
taxat: imo tales esse volo, vt improbi reuereantur potius quam
formident, oderintve. Denique volo deliciis affluere, sed raris. ac
longe quam quas vulgus nouit, suauioribus. Vis audire vere sum-
mi pontificis diuitias? Audi à pontificum principe proximum:
Aurum & argentum non est mecum, quod autem habeo, hoc ti-
bi do: In nomine Iesu, surge & ambula. Vis audire Apostolici no-
minis decus, quod omneis titulos, quod omneis superet fornices
ac statuas? Audi Paulum illum vere inclytum: Christi bonus odor
sumus Deo in omni loco. Vis plus quam audire potentiam? O-
mnia possum, inquit, in eo qui me confortat. Vis audire gloriam?
Gaudium meum & corona mea vos estis in Domino. Vis audi-
re titulos episcopo dignos, & ornamenta veri pontificis? Paulus
idem tibi depingit, sobrium, ornatum, prudentem, pudicum, ho-
spitalem, doctorem: non vinolentum, non percussorem, sed mo-
destum: non litigiosum, non lucri cupidum, non neophytum: qui
bonum habeat testimonium, & ab his qui foris sunt, vt non in op-
probrium incidat, & in laqueum diaboli. Contemplare quibus
ornamentis honestet Aaron pontificem Moyses, quibus ornet
opibus, quibus picturet coloribus, quam variis gemmarum stel-
lis illustret, quanto auri fulgore decoret. Quæ quid sibi velint, si ex
Origenis Hieronymique cognoueris interpretatione, nimirum
intelliges, quæ supellex paranda sit vere magnis episcopis. Quos
potius exprimant vita pontifices, quam quos exprimunt plumbo,
quos titulis referunt quorum vices occupant? An magis conuenit,
Iulios, Alexandros, Crœsos & Xerxes, nihil aliud quam magnos
latrones, imitari Christi vicarium, quam ipsum Christum, vni-
cum Ecclesiæ ducem & imperatorem? Quos iustius æmulentur
Apostolorum successores, quam Apostolorum principem? Chri-
stus palam negauit regnum suum huius esse mundi: & tu conue-
nire putas, vt Christi successor mundanam ditionem non solum
admittat, verumetiam ambiat, proque hac omnem (quod aiunt)
moueat lapidem? In hoc mundo, veluti duo sunt mundi, modis o-
mnibus inter se pugnantes: alter crassus & corporeus, alter cœle-
stis, iam nunc pro virili meditans id esse, quod aliquando futurus
est. In illo primus est, qui à veris bonis quam maxime semotus est,
ac falsis oneratus. Veluti rex ethnicus, libidine, luxu, violentia, su-
perbia, fastu, diuitiis, rapacitate superat vniuersos, & ita primus vi-
detur, si maxima huius sentinæ portio, in hunc influxerit: sapien-
tiæ, temperantiæ, sobrietatis, iustitiæ, cæterorumque quæ vere
sunt bona, quam minimum. Contra, in hoc qui summus est, is vt
plebeis illis & crassis bonis minimum est inquinatus, ita veris illis
ac cœlestibus opibus est cumulatissimus. Proinde cur Christianum
principem id esse vis, quod ethnici quoque philosophi semper da-
mnarunt & contempserunt? Cur illius maiestatem in his collocas
rebus, quas contempsisse pulcherrimum est? Cur angelum Dei
(sic enim in arcanis literis appellatur episcopus) his rebus onerat,
quæ vel homine bono sint indignæ? Cur eum his metiris opibus,
quibus latrones sunt diuites, quibus tyranni sunt formidabiles?
Cœleste quiddam est sacerdos, & homine maius. Nihil huius subli-
mitate dignum, nisi cœleste. Quid huius dignitatem vulgaribus
rebus dehonestas? Quid huius puritatem mundanis sordibus con-
taminas? Cur non finis eum sua ditione potentem esse? Cur non
pateris sua nobilem esse gloria? sua maiestate reuerendum? sui
diuitem opibus? Hunc è cœlesti corpore, quod est Ecclesia, cœ-
lestis ille spiritus ad res summas delegit. Cur eum ad satraparum
furiosos tumultus pertrahis? Paulus segregatum sese gloriatur,
cum tu meum præsulem in mediam infimæ plebis sentinam im-
mergis? cur ad fœneratorũ solicitudines deiicis? cur hominem di-
uinum ad negotia detrahis, vix homine digna? cur hisce rebus fe-
licitatem Christianorum sacerdotum metiris, quas vt stultissimas
risit Democritus, vt miserrimas fleuit Heraclitus, vti friuolas spre-
uit Diogenes, vt onerosas abiecit Crates, vt pestiferas semper fu-
gere sancti? Cur Petri successorem his opibus æstimas, quas ipse
Petrus se non habere gloriatur? Cur Apostolicos principes eis
ornamentis magnos videri vis, quibus calcandis magni fuerunt
Apostoli? Cur illud Petri patrimonium vocas, quod ipse Pe-
trus se non habere gloriatus est? Cur Christi vicarios opibus irreti-
endos putas, quas ipse Christus appellauit spinas? Cur eum, cu-
ius vt proprium, ita præcipuum officium est, diuini verbi semen
iacere, diuitiis obruis, quibus vel maxime iactum præfocatur?
Cur æquitatis doctorem ac iudicem iniquo vis seruire mammo-
næ? Quid cœlestium sacramentorum dispensatorem, vilissimo-
rum rerum facis procuratorem? Expectat ab hoc Christianus
orbis sacræ doctrinæ pabulum, expectat salutare consilium, ex-
pectat paternam consolationem, expectat viuendi formam. Quid
tu rebus tam præclaris destinatum ac dicatum, in vulgarium cu-
rarum ergastulum detrudis, pariter & sua dignitate spolians epi-
scopum, & populum orbans episcopo? Habet suum Christus re-
gnum excellentius quam vt gentili regno, vel (vt verius dicam)
tyrannide, pollui debeat: suum habet splendorem, suas habet opes,
suas voluptates. Quid tam inter se pugnantia miscemus? Quid
terrena cœlestibus, quid infima summis, quid ethnica Christianis,
quid prophana sacris confundimus? Tam multa, tam magna sunt
dona ditissimi simul & benignissimi spiritus: dona linguarum, do-
na prophetiæ, dona sanitatum, dona scientiæ, dona sapientiæ, dona
doctrinæ, discretio spirituum, exhortatio, consolatio. Cum his sa-
cris donariis quid tu prophana mundi dona coniungis? ne dicam
extinguis. Quid cum mammona Christum, cum Christi spiritu
Belial conaris iungere? Quid mitræ cum galea, quid sacræ pallæ
cum Mauortia lorica, quid benedictionibus cum bombardis,
quid clementissimo pastori cum armatis latronibus, quid sacerdo-
tio cum bello? Quid machinis oppida subruit, qui claues habet re-
gni cœlorum? Qui conuenit, authorem esse belli eum, qui pacis no-
mine salutat populum? Quonam ore docebit plebem Christia-
nam, opes esse contemnendas, qui puppim & proram rerum sua-
rum constituit in pecunia? Qua fronte docebit, quod & docuit &
exhibuit Christus, quod toties inculcant Apostoli, non esse resi-
stendum malo, sed malorum improbitatem bonitate superandam,
iniuriam beneficio pensandam, inimicum benefactis obruendum:
qui propter oppiduli ditionem, aut salinarum vectigal, orbem bel-
lorum tempestatibus commouet;? Quo pacto dux erit ad regnum
cœlorum (sic enim Christus suam vocat Ecclesiam) qui totus fit
in regno mundi? Sed impendio pius es, ornare vis Ecclesiam ha-
rum etiam opum accessione. Probarem, nisi cum paululo com-
modi tantum secum ea res traheret malorum. Cum imperium de-
disti, simul dedisti congerendæ pecuniæ curam, dedisti tyrannicum
satellitium, ferratas copias, exploratores, equos, mulos, tubas, bel-
lũ, strages, triumphos, tumultus, fœdera, pugnas: breuiter, omnia
sine quibus imperium administrari non potest. Vt animus ad-
sit, quando futurum est ocium Apostolico fungendi munere, quem
tot curarum milia diuersum trahunt? dum scribitur delectus mi-
litum, dum panguntur & rescinduntur fœdera, dum coercentur
qui detrectant imperium, dum in fide retinentur qui ad res nouas
spectant, dum expugnantur hostes, dum muniuntur arces, dum
audiuntur rationes, dum tractantur prophanæ legationes, dum
conuiuiis excipiuntur satrapæ, dum ad honores prouehuntur ami-
ci, dum depelluntur qui locum dare iubentur felicioribus, dum
alia fiunt, quæ nec meminisse libet, & tamen fieri necesse est? An
tibi videtur intelligere Pontificis & Cardinalium excellentiam,
qui eos ab oratione, qua cum Deo confabulantur: à sacra contem-
platione, qua versantur inter angelos: à vernantissimis diuinæ Scri-
pturæ pratis, in quibus felicissime spaciantur: ab Apostolico euan-
gelizandi munere, quo Christum maxime referunt, ad has rerum
sordes detrahendos esse censet? An eis bene velle videtur, qui à tan-
ta felicitate, vitæque tranquillitate qua fruebantur, ad has ærum-
mnas, ad hos rerum tumultus pertrahi cupit? Etenim cum per se
regnum infinitis laboribus obnoxium est, tum vero longe mi-
nus feliciter cedit sacerdotibus quam laicis. Idque duabus fere de
causis: partim quod vulgus hominum libentius paret in hoc ge-
nere prophanis quam Ecclesiasticis: partim quod illi ceu liberis
suis relicturi ditionem, student eam quam florentissimam redde-
re. Hi contra, quemadmodum serius ac plerunque iam senes ad
imperium asciscuntur: ita quoniam sibi gerunt, non hæredi, ma-
gis expilant quam ornant, perinde quasi præda sit obiecta, non
prouincia. Ad hæc vbi prophanus rerum potitur, ibi semel fortasse
de regno

de regno digladiandum, semel euehendi locupletandique, quibus fauet princeps. Vbi secus, ibi subinde noua digladiatio, deiiciendi de possessione, quos prior euexerat: rursus alij atque alii noui homines, populi malo locupletandi. Iam est & illud nonnihil, quod populus multo facilius fert imperium eius cui iam assueuit, etiam si durius imperet: qui si decesserit, tamen in hærede filio superstes esse videtur, ac plebes imaginatur, principem non in alium esse mutatum, sed eundem sibi renouatum. Et solent liberi parentes vtcunque referre moribus, præsertim ab his instituti. E diuerso quia Deo dicatis viris commissum est imperium, subita plerunque rerum omnium commutatio. Adde his, quod prophanus ille accedit ad rem gerendam, meditatus, & ab incunabulis institutus. Illic sæpe numero præter omnem spem obuenit rerum summa, vt quem remis genuerat natura, fortunæ ludus euehat ad regnum. Postremo vix fieri potest, vt quemadmodum Hercules duobus monstris, ita vnus duabus difficillimis rebus administrandis par sit. Omnium difficillimum est, bonum præstare principem. At longe pulchrius, sed idem longe difficilius, bonum agere sacerdotem. Quid tandem vtrunque? An non est necesse fieri, vt dum vtrunque munus in se recipiunt, neutri satisfaciant? His nimirum rebus fit (nisi fallor) vt cum laicorum regum vrbes, opibus, ædificiis, ac viris: magis ac magis florere videamus, sacerdotum oppida fere frigeant ac collabantur. Quorsum igitur opus fuit harum accessione rerum, quas tot incommoditates comitantur? An vereris, ne parum potens futurus sit Christus propriis opibus, nisi laicus tyrannus aliquid impertiat suæ potestatis? Parum ornatum putas, nisi prophanus bellator aurum: Phrygionem, candidos mannos, & satellitium illi indu serit, hoc est, aliquid de suo fastu asperserit? Parum splendidus videtur, nisi his liceat insignibus vti, quæ propter inuidiam ambitiosissimus recusauit Iulius: Humilem iudicas, nisi sit mundano onustus imperio, quod si sibi gerit, tyrannus sit: si reip. negotiosissimus? Habeant prophana prophani: in episcopo quod infimum est, totius imperii superat fastigium. Quo plus addiderint de mundi bonis, hoc minus de suis impertiet Christus. Quo ab illis erit purgatior, hoc effusius hisce locupletabitur. Vides, opinor, vt tota res in diuersum exeat, si Silenum inuerteris. Qui principi Christiano maxime fauere videbantur, hos proditores & hostes principis maximos deprehendis: quos pontificum dignitatem tueri dixisses, ab his conspurcari comperis. Neque vero hæc dixerim, quod sacerdotibus eripiendum putem, si quid quocunque modo contigit vel ditionis vel opum: tumultus enim nulli pio debet placere: verum illos suæ magnitudinis conscios ac memores esse volo, vt ista plebeia (ne dicam ethnica) vel reiiciant vltro, & infimis cedant, vel certe contemptim possideant, & iuxta Paulum sic habeant, quasi non habeant. Denique sic eos Christi opibus ornatos esse volo, vt quicquid accesserit ex huius mundi splendore, aut meliorum obscuretur luce, aut sordidum etiam ex collatione videatur. Ita fiet, vt & quod possident, hoc felicius possideant quo securius: nec enim angentur metu, ne quis eripiat: nec pro rebus caducis & humilibus tanto tumultu dimicabunt, si quid alicunde decesserit. Postremo, non orbabuntur suis bonis, dum alienis gaudent ditescere: nec Euangelicum amittent margaritum, dum vitreas mundi gemmas consectantur: vt illud interim omittam, hæc ipsa quæ contemni volumus, ita copiosius accessura, si fuerint contempta, & honestius sequentur fugientes, quam ab insequentibus arripiuntur. Siquidem vnde tandem natæ sunt opes Ecclesiæ, nisi ab opum contemptu? vnde gloria, nisi à gloriæ neglectu? Libentius ista donabunt laici, si viderint reiici ab his quos plus sapere credunt. Fortasse nonnunquam tolerandi sunt & mali principes: deferendum aliquid eorum memoriæ, quorum occupare videntur locum: dandum nonnihil titulo. Non erit tentandum remedium: quod haud scio an infeliciter tentatum, vertat in grauiorem perniciem. Verum quam male interim cum rebus humanis agitur, si quorum omnis vita debebat esse miraculo, tales sunt, vt applaudant pessimi, boni suspirent & ingemiscant: & quorum omnis dignitas vel ab improborum fauore, vel à mediocrium modestia, vel à simplicium imperitia, vel à bonorum tolerantia pendet: imo quos incolumes reddit populi discordia, quos non alia res magnos facit, quam dissidia ciuium, quorum felicitas publica infelicitate alitur. Quod si sacerdotes rem recta æstimarent via, tantum incommodum secum trahit accessio ditionis prophanæ, vt recusanda sit, etiam si vltro deferatur. Fiunt mancipia principum & aulæ, impetuntur seditionibus, inuoluuntur bellis, in quibus interdum exhalant animam: breuiter fit, vt monarchæ habeant honestum famulitium: sed vbi interim patres populi Christiani? vbi pastores? Quasi vero iam est, abbates & episcopos eiusmodi titulos magnis summis à monarchis emere? Abbas honestus nō videtur, nisi idem sit Comes. Ornasse sacerdotium videtur, qui Ducis titulum admercatus est. O pulchre coniuncta vocabula: Abbas & satrapa, Episcopus & bellator. Atqui multo absurdius, quod hic quidem fortes viros agunt: in eo quod erat proprium ipsorum munus, vmbræ sunt. Habent manus & gladios quibus occidant corpora, sit hæc sane iustitia: at iidem non habent linguam qua sanent animos. Abbas nouit instruere aciem: at idem nescit esse dux ad religionem. Episcopus ad confligendum armis ac bombardis affatim instructus est: sed idem ad docendum, ad exhortandum, ad consolandum mutus est. Armatus est iaculis ac balistis: diuinis Scripturis prorsus inermis est. Et tamen interim quicquid emolumenti, quicquid honoris debetur piis abbatibus, quicquid bonis episcopis, ad assem exigunt à suis: imo interdum non quantum debetur, sed quantum libet. Coronabit Dominus populi tolerantiam, qui tales amore quietis perpetitur: at vereor ne hoc duriorem experturi sint iudicem Deum. Hi rerum tumultus quid aliud nobis clamant, quam omnibus iratum Deum? Quid autem superest, nisi vt omnes, maximi pariter ac minimi, sacri simul ac prophani, submissis animis ad Domini misericordiam confugiamus? Quanto id consultius, quam si dum suam quisque culpam non agnoscit, in alium reiiciens, & numinis iram magis etiam exasperemus, & mutuis nos morsibus non sanemus, sed grauius vulneremus. Populus obmurmurat principibus, principes nec prophanis parcunt, nec sacris, vulgus oppedit sacerdotibus. Atqui non raro fit, vt Deus offensus sceleribus populi, tales immittat rectores, quales illi merentur accipere. Hactenus querimoniis, sæuitia, rixis, tumultibus, nihil profectum est. Quod vnum superest, sit omnium communis confessio, vt sit omnibus parata Dei misericordia. Sed quo me sermonis cursus abripuit: vt parœmiographum professus, Ecclesiastes esse cœperim? Nimirum in hanc tam sobriam disputationem ebrius Alcibiades suis Silenis nos induxit. Verum huius erroris non admodum me pœnituerit, si quod ad prouerbiorum enarrationem non pertinet, ad vitæ pertineat emendationem: &, quod ad eruditionem non confert, conducat ad pietatem, quodque ad operis instituti rationem πάρεργον & ἀπροσδιόνυσον videtur ad viuendi rationem fuerit accommodum.

Vulpi esurienti somnus obrepit.

Πεινώσῃ ἀλώπεκι ὕπνος ἐπέρχεται, id est, Esurienti vulpi somnus obrepit. Vbi quis inopia cibi dormit. Nam nonnullis pauperibus somnus loco pastus, testante versiculo illo prouerbii instar celebrato.

Ὕπνος δὲ πεῖναν τῶν κακῶν χείριστον δαμᾷ.

Id est,

Somnus domat famem malorum pessimum.

Pauperem autem vulpem appellat, quod callida sit inopia, & multarum repertrix artium: iuxta illud quod alibi retulimus, πενία τὴν σοφίαν ἔλαχε, id est, Paupertas sapientiam sortita est. Neque perperam dicetur & in illos qui dissimulant, conniuentque ad quædam, vt per occasionem aliquid commodi ferant. Siquidem vulpes vrgēte fame somnum adsimulat, vt allectas aues capiat, deuoretque. Fit autem hoc physica quadam ratione, vt famem ac sitim extinguat somnus. Adagium recensuit Diogenianus.

Audiens non audit.

Sunt quidam, qui si quid parum placet, id scire dissimulant (veluti cum negant sibi redditas literas, quibus commonefiant officij sui, quod tamen malint effugere, quam præstare) in hos quadrabit illud ex Iliados ψ.

--- Ὡς οὐκ ἀΐοντι ἐοικώς.

Id est,

Dissimulans audisse. ——

De Antilocho dictum, qui Menelaum reuocantem à cursu, cum audiret, perinde tamen quasi non audisset, ita celerius etiam currebat:

Ἀντίλοχος δ' ἔτι καὶ πολὺ μᾶλλον ἔλαυνε,
Κέντρῳ ἐπισπέρχων, ὡς οὐκ ἀΐοντι ἐοικώς.

Id est,

Quinetiam cursum Antilochus magis accelerabat
Instigans stimulis, audireque dissimulabat.

Illo respiciens, sed hic remitte bona.

Æschylus in Ranis Aristophanis, cupiens redire ad superos:

Ἐκεῖ φράσαιμ' ἄν, ἐνθαδὶ δ' οὐ βούλομαι.

Id est,

Dicturus illic, nam hic quidem haud volo eloqui.

Cui Bacchus ad hunc modum respondet:

Μὴ δῆτα σύ γ', ἀλλ' ἐνθαδὶ ἀνίει τἀγαθά.

Id est,

Minime profecto, quin mage hic profer bona.

Interpres admonet allusum ad parœmiam.

Ἐκεῖ βλέπουσα δεῦρ' ἀνίει τἀγαθά.

Id est,

Illuc tuens, at huc remitte commoda.

Conueniet, cum aliud præ nobis ferimus, aliud facimus: aut cum aliis adblandimur, in alios re beneficium conferimus. Quidam à Charitibus mutuo sumptum existimant, quarum vna à tergo respicit, & alteri munus offert, arridens alteri.

Patrocli occasio.

Πατρόκλου πρόφασις, id est, Patrocli occasio, siue prætextus. Diogenianus ostendit dici solere de iis, qui cum ob metum non ausint proprias deplorare calamitates, deflent eas sub prætextu luctus alieni. Plutarchus in commentario cui titulus, Quomodo quis se citra inuidiam laudare possit, καὶ μὴ δοκῶμεν Πάτροκλον πρόφασιν, σφᾶς δ' αὐτοὺς δι' ἐκείνων ἐπαινεῖν. id est: Et ne videamur Patroclum occasionem, sed nos ipsos per illos laudare. Agit enim de iis qui laudandis aliis suas ipsorum laudes insinuāt. Opinor sumptum à Patrocli moribus, in quem aliquoties iocatur Aristophanes.

Melle litus gladius.

Melle litus gladius: in perniciosam adulationem dici solitum.

Diuus Hieronymus ad Aurelium Augustum: Nonnulli familiares mei, & vasa Christi, quorum Hierosolymis & in sanctis locis permagna copia est, suggerebant, non simplici animo à te factum, sed laudem atque rumusculos & gloriolam populi requirentem, vt de nobis cresceres, vt multi cognoscerent, te prouocare, me timere: te scribere vt doctum, me tacere vt imperitum: & tandem reperisse qui garrulitati meæ modum imponeret. Ego autem, vt simpliciter fatear, dignationi tuæ primum idcirco respondere nolui, quia tuam liquido epistolam non credebam, &, vt vulgi de quibusdam prouerbium est, melle litum gladium. Si locus hic mendo vacat, Hieronymus Augustini epistolam melle litum gladium appellat: propterea quod pariter & reprehensionem haberet, quasi gladium quo iugularet & blandimenta, quibus reprehensionis asperitatem dissimularet. Porro prouerbium Augustinus respondens, palam explicat, videlicet deprecans atque abominans insidiosum blandiloquium. Plinius lib. 21. tradit, Heracleæ in Pompo, ab ijsdem apibus aliquando mella reddi, perniciosissimum habentia venenum. Quæ qui ederint, abijciunt se humi, refrigerium quærentes. Nam sudore diffluunt. Id quur fiat, pabulum in causa est. Ea est herba alba, quam ægoletbron appellant. Allusum est autem ad morem barbaricum, qui solent tela venenis tingere, quo vulnus esset immedicabile: præsentissimum malum erat oleum incendiarium, quo illitum telo, sicubi hæsisset in corpore, tenaciter cremabat: incendium aqua iniecta irritabatur, solo puluere insperso consopiri poterat. Author Marcellinus lib. 23.

Altera manu fert lapidem, altera panem ostentat.

Vide in loco, Inconstantiæ, & perfidiæ.

Charadrion imitans.

Χαραδριὸν μιμούμενος, id est, Charadrion imitans, dici solitum de dissimulante, ac rem vtilem occultante. Suidas refert hunc senarium scazontem ex Hipponacte:

Καὶ μὴν καλύπτει μὴ χαραδριὸν περνάς;

Id est:

Et num Charadrion quæso venditor celat?

Item Aristophanes in Auibus:

Ἀλλ' ὡς ἄρ' ὁ ἔποψ ὡς ἔοικ' εἰς τὴν λόχμην
Ἐμβὰς ἐπτώζε χαραδριὸν μιμούμενος.

Id est:

Alioqui vpupa vt videtur saltum ingressa abdidit sese, Chadrion imitans. Quo loco interpres fere cum Suida, consentiens, narrat huic aui vim inesse medicam, vt illius aspectu facile sanentur, qui laborant ictero siue regio morbo: eamque ob causam qui vendunt, occultant eam, ne licitator remedium sentiat priusquam emerit. Addit eam auem mutare colorem, ad similitudinem eorum quibus admouetur: non deesse tamen qui sentiant non aspectum, sed esum auis, habere remedium. Vocem autem distingui accentu. Nam si pronuncies vltima acuta χαραδριὸν, declarari auem: si penultima acuta, χαράδριον. diminutiuum à χάραδρα, significari voraginem, siue terræ hiatum, quod in hunc delabens aqua melodiam quandam reddere videtur. Tantum ex his, quæ indiligenter à Suida sunt congesta, tradere licuit. Meminit huius auis & alias Comicus in eadem fabula, ὕδωρ ἐφόρουν κάτωθεν εἰς τὸν ἀέρα οἱ χαραδριοί, id est: Aquam ex imo portabant in aerem Charadrij. Interpres addit, aui nomen inditum, quod in voraginibus gaudeat versari. Socrates apud Platonem in Gorgia, quum Calliniceo pellexisset, vt fateretur beatam vitam non esse sitam in copia rerum, sed in perpetuo influxu (nam qui satur est, aut non sitit, quoniam nec molestiam sentit, nec voluptatem, lapidis more viuit, potius quam hominis) ita subiicit, χαραδριοῦ τινὰ αὖ σὺ βίον λέγεις, ἀλλ' οὐ νεκροῦ, οὐδὲ λίθου, id est: Rursus tu Charadrij quandam narras vitam, non mortui, lapidisve. Marsilius vertit auem: quum Socrates videatur sentire de voragine, in quam quum perpetuo decurrat aqua, nunquam tamen expletur. Nisi forte Charadrius auis est de numero voracium, quemadmodum & Larus, vt hinc nomen inuenerit à Charadra ductum.

De reduuia queritur.

Περὶ τῆς παρωνυχίας μέμφεται ὁ τῷ μείζονι ἔνοχος κακῷ. id est, De reduuia queritur maiori obnoxius malo. Vbi quis prauo pudore, leuissimis malis quærit remedium, dissimulans maiora. Hoc affectu sunt complures, vt etiam apud medicum dissimulent morbum, præcipue podagrici. Narrat Plutarchus quendam consuluisse medicum de vitio vnguium, quum color argueret illum esse vitiato hepate. At medicus intelligens ineptum hominis pudorem: Nihil, inquit, tibi periculi est a reduuia, sed grauius malum vrget te. Huc allusit M. Tullius in oratione pro Roscio Amerino: Intelligo me ante tempus hæc perscrutari, & propemodum errare, qui quum capiti Sexti Roscii mederi debeam, reduuiam curem.

Simia in purpura.

Vide in loco, Dissimilitudinis, & Formæ.

Postico discedere.

Galenus περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων lib. 2. εἰ δ' ἐκ πολλῶν σύγκειται τῇ κηπαίᾳ κατὰ τὴν παροιμίαν πρὸς ἀσκληπιάδην ἀποχωρήσομεν, id est, Si ex pluribus constat, postico, quod dici solet, ad Asclepiadem recessimus siue defecimus. Postico autem recedere dicitur, qui furtim abiit, aliis insciis sese subducens. Sic Horatius:

— Postico falle clientem.

quod & hodie non raro faciunt magnates. Idem alia forma dixit:

— In Aristippi furtim præcepta relabor.

Thomas Linacer, vir incomparabili doctrina, κηπαίᾳ vertit per horti posticum: Ædes quibus est adiunctus hortus, duas habent ianuas, anticam & posticam. Antica spectat ad publicam viam, postica ducit ad hortum: per hanc elabebantur, qui clanculum abire cupiebant. Quosdam pudet παλινῳδεῖν, sed dissimulanter transeunt in alienam sententiam: alii per occasionem subducunt se negociis. In hos congruet prouerbium.

Barbæ tenus sapientes.

Ἐκ πώγωνος σοφοί, καὶ ἀπὸ πώγωνος σοφισταί, καὶ ἀπὸ πώγωνος φιλόσοφοι, id est, Barbæ tenus sapientes, & sophistæ, & philosophi. Sic appellabantur, qui præter barbam & pallium nihil haberent philosophi. Vsurpatur aliquoties apud Plutarch. in Sympsiacis. Huc allusit Horatius cum ait:

— Iussit sapientem pascere barbam.

Lucianus item subinde iocatur in philosophorum τὴν βαθεῖαν πώγωνα, id est, profundam barbam. In Eunucho Bagoas ait: Si philosophum oporteat ex barba metiri, hircos primam laudem ablaturos. Similiter Martialis:

Propendet mento nec tibi barba minor.

Recte torquebitur in hos, qui vniuersam vitæ sanctimoniam non in animo, neque in moribus, sed in cultu constituunt.

Alia Lacon, alia asinus illius portat.

Ἄλλα μὲν λάκων λέγει, ἄλλα δ' ὁ λάκωνος ὄνος φέρει, id est, Alia quidem Lacon dicit, alia Laconis asinus portat. Effertur apud quosdam & ad hunc modum parœmia, ἄλλα μὲν λεύκων, ἄλλα δ' λεύκωνος ὄνος φέρει, id est, Alia Leucon alia Leuconis asinus portat. In eos dicebatur, quorum oratio dissentiret à factis. Natum aiunt ab huiusmodi quodam euentu. Agricola quispiam nomine Leucon, solitus est vtres melle plenos storeis obuoluere. Rogatus autem ab exactoribus vectigalium, quidnam portaret, ordeum se portare respondebat: videlicet quo minus pecuniæ persolueret. Sed cum euenisset aliquando, vt lapsus in terram asinus onus effudisset, accurrerent exactores, in reponendis sarcinis auxilio futuri. Verum vbi interim cognouissent, mel in vtribus esse, non ordeum, Leuconem obtorto collo abduxerunt, tanquam qui se debito vectigali fraudasset. Atque illud ridentes addiderunt: Alia Leucon, alia portat asinus. Nam in nonnullis codicibus. Dicit, non additur: atque ita mea sententia dictum festiuius redditur. Ea vox postea versa est in adagionem. Refertur à Zenodoto, & à Diogeniano.

Non omnibus dormio.

Non omnibus dormire dicuntur, qui non omnibus inseruiunt, neque per omnia gerunt morē. Translatum putant à maritis quibusdam nimis obsequentibus, qui vxores suas adulteris, scientes produnt, somnum interim inter pocula simulantes, vt adulteris quodlibet liceat. Quod genus obsequij notans Iuuenalis:

— Doctus, inquit, spectare lacunar,
Doctus & ad calicem vigilanti stertere naso.

Plutarchus in libro, cui titulum fecit ἐρωτικῷ, fabulam super hac non illepidam narrat. Cum Galba quispiam conuiuio Mecœnatem accepisset: sentiretque iam è nutibus hominem inflammatum in vxorem suam, sensim demisit caput, perinde quasi dormiret. At cum interea famulus quispiam ad mensam accedens vinum clam tolleret, ibi iam vigil & oculatus, Infelix, inquit, an nescibas me soli Mecœnati dormire? Meminit huius adagii, & ad hunc quem dixi modum exponit Festus Pomp. citans ex Lucilio dictus sic tractum ostendens à Capio quodam, qui Pararencho dictus fuit, quod simularet dormientem quo impunitius eius vxor mœcharetur. Idem indicat huius rei meminisse Lucilium. Vsurpat & M. Tullius lib familiarium Epistolarum septimo. Olim, Non omnibus dormio: sed ego, mi Galle, non omnibus seruio. Videtur indicare Cicero alterum, puta. Non omnibus dormio, vetus fuisse, alterum, nempe, Non omnibus seruio, nouum. Vtrunque certe prouerbiale: sed prius illud pertinet ad concessionem iuris, hoc posterius ad obsequium impendendum. Idem Tullius epistolarum ad Attic. lib. 13. Est bellum aliquem odisse libenter, & quemadmodum dicitur, non omnibus seruire. Qui quidem locus, vt hoc obiter admoneam, mihi non videtur carere mendo. Fortasse scriptum erat: Et quemadmodum non omnibus dormire, ita non omnibus seruire. Quin & hæc ipsa vox, Seruire, non vacat metaphora, cum dicimus; Seruire scenæ, seruire tempori, seruire vitiis, seruire ingenio vxoris, seruire populo, seruire commodis priuatis: proinde quod est, nihil non facere quo satisfacias.

Lepus dormiens.

Λαγὼς καθεύδων, id est, Lepus dormiens. Quadrat in eum, qui quod non facit, id facere sese adsimulat: aut quod facit, id se facere dissimulat. Qualem quidam arbitrantur fuisse Vlyssis somnum, cum à Phæacibus in Ithacam insulam exponeretur, authore Plutarcho. Nam leporem patentibus genis dormire, cum alij permulti tradunt authores, tum Plinius lib. 11. c. 37. id quod etiam hominibus nonnullis ait accidere, quos Græci κορυβαντιᾶν appellant. Neque

Itaque perperam, opinor, dicetur & in timidos. Adagium à multis autoribus refertur.

Paries dealbatus.

Τοῖχος κεκονιαμένος, id est: Paries dealbatus, aut incrustatus. Paulus apostolus in Actis apostolicis, Ananiam sacerdotem fictũ & fucatum, parietem dealbatum appellat, quod longe alius esset intus, quam cultu habituque externo præ se ferret. Christus item in Euangelicis literis, sanctimoniæ simulatores sepulchra dealbata vocat: quæ cum foris niteant, intus sunt cadauerum ossibus referta. Sic enim est apud Matthæum: οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν, καὶ πάσης ἀκαθαρσίας, id est, Væ vobis Scribæ & Pharisæi, qui similes sitis sepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparent pulchra, intus autem referta sunt ossibus cadauerum, omnique spurcitia. Lucianus Myronis & Praxitelis colossos ad huiusmodi ferme similitudinem trahit in Gallo, quod extrinsecus multo niterent ebore, multo fulgerent auro, variisque coloribus arriderent: præterea Iouis aut Neptuni repræsentarent imaginem, fulmen aut tridentem dextra tenentes, vt plane numen aliquod esse viderentur: cum intus nihil apparet, præter picem, clauos, araneas, mures, atque id genus sordes alias, haudquaquam ad exteriorem illam imaginem respondentes. Atque huiusmodi principum esse vitam affirmat: quorum si strepitum & apparatum inspicias, nihil felicius, nihil deorum vitæ similius: sin curas, suspiciones, odia contemplere, quibus intus discruciantur, nihil calamitosius. Seneca Philosophos, qui cum docerent honesta, turpiter viuerent, similes esse scripsit quorundam medicorum pyxidulis: quarum tituli remedium pollicerentur, cum intus venenum occultarent. E diuerso, qui meliores sunt intus, quam oratione quamque externa illa vitæ specie, quasique fronte præ se ferunt, hos Plato Silenis adsimiles facit: de quibus alio diximus loco.

Mortuus iacet pedens.

Νεκρὸς κεῖται βδέων, id est, Mortuus iacet pedens: dici solitum, quando pauper simularet opulentiam. Apud vnum Apostolium Bizantium reperi, & haud scio, an ipsi vulgoque relinquendum.

Crocodili lachrymæ.

Κροκοδείλου δάκρυα, id est, Crocodili lachrymæ. De iis qui sese simulant grauiter angi incommodo cuiuspiam: cui perniciem attulerint ipsi, cuive magnum aliquod malum moliantur. Sunt qui scribant, Crocodilum conspecto procul homine, lachrymas emittere, atque eundem mox deuorare. Cuiusmodi propemodum fuerunt lachrymæ Bassiani imperatoris, apud Ælium Spartianum. Lachrymabatur quoties aut mentio fieret, aut imagines videret Getæ fratris, quem occiderat. Alii narrant hanc esse crocodili naturam, vt cum fame stimulatur, & insidias machinatur, os hausta impleat aqua, quam effundit in semita, qua nouit aut alia quæpiam animantia, aut homines aquatum venturos: quo lapsos ob lubricum descensum, neque valentes aufugere, corripiat, correptosque deuoret. Deinde reliquo deuorato corpore, caput lachrymis effusis maceratat, itaque deuorat hoc quoque.

Beneuolus trucidator.

Εὔνους σφάκτης, id est, Beneuolus occisor. Conuenit in hos, qui cum summam adferant perniciem, tamen beneuolentiæ speciem ostentent. Tractum aiunt ab Oreste, qui trucidata matre Clytemnestra, parentale conuiuium velut in illius honorem exhibuit. Quidam & ad Antigonum regem referunt, qui posteaquam Selen è medio sustulisset, ossa tamen illius summo cum honore curauit ad matrem deportanda. Sunt quibus magis placet, vt adagium ad Ptolemæum Philopatoris filium referatur. is matrem Berenicen in palatio ipsius vinculis constrictam, Sosibio tradidit trucidandam: vbi illa non ferens eam filii contumeliam, sumpto veneno interiit. At ille perturbatus insomniis, monimentum in medio vrbis extruxit, quod nunc Sepulchrum appellatur. In hoc vna cum matre maiores omneis suos composuit, & inter hos Alexandrum Magnum. Nec hoc contentus officio vir pius, templum eidem constituit in Ægialis, cui nomen inditum, Berenices serpentis. Hæc ferme Zenodotus. Confine est illud quod alibi retulimus: Intempestiua beneuolentia nihil à simultate differt. Ita Flaccus:

Nil moror officium quod me grauat.——

Nec parum scite dixit Ennius apud Ciceronem libro Officiorum 2.

Benefacta male locata, malefacta arbitror.

Extra quærere sese.

Prouerbiali schemate dictum à Persio, Satyra prima.

——Examenque improbum in illa
Castiges trutina, nec te quæsiueris extra.

Id est:

Tuis te facultatibus metiaris, non populari opinione. Respondet illi quod idem alibi dixit: Tecum habita. Nam domi habemus quæ proprie nostra sunt, nec aliunde petenda. Qui non est contentus recti conscientia, sed famam spectat, ἔξω βλέπειν, id est, foras prospicere dicitur. Plutarchus in commentario, qui inscribitur, Quemadmodum quis intelligere possit se profecisse, δῆλός ἐστιν ἔξω βλέπων ἔτι, καὶ περὶ δόξαν ἐλκόμενος, id est, Palam est illum adhuc foras prospicere, & opinione famaque duci. Huc pertinet illud quoque quod alibi retulimus:

Ἀλλότριος βοῦς πολλάκις ἔξω βλέπει.

Id est:

Extraneus bos sæpe prospectat foras.

nimirum domi multa desiderans. Porro sapiens omnia sua bona secum portat in seipso, totus instar mundi teres atque rotundus.

Æsopicus graculus.

Αἰσώπειος κολοιός, id est, Æsopicus graculus, dicitur, qui aliena sibi vsurpat, aliorumque bonis sese venditat. Vsurpat Lucianus in Pseudologista. Horatius:

—— Moueat cornicula risum
Furtiuis nudata coloribus.

Extat apologus inter alios, qui Æsopi nomine circumferuntur. Pindarus in Nemeis hymno tertio, οὐδ' ἀλλοτρίων ἔρωτες ἀνδρὶ φέρειν κρέσσονες, οἴκοθεν μάτευε, id est: Neque rerum alienarum cupiditates viro meliores sunt ad ferendum, è domesticis inquirere. Reprehendit suam digressionem poeta, iubetque: vt quem suscepit celebrandum, laudet è propriis virtutibus, potius quam ex alienis.

Aurum subæratum.

Ὑπόχαλκον χρυσίον, id est, Subæratum aurum, dicetur homo nequaquam sincerus, sed aliud præ se ferens, aliud intus occulens. Sumptum à numismatis adulteratis.

Diu dissimulatum aperientis.

In eum, qui quod diu dissimulauit, tandem irritatus eloquitur, non inconcinne detorquebitur illud, quod in eodem loco dictum est de Vlysse,

Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει.

Id est,

Ast vbi iam promit prægrandem è pectore vocem.

Scytha accissans asinum.

Ακκιζόμενος σκύθης τὸν ὄνον, id est, Accissans Scytha asinum. Aduersus eos qui verbis auersantur, quod re cupiunt. Id ad huiusmodi fabulam referunt. Quidam conspecto asini cadauere, Scythæ cuidam, qui forte aderat, dixit: En quod cœnes. Ille primum aspernatus atque abominatus, postea tamen apparauit, cœnauitque. Ita ferme Suidas & Zenodotus. Hesychius secus effert, σκύθης ὄνειον δαῖτα, id est: Scytha asininum conuiuium vt subaudias, repperit: si tamen hic locus apud Hesychium mendo vacat. Nam mutilum esse constat: & fortassis ὄνειον, dictum est pro vtili: sic tamen vt allusum sit ad asinum.

Ex Appendic. Erasmi.

Φαινοπροσωπεῖν.

Vultu præ se hilaritatem & beneuolentiam ferre cum aliud geras in pectore. Cicer.

Spem vultu simulat, premit alto corde dolorem.
Vergilius.

Personam mauult, quam faciem.

In stultum simulatorem, qui mauult videri, quam esse. Eodem referuntur superiora illa,

Plures triobolos, paucos est cernere vates:

&, Multi qui boues stimulent, pauci aratores: &, Non omnes qui habent citharam, sunt citharœdi.

IVNII. *In fronte mentem habet.*

Ἐν τῷ μετώπῳ νοῦν ἔχειν μόνον, id est, In fronte solum mentem habet. In vanam & simularam prudentiam conuenit, aut in superficiariam eruditionem, quam fronte promittunt nonnulli, in recessu nihil habentes. Extat apud Amphin comicum, τὸ μόνον ἐν τῷ μετώπῳ νοῦν ἔχειν εἰωθότων. id est: In fronte solum mentem habere qui solent. Fronti nullam esse fidem dixit Martialis: & Cicero eam sæpe mentiri ait. proinde recte vmbram quandam eruditionis ostentantes, & quod iste dixit barba tenus philosophantes, ἐν τῷ μετώπῳ νοῦν ἔχειν, in fronte, non autem in animi penetralibus, mentem habere dicemus.

Geometriam exercet in superciliis.

Γεωμετρεῖν περὶ τὸ ἐπισκύνιον, id est, Geometriam exercere in superciliis, prouerbiali figura dicuntur, qui formam fuci adulterio concinnant, vt annotat Iulius Pollux libro quinto, cuiusmodi homines οὐ πρόσωπον, ἀλλὰ προσωπεῖον φέρειν dicit, nõ faciem hominis, sed personam seu laruam præferentes. quo etiam Nazianzenus vsus est aduersus fœminas, stibio formæ lenocinium quærentes: ὥστε προσωπεῖα, κοὐχὶ πρόσωπα φέρειν. Apposite vero geometriæ metaphora assumpta est, quod quemadmodum ea terram metitur accurate, ita compturæ studiosi linea stibio nigricante ducta cilia pingebant. vnde in Omphale Lydiæ regina inter cætera ascititiæ formæ instrumenta Ion enumerat, καὶ τὴν μέλαιναν στίμμιν ὀμματογράφον, Nigrumq; stibium oculorum picturamentum. Est autem ἐπισκύνιον, supercilium, ac velut proiectum quoddam ciliorum. Cuius vocis creber est vsus apud Philostratum: vt de Achille,

ἐπισκύνιόν τε καὶ θυμοειδὲς φρύαγμα, id est, Supercilium & fastus quidam iracundiæ index. & de Medea, τίς ἡ βλοσυρὸν μὲν ἐπισκύνιον ὑπὲρ ὀφθαλμῶν ἀίρουσα, id est: Quænam est hæc, quæ terrificum super oculos supercilium adducit? rursus de Ceti oculis, ἐπισκύνιον ὀφρύων ἀκανθῶδες καὶ ἄγριον. id est, Supercilium suggrundas spinosas & immanes.

Bifrons Mercurius.

De simulati ingenii homine dicitur, qui aliud coram in os, aliud auersus loquitur. Nazianzenus ad Nemesium, ἀμφιπρόσωπος ἑρμῆς δίγλυφος οἷα, πρόσω τὰ μὲν, ἄλλα δ᾽ ὄπισθεν: Qualis Mercurius bifrons, aliud antrorsum, aliud postrinsecus. Hermæ lapidei ligneive cippi erant in biuiis triuiisque erigi soliti, ad indicanda viarum ferentium discrimina. Vlpianus in Demosthenicam orationem, quę est aduersus Leptinem, Hermas istos quadrangulos fuisse annotat: suprema parte Mercurij faciem præferentes, inferius inscriptiones viarum ostendentes. Thucydidis scholiastes in sexto scribit, quadratos & cubiformes poni consueuisse, velut symbola quædam rationis & veritatis inconcussæ. Alioqui & τρικέφαλος ἑρμῆς apud Etymologici authorem Triceps Mercurius, viarum index legitur.

Antica exclusum postica recipere.

Τῇ αὐλείῳ ἀποκλείειν, τῇ δὲ παραθύρῳ εἰσάγειν, Per atrij seu vestibuli ostium excludere, per posticum intromittere. Competit adagium, vbi donum apertis verbis repudiatum, conniuenter admittimus: aut quum sententiæ aut opinioni, cui ex professo sumus refragati, dissimulanter assentimur atque subscribimus. Plutarchus Symposiacôn lib. 1. cap. 2. δέδια γὰρ μὴ δοκῶμεν τῇ αὐλείῳ τὸν τῦφον ἀποκλείοντες εἰσάγειν τῇ παραθύρῳ μετὰ πολλῆς ἀδιαφορίας id est, Vereor ne fastum primore ostio exclusum, postico intromittere citra discrimen videamur. Similiter dixit Galenus lib. 2. De natural. facul. τῇ κηπαίᾳ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀπεχωρήσαμεν, Postico iuxta prouerbium digressi sumus. Est autem anterior ædium ianua, Græcis αὔλειος: at postica, quæ à via regia abscedit aut in hortum excurrit, παράθυρος à fallendi argumento, & κηπαία velut hortensis, denique etiam ψευδόθυρον dicta. qua voce præter Ammianum & Suetonium, vsus etiam est Cicero in Verrinis: Ea quemadmodum ad istum postea per pseudothyrum reuertatur, tabulis planum faciam. Posticum in ea significatione Horatio etiam notum est ibi:

Atria seruantem postico falle clientem.

Sinopissare.

Σινωπίζειν, Sinopissare prouerbialiter effertur de iis, qui præ se ferunt quod reuera non sunt: tractum à moribus Sinopes scorti, comœdiis Anaxilai & Amphidis olim nobilitati, quæ cum anus esset, fuci & purpurissi tectorio pro formosissima sese prostituerit, vt in Rhetorico lexico annotatum est ab Harpocratione. Meminit huius & Demosthenes. Herodotus in tertio de Personis comice traductis refert, Sinopen meretricem cognomento dictam fuisse ἄβηλον antiphrastice, quasi iuuenem & Belli antiqui dissimilem, quum esset vetula: nisi malumus cum Suida ἄβυδον legere, à nota mollitiei, qua Abydeni Miletum incolentes aspersi fuerunt, teste Stephano. Hypocritam ergo in propatulo sanctulum, domi dissolutum, sub agnina pelle lupinum animum abscondentem, σινωπίζειν dicemus, vtcunque Suidas ad petulantiæ meretriciæ significationem hoc transferat: quasi vero non omnium in genere scortorum illud proprium sit. Simili plane ratione προσκήνιον, id est, Proscenium dicimus quod foris speciosum apparet, latente intus multa fœditate: quod ipsum quoque hypocritis conuenit. quo nomine vocitata fuit Nannium meretricula, teste Antiphane, quæ facie quidem venusta quum esset, formam adiuuantibus & verrucatis sumptuosisque vestibus vtebatur, nuda tamen mire deformis visebatur: vnde & comici cuiuspiam de illa iocus memoratur, probose illam nominantis, ῥῶπον ἠργυρωμένον, hoc est, bracteatas sortes.

Patroclum sub specie.

Πάτροκλον πρόφασιν, Patroclum sub obtentu aut prætextu, prouerbium dicitur de his qui rei cuiuspiam gratia simulant se facere aliquid, quod reuera aliorsum faciunt: quemadmodum flagrionum vulgus (quos batturos vocat Italia) specie virtutis & vmbra, vitia flagellant sua, alienæ interim pudicitiæ insidiantes strenue: aut qualiter alium qui laudant, vt suas in eo laudes recitent atque inculcent, ij Patroclum obtendunt. Est autem elliptica oratio, vt plena sit, πάτροκλον πρόφασιν τιθέναι, aut simili quid: hoc est, Patroclum obtentum facere aut prætexere. Plutarchus in libello, Quomodo se quispiam extra inuidiam laudare possit, ὅθεν δεῖ μάλα δεῖ προσέχειν ἑαυτοῖς περὶ τοὺς ἑτέρων ἐπαίνους ὅπως μὴ δοκῶμεν πάτροκλον πρόφασιν, σφᾶς δ᾽ αὐτοὺς δι᾽ ἐκείνων ἐπαινεῖν. Quapropter diligenter attendendum est nobis circa alienas laudes, ne videamur Patroclum obtendendo, nos ipsos per alios laudare. Occasio adagij ex Homero petita est Iliados 19. vbi Briseida necem Patrocli lugentem, reliqua fœminarum turba sequitur, non tam Patroclum, quam proprias ærumnas deflens, sic enim inquit:

Ὣς ἔφατο κλαίουσ᾽, ἐπὶ δὲ στενάχοντο γυναῖκες
Πάτροκλον πρόφασιν, σφῶν δ᾽ αὐτῶν κήδε᾽ ἑκάστη.

Id est:

Sic ait illacrymans, gemitum grex insuper addit
Fœmineus, Patrocli obtentu, sua funera lugens
Quælibet.——

Ita paulo post Achille lachrymante, seniorum cœtus etiam lachymat, memor pignorum domi relictorum. quod Eustathius reddit, οἱ γέροντες κλαίουσι πρόφασιν ἀχιλλέα ... neque enim propter Achillem lachrymis indulgebant, sed memoria recolentes, quos parentes, quantum liberorum domi reliquissent. Hinc liquet, errare eum qui natum adagium putat è Patrocli cuiusdam moribus, cuius sordes in comœdia ... cuntur.

Equum Scytha.

Τὸν ἵππον ὁ σκύθης, id est, Scytha equum: subaudi, βδελύσσεται ... ὀκνεῖται, auersatur aut fastidit. Citatur à Suida prouerbium ... eo qui in propatulo rem quampiam reiicit & auersatur, clam ... petit. Id genus hominum neutiquam rarum est, qui munera publicorum administrationem verbis despuunt, & ceu onus ... uis Ætna grauius execrantur, quum re ipsa nihil affectent magis ... ambitionis plenissimi. Videtur etiam dici posse de eo, qui ... plex vna & eadem ex re commodum captant. Nam Scytha ... & ad itineris expeditionem & ad pastum vtitur, vt indicat D. ... mens in pædagogo. Nam conscenso equo auehitur quo... cunque, & vrgente fame epoto è secta vena sanguine famem ... timque placat.

Canis clanculum mordens.

Κύων λαίθαργος, id est, Canis clanculum mordens: prouerbium de simulatoribus, qui beneuolentiam & studium suum ore ... cant, clam insidiantur & detrahunt, & dolum blando risu ... xunt. Citatur alicubi à Suida iambicus talis:

Σαίνεις δάκνουσα, καὶ κύων λαίθαργος εἶ.

Id est:

Palpando mordes, clam canis dentem imprimens.

Allusit huc Eustathius Odysseæ 16. obtrectatores nominans ... λαθάργως δάκνοντας. id est, in modum clancularij canis mordentes. Leguntur apud Laertium poetæ cuiuspiam verba, hypocrisis insidias cauendas esse admonentis: πεφυλαγμένος ἄνδρα ἕκαστον ὅρα, μὴ κρυπτὸν ἔγχος ἔχων κραδίῃ φαιδρῷ προσεννέπῃ προσώπῳ, γλῶσσα δέ οἱ διχόμυθος ἐκ μελαίνας φρενὸς γεγωνῇ. id est, Caute obseruans quemlibet virum, vide ne occultum corde gerens mucronem, ... fronte compellet, atque os bilingue ex atris præcordiis sonet.

Roscij.

Roscius summus fuit histrio: cuius generis artificium simulatione constat, & alienæ personæ in theatro imitatione. Hinc Roscij nomine vulgo notantur artifices simulationis, quique simulatione vultuum bonos & comes sese ostendunt, quum reuera ... sint. Hoc nomine in primis taxantur aulici.

Ne vicini quidem sentiunt.

Quum indicare volumus, ita geri tacite ac dissimulanter quampiam, vt ne proximi quidem subodorentur factum, aut rem ... triuialem esse & exigui momenti, vt ea nemo commoueatur, prouerbii vsus erit. Plato in Alcibiade priore, differens quantum ... deris trahant res magnatum: Persarum, inquit, regi quum primogenitus nascitur, cui hæreditario iure destinatur imperium, cuncti subditi festum diē celebrant: ἡμῶν δὲ γενομένων, τὸ τοῦ κωμῳδοποιοῦ, οὐδ᾽ οἱ γείτονες σφόδρα τι αἰσθάνονται. i. e. At nobis in lucem editis, ne vicini quidem (iuxta comici dictum) magnopere id persentiscunt. Non liquet nunc mihi è quo Comico petitum sit.

COGNATI. *Aliud in titulo, aliud in pixide.*

Sunt huius generis homines, qui pietatem in lingua gestant, intus impii: hoc est remedium in titulo habent, venenum in pixide. Hi enim (mirum) quanto fulmine vitia plebis execrentur, quanto boatu, quanta iactatione debacchentur in errata aliena, & sibi nihil non indulgent: quasi iam suis defuncti partibus sint, si vulgo monstrauerint, quæ illos oporteat facere. Metaphora à pharmacopolarum pixidibus sumpta, quæ venena habent, cum titulo remedia ostentent. Bonum autem opus dici merebitur, si non modo res ipsa, quæ fit, boni operis speciem habeat, verumetiam vnguentique odorem: vt eo perfusus Christus dicat, Bonum opus hæc operata est in me. Hoc vnguentum non è manibus aut vultu, sed ex alabastro mentis promitur, nam pius vultus, ieiunia, vigiliæ, ... mo religiosus, veluti titulus est pixidis: pia sinceraque dominatio vnguentum est, titulum legunt homines, illis enim non apertum pixis: sed Christus vnguento delectatur, titulo non fallitur. Alio qui possunt res bonæ, fieri non bonæ. Kalophanta videtur à Plauto appellari in Curcul. qui in speciem appareat bonus, cum sit malus: quales Græci χρηστολόγους vocant. Sallustius de bello Catilinario de corruptis moribus populi Romani disputans, inquit, Aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere. videtur expressisse Homericum versum. In nono enim libro Iliados Achilles orationi Vlyssis respondens, ostendit se ferre non posse huiusmodi ingenium, quod aliud animo occulit, aliud autem dicit: nec minus hunc hominem odisse, quam mortem. Erat enim generosi animi iuuenis, ac quod sentiebat, libere loquebatur. Locus poetæ, verbaque hæc sunt:

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀίδαο πύλῃσιν,
Ὅς χ᾽ ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ βάζει.

Idem Sallustius cum Marci Catonis virtutibus explicatis addidit: Esse quam videri bonus, malebat: manifesto interpretatus est senarium hunc Æschyli, qui Amphiarai auguris naturam probitatemque laudans, inquit, οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει. Seneca in epistola: Plerique Philosophorum tales sunt, vt sint diserti in conuicium suum, quos non aliter intueri decet, quam medicos, quorum tituli remedia habent, pixides venena. Vulgatum est illud Alexandri de Antipatro dictum, Ἀντίπατρος ἔξωθεν λευκοπάρυφος, ἔνδον ὁλοπόρφυρος, id: Antipater extrinsecus albis vulgaribusque vestibus, intrinsecus vero plane purpureis, reconditam scilicet eius sapientiam significans. Lucianus in Mercenario doctore, dicit aulicos omnes similes esse pulcherrimis istis libris, quorum aurei quidem vmbilici, purpurea foris pellis: cæterum intus aut Thyestes est, liberos in conuiuio comedens, aut Oedipus matris maritus, aut Thereus cum duabus pariter sororibus rem habens. Eiusmodi sunt & illi, inquit, splendidi, conspicuique, porro intus sub purpura varias occulunt tragœdias. Non dissimile est hoc Ambrosii episcopi ad Valentinianum Augustum, contra L. Aurelium Auianium Symmachum. Hoc vnum petens, inquit, vt non verborum elegantiam, sed vim rerum spectandam putes. Aurea enim, sicut Scriptura diuina docet, est lingua sapientium literatorum, quæ phaleratis dotata sermonibus, & quodam splendentis eloquii, velut coloris pretiosi corusco resultans, capit animorum oculos specie formosi visusque perstringit. Sed aurum si diligentius manu tractes, foris precium, intus metallum est, id est, æs, genere ad speciem contracto precium, ipsum aurum significat. Vide infra Fronte politus: Albati scurræ: & Alia dicunt alia faciunt: Rhetorici colores: Apparere, quam esse malunt. Decipimur specie recti, inquit Horatius. Idem libro 1 Epist. 16.

> Introrsum turpem speciosum pelle decora.

Huic simile est hoc alterius cuiuspiam:

> A verbis facies dissidet ista tuis.

Πλάττεσθαι τρόπον.

Græci dicere consueuerunt, quandocunque quis sua illa re propriaque non vtitur, sed alienum induit, & ad tempus sibi accommodat. Lysius in oratione super Aristophanis pecunia, πρὸς δημοσίων, sic locutus est, ἐνθυμεῖσθαι δὲ ὅτι ὀλίγον μὲν χρόνον δύναιτ' ἄν τις πλάσασθαι τρόπον τὸν αὑτοῦ. ἐν ἑβδομήκοντα δὲ ἔτεσιν οὐδ' ἂν εἷς λάθοι, πονηρὸς ὤν, nō diuturnam esse posse affirmans hanc alienæ personæ simulationem. Cicero manifesto hoc intellexit, cum pro Cœlio dicens, de ingenio Catilinæ, & quanto artificio ille captaret voluntates hominum, disputauit. ait enim: Versare suam naturam & regere ad tempus atque huc atque illuc torquere & flectere, cum tristibus seuere, cum remissis iucūde, cum senibus grauiter, cū iuuentute comiter, cum facinorosis audacter, cum libidinosis luxuriose viuere. Nam propius adhuc accessit ad sententiam Lysiæ, cum in vndecimo libro epistolarum ad Atticum exclamauit: Quam non est facilis virtus, quam vero difficilis eius diuturna simulatio. Quæsiuit autem Aristot. in posteriore eorum librorum, qui ἠθικὰ μεγάλα vocantur, an id quod Cicero tribuit Catilinæ, in congressibus, scilicet par vnicuique reddere, ac quibus moribus quisque præditus sit, talis se in colloquio illo congressuque conformato obsequi studiis illius, sit officium boni viri: statim tamen id dissoluit, atque omnem hunc scrupulum euellit, affirmans id esse proprium assentatoris, & eius qui placere omnibus, quauis ratione studeat, quem Græci ἄρεσκον appellant: Galli vero curialem. Apud Latinos fingere vultum, aut incessum, aut mores, idem valet quod πλάττεσθαι τρόπον.

Fronte politus.

Persianum est satyra quinta.

> —Fronte politus,
> Astutam rapido seruas sub pectore vulpem:

Sic antea satyr. quarta.

> Quin tu igitur summa nequicquam pelle decorus.

Sic Horatius epist. 16. lib. 1.

> Sed videt hunc omnis domus & vicinia tota,
> Introrsum turpem, speciosum pelle decora.

Simile est illis prouerbiis nostris quæ habentur superius: Aliud in titulo, aliud in pixide: & , Hiantia sepulchra & dealbata: item, Paries dealbatus, Ablati scurræ: Qui alia dicunt, alia faciunt. Rhetorici colores: & Phaleratus. in eos, qui sanctimoniam, boniq; viri speciem ostentant & præ se ferunt, intrinsecus sunt fraudulenti. Tales sunt hodie Papistæ sacrificuli, extrinsecus albis vestibus, intrinsecus vero purpureis & prorsus voluptuosis, lupi rapaces. Innuunt autem hæc adagia, quod quispiam de vestitu non est æstimandus, sed à virtute & animi dotibus probandus. Nec enim habitus virtutem dat, aut cuculla facit monachum, nec cathedra sanctificat concionatorem. Nullus (inquit Seneca) dicit gladium esse bonum, si baltheus eius deauratus est, & vagina gemmis distincta: sed gladius bonus dicitur, qui bene incidit, & bonum acumen habet. Hinc dixit Hemus latto Apud Apuleium: Nec me putetis egenum, vel abiectum, neue de pannulis istis virtutes meas æstimetis. Sæpe item (vt inquit Cæcilianus apud Ciceronem in Tuscul.) etiam sub sordido palliolo latet sapientia. Scribit Plinius in epistolis, quosdam interdum seducto, cultuque pagano quasi rusticos non minus esse eruditos, quam eos, qui studia præferunt & ostentant. Potest (inquit Seneca) ingenium felicissimum sub qualibet cute latere, potest è casa vir magnus prodire, potest ex deformi humilique corpusculo, formosus animus ac ingenuus. Consimiliter potest in pannoso & sordido corpore, animus generosus ac robustus delitescere: in eleganti amictu, vitiis & sceleribus inquinatus: vt in Papistis Cardinalibus: qui cum sint purpurea ornati veste, intrinsecus vitiis & sceleribus redundant. Muson ius apud Gellium libr. 9. cap 2. dicit sibi dolori & ægritudini esse, quod istiusmodi animalia spurca atque probra sanctissimum nomen vsurpent, & Christiani appellentur. Ita Quintilianus in lib. 1. scribit: Philosophi nomen sibi insolentissimum arrogauerunt, vt soli sapientiæ studiosi vocarentur. quod neque summi imperatores, neque in consiliis rerum maximarum, ac totius administratione reipub. præclarissime versati, sibi vnquam vendicare sunt ausi. facere enim optima, quam promittere maluerunt. ac veterum quidem sapientiæ professorum, multos & honesta præcepisse, & vt præceperint, etiam vixisse, facile concesserim. Nostris vero temporibus sub hoc nomine maxima in plerisque vitia latuerunt. Non enim virtute ac studiis vt haberentur philosophi, laborabant, sed vultum & tristitiam, & dissentientem à cæteris habitum, pessimis moribus prætendebant. Hactenus & appositissime quidem Fabius. Hæc autem omnia fusius attigit Tertullianus in Apologetico, capite vltimo. Gellius lib. 10. cap. 22. Platonicis verbis grauiter obiurgat desides istos, ignauosque, qui obtentu philosophiæ, nominis inutile ocium, & linguæ vitæque tenebras sequuntur. Idem Gellius lib. 13. cap. 23. scribit, verbum hoc Catonis Tusculani quod dicebat sese hoc aliis vitio vertere, quod non possent egere, plus commouere ad exhortandam parsimoniam sustinendamque inopiam, quam Græcas istorum præstigias, philosophari sese dicentium, vmbrasque verborum inanes fingentium, qui se nihil habere, & nihil tamen egere, ac nihil cupere dicunt: cum & habendo, & egendo, & cupiendo ardeant. Sic & mendici monachi, Pauli illud subinde iactitant, Nihil habentes, at omnia possidentes. cum tamen non minus habendi fame ardeant, ac nihil possidentes. Idem libro 17. cap. 19. refert. Epictetum huiusmodi philosophos appellasse, ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν, id est, sine vlla actione ad dicendum parati, Seneca Philosophos, qui cum docerent honesta, turpiter autem viuerent, similes esse scripsit quorundam pharmacopeorum pixidulis, quorum tituli remedium pollicerentur, cum intus venenum occultarent. Plutarchus colossis comparat, qui cum foris multo niteant ebore, multo fulgeant auro, intus sunt luto & sordibus oppleti. Idem hoc genus philosophorum in libro quem inscripsit ἐρωτικὸν, grauiter insectatur. De iis Timon Phliasius in Sillis dixit, authore Theodorito Cyrense, lib. 2. Therapeuticæ, ἄνθρωποι κενῆς οἰήσιος ἔμπλεοι ἀσκοί, nempe nihil aliud esse, quam vtres vulgarium opinionum sensibus inflatos: barba, pallioque raram quandam sapientiā pollicentes, semper habentes in ore virtutem, honestum & libertatem: quum illorum plerique toti maderent vitiis plus quam vulgaribus, ac ventris gloriæque essent mancipia. Tales erant apud Iudæos Pharisæi, qui tristitia vultus, latis phylacteriis aliisq; fucis apud imperitam plebem venabantur opinionē sanctimoniæ. Quoniam autem vtriq; virtutem in lingua circumferebant, similiter audiunt vtrique. Siquidem dux ille fortis magis quam eloquens, quum audisset Philosophos in Academia de recte viuendo disputantes, peracta Diatriba, rogatus quid de his sentiret? Nihil, inquit, superest, nisi vt quæ disputatis: rebus ipsis præstetis. Significabat illos de virtute per omnem vitam nihil aliud quam disputare. Quid autem audit à Christo Pharisæus? Recte respondisti, hoc fac, & viues. Vtinam autem non essent inter Christianos, qui & Philosophorum fucos & Pharisæorum ambitiosam hypocrisin superarent. Præterierunt vmbræ, venit lux: non decet filios lucis vllus fucus. In quos acrius sæuiit veritas Christus, quam in hypocritas? Tales sunt Papistæ monachi, qui non solum mentiuntur oratione, semper habentes in ore religionem, Ecclesiam, & Christum, fidem & Euangelium: verumetiam vultu ficto, veste prodigiosa, cibis, titulis, ac ceremoniis orbi mentiuntur, non sine graui pernicie religionis, quam insincere profitentur. Hæc mitrata mendicabula non in alienis foribus humeros suos (id quod ab Homerico mendico vtcunque ferri poterat) atterunt, sed passim in incorruptas Parthenonas impressionem faciunt: atque isthic pro nefaria sua libidine, non aliter omnia vastare consueuerunt, atque is qui floribus austrum perditus, & liquidis immittat fontib. apros. Hæc omnia volui adiuncta, vt reprimantur fœdissimi ganearum incolæ, Theologi superficiales, Sorbonistæ monachi, verius dicendi ganeones asophi, indigni sane quibus accedat sacri verbi & Christiani nomenclatura. Sedulo autem cauendum est, ne cum vita mirabiliter pugnet oratio. Nam vnde alias tantus doctorum, præsertim sacrorum, contemptus?

Videntes non vident, audientes non audiunt.

In hos quadrat, qui si quid parum placet, id scire dissimulant. Demosthen. in prima oratione contra Aristog. οἱ μὲν ὁρῶντες τὰ τῶν ἠτυχηκότων ἔργα, ὥσπερ τὸ τῆς παροιμίας, ὁρῶντες μὴ ὁρᾶν, καὶ ἀκούοντες μὴ ἀκούειν. οἱ δ' οὕτω ποιοῦντες ἃ πράττουσιν ὥστ' εἶναι φανεροί, φυλαττόμενοι καὶ αἰσχυνόμενοι. id est, Qui infelicium miserorumque casus & mala norunt, videntes (quod prouerbio fertur) non vident, & audientes non audiunt: illi porro sic se gerunt in iis quæ faciunt, vt constet eos sua tegere incommoda, & infamiam metuere. Homerus Iliad. ψ. de Antilogo, qui Menelaum reuocantem à cursu, cum

audiret, perinde tamen quasi non audiſſet, ita celerius etiam currebat,

> Ἀντίλοχος δ' ἔτι καὶ πολὺ μᾶλλον ἔλαυνε,
> Κέντρῳ ἐπισπέρχων, ὡς οὐκ ἀΐοντι ἐοικώς.

Coma breuior ſupercilio.

In Stoicos atque raſos noſtri temporis monachos dici ſolitum eſt, qui præ ſe ferunt magnam in vultu ſeueritatem, cum tamen interea clam fœdis libidinibus dediti ſint. Hi, quod alere comam delicatum putarent, & parum virile, capillum raſerant, & ἐν χρῷ κουρίαι erant. quod Iuuenalis dicit de Stoicis,

> Atque ſupercilio breuior coma.——

Lucianus de Stoicis, in vitarum auctione, in Hermotimo, ſiue de ſectis, ἄλλον καλεῖ, τὸν ἐν χρῷ κουρίας ἐκεῖνον τὸν σκυθρωπὸν ἀπὸ τῆς στοᾶς.

Apparere quam eſſe malunt.

Huic confinia ſunt, quæ ſuperius habentur: Aliud in titulo, aliud in pixide: Calophanta: χρηστολόγοι, aliud in pectore, aliud in lingua: Fronte politus: Albati ſcurræ: Alia dicunt, alia faciunt: Rhetorici colores: Paries dealbatus: Hiantia ſeu dealbata ſepulchra: Non re, ſed viſu terribiles: quæ omnia in eos dicuntur, qui in ſpeciem apparent boni, cum ſint mali. Contra Saluſtius de Marco Catone: Eſſe quam videri bonus malebat. Horat. libro primo, epiſtol. ad Quinctium,

> Tu recte viuis, ſi curas eſſe quod audis.

Id eſt:

quod diceris. Luc. 20. Miſerunt inſidiatores, qui ſe iuſtos ſimularent.

Scytha aſinum videt.

Σκύθης ὄνον ὁρᾷ, prouerbiū eſt in eos, qui verbis auerſantur, quod re cupiunt: à Suida relatū de Scytha, coram aliis auerſari ſe ſimulante aſini cadauer, quibus digreſſis veſci eo cœpit. Cic. lib. 10. epiſt. ad Atticum: Habes Scytha ὄνον Significat. Atticum ſimulare proficiſci ab Italia velle, ſed retineri ſe fingere, & prohiberi à Curtio. Idem initio Iliad. ab Euſtathio, de Scytha equum mortuum coram aliis inſpiciente & abominante, narratur.

Poetæ in multis mentiuntur.

Inter illos dialogos, qui cum Platonis operibus circumferuntur, Platonici plane, quod Platonis ſententiis & verbis conſcripti ſunt, extat vnus de iuſto, in quo Hoſpes: Atqui, ô Socrates, recte habet prouerbium vetus, Poetas in multis mētiri. Hinc illud quod frequenter vſurpatur ex libello de moribus, qui Catonis nomine inſcribitur, lib. 3.

> Nam miranda canunt, ſed non credenda poetæ.

Poetis non vbique fides adhibenda, licet illi res ſcribant admirabiles & eorum lectio plurimum delectet. Multa quidem legenda, ſed cum iudicio, quoniam non omnia vera ſunt, quæ apud poetas leguntur.

Summis digitis.

Plato in Alcibia. 1. vel de natura hominis: Si ergo quærerent Athenienſes, aduerſus quos palæſtra vel ſummis digitis, reliquo corpore intacto, & quemadmodum certandum ſit: ecquid ipſe melius quam gymnaſii magiſter conſuleres? Eraſm. noſter habet, Summis ingredi pedibus: &, Summis vnguibus.

Laruæ & Simiæ maximæ.

Plato: Imo laruæ ipſæ, ſimiæ maximæ, maximique præſtigiatores, ſophiſtarumque ſophiſtæ. Sumus enim omnes inuicem veluti ſimiæ factorum & dictorum noſtrorum, ſicuti & ſimiæ quoque ipſæ noſtri.

COELII RHODIGINI.

Ariſtogiton claudicat.

In eos qui morbum ſimulant, vt à militia, alioue munere publico liberentur. Ariſtogiton non niſi bella & Martem ſpirabat. Cum autem aliquando Athenis delectus haberentur, obligato crure tanquam vulneratus eſſet, & baculo innixus, ſeſe in publicum dedit. Vnde Phocion, agnita hominis aſtutia, ſcribe, inquiebat, Ariſtogitonem, eundemque & improbum & mendacem.

PETRI GODOFREDI.

Multi ſacerdotes, & pauci ſacerdotes.

Hoc eſt multi in nomine pauci in opere Chryſoſtomi. Refertur eleganter ad omnes ordines. Plures enim vbique videri volunt, & dici quam eſſe.

CAROLI BOVILLII.

Vlulare cum lupis.

Dicuntur qui in loco & tempore norunt ſimulare & diſſimulare, & omnibus fieri omnia. Veri illi Prothei ſeu Polypi quouis rege ſunt beatiores, dum ab omnibus gratiam ineunt, omnes tamen interea pro ludo habent: ſibi vero ſapiunt maxime, in eo vno conſtantes. Huc illa etiam è vulgo referas, Hinnire cum equis, Rugire cum leonibus, Balare cum ouibus, &c.

EX APPENDICE TVRNEBI, ET ALIORUM.

Habes Scytha ὄνον.

Ita Cicero ſignificat Atticum ſimulare proficiſci ab Italia velle, ſed retineri ſe fingere, & prohiberi à Curtio. Alluſit ad prouerbium, σκύθης ὄνον ὁρᾷ: de quodam Scytha, coram aliis auerſari ſe ſimulante cadauer aſini, quibus digreſſis veſci eo cœpit. Turnebus Aduerſ. lib. 10. cap. 9. Vide Eraſm. prouerb. Scytha aſinum.

EX APPEND. IVNII, CANTERI ET *aliorum.*

Mutuum ſumpſit.

Amphitruo vxorem ſtupri accuſans: Quid illac impudente audacius? Saltem tute ſi pudoris egeas, ſumas mutuum. id eſt, etſi omnem iam pudorem fortaſſe depoſueris, debebas ſaltem coram marito diſſimulare, & mihi adſcititio pudore imponere, eorum more, qui alienis opibus ſuam tegunt inopiam. Eadem forma, ſi quando in homine luxu perdito continentiam, in auaro liberalitatem, in inhumano affabilitatem notabimus, non illepide addemus, ea mutuo ſumpta eſſe.

Οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν.

Saluator Chriſtus acerrime inſectans Phariſæorum ac Scribarum ſimulatam religionis ſpeciem, erga memoriam ſanctorum vatum, ab ipſorum maioribus ob honeſti & veri libertatem crudeli morte affectorum: inſuper inuectus in ſuperficiariam ac fictam eorum in homines pios ſanctoſq; obſeruantiam & culturam: cum mente animiſque fauerent maiorum ſceleribus, inque iuſtos odiis & parricidiis, qui moliebantur paria vel longe atrociora: præclaro prouerbiali noemate eos teſtatur οἰκοδομεῖν τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖν τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, extruere monumenta Prophetarum, & ornare monumenta iuſtorum. Verba eius apud Lucam Euangeliſtam hæc leguntur: οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. ἄρα μαρτυρεῖτε, καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν· ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. Apud Matthæum vero legitur, Matth. 23. κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων. Quotquot hac tempeſtate fictæ religioni ſuæ veram religionem Apoſtolorum & Prophetarum teſtimoniis confirmatam prætexunt: næ illi vere οἰκοδομοῦσι τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν.

SOCIETAS.

EX APPENDICE ERASMI.

Commune tanquam Siſapo.

De re multis communi, nulli certo propria. Cicer. Minium apud Romanos magno erat in precio, vſu & religione, eius cum multæ venæ eſſent Siſapone in Hiſpania Betica, quæ à compluribus ſocietate mercium & adulterandi minii conſuetudine inter ſe iuncti tenerentur, prouerbio locum Siſapo dedit. Plinius.

SOLITVDO.

ERASMI. *Ne muſca quidem.*

Huic affinis eſt & illa prouerbialis hyperbole, Ne muſca quidem: qua maximam hominum ſolitudinem ſignificamus. Plautus in Truculento: Quas tu mulieres mihi narras? Vbi muſca nulla fœmina eſt in ædibus. Huc alluſit Vibius Criſpus orator delectationis, vt ait Fabius,

> Cuius erant mores, qualis facundia.——

quemadmodum ſcripſit Iuuenalis. cum rogatus, ecquis eſſet cum Cæſare in conclaui? reſpondit, Ne muſcam quidem intus eſſe. Anticipiti ioco Domitiani conſuetudinem notans, cui mos erat quotidie ſibi ſecretum horarium captare: nec interim aliud fere agebat, niſi quod muſcas captas ſtylo configeret.

Nullum animal, quod animal.

Prouerbialis videtur & illa figura, Nullum animal, & quod animal. Ariſtoph. in Pluto,

> Πενία γάρ ἐστιν, ὦ πόνηρ', ἧς οὐδαμοῦ
> Οὐδὲν πέφυκε ζῷον ἐξωλέστερον.

Id eſt,

> Inopia namque eſt heu miſer, qua ſcilicet
> Haud aliud vſquam eſt animal exitialius.

Idem ἐν νεφέλαις,

Τοῦτο δ' ἐσθ' ὁ τόκος τί θηρίον;

Id est,

Vsura at ipsa quæso, quænam bellua est?

M. Tullius ad Atticum: Terentii vestigium nullum agnoui, Metagenes certe periit. Fecit iter per possessionem, in qua animal reliquum nullum est. Nec abludit ab hac figura Plinianum illud: Regulus bipedum nequissimus.

Scytharum solitudo.

Σκυθῶν ἐρημία, id est, Scytharum solitudo, pro summis calamitatibus, exitioque dictum est apud Aristophanem ἐν ἀχαρνεῦσι,

Ἐξόλεσθ' συμπλακέντα τῇ σκυθῶν ἐρημίᾳ.

Id est:

Impeditum deperire Scythicæ solitudini.

Quo loco commentator indicat, prouerbium dici solitum de ingenti solitudine: ductum autem inde, quod Scythæ nullis certis sedibus vtantur, sed vagi ferantur in plaustris. Eamque ob causam regio feris abundat. Meminit adagii & Q. Curtius libro rerum ab Alexandro gestarum 7. apud quem Scytharum legatus ad hunc loquitur modum: Scytharum solitudines Græcis etiam prouerbiis audio eludi. Nos deserta, & humano cultu vacua, magis quam in vrbes & opulentos agros sequimur. Vsurpat & Plutarchus lib. de Stoicis contrarietatibus: quemadmodum ante retulimus in prouerbio, In caput præcipitari.

IVNII.

Timonia vita.

Τιμώνειος δίαιτα, id est, Timonia, diœta prouerbiali schemate dicitur vitæ ratio solitaria, & secessus ambitiose amans extra hominum consortium. Marcus Antonius pugna Actiaca debellatus, in extremo portu iuxta Pharum obiectis mari aggeribus maritimam sibi cœnationem ædificari curauerat, in qua vitæ reliquum transigeret, velut in secessu quopiam ab amicis, per quos proditus fuerat, positus, exemplo Timonis, dictitans se laudare & sequi vitam Timonis æmulam, τὸν τίμωνος ἀγαπᾷν & ζηλοῦν βίον. Itaque maritimam illam cœnationem, τιμώνειον δίαιταν nominare identidem solebat, quemadmodum Strabo libro 17. & Plutarch. in Antonio referunt. Timon Atheniensis morosissimi ingenii homo fuit, à re ipsa μισάνθρωπος, quasi osor hominum cognominatus: quippe qui commercia & congressus hominum vitaret, præter duos, Alcibiadem feroce natura iuuenem, quod illum Atheniensibus multorum malorum authorem olim fore præuideret, & alterum Apimantum quendam, iisdem plane moribus præditum. De Timone plura Lucianus in cognomine dialogo, Pausanias in Atticis, & Plutarchus loco prædicto. Euanthes scripto prodidit, Timonem de piro arbore delapsum crus perfregisse: quumque medicorum operam pertinaciter recusaret, putrefacto vlcere interiisse: in quem extat Callimachi epigramma, incerto authore relatum in Anthologion,

Τίμων μισάνθρωπος ἐνοικέω, ἀλλὰ πάρελθε,
Οἰμώζειν εἴπας πολλὰ πάρελθε μόνον.

Id est,

Timo hominum hic osor iaceo, tu perge viator,
Et lugere iubens plurima, perge modo.

SOLICITVDO:

ERASMI.

Tantali lapis.

Ταντάλειον λίθον, id est, Tantali lapidem, vocant imminens capiti periculum. Apud Suidam hæc referuntur: ἐπειδὴ τὸν ταντάλου λίθον ὑπὲρ κεφαλῆς ἀπετινάξαμεθα. id est, Quandoquidem Tantali saxum capiti impendens excussimus. Plato apud Stobæum: οὐδ' εἰ τὸν λεγόμενον ταντάλου λίθον ἐπηρτημένον τις ἔχοι. id est, Ne si Tantali quidem quem vocant lapidem imminentem haberet aliquis. Sumptum à fabula Tantali, quem quidam fingunt apud inferos, etiam hoc supplicii genus pati, vt ingens saxum sic immineat capiti, vt iamiam casurum videatur. Athenæus lib. Dipnosophistarum 6. fabulæ originem refert hunc in modum. Tātalus voluptatum auidus, cum in deorum consortium admissus impetrasset optionem petendi quicquid vellet, à Ioue postulauit, vt ad eum modum iugiter viueret inter epulas, nihil hac re ducens felicius. At indignatus Iupiter promissum præstitit, hominisque optatis satisfecit. Cæterum ne frui posset appositis, saxum ingens iamiam casuro simile supra verticem suspendit, cuius metu non libeat quicquam attingere. Vergil. Æneid. quæ libro 6. commentum hoc ad Lapithas, Ixionem ac Pirithoum refert,

Quid memorem Lapithas, Ixiona, Pirithoumque,
Quos super atra silex, iamiam lapsura, cadenti
Imminet assimilis? lucent genialibus altis
Aurea fulcra thoris, epulæque ante ora paratæ
Regifico luxu Furiarum maxima iuxta
Accubat, & manibus prohibet contingere mensas,
Exurgitque facem attollens, atque intonat ore.

Vsurpat & Pindarus in Isthmiis hymn. 7. ἐπειδὴ τὸν ὑπὲρ κεφαλᾶς γε ταντάλου λίθον παρά τις ἔτρεψεν ἄμμι θεός. id est, Quandoquidem lapidem Tantali imminentem capiti aliquis nobis admouit Deus. Sentit autem metum instantis belli. Interpres citat ex Euripide,

Κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον
Ἀέρι ποτᾶται.--

Id est,

Saxum pauescens vertici quod imminet
Per aerem volat.

Gregorius Nazianzenus in epistola quadam ad Basilium fratrem, vitam solicitam ac periculis expositam, ταντάλειον ζωὴν, appellat.

Mens est in tergoribus.

Ὁ νοῦς ἐστὶν ἐν τοῖς σκύτεσιν, id est, Animus est in tergoribus: de sollicitis dictitari solitum, quique malum aliquod imminens timere videntur. Aristophanes in comœdia, cui titulus Pax,

Ἡμάρτομεν ταῦτ', ἀλλὰ συγγνώμην ἔχε.
Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἦν τότ' ἐν τοῖς σκύτεσιν.

id est,

Peccauimus quidem ista, sed veniam dabis.
Tum nanque noster animus in coriis erat.

Metaphora sumpta est vel à loris, quibus cæduntur serui (nam hæc è bubulis tergoribus secantur. Vnde Plautinum ænigma, Vbi viuos homines mortui incursant boues:(vel à clypeis, qui bubulo corio solent obduci. Proinde congruet vel in eos, qui flagra metuunt: vel in hos, quos belli impendentis metus habet solicitos. Non dissimile Terentianum illud ex Eunucho: Iamdudum animus est in patinis. Item illud Aristophanicum in Vespis, de homine litium auido,

Ὁ νοῦς πέτεται νύκτα περὶ τὴν κλεψύδραν.

Id est,

At volat animus nocte circa clepsydram.

Breuiter quacunque in re sumus intenti, in ea dicimur esse.

Ναικισσορεύειν.

Ναικισσορεύειν dicebantur, qui studio quippiam eleuarent. Alii putant ναικισσορεῖς dici solitum ei, qui quum videretur confiteri, non confitebatur, perplexis verbis occultans mendacium: quod fere solent hæretici in discrimen adducti. Vox composita videtur à ναὶ, quod est adfirmãtis, & κίσσα pica, & ῥέω quod est fluo: quod inuoluta loquacitate negent, quod affirmare videntur, rursus affirment quod negant. Meminit Hesychius.

Σκύτη βλέπει.

Σκύτη βλέπει, id est, vt verbo verbum reddam, Tergora tuetur. Confine proximo, quo significabant quempiam præ se ferentem vultu, quod mali quippiam instare suspicaretur, idque coniecturis aliquib. colligeret: veluti si quis conspectis boum tergoribus bellum futurum colligeret, quod his integantur clypei. Citatur adagium ex Eupolidis fabula, cui tit. Chrysogenes,

Ἀτεχνῶς μὲν οὖν τὸ λεγόμενον σκύτη βλέπει.

Id est,

Plane quod aiunt obtuetur tergora.

Fortasse nec illud absurdum fuerit, hinc natum prouerbium dicere, quod in clypeis barbaricæ quæpiam & horrendæ facies depingi sculpiue solent barbarorum, aut Cyclopum, aut beluarum etiam, vt eã ob causam qui truculento essent vultu, σκύτη βλέπειν dicerentur. Athenæus lib. 13. οὐ πολλά σε σωφρονήσαντος, καὶ διδάξαντος σκύτη βλέπειν. id est, Qui nihilo te fecit emendatiorem tantumque docuit toruum obtueri. Sentit enim, discipulum à Philosopho nihil aliud didicisse, quam supercilium & vultus truculentiam. Quanquam hoc adagium in sua duntaxat lingua gratiam habere potest. Aristophanes in Vespis,

Ἐγώ σε τήμερον βλέπειν σκύτη ποιήσω.

Id est,

Ego hoc quidem faxo die, te tergora obtueri.

Animus est in coriis.

Aristophanes ἐν εἰρήνῃ,

Ἡμάρτομεν ταῦτ', ἀλλὰ συγγνώμην ἔχε·
Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἦν τότ' ἐν τοῖς σκύτεσι.

Id est:

In his quidem sum lapsus, at veniam dabis,
Nam mens profecto nostra tum in coriis erat.

Quanquam alias huius prouerbii meminimus. Simillimum est illi Terentiano: Animus est in patinis. Item illud quod legimus apud Athenæum libro Dipnosophistarum 1.

Οὐδ' ἂν λέγῃ τις, οὐδαμῶς μάθοιμεν ἄν·
Ὁ νοῦς γάρ ἐστι τῆς τραπέζης πλησίον.

Id est,

Ne quis loquatur, capere nunquam quibimus.

Interpres admonet huius prouerbii, ἐπὶ σκύτη βλέπει, de his qui iam ad bellum spectant: quemadmodum alio demonstratum est loco. Licebit vti, cum ob solicitudinem erit aliquis ad id quod agitur in præsentia, parum attentus.

Similes videntur captiuis ex Pylo.

- Ἐοίκασι
Τοῖς ἐκ πύλου ληφθεῖσι τοῖς λακωνικοῖς.

Id est,

-- Captiuis mihi
Similes videntur è Pylo Laconicis.

Est apud Aristophanem συννεφέλαις. Dici solitum de iis, qui vultu sunt miserando: nempe pallidi, squalidi, macilenti. Pylus ciuitas quæpiam Laconicæ, quam obsessam Cleon expugnauit. Qui vero superfuerant à cæde, secum abduxit Athenas, extenuatos, confectos, pallidos, deformi specie: sicuti consentaneum est accidisse, tum ob diutinam obsidionem, præsertim in insula deserta, quæ rerum necessariarum copiam maligne suppeditabat: tum quod post expugnatam vrbem complures dies in vinculis habiti fuissent. Hæc ferme Zenodotus. De Pylo dictum est nobis alias in prouerbio, Pylus ante Pylum.

Arctum anulum ne gestato.

Μὴ φορεῖν στενὸν δακτύλιον, id est, Arctum anulum ne gestato. hoc est, interprete diuo Hieronymo, ne vixeris anxie: & ne temet in seruitutem coniicias, aut in eiusmodi vitæ institutum, vnde te non queas extricare. Siquidem quisquis anulum angustum gestat, is sibi quodammodo vincula iniicit.

Cor ne edito.

Vide in loco lætitiæ.

In via ne seces ligna.

Ἐν ὁδῷ μὴ σχίζειν ξύλα. id est, In via ne seces ligna. Quidam exponunt, non esse discrutiandam & abbreuiandam vitam curis & anxiis cogitationibus.

Sale & aceto.

Parcum tenueque prandium significans Grippus piscator in Rudentibus ait: Sed hic rex cum aceto pransurus est, sine bono pulmento. Miseris obsoniorum loco sal est cum aceto. M. Tullius ad Papirium Pætum lib. 9. Tyrotarichi meminit, ceu plebei condimenti. Id erat ius è caseo confectum, quod & hodie Itali vocant menestram. Meminit & Pompili piscis vilissimi, qualis erat & gobio: Quem, inquit tu mihi Pompilum, quem denarium narras, quam Tyrotarchi patinam? De pompilo pisce crebra est apud Plinium mentio. Denarium suspicor esse vocem deprauatam. Certe mihi nondum liquet, quid sibi velit. Acetum tamen nonnunquam vsurpatur in significationem acuminis, vt Plautus Acetum habet in pectore, & Persius,

--Mordaci lotus aceto.

Varro in Sesquiulyxe, citante Nonio: Alteram viam deformasse Carneadem virtutis, è cupis acris aceti. hoc est, magna subtilitate.

IVNII. *Morderi corde.*

Vtitur frequenter Synesius prouerbiali hac locutione, τὴν καρδίαν δάκνεσθαι, id est, Corde morderi: quemadmodum Græci scriptores fere omnes simpliciter δάκνεσθαι. id est, morderi. quando animi grauem & molestam solicitudinem, & veluti vulnus quoddam indicare volunt. Aristoph. Acharnens.

Ὅσα δὴ δέδηγμαι τὴν ἐμαυτοῦ καρδίαν.

Id est,

Quam multa sunt quæ cor meum mordent nimis.

Synesius initio libri de Caluitio: μέσην αὐτὴν δέδηγμαι τὴν καρδίαν, Medio corde morsus sum. quasi dicat, cor mihi medium saucium est, & rursus in epistolis, πῶς δοκεῖτε δέδηγμαι τὴν καρδίαν; id est, Quo pacto morderi mihi cor putatis? Nazianzenus in epistolis: μὴ σφόδρα δάκνου τοῖς λυπηροῖς, Ne tristib. admodum mordearis conficiarisque. Procopius, ἔδακνεν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, ὅτι ἀνάλωτον Ἔδεσσαν ἰσχυρίζοντο εἶναι. id est, Mordebat illius animum, quod Edessam affirmarent inexpugnabilem esse, Xenophon, δάκνομαι ἐπὶ τούτοις. id est, Has ob res mordeor & curis angor. Euripides de Medea, μεγαλόσπλαγχνος, δυσκατάπαυστος, δηχθεῖσα κακοῖσιν. id est, Magnanima, inquieta, ærumnis demorsa. Aristophanes, δάκνω τὴν καρδίαν, Cor mordeo: pro, Animum excrucio. Cicero lib. 13. epistol. ad Atticum, δεδῆχθαι te nollem, quod nihil erat. iubet Atticum securum esse & tranquillo animo Huius classis sunt, δακέθυμος ἄτη, id est, noxa animum mordens: & θυμοδακὴς μῦθος apud Homerum, sermo animum saucians. Eodem pertinet illud Æschyli in Prometheo, συνοίᾳ δὲ δάκνομαι κέαρ, id est. Cõscientia animum exulcerat, vel exest. Metaphora hac Latine etiam vsus est alibi Cicero: Scribis morderi te interdum, quod non simul sis.

Flamma sine Vulcano.

Πυρκαϊὰν ἀνήφαιστον καὶ ἄξυλον, quod sonat incendium absque Vulcano & lignorum expers: prouerbio dici scribit Ioan. Zezes in omnigena historia, animi angores & curas animum coquentes exulcerantesque: nullum autem grauius est incendium quam affectus, qui ita animum lancinant. Sic de amoris igne dixit Virgilius docte,

--Est mollis flamma medullas;

& de eadem Didone iterum,

--Et cæco carpitur igni.

Secretum amoris incendium quo torrebatur, indicans.

BRASSICANI.

Quasi thesaurum Draco.

Cicero in 13. Philippica, Qui Domini patrimonium circumplexus, quasi thesaurum Draco. de eo qui rem incredibili solicitudine custodiat, cuiusmodi senes auaros describunt Comici. Dracones dicuntur ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι, quod est videre. Clarissimam enim dicuntur habere oculorum aciem: qua ex causa incubantes eos thesauris custodiæ causa finxerunt antiqui, authore Festo Pompeio. Meminit & Artemidorus libro Onirocriticῶν κ. cap. 17.

SOLICITVDINIS.

IVNII. Ἐξακανθίζειν.

Prouerbialiter dixit illud Cicero libro epist. ad Attic. 6. Cæterum noli ἐξακανθίζειν, pro sollicite exquirere, & veluti periculosa quadam cura examinare. Sumptum à rhizotomis & herbarum collectoribus, qui frequenter mediis in vepretis & spinosis senticetis radices floresue satagunt euellere aut deoerpere, non sine vulneribus.

Teredo ossium, cor sollicitum.

Elegans extat prouerbium apud Nazianzenum in distichis sententiosis, ex Solomonis fontibus procul dubio deriuatum,

Νοῦς ἐμμέριμνος, σὴς βιβρώσκων ὀστέα.

Id est,

Mens plena curarum, teredo est ossa edens.

Ita enim Hebræus ille rex Prouerbiorum 17. Animus hilaris floridam ætatem efficit, at mæstus spiritus exiccat ossa. Nihil enim magis accelerat senium, quam curarum catenata series: at vacuus curis animus & iuuentæ florem conseruat diutissime, & viuidum ac vegetum reddit corpus. Nazianzenus in oratione funebri Basilio dicta: ἐπειδὴ σὴς ὀστέων καρδία αἰσθητική, ὡς Σολομῶντι ... id est, Etenim cor affectum, teredo est ossium, vti Solomoni ... ritatique placet. & mox, καὶ τῆξις καρδίας, ἔμμονος λογισμός. hoc est, Cor exulcerat & erodit, assidua cogitatio. Idem in Apologetico, ἔργον ἐπίπονον καὶ ὄντως σὴς ὀστέων τῷ γε νοῦν ἔχοντι. id est, Opus arduum & reuera prudenti viro, ossium teredo.

COGNATI. *Caput fricare.*

Latini vulgo dicere solent solicitudinem animi molestiamque indicantes. Caput enim potius fricamus, cum hæremus animo in aliqua re, dubitamusque, quid faciendum nobis sit. Quomodo ... videtur loquutus Cicero in nobili illa προσωποποιΐα, qua ... Lucium Pisonem reprehendentem C. Cæsarem generum, ... dum triumphi: Ad extremum enim, inquit, quas rationes si cognoris, intelliges nemini plus quam mihi literas profuisse. Ita ... sunt perscriptæ scite & literate, vt scriba ad ærarium qui eas ... perscriptis rationibus, secum ipse caput sinistra manu perfricans commurmuratus sit. Hoc enim gestu corporis, quo Piso ... scribam vsum, videtur indicari, perturbatum illum vehementer ... certique animi fuisse. Æschines idem significare voluit in oratione qua criminatus est eos, qui se in legatione ad Philippum improbe gesserant, & transierant officium legatorum περὶ παραπρεσβείας Græci id iudicium vocant. Ait igitur, ἐφ' ἅπασι δ' ἡμῖν ... ὥσπερ εἰώθει ... λουτῆ δημοσθένης καὶ θερα ... τρίψας τὴν κεφαλὴν ὁρῶν ἐπισημαινόμενον τὸν δῆμον καὶ ... παρ' ἐμοῦ λόγους ἀμφοτέρων ἔφη θαυμάζειν καὶ τῶν ἀκουόντων ... σιώντων.

Mens anxia peruigilat.

Catullus

--Cui mens anxia peruigilat.

In Pelei & Thetidis nuptiis,

--Magnis curarum fluctuat vndis.

Virgil. in 3. Æneid.

--Et magno curarum fluctuat æstu.

Idem Catullus ad Orthalum,

Etsi me assiduo confectum cura dolore
Seuocat à doctis Ortale virginibus,
Non potis est dulceis Musarum expromere fœtus
Mens animi: tantis fluctuat ipsa malis.

Sic Lucretius in eodem prope genere,

Perturbata animi mens in mœrore metuque.

Catullus in coma Berenices,

Cum penitus mœstus exedit cura medullas.

Homerus etiam γυοβόρους μελεδῶνας. Val. Flaccus in 2. Argon. eodem modo quo Catullus,

Ac primam Eurynomen, ac proxima limina coniugis
Occupat exesam curis, castumque cubile
Seruantem --

Alius futurus, vbi propius accesserit periculum.

Plato in Axiocho: Verum nescio quo pacto, vbi propius accessit periculum fortia illa grandiaque verba occulte subtrahuntur atque negliguntur. Erasmus ex Homero: In discrimine apparet qui vir.

SOMNO.

SOMNOLENTIA.

ERASMI. *Endymionis somnum dormis.*

Ἐνδυμίωνος ὕπνον καθεύδεις, id est, Endymionis somnum dormis. In eos quadrabit, qui sese immodico somno saginant: aut qui diuturno in ocio versantur, nec vllis se negotiis exercent, sed mollem desidiosamque agunt vitam. Natum à fabula notissima Endymionis: is erat puer adprime formosus, ac Lunæ adamatus. Cui quidem illa à patre Ioue precibus impetrauit, vt quicquid optasset, id ferret. Optauit Endymion, vt perpetuum dormiret somnum, ἀθάνατος καὶ ἀγήρως μένων, id est, Immortalis perseuerans, & expers senii. Vsus est hoc adagio Aristoteles 10. Moralium libro. colligens, neque omnium conuenire diis, neque rursus vllam aliam actionem illis dignam videri, præter contemplationem. Porro cum constet inter omnes, illos viuere, consentaneum est eosdem & agere quippiam, Neque enim, inquit, oportet eos Endymionis, vt aiunt, dormire somnum. Cicero libro de Finibus 5. disserens id maxime nobis insitum à natura, vt agamus aliquid, Itaque, inquit, ne si iucundissimis quidem nos somniis vsuros putemus, Endymionis somnum nobis velimus dari: idque si accidat, mortis instar putemus. Idem Tusculanarum quæstionum lib. 1. Quanquam qui leuiorem faciunt, somni simillimam volunt esse. Quasi vero quisquam ita nonaginta annos velit viuere, vt cum sexaginta confecerit, reliquos dormiat. Ne sues quidem id velint, non modo ipse, Endymion vero, si fabulas audire volumus, nescio quando in Latmio obdormiuit, qui est mons Cariæ: nondum opinor, est experrectus.

Vltra Epimenidem dormis.

Ὑπὲρ τὸν Ἐπιμενίδην κεκοίμησαι, id est, Vltra Epimenidis somnū dormisti. In eos dicetur, qui perpetuum agunt ocium. Historia de Epimenide Cretensi theologo extat in noctibus Gellianis: extat & apud Diogenem Laertium: is ambulando fessus, in specum quendam subierat, illic obdormiuit: nec experrectus est à somno ante exactos annos XLVII. Meminit huius Plinius lib. 7. cap. 52. his verbis: Magna quidem fabulositate, quam equidem & in Gnosio Epimenide simili modo accipio: puerum æstu & itinere fessum, in specu septem & quinquaginta dormisse annis: rerum faciem, mutationemque mirantem, velut postero experrectum die: hinc pari numero dierum, senio ingruente, vt tamen in septimum & quinquagesimum atque centesimum vitæ duraret annum. Lucianus in Timone, ὑπὲρ τὸν Ἐπιμενίδην γὰρ κεκοίμησαι. id est, Nam ipsum etiam Epimenidem somno vicisti. Si quid habet veri Pythagoræ μετεμψύχωσις, consentaneum est, huius Epimenidis theologi animam in sophisticos istos Theologos demigrasse: qui tantum inanium somniorum inuexerunt in orbem, quam multis vix sufficiat somnus in ducentos continuatus annos.

Salem vehens dormis.

Fertur & his verbis adagium ex eodem euentu natum, ἅλας ἄγων καθεύδεις, id est, Salem portans dormis. Quadrabit in eum, qui in re periculosa socorditer atque indiligenter agit: propterea quod sal in lusu sentinæ facile corrumpitur.

Non decet principem solidam dormire noctem.

Inter pleraque Homeri carmina, quæ quondam prouerbiorum vice celebrata fuisse testatur Macrobius, illud vel præcipue annumerarim, quod est in Iliados lib. 2.

Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

Id est,

Haud dignum duce id est, noctem dormire per omnem.

Admonet parœmia vigilantiam ac solicitudinem maxime conuenire principibus, vt qui tantam negociorum sarcinam sustineant humeris. Vnde & Vergilius Æneam suum aliis dormientibus aut voluptati indulgentibus aut vigilantem facit, aut certe excitat, fingitque cogitabundum, sobrium, & de futuris agitantem animo,

At pius Æneas per noctem plurima voluens.

Et rursum,

Ænea potes hoc sub casu ducere somnos?

Atque iterum,

—Vigilasne deum gens
Ænea? vigila.—

Huius rei præclarum exemplum præbuit Epaminondas ille dux Thebanus. Siquidem cum Thebani ciues festis quibusdam diebus solutius compotationibus indulgerent, licentiusque voluptatibus fruerentur, ille solus vigil ac sobrius arma lustrabat, & vrbis obambulabat mœnia. Rogatus cur id faceret, respondit se νήφειν καὶ ἀγρυπνεῖν, ὅπως ἐξῇ τοῖς ἄλλοις μεθύειν καὶ καθεύδειν, id est, sobrium esse se, ac vigilare, quo reliquis liceret temulentos esse ac dormire: quemadmodum refert Plutarchus in libello Aduersus ducem imperitum. Porro quæ modo retulimus ex Homero, dicuntur ad Agamemnonem sub persona somnii. Nestoris speciem imitantis. Integrum carmen sic habet,

Εὕδεις Ἀτρέος υἱὲ δαΐφρονος ἱπποδάμοιο;
Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,
ᾯ λαοί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλε.

Id est,

Belligeri Atridæ proles dormisne Agamemnon?
Perpetuam noctem dormire haud principe dignum est,
Cui populi commissi, & tanta negocia curæ.

Eundem cæteris dormientibus solum vigilantem facit Iliados κ.

Ἄλλοι μὲν παρὰ νηυσὶν ἀριστῆες Παναχαιῶν
Εὗδον παννύχιοι, μαλακῷ δεδμημένοι ὕπνῳ.
Ἀλλ' οὐκ Ἀτρείδην Ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν
Ὕπνος ἔχε γλυκερός, πολλὰ φρεσὶν ὁρμαίνοντα.

Id est,

At reliqui Danaum proceres noctem vsque per omnem
Dormibant, placido correpti membra sopore.
At non Atridem pastorem Agamemnona plebis
Somnus habet dulcis versantem pectore multa.

Consimilem ad modum Iouem vigilantem facit Iliad 2.

Ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε, καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταὶ
Εὗδον παννύχιοι· Δία δ' οὐκ ἔχε νήδυμος ὕπνος,
Ἀλλ' ὅγε μερμήριζε κατὰ φρένας.—

Id est,

Tum reliquos omneis, diuosque virosque tenebat
Pernox somnus. at in somnis Saturnius vnus,
Pectore sollicito voluebat.

Narrat Plutarchus in eodem commentario, quem modo citauimus, quiddam nec alienum ab hac parœmia, nec indignum memoratu: nimirum regi Persarum hunc fuisse morem, vt semper vnum quempiam haberet cubicularium, cui hoc muneris erat mandatum, vt mane regium thalamum ingressus, his verbis illum expergefaceret: ἀνάστα ὦ βασιλεῦ, καὶ φρόντιζε πραγμάτων, ὧν σε φροντίζειν Μεσορομάσδης ἠθέλησε. id est, Surge rex, ac negociatura, quæ te Mesoromasdes curare iussit. Quod si quis princeps eruditus sit ac prudens, huic nihil opus fuerit eiusmodi cubiculario monitore: sed ipsa ratio semper in pectore tale quiddam insonabit, φρόντιζε: & οὐ χρὴ παννύχιον. Plato 7. De legibus libro, multis modis vigilantiam commendat, maxime in principe. Eius verba subscribam: ἐγρηγορότες δὲ ἄρχοντες ἐν πόλεσι νύκτωρ, φοβεροὶ μὲν κακοῖς, πολεμίοις τε ἅμα καὶ πολίταις. id est, Principes qui noctu vigilant in ciuitatibus, malis sunt formidabiles, ciuibus pariter & hostibus. Ac paulo superius eodem in loco: καθεύδων γὰρ οὐδενὸς ἄξιος, id est, Nullus enim dormiens, alicuius est rei. Dormiunt autem qui oscitanter agunt: quibus interdum succedit, sed raro. Proin recte Pindarus Olymp. 10. ἄπονον δ' ἔλαβον χάρμα παῦροι τινές. id est, gaudium citra laborem pauci quidam assequuti sunt.

SPES PERTINAX.

ERASMI. *Ægroto dum anima est, spes est.*

Ægroto dum anima est, spes est. Sententia prouerbialis, admonens ne in afflictissimis quidem rebus abiiciendam esse spem. M. Tullius ad Atticum: Vt ægroto dum anima est, spes esse dicitur: sic ego quoad Pompeius in Italia fuit, sperare non destiti. Sumptum videtur adagium ex Theocriti Batto:

Θαρσεῖν χρὴ φίλε Βάττε, τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.
Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.
Χὡ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.

Hos versus quoniam non ineleganter vertit Philelphus, haud grauabor adscribere:

Fidere Batte decet: melius cras forsan habebis.
Sperandum est viuis, non est spes vlla sepultis,
Nunc pluit, & claro nunc Iupiter æthere fulget.

Item Euripides in Troadibus:

Οὐ ταυτὸν ὦ παῖ τῷ βλέπειν τὸ κατθανεῖν.
Τὸ μὲν γὰρ οὐδέν, τῷ δ' ἔνεισιν ἐλπίδες.

Id est,

Non est idem mi gnate viuere ac mori.
Siquidem hoc nihil, spes sunt in illo scilicet.

Eodem pertinet fabula de Pandoræ pyxide, in cuius summo labro sola spes hæserit, reliquis omnibus morbis euolantibus.

Spes alunt exules.

Αἱ ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας, id est, Spes pascunt exules. Vbi quis excussus à pristina fortuna, semper id agit vt restituatur. Ab humano sumptum ingenio, quo fieri videmus, vt nullus ita sit exul, quin & velit, & speret futurum, vt aliquando postliminio redeat in patriam. Id ita esse, nos quoque complurium exulum exemplo cognouimus: nominatim Ioannis Bentiuoli Bononiensis, quem cum illic essemus, Gallus in gratiam Iulii Romani Pontificis expulit. Eodem animo se fuisse testatur Ouidius, apud Tomitanos exulans. Ne Iudæos quidem hodie spes destituit. Euripides prouerbialem sententiam fuisse significat. Citatur autem à Plutarcho, libello quem De exilio conscripsit.

Αἱ δ' ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας, ὡς λόγος,
Καλῶς βλέπουσί γ' ὄμμασιν, μέλλουσι δέ.

id est,

Spes exules alunt, vt habet adagium,
Oculisque spectant blandulis, cessant tamen.

Adhuc cœlum voluitur.

Quoties significamus adhuc superesse spem & nondum omne tempus quod melioris fortunæ solet occasionem adducere, exactum esse, conueniet illud Theocriticum ex Charitibus,

Οὔπω μῆνας ἄγων ἔκαμ' οὐρανὸς, οὐδ' ἐνιαυτούς.

Id est,

Nondum defessus prouoluere desiit æther
Menses atque annos.——

Quod enim vnus annus negat, alter vltro defert.

Adhuc aliquis Deus respicit nos.

Cum in rebus vehementer afflictis negabimus nos prorsus abiecisse animum, verum esse spei nonnihil, conueniet illud, quod in eodem lib. dicitur à Priamo,

Ἀλλ' ἔτι πῶς κ' ἐμοῖο θεῶν ὑπερέσχεθε χεῖρα.

Id est,

Numen adhuc aliquod dexteram mi obtendit amicum.

Spes seruat afflictos.

Plutarchus in libello De ratione victus, indicat vulgatum fuisse prouerbium de spe: nec tamē explicat, quodnam id fuerit: τοὺς πλείονας δὲ μαλακίᾳ καὶ ἀκρασίᾳ συνήγορον ἔχουσα παροιμίαν ἐλπὶς ἀναπείθει, καὶ προσάγεται βαδίζειν ἀναστάντας ἰταμῶς ἐπὶ τὴν συνήθειαν. id est, Plerosque vero spes intemperantiæ mollicieiq; patrocinante prouerbio adducit huc, vt relictis stratis, ad consuetam redeant vitam. Quod autem sit illud prouerbium, quod intemperantiæ suæ prætexunt homines, declarat in his quæ sequuntur: ὡς οἴνῳ δὴ τὸν οἶνον, κραιπάλῃ δὲ κραιπάλην ἐξελόντες καὶ διαφορήσοντες. i. Tanquā vinum vino, & crapulam crapula eiecerint ac discusserint. Ex his apparet Plutarchum allusisse ad prouerbium, Clauum clauo pellere. Quod quidem & hodie manet æque celebratū inter compotores. Addunt iocum de pilo canis rabidi, & experiuntur facetiam multis exitialem. Quanquam & obiter allusum est ad hoc quod extat in sententiis è comœdiis, vt apparet, collectis,

Ἀνὴρ ἀτυχῶν, σώζεται ταῖς ἐλπίσι.

Id est,

Spes seruat hominem, rebus in duris bona.

Notum est illud Nasonis,

Spes bona dat vires, animum quoque spes bona firmat.
Viuere spe vidi, qui moriturus erat.

Deinde Pindaricum illud apud eruditos pene cessit in prouerbium,

Ἐλπὶς γηροτρόφος.

Id est,

Spes altrix senectæ.

Sic enim Plutarchus in libello De tranquillitate animi: καὶ τὴν μνήμην ἡδίονα καὶ βεβαιοτέραν τῆς πινδαρικῆς γηροτρόφου ἐλπίδος. id est, Et memoriam iucundiorem ac firmiorem Pindarica spe, senectæ altrice. Refert autem hunc Pindari locum Plato libro de Republ. I. ὅτι ὃς ἂν δικαίως καὶ ὁσίως τὸν βίον διαγάγῃ, γλυκεῖά οἱ καρδίαν ἀτάλλοισα γηροτρόφος συναορεῖ ἐλπίς, ἃ μάλιστα θνατῶν πολύστροφον γνώμαν κυβερνᾷ. id est, Propterea quod qui iuste pieque vitam peregerit, huic dulcis cor exhilarans, senectutis altrix, familiaris est spes, quæ maxime versatilem mortalium mentem gubernat.

In herbis.

In herbis esse dicuntur, quæ nondum maturuerunt, sed spem modo bonam de se præbent: dixit M. Tullius in oratione pro M. Cælio: Sed ego non loquor de sapientia, quæ non cadit in hanc ætatem: de impetu animi loquor, de cupiditate vincendi de ardore mentis ad gloriam: quæ studia iam in his ætatibus nostris contractiora esse debeant: in adolescentia vero tanquam in herbis significant, quæ virtutis maturitas, & quantæ fruges industriæ sint futuræ. Hoc prouerbium alibi nobis dictum memini, sed hunc locum adiicere visum est. Ex quo si quid damni capit lector, est quod queratur: si quis cauilletur me captare numerum, silebit, si perpenderit innumera prouerbia cæteris admixta, non referri in Chiliadum numerum.

Tenuis spes.

Spem infirmam, incertamque poetæ tenuem vocant eamque figuram ceu prouerbialem annotarunt interpretes, nominatim Suidas. Aristophanes in Equitibus:

Λεπτή τις ἐλπίς ἐσθ' ἐφ' ἧς ὀχούμεθα.

Id est,

Spes ista tenuis quæpiam est qua nitimur.

Frigidam spem dixit Euripides in Iphigenia Aulidensi:

ψυχρὰ μὲν ἐλπίς.

Id est,

Spes frigida quidem.

M. Tull. pro Rosc. Comœdo: Inani & tenui spe te consolaris. Aristoph. metaphoram duxit à nauigantib. quum ait ὀχούμεθα. Vnde M. Tullius dixit, Sperat hinc afflare auram aliquam: pro eo quod erat, ostendi spem. vt in Verrem actione 6. Video quid egerim, erigit se, sperat sibi auram aliquam posse afflare in hoc crimine. Id translatum à nautis: qui quum hærent mari nimium malacissante, è nebula, aut è mari procul crispante diuinant fore ventum. Plato De legib 3. simili figura dixit, λεπτὴν σωτηρίαν, id est, tenuem salutem.

Apud Athenæum lib. 13. citatur ex Callimacho: ὧδ' ἐκρέμαντο αἱ ἐλπίδες, ὥστ' ἐχθρῶν συμμαχίας καλέσαι. id est, Adeo laborant spes, vt ab hostibus petantur suppetiæ.

Ab ipsa messe.

Non est animus conuerrere in hoc opus, quicquid aliquam prouerbii speciem habet. Pauca quæ sese casu obtulerunt, visum est non præterire, præsertim si commodius & argutius dicta videbantur. Quod genus est illud apud Senecam Epistolar. lib. 3. epist. 22. Ab ipsa messe discedam? Agit enim de his, qui vel commodis, vel spe commodorum detinentur, quo minus semet explicent à negociis, quasi deserturi agrum, quum instat messis. Quam multi sunt in principum aulis, quos tædet eius vitæ, discrutianturque libertatis desiderio: verum istis ad libertatem aspirantibus, reclamat cupiditas: Tam magnas spes relinquam? Ab ipsa messe discedam?

EX APPENDICE ERASMI.

Sperat hinc aliquam auram afflare.

Pro ostendi spem. Nautæ cum hærent, mari nimium malacissante, à nubecula aut mari procul crispante diuinant fore ventum. Cicero.

Quantum ex Bacchanalibus.

Ὅσον ἐκ Διονυσίων. De rebus vehementer expectatis. Apud Atticos numerabant annos & numerum accedentem Dionysiis, ex Olympiadibus, redibant autem singulis trienniis, vnde trieterica. Virg. Suid. Licoph.

IVNII. *Dum nondum in neruo telum.*

Adhuc veniæ locum superesse significare volentes, aut ad extremum periculum rem insanabilem nondum peruenisse, apte illud epigrammatarii Philodemi vsurpabimus,

Φεύγωμεν δυσέρωτες ἕως βέλος οὐκ ἐπὶ νευρῇ.

Id est,

Dum nondum insideat neruo telum, fugiamus.

Spes subuentanea.

Ἀνεμιαῖος ἐλπίς, id est, Spes subuentanea, prouerbialiter dicitur spes irrita & frustranea, à fugaci tenuitate venti, quo nihil est fallacius, magisque irritum. Alciphron in epistolis: ἀνεμιαίους ἐλπίδας ἔσχον ἐπὶ τῷ μειρακίῳ Πολυκρίτῳ. i. Ventosam habui spem de adolescente Polycrito Eustat. Il. λ. ἀνεμιαίους dici annotat incōstantes animo, instabiles, ad modum venti mutabilis: vnde πολυπλάγκτον epitheton, quod ventus maxime sit erroneus. Synesius de Dione: ὅποι δ' ἂν τύχῃ μὲν, ὑπὸ θράσους τυφλὸν καὶ ἀνεμιαῖον. id est, Quocunque parere, cæcum & subuentaneum, propter sui indulgentiam loquitur de iis, qui quicquid in buccam venit, scriptis mandant. Græci oua inania ἀνεμιαῖα vocant & ὑπηνέμια, velut venta concepta: & ἀνεμώλια βάζειν, de inutili & inani loquacitate extulit Homerus. quod vitium notat Virgilius in Drance ventosam linguam proscindens. Huc spectat illud Euripidis in Helena,

Ἥρα δ' ἐξηνέμωσε τἀμ' ἄλεκτρα [illegible].

Id est,

Iunonis ira dissipauit irritum
Thorum mihi in ventos.

Tanquam Palladium.

Prouerbialiter dixit Cic. in orat. pro Milone: Exhibe librarium illud legum vestrarum, quod te aiunt eripuisse è domo & è medio armis turbaque nocturna, tanquam Palladium sustulisse. Prouerbio vtemur varie pro re nata, de re in qua multum spei nobis sit positum, multumque præsidii verbi gratia: Pisani Pandectas Iustiniani archetypas, tanquam palladium diligentissima cura custodierunt. Poterit ita in auaros quoque stringi. Dicetur & in plagiarios alienorum librorum fures, qui clam depeculantur & tanquam Palladium tollunt alterius labores. Sumptum à Palladio, fatali Palladis signo, quod Antenoris opera edocti Diomedes & Vlysses direptum asportarunt. Memorat enim Dictys Cretensis, fabricatum è ligno signum istud, de cœlo delapsum fuisse, quo tempore Ilus templum Mineruæ sacrum ad summum prope fastigium perduxerat, nondum imposito tecti culmine ibiq; sedem sibi delegisse. Arctius vetustissimus poeta apud Halicarnassæum libr. I. refert, Palladium Dardano fuisse datum ab Ioue, quod abstrusum inaccesso in loco asseruaretur, altero simili ad euitandas hominum insidias publice exposito. Alii tradunt, Palladium ligneum simulachrum datum fuisse Troi regi Phrygum ab Asio mathematico & sacrifico, qui verbis illud incantarit: fuisseque hostib. proditum à Theano sacerdote Antenoris vxore, penes quam custodia illius erat. Fuit & Romæ cultum religiose Palladium, quod Metellus pontifex maximus è templo Vestæ, quum conflagraret, eripuit, cum oculorum orbitate fatali, quæ & Ilo regi acciderat, vt commemorat Plutarchus.

COGNATI. *Spes alit.*

Prouerbii locum etiam obtinet. Nam qui in aduersis rebus sunt, pendent ab inani aliqua longinquaque spe, ali spe etiam vulgo dicuntur. Tibullus enim inquit:

Spes alit agricolas.---
Euripides in Phœnissis αἱ δ' ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας, ὡς λόγος. Æschylus in Agamemnone: οἶδ' ἐγὼ φεύγοντας ἄνδρας ἐλπίδας σιτουμένους. Plautus in Persa: Estne quid in te speculæ. Thucyd. libro secundo ἐλπίδος ἐν τῷ ἀπόρῳ ἡ ἰσχύς. id est, Vis spei lubrica est. Huc apta, spes alunt exules, apud Erasm.)

Cœlum, menses & annos efficere non desiit.

Prouerbium est, quo significatur adhuc superesse spem, & nondum omne tempus quod melioris fortunæ solet occasionem adducere, exactum esse. Theocrit. in Charitib. Neque adhuc cœlum motu suo menses & annos efficere desiit. id est, Erunt adhuc tempora, cum res magnæ ab Hierone atque aliis principib. gerentur, quæ materiam scribendi suppeditabunt. Non dissimile: Il n'est moys qui ne reuienne.

Sperant omnes quæ cupiunt nimis.

Huiusmodi voces antiquorum poetarum, hodie sermone omnium celebrantur, ac vim prouerbiorum obtinent: Sperant omnes quæ cupiunt nimis, timent quæ nolunt. Et impense qui amat, impense idem odit nimis. Est enim vicinus amori, omnique magnæ alicuius rei cupiditati, affectus. Omnisque cupiditas vehementior, magno motu impetuque ad eam rem quam cupit spiritus sanguinemque impellit. Atque hinc, id est, ex huiusmodi motus ratione natum arbitror quod aiunt, Sperare omnes quæ cupiunt. Spes autem & metus vt nos afficiunt, Lucianus eleganter & vere depinxit in Charone, siue contemplantibus, & in Pseudomante. Huic talia sententia vulgaris: Amans quod suspicatur, vigilans somniat. Adde, quod plerumque suaue est, quid etiam apud se fingere. Virgilius:

Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.

Spe Crœso ditior, inopia Iro pauperior.

Langius epist. 70. dicit Chymistas spe Crœso ditiores, inopia vero Codro & Iro pauperiores. Hoc prouerbium hodie quoque iactatur in aulicos, tanquam somnio beatos, qui compedibus tamen detinentur. De quibus illud Ouidianum lib. 1. De arte, dici potest,

Pollicitis diues quilibet esse potest.

Vide ante, Spes alit.

Vana spe plenus.

Plato in Philebo: Delectari dicimus insipientem insipientibus opinionibus ac vana spe plenum. Ibidem, Vnusquisque spe ducitur. Idem dicere solet, Spes esse vigilantium somnia. Ad quod allusisse videtur Virgilius, cum ait,

Nescis, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Nam dictu mirum est, quam varias imaginationes patiantur in animo suo, qui vehementer sperant aliquid. Atque his inanibus simulachris perinde semet oblectant, ac si iam tenerent quæ sibi pollicentur. Vide post, Sperant omnes quæ cupiunt: &, Non qualia quis optaret, sed qualia esse possunt.

Sperant omnes quæ cupiunt.

Cuique licet fingere, seu cumulum auri maximum possidere, oblectamentisque variis abundantem omni suauitate perfundi. Plato in Philebo. Ælius Lampridius in Antonino Heliogabalo: Ita sese habent vota hominum ad credulitatem festinantium, cum quod optant, verum esse desiderant. Vide post, Non qualia quis optaret, sed qualia esse possunt: & ante, Vana spe plenus. Vide Sylloge nostram.

Non qualia quis optaret, sed qualia esse possunt.

Ibidem: Talia quidem nostra sunt, non qualia quis optaret, vt vero prouerbio fertur, sed qualia esse possunt. Ita enim sese habent vota hominum ad credulitatem festinantium, cum quod optant, verum esse desiderant. Vide ante, Sperant omnes quæ cupiunt: &, Vana spe plenus.

STVPIDI.

Ex Appendice Erasmi.

Non sus quiuis hoc sciet.

Οὐ πᾶσα ὗς τοῦτο εἴσεται. De re scitu digna. Plat. Natum à mysteriis Deorum, quæ non nisi ab initiatis & puris cognosci fas erat. Quam pro impuro, indocto & stupido vsurpari, notum est.

IVNII. *Pulmonis vitam viuere.*

Plato in Philebo, ζῆν δ' οὐκ ἀνθρώπου βίον, ἀλλά τινος πνεύμονος, id est, Non hominis, sed pulmonis cuiuspiam vitam viuere. de homine stupido, & rationis mentisque parum compote. Potest apposite dici in ebriosum, & abdomini καὶ ὑπογαστρίοις ἐπιθυμίαις (vt Aretas Cæsariensis loquitur) addictum, farcire corpus solum promptum, ingenii viribus nusquam vti. Est autem Pulmo marinus zoophyton, quasi plantanime dicas, mixtæ inter frutices & animantia naturæ, suapte sponte proueniens: quod inter testacea ponit Aristoteles, & hoc ipso in loco Plato, quando subiicit: ἢ τῶν ὅσα θαλάττια μετ' ὀστρείνων ἔμψυχά ἐστι σωμάτων i. Aut alterius marini generis quod inter testacea corpora animatum est. Vsus eo est & Synesius Ptolemaidos episcopus in lib. de Regno: βίον ζῶντας θαλαττίου πνεύμονος. id est, Vitam degentes marini pulmonis. loquitur autē de voluptuariis hominibus, qui in ganeæ libidinumque vsu summum bonum ponunt.

Archigenis indiget.

Archigenis indigere dicitur, qui sanæ mentis compos non est: Iuuenalis satyr. 13.

Si non eget Anticyra, nec Archigene.

Idem satyra 14.

Ocyus Archigenem quære, atque eme quod Mithridates
Composuit. ---

Fuit Archigenes ex Apamea Syriæ magni nominis medicus Romæ sub Traiano: cuius scripta passim in testimonium vocant Galenus, Ætius, alii. Consimili figura ἀσκληπιοῦ δεῖσθαι, id est. Æsculapio indigere, dixit apud Plutarchum Calisthenes philosophus & rhetor, qui in conuiuio Alexandri Macedonis, quum ingens poculum meraco vino plenum, ordine ad ipsum venisset, recusauit ebibere, dictitans: οὐ βούλομαι πιὼν ἀλεξάνδρου ἀσκληπιοῦ δεῖσθαι. id est, Nolo Alexander bibendo Æsculapii indigere. vt in libro De frenanda ira scribit Plutarchus & iterum in prima Sympos. decade; vbi lepidius paulo dictum illius argutiusque repetitur: Nolle se Alexandri poculum inaniendo, Æsculapio opus habere: nam scyphus qui in orbem ibat, Alexandro cognominis dicebatur. indicare autem voluit vir prudens, se nolle in medicorum manus, contracta per temulentiam aduersa valetudine, ac proinde etiam in præsens periculum coniicere. Æsculapius è Ioue & Coronide nympha natus medicinæ scientiam ab Api Ægyptio inuentam excoluit diligentius, & præceptis adauxit, vt testatur Clemens Alexandrinus, Æsculapio indigere visus fuit Polemon Laodiceus, magni nominis orator, qui articulari morbo grauiter vexatus, Pergami in fano Æsculapii obdormiit. cui quum noctu apparuisset Æsculapius, admonens vt ne frigidæ potu vteretur, expertectus respondit: Quid tandem præcepturus eras optime, si bouem laborantem curares? vt à Philistrato scriptum est. Hermocrates quoq; Phocensis Æsculapio opus habuit, quum propositis illi à Seuero imper. votis, thus poposcit. dictitans sibi à Pergameno Æsculapio imperatum esse, vt perdice vteretur thure suffito, vt idem refert. Porro duas fuisse Anticyras, alteram in Phocyde, alteram apud Malienses, scribit Demetrius Calletianus: vbi præstantissimum veratrum nasci fert fama. Celebratur & Anticyreus quidam nomine purgasse Herculem elebori poculo post insaniam, vt commemorat Stephanus, καὶ τὴν μανίαν αὐτὴ καθ' αὐτὴν ἡ ἀντίκυρα θεραπεύει. hoc est, Insaniæ ipsa per se Anticyra medetur, vt ait Plutarchus lib. De compescenda iracundia. Diphilus comicus apud Clementem: ἀλλὰ μάκαρ ἀὴρ διὰ τῶν νεφέων διάπεμψον ἀντίκυραν. id est, At nobis diuine aer per nubila mittas Anticyram: expiatorium videlicet pharmacum. Alioqui & ἐλλέβορον, id est, elleborum, pro mera insania vsurpare videtur Nicostratus comicus apud Athenæum. ibi: ἀλύσεις, δακτυλίους, βουβάλια, ὄφεις, περισκελίδας, ἐλλέβορον. quo loco nominat torques, annulos, monilia, angues, periscelidas, elleborum, velut insaniæ instrumenta. & ἐξελλεβορίζειν pro veratri purgatione vsurparunt veteres, inter quos Euclides iambicus poeta: ea voce vsus legitur apud Aristotelem libr. de poetica: οὐκ ἄν γ' ἐράμενος τὸν ἐκείνου ἐξελλέβορον. id est, Haud assumpturus illius elleborum. Porro non abludit à prouerbio Aristophanis illud in Pluto, vbi ait Caryon seruus de Pluto. quod visum receperit, ἀσκληπιοῦ παιῶνος εὐμενοῦς τυχών, id est, nactus Æsculapium medicum propitium.

Phryx non minus quam Spynthar us.

Φρὺξ μηδὲν ἧττον σπινθάρου. id est, Non minus Phryx quam Spindarus. De homine barbaro & inelegante, ac seruilis conditionis. Spindarus traducitur in Comœdiis homo ineptus, Heracleotes genere, Tragœdiographus: quem propterea fortasse, prosciderunt, vt barbarum, quod Heraclea esset oriundus; quemadmodum Tito Liuio Patauinitas fuit obiecta. Meminit tamen eius inter testimonia Laertius Diogenes. Extat in Auibus Aristophanis.

Cucurbitino capite.

In capitones, qui insigniter grande habent caput, aut in stupidos, quod conuicio vulgari capitones ita audiant, distringi potest illud Hermippi comici:

Τὴν κεφαλὴν ἔχει ὅσην κολοκύντη.

Id est,

Caput habet quantum cucurbita.

Cucurbita autem sessilis in amplam solet aluum intumescere. vnde Virgilius:

Et grauis in latum demissa cucurbita ventrem.

Accommodari ad vsum poterit hoc modo, in vecordem & insulsum: Quantum arbitraris sapientiæ inest τῇ κεφαλῇ ὅση κολοκύντη, id est, capiti cucurbitino. Sic laxo tumore distentas tibias habentem, cucumerinos habere pedes dixit Plato comicus in Laio:

Σικυοῦ πέπονος ἰσχυρὰς κνήμας ἔχων.

Id eſt:

Maturi ac mollis cucumeris tibias habens.

& Anaxilaus:

Τὰ δὲ σφυρὰ ᾤδει μᾶλλον ἢ σικυὸς πέπων.

Id eſt,

Digitis cedebant turgidi tali magis,
Quam maturus cucumis.

Dictum eſt alio ſenſu illud Apuleij in 1. de Aſino: Nos cucurbitæ caput non habemus, vt pro te moriamur. quo innuit prouerbiali figura, haud temere neci obiiciendos homines, inſtar cucurbitarum, quas vulgatus vſus viliores facit.

Circa terram natat.

Περὶ γῆν νήχεσθαι, id eſt, Propter terram natare dicuntur. qui ad altiorum rerum contemplationem mentem non erigunt, ſed in terrenis fluxiſque rebus occupantur. Proclus epiſcopus Conſtantinopol. in epiſtola ad Armenios, loquens de virtutum diffinitione ab Ethnicis poſita: ἅπερ εἰ καὶ καλὰ δοκεῖ τυγχάνειν, χθαμαλά τε ἕρπει καὶ περὶ γῆν νήχεται id eſt: Quæ tametſi bellula videantur, humi tamen repunt, & ſecundum terram innatant. Poteſt referri ad eos qui profanis literis ita penitus ſunt addicti, vt ſacrarum ſtudium, velut ſolis theologis concreditum, abnuant. item ad ſtylum depreſſum & iacentem, nec vſquam iis, quas paſſiones & affectus vocant, aſſurgentem: quomodo dictum eſt illud à Fabio lib 2. Inde fiunt humiles ſtatim, & velut terram ſpectantes, qui nihil ſupra quotidianum ſermonem attollere audeant. Videtur autem petita metaphora ab his, qui natandi imperiti, aut artis diffidentes, pelago aut amni medio committere ſe non audent, ſed vicinam ripam littuſve premunt. Nazianzenus oratione ad Baſilium dicta: ὧν ἀνδραποδώδης καὶ κάτω νενευκὼς ὁ βίος. id eſt: Quorum vita ſeruilis eſt, & humum ſpectans. Idem in epiſtola quadam: τὴν πεζὴν στέργειν φιλοσοφίαν καὶ κάτω μένουσαν. id eſt: Pedeſtrem humique reſidem philoſophiam amplecti. Idem ad Cæſarium fratrem τῶν μικρῶν καὶ χαμαὶ ἐρχομένων φροντίσαντες. id eſt: Curam nonnullam habentes puſillorum humique ingredientium. Io. Chryſoſtomus: ἵνα τοὺς χαμαὶ συρομένους λογισμοὺς ἀνορθώσωμεν. id eſt: Vt humi reptantes cogitationes erigamus. Heliodorus Emeſenus lib. 3. Æthiop. hiſt. de Magia loquens: ἡ μὲν ἐστι δημώδης, καὶ ὡς ἄν τις εἴποι χαμαὶ ἐρχομένη. i. e. Altera plebeia eſt, & vt quis dixerit, humi gradiens. Apud Theodoritũ Marcus quidam χαμαιζήλους καὶ ἐπιγείους vocat caducarum rerum ſtudio addictos.

Simulachrum pictum.

De ſocorde homine, & nihil proficiente, non inuenuſte dixeris illud ex Ariſtophanis Ranis:

Γεγραμμένην εἰκόν' ἑστάναι.

Pictum ſimulachrum velut immobilem, quomodo verucceam ſtatuam Plautus dixit. nec abludit hinc vernacula lingua, ſtupidum, nec quicquam promouentem hominem, ligneam ſtatuam nuncupans. Laudat autem Ariſtophanes, virique cordati eſſe dicit, ad felicem inclinare parietem potius quam picti ſimulachri in modum ſtare vnico indutum ſchemate. Græce ita habet: μετακυλινδεῖν αὑτὸν ἀεὶ πρὸς τὸν εὖ πράττοντα τοῖχον μᾶλλον, ἢ γεγραμμένην εἰκόν' ἑστάναι λαβόνθ' ἓν σχῆμα. Huc pertinet illud Syneſij ex libello de Dione, ἀφωνότερον ἀνδριάντος γενέσθαι, hoc eſt, Euadere magis mutus quam ſtatua.

Alba præcordia.

Λευκὰς φρένας, hoc eſt, Alba præcordia habere dicitur homo ſtolidi ingenii & inſulſus, metaphora à coloris vitio tracta: ſiquidem Ariſtoteli albus color maxime emouet oculorum ſenſum, vt inde emotæ mentis hominẽ ac bliteum λευκόνουν, & λευκὰς ἔχειν φρένας dicant. ita Pindarus in Pythiis vſus eſt: πεύθομαι γάρ μιν Πελίαν ἄθεμιν λευκαῖς πιθήσαντα φρασίν. Audio etenim iniquum Pelian albis vſum præcordiis. Interpres annotat, metaphoram ab aquis tranſlatam, quæ quo minus profundæ ſint, limpidiores, & lucido quodam candore pellucidæ videntur, contra profundiores nigreſcunt, vt ita λευκὰς φρένας dixerit τὰς ἐπιπολαίους, ſuperficiaria quadam prudentia, haud profunda, præditas, Homer. μελαίνας φρένας prudentiæ argumento nominante. Huc ſpectat quod Horat. Leuconoen vocat quandam Genethliacorum vanitati fidem adhibentem, non ſine ſtoliditatis morſu, vt in eum locum olim annotauimus.

Bubalus.

Βούβαλον, i. Bubalum recentior Græcorum ætas ſtupidum & craſſæ mineruæ hominem, ingenioque indocili vocauit. Ioan. Zezes:

Μὴ πείθου τοῖς βουβάλοις τοῖς παχυδέρμοις.

Id eſt,

Ne fidem habeas rudibus illis & craſſibus pellibus bubulis.

Et iterum: ὅμως βουβάλοις πείθομαι, Attamen ineptis iſtis bubalis accedo. Locum adagio fecit animantis hebetudo & ſtupiditas. vernaculæ quoque linguæ noſtræ non incognita.

Otus & Othus.

Ὦτος, id eſt Oti, dicuntur prouerbii ſpecie væcordes homines, ſtulteque glorioſi, χαῦνοι καὶ κενόδοξοι vt ex Ælio Dionyſio annotat Euſtathius, ab auicula Oto, quam Aſionem Latini nominant, quæ geſticulabunda & ad laudes ſuas ſubſultabunda, eo modo capitur. Idem Odyſſ. λ. ὦτους vocari dicit, qui facile quauis in re circumueniuntur, ac præcipue qui ſe patiuntur dictis facile protelari, argumentis quibuſuis improuide aſſentientes, nihilque curioſius expendentes. eius hæc ſunt verba: οἱ οὐκ μόνης ἀκοῆς ἀπελέγοι καὶ ἀνεξετάστως ὡς ἀπάτην πάσχοντες. Auiculam hanc ſtolidam eſſe, facileque decipi, annotat Etymolog. author. de qua ita Ariſtot. Otus noctuæ ſimilis, circa aures alarum quandam ſimilitudinem præfert. Verum Othus pro faſtuoſo homine, & qui gradus (vti Plautus loquitur) grandit, prouerbialiter dici poteſt, aperiente huic rei viam Marcellino libro 22. vbi inquit: Grandiaque incedens tanquam Othus & Ephialtes, quorum proceritatem Homerus in immenſum tollit. Fabula de Otho & Ephialte Aloei filiis, ex Homeri Iliad. v. nota abunde eſt, qui maiora viribus aggreſſi, cœlumque aggeſtis temere montibus inuadere adorti, deiecti occubuerunt: fabulantur autem illos quolibet menſe nouem digitis excreuiſſe, Higynio teſte.

Nauis ſcopulum deprecatur.

Ναῦς ἱκετεύει πέτρας, id eſt, Nauis cauti ſupplicat. Prouerbium effertur de ſtupidis & inſulſis, vt annotat Suidas. Mihi videtur non male quadrare poſſe, quoties indocto ſacrifico cum officiali aut decano non minus illiterato res eſt: nam & nauis & cautes inanimæ ſunt. vel etiam quando inexorabilem quis deprecatur. Cautes enim, & cæci ſub vndis ſcopuli, non parcunt nauibus in eos illiſis.

Hippocratis liberis cedit.

Τοῖς Ἱπποκράτους υἱέσιν εἴκειν, id eſt, Hippocratis liberis cedere, prouerbialiter dicitur de inepto & ſtolidi ingenii homine. Ariſtophanes in Nubibus,

Τοῖς Ἱπποκράτους υἱέσιν εἴξεις.

Id eſt,

Hippocratis prolibus locum dabis.

Traducuntur in Comœdiis Hippocratis liberi vt rudes & indocti, ſtipites, ac hebeti ingenio, ὑώδεις denique: vnde Eupolis comicus in fabula quam Δήμους inſcripſit,

Ἱπποκράτους δὲ παῖδες ἐμβόλιμοί τινες,
Βληχητὰ τέκνα, κοὐδαμῶς τοῦ τρόπου.

Id eſt,

Sunt liberi Hippocratis nothi, inſititii,
Pecudes balantes, moribus nullis bonis.

Meminit & Galenus in libello, quod Animi mores corporis temperamento reſpondeant: Ἱπποκράτους, inquit, υἱεῖς ἐπὶ μωρίᾳ κωμῳδοῦσιν οἱ κωμικοὶ διὰ τὴν ἄμετρον θερμήν. i. Hippocratis filios ſtultitiæ nomine rident Comici ob immoderatum calorem. Indoctum itaque & ſtupidum, Hippocratis liberis vecordia cedere dicemus.

Verueceus.

Κελομύξους prouerbiali tropo dixit Cercidas mimographus poeta Megalopolitanus, ſtupidos & inſulſi iudicii homines, velut veruecino mucco ſcatentes: quales Iuuenalis nominat,

Veruecum in patria craſſoque ſub aere natos.

Galenus Therapeut. lib. 6. Θεσσαλὸς δ' ἅμα τοῖς ἑαυτοῦ σοφισταῖς ἐφ' ὑψηλοῦ θρόνου καθήμενος ἐν κελομύξοις ἀνδράσιν, ὡς ὁ Κερκίδας φησὶν, εὐδοκιμήσει. id eſt, At Theſſalus vna cum ſuis ſophiſtis edito in ſolio reſidens inter veruecinos viros (vti Cercidas ait) præclare de ſe loquetur. Eiuſmodi tenebriones mucci plenos βλεκεμύξους quoque nominari inuenio, qui facile ſibi imponi ſinunt, obtuſiores, quam vt alienas technas animaduertant aut intelligant, clara etiam luce caligantes. Heſychius βλεκέμυξον exponit μυξώδη, ἀπατώμενον, mucculentum facile deceptibilem. Non alienum eſt hinc illud Hermippi in Comœdia cui nomen, Palladis progenies,

Τὴν μὲν διάλεκτον καὶ τὸ πρόσωπον ἀμνίου
Ἔχειν δοκεῖς, τὰ δ' ἔνδον οὐδὲν διαφέρεις
Δράκοντος. ---

Id eſt:

Loquelam habere pecudis & faciem mihi
Videris, aſt intus latet prudens draco.

Quod dici conueniet de eo, qui plus habet in receſſu, quam primore fronte promittat.

Somni plenus.

Ὕπνου μεστὸς, id eſt, Somni plenus, prouerbialiter effertur de vecordis & ſtupidi ingenii homine, aut de oſcitabundo, parumque attento. Ariſtides in oratione de inepto reſponſo: εἰ μὴ παντάπασιν ὕπνου μεστὸς ἦ. id eſt, Niſi omnino ſit ſomni plenus.

Lapis molaris.

De homine ſtupido, vecorde, & cerebi experte, prouerbialiter dicetur λίθος μυλίας, id eſt, Lapis molaris. Plato in Hippia maiore: ἢ εἴ μοι παρεκάθησο λίθος καὶ οὗτος μυλίας μήτε ὦτα μήτ' ἐγκέφαλον ἔχων. id eſt, Non aliter quam ſi lapis aſſideas mihi, iſque molaris, & auribus & cerebro carens. Apud Ariſtophanem quidam λίθος, id eſt, lapis audit, propter vecordiam inſignem, & animi ſtupiditatem, διὰ σκληρότητα καὶ ἀναισθησίαν, vt exponit Euſtathius. Ariſtides ex Platone: τί δ' εἰ τὰ Περικλέους υἱεῖ λίθω ἐγένεσθην. i. Quid, ſi Periclis filii lapides fuerint. ita fere & Plautus in Mercatore,

--- Egomet credidi
Homini docto rem mandare, is lapidi mando maximo.

Sannas.

Sannas prouerbialiter vocatur homo fatuus & ingenii stolidi, à Sanna quodam morione stulto & caudice. Cratinus enim comicus talem inducit τὸν Θεοδοτίδην σαννᾶν Theodotidem Sannam: de quo alicubi hunc in modum loquitur,

Ὁ δ᾽ ἠλίθιος ὥσπερ πρόβατον βῆ βῆ λέγων
Βαδίζει.---

Idest,

Ast stultus iste, more ouis, be be sonans
Incedit.---

Aut forte ab Asiana gente Sannis, quorum Arrianus in lustratione Ponti Euxini, & Procopius meminerunt, qui corrupta voce Tzanni postea vocitati, barbari homines, & propter ruditatem & stultitiam pro insipidis & bardis habiti. Refertur ab Eustachio Odyss. ξ. ex Aristophane grammatico. Rhinton Tarentinus poeta σαννίωνα fatuum hominem nominat. Eiusmodi sannæ non pauci in comœdiis traducuntur: inter quos Melitides, qui vltra quinque numerare non poterat, & vtro parente editus foret, ignorabat (quod & de Margite recenset Zezes) neq; sponsam attingere ausus erat, veritus ne rem matri illa proderet: item Mammachutus, & Polyorus, qui fluctus dinumerabat: & alius quispiam, qui hydriam æneam capiti loco puluinaris appositam, quum duritie offenderetur, paleis eam impleuit, quo mollius tomenti vice illi incubaret: & Achæus quidam, nomine καλλιφρων, per antiphrasin à mentis præstantia dictus: item Corœbus Mygdon, Phryx genere, qui somnum postremus Priamo se adiunxit, qui vndarum numerum iniit, supra triadem haud numerans, sed recurrens iterato ad vnum, duo, tria, vt Zezes indicat: denique & Margites, opulentissimis ortus parentibus, vt author poematij Homero adscripti, quod de illo Margites dicebatur, insimulat: qui ducta vxore non prius Veneri libauit, quam illa suasu parentum sauciam se ostendens, curari vulnus prius posse negasset, quam illi loco veretrum ipse admouisset: non immerito Margites à μαργαίνειν, hoc est, μωραίνειν dictus, vt Eustath. Odyss. κ. latius annotauit. In eadem classe censetur & Acco fatua fœmina, quæ clauum spongia identidem pulsabat.

βουγάϊος & βουβάρας.

Βουγάϊος parœmiace dicitur homo vasta corporis mole, qui corpus ægre moliri queat præ nimio pondere tardum. Hector apud Homerum Iliados ν. alloquitur ita Aiacem:

Αἶαν ἁμαρτοεπὲς βουγάϊε οἷον ἔειπες;

Id est,

Quid loqueris telluris onus, quid futilis Aiax?

Quo loco Zenodotus βουγηϊε scribit, Aristarchus βουγάϊε, alii etiam βουγάϊε, quæ vox apud Nicandrum significat hominem rusticanum. Annotant veteres, βουγαίους vocari à Samiis & Dulichiotis, imbecilles parumque vegeto corpore validos, quasi lacte enutritos. Habet autem βοῦς apud Græcos vim intensiuam, & magnitudinis significatiuam in dictionibus compositis. ita & βουβάρας homo magnus & stupidus dicitur, à bubuli ponderis argumento, vt Herodiani grammatici authoritate annotat Eustachius. quo nomine designari suspicor eum quem nos Hesychium appellamus, quod & in isto verba legantur, quæ ille Herodiano suo tribuit. Nonnunquam & vocis huius βουβάρας etymon trahunt quidam ad βάριν nauigii genus, quod ingentem nauem magnitudine mentiatur. Quid, quod & βουκόρυζον, quasi insigniter muccosum, vocari vecordem insipidum hominem ac fatuum, in eiusdem grammatici lexico inuenio. Adde. quod ὠγύγιον ἄνθρωπον, id est, Ogygium hominem immani statura nominat Heliodorus, quomodo Philon Iudæus ὠγύγιον εὐήθειαν dixit immensam stultitiam: tametsi ὠγύγιον etiam pro vetusto accipiatur apud authores: vt apud Nazianzenum: ὡς φάτις ὠγυγίη. id est: vt fert fama vetus: & apud Nicandrum in Theriacis:

Ὠγύγιος δ᾽ ἄρα μῦθος ἐν αἰζηοῖσι φορεῖται.

Id est,

Ogygia ast inter pueros hæc fabula fertur.

Et Dionysius Afer in periexegesi dixit:

Θήβην ὠγυγίην ἑκατόμπυλον.

Id est,

Ogygiam Theben, centum quæ prædita portis.

Fuit autem Ogygus, Isacio Zeze teste, Neptuni & Alistræ filius, antiquissimus Thebanorum rex. nam apud Etymologici authorem male scriptum est ἀθηναίων, pro θηβαίων.

Sex congios capit.

Ἓξ χόας χωρεῖται, id est, Sex congios capit: prouerbium est in stolidos & emotæ mentis homines. Aristophan in Nebulis, ἓξ χόας χωρήσεται, subaudi, ὁ ἐγκέφαλος αὐτοῦ, id est, Senos capit congios nempe cerebrum hominis. Metaphora ab vtre aut testa. citatur in Suidæ commentariis.

Λέμφος, *Muccus.*

Λέμφος, hoc est, Muccus, prouerbiali tropo dicitur homo stupidus ac nullius ingenii, ὁ μάταιος καὶ ἀνόητος, Hesychio teste. Eustathius εὐήθη exponit, insulsum Herennius Philon annotat, λέμφον apud Atticos vocari mucculentum: vulgo autem stoliditatis nomine male audiunt, quibus nares mucco diffluunt. Menander in Supposititio fabula: γέρων ἄθλιος λέμφος. id est, Senex misellus mucceus. Est autem proprie λέμφος ἡ πεπηγυῖα μύξα ἐκ τῶν μυκτήρων. id est, muccus narium concretus. Libanius: κορύζης & λέμφου ἔμπλεως. id est. Coryza muccoque oppletus. Huc pertinet Cratini comici iocus in obesæ naris hominem, ὕλιζε τὰς ῥῖνας, quo iubet illum defecare, & quasi percolando nares repurgare. sic enim ὑλίζειν & διυλίζειν τὸν οἶνον dixit Plutarchus, percolare seu defecare vinum. quo nomine miror Ioachimum Camerarium, virum doctissimum, in eius dicti explicatione translatione deducere à frondatoribus & à putatione. Est & vicina huic vox λέμβος, qua scapha nauem onerariam sequens significatur, non ineleganter in prouerbialem cauillum transumpta, dum adulatorem & parasitum eo vocabulo designant, Athenæi testimonio, velut mensarum assęclam: quod cognominis adhæsit Heraclidi Calletiano, vt est apud Laertium, & citatur non vno in loco apud Athenæum, ἡρακλείδης ὁ λέμβος, Heraclides cognomento Lembus. Crediderim λέμβον etiam dici posse, quem Latini Pedarium senatorem vocant: quod aliorum dictis suffragetur, alienæ sententiæ seruus.

BRASSICANI.

Ad gentiles & agnatos deducendus.

Varro libro De re rustica. 1. cap. 2. Qui salubrem locum negligit, mente est captus, atque ad agnatos & gentiles deducendus: Meminit & Columella in 1. Quando igitur hominem mota mente furere significamus ad agnatos & gentiles esse deducendum dicimus. Nam ex placitis Iureconsultorum, furiosi & prodigi licet maiores viginti quinque annis sint, in curatione sunt agnatorum, ex legib. XII. tabularum.

IOANNIS VLPII.

Pituitam à naribus allio & cepe detergere.

Vsurpatur à Galeno aduersus stupidos, demonstratiuæ methodi & dialecticæ imperitos, nec non deprehensos & argumentis conuictos. Adsimile est illi quod ab Erasmo traditum est, Narib. trahere.

COGNATI.

Ad agnatos & gentiles deducere.

Cum hominem furere veteres significabant, ad agnatos & gentiles deducendum dicebant. Columella lib. 1. cap. 3. Portius quidem Cato censebat in emendo agro inspiciendoque præcipue duo esse consideranda, &c. quorum alterum si deesset, & nihilominus vellet incolere, mente esse captum, atque eum ad agnatos & gentiles deducendum. Tractum à legibus duodecim tabularum, quæ furiosum dominum rerum suarum esse vetant, vt Cicero docet Tusculanarum quæst. 3. eosque curæ agnatorum commendant, vt Iustinianus docet lib. Institut. 1. tractatu de curatoribus. & Vlpian. lib. Pandect. 27. tit. de curatoribus furios. &c cap. 1. Lege duodecim tabularum prodigo interdicitur bonorum suorum administratione: quod moribus quidem ab initio introductum est: sed solent hodie prætores vel præsides, si talem hominem inuenerint, qui neque finem expensarum habet, sed bona sua dilacerando & dissipando profundit, curatorem ei dare, exemplo furiosi, & tandiu erunt ambo in curatione, quandiu vel furiosus sanitatem, vel ille sanos mores receperit. Quod si euenerit, ipso iure desinunt esse in potestate curatorum. Curatio autem eius, cui bonis interdicitur, filio negabatur permittenda: sed extat diui Pii rescriptum, filio potius curationem permittendam in patre furioso, si tam probus sit. Prodigi, inquit Cic. lib. ij. Off. qui epulis & viscerationibus & gladiatorum muneribus, ludorum venationumque apparatu pecunias profundunt in eas res, quarum memoriam aut nullam aut breuem sunt relicturi. Varro lib. 1. De re rustica, c. 2. Qui salubrem locum negligit, mente est captus, atque ad agnatos & gentiles deducendus.

Seruiles in animo pilos habere.

Plato stupidum, indoctum, & vecordem designans, seruiles in animo pilos habere dicit, ἔχων τὰς ἀνδραποδώδεις ἐπὶ τῆς ψυχῆς τρίχας. Sic & Pythagoricus Lysis, spissum atque hirsutum vepretum innasci in illorum animis ait, qui non rite & pure disciplinis sunt inaugurati.

Βραδύς.

Βραδύς, siue βαρδύς (vtroque enim nomine dicitur per metathesim) idem nunc vulgo iactatur, quod μωχλής hebes, tardus ingenio, stupidus ac segnis: cum tamen olim sapientem significaret & ingeniosum: quales nimirum Bareos apud Celtas fuisse compertum est. Verum enimuero paulatim eius significatio, abutentium culpa in sensum contrarium detorta est. Vnde Cicero libro De fato stupidum Socratem dicit & bardum. Idipsum in voce Sophista, factum videmus, in Tyranno, in Hoste, in Musico, in aliis plerisque. Bardi autem Celtarum philosophi, in Bardo Druynis filio, quinto Celtarum rege. qui sectam poetarum & musicorum introducit, cognominati fuere. tametsi & aliunde deduci posse videatur appellationis huius etymologia. Nam Bardus etiam ipsis Gallis olim cantorem significat, apud quos hodie Poeta & Musicus pro leuissimo homine vsurpatur.

Florent fabæ.

Apud Gallos in vulgari ioco, fabarum flores hoc nomine laborant, quod stultitiam pariant. (Eius rei causam affert Leuinus Lemnius, nimirum propter grauem & fumidum inde halantem vaporem. Eius occulta naturæ miracula pete ex eiusd. lib. 2. cap. 7.) Si quando autem aliquem vacillantis, parumque firmi cerebri designant, aut alienatæ emotæque mentis, & qui in moribus, gestibus, dictis factisque, atque in omni vitæ actione deliranti apparet similis, in fabis illum versari dictitant, adeo vt prouerbii vicem obtineat, Fabæ florent: vel, In fabis oberrat. Quod vacillantis cerebri hominibus accommodari solet, quique rationis mentisq; iudicio carent. Videmus enim plerosque vernis mensibus, vbi culmi fabacei florere incipiunt: mente alienari, multaque absurda ac ridicula proferre quib. nonnunquam sic incrudescit delirium, vt vinculis coercendi sint. Siquidem ineunte vere humores restagnare incipiunt, densisque fumis ac vaporibus cerebrum afficere, quos cum redolentes fabarum flosculi exacuunt, mentem corripi delirio, furiisque agitari contingit. Tametsi enim ex fabarum floribus iucundus suauisque odor emanat: cerebrum tamen afficit, vaporeque graui etiam à longe imbuit, præsertim quibus id imbecille est atque inualidum, humoreque bilioso ac melancholico oppletum. Quo fit, vt eorum nonnulli inquieti sint ac palabundi, denique clamosi, impenseque loquaces: alii taciturni, ac cogitabundi. Prouerbium sic sua lingua efferunt Celtæ:

Quand les feues sont flories, les fols commencent leurs folies. &: Febues sont en fleur: Belgæ in de boonen.

Cantio Bœotica.

Eustathius in Iliados librum secundum, de cantione Bœotica diuersam narrat historiam: Sunt, inquit, qui putant Bœotiam dictam à boue. Quum Europa Phœnicis filia, &c. Equidem arbitror hanc fuisse primam originem adagii: vtcunque postea detortum est ad alios vsus. Constat autem, Thebanos olim fuisse musices studiosissimos. Argumentũ est illud Alcibiadis: Cantent Thebani, qui loqui nesciunt. Aristophanis interpres modis harmoniarum ac Phrygiis, annumerat etiam Bœoticos. (Lege prouerb. Erasm. Bœotica cantilena.

Non plus sensus habet, quam surdi lapides.

Sic loquuntur omnes vno ore Galli: & est apertius & dilucidius, quam vt interpretatione alia egeat. Operæ igitur verbisque hic parco.

Bœotica sus.

Veteres in Bœotorum stuporem cauillantes, suem Bœoticam dicebant. Pindarus quidem Olymp. prouerbium hoc maledicti loco in Bœotios fatetur esse iactatum, iubetque Æneam quendam chori magistrum socios cohortari, dent operam vt intelligant auditores ac spectatores, hoc prouerbium in Bœotios non conuenire, neque se sues esse, sed Musarũ alumnos. Cicer. de fato, ostendens quantum inter locorum naturas intersit, ita scribit: Inter locorum naturas quantũ intersit, videmus: alios esse salubres, alios pestilentes: in aliis esse pituitosos & quasi redundantes, in aliis exiccatos atque aridos: multaque sunt alia, quæ inter locum & locum plurimum differunt. Athenis tenue cœlum, ex quo acutiores etiam putantur Attici: crassum Thebis, itaque pingues Thebani & valentes, &c. Ex quo loco intelligere licet, Bœotios qui crasso cœlo vterentur (Thebæ enim in Bœotia fuerunt) pingues, crassos, tardos atque hebetes fuisse. Hinc Horatianum illud,

Bœotum in crasso iurares aere natum.

Cælum autem aer plerunque dicitur Plinius: Nanque & hoc cœlum appellauere maiores, quod alio nomine aera. In aere autem crasso stupidi & obtusi plerunque sunt qui nascuntur: quod tamen perpetuum non est. & Iuuenalis scribit,

Magnos sæpe viros & magna exempla daturos,
Veruecum in patria, crassoque sub aere nasci.

Æmylius Probus in Alcibiadis vita scribit, Thebanos & Bœotios corporis firmitati magis inseruiisse, quam ingenii acumini, quia crasso vtebantur cœlo: vnde stupidi erant, & inepto crassoque ingenio præditi. Eam ob rem Cic. 2. De nat. deor. acutiora, & ad intelligendum aptiora eorum dicit esse ingenia, qui loca incolunt, quibus aer purus subtiliorque est, quam eorum qui aere crasso spissoque vtuntur. Quod & nos, dum id genus loca incolimus, verum esse sumus experti. (Repete Eras. prouerb. Bœotica sus.)

Εμβρόντητοι & ἐμβροντημένοι.

A Græcis κυεῖος appellantur, quorum mens aut ictu fulminis, aut incredibili eius pauore obstupescit. Vtrumque vocabulum per metaphoram ad alia transfertur. Lucianus in Icaro Menippo: εἱστήκειν δ' ὅμως ἀχανής, καὶ ἀπὸ τῆς μεγαλοφωνίας ἐμβεβροντημένος. Stupidumque, atque animi impotem plerunque significat. Moscopulus: ὁ ἐμβεβροντημένος, ὁ ἔξω φρενῶν, ἀπὸ τ' ἐπὶ τὸν τυφῶνα καταφερομένων σκηπτῶν. Demostenes περὶ τοῦ στεφάνου, ἐμβρόντητε εἶτα νῦν λέγεις. Hos Latini attonitos dicunt. Celsus: Attonitos quoque raro videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis interdum morbo: ἀποπληξίαν hunc Græci vocant. Ex his Tristium primo elucet Ouidius,

Non aliter stupui quam qui Iouis ignibus ictus
Viuit, & est vitæ nescius ipse suæ.

Xenophon ἀναβάσ. γ. ζόλις δ' ἐμβροντήτους ποιεῖ τοὺς ἐν οἰκήσει [...] ἑλληνικῶν δ. ἐκ καὶ τούτου, περὶ τὰς εἱρκτὰς στρατευόμενοι αὐτοῦ [...] κέραυνος εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ οἱ μὲν τινὲς πληγέντες, οἱ δὲ καὶ ἐμβρο[...] θέντες ἀπέθανον.

Cyclaminum effodias ad Halenta.

Cyclaminum ex Halenti fluuio effodere, prouerbiali figura [...] bebantur, qui crassa pituita laborarent, atque inde crasso [...] præditi erant, vt cerebro rectius valerent. Theocritus in V[...] ribus,

Ελθὼν τὸν κυκλαμῖνον ὄρυσσέ νιν εἰς τὸν ἄλεντα.

Id est,

Vade ad Halenta, atque inde Cyclaminum effodias. De Cyclamino & eius viribus, Gal. lib. 7. Simplic. medic. Di[...] rid. lib. 2. cap. 158. Similia huic & hæc sunt: Scillas è sepulc[...] vellere, Nauiga in Anticyram, &c. Elleboro te purga: de co [...] mente deerrat, vel insanit. De iis apud Erasmum. Sententia [...] hæc est: Pete tibi alicunde remedium, quo cerebrum purg[...] rectius mente valeas: iam enim insanire videris.

Lenti.

Equidem dictionem hanc vice prouerbii vsurpatam sæpe [...] seruauimus: & lentos, adhuc hodie dicimus, qui affectibus [...] mouentur, ac velut æquanimitate torpentes stupent. Virum [...] que esse negamus, qui irasci nesciat. Cic. de Oratore lib. 2. [...] ego, non quo libenter audiam, sed quia causam non libenter [...] quo, nimium patiens & lentus existimor. Propertius,

Hostibus eueniat lenta puella meis.

Et Martialis,

Tu spectas hyemem succincti lentus amici.

Cicero ad Q. Fratrem: Omnino, inquit, non irasci, non solum [...] grauitatis, sed nonnunquam etiam lentitudinis. Inde in episto[...] Atticum, Lente ferre, videtur positum, pro eo quod est, æquo [...] mo perpeti quicquid contingat: Credas, inquit, mihi velim, [...] nem adhuc offendi, qui hæc tam lente, quam ego ferret. G[...] lib. noct. Attic. 1. cap. vltimo: Tum Plutarchus lente & len[...] Quid autem, inquit, verbero, ego tibi videor irasci? Sunt autem [...] opinantur lentitudinem latius patere, quam illa Græcorum [...] οἶα. Laberius: Nunc tu lentus es, nunc tu susque deque fers [...] quod accidit, non magnipendis, ac propemodum ἀδιαφορεῖς [...] in hanc fere sententiam & illud, Mentem non habet, qui [...] irascitur de quo infra Vide etiam, Securus: &, Supinus. Lentus [...] autem pro tardo & segne, opponitur prompto ac celeri ad [...] vocabuli vim Cicero respexit, cum C. Antonium debitorem [...] tum vocauit: Teucris, inquit, illa lentum sane negocium. Hoc [...] significauit, eum libenter subterfugere, & tergiuersari, & diem [...] die ducere, neque promptum esse ad dissoluendum quod debe[...] At contra Lucilius apud Nonium Marc. Lentum soluere, a[...] pro eo qui facile solueret, bonumque nomen esset.

Tam fatuus, vt etiam regnare possit.

Hoc vulgi dicterio regum stulticia passim notatur, in quam [...] ab Erasmo nostro declamatum est, in simili prouerbio: Aut [...] gem, aut fatuum nasci oportet. Vtrumque in eodem ludo vsur[...] Seneca: Crassum vero tam fatuum, vt etiam regnare posset. Idem [...] libro secundo. De beneficiis: Animosa vox videtur, & cum reg[...] sit, est stultissima.

Nulla habetur perniciei ratio.

Vsurpatur à Plutarcho in Eumene, tanquam prouerbii loco. Ibi inquit, Alcetæ Polemoni, & Docimo, secum de summa rerum contendentibus. Hoc erat, inquit quod dici solet: At nulla habetur perniciei ratio. Hoc notantur ij. qui grauissimo imminente periculo, adeoque exitio, tamen aliis curis vacent, salutis suæ posthabita ratione. Quod tum Alcetas, Polemon, & Docimus faciebant, cum quidem damnati à Macedonibus, & ingruente Antigono, cum Eumene de imperio contenderent. Rectius Aristides: qui suos docuerit, ista ambitione hostib. instantib. abstinere, ac salutis potius suæ & victoriæ parandæ curam gerere, in eius vita exponit Plutarchus.

Mentem non habet, qui non irascitur.

Leuinus Lemnius De occultis naturæ miraculis lib. 1. cap. 16. Phlegmatici, inquit, vtpote frigidæ humentisque naturæ nullum propemodum sentiunt animi motum, nec magnopere vllis rebus permouentur Quo fit, vt ignaui existant atque inertes, nec ad vllas res præclaras appositi: sic vt apte illis Platonis prouerbium possit accommodari, Mentem non habere, qui non habet iram. Cic. ad Q. Fratrem: Omnino non irasci, non solum est grauitatis, sed nonnunquam etiam lentitudinis. Virum quoque alio prouerbio esse negamus, qui irasci nesciat. Stomachari autem interdum hominem iuuat paulo iracundiorem. Phauorinus apud Gell. libro decimooctauo, cap. septimo. Scitote, inquit, tamen intemperiem istam, quæ μελαγχολία dicitur, non paruis, nec abiectis ingeniis accidere. ἀλλὰ εἶναι σχεδὸν τὸ πάθος τοῦτο ἡρωικόν, Sed esse ferme affectionem hanc heroicam, & maximis ingeniis accidere. Vide alibi aliud: Lenti.

Onocephali.

Metaphorice Onocephali homines dicuntur, asinino sensu & [illegible]te. Sic Deuteron. 22. Non iunges bouem & asinum, quasi di[ceret]: Fatuos sapientibus non socies. Præterea asinus est natura [tar]dus, nec vult ferre onera, nisi verberibus impulsus. Sic est natura [stul]torum hominum, quos Galli asinos & asini caput vocant vul[ga]riter. Inferius: Bouem asino non iunges.

Stultus digito loquitur.

Et Hebraico prouerbio dicitur, Stultus digito loquitur, Prou. 6. Homo apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, [teri]t pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & o[mni] tempore iurgia seminat. Extat Chilonis Lacedæmonii dictum, [inter] loquendum manum moueri non debere. Id enim esse vecor[dium]. Terentianus ex Arbitro antiquo poeta, de iambico dimetro [l]audo loquens.

> Tinctus colore noctis
> Manu puer loquaci.

Instar ouis.

Vsurpatione vulgi, ouis cognomento insipientes appellantur: [de] quos adagia etiã feruntur, προβατίου βίον ζῶ, καὶ προβάτων ἦθος, [Inst]ar ouis, Latini dicunt: quod, More ouium, Græci. De iis [qui] minimum ingenio valent, dicuntur. Diuinæ etiam literæ ple[risque] locis, homines diuinæ institutionis expertes, indocilesque, [modo] oues, nunc pecora nuncupant, quæ, vt Græci est nominis ety[mol]ogia, natura prona atque ventri obedientia finxit. Galli Bru[tum] vocant stultum & hebetem. Sic cognominatus fuit L. Iunius, [ob s]tultitia, quam Tarquinii metu simulabat. Ouiculæ autem co[gno]mento appellatus est Fab. Maximus. Vide apud Erasmum. [Ouiu]m mores.

Plumbeus homo.

Cum autem velocissima esse debeat mentis agitatio in eo, qui [pr]ior ingenii laude commendandus sit, vbi quem tardiorem ad [ex]cogitanda, consulenda, constituenda, adeunda, peragendave, [qu]æ vsu veniunt, inspexerimus, à contatione ipsa, vel ab immobi[lita]te, plumbeum ingenium per cauillum exprobramus. Hinc Te[ren]tius in Heaut. In me quiduis harum rerum conuenit, quæ sunt [dict]a in stultũ: caudex, stipes, asinus plumbeus. id est, obtusus & stu[pidus]. Cic. 1. De finibus. In animi autem cogitatione dubitare non [poss]umus, nisi plane in Physicis plumbei simus, quin nihil sit ani[mo] admistum. Plumbeum ingenium, hebes, & obtusum, quod co[gita]ndo penetrare non potest. Plumbeus vero homo à Plauto di[citu]r liuidus. Hinc Plumbeæ iræ, grauissimæ, & quæ altissime insi[dent] pectoribus, dicuntur. Plautus in Penulo. Verum ita sunt o[mnes] isti nostri diuites: si quid benefacias, leuior pluma est gratia: si [quid] peccatum est, Plumbeas iras gerunt.

Linariæ caput.

Gallicum vulgus amentes & stolidos homines, capita genere [Lin]ariarum dictitat. Caput enim paruum vitiosæ constitutionis [cere]bri, est indicium. Linariæ autem, miliariæ etiam dicuntur, à [mili]o, quo delectantur: magnitudine carduelorum sunt, sed capite [mult]o minore. Ideo natum adagium.

Varro.

Vt Longurio pro longo & inepto, voce à longuriis deducta, [dic]itur, pro vecordi & amente vacerra, quæ vox stipitem signifi[cat], ita pro stupido, rustico & bardo, Varro, vocabulo à varris de[ducto], qui perticas significant, vsurpabatur. Lucilius apud Festum in [Squ]arrosus:

> Varronem, ac rupicum squarrosa incondita rostra.

[Cic]ero in eadem vltima epistola ad Pætum: Ille Varro te putabat [inn]umerum vnum cœlum esse, an innumerabilia? Idem libro se[cun]do De finibus: Hæc cum loqueris, nos Varrones stupemus. Sic [stupi]di & stolidi, parumque ingeniosi, stipites & caudices vocantur, [Var]rones ab ipsis Gallis.

Nequam, magnus homo.

Marc. Terentius Varro lib. 6. De lingua Latina, ex Lucilio: [Ne]quam magnus homo μέγας apud Aristophanem, est stolidus & [stu]pidus: μεγάφρων, valde stultus, ἢ μεγαλόφρων. Erasmus noster et[iam] ita interpretatur in prouerbio ὄζεις, σαπρὸς, μέγας ἰχθῦς. Vide[tur] tamen author illius acroteleutij hoc sensisse: Omnis piscis, [qua]muis magnus, nullus est, si putidus. Idcirco idem est apud [Ath]enæum: Nequam est piscis nisi recens: Stratonicus vero primus [hoc] protulit in Simylam quendam, magnum, ac procerum, sed [stupid]um & stolidum: vt putat Iosephus Scaliger, ex quodam [po]eta.

Mulus.

Mulus, est conuicium in stupidos. Catullus:

> Mule nihil sentis.---

Varro satyra quæ inscripta est, Sexagesimus: Vix effatus erat, [cu]m more maiorum, vltro Casnares arripiunt, de ponte in Ti[beri]m deturbant. Senibus crassis heu muli non videmus quid-

Margites.

Margites iners, & nullius precii, stolidusque homo dicitur, cuius meminerunt ex Homero in Margite, Plato in Alcibiade 2. vel, de voto, Aristoteles atque Clemens Alexandrinus, & Erasmus noster in Chiliadibus ex Luciano. Plutarchus in Demosthene dixit, Margitas Alexandro cognomentum fuisse: Demosthenes, inquit obtinens, ad regis in Asia duces scribebat, eos ad bellum Alexandro (quem puerum, & Margiten nominabat) faciendum instigans:

> Margitem neque fossorum voluerunt numina diuum
> Esse, nec agricolam nec in vlla præterea re
> Scitum [illegible] egregium: qui sponsam attingere non est
> Ausus, ne matri veritus, rem proderet illa.

Vide ipsum Platonem, & nostrum apologum, Margites: adagium item in nostra Sylloge, Murgiso.

Stultorum infinitus numerus.

Stultorum namque est infinita gens, vt si quis eos vituperare pergat, necessario defatigetur. Adde etiam quod dicitur, Nunquam sapiunt stulti nisi in angustiis.

Torpedini simillimus.

Torpedo piscis marinus latissimus atque stupidissimus, qui hominem sibi propinquantem tangentemque, stupidum reddit. Dicitur in eos, qui præstigiis, & veneficiis, incantationibusque homines perturbant. Plato in Menone, vel, de virtute: Et nunc quidem, vt mihi videris, me præstigiis, & veneficiis, incantationibusque perturbas, adeo, vt ambiguitatis sim plenus. Ac mihi videris omnino si tamen te iocando mordere aliquantulum decet, quam simillimus esse forma, tum cæteris omnibus, latissimo illi pisci marino, qui torpedo dicitur: ille siquidem hominem sibi propinquantem tangentemque, stupidum reddit. Tu quoque nunc tale aliquid fecisse videris, vt me stupefacias. Nam si in vrbe aliena aduena hæc ageres, vtpote præstigiator quidam atque veneficus, supplicio forsitan afficereris. Socrat. Video enim iam, quam ob causam hac imagine me depingas. Honestorum enim honestæ sunt & imagines. Ambigere te compuli, & piscis illius more stupidum feci te. Antigonus in mirabilium narrationum congerie: Aristotel. ait, Torpedinem in mare se demergere, & pisciculos (qui propius vbi accessere, præ torpore natare nequeunt) capere.

Λίθος μυλίας.

Lapis molaris. In stupidos & brutos, cerebri expertes & imperitos. Plato in Hippia maiore: Tu non magis audisti me, quam si lapis coram assedisset, & molaris quidam, nec aures, neque cerebrum habens. Huic non dissimile illud Aristippi, Lapis super lapidem: & hoc, Lapidi loqueris: ex Terent. Ariadna apud Ouid. in epistola:

> Quamque lapis sedes, tam lapis ipsa fui.

Catul. in Pelei & Thetidos nuptiis:

> Saxa vt effigies. --

Vide in Sylloge nostra, Totus saxeus. Vide item Iunium.

Omnino fatuum est.

Ante, Rusticum: alibi, Absurdum: &, Præter rationem, Absurdum est hoc.

Terræ filius: Terrei.

Terræ & cœli filius dictus est Saturnus, quod apud Italos esset ignotis parentibus: vt in hodiernum inopinato visos ignobiles & ignotos terræ filios nominamus. Terreos enim stupidos, crassos, obturatos, ex mole terrea, quæ proprie bruta dicitur, compactos, eaque ad cœlestia percipienda minime accommodatos, dicimus.

Nare trahitur.

Hoc Græcis ac Gallis est perfamiliare, quum quis de eo loquitur, qui stolide alicui obsecundat, & quem pro arbitrio, quocunque vult, impellit. Stephanus ἕλκω αὐτὸν τῆς ῥινός. Erasmus ex Luciano τῆς ῥινὸς ἕλκεσθαι. Galli ad verbum, Ille mene par le nez.

Nescit quid sit inter dextram & sinistram suam.

De eo qui præ ætate aut stultitia nullius est iudicii, & (verbi caussa) nescit dextram multo valentiorem esse sinistra.

SVBITVM EXITIVM.

ERASMI. Occisionis ala.

Φόνου πτερὸν, id est, imperfectionis ala, de subito interitu dici solitum. Sumpta metaphora ab alatis iaculis quæ repente mortem adferunt. Quanquam magis probat Zenodotus, vt accipiamus φόνου πτερὸν dictum περιφραστικῶς, id est, per circuitionem, pro morte: quasi sit & ipsa alata.

Eadem tibi & Pythia & Delia.

Ταῦτά σοι καὶ πύθια καὶ δήλια, id est, Hæc tibi & Pythia & Delia.

Quoties ſupremum aliquod opus ſignificamus. Perinde quaſi dicas: Hæc ſumma omnium quæ geſturus es in vita. Citatur adagium ex Menandro. Natum aiunt ab oraculo quodam, reddito Polycrati Samiorum tyranno. Nam is poſteaquam Rheneam inſulam cepiſſet, eamque conſecraſſet Apollini, conſtitutis apud Delum ludis pulcherrimis, Delphos miſit conſulturos, vtrum oporteret eos ludos Delios an Pythios appellare. Reſpondit oraculum, ταῦτά σοι ἐ πύθια καὶ δήλια, futurum innuens, vt propediem excederet è vita: idque euenit. Itaque res in prouerbium verſa. Cæterum ſi ſcribas ταυτὰ, vertes, eadem: ſi ταῦτα, vertes, hæc. Neque enim ad ſenſum magni refert.

Muris interitus.

Κατὰ μυὸς ὄλεθρον, id eſt, Iuxta muris interitum. Ælianus lib. De naturis animalium 12. cap. 10. tradit murem minime viuacem eſſe, ſed ſua ſponte defluentibus inteſtinis ocyus emori. atque hinc natum prouerbium, κατὰ μυὸς ὄλεθρον, id eſt, Iuxta muris interitum. Addit hoc vſum Menandrum in Ithade. Quadrare videtur in homines imbecilla valetudine, aut in μικροβίους, id eſt, Breuis æui: quos μινυνθαδίους appellat Homerus. Aut in eos qui paulatim extabeſcunt. Veriſimile eſt enim, mures ſic emori quemadmodum naſcuntur in Ægypto: vt aliqua pars ſit viuus mus, altera nihil niſi limus.

IVNII. Amnis inſtar voluitur.

Ὥσπερ σιμόεις κυλίνδεται, id eſt, Simoentis inſtar voluitur. Prouerbiale eſt de rebus quæ in exitium præcipites feruntur, aut fortunis alicuius peſſum euntibus. Citatur ex Ariſtophane ſenarius iſtiuſmodi in reipubl. depeculatores:

Τὸ δὲ κοινὸν ὥσπερ σιμόεις κυλίνδεται.

Id eſt:

Simoentis inſtar voluitur reſpublica.

Qui verſus mutilus apud Stobæum legitur, pro triſyllaba σιμόεις ſuppoſita triſyllaba σιμός. Transferri poterit ad religionem, difficillimis iſtis temporibus nutabundam & in præceps labentem, more fluentis aquæ, hoc modo:

Θρησκεία δ᾽ ὥσπερ σιμόεις κυλίνδεται.

Id eſt:

More Simoentis religio præceps abit.

Eſt autem Simois, Troianus fluuius, ex Ida monte delapſus, nobilitatus Homeri & Virgilii ſcriptis.

IOANNIS VLPII. Repente tanquam procella.

Hoc vtimur cum ſignificare volumus, aliquid ſubito eueniſſe, εἶτ᾽ ἐπὶ τούτῳ τῷ καιρῷ ῥήτωρ ἐξαίφνης ἐκ τῆς ἡσυχίας ὥσπερ γνόφωμα ἐφάνη, id eſt. Deinde ſubito rhetor illo tempore ex tranquillitate, ceu procella venti apparuit. Demoſthen.

COGNATI. *Plauſtrum perculit.*

Prouerbium ruſticorum, quo plauſtrum perculiſſe dicuntur qui negociorum aliquod euerterunt ac perturbarunt. Meminit Donatus in Eunuchum, vbi ait ſeruus: Perculeris tu iam me, id eſt, impellendo perturbaueris. Et eo vſus eſt Plautus in Epidico: Perii, plauſtrum perculi, id eſt, euerti ac perturbaui rem falſa emptione. Percellere enim eſt euertere, & ad terram deiicere.

De improuiſo.

Plato in Axiocho: Pater ex aliquo tempore viribus de improuiſo deſtitutus eſt, & prope eſt exitum vitæ, moleſteque fert adeſſe ſibi finem: tametſi antehac contemneret mortem horrenda imagine exprimentes, comiterque derideret. Autor dialogi de deliberando, qui nomine Siſyphi inter Platonicos habetur: Improuiſo temereque pronuncians.

Nulla perniciei ratio habetur.

Prouerbium videtur eſſe, quo notentur ij, qui grauiſſimo imminente periculo, adeoque exitio, tamen aliis curis vacent, ſalutis ſuæ poſthabita ratione. Quod tum Alcetas, Polemon & Docimus faciebant, cum quidem damnati à Macedonibus, & ingruente Antigono, cum Eumene de imperio contenderent. Rectius Ariſtides: qui vt ſuos docuerit iſta ambitione hoſtibus inſtantibus abſtinere, ac ſalutis potius ſuæ, & victoriæ parandæ curam gerere, in eius vita expoſuit Plutarchus, qui in Eumeni vita hoc prouerbio ſic vſus eſt: Ibi Alcetæ, Polemoni, & Docimo ſecum de ſumma rerum contendentibus: Hoc erat, inquit, quod dici ſolet: At nulla habetur perniciei ratio.

BOVILLI. Ad perditam ſecurim abiicere manubrium.

De effeminatis, & qui ad leuem fortunæ ictum deſperant, & ita animum deiiciunt, vt ſtatim aut ſibi vim adferant, aut quod reliquum eſt, furore quodam perciti, è manibus abiiciant, ſine vlla priſtinæ fortunæ ſpe. Galli dicunt: Ietter le manche apres la coignee.

MELCHIORIS NEPEI.

Occidit ei ſol, cum adhuc eſſet dies.

Hieremias vates indicaturus, ciuitatem Hieroſolymorum cum populo ſuo grauibus calamitatibus oppreſſum & euerſum iri, opibus viriſque potentem ac florentem, nihil minus quam sortis inclementiam metuentem aut expectantē, ſed tanquam dia in luce de nocte ſecuram: hoc edidit oraculum: Occidit cum adhuc eſſet dies. Traductum videtur à ſpurcis tempeſtatibus quibus interdum ita eripitur cauſſa diei Solis ſplendor: vt nocte verſari ſe homines quota diei parte adhuc reliqua. Idem ſolet aliquando in eclipſi Solis accidere, vt anno 15.. Ianuarii, experientia deprehenſum eſt. Locus adagio erit, ſi egregium præpropera morte abreptum fuiſſe dicamus, & deſiiſſe, cum ſe primum viuere ſentiret, dulceque putaret vſura frui. Vel, cum repente ex magno rerum ſucceſſu affluentia, & nominis dignitate in miſerias coniectum alicuius rentis Reip. ſtatum innuere voluerimus.

BOVILLI. Culex lychno ſe committens aduritur.

Spe inani & futili alicuius boni, multi miſere luduntur, præcipitium ruunt. Culex ſpecie nitentis flammæ illectus, colludens aliquandiu circumuolitare ſtudens: poſtea adustus, miſerum ludo finem imponit.

Adoniæ conuiuium.

De inani & ſtulta exultatione, qualis fuit Adoniæ, qui Da filius ad regnum adſpirans, omnibus regis filiis (Salomone cipio) epulum dedit plane regium, vbi ſe ſalutari & procla gem iuſſit. Miſer, qui mox prælato Salomone deluſus, pra ſua excidit, tandemque cæſus eſt.

SVBITI INTERVENTVS.

ERASMI. Mercurius ſuperuenit.

Ὁ ἑρμῆς ἐπεισελήλυθεν, id eſt, Mercurius ſuperuenit. Ita conſueuerunt, ſi quando ſilentium oriretur in conciliabulo rum: ſignificantes, non eſſe fas loqui, Mercurio præſente, monis ſit autor. Ominoſum & hodie putatur, ſi quando aut conuiuio, ſubitum omnium ſilentium fuerit obortum. tur adagium à Plutarcho in commentario, περὶ τῆς ἀδολεσχίας fine eſt illi, quod ſequitur, Lupus in fabula.

Lupus in fabula.

Cum forte fortuna in medio ſermone interuenit is cuius tio fiebat, conueniet illud ex Iliad. κ.

Οὔπω πᾶν εἴρητο ἔπος, ὅτ᾽ ἄρ᾽ ἤλυθον αὐτοί.

Id eſt,

Iamque aderant ipſi, nondum ſermone peracto.

Etiamſi lupi meminiſſes.

Εἰ καὶ λύκου ἐμνήσθη, id eſt, Etiamſi lupi mentionem feciſſes audiendum, interueniſſet. Quoties præter expectationem nit is de quo fuerat mentio: cognatum ei, quod alibi recenſ Lupus in fabula. Id frequenter accidit in comœdiis ac trag arte curaque ſcriptoris, vt de quo fiunt verba, mox interuen commodari poterit ad rem: veluti ſi apud autorem protinus caſu occurrat, id de quo vertebatur ſermo. Adagium refert dotus. Plato in Phædro: λέγεται γοῦν, ὦ φαῖδρε δίκαιον εἶναι, καὶ τὸ τοῦ λύκου εἰπεῖν. id eſt: Aiunt igitur ô Phædre iuſtum eſſe etiam de lupo dicitur narrare.

SVMPTVOSA.

ERASMI. Hipparchi murus.

Ἱππάρχου τειχίον, id eſt, Hipparchi murus, dicebatur res piam, quæ magnis conſtaret impenſis. Hinc natum, quod Hipparchus Piſiſtrati filius Academiam muro ſepſit: atque huius nomine, magnam pecuniæ vim ab Athenienſibus exegit. Suidas.

Edax triremis.

Ἀδδηφάγοι τριήρεις, id eſt, Edaces triremes, dicuntur quod magnis conſtent impendiis. Translatum videtur ab egregiis & ad certamina alitis, quos oportet eſſe voraces. Extat apud ſiam oratorem. Alcæus autem in comœdo tragœdia, lucernas bulas ἀδδηφάγους dixit, quod multum abſumant olei. Prouerbii ſpeciem hæc habebunt, ſi ad hominem prodigum immodici impendii transferantur, quemadmodum Edax currus: de quo bis eſt dictum prius.

In beato omnia beata.

A diuitibus omnia magnifice fiunt, à tenuibus frugaliter. Praxinoe in Charitibus Theocriti, laudans Ptolemæum, quod Adonidis feſtum magnificis ſumptibus apparaſſet, non ſine prouerbii ſpecie dixit:

--- Ἐν ὀλβίῳ ὄλβια πάντα.

Id eſt,

--- In diuite ditia cuncta.

Vsus erit, si dicas ab homine docto omnia docte fieri, à pio pie, à rege regaliter.

Saliares dapes.

Vetustissimum sacerdotum genus fuit apud Romanos Salii, a scuto quod Ancylia, quæ credebantur cœlo delapsa, saltantes ferrent. Hinc opiparum conuiuium ac magnificum, Saliare dicitur. Horatius in Odis:

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus, nunc saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus sodales.

Reor autem Horatium Saliares, pro Pontificales dixisse: hoc est, speciem pro genere. Nam in omnibus sacris adhibebatur apparatus splendidus ac magnificus, quæ cura delegata erat septem viris epulonibus. Aristippus reprehensus, quod homo philosophus sumptuose viueret. Si, inquit, hoc esset crimen, dii non paterentur in suis sacris. De pontificiali cœna nobis alibi dictum est.

IOANNIS VLPII. Vltra pedem.

Ὑπὲρ τὸν πόδα, Vltra pedem: id est, Vltra vulgarem modum & viuendi consuetudinem. De sumptuosis dicitur.

SVRDITAS.

ERASMI. Surdior Toronæo portu.

Κωφότερος τορωναίου λιμένος, id est, Surdior Toronæo portu. Aiunt portum esse quendam Toronæ Thraciæ ciuitatis, qui longis & angustis duobus excursibus porrigitur in mare, ita vt in ipso portus secessu nullus fluctuum fragor audiatur. Vnde prouerbium in eos qui non audiunt. Quanquam alii Toronem ponunt in Macedonia. Stephanus meminit etiam sinus, cognomento Toronæi: à quo prouerbium ductum videri possit. Nisi quod Mare surdum vocatur, aut littus surdum, magno fragore resonans, vt ob strepitum vndarum præterea nihil exaudire liceat.

Surdior turdo.

Κωφότερος κίχλης, id est, Surdior turdo. Zenodotus ex Eubuli Dionysio citat. Adscribit surditatem huic aui peculiarem, cum sit loquacissima, vel prouerbio teste. Vnde concinne dicetur in eos, qui perpetuo blaterantes ipsi non auscultant quid vicissim ab aliis dicatur: quod vitium in multis licet deprehendere.

COGNATI. Nulli sunt peius surdi, quam ii qui audire nolunt.

Gallico prouerbio fertur: Nulli sunt peius surdi, quam ii qui audire nolunt. Quo sensu etiam poetæ deos sæpe queruntur surdos esse. Nam qui loquitur non audienti, aut audire nolenti, is surdis auribus alio quoque prouerbio loqui dicitur.

EX APPEND. IVNII, CANTERI.

Fusio surdior.

Vereor ne me alii dicant non tam colligere hinc inde adagia, quam extundere, & violente pro animi libidine proprie dicta transformare: quod vbique non multos authores laudemus, neque in adductis exemplis vulgatus ille accentus audiatur, ὥς φασι, φασὶν &c. Nihil moror. Tantum cupio, meminerint ij, nos dicis caussa ex maculatissimis aduersariis hæc depromere: neque nos aliis finibus, quam principes parœmiographos, circumscribant. Videor igitur mihi surdiorem aut somnolentiorem Fusio posse appellare eum, qui preces parentum, fratrum, aliorum amicorum, cum ex officio deberet, non admittit: aut qui, quod videtur posse capere, vel non potest, vel non vult. Et somnum Fusii, vocare ausim ea omnia, quæ, cum simulate tantum & ex composito agi putantur, vere fiunt, & serio. Horatii verba ex saty. 2. 3. sunt hæc:

--- Clamet amica
Mater, honesta soror, cum cognatis, pater, vxor:
Hic est fossa ingens: hic rupes maxima: serua:
Non magis audierit: quam Fusius ebrius olim,
Cum Ilionam edormit, Catienis mille ducentis,
Mater te appello, clamantibus. ---

Dixerat paulo ante, esse duo genera τῶν (vt Xenophontis verbis vtar) μαινομένων· τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι. Secundi generis exẽplũ hic præponit. Alludit vero ad historiam huiusmodi. Fusius actor tragicus agebat Hecubam, siue, quod idem putatur, Ilionam, Priami vxorem, eique cum somnus simulandus esset, adueniente & inclamante Catieno, qui Polydori à Polymnestore occisi partes agebat, serio ipse dormiit vino obrutus. Apparet autem, historiam tum valde in ore vulgi fuisse, cum Cicero amplius ter eam attingat, nominatim ex Attij, vt putatur, tragœdia, Polydori verba adducens. Mater te appello, quæ curam, &c. pro Sextio, Tusculan. 1. Academic. 2. Per Ilionam vide num melius accipere possis ipsam tragœdiam Attii, ita dictam, quam Hecubam Priami vxorem: vt sit, edormit Ilionam, id est, fabulæ suo somno finem imposuit, &c. vt, emouerat orbem, pro, mouenda transiniserat. Diximus in Notis nostris ad metamorphoses Ouidij.

TACITVRNITAS LAVDATA, & illaudata.

ERASMI. Silentii tutum præmium.

Σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας, id est, Tutum silentii præmium. Aristides in defensione Periclis ex Cio quopiam poeta citat. Plutarchus in apophthegmatis Augusto Cæsari ascribit, qui Athenodori consilium approbans subiecerit, ἔστι καὶ σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας, versus integer talis videtur.

Ἀκίνδυνον γάρ ἐστι τῆς σιγῆς γέρας.
Id est,
Vacat periculo præmium silentii.

Vsurpat Horatius Odarum lib. 3.

Est & fideli tuta silentio
Merces. ---

Silendo nemo peccat, loquendo persæpe. Iam olim in prouerbio est nobilis illa Simonidis sententia, quæ celebratur & apud Latinos prouerbii loco:

Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Etiam si Valerius Max. lib. 7. cap. 2. sententiam hanc tribuit Xenocrati. Quid, inquit, Xenocratis responsum quam laudabile? Quum maledico sermoni quorundam summo silentio interesset, vno ex his quærente, quur solus linguam suam cohiberet: Quia dixisse me, inquit, aliquando pœnituit, tacuisse nunquam.

Mulierem ornat silentium.

Sophocles in Aiace flagellifero:

Γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει.
Id est:
Decus addit vsque fœminis silentium.

Sententia prouerbialis, quam Seruius in primum Æneidos citat ex Sophocle. Mulier animal natura loquax, nulla re magis cohonestatur quam silentio: maxime apud viros, quum de rebus seriis agitur. Sumptum est ex Homero, apud quem est non semel illud:

--- Μῦθος δ' ἄνδρεσσι μελήσει.
Id est,
--- Fueritque viris oratio curæ.

Nec diuus Paulus ius facit mulieribus, vt vel in Ecclesia loquantur, sed domi viros suos interrogent.

Alia committenda, alia calanda.

Non temere quiduis apud quemuis effutiendum, at nec familiaribus arcana omnia, proferenda sunt: verum alia communicare conuenit cum amicis, aut vxoribus alia celare. Ad hanc sententiam quadrat illud ex Odyss. δ.

Ἀλλὰ τὸ μὲν φάσθαι, τὸ δὲ γ' αὖ κεκρυμμένον εἶναι.
Id est:
Dicendum est aliud, contra est aliud reticendum.

Quod scis, nescis.

Quod scis, nescis. Terentius in Eunucho, Tu pol si sapis, quod scis, nescias. Idem in seipsum excruciante: Nescias quod scis, si sapis. Donatus admonet esse prouerbium. Sumptum a dialecticorum ludis, in quibus huiusmodi quidam scyrpi proponi solent: Facio, & non facio: Sum amicus, & non sum amicus: Audio, & non audio. Cuius generis etiam initio operis fecimus mentionem: admonentes. Omneis huiusmodi figuras, quæ κατ' ἐναντίωσιν sumuntur, ad prouerbiorum cognationem pertinere. Quale est & Plautinum illud: Vbi sum, ibi non sum. Hoc iam prima, quod aiunt, fronte videtur ænigma Sed interpretatur: Vbi non sum, ibi est animus. Itaque prouerbio certam in tacendo fidem significamus, dum quis quod scit, perinde continet ac dissimulat, quasi nesciat.

Qui obticescit.

In eum qui metu attonitus, aut stupefactus admiratione tacet, aut cui non est quod respondeat, quadrabit illud ex Iliados ρ.

Δὴν δέ μιν ἀμφασίη ἐπέων λάβε: ---
id est,
Illum corripuit stupor atque infantia linguæ.

Qui continet arcanum.

In eum qui celat arcanum sibi commissum, neque cuiquam effutit, quadrabit illud in Odyss. φ.

--- Τῇ δ' ἄπτερος ἔπλετο μῦθος.
Id est,
--- Huic pennis dicta carebant.

hoc est, haud longius auolabant.

Muti citius loquentur.

Ad ἀδυνάτων genus pertinet & hoc quod habet Plautus in Persa, Muti prius loquentur quam ego:

Ne hoc, inquit, cuiquam homini dicerem; edictum est mihi
Magnopere, nec cuiquam homini crederem,
Omnes muti vt prius loquerentur hoc quam ego.

Caput sine lingua.

Ab hoc non admodum abludit ille Laberianus trimeter:

Caput sine lingua, pedaria est sententia.

Competit in eos, qui in consultationibus aut disceptationibus ipsi quidem nihil habent quod dicant, verum aliorum sententiis annuunt. Nam pedarii senatores dicebantur ij, qui in senatu quidem sedebant, verum sententiam non rogabantur, sed in aliorum sententias pedibus discedebant. Vnde referente Festo Pompeio in dictione Pedarius, à Lucilio dicti sunt Agipedes, quod pedum discessione dicerent sententiam. Refertur à Gellio Noct. Attic. lib. 3. cap. 18. Habet & Crocodilus caput sine lingua, sed dentibus armatum: quales nunc videmus multos, qui quum bene dicere nesciant, tamen mordent lethaliter. Nilus procul abest à nobis: sed hoc genus Crocodilis plena sunt omnia.

Muta persona.

Κωφὸν πρόσωπον, id est, Muta persona. Martialis in sexto Epigrammatum libro:

> Comœdi tres sunt, sed amat tua Paula Luperce
> Quatuor, & κωφὸν Paula πρόσωπον amat.

Quadrabit in eos, qui in consessu deliberantium, aut disputantium, aut etiam in conuiuiis cæteris loquentibus, soli tacent. Traductum apparet à lege comœdiarum, in quibus non temere plures tribus personæ solent induci in eadem scena. Quod si quando quarta accesserit, aut muta prorsus est, aut perpauca loquitur. M. Tullius ad Atticum libro decimotertio. Si Cottam & Varronem fecissem inter se disputantes, vt à te proximis literis admoneor, meum κωφὸν πρόσωπον esset. Mutas nuptias dixit alicubi Pindarus, pro clancularіis, & in quibus non decantetur hymenæus, ἄφθογγον γάμον. De Doryphoremate dictum est alias.

Muti magistri.

Quod modo retulimus, vsurpauit & A. Gellius: atque huic alterum quoddam diuersum adiecit, Quoniam inquit, vocis, vt dicitur, viuæ penuria erat, ex mutis, quod aiunt, magistris cognoscerem. Mutos magistros libros sentiens: qui loquuntur quidem nobis, vt apud Platonem ait Socrates, sed dubitanti non satis commode respondent. Nec illepide profecto literæ, muti vocantur præceptores: propterea quod mutorum est non voce, sed nutibus, signisque loqui. Identidem & libri, notulis quibusdam, & significantibus figuris nobiscum fabulantur. Quemadmodum enim voces, sensorum animi, velut εἴδωλα quæpiam sunt, autore Aristotele: sic literarum figuræ, vocum simulacra quædam recte dicuntur. Neque mirandum: siquidem ἀρχέτυπον illud pectoris exemplar efficacius repræsentat, ac transfundit affectus animi, quam alterum illud, quod non rem ipsam, sed imitationem imitatur. Neque illud temere quæri solet à multis, vtrum sit ad eruditionem comparandam conducibilius, ζώσῃ φωνῇ χρῆσθαι, ἢ τοῖς ἀφώνοις διδασκάλοις; hoc est. Plusne conferat lectio, an auscultatio? Et habet res vtraque sua quædam peculiaria commoda. Nam ex libris, tum eruditiora ferme sunt quæ discuntur, tum plura. Tantum enim quisque discit, quantum ingenii celeritate consequi, memoriæ fidelitate complecti potest. Adde, quod hi præceptores nunquam grauantur operam suam nobis impertire. Atque horum vt vberior, ita paratior copia. Accedit huc & ocium illud, & cogitationis secretum. Licet pressius inspicere singula, licet retractare, licet expendere. At e diuerso minore iactura, tum ingenii, tum oculorum, tum valetudinis constant quæ à præceptore differente percipimus: maxime si is dicat, quem & miremur & amemus. Deinde insidunt altius animo, & hærent tenacius, & occurrunt promptius. Quare consultum erit, alterum studii genus cum altero coniungere: & vbi viuæ vocis erit copia, libentius auscultare quam legere, si modo mediocri sit eruditione quem audis. Vbi non erit, libenter quasi non minus operæ precium facturus sis, ad liberos confugere, sed optimos. Denique vt illud quoque adiiciam, ea figura libri dicti sunt muti magistri, qua M. Tullius legem appellat mutum magistratum, magistratum legem loquentem: & qua Plutarchus poesim appellat picturam loquentem, & picturam mutam poesim.

Mutus magis quam scapha.

Συστομώτερος σκάφης, id est, Magis elinguis quam scapha. De iis dici consueuit, qui propter humilitatem conditionis apud præstantiores non audent hiscere. Natum hinc aiunt, quod olim inquilini, & hospites alienæ Reipub. ludis popularibus, in pompa incedebant nauim gestantes: vnde quoties hospitem, non ciuem significabant, σκάφην ἢ σκαφηφόρον appellare consueuerunt. Proinde vulgo sic minitabantur, ποιήσω σὲ συστομώτερον σκάφης, id est, Reddam tibi os occlusius scapha. Etenim iis qui in Rep. viuunt non sua, multa sunt mussitanda. Nam vti non conuenit in aliena ciuitate curiosum esse, ita nec tutum est liberioris esse linguæ. Huius interpretamenti Suidas autorem citat Theophrastum in opere De legibus. Equidem in plerisque codicibus, σιωπηλότερος scriptum reperio, non συστομώτερος. Quæ lectio si cui magis arridebit, non reluctabor nempe vt metu contractum & humilem accipias.

Mutus Hipparchion.

Ἄφωνος ἱππαρχίων, id est, Mutus Hipparchion. Vbi quis repente obmutescit, cum maxime vox illius expectatur. id quod non raro consueuit quibusdam in cœtu dicturis euenire, vt subito velut attonitis vox faucibus hæreat. Quod aiunt accidisse Theophrasto, homini in circulis alioquin eloquentissimo. In huiusmodi casu [...] tur fuerit huic adagio locus. Narrant olim apud Græcos, [...] præcipuos fuisse citharœdos, Hipparchionem & Rufinum. Cum aiunt in solennibus ludis, qui decimo quoque anno apud Iulios [...] litas agebantur, essent inter se decertaturi: contigit, vt Hipparchion theatri strepitu turbatus, obticuerit, eaque res in vulgi iocum abierit. Autor Zenodotus.

Ne gry quidem.

Μηδὲ γρῦ φθέγγεται, id est, Ne gry quidem loquitur. Hyperbole item prouerbialis apud Græcos: pro eo quod est, ne tantulum quidem. Nam Gry, minimum quiddã significat: aut sordes vnguium, rem videlicet vilissimam: aut vocem suillam, quam ædere solent ij, qui grauantur sermone respondere: aut nomisma minutissimum. Aristophanes in Pluto:

> Καί με προσβιάζεται,
> Καὶ ταῦτ' ἀποκρινόμενος τὸ παράπαν οὐδὲ γρῦ.
> Id est,
> ---Meque vi subigit simul,
> Atque interim rogatus, hæc quid sibi velint,
> Prorsum nihil respondet, ac ne gry quidem.
> Hinc & verbum deductum γρύζειν.

Idem in eadem fabula:

> Γρύζειν δὲ καὶ τολμᾷς τὸν καθάρματε;
> Id est:
> Grunnire vero auderis etiam perditi?

Philostratus in vita Apollonii, οὐδαμοῦ ἐφθέγξατο, οὐδ' ὑπήχθη γρύξαι. id est, Haudquaquam loquutus est, neque adduci potuit vt vel hisceret: Huius vocis vsus admodum frequens est apud Aristophanem.

Acanthia cicada.

Ἀκάνθιος τέττιξ, id est, Acanthia cicada. In indoctos atque infantes, aut musices ignaros torqueri prouerbio solitum. Autor est Stephan. Byzantius, iuxta oppidum Ætoliæ Acanthum cicadas, cuius alibi vocales, mutas esse: atque hinc ortum adagium, cuius autorem citat Simonidem. Plin. Naturalis historiæ libro 11. capite vigesimo septimo, scribit in agro Rhegino cicadas omnes silere, vltra flumen in Locris canere. Idem testatur Pausanias libro rerum Eliacarum ij. Strabo libro Geographiæ sexto, refert Rheginum agrum à Locrensi dirimi fluuio, cui nomen Alex. cicadas autem quæ in Locrensi versantur ripa, sonantius stridere, cum in Rhegino sint mutæ. Huius rei hanc esse causam coniectat, quod Rheginorum regio cum sit vmbrosa atque opaca, cicadarum pelliculas humore torpefaciat: easdem in agro Locrensi, quod sit aprica solis arefactas æstu, stridorem aptius emittere. Auget autem miraculum Rheginensium cicadarum, etiam fabulose celebrata vocalitas vicinarum. Nam idem Strabo Timæum citat autorem, quondam in Pythiorum certamine Eunomum Locrensem, & Rheginensem Aristonem, in canendi certamen venisse. Aristonem Apollinem inuocasse Delphicum, vt sibi canenti foret auxilio, quod à Delphis Rheginenses olim essent profecti. Eunomus respondit, Rheginensibus ne certandum quidem omnino de musica, apud quos cicada vocalissimum animal voce careret. Vtrisque certantibus cum in Eunomi cithara, vna inter canendum chorda frangeretur, cicada superuolans astitit, ac vocem alioqui defuturam, suo cantu suppleuit. Atque ita victor declaratus, statuam citharœdi posuit, cum cicada citharæ insidente. Huiusmodi ferme tradit Strabo.

In sinu gaudere.

In sinu gaudere, est tacitam apud se voluptatem sentire, neque quod vulgo faciunt, foras proferre gaudii notas. Tibullus:

> Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.
> Propertius item:
> In tacito cohibe gaudia clausa sinu.
> Idem:
> Alter in alterius mutua flere sinu.

De amantibus dictum, qui secretas animi curas inuicem effundunt, quas aliis celant tamen. Cic. Tuscul. quæst. lib. 3. Quoniam hæc plausibilia non sunt, vt in sinu gaudeant, gloriose loqui desinant. Plinius libro secundo Epistol 1. Quibus ex causis necesse est aliquando tanquam immaturam mortem eius in sinu tuo defleam. Est aliquoties apud Senecam. velut Epist. 106. Si bona tua non iactaueris, si scieris in sinu gaudere. Atque ea quidem loquendi figura videtur ab Homero sumpta mutuo, qui in Odyss. 22 lib. sic ait:

> Ἐν θυμῷ γρηῦ χαῖρε, καὶ ἴσχεο.
> Id est,
> In tacito longæua sinu preme gaudia nutrix.

Perinde dictum est, in sinu, quasi dicas, in pectore tuo, non in labiis aut fronte: quibus partibus vulgus consueuit prodere, quid in animi penetralibus occultat M. Tullius in epist. quadam ad Q. fratrem: Mihi crede, in sinu est, neque ego discingor. His verbis promittit fidem silentii. Nam si quis discingatur, effluit quod sinui creditum est. Plutarch. in vita Catonis Vticensis, è sinu dixisse videtur, pro intima familiaritate, ὑπάτους, πείσωνά τε καλπούρνιον, τὸν πατέρα τῆς καίσαρος γυναικὸς, καὶ γαβίνιον παῦλον, ἐκ τῶν κόλπων ἄνθρωπον, ὥς φασιν, οἱ τὸν τρόπον αὐτοῦ καὶ βίον εἰδότες, id est, Pisonem Calphurnium, qui erat pater vxoris Cæsaris, & Gabinium Paulum

Paulum ex intimis Pompeii finibus, vt aiunt, qui mores ac vitam hominis norunt. Scæuola libro Pandect. 22. tit. De probationibus cap. 27. paulo diuersius vsurpat: Quod omnem, inquit, fortunam & substantiam, si quam à matre susceperat, in sinu meo habui sine vlla cautione. In sinu meo, dixit: pro, in potestate ac fide mea. quod enim alterius fidei committimus, in sinum deponere dicimur. Ita Terent. Hanc mihi in manum dat.

Areopagita taciturnior.

Ἀρεωπαγίτου στεγανώτερος, id est, Areopagita taciturnior dicebatur, qui commissum arcanum optime contineret. Alciphron in epistola quadam, γένοιό μοι τὸ νῦν ἀρεωπαγίτου στεγανώτερος. id est: Esto mihi nunc Areopagita taciturnior. στεγανὸς enim dicitur, non qui tacet ipse, sed qui continet arcanum, nec effutit vsquam. Translatum est à vasis solidis, nec vlla ex parte perstillantibus. Athenis in Areopago causæ capitales audiebantur, idque noctu, magna attentione. Et fortassis nefas erat illis quæ ibi fuissent acta, apud vulgus effutire. Extant & hodie apud Vesphalos reliquiæ generis iudicum. Certi vulgo dicuntur. Qui in hunc ordinem admittuntur, magna religione adiguntur ad silentium. Est enim ratio quædam deprehendendi crimina, quam nullus intelligit, præter illos iuratos.

Manum ad os apponere.

Hoc gestu significamus nos scire quippiam, quod tamen nolimus effari Cælius Ciceroni libro 8. At Domitius quum manus ad os apposuit, te ad 9. calend Iunij subrostrarii (quod illorum capiti sit) dissiparant periisse.

Bacchæ more.

Βάκχης τρόπον, id est, Bacchæ more. De tetricis ac taciturnis dictitari solitum, quod essent huiusmodi Mænades illæ, Bacchico afflatæ furore. Autor idem Diogenianus. At Iuuenalis retulit ad vitam intemperantem:

> Qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt.

Magis mutus quam pisces.

Ἀφωνότερος τῶν ἰχθύων, id est. Magis mutus ipsis piscibus. Prouerbialis metaphora de vehementer infantibus atque infacundis. Conueniet & in hominem immodicæ taciturnitatis. Horatius in Odis:

> O mutis quoque piscibus
> Donatura cygni, si libeat, sonum.

Pisces enim nullam ædunt vocem, exceptis perpaucis, inter quos canis marinus Lucianus aduersus indoctum: μᾶλλον δὲ τῶν ἰχθύων ἀφωνότερος εἶ. id est: Imo vero magis es mutus quam pisces. Rursus in Gallo: πολὺ ἀφωνότερος ἔσομαι τῶν ἰχθύων, id est, Multo magis ero mutus quam pisces. Vnde Plutarchus in Sympοsiacis existimat, Pythagoricos à piscibus abstinuisse, quod hos quasi suæ disciplinæ domesticos agnoscerent, propter ἐχεμυθίαν, id est, silentium, quod inter animantium genera piscibus est proprium. Nam cæterorum sua quibusque vox est. Aues permultæ canoræ sunt: quædam & humanum sermonem referunt. Atque adeo terrestrium quoque manticora apud Ægyptios, si Plinio credimus. Solis piscibus nulla vox. Causam adfert Aristoteles, quod his neque pulmo sit, neque arteria, neque guttur. Etiamsi sint nonnulli, qui sonitum quendam ac stridorem ædunt: quorum de numero sunt delphinus, lyra, chromis, voca, (quem hinc dictum apparet, quod vocem ædat: Mercurio sacrum, prodidit Athenæus lib. 8.) pecten. Verum eum sonum non natutalib. organis vocis ædi putant: sed vel attritu branchiarum, vel ab interioribus, quæ sunt circa ventrem. Plutarch. existimat Græcis ἰχθῦς hinc appellari, quod vocem habeat compressam. Et Lucianus in Halcyone: ἄφωνα γὰρ δὴ πάντα καθ' ὕδατος διαιτώμενα. id est, Nam muta sane quæ in aquis degunt. Athenæus libro Dipnosoph. 8. citat autorem Mnaseam Patrensem, qui prodiderit, in Clitorio amne Arcadiæ pisces esse vocales. Item Philostephanum, qui scripserit in fluuio Aorno, qui Pheneum vrbem interfluit, piscibus dictis pœcilis vocem esse ferme qualis est turdorum. Tametsi Aristoteles adimit omnibus piscibus vocem: excepto scaphro, & porco fluuiatili. Veteres autem quemuis piscem vocabant ἔλλοπα, quod vocem ædere non posset: ἴλλεσθαι siquidem est εἴργεσθαι, id est, cohiberi, & ὄψ vox. Vnde apud Theocritum ἐλλοπιεύειν, pro piscari. Addit Athenæus, Pythagoricos a cæteris animantibus non prorsus abstinere, sed quibusdam ex his vesci: quædam etiam sacrificare, solos pisces non gustare, quasi sacros, ob ἐχεμυθίαν quam Pythagoras docuit.

Rana Seriphia.

Βάτραχος ἐκ σερίφου, id est, Rana Seriphia. In homines mutos, & canendi dicendique prorsus imperitos dicebatur. Inde natum, quod Seriphiæ ranæ in Scyrum deportatæ non ædebant vocem. In hunc modum collectanea Græcorum prouerbiorum decerpta è libris Didymi, Tarrhæi, & aliorum. Totidem verbis Suidas. Et βάτραχος σερίφιος, id est, Rana Seriphia. Proditum enim est, in Seripho insula ranas mutas haberi. Meminit huiusce rei Plinius lib. 8. cap. 58. Cyrenis, inquit, mutæ fuere ranæ: illatis è continente vocalibus, durat genus earum. Multæ sunt etiamnum in Seripho insula. Eædem alio translatæ canunt, quod accidere & in lacu Thessaliæ dicendo tradunt. Quanquam in vulgatis exemplaribus cicadarum Seriphiarum mentio fit, non ranarum: sed germanam lectionem Hermolaus ex fide veterum codicum restituit. Seriphus autem vna est insularum, quas Græci σποράδας vocant. Non videntur autem satis conuenire verba Plinii cum Græcorum commentariis. Nam hic ait mutas esse in Seripho: illi negant vocem ædere deportatas in Scyrum: quasi in Seripho vocales, in Scyro obmutescerent. Verum attentius intuenti rem, nihil est absurdi. Seriphus ranas habebat mutas. Eas vt rē prodigiosam deportabant in Scyrum: quas cum Scyrii mirarentur esse mutas, præter ingenium ranarum indigenarum, dicebant; βάτραχος ἐκ σερίφου. Ea vox abiit in prouerbium.

Reddidit Harpocratem.

Catullus in Epigrammatis prouerbiali specie dixit, Reddidit Harpocratem: pro eo quod est, imposuit silentium. Carmen est huiusmodi:

> Gellius audierat patruum obiurgare solere,
> Si quis delicias diceret aut faceret.
> Hoc ne ipsi accideret, patrui perdespuit ipsam
> Vxorem, & patruum reddidit Harpocratem.
> Quod voluit, fecit: nam quamuis irrumet ipsum
> Nunc patruum, verbum non faciet patruus.

Harpocrates deus ita apud veteres fingebatur, vt digito admoto ori, silentium indiceret: qualis & apud Romanos dea Angerona.

Statua taciturnior.

His etiam temporibus in prouerbio est, Statua taciturnior. in hominem vehementer infantem, ac tacitum. Vsus est hac hyperbole Horatius in epistola ad Iulium Florum:

> ---Statua taciturnius exit
> Plerunque, & risu populum quatit.---

Itidem Iuuenalis diuitem quempiam, sed infantem & indoctum, Mercurii statuæ similem facit:

> ---Truncoque simillimus Hermæ.

Consimili forma diuus Chrysostomus libro περὶ ἱερωσύνης sexto, de tardo & stupido, τοῦτο δὴ τὸ ἡμέτερον τῶν λιθίνων οὐδὲν διοίσει, id est: Tum illud quod Græci dicere solemus, à saxeis nihil differet: quod & alibi retulimus. Xenophon in Symposio, ἐκείνων γοῦν μὲν ἂν ἧττον φωνὴν ἀκούσαις, ἢ τῶν λιθίνων. id est, Illorum igitur vocem minus audias quam saxearum statuarum. Statuæ frequenter habent speciem sapientum & eloquentium virorum, ipsæ tamen nihil loquuntur.

Taciturnior Pythagoreis.

Σιωπηλότερος ἔσομαι τῶν Πυθαγόρᾳ τελεσθέντων: id est, Taciturnior ero quam hi qui Pythagoræ sunt initiati. De vehementer taciturnis vsurpari solet. Sumptum à Pythagoræ schola, in qua quinquenne silentium indicebatur auditoribus: quam ἐχεμυθίαν vocant, à cohibendo sermone. Suidas prouerbii titulo refert, & Zenodotus in Collect.

Amyclas perdidit silentium.

Τὰς Ἀμύκλας ἀπώλεσεν ἡ σιγή: id est, Amyclas perdidit silentium. Quibusdam eruditis (in quibus est autor operis haudquaquam aspernandi, quod inscribitur Copiæ cornu) placet hoc ad prouerbiorum ordinem pertinere, neque nos ab illorum sententia magnopere dissidemus. Consentaneū enim est, rem vulgari ioco fuisse iactatam. Innuit autem adagium Vergilius Æneidos libr. 10. cum ait:

> ---Fuluumque Camertem,
> Magnanimo Volscente satum, ditissimus agri
> Qui fuit Ausonidum & tacitis regnauit Amyclis.

videlicet epitheto notum eius euentum indicans. Eum Seruius interpres enarrat hunc in modum. Cum apud Amycleos subinde nunciaretur hostium aduentus, idque falso, & ob eam rem ciuitas frequenter inani terrore quassaretur, lata lege cautum est, ne quis vnquam hostis nunciaret aduentum. Atqui post euenit vt vere iam aduenirent hostes. Quod cum nemo nunciaret, propter legis interdictum ciuitas de improuiso capta est. Qui casus, vt apparet, populari ioco dedit occasionem, vt dicerent Amyclas silentio periisse, si cui sua taciturnitas fuisset incommodo. Citat idem Lucillium, Mihi necesse est loqui. Nam scio Amyclas tacendo periisse. Accipiendæ sunt autem hoc loco Amyclæ. non vt sit vna è centum illis vrbibus Laconiæ, quam Lacedæmonis filius condidit: sed oppidum quoddam situm inter Caietam & Terracinam, conditum ab iis Laconibus, qui comites Castoris & Pollucis fuerunt, eique nomen indidere, quo Laconicas illas Amyclas referret. Seruius existimat Laconas Pythagoricæ disciplinæ fuisse sequaces. Quoniam autem interdixisse creditus est Pythagoras σαρκοφαγίαν, hoc commento, quod diceret humanas animas in animantium corpora demigrare, & ob eam rem prohibuisse ne quod animal occideretur (quemadmodum attestatur Iuuenalis:

> ---A cunctis animalibus abstinuit qui,
> Tanquam homine.)---

nefas esse ducebant serpentes, qui ex vicinis paludibus nascebantur. occidere. Quorum tanta increuit multitudo vt ciuitatem eam deleuerint, teste etiam Plinio. Potest igitur & hinc ortum videri vulgare dictum, Amyclas silentio periisse: quod Pythagorici dogmatis obseruatio perniciem illis attulerit: quorum primum est, ἐχεμυθία, id est, silentium, quod in quinquennium indicebat iis, qui

suæ Philosophiæ vellent initiari, sicuti declarat Aulus Gellius. Porro quod ait Seruius, Lacones Pythagoricæ fuisse factionis, non recordor apud alium autorem legisse me: nisi quod Plutarchus in Symposiacis tradit, Tyrrhenos huius philosophi decretis vsque adeo fuisse addictos, vt etiam ea quæ ille symbolis illis præcepit, ridicula superstitione soliti sint obseruare. Aut igitur ex his erant Amyclæi, aut eiusdem instituti sectatores. Meminit de Amyclarum silentio Silius Italicus:

-- Quasque euertere silentia Amyclæ.

Meminit & Catullus (nisi fallit inscriptio carminis) de Vere, quod nuper nobis Aldus Manutius noster exhibuit in antiquissima quadam Galliæ bibliotheca repertum:

Sic Amyclas dum tacebant, perdidit silentium.

Prouerbium ad varios vsus accommodare licebit: veluti si vbi quis pecuniam creditam perdidisset, quod non appellasset debitorem, aut iure præscriptionis (vt vocant) excidisset à possessione, Amyclarum silentium appellet: aut si quis audacius agens causam suam iussusque tacere, respondeat: τὰς ἀμύκλας ἡ σιγὴ ἀπώλεσεν. Hoc inutile silentium Græci vocant δυσωπίαν, atque huic diuersum vitium ἀδολεσχίαν. De vtroque extant Plutarchi præcepta.

Dorypborematis ritu.

Græci δορυφόρημα vocant satellitium illud ex barbarorum fæce conductum: quod olim tyranni ad custodiam corporis adhibebant, nunc à regibus magis fastus quam tutelæ gratia alitur: nec à regibus modo, verum etiam à summis pontificibus. In tragœdiis igitur sic addebatur regum personis δορυφόρημα, vt astarent modo, nihil etiam loquerentur. Vnde qui taciti assident, δορυφορήματος τρόπον, adesse dicuntur. Sic Athenæus lib. 5 παρεμβάλλοντός τινα λόγον Πεισιστράτου. χρὴ γὰρ καὶ τοῦτον μὴ παρεῖναι δορυφορήματος τρόπον. id est: Cum iniiceret sermonem quendam Pisistratus: neque enim oportet hunc adesse more Doriphorematis: hoc est tacitum, & nihil adferentem in medium. Vsurpatur à Luciano in libello De conscribenda historia, his quidem verbis: οὐκοῦν, ὦ φίλων, ὡς μὴ μόνος ἄφωνος εἴην ἐν οὕτω πολυφώνῳ τῷ καιρῷ, μηδ᾽ ὥσπερ κωμικὸν δορυφόρημα κεχηνὼς σιωπῇ περιφεροίμην. id est: Igitur amice, ne solus essem mutus in tempore tam vocali, neque veluti comicum Doriphorema hians cum silentio obambularem.

IVNII. Clauis in lingua.

In prouerbii vsum cessit illud Æschyli:

Ἀλλ᾽ ἐπὶ καὶ μοι κλεῖς ἐπὶ γλώσσῃ φύλαξ.

Id est,

Et nostra præfert lingua custodem clauem.

Quoties fidam silentii fidem pollicemur. Citatur à D. Clemente Stromatum libr. 5. Conforme huic adagio est illud Sophoclis in Oedipo Colonæo: ὧν καὶ χρυσέα κλῂς ἐπὶ γλώσσᾳ βέβακεν προσπόλων, id est: Quorum aurea clauis linguam coercet initiatorum. quod dixit propterea quod lingua veluti claue obserata sit, ne reuelet mysteria. Non abludit hinc Æschyli illud: πιστὸν ταμεῖον ἐπὶ γλώσσας, id est: Fidum penu vel ærarium linguæ. Huc spectat Lucianicus versiculus:

Ἀρρήτων ἐπέων γλώσσης σφρηγὶς ἐπικείσθω.

Id est:

Arcanum vt celet, claudenda est lingua sigillo.

Præceptum est Iamblichi Pythagoræi: γλώσσης πρὸ τῶν ἄλλων κράτει, θεοῖς ἑπόμενος. id est: Linguam ante omnia contine. Dei exemplo. Diuersum huic est illud apud Æschylum in Persis: οὐδ᾽ ἔτι γλῶσσα βροτοῖσιν ἐν φυλακαῖς. id est: Neque amplius hominibus, lingua in custodia est. quasi dicat, rem illam libere ab omnibus & palam dici citra dissimulationem.

Mysteria Eleusinia prophanos celanda.

De rebus haudquaquam triuialibus, sed arduis dicturi, inuidiam deprecari licebit illo prouerbiali Lysidis Pythagoræi dicto: βεβήλοις τὰ τῶν ἐλευσινίαιν θεαῖν μυστήρια οὐ διηγητέα. id est: Prophanis non esse narranda dearum Eleusiniarum (Cereris & Proserpinæ) mysteria. quod attigit in Protesilao tragicus Euripides, ibi,

Οὐ γὰρ θέμις βεβήλοις ἅπτεσθαι δόμων.

Id est,

Haud fas prophanis limina hæc attingere.

Constans in eo fuit antiquitatis consensus vt in vulgus publicari arcana sua mysteria noluerit, magno leuitatis nostræ opprobrio, dum cerdones, & in media fullonia nati, ad explicanda altissima sacræ scripturæ mysteria magno supercilio, sed illotis manibus accedunt, sortis suæ & imperitiæ immemores, deque abstrusis obscurorum locorum sententiis censuram exercent, tantaque sui fiducia pronunciant, tanquam aut ipsi ea condiderint, aut ex oraculi tripode alicunde hauserint. alioqui celanda esse vulgus mysteria, Christus ipse non dubio exemplo innuit, vbi initiatos discipulos in montem secum subducit, turbis ima in valle subsistere iussis. Idem docuit patriarcha Iacob exemplo luculento, dum virgulas partim corticibus vestitas, partim delibratas in aquariis alueis, quo aquatum venturæ fuerant oues, ad conceptus spem reponit. quo in loco Iacob opilio, ecclesiasten seu doctorem notat, oues, gregem auditorum lectorumve aqua, Scripturæ sacræ fontes, ramuli, eiusdem documenta & sententias significant. quarum aliæ sunt decorticandæ & enucleandæ perfectiorib. aliæ vulgo minus capaci, integræ seruato cortice apponendæ. Istud est quod cum alibi tum in libr. 1. Theolog. Nazianz. scribit, βούλεται οὕτω πλαξὶ στερραῖς καὶ λιθίναις ἐγγράφεσθαι, καὶ ταύταις ἀμφοτέρωθεν, διά τε τὸ φαινόμενον τοῦ νόμου καὶ τὸ κρυπτόμενον, τὸ μὲν τοῖς πολλοῖς καὶ κάτω μένουσι, τὸ δὲ τοῖς ὀλίγοις καὶ ἄνω φθάνουσι. id est: Solidis saxeisque abacis inscribi vult sermo, & quidem vtrinque: propter & manifestum & occultum legis sensum: illum quidem vulgaribus & humi manentibus, hunc vero raris & sursum tendentibus. Hebræorum sapientes sacrorum quorundam librorum lectione iuuentuti interdicebant, vt animis tenellis nondumque confirmatis, non inutili modo, sed & noxia: vt idem Nazianzenus, in lib. De recto ordine ait. Age videamus quæ fuerit hac in parte maiorum nostrorum constantia: occurrit primo loco Orpheus, antiquissimus Græcorum theologus, in suo ad Musæum vero Deo rebusque diuinis opere, ita per initia canens:

Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί· θύρας δ᾽ ἐπίθεσθε βέβηλοι:

Id est,

Pange, quibus fas est: foribus discede prophane.

Quem secutus Pythagoras, ita suum opus orditur.

Ἀείσω ξυνετοῖσι, θύρας δ᾽ ἐπίθεσθε βέβηλοι.

Id est:

Doctis pango: fores clausas munite profani.

Hippocrates quoque Cous, medicorum princeps, τὰ δὲ ἱερὰ ἐόντα πρήγματα, ἱεροῖσιν ἀνθρώποισι δείκνυται· βεβήλοισι δὲ οὐ θέμις, πρὶν ἢ τελεσθῶσιν ὀργίοισιν ἐπιστήμης. id est, Res sacræ, sacris viris demonstrantur, nam profanis nefas est priusquam scientiæ orgiis initiati fuerint. Themistius philosophus, τῷ δὲ κατὰ νόμον μεμυημένῳ τὸν ναρθηκοφόρον βάκχον ἧττον οὐ συγχωρεῖ τὰ μυστήρια, id est, Haud rite initiato, non permittunt mysteria feruligeri Bacchi pompam spectare. Citatur & à Theodorito in Therapeuticis Græcarum affectionum, Euripidis versus à codicis vitio ita emendandus.

Ἄρρητ᾽ ἀβακχεύτοισιν εἰδέναι βροτῶν.

Arcana quæ scire est nefas Baccho haud sacris.

Aristides in Pericle: τῶν βεβήλων ὀλίγος ὁ λόγος πάντως: id est Prophanorum exigua est omnino ratio. Olim qui specimen suorum studiorum exhibebant, more recepto iubebant exire, τοὺς ἀμυήτους καὶ βεβήλους, id est, non initiatos & prophanos quod & Epiphanius sophista, exorsurus hymnum quem in Bacchi honorem scripserat fecit, vt scribit Nicephorus, subsistentibus in auditorio duobus Apollinaribus, quos Christianos piaculū erat aures præbere prophanis fabulis: quæ causa fuit cur excommunicati fuerint. Philo Iudæus libro de Caino: οὐχ ἱεροφαντήσομεν τοῖς κατεσχημένοις ἀνιάτῳ κακῷ, τύφῳ ῥημάτων. id est: Sacra non pandemus verborum fastu malo insanabili, obnoxiis. Iubet Plato circumspiciendum esse, ne quis profanus alicunde dicta excipiat: ἄθρει περισκοπῶν, μή τις τῶν ἀμυήτων ἐπακούσῃ. Pindarus quoque in omnes efferendum esse vetus dictum negat: μὴ πρὸς ἅπαντας ἀναρρῆξαι τὸν ἀρχαῖον λόγον. A. Gellius in calce librorum: Eandem ego commentariis his legem dabo. vt ea ne attingat, neve adeat profestum & profanum vulgus à ludo Musico diuersum. quo spectant anapæsti Aristophanis eo in loco desiderati:

Εὐφημεῖν χρὴ κἀξίστασθαι τοῖς ἡμετέροισι χοροῖσιν,

Ὅστις ἄπειρος τῶν δὲ λόγων, ἢ γνώμην μὴ καθαρεύει,

Ἢ γενναίων ὄργια μουσῶν μήτ᾽ ἔχορευσε.

Id est,

Nempe choris excedere nostris debet, linguisque fauere,

Dictorum quisquis rudis astat, mens & cui crimine fœda

est,

Et duxit nunquam cecinitve Libethridos orgia Musæ.

Æschylus tragicus quoniam in scena publice mysteria effutiuerat, in Areopago capitis causam agens, absolutus fuit eo nomine, quod initiatus non foret, vti refert Alexandrinus Clemens. contra Thebanus Pentheus quum temere insiluisset & inspectasset Bachi orgia, à fanaticis mulieribus dilaniatus fuisse dicitur, propterea recte dictum est à Synesio. ἀγνωσία, σεμνότης ἐπὶ τελετῶν. hoc est: Sacrorum dignitatem tuetur ignoratio. Porro maximi beneficii loco habebatur olim Eleusiniis sacris initiari. sic Hippocratem medicorum numen, ob merita ipsius publice consensu communi, τὰ ἐν ἐλευσινίοις δεύτερον ἀφ᾽ ἡρακλέους ἐμύησαν. hoc est, secundum ab Hercule initiarunt Athenienses: vti Soranus scriptum reliquit.

Potes tacere.

Δύνασαι σιωπᾶν. Potes tacere. Dictū apparet in eos, qui clanculum inter se mussitant, ne silentii fides prodatur. Hesychius prouerbium natum indicat ab Antigoni & Pyrrhi regum societate tanto silentio tamque arcane inita, vt ne scribis quidem eius fides credita fuerit aut communicata. Refertur dicti origo ad Phœnicidem Megarensem comicum, qui Athenis fabulas suas docens, prouerbiali dicterio luserit in tacitum pactum induciarum inter prædictos reges. dixisse enim ad tibicinas fœminas fertur his verbis: δύνασαι σιωπᾶν, Potes tacere: vt authores pastorum id exclamasse viderentur.

Ne Sol quidem sciet.

Quum tutam silentio fidem obstringimus, ac nemini consilium nostrum detecturos, aut factum declaraturos innuimus, prouerbio locus erit. Heliodorus Emesenus lib. 7. Æthiopicæ historiæ: ἀλλὰ τούτου γε ἕνεκα θάρσει, ὡς οὐδ᾽ ὁ ἥλιος τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενον γνώσεται. id est: Quin de ea re animo sis securo, nam ne sol quidem, quod dicitur, sciet. Sol mundi oculus à philosophis appellatur, quod omnia lustret. vnde Homerus:

Ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει.

Id est,

Sol oculus rerum cuncta audit & omnia cernit:

Vnde Plinius lib. 2. Natur. histor. Omnia intuens, omnia exaudiens, vt principi literarum Homero placuisse in vno video. Huc pertinet Polemonis sophistæ dictum, qui arthriticos cruciatus non ferens, quum se viuum in sepulchro condi iussisset, ad familiares operā illi nauantes dixit: ἔπαγε, μὴ γάρ ἴδοι με σιωπῶντα ἥλιος. i. Obstrue obstrue, ne me tacentem sol aspiciat. Diuersius dixit Antiochus philosophus de victoria Luculli aduersus Tigranem, οὐκ ἰδεῖν πώποτε ἄλλην ἑωρακέναι τὸν ἥλιον: id est, dicebat solem non vidisse aliam maiorem: victoriam scilicet.

Cicadæ humi canunt.

Τέττιγες χαμόθεν ᾄδουσιν, id est, Cicadæ humi canunt: prouerbio significatur ingens vastitas. Aristoteles lib. Rhetorices 2. ænigmatodes esse ostendit: οἷον εἴ τις λέγει ὅπερ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν. id est: Vt si quispiam dicat id quod in Locris extulit Stesichorus, non oportere conuiciari, ne cicadæ humi concinant. quo innuit, temperandam esse à dicacitate linguā, eo quod conuicia sæpe concitent bellorum causas, vnde fit vt regiones deuastentur penitus, excidioque non arborum modo, sed vrbium quoque Marti litetur. Meminit Eustathius Iliados 3. μεμνῆσθαι χρὴ καὶ συμβολικοῦ λόγου ἐν ᾧ ἠπειλήσατό τις ποιήσειν τοὺς τέττιγας τοῖς ἐχθροῖς χαμόθεν ᾄδειν, ἀντὶ τοῦ δενδροτομήσειν πᾶσαν τὴν χώραν ἵνα ἐξ ἀνάγκης οἱ τέττιγες ἀπὸ γῆς ᾄδωσι, id est, Meminisse operæ precium est & symbolici dicti, quo minatus fuit quispiam hostibus, se effecturum vt cicadæ humi canerent: nimirum excisurum se arbores omnes regionis, vt necessario cicadæ humi canerent. Natum inde, quod arbustis maxime gaudeant cicadæ. vnde in Bucol. Virgilius:

Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.

Et Plin. lib. 11. dixit cicadas non nasci in raritate arborum.

Tanquam libri.

Plato in Protagora, de obmutescentibus, quippe respondendo non sunt, vsurpauit prouerbialiter: εἰ δ' ἐπανέροιτό τινά τι, ὥσπερ βιβλία οὐδὲν ἔχουσιν, οὔτε ἀποκρίνεσθαι οὔτε αὐτοὶ ἐρέσθαι. id est: Si quis rhetorum quempiam inte roget, ceu libri nihil habent quod vel respondeant vel ipsi sciscitentur. Sumptum inde, quod libri tametsi lectorem instruere possint, voce tamen non vtuntur: vnde & muti magistri vocantur.

BRASSICANI. *Areopagita subticentior.*

Et hoc ex Alciphronis epistolis Budæus animaduertit, ἀρειοπαγίτου σιγηλότερος, id est, Areopagita taciturnior de homine dictum, qui arcanum optime nouit continere, & linguæ suæ imperare: cui contrarium est hoc hominum genus, quod apud Comicos rimarum plenum est & crebrius perlucet quam cribrum. De Areopagitarum integritate simul ac authoritate, multa scribit Isocrates in Areopagitico, & Lucianus in Anacharside.

COGNATI. *Indictum puta.*

Galli pro prouerbio habent, cum certam in tacendo fidem significant, ac dum quis quod scit, perinde continet ac dissimulat, quasi nesciat. Non dissimile hoc Comicum: Dictum sapienti sat est. Plaut. in Persa, & Terentius in Phormione, de quo alias mihi dictum est, vt arbitror Gell. lib. 1. cap. 22. Indictum accipit, pro improprie & parum significanter dictum. Nam quæ improprie & paruum cum gratia efferuntur, ea perinde sunt, ac si non dicerentur, indictaque manerent. Qui dicit inquit, ergo se superesse ei quem defendit, nihil istorum vult dicere, sed nescio quid aliud indictum inscitumque dicit.

Audi, vide, sile.

Lucianus ἐν ἁλιεῖ: ἄκουε, σίγα. id est: Audi, tace. Zeno Cittieus adolescentem multa temere garrientem hoc dicto corripuit: Ob id binas habemus aures, os vnicum, vt plurima audiamus, loquamur paucissima. Idem alteri: Aures, inquit, tuæ in linguam defluxere. Submonens adolescentis esse, audire multa, loqui pauca. Sic Demonax Cynicus apud Lucianum, sciscitanti quomodo posset delegatam prouinciam quam optime gerere? Si, inquit, ira vacaris, & quam minimum loquens, plurima audieris. Plutarch. περὶ ἀδολεσχίας. & Erasmus noster in Lingua. vbi: Cæterum quemadmodum natura voluit, linguam humanæ vitæ moderatricem esse promptam officio: ita diligenter admonuit, ne præcipiti petulantique facilitate perniciem adferret pro vtilitate, exitium pro officio, venenum pro remedio, eoque quum oculos binos, aures binas, nares binas addiderit, vnicam duntaxat linguam dedit. Sit igitur, suadente D. Iacobo in epistola, omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum.

Μηδὲ γρύζειν.

Apud Lucianum in vocalium iudicio habetur hæc hyperbole prouerbialis, cuius vsus admodum frequens est apud Aristophanem. Philostratus ea vsus est in Apollonii vita. Habetur quoque Exodi 11. cap. & Iosue 11. quoque. οὐκ ἔγρυξεν οὐδεὶς τῶν υἱῶν Ισραὴλ τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ. vbi Latinè: Nullus contra filios Israel mutire est ausus. Hanc Terent. in Andria sic expressit: Nihil iam mutire audeo. Id est, verbum sonare. Videntur veteres syllabam Mu ad depulsio-

hem fascini & inuidiæ, malique, imo ad silentium ominandum imperandumq; vsurpasse: quam nostri adhuc hodie retinent. Erasmus noster, μηδὲ μῦ, annotauit. Vide alibi, Ne hilum.

Linguarium dare.

Seneca lib. 4. De beneficiis: Ecce, inquit, vt doleat tibi, vt postea consideratius loquaris. quod dicere solemus, linguarium dabo. Linguarium hic appellat Seneca, tanquam linguarum thecam & repositorium, in quo se dicit linguam conditurum, ne temere promittat. Natum est hoc verbum è ioculari vulgi sermone: quo & nos plerunque iocantes vtimur.

Digito compesce labellum.

Hoc Iuuenalis hemistichium ex satyra 1. celebratum est per hominum ora & domorum parietes, non ingratum, nec iniucundum: quo silentium ac taciturnitas imperatur. Antiquis autem Harpocrates, qui os digito premit & signat, per ænigma significat, ne Isidis & Serapidis mysteria euulgentur & enuncientur. Varro: Hi Dei iidem, qui ab Ægyptiis Serapis & Isis, etsi Harpocrates digito significat vt taceam. Digitus enim eius ori adpositus, silentium indicat. Talis fere apud Romanos priscos erat Angeronia dea, silentii præsul, quæ simulachrum prænexo obligato, obsignatoque ore habebat. Cæterum Diana ab Horatio dicitur silentium regere ex ritu sacrorum: in quibus imperabatur à præcone, vt qui aderant, linguam pascerent, id est, tacerent, & linguis fauerent. Ex his omnibus colligit quidam:

Virtutem primam esse puta compescere linguam:

hoc est, moderari, ne quid temere loquaris.

Angenora os cohibeat.

Est enim dea ἐχεμυθίας, vt Sophocles, ὧν καὶ χρυσέα κλῇς ἐπὶ γλώσσαν βέβακεν. Eius simulachrum erat obligato & obsignato ore: cuius feriæ erant 12. Calend. Ianuarij: & Angenoralia dicebantur. Cohibet enim os. Huc pertinent & hæc, de quibus nobis post dictum est: St Harpocrates digito significat: & Tacere optimum esse arbitror.

St Harpocrates digito significat.

Versus est prouerbialis Lucilii apud M. Varronem De lingua Latina:

---Et Harpocrates digito qui significat st.

St enim nota indicentis silentium. Pomponius Atellanarius poeta apud Nonium:

Pater at st, negator esse hic me: operibo caput.

Terent. in Phorm. Quid? non is obsecro es, quem semper esse dictitasti? C St. S. quid has metuis fores? C. Conclusam hic habeo vxorem sæuam. Plutarchus Harpocratem scribit filium fuisse Isidis exterricineum: id est, ante exactos menses genitum: quem ἠλιτόμηνον Græci vocant, eundem etiam pedibus debilem. Porro Ausonius vocat eum Sigalionem, eo versu:

Aut tua Sigalion Ægyptius oscula signet.

Harpocrates digito premens labrum, admonet, vt taceamus, & ne euulgemus, & enunciemus mysteria & arcana. Itaq; Harpocrates deus ita apud veteres fingebatur, vt digito ori adposito, silentium & taciturnitatem indiceret. Proinde scripsit Catullus in Epigrammatis:

-- Et patruum reddidit Harpocratem.

id est, mutum, & elinguem. Plutarchus de eo. Iuuenalis satyra 1. sub finem huc allusisse videtur:

Cum veniet contra digito compesce labellum,
Accusator erit, qui verbum dixerit, hic est.

Alius dicit, Pauca in conuiuio loquere. St autem vox est etiam apud Plautum. Cælius Ciceroni lib. 8. At Domitius cum manus ad os apposuit, &c. Hoc gestu significamus, nos scire quippiam, quod tamen nolimus effari. Non aliena sunt, Tacere opinor esse optimum. &, Angenora os cohibeat.

Tacere opinor esse optimum.

Quia silendo nemo peccat, loquendo persæpe. Hæc sententia vt olim, etiam hodie in prouerbio est, præcipue apud Gallos. Ennius Eumenidib. quas ex Æschylo vertit,

---Tacere opinor esse optumum
Vt pro viribus sapere, atque fabulari tute nouerint.

Aescylus sic:

Σιγᾶν ἀρήγει, καὶ μαθεῖν θεσμοὺς ἐμούς,
Πόλιν τε πᾶσαν εἰς τὸν αἰανῆ χρόνον
Καὶ τόνδ' ὅπως ἂν εὖ καταγνωσθῇ δίκη.

Hinc Harpocrates deus, & Angenora dea, apud Romanos digito admoto ori, silentium indicant.

Si tacent, satis dicunt.

Cic. in diuinat. Etiam si tacent, satis dicunt: & quod addit Pedianus, cum tacent, clamant. Non dissimile illud Bonifacii, Qui tacet, consentire videtur. Habetur quoq; in l. si fine. C. ad senat. Vellelan. Catullus:

Nequicquam tacitum cubile clamat.

Festus Pomp. in verbo, Tacitus: Tacitus, inquit, etiam argutus, quia potest aliquando tacere.

GODOFREDI. Oleum in ore gestat.

De eo cui inhibitum est loqui, neque verbum fari licet. Alexander ab Alexan. lib. 5. cap. 15. Miror à neutro originem prouerbii notatam esse. Addit Godofr. eundem muneribus ligatum, & diuitiis fartum, à Græcis dici, bovem in lingua habere.

COEL. RHOD. Staterii paries.

Hoc admonebimus, verbis parcendum esse, ne redituras per iugulum voces imprudentius effundamus. Cicero testatur Staterium quendam sua ætate ea effutiuisse, bonis viris subauscultantibus interposito pariete: quæ patefacta, in iudiciumque prolata, miserum rei capitalis iure damnarunt.

Ne interula quidem arcani conscia.

Cum è Metello senatore quidam diligentius multa exquireret: Si interiorem, inquit, tunicam horum scirem esse consciam, protinus eam igni exurerem. Hinc Celtæ: Ta chemise ne sache ta guise. Taciturnitas vix vnquam damno est, loquacitas fere semper.

TÆDIVM EX ITERATIONE.

Longum prooemium audiendi cupido.

Prouerbii speciem habet quod est apud Platonem libro De Repub. 4. μακρὸν τὸ προοίμιον τῷ ἐπιθυμοῦντι ἀκοῦσαι. id est, Longum prooemium audiendi cupido. Qui rem ipsam cupit cognoscere, huic longum est omne prooemium. Vnde illud Terentianum: Vah etiam prooemium mihi occeptat. Et Athenis præco qui dicendi potestatem faciebat rhetoribus præfabatur, ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν: id est, Sine prooemiis & affectibus: quod hæc extra causam sint.

Terram video.

Qui molesti prolixique laboris finem adesse significabat, dicere solet, γῆν ὁρῶ: id est, Terram video. Sumptum à nauigantibus. Q. Curtius lib. 4. Haud secus quam profundum æquor ingressi terram oculis requirunt. Plautus in Mercatore: Equidem iam me censebam esse in terra. M. Tullius in oratione pro L. Murena: Quod si portu soluentibus, ij qui iam in portum ex alto inuehuntur, præcipere summo studio solent, & tempestatum rationem, & prædonum, & locorum: quod natura affert vt eis faueamus qui eadem pericula quibus nos perfuncti sumus, ingrediantur. quo tandem animo me esse oportet prope iam ex magna iactatione terram videntem, in hunc, cui video maximas reipub. tempestates esse subeundas? Idem in Catone seniore: Quasi terram videam, sentiens instare vitæ finem. Diogenes quum prolixum volumen recitans tandem eo peruenisset, vt libri finem videret: Bene habet, inquit, amici, γῆν ὁρῶ: id est, terram video.

Iterum atque iterum ad Pythum via.

αὖθις, αὖ Πυθὼ δ' ὁδός.

Id est,

Iterum atque iterum Pythum versus via.

Dictum de iis, qui molesti sunt eadem de re iterum atque iterum percunctando. Quemadmodum solent ignari viæ quemcunque obuium habuerint, de via rogare. Porro Pythus ciuitas Apollini sacra, quæ visebatur à plerisque. Apparet è comoedia sumptum. Est enim hemistichium iambicum: verum ex qua, non indicat Diogenianus, & mihi non succurrit. Finitimum illi, ὁ Διὸς Κόρινθος: id est, Iouis Corinthus.

Iterum tranquillitatem video.

αὖθις αὖ γαλήν' ὁρῶ: id est, Rursum denuo tranquillitatem aspicio. Aristophanis interpres prouerbium esse scribit, quo nos significamus è malis emergere, fortuna in melius commutata. A nauigantibus ducta metaphora, quibus conquiescente procella, grata solet esse tranquillitas. Aristophanes in Ranis:

ἔξεστι δ' ὥσπερ Ἡγέλοχος ἡμῖν λέγειν,
ἐκ κυμάτων γὰρ αὖθις αὖ γαλῆν' ὁρῶ.

Id est,

Vt Hegelochus nobis item fas dicere,
Tranquillum ab vndis rursus iterum conspicor.

Hegelochus erat histrio quispiam tragoediarum, ne quem vox ignota remoretur. Notat autem obiter Aristophanes Euripidis ταυτολογίαν, apud quem hic versus est in Oreste, αὖθις αὖ γαλῆν' ὁρῶ. quam eandem irrisit etiam Stratis. Quanquam videtur & allusio subesse in Græcanicis verbis γαλῆν ὁρῶ: id est felem video: &, γαλήν' ὁρῶ, id est, tranquilla video. Atqui vicissim Euripides apud eum comicum Æschilum taxat, qui idem dixerit in hisce versibus:

δὶς ταὐτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἰσχύλος.
ἥκω γάρ εἰς γῆν φησί, καὶ κατέρχομαι.
νὴ τὸν Δί', ὥσπερ εἴ τις εἴποι γείτονι
χρῆσον σὺ μάκτραν, εἰ δὲ βούλει κάρδοπον.

Id est,

Sapiens bis idem est nobis locutus Æschylus.
Ad terram, enim, inquit, venio & accedo. velut
Si per Iouem, vicino ita quis dicat suo:
Mactram aut canistrum, si libet, mihi commoda.

Pindarus in Isthmiis:

ἀλλὰ νῦν μοι γαιάοχος εὐδίαν ὄπασσεν ἐκ χειμῶνος.

Id est:

Sed nunc Neptunus mihi tranquillitatem præbuit ex tempestate.

Lens Deus.

Apud Athenæum lib. 4. refertur hic trimeter, vt apparet, prouerbialis:

φακός σε δαίμων, καὶ φακῆ τύχη λάβοι.

Te lens deus corripiat & fortuna lens.

φακὸς dicitur lens cruda. φακὴ cocta, vt indicat Etymologus. Conueniet quoties eadem ad fastidium iterantur. Dæmon autem Græcis fortunam sonat: vnde cacodæmones dicuntur infelices. & idem sonat τύχη: nec interest, nisi quod dæmon est mas, τύχη foemina.

Iouis Corinthus.

Ὁ Διὸς Κόρινθος: id est, Iouis filius Corinthus. In eos dici solitum, qui semper eadem aut dicunt, aut faciunt. Pindarus in Nemeis hymno 7. ταὐτὰ δὲ τρὶς τετράκις τ' ἀμπολεῖν, ἀπορία τελέθει τέκνοισιν ἅπερ μαψυλάκας Διὸς Κόρινθος. Negat se velle iterum atque iterum eadem iterare: perinde quasi pueris nugas narraret Διὸς Κόρινθος. Nam μαψυλάκας eum significat, qui frustra nugas effutit. Interpres hoc loco fabulam adfert, ad prouerbium hoc, meo quidem animo, non multum pertinentem, tamen adscribam. Aletes, inquit, consuluit Dodonæum oraculum, quod tum Iouis erat, num Corinthiorum imperio potiri posset. Responsum est, tum illum potiturum, cum quispiam illi glebam daret, aut ruder, idque die multarum coronarum: nam id addidit. Itaque Corinthum profectus, panem ab rustico quopiam petiit, is glebam porrexit. Sensit ille iam perfectum oraculum, animumque ad capessendum imperium adiecit. Parentabatur eo die manibus: eamque ob causam accedens, reperit, cum pleraque ciuitas in monumentis abesset, Creontis filias iam paciscentes de imperio. Harum natu minimæ persuadet, si velit adiutare, se simul atque principatum esset consecutus, illam ducturum vxorem. Illa imperii cupiditate prodit ciuitatem, ac portis apertis Aletem admittit. Is itaque victor, Iouis Corinthum eam appellat, quod ex Iouis oraculo contigisset. Deinde subtexit aliam fabulam, cum aliorum interpretamento ferme conuenientem. Ea est huiusmodi: Olim Megarenses Corinthiis erant vectigales. Cæterum cum illorum imperium insolentius grauatim ferrent, ac defectionem pararent, missus est legatus Corinthiorum nomine, qui apud plebem Megarensem cum alia multa ferociter dixit, tum illud indignabundus ac vociferans intonuit: οὐκ ἀνέξεται ὁ Διὸς Κόρινθος. id est, Non feret Iouis filius Corinthus. Id vbi sæpius iteraret, concitatus populus, succlamare coepit: Feri feri Iouis Corinthum. simulque legatum expulerunt. Erat autem Corinthus hic Corinthiorum rex, Ioue prognatus: tametsi Pausanias in Corinthiacis negat se apud autores serios reperisse, Corinthum Iouis fuisse filium: sed vulgus duntaxat Corinthiorum ita prædicare. Vsurpat adagium Plutarchus in commentario quem inscripsit aduersus Stoicos πολὺς οὖν ὁ Διὸς Κόρινθος ἐπὶ τὸν λόγον αὐτοῦ ἀφικνεῖται· τὴν γὰρ ὑπέρου περιτροπὴν ἵνα μὴ σκώπτειν δοκῶ, ἐάσω. id est, Multus igitur Iouis Corinthus ad orationem illorum admittitur. Nam pistilli circumuolutionem, ne mordere videar, omitte. Aristophanes in Ranis,

τουτὶ τί ἦν τὸ πρᾶγμα,
ἀλλ' ἢ Διὸς Κόρινθος ἐν τοῖς στρώμασιν.

id est,

Quid aliud hæc erat res,
Nisi Iouis Corinthus in ipsis stragulis?

Verba sunt ministri, Bacchi ταυτολογίαν notantis, qui dixerat:

αἴροις ἂν αὖ αὖ γε τὰ στρώματα.

Id est,

Hæc rursus iterum tolle minister stromata.

Idem in Concionatricibus.

ὅτε δὴ ἀνασκοπουμένοις ἐφαίνετο
ὁ Διὸς Κόρινθος...

Id est:

Vbi denuo considerantibus, Iouis
Apparuit Corinthus. ---

Philostratus in Antipatro Sophista: ἀθυμούντων δὲ αὐτῶν τῶν συγγενῶν τὸν γάμον, καὶ Διὸς Κόρινθον ἡγουμένων τὸν Ἀντίπατρον. id est: Impellentibus autem illum cognatis ad nuptias, & Iouis Corinthum existimantibus Antipatrum. Quanquam hic Iouis Corinthum vsurpasse videtur, pro homine magnopere felici. Vsurpat adagium & Socrates apud Platonem in Euthyd. ἀλλ' ἀτεχνῶς, τὸ λεγόμενον, ὁ Διὸς Κόρινθος γίγνεται. i. Sed prorsus id quod dici solet, Iouis Corinthus fit. Conuenit cum illo, quod alibi retulimus, δὶς κράμβη. id est, Bis crambe. Neque solum vti licebit, cum eadem iterum atque iterum dicuntur: verum etiam cum in eodem negocio nimium assidue persistitur. Veluti si quis cibum semper eundem apponat: aut si quis semper studiis literariis incumbat: aut assidue venetur, vt hinc iam oboriatur ex assiduitate satietas recte dicemus: ὁ Διὸς Κόρινθος. Molestum est enim, quicquid perpetuum: vel Pindaro teste in Nemeis: ἀλλὰ γὰρ ἀνάπαυσις ἐν παντὶ γλυκεῖα ἔργῳ. κόρον δ' ἔχει καὶ μέλι καὶ τὰ τέρπν' ἄνθε' ἀφροδίσια. id est: Verum enim vero

uero intermissio in omni negocio iucunda. Accipiunt autem satietatem & cantilenæ & amœni flosculi Venerei. In nonnullis exemplaribus pro μέλη, scriptum erat μέλι. Sic in Epigrammate:

Πᾶν τὸ περιττὸν ἄκαιρον· ἐπεὶ λόγος ἐστὶ παλαιὸς
Ὡς καὶ τοῦ μέλιτος τὸ πλέον ἐστὶ χολή.

Id est,

Insuaue est, quicquid nimium est. Nam dicitur, olim
Mel quoque, si immodica est copia, bilis erit.

Illud admonitu non inutile duxerim, prouerbium bifariam accipi posse (nam & hoc ostendit interpres Pindari) vel cum eadem iterantur sæpius, vel cum ii, qui initio magnifice loquuntur, minanturque ferociter, postea timide fugiunt: id quod euenit legatis Corinthiorum, qui cum sæpius illud intonuissent in concione: δικαίως σπαράξει ὁ Διὸς Κόρινθος, εἰ μὴ λάβοιτο δίκας παρ' ὑμῶν. id est: Merito suspirabit Iouis Corinthus, nisi pœnas sumpserit de vobis: postea cum ad manus esset ventum, ignauiter aufugerunt. Nec illud prætereundum, adagionem accommodari posse, tum ad rem, tum ad personam. Ad rem hoc pacto: Iam millies audiui, non possum diutius ferre τὸν Διὸς Κόρινθον. Ad personas: vt si quis hominem eadem semper inculcantem τὸν Διὸς Κόρινθον appellet. Indicat & hoc interpres Pindari.

Crambe bis posita mors.

Δὶς κράμβη θάνατος: id est, Crambe bis mors est Plinius libro 20 cap. 9. inter brassicæ species, tertio loco refert & cramben. Dioscorides libro 2. crambes tres species facit. Quarum prima præterquam quod alia ad multa remedia efficax est, etiam ebrietatis & crapulæ incommoda tollit, si crudam edas ante cœnam ex aceto, vt indicauit M. Cato. Aristoteles in causa putat esse, quod cum ipsa sit frigida, & succum habeat dulcem ac discutientem, fit vt vinosos humores in aluum detrahat, tenues humores in vesicam delabantur, ipsa in ventriculo remanens, corpus refrigeret. Atque ita humoribus vtrimque deductis, & refrigerato corpore cessare crapulam. Inest autem peculiaris quædam vis crambæ obsistendi vino: vt si in vineto seratur, vinum proueniat dilutius. Proinde apud Sybaritas & Ægyptios solenne erat, ante omnia sumere cramben coctam: quibusdam mos erat, ex amethystino vasculo crambes semen ante compotationem capere, quo citra periculum ebrietatis indulgere vino possent. Huiusmodi fere Athenæus libr. 1. addens illud, priscis cramben ac raphanum pro eodem habita. Vnde Theophrastus prodidit, vitem etiamnum viuam raphani odorem fugere. Verum vt ad prouerbium redeamus, Suidas scribit illam antiquitus in conuiuiis adhiberi solere: verum incoctam adeo nauseam afferre, vt Græcis in fastidii prouerbium abierit. Quoties enim rem iterum atque iterum repetitam non sine molestia significabant, dicebant, δὶς κράμβη θάνατος: id est, Bis crambe mors: hoc est, κράμβη δίσεφθος, crambe recocta. Ad hoc adagii Politianus arbitratur allusisse Iuuenalem, cum scribit in Satyra 7.

Declamare doces, ô ferrea pectora Vecti,
Cum perimit sæuos classis numerosa tyrannos.
Nam quæcunq; sedens modo legerat, hæc eadem stans.
Proferet, atque eadem cantabit versibus iisdem.
Occidit miseros crambe repetita magistros.

Cramben repetitam appellat declamationem, maximo cum tædio iterum atq; iterum audiendam. Finitimum est illi, quod alio commemorauimus loco, ὁ Διὸς Κόρινθος: id est, Iouis filius Corinthus. Contrarium illi, δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν: id est, Bis & ter quod est pulchrum. Quod enim per se præclarum, id vel decies repetitum, vt inquit Horatius, placere solet: quod ineptum, id primo gustu commendatione nouitatis vtcunque toleratur: cæterum iteratum, haud iam ferendum fastidium adfert. Et tamen erat priscis admodum celebris hæc herba, adeo vt nec religione careret, & ob hoc μάντις vocata. Per eandem iurare mos erat, præsertim apud Iones, ναὶ μὰ τὴν κράμβην: vt hinc quoque fastidii prouerbium videri possit. autor Athenæus libro Dipnosophistarum nono.

Eandam tundere incudem.

Eandem incudem assidue tundere, est indefatigabili assiduitate in operis alicuius studio perseuerare. Metaphora ducta à fabris, crebris ictibus incudē ferientibus: atq; ita tandem ferri rigorem perpetuo labore vincentibus. M. Tullius lib. De oratore 2. Ego autem si quem nunc plane rudem institui ad dicendum velim, iis potius tradam assiduis, vno opere eandem incudem, die noctuque tundentibus. Cōueniet in grammatistas ac literatores, quibus sine fine eadem sunt inculcanda pueris, vt hæreant aliquando.

Cantilenam eandem canis.

Τὸ αὐτὸ ᾄδεις ᾆσμα, id est, Cantilenam eandem canis. De eo qui molestus est, sæpius eadem inculcans. Nihil enim odiosius, quam quod semper idem est, Dorio leno in Phormione Terentiana: Cantilenam eandem canis. &: Mirabar si quid adfertes noui. Familiare poetis est, nuncium, cantilenam appellare. Euripides in Ione:

Τίς ἤδε μοῦσα, χὠ φόβος τίνων πέρι;
Quæ cantio hæc quibusue de rebus metus?

Idem in Hecuba:

ἥξει τι μέλος γοερὸν γοεραῖς.
Aliqua accedet cantio tristis tristibus.

Sumptum est à cantoribus, qui si quando diutius eandem occinant cantionem, tædium adferunt auribus. Proinde periti subinde variant carminis genus, quo satietatem deuitent.

Eadem per eadem.

Αὐτὰ δι' αὐτῶν: id est, Eadem per eadem. Refertur in Collectaneis Diogeniani, de his qui semper eadem inculcant, aut eadem assidue faciunt. Non dissimile illi, quod alio reddidimus loco, ὁ Διὸς Κόρινθος: id est, Iouis Corinthus. Potest & in eos torqueri, qui res nugaces nugaciter tractant: veluti si quis in autorem indoctum indoctos scribat commentarios, aut in obscœnum obscœnos.

Hyperi vertigo.

Ὑπέρου περιτροπή: id est, Pistilli circumuolutio. Vbi quis semper idem agitat, neque quicquam tamen explicat. Plato Comicus opinor in Adonide, apud Zenodotum:

Εἶτ' οὐκ ὑπέρου μοι περιτροπὴ γενήσεται.
Dehinc mihi vertigo pistilli haud erit.

Plutarchus apud Stoicos, significans illorum rationes eodem reuolui: πολὺς οὖν ὁ Διὸς Κόρινθος ἐπὶ τὸν λόγον αὐτῶν ἀφικνεῖται. τὴν γὰρ ὑπέρου περιτροπὴν, ἵνα μὴ σκώπτειν δοκῇς, ἔασον. id est, Multus igitur Iouis Corinthus ad rationem illorum admittitur. Nam pistilli circumuolutionem, ne ridere videaris, omitte. Vnde videtur solere dici, cum eadem sæpius iterantur non sine tædio. Dialectici peti principium aiunt, quoties eodem reuoluitur argumentatio. Hesychius interpretatur de his qui semper eadem aiunt, neque quicquam interim proficiunt. Huic ita finitimum est, vt idem videri possit, quod Plato recenset in Theæteto: ἡ μὲν σκυτάλης, ἢ ὑπέρου ἢ ὅτου δὴ λέγεται περιτροπή. id est, Scytalæ quidem aut pistilli, aut si cuius alterius dicitur circumuoluito, quum sermo in idem reuoluitur, quemadmodum illic Theætetus iubet assentiri rectæ opinioni, eum qui rectam habet opinionem, Scytalam interpres vertit, scuticam: quum Plato loquatur de loro quod surculo circumuoluitur.

Date mihi peluim.

Δότε μοι λεκάνην: id est, Porrigite mihi peluim. Vbi quid vehementer molestum esset, ita vt ferri iam diutius non posset, peluim sibi porrigi iubebant, quasi præ bili nauseaque & fastidio rerum vomituri: velut si quis orationem supra modum indoctam non ferens, aut sophisticis næniis offensus dicat, δότε μοι λεκάνην, i. e. Porrigite mihi peluim. Refertur à Suida. Extat autem apud Aristoph. ἐν νεφέλαις. Et Plutarchus in Politicis citat è Platone comico.

Parni scaphula.

Τὸ Πάρνου σκαφίδιον: id est: Parni scaphula. Conuenit in eos qui ob res minutulas multum litium & querelarum mouent. Sumptum à Parno quopiam, qui ob nauiculam ereptam, populo molestissimus fuisse legitur. Autor Diogenianus. Cum enim huius causa ad populum deferretur tandem in popularem iocum abiit, ὁ Διὸς Κόρινθος.

Sardi venales.

Vide in loco bonæ fortunæ.

Callicyriis plures.

Καλλικυρίων πλείους: id est, Plures Callicyriis De maxima quidem illa, sed sordida hominum turba dicebatur. Callycirii dicebantur exulum serui qui Syracusis agricolationem exercebant, autore Timæo. Quoniam autem ingens erat id genus hominum multitudo, prouerbio receptum est, vt si quos admodum numerosos significare vellent, καλλικυρίους appellarent. Aristoteles in republica Syracusanorum, ostendit eam seruorum turbam ex omnigenis populis in vnum confluxisse. Erant autem eodem loco Callicyrii apud Syracusanos, quo apud Lacedæmonios captiui, apud Thessalos Penestæ, qui vocantur apud Cretenses Elarotæ, apud Ægyptios Hebræi. Solitum est adagium hoc potissimum vsurpari, si quando significabant metuendam multitudinem quæ numero freta, nonnunquam opprimit dominos. Nam & hi serui plures erant dominis, quamobrem etiam expulerunt illos. Hæc ferme referuntur à Suida.

Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.

Prouerbii speciem habet illud etiam Horatianum in arte poetica:

Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.

Quadrabit in homines nimium sedulos, & quibusuis in rebus immodicos. Cuiusmodi nonnullos videas, qui cum semel cœperint, nullum faciunt finem, donec defatigati desistant: nec rationem vllam habent alieni fastidii, sed suo tantum animo negotii modum metiuntur, haudquaquam memores vetustissimi sermonis, admonentis vt tum à lusu desistamus, cum adhuc est iucundus, ne voluptatem odii molestia consequuta contaminet. Nemo nescit, hirudinem vbi semel hæserit corpori, nulla ratione posse reuelli donec suctu sanguinis expleta decidat. Quidam appellant sanguisugam, Græci βδέλλαν siue βδέλλιον. Linguam habet bisulcam ac

fistulatam, quam penitus infigit cuti. Meminit Plinius libro 11. cap. 34. atque inibi de altero quodam animali, cui nomen non sit, quod semper infixo sanguini capite viuat, donec nimia satietate dehiscat, & ipsi immoriens alimento, cum cibi non sit exitus.

Linum lino nectis.

Vide in loco. Inanis opera.

Ad restim funiculum.

Ἐπὶ σπεῖραν σχοινίον: id est, Ad restim funiculum, subaudiendum addis, aut reddis: vbi quis iisdem rebus abundat, aut similia similibus pensat. Cognatum illi, λίνον λίνῳ συνάπτεις: id est. Linum annectis lino: veluti si quis mendacium attexat mendacio, dolum dolo, nugamentum nugamento.

Rhodiorum oraculum.

ῥοδίων χρησμός. id est, Rhodiorum oraculum. Vbi quis de re minuta nimium crebro, nimiumque diligenter sciscitatur. Etenim Rhodienses Lindiæ Mineruæ sacrificantes, dies aliquot apud aram deæ conuiuia prorogabant, atque inibi perpetuo manebant. Quumque illis mos non esset, matulam in sacrificium inferre, ac super hac re deum consuluissent, atque vt inferrent, respondisset: illi rursus ambigere cœperunt, vtrum æream, an testaceam inferre deberent: ac denuo super hoc adeuntibus oraculum, indignatus Deus, neutram respondit. refertur à Diogeniano.

COGNATI. *Mel satietatem gignit.*

Dionysius Halicarnasseus in comparatione Herodoti & Thucydidis: Satietatem enim gignit, ait Pindarus, & mel, & dulces res venereæ. Iam vero & illud in animo reputaui, quam suauis & iucunda res sit in historia, scriptionis varietas & immutatio. Laurentius Hunfredus de Nobilitate libro tertio. Sed quicquid nimium est, ingratum & iniucundum est. Lucianus. τὸ ἀεὶ ὅμοιον, ταχὺ γίνεται ἀνθρώπῳ προσκορές. id est: Quod semper idem est, celeriter homini satietatem affert. Cibi quoque assidue sumpti, etiamsi suauissimi, fastidium tamen pariunt. Vide post, Assiduum mirabile non est. Theocritus in Megara:

—Καὶ εὐφροσύνης κόρος ἐστί.

Id est,

Et lætitia satietas est.

Assiduum mirabile non est.

Ea quæ admirationem generare debent, inaudita ac noua, & præter expectationem esse oportet. Quicquid enim frequentius accidit, tametsi per seipsum sit admirabile, nihil tamen vel paulum admirationis in hominum animis gignit. Nam nonne cursus Solis admirabilis, cuius ortu & occasu nihil certius cuicunque hominum generi? Quantum eius aduentu lumen? quantæ, cum occulitur, tenebræ? quantus calor accessu, quam magnum recessu frigus? Is est qui fruges, cæteraque omnium animantium pabula & auget & ad maturitatem perducit, ac cum vult arida omnia efficit, & in nihilum prorsus conuertit. Nonne hæc omnia stuporis admirationisque plena? Et tamen ea vix est qui admiretur: quia assidua rei, quantumuis magnæ inspectio, ab admiratione animum hominis quodammodo auertit. Et tamen quædam sunt, quæ quia raro videntur, tametsi his multo leuiora & faciliora re vera existant, admirabiliora tamen apparent. Sol multo certe maiorem obstupefaciendi vim habet, quam stella cometa: sed quoniam solem crebro videmus, raro autem stellam cometam: stella hæc ita nos attonitos reddit, vt etiam portendi ea aliquid à diis putemus: at sol non item. Quod si imaginemur solem raro apparentem, raro occidentem, & vbi simul omnia illustrarit, deinde repente omnib. rursus tenebras inducentem: reperiemus in hac re vnde obstupefieri valde debeamus. Iis respondent Ciceronis verba in lib. 1. Tuscul. Quibusque temporibus à nostro aspectu oblitescant, rursusque emersi, terrorem incutiant rationis expertibus. Ad hæc, cibi assidue sumpti, etiamsi suauissimi, fastidium tamen pariunt. Vide ante, Mel satietatem gignit: &, Omne nimium non bonum. Fieri enim non potest, quin moueatur humana mens, quando accidunt insolita. Ideo seruauit sibi Deus inusitata quædam quæ faceret: vt tanquam dormientes homines ad se colendum mirabilius excitaret. Mortuus resurrexit, mirati sunt omnes, tot quotidie nascuntur, & nemo miratur. Si consideremus prudentius, maioris miraculi est, esse qui non erat, quam reuiuiscere qui erat. Etsi enim tota rerum natura, cœlum & terra, mare, & omnia quæ in his continentur abunde testantur esse Deum: tamen cum ea quæ naturaliter fiunt, & semper ob oculos versantur, minus obseruentur, & assiduitate viluerint, addidit Deus inusitata opera, naturæ ignota, quibus homines in admirationem versi magis excitarentur, & conuincerentur esse Deum, esse aliquam mentem æternam, huiusmodi miraculosa & instructa ex ea efficientem.

Vnum in multa discerpere.

Ἐξ ἑνὸς πολλὰ ποιεῖσθαι.

Plato In Theagete: Nec vt fecisti hactenus, vnum in multa discerpas. quod iaci in eos solet, qui idem vbique inculcant. Erasm. habet, Ex vno multa facere: in eos, qui idem aliis modis variant, vt non iam vnum, sed plura videantur.

EX APPEND. IVNII, CANTERI ET aliorum.

Crambe repetita.

De re identidem iterata. Iuuenalis, apud quem ita legendum esse sensit Scopa. & præterquam quod idem adserere videatur Ponticus Virunnus in epist. præfixa Britannicæ suæ historiæ, ipse etiam in tribus Pulmanni mei vet. libr. scriptum idem legere memini. Fuit Crambe vicus ad radicem Gauri montis: in quo Capuani à Cumanis dicuntur cæsi. qua de re facta est historia aut fabula Crambe dicta, in scholis ad fastidium vsque repetita.

TARDITATIS ET CVNCTATIONIS.

ERASMI. *Nemo nos insequitur.*

Plato libro De legib. 10. ὡς οὐδὲν ἐν τῷ παρόντι δεῖ ... ἐπείγων διώκει βραχυλογίαν μᾶλλον ἢ μῆκος. οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς τὸ λεγόμενον ... est: Nam in præsentia nihil est cur breuiloquentiam prolixitati anteponamus. Quandoquidem nemo nos insequitur, qui festinare compellat, quemadmodum vulgo dicunt. Hoc parœmiæ etiam hodie tritum manet, quum significant liberum esse, diutius in quapiam immorari: Nemo nos, inquiunt, impellit.

Romanus sedendo vincit.

Romanus sedendo vincit. Vetus prouerbium in eos qui tranquilli atque ociosi, tamen quæ volunt efficiunt: aut qui non viribus, sed arte rem gerunt. Marcus Varro libr. De re rusti. 1. cap. Vultis igitur interea vetus prouerbium, quod est, Romanus sedendo vincit, vsurpemus, dum iste venit. Ex historia Fabii cunctatoris natum arbitror, qui Hannibalem, iuueniliter exultantem, sua patientia fregit: de quo extat versus ille Ennianus:

Vnus qui nobis cunctando restituit rem.

Citatur apud Ciceronem in Catone maiore. Vsurpatus est diuinitus à Marone lib. 6. Quanquam Liuius libro de bello Macedonica primo refert simile quiddam de Sulpitio consule: Quib. inquit, si vndique circumuentus copiis foret, sedentem Romanum debellaturum credi potuerit.

Festina lente.

Vide supra in loco, Festinatio præpropera.

Pedetentim.

κατὰ πόδας βάσιν, Græcis prouerbio dicitur, quod Latini reddiderunt, pedetentim: vbi quis non præcipitanter atque inconsiderate, sed sensim atque cunctanter aggreditur negocium, atque arte rem gerit magis quam impetu. Translatum ab his qui cautim, ac prætentantes per glaciem, locumue lubricum ingrediuntur. Terentius in Phormione: Dii bene vertant quod agas, pedetentim tamen. Quintilianus: At si quod secundo loco diximus, nesciet actor, quid propositi testis attulerit, paulatim, & (vt dicitur) pedetentim experietur. Alexis comœdiarum scriptor iam extremæ senectutis, quum lento incessu inambulans rogaretur à quodam, quid ageret: κατὰ πόδας βάσιν, inquit, ἀποθνήσκω. id est: Pedetentim morior. M. Tullius de officiis lib. 1. Sin minus, sensim erit pedetentimque faciendum. Idem in oratione pro P. Quintio: Viri boni quum palam fraudentur, quum experiundi potestas non est, timide tamen & pedetentim istuc descendunt, vi ac necessitate coacti, inuiti, multis vadimoniis desertis, sæpe illusi ac destituti. Et in Verrinis actione 2. Quæ tamen à me pedetentim cauteque dicentur.

Placide bos.

Ἀτρέμας βοῦς: id est, Lente bos: subaudiendum, incedit, aut simile quippiam, Congruet in illos, qui placide ac paulatim, citraque tumultum, sed tamen assiduitate rem conficiunt. Equorum laus est velocitas. Boues non valent celeritate, sed viribus, & assiduitate pollent, non impetu. Proinde pugna pataria, vel leonibus formidandum animal, & ad exhauriendos ingentes labores appositum. Eodem pertinet illud: Bos lassus fortius figit pedem. In sacris prætibus, tradit Plutarchus in commentario de Osiride & Iside, mulieres Helæas publicis ac solennibus votis ad hunc modum solitas Bacchum inuocare, vt accederet βοέῳ ποδί: id est, Bubulo pede: sive quod huic animanti, cum sit viribus immensis præditum, deinde tanta corporis mole, tamen peculiare videatur molliter, quasique pedetentim ingredi, nulloque strepitu: vel quod bouis pedes arua calcatu reddunt meliora, quum reliquorum animantium noceant.

Tacito pede.

Huic simillimum est, quod indicauit, quisquis is fuit, certe haudquaquam indiligens scriptor, qui Rhetoricam Aristotelis exponit, ἡσύχῳ ποδί: id est, Tacito pede, seu lento pede: cum cautim ac pedetentim ad rem accedimus. Apud Latinos aliquanto secius vsurpatur, Tacito pede pro furtim ac clanculum, vt apud Ouidium:

Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis.

Id imitatus Columella in carmine:

—Tacito nam tempora gressu
Diffugiunt, nulloque sono conuertitur amnis.

Manu ferendum non thylaco.

Vide superius in loco Modestiæ.

Caudæ pilos equinæ paulatim vellere.

Caudæ pilos equinæ paulatim vellit qui quod viribus atque impetu fieri nequit, id tempore atque assiduitate conficit. Horatius in Epistolis:

Vtor permisso, caudæque pilos vt equinæ
Paulatim vello, demo vnum, demo etiam vnum,
Dum cadat elusus ratione ruentis acerui,
Qui redit ad fastos, & virtutem æstimat annis

Natum è facto quodam ducis Sertorii, cuius rei meminit Plutarchus in eius vita. Hic enim cum suis copiis, ex barbara turba conflatis, rationibus persuadere non posset, in re militari plus habere momenti consilium, quam vires temerarias, posteaquam illi parum feliciter pugnassent, duos proponit equos: alterum macilentum atque inualidum, alterum vegetum, cauda pilosa. Atque inualido illi iuuenem adhibet prægrandi corpore, & admirandis viribus: contra vegeto illi pusillum & imbecillum admouet homuncionem. Hic singulos pilos paulatim vellens, breui spacio totam depilauit caudam. Iuuenis è diuerso caudam omnem simul manibus vtrisque comprehensam, vi atque impetu conatur euellere. Qui cum frustra sudaret, risui fuit circumstantibus. Sub hæc assurgens Sertorius, cuius consilio iussuque hæc fuerant acta: Videtis, inquit, commilitones, quanto plus possit ingenium quam vires.

Non statim decernendum.

Qui significabit interponendam moram prius quam decernatur, & rem in posterum diem reiiciendam, accommodabit illud ex eodem libro, quod Phœnici cum legatis ad reconciliandam gratiam misso ab Agamemnone respondit Achilles:

—Ἀμ' ἠοῖ φαινομένηφι
Φρασσόμεθα.—

Id est:

Aurora vbi crastina surget
Consultabimus.—

Hinc apparet sumptum celebre Græcis prouerbium, ἐν νυκτὶ βουλή. Id est, In nocte consilium, quod alio diximus loco.

Celerius elephanti pariunt.

Sunt quibus hoc quoque inter adagia videtur adnumerandum, quod scriptum est apud Plinium Secundum in præfatione historiæ mundi: Nam de grammaticis, inquit, semper expectaui parturiri aduersus libellos meos, quos de grammatica ædidi: & subinde abortus fecere iam decem annis, cum celerius etiam elephanti pariant. Hactenus Plinius. Itaque cunctationem immodicam, & quorundam nimis lenta molimina, his verbis licebit significare. Porro de elephantorum partu Plautus in Sticho: Audiui sæpe hoc vulgo dicier, solere elephantum grauidam perpetuos decem esse annos. Huic astipulatur Plinius libr. 8. Decem annis gestare in vtero vulgus existimat. Etiamsi Aristoteles biennio parere putat, nec sæpius quam semel singulos gignere. Theophrastus refert, arborem quandam Indicam non ferre ante centum annos. Latinis parturire dicuntur, qui moliuntur, animoque destinant aliquid. Proinde licebit adagium etiam in hanc vertere formam: Quando tandem paries, obsecro, quod tot iam annos parturis, vt nec elephanti diutius?

Bunas iudex est.

Βούνας δικάζει: id est, Bunas iudicat. (In nonnullis codic. scriptum est βελίας, non βούνας: sed deprauate, ni fallor) Vbi lis in longum profertur, nec vnquam explicatur. Qui mos nunc est, perditissimis aduocatis nostri temporis, vt subinde nouam reperiant causam producendæ litis, quo plus nummorum extorqueant à litigatoribus. Parœmia nata à Buna quodam Atheniensi. Cum esset controuersia inter Calydonios & Eleos, vtrique rem ad arbitrium Bunæ detulerunt. Conuenerat autem, vt à manibus temperarent, donec ille de negotio pronunciasset. Quod vbi sensisset Bunas, de industria audiebat quidem vtranq; partem, cæterum per fictas occasiones rem in longum distulit, nec vnquam de lite voluit pronunciare. Autor Mnaseas apud Zenodotum.

Acessæi luna.

Vide superius in loco, Nunquam.

Laconicæ lunæ.

Λακωνικὰς σελήνας, id est, Laconicas lunas, subaudiendum, causaris, aut eiusmodi quippiam. De promissis aut pactis incertis atque infirmis dicebatur. Nam (vt aiunt) Lacones, si quando pactum auxilium posceretur, lunas causabantur, atque hoc prætextu suffugiebant: quod (vt testatur Lucianus) legem tulisset Lycurgus, ne prælium inirent, nisi plenilunio. In cæteris item negociis auspicandis, lunæ rationes superstitiosius obseruabant: atque hinc occasio prouerbii. Ad hoc, ni fallor, allusit Marcus Tullius in epistola quadam ad Atticum, cuius initium est, Dionysius vir optimus, lib. 7. Ego, quoniam quarto non. Ian. Compitalitius dies, nolo eo die in Albanum venire molestus familiæ. Veniam tertio nonarum. Igitur inde ad vrbem prim. non. Tua σεληνὶς quem in diem incurrat, nescio: sed prorsus commoueri te incommodo valetudinis tuæ nolo. Quanquam haud me clam est, hoc loco in vulgatis codicibus λῆψις scriptum esse, non σεληνίς. Nonnulli λῆψις mutauerant: verum sensus huc vocat, vt σεληνὶς, id est, lunula legamus: Cum enim significasset, quos dies obseruasset, aut delegisset ipse, veluti superstitiosior, adiecit de Attico: Tua lunula in quem incidat diem, nescio: ludens & in illius superstitionem: sed ita tamen, vt valetudinis rationem haberi velit ab Attico. Conuenit cum eo quod alias recensuimus. Acessæi luna.

Machinas post bellum adfers.

Τὰς μηχανὰς μετὰ τὸν πόλεμον κομίζειν: id est, Machinas post bellum adferre dicebantur, qui peracto negocio, sero adhiberent apparatum. Brutus in epistola quadam ad Lycios: αἱ μηχαναὶ ὑμῶν μετὰ τὸν πόλεμον, ὡς ἡ παροιμία, ἐκομίσθησαν. id est: Vestræ machinæ post bellum, vti prouerbio dicitur, adductæ sunt. Alludit ad illud Platonis, quod alio reddidimus loco: οὕτως χρὴ τοῦ πολέμου μεταλαγχάνειν. id est: Ad istum modum oportet ad bellum accedere. De Militide dicetur suo loco, quam aiunt in Troiam venisse, quo Priamo ferret suppetias, ciuitate iam capta.

Sero venisti, sed in colonum ito.

Vide superius in loco, Serum remedium.

Quisquis tarde venit ad cœnam.

Theocriti scholiastes indicat hos senarios prouerbio fuisse iactatos:

Ὅστις ἐπὶ δεῖπνον ὀψὲ κληθεὶς ἔρχεται,
Ἢ χωλός ἐστιν, ἢ οὐ δίδωσι συμβολάς.

Id est,

Quisquis vocatus tardius ad cœnam venit,
Aut claudus est, aut non dat ille symbolas.

Theocritus sic habet:

Ἦ μετὰ δαῖτα κλητὸς ἐπείγεαι.

Id est,

An quoquam ad cœnam properas conuiua vocatus?

Et addit, eos qui vocati sunt, celerius ire: qui non vocati, tardius. Etenim qui vocatus se venturum promisit, inciuile putat, si conuiuatori sit in mora. Qui non vocatus venit, vel pudore tardior est, vel quod exclusus spe alterius conuiuii. Ita qui symbolum dedit, properat ne mulctetur damno, si post tempus venerit. Qui non dedit, huius rei securus, vt lubet ambulat.

Coruus aquat.

Κόραξ ὑδρεύει: id est, Coruus aquat. Dici solitum, vbi quis non citra negotium, citraque ingenium consequeretur ea quæ cuperet: aut vbi quis rem nouis artibus tentaret efficere. Ductum ab apologo de coruo, quum sitiret congestis lapillis aquam ex imo fundo in summam vasis oram euocante. Quod Plin. vt rem gestam memorat lib. 10. cap. 43. Sed probabilius videtur, vt adagium referatur ad eam fabulam, quam Fastorum lib. 2. narrat Ouidius ad hunc modum.

Forte Ioui Phœbus festum solenne parabat:
Non faciet longas fabula nostra moras,
I mea, dixit auis, ne quid pia sacra moretur:
Et tenuem viuis fontibus adfer aquam.
Coruus inauratum pedibus cratera recuruis
Tollit, & aereum peruolat altus iter,
Stabat adhuc ficus duris densissima pomis:
Tentat eam rostro: non erat apta legi.
Immemor imperii sedisse sub arbore fertur,
Dum fierent tarda dulcia poma mora.
Iamque satur, nigris longum capit vnguibus hydrum:
Ad dominumque redit, fictaque verba refert:
Hic mihi causa moræ viuarum obsessor aquarum,
Hic tenuit fonteis, officiumque meum.
Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus: & audes
Fastidium verbis fallere velle Deum?
At tibi dum lactens hærebit in arbore ficus,
De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.

Meminit huius & Hyginus & Ælianus. De naturis animantium libro primo. Proinde prouerbium mihi magis videtur conuenire in cessatorem.

Profectus ad apaturia.

Ἀπιὼν ἐς ἀπατούρια, ἐπανῆκε ἐς θαργηλιῶνα: id est. Profectus ad apaturia, rediit Maio. Dici solitum in eos, qui licentius immorarentur negocio cuipiam. Athenis festum erat, quod apaturia vocabant. id triduo peragebatur. Primum diem appellabant δορπείαν, propterea quod sub noctem conuenientes φράτορες conuiuium agerent: secundum appellabant ἀνάρρυσιν, quod in eo rem diuinam facerent Ioui Phratrio, ac Mineruæ: tertium κουρεῶτιν, quod iuuenes & puellæ in gentem transcriberentur. Meminit Suidas copiosius de hoc festo: verum ea non multum attinent ad explicandum prouerbium.

Post festum venisti.

Κατόπιν τῆς ἑορτῆς ἥκεις: i. Post festum venisti. Refertur à Diogeniano Dicitur in eos, qui negocio cuipiam egregio non interfuerunt: propterea quod serius, iam re peracta, accesserint. Socrat. in Gorgia Platonis: ἀλλ' ἢ τὸ λεγόμενον κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν, καὶ ὑστεροῦμεν; id est: Num, inquit, post festum, quemadmodum dici consueuit, venimus ac serius? Legitur & hoc pacto, παναθηναίων κατόπιν: id est, Post Panathenæa. Item, πυθίων ὕστερον ἥκεις: id est, Post Pythia venisti.

Callippides.

Καλλιππίδης olim prouerbio dicebatur, qui in moliendis negociis, cum multa se facturum minaretur, nihil tamen conficeret: aut, quemadmodum ait Terentius, qui sedulo mouens sese, nihil promoueret. M. Tullius ad Atticum, lib. 13. Quod ad me de Varrone scribis, scis me antea orationes, aut aliquid id genus solitum scribere, vt Varronem nusquam possem intexere. Postea autem quam hęc cœpi, φιλολογώτερα, Varro mihi denunciauerat magnam sane & grauem προσφώνησιν. Biennium præteriit, cum ille καλλιππίδης assiduo cursu nullum cubitum processerit. Quibus verbis Cicero notat M. Varronis tarditatem, qui cum magnas quasdam spes ostenderet, re nihil vnquam absolueret. Suetonius Tranquillus in Tiberio: Ad extremum vota pro itu ac reditu suo suscipi passus est, vt vulgo iam per iocum Callippides vocaretur: quem cursitare, ac ne cubiti quidem mensuram progredi, prouerbio Græco notatum est. Hactenus Tranquillus. Parum autem liquet, vtrum omnis prouerbii ratio sita sit in Callippidis cognomine, quod à pulchritudine equorum est dictum: an aliud quoddam fuerit prouerbium, quod in Callippidem sit dictum: quemadmodum ex Suetonii verbis coniectura sumi posse videtur. Deinde quis hic fuerit Callippides, cuius tardam celeritatem notarit adagium, non satis perspicuum est: nisi quod haud dissimile veri videtur, accipiẽdum esse de Callippide tragœdiarum histrione: cuius meminit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis, his quidem verbis: ἃ δὲ τοὺς ἄλλους ἑώρα θαυμάζοντας, ἐδόκει μηδὲ γινώσκειν, καί ποτε καλλιππίδης, ὁ τῶν τραγῳδοποιῶν ὑποκριτὴς, ὄνομα καὶ δόξαν ἔχων ἐν τοῖς ἕλλησι, καὶ σπουδαζόμενος ὑπὸ πάντων, πρῶτον μὲν ἀπήντησεν αὐτῷ, καὶ προσεῖπεν, ἔπειτα σοβαρῶς εἰς τοὺς συμπαρόντας ἐμβαλὼν ἑαυτὸν ἐπεδείκνυτο, νομίζων ἐκεῖνον ἄρξεσθαί τινος φιλοφρονήσεως. τέλος δὲ εἶπεν, οὐκ ἐπιγινώσκεις με, ὦ βασιλεῦ, οὐκ ἤκουσας ὅς τις εἰμί; ὁ δ' ἀγησίλαος ἀποβλέψας εἰς αὐτὸν, ἀλλ' οὐ τύ ἐσσι καλλιππίδας, ὁ δεικηλίκτας; οὕτω δὲ λακεδαιμόνιοι τοὺς μίμους καλοῦσι. Quorum verborum hæc ferme sententia est: Quarum rerum admiratione reliquos teneri videbat, eas ipse ne cognoscere quidem videbatur. Euenit aliquãdo, vt Callippides tragœdiarum histrio, multi nominis atque opinionis inter Græcos, & ab omnibus in precio habitus, primum illi fieret obuius, ac salutaret: deinde arrogantius inter reliquos regis assectatores admisceret sese, ostentaretque, ratus futurum vt ille prior aliquid comitatis inciperet exhibere. Tandem cum diceret etiam: Non agnoscis me rex, nec qui sim audisti? Agesilaus contemplatus hominem: An non tu es, inquit, Callippides ille diceliсta? Nam sic appellant Lacedæmonii mimos. Hæc Plutarchus, δείκηλον autem apud Græcos simulachrum, ac repræsentationem, imitamenque significat: vt autor est Eudemus. Vnde Lacedæmonii mimi vocabulum duxisse videntur, quod ipsum etiam ἀπὸ τῆς μιμήσεως, hoc est, ab imitatione dictum est nobis. Licet igitur coniicere, Callippidem hunc, aut quisquis is fuit, ita gesticulationibus vti solere, vt cum mira agilitate moueri videretur, à loco tamen non discederet. Meminit huius nominis etiam in Nebulis Aristophanes, indicans eam vocem ἀπὸ τῶν ἵππων esse deductam.

Diu delibera.

Δηρὸν βουλεύου: id est, Diu delibera. Non statim aggrediundum negocium. Carmen integrum fertur huiusmodi:

Δηρὸν βουλεύου ἵν' ἔχῃς καὶ πολλῶν ἀμείνων.

Id est,

Consultato diu, multo vt præcellere possis:

Lente consultandum: at vbi statueris, mature quod opus facto faciundum est. Qui secus faciunt, iis non raro solet euenire Platonicum illud, vt festinantes in principio, serius perueniant ad finem.

Annus est.

Arbitror nemini dubium fore, quin illa quoque inter prouerbiales hyperbolas referri debeant: Annus est, seculum est: atque id genus alia. Terentius in seipsum excruciante: Et nosti mores mulierum: dum comuntur, dum moliuntur, annus est: Idem alibi. Iamdudum ætatem: pro admodum dudum. Plautus in Asinaria Ætatem velim seruire, Libanum qui conueniam modo. Et: Seculum est, quod nihil abs te redditur literarum. Proinde tempus prælongum huiusmodi figuris significabimus,

Ad aras.

Ἐπὶ βωμοὺς: id est, Ad aras. Refertur in collectaneis, quæ Plutarchi titulo feruntur, nec explicatur. Equidem opinor perinde valere, quasi dicas, ipso in negocio: iuxta prouerbium quod nobis alio dictum est loco, quo vetamur ad aras consultare.

Sic est ad pugnæ partes re peracta veniendum.

Plato in Gorgia: πολέμου καὶ μάχης φασὶ χρῆναι, ὦ σώκρατες, οὕτω μεταλαγχάνειν. id est: Ad belli pugnæque munia Socrates sic aiunt accedere oportere. Iocus erat prouerbialis, vbi quis negocio peracto, tum demum adueniret. Quemadmodum ignaui milites solent, qui conflictu peracto, sublatoque metu, tum denique solent adesse, vel ad colligendam prædam, vel ad epinicia, id est, epulum victoriale celebrandum. Nam verbum illud μεταλαγχάνειν, tarditatem significat, ac seram muneris functionem. Socrates autem respondens, parœmiam explicat simili parœmia, ἀλλ', τὸ λεγόμενον κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν, καὶ ὑστεροῦμεν, Id est, Num post festum quod aiunt, venimus, seroque adsumus? Sumptum videtur à Rheso Thracum duce, quem apud Euripidem obiurgat Hector, quod serius ad belli societatem venisset, nimirum decimo demum anno:

Σύμμαχος μὲν οὔ, ξένος δὲ πρὸς τράπεζαν.

Id est,

Socius haud quidem aduenis, sed hospes ad mensam.

Isque respondet:

Ἀλλ' ὕστερον μὲν ἦλθον, ἐν καιρῷ δ' ὅμως.
Σὺ μὲν γὰρ ἤδη δέκατον αἰχμάζεις ἔτος,
Κοὐδὲν περαίνεις

Id est,

Sero quidem, ast in tempore aduenio tamen.
Nam tu quidem iam præstans decennium
Nihil explicas.

Allusit huc, ni fallor, Diogenes. Quum enim quidam inscripsisset ædibus suis hunc titulum: Iouis filius Callinicus Hercules hic habitat, ne quid ingrediatur mali: Diogenes adiecit aliam inscriptionem μετὰ πόλεμον ἡ συμμαχία: Id est post bellum auxilium. Significans sero vocari Herculem depulsorem malorum, quum iam nullus hospes immigrasset in eas ædes.

Amæa Azesiam reperit.

Ἀμαία τὴν Ἀζησίαν μετῆλθεν, id est, Amæa ad Azesiam accessit. Dici consueuit de re diu multumque quæsita desiderataque. Didymus autor est, apud Trœzenios Cererem appellari Amæam: Proserpinam, Azesiam Nota fabula de Proserpina à Plutone abducta ad campos Elysios. & Cerere toto orbe quærente filiam. Refertur à Plutarcho in Alexandrinensium prouerbiorum collectaneis.

Ζοφοροδορπίδες, *& similia.*

Plutarchus in Symposiacis ostendit olim cognomina quædam prouerbiali ioco iactata fuisse in eos, qui serius ac cunctantius ad conuiuium accederent. Dictos enim tum κωλυσιδείπνους, tum ζοφοροδόρπιδας, tum τρεχεδείπνους. Quorum nominum rationem si coniectare licet, hanc esse puto: quod qui cunctarentur adire, hi quod illis essent in mora, impedimento esse videbantur, quo minus illis cœnare liceret: deinde quod lentitudine sua efficerent, vt conuiuium ad noctem vsque proferretur. Tertium cognomen κατ' ἀντίφρασιν quispiam attributum apparet. Negat autem apud Plutarchum quispiam, quod Pittacum ab Alcæo Zophorodorpidem appellatum, quod serius iniret conuiuium, sed quod sordidis ac plebeis compotationibus gauderet. Antiquitus autem inelegans, ac parum vrbanum habebatur, si quis ad conuiuium rogatus, tardius aduenisset. Vnde Epicharmus in apologia, qua vitæ suæ rationem reddit Atheniensibus, illud in laudem suam interposuit: ἄνδρες ἀθηναῖοι καὶ ... οὐδέποτε κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ὕστατος ἀφικόμην. id est: Ad hæc insuper Athenienses nunquam ad cœnam accersitus, post tempus accessi. Huius opinionis Battus quidam scurra non illepide causam apperuit apud Cæsarem. Consueuit enim is qui tardius venirent ad conuiuium, ἐπιθυμοδείπνους appellare, quasi dicas, conuiuiorum appetentes: propterea quod quum essent occupati negociis, ob conuiuiorum tamen cupiditatem non excusarent iis, à quibus rogarentur. Huiusmodi ferme Plutarchus. At Terentius in Seipsum excruciante, indicat inciuile fuisse, statim & ante tempus adesse conuiuam, sequente cum Chremes ait illos iamdudum præsto esse domi suæ, fieri solere ipsum in mora conuiuis esse: nimirum indicans contra fieri solere. Apud Aristophanem in Concionatricibus huc alluditur aliquoties. ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἔρχομαι, id est: Ad cœnam venio. In eadem: ᾄσομαι μέλος τι μελοδειπνικόν. id est: Accinam melos aliquod cœnaticum.

Μελλονικιᾷν.

Nicias traducebatur quod cunctator esset in re militari, qualis apud Romanos fuisse narratur Fabius: eoque iocularem vocem finxit vetus comœdia, μελλονικιᾷν, ex μέλλειν, quod est cunctari, & Nicias qui fuit dux Atheniensibus. Aristophanes in Auibus:

—— Οὐχὶ νυστάζειν ἔτι
Ὥρα 'στὶν οὐδὲ μελλονικιᾷν,
Ἀλλ' ὡς τάχιστα δεῖ τι δρᾷν.

Id est,

Porro oscitandi tempus haud est amplius,
Nec more Niciæ decet cunctarier,
Sed oportet aliquid agere quam celerrime.

Hercules hospitatur.

Ἡρακλῆς ξενίζεται: id est, Hercules accipitur. Dicitatum, vbi quis diutius

diutius in conuiuio commorari videretur: propterea quod qui recepissent Herculem hospitio conuiuioque, his multum temporis erat operiendum, donec ille satur esset. Nam famelicum commouere parum erat tutum. Nec facile saturabatur edax, adeo vt legatur solidos etiam boues vno deuorasse conuiuio. Vnde Græcis ἀδηφάγος dictus est: & huic Larum auem consecrarunt & ipsam βουφάγον. Legitur & certamen inisse cum Lepreo quodam, vter citius bouem conficeret. Hæc aliaque permulta refert Athenæus lib. 10. de huius edacitate: addens & Thasio cuidam athletæ, cui nomen Theagenes, tum & Miloni Crotoniatæ bouem vno die confectum fuisse. Tales conuiuæ contingant hostibus.

Expecta bos aliquando herbam.

Μένε βοῦς ποτὲ βοτάνην. id est, Expecta bos olim herbam. Dicendum, vbi quid sero contigit, Laborat enim bos in agricolando, sed aliquando gustatura herbam enatam. Finitimum illi:

—Et adhuc tua messis in herba est.

Expecta anus.

Μένε γραῦ, ἐμόν σε παῖδα φιλήσοντα: id est, expecta anus meum filium, te suauiaturum. Nam priusquam adolescat puer, illa decesserit. Confine superiori, cum sera spes ostenditur.

Inter cæsa & porrecta.

Elegans in primis adagium extat apud M. Tullium in epistolis ad Atticum: Ea multa, inquit, imo omnia, quorum κεφάλαιον, ne quid inter cæsa & porrecta, vt aiunt, oneris mihi addatur, aut temporis. Videtur significare cunctationem, & ancipitem hæsitationem, ac velut interuallum illud, inter omittendum quod cœptum est, & incipiendum quod nouari oportet. Sumptum est autem è prisco auspiciorũ ritu, in quibus inter cæsa & porrecta sacerdos ceremonias quasdam agebat: quemadmodum testatur M. Varro lib. De lingua Latina 2. Nam flamen Dialis, inquit, auspicatur vindemiam, & vt iussit vinum legere, agna Ioui facit, inter cuius exta cæsa & porrecta flamen prorsus vinum legit. Porro quod exta cæsa prorogationem temporis apud veteres significauerint, declarat Cicero libro De diuinatione 2. Quid enim, inquiens, habet aruspex, cur pulmo incisus in bonis extis dirimat tempus, & proferat diem?

Quæ sero contingunt, sed magnifica.

Quoties intelligi volemus famam, aut præmium aliquod serius quidem contingere, verum hoc præstantius ac durabilius, quo diutius dilatum, vt tarditatem stabilitate, perpetuitateque compenset, non alienum fuerit Homericum illud ex Iliados secundo libro vsurpare:

Ὄψιμον, ὀψιτέλεστον, ὅου κλέος οὔποτ' ὀλεῖται.

Quem versum ita Cicero vertit:

Tarda & sera nimis, sed fama & laude perenni.

Verba sunt Chalcantis, animum addentis Græcis vt perdurent. Quanquam enim victoria belli decimo demum anno contigerit, eius famam tamen immortalem fore.

Hyperberetæa.

Ὑπερβερεταῖα: id est, Hyperberetæa, dicebantur olim admodum serotina, quæque vix tandem aduenirent. Apud Macedones extremus anni mensis ὑπερβερεταῖος appellabatur. Vnde quæ in longum proferebantur, Hyperberetæa dicebantur: perinde quasi apud Latinos dicas Decembria. Et ὑπερβερεταῖοι, comperendinatores. Suidas existimat eum esse mensem apud Macedones, quem nos Octobrem vocamus: quod tum sera sit æstas: & quæ tum proueniunt, post legitimum tempus prouenire videantur.

Mysorum vltimus nauigat.

Ἔσχατος Μυσῶν πλεῖν: id est, Mysorum postremus nauigare, prouerbiali ioco dicebatur, qui frustra laboraret. Origo prouerbii, ... sit in plerisque, non vno narratur modo. Quidam tradunt olim Græcis pestilentia laborantibus, oraculo responsum esse, vt ad vltimum Mysorum nauigarent. Ac primum quidem ambigebant, quid sibi vellet oraculum. Tandem diu circumacti repererunt Æoliam in extremis Mysorum esse sitam, atque eo demigrandum esse monuisse numen. Alii scribunt, Telepho, post interemptos auunculos consulenti Pythium, quo gentium sibi demigrandum foret (nam antiquitus mos erat, homicidis solum vertere) responsum, vt ad extremam Mysorum regionem sese conferret: venisseque in Teuthraniam, quæ Mysiæ extrema pars, atque eius loci principatum obtinuisse. Sunt qui dicant, hunc non ob cædem auunculorum fugisse, sed vti matrem quæreret, quam in Teuthrania tandem inuenerit. Prouerbium autem dictitatum, vbi dura quæpiam imperarentur, factuque difficilia.

Interuallo perit fames, & optime perditur.

Διὰ μέσου καὶ λιμὸς ἔρρει, καὶ κάλλιστ' ἀπόλλυται: id est, Intercapedine optime perit fames. Mora multis reb: adfert remedium, & maxime iracundiæ. Inuenitur etiam hoc interpretamentum, vt sit sensus: ... cuncto famelico, fames item pereat necesse est.

Summis ingredi pedibus.

Vide superius in loco, Occulta.

Pulmo prius venisset.

Vide superius in loco, Diligentiæ.

COGNATI. *Coruum misimus.*

Misimus coruum, de his qui curaturi negocium, diutius hærent in via, atque tardius reuertuntur. Hoc prouerbium natum est ex fabula ea, quam Fastorum lib. 2. narrat Ouid. Sunt qui referunt ad Noe coruum, Genes. 8. Coruus nuncius.

Callipedes.

Græco prouerbio dicuntur, qui intra biennium cubitum vix processerint: hoc est, in rebus agendis tardi.

Diphilus: Diphilo tardior.

In segnes, & extra modum pigros in obeundis quæ semel fuerint iniuncta, dici solere, ex Ciceronis ad Q. Fratrem lib. 3. affirmat Cælius Rhodiginus lib. 8. cap. 45. suarum lectionum. Prouerbio locum dedit Diphili architecti tarditas, qui in perducendis ad finem operibus tardissimus fuit.

Cras credo, hodie nihil.

Satyra Varronis fuit, inscriptione, vt pleraque eius, prouerbiali: Cras credo, hodie nihil: ab hominum sermone ducto titulo, qui in præsentia se negant credere, se cras facturos dicunt.

Dum moliuntur, dum comuntur, annus est.

Terentianum est istud & elegans, & multis admodum familiare: valetque, dum surgunt, dum se mouent. Tertullianus lib. De habitu muliebri, habitus fœminæ duplicem speciem ponit: cultum & ornatum: cultum, mundum muliebrem vocat: ornatum, immundum. Ille in auro, gemmis & vestibus consistit: hic in capillorum, & cutis, & earum partium corporis, quæ oculos trahunt.

Asino pigrior.

Tarditas asinorum nota est. Virgil. 1. Georg.

Sæpe oleo tardi costas agitator aselli.

Hinc illud, E tardigradis asinis equus.

Palladius Rutilius:

Si velocis equæ pigro miscetur asello
Ardor.—

Martialis:

Veientone asinoque pigriores.

De Veientone scribit Iuuenalis:

—Hic Sergius idem
Accepta rude cœpisset Veiento videri.

Iterum:

Vt te respiciat clauso Veiento labello.

Erat iste obesior, & natura pigrior & deformior.

Myrmice incedere.

Horatius Tuscanella in illud Catulli:

Quæ si quæritis, illa quam videtis
Turpe incedere, myrmice, at moleste
Ridentem Catulli ore Gallicani.

Myrmice interpretatur gradu formicarum: hoc est tarde. Sed Achilles Statius Lusitanus pro Myrmice, legit Mimice: id est, scenice turpiterque gesticulantem ac mollem.

Sed moraris, abit dies.

Intercalaris versus, pluries repetitus in hymenæo Iuliæ & Mallii apud Catullum,

Sed moraris, abit dies
Flere desine.—
Prodeas noua nupta.
Perge ne remorare.
Prodeas noua nupta.
Gaudeas, sed abit dies,
--Sed abit dies.

Odiosa res Circensibus pompa.

Hoc vsus est Seneca in prologo declamationum: Sed iam non sustineo vos morari. Scio enim quam sit odiosa res Circensibus pompa. Quum autem res expectatur, odiosi sunt longi apparatus, quibus differtur id quod expectatur. Erant enim Circenses ludi equestres Romæ, quibus equites decurrebant: antequam autem committerentur ludi præcedebat pompa, hoc est, præmissio equorum, qui in conspectu populi traducebantur ociosi vt viderentur à spectatoribus, & reliquus apparatus ludorum forte ostendebatur populo. Idem De beneficiis libr. 2. Est enim bonarum etiam rerum solicitis expectatio grauis. Ibidem: Gaudere tardius beneficio suo manus adfert. Ibidem: Proprium est benefacientis, libenter & cito facere. Non dissimilia sunt ei, quod superius ex Iustiniano annotauimus: Plus dat, qui in tempore dat, & hoc Olympiæ Fuluiæ Moratæ in quadam epistola ad Andream Gruntlerum sponsum suum: Non mirandum, si hæc mora est mihi molesta, quoniam odit verus amor, nec patitur moras Michael Verinus:

Hui cito qui belle negat, is tribuisse videtur
Munera: nam semper est odiosa mora.

Plautus in Cistellaria: Spissum istud amanti est verbum, veniet, id est, tardum, serum, Hinc apud eundem spissigrados, pro tardigradis.

TEMERITAS.

ERASMI. *Oportet remum ducere qui didicit.*

Δεῖ κώπην ἐλαύνειν μαθόντα: id est, Oportet remum impellere eum, qui didicerit. Vnumquemque decet eam artem exercere, quam antea doctus sit. Refertur à Plutarcho in commentariolo, cui titulus, ὅτι διδακτὸν ἡ ἀρετή. Idem admonet Horatianum illud in Arte poetica:

> Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis:
> Indoctusque pilæ disciue trochiue, quiescit,
> Ne spissæ risum tollant impune coronæ.
> Qui nescit, versus tamen audet fingere.

Quin & hodiernis temporibus huiusmodi vulgo iactatur prouerbium. Qui lusus non nouit legem abstineat.

Exitii nulla ratio.

Ολέθρου οὐδεὶς λόγος: id est, Exitii nulla ratio. Refert Plutarchus in vita Eumenis. Is quum satagens rerum suarum, superiorem adisset Phrygiam, intra Celenas hybernauit: vbi quoniam reperit Alcetam, Polemonem & Docimum, de imperio contra ipsum decertantes: τοῦτο ἦν, ἔφη, τὸ λεγόμενον, ὀλέθρου δ' οὐδεὶς λόγος. id est: Exitii nulla ratio. Sentiens opinor, quum imminet homini fatale exitium, deum adimere consilium ac rationem. Apparet esse hemistichium carminis iambici: ὀλέθρου δ' οὐδεὶς λόγος. Huic affine est, quod habet Quintilianus lib. 5. de coniectura loquens: Præterea, inquit, quur potissimum illo loco, illo modo sit aggressus. Qui & ipse diligentissime tractatur pro eodem locus, an etiam si nulla ratione ductus est impetu raptus sit, & absque sententia. Nam vulgo dicitur, scelera non habere consilium.

Ne praeceps fueris ad iurandum.

Nonnullis haud vulgariter eruditis videtur & hoc adagiis annumerandum, quod refert Vlpianus libro Pandectarum 12. cap. 13. tit. de iureiurando, circa finem. Si quis, inquit, iurauerit in re pecuniaria per genium principis, dare se non oportere, vel intra certum tempus & peierauerit: vel sibi dare oportere: vel intra certum tempus iurauerit se soluturum, nec soluerit: Imperator noster cum patre rescripsit, fustibus castigatum dimittere, & ita ei superindici, προπετῶς μὴ ὄμνυε: id est, Ne fueris ad iurandum præceps. Habebit prouerbii speciem, si quis hominem post acceptum malum admoneat, προπετῶς μὴ ὄμνυε.

Quam quisque norit artem, in hac se exerceat.

Marcus Tullius Tusculanarum quæstion. libr. 1. Sed hic quidem quamuis eruditus sit, sicut est, hæc magistro concedat Aristoteli, canere ipse doceat. Bene enim illo prouerbio Græcorum præcipitur.

> Quam quisque norit artem, in hac se exerceat.

Hactenus Cicero. Est autem senarius iambicus, admonens, vt quarum rerum sumus periti, in his duntaxat disputandis tractandisque versemur: quarum vero sumus rudes, eos doctioribus concedamus, neque professionem alienam nobis vindicemus, neque in messem alienam mittamus falcem, neue sutores vltra crepidam iudicemus. Apud A. Gellium Plato ex Euripide citat, sed in sensum nonnihil diuersum à Ciceroniano: nempe suo quemque vitæ instituto studioque impense delectari, quod in eo se laudem aliquam assecuturum confidat. Accidit, inquit, illis illud Euripidis: Qua in re clarus quisque est, ad eam properat, & diei partem illi plurimam impertit, in qua ipse se exuperet: contra, in qua stupidior ac nihil sit inde effugit, eamque contemnit. Porro versus quem Latine refert Marc. Tullius, est apud Aristophanem in fabula, cui titulus, σφῆκες, is est eiusmodi:

> Ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.
> Quam quisque nouit artem, in hac se exercitet.

Quo quidem in loco interpres admonet inter prouerbia celebrari. Vsurpauit Stratonicus citharœdus apud Athenæum libr. 8. qui musico cuipiam, qui prius fuerat holitor, de harmonia cum ipso disputandi respondit:

> Ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.

Quanquam in æditione Aldina legitur ᾄδοι pro ἔρδοι. Ad hoc prouerbium allusit Horatius ita scribens:

> Nauem agere, ignarus nauis timet: abrotanum ægro
> Non audet, nisi qui didicit, dare.
> Quod medicorum est,
> Promittunt medici: tractant fabrilia fabri.
> Scribimus indocti, doctique poemata passim.

Idem in epistola ad Villicum:

> Quam scit vterque lubens censebo exerceat artem.

Huc pertinet illud Pindaricum, quod refert Plutarchus in commentario quem scripsit, περὶ τῆς εὐθυμίας: ὑφ' ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς· παρὰ ναῦν δ' ἰθύνει τάχιστα δελφίς. κάπρῳ δὲ βουλεύοντι φόνον, κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν. id est: Equus in quadrigis, in aratro bos. Nauem ocyssime præuertitur delphinus apro cædem moliendi inueniendus est canis laborum patiens. Videlicet significat, vnumquemque adhibendum ad id quo valet. Athenæus lib. 8. cum Ptolemæus cum Stratonico citharædo contentiosius disputaret de citharistica: ἕτερον ἔφη ἐστίν, ὦ βασιλεῦ, σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. id est: Aliud est, inquit, rex sceptrum, aliud plectrum. Et apud Plinium lib. 35. cap. 10. Apelles Alexandro Magno in officina multa imperite differenti de pictura, comiter suasit silentium: admonens illum rideri à pueris qui colores terebant.

Cœnare me doce.

Δειπνεῖν με δίδασκε: id est, Cœnare me doce. Prouerbiali figura dictum est ab Aristophane in Ranis. Tempestiuiter vsurpabitur, si quando docere, præire aut etiam refellere conatur aliquem imperitus negocii, de quo disceptatur. Verba sunt Bacchi ad Herculem, de tragœdiis iudicantem: cum exercitatior esset in vorandis tauris, quam pensiculandis poetarum carminibus.

Non suscipiendum negocium temere.

In præpotentem, & cum quo non sit suscipienda simultas aut lis, nisi magno aliquo præsidio fulciaris, quadrabit illud ex codem libro:

> —Οὐκ ἄν τις μιν ἐρυκάκοι ἀντιβολήσας,
> νόσφι θεῶν.
> Id est:
> Huic certaturus non iuerit obuius vllus,
> Absque deis.—

Dictum est de Hectore, duabus lanceis tendente in prælium, cum emisisset ingens saxum.

Illotis manibus.

Ἀνίπτοις χερσίν. id est, Illotis manibus. A Diogeniano refertur, pro eo quod est, irreuerenter atq; imparate. Translatum item à sacrorum puritate. Hesiodus in Operis & diebus vetat, ne quis mane Ioui libet vinum χερσὶν ἀνίπτοις id est, manibus illotis:

> Μηδέ ποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
> Χερσὶν ἀνίπτοισιν, μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισιν.
> Id est,
> Ne vnquam mane Ioui vinum libaueris ardens
> Illotis manibus, neque diuum præterea vlli.

Ac ne vel amnem quispiam ingrediatur, aut fontem χεῖρας ἀνίπτος, idem vetat: id est, manibus illotis. Vnde χέρνιβος apud Homerum crebra mentio. Ea vox perinde sonat, quasi dicat manuum lotionem: à qua rem diuinam antiquitus auspicabantur, atque etiam conuiuium, vtpote rem sacram. Gregor. cognomento Theologus, in apologia De fuga sua in Pontum coniungit vtrumque: ἀνίπτοις χερσίν, ὃ δὴ λέγεται, καὶ ἀμυήτοις ψυχαῖς τοῖς ἁγιωτάτοις ἑαυτοὺς ἐπεισάγουσιν. id est, Illotis, vt dici solet, manibus, ac prophanis pectoribus, semet rebus sacratissimis ingerunt. Caius libr. Pandect. tit. de origine iuris: Si in foro, inquit, dicentibus nefas (vt ita dixerim) videtur esse, nulla præfatione facta, iudici rem exponere: quanto magis interpretationem promittentibus inconueniens erit, omissis initiis, atque origine non repetita, atque illotis (vt ita dixerim) manibus, protinus materiam interpretationis tractare? Vtrumque prouerbium recte vsurpabitur in eos, qui vel audacius, vel parum instructi rebus his, quibus oportuit, negocium inuadunt: veluti si quis principis munus capessat, nulla neque virtute, neque sapientia, neque rerum vsu præditus. Aut si diuinas literas interpretari conetur, Græcæ, Latinæ & Hebraicæ linguæ, denique & omnis antiquitatis rudis & imperitus: sine quibus non stultum modo, verum etiam impium est, Theologiæ mysteria tractanda suscipere. Quod tamen, heu nefas, iam passim plerique faciunt, qui frigidis aliquot instructi syllogismis, & puerilibus sophismatis, deum immortalem, quid non audent? quid non præcipiunt? quid non decernunt? Quis possent cernere, quos risus, vel potius quem dolorem mouerant linguarum & antiquitatis peritis, quæ portenta proferant, in quam pudendos errores subinde prolabantur: nimirum puderet illos tantæ temeritatis, & vel senes ad prima literarum elementa redirent. Multi recte iudicant absque dialecticæ præceptis, vt ne dicam sophisticis cauillis Sapiebant mortales, & prius quam Deus istorum Aristoteles nasceretur. Nullus vnquam sententiam alicuius intellexit, ignarus sermonis, quo sententiam ille suam explicuit. Proinde diuus Hieronymus, cum constituisset arcanas interpretari literas, ne illotis, vt aiunt, pedibus rem tantam aggrederetur: quandonam sophisticis nugis instruxit ingenium? Num Aristotelicis decretis? Num his etiam nugacioribus nugis? Minime. Quid igitur? Inæstimabili sudore, trium linguarum peritiam sibi comparauit. Quas qui ignorat, non Theologus est, sed sacræ Theologiæ violator. Ac vere manibus pariter ac pedibus illotis, rem omnium maxime sacram non tractat, sed profanat, conspurcat, violat.

Illotis pedibus ingredi.

Ἀνίπτοις ποσὶν ἀναβαίνειν: id est, Illotis pedibus ingredi. Est confidenter atque imperite rem egregiam aggredi, tanquam profane & irreuerenter. Translatum à sacrorum ceremoniis, in quibus omnia pura lotaque iubebantur exhiberi. Lucianus in Demonactis vita: οὐ μὴν ἀνίπτοις γε ποσί, τὸ τοῦ λόγου, πρὸς ταῦτα ἧκεν. id est: Haudquaquam illotis, vt aiunt, pedibus ad ista venerat. hoc est, neutiquam inexercitatus, neque rudis. Idem in Rhetorum præceptore notat eos, qui ἀνίπτοις ποσίν, id est, nullis bonis disciplinis instructi, ad rhe-

rhetoricũ munus accedunt. Æneas sophista in epistola quadam: πολλοί, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀνίπτοις ποσὶν ἐπιπηδῶσι τοῖς ἱεροῖς. id est: Plerique quidem illotis, quod aiunt pedibus irrumpunt ad sacra. A. Gellius in Noctibus: Illotis, quod aiunt, pedibus & verbis, reprehẽ- dit doctissimi hominis orationem. Macrobius Saturnalium lib. i. illotis pedibus prætereunt. De literatoribus loquitur, qui recondi- tam illam in Vergiliano poemate doctrinam negligunt. Huiusmo- di Galenus lib. De virtute simplicium remediorum 7. ἀμυήτως νο- μικῶς βεβήλως: οὐδὲν, inquit, ἴσως θαυμαστὸν, εἴγε καὶ μυστηρίων βίβλους ἐ- τόλμησαν ἔνιοι τῶν ἀμυήτων ἀναγινώσκειν. ἀλλ' οὔτ' ἐκείνας ἔγραψαν οἱ γράψαντες τοῖς βεβήλοις, οὔτ' ἐγὼ ταῦτα τοῖς μήπω περὶ τὰ πρῶτα γεγυ- μνασμένοις. id est: Ac fortassis haudquaquam mirum est, si & myste- riorum libros quidam sacris non initiati sunt ausi legere. At eos li- bros nec illi qui scripserunt, scripserunt prophanis, nec ego hæc scri- psi iis, qui nondum in primis rudimentis sunt exercitati. In genere, sermonem omnem parum verecundum nimisque procacem ac pe- tulantem, illotum prouerbio vocant.

Andabatæ.

Citatur apud Nonium Marcellum, cum aliis locis aliquot, cum in verbo Lusciosi, Varro in Andabatis, quem equidem auguror titulum fuisse quempiam Satyræ prouerbialem: cuiusmodi sunt a- lia quoque complures, ὄνος λύρας, γεροντοδιδάσκαλος, Nescis quid serus vesper vehat. M. Tullius instar prouerbii vsurpauit in epistola quapiam ad Trebatium, lib. 7. Epistol. fam. Quem ante, inquit, ne andabatam quidem defraudare poteramus. Et hunc æmulatus D. Hieronymus aduersus Heluidium: Ad hoc, inquit, probandum, congerit de scripturis exempla quam plurima, more Andabatarum in tenebris gladium ventilans. Idem contra Iouinianum: Pericli- tamur responsionis verecũdia, & quasi inter duos scopulos, & quas- dam necessitatis & prudentiæ symplegadas, hinc atque inde vel pu- doris, vel causæ naufragium sustinemus. Si ad proposita respondea- mus, pudore suffundimur: si pudor impetrarit silentium, quasi de loco videmur cedere, & aduersario feriendi occasionem dare. Me- lius tamen est clausis, quod dicitur, oculis Andabatarum more pu- gnare, quam directa spicula clypeo non repellere veritatis. Idem in secunda contra Ruffinum Apologia: Aliud est, si clausis quod di- citur, oculis mihi volunt maledicere. Rursum in eodem opere: Ha- betur dialogus apud Græcos Origenis & Candidi Valentinianæ hæreseos defensoris, in quo duos Andabatas digladiantes inter se spectasse me fateor. Huc opinor respexit in præfatione Esdræ: Aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere. Hiero- nym. videtur mutuatus à Tertulliano, qui li. De carnis resurrectio- ne. Si tam abruptè, inquit, vt quidam volunt, clausis, quod aiunt, o- culis sine distinctione omnem passim carnem & sanguinem à regno Dei extrusit. Hactenus ille. Clausis oculis dixit, pro eo quod est, sine delectu. quemadmodum & Augustinus lib. contra epistolam Parmeniani: Quæ tandem vis, nisi cæcitas & vanitas animi, cogit hominem clausis, vt dicitur, oculis, tanquam in alterũ iacere: quod quum in eum iecerit, continuo redeat, eumque ictu reciproco affli- gat, intacto eo quem vulnerare voluerat? Cæterum fuerint ne po- puli ad eum modum soliti pugnare, an gladiatorum genus, qui clausis oculis tenderent in aduersarium, an potius lusus genus, vt propemodum ex Seneca licet coniicere, nondum (vt ingenue fa- tear) satis compertum habeo. Certe vox ipsa ἀνταβάτης indicat fuis- se quosdam, qui sic hostem aduersum inuaserint. Tum Homerus Iliados ρ. Aiacem sic pugnam ineuntem facit, quemadmodum leo pro catulis dimicans, clausis oculis insilit in venantium agmen:

Αἴας δ' ἀμφὶ Μενοιτιάδῃ σάκος εὐρὺ καλύψας
ἑστήκει, ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσι,
ᾧ ῥά τε νήπι' ἄγοντι συναντήσονται ἐν ὕλῃ
ἄνδρες ἐπακτῆρες· ὁ δέ τε σθένεϊ βλεμεαίνει,
πᾶν δέ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἕλκεται, ὄσσε καλύπτων·
ὣς Αἴας περὶ Πατρόκλῳ ἥρωϊ βεβήκει.

Id est,

Ast Aiax lato defensans vndique scuto
Egregium iuuenem prognatum patre Menœtio,
Stabat vti leo depugnans sua pignora circum,
Cui catulos deportanti venit obuia turba
Venantum in syluis, iaculis vrgentibus: ille
Deducto prorsum cilio sua lumina velat.
Sic cingens heroa Patroclum protegit Aiax.

Basilius in epistola quadam non ineleganter dixit, νυκτομαχίαν: ὥστε λοιπὸν γνωρίζειν ἡμᾶς τοὺς ὁμόφρονας, καὶ μὴ ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ μηδὲ- μίαν φίλων καὶ πολεμίων ἔχειν διάκρισιν, id est: Vt in posterum noue- rimus eos qui nobiscum sentiunt, nec velut in nocturna pugna nullum amicorum & inimicorum habeamus discrimen. Conue- niet istud in eos, qui prorsus temere, nulloque iudicio insectantur quippiam, aut repugnant alicui. Neque pessime quadrauerit in eos, in cuiusmodi iocus extat Demonactis, autore Luciano: Hic mul- get hircum, ille supponit cribrum, cum alter inepte proponeret, al- ter responderet ad id quod propositum erat, nihil faciencia.

Ædilitatem gerit sine populi suffragio.

Plautus in Sticho: Sine populi suffragio, tamen ædilitatem hic quidem gerit. Vbi quis imperiosior est in alieno negocio, aut in æ- dibus alienis. Nam Plautus ad parasitum respicit, in domo non sua mandantem & imperantem, non aliter ac sua. His confine est quod habetur apud Ciceronem libro tertio De legibus: Sed quæro quid hac re sit turpius, quam sine prouocatione senator, legatus sine mandatis. Item in 13. Philippica, Senator voluntarius lectus ipse à se.

Inscitita confidentiam parit.

Ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, id est, Inscititia qui- dem confidentiam, prudentia vero contationem parit. Extat apud Thucydidem libro Peloponnesiaci belli secundo. Diuus Hiero- nymus in epistola ad Euagrium ita refert: Imperitia confidentiam, eruditio timorem creat. Refert & Plinius Epistolarum libro quar- to. Sicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, ita recta inge- nia debilitat verecundia, peruersa confirmat audacia. Vtitur eo- dem & Lucianus in Nigrino, vt dubium non sit, quin hæc senten- tia fuerit olim vulgi sermone protrita. Cognitio rerum reddit ho- minem contantiorem ad aggrediendum negocium; hinc nimi- rum est, quod iuuentus audacior est quam senectus: & (vt docet Quintilianus) fortius dicunt qui minus habent artis: cum interim cordatus orator, ac periculum intelligens, initio trepidet. Et qui minus sapiunt, minus habent pudoris. Et qui nondum didicere, quid sit scire, nullius rei sibi non arrogant scientiam. Denique ma- xime bellum affectant, qui quid sit bellare, nunquam experti sunt. Quemadmodum hodie sub adolescentibus principibus misere tu- multuatur orbis.

Ne incalceatus in montes.

Theocritus ἐν νομεῦσι,

Εἰς ὄρος ὅκχ' ἕρπῃς μὴ ἀνάλιπος ἔρχεο Βάττε·
ἐν γὰρ ὄρει ῥάμνοι τε καὶ ἀσπάλαθοι κομόωντι.

Id est,

Batte caue pedibus nudis perrepere montem:
Quippe rubis, tribolisque viret mons vndique densus.

Qui suscipit vitæ genus, armet sese aduersus occursura incommo- da, ne pœniteat suscepti.

IVN. *Vomentum in numero.*

Vomentum in numero esse dicuntur prouerbiali specie, quot- quot non modo extemporaneam dicendi leuitatem sequuntur, quæ cruda pleraque & indigesta effutit, in primoribus solum fau- cibus, non in pectore nata, verumetiam qui chartis illinunt, quic- quid musteus ingenii male feriati feruor ebullierit: quum scripta fingi oporteat vrsino more, & lima addita expoliri. Aristides Smyr- næus, quum M. Antoninus fama viri commotus ipsum audire dis- serentem gestiret, dixisse legitur, τήμερον πρόβαλε καὶ αὔριον ἀκροῶ, οὐ γάρ ἐσμεν τῶν ἐμούντων, ἀλλὰ τῶν ἀκριβούντων, id est, Hodie proponito, & cras audito: neque enim è vomentium numero sumus, sed exacta cura elaborantium. quod à Philostrato in Sophistis traditum est, & à Zeze repetitur. Idem Philost. in Fauorino iudicii sui censuram interponens de oratione quadam falso illi attributa, sic inquit, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ μειρακίου φροντίσματα μεθύοντος, μᾶλλον δὲ ἐμοῦντος ἠγούμε- θα. id est, Quin existimamus eos esse lusus adolescentis cuiuspiam temulenti, seu potius vomentis. Ita Cicero probri loco recenset M. Antonium orationem ab ipso scriptam de ebrietate euomuisse. Synesius in Dione, vbi ait istos qui sibi indulgent in stylo, cæca & subuentanea parere, subiicit, οὐ γὰρ ἐνθάλπει τὸν εἴσω λόγον, ὅτῳ κατ' ἡ- μέραν ἐμεῖν ἀνάγκη. id est: Nec enim incubando fouet intus oratio- nem, cui quotidie vomere necessum est: fit namque euanidus sty- lus & ἐξίτηλος, qui non congrua temporis mora dictionem elimat: imo quod in fœtu immaturo solet accidere, abortit: eoque fieri as- solet, vt abortus eiusmodi in habitum abiens, nihil pariat vitale & integrum ac diuturnum. Huc spectat Lysiæ orator. dictum, οὐ βούλο- μαι ἔγωγε συμπίπτειν ἃ ταχυδρομεῖ. id est, Nolo ego conscribere quæ fe- stinatio præcipitauit.

COGNATI. *Excidit, Profluit.*

Excidisse verbum ex ore, μεταφορικῶς, cum id elapsum potius te- mere, quam cogitate emissum sit. Cicero dixit sæpe. Non dissimili autem modo effugere dicunt ea verba, quæ parum considerate pro- feruntur. Homerus:

Τέκνον ἐμὸν, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων;

Hunc versum ita interpretatus est vetus poeta Liuius:

Mea puera, quid verbi ex ore tuo profluit?

Sic telum manu fluisse dicitur Græce & Latine: quibus verbis si- gnificata est imprudentia. quæ translatio habetur apud Cicer. lib. 3. De oratore: & in lege 12. tab. Apud Euripidem Orestes dicit: In- terea telum manus meas reliquit, βοᾷ δ' ἔλακε τήνδε, πρὸς γένυν ἐ- μὴν τιθεῖσα χέρας, τέκνον ἐμὸν λίσσομαι, παρηΐδων τ' ἐξ ἐμῶν ἐκκρεμαμένη ὥστε χέρας ἐμὰς λιπεῖν βέλος, id est, Ille, inquit, clamabat, genæ meæ manus admouens, Filium obtestor meum, genisque è meis pende- bat: cum interea telum manus meas liquerit.

Quicquid in buccam venerit.

In Græcorum & Latinorum consuetudine est dicere scribereue, quod in buccam venit: quod sæpe à Gallis dicitur pro temere ne- gligenterque loqui scribereue, nullo delectu sententiarum habito. Plato libro octauo De repub. οὐκ οὖν κατ' Αἰσχύλον ἐροῦμεν, ὅτι νῦν ἦλθ' ἐπὶ στόμα. Plutarchus in commentario, quem inscripsit ἐρωτικόν. Cum enim multum de vi eius perturbationis disputatum esset, ait:

ὁ τοίνυν ἐν ἀρχῇ καιρὸν εἶ χρησθῆναι μᾶλλον· οὐ δὲ νῦν. ἐπεὶ νῦν ἦλθεν ἐπὶ στόμα κατ' αἰχύλον, ἄρξεσεν ἑαυτὴν μοι δοκῶ. Dionys. vero Halicarnasseus in eadem sententia explicanda, non στόμα, sed γλῶσσαν, ait, in lib. de cōpositione verborū: εἰ μέλλοιμι μὴ πᾶν, ὅτι κεν ἐπ' ἀκαιρείμαν γλῶσσαν ἔπος ἔλθῃ, λέγειν μηδὲ ἐκῇ συντιθεὶς τὰ προστυχόντα ἀλλήλοις. (Sup. Erasm. Quicquid in buccam venerit.)

Magis Phantasticus quam Papæ mula.

Huius adagii frequentissimus est in Gallis vsus, in eos qui opinatione temerarii sunt, præfracti, inscientes, & opiniosi, quique voluntate, & non ratione ducuntur. Mula autem Papistica hic silentio prætereunda est, ne nobis calces incutiat. Mordax enim est, & calcitro, effrenis & indomitæ tarditatis. Nec est de genere sterilium, sed sui generis in portentum coit & parit: nimirum Cardinales & variegatos Monachos, qui prodigii loco nunc omnibus habentur. De hac nihilominus, postea dicemus.

TEMPERANTIA.

ERASMI, *Cœnone moderatior.*

Ζήνωνος ἐγκρατέστερος, id est, Zenone temperantior. Testatur & Laertius in Zenonis vita philosophum hunc, tum in victu, tum in voluptatibus Veneris vsque adeo patientem ac parcum fuisse, vt crudis duntaxat vesceretur, ac pallio prætenui tegeretur. Vnde & Philemon in comœdia taxat hominem, qui post panem obsonii loco caricis vteretur, aquam vini loco biberet, ac discipulos esuriem doceret. Hinc & in vulgi sermonē abiit, Zenone temperantior. Philemonis versus apud Diogenem ex fabula, cui titulus Philosophi, sunt huiusmodi:

> Εἰ ἄρτον ὄψον ἰσχάδας, ἐπιπιεῖν ὕδωρ.
> Φιλοσοφίαν καινὴν γὰρ οὗτος φιλοσοφεῖ·
> Πεινῆν διδάσκει, καὶ μαθητὰς λαμβάνει.

Id est,

> Post panis esum, cariceumque obsonium
> Aquam bibens perdurat inde simplicem,
> Nouum enim philosophiæ celebrat hic genus.
> Docet esurire, ac discipulos ita illicit.

Quanquam sunt qui versus hos Posidippo tribuant, non Philemoni: velut idem admonet Laertius.

Philosophari.

Qui sententias serias dicunt, Græcis dicuntur φιλοσοφεῖν, quod aliquoties est apud Plautum. Hinc translatum est ad cuiuscunque rei vehemens ac serium studium. Sic vsus est Isocrates in oratione De pace. Et Menander in Thrasileonte: φιλοσοφεῖ δὲ τοῦτο ὅπως κατεπράξεται τὸν γάμον. id est: Hoc studet vt conficiat nuptias. Philosophari, pro temperare affectibus, & aduersus res acerbas infracto esse animo, frequenter vsurpat Chrysostomus, eamque animi moderationem appellat philosophiam: quibus vocibus apparet fuisse delectatos, & diuum Basilium & Gregorium Nazianzenum. M. Tullius lib. ad Atticū 2. Sed quid ego hæc, quæ cupio deponere, & toto animo atque omni cura φιλοσοφεῖν; Et alibi in iisdem, Sed φιλοσοφητέον. sentiens omnia æquo animo ferenda. Sic & Flaccus:

> ——Atque mea me
> Virtute inuoluo.——

Aliisque compluribus locis vtitur in hunc modum ea voce, veluti lib. 4. Vobis ἐμφιλοσοφῆσαι possum, hoc est, in amicitia vestra sic acquiescere, vt reliqua negligam forti animo. Occurrit aliquoties & apud Plautum, si quid dicitur grauius ac sententiosius. In captiuis: Salua res est, philosophatur quoque, iam non mendax modo est.

EX APPENDICE ERASMI.

Vento viuere.

Pro, viuere nullo impendio. Tractum à Siluto pisce, qui aura, vt aiunt, saginatur, & Chamæleonte. Iustinian. Idem sapit diuerbium Gallicum, Viure du vent.

IVN. *Musicus apparatus.*

Μουσικόν, id est, Musicum, pro mediocri vsurpari, plurifariam apud authores inuenio. Damascius Syrius in historia quam de philosophis scripsit: τὴν δὲ τροφὴν ἐκληρώσατο μετρίαν τινὰ καὶ ἄθρυπτον οὔτε κατακεκομμένην διὰ πενίαν, οὔτε διὰ πλοῦτον βλακεύουσαν, ἀλλὰ μέσην καὶ τὸν διάφορον τρόπον τῆς τύχης ἀληθῶς ἡρμοσμένην. id est: Victum sortitus est moderatum & frugalem, neque ob egestatem præparcum, neque propter opes diffluentem, sed medium atque musicum pro fortunis vero temperatum, ad instar Doriorum modorum. Plutarchus in præceptis salubribus Timotheum Atheniensium ducem cœnasse dicit in Academia apud Platonem μουσικὸν καὶ λιτὸν δεῖπνον, i.e. Musicam & frugalem cœnam. quod repetit idem in Sympos. 6. his verbis, μουσικῶς καὶ ἀφελῶς, i.e. Tractauit illum musice & absq; graui apparatu, nimirum mediocriter. Similiter Athenæus libro decimo, ἑστιαθεὶς ἀφελῶς καὶ μουσικῶς, id est: Conuiuio acceptus mediocri & Musico. Euphron comicus ἅλας δοὺς μουσικῶς, id est, Mediocri salis copia iniecta. Huc referri puto illud Plauti in Mostellaria, vbi ait: Musice hercle agitis ætatem, ita vt vos decet: Vino & victu, piscatu probo, electili. quum vellet innuere, mediam viuendi rationem illos sequi, neque viles & minimi precii, neque rursus maximi opibus victitando, sed habito delectu media eligendo. Apud priscos tria harmoniæ genera numerantur: inter quæ Lydios modulos & luctui & funeralibus aptiores respuit Plato, quemadmodum & Ionicos, vt solutiores & mollitie infames: Doricos laudat, ceu temperatis & modestis ingeniis congruos quibus persimiles sunt quos Æolios nominabant. Huc spectant Pratinæ Phliasii poetæ versus ab adagii sensu haud alieni:

> Μὴ σύντονον δίωκε μήτ' ἀνειμένην,
> Ἰαστὶ μοῦσαν, ἀλλὰ τὰν μέσαν νέμων
> Ἀρουραν αἰόλιζε τῷ μέλει.

Id est,

> Nec asperum modum aut remissum Ionicum
> Sectare, sed mediam tenens viam, melos
> Modulator Æolium.

Agrestibus holeribus victitat.

De homine sordido, qui suum defraudet genium, dictum est illud Pherecratis comici, in fabula cui ἄγριοι nomen, ἐν θρύσκοισι καὶ βρακάνοις καὶ στροβίλοις ζῶν, ὁπόταν δ' ἤδη πεινῶσι σφόδρα, ὥσπερ οἱ πολύποδες νύκτωρ περιτρώγειν ἐν τοῖς τοὺς δακτύλους, id est, Agrestibus holusculis ac carduis viuere, quumque vehementer esurierint, polyporum instar noctu digitos intus arrodere. Apud Athenæum male legitur pro ἐντὸς, ἐν τοῦ, & θρύσκοισι, pro θρύσκοις. Sunt autem θρύσκα & βράκανα, teste Hesychio, ἄγρια λάχανα, agrestia quædam holera, στρόβιλοι vero cardui species. Potest etiam dici de homine egeno, qui omnis subsidii expers ad inhumana edulia adigitur. Porro quoniam istiusmodi holera difficulter eluuntur, hinc Cratinus comicus prouerbialiter dixit, quod intellectu arduum est, & ingenio ægre consequi quis possit.

Dionysium æquore mergendum.

Vetus est adagium, à vini cum aquæ maris temperatura deriuatum: Dionysium æquore mergendum. Et Dionysius hac de causa ad mare fugisse fingitur: quod apud Athenæum habemus libro decimo. Fingebant quoque poetæ, Delphinos maris beluas Libero patri sacros esse, & dicatos. Cum vero marina aqua adeo vino conferat, vt ea mixtum facilius conseruetur, rationem & Plinius & Dioscorides, alii tradidere. Columella scribit, hoc se ab agricola patruo didicisse. Hoc & piscatoribus percelebre fuit, quod significabat, vino marinam aquam affundi oportere: facit enim ea res defæcacius vinum, suauius, firmius & incorruptius. Id qui absunt à mari consequi putantur gypso, si excusserint prius. Probatur autem ex Zacyntho præcipue. Hæc quoque temperatura maxime placebat antiquis, vt quinque vini cyathis duo adderentur aquæ, aut duobus vnus. Vinum porro multa aqua diluendum significant poetæ, quum Baccho plures addiderunt nutrices: quod hunc deum oporteat pluribus nympharum mensuris mansuefactum ac domitum, moderatiorem ac mitiorem reddere. Ponit vero & Hesiodus mensuram, qua sit ad salubritatem bibendum:

> Τρὶς δ' ὕδατος προχέειν, τὸ δὲ τέτρατον ἱέμεν οἴνου.

Id est,

> Treis miscebis aquæ parteis, sit quarta Lyæi.

Et venustum admodum est epigramma Meleagri, quo à meraco salubriter exterremur:

> Αἱ νύμφαι τὸν Βάκχον ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλατ' ὁ κοῦρος
> Νίψαν ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κυλιόμενον.
> Τοὔνεκα σὺν νύμφαις Βρόμιος φίλος· ἢν δέ νιν εἴργῃς
> Μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον.

Id est,

> Ardentem ex vtero Semelea lauere Lyæum
> Naides, extincto fulminis igne sacri.
> Cum Nymphis itaque est tractabilis: at sine Nymphis
> Candenti rursum fulmine corripitur.

Sicci homines.

Apud Plautum in Asinaria, & Ciceronem in Academicis, Sicci homines prouerbialiter dicuntur sobrii. Sic in Afranii versibus præcedentibus, sicca, pro sobria dicitur: sicut contra Madidus & Madulia, pro ebrio. Plautus in Amphit. Faciam vt sit madidus sobrius. id est, efficiam, vt videatur ebrius, quum nihil biberit. Madulia Plautus in Pseud. à Græco μαδᾶν, vel quia madidus sit vino. Plautus in Asinaria: Siccum frugi, continentem, amantem vxoris maxime. Idem in Pseudolo: Vini modo cupidæ estis, quum sim ego hic siccus. Cicero in Lucullo: Ea sunt eiusmodi, quæ à te diligentissime tractata sunt dormientium, & vinolentorum, & furiosorum visa imbecilliora esse dicebas, quam vigilantium, siccorum, sanorum. Ita etiam Græce ξηρόν. Pindarus apud Plutarchum περὶ σαρκοφαγίας· γνῶναι τι ἔπειτα αὐγὰ ξηρὰ ψυχὰ σοφωτάτη. Et Athenæus libro vndecimo, ξηρὰν τροφὴν vocat abstemiam, ἐκ τροφῆς ξηρᾶς ἔτ' ἂν σκώμματα φύοιτο, οὔτ' αὖ τι χρηστὸν διὰ ποιήματα.

Vmbrorum conuiuium.

Vmbrorum conuiuia pro parcissimis dicebant. Aûthor, opinor, Plutarchus. Hinc Catullus:

Aut parcus Vmber, &c.

TEMPESTIVA.

ERASMI.

Dum virent genua.

Nec illud caret prouerbii specie, quod est apud Theocritum in Thyonicho:

—Ποιεῖν τι δεῖ ἕως γόνυ χλωρόν.

Id est,

Quando virent genua, tum aliquid faciamus oportet.

Studendum bonis literis, dum adhuc viget ingenium. Ducenda est vxor, sed iuueni. Consimilem ad modum Horat.

--Dumque virent genua,
Et decet, obductæ soluatur fronte senectus.

Quanquam hæc ipsa figura, Genu viret, prouerbialis est, quoties iuuentutem significamus.

Nunc leguminum messis.

Νῦν ὀσπρίων ἄμητος, id est, Nunc leguminum messis. id est, nunc tempestiuum, hoc aut aliud agere. Veluti si quis admoneat iuuenem, nunc adesse tempus parandæ gloriæ, parandæ eruditioni, parandis opibus idoneum, dicat νῦν ὀσπρίων ἄμητος. Sumptum à rusticis, qui tum maxime vigilant, nec sinunt illud tempus per ocium perire. Recensetur à Diogeniano & Suida.

Herniosi in campum.

Κόκκυ, ψωλοὶ πεδίονδε, id est Coccy, herniosi in campum. Aristophanes in Auibus refert prouerbii loco, ἔτ' ἄρ' ἐκεῖν' ἦν τοὔπος ἀληθές, κόκκυ, ψωλοὶ πεδίονδε. Quorum verborum hic sensus est: Hoc est vere quod prouerbio dicitur, coccy, herniosi in campum: subaudi, venite: quod hæc auis canit paulo ante messem, velut agricolas prouocans ad laborem metendi. Vnde Hesiodus, ἦμος κόκκυξ κοκκύζει. Quod autem ψωλοὶ dixit pro agricolis, obiter taxauit Ægyptios, apud quos plerique sunt execti, qui omnes ad vocem cuculi coguntur esse in agris. Fingit enim, olim apud Ægyptios regnasse cuculum, priusquam fieret auis. Quin hodie parum viri, & ob hoc vxores cum aliis habentes communes, vulgo cuculi vocantur. Alias annotauimus ex Horatio, cuculos à viatoribus appellari solere, qui tum demum venissent ad colendam vineam, quum auditus esset cuculus. Canit autem iam adulto vere: quia sero prorepit è nido, quem sibi parat sub hyemem in cauis arboribus, exuens se plumis, atque his sese inuoluens, congestis in commeatum malis ac pyris. Interpres Aristophanis admonet esse prouerbium, κόκκυ, ψωλοὶ πεδίονδε, quum segnes ipsum tempus prouocat ad industriam.

Bæta tum hyeme, tum æstate bona.

Βαίτη κἀν θέρει, κἀν χειμῶνι ἀγαθόν, id est. Bæta tum in æstate, tum hyeme bona. Suidas, qui huius adagii meminit, adscribit Bætam vestis pelliceæ genus, quod in vtrumque tempus videatur appositum. Nam hyeme depellit ventos, æstate Solem. Iulius Pollux libro De rerum vocabulis septimo. inter vestes coriaceas meminit & bætæ: quam ait tunicam fuisse prælongam, quæ totum contegeret corpus. Conuenit igitur de re. ad multa vsui futura: veluti de literis, quæ iuuenes iuxta ac senes ornant: aut Philosophia, quæ in reb. prosperis arcet ab insolentia, in aduersis præstat, ne frangamur animo.

Cum cessat boreas.

Aristoteles in problematis sectione 27. problemat. 47. (iuxta Theodori supputationem) testatur hunc versiculum prouerbio celebrem fuisse:

Ἀρχομένου τε νότου, καὶ λήγοντος βορέαο.

id est:

Surgit vbi Notus exoriens, Boreasque residit.

Quo significabant tempus oportunum prosperæ nauigationi. Subauditur enim δεῖ πλεῖν, siue οὐ πλεῖν, propterea quod Auster minus vehemens oritur, desinit autem per quam vehemens: diuersum accidit in Aquilone. Atque huius rei philosophus causam admodum probabilem reddit: Nos enim inquit, ad Septentrionem potius quam ad Meridiem vergimus: & Aquilo flat à Septentrionibus. Auster à meridie. Hinc fit, vt ille statim vehementior proxima inuadat loca, deinde vehement iam suam ad longius remotus transferat, propinquis ortui mitior. Hic è diuerso, ad Meridiem positos, primum vrgeat: post, vbi præteriit, mitior ad nos veniat. Licebit & longius detorquere prouerbium, nec id sine gratia, si quando significabimus tempus adesse commodum & aptum gerendæ rei: vt cum illo congruat, quod alibi positum est, Cum pluit, molendum.

Aliam ætatem alia decent.

Qui iam aliam ætatem significabit, nec idem decere canum, quod iuuenem aliquando decuit, vsurpabit illud ex eodem libro quanquam & alias iteratum:

Ἀλλ' ὅτε δὴ πολιόν τε κάρη πολιόν τε γένειον.

Id est,

Verum vbi iam, canumque caput incanaque menta.

Nosce tempus.

Γνῶθι καιρόν, id est, Noueris tempus. Celebratur in primis inter 7. Sapientum apophthegmata, ac, vt alia pleraq;, pluribus autoribus ascribitur, à nullo non vsurpatum. Hesiodus:

Μέτρα φυλάσσεσθαι· καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.

Id est,

Obseruato modum. nam rebus in omnibus illud
Optimum erit, si quis tempus spectauerit aptum.

Huc allusit Theocritus Idyllio λ:

Ἀλλὰ τὰ μὲν θέρεος, τὰ δὲ γίγνεται ἐν χειμῶνι.

Id est,

Verum alia æstiuo, atque hyberno tempore fiunt.

Quin & Isocrates ad Demonicum scribit, Iniucundum in omni re esse, quicquid intempestiuum sit. Adeo cunctis in negociis plurimum habet momenti, temporis & oportunitatis obseruatio. Idem admonent Græcorum sententiæ:

Ὡς μέγα τὸ μικρόν ἐστιν ἐν καιρῷ δοθέν.

Id est:

Vel maxima est pusilla res loco data.

Rursus alia:

Καλὸν τὸ καιροῦ παντὸς εἰδέναι μέτρον.

Id est;

Res bella cuncti nosse temporis modum.

Præterea Pindarus in Pythiis:

Ὁ δὲ καιρὸς ὁμοίως παντὸς ἔχει κορυφάν.

Id est,

Tempus pariter in omni re fastigium obtinet.

Item illud Horatii:

Dulce est desipere in loco.

Tantam vim habet opportunitas, vt ex honesto inhonestum, ex damno lucrum, ex voluptate molestiam, ex beneficio maleficium faciat, & contra: breuiterque rerum omnium naturam permutet. Hæc in aggrediundo conficiendoque negocio præcipuum habet momentum: vt non sine causa veteres videantur eam diuinitate donasse. tametsi apud Græcos mas est hic Deus, appellaturque καιρός. Eius simulachrum ad hũc modum fingebat antiquitas. Volubili rotæ pennatis insistens pedibus; vertigine quam citatissima semet in orbem circumagit, priore capitis parte capillis hirsuta, posteriore glabra: vt illa facile prehendi queat, hæc nequaquam. Vnde dictum est, Occasionem arripere. Ad quod erudite simul & eleganter allusit quisquis is fuit, qui versiculum hunc conscripsit:

Fronte capillata est, post hæc Occasio calua.

Sed libet & Posidippi super hac re carmen adscribere: quod quamobrem Politianus omittendum existimarit, admiror. Est autem huiusmodi:

Τίς πόθεν ὁ πλάστης; Σικυώνιος. οὔνομα δὴ τίς;
Λύσιππος. σὺ δὲ τίς; Καιρὸς ὁ πανδαμάτωρ.
Τίπτε δ' ἐπ' ἄκρα βέβηκας; ἀεὶ τροχάω. τί δὲ ταρσοὺς
Ποσσὶν ἔχεις διφυεῖς; ἵπταμ' ὑπηνέμιος.
Χειρὶ δὲ δεξιτερῇ τί φέρεις ξυρόν; ἀνδράσι δεῖγμα
Ὡς ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος τελέθω.
Ἡ δὲ κόμη, τί κατ' ὄψιν; ὑπαντιάσαντι λαβέσθαι.
Νὴ Δία, τἀξόπιθεν πρὸς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πτηνοῖσι παραθρέξαντά με ποσσὶν,
Οὔτις ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν,
Τοῖον ὁ τεχνίτης με διέπλασεν εἵνεκεν ὑμέων,
Ξεῖνε, καὶ ἐν προθύροις θῆκε διδασκαλίην.

Quos versus nos ita vertimus, non quo cum Archetypo Græco certaremus, sed crassiore (sicuti solemus) Minerua, planeque ex tempore: quod vel tacente me, carmen ipsum indicauerit, videlicet vt intelligi duntaxat possint ab his qui Græce nesciunt,

Quæ patria artifici? Sicyon quo nomine? nomen
Lysippo dictum est. ipse quis es? loquere.
Illa ego cuncta domans occasio. cur age pinnis
Insistis? voluorque ac rotor assidue.
Cur gemina in pedibus gestas talaria? dicam,
Huc illuc volucrem me leuis aura rapit.
Quid dextræ sibi vult inserta nouacula? signum hoc
Quod quauis acie sim mage acuta, docet.
Tecta capillitio facies quidnam admonet? Illud,
Quisque vti me, quoties offeror, arripiat.
Cur autem capitis pars posticaria caluet?
Quem semel alatis præterii pedibus,
Is quanquam volet inde cito me prendere cursu,
Haud liceat, simul ac vertero terga viro.
Hac itaque, idque tua me finxit imagine causa
Hospes, scalptoris ingeniosa manus,
Spectandamque domus hic prima in fronte locauit:
Scilicet vt cunctos & moneam & doceam.

Non ab re fuerit & Ausonianum epigramma subscribere: quod, vt admonet Politianus, è Græco videtur effictum; quanquam cum aliis nonnullis diuersum, tum illo potissimum nomine, quod hic additur pœnitentia comes. Carmen sic habet:

Cuius opus? Phidiæ, qui signum Pallados, eius
Quique Iouem fecit, tertia palma ego sum.
Sum dea, quæ rara, & paucis occasio nota.
Quid rotulæ insistis? stare loco nequeo.
Quid talaria habes? volucris sum. Mercurius quæ
Fortunare solet, trado ego cum volui.
Crine tegis faciem? cognosci nolo. Sed heus tu
Occipiti caluo es? ne tenear fugiens.
Quæ tibi iuncta comes? dicat tibi. Dic rogo, quæ sis?
Sum dea, cui nomen nec Cicero ipse dedit.
Sum dea quæ facti, non factique exigo pœnas.
Nempe vt pœniteat, sic Metanœa vocor.
Tu modo dic, quid agat tecum? Si quando volaui,
Hæc manet, hanc retinet quos ego præterii.
Tu quoque dum rogitas, dum percontando moraris,
Elapsam dices me tibi de manibus.

Capra ad festum.

Αἴξ εἰς τὴν ἑορτήν, id est, Capra ad festum. Dici solitum, vbi quis in tempore ad negocium aliquod accederet: aut vbi quis commode in suam perniciem offert sese. Nam in festis maxime Bacchi, capram immolabant. Refertur ab Athenæo.

Munus exiguum, sed opportunum.

Cum munus indicamus, pretio quidem perpusillum, sed tamen accipiendi pro tempore gratissimum (veluti si quis panem porrigat de vita periclitanti) citabimus illud ex eodem libro:

—Δόσις δ᾽ ὀλίγη τε φίλη τε:
Id est,
Exiguum munus, gratum tamen.—

Idem carmen extat in ξ.

Audi chelidonem.

Πιθοῦ χελιδόνι, id est. Audi chelidonem: id est, in tempore curato tua negocia. Quidam à theologo quodam ortum autumant, cui nomen Chelidoni. Nam aiunt huic fuisse morem, obseruatis prodigiis colligere rerum exitus. Atque huius opinionis autor citatur Mnaseas Patrensis, ἐν τῷ περὶ πόλεων. Nonnulli malunt ad auem hirundinem referri, quod stridula sit auis ac lugubris, siue quod veris prænunciet aduentum.

Oleum & salem oportet emere.

Τοὔλαιον καὶ τοὺς ἅλας δεῖ ὠνεῖσθαι. id est, Oleum & salem oportet emere. Refert adagium hoc Aristoteles Rhetoric. libr. 2. tractans de locis & enthymematis. Proponit autem huiusmodi exemplum antistrephontis Sacerdos quædam dissuadebat filio nequando verba faceret apud populum. Nam si iniusta suaseris, inquit, deos habebis iratos: sin iusta, homines. Id hoc pacto ἀντιστρέφει, id est, reciprocat filius: Imo expedit orationem habere apud populum. Quandoquidem si iusta dixero, dii me amabunt: si iniusta, homines. Atque huiusmodi genus argumentationis, confine putat prouerbio quo iubemur oleam ac salem emere: τοῦτ᾽ ἐστὶ ταυτὸ τῷ λεγομένῳ τὸ ἔλαιον πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας. id est, Hoc autem idem est cum eo quod dici solet, oleum emere & salem, significans opus esse nonnunquam remediis contrariis, nunc acrimonia, nunc lenitudine Sal enim mordet ac siccat: oleum lenit ac humectat. Sic medici oleum addunt sali, ne plus satis erodat & qui sapiunt, admonitionis acrimoniam bonis verbis leniunt. Non me clam est in æditione Aldina, pro ἔλαιον, haberi ἕλκος: quasi ex eodem dicto colligi possit & malum, & mali remedium. sed quid solet vulnus emere?

Iouis tergus.

Διὸς κῴδιον, id est, Iouis tergus. De re sordida quidem, sed tamen in vsum aliquem seruata Nam olim victimæ pellem seruabant in pompis Eleusinis circumferendam, vel substernendam pedibus eorum, qui piaculo quopiam tenebantur ad expiationem.

Nihil homini amico est opportuno amicius.

Gratissimum est officium, quod præstatur in tempore. Contra intempestiuum officium, plerumque molestum esse solet. Plautus:

Nil homini amico opportuno amicius.

E diuerso nihil differt ab inimicitia, intempestiua beneuolentia.

Domi Milesia.

Οἴκοι τὰ Μιλήσια. id est, Domi Milesia. In eos dici solitum, qui ibi domesticum luxum celebrant, vbi minime probatur. Nam domi liberum est vnicuique suo more viuere Hospitis autem est, vt eorum apud quos diuersatur, & cultum & mores tum laudet, tum imitetur, quoad potest: certe sua non iactet, aliena damnans Id quod facere solent quidam homines imperiti, qui quocunque terrarum venerint, omnium omnia vituperant, sua nimis importune laudibus tollunt, etiam vitia pro summis virtutibus efferentes. Refertur adagium ab Angelo Politiano in Miscellaneis: additque inde natum, quod olim Milesio cuidam hospiti, cum apud Lacedæmonios delicias patrias extolleret, ad hunc modum responsum fuerit: οἴκοι τὰ Μιλήσια, μὴ γὰρ ἐνταῦθα, id est, Domi non hic Milesia huius sententiæ citans autorem Zenodotum quendam adagiorum collectorem. Feruntur quidem Zenobii cuiusdam collectanea, quem an ille Zenodotum appellet, nondum satis mihi liquet: verum in his Collectaneis huiusmodi quandam inuenio fabulam, quam eandem refert Suidas. Aristagoras quidam Milesius Lacedæmonem profectus, postulabat vt Ionibus à Persis bello vexatis suppetias ferrent. Is autem cum in concionem prodisset, insolentius apud Lacedæmonios vestitus munditie, aliisque deliciis Ionicis affluens, quidam ex Ephoris eum hoc dicto submonuisse fertur, οἴκοι τὰ Μιλήσια, id est, Domi Milesia. Porro Ephorus Lacedæmoniorum est magistratus, cuius munus est de contractibus cognoscere: vt autor est Aristoteles 3. lib Politicorum, alioqui vox ipsa sonet, quasi dicas inspectorem. Cæterum Athenæus lib. 12. causam adagionis secus narrat: nempe Milesios luxum Colophoniorum imitatos, morbum suum finitimis etiam regionibus tradidisse. Hoc nomine cum male audirent, sese admonebant, vt domi delicis vterentur, non etiam traducerent. Effertque prouerbium ad hunc modum, οἴκοι τὰ Μιλήσια κἀπιχώρια, καὶ μὴ ἐν μέσῳ. id est, Domi Milesia, ac vernacula, non in propatulo. Vt autem Lacedæmoniorum seueritas multorum literis est celebrata, ita Milesiorum luxus in hominum sermonem abiit: adeo vt quicquid molle parumq; virile velint intelligi, Milesium appellent. Vnde Aristides quidam libro suo, fabulis obscœnis scatenti, titulum indidit, Μιλησιακῶν. Et Lucianus in Amoribus, sermones amatorios lasciuos Milesios vocat. Martianus Capella: Nam certe, inquit, μύθους poeticæ etiam diuersitatis delicias, Milesiacas. Quin & Apuleius in carmine iambico, quo asinum suum auspicari voluit, demulcentes & prurientes narrationes suas, sermonem Milesium vocat. Iulius Capitolinus in vita Clodii Albini: Milesias, inquit, nonnulli eius dicunt, quarum fama non ignobilis habetur, quamuis mediocriter scriptæ sunt. Et hæc de fabulis Apuleianis dici, testantur ea quæ paulo post citat ex epistola Seueri: Maior fuit dolor, quod illum pro literario laudandum duxistis, cum ille næniis quibusdam aniliibus occupatus, inter Milesias Punicas Apuleii sui, & ludicra literaria consenescere. Hactenus Capitolinus. Quod autem sui Apuleius, Afer dixit, illuc pertinet, quod & Albinus ipse, itidem vt Apuleius, Afer esset. Cæterum præcipua Milesiorum mollicies in vestitu, propterea quod apud illos texta essent omnium mollissima. Vnde & Tyrius Maximus Milesios ἁβροδιαίτους vocat, nimirum à cultus elegantia. Et Vergilius in Georgicis delicatissimi vellera, Milesia nominat. Horatius item:

Alter Mileti textam, cane peius & angue
Vitabit chlamydem.---

vestem molliculam parumque seueram significans. Aristophanes in Ranis, στρώμασι Μιλησίοις ἀνατετραμμένος, id est, Stragulis Milesiis inuolutus, Horum meminit & Theocritus, & complures alii scriptores. Sed ad intelligendum adagii sensum, iam plus satis. Allusit ad prouerbium Euripides in Helena:

Οὐκοῦν ἐκεῖ που σεμνὸς ἦσθ᾽, οὐκ ἐνθάδε.
Id est,
Magnificus illic forte eras, non hic item.

Allusit & Antiphanes apud Athenæum libr. 4. his quidem verbis:

Ἐν Λακεδαίμονι
Γενόμενος, ἐκείνων τῶν νόμων μεθεκτέον
Ἐστίν. βάδιζ᾽ ἐπὶ δεῖπνον εἰς τὰ φιδίτια,
Ἀπόλαυε ζωμοῦ, καὶ φόρει τοὺς βύστακας.
Μὴ καταφρόνει, μηδ᾽ ἕτερ᾽ ἐπιζήτει καλά.
Id est,
Quando agis apud Lacedæmonem,
Viuas oportet moribus Laconicis.
Cœnatum eas in phiditia Laconica,
Nigro fruare iure quod ibi apponitur,
Gesterque bystacas. caue contempseris
Quicquam, bonive aliud requiras insuper.

Phallus deo.

Φάλλος τῷ θεῷ, id est, Phallus Deo. Dici solitum, vbi parum quidem honesta, sed tamen apta tribuuntur: quasi dicas, ἐνουρεῖν εἰς ἀμίδα, id est In matellam immeiere Plutarchus in commentario de τῆς φιλοπλουτίας, ostendit hanc fuisse priscorum in ludis solennibus pompam, vt primo loco duceretur amphora vini & clematis, id est, fabæ genus: post aliquis hircum trahebat: deinde nucum sportulam gestabat alius: postremo loco Phallus ferebatur. Ea erat effigies obscœni membri virilis. Cur autem id in mysteriis fuerit receptum, causam reddit Plutarchus in libr. De Iside & Osiride. Columella in carmine ipsum Priapum Ithypallum vocat.

—Sed truncum forte dolatum
Arboris antiquæ numen venerare Ithyphalli.

Et Pompeius ostendit, Ithyphallum dici membrum viri pudendum. Vnde & hodie Itali, si quem contemnunt, hoc nomine notant. Nonnulla de Phallis Herodotus libr. 2. Dictum est alibi de Phallis Bacchi, nempe in prouerbio, Erebinthius Bacchus.

Sacra hæc non aliter constant.

Sacra hæc non aliter constant. Hoc adagio licebit vti, si quando fatebimur culpam, sed quæ rei locoue conueniat: veluti si quis in balneis agat impudentius aut rusticius in naui aut in compotationibus ebriorum intemperantius, aut inter mulierculas ineptius, aut inter aulicos dissimulantius, aut inter sophistas loquacius, aut

cius, aut apud populum adulantius. Ausonius nuptialis Centonis excusans licentiam: Etenim fabula est, inquit, de nuptiis, & velit, nolit, sacra hæc aliter non constant. Sumptum à sacris, quæ certis quibusdam ceremoniis peraguntur: de quibus si quid demutes, piaculum admissum putetur. Plutarchus in comment. De audiendis poetis, θυσίας μὲν γὰρ ἀχόρους καὶ ἀναύλους ἴσμεν· οὐκ ἴσμεν δὲ ἄμυθον οὐδὲ ἀψευδῆ ποίησιν, id est, Sacra enim absque choris ac tibiis nouimus: non nouimus autem absque fabula ac mendacio poesim.

IVN.

Comicus testis.

Cicero Epistol familiar. 2. lib. Mea vero officia ei non defuisse, tu es testis, quoniam κωμικὸς μάρτυς, vt opinor, occidit Phania. ita enim cum Camerario lego, nisi mauis, accedit. Nam vulgatum, accidit minime placet. Istud quin prouerbialiter dictum sit, nemo omnium addubitat: sed in explicatione discrepant calculi. Cælius Calcagninus existimat Comicum testem dici eum, qui se obtulerit non accersitus neque voluntarius, sed fortuito & inexpectatus, ad summouendam dubiæ rei difficultatem, propterea quod Phania Appii libertus opportune admodum, sed repentino se obtulerit iis rebus quæ in laudem Appii à Cicerone gerebantur. Quam quidem expositionem probare mihi non potest: quum Phania libertus non potuerit tam insperatus aduenire testis, vt nedum in vno, sed in pluribus (quod indicant Ciceronis verba) officiis, quibus Appium demereri orator studuerat, præsens & oculatus, imo lateri quodammodo adsiduus, adesse testis debuerit, si hero fidelis operæ verum testimonium delaturus esset. Propius aliquanto ad scopum collimat Antiquarum lectionum autor, qui facetum & lepidi ingenii hominem designari putat, eo quod tales introducat fere Comœdia. Ioachimus Camerarius summæ eruditionis vir, & Germaniæ φωστὴρ της, arbitratur accipi posse de glorioso teste, vel fucato, aut ad testificationes prompto: in quo postremo facile illi accessero. Petrus Victorius proferri adagium annotat de his, qui mendacium ficto aliquo teste confirmare volebant. Quo sensu accipi posse videtur à Polybio historico apud Suidam, ὁ δ' ἵνα πιστὸς φανῇ κατὰ τὴν αἰσχρολογίαν καὶ τὴν ἄλλην ἀναισχυντίαν, καὶ προσκατεψεύσατο τ' ἀνδρὸς, κωμικόν τινα μάρτυρα προσεπισπασάμενος ἀνώνυμον. i. e. Ille vt suis conuiciis & reliquæ impudentiæ fidem astrueret, etiã mendacio virum aggressus est, Comicum quendam testem adducens innominatum. Ex quo loco manifestum fit, κωμικὸν μάρτυρα, id est, Comicum testem dici leuem, & ad dicendum testimonium facilem atque obuium, quod eiusmodi ferme testium opera, è media seruitiorum fæce, vti soleat Comœdia apud lenones & meretrices. Non illepide aut citra Atticam venerẽ, κωμικὸν μάρτυρα vocari etiam posse autumo, testem familiarem & domesticum quasi coepulonem, qui quod eum mensa & conuiuiorum lautitia dignemur, causæ nostræ addictior esse, nobisque operam dare debeat: à κῶμος, qua voce comessatio & conuiuatio quædam significatur.

In agrum seruus.

Εἰς ἀγρὸν μάνης, id est, In agrum famulus. Conueniet dici, vbi quid vtiliter & apposite suo loco fit. Nam famuli opera in agris necessaria est. Varinus ex Hesychio transcripsit. Est autem μάνης seruile nomen: vnde & ad significationem laruæ æneæ transfertur, ἐμπηκτόν τι χαλκοῦν πρόσωπον, vt annotat Eustathius. Quadrabit item, vbi significare volumus, suam cuique artem esse tractandam, non in aliena inuolandum: veluti theologus ea quæ sacras literas respiciunt, medicus morborum curationes, fabri tractent fabrilia, & rusticum opus verna exerceat.

Agnum demetere.

Ἀμνίον θερίζειν, id est, Agnum demetere: prouerbium citat Eustathius Odyss. 9. efferrique annotat, ἐπὶ τῶν ἐκ διαλείμματος τιμωρούντων, de his qui ad pœnam conniuent, mulctamque in commodum tempus differunt: occasione adagii petita ab agnis, qui primo vere inutiles lanitio relinquuntur, asseruanturque in æstatem ad idoneum tondendis lanarum villis tempus. Quadrabit, quando silentio prætermittimus quippiam, data occasione opportuniore loco ac tempore disertius de eo prolixiusque acturi.

Vitex floret & botrus maturuit.

Ἄγνος ἀνθεῖ, καὶ ὁ βότρυς πεπαίνεται.

Id est.

Flos vitice exit, & botrus maturuit.

Plutarchus libro 2. Sympos. vbi de remora pisce agit, ostendit versiculum hunc vulgi sermone tritum fuisse, quando addit τοῦτο δὲ τὸ λεγόμενον, id est, quod dici solet: sed vsum non addit neque originem adagii. Vti eo non intempestiue licebit, quando indicabimus tempus esse, vt iuuenis maturi ingenii specimen edat. ἄγνος est, quam salicem Amerinam & viticem Latini nominant, cuius frondes thoriloto substratæ, veneris impetum cohibere creduntur: vnde illi & nomen à sterilitatis argumento, quasi ἀγόνῳ, hoc est, genituræ inimico.

IOAN. VLP.

Mappam mittere.

Mittere mappam, est certaminis incipiendi signum dare: in qua sententia Suetonius in Nerone vsus est. Vide supra Iunii, Quasi mappa missa.

Plus dat, qui in tempore dat.

Etiam vulgatum est hoc Iustin. lib. institut. 3. tit de fideiuss. Non solum autem in quantitate, sed etiam in tempore minus aut plus intelligitur. Plus est enim, statim aliquid dare: minus est post tempus dare. Simile est ei quod Seneca dicit in prologo Declamationum: Scio quam sit odiosa res Circensibus pompa. Idem eo allusit lib. 1. De beneficiis: Qui beneficium non reddit, magis peccat quam qui non dat citius. Idem libr. 2. De ira, cap. 10. Non lento adiutorio opus est. Verinus:

Munera des lætus, corrumpunt tædia donum.

Idem:

Qui cito, qui belle negat, is tribuisse videtur
Munera: nam semper est odiosa mora.

Solom. Prouer. c. 3. Ne dicas amico tuo, Vade & reuertere, & cras dabo tibi: cum statim possis dare. Sic à Gallis exprimitur:

Qui tost donne, deux fois donne.

Huc refer illud è superiorib. apud Erasm. Gratia quæ tarda est, &c.

Κωμικὸς μάρτυς.

Qualis in fabulis comicis inducitur, hoc est, subitus atque importunus. Tales enim illic inducuntur, vt quum res postulat alicuius testimonium, repente ipse appareat, præstoque sit tempori illi. Cic. lib. Epist. fam. 2 ad M. Cœlium: Mea vero officia ei non defuisse, tu es testis, quoniam κωμικὸς ὁ μάρτυς accidit Phania. (Lege sup. Iunii Centu. 4. prou. 79. Comicus testis: vbi explicationem hanc Chalcagnini reprehendit, & meliorem adfert ex Victorio & Camerario.)

Serui comici.

Eadem quoque ratione videntur vocari à Plauto in Captiuis, cum Ergasilum parasitum ita induxit loquentem: Nunc certa res est, eodem pacto, vt comici serui solent, coniiciam in collum pallium, primo ex me hanc rem vt audiat, necnon à Pomponio in præcone posteriore, hæc enim ipsius verba, inde sumpta, exempli loco ponuntur à Nonio: Si sciam quid velis, quasi serui comici commictilis, id est, compositi.

Mulieres scenicæ.

Afranius etiam in Emancipato, cuius testimonium à Nonio citatur, videtur idem secutus, à locoque in quo fabulæ ipsæ spectantur, formato nomine, appellasse mulieres scenicas. inquit enim; Quam beatæ scenicæ videntur mihi mulieres, quæ iurgio & beneuolentia terrent de subito viros.

Aprilis piscis.

Galli mœchum Aprilem piscem nominant: quoniam mense Aprili scombri, quos macquerellos recentior ætas appellauit, maxime sunt in deliciis.

Λέγειν καίρια.

Æschilus in tragœdia, quam inscripsit ἑπτὰ ἐπὶ θήβας, hoc modo loquendi duobus in locis vsus est, pro sententias vtiles sapientesque edere: illæ namque opportunæ sunt, ac tempori aptæ: Κάδμου πολῖται χρὴ λέγειν τὰ καίρια. Alibi in eadem fabula: φιλεῖ σε σιγᾶν, ἢ λέγειν τὰ καίρια. Idem in Cœphoris σιγᾶν θ' ὅπου δεῖ, καὶ λέγειν τὰ καίρια.

Prius panis, quam classis.

Nauale dicterium communi sermone vsurpatum: qualia videmus vulgo singulis prope artificibus sua esse, quæ non omnes alii intelligant. Demades apud Plutarchum in Cleomenis vita, Atheniensibus deducere naues & instruere classem iubentibus: Prius inquit, panis pinsendus est, quam de prora dicendum. i. Oportet prius quã proræ & clauo perficiantur rectores, & classis instruatur, de commeatu & sumptibus constare.

Recte & ordine.

Locutio antiqua, quæ hodie adhuc retinetur. Græci εὐκόσμως dicunt, & πεπυχμένως. Cicero in Verrem: Recte atque ordine è republica factum. Budæus De contempt. rer. for. lib. 3. Recte atque ordine mores ad libram rationis perpendentibus. Idẽ Flisco: Quibus quum ipsis ex æquo bonoque viuere quasi suis legibus, ab initio rerum recte & ordine constitutarum datum esset.

Acroamata.

Acroamata, significatione metaphorica dicuntur homines festiui, ἀκροάματα recitantes: hoc est, festiuas & iucundas & auditu dignas sententias vel narrationes, aut memoriter dicentes super cœnam & prandium. Hinc Budæus Longolio scribens feriarum horarum acroamata vocat homines, quos principes adhibere solent, cum serias res acturi sunt, non solum cum oblectari volunt fabulamentis. Sic Cicero pro Sextio: Ille ipse Ludius (inquit) non solum spectator, sed actor & acroama. Idem in Verrem 6. Hic quasi festiuum acroama, ne sine corollario discederet, ibidem emblemata auellenda curauit conuiuis spectantibus. Ita autem dicitur acroama, quod ad verbum auditionem significat, seu auscultationem ludicram, aut etiam scurrilem, ab audiendo: vt thema, id est, spectaculum à spectando. Sed à nostris plerumque pro festiua & iucunda narratione, ludicraque recitatione accipitur: vt apud Cicer. pro Archia. Cum à Themistocle illo summo Atheniensium viro quæreretur, quod acroama, aut cuius vocem libentissime au-

diret: Eius, inquit, à quo sua virtus optime prædicaretur. Acroama pro voce posuit, dicto, & narratione. Sic Budæus lib. 2. De contemptu rer. fortuit. Huic quietis humanæ solicitatori acroama nullum iucundius est, quam hominis quiritatio. Suetonius de Augusto scribit, Acroamata, hoc est, narrationes recitationesque ludicras & mimicas ab Augusto interponi solere conuiuiis ad conuictores oblectandos. Lampridius in Alexandro, Alexandrum nanos, moriones, & omnia acroamata, & pantomimos populo donasse scribit. Similiter Plinius in epist. Interdum, inquit, cupiebamus acroamata, interdum iucundissimis sermonibus nox ducebatur. Cornelius Nepos in vita T. Pomponii Attici: Nemo in conuiuio eius aliud acroama audiuit quam anagnosten. quod nos quidem iucundissimum arbitramur: neque vnquam sine aliqua lectione apud eum cœnatum est: vt non minus animo, quam ventre conuiuæ delectarentur. Prudentius περὶ στεφανῶν hymno 2. Acroama festiuum fui.

In numerum.

In numerum moueri dicuntur prouerbialiter, qui numerose, apte, & composite mouentur. Lucretius libro 2.

Armati in numerum pulsarent æribus æra.

Eodem libro:

—In numerumque exultant sanguine læti.

Iterum eodem libro:

Quod superest, non est mirum simulachra moueri,
Brachiaque in numerum iactare, & cætera membra.

Idem lib. 4.

Quid porro in numerum procedere cum simulachra
Cernimus in somnis, & mollia membra mouere
Mollia mobiliter? &c.—

Tralatio ducta est à saltatoribus, quorum motus & saltatio certis legibus ac numeris constabat. Ex quo huius contrarium est, Extra numerum: quod valet, inepte, insipienter, inconsiderate, temere. Idem Lucretius lib. 5.

Atque extra numerum procedere membra mouenteis
Duriter & duro terram pede pellere matrem.

Horatius lib. 1. epist. ad Lollium, epist. 2.

Quamuis nil extra numerum fecisse modumque,
Curas.-

Virgil. lib. 4. Georgic. de Cyclopibus

Illi inter sese magna vi brachia tollunt
In numerum, versantque tenaci forcipe ferrum.

Idem in Sileno, eclog. 6.

Tum vero in numerum Faunosque, ferasque videres
Ludere.-

Hoc loquendi genere vsus est Virgilius sex locis. Ciceroni vero vsitatum fuit, extra numerum, & extra modum: quod valet, sine modo, non seruato modo. Paradox. ὅτι ἴσα τὰ ἁμαρτ᾽. Histrio si paulo se mouit extra numerum, aut si versus pronunciatus est syllaba vna breuior, aut longior, exibilatur & exploditur. Idem De orat. ad Q. fratrem: Vox extra modum absona. Numerus autem ad ῥυθμὸν, seu metrum refertur: modus ad cantum. vt Horat. de arte poet.

Accessit numerisque modisque licentia maior.

In modum autem, valet modulate: non numerose, seu εὐρύθμως. Quo genere loquendi vsus est Catull in nupt. Iuliæ & Manlii.

Hyberno poluere, verno luto mete.

Dionysius lib. 2. ostendit vetus hoc carmen,

Hyberno poluere, verno luto grandia farra Camille metes.

Quod Cato expressit his verbis: Agro sicco per sementem, agro læto per ver. Plutarchus in quæstionibus naturalibus simile refert prouerbium: Διὰ τί λέγεται, σῖτον ἐν πηλῷ φιτεύετε, τὴν δὲ κριθὴν ἐν κόνει; Nempe hæc quæstio pendebat è superiori: Διὰ τί σιτοφόρος ἡ πίων καὶ βαθεῖα χώρα, κριθοφόρος δὲ μᾶλλον ἡ λεπτόγεως;

Surgere iam tempus.

Vel à somno & lecto, vel à mensa. Catullus in Nuptial.

Vesper adest, iuuenes, consurgite.—
Surgere iam tempus, iam pingues linquere mensas.

Sic multum tempus præteriisse significabant. Virg.

Et iam tempus equum fumantia soluere colla.

cum hora nona accubuissent, & ad horam ferme duodecimam conuiuium produxerant.

Nulla ætas ad discendum sera.

Ambrosius Valentiniano Augusto imperatori contra Symmachum. Non erubesco cum toto orbe longæua conuerti. Verum certe est, quia nulla ætas ad perdiscendum sera est. Erubescat senectus, quæ emendare se non potest. Non annorum canities est laudanda, sed morum. Nullus pudor est, ad meliora transire Ipse Symmachus. Sera & contumeliosa est emendatio senectutis. Cato censorius, Fabio Quintiliano authore, idem orator, idem historiæ conditor, idem rerum rusticarum peritissimus fuit: & inter tot operas militiæ, tantas domi contentiones; rudi seculo literas Græcas ætate iam declinata didicit.

Secunda nauigatio.

Idem libro 9. Gratiosus quidem erat, hominem mendacii, simulationis, luxus & superbiæ omnis inexpertum mori. Secunda (aiunt) nauigatio est, satietate horum affectum; ante migrare è vita, quam illa vitia probare.

Ver ætatis.

Ver ætatis, Callimachus in hymno in Delon, & Pomponius Macer prouerbialiter dixisse videntur. Catull. ad Mallium cum dicit,

Iucundum cum ætas florida ver ageret:

apte & eleganter expressit Homericum hoc, quo vsus est Plato in Protagora, τὴν ἥβην, καὶ τὴν ἀκμήν. Scleria apud Stobæum dixit βαῦ μετὰ τῶν φίλων. Et Ouidius,

Ætatis breue ver.--

Ver agere, etiam dixit Vergilius,

--Ver magnus agebat
Iuppiter.

Paludem & salinas emere oportet.

Τὸ ἕλος πριάσθαι καὶ τοὺς ἅλας. Quærenda bona aliquando sunt quamuis non omnino careant incommodo. Natum fortasse ab eo, qui cum salinas venales haberet, in quibus erat palus, salinas alienare sine palude vt vellet, induci nullo pacto potuit. Ita Franc. Luisinus Parergon 1. vet. codice & exemplari Veneto castigat, & explicat id, quod est in Chiliad. adag. Oleum & salem emere oportet.

IVN.

Quasi mappa missa.

Mappam mittere, pro signum dare, vsurpasse videtur Tertullianus libro aduersus Valentinianos: Quanto, inquit, meliores, qui totum hoc tædium de medio amoliri, nullum æonem voluerunt, sed mappalium ex alio per gradus reuera Gemonios structum, sed mappa (quod aiunt) missa, semel octoiugum istam ex patre & Ennœa eius exclusam. hoc est, velut edito quopiam signo. Esse autem prouerbium, indicat addita clausula, Quod aiunt. Allusum ad morem Circensibus ludis receptum, quo mappa tragœdis vsitata à Prætore demittebatur, in signum aurigationis aut certaminis. Sic etiam Nero aurigationis studio impense deditus, rudimentum artis suæ exhibuit, liberto aliquo mappam mittente, vt Suetonius commeminit. Morem mittendæ mappæ indicat Martial. libro 12. Epigrammatum,

Cretatam prætor quum vellet mittere mappam,
Prætori mappam surripit Hermogenes.

Meminit & Iuuenal. satyr. 12.

Interea Megalesiacæ spectacula mappæ.

Tibi ipse calendas edicito.

Σεαυτῷ νουμηνίαν κηρύσσειν, id est, Tibi ipsi nouilunii diem autem calendas edicito. Licebit vti, quum alicuius arbitrio permittimus quippiam, vt pro suo iure statuat quod velit. Apparet olim quum penes sacerdotes ius omne esset intercalandi, ab iisque petenda esset feriarum omnis ratio, consuetudinem fuisse receptam, vt præconis publici voce in vulgus ederetur initialis cuiusque mensis dies, quem feriatum habebant. Est autem νουμηνία, nouilunio dicatus dies mensis auspex. Fit huius adagii mentio apud Hesychium: & indicat natum à Cæi insulæ incolarum consuetudine, vbi pro libito ferias sibi quisque deligebat, incerta & confusa dierum festorum ratione.

BRASSICANI.

Tunc canunt cycni, quando tacuerint graculi.

Basilius magnus in epistola ad Celeusium: ἐγὼ δὲ παροιμίαν ἤκουσα ὅτι τότε ᾄσονται κύκνοι μάλιστα μὲν ἀληθῆ, μάλιστα δὲ σύντομον, ὅτι τότε ᾄσονται κύκνοι, ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσιν. Prouerbio locus est, tum doctis opportunum esse, vt de bonis rebus, quam possunt eruditissime differant, quando imperitis prius tanquam aqua & igni interdictum sit, ne loquantur. Eiusmodi dissimilitudinem plures prouerbiales formulas Ausonius ad Paulinum eleganter expressit.

Si vitulum tauro, vel equum committis onagro,
Si confers fulicas cycnis, & aedona parræ,
Castaneis corylos æques, viburna cupressis.

COGNATI.

Prope est.

Pro quasi fere est, Albericus interpretatus est. Papinianus lib. 30. tit. de mortis causa donationibus, cap. 41. Et quod ab alio nomine ipsius, præsente eo datur, prope est, vt ab ipso datum intelligatur. Multa huius generis sæpe ad molestiam vsurpant Iurisconsulti, vt, pene est, parum est, prope est, & similia: quæ tamen in plerisque libris plerunque mutata sunt: & Haloander apud eundem Papinianum substituerat, proprie est.

Horis consecratus.

Quicquid venustum gratum, & tempestiuum veniret, id Horis consecratum ferebant. Prouerbiale igitur de re valde venusta & iucunda est: quod idem in Thyrside, poculum Horarum in fontibus collutum esse dicit: ὡρᾶν πι τὸ πλυθὲν ἐπὶ κρήναις δέπας.

Sua cuique rei tempestiuitas.

Cum omnia suo tempore fiant, & hic quæratur, quid sit bonum, videndum est, ne id alieno tempore quæratur, vt enim inquit Ecclesiastes

clesiastes cap. 3. aliud serendi, aliud metendi, &c. sic aliud felicitatis, aliud infelicitatis tempus est. In hac vita, tempus est miseriæ. quod si quis in ea bonum quærit, perinde facit, ac si velit sementis tempore metere. Expectanda messis est, hoc est, futura vita: in qua non, vt in hac, pro iure regnabit iniuria, sed sola dominabitur iusticia & veritas, sublatis erroribus: Sed vitam illam non curantes, voluptati indulgent. Vulgo ita fertur, Omnia tempus habent. (Hoc cum aliis superioribus confer, Nosce tempus: &, Aliam ætatem alia decent.)

Εὐτίκα δὴ μάλα.

Demosthenes dicere solet, αὐτίκα δὴ μάλα, pro eo quod Latinis vsu tritum est, Primo quoque tempote, Cum primum fieri possit. Sic Plin. in epistolis: Prima quaque die. Idem: Prima quaque occasione mitte. ὅταν τάχιστα ἐγχωρῇ: &, ὅταν τάχιστα ὁ καιρὸς ἐγχωρῇ· κἀτὸν ἐνδεχόμενον καιρὸν· ἐπειδὰν ἡ πρώτη ἐγχωρῇ ἀφορμή.

TENACITAS.

ERASMI. *Auarus nisi cum moritur, nil recte facit.*

Omneis ferme Publianas sententias video prouerbiorum vice fuisse celebratas, nec iniuria sane. Nihil enim illis fingi potest nec argutius, nec iucundius. Cuius mimos ipsi nuper emendatos non grauati sumus breuissimis scholiis explicare. Quamobrem non est animus eos omnes in hunc ordinem asciscere, præter vnum aut alterum, qui mihi præter cæteros arrident, quorum hic vnus est,

Auarus nisi cum moritur, nil recte facit.

Etenim qui sese pecuniæ studio addixit, nulli commodus est dum viuit. Sola mors voluptatem & emolumentum adfert hæredi.

Itidem vt Acheronti.

Apud eundem in eadem fabula amanti reposcenti quæ dederat, respondet scortum: Nam itidem vt Acheronti hic ratio accepti scribitur, Intro receptum, quando acceptum est, non potest ferri foras. Sentit nihilo magis ad amantem redire, quod in meretricis domum est datum, quam redeunt ab inferis mortui: vnde iuxta Catullum, negant redire quenquam.

COGNATI. *Ferens non fert.*

Est hoc Antiphanis Bergæi poetæ ἐν κνοιθίσι ἢ γαστρώνι fabula, quod ille pluribus iambicis senariis complexus est, referente Athenæo in Dipnosophistis: φέρων τις μὴ φέρει: quod scilicet aliquis ferens non ferat. Quod in eos dicitur, qui in conuiuiis dant symbolū, & non tamen dant ipsi conuiuium: vel cum multi simul extollunt onus, omnes enim simul eleuant illud, non seorsum tamen vnus.

TIMIDITAS.

ERASMI. *Vel muscas metuit præteruolitantes.*

Prouerbialis esse videtur hyperbole, quam refert Aristoteles septimo De rep. libro: ἀλλὰ δέδιότα μὲν τὰς παραπετομένας μυίας. id est, Qui muscas, inquiens, etiam præteruolitantes metuat. id est, quamuis friuola de causa. Idem similem quandam commemorat in Moralium 7. loquens de iis, qui vsque adeo natura sunt timidi, vt etiam si sorex obstrepat, protinus expauescant.

Vmbram suam metuere.

Vide locum, Absurda.

Timidior es prospiciente.

Δειλότερος εἶ τοῦ παρακύπτοντος, id est, Formidolosior es eo qui prospectat. Dicitur in hominem supra modum pauidum. Id ortum aiunt ex huiusmodi fabula. Quidam natura timidus audita Herculis fama, abdiderat se præ metu in specum quendam: deinde cum aliquando prospectaret, & Herculem forte fortuna prætereuntem vidisset, immodico metu exanimatus est, ac protinus diriguit in saxum versus: quod adhuc visitur specie viri, velut à specu prospicientis. Vnde τὸν παρακύπτοντα, saxum illud vocant, Suidas author. Meminit & Zenodotus, quemadmodum & mox sequentis.

Timidior Pisandro.

Δειλότερος πεισάνδρου, id est, Timidior Pisandro. Dicebatur olim, & hoc in immodice formidolosos. Aiunt autem Pisandrum fuisse quempiam prodigiosa timiditate, adeo vt anxius esset, ne suam ipsius animam alicubi videret, quæ se viuum reliquisset. Idem videtur esse cum illo Ciceronis, vmbram suam metuere.

Speo timidior.

Ἐσπεοῦ δειλότερος, id est, Speo timidior, de magnopere pauido dicebatur. Ab Speo quopiam dictum, notæ timiditatis homine. Datum est hoc cognominis Cratino comico, per allusionem forsitan: quod cum Oenoidis trib. princeps esset, in eo munere se gereret,

Timidus Plutus.

Δειλὸς ὁ πλοῦτος, id est, Timidus Plutus. Huiusmodi enim & Aristophanes inducit Plutum: atque hunc imitatus Lucianus in Timone, omnia formidantem, nullique fidentem. Neque verò dissimilem animi habitum opes adferunt diuitibus: cum contrà paupertas secura in vtranque dormiat aurem. Aristophan. vulgò iactatam indicat opulentiæ timiditatem, cum ait,

--- Ἀλλὰ λέγουσι πάντες ὡς
Δειλότατόν ἐσθ' ὁ πλοῦτος.

Id est,

--- Quin id omnes dictitant,
Timidissimum quiddam esse diuitias.

Interpres admonet, Comicum allusisse ad illud Euripidis,

Δειλὸν θ' ὁ πλοῦτος, καὶ φιλόψυχον κακόν.

Id est,

Res cupida vitæ sunt opes, pauidum malum.

Id ideo dictum est, quod diuitibus multi tendunt insidias: nempè latrones, hæredipetæ, principes, sycophantæ, nonnunquam & vxor, & liberi. Quam ob causam addidit Euripides, φιλόψυχον κακόν, vel quod ob diuitias magis illis libeat viuere, quā his, qui tenui sunt fortuna: vel quod ob eas sæpenumero de vita solliciti sunt. Id eleganter explicans Iuuenalis,

Pauca licet, inquit, portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus, gladium contumque timebis,
Et motæ ad lunam trepidabis arundinis vmbram.
Cantabit vacuus coram latrone viator.

In summa, in omni negocio formidolosior est diues, quam pauper. Cautius munit ædes furum metu. Metuit tempestates, propter frumenta quæ habet in agris, propter merces quas habet in mari: metuit amicos, ne quid rogantibus donare cogatur: metuit inimicos, ne quid noceant. Conuiciatur, metu mulctæ. Omnia circumspectius & facit & dicit, metu calumniæ, quæ potissimum diuitibus strui solet: quippe quibus est quod auferri possit. Si bellum immineat, diues in primis discrutiatur. Denique nec superstitione vacat, ne quod numen parum amicum, damnum immittat.

Timidi nunquam statuerunt trophæum.

Ἀλλ' οἱ γὰρ ἀθυμοῦντες ἄνδρες, οὔποτε
Τρόπαιον ἐστήσαντο. ---

Id est,

At enim trophæum nobile haud vnquam viri
Statuere pauidi. --

Suidas ex Eupolide citat. Vsurpatur à Platone in Critia: ἀλλὰ γὰρ ἀθυμοῦντες ἄνδρες οὔπω τρόπαιον ἔστησαν. Apte dicetur in eos, qui per animi socordiam inertiamque nihil egregium, nihil arduum audent aggredi: aut qui periculi metu à magnis abstinent negociis, cum insignis gloria non nisi magnis periculis contingat, Neque triumphum egit quisquam qui non sit ausus Martis euentum experiri. Est simile quiddam apud Hebræum illum concionatorem, non facere sementem, qui superstitiosius obseruet ventum: & qui consideret nubes, hunc haud vnquam metere. τηρῶν ἄνεμον οὐ σπερεῖ, καὶ βλέπων ἐν νεφέλαις οὐ θερίσει. Profertur & illud in timidos è Sophocle: πάντα γάρ τοι τῷ φοβουμένῳ ψοφεῖ. id est, Formidoloso strepunt omnia.

Abiecit hastam. Rhipsaspis.

Hastam abiicere dicitur vtique prouerbiali figura, qui causæ suæ diffisus, abiicit animum, ac desinit contra conari. Cicero pro L. Murena: Videsne tu illum tristem demissum? Iacet, diffidit, abiecit hastam. Græcis item prouerbiali conuicio dicuntur, ῥίψασπιδες, ignaui ac timidi, quique in acie locum deserunt, ac clypeum abiiciunt. quo probro notatus est Demosthenes. Lucianus in Ioue Tragœdo: καὶ δῆλός ἐστιν ἀπορρίψων τὴν ἀσπίδα. i. Ac plane videtur scutum abiecturus. Vsque adeo vero probrosum habebatur antiquitus clypeum abiicere, vt Lacedæmonii Archilochum è finibus suis iusserint excedere, quod scripsisset, satius esse clypeum abiicere, quam interire, teste Plutarcho in Apophthegmatis Laconicis. Id Archilochi distichon refertur ab Aristophane in fabula, cui titulus, εἰρήνη, estque huiusmodi,

Ἀσπίδι μὲν σαΐων τις ἀγάλλεται, ἣν παρὰ θάμνῳ
Εντὸς ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων.

Id est:

Scuto aliquis gaudet Saiorum, ego quod bene pulchrum
Deserui nolens inter opaca rubi.

Interpres admonet, Saios esse Thraciæ populos, aduersus quos bellans Archilochus fugerit abiecto clypeo. Cuius exemplum postea secutus est Demosthenes, ad dicendum quam pugnandum instructior. Notatur apud Aristophanem & Cleonymus hoc nomine. vt in Vespis,

Ἀπέβαλε τὴν ἀσπίδα.

Id est,

Abiecit clypeum.

Quin & Isocrates in oratione quam scripsit de Pace, declarat infames olim habitos, qui vel ordinem deseruissent vel clypeum abiecissent. Idem indicat Æschynes aduersus Timarchum, quod qui non fuisset in bello, aut qui hastam abiecisset, ei non licebat in concione quicquam agere. Postremo Aristoteles libro Moralium 5. inter ea quæ lex vetat, commemorat τὸ μὴ λιπεῖν

τὴν τάξιν, μηδὲ φεύγειν, μηδὲ ῥίπτειν τὰ ὅπλα. id est, non deserere ordinem, non fugere, non abiicere arma. Et aliquanto post, agens de iniustis, qui tamen πλεονέκται dici non possunt, quod nihil capiant inde lucri, exempli loco ponit τοὺς ῥίψαντας ἀσπίδας διὰ δειλίας, i. qui ob metum & ignauiam clypeos abiecerunt. Tale quiddam, opinor, subindicat Horatius in Lyricis, cum ait,

Tecum Philippos & celerem fugam
Sensi, relicta non bene parmula.

Qu. Curtius lib. 3. Tum cæteri dissipantur metu, & qua cuique patebat ad fugā via, erumpunt, arma iacientes, quæ paulo ante ad tutelam corporum sumpserant: adeo pauor etiam auxilia formidabat. Est aliquoties apud Iulium Cæsarem, abiectis armis. Sed quo longius receditur à simplici sermone, hoc maior est adagii gratia: veluti si quis eum qui non reluctatur turpia suggerenti dæmoni, sed statim obsequitur, appellet rhipsaspidem. Huius prouerbii facta nobis est antea mentio.

Rheginis timidior.

Ῥηγίνων δειλότερος, id est, Rheginis formidolosior. Xenarchus apud Zenodotum, Sophronis, qui de mensibus scripsit, filius, in gratiam Dionysii tyranni taxauit Rheginenses, vt ignauos in rebus bellicis, animique pauidi: quemadmodum testantur Græcorum adagiorum collectanea.

Ante tubam trepidas.

Ante tubam trepidas: id est, animo consternaris, priusquam appareat periculum. Ab ignauis militibus sumptum, qui pauitant, priusquam bellicum canatur. Nam audita tuba, mirus quidam pauor solet militum animos incessere.

Vergilius,
---Cur ante tubam tremor occupat artus?

Qui si sermo paulo longius detorqueatur, in prouerbii speciem abibit.

Ignaui vertitur color.

Τοῦ κακοῦ τρέπεται χρώς, i. Ignaui vertitur color. Plutarch. in causis naturalibus, problemate, Quamobrem polypus colorem mutet: hoc tanquam prouerbio iactatum adducit, διὸ καὶ λέλεκται, τοῦ μὲν κακοῦ τρέπεται χρώς. i Ignaui color vertitur. Nam id accidit in metu, vt vultus exalbescat, maxime timidis: videlicet sanguine ad vitalia refugiente. Plusculum accedet Veneris, si ad animum transferatur: veluti si dicas, philosophum nihil omnino formidare eorum quæ vulgus horret, τοῦ μὲν γάρ γε κακοῦ τρέπεται χρώς, i. e. Vertitur ignaui sane color. Porro prouerbium natum est ex Homerico Iliados N. Carmen sic habet,

Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ,
Οὐδέ οἱ ἀτρέμας ἧσθαι, ἐρητύετ' ἐν φρεσὶ θυμός,
Ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἵζει.
Ἐν δέ τέ οἱ κραδίη μεγάλα στέρνοισι πατάσσει,
Κῆρας οἰομένῳ πάταγος δέ τε γίγνετ' ὀδόντων.
Τοῦ δ' ἀγαθοῦ, οὔτ' ἂρ τρέπεται χρὼς, οὔτε τι λίην
Ταρβεῖ.---

Id est,

Vertitur ignaui color, euariatque subinde,
Nec mens certa manet, verum huc illucque vacillat,
Ac migrans è corde pedes in vtrosque residit.
Palpitat & valide cor ei præcordia subter,
Fata putanti animo: occipiunt quoque sidere dentes.
Contra forti, nec variat color, at neque valde
Horrescit.---

In publicis morsu deum inuocat.

Ἐν ψύλλας δήξει θεὸν ἐπικαλεῖται, id est, In pulicis morsu deum inuocat. In eos dictum, qui quantumlibet leui de re grauiter perturbantur, perinde vt in maxima: Tractum ab apologo, qui fertur inter Æsopicos. Quidam offensus dolore pulicis pedem mordentis, subsedit, & Herculem ἀλεξίκακον implorauit: mox desiliente pulice, male precatus est Herculi, qui quum in tantillo periculo vocatus non tulisset opem, non videri verisimile, eum in grauioribus adfuturum. Simile est quod refert Aristoteles moralium Nicomachiorum 7. de vehementer timidis, οἷος δεδιέναι πάντα κἂν ψοφήσῃ μῦς, veluti qui metuit omnia, si vel mus obstrepat. Hanc timiditatem appellat θηριώδη, hoc est ferinam.

Mulier imperator, & mulier miles.

Γυνὴ στρατηγεῖ, καὶ γυνὴ στρατεύεται.

Id est,

Et fœmina dux est, fœmina æque miles est.

Senarius est prouerbialis, quoties totum negocium ignauis commissum est, quumque & ii qui præsunt, & ii qui parent, pariter sunt formidolosi. Apud Athæneum lib. 3. citatur Alexis in fabula, cui titulus γυναικοκρατία. Natura fœminam in hoc finxit, non vt imperet, sed vt pareat, vel Græco versiculo teste,

Γυναιξὶ δ' ἄρχειν οὐ δίδωσιν ἡ φύσις.

Id est:

Natura non dedit imperare fœminis.

Etenim quod in homine ratio & affectus, id in vita vir & mulier: ac iuxta Moysen, demiurgus ille fœminam viro subiecit. Tametsi Plato non omnino arcet mulierum genus ab administranda Republ. si qua modo reperiatur idonea. Tacite videtur huc allusisse Æschynes contra Timarchum: κατιδὼν γὰρ οἰκίαν πλουσίαν, ἐν... οἰκονομουμένην, ἧς ἡγεμὼν μὲν ἦν γυνὴ μέγα φρονοῦσα καὶ νοῦν οὐκ ἔχουσα. Quum vidisset domum opulentam, maleque gubernatam, cuius dux erat mulier superba & excors. Iucundior erit sententia quoties longius deflectetur: veluti si quis autorem, ac præcipuum Peripateticæ philosophiæ ducem, appellet Tartaretum: Ita Vergilius:

---Tanti dux fœmina facti.

Et in actis Apostolicis Paulus dux verbi dicitur. Sic Galenus alicubi Aristotelem appellat τοῦ λόγου πατέρα, quod ab ipso profecta esset sententia.

Ceruinus vir.

Ἐλάφειος ἀνὴρ, id est, Ceruinus vir, olim dicebatur formidolosus & fugæ fidens magis quam viribus. Ceruus enim animal est pernicissimum: & in venatu pedibus sibi quærit salutem, Vnde apud Homerum Iliados 1. Achilles, vt vir fortis, Agamemnoni velut imbelli & ignauo conuicium facit ad hunc modum:

Οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο.

Obiicit illi temulentiam, impudentiam in occupandis aliorum præmiis, & cor ceruinum, quod ad congressum timidus esset. Aristoteles lib. De natura animantium 9. tradit, ceruo natiuam quandam inesse prudentiam, vt quod viribus tueri non potest, id efficiat ingenio: parere enim iuxta semitas, quo videlicet tutior sit à beluis, propter hominum frequentiam. Deinde posteaquam peperit, inuolucrum statim exedit, ne deprehendatur: præterea hinnulum ducens in stabula, monstrat, ac consuefacit quo debeat refugere, si quod immineat periculum. id ait saxum esse abruptum.

Gallus insilit.

Ἀλεκτρυὼν ἐπιπηδᾷ, id est, Gallus insilit. Vbi quis semel victus, redintegrat certamen. A gallorum certaminibus sumptum. Nam huic animanti mos est, vt ad pugnam assiliat, quo magis lædat calcaribus suis, in hunc vsum à natura affixis.

Vir fugiens, & denuo pugnabit.

Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Id est,

Qui fugerit, rursum ille præliabitur.

Senarius prouerbialis, quo monemur non protinus abiiciendum animum, si quid parum feliciter successerit. Nam victos posse vincere. Proinde Homerus ἑτεραλκέα νίκην vocat, id est, vicissim nunc apud hos, nunc apud illos pollentem, Apud eundem Iliad. θ. Alexander sic loquitur Hectori,

---Νίκη δ' ἐπαμείβεται ἄνδρας.

id est,

---Alterna viris victoria cedit.

Idem alibi Iliad γ.

Νῦν μὲν γὰρ Μενέλαος ἐνίκησεν σὺν Ἀθήνῃ,
Κεῖνον δ' αὖθις ἐγώ.---

Id est,

Palladis auxilio nunc victor abit Menelaus:
Illum ego sed posthac pugna superaro vicissim.

Demostheni probro datum est ab inimicis, quod in eo prælio, quo Philippus Macedonum rex Athenienses apud Cheroneam vicit, clypeo abiecto fuisset, eaque gratia ῥίψασπις ignominioso cognomine vocatus. Verum id probri Demosthenes, homo non admodum verecundus, prouerbiali, notissimoque versiculo legitur eludere solitus,

Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Huic confine est illud Daui Terentiani: Hac non successit, alia aggrediendum est via. Vsurpat adagium Tertul. in libro De fuga in persecutione: Sed omissis, inquit, quidam diuinis exhortationibus, illum magis Græcum versiculum secularis sententiæ sibi adhibent: Qui fugiebat, rursum præliabitur: vt & rursus forsitan fugiat. Et quando vincet, qui quum fugerit, victus est?

Leonis vestigia quæris.

Τοῦ λέοντος ἴχνη ζητεῖς, id est, Leonis vestigia quæris. Dicterium in eum, qui verbis ferox esset, re timidus, Ductum ab apologo quopiam Æsopico, quo narrat venatorem quendam pastorem obuium rogasse, nuncubi leonem vidisset, vt eum sibi commonstraret. Atque eum respondisse: Equidem tibi leonis vestigia mox ostendero: neque enim procul absunt. Tum ille: Satis est, inquit, neque enim vltra quicquam requiro. Conuenit cum eo, quod alio propositum est loco: ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνια ζητεῖς. id est: Cum vrsus adsit, vestigia quæris.

Initio confidens, in facto timidus.

Eustathius enarrans septimum Iliados librum huiusmodi refert parœmiam: θρασὺς πρὸ ἔργου, ἐν τῷ δ' ἔργῳ κακός. id est: Audax ante negocium, plerunque ignauus. Citat idem ex Epicharmo: κακὸς θαρρεῖ μάλ' αὐτόθεν, ἔπειτα δὲ φεύγει. id est: Ignauus statim admodum de se confidit, post autem fugit. Videmus hoc vsu venire vulgo, vt qui sunt audacissimi, & magni loquentissimi, priusquam appareat periculum, vbi res virum postulat, ibi sint animi nullius.

Lingua

Lingua bellare.

Γλώττῃ πολεμίζειν, id est: Lingua bellare dicuntur, qui magnifice conuiciantur, ac minantur hosti, sed cum tutum est. Sic enim Menelaus Græcorum ignauiam incusat Iliados η.

Ὦ μοι ἀπειλητῆρες ἀχαιΐδες οὐκ ἔτ' ἀχαιοί.

Id est,

Heu Graiæ, neque iam Graij, tantumque minaces.

Allusit huc & Vergil. in Æneid.

--- An tibi Mauors
Ventosa in lingua, pedibusque fugacibus istis
Semper erit? ---

Hæc enim Turnus in Drancem lingua pollentem in consiliis, alioquin imbellem. Idem Rutulos maledicos facit,

O veræ Phrygiæ, neque enim Phryges.--
Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Sic autem loquitur Hector apud eundem Homerum Iliados υ.

Καί κεν ἐγὼν ἐπέεσσι καὶ ἀθανάτοισι μαχοίμην,
Ἔγχει δ' ἀργαλέον· ἐπειὴ πολὺ φέρτεροί εἰσιν.

Id est:

Sane ego vel diuis possim contendere lingua,
Verum hasta durum. multo quia viribus illi
Præcellunt.---

Porro vera fortitudo neque maledica est, neque minax. Id quod innuit Homer. Iliad. lib. 5.

--- Τὸν δ' οὔτι προσέφη κορυθαίολος Ἕκτωρ,
Ἀλλὰ παρήϊξεν λελιημένος.---

Id est,

Huic nihil omnino respondit belliger Hector,
Quin mage cominus insiliit.---

Et eiusdem operis libro tertio, fingit Græcos tacitos in prælium ire.

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες ἀχαιοί,
Ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισιν.

Id est,

Ast ibant taciti, vim spirantes Danaidæ,
Atque animo prompti auxilium sibi ferre vicissim.

Et Aristophanes in Nebulis,

Πεύθων, βουλεύων, καὶ τῇ γλώττῃ πολεμίζων.

Id est,

Poscens, consultans, & lingua prælia miscens.

De his eleganter apud Liuium dictum lib. ab Vrbe cond. 7. In castris feroces, in acie pauidi. Apuleius verbo festiuiter nouato, verbigerari dixit pro, verbis digladiari. Et Hesychius indicat, γλωσσάσπιδας dictos, qui pro armis lingua vterentur. Hoc nomine signati possent, & qui aspidis venenum in lingua circumferunt. Heraclitus ad Hermodorũ ἐν ταῖς γλώτταις ἔχετε τὰ ὅπλα. ἀπεστερηκότες χρήματα, id est, In linguis habitis arma posteaquam abstulistis pecunias. Causidicorum ac rhetorum est, γλώσσαις πολεμιάζειν ἠδὲ μάχεσθαι, id est, linguis bellare atque pugnare.

Cum adsit vrsus, vestigia quæris.

Ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνη ζητεῖς, id est, Vrsi præsentis vestigia quæris. De iis dicitur, qui timiditate præsens negocium declinant, atque ad alias nugas dilabuntur. Translatum à formidolosis venatoribus, qui se dissimulant sensisse vrsum, & vestigia persequi fingunt, quo absint à periculo. Hoc genus homines Plato De Repub. lib. 5. scripsit similes esse τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει, τοῦ βάλλοντος οὐχ ἁπτόμενα, id est, catulis qui lapides mordent, cum eos qui iecerint, non ausint attingere. Ab hoc non est alienum quod scribit Plutarchus in vita Luculli. Nam illum quum hortaretur Archelaus, vt relicto hoste in Pontum traiiceret (sic enim fore, vt protinus omnium rerum potiretur: οὐκ ἔφη δειλότερος εἶναι κυνηγῶν, ὥστε θηρία παρελθὼν ἐπὶ κενοὺς αὐτῶν φωλεοὺς βαδίζειν. id est, Negauit se timidiorem esse venatoribus, vt præteritis feris, ad inania illarum lustra vellet ire.

Cum adsit via, semitam quæris.

Ὁδοῦ παρούσης τὴν ἀτραπὸν ζητεῖς.

Id est,

Cum præsto sit via, tu requiris semitam.

Citatur ab Eustathio in Odyss. υ. est autem ἀτραπὸς semita, quæ diuersa sit à via plaustrorum quam regiam vocant. Conueniet adagium in tergiuersatores, qui quo præsens negotium suffugiant, diuerticula captant.

In formidolosum.

In hominem vehementer pauidum, animoque consternatum, quadrabunt hi versus ex eodem libro:

--- Οὐδέ μοι ἦτορ
Ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι, κραδίη δέ μοι ἔξω
Στηθέων ἐκθρώσκει, τρομέει δ' ὑπὸ φαίδιμα γυῖα.

Id est,

Nec mihi mens constat, sed mota vacillat, & extra
Pectus cor salit & trepidant quoque corporis artus.

Dicuntur autem hæc ab Agamemnone, populo metuente.

Γρύζειν.

Γρύζειν, prouerbio dicunt hiscere seu mutire. Sunt qui putent, γρύζειν esse, vocem suillam ædere, deductam ἀπὸ τοῦ γρῦ, de quo meminimus alibi. Vnde & Grylli nomen effictum apud Plutarchum, & Grunii Corocottæ porcelli, cuius meminit diuus Hieronymus. Aristophanes in Pluto,

Γρύζειν δὲ καὶ τολμᾶτον ὦ καθάρματε;

Id est,

Audetis & mutire sceleratissimi?

Idem in eadem fabula,

Ἀλλὰ φθείρου καὶ μὴ γρύζῃς.

Id est,

Imo pereas, neve quid hiscas.

Simili figura Terent. dixit in Adelphis: Quid gannis? Et in Phormione: Quod illi ad aurem obganniat.

Corinthiis non indignatur Ilium.

Κορινθίοις δ' οὐ μέμφεται τὸ Ἴλιον.

Id est:

Incusat haudquaquam Ilium Corinthios.

Hoc carmine clam exprobramus ignauiam alicui: qui ita se gesserit, vt hostes nihil habeant, quod illi magnopere indignentur. Est autem carmen Simonidis: quod velut in contumeliam suam scriptum, iniquo animo tulisse Corinthios, scripsit Aristoteles libr. Rhet. 1. quod in bello Troiano non admodum egregiam operam nauasse viderentur. Potest & huc detorqueri, veluti si quis ita insulse scripsisset aduersus bonas literas, vt eas sua infantia commendasset potius quã infamasset, κορινθίοισι, &c. Plutarch. in vita Dionis aliquanto diuersius interpretatur adagium, ἀλλ' ὥσπερ ὁ Σιμωνίδης φησὶν, ὦ Σόσσιε Σενεκίων, τοῖς Κορινθίοις οὐ μηνιεῖν τὸ Ἴλιον, ἐπιστρατεύσασι μετὰ τῶν ἀχαιῶν, ὅτι κἀκείνοις οἱ περὶ Γλαῦκον ἐξ ἀρχῆς Κορίνθιοι γεγονότες συνεμάχουν προθύμως, id est, Sane quemadmodum inquit Simonides, Sossie Senecio, Corinthiis non indignatur Ilium, quod vna cum Achiuorum copiis venissent ad bellum, propterea quod illis quoque promptis animis fuissent auxilio Glauci comites, & ipsi è Corinthiis oriundi. Ex his Plutarchi verbis liquet illud sentire prouerbium, leuius offendi oportere, si quando læserint qui quondam sint benemeriti, sed præsentem offensam superioribus officiis condonare.

Verbis pugnas, non re.

Facile est, conuitiis altercari: verum re vincere, difficile. Ad eam sententiam quadrabit illud ex Iliad. υ. dictum ab Ænea congressuro cum Achille,

--- Ἐπεὶ σάφα οἶδα καὶ αὐτὸς,
Ἠμὲν κερτομίας ἠδ' αἴσυλα μυθήσασθαι.

Id est:

--- Siquidem noui probe & ipse
Et petere probris, inimicaque dicere dicta.

Paulo post repetit copiosius eandem sententiam:

Ἔστι γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσασθαι
Πολλὰ μάλ', οὐδ' ἂν νηῦς ἑκατόζυγος ἄχθος ἄροιτο.
Στρεπτὴ δὲ γλῶσσ' ἐστὶ βροτῶν, πολέες δ' ἔνι μῦθοι,
Παντοῖοι· ἐπέων δὲ πολὺς νομὸς ἔνθα καὶ ἔνθα.
Ὁπποῖόν κ' εἴπησθα ἔπος, τοῖόν δ' ἐπακούσαις.

Id est,

Ambobus siquidem probra dicere plurima, promptum est,
Quorum onus haud portet centum ratis obsita remis.
Est hominum quia lingua volubilis, omnigenique
Insunt sermones, variisque & pascua dictis,
Hinc atque hinc, multæque vices, sed qualia verba
Dices, talia reddentur tibi dicta vicissim.

Λευκηπατίας.

Λευκηπατίας, olim appellabatur formidolosus. Clearchus in Vitis, vt citat Zenodotus, ait quorundam epati vitium quoddam accidere, quod eos timidos reddat: atque hinc prouerbio iactatum cognominis scomma. Videtur autem composita vox, ἀπὸ τοῦ λευκοῦ καὶ ἧπαρ, quod palleant plerunque, quibus epar est vitiatum: id quod apparet in amantibus. Pallor autem formidolosis conuenit.

In pedes retrocedit.

Ἐπὶ πόδα ἀναχωρεῖ, i. In pedem retrocedit. de eo qui metu dat locum potentiori, & reuocat se in tutum. Ab athletis aut gladiatoribus sumptum videtur. Hoc est quod Latini dicunt, Referre pedem. Quadrabit & in eos, qui mutant institutum.

Mysorum præda.

Μυσῶν λεία, id est, Mysorum præda. In eos olim dicebatur, qui impune à quibuslibet læduntur ac diripiuntur, Ortum adagium à Mysis, quos aiunt quondam finitimorum incursationibus male vexatos fuisse, quo tempore Telephus rex peregre agebat. Vtitur hoc adagio Aristoteles libro Rhetoric. 1. tractans de locis coniecturalibus: καὶ τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας, καὶ μὴ ἐπεξελθόντας, ὡς ὄντας κατὰ τὴν παροιμίαν μυσῶν λείαν. id est, Eos item, inquit, qui è compluribus affecti iniuria, non curant de vlciscendo. Nam vt trito dicitur prouerbio, Mysorum hi præda sunt. hoc est, passim ab omnibus incessuntur, propterea quod veterem ferendo iniuriam, inuitant nouam. Visus est Demosthenes aduersus Æschinem: Quo quidem in loco scioli deprauarunt pro Mysorum, miserorum, in translatione Leonardi Aretini. Citatur & ex Stratidis Medea, & Iambis Simonidis:

Animus in pedes decidit.

Qui vehementer consternantur atque expauescunt, iis animus in pedes decidere dicitur. Quin hodie vulgo audimus: Totus animus mihi erat in genibus. pro eo quod est. Vehementer eram exanimatus. Homer. Iliad. ο.

Ταρβήσαν, πᾶσιν δὲ παραὶ ποσὶ κάππεσε θυμός.

Id est,

---Pauor ingruit ingens
Omnibus, inque pedes animus mox decidit imos.

Trepidat in morem galli cuiuspiam.

Πτήσσει ὥς τις ἀλέκτωρ, id est, Trepidat tanquam gallus gallinaceus. In male affectum & commotum, aut etiam pauitantem, opportune dicetur. πτήσσειν enim Græcis fugitare significat, atque expauescere: peculiariter autem de auibus dicitur. Aristophan. in Vespis,

Πτήσσει Φρύνιχος ὥσπερ ἀλέκτωρ.

Id est,

Galli in morem Phrynichus horret.

Fuit hic Phrynichus Melanthæ filius, Atheniensis tragœdiarum scriptor, quem Athenienses mille drachmis mulctarunt, quod Milesiorum excidium tragœdia complexus esset. Quod quidem ego non adscripturus eram inter adagia, nisi commentarius Aristophanis hoc nominatim prouerbii loco retulisset. Meminit huius & Plutarch. in Alcibiade: qui cum antea fuisset ferox insolens & ex Socratis familiaritate, cuius singularem integritatem suspiciebat, cœpit esse mansuetus ac modestus. Citat autem hunc senarium è poeta quopiam,

Ἔπτηξ' ἀλέκτωρ ὡς κλίνας πτερόν.

id est,

Pauidus refugit more gallinacei,
Quum victus alas ille summittit suas.

Meminit huius & in vita Pelopidæ. Certamen autem gallorum apud veteres solenniter ac publicitus exhibebatur. Cæterum quanquam animal natura pugnax est, tamen gallus vbi se sentit imparem in conflictu, mire deiectus ac supplex profugit, risum præbens spectatoribus.

Quem mater amictum dedit, obseruare.

Quem mater amictum dedit, obseruare: pro eo quod est, pueriliter ex alieno præscripto viuere. legitur apud Quintilianum libro quinto: Nam quid, inquit, illa miserius lege, veluti præformatas infantibus literas prosequentium, & vt Græci dicere solent, quem mater amictum dedit, sollicite custodientium? Quibus ex Fabii verbis apparet, Græcis in prouerbio fuisse. Vsurpat autem & indicat adagium Lucian. in Nigrino: καὶ πόθεν ὁ παῖς οὗτος; καὶ τάχα τῆς μητρός ἐστιν αὐτοῦ. id est, Et vnde hic pauo? atque fortassis materna vestis est. Dicuntur hæc scommata in eum, qui versicolore veste amictus aduenerat. Plutarch in commentario De fortuna Alexandri: δίκην νηπίου παιδὸς, φυλάττοντα τὴν περιβολὴν, ἣν ἡ πάτριος αὐτῷ συνήθεια, καθάπερ τιτθὴ περιέθηκε. id est, More pusilli pueri seruantem amictum. quem illi patriæ consuetudo veluti nutrix addiderat. Quin hoc ipsum, quo nihil iam tritius, Ex præscripto viuere, prouerbiali metaphora dictum apparet: tracta videlicet à pueris, quibus, vt inquit Plato, ἐν τῇ γραφίδι, id est, in tabula graphiaria doctor exemplar præscribit, quod imitantes, literarum notulas consuescant effingere. Hoc imitationis genus velut addictum ac seruile ridet Horat.

O imitatores seruum pecus, vt mihi sæpe
Risum, sæpe iocum, vestri mouere tumultus.

Et Fabius nihil putat ad bene dicendum inutilius, quam ita seruire præceptis artis, vt non ausis digitum latum ab illis discedere, si quando causæ ratio postulabit.

Nulla candidorum virorum vtilitas.

Οὐδὲν λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος ἢ σκυτοτομεῖν, i. e. Nullus candidorum virorum vsus, nisi ad cerdonicam. In molles & effœminatos dictum, ac veluti voluptatib. natos. Id enim innuit, opinor, per cerdonicam, iuxta illud Martialis.

---Quid ad te,
De cute quid faciat ille, vel ille sua.

Cæterum ij negociis gerendis inutiles. Contra qui nigra sunt cute, & hispidi, hi magis allegendi sunt ad administrandam Rempub. Vnde & Herculem μελάμπυγον appellarunt, tanquam strenuum, & à mollicie alienum: quemadmodum alibi demonstratum, in prouerbio, Ne in Melampygum.

Teuthidum more.

Themistocles (vt in ipsius vita refert Plutarchus) Eretrieo cuidam exprobrans ignauiam, dixit: ἦ γὰρ ἔφη καὶ ὑμῖν περὶ πολέμου τίς ἐστι λόγος, οἳ καθάπερ αἱ τευθίδες μάχαιραν μὲν ἔχετε: καρδίαν δὲ οὐκ ἔχετε. id est, Sane, inquit, & vobis aliquid de bello dicendum est, qui Teuthidum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis. Quidam Teuthidas putant esse, quas non vocamus sepias. Sepia autem de genere mollium est: & arbitror huic generi cor non inesse.

Scrupulum iniicere.

Scrupuli sunt minuti lapilli, qui inter ambulandum insiliunt in calceos hominis, ac pedem torquent, inde Iniicere scrupulum dicitur, qui sollicitudinem iniicit animo cuiuspiam. Et scrupulum eximit qui sollicitudinem eximit. Terentius in Adelphis. Timet; inieci scrupulum homini. M. Tullius 4. De finibus, in fine disputationis: Scrupulum inquam abeunti? Sed videbimus. Hoc non dissimile est illi quod alias retulimus, Infixo iaculo fugere. Rursum Terent in Andria: At mihi vnus etiam scrupulus restat, qui me habet male.

Non incedis per ignem.

Οὐ γὰρ ἐπὶ πυρὸς βέβηκας, id est, Non incedis per ignem. Theocritus in Hodœporis,

Μὴ σπεῦδ'· οὐ γάρ τοι πυρὶ θάλπεο.---

Id est:

Ne propera: neque enim igne calescis.---

Scholiastes indicat subesse prouerbium, quo significabant aliquem plus satis festinare. Nam pastor, vt erat, protinus volebat canendi certamen inire. Alter non probans tantam celeritatem, prouocat ad locum commodiorem. Properant enim qui per ignem incedunt, & celeritas reddit elementum innoxium: quemadmodum non læditur, qui manum per mediam flammam mittit, aut prunam ardentem subito manu correptam abiicit. Qui versatur in re periculosa dicitur & ipse per ignem incedere. De quo prius nobis dictum est.

IVNII. Hinnulo timidior.

Τῆς κεμάδος δειλότερος. Hinnulo timidior: de vehementer & supra modum pauido. Herodicus Babylonius apud Athenæum lib. Dipnosoph. 5.

Τῆς ξουθῆς δειλότεροι κεμάδος.

Id est,

Grammatici tenero plus pauidi hinnuleo.

Horat. Od. 1.

Vitas hinnuleo me similis Chloe.

Est enim hinnulus formidolosum, si quod aliud, animal.

Teletis animum habet.

In meticulosum, qui animi nihil habeat, prouerbio dicitur illud, ψυχὴν Τέλητος ὑπέχεις, Animum Teletis præfert. Citantur ex Hermippo comico isti anapæsti,

Βασιλεῦ σατύρων τί ποτ' οὐκ ἐθέλεις δόρυ βαστάζειν,
Ἀλλὰ λόγους μὲν περὶ πολέμου δεινοὺς παρέχῃ,
Ψυχὴν δὲ Τέλητος ὑπέχεις.---

Id est,

Rex Satyrorum quid hastam gerere recusas?
Qui grandia de bello verba quidem crepas,
At Teletis animum præfers.---

Teles iste qui fuerit, ignorare me fateor, cuius timiditas Comicorum morsui patuerit: memini tamen legisse me Teletis quædam περὶ βίου, & περὶ συγκρίσεως πλούτου καὶ πενίας, hoc est, de vita, deque comparatione opulentiæ & paupertatis, apud Stobæum in Gnomologiis post Callimachum, & alibi. Solet autem philosophos & doctos fere comitari timiditas: vnde nota est Socratis fuga: & Archilochus ac Demosthenes abiectis clypeis indecori celebrantur.

Buccinam ne in somnis quidem.

Figura prouerbiali dictum est à Phylarcho: πολεμίας σάλπιγγος οὐδὲ ἐν ὕπνοις ὑπομένων ἀκοῦσαι. i. Bellicam tubam ne in somno quidem audire sustineat. De homine imbelli, & supra modum meticuloso dicetur. Conuenit cum illo, Ante tubam trepidas.

Coturniculæ animus.

Ὀρτυγίου ψυχὴν ἔχειν. i. Coturniculæ animum habere, prouerbio dicitur homo pusillanimus & formidolosus. Antiphanes comicus in Rustico apud Athenæum,

Σὺ τί ποιεῖν δυνάσαι ὀρτυγίου ψυχὴν ἔχων;

Id est:

Tu quid facere vales coturniculæ animo præditus.

Leporem frondium crepitus terret.

Gregorius Nazianzenus in Distichis sententiosis,

Φύλλων λαγωοὺς ἐκφοβοῦσιν οἱ κτύποι,
Ἄνδρας δ' ἀνάνδρους αἱ σκιαὶ τῶν πραγμάτων.

Id est,

Lepus fragore territatur frondium,
Vmbræque rerum timidulos terrent viros.

Arduus & infractus animus non commouetur rebus aduersis & reflante fortuna, neque periculi tempestas illum aut honoris aura vnquam de suo cursu vel spe vel metu depellit: quod de Qu. Catulo, summo in republ. viro dixit M. Cicero. vnde hausisse videtur inuictissimus noster princeps Hispaniarum & Angliæ rex D. PHILIPPVS egregium illud symbolum, quo monetam, quam in vulgus nimbi instar in Belgicæ inauguratu sparsit, olim insigniuerat, constantiæ indubitatæ testimonio, quæ neque periculorum magnitudine, neque præmiorum ostentatione à recti semita deduci ipsum pateretur. Nihil verius illo poetæ oraculo,

Degeneres animos timor arguit:---

ut vir fortis præsentis animi consilio vtitur, in rebus asperis non perturbatur, neque tumultuando quasi de gradu deiicitur.

Achææ, non Achiui.

Ἀχαιίδες οὐκ ἔτ' ἀχαιοί, id est, Achææ haudquaquam amplius Achiui. Prouerbialis, sed idem acerbus in Græcorum iactantiam morsus, quasi præter verborum tumorem nihil habentes pectoris ac virilitatis, minimum à fœminis discrepantes, quarum tam proprium est garrire, quam sit virorum, præclara edere facinora: vnde & addit, ἀπειλητῆρες, velut qui minis territarent, procul tantum catellorum in morem allatrantes. Hanc Homeri sententiam paraphrastice reddens Sophocles asperiore morsu dixit,

Μὴ γυναῖκες ἀντ' ἀνδρῶν πέλας ἔστε.

Id est:

Ne propius astate pro maribus fœminæ.

Longe namque mitius est, nec aures tam odiose radit, Achiuam vocari, quam pro mare mulierem: vnde composita voce Androgyni nominati sunt. Neque minorem vehementiam obtinet Xerxis testimonium de Arthemisiæ fortitudine, quæ Cariæ regina in nauali conflictu strenue pugnauerat, deque suorum ducum mollitie, quod tale commemorat Herodotus: οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες ἄνδρες. i. Viri fuerunt mihi fœminæ, at vice versa fœminæ viri. Quam vero acerbum viro sit vulnus & contumeliæ plenum, fœminam audire, testatur idem Herodotus, vbi ait, προσβάλλοντες κακὰ μεγάλα εἰργάζοντο, καὶ γυναῖκες ἀπεκάλεον. id est, Quos adorti ingenti clade affecerunt, fœminasque nuncuparunt. Idem alibi: παρὰ πέρσῃσι γυναῖκα ἀκοῦσαι, δεινὸς μέγιστός ἐστι. id est, Apud Persas grauissima contumelia est, vt quis fœmina mollior vocitetur. Neque abludit hinc Sesostris regis factum, qui si quando parua molestia, citraque conflictum, in ditionem suam redegisset oppidum aliquod aut nationem quampiam, curabat cippis aut columnis erectis insculpi muliebria pudenda cum masculeis, vt effœminatam illorum virilitatem innueret. Quadrabit igitur in imbelles parumque viros vt & Virgilii illud lib. Æneidos nono,

O vere Phrygiæ, neque enim Phryges.---

Quod haud dubie effictum est ad imitationem ioci Homerici, quasi qui secundum fabulosas poetarum metamorphoses, prio rem virilitatis naturam exuerint, vel cum leporibus ambiguum sexum alternarint. Sunt qui paronomasiæ schema inibi latere existimant, quod annotat Eustathius: quale illud est, ἀφίλιππος, ἀλλὰ φιλίππιον κεκράτηκε τῆς ἑλλάδος, id est, Non Philippus, sed Philippum Græciam subiugauit.

Tanquam Gorgone conspecta.

De repente attonito, metuque perculso dicitur. Heliodorus lib. 4. ἡ δὲ ὥσπερ τὴν γοργοῦς θεασαμένη κεφαλὴν ἢ τι τῶν ἀτοπωτέρων ὀξύ τι καὶ μέγα ἀνέκραγε. i. Illa non aliter ac conspecto Gorgonis capite, aut alio quopiam monstro, altum vociferata est. Gorgones Phorcynis Ponti Terræque filii natæ fuerunt, vt fabulantur Hesiodus in Theogonia, Hyginus, & Bassus in Aratæo commentario, oculo vno exemptili præditæ tres alatæ, anguibus loco crinium implexæ, expugnis dentibus, manus habentes æneas, & alas quibus volarent, vt annotatum est à doctissimo scholiaste Æschyli: quarum nomina fuerunt, Stheno à robore, Medusa à regnicura, Euryale ab imperio maris appellatæ: quarum meminit in Agamemnone Æschylus.

Αἳ δὲ γοργόνων δίκην
Φαιοχίτωνες καὶ πεπλεκτανημέναι
Πυκνοῖς δράκουσιν.

Id est,

Atratæ & angues inuolutæ crinibus.
Illæ instar Gorgonum

Gorgo autem & Gorgon ad incutiendum terrorem formidabilis fuisse fingitur, horribili aspectu. vnde Homer. Iliad. 11.

Τῇ δ' ἐπὶ μὲν γοργὼ βλοσυρῶπις ἐστεφάνωτο
Δεινὸν δερκομένη.---

Id est,

Torua tuens Gorgon clypei lucebat in ære.

Tam vero teter & horrendus earum obtutus fuisse perhibetur, vt in saxa obriguisse homines solo aspectu crediti fuerint, quo spectat illud Homeri,

Γοργοῦς,

aut vt Zenodotus maluit,

Γοργόνος ὄμματ' ἔχων.---

Id est,

Gorgoneos torquens oculos.---

Et Martialis lib. 9.

Auertam vultus, tanquam mihi pocula Gorgon
Porrigat, atque oculos oraque nostra petat.

Æschylus in Prometheo, de Typhone loquens,

Ἐξ ὀμμάτων δ' ἤστραπτε γοργωπὸν σέλας.

Id est,

Vibrabat ex oculis Medusæum iubar.

Vlysses apud Homerum Odysseæ vndecimo, pauidum fugisse se ait,

Μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου
Ἐξ ἄϊδος πέμψειεν ἀγαυὴ περσεφόνεια.

Id est,

Ne mihi Persephone coniunx Plutonia tetrum
Gorgonei capitis monstrum submitteret Orco.

Iamblicus Gorgonem cupiditatem nominat, quæ illectos vecordibus affectionibus homines, materiæ immergit, saxeosque efficit. Alexander Myndius historicus apud Athenæum in 5 refert, Gorgona animal esse Libycum, non dissimile vitulo, quod diro minacium oculorum aspectu intuens enecet. De Gorgone lege Palæphatum.

BRASSICANI. *Inter meros lepores.*

Aristophanes in comœdia cui titul. σφῆκες, ἐν πᾶσι λαγῴοις, id est, Tantum in leporibus. Interpres exponit, & Suidas etiam cum Hesychio meminit. ἐν κρέασι λαγῴοις, ἐν ἀγαθοῖς πᾶσι, ἐν τρυφῇ, In media leporum carne, hoc est, in variis commoditatibus atque deliciis. Quis enim ignorat ex Martiali poeta lib. 5. atque Plin. lib. 28. cap. 19. leporem in cibis sumptum, gratiam corporis in septem dies conseruare? Lampridius scribit poetam quendam in Alexandrum Seuerum ita scripsisse.

Pulchrum quod vides esse nostrum regem,
Quem Syrum sua detulit propago,
Venatus facit & lepus comesus,
Ex quo continuum capit leporem.

COGNATI. *Fugere nemine persequente.*

Dicuntur qui pueriliter trepidant, vbi nihil omnino sit periculi, aut quauis de causa expauescunt: Fugietis, inquit Moses, nemine persequente (Leuit. 26.) terrebit eos sonitus folii volantis. & ita fugient, vt à gladio fugere solent homines: & cadetis nemine persequente. Trepidabunt (inquit Dauid Psal. 13.) illic timore, vbi non erat timor. id est, vbi nulla erat timendi causa. Prouerb. 28. Fugit impius, nemine persequente. Interpretatur id Polydorus in adag. de illo quem scelerum mordet conscientia, & publici oculi metu patriam non semel mutat. Gregorius Theologus lib. 2. Sententiarum,

Φύλλων λαγωοὺς ἐκφοβεῖσιν οἰκτίποι;
Ἄνδρας δ' ἀνάνδρους αἱ σκιαὶ τῶν πραγμάτων.

Id est,

Folium sono lepores strepens suo, viros
Effœminatos vmbra rerum territat.

Sanguine caret.

Timidum ac nullius animi significare volentes, sanguine penitus carere dicimus. Sic Æschines orator Demosthenis contumeliosam vocem in Alexandrum Macedonem refellens, sanguine carere illum ipsum dixit, ignauum eum ac nullius animi ostendens. Verba ipsa oratoris hæc sunt, ἀπετόλμα δὲ λέγειν ὡς οὐ κινηθήσεται ἐκ μακεδονίας. αἷμα γὰρ αὐτὸν ἔφη ἐν τῇ ἀπειρίᾳ καταπεπτωκέναι, καὶ τὰ σπλάγχνα φυλάττοντα. ἐ ταυτὶ λέγειν ἔφη οὐκ εἰκάζων, ἀλλ' ἀκριβῶς εἰδὼς ὅτι αἷμα τοῖς ἐπὶ ἀρετῇ ὠνία αὐτὸς οὐκ ἔχων αἷμα. Empedocles ait, vim animi esse sanguinem circa præcordia. Ille autem cui sanguis frigidus est, natura est tardi ingenii, & hebetis: & ille cui sanguis est calidus, est prompti & celeris ingenii.

Nebrida fert.

Nebrida ferre dicuntur, qui natura sunt timidiores, ac vini amantes. Bacchus enim ab Indica expeditione rediens, id genus pellium Nebridum gestabat.

Das assem elephanto.

Prouerbium est, quod Augustus, Suetonio & Macrobio testibus, vsurpabat in eos, qui timide aliquid agunt. Qui enim assem, id est, nummum elephanto dabat, cum pauore & formidine porrigebat: cuius meminit Quintilianus libro septimo. Quod autem elephantis stipes à populo darentur, testatur Plinius lib. 8.

Lepore timidior.

Lepori supreme timidum est ingenium, & pauor supra vnumquodque aliud animal peculiaris: à quo, vt Pollux ait, etiam πτὼξ appellatur. πτώσσειν enim formidare est. Hinc Cornificii poetæ dictum: qui videns bello ciuili, quod inter Augustum & Antonium gerebatur, milites frequenter fugere, galeatos lepores eos in opprobrium appellitabat. Leporem enim etiam crepitus frondium terret, vt ait Gregor. Nazianzenus in distichis sententiosis,

Vmbræque rerum timidulos terrent viros.

Caudam inter crura subiicit.

Vulgatum in hæc tempora prouerbium. Qui autem animum despondet, vel ab incœpto propter ignauiam perculsus desistit, subiicere vel reflectere eum inter crura caudam obiicimus. A canibus sumptum, qui quoties fugam arripiunt, præ metu abacti, caudam inter crura subiiciunt. Quod etiam in lupo insigniter obseruatur. Reducere enim caudam sub vterum, præcipuum est signum pauitatis. Quod cum Virgil. non ignoraret, his versib. eius ingenium descripsit Æneid. 11.

Ac velut ille, priusquam tela inimica sequantur,
Continuo in montes sese auius abdidit altos:
Occiso pastore lupus, magnove iuuenco;

Conſcius audacis facti, caudamque remulcens
Subiecit pauitantem vtero, ſyluaſque petiuit.

Caudam remulcens, id eſt, reflectens, & ſub verenda reducens.

Auro pallidior.

Catullus ad Iuuentium.

--- Inaurata pallidior ſtatua.

Aurum etiam Græcis χλωρὸν dicitur. Notum illud vetus, & ab Ariſtoph. interprete expoſitum : τί ποτ' ἐστὶ χλωρὸν αὐτίκα βολῶ τὸ χρυσίον δέδοικ' ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ πάντων αἰεί. Silius hoc aſtures colore in aurifodinis verſantes, adfecta valetudine, atque ægros eſſe ſignificat, hiſce verbis,

Sed ſcelerum cauſas aperit Deus, Aſtur auarus
Viſceribus laceræ telluris mergitur imis,
Et redit infelix effoſſo concolor auro.

Lucianus ſub finem Galli, οἴμωζε καὶ διαγρύπνει, καὶ ὅμοιος, γίγνου τὸ χρῶμα τῷ χρυσῷ προσεστηκὼς αὐτῷ. id eſt, Plora ac vigila, aurique ſimilis corpore reddaris, quandoquidem illi affixus ac deditus es. Catullus in Pelei & Thetidis nuptiis.

Quanto ſæpe magis fulgore expalluit auri.

COELII RHODIGINI.

Vmbram ſuam ipſius metuens.

Δεδιὼς τὴν σαυτοῦ σκιάν. Significat poſtremis rerum, perinde ac primis, ſtudium non magnopere impendendum, quoniam animæ perniciem concinnant, id eſt, veræ cognitioni, &, quæ congruit in primis, tenebras perfectioni intendunt. Natum à Narciſſo, qui imaginem ſuam in aquis conſpicatus, eius amore captus deſiluit, eoque modo abſumptus eſt: vel, quod verius, qui corpus & corpoream vitam, quæ animæ poſtremum idolum eſt, amplexatus arctius, ſuffocatus eſt.

Conclamare vaſa.

Pro demigrare. Cicer. Cæſ. Tralatio à conſuetudine militari, qui caſtra moturi ſignum dant, & vaſa conclamant, ſeu conuaſant.

GVLIELMI GENTII.

Porrigis tanquam elephanto ſtipem.

De homine timido & verecundo. Sumptum à pueris, timide eſcam elephanto porrigentibus. Sueton. in Auguſto.

MELCHIORIS NEIPEI.

Vt ouis lupum conſpicata.

Φεύγεις δ' ὥσπερ ὄις πολιὸν λύκον ἀθρήσασα.

Id eſt,

Comtemplata lupum, fugis, vt pecus, improba, canum.

Theocrit. eidyl. 11. Qui indicabit ſe vehementer abhorrere à cuiuſpiam vſu & conſuetudine, & longe fugere vitæ ſocietatem & amicitiam : hic Theocriti verſus vel in primis quadrabit. Vt ſi quis dixerit : A ſophiſtis ita abhorreo, vt non perinde ὄις πολιὸν λύκον ἀθρήσασα. Quod ex Homer. vt multa alia, ductum eſt Iliad. 10. vbi Achilles ad Hectorem loquitur his verbis,

Ὡς οὐκ ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστά,
Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν,
Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισιν,
Ὣς οὐκ ἔστ' ἐμὲ καὶ σὲ φιλήμεναι, οὔτε τι νῶϊν
Ὅρκια ἔσσονται, πρίν γ' ἢ ἕτερόν γε πεσόντα.

Hunc Homeri locum imitatus Horat. lib. Epodon, in Menam Pompeii libertum ita inuehitur,

Lupis & agnis quanta ſortito obtigit,
Tecum mihi diſcordia eſt.

TOLERANTIA.

ERASMI. Chalcenterus.

Χαλκέντερος olim dicebatur inſigniter patiens laborum, atque indefatigabilis, velut habens ærea inteſtina : qualem fabulæ narrant fuiſſe Talo, cuſtodem inſulæ Cretæ. Hoc cognomen inditum eſt Didymo grammatico, ob incredibilem numerum librorum, quos ſcripſiſſe dicitur. Eadem de cauſa Origenes dictus eſt Adamantius.

Socratis gallus, aut callus.

Nonius Marcellus è Varrone citat Socratis gallum, in ſignificationem caluiciei : inueniſſe ſe, quum dormire cœpiſſet tam glaber quam Socratis gallus, eſſe factum ericium cum pilis & proboſcide. Sentit, quiſquis illic loquitur, ſe quum iret cubitum, fuiſſe læui corpore, nec vllos habuiſſe pilos toto corpore. In ſomno transformatum in ericium, qui totus hirſutus eſt, & ſuum more proboſcidem habet. Scio locum eſſe mendoſum, nec me fugit quid habeat Aldina æditio, quæ pro gallo, legit caluum. Lectio tolerabilis eſſet, ſi pro caluum legamus callum, hoc pacto : Inueniſſe ſe, quam dormire cœpiſſet tam glaber quam Socratis callus ſiue callum, eſſe factum ericium, &c. Socrates corporis erat patientiſſimi, quod ad omnem laborem occalluerat : ambulabat nudis pedibus, dormiebat humi. Hinc iocus in Socratis callum. Non ignoro quid narrent de gallo deplumato, quem Diogenes, ni fallor, immiſerat in ſcholam Platonis: ſed magis placet, vt legamus callum: facilis enim tranſitus eſt, à c in g, cognatam illi literam. In corporis partibus quæ callum habent, non proueniunt pili, velut in pedum cauo, & vola manuum. Vulgus literarum ſignificans nihil eſſe quod det, oſtenſa vola manus, dicere ſolet: Hinc mihi pilum euelle. Adagium conueniet in nudos & inopes.

EX APPEND. IVNII, CANTERI ET aliorum.

Conniuendo ferre.

Μύσαντα φέρειν. In eos qui patienter aliquid ferunt. Sumptum ab iis, qui clauſis oculis ictum accipiunt, vel Pharmacum bibunt. Ariſtid. in Rhodiaca.

TORVITAS.

ERASMI. Origanum tueri.

Ὀρίγανον βλέπειν, dicebantur qui robur & maſculum animum præferebant. Suidas refert hoc carmen ex Ariſtophane, vti coniicio, licet metro deprauato,

Παρέξομ' αὑτὸν ἀνδρεῖον τὸ λῆμα, καὶ βλέποντα τ' ὀρίγανον.

Id eſt:

Præbebo meipſum animo virilem, ac tuentem origanum.

Sumptum ab acrimonia herbæ, vt reſpondeat illis alibi dictis, Tueri ſinapi aut naſturtium. Quidam cunilem vocant, eius generis, quod Dioſcorides appellat Heracleoticum. Nam eſt aliud genus, dictum ὀνίτης, eſt tertium, quod Panaces Heracleum vocant. Ita Dioſcorides lib. 3. Plinius lib. 20. cap. 14. tradit origanum non diſſimile pulegio ſylueſtri.

Areopagito Titanicus aſpectus.

Vide locum, Lætitia.

Mortem tueri.

De toruo aſpectu.

Γοργὸν βλέπειν.

Vide in loco, Diligentiæ.

TOTVM VT NIHIL reliqui.

ERASMI. Omnia chnaumata.

Πάντα χναύματα, id eſt, Omnia chnaumata, dicebant olim, quoties omne negocium ſignificabant. χναύματα enim Græci placentarum, atque id genus ciborum fragmina vocant, Latini quoque Reliquias belli, & reliquias Danaum dicunt ſimili figura. Refertur adagium à Zenodoto.

Cum puluiſculo, vna cum ipſis manipulis.

Vide in loco, Auaritiæ.

Vna cum templis & aris.

Plutarchus locis aliquot in Sympoſiacis ſignificat antiquitus fuiſſe morem, vt quoties vni cuipiam deo res diuina fieret, omnibus ſimul vota fierent: videlicet ne Calydonii ſuis tragœdia renouaretur. Inuocantes autem deos, addebant hæc verba, ceu ſolennia: ἅμα σὺν ναοῖς καὶ βωμοῖς. id eſt, Vna cum phanis & aris. Non admonet quidem ille palam, eſſe prouerbium: tamen ita videtur vſurpare, vt conicere poſſis, prouerbio dici ſolitum, cum nihil omnino prætermiſſum volebant ſignificare. Quemadmodum & hodie vulgo dicunt, Vna cum veſtibus & calciamentis: &, Demigrarunt vna cum ſarcinis & impedimentis.

Ruta cæſa.

Ne in rutis quidem & cæſis, haud dubie prouerbiali ſpecie dictum eſt à Cicerone libr. De Oratore 2. pro eo quod eſt, nulla in parte: Sed dicet te, cum ædes venderes, ne in rutis quidem & cæſis, ſolium tibi paternum recepiſſe. Quo quidem loco illud obiter admodum, in vulgatis Tullii codicibus perperam pro recepiſſe, legi reliquiſſe : id quod ſatis liquere poteſt ex Nonio Marcello, qui in dictione Receptitius, hunc ipſum Ciceronis adducit locum. Eſt enim hoc loco recipere, idem quod excipere. Porro quid ſibi velint Ruta cæſa (nam verba ſunt peculiaria Iureconſultis) abunde patet ex Pandectar. libr. 19. l. 18. Si ruta, inquit Vlpianus, cæſa excipiantur in venditione, ea placuit eſſe ruta, quæ eruta ſunt, vt harena, & ſimilia: cæſa ea eſſe, vt arbores cæſas & carbones, & his ſimilia. Gallus autem Aquilius, cuius Mela refert opinionem, recte ait fruſtra in lege venditionis De rutis & cæſis contineri. quia ſi non ſpecialiter venierint, ad exhibendum de his agi poteſt. Nequе magis de materia cæſa, aut de cementis, aut harena cauendum eſt venditori, quam de cæteris, quæ ſunt precioſiora. Meminit & in Topicis de rutis & cæſis M. Cicero: Nam ne præterirem aliquid, quod ad argumentum tum in omni ratione reperiendum pertinet, plura fortaſſe quam abs re deſiderata erant, ſum complexus:

plexus: fecique quod ſæpe liberales venditores ſolent, vt cum ædes, fundumue vendiderint, rutis cæſis receptis, concedant tamen aliquid emptori, quod ornandi cauſa apte & ſuo loco poſitum eſſe videatur. Meminit & in Partitionibus. Et cum ſignificabimus inclementius tolli omnia, neque quicquam fieri reliqui, venuſte dicemus: Ne rutis quidem ac cæſis receptis, vt Iureconſultorum more loquar.

Cum ramento.

Tropo prouerbiali cum ramento reddidiſſe dicitur, qui totum reddidit nulla ex parte decurtatum. Sumptum apparet à fabris ærariis, qui ſibi ſeruant quod lima deraſerint. Plautus in Bacchidibus: Quia patri omne cum ramento reddidi. cum ramento additum ἐπιτάσεως gratia. idem velut interpretatur, ſubiiciens, Omne oppido: hoc eſt, omne prorſus. Cum puluiſculo, & cum ærugine, alias nobis dicta ſunt. Plautus in rudentibus: Conuerret iam hic me totum cum puluiſculo.

Et prædam & præmium.

Quoties ſignificamus omnino quippiam auferendum ſiue iure, ſiue iniuria, dicemus & præmium & prædam auferendum. Præmium datur pro meritis: præda per vim aut arte abducitur. Ballio in eadem fabula: Aufertur id præmium à me, quod promiſi per iocum. Cui reſpondet ſenex: De improbis viris auferri præmium & prædam decet. ſentiens malos quouis modo ſpoliandos, eo quod ſi quid male fit malis, benefactum eſt: ſicuti bene dictum eſt, quod diuinis male dicitur.

Principium, medium, finis.

Plato lib. De legibus 4. refert hoc quaſi vulgo decantatum, Deum vniuerſitatem rerum omnium complecti, hoc eſt, principium, medium & finem. Ab illo enim omnium quæ ſunt, initium, incrementum, & ſumma. ἄνδρες τοίνυν φῶμεν πρὸς αὐτοὺς, ὁ μὲν δὴ θεὸς, ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθείᾳ περαίνει, κατὰ φύσιν περιπορευόμενος. id eſt, Sic igitur illis loquamur, Deus quidem ô viri, quemadmodum & vetere prouerbio dicitur omnium quæ ſunt principium, finem ac medium continens, rectum peragit curſum, ſecundum naturam circumiens.

TVMVLTVS.

ERASMI. *Tyria maria.*

Tyria maria prouerbio dicebantur, de re magnopere tumultuoſa, periculique plena. Feſtus Pompeius inde natum adagium indicat, quod Pœni Tyro oriundi adeo potentes maris fuerunt, vt per hos omnibus mortalibus nauigatio eſſet periculoſa. Citatque Afranium, qui ſcripſerit de quopiam, quod Tyria maria conciret: hoc eſt, ingentes turbas excitaret.

COGNATI. *Cyclopica muſica.*

Νυκτιπόροι, & qui nocte vagantur: tunc enim cum cibo potuque diſtenti ſunt, eorum Cyclopica muſica & tetræ vociferationes præcipue exaudiuntur. Euripides in Cyclope indicat, qualis eius ſit muſica: ᾄδει δ' ἀπᾳδὰ, κλαίουσι συνναύταις ἐμοῖς ἄμουσα. Cyclopes in littore Siculo fuerunt,

> Artus ſemihominum patulis qui faucibus, imo
> Integros viuoſque homines crudo ore vorarent:

vt canit Alcimus Auitus lib. 4. De horum Principe Polyphemo Virgil.

> Viſceribus miſerorum, & ſanguine veſcitur atro.

Inter eos nulla honeſtas valuit, nullæ leges fuerunt, nulla ſocietas ſeruata eſt, vt ex Homero patet, & Euripide, & vitam Cyclopicam ad Nicomachum deteſtatur Ariſtot. Cyclopum Deus venter fuit, μεγίστη δαιμόνων ἡ γαστήρ, quorum ſimiles ſunt, quos Apoſtolus ad Philippenſes notat: Deum contempſerunt. Vnde Polyphemus Homericus,

> Οὐ γὰρ κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν,
> Οὐδὲ θεῶν μακάρων.---

Vide ſupra, Titani: & infra, Gigantes.

VANITAS.

ERASMI. *Quæ apud inferos.*

Eodem loco interpres admonet & huius adagii, tanquam eundem habentis ſenſum, τὰ ἐν ᾅδου, id eſt, Ea quæ apud inferos. Citatque Ariſtarchum autorem: idque inde natum putat, quod Cratinus finxerit quendam apud inferos funem torquentem: aſinum autem arrodentem ea quæ ille iam torſiſſet, atque ita inaniter laborare qui torquebat. Quanquam illud, τὰ ἐν ᾅδου, generaliter ad omnia pertinet, quæ poetarum fabulis traduntur, nulli credita niſi pueris. vnde cum inania ſomniiſque ſimilia ſignificabimus, apte dicemus, τὰ ἐν ᾅδου. Athenæus lib. 4. Dipnoſophiſtarum refert Democritum ſcripſiſſe volumen, cui titulus fuerit, τὰ περὶ τῶν ἐν ᾅδου, prodigioſis, vt coniectandum eſt, refertum fabulis: & hinc poteſt videri ductum prouerbium.

Deinde expergiſcebar.

Εἶτα ἐξηγρόμην, id eſt, Deinde expergiſcebar. Hoc dicto ſignificabant vana fuiſſe quæ dicerentur. Ariſtophanes: κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην. id eſt, Deinde ego expergiſcebar. Bacchus in Ranis iactat apud Herculem ſe naualem pugnam exercuiſſe, & duodecim aut tredecim hoſtium naueis demerſiſſe. Id cum Herculi nequaquam veriſimile videretur, Bachum imbellem & deliciis effœminatum Deum, grauiter in bello geſſiſſe ſeſe, per iocum ſubiicit, κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην. Quanquam interpres admonet, hunc ſermonem à nonnullis non ad Herculem, ſed ad Xanthiam referri, nonnullis ad ipſum Bacchum, vt ſignificârit, ſe dedita opera mentitum fuiſſe quæ narrârat. Carmen Ariſtophanis adſcribam. Hercules,

> Κἀναυμάχησας;

Bacchus,

> Καὶ κατεδύσαμέν γε ναῦς
> Τῶν πολεμίων, ἢ δώδεκ' ἢ τρεῖς καὶ δέκα.

Hercules,

> Σφώ;

Bacchus,

> Νὴ τὸν Ἀπόλλω.

Hercules,

> Κᾆτ' ἔγωγ' ἐξηγρόμην.

Id eſt,

> Et prælium nauale geſſiſti obſecro?
> Quin duodecim hoſtium rateis, aut tredecim
> Submerſimus. Vos quæſo? Nos videlicet.
> Ac poſtea ſane reliquit me ſopor.

Hic iocus prouerbialis etiam hodiernis temporibus familiaris eſt vulgo, quoties quæ memorantur, vana ſomniiſque ſimillima videntur. Res enim friuolas ὀνείρατα vocamus. πάντῃ σχεδὸν οἷον ὀνείρατα λέγων. id eſt, Paſſim fere: veluti ſomnia narrans. Vnde & friuolarum rerum obſeruatores, ὀνειροσκόπους appellant Græci. Videtur ad hoc facetii alluſiſſe M. Tullius, dum ſomnium Scipionis, in quo multa fabuloſa commemorat de conuentu orbium, de animabus, ita claudit: Ille diſceſſit, ego ſomno ſolutus ſum.

Cilix haud facile verum dicit.

Κίλιξ οὐ ῥᾳδίως ἀληθεύει, id eſt, Cilix haud facile verum dicit. Dionyſius in Epiſtola ad Rufum Scholaſticum: λόγος ἐστὶ παλαιὸς, μὴ ῥᾳδίως ἀληθεύειν τοὺς κίλικας. id eſt, Vetus verbum eſt, Cilices haud facile verum dicere. Quanquam ἀληθεύειν, aliquoties eſt re præſtare quod dixeris. Quadrabit in hominem auidum lucri, & ob id ſæpenumero dicentem non quæ vera ſint, ſed quæ vtilia. Natum adagium à moribus eius gentis quo nomine nunc vulgo notant Vltraiectinos.

Cretiza cum Cretenſi.

Vide in loco, Similitudinis.

Mentiuntur multa cantores.

Πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί. id eſt, Multa mentiuntur cantores. In eos quadrabit, qui ad gratiam loquuntur, & auribus blandiuntur. Inde ductum, quod cantores hoc modo ſpectantes, vt delectent ac placeant, pleraque canunt in laudem auditorum falſa. Nihil enim veritate grauius, nihil aſſentatione ſuauius. Ariſtot. lib. τῶν μετὰ τὰ φυσικά. id eſt, ἀλλὰ κατὰ τὴν παροιμίαν, πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί, id eſt. Sed iuxta prouerbium, Multa mentiuntur poetæ. Eſt autem, ni me fallit memoria, hemiſtichium, de citharœdis ſolitis in conuiuio canere. At hoc dictum quoſdam vſque adeo mouet, vt prorſus ab omnibus omnium poetarum ſcriptis abſtineant, non minima portione eruditionis.

Fumos vendere.

Nimis quam elegans adagium extat apud Martialem, Fumos vendere: pro eo quod eſt, Principum beneuolentiam, ſimulato commẽdationis officio, per occaſionem familiaritatis pretio vendere. Nam fumus initio quidem magnum quiddam eſſe videtur, verum euaneſcit ilico. Martialis carmen hoc eſt,

> Vendere nec vanos circum palatia fumos,
> Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro.

Vnde & præſtigioſam rerum magnarum ſpem atque oſtentationem, fumum ac nebulas vocamus. Diuus Hieron. contra Ruffinum: De tanta librorum ſylua vnum ſurculum ac fruticem proferre non potes. Hi ſunt veri fumi, hæ nebulæ. Nam Ruffinus opprobrarat Hieronymo, quod poetarum literas quaſi fumos obiiceret virginibus non intellecturis. At Hieronymus prouerbii telum imperite tortum in eum retorquet doctius, indicans eo verbo non obſcuritatem, ſed inanem ac falſam oſtentationem ſignificari. Plutarchus de Deo Socratis: τὸν δὲ τῦφον ὥσπερ τινὰ καπνὸν φιλοσοφίας εἰς τοὺς σοφιστὰς ἀποσκεδάσας, id eſt: Faſtum autem ceu fumum quendam Philoſophiæ in ſophiſtas diſperſit. Porro genus hoc hominum, maximam aularum regalium peſtem, Helius Lampridius eleganter ac luculenter exponit in Imperatoris Heliogabali vita. Eius verba libuit ſubſcribere: Zoticus, inquit, ſub eo tantum valuit, vt ab omnibus officiorum Principibus ſic haberetur, quaſi Domini maritus eſſet. Erat præterea idem Zoticus, qui hoc familiaritatis nomine abutens omnia Heliogabali dicta ac facta venderet, fumis quam maxime diuitias enormes ſperans, cum aliis atque aliis polliceretur, omnes falleret. Egredienſque ab illo, ſingulos audiret dicens, De te hoc locutus ſum, hoc de te audiui, hoc de te futurum eſt. Vt ſunt homines huiuſmodi, qui ſi admiſſi fuerint ad nimiam familiari-

tatem Principum famam non solum malorum, sed & bonorum Principum vendunt: & qui stultitia vel innocentia Imperatorum, qui hoc non perspiciunt, infami rumigeratione pascuntur. Hactenus ille. Cæterum adagium fecit insignius, Thurini Verconii supplicium. quod quidem in vita Alexandri Seueri, idem Helius refert ad hunc modum: Solus. inquit, postmeridiem, vel matutinis horis, idcirco nunquam aliquos videbat, quod ementitos de se multa cognouerat, speciatim Verconium Thurinum: quem cum familiarem habuisset, ille omnia vel fingendo sic vendiderat, vt Alexandri quasi stulti hominis, & quem ille in potestate haberet, & cui multa persuaderet, infamaret imperium. Sicque omnibus persuaserat, quod ad nutum suum omnia faceret. Denique hac illum arte deprehendit, vt quendam immitteret, qui à se quiddam publice peteret, ab illo autem occulto quasi præsidium postularet, vt pro se Alexandro secreto suggereret. Quod cum factum esset, & Thurinus suffragium promisisset, dixissetque se quædam Imperatori dixisse, cum nihil dixisset, sed in eo pendere vt adhuc impetraret, euentum vendens. Cumque iterum iussisset Alexander interpellari, & Thurinus quasi aliud agens, nutibus annuisset, neque tamen interim quicquam dixisset, impetratum autem esset quod petebatur: Thurinus autem ab illo qui meruerat, fumi venditor ingentia præmia percepisset, accusari eum Alexander iussit. Probatis per testes omnibus, & quibus præsentibus quid accepisset, & quibus audientibus quid promisisset, in foro transitorio ad stipitem illum ligari præcepit: & fumo apposito, quem è stipulis & lignis humidis fieri iusserat, necauit, præcone dicente. Fumo punitur, qui vendidit fumum. At ne in vna tantum causa videretur crudelior fuisse, quæsiuit diligentissime antequam damnaret: & inuenit, Thurinum sæpe etiam in causis ab vtraque parte accepisse, cum euentus venderet, & ab omnibus qui aut præposituras, aut prouincias acceperant. Atque inibi paulo post: Nec dedit alicui facultatem, vel fumorum vendendorum de se, vel sibi de aliis male loquendi: maxime occiso Thurino, qui illum quasi fatuum & væcordem sæpe vendiderat. Quid autem dixerit forum transitorium, ipse in eiusdem vita videtur explicare, cum alio quodam loco sic ait: Qui de eo fumum vendiderat, & à quodam militari centum aureos acceperat, in crucem tolli iussit, per eam viam qua esset seruis suis ad suburbana Imperatoria iter frequentissimũ. Porro genus illud supplicij, Auidius Cassius Imperator primus excogitasse legitur, vt stipitem prælongum poneret, pedum centum octoginta, id est, materiam, & è summo vsque ad imum damnatos ligaret, & ab imo focum apponeret, incensisque alijs, alios fumi cruciatu, timore etiam necaret. Hactenus ille. Immane profecto supplicium, sed tamen factis tam pestilentibus dignum. Atque vtinam non etiam hodie, non Principum modo, verumetiam Episcoporum aulæ passim hoc teterrimo hominum genere scaterent, ac non complures haberent Thurinos, atque adeo plus quam Thurinos: Quippe qui non officium modo falso promissum vendunt, verumetiam ipsum silentium, videlicet Demosthenicum quiddam referentes: imo quod est vtroque sceleratius, linguæ venenis officiunt ijs, à quibus officij pacti mercedem acceperunt. Vtinamque nostri temporis Principes Alexandrum Seuerum curent imitari: qui cum esset Ethnicus, præterea Syrus genere, postremo vehementer adolescens, tamen adulatoribus, delatoribus, iudicibus furacibus, fumi venditoribus, atque id genus aulæ pestibus vsqueadeo erat infensus, vt vir alioqui moribus placidissimis, his demum esset implacabilis. Circumfertur & hoc tempore prouerbium in splendida promissa aulicorum. Aiunt enim Thus aulicum, significantes thureum illum vaporem, qui nunc inter sacra spargitur acerra pensili. Quod quidem à nostro non admodum abludit. Addunt & aquam consecratam aulicorum, eam aquam significantes, quæ pro templis proponitur, vt qui ingrediuntur aut egrediuntur, ea sese conspergant.

Somnium.

Rem futilem, inanem & nihili, somnium prouerbio dicimus. Terentius in Adelphis: De argento somnium. Lucianus in Harmonide, πάντα ἐκεῖνα ὑπηνέμια ὀνείρατά φασι, καὶ ἐπῶν σκιαί. id est, Omnia illa subuentanea somnia, sicut aiunt, & verborum vmbræ. Idem in dialogo Nirei & Thersitæ & Menippi: ὀνείρατά μοι λέγεις. i. Somnia mihi narras. Plato lib. de Repub. 7. οὕτω ὕπαρ ἡμῖν καὶ ὑμῖν ἡ πόλις οἰκήσεται, ἀλλ' οὐκ ὄναρ. id est, Atque ita vere nobis ac vobis ciuitas habitabitur, non autem somnium. Idem in Theæteto: ἄκουε δὴ ὄναρ ἀντὶ ὀνείρατος, i. Audi iam somniũ pro somnio, friuolã rationem pro friuola. Et Syrus seruus in Adelph. herum suum somnium vocat, præ Demea: Tu quantus quantus es, nihil nisi sapientia es: ille futilis, somnium. Plautus in captiui duo: Hic vigilans somniat. Plato lib. De legibus 3. somnia dixit, pro tenuibus vestigijs. Quum enim narrasset Darium non fuisse Regis filium, sed eruditione rectaque institutione sic ad regnum peruenisse, vt ipse in diuisione principatus septimam modo portionem obtineret: οὗ καὶ νῦν ἔτι, inquit, σμικρὰ ὀνείρατα λέλειπται. id est, Cuius rei nunc quoque exigua restant somnia.

Ne si bos quidem vocem edat.

Alciphron in Epistola Glyceræ ad Menandrum, ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐδενὶ τρόπῳ μὰ τὰς θεὰς, οὐδ' εἰ βοῦς μοι, τὸ λεγόμενον, φθέγξαιτο, πεισθείην ἄν, id est, Hoc autem nullo pacto crediderim, ne si bos quidem fuerit elocuta. Hinc dictum est, quod in annalibus frequenter commemoratur, bos humanam vocem reddidisse. Memini legere, ni fallor, apud Platonem non dissimili figura dictum, Etiam si quercus eloqueretur. Nam olim è quercubus Dodonęis reddebantur oracula.

Hiberæ næniæ.

Hiberas nænias Diuus Hieronymus nugas appellat, in præfatione quam præposuit Moysi Pentateucho: Quod multi ignorantes, inquit, apocryphorum deliramenta sectantur, & Hiberas nænias libris authenticis præferunt. Idem in 12. quæstionibus: Et Hiberas nænias Ægyptiaque portenta sectari. Opinor Hiberas nænias dici, propter prodigiosas maleficiorum fabulas vulgo iactatas. Nam Hiberos maleficiorum infamia laborasse, testis est in Odis Horatius. Nisi quis mauult ad flumen auriferum Tagum referre. Quanquam ipse Diuus Hieron. in Epistola aduersus Vigilantium, satis indicat de portentis ac monstris intelligendum, scribens ad hunc modum: Et quia ad radices Pyrenæi habitas, vicinusque es Hiberiæ, Basilidis antiquissimi Hęretici, & imperitæ scientiæ incredibilia portenta persequeris. Athenæus in secundo tradit Hiberos, cum essent opulentissimi, tamen ob parsimoniam semper ὑδροποτεῖν solitos, & μονοσιτεῖν, hoc est, aquam bibere, & solos cibum capere: cæterum vestitu fuisse sumptuosissimo. Citat hoc ex Athenæo Stephanus. Sed pro μικρολογία, deprauatum est μακρολογία.

Epiphyllides.

Refertur & hic senarius Aristophanis è comœdia quæ inscribitur Ranæ, in prouerbio,

Ἐπιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα.

Id est,

Epiphyllides sunt hæc & ampullæ meræ.

Eum aiunt conuenire in blandiloquos, & phaleris verborum instructos magis, quam egregiis factis. Epiphyllides enim Græcis dicuntur minutiores botri maioribus adhærentes. Callistratus omnes minutulos racemulos Epiphyllidas appellari scribit, quod sub pampinis lateant. Nam hinc nomen, quod foliis adhæreant. Est autem id luxuriantis arboris argumentum. Theocritus in Aita meminit de pustulis naso innatis, quæ mendacem arguunt. Id suo loco dicetur.

Tantali horti.

Ταντάλου κῆποι, id est, Tantali horti. De bonis, quibus tamen frui non liceat: aut de iis, quæ videantur aliquid esse, cum nihil sint. Philostratus in vita Apollonii, lib. 4. τοὺς ταντάλου ἔφη κήπους εἴδετε, ὡς ὄντες οὐκ εἰσί. id est. Tantali hortos videtis, inquit, esse cum non sint. Nota est fabula de Tantalo apud inferos ad aquam stante, deque pomis in caput imminentibus: cum sitiens interim atque esuriens neutra possit contingere. De his nonnulla retulimus prius in prouerbio, Adonidis horti.

Apologus Alcinoi.

Ἀπόλογος ἀλκινόου, id est, Apologus Alcinoi. de longis & aniilibus fabulamentis. Refertur à Diogeniano & Iulio Polluce lib. 6. Sumptum ex Homeri Odyssea, vbi Vlysses in conuiuio Alcinoi Phæacum Regis, prodigiosas ac diridiculas fabulas, & portentuosa mendacia commemorat de Lotophagis, Læstrygonibus, Circe, Cyclopibus, atque id genus aliis plurimis miraculis: fretus videlicet Phæacum inscitia barbarieque, Plato de Repub. lib. 10. ἀλλ' οὐ μέντοι σοι, ἦν δ' ἐγὼ, ἀλκινόου γε ἀπόλογον ἐρῶ, ἀλλ' ἀλκίμου μὲν ἀνδρὸς, Ἤρος τοῦ Ἀρμενίου τὸ γένος Παμφύλου. id est, Haud tibi sum narraturus Alcinoi Apologum, sed excellentissimi viri Eris Armenii genere Pamphyli. Narrat autem eo in loco fabulam, quæ cum Læstrygonum Cyclopumque figmento facile certare possit. Scribit enim, cum hic inter multos cecidisset in prælio, decimoque post die cadauera cæsorum tollerentur, reliquis putribus, huius vnius cadauer integrum atque incorruptum adhuc apparuisse: domumque deportatum vt iustis ceremoniis sepeliretur, die duodecimo, cum esset imponendus rogo, reuixisse, ac prodigiosa quædam narrasse, quæ diebus illis decem apud inferos tum iens, tum rediens conspicatus esset.

Anicularum deliramenta.

Γραῶν ὕθλος, id est, Anicularum deliramenta. De nugis inanibus, cuiusmodi solent effutire vetulæ, cum iam sexus vitio vitium ætatis accedens, nugacitatis morbũ conduplicat. Extat prouerbiũ apud Platonem in Theæteto: ταῦτα μὲν γάρ ἐστιν ὁ λεγόμενος γραῶν ὕθλος. id est, Nam hæc quidem sunt quod dici solet, anicularum nugæ. Itidem Cicero in oratione pro domo sua, dixit anilem superstitionem.

Asini mortes.

Ὄνου θανάτους, id est, Asini mortes, subaudiendum narrat. Dicebatur in eos, qui narrarent absurda, ridiculaque dictu, cuiusmodi fuerit, si quis longa narratione persequatur asini pericula, quemadmodum Vlyssis descripsit Homerus. Apuleius in Metamorphosi sua, plane ὄνου θανάτους commemorat. Adagium refertur a Suida.

Subuentanea parit.

Ὑπηνέμια τίκτει, id est, Subuentanea parit. De vanis ac friuolis

uolis inuentis. Translatum ab auibus, quæ Veneris imaginatione concipiunt oua, ſed inania, hoc eſt, vnde non gignatur fœtus. Ariſtophanes in Auibus,

Τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανόπτερος ὠόν.

Id eſt,

Parit primum ſubuentaneum nox nigripennis ouum.

Hos conceptus potiſſimum accidere in his auibus, quæ ſint neque veloces, neque aduncis vnguibus, cuiuſmodi ſunt perdix, gallina, demonſtrat Ariſtot. libro De generatione animalium 3. cauſam eſſe, quod excremento magis abundant. Volaces & aduncas, nec ſalaces eſſe, nec fœcundas: quod in his excrementi ſeminalis pars, in pennas & in vngues abeat. Concipiuntur huiuſmodi fœtus aliquoties audita maris voce, ſicuti fit in perdicibus: aliquoties ex affrictu pulueris, aliquoties fœminis ob inopiam maris inter ſe ſalientibus. Author & Plinius. Eaque oua Græci ὑπηνέμια, id eſt, ſubuentanea, ſiue ζεφύρια vocant, à vento fauonio. Vnde quæ vana ſunt, ἀνεμιαῖα dicuntur. Plato in Theæteto: ἀλλὰ φέρε δὴ αὐτὸ κοινῇ σκεψόμεθα γόνιμον ἢ ἀνεμιαῖον τυγχάνει. id eſt, Sed age iam illud communiter diſpiciamus, ſolidus ne partus ſit, an ſubuentaneus. Et Homerus: κακὸν δ' ἀνεμώλια βάζειν. dicta inania, & ventis ſimilia ſignificans. M. Tullius in Epiſtolis ad Atticum, ἀνεμοφόρητα vocat inania, quæ ventis ferantur, de gladiatoribus: De cæteris quæ ſcribis ἀνεμοφόρητα, facias me quotidie certiorem.

Cypariſſi fructus.

Κυπαρίττου καρπὸς, id eſt, Cypariſſi fructus: de verbis dictu magnificis, cæterum inutilibus. Prouerbium fluxit à natura arboris, quam Plin. lib. 16. ſcribit, natu moroſam eſſe, fructu ſuperuacuam, baccis toruam, foliis amaram, odore violentam, ac ne vmbra quidem gratioſa. Hactenus Plin. Atque huiuſmodi cum ſit, tamen proceritate (vnde & conifera vocatur à poetis) ac perpetuo virore, neque non naſcendi difficultate, nouum aliquem fructum polliceri videtur. Theophraſtus autem lib. De cauſis plantarum 1. ſcribit ſemen cupreſſi adeo eſſe minutum, vt vix oculis percipi poſſit. Neque enim huius eſſe fructum totum id quod pilæ ſpeciem gerit, ſed quod cono innaſcitur, perquam tenue & exile, laricis ſemini proximum, quod pilula ſua dilabitur, nec legi niſi ab experto poteſt.

Cæcum inſomnium.

Τυφλὸν ὄνειρον, id eſt, Cæcum inſomnium, de re friuola vanaque. Quędam enim inſomnia portendunt aliquid, quędam inania ſunt, quemadmodum ſunt & bruta fulmina.

Calidum mendacium.

Calidum facinus, θερμὸν ἔργον, pro audaci dici monuimus alias. Simili figura dici ſolere calidum mendacium, pro audaci & impudenti, docet Plautus in Moſtellaria,

Calidum hercle audiui eſſe optimum mendacium.

Aut nō eſt mentiendum, aut eſt fortiter mentiendum: alioqui mox deprehenditur, qui verecunde mentitur. Quemadmodum Æſchinus Terentianus: Non iſtas, quod ſciam.

Pſydracia.

Theocritus in Aita,

Ψύδρακα ῥινὸς ὕπερθεν ἀραιᾶς οὐκ ἀναφύσω.

Id eſt,

Non mihi naſcentur nares mendacia ſupra.

Scholiaſtes addit apud Siculos, qui ſupra nares haberent puſtulas albas, quas illi vocant ψυδράκια ſiue ἴονθας aut ὄνθίας, pro mendacibus haberi ſolitos vulgo. Quin & hodie vulgo dicunt: Naſus tuus arguit mihi te mentiri. Idem iocus eſt vulgi de miraculis vnguium. Quin & ipſas narium puſtulas Græci ψύσματα vocant, vt indicat idem Scholiaſtes. Amans hoc ænigmate ſignificat ſe nihil mentiturum de amica. Iones ψύδρακας appellant varias puſtulas. Hinc diminutiuum ψυδράκια, ἐξανθήματα, quod in ſumma cute efflorescant. Res ipſa plane ſuperſtitioſa eſt, & caſum eſſe puto, quod noui quendam cui non naſus tantum, ſed tota pene facies pſydraciis erat operta. Nec vllum vnquam animal vidi vanius aut impudentius mendax.

Doſones.

Plutarchus in vita Pauli Æmilij tradit Antigonum Regem, Demetrij nepotem, eo quod benigne promitteret omnibus, nec præſtaret promiſſa, populari ioco dictum fuiſſe Doſonem, quaſi Latine dicas Dabonem: quod ille quiduis petentibus reſpondere ſoleat, δώσω id eſt, Dabo. Tales ſunt χρηστολόγοι, de quibus alibi nobis dictum eſt.

Ouidius:

Promittas facito, quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet eſſe poteſt.

Huiuſmodi Doſonibus ſcatent aulæ Principum: Cras, mox redi.

EX APPEND. ERASMI.

Res palæſtræ & olei.

De rebus ad meram oſtentationem & luſum comparatis. In palæſtra non erant armati, ſed vncti, vnde difficiliores prehenſiones. Vnde & vires horridas ſine nitore & palæſtra, vocat ſtylum inaccuratum Cic. & vnctam conſuetudinem loquendi, nitidam vocat idem: itemque orationi afferre palæſtram, & extrema lineamenta orationi afferre, pro, venuſtatem addere. quanquam in poſtremo ſit alia metaphora, nimirum à pictoribus.

IVNII. Splendida cœna famem non ſedat.

Λαμπρῷ δείπνῳ τὸ πεινῆν οὐ παύεται, id eſt, Splendida cœna non placatur eſuries. Eruditi ſcriptoris & rerum varietate conditi lectio non ſaturat amicum, neque diſerti facundia aures exatiat. Citatur ab Athenæo in primo ex Antiphane:

Οὐχὶ δὲ τοῖς λαμπροῖσι γὰρ
Ἀδείπνοις τὸ πεινῆν παύεται.

Id eſt,

Neque enim adijciali & ſplendida
Cœna famem placaueris.

Varietas namque conditanea nouam ſemper excitat orexim: alioqui ſplendida etiam cœna ad paſcendos oculos aureis argenteiſq; lancibus inſtructa, eſuritionem haud ſedat, qualis illa fuit, quam lepide deſcribit Martialis libro quarto Epigrammate in vulgatis omiſſo, quod tale eſt:

Ad cœnam nuper Varus me forte vocauit:
Ornatus diues, paruula cœna fuit.
Auro, non dapibus oneratur menſa: miniſtri
Apponunt oculis plurima, pauca gulæ.
Tunc ego: Non oculos, ſed ventrem paſcere veni.
Aut appone dapes Vare, vel aufer opes.

Turgida nomina.

Φλεγμαίνοντα ὀνόματα, quaſi turgida nomina, dixit Syneſius prouerbialiter grandiloqua, & haud vulgaria, in Epiſtola ad Euoptium, vbi deſcribit vim tempeſtatis, & decumanorum fluctuum impetum, apparatu ſplendido verborum minime triuialium, ἔδει γάρ μοι, inquit, καὶ φλεγμαινόντων ὀνομάτων, ἵνα μὴ τὰ μεγάλα κακὰ μικροπρεπέστερον διηγήσωμαι. id eſt, Turgidis enim vocabulis mihi opus eſt, ne periculi magnitudinem indigniore quam par eſt oratione deteram. Idem in libello de inſomniis, κατασκευὴν τῆς γλώττης ὑλομανοῦσαν τε καὶ φλεγμαίνουσαν ὀνομάτων καινότητι. id eſt, Linguæ apparatum luxuriantem & inuſitatis vocabulis turgentē. Philoſtrat. de Apollonio Tyaneo: λόγων ἰδέαν ἐπήσκησεν οὐ τὴν διθυραμβώδη καὶ φλεγμαίνουσαν ποιητικοῖς ὀνόμασι, id eſt, Dicendi genus exercuit non dithyrambicum & poeticis verbis turgidum. Simili modo Saluianus Epiſcopus Maſſilienſis, vir doctiſſimus, libro De prouidentia Dei, dixit, Scripta Latinitate tumida, ac ſi dicas, λόγους φλεγμαίνοντας ῥωμαϊκῇ γλώττῃ, Theodoretus de paupertate loquens, φλεγμαίνειν οὐκ ἐᾷ καὶ κατὰ τοῦ ἡνιόχου σκιρτᾶν. id eſt: Turgere non permittit, & aduerſus aurigam calcem tollere. Ita Philoſtorgius de Euſebia Conſtantii Imp. vxore: ὑποθερμανθεῖσα τοῖς θυμοῖς καὶ τὴν γνώμην φλεγμαίνουσα. Id eſt: Ira accenſa, animoque tumens. D. Clemens ἐπιθυμίας φλεγμαινούσας vocat libidinem turgidam & exæſtuantem. Syneſius τράπεζαν φλεγμαίνουσαν ſaliaribus dapibus refertam menſam. Nazianzenus libro De recto ordine, ἡ φλεγμαίνουσα καὶ μαινομένη τράπεζα. id eſt, Turgida & inſana mēſa. Plutarchus Sympoſ. 4. ὥσπερ ἀλεξιφάρμακα πρὸς οὕτω πολυτελεῖς καὶ φλεγμαινούσας τραπέζας περιαψάμενοι. id eſt: Veluti amuleta aduerſus ſumptuoſas, & turgidas epulas ſuſpendentes. His opponit Ion comicus ἀφλεγμάντους τραπέζας, menſam tenuem & non adiicialem, non turgidam appellans. Athenæus, οὕτω τεθραμμένους ἀφλεγμάντους εἶναι τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχάς. id eſt: Ita enutritos neque corpore turgeſcere. Huc ſpectat Antiphanis comici cœna frugalis ex bulbis & fungis: τοιοῦτος βίος ἀπύρετος φλέγμ' οὐκ ἔχων. id eſt, Eiuſmodi victus febrium vacuus eſt tumore omni carens. Heliodorus etiam κῦμα φλεγμαῖνον, ingentes fluctus dixit, libro quinto.

Tela araneæ.

Ἱστὸς ἀράχνης, id eſt, Araneæ tela, pro re friuola & parui momenti, prouerbialiter accipitur apud Theodoretum Cyri Epiſcopum, lib. De prouidentia 6. τὴν ὑπ' αὐτῶν πλεκομένην κατηγορίαν, ἱστὸν ἀράχνης ἀποδείξωμεν. id eſt, Accuſationem ab illis contextam, araneæ telam eſſe oſtendamus, hoc eſt, nihilo fortiorem quam ſit caſſis araneæ, inualidam nimirum, & inanibus argumentis conſutam Futiles ergo rationes & infirmas, ἱστοὺς ἀράχνης, id eſt, araneæ caſſes vocabimus apposite, quod eos quicquid illabitur, facile diſcindat. Proclus Conſtantinopolitanus Epiſcopus, πλέκοντες συλλογισμοὺς ἀράχνης ἀσθενεστέρους, id eſt: Texentes ſyllogiſmos aranearum telis fragiliores. & iterum: ὄντως ἱστὸν ἀράχνης ὑφαίνουσιν οἱ ταῦτα λέγοντες. id eſt. Qui iſta dictitant, reuera telam araneæ contexunt. Nazianzenus in carminibus:

Ἶσον ἀραχναίοις νήμασιν αἰὲν ἔχειν.

Id eſt,

Ducere arachnæis ſtaminibus ſimilem.

Apollinarius illud Pſalmiſtæ. Colliquaſti animam eius vt araneam, obſcure dictum Pſalmo 38. clarius ita reddidit:

Καὶ οἱ θυμὸν ἔτηξας ἀμήχανον ἶσον ἀράχνῃ.

Id eſt,

Fregiſti huic animi robur, ceu ſtamen arachnes.

Tales quoque Soloni legumlatori dixiſſe memoratur, vanam operam ab illo inſumi, ὅτι τοῖς ἀραχνίοις νήμασιν εἰσὶν ὅμοιοι οἱ νόμοι, &c. quoniam araneæ caſſibus ſimiles eſſent leges: quod à potentioribus ſoluantur.

Tenedia tegula.

Τενέδιος κέραμος, id est, Tenedium fictile, prouerbiali schemate dicitur de re fragili, & in qua contrectanda magna opus sit religione. Diō Chrysost. oratione 42 σχεδὸν οὖν παραπλήσιον πεπόνθασιν οἱ ἐμοὶ λόγοι τῷ κεράμῳ τῷ τενεδίῳ· καὶ γὰρ ἐκεῖθεν πᾶς μὲν ὁ παραπλέων ἐμβάλλεται κέραμον, οὐδεὶς δὲ ὑγιῆ διακομίζει ῥᾳδίως, ἀλλὰ πολλοὶ σαθρὸν ποιήσαντες, ἢ συντρίψαντες, ὄστρακα ἔχοντες λανθάνουσι αὐτούς, id est, Idem propemodum meis orationibus accidit, quod fictilibus Tenediis: illuc enim qui præternauigant aduenæ omnes, manum fictilib. immittunt, nemo autem fere integrum perfert, sed plerique omnes ea vel atterendo perfringunt, vel collidunt, ignorantes testacea sese tractare. Loquitur de suis scriptis, quæ quum omnibus in ore essent, multi libere de industria verba immutabant, vel ne memoriæ lapsum proderent, vel etiam inuiti, quibus nihil esset peculii, vnde librum compararent, atque verbatim ediscerent. Transferri potest prouerbium ad orationem aut carmen, in quibus qui immutare & liberius transponere verba conatur, is facile impingit, vt aut orationis vim eneruet, aut sanguinem deducat, aut cursum frangat. Anxietate summa & sollicita cura hic opus est, quod interdum vnica syllaba, imo litera, momentum omne trahat. Congrue, vt existimo, de sacra Scriptura dici poterit: quam cum veluti ceream, flectique facilem, in vtramuis partem interpretentur Hæretici, id ferme accidere videmus, vt quæ confirmandæ suæ opinioni faciunt testimonia, mutilate hinc inde congerant, raro locum integrum in medium proferant. Sobriis autem animis tractari vult Scriptura sacra, haud perfunctorie & ruditer: vnde fit, quod insimulat Nazianzenus, vt τοῖς μὲν ἀρετῆς ὅπλον, τοῖς δὲ κακίας κέντρον hoc est, istis quidem virtutis sit armamentum, illis vero nequitiæ calcar. Quod de sacra Scriptura dixi, locum habet etiam in alijs scientijs. Non aliorsum Hierosolyma multi & quidem doctissimi viri se contulisse leguntur, quam vt prototypos libros inspicerent, lectionisque fidem explorarent, vt ea ratione lubricos erroris materiam subtraherent: inter quos Origenem & Melitonem Sardianum, aliosque Nicephorus commemorat. Ea in parte, præter Tachygraphos & Calligraphos, quos vetustas habuit, illos qui scribendi celeritate viuam vocem ferme exæquarent, hos qui nitide literas calamo exararent, primatum obtinent ij, quos ἀντιβάλλοντας Strabo nominat, qui magna diligentia & religione conferebant, ab archetypo ne latum quidem vnguem discedere ausi.

Tantali mensa.

Ταντάλου τράπεζα, id est, Mensa Tantali, effertur de re qua frui non liceat. Melite Ephesia apud Achillem Statium libro quinto amore Clitophontis incensa, quum Veneris fructum solicitaret apud illum identidem tergiuersantem: Næ ego, inquit, torum Tantali mensæ non absimilem nacta sum. Præcesserunt autem hæc verba: Tantone tempore vt propter fluuium sedeam, neque sitim explere queam? nam quum sedulo instaret Melite, vt litando Veneri nuptias confirmaret amans, ille amasiæ suæ Leucippes desiderio hoc dans, congressum connubiumque cum Melite vitabat, diem semper eximendo. Nota est de Tantalo fabula, in medijs vndis sitiente, & imminentibus ori ipsius pomis frui non potente. quam rem eleganter idem & breuiter expressit Petronius Arbiter:

> Nec bibit inter aquas, nec poma patentia carpit
> Tantalus, infelix, quem sua vota premunt.

Orestis somnium.

Ὀρέστειος ὄνειρος, id est, Orestæum somnium, de re fabulosa & commentitia, futilique dicitur. ita vsurpat Galenus Therapeutices methodi libro primo, ὄνειρον ὀρέστειον διηγῇ θεσσαλέ, id est, Orestis somnium nobis narras Thessale. Huic simile est illud Dionis Chrysostomi, ἐνύπνια ᾤμην ὁρᾶν ἀγροὺς καὶ κώμας, id est: Videbar mihi videre insomnia quæpiam, agros & vicos quos prædicabat.

Corticeus.

Dionysius Longinus Rhetor insignis libello περὶ ὕψους, id est, de sublimi dicendi genere, enumeratis aliquot scriptoribus frigide affectantibus arduum scribendi genus, Clitarchum (cuius ingenium probari, fidem infamari dicit Fabius) φλοιώδη ἄνδρα, id est, corticeum hominem appellat, vanum & subere leuiorem, ac corticis instar absque pondere innatantem. Verba eius sunt, φλοιώδης γὰρ ἀνὴρ καὶ φυσῶν κατὰ τὸν σοφοκλέα, μικροῖς μὲν αὐλίσκοισι, φορβειᾶς δ᾽ ἄτερ, id est, Corticeus vir, & iuxta Sophoclem, exilibus tibijs spirans, sed absque ligula. Licebit torquere in futilem, fideique irritum hominem, Corticeum illum nominando. Diuersum ab eo est illud Crantoris Solensis apud Laertium de tragœdo quopiam: τραγῳδὸν γοῦν ἀπελέκυτον εἶπεν ἔχειν φωνὴν καὶ φλοιοῦ μεστήν. id est, Tragœdum dixit habere vocem indolatam & cortice plenam. qua ratione rude & illaboratum carmen haud opus sine cura scriptum, ἀπελέκυτον καὶ φλοιοῦ μεστὸν prouerbiali schemate dicemus, velut nondum ascia delibratum aut dedolatum. Dictum istud Crantoris de tragœdo Suidas memorat de ipso Crantore, vt qui rudem habuerit vocem. εἶχε δέ, inquit, ὁ ῥήτωρ ἀπελέκυτον καὶ φλοιοῦ μεστὴν τραγῳδῶν. id est: Habuit Rhetor indolatam & cortice inductam vocem in agendis Tabulis.

BRASSICANI.

Chorus domesticus.

Lucianus in Rhetore χορὸν οἰκεῖον, Chorum domesticum prouerbialiter appellat Conductitios laudatores. Ita Cicero in primo de Oratore: Stultitiæ suæ quamplurimos testes domestico præconio conducentis, Idem in tertia Verrina, mercenarium præconium appellat.

Lamiæ turris.

Quintus Septimius Florens Tertullianus in libro aduersus Valentinianos: Nonne tale aliquid dabitur te in infantia inter somni difficultates à nutricula audisse, Lamiæ turres, &c. Prouerbium est, de re quæ fingitur esse mire formidabilis, cum tamen omni periculo careat: quemadmodum infantibus horribilia de Lamijs nutriculæ narrare consueuerunt. Nonius Marcellus & Lactantius lib. 1. cap. 22. Diuinarum Institutionum, hos versus ex Lucilio Poeta citant:

> Terricolas Lamias, Fauni quas Pompiliique
> Instituêre Numæ, tremit has, hic omnia ponit,
> Vt pueri infantes credunt signa omnia ahena
> Viuere, & esse homines, sic isti hæc omnia ficta
> Vera putant, credunt signis cor inesse & ahenis.

De Lamiis & multa & abstrusa quædam diximus in Lamiam Politiani.

Cantilena ex scholis.

Cantilena ex scholis, prouerbio dicitur res nugatoria, ac plane nullius vtilitatis: Cuiusmodi A. Gellius scholica nugalia vocat. Cicer. lib. 1. De Oratore: Neque ex scholis cantilenam requirunt. Ita diuus Hieronymus in procemio 8. libri Commentariorum in Esaiam: Testamentum autem, inquit, Grunnij Corocottæ Porcelli decantant in scholijs puerorum agmina cachinnantium. Idem aduersus Rufinum: Quasi non Cyrrhatorum turba Milesiorum in scholis figmenta decātent, & testamenta suis cachinno membra concutiat. Quoniam autem hoc loco tanquam aliud agentes testamenti Grunnij Porcelli mentionem fecimus: admonitum volumus optimum quemque lectorem, ne putet hoc esse γνήσιον huius porci testamentum, quod quidam annis superioribus nescio quibus admixtis ineptissimis ineptijs, deprauatum edidit. Mihi certe non placet hoc hominum genus, quod rebus antiquis aliquid pro sua libidine solet adiicere: cum ille germanam suam gratiam prorsus amittant, si quid aut addideris, aut detraxeris. Proinde nos hoc testamentum egregie festiuum, vt à matre, hoc est, ab antiquissimo exemplari, Moguntiæ descripsimus, citra fraudem inuulgabimus, [Reperies hoc, Lector, infra post Pythagoræ Symbola ex Brassicano.]

COGNATI.

In fumum abiit.

Itali & Galli sermone suo hoc modo loquuntur, cum rem aliquam repente è manibus elapsam significant. Dicunt enim: In fumum abijt, atq; ita euanuit. Lucretius lib. 3. De rerum nat.

> Et nebula & fumus, quoniam discedit in auras.

Et paulo post:

> Ergo dissolui quoque conuenit omnem animai
> Naturam, ceu fumus in altas aeris auras.

Hoc primum argumentum est, quo Epicurus, seu Lucretius ostendere conatur, animam esse mortalem. Anima constat exprimis corporibus longe subtilioribus & minoribus, quam aqua, aut nebula, aut fumus: at aqua vase fracto diffugit ac diffluit, fumus & nebula qua patet exitus, discedunt in auras: ergo multo magis anima cum excessit è corpore, diffunditur ac dissipatur. Quod argumentum infirmum est. Huic simile est Plautinum illud in Trinummo, quo Cic. in L. Pisonem vsus est: Ratio hercle apparet, argentum decoctum οἴχεται. Gregorius Theolog. lib. 3. Sententiarum:

> Ὡς οὐδὲν εἶναι τὸν βίον διαγράφων,
> Ἢ καπνόν, ἢ ὄνειρον, ἢ ἄνθος χλόης.

Id est,

> Vt vita sit (nam rite sic depinxeris)
> In somnium, fumusq; flosue herbæ breuis.

Ἐκ πίνακος καὶ στοᾶς.

Prouerbium de re commentitia, quoniam in porticibus & tabulis depingi tabulæ solebant. Plutarchus in libello de particula Ei inscripta foribus Delphici templi: Cæterum ista, inquit, prorsus ex porticu & tabula.

COGNATI.

Aphrodiseum iusiurandum.

Venerum iusiurandum, pro vano & momenti nullius, ex adagio vsurpatur, quoniam eiusmodi sit amantium adiuratio, quibus peierare frequentissimi moris est: vel impune. Catul. in nuptio Pelei & Thetid.

> Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt,
> Sed simul ac cupide mentis satiata libido est,
> Dicta nihil metuêre, nihil periuria curant.

Tibullus ex collaudatione Pausaniæ apud Platonem in Symposio, Eleg. 1. lib. 3.

> Nec iurare time, Veneris periuria venti
> Irrita per terras, & freta summa ferunt.

Oui-

Ouidij præceptum tale est in ij. de Arte amandi:

Promittas facito: quid enim promittere lædit?
Pollicitis diues quilibet esse potest.
Nusquam tuta fides: ---

dixit Dido Virgiliana.

Et Catulus in iisdem nuptiis:

Nunc iam nulla viro iuranti fœmina credat.

Huc respiciēs Ouidius sub persona Ariadnes quærētis se à Baccho relictam fuisse, sic ait in 3. Fastorum:

Nunc quoque nulla viro, clamabo, fœmina credat.

[Lege hoc alibi in prouerb. Venereum iusiurandum.]

Extra somnum, Somnium narrare.

Extra somnum vsurparunt veteres, pro reuera. Inter quos Sophocles in Electra, Herodotus in Erato & in Melpomene, atque etiam alibi pro visu miraculi ponit. Contra somnium narrare dicuntur, qui rem futilem, inanem & nihili recitant. Lucianus in Nerei & Thersitæ & Menippi dialogo, ὀνείρατά μοι λέγεις, id est, Somnia mihi narras Plato in Theæteto: ἄκουε δὴ ὄναρ ἀντὶ ὀνείρατος, id est, Audi iam somnium pro somnio, friuolam rationem pro friuola. Gregorius Theol. lib 2. Sentent.

Κρεῖσσον ἂν τροφὴ σύμμετρος ἢ ἀπὸ χρημάτων,
Ἢ δεῖπνος ἁβρὸς, ὃν ἔπλασέ τις τ᾽ ὄναρ.

Id est,

Paruo parato cœna frugi plus iuuat,
Quam mensæ lautæ quam struas per insomnium.

Idem.

Πλουτοῦσι μωροὶ τοῖς ὀνείρασι πλέον,
Ἢ χρημάτων ἄβυσσον οἱ κεκτημένοι.

Id est,

Ditescit amens somnij prolixius,
Abyssus auri quam cui sit maxima.

[Huic finitimum in Erasm. Somnium.]

Aiunt, Scilicet.

A clarissimis Grammaticis annotatum est, apud Latinos auctores plerumque in re falsa & non credenda verbum, Aiunt, vsurpari. Atque Paulus ad Rom. 3 eleganter dixit: Aiunt quidam nos dicere de re vana. Certos intelligit: quorum tamen nomina supprimit Christiana modestia. In rem enim sæuire oportet, homini vero parcendum est. Donatus in Eunuch. Terentiana: Semper ait dicimus, inquit, cum vel inuisa nobis & audientibus, vel vana narramus alicuius. Idem in Hecy. Bene ait, quasi vanum. Sic enim dicimus: Aio, ait, de rebus nugatorijs. Ibidem:

Quid morbi est? P. Febris S. Quotidiana? P. ita aiunt.

Vbi idem Donatus: Bene alijs adscripsit, si falsum sit, vt ipsis mendacium adscribatur: & religiose mendacium ad rumorem transtulit. In Andria:

Hodie vxorem ducis. P. Aiunt.

Vbi Donatus: Aiunt, de ea re dicimus, quam volumus esse falsam. Virg. 4. Æneid. Ironicôs de Ænea,

Quem secum patrios, aiunt, portare penates,
Quem subijsse humeris confectum ætate parentem.

Ibidem, scilicet, per amaritudinem quandam cum risu permistam, profertur, vt ait Valla lib. 2. Virgil. quarto Æneid.

Scilicet is superis labor est.---

Terent. in Andr. Meum gnatum rumor est amare. D. Id populus curat scilicet, hoc est, veluti per sensum contrarium, nimirum: Id populus non magnopere curat. Ita existimato, populo non maxime esse curæ, filius tuus amet, necne. Hoc prouerbij loco vsurpauit Cicero, Attico scribens lib. 13. Id populus curat, scilicet. Erasmus noster in commentario de Copia verborum: Non ista curat populus, id populus curat scilicet. Hic per ironiam, inquit commutata est sermonis facies. Cæsar in oratione quam habuit contra Catilinam: Quo illa oratio pertinuit? an vt vos infestos coniurationi faceret? Scilicet? Seneca de morte Claudij Cæsaris: Scilicet hic pius & iustus. Sumuntur aut frequenter id genus dictiones ironice à claris authoribus, & in prouerbij vicem transferuntur, etiamsi nulla figura prouerbialis adsit. Videlicet quoque, & Quasi vero, particulæ sunt ironijs omnino aptæ. Innumera sunt alia apud Plautum & Terentium exempla. Scilicet autem, etiam pro scire licet: & Videlicet, pro videre licet, seu perspicuum est, accipiuntur: quæ sunt inusitata.

Verba dare, Nugas.

Dicuntur verba dare, qui beneficium verbis, non redant, quiq; eos splendidis promissis alunt, officiaq; pollicitis rependunt: hoc est, verba pro farina, vt alio prouerbio dicitur. Peculium, inquit Pomponius Iurisconsultus, re, non verbis, augendum est. Iacobus Curtius in Epistola, quam Institutionum Iuris ciuilis libris à Theophilo antecessore in Græcum translatis præfixit: Cum imbellentibus huc amicis V.C. editionem hanc adornarem, quiduis potius in animo habebam, quam vt cuiquam eos dicarem: propterea quod nihil in iis meum viderem, præter verba, hoc est, rem adeo leuem ac nihili, vt inde natum sit prouerbium, de iis qui composita in fraudem oratione falsa pro veris obtrudunt, quod verba dare dicantur. Hinc Baptista Mantuanus Ecloga 5.

Si quid Roma dabit, nugas dabit. accipit aurum,
Verba dat: heu Romæ nunc sola pecunia regnat.

Ex eo tractum est; quod qui multa & magnifica pollicentur, nihil fere præstant. Cicero Philipp. 13. Scilicet verba dedimus, decepimus. Vbi explicat, quid sit verba dare. Quadrigarius. Ea Lucani vbi resciuerunt, per fallacias sibi verba data esse. Seneca lib. 6. Epist. Ne verba nobis dentur, & esse in illis aliquid magni ac secreti iudicemus. Idem lib. De clementia 1. cap. 25. Possunt verba dare, & euadere pusilla mala: ingentibus obuiam itur, quæ scilicet prius nocent, quam præuideri præcaueriue possint: possunt verba dare & decipere, etiam sine verbis: vt docet Gell. lib. 17. cap. 2. Accipitur quoque pro decipere, quod Erasmus noster annotauit in suis Chiliadibus. Terent. in Eunucho: Data hercle verba mihi sunt. In Adelphis: Satis iam verba dedisti nobis. Porro nugæ prouerbialiter dicuntur verba friuola, & nihil ad propositum facientia, ridicula, parum seria, & superflua, inania, futilia, nugatoria, & (vt vtar Plautino verbo) mortuaria, res vanæ: sic dictæ, quod nihil agant, & nullius sint precii, nec ponderis, aut sermones leuium rerum, & plerumque scurriles, iocularijq;, vnde Catul. & Martialis poemata sua vocant nugas, vt de inanibus minimeque seriis rebus agentia. Plaut. in Menec. Nugæ sunt meræ. Idem in Trin. Hic postulet frugi esse, nugas postulat. Pers. satyr. 1. Ne mihi Labeonem prætulerint. Nugæ. Lucilius apud Lactantium lib. 5. cap. 9. tenebrosam istam vitam circumscripte breuiterque depinxit his versibus,

Nunc vero à mane ad noctem, festo atque profesto,
Totus item pariterque die populusque patresque
Iactare induforo se omnes, decedere nusquam,
Vni se atque eidem studio omnes dedere, & arti:
Verba dare vt caute possint, pugnare dolose,
Blanditia certare, bonum simulare virum se,
Insidias facere, vt si hostes sint omnibus omnes.

Res ad Ouidii metamorphoses reuocanda.

Res fabulosa denotatur, ac proinde digna quæ fictis Ouidij transformationibus infulciatur. Describit enim Ouidius μεταμορφώσεις fabulosas, vt Ægles puellæ in populum arborem, Hecubæ in canem. Idem ibidem: Eam rem ad Ouidii metamorphoseis adijciendam.

Iam fama mimum fecit.

Adeo vulgaris res esse cœpit, etiam immeritos inter deos consecrare, vt scenicis ludis argumentum subinde præbeat. Nam quid est aliud Senecæ ludus de apotheosi Claudii Cæsaris, quam mimus quidam? Hinc: Olim, inquit, magna res erat Deum fieri, iam fama mimum fecit. scilicet, Deum. vel intelligas licet, fabulæ argumentum præbuit. Significat autem Mimus, modo histrionem actorem, modo carmen ipsum siue fabulam. Sic Laberius Mimum quendam, vt author est Gellius, Cophinum inscripsit, alium Alexandriam, alium Fullonem. Huiusmodi mimus fuit Laureolus, quem Catullus mimographus edidit, in quo iudex agebatur in crucem. Laureoli mimi Iuuenalis & Martialis meminerunt, & Tranquillus in Caio Caligula. Non dissimilia huic hodie vulgo tritissima sunt: Fama ex musica elephanturn facit, Fama tantum notus, de vulgari notitia. &, Fama doctus.

Λογοποιεῖν.

Plutarchus in Paulo, λογοποιεῖν posuit, pro fabulas & falsos rumores spargere. Idem in extremo Nicia: Is qui de clade Siciliensi incerto authore nuncium retulerat tonsor, δόξας λογοποιὸς εἶναι, infortunium habuit. Iulianus quoque Apostata in Epistola quadam. Herodotum per ignominiam θοῦρον λογοποιὸν vocat, nugacem, & fabularum, non historiæ scriptorem. Galli vtramque dictionem sic exprimunt, idq; prouerbialiter, Fableur, & fabler.

Πυλαϊκὴ ὀχλαγωγία.

Græcis inanes & vulgares fabulæ, quibus rudes & inepti homines, ocioque abutentes delectantur atque tenentur, dicuntur πυλαϊκὴ ὀχλαγωγία. Apud portas ociosos homines conuenire nugandi & garriendi causa consueuisse, notum, & adhuc vsitatum est. Germani huiusmodi nugas, tantarlin dicunt.

Nihil fugacius.

Peruulgata significatione intelligitur, quod ilico è manibus hominum vel ex oculis effugit, cum teneri videatur. Fugax autem dicitur, quod tenorem suum diu non seruat. Cicer. ad Plancum libr. 10. Epist. Perge igitur vt agis, nomenque tuum commenda immortalitati: atque hæc omnia quæ habent speciem gloriæ, collecta inanibus splendoris insignibus contemne, breuia, fugacia, & caduca existima. Budæus Delonio: Profecto (vt video) nihil fugacius simplicitate ista morum. Idem lib. 1. De contempt. rer. fortuit. Nihil ante Christi aduentum inuestigabilius veritate: ab eius vero decessione nihil fugacius fuisse. Sic Plin. lib. xv. Persica mala præcocia, fugacia appellat: Non aliud, inquit pomum fugacius. Longissima namque decerpto bidui mora est. Sic vinum fugiens Ciceroni in Officiis appellatur, quod cito in vitium inclinat: hoc est, οἶνος ἐξιστάμενος. Et literæ fugientes dicuntur, quas Græci ἐξερρυηκότα γράμματα vocant, quæ tenuia lituræ vestigia tantum seruant. quo verbo Cicero vsus est. Plinius: Literæ caducæ sunt, id est, fugaces vel fugientes.

Ægri somnia.

Prouerbii vice frequenter vsurpatur, Ægri somnia: pro vanis, incertis, temerariis & futilibus sophistarum & aliorum senten-

tiis, qui tales animo menteque res agitant, & quæstiones rimantur, quales ægroti somniantes, delirantes senes, & vinolenti solent. Horatius in Arte:

—Velut ægri somnia vanæ
Fingentur species.—

Persius satyra 3.

Ægroti veteris meditantes somnia, gigni
De nihilo nihil, in nihilum nil posse reuerti.

Quid enim (ait ex M. Varrone, vetere poeta, in Eudæmonibus Lactantius) ægrotus vnquam somniauit, quod Philosophorum aliquis non dixerit? Itaque Ariston Philosophos dicebat esse similes cancros edentibus, qui propter exiguum alimentum, circa plurimas crustas occupantur.

Nubecula est, pertransibit.

Νεφύδριον γάρ ἐστι, καὶ παρέρχεται, id est, Nubecula est, & pertransibit: inquiebat Athanasius, ἀνὴρ συνάδος καὶ ἀκινδυνόφρων, de Iuliani persecutione, apud Socratem Ecclesiasticæ historiæ Græcum & probatum scriptorem libro 7. cap. 21. Non dissimile huic est ante, In fumum abijt quæ dicuntur de ijs quæ vno ictu & interitu concidunt, dissipantur, ac in aerem euanescunt. Sed & nimbum eodem modo pro re friuola & nugatoria posuisse videntur veteres, vt proinde nimbatam dixerit Plautus vilem & contemnendam: Quam magis, inquit aspecto, tam magis est nimbata, & nugæ meræ. Sed & nebulam pro re nihili Plautus dixit in Pœnulo: Cuius ego vel nebulæ cyatho septem noctes non emam. Nebulæ quoq; in fumis, nugis, inanibus & nugacibus figmentis poni solent: vnde & nebulones dicti.

Inanes.

In homines ieiunos animi & laudis, ambitiosos, & honoris cupidos. quod enim iis carere videantur, & vacui esse, auide quo carent consectari putantur. Nam si laude & gloria satiati plerique essent, non tanto ad eam animi sitim explendam studio raperentur. Horatius de his qui poematum recitatione gloriam quærunt:

Inanes hoc iuuat.

Et Persius, de iis qui scribenda oratione soluta, aut condendo carmine famam ingenij stulte ambiunt, aut ineptæ eloquentiæ & eruditionis nomen captant, & à vera laudis via aberrant:

---O quantum est in rebus inane.

Tacitus: Dein postquam inanem animum spe & cupidine impleuerat. Dauid quoque Psalm. 4. Vsquequo diligetis inane? Inane siue vanitatem vocat rem fallacem, quæ non solet succedere ex animi sententia: friuola nempe consilia, & conatus qui spem fallunt.

Tipula leuior.

Quum summam leuitatem significare volumus, Tipula leuiorem dicimus. Bestiolæ quippe genus id, sex pedibus præditum, sed tantæ leuitatis, vt super aquam currens non desideat. Hinc Plautus in Persa:

Neque stipula leuius est pondus, quam fides lenonia.

Vt fama est hominum.

Frequens & istud in Latinis authoribus. Cic. de Arusp. respons. Mitto illam veterem ab ipsis diis immortalibus, vt hominum fama est, Hetruriæ datam disciplinam. Lucret. lib. 5. De rerum nat.

Et semel (vt fama est) humor regnârit in aruis:

& non longo post interuallo,

Vt fama est hominum multas quando obruit vrbes.

Hoc genere loquendi vtitur multis locis Lucretius.

Vitrea fracta.

Res nihil friuolæque, & nugæ perquam scite à veteribus dictæ sunt, Vitrea fracta: & adhuc hodie moris est Gallis, de neglectis dicere, Non darem vitreum fractum. Petronius Arbiter lepide & vrbane dixit, An videlicet audirem sententias: id est, vitrea fracta? Martialis:

—Sulphurata fractis permutat vitreis.

In leueis auras, aut, in fumum abire.

Abire in leueis auras, & in fumum, mos est dictitare, quæ perdite consumuntur, & collapsa ita defecerunt, vt eorum ne vestigium quidem relictum sit. Iocatur in hanc sententiam Horatius, vbi Mennium paternorum maternorumque bonorum abliguritorem omnia in fumum ac cinerem vertisse dicit. Abiit, quod nos deserit, effluit, præterit. Item quod euanescit, sedatur, cessat, & dilabitur. Virgilius quarto Georgic.

---Ex oculis subito, ceu fumus in auras
Commistus tenues fugit

Æneid. 2.

---Deseruit, tenuesque recessit in auras.

Æneid. 5.

Ipse volans, tenues se sustulit ales in auras

Item 9.

Et procul in tenuem ex oculis euanuit auram.

Ioan. Secundus in regia pecuniæ, in fine:

Par leuibus fumis tenues euasit in auras,

Vana.

Hoc prouerbium Græci, Latini & Galli, sæpe frequentabant pro inanibus, irritis, & in nihilum redactis, caducis, & euanidis. Theocritus in ἀδωνιαζούσαις,

--- Οὐκ ἀλέγω, μὴ μοι κενεὰν ἀπομάξῃς.

Ioan. Auratus ad κενεὰν, subaudiendum censet πληγὴν: sicque hunc versum exponit, Cantero nostro referente: Non metuo, ne vanum & irritum atque inultum mihi ictum inferas & incutias, quin non egregie tibi par pari referam. Nam vanum dicit ictum, qui non refertur, quemque nostri gladiatores vernaculo sermone fictum appellant.

Quasi per somnium.

Nunc igitur huic opiniones tales, quasi per somnium suscitatæ sunt. Plato in Menone, vel, de virtute. In Philebo: Quos olim siue somnians, siue vigilans sermones audiui, &c. In Lyside: Somnium quoddam nacti videmur. In Theæteto: Audi igitur pro somnio somnium. Ibidem: In somniis vnquam ausus fueris dicere tecum, quod paria prorsus imparia sint. Ibidem: Factiones autem sodalitatum, quæ ad magistratus creandos spectant, & congressus, & cœnas, & lasciuiora conuiuia, neque somniant quidem. Idem in Epist. 3. At ista contumelia reuera tanquam inanis instar somnii euanuit. In Ciuili, Videtur enim vnusquisque nostrum tanquam per somnium nosse omnia, reuera autem rursus omnia ignorare.

Fabula prorsus euanuit.

Plato In Ciuili: Fabula iam finem habeat. Ibidem: Ingentem fabulæ molem exaggerauimus, cuius finem haud penitus imposuimus. Fabulæ nomine hic Plato abutitur, & in dial. 10. De Rep.

In manu.

Plato: Cogitationem scilicet, quam possidebat quidem antea, in manu autem non habebat.

In rebus humanis nihil firmum.

Plato: Nihil enim in rebus humanis vsquequaque firmum & stabile.

Gerræ.

Gerræ, prouerbio pro nugamentis, rebusq; friuolis vsurpantur, authore Festo Pompeio, hac quidem occasione: Athenienses quum Syracusas obsiderent, & crebro gerras poscerent, hoc est, vimineas crates, irridentes Siculi, Gerras clamitabant. Hinc in prouerbium cessit. Vnde & familiares, quique inter se nugas omnes communicant, congerrones vocantur.

Fumus & somnium.

Res futiles, inanes, & nihili, fumos & somnia prouerbio dicimus. Fumus initio quiddam esse videtur, verum euanescit illico. Scio etiam Plato De legibus, res inanes & nihili, somnia dixit. Fumo enim τῦφον esse fastum, ostentationem, superbiamq; inanem. Fumo enim ceu caligini ab igne prouenienti, vana elatio animi atque fastus quum sit simillimus, commodissima translatione τῦφος Græcis dicitur, ac definitur ἀνάψις καρδίας, ἣν ἐγείρει κουφότης. Frequenter quoque res leues ac fluxæ in sacris literis fumo comparantur, atque in Psalmo etiam Dauidis est: Sicut fumus dies mei. In somnis sæpe imaginamur nobis aliquid agere: nihil tamen efficimus, sed (vt pulcherrime expressit Virgilius.)

---In mediis conatibus ægri
Succidimus, non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox, aut verba sequuntur.

M. Antonius lib 5. de sua vita: Quod si tibi viuere non conceditur, tunc vita excede, ita quidem, vt qui nihil mali patiatur, ac fumi instar abeat.

Homo est.

Claudius Roseletus in quendam mendacem:

Linquere tres libras nuper promiserat auri
Petrus: at is tantum verba reliquit: homo est.

COELII RHODIGINI.

Palæphatia papyrus.

Libelli, quibus fabellis inuoluta memorantur, quæque fidem non capiunt. Vide supra, Nouus iste Palæphatus: apud Iunium.

POLYDORI VIRGILII.

Vmbras montium videre.

Leui auditione permoueri, paruaq; pro magnis, & vana pro veris habere. Iudic. 9. Mons magna est moles, eiusque vmbra, sole præsertim præcipitante, longe maxima: vana tamen, minimeque extimescenda.

GVLIELMI GENTII.

Κενοτάφιον.

Proprie inane & imaginarium sepulchrum quo neque corpus neque reliquiæ illatæ sunt: cap. 42. de religione. Potest non illepide torqueri ad hominem vanæ mentis, foris in speciem illustre quid præseferentem. Eadem formula, qua Horatius dixit, Corpus sine pectore. Desumptum ab honorariis sepulchris & inanibus tumulis, in memoriam defuncti, cuius corpus alibi inhumatum est, dicatis: quando ex officio & pio voto Cenotaphium (vt & hodie) religiosum faciebant veteres ceremoniis, ad

ad instar veri sepulchri: vt testatur Martianus in c. in tantũ. de ret. diuis. nisus Virgilii authoritate in iij. Æneidos,

Libabat cineri, &c.—

IVNII, CANTERI, ET ALIORVM.

Tragelaphos fingere.

Τραγελάφους πλάττειν dicitur, qui quod nusquam in rerum natura existat, comminiscitur. Aristophanes, Nazianzenus. De Tragelaphis, quos nonnulli Hircoceruos vocant, vide Solinum.

MELCHIORIS NEIPEI.

Πηγαὶ ἄνυδροι.

Petrus apostolus epistola ij. grauiter insectans falsos doctores, qui sincera doctrina destituti, & charitate vacui, tantum ob quæstum, & ambitionem non etiam ob veram pietatem, munus Euangelicum profitentur: vocat eos πηγὰς ἀνύδρους, hoc est, fontes aqua vacuos, non sine prouerbiali facie. Estque etiam mirus lepos in contrariis dictionibus: cum fontis definitio sit, locus perpetuo aquam fundens, adeo vt vel differentia vel proprium eius sit, aquam habere semper: cui repugnat, aridam esse. Quadrat in eos, qui suæ professionis vocabulo pręclaro minime respondent.

VELOCITAS.

EX APPEND. ERASMI.

Αὐτοβοεί.

De summa cuiuslibet actionis celeritate: quomodo illud Latine, Cum dicto: vel, Dicto citius. Trãslatum, vel à clamore militari qui hostem sæpe confundit, priusquam veniatur ad manus: vel ab arantibus, qui pollicentes se eodem die aliquid absoluturos, dicebant, αὐτοβοεί, id est, Priusquam disiungam boues. Thucydid.

Prior occupauit.

Μή τις κῦδος ἄροιτο, βαλών, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι. Dictum de Achille, qui reliquis vetuerat Achiuis, ne iaculum quis mitteret in Hectorem, quo gloriam totam sibi seruaret. Vtemur, cum quis lucrũ præripuit alteri sola celeritate. Homerus.

VENEFICIA.

ERASMI. *Manci pera.*

Narrant locum fuisse vicinum Hymetto, cui nomen fuerit κυλλοῦ πήρα, id est, claudi mantica. In eo fuisse templum, simulque fontem, vnde fœminę steriles bibebant, & fiebant fœcundæ. Suidas indicat & composite dici κυλλοπήραν, admonens esse prouerbium in eos, qui artificio vim admouent naturæ. Hesychius ostendit Aristophanem in Cẽtauro, lupanar appellasse κυλλοῦ πήραν, quod huius nominis locus decliuis sit ac præceps. Conueniet in illos, qui bulbis aliisve medicamentis irritant libidinem. Quidam elleboro succurrunt ingenio, & quibusdam medicaminibus memoriæ.

COGNATI. *Fascinantium more laudare.*

Prouerbii locum obtinet tum apud Græcos, tum apud Latinos, pro eo quod est, maleuole atq; liuide laudare, vt noceant, non prosint, hoc est, nominatim prodere. Plin. lib. vij. In eadem Africa familias quasdam effascinantium Isigonus & Memphodorus tradunt, quarum laudatione intereant probata, arescãt arbores, emoriantur infantes. Fascinare enim, est etiam inuidere, atq; oculis improbis iniquisq; intueri: hoc est, βασκαίνειν, καὶ τοῖς φάεσι καίνειν, ἀντὶ τοῦ βλέμματι φθείρειν. Vt enim fascinantes, sic inuidi oculis homines enecant. Hoc prouerbio sępe vsus est Budæus, qui De cõtempt. rerum fortuit li. j. Morem gerere oculis inuidentium dicit. id est, ex eorum oculis facescere & abire.

Zoroastræi susurri.

Zoroastręi susurri, quasi prouerbialiter pro magicis incantationibus, quæ voce submissa pronunciari solent, & earum successu. Prudentius in Apotheosi dixit:

Qui Zoroastræos turbasset forte susurros.

Zoroastres autem Indorum Bactrianorum rex, Nini tempore in Perside superstitionis magicæ primus inuentor fuisse perhibetur à Plinio. Cham Noe filium, à patre maledictum, hunc esse putant multi: qui Zoroastres dictus est à Persis, quod velut ζῶον ἄστρον, quasi viuens astrum ab omnibus coleretur. Huius meminerunt Plato, Plutarchus, Laertius, Psellus, Iustinus, Lucianus in Necyomantia, Berosus, Apuleius, & multi alii.

Dardanarii, & Saccularii.

Veteres magnam vim esse magiæ putabant, vt & eius vi messes alio traduci posse censerent, excantatis segetibus: quo nomine & legibus iudicia constituebantur, ab ea opinione, qui annonam onerant & premunt, Dardanarii vocabantur: quod eorum tanquam maleficiis & venenis magicis credebant annonam auerti in ipsorum horrea, & in metiendo mensuram imminui, eiusque modo subtrahi. Hinc ad contumeliam & probrum magos eos increpabant, Dardanarios vocantes, cum esset odiosissimum magiæ, & infame vocabulum. Certe Dardanarii à Dardano nomen habere videntur, quem magum fuisse constat. Tertullianus. Vt ipsis iam vocabulis vtar, quibus auctrix opinionum istarum magica sonat, ostentantes, & Typhon, & Dardanus, & Damigeron, & Nectabis, & Berenice Sed & Dardaniæ artes Columellę magicæ sunt:

At si nulla valet medicina repellere pestem,

Dardaniæ veniant artes.—

Dardanus etiam ab Apuleio inter insignes magos nominatur. Apud Iurisconsultos in tit. de extraordinariis criminibus, Saccularii sunt fures, qui malefica & magica arte creduntur sacculos, in quib. homines pecuniam gerunt, incantare, & nummos subducere. Nam sacculus, crumena est. Catullus ad Fabullum:

— Nam tui Catulli
Plenus sacculus est aranearum.

Martialis:

—Nescit sacculus ista meus.

Saccularii, inquit Iurisconsultus, qui vetitas in sacculo artes exercentes partem subducunt, partem subtrahũt. Hodie Ægyptii πλανῆται, huc illuc passim vagantes, Saccularii ac Dardanarii appellati sunt: Gręcis vero παντοπῶλαι, παντομετάβολοι, σιτοκάπηλοι.

COELII RHODIGINI.

Mantis te vidit.

In eos quibus fascinator oculus mali aliquid obiecit. Mantis locustæ genus, virens colore, corpore pręlongo, pedibus prioribus prælongis, quos & agitat assidue, in stipulis enascens. hæc, si quod inspexerit animal, protinus illi quippiam producit mali. Aristarchus in comment. Lycurgi.

VERA.

IVNII. *Veriora Bacidis dictis.*

Ἀληθέστερα τῶν σιβύλλης ἢ βάκιδος, Veriora Sibyllinis aut Bacidis oraculis. De rebus indubitatis, minimeque controuersis. Dion Chrysostomus, οὐδ' ἀληθέστερα λέγω τῶν σιβύλλης ἢ βάκιδος. Ne si veriora quidem dixero quam Sibyllæ dicta sint aut Bacidis. Fuit Bacis ex iis, quos χρησμῳδοὺς velut fatidicos Gręci nominant, vt in Theage ostendit Plato. χρησμολόγον oraculorum concentorem appellat Suidas. carminibus lustralibus expiasse illum fanaticas Lacęnas, relatum est à Theopompo in nono Philippicarum. Pausanias in Phocicis commemorat, lecta sibi esse Bacidis oracula, arreptitiumq; nympharũ vocat. meminit eiusdem & in Bœoticis. Philetas Ephesius tres numerat Sibyllas: vnam Apollinis sororem, alteram Erythręam, tertiam Sardianam: totidemque Bacides, quorum primus oriundus fuerit Eleone Bœotiæ oppido, alter Atheniensis, tertius Areas. Fuit autem is, quem diximus Lacedęmoniorum fœminas ab insania liberasse, Apollinis iussu immissum, genere Bœotius.

VICES OFFICII.

ERASMI. *Ordinem deserere.*

Λιπεῖν τὴν τάξιν, i. Ordinem deserere dicitur qui deest officio suo in re quapiam peragenda. Ducta allegoria ab iis qui stant in acie. Nam pœna capitalis erat, qui locum ab imperatore datum deseruisset. Vnde & Desertoris vocabulum apud militares homines ignominiosissimũ. Plato lib. De legib. iubet, τὸν καταλελοιπότα τὴν φρουρὰν, id est, qui excubias deseruisset, in foro propalam describi, infamię notæq; causa: tanquam is quod in ipso erat, rempublicam omnem prodiderit, loco relicto. Aristophanes in Vespis:

Φυλακὴν καταλύειν νυκτερινὴν διδάσκομαι.

Id est,

Deserere nocturnam doceor custodiam.

Lucian. in libello De mercede seruientibus: χρὴ οὖν σε ἀεὶ σὺν αὐτῷ ὁρᾶσθαι, καὶ μηδέποτε ἀπολείπεσθαι, ἀλλ' ἕωθεν ἐξαναστάντα παρέχειν σεαυτὸν ὀφθησόμενον ἐν τῇ θεραπείᾳ, καὶ μὴ λιπεῖν τὴν τάξιν. id est, Necessum est itaque vt assidue apud illum conspiciaris, neque desis vnquam, quin diluculo surgas, teq; in famulitio conspiciendum exhibeas, neq; deseras ordinem. Simpliciter vsus est Isocrates in oratione De pace: ἀτιμότεροι γίνονται τῶν τὰς τάξεις λειπόντων, καὶ ἀσπίδας ἀποβαλλόντων, id est: Magis infames fiunt iis qui ordinem deserunt, & clypeos abiiciunt. M. Tullius in Epistolis ad Atticum, De præsidio decedere dixit. in Finibus bonorum, Deserere præsidium: in Catone, De statione decedere. Nimirum varie reddens, quod Gręci dicunt, λιπεῖν τὴν τάξιν. Apud Athenęum lib. j. Eubulus comicus refert hunc versiculum ex Archilocho:

Ἀσύμβολος δείπνου γὰρ ὅστις ὑστερεῖ,
Τοῦτον ταχέως νόμιζε καὶ τάξιν λιπεῖν.

Id est,

Cessando cœnæ quisquis immuni deest,
Hic idem in acie facile deseret locum.

Æschines in Apologia obiicit Demosth. ὡς ἐνεγράφη λειποταξίου, id est, quod illi dies esset dictus ob desertum ordinẽ: quem ῥίψασπιν probro dictum, alias commemorauimus. At ille eum qui diem ipsi dixerat, ad extremum adegit diem, occiso eo Aristarchi pręsidio, quemadmodum ibidem criminatur Æschines. Postremo Latinis In sua classe manere dicuntur, qui non deserunt vitæ institutum: & Classem suam deserere, qui mutant.

Pensum absoluere.

Pensum persoluere, est suas implere parteis, debitoque persun-

gi officio. Translatum à lanificio muliebri, in quo singulis certum lanæ pondus in opus distribuebatur. Plautus in Persa: Pensum meum quod datum est, confeci. Idem in Bacchidibus: Ego pensum meum lepide accurabo. Et M. Tullius lib. De oratore iij. Nunc ad reliqua progrediar, meque ad meum munus pensumque reuocabo. Varro De re rustica: Nos nostrum pensum absoluimus. Hieronymus ad Rusticum: Et operis tui pensa persoluas. Verum quo longius erit detorta metaphora, hoc erit adagium venustius. Veluti si ad sermonem, ad studium, ad officium, aut alias animi res referatur.

Contribulis factus, serua ordinem.

Γεννητὸς γεγωνὼς τήρει τὴν τάξιν. id est, Tribulis factus serua ordinem. id est, posteaquam ascitus es in ordinem aliquem, fugere tuo officio, quemadmodum & cæteri faciunt. Natum à tribubus Atheniensium. Populus Atheniensis distributus erat in tribus duodecim, ad mensium numerum: rursum vnaquæq; tribus in triginta genera, quemadmodum vocant, ad dierum numerum: vnde γεννητοὶ vocabantur, non coniuncti sanguinis propinquitate, sed in eandem tribus partem asciti.

Ἐγκεώτης ἡμέρα.

Ἐγκεώτης ἡμέρα. Plutarchus in Collectaneis, si modo verax est titulus, tradit hoc dici solitum de his, qui conuiuium agunt, aut exhibent. Idque hinc manasse, quod olim apud Ceos mos fuerit, vt qui magistratum inire volunt, exhiberent populo. Quod si quando plures fuissent magistratus, dies inter sese distribuebant. Itaque cum sibi occurrerent, rogabant, τίς ἡμέρα; id est, Quis dies? Ea vox in vulgi iocum cessit. Videtur autem vox ἐγκεώτης, data opera ridicule conflata, ex his verbis, ἐν Κείῳ τίς, id est; in Ceo quis, subaudi, dies.

COGNATI.

Ἕκαστος ἡμῶν οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν.

Quam vulgaris sit hæc Platonis sententia, omnibus manifestũ est, adeo vt eam Cicero eleganter sic reddiderit: Nemo nostrum sibi tantum nascitur, quam Seneca æmulari voluit, quum dicit, Nemo sibi contigit.

Tua causa, siue opera.

Sic veteres loquebantur, & hodie quoque vulgus vsurpat. Est autem, Tua opera, siue causa, idem quod, propter te. Tale illud Atti. apud Non. Marcelli. Nunquam erit tam immanis, cum mea opera extinctum sciat, quin frangescat. Et Æmylii Probi illud de Lysandro: Hac victoria Lysander elatus, cum antea semper factiosus audaxque fuisset, sic sibi indulsit, vt eius opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonii peruenerint.

POLYDORI VIRGILII.

Mercenarius.

In eos, qui non id quod sui est officii, faciunt, sed lucro soli intenti sunt, idque vnum expectant. Iob vij.

VICINVS.

ERASMI. *Ne bos quidem pereat.*

Iam ante prouerbiis aliquot nobis declaratum est, quantum vtilitatis adferat bonus vicinus, quantum incommodi malus. Sed quæ conducunt ad vitæ felicitatem, iterum atque iterum expedit inculcare, quo penitius infigantur animis. Neq; enim ea res tantũ habet locum in parandis ędibus aut fundo, sed in omni pene vita: vt quod Portius Cato prodidit de commodo vicino habendo, non solum ad agricolas pertineat, verumetiam ad vnumquemq; nostrûm. Etenim si quis iam prouectior ætate vitæ totius cursum relegat, comperiet maximam bonorum malorumq; partem à bonis, malisq; vicinis fuisse profectam. Hesiodi carmen Columella tanquam prouerbiale refert:

> Μηδ᾽ ἂν βοῦς ἀπόλοιτ᾽ εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.
>
> Id est:
>
> Nec bos intereat, vicinus si improbus absit.

At leuis est bouis iactura, si cum his malis conferatur, quæ capiuntur ex improbis conuictoribus, ex fucatis amicis, ex vxoribus & famulis parum fidelibus. At Catonis quidem sententiam nonnulli reiiciendam esse duxerunt, quod in nobis situm non est, qualem habeamus vicinum, quem nonnunquam mors, aliæque diuersæ causæ nobiscum mutant. Id tametsi negari non potest, sapienter tamen à Catone pręceptum est, vt agricola quantum in ipso est, curet habere bonum vicinum: nec bonum tantum, sed & cõmodum. Bonus enim esse potest, qui tibi commodus non sit. Id vt contingat, duę res potissimum adiuuabunt: diligentia in parando agro, & commodi mores erga vicinum. Frequenter enim habemus malum vicinum, quod ipsi nos prębeamus malos vicinos. Quemadmodum igitur, vt eleganter scribit Columella, sapientis est, fortuitos casus magno animo sustinere: ita dementis est, ipsum sibi malam facere fortunam. Quod facit, qui nequam vicinum suis nummis parat, cum à primis cunabulis, si modo liberis parentibus est oriundus, audisse potuerit:

> Οὐδ᾽ ἂν βοῦς ἀπόλοιτ᾽ εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

Quod non solum de boue dicitur, sed de omnibus partibus rei nostræ familiaris: adeo quidem, vt multi prætulerint carere penatibus, & propter iniuriam vicinorum sedibus suis profugerint. Nisi aliter existimamus diuersum orbem vniuersas gẽtes petiisse relicto patrio solo (Achæos dico & Hiberos, Albanos quoque, nec minus Siculos, & vt primordia nostra contingam, Pelasgos, Aborigines, Arcades) quam quia malos vicinos ferre non potuerint. Ac ne tantum de publicis calamitatibus loquar; priuatos quoque memoria tradidit, & in regionibus Græciæ, & in hac ipsa Hesperia detestabiles fuisse vicinos: nisi Autolycus ille potuit cuiquam tolerabilis esse conterminus, aut Auentini montis incola, Palatinis villum gaudium finitimis suis Cacus attulit. Malo enim præteritorũ quam præsentium meminisse: ne vicinum meum nominem, qui nec arborem prolixiorem stare nostræ regionis, nec inuiolatum seminarium, nec pedamentum annexum vineæ, nec etiam pecudes negligentius pasci sinit. Iure igitur, quantum mea fert opinio, M. Portius talem pestem vitare cẽsuit, & in primis futurum agricolam præmonuit, ne sua sponte ad eam perueniret. Hactenus quidem Columella declamatoria quadam eloquentia, simul & Catoni patrocinatus est, & nos docuit, quanta pestis sit malus vicinus. Tã etsi Cato non solum de vicini moribus sentit, verumetiam quam lauta sit re: Vicini, inquit, quo pacto niteant, id animaduertito. In bona regione bene nitere oportebit. Interdum enim nitor arguit agri bonitatem, in solo vero parum fertili declarat industriam agricolæ. Porro quemadmodum diligens vicinus extimulat ad studium bene colendi, ita vicinorum luxus & ignauia corrumpit vicini familiam. Itidem & præpotens vicinus opprimit propinquum pauperem: & supra modum tenues vicini semper aliquid abradunt, siue precibus, siue furto. Iam cum morosis & improbis vicinis nunquam rixa non est, nunc de finibus, nunc de damno dato, nunc de stillicidio, nunc de semita actuve, nunc de prospectu aut lumine. Quod si fortuna nobis dederit talem vicinum, nec liceat mutare, reliquum est, vt nostra commoditate reddamus illum ex malo bonum: certe caueamus ne lacessitus fiat incõmodior. Turpissimum enim fuerit, si nostris moribus ex commodo vicino faciamus incommodum. Videlicet hoc est quod præcipit Cato: Vicinis bonus esto Et ne satis esse putares, si ipse temperes ab iniuria vicini: adiungit, Familiam ne siueris peccare. Mox indicat, quid vtilitatis capiatur ex bonis vicinis: Si te, inquit libenter vicinitas videbit facilius tua vendes, operas facilius locabis, operarios facilius conduces. Si ædificabis, operis, iumentis, materia iuuabunt. Si quid bona salute vsus venerit, benigne defendent. Olim igitur qui fundum proscribebant venalem, præconem edocebant, quibus dotibus esset ager commendabilis, quam salubri cœlo, quam commodo situ, quam fertili solo, quam bene ædificatis villis. Sed vir acerrimi ingenii Themistocles, quum fundum venderet, iussit huiusmodi dotibus & illud adiici, quod haberet bonum vicinum. Id factum primum risu iocoque multitudinis acceptum est: mox intellectum est, hanc agri commendationem esse præcipuam. Plurimum itaque refert ad totius vitæ commoditatem, qualem quisque vicinum sibi deligat, tum quo pacto, qui contigit, vtatur. Princeps qui ditionem ambit, quam sine maximo negocio, summoque ditionis aut tæ dispendio tueri non possit, malum vicinum sibi adiungit. Rursum qui cordatos ac fidos consiliarios, qui magistratus integros & Reipublicæ amantes asciscit, bonos vicinos adiungit. Neque minimum interest, quas nationes in affinitatem adglutinet. Qui dotis aut honoris gratia sponsam asciscit incõmodis moribus, aut cui sint cognati procaces, malos vicinos sibi adiungit. Qui cum improbis init amicitiæ fœdus, malam viciniam accersit. Qui ductus amore censuum coniicit sese in collegium aut monasterium impiorum, aut etiam superstitiosorum, malam viciniam sibi parat. Prima igitur cautio sit in deligendo, proxima in corrigẽdo, postrema in fugiendo quod corrigi non potest. Quanquam ne fuga quidem debet carere cautione. Alioquin vitium ducit culpæ fuga, si caret arte: neque raro fit, vt odio mali præcipitemus nos in aliud grauius malum. Raro pœnituit amicitiæ, qui iudicio delegit amicum. Et sæpe nostra culpa fit, vt rescindatur amicitia quod amicis bonis vtamur non bene, tum quod parum commodos amicos nec ferre nouimus, nec emendare. Neque vero leuius peccant, qui quũ inciderint in amicos pestilentes, nesciunt sese subducere, sed aut hærent his quos oderunt clanculum, aut non dissuunt amicitiam, sed abrumpunt. Idem accidit mei similibus, in deligendis ac retinendis studiorum nostrorum patronis & altoribus. Negligimus oblatos aut amplectimur nobis parũ aptos: aut si quis obtigit accõmodus, nõ studemus illius erga nos beneuolẽtiam mutuis officiis alere. In prima certe parte grauissime peccaui adolescens. Etenim si tum respondissem fauorib. magnatum, qui me cœperant amplecti, futurus eram aliquid in literis: sed immodicus libertatis amor effecit, vt diu cum perfidis amicis, & peruicaci paupertate colluctarer. Nec erat finis futurus, nisi GVILHELMVS ille WARAMVS, Archiepiscopus Cantuariensis, vir non tã ob tituli munerisq; dignitatẽ, quam ob egregias, summoq; præsule dignas virtutes reuerendus, me veluti fugitantem in amicitiæ suæ nassam pellexisset. Gustata duntaxat illius humanitate contuli me in Italiam. Ibi cessantem, neq; quicquam minus quã de repetenda Britannia cogitantẽ, vltro reuocat delato sacerdotio. Hoc quoq; neglectũ est. Cæterum vbi me ventus alius retulisset in Angliam, sic astrinxit non tam benignitate (quanquam ea quoq; fuit & est in illo singularis) quam morũ amabili quadam iucunditate, miraq; in amando constantia (id quod in viris primatibus sane rarissimũ est) vt nolens illi pręberem manus. Hæc erat esca, qua me pertraxit in suũ ius Ita meo bono captus sum, hoc vno nomine felix, quod hic Mecœ-

Mœcenas obtigit:sed longe feliciſſimus futurus, ſi maturius con-
tigiſſet. An illum huius alumni pœniteat neſcio:certe mutuis in il-
lū officiis meo animo nondū ipſe ſatisfeci,nec videor vnquā ſatis-
facturus. Proinde mihi rogandi ſunt omnes, qui bonarū literarū,
qui religionis amore ducūtur,vt ſi quid fructus nō pœnitendi cœ-
perunt ex meis lucubrationibus, huic ſanctiſſimo præſuli pro me
gratias agant,atque adeo ſi poſſint,referant. Referent autem, ſi nō
patientur illius memoriā apud poſteros intermori:cuius benignitati
debent,quicquid ex libris meis hauſerunt,ſi quid omnino frugiſe-
rum hauſerunt. Obſtrepunt vndique querimoniæ, deplorantium
ſibi ad ſtudiorū cultū deeſſe Mecœnates. Atqui Mecœnas non ſta-
tim amplexus eſt Vergiliū aut Horatiū, nec Meuio Bauiove fuit
Mecœnas. Illud primum agat adoleſcens,vt egregiū aliquod ſpe-
cimen ſeu pignus de ſe prębeat,non periturū quod in ipſum confe-
ratur. Nec ſatis eſſe putet,quibuſcunque rationibus abſtuliſſe mu-
nus,vel prędam verius. Non eſt improbitate petendi ambienda be-
nignitas, ſed literis ac moribus ſemper in melius proficientibus.
Sic inuitat fundus agricolā ad vberiorē ſementē, ſi quod creditum
eſt, bona fide,multoq; cum fœnore reddat. Nec eſt ſubinde mu-
tandus patronus,vt relicto quē defatigaſti, quæras integrū, & vna
quercu excuſſa,ſub alia colligas. Sic vni aut duobus ſeruiēdum eſt,
quaſi ſis perpetuo iiſdē vſurus. Nunc quā multos videmus, qui ſuis
moribus & literas odio, & patronos pudore inuidiaque onerant.
Eſt quidem nonnulla gratitudinis pars, literis dictiſque celebrare
nomen patroni:ſed magni refert,quo quem modo laudes, Vana
laudatio fidē abrogat etiā vera prędicantib. itaque fit, non vt lector
melius ſentiat de laudato, ſed peius de laudante. Immodicę lau-
des conciliant inuidiam potius quam gloriam. Iam qui laudibus
vehunt ea quæ bonorum ac ſapientum iudicio damnantur, laudā-
do vituperāt. Primum quod adfers ad encomiū ſit verum: deinde
quod verum eſt,ſic tractetur vt fiat etiam veriſimile. Abſint autem
poetarum quorundam hyperbolę,quibus ex homine quum libet,
deum faciunt:hæ virtutes potiſſimum depingantur, quæ fauorem
ac beneuolentiam conciliant: quod genus ſunt pietas,integritas,
pudicitia,modeſtia, benignitas,morū candor ac facilitas. Nihil eſt
humano ingenio inuidētius,nihil hominū iudiciis moroſius. Pro-
inde ſi quid attingendum erit earum rerum,quas vulgus ſic mira-
tur vt inuideat poſſidentibus, id arte tractandum eſt, ne faſcinatio
metuenda ſit laudato. Nullus inuidet opulento,qui quod vel ex be-
nignitate fortunæ,vel ſine fraude partum poſſideat, ſic habet, vt
diſpenſator ſit potius quam dominus. Neq; quiſquam inuidet potē-
ti, qui potens eſt Reip. commodis: qui quantum eminet dignitate,
tantum ſe ſubmittit modeſtia, comitate vincens etiam humiles.
Nullus inuidet formoſo,qui naturę dono pudorē ac pudicitiam ad-
iunxit. Nullus inuidet valenti aut longęuo,qui magno plurimorū
bono valet ac viuit. Quod ſi cui deeſt ingenium aut ars ad hæc pro
dignitate tractāda, abſtineat potius, quam velut malus pictor bo-
nam formam imperitia ſua reddat deteriorem. Alexander ille for-
taſſe moroſius,qui nullius manu pingi ſuſtinebat,niſi Apellis. Ne-
mo tamen egregio corpore, à Fuluo Rutubaq; pingi cupiat. Quod
emittis in lucem publicam,tale ſit,vt poſteritatis memoriam polli-
ceatur. Deniq; ſic temperanda laudatio, vt hoc officium non appa-
reat eſſe tributum eius animo quem laudas(nulli enim minus ex-
petunt,aut ſuſtinēt etiā laudari, quam qui maxime promerentur)
ſed ipſi potius virtuti,quam nolētem etiam ſequitur ſua gloria, ſed
aliis ad ſimilia ſtudia prouocandis. Sic & vtiliter laudabitur qui
promeritus eſt,& citra periculum inuidiæ, aut aſſentationis ſuſpi-
cionem. In defunctorum autem laudes vberius effundenda eſt vis
eloquentię,quum iam mitior eſt inuidia,& minor adulandi ſuſpi-
cio. Hactenus oſtendi,quomodo ſtudioſi ſuis patronis commenda-
ri queant. Nunc paucis attingā, quibus rationibus & ſtudiis ipſis
fauorem omnium valeant conciliare. Multis enim in locis iam lin-
guę, bonęque quas vocant literę,magna flagrāt inuidia:quod qui-
dem fit partim culpa maiorum,qui putant autoritati ſuæ detrahi ſi
quid nouę eruditionis accedat iuuentuti:contentique his,quæ pue
ri didicerunt,alia nec doceri patiuntur, nec ſuſtinent diſcere, vel
quia piget, vel quia pudet:partim etiam eorum vitio, qui hæc ve-
tera noua inuehunt. Sunt enim in hoc ordine quidam intolerabili
inſolentia,qui ſimulatq; tenuerint duodecim verba Latina,& quin-
que Gręca, Demoſthenes ac Cicerones ſibi videntur,effutiunt in-
eptos libellos,nōnunquam & virulentos, liberales diſciplinas o-
mnes miro faſtu aſpernantur, & in harum profeſſores ſcurriliter
debacchantur. Neç deſunt qui bonis literis ad res peſſimas abu-
tuntur,ad ſeditioſam maledicentiam,ad cōcutiendam, luxandam,
& labefactandam concordiam tranquillitatemq; Reipublicæ
Chriſtianæ. At qui olim his literis erant inſtructi, principū tumul-
tus ſua facundia componebant, cum hæreſiarchis belligeraban-
tur,celebrabant diuorum memoriam, carmine proſaque decan-
tabant. Chriſti laudes,exhortabantur ad contemptum huius mun-
di,ad amorem rerum cœleſtium. Talis erat Baſilius,talis Nazian-
zenus,talis Ambroſius,talis Prudentius,talis Lactantius: in quib.
linguarum ac politioris literaturæ cognitio ideo caret inuidia,
quia ſeruiuit pietati. Solent autem & hominum mores ſtudiis im-
putari:quemadmodum hodie non pauci ſunt, qui deteſtantur Eu-
angelium,ob impuros quorundam mores,Euangelii nomine ſeſe
venditantium. Quod ſi quemadmodum Paulus cauens ab omni
ſpecie mali,glorificat Euangelium ſuum,omnibus omnia factus,vt
omnes lucrifaciat:ita literarum huiuſmodi profeſſores integritate
morū,comitate,tēperantiaq; linguę cōmendarent ſuam profeſſio-
nē,longe plus eſſet fructus, & inuidię minus. E diuerſo, ſi maiores
ciuiliter & æquis animis reciperent, non nouos aduenas, ſed
veteres hoſpites poſtliminio ſeſe recipientes, ſentirent ſibi non
mediocrem lucem, neque vulgarem vtilitatem ex harum acceſ-
ſione accreſcere. Nunc cum veteribus amicis perinde atque
cum hoſtibus irreconciliabile bellum gerunt. Noua vocant quæ
ſunt vetuſtiſſima:vetera nominant quæ ſunt noua. In priſcis Eccle-
ſiæ doctoribus ſacrorum voluminum cognitio,cum linguarum &
humanioris literaturæ peritia fuit coniuncta. Idem videmus in
priſcis philoſophis, Medicis, Iureconſultis. Vbi ſolœciſſat Ariſto-
teles aut Hippocrates? Nonne facundi ſunt Plato & Galenus? In
veteribus autem Iuriſperitis quæ fuerit vtriuſque linguæ peritia,
quę Romani ſermonis tum puritas, tum maieſtas, declarant hęc
ipſa fragmenta,quæ glorioſus Iuſtinianus nobis pro ſolidis volu-
minibus obtruſit:quanquam hęc ipſa ſcatent vndique mendis pro-
digioſis. Nouum eſt,pueris ad grammaticam inſtituendis inculca-
re modos ſignificandi,prælegere delira gloſſemata, quæ nihil ali-
ud doceant quam impure loqui. Nouum eſt,adoleſcentem ad Phi-
loſophiæ, Iuris, Medicinæ, Theologiæ ſtudium recipi, qui ob in-
ſcitiam ſermonis nihil intelligat in vetuſtis autoribus. Nouum eſt,
à Theologiæ adytis excludi,niſi diu ſudarit in Auerroe & Ariſtote-
le. Nouum eſt, adoleſcentibus Philoſophiæ candidatis inculcari
nugas ſophiſticas & commentitias quaſdam difficultates, meras
ingeniorum cruces. Nouum eſt,in publicis ſcholis, aliud reſpōderi
ſecundum viam Thomiſtarum & Scotiſtarum,nominalium & rea-
lium. Nouum eſt,illic excludi argumenta, quæ petita ſunt ex diui-
norum voluminum fontibus. ſola vero recipi,quæ ducuntur ex A-
riſtotele,ex epiſtolis decretalibus, ex placitis ſcholaſticorum, ex
gloſſematis iuris Pontificii profeſſorum,aut ſimilitudinibus plerū-
que frigidis ex iure Cæſareo detortis. Si nouis offendimur, hæc
vere noua ſunt. Si vetera probamus,vetuſtiſſima ſunt quæ nunc of-
feruntur:niſi forte nouum eſt,quod ab Origenis ſeculo proficiſci-
tur: & vetus eſt quod ante trecentos annos exortum ſemper in
deterius profecit. Sed his etiam iniquiores quidam non verentur
priuatim ac publice, atque adeo in ſacris etiam concionibus de-
blaterare,has literas eſſe fontes omnium hæreſeôn, non animad-
uertentes hanc blaſphemiam cadere in Hieronymum, Ambroſi-
um,& Auguſtinum,aliosque complures, quibus doctoribus glo-
riatur Eccleſia. Huiuſmodi ſtolidiſſimas nugas inculcant auribus
adoleſcentium in ſecretis confeſſionibus: Caue à Græcis, ne fias
hæreticus:fuge literas Hebręas,ne fias Iudæorum ſimilis: abiice
Ciceronem,ne cum illo damneris. O graues admonitiones. Nec
cogitant futurum, vt hæc pueri paſſim effutiant ridenda cordatis.
Eadem inſtillant parentum auribus,hoc agentes,vt ipſis mandetur
liberorum inſtituendorum cura. Facile imponitur mulierculis &
ſimplicibus,idiotis,ſanctimoniæ fuco. Verum ouem nihilo rectius
lupo commiſeris,quam talibus vētribus liberos. Quid audio? Val-
denſes,pauperes à Lugduno, Vuicleuus, linguas ac bonas literas
calluerunt? Deinde num Hieronymus hæreticus fuit, quia linguis
& omni literarum genere pręcelluit? Si quis Gallicę duntaxat lin-
guæ peritus,ſua lingua ſcriberet opiniones hęreticas, an protinus
admoneremus omnes,ne quis diſceret Gallice? Nuper etiam prin-
cipum aulis perſuadere cœperunt,totum hunc tumultum,& Luthe-
raniſmi & ruſticanę ſeditionis,ex linguis humanioribuſque literis
eſſe natum. Habent aulæ Midas ac Thraſones ſuos:ſummiq; prin-
cipes hoc magis patent talium inſidiis, quo magis ingenui ſunt,
quoque vehementius indulgent ſuis affectibus. Si de hæreſi peri-
clitatur qui Gręce & Hebraice nouit, quod Lutherus harum lin-
guarum rudis non eſt:quur non potius in tuto eſſe dicitur,quod Io-
annes epiſcopus Roffenſis, quod Hieronymus Alexander archie-
piſcopus Brūduſinus,propugnatores ſunt nutantis Eccleſię: quorū
hic omnibus linguis excellit, ille treis linguas ętate iam vergente
non vulgari ſtudio amplectitur? Addunt & aliam calumniā. Forte
in ſecretis admiſſorum confeſſionibus adoleſcentū audiūt aliquid
laſciuię,qui morbus peculiaris eſt illi ætati. Rogant quos autores
legant:quum audiunt Vergilium aut Lucianum, ſtudiis imputant
ętatis aut hominis vitium, traducuntq; protinus & ętatem & lite-
ras. quaſi vero non multo peiora audiant ab iis, qui nullas omnino
literas attigerunt. Etenim quemadmodum literarum ſtudium non
liberat ab omnibus vitiis, ita negari non poteſt, quin à multis ar-
ceat ætatem lubricam. Nihil autem tam ſanctum,quin is qui natu-
râ improbus eſt, vertat in occaſionem peccandi. Quod ſi tollen-
dum eſt,quicquid quomodocunque prębet turpitudinis occaſio-
nem:quur tantopere laudatur coactus iſte cœlibatus? An putant i-
gnotum,quę lerna malorum hinc naſcatur? Sed quis tandem erit
fructus,ſi ſtudiorum profeſſoribus inuicem ſeſe lacerantibus col-
labantur omnes honeſtę diſciplinę,quod iam magna ex parte fa-
ctum videmus locis aliquot? At ſine his vita hominum non eſt ho-
minum,ſed ferarū. Quid igitur ſupereſt,niſi vt linguę,bonęq; literę
poſtliminio redeuntes:ac velut à radice repullulantes, ciuiliter &
comiter ſeſe inſinuent in ſodalitatem earum diſciplinarum, quæ
tot iam ſeculis regnant in Academiis? neque cuiuſquam ſtudium
inceſſant,ſed omnium ſtudia potius adiuuent. Deferant nonnihil
autoritati profeſſionis,deferāt aliquid inolitę & velut in naturam
verſæ conſuetudini, deferant aliquid & ętati multorum non facile
ad diuerſa flexili. Quos viderint inſanabiles,ſuo relinquāt ingenio,
ne maiores excitent tragœdias. Qui tractabiliores erunt, hos ine-
ſcent tempeſtiuis ac blandis admonitionibus. Sic admoneāt,ſic ad-
ſint,ſic corrigant, vt officioſa pediſequa monet,adeſt,corrigit herā
ſuam. Merito regina diſciplinarum omnium eſt Theologia: verū
hęc erit & honeſtior, & inſtructior, ſi tam vtiles pediſequas qua

decet comitate receperit in suum famulitium. Præclara est Philosophia: sed huic plurimum accedet dignitatis, si veteres amicas agnouerit. Honesta hera est Iuris prudentia: verum huic ornamēti non parum adferent tam elegantes fabulæ. Egregia res Medicina: sed absque linguarum & veterum literarum cognitione pene cæca est. Ad hunc modum si sua bona vicissim inter sese communicent, vtræque fient & locupletiores, & splendidiores. Monarchas autem illud admonitos velim, ne susurronibus huiusmodi præbeant aures: cogitent potius, quantum fructus ac dignitatis ex hoc studiorum genere, rebus ipsorum sit accessurum, & olim accesserit. Postremo res omniū & publice & priuatim erunt feliciores, si suo quisque vicino bonum vicinum præstiterit. Vt ad prouerbium redeam congruit illi, quod alibi commemoratum est, Aliquid mali propter vicinum malum: quod vsurpauit Demosth. in oratione contra Callictean: οὐκ ἦν ἄρα, ἄνδρες ἀθηναῖοι, χαλεπώτερον οὐδὲν, ἢ γείτονος πονηροῦ καὶ πλεονέκτου τυχεῖν. id est: Non erat quicquā, ô Athenienses, perniciosius, quam improbum vicinum, nec suis contentum esse nactum.

VICTORIA VTRIVSQVE tristis.

ERASMI. Flet victus, victor interiit.

Κλαίει ὁ νικηθεὶς, ὁ δὲ νικήσας ἀπόλωλεν,

Id est:

Qui vicit, periit: plorant qui succubuere.

Quoties vtraque pars magno suo malo discedit: ita vt plerunque in bellis solet accidere: item in litibus forensibus, in contentionibus. Nam Hesiodus duas facit Eridas: quarum altera pestifera fit mortalibus, altera frugifera. In priore certaminis genere, qui vicerit, discedit improbior, victus fit infelicior. In posteriore qui superior euaserit, discedit clarior: qui superatus fuerit, discedit seipso melior. Tradunt hoc natum à Sibyllæ Erythrææ vaticinio, quod ædidit de pugna apud Cheronæam commissa. Nam illic Athenienses cum Thebanis victi perierunt. Philippus victor protinus à Pausania sublatus est. Meminit huius Georgius Gemistus in Hellanicis. Quanquam idem olim vsuuenit Troianis & Græcis, post insanissimum bellum, pro quadam mala muliercula tot annos gestum. Nam Troia funditus euersa est, Græci victores aut in reditu perierunt, aut domi reperêre perniciem.

Testa collisa testæ.

Testa testæ collidi dicitur, cum duo conflictantur vtriusque malo. Aristophanes in Pace.

Καὶ πίθος πληγεὶς ὑπ' ὀργῆς ἀντελάκτισεν πίθῳ.

Id est,

Ac recalcitrans per irām testa testam vulnerat.

Talis est fere conflictatio rerum inter se belligerantium, qualis ollæ cum olla collisio. Nonnunquam perit vterq;. Certe neuter absq; grauissimis damnis discedit, nisi quod illud mihi videtur iniquissime comparatum fatis, quod cum par sit incommoda belli in eorū recidere capita, qui belli sunt autores, & quorum refert vicisse, maxima pars malorum in hos ingruat, quibus inuitis & abominantibus bellum suscipitur: & ad quos etiam si prosperrimo Marte pugnatum fuerit, nec teruncius quidem sit rediturus.

Victoria non incruenta.

Facit hoc tum corruptela iudicum, tum patronorum rapacitas, vt fere litigantium vtræque partes plectantur, adeo vt non raro pœniteat etiam eum qui vicit litem. In hoc igitur conuenit illud ex Iliados ρ.

—Οὐδ' οἱ γὰρ ἀναιμωτί γ' ἐμάχοντο.

—Nec hi sine sanguine pugnam Miscebant.—

VILITAS.

EX APPEND. ERASMI.

Nummus plumbeus.

Vilitatem & contemptum designabat olim. Plaut. Cui si capitis res sit, nummum nunquam credam plumbeum. Sic Cicer. Vatinium contemptim semissem hominem vocat. Et tressis seu triobolaris agaso, abiectus quidam alibi audit. Quin & Iustin. extremā studiosorum classem dupondios agnominat.

VINCERE ET VINCI.

ERASMI. Solus currens vicit.

Μόνος θέων ἐκράτει. id est, Solus currens vicit. De iis qui vincūt, nemine contra certante. Tractum à stadiis. Nihil autem est negocii vincere, si nemo tecum certet. Concinne dicetur in eos, qui sibi placent, quasi pulchre causam probarint, cum nullus adsit, qui contra disputet. Lucianus in Imaginibus, ῥᾷστον δέ οἱ μοι τοῦτό ἐστι, κατὰ τὴν παροιμίαν, μόνον θέοντα κρατεῖν. in est: Haud est difficile, iuxtà prouerbium, cum solus curras, vincere. Affine illi, quod alias recēsuimus, ἐρήμην νικᾶν: i. Desertam causam vincere. Nec alienum ab illo, ἀκονιτὶ νικᾶν: i. Citra puluerem vincere. Et, ἀνιδρωτὶ νικᾶν: id est, Citra sudorem vincere: quorum alibi meminimus.

Extremum occupet scabies.

Olim pueri cursu certantes, clamare solebant: Occupet extremum scabies: adhortantes hac voce singulos ad cursum, ac male precantes ei qui omnium fuerit postremus. Id deductū est in adagium, quo vtebantur qui significarent sese quocunq; modo velle vincere, neque commissuros vt inter postremos sint. Itaque qui per fas nefasque rem augent, ne non sint inter optimates, qui malis artibus emergunt ad magistratus, qui rationibus quibuslibet ampla venantur sacerdotia, possunt alio vocanti respondere: Extremum occupet scabies. Quanquam nihil vetat, quo minus in bonam partem detorqueamus: vt si qui summis viribus adnititur, ne ab æqualibus eruditione, aut recte factis, aut officiis ab amico superetur, dicat: Occupet extremum scabies. Hoc igitur prouerbium pueris acceptum ferimus, quemadmodum & illud: τὴν κατὰ σωπὴν ἐλᾶν. Et Euangelicum hoc Matth. xj. Cecinimus vobis, & non saltastis. Vsus est Horatius in Arte poetica:

Occupet extremum scabies, mihi turpe relinqui est.

Originem Acron indicat.

Palmam ferre.

Palmam ferre, & palmam tribuere, & palmam præripere, & his consimiles orationes, tametsi propter frequentem vsum simplices esse videantur, tamen prouerbiali schemate dictæ sunt. Neque enim palma per se victoriam significat, sed arborem ἐμπεδόφυλλον est, perpetuo virentem frondibus: quam Græci φοίνικα vocant. Cur autem ab hac potissimum sumpta sit metaphora, illud arbitror in causa fuisse, quod quemadmodum in Conuiuialibus quæstionibus refert Plutarchus, hæc vna fuerit communis omnium sacrorum certaminum corona, cum alioqui singuli ludi peculiares quasdam arbores aut herbas haberent, quibus victores insigniebantur: velut laurum, oleam, myrtum, apium. Præterea sunt qui putent, hanc arborem initio Phœbo sacram fuisse ante laurum, & antiquissimi victoris insigne fuisse palmam, non aliam quampiam arborem. Quomobrem autem hæc arbor potissimum delecta sit ad eum vsum ab antiquis, A. Gell. causam reddit lib. Noct. Att. iij. cap. vj. Scribens arbori palmæ peculiare quiddam inesse, quod cum ingenio fortium virorum conueniat. Nam si super eius, inquit lignum magna pōdera imponas, ac tam grauiter vrgeas, oneresque, vt magnitudo oneris sustineri non queat: non deorsum palma cedit, nec infra flectitur, sed aduersus pondus resurgit, & sursum nititur, recuruaturque: huiusque tam stupendæ rei citat autores, Aristotelem in vij. Problemat. libro, & Plutarchum in viij. Symposiac. Et Plutarchi quidem verba super hac reperi in eo quem Gellius citat libro: φοίνικος γὰρ ξύλον, ἂν ἄνωθεν ἐπιθεὶς βαρύ πιέζῃς, οὐ κάτω θλιβόμενον ἐνδίδωσιν, ἀλλὰ κυρτοῦται πρὸς τοὐναντίον, ὥσπερ ἀντιπράττον τῷ βιαζομένῳ. τοῦτο δὴ καὶ περὶ τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνάς ἐστι· τοὺς μὲν γὰρ ὑπ' ἀσθενείας καὶ μαλακίας εἴκοντας αὐτοῖς πιέζουσι κάμπτοντες, οἱ δὲ ἐρρωμένως ὑπομένοντες τὴν ἄσκησιν, οὐ μόνον τοῖς σώμασιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς φρονήμασιν ἐπαίρονται καὶ αὔξονται. id est, Nam palmæ lignum, si illud superimposito pondere grauiter premas, haud deflectitur deorsum, verum in contrarium curuatur: perinde quasi resistens oneri vim facienti. Hoc ipsum sane accidit & in certaminibus athletarum. Etenim qui per imbecillitatem animique mollicíem cedunt illis eos premendo deflectunt. At qui fortiter in eo studio perdurant, hi non modo corporis robore, verumetiam animi prudentia prouehuntur atque augentur. Idem affirmat Plinius libro xvj. capite xlij. Pondus, inquiens, sustinere validæ, abies, larix, etiam in transuersum positæ. Robur, olea incuruantur ceduntque ponderi, illæ renituntur: nec temere rumpuntur, priusque carie quam viribus deficiunt. Et palma arborum valida: in diuersum enim curuatur. At populus contra omnia inferiora pandatur: palma è contrario fornicatur. Idem affirmat Theophrastus libro De plantis. Vere Hoc virilis animi robur, cum palmæ genuina vi congruens, Virgil. scite descripsit, cum ait:

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito,
Quam tua te fortuna sinet.

Nec abhorret hinc Horatianum illud:

Duris vt ilex tonsa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes, animumque ferro
Non hydra secto corpore firmior,
Vinci dolentem creuit in Herculem,
Monstrumve summisêre Colchi.
Maius, Echionæve Thebæ.
Merses profundo, pulchrior euenit.
Luctere, multa proruet integrum
Cum laude victorem, geretque
Prælia coniugibus loquenda.

Inuulnerabilis vt Cæneus.

Ἄτρωτος ὑπάρχεις ὡς καινεύς: id est, Inuulnerabilis es vt Cæneus. De his, qui lædi non possunt. Est in poetarum fabulis, Cæneum munere Neptuni nullo telo violari potuisse. Cæterum iuxta fidem historiæ, Cæneum Thessalum quempiam aiunt fuisse, rei bellicæ cum primis peritum, adeo vt cum multis prælis interfuisset, nunquam vulnus acceperit, Deniq; cum Lapithis auxilium ferret aduersus

aduersus Centauros, deprehensus solus, ab hostium multitudine obrutus est, citraque corporis vulnus extinctus. Itaque Lapithæ, cadauere integro reperto, sparserunt rumorem, Cæneum in omni vita inuulnerabilem fuisse. Venustius enunciabitur per comparationem.

Αὐτόθεν κατάβαλλε.

Αὐτόθεν κατάβαλλε. id est, Hoc ipso depone loco. Aristides in Pericle: περὶ μὲν δὴ λάλων, ὦ Πλάτων, καὶ ἀργῶν καὶ δειλῶν αὐτόθεν κατάβαλλε, μή πού τις καὶ Τρῶας ἐγείρησι θεὸς ἄλλος. id est: Iam de loquacibus, ô Plato, ignauis ac timidis, protinus depone, ne forte aliquis Deus alios Troianos erigat. Interpres indicat prouerbium esse, sumptumque à victoribus: qui vetat ne victus aliquis discedat, sed ibi porrigat herbam, & victorem agnoscat, ac victoriæ præmium persoluat. Vsus erit, quoties statim & absque mora iubemus aliquid exhiberi: veluti probationem eius quod dixerit aliquis vel promissum vel specimen artis in qua glorietur sese pollere. Vsurpatur & apud Platonem.

Herbam dare.

Herbam dare, pro eo quod est, victorem agnoscere, ac se victum fateri, passim obuium est apud doctos. Inde sumptum, quod (vt est autor Festus Pompeius) id erat pastoralis vitæ indicium: propterea quod antiquitus cursu, aut alio quopiam certamine, superati, herbam ex eodem statim loco decerptam, aduersario porrigebant, victoriæ agnitæ symbolum. Plin. li.22.c.iiij. loquens de corona obsidionali graminea: Dabatur, inquit, viridi è gramine, decerpto inde, vbi obsessos seruasset aliquis. Namque summum apud antiquos victoriæ signum erat, herbam porrigere victos: hoc est, terra & altrice humo & humatione etiam cedere. Quem morem, inquit, etiam nunc durare apud Germanos scio. Idem lib. viij. cap. v. de elephante: Mirus namq; pudor est, victusque vocem fugit victoris, terram ac verbenas porrigit. Festiuius autem erit adagium, si ad literariam victoriam transferatur.

Dare manus.

Simili figura dixit Horatius, Dare manus: pro eo quod est, se victum agnoscere. Nam qui se victori dedunt ne interimantur, vltro manus ad vincula offerunt. Horatius in Epodis:

Iam iam efficaci do manus scientiæ.

M. Tullius in sermone De amicitia: Ad extremum det manus, vincique se patiatur. Id si ad animi res deflectatur, redditur venustius. Est autem hominum genus, qui nunquam agnoscunt se victos in disputando, etiam cum maxime sint deiecti. Quales depingit Galenus lib. ij. περὶ φυσικῶν δυνάμεων. ἀλλ' ὅταν τις ἀναισχυντῇ περιπλέκων τε καὶ μήπω καὶ πεπτωκέναι συγχωρῇ, ὅμοιός ἐστι τοῖς ἰδιώταις τῶν παλαιστῶν, οἳ καταβληθέντες ὑπὸ τῶν παλαιστρητῶν, καὶ κατὰ τῆς γῆς κείμενοι, τοσοῦτον δέουσι τὸ πτῶμα γνωρίζειν, ὥστε καὶ κρατοῦσι τῶν αὐχένων αὐτοὺς τοὺς καταβάλλοντας, οὐκ ἐῶντες ἀπαλλάττεσθαι, κἀν τούτῳ νικᾶν ὑπολαμβάνουσι. i. Verum vbi quis redargutus est, nihilo secius complectitur tamen, nec agnoscens se concidisse, similis est vulgaribus istis palæstritis, qui deiecti à luctatoribus, & humi iacentes supini, tantum abest vt lapsum agnoscant, vt etiam ceruices eorum à quibus deiecti sunt, teneant, non sinentes illos auelli, ac vel ita se vicisse arbitrantur.

Hastam abiicere.

Hastam abiicere, dixit M. Tullius in oratione pro Murena pro eo quod est, causæ diffidere, & contentionem relinquere. Translatum à militia. Desperat enim, quisquis arma in bello abiicit: & ad fugam spectat, aut mortem expectat. Græci simplici vocabulo ῥιψάσπιδας vocant timidos & in bello fugitiuos: nimirum ab clypei iactu. Id cognominis Demosthenes in prælio quodam emeruit: tam ignauus in bello, quam in concionibus inuictus. Cleonymus apud Aristophanem in Fucis, ἀσπιδαποβλὴς appellatur. Plato lib. De legibus xij. declarat ῥιψάσπιδος nomen multo probrosissimum esse.

Harena cedere.

Confine est his, Harena cedere: pro, desistere à certamine, & victoriam vltro concedere. Translatum à pugna gladiatoria. Sic & Horatius:

Iam Scythæ laxo meditantur arcu
Cedere campis.

Mea est pila.

Mea est pila: id est, Vici, & voti sum compos, aut, Res mihi in tuto est, apud Plautum in Truculento. Sumptum à notissimo pilæ ludo, cum multis insequentibus, vnus aliquis præstantior occupat. Consimili figura dixit in Cassina: Sed si nunc vult hera facere officium suum, nostra omnis lis est. id est, vicimus. Traducta metaphora à iudiciis.

Quid nisi victis dolor.

Τί ἄλλο ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; id est, Quid aliud quam victis dolor? Vsurpandum, vbi palam fit in contumeliam quippiam. Sumptum a dicto Brenni, palam illudentis Romanos in appendendo auro, quod stipulatus fuerat ab illis desperantibus auxilium, vt Romanis finibus abduceret Gallorum exercitum. Sed ipsius Plutarchi verba libitum est subscribere; εἶτα δόξαν τοῖς κρατίστοις, συνελθεῖν εἰς λόγους Βρέννῳ καὶ Σουλπικίῳ τῷ χιλιάρχῳ Ῥωμαίων, ὡμολογήθη, τοὺς μὲν χιλίας λίτρας χρυσίου καταβαλεῖν, τοὺς δὲ λαβόντας ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας αὐτίκα ἀπελθεῖν. ἐπὶ τούτοις γενομένων ὅρκων, καὶ τοῦ χρυσίου κομισθέντος, τῶν δὲ Κελτῶν περὶ τὸν σταθμὸν ἀγνωμονούντων, κρύφα τὸ πρῶτον, εἶτα φανερῶς ἀφελκόντων καὶ διαστρεφόντων τὴν ῥοπήν, ἠγανάκτουν Ῥωμαῖοι πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ Βρέννος οἷον ἐξυβρίζων, καὶ καταγελῶν ἀποδυσάμενος τὴν μάχαιραν ἅμα καὶ τὸν ζωστῆρα προσέθηκε τοῖς σταθμοῖς. πυνθανομένου δὲ τοῦ Σουλπικίου, τί τοῦτο, τί γὰρ ἄλλο, εἶπεν, ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; τοῦτο μὲν ἤδη παροιμιώδης λόγος γέγονε. id est: Itaque cum placuisset vti principes in colloquium venirent Brennus & Sulpitius Romanorum ductor, conuenit vt Romani mille libras auri dependerent: hi simul atque accepissent aurum, ex vrbe atque ex agris discederent: Super his quum iusiurandum intercessisset, iamque aurum esset adductum, Gallique pactæ fidei immemores, initio furtim, mox palam deprimerent, detorquerentque lancem, Romanorum aduersus illos coorta est indignatio. At vero Brennus tanquam per ludibrium & irridendi causa ensem vna cum balteo exutum lancibus apposuit. Porro Sulpitio roganti quid hoc esset rei, Quid enim aliud, inquit, nisi victis dolor? Atque id dictum iam in prouerbium abiit. Cuius meminit Festus Pompeius, illud addens: Cum Camillus Brennum insidiis circumuentum concideret, & ille quereretur contra fœdus fieri, retorsit in eum suam vocem: Væ dictis. Sic etenim Festus effert prouerbium. Vnde palam est, dolorem, non opprobrium in Plutarcho vertendum fuisse. Lapus interpres aut lapsus est, aut vsus est exemplari, in quo scriptum erat, pro ὀδύνη, ὄνειδος. Huc allusisse videtur Plautinus Ballio: Væ & victis. cum victus vel iniquis conditionibus parere cogitur. Et, ni fallor, Vergilius in Mœride:

Nunc victi tristes, quoniam sors omnia versat.
Hos illi, quod nec bene vertat, mittimus hœdos.

Nonius Marcellus in dictione Cestus, citat titulum satyræ Varronianæ, Væ victis.

Victi non audent hiscere.

Νικώμενοι ἄνδρες τῇ ἀγρυξίᾳ δέδενται. i. Qui vincuntur, silentio vincti sunt. Plutarchus in libello cui titulus, Quo pacto quis vtilitatem capere possit ex inimicis, citat ex Pindaro. Conuenit cum illo quod alibi retulimus, Quid, nisi dolor victis? Est autem verbum perquam elegans ἀγρυξία: vbi quis non audet hiscere, à verbo γρύζειν. de quo non semel dictum est.

Tolle digitum.

Αἶρε δάκτυλον, id est, Tolle digitum. victum te fatere. Nam hoc signo qui in conflictu succubuisset, τὴν ἧτταν agnoscebat. Persius in satyra v.

Nil tibi concessit ratio? digitum exere, peccas.

Cognatum illi quod alio dictum est loco, Dare herbam, huc, ni fallor, respexit diuus Hieronymus in dialogo Luciferiani & Orthodoxi, quum ait, En tollo manum, cedo, vicisti. Athenæus lib. vj. ex Antiphane refert hos versus in tragicos poetas.

Ὅταν μηδὲν δύνωντ' εἰπεῖν ἔτι,
Κομιδῇ δ' ἀπειρήκωσιν ἐν τοῖς δράμασιν,
Αἴρουσιν ὥσπερ δάκτυλον τὴν μηχανήν.

Id est,

Vbi nil habent quod dicere queant amplius,
Sed prorsus hærent explicanda in fabula,
Repente tollunt machinam digiti vice.

Paulo aliter vsus videtur M. Tullius libro in Verrem vj. Accurrunt tamen tutores, digitum tollit Iunius patruus. Nam hic videtur esse gestus comprobantis, aut se profitentis emptorem, siue conductorem. Siquidem & hoc pacto olim ferebantur suffragia, & in auctionibus eodem, qui volebat, declarabat se emptorem aut conductorem.

EX APPEND. ERASMI.

Longe vicisti.

—Σὺ δὲ θάρσει τόνδε γ' ἄεθλον
Οὔτις Φαιήκων τόνδ' ἵξεται, οὐδ' ὑπερήσει.

Id est,

At tu fide animo, quando hoc certamine nullus
Phæacum te nec æquabit, nec superabit.

Quoties dicemus quempiam aliis egregie præcellere omni in re. Homerus.

IVNII. *Vincat tuus tripes.*

Heliodorus lib. ij. νικήσειεν ὁ παρὰ σοὶ τρίπους, ἐγὼ δὲ ψευδόμαντις ἀποφανθείην. id est: Tuus tripus vincat, egoque mendax vates inueniar. Conueniet, vbi alicui proterue pertinaci veritatem dicti concedimus, velut herbam illi porrigentes, victoriamque permittentes. Sumptum à tripode oraculari, cui insistens vates, hausto numine ventura canebat.

Ignis in vepribus.

Πῦρ ἐν ἀκάνθαις, id est, Ignis in vepribus. De acri disputatore vsurpauit prouerbialiter Nazianzenus, qui aduersariorum argumenta ignis instar absumit. ita enim de Basilio Magno loquitur in Monodia: τοῖς δὲ γίνεται πέλεκυς κόπτων τὴν πέτραν, ἢ πῦρ ἐν ἀκάνθαις, ὅ φησιν ἡ θεία γραφή, ῥᾳδίως ἀναλίσκον τοὺς φρυγανώδεις καὶ ὑβριστὰς τῆς

θεότητος. id est: Fit illis bipennis cotem discindens, aut ignis in senticeto, iuxta Scripturæ sacræ dictum, absumens haud difficulter sarmentitas illas quisquilias, deitatis violatores.

Neruos frangere.

Νευροκοπεῖν prouerbiali specie dictum est ab Hermia Damasii patre, in libello quo gentiles proscindit, pro animi constantiam labefactare, & sententiam quam quis firmam habuerit, conuellere atq; subuertere. sic enim ait: νευροκοποῦσι γάρ μου τὴν ψυχὴν ἀρχαιότεροι τούτων γέροντες. id est: Vetustiores istis senes neruos animi incidunt. Simili modo dixit Fabius lib. 1. Institut. orator. Mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, neruos omnes & mentis & corporis frangit. Nerui metaphorice pro robore & viribus accipiuntur, tam apud Græcos quam Latinos. hinc Demosthenes, νεῦρα πολέμου τὰ χρήματα dixit, quomodo Cicero vectigalia neruos reipub. Ita Georgius Pisides iambographus:

> Βλέπων μάλιστα καὶ τὰ νεῦρα τῆς μάχης
> Τὸν πλοῦτον ἐκρεύσαντα πρὸς τοὺς βαρβάρους.

Id est:

> Quum cerneret potissime pecunias
> Belli neruos, ad barbaros dilabier.

Dion Nicenus in Vespasiano: νεῦρα γὰρ τῆς ἡγεμονείας τὰ χρήματα ἀεί ποτε εἶναι ἔλεγον. id est, Pecunias neruos esse imperii semper dixerunt. Olympiodorus νεῦρα ἀποδείξεως, neruos demonstrationis pro solido robore dixit. Eiusdem generis est ἐκνευρίζειν apud illos, vt Eneruare apud nostros, pro debilitare. Cydonius Thessalonicensis in oratione de mortis contemptu: οὕτως ἐκλελυμένους καὶ ἐκνενευρισμένους καὶ βλακεύοντας ἀτεχνῶς. id est: Tantopere dissolutos & enerues, & palam socordes. Apud Suidam: διὰ τῶν Ἐπικούρου λόγων τὴν ψυχὴν ἐκνευρισθεὶς καὶ θῆλυς γενόμενος. id est: Epicuri librorum lectione animo eueruatus atque effœminatus. Clarissime Plutarchus in Sympoſiacôn vj. vbi disceptat an vinum sit percolandum: ἡ δὲ τοιαύτη κάθαρσις αὐτοῦ πρῶτον μὲν ἐκτέμνει τὰ νεῦρα καὶ τὴν θερμότητα κατασβέννυσιν hoc est: Eiusmodi purgatio primum quidem neruos omnes vini excindit, atque natiuum calorem extinguit. Consimiliter dixit Petronius Arbiter: Effecistis vt corpus orationis eneruaretur & caderet. Ab hoc diuersum est illud Philonis Iudæi. νοῦς ἀνδρείᾳ τονωθεὶς, οὕτω σφόδρα νενεύρωται. id est: Mens virili robore confirmata, vsqueadeo neruis compacta est. & rursus: ὄντως γέμοντα πνεύματος ἀθλητικοῦ διόλου νενευρωμένον, id est: Reipsa athletico spiritu plenum, totoque habitu neruis præditum. & iterũ: ἀνένδοτος καὶ ἀήττητος ψυχὴ, ἣν ὀρθὸς λόγος δόγμασι παγίοις ἐνεύρωσε. i. Inuictus est animus, & cedere nescius, quem solidis dogmatibus, recta ratio roborauit, & neruosum reddidit.

Argiuos exarmat oraculum.

Citatur à Plutarcho in eo quem ἐρωτικὸν inscripsit, senarius prouerbii vice ab ipso vsurpatus:

> Τόδ' ἐξοπλίζει τοὔπος ἀργεῖον λεών.

Id est:

> Exarmat Argiuam gentem hoc oraculum,

Accommodari poterit, quando significabimus, argumento quopiam valido aut syllogismi ariete destrui atque euerti quæ per se firma antea & certa videbantur. Videtur è Tragico quopiam desumptum. Exarmare proprie belluas dicimur, quando vngulas, aliave armenta contra hostilem iniuriam à natura illis concessa demimus, ne nocere queant. Sic Plinius exarmare accusationem tropice dixit, pro infirmare eam & conuellere.

Puluere extrito decertat.

Κόνιν ἀποψησάμενος ἀγωνίζεται. id est: Extrito puluere decertat: aut, in certamen descendit. Citatur prouerbium ab Eustathio Iliados penultimo. Quadrat in eum, qui victus animum resumit, & cum hoste digladiatur. Transferetur ad animum, si quis in congressu literario herbam alicui dare coactus, nihilo animo deiectior, ad conflictum redeat, quasi detersis pulueris sordibus. Veluti si dicas, Alciatum conuictum erroris in ratione ponderum & mensurarum à Georgio Agricola, excusso puluere ad pugnam redire, edito rescripto aduersus hostem, nimirum κόνιν ἀποψησάμενον ἀγωνίζεσθαι.

COGNATI. Μονομερῶς.

Apud Paulum lib. Pandect. xxxvj. tit. j c. lxxxj. pro peremptorie & sine replicatione vsurpatur: Polycrates, inquit, fideicom. petierat, & obtinuerat apud Aurelium Proculum proconsulem Achaiæ. Appellatione facta, cum solus Phœbus egisset μονομερῶς victus est, quia ei vel eis verbo, vtrosque fratres complecterentur, &c. Apud Iurisconsultos videntur his plura similia adduci, nescio an vulgo ex authoribus iactata, certe eorum, quæ Erasmus noster ex illis, & Alciatus inter prouerbia connumerant.

Πάλαισμα.

Hoc verbum proprie valet astutam rationem vincendi aduersarium, qua vtebantur pugiles in certaminibus. Sæpe tamen apud authores ad alias res translatum inuenitur, significatque callidum aliquod consilium ac vafrum. Æschines contra Ctesiphontem, admonens ne se paterentur decipi: μὴ δὴ ἀγνοεῖθ' ὅτι πάλαισμα τοῦτ' ἐστὶ δοκαστηρίον. Xenophõ in ij. ἀπομνημονευμάτων: καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη λέγεις δεινὸν πάλαισμα· τοὺς γὰρ ξένους, ἐξ ὧν ὅτε Σίννις, καὶ ὁ Σκείρων, καὶ ὁ Προκρούστης ἀπέθανον, οὐδεὶς ἔτι ἀδικεῖ. Aristophanes itidem in Βατράχοις, cum ait: Φρυνίχου παλαίσμασι.

Prouocat & vincitur.

Plerunque fit, vt prouocans vincatur. Menalcas apud eundem Theocritum prior prouocat & deligit iudicem: prior incipit, & vincitur. Itidem Lacon. Hoc verbum hodie in populari ore versatur.

Manus intendere.

Pro eo, quod Græci prouerbiali figura dicunt, χεῖρα ἀνατείνειν, id est, Manum intendere: Cicero lib. De consolatione, cum morte Tulliolæ suæ à fortuna superatum se fatens, manum tollere dixit: Cedo, inquit, en manum tollo. Locus est apud Lactantium lib. iij. c. xxxviij. Similiter Virg. xij. Æneid.

> —Vicisti: & victum tendere (τείνειν hoc quidem est) palmas
> Ausonii videre.—

Plutarch. in Lycur. χεὶρ οὐκ ἀνατείνεται. id est: Manus non intenditur. Confinia sunt his: Dare manus, Herbam porrigere, & Harena cedere: quæ omnia victum se fateri significant, ac cedere: de quibus Erasmus noster. Cicero ad Atticum lib. ij. Aiebat eum fa-diu multa contra, ad extremum autem manus dedisse: & affirmasse nihil se contra eius voluntatem esse facturum. Lucretius.

> —Et si tibi vera videtur,
> Dede manus: aut si falsa est, accingere contra.

quod Græci τὼ γῆρη προΐχου dicerent.

Serra pugnare.

Ancipitem pugnam, victoriam alternatim modo in hanc modo in illam partem, vicissitudine sæpius variata, inclinantem significare qui volunt, Serra pugnare dicunt, aut præliari. Id esse tunc Festus ait, cum frequens est consertæ pugnæ vicissitudo, cumque assidue acceditur & receditur, neque vllo cõsistitur tempore: quod quidem ab secandi gestu desumitur: serra quippe modo in hanc, modo in illam partem assidue tracta.

Manus dare, siue tollere.

Latini manus dare & tollere dicunt, pro eo quod est, victum se fateri. Græci, χεῖρα ἀνατείνειν, proferunt. Cicero in lib. De consolatione, cum morte Tulliolæ suæ à fortuna superatum se fatens: Cedo, inquit, & manum tollo. Locus est apud Lactantium lib. iij. cap. xxviij. Similiter Virgil. xij. Æneid.

> —Vicisti, & victum tendere palmas
> Ausonii videre.—

τείνειν quidem tendere est. His similia sunt, Tollere digitum, Herbam dare, siue porrigere, Arena cedere. de quibus Erasmus noster in Chiliad. Catul. de quodam & caluo, Manus tollere, quæ dixit.

Fugientem insequi.

Cic. contra concionem Q. Metelli, orat. xiij. apud Fortun. lib. iij. Sic enim, vt opinor, insequar fugientem, quoniam congredi non licet cum resistente.

Oculis vertigine caligantibus vacillare.

Ego tanquam à pugili robusto percussus, oculis vertigine caligantibus vacillaui.

MELCHIORIS NEIPEI.

Samnites.

Vno vocabulo complexus sum modo adagium: complectar nunc etiam alterum, Id vt liceat, effecerunt tum priuati aliquot homines, tum etiam populi quidam plurimum nobilitati vulgo vel vitio aliquo peculiari & insigni, vel laude. Samnites ergo Horat. ij. epist. ij. vocat παροιμιακῶς eos, qui multum diuque lædunt & læduntur: mordent, & mordentur: dente cruento & diro Marte lacessunt: & lacessuntur: breuiter, Samnites vocare licebit, qui longo temporis spacio alios grauissime vexant, vehementissimeq; affligunt, nisi quoq; atrocissime vexati ab aduersariis, & grauissimis calamitatibus pressi. Horatii versus hi sunt:

> Cædimur & totidem plagis consumimus hostem,
> Lento Samnites ad limina prima duello.

Agit de poetis, qui aures pene inuiti & fracti diu præberent alienis scriptis audiendis: cum ipsi vicissim alienas aures suis poematis recitandis obtundant, atque enecent. Samnites, testibus historicis Liuio, Floro, Orosio, Plinio Iuniore, & aliis, per annos xlix. atroci bello cum Romanis æquo marte depugnarunt: tandem Pontio duce eorum capto, in Romanorum ius concesserunt: eamque ob causam gladiatores Romæ Samnitium nomine appellati sunt: Cic. multis locis. Liuius lib. ix. huius appellationis originem refert ad Campanos, qui superbia & odio Samnitium gladiatores, quod spectaculum inter epulas erat, eo ornatu (descripserat ibidem illum paulo ante) armarunt, Samnitiumq; nomine appellarunt.

> Alternatque viros victoria.—

Possit hoc Homeri carmen Iliad. ζ. in prouerbium cadere: quando victos nos, sed minime territos tamen, nec spem animumque deposuisse ob sortem aduersam significabimus. Nam hunc locum παραφραστικῶς interpretatus Virgilius Æneid. xj. verbis Turni sic disserit:

> Multa dies, variusque labor mutabilis æui
> Rettulit in melius: multos alterna reuisens
> Lusit: & in solido rursus fortuna locauit.

Num capti potuere capi?

Contraria illa vocum συζυγία, vel si mauis παρονομασία, quæ Iunone quæritante, extat apud Virgil. Æneid. 7. miram auxesim habet & emphasim turbulentissimam, meritoq; Adagiorum locum occupabit: cum significabimus nobis rem esse vel fuisse, vt negocium, vel litem, vel bellum cum inuictis, immanibus & importunis, nulla re vel miseria fractis, aut frangendis, nullo discrimine fessis, aut fatigandis: vsque eo, vt ne victi quidem victoriam tradant ne capti quidem capi posse agnoscant: nihilo secius ac rebus saluis & integris, fortem & intrepidum animum semper præstantes. Virgilius sic habet:

> Heu stirpem inuisam, & fatis contraria nostris
> Fata Phrygum: num Sigæis occumbere campis:
> Num capti potuere capi? num incensa cremauit
> Troia viros? ——

VINCVLVM INSOLVBILE.

ERASMI. *Vulcanium vinculum.*

Ἡφαίστειος δεσμός: id est, Vulcanium vinculum. Vbi quis nodis inextricabilibus esset illigatus, Vulcaniis vinculis teneri dicebatur. Sumpta denominatione ab adamantinis illis vinculis, quibus apud Homerum Vulcanus Venerem & Martem sic irretiuit, vt quo magis se conarentur explicare, hoc magis inuoluerentur. Homerus Odyss. 8.

> Βῆ ῥ' ἴμεν ἐς χαλκεῶνα, κακὰ φρεσὶ βυσσοδομεύων.
> Ἐν δ' ἔθετ' ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμονα, κόπτε δὲ δεσμοὺς
> Ἀῤῥήκτους, ἀλύτους, ὄφρ' ἔμπεδον αὖθι μένοιεν.
> Αὐτὰρ ἐπειδὴ τεῦξε δόλον κεχολωμένος Ἄρει,
> Βῆ ῥ' ἴμεν ἐς θάλαμον, ὅθι οἱ φίλα δέμνι' ἔκειτο,
> Ἀμφὶ δ' ἄρ' ἑρμῖσιν χέε δέσματα κύκλῳ ἁπάντῃ.
> Πολλὰ δὲ καὶ καθύπερθε μελαθρόφιν ἐξεκέχυντο,
> Ἠΰτ' ἀράχνια λεπτά, τά γ' οὔ κέ τις οὐδὲ ἴδοιτο,
> Οὐδὲ θεῶν μακάρων. ---

Id est,

> Ille domum perijt, qua stat ferraria fornax,
> Secum imo interea penitus mala pectore voluens:
> At trunco imposita prægrandi incude, secabat
> Vincula vel nulli rumpenda, vel effugienda,
> In quibus impliciti simul astrictique manerent.
> At postquam insidias Marti indignatus, & artes
> Absoluisset, adit conclaue, vbi dulce cubile
> Stabat: & hinc illinc fallacia vincula fulcris
> Obligat, & summo suspendit plurima tecto,
> Mire tenuia sic telas vt araneorum,
> Sic vti non possint oculis deprendier vllis,
> Non vel diuorum. ---

Adagium refertur à Suida.

Herculanus nodus.

Ἡράκλειον ἅμμα: i. Herculeus nodus, pro vinculo arctissimo atque indissolubili legitur apud eruditos. Seneca apud Lucilium: Victus tibi nodus, sed Herculeus restat. Sic enim vocat syllogismũ, qui vix dissolui posset. Quod in eos quadrabit, qui sunt arctissima necessitudine copulati. Idq; vnde sit natum, Plutarchus propemodum indicat in Alexandri vita. Scribit enim Alexandrum Magnũ, subacto oppido Gordio, Midæ regia, visere voluisse plaustrum illud celebre, mirando artificio ex corni lib. connexum. De quo tamen fama apud barbaros increbuerat, quisquis eius nodos explicuisset, ei totius orbis imperium portendi fatis. Alexander ense dissecuit. Aristobulus scribit eum facillime dissoluisse: nempe ademto clauo quo temoni iugum annectitur. Allusit huc Ausonius, scribẽs Paulino suo: Næ tu Alexandri Macedonis peruicaciam supergressus es, qui fatalis iugi lora quum soluere non posset, abscidit, & Pythiæ specu quod nefas erat patere, penetrauit. Rursus ad eundem in carmine.

> Ocyus illa iugi fatalis soluere lora
> Pellæum potuisse ducem reor, abdita opertis
> Principijs, & vtroque caput celantia nodo.

Nodum autem eum, quem ostendit Hercules, religiosum ac sacrum apud priscos fuisse, satis liquet ex ijs Plinij verbis, quæ sunt in historia mundi lib. 28. cap. 6. Ac vulnera nodo Herculis præligare, mirum quantum ocyor medicina est. Atq; etiam quotidiani cinctus tali nodo, vim quandam vtilem habere dicuntur. Festus Pompeius ostendit antiquitus fuisse morem, vt noua nupta laneo cingulo præcingeretur: vincto nodo Herculis: quem vir ominis gratia soluebat in lecto, vt & ipse felix esset in liberis suscipiendis: nam Hercules septuaginta liberos reliquit. Athenæus lib. 11. tradit Heleotas Bœotiæ gentem hoc insigni a cæteris distingui: ὅτι ἔπεστιν τῶν ὅπλων αὐτοῖς ὁ λεγόμενος ἡράκλειος δεσμός. id est, quod super scuta gestent vinculum, quod Herculanum dicitur. In consimilem sensum M. Tullius vsurpauit, Trabali clauo, actione in Verrem 7. Et vt hoc beneficium, quemadmodum dicitur, trabali clauo figeret, cum consilio causam Mamertinorum cognoscit, Meminit & Horatius clauorum Trabalium.

IVNII. *Contigua soluis.*

Καθαπτὰ λύεις: id est, Contigua soluis: vel, Induta soluis: vtrunq; enim significat καθαπτόν, & contiguum, quod indiuiduo nexu coniuncta seinuicem contingant, & indutum, ita vt viuam cutim attingat: quo Aristophanes dixit, νεβρῶν δοραῖς καθαπτὸν, hinnulorum tergoribus amictum: vtrunque vero difficulter exoluas, & quod contiguum est, & quod corpori inductum atq; assutum quodammodo. Admonet Hesychius dici in eos, qui rem multis modis difficilem aggrediuntur soluere: & exponit καθαπτὸν, immissum ac insutum pellibus, & scuta adstricta gestantem: cuiusmodi hominẽ & periculose & magno labore exuere paraueris. Non male fortassis κάθαμμα λύεις legas, pro, Nodum dissoluere, quo vsus est in Hyppolyto Euripides:

> Τίνα νῦν ἢ τέχναν ἔχομεν ἢ λόγον,
> Σφαλεῖσαι κάθαμμα λύσιν λόγον.

Id est,

> Qua arte quaue ratione queamus
> Errore commisso dicti nodum soluere.

Cuius origo refertur ad Gordij Midæ patris vehiculum fatale: cuius iugum inexplicabili vinculo ita adstrictum erat, vt nodorum implicatorum nexus vnde inciperet, quoue se conderet, nec ratione nec visu percipi posset: vt scribit de eo Qu. Curtius Rufus lib. 3. Corrigẽda interim est obiter lectio apud Suidam deprauata: apud quem perperam legitur κάθαρμα λύεις: quæ vox piaculum sonat.

Archimedeum problema.

Quia in mentionem Archimedis incidimus, lubet subijcere quod haud dubie prouerbij intellectu à Cicerone dictum est libro 13. Epist. ad Atticum. ita enim habet: Abijt illud quod tum me stimulabat, quod tibi dabam ἀρχιμήδειον πρόβλημα. Archimedeum problema appellat quæstionem abstrusam, solutu difficilem, solicitaq; indagine examinandam. Archimedis inuenta admiranda, & infinitam solertiam prædicat Vitruuius lib. 9. singularemq; illius industriam ibidem narrat in expendendo sacomate: quod & Rhemnius Fannius explicat versibus. Archimedem ait Synesius lib. De insomnijs, poposcisse locum sibi extra telluris orbem, vbi cum vniuersa terra se velut in lance appenderet: in terra namque positum, nullas aduersus illam habere vires. Memoratur & dictũ ipsius Dorica dialecto:

> Πᾶ βῶ καὶ χαριστίωνι τὰν γᾶν κινήσω.

Id est,

> Quo ibo, & vniuersam tellurem Charistioni commouebo.

Leguntur de eius industria incomparabili, senarij Pisidæ isti, sic à me repositi:

> Τὰς πέντε δυνάμεις ἀρχιμήδης εἰς μίαν
> Συνάψας ὁλκὴν εἰς τὸ κινῆσαι μόλοις.
> Τῶν δυσμαχήλων ἐξοχῶν τὰ φορτία.

quorum versuum hic sensus est: Archimedem Geometricas omnes facultates (quæ numero quinque censentur) in vnum tractoriæ machinæ corpus coniunxisse, qua immensi ponderis moles libraret versaretque. legendum enim est, ὁλκὴν: non autem, ὅλην, apud Suidam versus istos adducentem.

VIS INIVSTA.

ERASMI. *Leonis catulum ne alas.*

Æschyli sententia prouerbialis refertur apud Aristophanem in Ranis:

> Οὐ χρὴ λέοντος σκύμνον ἐν πόλει τρέφειν,
> Μάλιστα δὲ λέοντα μὴν πόλει τρέφειν
> Ἢν δ' ἐκτραφῇ τις τρόποις ὑπηρετεῖν.

Id est,

> Catulum ne alas leonis in re publica,
> Ac maxime ipsum ne leonem alas ibi:
> Quod si quis alitus, obsequendum moribus.

Refert hunc locum Valerius Maximus lib. 7. cap. De sapienter dictis. Admonet ænigma, non esse fouendam potentiam, quæ leges posset opprimere: quod si forte talis quispiam extiterit, non esse è Rep. decertare cum illo, quem nequeas nisi magno Reip. malo deuincere. Tyrannus aut ferendus est, aut non recipiendus.

Lex in manibus.

Ἐν χειρῶν νόμῳ: id est, Lege manuum dicitur, quum res vi geritur, non ex præscripto legum. Æschines contra Timarchum: φυλακτέον δὲ τοῖς μὲν ὀλιγαρχικοῖς, καὶ τοῖς τὴν ἄνισον πολιτείαν πολιτευομένοις, τοὺς ἐν χειρῶν νόμῳ τὰς πολιτείας καταλύοντας id est: His vero qui sequuntur oligarchiam, & apud quos inæqualis est Reipub. administratio, cauendi sunt qui lege quæ est in manibus sita, ciuitatis statum labefactant. Manuum legem appellat violentiam siue ius belli. Vsus est in hunc sensum Polybius Historiæ lib. 1. τῶν δὲ πολεμίων οὓς ποτε κρατήσειε, τοὺς μὲν ἐν χειρῶν νόμῳ διέφθειρε, τοὺς δὲ ζωγρείᾳ πρὸς αὐτὸν ἀναχθέντας ὑπέβαλε τοῖς θηρίοις. id est: Ex hostib. quoscunq; deuicisset aliquando, alios violenta manu perimebat, eos vero qui viui capti ad eum adducebantur, bestiis obijciebat. Rursus lib. 2. ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ συνέβη γάϊον μὲν τὸν ὕπατον παραβόλως ἀγωνιζόμενον, ἐν χειρῶν νόμῳ τελευτῆσαι τὸν βίον. id est: Per idem hoc tempus accidit, vt Caius consul dum audacius pugnat, manuum lege vitam finierit. De αὐτοχειρία dictum est alias. Apud Plautum seruus quispiam minitatur se manu litem acturum.

Leonina societas.

Leonina societas est, cum omne commodum ad vnum aliquem

redit, reliquis vi fraudatis: qualis ferme solet esse cum Regibus, aut præpotentibus plebeiæ sortis hominibus. Extat in Pandectis, in quibus ex Vlpiano refert Aristo, Cassium respondisse, societatem talem coiri non posse, vt alter lucrum tantum, alter damnum sentiret: & hanc societatem leoninam solitum appellare. Cæterum Cassianam appellationem, haud dubium prouerbialem, ex Æsopi Græci apologo natam apparet, qui talis circumfertur: Leo, asinus & vulpes societatem inierant, vt quod venatu cœpissent, id in commune partirentur. Prædam vbi erant nacti, leo iubet vt asinus partiatur. Ille, vt est stolidus, in treis ęquas portiones distribuit. Qua gratia mox indignatus leo, quod cæteris æquaretur, asinum adortus dilaniat. Restabat vulpes, eam de integro partiri iubet: illa totam ferme prædam leoni attribuit, sibi vix paucula quædam seruans. Leo comprobata distributione, rogat quisnam illam artē partiendi docuisset. Et vulpes: Calamitas, inquit, asini.

Atticus aduena.

Ἀττικὸς πάροικος: id est, Atticus aduena: In violentos & feroces vicinos dicebatur. Duris apud Zenodotum ait ex Atticorum moribus natum, quod olim finitimos è sedibus suis exigere consueuerint. Craterus inde manasse putat, quod Athenienses, qui Samum missi fuerant, indigenas expulerint. Notatur adagium ab Aristotele lib. Rhetoric. 3. ἔτι, inquit, ἔνιαι τῶν παροιμιῶν καὶ γνῶμαι εἰσίν, οἷον μαρτύρια, ἀττικὸς πάροικος. id est: Adhæc nonnulla prouerbia sunt & sententiæ, tanquam testimonia, vt Atticus aduena. Proinde proprie quadrabit in eos, qui ita nuper in munus aliquod asciti sunt, vt superiores eiiciant.

Ad saga.

Sagum tunicula erat militaris. M. Tullius non sine specie prouerbij aliquoties dicit, Ad saga iri: pro eo quod est, apparari bellū, & ad arma procurrere. Ita Philippica 6. Properent quod video facturos, vos saga parate. Est enim ita decretum, vt si ille authoritati senatus non paruisset, ad saga iretur. Rursum in eadem: Iusticiū edici, saga sumi, dixi placere. Et superius in quinta: Iustitium indici, saga sumi, dici oportere. Post in septima: Arma, saga, bellum, flagitauerunt. Rursus 8. Delectus tota Italia decreti, sublatis vacationibus, saga cras sumentur. Iterum in eadem, Equidem P. C. quanquam hoc honore vsi togati esse solent, quum est in armis ciuitas, statui tamen à vobis cæterisq; ciuibus in tanta atrocitate temporis tantaq; perturbatione populum Romanum non differre vestitu. Rursus Philippica 13. Te non intelligis delectu tota Italia habito, consulibus missis, Cæsare ornato, sagis deniq; sumptis, hostem iudicatum? Ac 14. frequenter, Ad saga issemus, Cras sagati prodeamus, Ad saga sumenda discedere, Ad saga iuisse, Redisse ad togas. Actione in Verrem 3. coniungit similia: Quum coegeris homines miseros & calamitosos, quasi desperatis nostris legibus & iudicijs, ad vim, ad manus, ad arma confugere.

Capillis trahere.

Τῶν τριχῶν ἕλκειν: id est, Capillis trahere dicuntur qui vi perpellunt: quod & hodie dicitur, Auribus trahere. Æschines in oratione quam modo citaui: οὐ κατασχοίμην τὴν ὕβριν, ἀλλὰ παροξυνθεὶς, ὅθ' ἡμᾶς εἱστία ξενοδόκος τῶν ἑταίρων τις τοῦ Φιλίππου, ἑλκοίμην τῶν τριχῶν καὶ λαβὼν ῥυτῆρα μαστιγοίμι τὴν αἰχμάλωτον γυναῖκα. id est: Non perpessus fuissem contumeliam, sed incanduissem, quum nos exciperet conuiuio quidam è Philippi amicis excipiendis hospitib. præfectus, & capillis traxissem & arrepto loro flagellassem captiuā mulierem. Plaut. in Menæchmis:

Sed quis hic est, qui me capillo hinc de curru deripuit?

Opinor allusum ad Palladem Homericam, quæ Achillem capillis reuocauit à pugna. Idem in Mercatore:

Me istam capillo pertracturum in viam, nisi hinc abducit,

De naribus trahi, obtorto collo, obtorta gula, nobis alias dictum est. Quo longius à rebus corporeis recedet metaphora, hoc erit venustior: veluti si quis dicat, lasciuiam capillis trahendam, & ieiunijs laboribusq; castigandam.

Cyclopum more.

In eodem rursus lib. Cyclopicam vitam appellat, vbi nullis publicis legibus viuitur, sed quisque suo arbitratu res gerit. ἐν δὲ ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων ἐξημέληται περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ζῇ ἕκαστος, ὡς βούλεται, κυκλωπικῶς θεμιστεύων παίδων ἠδ' ἀλόχου. i. In cæteris autem ciuitatibus super his, hoc est, educatione liberorum, nulla est habita cura, sed quisque viuit vt vult, Cyclopum ritu de liberis & vxore fas nefasq; statuens. Cyclopes enim sparsim habitare feruntur in montibus, nulla specie vitæ ciuilis, sed in suo quisq; antro facit quod lubet. Ne religio quidem apud illos vlla. κύκλωπος βίος alibi nobis dictus est.

Oculum excludere.

Hac figura vulgus adimit omnem spem petenti, vt dicat: Si hoc impetraris, oculum mihi excludito, aut dentem extundito. Senex in Pseudolo Plautina: Excludite hercule oculum si dedero. Sensit quiduis potius futurum, quam vt seruo daret argentum pro amica filii. Itidem in Phormio Terentius: Vel oculum excludit, est vbi vlciscar locus.

Centaurice.

Κενταυρικῶς: id est, Centaurice immuniter, ferociter, incultiter fieret: sumpta voce à Centaurorum moribus. Aristophanes in Ranis:

Τίς τὴν θύραν ἐπάταξεν ὡς κενταυρικῶς?

Id est,

Quis ostium pulsauit ita Centaurice?

Etenim Centauri viribus & vi peragebant omnia, legum & iuris omnis ignari. Tametsi quidam existimant hoc apud Aristophanem dictum εἰρωνικῶς in Bacchum mollem alioqui & imbellem.

Mars Rex.

Ἄρης τύραννος: id est, Mars Rex. Suidas interpretatur congruere in Principem, qui vi, non legibus Rempublicam tractat. Zenodotus ortum putat à Timotheo Atheniensium Imperatore, qui multa felicissime gessit aduersus Persas & Asianos, & cuius ductu florebat Attica. Vnde dictum est Mars Rex. Hesychius prouerbium recenset tantum. Indicat Suidas aliquando Græcis ἄρη dici ferrum ipsum. Itaque potest hic esse sensus prouerbij, ferrum Regem, quoties res vi geritur.

Rus ciuitas.

Ἀγρὸς ἡ πόλις: id est, Rus ciuitas. Vbi quis in vrbe neglectis legibus, vi, proq; sua libidine rem gerit. In ciuitatibus enim legibus ex æquo viuitur, in agris licentius agitur. Epicharmus apud Diogenianum: ἀγρὸν τὴν πόλιν ποιεῖς. id est: E ciuitate rus facis. Quadrabit etiam in ciuitatem, in qua legum non magnus habetur respectus. Huc allusit Seneca in ludicro bello, quem lusit in Claudium Imperatorem: Vos mera mapalia fecistis, volo seruetis disciplinam curiæ.

Hospes indigenam.

Ἔπηλυς τὸν ἔνοικον: id est, Aduena inquilinum, subaudiendum ἐξέβαλεν id est, eiecit. Vsus fuerit, cum alienæ professionis quispiam alium in propria vincit arte. Quod genus, si Theologus in arrogantia grammatica superet grammatices professorem: aut si arrogator aut adoptiuus, filium eiiceret è familia: aut miles ascititius eiiceret colonos.

Ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω.

Ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω. Admonet, iniquum non admittendum. Geometriam enim æquabilitatem accipiunt. vt apud Aristidem in Themistocle: ὅπου γε δεῖ καὶ τῆς ἰσότητος καὶ γεωμετρίας. id est: Vbi opus est & æquabilitate, & geometria. Idem in Pericle: εἰ δὲ ἡ γεωμετρία καλὸν, καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ἰσότης. id est, Si honesta est geometria, & quæ cum illa coniuncta est æqualitas. Vnde Lycurgus arithmeticen, ceu popularem ac turbulentam, eiecit è Lacedæmone: geometriam induxit, tanquam modestæ oligarchiæ, & legitimo regno conuenientem, teste Plutarcho. Sed mea quidem sententia, magis valebit perinde prouerbiū, quasi dicas, ἀνίπτοις ποσί: id est, Illotis pedibus: hoc est, temere & imparatis: Nam hæc erant apud veteres prima philosophiæ rudimenta, Musica, & Geometria. Quib. disciplinis si qui non essent initiati, nō admittebantur in scholam Platonis: cuius hanc ferunt fuisse inscriptionem, ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω. Loquitur ad hunc modum & Taurus Philosophus apud Gellium. Nunc autem istis, qui repente pedibus illotis ad Philosophos diuertunt, non est hoc satis, quod sunt omnino ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι: id est, Speculatiuæ, musicæ, geometriæ ignari. Præcipuus autem admirator geometriæ fuit Pythagoras: quem tradunt ob inuentum vnum problema, sacrificasse diis. Id erat huiusmodi, datis duabus figuris adijcere tertiam ab his diuersam, quæ alteri sit æqualis, alteri similis. Tum Philo, qui geometriam ἀρχὴν καὶ μητρόπολιν appellârit omnium disciplinarum: quod hæc rerum intelligibilium imagines, veriq; vestigia, tanquam in politissimo speculo demonstret, mentemq; purgatam paulatim abducat à sensu. Plato quoq; dixisse creditur, Deum ipsum γεωμετρεῖν: siue quod geometrica speculatio animum à rebus corporeis abducat ad ea quæ semper eodem sunt modo (Deus autem ab omni materia purissimus est:) siue quod in Timæo principia mundi diuisit in tria, Deum, materiam, & ideam. Materia quiddam est omnium quæ substernuntur, maxime confusum & incompositū: Idea, exemplarium pulcherrimum: Deus, causarum optima. Cum igitur ita condiderit mundū, ac semper ita seruet, vt materiæ sit æqualis, ideæ similis: videtur explicare Pythagoricum illud problema, cuius modo meminimus. Hæc itaq; & alia id genus multa Plutarch. Symposiac. decadis octauæ, problemate secundo. Plato videtur æmulatus solennem morem, tale quippiam inscribendi foribus. Sed quidam effœminatus, quum ostio domus inscripsisset, οὐδὲν εἰσίτω: Diogenes, At herus inquit, domus, qua tandem ingredietur? Socrates apud Platonem in Theæteto disputaturus de rebus subtilioribus: ἄθρει δὴ, inquit, περισκοπῶν, μή τις τῶν ἀμυήτων ἐπακούῃ. id est: Obserua iam circumspiciens, ne quis prophanus exaudiat? Imitatus est Pythagoram, qui sic præfatur?

Ἀείσω συνετοῖς, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι.

Id est,

Cordatis cantabo, fores tamen obde prophane,

Cuius alibi meminimus.

Priusquam sortiaris, communia deuoras.

Vide in loco, Auaritia & Rapacitas.

Non mouenda moues.

Ἀκίνητα κινεῖς: id est, Non mouenda moues. Quadrabit aut in eos, qui moliuntur ἀδύνατον aliquid: aut qui res sacras violant: aut qui pacta mutant: siue qui conuicijs incessunt eos, quibus ob autoritatem debetur reuerentia. Zenodotus inde natum putat, quod fas non sit mouere, neq; aras, neq; sepulchra, neq; sacella, quibus reuerentia quædam ac religio debetur. Plutarchus in commentario De dæmonio Socratis, scribit hanc vocem æditam cuidam euocanti manes amici defuncti: τὰ ἀκίνητα μὴ κινεῖν. Idem ἐν τῷ ἐρωτικῷ vsurpat in eum, qui receptam de diis opinionem conuellere videbatur. Meminit huius Plato lib. De legib. 8. proferens legē, quam Iouis terminalis appellat, ne quis vicini ciuis, aut hospitis, limites agrorum moueat: ne quis item vrbis aut regionis pomeria moueat: malitq; quisq; saxum ingens mouere, quam exiguum lapidem, fœdere iureq; iurando fixum νομίσας, inquit τὰ ἀκίνητα κινεῖν ἀληθῶς τοῦτο εἶναι. id est: Existimans hoc esse vere quod dicitur, non mouenda mouere. Idem lib. De legib. 11. ἐπὶ πολλοῖς γὰρ δὴ λεγόμενον εὖ τὸ μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα. id est: Inter multa illud recte sane dicitur: Ne moueris non mouenda. Meminit & eiusdem operis libro 3. Et in Epigrammate quodam ita legitur:

Ἀκινήτων ἅπτεται οὐδ' αἴδης.

Id est,

Immota haud tangit ne Libitina quidem.

Sophocles in Antigone:

Ὄρσεις με τ' ἀκίνητα διὰ φρενῶν φράσαι.

Id est,

Coegeris me non mouenda proloqui.

Idem in Oedipo Coloneo:

Ἀλλ' οὐ γὰρ αὐδᾶν ἡδὺ τ' ἀκίνητ' ἔπη.

Id est,

Neque enim suaue est, verba in auras eloqui,
Quæ sit nephas mouere.

Plutarchus in libello De auscultando: ἐπιθυμία κινοῦσα χορδὰς τὰς ἀκινήτους. id est: Cupiditas chordas mouens non mouendas. Idem περὶ τῆς ἀδολεσχίας:

Κινοῦσα χορδὰς τὰς ἀκινήτους φρενῶν.

Id est,

Fides mouens minime mouendas mentium.

Eleganter huc allusit oraculum quod extat in Eratone Herodoti:

Κινήσω καὶ Δῆλον, ἀκίνητόν περ ἐοῦσαν.

Id est,

Et Delum, quamuis sit adhuc immota, mouebo.

Simul enim respexit ad fabulam, siue mauis historiam, Delon antea fluitantem, postea fixam in gratiam Apollinis. Vnde Maro:

Immotamque coli dedit & contemnere ventos.

In antrum haud legitimum stimulum impingis.

Εἰς τρυμαλιὰν οὐχ ὁσίαν τὸ κέντρον ὠθεῖς, id est, In foramen haud licitum, stimulum trudis. Dicterium Sotadis in Philadelphum, qui sororem Arsinoen exemplo Iouis vxorem duxerat. quo quidem dicto offensus Rex, capitis supplicium sumpsit de eo qui dixerat. Meminit Plutarchus in libello de liberis educandis.

Abstinenda vis à Regibus.

Qui dicet haud temere manum immittendam in Reges, potentes, aut viros Deo dicatos, adducet illud ex eodem libro:

---Δεινὸν δὲ γένος βασιλήιόν ἐστιν
Κτείνειν.---

Id est,

---Res dira ac plena pericli est,
Regale occidisse genus.

Cescon habitas.

Κέσκον οἰκεῖς: id est, Cescum habitas. In stupidum & bardum dicebatur. Cescos Pamphyliæ ciuitas, cuius ciues ob vecordiam stultitiamq; vulgo male audiebant. Iuxta Cescum vrbem fluuius erat, cui nomen νοῦς: id est, amens. Quanquam Suidas, qui & ipse prouerbii meminit, Cescum ponit in Cicilia, non in Pamphylia. Vnde & vulgari sermone iactatum est: πόλις Κέσκος νοῦν οὐκ ἔχουσα, id est, Cescus ciuitas mentis inops. Quadrabit & in cœtum, aut conciliabulum hominum stultorum. Conuenit cum eo quod alias ostendimus, Bœotica sus. Adagium recenset Zenodotus. Illud obiter admonendum, locum hunc in Suida deprauatum haberi in dictione Κέσκος: & pro Κέσκον οὐκ ἔχειν, legendum esse Κέσκον οἰκεῖν.

Cyclopica vita.

Κυκλώπειος βίος: id est, Cyclopica vita: pro vita vehementer effera ac barbara, quæ neq; legibus, neq; disciplina ciuili constet, neque religione deorum gubernetur, Qualem describit Homerus Odysseæ lib. 9. sub persona Polyphemi:

Νήπιος εἶς ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας,
Ὅς με θεοὺς κέλεαι ἢ δειδίμεν, ἢ ἀλέασθαι.
Οὐ γὰρ κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν,
Οὐδὲ θεῶν μακάρων.---

Id est,

Desipis, aut certe longinquis hospes ab oris
Hicades, vt qui me iubeas, curaue moueri,
Siue timore Deûm, neque enim cyclopica turba
Curamus summumue Iouem, diuosue beatos.

Eodem in libro:

Τῶν δ' ἀνδρῶν πειρήσομαι, οἵ τινές εἰσιν,
Ἤ οἵ γ' ὑβρισταί τε καὶ ἄγριοι οὐδὲ δίκαιοι,
Ἦε φιλόξεινοι καί σφιν νόος ἐστὶ θεουδής.

Id est'

Quod genus hoc hominum experiar iam, sintne feroces,
Agrestes, æquique rudes, an & hospitii ius
Obseruent, animo reuerentes numina diuûm.

Homerum æmulatus Euripides, Cyclopen hoc pacto loquētem facit:

Ζηνὸς δ' ἐγὼ κεραυνὸν οὐ φρίσσω ξένε,
Οὐδ' οἶδ' ὅτι Ζεύς ἐστ' ἐμοῦ κρείσσων θεός.

Id est,

Atqui hospes ego fulmen Iouis non horreo,
Neque me Iouem præstantiorem habeo Deum.

Strabo lib. Geographiæ 11. scribit, hoc vulgo dictum in Albanorū gentem, quod Cyclopum agerent vitam: vtpote neq; culturæ studiosi, & ad omnem vitæ cultum inertes & rudes.

Cyrnia terra.

Κυρνία γῆ: id est, Cyrnia tellus, dicebatur regio latrociniis infamis: cuiusmodi ferunt olim fuisse Cyrnum. Est autem Cyrnus insula quædam ad Boream, opposita Iapygiæ mellificio nobilis, autore Stephano: verum ob latrocinia fuit inaccessa nauigantib. Plinius autumat hanc esse Corsicam: In Ligustico, inquit, mari est Corsica, quā Greci Cyrnon appellauêre. Gens hæc & hodie male audit apud Italos. Prouerbium non inepte detorquebitur in hominem alieni rapacem ac violentum. In collectaneis Zenobii per Altum æditis, reperio κυρνία ἄτη: id est, Cyrnia noxa.

Martis campus.

Ἄρεος πεδίον: id est, Martis campus. Suidas ex Alexandridis Pisandro citat. In eos torquebatur, qui militari confidentia præditi viderentur, quique rem vi, non iudicio, gererent: nō doctis dictis, sed pugnis: non ex iure manu consertum, sed improbis clamorib. & quibus ius est in armis: quos Hesiodus eleganter composita voce χειροδίκας vocat. Cæterum in quo quis valet, id Græci campum illius vocant.

In caput præcipitari.

Ἐπὶ κεφαλὴν ὠθεῖσθαι: id est, In caput impelli, hoc est præcipitem dari, dicebant eum, qui per summam contumeliam expelleretur, vel potius qui funditus perderetur. Est in Luciani libello De mercede seruientibus. Vsurpauit non absimili figura Terentius: Autores erant, vt illam præcipitem darem. id est, vt exturbarem ædibus. Plutarchus in Stoicorum contrarietatibus: ὁ δὲ Χρύσιππος ἕνεκα τοῦ χρηματισμοῦ τὸν σοφὸν ἐπὶ κεφαλὴν εἰς Παντικάπαιον ὠθεῖ, καὶ Σκυθῶν ἐρημίαν. id est: Chrysippus sapientem fœnoris gratia præcipitem dat in Panticapæum, & Scytharum solitudinem. Panticapæum, vrbs Scythiæ ad Bosphorum, autore Stephano. Equidem arbitror idem esse quod ait Seneca libro De beneficiis sexto. Alia detinebo diutius, alia expellam, & capite agam. Notauit nonnihil adagij formam Phœnix Colophonius apud Athenæum libro decimo secundo de Nino Rege Assyriorum agens, qui præ corporis voluptatibus omnia contemnebat. Scazontes illius sic habent:

Ἀλλ' ἦν ἄριστος ἐσθίειν τε, καὶ πίνειν
Κἠρᾶν, τὰ δ' ἄλλα πάντα κατὰ πετρῶν ὤθει.

Id est,

Sed erat edendo, poculumque miscendo
Præstans: reliqua autem cuncta abegit in saxa.

id est, prorsus contempsit.

IVNII. *Calcibus proterit.*

Λὰξ πατεῖν, id est, Calcibus proterere, adagialiter accipitur apud authores, pro manifesto & omni iniuriarum genere aliquem afficere atque opprimere. Æschylus:

Καὶ πάντα ταῦτα λὰξ ὁρῶ πατούμενα,

Id est,

Hæc cuncta proculcata cerno calcibus.

Idem,

Τὸ μὴ θέμις γάρ, οὐ λὰξ πέδον πατούμενον.

Id est,

An non solum, quod nefas, calcib. proculcatum?

Idem in Eumenidibus: βωμὸν αἰδέσαι δίκας, μηδέ νιν κέρδος ἰδὼν, ἀθέῳ ποδὶ λὰξ ἀτίσῃς: aut, vt doctissimus Henricus ille Steph. legere maluit, πατήσῃς. hoc est: Aram iusticiæ reuereor, neue illam, lucro animum applicans, impia calce violes, aut proculces. Sophocles annotatur idem extulisse, λάγδην πατεῖσθαι, calce proteri: vt in Phædra, citante Stobæo:

Οὐ γάρ ποτ' αὖ γένοιτ' ἂν ἀσφαλὴς πόλις,
Ἐν ᾗ τὰ μὲν δίκαια καὶ τὰ σώφρονα
Λάγδην πατεῖται, κωτίλος δ' ἀνὴρ λαβὼν
Πανοῦργα χερσὶν ἔργα κυβεύει πόλιν.

Id est,

Secura nunquam aut tuta ciuitas erit,
Leges vbi & consulta recte, calcibus
Teruntur, & rempublicam aleæ in modum
Ardelio ludit compertus scelerum & loquax.

Quanquam postremus versus perperam ibi legitur, hoc pacto.

Πανόδρεα χεροῖν κέντρα κιδεδίει πόλιν.

Scholiastes incertus in Luciani Lexiph. λὰξ πατεῖσ dici annotat de his, qui calamitatib. inuoluti, forti animo inde se expediunt, ἐπὶ τῶν ἐνισχημένων μὲν συμφοραῖς, θαῤῥαλέως δὲ ἐκδυώτων. Phineus apud Apollonium Rhodium Argonaut. lib. 2. cæcitatem suam deplorans, sic inquit:

---Οὐ γὰρ μοῦνον ἐπ' ὀφθαλμοῖσιν ἐρινὺς
Λὰξ ἐπέβη.---

Id est,

Incubuit non tantum oculis feralis Erinnys,
Calcibus insultans.---

Hinc composita vox λαξπάτητος apud Sophoclem, quæ denotat pessundatum & penitus extinctum, λαξπάτητον εὐτρέπων χαρὰν: id est, Lætitiam omnem euertens atq; obliterans.

COGNATI.

Nullum violentum perpetuum.

Aristot. adag. lib. 2. Celi. Nullum violentum perpetuum. Quod autem contra naturam, violentumq; est, etiam pluribus alijs Philosophis, non est perpetuum. Gregor. Nazianz. in Apolog. Coactio siquidem, præterquam quod tyrannica est, nec laudem meretur, nec diuturna est. Solet enim quod coactum est, perinde atq; planta violenta manu attracta, vbi remittitur, ad seipsum recurrere, quod vero voluntarie fit, & diuturnum est valde, & securissimum, tanquam beneuolentiæ vinculo munitum.

Colaphum labiis infringi.

In Hebræo, Colaphum labijs infringi, est, contumelia affici, deludi, & cõfundi. Prouerbiorum decimo. Et stultus labijs cædetur. Non absimile huic, Conspuere faciem: & implere faciem ignominia, Ibidem: Stultus illudetur. hoc est, contumelia afficietur.

VITA HOMINIS MISERA & breuis.

ERASMI. *Homo bulla.*

Πομφόλυξ ὁ ἄνθρωπος: id est, Homo bulla. Prouerbium hoc admonet, humana vita nihil esse fragilius, nihil fugacius, nihil inanius. Est enim bulla, tumor ille inanis qui visitur in aquis, momento temporis enascens simul & euanescens. M. Terentius Varro in præfatione, quam scripsit in libros De agricultura, Cogitans, inquit, esse properandum: quod si, vt dicitur, homo est bulla, eo magis & senex. Annus enim octogesimus admonet me, vt sarcinas colligam, antequam proficiscar è vita. Lucianus item in Charonte, vitas hominum bullis huiusmodi similes facit: quarum aliæ simulatque natæ sunt, protinus euanescunt, aliæ paulo diutius durant, omnes breuissimis quibusdam interuallis, aliæ succedunt aliis. Neque quicquam profecto potuit excogitari, quod melius repræsentaret, quam nihil sit hæc vita nostra. Primum quanto discrimine prodimus in lucem; deinde quam destituta, quantis obnoxia periculis infantia? Quam fugax adolescentia, quam præceps iuuenta? Aristoteles in libris Polit. itemque Rhet. lib. 3. vigorem humani corporis tradit iam euanescere anno ferme trigesimo quinto, animi vnde quinquagesimo. Hippocrates extremam hominis ætatẽ terminat quadragesimonono. Iam si pueritiam & senectam deducas de ratione æui, quæso quantulum est hoc, quod relinquetur? Et hoc ipsum tantis circumscriptum angustiis, sexcenta morborũ genera quotidie infestant: nec pauciores impetunt casus, ruinæ, venena, naufragia, bellum, terræmotus, lapsus, fulmen, & quid nõ? Alius acini granum glutiens præfocatus est. Est quem potus cum lacte pilus strangulârit. Neque defuit, cui stiria gelu durata delapsa tecto, subitum attulerit exitium. Et hoc est animal illud, quod tantos molitur tumultus, cuiusque cupiditatib. orbis hic angustus est. Nec mihi temperare possum, quin hoc loco Plinii verba adscribam ex lib. 7. vitæ fragilem breuitatem scite depingentis: Incertum ac fragile nimirum est hoc munus naturæ. quicquid datur nobis: malignum vero & breue, in iis etiam quibus largissime contingit, vniuersum vtique æui tempus intuentibus. Quid quod æstimatione nocturnæ quietis dimidio quisque spacio vitæ suæ viuit: pars æqua morti similis exigitur, aut pœnæ, nisi contingit quies, nec reputantur infantiæ anni, qui sensu carent: nec senectæ in pœnam viuacis: tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties inuocata morte, vt nullum frequentius sit votum. Natura vero nihil hominib. breuitate vitæ præstitit melius. Hebescunt sensus, membra retorquentur, præmoritur visus, auditus, incessus: dentes etiam ac ciborum instrumenta. Et tamen vitæ hoc tempus annumeratur. Ad bullarum similitudinem accedit nobilis illa Homeri comparatio de caducis arborum foliis. Sic enim Glaucus apud hunc loquitur Iliados 6.

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν,
Φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέ θ' ὕλη
Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη.

Id est,

Tale quidem genus est hominum, quale est foliorum:
Quorum hæc ventus humi fundit, rursum illa virescens
Profert sylua, simul veris item afflauerit aura.

Hoc carmine Pyrrhonem Academicum peculiariter delectatum fuisse, testatur Diogenes Laertius. Rursus Homerus Iliados φ.

---Οἳ φύλλοισιν ἐοικότες, ἄλλοτε μέν τε
ζαφλεγέες τελέθουσιν, ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες,
Ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκήριοι.---

Id est,

Frondibus arboreis similes, nunc vbere fœtu
Exuperant, lætique satis vescuntur agrorum,
Nunc rursum intereunt euanescuntque caduci.

Idem alio rursum loco quopiam:

Οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο.

Id est,

Nil homine enutrit tellus infirmius alma.

Menander apud Plutarchum in libello consolatorio ad Apollonium.

Τὸ δὲ κεφάλαιον τῶν λόγων, ἄνθρωπος εἶ,
Οὗ μεταβολὴν θᾶττον πρὸς ὕψος καὶ πάλιν
Ταπεινότητα ζῷον οὐδὲν λαμβάνει.
Καὶ μάλα δικαίως· ἀσθενέστατον γὰρ ὂν
Φύσει μεγίστοις οἰκονομεῖται πράγμασιν.

Id est,

Caput atque summa orationis hæc: Homo es,
Quo non aliud est animal vsquam, quod modò
Surgat, modo cadat, citius atque crebrius.
Ac iure sane: quippe debilissimum
Cum sit, negocia administrat maxima.

Euripides apud eundem:

Ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος,
Καὶ ἡμέρα μία τὰ μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν,
Τὰ δ' ἦρ' ἄνω.

Id est,

Nec stabilis est felicitas,
Sed in diem durans, & vnicus dies
Et hæc ab alto traxit, hæc & sustulit
Ab imo in altum.- -

Quo quidem in loco Demetrius Phalereus poetam alioqui laudatum ob elegantiam taxasse legitur, non ἡμέραν μίαν, id est, vnum diem, sed στιγμὴν χρόνου, id est, temporis punctum dicere debuisse. Pindarus vicit etiam Homericam similitudinem: vt qui hominem non frondes, sed vmbræ somnium vocârit. Locus est in Pythiis hymno 8. ἐπάμεροι· τί δέ τις; τί δ' οὔτις; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος. id est, Diurni. Quid autem aliquis? Quid autem nullus? Vmbræ somnium homo. Nihil inanius vmbra. Videtur enim esse, cum nihil sit. At hac quoque reperit quiddam inanius, nimirum vmbræ somnium. Vt nemo possit dicere, Hic est aliquis: neque rursum, Hic est nullus: quod tam subita sit rerum humanarum immutatio, vt qui videtur aliquid esse, mox fit nullus: & qui videtur perisse, mox sit aliquis. Æschylus apud Stobæum, vmbræ fumi similem facit hominis vitam:

Τὸ γὰρ βρότειον σπέρμ' ἐφήμερα φρονεῖ,
Καὶ πιστὸν οὐδὲν μᾶλλον ἢ καπνοῦ σκιά.

Id est,

Caduca molitur genus mortalium.
Neque certa res est vlla, nec tuta haud magis
Atque vmbra fumi.—

Sophocles item in Aiace:

Ἄνθρωπός ἐστι πνεῦμα καὶ σκιὰ μόνον.

Id est,

Nil aliud ac vmbra atque flatus est homo.

Pindarus in Nemeis hymno 11. εἰ δέ τις ὄλβον ἔχων, μορφᾷ παραμεύσεται ἄλλων, ἔν τ' ἀέθλοισιν ἀριστεύων ἐπέδειξεν βίαν, θνατὰ μεμνάσθω περιστέλλων μέλη, καὶ τελευτὰν ἁπάντων γᾶν ἐπιεσσόμενος. id est: Siquis autem opes possidens, forma præcellat cæteris, & in certaminibus fortiter se gerens ostendit robur, meminerit quod membra circumfert mortalia, quod finem omnium terram aditurus est. Hanc sententiam inscribi conueniebat aulis, poculis, aulæis, & insignibus Principum potius quam illa gloriosa. Qui volet: &, Adhuc longius: aliaque huius generis. Nil autem venustius illa comparatione, rosarum repente nascentium, senescentium, & intereuntium, cum hominum vita. Carmen extat titulo Maronis, quod etiamsi Vergilianam venam non admodum resipit, tamen ita scatet gratiis, leporibusq;, vt ab autore non solum eruditissimo, verumetiam festiuissimo, quisquis is fuit, profectum appareat. Huc pertinet quod poëtæ fingunt, mortales omnes à Parcarum filis pendere, quibus insectis protinus decidant. Atque alios quidem à candidis, alios à pusillis suspendi filis. Rursum alios in sublime sublatos pendere, alios terræ vicinos. Omnium tamen hanc eandem esse sortem, vt simulatque inexorabilis Atropos pollice filum secuerit, ilico decidat is qui pendebat. Nec vllum esse discrimen, nisi quod maiore tumultu decidat is qui pendebat altius. Rides, & hos lusus esse, iocosq; poeticos existimas? Lusus quidem, sed sæuus ille, nimiumque procax fatorum lusus: quem vtinam in gregarios & inutiles homines duntaxat exercerent (in quos conuenit Homericum illud,

—Ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης:)

ac non etiam viros cœlesti præditos ingenio, tum autem Principes optimos ante diem è medio tollerent. A quibus non solum non abstinent hanc ludendi licentiam, verumetiam his quasi dedita opera videntur insidiari: nimirum ambitiosa quadam imprudentia, vt hoc ipsum sibi licere declarent, palamque faciant, omnem mortalem, quicunque is fuerit, ex æquo bullam esse. Quanta rei literariæ iactura nuper mors immatura terris eripuit Paulum Canalem, patricium Venetum, iuuenem quidem illum vix dum

dum annos natum vigintiquinque, sed, Deum immortalem, quam felici ingenio, quam acri iudicio, quam vbere facundia, quanta linguarum, quanta disciplinarum omnium scientia præditum? Nihil sua referre putauit inexorabile fatum, quod tantum adferret dispendium bonis literis, quibus ille iam succurrere non instrenue cœperat: quod tam graue desiderium excitaret literarum cultoribus, quod tantos fructus, tantas studiosorũ spes repente incideret. Iam vero Philippi Principis mei tam immaturum interitum, equidem nec memorare possum ob acerbissimum illius desiderium, neque rursus quandoquidem locus admonuit, præterire fas est, propter singularem etiam illius in me benignitatem. Hunc vnum fortuna, Principum omnium, quos vnquam sol vidit, optimum, maximum, ornatissimum terris ostendit: sed, heu facinus, ostendit tantum, ac protinus subduxit. Nam quænam sunt vel naturæ dotes, vel ornamenta fortunæ, quid diuinitus à superis dari potest mortalibus, quod in illo non fuerit & eximium, & cumulatissimum? Primum quam heroica corporis proceritas, quanta formæ tum dignitas, tum gratia? quis oculorum vigor? Quam felix indoles, quæ firmitas membrorum, quod robur, qui status, quæ habitudo? Nam de natalium splendore quid attinet dicere? In quib. tot Reges, tot Imperatores, tot heroas inuenies, vt ne fingi quidem possit quicquam illustrius, amplius, luculentius. Accedebat ad hæc arcana vis quædam diuinitus insita, qua fiebat, vt non secus ac magnes quidam, regum, gentium, suorum, externorum, breuiter omnium mortalium animos in sui raperet amorem: adeo vt non solum conspectus, congressusq́;, sed vel auditum modo Philippi nomen, nescio quomodo miram quandam excitaret beneuolentiam. Qua quidem re quid potest summo Principi contingere felicius? Augebat fatalem hanc amabilitatem singularis quædam morum comitas, dexteritasque. Itaque regum ac nationum omnium tam mirus in hoc amando consensus erat, vt etiam qui paulo ante bello conflictabantur, iam positis armis, pari studio ad ornandum Philippum incumberent. Adeo pacis, concordiæ, gratiarum, ac gaudiorum plena erant omnia, vbicunq; terrarum affulsisset ille. Quem veterum ducem, quem triumphum non contemnat is, qui spectârit, quantum veræ beneuolentiæ, quantum studiorum, quantum ornamentorũ duabus illis in Hispaniam profectionibus certatim contulerunt tot reges, tot proceres, tot nationes, Gallia, Sabaudia, Hispania, Germania, Britannia. Multum ornamenti sibi putabat adiungi, quisquis in Philippum ornamenti quippiam contulisset. Quibus de rebus noster extat Panegyricus. Adiunge adhæc vxoris fœcunditatem, liberos omneis incolumes, patrem (vt infinita decora verbo complectar) Maximilianum: adde tot reges adfinitatis etiam vinculis adglutinatos. Adde imperij magnitudinem, in qua natus: adde regni luculentiam, in quod ascitus: adde paternæ maiestatis successionem: adde tantarum rerum spes quæ tali indoli, talibus fatis, talibus debebantur moribus, certas, si quid omnino certum esse superi voluissent in rebus mortalium. Quæ iam contigerant, erant maxima, atque hoc maiora, quod non quemadmodum plerisq;, vi, sanguine, & alienis calamitatibus accreuerant. Vix enim aliter ingentia possidentur imperia. Nihil erat in tot felicitatis Philippi nostri calculis cruentum, nihil cum vllius dolore iacturaue coniunctum. Quæ vero impendebant, sic impendebant, non vt inuasurus ea videretur, sed vt recusare non liceret. Tot, inquam, dotes, tot ornamenta, tot gentium studia, tot Regum optata tam iusta, tam pia patris amantissimi vota, tot patriæ gaudia, tam amplas opes, tantam orbis expectationem repente properata mors intersecuit: nimisq; crudeli docuit exemplo, neminem esse mortalem vsque adeo cœlitibus vicinum, quin bulla sit. Sed iam dudum tempus est, vt his omissis ad institutum negocium recurrat oratio, ne quis merito calumniari possit, nos in medijs adagijs declamare. Quanquam video Plinium in huiusmodi locos causa voluptatis frequenter digredi. Me dolor à proposito nonnihil transuersum egit, non illectauit amœnitas.

Optimum, non nasci.

Venustissimam, & omnium literis celebratam sententiam vsurpat Plinius Secundus, in præfatione septimi libri, vbi collectis innumerabilibus, tum natiuitatis nostræ periculis, tum vitæ incommodis, ita concludit: Itaque multi extitêre, qui non nasci, optimum censerent, aut quam ocyssime aboleri. Hanc Tullius à Sileno profectam scribit, quam libro De consolatione sic extulit, teste Lactantio: Non nasci, longe optimum, nec in hos scopulos incidere vitæ. proximum autem si natus sis, quamprimum mori, & tanquã ex incendio effugere violentiam fortunæ. Citat idem Lactantius duos hos senarios Græcos, quos Athenæus libro Dipnosophistarum 3. ostendit esse Alexidis comici:

> Τὸ μὴ γενέσθαι μὲν κράτιστόν ἐστ' ἀεί.
> Ἐπὰν γένηται δ', ὡς τάχιστ' ἔχειν τέλος.

Id est,

> Haud vnquam in auras prodijsse potissimum est,
> Aboleri vbi sis natus ilico, proximum est.

Adducit & Theognidem:

> Ἀρχὴν μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον,
> Μηδ' ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου·
> Φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας ἀΐδαο περῆσαι.

Id est,

> Non nasci omnino primum est mortalibus, atque
> Haud vnquam solis cernere triste iubar:
> Verum vbi sis natus, quamprimum inuisere manes.

Citatur & ex Euripide:

> Ἐγὼ τὸ μὲν δὴ πανταχοῦ θρυλούμενον
> Κράτιστον εἶναί φημι, μὴ φῦναι βροτῷ.

Id est,

> Quod vbique celebre est, dictum ego verum puto,
> Homini esse prorsus optimum, non nascier.

Succinit huic Menander:

> Ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν ἀποθνήσκει νέος.

Id est,

> Quem diligunt dij, iuuenis ille tollitur.

Extat in hanc sententiam Epigramma Posidippi, siue (quemadmodum aliis placet) Cratetis Cynici, & huic è diuerso respondens, Metrodori. Quæ quoniam elegantissima sunt, non grauabor adscribere. Cratetis est huiusmodi:

> Ποίην τις βιότοιο τάμοι τρίβον; εἰν ἀγορῇ μὲν
> Νείκεα, καὶ χαλεπαὶ πρήξιες. ἐν δὲ δόμοις
> Φροντίδες. ἐν δ' ἀγροῖς καμάτων ἅλις. ἐν δὲ θαλάσσῃ
> Τάρβος. ἐπὶ ξείνης, ἢν μὲν ἔχῃς τι, δέος.
> Ἢν δ' ἀπορῇς, ἀνιηρόν. ἔχεις γάμον; οὐκ ἀμέριμνος
> Ἔσσεαι. οὐ γαμέεις; ζῇς ἔτ' ἐρημότερον.
> Τέκνα, πόνοι· πήρωσις, ἄπαις βίος. αἱ νεότητες
> Ἄφρονες· αἱ πολιαὶ δ' ἔμπαλιν ἀδρανέες.
> Ἦν ἄρα τοῖν δυοῖν ἑνὸς αἵρεσις· ἢ τὸ γενέσθαι
> Μηδέ ποτ', ἢ τὸ θανεῖν αὐτίκα τικτόμενον.

Id nos ex tempore sic vtcunque vertimus:

> Quodnam iter humanæ cupias insistere vitæ?
> Quoquo te vertas, omnia plena malis.
> Litigijs causisque forum strepit vsque molestis.
> Perpetua cruciat sollicitudo domi.
> Enecat assiduis rus triste laboribus: vndas
> Et freta si sulces, mille pericla premunt.
> Viuenti peregre, si res tibi suppetit ampla,
> Cuncta miser metues, nec bene tutus ages.
> Rursum si vacuæ pendebunt ære crumenæ,
> Vt durum ac miserum est hospitem egere virum.
> Coniugium sequeris? quanta hic te cura sequetur?
> Desolatus eris, si sine coniuge eris.
> Si tollis sobolem, multo educenda labore est.
> Non tolles? orbi lumine vita vacat.
> Si iuuenis fueris, vaga & inconsulta iuuenta est.
> Viribus effœta est cana senecta suis.
> Ergo quid reliquum est, quæso, nisi sanus vt optes,
> Alterutrum: aut nunquam tristibus è finibus
> Materni prodisse vteri: aut vbi protinus illinc
> Exieris, Stygias abdier in latebras?

Metrodori sic habet, huic diuersum:

> Παντοίην βιότοιο τάμοις τρίβον· εἰν ἀγορῇ μὲν
> Κύδεα καὶ πινυταὶ πρήξιες· ἐν δὲ δόμοις
> Ἄμπαυμ'· ἐν ἀγροῖς, φύσιος χάρις· ἐν δὲ θαλάσσῃ
> Κέρδος. ἐπὶ ξείνης, ἢν μὲν ἔχῃς τι, κλέος.
> Ἢν δ' ἀπορῇς, μόνος οἶδας. ἔχεις γάμον, οἶκος ἄριστος.
> Ἔσσεται. οὐ γαμέεις, ζῇς, ἔτ' ἐλαφρότερος.
> Τέκνα, πόθος· ἄφροντις ἄπαις βίος. αἱ νεότητες
> Ῥωμαλέαι· πολιαὶ δ' ἔμπαλιν εὐσεβέες.
> Οὐκ ἄρα τῶν δισσῶν ἑνὸς αἵρεσις, ἢ τὸ γενέσθαι
> Μηδέ ποτ', ἢ τὸ θανεῖν. πάντα γὰρ ἐσθλὰ βίῳ.

Quod ipsum etiam ad hunc modum vertimus:

> Quamlibet imo viam vitæ ingrediare licebit,
> Vndique blanditur plurima commoditas.
> Concio si placet, atque forum, hinc vberrima famæ
> Materia, hinc ingens gloria colligitur.
> Hic bene tractandis prudentia callida rebus
> Exeritur: rursum vita quieta domi est,
> Rura petis? vario illic oblectamine mentem
> Naturæ facies pascet amœna tuam.
> Dulcia prædiues lucra suppeditauerit æquor.
> Si peregre viuis, resque tibi superest,
> Multus honos comitatur, habes nihil? ergo pudoris
> Est minus: ipse tibi conscius vnus eris.
> Vxor ducta tibi est? domus optima proinde futura est;
> Non ducta est? curis exoneratus ages.
> Si tibi dulce patris cognomen pignora nata
> Donant, & quod ames, vnde & ameris, erit.
> Orbus ages? orbi est sine sollicitudine vita,
> Quam patribus sobolis ferre alitura solet.
> Vt constant viridi, roburque vigorque iuuentæ,
> Commendat pietas sic sua caniciem.
> Nil igitur video causæ, cur alterutrum optes,
> Aut nasci nunquam, aut interiisse statim.
> Quandoquidem humanæ quæ tandem est portio vitæ
> Non optanda bonis atque adamanda suis?

Extat in hanc sententiam & Ausonii carmen non inelegans, in collectis omnib. huius vitæ malis, concludit ad hunc modum:

> --- Ergo
> Optima Graiorum sententia: quippe homini, aiunt,
> Non nasci esse bonum, aut natum scito morte perire.

In hac opinione videntur & Thraces fuisse, quibus mos erat in lucem æditos lachrymis prosequi, mortuos conuiuiis & tripudiis. Huius rei meminit Quintilianus Institutionum oratoriarum

libro quinto. Item Plinius & Valerius Maximus. Herodotus in quinto historiæ suæ libro, à quo hæc fabula profecta est, ait Trausos gentem esse Thracibus finitimam, quæ cætera quidem cum Thracum moribus concordet, vnum illud habeat peculiare, quod ædito infante propinqui circumsidentes cum ploratu commemorent, quantum calamitatum illi sit perferendum, vitam ingresso: contra defunctum hominem cum lusu lætitiaq; efferant, recensentes quam multis malis subductus sit. Plutarchus De audiendis poetis è tragico quopiam hos senarios refert, quos Aristides in Themistocle Euripidis esse docet:

> Τὸν φύντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά,
> Τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον
> Χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων.

Id est,

> Plorare natum, vt maxima ingressum mala,
> At mortuum, vitæque subductum malis
> Efferre lætos, gratulantesque ædibus.

Senserunt veteres, vitam humanam per se miseram & calamitosam esse. Proinde Homerus passim, δειλοὺς βροτοὺς, id est, miseros mortales appellat. Et hunc æmulatus Maro:

> Optima quæque dies miseris mortalibus æui
> Prima fugit.---

Menander apud Stobæum, sufficere putat ad calamitosi nomen, vt homo sis: ἄνθρωπος ἱκανὴ πρόφασις εἰς τὸ δυστυχεῖν.

Homerus:

> Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι
> Ζώειν ἀχνυμένους.---

Id est,

> Sic etenim statuêre Dei mortalibus ægris,
> Vt viuant curis districti.---

Idem Iliados ρ.

> Οὐ μὲν γάρ τί πού ἐστιν ὀϊζυρώτερον ἀνδρὸς,
> Πάντων ὅσσα τε γαῖαν ἐπιπνείει τε καὶ ἕρπει.

Id est,

> Nil æque miserum est, vt homo, quæcunq; animantum
> Vitalesque trahunt auras, serpuntq; per arua.

Sophocles in Oedipo Colonæo:

> Μὴ φῦναι τὸν ἅπαντα νικᾷ λόγον.

Id est,

> Non nasci omnem superat rationem.

Eleganter & Menander apud Plutarchum libello De animi tranquillitate:

> Ἆρ' ἐστὶ συγγενές τι λύπη καὶ βίος.

Id est,

> Cognata sunt hæc sibi, dolere ac viuere.

quod hominum vita, suapte natura multis molestijs sit obnoxia. Nec illepide Plautus in Bacchidibus:

> Vixisse nimio satius est, quam viuere.

Spithama vitæ.

Σπιθαμὴ τοῦ βίου, id est, Spithama vitæ, hoc est, modus vitæ perpusillus. Prouerbialis est figura, mutuo sumpta à rerum mensoribus: apud quos Spithama seu palmus, digitos duodecim cōtinet, quantum ferme longissimo digitorum porrectu complecti licet. Quin hodie quoque pusillum homunculum, palmum aut pugillum hominis appellant idiotæ nostrates. Translatum à fabris, qui quatuor digitis coniunctis metiuntur materiam: eam mensuram appellant palæstam. Interdum diducta manu à summo pollicis, vsque ad summum digiti medij, quam vocat σπιθαμήν. Psalm. 37. ἰδοὺ παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου, breuissimum vitæ spacium designans. Refertur adagium à Diogeniano.

Temporis punctum.

Στιγμὴ χρόνου, id est, Punctum temporis. Simili figura dixit Terentius: Tum temporis ad hoc punctum mihi est. id est, spacium breuissimum. M. Tull. Philippica 2. Attende paulisper, cogitationemq; sobrii hominis ad temporis punctum suscipe. Idem 8. Opus ostendebat munitionemq; legatis: ne punctum quidem temporis quum legati adessent, oppugnatio respirauit. Apud Mathematicos enim punctum indiuisibilis quædam pars est lineæ: cuius (vt inquit Euclides) pars nulla est. Plutarchus De pueris instituendis στιγμὴ χρόνου πᾶς ἐστὶν ὁ βίος, id est, Temporis punctum est omnis vita.

Salillum animæ.

Apud Plautum Philto hominem vocat Salillum animæ: sentiēs hominis breuissimam esse vitam, videlicet quantulum salis cuique in conuiuio apponitur. Locus Plautinus sic habet:

> Dei diuites sunt, deos decet opulentia,
> Et factiones: nos homunculi sumus
> Salillum animæ. quam quum extemplo amisimus, æque mendicus
> Atq; ille opulentissimus censetur, ad Acherōtem mortuus.

Quanquam extremo senario desunt duæ syllabæ, Pelops censetur, aut, censetur Crœsus: aut aliquid simile.

Vt herba solstitialis.

Apud Plautum in Pseudolo amans de spe subito deiectus, ita loquitur: Quasi solstitialis herba paulisper fui, repente exortus sum, repentino occidi. De Ephemero animalculo nobis alias dictum est. Sunt qui hoc loco solstitialem herbam intelligi velint Heliotropium. Atqui tametsi heliotropium circumagitur ad solem spectans, nusquam tamen legimus eam eodem die nasci ac mori. Vero propius est, Plautum sentire de herba Ephemero, cuius aliquot locis meminit Dioscorides: veluti lib. 4. cap. dcxcviij. Item aliis nonnullis. rursus lib. vj. cap. cxj. Is duo facit genera, alterum Colchicum, quod illic affatim proueniat, à quibus bulbus erraticus siue agrestis dicitur, quod sub exitum autumni florem effundit subcandidum, non dissimilem croceo. Alterum quod Irim syluestrem appellant, foliis lilij, sed tenuioribus, caule pari, florem habet cæruleum amarum: cuius descriptionem habet Plin. libr. 25. cap. 13. Colchicon bulbi similitudine allicit ignaros, & iugulat, quemadmodum & fungi. Sed præsens remedium est lac bubulum. De hac herba non dubium est quin Plautus senserit. Nam Dioscorides ait prouenire sub exitum autumni: hoc est, ni fallor, circa solstitium brumale. Nam autumnus Romanis & Græcis serior est quam nobis. Et Theophrastus Ephemeron appellatam putat, quod vltra diem non viuat: idem prædicans de herba, quod Aristoteles de animante eiusdem nominis.

Dimidio vitæ nihil differunt felices ab infelicibus.

Aristoteles Moralium lib 1. ὁ δ' ἀγαθὸς καὶ κακὸς ἥκιστα διάδηλοι καθ' ὕπνον, ὅθεν φασὶν οὐδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων, id est. Porro probus atq; improbus nequaquam in somno dignoscuntur. Vnde natum est, vt dicant: Felices nihil a reliquis distare dimidio vitæ. Idem refert libro Eudemiorum, reddens hanc causam, quod dormientes nihil agant. Ex actionibus autem nascitur felicitas aut infelicitas hominis. Proinde non inscite dixit Ariston apud Plutarchum commentario De communione ignis & aquæ, ὀλίγου χρόνου τοῦ βίου τοῖς ἀνθρώποις δεδομένου, ὕπνος οἷον τελώνης τὸ ἥμισυ ἀφαιρεῖ τούτου. id est, Cum exiguum vitæ tempus datum sit hominibus, somnus velut publicanus dimidium eius aufert. Plato lib. De legib. 7. καθεύδων γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, οὐ μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος, id est, Nullus enim dormiens alicuius est precij, nihilo magis quam is, qui viuus non est. Prouerbium consolatur parum fortunatos, diuitumq; ac potentium insolentiam retundit. Somnus enim adimit nobis nostri sensum: vnde fit, vt neq; miseris molesta sit sua calamitas, neq; fortunatis iucunda felicitas. Præterea felicitas, iuxta philosophos, sita est in actu rationis, per habitum virtutis: somnus autem quies est animi, bonis pariter ac malis communis.

Fictilis homo.

Κεράμινος ἄνθρωπος, id est, Homo fictilis, id est, mollis, imbecillis, fragilis. Ductum à vasis testaceis, quæ facile comminuuntur. Finitimum illi Homo bulla. In quibusdam codicib. lego κεραμικὸς ἄνθρωπος, in nonnullis, κέραμος ἄνθρωπος. Quorum postremum mihi magis arridet. Cerameus enim figulum sonat: ceramos, vas fictile. Sic & ficulnum hominem dicimus, ferreum, cereum, quemadmodum aureum, adamantinum. Contra quod eximium videri volumus aureum dicimus. Inde illud poetis frequens, χρυσῆ ἀφροδίτη, id est, Aurea Venus &, τῆς δικαιοσύνης χρυσοῦν πρόσωπον: &, χρύσεον ὄμμα τᾶς δίκας, id est. Iustitiæ vultus aureus: &, Iustitiæ oculus aureus: vtrunque Pindaro, ni fallor, refert Athenæus lib. 12. Itidem hodie quoque Aurea verba, Gemmeos mores dicimus. M. Tull. Academicarum quæstionum lib. 2. De libello loquens, quem Crantor scripsit de luctu: Est enim inquit, non magnus: verum aureolus, & vt Tuberoni præcipit Panætius, ad verbum edíscendus libellus. Quicquid autem vile, κεραμεοῦν siue κεράμειον, dicunt Græci. Ita Paulus homines appellat vasa fictilia, ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν σκεύεσιν ὀστρακίνοις. M. Tullius actione in Verrem 6. Tum illos cœpisse prætori dicere, putasse se id quod audissent, alicuius precij scyphos esse Pamphili. Luteum negocium esse, non dignum quod in suo argento Verres haberet. Et alicubi Luteum hominem appellat, contemptum, nulliusque precij: interdum ipsum Lutum.

Stupa seniculus.

Στυππεῖον γερόντιον, id est, Stupa, siue stipulaceus seniculus. De viribus effœto sene. Simillimum illi quod alio diximus loco, Homo bulla. Sumptum à ligno, quod iam exaruit, exsuccumq; redditum est & marcidum, in stipulæ morem. Stupa dicitur quod è lino excutitur siccum & inutile.

Vita mortalium breuis.

Qui monebit dandam operam vt apud posteros honestæ vitæ memoriam relinquamus, quæ perpetuo viuat (nam hanc vitam angustis circumscriptam esse terminis) accommodabit illud ex eodem libro:

> ---Ἄνθρωποι δὲ μινυνθάδιοι τελέθουσι.

Id est,

> Ast hominis breuibus spaciis constringitur æuum.

Vita hominis peregrinatio.

Παρεπιδημία τις ἐστὶν ὁ βίος, id est, Peregrinatio quædam est vita. Socrates in Axiocho Platonis adfert hanc sententiam, vt vulgo apud omnes decantatam. quanquam is dialogus habetur inter nothos: videtur esse potius hominis Christiani, qui Platonem voluerit imitari. Hæc enim sententia frequenter occurrit in sacris voluminibus vitam hanc esse exilium, esse incolatum & peregri-

egrinationem. quanquam & Socrates Platonicus narrat animas hominum è cœlo fuisse delapsas, quo sibi per philosophiæ studium parant reditum.

Ephemeri vita.

Ἐφημέρου ζωή, Id est, Ephemeri vita. De iis qui statim emoriuntur aut pereunt: ab animantibus, quę sic appellantur, quod vltra diem non viuant. Aristoteles li. De natura animalium quinto, prodit ad hunc modum de Ephemeris: Hypanis, inquit, fluuius apud Cimmerium Bosphorum sub solstitio fert veluti folliculos acinis maiores, quib. quadrupedes volucres erumpunt. quod genus animalis in post meridianum tempus vsq; vivit & volat, mox declinante sole macrescit & languet, mox occidente emoritur, vita non vltra vnum diem peracta, vnde ἐφήμερον appellatum. Retulit similia Plinius li. xj. c. xxxvj. nisi quod ait animal dictum ἡμερόβιον. Aristotelem citat M. Tullius Tusculanarum quęst. lib. j. addens Hypanim ab Europæ parte profluere in Pontum.

EX APPEND. ERASMI.

Circulus res mortalium.

Κύκλος τὰ ἀνθρώπινα, subaudi, sunt. quod circumagantur, & velut in orbem recurrant, vicissitudinibus certis. Pind. Sic & victoriam Homerus facit ἑτεραλκέα, alternatim nunc his, nunc illis contingentem.

IVNII. *Foliis similes homines.*

In prouerbiorum classem vocatur & ille versiculus, qui eodem loco legitur, à Glauco ad Diomedem prolatus:

Οἵη περ φύλλων γενεή, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.

Id est:

Frondibus arboreis sunt assimiles mortales.

Humana natura caduca & momentanea recte foliis comparatur, quę læto arbores prouentu profundunt, eadem incussu ventorum facile sternuntur. vnde recte Mimnermus:

Ἡμεῖς δ' οἷά τε φύλλα φέρει πολυάνθεμος ὥρη
Ἦρος, ὅτ' αἶψ' αὐγῇ αὔξεται ἠελίου.

Id est:

Nascimur, vt veris facies nitidissima frondes
Fundit, dum solis creuerit acre iubar.

Quanquam vero Glaucus reuera sortem humanam nunc firmam, mox deciduam, foliis comparat, quæ modo in aere sublimia fluctuant pensili honore, mox humi sternuntur: quomodo Dauid rex agri floribus nostram conditionem similiter florere canit: tamen alio detorsisse eum legitur Stratonicus citharœdus, cuius paulo ante feci mentionem. Nam quum Caunios (ciuitas ea est Cariæ) animaduertisset omnes colore lurido & pallentes, aeris grauis & incommodi vitio, exclamauit hoc illud esse, quod à poeta dictum fuerit,

Οἵη περ φύλλων γενεή, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.

Id est,

Frondibus arboreis sunt assimiles mortales.

Cumque nonnulli quererentur, immerito conuicio perstringi ab ipso ciuitatem ceu morbosam, respondit acerbiore ioco, μήποτε ἐγὼ τολμήσαιμ' ἂν λέγειν νοσερὰν, ὅπου καὶ οἱ νεκροὶ περιπατοῦσιν, id est, Absit, vt morbosam vocitem vrbem, vbi etiam mortui inambulant. Refertur istud & à Strabone libro decimoquarto, & à Stephano in dictione Καῦνος, & ab Eustathio commentar. in Dionysium. Poterit etiam non infacete torqueri in homines leues, & volubili ingenio, ac quouis ventulo aliam in partem mobiles, foliorum instar. Trifariam igitur vti licebit: tum in vitream humanæ vitæ fragilitatem: tum in discolores & cachecticos, pallore viriditatem foliorum mentientes: tum deniq; in Protheos, & ad quamuis auriculam instabiles.

Breuis vitæ isthmus.

Habet & illud breuitatis exiguæ significationem, quod ex Sophoclis Syndipno citat Ioan. Stobæus:

Μελέου ἀνέχουσι βίου βραχὺν ἰσθμόν.

Id est,

Breuem vitæ sustentans isthmon inanis.

Nihil enim esse longissima vita hominis inanius & breuius. quare recte auspicatur inde suos Aphorismos Hippocrates:

Ὁ μὲν βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρή.

Id est,

Vita quidem breuis, ars vero longa.

Est autem Isthmos, angustum terræ inter bina maria mediæ intervallum.

Vita suilla.

Spurcum & contaminatum viuendi genus, ὑώδης βίος, id est, suilla vita, à Clemente lib. Pædagogi iij. vocatur, vbi ait, τὴν μετὰ τῶν φαύλων συνδιαίτησιν ἀνθρώπων ὑώδη γνωρίζων ὁ πάνσοφος παιδαγωγὸς, χοιρείων ἀπηγόρευσεν μεταλαμβάνειν, id est, Pędagogus ille omniscius, sciens conuersationem cũ improbis hominibus suillam esse, per Moysen vetuit porcina vesci. innuere volẽs, eos qui Deum inuocant, cum impuris hominibus commercium habere non debere, qui suum ritu voluptatibus corporeis, cibis spurcis, & effrena libidine prurientes venere se oblectant, voluptate supra modum nociua, ὑώδεις etiam stolidi crassique ingenio dicuntur: vt apud Aristophanis scholiasten Hippocratis liberi leguntur traducti fuisse per ora hominũ de stupiditate, hoc est, διαβεβλημένοι εἰς ὑωδίαν: & Eudemus de iisdem ait: ὑώδεις καὶ ἀπαίδευτοι ἐκωμῳδοῦντο, id est, Suilli & illiterati Comicorum salibus incessebantur. Aristoph. interpres de Phænippo quodam, ὑώδης ἦν καὶ ἡταιρηκώς, id est: Suinus & scortorum amoribus deditus erat. Bœoti ὕαντες dicti fuerunt propter ingenii crassitiem. Pherecratis etiam ὑηνίαν pro imperitia extulit: & Plato συηνεῖν pro indocte & insulse, suum more aliquid conari. Nazianzenus:

Αὐτοὶ δ' ἐν σφετέροις αἴσχεσιν εἰσὶ σύες.

Id est,

Ipsi in suis ipsorum probris sunt sues.

Dies digitus.

Δάκτυλος ἡμέρα, id est, Digitus dies. Adagio indicatur, vitæ humanæ spacium esse exiguum, quasique digitale: hyperbole infra illam, Spithama vitæ. Alcæus poeta apud Athenæum, πίνωμεν, τί τὸν λύχνον ἀμμένομεν; δάκτυλος ἁμέρα, κὰδ δ' ἄειρε λύχναις μεγάλαις ἄις ποικίλαις. οἶνον γὰρ Σεμέλας καὶ Διὸς λαθικηδέα ἀνθρώποισιν ἔδωκεν· ἔγχεε κίρνας ἕνα καὶ πλείους. id est, Bibamus, quid lucernam moramur? Digitus est dies: accipe maioribus poculis, quæ tu obducas: vinum namque Semeles Iouisque natus obliuiosum mortalibus dedit: infunde, misce vnum atq; plura. Huc allusit proculdubio author Epigram. quod in fine vij. lib. legitur:

Πίνομεν Βάκχου ζωρὸν πόμα, δάκτυλος ἀώς,
Ἢ πάλι κοιμιστὰν λύχνον ἰδεῖν μένομεν.

Id est,

Ducamus Bacchi latices, digitus breuis est lux,
Somniger aut quid te lychne manere iuuat?

Quanquam in Alcæi verbis pro ἀμμένομεν, alii, σβέννυμεν, hoc est, extinguimus, supponunt: quum prioris lectionis fides vel ex Epigramm. astrui possit.

IOANNIS VLPII.

Εὖ κακῶς.

Græci sine connexione, pro eo quod est mediocriter, perinde atq; si Latine dicas, Bene male: quo licebit quoq; vti, indicare volentibus nobis vitam humanam, partim ex prosperis & lætis, partim ex tristibus & aduersis constare. Euripides.

Hippodromica bona.

Ita vocat Chrysostomus bona huius mundi, quæ more celeris equi cito discurrunt, & transuolant.

COGNATI. *Optima citissime pereunt.*

Homerus Iliados decimooctauo:

Ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι, οἷ' ἀγορεύεις.

hoc est,

Instant fata tibi, mi gnate, ita verba profaris.

Verba sunt Thetidis ad Achillem, quibus indicat, se præsagire ex illius dictis, non longe ab eo mortem abesse, cum nimia auiditate vltroneus ad bellum fatale deproperaret. Abiit autem hic versus postea in adagium, adaptatumque in eos vsus, vbi quem ob nimiam virtutem non diu in vita superstitem futurum auguramur. Optima enim citissime aboleri compertum est. Ad celeberrimum hunc versum videtur allusisse Horatius lib. ij. Satyr. j.

Quisquis erit vitæ, scribam, color: ô puer, vt sis
Vitalis, metuo.—

In istis versibus vitalis, pro viuax ponitur. Timet enim Trebatius, ne Satyrica libertas Horatio breui exitium conciliet. Vitalis, id est viuax ob Satyricam libertatem. Petrus Bunellus in epistola Petro Danesco scripta, de morte Georgii Selnæ: Obseruasse etiam illud mihi videor, eos qui quam celerrime maturitatem assecuti sunt, raro ad summam viuere senectutem. Vide supra adag. Summis negatum stare, &, Celerius occidit festinata maturitas. Lege item Nanium Miscellan. lib. iiij.

Summis negatum stare.

Lucanus quum dixit in primo,

—Summisque negatum
Stare.—

videtur allusisse ad illud Luc. Annæi Senecæ, aui sui, in prologo Declamationum: Fati maligna perpetuaque in omnibus rebus lex est, vt ad summum perducta, rursus ad infimum, velocius quidem quam ascenderant, relabantur. Cuius rei meminit idem in Octauia, quando inquit:

Quid me potens fortuna, fallaci mihi
Blandita vultu sorte contentum mea,
Altè extulisti, grauius vt ruerem, edita
Receptus arce, totque perspicerem metus?
Melius latebam, procul ab inuidiæ malis,
Remotus, inter Corsici rupes maris,
Vbi liber animus, & sui iuris, mihi
Semper vacabat, studia recolenti mea.

Idem De breuitate vitæ cap. xvij. Quod fortuito obuenit, instabile est: quo altius surrexerit, vergit pronius in occasum. Idem De consolatione ad Polybium, cap xxvj. Magna seruitus est, magna fortuna. Idem ad Martiam cap. xxiij. Quicquid ad summum venit, ad exitũ prope est. Sic ingenia quo illustriora, breuiora sunt,

Indicium est imminentis exitii, maturitas: & appetit finis, vbi incrementa consumpta sunt. Vnde & Hippocrates in Aphorismis, quod etiam apud Græcos in prouerbium versum est, αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραί. id est, Summæ firmę corporis cõstitutiones periculosæ, si ad extremum progressę fuerint: neque enim eodem in statu consistere possunt, neque interquiescere. Quum vero non quiescunt, iam in melius proficere haud possunt, Restat igitur, vt in deterius vergant, εὐεξίαν autem firmam constitutionem interpretatur Cicero, & καχεξίαν infirmam constitutionem, seu affectionem. Petrus Bunellus in epistola Petro Danesio scripta, de morte Georgii Seluæ Vaurensis antistitis: Obseruasse etiam, inquit illud mihi videor, eos, qui quam celerrime maturitatem assecuti sunt, raro ad summam viuere senectutem. Vide supra adagium iiij. Optima citissime pereunt. Hæc similia sunt illi quod Salustius in Catilinario dicit: Omnia orta occidunt, & aucta sic senescunt. Vide supra, Liuor summa petit: &, De male quæsitis non gaudet tertius hæres: item, Eminent, cadunt, &c.

θνατῶν δ' ὄλβιος εἰς τέλος οὐδείς.

Nemo mortalium perpetuo beatus. Euripidis in Iphigenia Aulidica versus, ac etiam sententia vulgo trita, monens rerum vices esse ęstuarias, nihilque in hac vita perpetuum. Similis est apud Pindarum in Pythiis, hymno iiij. vbi incertis ventorum flatib. vitæ pręsentis æstus comparare videtur. Stulti igitur sunt, qui stabile esse censent, quod in lubrico situm est.

Vita mimus est.

Pincianus in Senecæ De tranquillitate vitæ libro primo capite decimoquinto, legit: Omnia hominum negocia similia mimis esse, siue mimicis. Nam & vetus est, inquit adagium, mimum esse vitam. Et Augustus, authore Tranquillo, paulo ante obitum amicos percunctatus est, Ecquid his videretur mimum vitæ commode transegisse.

Cui nasci contigit, mori restat.

Idem Epist. xcix. Cui nasci contigit, mori restat. Hinc illud Manilii lib. iiij. Astron.

Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.

Salustius in Iugur. Omniaque orta occidunt, & aucta senescunt. A die enim natali statim cedit dies mortis, vt superius dictum est. Inde metaphorice vita temporaria & fluxa bonorum fruitio, transenna appellatur, quasi momentanea. Homo enim vt editus est in mundo, res seculares quasi per transennam aspicit, & postea interit, & vt inferius dicitur: Mortalia eminent, cadunt, crescunt, deteruntur. Aloysius Luisinus De compescendis animi affectibus lib. ij. c. x. Cum homo ortus sit, necesse est vt occidat, &c. Hinc Greg. Theol lib. ij. Sentent.

Ἃ γὰρ χρόνος δόμησε, καὶ λύσει χρόνος.

Id est,

Nam quod dies construxit, id soluit dies.

Omnia enim quæcunq; generantur, in senium ocyus vergunt, & (vt alius inquit) orta senescunt. Item alius apud Cic. quæst. Tuscu. lib iij. Ego quum genui, tum moriturum sciui. Vide, Terra editus, terræ redditur.

Eminent, cadunt: Crescunt, deteruntur.

Hæc per oppositum dicta à Seneca libro Epist. nono, epist. lxvij Mortalia eminent, cadunt, deteruntur, crescunt, exhauriuntur, implentur. Eo respexisse videtur Olympia Ful. Morata in quadam epistola ad Annam Estensem: Nihil est, mihi crede, stabile hic, omnia mutantur. & Eccles. cap. xiiij. Alia generantur, & alia disiiciuntur: sic generatio carnis & sanguinis, alia finitur, &, alia nascitur. Verinus:

Quum stabile hic nihil inuenias, cur stare requiris:
Quum videas fluxu cuncta perire suo?

Vide supra, Cui nasci contigit, mori restat. &, Summis negatum stare. item: Liuor summa petit. Nihil perpetuum esse, docet Thucydides libro secũdo, cum inquit, πάντα πέφυκε ἐλασσοῦσθαι, i. Naturâ comparatum est, vt omnia decrescant.

Terra editus, terræ redditur.

Gregorius Theolog lib. ij. Sententiarum:

Παντὶ βροτῷ θνήσκοντι πᾶσα γῆ τάφος·
Πᾶν γὰρ τὸ ἐκ γῆς, γῆ τε, καὶ εἰς γῆν πάλιν.

Id est,

Homini sepulchrum est terra quæuis mortuo:
Terra editus, terra ipse, terræ redditur.

Terræ enim proprium est, cadauera consumere, & ad primam suam originem reuocare: hoc est, in humum conuertere. Bibliorum pariter infinita sunt in hanc sententiam oracula, ne dicam dogmata, Dei etiam illud Mose referente, Genes. iij. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Dauid Psal. ciij. Auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Eccles. xij. Antequam reuertatur puluis in terram suam, vnde erat, & spiritus redeat ad Deum qui dedit illum. Etiam post: Terra es, & in terram ibis. Varro in Eumenidibus: Empedocles, inquit, natos homines ex terra ait, vt blitum. Blitum est olus leue. Nonius.

Vita mancipio nulli datur, omnibus vsu.

Prouerbialis versus Lucretii in lib. iij.

Sic aliud de alio nunquam desistit oriri,
Vitaq; mancipio nulli datur, omnibus vsu.

Ita nulli datur vita, vt propriam & perpetuam habeat, sed tanquam vtenda ab omnibus accipitur, & precarium omnes spiritum habemus: vt inquit Seneca. Accius in Medea, referente Nonio:

Fors dominatur, neq; vita vlli propria in vita est.

id est, perpetua.

Lege, si vacas, quæ supra annotauimus, ad illud, Mancipio dare. Laberius apud Macrobium: Cecidi ego: cadet qui sequitur: laus est publica. Id hanc habet sententiam, inquit Turnebus aduersariorum li. xviij. cap. iij. Laus nulli mancipio datur, nulliusque propria est, sed communis & publica: proinde ad alium subinde transit. Budæus De contemptu rerum fortuitarum lib. iij. Fortunæ bona nemo precario se accipere credit, sed mancipio: hoc est, tanquam propria, & perpetui dominii: cum interim vita ipsa, qua nihil magis proprium esse potest, vsu detur, non mancipio, vt inquit Lucret. Proinde valere ipsam, valere inquam sinamus Fortunam cum suis fortunatis, &c. Mancipium autem est dominii comparatio, possidendique ius, atque etiam dominium & mancipatio. Hinc mancipio dare, est nexus solennitate abalienare, ita vt rem omnino accipientis faciamus. Nexus autem, iuris quædam solennitas est, quæ fiebat eo modo, quo in Instit. Caius exponit, & Budæus refert in l. ij ff. de origin. iur. Mancipium igitur est nobis proprium, & cuius dominium habemus. Ex hoc autem Lucretii versu differentiam inter mancipium & precarium, quod vsum iudicat, colligere licet: & vsum esse, quando ius vtendi alicui datur, quandiu libuerit concedenti. Precarium, dictio est iuris studiosis notissima, & (vt ait Vlp.) est, quod precibus petenti vtendum conceditur tandiu, quandiu is qui concessit, patitur l. j. D. de precario. vbi plures differentias reperies inter precarium & commodatum. Commodatum, statutum modum habet, aut temporis, [illegible] aut vsus: Precarium, nullum habet modum constitutum, [illegible] quacunque hora reuocari potest: sicut humanæ mortis dies & hora semper cedit, vt dicit Cic. in Catone. Precarium autem genus est liberalitatis, quod ex iure gentium descendit, proximus gradus & postremus communicandi vsus rei sine proprietate post commodatum, cui in hoc est simile. Nam & qui commodat rem, sic commodat, vt non faciat rem accipientis. Precarium Græce dicitur παράκλησις & δέησις. Valerius lib. iij. Precario eius beneficio spiritum obtinere. Tacitus lib. j. Meque precariam animam inter infensos trahere. Idem lib. xx. Vita precaria. Inde παράκλητος & precario. Precario possidere, verbum nulli ignotum. [illegible] vt precario rogatio accipere, quasi vtendum accipere: κιχρᾶσθαι, vt Iuriscons. vtere, κιχρᾶν. Licet precarium & commodatum apud Iurisconsultos ipsa re [illegible] iam admonuimus, non semper eadem sint. Precario nomen, ipsa terminatione ablatiui, pro aduerbio accipitur. Paulus Iurisc. ait: Precario habere videtur, qui possessionem corporis vel iuris adeptus, ex hac solummodo caussa, quod adhibuit preces, & impetrauit quod sibi possidere aut vti liceat: veluti si me precario rogauit, per fundum meum ire, vel agere liceat: vel vt in tectum meum stillicidium, vel tignum in parietem immissum habeas. Cicer. pro A. Cecin. Ne id quidem satis est, nisi docet ita se possedisse, vt nec vi, nec clam, nec precario possederit. Curius ad Cicer. lib. vij. epist. Sum enim χρήσει μὲν (id est, vsu quidem) tuus, κτήσει δὲ (id est, possessione & mancipio) Attici nostri. Ergo fructus est tuus, mancipium vero illius. Cicero Curio, eodem lib. Attici quando proprium te esse dicis mancipio, & nexu, meum autem vsu & fructu, contentus isto sum. Id enim cuiusq; proprium est, quo quisq; fruitur atq; vtitur. Plaut. Curcul. Quis tibi hanc dedit mancupio? aut vnde emisti? fac sciam.

Celerius occidit festinata maturitas.

Quæcunque propere ac festinanter maturescunt, vel quid aliud assequuntur, celerius intercidunt, nec diutinam ætatem perferunt: quod infantes, ac stirpium aliquot genera commonstrant. Itaque melius est omnia cunctantius procedere, tardaque incrementa suscipere. Leuinus Lemnius De occultis naturæ miraculis lib. ij. cap. xxxix. In omni, inquit stirpium genere ac fructibus obseruamus, serotina quæque diutius asseruari: quæ vero festinantius maturescunt, flaccida vietaque fieri, ac putredini obnoxia. Quocirca minus Celerius siquidem occidit festinata maturitas. nobis probari solet in adolescentibus præcox ac præmaturum ingenium, tum pleraque naturæ munia, aut corporis animique dotes, quæ præter vulgatam consuetudinem, aut quam ea fert ætas præstantius se proferunt. Tales enim minus vitales esse solent, morteque properata confici. Qua de re exorta est prouerbialis sententia, prouerbium triuiale apud Belgas: Omnia festinantius procedunt, Het ghaeter al voor syn jaer alleene. Quo [illegible] designant, præter solitum, contraque communem temporis cursum, rerumque ordinem ac rationem pleraque euenire aut perfici: desumpta translatione ab infantibus, qui nec dum exacto anni curriculo pedibus insistunt, nulliusque fulti adminiculo hinc inde discursitant: quod postmodum languide perficiunt, atque ab incepta incedendi consuetudine desistunt. In hanc sententiam sunt nobis superius alia prouerbia, Optima citissime pereunt: &, Summis negatum stare. Ab his non admodum discrepat quod scripsit Thucyd lib. primo, σπεύδοντες σχολαίτερον ἂν παύσαισθε. id est, Festinando fieri possit, vt tardius incepta perficiatis, εἰ σπεύδοιτε.

Mors

Mors & fugacem assequitur.

Et antiquis temporibus & nostris prouerbiali loco dici solitum est, Mors & fugacem assequitur. Immo vero sæpius seruantur in prælio, qui fortiter pugnant, quam qui in fuga spem salutis constituunt. Quod declarat Homerus Iliad. ε.

Αἰδομένων τ' ἀνδρῶν πλέονες σόοι, ἠὲ πέφανται,
φευγόντων δ' οὔτ' ἂρ κλέος ὄρνυται, οὔτε τις ἀλκή.

Omnium enim hominum vitæ mors est extremum, etiam si quis belli periculum fugiat, aut se domi suę inclusum contineat. Simonides:

Ὁ δ' αὖ θάνατος ἔφηκε καὶ τὸν φυγόμαχον.

Id est:

Mors assequitur etiam eum, qui pugnam fugit.

Hunc Simonidis versum Horatius lib. tertio, Carm. ode ij. sic expressit:

Mors & fugacem persequitur virum.

Hinc Gregorius tertius hortatur Bonifacium, vt doceat Germanos, ne adeo pauide pestem fugiant, quasi è Dei manu quis effugere queat: apud Naucle rum generatione xxv. Quid est, inquit Lucretius lib. 3. quod tantopere trepidamus in rebus aduersis & periculosis? Nam quantumuis diligenter & accurate vitę & saluti nostrę consulamus, moriendum tamen est aliquando.

Certa quidem finis vitæ mortalibus adstat,
Nec deuitari lethum pote, quin obeamus.

Nihil perfectum.

Nihil vnquam à Deo immortali humano generi datum est ex omni parte perfectum, atq; omnibus numeris absolutum. Et hoc hodie à vulgo receptum est. Huc pertinet, quod scripsit in Odis lib. ij. od. xvj. Horatius:

Nihil ab omni Parte beatum.

Terra es & in terram ibis.

Admonitio prouerbialis ex Genes. c. iij. Terra es, & in terram ibis. Hinc illud Euripideum carmen in Phœnissis, à Cicerone cõuersum Tuscul. iij. lib.

Reddenda est terræ terra, tum vita omnibus
Metenda, vt fruges. sic iubet necessitas.

Ecclesiasticus c. x. Quid superbis terra & cinis? c. xvij. Omnes homines terra & cinis. Huiusmodi est illud Pacuuianum:

Omniumq; idem est pater, in idemque eadem
Quæ erant de integro, atq; eodem occidunt.

Et illud eiusdem, scite quoq; dictum:

Quicquid est hoc omnia animat, format, alit,
Auget, creat, sepelit, recipitq; in sese omnia.

Conuenit cum his Ennianum illud, quod Varro de lingua Latina lib. iiij. citat: Terra ops, quod hic omne opus, & hac opus ad viuendum. & ideo dicitur ops mater, quod terra nutriat. Hæc enim terris gentes omnes peperit, & resumit denuo, quę dat cibaria, vt ait Ennius. Vide ante, Cui nasci contigit, mori restat, &, Terra æditus, terræ redditur.

Mortuus est & Ancus.

Hoc, vel simile quid in ore videntur habuisse Romani, cum exemplo adducto mortem, aut si quid humanitus contingeret, æquo ferendum animo docere vellent. Eo referri potest illud Ennii:

Postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit.

quod Lucretius lib. De rerum nat. iij. ita sumpsit:

Lumina sis oculis etiam bonus Ancus reliquit.

Etsi id aliter etiam accipi posse sciam. Sic Horat. iiij. Odyss. vij.

Quo pius Æneas, quo Tullus diues, & Ancus?

Et epist. j. ad Numicium:

Ire tamen restat, Numa quo deuenit, & Ancus?

Ita regis Romuli, sed alia in re, nomen vsurpare solent, & Hannibalis, pro crudeli quouis. Certe fuit Ancus cuilibet superiorum (inquit Liuius) regum belli pacisque & artibus & gloria par. Huic autem adagio simile est illud Gallicum: Etiam moriuntur reges.

Quæ dedit illa, capit, neque dispendii facit hilum.

Elegans metaphora, à fœneratoribus sumpta. Terra quæ dederit corpus, iterum illud recipit: neque patitur, vt vllum dispendium, aut intertrimentum crediti fiat, quo minus quod credidit, idipsum recipiat. Vsurpat Varro non Ennii versum, seruata metri lege, sed verba tantum, lib. iiij. Nam versus ipse citatur ab eo libr. iiij. De ligua Latina. Id autem Ennius etiam voluit in Epicarmo: Animam ex æthere, corpus ex terra esse: vnumquodque vero illuc, vnde profectum erat, reuerti: terra corpus est, at mentis ignis est. Mentis, pro mens. Ignis pro sole. Idem Varro vsurpat ex eodem Ennii Epicarmo:

Isthæc terris gentes omnes peperit. & resumit denuo:
Isthęc dat cibaria, isthæc omnibus fruges gerit.
Isthic est de sole sumptus ignis, isq; mentis est.

Huius loci videtur meminisse Varro libro j, De re rustic. cap. iiij. Eius principia, quæ mundi esse Ennius scribit, aqua, terra, anima, & sol, Cęterum versus est Pacuuii è Chryse; Mater est terra, ea peperit corpus, animam æther adiungit. Terra autem mortuo homine corpus recipit quod genuit, neque quicquam dispendii facit: hoc est, amittit animæ & corporis discessu, cum anima fit ab æthere. Genes. iij. In sudore vultus tui vesceris pane, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Psal. c. iij Auferes spiritum eorum, & in puluerem suum reuertentur Psalm. cxlv. Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam Eccles. iij. De terra facta sunt in terram pariter reuertuntur. Item vndecimo, Et reuertatur puluis in terram suam vnde erat, & spiritus redeat ad Deum qui dedit illum. Ecclesiastici iiij. Omnia quæ de terra sunt, in terram conuertentur. Necesse fuit hæc adducere ad confirmandam hanc Ennii prouerbialem sententiam.

POLYDORI VIRGILII.

Paries inclinatus.

In eum qui affecta ætate, moribundus est. Psal. lxj. Paries vbi inclinari cœpit, futurum vt statim ruat.

VLTIO MALEFACTI.

ERASMI. *Canis vindictam.*

Κυνὸς δίκην, id est, Canis vindictam. Macedonicum adagium in eos, qui pręter expectationem pœnas dant iis, quos aliquando læserunt. Natum ab Euripidis tragici poetæ interitu. In Macedonia vicus quispiam est, qui Thracum dicitur, propterea quod olim à Thracibus sit inhabitatus. Hic cum canis quidam Archelai regis aberrasset, Thraces de more suo mactatum sacrificarunt, ac deuorarunt. Quod vbi comperisset Archelaus, talentum eis mulctam dicit. Verum cum illi soluendo non essent, Euripidem subornarunt, qui regem exoraret vt sibi mulctam remitteret: ita vt fecit. Postea vero cum Euripides in sylua quadam solus esset, & Archelaus à venatu reuerteretur, canes Euripidem cinctum discerpserunt, deuoraruntque. Existimatum est autem, eos canes ex eo prognatos fuisse cane, quem Thraces sacrificarant. Hinc adagium apud Macedonas increbuit, Canis vindictam: subaudiendum, passus est, aut aliud commodius. Valerius Maximus libro nono, capite de morte non vulgari, refert Euripidem cum ab Archelao rege Macedonum cœnæ adhibitus fuisset, domum à conuiuio repetentem, à canibus fuisse discerptum. Eos canes ab æmulo quopiam immissos fuisse, confirmat Aul. Gellius Noctium Atticarum libro xv. cap. xx. Suidas addit, hos æmulos fuisse Arridæum Macedonem, & Crateuam Thessalum poetam, quos Euripidis gloria vrebat. Hi finxerunt eum à regiis canibus dilaceratum fuisse. Sunt qui narrent, eum non à canibus, sed à mulieribus fuisse dilaniatum, cum intempesta nocte Craterum adolescentem peteret, Archelai amasium. Testatur enim & Gellius, Euripidem μισογύνην, id est, mulierum osorem fuisse. Sed quod ad superiorem attinet opinionem, fabulam non vsquequaque dissimilem narrat Plutarchus in dialogo. De comparatione terrestrium animantium & marinorum: Pyrrhus, inquit, rex iter faciens canem reperit, corpus hominis interfecti seruantem: cumque cognouisset eum tertium iam diem impastum manere, nec à cadauere diuelli, iussit extinctum sepeliri, canem secum adducendum curauit. Paucis post diebus militum delectus est actus, omnesque regem sedentem præteribant. Aderat & canis, quietus interim, donec domini interfectores prætereuntes conspicatus est: in hos protinus iratus, cum clamore irruit, ac sæpius allatrauit, subinde respectans Pyrrhum: adeo vt non solum ipsi Pyrrho, sed & omnibus qui aderant, suspicio nasceretur. Proinde cum & aliæ nonnullæ coniecturæ, ita vt fit, accederent aliunde, duo comprehensi sunt, & facinus confessi, supplicio sunt affecti. Addit, & Hesiodi interfectores, ab ipsius cane proditos, supplicium dedisse. Subiicit his, quod sua memoria dicit accidisse: Quidam irrupit in Æsculapii templum sublatis aureis & argenteis aliquot monumentis, clam & ignotus, vt putabat aufugit. At canis templi custos, cui nomen Capparus (nam indignus qui periret ἀνώνυμος) cum videret neminem æadituorum sua voce commoueri, fugientem sacrilegum est insequutus, ac primum quidem saxis petitus, haud tamen discedebat. Exorto die non accedebat propius, sed procul oculis obseruans sectabatur, nec cibum obiectum capiebat. Rursum iuxta dormientem cubabat & ipse, & abeuntem ad consimilem modum insequebatur: quod si qui viatores fuissent obuii, iis cauda adblandiebatur, in illum vnum latrabat ac sæuiebat. Hæc cum ab aliis alii didicissent, simulque & canis & hominis figuram cognouissent, sacrilegum apprehenderunt, & ad supplicium duxerunt, cane præcedente hilari iam ac gestiente, quod maleficum esset venatus. Vnde ei cani de publico pastus decretus est, eiusque rei cura sacerdotibus mandata. Verum vt ad prouerbium redeamus, apparet apte dici posse & in hunc sensum, quoties autor illati mali dissimulatur, veluti cum veneno tollitur inimicus, & spargitur in vulgum rumor, illum febri perisse: aut cum princeps immissis in ædes alicuius satellitibus omnia diripit, & fama dissipatur, à latronib. fuisse spoliatas: aut cũ tyrannus subuertit eũ cui maleuult deinde facti inuidia confertur in magistratus, tãquã illo inscio fecerint. Videtur hinc fluxisse, quod hodie passim apud Germanos dictitãt, vbi quid accidit incõmodi certi incerto autore, quodq; nemini possit imputare, Id canis accidisse morsu

Ornatus ex tuis virtutibus.

Hinc non multum abludit illa ironia Terentiana: Ornatus ex tuis virtutibus, in Adelphis: Si regnum possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus. id est: haberes præmia tuis factis digna. Nam olim reges honorem habebant iis, qui facinus aliquod præclarum ædidissent.

Reperit deus nocentem.

Εὗρε θεὸς τὸν ἀλιτρὸν, id est, Reperit deus nocentem. Cum tandẽ vltio contingit improbis, quasi diuinitus immissa. Theocritus in Idyllio x.

Εὗρε θεὸς τὸν ἀλιτρὸν, ἔχεις πάλαι ὧν ἐπεθύμεις.

Id est,

Inuenit deus impium, habes quæ olim cupiebas.

Theocriti Scholiastes indicat, prouerbium & alia forma solitum efferri: εὗρε θεὸς αἴτιον. Simile est Homericum illud Iliados δ.

Εἴπερ γάρ τε καὶ αὐτίκ' Ὀλύμπιος οὐκ ἐτέλεσσεν,
Ἔκ τε καὶ ὀψὲ τελεῖ, σύν τε μεγάλῳ ἀπέτισαν.

Id est.

Quanquam etenim non punit Iuppiter ilico sontem,
At faciet tandem, & luerint sua crimina magno.

Huc pertinet illud Sophocleum,

—Ὅτ' ἂν δέ τις θεῶν
Βλάπτῃ, δύναιτ' ἂν οὐδ' ἂν ἰσχύων φυγεῖν.

Id est,

—Vbi quis deorum læserit,
Nemo queat suffugere quamlibet potens.

Astipulatur autem senarius ille prouerbialis,

Θεοῦ τε πληγὴν οὐχ ὑπερπηδᾷ βροτός.

Id est,

Plagam deorum nullus hominum suffugit.

Pindarus item in Pythiis,

Θεὸς ὃ καὶ πτερόεντ' αἰετὸν κίχε, καὶ θαλασσαῖον παραμείβεται
Δελφῖνα, καὶ ὑψιφρόνων τιν' ἔκαμψε βροτῶν.

Id est,

Deus & alatam aquilam assequitur, & marinum præuertitur delphinum, & elatorum quempiam depressit mortalium. Astipulatur huic sententiæ & in Olympiis,

Εἰ δὲ θεὸν ἀνήρ τις ἔλπεταί τι λαθέμεν ἔρδων, ἁμαρτάνει.

Id est,

Quod si deum homo quispiam sperat falsurum se, cum agit aliquid, errat.

Sero Iupiter diphtheram inspexit.

Ὁ Ζεὺς κατεῖδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας, id est, Inspexit, etsi sero, pellem Iupiter. Senarius prouerbialis in eos, qui sero quidem, sed aliquando tamen pro malefactis dant pœnas. Antiquitas enim credidit, Iouem omnia in sua diphthera, hoc est, pelle caprina scribere: ac multa quidem pro tempore dissimulare, verum aliquando de improbis pœnas sumere. Belle quadrabit & in principes, qui diu dissimulata maleficia tandem puniunt.

Semper virgines furiæ.

Ἀεὶ παρθένοι ἐριννύς, id est, Semper virgines furiæ. Prouerbium obscurius deterret à peccando. Erinnyes enim malefactorum vltrices corrumpi non queunt, quo minus pœnas sumant de iis qui commeruerunt, atque hac gratia dictæ virgines. Suidas è Sophocle citat.

Mali bibunt improbitatis fæcem.

Κακοὶ πίνουσι πονηρίας τὴν ὀμίχλην.

Id est,

Mali bibunt iniquitatis turbidum.

Græcus versiculus videtur inuersione dictionum deprauatus, quod non raro nobis deprehensum est. Constabit hoc pacto:

Πίνουσ' ὀμίχλην τῆς πονηρίας κακοί. siue, οἱ κακοὶ πονηρίας.

Dici solitum, vbi pœna maleficis digna meritis contigisset. Translatum apparet ab iis, qui vino limpido epoto, tandem ad fæcem vsque perueniunt. Itaque voluptatem ex malefactis perceptam dolor supplicii consequitur.

Sus acina dependes.

—Ἀποτίσεις χοῖρε γίγαρτα.

Id est,

—Acinos sus improba pendes.

Lues quod admisisti, reddes quod abstulisti, non sine fœnore. Quadrabit, vbi pusillum commodi magno dependitur malo. Natum apparet à rustico quopiam, qui verbis hisce comminatus sit sui pascenti racemos.

Placiadæ.

Πλακιάδαι καὶ στέλαιον, id est, Placiadæ etiam stelæum. Plutarchus istud ostendit, dici consueuisse de deprehensis adulteris, & contumeliose, sicuti merentur, tractatis. Vicus est quidam Atticæ regionis, cuius incolæ Placiadæ vocantur. Apud hos moris erat, vt qui fuisset in adulterio deprehensus, ignominiosas pœnas daret, impactis in pudendam corporis partem raphanis, qui apud illos miræ magnitudinis esse dicuntur. Quod si raphani forte non fuissent ad manum, stelæo vtebantur: id est, ligonis ligno. Non me clam est, hoc alio nobis dictum loco, sed mutilatum: eoque duximus operæprecium hic integre repetere.

Hipparchorum tabula.

Ἱππάρχων πίναξ, id est, Hipparchorum tabula. Dici conueniet, quoties haud impune futurum significamus, si quid peccetur. A Syracusanis natum adagium. Apud hos enim mos erat, vt Hipparchi, hoc est, equitum præfecti in tabellis describerent militum nomina, qui ordinem deseruissent. Meminit Zenodotus. Hesychius indicat, apud Lacedæmonios Hipparchum dici, qui iuuenibus præfectus esset. Is in tabula notabat eos, qui quippiam indecore fecissent.

Habet.

Habet prouerbialiter dicitur, cum obtigit alicui quod expetiuit, aut quo dignus est. Habet quod amet, similes habent labra lactucas. Sumptum autumant ab aucupantibus, piscantibus, aut venantibus quibus reuersis sic aiunt, ἔχεις τι; id est, Habesne aliquid? Citatur ex Aristophanis Nebulis. Seneca tragicus in Agamemnone: Habet, peractum est. Terentius in Andria: Ego me continuo mecum, certe captus est, habet. Donatus ostendit proprie de gladiatoribus dici, quos prius alii vident quam ipsi sentiant esse percussos. Ex ea acclamatione natum videtur prouerbium.

Ignem igni ne addas.

Μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, id est, Ne incendium incendio addas. Vsurpatur à Platone. Sensus liquet. Ne calamitatem adiungas calamitati, ne commotum magis etiam commoueas. Diogenianus putat à carbonario quodam esse natum, qui inualescente incendio conflagrârit, clamans interim, μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ. Plato lib. De legib. ij vetat, ne pueri ad annum vsque duodeuigesimum vinum bibant: ne si vini calor accesserit ad feruorem ætatis, ignem igni suggerere videantur. Item Plutarchus in præceptis coniugal. πῦρ ἐπὶ πῦρ ἄγηται. id est, Ne ignis ad ignem accedat. Vtitur idem cum aliis aliquot locis, tum in præceptis De valetudine: ἵνα μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, ὥς φασι, πλησμονὴ τις ἐπὶ πλησμονῇ, καὶ ἀκράτῳ ἄκρατον ἄγηται. id est, Vt ne igitur ignis ad ignem, quemadmodum prouerbio dicitur, expletio ad expletionem, merum ad merum addatur.

Oleum camino addere.

Affinem huic habet sententiam: Oleum camino addere: pro eo quod est, malo fomentum, ac velut alimoniam suppeditare, quo magis ac magis augescat. Horat. in Satyris.

Scarabeus aquilam quærit.

Κάνθαρος ἀετὸν μαίεται, id est, Scarabeus aquilam quærit. Cum imbecillior atque impotentior, mali quippiam molitur, struitque insidias inimico longe potentiori. Est & altera lectio, atque ea (meo quidem iudicio) verior, ὁ κάνθαρος ἀετὸν μαιεύεται, id est, Scarabeus aquilæ obstetricatur. Sensus ferme idem est, siue legas μαίεται, siue μαιεύεται. Competit enim in humilem & imbecillum, qui viribus longe præpollenti, maliciosis insidiis & clanculariis dolis perniciem machinatur. Aristophanes in Lysistrata,

Ὑπερχολῶ γάρ, αἰετὸν τίκτοντα κάνθαρός σε
Μαιεύσομαι.—

Id est,

Supra modum irascor tibi, scarabeus aquilam ego te,
Quando oua paries obstetrix iuuabo.

Super hac refertur apologus quidam apud Græcos non inelegans, quem Lucianus indicat Æsopicum esse, cum ait in Icaromenippo, fabulatum fuisse Æsopum, quemadmodum aliquando scarabei & cameli cœlum conscenderint. Porro quod ad fabulam scarabei & aquilæ attinet, ad hunc habet modum. Est iam olim vetus aquilarum generi, cum vniuersa scarabeorum gente, vetus atque antiqua simultas, ac bellum prorsus internecinum, planeque, quod Græci solent dicere, ἄσπονδος πόλεμος. Nam odio dissident plus quam Vatiniano, adeo vt ne Iupiter quidẽ ipse (οὗ κράτος ἐστὶ μέγιστον, & qui totum nutu tremefactat Olympum) rem inter eos componere, ac dissidium finire potuerit, si modo vera narrant apologi. Denique nihilo magis inter eos conuenit, quam hodie quoque conuenit inter deos istos aulicos, & humilem obscuramque plebem. Sed erit fortassis, qui Æsopicarum fabularum rudis & ἀμύητος admiretur, quid tandem negocii sit cum aquila scarabeo: quæ cognatio, quæ vicinitas, quæ affinitas vsque adeo dissimilibus intercedat. nam inter hos qui vinculis eiusmodi copulantur, potissimum dissidia solent oriri, præsertim inter principes. Ad hæc, quænam tam atrocis odii causæ: postremo, vnde tantum animorum scarabeo, vt cum aquilarum populo bellum suscipere non dubitârit. Rursum, qua contumelia tantopere fuerit offensus aquilæ θυμὸς ἀγήνωρ, vt hostem tam humilem non contempserit, ac suo vel odio iudicârit indignum. Videlicet argumentum ingens, longa est iniuria, longæ ambages, ac res omnino maior, quam vt humana facundia queat explicari. Quod si Musæ, quæ grauatæ non sunt olim Homero dictare βατραχομυομαχίαν, mihi quoque relicto tantisper Helicone, dignentur adesse, rerum

rerum summam pro mea virili conabor exponere. Quid enim tam arduum esse possit, quod illis auspicibus non audeant homines? Sed quo res cognitu fiat illustrior, prius quam ad ipsum negocii caput veniam, ducis vtriusque mores, formam, indolem, ingenium, quam potero paucissimis perstringam. Primum igitur illud succurrit admirari, quid olim Romanis viris, alioqui sapientibus venerit in mentem, qui cum huius alitis symbolo sese præter cæteras nationes iactent, ac diis proximos ducant, cumque huius auspiciis tot victorias reportarint, tot egerint triumphos, tantum abest, vt benemeritæ gratiam referant, vt non toleranda etiam afficiant contumelia. Nam auem vnam omnium maxime masculam & inuicti roboris, emasculant euirantque, ac propemodum Tiresiam reddunt ipsi non admodum mares. siquidem apud Græcos plane mas est ἀετὸς. idque, ni fallor, longe magis quadrat in eum, cui summus ille pater & rex hominumque deumque, regnum in aues vagas permisit, expertus fidelem Iupiter in Ganymede flauo: tum ei, qui cæteris diis procul absistentibus solus irato Ioui, trisulca tela porrigat, nihil etiam prouerbio deterritus, πόῤῥω Διός τε καὶ κεραυνοῦ. Neque vero sine graui ratione factum arbitror, vt inter tam multas auium nationes, tamque numerosas tribus, aquila potissimum sit visa idonea, cui non solum auium φρῆτραι, verumetiam senatus populusque poeticus, suffragiis omnibus monarchiam decerneret. Nam quantum ad auium iudicium attinet, ad hanc partem pleræque propendebant, vt pauoni rerum summam committerent. Siquidem huius pulchritudini, splendori, sublimitati, fastuique plane regio, regnum deberi videbatur. Ac prorsum in hanc sententiam itum fuisset, nisi quædam longo rerum vsu callidæ, cuiusmodi sunt cornices, coruique, perpendissent, futurum vt si pauonem rebus præfecissent, eueniret, quod complures iam annos in monarchis quibusdam videre datum est: nimirum vt solo nomine strepituque regem ageret, aquila nihilo secius, vel sine populi suffragiis, regnum gereret. Cæterum poetas, viros sapientissimos, illud arbitror perspexisse, non alia magis imagine regum mores ac vitam effingi potuisse. Loquor de plerisque, non de omnibus. In quouis enim rerum genere, semper fuit eritque bonorum paucitas. Et aliud seculum alios gignit. Sed paucis, si videtur, hinc atque hinc cõtentionem admoueamus. Iam primum si quid ominis est in vocabulo (vt certe est) apte profecto Græcis ἀετὸς dicitur, παρὰ τὸ ἀΐσσω, quod est propemodum rapior impetu, & concitus feror. Quædam aues natura placidæ sunt ac mites: tum quæ feræ sunt, tamen arte cultuque cicurantur, ac mansuescunt. Sola aquila nec est habilis ad vllam disciplinam nec vllo studio potest mansuescere. Tantum impetu naturæ præceps fertur, & quicquid valde libuit, idem postulat sibi licere. Libetne spectare pullum animo vere aquilino? Graphice depinxit Horatius,

> Qualem ministrum fulminis alitem
> Olim iuuentas & patrius vigor
> Nido laborum propulit inscium:
> Verniq; iam nimbis remotis,
> Insolitos docuêre nisus
> Venti pauentem: mox in ouilia
> Demisit hostem viuidus impetus
> Egit amor dapis atque pugnæ.
> Nunc in reluctantes dracones.

Melius intelligunt hoc ænigma regiones expertæ, quantis malis sibi constiterint huiusmodi indomiti iuuenum principum impetus. Philosophorum est, moderari affectibus ac rationis ductum in omnibus sequi.

> ——At nihil est, ait Satyra, violentius aure tyranni.

Cui illud semper in promptu,

> Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas,

Deinde cum sex, opinor, aquilarum genera commemorentur, tamen illud inter omnes conuenit, quod rostro sunt vehementer adunco, nec minus aduncis vnguibus, vt vel ex ipso corporis habitu possis intelligere, carniuoram esse auem, quietis ac pacis inimicam, pugnis, rapinis, ac prędationibus natam. Et quasi parum sit carniuoras esse, sunt & quæ ossifragæ dicantur, & sint. Sed hic protinus tacite mihi dicis, optime lector: Quid hæc imago ad regem, cuius propria laus est clementia: cumque plurimum possit, nulli tamen velle nocere, ac solum aculeo carere, seseque totum in populi sui commoditates impendere: adeo vt Niloxenus ille sapiens rogatus, quid esset vtilissimum, responderit, Rex. id esse proprium veri principis indicans, vt quantum in ipso sit, nemini noceat, prosit omnibus sitque magis optimus, quam maximus. Quanquam non alia ratione potest esse maximus, nisi vt sit quam optimus: hoc est, beneficentissimus in omnes. Equidem exemplar laudo non inscite depictum à philosophis: & haud scio, an eiusmodi principes administrent Rempublicam in vrbe Platonica. Verum in annalibus vix vnum aut alterum reperias, quem ausis cum hac imagine componere. Porro si quis recentiorum temporum principes expendat, vereor ne non ita passim reperiat, in quem non quadret fœdissimum illud conuicium, quod apud Homerum Achilles torquet in Agamemnonem, δημοβόρος βασιλεύς. Nam Hesiodus δωροφάγους appellat. rectius tamen δημοφάγους appellaturus. Et cum Aristoteles euidentissima nota distinxerit regem & tyrannum, quod hic suum ac priuatum commodum spectat, ille populi rebus consulit: tamen quibusdam, regis appellatio, quæ priscis illis ac tantis principibus Romanis immodica visa est, & ob inuidiam refugienda, vix etiam satis est, nisi longam splendidissimorum mendaciorum addas coronidem, vt diui cognominentur, qui vix sunt homines: inuicti, qui nunquam non victi discesserunt è prælio: augusti, quibus angusta sunt omnia: serenissimi, qui belli tempestatibus, & insanis rerum motibus orbem concutiunt: illustrissimi, qui profundissima omnium bonarum rerum ignorantia caligant: catholici, qui quouis spectant potius quam ad Christum. Atque his diuis, inclytis, triumphatoribus, si quid est ocii ab alea, à poculis, à venatu, à scortis, id omne iam vere regiis cogitationibus dicant. Nec est vllum aliud studium, nisi vt leges, edicta, bella, paces, fœdera, consilia, iudicia, sacra prophanaque eo conferant, vt omnes omnium fortunas in suum conuertant fiscum: hoc est, in dolium pertusum congerant, & aquilarum in morem, innoxiarum auium visceribus se suosque saginent pullos. Age si quis mihi iam physiognomon non omnino malus, vultum ipsum & os aquilæ diligentius contempletur, oculos auidos atque improbos, rictum minacem, genas truculentas, frontem toruam, denique illud quod Cyrum Persarum regem tantopere delectabat in principe γρυπὸν: nonne plane regium quoddam simulachrum agnoscet, magnificum ac maiestatis plenum? Accedit huc & color ipse funestus, teter & inauspicatus, fusco squalore nigricans. Vnde etiam quod fuscum est ac subnigrum, aquilum vocamus. Tum vox inamœna, terribilis, exanimatrix, ac minax ille querulusque clangor, quem nullum animantium genus non expauescit. Iam hoc symbolum protinus agnoscit, qui modo periculum fecerit, aut viderit certe, quam sint formidandæ principum minæ, vel ioco prolatæ: & quantopere contremiscant omnia, quoties huiusmodi vox intonuit aquilina,

> Εἰ δέ κε μὴ δώωσιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι
> Ἢ τεὸν ἢ Αἴαντος ἰὼν γέρας, ἢ Ὀδυσῆος
> Ἄξω ἑλών, ὁ δέ κεν κεχολώσεται ὅν κεν ἵκωμαι.

Aut illa non minus βασιλική,

> Μή νύ τοι οὐ χραίσμωσιν ὅσοι θεοί εἰσ' ἐν Ὀλύμπῳ,
> Ἆσσον ἰόνθ', ὅτε κέν τοι ἀάπτους χεῖρας ἐφείω.

Ad hunc, inquam, aquilæ stridorem ilico pauitat omne vulgus, contrahit sese senatus, obseruit nobilitas, obsecundant iudices, silent theologi, assentantur iurisconsulti, cedunt leges, cedunt instituta: nihil valet, nec fas, nec pietas, nec æquitas, nec humanitas. Cumque tam multæ sint aues non ineloquentes, tam multæ canorę, tamque varię sint voces ac modulatus, qui vel saxa possint flectere: plus tamen omnibus valet insuauis ille & minime musicus vnius aquilæ stridor. Quanquam est vnum aquilarum genus, quod impense placuit Aristoteli (fortassis ob id, quod talem optarit pullum suum Alexandrum) haud multo minus prædabundum ac vorax, at paulo tamen tum modestius, tum taciturnius, & omnino plusculum habens humanitatis, quippe quod pullos etiam suos educet. Nam cæteræ faciunt quod impii solent parentes, qui fœtus suos exponunt: cum tigrides etiam catulos tollant suos. Atque eam ob caussam γνήσιον appellant: quasi germanum ac vere ingenuum dicas. Vidit hoc genus Homerus, & oculis captus. Nam μελάνωτον appellat ac θηρευτήν, id est, nigro tergo, ac venatricem: videlicet epithetis aptissime quadrantibus in tales principes, qualis fuit Nero, qualis Caligula, aliique nimium multi. At horum aliquot, quanto per Iouem γνησιώτεροι, ac prope dixerim plus quam aquilini, qui cum diis proximi sint, ob sceptrum ac maiorum imagines, tamen aliquoties plebeiis etiam homunculis blandiri quoque sustinent, ac prope dixerim, parasitos agere, modo prædę spes sit non aspernandæ. Iam & viuacem esse aquilam, ab autoribus proditum est. Ea tamen cum ad extremam peruenerit senectutem, nihil adhuc sitit, nisi sanguinem: cuius suctu vitam omnibus inuisam prorogat: nimirum rostro superiore adeo increscente, vt carnes depasci non possit. Atque hinc ortum est adagium illud notissimum, ἀετοῦ γῆρας, in senes ætate vinosiores: cum alioqui omne ferme genus hoc auium, quibus adunci sunt vngues, aut non bibant omnino, aut certe perquam raro, si quidem Aristoteli credimus. Et tamen hæ si quando bibunt, aquam bibunt. Sola aquila sanguinem sitit. Ergo rostro intorto natura, certe non semper nouerca, reliquis animantibus vtcunque consuluisse videtur, & inexplebili voracitati modum aliquem imposuisse. Quemadmodum & hac ratione prospexit, quod non sinat aquilam oua parere, plura tribus, nec pullos alere plures duobus. Atque adeo si Musæi versiculo credimus, quem testem adducit Aristoteles,

> Excludit binos, ædit terna, educat vnum.

Atque per hos ipsos dies, quibus incubat (incubat autem ferme tricenos) naturæ prouidentia cibum illis negauit, inuersis interim & vnguibus: ne videlicet omnium ferarum fœtus raperentur. Itaque per id tempus pennæ albescunt inedia. Atque hinc odium in fœtus proprios. Verum hoc in Romanis aquilis optare magis licet, quam cernere: quibus omnino nullus est compilandæ plebis, neque finis, neque modus. Nam & ætate crescit exigendi sitis: & nunquam incumbunt grauius, quam cum pulsus exclusus est. Tum vero populus alio atque alio feritur munere. Super hæc omnia, plurimos hostes opposuit vni: de quibus mox dicturi sumus. Atque hanc naturæ solicitudinem mirari desinet, cui persuasum sit esse verum, quod scripsit Plinius, (prodigiosum quidem illud & haud scio, an vel Democrito autore credendum,) insatiabilis auiditatis argumentum, etiam si ceu compertum & confessum narrat Plutarchus, autor cum primis grauis:) nempe aquilarum pennas quoque, si cæterarum auium plumis admisce-

antur, eas deuorare, ac paulatim extenuatas conficere. Tanta vis natiuæ rapacitatis. Equidem arbitror idem euenturum, si tyrannorum ossa cum plebeiorum ossibus commisceantur, ne sanguinem quidem magis misceri posse, quam Ægithi & Flori. Iam vero vide mihi, num illud satis quadret in quosdam principes. Nam de piis ac bonis non loquor: quod semel dictum vbique velim meminisse lectorem. Aquilarum vnicum par, magno ad populandum tractu indiget, nec alterum in propinquo prædonem esse patiuntur: itaque spacia determinant. Porro nostris aquilis, quæ non angusta ditio? Quantum in immensum vsque propagandi regni studium? Quanta cum finitimis aquilis aut miluiis de regni, hoc est, de prædandi terminis digladiatio? Verum illud fortasse non perinde congruit, quod auis hæc tantopere rapax, non tamen prædatur in proximo (videlicet ne vices iniuriarum, in ipsius aliquando caput retorqueantur) sed è longinquo magis prædas in nidum conuehit: cum interim tyranni nec ab intimis temperent, nec à maxime cognatis ac domesticis rapaces abstineant vngues: imo hoc quisque magis sit obnoxius periculo, quo principi ceu Ioui ac fulmini propior. Atque insitam hanc & à parentibus ingenitam rapiendi famem, nonnihil auget & educatio. Quandoquidem aquilam ferunt pullos vix dum satis volucres, ad prædandum è nidis extrudere, quo statim & à teneris (vt aiunt) vnguiculis consuescant rapto, suisque ipsorum vnguibus viuere. At in nonnullis principibus, Deum immortalem, quam multi accedunt ad rapacitatem stimuli: præter corruptissimam educationem, tantum assentatorum examen, tot officiales perditi, tot corrupti consultores, tot stultissimi familiares, tot nequissimi congerrones, qui publicis incommodis vel gratis delectantur. Adde his fastum, voluptates, luxum, delicias, quibus nullæ rapinæ satis esse possint. Adde stulticiam & imperitiam: quia nihil intractabilius, si cum felicitate copuletur. His itaque rebus cum vel benignissima corrumpi queant ingenia, quid censes futurum, si hæc ad auidam & improbam naturam, velut oleum ad caminum accesserint? Sed parum βασιλικῶς erat instructa aquila, si tantum adunco rostro, si tantum aduncis vnguibus ad prædandum esset armata: nisi additi fuissent oculi plus quam lyncei, & nec ad clarissimum solem conniuentes: quo quidem experimento fœtus suos an legitimi sint, explorare dicuntur. Itaque prædam quamuis è longinquo speculantur, quam destinant inuadere. Quanquam auium regi bini duntaxat sunt oculi, rostrum vnicum, vngues pauci, venter item vnicus. At nostris aquilis pape, quam multæ sunt Corycæorum aures, quot exploratorum oculi, quot officialium vngues, quot præfectorum rostra, quot iudicum & aduocatorum ventres, fame prorsus inexplebili, vt neque satis esse quicquam, nec tutum ab his esse possit, ne ea quidem, quæ in intimis penetralibus, aut abditissimis etiam scriniis sunt abstrusa. Veruntamen esset eadem fortassis aliquanto minus noxia, nisi ad arma dotesque corporis, astus accederet ingenii: hoc est, nisi nocens per se ferrum veneno tingeretur. Vngues suos quoties ingreditur, contrahit, ne videlicet aciem deterat, minusque valeant in prædando: id quod habet cum leonibus commune. Neque quemuis impetit, sed eum duntaxat, quo se credat viribus esse superiorem. Neque se repente præcipitem dat in terram, more cæterarum, cum prędam appetit, sed sensim demittit; ne impetu illisa offendatur. Ne leporem quidem (nam hunc maxime petit) aggreditur, nisi viderit in plana descendisse. Neque quouis grassatur tempore, ne quis opprimat fatigatam: sed à prandio ad meridianum ad prædandum prouolat: reliquis horis ociosa sedet, donec hominum conuentu fora compleantur. Tum quod occiderit, non inibi statim deuorat: ne quis subitus hostium incursus, incautam deprehendat in præda. Sed exploratis prius ac subinde refectis viribus, prædam in nidum, velut in castra deuehit. Nam quibus artibus ceruum se præstantiorem capiat, mox dicetur. Illud in primis memorandum ingenii documentum, testudinem raptam, ex alto speculata locum idoneum, in saxum aliquod demittit, vt ad eum modum rupta testa, carne vesci possit. Quanquam in Æschylo parum aquilinis fuit oculis, cum in huius albicantem caluariam, saxum esse rata, demissa testudine, miserum occideret, vt vel ob hanc vnam causam, optimo iure poetis omnibus conueniat inuisam esse. Atque id quidem nunc assidue veluti suo iure facit. Cæterum primitus testudinem dolis ad id pellexit, dum persuadet illi futurum, vti sua opera, volandi artem perdisceret. Atque hac spe sublatam in altum, deiecit in saxum, vt illius calamitatem tyrannico more verteret in suas delicias. Atqui si quis secum perpenderit, quam variis artibus, quot technis, quot machinis, quot præstigiis, improbi principes instructi sint ad expilandam plebem, quęstuosis legibus, mulctis, fucatis titulis, simulatis bellis, delationibus, affinitatibus indignam propemodum fatebitur aquilam, cui regni nomen tribuatur. Superest, vt cum quibus potissimum hostibus huic generoso prædoni res sit, paucis exponamus. Nam verum est illud, quod prouerbiis dicitur, aquilam non captare muscas, nec aspicere thripas. Negligit, si qua præda videatur regiis vnguibus indigna: nisi si quæ sint cognatæ Vespasiano, cui visus est lucri bonus odor ex re qualibet. Sunt enim & degeneres aquilæ, quæ piscatu viuunt, & quas non pudeat cadauer alienum tollere. Sed quæ generosiores sunt, veluti tyranni, quædam piratis ac latronibus concedunt: à quibus (vt apud Alexandrum Macedonum nobilis ille dixit pirata) nihil differunt, nisi quod ipsi maiore classe, maioreque manu magnam orbis partem suis diuexant latrociniis, minutulas illas prædas accipitribus ac miluis relinquentes, cum quadrupedibus belligerantur: nec id sane sine periculo, nec rursum citra victoriæ spem, sicuti strenuo duce dignum est. Atque in his leporem potissimum, vt dixi, venatur aquila: vnde & leporariæ cognomen additum vni generi: perinde quasi ducem Africanum aut Numantinum appelles. Neque contemnit imbellem hostem, sed esculentum appetit: vt etiam si parum gloriæ veniat ex victoria, non parum tamen auferatur emolumenti. At fit aliquoties, vt cum maxime leporem captat, tum maxime capiatur, icta pennato iaculo: dicatque prouerbium quod illi ferimus acceptum, τοῖς ἰδίοις πτεροῖς ἁλίσκομαι. Audet & cum ceruo confligere: inferior tamen futura, nisi vulpinam adderet pellem. Nam astu supplet, quod viribus est diminutum. Commissura cum hoste, prius in puluere volutat sese. deinde cornibus insidens ceruinis, puluerem pennis collectum, in oculos spargit, alis ora verberans, donec exoculatum in rupes det præcipitem. Sed est eidem acrior, multoque magis anceps cum dracone pugna, etiam in aere. Draco maleficis artibus oua consectatur aquilæ. Illa vicissim hostem vbicunque visum rapit. Nam quod illi cum vulpe simultas est irreconciliabilis, nemo mirabitur, qui quis cognorit, quam olim regaliter illam acceperit. Inierat cum ea vicina necessitudinem: cumque incubanti pastus deesset, proximæ catulos in nidum sustulit. Reuersa vulpes cum spectaret indignam suorum laniationem, quod vnum poterat, testata deos est, atque inter hos præcipue Iouem φίλιον, amicitiæ violatæ vindicem. Et audisse videtur ista vota deus aliquis. Pauculis post diebus euenit, vt aquila prunam carnibus è sacrificio raptis hærentem, in nidum deuexerit imprudens. Igitur absente aquila, igni paulatim ventis excitato, nidus conflagrare cœpit. Pulli tertii, præcipites se dedere, nimirum adhuc inuolucres. Vulpes delapsos excipit, & in cauum delatos deuorat. At post id quidem temporis nihil omnino conuenit inter aquilam & vulpem: quanquam id sane non mediocri vulpinæ gentis malo. Quo tamen haud scio an dignæ videri debeant, quæ quondam leporibus συμμαχίαν aduersus aquilam petentibus auxilium negârint, vt refertur in annalibus quadrupedum, ex quibus Homerus βατραχομυομαχίαν est mutuatus. Iam vero acre dissidium est & cum vulture, velut homonymo techno, & edacitatis æmulo: tametsi hoc quidem nomine, vt crudelior, ita & generosior aquila, quod non deuorat animal, nisi quod occiderit, nec per ignauiam alienis insidit cadaueribus. Nam sittam iure habet exosam, quæ miris artibus aquilæ oua frangere studet. Pugna & cum ardeolis, quod hæc auis vnguibus freta, non vereatur eam aliquoties adoriri, adeo dimicans acriter, vt in conflictu emoriatur. Neque vero iam mirum, quod illi parum conuenit cum oloribus, aue nimirum poetica. illud mirum, ab iis sępenumero vinci tam pugnacem beluam. Nec admodum gratum esse consueuit poeticum genus male sibi consciis monarchis: vtpote liberum & loquax, quodque nonnunquam cum Philoxeno in Latumias reduci malit, quam silere. Nam si quid dolet, id chartis illinunt atris, & regum mysteria ad ipsos etiam posteros euulgant. Nec cum gruibus satis conuenit: opinor ob id, quod illis impendio placeat democratia, vehementer inuisa monarchis: à quibus tamen ingenio superantur. Etenim cum grues è Cilicia demigrantes montem Taurum aquilis plenum parant transmittere, ingentibus lapidibus, quo vocem cohibeant, in os sumptis, noctu tacite transoluant: atque ita deceptis aquilis, tuto traiiciunt. Sed peculiaris quædam cum trochilo (nam id est aui nomen) simultas intercedit: non ob aliud (vt aiunt, magnus ille deambulator) nisi quod huic quoque regis ac βασιλέως φόρου nomen tribuitur: Idque potissimum apud Latinos. Proinde ceu regni affectatorem extremo persequitur odio. Quanquam non is hostis est, cuius vires metuat aquila. Nam trochilus imbecillis est ac fugax, solertia tamen & ingenio prędituus, fruticetis & cauis abdit sese, vt quamuis à potentiore facile capi non possit. Quin olim cum certamen volandi cum aquila suscepisset, vicit astu magis quam viribus. Denique cum cybindo bellum gerit internecinum, adeo vt sæpenumero cohærentes prendantur. Est autem cybindus, nocturnus accipiter. Nec tyrannis est vllum hominum genus magis inuisum, quam illorum, qui à vulgi sententia longe lateque dissentientes, nimium acute cernunt per tenebras. Sed annon egregie stultus sim, si omnes eius hostes persequi censere pergam, quæ cum nullo non gerat bellum? Atque reliquis animantium ordinibus aliis cum aliis partim bellum est, partim amicitia. Multos habet inimicos vulpes, attamen coruum habet amicum: cuius auxiliis aduersus Æsalon autem, taurum, los suos diuexantem adiuuatur. Eidem bene conuenit & cum serpentibus, cum æquè cuniculis gaudeant. Crocodilus hostem habet ichneumonem, sed cum trochilo familiaritas est, adeo vt illi liceat, vel in ipsas beluæ fauces impune penetrare. Vni aquilæ cum nullo prorsus animante nec amicitia, nec affinitas, nec sodalitas, nec consuetudo, nec fœdus, nec induciæ. Hostis est omnibus, & neminem non habet hostem. Siquidem non potest non omnium esse hostis, qui omnium malo viuit ac saginatur. Proinde sibi conscia, non nidulatur in plano, sed in præruptis & excelsis rupibus, aliquoties & arboribus, sed præaltis: videlicet tyrannicum illud secum voluens, Oderint, dum metuant. Proinde cum ciconiæ sacræ sint Ægyptiis, adeo vt occidisse sit capitale: apud Romanos sacri anseres, miluus apud Britannos nemo noceat, suibus parcant Iudæi, nec Delphines venabantur antiqui, neque lædere fas erat, sed si quid in venatu peccassent, pauculis modo plagis

plagis puerorum more castigabantur. At in aquilas vbique gentium eadem lex est, quæ in lupos & tyrannos, vt præmium sit, qui communem omnium hostem occiderit. Ergo nec amat vllum, nec amatur ab vllo animante aquila: non magis profecto quam mali Principes, qui magno Reip. malo sibi gerunt imperium. Fortasse priuatorum sunt affectu istiusmodi. Magni satrapæ vsqueadeo sunt ab his alieni, vt interdum nec liberos ament, nisi emolumenti causa: sæpenumero suspectos habeant, & inuisos. Leonem animal tam immane retulisse gratiam homini de se benemerito, & vitam dedisse, à quo pedis sanitatem acceperat, prope creditum est ab omnibus. Draconem seruasse nutricium suum, & ad agnitam vocem accurrisse, credunt permulti. Quin & aspidem, ad mensam cuiusdam quotidie ventitare solitam, vbi sensit ab vno catulorum suorum hospitis filium interemptum, eum occidisse, violatique hospitij pœnam & de suo partu sumpsisse, neque præ pudore deinde in eas ædes reuersam, retulit Phil[illegible]chus: neque desunt qui credant: scribendum existimauit Demetrius Physicus, recensendum Plinius. Item pantheram ob catulos eductos è fouea, hominem officiose produxisse, donec egressus solitudines in viam publicam redisset. Aristophani grammatico puellam Stephanopolidem adamanti, riualis erat elephantus. Eamque rem vt omnibus notissimam, & omnium sermone celebratam retulit Plutarchus. Apud eundem draco quispiam perdite amat puellam Ætolidem. Nam Delphinum erga homines amor, erga Arionem seruatum, erga Hesiodum in littus deuectum, & virginem Lesbiam cum amatore seruatam, erga puerum vectum & reuectum officium, propemodum in confesso est. At virginem ab aquila adamatam, nec hi credunt, qui credunt omnia. Nam fatale quoddam huius & in homines odium, vel hinc colligas licebit, quod Prometheo deorum omnium φιλανθρωποτάτῳ addita sit in Caucaso carnifex. Et tamen in tam multis vitijs est, quod laudare possis. Minime bibaces sunt, minimeque salaces, quæ maxime sunt rapaces. Nam quod Ganymedem rapuit aquila, Ioui rapuit, non sibi. At vides nonnullos nostros ἀετοὺς, qui sibi rapiant: nec vnum Ganymedem, sibi matronas abducant, vt hac parte propemodum intolerabiliores sint, quam rapinis, quibus maxime sunt intolerandi. Ergo cum innumerabiles sint auium species, atque inter has aliæ plumarum opibus ac picturis admirandæ, sicuti pauones: aliæ candore niueo insignes, vt olores: aliæ contra decenti nigrore lucentes, vt corui: aliæ corporum proceritate præminentes, veluti struthiones: aliæ fabulosis etiam miraculis celebres, vt phœnix: aliæ fœcunditate commendatæ, vt columbæ: aliæ gratæ lautorum mensis, vt perdices, ac phasices: aliæ loquacitate iucundæ, vt psittaci: aliæ cantu mirabiles, vt lusciniæ: aliæ fortitudine animi præstantes, vt galli gallinacei: aliæ delitiis hominum natæ, vt passerculi: tamen ex vniuersis, vna aquila viris tam sapientibus idonea visa est, quæ Regis imaginem repræsentet, nec formosa, nec canora, nec esculenta, sed carniuora, rapax, prædatrix, populatrix, bellatrix, solitaria, inuisa omnibus, omnium pestis, quæ cum plurimum nocere possit, plus tamen velit, quam possit. Nec alio iudicio leoni mandatum est regnum inter quadrupedes, quo non alia belua vel immanior, vel putidior. Canes cum ad multa sunt vsui, tum ad hoc præcipue, quod pro rebus hominum excubias agunt. Boues agricolantur. Equi & elephanti belligerantur. Muli & asini gestandis oneribus sunt vtiles. Parasitatur simia. Draco vel hoc vtilis nomine, quod vsum marathri monstrarit ad oculorum aciem acuendam. Leo nihil nisi tyrannus, hostis ac deuorator omnium, nec nisi viribus ac metu tutus, planeque Regium animal, quemadmodum & aquila. Quod videntur perspexisse, qui nobiles illos clypeos leonibus quam maxime hiantibus & explicatis ad prędam vnguibus insigniunt. At plus apparet vidisse Pyrrhum, qui sese aquilam vocari gaudebat, quam Antiochum, qui accipitris cognomine delectabatur. Sed minus iam mirum, leonem in quadrupedum genere regnare: cum diis etiam poeticis, Iupiter administrando regno potissimum visus sit idoneus, impius execto & exacto patre, incestus sororis coniugio, tot stupris, tot adulteriis, tot raptibus exornatus, & post hæc κυανέοις ὀφρύσι, καὶ ψολόεντι κεραυνῷ territans vniuersa. Nam apum politiã, in qua vni regi non licet gestare aculeum, etiamsi laudatur à multis, nemo tamen imitatur, non hercle magis quam Platonis. Sed ad aquilam redeo, cui ob dotes quas commemoraui, tam βασιλικῶς, ob tam egregia in omne animantium genus merita, senatus populusque poetarum, magno consensu decreuit, primum, vt rex omnium, atque etiam θεῖ☉, id est, diuinus appellaretur. Deinde satis honestum inter sidera locum dederunt, ac stellulis aliquot insignierunt. Postremo munus inter cœlites honorificum mandarunt, vt solus arma ministret irato Ioui, quibus orbem commouet vniuersum. Quoque id impune possit, illud quoque tribuerunt, vt vna animantium nec metuat fulmen, nec lædatur à fulmine, sed iisdem oculis fulmen emicans obtueatur, quibus aduersum aspicit solem. His addiderunt sapientissimi illi Cascique Romani, vt in legionum suarum vexillis, primas teneret aquila, essetque vexillorum ipsorum vexillifera: posthabitis etiam lupis, Romanæ gentis nutriciis, posthabitis Minotauris, & apris, non extremæ rapacitatis beluis, posthabitis denique & equis. Nam his quatuor animantibus insignita vexilla, quondam aquilam sequebantur. Paulo pŏst nec comites eos est passa, sed illis in castris relictis ipsa sola prodibat in prælium. Hanc inquam vnam dignam censuerunt, quę totius orbis monarchæ sceptra, signa, clypeos, domos, vestes, vasa, ministeria decoret: cum tamen vulturum, ni fallor, augurio conditum sit Romanorum imperium, non aquilarum. Addidit hoc augurum collegium, vt si cuius ædibus insederit aquila, aut si pileum in caput alicuius immittat, imperium portendatur. Habes è Ducibus alterum: nunc ad Scarabeum veniam. Est animal, ac vix etiam animal, quippe cui sensus aliquot desint ex insectorum infima gente: quod infami sane vocabulo Græci κάνθαρον, Latini Scarabeum appellant, aspectu tetrum, odore tetrius, sonitu teterrimum, alis crustacea vagina obtectis. Quin magis totus ipse Scarabeus nihil est, nisi crustum. Nascitur in excrementis, hoc est animantium stercoribus, in iisdem viuit, versatur, oblectatur, deliciatur. Præcipuum huic studium pilas quam maxime potest ingentes componere, ceu pastillos, non ex odoribus, sed stercore, potissimum caprino: nam id illi prorsus amaricinum olet. Eas miro conamine voluit auersus, pedibus posterioribus quos habet longiores, superne iniectis, capite in terram prono. Quod si quando contingat, vt aduersus collem aliquem onus protrudant, elapsis subinde pilis, ac deorsum recurrentibus, putes te Sisyphum voluentem saxum videre. Nec defatigantur, nec conquiescunt. Tantus operis ardor, donec in antrum suum deuexerint. In his pilis vt ipsi nati sunt, ita fœtus etiam suos educant, & teneros adhuc aduersus hyemis rigorem nidulantes fouent. Equidem scio nulli non esse notum scarabeum, vt qui passim sit obuius, nisi sicubi nulla omnino sunt stercora: sed non est eadem omnium species. Etenim sunt, quibus nigro quodam virore luceat crusta. Plerique tetro nigrore horrent. Sunt nonnulli grandiores, prælongis ac bisulcis armati cornibus, cacumine forcipibus dentato: ea cum visum est, ad morsum contrahunt, stringuntque. Sunt itern rutili, & iidem prægrandes, qui terram aridam fodiunt, atque illic nodos ponunt. Sunt qui metuendo bombo formidabilique strepitu prouolent, vt imprudentem non mediocriter territent. Sunt & alia formarum discrimina. Verum illud commune est omnibus, è stercore ortus, è stercore victus, in stercore vita deliciumque. Iam opinor futurum, vt aliquis Romanis Ducibus impense fauens, aquilæ vicem deploret, qui cum tam humili, tamque plebeio hoste res inciderit, aui tam regali: quem vincere gloriosum non sit, à quo vinci turpissimum, & cui abunde multum laudis contingat, quod cum aquila decertârit, etiamsi victus discesserit. Apud poetas pudet Aiacem Vlyssis aduersarij tam imbellis: & aquila cogitur cum scarabeo conflictari. Rursum alius magis etiam demirabitur, vnde huic insecto vilissimo, tantum animorum, tantum audaciæ, vt non sit veritum cum aue multo pugnacissima bellum suscipere. Tum vnde opes, vires, facultates, auxilia, vt tot iam annos bellum ducere potuerit. Verum si quis hunc explicet Silenum, & contemptum hoc animalculum propius ac veluti domi contempletur, tam multas in eo dotes haud vulgares animaduertet, vt omnibus diligenter pensitatis, propemodum scarabeum se malit esse, quam aquilam. Ne vero mihi reclamet & obturbet quisquam, prius atque rem cognouerit. Primum in hoc aquilæ præstat etiam scarabeus, quod senectam quotannis exuit, ac subinde repubescit. Iam hoc ipsum tanti est, vt existimem Romanos etiam Pontifices aliquot, cum eis liceat recta in cœlum immigrare, quippe cuius clauem gerunt: tamen vbi peruentum est ad inamabilem illam senectutem, quæ voluptatibus omnibus abdicat, malle cum scarabęis σύφαρ abijcere, quam pro triplici corona, septemplicem accipere. Deinde in tantulo corpore, quantum animi robur, quam heroica mentis vis, quantus ad inuadendum impetus, vt nihil iam sit ad scarabeum Homerica musca. Nam hinc, ni fallor, quibusdam scarabeis nomen etiam inditum, vt tauri dicantur. At cum tauris nec leones temere congrediuntur: tantum abest, vt id faciant aquilæ. Iam vero nec ingenium vulgare, nisi quis sine causa, vel natum olim, vel vbique celebratum existimet Græcum illud prouerbium κανθάρου σοφώτερ☉, quo nimirum singularis quædam & incomparabilis tribui videtur sapientia. Neque mea refert, si quis cauilletur eum parum bene habitare in domicilio deformi. Quanquam quod ad corporis quoque formam attinet, absit modo vulgaris & iudicium occupans imaginatio, non est quod contemni possit scarabeus. Etenim si vere proditum est à Philosophis, eam figuram quam vocant sphæricam, non modo pulcherrimam esse, verumetiam modis omnibus optimam, nec aliam magis demiurgo illi placuisse, qua cœlum hoc, rem omnium multo pulcherrimam, fabricaretur: cur non & formosus videatur scarabeus, qui ad huius speciem longe propius accedit, quam aquila? Deniq; si equus in suo genere formosus est, si canis in suo: qui minus in suo placeat scarabeus? Nisi omnes omnium formas nostra metimur, vt quicquid ad hominis formam non accesserit, id continuo deforme iudicetur. Nam colorem scarabei nemo puto calumniabitur, vt qui gemmas etiam nonnullas commendet. Porro quod animantium excrementis ad suam commoditatem abutitur, ingenii laus est, non crimen. Quasi vero non idem faciant Medici, qui cum multorum animantium, tum hominis etiam excrementa, non illinunt solum, verum in potione ministrant in morbis. Nec pudet Alcumistas, viros planẽ diuinos, ad quintam illam essentiam eliciendam, vti fimo: nec agricolas, quo quidem hominum genere nullum fuit olim honoratius, stercoribus arua saginare. Sunt & populi, quibus ad incrustandos domiciliorum parietes, fimus pro gypso est. Eodem contuso, & ad solem exiccato, ad ignis alimentum vtuntur, lignorũ vice. Cypri boues suos humano stercore saginant: nec saginant tantum, sed etiam medentur. Sed illi, inquis, res tam putida bene olet. Stultum vero sit, nasum hominis

in scarabeo desiderare. Siquidem id homini peculiare, odore sui fimi offendi. Nec idem accidit in vllo cæterorum animantium. Felicior itaque nobis scarabeus, non immundior. Quanquam homines quoque non tam res offendit, quam opinio: nam priscis illis mortalibus, res ipsa non perinde atque nobis visa est abominanda, quam auspicatissimo vocabulo lætamen appellarunt. Nec dubitarunt Saturno Deo, Sterculei cognomen addere: nimirum honoris causa, si quidem Macrobio credimus. Nam prodidit Plinius, Stercuto Fauni filio, hinc non nomen solum, verumetiam immortalitatem contigisse in Italia. Porro in Græcia res eadem duobus Regibus summam peperit gloriam: Augeæ, qui excogitarit: Herculi, qui diuulgârit. Denique nunquam abolebitur regij senis memoria, quem Homerus (vt in Catone tradit Cicero) manibus suis lætificantem agros, nec alia re quam qua delectatur scarabeus, posteritati consecrauit. Imperatorem Romanum nihil offendebat lotij putor, cum emolumento coniunctus: cur scarabeum à tantis commoditatibus tam leue deterreat incommodum, vt iam demus incommodum esse? Denique cum videamus scarabeum in stercore purum esse, semperque crusta nitida, contra aquilam etiam in aere putere: quæso vter altero mundior? Equidem hinc etiam nomen inditum arbitror, vt κάνθαρος, veluti κάθαρος sit appellatus: nisi si quis malit à Centauris dictum cantharum. Nam ne putes scarabeum ob naturam sordidam à lautitijs abhorrere, idem rosis impensissime delectatur, easque vnice appetit, si quidem Plinio credimus. Quod si quis forte dotes has leues ac vulgares existimet, illud certe nemo non fatebitur magnificum, & ingenti crista dignum, quod antiquitus inter sacras imagines, & in vatum mysteriis cum primis habitus est scarabeus, egregij bellatoris aptissimum symbolum. Siquidem (vt refert Plutarchus in commentario De Iside & Osiride) in Hieroglyphicis Ægyptiorum picturis Regis simulacrum erat oculus, addito sceptro: quo videlicet vigilantia, cum recta iustaque rerum administratione coniuncta, significabatur. Nam illis, opinor, temporibus adhuc eiusmodi Reges erant, multum aquilæ dissimiles. At Thebis ait idem imagines quasdam fuisse repositas, quæ manibus carerēt: eæ iudices repræsentabant, quos oportet ab omni munerum corruptela quam maxime seiunctos esse. Atque inter has vnam oculis quoque carentem, quæ iudicij præsidem adumbrabat: quod hunc oporteat omni prorsus affectu vacare, tantumque rem ipsam spectare, personam non respicere. Aderat, non corchorus inter olera (quod prouerbio dicunt) sed inter sacras imagines scarabeus, sigillo insculptus. Et quid tandem per hoc nouum symbolum nobis innuebant sapientissimi Theologi? Rem videlicet haudquaquam vulgarem: nempe belli Ducem egregium & inuictum. Nam hoc quoque Plutarchus indicat, ne quis sic à me confictum existimet, quemadmodum allegorias aliquoties comminisci solent indocti Theologi. At dixerit imperitior aliquis: Quid scarabeo cum Duce belli? Permulta sane congruunt. Principio vides, vt totus armis luceat scarabeus, nullaque pars corporis sit, non diligenter crustis ac laminis communita, vt non melius armatus videatur Mauors Homericus, cum illum maxime sua instruit panoplia. Adde nunc militarem assultum, cum horrendo ac Panico bombo, cantuque vere militari. Quid enim insuauius classicorum sonitu? Quid ἀμουσότερον tympanorum strepitu. Nam tubarum vocem, qua nunc Reges tantopere delectantur, olim Busiritæ non ferebant, quod asino rudenti videatur adsimilis. At ei genti, inter abominanda habebatur asinus. Adde laboris in voluendis oneribus patientiam, inuictum animi robur, ac vitæ contemptum. Ad hæc negant in scarabeorum gente fœminam inueniri, sed omnes esse mares. Quæso, quid magis congruere potest in fortem Imperatorem? Quin & illud ad rem apte quadrat, vt idem indicat Plutarchus, quod in delicatis illis pilis, de quibus dictum est, fœtus suos ædunt, fouent, alunt, educant: nec alius est locus nascendi, quam cibi. Verum hoc mysterii mihi non facile sit interpretari. Rectius exponent imperatorii milites, qui norunt quid sit ἐν ἀσπίδι ξενίζεσθαι, qui norunt χαμευνίας, qui in obsidione nudi duras hyemes, duriorem famem sæpenumero pertulerunt, qui vitam ægram, non iam herbarum radicibus, sed fœdo victu produxerunt, qui menses aliquot in nauibus exegerunt. Si quis huius vitæ sordes perpendat, mundus erit scarabeus: si quis miseriam, est quod scarabeo inuideat. At hæc est laudatissimorum Imperatorum sors & conditio, ne quis forte contemnat. Sed illud obiter demirari libet, quid acciderit nostris pyrgopolynicis, vt in suis insignibus, in quibus totam nobilitatem sitam esse putant, pardos malint, aut leones, aut canes, aut dracones, aut lupos, aut aliud animal, quod vel casus obiecit, vel ipsi sibi adoptarunt, cum proprium illorum symbolum sit scarabeus: atque id quidem cum accommodatissimum, tum vero ab ipsa antiquitate, quæ nobilitatis vnica parens est, comprobatum, dicatumque. Denique non vsquequaque contemnendum existimabit scarabeum, quisquis secum reputârit, magos ac medicos maximis hominum malis ab hoc animante remedia petere. Siquidem cornua Lucanorum (sic enim appellant hoc genus) non modo gestantur in crumena, verumetiam de collo suspenduntur: nonnunquam & auro inclusa, aduersus omnes infantium morbos. Quid quod in efficacissimis, vixque credendis remediis, ni Plinius author esset, parem cum aquila vim obtinebit scarabeus? Siquidem ὁ δεινὸς ἐκεῖνος scarabeus, smaragdo gemmæ insculptus; nec enim è quouis ligno fingitur Mercurius, iuxta prouerbium nec quamuis gemmam se dignatur scarabeus, sed smaragdo gemmarum omnium nitidissima expressus, vt dixi, si de collo suspendatur (at non nisi Cynocephali capillis, aut certe plumis hirundinis) aduersus omnia veneficia præsentaneum adfert remedium: nec omnino minus efficax, quam moly, quod Vlyssi quondam dedit Mercurius. Nec solum aduersus hæc valet, verum etiam non vulgariter confert, si quis quocunque modo Regem adire paret, vt huiusmodi anulus in primis gestandus sit his, qui constituerunt à Rege Sacerdotium aliquod non ieiunum, aut Archidiaconatum, aut Episcopatum (sic enim vocant) petere. Idem capitis grauedinem auertit, non mediocre per Iouem malum, præsertim potoribus. In his igitur tam mirandis remediis, sapientes illi magi nullum faciunt discrimen inter aquilam & scarabeum. Proinde quis ipsum scarabeum despiciat, cuius & imago lapillis insculpta, tantam habet vim? Admonet me gemmarum mentio, vt illud etiam adiiciam: si quid aquila sibi placet cognomine gemma aetite, nec hac laudis portione cedere scarabeum. Nam huic quoque nomen debet cantharias, totam animantis speciem mire referens, vt non effigiem expressam, sed viuum ac verum scarabeum intra gemmam conditum dicas. Postremo si quid hoc ad rem pertinet, non paucioribus adagiis nobilitatus est ille fimo prognatus scarabeus, quam Rex auium aquila. Nam si quis aquilæ factioni studens, neget hac parte cum ea conferendum esse scarabeum, quod olim apud Thebanos crassos homines inter numina habebatur, non admodum refragabor: modo meminerit hoc honoris aquilæ cum crocodilis & cercopithecis, denique & cum cepis ac ventris crepitu esse commune: quandoquidem apud Ægyptios hæc omnia portenta diuinos honores inuenerunt. Etsi quo calculo dignum est, in hac collatione numinis inane vocabulum, non defuerunt, qui scarabeo quoque tribuerint diuinitatem. Vtrumque Ducem vtcunque depinximus. Superest iam, vt tam atrocis belli causas reperamus. Olim in Ætna monte leporem quempiam insectabatur aquila, iamque contractis vnguibus prædæ sic imminebat, vt afflatu propemodum exanimatum animal, & alioqui timidum, ad proximum scarabei cauum velut ad asylum confugerit. Quandoquidem in rebus desperatis, extremoque discrimine præsidium vndelibet & petitur & speratur. Erat autem is scarabeus, quemadmodum inquit Homerus, ἠΰς τε μέγας τε. Nam in eo monte scarabeorum natio, felicissimæ sobolis esse perhibetur, adeo vt hinc ὁ αἰτναῖος κάνθαρος prouerbio sit nobilitatus, videlicet ob insignem corporis magnitudinem. Ad huius igitur antrum confugiens lepus, supplex ad eius genua se prouoluit, obsecrans atque obtestans, vt ipsius penates sibi vitæ præsidio sint, aduersus hostem immitissimum. Iam primū hoc ipso sibi nonnihil placebat scarabeus, quod extitisset qui ipsi suam vitam debere vellet, quique rem tantam à se præstari posse crederet. Denique cui sinum antrum, quod omnes homines obturatis naribus execrantes præterire solent, idoneum videretur, ad quod salutis causa velut ad sacram aram aut Principis statuam confugeret. Confestim igitur prouolat obuiam aquilæ scarabeus, & huiusmodi dictis furentem lenire conatur: Quo maior est tua potestas, hoc magis conuenit te parcere innoxiis. Noli lares meos innocentis animantis interitu funestos reddere. Sic tibi tuus nidus semper ab huiusmodi calamitate sit immunis. Generosi regiique animi est, dare veniam & indignis. Prosit nihil commerito domicilij reuerentia: quod cuique tutum & inuiolatum esse vult æquitas, si non sinunt leges, approbat consuetudo: prosit deprecantis, si non autoritas, certe studium. Quod si genus nostrum & scarabeia despicis arma.

At sperato deos memores fandi atque nefandi.

Si nihil te mouent penetralium violatorum vices, in tuum caput aliquando redituræ: certe Iouem maximum reuereare, quem in vno facto ter offendes. Meus est hic hospes: offendes ξένιον. Meus est supplex, & ipse pro illo tibi: violabis ἱκετήσιον. Denique pro amico deprecor amicus: offendes φίλιον. Scis quam certas iras concipere soleat iratus Iupiter, quam acriter vindicet lacessitus, qui sæuienti ministras arma. Nec omnia permittit suis, nec omnia condonat affectibus. Sed plura parantem dicere scarabeum, aquila vexatum alis, contemptim in terram præcipitat. Leporem frustra supplicem, sub oculis scarabei crudelissime iugulat laniatque, laniatum in immitem nidum deportat: neque vel tantillum valuerunt apud eam, nec preces, nec minæ scarabei: quem tamen haud aspernata fuisset, si quantum audacia viribusque pollet, tantundem polleret prudentia: aut si in mentem venisset, olim leonem in extremo vitæ discrimine, à mure seruatum fuisse, & omnium quadrupedum tyranno, quod dij vix dare poterant, id à tam infimo contemptoque animalculo per occasionem datum esse: si cogitasset formicam beneficio prouocatam, columbæ vitam dedisse, admorso aucupis calcaneo. Adeo nullus est tam humilis, tam abiectæ sortis, qui non possit per occasionem, & prodesse amicus, & nocere inimicus, vel potentissimo. Verum id temporis nihil horum succurrebat aquilæ: tantum præsenti præda potitur, fruiturque. Ea contumelia descendit altius in pectus magnanimi scarabei, quam quisquam credidisset. Stimulabat excelsum ac titanicum animum, hinc pudor, quod in causa tam æqua, parum sua valuisset authoritas: hinc misericordia, quod innoxium animal & imbelle, tam immaniter esset laniatum: hinc dolor, quod ab aquila tam ferociter, atque id tam impune contemptus esset, haudquaquam (vt ipsi vide-

videbatur) contemnendus: Siquidē nulli sua leuis est autoritas. Iam succurrebat & illud, fore vt vniuersum scarabeorū genus in contemptum veniret, si semel id factū aquilæ cessisset impune. Ac tum quidem temporis, quoniam vlciscendi facultas non erat, omnino regium quiddam exhibuit scarabeus. Nempe hoc ipsum, quod de Agamemnone, cæterisq; Regibus dixit Chalcas:

> Εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,
> Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσσῃ
> Ἐν στήθεσσιν ἑοῖσι. --

Omnes igitur artes, omnes dolos in pectus aduocat. Nec vulgarē molitur pœnam, internecionem, ac plane πανωλεθρίαν in animo voluit. At cum ipsa quidem aquila hoste tam bellaci, Martem experiri non satis tutum esse ducebat: non solum ob id, quod copijs esset inferior, verumetiam quod Mars, stupidus Deus ac væcors, nec minus cæcus quam ipse Plutus, aut Cupido, plerumq; faueat causæ deteriori. Quod si maxime par viribus fuisset, si felicius pugnarent hi, quorum melior esset causa: tamen esse videbat, in quo grauius excruciaret aquilam, & odium suum pleniore vindicta satiaret, si posteritate sublata, viuam etiam & sentientem aquilam longa morte exanimaret. Nulla in re grauius discruciantur parentes, quam in liberis: adeo vt qui sui corporis sæuissimos negligunt cruciatus, filiorum tormenta non ferant. Viderat asinos per ignes obiectos, miro vitæ contemptu, pullis suis succurrere: viderat exempla huius animi in animantibus permultis. Existimabat ab his communibus affectibus non esse alienam aquilam. Denique suo generi tutius esse iudicabat, si inimicum tam pertinacem ab ipsa quod aiunt, stirpe perdidisset. Audierat, opinor, celebratum illud prouerbium,

> Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείπει.

Titillabat & blanda quædam spes, si facinus successisset, futurum vt profligata aquila, ipse regno potiretur. Atque vt dolor non solum fortes facit, & intrepidos, verumetiam sagaces, diligenter explorat, quo loco spem suæ posteritatis hostis recondidisset. Quo peruestigato, Vulcanum adit, quicum illi nonnulla familiaritas est, ob coloris similitudinem. Exorat, vt arma sibi cudat, quæ neque sint onerosa volanti, & tamen aduersus mediocrem vim tueantur. Armat à summo vertice ad imum vsque calcaneum Vulcanus scarabeum, his armis quibus adhuc vtitur: nam antea muscarum more inermis erat. Nidus erat procul illinc semotus, in excelso præruptoque scopulo, multa sarmentorum ac stipularum vi congestus & communitus. Huc mihi protinus egregius scarabeus aduolaritne an adrepserit, parum liquet, certe peruenit. Sunt qui dicant, tum cum pennis aquilæ feriretur, adhærentem clanculum ab insciente aquila in nidum deportatum esse. Et quo nec homines (quibus non est aliud animal insidiosius, nec ad nocendum ingeniosius) peruenire potuissent, eo penetrauit scarabeus. Inter stipulas in insidiis abdit sese, ac tempus nactus idoneum, aquilæ oua protrudit è nido, aliud post aliud, donec nullum reliquum faceret. Ea delapsa, comminuta sunt: ipsi pulli informes adhuc miserabiliter in saxa elisi, prius orbati vita sunt, quam vitæ sensum accepissent: nec hac tam atroci pœna contentus fuit scarabei dolor. Est gemma cum primis nobilis, quam ab aquilæ nomine Græci vocant aetiten: non dissimilis est ouo, sexu quoque distinguitur, nam in fœmina fœtum inclusum inuenias, pulli propemodum specie. Mira vis ad eliciendum partum. Quamobrem hodieque parturientibus admouetur, quo partum acceleret. Huius itaque generis par, aquila solet in nido suo ponere: alioquin nunquam positura oua, aut certe non exclusura pullos. Tantum etiam thesaurum deiicit è nido scarabeus, quo pariendi facultatem in posterum eripiat: lapides acutis excepti saxis, minutatim dissiliere. Ne hæc quidem adhuc satis visa sunt iræ scarabei. Leuem calamitatem putat, nisi dolore quoque ac lamentis hostis frueretur: itaque rursum abdit se penitus in stipulis. Redit aquila, nouam sui generis cladem conspicatur: videt sua viscera frustulatim discerpta, videt nobilis gemmæ non æstimabilem iacturam: queritur, clangit, fremit, stridet, eiulat, obtestatur deos, ac suis illis oculis, quos iam dolor etiam acuebat, hostem tam potentem circumspectat. Atque omnia potius in mentem veniunt reputanti, quam scarabeus ille contemptus. Dira minatur, dira precatur ei quisquis tantæ calamitatis fuisset author. Quantam interea voluptatem animo persensisse credis scarabeum, dum hæc audit? Quid faciat misera? Rursum in Fortunatas insulas illi deuolandum fuit (neque enim aliunde importatur αἰετίτης) alterum par inueniendum. Nidus in locum multo semotiorem æditioremque transfertur. Rursus oua ponit, & huc nihilo secius ignotus hostis penetrat: populatur omnia, totam superiorem renouat tragœdiam. Rursum hinc in tutiorem arcem demigrat aquila: alia deponit oua: alios adhibet aetitas. Rursum adest scarabeus. Nec modus nec finis fugiendi atque insequendi, donec delassata tot cladibus ales, constituit sacram mouere ancoram, ac suis diffisa viribus ad deorum præsidia confugere: Iouem adit, exponit calamitatis suæ tragœdiam, hostem tam potentem, eumque (quod esset grauissimum) ignotum, vt tanta passæ, facultas etiam vlciscendi eriperetur. Addit, hanc suam perniciem ad ipsum quoque Iouem pertinere: periturum imperii munus, quod ille donasset, mutandum armigerum, si quemadmodum instituit hostis, pergeret: esse non nihil assuetis ac notis vti ministeriis, etiamsi nouitas in suffecto Ganymede feliciter successisset. Mouet Iouem satellitis sui periculum, præsertim cum recens rapti Ganymedis officium hæreret animo. Iubet, si videatur in suo ipsius sinu deponat oua: aut illic, aut nusquam omnino intuto futura. Paret ales, ac in summi Iouis sinu, extremam gentis suæ spem deponit: multum obtestata, per felicissima illa oua, quæ quondam illi Leda pepererat, vt sua bona fide tueretur. Quid non efficit pertinax animi dolor? Vereor ne cui res supra veri fidē esse videatur. Ad ipsam summi Iouis arcem inuictus subuolat scarabeus, haud scio an numinis alicuius fauore adiutus Pastillum in hunc vsum è stercoribus paratum, in sinum illius demittit. Iupiter vt est sordium insolens, quippe in purissima mundi parte habitans, & à terreno contagio longissimo semotus interuallo, dum offensus teterrimo odore, fimum è sinu studet excutere, oua aquilæ deiicit imprudens: quæ videlicet ex alto delapsa, perierunt, & prius quam terram contingerent. Atque ita tandem cognitus est illi tot cladium artifex: & hoc ipsum voluptatis cumulum addidit scarabeo. iuuit agnosci. Contra aquilæ (nam rem gestam ex ipso didicit Ioue) non mediocre doloris pondus adiecit, tam contemptus suæ calamitatis author. Quandoquidē est & hoc nonnullum mali solatium, si quis à magno superetur hoste. Hinc velut de integro dirum inter eos coortum bellum: aquila pro viribus vbicunque conspectam scarabeorum gentem vexat, rapit, proterit, perdit. Vicissim scarabeus in aquilæ perniciem neruos intendit vniuersos. Itaque prædandi, insidiandi, iugulandi, nec mora, nec requies, nec vllus omnino finis futurus videbatur, nisi vtraque gente pariter sublata funditus, vt Cadmeam victoriam diceres: adeo gladiatoriis animis vterque in alterum affectabat viam. Nec vinci poterat aquila, neque cedere nouit scarabeus. Tandem Iupiter in tantis rerum periculis succurrendum putat, conatur priuatim inter eos rem componere. Quo magis conatur, hoc magis horum incrudescit odium, gliscunt iræ, ferueseunt pugnæ. Et erat ille quidem haud dubie propensior in aquilæ partem: sed è diuerso mouebat exemplum longe perniciosissimum, si cui licuisset impune ἱκετήσιον, φίλιον, aut ξένιον contemnere. Proinde facit quod in extremo rerum discrimine solet, deos in concilium aduocat: pauca prælocutus, rem, vt est gesta, proponit. Præconio Mercurij fit dicendi potestas, rogantur ac dicuntur sententiæ. Variatum est studiis. Dij contemptiores fere fauebant scarabeo: ex maximis etiam Iuno vehementer huic studebat, nimirum odio Ganymedis, aquilæ rebus infensa. Tandem in hoc senatusconsultum pedibus itum est, quod arguta voce pronunciauit Mercurius, Vulcanus in æs incidit, vti bellum æternum scarabeus & aquila suo gerant arbitratu. Quod cuique acciderit incommodi, ob id in ius vocare non liceat, bello imputetur. Quod quisque rapuerit, id iure belli possessurum: tantum non placere dijs internecionem vllius gentis. Proinde triginta dies, per quos incubat aquila, temperetur a manibus, seruentur induciæ. Nec fas sit scarabeis per id tempus in publicum prodire: ne videlicet ad inediam ac fouendi laborem, belli quoque tædium accederet aquilæ. Addidit illud ex suo studio Iupiter, idque reclamantibus nonnullis: Æquum est, inquit, ex tam immensis terræ spaciis, vel exiguum angulum, velut asylum superesse meo satelliti, quo tutus sit à scarabeorum incursu. Neque vero nouum exemplum induco. Sunt loca quæ lupum nesciunt: sunt in quæ non immigrent venena: sunt in quibus non viuant talpæ. Metabor & ipse in Thracia iugerum aliquot spacium apud Olynthum; in quod si quocunque modo prudens, imprudens, volens, nolens, pedem intulerit scarabeus, capitalis esto: nec fas sit exire semel ingresso, verum inibi torqueat sese, donec emoriatur. Loco nomen tribuitur Cantharolethrus, vt vel ipso monitus vocabulo sciat scarabeus actum fore de se, si cōtra nōstrum senatusconsultū nō vereatur in eum locum irrumpere. Rhodo exulat aquila, ne cui videatur inhumanū, Olyntho excludi scarabeum.

> Sic ait, & totum nutu tremefecit Olympum.

Adfremebat omnis deorum consessus. Valet in hodiernum vsque diem senatusconsultum, semperque valebit. Scarabeis & aquilis durat exitiale bellum: per eos dies, per quos incubat aquila, nusquam apparent scarabeorum filij. Locum eum, quem designauit Iupiter, summo studio vitat: quod si quis importet, protinus exanimatur. Eiusque rei, si quis forte requiret, testimonium perhibet Plin. lib. xi. ca. xxvii. Atque hoc quoque grauior autor Plutarch. in cōmentario De animi tranquillitate. Sed iam dudū sat scio, sic tecum cogitas optime lector: Quid isti venit in mentem, vt tantum nugarum de nihilo nobis effutiat: ac non quidem elephantum è musca (quod aiunt) sed è scarabeo gigantem reddat. Quasi vero parum ingenii sit, tot adagiorum Chiliadas euoluere, nisi fabulis insuper tam verbosis nos enecet. Dicam equidem. Vt est sua cuique sententia, sunt quib. in explicandis adagiis inops videor, ac ieiunus. Existimant enim id demum esse magnificum, si quis volumen in immensum extendat. Istis nimirum libuit ostendere, me in cæteris data opera breuiorem esse: alioqui non defuturum fuisse, quo rem locupletarem, si ostentandæ copiæ, quam iuuando lectori studere maluissem. Sed, vt ad prouerbiorum negocium redeamus: Meminit huius fabulæ Comicus Aristophanes ἐν εἰρήνῃ, his quidem versibus;

> Ἐν τοῖσιν Αἰσώπου λόγοις ἐξηυρέθη,
> Μόνος πετεινῶν εἰς θεοὺς ἀφιγμένος.
> Ἄπιστον εἶπας μῦθον, ὦ πάτερ πάτερ,
> Ὅπως κάκοσμον ζῶον ἦλθεν εἰς θεούς.
> Ἦλθεν κατ' ἔχθραν αἰετοῦ πάλαι ποτέ,
> Ὠ' ἐκκυλίνδων, κἀντιτιμωρούμενος.

Id est,

In fabulis id est repertum Æsopicis,
Adijsse diuos vnicum è volucribus.
Haud credibilem ais fabulam pater pater,
Adiisse diuos animal obscœnum atque olens.
Peruenit olim, inquam, ob simultatem asperam,
Quæ illi fuit cum aquila, oua volens illius,
Et expetens pœnas ab hoste mutuas.

Admonet autem apologus, non esse cuiquã contemnendum hostẽ, quamuis infima fortuna. Sunt enim homunculi quidam, infimæ quidem sortis, sed tamen malitiosi, non minus atri, quàm scarabei: neq; minus putidi, neq; minus abiecti: qui tamen pertinaci quadã ingenii malitia, cum nulli omnino mortalium prodesse possint, magnis etiam sæpenumero viris facessant negocium. Territant nigrore, obstrepunt stridore, obturbant fœtore, circumuolitant, hærent, insidiantur, vt non paulò satius sit, cum magnis aliquando viris simultatem suscipere, quam hos lacessere scarabeos, quos pudeat etiam vicisse, quosq; nec excutere possis, neque conflictari cum illis queas, nisi discedas contaminatior.

Promeri canes.

Προμέρου κύνες, id est, Promeri canes. Dici solitum, vbi quis nouo casu pœnas daret ijs, quos aliquando læsisset. Promerus regius quidam minister fuit. Is Euripidem tragicum poetam, supra modũ exosum habebat. delatus ab eodem aliquando nescio quo nomine apud regem. Quare postea canes quosdam feros in poetam soluit, à quibus ille deuoratus interiit. Proinde quoties potens quispiam offensus aliquos subornat, submittitq;, qui tibi negocium facessãt, tempestiue dixeris, Προμέρου κύνες. Conuenit cum illo, quod alio dictum est loco, κυνὸς δίκην, id est, Canis vindictam. Recensetur à Diogeniano.

Cissamis Cous.

Κίσσαμις κῷος, Cissamis Cous. Hunc aiunt pecuarijs gregib. supra modum diuitem. Verum anguillam quotannis apparere solitam, quæ pulcherrimam omnium pecudem raperet. Ea cum in somnis apparens hominem commonuisset, vt sepeliret sese, & ille negligeret, euenit vt tum ipse tum vniuersum illius genus radicitus interiret. Hæc ferme Zenodotus. Et hoc quoq; prouerbium, Delium aliquem natatorem requirit, Apparet affine, quod alibi dictum est, Aderit Temessæus genius.

Improbi consilium, in extremum incidit malum.

Ἀπλώτησι κακοβουλίη πρὸς ὑπέρτατον ἄτην.

Id est,

Incidit extremam in noxam mens improba tandem.

Heroicus prouerbialis in eum, qui posteaquam diu peccauit impune, tandem in calamitatem incidit, pœnas omnium scelerum semel dependat.

Ibyci grues.

Αἱ Ἰβύκου γέρανοι, id est, Ibyci grues, Græcis in prouerbium abierunt, quod dici consueuit, quotiens sceleribus nouo quodam & improuiso casu proditis scelesti pænas dant his, quos læserunt. Id ex huiusmodi quodam euentu natum memorant: Ibycus poeta quidam, cum in latrones incidisset iam occidendus, grues forte superuolantes obtestatus est. Aliquanto post tempore, cum ijdem latrones in foro sederent, rursumq; grues superuolarent, per iocum inter se susurrabant in aurem: αἱ Ἰβύκου ἔκδικοι πάρεισιν. id est, Adsunt Ibyci vltores. Eum sermonem assidentes in suspicionem rapuerunt, maxime desiderato iam pridem Ibyco. Rogati quidnam sibi vellet ea oratio, hæsitanter atque inconstanter responderunt: subiecti tormentis facinus confessi sunt. Atque ita velut gruum indicio pœnas Ibyco dederunt, ac potius suo ipsorum indicio, vt dicitur, perierunt. Huiusmodi ferme Plutarchus in commentario De futili loquacitate. Meminit huius adagij Ausonius in Monosyllabis:

Ibycus vt periit, vindex fuit altiuolans grus.

Extat super hac re Græcum Epigramma, titulo Antipatri, quod non grauabimur adscribere,

Ἴβυκε, λῃσταί σε κατέκτανον, ἔκ ποτε νήσου
Βάντες ἐρημαίην ἄστιβον ἠϊόνα,
Πολλ' ἐπιβωσάμενον γεράνων νέφος, αἵ τοι ἵκοντο
Μάρτυρες, ἄλγιστον ὀλλυμένῳ θάνατον.
Οὐδὲ μάτην ἰάχησας, ἐπεὶ ποινῆτις ἐριννὺς
Τῶνδε διὰ κλαγγὴν τίσατο σεῖο φόνον
Σισυφίην κατὰ γαῖαν. ἰὼ φιλοκερδέα φῦλα
Ληϊστέων, τί θεῶν οὐ πεφόβηθε χόλον;
Οὐδὲ γὰρ ὁ προπάροιθε κτανὼν αἴγιστος ἀοιδὸν
Ὄμμα μελαμπέπλων ἔκφυγεν εὐμενίδων.

Vertissem & hos versus meo more, ni commodum Petrus Ægidius Antuerpiensis. hospes meus, imo Pylades meus, & si quid hoc quoque vsquam est amicius, iam Latinos fecisset, ac (mea quidem sententia) feliciter. Eos adscribam, simul & hoc laboris haud illibenter effugiens, & incomparabilis amici mentionem cupide arripiens.

Quondam ad desertum venientes Ibyce littus,
Vitam prædones eripuêre tibi,
Sæpe gruum nubem imploranti, quæ tibi testes
Aduenêre necis quum morerêre tuæ.
Attamen haud frustra: siquidem clangore volucrum
Sisyphio cædem est Eumenis vlta solo.
Latronum genus heu cupidum lucri atque rapinæ,
Cur vos nequaquam terruit ira Deûm?
Quando nec Ægisthus, vatem qui occiderat olim,
Atrarum occursus fugerat Eumenidum.

Meminit huius poetæ M. Tull. lib. Tusculanarum quæstionum, cuius poema maxime lasciuum fuisse testatur.

Dii laneos habent pedes.

Macrobius lib. Saturnalium 1. cap. 6. scribit in hunc modum: Cur autem Saturnus ipse in compedib. visatur, Verrius Flaccus causam se ignorare dicit. Verum mihi Apollodori lectio suggerit, Saturnum Apollodorus alligari ait per annum laneo vinculo, & solui ad diem sibi festum: id est, mense hoc Decembri. Atq; inde prouerbium dictum, Deos laneos pedes habere: significari vero, decimo mense semen in vtero animatũ in vitam grandescere: quod donec erumpat in lucem, mollib. naturæ vinculis detinetur. Hactenus Macrobius. Lucianus item in Cronosolone, Saturnum compedib. fingi solere significat. Atq; huius figmenti rationem reddit in lib. de Astrologia: nempe quod orbis Saturni longissime à nobis remotus sit: ob hoc in tartara coniectum finxêre, ex eius profunditate sumpta occasione. Deinde quod motus sit omnium tardissimi, vt quasi stare videatur, compedibus alligatũ finxerunt. Plutarch. in problematis scribit, Tyrijs fuisse morem, vt deorum statuis vincula inijcerent. Ænigma prouerbij indicat, deos adscelerum vltionem lente quidem procedere, sed tamen aliquando de malefactis pœnã sumere vel inopinato. Sic interpretatur Porphyrio, demonstrans quod scribit Horat. lib. Odarum tertio, Oda secunda,

Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudo:

affine esse prouerbio, quo dicitur, deos iratos, pedes lanatos habere, quia nonnunquam tarde veniunt nocentibus.

Ad deorum aures peruenit.

Εἰς θεῶν ὦτα ἦλθεν, i. Ad deorum aures peruenit. Vbi facinus aliquod clanculum patratum, rescisci tur ab iis qui possunt vel remunerari recte factum, vel punire secus admissum. Sic enim imaginantur poetæ, quæ recte, secusue gerantur in terris, ea per Mercurium explorata referri Ioui. Is deinde concilio deorum conuocato, de pœna statuit. Est illud etiam nunc solenne in Principum & Pontificum literis: Ad nostras aures peruenit. Paulo diuersius pastor ille Vergilianus,

Et quoties, & quæ nobis Galatea locuta est,
Partem aliquam venti diuûm referatis ad aures.

De rebus egregiis, quasq; deorum auribus dignas iudices.

Itidem Horatius,
---Et Iouis auribus ista,
Seruas.---

Oetæus genius.

Οἰταῖος δαίμων: id est, Oetæus genius. Diogenianus ait ferociam & arrogantiam huic dœmoni vehementer inuisam fuisse, nec inultam sinere solitum: vnde tumidis ac præferocibus minitabantur Oetæum dæmonem. Collectanea vulgata prouerbium referunt ad authorem Clearchum. Est autem Oeta, mons finitimus Trachini, atque eodem nomine ciuitas Meliensium. Proinde similis erit huius vsus prouerbii, qualis est illius: Aderit Temessæus genius.

Adrastia Nemesis, Rhamnusia Nemesis.

Ἀδράστεια νέμεσις, id est, Adrastia Nemesis. subaudiendum, adest, aut aderit, aut eiusmodi quippiam. Licebit vti vel in eos, quibus ob insolentiam arrogantiamq; fortunæ commutationem minamur; vel qui à rebus florentibus ad calamitosam fortunam redacti sunt. Hanc quidem Nemesim deam esse putant, insolentiæ & arrogantiæ vindicem, quæque spes immoderatas & vetet & puniat. Adrasteia dicta ἀπὸ τοῦ ἀδραστικοῦ μοίρας καὶ δεσμοῦ, quod nemo nocens meritam pœnam vsquam effugerit: etiamsi quando serius assequitur. Lucianus in Meretriciis dialogis: ἔστι τις θεὸς ἡ ἀδράστεια, καὶ τὰ τοιαῦτα ὁρᾷ. id est. Est Dea quæpiam Adrastia, videtque ista. Euripides in Rheso.

Ἀδράστεια μὲν ἁ Διὸς παῖς,
Εἴργοις στομάτων φθόνον.

Id est,

Adrastia, Iouis filia, arceas dictorum inuidiam,

Idem in eadem fabula,

Σὺν δ' ἀδραστείᾳ λέγων.

Id est,

Volente vero dixerim hoc Adrastia.

Idem testantur etiam Epigrammata,

Ἡ νέμεσις προλέγει τῷ πήχει τῷ τε χαλινῷ,
Μήτ' ἄμετρόν τι ποιεῖν, μήτ' ἀχάλινα λέγειν.

Id est,

Innuit hoc Nemesis cubito frenoque gerendis
Sit modus in rebus, dictaque frenum habeant.

Item aliud,

Ἡ μὲ

Ἡ νέμεσις πῆχυν κατέχω. τίνος εἵνεκα; λέξεις.
Πᾶσιν ἀπαγγέλλω, μηδὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον.

Id est,

Contineo Nemesis cubitum. Quæ causa? requires.
Nam cunctis iubeo rebus adesse modum.

Strabo lib. Geographiæ 13. Adrastiam dictam tradit, non ab aufugiendo, sed ab Adrasto Rege, qui primus huic templum constituerit: idque Antimachi poetæ versibus confirmat,

Ἐστὶ δέ τις νέμεσις μεγάλη θεός, ἣ τάδε πάντα
Πρὸς μακάρων ἔλαχεν. βωμὸν δέ οἱ εἵσατο πρῶτος
Ἄδρηστος, ποταμοῖο παρὰ ῥόον Αἰσήποιο.
Ἔνθα τετίμηταί τε καὶ Ἀδρήστεια καλεῖται.

Id est,

Est quædam Nemesis dea magna, cui omnia quadam hæc
Sunt data sorte deûm. Ast huic primus condidit aram
Adrastus iuxta Æsopi sacrata fluenta.
Atque inibi coliturq; tenetq; Adrastia nomen.

Huius oppidi meminit Plin. lib. 5. cap. 32. his verbis: Parium Colonia, quam Homerus Adrastiam appellauit. Adrastiæ deæ mentionem facit & Plato in Phædro. Ammianus lib. 14. Hæc & huiusmodi innumerabilia vltrix facinorum impiorum, bonorumque præmiatrix aliquando operatur Adrastia, atq; vtinam semper: quam vocabulo duplici etiam Nemesim appellamus. Hanc aiunt ex opinione veterum theologorum lunæ superpositam, generali potentia præsidere fatis, omnia terrena despectantem, vt reginam & arbitram rerum omnium: quæ præcipue fastui infensa, nunc erectas mentium ceruices opprimit & eneruat, nunc bonos ab imo suscitans ad bene viuendum extollit. Huic antiquitas addidit pennas, celeritatis symbolum: dedit gubernaculum & rotam, significans illam per omnia discurrentem singula moderari. Idem lib. 22, ideo intolerabilem, humanorum spectatrix Adrastia, aurem, quod dicitur, vellens, monens vt castigatius viueret. &c. Zenodotus originem adagionis ad huiusmodi fabulam refert, quam equidem nô admodum sane lubens, adscribam tamen, ne lectorem auidum hac fraudasse videar. Eteocles & Polynices post interitum Oedipi patris de regno Thebanorum hac lege pacti sunt, vt imperium alternis annis administrarent. At Eteocles (nam huic sorte primus obtigerat annus) exacto tempore recusauit fratri vices regni tradere. Itaq; Polynices repulsus, in Adrasti ditionem Argos profugit, noctuq; appulit. Hic quum forte Tydeum esset nactus, qui ob cædem perpetratam è Calydone profugerat, cum eodem prælium conseruit: inter quos clamore tumultuq; coorto, interuenit Adrastus, & pugnantes diremit. Atq; ibi simul recordatus oraculi cuiusdam, quo monitus fuerat, vt apro & leoni filias suas in matrimonium collocaret, vtrumq; sibi generum asciuit. Habebât enim in clypeis, alter apri, alter leonis figuram: pollicitusq; est se vtrumque restituturum in patriam. Cumq; primum Polynicis nomine Thebas fuisset adortus, cæsis Argiuorum optimatibus, Adrastus solus effugit. Interfectorum cadauera cum Thebani insepulta abijcerent, neq; sepultura dignarentur, liberi cæsorum ad aram Misericordiæ confugientes, parentum cadauera reposcebant. Atheniensibus exercitum admouentib. Thebani cadauera reddiderunt. Quo tempore & Euadne Capanei vxor semet in rogum abijciens, vna cum viri cadauere combusta est. Post id temporis filij Argiuorum, qui perierant ad Thebas nullam vnquam reportarunt victoriam, suis partam auspicijs: sed stipendiarij pro externis militabât. Diogenianus parœmiam citat ad hunc modum: ἡ νέμεσις παρὰ πόδας βαίνει, id est, Nemesis ad pedes adest. Galenus deniq; libro De vsu partium humani corporis ὑμνῆσαι μνημονεῦσαι καὶ δεῖξαι τὸν Ἀδραστείας ὃν οὐδεὶς ἐκφεύξεται θεσμόν, id est, Meminisse ac declarare quod Adrastiæ legem nullus effugiet. Ac paulo inferius: οὐκ ἐννοήσας οἶμαι τὸν τῆς Ἀδραστείας θεσμόν, id est, Haud cogitans opinor Adrastiæ legem. Minitatur medicis, qui falsa pro veris docent. Eadem appellatur Rhamnusia, à Rhamnunte Atticæ loco cognominata: vbi (quemadmodum ostendit Zenodotus) huic deæ statua est, solido lapide, decem cubitorum magnitudine, Phidiæ opus. Fingebatur autem olim Veneris specie, quamobrem & malum arborem dextra tenebat, vt autor est Eudemus. Hoc adagium quanquam separauit Zenodotus, mihi tamen visum est cum superiore coniungere, quum nihil intersit præter commutatam cognominis vocem. Plinius lib. 28. cap. 2. Cur & fascinationibus adoratione peculiari occurrimus? alij Græcam Nemesim inuocantes: cuius ob id Romæ simulachrum in Capitolio est, quamuis Latinum nomen non sit.

Bos lassus fortius figit pedem.

Diuus Hiero. oppido quam elegans adagium vsurpauit, ad beatum Aurelium August. scribens, eumq; deterrere cupiens, ne iuuenis senem prouocet: propterea quod tardius quidem ad pugnam excitantur hi, qui iam sunt ætate quasi fessi: verum ijdem grauius sæuiunt atq; vrgent, si quando senilis illa virtus irritata recaluit: Memento, inquit, Daretis & Entelli, & vulgaris prouerbij, quod bos lassus fortius figat pedem. A veteri trituræ more ductum apparet, cum circumactis à bubus super manipulos plaustris, grana excutiebantur: partim è rotis in hoc armatis, partim à taurorum vngulis. Et lex illa Mosaica, quam citat Apost. Paulus ad Timoth. vetat, ne boui trituranti os obligetur. Itaq; bos lassus, quoniam grauius figit pedem, magis est ad trituram idoneus. At non item equus ad cursum. Potest allusum videri & ad hoc, quod iuuenes corporis agilitate præpollent: senes in rataria pugna ac virib. superiores sunt. id quod & Vergil. in Daretis Entelli congressu declarat. Nec admodum hinc abludit illud quod in Græcorum collectaneis positum reperio, ἀτρέμας βοῦς, id est, Lente bos: subaudiendum, mouet pedem. Nam sensim quidem mouet, at grauius premit.

Euenit malo male.

Cum scelerato cuipiam euenit, quod omnes imprecabantur & optabant, locus erit illi ex eodem libro,

--- Ἢν ἐθέλωσιν· ἀνάγκη δ' οὔ τι μιν ἄξω.

Id est,

Si volet: inuitum hunc haudquaquã abduxero quoquam.

Aderit Temessæus genius.

Strabo lib. Geographiæ 6. refert, Temessam ab Lao primam vrbem esse Brutiæ, ipsius ætate dictam Tempsam: quam ab Ausoniis conditam, Thoantis comites Ætoli deinde tenuerint, atque his expulsis Brutii, demum Hannibal & Romani funditus euerterint. Iuxta hanc sacellum fuisse oleastris circumseptum, Politæ cuidam ex Vlyssis comitibus sacrum. Hunc, quod esset à Barbaris violatus, graueis iras in eos exercuisse: adeo vt in prouerbium abierit, dicerentq; cauendum, ne Temessæus genius immineret. Deinde Locrensib. Epizephyreis vrbe potitis, Euthymum quendam, vt inquit, Ælianus, ex Italia illuc venisse pugilem inclytum, & insigni robore, qui & lapidem ingenti magnitudine gestauerit, qui Locris ostendi soleat. Hunc cum Polite congressum, ac victorem è certamine discessisse: atque ita finitimos huius opera liberatos à tributo, quod ille consueuerat extorquere. Quin & compulisse illum, vt quod per vim abstulerat, redderet etiam cum fœnore. Atq; hinc prouerbium natum putant, iis qui sordidos & iniustos quæstus faciunt, adfore Temessæum genium. quo significabant, aliquando dependenda cum fœnore, quæ præter ius, & fraude seu vi rapuissent. Pausanias in Eliacis paulo diuersius rem narrat: nempe comitem quendam Vlyssis ob virginem cõstupratam occisum fuisse: atque ob id laruas eius, nisi quotannis oblata virgine placarentur, grassari solitas ac perniciem adferre omni sexui atque ætati. Atque hunc quidem eius loci genium vulgo fuisse creditum, quem Euthymus pugil Temessam reuersus compescuerit, virgine quam deuouerât, liberata, atque in matrimonium accepta. Apud Strab. mihi locus in codice Græco videtur non vacare menda. Sic enim legimus in editione Aldina, ὥστε τοὺς περιοίκους δυσμολογεῖν αὐτῷ καὶ τὸ λόγιον καὶ παροιμίαν εἶναι πρὸς αὐτούς, μηδ' εἰς τὸν ἥρωα, τῶν δὲ Τεμέσῃ λεγόντων ἐπικεῖσθαι αὐτοῖς. Fortasse tolerabilior erit lectio, si tolles coniunctionem δὲ, & pro λεγόντων reponas λεγόμενον. Cæterum cum Strabo recenseat prouerbium, priusquam referat cohibitum heroem, indicat potius in eos dici solitum, qui potentiorem se lacessunt. Etiamsi nihil vetat, prouerbium ad varios vsus accommodari.

Mala malis eueniunt.

Clytemnestra obiurgans Electram filiam, quod per eam traduceretur, vt viricida, vicissim audit,

Αἰσχροῖς γὰρ αἰσχρὰ πράγματ' ἐκδιδάσκεται.

Id est,

E turpibus enim, facta turpia discimus.

Significans, quod filia de matre parum honeste loqueretur, ei imputandum, quæ necando maritum, & filij necem moliendo, docuisset liberos odisse matrem: id paulo post dicit explanatius,

Τὰ δ' ἔργα τοὺς λόγους εὑρίσκεται.

Id est,

Porro ipsa facta, verba reperiunt sua.

Scitum est illud Socratis, vt se quisq; talem præstaret re, qualis haberi cuperet. Fama enim è factis, velut è fonte nascitur, è bonis bona, è malis mala. proinde qui factis ignominiosis sibi peperit ignominiosam famam, ne succenseat male loquentibus: sed sibi qui ora aperuerit populo; nec moliatur vindictam in maledicos, sed benefactis rumorem fœdum abolere studeat.

Salis onus vnde venerat, illuc abiit.

Ἁλῶν δὲ φόρτος ἔνθεν ἦλθεν, ἔνθ' ἔβη.

Id est,

Sal abijt illuc, vnde demanauerat.

Senarius prouerbialis in eos, qui parta tueri nequeunt: aut in eos, quibus male parta male dispereunt. Natum adagium ab euentu. Negociator quidam nauem onustam sale vehebat: nautis dormitantibus, influxu aquæ marinæ sentina vehementer adaucta, & salem vniuersum soluit ac corrupit, & nauem ipsam demersit: itaque quod ex aqua marina natum fuerat (nam hinc concrescit sal) in eandem denuo liquefactum est.

Ductus per Phratores canis.

Ἀγόμενος διὰ φρατόρων κύων, id est, Ductus per Phratores canis. Vbi quis inciderit in eos, quibus pœnas det. Canis enim apud hos protinus occiditur. Apud Athenienses populus in trib. erat distributus: vniuscuiusque tribus tertia pars φρατρία dicebatur: & huic præfectus, φρατρίαρχος. In comitiis igitur, si quis canis intercurrisset, continuo petebatur à populo.

Inuitus Iupiter nouit.

Ἄκων μὲν ὁ Ζεὺς οἶδεν, i. Inuitus quidem Iupiter nouit. Vbi quis pollicetur quippiam, sed inuitus. In quibusdam codicibus lego,

ἄκων μὲν ὡς Ζεὺς οἶδεν, id est, Inuitus tanquam Iupiter cognouit. Mihi videtur & recte quadraturum, vbi serius pœnas dant nocentes, vt affine sit ei quod alibi referimus, Ζεὺς κατεῖδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας. Etenim qui sero dat, aut punit, grauatim id facere videtur.

Habet & musca splenem.

Ἔχει καὶ ἡ μυῖα σπλῆνα, i. Habet & musca splenẽ. Simillimum illi,
Et pueri nasum Rhinocerotis habent.
Item illi, ἔνεστι καὶ μύρμηκι χολὸς, id est, Inest & formicæ bilis. Olet fæcem.

In tergore bouis desedit.

Ἐπὶ βύρσης ἐκαθέζετο, i. In tergore bouis desedit. id est, supplex implorat auxilia. Natum adagium à consuetudine vernacula Scythis, quemadmodũ testatur Lucianus in Toxaride. Nam apud hos si quis forte læsus esset, neq; suppeteret vlciscendi facultas, immolato boue carnes minutim sectas coquebat, ipse in tergore humi strato sedebat, manibus in tergum reductis. Idq; maximum supplicandi genus apud illos habebatur. Accedebat quicunq; vellet opitulari, & carnium portione gustata, dextroq; pede tergori imposito, pollicebatur pro viribus auxilio futurum. Atq; hoc fœdus apud Scythas sanctissimum habebatur.

Inest & formica & serpho bilis.

Ἔνεστι κἂν μύρμηκι κἂν σέρφῳ χολή.

Id est,

Formicæ inest sua bilis, & serpho sua.

Admonet adagium, non esse contemnendum inimicum quempiam, nec vllum temere lacessendum: quandoquidem nullum animal tam minutum aut imbecillum, quod iratum non excandescat ira. Quadrabit & in homunculos nullis præditos viribus: tamen vindictam molientes, ira (vt solet) animos suppeditante. Serphus minutulum animal, non dissimile formicæ. Brasidas autore Plutarcho, cum manum in caricas temere misisset, & à mure inibi forte fortuna latente morderetur: Papæ, inquit, vt nullum est animal tam pusillum, neque tam inualidum, quod lacessitum, non cupiat vlcisci sese.

Stultus, qui patre cæso liberis pepercit.

Aristoteles lib. Rhet. 2. hoc adfert prouerbij nomine, καὶ τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν, ὧν καὶ τοὺς πατέρας.

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείποι.

Ei qui suadeat occidere liberos, quorum patrem occideris, huic attestatur hoc prouerbium: Stultus qui patre occiso liberos relinquat. Refert idem postea inter sententias: Fatuus qui occiso patre liberis pepercit. Est autem versus prouerbialis,

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας, υἱοὺς ὑπολείπει.

Id est,

Est fatuus, qui patre perempto pignora linquit.

Vsus est & Herodot. in Clione: ὁμοίως γάρ μοι νῦν φαίνομαι πεποιηκέναι, ὡς εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας τῶν παίδων αὐτοῦ φείσαιτο. id est, Nam mihi nunc perinde fecisse videor, ac si quis occiso patre, liberis illius parcat. Hoc adagium vsurpasse scribitur Philippus Macedo, cum liberos etiam è medio tolleret, quorum parentes occiderat. Aut enim oportebat primum à parentibus occidendis abstinere, aut filios item submouere, paternæ necis vltores aliquando futuros. Fertur vox memorabilis militum, qui Maximum Imperatorẽ trucidarunt vna cum filio: Ex pessimo genere ne catulum quidem esse relinquendum. Huc pertinet Homericum illud ex Odyss. γ.

Ὡς ἀγαθὸν καὶ παῖδα καταφθιμένοιο λιπέσθαι
Ἀνδρός. —

Id est,

Vt bene habet cæso prolem superesse parenti.

Erit huius adagij vsus, quoties admonebimus, aut non esse prouocandos homines: aut ita conficiendos, ne in posterum reliquiæ nos exerceant.

Super te hæc omnia Leparge.

--- Ἀνά σοι τάδε πάντα λέπαργε.

Id est,

--- Super hæc te cuncta Leparge.

Hemistichium heroicum, dici solitum in eum, cui ne post laborem quidem exhaustũ datur respirare. Transsumptum à bubus, quib. perfunctis iam agricolandi labore, labor is etiam reliquus est, vt aratrum, reliquaq; instrumenta domum referant. Ea solent imponi, qui sit è duobus robustior. Taurum autem λέπαργον appellat, ob candorem pili. Videri possunt verba asini sub onere collabentis ad bouem: qui rogatus vt sarcinæ partem reciperet, recusauit: moxque deficiente asino, coactus est totam sarcinam vna cum asini pelle gestare.

Nunc dii beati.

Νῦν θεοὶ μάκαρες, i. Nunc dii beati. Vox erat velut adgaudentis & adgratulantis, quoties nocentibus supplicium meritis dignum contigisset: perinde quasi diis & iucundum & honestum sit, vt scelerati dent pœnas: contra probrosum, si viris improbis res secundæ sint, videlicet iuxta sententiam illam prouerbialem,

Θεοῖς δ' ὄνειδος τοὺς κακοὺς εὐδαιμονεῖν.

Id est.

Probrum est Deo, si res malis sint properæ.

Siquidem hinc alii collegerunt, nullos omnino deos esse.

Anus simia sero quidem.

Γέρων πίθηκος ἁλίσκεται μὲν, μετὰ χρόνον δ' ἁλίσκεται. id est, Anus simia sero quidem capitur, sed tamen aliquando capitur. Vbi versutus aliquis, qui diu eluserit, tandem dat pœnas. Valebit ad exhortandum, vt quisque veris rationib. agat si velit esse tutus, ne fidat callidis quidem, sed inhonestis consiliis. Nullum enim tam instructum dolis, vt perpetuo fallat, sed tandem casus aliquis in apertum profert dissimulatam malitiam.

Boliti pœnam.

Vide superius in loco, Calumnia.

Virum improbum vel mus mordeat.

--- Κἂν μῦς δάκνοι ἄνδρα πονηρόν.

Id est,

--- Scelerosum mordeat & mus.

Hemistichium heroicum. quo significatum est, quacunq; ratione vindictam non deesse malis, sed eos aliquo pacto meritas dare pœnas. Competit & in eos, qui de re quantumuis friuola rixam mouent, seque læsos queruntur, & offensos simulant ne quid dent. Id quod nuper cuidam accidit apud Britannos, medico, mihi & patria communi, ita & amicitia coniunctissimo. Libet enim obiter hanc fabulam inserere. Ciuem quendam Londoniensem, virum egregie nummatum, & habitum deprime probum, arte curaq; sua liberarat, non sine suo ipsius periculo. Nam is pestilentissima febre tenebatur. Et, vt fit in periculis, medico montes aureos fuerat pollicitus, si nõ grauaretur sibi, in tanto vitæ discrimine, dexter adesse, obtestatus & amicitiam, quæ illi cum eo intercedebat. Quid multis? persuasit & iuueni, & Germano. Adfuit: nihil nõ fecit. Reuixit ille. Vbi verecunde de pecunia medicus admonuisset, cœpit nugator, negans de mercede quicquam addubitandum, cæterum arcæ nummariæ clauem penes vxorem esse. Et nosti, inquit, mulierum ingenium. Nolo sentiat tantam pecuniæ summam à me dari tam. Deinde post dies aliquot hominem obuium forte factũ, iam nitidum, & nulla morbi vestigia præseferentem, appellauit, & nondum datæ mercedis admonuit. Ille constanter asseuerare, pecuniam suo iussu ab vxore numeratam esse. Medicus negare factum. Hic vide quam ansam bonus ille vir arripuerit. cum forte medicus eum Latine numero singulari appellasset, ibi velut atroci lacessitus iniuria: Vah, inquit, homo Germanus tuissas Anglum? moxque velut impos animi, præ iracundia caput mouens, diraque minitans, subduxit sese. Atq; ad eum modum honestus ille ciuis elusit, dignus profecto quem sua pestis repetat. Risimus quidem fabulam, nec sine tamen sine dolore, propter indigne frustratũ amicum, nec sine tamen insignis ingratitudinis admiratione. Referunt gratiam leones in periculis adiuti, meminerunt officij dracones: homo homini, amicus amico sic merito, pro mercede, quæ nulla satis digna rependi poterat, ludibrium reponit. Atq; hæc in facti detestationem dicimus, non gentis odium. Nec enim par est, ex hoc vno nebulone Britannos omneis æstimari. Refertur adagium inter Græca Epigrammata,

Φασὶ παροιμιακῶς, κἂν μῦς δάκνοι ἄνδρα πονηρόν.

Id est,

Vulgo aiunt, vel murem etiam mordere scelestum.

At is quisquis est (nam incertus autor) inuertit prouerbiũ, dicens bonos viros vel à mure morderi, malis ne draconem quidem audere dentes admoliri. hoc est, insontibus passim noceri, propterea quod ii impune lædi posse videantur, vtpote nõ relaturi iniuriam.

Vel capra mordeat nocentem.

Κἂν αἴξ δάκῃ ἄνδρα πονηρόν.

Id est,

Mordebit vel capra nocentem.

Ita reperitur in collectaneis Diogeniani. Sensus nihil discrepat à proximo. Nam capra minime alioqui mordax est, nisi quod improbis omnia sunt infesta. Suidas indicat orthographiam: cum enim ad corpus refertur, hoc est, cum significat hominem afflictum ac miserum, vult primam acui, πόνηρος, vnde & πονήρως ἔχειν dicuntur, quibus res sunt aduersæ. & Aristophanes in Pluto:

Πονηροὺς γ' εἶπας ἡμῖν ξυμμάχους.

Id est,

Auxilia nobis misera sane prædicas.

Cum ad animum, vltimam acui πονηρός, id est, improbus, & πονηρῶς improbe. Nam cum dicimus, πονηρὸν κόμμα, & πονηρὸν ὕδωρ, quod hominis est, ad rem inanimam transferimus: quemadmodum frigus sceleratum, & fallaces diuitias dicimus.

In me hæc cudetur faba.

Terentius in Eunucho, At enim isthæc in me cudetur faba: hoc est, Donato interprete, In me malum hoc recidet, in me hæc vindicabitur culpa. Translatum vel à faba, quæ cum siliquis exuitur ac batuitur, aut fustibus intertunditur, ita vt fit in areis more rusticorum, non ipsa perinde laborat, sed id demum in quo cuditur. Alij malunt ad male coctam fabam referre: quæ si quando non maduerit, sed dura permanserit, ab iratis heris supra coqui caput saxo nonnunquam comminui consueuit, tanquam fabam vicinscentibus, non coquum, cum vniuersum interim malum ad coquum perueniat.

Ob textoris erratum.

Ὑφάντη πλάσματος, ὁ ὑπήτης ἐτύφθη, id est, Ob textoris erratum, hypetes vapulauit. cum quod hic peccauit, alius dependit. Quid sit hypetes, nondum apud autores repperi.

Aesopicus sanguis.

Αἰσώπειον αἷμα, id est, Æsopicus sanguis. Delphi Æsopum quendam nihil commeritum interemerunt: eamque ob causam iratum numen dira illis vaticinabatur. Sunt qui putent hunc Æsopum esse cuius nomine feruntur apologi. Traduntq; huiusmodi quædā super illius interitu, tametsi fabulis quam vero propiora. Cum Delphos profectus gentis illius iram in se conuitiis & contumeliosis apologis concitasset, Delphi sacra phiala in huius peram clanculum imposita, Phocidem consecuti, comprehensum sacrilegii damnârunt, obtestantemq; ac dira imprecantem præcipitârunt. Mox oborta pestilentia, consultum oraculum, admonuit vt Æsopi manes placarentur. Itaque Delphi monumentum Æsopo constituerunt. Cæterum Græciæ principes & eruditi, simulatq; cognouissent indignam Æsopi mortem, Æsopicum sanguinem vlti sunt, sublatis iis qui fuerant mortis autores. Vnde dici solitum, aut vbi quis præter meritum acerba pateretur, aut vbi propter læsam innocentiam irati superi pœnam immittere viderentur. Meminit huius historiæ Plutarchus in commentario, cui titulus περὶ τῶν ὑπὸ θείου βραδέως τιμωρουμένων. Nempe Æsopum multam auri vim accepisse à Crœso, vti Delphis splendide sacrificaret, & Delphorum singulis quatuor minas distribueret. Verum cum incidisset illi nescio quid dissidii cum Delphis, sacrum quidem fecit: cæterum pecuniam quam acceperat distribuendam, Sardis misit, Delphos indignos iudicans eo beneficio. Quamobrem irati, sacrilegii condemnatum præcipitârunt è rupe, quam Hiampeiam vocant. Eo facto deus indicauit, terræ sterilitatem, & morborum prodigiosorum vim instare. Proinde territi Delphi, in publicis Græciæ conuentibus assidue per præconem clamabant, si quis esset qui pœnas Aesopi nomine de se vellet sumere. Tandem tertia generatione Samius Idmon aduenit, nihil adfinis Aesopo, sed nepos eorum qui Aesopum Sami emerant: huic cum pœnas quasdam dedissent, malis leuati sunt. Indicat eodem in loco Plutarchus dici solere, quoties sero pœna datur.

Auriculam mordicus.

Et hodie vulgus illiteratum quum impotentem inimicitiam significant, impatientemque vindictæ cupiditatem aiunt: Vel auriculam illi lubens mordicus amputassem. M. Tullius ad Qu. frat. Epist. libro tertio. Ad inimicitias res venisset, si cum Esernino Samnite Pacideianus comparatus videretur: auriculam fortasse mordicus abstulisset: cum Clodio quidem certe rediisset in gratiam. Hęc M. Tullius. Aptius dicetur in hominem qui quantumuis indignetur, magis cupiat quam possit lædere. Mulierum enim ac puerorū est, auriculam mordicus arripere. De Esernio siue Esernino & Pacidiano, nobis alibi dictum est ex autoritate Flacci.

Qui prior læsit.

In eodem libro epist. Subito quum mihi dixisset, &c. vsurpat versum Homericum, minitans vindictam ei qui prior lacesseret: Nā nos quidem, inquit, si per istum tuum sodalem Publium licebit, σφισδῶν cogitamus. Si ille cogitat tantum duntaxat nos offendere, & quod proprium est artis huius, ἐπαγγέλλομαι.

Ἄνδρ' ἀπαμύνεσθαι ὅς τις πρότερος χαλεπήνῃ.

Id est:

Vlturum me hominem quisquis prior irritarit.

Sortem & vsuram persoluere.

Καὶ τὸν τόκον καὶ τὸ κεφάλαιον ἐκτίνειν dicuntur, qui serius quidem, sed grauius puniuntur: aut qui differunt vindictam, vt per occasionem lædant grauius. Nam prorogatione crescit vsura. Dion libello περὶ τῆς ἀπιστίας, ὥσπερ τὰ θηρία πολλάκις ἠρεμεῖ κοιμώμενα ἢ ἐμπεπλησμένα, τὴν μὲν φύσιν οὐκ ἀποβέβληκεν τὴν αὑτῶν· παραπλησίως δὲ κἀκεῖνοι χρόνον τινὰ οὐκ ἔβλαψαν, ἔπειτα συμβάσης προφάσεως, καὶ τόκον φασὶ καὶ τὸ κεφάλαιον, τῆς πονηρίας ἐκτίνουσι, i. Quemadmodum noxiæ bestiæ sæpenumero quietem agunt, siue quū dormiunt, siue quum cibo expletæ sunt, quanquā naturam interim suam nō exuerunt: similiter & illi ad tempus aliquod non læserunt, at vbi se dederit occasio, & vsuram vt aiunt, & sortem malitiæ persoluunt.

Deus vlciscetur.

Cum significabimus nobis in præsentia deesse facultatem depellendi, verum optare vt superi puniant aliquando, vsui fuerit illud ex eodem libro:

—Ἐγὼ δὲ θεοὺς ἐπιβώσομαι αἰὲν ἐόντας,
Αἴ κέ ποθι Ζεὺς δῷσι παλίντιτα ἔργα γενέσθαι.

Id est,

Ast equidem immortaleis implorauero diuos,
Si fors Iuppiter ipse vices aliquando reponat.

Flagitiorum turpis exitus.

Cum res perperam instituta, male cedit, conueniet illud ex eodem libro:

—Οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα.

Id est,

Haud bene succedunt facta improba —

Dictum est de Martis adulterio deprehenso.

Male parta, male dilabuntur.

Respondet superiori sententiæ, quod est in secunda Ciceronis Philippica: Sed vt est, inquit, apud poetam nescio quem, Male parta, male dilabuntur. Quod autem de autore dubitat Tullius, est apud Plautum in Pœnulo: Male partum, male disperit. Festus Pompeius ex Neuio citat: Male parta, male dilabuntur.

Mala proditio.

Κακὴ προδοσίς, id est, Mala proditio. Vbi quis pactam mercedem non accipit, cum turpem præstiterit conditionem. Natum ab historia quapiam, quam tamen non indicant interpretes. Notum est illud dictum: Proditionem laudo, proditorem non laudo. Quū igitur per se res inhonesta sit proditio, tamen nonnunquam vtilis est, & ei in cuius gratiam fit, & ei qui facit. Cæterum vbi non succedit, aut vbi proditor fraudatur suo præmio, κακὴ προδοσίς dicitur. Refertur à Diogeniano.

Malis ter mala.

Τοῖς κακοῖς τρὶς κακά, id est, Mali ter mala. hoc est, digna dignis eueniunt. Hanc parœmiam aiunt ab huiusmodi quadam fabula profectam. Narrant attagines aues cum primum è Lydia in Ægyptum essent deportatæ, atque in syluas dimissæ, coturnicis vocem ædidisse: deinde euenit, vt desiccato Nili fluminis alueo, pestilentia regionem Ægyptiorum infestaret, magnamque hominum vim absumeret. Inter hæc, attagines vocem ædere cœperunt humanam & articulatam, aliquanto maiorem puerili, dicentes hæc verba, τοῖς κακοῖς τρὶς κακά. id est, malis ter mala. Atque huius quidem fabulæ autorem citat Athenæus libro nono. Socratem in opere De finibus, sic efferens adagium: τρὶς τοῖς κακούργοις κακά. Circumfertur inter Græcas sententias & hic versus:

Ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ ἐσθλὰ καὶ διδοῖ θεός.

Id est,

Viro bono bona largiuntur cœlites.

Referuntur & hi senarii ex poeta quopiam, in commentariis De audiendis poetis:

Εἱμαρμένον γὰρ τῶν κακῶν βουλευμάτων
Κακὰς ἀμοιβάς ἐστι καρποῦσθαι βροτοῖς.

Id est,

Consilia si quis destinarit improba,
Huic necesse est, præmium ferre improbum.

Miseram messem metere.

Malam metere messem, est pro malefactis luere pœnas. Non admodum abhorret ab eo, quod alibi retulimus: Vt sementem feceris, ita & metes. Stobæus hoc carmen citat ex Euripidis Ione:

Καὶ νῦν ἐφέλκετ' ὦ κακοὶ τιμὰς βροτοί,
Καὶ κτᾶσθε πλοῦτον πανταχόθεν θηρώμενοι,
Συμμιχθ' ἃ μὴ δίκαια καὶ δίκαι' ὁμοῦ,
Ἔπειτ' ἀμᾶσθε τῶν δὲ δύστηνον θέρος.

Id est,

At nunc honores ô scelesti accersitis,
Et opes paratis aucupantes vndique
Promiscue per fas nefasque, postea
Messem metitis ob ista tristem & asperam:

Æschylus in Persis:

Ὕβρις γὰρ ἐξανθοῦσ' ἐκάρπωσε στάχυν
Ἄτης, ὅθεν πάγκλαυστον ἐξαμᾷ θέρος.

Id est,

Florens enim spicam tulit ferocia
Noxæ, vnde prorsum flebilem messem metit.

Plato in Phædro, ποῖον τινα οἴει μετὰ ταῦτα τὴν ῥητορικὴν καρπὸν ὧν ἔσπειρε θερίζειν, id est, Qualem putas postea rhetorice messem messura est, quam seminauit? Aristoteles Rhetoricorum tertio, citat ex Gorgia, σὺ δὲ ταῦτα αἰσχρῶς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δ' ἐθέρισας, id est; Tu quidem hæc turpiter seminasti, & misere messuisti.

Canis sæuiens in lapidem.

Κύων εἰς τὸν λίθον ἀγανακτοῦσα, id est, Canis indignans in lapidem. Competit in eos, qui mali sui causam imputant, non ipsi autori, sed alteri cuipiam. Velut si quis iracundiæ vitium iuuentæ, non stultitiæ attribueret, vnde proficiscitur. Plato lib. de Rep. v. damnans eos qui cæsorum cadauera despoliant, ait hæc perinde facere, vt solent canes sæuientes in lapidem, eo qui iecit omisso. Pacuuius apud Nonium in Armorum iudicio: Nam canis cum est percussus lapide, non tam petit illum qui se iecit, quam eum ipsum lapidem quo ictus est petit.

Canis peccatum sus dependit.

Τὸ κυνὸς κακὸν, ὗς ἀπέτισεν, id est, Canis malum sus dependit. Quoties pro iis quæ peccauit alius, alius dat pœnas. Ex quonam euentu natum sit, non liquet, nec admodum refert. Sapit enim vulgus.

Fortis in alium fortiorem incidit.

Ἐσθλὸς ἐὼν ἄλλου κρείττονος ἀντέτυχεν.

Id est,

Forti alius potior contigit ac melior.

Dici solitum, vbi quis nimium fretus suis viribus, aliquando nanciscitur, à quo vincatur. Sumptum putant ab Hyllo Herculis filio, & Euchemo Ægeate. Ita Zenodotus. Suidas huiusmodi verba recenset, tacito autoris nomine, ἔστι μὲν γὰρ ὅτε καὶ ταὐτόματον αὐτὸ πράξεται ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἔστι δὲ ὅτε πάλιν κατὰ τὴν παροιμίαν,

Ἐσθλὸς ἐὼν ἄλλου κρείττονος ἀντέτυχεν.

id est: Fit nonnunquam, vt iuxta prouerbium, ipsa per se res bonorum virorum conatibus obsistat. Fit rursus interdum,

Forti vt contingat fortior ac melior.

Sententia potest videri ducta ex Iliados χ. vbi Hector incidit in Achillem:

Πρόσθε μὲν ἐσθλὸς ἔφυγε, δίωκε δέ μιν μέγ' ἀμείνων.

Id est,

Fugit qui prius acer erat, cui iam acrior instat.

Ne spina quidem vulnerabit bonos.

Μηδ' ἄκανθα ἀμύξῃ τοὺς ἀγαθούς, id est, Ne spina quidem vulnerabit bonos. Nemo molestus fuerit innocenti. Nam spina natura pungit quemlibet. Sed vbique tuta est innocentia vitæque integritas.

Sui cuique mores fingunt fortunam.

Cornelius Nepos in vita Pomponii Attici: Itaque hic fecit, vt vere dictum videatur: Sui cuiq; mores fingunt fortunam. Et paulo post in eodem opere: Supra significauimus, suos cuique mores plerunque conciliare fortunam. E medio videtur sumpta sententia. Nam plerunq; videmus mala malis euenire, digna dignis, idq; vulgo dictitant, Malus malũ reperit: & κακοῖς τρὶς κακά. id est, Malis ter mala. Attestatur & versiculus prouerbialis:

Ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ τ' ἐσθλὰ καὶ διδοῖ θεός.

Id est,

Viro bono fortuna suppeditat bona.

Item Menander, citante Plutarcho:

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός.

Id est,

Nobis enim animus est deus.

Et apud eundem Heraclitus, ἦθος ἀνθρώπου δαίμων. Id est: Mores hominis deus siue fortuna. Eodem pertinet quod Alcman scripsit, fortunam esse sororem εὐνομίας, πειθοῦς καὶ προμηθείας: id est, Rectæ institutionis, persuasionis & prouidentiæ: vt refert Plutarchus in commentario De fortuna Romanorum. Plautus in Trinummo: Sapiens ipse sibi fingit fortunã. T. Liuius Decadis quartæ libro primo, de M. Portio Catone ita prædicat: In hoc viro tãta vis animi ingeniique fuit, vt quocunque loco natus esset, fortunam sibi ipse facturus videretur. Pacatus in Panegyrico: Sua, inquit, cuique prudentia deus. Fulgentius in commentariis Vergilianis citat ex Telesiaco Carneadis: Omnis fortuna in sensu sapientis habitat. Opinor idem esse quod adducit M. Tullius Paradoxo quinto, ex poeta nescio quo. Tametsi locus is habetur mendosus, arbitror emendandum ad hunc modum: Cui quidem etiam quæ vim habet maximam, fortuna ipsa cedit, & sicut sapiens poeta dixit, Suis cuique moribus fingitur. Sentit enim fortunam fingi cuique suis moribus.

Fumantem nasum vrsi ne tentaueris.

Prouerbii speciem habet & illud apud Martialem:

—— Rabido nec perditus ore
Fumantem nasum viui tentaueris vrsi:
Sit placidus licet, & lambat digitosq; manusque,
Si dolor & bilis, si iusta coegerit ira,
Vrsus erit, vacua dentes in pelle fatiges.

Admonet, non esse tentandos, qui possint nocere. Consimili modo Synesius in Encomio Caluitii scripsit, Canem naribus prendere: pro eo quod est, prouocare mordacem & nociturum. Hac parte corporis icta potissimum vrsos irritari docent bestiarii.

Vindicta tarda, sed grauis.

Vbi qui diu multa patrauit impune, tandem in extremum malum adducitur, semelq; dependit superiora flagitia, congruet illud ex eodem libro:

Νῦν δ' ἀθρόα πάντ' ἀποτίσεις.

Id est,

—Nunc cuncta lues semel adglomerata:

Verba sunt Achillis ad Hectorem.

Vitandæ potentum offensæ.

Qui dicet formidandas diuitum & principum offensas (propterea quod quantumlibet leuiter offensi, grauiter indignantur, &, vt ait Plautus, Plumbeas iras gerunt) accommodabit illud ex eodem libro:

—χαλεπαὶ δέ τ' ἀνάκτων εἰσὶν ὁμοκλαί.

Id est:

Sunt formidandæ regum offensæque minæque.

Aratro iacularis.

Vide locum, Absurda.

Dulce pomum, cum abest custos.

Γλυκεῖ' ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος:

Id est:

Custos vbi deest, dulce pomum est scilicet.

Senarius est prouerbialis, quo licebit vti, cum significabimus impunitate malos ad peccandum prouocari. Sumpta metaphora à pueris & adolescentibus, qui sibi non temperant, quo minus furentur poma, si senserint abesse custodem. Vtitur Plutarchus in libello quem inscripsit, ἐρωτικόν, in philosophos, qui sub prætextu philosophiæ, libidini suæ seruiunt: πρόφασις δ' ἐν φιλίᾳ καὶ ἀρετῇ. κονίεται δὲ καὶ ψυχρολουτεῖ καὶ τὰς ὀφρῦς αἴρει, καὶ φιλοσοφεῖν φησὶ, σωφρονεῖ ἔξω διὰ τὸν νόμον, εἶτα νύκτωρ καὶ καθ' ἡσυχίαν,

Γλυκεῖ' ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος.

Id est:

Igitur occasio amicitia ac virtus est. Sordidatur autem puluere, frigidaq; lauat, attollit supercilium, philosophari se prædicat, & foris sobrius est ob legem, deinde noctu clanculum,

Pomum suaue est, tunc vbi custos abest.

Extat in prouerbiis Hebræorum: Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Et Pindarus in Isthmiis hymno vj. τὸ δὲ πὰρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά. id est, Id quod præter honestum dulce est, manet finis amarissimus.

Sero molunt deorum molæ.

Plutarchus in commentario cui titulus, περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων, ὥστε οὐχ ὁρῶ, τί χρήσιμον ἔνεστι, τοῖς ὀψὲ δὴ τούτοις ἀλεγομένοις μύλοις τῶν θεῶν, id est: Itaque non video quidnam vtilitatis insit, istis deorum molis quæ sero dicuntur molere. Cæterum ex his, quæ præcedunt eodem loco, colligere licet dici solitum de his, qui licet serius, tamen aliquando pœnas dant malefactorum, vindici Deo.

IVNII. Dium vides.

Ὁρᾷς τὸ Δῖον, οὗ βέλος διέπτατο.

Id est,

Dium vides, cuius transmisit iaculum.

Cuius sensus est iste: Vides ob oculos velut exemplum quoddam Dium, de se vindictam sumens. Senarius prouerbialis vulgo celebratus, cuius vsus est longe elegantissimus, ὅταν τοῖς ὁμοίοις τὴν πρότερον ὕβριν, ἀμυνώμεθα, quum talionem referimus, aut recens fricata malorum perpetratorum memoria, mentionem iustæ vindictæ ingerimus. verbi gratia, si iniuriam bello illatam à Gallis occupato perfidiose oppido, hostes vicissim reponant capta aduersæ partis vrbe aut ditione. Natum ab historia quam perstringit Polybius historicus libro quinto. Ætoli nefario bello depopulati fuerant Iouis Dodonæi templum & Dium, quod est, Stephano teste, Macedoniæ oppidum, Olympiaco certamine celebre. Hanc illorum impietatem pari talione vlti fuerunt Macedones, Philippum regem eo instigante Arato, capta hostili, terque direpta copiosissima ditissimaq; & Ætolorum nundinis ac mercatu celeberrima vrbe Thermo, inscripto oppidi muris elogio prioris iniuriæ exprobratorio:

Ὁρᾷς τὸ Δῖον, οὗ βέλος διέπτατο.

Id est:

Dion vides, telo volantem vindice.

Quo dicterio maleficii, imo sacrilegii, memoriam partim illis regesserunt, atque ob oculos posuerunt, partim posteritati consignarunt. Perottus interpres re non perpensa male conuertit versiculum ita:

Vides numen cuius iaculum volauerit?
Aranea prolem nescit vt suam educet.
Quas namque eduxit, mortis illi causa sunt.

Non propter pedis cum lyra dissidium.

Refertur in Suidæ collectaneis prouerbium in eos, qui aliam ob causam puniuntur, aut mulcta afficiuntur, quam ipsi existiment, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ἐν τῷ ποδὶ πρὸς τὴν λύραν ἁμαρτίαν. id est: At non propterea quod pes lyræ haud responderit. aut si ita mauis, Non propter pedis à lyra dissensum. Vsus est Plutarchus in libro De inutili verecundia, καί τοι οὐ διὰ τὴν τοῦ ποδὸς πρὸς τὴν λύραν ἀμετρίαν, πλημμελεῖν ὡς Πλάτων ἔλεγε, ἀλλὰ διὰ τὴν περὶ τὰ νόμιμα καὶ δίκαια πλημμέλειαν. id est, Tametsi non propter pedis à lyra discordiam, vt Plato aiebat, sed propterea quod in legum obseruatione & æquitate peccetur. Illud vero obseruandum est, discrimen esse in lectione, sed exiguum, inter ἁμαρτίαν errorem, & ἀμετρίαν immoderationem, quando videlicet rhythmi & modulati pulsus modum non obseruant & legem suam.

BRASSICANI Saga sumere.

Saga sumere, saga parare, ad saga ire, dixit Cicero in vj. Philippica, & in aliis compluribus locis: pro eo quod est, sese ad certamẽ accingere. Vsus est & Velleius Paterculus lib. ij. Vtq; ad saga itur. Hoc est, vt omnes sese ad bellum pararent.

IOANNIS VLPII.

Pauca male parta, multa bene comparata perdunt.

Multum affinis hæc Chrysostomi sententia Plautinæ est:

Male partum male disperit.

COGNATI. Sub vnam Myconum.

In Mycono ex Cycladibus vna sepultos esse aiunt Gigantum excellen-

excellentissimos, ab Hercule interfectos. Vnde dicitur de iis qui vna sententia condemnantur, πάνθ' ὑπὸ μίαν μόνηρον. id est, Omnia sub vnam noxam, aut condemnationem.

Σκυρία δίκη.

Affecti exilio apud Athenienses in Lemnum fugiebāt, aut Scyrum. Veteri adagio σκυρία δίκη, de acri rigidoq; iudicio, Artemidorus à Theseo dictum tradit, quo capite postulatus aufugit in Scyrum. vbi sacris initiatus est.

De male quæsitis non gaudet tertius hæres.

Vsurpatur frequenter hic versus, quoties iniustæ acquisitionis fit mentio: quam qui exercent, ita diuinitus puniuntur vt familiæ eorum pessum eant, & opes eorum non diu permaneant, & hoc cito fiat, vt hæres non possit diu frui opibus iniuste partis. Male enim partum, male disperit. Iniuste autem parantur diuitiæ, aut per vim, quæ manibus vel aperte vel clam exercetur: aut per fraudes, dolos & varias circumuentiones, quæ ore & lingua fiunt. Petrus Bunellus in quadam epistola, Iacobo Fabro scripta: Sed quis scit, inquit, an longe æquius sit, rem malis artibus quęsitam, ab hærede conuiuiis & alea dissipari? Ita patris improbitatem, liberorum corruptissimi mores vlciscentur. Seneca De breuitate vitæ, capite decimoseptimo dicit, quod fortuito obuenit, instabile esse. Id quod etiam apud Gallos in prouerbium cessit. Vide adagium, Summis negatum stare. Fieri enim nequit, iniuriis, periuriis & mendaciis vt firmum imperium comparetur, sed talia semel, breuique tempore durant, vt inquit Demosth. Olynth. ij. Ad hoc quoque alludit Euripides in Electra, actu iiij. in antithesi bonorum ingenii & opum, vbi Electra ait:

> Ὁ δ' ὄλβος ἄδικος, καὶ μετὰ σκαιῶν ξυνὼν,
> Ἐξέπτατ' οἴκων, σμικρὸν ἀνθήσας χρόνον.

Id est:

> Opulentia autem iniusta, & cum prauis commorans,
> Euolat ex ædibus, exiguo vbi floruerit tempore.

At si male parta, male dilabuntur, miserrimumque vt sortiantur finem digni sunt, qui summis sceleribus diuitias parant: iam videor videre quosdam nostri seculi, qui rempubl. tectis rapinis discerpunt, pauperesque fœnore & fraudibus deglubunt, opibus ac re domestica exutos, infortuniis, extremisque vndique appeti miseriis, vt non amplius per inuidiosam temeritatem superbiant, præque seipsis, licet sordidis & infamibus reliquos omnes sordescere & vilescere dictitent: sed cunctis supplices, stipem emendicando cogant: vel ad supplicium ducti, eorum quos lædunt laniantque iras exaturent. Sequuntur huic non dissimilia aliquot, Aquilæ pennæ: &, Ouinis pellibus iunctæ lupinæ. Id nullius in bonis est, quod diuini iuris. [Consule sup. Male parta, male dilabuntur.]

Dii lenti, sed certi vindices.

Idem Seneca libro decimo, Declam. in principio: Sunt dii immortales lenti quidem, sed certi vindices generis humani. Ad id alludit Valerius Maximus, libro primo, de neglecta religione & Dionysio Syracusano: Lento enim gradu ad vindictam sui diuina procedit ira, tarditatemq; supplicii grauitate compensat. Tibullus libro primo eleg. ix.

> Ah miser, & si quis primo periuria cælat,
> Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.

Affine est prouerbiis istis, Dii laneos pedes habent: &, Tacito pede: de quibus Erasmus. Iis vtimur, quandocunq; significamus Deū μακρόθυμον, id est, patientem & longanimum, qui tamen aliquando etiam iustæ irę debitam seueritatem exercet, Dieu punit tout, quād il luy plait. Horat. lib. iij. Carmin. ode ij.

> Raro antecedentem scelestum
> Deseruit pede pœna claudo.

Eo quoque respicit Lucan. lib iij.

> —Quis enim lęsos impune putaret
> Esse deos? seruat nullos fortuna nocentes,
> Et tantum miseris irasci numina possunt.

Vide Plutarchi librum De sera numinis vindicta.

Imbecilla etiam se lædi putant, si tangantur.

Natura in primis ita comparatum est, vt animalia quęque sibi quantum fieri potest, semper consulant, tum salutem suam tuendo, tum etiam mortem perniciemque deuitando. Hinc Seneca lib. secundo De ira, capite vigesimoquarto. Mures formicęque si manum amoueris, ora conuertunt. Imbecilla enim se lædi putant, si tangantur. Huic simillima Erasmus noster aliquot annotauit: Musca splenē habet. Formicæ inest bilis: &, Pueri nasum Rhinocerotis habent. Brasidas cum manum in Caricas temere misisset, & à mure inibi forte fortuna latente morderetur: Papę, inquit, vt nullum est animal tam pusillum & inualidum, quod irritatum non excandescat ira, ac non cupiat vlcisci sese. Aliud est exemplum de quodam puero: qui quum Agesilao vidente murem captum è cauo protraheret, musq; conuersus momordisset tenentis manū, atque effugisset, Agesilaus dixit: Minimum animalculum vlciscitur eos à quibus læditur, Adagium hoc ac exempla valent, ne quis quālibet potens, iniuria prouocet infirmiorem. Fit enim sæpenumero, vt qui, sicut ait Flaccus,

> —Fragili quærit illidere dentem,
> Infringat solido. —

Anyti, & Meliti.

Quomodo scite vti possimus veluti prouerbio, Anyti & Meliti, Lucianus in Demonacte commonstrat: Vnde, inquit, factum est, vt nonnulli quoque aduersus illum insurgerent. Anyti & Meliti, ea ipsa in Demonacte accusantes, quæ prius in accusando Socrate per illos in crimen vocata fuerant: nempe quod nunquam visus sit sacrificans, quodque solus omnium nunquam sit Eleusiniis initiatus. Socrates autem cum omnem virtutis laudem in actione poneret, Atheniensem populum ad honestæ vitę rationem animare nunquam desinebat, cunctorum vitia insectari, & bonos quoad liceret ciues facere. qua ex re, cum multorum, & quidem potentum in se conflasset inuidiam (veritas enim odium parit) in primis vero Anyti locupletis & factiosi hominis inimicitiam contraxit. qui cum Socratis morsus ferre nequiret, Aristophanem doctum quidem comicum, sed hominem parum probum induxit, qui comœdiam, cui titulus est, Nebulæ, scripsit, & agendam in scena spectandamque curauit. in ea & alia complura in Socratem, & illud finxit: Socratem nebulas colere, & Atheniensium religioni detrectare. Ea res cum vniuersum populum à Socrate auertisset, auribus ab ipsa adhuc recitatione calentibus, postridie Socrates in iudicium vocatur, accusatores apponuntur Anytus diues, Melitus Larii filius Atheniensis, Tragicus poeta, Lycon orator. Polycrates autem Sophista accusationem scripsit: quam ad iudices Polyeuctus habuit. Capita accusationis ex ipsa oratione licet adhuc cognoscere, quæ sunt eiusmodi: Iura violantur à Socrate, cum quia minime deos existimat, quos à ciuitate coli videt, pœna mors esto. Surrexerat ad Socratis defensionem Plato, sed reclamatione populi & iudicum circunfusus conticuit. itaq; multitudinis inuidia & furore venenum cicutæ bibere iussus Socrates, in carcere occubuit. Eius post mortem, vt ait ille:

> Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

Maxima pars Socratem sanctitate & omni virtutis genere venerabilem luget, publicus mœror inclinatur, clauduntur officinæ, deseruntur gymnasia, destituuntur theatra, fit in vrbe iustitium, fit in accusatores impetus. quorum cum alii exilio turpique fuga salutem sibi quæsiuissent, Melitus deprehensus lapidibus obruitur, vt scribit Suidas: vt vero Laertius, & alii, vltimo supplicio afficitur. Anytus cum Heracleum fugisset, ab Heracleensibus turpiter pulsus, eius bona fisco addicta, Socrati ærea statua, Lysippi opus, posita pro vita, quæ sempiternam eius memoriam propagaret. Cic. j. Orator. & j. Tusculana, de morte Socratis. Plin. libro septimo. Augustin. libro octauo, De ciuitate Dei, capite primo, Guarinus Veronens. in vita Platonis. Iuuenalis saty. xiij. Pers. sat. iiij. Verum in primis vide Platonem, Plutarch. in Vitis, Xenophontem in apologia pro Socrate, Max. Tyrium sermone xxxix. Apuleium aurei asini libro decimo. Tertull. in Apologet. c. xiiij. Laert. in Socrate, Quintilian. lib. ij. & xj. Cic. iij. De natura deorum: Socratis morti illacrymari soleo, Platonem legens.

Literam longam facere.

Scitum hoc videri adagiū potest, inquit Ludouic. Cęlius Rhodig. Lectionum antiq. libro decimo, capite octauo, & apertum satis, in eos qui præpostere commoriūtur, pręcluso (vt inquit Plin.) spiritu, cui quęreretur exitus. Sic autem Staphyla anus, auari Euclionis ancilla, ad desperationem adacta heri verberibus & conuiciis, de suspendenda se deliberat, aitq; apud Plautum in Aularia,

> —Neque quicquam melius est mihi,
> Vt opinor, quam ex me vt vnam faciam literam
> Longam, meum laqueo collum quando obstrinxero.

Literam longam ταῦ, dici vult Cælius, non L. Quoniam qui pendet, inquit, eam plane reddit imaginem, suspendiosi defuncto obtinente vicem lineæ ex superiori parte in imam productæ. Trabes vero vnde laqueus destinatur, transuersam elementi portionem fingere videtur. Hinc Lucianus in libello cui titulus est δίκη φωνηέντων, ταῦ à σίγμα dignum esse dicitur, quod in id controlleretur supplicium, quod ipsius exprimeret figura. Nam & Maro ταῦ Gallicum pro cruce ac furca festiue dixit, & symbolicôs. Galli enim assueti sunt cruces in similitudinem ταῦ literæ formare. Carmen Virgilii est hoc:

> Tau Gallicum imminet, ipsemet male illusit.

Quid significet ταῦ, quærit Ausonius in Monosyllabis:

> Scire velim catalepta legens quid significet ταῦ.

Hieronymus super Marcum: ταῦ, inquit, litera salutis signum demonstrat, & crucis. Immo vero & crucis nomen Græcum, quod est σταυρὸς, non aliunde videtur appellationem duxisse: quanquam grammaticis aliud videatur. Video, inquit Seneca, isthic cruces non vnius quidem generis, sed aliter ab aliis fabricatas. Sunt qui capite in terram conuerso suspendant. Alii per obscœna stipitem agunt. Alii brachia patibulo explicuerunt. Cruciarios vero idem Seneca & Plautus vocant, qui tolluntur in crucem, qui & patibulati dicuntur. Supplicii autem huius Vlpianus commeminit ad leg. Iuliam, de sacrilegiis, & Callistratus de pœnis: Summum, inquit, supplicium esse videtur ad furcam damnatio. Cum autem similitudinem literæ præ se ferat qui pendet ideo dixit Plautus, Continuo hercle ante dedam discipulam cruci. quod suspendam te, faciamq; vt crux discipulam te scribere doceat, & longam literam facere.

Id nullius in bonis est, quod diuini iuris.

Et pie vulgo vsurpatur istud, quod habetur in Iustiniani Institutionibus li. ij. tit. j. de rerum diuisione, & acquirendo ipsarum dominio: Nullius, inquit, sunt res sacrę & religiosæ, & sanctę. Quod enim diuini iuris est, id nullius in bonis est. Hinc illud de regulis iuris libro sexto. Quod semel Deo dicatum est, ad prophanos vsus transferri non potest. Nec vlla ratio permittit, vt quod pro communi vtilitate datum est, propriis cuiusque vsibus applicetur. & vere sic sentiunt pii omnes. Similia sunt: Ouinis pellibus iunctæ lupinæ: &, Male parta, male dilabuntur: post, Aquilarum pennæ.

Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.

Horatii Flacci carmen, Epistolarum libro primo ad Lollium, epist. j. quod factum est iam tritum sermone prouerbium: & eo vtimur, quum significare volumus, principum stultitiam plebeiis nocere. Sumptum est ex Homeri Odyssea:

Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.

Sunt qui delirare à Græco ληρεῖν, quod ineptire est, trahunt. Alii tractum putant ab aratore, qui à lira, id est, sulco aberrat. Lirare enim, agros in sulcos dirigere significat. Hinc compositum, delirare: pro, à recto decedere, siue à recta via declinare & aberrare. Plectuntur: id est, eius luunt pœnas, sustinent, & patiuntur. Tria autem sunt flagella, fames, bellum, & pestis, quibus iusto Dei Israel iudicio pœnas peccatorum, luimus. nostrorum enim delictorum sunt vindices, & in peccata nostra pariter omnes primariam illorum causam referunt. Peste vero nullum seuerius: quam Deus, nostris offensus criminibus, noxio siderum influxu, & temporum alteratione, sub concauo orbis lunæ excitat. Ea mandati sui præuaricatores acerbius afflixit olim, quum Dauid contra Mosaicæ legis edictum, Ioab ducem, populum Israel censere iussisset, lxx. virorum millia triduo peste perierunt. Nec cessauit pestis, donec Dauid rex delicti sibi conscius, constructo in area Iebusæi altari cilicio indutus, pronus cadens in terram, supplex culpam deprecaretur. Hæc ij. Regum cap. xxiiij. & j. Paralipom. cap. xxj. Ioseph. lib. vij. Antiq. cap. xiij. Id Ethnici quoque verum esse cognouerũt. Nam & Apollo, ob raptam Chrysis sacerdotis sui filiam Astynomen, suis pestiferis spiculis & radiis corrupto cœli tractu, contagiem illam dispergentibus, totum Græcorum exercitum confecisset: nisi Chalcas vates Agamemnoni, vt Chryseida patri redderet, & ea iratum Apollinis numen litare suasisset. De hac Græcorũ peste Homerus Iliad. j. Ex hac autem Homerica narratione, Papistica impietas è Diuorum numero Sebastianum sagittis impetitum, dum Christo fidei testimonium præstat, aduersus pestilentiam sibi tutelarem proposuit.

Aquilarum penna.

Hoc adagium fertur de bonis publicis, propriis vsibus applicatis. Vt enim Aquilarum pennę, cæterarum auium consumunt pennas: sic bona quæ pro communi vtilitate data sunt, si propriis vsib. applicentur, vorant alia bona, cum quibus admiscentur: quod bonorum quæ publici vsus sunt, puta Scholę ac Ecclesiæ, nulla sit sympathia cum cęteris bonis, etiam iustæ partis adiuncta & commixta, quæ deuorant, vt solent aquilarum pennæ reliquarum auium caloris defectu consumere. τὰ τῶν ἄλλων ὀρνέων πτερὰ τοῖς τοῦ ἀετοῦ συντεθέντα διόλλυται ψυχόμενα. vt scribunt Physiologi, Plutarch. Symposiacõn decad. v. problem. vij. Ælianus libro nono, cap. ij. historię animalium. Dispergunt enim hæc bona cætera, & efficiunt vt euanescant. Huiusmodi enim bona sibi rapientes, Iuliani similes sunt: de quo Suidas. Cuius similes nunc fiunt multi principes, potentes & nobiles, in primis Papistæ præsules & abbates, Antichristi assecłę, hostes Christi & sponsæ eius Ecclesiæ: qui bona Ecclesiæ & Scholarum, quocunque titulo, iure, prætextu, sibi vendicant ac publicum his rapinis vastant & premunt, nihil lucrantur aliud, quam vt ex diuitibus pauperes fiant, ac mendici. Tales Papicolæ plerique nec curant literas: & non tantum nihil conferunt ad studiorum & artium conseruationem, ac literatorum sustentationem, sed etiam rapiunt, quod iam olim pii maiores ad hos vsus decreuerunt, & suis vsibus priuatis, equis, canibus, scortis ac lenonibus distribuunt. Huic prouerbio similia sunt ante hęc: Id nullius in bonis est, quod diuini iuris: &, Ouinis pellibus iunctæ lupinæ: &, Male parta, male dilabuntur: siue, De male quæsitis non gaudet tertius hæres.

Qui non habet in ære, luat in corpore.

In legum pœnis vsurpari solet illud: Qui non habet in ære, luat in corpore. Quod, meo iudicio, Salomon voluit significare, cum Prouerb. cap. xiij. dicit, Redimunt vitam diuitiæ. Plerę que enim sententię non tam pręcepta, quam communes casus continent. Videmus quidem sæpe accidere, vt opulenti diuitiis vitam rediman t. Et nota est vox cuiuspiam: Similes esse leges aranearum telis, quas muscæ validiores perrumpunt, imbecilliores tantum irretitę tenentur. Existimo huc pertinere & illud Iuuenalis:

Dat veniam coruis, vexat censura columbas.

Dictum autem Iurisconsultorum habetur. ff. de in ius vocando. l. fin.

Ocnus funiculum torquet.

Est autem Ocnus, nomen cuiusdam apud inferos, multis insignium artificum picturis celebrati: quem effinxerunt perpetuo torquentem funem, astante asella, quæ quantum ille torsisset, furtim præroderet. Inde ortum est prouerbium, Ocnus funiculum torquet, quod cum in eos omnes competat, qui supplicio non dissimili Danaidum pœnę afficiuntur, aut qui in ignem lanam trahunt, qui scilicet perpetuo sine effectu laborant, quomodo apud inferos Ocnum puniri opinio erat: tum in eos pręcipue, qui cum nihil neque laboris, neque industriæ ad augendam rem familiarem pretermittant, nihilo tamen redduntur ditiores, quod domi habeant asellam, hoc est, vxorem prodigã, quæ quicquid misellus multis sudoribus corrasit, strenue profundit. Ad hanc picturam alludit Propert. libro quarto Eleg.

Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno,
Æternusq; tuam pascat aselle famem.

POLYDORI VIRGILII.

Tange montes, & fumigabunt.

Ita Dauid fiducia plenus Dominum rogat, vt inimicos, suos montis instar superbia elatos, ad nihilum redigat. Tralatio à monte, qui extinctus maxime fumat. Conueniet in eos, qui in summa virium & potentiæ fiducia, aliquo incommodo affecti, animo plane deficiunt. Vulgus aliter. hoc enim significat, potentes non esse irritandos, quod statim more facis accensæ, exardescant ira, furantq; sine modo.

Reges, visitabis eos virga ferrea.

De eo qui acriter se vindicaturum quorundam commissa, aut dure regnaturum esse minatur. Psal. ij. & lxxxviij. A domitoribus iumentorum, ferocia animalia ferrato verbere coercentibus.

PETRI GODOFREDI.

Planus semel crura fregit.

Porphyrio in epist. Horat. ortum esse monet ab insigni quodam impostore, qui sæpe fingens crus sibi fractum, aliquando multos irrisit, quorum in vehicula tollebatur: tandem vere fracto crure quasi etiam tum luderet, neglectus est. Hęc est pœna hominis mendacis, vt si quando cœperit verum dicere, careat apud omnes fide. De quo extat apologus apud Æsopum elegantissimus.

Dæmonem dæmone pellit.

In eum qui prauo vel imprudens vtitur ad prauos corrigendos, vt qui certi criminis aliquos damnari iubet ab iis, quos sibi conscius est eodem crimine implicari. Euseb. Cæsariensis. Similia, Canis caninam non edit. Varro: Coruus coruo oculum non eruit. Aimonius Monach. histor. Franc. iij. cap. xxvj.

GULIELMI GENTII.

Noxa caput sequitur.

Prouerbialiter hoc Gordianus Imper. pronunciauit in cap. Neque C. an ser. pro suo fact. post ma. tenea. Nam, vt M. Cato ait, neque ter factum semper durat, & reum comitatur. Sic & poeta:

Pœna potest demi, culpa perennis erit.

Cogitationis pœnam nemo patitur.

Figura prouerbialis est haud dubie apud Vlpian. in cap. xviij. de pœn. Etiam apud vulgus, cogitationum neq; pœna est, neq; vectigal vllum fieri censebat Oldendorph.

MELCHIORIS NEIPEI.

Oculus Dei fortissimus.

Θεοῦ ἄλκιμον ὄμμα. Nemo nescit, multas veterum oraculorum sententias, quemadmodum & poetarum, in primis Homeri, παροιμιῶν vice fuisse celebratas, posseque hodie etiamnum celebrari. Ex his impense placuit illud ab Eugubino adductum ex Porphyrii περὶ λογίων φιλοσοφίας libro. Nam Dæmon interrogatus, an quis peccans Deum latere possit, respondit hoc disticho:

Οὐδεὶς αὖ λήθοι τοῖος θεὸν, οὐδὲ σοφοῖσι
Κέρδεσιν, οὐδὲ λόγοις ὑπεκφύγοι ἄλκιμον ὄμμα.

Id est:

Nemo Deum fallet, visum non effugit acrem,
Qui versare dolos verbis factisque paratus.

Huius rei velut causam explicans Apostolus, de Christo ita loquitur, Heb. iiij. οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. id est, Non est creatura coram eo inconspicua, sed omnia nuda & resupinata oculis eius. Philo quoque ἀλληγοριῶν ij. ὁ θεοῦ λόγος ὀξυδερκέστατός ἐστιν, ὡς ἐφορᾶν εἶναι ἱκανός. id est, Dei sermo visus acutissimi est, facile vt conspicere possit. Ab hoc non dissentit Hesiodi illud Operum libro primo:

Πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμὸς, καὶ πάντα νοήσας.

Id est:

Omnia conspiciens oculus Iouis, omnia lustrans.

Plutarchus in symposio, Ariona, quem nautæ salo demerserant, inducit in cœlum suspicientem, sicq; secum cogitantem, ὡς οὐκ ἔστιν ὁ τῆς δίκης ὀφθαλμὸς, ἀλλὰ πᾶσι τούτοις ἐπισκοπεῖ ὁ θεὸς τὰ περὶ γῆν τε καὶ θάλατταν, Quod non vnus iustitiæ sit oculus: sed omnibus his speculatur Deus circumquaque, quę terra marique geruntur.

ntur. Vsus erit præcipuus, quando aliquem à peccando deterre- re volumus, metu diuinæ præsentię, hoc modo: Si proximo tuo in- ferre malum, vt meditaris, pergas, θεὸς ἄλκιμον ὄμμα.

Cunctabundus natura Deus.

Μέλλει τὸ θεῖον, ἔστι δὲ τοιοῦτον φύσει, Cunctatio almo numini vsque propria. Senarius est alicunde desumptus ex Euripide qui senten- tiarum grauitate, vel Fabio teste, summis quibusque philosophis par est, cuiusque tragœdiæ semper magno apud eruditos omnes in precio fuêre. Nihil enim hic Aristophanis dicacitatem moror: qui nescio quo æmulationis studio, certe inuidiæ odiique plenas ha- benas effundit, non solum in religiones partim peregrinas, partim domesticas, quas perpetuo vexat ac suggillat, &, vt Græce dicam ipsius, κωμῳδεῖ, σκωφυρίζει: verum etiam Morsimum, Pindarum, aliosque tam sui sæculi quam prioris poetas miris salibus exponit deriden- dos: qui Euripidi tam fuit iniquus, vt nusquam non captet occa- sionem traducendi eum. Qua acerbitate prouectus ad rabiem vs- que principem philosophiæ Socratem ἄνευ φίλαυτος, tanquam delirũ, omnisque sensus communis expertem, atrocissime exagitat. Sed hæc præter institutum. Sensus huius prouerbialis sententiæ non raro Plutarcho vsurpatæ, est, Deum lenem & clementem esse, nec facile ad vlciscendum malos, pœnasque de his sumendum prope- rare. quod etiam diuinis literis expressum est. Ecclesiastic. v. Ne di- xeris, Peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est pati- ens redditor. Idcirco μακρόθυμος appellatur variis in locis sacrarum literarum. Cur autem mali non statim pœnas pendant, docet Pe- trus apostolus his verbis: μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενος ἡμᾶς ἀπο- λέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι.

VOTVM.

ERASMI. Vtinam mihi contingant ea, quæ sunt inter Corinthum & Sicyonem.

Eustathius enarrans Iliad. secundum lib. ait hunc versum olim prouerbio fuisse celebratum:

Εἴη μοὶ τὸ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Σικυῶνος.

Id est,

Sit mihi quod Sicyonem interiacet atque Corinthum.

Id inde venit in adagium, quod vrbs vtraque esset opulentissima, agriq; longe feracissimi interiacerent. Aristophanes in Auibus, in- dicat ex oraculo natum:

Ἀλλ' ὅταν οἰκήσωσι λύκοι πολιαί τε κορῶναι

Ἐν ταὐτῷ τὸ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Σικυῶνος.

Id est,

Cornix cana lupusq; vbi eadem sede morantes

Quod spacium Sicyonem dirimit atque Corinthum.

Interpres adscribit Æsopo consulenti de parandis opibus, ita re- sponsum fuisse:

Εἰ τὸ μέσον κτήσαιο Κορίνθου καὶ Σικυῶνος.

Id est:

Si teneas quod agri Sicyonem, interque Corinthum est.

Refertur & à Zenodoto, atque item Athenæo lib. Dipnosophi- starum quinto. Conueniet, vbi quis optat ingentia. Poterit & per iocum torqueri in eum, qui quod assequi non potest, id votis tamen quasi somniat. Simili figura dictum est illud Theocriti in Ergatinis.

Αἴθε μοι ἦσαν ὅσα Κροῖσον πόκα φαντὶ πεπᾶσθαι.

Id est:

Quæ Crœsum tenuisse ferunt, vtinam illa mihi sint.

Omne æs alienum cepe, & mulcta allium.

Πᾶν μοι χρέος κρόμμυα, καὶ τὸ τίμημα σκόροδα. id est, Vniuersum æs alienum cepe, & mulcta allium. subaudiendum, εἴη. Cum quis obstrictus multo ære alieno, optat vt paruo dependere possit quic- quid debet. Nonnihil vereor ne & hoc Apostolius hauserit, non ex autoribus priscis, sed è suis combibonibus.

Votum munificum.

Εὐχὴ μεγαλόδωρος, id est, Votum munificum. Vbi quis animo opes regias concipit, iamque voto diues est, μεγαλόδωρος Græcis dicitur, qui magna donat. Nihil autem voto hominis liberalius. Largitur enim cuilibet, quantumcunque petit. Meminit huius Lu- cianus in Hæresibus.

Promissis diues quilibet esse potest,

ait Ouidius. sed multo facilius est notis esse liberalem ac diuitem.

Alia dantur, alia negantur.

Quoties è duabus naturæ dotibus altera contigit, altera nega- ta est (veluti si cui formæ decus adsit, desit ingenii laus) siue cum è duobus postulatis, alterum duntaxat impetratur: quadrauerit il- lud ex Iliad. π.

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε.

Id est,

Annuit hoc illi diuûm pater, abnuit illud.

Hunc versiculum vsurpat Plinius in epistola quadam. Dictus est autem de Achille, qui in votis, quæ facit pro Patroclo, suis armis initurо prælium, duo quædam rogârat: alterum vt cum laude pu- gnaret: alterum, vt peracta pugna referret arma, incolumis & i- pse. Quorum alterum annuit Iupiter, nempe vt fortissime pugna- ret: cæterum Achillis arma non retulit, nec incolumis rediit. Fe- stiuiter abusus est hoc carmine Stratonicus citharœdus: qui cum audisset quendam cithara canentem, subiecit hunc Homeri versum:

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε.

Ac mox alio quodam rogante, cur ita diceret: Quoniam inquit, male canere cithara dedit, cæterum bene canere voce abnuit. Ita ferme Athenæus libro octauo.

Canis panes somnians.

Sunt quibus prouerbiali figura dictum videatur illud apud Theocritum in Piscatoribus:

—Καὶ γὰρ ἐν ὕπνοις

Πᾶσα κύων ἄρτως μαντεύεται, ἰχθύα κηγών.

Id est,

—Siquidem omnis

Panes in somnis canis ariolatur, at ipse

Pisces.—

Sensus est, vnicuique ea per somnum occurrere, quæ impense de- siderat, quibus magnopere deditus est. Aristoteles non solum ho- mini, verum etiam cæteris animantibus somnia tribuit, etiamsi id in canibus euidentissimum. quippe quos audimus sæpenumero dormientes venationem somniare. quæ res haud difficile depre- henditur ex ratione latratus, quem ædunt sopiti. Proinde mihi re- ctius quadraturum videtur, si pro ἄρτως, legatur ἀγρῶς, aut ἄγρας, id est, agros, aut venationes. Verum hoc tantum eruditis pensitan- dum proponimus, super hoc pronunciaturis vbi codicem emenda- tiorem erunt nacti. Nobis adhuc non contigit. Ex somniis autem qui ariolentur euentura præ nostris quidem temporibus desunt: quanquam non probat Aristoteles.

Etiam dormiens somniat.

Ὀνειροπολεῖ καὶ καθεύδων, id est, Somniat etiam dormiens, hodie quoque vulgo dicitur, quoties significant aliquem toto pectore rei cuipiam addictum, deditumque. Siquidem iis euenire solet, vt quæ interdiu voluerint animo, noctu somnient. Aristophanes in Nebulis:

Ὀνειροπολεῖ γὰρ καὶ καθεύδων ἱππικήν.

Id est,

Et dormiens equestre studium somniat.

De iuuene dictum est, qui studio alendorum equorum rem pa- triam omnem absumpserat. Item paulo superius, ὀνειροπολεῖθ' ἵπ- πους, id est, Equosque somniat. Dicet aliquis, quid miri si quis dor- miens somniet? Sed ὀνειροπολεῖν non tam est somniare, quã somnia interpretari, & hinc spem concipere aut facere. Porro curam illam iuuenis, somnium vult videri poeta. Ita bis somniat eadem, & vigi- lans & dormiens. Plautus contra, Vigilans somniat, dixit. Teren- tius: Num ille somniat ea, quæ vigilans voluit? Et apud Horatium Europa sic loquitur,

—Vigilansne ploro

Turpe commissum, an vitiis carentem

Ludit imago

Vana?—

Ne contra bouem opta.

Μὴ κατὰ βοὸς εὔχου, id est, Ne contra bouem opta. Admonet ada- gium non esse vitam instituendam iuxta votum animi, neq; quiduis sperandum à superis, sed vt ea duntaxat sibi quisq; promittat, quæ possit industria consequi. Refertur in Collectaneis Diogeniani. Vnde sumpta metaphora, parum liquet: nisi quod apparet ductam ab agricola, qui negligens adhibere bouis operam in colendis a- gris, optat vt citra suum laborem proueniat seges.

Adoraturi sedeant.

Καθῆσθαι προσκυνήσοντας. id est, Adoraturi sedeãt. Significat vo- ta certa concipere oportere, & in his quæ sunt optima, perseue- rare. Et hoc Plutarchus asscribit Numæ: nisi quod in ædito per Al- dinos volumine προσκυνήσαντας legimus, non προσκυνήσοντας, ad- dens id fuisse velut augurium, vota rata firmaque fore. Addit, quibusdam hanc quietem videri distinctionem actionum, tan- quam qui priori actioni finem imposuerint, sedentes apud deos, initium alterius actionis ab iisdem auspicentur. Quidam arbitran- tur alium subesse sensum, quod oporteat eos qui sacris operantur, non obiter ac velut aliud agentes hoc facere, sed vacuos ac totos rei diuinæ intentos. Vnde Plutarchus idem tradit, quoties ponti- fex auguria seu sacra aggrediebatur, præcones clamabant, Hoc a- ge, Ea vox hortabatur, vt qui sacra adirent, reuerenter & attente id facerent. Idem in Problematibus rerum priscarum refert, qui diis vota fecissent, in templis manere, & quietem agere solitos, quod actiones huius vitæ frequenter inuoluant hominem molestiis.

Non quiduis continget quod optaris.

Qui negabit omnia contingere homini quæ sperauerit, animo- que conceperit, accommodabit illud ex eodem libro:

Ἤτοι μὲν ὄνειροι, ἀμήχανοι, ἀκριτόμυθοι,

Γίγνοντ', οὐδέ τι πάντα τελείεται ἀνθρώποισι.

Id est,

Friuola scilicet existunt, & inania quædam

Somnia, nec quodcunque vides, sic euenit omne.

Atque hoc in loco subiungit pulcherrimum illud de duabus so- mniorum portis figmentum, quod in sexto Vergilius retulit.

Quæcunque in somnio videntur.

Ὅσα ἐν ὀνείρῳ βλέπεις, id est, Quæcunque per somnium vides. De votis immodicis dicitur. Nam quicquid optaris, id somniare contigit quibuslibet: sicuti Micyllus ille Lucianicus diuitem se ac præpotentem somniat. Apud Theocritum piscator somniat aureum piscem. Et infimæ sortis homines, nonnunquam reginarum coniugium somniant. Pastor quidam apud Theocritum in Ecloga nona:

—Ἔχω δέ τοι ὅσσ' ἐν ὀνείρῳ
Φαίνονται, πολλαὶ μὲν ὄϊες, πολλαὶ δὲ χίμαιραι.

Id est,

Possideo quæcunque solent sub nocte videri
In somnis, vim magnam ouium, multasque capellas.

Interpres admonet, proferri hunc in modum: ὅσα ἐν ὀνείρῳ φέρειν, id est, Ferre quicquid in somnio videtur. Citat & versum Homericum:

Οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψεύδονται ὄνειροι.

Id est,

Nec mihi si tantum dederis quam multa sopitis
Somnia vana ferunt.—

Est autem apud hunc poetam Iliados j. sed paulo aliter:

Οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.

Id est,

Nec mihi si tantum dederis quantum extat harenę ac
Pulueris.—

Videtur huc allusisse M. Tullius in Salustium: Vnde tu, qui modo ne paternam quidem domum redimere potueris, repente tanquã somnio beatus, hortos preciosissimos, villam Tiburti, & Cæsaris reliquas possessiones paraueris.

Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.

Vergilius in Pharmaceutria:

Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Seruius prouerbialiter admonet dictum à poeta. Nam quod quisque sperat, facile credit. Et tarde quæ credita lædunt, credimus, vt ait Ouidius. Metus autem & spes, vt eleganter & vere scripsit Lucianus in Pseudomante, diuinationem & auguria repererunt. Qui impense cupiunt suis votis vndecunque blandiuntur, & quiduis in omen optati euentus trahunt. Rursum qui misere metuunt, quauis ex re solatium formidinis aucupantur. Non vsquequaque discrepat ab hoc Terentianum illud: Mihi non fit verisimile atqui ipsis commentum placet. Non videtur alienum ab hac forma Theocriticum illud:

Πᾶσαι κύων ἄρτως μαντεύεται, ἰχθύα κηγών.

Id est:

Somnia cuncta canum panes, ego somnio piscem.

Qui suis votis blandiuntur, ii Græcis dicuntur ἑαυτοῖς ὀνειροπολεῖν, id est, sibiipsis suà interpretari somnia, quod omnia rapiunt in alimentum spei suæ.

Quid non fies, profectus Arbelas?

Τί οὐ γενήσῃ ἰὼν ἄρβελας, id est, Quid non fies, Arbelas profectus? Deo eo dici solitum, qui peregre proficiscens ingentia sibi pollicetur, fretus gentis ad quam demigrat inscitia, barbarieque. Siquidem Arbela Siciliæ ciuitas autore Stephan. cuius ciues male audiebant, olim vt stupidi & quibus facile imponeretur. Apud hos igitur etiam contemptus alibi, magnum aliquid esse possit. Quanquam est huius nominis ciuitas in Perside, cuius meminit Strabo lib. xvj. Et Qu. Curtio est oppidum Mesopotamiæ, Darii copiarum internecione nobile.

Semper superioris anni prouentus melior.

Ἀεὶ τὰ πέρυσι βελτίω.

Id est:

Superior annus semper anteponitur.

Cum præsentia displicent, & anteferuntur anteacta. Diogenianus admonet, id acclamatum ab Atheniensibus in rebus Macedonicis. Sumpta metaphora ab agricolis, qui semper de præsentis anni fructibus queruntur apud dominos. Huc pertinet illud Horatianum:

—Laudatur temporis acti
Se puero.—

EX APPEND. ERASMI.

Voti compos.

Vbi quis assecutus est quod affectabat & captabat, quadrabit illud Homericum:

Καὶ βάλεν, οὐδ' ἁμάρτεν ἅλιον βέλος ἔκφυγε χειρός.

Id est,

Attigit, éque manu non irrita missa sagitta est.

Simile Ouidianum hoc:

Decidit in casses præda petita meos.

IVNII. Tritogenes filius, non Tritogenia.

Παῖς μοι τριτογενὴς εἴη, μὴ τριτογένεια.

Id est,

Sit mihi tritogenes gnatus, non Tritogenia.

Adagium est deprecantis fœmineum imperium. Minerua mascula virgo habebatur antiquitus, & virile robur homini addere credebatur. Decet autem fœminas magis demissas esse, vti viros imperiosos. Citatur à Suida. Potest referri etiam ad minoris impendii votum, quod optabilius sit magnis sumptibus. Viri namque luxu effœminentur, minore impensa educuntur, quam fœminæ puellæ: illis sæpe in cultum & mundum muliebrem plus prodentibus, quam sit census mariti: his vero delicias omnes quærentibus, vt amatorem inueniant.

Achilleum votum.

Ἀχίλλειος εὐχή, id est, Achilleum votum, prouerbialiter dictum à Budæo, incomparabili huius seculi ornamento, votum est, quo ad innocentiæ faciẽdam fidem, nostri desiderium ingratis repere precamur. Ita enim sonant eius verba: Quibusdam fortasse paulo vehementioris animi suaue nonnunquam fuit Achilleum (quod aiunt) voti compotes se videre: quod votum Furius Camillus Liuiano elogio nobilis Imperator concepisse, aut etiam occupasse dicitur. Is namque post res fœlicissime gestas (sempiterna præclaræ virtutis comite inuidia) in exilium abiens, precatus est à diis immortalibus, vt si innoxio sibi ea iniuria fieret, primo quoque tempore desiderium sui ingratæ ciuitati faceret, lib. v. primæ Decadis Liuius scribit. Achillis votum eiusdem memorat Iliados primo Homerus, vbi ad Agamemnonem conuersus:

Ἦ ποτ' Ἀχιλλῆος ποθὴ ἵξεται υἷας Ἀχαιῶν.

Id est,

Graiugenas desiderium olim tanget Achillis,
Accisis quum te nequeunte occurrere rebus,
Hectoreum Danaos ferrum consumet inultos.

Agnosco, proh dolor, non sine grauissimo vulneris recrudescentis sensu, tuum nobilissime Henrice Surrene, Achilleum votum, tibi exitiale, nobis etiam luctuosum, quum circumuentus fraudulenta malique exempli conspiratione nonnullorum Senatorum tunc principum, in tuum caput & principis familiæ perniciem coniuratorum, capitis iam tum antequam accusareris, reus, innocentiæ haustum illum eloquentiæ primariæ fontem, nihil innocentiæ profuturum, inaniter consumpsisti. Nam quum cœtus ille conspiratus Vulcaniis operis consarcinasset per menses aliquot causas vere futiles opprimendæ tuæ innocentiæ, aggressus es ex improuiso meditato diluere, & euidentibus documentis confutare commentitias futelas: sed frustra surdis auribus occinens, in modum fluctuum littori obstrepentium, corruptis ac deprauatis iudicum (quorum plerique noui homines vetustæ nobilitati inuidebant) arbitriis. Obtendebantur machinæ, & tanquam helepoles quædam te expugnaturæ, causæ aliquot variæ: primo picta imago, in quam pictores pro arbitrio quidlibet audentes, columnæ inuitæ depinxerant, ad exprimendum aptius corporis heroici filum, antiquitatem regiam inde adiecta effigiei pauca generis insignia, quo plura superest, stemmatis testantia: adhæc symbolum, sat superest, quæ tu ... peresse docebatur: denique propugnacula tria fictitia, quæ tu non ... tri horti ornamenta, architecti industria esse volueras, ... mendæ vicinæ vrbis (quod præclari mendaciorum architecti ... gebant) parata munimina, nimis imbecillia. Aderãt delatores ... pudentissimi, alter rubida pustulosaque facie notissimus, ... gibberoso dorso clitellariis iumentis similis, vterque tibi ... ctissimus, & beneficiis cumulatus, hic è sordibus, ille etiam à ... in quam multo ante fuisset actus illustrissimi tui parentis ope ... ratus. Neque defuit his (inauditum, dictuque turpe flagitium) ... suus succenturiator, primarius regni arbiter, in ea actione ... puus iudex, qui virulento ore tuæ, Surrene, calamitati insultans ... crabronicum illud frequenter ingeminans, Superesse sibi quo ... renum pungeret aculeo. Neque vero defuerat & tuæ innocentiæ ... patrocinium etiam ab aliis: sed quum vnus & alter consilii ... redditeri, factique excusationem exposituri, & de tuo capite ... culum depulsuri, ora recluderent, illico regni Cancellarius ... vultu, & atrociore etiam voce cœpit intonare illud quæsitoris ... re. Et quis tandem obloquitur Regi? quo ceu tonitruo quodam ... perculsæ pauidę mentes, conticuerunt. Is tuus erat genius, ... mnibus esses charus, tam exteris, quam popularibus. Erat tibi ... roicum corporis filum, ingenium velox & expromptum, memoria inexhausta, planeque Mithridatica, sermo ab ipsis Gratiis ... fictus, linguarum multiplex cognitio, vernacula lingua ... baris vtrunque & Tullium & Maronem æquare, ne dicam superare. Ad istas dotes accedebat & beneficiorum in regnum longa catena, inter quæ non postremum fuit, quod Henrico regi ... qui tibi per fontis lauacrum renato nomen imposuerat, præclaram operam militiæ præstiteras, Gessoriacum à Gallicis incursibus fortiter defenderas, portum hostium iniuriis obnoxium, & nauium stationi male tutum egregio opere munieras. Quid dicam nobilitatem altissimam, minimeq; fucosis imaginibus innixam, cui ... iam cœlum ipsum attestatum fuisse noui (nec enim dubium est, ... tissimæ cuiusque & nobilissimæ stirpis magnam cum cœlo cognationem esse.) Documento esse possunt prodigia, quæ tuam ... que generis ruinam præcesserant: inter quæ duo fuerunt memorabilia, primum fax ignea, quæ tribus ante solis occasum horis longissimo tractu per auras delata, & ad equitantis genitoris tui dextram cubitali interuallo in humum impacta distabuit. Alterum ... quercus bifida in duos à radice truncos assurgens, qui terminus notissimus in colliminio vestræ ditiunculæ stabat, ea de cœlo tacta conflagrauit, altero trunco in virilis staturæ altitudinem superstite,

ftite, altero etiam humo tenus abolito: ille patris in ſeptennium (pedes enim ſepteni ſtaturæ viri aſſignantur) captiuitatem bonis & facultatibus omnibus exuti portendebat. hic tuum interitum in humum abituri. Cæterum nil profuit cauſas vaniſſimas, quibus affectati regni arceſſebaris, diſertiſſima oratione, quamuis impræmeditata diluiſſe: nihil profuit conſuta mendacia, ſcopiſque diſſolutis minus cohærentia, tametſi non vno menſe fabricata retexiſſe: nil profuit benefacta maiorum, regalis affinitatis cognationiſque iura, intemeratam à ſexcentis annis generis longiſſimo ordine integritatem, captorum Regum trophæa recenſuiſſe, clypeum, non illum Argolicum, qui turrito ambitu inſigniebatur, ſed centenis & amplius clariſſimarum familiarum inſignibus illuſtrem expli-cuiſſe. Verum vt à diuerticulo ad inſtitutum reuertar, quum diſertiſſima oratione & argumentis euidentibus, innocentiam tutari tuam inſtitiſſes, neque tamen vel ea re, vel beneficiorum enumerata multitudine, vel recenſita ſtirpis longiſſima ſerie, quicquam proficere te, ſex prope horarum clepſydra inaniter conſumpta, ſenſiſſes, ſed periuri nebulonis (qui è ſummis vitæ ſordibus ad Heraldici nominis primum faſtigium creuerat) verbis plus fidei tribui, quam heroicæ tuæ authoritati, animaduertiſſes, veluti concepto quodam vitæ tædio, eo tandem erupit tibi oratio, & quidem (ſi fas eſt dicere) fatidica, vt dictitares te nunc quidem in ſontem abripi, ſed paucis poſt annis deſiderium tui fruſtra flagitaturam patriam, & quantumuis deturbatam profligatamque nunc ſtirpem, lætis viui radicibus repullulaturam, eorum aliquot qui ſuæ tunc vitæ illuderent, oppreſſis ceruicibus. Id quod euenit, votumque Achilleum comprobauit Deus. Nam quoties te turbulentis tempeſtatibus concuſſa patria deſiderarit, quoties illa inteſtinis principum virorum alterno ſanguine mercantium, diſſidiis in nihilum pene redacta, te Camillo quopiam indiguerit, quid attinet dicere? Certe præuideras, non multis poſt annis, beneficio immortali inuictiſſimæ Reginæ Mariæ, ſobolem tuam, auo illuſtriſſimo in ditionem ſuam repoſito, ſucceſſuram, dignitatique priſtinæ & loco reſtitutum iri, illorum pleriſque ante diem à iuſtiſſima vindice Nemeſi conſumptis.

Voce optato.

Μετὰ φωνῆς εὔχου, id eſt, Voce precator. Inter Pythagorica ſymbola commemoratur, quæ omnia prouerbialem faciem præ ſe ferre indubitatum eſt. Eius vſus eſt in liberali voto, quoties non iniquum aliquid petendum eſſe admonebimus. atque ita exponit Clemens Alexandrinus libro 4. Stromatum. τί δαὶ νοοῦσιν οἱ πυθαγόρειοι κελεύοντες μετὰ φωνῆς εὔχεσθαι κελεύουσιν, ἐμοὶ δοκεῖ οὐχ ὅτι τὸ θεῖον ᾤοντο μὴ ἐπαΐειν τῶν ἡσυχῆ φθεγγομένων ἐποίησαν, ἀλλ' ὅτι δικαίας ἐβούλοντο εἶναι τὰς εὐχὰς, ἃς οὐκ ἄν τις αἰδεσθείη ποιεῖσθαι πολλῶν συνειδότων. id eſt, Quid igitur volunt Pythagoræi, quod voce optandum eſſe iubeant, mihi quidem videntur ea de cauſa illud ſanxiſſe, non quod exiſtimarent Deum tacite loquentes non exaudire, ſed quod iuſta & liberalia eſſe debere vota vellent, quæ nullus facere dubitaret, etiam pluribus conſciis. Natum ab ingenio hominum peruerſo, & improbo qui taciti apud ſe pudenda votoque omni maiora flagitare non deſinant, quæ coram aliis clara voce poſtulare in animum nunquam inducturi forent. Quo ſpectant Ciceronis verba in Pompeiana: Neminem vnquam tam impudentem fuiſſe, qui à diis immortalibus tot & tantas res tacitus auderet optare, quot & quantas dii immortales ad Cn. Pompeium detulerunt. Reſpexiſſe autem videtur Clemens ad oraculum de Deo illud:

Καὶ κωφοῦ συνίημι, καὶ οὐ λαλέοντος ἀκούω.

Id eſt:

Et mutos intelligo, & audio vota tacentum.

Ægypti ſacerdotes mutum & ſine mente ſonum olim inter ſacrorum preces effundere conſueuiſſe legimus, alio, vt arbitror, ſenſu: nimirum infantiam ſuam declarare volentes, qua plurimum quidem ſe cupere, nihil tamen admodum præſtare poſſe teſtentur.

In Ægypto optarit eſſe potius.

Citatur in Suida ex incerto authore, βουλήσεται καὶ ἐν αἰγύπτῳ τυχεῖν μᾶλλον, ἢ κρίναι κακῶς, id eſt, Optarit in Ægypto eſſe potius, quam perperam iudicare. Videtur imprecationis eſſe genus, ad deteſtationem pertinens; vel quia Ægyptus latronibus infeſta fuit ſemper: vel quia regio illa ſole torreatur, pluuiis vix vnquam humecta. quod & Pomponius Mela de ea teſtatur his verbis: Terra expers imbrium.

BRASSICAN. *Iupiter plue mel.*

Galenus medicus libro tertio περὶ τροφῶν δυνάμεως; id eſt, de poteſtate nutrimentorum, ſcribit æſtatis tempore, ſi quando inſignis copia mellis paſſim in virgultis ac arborum foliis inuenire-tur, ruſticos exclamare conſueuiſſe, ὦ ζεῦ βρέχε μέλι, O Iupiter plue mel. quo verbo commode vti conueniet, quando omnia fauſta & felicia precamur. Angelus Politianus lib. 1. epiſtolarum ad Picium, diuerſum citat ex Tragœdia quidpiam: ὦ ζεῦ βρέξον τὰς ἀσυνέσεις, O Iupiter plue calamitates. Sic exclamamus, dum ob rei indignitatem, etiam perniciosis votis vtimur, ita quod Plato in dialogo, qui inſcribitur Alcibiades ſecundus, putat eſſe probi Poetæ verſiculos illos:

Ζεῦ βασιλεῦ τὰ μὲν ἐσθλὰ καὶ εὐχομένοις καὶ ἀνεύκτοις
Ἄμμι δίδου· τὰ δὲ λυγρὰ καὶ εὐχομένων ἀπερύκοις.

Id eſt,

Rex Iupiter, optima quidem nobis & vouentibus & non
vouentibus tribue
Cæterum pernicioſa petentibus etiam quam longiſſime iubeas abeſſe.

Filius mihi ſit Tritogenes, non Tritogenia.

Suidas ſcribit eſſe prouerbiale, παῖς μοι τριτογενὴς εἴη, μὴ τριτογένεια. Opto filium potius Tritogenem, quam Tritogeniam: quod Minerua, quam virilem exiſtimamus, maſculos pueros exhibeat: nec aliud addit. Adagii vſus eſt, quoties rem parui impendii præferimus ijs quæ immodicis ſumptibus redimenda ſint. Siquidem puellæ perpetuo, vt Græci vocant, πολυδάπανοι ſunt, hoc eſt, grauiore ſumptu educantur: quod & Megadorus ille Plautinus, enumerata omni muliebri ſupellectile teſtatur. Plautus in Epidico dicit, mulieres eſſe totis fundis exornatas. Columella in præfatione lib. 12. grauiter damnat veſtes muliebres totis cenſibus redemptas. Sic Ouid. in tertio de arte:

Quis pudor eſt, cenſus corpore ferre ſuos?

Viri, ſi tamen eſſe voluerint quod dicuntur, cum immodico cultu non indigeant, mediocribus etiam impendiis educantur.

IOANNIS VLPII. *Quicquid licet, minus deſideratur.*

Quicquid, inquit D. Hieronymus, licet, minus deſideratur. ergo è contrario, quod non licet, fomentum accipit deſiderij. Ouidius:

Quod licet, ingratum eſt: quod non licet, acrius vrget.

Et alibi:

Nitimur in vetitum ſemper, cupimuſque negata.

Omnium rerum, inquit Plinius, cupido langueſcit, cum facilis occaſio eſt.

COGNATI. *Sera vota.*

Idem in eodem lib.

—— Votiſque deos venerabere ſeris.

Reſpexit ad prouerbia:

—— ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω, Stultus poſt factum ſapuit.

vel, ἁλιεὺς πληγεὶς ἔγνω, Piſcator ictus cognouit, vt ſero Phryges accepto damno, ſtultitiam ſeu potius dementiam agnouerunt. Item Geor. 4.

Venimus huc lapſis quæſitum oracula rebus.

[Huc refer illa, Sero ſapiunt Phryges: &, Accepto damno ſtultus ſapit.]

Aderit vocatus Apollo.

Hoc quoque vtimur, quando oſtendimus Deum inuocantibus adeſſe & omnia aduerſa mitigare. Is enim ἀποτρόπαιος & ἀλεξίκακος dicitur. Idem Georg. 4.

—— Auditque vocatus Apollo.

Ad quod Ouidius viſus eſt alluſiſſe cum ait,

Sæpe Iouem vidi cum iam ſua mittere vellet
Fulmina, thure dato ſuſtinuiſſe manum.

Dij meliora.

Pro eo quod eſt, abſit: dicimus, Dij meliora. Modus optandi, imperfecto ſermone, cui ſubauditur verbum, adferant, vel dent. Liuius de bello Macedonico: Perturbata dij meliora. Virgilius 5. Æneid.

Dij meliora pijs, erroremque hoſtibus illum.

Cicer. 8. Philip. Quid nos, nunquid tale habemus? dij meliora. Nō diſſimilis precatio apud Ciceronem frequens: Ne id accidat quod imminere videtur. Pro Murena: Si (quod Iupiter omen auertat) hunc veſtris ſentētiis afflixeritis. Ad Brutum: Velim deinceps meliora ſint: ſi aliter fuerit (quod dij omen auertant) reip. vicē doleo. Sic idem Caſſio: & Philip. 3. & Philip. 1. Paulus Rom. 3. μὴ γένοιτο: id eſt, Abſit, non eſt fas, non eſt iuſtum. Eſt autem abominantis ſermo, frequenter obuius apud Paulum. Sic Gen 18. Ne ſit, aut ne contingat: ſiue, Deus auertat aut prohibeat. Donatus in Terent. in Eunuch. illud: Dij bene vertant: In omnibus quæ cupite venerint, dici ſolet, ait. Vide ſupra, Bene eueniat, ſiue vertat.

Canis prædam ſomnians.

Græcum prouerbium, κύων ἄγραν ὀνειρώττων, id eſt, Canis prædam ſomnians. Theocritus in piſcatoribus, κύων ἄγραν μαντεύεται, id eſt: Prædam in ſomnis canis ariolatur. Dormientibus enim illis, eorum imagines obiiciunt, quæ vigilantes aut egerunt aut cogitauerunt. Vſque adeo intereſt, quo quiſque ſtudio teneatur, quaque voluntate ſit. Lucret lib. 4.

Et cui quiſque fere ſtudio deuinctus adhæret:
Aut quibus in rebus multum ſumus ante morati:
Atque in qua ratione fuit contenta magis mens:
In ſomnis eadem plerunque videmur obire.
Cauſidici cauſas agere, & componere leges:
Induperatores pugnare, ac prælia obire.
Cætera ſic ſtudia, atque artes plerumque videntur
In ſomnis animos hominum fruſtrata tenere:
Venantumque canes in molli ſæpe quiete
Iactant crura tamen ſubito, voceſque repente.

Mittunt, & crebras redducunt naribus auras,
Vt vestigia si teneant inuenta ferarum, &c.

Sic fere Ennius:

Quæ in vita vsurpant homines, cogitant, curant, vident,
Quæque agunt vigilantes, agitantque, ea si cui in somno accidunt,
Minus mirum est.——

Cum Lucretianis congruunt illa Claudiani:

Omnia quæ sensu voluuntur vota diurno,
Pectore sopito reddit amica quies.
Venator defessa toro cum membra reponit,
Mens tamen ad siluas, & sua lustra redit.
Iudicibus lites, aurigæ somnia currus,
Vanaque nocturnis meta cauetur equis.

Theocritus ecloga 9. verba sunt pastoris:

——Ἐγὼ δέ τοι ὅσσ' ἐν ὀνείρῳ
Φαίνονται, πολλὰς μὲν ὄϊς, πολλὰς δὲ χιμαίρας.

Id est,

——Possideo vero, quæcunque in somnis
Solent videri, multas oues, & multas capellas.

De votis immodicis dicitur. Nam quicquid optaris, id somniare contigit quibus libet: sicuti Micyllus ille Lucianicus, diuitem se ac præpotentem somniat. Apud eundem Theocritum piscator somniat aureum piscem.

Dii magnifacite.

Catullus ad seipsum,

Odi, si vestrum est misereri, aut si quibus vnquam
Extrema iam ipsi in morte tulistis opem.
Me miserum aspicite, &, si vitam puriter egi,
Eripite hanc pestem, perniciemque mihi,
Quæ mihi subrepens imos, vt torpor, in artus,
Expulit ex omni pectore lætitias.
Ipse valere opto, & tetrum hunc deponere morbum
Odi, reddite mi hoc pro pietate mea.

Sic Euripides in Iphigenia: ὦ θεοί. & Virgilius:

O Deus omnipotens precibus si flecteris vllis,
Aspice nos.——

Aspiciendi autem verbo Virgilius, & particula, si, vsus est sæpe. Ante, Dij magni: & ὦ πόποι.

VSVRA.

ERASMI. *Citius vsura currit quam Heraclitus.*

Θᾶττον ὁ τόκος ἡρακλείτω περιτρέχει, id est: Citius vsura quam Heraclitus celerrimus currit. Admonet adagium, abstinendum à mutua pecunia, quæ credatur ad vsuram. Nam opinione celerius recurrere diem vsurarium. Sumptum prouerbium ab Heraclito quodam, celeritate currendi præter cæteros eximio atque excellenti. Iuxta Doricam dialecton dictum est, ἡρακλείτω & περιτρέχει, pro ἡρακλείτου περιτρέχει Videtur carmen fuisse trochaicum tetrametrum catalecton, paucis syllabis deprauatis.

Est Pylus ante Pylum.

Plutarchus in libello, cui titulus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, testatur hunc versum apud Messenios prouerbio fuisse celebratum,

Ἔστι πύλος πρὸ πύλοιο, πύλος γε μὲν ἐστὶ καὶ ἄλλος.

Id est,

Est Pylus ante Pylum, siquidem est Pylus altera sane.

Dictum apparet, vbi quid alteri præfertur velut antiquius & præstantius. Aut vbi aliquis iactat sese, quasi vel solus sit, vel summus: cum reperiantur & alii, qui possint cum eo decertare. Pylus enim Messeniorum ciuitas, Nestore nobilis, vt affirmant quidam. Hoc autem carmen Plutarchus hoc pacto commutauit:

Ἔστι τόκος πρὸ τόκοιο, τόκος γε μὲν ἐστὶ καὶ ἄλλος.

Id est,

Vsura vsura prior, vsura altera sane est.

In eos accommodari potest, quibus alia vsura ex alia nascitur. Vnde natum sit adagium, Eustathius interpretans Homeri Bœotiam indicauit. Scribit enim iuxta eos, qui de populis conscripserunt tres fuisse Pylos: vnam Messeniæ, alteram Triphyliæ, tertiam Arcadiæ: Triphyliacam obtinuisse Nestorem. Idem Geographum testem adducit, Strabonem opinor, qui treis item Pylos constituens in Peloponneso. Tractat autem hac de re Strabo lib. Geographiæ octauo, demonstrans fuisse multas huius nominis vrbes, quarum vnaquæque sibi vindicauerit Nestorem, ob viri celebritatem. Quam quam idem post autumat, Nestoris patriam fuisse, ex vtraque parte Alphei. Allusit ad adagium Aristophanes in Equitibus:

Ἀλλὰ τόδε φράσαι, περὶ πύλου πύλον, ἥν σοι ἔφραζεν,
Ἔστι πύλος πρὸ πύλοιο. τί οὖν λέγει πρὸ πύλοιο;

Id est,

Hoc age dic, Pylus ante Pylum est, quam tu mihi narras,
Est Pylus ante Pylum. sibi quid vult ante Pylum istuc?

Interpres adscribit versiculum, quem paulo ante citauimus è Plutarcho, proditum oraculo fuisse.

Felix qui nihil debet.

Εὐδαίμων ὁ μηδὲν ὀφείλων, id est, Felix qui nihil debet. Sententia Græcis celebrata: quam facile bis veram dicet, qui periculum fecerit, quid sit ære alieno obstrictum esse. Qui non sit expertus, is Plutarchi commentarium euoluat De vitandis vsuris: quamque sit miserum debere, facile cognoscet. Quid enim calamitosius quam toties erubescere, toties perfricare faciem, fugitare, latitare, mentiri, dissimulare: nunc supplicem agere, nunc flagitare: palam appellari, vitari, notari digito: breuiter, nunquam tui iuris esse? Nam hæc cumque his multa alia incommoda secum adfert æs alienum. Extat in hanc sententiam epigramma Græcum huiusmodi, titulo Automedontis:

Εὐδαίμων πρῶτον μὲν, ὁ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλων.
Εἶτα δ' ὁ μὴ γήμας· τὸ τρίτον, ὃς τις ἄπαις.
Ἢν δὲ μανεὶς γήμῃ τις, ἔχει χάριν, ἢν κατορύξῃ
Εὐθὺς τὴν γαμετὴν, προῖκα λαβὼν μεγάλην.
Ταῦτ' εἰδὼς, σοφὸς ἴσθι· μάτην δ' Ἐπίκουρον ἔασον,
Ποῦ τὸ κενὸν ζητεῖν, καὶ τίνες αἱ μονάδες.

Id est,

Qui nulli debet, fortunatissimus ille est.
Proximus huic cœlebs: tertius orbus erit.
Quod si quis demens vxorem duxerit. illi
Hæc ita res demum commoda grata feret:
Eueniat si sors, vt grandi dote recepta,
Protinus vxorem deferat in tumulum.
Hæc doctus sapies: Epicurum quærere frustra,
Qua sit inane sinas, quæque fient monades.

Plutarchus in libello, cui titulus, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι. scribit Persis duo fuisse peccata: primum debere, proximum mentiri. Nam ea iudicabant cohærere, quod qui sunt obærati, sæpius cogantur mentiri. Quod autem refert Plutarchus, est apud Herodotum lib. 1.

Animam debet.

Vide in loco, Paupertas.

Semel rubidus, ac decies pallidus.

Ἅπαξ πυῤῥὸς καὶ δεκάκις χλωρὸς, id est, Semel rubidus, & decies pallidus. Suidas admonet dictum de iis, qui mutuum accipiunt, quos necesse est crebro tum rubescere pudore, tum metu pallescere. Rubescere, dum petunt mutuum: pallescere, dum soluendo non sunt, & metuunt, ne trahantur in ius, aut in neruum.

APPENDIX PROVERBIORVM ERASMI, IVNII, COGNATI, ET ALIORVM.

Typographus Lectori.

Quum, Lector beneuole, pene finem operi imposuissem, animaduerti pleraque prouerbia Erasmi præterita ab iis qui prius in locos ea digesserant: & accidit etiam vt quædam nobis elapsa sint in aliis: quæ tu ne merito desiderares, visum est in appendicem colligere, & eadem eodem locorum ordine tibi exhibere. Ea tu, quæso, nostrumq; laborem, æqui boniq; consule.

ABERRANDI.

ERASMI. *Nec propius ferire.*

Οὐδ' ἴκταρ βάλλειν, id est, Ne propius quidem ferire dicuntur, qui procul absunt à scopo, multoque interuallo aberrant à re proposita. Sumptum est ab imperitis sagittariis: cuiusmodi cum Diogenes ille Cynicus conspexisset, proxime scopum consedit: rogatus quid sibi vellet, Ne me feriat, inquit: innuens quiduis illum tacturum potius quam scopum. Ergo qui nimium aberrant à signo, οὐδ' ἴκταρ βάλλειν dicebantur. Perinde valet quasi dicas, οὐδὲν ὅμοιον, id est, Nihil simile, ἀπὸ σκοποῦ dixit Homerus. Vsurpauit hoc adagium Plato libro de Repub. 9. καὶ ταῦτα δὴ πάντα, πρὸς τύραννον πονηρίᾳ τε καὶ ἀθλιότητι πόλεως παραβαλλόμενα, τὸ λεγόμενον οὐδ' ἴκταρ βάλλει, id est, Hæc quidem sane omnia ad tyrannum collata, malitia miseriaque ciuitatis haudquaquam accedunt ad scopum, vt prouerbio dici solet. Suidas admonet, è linguæ proprietate dictum prouerbium, velut & illud quod proxime sequitur. Huc allusisse videtur Lucianus in Dialogo quem inscripsit, ὑπὲρ τῶν εἰκόνων, μὴ εἶναι τηλικούτων ἀξίαν, μηδ' ἐγγύς. id est, Neque enim esse me tantis laudibus dignam, ne prope quidem. Item Aristides in Miltiade, οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐδ' ἐγγύς, id est: Multum abest, vt hæc ita se habeant. Adagium hoc referendum in gregem illorum quæ commemorauimus alibi, τῆς θύρας ἁμαρτάνειν, &, Toto errare cœlo: &, Tota errare via.

COGNATI. *Ex pharetra obscura sagittare.*

Ficinus in Timæum: Si quem illorum aliqua de re interroges, tanquam ex pharetra obscura verbula depromentes sagittant. Idque vnum obseruandissime curant, &c. Alibi, Nugantur de sublimibus, ex philosophia, vel de amatoribus. Item, Scopus nullus propositus: &, A signo aberrare.

ABSVRDA.

Baccæ egent oleo.

Τὰ στέμφυλα δεῖται ἐλαίου, id est, Baccæ egent oleo. Neque enim credibile est, illi opus esse oleo, vnde nascitur oleum. E baccis autem oliuarum exprimitur oleum. Cognatum illi quod alibi retulimus, Ipsi fontes sitiunt.

Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum.

Horatius in Arte poetica, prouerbiali schemate dixit:

Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum.

Indocti poetæ stultitiam taxans, qui multa non suo loco neque tempestiuiter describit: perinde quasi pictor delphinum piscem, iuxta Callimachi dictum, in nemoribus pingeret, rursus aprum in vndis. Confine illi, ἐν φακῇ τὸ μύρον, i. In lenticula vnguentum.

Magno flumini riuulum inducis.

Ποταμῷ μεγάλῳ ὀχετὸν ἐπάγεις. id est, Magno flumini canalem inducis, id est, maximis rebus pusillum & inutile momentum addis. Commemoratur à Suida. Finitimum est illis, Syluę addere ligna, mari aquam, soli lucernam.

Posterius dictum.

Doctum doces, Memorem mones, Scienti loqueris, aliaque eius formæ, antea retulimus. Eundem sensum festiuissime extulit Plautus in Asinaria. quum enim Demænetus queritans de moribus vxoris dixisset, Fateor eam esse importunam atque incommodam: respondit Libanus seruus, Posterius istuc dixti quam credo tibi, hoc est, sciebam priusquam diceres. Nec video quamobrem Nonius hic posterius interpretetur minus. Ne id quidē caret prouerbiali schemate quod mox sequitur, Tu primus sentis, nos tamē prænoscimus. Dedecus ille domus sciet vltimus, ait Satyricus, & Terentius, Is solus nescit omnia. Sed aliena mala licet priores intelligamus, non dolent nobis. Sensus igitur mali primum ad illos peruenit ad quos res attinet, notitia ad alios.

Sellam oleo ne absterseris.

Λαδίῳ εἰς θῶκον μὴ ὀμόργνυσθ, id est, Ne sedem absterseris oleo. Nec huius interpretamentum occurrit. Arbitror innui, non esse abutendum rebus optimis ad ea, quibus neque dignæ videntur, neque vtiles.

EX APPENDIC. ERASMI.

Ollam exornas.

Χύτραν ποικίλλεις. De re absurda, qualis est vasi vsibus culinariis destinato picturæ lenocinium adhibere, & bracteis aureis inaurare iuglandium putamina.

ADVLATIO.

ERASMI. *Blandius alloqui.*

In eum qui blandius & honorificentius compellat aliquem, gentilitiis etiam prænominibus additis, Quinte puta, aut Publi, videlicet quo gratiam aliquam ineat apud illum recte torquebitur illud quod eodem in libro dictum ab Agamemnone, iubente Menelaum blandiri copiis Græcorum:

Πατρόθεν ἐκ γενεῆς ὀνομάζων ἄνδρα ἕκαστον.

Id est:

Compellans patris ac gentis cognomine quemque.

Palpo percutere.

Palpo percutere dicitur, qui blanditur, ac spem inanem verbis iniicit. Plautus in Mercatore: Liberum caput tibi faciam, paucos menses. Palpo percutis. Egon' ausim vsquam quicquam facinus falsum proloqui: Idem alibi: Mihi obtrudere non potes palpum. Translatum ab equisonibus, qui plausu manus blandiuntur equis. Vergilius tertio Georgicôn libro.

Tum magis atque magis blandis gaudere magistri
Laudibus, & plausæ sonitum ceruicis amare.

Horatius in Satyris:

Cui male si palpere, recalcitrat vndique tutus.

Rosas loqui.

Ῥόδα μ' εἴρηκας: i. Rosas mihi locutus es. id est, verba gratissima, & rosarum instar amabilia. Suidas ex Aristophane citat, apud quē est ἐν νεφέλαις. Sic & Plautus in Pœnulo: Obsecro hercle, vt multa loquitur. Huic affine Persianum illud:

Non nunc è tumulo, non nunc è manibus istis
Nascentur violæ.— Ac rursum:
— Quicquid calcauerit hic, rosa fiat.

Cui plane diuersum est illud ex Aulularia Plauti, Lapides loqueris, quod illi dicta quasi cerebrum excuterent.

Auribus dare.

C. Trebonius epist. Cic. lib. 12. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare id est, tibi assentari, & blandiri. Seneca, libro De clementia 2. cap 1. Quæ non composita, nec alienis auribus data subito crepuit id est, in gratiam audientium prolata, sic vt nihil aliud quam aures deliniret.

ÆQVALITAS.

COGNATI. *Eadem mensura redde, qua accepisti.*

Hesiodium præceptum est, quod eadem mensura reddere iubet, qua acceperis: aut etiam cumulatiore, si possis. Alioqui. Qua mensura vsi fueritis erga alios, eadem rependetur vobis, inquit Christus Matth 7. & Marci 4. Id vulgo frequenter vsurpatur. Cic. epist. ad Atticum lib. 13. Ego autem me parabam ad id quod ille mihi misisset, vt αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον, si modo potuissem. Nam hoc etiam Hesiodus adscribit, αἴκε δύνηαι. i. Aut mensura eadem, aut melius quoq;, si qua facultas suppetat. Idem de Officiis primo. Quod si ea quæ vtenda acceperis, maiore mensura, si modo possis, iubet reddere Hesiodus: quidnam beneficio prouocati facere debemus, an imitari, &c. Idem De claris oratoribus. Quanquam illud He-

siodeum laudatur à doctis, quod eadem mensura, &c. Hesiodus in opusculo quod inscribitur.

Εργα κ) ἡμέραι.

BOVILLI. *Rotundæ quam quadrata mensa præstat accumbere.*

Quoties loci, ordinis, bonorum æqualitatem inæqualitati præferemus. Quadratæ enim, præsertim oblongæ mensæ, distinctos habere videntur accubitus quosdam supremos, quosdam imos, alios medios. Rotundæ eam distinctionem ignorát. Hinc non abludit prouerbium, quo nos passim curam, affectationem, fucum damnare, simplicitatem commendare solemus: Il est tout rond.

ALIA ALIIS PLACENT.

ERASMI. *Patria sua cuique iucundissima.*

Vnicuique sua patria iucundissima, quæcunque contigit. Homerus Odyss. ι.

Ως οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος ὐδὲ τοκήων
Γίγνεται. ---

Id est:

Vt nihil est patria propriisve parentibus vlli
Dulcius. —

ALIBI DIMINVTVM ALIBI REDDITVM.

ERASMI. *Malum bono pensatum.*

Quoties natura dotem aliquam egregiam largitur, verum eadem eam aliquo vitio pensat: aut cum quis beneficium suum aliquo vitiat maleficio: quadrabit illud ex Odysseæ θ. de Demodoco musico dictum:

Τὸν περὶ μοῦσ' ἐφίλησε, δίδ' ὰ δ' ἀγαθόν τε κακόν τε.
Ὀφθαλμῶν μὲν ἄμερσε, δίδε δ' ἡδεῖαν ἀοιδήν.

Id est,

Hunc alios vltra dilexit musa, deditque,
Atq; boni, atq; mali quiddam. Nam lumina ademit:
At dedit emulcere suaui pectora cantu.

ALIENA A RE.

ERASMI. *Pereant amici, &c.*

M. Tullius in oratione pro Deiotaro rege refert hunc versiculum, vt prouerbio iactatum.

Pereant amici, dum vna inimici intereant.

Dicit eandem sententiam Græco quoq; versiculo celebrari, quem nondum comperi. Nisi forte is est cuius fragmentum ante retulimus: ἐρρέτω φίλος σὺν ἐχθρῷ. id est, Valeat amicus cum inimico. Ciceronis verba subscribam:. Itaque cum esset ei nunciatum, Domitium naufragio periisse, etiam te in castello circumsederi, de Domitio dixit versum Græcum eadem sententia, qua etiam nos habemus Latinum,

Pereant amici, dum vna inimici intereant.

Quod ille si esset tibi inimicissimus, nunquam tamen dixisset: ipse enim mansuetus est, versus inanis. Congruet in illos, qui nec amicis, modo quod impense cupiunt, assequantur. Versus autem non solum inanis est, verumetiam immanis: quum humanitatis sit, & inimicos inultos sinere, ne lædas amicos. Neque dubitem contendere, à Cicerone immanis scriptum, quod scriba deprauarit in inanis: quum mansuetus non respondeat inani, sed immani: nec in hoc versu quicquam sit inane, hoc est, gloriosum aut friuolum, sed feritas homine indigna. Quanquam carmen apud Ciceronem non satis constat suis numeris. constabit, si legas.

Pereant amici, inimici dum intereant simul.

Talis est & ille quem alibi retulimus,

Me mortuo terra incendio misceatur.

AMICITIA.

ERASMI. *Panem ne frangito.*

Αρτον μὴ καταγνύειν. id est, Panem ne frangito. Admonet non esse dirimendam amicitiam: propterea quod antiquitus amicitia pane conciliabatur. Vnde & Christus princeps noster distributo pane, perpetuam inter suos amicitiam consecrabat. Proinde non conuenire frangi id, per quod amici conglutinarentur.

Verbotenus amicus.

In eum qui simulat oratione beneuolentiam: cæterum longe diuersa parans in animo, quadrabit illud ex eodem libro,

-- Θέλγε δ' θυμὸν
Μειλιχίοις ἐπέεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα.

Id est,

— Animum præmollibus isti
Lenibat dictis, at mens diuersa putabat.

AMOR.

ERASMI. *Lacerat lacertum Largi mordax Memmius.*

Lacerat lacertum Largi mordax Memmius.

Hunc versum Crassus orator vsqueadeo vulgo iactatum ait, vt Tarracinæ passim in omnibus parietibus inscriptus viseretur. Fabula vnde natum est adagium, sic habet. Memmius quidam Romanus cum ageret Tarracinæ, mulierculam quandam deperibat, sed non citra riualem. Cum hoc igitur cum aliquando rixa incidisset, eo iracundiæ, prouectus est Memmius, vt Largi (nam id Riuali nomen) brachium mordicus arriperet. Ea res posteaquam in popularem abiit iocum, faceti quidam & φιλόγελοι senarium huic in omnibus eius vrbis parietibus quinque literis notarunt, depictis tribus LLL. & duobus MM. videlicet vt aduenis percunctandi administrarent occasionem. Itaque cum M. Crassus Tarracinam aliquando venisset, admiratus nouum literarum ænigma, senem quendam oppidanum percunctatus est, quidnam sibi vellent eiusmodi literæ. Atque is exposita fabula, versiculum explicuit:

Lacerat lacertum Largi mordax Memmius.

Huius rei mentionem fecit M. Tullius libro De oratore 2. Tametsi L. Cæsar, qui hæc loquitur apud Ciceronem, existimat narrationem hanc totam in Memmium aduersarium, dedita opera confictam fuisse.

Non soli Atridæ amant vxores.

Quoties significabimus suam cuique dolere iniuriam, contumeliam aut damnum, nec oportere quenquam impune lædi, conueniet Homericus ille versus ex Iliad. ι.

Οὐ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων
Ατρεΐδαι.

Id est:

Num solis hominum Atridis affectus amorque
Vxorum est?

Eum Sextus Cœlius, citante Vlpiano, ceu vulgo iactatum adfert lib. Pandect. 46. titu. ad legem Iuliam de adulteriis. lege, si vxor. Virgilius imitatus est lib. Æneid. 9.

— Nec solos tangit Atridas
Iste dolor. —

COGNATI. *Amor tussisque non cælatur.*

Peruulgata vox est, & quæ vim prouerbii habet, qua negamus amorem tussimque cælari posse: quod huiusmodi sint morbi, alter animi, corporis alter, vt inuitis nobis intelligantur, & quasi sorices suo indicio deprehendantur. Sententia similis est apud Antiphanem comicum, ac pene eadem in epitome libri primi Athenæi. Medea apud Ouidium, Iasoni.

— Quis enim bene celat amorem?
Eminet indicio prodita flamma suo.

Apud eundem Paris Helenæ,

— Quis enim celauerit ignem?
Lumine qui semper proditur ipse suo.

Deliciæ meæ.

Hoc blandimento vtebantur Romani in rebus charissimis appellandis. Catullus ad passerem Lesbiæ:

Passer, deliciæ meæ puellæ.

Idem post.

Amabo mea dulcis Ipsithilla.
Meæ deliciæ, mei lepores.

In veteribus monumentis Romæ mariti coniuges suas, & matres filias blande vocant, Delicio suo charissimo. Mart. de sua puella libro 7.

Accidit infandum nostræ scelus Aula puellæ,
Amisit lusus, deliciasque suas.
Non quales teneri plorauit amica Catulli
Lesbia nequitiis passeris orba sui.

Pro eo idem ibidem desiderium capit.

Cum desiderio meo nitent.

Id est,

puellæ meæ. Cic. ad Terentiam: Meum desiderium, mea lux. Item, mea vita, apud eundem Catullum sæpissime. Author carminis in Priapum,

Deliciæ populi, toto notissima circo,
Quinctia, vibratas docta mouere nates.

Oculis gestare.

Prouerbiale est & hoc oculis gestare, siue ferre, & gerere. Terentius in Eunucho,

G. Rex te ergo in oculis. T. scilicet G. gestare.

pro insigniter amare. Translatum à matribus, liberos suos amantibus, à quibus non dimouent oculos, solicitæ ne quid illis accidat incommodi. Exemplis caret Erasmus noster.

ANCEPS ET DVBIVS.

ERASMI. *Anceps euentus rei.*

Cum anceps rei discrimen significamus, & incertum vtro vergat victoria, congruet illud ex eodem libro,

Καὶ

Καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.

Id est,

Tum pater auratas liberabat vtrinque bilances.

Idem est Iliad. χ.

Nec Deus, nec homo.

Hoc schema prouerbiale frequenter obuium est apud poetas, Diis hominibusque inuitis, Proh deum atque hominum fidem. Ibi de diuinis atque humanis cernitur. Horatius,

Non dij, non homines, non concessere columnæ.

Pindarus in Pythiis hymno 3. κλέπτει τέ μιν, οὐ θεός, οὐ βροτὸς ἔργοις οὔτε βουλαῖς. id est: Nec Deus illum fallit, nec homo, nec factis nec consiliis. Laudat Apollinem, qui quum omnia sciat, nihil tamen mentiatur.

Neque intus, neque foris.

Irenæus lib. 1. c. 9. refert hoc prouerbium, dicens hoc quadrare in mulierculas quasdam, quæ cum intelligerent se fuisse delusas à discipulis Valentini, non tamen se cõmittebant Ecclesiæ, vt remedio pœnitentiæ reciperentur in consortium vnde discesserant: sed inter vtrumque degentes, nec Valentinianis adhærebant, nec Ecclesiæ sese reconciliabant. Simili figura dicunt hodie, Neque caro est, neque piscis: de homine qui sibi viuit, nec vllarum est partium.

IVNII. *Aliud problema.*

Ἄλλο πρόβλημα, id est, Aliud problema seu controuersia. Cicer. lib. 6. ad Atticum vice adagii vsus est: Dies decessionis quum aduenerit, ἄλλο πρόβλημα, quem præficiam. Indicat se in procinctu quum demigrandum erit, per occasionem & ex re nata consilium esse capturum de præficiendo aliquo. Vti eo licebit, quando disceptationi locum esse, & opinionem forte mutaturos nos pro loci & temporis ratione ostendimus.

Per quædam fideicommissa.

Arnobius libro aduersus gentes 6. indicat receptum fuisse sua ætate adagium istud, pro eo, quod per alium fit aliena fide & aliena ex authoritate, vbi loquitur de diis gentilium per simulachra cultis: Per tramites ergo, inquit, quosdam & per quædam fideicommissa (vt dicitur) vestras sumunt atque accipiunt cultiones. Est autem fideicommissum, vltimi elogii species, quo testator alienæ fidei credit, quod alteri sit daturus. veluti si dicamus de L. Flori historiarum compendio, aut de Sexti Pompeij collectaneis, quod Titi Liuij historias à Lu. Floro, & Verrij Flacci lexicon à Sex. Pompeio per quædam fideicommissa acceperimus, licet parum integra fide.

BRASSIC. *Rectis an inclinatis hastis.*

Lysander apud Plutarchum in Apophthegmatis, cum per agros Bœotiorum agmen duceret, atque dubitaret, cui tandem parti illi adhærerent, misit ad eos interrogans an per eorum regionem ὀρθοῖς τοῖς δόρασιν ἢ κεκλιμένοις, id est, erectis an inclinatis lanceis proficisci posset. Nimirum an vt amico, siue vt hosti istic sibi transeundum esset.

COGN. *Scrupulos iniicere.*

Audieram morem esse tuum, nihil aliud quam dubitare, & aliis scrupulos dubitationum iniicere. In Philebo: Quo dubitationum scrupulos iniicis. Scrupulus quidam restat, qui me male habet, quem videlicet Protagoras facile eximet.

APERTE.

ERASMI. *More Romano.*

M. Tullius non sine prouerbii specie dixit, More Romano: pro eo quod est, simpliciter & absque fuco potius quam erudite. Tales enim fuerunt illi Romani prisci, Græcorum dissimiles. De quo, inquit, homine tibi spondeo, non illo vetere verbo meo, quod quum ad te de Milone scripsissem, iure lusisti, sed more Romano, quum homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem esse neminem. Penes Romanos erat rusticana veritas. Talem inducit libro De finibus secundo Quod nostri quidem optime disputant, nihil opus esse eum qui philosophus futurus sit, scire literas. Itaque vt maiores nostri ab aratro adduxerunt Cincinnatum illum, vt dictator esset, sic vos de Pelasgis omnibus colligite, bonos quidem viros, sed certe non semper eruditos. Idem ad Trebatium lib. 6. Balbus mihi cõfirmat te diuitem futurum: id vtrum Romano more loquutus sit, bene nummatum te futurum, an quando Stoici dicunt, omnes esse diuites qui cœlo & terra frui possunt, postea videro. Romano more dixit, pro indocto & simplici. Nam Stoici subtiliter definiunt diuitem ac pauperem. Ac mox ad eundem: Ego te Balbo quum ad vos proficiscetur, more Romano commendabo.

ARROGANTIÆ ET IACTANTIÆ.

ERASMI. Αὐτοβοᾶν.

Ante retulimus prouerbium, αὐτὸς αὑτὸν αὐλεῖ, id est, Ipse sui tibicen est. Huic simillimum est, quod vnico verbo Græci dicunt αὐτοβοᾶν, si quis sua voce seipsum prædicat, hoc est, ipse sui præconem agit. Solent enim præcones hominum venalium artes ac dotes euulgare, quo magis emptorem irritarent. Ridiculum autem habetur, hominem sui præconem esse. Congruit cum eo quod alibi diximus, οἴκοθεν ὁ μάρτυς. Prouerbium refertur apud Suidam. Simili figura dicunt Attici, αὐτοῖς ῥήμασιν ἀπόλοιο, Vna cum ipsis dicens pereas. Et Aristophanes in Equitibus: τὸν παφλαγόνα αὐταῖσι βουλαῖς ἀπολέσειαν οἱ θεοί. id est, Paphlagonem ipsis cum consiliis perdant dij. Et mox: αὐταῖς διαβολαῖς. id est, Vna cum ipsis calumniis.

Camarine loqui.

Huic non dissimile est quod extat apud eundem, καμαρινῶς λέγειν, id est, Camarine loqui: pro eo quod est, audacter, præcise & seueriter loqui. Vnde natum sit, non satis liquet, nisi quod Iuuenalis Camarinos inter vetustæ nobilitatis familias recenset,

— Ne tu, inquit, sis Creticus aut Camarinus.

Hesychius indicat, militum zonas dici καμάρας. Itaque fieri potest, vt ab horum ferocia prouerbium duxerit originem. Idem docet columnas quasdam, in quibus erat depictus Asiæ circuitus, dictas καμάρους. Fortassis ab hac ostentatione dicti sunt καμαρινῶς loqui, qui sese iactarent barbarico more. Rursum idem ostendit, καμαρείαν dici cubile, in quo sunt plures cameræ. In suo quisque cubiculo quæ vult loquitur. Possem adferre plures diuinationes, nisi vererer has ipsas esse plus satis lectori.

Philippi gallus.

Φιλίππου ἀλεκτρυών. id est, Philippi gallus. Hoc dictari consueuit, vbi quis de leui quopiam facinore, perinde vt maximo sese iactaret. Nam Alectryon dux quidam erat Philippi regis, quem Chares Atheniensis confecerit. Apparet autem Charetem hunc huius facti, nimium crebro, nimisque insolenter apud populum Atheniensem verba facere solere, vt hinc vulgo sit vsurpatum. Recensetur apud Zenodotum.

Nos decem Rhodienses, decem naues.

Ἡμεῖς δέκα ῥόδιοι, δέκα νῆες, id est, Nos decem Rhodienses, decem naues. In eos torquendum, qui nimium suis tribuunt viribus. Natum videtur à dicto Thrasonis cuiuspiam, qui decem homines, decem nauibus opposuerit. Nisi, malumus ad Homericum illud referre,

Τληπόλεμος δ' ἡρακλείδης ἠΰς τε μέγας τε
Ἐκ ῥόδου ἐννέα νῆας ἄγεν ῥοδίων ἀγερώχων.

Id est,

Tlepolemusque Heraclides, magnusque, bonusque
Ter ternas naues Rhodiis præstantibus aptas
E Rhodo egit.

Ex Appendic. Erasmi.

Πτωχαλαζών.

Pauper diuitiarum ostentator: ab ἀλαζονεύεσθαι, gloriari. Athen. Quid si hoc intelligatur de paupere insolescente, qui sit rerum meliorem successum nactus? vt huc referamus Iuuenalis illud,

Asperius nihil est humili cum surgit in altum.

IVNII. *Pisandri galea & supercilium.*

Πισάνδρου λόφοι καὶ ὀφρύες. id est, Pisandri apices galeæ & supercilia Quadrat in Thrasones, qui superciliis & galeatenus formidabiles sunt, & conflictus nescio quos & duella crepant, vt Plautinus ille Pyrgopolinices facit: quum ferme tales post principia stent, Terentiani illius militis more, timidi atq; imbelles. Pisandri timiditas etiam prouerbio locum dedit. is procero corpore fuisse scribitur, sed supra modum meticulosus: vnde & Asinus Cnidius cognomento fuit dictus: vtebatur autem galea tribus conis & apicibus insigni, speciosisque armis. vt vel ea parte fortitudinis nomen aucuparetur. Sic Miles gloriosus apud Plautum, clypeum splendidiorem vult esse, quam solis radij sunt, vt oculorum aciem hostibus præstringat. Extat adag, apud Aristoph.

Astydamæ in morem.

Σαυτὴν ἐπαινεῖς ὥσπερ ἀστυδάμας γύναι, Laudas teipsam, mulier, Astydamæ in modum. fuit enim Astydamas histrio, cui statua in theatro ponenda decreta fuerat, quod in agendo Parthenæum sese nauiter & scite gessisset. Titulum ergo sibi fecit, inq; concionem, quo ab omnibus approbaretur, attulit huiusmodi,

Εἴθ' ἐγὼ ἐν κείνοις γενόμην, ἢ κεῖνοι ἅμ' ἡμῖν,
Οἱ γλώσσης τερπνῆς πρῶτα δοκοῦσι φέρειν·
Ὡς ἐπ' ἀληθείης ἐκρίθην ἀφεθεὶς παράμιλλος.
Νῦν δὲ χρόνῳ προέχουσ' οἷς φθόνος οὐχ ἕπεται.

Id est:

Vixissent vtinam mecum illi, aut inter ego illos,
Quos penes est linguæ suauiloquentis honos:
Præmia prima equidem citra certamen haberem.
Nunc adimunt, in quos nil habet inuidia.

At vero suffragiis populi decretum, ne molestus ille titulus inscriberetur. Ea res primum comœdiæ iocis agitata, post in prouerbiũ abiit. Imo & hodie, malignos esse vicinos illi dicimus, qui ipse laudator sit sui. Suid. Zenod. Iulian.

BRASSIC. Ῥήματα ὑπποκρυμνα.

Aristophanes in Ranis appellat ῥήματ' ὑπποκρυμνα, verba quæ in rupium & scopulorum morem grādia sint, quæ & ὑπποβάμονα vocat nimirum ita sublimia, tanquam equis vehantur: vnde interpres ibidem & Suidas etiam admonent, dictionem ἵππος in compositione ad magnitudinem pertinere: quemadmodum ὑππόπορνος Æschini, apud Dioscoridem Hipposelinon, & Virgilio nostro in Georg. Hippomanes dicitur. Senec. lib 1. Suasoriarum scribit, Senesionem quendam cognomento Grandionem fuisse dictum, qui nihil nisi grande dicebat, seruos habere nolebat nisi grandes, & argentea vasa non nisi grandia: atq; eo peruenit insania eius, calceos maiores sumebat, ficus non edebat nisi mariscas, omnia grandia probabat, &c. Eiusmodi grandionum hac ætate innumerabilem gregem inuenias, qui res fere omnes, mole, non vtilitate solent expendere. Neque vero quod Cic. dixit optimam esse Demosthenis orationem, quæ sit longissima, & Aristoph. poetæ longiss quisque versus Archilochi gratiss & dulciss. erat: itidem & ego concesserim omnes illos meliores esse libros, qui sint grandiores. nam Athenæus lib 3. Dipnosoph. memorabile verbum hoc citat ab exordio: καλλίμαχος ὁ γραμματικὸς τὸ μέγα βιβλίον ἴσον ἔλεγεν εἶναι τῷ μεγάλῳ κακῷ.

ASPERITAS ET MOROSITAS.

ERASMI. *Tertius Cato.*

Tertius Cato, prouerbialis est ironia. In viros impendio tetricos, atq; alienæ vitæ censores. Nam duorum Catonum, senioris, cui nomen Censorio, & minoris, cui nomen Vticensi, grauitas pariter atque integritas, vulgo celebratissima quondam fuit: adeo vt è cœlo demissi dicerentur, vt bellum cum vitiis gererent. Iuuenalis.

— Habeat iam Roma pudorem;
Tertius è cœlo cecidit Cato.

Rubo arefacto præfractior.

Ἀγναμπτότερος βάτου αὔου, id est, Rigidissimus rubus aridus. aut, ἀγναμπτότερος βάτου αὔου, i. Rigidior arido rubo. Prouerbialis est cōparatio, in difficilem atq; inexorabilem, ac præfractum, & suorum, vt vulgo vocant, morum hominem. Quod genus homines Græci vocant αὐθεκάστους. id est, suo quodam instituto viuentes, expertesq; sensus communis. Refertur adagium à Suida simul & à Zenodoto. Ductum admonet à rubo, qui simulatq; exaruit, rumpi potest, inflecti nequaquam. Vnde & in senes accommodatius dicetur, ætatis vitio difficiliores.

Ὁλοσχῖνος.

Alibi retulimus ex oratione Æschinis, περὶ ὁλοσχοίνου ἀβρόχου, quū lexicographi pro ὁλοσχοίνου, habeant ὁλοσχίνου. qui adiecit scholia in Demosthenem, citat orationem Æschinis aduersus Demosthenem περὶ παραπρεσβείας, & Theophrastum in 4. lib. Apud Æschinem repperi ὁλοσχοίνα. Similiter Theophrastus lib. De plantis 4 inter ea quæ proueniunt in aquis, facit (quod admonet scholiastes) tria σχοίνου, h. e. sparti siue iunci genera: quorum vnum sit acutum, quod appellant masculum. i. infrugiferum: alterum frugiferū, quod à nigro fructu vocant μελαγκρανίν: tertium, quod dicitur ὁλόσχοινος, pinguitudine, magnitudine & callositate cæteris præstans. Hoc vltimū putat accommodatius ad plectēdos funes, quod mollius sit & carnosius. Dioscorides lib. 4 paulo secus distinguit genera: sed admonet, tertium quod ὁλόσχοινος dicitur, esse cæteris & asperius & callosius. Vt autem quidam pro σχοῖνος scriberent ἐχῖνος, suspicor in causa fuisse, quod Theophrastus meminit carnositatis: quasi nouum sit audire carnem mali aut cerasi. Echinus tamen terrestris, quem appellant Erinacium, in hoc conuenit cum holoschœno, quod habet asperitatem: vnde & cutis detracta cum spinis, vtilis est ad defricanda vasa. Proinde dictum videtur de duro & procaci sermone, quo velut os alicui percellimus. Hoc quicquid est appendicis, lectorem cælare nolui.

Gallica glacie frigidius.

Apud Petronium Arbitrum extat prouerbium, quod non prætereundum est, Frigidior Gallica hyeme. Gallia enim, quæ ad Septentriones tota pene vergit, horridiorem & seueriorem experitur hyemem: Ego autem, inquit, frigidior hyeme Gallica factus, non potui verbum emittere.

AVARITIA.

ERASMI. *Quæ deciderint, ne tollito.*

Τὰ πεσόντα μὴ ἀναιρεῖσθαι. id est, Quæ deciderint, ne tollas Admonet vt assuescamus moderatius cibum sumere. Aristophanes in Heroibus, teste Laertio, superstitiosam huius symboli causam adfert Heroum enim esse quæ ceciderint è mensa, eoque nefas gustare. Alii sic efferunt μηδὲ γεύεσθαι ἅττ' ἂν ἐντὸς τῆς τραπέζης καταπέσῃ. i.e. Ne gustato, quæcunque in mensa deciderint.

Vel à mortuo tributum auferre.

Κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρει, i. Etiam à mortuo tollit. In hominem vndecunque per fas nefasq; lucrum captantem. Aristoteles lib. Rhetor. 3. tractans de iis, quæ pudenda habeantur: οἷον, inquit, πενήτων, ἢ τεθνεώτων· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ καὶ ἀπὸ νεκροῦ φέρειν· ἀπὸ αἰσχροκερδείας γάρ. i. Veluti si quis exigat à pauperibus, siue defunctis; vnde etiam illud ortum est adagium, Etiam à defuncto tollere: propterea quod id à turpi lucri cupiditate proficiscitur. Finitimum est illi:

Αἰτεῖ γε καὶ τοὺς ἀνδριάντας ἄλφιτα.
Id est.
Ipsis vel à statuis farinas postulat.

Natum à tyrannis qui & à sepulchris, aut defunctorum statuis, vectigal colligunt. Legitur in epistola quadam ad Cratetem Diogenis: Καὶ τοὺς ἀνδριάντας τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ προσιὼν αἴτει τὰ ἄλφιτα. id est, Adi & statuas quæ in foro sunt, atque ab his cibum poscito.

Vatum genus auarum.

In Antigona Creon ita loquitur Tiresiæ,

Τὸ μαντικὸν γὰρ πᾶν φιλάργυρον γένος.
Id est:
Genus omne vatum est appetens pecuniæ.

Hoc nomine olim male audiebant diuini augures & haruspices. Nunc vtinam præter meritum idem audiant, qui diuina tractant. Vera non potest semper loqui, qui corruptus muneribus ad hominum gratiam loquitur.

Telemachi olla.

Τελεμάχου χύτρα, id est, Telemachi olla. Meminit huius adagionis Athenæus lib. 9 tradens Telemachum Acharnensem fuisse quempiam, qui plerunque victitarit fabis. Vnde coniicere licet, sordidos dici consuesse.

More Carico.

Σχήματι καρικῷ, id est, Figura siue modo Carico, fieri dicebatur, quod sordide incompositeque fiebat, præsertim in rebus obscœnis: quod tamen ad alia transferri potest, velut ad mores indecoros atq; inciuiles, ad orationem inconditam. Legimus & πλοίῳ καρικῷ, id est Naue Carica.

IVNII. *Fabilibus victitat.*

Κηρύβια ἐσθίειν, id est, Fabilibus victitare, dicitur prouerbialiter homo sordidus, qui præ nimia parsimonia quosuis cibos elitat, vt impensis parcat. Cratinus comicus, citante Etymologici authore, δυσωπῶ ἔχων τὸν προσχῶ, ἀπὸ κηρυβίων ἐσθίων. proscindit hominem agrestem & auarum, vel inde, quod fabarum recrementis vesceretur. Sunt autem κηρύβια proprie τὰ ἀποβράσματα τῶν κυάμων. id est: fabarum furfures & repurgamenta, quæ Pliniano vocabulo fabilia vocari possunt.

COGNATI. Αἰσχροκερδὴς καὶ μικρολόγος.

Simul recenset Arist. lib. 1. Magnorum moralium, pro turpilucro, sordido & parco, quem minima quæque mouent. Plutarchus in Problematibus: ἵνα μηκέτι μικρολογῶμεν πρὸς τοὺς θεούς. i.e. Ne vltra perparce agas & sordide cum diis: parcens scilicet thuri in sacrificando. Idem φειδωλός. Erasmus in Chiliadib. his similia congessit in adagio: Cumini sector.

IVNII. *Nihil hydropico siccius.*

Dionysius Longinus in libello περὶ ὕψους adagium hoc vulgo vsitatum ostendit: οὐδὲν γάρ φασι ξηρότερον ὑδρωπικοῦ. hoc est, Nihil (quod aiunt) hydropico siccius. Auarus quo plura habet, eo plura desiderat: tam enim illi deest quod habet, quam quod non habet, vt inquit Seneca.

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Cesserit venis. —

Notum est de Heraclito philosopho, qui aqua intercute misere affectus, bubulo sterquilinio se obleuit, addens. ἐπομβρίας δεῖσθαι, se opus habere pluuio madore: aut, vt Philostratus refert lib. 1. de vita Apollonii, δεῖσθαι τοῦ ποιήσοντος ἐξ ἐπομβρίας αὐχμόν, indigere se eo qui pro madore squalorem induceret.

Lari vita.

Λάρου βίον ζῶν, Lari vitam viuere: pro lucri gratia maria omnia obire nauigando, prouerbii specie dixit Ælianus sophista in rusticis epistolis: ἐπικυμαίνει καὶ λάρου βίον ζῇ, καὶ ἀνέμοις μάχεται ἀγρίοις. In vndis fluctuat. Larique vitam degit, cum ventis diuersis dimicans. Dici conueniet de mercatore, qui augendi peculii gratia quouis terrarum nauigat, & ad extremos etiam Indos decurrit. Larus enim vorax auis è mari victum quæritat, aut lacubus, quam Gauiam Latini nuncupant. & Matron Parodus Chærephontem parasitum laro assimilat famelico, ob inexplebilem voracitatem. sic enim ait: πεινῶντι λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς.

AVDACIA.

ERASMI. *Cor calidum in refrigida.*

Ismene dehortans Antigonem ab audaci facinore, ait:

Θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις.
Id est,
Profecto tu cor calidum habes in frigidis.

Alibi diximus, calidum facinus audax & præceps appellari. Frigida hic appellat, quorum feliciter perficiendorum exigua spes erat.

AVXILIVM.

ERASMI. *Tollenti onus auxiliare, deponenti nequaquam.*

Φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συνεπιτιθέναι. Diuus Hieronymus hoc ita refert: Oneratis superimponendum onus, deponentibus non connitendum. Putatque hunc esse sensum: Ad virtutem incedentibus augenda præcepta, tradentes se ocio relinquendos. Vnde proferendum hoc pacto: Φορτίον συγκαθαιρεῖν, μὴ δὲ συναποτιθέναι. i. Tollenti onus auxiliandum, haud adiuuandus tamen qui deponat. Hoc admonendum putaui, quod in quibusdam impressis codicibus deprauatum est hoc symbolum.

Dædali alæ.

Δαιδάλου πτερά, id est, Dædali alæ. Dici solitum, vbi quis alioqui non satis idoneus ad negocium conficiendum artis alicuius, aut auxilii accessionem adiungeret. Aut cum quis vrgente necessitate, ad noua confugit consilia. Nota fabula quæ prouerbii ministrauit occasionem: nempe de Dædalo, qui nouo commento assutis alis elapsus est è manibus Minois.

Semper aliquem virum magnum.

Ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν. Hoc hemistichium M. Tullius vt vulgo iactatum adducit in epistola ad Qu. fratrem, cuius initium, Statius ad me venit: Quod autem expectationem tui, concursumque eum qui erat futurus, si vna tecum decederet, neque antea visus esset sustulit, id mihi non incommode visum est accidisse. Exaustus est enim sermo hominum, & multæ emissæ iam eiusmodi voces, ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν: quæ te absente confecta esse lætor. Vnde sumptum sit hemistichium, nondum liquet: nisi quod fortasse pro αἰεὶ, legendum est αἴτει, id est, postula: aut αἰτεῖ, id est, postulat & requirit.

Curre denuo.

Τρέχ' αὖθις. id est, Curre denuo. Hoc ita refertur à Luciano in tragœdia, cui titulus ὠκύπους, quasi sit in tonstrina natum. Quanquam totum hoc poemation mendis scatet, nec vllam habet micã salis Lucianici. Inducitur illic podagrosus iuuenis, qui tamen affectabat videri ὠκύπους. Is rogatus à sene, vnde accidisset pedis dolor, respondit, se cum magna celeritate curreret, distrinxisse talum, atque hinc esse cruciatum. Huic respondet senex,

Τρέχ' αὖθις ὥς τις εἶπον ἢ καθήμενος

Πώγωνα τίλλει κουρέων ὑπ' ὠλέναις.

Si legas, εἶπον ὅς, sensus erit: Curre denuo, sicuti dixit quidam, qui sedens vellit barbam sub cubitis tonsorum: hoc est, qui curatur à tonsore. Podagrosi remedium petunt à tonsoribus: & tamen nolunt videri podagram, sed pedem alioqui læsum, vt ex immodico cursu. Interim aliquis eorum qui tondentur, sentiens fictam esse causam, respondet, τρέχ' αὖθις. Nam id solet esse remedium in simili malo. Posteaquam enim neruus incaluit violento motu, cessat dolor. Quod quotidie videre est in equis, qui post cursum aut non claudicant, aut leuius claudicant. Probabilius tamen est pro, κουρέων legendum κουριῶν, participium à verbo κουριᾶν, quod est hirsutum esse, & tonsoris egere, quemadmodum aliquis dixit, qui sedens in tonstrina vellit barbam, quam habet hirsutam sub alis. Illic enim desident ociosi & garruli. Horatius,

Cultello proprios purgantem leniter vngues.

Hæc mea diuinatio si cui non placet, sequatur quod magis arridet. res non est magni momenti.

Amentatæ hastæ.

Arma parata ad pugnam M. Tullius appellat hastas amentatas. Amentum enim lorum est hastæ affixum, cui manum inserit hastam missile torturus. Transferri potest ad dictum, aut orationem ab alio suppeditatam. Locus eo quem hactenus citaui libro, sic habet: In eo autem iure quod ambigitur inter peritissimos, nõ esse difficile oratori eius partis, quamcunque defendet, autorem aliquem inuenire, à quo quum amentatas hastas acceperit, ipse eas oratoris lacertis viribusque torquebit. Idem in Bruto de T. Accio Pisaurensi loquens: Respondit pro A Cluentio, qui & accurate dicebat, & satis copiose, eratque præterea doctus Hermagoræ præceptis: quibus etsi ornamenta non satis optima dicendi, tamen vt hastæ velitibus amentatæ, sic apta quædam, & parata singulis causarum generib. argumenta traduntur. Rursus in Topicis, de iureconsultis agens: Nam & adsunt multum, & adhibentur in cõsilium, & patronis diligentibus ad eorum prudentiam confugientibus hastas ministrant. Item Quintil. lib. 12. cap. 3. Neque ego nostri moris ignarus, oblitusve eorum qui velut ad arculas sedent, & tela agentibus subministrant: neque idem Græcos quoque nescio factitasse, vnde nomen his Pragmaticorum datum. Telum igitur paratum ad torquendum, vt inuentio sit alterius, dictio tantum tua, recte hastam amentatam dixeris. Non dissimile est illi quod alibi retulimus de calciamento, quod ab alio consutum alius induerat. Tale telum, talisque calceus erat oratio Lysiæ: quam Socrates probabat quidem, vt perelegantem, sed negabat sibi conuenire.

Cibo opus duraturis in labore.

Inituri bellum, ne omnino ieiuni sint, ne viribus destituantur. Id trahi poterit ad studium literarum, ad exercitium pietatis, atque alia complura. Ad id congruent versus Homerici, ex Iliad. τ.

Οὐ γὰρ ἀνὴρ πρόπαν ἦμαρ ἐς ἠέλιον καταδύντα
Ἄκμηνος σίτοιο δυνήσεται ἄντα μάχεσθαι.
Εἴπερ γὰρ θυμῷ γε μενοινάᾳ πολεμίζειν,
Ἀλλά τε λάθρῃ γυῖα βαρύνεται, ἠδὲ κιχάνει
Δίψα τε καὶ λιμός, βλάβεται δέ τε γούνατ' ἰόντι.
Ὃς δέ κ' ἀνὴρ οἴνοιο κορεσσάμενος, καὶ ἐδωδῆς
Ἀνδράσι δυσμενέεσσι πανημέριος πολεμίζει
Θαρσαλέον νύ οἱ ἦτορ ἐνὶ φρεσίν, οὐδέ τι γυῖα
Πρὶν κάμνει, πρὶν πάντας ἐρωῆσαι πολέμοιο.

Id est:

Nam quis ad occasum vsque valebit solis ab ortu
Impastus iugi durans confligere pugna?
Pectore enim quamuis sit prompto ad belligerandum,
Sensim membra grauant tamen, ac sitis atra, famesque
Corripiunt, genuaque labant tendentis in hostem.
Rursus erit quicunque satur vinoque ciboque,
Is demum potuit confligere perdius hosti.
Huic animus viget vsque ferox, neque membra laborant
Huic prius, ac victor bello submouerit omnes.

BONÆ FORTVNÆ.

ERASMI. *Bonus è pharetra dies.*

Ἀγαθὴ ἐκ τῆς φαρέτρας ἡμέρα, id est, Bonus è pharetra dies, De die fortunato dicebatur. Translatum à Scytharum consuetudine, quibus, vt narrat Philarchus. mos erat, vt vesperi prius quam dormirent, calculum in pharetram immitterent: candidum, si forte is dies citra molestiam abiisset: atrum, si secus. Demum vbi quis vita decederet, eius pharetram proferebant: in qua si plures candidos calculos reperissent, felicem pronunciabant: contra, si plures nigros. Atque hinc vitæ summam æstimabant: vnde prouerbio receptum est, vt dicerent, bonum diem è pharetra esse, si quid ex animi sententia accidisset.

Deum esse, Deum facere.

Hyperbolæ sunt prouerbiales de singulari laude dignis: M. Tull. in Orator. sui libr. 2. In quo tu mihi, inquit, Deus esse videris. i. singularis ac summus. Terent. in Adelphis: Deũ te facio. i. summis laudib. effero. Inde natum, quod prisci mortales, si quem ob egregias ac minime vulgares virtutes suspiciebant, eum Deũ, ac Diis genitum aiebant. Id quod euenit Alexandro Magno, Scipioni Africano, Octauio Augusto, cumque his aliis compluribus. Cui quidem rei Aristoteles adstipulatur Moralium lib. 8. Hanc, inquiens, virtutem, heroicam, velut homine maiorem, & diuinitati proximam vocant. Hinc & Homerus Priamum de Hectore loquentem facit ad hunc modum Iliad. ω,

——Οὐδὲ ἐῴκει
Ἀνδρός γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο.

Id est:

Nec iam hominis sane mortalis filius ille
Esse videbatur, sed diuo semine natus.

Porro Laconibus, vt idem testatur, peculiaris hic erat mos, vt cum vehementer quempiam admirentur, diuum virum appellarent. Idem commemorat Socrates apud Platonem in Menone: καὶ οἱ λάκωνες ὅταν τινὰ ἐγκωμιάζωσιν ἀγαθὸν ἄνδρα, θεῖος, φασίν, ἀνὴρ οὗτος. id est, Et Lacones quoties laudant aliquem virum bonum, Diuinus, inquiunt, vir hic. Inde illa apud Homerum solennia: θεοῖς ἴκελος καὶ θεοειδής. id est, Deo similis, & diuina specie. & ἰσόθεος & ζάθεος. id est, Deo par, & admodum diuinus. Contra, insigni improbitate viros, beluas appellamus: idque etiam vulgo tritissimum est Diuus Hieronymus ad Aurelium Augustinum scribens, per ironiam torsit in quosdam, non contentos communi hominum iudicio, sed noua quædam desiderantes, deos illos appellans. Quintilianus Institutionum libr. 1. hominem omnibus numeris consummatum vulgo mortalem Deum dici solitum indicat. Nam sapientes, inquit, formantes eum, qui sit futurus consummatus vndique, &, vt dicunt, mortalis quidam Deus, non modo cognitione cœlestium vel mortalium putant instituendum, &c.

Ad satietatem vsque.

Ἄχρι κόρου, Vsque satietatem, id est, quantumlibet, aut ampliter. Quod ita demum prouerbium fuerit, si longiuscule transferatur, vt, In poeticis literis versatus sum ἄχρι κόρου, & illusit nobis ἄχρι κόρου, & Quintilianus metaphoris gaudet ἄχρι κόρου. Idem composita voce dicunt, κατακόρως, id est. affatim. Iulius Pollux addit πέραν κόρου, id est, vltra satietatem. Atque ita vescentem indicat dici solere ἀδηφάγον, &, κάβασον. à κάβος, quod est tritici mensura: quemadmodum Latini bibacem dicunt tricongium. Itidem dicunt ἄχρι χείλους, id est, vsque ad labium: sumpta à vasis metaphora. &, Vsque ad ambas aures. de quo meminimus alibi. Iulius Pollux vas plenum appellat ἰσοχειλὲς, siue ἐπιχειλές, redundans ὑπερχειλὲς, à labro vasis sumpta voce. Refertur à Zenodoto.

Ne quaras Deus esse.

Μὴ ζήτει θεὸς γενέσθαι, id est, Ne quære fieri Deus. In hominem vndequaque beatum in hac vita. Pindarus in Olympiacon hymno v.

> Ὑγίεντα δ' εἴ τις ὄλβον
> Ἄρδει, ἐξαρκέων κτεάνεσσι καὶ
> Εὐλογίαν προστιθεὶς, μὴ ματεύ-
> σῃ θεὸς γενέσθαι.

Id est,

Si quis autem opes cum sanitate coniunctas auget, ac suis possessionibus contentus est, adque his adiunxit honestam famam, ne petat à diis vt fiat Deus. Itidem apud nostrates vulgo dicitur: sat fortunatus es. Quid tibi vis? Num postulas esse Deus?

Quemadmodum olim insignem felicitatem significantes dicebant, Deus sum: aut, In cœlo sum: ita Plautus in Pœnulo dicit, Rex sum, si ego illum hodie ad me hominem allexero. Verba sunt Lyci lenonis, sperantis se diuitem fore, si quendam bene nummatum ad se pertrax sset.

EX APPENDICE ERASMI.

Mortalis Deus.

Hominem omnibus numeris consummatum, mortalem Deum vocatum fuisse, & Græce θεῖον ἄνδρα, θεῷ ἴκελον, θεοειδέα, ἰσόθεον, & ζάθεον, diuinum virum, Deo similem, diuina specie, Deo parem, & admodum diuinum, scribunt Quintil. Aristot. Hom. Contra, infelicem vocat Cic. ex astris lapsum.

Nauigare cum felicibus.

> Καὶ τῶν καλῶν μὲν ὅστις ἀπολαύειν θέλει,
> Συμπλεῖν δὲ τοῖς φίλοισιν, δυστυχοῦσι δ' οὔ.

Id est:

> Cui res secundæ, huic nauiganti quilibet
> Comes ire quærit, non item infelicibus.

Euripid. Idem est cum eo quod habet Iustin. lib. 5. Quo se fortuna, eodem fauor hominum inclinat. Et certe pauperi neminem amicum esse tradit idem Euripid. in Medea: πένητα φεύγει πᾶς τις ἐκποδὼν φίλος.

EX APPEND. ERASMI.

Faustus exitus.

Θάρσει μοι· ἐπεὶ οὐκ ἀθεεὶ ἥδε γε βουλή.

Id est:

> Fide, hoc consilium non est sine numine, nutrix.

Quoties de rei, quam instituimus, exitu bene speramus. Homerus.

Χιόνος δίκην: *Niuis ritu.*

Χιόνος δίκην, i. Niuis ritu: hyperbole prouerbialis est apud eundem Virgil. 11. Æneid.

> — Fundunt simul vndique tela
> Crebra, niuis ritu, cœlumque obtexitur vmbra.

COGNATI. *Area.*

Dicitur metaphorice, vt quemadmodum dicimus: Nimis patentem campum ingrediar, si tuas virtutes enumerare velim. Sic enim non sit nouum, maxima in tuas laudes area patet, & maiorem aream terunt nostri equi. Ouidius in 4. Fast.

Ex his ægrotamus, quibus viuimus.

Ἐκ τούτων γὰρ (inquit Diogenianus) νοσοῦμεν, οἷς καὶ ζῶμεν. Ex his enim ægrotamus, quibus viuimus. Ad sanitatis quippe conseruationem, & morbi effugium, plurimum referre, quo quisque cibo aut potu vtatur, Iulius Cæsar de bellis ciuilibus testatur, in quibus asserit, Massilienses graui peste conflictatos, quod in obsidione ob annonæ inopiam, veterem panicum ordeumque exoletum edere, fame coacti fuissent. Nihil sane æque parit nouos morbos, ac praua cibi & potus victus ratio. Vide Plutarchum octauo Symposii, & Hippoc. lib. 2. De natura humana. De optimarum autem rerum abusu, dulcissimi extant versiculi apud Ouidium, lib. 2. Tristium, hoc adagium mirabiliter illustrantes. Sunt autem huiusmodi:

> Nil prodest, quod non lædere possit idem.
> Eripit interdum, modo dat medicina salutem
> Quæque iuuet monstrat, quæque sit herba nocens.

Vide alibi lædere qui potuit prodesse aliquando valebit. Vsus autem rei salutem præstat aduersus necem aut detrimentum saltem adfert. Certe ita demum vnumquodque aut commodat, aut officit, prout eo vel vtare, & abutaris. Lex eadem alio atque alio sensu accepta, quem grauaret reum absoluit, innocentem inuoluit.

Signandi melioribus lapillis.

Modus hic loquendi à Thracibus est deductus, qui (vt scribit Plinius libro septimo) eos dies quibus secunda fortuna essent vsi, iucundeque & beate vixissent, albo lapillo notabant, nigro contrarios. Martial. in v. & in 10, epig. 38.

> O nox omnis & hora quæ notata est.
> Caris littoris Indici lapillis.

Pransum paratum.

Pransum paratum, satyræ est Varronis epigraphe, velut dicas pulis paratis: atque speciem prouerbii præ se fert, vt reliqui ferè omnes tituli satyrarum Varronis Menippearum.

O factum bene, vel male.

In prosperis nunciis & lætis rebus dicitur, O factum bene. Contra, vbi aliquid nunciatur quod nolumus, vel vbi quid infeliciter euenit, O factum male, dicimus. Vtriusque exempla apud Plautum & Terentium crebra sunt.

CARPENTIS SEIPSVM.

ERASMI. *Nihil est miserius quam animus conscius.*

Sæpe etiam est olitor valde oportuna loquutus, vt habet prouerbium. Apud Plautum in Mustellaria Tranio seruus nequissimus sententiam profert, quouis dignam Theologo: Nihil est miserius quam animus hominis conscius. Conuenit cum Hebræorum dicto: Secura mens quasi iuge conuiuium. Item cum illo: Conscientia mille testes. Et Horatius felix esse iudicat,

> Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

CEDENDVM MVLTItudini.

ERASMI. *Duobus malis resistere, difficillimum.*

Εἰ δὴ ὁμοῦ πόλεμός τε δαμᾷ, καὶ λοιμὸς Ἀχαιούς.

Id est,

> Iam pariter subigit, bellumque & morbus Achiuos.

Si quando dicemus eundem hominem duobus, aut plurimis premi malis. Est apud Homerum Iliad. 1.

EX APPEND. ERASMI.

Vni cum duobus non est pugnandum.

> Δράσω. τὸ γὰρ δίκαιον οὐκ ἔχει λόγον
> Δυοῖν ἐρίζειν. —

Id est:

> Factura sum. non æquum enim est resistere
> Vnam duobus. —

Sophocl. Noli pugnare duobus. Catull. Habes supra, Ne Hercules quidem contra duos.

COMMODO MAGNO emptum.

ERASMI. *Pecuniæ pedibus compensantur.*

Inter Catonis dicta quæ prouerbiorum vice celebrantur, refertur & illud, Pecuniam pedibus compensari: quod tamen in libris eius viri nondum repperi: sed fieri potest, vt hoc M. Tullius ioco dixerit. Nec dissimile veri est, multas Catonis sententias fuisse celebres, quas ille dixit tantum, non scripsit. Ciceronis ex oratione pro L. Flacco verba subscribam: Si te Crassi agri delectabant, hic alicubi in Crustumino, aut in Capenati parauisses. Verum esto, Catonis est dictum, pedibus compensari pecuniam, longe omnino è Tiberi ad Caicum, &c. Sententiam autem hanc esse arbitror, si longius absit fundus, plus impendiorum esse domino, & minus ad eum redire lucri. Id damni sarcitur pedibus domini, si non grauetur subinde fundum inuisere.

Cui nullum negocium erat, Harmenen muro cinxit.

Strabo libro Geographiæ 12. refert huiusmodi prouerbium,

Ὅτῳ τις ἔργον οὐδὲν εἶχεν, Ἀρμένην ἐτείχισεν.

Id est:

> Qui negoci nil habebat, Harmenæ murum addidit.

Est enim trochaicus tetrameter. Tradit autem Harmenen vicum esse Sinopensium, portum habentem. Cuius meminit & Stephanus, situm indicans in Paphlagonia, & à nõnullis dictam Ἀρμένην: quod hic sane carminis ratio non patitur. Neuter indicat originem aut sensum adagii. Coniectare licet, vicum fuisse frigidum, quem aliquis cinxerit muro, vt fieret oppidulum, æque frigidum, quasi somniasse, qui Non enim dixit ἔκτισεν (quod interpres videtur vertit, construxit) sed ἐτείχισεν, hoc est, muro cinxit.

CONA-

CONATVS.

ERASMI.

Vltra vires nihil aggrediendum.

Qui dicet non esse suscipiendum negocium, ad quod peragendum non suppetant vires, non inconcinniter illud accommodauerit ex eodem libro,

Παρ᾽ δύναμιν δ᾽ οὐκ ἔστι καὶ ἐσσύμενον πολεμίζειν.

Id est:

Vires vltra nemo queat bellare, licet sit
Quantumuis animo promptus. —

Verba sunt Paridis ad Hectorem.

Sarcinator summum centonem.

Apud eundem citatur hic versus ex Lucilio,
Sarcinatoris esse, summum suere centonem optime.
Videtur esse versus trochaicus, tetrameter, catalecticus: & constat elisos, in sarcinatoris. Sarcinator à sarcina dicitur, non à sarciendo. Conuenit cum illo quod alibi retulimus: Boni poetæ est, in extremo actu esse optimum: Lucilianum tamen dictum germaniorem ac venustiorem habet adagii speciem.

Omnes adhibere machinas.

M. Tull, lib. Epist. ad Brutum: Ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, vt omnes machinas adhibeam ad tenendum adolescentem. Item Plato De legib. libr. 7. ἐκείνῳ φαμὲν ἅπασαν μηχανητέον μηχανήν. id est, Itaque dicimus omnem adhibendam machinam. Rursum in eodem: πᾶσαν μηχανὴν προσφέρων. i. Omnem machinam admouens. Sumptum est ab his, qui summa vi oppugnant arcem aut oppidum, nullum machinæ genus non admouentes, nihilque relinquunt intentatum.

Omni voce.

Quod summa contentione asseritur, omni seu tota voce dicitur prædicari. Vehementes enim affectus animi solent vocem intendere. Plato libro de legib. 10. πάσῃ δὴ τὸ λεγόμενον φωνῇ ἰέντι. id est, Omni emissa voce Clare loquimur, quum asseueramus: & quanto possumus clamore sonamus, si quid magnopere nos commouet. Potest & in hunc vsum accommodari, vt omnem vocem promere dicatur, qui modis omnibus conatur persuadere, nunc blandiens, nunc obiurgans, nunc pollicitans, nunc minitans.

Plenis velis.

Passis velis plenisque velis agere dicuntur, qui toto impetu summoque conatu moliuntur aliquid. Item M. Tullius pro domo sua ad pontifices: Quid tandem si tu in illis Reipub. tenebris, cæcisque nubibus & procellis senatum à gubernaculis deiecisses, populum è naui exturbasses, ipse Archipirata cum grege prædonum impurissimo plenis velis nauigasses, si quæ tum promulgasti, constituisti, promisisti, vendidisti, perferre potuisses, qui locus terrarum vacuus extraordinariis fascibus atque imperio Clodiano fuisset? Hactenus Cicero. Philostratus in Polemone: ἐπεὶ δὲ ἤκουσεν Εὐφράτου τοῦ Τυρίου, πλησίστιος ἐς τὴν ἐκείνου φιλοσοφίαν ἀφῆκεν. id est: Posteaquam audiuit Euphratem Tyrium, plenis velis ad illius philosophiam se contulit. De similibus figuris alias nobis non semel dictum est.

Virtutem omnem explica.

Eodem libro vsurpat Homericum carmen, vt vulgo celebre παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο: Curaque & effice, vt ab omnibus & laudemur & amemur. Carmen ita reddi potest.

Omniiugæ tibi virtutis succurrat imago.

Id est: In hoc negocio expedi omnes vires, omnesque ingenii neruos.

IVNII

Vicinus pedem mouens.

Γείτων κινῶν τὸν πόδα: id est: Vicinus pedem ciens. Citatur ab etymologici authore nominatim parœmiæ appellatione, dicique annotatur de his, qui vix initia alicuius rei artisve assecuti, ad ipsum fastigium & culmen frustra enituntur. verba authoris hæc sunt: ἡ δὲ παροιμία, γείτων κινῶν τὸν πόδα. τάττεται καὶ ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν μὴ συνθέντων τὰ προοίμια, περὶ δὲ τὴν τῶν τελῶν κατάληψιν μάτην σπουδαζόντων. Originem tamen prouerbii non indicat.

Ἀπνευστί.

Ductim aduerbium, Priscianus ex Plauto in Curculione annotauit & interpretatus fuit ἀπνευστὶ, quod significat in scribendo auiditatem & copiam: id est, vno spiritu. Lena apud Plautum:
Inuergere in me liquores tuos Sino ductim.

CONCORDIA.

ERASMI.

Mutua defensio tutissima.

Qui significabit minus eos lædi posse, qui concordes sese mutuo defendunt: contra omnium iniuriæ obnoxios illos qui dissident factionibus intestinis, accommodabit illud ex Iliad. ε.

Παυρότεροι δὲ πολὺ φθίνυθον, μέμνηντο γὰρ αἰεὶ,
Ἀλλήλοις ἀν᾽ ὅμιλον ἀλεξέμεναι φόνον αἰπύν.
Multo turba minor periit, quod in agmine semper
Mutuam opem sibi ferre, malumque arcere studebant.

Surculus surculum ferens.

Qui singuli sunt infirmi, tamen concordia iuncti multum habent roboris. Ita Ennius apud Festum:
Vnus surus surum ferre, tamen defendere possent.
Veteres enim, vt Festus admonet, surum dicebant: vnde nos dicimus surculum, diminutiue. Non me fugit, carmen esse vitiatum etiam in Aldina æditione. fortasse legendum: Si vnus surum surus ferret, eum, aut se defendere posset, aut possent. Stirps habet robur, surculi nihil habent virium, nisi iuncti.

Communis tanquam Sisapo.

Prouerbiali schemate sine controuersia dictum est M. Tullius Philippica 2. Domum dico? Quid erat in terris, vbi in tuo pedem poneres? præter vnum Misenum, quod cum sociis tanquam Sisaponem tenebas. Sensit Antonium Misenum non habuisse vt veram possessionem, sed vt venam redemptam ad quæstum. Plinius libro 33. capit. 7. docet, minium (quod Græci μίλτον appellant, nonnulli cinnabar) apud priscos non tantum summo in precio, sed etiam magna in religione fuisse. Nam festis diebus simulachra deorum minio oblinebantur, quemadmodum & triumphantes: quod tamen Galba senex in se fieri passus non est, vt refert Cornelius Tacitus. Sisapo autem Beticæ oppidum est, olim Romanis vectigale, venas habens miniarias. Neque enim temere Romam aliunde minium aduehebatur. Negat autem Plinius, vllius rei Romanis fuisse diligentiorem custodiam. Neque enim ibi fas erat perfici minium, excoquique, vbi nascebatur: vena signata ad dena millia fere pondo annua, Romæ lauabatur. In vendendo lex præscribebat precii modum, ne in immensum excederet. Sed multis modis adulterabatur: vnde inquit: præda societati. Et mox de minio adulterino: Hoc ergo adulteratur in officinis sociorum. Ex his liquet, eam regionem in multos socios fuisse diuisam, quemadmodum & hodie metalla argentaria aurariaue iuxta certos tractus à redemptoribus occupantur.

In idem conspirare.

Εἰς ταὐτὸν ξυμφῦσαι id est, In vnum coalescere. Plato De legib. 4. τὸ δὲ συμπνεῦσαι καὶ καθάπερ ἵππων ζεῦγος, καθ᾽ ἕνα εἰς ταὐτὸ, τὸ λεγόμενον, ξυμφῦσαι, χρόνου πολλοῦ τε καὶ παγχάλεπον. id est: Cæterum conspirare ac velut equitum iugum, singulos in idem (vt dici solet) coalescere, multo eget tempore, estque perdifficile. Interpres ξυμφῦσαι vertit, vnum & idem efflare: quum magis videatur dictum à φύω, nascor. Itaque mihi magis arrisit coalescendi verbum. Quanquã huius rei iudicium doctis defero. Si iungas duos equos inter se ignotos, non ferunt sese. Tandem assuetudine diutina, posteaquam vterque alterius halitui assueuerit, concordes sunt. Itaque pariter anhelasse sub eodem iugo gignit concordiam: Et Vergilius ait:
—Vdoque docent inolescere libro

Achaicum telum.

Ἀχαϊκὸν βέλος, id est, Telum Achaicum, dicitur telum habile, & quod apte collineat. Coniecturam alicuius artificiosam & pulchre scopum attingentem, aut scomma apposite mores cuiuspiam perstringens, licebit parœmiace vocare βέλος ἀχαϊκόν. Citatur à Suida. Apparet autem fuisse telum funditoribus gentis Achaicæ peculiare, aptum cum primis in obsidione.

CONTEMPTVS ET VILITATIS.

ERASMI.

Vnguium criniumque præsegmina ne commingito.

Ἀπονυχίσμασι καὶ κουραῖς μὴ ἐπουρεῖν, μηδὲ ἐφίστασθαι. id est: Vnguium criniumque præsegmina ne commingito, neque insistito. Huius nullum adhuc interpretamentum reperi. Verum coniicio sensum hunc esse: si quos habeamus affines, aut cognatos humiles & inutiles, eos tamen non esse vsquequaque spernendos, & contumeliis insectandos.

Connæ calculus.

Κόννου ψῆφος: id est, Connæ calculus: in hominem, aut rem nihili, nulliusque momenti. Prouerbium manauit à Conna quopiam citharœdo, siue (vt quidam volunt) lyrista, ex eorum numero, qui citra vocem organo canebant. Sunt qui dicunt, Connam fuisse quendam extremæ sortis hominem, qui deuorato patrimonio pauperrimus fuerit. Callistratus apud Aristophanis interpretẽ ad hunc modum effert parœmiam, κόννου θρῖον: id est, Connæ ficulnum folium, quod eo lusitare sit solitus. Aristophanes in Fucis:

Σε μὲν ἡγοῦνται κόννου ψῆφον.

Id est:

Te quidem Connæ suffragium existimant.

hoc est, nihili ducunt.

Dignus pilo.

Ἄξιοι τριχός: id est: Pilo digni, dicuntur Græcis, nulla bona re digni, quod pilo nihil contemptius. Aristophanes in Ranis:

Εἴ πώποτ' ἦλθον δεῦρ', ἐθέλω τεθνηκέναι,
Ἢ κλέψας τῶν σῶν ἄξιόν τι καὶ τριχός.

Id est,

Si quando veni huc, emori sane nolo, aut
Si quid tuorum sustuli, dignum pilo.

Adagium commemoratur à Diogeniano.

In seditione vel Androclides belli ducem agit.

Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ Ἀνδροκλείδης πολεμαρχεῖ.

Id est:

Seditione orta dux est etiam Androclides.

Carmen heroicum prouerbio celebratum, in homines contemptos & humiles, qui per occasionem aliquam incidentem, dignitatem sortiuntur. Quemadmodum in rerum tumultu nonnunquam infimi quidam pro tempore regnant. Detorqueri potest ad malos principes, qui rebus pacatis minus valent in republica, atque ob id aliquoties data opera rerum motus excitant arte tyrannica, quo commodius suo arbitratu populum compilent. Aut in theologos quosdam, eo nomine indignos, qui dissidium ac tumultus concitant in plebe Christiana: quo nimirum hac occasione celebres reddantur, maluntque publico omnium malo nobilitari, quam inglorii viuere. Refertur à Suida, Diogeniano, atque item à Plutarcho in vita Niciæ, & apud eundem in commentario περὶ φιλαδελφίας. Effertur etiam ad hunc modum:

Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς.

Id est,

Rebus turbatis vel pessimus est in honore.

Citat idem in comparatione Lysandri & Syllæ: nisi quod illic Aldina æditio mendose habet, πάγκαλος pro πάγκακος. Rursum effertur hoc pacto:

Ἐν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ καρκῖνος ἔμμορε τιμῆς.

Id est:

Fert rebus desperatis & cancer honorem.

Ad hanc sententiam pertinet & illud, Græcis prouerbii vice celebratum:

Καιροῦ τυχὼν γὰρ πτωχὸς ἰσχύει μέγα.

Mendicus etiam plurimum in loco potest.

Picifer.

Κιτταφόρος: id est, Picifer: vulgare conuicium videtur in hominem infimum, & despicatissimæ sortis. Siquidem Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte dicitur Æschinem hoc nomine ab aniculis compellatum, quemadmodum & λικνοφόρον, quod picas & vannos capite baiularet. Nam his in mysteriis Bachanalibus vtebantur, quod ea auis sacra sit Baccho, & vannus in omnibus mysteriis adhibebatur. Vnde Maro:

Et mystica vannus Iachi.

Ἀποσκυθίσαι.

Athenæus lib. 3. narrat quod Scythæ quum multis calamitatibus premerentur per lusum ac delicias omnibus populis quibus imperabant, detondebant comam: vnde cæteri rasuram ignominiose ludibriique causa factam, appellabant ἀποσκυθίσαι. Simile quiddam legimus 2. Reg. lib. c. 10. Hanon rasit dimidum barbæ seruis Dauid, præciditque vestes vsque ad nates: nimirum ignominiæ causa. Quæ res atrocis belli causa fuit. Conueniet in quosdam asperis moribus, quibuscum vix quisquam habet commercium, nisi discedat cum ignominia.

Caricum vinum.

Καρικὸς οἶνος, Suidas indicat fuisse prouerbium de vino, vt opinor, tenui, quod non adferret hilaritatem: qualis erat Carica musa, de qua dictum est alias. Quicquid enim vile, lugubre, molestum, aut querulum, Caricum dicebatur. Sed haud scio an apud Suidam pro οἶμος scriptum sit οἶνος: nisi quod Hesychius nescio quid attingit de Carica vite, velut inculta & incomposita. Nam genus hoc militare negligit acricolationem.

Aristylli more.

Aristophanes in Pluto, σὺ δ' Ἀρίστυλλος ὑποχάσκων, ἐρεῖς: id est, Tu vero Aristyllus subhians dices. Interpres admonet Aristyllum fuisse poetam deformem, ore semper hiante. Quem obiter taxat Aristophanes, cuius & meminit ἐν ἐκκλησιαζούσαις. Tragicum autem est, & histrionum, ore nimium diducto loqui. At mihi videtur magis taxatus Aristyllus, quod ore paululum diducto loqueretur, vt vox magna ex parte prodiret per nares stridula, qualis est porcorum: quod vitium in quorundam pronunciatione, cantuque videmus.

Menia columna.

Quemadmodum dicimus de triuio, aut de lapide, hominem vehementer contemptum significantes, ita M. Tullius in Verrem actione 1. à columna Menia dixit: Tantane, inquit, vobis inopia esse videor amicorum, vt mihi non ex his quos mecum adduxerim, sed de populo subscriptor addatur: vobis autem tanta inopia reorum, vt mihi causam præripere conemini, potius quam aliquos à columna Menia vestri ordinis reos reperiatis? Asconius Pedianus indicat, apud columnam Meniam sordidos reos, veluti fures, aut seruos nequam apud triumuiros capitales solere iudicari. Cognomen autem inditum à Menio: qui quum domum suam venderet Catoni & Flacco censoribus, vt ibi basilica ædificaretur, exceperat ius sibi vnius columnæ, super quam tectum proiiceret, & prouolantibus tabulatis, inde ipse & posteri eius spectare munus gladiatorium possent, quod etiam tum in foro dabatur. Hinc Meniæ cognomen. Ad tales autem causas quæ illic agebantur, adhibebantur sordidi causidici.

Ἐκφυλλοφορῆσαι.

Quibus ius ferendi suffragia adimebatur, & ex albo iudicum submouebantur, olim dicebantur ἐκφυλλοφορεῖσθαι: quemadmodum Exauctorari dicebantur milites, quibus ius pugnandi adimebatur. Olim non calculis, sed foliis ferebantur suffragia: quasi dicas, a foliis ferendis excludi.

Celei supellex.

Vilem & rusticanam supellectilem Celei fuisse dictam indicat Maro Georg. lib. 1.

Virgea præterea Celei vilisque supellex.

Item Ouidius lib. Fastorum 4.

Sors sua cuique loco est: qui nunc Cerealis Eleusis
Dicitur, hic Celei rura fuere senis.
Ille domum, glandes excussaque mora rubetis
Portat, & arsuris arida ligna focis.
Filia parua duas redigebat monte capellas,
Et tener in cunis filius æger erat.

Celeus rex erat Eleusine, pater Triptolemi, cui Ceres quod esset ab illo excepta hospitio, commonstrauit omnem agriculturæ rationem. Verba Plauti sunt hæc: Quasi supellex Celionis, palus palo proximus est. Mirum est autem à Plauto primam syllabam in Celione produci, quum ab aliis corripiatur. Nam Celionem pro Celio dictum, nihil est noui: sic & scorpium dicimus, & scorpionem.

Cyatho non emam.

Non absque specie prouerbii Miles apud Plautum in Pœnulo dixit. Proh nebulæ, cuius ego cyatho septem noctes non emam. Loquitur de muliere fastidiosa, sed non perinde formosa. & cyathum dixit pro minimo precio miles, cui res erat cum cyathis. Cyathus minimum erat poculum, crater amplius.

Nihil est, aut nihil curæ est.

M. Tullius, epistola cuius initium, Quum è Pompeiano, versiculum Rhintonis vt vulgo iactatum refert: Illud tamen inquit velim existimes, me hanc vitam optimatum post Catuli mortem nec præsidio vllo, nec comitatu tenere. Nam vt Rhinton, vt opinor,

Οἱ μὲν παρ' οὐδέν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει.

Id est,

Nihili quidem hi sunt, cæteris curæ est nihil.

Sentit se non vti præsidiis magnatum, quod partim nihil possint, partim negligant res.

Mortuo vilior.

Nihil abiectius cadauere Plautus in eadem fabula: Eia bonum habe animum. Vnde habeam? Mortuus pluris precii est quam ego sum. Et in Persa, quidam alterum per contemptum appellat morticinum: Non hercle si os præciderem tibi, metuam morticine.

Ἀγάλματα ἀγορᾶς.

Cum contemptu Euripides in Electra ἀγάλματα ἀγορᾶς vocauit homines specie tantum corporis insignes, nullaque virtute instructos, superbe ambulantes: ἀγάλματα ἀγορᾶς εἰσίν. Idem apud Athenæum libro 10. δειπνοσοφιστῶν: λαμπροὶ δ' ἐν ἥβῃ, καὶ πόλεως ἀγάλματα φοιτῶσ. &c. Eodem autem pene modo nos quoque patrio sermone huiuscemodi vocare homines consueuimus, qui cum magnum formosumque corpus habeant, nullius consilii sunt, nec studio operaque sua prosunt quicquam Reipub. quasi ad ornatum tantum fori aptos, oblectandisque oculis spectantium à natura factos.

Asini sepultura.

De iis qui memoria hominum indigni sunt: aut quia ignaui nihil laude dignum gesserunt, aut potius quia pessima quæque perpetrarunt. Hierem. 1.

Numo addicere.

Prouerbiale & hoc est, quod nostrates dicunt, fragmento panis vendere. nam addicere, hic est venundare: quod ipsum est instar donationum: cum obtentu venditionis donantes inuidiam donationis vitamus, aut pudori accipientis consulimus. Eo sensu vsus est Vlpian. in c. si quis locati. Tranq. in Cæsare: Bello ciuili super alias donationes amplissima prædia numo addixit. vbi hactenus mendose lectum est, minimo. Eodem schemate vtitur Vlpian. in cap. 10. de acq. poss. Quia conductio, inquit, nulla est quæ in vno nummo: sin vero precio, tunc distinguendum quod prius dictum est. Numus vnus pro forma, vt vulgo loquimur, dabatur: quod & dicitur, Dicis causa tradi.

Inter

Inter medios collocare.

Εἰς μέσους τάττειν. Conueniet in res parui precii. Sumptum à re militari. Solent enim cornua & alæ lectissimis militibus constare: media acies etiam eos, qui tantum numerum augent, recipere. Aristides hymno in Iouem.

CRVDELITAS.

Clemens lanista.

Alibi commemorauimus Græcum prouerbium, εὔνους σφάκτης: id est, Beneuolus mactator. huic simillimum quod habet M. Tullius epistola ad Atticum lib. 1. (epistolæ initium est, Quæris ex me) lanista clemens: Nam vt reiectio facta est clamoribus maximis, quum accusator tanquam censor bonus homines nequissimos reiiceret: reus tanquam clemens lanista frugalissimum quemque secernit: vt primum iudices consederunt, valde diffidere boni cœperunt.

Mortuos rursus occidere.

In Antigona: verba Tiresiæ sunt ad Creontem, suadentis vt Polynicis corpus sinat condi sepulchro:

Ἀλλ' εἶκε τῷ θανόντι. μηδ' ὀλωλότα
Κέντει τίς ἀλκὴ τὸν θανόντ' ἐπικτανεῖν;

Age, mortuo concede, nec qui extinctus est,
Stimulato: quænam est fortitudo, mortuum
Necare rursum?

Confine est illi quod alibi retulimus, Iugulare mortuos.

CVRIOSITAS.

ERASMI. *Hoc tu mihi dices.*

Apud Platonem lib. De Republ. Socrati interroganti, quo pacto viueret vir tyrannicus, respondet Adimantus: τὸ τῶν παιζόντων τοῦτό σὺ ἐμοὶ ἐρεῖς. id est: Istud tu mihi, quod ioco dici solet, dices. Vsus erit, quum responsio inuidiosa reiicitur in percontatorem: aut quum is qui percontatur, talis est, vt oporteat ipsum rectius scire quod ab alio cupit discere.

DEPRECANTIS.

ERASMI. *Obtestatio veterum meritorum.*

Cum obtestabimur per memoriam veterũ officiorum, conueniet illud ex eodem libro, quanquam & alias apud hunc poetam:

Ἤ βοὸς ἢ ὄιος κατὰ πίονα μηρί' ἔκηε,
Τῶν μοι μνῆσαι.

Si aut bouis aut ouis incendi tibi pinguia membra,
Horum nunc memor esto. ——

Sunt autem verba Penelopes, precantis numen, vt memor sacrificiorum & nidoris, quo sæpenumero pastum est, nunc vicissim opituletur.

Velatis manibus orare.

Qui suppliciter orant, Velatis manibus orare dicuntur, Sumptum ab antiquo more oratorum, quo qui pacem petituri veniebant, ramum oliuæ prætendebant. Velatas autem dictum arbitror pro vittatis. Plautus in Amphitrione: Postridie in castra ex vrbe ad nos veniunt flentes principes, velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum.

DESPERATIO.

ERASMI. *Mortui non dolent.*

Electra significans se spontanea morte quæsituram malorum finem, ait:

Τοὺς γὰρ θανόντας οὐχ ὁρῶ λυπουμένους.

Id est:

Nam mortuum dolere video neminem.

Eoque Plinius existimat, nullum beneficium à diis datum homini maius, quam quod cuique in manu est, quum velit è vita excedere. Melius Socrates, qui docet esse nefas animam iniussu imperatoris Dei è corporis præsidio decedere.

DIFFICVLTAS.

ERASMI. *Ire per extentum funem.*

Prouerbiali figura dixit Horatius. Ire per extentum funem: pro eo quod est, rem factu perquam difficilem præstare, neque vel tantillum aberrare. Sumptum à funambulis, vt Acroni placet, qui non sine summa arte summoque vsu per funem protensum ingrediuntur. Quæ res, sicuti coniicere licet, priscis ingenti miraculo fuit: hodie nihil vulgatius. Horatii carmen hoc est,

Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit.

Esurienti leoni prædam exculpere.

Nonius Marcellus ex Lucilio citat hunc versum:

Vt esurienti leoni ex ore exculpere prædam.

Versus constat, si amoueas, vt: aut, quod vero propius est, pro vt, legas vi: & si in esurienti corripiatur ti, aut si legas esuriente. Metrum durius est, quod nullam habeat cæsuram, sed non abhorrens à compositione Lucilii. Adagium simillimum est illi quod alias retulimus, Clauam extorquere de manu Herculis: &, Lupo agnã eripere.

DIGNITAS.

ERASMI. *Iapeto antiquior.*

Ιαπετοῦ ἀρχαιότερος: id est, Iapeto antiquior. Iupiter apud Lucianum sic alloquitur Cupidinem, pueritiam excusantem: σὺ παιδίον ὦ ἔρως, ὃς ἀρχαιότερος πολὺ εἶ ἰαπετοῦ.

In numerum peruenire.

Qui in aliquo precio haberi incipiunt, in numerum aliquem peruenire dicuntur: quemadmodum in aliquo numero esse dicuntur, qui sunt alicuius existimationis: & in nullo numero esse, qui plane contempti sunt. M. Tullius in eodem libro: His enim rebus infimo loco natus, & honores & gratiam & pecuniam consecutus, etiam patronorum sine doctrina, sine ingenio aliquem in numerum peruenerat. & aliquanto post, de C. Sicinio loquens: Has ille tenens & paratus ad causas veniens, verborum non egens, ipsa illa comparatione disciplinaque dicendi iam in patronorum numerum peruenerat.

Honos alit artes.

Id quod est apud N. Tullium, Honos alit artes: videtur esse sumptum ex Aristophanis Pluto:

Οὔτε γὰρ ὁ μισθὸς, οὐδὲν ἔστ' οὐθ' ἡ τέχνη.

Id est:

Neque præmium vllum est, ars nec ipsa item viget.

Colligit enim non esse consentaneum, Athenis vllos esse bonos medicos, cum medicis nulla sint præmia. Diogenianus autem hoc inter adagia commemorat Huc allusit Martialis cum ait:

Sint Mecœnates, non deerunt Flacce Marones:
Vergiliumque tibi vel tua rura dabunt.

Et Aristoteles scribit, honorem esse præmium virtutis. Ac priscorum leges non solum comminabantur pœnam maleficis, sed & præmiis & honoribus inuitabant ad recte agendum. Pindarus in Isthmiis, hymno nono, tanquam vulgo celebrem sententiam citat, ἔστι δέ τις λόγος ἀνθρώπων, τετελεσμένον ἐσθλὸν μὴ χαμαὶ σιγᾷ καλύψαι. id est, Est autem dictum quoddam inter homines celebre, Bonum peractum, non esse in terra occultandum silentio. Huc pertinet Euangelica parabola, non esse lucernam occultandam sub modium. In hoc autem prædicanda sunt recta facta virorum illustrium, vt cæteris præluceant ad capessendam virtutem.

Quasi locum in balneis.

Prouerbii speciem habet quod est apud Tertullianum libro aduersus Marcionem tertio: Sed quia prior eis venit, & prior virtutũ documenta signauit, idcirco quasi locum in balneis, ita fidem occupauit, posteris quibusque præripuit Conueniet vti, vbi non ex merito datur locus, sed ex vetustate. Qui quidem ordo & hodie seruatur inter Monachos & Canonicos, atque item Theologos, nimirum ad excludendam contentionem de dignitate. Apud priscos vnusquisque ex annorum numero æstimabatur. Iuuenalis:

—— Atque vni cedit Homero
Propter mille annos. ——

Et Horatius stomachatur in eos, qui redeunt ad fastos, & virtutem æstimant annis. Non abhorret ab hoc, quod hodie vulgo iactatur apud nostrates, sumptum ex lege molitoria: Qui primus venerit, primus molet.

Immunem venire.

Immunem Latini vocant, quem Græci ἀσύμβολον: nempe eum, qui nihil confert ad conuiuium. Horatius in Odis:

Nardi paruus Onyx eliciet cadum.
Non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis,
Plena diues vt in domo.

Sed plusculum habebit gratiæ, si transferatur ad res animi puta doctrinam, versus, aut simile quippiam. Aulus Gellius lib. 6. cap. 13. indicat vocem hanc in prouerbium abiisse. Ne omnino, vt dicitur, immunes & asymboli veniremus conuectabamus ad cœnulam, non cupedias ciborum sed argutias quæstionum. Terentius in Phormione: Tene asymbolum venire vnctum atque lautum è balneis? Apud Athenæum Ephippus eleganter dixit, Immuni manu:

Ἀλλότριον εἰσελθὼν ὄψον ἐσθίειν μάθε,
Ἀσύμβολόν τε χεῖρα προσβάλῃ βορᾷ.

Id est:

Ingressus alienum edere disce obsonium,

Eduliisque porrigere immunem manum.

Humeris sustinere.

Quorum autoritas diligentiaque plurimum valet in conseruanda salute cuiuspiam, ii dicuntur humeris sustinere. M. Tullius pro L. Flacco: De summa Reip. taceo, quam vos vniuersam hoc iudicio, vestris inquam humeris iudices sustinetis. Ammianus Marcellinus lib. xvi. Vbi bellorum inundantium molem humeris suis, quod dicitur, vehens scindebatur in multiplices curas. Huic affine est Humeris referre. Cicero pro Domo sua: Dicebas te tuis humeris me custodem vrbis in vrbem relaturum. Ab hac metaphora dicuntur Atlantes Reipub qui eam suis humeris sustinent, alioqui collapsuram.

Non è quercu aut saxo.

Οὐκ ἐκ δρυὸς ἢ ἐκ πέτρας: id est, Non è quercu saxove: quum significamus, non constare materia externa, sed ex animi virtutibus. Veluti vulgus ciuitatem appellat, muros ac domos è lapidibus ligni$s$que constructas. Ecclesiam appellat structuram simili materia congestam: quum reuera ciuitas constet hominum moribus, & ecclesia sit animorum in vera religione consensus. Plato libro De repub. octauo: ἢ οἴει ἐκ δρυός ποθεν ἢ ἐκ πέτρας τὰς πολιτείας γίγνεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν; id est, An existimas è quercu qualibet, vt è saxo respub. fieri ac non potius ex moribus eorum, qui in ciuitatibus versantur.

Calceos mutare.

Non sine specie prouerbii Ciceroni dictus est mutasse calceos, qui nullo suo merito senatoriam dignitatem vsurpauit, cuius insigne erat nigro calceo addita lunula circa talum: M. Tulli verba sic habent: Est etiam Asinius quidam seruator voluntarius, lectus ipse à se. Apertam vidit curiam post Cæsaris mortem, mutauit calceos, pater conscriptus repente factus est. Quemadmodum clauus aureus in toga signum erat senatoriæ dignitatis, ita nigra aluta circa talos addita, declarabat eandem dignitatem.

DILIGENTIÆ.

ERASMI. *Ex perpendiculo.*

Ammianus libro xxi. ex perpendiculo dixit, pro eo quod erat, exacto iudicio: Palatinas, inquit, dignitates velut ex quodam tribuens perpendiculo: & sub eo nemo celsum aliquid acturus, in regiam repentinus adhibitus est, vel incognitus. Ad hanc formam & illa pertinent, quæ cum alibi frequenter, tum apud Gellium sunt lib. 2. cap. 1. Ad amussim exigere: & Librili perpendere: &, Ad æquilibrium æstimare, Et apud Plinium lib xxxvi. capit. xxv. ad regulam ac libellam exigere. Præterea Digitis metiri, Trutina pensare, Ad vnguem facere, aliaque, quorum nonnulla suis locis indicauimus: quæ omnia plus habent veneris, si ad res animi transferantur. Sumpta metaphora à perpendiculo fabrorum, quo explorant vel æqualitatem soli, vel parietis rectitudinem. Amussis est pensilis, in imo plumbum habens affixum: additur in medio regulæ, quæ constat duobus gnomonibus: hac explorant æqualitatem soli. M. Tullius in Verrem actione tertia: Tu Verres hic quod moliare nihil habes, nisi forte vis ad perpendiculum columnas exigere. Dicunt ei fere nullam esse columnam, quæ ad perpendiculum esse possit. Nam hercle, inquit, sic agamus, columnæ, ad perpendiculum exigantur, &c.

Stellis signare.

Ἄστροις σημειοῦσθαι τὴν ὁδόν, id est, Stellis viam signare dicuntur, qui notulis quibusdam & coniecturis rem alioqui peruestigatu difficilem inquirunt. Eustathius exponens quintum Odysseæ librum, admonet conuenire in eos, qui longam ac desertam ingrediuntur viam. Sumpta metaphora à nautis, qui in nocturna nauigatione viam, stellarum obseruatione coniectant. Quemadmodum apud Homerum Vlysses Odysseæ lib. 5.

Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως
Ἥμενος· οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτε
Πληιάδας τ' ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην
Ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν.

Id est:

At clauo ille sedens, nauim mira arte regebat.
Nunquam corripuit nutantia lumina somnus.
Verum Pleiadas spectat serique Booton
Occasus, Vrsamque, alio cognomine Curtum,

Allusit huc eleganter M. Tullius libro Academicarum quæstionum 4. cum ait: Absoluti sapientis esse, non duci opinionibus, sed certo verum tenere: idque ductu & indicio Cynosuræ, quæ quod minore orbe circumferatur, vtpote polo vicinior, certius monstrat viam, etiam si minus sit conspicua. At nondum perfecte sapientem, dum vbique quod probabile videtur, amplectitur, interdum errantem, veluti Helicen sequi: quæ vt clarior est, & magis oculis perspicua, ita non perinde certa viæ monstratrix, quod latiore ambitu circumuagatur, eo quod a polo seu vertice mundi longius absit. Verba Ciceronis sunt hæc: Nec tamen ego is sum, qui nihil vnquam falsi approbem, qui nunquam assentiar, qui nihil opiner. Sed quærimus de sapiente. Ego vero ipse & magnus quidem sum opinator. non enim sum sapiens, & meas cogitationes sic dirigo, non ad illam paruulam Cynosuram,

(Qua fidunt duce nocturna Phœnices in alto,

vt ait Aratus: eoque directius gubernant, quod eam tenent,

Quæ cursu interiore, breui conuertitur orbe:)

sed ad Helicen & clarissimos Septentriones: id est, rationes has latiore specie non ad tenue elimatas. Eo fit, vt errem, & vager latius.

Qui è nuce nucleum esse vult, frangit nucem.

Qui commodum appetit, ne fugiat laborem. Qui quærit voluptatem, prius experiatur sudorem, sine quo non paratur vera voluptas. Hanc sententiam Plautus figura sane quam prouerbiali extulit: Qui è nuce, inquiens, nucleum esse vult, frangit nucem. Qui quærit animi pabulum in arcanis literis, scrutetur sub allegoriæ inuolucro conditum mysterium. Sic enim vsurpauit alicubi diuus Hieronymus. Nux enim foris tum dura est, tum amara, intus suauissimum condit cibum. Huc referendum illud Homericum figmentum de Moly herba, quam ait radice quidem habere nigram, sed florem lacteum. Hanc ita describit Odyss. lib. x

Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος·
Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί· χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν
Ἀνδράσι γε θνητοῖσι· θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

Id est,

Atra quidem radix suberat, sed lacteolus flos:
Moly vocant superi: mortalibus ardua res est
Euulsisse viris: cœlestes omnia possunt.

Accommodari potest tum ad omnem disciplinam, tum peculiariter ad grammaticam, quæ cum sit pueris amara, senibus iucunda est. Quadrauerit & in virtutis studium, cuius initium acerbum, progressus facilis, finis iucundus.

Excubiarum causa canens.

Φρουρᾶς ᾄδων: id est: Excubiarum gratia canens. Dicebatur olim in hominem vigilantem ac diligentem inde ductum, quod qui excubias agunt, canere consueuerunt: veluti vigiliarum tædium cantu solentur, vel ne interim obdormiscant. Sic ait Strepsiades in Nubibus Aristophanis, male acceptus in schola Socratis:

Φροῦδα τὰ χρήματα, φρούδη χροιά,
Φρούδη ψυχή, φρούδη δ' ἐμβάς,
Καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τοῖς κακοῖς,
Φρουρᾶς ᾄδων ὀλίγου φροῦδος γεγένημαι.

Id est:

Cassi nummique, cassusque color,
Cassa est anima, cassæ soleæ.
Hisque malis accedit & illud,
Dum canto vigil, pene interii.

Effertur autem bifariam parœmia: φρουρᾶς ᾄδων, & φρουρὸς ᾄδων. Alluditur ad hanc vocem φροῦδος, quæ significat cassum & inanem.

IVNII. *Bubulum obtueri.*

Βόειον ἐπιβλέπειν, id est, Bubulum obtueri: pro, defixis & intentis oculis obseruare. Synesius lib. De caluitio: ὥστε βόειον ἐμβλέπειν αὐτῇ. id est: Vt bubulo obtutu aspectet. Natum fortassis inde, quod grandes oculos bos habeat vnde βοώπιδος, hoc est, Bouoculæ Iunonis epitheton apud poetam: quum exiles ocelli conniuere magis videantur.

Polypus scopulo affixus.

Πετροφυὴς πολύπους, id est, Affixus scopulo Polypus, prouerbio dici potest, qui ita affixus & deditus alicui studio, aut rei adhæret, vt nullis inde machinis diuelli queat. Menander Bysantius, qui Agathii historiæ suam subtexuit, de Sapiro fortissimo milite: τῷ ἐπάλξει τὰς χεῖρας ἐπιβαλών, οἷα πολύπους ἀφύκτως πλεκτάναις [illegible], id est, Propugnaculo manus iniiciens, vt Polypus cirros suos inexplicabiles. Nazianzenus in Monodia Basilii: τὸ τῶν πολυπόδων πέπονθα, ὧν τῆς θαλάμης ἐξελκομένων, προσέχονται ταῖς κοτύλαις αἱ πέτραι: id est: Accidit mihi id quod Polypis vsuuenit, quorum flagellis saxa adhærent, si nido eos auellere tentaueris. Et in libro Carminum:

Πώλυπον ἐκ θαλάμης πέτρῃ ὣς κοτυλῆσιν ἔχοντα:

Id est,

Hærentem polypum crinali corpore saxis.

Transferri potest ad studiosum ita libris addictum, vt vix somni voluptas, aut cibi necessitas studium interpellare queat. quod de Ioanne Pico Mirandulano Comite memoratur, cui rarum aliquem codicem in bibliothecis nacto, ministri cibum & necessaria ad eum ipsum locum adferre cogebantur, vt ne interim dum cibum capit, ociarentur oculi. Potest & in amatorem quadrare, amoris cassibus irretitum, cuius animus (iuxta Plautum) adhæret affixus clauo Cupidinis.

Mora semper obfuit, diligentia profuit.

In ore vulgi, atque in communibus prouerbiis versatur hoc Plauti dictum: Cui mora semper obfuit, diligentia profuit. Hinc mora dicitur damnosa ab Ouid. lib. Metamorph. xi. Aloysius Lusinus libro 3. De compescendis animi affectibus, Hippocratis igitur præceptum est, 1. aphor. 6. morbis remedia esse viui, & leuibus quidem leuia, extremis extrema. Ea porro ipsa opportune admouenda, quoniam ὁ καιρὸς (vt ipse inquit) ὀξύς. Quemadmodum meden-

medendum in valde acutis, si materia turget, eadem die monet, nec moram in talibus, quod periculosa sit, contrahendam. Virg. 3. Æneid.

Hic tibi ne qua moræ fuerint dispendia tantæ.

Ouidius:

Principiis obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras.

Hinc Galli: Diligence passe science. &, Tard medecine est apprestee à maladie entacinee. Eo respicit Demosthenes in xxv. procem. Nihil est cautis hominibus & circumspectis adeo formidabile, quin diligentia præcaueri possit: neque vllum malum est, quin incautis & pigris euenire queat. Idem epist. 1. Quod si quis existimat Alexandrum eo fortunatum, quia ad eum quem optabat exitum, perducebat omnia, illud cogitet, quod agendo & laborando & audiendo, non desidendo, fœlix fortunatusque sit. Et in Philipp. 1. Rerum occasiones tarditatem nostram & ignauiam non expectant. Pœnitentia enim socordiam sequitur, & incuriam propter occasionem prætermissam. Accius togatarum fabularum scriptor, in Didascalico, citante Nonio: Multa amittuntur tarditate & socordia, inquit.

Maluam sere, ne tamen edas.

Μολόχην ἐπιφύτευε, μὴ ἔσθιε δέ: Maluam sere, ne tamen edas. Malua, quam authore Athenæo veteres μολόχην, primi autem Athenienses μαλάχην dixerunt, ab emolliendo ventre, quod Plinius etiam docet lib. xx cap. xxi. cum sole tanquam Heliotropium circumagitur. Cuius rei rationem reddit Theophrastus de causis Plantarum lib. 2. cap. 26. & Columella in Hortulo hoc intellexit:

Et Malache prono sequitur quæ vertice solem.

Flos enim humore coacto & quasi concreto comprimitur, calore autem diffuso & laxante se opera solis, aperit. id quod nos in scholiis nostris longe fusius explicauimus. Symbolum admonet, eiusmodi secretas naturalium rerum obseruationes diligenter animaduertendas esse, & quod in malua deprehensum est, in reliquis etiam, præcipue in tam amœno huius mundi spectaculo considerandum esse, nimirum in herbis, lapidibus, fontibus, fluminibus, animalibus. Quemadmodum sole circumagitur, ita & animum atque oculos in aliis etiam deprehendendis circumferre conuenit. Denique quod addit, μὴ ἔσθιε, intelligendum est, μὴ ἀφάνιζε τὰς τοιαύτας παρατηρήσεις, ἀλλὰ καὶ αὖξε καὶ πληθοποίει δίκην μεταφυτεύοντος. hoc est: Eiusmodi obseruationes neutiquam occultabis, sed multa accessione augeas, in morem optimi hortulani qui transplantatione suos hortulos assidue fœcundiores efficit.

DISCRIMINIS ET PERICVLI.

ERASMI.

A fabis abstineto.

Κυάμων ἀπέχεσθαι. i. A fabis abstineto. Huius ænigmatis varia reperitur interpretatio. Plutarchus in comment. de liberis educandis, ad hunc enarrat modum: Abstinendum à tractandis reipub. muneribus, propterea quod antiquitus in creandis magistratibus suffragia per fabas vice calculorum ferebantur. Quanquam idem in Probl. diuersam adfert causam: nempe quod omnia legumina ventum & humorem impurum adferant corporibus, atque hanc ob causam ad Venerem incitent. In eadem sententia M. Tullius item fuisse videtur, qui in lib. De diuinat. 1. scribit ad hunc modum: Iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis, vt nihil sit quod errorem animis perturbationemque adferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba vescerentur, quæ res habet inflationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis quærentibus videtur esse contrarius. Aristoxenus tamen apud A. Gellium lib. 4. cap. 11. refellit hanc opinionem, affirmans Pythagoram nullo legumine sæpius vsum quam fabis, quod is cibus & aluum sensim subduceret & leuigaret. Porro Gellius de cyamo non esitato causam erroris fuisse putat, quod in Empedoclis carmine, qui disciplinas Pythagoricas sectatus est, versus hic inuenitur:

Δειλοὶ πανδείλοι κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθαι.
Ah miseri è cyamo, miseri subducite dextras.

Opinati enim sunt plerique, κύαμον legumentum vulgo dici. Sed qui diligentius scitiusque carmina Empedoclis arbitrati sunt (vtar enim verbis Gellianis) κυάμους hoc in loco testiculos significare dicunt, eosque more Pythagoræ operte atque symbolice κυάμους appellatos, quasi sint εἰς τὸ κύειν δειλοί, καὶ αἴτιοι τοῦ κύειν: id est, ad ferendum vterum efficaces, causæque ferendi vteri, & gcnituræ humanæ vim præbeant. Idcirco Empedoclem versu isto non à fabulo edendo, sed à rei Venereæ proluuio voluisse homines deducere. De causis interdictæ fabæ hæc ex Arist. refert Laertius: Φησὶ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ τῶν κυάμων, παραγγέλλειν αὐτὸν ἀπέχεσθαι τῶν κυάμων, ἤτοι ὅτι αἰδοίοις εἰσὶν ὅμοιοι, ἢ ὅτι ᾅδου πύλαις, ἀγόνατον γὰρ μόνον· ἢ ὅτι φθείρει, ἢ ὅτι τῇ τοῦ ὅλου φύσει ὅμοιον, ἢ ὅτι ὀλιγαρχικόν· κληροῦνται γοῦν αὐτοῖς. id est: Ait autem Arist. in lib. De fabis, illum iussisse à fabis abstineri, vel quod pudendis essent similes, vel quod inferorum portis (vnum enim hoc legumen expers genituræ) vel quod corrumpat, vel quod vniuersi naturæ simile, vel quod ad oligarchiam pertineat: nam fabis sortiuntur. Cum eo quod postremo loco attingit Arist. conuenit quorundam sententia, qui putant Pythagorā hoc ænigmate deterruisse à capessenda repub. Mihi magis etiam arridet, quod addit is qui historias quas Gregorius Nazianzenus attigit, collegit, edere fabas, qui lucro corrupti ferunt suffragia. Plutarchus apud eundem Gellium testatur, Aristotelem scriptum reliquisse, quod Pythagoras μήτρας καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλήφης, καὶ τοιούτων τινῶν ἄλλων, ἀπείχετο: id est, vulua, corde, & marina vrtica, atq; id genus quibusdam aliis abstinuerit. Theon grammaticus apud Plutarch. in Symp. narrat, apud Ægyptios tantam esse fabarum religionem, vt eas neque serant, neq; comedant, imo nec aspicere fas sit: Herodoto teste. Quin & apud Romanos inter funesta habebantur fabæ: quippe quas nec tangere, nec nominare Diali flamini liceret, quod ad mortuos pertinere putarentur. Nam & lemuribus iaciebantur laruis, & parentalibus adhibebantur sacrificiis, & in flore earum literæ luctus apparere videntur, vt testatur Festus Pompeius. Plinius existimat ob id à Pythagora damnatam fabam, quod hebetet sensus, & pariat insomnia, vel quod animæ mortuorum sint in ea. Qua de causa & in parentalibus assumitur. Vnde & Plutarchus testatur, legumina potissimum valere ad euocandos manes. Varro ob hoc flaminem ea non vesci tradit, quoniā & in flore eius literæ lugubres inueniuntur. Cæterum quod Plutarchus in probl. rerum priscarū inter cætera refert, ob id damnatas fabas, quod Lethes & Erebi sint cognomines, quid sibi velit, non satis intelligebam: nisi quod consultis Græcis codicibus, cōperi tandem vel librarii vel interpretis errorē. Siquidem & Græca sic habent πότερον ὡς οἱ Πυθαγορικοὶ τοὺς μὲν κυάμους ἀφωσιοῦντο διὰ τὰς λεγομένας αἰτίας τὸν δὲ λάθυρον καὶ τὸν ἐρέβινθον, ὡς παρωνύμους τοῦ ἐρέβους καὶ τῆς λήθης. id est: An quod Pythagorici fabas quidem abominabantur, ob causas quæ feruntur, lathyrum autem & erebinthum, quod nomen à Letho & erebo deductum habeant? Hactenus Plutarchi verba retulimus. Lathyrus autem & Erebinthus ciceris genera sunt. Lethe Græcis obliuionem sonat. Erebus à caligine nomen habet: inauspicatæ voces, sapientiæ studiosis. Hic lapsus in hoc profuit, vt Latini codicis mendum ostenderimus, ne quis ad eundem impingat lapidem.

A gallo candido abstineas.

Ἀλεκτρυόνος μὴ ἅπτεσθαι λευκοῦ. id est: Albo gallo ne manum admoliaris: quod Mensi sacer sit, vt pote horarum nuncius.

E paucis verbis ingens bonum aut malum.

In Antigona: Electra sic loquitur sorori Chrysothemidi:

Πολλά τοι σμικροὶ λόγοι
Ἔσφηλαν ἤδη καὶ κατώρθωσαν βροτούς.

Id est:

Sermo profecto rebus in compluribus
Deiecit homines, simul & erexit, breuis.

Sentit interdum ex paucis verbis perperam intellectis, magnos nasci errores: atque etiam erroris correctionem ex paucis recte intellectis. De leuissimæ rei grauissimis pœnis dictum est alias.

Coronam ne carpseris.

Στέφανον μὴ δρέπεσθαι. id est: Coronam ne carpseris. Diuus Hieronymus aduersus Ruffinum interpretatur, vrbium leges obseruandas esse, non violandas, neque reprehendendas, quod vrbium turrita mœnia coronarum speciem præbeant.

Sub omni lapide scorpius dormit.

Ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος εὕδει.

Id est,

Sub omni lapide scorpius dormit. aut (vt metri quoque ratio seruetur: est enim anapæsticus dimeter)

Est sub lapide scorpius omni.

Admonet adagium, cauendum esse, ne quis apud captiosos, & calumniosos temere loquatur: quicquid enim attigerit, periculum esse ne mordeatur. Constat autem, scorpios solere sub saxis cubitare: quæ si quis tollat incautius, fit vt ictus vulnus accipiat. Conueniet & in morosos, qui quiduis causari solent: vel in pigros, qui friuola quædam prætexentes, suffugiunt laborem. Aristophanes ἐν θεσμοφοριαζούσαις:

Τὴν παροιμίαν δ' ἐπαινῶ
Τὴν παλαιάν· ὑπὸ λίθῳ γὰρ παντί που
Χρὴ μὴ δάκῃ ῥήτωρ ἀθρεῖν.

Id est:

Sermo mi vetus probatur:
Nam decet lapide sub omni
Mordeat ne rhetor, obseruare.

Nicandri cōmentator, hunc senarium citat ex captiuis Sophoclis:

Ἐν παντὶ γάρ τοι σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ.

Id est:

Etenim hoc sub omni lapide scorpius excubat.

hoc est, nihil tutum, & omnia cauenda.

Cauendum à potentiore.

Qui se negabit rem habere velle cum homine longe potentiori, quique magnopere possit lædere, recte accommodauerit illud eodem è libro:

Οὐ γὰρ ἔγωγ' ἐθέλοιμι Διὶ Κρονίωνι μάχεσθαι.

Id est:

Cum Ioue ego sane nolim certamen inire.

Periculum ne temere subeas.

Nemo longam nauigationem suscipit animi causa, sed adactus

graui quapiam necessitate: aut nemo diuturnum, grauemque laborem capessit temerè. Ad id congruet illud ex eodem libro:

Τίς δ' ἂν ἑκὼν τόσσον διαδράμοι ἁλμυρὸν ὕδωρ;

Id est:

Quis tantum salsi laticis percurreret vltro?

Fortunæ nouacula.

Tiresiæ verba sunt ad Creontem, admonentis vt in summo discrimine positus sapiat:

Φρόνει βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ τύχης.

Id est:

Sape, denuo nunc positus in nouacula
Fortunæ.

Calamitati quam excitarat Eteoclis & Polynicis contentio, successit hæc quam offensis diis excitauit Creon. Quanquam hic versus obiter nobis alibi citatus est, in prouerbio, In acie nouaculæ.

Nauigationis socius.

Ante retulimus, In eadem esse naui, qui communi tenentur periculo. Ad hoc allusit Ismene, in eadem fabula, dicens se non recusare, quo minus subiret idem periculum quod subiret Antigone soror:

Ἀλλ' ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν οὐκ αἰσχύνομαι
Ξύμπλουν ἐμαυτὴν τοῦ πάθους ποιουμένη.

Id est:

Sed in tuis non erubesco me malis
Rate vecta eadem calamitati adiungere.

Non mouenda loqui.

In Antigona iam irritatior Tiresia sic minatur Creonti:

Ὄρσεις με τἀκίνητα διὰ φρενῶν φράσαι.

Id est:

Tu me excitas, vt quæ latent in pectore
Immota, cogar proloqui.

Vsus erit quoties aduersariorum improbitas eo nos compellit vt quæ decreueramus silentio tegere, efferamus. Creon enim illum conuicio tetigerat, dicens:

Σοφὸς σὺ μάντις, ἀλλὰ τἀδικεῖν φιλῶν.

Id est:

Tu doctus augur, at suetus lædere

Quod ipsum conuenit in hominem prudentem aut eruditum, sed improbum. Confine est illi, Non mouenda moues.

Vati non conuiciandum.

In Antigona Creon Tiresiæ, more vatum incandescenti, ac liberiorib. dictis impetenti regem, ita loquitur:

Οὐ βούλομαι τὸν μάντιν ἀντειπεῖν κακῶς.

id est:

Vati vicissim nolo proloqui male.

Quod Horatius ait,

—— Genus irritabile vatum:

non tantum ad poetas, sed multo magis ad diuinos pertinet. Eblandiendum est, si quid ab eis velis exculpere: quos si prouoces, diuinant omnia mala. Conueniet vti, vbi quis nos impetierit impotenti conuicio, velut afflatus furore quodam, cui honoris gratia nolimus vicissim maledicere, quum non desit quod retorqueatur: aut quum libertatem eam tribuimus iræ, veluti furori cuidam. Cũ irato enim nihilo sanius decertes conuiciis quam cum furioso. Finitimum est illi quod ante retulimus: Omitte vatem. Præterea illi: Ni pater esses, quod est in hac eadem fabula, sub persona Hæmonis.

Thrasybulo Dionysium dicitis esse similem.

Θρασυβούλῳ Διονύσιον φατ' εἶναι ὅμοιον: id est, Dionysium Thrasybulo similem esse dicitis. Dici solitum, vbi quis ea componit, quæ nimio interuallo inter se differunt. Dionysius enim inter pestilentissimos tyrannos commemoratur, Thrasybulus laudatus, quod Reipublicæ studiosissimus fuerit. Sumptum est è Pluto Aristophanis.

DIVITIÆ.

ERASMI. *Auro habet suppactum solum.*

Prouerbiali figura dixit Plautus in Bacchidibus:

Sed diuesne est isthic Theotimus?
Etiam rogas? qui soccis habeat auro suppactum solum.

De prædiuite, cui tanta suppetat auri vis, vt pedibus calcet. Solum enim pro infima crepidarũ parte posuit, aut certe pro pauimento.

DIVITVM PRÆROGATIVA.

ERASMI. *Locupletum reditus.*

In locupletes, quibus alius ex alio succedit reditus, accommodabitur illud ex eodem libro de pomariis Alcinoi dictum:

Οὐδὲ θέρευς ἐπετήσιος. ἀλλὰ μάλ' αἰεὶ
Ζεφυρίη πνείουσα, τὰ μὲν φύει, ἄλλα δὲ πέσσει
Ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, μῆλον δ' ἐπὶ μήλῳ,
Αὐτὰρ ἐπὶ σταφυλῇ σταφυλή, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ.

Id est,

—Nec singulos æstas renouatur in annos:
Sed flans perpetuo Zephyrus spiramine fœtus
Hos producit, & hos demittit ab arbore mites:
Et pyra adulta pyris succedunt, malaque malis,
A fico ficus, atque vua senescit ab vua.

Deorum concio.

Θεῶν ἀγορά: id est, Deorum concio, siue curia. Hesychius indicat dici solitum in eos, qui libere, magnaque cum autoritate loquuntur, perinde quasi dii loquuntur hominibus. Addit Athenæus esse locum huius cognominis. Conueniet in diuites aut præpotentes, qui nonnunquam quum stultissime loquantur, tamen freti opibus ac potentia, pro oraculo volunt haberi quicquid dixerint. Cognatum est illi quod alibi retulimus, Argenti fontes loquuntur.

Bathyclis poculum.

Βαθυκλέους κύλιξ: id est, Bathyclis calix. dictum videtur in eos, qui diuitiis suis soli fruuntur, nemini quicquam impartientes. Apud Plutarchum in Conuiuio septem sapientum, Ardalus quidam sic alloquitur Æsopum: Tu nunquam huc transmittes poculum ad nos, quum videas istos tanquam Bathyclis calicem inter se transmittere, cæterum alii nemini impartientes. Cui respondit Æsopus: At ne hoc quidem poculum est publicum: siquidem vni Soloni iam dudum astat. Bathycles Græcis sonat profundi gloriæ: quo nomine videtur fuisse quispiam diues sibi viuens, sibique bibens.

Satietas ferociam parit.

Nicolaus Stobæus in Collectaneis suis hanc sententiam prouerbii titulo citat: τίκτει κόρος μὲν ὕβριν, ἀπαιδευσία δὲ μετ' ἐξουσίας ἄνοιαν. id est: Parit satietas ferociam, imperitia cum potestate coniuncta, insaniam. Tollit animos opulentia: quod si ad inscitiam accedat potestas, iam res ad insaniam vsque procedit. Conuenit cum illo, Fœnum habet in cornu. Pindarus in Olympiis immutauit sententiam dicens, ὕβριν κόρου ματέρα: id est, ferociam matrem satietatis. Sed reprehenditur ab interprete, qui magis approbat Homeri versum:

Τίκτει τοι κόρος ὕβριν, ὅταν κακῷ ὄλβος ἕπηται.

Id est:

Fastum copia gignit, opes vbi prauus adeptus.

Cæterum hunc versum non memini legere apud Homerum, nec videtur illi γνήσιος: certe quod constat, extat in sententiis Theognidis.

COGNATI. *Caput vnctum.*

Vnctum caput, diuitiarum argumentum: & vncti diuites dicuntur. Iuuenalis:

Vnctamque Corinthum.

Cic. in 4. contra Verrem: Ita palæstritas defendebat, vt ab illis vnctior discederet. Catullus de Varri scorto:

Cur quisquam caput vnctius referret?

Idem in Cæsarem & Mamurram:

—Quid hic potest,
Nisi vasta deuorare patrimonia?

Horatius in 1. epist. ad Scæuum:

—— Accedes siccus ad vnctum.

id est, pauper ad diuitem.

COGNATI. *Contrariorum eadem disciplina.*

Istud in Philosophorum scholis tritum ac celebratum est: Contrariorum eandem esse vim ac potestatem: cum de vi percipiente, & ea qua contraria apprehenduntur, agitur. Etenim album & nigrum eadem facultate cognoscimus, itemque consonum & dissonum, calidum & frigidum, & similia. Et de hac potestate intelligendus est locus ille in principio v. Ethicorum, vbi hoc dicitur: Quinetiam ob hanc ipsam causam contrariorũ eadem ars est, eademque scientia. Opposita autem iuxta se posita, magis elucescunt. Sic Aristoteles more suo breuitatem amans, ex altero alterum voluit intelligi: quoniam quæ contraria sunt, easdem sortiuntur per contrarium considerationes.

ELABENDI.

EX APP. ERASM. *Rodere casses.*

Pro, effugii occasionem quærere, etiam cum argumentis implicitis tenemur, aut alia ratione capti sumus. Repete prouerb. sup. Chil.5. centur. v. quod est ordine 38 ἐκκλίνειν.

COGNATI. *Luto pedem euellere.*

Simile est huic Græco prouerbio, ἐκτὸς πηλοῦ πόδας ἔχεις quod est, Extra lutum pedes habes: de his qui alicunde se expedierunt, & è molestia euaserunt. Horatius:

Nec quicquam cœno cupiens euellere plantam.

Plinius libro viii. cap. xlii. Euellere sese è cœno, dixit. Vide alibi, Aqua hæret. Et apud Erasmum, In eodem hæsitas luto.

EX-

EXCELLENTIÆ.

ERASMI. *Longe vicit.*

Qui sentiet aliquem ita præcellere, vt periculum non sit, ne quis illi præripiat palmam, conueniet illud ex eodem libro:

—Σὺ δὲ θάρσει, τόνδε γ᾽ ἄεθλον
Οὔτις Φαιήκων τῶνδ᾽ ἵξεται οὐδ᾽ ὑπερήσει.

Id est:

Attu fide animo, quando hoc certamine nullus
Phæacum, te nec æquabit, nec superabit.

EXECRANDI.

ERASMI. *In directum.*

Quibus precamur exitium, eos iubemus ire in malam crucem, ad coruos, ad cynosarges. Pro eodem prisci dixerunt in directum: quod illi dierectos appellarent in crucem suffixos. Nonius citat ex Varrone: Apage in directum à domo nostra istam insanitatem. Dierectos dicitputat, quasi in diem erectos. Fortasse scriptum erat, in dium erectos: quod qui crucifiguntur, sub dium exponuntur. Præsertim quum addat, à domo nostra. Sub dium rapiuntur, quæ domo efferuntur. Insanitatem autem pro insania dixit M. Tullius, ne quis mendum suspicetur.

IVNII. *Luce perire liceat.*

Is qui malis succumbere non recuset, modo misceatur læti quippiam, hoc est mortem non abnuat, dum votis suis respondeat fortuna, prouerbii specie Homericum illud hemistichium vsurpabit, quo vsus est Idomeneus Iliad. ρ.

—Ἐν δὲ φάει καὶ ὄλεσσον:
Luce perire etiam liceat.—

optat enim ab Ioue discussa caligine lucem reddi: qua concessa mortem oppetere non detrectet. Tali notum est illud in Odyss.

—Ἰδόντα τὰ φίλτατά με λίποι αἰών.
—Defungar vita, dum videro grata.

Ita parasitus famelico ventre moriens, optet saturo disrumpier dono: & qui naufragio perit, non recusarit mortem in terra occumbere.

FACILITAS.

Doceat qui didicit.

Idem in eodem Encomio: τὸ διδάξαι δὲ τοι εἰδότι ῥᾴτερον: id est. Docere porro facilius ei qui didicit. iuxta illud:

Disce, sed à doctis.—

Nemo facilius artem tradit alteri, quam qui eam exacte callet. Nouit enim multa in compendium contrahere, nouit obscuris dare lucem. Proinde quod quidam tot ambagibus circumagunt ac detinent adolescentes in disciplinis, in causa est, aut quæstus, aut liuor, aut imperitia.

EX APP. ERASM. *Sine sanguine.*

Facilem voti expletionem significant & illa, ἀνιδρωτὶ, citra sudorem, ἀναιμωτὶ, absque cruore, Dormienti Dii confecerunt. Tenent. Dum nihil agenti cœlo in sinum deuolauit historia. Ouid. ὦ πόλις, ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς: O ciuitas, vt tu quidem es felix magis quam prouida. Athen.

FACVNDIA.

Sybaritica oratio.

Συβαριτικοὶ λόγοι: id est, Sybaritici sermones. Hesychius narrat ἄκωπον quempiam, Sybaritam opinor, summo studio incubuisse, vt orationis quoque genus haberet lautum & opiparum: hinc dictum prouerbialem ortum, vt oratio nitidior & accuratior, Sybaritica diceretur. De luxu Sybaritarum in apparandis conuiuiis, dictum est in prouerbio, Sybaritica mensa. Sic & Asiaticum dicendi genus venit in prouerbium. Fit enim fere, vt qualis vita, talis sit oratio. Congruet & in orationem arrogantem atque ampullosam. Nam & fastus nomine notati sunt Sybaritæ, Sybaritæ per plateas.

IVNII. *Musarum fauus.*

Μουσῶν σκόλων αἰθρίαιον: id est, Fauus Musarum propitiatum. Dicetur non inuenuste de omnibus numeris absoluto, & carminis elegantia nulli secundo poeta. Dictum est poetæ cuiuspiam de Sophocle, vt refert Philostratus Iunior in Iconibus, quanquam ibi corrupta voce αἰθαλίον legitur. Constat autem Sophoclem ob carminis suauitatem μέλιτταν velut apem fuisse dictū, & νέαν σειρῆνα, id est, Sirenem nouam. Fauus mellis dulcissimus est. vnde illa Paraphrasis Dauidica: γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον. id est: Præ melle & fauorum nectare dulcia. Huc trahi potest illud Aristophanis: μέλιττα μούσης, χαρίτων θρέμμα. id est: Apis Musarū, & Charitum deliciæ. de erudito viro.

FESTINATIO.

Celeritas in malis optima.

Sophocles in Antigona:

Βραχίστα γὰρ κρατοῦσι τ᾽ αὖ ποσὶν κακά.

Id est:

Vrgentibus malis celeritas optima est.

Verba sunt Chori ad Creontem, in vario luctu domus cupientem è medio tolli. Nam cito perire quem vitæ tædet, nonnihil est lucri. Nihil molestius, quam diu animo discruciari, si quid mali imminet, quod vitari non queat: optimum est, dare operam vt sit quam breuissimum.

Antequam incipias, consulto.

Antequam incipias, consulto: vbi consulueris, mature facto opus est. Hanc sententiam Salustianam Aristoteles vt prouerbialem refert libro Moralium Eudemiorum v. & Nicomachiorum vi. καὶ φασὶν πράττειν μὲν δεῖν ταχὺ τὰ δόξαντα, βουλεύεσθαι δὲ βραδέως. id est: Et aiunt quidem mature faciunda quæ decreta sint, cæterum lente cunctanterque deliberandum. Diogenes Laertius huius dicti autorem facit Biantem. In hanc sententiam copiosius diximus in prouerbio, σπεῦδε βραδέως. Laudatur hoc nomine Datames apud Æmylium Probum, quod vbi cogitasset, facere nolebat cogitata, solitus cogitare, priusquam conari.

FIDES ET GRAVITAS.

ERASMI. *Barbati.*

Apparet apud Romanos prouerbiali ioco barbatos dici consuesse, homines priscis ac simplicibus moribus rusticanæque veritatis, quod illic sero receptum sit barbam radere, aut tonderi. Siquidem, autore Plinio, P. Ticinius Mena primus è Sicilia tonsorem induxit, anno ab vrbe condita quadringentesimo quinquagesimoquarto, quum hactenus fuissent intonsi. M. Tullius lib. De finibus 4. Hoc vero te ferre non potuisse, quod antiqui illi quasi barbati, vt nos de nostris solemus dicere, crediderunt: eiusqui honeste viueret, si idem & bene valeret, & bene audiret, copiosusq; esset, optabiliorem fore vitam, melioremq; & magis expetendam quam illius, qui æque vir bonus, multis modis esset, vt Ennii Alcmæon,

Circumuentus morbo, exilio atque inopia.

Illi igitur antiqui non tam acute optabiliorem illam vitam putant præstantiorem, beatiorem. Stoici autem, &c. Eo spectat illud Iuuenalis:

—Facile est barbato imponere regi.

FOEMINÆ.

ERASMI. *Ampullacea.*

Plautus in Menæchmis videtur ampullaceam vocare, mulierem magnifice cultam. carmen sic fertur: Quondo te auratam & vestitam bene habet, ampula spem. Recte perhibent, melius sanā est mulier mentem sumere. Ampula spem, certum est deprauatas esse voces. Quidam reponunt ampullosam: verum hanc dictionem trochaici carminis ratio non patitur. Ampullaceam, & metro congruit, & sensui. Plin. lib. xv inter genera pyrorum commemorat ampullacea. Qui tamen locus haud scio an mendo vacet: verba Plinii sic habent: Ab odore myrrhapia, laurea, nardina: à tempore, hordearia: à collo, ampullacea, & coriolana.

COGNATI. *Silena.*

Si qua puella simis est naribus, silena & satyra ab amante nominatur. Silenus enim Bacchi nutritius & pædagogus: & satyri, compressæ & simæ naris finguntur. Lucret. lib. 4.

Simula σιλήνη ac satyra est.—

Ex Sileni enim & satyrorū vitio excogitata est à Lucretio speciosa in amica excusatio deformitatis, quæ eadem in diis sit: vt prope venustum videri debeat, & decorum, quod in diis reperiatur, qui omnis labis & turpitudinis expertes habentur.

COGNATI. *Δορκάς*

Vox in Græco sermone peruulgata, qua mulier næuosa ac lignea, siue cute dura & arida, contumeliæ causa dicitur. Est enim quoque macula formæ næuus, & dorcas belua gracilis, & pelle coloribus distincta. Lucretius.

—Næuosa ac lignea δορκάς.

FORMA ET DEFORMITAS.

ERASMI. *Nutricis pallium.*

Nutrices quoniam tractant infantes, sæpe vestes habent, pua;

saliua, mictu foriaque contaminatas. Vnde Plautus in Bacchidibus: Si vnam peccauisses syllabam, fieret corium tam maculosum quam est nutricis pallium. In arcanis literis crebra mentio panni menstruatæ.

FORTITVDO.

ERASMI. *Sustine & abstine.*

Epictetus Cynicæ sectæ philosophus vniuersa philosophorum dogmata, quæ ad humanæ vitæ pertineant felicitatem, quæque tot voluminibus vix explicant cæteri, duobus verbis absolute complexus est, quæ iam olim prouerbii vice celebrantur à doctis, digna profecto, quæ omnibus parietibus, omnibus columnis inscribantur, omnibus anulis insculpantur. Ea sunt huiusmodi: ἀνέχου καὶ ἀπέχου. id est: Sustine aut abstine. Quorum altero monemur, vt aduersa fortiter toleremus: altero, vt ab illicitis temperemus voluptatibus. Referuntur in Noctibus Gellianis lib. 17. cap. 19. Apud Athenæum refertur hoc carmen, tacito autoris nomine,

Ἀγαθὸς ἀνὴρ λέγοιτ' ἂν ὁ φέρων τἀγαθά,
Ἀγαθὸς ἂν εἴη καὶ ὁ φέρων καλῶς κακά.

Id est:

Bona quisquis adfert, vir bonus vocabitur:
Bonus erit & ille, qui mala pertulerit bene.

Recipere animum.

Vbi quis re subitaria consternatus, postea recipit sese, conueniet illud ex Odysseæ ω.

Αὐτὰρ ἐπεί, ῥ' ἄμπνυτο καὶ ἐς φρένα θυμὸς ἀγέρθη.
Vt respirauit, rediitque in pectora sensus

FORTVNÆ COMMVTATIO.

IOANNIS VLPII. *Ager quam multos habuisti, & quam multos habiturus es dominos.*

Citatur à Chrysostomo ex his, quæ vulgo dicuntur: quod & ad domos, pecunias, vestes, ornamẽta, & terrena omnia rectissime dici potest: indicat, quæ huius seculi sunt relinquenda esse, solam vero virtutem & recte factorum conscientiam nobiscum ad supercœlestem illam vitam commigrare.

FRAVDIS.

Diuersarum partium.

Qui volet innuere Metium quempiam, & cum vtraque parte colludentes, aut aduocatum præuaricatorem, aut proditorem ducem, non ineleganter vsurpauerit illud ex Iliad. lib. v.

Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνοίης, ποτέροισι μετείη,
Ἠὲ μετὰ Τρώεσσιν ὁμιλέοι, ἢ μετ' Ἀχαιοῖς.

Id est,

Porro Tytiden minime dignoscere possis,
Troianos ne inter versetur, an inter Achiuos.

Phrynichi lucta.

Τὸ Φρυνίχου πάλαισμα: id est, Phrynichi luctatio. Diogenianus indicat dictari solitum de iis, qui astu dolisque negocium peragunt. Fuit is Phrynicus Lacedæmoniorum proditor, quem vetus Comœdia carbone notauit.

FRVGALITAS.

De sportula cœnare.

Athenæus lib. 8. Græci τὸ ἀπὸ σπυρίδος δεῖπνον, id est, cœnam è sportula proprie vocabant, quoties aliquis sibi parasset cœnam, eaque in sportulam composita, iret apud alium cœnaturus. Quod genus & hodie durat inter homines frugi, qui nec grauari volunt sumptu, nec alios grauare. Lepidius erit, si transferatur ad eum, qui sic adit discendi gratia, vt ipse vicissim adferat quod doceat, vt fiat eruditionis permutatio.

Ἀγαθοδαιμονισταί.

Agathodæmonistæ dicebantur olim, qui parce biberent. Tantum Hesychius, autor ex re nomen habens: nisi forte hoc operis quod habemus, epitome est eius quod ille scripsit. Proditum est, Socratem nunquam de primo cratere bibere solitum, sed secundo seruare sitim. Tertium autem craterem ἀγαθοῦ δαίμονος appellabant, quemadmodum alibi declaratum. Itaque qui sitim seruabant tertio crateri, ἀγαθοδαιμονίζειν dicebantur. Itali raro bibunt in conuiuio, nec nisi saburrato, vt Plautino verbo vtar, stomacho. Nos à potu auspicamur conuiuium, & potu claudimus, frustra reclamantibus medicis.

FRVSTRATA SPES.

Cœlo ac terræ loqui.

Qui frustra vociferantur, cœlo ac terræ loqui dicuntur. Sic enim solent, qui diffidunt hominum præsidiis, exclamare: O cœlum, ô terra. Theognetus apud Athenæum lib. 3. ac rursus lib. 15.

Πεφιλοσόφηκας, γῇ καὶ οὐρανῷ λαλῶν,
Οἷς οὐδέν ἐστιν ἐπιμελὲς τῶν σῶν λόγων.

Id est:

Terræ loquens, cœloque philosophatus es,
Sed hisce nulla est cura sermonis tui.

Confine est illi, quod alibi retulimus: Vento loqueris.

FVERVNT NON SVNT.

ERASMI. *Haud solide.*

Οὐ παγίως: id est, Haud firmiter. Plato in Theæteto, mirum quamobrem prouerbii loco retulerit: nisi forte ob metaphoram duriusculam, παγίως, addidit ὥς φασιν. Agit enim illic Socrates de his, quæ suapte natura firma non sunt, sed aliis adhærentia reciprocis motibus variantur, vt sint aut non sint velut album & nigrum, agens & patiens. Locus sic habet: καὶ πάντα τὸν αὐτὸν τρόπον ... αὐτὸ δὲ καθ' αὐτὸ μηδὲν εἶναι, ὃ δὴ καὶ τότε ἐλέγομεν, ἀλλ' ἐν τῇ πρὸς ἄλληλα ὁμιλίᾳ πάντα γίγνεσθαι καὶ παντοῖα ἀπὸ τῆς κινήσεως, ἐπεὶ καὶ τὸ ποιοῦν εἶναί τι καὶ τὸ πάσχον αὐτῶν ἐπὶ ἑνὸς νοῆσαι, ὥς φασιν, οὐκ εἶναι παγίως. id est: Atque ad eundem modum de reliquis sentiendum est, sed vnumquodque per se nihil esse, quod sane ego & tu dicebamus, sed in mutuo inter se congressu omnia fieri, & omnifaria, videlicet è motu. Quandoquidem & agens esse aliquid, & patiens, vnumquodque per se intelligere, sicut aiunt, solide non possumus. Aristoteles lib. Rhet. 2. ait, senes ob rerum experientiam semper addubitare, neque quicquam asseuerare, sed omnibus dictis addere ἴσως καὶ τάχα, id est, forte & forsitan: παγίως δ' οὐδέν, id est nihil firmiter. πάγιον Græcis dicitur, quod compactum est: à πήγω, quod est figo siue compingo, Inde παγίως, pro solide & certo. Accidentia quodammodo fluunt. Substantia solida est: & eorum quæ dicuntur ad aliquid, ratio pendet aliunde: patris enim ratio perit patri, si moriatur filius, quũ nihilo secius subsistat patris substantia. Quin & Latinis res soli dicuntur, bona immobilia: & à solo solidum dicitur, quod integrum est & compactum. Id Osci solum vocant pro toto. Iuuenalis:

—Nobilitas sola est atque vnica virtus,

Sic hanc vocem frequenter vsurpat diuus Hieronymus. Hinc Sextus Pompeius Festus, dicta putat soliferrea tela, quæ tota ferrea sunt: & hominem solertem, quod omneis arteis calleat: & solenne, quod omnibus annis fit. Indidem & terram solum dicimus, quod fixa sit & compacta, non profluens aeris & aquæ instar.

FVCVS.

COGNATI. *Rhetorici colores.*

Qui ad exornationes atque figuras se conferunt, apud Gallos prouerbio dicuntur, rhetoricis coloribus vti: hoc est, fucatis pigmentis, quibus nihil ineptius, si bonis sententiis non fuerint coniuncta. Huiusmodi sunt apud Lucianum de mercede conductis, tragœdiarum libri cocco, purpura, auro, argentove foris amplifice decorati, intro vero simulac inspexeris, nihil lætabile, nihil delitiosum deprehendas, sed adulteria infanda, incestus, sacrilegia, turpissimas cædes, & omne scelerum & impietatis genus. ὕβριν enim, vt antiquus Phocylides ait, ὁ πολὺς πλοῦτος, καὶ ἐς ὕβριν ἀέξει.

Diuitiæ elatum faciunt, scelera impia adaugent.

Vide, Aliud in titulo, aliud in pixide: supra.

GARRVLITAS.

ERASMI. *Citeria.*

Citeriæ conuicium in homines impendio loquaces olim iactatum est. Cato in M. Cælium: Quid ego dicerem amplius? quem denique credo in pompam vectitatum iri ludis pro Citeria, atque spectatoribus sermocinaturum. Festus Pompeius admonet, Citeriam dictam fuisse quandam effigiem argutam ac loquacem, quæ ridiculi gratia in pompis vehi soleat, crepitum & strepitum assidue ædens. Nunc in pompis non circumfertur Citeria, sed multi Citerias habent domi, factitiis illis multo magis obstreperas.

Siculæ nugæ, Gerræ, Persolæ nugæ.

Siculæ nugæ prouerbio dicuntur res leuiculæ. Ausonius in epistola ad Symmachum:

Cogitans, inquit, non illud Catullianum,
Cui dono lepidum, nouum libellum:

sed amargoteron & verius,

Cui dono illepidum, & rudem libellum:

non diu quæsiui. Tu enim occurristi, quem ego, si mihi potestas sit, ex omnibus vnum semper eligerem. Misi itaque ad te friuola gerris Siculis vaniora. Porro Siculorum dicacitas nota est veterum literis. Nam Siculus fuit Epicharmus: ad cuius exemplar properare Plautus dictus est Horatio. Plautus autem in nugis ac iocis est immodicus, nec raro ineptus. Porro gerras Græci crates vimineas appellant. Ea vox postea vulgo pro nugamentis rebusque friuolis vsurpata est, autore Festo Pompeio, hac quidem occasione, Athenienses cum Syracusas obsiderent, & crebro gerras poscerent, irridentes Siculi Gerras clamitabant. Hinc in prouerbium cessit. Vnde & familiares, quique inter se nugas omneis communicant, Congerrones vocantur. Suidas neutro genere γέῤῥα refert, vt Persicam vocem: quæ quidem tum arma declaret, tum quoduis defensaculum. Etymologicon Græcum addit, apud Siculos naturam muliebrem gerron appellari: γέῤῥα nanque dici, commutatione literæ, quasi, δέῤῥα. Δέῤῥις autem apud Græcos pellem significat: & gerra proprie defensacula sunt pellicea. Plautus in Pœnulo: Scitum per tempus hoc iam est verbum si verbum vetus. Nam istæ blanditiæ mihi sunt, quod dici solet, gerræ germanæ. Ædepol liræ, liræ Germanas dixit, non Germanicas, absit, sed meras ac veras nugas. Quod autem Plautus vocat liræ, Græci dicunt λῆρον, siue λῆρήματα. Vocem dictam putant à λήθω & ῥέω: quod dictum fallens memoriam excidit. Quemadmodum & φλύαρον & φλυαρίαν dictam à φλύω & ῥέω: quod superfluant, exundentque verbis garruli. Apud hunc ipsum Plautum & Persolas nugas legimus: opinor ob montes aureos, qui apud Persas esse perhibentur.

Χηναλώπηξ

Theagenes, quod esset garrulus ac stupidus more anserum, & versipellis more vulpium, vulgari ioco dictus est χηναλώπηξ: voce composita ex ansere & vulpe. Quanquam Didymo magis probatur, anseris nomen additum, quod auitio, ac præsertim anserinis supra modum delectaretur, videlicet vulpium more. Anseris iecur olim in summis erat deliciis. Huius adagii meminit Aristophanes in Auibus.

Cribro crebrius.

Scite dictum est Plauto, nec sine prouerbii schemate. Cribro crebrius, pro eo quod erat, plurimis locis, ac passim: Villam integundam intelligo totam mihi. Nam nunc pellucet ea quam cribrum crebrius. Vulgus de futili ac loquaci dicit: Tam solidus est quam cribrum:

Larus.

Κέπφος λάρος, id est, Cepphus larus. In garrulum ac vecordem dicebatur, præcipue qui cuiusuis rei cupiditate deceptus capitur. Ab auis ingenio ductum, quam spuma marina gaudere tradunt. Capitur autem ad hunc modum. Obiicitur spuma primum longiore interuallo: deinde propius propiusque. Postremo manibus gestantes exhibent. Larus itaque cibi auiditate captus comprehenditur. Aristophanes vtitur in Pluto. Interpres admonet cognomen esse prouerbiale. Rursum in Nebulis Cleonem Larum vocat, quod furtis ac rapinis inhiaret. Lucianus in libello De mercede seruientibus, σὺ δ' οὖν τὸν παρακαλέσας θαῤῥεῖν, ἐπιχείρει τῷ ἄγρῳ, εἰ θέλεις, καθάπερ ὁ λάρος, ὅλον περιχανὼν τὸ δέλεαρ, id est, Summa vero fiducia, venatum aggredere, si videtur, lari in morem, totam escam ore deuorans. Athenæus libr. Dipnosophistarum 10. indicat auem hanc Herculi attributam à priscis, quod & ille fuerit ἀδηφάγος, atque itidem βουφάγον esse vocatam. Olim præcipuus gurgitum luxus erat in piscibus, id quod omnium libri testantur, quicunque vel apud Græcos vel apud Latinos scripserunt de hoc genere. (Quo magis mirum est hodie religionis causa vulgus piscibus vesci.) Proinde congruet & in obsonatores, quod larus auis piscium sit appetens.

Cepphus parturit.

Κέπφος ὠδίνει, id est, Larus parturit. Dicebatur in eos qui pollicerentur ingentia, deinde nihil promissis dignum præstarent. Est enim larus auis multa plumarum copia circumtecta: cæterum carnibus exiguis: pariens autem vociferatur. Recensetur adagium ab Aristophanis interprete, in comœdia cui titulus, Pax. Confine est illi,

> Parturiunt montes: nascetur ridiculus mus.

Dicenda tacenda locutus.

Horatius:

> — Dicenda tacenda locutus.

Tacenda & tacita à Græcis τὰ ἀπόῤῥητα dicuntur. Catullus ad Cornelium:

> Si quicquam tacitum commissum est fido ab amico,
> Cuius sit penitus nota fides animi:
> Me vnum esse inuenies illorum iure sacratum,
> Corneli, & factum me esse puta Harpocratem.

Sic sanctum hominem se, ac fidei plenum significat. Vide apud Erasmum, Reddidit Harpocratem.

GLORIA.

Simulachrum sibi relinquere.

Simulachrum sibi fabricari & relinquere dicuntur, qui ingenii sui imagines, quasique statuas perennes posteris committunt. id quod fit libris edendis, quæ monumenta sunt hominum cariem non sentientia. Bud. Caueto: Præstantissimi quique homines, maximeque eximii animi & ingenii, simulachra sibi fabricantur in æuum perennatura. Greg. Theol. lib. 1. Sentent.

> Γραφεὺς διδάσκει τὸ πλέον τοῖς ἐκτύποις.
> Pictor tabellis comprobatur editis.

Gloria ad Herculeas innotuit vsque columnas.

Arato Sicyonii æream columnam posuerunt, aliquot elegis inscriptum, Plutarcho referente. quorum primum huc adscribam, sed Latine eandem rem continens:

> Gloria ad Herculeas innotuit vsque columnas,
> Inclyta virtutis maxime Arate tuæ.

Sentiebant Aratum ad extremam peruenisse laudem, vltra quam non possit crescere. Quod si quis præterea quicquam laudis requirat, id perinde esse, ac si quis vltra columnas ab Hercule fixas conetur transire. Vltra enim has columnas nemini licet progredi. Ad Herculis columnas ab Erasmo nostro exponitur.

Miserum est alienæ incumbere famæ.

Carminis pars est ex Iuuenalis satyra octaua, vulgo iactata de iis, qui cum nihil ipsi habeant proprium, quod laudem mereatur, ad paternas & auitas laudes (vti claudi ad equum) recurrere solent. Quasi vero iis occini merito non queat, Heroum filios esse noxas; & illud Dionysiodori Trœzenii apud Plutarchum in Arati vita, Erasmo interprete:

> Quis patrem laudet, nisi proles indigna laudis?

Extant ad hanc sententiam multæ graues & argutæ veterum Græcorum sententiæ. Accius in Didascalico, Nonio referente:

> Non genus virum ornat: generi vir forti loco.

Eleganter Ouidius sub Vlyssis persona:

> Nam genus & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
> Vix ea nostra voco. —

Et Gregor. Theol. lib. 1. Sentent.

> Ὡς καλὸν εἶναι, ἢ καλῶν πεφυκέναι.
> Id est:
> Melius bonum esse, quam creatier bonis.

Nec te quæsiueris extra.

Sententia prouerbialis est apud eundem Persium satyra 1. qua monemur, neminem oportere in rebus gerendis famam popularem captare, nec alieno viuere iudicio: sed vt ex Ciceronis sententia habetur, sufficere debere ad gloriam benefacti conscientiam. Vnde illud Virg.

> — Pulcherrima primum
> Dii moresque dabunt vestri: tum cætera reddet
> Actu tum pius Æneas. —

Sit igitur vir bonus & sapiens, iudex sui, vt idem Virg. dicit. Nec aliis (vt scribit Horatius) de se plus quam sibi credat. Nec quærat quod à multis fit, quid de se homines loquantur. vnde illud emergit eiusdem Persii:

> Et verum, inquis, amo: verum mihi dicito, de me
> Quis populi sermo?

Huic respondet quod idem satyra 4. dixit:

> Tecum habita. —

Ac si dicat: Teipsum iudica, & sola recte factorum conscientia fruere. Cicero in Tusculanis quæstionibus lib. 3. Tuo tibi, inquit, iudicio est vtendū. Nemo enim debet se extra & ex alieno iudicio æstimare, sed populare iudicium, & plebeculæ famam floccipendere. Nec dissimile est hoc Horatianum, Serm. lib. 1 satyr. 3.

> — Denique teipsum
> Concute, non tibi quid vitiorum inseuerit olim
> Natura, an etiam consuetudo mala: namque
> Neglectis vrenda filix innascitur agris.

GRATITVDO.

ERASMI. *Benefactorum memoria.*

Vbi quid boni contingit alicui propter veterum benefactorum memoriam, quadrabit illud ex eodem libro:

> Ὡς καλοεργίης δὲ ἐργασίη μέγ' ἀμείνων.
> Id est:
> Officio fungi multo ac delinquere præstat.

Equo senescenti minora cicela admoue.

Ἵππῳ γηράσκοντι τὰ μείονα κύκλα ἐπίβαλλε, id est, Equo senescenti minora cicela admoue. Admonet adagiū, vbi vires per ætatē fatiscunt, respirationem ac refocillationem quandam à laboribus dandam: & decrescente robore, minuendos labores, augendam remissionem. Ductum aiunt ab equis militaribus, quib. senescen-

ibus, leuius τελείσπιον admouebant. Est autem περιίππιον ceu rotula quædam, publica nota. quæ igni candefacta, malis equorum imprimi consueuit. Zenodotus ostendit prouerbium extitisse apud Craterem comicum in Samiis. Videtur carmen heroicum, si tantum legas κύκλ' ἐπιβάλλε. Nam κείκελα nondum reperi apud vllum autorem, præterquam apud Zenodotum. Trisippii meminit Hesychius. Videtur autem κείκελον aliquid esse non dissimile trisippio.

EX APPEND. ERASMI.

Merces constituatur amico.

Μισθὸς δ' ἀνδρὶ φίλῳ εἰρημένος ἄρκιος ἔστω.

Æqua viro merces fac præstituatur amico.

Pitthæi præceptum fuit celebratissimum, quo iubebat inter amicos ex æquo & vero debere omnia agi. Plutarchus.

POLYD. VIRG. *Bos cognoscit possessorem.*

In gratum, & agnoscentem accepta beneficia. Norunt enim bubulcum, & à quo pascuntur boues. Poterit item argumento sumpto à minori, torqueri in ingratos: quomodo à Christo dictũ in Iudæos, quod à boue intelligentia vincerentur. Esa. 1.

HONOS INDIGNO HABITVS.

ERASMI. *Tragica Simia.*

Τραγικὸς πίθηκος, id est, Tragica simia, Prouerbiali conuicio dicebatur qui fungeretur honoribus, opibusque polleret, alioquin indignus. Simiam appellant homuncionem, vix hominem, sed simulachrum hominis magis. Tragicam addunt, propter fortunæ strepitum & personam additam. Demosth. in oratione pro Ctesiphonte, Æschinem tragicam simiam appellat, quod, quum esset nequissimus, splendidis verbis probum ciuem ageret. Cuius prouerbii meminit Philostratus in Aristide. D. Hieronymus in Epistolis ostendit hoc scomma iaci solere vulgo in Christianos, sed ab impiis, ethnicisque perinde quasi vultu habituque sanctimoniam præ se ferrent, cum essent improbi. Quanquam hic locus in exemplaribus nõ eodem habetur modo, sicut admonuimus in scholiis quibus vere diuini viri lucubrationes, (quo à piis hominibus, sed mediocriter doctis, possent in offense legi) summis vigiliis emendatas illustrauimus. Conuenit & in eos, qui barba pallioque philosophos se profitentur, cum cætera cultui non respondeant. Sic enim Plutarchus: οὔτε γὰρ φιλοσόφους πωγωνοτροφίαι καὶ τριβωνοφορίαι ποιοῦσιν, οὔτ' Ἰσιακοὺς αἱ λινοστολίαι. id est. Neque enim alere barbam, aut gestare vile pallium, philosophum facit: neque lineis vestiri, Isiacos. hoc est, Isidis sacerdotes.

IGNAVIA.

ERASMI. *Apud matrem manere.*

Παρὰ ματρὶ μένειν, dicebantur qui per ignauiam semper domi manentes, nihil audent præclari facinoris. Pindarus Pythiorum Od. 4. μή τινα λειπόμενον τὸν ἀκίνδυνον παρὰ ματρὶ μένειν. id est: Ne quis immunis a periculo relictus apud matrem maneret. Loquitur, ni fallor, de Argonautis qui audaci peregrinatione quærebant gloriam, Iunonis auspiciis. Molles & effœminati temporibus Augustini, μαμμόθρεπτοι dicebantur: siue quod ab auiis essent educati, quæ nepotulos suos tenerius amant quam ipsæ matres: siue quod Græci μάμμην diminutiue dicunt materculam. Quin & hodie vulgus matris filium appellat adolescentem delicatius educatum. Ac tales dicebantur Matrissare.

ILLECEBRÆ.

ERASMI. *Obolum reperit Parnœtes.*

Ὀβολὸν εὗρε Παρνοίτης: id est, reperit obolum Parnœtes. Accommodari poterit ad illos, qui nouum aliquod excogitarunt præmium, quo illectent. Natum aiunt à Calistrato Atheniensium reipublicæ principe, cui cognomen additum Parnœtes. Is enim instituit, vt in iudiciis & concionibus numuli quidam distribuerentur. Quam rem Comicorum insectatio vertit in prouerbium.

IMPERITIÆ.

ERASMI. Ἀπάλαιστοι.

Motus & homines inconditos & arte carentes M. Tullius in Oratore testatur a Græcis appellari ἀπαλαίστους, quasi dicas à palæstra alienos: quod in palæstra exercitati, etiam in cæteris actionibus venustatem quandam habẽt, quemadmodum indicat in Oratore ad Brutum: Non, inquit, vt in ea tamen omnia sint, sed vt sic adiuuent, vt palæstra histrionem. Talis est saltatio Cyclopica & Sileni. Verba Ciceronis ascribam: Itaque qualis eorum motus quos ἀπαλαίστους Græci vocant, talis horum mihi videtur oratio, qui non claudunt numeris sententias. In libro De optimo genere dicendi, dixit palæstrice spaciari, pro, decoro nutu et eloquii gestu incedere: Hæc, inquit, vitauerunt fere omnes qui aut Attici numerantur aut dicunt Attice: sed quatenus voluerunt, sani & sicci duntaxat habeantur: sed ita, palæstrice in Xysto spaciari ut liceat, non vt ab Olympiis coronam petant. Quin hoc ipsum, ab Olympiis coronam petere, prouerbii speciem habet, pro eo quod est, è rebus arduis magnam ac solidam affectare laudem: hoc est, in causis seriis & grauibus vincere. Qui priuatim in porticibus ad voluptatem disserunt, in Xysto spaciantur: qui in foro causas grauiores agunt in solem & puluerem prodeunt, magnum periculum magnæ laudis spe suscipientes.

Pedibus ingredior: natare enim non didici.

Πεζῇ βαδίζω. νεῖν γὰρ οὐκ ἐπίσταμαι.

Id est:

Ambulo pedes; nandi imperitus scilicet.

Prouerbialis senarius, in eum, qui maiorum rerum imperitus minutioribus negociis sese exercet. Aut qui propter imperitiam priuatus & humilis viuit: aut qui sese necessario confert ad aliud genus, quandoquidem ad illud aut illud nequaquam est idoneus: veluti si quis negociator fiat, ad literas indocilis. Refertur huic adsimilis versus

Πεζῇ βαδίζων, οὐκ ἐπίσταμαι σκάπτειν.

Id est:

Fodere imperitus, pedibus ambulo meis.

Apud Aristophanem in Auibus sycophanta similiter excusat suam professionem:

Τί γὰρ πάθω, σκάπτειν οὐκ ἐπίσταμαι.

Id est:

Quid quæso facerem, quando fodere nescio.

Huc videtur referendum & Euangelicum illud: Fodere non valeo, σκάπτειν οὐ δύναμαι. Fossionem enim pro quauis opera mercenaria posuit Aristophanes in Vespis:

Σύγγνωθι· κιθαρίζειν γὰρ οὐκ ἐπίσταται.

Id est:

Ignosce: neque enim canere doctus est cheli.

Nimirum alludens ad vulgatum adagium, perinde quasi dicat: Reliquarum imperitus artium, furto tantum rem parat. Item in Equitibus:

Οὐδὲ μουσικὴν ἐπίσταμαι.

Id est:

Ne musicam quidem scio.

COGNATI. *Chesippus.*

Hoc nomine vulgo imbecilli consilii, nulliusque industriæ homo significatur: quo etiam nomine contumeliæ causa vocatus fuit Chrysippus à Zenone Epicureo: vt testatur Cic. in libr. De natura Deorum.

IMPOSSIBILIA.

ERASMI. *Quod fieri non potest, nec incipiendum quidem est.*

Alibi retulimus, ἀδύνατα θηρᾶς: id est, Impossibilia venaris. Quod aliis verbis expressit Sophocles in Antigone:

Ἀρχὴν δὲ θηρᾶν οὐ πρέπει τἀμήχανα.

Id est:

Quæ efficere nequeas, nec vel ordiri decet.

Verba sunt Ismenes, deterrentis Antigonem, ne Polynicem sepeliat aduersus regium edictum.

Frustra niti, dementiæ est.

Rursus in eadem ita loquitur: —τὸ γὰρ

Περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.

Id est:

Frustranea agere, insignis est amentiæ.

Non solum amentiæ est, iniusta agere, verumetiam superuacanea. Ex iniustis interdum aliquod est lucrum, ex superuacaneis nullum.

IMPROBI.

ERASMI. *Ætoli.*

Αἰτωλιταὶ dicti sunt olim ioco prouerbiali, qui iuxta mores Ætolorum petaces essent & improbi. Allusum est enim ad vocem, quemadmodum audi munerum Dorice loqui dicebantur, sic περὶ τὸ ὅλον αἰτεῖν αἰτωλοὶ. dicti videntur, quod omnia petant. Meminit Stephanus.

Alieno ferox præsidio.

Si quæras, innuere, quod ferox sit quispiam, & improba moliatur,

tur, id eum non facere domesticis viribus fretum, verum alicuius potentioris fultum præsidio, qui clanculum illi suppeditat & animum & opem (quemadmodum vulgus nostratium suspicatur ducem Geldriæ tot iam annos negotium facessere nobis, dissimulatis Gallorum suppetiis) illud accommodes licebit eodem ex libro:

Οὐκ ὅ γ' ἄνευθε θεοῦ τάδε μαίνεται, ἀλλά τις ἄγχι
Ἕστηκ' ἀθανάτων νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους.

Id est,

Ista quidem hic nequaquam audet sine numine, verum
Adstat diuûm aliquis, humeros caligine tectus.

Liba Coalemo.

Σπένδε τῷ κοαλέμῳ: id est, Liba Coalemo. Competit in eum, cui sua improbitas fuit bono. Fingit enim Comicus dæmonis nomē, improbitatem innuens. Perinde quasi quis dicat, Sacrifica μωρίᾳ, si quis motionem agens, euectus sit ad opes ac dignitatem. Nam Græcis κοάλεμος fatuum ac stultum significat, à κοῶ, pro νοῶ. Nam Callimachus pro ἐνόησεν dixit ἐκόησεν. Hinc αὐχαλέως κοὸς, pro νοὸς, & ἀλέω, quod mente erret. Simili figura Gratiis litasse dicuntur, qui fortunati sunt in amicitiis conciliandis. Habent & temulenti Comum deum, & fures deam Lauernam. Itaque furtis ditato, facete diceretur Liba Lauernæ.

Omnibus modis nocens.

Oresti percontanti, quibus modis esset molesta Clytæmnestra, manibus an veneno, respondet Electra.

Καὶ χερσὶ καὶ λύμαισι καὶ πᾶσιν κακοῖς.

Id est,

Manu & venenis & malis demum omnibus.

Quadrabit in hominem, modis omnibus perniciosum, fucis, vi, verbis, factis.

Macula, Labes.

Frequens est apud M. Tull. vt hominem infamem ac scelerosum, maculam, labem, sordes, lutum appellet. pro eo Plautus, citante Festo, suasum dixit,

Qua tibi suaso infecisti propudiosa pallulam.

Suasum Festus putat esse maculam, quæ fit in veste alba è stillicidio fumoso. Plaut in. Trochaicus quadrabit in eos, qui famam honestam vel à maioribus traditam, vel benefactis partam, aliquo scelere contaminant.

EX APPENDIC. ERASMI.

Reiiciemus culpam.

Ἆσέ με δαίμονος αἶσα κακὴ καὶ ἀθέσφατος οἶνος. Homer.

Id est,

Mi mala fata Deum nocuerunt, visque Lyæi.

Quo pertinet apologus de gibboso quodam, qui cum suam ipsius vmbram in sole conspicaretur, gibbum suum in solem reiecit.

IVNII. *Sinistras literas edoctus.*

In hominem inuenustum, & peruersi ingenii maleque feriati, illud dici conueniet quod apud Athenæum libro 13. loquitur Mirtylus: δοκεῖς μοι ἐκείνων εἷς εἶναι, οὓς ἐδίδαξαν ἀριστερὰ γράμματα μοῦσαι. id est, Videris mihi ex illis esse vnus, quos literulas Musæ docuere sinistras, est enim hemistichium heroicum. Idem refert ex Theognetі Phasmate hunc senarium,

Ἐπαρίστερ' ἔμαθες ὦ πόνηρε γράμματα.

Id est:

Inepte leuas imbibisti literas.

COGNATI. *Iapetus.*

Iapetus cœli & Terræ filius fuit, gigas potens & proterui ingenii, magisque filiorum, quam sua virtute clarus. De eo Valerius Flaccus lib. 1. Ouid. 1. Metamor. Sylius lib. 12. In Saturnalibus Luciani Saturno æqualis Iapetus dicitur. Pro deliro apud Aristophanem ponitur, citante Suida: Neque acceptarum plagarum memor, ob ætatem, quæ te ab infantia nutriit, & educauit, Iapetum me vocabis.

Λυκάωνες.

Hodie Papistæ & mendici monachi, vulgari conuicio dicuntur λυκάωνες, à Lycaone Arcadiæ tyranno in Iouem contumelioso, & in homines violenter iniurio, quem ideo Iupiter in lupum transformauit. Monachi autem mendici humano vestitu abiecto, in monasteriis cucullam ac aliam vestem induunt, transfigurantur-que in lupos, & cum cæteris eiusdem generis congregantur: qui si abiecta cuculla humanam vestem receperint, rursum restituuntur. Eorum secta ac superstitio Lychantropia dicitur, atque iidem λυκάνθρωποι appellantur. Sed gregis Franciscanorum vir & hircus, Gardianus dicitur: reliquorum porro, Prior. Sed hæc multo latius, & pluribus authoritatibus in adagio alio a me differuntur.

IMPRVDENTIÆ.

COGNATI. *Non putaui.*

Hæc vox vim prouerbii habet: qua frequenter se purgant, qui propter imprudentiam peccarunt. cui plane respondet hæc Græcorum: οὐκ ᾤόμην: quam vsurpauit Polyb. lib. 10. historiæ, cum accusaret Marcellum, quod se collegamque temere in insidias coniecisset, nimia cupiditate dimicandi cum Annibale. peccato enim ipsius exposito, vnde pene interitus rerum Rom. natus est: cum itidem antea docuisset in vilioribus hominibus periculum earum rerum subeundum esse, non in persona imperatoris, addidit certissimam notam esse imperitiæ ducis ac tarditatis, dicere Non putaui. Quis vnquam sperasset hoc futurum, quare non posse vllo modo ita defendi. Verba ipsius hæc sunt: τὸ μὲν γὰρ λέγειν ὡς οὐκ ᾤόμην, τίς γὰρ ἂν ἤλπιζε τοῦτο γενέσθαι, μέγιστον εἶναί μοι δοκεῖ σημεῖον ἀπειρίας στρατηγικῆς καὶ βραδυτῆτος. Sed etiam Plutarchus in libro de Tranquillitate animi, cum antea docuisset habitum illum animi Anaxagoræ, qui audita morte filii dixit, Sciebam me genuisse mortalem, non esse solum laudandum, sed etiam imitandum: illo enim modo nihil nouum & inexpectatum accidere posse, addidit, αὕτη γάρ τοι αὐτοῖς παρακολουθεῖ καὶ διαθέσις, ἐάν τι συμβῇ τῶν ἀβουλήτων μὲν, οὐκ ἀπροσδοκήτων δὲ, μὴ δεχόμεθα τὸ οὐκ ᾤόμην, καὶ πολλὰ ἤλπιζον καὶ τοῦτο οὐ προσεδόκων, οἷον πηδήματα καρδίας καὶ σφυγμοὺς ἀφαιρεῖσθαι. Collegit enim omnia, quæ cum insperatum aliquid contigisset, parum prudentes homines, & qui nunquam conditionem rerum humanarum meditati fuerant, dicere consueuerant. Cicero pro Ligario, omnem vna rationem colligens parem huic, aptam ad veniam impetranda, culpaque confessa pœnam euitandam nunquam, hoc modo: Ignoscite iudices, errauit lapsus est, non putauit, si vnquam posthac, ad parentem sic agi solet. Simonem etiam Terentianum eodem consilio existimauit eruditus interpres idem verbum protulisse, cum errorem animi sui indicauit, falsoque se sensisse de moribus officiisque filii confessus est. Sic enim ait: Hæc ego esse putabam omnia humani ingenii, mansuetique animi officia. Ita enim locum hunc Donatus declarauit: Putare est eius, qui simplicitate pectoris aberrauit. Demosthenes in 4. Philip. ἐκεῖνό γε αἰσχρὸν ὕστερόν ποτ' εἰπεῖν συμβάντος τινὸς, τίς γὰρ ἂν ᾠήθη ταῦτα γενέσθαι; νὴ τὸν δία. ἔδει γὰρ τὸ ποιῆσαι, καὶ τὸ μὴ ποιῆσαι. id est, Illud quidem turpe est, postea aliquando dicere si quid acciderit, Quis enim putasset hæc futura esse? haud dubie oportebat vnum facere, & alterum non facere. Non expectaram, siue, Non putaram, voces sunt, quas turpissimas censuit Iphicrates, teste Plutarcho in Apophthegmat. Et Cic. 1. de Offic. dedecore non carere innuit.

IMPVDICITIÆ.

Δωριάζειν.

Δωριάζειν, olim dicebantur, qui corpore parum decore nudato incedebant: ductum à virginibus quæ in Peloponneso discinctæ, & absque tunicis esse consueuerunt tantum pallio tectæ vtrinque fenestrato, per quod padebant nuda corporis. Apud Lacedæmonios autem virgines certis diebus totæ nudæ incedebant. De Romanorum multitiis pellucentibus multa queritur Iuuenalis.

ERASMI. *Anus hircum olet.*

Γραῦς αἰγίζει, id est, Anus hircum redolet. De vetula libidinante: propterea quod alarum ac reliquarum partium odor excitatur ad libidinem incensis. Horatius in anum huiusmodi:

—— Namque sagacius vnus odoror
Quam canis acer, vbi lateat sus. ——
Polypus an grauis hirsutis cubet hircus in alis,

Hedera lasciuior.

Non sine prouerbii specie dictum est, quod hederæ natura sit, omnia complexu suo vincire. Vnde Flaccus arctissimum amicæ complexum significare volens, ait in Odis,

Arctius atque hedera procera astringitur ilex,
Lentis adhærens brachiis. ——

Rursus alibi: Lasciuis hederis ambitiosius. Sed complexu suo enecat arbores: quod idem amantibus faciunt lasciuæ puellæ. Vnde Romæ Flamini diali nefas erat tangere hederam, atq; adeo ne nominare quidem fas erat. Hoc ænigmate declarauit antiquitas, quanta puritas, quantaque castitas deceat sacerdotem, atque adeo quanta libertas. Nam amare, mera seruitus est. Nec anulum solidum gestare concessum erat, aut vllum omnino in corpore nodum habere, vt testatur Festus Pompeius: opinor quod oporteat sacerdotum ab omni angore liberum esse, nec vllius mali sibi conscium.

INANIS OPERÆ.

ERASMI. *Asino fabulam.*

Galenus περὶ φυσικῶν δυνάμεων lib. 3. τοῖς δ' ἄλλοις ὅτῳ γένηται τὸ γράμμα περιττὸν, ὥσπερ εἰ καὶ μῦθον ὄνῳ τις λέγῃ. id est, Reliquis vero tam inutile fuerit scriptum, quam si quis asino narret fabulam. Extat in Græcorum Collectaneis, ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον, ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. id est, Asino quispiam narrabat fabulam, at ille mouebat aures. Ad hoc allusit Galen. lib. De differentia pulsuum 2. ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν γέρων ὥσπερ ὄνος ἐσείσεν ἤδη τὰ ὦτα. id est, Ad hęc senex quidem ille velut asinus quatiebat auriculas. opinor, quod non assentiretur. Existimo nobis de his alias dictum nonnihil.

Aquam è pumice postulas.

Superiori non admodū diuersum quod apud Plautum poetam

legitur, Aquam è pumice postulare: pro eo quod est, frustra ab alio petere, cuius ipse à quo petas, maxime sit indigus. Nihil enim pumice lapide siccius, nihil siticulosius. Perinde ac si quis ab indoctissimo doceri postulet, ab inconsultissimo consilium expectet, ab egeno munus, ab inope præsidium, denique ab auaro ac tenaci pecuniam. Plaut. Nam tu aquam è pumice nunc postulas, qui ipsus sitiat. Pumex (inquit idem) non æque est aridus, atque hic senex. Est autem pumex lapis cauernosus, quo solēt poliri codices: naturæ adeo siccæ, vt si in vrceum bullientem immiseris, feruorem extinguat: non solum ad tempus, sed in totum. Nec aliud in causa putat esse Theophrastus, nisi quod vehementissima siccitate spumam totam ad se trahere nitatur. Meminit & de Chio quopiam Eudemo, qui pumice acri consperso aceto, munire sese consueuerit, vt post septimam ellebori potionem, nec balneis, nec vini potatione prouocaretur ad vomitum.

BOVILLI. *Qui plura ambit, male astringit.*

In eos, qui plura quam vires ferre queant, affectant, & in suos humeros recipiunt: more rusticorum, qui dum manipulos plures aut maiores quam brachiorum complexus ferunt, non arcte adstringunt, excidere denuo patiuntur. Trahi poterit ad omnes, qui animum diuersis studiis distrahunt, & nullam scientiam aut artem intactam relinquunt: irrito scilicet conatu, communibus iocis dignissimo. Extat in hanc sententiam elegantissimum Iunii emblema, in eius opere decimum & sextum.

COGNATI. *Suadere surdis.*

Dicitur, vbi quid frustra fit, & iis qui intelligere non curant, seu non intelligentibus, suadere aliquid tentatur. Lucret. lib. 5.

Nec ratione docere vlla suadereque surdis
Quid sit opus facto.

Vide apud Erasmum nostrum: surdo oppedere, canere, fabulam narrare.

INCERTVS EVENTVS.

ERASMI. *Vanæ coniecturæ.*

—— Ὄρνιθες δὲ πολλοὶ ὑπ' αὐγὰς ἠελίοιο
Φοιτῶσ', οὐδέ τε πάντες ἐναίσιμοι. ——
Homer.

Id est,

At permulta auium versatur in aere turba,
Quarum non quæuis portendere idonea fatum.

In eos, qui de euentu negocii solent augurari, & sic de exitu pronunciant, ac si perfectam haberent futuri cognitionem: quo fit, vt sæpissime mendaces deprehendantur. τὸ γὰρ μέλλοντα προγινώσκειν οὐχ ἡμετέρας φύσεώς ἐστι, ait Isocrat. & Pindar. Olymp. 12. τῶν δὲ μελλόντων γὰρ τετύφλωνται φραδαί.

INCONSTANTIÆ.

ERASMI. *Subere leuior.*

Φελλοῦ κουφότερος, id est, Subere leuior. Prouerbialis hyperbole, in homines inconstantes & lubrica fide. Suberis enim lignum cauernosum, quod in aqua non sidit, verumetiam retibus & natantibus alligatur, ne possint sidere. Horatius in Odis:

—— Quanquam sidere pulchrior
Ille est: tu leuior cortice, & improbo
Iracundior Adria.

Strabo lib. 1. inter hyperbolas prouerbiales hanc quoque commemorat, Subere leuior vmbra. Quanquam hic locus apud Strabonem non caret suspicione mendositatis. Græca sic habent: καθάπερ εἰσί τινες ὑπερβολαὶ ἐπὶ ὑπερβολαῖς, ὡς καὶ τὸ κουφότερον εἶναι φελλοῦ σκιᾶν, δειλότερον δὲ λαγὼς Φρυγὸς ἐλάττω δὲ ἔχειν τὴν γῆν τὸν ἀγρὸν ἐπιστολῆς λακωνικῆς. Hæc ita vertit Gregorius Typhernas, siue Guarinus: Et sicut nonnulli super excessibus excessus sunt, vt illud, Leuiorem subere vmbram: & illud, Formidolosiorem lepore Phrygem: & illud, Ager minorem tellurem habet quam epistola Laconica. Primum vmbram esse leuiorem subere, non est, insignis hyperbole, imo nulla potius est, vt iam demus, Græce recte dici κουφότερον σκιᾶν. Vnde hic pro σκιᾶν, legendum arbitror σκιᾶς, vt sic dicta sit suberis vmbra, quemadmodum dicimus vmbræ somnium. Item δειλότερον λαγὼ Φρύγα, id est, timidiorem lepore Phrygem: quo modo legisse videtur interpres. Nec absurdum, si intelligamus Phrygium leporem, veluti cæteris pauidiorem: quod ea gens imbellis habebatur, & effœminata deliciis. Pindarus in Pythiis hymno secundo metaphoram flexit ad laudem hominis: qui quanquam pressus calumniis malorum, non deiicit tamen animum, sed se suapte natura recipit in apertum: vnde & φελλὸν ἀβάπτιστον appellat. id est, suber quod tingi nequeat. Huc respexit Horat. Epist. lib. 1. de Vlysse loquens,

Dum sibi dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit aduersis rerum immersabilis vndis.

Ad vtrumuis paratus.

Hominem ad vtramque fortunam instructum, ludicris pariter ac seriis accommodatum, aut qui norit cum bonis pariter ac malis conuenire, notabimus hoc carmine, quod est in Iliad. η.

Οἶδ' ἐπὶ δεξιά, οἶδ' ἐπ' ἀριστερὰ νωμῆσαι βῶν.

Id est:

Noui equidem clypeum dextra, læuaque mouere.

Manuari.

Sicut fures multis artibus instructi sunt, ita studium illorum variis nominibus appellabatur: velut Inuolare & Manticulari. proinde eodem Laberius, citante Nonio Marcello, dixit, Manuari. Nec dubium, quin ea vox ioco populari fuerit iactata: quemadmodum & hodie, quoniam furandi verbum nimis odiosum est, mitiore verbo dicunt, Digitauit, si quid furto sublatum volunt intelligi, simul vt effugiant actionem iniuriarum: Quid ais? Appellas me furem? Nequaquam, sed manuatorem. Huiusmodi voces obsoletæ non carent gratia, si in loco adhibeantur, nec sine προεπιπλήξει, Vt prisci loquebantur: aut, Vt vetere verbo vtar.

Mæandri.

Quum res agitur non simpliciter, sed vafris & obliquis consiliis, Mæandros dicimus: metaphora sumpta à fluuio Mæandro, qui sinuosus ac flexuosus labitur: vnde & nomen habere videtur, quasi oberret, quærens hominum consortia. M. Tullius in Pisonem: Quos tu Mæandros dum omnes solitudines persequeris, quæ diuerticula flexionesq; quæsisti? Vtitur & Prudentius in hymno quod alibi nobis citatum est in prouerbio Labyrintho. Fluuius est Lydiam flexuosis recursibus perfundens. De quo Plin. lib. 5. c. 29. Mæander ortus è lacu in monte Aulocrene, plurimisq; affusus oppidis, & repletus fluminibus, crebris ita sinuosus flexibus, vt sæpe credatur reuerti: Apamenam primum peruagatur regionem: mox Eumeneticam, ac dein Bargylioticos campos: postremo Cariam placidus, omneisq; eos agros fertilissimo rigans limo: ad decimum à Mileto stadium, lenis illabitur mari. Est & picturæ genus Mæander, in morem labyrinthorum flexuosis ambagibus implexum, quod oris chlamydum addi solet. Vnde Maro Æneid. lib. 5.

Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit.

Verisimiliter mentiens.

In eum qui falsum perinde quasi verum sit, narret, quadrabit illud ex eodem libro,

Ἴσκε ψεύδεα πολλὰ λέγων ἐτύμοισιν ὁμοῖα.

Id est:

Plurima narrabat figmenta simillima veris.

Dictum de Vlysse. Notatur & apud Platonem, quod Homerus Vlyssem induxerit mendacem, Achillem contra veracem.

Cauendum ab eo qui semel imposuit.

Qui se negabit habere velle commercium cum eo à quo semel sit deceptus, vsurpabit illud ex eodem libro:

Οὐδέ τι οἱ βουλὰς συμφράσσομαι, οὐδὲ μὲν ἔργον·
Ἐκ γὰρ δή μ' ἀπάτησε καὶ ἤλιτεν· οὐδ' ἂν ἔτ' αὖτις
Ἐξαπάφοι ἐπέεσσιν, ἅλις δέ οἱ, ἀλλὰ ἕκηλος
Ἐρρέτω. ——

Id est:

Hoc ego cum nihil aggrediar: neq; enim expedit vnquam,
Quippe vbi frustratus semel est, ac fraude fefellit,
Non iterum mihi verba dabit stulto: semel illi hoc
Sit fecisse satis. quin posthac ille quiescat,
Ac valeat. ——

Mens læua.

Frequenter hominum mens læua est, & pessima pro optimis sequuntur, optima pro pessimis repudiant. Ad hanc sententiam facit illud ex Iliad. σ.

Ἕκτορι μὲν γὰρ ἐπῄνησαν κακὰ μητιόωντι
Πουλυδάμαντι δ' ἄρ' οὔτις, ὃς ἐσθλὴν φράζετο βουλήν.

Id est,

Consilium Hectoreum laudabat inutile quisque,
Nemo Polydamanti: at hic dabat vtile solus.

Φελλίνας.

Φελλίνας leuis dicitur, quasi dicas suberinus. Nam φελλὸς cortex est arboris semper fluitans, qui Latinis dicitur Suber. Vnde & φελλεὺς dicitur locus asper ac petricosus, aptior ad pascendas capras, quam ferendas fruges, quod terra veluti supernatet saxis. Vnde & φελλεύειν dicitur, quod fluitat, nec habet radices. Quin & hodie lingua Britannica commodum hominem minimeq; difficilem, φιλλέα vocat. Hanc morum leuitatem Græci vocāt εὐήθειαν: quæ vox in vitium sonat. Plato lib. de Repub. 3. εὐλογία ἄρα καὶ εὐαρμοστία καὶ εὐσχημοσύνη καὶ εὐρυθμία, εὐηθείᾳ ἀκολουθεῖ, οὐχ ἣν ἄνοιαν οὖσαν ὑποκοριζόμενοι καλοῦμεν ὡς εὐήθειαν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἀληθῶς, εὖ τε καὶ καλῶς τὸ ἦθος κατεσκευασμένην διάνοιαν. id est, Ergo sermonis probitas, morum compositio, decus & concinnitas sequitur εὐήθειαν, non hanc inquam, quam vitio blandientes vocamus eo nomine, quasi sit morum bonitas, quum sit amentia, sed mentem vere moribus bonis pulchrisque instructam. De his nonnihil attigimus in prouerbio, Subere leuior. De profundo sulco animi, dictum est alias.

Suberinus. Subere leuior.

Φελλίνας, φελλοῦ κουφότερος. In hominem lubrica fide. Suberis lignum

gnum caueruosum in aqua non sidit, imo aliis ne sidant alligatur. Horatius. Strab. Hinc φελλοδύειν fluitare est, & radicibus carere. Iam dictis annumerari possunt & hæc: Vtroque pede claudicare: Duobus dominis seruire: Neque calidum esse, neque frigidum: Hebræa omnia.

Præsentibus offenditur.

Plato in Axiocho. Quod vitæ genus quisquam institutum, quãve artem deliget, vt non de ea, atque præsentibus offendatur?

Liquida tempestate liquidior.

Traiano in Mostell. de patre filio minime irato: Tam liquidus est, quam esse tempestas solet. Periplectomenes in Milite de se: Opus leni? leniorem dices, quam mutum est mare: Liquidiusculusque ero, quam ventus est Fauonius. Monstrosas aliquis putarit esse translationes: sed profecto è media rerum natura arcessitæ sunt. quid enim aere puro, sereno, & quasi renidente lætius, blandius? Fauonium nominauit, alludens ad vocis etymon, & venti naturam: qui, vbi maritimus nõ est, vere est ζωηφόρος. At vnde, inquis, liquidum est serenum? Sunt qui putent liquidum primaria notione idem esse quod humidum, & deducunt à λείχειν. Mihi vero, ab eo tempore, quo apud Prudentium eam vocem toties attributam videbam aeri, spiritui, menti, longe aliud in mentem venit: nempe eam proprie valere fluxile δυσόριστον, facile in omnes partes loci sui sese spargens, vt respondeat ἀνεξηλικῷ suo, liquare. Ausus sum etiam non semel inter æquales meos adserere, descriptione illa (difficulter finiri termino suo, facile alieno) liquorem potius notari, quam madorem seu humidum aquæ, teste Aristot. meteor. 4. maxime propriũ: cum liquor proprius aquæ aquæ minime sit, qui potius aeri & igni peculiaris & indiuulsus inest. quo enim corpus rarius est, hoc facilius alieno termino formatur. Liquet de nostro igne, qui tamen de genere mistorũ est. quid de illo simplice, & puro puto elemento rarissimo existimandum? Atq; hac ratione, cum ignis & aer liquidissima sint corpora, ideoq; maxime limpida & tralucida, seu διαφανῆ: factum puto vt liquidum etiã pro claro, puro, sereno accipiatur, opponaturq; turbido, impuro, fæculento: quod quo magis tale est, hoc minus per continẽtis loci partes omnes sese extendit, eoque longius à liquidi ratione abest. Affinxerunt istis alii, diffusione res percolari paulatim, eoque liquida pro claris poni. Verum hoc commentum illi sibi habeant: quid enim igni & aeri cum colo? aut quid opus tam longe ad impura mixta abire: præsertim cum ea neque omnia, neque primaria ratione per diffusionem percolentur. Hæc etsi nuper cum aliis communicauerim priuatim; quia tamen ab iis non satis recte accepta video, publicare volui.

IN DEPREHENSOS.

ERASMI. In saltu vno duos apros capere.

In saltu vno duos apros capere, est eadem in re duos pariter deprehendere. Plautus in Casina,

Iam ego vno in saltu lepide apros capiam duos.

INDVSTRIÆ.

POLYDORI VIRGILII. Torcular calcaui solus.

De eo qui egregium & laboriosum facinus nullis adminiculis, sed propriis conficit Esa. 63. Tractum ab iis qui in lacu vuas premunt pedibus.

Bœotissare.

Inter conuicia quibus Æschines lapidat Demosthenem, etiam illud obiecit, quod Bœotorum more vociferaretur immodice & indecore: ταῦτα δέ μου μεταξὺ λέγοντος ἀναβοᾷ παμμέγεθες Δημοσθένης, ὡς ἴσασι πάντες οἱ συμπρέσβεις ἡμῶν· καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς βοιωτιάζει. id est, Hæc me loquente vehementer exclamat Demosthenes, quemadmodum sciunt omnes qui nobis in ea legione fuere collegæ. Nam præter alia mala, etiam Bœotissat. In clamore fit allusio ad boum mugitum. Quanquam βοιωτιάζειν accipi potest, pro fauere Bœotorum partibus.

Somnium hybernum.

Χειμερινὸς ὄνειρος, id est, Hybernum somnium dicitur prolixa narratio, sed inepta, quod hyeme noctes sint longiores, & proinde longiora somnia. Lucianus in somnio: μεταξὺ δὲ λέγοντος Ἡράκλεις ἔφη τις, ὡς μακρὸν τὸ ἐνύπνιον καὶ δικανικόν· εἶτ' ἄλλος ὑπέκρουσε, χειμερινὸς ὄνειρος. id est, Sed interim dum hæc loquor, Papæ dixerit aliquis, vt longum insomnium ac forense: mox alius subiecerit, Hybernũ somnium. Dicanicum dixit, vel quod duæ personæ inter se decertent, vel quod forenses causæ multis clepsydris perorentur.

INFACVNDIÆ.

ERASMI. Non ab hymetto.

Crassam philosophiam ac rusticanam, quam discimus ex congressu plebeiorum, non ex commentariis Zenonis aut Platonis, M. Tull. ad Qu. fratr. lib. 2. appellat philosophiam ab area Syra: Nos enim, inquit, ita philologi sumus, vt vel cum fabris habitare possimus: habemus hanc philosophiam non ab Hymetto, sed ab area Syra. Hymettus Atticæ mons est, vnde Hymettia mella. Cui opponit aream Syram, subindicans rusticanam simplicitatem. Nam paulo ante nonnihil attigerat de dicteriis argutis. Apparet id temporis M. Tull. in prædio quodam ædificasse. Quanquam haud scio an hic locus, quoniam varius habetur in exemplaribus, mendo vacet. Dispiciat eruditus lector, an pro area Syra, legendum sit, ex hara. sic enim loquitur in Pisonem: Ex hara productæ, non schola Syri barbarie nobiles erant id temporis, quemadmodum Attici lepore dictorum.

Humi serpere.

Humi serpit oratio, quæ pressior humiliorque est, quàm oportet, semper quasi iacens, nunquam assurgens. Horatius,

—— Nec sermones ego mallem
Repentes per humum, quam res componere gestas.

Idem in Arte poetica,

Serpit humi tutus nimium, timidusque procellæ.

Quod quidem aut à nauigantibus translatum est, aut ab iis, qui procumbentes in terram ita reptant, ne erectos turbo ventorum auferat. Gregorius Nazianzenus in oratione contra Eunomianos, deflexit ad homines, ostendens non esse cuiuslibet, de rebus diuinis disserere: οὐ παντὸς οὐχ οὕτω τὸ πρᾶγμα εὔωνον, καὶ τῶν χαμαὶ ἐρχομένων. id est, Non est cuiusuis, nec adeo vilis res, atque humi grandientium. Quanquam nihil vetat, & hic res aut actiones intelligi vulgares humilesque. Simillimum est huic, aut fortassis idem, quod habet Pindarus in Olympiis: οὔτοι χαμαιπετέων λόγων ἐφάψῃ. id est, Haudquaquam sermones humi reptãtes attingas. Item in Pythiis. χαμαιπετὲς δ' ἄρ' ἔπος οὐκ ἀπέρριψεν. id est, Humile vero verbum non effutiuit. Sumpsisse metaphoram videtur ab auibus, haud procul à terra subuolantibus, quod idem Pindarus tribuit graculis, κολοιοὶ ταπεινὰ νέμονται. vt huic respondeat, Aquila in nubibus.

Harena sine calce.

Vt author est Suetonius, Caligulæ Cæsari vsque adeo placebat ardor ac vis in dicendo, vt Seneca orationem, sine calce arenam sit solitus appellare, tanquam dissolutam ac neruis carentem & ordine: quæ quodammodo compages est totius sermonis, suo quicque loco disponens. Quanquam autem Caligula multa parum integræ mentis dedit argumenta, tamen in hoc iudicio minimum aberrauit à scopo. Seneca fertur impetu quodam, minime seruiens ordini. hoc inter egregias virtutes habet næui. Male cohæret arena ni calcem admisceas. Confine illi quod alio dictum est loco, Scopæ dissolutæ.

INFORTVNII.

ERASMI. Nihil est ab omni parte beatum.

Quod scripsit in Odis Horatius,

—— Nihil est ab omni
Parte beatum:

prouerbialem habet sententiam, quam Græci sic efferunt,

Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ.

Id est:

Felix per omnia nullus est mortalium.

Hunc senarium citat Aristotel. lib. Rhet. 2. inter exempla sententiarum. Est aliquoties & apud Theognidem. Clearchus apud Athenæum adducit hunc versum,

Ἀμώμητον δ' οὐδὲν ἐγένετο βροτοῖς.

Id est,

Nil vsquam est hominum carpere quod nequeas.

Menander apud Plutarchum περὶ εὐθυμίας,

Ἆρ' ἔστι συγγενές τι λύπη καὶ βίος;

Id est,

Num quæpiam intercedit his cognatio,
Vitæ ac dolori? ——

Ad hanc sententiam pertinet quod alibi diximus, Omnib. galeritis innasci cristam. Theseus priusquam veniret in Atticam, instituit sacra quædam, quæ ludis ac læticia peragerentur: quædam contra, quæ mœrore luctuque. Cæterum cum appulisset in Atticam, quoniam multos reperit squalidos ac mœstos ob mortem regis Ægei, qui desperato filii reditu, præ dolore semet è saxo præcipitem dedit: multos contra læticia gestientes ob filii reditum: institutũ est, vt in ὠσχοφορίᾳ (.i. nomen festo, à gestandis ramis) non nuncius ipse, sed caduceum coronaretur: deinde qui sacris interfuerunt, emitterent has voces, εἶα αἶ. i. eia heu: quarum prior gratulationis est, & in bellicis pæanib. cani solet (quod liquet ex Aristophan. Pace, vbi crebro repetuntur illa, ὦ εἶα, εἶα μάλα, ὦ εἶα, εἶα ὦ) altera luctus est. Vnde & αἴας dictus Græcis, & αἰάζειν. Hæc videlicet est imago vitæ mortalium. Historia refertur à Plutar. in vita Thesei. Pindarus in Isthmiis hymno 3. ad tempus torquet sententiam: αἰὼν δὲ κυλινδομέναις ἁμέραις ἄλλ' ἄλλοτ' ἐξάλλαξεν· ἄτρωτοί γε μὰν παῖδες θεῶν. i. Seculum autem voluendis diebus nunc huc, nunc illuc sese flectit. Cæterum dij extra telorum iactum sunt. Nam interpres admonet hic παῖδες θεῶν, esse dictum pro θεοί. Simile quiddam habet in Pythiis hymno 7. φαντὶ γε μὰν οὕτω κεν ἀνδρὶ παρμονίμαν θάλλοισαν εὐδαιμονίαν τὰ καὶ τὰ φέρεσθαι. i. Aiunt sane sic viro stabilem florere felicitatẽ, ti

hæc & hæc ferat. hoc est, si ferat tum prospera, tum aduersa. Perpetua felicitas minitatur subitum exitium: quod temperatum est, solet esse diuturnius. Interpres in hanc sententiam adduxit versum Homericum,

Τὸν πέρι μοῦσ' ἐφίλησε, δίδου δ' ἀγαθόν τε κακόν τε.

Id est,

Vnice amans dederat cui Musa bonumque malumque

Extat autem hoc carmen Odyss. θ. de Demodoco. Rursum Pindarus hymn. ξ. πόνων δ' οὔτις ἀπόκλαρός ἐστιν, οὔτ' ἔσεται. id est, Laborum autem exors nullus est, nec erit. Ac mox, τὰ καὶ τὰ νέμων. id est, Hæc & hæc dispertiens: videlicet bona cum malis. Interpres adducit & aliũ Pindari locum, qui est in Pythiis hymn. 3. ἓν παρ' ἐσθλὸν πήματα σὺν δύο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. i. Ad vnum bonum duo simul mala partiuntur mortalib. immortales, Adducit & illud Homericum, quod alibi retulimus ex Odyss. ω.

Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει.

Id est,

Dolia namque Iouis duo sunt in limine posta,

Huc pertinent & illa, de quibus nobis alias dictum est, Vbi mel, ibi fel: vbi vber, ibi tuber: & huius generis alia. Nec alienum arbitror ab hac sententia, quod prisci Romani duas diuas coluerunt, Angeroniam atque Volupiam: alteram ab angoribus dictam, alteram a voluptate. & Angeroniæ quidem pontifices in sacello Volupiæ sacrum faciunt, significantes dolores ac voluptates in vita hominum inuicem mixtas esse. Addunt, Angeroniæ simulacrum in ara Volupiæ fuisse collocatum, quod dolor comes sit voluptati, & voluptas dolori: hac figura, vt os habeat obligatum atque signatum. hoc ænigmate significantes, eos qui dolores & anxietates animi dissimulant, patientiæ beneficio ad maximam peruenire voluptatem. Huiusmodi ferme Macrobius lib. in Somnium Scipionis 1. Desinam si Æschyli versum ascripsero, quem Iulius Pollux lib. 6. c. 11. testatur extare apud Aristophanem,

Ὀξυγλυκεῖαν τ' ἀπὸ κοκκιεῖς ῥοάν.

Id est,

Huius enim pomi grana gratam quandam habent acrimoniam. Ad eundem modum temperata est vita mortalium.

Cilicium exitium.

Κιλίκιος ὄλεθρος, id est, Cilicium exitium. De crudeli & immani dicebatur. Cilices enim ob piraticam quam exercebant, & assiduas hostium deprædationes, infames erant immanitatis & crudelitatis nomine. Quapropter & Attici vindictas acerbiores, κιλικίους appellabant. Meminit preter alios Hesychius. Similis formæ est, quod apud Iureconsultos legimus Isauricum, pro crudeli immanique latrone.

Fortuna prorsus aduersa.

Cum res bonis instituta consiliis, tamen male cedit, illud apposite dixeris ex eodem libro,

--- Θεός νύ τις ἐστὶ κοτήεις.

Id est,

Infensus deus est aliquis. —

Item in ζ.

Ἀλλ' ὅτε δὴ κἀκεῖνος ἀπήχθετο θεοῖσι.

Id est,

Ille vbi iam inuisus diuis etiam omnibus esset.

Magis quam sol Heracliti.

Qui sine spe reparationis deficiunt, eos Socrates apud Platonem De rep. lib. 6. μᾶλλον τοῦ Ἡρακλειτείου ἡλίου ἀποσβέννυσθαι, hoc est, magis ipso Heracliti sole extingui dixit. Agit illic de senibus, qui ad perdiscendas philosophiæ difficultates idonei non sunt, in adolescentia defatigati. Heraclitus enim existimauit solem scaphæ speciem habere, eiusque lumen deficere, quoties cauum ad superiora vertitur, sed rursus fieri lucidum, postquam inuertitur. Non dissimile somnium de sole prodidit Xenophanes, qui putauit eum in occasu perire, sed exortu nouum fieri solem. At senes nunquam renouantur ad vigorem iuuenilem. Huc allusisse videtur Horatius in Odis,

Damna tamen celeres reparant cœlestia lunæ,
Nos vbi decidimus, &c. —

Quasi dies dicta sit.

Olim rei solent esse mœsti, squalidique, ac lugentibus similes, quo iudices ad misericordiam inflecterent. Hinc illud Plautinum in Asinaria.

Quem videam æque mœstum esse, vt quasi dies dicta si fiet.

Causa cadere, Formula cadere, Ex iure manu consertum.

Quemadmodum prisci Iureconsulti dicebant aliquem ex iure manu consertum vocari, cui lis intendebatur: ita causa cadere dicebatur, qui male agendo ius agendi perdidisset. Vtrunq; fiet παροιμιώδης, si accedat translatio: veluti si quis dicat: Theologi Laurentium Vallam ex iure manu consertum vocare non desinunt, quod homo grammaticus materias theologicas occupauerit. Vtrumque est apud M. Tullium eodem libro, sub persona Scæuolæ: Quod vero in extrema oratione quasi tuo iure sumpsisti, oratorem in omni sermonis disputatione copiosissime posse versari, id nisi in tuo regno essemus, non tulissem, multisque præessem, qui aut interdictos tecum contenderent, aut te ex iure manu consertum vocarent. & aliquanto post, quum Hypseus maxima voce plurimis verbis à M. Crasso prætore contenderet, vt ei quem defendebat, causa cadere liceret: Cn. autem Octauius, homo consularis, non minus longa oratione recusaret, ne aduersarius causa caderet. Idem pro L. Murena: Et si turpe existimas te aduocato illum ipsum quem contra veneris, causa cadere. Meminit & Quintilianus lib. 7. cap. 4. Apud priscos superstitiose seruabatur, vt qui in actione instituenda vel verbo lapsus esset, causa caderet. cuius superstitionis vestigia non exigua adhuc resident apud Anglos, interdum totum instrumentum reiicientes, si cognomen aliquod vna litera secus fuerit scriptum. Iustinianus Institutionum iuris lib. 4. titul. de actionibus, paragrapho. si quis: Si quis, inquit, in intentione sua plus complexus fuerit quam ad eum pertineat, causa cadebat. id est, rem amittebat, nec facile in integrum restituebatur, nisi minor erat 25. annis, &c. Proximo autem paragrapho, vocem hanc Plus, ostendit quadrifariam intelligi: re, tempore, loco & causa. Re, si quis pro decem aureis petat viginti. Tempore, si quis ante diem vel ante conditionem petat. Loco, si quis Romę petat, quod Ephesi promissum est. Causa, si quis stipulatus Stichum aut viginti aureos, petat Stichum pura actione, cum electio sit promissoris. Pro eodem dici videtur Rem amittere, Litem perdere, & formula cadere. Iustinianus lib. 4. titu. De exceptionibus, paragrapho, appellantur: Cum temere, inquit, rem in iudicium deducebant, & consumebant, qua ratione rem amittebant. Horatius in Sermonibus,

— Et casu iam respondere vadato
Debebat: quod ni fecisset, perdere litem.

Quintilianus lib. 3. c. 8. Neque ignoro multa transferri in omnibus fere causis, in quibus cecidisse quis formula dicitur: hæ sunt quæstiones: An huic, an cum hoc, an hac lege, an apud hunc an hoc tempore liceat. Seneca lib. Epistol. 49. de philosophis agens, qui vocum argutiis ostentabant eruditionem: Quid enim, inquit, aliud agitis, quum eum quem interrogatis, sciens in fraudem inducitis, quam vt formula cecidisse videatur? Sed quemadmodum illum prætor, sic hos philosophia in integrum restituit. ita Seneca. Quin hoc ipsum In integrum restituere, si à foro transferatur ad alia, παροιμιώδης est. Poterit ita deflecti. vt dicatur causa cecidisse, qui ius obiurgandi filium amisit, quod eum suo exemplo aut largitione ad nequitiam prouocarit. Illa porro sermonis formula. Ex iure manu consertum, ab ipsis duodecim tabulis sumpta videtur: quemadmodum indicat Aul. Gellius libr. Noctium Attic. 20. cap. 9. Antiquitus inter quos erat de agro aut simili de re controuersia, in rem præsentem veniebant, & apud prætorem vindiciarum causa manus conserebant: hoc est, alter alterius manum corripiebat. Sed quum propagatis Italiæ finibus grauarentur prætores vindiciarum causa longius proficisci, institutum est, vt litigantes non ex iure manu consererent, sed ex iure manu consertum, vocarent: hoc est, alter alterum ex iure ad conserendum manum in rem de qua ageretur, vocaret: simulque profecti in agrum de quo litigabatur terræ aliquid ex eo, aut vnam glebam in ius in vrbem ad prætorem deferrent & in ea gleba tanquam in toto agro vindicarent M. Tullius lib. Episto. 7. scribens Trebatio iureconsulto: Tantum metuo, ne artificium tuum tibi parum prosit. Nam vt audio, isthic

Non ex iure manu consertum, sed mage ferro
Rem repetunt, regnumque petunt, vadunt solida vi.

Huiusmodi vindiciarum formulam M. Tull. facetissime expressit in oratione pro L. Murena: Itaque irati illi, quod sunt veriti, ne dierum ratione peruulgata & cognita, sine sua opera lege posset agi, notas quasdam composuerũt, vt omnibus in rebus ipsi interessent, imo quum hoc fieri bellissime posset. Fundus Sabinus meus est, imo meus. deinde iudicium voluerunt. Fundus inquit, qui est in agro qui Sabinus vocatur. satis verbose. Cedo, quid postea? Eum ego ex iure meum esse aio. Quid tum? Inde ibi ego te ex iure manu consertum voco. Quid tam loquaciter litigioso responderet ille vnde petebatur, non habebat Transit Iurecõsultus, tibicinis Latini modo: Vnde tu me, inquit ex iure manu consertum vocasti, inde ibi te reuoco. Hactenus M. Tullius Metaphora sumpta est à bellis, in quibus manus conserere dicuntur, qui cominus confligunt: quemadmodum indicat M. Varro lib. de Lingua Latina 2.

IVNII. *Aliena in miseria cruciatum proprium metit.*

Prouerbium istud conuenit in eos, qui necessariorum aut amicorum miseriæ spectatores, animo inde non leue vulnus concipiunt: vel qui dum alienam miseriam leuare satagunt, ipsi periculis se inuoluunt. Nazianz. in Apologetico: ἐπ' ἀλλοτρίαις συμφοραῖς ἰδίας καρποῦσθαι λύπας, ὥς ἔφη τις τῶν παρ' ἐκείνοις σοφῶν. id est, In alienis ærumnis proprios metere angores. Eusebius lib. 10. Ecclesiasticæ historiæ de Christo loquens: οἷά τις ἰατρῶν ἄριστος τῶν τῶν καμνόντων ἕνεκεν σωτηρίας, ὁρῇ μὲν δεινά, θιγγάνει δ' ἀηδῶν, ἐπ' ἀλλοτρίῃσί τε ξυμφορῇσιν ἰδίας καρποῦται λύπας. id est, Tanquam medicorum princeps quispiam, quo ægris medeatur horrenda videt, ac tetra contrectat manu, & in aliena miseria, propriũ cruciatum metit. Medici namque dum curandæ aliorum valetudini operam dant, ipsi interim non sunt immunes: quippe qui labores, molestias, peruigilia, ceu restibilem quandam messem ex alienis malis metant, anxii de sospitate ægrorum, omniaque euoluentes, vt & honori suo consulant, & circa ægros intentatum nihil relinquant. Locus est apud Hippocrat-

pocratem in libello De flatibus: ὁ μὲν γὰρ ἰητρὸς ὁρέει τὰ δεινά, θιγγάνει τ' ἀηδέων, ἐπ' ἀλλοτρίῃσί τε ξυμφορῇσιν ἰδίας καρποῦται λύπας. Vbi quum dixisset, artium nonnullas authoribus suis laboriosas esse, sed vtentibus proficuas, quod nimirum in commune quidem prosint omnibus, ipsas exercentibus vero molestiarum affatim exhibeant, subiungit, ex earum numero esse artem medicam: quippe (inquit) medicus & horrenda cernit, & molesta contrectat manu, malisque in alienis, proprias molestias ceu fructus percipit. Quid enim molestius esse potest, quam gemitus & suspiria audire ægrorum, fœtores, excrementa, sordes, sæpe cum magna nausea inspicere, ne dicam olfactare? quid grauius, quam querimonias, malo non e vestigio cedente, non ægri modo, sed & affinium cognatorumque perpeti? quid laboriosius, quam vltro citroque commeare, labores subire, noctes insomnes ducere, medio è somno exturbari? sed heus, quo proueheris orationis impetu? quid non profuturam querelam, in arte quam profiteris pia ac sancta, effundis? Meminit & Zezes in omnigena historia hoc modo, ἐπ' ἀλλοτρίαις ξυμφοραῖς, ἰδίας τρυγᾷς λύπας. id est, Alienis in ærumnis propriarum molestiarum messem facere.

Veluti prati vltimus flos periit.

Quum aliquid plane periisse indicare volebant veteres, dicebant: Veluti prati vltimus flos periit. Vltimos prati flores vocamus, qui sunt proxime viam: ij autem fere aut viatorum pedibus, aut curruum prætereuntium rotis obteri solent. Catullus ad Furium & Aurelium,

Qui illius culpa cecidit, velut prati
Vltimus flos, prætereunte postquam.

COGNATI. *Manus dissolui.*

Hebræi quum significant aliquem viribus destitui, dicunt eius manus dissolui. Esa. 13. Propter hoc omnes manus dissoluentur. hoc est, Vobis omnibus suo robore destituentur, neque hic obniti poterunt.

INGENII MALITIA.

ERASMI. *Omnibus malis punicis inest granum putre.*

Innuebat hoc Crates, vix quemquam reperiri, qui omni vitio careret. Laertius. Ouidius item:

Nil prodest quod non lædere possit idem.

Circumfertur & illud Menandri nomine:

Εὕροις δ' ἂν οὐθὲν τῶν πάντων, ὦ Δημέα,
Ἀγαθὸν ἐν ᾧ τι μὴ πρόσεστι καὶ κακόν.

COGNATI. *Cum lacte bibere.*

Prouerbiale, pro eo quod est, moribus his aut illis ab infantia imbui. Prudent. Symmach. j.

—— Puerorum infantia primo
Errorem cum lacte bibit.

INIVSTITIÆ.

ERASMI. *Quod non satis est, non multum est.*

Nunquam multum est, quod satis non est. prouerbium vulgo iactatum apud Gallos, vt hoc. Iustum est autem quod plenum est. Satis autem esse, à Plinio in epistolis dicitur: Interim abunde est, si epistolæ non sunt tibi molestæ ἐξ ἀρκούντως ἔχει. Bud. Draconi filio: Indulgentius etiam fortasse, & prolixius, quam quod abunde esse alteri videretur. id est, supra id, quod alius quispiam satis esse duceret.

INSALVBRITAS.

Ἰσθμιάζειν.

Ἰσθμιάζειν, olim dicebantur qui parum commode, parumque salubriter viuerent: propterea quod Isthmiorum ludorum tempus morbis esset obnoxium, ob ingentem hominum conuentum. Meminit Suidas & Hesychius. Fortasse non absurde dicetur in hos, qui frustra conantur, propter Isthmi perfossionem à multis infeliciter tentatam. Qua de re dictum est nobis alibi copiosius.

INTEMPERANTIÆ.

ERASMI. *Non capit somnum, nisi hoc, aut illud fecerit.*

Sunt duæ figuræ prouerbiales, quibus intemperantem, atque impotentem rei cuiuspiam cupiditatem significamus. Altera est apud Aristophanem in Vespis huiusmodi:

Ἢν μὴ 'πὶ τοῦ πρώτου γε καθίζηται ξύλου,
Ὕπνου δ' ὁρᾷ τῆς νυκτὸς οὐδὲ πασπάλην.

Id est,

Ligno nisi fors primus ille assederit,
Somni videt nil nocte, non vel paspalam.

Primum lignum dixit, primum gradum. Paspalam autem Græci vocant minutissimum aliquem farinæ puluisculum. Ad eundem modum Iuuenalis:

—— Quibusdam
Somnum rixa facit. ——

Altera est apud Maronem in Bucolicis:

Quod si non aliqua nocuisses, mortuus esses.

Priorem reperire est apud Hebræum παροιμιογράφον: Non enim dormiunt, nisi quum malefecerint, nec capitur somnus ab eis nisi supplantauerint.

IVNII. *Mulierum accipitres.*

Γυναικοϊέρακες, velut mulierum accipitres prouerbii specie mulierosi & mœchi dicuntur, insanis amoribus operati, & pudicitiæ muliebri insidiantes. Eunapius, ni fallor, de Zenonis Isaurici imperatoris fratre Longino, impurissimo homine scribens, subinfert: δεινοὶ γὰρ οἱ γυναικοϊέρακες εὐπρεπεῖς αἰτίας ἐφευρίσκειν εἰς ἄγραν τῶν θηλειῶν. id est, Norunt enim isti mulierum accipitres speciosas excogitare causas ad irretiendas fœminas. Effictum inde nomen, quod accipiter rapax sit auis. Eiusmodi homines libidinosos & formarum insidiatores, λίχνον ὄμμα καὶ ἀσελγὲς πιαίνειν, hoc est, ganeatum & procacem oculum pascere cum Æliano dicemus. sic enim ille: αὐτὴρ λίχνον ὄμμα καὶ ἀσελγὲς πιαίνων κακῇ ἑστιάσει, τὰ τῆς φερεκάρπης ὄργια ἐπεθύμησε θεάσασθαι ἀτέλεστος ὤν. id est, Is saginans flagitiosis epulis procacem & obscœnum oculum, Cereris orgia spectare gliscebat, haud initiatus.

Mergorum instar.

Αἰθυιῶν τρόπον, id est, In modum mergorum: de inexplebili ingluuie, & nunquam satiata edacitate dicitur. Philon Iudæus lib. De vita contemplatiua: οἳ τρόπον αἰθυιῶν ἐμφορούμενοι καὶ ὀψοφαγοῦσιν οὕτως ὡς καὶ τῶν ὀστέων ἐπιτραγεῖν. id est, Qui expleti mergorum in morem ita penitus obsonia abliguriunt, vt & ab ossibus arrodendis non abstineant. Est autem αἴθυια (quam mergum cum Gesnero doctissimo limatissimoque homine interpretor) insatiabilis auis & voracissima, vel Oppiano teste: ab ignea quadam absumendi vi nomen, vt suspicor, habens: quomodo & Erysichthon inter helluonum gurgites voracissimus, cognomento αἴθων dictus fuit, testibus Athenæo Lycophrone & Zeze.

INTEMPESTIVA.

ERASMI. *Apage hospitem in tempestate.*

Ἄπαγε ξένον ἐν χειμῶνι, id est, Apage hospitem in tempestate. Dici solitum, vbi quis importunius adueniret. Nam molestiam adferunt hospites, si quando in rebus aduersis & afflictis superueniunt: quando familiares magis adesse conuenit, ægrimoniæ lenitores. Si peregrini superueniant, ad calamitatis molestiam accedit pudor, interdum maxima malorum pars. Recte accommodabitur, si quando petitur quippiam à principe, negociis parum lætis occupato. Admonet idem adagium, ne quis externus domesticis aliorum malis admisceat sese. Simile quiddam dixit Euripides in Alcestide:

Ἀρ' ἄ τὸν ξένον
Στυγῶ δικαίως, ἐν κακοῖς ἀφιγμένον;

Id est,

—— An non mihi iure optimo
Inuisus hospes, qui in malis aduenerit?

Verba serui ad Herculem aduenientem, domo Admeti iam occupata luctu. Rursus in eadem fabula:

Λυπουμένοις ὀχληρὸς εἰ μόλοι ξένος.

Id est:

Molestus hospes tristibus si aduenerit.

Ex Appendic. Erasmi.

Non semper Saturnalia.

Simile, Foras Cares, non amplius Anthisteria. Non semper Anthisteria, seu Floralia. Sen. Saturnalia seruos etiam libertate donasse, notum.

Post cineres gloria sera.

Inanis applausus, & vanæ laudationes mortuis nihil conferunt, iuxta illud:

—— Post cineres gloria sera venit.

Sic Anna Didonis soror refert apud Vergil. lib. 4. Æneid.

Id cinerem, aut manes credis curare sepultos?

Interpretatur, quid cinerem appellet, mortuorum animas. Natum ex veteri consuetudine, qui mortuorum corpora cremabant, cineresque in vrnis conseruabant. Refellit autem Anna Didonis sororis suæ dictum, respondens aut nihil ad mortuos viuentium vota pertinere, aut nullum eorum sensum ad illos peruenire. Et quidam Græcus epigrammatum scriptor ait, malle se viuum madere vnguentis & vino, quam vtrumque seruare ad exequias suas.

INVIDIA ET ÆMVLATIO.

ERASMI. *Inuidus vicini oculus.*

Aliclytus Eucymoni, δυσμενὴς γὰρ καὶ βάσκανος ὁ τῶν γειτόνων

ὀφθαλμὸς φησὶν ἡ παροιμία. id est, Maleuolus & inuidus vicinorum oculus, inquit prouerbium. Respexit, ni fallor, ad Hesiodium dictum de figulo, cantore, & vicino, quod alibi retulimus. Sic Ouidius:

Fertilior seges est alieno semper in agro,
Vicinumque pecus grandius vber habet.

COGNATI. *Fumus pulchriorem persequitur.*

Hoc prouerbium non recens est, sed multis seculis & apud diuersas gentes celebratum est ac viguit, quo fertur, fumum natura sua formosiorem totius domus sectari. Aristophan. apud Athenæum libro sexto δειπνοσοφιστῶν, vbi parasitus in formosis tentandis, cum se reliquos superare dicere vellet, inquit in illis se fumum esse, ὑπομένειν πληγάς, ἄκμων καὶ κονδύλους πλάττειν δὲ τελαμών, τοὺς καλοὺς πειρᾶν, καπνός.

IVSTITIA.

ERASMI. *Homines frugi omnia recte faciunt.*

M. Tullius lib. Tusculan. quæst. 4. Frugalitatis nomẽ tanquam ad caput referre volumus, quod nisi eo nomine virtutes continerentur, nunquam illud tam peruulgatum esset, vt iam prouerbii locum obtineret: Homines frugi, omnia recte facere. Hactenus Cicero. Docet adagium, quosdam improbos homines certis in rebus nonnunquam esse vsui, ac præclare se gerere: verum vbique ac perpetuo præstare virum integrum atque inculpatum, id eius demum esse videtur, qui natura vereque sit probus. Alludit ad hanc sententiam Euripides in Hecuba, cum ait:

— Ἀνθρώποις δ' ἀεί,
Ὁ μὲν πονηρός, οὐδὲν ἄλλο πλὴν κακός·
Ὁ δ' ἐσθλός, καὶ συμφορᾶς ὕπο
Φύσιν διέφθειρ', ἀλλὰ χρηστός ἐστ' ἀεί.

Id est:

— Cæterum in mortalibus
Quisquis malus, nil aliud esse quam malus:
Frugi vsque frugi est. non enim ingenium grauis
Fortuna vitiat, sed probus semper manet.

Item in Iphigenia in Aulide,

— Ὁ δ' ὀρθός,
Ἐσθλὸν σαφὴς ἀεί.

Id est,

— At qui probus,
Is palam est semper probus,

Aristoteles libro Moralium 7. τὸ τε γὰρ ἀγαθὸν ἁπλοῦν, τὸ δὲ κακὸν παντοδαπόν. καὶ ἀγαθὸς μὲν ὅμοιος ἀεὶ καὶ οὐ μεταβάλλεται τὸ ἦθος· ὁ δὲ φαῦλος καὶ ὁ ἄφρων οὐδὲν ἔοικεν ἕωθεν καὶ ἑσπέρας. id est, Siquidem quod bonum, idem simplex: contra quod malum, id varium est. Et qui bonus, is semper sui similis, neque vnquam commutat mores. At quisquis improbus & stultus, haudquaquam idem esse videtur mane & vesperi. Huic mire concinit illud literarum arcanarum: Stultus vt luna mutatur, sapiens permanet vt sol.

Salem apponito.

Τοὺς ἅλας παρατίθετο, id est, Salem apponito. Admonet iustitiam & æquitatem omni adhibendam negocio. Sal enim quicquid occupauerit seruat, & ex rebus purissimis constat, aqua & mari.

HÆREDIPETÆ:

ERASMI. *Herciscere.*

Quædam voces ob hoc ipsum habent prouerbii gratiam, quod sint vel obsoletæ, vel alicui possessioni peculiares, veluti prisci Iureconsulti, herciscere dicebant hæreditatem diuidere. Inde apud Iureconsultos actio herciscundæ familiæ. Porro familiæ vox omnem hæreditatem ac res hæreditarias complectitur. Hæc actio nata est è duodecim tabulis, quarum hæc verba recitantur in Codice: Cohæredes à communione discedere volentes agunto. Id si transferatur ad alterius rei diuisionem, erit prouerbiale. veluti si quis dicat: Inter Guilhelmum Budæum, & Leonardum Portium, de assis inuentione concertantes, Ianum Lascarem datum herciscundæ gloriæ arbitrum. Et hoc seculo nonnulli monachi rem prius communem inter se non dubitarunt herciscere, idque sine prætore.

HOSPITALITAS.

ERASMI. *Hospitis habenda cura.*

Qui dicet hospitum habendam esse rationem, vsurpabit illud ex eodem libro:

Αἰδοῖος μέν τ' ἐστὶ καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσιν,
Ἀνδρῶν ὅς τις ἵκηται ἀλώμενος, ὡς περ ἐγὼ νῦν.

Id est:

Nam diuis reuerendus & immortalibus ille est,
Quicunque appulerit multis erroribus actus
Nunc vti ego. —

LÆTITIÆ.

ERASMI. *Φαινοπροσωπεῖν.*

Hac voce M. Tullius videtur delectatus: ita subinde vsurpat in epistolis. Est autem vultu fronteque præferre hilaritatem ac beneuolentiam, quum aliud geras in animo. Vnde illud Maronis:

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

Festiuus sermo.

Vbi quis in conuiuio sermonem inducit admodum hilarem ac festiuum, qui discutiat omnem tristiciam, conuenit illud ex eodem libro, quod Homerus finxit de Helena pharmacum immittente in conuiuiarum cyathos, quod omnium anteactorum induceret obliuionem:

Αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἔπινον
Νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.

Id est:

In vinum immisit mox pharmacon, vnde biberunt,
Luctusque, bilisque malique obliuia cuncti.

Huius meminit Plin. lib. 25. Nobile, inquit, illud obliuionem tristiciæ veniamque adferens, & ab Helena vtique omnibus mortalibus propinandum. Dioscorides lib. 4 refert herbam ἄλυπον, quæ inferne sumpta atræ bili medeatur: vnde & nomen inditum videtur, quasi dolore carens. quemadmodum νηπενθὲς & ἄχολον, quod luctum ac sitim pellant.

INEPTA.

COGNATI. *Pennas maiores nido extendere.*

Tractum ab auium pullis, qui paulatim plumis nascentibus nidos suos superant. De iis qui in angusta & modica re familiari nata, virtute tamen & ingenii præstantia tenuitatem & humilitatem generis sui illustrarunt, atque extulerunt. Horat. lib. 1. epist. ad librum suum:

Me libertino natum patre, & in tenui re
Maiores pennas nido extendisse loqueris:
Vt quantum generi demas, virtutibus addas.

Consimili metaphora dixit Guntherus in fine Ligurini:

— Cunctis præbere legendum
Te poteris totasque palam distendere pennas.

id est, exponere te iudicio lectorum, volitareque per ora doctorum virorum.

LAVTITIÆ.

ERASMI. *Gallam bibere oportet.*

Qui plus satis indulgent ventri gulæque, prouerbiali ioco iubebantur gallam bibere. Is est fructus sub autumnum adnascens arboribus præcipue robori, specie rotundæ nucis. De cuius natura multa prodiderunt Plinius, Dioscorides, Galenus ac Theophrastus. Vim habet astringendi exiccandique, & ob id vtilis ad multa. Inde illud Lucil. quum nepotes ac lurcones iubet gallam bibere. Refert rugas inducere ventri: sentiens coarctandos esse ventres. Refert Sext. Pompeius Festus. Simile est Horatianum illud, quum scribit ventres nepotum inurendos candenti lamina.

LIBERALITAS.

COGNATI. *Ἐλαφρὰ χάρις τῆς εὐφημίας.*

Leuis est laudis gratia. Dicetur de re non valde operosa, qualis est commendatio, laudatio. Idem de concordia. Et vulgata est monitio, vt liberales simus eorum officiorum, quæ nihil adferunt impendij.

LIBERTAS, VERITAS.

ERASMI. *Auscultandum bene loquenti.*

Tiresia in eodem sermone,

Εὖ σοι φρονήσας, ὦ λέγω. τὸ μανθάνειν
Δ' ἥδιστον ὦ λέγοντες, εἰ κέρδος λέγει.

Id est:

Tibi beneuolus, bene loquor. suauissimum est
A bene loquente, lucra si fert, discere.

Eandem sententiam antea dixerat Hæmon:

Καὶ τῶν λεγόντων εὖ, καλὸν τὸ μανθάνειν.

Id est,

Recte loquentem audire par est, ac decet.

Conueniet cum illo, Audi quæ ex animo dicuntur. Item cum Hesiodio, quo probatur & is qui paret recta monenti.

Fama prodit omnia.

Æschines in oratione contra Timarchum refert sententiam Euripidis:

Φήμη τὸν ἐσθλὸν κἂν μυχῷ δείκνυσι γῆς. Id est,

Id est,

Virum bonum fama aperit vel in terræ cauis.

Interpretatur autem hoc sensisse poetam, non viuentium tantum virtutem illustrari fama, verum etiam sepultorum. Terra corpus tegit, sed fama non sinit occultari quod quis bene gessit in vita. Eodem in loco citat Hesiodi versum quem antea commemorauimus:

Φημὴ δ' οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα λαοὶ
Πολλοὶ φημίζουσι, θεός νύ τίς ἐστι καὶ αὐτή.

quem locum citat & in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας.

Oculis & manibus.

Quod omnibus modis compertum est, oculis & manibus deprehensum dicitur. M Tullius pro Cluentio: Quum manifeste venenum deprehendisset, quod vir matris Oppianicus ei parauisset, & res non coniectura, sed oculis ac manibus teneretur, neque in causa vlla dubitatio posset esse, accusauit, Oculis magis creditur quam auribus. Quidam porro adeo sunt δυσπειθεῖς, vt nisi manibus contrectent, non credant. Quemadmodum de Thoma Didymo narrat Euangelica historia.

Amicitiæ personam.

Τὸ προσωπεῖον ἀφελεῖν τῇ φιλίᾳ, id est, Amicitiæ personam detrahere dicimur, cum aperte quæ sentimus animo, tum facimus, tum loquimur apud amicos, & quicquid in pectore clausum est, id præ nobis ferimus. Vultus enim ab animo discrepans, persona verius est quam vultus. Et eleganter à Seneca dictum est in Cæsarem, vt personam malit quam faciem: id est, vt videri malit quam esse. M. Tullius Tusculanarum quæstionum 5. scribit Epicurum tantummodo personam induisse philosophi. Martialis:

Mentiris iuuenem tinctis Lentine capillis,
Tam subito coruus, qui modo cygnus eras.
Non omneis fallis. scit te Proserpina canum:
Personam capiti detrahet illa tuo.

Neque semper tamẽ persona sonat in malam partem. Etenim cum scribit M. Tullius in Officiis, Ponit enim personam amici, cum induit iudicis: non significat fictum amicum, aut fictum iudicem. Est autem traductum à personis histrionum.

Lampon iurat per anserem.

Λάμπων ὄμνυσι τὸν χῆνα, id est, Lampon iurat per anserem. Ita loquebantur vbi quis decipere tentaret iureiurando. Lampon sacrificus quispiam fuit ac vates, & oraculorum author. Is solitus est per anserem iurare, tanquam per auem auguralem. Vel quod olim ita instituerat Rhadamanthus ne per deorum aliquem iuraretur, sed per canem, anserem, id quod Socrati familiare apud Platonem. Tradunt, hoc lampone authore factum, vt Athenienses coloniam miserint in Sybarim. Adagii meminit Aristophanes in Auibus.

Λάμπων δ' ὄμνυσιν ἔτι καὶ νυνὶ τὸν χῆν', ὅταν ἐξαπατᾷ τι.

Id est,

Lampon etiam nunc iurat per anserem, vbi quis fallit in aliquo.

Mendacem memorem esse oportet.

Quintilianus Institutionum oratoriarum libro quarto sententiam hanc prouerbii vice citat: Mendacem memorem esse oportere. Item Apuleius in Apologia Magiæ secunda: Sæpe, inquit, audiui, non de nihilo dici, Mendacem memorem esse oportere. Diuus Hieronymus: Oblitus veteris prouerbii, Mendaces memores esse oportere. Satis liquet adagii sensus: nempe perdifficile esse, vt qui mentitur, semper sibi constet, nisi sit summa memoria. Est autem fictarum rerum memoria non paulo difficilior quam verarum. Proinde pleranque deprehenduntur hoc pacto mendaciorũ architecti, dum obliti quę prius dixerint, diuersa à superioribus loquuntur. Sic deprehenditur apud Terentium Dauus: sic Psyches Apulcianæ commentum à sororibus sentitur.

Philoxeni non.

Τὸ φιλοξένου οὔ, id est, Philoxeni non. Dicendum, vbi quis obstinate vel inficiatur, vel recusat: aut vbi quis alteri nescit concedere, neque quicquam ad gratiam loqui. Quod genus homines à principum consuetudine debent abstinere: apud quos aut tacendum est, aut loquendum quod gratum sit auribus. Philoxenus poeta, quemadmodum alibi diximus, vsque adeo nõ potuit carmina Dionysii probare, vt maluerit reduci ad fodinas lapidarias.

COGNATI. *Laxa ceruice.*

Laxa ceruice, prouerbiali schemate, dicimus esse remissi ac liberi: sumpta metaphora ab equis qui laxatis & remissis habenis collum submissius & inclinatius gerunt, atque liberius agunt. Hinc Persius Satyr. 1.

Et laxa ceruice legendum,

Id est, libero ac remisso sono.

LVXVS ET MOLLICIES.

ERASMI. *Nauiges in Massiliam.*

Πλεύσειας εἰς τὴν Μασσαλίαν. Scribit Athenæus lib. 12. Massilienses vsque adeo deliciis effœminatos olim fuisse, vt prouerbio dici consueuerit, πλεύσειας εἰς τὴν Μασσαλίαν, id est, Nauiges in Massiliam. Non explicat quidem ille prouerbii sensum, sed facile conuicitur, in molles, & moribus cultuque parum virili, torqueri debere, Plautus in Cassina: Vbi tu es, qui colere mores Massilienses postulas? Tametsi, quod ait Plautus, mihi potius referendum videtur ad seueritatem vitæ, quemadmodum Plutarchus in vita Agesilai docet, Spartanam disciplinam appellatam, seueram, minimeque deliciis indulgentem. Nam non alia gens laudatior quam Massiliensium: si Ciceroni credimus, sique vera memorat Valerius Maximus libro secundo, capite De institutis: multa commemorans de disciplina eius ciuitatis, quæ nec mimos vllos in scenam admiserit, ne parum pudicis fabularum argumentis ciuium mores inficerentur, nec eos qui religionis prætextu vitam inertem & ociosam sectarentur, intra portas receperit. Aliaque id genus de Massiliensium seueritate referuntur apud authores: vt appareat, Athenæum non de Gallica Massilia, sed de Libyca loqui, cuius meminit Vergilius quarto Æneidos libro:

Hic mihi Massylæ gentis monstrata sacerdos.

Quo quidem ex loco coniecturam facere licet, Massylos maleficiis olim infames fuisse, quemadmodum & Thessalos. Cæterum quoniam apud Athenæum Massalia est, non Massylia: fieri potest vt nec sit Massilia quæ est Galliæ Narbonensis, nec Massylia Maurorum, sed tertia quæpiam. Licet hanc nominum differentiam interdum confundant Græci scriptores. Stephanus indicat hoc nomine fuisse ciuitatem Ligusticæ, Phocensium coloniam, authore Hecatæo: Timæum vero illud addere, quum nauclerus adnauigasset, viso piscatori proiecto in terram fune dixisse: Alliga rudentem. Et hinc loco nomen inditum Massalia. μάσσαι enim Æolibus est, quod alii dicunt δῆσαι, ἁλιεὺς piscator. ex μάσσαι igitur & ἁλιεὺς dicta Massilia.

MAGNI MOMENTI.

ERASMI. *Decumanum.*

Olim decumanum ouum dicebant, & fluctum decumanum, pro magno: quod à rusticis ac nautis obseruatum sit, decimum quodque ouum nasci cæteris maius, & decimum quemq; fluctum cæteris esse vehementiorem. Vnde Ouidius:

—— Decimæ ruit impetus vndæ.

Hinc quicquid ingens esset, decumanum vocari cœptum. vt Lucilius:

—— Acipensere cum decumano.

Sicco iunco.

Prouerbii speciem habet quod est apud Æschinem περὶ τῆς παραπρεσβείας, ὁλοσχοίνῳ ἀβρόχῳ, id est, Iunco siue fune sicco, πηγὰς δὲ δὴ λόγων ἀφθόνους ἔχειν ἐπηγγέλλετο, καὶ περὶ τῶν δικαίων τῶν ὑπὲρ Ἀμφιπόλεως καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐρεῖν ἔφη, ὥστε ἀπορράψειν τὸ Φιλίππου στόμα ὁλοσχοίνῳ ἀβρόχῳ. id est, Iam vero & rationum copiosos fontes habere se iactabat, atque de iure Amphipolis, deque belli origine talia dicturum, vt Philippi os sicco fune obuincturus esset. ἄβροχος dici potest, vel siccum, quodque non rigatur, vel quod laqueum non habeat. Nam iunci gaudent humido, & ex his interdum texuntur funes. Hesychius indicat, ὁλόσχοινον idem esse quod ὀξύσχοινον, id est, Iuncum marinum, ad hæc ὁλότροχον, id est, versatilem. Denique & περιφερῆ λίθον, id est, rotundum ac volubile saxum. Itaque perpendat eruditus lector, an ὁλόσχοινον ἄβροχον, intelligat orationem salsam, non aqua marina, sed acribus ac pungentibus rationibus. Quin & in illis verbis, πηγὰς λόγων, subest prouerbium: quum ingentem copiam significabant. Frequens est apud Chrysostomum.

Larinum verbum.

Λαρινὸν ἔπος, id est, Larinum verbum appellabant ingens atque egregium, hinc orto prouerbio, quod in Larissa boues sint prægrandes ac præpingues. Alii putant Larinos dictos obesos ac prægrandes, à Larino quodam pastore supra modum magno corpore. Boues autem prægrandes pasci in Epiro, posteritatem boum Geryonis. Aristophanes in Auibus:

Ἀλλὰ λέγειν ζητῶ σοι πάλαι
Μέγα καὶ λαρινὸν ἔπος τι.

Id est,

—— Sed tibi
Iam quæro dudum grande verbum dicere,
Atque Larinon. ——

Huc pertinet quod Græci rebus ingentibus bouem addunt, vt βουφάγος, edax. Simili modo Latini veteres Lucam dicebant pro grandi.

MALVM ACCERSITVM.

ERASMI. *Apros immittere fontibus.*

Qui sibi accersit, optatve perniciem allatura, in hunc quadrat Vergilianum illud,

—— Et liquidis immisi fontibus apros.

Neque enim id sine prouerbii specie dictum apparet. Siquidem apri non tantum bibunt è fonte impressis pedibus, verumetiam volutant sese.

Hostis domesticus.

Plato in Sophista, domesticum hostem prouerbio solitum dici testatur, vbi malum non aliunde proficiscitur, sed ex nobis ipsis nascitur, velut cum quis ipse se prodit, aut redarguit, ipse sua bili aut liuore sese conficit, οὐκ ἄλλων δέονται τῶν ἐλεγχόντων, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον, οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες, id est, Non opus habent aliis qui redarguant, sed iuxta prouerbium, cum domi hostem habeant, quique sit aduersaturus, &c. Agit, opinor, de sophista, qui cum sit loquax, ipse ex sese præbere solet quo reuincatur.

IVNII. *Asciam cruribus suis illidere.*

Asciam cruribus meis illidere prouerbiali schemate dicitur, qui sibi ipsi malum accersit dedita opera, aut temeritate quapiam. Apuleius libro tertio de Asino: Meque sponte asciam cruribus meis illidere compellis. Translatum videtur à fabula, quæ memorat Lycurgum Thracem succidendis vinetis intentum crura sibi amputasse, impacta securi. Conueniet in dicaces, qui virulenta lingua & conuiciis exitii authores sibi sunt, vel saltem ingentis damni: qualem constat fuisse Sotadam, qui amarulento dicterio perstricto Ptolemæi incestu, regis in se iram, mox necem concitauit: similiter Theocritus Chius sophista, appellitans Antigonum regem Cyclopem, funestam cruribus suis asciam illisit. Est autem ascia, fabrile instrumentum, ad cædendam materiam comparatum: cuius inuentio Dædalo attribuitur à Plinio. Simili metaphora Cicero dixit in oratione pro Plancio, infligere securim, pro, damnum adferre.

MALVM CONDVPLICATVM.

COGNATI. *Nemo prope ex morbo aut peregrinatione Romana melior euadit.*

Inoleuit opinio quædam ac persuasio vbique, quæ obiici solet ex morbo conualescentibus, aut peregrinis: Neminem ab ancipiti morbo diutinoque, aut longinqua peregrinatione meliorem effici. quod plerunque ita vsuuenire palam est. Ea siquidem est natura mortalium, vt quamlibet sæuis morbis diuexata fuerit, quantumuis anxia terra marique peregrinatione atque erroribus fuerit agitata, vbi eluctari contingit, profunda subeat obliuio, atque insistant homines viuere laxius, licentiusque, adeo vt posteriora illis sint prioribus deteriora, atque insequens tempus antecedente deploratius. Nam vbi pristino vigori sunt redditi, ad mores natura recurrit damnatos fixa ac mutari nescia. Extat præclara Plinii Iunioris epist. lib. 7. qua ex amici cuiusdam ægrotatione admonitum se testatur, optimos esse nos dum lecto sumus affixi. quem enim infirmum aut libido incitat, aut auaritia sollicitat? Non est amori deditus, non appetit honores, opes negligit, animosque dimittit, ac ferocire desinit: postremo vitam prorsus innoxiam beatamque destinat, si contingat euadere. Itaque arrepta hinc monendi occasione, cum sibi, tum amico præcipit, vt tales perseuerent esse sani, quales se futuros profitentur infirmi. Quæ quidem exhortatio salubris est ac frugifera. At ignorabat is, nec commonstrare potuit, quo duce, cuiusque afflatu atque adminiculo hæc essent perficienda. Hoc prouerbium sic profertur in Galliis, Le loup alla à Rome, & y laissa de son poil, & rien de ses coustumes. Aliud, Trot arriere, trot auant, ceux qui viennent de Rome, valent pis que deuant.

MANSVETVDO.

ERASMI. *Ne sacrificato sine farina.*

Μὴ θύειν ἄτερ ἀλφίτων, id est: Absque farina ne sacrificato. Hoc ænigma morum mansuetudinem commendat, vt dictum est.

Ne libaris diis ex vitibus non amputatis.

Μὴ σπένδειν θεοῖς ἐξ ἀμπέλων ἀτμήτων, id est, Ne libaris diis ex vitibus non amputatis. Nihil gratum superis, quod non purum purgatumque sit. Hoc ænigma Plutarchus tribuit Numæ, in ipsius vita, diuinans eo mansuetudinem commendari, quæ pars sit pietatis: quemadmodum & Euangelica doctrina reiicit munera ferocis, qui nolit fratri suo reconciliari. Quod enim purgatum non est, agreste est, & farina conducit leniendis quæ dura sunt.

MEMORIA.

ERASMI. *Virtus æterna.*

Pindarus in Olympiis Encomio refert huiusmodi sententiam: ἀΐδαο λάθεται ἄρμενα πράξαις ἀνήρ. id est, Orci obliuiscitur vir qui se digna gessit. Vita breuis est, sed immortalis est benefactorum memoria: eoque qui se præclaras & æterna memoria dignas res gesserunt, æquiore animo decedunt è vita, nec perinde mortem horrent. quod intelligant se gloria nominis semper apud posteritatem victuros.

Post homines natos.

Quoties vniuersos homines intelligi volumus, Post homines natos dicimus. M. Tullius in oratione pro domo sua ad Pontifices: Quis homini post homines natos turpissimo, contaminatissimo, quis illam opimam fertilemque Syriam, quis bellum pacatissimis gentibus, quis pecuniam ad emendos agros constitutam ereptam vi ex Cæsaris rebus actis, quis imperium infinitum dedit? Rursus in eadem: At id quod crimini dabatur, non modo peccatum non erat, sed erat res post homines natos pulcherrima. Item pro Cornelio Balbo: Etenim quum pro sua patria pauci post genus hominum natum reperti sint, qui nullis præmiis propositis, vitam suam hostium telis obiecerint, &c. Item pro Milone: Vnius post homines natos fortissimi viri. Item in Antonium: Duo teterrima & spurcissima capita post homines natos, Dolobella & Antonius. Idem de optimo genere oratorum: Optimus longe post homines natos. Idem in Bruto: Longe autem post natos homines improbissimus Caius Seruilius Glaucia.

Post hominum memoriam.

Huic simillimum est, Post hominum memoriam. M. Tullius in oratione ad Pontifices, pro domo sua: Graue crimen est hoc, & vehemens, & post hominum memoriam, iudiciaque de pecuniis repetundis constituta grauissimum. Item in oratione De aruspicum responsis: Vobis vero referentibus post hominum memoriam fortissimi atque optimi consules. Idem pro Planco: Aderat mecum senatus, & quidem veste mutata, quod pro vno post hominum memoriam publico consilio susceptum est. Ibidem: Nihil post hominum memoriam gloriosius. Item pro eodem: Consules post hominum memoriam teterrimi atque turpissimi. Item ad Plancum Epist. fam. lib. 10. Nihil post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere vidi, quam tuas Plance literas. Rursus ad Brutum lib. 11. Quare hortatore tu quidem non eges, si ne in illa quidem re quæ à te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti. Rursum pro Sestio: Quid enim quisquam potest ex omni memoria sumere illustrius, quam pro me vno ciue, & bonos omnes priuato consensu, & vniuersum senatum publico consilio mutasse vestem? Idem in Catilinam: In hoc autem vno post hominum memoriam maximo crudelissimoque bello. Ibidem: Bellum intestinum ac domesticum post hominum memoriam crudelissimum & maximum. Idem pro Rabirio perduellione: Post hominum memoriam rem nullam maiorem. Idem pro lege Manilia: Quæ in omnibus hominibus noua post hominum memoriam constituta sunt. Rursus in Vatinium testem: In omni memoria inauditum.

COGNATI. *Mortui linguis non imperant.*

Celebre quoque istud est, vulgo quod fertur. Hoc vero in primis curæ debet esse principibus & magnatibus, qualem famam ac quale nomen habituri sint ad posteros. Nam vt maxime possint dum viuunt, linguas omnium continere, mortui certe linguis non imperant. Imo vero in eos sub quibus minime licet tum demum audius effunditur, quicquid vnquam est conuiciorum, cum eorum morte parta libertas. Nullum, inquit Plinius in Panegyr. est tempus, quo funestorum principum manes à posterorum execrationibus conquiescant. Hinc illud Senecæ lib. 2. De clementia, cap. 1. Parcetur vbique manibus tuis.

MINANTIS.

GODOFREDI. *Pyri finem facies.*

Ita facinorosum hominem deterrebimus, & ad meliorem vitæ rationem incundam exhortabimur, ni faciat, futurum vt collum in laqueum inserat, suspendio vitam finiat, vt pendens de arbore, summaque acuminata parte veluti collo obligato maturescat, & consumatur pyrum. Cynus in Cod. 3. 32. 22.

MIRA NOVA.

ERASMI. *Pasetis semiobulus.*

Τὸ πάσητος ἡμιωβόλιον, id est, Pasetis semiobolus. De re nouis stupendaque, & præstigiis simillima. Veluti cum orator efficit, vt eadem causa primum optima, mox pessima videatur res eadem maxima statimque minima appareat. Et cum sophistæ demonstrant eundem & asinum esse, & hominem. Aut vbi quis asseuerat id factum, quod citra magiam aliquam fieri non potuerit, li ebit dicere, φωνεῖν, πάσητος ἡμιωβόλιον. Nec intempestiuiter dixeris, quum quidam ita dant munus aliquod, vt idem mox arte quadam ad se retrahant. Tradunt Pasetem quendam præstigiarum & magiæ peritia primum nomen meruisse. Is incantamentis quibusdam efficiebat, vt repente conuiuium omnibus instructum partibus adesse videretur: rursum vbi libuisset, omnia protinus euanescebant. Emebat autem frequenter, preciumque rei numerabat: verum mox nummus non apud venditorem, sed apud Pasetem reperiebatur. Huiusmodi ferme tradit Suidas.

Ἀπ' ἀκροθινίων.

Ἀπ' ἀκροθινίων, prouerbialiter dicebant, pro eo quod est, recens ab officina profectum: perinde quasi modo productum à follibus, ærariaque fornace. Nam ab his sumpta metaphora. Aristophanes

Ῥήματά τε κομψὰ καὶ παίγνια ἐπιδεικνύναι,
Πάντα ἀπ' ἀκροφυσίων καὶ ἀπὸ κινναβευμάτων.

Id eſt:

Dictaque ſplendida, & luſus oſtentare, omnia à follibus & archetypis. Porro cinnabeum vocatur exemplar & ſimulachrum, ad cuius imitationem pictores ac ſtatuarii ſignum effingunt ac repræſentant. Vnde quod nuper natum eſt, id ἀπὸ τῶν κινναβευμάτων venire dicitur.

MIXTA.

ERASMI. *Noua Hymetia, falerna vetera.*

Macrobius libro Saturnalium ſeptimo. Cur Diſari mel & vinum diuerſis ætatibus habentur optima? Mel, quod recētiſſimum: vinum, quod vetuſtiſſimum. Vnde eſt & illud prouerbium, quo vtuntur gulones: Mulſum quod probe temperes, miſcendum eſt nouo Hymetio, falerno vetulo. Quod adagium non video vbi nobis poſſit vſui eſſe: ſed tamen adſcripſimus, ne nihil omnino de popinis mutuati videremur. Niſi forte placeat eo torqueri, vt dicamus, è diuerſis rebus quædam optime conflari.

MODESTIA MODVSQVE.

ERASMI. *Porta itineri longiſſima eſt.*

M. Varro lib. De re ruſtic. 1. cap. 2. ſubindicat vulgo dici ſolere, Portam itineri eſſe longiſſimam. cuius arbitror eundem eſſe ſenſum, qui eſt illius: Dimidium facti qui cœpit habet. Quin & hodie dicunt, bonam itineris partem confectam ei, qui portam egreſſus ſit: ſemper enim eſt quod iter apparantem remoretur, & ſi nihil ſit negocii, remorantur amicorum affectus. apud noſtrates autem nō creditur profectio futura felix, niſi dies aliquot dati fuerint conuiuiis & compotationibus amicorum. Varronis verba ſubſcribam: Vultis igitur interea vetus prouerbium, quod eſt, Romanus ſedendo vincit, vſurpemus dum iſte venit? & ſimul cogitans portam itineri dici longiſſimam eſſe, ad ſubſellia ſequentibus nobis præcedit.

Pſallium iniicere.

Ψάλιον ἐμβάλλειν, id eſt, Pſallium iniicere dicuntur, qui ferocientem animum moderamine quopiam premunt: metaphora ſumpta ab equis animoſioribus. Plato libro De legibus tertio, ὁ δὲ τρίτος σωτὴρ ὑμῖν, ἔτι σπαργῶσαν καὶ θυμουμένην τὴν ἀρχὴν ὁρῶν, οἷον ψάλιον ἐνέβαλεν αὐτῇ, τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν. id eſt, At tertius vobis ſeruator, luxuriantem etiamnum frementemque conſpiciens principatum, veluti pſallium illi iniecit, Ephororum potentiam. De Lacedæmoniorum republica loquitur, in qua quinque Ephori ſunt inſtituti, ad temperandam regiam potentiam. Pſallium autem eſt circulus qui fræno additur, vnde & pro fræno ponitur interdum. Niſi forte alluſit ad bubalos, qui circulo ferreo naribus iniecto circumaguntur. Vnde prouerbium, Naribus trahere, quod alio dictum eſt loco.

Duobus digitis primoribus.

Quod auide arripimus, tota manu ſumimus, aut (vt habet prouerbium) ambabus. Contra qui parce ſumunt, duobus digitis accipiunt. Plautus in Bacchidibus:

Quid igitur ſtulte? quoniam occaſio ad eam rem fuit,
Mea virtute parta, vt quantum velles, tantum ſumeres,
Hoc tu digitulis duobus ſumebas primoribus.

ſentit opinor de pollice & indice. Rurſus in Pœnulo:

Tenetis rem? vix quidem hercle, ita pauxilla eſt, digitis primoribus.

Ad res animi translatum, pluſculum habebit veneris. vt: Tanta occaſio non erat tibi duobus digitis primoribus accipienda, ſed toto arripienda corpore.

MVTATÆ SENTENTIÆ.

ERASMI. *Stylum vertere.*

Stylum vertere, eſt mutare quod ſcripſeris. Horatius in Sermonibus,

Sæpe ſtylum vertas. —

Antiquitus in tabellis ceratis ſcriptitabant ſtylo graphiario: cuius altera parte, nimirum acuta, per æquor cereum ducta literas exarabant, altera latiore, rurſum obliterabant quod exaraſſent. Hieronymus aduerſus Ruffinum: Quamdiu non renuebam laudationem tuam, ſequebaris vt magiſtrum, fratrem & collegam vocabas, & catholicum in omnibus fatebaris. Poſtquam vero non agnoui laudes tuas, & me indignum tanti viri præconio iudicaui, vertis ſtylum, & omnia laudata prius, vituperas, de eodem ore & dulce proferens, & amarum. Hieronymus imitatus eſt Ciceronem, qui Verrinarum actionum 4. ſcribit in hunc modum: Timuit aliquando, & commotus eſt: vertit ſtylum in tabulis ſuis: quo facto cauſam omnem euertit ſuam. Inuenitur & Stylum infigere, & ſtylo appetere: pro eo quod eſt, ſcriptis inſectari atque inuehi.

COGNATI. *Veſtigium iterato percurrere.*

Soc. Opportune admonuiſti. forte enim haud abs re erit, tanquam veſtigium iterato percurrere, &c. Ibid. Reſtat vt falſa in hoc opinemur, quando te cognoſcens, ſeruanſque in cætera illa effigie vtriuſque figuras longo ex tempore, tanquam annulorum veſtrorum ſignacula, neque acute cernens vtroſque tento, proprium vtriuſque ſignum propriæ viſioni attribuendo, eius accommodare veſtigio, vt agnitio fiat. Sed aberro, & inſtar eorum qui commutatis calceis errant, commuto, & vtriuſque viſionem ad alienum ſimulachrum trāsfero, & ſimilia quædam patior iis, quæ in ſpeculis tranſuerſo reſultant, cum aſpectus dextera in ſiniſtra commutat.

NECESSITAS.

ERASMI. *Nemo cogendus officij cauſa.*

Nullus hoſpes retinendus aduerſum animi ſententiam, & inuitus. Nemo cogendus, vt cuiuſquam vtatur beneficio, vt nolit. Ad hanc ſententiam accommodabitur illud ex eodem libro:

Εἰκ' ἐθέλων γε μένοις, ἀέκοντα δέ σ' οὔτις ἐρύξει.

Id eſt,

Si maneas ſponte, inuitum nemo retinebit.

Dicitur ad Vlyſſem ab Alcinoo, Phæacum tyranno.

Fato non repugnandum.

In Antigon. Creon ita loquitur,

Ἀνάγκῃ δ' οὐχὶ δυσμαχητέον·

Id eſt:

Sed fata contra, quando (id eſt, perquam) arduum
Non eſt reluctandum.

Eandem ſententiam alias ex variis citauimus authoribus. Nemo poteſt vitare, quod Deus nobis immittit. Quod autem vitari non poteſt, ferendum eſt, non culpandum. Ducunt enim volentem fata, nolentem trahunt, vt ait Tragicus.

NOTA.

ERASMI. *Quantum ex Bacchanalibus.*

Ὅσον ἐκ Διονυσίων, id eſt, Quantum ex Dionyſiis ſiue Bacchanalibus. Suidas prouerbii loco refert, ſed perturbatius, vt aſſolet. Antiquitus apud Atticos conſueuerunt annos ac numerum accedentem à Dionyſiis numerare, quemadmodum ex Olympiadibus. Iterabatur autem Dionyſiorum feſtum tertio quoque anno. Vnde Vergilius, trieterica vocat. Suidas ſic integre recenſet, ἐξ αὐτοῦ σχεδὸν τοσοῦτον ὅσον ἐκ Διονυσίων. id eſt, Ex hoc prope tantum quantum ex Bacchanalibus. Addit dictum de rebus vehementer expetendis atque expectatis. Ad hoc facit quod refert ex authore neſcio quo, ὦ Διονύσια, αὐτὰ μὲν ὄζουσ' ἀμβροσίας καὶ νέκταρος. id eſt, O Bacchanalia, ipſa quidem redolent ambroſiam & nectar.

NVGALIA.

ERASMI. *Res palæſtræ & olei.*

Quæ non ad ſerium negocium, ſed ad luſum & oſtentationem adhibentur, palæſtræ & olei dicuntur, quum in prælio maioribus opus ſit viribus. In palæſtra non armati, ſed vncti concertabant: tum quo difficilior eſſet apprehenſio, & elapſus facilior: tum quo corpus eſſet nitidius: certabant enim nudi. M. Tullius libro De oratore primo. Nitidum quoddam genus eſt verborum & lætum, ſed paleſtræ magis & olei, quam huius ciuilis turbæ ac fori. Huiuſmodi ferme eſt in ſcholis quibuſdam trita ſophiſtica, quæ ad oſtentationem ac ludicram concertationem reddit hominem inuictum, ad ſerias tractationes inutilem. Itaque recte in eodem libro, monet quidam, vt dictionem ex domeſtica exercitatione & vmbratili, medium in agmen, in puluerem, in clamorem, in caſtra atque in aciem forenſem educamus. Conſimiliter libro ſecundo de Iſocratis diſcipulis agens: Sed eorum, inquit, partim in pompa, partim in acie illuſtres eſſe voluerunt. Eodem ſpectat quod ait libro De legibus primo. Fannij autem ætate coniunctus Antipater, paulo inflauit vehementius, habuitque vires, agreſtes ille quidem atque horridas, ſine nitore ac palæſtra, ſed tamen admonere reliquos potuit, vt accuratius ſcriberent. Hæc ibi. Quod prius dixerat oleum, hic vocat nitorem. Et in libro De claris oratoribus vnctius vocat, quod eſt nitidius: Iam, inquit, erat vnctior quædam ſplendidiorque conſuetudo loquendi. Rurſus in Oratore ad Brutum: Numerus autem nondum depromebatur, neque habebat aliquam neceſſitudinem aut cognationem cum oratione: itaque ſerius aliquanto notatus & cognitus, quaſi quandam palæſtram & extrema lineamenta orationi attulit. Palæſtram appellat venuſtatem, ad oſtentationem adhibitam. In his porro verbis, nec illud abſque prouerbij ſpecie dictum eſt, Extrema lineamenta, pro extrema manu, metaphora ducta à pictoribus.

E ſchola cantilena.

Plautus, vt alibi admonui, Theatri nugas appellat, quæ ſolent in comœdiis recitari. M. Tullius è ſcholis cantilenam appellat orationem declamatoriam ac iuuenilem, plus habentem oſtētationis

quam sapientiæ. Locus sic habet eodem libro: Gerendus est tibi mos adolescentibus Crassæ, qui non Græci alicuius quotidianam loquacitatem, neque ex scholis cantilenam requirunt, sed ex homine omnium sapientissimo atque eloquentissimo, atque ex eo qui non in libellis. sed in maximis causis, & in hoc domicilio imperii & gloriæ, sit consilio linguaque princeps. Conueniet in illos, qui nunquam versati sunt in bonis authoribus, nec ex ipsis fontibus hauserunt eruditionem solidam, sed tantum in scholis decantata tenent. Quod genus sunt illa: Non crederem Euangelio, nisi me Ecclesiæ compelleret authoritas. &: Ingratum est spiritui sancto quicquid offertur, eo prætermisso quod debebatur. Multa fecit Dominus Iesus quæ non sunt scripta. Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

COGNATI. *Rhapsodi.*

Olim, & adhuc hodie, rhapsodi dicuntur festiuarum & iucundarum narrationum recitatores: rhapsodiæ vero huiusmodi recitationes, & ipsa carmina, poematumq; compositorum series. Qui vero Homerica carmina & antiquorum vatum recitabant artifici pronunciatione, aut memoriter canebant, dicti sunt etiam Homeristæ.

OBSEQVVNDANTIS.

ERASMI. *Pax redimenda.*

Diuus Augustinus Homilia 10. narrat apud Pœnos huiusmodi vetus prouerbium fuisse celebre: Vt habeas quietum tempus, perde aliquid. Raro carent lite, qui nusquam sustinent de suo iure concedere. Magnum interdum est lucrum, iactura rei molestiam & inquietudinem exclusisse.

Circumpedes.

Qui proxime adsunt, cinguntque quempiam ad obsequium parati, circumpedes esse dicuntur. M. Tullius actione in Verrem 3. circumpedes autem homines formosos & literatos suos esse dicebat, se emisse. Ita perpetua familiaritate iunctos dixit circumpedes, quemadmodum A manibus, A pedibus appellamus, qui nobis domestice inseruiunt.

Principi obtemperandum in omnibus.

Non sine prouerbiali schemate dictum est in eadem tragœdia, quod ait Creon:

Ἀλλ᾽ ὃν πόλις στήσε, τοῦδε χρὴ κλύειν
Καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τ᾽ ἀναντία.

Id est:

Sed principatum ciuitas cui tradidit
Hic audiendus, siue leuia præcipit,
Siue æqua mandat, siue & his contraria.

Vox autem tyranni est, non principis. Neque enim princeps est, qui præscribit iniusta.

Πεῖσις ὁμηρική.

Plutarchus in libello de coercenda iracundia, Homericam obedientiam prouerbialiter vsurpauit. Qui videtur allusisse ad locum Homericum, qui est Odyss. υ.

Ὣς ἔφατ᾽, ἐν στήθεσσι καθαπτόμενος φίλον ἦτορ.
Τῷ δὲ μάλ᾽ ἐν πείσῃ κραδίη μένε τετληυῖα, νωλεμέως. ——

Et paulo post:

Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ
Τέτλαθι δὴ κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ᾽ ἔτλης.

Eo vtemur cum affectus rationi obtemperant. (Totum id, ni fallor, videtur mutuatum ex Iohan. Hartungi Decuriæ locorum memorabil. cap. 6. aitque obedientiam Homericam, πεῖσιν ὁμηρικήν, prouerbialiter dici, cum effectus rationi obtemperant.)

OBTRECTATIO ET MALEDICENTIA.

ERASMI. Αἰξωνεύεσθαι.

Quemadmodum multa prouerbia retulimus è gentium moribus desumpta, ita αἰξωνεύεσθαι olim dicebantur calumniandi morbo obnoxii, quod is populus hoc nomine taxatus sit veterum Comœdiarum salibus: quemadmodum indicat Stephanus, docens, Æxoniam esse Magnesiæ ciuitatem. Est autem & αἰξωνή vltima acuta, populus tribus Cecropidis. ab vtraque voce deducitur αἰξωνεύς. Citant testem Menandrum ἐν κανηφόρῳ. Plato in dialogo De fortitudine, οὐδὲν ἐγὼ πρὸς ταῦτα ἔχω εἰπεῖν, μή μοι φῇς ὡς ἀληθῶς αἰξωνέα εἶναι. id est: Nihil ad ista respondeo, quum quod dicam habeam, ne me merito dicas Æxonensem esse. Marsilius vertit maledicum & calumniatorem.

Quam Clinia ex Demetrio.

Plautus in Rudentibus: Plura ex me audies hodie mala quam audiuit vnquam Clinia ex Democrito. Quidam eruditi hoc loco pro Clinia, legunt Lamia. Et verum est, Lamiam fuisse supra modum adamatam à Demetrio rege Macedonum: quo nomine ipse quidem male audiebat vulgo, sed eam à rege fuisse conuiciis affectam, nusquam legimus. præterea vocem Lamiam, carminis ratio non admittit. Vero propius est, sumptum è comœdia Turpilii, cui titulus Demetrius, vel alia quapiam, vbi pater prolixius & acerbius obiurgat filium. Talis enim inducitur Clinia in Sene seipsum excruciante, qui à patre nimium sæpe nimiumque acerbe obiurgatus, tandem profugit in militiam. Et haud scio an ad hanc fabulam alludat Plautus. Nam fieri potest, vt Terentius pro Demetrio senem appellauerit Menedemum. Nec obstat, quod Terentius Plauto fuit posterior: quum Græcus author fabulæ fuerit vtrique prior.

Eurymnus.

Εὐρύμνος, id est, Eurymnus, dictus est olim prouerbio, qui per calumniam conaretur fidos amicos inter sese committere. Nam hic cum moliretur serere dissidium inter Castorem & Pollucem, alterum apud alterum insimulans, post deprehensus, vtrique grauissimas pœnas dedit. Hoc autem fere solet accidere iis, qui malis artibus student dirimere eos, quos insolubili vinculo natura copulauit, vt vxorem & maritum, parentem & filium, ac fratres. Fit enim vt hi redeant in gratiam, & præteritæ simultatis pœnas vtrique petant ab authore. Id euenit Athenis Hyperbolo, qui Niciam, ac Alcibiadem conatus est committere.

IVNII. *Aspergere.*

Πλύνειν, quasi lauare aut aspergere, dicunt Græci pro, maledictis conuiciisque incessere aliquem: vt Iul. Pollux ostendit, pro λοιδορεῖν accipi annotans. apertissime vero Artemidorus libro secundo, De insomniis, vbi exponit quid portendat si quis somniet se lauare vestimenta, subiungit, πλύνειν γὰρ τὸ ἐξελέγχειν καὶ ἐλέγχειν ἔλεγον οἱ παλαιοί. id est, Aspergere veteres abusiue dixerunt maledictis protelare aliquem adducit & Menandrum:

Ἢ γὰρ κακῶς μου τὴν γυναῖχ᾽ οὕτω λέγῃς,
Τὸν πατέρα καὶ σὲ καὶ τοὺς σοὺς ἐγὼ πλυνῶ.

Id est,

Si pergis vxori meæ maledicere,
Lauabo ego non te modo, at patrem & tuos.

hoc est: Vicissim te redarguam, quæque domi tuæ latent vitia, in propatulum proferam. Metaphora a vestibus sumpta, quæ lotæ extritæque detersis sordibus, produnt panni aut coloris vitium si quod insit. Gregorius Thessalonicensis, καὶ ὕβρει πλύνουσα τί μὴ διαπωθύζει μοι; id est: Conuiciisque aspergens quid non in me cauillatur? vsus est & Comicus in Pluto:

Πλυνόν με ποιεῖς.

Id est,

Elotum me reddis.

In tanta hominum corona me dicteriis aspergis, & reticenda obiicis.

OCCASIO.

ERASMI. *Tollenda mali occasio.*

Qui suadebit, vt mali submoueatur occasio, non absurde citabit illud ex eodem libro:

—— Αὐτὸς ἐφέλκει καὶ ἄνδρα σίδηρος.

Id est:

—— Quippe viros ferrum illicit ipsum.

Ita diuitiæ proliciunt ad luxum, consuetudo puellarum ad amorem.

Hyberno puluere, verno luto.

Festus Pompeius ex antiquo carmine citat, nec ascribit authoris nomen: vnde intelligitur vulgo decantari solitum. In eo inducitur pater, de agricultura præcipiens filio, his verbis: Hyberno puluere, verno luto, grandia farra Camille metas. Quibus verbis arbitror significatum, far si seminetur serena hyeme, & succedat ver humidum copiosius prouehire.

Præsentibus rebus consulendum.

Procopius belli Gotthici libro primo. Vetus nimirum me subit dictum, quod vtique præsentibus rebus vt consulatur iniungit. Arbitror esse idem quod alias ex Platone retulimus, δεῖ τὰ παρόντα εὖ τίθεσθαι. Quod præteriit, in integrum reuocari non potest: consultationem de futuris variæ interrumpunt occasiones: quod vrget, in primis curandum est.

ODIVM.

ERASMI. *Nec Deus, nec homo.*

Οὔτε θεὸς οὔτε βροτός, Diis hominibusq; inuitis, pro nemine & omnibus Pind. Hor. Vide num huc referre commode liceat Arist. illud in Ethicis, vbi hominem in solitudine degentem ait esse vel Deum vel dæmona.

OMINANDI.

ERASMI. *Faustus exitus.*

Cum significabimus rem quam instituimus, bene cessuram, ceu deo quopiam auspice, quadrabit illud ex Odyss. β.

Θάρσει μαῖ᾽, ἐπεὶ οὔ τοι ἄνευ θεοῦ ἥδε γε βουλή.

Id est,

Id eſt:

Fide, hoc conſilium non eſt ſine numine nutrix.

Vanæ coniecturæ.

In eos, qui de euentu negocii ſolent augurari, competit illud ex eodem libro:

Ὀρνιθες δέ τε πολλοὶ ὑπ' αὐγὰς ἠελίοιο
Φοιτῶσ', οὐδέ τε πάντες ἐναίσιμοι

Id eſt,

Aſt permulta ouium verſatur in æthere turba,
Quarum non quæuis portendere idonea fatum.

COGNATI. *Viderit Deus.*

Dictum eſt optantis vel ſperantis, & bene ominantis, admodum Latinis & nobis vulgare. Bud. Philecoo: Deus optim. max. humani generis amantiſſ. viderit & ſtatuerit. Cic. 4. Acad. Viderit Epicurus, μελέτω τῷ ἐπικούρῳ: videat, & huius cura ſit, vel huius opinionis rationem reddat, non ego. Sic accipienda ſunt: Tu videris, Vos videritis, Illi viderint. Cicer. ad Brutum: De hoc tu videris. Teren. in Adelph. Ego iſthuc videro, id eſt, iſthuc mihi curæ erit. Vide adagium in vita voluit. Volente Deo: &, Diis ſecundis, & ſic viſum ſuperis.

OMNIA.

ERASMI. *In orbem circumiens.*

Lucian. in Hermotimo, ἅπαντας ἐν κύκλῳ περιελθών, id eſt, Omnes in circulo obiens, dixit: mirum ni prouerbiali figura, quæ durat etiam in hodiernum apud vulgus illiteratum: pro eo quod eſt, vſque ad vnum omneis, nemine præterito. Vnde & Latinis dictum eſt, Ambire, quod ſingulos prenſarent: & Obire prouinciam, quod qui ſuſcipit adminiſtrationem, nuſquam non adeſſe oporteat. Lepidius erit ſi accommodetur ad res animi: veluti ſi dicas, In conſultando, πάντα ἐν κύκλῳ commoda atque incommoda circumſpicienda.

ORIGINIS.

COGNATI. *Ambigui generis homo.*

Plato in Axiocho: Terreſtris enim homo velut ambigui generis, ipſe in mare ſeſe proiecit, totuſque arbitrij factus eſt fortunæ.

OTIVM.

COGNATI. *Digitum qua proferat.*

Schemate prouerbiali M. Tullius dixit pro A. Cæcinna: Digitum qua proferat, non habet. hyperbolicôs indicans, illi nihil prorſus eſſe quod dicat, agatve. Locus ſic habet: Denique iſta nimia quæ dominatur in ciuitate potentia, in hoc ſolo genere quieſcit: quid agat, quomodo aggrediatur iudicem, qua denique digitum proferat, non habet. Sumptum eſt à geſtu rhetorum qui varius traditur à Quintiliano. ſimpliciſſimus eſt, proferre digitum: quod plebeiorum eſt & ruſticorum.

ERASMI. *Ne in tonſtrinis quidem.*

Lucianus in libello, cui titulus, Quomodo conſcribenda ſit hiſtoria: ὅπερ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο ἐπὶ κουρείων τὰ τοιαῦτα μυθολογούντων ἀκούσας. id eſt, Qui nec in tonſtrinis, quod dici ſolet, talia fabulantes audierit. quod in tonſorum officinis fere ocioſi deſideant, & ſuam quiſque fabulam adferat in medium, vnde Flaccus:

— Gaudent vbi vertice raſo
Garrula ſecuri narrare pericula nautæ.

Item alibi;

— Opinor
Omnibus & lippis notum & tonſoribus eſſe.

Cuius alibi meminimus.

COGNATI. *Pauſam facere.*

Παῦσαι, παῦσις, ἀπόπαυσις Græcis, nobis vero pauſa: à verbo παύομαι deducta dictione, quandoquidem finem & ceſſationem ſignificant. παύω quoque, vt παύομαι, finem imponere, & ceſſare facere, finire, ſilere, ſignificat. Pauſam autem facere, veteribus vſitatum fuit: quod Galli ſic hodie ſua lingua exprimunt Faire pauſe. Lucretius hac voce ſexcentis locis vtitur. Lucil.

Hæc vbi dicta dedit, pauſam facit ore loquendi.

Satyr. lib. 1. Ennius ex Varr. lib 6. de ling. Lat.

— Pauſam facit ore fremendi.

Plautus Rudente: Aliquando oſculando melius eſt vxor pauſam fieri. Dicunt etiam, Dare pauſam: pro, ceſſare, & ceſſandi facultatē dare. Hinc Pauſus Deus videtur fuiſſe, qui pauſam afferret, & quietem; quem bellis aduerſarium, repugnantiſque Bellonæ poteſtatis fuiſſe arbitramur.

PARASITI.

ERASMI. *Qui mori nolit ante tempus.*

Athenæus in ſermonibus conuiuialibus, de Sybaritis huiuſmodi refert prouerbium: ὁ βουλόμενος ἐν Συβάρει μὴ πρὸ μοίρας ἀποθανεῖν, οὔτε δυόμενον οὔτ' ἀνίσχοντα τὸν ἥλιον ὁρᾶν δεῖ. hoc eſt: Qui non velit apud Sybaritas ante diem fatalem mori, eum haud oportet ſolem conſpicere, nec occidentem, nec orientem. Hoc ideo vulgo iactatum ſcribit, quod Sybaritarum ciuitas in humili loco, ac velut in conualle ſita fuerit, vt æſtatis tempore mane pariter ac veſperi frigus immenſum ſentirent, meridie intolerandum ardorem. Cicero libro De finibus bonorum ij. docet idem dictum in quoſdam Aſotos, cui genti nomen inditum eſt à luxu vitæ. Nam ſub Solis occaſum erant ebrij, mane ſtertebant. Columella in proœmio rerum ruſticarum, vſurpat in ganeones, qui noctes libidinibus & ebrietate, dies ſomno vel ludo conſumunt. Mox deinde, inquit, vt apti veniamus ad ganeas, quotidianam crudelitatem Laconicis excoquimus, & exuſto ſudore ſitim quęrimus, noctesq; libidinibus & ebrietatibus, dies ludo vel ſomno conſumimus. Ac nos dicimus fortunatos, quod nec orientem ſolem videmus, nec occidentem.

COGNATI. *Edere & bibere vtile.*

Lucian. in Paraſito: Ego vero quam edere & bibere, in vita mortalium nihil inuenio vtilius aut præſtantius, & citra quod vita non poteſt ſubſiſtere. Paraſitorum eſt & Epicureorum, ſummorum voluptatis aſſertorum. Quod à Germanis ita profertur: Meum viuere, nil aliud eſt, quam edere & bibere.

PAVPERTAS.

ERASMI. *Salacones.*

Quemadmodum Irus & Codrus ob inopiam in vulgi fabulam abierunt, ita & Salacon quidam extremæ paupertatis homo effecit, vt omnes fortuna tenui, Salacones dicerentur: & ipſa paupertas, Salaconia. Meminit Heſychius: ſed idem indicat, eodem nomine fuiſſe notatos faſtuoſos & arrogantes: vnde ductum ſit verbum σαλακωνίζειν & σαλακωνεύειν, pro eo quod eſt, fracto delicatoque gradu incedere. Addunt teſtem Theophraſtum, qui σαλάκωνα dixerit eum, qui ſua profundit temere. Ex his colligere licet, adagii conuicium non hæſiſſe in quoſuis pauperes, ſed in eos duntaxat, qui faſtu luxuque redacti ſunt ad inopiam. Vox autem dicta videtur à verbo σαλάσσειν, quod eſt labefactari, & ad ruinam tendere.

Lingere ſalem.

Olim tenuis fortunæ hominibus ſal pulmentarij vice fuit, vti nunc quibuſdam eſt acetum. Quæ res & in prouerbium abiit, tametſi non ſatis liquet cuiuſmodi id fuerit. Sed præſtiterit ipſius Plinij verba ſuper hac re ſubſcribere ex lib. 31. c. 7. Varro, inquit, veteres etiam pulmentarii vice vſos, author eſt. Eſitaſſe enim ſalem cum pane & caſeo, vt prouerbio apparet. Perſius in ſatyr. 5.

— Iura: ſed Iuppiter audiet. heu heu,
Vare, reguſtatum digito terebrare ſalinum
Contentus perages, ſi viuere cum Ioue tendis.

hoc eſt, vitam ages pauperrimam.

Tenuem nectis.

Λεπτὴν πλέκεις, id eſt, Tenuem nectis. De pauperibus dictum, quibus plerunque tenuibus in rebus labor. Dicitur & λεπτὴ ἐλπίς, id eſt, Spes tenuis, pro exigua, & λεπτὴ φροντίς: id eſt, Tenuis cura, pro ſubtili & curioſa. & λεπτὰ ξαίνεις, id eſt, Tenuiter diducis. In ſordidos, quique vel minutiſſimarum rerum habent rationem. ducta metaphora à textoribus.

Vt ex bulga matris.

Nonius Marcellus refert hunc trochaicum tetrametrum catalecticum è Lucilio:

Ita vti quiſque noſtrum è bulga eſt matris in lucem æditus.

Id ad nuditatem inopiamque referri poteſt. Poteſt & ad æquam omnibus vitæ conditionem. Natiuitas enim non diſtinguit Crœſum ab Iro, non regem à plebeio. Eædem ſunt voces reginæ parturientis & mendicæ. Idem vagitus Cæſaris emergentis & tenuiſſimi cuiuslibet. Neque mundius eſt cauum vnde ſe profert monarchæ filius, quam vnde prodit ancillæ proles. Feſtus indicat vocem eſſe Gallorum, qui folliculos, aut crumenas, aut ſacculos ſcorteos; hoc eſt è pellibus factos, olim appellabant bulgas. Lucilius Satyrica libertate matricem ſiue vuluam, bulgæ nomine deſignauit. Quod Græci dicunt, Nudus tanquam ex matre, alibi nobis commemoratum eſt.

PENSATIO BENEFICII.

ERASMI. *Mutuum muli ſcabunt.*

Mutuum muli ſcabunt. Vbi improbi atque illaudati ſe viciſſim mirantur ac prædicant. Tranſlatum à mulis, qui ſicuti reliqua iumenta, ſeſe inuicem dentibus ſcabere ſolent. Citatur hic titulus, Mutuum muli ſcabunt, à Nonio Marcello inter reliquos Menippearum titulos M. Varronis, mirum ni prouerbialis. Auſonius in altera præfatione monoſyllaborum: Sed vt quod per adagionem cœpimus, prouerbio finiamus, Mutuo muli ſcabunt. Meminit huius & Varro libro de lingua Latina tertio. Quanquam

is locus est fœdissime deprauatus, non temporum modo culpa, verumetiam impressorum istorum vulgarium: quibus hoc vnice propositum videtur, vt omnes bonos libros radicitus extinguant. Sic autem legitur: Amica Philoptorus, eius qui senex puerum dicit pulsum, puellam pulsam. Sic fiet mutuam mulinam. Arbitror legendum, mutuum muli: vt subaudiatur, scabunt. Symmachus in epistola quadam: Mutuum, inquit, scabere mulos: cui prouerbio ne videar esse confinis, præconium virtutum tuarum, presso dente restringo. Non videtur autem adagium recte accipi posse, nisi malam in partem: veluti si indoctum indoctus, deformem deformis, improbum improbus, vicissim laudaret. Cuiusmodi fabulam memorat Horatius de duobus fratribus, qui se mutuum scabebant, ac mutuo officio alterum alter vicissim efferebant laudibus.

> Frater, inquit, erat Romæ, consulti rhetor, vt alter
> Alterius sermone meros audiret honores,
> Gracchus vt hic illi foret, hic vt Mutius illi.

Idem poetas indoctos notans, qui tamen inuicem se recitantes audiebant, ac laudabant:

> Discedo Alcæus puncto illius, ille meo, quis?
> Quis, nisi Callimachus? ——

Merces constituatur.

Plutarchus in vita Thesei tradit, fuisse quendam Pitheum auum Thesei maternum, à quo Hippolytus ille pudicus fuerit institutus, Is gnomologiis, quæ tum temporis præcipua habebatur sapientia, clarus erat. Ex eius sententiis hanc vnam fuisse ferunt:

> Μισθὸς δ' ἀνδρὶ φίλῳ εἰρημένος ἄρκιος ἔστω.

Id est:

> Æqua viro merces fac præstituatur amico.

Aristoteles nono Moralium Nicomachiorum, narrat Protagoram cum nemine discipulorum solere pacisci, verum vbi iam didicissent quæ volebant, iussit ipsos dispicere, quanti æstimarent ea quæ didicerant: & quicquid ab illis dabatur, accipiebat. Hoc animo qui sunt, iis in hoc genere commerciorum putat esse satis Pithei præceptum, qui iubet amico viro statui mercedem iustam & æquam. Bene haberet, si medici quoque nihil paciscerentur, sed ægro leuato acciperent quod daretur. Nam quod Aristoteles inibi refert de quibusdam sophistis, qui neminem recipiebant in disciplinam, nisi numerata mercede, mox acceptis nummis non præstabant quod erant polliciti: videmus interdum fieri à chirurgis ac medicis malæ fidei: ac fere comperiuntur esse impostores, qui stipulantur ingens præmium: nec admouent manum, nisi aut tota summa, aut maxima pars statim numeretur.

POLYDOR. VIRGIL. *Ferrum ferro acuitur.*

De iis qui mutuo sibi consulunt, mutuoque consilio euadunt sapientiores, vti ferramenta mutuo attritu.

PERFICIENDI.

ERASMI. *Ante mysteria discedere.*

Ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων, id est, Ante mysteria discedere: est re nondum absoluta subducere sese. Sumpta metaphora à sacris, in quibus prophani iubebantur abire, cum iam essent peragenda mysteria: initiati manebant, nec fas erat nisi peractis ritibus abire. Plato in Menone, εἰ μὴ ὥσπερ χθὲς ἔλεγες, ἀναγκαῖόν σοι ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων, ἀλλ' εἰ περιμείναις τε καὶ μυηθείης. id est: Nisi quemadmodum heri dicebas, tibi fuerat ante mysteria discedendum: verum si & permaneas, & mysteriorum particeps fias. & cætera quæ sequuntur.

COGNATI. *Fabula prorsus euanuit.*

In Ciuili: Fabula iam finem habeat. Ibidem: Ingentem fabulæ molem exaggerauimus. cuius finem haud penitus imposuimus. Fabulæ nomine hic Plato abutitur, & in dial. 10. De rep.

PERFIDIÆ.

ERASMI. *Qui nocere potest, & idem prodesse.*

In medicos imperitos, qui non raro venenum pro remedio ministrant, quadrabit illud ex eodem libro, quod vsurpauit in Pseudomante Lucianus, estque pluribus apud Homerum locis:

> Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Id est:

> Pharmaca mista, salubria multa, at noxia multa.

Idem quadrabit in hominem & bonis & malis instructum artibus, qui vel iuuare possit, si velit, vel lædere.

Halopanta.

Halopantam veteres appellabant omnia mentientem. Plautus in Curculione: Ædepol nugatorem lepide nactus est hunc Phedromus: Halopantam an sycophantam magis hunc dicam, nescio. Verba sunt militis, conquerentis de Curculione, qui annulo militis imposuerat lenoni. Nonius Marcellus citans hunc Plauti locum, hæc refert: Halopantam aut sycophantam hominum genus nequam, quod ob suenda mendacia, miserrima mercede conducitur. Festus hunc in modum: Halapanta significat omnia mentientem. πάντα enim Græci omnia, ἀλιτήριον fallentem appellant. Quantum autem tribuendum sit eiusmodi fragmentis, non minus deprauatis quam decurtatis, nescio. Aldina æditio habuit aliam etymologiam, sed magis etiam mendosam. Nam si halopanta venit ab ἀλάω siue ἀλιτεύομαι, neutra dictio habet primam aspiratam: & vtraque corripit primam, quum apud Plautum sit producta, vt exigit trochaici carminis ratio. Rursus si venit ab ἄλς, conuenit quidem aspiratio, sed hæc quoque vox habet primam breuem. Adde quod est noua compositionis forma, à nomine, non à verbo, melius erat πανδαλήτης. Quoniam autem est in his vocibus duabus schema παρονομασίας, propius alludit ad sycophantam halophanta, quam halopanta. ἁλοπάντης autem dici videtur, qui deferret eos qui telonas conantur fraudare vectigalibus: quemadmodum sycophantæ dicti sunt, qui deferebant exportantes ficos Athenis. Silegimus ἀλλοφάντην quasi aliena loquentem. varieque mentientem, conuenit quidem metri ratio, sed abiicienda est aspiratio primæ vocalis. Metrum tamen constabit, si Græce pronuncies halophantem, aut sycophantem. Tum enim in primo loco erit anapæstus pro spondæo. Plautus autem non raro græcissat in comœdia. Verum hoc doctis relinquo discutiendum.

IVNII. *Neoclide furacior.*

Νεοκλείδου κλεπτίστερος, id est, Neoclide furacior: in furacem insigniter & strenuum æruscatorem dicitur. Neoclides Rhetor in comœdia traducitur furtis nobilis, quamuis oculis captus. Quare ludit in eum ita Aristophanes, quod dicat eum furando longe superare videntes, sic enim inquit, κλέπτων τοὺς βλέποντας ὑπερηκόντισεν.

Ex Appendic. Erasmi.

Diuersarum partium.

> Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνοίης ποτέροισι μετείη,
> Ἠὲ μετὰ Τρώεσσιν ὁμιλέοι ἢ μετ' Ἀχαιοῖς.

Id est,

> Porro Tytidem minime cognoscere possis,
> Troianosne inter versetur, an inter Achiuos.

Homerus.

De Metio quodam, cum vtraque parte colludente, aduocato scilicet, duce, aut alioqui amico bilingui. Supra prouerb. Vespertilio.

PERSPICVITAS.

ERASMI. *Vbi cognitum est, quod erat occultum.*

Vbi res quæ magno studio celebratur, fuerit aliquo pacto deprehensa, quadrabit illud ex eodem libro:

> Ἤ τίς σφιν τόδ' ἔειπε θεῶν, ἢ εἴσιδον αὐτοί.

Id est,

> Siue illis Deus hoc aliquis deprodidit index,
> Siue ipsi videre. ——

PERTINACIA.

IVNII. *Ne suadela quidem persuaserit.*

De homine duro, & quem frangis citius, quam conceptam opinionem deponat, dicere licebit illud comici Stratonis:

> Τὸν δ' οὐκ ἂν οὐδ' ἡ πειθὼ ἔπεισεν ἡ πειθώ.

Id est:

> Nec illi forte Suadela ipsa persuaserit.

Affine est illi Aristophanico, quod Paupertas loquitur:

> Οὐ γὰρ πείσεις, οὐδ' ἢν πείσῃς.
> Non suadebis, etiam si suaseris.

Pertinet huc & illa hyperbole apud Grego. Nazianzenum in Monodia Basilio dicta, πειθοῦς ἰσχυρότερος, id est, Suadela fortior: quum velit indicare, viribus eloquentię tantum potuisse apud auditorum animos, vt suadendo in quancunq; partem eos ageret. Pitho Græcis persuadendi dea est, de qua trimeter ille:

> Οὐκ ἔστι πειθοῦς ἱερὸν ἄλλο, πλὴν λόγος.

Id est,

> Suadæ delubrum haud aliud est, quam oratio.

Sappho poetria Pitho Veneris filiam facit.

PHILAVTIA.

ERASMI. *Psaphonis aues.*

Ψάφωνος ὄρνιθες, id est, Psaphonis aues. Vbi quis noua, quapiam arte famam captat, vt cum aliquis subornat, a quibus laudetur, eisque veluti dictat encomia, quib. apud vulgus celebrari velit. Narrant in Libya fuisse quendam nomine Psaphonem, qui diuinitatis opinionem affectans, quam plurimas aues cepit vocales, & humani sermonis dociles, eas sonare docuit hæc verba, μέγας θεὸς Ψάφων, id est, Magnus Deus Psaphon: atque ita doctas emisit in montes. At illæ quæ didicerant, canebant; ac reliquas item aues sonare docebant. Porro Libes cum ignorarent commentum, credentes id diuinitus accidere, Psaphoni rem diuinā facere instituerunt, ipsum-

ipsumque in deorum numerum retulerunt. Prouerbium in collectaneis Apostolii reperi.

Φίλαυτοι.

Qui sibi vehementer placent, quique suis ipsorum commodis impense student, aliorum rebus vel neglectis, vel etiam afflictis, à Græcis eleganter φίλαυτοι vocantur. Vitium ipsum φιλαυτία dicitur. Quod apposite circumloquens Horatius:

Cæcus, inquit, amor sui. —

Id vitii Plato malorum omnium fontem autumat. Aristoteles ix. Moralium lib. satis indicat, hanc φιλαύτου probrosam appellationem, ceu prouerbialem vulgo iactatam fuisse, cum ait, homines sui supra modum amantes à multitudine male audire, quippe qui fœdo infamique cognomine vocentur φίλαυτοι. Contra qui sibi displicent, putiduli vocantur. Martialis:

Altera rancidula est, altera putidula est.

Est autem id vitium fere insitum, vt sua cuique magis probentur quam aliena: quod tamen eximie videtur fuisse in Afris. Nusquã autem hæc pestis immedicabilior quam in dogmatibus, quorum persuasione semel imbuti sumus: id quod eleganter notat Galenus libro τῶν φυσικῶν δυνάμεων primo, οὕτως ἄρα δυσαπότριπτόν τι κακόν ἐστιν ἡ περὶ τὰς αἱρέσεις φιλοτιμία καὶ δυσέκνιπτον ἐν τοῖς μάλιστα καὶ ψώρας ἁπάσης δυσιατώτερον. id est: Adeo de sectis contentio malum est, quod ægre excutitur, & cum primis ineluibile, denique quauis scabie insanabilius.

Qui per se sufficit.

Qui negabit sibi opus esse opera aliena, se satis idoneum ad rem peragendam, conueniet illud ex Odyss. ν.

Εἰσί μοι ὀφθαλμοί τε καὶ οὔατα καὶ πόδες ἄμφω,
Καὶ νόος ἐν στήθεσσι τετυγμένος οὐδὲν ἀεικής.

Id est:

Sunt oculi mihi, sunt aures, geminique pedes sunt,
Insita pectoribus mens est, neque stulta nec excors.

Musopatagos.

Μουσοπάταγος dicitur qui percitus est, & attonitus furore musarum. Ita Maro in Georgicis:

—Quarum percussus amore
Sacra fero. —

Transfertur ad eos, qui sua poemata sic amant, quemadmodum parentes liberos. M. Tullius ad Qu. frat. libr. 2. Non mehercle quisquam μουσοπάταγος libentius sua recentia poemata legit, quã ego te audio. Horatius:

—Versus amat, hoc studet vnum.

POTENTES.

ERASMI. *Deo nemo potest nocere.*

Sententia pia est, sed à Creonte impio animo dicta:

Θεοὺς μιαίνειν οὔτις ἀνθρώπων σθένει.

Id est:

Violare (siue polluere) diuos, nemo quit mortalium.

Veteribus persuasum erat, offendi diuos inferos, si mortuo negaretur sepultura: offendi Iouem supplicium, si quis supplicem reiiceret. At Creon putabat nihil huiusmodi rerũ curæ esse diis, quod illi non queant à quoquam lædi. Hoc carmen occini potest iis qui indignum Deo putant, in matrice virginis latitasse, & per vterum virginis exisse, vnde prodeunt homines cæteri: aut qui putant corpus Domini pollui, quod in stomachum hominis immundum descendat.

Θεοὺς μιαίνειν, οὔτις ἀνθρώπων σθένει.

Neque sol polluitur, tot cloacas ac paludes lustrans.

Ciuitas non ciuitas.

Hæmon Creontem tendentem ad tyrannidem, ita tangit:

Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ' ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός.

Id est:

Quæ vnius hominis, illa non est ciuitas.

Dixerat Creon, ipsius esse, non alterius, imperare regioni. Hæmon negat eam esse ciuitatem, vbi summa rerum penes vnum hominem est. Polis enim Græcis vel à versando, vel à multitudine dicta videtur. Latini Rempublicam appellant. At Respub. non est, vbi vnius arbitratu aguntur feruntur que omnia. itaque quum Creon respondisset, ciuitatem censeri illius, qui illi imperat, subiicit Hæmon:

Καλῶς, ἐρήμης γ' ἂν σὺ γῆς ἄρχοις μόνος.

Id est:

Recte, vnus vt deserto in agro regem agas.

Regium est, imperare liberis, neque quicquam absque ciuium cõsensu tentare.

COGNATI. *Magnus.*

Merito magni appellatione hodie censentur à rerum gestarum magnitudine: vt olium Hector recte magnus dictus est qui Troianorum fuit fortissimus. Virgil. Æneid. sexto.

Hectoris hic magni fuerat comes. —

Rerum ab Hectore gestarũ egregius præco Homerus est in Iliade. Posteris temporib. Alexander & Carolus Magnus hoc ipsum cognomen sua virtute inuenere. [Plutarch. in Pompeii vita scribit à Sylla Magnum Pompeium alta voce salutatũ, postquam Domitium vnà cum exercitu in Africa concidisset. Alii in Africa primum ferunt ita ei fuisse ab vniuerso exercitu acclamatum. Adhæc populus Romanus duos Maximos dixit, Valerium nempe, qui dissidentem ab se Senatum in concordiam reduxit: & Fabium Rutilianum, qui locupletes aliquos libertinæ stirpis in Senatum allectos eo ordine mouit.]

Ioues, Iunones, Veneres.

Omnes regum primogenitos, Ioues appellamus: vt omnes reginas, regum primogenitas, Iunones: vrbium conditores, Saturnos: vt Xenophon in Æquiuocis testatur. Seneca in Ludo de morte Claudii Cæsaris: Oropemque sororem suam festiuissimam omnium puellarum: quam quoniam omnes Venerem vocarent, maluit Iunonem vocare. Significat enim per Venerẽ, non admodum castam fœminam Iuniam Caluinam: quam & Tacitus decoram, sed procacem appellat, à fratre Syllano, vxoris pene loco habitam. id quod per Iunonem, Ioui nexu coniugali copulatam, eleganter innuit. Virgil. in Palæmone, Galateam, Venerem vocat. Theocrit. Hodœpor. ἢ ἤγω δῆρ, &c. Plautus in Cassina, sub persona Olympii serui: Quasi tu nescias repente, vt emoriantur humani Ioues.

Potentum amicitiæ sunt periculosæ.

Multorum sermone celebratum est hoc dictum, quod primum videtur monere, periculosas esse potentium amicitias. quod & ille versus significauit:

Dulcis inexpertis cultura potentis amici.

Et Accius in Atreo, citante Nonio:

Ne cum tyranno quisquam epulandi gratia
Accumbat mensam, aut eandem vescatur dapem.

Item Salomon Prouerbiorum cap. xxiii. Cum accumbis, vt comedas, cum principe, obserua quæ proponantur, & intenta cultrum gutturi tuo, vt vitam tueare. Ne capias cibum eius: est enim fallax cibus. Docet enim quotidiana experientia, tales amicitias non esse durabiles: vt apud Alexandrum, non durauit Cliti gratia, Parmenonis & Colophonis.

PRÆPOSTERA.

IVNII *Ante pilos*

— Et rerum prudentia velox
Ante pilos venit.

Pers. De sapientia præcoci, præsertim boni ominis, siue ea naturæ debeatur, siue causæ alii extraneæ. Ea qui valent natura, ἀνδρόπαιδας, seu pueros viriles vocat Sophocles. Aliunde vero, si non sapientiam, certe canos accedere, testatur illud Theocr.

—Οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσι.

PRÆTER SPEM BONVM.

ERASMI. *Sine sacris hæreditas.*

Vbi quæ commoditas de improuiso præter sumptum obiecta esset, veteres sine sacris hæreditatẽ vocabant. & omnino quicquid citra nostram operam aliunde obtigisset lucri, quasi prouerbialiter hæreditatem appellabant: propterea quod ea quæ sic obueniunt, gratis, quasique dormientibus, à fortuna donari videntur. Ergasilus parasitus apud Plautum in Captiui duo: Sine sacris hæreditatem sum adeptus effertissimam. Et alibi: Annona est, sine sacris hæreditas. Nam hæredes alioqui vel pro salute laborantis, vel in parentalibus defuncti, sacra quædam suo sumptu factitare mos erat. Idem Plautus alibi Mihi tales hæreditates non sæpe obueniunt. Cicero in Verrem actione quinta: Hic Verres hæreditatem sibi venisse arbitratus est, quod in eius regnũ ac manus venerat iste. Andreas Alciatus Prætermissorum lib. 1. mauult adagionis originem ad prisci iuris consuetudinem referri. Lex enim XII. tabularum sic habebat: Sacra priuata perpetua manento. Ea verba interpretatur Cicero lib. De legibus 2. vt omnis ad quem patrisfamilias pecunia perueniret, is teneretur sacra celebrare. Refertque Scæuolæ pontificis interpretationem, qua traditum est, quinque modis astringi sacris hæreditatem. Proinde ad quos ex iure propinquitatis redibat hæreditas, tenebantur cõmunium sacrorum societate. Suauius autem esse solet, quod inopinato contingit boni, quemadmodum sine sacris hæreditas. Hæc aliaq; doctissime sane disserit Alciatus noster, cuius equidem sententiæ ludens addo meum suffragium, quanquam à mea minimũ dissentienti. Porro in Plautino dicto allusum arbitror ad Græcorum illud adagium: ἄθυτα ἱερὰ κατεσθίειν. id est: Non sacrificata sacra deuorare. Item ad Hesiodium illud:

Ἀπὸ χυτροπόδων ἀνεπιρρέκτων ἀνελόντα
Ἔσθειν. —

Id est:

Ante sacrum factum, cibum ab ollis tollere raptum,
Atque edere. —

PROFVSVS.

ERASMI. *Virgo primum.*

Παρθένος τὰ πρῶτα, id est, Virgo primum. De iis dici solitum;

qui rem paternam profunderent. Haud scio an inde ductum, quod virgines adhuc rudes, & meretricii quæstus ignaræ, facile sui copiam faciunt. Postea quo plus auferant præmii difficiles sese præbent. Itidem adulescentes nuper nacti facultates, prius quam intelligant quid sit pecunia, largius effundunt. Et prima vitæ pars, quæ quidem est optima, stultissime nobis conteritur.

COGNATI. *Plus æquo, impendio.*

Plus æquo vel iusto, id est, plus quam oporteat. Sic Ouidius.

Cur mihi plus æquo flaui placuere capilli?

Idem, Impendio: id est supra modum, plus satis: solique comparatiuo iungitur. ἐκτόπως. Gell. lib. 1. cap. 2. Impendio loquacior. Sic ad Attic. At ille impendio magis odit senatum, id est, magis atque magis: vt inquit Donatus in Eunuch. Budæus libr. 3. De contempt. rerum fortuit. Quo impendio magis admirari subit cuique hæc reputanti, &c. Seneca lib. De clementia 2. cap. 7. Nihil ex his facit, tanquam iusto minus fecerit, &c.

PROPRII COMMODI studium.

ERASMI. *Hermonium officium.*

Ἑρμώνιος χάρις, id est, Hermonium beneficium. Quoties aliquis studet officii causa videri facere, quod alioqui coactus facit: nō quo commendet cuipiam, sed quod non liceat secus agere. Hanc parœmiam ad huiusmodi referunt fabulam. Gens quædam Pelasgica, quæ Lemnum incolebat, nauib. transmisit in Bæbronem, vel (vt Herodotus) Brauronem Atticæ regionem, atque ex ea mulieres raptas abduxerunt. Post vbi pestilentia laborarent, oraculo iussi sunt Atheniensibus satisfacere: atque ita futurum, vt pestilentia liberarentur. Athenienses rogati quo pacto placari vellēt, denunciarunt vt Lemno decederent. Hanc conditionem cum audissent Pelasgi, per iocum responderunt id facturos sese, si quis Borea vento vnius diei nauigatione domo profectus Lemnum transmitteret. Euenit deinde, vt cum Darius in Thracia agens, omnia vndiq; subigeret, Miltiades dux Atheniensium è Cherroneso soluens, Lemnum aggrederetur, Pelasgis denuncians se Borea, vniusque diei cursu adesse domo profectum. Nam Cherronesum tenebat, atque illic habitabat. Itaq; Hermon Pelasgorum princeps Lemno cessit. Idque cum Darii metu compulsus faceret, adsimulabat tamen se volentem cedere, quo gratum faceret Atheniensib. Huiusmodi ferme comperi in Græcorum collectaneis. Æmilius Probus in Miltiade aliquanto diuersius rem narrat. Quum Athenienses decreuissent coloniam mittere in Chersonesum, quæ tum à Thracibus tenebatur, consultus Apollo quem sibi ducem sumerent ad expellendos Thraces, iussit vt Miltiadem asciscerent. Is Lemnum aggressus, postulauit, vt se sponte dederent Atheniensibus. Lemnii per iocum responderunt, se id tum facturos, cum ille domo nauibus proficiscens vento Aquilone venisset Lemnum. Nā hic ventus aduersus est Athenis proficiscentibus Lemnum. Miltiades ne illic tempus tereret, Chersonesum profectus est. Ea capta, rebusque illic ex animi sententia ordinatis, rediit Lemnum, & ex pacto postulauit insulam. Nam se vento Borea domo profectum venisse, quod in Chersoneso domum habeat: decreuerat enim illic manere. Itaque qui Lemnum tenebant, cessere metu. Simplicius quidem Pamphilus ille Terentianus, negans liberi hominis officium esse, cum nihil mereatur, postulare id sibi gratiæ apponi. Atqui in principum aulis, atque adeo passim in omni mortalium cœtu, Hermonium istiusmodi plena sunt omnia: qui cum maxime beneficium dare videntur, tum maxime commodis seruiunt suis. Prouerbii meminit & Suidas & Hesychius.

EX APPEND. ERASMI.

A veru rapere.

Eos, qui præpropera auiditate commodum auferre, aut voluptatibus frui student prius, quam oporteat, veluti si populum nouus rex statim exactionib. spoliet, aut si quis sponsam puellam ante tempus amplectatur, eos eleganter ἀφαρπάζειν ὀβελίσκου, rapere à veru, ἀποτηγανίζειν, è sartagine tollere: cibum deniq; nondum sacrificatum abripere dicemus. Atheniens. Nobis iidem simili metaphora dicuntur sata sua etiamnum viridia pasci, Manger son bled en herbe.

PROXIMIS VTENDVM.

ERASMI. *Catone hoc contenti sumus.*

Inter ea quæ Cæsar Augustus quotidiano sermone solet vsurpare, Suetonius & illud commemorat, quod quoties significabat præsentem rerum statum esse boni consulendum, dicebat: Contenti sumus hoc Catone. Cato Vticensis conatus est tueri præsentem Reip. statum, exclusa tyrannide: at non successit: vicit ea pars quæ tyrannidem videbatur affectare. Augustus autem in hoc cū Catone sentiebat, quod præsentem Reip. statum nollet immutari. Itaq; ipse quodāmodo sui temporis Cato fuit. Retulimus ex Macrobio inter apophthegmata, Cæsarem Augustum aliquando venisse in ædes, in quibus habitauerat Cato. Hic quum Strabo in gratiam Augusti incusaret Catonis peruicaciam, quod sibi necem consciscere, quam Iulio victori se subiicere maluisset: Augustus respondit, Quisquis præsentem ciuitatis statum mutari non vult, is & ciuis & vir bonus est. Eodem dicto & Catonis memoriam tutatus est & sibi consuluit, ne quis in posterū affectaret res nouas.

PRVDENTIA.

ERASMI. *Mendacium vtile.*

Diues ille apud Satyricum Iuuenalem dicit:

—— Quid enim saluis infamia numinis?

& Dorionem Terentianum non pudet vanitatis, dum ob rem. Sed honesto propius est quod ait Orestes in Electra Sophoclis:

Δοκῶ μὲν οὐδὲν ῥῆμα σὺν κέρδει κακόν.

Id est:

Nullum reor verbum quod est lucro, malum.

Conuenerat autem vt fingerent ipsum esse mortuum. Sentit igitur, famam mortis vino nihil nocituram, sed ad id quod constituerant fore accommodam. venerant enim vlturi Agamemnonis mortem, idque perfecerunt.

Cauentis clancularias insidias.

Μήτις σοι φεύγοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ.

Id est:

Ne quis te à tergo fugientem cuspide figat.

Cum significamus circumspectius agendum, ne quis noceat imprudenti. Diogenes vsurpauit mutata vocula in adolescentem formosum, qui incustodite dormiebat:

Μή τις σοι εὕδοντι μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ.

Omnia sapientibus facilia.

Ἅπαντα τοῖς σοφοῖσιν εὔδηλα.

Id est:

Facilia cuncta sunt viris sapientibus.

Nihil est tam arduum, quod prudenti consilio non facile conficiatur. aut: Nihil tam acerbum, quod sapiens non æquo animo facileque ferat, ratione cuncta leniente. Si addas verbum, constat senarius, ἔστι δ' ἅπαντα. Refertur à Zenodoto.

Aliter cum aliis agendum.

Qui significabit cum aliis blandius agendum, cum aliis asperius, vt cuiusque fuerit ingenium, aut fortuna, dignitasque, allegabit illud ex eodem libro:

Ἄλλον μειλιχίοις, ἄλλον στερεοῖς ἐπέεσσι.

Νείκεον. ——

Id est:

Verbis hunc placidis, contra asperioribus illum

Increpuere. ——

Imperator bonus, & idem robustus miles.

Refert Plutarchus in commentario de fortuna Alexandri (si modo is liber illius est) quum in conuiuio propositum esset quinam inter versus Homericos maxime probandus videretur aliis alios præferentibus, Alexander huic carmini palmam tribuit quod extat Iliados γ.

Ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής.

Id est:

Dux bonus, ac miles præpollens viribus idem.

Nam hoc & Agamemnonis laudem expressit, & Alexandri virtutem est vaticinatus. Quanquam mea quidē sententia, non magnum habet momentum in principe corporis robur, plurimum autem consilium & prudentia. Proinde grauiter Timotheus, quum rhetores Charetem quendam efferrent laudibus, iuuenem corporis viribus insignem, censerentque eiusmodi belli ducem Atheniensibus esse quærendum: Haudquaquā, inquit. Nam istiusmodi quidem optarim qui culcitras & stragulas sit exercitui deportaturus: at ducem velim qui à fronte pariter atque à tergo sit occulatus, & quem à perpendendo quid vtile factu sit, nulla impediat animi perturbatio.

Sapientia gubernator nauis.

Dictum est à sapientissimis viris, etiam in bellis plus habere momenti consilia, quam vires. Idem eleganter expressit Titinnius, citante Nonio:

Sed in sapientia gubernator nauim torquet, non valentia.

Mens cœli, terræque regina.

Socrates apud Platonem in Philebo, πάντες γὰρ συμφωνοῦσιν οἱ σοφοὶ, ἑαυτοὺς ὄντως σεμνύνοντες, ὡς νοῦς ἐστι βασιλεὺς ἡμῖν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς. id est, Omnes enim sapientes consentiunt hoc pacto seipsos honestantes, quod mens nobis regina cœli & terræ. Sentit, sapientia gubernari omnia potius quam voluptate. Quum enim Philebus probasset felicitatem ex sapientia & voluptate mixtam, quæri cœptum est, vtra duarum plus haberet momenti ad beatitudinem. Quoniam autem Plato dicit in hoc omnes consentire, subindicat fuisse vulgo iactatum. Conuenit huic quod habet Hæmon Sophocleus,

Πάτερ, θεοὶ φύουσιν ἀνθρώποις φρένας,

Πάντων δ' ἐστὶ χρημάτων ὑπέρτατον.

Id est:

Pater, dei mentem inserunt mortalibus,
Quæ res, opes exuperat omnes maxime.

Prima felicitatis mater sapere.

Sophocles in Antigona,

Πολλῷ τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας
Πρῶτον ὑπάρχει.

Id est:

Vt sis felix longe primum
Sapere est.

De Creonte dictum est, qui dum mauult animo suo quam rectis consiliis obtemperare, & suos & se funditus perdidit. Magna fortuna facile vertitur in magnam calamitatem, si absit sapientia. Idem paulo ante contrariis expressit verbis, de Hæmone loquens, qui sibi mortem consciuerat,

Δείξας, ἐν ἀνθρώποισι τὴν ἀβουλίαν
Ὅσῳ μέγιστον ἀνδρὶ πρόσκειται κακόν.

Id est:

Monstrans quod inconsulta temeritas viro
Adiuncta, sit longe malorum maximum.

PVDORIS.

ERASMI. *Stragula semper conuoluta habeto.*

Τὰ στρώματα ἀεὶ συνδεδεμένα ἔχειν. id est, Stragula semper conuoluta habeto. Id his quoque temporibus inelegans & inurbanum habetur, si quis stragula lecti non componat. Quid autem sibi velit hoc symbolum, aliis diuinandum relinquo. Tametsi suspicor commendatam verecundiam, etiam his in rebus, quibus cogimur naturæ necessitati satisfacere.

Surgens è lecto, vestigium corporis confundito.

Ἀναστὰς ἐξ εὐνῆς συνταράττειν τὰ στρώματα. id est, Cum surrexeris, stragulas confundito. Videtur idem cum superiore, de stragulis complicandis.

RAPACITAS.

ERASMI. *Quæ vncis sunt vnguibus, ne nutrias.*

Γαμψώνυχα μὴ τρέφειν, id est, Quæ sunt vnguibus vncis, ne nutrias. Rapacitatem fugito, interprete Tryphone. Equidem arbitror conuenire cum illo Aschyli dicto, quod suo reddemus loco, Catulum leonis non esse alendum in repub. hoc est, Non admittendos δημοβόρους, vt ait Homerus, βασιλέας, reges populi deuoratores: aut factiosos, & præpotentes, qui opes ciuium ad paucos contrahunt. id quod nunc solenne est.

Prior occupat.

Vbi quis lucrum celeritate præripuit cuipiam, conueniet illud ex Iliad. χ.

Μήτις κῦδος ἄροιτο βαλών, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι.
Ne quis præriperet iaculans, laudemque, decusque,
Atque ita serior ipse veniret, iamque secundus.

Id est:

Dictum de Achille, qui reliquis Achiuis innuit, ne quis iaculum mitteret in Hectorem, quo sibi gloriam totam seruaret.

Ἡμερόκοιτος.

Vulgari ioco fures dicti videntur ἡμερόκοιτοι, quod interdiu dormiant, noctu vigilent. Sic enim Hesiodus in operibus ac diebus,

Μήποτέ σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήμαθ' ἕληται.

Id est,

Ne solitus dormire die tua tollere possit.

Apte torquebitur in tollionem & furacem. Est & piscis eiusdem nominis, vt indicat Suidas, Phoca opinor.

RELIGIONIS.

ERASMI. *Adorato circumactus.*

Προσκυνεῖν περιφερόμενος. id est, Adorandum circumactu corporis. Nimirum ad imitationem cœli perpetua vertigine circumacti. Cœlum autem, Deum antiquitas credidit. Plutarchus & hoc tribuit Numæ, ceu peculiare. Ac meminit quidem de cœli circumactu, cæterũ addit & alias interpretationes: videlicet cum sacra spectent exortum solis, qui adorat vertens se circumacto corpore ad Orientem, videtur semet ad Deum conuertere, factoque circulo per vtramque mundi partem vota facere. Subiicit & tertiam, quam videtur maxime probare: Corporis vertigine significari rotas Ægyptias. sentit opinor de hieroglyphicis, quibus illi significabant nihil in rebus humanis esse stabile aut perpetuum, sed vtcunque visum fuerit Deo vitam nostram vertere ac voluere, æquum esse vt boni consulamus.

Adoraturi sedeant.

Καθῆσθαι προσκυνήσαντας. id est. Adoraturi sedeant. Significat, vota certa concipere oportere, & in his quæ sunt optima, perseuerare. Et hoc Plutarchus asscribit Numæ: nisi quod in ædito per Aldinos volumine προσκυνήσοντας legimus, non προσκυνήσαντας. addens id fuisse velut augurium, vota rata firmaque fore. Addit, quibusdam hanc quietem videri distinctionem actionum tanquam qui priori actioni finem imposuerint, sedentes apud deos, initium alterius actionis ab iisdem auspicentur. Quidam arbitrantur alium subesse sensum, quod oporteat eos qui sacris operantur, non obiter ac velut aliud agentes hoc facere, sed vacuos ac totos rei diuinæ intentos. Vnde Plutarchus idem tradit, quoties pontifex auguria seu sacra aggrediebatur, præcones clamabant, Hoc age. Ea vox hortabatur, vt qui sacra adirent, reuerenter & attente id facerent. Idem in Problematibus rerum priscarum refert, qui diis vota fecissent, in templis manere, & quietem agere solitos, quod actiones huius vitæ frequenter inuoluant hominem molestiis.

In anulo, Dei figuram ne gestato.

Ἐν δακτυλίῳ θεοῦ εἰκόνα μὴ περιφέρειν. id est, In anulo Dei imaginem ne circumferas. Fortassis admonet, non passim admiscendam Dei mentionem.

A piscibus abstineto.

Ἰχθύων μὴ γεύεσθαι. id est, Pisces ne gustato. Quamobrem Pythagoras ab vrtica marina iusserit abstinere, fortassis illud in causa fuit, quod is piscis Hecatæ sit sacer, propter mysterium ternionis, quem aiunt huic deæ dicatum. Sed qua gratia reliquorum item piscium esum interdixerit, non æque promptum fuerit expedire. Quanquam apud Plutarchum in Quæstionibus conuiuialibus, quispiam huiusmodi causam adfert: Pisces quodammodo Pythagoricæ disciplinæ contubernales videri, propter ἐχεμυθίαν, id est, silentium. ita vt etiam in prouerbium abierit, ἀφωνότερος ἰχθύος, id est, Magis mutus quam piscis. Theon grammaticus apud eundem Plutarchum diuersam rationem allegat. Nam piscem maris indigenam & alumnum esse, elementi videlicet non solum alienissimi, verum etiam inimicissimi naturæ hominis. Neque enim deos hinc ali, quemadmodum de stellis opinantur Stoici: quin parentem & seruatorem regionis Ægyptiorum Osiridem in hoc deiectum perisse. Proinde nec aqua maris ad potum vtuntur, nec quicquam eorum quæ in eo gignuntur, aluntur que, putum & ad hominis vsum accommodatum existimant, vt cum quibus nec aerem communem, neque regionem habeamus communem. Quinimo aer hic, per quem reliqua omnia viuunt aluntur que, illis perniciem adfert, tanquam præter naturam, citraque vsum & genitis & viuentibus. Neque mirum, inquit, si ab animantibus abstinent, propter elementum maris ab humana natura alienis, nec ob id idoneis, quæ cum nostro spiritu ac sanguine misceantur: quando fiant obuii, quippe qui ex mari victum sibi parent. Rursum Sylla eodem in loco causam aliam adducit: nempe Pythagoram fere vesci solitum iis quæ fuissent diis immolata, primitiis illis dicatis. Atqui nullus piscis idoneus ad sacrificium. Plutarchus ipse rationes superiores ita refellit, vt dicat, hoc ipso nomine magis oportere vesci piscibus, quod peregrini generis esse videantur. Immane enim planeque Cyclopicum esse, si quæ sunt eiusdem generis, mutuo laniatu pascantur. Nam quod narrant, aliquando Pythagoram empto retium iactu, pisces captos emisisse, non eos contempsit velut hostes & alienigenas, sed tanquam amicis iam factis & captiuis pepercit, persoluto illorum nomine precio. Reddit autem duplicem causam, quare Pythagoræ non probaretur piscium esus: partim quod res cum iniusticia coniuncta videretur, persequi, occidere, vorare animal, quod ipsa natura nullo pacto lædat hominem, aut lædere possit: deinde quod non ad necessitatem, sed ad luxum, superuacaneamque gulæ voluptatem pertineat piscium esus. Hinc esse quod Homerus fecerit, non Græcos solum, cum circa Hellespontum militarent, à piscibus abstinentes, verumetiam Phæacas ipsos, alioqui helluones. Ne procis quidem lurconibus marinum obsonium apposuit, cum vtriq; insulares essent. Nam apud hos maiorem fere videmus tum immanitatem, tum luxum. Neq; socii Vlyssis vnquam aut hamo, aut retibus vsi sunt, donec farina suppeteret. Verum omni cõmeatu absumpto, paulo prius quam sacros Soli boues deuorarent, piscari cœperunt: non obsonii causa, sed ob famem depellendam. Commemorantur hoc loco apud Plutarchum & alia nonnulla de piscium abstinentia: sed hæc ad symboli interpretationem satis esse visa sunt. Tribuitur Pythagoræ & illa nobilis sententia, teste Plutarcho in commentario De exilio, ἑλοῦ βίον τὸν ἄριστον, ἡδὺν δὲ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. id est, Optimã vitæ rationẽ elige, eam iucundã reddet consuetudo. Diuus Hieronymus hoc etiam dogma Pythagoricum refert, quo vir ille totius moralis philosophiæ summã complexus videtur: δεῖ φυγαδεύειν παντὶ τρόπῳ καὶ ἐκκόπτειν τὴν νόσον ἀπὸ τοῦ σώματος, τὴν ἀπαιδευσίαν ἀπὸ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀσέλγειαν ἀπὸ γαστρός, τὴν στάσιν ἀπὸ πόλεως, τὴν διαφωνίαν ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ κοινῇ ἀπὸ πάντων τὸ ἀκρατές. id est, Fugare conuenit, ac modis omnib. resecare, morbum à corpore, insciciam ab animo, luxuriem à ventre, seditionẽ à

ciuitate, discordiam à familia, in summa ab omni negocio intemperantiam.

RIXOSVS.

Hæc Helena.

Non dissimili figura dixit Lucianus in Eunucho: αὕτη ὦ πάμφιλε ἑλένη, ὑπὲρ ἧς ἐμονομάχουν. id est, Hæc ipsa erat Helena, pro qua digladiabantur. Loquitur autem de duobus Peripateticis, mercedis ac lucri cupiditate turpiter apud iudices contendentibus. Allusit ad monomachiam, id est, singulare certamen, quod inter Menelaum & Paridem factum describit Homer. Iliad. lib. 3.

SCVRRILITAS.

Πομπεύειν.

Veteres πομπεύειν dicebant conuiciari, πομπείας conuicia, hinc natum, quod in pompis Bacchanalib. quidam è curribus conuicia iaciebant in alios, & vicissim ab illis impetebantur. Citantur hi versus è Menandri Perinthia,

> Ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν εἰσὶ πομπεῖαί τινες,
> Σφόδρα λοίδοροι. ——

Id est,

> In curribus nonnulla sunt dicteria
> Acerba valde. ——

De plaustro loqui, dictum est alias.

SECVRITAS.

ERASMI. *Saburratus.*

Plautus in Cistellaria, noue quidem, sed admodum eleganter dixit saburratus: pro, onustus cibo. Sumpta metaphora a nauibus, quas onerant harenis aut argilla, ne iactentur, vacillentque in fluctibus. Quod equidem inter adagia non retulissem, nisi etiam vulgo passim diceretur. Plauti verba sunt hæc: Idem mihi, magnæ quod parti est vitium mulierum, quæ nunc quæstum facimus. Quæ vbi saburratæ simus, largiloquæ extemplo sumus. Venustius fiet, si longius detorqueatur: veluti si quis aures saburratas dicat alicuius multiloquio: aut, animus philosophiæ præceptis saburratus, ne rerum tempestate iactetur.

Quasi millus cani.

Sapit & hoc prouerbium, quod apud eundem ad populum dixit Scipio Æmilianus: Nobis, inquit, reique publicæ præsidio eritis, quasi millus cani. Nam millus est collocare canum venaticorum, coriaceum, confixum clauis ferreis eminentibus aduersus impetum luporum. Ad hunc igitur modum, certum firmumque præsidium significabimus.

Mihi ista curæ futura sunt, &c.

Ἐμοὶ μελήσει ταῦτα καὶ λευκαῖς κόραις.

Id est:

> Curæ ista mihi erunt, ac puellis candidis.

Senarius ex oraculo ductus in popularem sermonem. Cum Brennus Gallicis copiis ingrueret in Delphos, Delphi consuluerunt oraculum, quid opus esset facto. Responsum est, hoc quod modo retuli carmine. Paulo post visus Apollo cum duabus puellis, Pallade ac Diana. nam & his fana sunt apud Delphos. Conuenit vti, si quando significabimus nihil esse periculi, negocium iis curæ futurum, ad quos pertinet. Refertur in Plutarchi Collectaneis. Cicero vertit Græcum carmen De diuinatione primo,

> Ego prouidebo rem istam & albæ virgines.

Omnes intus.

Theocritus in Syracusanis,

> Κάλλιστ', ἔνδοι πᾶσαι, ὁ τὰν νυὸν εἶπ' ἀποκλάξας.

Id est:

> Optime habet, cunctæ sunt intus, fertur vt olim
> Inclusa sponsa sponsus dixisse. ---

Scholiastes admonet esse prouerbium, è tali casu natum, vt coniicio. Sponsus quidam pertæsus sponsam exclusit ædibus: quumque illa pulsaret fores, cupiens recipi, sponsus respondit, ἔνδοι πᾶσαι, id est, Omnes sunt intus. forte quum sponsa ex more duceretur ad ædes sponsi, ille occlusis foribus ita loquutus est. Accommodari potest ad vsum magis serium: veluti si ambienti in amicorum numerum recipi, qui sit indignus amicitia, respondeatur, πᾶσαι ἔνδοι. Aut, quod vero propius est, quum significabimus omnia esse in tuto. Siquidem ἀποκλείω non solum sonat excludo, verumetiam includo quod semotum in tuto esse volumus: vnde ἀπόκλεισμα pro custodia. Itaque fieri potest, vt sponsus sponsa in thalamum reclusa, cæteras submouerit dicens, Omnes intus. Sponso vna sufficit, cæteras vt superuacaneas exclusit. κλάξ, Siculis dicitur clauis: inde ἀποκλάζω, pro ἀποκλείω.

EX APPEND. ERASMI.

Saburratus.

Suffartus, & distentus cibis: vel, cui aures multiloquio alterius obtunduntur: vel, qui philosophiæ præceptis instructus rerum tempestatib non iactatur. proprie saburrantur naues, quæ arenis aut argilla, ne iactentur fluctibus, onerantur. Plautus.

SENIVM PRÆMATVRVM.

ERASMI. *Equi generosi senectus.*

Ἵππου γῆρας, alias dictum est, de his qui post res præclare gestas, ob senium reiiciuntur. Sed Sophocles in eadem fabula declarat generosi equi senectutem, his versibus.

> Ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενὴς, κἂν ᾖ γέρων,
> Ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν οὐκ ἀπώλεσεν,
> Ἀλλ' ὀρθὸν οὖς ἵστησιν· ὡσαύτως δὲ σὺ
> Ἡμᾶς τ' ὀτρύνεις, καὐτὸς ἐν πρώτοις ἕπῃ.

Id est:

> Generosus vt equus, consenuerit iam licet,
> Animum tamen nunquam in periclis abiicit,
> Sed auribus rectis stat: itidem tu quoque
> Et incitas me, & ipse cum primis ades.

Verba sunt Orestis ad pædagogum senem, cuius consilio & auxilio occidit Clytemnestram & Ægisthum.

Fatale vitæ tempus exactum.

In decrepitos, quorum ætas iam exacta videbitur, quadrabit illud ex eodem libro,

> Νήπιοι, οἳ κατὰ βοῦς ὑπερίονος ἠελίοιο
> Ἤσθιον. ——

Id est,

> Dementes, vt qui sacros tibi maxime Phœbe
> Absumpsere. ——

Nam per Solis boues, annos fatales, vt opinor, innuit poeta.

Cossi.

Olim vulgari conuicio Cossi dicebantur homines natura rugosi, à similitudine vermium, qui lignis innascuntur. Ii natura rugas habent, vt se contrahant ac porrigant. Horum Plinius meminit compluribus locis, vt libro 11. cap. 33. rursus lib. 30. cap. 13. Libri vero 17. cap. 24. indicat huius generis grandiores in cibis, atque etiam in luxu fuisse antiquitus. Meminit & Hieronymus aduersus Iouinianum lib. 2. Græci προσωφερεῖς vocant: qui quum sint iuniores, tamen vultu senium præ se ferunt. Autor Festus Pompeius.

Fungus putidus.

Senem iam delirum & inutilem Plautus in Bacchidibus fungum putidum appellat. Fungi licet natura insipidi, olim in deliciis erant, & adhuc sunt apud Italos, sed teneri ac recentes: vetulis nihil insipidius. Verba Plauti sic habent: Terræ odium ambulat. Quin Iam nihil sapit, nihil sentit: tanti est, quanti fungus putidus. Quin & hoc ipsum, Terræ odium, prouerbii figuram habet: velut illud, Telluris inutile pondus. Idem in Bachidibus, inter stoliditatis conuicia ponit & fungos: Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones. In Mostellaria pro stolido fruticem appellat: Nec verisimile loquere, nec verum frutex. In cæteris arboribus est non nulla imago dignitatis ac prudentiæ. Frutex temere nascitur, expers cultus: & aut nullum habet fructum, aut syluestrem & inutilem.

SERA POENITENTIA.

ERASMI. *Post mala prudentior.*

Μετὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος, id est, Post acerba prudentior. vbi quis suo malo fit cautior non aliter quam qui gustato veneno non prius intelligunt esse venenum, quam noxiam eius vim sentire cœperint. Finitimum est ei quod alibi dicetur,

> ——Ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω.

Id est,

> ——At nouit rem factam denique stultus.

Item ei,

> Κλέων προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα.

Id est:

> Rebus peractis est Cleon Prometheus.

Adagium recensetur in Collectaneis Apostolii, quem equidem autorem non adducerem in medium, nisi cogeret inopia magis idoneorum.

Terræ

Terrestra balnea.

Χθόνια λουτρά, id est, Terrestria, siue inferorum balnea. Dictum videtur (nam coniectandum est) vbi quid sero iam adhibetur nulli futurum vsui ei cui exhibetur. Veluti si quis tum reo patrocinetur, postquam pronunciata fuerit irreuocabilis iudicum sententia. Mos olim fuit, defunctis ad sepulchrum balnea quædam inferre. Cadauera item sepulturæ danda, prius lauabantur. Vnde Ennius,

Tarquinii corpus bona fœmina lauit, & vnxit.

Fit & nostra tempestate, fortassis ex prisca relictum consuetudine, vt defunctorum monumentis aquam inspergant consecratam, præsertim apud Germanos, huius rei præter cæteros benignos.

Pura à nuptiis.

Ἀγνὴ γάμων, id est, Rudis nuptiarum. Per ironiam dicebatur in impudicam, quod citra nuptias sui copiam faceret.

Horatius,

Nuptiarum expers, & adhuc proteruo
Cruda marito.

Sero vidit iusticiam.

Sophocles in Antigona:

Οἴμ' ὡς ἔοικας ὀψὲ τὴν δίκην ἰδεῖν.

Id est:

Proh vt videre iusta sero cernere.

De Creonte dictum est, qui prius nec Tiresiæ, nec cuiquam suorum obtemperat, magnis doctus cladibus incusat suam stulticiam. Eadem sententia repetitur in clausula tragœdiæ, sed diuerso schemate,

Μεγάλοι δὲ λόγοι μεγάλας πληγὰς τῶν ὑπεραύχων
Ἀποτίσαντες,
Γήρᾳ τὸ φρονεῖν ἐδίδαξαν.

id est:

Diui pœnas postquam atroces
De verbis sumpsere superbis:
Ætate docent sapere extrema.

Conuenit cum illo, Sero sapiunt Phryges.

SIMILITVDINIS.

ERASMI. Omnia bonos viros decent.

Ἅπαντα τοῖς καλοῖσιν ἀνδράσιν πρέπει.

Id est,

Bonos probosque cuncta perdocent viros.

Habet hoc improbitas, vt si quis illaudatus, recta faciat dicatve, tamen nescio quo pacto non adsit decorum illud: contra veram virtutem decus quoddam comitatur; quicquid vir bonus agat, id decorum esse videatur. Tametsi potest & hic accipi sensus, Cunctis formosos viros decent: quod formæ gratia commendat & dicentem & canentem, & quiduis agentem. Id erit venustius si huc deflectas, vt dicas, In bonam partem accipi, laudarique, quicquid dixerint fecerintque gratiosi apud principes: adeo vt quod huic capitale sit futurum, illi laudem etiam pariat. Refertur à Diogeniano.

Iisdem vescentes cepis.

Ταυτὸν θύμον φαγόντες, id est, Qui idem ederunt thymum. Prouerbiali figura dictum ab Aristophane in Pluto. Congruit in pauperes ac bonos viros inter sese amicos: θύμον enim vilissimum herbæ genus, quo tenues & agrestes, vtcunque vitam sustinent. Quidam cepam agrestem esse putant: etiamsi dissentiant Plinius & Dioscorides. Suidas admonet agrestis ac vilis herbæ genus esse, cuius esu Comicus paupertatem vescentium voluerit intelligi. Quemadmodum Hesiodus per maluam & asphodelum tenues significauit. Huic affine quod scriptum est apud Iuuenalem,

Quis tecum sectile porrum
Sutor, & elixi veruecis labra comedit?

Faciles partus.

Theocritus in Encomio Ptolemæi,

Ῥηΐδιοι δ' ὠδῖνες, τέκνα δ' οὔ ποτ' ἐοικότα πατρί.

Id est:

Sunt faciles partus, sed proles nata parentem
Ore refert nunquam. —

Pater est iuxta Iureconsultos, quem nuptiæ designant: sed proles non semper facie maritum parentis exprimit, eoque, iuxta Flaccum,

Laudantur simili prole puerperæ.

Quanquam & hic natura ludit varietate, quemadmodum fermè in omnibus. Proles non semper refert matrem aut patrem, sed interdum auum paternum aut maternum, interdum auiam, interdum patruum aut propatruum.

Vbi tu Caius, ibi ego Caia.

Plutarchus in Problematibus Romanis, quærit vnde mos ille natus sit, vt qui sponsam ad sponsum deducerent, iuberent illam hæc verba profari: ὅπου σὺ Γάϊος, ἐγὼ Γαΐα. id est, Vbi tu Caius, ego Caia. Dubitatque, an prisci voluerint sponsam his verbis depaciscí cum sponso, vt inter ipsos omnia essent communia, pariterq; imperarent in familia, quasi diceret: Vt tu dominus domus & autor, ita ego domina domus atq; hera. Forma sermonis sumpta videtur à Iureconsultis, qui pro quibusuis nominibus ponunt C. Seium & L. Titium, quemadmodum philosophi Dionem ac Theonem. Vnde & illud prouerbium, quod alibi citauimus ex Varrone, Idem Actii quod Titii: quum par duorum ius significatur. An potius ominis causa Caia nominetur, quod fuerit quædam Caia Cecilia, mulier cum eleganti forma, tum probatissimis moribus, antea dicta Tanaquil: quæ nupsit vni è filiis Tarquinii, videlicet Tarquinio Prisco. Huic Caiæ Romani posuerunt statuam æream in templo Sancti. Sic enim scribit Plutarchus: ἐν τῷ τοῦ Σάγκτου ἱερῷ. Is erat deus olim hoc nomine cultus apud Romanos, vnus è numero duodecim selectorum. Ibidem antiquitus erant reposita illius sandalia & colus: quorum illa testabantur, eam domi manentem familiæ curam habuisse: hæc industriam significabat, quod muliebres operas diligenter obierit, lanificii studiosa. Huius itaque nominis mentio sponsam admonebat, vt talis esset suo marito, qualis Caia Cecilia fuerat suo. Inter priscas nuptiarum ceremonias seruabatur & illud, quod inauspicatum habebatur, vel sponsum vel sponsam propriis appellare nominibus. Quin & in hodiernum vsq; diem obseruatur, vt sponsa relicto cognomento gentilitio transeat ad cognomen viri, vt Hectoris Andromache. Prouerbium è coniugio natum inter coniuges maneat: nisi quod potest & ad sororem fratremque accommodari.

SIMVLATIO.

ERASMI. Simia fucata.

Πίθηκος ἀνάπλεως ψιμυθίου, id est, Simia plena fuci. De deformi anu, fucata tamen, & meretriciis culta lenociniis. Nam ψιμύθιον Græcis appellatur color ille, quo quondam meretrices, nunc honestæ etiam (si diis placet) matronæ faciem oblinunt, quo senectam ac formæ vitia dissimuleat. Aristophanes ἐν ταῖς ἐκκλησιαζούσαις,

Πότερον πίθηκος ἀνάπλεως ψιμυθίου;
Ἢ γραῦς ἀνεστηκυῖα παρὰ τῶν νεκρῶν;

Id est,

Vtrumne variis picta fucis simia?
An anus ab imis huc reuersa manibus?

Potest & ad rem accommodari: velut si quis turpem causam, orationis phaleris adornet, vt honesta videatur. πιθηκίζειν, est fucis, aut blanditiis fallere. vnde πιθηκισμὸς Aristophanes in Equitibus,

Οἴμοι τάλας, οἵοις πιθηκισμοῖς με περιελαύνεις.

Id est:

Me miserum, cuiusmodi pithecismis me circumagis.

Manticulari.

Festus Pompeius ostendit poetas hoc verbo manticulari vsos pro fucum facere, ac subdole agere. Citatque Pacuuium ita loquentem: Ad manticulandum astu aggreditur. Tractum autumat à manticulis, quas fures attrectare solent, nimirum quo furentur. Equidem magis arbitror hinc sumptam metaphoram, quod qui in conuiuio dissimulant, mantilibus tegunt faciem, velut extergentes. Vnde in Sermonibus Horatius,

— Mappa compescere risum.

Plautus item in Captiui duo, pro pallio latebraque posuit, qua dolus tegi possit,

Nec mendaciis subdolis mihi vsquam mantellum est meis:
Nec sycophantiis: nec fucis vllum mantellum obuium
est.

Equidem haud scio, num ad hanc pertineat formam, quod legitur apud Origenem homilia in Ezechielem v. Qui dixit proximo suo, Ignoscit nobis peccata nostra Deus. Siquidem & in talibus sacramentis ludimus, vicissim nobis pollicentes, Mappam mittit Deus, id est, teget nostra flagitia, missa mappa. Verum quoniam Græcis non adest copia, super hac re præstiterit Academicum agere. Docti quibus adest, locum hunc excutient à nobis admoniti. Vtitur eodem dicto Tertull. lib. aduersus Valentinianos: Sed mappa, quod aiunt, missa.

EX APPEND. IVNII.

Canteri.

Vulpes pro Leone.

Ἀλώπηξ ἀντὶ λέοντος, De iis qui suis vitiis virtutis nomen, artis ignorantiæ prætexunt. Arist. Platonica ij.

SOLLICITVDO.

ERASMI. *Siculus mare.*

Σικελὸς θάλασσαν, id est, Siculus mare. subaudi, prospectat. De his qui denuo sollicitantur ad subeundum periculum. Natum aiunt à Siculo quodam, qui cum ficos naui portans, naufragium fecisset, ac deinde sedens in littore, mare placidum ac tranquillum videret, velut inuitans ad iterandum nauigationem, dixisse fertur: οἶδ' ὃ θέλεις, σῦκα θέλεις. id est. Noui quid velis, ficos vis. Recensetur ab omnibus ferme prouerbiorum Græcorum collectoribus.

COGNATI. *Furunculi in modum.*

Plato in Axioch. Reip. cura per multas rapitur anxietates, & gaudia habet furunculi in modum trepida semper, atque stimulis repleta repulsas vere acerbas, & millies morte peiores.

SPES FRVSTRATA.

ERASMI. *In spem frustratam.*

Si quando significabimus aliquem sua spe frustratum, ac rem euenisse secus atque ille expectabat, non infestiuiter applicabimus illud ex Iliad. lib. 2.

Νήπιος, οὐδὲ τὰ ᾔδη, ἅ ῥα Ζεὺς μήδετο ἔργα.

Id est:

Insipiens, nam Iupiter his diuersa parabat
Ignaro. —

STVPIDI.

ERASMI. *In cotyla gestaris.*

Ἐν κοτύλῃ φέρῃ, id est, In cotyla portaris. Suspicor dictum de iis, qui arbitrio alieno, quo libitum esset, huc atque illuc ducerentur. Aut vbi quis indulgentius foueretur. Tractum est adagium à genere lusus puerilis, qui dictus est, ἐν κοτύλῃ. Huius meminit Iulius Pollux lib. ix. De rerum vocabulis. Erat autem huiusmodi. Vnus quispiam reductas in tergum manus coniungebat, stringebatque. Rursum alter impositis in eas genibus tollebatur, suis interim manibus oculos gestantis obtegens. Et ad hunc gestatus modum, ἐν κοτύλῃ portari dicebatur, quod manuum complexu gestaretur. Nã κοτύλη Græcis cum alia permulta, tum manus etiam cauam partem significat. Hunc lusum Iulius Pollux ait aliis item vocabulis appellari, velut ἱππάδα & κυβησίνδα.

Vir videbatur nauis supplicans scopulo.

Ἀνὴρ ἔοικε ναῦς ἱκετεύειν πέτραν.

Id est,

Vir visus esse est, nauis obsecrans petram.

De stupidis ac stolidis, quibus aliud pro alio videtur, dictum indicat Suidas: ducta metaphora à naue, quæ impingit in scopulum.

Circumtondere comam.

Περικείρειν τοὺς πλοκάμους, id est. Circumtondere comam, Græcis in prouerbio est, pro eo quod est, ludibrio habere. Nam id lusus gratia fieri solet stupidis, vt eis non sentientibus cæsaries circumtondeatur. Lucianus in Misanthropo: ἐκάθησο τοὺς πλοκάμους περικειρόμενος ὑπ' αὐτῶν. id est, Sedebas cum tibi cæsaries ab illis circumtonderetur. Vsurpat idem in Pseudomante.

Bezitare, lachanizare.

Lachanizare vulgo dicebant pro languere, teste Suetonio in vita Octauii Cæsaris: pro quo Augustus nouauit betizare. Quadrabit & in insulsos & insipidos.

Catullus,

Languidior tenera cui pendens Sicula beta.

Idem Martialis,

Vt sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,
O quam sæpe petet vina piperque coquus.

Eodem pertinet illud Diogenis Cynici dictum apud Laertium: quum adolescentes quidam eum canem vocarent, seque cauturos dicerent, ne ab illo morderentur, bono animo esse iussit: canem enim haudquaquam vesci betis, molliciem illorum notans. Bliteos appellant stupidos. Est βλίτον herbæ genus: cui nomen etiam à stupore saporis inditum putant, quasi βλὰξ, quæ vox bardum & stupidum significat. Aristophanes in Auibus: ὡς βλακικῶς διακονεῖς, Vt stupide ministras. Plautus in Truculento: Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino, ad rem suam. Laberius Mimographus apud Nonium Marcellum bipedem & bliteam beluam appellat insulsum & vecordem. Apud Menandrum quoque mariti vxoribus ex blito conuicium faciunt, bliteas eas nominantes. Aristophanes, in Nebulis: καί σε καλοῦσι βλιτομάμμαν. id est, Teque vocant bardum ac stultum. Fieri potest vt Gallica quoque vox hinc manarit, qua nunc vulgo contemptissimos, extremæque notæ homines compellant Bliteros, addita literula.

Ex potestate exisse.

Exisse è potestate dicebantur, qui à mente excidissent, & qui spreta ratione, cupiditatum arbitrio præcipites ferebantur. M. Tullius libro Tusculanarum quæstionum 3. Eos, inquit, sanos intelligi necesse est. Itaque nihil melius, quam quod est in consuetudine sermonis Latini, quum exisse è potestate dicimus eos qui effrenati feruntur, aut libidine aut iracundia. Ac mox: Qui igitur exisse è potestate dicuntur ideo dicuntur, quia non sunt in potestate mentis, cui regnum totius animi à natura tributum est. Hæc M. Tullius: vnde Compotes atque impotes mentis dicimus, & Impotenter commoti dicuntur, qui animum non habent in sua potestate, sed feruntur affectuum arbitrio. Formula sermonis detorta videtur à Iureconsultis, apud quos filii ex iustis nuptiis procreati dicuntur esse in potestate parentum, nisi emancipentur, aut nisi pater moriatur. Rursus emancipati dicuntur exisse de potestate parentum.

EX APPENDICE ERASMI.

Antiquiores Luna.

Arcades ob eam caussam stupidi sunt habiti, quod astrologiam insigniter contemnerent, facerentque se Luna antiquiores: vnde προσέληνοι dicti sunt, & βαλανηφάγοι, glandibus victitantes. Is enim erat priscorum cibus. Appellationes eædem conueniunt in omnes stupidos & ignauos, qui literas, quia ignorant, despiciunt, gloriantes de nobilitate sua, quasi videntur καὶ Διὸς αὐτοῦ ἀρχαιότεροι, προτεροί τε Κρόνου, ἢ τι μᾶλλον. Lucian. Aristophan.

COGNATI. *Rore pascitur.*

Si hoc referamus ad prouerbium, transferetur ad ingenium, siue stylum ieiunum & aridum, aut per ironiam in hominem vehementer obeso corpore. Theocritus in Nomeo Batto,

— Μὴ πρῶκας σιτίζεται ὥσπερ ὁ τέττιξ;

Id est,

Nunquid rorem depascitur vt cicada?

Cicadas autem rore ali, testis est Plinius libro duodecimo capite vicesimosexto, Ore carent, sed habent in pectore fistuloso quiddam aculeatum, linguis simile, eo rorem lambunt. Cum excitatæ subuolant, reddunt humorem: quod solum argumentum est, illas rore pasci. Neque enim ad excrementa corporis vllum foramen est. Virgil. in Daphnide,

Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis amabit,
Dumque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ,
Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.

Hæc sunt τὰ ἀναγκαῖα, id est, necessaria, & prouerbii speciem habent: quibus indicare licebit, quod in vita perpetuum nobis futurum intelligi volemus. Itidem Virg. hoc quod habetur 4. Æneid.

Dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.

Phaaces.

In communibus prouerbiis Phæaces sunt, pro crudelib. & stultis. Alcinoo enim Corcyræ regi, & eius populis Phæacibus Vlysses Lestrigonas & Cyclopas & alia monstra à se conficta narrabat, & iis vera omnia esse persuadebat. Vnde Iuuenalis,

Tum vacui capitis populum Phæacca putauit.

Lucianus lib. 1. veræ historiæ in principio: Huius scurrilitatis, inquit, artifex & inuentor extitit Homericus ille Vlysses, qui apud Alcinoum ventorum seruitutem, & vnoculos, crudaque vorantes homines, & multorum capitum animalia, sociosque meretricum veneficiis permutatos, multaque monstris similia, rudi Phæacum populo est ementitus. Hac autem voce prouerbialiter vlus est Budæus de asse.

Ἐμβρόντητός ἐστιν.

Plerique apud Græcos dicunt, ἐμβρόντητός ἐστιν, id est, Attonitus est. Nam tonitru homines de statu mentis & prudentia deiiciuntur. Hinc illud Horatii satyra tertia, libro. 2.

Hunc circum tonuit gaudens Bellona cruentis.

Id est,

hic insanus & furiosus est.

COGNATI. *Lorio.*

Galli homines luteis vestibus vestitos, Loriones prouerbialiter cognominant: à Chlorione aue, toto luteo: qui ideo à quibusdam luteus, siue lutea dicitur: Gallis vero duabus literis prioribus detractis, Lorio vocatur.

EX APPEND. IVNII. *Canteri.*

Caput hoc ventosa cucurbita quærat.

Sicut qui parum sanæ mentis est, vel elleboro indigere dicitur, vel Anticyris dignus: sic non minus lepide & facete Iuuenalis stultum & insanum hominem ventosam cucurbitam quærere iubet: quod ipsum tam prouerbiale est, quam illa superiora. Locus est satyr. 14.

Vnde

Vnde tibi frontem libertatemque parentis,
Cum facias peiora senex? vacuumque cerebro
Iampridem caput hoc ventosa cucurbita quærat?
Siue autem per cucurbitam intelligas κολοκυνθίδα, quæ sumpta humores cerebri actionem impedientes potenter educit, siue etiam τὴν σικύαν, quam ventosam dicimus, qua sanguis leui scarificatione educitur, eodem recidit.

SVMPTVOSA.

ERASMI. *Aureo piscari hamo.*

Aureo piscari hamo dicuntur, qui mediocris commodi cupiditate periculum adeunt, vt maximarum rerum faciant iacturam. Commemoratur inter facete dicta Octauii Cæsaris à Suetonio. Fit enim nonnunquam, vt piscis hamum etiam ipsum secum auferat. Porro metaphoræ pleræque à piscatione ductæ, prouerbii vice sunt vsurpatæ. Sicut Expiscari apud Terent. pro eo quod est, diligenter elicere atque exquirere. Vorare hamum, apud Plautum.

—Semper tibi pendeat hamus.
apud Nasonem.

Quod si quis pugnet, Augusti dictum non esse prouerbium, certe prouerbiale est, nec indignum, quod in hunc ordinem adlegatur. Potest fieri vt quibusdam etiam hoc libuerit, aureo hamo piscari. Siquidem, autore Suetonio Nero Cæsar reti aurato, funibus purpura coccoque nexis, piscari solitus est. Proinde quoties sic ambimus quippiam, vt si potiamur optatis, mediocre sit emolumentum: sin fallat spes, damnum ingens: apte dicemur aureo piscari hamo. Id quod frequenter vsuuenit iis, qui scrutantur abditas terræ venas, sed frequentius qui vulgo dicuntur Alcumistæ. de quibus apud Athenæum lib. 6. venuste dixit Phalereus Demetrius: ὅτι πολλάκις καταναλώσαντες τὰ φανερὰ τῶν ἀδήλων ἕνεκα, ἃ μὲν ἔμελλον οὐκ ἔλαβον, ἃ δὲ εἶχον ἀπέβαλον. id est, Quod frequenter certis consumptis incertorum gratia, quæ se capturos sperabant non ceperunt, quæ vero habebant adiecerunt.

Excubias agere, aut ditari.

Φρουρεῖν, ἢ πλουτεῖν, id est, Excubias oportet agere, aut diuitem esse de iis dicebatur, qui ampliter facerent sumptus de alieno. Nam vt diuites, quibus ampla res domi est, large profundunt: ita milites non parcunt opibus alienis, sed prodigunt gnauiter, & scelere parta perdunt sceleratius. Athenienses excubiis agendis insulares magno stipendio conducere solebant. Non dissimile illi,

Ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει.
Id est,
Equus me portat, alit rex.

TACITVRNITAS LAVDATA.

ERASMI. *Surda testimonia.*

Κωφαὶ μαρτυρίαι, id est, Surda testimonia, dicuntur quæ feruntur per tabulas, propterea quod hæ rogatæ nihil respondeant, vt non discrepet ab illo, Muti magistri. Vnde surdis agere testimoniis, prouerbio dicuntur, qui vel procul absentes, vel vita defunctos modo citant, ne queant deprehendi.

TARDITAS.

ERASMI. *Gralatorius aut testudineus gradus.*

Plaut. in Amphitrione: Blep. Non potuimus nostros grandibus grandire gradus. Amphit. Siue gralatorius, siue testudineus fuerit, certum est mihi hunc scelestum perdere. Item in Pœnulo: Vinceretis ceruum cursu, gralatorem gradu. Gralæ dicuntur fustes, quibus innixi quidam ingrediuntur: quos gralatores appellauit antiquitas, Græcis καλοβάται dicuntur: quemadmodum schœnobatæ vocantur funambuli. Ii fustes quo sunt longiores à gradu cuipes innititur, hoc gradus sunt maiores. Tantum elicere licuit è corruptissimo loco apud Nonium, præsertim in æditione Aldina. Idem Plautus in Menæchmis: Atque eccum incedit: moue formicinum gradum. Formicæ videntur currere, quum minimum promoueant. Rursus in Pœnulo: Vicistis cochleam tarditudine. In eadem tardos appellat spissi gradissimos, & tardiores quam sint corbitæ in tranquillo mari. Rursus talium gradum dicit esse succretum cribro pollinario, quod similia per angusta foramina, paulatim defluant.

In arduis contanter agendum.

Electræ quærenti de fratre,
Φησίν γε, φάσκων δ' οὐδὲν ὧν λέγει ποιεῖ.
Id est:
Dicit quidem, sed edictis facit nihil.
ita respondet Chorus,
Φιλεῖ γὰρ ὀκνεῖν πρᾶγμ' ἀνὴρ πράσσων μέγα.
Id est,
Qui facinus ingens tentat, ille lentus est.
Sentiens, in arduis ac periculosis negociis non esse præcipitandum consilium. Huic rursus ita respondet Electra:
Καὶ μὴν ἔγωγ' ἔσωσ' ἐκεῖνον οὐκ ὄκνῳ.
Id est,
At is quidem haud contante me seruatus est.
Sentiens, perniciosam esse contationem, quum vrget præsens periculum.

Cur cessatum est.

Eodem in commentario vsurpat & hunc Homeri versum ex Iliad. λ.
Τυδεΐδη, τί παθόντε λελάσμεθα θούριδος ἀλκῆς;
Id est:
Dic quidnam acciderit nobis, vt Martia virtus
Tydide exciderit animis. —
Licebit vti, quoties communem culpam apud amicum agnoscemus, & in re quapiam male cessatum esse significabimus.

Cunctatio noxia.

In Antigone fabula Electra de Oreste qui reditum proferebat, ita loquitur,
Μέλλων γὰρ αἰεὶ δρᾶν τι τὰς οὔσας τέ μου
Καὶ τὰς ἀπούσας ἐλπίδας διέφθορεν.
Id est:
Dum facere semper prorogat quæ adsunt simul.
Simul & futuras perdidit mihi spes meas.
Prouerbii ratio est in tropo, quo præsentes & absentes dixit pro omnes.

Furis passu progredi.

Pro, lente, sensim, & magno silentio proponere negocium, vt cum rem, quam molimur, eo vsque tegi volumus, dum non procul à fine & coronide absimus, & impedientium conatus queamus eludere. Fures passu incedunt librato in aere, vix summis digitis terram prementes. vnde furtim, latenter, clam, furtiuum, occultum, non vulgatum.

TIMIDITAS.

ERASMI. *Ne my quidem facere audet.*

Qui metu non auderent hiscere, ii quondam negabantur my facere audere. Refertur adagium à Varrone, libro De lingua Latina 3. Putat enim ille, Mussare verbum deductum à my literæ vocabulo, quasi μύζειν: propterea quod muti non amplius sonare queant, quam my. Est enim ea litera maxime omnium muta, præsertim in fine, mire os contrahens & occludens. Verba Varronis sunt hæc: A quo idem dicit quod minimum est, neque (vt aiunt) μῦ facere audent. Videtur esse carmen Ennianum. nam hunc paulo superius citauerat: Dicit, quod minimum est, neque (vt aiunt) My facere audent. Est autem Græcis μύζω, tum sugo, tum naribus vocem reddo. Aristophan. ἐν Θεσμοφοριαζούσαις,
Τί μύζεις; πάντα πεποίηται καλῶς.
Quum enim Mnesilochus dixisset, μῦ μῦ, id est, mu, mu, Euripides respondet,
Quid mussitas? peracta sunt cuncta optime.
Et apud Latinos Mutire, ac mussare, est tacite ferre, & quasi vocem absorbere Terentius,
Mussitanda iniuria adolescentium.
Vergilius,
— Mussat rex ipse Latinus.
Apud Aristophanem in Equitibus, duo priuatim apud se questuri quædam de vitiis ciuitatis, senarium hunc concinunt,
Μυ μῦ μὺ μῦ μὺ μῦ μὺ μῦ μὺ μῦ μὺ μῦ.
Ex quo licet coniicere, hanc esse vocem loqui formidantium.

Infugitiuum.

Vbi quis impotenti animi cupiditate ad rem quampiam instigatur, præcipue parum honestam, vel magis si quis turpiter fugiat, in hunc quadrabit, si dixeris,
Τοῦτον ἡ κυνάμυια ἄγει. —
Id est:
Hunc Cynamya rapit. —
Sic enim in eodem libro Iuno de Marte è prælio fugiente,
Καὶ δ' αὖθ' ἡ κυνάμυια ἄγει βροτολοιγὸν Ἄρηα.
Id est:
Pestiferum Martem rursum exagitat Cynamya.
id est, musca canina.

Domi pugnans more galli.

Ἐνδομάχας ἅτ' ἀλέκτωρ. i. Domi pugnax more galli. In eum qui semper domi desidens, non audet vel in bellum vel in certamina

Proficisci foras. Nam hoc animal pugnacissimum quidem est, sed domi. Nihil autem confert Reipub. nec ea certamina celebrantur. Ita quidem interpres: sed addubito tamen an scriptum sit, ἐνδομύχας, id est, domi abditus. ἐνδομάχης dictio noue composita, ab ἔνδον & μάχομαι. Hærebit in istos qui domi perpetuo rixantur, quum foris sint placidissimis moribus.

BRASSICANI. *Cauum pedis ostendere.*

Κοῖλον τοῦ ποδὸς δεῖξαι, Hesychius admonet ἐπὶ τῶν εἰς φυγὴν τετραμμένων. id est, de iis dici qui sint in fugam versi, qui pedibus sibi consulant. Vt Turnus de Drance apud Virg.

— An tibi Mauors
Ventosa in lingua pedibusque fugacibus istis
Semper erit?

Pullus de nido euolat.

De eo, qui opus aliquod pauide aggreditur, ac errabundus quid agat, præ timore nescit: qualis est status aufugientium. Esa. 16. Pulli primum exeuntes, nido trepiduli huc atque illuc volitantes circumstrepunt.

Canes muti.

In omnes, qui cum pro re & tempore loqui debeant, metu aut gratia victi tacent. Esa. 56. Allusum ad canes villaticos, coniuncta villæ solo aspectu, sonore & latratu custodientes.

TOLERANTIA.

ERASMI. *Assueuit malis.*

In eum qui ferendis contumeliis assueuerit, congruet illud ex eodem libro:

Οὐ γάρ τι πληγέων ἀδαήμων ἠδὲ βολάων.
Id est,
Iam minime plagas tolerare rudis, neque iactus.

VANITAS.

ERASMI. *Non persuadebis, ne si persuaseris quidem.*

Οὐ γὰρ πείσῃς, οὐδ' ἂν πείσῃς.
Id est,
Haud etenim persuaseris vnquam,
Nec si etiam persuaseris istud.

Prouerbiali schemate dictum ab Aristophane. Est autem hyperbolæ genus, qua significamus tanquam ἀδυνατώτατόν τι. Perinde quasi dicas: Non credam etiamsi videro.

Cape nihil, & serua bene.

Λάβε μηδὲν, καὶ κράτει καλῶς, id est. Cape nihil, & serua bene. Videtur in eos dictū, qui cum doceant friuola, tamen iubent auditores meminisse. Galenus de Platonis & Hippocratis placitis lib. 3. οὕτω γὰρ μόνως οἶμαι πεισθήσεται τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν λεγόμενον ὑπάρχειν αὐτῇ τὸ λάβε μηδὲν, καὶ κράτει καλῶς. id est, Siquidem hoc vno modo persuadebitur, quod adsit illi illud prouerbii: Cape nihil, & serua bene. Congruet in doctrinam inutilem ac falsam.

Figuli opes.

Κεραμεικὸς πλοῦτος, id est, Fictiles diuitiæ. De rebus incertis, fragilibus, ac neutiquam duraturis. Quemadmodum figulorum vasa facile comminuuntur quolibet casu. Refertur adagium à Diogeniano.

Multa incredibilia.

Idem in eodem opere citat hunc senarium ceu prouerbialem,

Ἄπιστ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνει βροτοῖς.

Hac sententia putat vtendum ei qui gaudet mentiri, & quod fingit, vult haberi pro vero. Et aliquanto post eandem sententiam refert ex Agathone,

Τάχ' ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι,
Βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα.
Id est,
Probabile hoc fortassis aliquis dixerit,
Permulta hominibus inopinata obtingere.

Fumus.

Καπνὸς dicuntur promissa magnifica quidem, sed inania. Vnde Fumos vendere, & fumos effundere. Hoc nomen inditum Theageni cuidam: qui quum pauper esset, affectauit tamen haberi præ diues ac magnificus negotor: vnde vulgo dictus est καπνός. Aristophanis interpres authorem citat Eupolim Comicum in fabula cui titulus. δῆμοι

Vetera vaticinari.

Alibi retulimus ἀρχαῖα λέγειν, Friuola loqui. Ballio in Pseudolo Plautina ad atrocia conuicia, quibus à duobus impetitur, respondet, Vetera vaticinamini. Conueniet in eos qui nihil adferunt noui, sed iam olim vulgo iactatum. Nam vatum est, aut aliquid noui dicere quod nondum accidit, aut aliquid proferre, quod nulli cognitum est. Solent enim prognostæ quidam mira quædam diuinare de præteritis annis. Lenoni nihil est noui audire, scelestus, periurus, sacrilegus.

Eadem queri.

Ξυναυλίαν κλαίειν dicuntur, qui simul iisdem de malis queruntur. inde sumptum, quod apud veteres interdum duo tibicines eandem cantionem sonabant. Aristophan. in Equitibus,

Ξυναυλίαν κλαύσωμεν, οὐλύμπου νόμον.
Id est:
Modis Olympi concinamus tristia.

Olympus quidam fuit Marsyæ discipulus. Is conscripsit de lugubribus modis tibia canendis. At Marsyæ male cessit sua musica. Discipulus igitur magistro accinit lugubria.

Agones.

Admonuimus Antigonum regem Demetrii nepotem militari ioco dictum Dosonem: quod omnibus polliceretur, dicens, δώσω, nec præstaret semper pollicita. Ita qui apud Romanos percutiebant victimam, Agones dicti sunt: quod ex more priusquam ferirent, populum rogabant, Agon? id est, agone? Ouidius in Fastis,

Semper agatne rogat, nec nisi iussus agit.

Agonum meminit Lactantius, Statij enarrator. Quadrabit in cunctatores, qui semper deliberant, neque quicquam aggrediuntur.

VENEFICIA.

ERASMI. *Præficarum more.*

Præficæ dicebantur mulieres, in hoc conductæ, vt in funere lamentarentur, ac defuncti laudes prædicarent, aliis plorandi modum præirent. vnde & præficæ dictæ sunt, quasi præfectæ. Ab his locus sumitur in eos qui simulant amorem aut dolorem, qui lucri causa faciant quicquid faciunt. Lucilius, citante Nonio,

Mercede quæ conductæ flent alieno in funere præficæ,
Multo & capillos scindunt & clamant magis.

Id imitatus est Horatius,

Vt quæ conductæ plorant in funere, dicunt
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo.

Plautus apud Nonium in Friuolaria:

Superauere omnes argutando præficas.

Conuenit & in illos, qui præ inuidia non sustinent laudare nisi vita defunctos. Næuius apud Festum: Hæc quidem mehercle opinor præfica est, quæ sic mortuum collaudat. Id familiare est vxoribus, vt maritum defunctum in alterius inuidiam sine fine prædicent. Quadrabit & in illos, qui quum ipsi nihil habeant quod laudem promereatur, laudandis aliis affectant videri aliquid. Plautus in Truculento Sine virtute argutum ciuem mihi habeam pro præfica, alios quæ collaudat, eapse sese vero non potest.

Ne fascines.

Ἵνα μὴ βασκαίνῃς με, id est, Ne me fascines Dici solitum, vbi quis rem suauem nactus, præsentibus impartit aliquid, ne solus fruens alios contristet. Indicat hoc Aristoteles sectionis 20. problemate 24. Vbi de mensa communi aliquis sibi priuatim sumeret aliquid. intuenti communicans dicebat, Ne me fascines. Itaque sumpturi cibum prius edebant rutam, ceu remedium aduersus fascinum. Tum enim metuebant noxam fascini, quoties vel auidius vescerentur, vel alicuius incommodi suspicione tenerentur, aut cibum haberent suspectum quem capiebant. Ita fiebat, vt semper cum perturbatione vel biberent vel ederent, flatu simul hausto: qui si expellitur, simul exit cibus: si retinetur, mouet tormina. Itaque ruta prius comesa, & stomachum & reliquum corpus calfacit, vt spiritus ille inclusus discuti atque abigi possit. Vnde & illud prouerbiale quiddam habet, Ruta opus est: vbi significamus periculum cuiuspiam incommodi: quemadmodum de baccare & apio diximus alias.

Ardens vestis.

Αἴθεις πέπλος, id est, Ardens vestis, siue (quemadmodum in aliis legitur exemplaribus) αἴθεις ἐν πέπλῳ, id est, Incensus in veste. Zenodotus prodidit dici solitum de iis, qui seditionem mouerent, calumniasq; sererent. Existimat autē adagium natum à veste Nessi Centauri sanguine infecta: quam a Deianira missam cum induisset Hercules, incensus igni sacro periit. Porro fabulam idem recenset ad hanc ferme sententiam. Reliquis Centauris expugnatis ac confectis ab Hercule, Nessus vnus omnium suffugerat. Is peruenit ad flumen Euentum, & in eius ripa versans, solitus est ad[illegible] tes trānsmittere. Deinde euenit, vt Hercules in Trachinem ad Ceycem, vna cum Deianira proficisceretur. Posteaquam igitur ipse iam fluuium transmisisset, Nesso mandauit, vt Deianiram trans-

transferret. As is inter transuehendum, vim cœpit adferre mulieri. Quod simul ac Hercules intellexisset, videlicet illa vociferante, Nessi præcordia iaculo perfodit. At is sentiens lethale vulnus, neque se posse mortem effugere, mulierem accersit: Si vis, inquiens, tibi amatorium efficacissimum parare, quo possis Herculem inflammare in amorem tui, & si quando deperibit aliam, in tui cupidinem reuocare, fac illum meo sanguine perungas. Atque ea persuasa, Nessi sanguinem è vulnere fluentem apud sese seruauit. Itaque postquam Trachinem adiisset, ac rursum inde profectus Oechaliam adortus ciuitatem cepisset, reliqua populatus, Iolen puellam captiuam secum abduxit. Immolaturus autem Ioui patenti victimas ob res bene fortunatas, ad Deianiram mittit, iubens vt sibi vestem aliquam magnificam mitteret. Illa certior facta de Ioles raptu, veritaque ne Hercules illam pluris quam sese faceret, vt est zelotypum mulierum genus, vestem Nessi cruore tinctam, imbutamque mittit, philtrum se mittere rata. Hanc indutus Hercules, rem diuinam peregit. Cæterũ vbi calefacta veste venenum excitatũ corpus grauiter adurere cœpisset, auellere conatus est: verum iam ita penitus adhæserat, vt non sine carnibus ipsis reuelli posset. His itaque malis discruciatus Hercules, in Trachinem deducitur. Interim illa, cognitis iis quæ acciderant, suspendio spontaneam mortem sibi consciuit. At Hercules iussit Hyllo (nam hunc ex Deianira sustulerat natu iam grandem) Iolen duceret vxorem. Quo facto, in monte Oeta rogum extruxit, eumq; conscendit. Porro cum illo iubente, nullus ex Herculis comitibus auderet ignem subdere, videlicet metu contagii, pastor quidam forte repertus, qui ignem immitteret: atq; huic officii præmiũ sua tela dono dedit. Ardente iam rogo ferunt nubẽ non sine tonitru obsepsisse Herculem, atq; ita sublatum ad deorum consortium. Adagium referri non absurde poterit & ad vestem illam, quã Medea venenis imbutam, Iasonis nouæ nuptæ dono misit: quidam existimant naphtha infectam fuisse. Itaque admotis vndique ex nuptiarum ritu tædis, flamma transiliit pariter & puellam & patrem auxiliari cupientem exussit. Huius rei mentionem facit Euripides in tragœdia, cui titulus Medea. Huiusmodi fabellas, vt sæpenumero testatus sum, nisi vererer, ne parum eruditis viderer incuria præteriisse, cum in vulgatis collectaneis habeantur, nequaquam asscripturus eram.

VICES OFFICII.

ERASMI. *Nemo sibi nascitur.*

Hæc sententia Platonis sic est ab eruditis omnibus celebrata, vt optimo iure possit inter prouerbia recenseri. Eam primus Plato prodidit in epistola quam scripsit ad Archytam: ἀλλὰ κἀκεῖνο δεῖ ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν, τὸ μέν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δέ τι οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι. πολλὰ δὲ καὶ τοῖς καιροῖς δίδοται τοῖς τὸν βίον ἡμῶν καταλαμβάνουσι. id est, Quin & illud tibi considerandum est, quod quisque nostrum non sibi tantum natus est, sed ortus nostri partem sibi vendicat patria, partem parentes, partem amici cæteri. Multa vero dantur & occasionibus, quæ incidunt in vitam nostram. Adducit hunc locum M. Tullius libro De officiis I. Sed quoniam, inquis, vt præclare scriptum est à Platone, non nobis solum nati sumus, ortusque nostri partem patria vendicat, partem parentes, partem amici. Quam sententiam quum dilucide, commode & eleganter verterit Cicero, miror quare Seneca dicere maluit, Nemo sibi contigit. Nam videtur exprimere voluisse illud ἐγένετο. sic enim scribit ad Lucilium lib. 5 Epist. 32. Vis scire quid sit, quod faciat homines auidos futuri? Nemo sibi contigit. Videtur enim hoc imputare parentibus, quod non statim expetimus optima. Subiicit enim: Optauerunt itaque tibi alia parentes tui: sed ego contra, omnium tibi eorum contemptum opto, quorum illi copiam. Vota illorum multos compilant, vt te locupletent. Idem studii fuisse videtur Quintiliano, vt omnia secus diceret quam dixerat Cicero. Quare fit, vt non raro dicat inelegantius, atque etiam obscurius.

VINCERE ET VINCI.

ERASMI.

Prælio victus, non bello.

Non statim victor est, qui in vno alterove negocii actu discessit superior, sed qui totam causam euicit. Prælium enim est conflictus bellicus: bellum totum hoc tempus dicitur, etiamsi cessetur à præliis, aut si intercedant induciæ. Sola pax finit bellum: induciæ dirimunt cõgressus. Nonius hos trochaicos citat ex Lucilio, Vt Romanus populus victus vi, & superatus præliis sæpe multis, bello vero nunquam, in quo sunt omnia. Congruunt illi, Vir fugiens & denuo pugnabit.

VIS INIVSTA.

ERASMI.

Rapina rerum Cinnari.

Ἁρπαγὴ τῶν Κιννάρου, id est, Direptio bonorum Cinnari. De facultatibus per tumultum direptis. Veluti cum principes præter ius in alienas fortunas iniiciunt manus. Timæus scriptum reliquit, Cinnarum quempiam fuisse, patria Selinusium, arte lenonem, qui hoc quæstu ad summas opes peruenerit. Is quoad viuebat, pollicebatur se facultates omnes Veneri consecraturum: cæterum moriens, populo diripiendas exposuit. Huic non dissimile, quod alibi commemorauimus, Porsenæ bona.

Nuncio nihil imputandum.

Hic fere est hominum affectus, vt tristia nuncianti perinde indignentur, quasi fecerit quod factum nunciat. Creonti itaque succensenti nuncio, quod parum læta adferret, ita respondet,

Ὁ δρῶν ἀνιᾷ τὰς φρένας, τὰ δ' ὦτ' ἐγώ.

Id est:

Qui fecit, animum discrutiat, aures ego.

Eiusdem nuncii versus est,

Στέργει γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν.

Id est:

Nemo hunc amat, qui verba nunciat mala.

Accommodari poterit ad eum, qui lapsum admonet, vt magis sibi ipsi succenseat qui crimen admisit, quam ei qui necessariam admouet correptionem. Nam correptio ad tempus molesta est auribus, sed sceleris conscientia perpetuo mentem fodicat.

COGNATI. Κατάκρατος.

Κατάκρατος prouerbii quædam figura vehementer & prorsus significat. Plato de legibus κατακράτως εἷλε. id est, Vi expugnauit. Xenoph. 4. Pæd. κατακράτως φεύγειν.

VITA HOMINIS MISERA.

POLYDORI VIRGILII.

Domos luteas habitare.

Huiusmodi metaphoræ sunt quamplurimæ, suntque præconibus sacri verbi mire vtiles, ad hominum superbiam frangendam: brutum illud elementum, quo se circundatos norunt, sæpe iisdem ponendo ob oculos, eiusque vilitatem amplificando. Iob. 4. Eodem tendit illud Pauli, 2. Corinth. 4. Habemus thesaurum hunc in vasis fictilibus.

VLTIO.

ERASMI. *Numinis ira ineuitabilis.*

Apud Homerum Iupiter vxori minitans, appellat manus suas ἀάπτους, quod lædant quoscunque velit, quum à nemine vicissim lædi queant. Simile est quod in eadem fabula dicit Orestis pædagogus,

—Ὅταν δέ τις θεῶν,
Βλάπτῃ, δύναιτ' ἂν οὐδ' ἂν ἰσχύων φυγεῖν.

Id est:

At vbi viro nocet deorum quispiam,
Vitare possit nemo quamlibet potens.

Solent homines calamitates suas in hanc aut illam causam reiicere: quum pleraque mala sic præter omnem expectationem accidant, vt appareat à superis immitti. Aduersus numinis decretum nihil valet humana prouidentia.

Apud equum & virginem.

Æschines aduersus Timarchum refert, Athenis fuisse quendã tantæ seueritatis, vt filiam, quod impudice se gesserit, nec integritatem suam seruarit vsque ad matrimonium, deportarit in locum desertum, atque ibi vna cum equo incluserit, haud dubie fame perituram. Eiusque domicilii solum sua etiamnum ætate superfuisse tradit, quod ex re dicebatur παρ' ἵππον καὶ κόρην. id est, Apud equum & virginem. Dici potest in exemplum immodicæ seueritatis.

Mala malis eueniunt.

Clytemnestra obiurgans Electram filiam, quod per eam traduceretur, vt viricida, vicissim audit.

Αἰσχροῖς γὰρ αἰσχρὰ πράγματ' ἐκδιδάσκεται.

Id est:

E turpibus enim, facta turpia discimus.

Significans, quod filia de matre parum honeste loqueretur, ei imputandum, quæ necando maritum, & filii necem moliendo, docuisset liberos odisse matrem. id paulo post dicit explanatius,

Τὰ δ' ἔργα τοὺς λόγους εὑρίσκεται.

Id est:

Porro ipsa facta, verba reperiunt sua.

Scitum est illud Socratis, vt se quisque talem præstaret re, qualis haberi cuperet. Fama enim è factis, velut è fonte nascitur, è bonis bona, è malis mala. proinde qui factis ignominiosis sibi peperit

ignominiosam famam, ne succenseat male loquentib. sed sibi qui ora aperuit populo: nec moliatur vindictam in maledicos, sed benefactis rumorem fœdum abolere studeat.

Hæc iusticia.

Αὕτη γε δίκη ἐστὶ θεῶν οἳ Ὄλυμπον ἔχουσι.

Id est:

Diuum hæc iusticia est, magnus quos claudit Olympus.

Dici solitum, quoties pœnas darent scelesti, veluti diis ipsis vltoribus. Sumptum est ex Homero.

Cicadæ sibi canent.

Οἱ τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται. id est, Cicadæ sibi ipsis ex humo canent. Hoc exemplum Aristot. lib. 3. adducit ex Stesichoro, schematis, quo quis dicit quod non dicit. Nec aliud addit, vnde possis dicti sensum deprehendere: nisi quod suspicor poetam his verbis comminatum iis à quib. erat læsus: quos si vlcisci alioqui non posset, certe carminibus suis esset illos infamiæ traditurus. Adducit idem eiusdem operis lib. 2. inter sententias obscure dictas: ὅπερ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν. id est, Quod quidem Stesichorus apud Locrenses dixit, Non oportere cuiquam iniuriam facere, ne cicadæ ex humo canant. Cicadæ poetarum habent symbolum. χαμόθεν dixit, ob inopiam & conditionis humilitatem. Vnumquodque animal minatur his armis, quibus à natura instructum est. Poetæ præter versus nihil habent: quib. tamen hominem vel album vel nigrum ad posteros transmittunt. Vnde & Plato dicitur amicos admonere solitus, ne quem hominem poeticum sibi redderent inimicum. Est enim, vt ait Flaccus, genus irritabile vatum: & in his sunt, qui fœnũ habeant in cornu. Doctis tamen nonnullis placet, alio spectare Stesichori dictum. Quoniam cicadæ solent, Marone attestante, in arborib. canere, apparet Stesichorum ciuiliter hoc ænigmate Locrenses admonere, ne per petulantiam à finitimorum iniuriis parũ temperantes, tandem arma illorum in se concitent, qui cum exercitu fines illorum ingressi, quicquid arbustorum sit in agris, hostiliter excidant: itaque fiat, vt cicadæ illis iam humi canere incipiant sublatis arborib. quibus insideant. Fortasse tale quiddam refert Gregorius Nazianzenus, cuius in hoc opus commentarios vidimus Venetiæ.

Exemplum vtile.

Creon Hæmoni filio liberius agenti minitans malum, ita loquitur,

Κλαίων φρενώσεις, ὢν φρενῶν αὐτὸς κενός.

Id est,

Plorando facies mentem vt habeant cæteri,
Mente ipse vacuus. ——

Quum improbi luunt stulticiæ suæ pœnas, quanquam ipsi nihilo fiunt meliores, tamen aliis exemplo sunt, ne per incogitantiam in similes incurrant calamitates.

Peruicacia stulticiæ dat pœnas.

In Antigona, Tiresias Creontem admonens, ne præfractus ac rigidus persistat in sententia, ita loquitur,

Αὐθαδία τοι, σκαιότητ' ὀφλισκάνει.

Id est:

Præfracta mens, amentiæ pœnas luit.

Intractabilis illa ferocia fere solet magnæ cuiusdam calamitatis esse præludium, quemadmodum indicant & Hebręorum prouerbia: Contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltatur spiritus. Hoc Tiresiæ dictum eleganter expressit Hæmon in eadem fabula, duplici metaphora, arborum & nautarum. Carmen sic habet,

Ὁρᾷς παρὰ ῥείθροισι χειμάρροις ὅσα
Δένδρων ὑπείκει, κλῶνας ὡς ἐκσῴζεται,
Τὰ δ' ἀντιτείνοντ' αὐτόπρεμν' ἀπόλλυται.
Αὕτως δὲ, ναὸς ὅστις ἐγκρατὴς, πόδα
Τείνας ὑπείκει μηδὲν, ὑπτίοις κάτω
Τρέψας τὸ λοιπὸν σέλμασιν ναυτίλλεται.

Id est:

Vides vt in torrentium decursibus,
Quæ cædit arbor, surculos seruat suos:
At quæ resistit, stirpe cum ipsa deperit.
Nauclerus itidem, qui tenens clauum, nihil
Concedit auræ & fluctibus, deuoluitur
At iam supinis nauigat nixus foris.

Vindicta velox.

De sera vindicta numinum aliquot prouerbiis testatum est, quæ supra retulimus. Sed quod ait Sophocles expeditam deorum vindictam magis huc conducit, vt in aliquod prolapsi malum, mature resipiscamus. Verba sunt Chori ad Creontem,

Ὅσον γ' ἄναξ τάχιστα. συντέμνουσι γὰρ
Θεῶν ποδώκεις τοὺς κακόφρονας βλάβαι.

Id est:

Rex ista facito quam potes, celerrime.
Noxæ citipedes numinum improbos viros
Subito occupant iunctæ simul compendio.

Id euenit Creonti, cui vindicta pene prius adfuit, quam absolueretur Tiresiæ vaticinium.

Da panem & pugnum.

Δὸς ἄρτον τυχὸν καὶ κόνδυλον ὄψον ἐπ' αὐτῷ.

Id est:

Porrige, si possis panem, hinc obsonia pugnos.

Prouerbium expressis verbis docet esse Eustathius Ili ψ. quo significetur, pugnos plagasque illi deberi, qui moderatis contentus esse nolit. Poterit etiam eius esse vsus, quoties expectatione bonæ fortunæ diuersa obtingit sors.

IVNII. *Orestis insaniam insanire.*

Simocratus in epistolis de paupertate loquens, malum calamitosissimum illum vocat, qui cum nullus habere commercium desideret, etiamsi Orestæa insania laboret: ἐγὼ, inquit, τις ἐθέλει τ... λικούτῳ κακῷ συναντᾶν, οὐδ' εἰ τὴν Ὀρέστου μανίαν νοσεῖν καταπείγοιτο. Orestis insaniæ pleni sunt authorum libri, qua diræ scelerum vltrices furiæ illum agitarunt, parricidii reum.

POLYDORI VIRGILII.

Excutere puluerem pedum.

Dicemus eum qui inceptum iter perficit: vel qui ne tantulum quidem mercedis, ob susceptum laborem accipit. Matth. x. iubentur Apostoli è domo, aut ciuitate, vbi excepti non fuerint, egredientes excutere puluerem pedum: vel in testimonium laboris, quo constaret prædicationem Euangelicam eo vsque peruenisse: vel in explorationem impietatis, vt è terra Euangelium spernente ne vel pulueris aliquid secum ferrent.

VOTVM.

VLPII. *Quicquid licet, minus desideratur.*

Quicquid, inquit D. Hieronymus, licet, minus desideratur. Ergo è contrario, quod non licet, fomentum accipit desiderii. Ouidius.

COGNATI. *Faciat tibi Dominus sicut Ephraim & Manasse.*

His verbis precabantur Hebræi alicui præclaram felicitatem. refertur Gene. c. xlviii. vbi Iacob benedicit filiis, Ioseph, brachiis decussatim positis, sic vt dextra senis contingeret caput natu minoris, qui stabat ad læuam: & sinistra caput natu maioris, qui stabat ad dextram. Prædixit autem vtrunque futurum magnum, adeo vt illorum felicitas locum faceret prouerbio in Israele.

SYMBOLA PYTHAGORÆ EX BRASSICANO I.C.

Cum templum ingressus sis, reuerenter adorato: neque quicquam interea quod ad victum pertineat, aut dicas, aut facias.

EIΣ ἱερὸν ἀπιὼν προσκυνήσων, μηδὲν ἄλλο μεταξὺ βιωτικὸν μήτε λέγε, μήτε πράττε. hoc est, cum templum ingressus sis, reuerenter adorato, neque quicquam interea quod ad victum pertineat, aut dicas, aut facias. Pythagorę symbola singula singulis virtutibus docendis accommodata sunt: verum vt Iamblichus inquit, τὰ πρῶτα εἰς εὐσέβειαν καὶ τὴν θείαν ἐπιστήμην ἐστὶ παρακλητικά, id est, prima illa ad pietatem & diuinarum rerum cognitionem ardentiss. quadam adhortatione perducunt. Nam cum omnia quæ ad Deum pertinent, pura sint, & ab omni mixtione aliena: conuenit omnino vt quod purum in nobis est, purissimo pariter (quod Deus est) accommodemus, neque ad diuinum cultum aliquid humanum adducamus: humana siquidem cum diuinis in comparationem neutiquam venire possunt, vt cura rei familiaris immodica, rei diuinæ non sit admiscenda. recte itaque Iamblichus: οὐδὲ οὖν ἄλλο παρακελεύεται ἐν τούτοις ἢ τοὺς λόγους τοὺς ἱεροὺς καὶ τὰς θείας πράξεις μὴ συμμιγνύναι τοῖς ἀνθρωπίνοις ἀστάτοις ἤθεσι. Nihil aliud hoc Symbolo docetur, quam sacros sermones & diuina negocia non esse moribus hominum, prorsus incertis & inconstantibus, inferenda.

Ex itineris diuerticulo non est ingrediendum in templum, neque orandum omnino, etiamsi iuxta vestibulum ipsum tibi transeundum sit.

Ὁδοῦ πάρεργον οὔτε εἰσιτητέον εἰς ἱερὸν, οὔτε προσκυνητέον τὸ παράπαν, οὐδ' εἰ περὶ ταῖς θύραις αὐταῖς παρελθὼν γένοιο. id est, Ex itineris diuerticulo non est ingrediendum in templum, neque orandum omnino, etiamsi iuxta vestibulum ipsum tibi transeundum sit. Simile simili cumprimis est appositum. Diis igitur qui principem omnium rerum potestatem habent, primus etiam cultus & obseruatio debetur: quam si quis ob aliam causam diis exhibeat iam inde secundo loco æstimat quod modis omnibus est præcipuum. Ridiculum itaque fuerit, nostra quæ longe contemptiora sunt, primo loco ponere, diuina vero non aliter atque quædam additamenta ducere.

Nudis pedibus sacrifica & adorato.

Ἀνυπόδητος θῦε καὶ προσκύνει, id est, Nudis pedibus sacrifica simul ac adorato. Quorum primum significat, diis immortalibus eatenus esse sacrificandum, quatenus fortunarum nostrarum mediocritas admittat. id quod & Hesiodus indicat in Ergis,

Κὰδ δύναμιν δ' ἔρδειν ἱέρ' ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Ita Lycurgus apud Lacedæmonios tenuissima sacrificia instituit, vt expeditius faciliusque, & perinde etiam frequentius rebus diuinis intenderent, authore Plutarch. in Apophtheg. Alterum indicat, in re diuina facienda, animum esse debere prorsus expeditum, atq; nullis omnino vinculis implicatum. Est enim Pythagoricorum scitum, symbolis à corpore mutuatis, ea quę ad animum pertinent ostendere. Vnde Seruius etiam Virg. lib. 4. Æneid. huc allusisse putat, cum de Dione inquit,

Vnum exuta pedem vinclis, in veste recincta.

Et in flaminum Romanorum vestibus nullus erat nodus: quod ad hoc symbolum iam explicatum valde quam appositum est.

De diis, rebusque diuinis nihil tam admirabile dicitur, quod non debeas credere.

Περὶ θεῶν μηδὲν θαυμαστὸν ἀπίστει, μηδὲ περὶ θείων δογμάτων, id est, De Diis, atque adeo de placitis diuinis, nihil ita admirandum dicitur, quod non debeas constanter credere. Symbolum admonet, diuina non esse collocatione nostræ imbecillitatis æstimanda. Nam & morborum varietas, & hospitii tenuitas, ad hæc inconsulta nostra temeritas, merito nos admonere debebant, nihil hic esse diuturnum aut perpetuum, atque eo minus diuinis rebus comparandum. Sed & Mathematis suis, τὸ μὴ ἀπιστεῖν, Pythagorici authore Iamblicho acceptum ferunt, & hoc symbolum, vt in alio loco docet Iamblich. προτρέπει μελετᾶν καὶ κτᾶσθαι ἐκεῖνα τὰ μαθήματα δι' ἃ οὐκ ἀπιστήσεις οὐκέτι περὶ θεῶν, καὶ περὶ θείων δογμάτων.

Linguam coerce, Deum imitans.

Γλώσσης πρὸ τῶν ἄλλων κράτει, θεοῖς ἑπόμενος, id est, Linguam ante omnia contine, Deum imitans. Primum prudentiæ officium est, linguæ suæ imperare: & animi consummata perfectio est, ad exempla diuinæ bonitatis vbique se componere.

Flantibus ventis echon adora.

Ἀνέμων πνεόντων τὴν ἠχὼ προσκύνει.

Id est,

Flantibus ventis echon adora.

Καὶ αὐτὸ τῆς θείας σοφίας ἐστὶ γνώρισμα. αἰνίττεται γὰρ ὡς δεῖ τῶν θείων οὐσιῶν καὶ δυνάμεων τὴν ὁμοιότητα ἀγαπᾶν. Et hoc ad diuinæ sapientiæ cognitionem pertinet. Tacite enim indicat, diuinarum essentiarum & facultatum similitudinem quandam & expressam imaginem amandam esse. Siquidem dii immortales vbi prosunt, quæ summa illorum potestas est, hoc certis quibusdam & quasi spirantibus, vt ita dixerim, argumentis ostendunt. Sic interpretatur Iamblichus: quod si quibusdam longius accersitum esse videbitur, hoc authori poterunt rescribere.

Omne acutum abs te dimoue.

Ὀξύδην ἀπὸ σεαυτοῦ ἀπόστρεφε πᾶσαν: Omne quod acutum sit à te procul amoueas. hoc in Iamblicho subiicitur symbolo, Ignem gladio ne fodito. proinde inquit: καὶ τοῦτο φρονήσεως χρῆσθαι παρακελεύεται, καὶ μὴ θυμοῦ. τὸ μὲν γὰρ ὀξὺ τῆς ψυχῆς ὥσπερ θυμὸν καλοῦμεν, λογισμοῦ καὶ φρονήσεως ὑστερεῖται. ζεῖ γὰρ ὁ θυμὸς ὥσπερ λέβης πυρὶ θαλπόμενος. Et hoc admonet, omnibus rebus adhibendam esse prudentiam, neq; tantulum quidem esse concedendum iracundiæ. Quod acutum est in animo, θυμὸν appellamus: atque id à ratione prudentiaque valde quam alienum est. Adhæc iracundia non aliter efferuescere consueuit quam lebes igne calefactus. Sic Homerus Iliad. φ.

Ὡς δὲ λέβης ζεῖ ἔνδον ἐπειγόμενος, πυρὶ πολλῷ.

In calceum, dextrum præmitte pedem: in podoniptrum autem sinistrum.

Εἰς μὲν ὑπόδησιν τὸν δεξιὸν πόδα προπαρέχε· εἰς δὲ ποδονιπτῆρον, τὸν εὐώνυμον. In calceum, dextrum pręmitte pedem: in podoniptrum autem, sinistrum. εἰς τὴν πρακτικὴν φρόνησιν παρακαλεῖ, τὰς μὲν σπουδαίας πράξεις ὡς δεξιὰς προτιθέναι παραγγέλλον τὸ σύμβολον, τὰς δὲ φαύλας ὡς ἀριστερὰς ἀποθέσθαι παντάπασι καὶ ἀπορρύπτειν. Ad prudentiam actiuam adhortatur. nam actiones honestas tanquam dexteriores primo loco collocandas esse symbolum hoc indicat: inutiles autem tanquam sinistras relinquendas, & omnino abiiciendas esse.

Ad lucernæ lumen ne te speculo contempleris.

Παρὰ λύχνον μὴ ἐσοπτρίζου, Ad lucernæ lumen ne te speculo contempleris. Hæc vere Pythagorica admonitio est, Philosophiæ diligentem operam impendendam esse, neque quicquam credendum visis illis, quæ per sensus in animos inferuntur (Phantasiæ siquidem aliquam lucem, per comprehensionem efficiunt, sed minime veram aut naturalem) sed longe plus esse tribuendum iis, quæ prudentia atque scientia consequimur. ab iis enim mire splendida, ac minime conficta lux efficitur, quam recte quispiam τῆς ψυχῆς ὄμμα, id est, animæ oculum appellauerit: hoc nos exactissime contemplari poterimus, nequaquam autem ex iis quæ corpore constant, & perinde parum etiam stabilia sunt. Quoniam autem de sensibus & visis hic fit mentio, præstat adscribere verba Philonis Iudæi ex libro De mundo: αἴσθησις μὲν οὖν ὡς αὐτὸ δήπου δηλοῖ τοὔνομα, εἴσθεσίς τις οὖσα τὰ φαινόμενα ἐπιφέρει τῷ νῷ, φαντασία δὲ τύπωσις ἐν ψυχῇ οἱονεὶ φαοστασία τις οὖσα. id est, Sensus quidem vt ipsum nomen indicat, illatio quædam est in mentem eorum quæ apparent & videntur. At Phantasia sic dicta, tanquam φαοστασία, impressio quędam est in anima, &c. Huc pertinet, quod Aristotelem frequenter dixisse refert Stobæus: ὡς ἡ μὲν ὅρασις ἀπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος λαμβάνει τὸ φῶς, ἡ δὲ ψυχὴ ἀπὸ τῶν μαθημάτων. id est, Quemadmodum visus accipit lumen à circumfuso aere, sic animus optimis disciplinis illustratur.

A risu effuso abstine te.

Ἀκράτῳ γέλωτι μὴ ἔχεσθαι, A risu effuso abstine. δηλοῖ κρατεῖν τῶν παθῶν. Symbolum admonet, affectus esse summa cura reprimendos. & addit Iamblich. μήτε ἄγαν εὐτυχίαις ἐπιχαυνούμενος, μήτε συμφοραῖς συντεταπεινωμένος. quod Ausonius ex sententia Periandri iis verbis expressit.

Dum fortuna iuuat, caueto tolli:

Dum fortuna tonat, caueto mergi.

Risu autem in affectibus significandis, vsus est Pythagoras: siue quod in exposito & aperto corporis humani loco, nimirum in ipsa facie cernatur: siue quod ipsum etiam hominem aliqui ζῷον γελαστικὸν εἶναι ὁρίζονται.

Iuxta sacrificium ne incidas vngues.

Παρὰ θυσίαν μὴ ὀνυχίζου, Iuxta sacrificium ne incidas vngues. περὶ φιλίας ἐστὶ παραγγελτικόν. τῶν γὰρ οἰκείων, καὶ προσηκόντων ἡμῖν ἐξ αἵματος, οἱ μάλιστα ἐγγύς, εἰσὶν ἀδελφοί, καὶ τέκνα, καὶ γονεῖς, ἐοικότες τοῖς μέρεσιν ἡμῶν, ὥσπερ ἀφαιρεθέντα ἄλγημα οὐ τὸ τυχὸν παρέχει, καὶ κολούουσιν, οἷον δάκτυλοι, χεῖρες, ὦτα, ῥίν, καὶ τὰ ὅμοια. Symbolum admonet, amicitiam cum primis esse colendam & conseruandam. Nam familiares & amici nostri, & qui nobis sanguinis necessitudine quam proxime coniuncti sunt, nempe fratres, parentes, & nati natorum, & qui nascentur ab illis, recte cōparantur corporis nostri partibus. Quod si quis illos à nobis auferat, non aliter nos turbari, & ex aliqua parte imminui necessarium est, quam si quis abscinderet nostros digitos, manus, aures, nasum, & eiusmodi similia. quod autem iuxta sacrificium dixit, amicitiam omni tempore tanquam rem sacram purissime colendam esse intellexit.

Cerebrum ne edas.

Ἐγκέφαλον μὴ ἔσθιε, Cerebrum ne edas. σέβεσθαι κελεύει τὸ σύμβολον τὴν τῶν φρενῶν πηγὴν καὶ τὸ τοῦ νοεῖν προσεχέστατον ὄργανον δι' οὗ θεωρίαν τε καὶ ἐπιστήμην, καὶ τὸ σύνολον σοφίαν κτώμεθα. Symbolum admonet, reuerenter esse colendum omnium sensuum fontem, ac appositiss. intelligendi instrumentum, cuius vnius præsidio sapientiam possidemus. Quis autem ignorat, ex philosophorum placitis ἐγκέφαλον εἶναι τὸ ἡγεμονικὸν τοῦ φρονεῖν ὄργανον.

Rubrum aliquid ne suscipias.

Ἐρυθρῖνον μὴ προσλαμβάνου, Rubrum aliquid ne suscipias: hoc est, ἐν παντὶ καθ' ὑπερβολὴν ἐρυθριῶντα καὶ ταπεινοῦντα μὴ ἐπιδέχου ἄνθρωπον. In omni negocio vitandi sunt qui vel immodice verecundi, vel nimis demissi animi fuerint.

Aurum habenti ne adhærescas filiorum generatione.

Χρυσὸν ἐχούσῃ μὴ πλησίαζε ἐπὶ τεκνοποιΐᾳ, Aurum habenti ne adhærescas in filiorum generatione: οὐ γυναικὶ λέγει, ἀλλ' αἱρέσει καὶ φιλοσοφίᾳ. Non mulieri dicit, sed philosophiæ, aut alicui sectæ. omnium autem quæ in terra reperiuntur, constat aurum esse grauissimum: vnde per aurum intelligit corpoream quandam, vt ita dixerim grauitatem, quæ neutiquam in philosophia requirenda est, vbi nihil nisi quod ad animum pertinet, inuestigare conuenit. πλησιάζειν autem οὐ μόνον συγγίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ συγγίζειν ἐστὶ τὸ πλησίον καθίστασθαι: Non tantum est conuiuere, sed quam proxime accedere. Symbolum indicat, ad ingenii fructum consequendum (quem istic τεκνοποιΐαν vocat) ea præcipue studia colenda esse, quæ prorsus incorrupta sint, & ad vitæ sinceritatem quamplurimum conducant.

Honora cumprimis figuram & aram, figuram & triobolum.

Προτίμα τὸ σχῆμα καὶ βῆμα, τὸ σχῆμα καὶ τριώβολον, Honora cumprimis figuram & aram, figuram & triobolum. Symbolum indicat, disciplinas assidue colendas esse. nam iis ceu gradibus, ad abstrusissima quæque perueniri potest, quemadmodum gradibus quibusdam ad aras ascendimus. Quanquam τὸ βῆμα & aram & gradum significet. Addit & triobolum, frugalitatem commendans, & mediocria impendia.

Maluam sere, ne tamen edas.

Μολόχην ἐπιφύτευε, μὴ ἔσθιε δέ, Maluam sere, ne tamen edas Maluā, quam authore Athenæo veteres μολόχην, primi autem Athenienses μαλάχην dixerunt, ab emolliendo ventre, quod Plinius etiam docet. lib. 20. cap. 21. cum sole tanquam Heliotropium circumagitur. Cuius rei rationem reddit Theophrast. de causis Plantarum lib 2. c. 26. & Columella in Hortulo hoc intellexit,

Et Malache prono sequitur quæ vertice solem.

Flos enim humore coacto, & quasi concreto comprimitur, calore autem diffuso & laxante se opera solis, aperit. id quod nos in scholiis nostris longe fusius explicauimus. Symbolum admonet, eiusmodi secretas naturalium rerum obseruationes diligenter animaduertendas esse, & quod in malua deprehensum est, in reliquis etiam, præcipue in tam amœno huius mundi spectaculo considerandum esse nimirum in herbis, lapidibus, fontibus, fluminibus, animalibus. Quemadmodum autem malua cum sole circumagitur, ita & animum atque oculos in aliis etiam deprehendendis circumferre conuenit. Denique quod addit, μὴ ἔσθιε, intelligendum est, μὴ ἀφάνιζε τὰς τοιαύτας παρατηρήσεις, ἀλλὰ καὶ αὖξε καὶ πληθοποίει [illegible] φυτεύοντας hoc est, Eiusmodi obseruationes neutiquam occultabis, sed multa accessione subinde augeas, in morem optimi hortulani, qui transplantatione suos hortulos assidue fœcundiores & locupletiores efficit.

Ab animalibus abstine.

Ἐμψύχων ἀπέχου, Ab animalibus abstine. Symbolum hoc ad δικαιοσύνην προτρέπει, καὶ πᾶσαν τὴν τοῦ συγγενοῦς ἡμῶν, adhortatur ad colendam iustitiam, & honorem omnibus tandem, quæ nobiscognata sunt, exhibendum. Hoc Ouid. lib 15. Metamorph. ex Pythagoræ sententia, multis & vere aureis versibus exequitur.

De Pythagoricis rebus absque lumine ne loquaris.

Περὶ πυθαγορείων ἄνευ φωτὸς μὴ λάλει, De Pythagoricis siue diuinis rebus absque lumine ne loquaris. περὶ πάντων μὲν τῶν ἐν τῇ ζωῇ καλῶν ἡγεμόνα νοῦν παραλαβεῖν προσήκει, μάλιστα μὲν οὖν περὶ πυθαγορείων δογμάτων ταῦτα γὰρ ἄνευ φωτὸς οὐχ οἷόν τέ ἐστι γνῶναι. in omnibus inueniendis, explorandisque, quæ sunt in hac vita pulchræ & honestæ [illegible] rebus, mentem ipsam tanquam ducem adhibere conuenit, præcipue vero in cognoscendis Pythagoricis placitis: quæ nisi animum intenderis, & tanquam lumen aliquod adhibeas, nequaquam intelligi possunt.

M. GRVN.

M. GRVNNII COROCOTTÆ PORCELLI TESTAMENTUM,

veneranda Antiquitatis gemma quædam, cuius etiam D. Hieronymus Tomo v. ad Eustochium, in viij. Commentariorum Esaiæ προοιμιάζων, & aduersus Rufinum Tomo iij. nominatim meminit, per IOANNEM Alexandrum Brassicanum I.C. ex antiquo exemplari Dominicalium patrum apud Moguntiam bona fide descriptum, & recens ab addititiis nugis assertum, quamque purissime fieri potuit, inuulgatum.

M. Grunnius Corocotta Porcellus testamentum feci: quod quoniam manu mea scribere non potui, scribendum dictaui. Magirus coquus dixit: Veni huc euersor domus, Soli uersor fugitiue Porcelle, ego hodie tibi vitam adimo. Corocotta Porcellus dixit: Si qua feci, si qua peccaui, si qua vascula pedibus meis confregi: Magirus coquus dixit: Transi puer, affer mihi de culina cultrum, vt hunc Porcellum faciam cruentum. Porcellus comprehenditur à famulis, ductus sub die 16. calend. Lucernin. vbi abundant Cynæ, Clibanato & Piperato coss. & vt vidit se moriturum esse, horæ spacium petiit, & coquum rogauit, vt testamentum facere posset. Inclamauit ad se suos parētes, vt de cibariis suis aliquid dimitteret eis, qui ait: Patri meo Verrino Lardino, do lego dari glandis modios xxx. & matri meæ Veturinæ Scrofæ, do lego dari Laconicæ siliginis modios xl. & sorori meæ Quirinæ, in cuius votum interesse non potui, do lego dari hordei modios xxx. Et de meis visceribus dabo donabo Sutoribus setas, Rixatoribus capitinas, Surdis auriculas, Causidicis & verbosis linguam, Bubalariis intestina, Esiciariis femora, Mulieribus lumbulos, Pueris vesicam, Puellis caudam, Cinædis musculos, Cursoribus & Venatoribus talos, Latronibus vngulas: & nec nominādo coquo do, lego, ac dimitto popam & pistillum, quæ mecum detuleram à querceto vsque ad haram: liget sibi collum de reste. Volo mihi fieri monumentum ex aureis literis scriptum: M. GRVNNIVS COROCOTTA PORCELLVS VIXIT ANNOS D. CCCC. XCIX. QVOD SI SEMIS VIXISSET, MILLE ANNOS IMPLESSET. *Optimi amatores mei vel consimiles vitæ, rogo vos vt corpori meo benefaciatis, bene condiatis de bonis condimentis, nucleis piperis & mellis, vt nomen meum in sempiternum nominetur. Mei domini vel consobrini mei, qui huic testamento interfuistis, iubete signari.*

Lucanicus signauit.	*Lardio signauit.*
Tergillus signauit.	*Offellicus signauit.*
Nuptialicus signauit.	*Cymatus signauit.*
Celsanus signauit.	

En tibi, Lector, colophonis vice, turbam quandam prouerbiorum: quam è mediis triuiis petitam, haud quidem incommode, ipsis sanctiss. antiquitatis reliquis immiscueris: suæ tamen potius linguæ & patriæ, vbi nata principem locum tenent, relinquendam.

Dabo merulum album, ni hoc ita se habuerit.
Dentium tenus prauus, doctus, felix.
Ex parua flamma minime ingens lux prodit.
Fac de necessitate virtutem.
Famem pellere satius, quam purpura indui.
Fauores conuenit ampliari.
Felix qui non litigat.
Ferrum edit.
Intelligunt se mutuo, vt fures in nundinis.
Mensa instructa venit.
Ne spectes cui gratificeris, sed cui ingratum facias.
Nihil, ne canem vel catum reliquit.
Non est Abbas prudentior, quam qui monachus fuit.
Non est bonum quod non sit malum, & malum quod non sit bonum.
Non est fori tui.
Non est tam bonus, qui non cespitet, equus.
Non est triticum sine paleis.
Non omnis Martinus sanctus.
Non omnium est olere moschum.
Non prodest ratio, vbi vis imperat.
Nux, asinus, mulier, verbere opus habent.
Paruulus facit vt paruulus.
Pascitur vento.
Paupertas mors altera.
De male quæsitis, non gaudet tertius hæres.
Plures occidit gula quam gladius.
Tonitrua pluuia sequitur.
Præstat aliquando, quam nunquam.
Pro quartana non pulsatur campana.
Qui amat me, amat & canem meum.
Qui nescit orare, ascendat mare.
Qui nimium festinat, caldum edit.
Qui tempus præstolatur, tempus ei deest.
Qui totum vult, totum perdit.
Regio quæque suis vtitur legibus.
Satius fugere, quam male manere.
Ad scholam iter facit.
Semel in omni vita cuique arridet fortuna.
Vir, non fundus, in precio habendus.
Vnus vir, nemo vir.
Vt planca putrida infidus.
Vxoris probrum, vltimus, qui rescitat, est maritus.

ADAGIORVM FINIS.

INDEX PROVERBIORVM IVXTA LOCOS.

ABERRANDI. 6.

AB INITIO AD FInem. 9.

ABSVRDA INDECOta præpostera. 12.

ACCESSIO PVSILLA aut nimia. 24.

AD REM PERTInentia. 24.

Idem velle, atq; nolle, ea demum firma est amicitia.
Pulchrum amicum.
Panem ne frangito.
Verbotenus amicus.

AMOR. 49.

Caninus amor.
Liberorum amantior quam Gello.
Iniuria soluit amorem.
Amantium ira.
Mansum ex ore dare.
Medullitus, Oculitus.
Vt lupus ouem.
Vt Phrygius amat Pieriam.
Adamantis tenere.
Cestum habet veneris.
Ex aspectu nascitur amor.
Paruus semper tuus pullus.
Aureæ compedes.
E Creta raptus.
Capite gestare.
Quis non Zelat?
Musicam docet amor.
Capra cinnamomum.
Maritalis affectio.
Amor sit ira iucundior.
Caunius amor.
Iyngen habet.
Sanguis meus.
Oculis charius.
Mellitus Mulsus.
Desultoria amicitia.
Delige quem diligas.
Comastes.
Amantes amentes sunt.
Omnes qui amant ægre sibi dari vxores ferunt.
Amantium marsupia folio porri vinciuntur.
Non soli Atridæ vxores amant.
Lacerat lacertum Lary, mordax.
Memmius.
Amor tussisque non calatur.
Deliciæ meæ.
Oculis gestare.

ANCEPS ET DVbius. 52.

Necessarium malum.
Neq; cum malis, neq; sine malis.
Polypi caput.
Gaudium dolori iunctum.
Plus aloes quam mellis habet.
Quid primum aut vltimum.
Aut mortuus est, aut docet literas.
Aut quinque bibe aut tres aut ne quatuor.
Excubias agere in Naupacto.
Quocunq; pedes ferent.
In triuio sum.
Vtroq; mutans sententiam.
Volens nolente animo.
Nolens volens.
Vnica filia duos parare generos.
Inter pueros senex.
Aut cucurbitæ florem aut cucurbitari.
Aut Plato Philonissat aut Philo Platonissat.
Aut oportet tragœdias agere omnes aut insanire.
Oportet testudinis carnes aut edere aut non edere.
Ancipitis animi.
Ancipitis consilii.
Hasta caduceum.
Delphicus gladius.
Vtrumque.
Iisdem literis tragœdia, ac comœdia componitur.
Nauis aut galerus.
Tertium caput.
Triceps Mercurius.
Psecas aut ros.
Quod dubitas ne feceris.
Ingratiis, velim, nolim.
In medio relinquere.
Aqua hæret.
Fortasse fieri potest, Arbitror.
Volentibus inuitis.
Nos alio mentes, alio diuisimus aures.
Quid facerem?
Perplexos nos reddidisti.
Fluctuantium instar.
Quo me vertam nescio.
Anceps euentus rei.
Nec Deus nec homo.
Neq; intus neq; foris.
Aliud problema.
Per quadam fideicommissa.
Rectis an inclinatis hastis.
Scrupulos iniicere.

APERTE ET crasse. 56.

Præmansum in os inserere.
Crassa Minerua pingui Minerua.
Crassiore Musa.
Rudius ac planius.
Homo multum demissus & pinguis siue spissus.
Παχυμερῶς.
Loquor quæ sentio.
Dicis causa.
Τύπῳ γε περιλαβεῖν.
More Romano.

APPROBANDI. 57.

Vno ore.
Premere pollicem. Conuertere pollicem.
Album calculum addere.
Creta notare. Carbone notare.
Omne tulit punctum. Omnium calculis.
Momo satisfacere.
Pedibus in sententiam discedere.
Vt Phydiæ signum.
Ne Iupiter quidem omnibus placet.
Seruum haud velis.
Si tibi amicum nec mihi inimicum.
Omni voce.
Concinere.
Omnibus iudicibus vincit.
Macte virtute.
De meliore nota.

ARROGANTIA iactantiaque. 59.

Sine vt incolumis redeat.
Arcem ex Cloaca facere.
Gallus in suo sterquilinio plurimum potest.
Tollere cristas.
Attollere supercilium. Ponere supercilium.
Nauphracton tueri.
Tollere cornua.
Arrogantia non ferenda.
Toto te pede metire.
Vltra peram sapere.
Videberis me videns, plane Mortem videre.
Taxamari ara.
Sophocles Laudiceni.
Basilica facinora.
Campana superbia.
Dea excogitauit.
Altius Oromedonte.
Laureolum in Mustaciis quærere.
Palmarium facinus.
Peristromata campanica.
Pulchrum sepulchri elogio.
Phaniæ ianua.
Sybaritæ per plateas.
Cicadis pleni.
Ex Academia venis.
Ingredi Iunonium.
Summis vnguibus ingredi.
Cœlum territat,
Ex vno multa facere.
Cœlum digito attingere.
Iouis Sandalium,
Imperitus anaxyrides indictus id omnibus ostentat.
Fastuosus maximus.
Tanquam Arginum clypeum tulerit ita gloriatur.
Homo bombylius.
De pulmone reuellere.
Ipse dixit.
Auro loquente nihil pollet quæuis oratio.
Ne mihi Suffenus essem.
Pennas nido maiores extendere.
Ne sutor vltra crepidam.
Cœnei hasta.
Gigantum arrogantia.
Magis sibi placet quam Peleus in machæra.
Hic Rhodus, hic saltus.
Atticus in portum.
Calliphanes.
Bullatæ nugæ.
Vino vendibili suspensa hedera nihil opus.
Sellissare.
Diuinum excipio sermonem.
Altius Oromedonte.
Salacones.
Delphinis in terra vires.
Coturnicis naturam induere.
Opulentum spirat.
Ampullas loqui.
Lapitha.
Lemnius obtutus.
Tigranem salutare.
Grossus maturus esui ineptus.
Verba sine penu & pecunia.
Nihil ad medicorum arrogantiam.
Tragici cothurni strepitus.
Centonium supercilium.
Angularis bombyx.
Briareus, alias lepus.
Non verbis at factis opus est.
Megabyzi sermones.
Rusticanus Oenomaus.
Ambitiosior Cleophonte.
Gigantizare.
Pallenicum tueri.
Iube facta procliuia.
Saperdæ videmur quum simus σαπροί.
Campana superbia.
Ne Sannione domi relicto.
Laureolam in Mustaceo quærere.
Tritones piscinarum.
Vbi vber, ibi tuber.
Vteri.
Nescit seipsum.
Τοργιῶον.
Pisces magni paruulos comedunt.
Tollit supercilia.
Vter fastu plenus.
Ioui paria intonat.
Tanquam pauo circumspectare se.
Pauonis more rotari.
Gorgonei capitis posteritas.
Piscium vitia.
Io. Saturnalia.
Laudata Pauone superbior.
Caudam trahere.
Ampullatum.
Labeone insanior.
Duræ ceruicis.
Præfracti.
Ἱπποτυφία.
Leonum animos præ se ferentes.
Gallinacei lactis haustulum pollicere.
Superfluens.
Cœlo animum ferre.
Asperius nihil est humili cum surgit in altum.
Ἀλαζών.
Laus in ore proprio sordescit.
Collo valido.
Ostentator.
Vasa vacua plurimum sonant.
Homo genibus elephantinis.
Vacuum vas altius pleno vase resonat.
Loqueris equo insidens.
Timones.
Ardelio.
Sisyphida.
Αυτοβοαῦ.
Camarine loqui.
Philippi Gallus.
Nos decem Rhodienses, Decem naues.
Ππαχαλάζων.

Pisandri galea & supercilium.
Astydamæ in morem.
Ῥήματα ὑπόκριμνα.

ASPERITAS MOrositas. 70.

Inexorabilis.
Cornea fibra.
Terreus Aheneus.
Versatilis Artemon.
Scitharum oratio.
Pandeletias sententias.
Thymbra victitans.
Scabrosior leberide.
Totus echinus asper.
Durus alloquiis.
Echino asperior.
Corinthus & collibus surgit & vallibus deprimitur.
Etiam quercus bacchatur.
Agamemnonis hostia.
Mateolæchus.
Ne moue festucam.
Alare rixa quæritur.
Difficilis vir.
In durum & implacabilem.
Κεραςβόλος.
Scytha malus.
Αποσκυθίσαι.
Ipsa bibe αἰγαιόνα.
Vua acerba immitior.
Ατέραμνοι.
Omphacinus.
Æs triplex.
Fretis acrior Adria.
Neminem in os vultumq; respicit.
Ferreus.
Adamante durior.
Totus saxeus.
Deme supercilio nubem.
Non re sed visu teribiles.
Κεραςβόλος.
Αρχαιικῶν καὶ Αρχαῖον.
Εαυτὸν πικρὸν μόνον.
Sortitus es, M.
Absynthium.
Triceps Geryone.
E mari natus.
Fronte caperata.
Austeritas solitudinis socia & comes.
Paucorum hominum homo.
Tertius Cato.
Ruto arefacto præfractior.
Ολοίχινος.
Gallica glacie frigidius.

ASSIDVITAS. 74.

Minutula pluuia imbrem parit.
Assidua stilla saxum excauat.
Latum vnguem.
Dicendo dicere discunt.
Taurum tollet qui vitulum sustulerit.
Noctesq; diesque.
Velut vmbra sequi.
Ne altero quidem pede.
Saxum volutum non obducitur musco.
Multis ictibus deiicitur quercus.
Exercitatio potest omnia.
Ne genu quidem flexo.
Gutta cauat lapidem.
Sine fine
Hoc est quod palles.
Labor improbus omnia vincit.

ATTENTIO ET contra. 76.

Purgatis auribus.
Mens peregrina.
Præsens abest.
Auribus arrectis.
Erecti.
Ausculta & perpende.
Hoc age.
Ceram auribus obdis.
Ενατὴν λόγον ἔχειν.
Aliud agit.
Mens volat.
Arrectis auribus.

AVARITIA ET rapacitas. 77.

A mortuo tributum exigere.
Vndecunque lucrum captant.
Fabarum arrosor.
Feles Tartessia.
Lacunam explere.
Nullam corporis partem.
Quod vtile honestum.
Exigit à statuis farinas.
Nec omnia nec passim nec ab omnibus.
Mendici pera non impletur.
Mendicorum loculi semper inanes.
Lucri bonus est odor ex re qualibet.
Vna cum ipsis manipulis.
Cum puluisculo.
Lucrum pudori præstat.
Charybdis, barathrum.
Megarica Sphynges.
Boni pastoris est tondere pecus non deglubere.
Canis circum intestina.
Rapina Cotytiis.
Ne à Chytropode cibum nondum sacrificatum rapias.
Bona Porsena.
Partitio non præfocatio.
Persæpe sacra haud sacrificata deuorat.
Vulturis vmbra.
Edax currus.
Voracior purpura.
Laudant vt pueri pauonem.
Atticus moriens porrigit manum.
Pamphili furtum.
Non curat numerum lupus.
Argiui fures.
Vorare hamum.
Polypi.
Candidum linum lucri causa ducis.
Nutricum more male pascis.
Pecuniarum cupiditas Spartam capiet præterea nihil.
Inexplebile dolium.
Larus hians.
Labrax Milesius.
Buthus obambulat.
Serpens ni edat serpentem draco non fiet.
Priusquam sortiaris communia deuoras.
Nouit hæc Phyllea & Tytthias.
Quæ deciderint ne tollito.
A mortuo tributum auferre.
Vatum genus auarum.
Telemachi olla.
More carico.
Fabilibus victitat.
Αἰσχροκερδὴς καὶ μικρολόγος.
Nihil hydropico siccius.
Lari vita.

SORDES ET PARSImonia. 82.

Tribus minis insumptis duodecim imputat.
Cumini sector.
Ficos diuidere.
Nullus emptor difficilis bonum emit obsonium.
E patroclis domo venit.
Cochlea vita.
Ex Phelleo.
In ventrem insilire.
Cradophagus.
Τρυγώδιοι.
Luto luculentior.
Pediculi Platonis.
Macilentior Leotrophide.
Lapsana viuere.
Nihil de vitello.
Rore pascitur.
Victitant succo suo.
Philippide tenuior.
Monophagi.
Patroclo sordidior.
Nephalium sacrum.
Sacrum sine fama.
Nephalia signa.
Caninum prandium
Cer. ri sacrificant.
Bos Cyprius.
Cyprio boui merendam.
Tolle tolle mazam quam ocissime scarabei.
Psyrice facta.
Paruo emptas carnes.
Psyra Bacchum.
Tenuiter diducis.
Gutta fortunæ præ dolio sapientiæ.
Ficinorus.
Obolum super deos exehunt.
Muli vitam agere.
Quem bos non nutrit illum nec Ægyptius.
Plutus mortuus.
Aloada.
Carica victima.
Phaselitarum sacrificium.
In sinu manum habere.
Lari sacrificant.
Ρυποκόνδυλοι.
Canem vitæ palmum.
Tantali pœna.
Conuiuia non conuiuia.
Sacra nihil sunt.
Simone rapacior.
Ne corticem quidem dederit.
Cappari victitas qui potes anthiam.
Καπνοσφοράντης.
Aquam plorat, quum lauat fundere.
Ne salem quidem dederit.
Icci cœna.
Μυσάλμης.
Intestina adolens ipse canes deuorat.
Manus in Ætolis mens autem in Clopidis.
Clausis thesauris incubare.
Plus verrere quam serere.
Vicinum semper inuenies.
Spicilegium relinquere.
Spartis redemerunt crimina nummi.
Tonderi pecus non radi debet.
Ad viuum radi.
Piscari in aqua turbida.
Cupiditati nihil satis.
Cupiditas inhians.
Nunquam secum benigne.
Nomadicam vitam agere.
Cynice viuere.
Habet quod deest.
Auidus.
In diem viuere.
Barathro.
Defraudare genium.
Καπηλεύειν μάχην.
Myrmidones.
Amicitia auarorum complexus sphærarum.

AVDACIA. 89.

Fortes fortuna adiuuat.
Animus præsens.
Animus heptaboeus.
Alter Hercules.
Aqua præterfluit.
Martis pullus.
Non abiicit animum.
In discrimine apparet qui vir.
Non cedendum cuiuis.
Neq; terræ motus timet neq; fluctus.
Improbitas musca.
More galli domi pugnacis.
Canis nouem animas habens.
Gyaro dignum.
Ad scamum producere.
Inops audacia tuta.
Cor calidum in re frigida.

AVXILIVM ET citra auxilium. 91.

Frater viro adsit.
Sine ope diuina nihil valemus.
Ne gladium tollas mulier.
Non absq; Theseo.
Duobus pariter euntibus.
Nihil profuerit bulbus.
Tradunt operas mutuas.
Alieno auxilio potentes.
Titanas implorat.
Ancora domus.

Rana

Rana cum grillo.
Cygni cantus melior quam gruum.
Amphion & Zethe.
Qui secum dissentit, nullo modo cum alio consentiet.
Alterius alter est sensus.
Cum Leonibus vulpes congregare.
Aquilis similes facere noctuas.
Quod cani cum balneo commercium?

DIFFIDENTIÆ. 179.

Simul & da & accipe.
Fiducia pecunias amisi.
Nemini fidas nisi cum quo prius modium salis absumpseris.
Ne Mercurio quidem credere.
Confringere tesseram.
Caca dies, & occulta dies.
Pluris est oculatus testis quam auriti decem.
Oculata manus.
Quot seruos habemus totidem habemus hostes.
Hostium munera non munera.
Homo homini lupus.
Etiamsi Cato dicat.
Lydus ostium claudit.
Tuam ipsius terram calca.
Cochleis diffidentior.
Graculo impersuasibilior.
Nerui & artus sapientia sunt non temere credere.
Visus fidelior auditu.
Credimus qua coram intuemur.

DIGNITAS ET EXcellentia. 181.

Digna canis pabulo.
Canis digna sede.
Dignus obelisco.
Quauis re dignus.
Dignus Argiuo clypeo.
Dignum propter quod vadimonium deseratur.
Digna cedro.
Regia vaccula.
Botri silphium.
Decernetur equa Thessalica.
Bos in ciuitate.
Sapientum octauus.
Columen familia.
Vtranque paginam facit.
Esto promus.
Iupiter aquilam delegit.
Glaucus comesa herba habitat in mari.
Antiquior Codro.
Pro dignitate cuiusque.
Myrteam coronam ambis.
Omnibus ante auertenda vita cura.
Cæcus & claudus non intrabunt templum.
Roscius.
Primas tenere.
Iapeto antiquior.
In numerum peruenire.
Honos alit artes.
Quasi locum in balneis.
Immunem venire.
Humeris sustinere.
Non è quercu aut saxo.
Calceos mutare.

EXCELLENTIA ET inæqualitas. 183.

Aquilam noctua comparas.
Cicada apem comparas.
Testudinem pegaso comparas.
Tibiam tuba comparas.
Rana cum locusta.
Officere luminibus.
Rotam cum anemona confers.
Acanthida vincit cornix.
Cancros lepori comparas.
Optima quidem aqua.
Crœsi pecunia teruncium addere.
Senecta leonis præstantior hinnulorum iuuenta.
Crotaniatarum postremus reliquorum primus est.
Plus apud Campanos vnguenti, quam apud cæteros olei fit.
Aquila senecta Corydi iuuenta.
Equis albis pracedere.
Culicem Elephanti conferre.
Multis parasangis pracurrere.
Testudinem equus insequitur.
Pica cum Lucinia certat, Epopa cum cygnis.
Nihil simile.
Sedecim pedibus superauit.
Bubo canit luscinia.
Si tanti vitrum quanti margaritum?
Quanto asinis præstantiores muli.
Fluuius cum mari certas.
Hirundo totos schœnos anteibit.
Hinnulus leonem.
Minerua felem.
Nihil ad Parmenonis suem.
Post Lesbium cantorem.
Nihil alia ciuitates ad Crotonem.
Indignus qui illi matellam porrigat.
Nec dignus qui me intueatur.
Celmis in ferro.
Aquila in nubibus.
Manica.
Pedibus trahere.
Solus sapit.
Formica Camelus.
Hercules & simia.
Elucet egregia virtus.
Quum sis nanus cede.
Corui luciniis honoratiores.
Hac potior.
Antiquis debetur veneratio.
Acarnici equi.
Inter cacos regnat strabus.
Qui probus Atheniensis?
Vnus multorum instar.
Alabanda fortissima.
Alpha penulatorum.
Acesei & Heliconis opera.
Fœnum esse.
Ambrosia alendus.
Gorgonem Perseus aggreditur.
Lydius currus.
Ne caprea contra Leonem.
Monstrari digito.
Prodico doctior.
Quo properas, num ad Ephebum.
Alius aliis in rebus præstantior.
Non omnia possumus omnes.
Diuinum excipio sermonem.
Dii omnia possunt.
Aurea barba dignus.
Omnia bonos viros decent.
Calceos mutare.
Lucinia Musarum.
Coryphaus.
Mantissa obsonia vincit.
Cælo tenus altum.
Ουρανομηκὲς.
Niue candidior.
Alcinoi horti.
Tu ipse & liberi tui.
Masis tabula.
Molones.
Bibliotheca animata.
Ver vnicum inter anni partes.
Nectar spirat.
Colossi fragmenta.
Γοργαῖον.
In aceruum metere.
Καρυκκεία.
Curratis.
Daphnis inter pastores primus.
Prisca manus.
Clauum tenere.
Contenti simus hoc Catone.
Locum in balneis occupare.
Primus, secundus, tertius, primus, medius nouissimus.
Beta sapientum.
Digito ostendere, seu monstrari.
Ducere funem.
Primo gradu.
Athleta.
In gradum reponere.
Διοπετὴς. delapsa de cœlo.
Σοφός.
Optimus.
Flos.
Osce loqui.
Cedro dignum.
Ενθεὸς.
Ad sydera vsque notus.
Non belle quadam faciunt due.
Politus, ciuilis, & vrbanus.
Cantatissima.
Accedit his.
Vnus multorum instar.
Quibus suis montium collibus altior.
Attalica.
Familiam ducere.
Ἀπὸ κόδρου.
Oculus.
Lumen.
Nemo Propheta acceptus est in patria sua.
Gigantes.
Αδυκώτατος.
Candidior niue.
Iunonio incessu ambulat.
Vates profecto es.
Virtus est gaudere honestis.
Pentathli similis.
Ὡς πεντάθλῳ ἔοικε.
Thessalia homines.
Mirifice mirificus.
Vnicus.
Dignus admiratione.
Nomen.
In cœlum ferre.
Cato sui temporis.
Dulcius ambrosia.
Niue candidior.
Floret.
Toto cantabitur orbe.
Omnia Deo plena.
Vina Theologica.
Vnum quidem sed leonem.
Minerua Phydia.
Iouis Corinthus.
Exigua aqua maiori interdum supernatat.
Iulio, & Cæsare Consulibus.
Ignis cineribus alitur suis.
Familiam ducere.
Herculis Clypeus.
Homo omni exceptione maior.
Scintilla etiam exigua tenebris micat.
Solem manibus gestare.
Facere totum.
Talem oportet ducere, aut non ducere.
Pentathli similis.
Peplo dignus.
Μουσῶν ἀξιον τέμμα.
Nouem musis celatum opus.
Per genium alicuius deierare.
Genium habere aliquid.
Mundi oculus.
Quasi locum in balneis occupare.

DILIGENTIA. 199.

Ad amussim.
Ad vnguem.
Vltro citroque.
Thynni more.
Iuxta melam.
In quadrum redigere.
In nocte consilium.
Ruminare negocium.
Fixis oculis intueri.
Γοργὸν βλέπειν.
In occipitio oculos gerit.
Vnum ad vnum.
Incudi reddere.
Ruris fons.
Ithorus.
Aristophanis & Cleantis lucerna.
Olet lucernam.
Homini diligenti.
Non vna manu capere.
Metiri digitis.
Arator nisi incuruus præuaricatur.
Non nauigas noctu.
Somnus absit ab oculis.
Somnum non vidit.
Neque quantum luscinia dormiunt.
Succisiua opera.
Vel acum inuenisses.
Grues lapidem deglutientes.
Frons occipitio prior.
Arripe negocii auram.
Funiculum ad lapidem.

DISCORDIA. 204.

DISCRIMINIS. 204.

DIVITIÆ. 213.

DIVITVM PRÆROGATIVA. 217.

DIVTVRNVN. 220.

DOCILITAS. 221.

DOMI VIVERE. 221.

Domus amica, domus optima.
Domi manere oportet belle fortunatum.
Domus optima.
Domi manendum.
Parietes amicitiæ custodes.

ELABENDI. 222.

Εκποδιχίσαι.
Εκλινίσαι.
Reperire rimam.
Formicæ semitam canit.
De scammate egredi.
Thynnus elapsus.
Rodere casses.
Luto pedem euellere.

EXECRANDI. 223.

Deuotionis templum.
Oedipi imprecatio.
Phocensium execratio.
Phocensium desperatio.
Adiurantis te facturum aliquid.
In omni fabula & Dædali execratio.
In vltimas terras.
Abii iendum procul.
Diris agere.
Hostibus eueniat.
Vltra Herculis columnas.
Hostibus eueniat.
Thyestea execratio.
In morbo consumat.
Capiti eueniat.
Pro dii Immortales.
Abi Morboniam.
Vertatur in cinerem.
Anathema est.
Quis hoc potest videre? quis potest pati?
Hæc videbis & feres?
Dii magni.
Deum immortalem velim benefacere, vt ego pro certo habeo.
Rumpantur illi ilia.
Morboniam mittere.
In directum.
Luce perire liceat.

EX EVENTV IVDIcium. 225.

Mali principii malus finis.
Mox sciemus melius vate.
Cocta numerabimus exta.
Res indicabit.
Magistratus virum indicat.
Piscator ictus sapiet.
Factum stultus cognoscit.
Res authorem qualis sit coarguit.
Dictus dabit ipsa fidem res.
Ipsa res hoc ostendet.

EXITIVM HONESTVM. 226.

De pulchro ligno vel strangulare.
Ne vestigium quidem

EXILIVM. 227.

Seruabis bouem.
Testaceum flagellum.
Terram pro terra.

EXPERIENTIÆ ET Periclitationis. 227.

In Care periculum.
In dolio figularem artem discere.
In barenam descendere.
Quantamus apud Pisam.
Omnem mouere lapidem.
Omnem rudentem mouere.
Respublica virum docet.
Omnem iacere aleam.
Aut ter sex aut tres tessera.
Rex aut asinus.
Vela ventis permittere.
Deo fortunæq; committo.
Ad asylum confugere.
Quo properas num ad Ephebum?
Tanquam ad aram.
Res ad triarios rediit.

Sacram ancoram soluere.
Mouebo talum à sacra linea.
Semper tibi pendeat hamus.
Tentantes ad Troiam peruenerunt Graci.
Et post malam segetem serendum est.
Tractant fabrilia fabri.
Vnedo.
Εκκυβιϛεῖν.
Mittere lineam.
Iacta st alea.
Igne probatus.
Fecimus periculum.
Quam alta sit aqua, ipsa ostendet.

EX SESE. 231.

Domi habet.
Domi nascitur.
Domesticum malum.
Nihil graue passus es.
Emere malo quam rogare.

EXERCITATIO. 231.

Exerce iuuentam.
Cotem esse.

FACVNDIA 231.

Attica Musa.
Lepos Atticus, eloquentia Attica.
Cygnea cantio.
Tunc canent Cygni cum tacebunt graculi.
Nestorea eloquentia.
Nihil ex agro dicis.
Nunc ipsa viuit sapientia.
Nunc ipsa floret Musa.
Musarum aues.
Corinthia verba & Ionica.
Gratias Musis commiscere.
Mercurii typus.
Os duodecim salientium.
Byssina verba.
Mercurii Catena.
Quanto verborum stillat auro.
Prætextata narratio.
Flumina in terram commutat.
Sirenibus ad persuadendum aptior.
Instar Olympicæ turbæ.
Præ Nili cataractis.
Byssina verba.
Eloquentia male sine moribus discitur.
Attice dicere.
In toga.
Ab aure reuinctos ducit.
Non incedit sed fertur.
Summi artificis artem dissimulare.
Ornari res ipsa negat contenta doceri.
Viuam vocem edere.
Iconice & ethice.
Vrbanus sermo.
Sybaritica oratio.
Musarum fauus.

FAMES 235.

Fames & mora bilem in nasum conciunt.
Miserrimum fame mori.
Molestus interpellator venter.
Cestreus ieiunat.
Non interpellandus famelicus.
Ventre pleno melior consultatio.
Etiam batilum deuorares.
Manduces.
Maza esurienti auro charior.
Argentea fame conuiuari.
Choros tragicos moleste fert.
Inflatum saluit ouis ad vtrem.
Malesuada fames.
Dentes dentire.
Eius dentes vel silicem comedere possunt.
Autumnalis appetentia.
Anima esurienti etiam amara dulcia videntur.
Famem pestilentia sequitur.
Fames præter seipsam edulcat omnia.

FESTINATIONIS. 236.

Nauibus atq; quadrigis.
Citis quadrigis.
Iouis quadrigis.
Dædaleum remigium.
Equis albis præcedere.
Talaria induere.
Citius quam asparagi coquuntur.
E uestigio.
Celerius quam Butes.
Simul & dictum & factum.
Duobus pedibus fugere.
In foribus adesse.
Velis equisq;.
Vir fugiens haud moratur lyræ strepitum.
Ocyor accipitre.
Parit Puella etiamsi male adsit viro.
Pegaso velocior.
Salaminia nauis.
Ne nimium calidum hoc sit modo.
Priusquam gallus iterum cecinerit.
Intra septimam.
Viuit incende ignem.
A subeunte portum naui.
Matura satio sæpe decipit, sera semper mala est.
Sacra celerius absoluenda.
Lupinum potum.
Vt canis è Nilo.
Alienis soleus vti.
Quantum pedibus potes.
Crisonem Hymeræum præcurrere.
Celeritas in malis optima.
Antequam incipias consulto.

FESTINATIO PRÆpropera. 239.

Qui nimium properat serius absoluit.
Canis festinans cæcos parit catulos.
Ante victoriam Encomium canis.
Ante lentem augere ollam.
Æstate penulam deteris.
Mustum demetere.
Siculus omphacissat.
Præmouere ventum.
Odi puerulos præcoci sapientia.
Non statim cinis apparet.
Festina lente.
Opus est Zephyris & hirundine multa.
Nihil cunctandum.
Citius quam gradatim.
Ne propera nondum ignem calcas.
Vtroq; velo fugere.
Abaridis sagitta.
Lada pernicior.
Dædaleis ferri remigiis.
Demissis manibus fugere.
Alieno more, natu, vel arbitratu viuere.
Fulminis in morem.
Cursu præuertere ventos.
Volat.
In idem flumen bis non descendimus.
Ictu oculi.
Vasis non conclamatis abire.
Pegasus nuncius.
Equus probi.
Pegaseo ferri volatu.
Sub manu.
Noli respicere post tergum.
Salaminia nauis.
Celer vt mens vel ala.

FIDES ET GRAVITAS. 246.

Folium Sybillæ.
Diues promissis.
Priscis credendum.
Recto pectore.
Ex tripode.
Multi boniq;.
Legatus non cæditur neq; violatur.
Ex Iouis tabulis testis
Rhadamantheum iudicium.
Rhadamanthi iusiurandum.
Atticus testis.
Attica fides
Iouem lapidem iurare.
Iouis sattagium.
Amphictrionum consessus.
Pollicentis se promissa re præstiturum.
Dictum ac factum.
Suffragium optimum.
Mineruæ suffragium.
Veriora iis quæ apud Sagram acciderunt.

Cani-

FVCVS. 273.

FVERVNT NON sunt. 274.

GARRVLITAS. 275.

GLORIA. 00

GRATITVDO. 281.

HÆREDIPETÆ. 282.

HONOS INDIGNO habitus. 283.

HOSPITALITATIS & contra. 284.

IGNAVIA ET INscitia. 284.

IGNORATIO. 289.

IMPOSSIBILIA. 290.

ILLECEBRA MALI. 294.

IMPERITIA. 295.

IMPOSTVRÆ. 304.

IMPROBI. 309.

IMPVDENTIÆ. 315.

IMPVDICITIA. 317.

INANIS METVS. 319.

INANIS OPERA. 320.

IVXTA LOCOS.

INÆQVALIS PENsatio. 338.

INCERTVS EVENtus. 339.

INCITARE. 341

INCONSTANTIÆ, perfidiæ, versutiæ. 343.

INCVLPATVS. 360.

IN DELICIIS. 361.

IN DEPREHENSOS. 362.

INDILIGENTIA 363.

INDVSTRIÆ. 367.

INEPTA. 370.

Neronianus Thermas refrigerat.
Nudato Petro Paulum tegere.
Non esset rectum minori parere maiorem.
Ne manus quidem ad cantum.
Forum baiuli vicani.
Γλωὴ ϛρατηγῶ.
Deuorata verba.
A bellariis epulum commendare.

INFACVNDIÆ. 371.

Βατταρίζειν.
Cancer ad Myrtum.
Peius Babys tibia canit.
Ialemo frigidior.
Veneris expers.
Non è palæstra.
Γαλλῶ χαλλῶ ὁρῶ.
Suilla harmonia.
Turtur cantat.
Manliana.
Alabandicum opus.
Frigus inducit.
Carmen deductum.
Barbarus.
Non ab Hymetto.
Humi serpere.
Harena sine calce.

INFORTVNII SIVE exitii. 373.

Asinus inter simias.
Nouacula in cotem.
Victus spinosus.
Hodie nihil succedit.
Tempestas rerum.
Asinus inter apes.
Aqua & terra reddamini.
In apes irruisti.
Dicas tria ex curia.
Ad aquam malus.
Canis in vincula.
Mitte in aquam.
Ad Cynosarges.
Ad lapidicinas.
In puteo cum canibus pugnare.
In beatam.
In Orci culum incidas.
Charontis ianua.
Equum habet Seianum.
Tragicum malum.
Mustelam habes.
Cadmea victoria.
Fortunatior strobilis Carcini.
Issa.
Genius malus.
Vel hosti miserandus.
Mala vltro adsunt.
Per medium anulum traharis oportet.
E tribus malis vnum.
Extrema extremorum mala.
Ogygia mala.
Diolygium malum.
Labore laboriosus.
Lemnium malum.
Magnetum mala.
Malis mala succedunt.
Tænarium malum.
Tam perit quam extrema faba.
Viuus, vidensque.
Ilias malorum.
Lerna malorum.
Mare malorum.
Thesaurus malorum.
Semper Ilio mala.
Sybaritica calamitas.
Alio relinquente fluctu alius excepit.
Cyrbes malorum.
Malorum Panegyris.
Per tenebras quæ apud quercum.
Grauiora Sambico patitur.
Malo asino vehitur.
Quæ ex antiqua.
Miserior monachis.
Cuiusmodi portento me inuoluit fortuna.
My sortitus es.
Nefasti dies.
Seruabis bouem.
Intus dolores.
Niobes mala.
Antiopæ luctus.
Cythnicæ calamitates.
Cyrnia iactura.
Argi collis.
Archidamicum bellum.
Ægypti nuptiæ.
Militauit cum Erasinade.
Excubias agere in Naupacto.
Lemnia manu.
Lepus apparens infortunatum facit iter.
Minxit in patrios cineres.
Rupta ancora.
Commune naufragium.
Obedientia felicitatis mater.
Niger.
Magis quam Sol Heracliti extingui.
Malorum omnium pedem habet.
Grauiora quam ab Archidamo Athenienses.
Priamisare.
Ad genua venire.
Aduerso æstu.
Mariandynus tibicen.
Mysorum more inclama.
Lacrymæ Simonidis.
Saturnius oculus.
In Catonium agi.
Olim pelagi, Danaidæ postea.
Agamemnonium epulum.
Cedrus cecidit.
Onerat aliquam Zamiam.
Sale conspersi.
Exunguare.
Mulctores Reip. pestis.
Asson eas vt citius ad exitii terminos peruenias.
Miseriorem quam Panus puerum.
Lacuna.
Ad inferos proficisci.
Mures migrauerunt.
Neq; remi, neq; venti.
Eodem iugo vrgeri.
Deorum dona sæpe non dona.
Mithrii pœnas sustinere.
Manuarium æs.
Caluis & comatis pilos velli molestum.
Πελαμωθῆναι.
De statu mentis deturbare.
Διαστρέφειν.
Præter plorare nihil.
Noctes atq; dies patet atri ianua ditis.
Extinguitur magis quam Heracliti sol.
Mortuus, rursus id eris quod prius.
Barbata eminus salutanda.
Ciuitatem siue domum venti perspirant.
Παρὰ λύχνον ἀμαλθέειν.
Ad Manticam res rediit.
Quarta luna natus.
Tactus aratro est.
Ruit cœlo nox.
Miserebitur hostis.
Charontis cymba.
Pinus in morem.
Maius tuum putas naufragium.
Lapsus viribus.
Aduerso flumine.
Excedunt dii.
In dies res in peius ruunt.
Charontis symbolum.
Calamitas nulla sola.
Ex vlmis.
Ne paxillus quidem relictus.
Perperi.
Ire ad scopulum.
Ζῶντι, καὶ ὁρῶντι.
Θάνατος ἀθάνατος.
Rebus relictis.
Vigilans dormio.
In igni nere.
Deploratum est.
Morticinus.
Ne respexeris.
Percutere femur.
In diem atram decurrere.
Funditus subuertere.
Torum tuentes.
Coma erigitur.
O factum male.
Factum bene.
Miser viue.
Tota cum stirpe domus procumbit.
Casu concussus acerbo.
Ruunt de montibus amnes.
Infœlix cui omnia licent.
Tabus in sacco.
Alliensis pugnæ dies funestior est quam vrbis capta.
Corinthus superciliosa.
Paxillus infractus est.
Non rudit onager quum herbam habet.
Computruerunt iumenta in stercore suo.
Luctuosum saxum.
Frigida aqua feruentem ollam adspergere.
Vecticulariam vitam agere.
Qui comederit de ouis eorum, morietur, & quod confotum est erumpet in regulum.
Nihil est ab omni parte beatum.
Cilicium exitium.
Fortuna prorsus aduersa.
Magis quam sol Heracliti.
Quasi dies dicta sit.
Causa cadere, formula cadere.
Aliena in miseria proprium cruciatum metit.
Velut prati vltimus flos periit.
Manus dissolui.

INGENII MALITIA & institutio. 387.

Lupus pilum mutat non mentem.
Naturã expellas furca tamen vsq; recurrit.
Qui semel scurra nunquam paterfamilias.
Lignum tortum haud vnquam rectum.
Æthiops non albescit.
Podex lotionem vincit.
Occasione duntaxat opus improbitati.
Saliuam imbibere.
Quo semel est imbuta.
Embarus es.
Pardus maculas non deponit.
Αὐτοφυής.
Humor.
Emolliti eneruesq; nati in vitio manent.
Naturam mutare difficile.
Vbi intenderis ingenium valet.
Sic sum.
Consuetudo altera natura.
A teneris consuescere multum est.
Tota cum stirpe domus procumbit.
Mentis vitio læsa figura.
Aceto acrius, melle dulcius.
Ὀρτυγοτροφίαι, aut ὀρτυγοκοπίαι.
Vulpes pilum mutat non mores.
Omnib. malis Punicis inest granum putre.
Veluti prati vltimus flos periit.
Manus dissolui.

INGRATITVDO. 390.

Ingratitudo vulgi.
Viuum noueris.
Ale luporum catulos.
Aries nutricationis mercedem persoluit.
Qui canem alit externum.
Hirundines sub eodem tecto ne habeas.
Pro beneficentia Agamemnonem vlti sunt Achiui.
Pro perca scorpium.
Nemo benemerito bouem immolauit.
Præter Pyrrham.
Simul & misertum est & interiit gratia.
In senem ne quod collocaris beneficium.
Nostis non hostis.
Arietis ministerium.
Ingratitudo vulgi.
Gubernatori somnolento ne benefacito.
Canes nutrire.
Pertusum vas.
Vapula papyria.
Ingrato credita pereunt.
Nihil fecisse benigne ingratum.
Serra gloriatur contra trahentem.
Equus suo defraudatus pabulo ignauus.
Rota plaustri male vncta stridet.
Mus & pera.

INGRATA OB VEtustatem. 392.

Piscis nequam est nisi recens.

INTEMPESTIVA. 417.

INTERNECIO. 422.

INVIDIA ET ÆMVLATIO. 423.

IRA. 425.

ITERATIO CITRA tædium. 428.

ITERATVS ERror. 428.

IVDICANDI RECTE, secus. 429.

IVSTITIÆ. 434.

MALVM VERTENS bene. 481.

MALVM ASSVETVM 483.

MALVM ACCERSITVM aut retortum. 484.

MALVM MALE VItatum. 493.

MALVM IMMEDIcabile. 494.

MALVS VICINVS. 497.

MANSVETVDO. 498.

MEMORIA. 499.

METVS EX CONscientia. 500.

Pax

Homo

Homo homini Deus.
Deus ex improuiso apparens.
Mercuriale.
Deorum manus.
Negotium ex ocio.
Euentus præter expectationem.
Mopso Nisa datur.
Glaucus poto melle resurrexit.
Insperabilem vitam viuis.
Lanares peliam.
Subitum remedium periculi.
Pro virgine cerua.
Alauda in nido latet gramen.
Ad fores venire.
Phœnicis instar reuiuiscere.
Ascapha in triumphalem quadrigam.
Agrostis in nido Corydi.
Etiam inter vepres rosæ nascuntur.
Noua lux effulsit.
Ne hoc quidem male.
Τεὶς ἐξ ἕξ βάλλειν.
Interuenit θεὸς ἀπὸ μηχανῆς
Tanquam tibias ad fontem.
Securis aduersus mendacia.
Aure tenus experiri tumultum.
Sine sacris hæreditas.

PROBRVM GLORIA. 594

Gloriosum & apud pestilentes.
Gloria futuri.
Nō omnino temere est, quod vulgo dictitāt.
Sutorium atramentum.
Scarabeo nigrior.
Dedecus publicum.
Gythonymi probrum.
Cerite cera dignus.
Hic bonorum virorum est morbus.
Quem fortuna pinxerit.
Cur non suspendis te.
Adhortantis ad gloriam.
Fractis auribus.

PROCLIVITAS. 595

Currentem incitare.
Calcar addere currenti.
Bene plaustrum perculit.
A vicinis exemplum habent.
In planiciem equum.
Mustela seuum.
Vna scutica omnes impellit.
Lydum in planiciem prouocas.
Sphæra per præcipitium.
Vno digitulo.
Suade lupis vt insaniant.
In numerato.
Titio ad ignem.
Maturior moro.
Olla lenticulam attigit.
Ignis ad torrem.
Quam facile vulpes pyrum comedit.
Tam in procliui quam imber.
Tanquam de Narthetio.
Mercator nauiga, & expone.
Vna pertica.
Tarichus assus est simulatq; viderit ignem.
Tanquam si pupillas moueas.
Facilius quam Oreum deuicerint Boeoti.
Quam facile canis exta edit.
Musas hortari vt canant.
In mundo ad manum.
Πάρεσι πρὸ ὁδοῦ.
In numerato esse, seu habere.
Ponere rectum, difficile est.
In manu est.

PROFICIENTIVM IN MELIVS. 597

Ab asinis ad boues transcendere.
Diues factus iam desiit gaudere lente.
Satis quercus.
Non enim spina.
Effugi malum, inueni bonum.
Iuxta cubitum profecit.
Meliores nancisci aues.
Melius nobis est quam heri.
Ego ex bono in bonum traductus sum.
Fuit & Mandroni ficulna nauis.
Hodie nullus cras maximus.
I modo venare leporem: nunc ithym tenes.
Puteus si hauriatur melior euadit.
Cubitis adolescere.
Aureum lac haurire.
Nitedula ex vepribus.
Artificium omne incrementum recipit.
Quo longius à Papa, eo melius.
Perficiuntur semper artes.
Res incrementum tempore suscipiunt.
Quod cupis, capis.
Felici diplomate vti.
Heri seruus hodie liber.
Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant.

PROFVSIO. 599

Calliæ defluunt pennæ.
Opus ad opus.
Proteruiam fecit.
Gallorum incusare ventres.
Relinque quippiam & Medis.
E dolio hauris.
Vna cum ipso canistro.
Largitio non habet fundum.
Ipso horreo.
Plena manu.
Cupidinū crumena porri folio vincta est.
Festo die si quid prodegeris.
Bello parta.
Glaucus alter.
Immolare boues.
Caricum sepulchrum.
Cui multum est piperis etiam oleribus immiscet.
Non nauigamus ad Hippolaitas.
Drachma grando.
Virgo primum.
Collatiuus venter.
Fundo carens calix.
Καλαμαία μάντις.
Locusta stipularis.
Babylo.
Passim & effuse.
Panis filiorum non obiiciendus canibus.
Nunquam lagenam crateri impone.
Marsupio aluum lauare.

PROPRII COMMODI studium. 602

Tunica pallio propior est.
Intus canere.
Aspendius citharœdus.
Nequicquam sapit, qui sibi non sapit.
Ad suum quemque quæstum, æquum est esse callidum.
Decora teipsum.
Anguillas captare.
Vna lauabor.
Manum admouere.
Vndecunq; lucrum captant.
Genu sura propius.
Omnes sibi melius esse malūt, quam alteri.
Simonidis cantilena.
Mihi ipsi balneum ministrabo.
Sibi cauere.
Astutior coccyce.
Ciuitates ludimus.
Mercator est.
Opta vicino vt habeat, magis autem olla.
Suam quisque homo rem meminit.
Veniat hospes quisquis profuturus est.
Candidatus Cæsaris.
Sine corollario non recedere.
Piscatur in aqua turbida.
Ades tritico, dum molitur, tuo.
Saccularis opera.
Hermionium officium.

PROXIMIS VTENDVM. 604

Viam qui nescit ad mare, &c.
Vt possumus, quando vt volumus nō licet.
Quando id fieri non potest.
Bona etiam offa post panem.
Si non adsunt carnes, taricho contentos esse oportet.
Auledus sit, qui citharœdus esse non possit.
Si bouem non possis, asinum agas.
Altera nauigatio.
Præsentem fortunam boni consule.
Præsentē mulge, quid fugientē insequeris.
Quod adest, boni consule.
Quæ dantur.
Quod datur.
Extrema linea.
Præstat possidere quam persequi.
Pro incerta spe, certa præmia.
Manum prehendere, complecti.
Maiore cura tuenda, quæ parta sunt.
Catone hoc contenti simus.

PRVDENTIÆ. 606

A fronte simul & occipitio.
Alter Ianus.
Acetum habet in pectore.
Amyris insanit.
Mus non vni fidit antro.
Non oportet hospitē semper hospitem esse.
Sapiens non eget.
Tanquam de specula.
Qui bene coniiciet, vatem hunc perhibeto esse optimum.
Homo Thales.
In holmō cubabo.
Perendinum ventum præscire.
Non pluet post noctem, qua sus agrestis pepererit.
Lesbius Prylis.
Timidi mater non flet.
Senum consilia, iuuenum lanceæ.
Crania bina gerit & innumeros oculos.
Ventura per dioptram prospicit.
Fortunatus sapiens.
Manu ignauus, mente præsens.
Melanurum perca sequitur.
Sphingis ænigmata dissoluit.
Cum vulpe habens commerciū dolos caue.
Turbinem felix prospecta.
Qui sitiunt, silentio bibunt.
Quod Magus inter organa.
Mente senex.
In paguro sapientia.
Sapientes sunt qui veteri vino vtuntur.
Sapientia in exitu canitur.
Multum nauigauit aqua.
Bonum seruat castellum, qui custodierit corpus suum.
Strenuis abunde dictum puta.
Ex præteritis præsentia æstimantur.
Intelligenti pauca.
Sapiens à se ipso pendet.
Tutela sua est factus.
Patruos sapere.
Ianus.
Sagaces.
Corculus cordatus.
Naris vel auris acuta homo.
Felicis cerebri.
Diuinus.
Prius panis pīsendus, quā de prora dicendū.
Nestore sapientior.
Epimetheus & Prometheus.
Scientias qui primas habet, à cæteris non læditur.
Sapiens sibi sapiat.
Ex adito libri locutus.
Extremum diem semper adesse putes.
Mopso certior.
Eruditi oculi.
Cor.
Qui festiuis est pedibus offendit.
Amyris furit.
Figulus ollis ansas pro voluntate ponit.
Parua pluuia magnum sedauit ventum.
Elephantina olfacere promuscide.
Quasi lupus ab armis valeo; clunes infractos gero.
Mendacium vtile.
Cauentis clancularias insidias.
Omnia sapientibus facilia.
Imperator bonus, & idem robustus miles.
Sapientia gubernator nauis.
Mens cœli terræq; regina.
Prima felicitatis mater sapere.

PRVDENTIA SENILIS. 612

Senum prudentia.
Ætate prudentiores reddimur.
Annosa vulpes haud capitur laqueo.
Anus subsultans multum excitat pulueris.
Eum ausculta cui quatuor sunt aures.
Moderator negotii.
Multorum festorum Iouis glandes comedit.
Senesco semper aliquid addiscens.
Sine cortice nabis.

PRVDENTIA CONIVNCTA cum viribus. 612

Consiliis simul & facto valens.
Prudentia coniuncta cum viribus.

Exitii nulla ratio.
Ne praeceps fueris ad iurandum.
Quam quisque norit artem in hac se exerceat.
Cœnare me docet.
Non suscipiendum negotium temere.
Illotis pedibus ingredi.
Andabata.
Ædilitatem ferit sine populi suffragio.
Inscitia confidentiam parit.
Ne incalceatus in montes.
Vomentum in numero.
Excidit profluit.
Quicquid in buccam venerit.
Magis phantasticus quam Papa mula.

TEMPERANTIA. 686

Zenone moderatior.
Philosophari.
Vento viuere.
Musicus apparatus.
Agrestibus holeribus victitat.
Dionysium æquore mergendum.
Sicci homines.
Vmbrorum conuiuium.

TEMPESTIVA. 687

Dum virent genua.
Nunc leguminum messis.
Herniosi in campum.
Bæta tum hyeme, tum æstate bona.
Cum cessat boreas.
Aliam ætatem alia decent.
Nosce tempus.
Capra ad festum.
Munus exiguum sed oportunum.
Audi Chelidonem.
Oleum & salem oportet emere.
Iouis tergus.
Nihil homini amico est opportuno amicius.
Domi Milesia.
Phallus Deo.
Sacra hæc non aliter constant.
Comicus testis.
In agrum seruus.
Agnum demetere.
Vitex floret & botrus maturuit.
Mappam mittere.
Plus dat, qui in tempore dat.
Κωμικὸς μάρτυς.
Serui comici.
Mulieres scenicæ.
Aprilis piscis.
Λέγειν χαίρειν.
Prius panis, quam classis.
Recte & ordine.
Acroamata.
In numerum.
Hyberno puluere, verno luto metè.
Surgere iam tempus.
Nulla ætas ad discendum sera.
Secunda nauigatio.
Ver ætatis.
Paludem & Salinas emere oportet.
Quasi mappa missa.
Tibi ipse Calendas edicito.
Nunc canunt cygni, quando tacuerint graculi.
Prope est.
Horis consecratus.
Sua cuique rei tempestiuitas.
Κώνικα δὴ μῆλα.

TENACITAS. 691

Auarus nisi cum moritur, nil recte facit.
Itidem vt Acheronti.
Ferens non fert.

TIMIDITAS. 691

Vel muscas metuit prætervolitantes.
Vmbram suam metuere.
Timidior & prospiciente.
Timidior Pisandro.
Epeo timidior.
Timidus Plutus.
Timidi nunquam statuerunt Trophæum.
Abiecit hastam. Rhipsaspis.
Rheginis timidior.
Ante tubam trepidas.
Ignaui vertitur color.
In publicis morsu Deum inuocat.
Mulier Imperator & mulier miles.
Ceruinus vir.
Gallus insilit.
Vir fugiens & denuo pugnabit.
Leonis vestigia quæris.
Initio confidens, in facto timidus.
Lingua bellare.
Cum adsit vrsus, vestigia quæris.
Cum adsit via, semitam quæris.
Informidolosum.
Γρύζειν.
Corinthiis non indignatur Ilium.
Verbis pugnas, non re.
Ἀδωκηπτίας.
In pedes retrocedit.
Mysorum præda.
Animus in pedes decidit.
Trepidat in morem galli cuiuspiam.
Quem mater amictum dedit, obseruare.
Nulla candidorum virorum vtilitas.
Teuthidum more.
Scrupulum iniicere.
Non incedit per ignem.
Hinnulo timidior.
Taletis animum habet,
Buccinam ne in somnis quidem.
Coturnicula animus.
Leporem frondium crepitus terret.
Achææ non Achiui.
Tanquam Gorgone conspecta.
Inter meros lepores.
Fugere nemine persequente.
Sanguine caret.
Nebrida fert.
Das assem elephanto.
Lepore timidior.
Caudam inter crura subiicit.
Aura pallidior.
Vmbram suam ipsius metuens.
Conclamare vasa.
Porrigis tanquam elephanto stipem.
Vt ouis lupum conspicata.
Ne my quidem facere audet.
In fugitiuum.
Domi pugnans more galli.
Cauum pedis ostendere.
Pullus de nido auolat.
Canes muti.

TOLERANTIA. 696

Chalcenterus.
Socratis Gallus, aut callus.
Conniuendo ferre.
Assueuit malis.

TORVITAS. 696

Origanum tueri.
Areopagito titanicus aspectus.
Mortem tueri.
Γοργὸν βλέπειν.

TOTVM VT NIHIL RELIQUI. 696

Omnia chnaumata.
Cum puluisculo, vna cum ipsis manipulis.
Vna cum templis & aris.
Ruta cæsa.
Cum ramento.
Et prædam & præmium.
Principium, medium, finis.

TVMVLTVS. 697

Tyria maria.
Cyclopica musica.

VANITAS. 697

Quæ apud inferos.
Deinde expergiscebar.
Cilix haud facile verum dicit.
Cretiza cum Cretensi.
Mentiuntur multa cantores.
Fumos vendere.
Somnium.
Ne si bos quidem vocem edat.
Hiberæ næniæ.
Epiphyllides.
Tantali horti.
Apologus Alcinoi.
Anicularum deliramenta.
Asini mortes.
Subuentanea parit.
Cyparissi fructus.
Cæcum insomnium.
Calidum mendacium.
Psydracia.
Dosones.
Res palestræ & olei.
Splendida cœna famem non sedat.
Turgida nomina.
Tela aranea.
Tenedia tegula.
Tantali mensa.
Orestis somnium.
Corticeus.
Chorus domesticus.
Lamiæ turris.
Cantilena ex scholis.
In fumum abiit.
Ἐκ πίνακος ἢ πλαίας.
Aphrodiseum Iusiurandum.
Extra somnium hominum narrare.
Aiunt, scilicet.
Verba dare, Nugas.
Res ad Ouidii Metamorphoses reuocanda.
Λεγηπιεῖν.
Πυλαϊκὴ ὀχλαγωγία.
Nihil fugacius.
Ægri somnia.
Nubecula est, pertransibit.
Inanes.
Tipula leuior.
Vt fama est hominum.
Vitrea fracta.
In leueis auras, aut in fumum abire.
Vana.
Quasi per somnium.
Fabula prorsus euanuit.
In manu.
In rebus humanis nihil firmum.
Gerra.
Fumus & somnium.
Homo est.
Paphatia papyrus.
Vmbras montium videre.
Κενοτάφιον.
Tragelaphos fingere.
Πηγαὶ ἄνυδροι.
Non persuadebis, ne si persuaseris quidem.
Cape nihil, & serua bene.
Figuli opes.
Multa incredibilia.
Fumus.
Vetera vaticinari.
Eadem quæri.
Agones.

VELOCITAS. 703

Αὐτοβοεί.
Prior occupauit.

VENEFICIA. 703

Mancipera.
Fascinantium more laudare.
Zoroastræi susurri.
Dardanarii & Saccularii.
Mantis te vidit.
Præficarum more.
Ne fascines.
Ardens vestis.

VERA. 703

Veriora Bacidis dictis.

VICES OFFICII. 703

Ordinem deserere.
Pensum absoluere.
Contribulis factus serua ordinem.
Ἐγχειδίης ἡμέρα.
Ἕκαστος ἡμῶν οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν.
Tua causa, siue opera.
Mercenarius.
Nemo sibi nascitur.

VICINVS. 704

Ne bos quidem pereat.

VICTORIA VTRIVSQVE tristis. 706

Flet victus victor interiit.
Testa collisa testa.
Victoria non incruenta.

VILITAS. 706

Nummus plumbeus.

TYPO-

TYPOGRAPHVS LECTORI.

SICVTI vnum hoc, candide Lector, semper deditissima egimus opera, vt ex nostra Officina, quum quæ iamdudum edita, in tuum vsum recudenda essent, tum quæ recens typis nostris publicarentur nitidissima prodirent, & castigatissima: ita hoc tempore, cum magni illius Des. Erasmi Roterod. Adagia denuo efflagitarent publicationem sedulo aduigilauimus vt ita prodirent, ne quid hic iure queri posses. Hæc sarta tecta adseruauimus, sicut ab ipsomet sunt scripta. Ne vero & hac in parte aliquid desideres: ecce adiunximus Henrici Stephani, viri vndiquaq; doctiss. in has ce Erasmi Adagiorum Chiliades Animaduersiones, vice scholiorum; annotantes locum communem, & prouerbium: subductionem item paginæ. Addidimus etiam eâdem operâ Hadriani Iunii Adagia, cũ reliquis omnibus, quæ nuper editio Lutetiana adiecit. His insuper omnibus peculiares Indices adfigi curauimus: quo Rei literariæ rectissime consuleremus. Hac itaq; opera nostra vtere, fruere feliciter, ac impensum boni consule nostrum laborem. Vale.

In loco Lætitia, Tristitia, Prouerbio. Cor salit. pa. 441. ὅμως δ' θυμόν.] Ponit hic Erasmus duo, θυμὸν δάκνειν & θυμὸν ἔδειν siue κατέδειν, tanquam similia: vt videlicet ἐσθίειν καρδίαν cum vtroque horum conueniat. at ego cum posteriore, non item cum priore conuenire existimo. Nam ἐσθίειν τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν siue θυμὸν ille demum dicitur, qui ita se totum mœrori tradit, vt eo paulatim, quasi lenta quadam tabe absumatur: at vero δάκνεσθαι καρδίαν, siue θυμὸν, siue ψυχὴν, dici potest, qui ad breue tempus dumtaxat vel etiam ad momentum temporis angatur. Et quod eleganter dicunt Latini, Vrere quempiam facto, vel dicto (vt si quis in eum scomma iaciat) id pari elegantia dicunt Græci δάκνειν: eumque qui ita vratur, δάκνεσθαι. Sic Plutarchus dixit, αἱ κατὰ παιδιὰς καὶ σκωμμάτων δήξεις. sic idem λόγῳ δήκτῃ καὶ παῤῥησίᾳ ἡγεμονικῇ καθαπτόμενος. Quinetiam ἐκ τοῦ δάκνειν θυμὸν composuerunt nomen δακέθυμος, & inuerso vocum ordine θυμοδακής. vt apud Anacreontem, δακεθυμάμοι λέγοντες: & apud Homerum, θυμοδακὴς μῦθος. Iulianus Imperator in quadam oratione: ποδαπὸν δὲ χρῆμα λοιδορία, ὡς θυμοδακὲς ἀληθῶς, καὶ ἀμυχὴν ψυχὴν μᾶλλον ἢ σίδηρος χρῶτα. Vbi obserua, θυμοδακὲς & ἀμύττον ψυχὴν pro eodem posita, vtrumque ex Homero. Expressit autem Græcum verbum Horatius eadem in re, cum dixit, Mordeat opprobriis falsis. Sed & Terentius ac Cicero non Mordere solum, sed & Pungere (quod plane τῷ ἀμύσσειν respondet) ita vsurpant. Sic & Ouidius:

Mordeat ista tuas aliquando cura medullas.

quod recte dixeris, δακνέτω τὸν σὸν θυμόν: at male, ἐσθιέτω τὸν θυμόν: vel τὴν σὴν καρδίαν. Deniq; quisquis ἐσθίει τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, is & δάκνει, sed non contra.

In loco, Auxilium Prouerbio, Tollenti onus auxiliare. pag. 739. φορτίον συγκαθαιρεῖν, *&c. i. Tollenti onus, &c.*] Atqui καθαιρεῖν non significat tollere siue attollere, sed detrahere: & συγκαθαιρεῖν, vna cum alio detrahere, & in detrahendo siue deponendo adiuuare (ideoq; conuenit hoc verbum iis præsertim oneribus, quę capiti committuntur, vt loquitur Propertius) adeo vt sequẽdo hanc lectionẽ quam Erasmus, altera reiecta, probat, hic futurus sit sensus: Deponenti onus auxiliandum, haud adiuuandus tamẽ qui deponat. Aut magis ad verbũ, Detrahenti onus auxil. &c. Quod quam absurde dicatur, neminẽ esse puto qui non perspiciat. At si retineatur altera illa lectio quã reiicit, hic erit sensus (non absurdus quidem, sed ex diametro tamen cum eo pugnans, quẽ D. Hieronymi verba ostẽdunt:) Auxiliandũ in detrahendo siue deponendo onere, non autem auxiliandũ in imponendo: hoc est: Operam nostrã cuiquam ad se onerandum commodare non debemus, sed ad se exonerandũ. Nam ex verbis συγκαθαιρεῖν & συνεπιτιθέναι (non autẽ συναποτιθέναι) quis nõ hanc sententiam elici fatebitur? Quæ quidem tantum abest vt absurdi quidpiam præ se ferre, quemadmodum & illa altera, vt potius rationi maxime consentanea esse videatur: eo potissimum nomine, quod humanitatem nobis commendet. Videamus tamen quam lectionem sequutum D. Hieronymum credibile sit: (etenim, vt ostẽdi, ferri nequit illa quam ex eius interpretatione colligit Erasmus) & eam sequendo, quid sit quod nobis αἰνίττεται hoc Pythagoræ symbolum. Crediderim certe ex illis particulis μὲν & δὲ, totum errorem manasse: quarum sedem mutando, si ita legeris, φορτίον μὴ συγκαθαιρεῖν, συνεπιτιθέναι δὲ. his Græcis verbis Latina Do. Hieronymi plane respondere comperies: nisi quod ordinem inuertit. Quid autem ænigmatice nobis significabit hoc symbolum? Hoc, vt opinor: Hominum inertiæ non indulgẽdum, sed eorum φιλοπονίαν circa rem quamlibet esse excitandam. Hæc ego cum scripsissem, & ad Plutarchi deinde opuscula, quendam alium locum inuestigaturus, me contulissem, forte fortuna, simulatque librum aperui, in Symposiacῶn decadis 8. c. 7. incidi: in quo hoc symbolum & obiter eius expositionem refert. Eum postquam adscripserim, quam bona de huius symboli tum scriptura, tum expositione, coniectura mea fuerit, tibi, lector, iudicandum relinquam. Est igitur huiusmodi: τύποις δὲ συμμαρτυρεῖν ἐδόκει καὶ τὸν παρεγγυῶν τοῖς Πυθαγορικοῖς τοῖς ἑταίροις, μηδενὸς ἀφαιρεῖν βάρος, συνεπιτιθέναι δὲ καὶ συνεπιφορτίζειν, ὡς μηδεμίαν σχολὴν μηδὲ ῥᾳστώνην ἀποδεχομένους.

In loco, Ingratitudo, Prouerbio, Hirundines sub eodem pag. 390. Multo magis obstreperas, non arceamus, &c.] Quis hoc vnquam nobis persuaserit, gallos, graculos, perdices, picas, hirundinibus multo magis esse obstreperas? Atqui his sua garrulitas iam inde à prisco seculo exprobrata fuit: vt testatur nomen χελιδών, quod ideo illi tributum fuit: & ab eo factum κωτίλλουσα, ad exprimendam loquacitatem muliebrem, apud Hesiodum. Testatur & elegantissimum Anacreontis odarium: ad cuius imitationem factum deinde fuit illud epigramma, cuius initium est, Πᾶσαν ἐγὼ τὴν νύκτα κινύρομαι. Quin etiam illa Nicostrati sententia nonne garrulitatis quandam ὑπερβολὴν huic aui tribuit?

> εἰ τὸ συνεχῶς καὶ πολλὰ καὶ ταχέως λαλεῖν
> Ἦν τοῦ φρονεῖν παράσημον, αἱ χελιδόνες
> ἐλέγοντ' ἂν ἡμῶν σωφρονέστεραι πολύ.

At enim hæc de suo non profert Erasmus, sed ex Plutarcho interpretatur: à quo dicti huius (nimirum multo magis obstrepera hirundinibus esse illa quatuor auium genera) exigenda est ratio: si tamẽ hoc pro suo agnoscere velit. Quo modo autem agnosceret, cũ non dixerit, λαλιᾶς δὲ καὶ πολυφωνίας μᾶλλον ἢ κίτταις, &c. sed, οὐ μᾶλλον ἢ κίτταις. quam negatiuam particulam omittendo, deprauatum fuit, quod ab eo fuerat alioqui bene dictum. Nisi quod miror, πολυφωνίαν etiam perdicibus ab eo tribui: à quo petitum prouerbium vidimus antea, ἀφωνότερος πέρδικος. Nam quod ad graculos & gallos attinet, hæc duo nomina ipse nequaquam agnouerit, cum illud auiũ genus ne nomine quidẽ prorsus: (etsi non abs re in hoc numero positum esse videtur) huius autem generis non marem, sed fœminam (ἀλεκτόρσι dicens, non ἀλεκτρυόσι) obstreperæ garrulitatis insimularit.

Vllius rei aut disciplinæ.] Pro, Aut disciplinæ: lege, Aut lusus. quid enim aui cum disciplina? Inde autem natus est error, quod παιδείας legerit Erasmus, pro παιδιᾶς.

In loco, Pudoris. Prouerbio Stragula semper habe conuoluta. p. 765. Tametsi suspicor commendatam verecũdiam.] At ego aliud innuisse existimo Pythagoram: nimirum

quum mane ignoremus vbi vesperi moraturi simus & somnum capturi (vt incertæ sunt, & infinitis mutationibus obnoxiæ res humanæ) debere nos semper stragula nostra habere συνδεδεμένα, id est, in vnum quasi fasciculum colligata, atq; ita ad asportationem parata, simulatque ex vno loco in alium migrandum erit. Et ita species posita pro genere fuerit, stragula pro tota supellectile. Vt perinde sit quasi præcepisset, ἀεὶ τὰ ἑαυτοῦ συσκευάζεσθαι, vt loquitur Xenophon: id est, sarcinas suas semper colligere (vel, de verbo ad verbum, vasa colligere: vt de militibus dicitur) tanquam se itineri accingentes. Quam sententiam sequendo, præterquam quod participii συνδεδεμένα maxime propriam significatione retinebimus, & Pythagora digna admonitio hæc erit: illud etiam incommodi vitabimus, ne, cum Erasmo, hoc symbolum cogamur dicere idem esse cum isto quod col. sequente ponit, ἀναστὰς ἐξ εὐνῆς συνταράττειν τὰ στρώματα.

In eodem loco, Prouerb. Surgens è lecto, vestigium corporis confundito. p. 765. Videtur idem, &c.] Imo plane diuersum fuerit, si sequamur illam expositionem quam modo adnotaui: de qua, vt opinor, illis mecum conueniet, qui attente eam considerauerint. Clemens autem lib. στρωματέων 5. videtur hoc symbolum eodem pertinere existimasse, quo illud quod habuisti paulo ante, col. 19. χύτρας ἴχνος συγχεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ. postquam enim explicauit illud symbolũ, χελιδόνα ἐν οἰκίᾳ μὴ ἔχει (vt eo significetur, nõ recipiẽdos esse garrulos & futiles homines) paucis interiectis, addit: πάλιν ὁ πυθαγόρας, τῆς χύτρας ἀρθείσης ἀπὸ τῆς πυρὸς, τὸν ἐν τῇ σποδῷ τύπον μὴ ἀπολιπεῖν, ἀλλὰ συγχεῖν προσέταττεν καὶ ταράττειν ἀναστάντας ἐξ εὐνῆς τὰ στρώματα. οὐ γὰρ τὸν τύπον ἀφανίζειν μόνον δεῖ ἠνίττετο, ἀλλὰ μηδὲ ὀργῆς ἴχνος ἀπολιπεῖν. ἐπὰν δ' ἀναζέσασα παύσηται, καθίσασθαι αὐτὴν καὶ πᾶσαν ἀπαλείφον μνησικακίαν.

In loco, Religionis. A piscibus abstineto. p. 765. Symbolo XXXVI. *p. ead. versu Neque regionem.*] Apud Plutarchũ legitur, οἷς μήτε πνεύματος κοινοῦ, μήτε συμφύλου νομῆς μέτεστιν. adeo vt pro Regionem, debuerit vertere Erasmus Pastum, aut Pascua. hic enim aut catachresi vtendum, aut certe periphrasi. etiamsi autem νομὴ aliquando in illa altera significatione acciperetur, pro νομὸς, nec fides codicum suspecta foret: at hic nulllo modo eam habere posset.

In loco, Intemperantia. Adonidis horti. pag. 410. Adagio IIII. *pag. 23. versu 4. Fouentque animas breui duraturas, in, &c.*] Hic inuertit Erasmus sententiam authoris: absurde etiam dans animas illis hortis Adonidis. Inuertit autem, quia quod Plutarchus Deo, id ipse mulieribus tribuit, nempe fouere animas: & cum ad animas hominum id pertineat, ita interpretatur, quasi ad nescio quas illorum hortorum animas hoc referendum esset. Sed video quid Erasmum in errorem impulerit: nempe latens parenthesis eum fefellit. hæc enim omnia verba per parenthesin posita sunt, ὥσπερ αἱ τοὺς Ἀδώνιδος κήπους ἐπ' ὀστράκοις τισὶ τιθηνούμεναι καὶ θεραπεύουσαι γυναῖκες. Verum mutauit casum Plutarchus post parenthesin (quod ἀνακόλουθον fit aliquando ab authoribus) & quasi præcessisset μηδὲν ἔχοντας ἡμᾶς ἐν λόγῳ τίθεσθαι, aut tale quid (non autem μηδὲν ἐχόντων ποιεῖσθαι λόγον) subiunxit per appositionem, ἐφημέρους ψυχὰς ἐν, &c.

Prouerbio, Syncretismus. Loco de Amicitia. pag. 45. Consuetudinem habeas & conuictum cum illorum amicis.] Nemo non videat (qui quidem propius intueri hunc locum velit) absurdum esse quod hisce Latinis verbis præcipitur: nimirum vt illud tempus obseruemus, quo inter se dissidebunt fratres, vt tum potissimum cum eorum amicis consuetudinem & conuictum habeamus. Quorsum hoc? quæso. Rationi enim minime consentaneum est, vt consuetudinem habeamus cum amico eius qui nobis sit inimicus. Ac potius præcipiendum esset, vt eorum inimicis nos adiungentes, viribus collatis eos opprimeremus, interim dum illi, ob dissidium, sibi mutuo laturi opem non sunt, & vel hac ratione multo εὐαλωτότεροι futuri. Sed hoc non cogitauit Plutarchus: multo vero minus illud. Quid igitur? Consilium dat vnicuique vt si acciderit illi dissidium esse cum suis fratribus (intellige etiam, cum suo fratre, prout vel plures, vel vnicum esse contigerit) operam det vt eo potissimum tempore cum suis ipsius amicis versetur, & ab eorum latere quam minimum poterit, recedat: contra vero suos inimicos procul fugiat. Cur vero ita faciendum sit, ostendit iis quæ subiungit: Quia, inquit sinceri & minime fucati amici vna cum amico suum fratrem amante, & quidem ipsi amant: at ii demum qui inimici sunt, & quidem omnium maxime maligni, quum aliquem reperiunt, cui sit dissidium & odium aduersus suum fratrem, cum illo dissidente & ipsi dissidere, & odisse eundem videntur. Et merito profecto Plutarchus omnium maxime malignos hos esse dicit. cur enim apud fratrem fratri irascentem, & ipsi aduersus eundem iram præ se ferunt? Vt eum magis ac magis accendant, & oleum, quod aiunt, addant incendio. Interim vero ex illo, vbi commotum esse viderint (quo maxime tempore dicenda tacenda loqui homines solent) ea secreta expiscentur, quæ alioqui sedato animo, nunquam vulgauisset: & quæ occultasse multo illi vtilius fuisset. Pulcherrimus est profecto hic locus, & Plutarcho vere dignus: ideoque huncce eius interpretatione errorem silentio prætereundum non existimaui: præsertim quum eam sequendo, quod adduci videatur Cretensium exemplum, ἀπροσδιόνυσον esse videatur. illi enim, inuadentibus hostibus, non cum inimicorum amicis, sed cum suis ipsorum inimicis societatem inibant, seq; cum iis reconciliabant.

Prouerbio. Annus producit, non ager, In loco, Discriminis & prærogatiua. p. 218. Tamen nonnihil etiam differentiæ esse in ipso, &c.] Atqui hic διαφέρειν non significat differentiam: sed hac vel simili phrasi exprimendum fuit hoc verbum. Nonnihil etiam momenti esse in ipso soli ingenio. vel Alicuius etiam momenti esse ipsum soli ingenium. Quanquam nec illud Nonnihil, video cur dicat Erasmus: quum sit apud Theophrastum, μέγα.

In loco malũ accersitum: Prouerbio, Ipse sibi perniciem. p. 490. Sunt. n. & perniciosi, &c.] Tales reperiri fontes constat: sed eo tamẽ respexisse poetã nõ crediderim: sed hoc potius, quod, vt semel fons est repertus, nunquã postea deest aqua, sed alia post aliã sẽper fluit: ita etiã hæc res futura sit tanquã fons malorũ. i. alia ex aliis mala hinc nascitura: vel fore κακὸν ἀνήκεστον, vt sæpe dicunt. Solent etiam πηγὴν pro abundantia de re qualibet dicere: vnde & πηγὰς λόγων dixit Æschines, δακρύων passim legitur. Sic & πηγὰς λόγων dixit Æschines oratione περὶ παραπρεσβείας. Quinetiam fontem malorum pro prima causa, ex qua mala noua, tanquam noui e fonte riui, subinde manant, exponere possumus. Quemadmodum & radix malorum dicitur auaritia, quod ex ea, tãquam ex radice, infinita mala, alia ex aliis suppullulant. Qui vero malorum metropolin eam appellauit, itidem primam & præcipuam causam malorum significare voluit. quo etiam modo Latine Caput vsurpatur. Denique cur ad perniciosos fontes referre hoc Æschyli dictum necesse sit, non intelligo: quum alii adsint non tam longe petiti explicationis modi.

In loco, INFORTVNII. *Prouer. Genius malus. p. 176.*] Fallitur hic, dum hunc versum exempli causa profert, quasi Bonis diuis accipiatur, pro propitiis, & opponatur illi Iratis diis: cum, vt recte Acron admonet, & facile perspici potest, hoc dictum illi sit simile, Diis genite & geniture deos. Sic Prolem vel Progeniem diuum, Genus diuum, solent vocare poetæ hunc vel illum, quum quandam nobilitatis vel generositatis animi ὑπεροχὴν exprimere volunt: hac in re, si in alia vlla, Homerum imitantes, apud quem frequenter διογενεῖς appellantur reges.

In loco, Bonæ fortunæ, Prou. Albæ gallinæ filius. p. 97.] Exemplo aliquo cõfirmaturus, Albũ pro fœlici accipi, Senecæ locũ affert, in quo albæ sentẽtiæ pro apertis sumuntur: quũ citare debuerit aliquod genus loquendi in quo albũ pro

pro felici dictum sit. quale est hoc apud poetas: Albi siue candidi dies. quale apud Catullum:

Fulsere quondam candidi tibi soles.

Sic, Candida hora, Ouidio cuius est & hic versus:

Candidus & fœlix proximus annus erit.

In loco, Mali retaliatio, Prouerbio. Termeria mala. pa. 477. Græce finem significat: & τερμερίαν ἡμέραν extremū vitæ diē vocant.] Imo vero non τερμερίαν, sed τερμίαν ita vocat Suidas. Sic & Hesychius τέρμιον (non τερμέριον) exponit ἔσχατον. sic τέρμιοι, ὕστατοι (licet mendose in vulgatis exemplaribus ἄστατοι legatur. quod mendum non animaduerterunt qui in istis Græcolatinis lexicis adnotarunt, τέρμιος inconstans significare.) Sic deniq; & τερμιόεις, non τερμερόεις apud eosdem lexicographos, & apud authorem Etymologici reperitur: apud quem & τέρμιος ὁ ζεύς. Et à τέρμα durior sane esset παραγωγὴ, τερμέριος.

In loco, Fides. Prouerb. Oculis magis adhibenda fides. p. 248. Indicans Herodotum &c.] Ne cui posthac tale commentum placeat, profero hæc Plutarchi verba ex libello De exilio: Τὸ δ' Ἡροδότου ἁλικαρνασσῆος ἱστορίης ἀπόδειξις ἥδε, πολλοὶ μεταγράφουσιν, Ἡροδότου θουρίου. μετῴκησε γὰρ εἰς θουρίους, καὶ τῆς ἀποικίας ἐκείνης μετέσχε.

In loco, Vltio malefacti, Prou. Longæ regū manus.] Qui vnquā κρείσσων hic interpretatus sit deus, ex veterib. fuisse puto neminem: nec video quid illum in hanc interpretationem impulerit: cum vsitatissima nominis huius significatio loco optime conueniat. Potest autem hic versus vel à sequente disiungi, vt hic est disiunctus: vel cum eo coniungi, vt γάρ τι sint παραπληρωματικά.

In loco, Alia aliis placent, prouerb. Suum cuique pulchrum, p. 31.] ἔρωτι ponitur pro ὑπ' ἔρωτος, præ amore. vnde & quidam Amorem compellans, dixit: ἢ μὴ δίδασκε τὰ αἰσχρὰ φαίνεσθαι καλά.

In loco, Curiositas, Prouer. Corycæus auscultauit. p. 157.] Errat hic ipsemet, in eo quod putat erratum esse in exēplari Strabonis. nam primum λῃστήρια, optime legitur, sed iungendo πάντα cum περίπλουν, aliter quam ipse facit: deinde bene scriptum est διαλεγομένων, sed male ab eo intellectum. nā διαλεγομένων, non significat, eorū quæ dicuntur: sed, eorum qui colloquuntur. nec possum satis mirari, quomodo πραττομένων & διαλεγομένων cōiunxerit, nullam inter διαλεγομένων & λεγομένων cōstituens differentiā: cum tamen hoc simplex sit verbum, illud compositum: hoc significationem habeat actiuam, illud passiuam: cū deniq; λέγομαι significet dicor, at διαλέγομαι, colloquor, dissero, disputo. Sed talia multa viro infinitis negociis districto condonanda sunt. Tu ita interpretare Strabonis locum: Auidum auscultandi eos qui clanculum & in occulto colloquuntur.

In loco Proclinitas, Prouerb. Calcar addere currenti. p. 595.] Lapsus est hic memoria, vt & in aliis aliquot locis citandis author. contrarium enim est quod scribitur ab Ouidio, Nil nocet admisso, &c. Quod si aliter legeretur, inter se cohærentia non loqueretur poeta. His enim claudit versibus libri 2. De Ponto, elegiam. 6.

Qua tu quum præstes, remo tamen vtar & aura.

Nil nocet admisso subdere calcar equo.

In loco In stupidos, Prouer. Feles Tartessia. p. 405.] Vertit Erasmus gestantē, legens ἔχοντα, & ad με referens, nō leui errore: quū in ἔχοντ', nō α sed ε eliserit apostrophus: ideoq; vertendū fuerit, gestantes: videlicet duo ex his.

In loco Securitas. Prouer. Extra lutū pedes habes. p. 631.] ἔξω βελῶν. Imo diuersum hoc dicendi genus videtur esse ab illo. Nam extra lutū pedes habere is demum dicitur, qui in luto aliquandiu hæserit, sed ex eo tandem emerserit. At Extra iaculum, vel potius, teli iactum, esse is dicitur etiam, qui intra teli iactum antea non fuerit: sed ab eo semper longissime se remouerit.

In loco, Absurda: Prouer. Ad consilium ne accesseris. p. 16. ἄκλητοι δειλοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασι.] At Eustathius enarrans ex Il. β. versum, αὐτόματος δέ οἱ ἦλθε βοὴν ἀγαθὸς Μενέλαος, ait hinc prouerbium istud postea fuisse excogitatum, ἄκλητοι κωμάζουσιν ἐς φίλους φίλοι. παροιμιώδης Μενέλαος dicetur, qui prouerbio locum fecerit, cuius factum in prouerbium cesserit. At si vertas, obnoxius prouerbio: intellige, obnoxius prouerbio quod ab eo postea ortum est. Sed hoc non placet.

In loco Parasiti, Prouerbio, Qui mori nolit ante tēpus. p. 761.] Putauit asotos certæ cuiusdam gentis proprium esse nomen, dum nimiū properante oculo, & per transennā, quod aiūt, Ciceronis locū illum inspexit. Alioqui certe animaduertisset, non de certa quapiā gente loqui Ciceronē, cui à luxu vitę nomē tributū sit: sed quos antea vocauerat Latino verbo luxuriosos, eosdē postea nūcupare Græco asotos. Cuiusmodi homines videre est hodieq; in quauis gente & natione, non in certa quapiā. adeo vt non dicendum fuerit, quasi de gēte quæ nostro tempore abolita esset, Erant ebrii: &, Stertebant: sed vt de genere hominum, cuius nostrum quoq; seculum feracissimum est, Sunt ebrii & stertunt.

In loco, Ingrata ob vetustatem Prouer. Piscis repositus. p. 392. ἰχθὺν οὐ δεῖ ἐς τὸ μέσον ἕλκειν.] Non intellectus ab eo loci Plutarchi sensus, fecit vt ita efferendum esse prouerbium existimaret. Sed deprauatio quæ ibi in vulgatis exēplaribus habetur, Erasmū apud me facile excusat, & apud alios quoq; excuset velim. Est aūt ea in his verbis, οὐχ ἑλκόμενον: pro quibus legendum est, vt in veteribus libris, διά τί οὐχ ἕλκομεν, omnino enim postulat verbum aliquod oratio, vtpote alioqui imperfecta manens. Reponentes igitur hāc lectionē, simul & in locū huius Erasmicę interpretationis, Quin illū piscē qui in mediū nō trahitur vna cum chœnice Pythagorica: hāc substituamus, Cur nō illū piscem in medium trahimus vna cum chœnice Pythagorica? Habetur autem hic locus συμποσιακῶν decadis 7. c. 4. in qua quæritur, cur priscis Romanis ne mensa inanis tolleretur, item ne lucerna extingueretur, prouidere moris esset. Ibi cum singuli quædam ad problema de lucerna facientia protulissent, & Eustrophus de altero sententiam suam pronunciasset, dicēs, illis morem fuisse ne mensa inanis remoueretur cauere, quod semper aliquid seruis & seruorum liberis à cœna relinquendum existimarent: vnde & Persarum reges non solum amicis & pręfectis satellitib. particulas suarū cœnarum mittere solitos, sed etiā seruorū, atq; adeo canum cœnam in illorum mēsa proponi solitā: cum, inquā, hęc Eustrophus dixisset, tū Plutarch. At illum ex prouerbio repositum piscem cur nō trahimus in medium, vna cum Pythagorea chœnice? Quib. verbis quid significat? Nimirum perinde est ac si dixisset: Cur non prouerbium, quo piscis repositus iactatur, & chœnicem Pythagoricā in medium proferimus, & eorum mentionem facimus, cum ad id de quo quæritur problema vel maxime pertineant? Vel: Cur non è prouerbio sumimus piscē ἀποκείμενον, eumq; in medio ponimus, vna cum Pythagorica chœnice? Vel: Cur non prouerbium hoc, Piscis repositus, & Pythagoræ de chœnice symbolum præsenti sermoni accommodamus? Ac festiuissime profecto dixit & loco conuenientissime (in conuiuio. n. habebantur hi sermones) Quin piscem recōditum in medium retrahimus? quasi videlicet in medio poni edendum vellet. cū, vti dixi, intelligeret, Quin piscem reconditum in mediū proferimus, huic sermoni nostro adoptandum? Quin trahimus in sermonem nostrum prouerbiale dictum, Piscis repositus? Hinc satis superq; apparet, ex prouerbii huius verbis non esse illa ἐς τὸ μέσον ἕλκειν.

In loco Luxus, Prouer. Thessalorum alæ. p. 458.] Recte quidem, si πτέρυγες siue πτερύγια, manicas significarent: sed non hoc dicit Pollux, non Hesychius, non Eustathius: nō deniq; ipse vnde prouerbium hoc sumptum est, Suidas. scribit enim θετταλικαὶ πτέρυγες dictum fuit, quod πτερύγιον haberent chlamydes Thessalicæ. sunt autem anguli ex vtraq; parte, quod alis sint similes. Hesychius autem ait, πτέρυγας esse partem tunicæ eam quæ est circa fimbrias: item πτερύγια inter cætera significare dicit extremitates indumentorum. Pollux autem aperte χειρίδας (à quibus χειριδωτοὶ χιτῶνες appellantur) à pterygibus seu pterygiis distinguens, ait: μέρη δὲ ἐσθῆτος πτέρυγες μὲν καὶ πτερύγιον (malim πτερύγια) τὸ ἥμισυ τοῦ χι-

χιτωνίσκου· χειρῖδες δὲ τὰ περὶ ταῖς χερσίν. Idem alibi: θώραξ, καὶ τὰ μέρη τοῦ θώρακος, πτέρυγες· καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ, γύαλον. Quod autem illic pterygas χιτωνίσκῳ tribuerit, hic autem θώρακι tribuat, mirandum non est: cum etiam Xenophon in 4. ἀναβάσεως scribat: εἶχον δὲ θώρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἤτρου· ἀντὶ δὲ τῶν πτερυγίων, σπάρτα πυκνὰ ἐστραμμένα. vbi vocis huius significationem plane ignorauerunt interpretes: vtpote quorum alter fundas, alter plumulas verterit. Recte autem, & magis proprie fortasse, thoracibus dantur pteryges, quibus Thessalos delectatos, ex hoc prouerbio (si tamen prouerbium est) videtur esse perspicuum: cum & thoracibus illos præcipue vsos quidam tradiderint: & Pollux illis verbis quæ vltima ex eo protuli, subiungat: ἰάσων δὲ ὁ θετταλὸς τὸ ἡμιθωράκια προσεξεῦρε. Eustath. autē scribit, θετταλικὰ γέρα nominat, quod pro præmio certaminis constituta illic essent.

In loco, Taciturnitas. Prouer. In sinu gaudere. p. 674.] Hic versus non eodem pertinet quo præcedentes duo. nam illis significatur, apud se continere: hic autem indicat, apud alium effundere. Flentes enim mutua alter in alterius sinu, suos vicissim alter alteri mœrores exponunt.

In loco, Securitas, Prouerbio, Porro à Ioue atque fulmine pag. 631.] Ita explicat Erasm. hoc prouerbium, quasi ita efferretur, πόρρω Διὸς τοῦ κεραυνὸν ἔχοντος. i. Procul à Ioue qui fulmen habet. Nam, vt habemus, Procul à Ioue, procul item à fulmine, non simpliciter admonemur esse cauendum à præpotentibus quibus vires suppetant ad sæuiendum in nos pro sua libidine: sed fortunam splēdidam, vel vitæ splendorem, quē assequi possumus versando cum principibus non tanti nobis esse debere, vt pericula quę illam vitam comitantur, non magis exhorrescamus, quam eius splendorem admiremur. Vel breuius. Vitam priuatam fortunamq; mediocrem, cum securitate coniunctam longe anteferendam esse vitę quę dignitati & magnis opibus adiunctam semper habeat periculum. Sic fere videtur explicare Synesius, quum scribit in oratione de regno: ὧν τἀναντία τοῖς τυράννοις ὑπάρχει, δι' οὓς ἡ κομψὴ παροιμία, πόρρω Διός τε καὶ κεραυνοῦ, διὰ δὲ ἐπιβούλως τοῖς οὖσι χρωμένους, ἀδεέστερον εἶναι λέγουσα τὴν μετ' ἀπραγμοσύνης ἀσφάλειαν τῶν ἐν ἐπιφανεῖ βίῳ κινδύνων. Sic & Ouid. scribit, carendum esse commodis quæ potentes afferūt secum versantibus vt simul careamus incommodis & malis quæ ab iisdem afferri possunt. postquam enim (alludens, vt opinor, ad hoc adagium) dixit,

Viue tibi, quantumque potes prælustria vita:
Sæuum prælustri fulmen ab arce venit:

rationem reddens propter quam hoc det cōsilium, subiungit,

Nam, quanquam soli possunt prodesse potentes:
Non prosit potius si quis obesse potest.

Ita enim legendum est: non, vt in quibusdam editionibus:

Non prosunt: potius plurimum obesse solent.

nam hæc electio, præterquam quod durissimum versū & vix Ouidianum reddit, non satis veram continet sententiam: vt omnibus aliquo præditis iudicio perspicuū esse puto. Certum est enim principes aliquando prodesse, sed vicissim interdum nocere. Cæterum quo respexit in illis versibus eodem & in his respicere videtur:

Ignoscant augusta mihi loca, dique locorum.
Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.

In loco, Ignauia. Prouerb. Neque natare, neque literas. p. 284. λεγόμενον ὡς τό.] Male traiecit interpretationem harum vocum, ὡς τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο reponetur ea in suū locum hoc modo: Sed perinde coarguendum existimas, quasi qui, quemadmodum dici consueuit, neq; literas, &c.

In loco, Festinatio, Prouerb. Velis equisque. p. 237. Similem conatum significat, Velis &c.] Non Velis equisque, (duo quæ ad contraria elementa pertinent, copulando) sed Velis remisq;, Viris equisque, Ciceronem aliosque antiquos scriptores dixisse existimo: hoc loquendi genere sumpto à bello, vehementissimam contentionē virium: illo autem à re nauali translato, summam celeritatem exprimere volentes. Ac primum quidem, quod ad Ciceronis locum attinet, ex libro de Offic. 3. in quo Erasmus vulgata quædam exemplaria sequens, legit, Cuhis equis velisque decertandum est: hanc lectionem authoritate veterum codicum refello, in quibus non Equis velisque, sed Viris equisq; legitur. Illius autem loci lectionem, quem ex epist. ad Qu. fratr. affert, suspectam reddunt, vel me tacente, etiam vulgata exemplaria, quæ inter se de ea minime consentiunt. Auget autem suspicionem tertius hic eiusdem authoris locus, libri 9. epistolarum ad familiares, epistola 7. Nunc quando confecta sunt omnia, dubitandum non est quin equis viris, nam vt, &c. Etenim quum hic quoque illa lectio sit in quibusdam typographicis editionibus, at in aliis, hæc, Equis velis: permutari temere ab imperitis librariis similitas horum loquendi generum voces, quis non perspiciat? Hoc igitur me (& alios, vt opinor) merito inducat ad suspicandum, illis Cicer. in epist. ad Qu. fratrem verbis subesse deprauationem. Sed ipsa ratio non in hanc suspicionem nos inducere, sed plane id persuadere, & ad credendum adigere videtur. Fingamus enim M. Tullium duabus diuersis loquendi formulis eundem datiuum, equis videlicet, ad diuersa significanda, adhibere voluisse: quod equi vt certamini ob vires, ita celeri cursui ob agilitatem sint apti: certe eadem ratione qua dixisset, Tum equis, tum velis, ad magnam velocitatem ostendendam, eadem dicere potuisset, Tum equis, tum ventis. Quod si licuisset illi ita loqui, & nobis liceret sic, Quadrigis & velis: vel, Tum quadrigis, tum ventis. At qui non sunt ἀνάλογα, Quadrigæ & venti, aut vela: sed Quadrigæ & naues. ἀνάλογα autem essent Laxæ habenæ & Vela. Nam qui nauibus & quadrigis se aliquid quærere dicit, terra marique id à se quæri indicat, non protinus tamen & celeritatem viæ significat, eam si demonstrare velit, laxatis equorum habenis & passis nauium velis se dicet currere. Verum non quid à Cicerone dici potuerit vel non, sed quid dictum sit, videamus, vulgatis codicibus plus fidei quam antiquis libris non adhibentes. Velis remisque fugienda legibus apud eum Tusc. 3. eodem modo dictum quo à Plauto, Remigio veloque fuge: nimirum maximam indicando celeritatem. Pro eodem alibi, Remis ventisque. At vbi maximum conatum significare vult, dicit Equis virisq;. Superest igitur, vt illa epist. ad Qu. fratrem verba expendamus, Cursu corrigam tarditatem, tum equis, tum velis. Hic alia exemplaria habent, Tum equis, tum viris: vt testatur etiam Erasmus. Verum Equis, viris, non de celeritate cursus, vt modo vidimus, sed de summo nisu vsurpat Cicero. Hic ergo eum ad exprimendam celeritatem vsum esse illa sermonis formula, mihi non est verisimile. vnde fit, vt Tum equis, tum viris, nihilo magis hic scripsisse Ciceronem existimem, quam Tum equis, tum velis. Extat & tertia lectio, Tum equis, tum vero: ablatiuo viris, in particulam vero, mutato, & quidem ex coniectura, quæ tamen in nouissimis operum Ciceronis editionibus in textum, velut authoritate veterum codicum nitens, recepta est. At loquendo sic, Tum equis, tum vero quadrigis, figura omnium maxime poetica videtur futura, διὰ δυοῖν. per quadrigas enim, quadrigarum equos (qui & quadriiuges appellantur) scimus intelligi. Quod si hac figura vti voluisset, particulam Tum huic sermoni non adhibuisset, sed copulatiuam Et, dicens: Equis & quadrigis, id est, Quadriiugis equis. Nisi forte aliquis, vitans huiusmodi figuram (vt certe vitanda est) equis exponat περὶ τῶν κελήτων, quadrigis autem de equis currui iunctis. aut cere, quoniam additur poeticis, insolitum nescio quid, & à communi vsu remotum significari existimet. Verum enimuero quum hæc lectio, Tum equis, tum vero quadrigis, ex coniectura duntaxat profecta sit, eam illi tueantur qui excogitarunt. Interim si illis in contextum eam reponere permissum fuit, liceat mihi quod longe minus est, meam non ipsi Ciceronis loco, sed tantum his annotationibus inserere. & quidem licebit credo. Dico

do. Dico itaque mihi videri, quod in aliis M. Tullii locis contigisse paulo ante ostendimus, idem & in hoc accidisse: vt nimirum duorum loquendi generum diuersorum verba permutata fuerit: & me suspicari Ciceronem ita scriptum reliquisse, Cursu corrigam tarditatem, tum remis tum velis: aut (quoniam scribis poema ab eo nostrum probari) quadrigis poeticis. Ac de his quidem locis quid præterea dicam, non habeo. Reliquum est vt illius generis loquendi, Equis viris, citra prouerbialem figuram, atque adeo citra metaphoram vsurpari, pauca ex multis exempla proferam; quo maior iis quæ dixi, fides adhibeatur: Ciceronem videlicet Remis & velis, Equis & viris, non autem Equis & velis dixisse. Liuius: Quacunq; ibant, equis virisque longe ac late fuso agmine immensum obtinentes loci. Idem: Armis, viris, equis, commeatibus iuuant. Sallustius: Equis, viris, pecunia amissa, nunquam defessi sunt armati de imperio certare. Cæsar De bello ciuili l. 3. Pompeiani, quod is mons erat sine aqua, diffisi ei loco, relicto monte, vniuersi viris equis Larissam versus se recipere cœperunt. Ita enim hic legendum puto: hæc verba, Vniuersi iuris eius (quæ vir doctissimus Petrus Victorius ex antiquo exēplari profert, sensum qualemcunque ex iis elicere conans) vestigia esse huius antiquæ & veræ lectionis, Vniuersi viris equis, persuasum habens: & vel ipsi Victorio, ni fallor, facile persuasurus. Cęterum ne quis existimet in hoc dūtaxat casu hanc sermonis formulam efferri solitam, en apud Sallustium: Vbi quemque periculum ceperat, ibi resistere ac propulsare: arma, tela, equi, viri, hostes atque ciues permisti. Et ita quidem in propria significatione, ei absque metaphora vti dixi. Aptissima autem metaphora equis virisque id fieri dicitur, quod omni virium contētione fit: quum equi & viri, id est, equitatus & peditatus, milites omnes, & totum belli robur (externa adiumenta excipio) complectamur.

Eodem loco. Prouerb. Citis quadrigis. pag. 236.] Hi ablatiui, Quadrigis poeticis, non iunguntur cum infinitiuo probari, sed cum illis verbis, Cursu corrigam tarditatem. nam per parenthesin posita sunt hæc, Quoniam scribis poema ab eo nostrum probari. Sed totum Ciceronis locum afferre præstiterit. ita igitur ille: Ac fortasse efficiam quod sæpe viatoribus, quum properant, euenit, vt si serius quam voluerunt, forte surrexerint, properādo, etiam citius quam si de multa nocte euigilassent, perueniant quo velint: sic ego, quoniam in isto homine colendo tam indormiui diu, te me hercule sæpe excitante, cursu corrigam tarditatem, tum remis, tū velis, aut (quoniam scribis poema ab eo nostrum probari) quadrigis poeticis. Nam cur legendum hic censeā, Tum remis, tum velis, aut quadrigis, satis superque in præcedente annotatione declaraui: euigilassent autem, non vigilassent, legi debere, in meis in Ciceronem castigationibus probaui: aut certe probasse mihi visus sum.

In loco Excellētia, Prouer. Equis albis præcedere. p. 184.] Videtur potius ita efferendum prouerbium verbis Horatianis, Albis equis præcurrere.

Ibid. Dicebant: vel antiquitus equi albi meliores.] Atqui etiam Virgil. equos albos plane vituperat, quum scribit:

> *---Honesti Spadices, glaucique. color deterrimus albis.*

Ibid. Vel quod victores.] Etiamsi constaret, triumphātes equis albis vectari solitos: at in pompa triumphi tanta vti solitos celeritate, nequaquam verisimile foret.

Ibid. Græci simpliciter dicunt παριππεῦσαι.] Suidas παριππεύσαντες exponens παραδεδραμόντες, non accipit verbum παρατρέχειν (cuius participium est παραδεδραμόντες) metaphorice, pro longe antecellere: sed in propria significatione pro præcurrere, prætergredi. Deinde παριππεύειν sonat equitando siue equestri cursu pręcedere, ad verbum pręequitare: non facta collatione cum alio genere cursus, sed inter diuersos ἱππεύοντας, qui cæteros præcurrit, is dicitur παριππεύειν.

In loco Pertinacia. Prouer. Mordicus tenere. pa. 582. Quod Græci vocant ὀδὰξ.] Imo potius ἀπρὶξ nam ὀδὰξ respondet quidem plane Latino mordicus, sed absque metaphora sumpto: vt quum dicit Homer. Iliad. β.

> πρηνέες ἐν κονίῃσιν ὀδὰξ λαζοίατο γαῖαν. & Odys. α.
> ---οἱ δ' ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φύντες.

At quum translate vsurpatur aduerbium mordicus pro pertinaciter, tum vero haud scio an possit aliquis recte interpretari ὀδὰξ. De ἀπρὶξ autem dubitandum non est: quod iungitur prǽsertim cum verbo ἔχεσθαι, in hac significatione. vt apud Lucianum in Necyomantia: τοὺς γοῦν καταφρονεῖν παραινοῦντας χρημάτων ἑώρων ἀπρὶξ ἐχομένους αὐτῶν, καὶ περὶ τόκου διαφερομένους, καὶ, &c. Transfertur autem & ad res incorporeas. vt quum dicit Longinus: καὶ τούτου γε φίλτατε ἀπρὶξ ἐχώμεθα τοῦ σκοποῦ. adeo vt dubium non sit, quin quod dixit Cicero, Perspicuitatem mordicus tenere debemus. Græce dici possit, τῆς ἐναργείας ἡμᾶς ἀπρὶξ ἔχεσθαι χρή.

In loco. Experientiæ. Prouerb. Omnem rudentem mouere. p. 228. Nunc te necesse est.] Infinitiui ἐξιέναι proprietas non exprimitur verbo expedire. idem enim valet hic ἐξιέναι, quod apud Platonem ἐφιέναι quo vsus est in efferendo hoc prouerbio, quum diceret, πάντα κάλων ἐφιέντες. Scimus autem ἐφιέναι, verbum è verbo, esse immittere atque hac ipsa voce vsus est (nescio an ad Græcam respiciens.) Plinius iunior in quadam epistola, scribens: Proinde iure vatum inuocatis diis, & inter deos ipsos cuius res, opera, consilia dictaturus es, immitte rudentes, pande vela: ac, siquando alias, toto ingenio vehere. Quem locum citasse profuerit non tantum ad confirmandum hoc loquendi genus, sed multo etiam magis ad intelligendum, quis sit apud Latinos quoque huius prouerbii vsus. qua de re tacuit Erasmus. Cæterum quod dixit Plinius quatuor verbis, immitte rudentes, pande vela: Græcus quidam author in suo epigrāmate expressit tribus, illa quidem Platonis vocabula retinens, sed orationis formam mutans. ita enim claudit quendam pentametrum,

> ---λαῖφος ἔφεσθε κάλοις

Obiter etiam admoneo, omissum esse ab illo genitiuum σεαυτοῦ post ἐξιέναι, vt in Græcis verbis, ita & in eorum interpretatione. cui tamen non parum subest elegantiæ. Cæterum video & alio modo posse accipi ἐξιέναι: sed cur ab illa tam apta significatione discedere debeamus, non video.

Et lemma.] Maior est hic quam in proxime præcedēti versu error, ob male vsurpatam vocem lemma: nam hac Latini à Græcis mutuo sumpta vtuntur duobus modis: quorum vtrumlibet hic accipias, alienissimam habebit à mente Aristophanis significationem, ac nullo pacto huic loco congruentem. Miror autem cur lectionem Aldinam λῆμα, in λῆμμα mutandam putauerit. nisi forte non veniebat illi in mentem, esse in vsu etiam λῆμα: idque longe aliud quam λῆμμα significans: nimirum animi præsentiam, animi robur, audaciam. quæ voces ad huius loci interpretationem sunt aptissimæ.

In loco. Discriminis, Prouerbio, Sub omni lapide scorpius dormit. pag. 745.] Ita exponit hoc adagium Erasmus, quasi scriptum sit, Caue à lapide sub quo scorpius dormit: vt videlicet admoneat prouerbium, Caue ne apud captiosos & calumniosos temere loquaris. Atqui effertur alio modo prouerbium, vt videmus: isto videlicet, Sub omni lapide scorpius dormit. Quod qui dicit, non monet vt caueamus à scorpio (quis enim tali admonitione opus habet?) sed monet, passim & sub omni saxorum genere scorpios solere latitare. cogitandum relinquens, omne saxi genus suspectum nobis esse debere. Videtur itaque hæc prouerbialis allegoria, Sub omni lapidum genere scorpius dormit, hunc sensum aperte præ se ferre: Omni in loco reperiūtur dolosi homines, Nullum est hominum genus cui non admixti sint aliqui fraudulenti, Inter omnes homines, cuiuscunque conditionis sint, insidiosi & fallaces aliqui reperiuntur. At si velimus in præcepti formam sensum huius adagii redigere, ita licebit explicare: Nulli homini incognito fidē-

dum, nihilo magis quam vlli lapidi temere insidendum: ne forte sub eo scorpius latẽs, & qui veluti sit in insidiis (ὑπολαιλοχήσας, ait Nicander) ex suis latebris sensim prorepat, & incautum pone feriat.

Ibid. vers. Conueniet & in morosos.] Hoc erit magis abuti quam vti adagio. Nam quum hæc verba veram & vtilem admonitionem habeant, vbiq; esse à fraudib. & insidiis periculum: si exponamus ea de morosis aut pigris hominibus, vanum nescio cuius periculi metum in excusationem stulte proferentibus, serium dictum velut in locum conuertemus, ac plane faciemus hoc prouerbium simile illi, Quid si cœlum ruat?

Ibid. vers. Τὴν παλαιὰν· ὑπὸ λίθῳ γὰρ παντὶ που χρὴ μὴ δάκῃ ῥήτωρ ἀθρεῖν.] Animaduerte, in his Aristophanis verbis allusionẽ esse, non tam ad illa verba quæ Erasmus modo attulit, quam ad ea quæ illis adiunguntur in scholio. id enim integrum ita quidam proferunt, ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκόρπιος εὕδει· φυλάσσεο μή σε δάκῃ alii, quorum est Athenæus, sic: ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος ὦ ἑταῖρε ὑποδύεται· φράζευ μή σε βάλῃ· τῷ δ' ἀφανεῖ πᾶς ἕπεται δόλος. Hinc autem apparet mendosa esse hoc in prouerbio, vulgata exemplaria Suidæ, quum ibi legatur ita, ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος εὕδει· φυλάσσεο. nam post φυλάσσεο sententiam manere imperfectam, perspicuum est. nec dubito quin ille addidisset μή σε δάκῃ, vel μή σε βάλῃ, vt est apud Athenæum. cuius tamen vulgata exemplaria (de hoc enim admonitum esse volo) frustra adieris, vt hæc verba, & reliqua quæ modo citaui, inuenias. habẽtur enim in illa libri vltimi parte, quæ in typographicis editionibus desiderantur.

In loco, Inanis opera. Prouerb. Aranearum telas texere. pag. 323.] Puto lapsum memoria Erasmũ hic posuisse magnas aues ἀντὶ σφηκὸς ἢ μελίττης. Sic enim apud Stobæum: ὥσπερ γὰρ εἰς ἀράχνια ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ μυῖα ἢ κώνωψ, κατέχεται, ἐὰν δὲ σφὴξ ἢ μέλιττα, διαρρήξασα ἀφίπταται· οὕτω, &c. cuiusmodi apophthegma qui dam Anacharsidi adscribunt.

Ibid. In Prouerb. ouum adglutinas. ᾠὸν κολλήεις.] Quomodo κολλήεις possit esse verbum indicatiui modi, præsentis temporis, secundæ personæ, quod significet adglutinas, intelligere non possum. à κολλάω enim esset κολλάεις, & per contractionem κολλᾷς: & hoc in vsu potius quam illud, vt βοάεις potius quam βοᾷς. Quia tamen κολλάεις vicinius est lectioni quam habemus, reponendum puto: aut certe futurum κολλήσεις, id est, adglutinabis. Vt si quem videamus multum temporis & laboris frustra impendentem in rem aliquam, illi dicamus ᾠὸν κολλήσεις. Ouum conglutinabis, id est: Si hoc effeceris quod efficere conaris, perinde fuerit ac si ouum conglutinaris. vel: Non minus hac re tempus atque operã perdes, quam in ouo conglutinando.

Ibidem. Prouerb. Actum agere. pa. 327. M. Tullius libello De amicitia indicat, &c.] Itidem in prouerbio, Priusquam mactaris, excorias, ex loco hoc Ciceronis probare vult, hoc adagium, Actum agis, esse finitimum illi, Priusquam mactaris, excorias. Quod mihi persuaderi nullo modo potest, ob eas quas proferam ibi causas.

Ibidem. Prouerb. Cotem alis. pag. 326. ἀκόνην σιτίζεις: *id est, Cotem alis*] σιτίζειν hic non simpliciter significat alere, sed largo cibo alere ad saginandum: quemadmodum & σιτεύειν. à quo σιτευτὸς, vt ab illo σιτευὸς pro saginato, quo modo & altilis à Latinis vsurpatur. Ac σιτίζειν significare hic quod dico, apparet ex declaratione Zenobii, siue, vt vult Erasmus, Zenodoti. qui his verbis, ἀκόνην σιτίζειν (ita enim legitur illic per infinitiuũ) subiungit: ἐπὶ τῶν τροφῇ μὲν πολλῇ χρωμένων, μηδὲν δὲ εἰς τὸ σῶμα ἐπιδιδόντων. Sed & apud Suidam totidem habẽntur verba excepto hoc πολλῇ: omisso, non consulto, sed librarii incuria.

In loco, Impossibilia. Prouer. Ab asino lanam. pag. 291. ὄνου πόκαι.] Prouerbium ὄνου πόκαι, vel potius πόκες, aut πόκοι (nec enim fidendum est vulgatis Suidæ exemplaribus) Aristophanis interpres non ait de iis quæ nusquam sunt dici, sed de re inutili, οὐδὲ γὰρ αὐτοῦ ὄνου πόκες χρησιμεύουσιν, inquit, id est. Neq; enim asini πόκες vllam vtilitatem adserunt. Sic & Eustathius ἐπὶ τῶν ἀκερδῶν ἢ ἀλυσιτελῶν vsurpari scribit. sed apud eum male effertur prouerbium ita, εἰς ὄνου πόκους, perperam addita præpositione ex Aristophanis loco. Cæterum quum eius scholiastes ait, asini πόκας nulli vsui esse, fatetur illum habere πόκας, quam vocem quum absurdum videatur hoc loco lanam vertere (quis enim asini lanã vsui non esse dixerit, quum nullam habeat? malim interpretari villos. At quum altero modo effertur adagium, ὄνου πόκας ζητεῖς: tunc πόκας interpretanti lanam, non repugnabo. Neq; enim Asini villos quæris, iactari posset in eum qui stulte quæreret quod nusquam reperiri potest, si verum sit asinum habere villos: Nisi forte quis respondeat esse quidem villos asino, sed quos habiturũ se nemo sperare debeat. Quamobrẽ? Quoniam, vt ait Aristophanis enarrator, τὸν ὄνον οὔτε πέξαι τις δύναται, οὔτε κείρασθαι: id est, asinum neq; pectere potest quisquam, neq; tondere. Quod etiam videntur existimasse qui, Asinum tondes, vsurpari putauerunt ἐπὶ τῶν ἀνηνύτοις ἐπιχειρούντων: id est, de iis qui impossibilia tentãt. quæ etiam eiusdem enarratoris est sententia. Idem vero ait eam ob causam quod neque pecti neq; tonderi possit asinus, prouerbium ὄνου πόκες dici ἐπὶ τῶν ἀνηνύτων καὶ ἀνυποστάτων. Suidas quoque ait prouerbium vsurpari ἐπὶ τῶν ἀνηνύτων (nam ex errore est in vulgatis editionib. ἀνοήτων) καὶ μὴ ὄντων. at ego scire velim, de quibus asinis hoc intelligendum sit, eos neque pecti posse neque tonderi. nullum enim vidi in quo hæc essent impossibilia, nimirum eius villos (præter paucos quosdam) pectere, eosdemque tondere. Sed agasonum hac de re esto iudicium. missum enim hunc sermonem faciam, ne de lana asinina disputans, de lana caprina disputare dicar.

In loco, Vanitas. Prouerb. Quæ apud inferos. pag. 697.] Imo vero nihil minus quam hæc verba, τὰ ἐν ᾅδου, prouerbialia esse tradit. Nam hos Aristophanis versus enarrans,

> τίς εἰς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
> τίς εἰς τὸ λήθης πεδίον, ἢ 'ς ὄνου πόκας;
> ἢ 'ς κερβερίους, ἢ 'ς κόρακας, ἢ 'πὶ ταίναρον.

postquam dixit Aristophanem ex hoc secundo loco quem appellat ὄνου πόκας (id est, asini villos) indicare τὸ ἀδύνατον τῶν καθ' ᾅδου, id est, impossibile esse vt extent apud inferos quæ feruntur extare: addit, paucis interiectis: λέγεται δὲ καὶ ὀνοκείρεις, ἐπὶ τῶν ἀνηνύτοις ἐπιχειρούντων· ἐν τῷ αὐτῷ τρόπῳ φαμὲν καὶ τὸ χύτραν ποικίλλεις, καὶ κόπρον ἀναθυμιᾷς. ἀνήνυτα δὲ καὶ τὰ ἐν ᾅδου. διὰ τοῦτο οὖν ὄνου πόκας ἀνέπλασε ποιητικῶς. Id est: Dicitur etiam Asinum tondes, de iis qui aggrediuntur impossibilia. eodem videlicet modo quo dicimus, Ollam variegas: &, Stercus odoribus perfundis. Impossibilia sunt autem & quæ apud inferos (ἀνήνυτα δὲ καὶ τὰ ἐν ᾅδου) propterea igitur asini villos poetico more finxit. Hæc ille: non dicens prouerbiũ esse τὰ ἐν ᾅδου: sed in eos qui aggrediuntur impossibilia, iactari hoc inter cætera, Asinum tondes. quoniam vero itidem ἀνήνυτα καὶ τὰ ἐν ᾅδου, id est, impossibiles sunt res quæ apud inferos esse commemorantur: ideo poetam finxisse locum quendam illic appellari asini lanam, eius nomen sumendo à re quam impossibile est esse. indicare volentem, nihilo magis esse posse res quæ apud inferos esse narrantur, quam esse potest res illa à qua locus ille nomen acceperit. Obiter autem & de hoc te admonebo, vt quæ hic dicuntur ab Erasmo, Eodem loco interpres admonet, &c. ita intelligas: Eodem loco vbi est prouerbium, ὄνου πόκες siue πόκοι, interpres Aristophanis admonet, &c. Hoc enim ita dicit quasi hoc prouerbium proxime subiungeretur illi, Ab asino lanam, quanquam in eo non citauerat ipsum interpretem, sed tantum poetam.

Citatq; Aristarchum authorem] Lapsus memoria hoc dixit. non enim à scholiaste Aristophanis, sed à Suida hic Aristarchi locus citatur in prouerbio, ὄνου πόκαι.

In loco. Inanis opera. Prouerb. Contorquet piger funiculum. pag. 327.] Præsenti tempore pro præterito: vtitur Pausanias in narratione, Græci sermonis cõsuetudinem

nem ſequens. ideo vertendus ita fuit hic locus: Hunc Ocnum aiunt hominem fuiſſe induſtrium, operiq; intentum, ſed vxorem habuiſſe ſumptuoſam ac prodigã: vt quicquid is ſuo labore corraſiſſet, id mox abſumeretur ab illa.

Ibid.] Huius loci Plutarchi falſam lectionẽ protulit, cui reſpondentem affert interpretationem. tu vtramq; corrige, ita legens Græca verba: ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἐν ᾅδου ζωγραφούμενος σχοινοπλόκος ὄνῳ τινὶ παρείησιν ἐπιβοσκομένῳ καταναλίσκειν τὸ πλεκόμενον. & ea Latine ſic interpretans: Sed quemadmodum is qui apud inferos depictus habetur funis contortor, aſino cuidam permittit depaſcenti abſumere. Miror autem cur verterit ᾧ τινὶ παρείησι, cui adeſt nam ᾧ τινὶ quidem ſignificat cui: ſed παρείησι pro adeſt, hoc eſt pro πάρεστι, nullo modo accipi queat.

In loco. Modeſtia. Prouer. Ita fugias ne præter caſam. p. 508. ἤδη καὶ παρὰ θύραν, &c.] Quod vertit, ἤδη δὲ παρὰ θύραν βιαζόμενοι, iam & præter caſam incitati, vereor vt nimis violenta ſit interpretatio: & hic Luciani locus obtorto, quod aiunt, collo, ad Latini prouerbii ſenſum trahi videatur. Atque vt verba facile eam admitterent, non video quomodo præcedentibus & ſequentibus reſpondeat. Haud ſcio an referri poſſit ad id, quod ſæpe legitur & apud hiſtoricos: qui quum deſcribere volunt magnam hominum turbam certatim properantium irrumpere in aliquem locum, dicunt eos ὠθίζεσθαι περὶ τὰς θύρας, vel τὰς πύλας. interdum etiam ad hoc exprimendum vtuntur verbo βιάζεσθαι, niſi me fallit memoria. Sed & παρωθεῖσθαι interdum ita vſurpatum reperitur: vt apud hunc ipſum authorem, in dialogo qui ἁλιεὺς ἢ ἀναβιοῦντες inſcribitur: πικροῦ γέλωτα ὀφλισκάνουσιν ὠθιζόμενοι ἐπὶ ταῦτα, καὶ περὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας ἀλλήλους παρωθούμενοι. Fateor quidem non περὶ θύραν hic legi, ſed παρά: verum, niſi errorem librarii hic eſſe ſuſpicabimur, παρὰ θύραν ita hic accipere poterimus, vt apud Ariſtophanem παρὰ τὴν εἴσοδον, pro κατά. Siue autem legas εἰς βιαζόμενοι, vt in vulgatis editionibus Luciani habetur: ſiue cum Eraſm. βιαζόμενοι: perinde eſt.

In loco, Repellentis, Prouerb. Aliam quercum excute. p. 617. ἄλλην δρῦν βαλάνιζε.] Fortaſſe rectius ſic: Ex alia quercu glandes collige.

In loco, In Stupidos. Prouerbio. Bis pueri ſenes. pag. 406. ἄρ' ὡς ἔοικε.] Error eſt in his Græcis verbis: quem quum Eraſmus non perſpiceret, falſum ſenſum, eumq; abſurdum, in ſua interpretatione ſequutus eſt. Ita enim legi debet Platonis locus: ἄρ', ὡς ἔοικεν, ὁ γέρων δὶς παῖς γένοιτ' ἄν. i. Ergo, vt apparet, ſenex ſit bis puer.

In loco, Sera Pœnitentia. Prouerb. Cumani ſero ſapiunt. pag. 635. ὀψὲ αἰσθάνονται οἱ κυμαῖοι.] αἰσθάνονται in vſitata ſignificatione accipitur, itidem vt ἠσθημένων & αἰσθανομένων apud Strabon. in explicationem huius prouerbii.

In loco, Abſurda. Prouerb. Vmbram ſuam metuere. p. 16.] Ne hic quidẽ nulla ſupereſt deprauatio. quid enim ſibi vult illud, manium? Nimirum Manius legendum eſſe, vetera exemplaria docent.

In loco, Tædium ex iteratione, Prouerb. Eadem per eadem. pag. 678. αὐτὰ δι' αὐτῶν.] Αὐτὰ δι' αὐτῶν, ſonat Ea per ea. at eadem per eadem, additis articulis diceretur, τὰ αὐτὰ διὰ τῶν αὐτῶν.

In loco, Diligentia, Prouer. Ad vnguem. p. 199.] Miror eum exiſtimaſſe διόνυχος & διόνυχον dici vno verbo: quum in loco Plutarchi duæ ſint orationis partes, interpoſita videlicet apoſtrophi notula: quam præ tenuitate oculos Eraſmi fefelliſſe, haud abſimile vero eſt.

Ibid. Exploras omnia, quæ &c.] Nemo eſt, vt opinor, cui legenti non ſuboleat magnus aliquis error in his verbis: *omnia quæ congruunt iis, qui cum ſpinis diſputant.* & tamen quantus eſt, duntaxat ex non animaduerſa diſtinctiunculæ præpoſtera collocatione eſt ortus. Siquidem interpunctio quæ poſt συνδιαλεγομένοις ponenda fuit, in editione Aldina poſt ἀκάνθας poſita eſt, tam apertum in conſtructione errorem efficiens, & tam abſurdum etiam ſenſum exhibens, vt imprudenti Eraſmo hanc interpretationem obrepſiſſe, plane mihi perſuadeam. Sed in eius locum hanc noſtram repone: Porro ad vnguem exploras omnia quæ tecum diſputantibus occurrunt & incidunt, ſpinas colligens. Addo enim participium συνάγων, poſt ἀκάνθας.

In loco, Similitudinis, Prouerb. Scopæ diſſolutæ. pa. 641.] Longe vereor, vel potius ſola vera eſt altera lectio, Non hominem, ſed ſcopas diſſolutas. Siquidem legendo, Non ad homines, non in ipſum L. Cæſarem, cui mandata erant data, ſed in eos ad quos data erant, dicterium hoc iactaretur. Quod vel ſuſpicari abſurdum fuerit: præſertim quum alibi huius legationem itidem irriſam ſcribat Cicero. Reponatur ergo hæc lectio, Non hominem, ſed ſcopas diſſolutas. At quo ſenſu ſcopas diſſolutas illum à Cicerone vocari putauimus? Mihi non placet exponi hominem nihili: quod latius pateat hoc genus loquendi, homo nihili, & eo velut generalis quidam contemptus ſignificetur. Atque, vt quod ſentio proferam, ſic appellari exiſtimo eum, qui ſuam rationem, ſuaſque cogitationes non in vnum locum quaſi collectas, ſed diſperſas habeat (quo fere modo Colligere ſe, interdum vſurpatur) ac veluti mente vagetur. Aut potius hominem, cuius ſermonum, factorum & conſiliorum nec pes nec caput appareat. Siquis tamen hic ad eius tantummodo ſermonem mandata illa exponẽtis reſpexiſſe dicat Ciceronem, ei facile ſubſcribam: vt videlicet id Cicero tribuat homini, quod eius ſermoni tribuendum erat nomen. Siquidem ſermo hominis tumultuoſiora quædam nunciantis (hac voce vtitur Cicero, turbulenta Trebonius dicit) vel tumultuoſe res aliquas exponentis, aptiſſime, meo quidem iudicio, ſcopis diſſolutis comparabitur. Sæpe enim fieri videmus, vt poſtrema eius verba cum primis nullo modo cohæreant. Quid ſi, vt apta & diſſoluta opponuntur apud Ciceronem, ita & quem hic ſcopas diſſolutas appellat, ei opponi dicamus, quem aptum ex ſeſe in Paradoxo ſecundo nominauit? Nimirum hoc dicentibus fidem habeat fortaſſe qui locum illum non adierit: at qui adierit, verbis tenus inter ſe opponi comperiet illa, ac quod ad ſenſum attinet, nequaquam. Imo vero in hoc genere loquendi ne verba quidem ipſa ἀντικεῖσθαι comperientur. Siquidem pro eo quid ibi dicit, Is qui eſt totus aptus ex ſeſe: alibi dixit, Cui ex ſeipſo apta ſunt omnia. quibus verbis Platonica hæc interpretatur, ὅτῳ εἰς ἑαυτὸν ἀνήρτηται πάντα. Cæterum ne cui videatur inſolens hæc orationis forma, Ille non eſt homo, ſed ſcopæ diſſolutæ: proferam ex primo earundem epiſtolarum libro prorſus ſimilem. nam circa principium tertiæ à fine epiſtolæ leguntur hæc verba: Metellus, non homo, ſed litus atque aer, & ſolitudo mera. Quanquam in vulgatis editionibus nomen hoc Metellus, inepte cum præcedenti voce amantiſſimus coniungitur, ob omiſſam videlicet πλείαν στιγμήν.

Ibid.] Diſſolutarum ſcoparum nullum eſſe vſum poſſe, conſtat: nec tamen Cicero, vt opinor, ſcopis diſſolutis orationem iſtorum diſſolutam comparans, plane inutilem factam intelligi vult, ſed ex abiecta & contempta multo abiectiorem & contemptiorem, ex languida parumque neruoſa, multo languidiorem & magis eneruem eſſe redditam. Eo enim mihi reſpicere videtur, quod ſcopæ ſint quidem res vilis & abiecta, parumq; firmitudinis habens, etiam dum ſunt conglobatæ (quibus ſimilis ſit iſtorum oratio, antequam diſſoluatur) at diſſolutæ, multo abiectiores, multoque etiam quam antea infirmiores ſint ac fragiliores. Nam etiam firmitatis eum rationem in hac comparatione habere non dubium eſt: quum paulo ante Demoſthenicæ orationis vehementiam ex eo eſſe dixerit, quod contorta numeris feratur. numeris contortam

appellās, quā antea vocarat aptā (cui solutā siue dissolutā & dissipatā, itemq; diffluentē opponit) non tamē simpliciter aptam & compositam, sed numeris quibusdam & densioribus & grandioribus. Possit enim aliquis, etiam minutos numeros sequens, apte compositeque dicere: sed grauiter simul dicere non possit.

In loco, Infortunii Prouerb. Alio relinquente fluctu, alius excipit. pag. 378. Τὸ μὲν μ' ἔλειπε.) In superioribus horū adagiorum editionibus legitur ἔλιπε: in hac repositum fuit ἔλειπε, per ει: quia versus alioqui non legeretur integre, vt vult Erasmus: quasi in ἔλιπε produci possit. Sed quum ἔλιπε legeret (vt ostendit eius interpretatio, per præteritum reliquit) debebat illi in mentem venire ἐγκατελάμβανεν mutandum esse in ἐγκατέλαβεν, vt posset itidem verti per præteritum Excepit. Cui mutationi aperte reclamat metri ratio. Legendum est igitur vtrobique ἔλειπε: & ex Reliquit faciendum Relinquebat: Excipiebat item, ex Excepit: vt ita efferatur Latine prouerbium: Hæc me relinquebat vnda, at illa excipiebat. vel potius, intercipiebat. Hæc autem præterita imperfecta indicant sumptum esse hoc prouerbiū ex alicuius sermone, narrantis quemadmodum tempestate agitatus fuisset. Sic vero & alia prouerbia itidem ex alicuius narratione sumpta, tempus imperfectum seruarunt: ex quibus est & illud, Δίκη δίκην ἔτικτε, καὶ βλάβην βλάβη. Quod hic quoque non perspiciens Erasmus, ἔτικτε (veram & indubitatam lectionem, vt arguit ipsum metrum) vertit quasi esset τίκτει. Idem tempus habes & in isto prouerbio, Ἄμας ἀπήτουν, οἱ δ' ἀπηρνοῦντο σκάφας.

In loco, Facundia. Prouer. Sybaritica oratio. pag. 747.] Sensum verborum Hesychii plane peruertit Erasmus, dum non intelligit quid hic significet σπουδασθῆναι, quid itē ἐπιδαψιλεύσασθαι hæc. n. Hesychius: Συβαριτικοὶ λόγοι. τὸν γὰρ Αἴσωπον ἐν Ἰταλίᾳ γενόμενον σπουδασθῆναι σφόδρα φασὶν, ὡς καὶ τὸ τῶν λόγων αὐτοῦ εἶδος ἐπιδαψιλεῦσαι, καὶ συβαριτικὸν προσαγορευθῆναι. παροιμιώδεις οὖν οἱ συβαριτικοὶ λόγοι. id est: Sybaritici sermones. Aesopum enim, quum in Italiam venisset, magnam existimationem & gratiam collegisse aiunt: adeo vt genus sermonum eius abundare cœperit, & Sybariticum appellatum sit. In prouerbium ergo Sybaritici sermones abierunt. Hic apud Hesychium de orationis genere lauto & opiparo ne γρῦ quidem habes, meam sequendo interpretationem, quæ vnicuique Græcorum verborū propriam (vt viri docti animaduertent) tribuit significationem. Vnde igitur lautitiam illam Erasmus huc inuexit? Nimirum ex verbo ἐπιδαψιλεῦσαι male intellecto. Pro eo autem quod verto, Magnam existimationem & gratiam collegisse: vertit ille, Summo studio incubuisse vt, &c. non bene σπουδασθῆναι cum σπουδάσαι confundens: & nouam etiam constructionem dans huic verbo, σπουδάσαι ὡς ἐπιδαψιλεῦσαι. Idem error infra.

Ibidem. Hinc iocum prouerbialem ortum.] Hæc prouerbii enarratio apud Hesychium (cui illam adscribit) nusquam apparet: vt præcedente adnotatione ostendi.

In loco, Longæuitas. Prouerb. Tithoni senecta. pag. 455. Τιθωνοῦ γῆρας.] Quem vsum habeat hoc adagium, & vtram in partem accipiatur, in ambiguo relinquit, quum tamē Eustath. aperte dicat, ἡ δὲ παροιμία ἐπὶ δυστυχῶν γερόντων τίθησι Τιθωνοῦ ὄνομα. id est: Prouerbium autem de infelicibus senibus Tithoni nomen vsurpat. Quum tamen viuacitatis duntaxat habetur ratio, male sonare non videtur. vnde & illud ab aliquo bene precante alii, prolatum, καταγηράσαις Τιθωνοῦ βαθύτερον.

In loco Modestia. Prouer. In tuum ipsius sinum inspue. pag. 507. Siquidem qui carpit aliena, spe quadam improba peccat; quasi speret sibi nihil simile à quoquā opprobari posse.] Ita nouo quodam modo spem exponit, vt Plinii dictum à prouerbio quod modo posuit, & ab eius sententia nō abhorrere putetur. At nihil necesse est: quū simpliciter accipiendo spem in sua significatione, plane hoc quod ait Plinius, cum prouerbii præcepto conueniat. vt apertissime ostendunt hæc Libanii verba in epistola 191. quæ est ad Modestum: οὐ μὴν τάς γε ἐλπίδας ἀνεῖλεν. ἀλλ' εἰσὶ καὶ λαμπραί. πτύω δὲ εἰς κόλπον, τῇ παροιμίᾳ πειθόμενος. Ergo modo ob hanc, modo ob illam causam nos in sinum iubemur despuere. Sane quidem. Quinetiam hoc addere debuit Erasmus, nonnunquam in sinum suum despuere, non esse inuidiam vitare volentium, ob vllam ex iis rebus quæ hic referuntur, sed irridentium duntaxat. Sic Tibul. lib. 2. eleg. 2. de sene amatore loquens, ancillam charæ puellæ in medio foro detinente.

Hunc puer, hunc iuuenis turba circumstetit arcta
Despuit in molles & sibi quisque sinus.

Sic & apud Theocritum puella quædam ex vrbe, rusticum quendam à quo amabatur deridens, interim dum illi deformitatem, graueolentiam, aliaq; exprobrat, in sinum suum despuit: idq; ter. scribit enim.

Τρὶς εἰς ἑὸν ἔπτυσε κόλπον.

Quæ particula Ter hic à Tibullo est omissa, vt videmus, vbi irridentes pueros in sinum suum despuentes facit: at in eadem, vbi declarat quomodo magæ cantibus sit vtendum, dicit:

Ter cane, ter dictis despue carminibus.

Vbi an intelligēdum sit, Despue in tuum sinum, aliquis fortasse roget. Plinius quidem certe despuere & ipse absolute dixit, scribens: Eadem ratione, terna despuere deprecatione in omni medicina mos est. At Lucianus Chaldæum quendam facit μετ' ἐπῳδῆς (id est dictis carminib. vt loquitur Tibullus) despuentem ter in faciem, non suam, sed eius propter quem dicebat carmina.

In loco, Libertas. Prouer. In vino veritas. pag. 450. Quæ vero nunc sequuntur, non prius audieris.] Hæc est Marsilii Ficini interpretatio: in qua eum Alcibiadis verba ita detorsisse, & Erasmum, quum eam mutuaretur, id non perspexisse, summopere miror. Hic enim est sensus eorum manifestissimus: Quod autem sequitur, ex me non audissetis, nisi primum quidem (vt vulgo aiunt) vinum & sine pueris & cum pueris esset veridicum. At in illa interpretatione ita vertuntur hæc verba, οὐκ ἂν μου ἠκούσατε, ac si idem valerent quod οὐκ ἀκούσεσθέ μου: &, εἰ μὴ πρῶτον μὲν τὸ λεγόμενον, quasi idem significarent quod, ἐὰν μὴ πρότερον λέξω, οἶνος, &c. aut, ἐὰν μὴ πρότερον φράσω: vel, ἕως πρότερον μένον: extrinsecus addendo hunc coniunctiuum. Atqui, sequitur statim post ἦν, ad quod tendere hoc πρῶτον manifestum est.

In loco, Contemptus & vilitatis. Prouerb. Etiam corchorus inter olera. pag. 134. Dici solitū in homines, &c. Cur potius in malam partē vsurpetur hoc prouerbium, quā in bonam, nō satis perspicio. Negauerit enim, vt opinor, nemo, quin hoc sonent ipsa prouerbii verba, latius explicata: Etiam corchorus, quantumuis sit amarus, inter olera numeratur. aut, in olerum numero habetur. aut, oleris nomen obtinet. vel alia forma. Ne corchoro quidem, quantumlibet amaro, oleris appellatio denegatur. aut: Ne corchorum quidē sua amarities ab olerum numero segregauit. Quod si hic est verborum sensus, aptissime profecto etiam in bonā partem vsurpabitur: veluti si de eo quem cæteris longe inferiorē aliqua in arte vel scientia esse fatebimur, ita tamē, vt inter eius generis artifices censeatur, dicamus: Etiam corchorus est de olerū numero, id est: Hic, qualis qualis est, ita locum habet inter ὁμοτέχνους, vt corchorus inter olera. Sic de Chœrilo quopiā loquentes, si velimus significare, eum, quātumuis abiectus & cōtemptus sit præ aliis, de poetarū tamen esse grege: dicemus, Etiam corchorus inter olera. vel sic: Etiā Chœrilo inter poetas, vt corchoro inter olera suus est locus. aut: Vt corchorus inter olera, itidem Chœrilus inter poetas locū habet, Quod dictum & elegātius reddetur, & apertius, ita dilatatum: Vt in olerib. non brassicæ soli locus est, aut maluæ, aut asphodelo, aut lapatho, verumetiā corchoro: ita in poetis nō Homero soli locus est, aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro, sed etiam Chœrilo. Quod si ab olerib. ad legumina comparationem transferre libeat, nō minus prouerbialē formā præ se feret

leferet tua oratio. quinetiam prouerbium habebis plane effictũ ad huius veteris exemplar, si leguminis omniũ amarissimi nomen ponas, vt omniũ olerũ amarissimi corchori vides in eo positum esse nomẽ. nimirum si ita loquaris: Etiam lupinus inter legumina. Quod dilatari & ipsum sic poterit: Quemadmodum non faba tantum, vel pisum, vel lens, leguminũ nomen obtinent, sed id lupino cum illis cõmune est: ita etiam, &c. Ex his, vt opinor, satis apparet aliũ esse huius adagii vsũ, quã Erasmus scribat: videlicet dici in homines nullius precii, qui tamen in numero aliquo studeant haberi: quasi videlicet hoc modo efferretur adagium: Etiam corchorus vult haberi inter olera, vel studet, aut cupit haberi. Quæ oratio longe diuersa est ab hac, Etiam corchorus est inter olera: vel, de olerum numero. Cæterum hoc quoq; obiter adnotabo, legendum esse λαχάνοισι: vt sit anapæsticum dimetrum catalecticum.

Deinde corchorum attigimus.] Vertit, ἥψαμεν τοῦ κορχόρου, corchorum attigimus: quasi ἥψαμεν sit ab ἅπτω, quod idẽ significet quod ἅπτομαι, id est tango: quum sit à verbo ἕψω, id est coquo. Sed imposuisse Erasmo videtur genitiuus, cuius non animaduertit eundem esse hic vsum qui est in illa phrasi, πιεῖν τοῦ οἴνου.

In loco, Asperitas. Prouerb. Ferreus. pag. 70. Ferrea vero ignis venit in præcordia virtus.] Non illud sonant Homerica verba, sed hoc: Ferream vero ignis vim immisit (Achilles videlicet) in rogum Patroclo extructum, non in præcordia. Ignem autem ferreum intellige eo sensu, quo indomitus Latine appellatur. vt autem seruari posset illa interpretatio: at versus non staret: quum venit in præterito priorem producat syllabam.

In loco, Risus. Prouerb. Aiacis risus. pag. 621. Maximos sues.] Κριοὺς, id est, arietes, interpretatur sues, per incogitantiam, vt opinor: sicut alibi κάπρον hircum. Accepit autem hæc ex Zenobio, apud quem legitur, δύο δὲ μεγίστους κριοὺς, &c. Zenobius autem ex Sophocle: occisos tamen dicente, δύο δ' ἀργίποδας κριοὺς ἀνελών. Cæterũ Zenobius Agamemnonem & Menelaum facit illos arietes: Aiacis quidem opinione: at Sophoclis scholiastes ait: Fortasse vnum quidem existimabat esse Vlyssem, alterũ autem Nestorem aut Menelaum. Erasmus, vt vides, neutrum sequutus est.

In loco, Fortunæ commutatio. Prouerb. Omnium rerũ vicissitudo est. Pag. 262. Nec animus idem, &c. Vnum Græcum vocabulum πνεῦμα, duobus Latinis reddidit, animus & flagrantia: vel, vt in alia editione, fragrantia. quum nil tale significet, sed metaphorice accipiatur: eo modo quo apud Latinos interdum Aura.

In loco, Tempestiua. Prouerb. Nosce tempus. Pag. 687. Huc allusit Theocritus] Non intelligo qualis ista esse possit allusio: nam de duobus florum generibus Polyphemus loquens amicæ apud Theocritum, ait: Sed vnũ æstate, alterum hyeme nascitur: quare vtrunque vna tibi adferre non possem. Quid hoc pertinet ad istud apophthegma prouerbiale, Nosce tempus: quo inclinationes rerum & momenta temporum (ex quibus rerũ agendarum occasiones pendent) obseruare iubemur.

Ibid. Verum alia æstiuo, &c. γίγνεται significat hic non, fiunt, sed, nascuntur. quod si Erasmus considerasset, nequaquam, vt opinor, allusum esse ad prouerbiũ, dixisset.

In loco, Libertas. Prouerb. De plaustro loqui. Pag. 449. Allusit huc, opinor, Aristophanes.] Ne hic quidem dixisset allusionem esse ad hoc prouerbium, si propius Aristophanis locum inspexisset, In eo enim chorus hæc dicit ἀλλαντοπώλῃ, verbis aduersus Cleonẽ velitãti. qui quũ orationi suæ vocabula quædã adhibuisset minime abiecta, sed grauissima & significantissima, & ea quidem ab arte τῶν ἁμαξουργῶν, id est carpentariorũ, translata: chorus metuens ne ἀλλαντοπώλης, huiusmodi vocum inopia, Cleone in hac velitatione discederet inferior, illum ita alloquitur: Οἴμοι, σὺ δ' οὐδὲν ἐξ ἁμαξουργοῦ λέγεις. q. d. Tu quoque quemadmodum & Cleon, ex carpentariorum officina verba grandia non depromis. Verba autem metaphorica quibus vtebatur Cleon, sunt hæc, πεκταινόμενα, γομφούμενα, κολλώμενα, quæ nihil minus quam conuiciosa sunt, aut ad conuiciandum prolata. Ergo quouis potius hic allusit Aristophanes, quam ad prouerbium de quo nũc agitur, quod summam in conuiciando indicat licentiã. Ego certe illum aut ad nullũ, aut ad hoc respexisse prouerbiũ, οὐδὲν ἐξ ἀγροῦ λέγεις, quum scriberet, οὐδὲν ἐξ ἁμαξουργοῦ λέγεις, & non aliunde quam hinc tam festiuam loquendi formulam mutuatum esse, mihi persuadeo.

In loco, Pensatio beneficii. Prouerb. Fricantem refrica. Pag. 569, Si pro λάβε τι, legas λάμβανέ τι.] Imo vero legendo λάμβανέ τι, nihilo melius constabit quam antea. oportebit enim in λάμβανε mediam syllabam produci: quod plane est inauditum, nec vllo, vt opinor, veteris poetæ exemplo defendi potest, in versu cuius non sit suspecta lectio. Legendum ergo potius, λάβοις τι σύ. quam lectionem apud Stobæum aliquando reperisse mihi videor. Ipse Erasmus antea scripsit λάβοις τι, recte, si addidisset σύ. quod pronomen non caret aliqua gratia & emphasi, quantum iudico: & cum eo plenus est versus trochaicus catalecticus.

In loco, Similitudinis. Prouer. Aequalem vxorem quære, Pag. 643. τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα] Mirum est hunc errorem apud omnes propemodum inualuisse, vt cum Erasmo hanc Græcam orationem τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, putẽt Latine ad verbum interpretatam, sonare, Aequalem tibi vxorẽ ducito: subaudiendo videlicet accusatiuum γυναῖκα. Hoc enim existimare absurdum esse, legentibus quæ dicam, persuasurum me spero. Hæc verba quum Erasmus ita interpretatur, Aequalem tibi vxorem ducito, perinde est ac si istud prouerbiale dictum, σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει, Latine ita redderet: Vxorem nactus es, hanc institue: vel, hanc tuo modo rege. Atqui hoc esset (dixerit aliquis) non ipsum prouerbiũ interpretari, sed eius vsum & accommodationem ostendere. nam nomen vxorem in prouerbio non reperitur, sed Spartam. Nimirum nec in hoc de quo nunc agitur, reperitur Vxorem, sed Turbinem. Quum enim pueri hæc verba inter ludendum alii aliis inclamitarent, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, id est, Eum qui secundum te est versa, ex re præsenti videlicet subaudiebant accusatiuum βέμβικα, id est, turbinem. Nec vero quod Pittacus puerorum dictum de eligendo turbine, locum habere in eligenda vxore voluerit, ideo verba eorum idem quod antea significare desierũt. Nec Callimachus his verb. quib. suum epigrãma claudit, οὕτω καὶ σὺ Δίων τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, aliud significat quam, Itidem & tu Dion turbinem eum qui secundum te est versa: si nuda verborum proferatur interpretatio. sed ea ad propositum accommodãdo, sensus eorum est: Eam quæ secundum te est, in vxorem ducito. Quæ verba qui tanquam simplicem Græci prouerbii interpretationem ponit, eo magis reprehensionem meretur, quod angustissimis finibus includit illud dictum quod latissime patere, & ad quamplurima accommodari potest. Nam quemadmodum ad amicum Dionem scribam, Quod attinet ad duas illas puellas, quarum tibi datur optio, vtram velis in vxorem ducere, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα: ita etiam ad alias eius literas respondens, dicere possum, Quod scribis te incertum esse, hanc ne an illã capere debeas prouinciam, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, Item: Quod scribis vt tibi dem cõsilium, vitamne aulicã an illam alterã amplecti debeas ad pueros te remitto, dicẽtes, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. Item: Iam binas à te literas accepi, in quibus me consulis de eligenda, in qua stylum exerceas, materia: illud puerorũ dictum, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, optimum tibi consilium fore existimo. Ad alia deniq; permulta hæ puerorum voces eleganter accommodari possunt. Sed esto, nõ alia esse eorum vsus exempla, quam quæ hic ponimus: saltẽ eadem ratione qua dicentur significare, Aequalem vel conuenientẽ tibi vxorem ducito: significare dixero & hæc, Materiam tibi cõuenientem sume: Prouinciã cui sis idoneus, cape: Vitæ genus tibi congruũ, sequere. Sed nemo est, vt opinor, qui nõ statim his expositionib. (si interpretationes ap-

pellentur, reclamaturus sit. Nam vt possemus ita interpretari, dicendum foret, in articulo τὴν quemlibet horũ trium accusatiuorum subaudiri, ὑπόθεσιν, ἐπιμέλειαν, ζωὴν (quoniam cum τὴν non conueniret βίον, alioqui locum hic potius habens.) at has phrases, ὑπόθεσιν ἐλαύνειν, vel ἐλᾶν ἐπιμέλειαν, ἐλαύνειν, ζωὴν ἐλαύνειν, quibus nisi plane ferreis auribus audire possemus? Quid? ista, γυναῖκα ἐλαύνειν, pro γυναῖκα ἄγεσθαι, minusne dura nobis censebitur? Nec vero tot verbis opus esse ad refellendam hanc interpretationem existimassem, nisi Erasmum tantam illi authoritatem dedisse animaduertissem, vt passim à viris etiam non indoctis recipiatur. Cæterum quod attinet ad illa duo verba, κατ' σαυτὸν, quomodo duobus Latinis apte exprimi possint, ignorare me fateor: ac vereor vt præpositio Secundum, qua vsus sum, parum sit Latina: & tamen quam per catachresin (si aliter non possumus) vsurpare potius debeamus, non inuenio.

Σοφόν. *id est: Sapientis est, vxorem, &c.*] Duo sunt quæ aperte repugnant huic interpretationi: vnum, quod κατ' σαυτὸν accipiẽdum esset pro καθ' ἑαυτὸν, nouo plane modo: non secus quam si quis Latine Te aut teipsum, pro Sé aut seipsum vsurparet: alterum, quod ἐλᾶν pro ἄγεσθαι intelligendum foret. Legendum est ergo apud Plutarchũ ἕλα, non ἐλᾶν, nec ἐλεῖν: & ita interpretanda eius verba: Nam dictum illud, Eum qui secundum te est, versa, sapiens est. De his autem verbis τὴν κατ' σαυτὸν ἕλα, vide proxime præcedentem annotationem.

In loco, Taciturnitas. Prouer. Ne gry quidem, pa. 674. Μηδὲ γρῦ φθέγξεται.] Satius videtur prouerbium efferre sine verbo φθέγξεται, hoc modo, μηδὲ γρῦ: vel, οὐδὲ γρῦ. quia non tantum ad verba refertur, verumetiam ad res: ideoque non iungitur duntaxat cum verbis loqui significantibus, sed & cum aliis, Iulianus Imperator in oratione scripta ἀθηναίων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ: ὁ γάρ τοι καλὸς Κωνστάντιος ἐκληρονόμησεν ἀντ' ἐμοῦ τὴν πατρῴαν οὐσίαν ἅπασαν, ἐμοί τε, ὅπερ ἔφην, οὔτε γρῦ μετέδωκεν αὐτῆς. Athenæus lib. 8. ὄψου δὲ μηδὲν εἰς πλεῖν, μηδὲ γρῦ.

In loco, Contemptus. Prouerb. Dignus pilo. pag. 742. ἄξιοι τριχός.] Ita quidem legitur apud Zenobium: sed fortasse mendose, pro, οὐδὲ ἄξιοι τριχὸς: vel, οὐδὲ τριχὸς ἄξιοι: id est, Ne pilo quidem digni. Ita enim vsurpatur frequentius. nec minus de rebus quam de personis: vt οὐδὲ τριχὸς ἄξιον τοῦτο. Aristophanis etiam locus negationem admittet, si ita mutetur orationis forma: Ne pilo quidem dignum furatus sum quicquam: alioqui mori velim.

In loco, Dignitatis, Prouerb. Dignus qui cum in tenebris mices. pag. 181. κ' ἀνώμοτος πιστεύειν, &c.] Passiuo πιστεύεσθαι hic vtendum erat.

In loco, Inconstantiæ. Prouerb. Altera manu fert lapidem, altera panem ostentat. pag. 347. Manu scabat caput.] Verte potius, demulceat caput. nam scabere caput, magis proprie dicunt κνᾶν

In loco, Fortunata stultitia. Prouerb. Atheniensium inconsulta temeritas. pag. 265. ἡ τῶν ἀθηναίων δυσβουλία.] Cur δυσβουλίαν vtrobique reddiderit inconsultam temeritatem, & cuius discriminis gratia adiectiuum inconsultam addiderit, non perspicio. sed perinde mihi videtur esse, ac si quis stultam amentiam, aut amentem stultitiam dicat. Nam inconsultus ac temerarius ad maiorem expressionem, vt synonyma, copulantur. An ergo interpretari oportet, Atheniensium temeritas, omisso illo adiectiuo? Ne sic quidem recte, meo iudicio, Græcam vocem reddideris. Periculum est enim, ne quis Athenienses de rebus suis non consultare, sed inconsulto & sine vllo consilio (id enim proprie sonat temere) eos solitos agere intelligat, quum contra nullos magis de illis consultare solitos constet: sed nequaquam prudenter. Vnde vertendum censuerim, Atheniensium sinistra consilia, aut peruersa consilia. vt sit δυσβουλία, pro κακοβουλία.

In loco, Arrogantia. Prouer. Tollere cornua. pa. 60] Aliud est, Cornua sumere: aliud, Cornua tollere: Nam cornua sumit qui non habet: id est, per metaphoram, animos & ferociam sumit. At cornua tollere dicitur ab Horatio, non qui ferociam accipit, sed qui, tanquam cornuta bestia (vnde apud Plautum, Cornutam bestiam petis) cornibus eos à quibus lacessitur, ferit.

Ibidem, Aristophanes in Pace dixit.] Imo sine vlla metaphora hoc dicit.

In loco. Rixosus, Prouer. Litem mouebit si vel asinus caponem momorderit. pag. 623.] δίκην ὑπέχειν non significat litem mouere, sed pœnas dare. ac vt male accepit hoc loquendi genus, ita & participium συκοφαντουμένων, quod est apud Suidam & Zenobium. putauit enim vsurpatum esse in voce media pro συκοφαντούντων, & inde cõtrarium huic prouerbio dedit sensum, suæ videlicet interpretationi congruum. nam ἐπὶ τῶν ἐπὶ μικροῖς συκοφαντουμένων, significat, De iis quibus ob res parui momenti struuntur calumniæ. Puto præterea traiecta esse verba, vt sit, καὶ ὄνος δίκην κύνα ὑφέξει. vt ad eundem nominatiuum referatur vtrunque verbum. Sic alicubi memini me legere traiectam orationem, in qua esset particula κἂν. Hanc autem sequendo verborum ordinationem, videri posset ad quandam Draconis legem esse allusum, qua & in bruta animaduerti volebat.

In loco, Intẽpestiua. Prouer. Anus hircissans. pag. 419.] Sic & paulo post vertit, Anus caprissantis, deceptus vocum in diuersis linguis affinitate. quasi κάπρος is esset Græcis, qui à Latinis dicitur caper: quum illi contra appellent τράγον hircum, siue caprum: at κάπρον, aprum.

In loco, Vltio malefacti. Prouer. Ibyci equus. pag. 724. In prouerbium abierunt: quod dici consueuit, quoties.] Plutarchus sequentem historiam suo de loquacitate sermoni accommodat: nec ex ea probare vult, quod Erasmus hic ait, sed homines plerunque sua loquacitate sibi magna mala accersere: quod & aliis historiis antea confirmauerat. hanc vero narraturus, ita præfatur: Qui autem Ibycum interfecerant, nonne ita comprehensi fuerunt, dum in theatro sederent? Et postquam narrauit, addit: ἐλεγχθέντες δὲ, οὕτως ἀπήχθησαν, οὐχ ὑπὸ τῶν γεράνων κολασθέντες, ἀλλ' ὑπὸ τῆς αὐτῶν γλωσσαλγίας, ὥσπερ ἐριννύος ἢ ποινῆς, βιασθέντες ἐξαγορεῦσαι τὸν φόνον. id est: Conuicti autem, ad supplicium ita ducti fuerunt, non à gruibus puniti, sed à sua ipsorum garrulitate, tanquam Erynni aut Pœna, ad cædis confessionem adacti. Vbi obseruandum est, Plutarchum narrationem ipsam velut per parenthesim ponere. nam quum dixisset, οὐχ οὕτως ἑάλωσαν: subiungit, ἐλεγχθέντες δὲ, οὕτως ἀπήχθησαν. adeo vt per interrogationem totus sermo continuetur, hoc modo: Ibyci autem interfectores nonne ita comprehensi fuerunt, in theatro sedentes? quum gruibus conspectis, &c. nonne conuicti abducti fuerunt ita, non à gruibus puniti, &c. Intelligẽdum est autem, ita capti & ita tracti ad mortem, quemadmodum ii quibus suam loquacitatem mortis causam attulisse ostenderat: ac præsertim is de quo proxime mentionem fecerat sacrilego. At Erasmus, quum vertit, Atque ita velut gruum indicio pœnas Ibyco dederunt, longe à sensu horum Plutarchi verborum discedit, ἐλεγχθέντες δὲ οὕτως ἀπήχθησαν, οὐχ ὑπὸ τῶν γεράνων κολασθέντες. Quin tamen & ad vindictæ diuinæ mirabile exemplum accommodari possint Ibyci grues, inficias non eo. vix enim vllum illustrius in profanis scriptoribus reperitur. Vnde cum alii Christiani scriptores hanc citauerunt historiam ad probandam diuinam prouidentiam, tum vero Nemesius, qui quum dixisset: Quinetiam punitio quæ delicta consequitur, vel potius ipsorum delictorum patefactio, quando accidunt quædam per quæ ea produntur, quum alioqui à nemine redargui possent, prouidentiam esse declarat. quum, inquam, hæc dixisset Nemesius, statim addit: γίνονται δὲ τῶν τοιούτων ἱστοριῶν αἵ τε τῶν ἑβραίων γραφαὶ καὶ τὰ παρ' ἕλλησι συγγράμματα. τοιοῦτο γὰρ ἐν μὲν τῇ γραφῇ τὸ κατ' Σωσάνναν πάθος, ἐν δὲ τοῖς ἕλλησι τὸ κατ' Ἴβυκον τὸν ποιητήν. Sed hoc animaduertendum est, aliud esse, verba hæc citare, Ibyci grues, respiciendo ad totam historiam: aliud autem, si quis non vlterius quam ad hæc verba respiciat, Ibyci vltrices adsunt: vel, Ecce Ibyci vindices:

ces: quæ ab interfectoribus effutita, per iugulum illis redierunt. Græca verba sunt apud Nemesium, ἰδοὺ αἱ τιμωροὶ σοῦ Ἰβύκου: apud Plutarchum, αἱ Ἰβύκου ἔκδικοι πάρεισιν. vnde corrige fœdissimum in Suidæ vulgatis editionibus mendum, in huius historiæ narratione, pro ἀδίκους reponens ἐκδίκους.

In loco, Malum accersitum. Prouer. Cicadam ala corripuisti. p. 489. Dicitur in eos, qui quempiam prouocant, &c.] Nimium generalis foret hęc expositio, & huic prouerbio communis cum illis, ὀκτώπουν ἀνεγείρεις, ἀνάγυρον κινεῖς. Eum igitur cicadam ala prehendere dicamus, qui aliquem ad id incitat & instigat, ad quod sua sponte & sine vlla instigatione plus satis promptus paratusq; est. Quia cicada natura quidem sua garrula est, sed quum ala prehenditur, tum vero multo vehementius perstrepit.

In loco, Frustrata spes. Prouerb. Thesaurus carbones erant. pag. 169. ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς πέφυκεν.] πέφυκεν significare non potest, erant, simpliciter: & deprauatum est apud Zenobium pro πέφηνεν. quod legebat apud Lucianum pro πέφηνας.

In loco, Temeritas, Prouerb. Illotis pedibus ingredi. pag. 684. ἀνίπτοις ποσὶν ἀναβαίνειν.] ἀναβαίνειν non significat ingredi, id est, incedere aut intrare: sed, ascendere: Nec prouerbium necessario effertur cum hoc verbo, non magis quam cum ἥκειν, aut ἐπὶ πηδᾶν, aut alio huiusmodi: sed prouerbialia verba sunt, ἀνίπτοις ποσὶν: vt &, ἀνίπτοις χερσίν: quibus authores, prout visum est, hoc vel illud verbum accommodant. Vnde igitur illud ἀναβαίνειν, Erasmus sumpsit? Nimirum ex prouerbio quod integre ita effertur, ἀνίπτοις ποσὶν ἀναβαίνων ἐπὶ τὸ τέλος. id est: illotis pedibus conscendens tectum. Nam Suidas, postquam illis verbis ἀνίπτοις ποσὶν explicationem dedit, ἀνεπιτήδεις καὶ χωρὶς τινὸς παρασκευῆς (vbi fortasse melius legeretur ἀνετοίμως, id est, imparato) affert & hæc, quibus suam tribuit expositionem seorsum, hanc videlicet, ἐπὶ τῶν ἀμαθῶς ἐπί τινα ἔργα καὶ πράξεις ἀφικνουμένων: id est, De iis qui imperite ad rem aliquam agēdam se conferunt. Apud Zenobium autem illud ἀνίπτοις ποσὶν, non ponitur seorsum, sed duntaxat cum his verbis, ἀναβαίνων ἐπὶ τὸ τέλος, cum eadem enarratione quę & apud Suidam.

In loco, Absurda, Prouerbio. Iupiter Orbus. p. 15. Ζεὺς ἄγονος: *id est, Iupiter orbus.*] ἄγονος vulgo recepta significatione non sonat orbus, id est, qui liberos amisit: sed sterilis, non generans, ὁ μὴ γεννῶν. Quod si vertas, Iupiter orbus, id est, qui liberos amisit: non video quomodo iactari poterit hoc prouerbii in eum qui palam falsa asseuerat. Quid tum enim si Iupiter quamplurimos habuerit liberos, vtpote longe mulierosissimus salacissimusq; deus? nonne amisisse omnes potuit?

In loco, Indiligentia. Prouerbio. Primoribus labiis degustare. p. 364. Quibus in verbis illud noue dictum, quod digito gustum, &c.] Imo vero non dixit hoc noue Procopius, nec præter Græci sermonis consuetudinem. Sic enim & Iulianus imperator in oratione εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους κύνας loquutus est, dicens: γευέσθω δὲ τρυφῆς μηδὲ ἄκρῳ, φασί, τῷ δακτύλῳ, ἕως αὐτὴν παντελῶς πατήσῃ. Sic & Lucianus: sed pro δακτύλῳ, ponens ὄνυχι (quod obiter notandum est, vt eo, quum opus erit, ad maiorem vtamur hyperbolem) in dialogo De sectis: οὐδὲ γὰρ ταῦτα, ἐπείπερ θανατηφόρα ἐστὶν, ἀποκτείνοι ἄν, εἴ τις ὀλίγον ὅσον ἀκρελαῖον ἀποξύσας αὐτῶν, ἄκρῳ τῷ ὄνυχι ἀπογεύσαιτο.

In loco eodem. Prouerb. Summis labiis. pagin. 364. ἐπ᾽ ἄκρου τοῦ χείλους τοὺς ὅρκους ἔχουσι.] Fallitur hic, eodem pertinere hoc genus loquendi quo illud prius, eandemque significationem habere existimans: quum hę duę paruæ voculæ ἀπὸ & ἐπὶ, magnum inter ipsa discrimen ponant: adeo vt Senecæ quidem ac Hieronymi verba cum priori plane conueniant, cum posteriori autem minime. Luciano enim hic dicitur ἀπ᾽ ἄκρου χείλους φιλοσοφεῖν, cuius philosophici sermones à summis labris veniunt, nec habent fundamentum: vt ex altero quod subiungit paulo post prouerbio manifestissimum est (cuius hic mentionem non faciam, quod ei inter prætermissa ab Erasmo prouerbia suum locum assignauerim) & Homeri etiam versus proxime illa verba sequens apertissime declarat. At eos ἐπ᾽ ἄκρου τοῦ χείλους τοὺς ὅρκους ἔχειν dicit (id est, in primoribus labris iuramēta habere) quib. semper aliquod in promptu est iusiurandum. Sic autem & ἐν τῷ ῥητόρων διδασκάλῳ locus est: ἡ τόλμα γὰρ καὶ ἡ ἀναισχυντία, καὶ τὸ ψεῦσμα, πρόχειρον, καὶ ὅρκος ἐπ᾽ ἄκροις ἀεὶ τοῖς χείλεσι. Vbi & vocem πρόχειρον obserua. ea enim significatur, quod paratum & in promptu nobis est: quasi quod manu teneamus, aut velut ad manum habeamus. Vt igitur Iupiter fulmen suum πρόχειρον (id est, apud eundem scriptorem, quod manu tenet) paratissimum semper habet, quoties iaculari libuerit: ita cui iusiurandum in primoribus labris versari dicitur, id habere intelligitur velūti πρόχειρον, & maxime in promptu, simulatq; proferre visum illi fuerit: adeo vt extemporale futurum sit. Nam quod est in primoribus labris, id in oris esse limine, & proinde egressui proximum videtur. Iam vero quoniam vsuuenit aliquādo, vt quæ egressui sunt proxima, & quę iamiam videntur exitura, aliquo casu intro retineantur: hinc fit, vt Plautina phrasi dicamus etiam in primorib. labris nobis versari verbum aliquod (Galli nostri dicūtur habere in extrema lingua) quod parum absit quin proferre possimus, & cuius quædam veluti vestigia memoriæ adhuc habeamus impressa. An vero & hoc modo vsurpetur Græcis ἐπ᾽ ἄκρου χείλους, nescio: Luciano quidem certe significare id quod dixi, alter quem ex eo protuli locus, satis, vel me tacente, ostendit. Nec istud dubiū est, quin vt ὅρκον, itidem hoc vel illud dicatur aliquis ἀεὶ ἐπ᾽ ἄκρου τοῦ χείλους, vel ἐπ᾽ ἄκροις τοῖς χείλεσιν ἔχειν.

In loco, Contemptus & vilitatis. Prouerbio, Non est curæ Hippoclidi, p. 140. A veritate desultauit, dicere.] εἰπεῖν ἄν, valet, dicturus esse: non, dicere. Sed nec istam interpretationem, A veritate desultauit, probo.

In loco, Dignitatis & excellentiæ. Prouerb. Monstrare digito. pag. 189. Natum videri potest, &c.] Quomodo hinc natum esset, quum ab Æschylo tot annis ante vsurpatum fuerit? Adi eius Agamemnonem, pag. 217. meæ editionis.

In loco, Bonæ fortunæ, Felicitatis. Prouerb. Cyclopica vita p. 105. Κυκλώπειος βίος.] Interpretatur hoc prouerbium de vita vehementer effera ac barbara: βίον, id est vitam, accipiens pro vitæ instituto ac moribus. ideoq; prouerbii explicationem ex illis Homeri versibus petens, in quibus eorum vitę genus agreste ac ferum describit. Atqui, βίος hoc in prouerbio non ita accipitur, sed vt in illis, βίος μεμαλαγμένος, βίος ἀληλεσμένος: item ἁβρωνὸς βίος, pro victu videlicet. & ita veteres intellexerunt, non ad illos Homeri versus respicientes, sed ad hos:

> οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ᾽ ἀρόωσιν,
> ἀλλὰ τάγ᾽ ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται.

Vnde & ab Eustathio Cyclopica vita exponitur beata & laboris expers, in suis in Dionysium τὸν περιηγητὴν commentariis, pa. 110. nostræ editionis. Strabo quoq; ad illum versum, ἀλλὰ τάγ᾽, &c. Cyclopicæ vitæ appellationē refert. apud quem tamen non reperias quod Erasmus ab eo dici ait, nimirum hoc vulgo iactatum in Albanorum gentem. sed cum dixisset eos qui exercitum in Albanorum regione duxissent, commemorare ibi ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύεσθαι, (quod videlicet Homerus de Cyclopibus scripsit) addit, illos Cyclopeam quandam narrare vitam. id est, Albanorum vitam appellandam esse Cyclopicam, si vera sint quæ de iis narrant illi: vtpote talem, qualem Homerus Cyclopibus tribuit. Quin etiam Cyclopicam vitam appellari beatam, ociosam, & omnis laboris expertem, hinc apparet, quod illa ipsa verba quæ modo protuli, ab Homero de illis vsurpata, in prouerbium de huiusmodi vita abierint. Lucianus De mercede seruientibus: ἀπεχθῶς γὰρ ἄσπορα καὶ ἀνήροτα τοῖς τοιούτοις τὰ πάντα φύεσθαι. Iam vero cur κυκλώπειος βίος de vita efferata ac barbara potius in prouerbium abiisset quam λαιστρυγόνειος βίος, quum similem vtrisque idem poeta

tribuat barbariem? Quin tamen Cyclopicam vitam, vt & Lestrigoniam, vsurpare possit aliquis pro agresti & barbara, non nego: sed quomodo veteres vsurpauerint, ad illum Homericum versum respicientes, declaro. Nam Max. Tyrius alio respiciens, & prouerbialem vsum non spectans, Cyclopicam vitam de solitaria vsurpauit.

In loco, Morum contagio. Prouerbio. Corrũpunt bonos mores. pag. 517. Corrumpunt bonos mores colloquia praua.] Qui hic ὁμιλίαι interpretantur colloquia, non plenam Græci prouerbii sententiam reddere, sed eam velut restringere mihi videntur. Non dubito enim, quin Menāder senserit, mores bonos corrumpi, non solum colloquendo cum improbis hominibus, eorumq; dicta audiendo, verumetiam facta cernendo: præsertim cum improbos probis suo exemplo multifariam nocere, etiam prorsus tacentes, quotidiana experientia satis probet. Accipiendam igitur alteram significationem huius vocis ὁμιλίαι censeo: vt intelligamus, conuersatione cũ improbis eos qui alioqui sint bene morati, corrumpi. Nisi forte existimet aliquis interpretandum aliter nomen ὁμιλίαι hoc in versu, quam verbum ὁμιλεῖν in illo ad eandẽ pertinente sententiam: Κακοῖς ὁμιλῶν, ἢ αὐτὸς ἐκβήσῃ κακός. apud Theognin, item, quum scribit:

ταῦτα μαθὼν, ἀγαθοῖσιν ὁμίλεε.—

Dixerat autem paulo ante:

-- κακοῖσι δὲ μὴ προσομίλει ἀνδράσιν.--

Sed qui hoc existimabit, qua ratione moueri possit, alii viderint. Cæterum & hoc obiter annotabo, me (dum pater meus Nouum testamentum Græcum excuderet) in margine vnius veterum exemplariũ quæ habebat, legisse e regione huius loci Pauli, μὴ πλανᾶσθε. φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί, hæc paucula verba, τὸ χρηστὰ, αὐτὶ δὲ κῦφα τέθεικεν. Ibidem scriptum est, Μενάνδρου τοῦ κωμικοῦ γνώμη ἐν Θαΐδι.

In loco, Dignitatis, Prouerb. Pedibus trahere. p. 87. Pedibus trahere, est rem pro suo arbitratu versare.] Hoc dixit, quia legebat apud Ciceronem, Per me pedibus trahuntur: &, Per me, trahũtur, accipiebat pro, Ego traho. Sed, trahantur, legi debere, & per me alia significatione accipi, in meis in Ciceronem castigationibus ostendi.

In loco, In stupidos, Prouer. Naribus trahere. p. 405. Et nolentem & mento trahens.] Non mento trahẽs, sed barba trahens, interpretari debuit. quam enim λαβὴν prębet mentum? Nempe eum decepit illa quam falso imaginabatur ab equis metaphora.

In loco, Infortunii. Prouer. In lapidicinas. p. 374. Εἰς λατομίας.] Mutilauit adagium Erasmus, & male (ac sine authore, vt opinor) in classem retulit illorũ, ἐς κόρακας: &, ἐς τὴν μακαρείαν. nam integrum prouerbium est apud Suidam: ἄπαγέ με εἰς τὰς λατομίας. id est: Abducito me in latomias, quæ verba dicta Dionysio à Philoxeno (mallem te in latomias iterum abduci, quam cogi laudare eius poemata) in prouerbium abierunt. Id autem iis quadrat, qui paratos se aiunt quiduis potius perpeti, quam vt ad hoc illud indigne adigantur. vt Philoxenus à seipso impetrare non poterat, & animo suo imperare, vt tyranno illi assentaretur.

In loco, Contra, Prouerbio, In puteo constrictus. pag. 151. τί γὰρ χρήσῃ, &c.] τί χρήσῃ non recte interpretatur. ita enim sumitur, vt in isto genere loquendi: οὐκ ἔχων τί χρήσηται τοῖς παροῦσι.

In loco. Deprecãtis, Prouer. Deprecantis. p. 164. Quod qui rerum ciuilium sunt peritissimi, &c.] Alius Græcorũ verborum est sensus, nimirum: Qui ex politicis, vel inter politicos excelsissimo sunt animo præditi. Nam μέγιστον φρονοῦντες non significat peritissimi, sed maxime elato animo, vel excelso supra alios animo præditi: nec πολιτικῶν μέγιστον φρονοῦντες regitur: nec est neutrius generis, vt nominatiuus sit πολιτικά, id est, res ciuiles: sed est genitiuus partitionis, vt Grammatici loquuntur, masculini generis, nominatiuum habens πολιτικοί, id est, rerum ciuilium periti.

In loco, bonæ fortunæ. Prouerb. Bos ad præsepe. pag. 103. βοῦς ἐπὶ φάτνῃ.] In emeritos, & ob ætatem ocio vitæque molliori indulgentes, dici putat hoc adagium, quod existimet idem esse cum illo, βοῦς ἐν αὐλίῳ. Qui in re falli eum, non obscurum est. neque enim admittebatur bos ad præsepe tum primum quum consenuisset, sed in iuuẽtute perinde ac in senectute edebat ἐπὶ φάτνῃ, id est, in pręsepi. Ita enim vertere malo, quam Ad præsepe: ne ambiguitas vlla sit: quum Ad præsepe sonet potius ἐπὶ φάτνην, veluti subaudito verbo aliquo motus, aut participio. Porro nec verba hæc, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ, prouerbialia esse, nec talem sensum habere apud Philostratum, dicturus erat, meo quidem iudicio, si quo esset ab eo allusum, intellexisset. Is enim Agamemnonis cædem describens, alludit ad Homeri verba, vel potius ea vsurpat, quæ apud illum habentur de eadem cæde. Habentur autem duobus locis: primum Odyss. δ.

τὸν δ' οὐκ εἰδότ' ὄλεθρον ἀνήγαγε, καὶ κατέπεφνε
δειπνίσσας, ὥς τίς τε κατέκτανε βοῦν ἐπὶ φάτνῃ.

Deinde eiusdem Odyss. λ.

ἀλλά μοι Αἴγισθος τεύξας θάνατόν τε μόρον τε.
ἔκτα σὺν οὐλομένῃ ἀλόχῳ, οἶκόνδε καλέσσας,
δειπνίσσας, ὥς τίς τε κατέκτανε βοῦν ἐπὶ φάτνῃ.

Nunc totum Philostrati proferemus locum: τὸ δὲ κυριώτατον τῆς σκηνῆς Ἀγαμέμνων ἔχει, κείμενος οὐκ ἐν πεδίοις Τρωϊκοῖς, οὐδ' ἐπὶ Σκαμάνδρου ταῖς ἠϊόσιν, ἀλλ' ἐν μειρακίοις καὶ γυναίοις, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ. τοῦτο γὰρ τὸ μετὰ τοὺς πόνους τε καὶ τὸ ἐν δείπνῳ. id est: Præcipuam autem scenæ partem Agamemnon habet, non in Troianis campis versans, nec in Scamandri alicuius ripis, sed inter adolescentes & mulierculas, Bos in præsepi. Hoc enim est illud, & post labores & in cœna. Nec vero tantum vsurpat Homeri dictum Philostratus, sed & explicat postremis his verbis, quæ Homerico dicto subiungit: quasi videlicet Homerus ea comparatione significare voluerit duo, τὸ μετὰ τοὺς πόνους, & τὸ ἐν δείπνῳ: id est, & post labores, & inter cœnandum. Nam bos reuersus à laboribus, in præsepi edit simul & requiescit. Illud igitur nullo modo verum comperietur, de Agamemnone voluptariam agente vitam loqui hic Philostratum. Nec vero Eustathius vllam prouerbii speciem his verbis subesse ait, sed duntaxat comparationem esse dicit, eamque honorificentissimam: quod videlicet tauro comparetur, quem aliquis aperte adoriri non audens, vtpote superiorem futurum, clam & ex insidiis aggressus interficiat.

Ibidem, Effertur & ad hunc modum, βοῦς ἐν αὐλίῳ, &c.] At in istis verbis, βοῦς ἐν αὐλίῳ κάθῃ (aut κάθηται, vt apud Eustathium) prouerbium agnosco: in eo tamen illum quem hic Erasmus explicat, nõ agnosco sensum: nec veteres, vt opinor, agnouerunt. Ait enim Suidas: βοῦν ἐν αὐλίῳ κάθῃ, παροιμία ἐπὶ τῶν ἀχρήστων. id est: Prouerbium de inutilibus. Sed & Eustathius ex Pausania docet hæc verba prouerbialia esse, ἐπὶ ἀχρηστίας. Iam vero & apud Longũ in Pœmenicis, dicit quidam: οὐδ' εἰ μέλλω βοῦς, φασὶν, ἐν αὐλίῳ καταλείπεσθαι, τὴν Δάφνιδος τύχην ἥτις ἐστὶν οὐ σιωπήσομαι. id est: Ne si hoc quidem futurum sit, vt bos, quod aiunt, in stabulo relinquar, quo loco sint res Daphnidis, reticebo. Quibus ex verbis coniicio dici solitum de iis prouerbium, qui accepti suis esse desinunt, nulloque in precio apud suos esse, sed potius contemptui ab illis haberi incipiunt: quod videlicet & bobus id vsuueniat, postquam senectute ad labores rusticos redditi plane inutiles, stabulo inclusi manent, foras non prodeuntes. Et aptissime hoc sensu, ni fallor, dixerit ille apud Longum: Ne hic quidem me deterrere poterit metus, ne, quod aiunt, bos in stabulo relinquar. At eo sensu quem Erasmus sequitur, ineptissime dictum id fuerit, imo vero ne cõsistere quidem possit: nimirum vt hoc intelligat, Ne ille quidem metus, ne mihi accidat vt molliter & in ocio viuam. Mecum facit & illud prouerbium, γέρων βοῦς ἀπένθητος ὄλωλεν.

Ibidem: Sceleratus ille cantor, tanquam bouem ad &c.] Hæc citat Erasmus, quod in iis allusisse Straconicum putet ad prouerbium: quum verba hæc omnia, Tanquam bouem ad præsepe data cœna occidit, sint Homerica (sed

(sed non prouerbialia tamen) ad quæ non alluserit, sed potius quæ festiue detorserit Stratonicus.

Ibidem: Quod in Athenæi verbis legimus ψαλλόμενος, *&c.*] Male opinator pro ψαλλόμενος legendum esse σφαλλόμενος, quam lectionem sequutus, male etiam interpretatus est, Ac Stratonicus eo frustraretur: pro, Stratonicus illius psallentis auditor esset. ita enim vsurpatur hic ψαλλόμενος, vt κιθαρίζόμενος, αὐλούμενος, καταυλούμενος. quarũ significationum exempla in nostro Græcæ linguæ thesauro habes. Quod si hic aliter legas quam ψαλλόμενος, amittit gratiam: imo vero vix satis intelligitur festiuum Stratonici aduersus illum ψάλτην dicterium.

In loco, Assiduitas. Prouerb. Ne genu quidem flexo. p. 76. Ac ne genu quidem curuato, aduersus Antæum exnitur.] Rectius, In certamen prodit, vel progreditur. Sic accipitur & in prouerbio, ἢ ἀπιέναι, ἢ ἀποδύεσθαι.

Ibid. Sumptum apparet ex Æschyli Prometheo.] Nihilo minus, imo etiam magis ex hoc eiusdem tragœdiæ loco sumptum videri posset, (p. 28. meæ editionis) vbi Oceanus de suo grype dicit,

> --ἄσμενος δέ τ' ἂν
> σταθμοῖς ἐν οἰκείοισι κάμψειεν γόνυ.

Sed cur ex Æschylo potius quam ex Homero dicendũ sit sumptum esse prouerbiũ, nõ intelligo: præsertim quũ ipsemet Æschylus si vllum aliud, vel hoc maxime loquẽdi genus ex Homero petiisse comperiatur, ex ἀσπασίως γόνυ κάμψειν, faciens ἄσμενος κάμψειεν γόνυ: aduerbio ἀσπασίως, quod versus non admittebat, in nomen synonymum mutato.

In loco, Inanis opera, Prouerbio, Quum primum laborauerimus. pag. 323. vers. Ac iuxta prouerbium, &c.] Nihil minus quam prouerbium redolent hæc verba: Quũ multum laborauerimus, itidem & antea sumus. quid enim hic eorum quæ subesse solent prouerbiis? At Lucianus ipse ait esse prouerbialia: dicet aliquis. Ait, Erasmi quidem iudicio, & eorum qui cum eo παροιμιαζομένους deponens faciunt: at si quis passiue accipiat hoc participiũ, nihil tale ab eo dici comperiet. Qua in significatione accipiendum esse mihi visum est, antequam hunc Erasmi locum legissem: & nunc, eo lecto, in sententia permaneo, vt videlicet κατὰ τοὺς παροιμιαζομένους significet, Velut ii qui prouerbio feruntur. vel, Qui prouerbiis celebrantur. vel, Qui prouerbiis locum dederũt. vel, Qui in prouerbia abierunt. Illi autem qui sunt? Non intelligo qui potius esse dici debeant, quam Sisyphus, Tantalus, Danaides.

In loco, Inanis operæ, Prouerbio, Aquam in mortario tundere. pagin. 328. Suidas ad hunc effert modum.] Imo non Suidas ita effert (frigidum autem illud foret ἀναπολεῖς τοὺς ὤμους, id est, Versas scapulas) sed ita effertur in quibusdam mendosis Suidæ exemplaribus: at in minus deprauatis, hoc modo, ἂν ἀπολῇς τοὺς ὤμους. quod idem est cum illo, ἂν ἀποβάλῃς τοὺς ὤμους: id est, etiamsi amittas humeros. non, vt Erasmus vertit, decutias. Quãquam apud Lucianum (vt & hoc obiter adnotem) est ἀποβάλῃ. vt mirer cur Erasmus per secundam personam reddiderit, decutias. nisi forte putauit esse ἀποβάλῃ secũdam, vt ἀποβάλομαι prima esset. Sed præterquã quod durius in media voce vsurpatur hoc verbum, pro ἀπολεῖν, etiam ipsa orationis ἀκολουθία tertiam personam aperte exigit.

In loco, Dissimilitudinis. Prouerb. Nunquid & Saul inter Prophetas. pag. 175. Corchorus inter olera: &, In lente vnguentum: siue, Lenti.] Atqui explicans antea prouerbium, In fimum aromatum odorem spargis, dixit: Conueniet autem in hos, qui rem egregiam indignis adhibent. quod genus est illud, In lente vnguentum. Quomodo igitur hoc prouerbium, In lente vnguentum, si affine est huic, In fimum aromatum odorem spargis, etiam illi, Nunquid Saul inter prophetas, affine esse poterit? Hæc duo prouerbia, In fimum aromatum odorem spargis: &, Nunquid Saul inter prophetas, quid commune inter se habent, vt iam cum vtroque affinitatem habere tertium illud possit?

In loco, Ingenii malitia. Prouerb. Occasione duntaxat opus improbitati. pag. 388. Occasione duntaxat opus, &c.] Verti potius debere prætextu quam occasione, sequens annotatio docebit.

Ibidem, A quibus beneficio fuerunt affecti, aut curæ habiti, vel ipsi, vel, &c.] Miror non animaduertisse Erasmũ, hæc plane à ratione aliena esse, vt improbi occasionem malefaciendi habeant eorum nomine (ita enim loquitur) à quibus beneficio fuerunt affecti, aut curæ habiti: ideoque non καλῶς, sed κακῶς: nec μεληισάντων, sed μελλησάντων legendum esse. Nam καλῶς quidem Græce dicitur, sed absurde in huius loci sententia: at μεληισάντων participium admittit quidem linguæ Græcæ consuetudo: quum non vsurpetur μελῶ, sed μέλει impersonaliter, idque genitiuo iungatur, non accusatiuo. Verum totum locum interpretari latius fuerit, vt etiam appareat πρόφασιν hic prætextum significare, sicut à me modo dictum est. Hic ergo, ni fallor, Aristotelicorum verborum est sensus: Iis etiam iniuriam inferunt, aduersus quos prætextum habẽt: quippe quod ipsorum maiores, aut illi ipsi, certe amici eorum malo aliquo affecerint aut affecturi fuerint, aut ipsos, aut ipsorum maiores, aut eos quorum curam susceperunt. Vt enim in prouerbio est, Prætextu duntaxat indiget improbitas. Animaduerte igitur, πρόφασιν vtrobique à me verti prætextum, non occasionem: ne forte intelligas opportunitatem. qua verum quidem est opus habere improbos ad committẽda sua maleficia: sed non de ea nunc agit Aristoteles. Quũ enim mihi dicit vir aliquis improbus, Tui maiores: aut, Tui amici mihi fuerunt iniurii: vel, Tui maiores iniuriam illaturi erant meis maioribus, si potuissent: hæc dicẽdo, non captat idoneam inferendæ iniuriæ occasionẽ, sed hoc vel illud prætexit improbæ suæ voluntati: hoc vel illud causatur, propter quod ratione aliqua moueri videatur ad volendum mihi iniuriam inferre: quam illaturus sit, cum occasionem nactus fuerit. Est autem hic locus in primo Rhetoricorum libro, non in secundo.

In loco, Odium, Prouerb. Odium agreste. p. 551. Atrox odium veteres sic appellabant, propterea quod rustici plerũque μισάνθρωποι sunt.] Quin à Luciano hic ita vsurpetur ἄγριον, vt à Phocylide in ἄγριος ὀργή, ab Homero in ἄγριος χόλος, ἄγριος θυμός, neminem inficiaturum puto. At, qua in significatione ἄγριος hic vsurpat Homerus? Nimirum pro θηριώδης, si grammaticis credimus: id est, pro Ferus: translatione videlicet non à rusticis, id est iis qui agros incolunt, sed à feris bestiis sumpta. Quod si quis fidem grammaticis derogat, at ipsi Homero adhibeat, qui inde sumi à se metaphoram aperte ostendit, quum ait:

> ᾧ οὔτ' ἂρ φρένες εἰσὶν ἐναίσιμοι, οὔτε νόημα
> γναμπτὸν ἐνὶ στήθεσσι, λέων δ' ὣς ἄγρια οἶδεν

Hinc etiam manarunt illa, ἄγριον κακόν, ἄγριον ἕλκος. vnde & Latini per vocem ferum interpretantur, non ad rusticorum videlicet mores, sed ad ferarũ intractabile ingeniũ respici existimantes: quibus & ἀγρία ψώρα potest addi. Quinetiã à feris, nõ à rusticorũ moribus, ductam esse verborum ἀγριαίνεσθαι & ἀγριοῦσθαι metaphoram constat. Iam vero quin Lucianus, si rusticum (id est rurale aut rurestre) quoddam odium significare voluisset, alio potius, non ambiguo vsus fuisset vocabulo, nimirum ἀγροικικόν, minime dubium est. ἄγριον enim, itidem vt apud Latinos agreste, nonnunquam pro rurali, nonnunquã pro fero positum reperitur. quanquam in hac significatione sæpissime, in illa autem perquã raro: adeo vt agreste carmen, agrestem musam, id est, agrestiũ seu agricolarum, aut etiam pastorum ἀγροικικὸν μέλος, ἀγροικικὴν μοῦσαν recte appellaturi simus: ἄγριον μέλος ἀγρίαν μοῦσαν vix recte. illa certe Iulius Pollux habet, hæc non item. à quo hoc quoque obseruandum est annotari, ἄγριον dici ἐπὶ τοῦ σκαιοῦ, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν ἀγρῷ ζῶντος, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ σκαιοῦ. At vero de ἀγρικόν, quod hic Erasmus posuit, quid dicendum est? Vnde accepisset, scire vellem. Nisi forte sine authore hanc scripturam posuit: quod facile inducor vt credam. nam vt ἄγριον μῖσος idem sonare quod ἀγροικικὸν

ita etiam ἀγελκὸν vel ἄγεσικὸν indifferenter scribi existimans, fieri potest vt apud Lucianum siue ἄγελον μῖσος siue ἀγελκὸν legeretur, perinde esse putauerit. At ego nec pro fero nec pro rustico ἀγελκὸν vsquam reperio, præterquam apud Theocritum, & quidem metri lege coactum. Quid si ergo ἄγροικον μῖσος scribatur apud Lucianum? Huic certe scripturæ consentanea fuerit expositio Erasmica: sed non tanti est eam tueri, vt hoc nomine scripturam illam mutare velim. Imo vero si in Luciani exemplaribus ἄγροικον μῖσος legeretur, ea lectio suspecta mihi esset, & ad mutandam in ἄγελα, tot exempla, quę attuli, me solicitarent. Quibus plus ponderis apud nos habere non debet locus quidam Aristophanis, in quo ἄγροικος ὀργὴν, inuenitur. prǽsertim quum eius scholiastes duram esse hanc explicationem sentiens, vt ἄγροικος ὀργὴν ponatur pro ἄγελος, aliam adferat.

Ibidem: Laboras autem agresti, sicuti dicitur.] φασὶν hic prouerbii symbolum esse non puto. etsi Erasmus non aliunde fortasse quam ex hoc verbo, suspicatus est prouerbiale dictum esse, ἄγελον μῖσος. Sic alibi verbum λέγεται, & participium λεγόμενον, symbola prouerbiorum esse, falso existimauit, vt suo loco ostendemus.

Ibidem, Graci quicquid barbarum, immane aut crudele volunt intelligi, id ἄγελον vocant.] Hoc fateor: sed ad mores rusticorum in hac appellatione respicere nego. nec certe id Erasmus ipse dicturus erat, si θηελῶδες & πθηελομένον pro ἄγελον & ἀγελωμένον vsurpari recordatus fuisset. vt omittam, inter syluestres homines potius quam inter rusticos, Timones aliquos ac Cyclopes reperiri.

In loco, Garrulitas, Prouerb. lasciuia magis insidentes. p. 276. ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι.] λέσχας interpretari hic nugas, est meras nugas agere. nec minus nugatorium fuit antea, apud Hesiodum ἐπαλέα λέσχην, tepidas nugas vertere. cum hic λέσχη significet domum publicam, in qua mendici confabulantur: illic autem λέσχαι cathedras vel loca, in quibus congregati quilibet garrire, aut ea in quibus philosophari solebant. Vnde & λέσχη ἐγκάθη, ὅτι τῶν διαλεγομένων & φιλοσοφούντων. hic autem ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι, de consessu hominum eloquentium dici videtur: Sed plura in nostro linguæ Gręcæ Thesauro.

In loco, Arroganti. Prouer. Summis vnguibus ingredi. p. 61. ἐπ' ἄκρων ὀνύχων.] Non ait Aristophanis interpres, ἐπ' ἄκρων ὀνύχων esse prouerbiũ in eos qui auiditis auscultãt: sed Aristophanem dixisse, ἐπ' ἄκρων τῶν πυγιδίων ἐκάθητο, alludendo ad prouerbialia verba, ἐπ' ἄκρων τῶν ὀνύχων: quia οἱ ἡδέως τι ἀκούοντες, δοκοῦσιν ἐπάνω τῶν πυγῶν καθίζεσθαι. Profert deinde hoc genus loquendi, ἐπ' ἄκρων ὁδοιπορεῖν, ex his Sophoclis versibus:

> εἰ τοὺς τραφεὶς ἂν μητρὸς εὐγενοῦς ἄπο,
> ὑψήλ' ἐκόμπεις, κἀπ' ἄκρων ὡδοιπόρεις.

Subiungit, Solent enim insolentes ἐπ' ἄκρων ὀνύχων βαδίζειν: id est, summis pedum vnguibus ingredi. item qui laudes suas audiunt, nates sedili extollere consueuerunt. Hæc ille. Cęterum ἐκάθητο, cum sit præteritum imperfectum, nescio cur Erasmus per præsens vertat.

In loco, Causa indefensa. Prouerbio. Haud impune vindemiam facies. p. 115. οὐκ ἐρήμας.] ἐρήμας, quod adiectiuum est nomen, putauit esse aduerbium, quod nullum substantiuum videret. Atqui subaudiẽdum relinquitur ἀμπέλους: de quibus dici τρυγᾶν, notissimum est. adeo vt οὐκ ἐρήμας τρυγήσεις, ad verbum sonet, Non vindemiabis desertas. hoc est, incustoditas, subaudiendo vites.

Ibidem pagin. & versic. iisdem: In eos competet, qui nullo, &c.] Prouerbium hoc, Haud impune vindemiam facies, competere in eos qui impune decerpunt vuas (vel potius, decerpturos se sperant) superuacaneum est admonere: quum ipsa prouerbii verba id prima fronte ostendant. At quis esset eius vsus, & quomodo ad alia transferri & apte accommodari posset, hoc vero docere necessarium erat. Quod quum ab eo prætermissum sit, ego Aristophanis verba proferens eius vsum docebo, & eadem opera falsam eorum interpretationem corrigã. Quum ergo chorus apud Aristophanem orationem Philocleonis laudans, dixisset; Nunquam ita dilucide neque ita prudenter vllum audiuimus loquentem: respondet ipse Philocleon, οὐκ ἀλλ' ἐρήμας ᾤεθ' οὕτω ῥᾳδίως τρυγήσειν. id est: Minime vero: (subaudi, ita loquuturũ putabat) sed desertas vites sic facile se vindemiaturũ esse arbitrabatur. Dicere volens, Sed patrocinium nobis defuturum existimabat Bdelycleon, & nobis patronum nullum habentibus, fore vt causam suam nullo negocio teneret, sperabat. Hic particulam οὐκ, vides cum verbo τρυγήσειν non iungi, & huic lectioni non respondere hanc Erasmi interpretationem: neque esse eum loci sensum quem illa præ se fert, At ne existimetis vos adeo facile atq; impune vindemiam facturos. Sed nec cũ altera lectione quam ponit, vllo modo conuenit. siquidem οὐκ ᾠεθ' non significat, At ne existimetis: sed, At nõ existimabat. Mirum est vero, vt hic ᾠεθ' (quasi videlicet pro ᾠετο positum foret, elisa per apostrophum ε, deinde τ in aspiratam mutata) imperatiui modi esse credidit: vt in prouerbio, Quatuor obolis non æstimo. illic enim τεττάρων ὀβελῶν εἶ) οἴει, interpretatur, Quatuor obolorum esse puta: & paulo post pro puta, ponit existimato. Arqui si legimus vsurpari οἴω in soluta oratione, pro οἴομαι, at in imperatiuo non erit ᾠετε (vnde enim ω?) sed οἴετε: & in singulari numero, non οἴει (vnde enim ει?) sed οἴε.

Ibidem: Nam ἐρήμας Graci fieri dicunt, &c.] Dicit ἐρήμας à Græcis ita vsurpari, deceptus loco Aristophanis male intellecto, vt modo vidimus. Sed & in omnibus quidem viderim Lexicis Græcolatinis erratum est, vbi ἐρήμης aduerbium esse dicitur, pro Indicta causa, Nullo defendente. Nam nec ἐρήμας nec ἐρήμης tanquam aduerbia, vel nomina absolute posita, sic à Græcis vsurpantur: sed cum Indicta causa, vel Nullo causam defendente, significare volunt (non, vt Erasmus ait, Impune, Nullo obsistente) vtuntur τῇ ἐρήμῃ: ne hoc quidem velut aduerbio, sed tanquam nomine adiectiuo, subauditũ extrinsecus habente δίκην. vt cum dicunt, ἐκεῖνος ἐρήμην ὦφλε: vel, ἐρήμην κατεδικάσθη.

In loco, Sollicitudo. Prouerb. Σκύτη βλέπει. pag. 663. Ita que coniecturis aliquibus colligeret, &c.] Imo vero hæc opinio priore videtur absurdior: ac, si ad vultum referendum hoc esset, non de truculento vultu, sed de mœstitiam præ se ferente intelligi deberet: quasi videlicet scorteo, siue coriaceo: neque enim apud Aristophanem, qui minatur alteri sic facturum illum σκύτη βλέπειν, intelligit se facturum vt ille truculentiam vultu ostendat, sed potius vt plane deiecto mœstoq; sit vultu, vtpote de sua causa desperans. Sequendo autem hanc explicationem, eadem forma diceretur σκύτη βλέπειν, qua ... apud eundem Aristophanem ... βλέπειν, & νάπυ βλέπειν apud eundem Aristophanem dicitur, necnon ἄρλυ βλέπειν. Et initio quidẽ mea fuit hæc sententia (pro qua etiam facere mihi videbatur hic Athenæi locus lib. 13. μετὰ σοφιστῶν ... σκύτη) ... à Demosthene & ... sed posteaquam cogitare cœpi, σκύτος à ... cædebantur seruis, alii accipi pro scutica, seu loro quo cædebantur ... & vidi Aristophanis interpretem, præterquam quod dicit prouerbium de illis vsurpari, quibus suspicio oritur de futuris malis (quæ expositio & apud Zenobium habetur) etiam hæc verba Aristophanis ἢ μὴν ἐγώ σε τήμερον ... ἐμβαλῶ, id est, βλέπειν σκύτη ποιήσω, exponere, πληγάς σοι ἐμβαλῶ, plagas tibi infligam: tum vero sententiam illam retractaui: & credidi, quod & nunc credo, σκύτη βλέπειν à lorís esse sumptum, parata ad eos cædendos verbera intuentibus. quum enim illis nullum esse possit tristius spectaculum, & ad quod magis exhorrescant, elegantissimo videntur prouerbio dici σκύτη βλέπειν, id est lora vel scuticam cernere, quicunq; impendentis mali cogitatione anguntur, & vultu deiiciuntur.

Ibid. Toruum obtueri. Sentit enim, discipulum à Philosopho; &c.] Si locum ipsum Athenæi adieris, lector, quam parum ei conueniat, σκύτη βλέπειν ad supercilium & vultus truculentiam referri, contra quam apte ita explicari possint illa verba, vt modo dixi, facile perspicies: dummodo negatiuam particulam ... ante

ante διδάξαντος, repetas: quod Erasmus non fecit. Nam vt seruos à dominis, ita & liberos à patribus scimus verberum metu plerunque magis quam vlla alia ratione σωφρονίζεσθαι. At nulla in hoc Athenæi loco fit patrum mentio: dixerit aliquis. Imo vero: in veteribus quidem codicibus, in quibus πρὸς scriptum & compendiarie pro πατρός. sed hoc compendiũ aut non animaduersum, aut certe ignoratum à typographis fuit. ita enim tum in Aldina, tum in Germanica editione legitur: οὕτως γὰρ ἄρισα χωλὸς οἰφᾷς, τοῦ κρηπιδοποιοῦ πρὸς οὐ πολλά σε σωφρονήσαντος, καὶ διδάξαντος σκύτη βλέπειν. quum legi debeat. σωφρονίσαντος per ι, & τοῦ κρηπιδοποιοῦ πρὸς, id est, πατρός. Qui error quum lateret Erasmum, non filii à patre, sed discipuli à magistro castigationem intellexit.

In loco, Contemptus & vilitatis. Prouerbio, Cochleare crescet p. 138. Δοίδυξ αὔξει: id est, Cochleare crescet.] αὔξει futuri temporis esse, aut eius significationem habere posse non puto, & crescit vertendũ censeo, nõ crescet. Sed δοίδυξ cur potius pro cochleari accipiat, quam pro pistillo quod in mortario circũagitur, non intelligo. præsertim quum optime illi cõueniat quod à Zenodoto & à scholiaste Aristophanis dicitur, esse μικρὸν καὶ τρογγύλον, i. paruum & rotundum (nam Erasmus, τρογγύλον nescio quam recte interpretatus sit contortum, dũ certæ cuidam cochleatium formę accommodare vult hoc vocabulum) quum item in alio eiusdem Aristophanis loco aperte pro pistillo sumatur: in eo autem qui hic citatur, nihil sit quod in altera significatione potius quã in hac accipere nos cogat: quũ deniq; (quod præcipue considerandum est) de hac testimonium Pollucis, Hesychii, scholiastæ Aristophanis habeamus, de illa nequaquam. Sic enim Pollux: ἴσῃ δὲ ἀλετείβανος, ὁ καὶ δοίδυξ, ἄβαξ. τὰς δὲ τοὺς δοίδυκας ἐν τῇ θυείᾳ ἐλίγγουσας, πεσιαμφίδας εὔπολις κέκληκε. Hesychius, δοίδυξ, ἀλετείβανος. Enarrator Aristophanis, exponens illa poetæ verba in Pace, οἴσεις ἀλετείβανον τρέχων, ait: ἀλετείβανον οἱ μὲν δασέως, παρὰ τὸ τοὺς ἅλας τρίβειν· οἱ δὲ ψιλῶς παρὰ τὸ ἀλεῖν. καὶ δοίδυξ μὲν ἀττικὸν, ἀλετείβανον δὲ ἀσιανόν. Locus autem Aristophanis, in quo manifeste de pistillo vsurpari dico, est in Pluto hic:

> ἔπειτα παῖς αὐτοῖς λίθινον θυείδιον
> παρέθηκε, καὶ δοίδυκα καὶ κιβώτιον

Sed apertius etiam apud Dioscoridem, cum alibi, tum vbi dicit: ἐγχέας εἰς θυείαν κυπρείου χαλκοῦ, ἔχουσαν δὲ καὶ δοίδυκα ἀπὸ τῆς αὐτῆς πεποιημένον ὕλης. At de altera significatione apud Suidam duntaxat testimonium reperio, nescio an ex recentiore quopiam, vt alia multa, adiectum. Quanquam esto, perinde constare de vna ac de altera, rationem, ob quam de cochleari hoc adagium dicatur, nullã video: at propter quam de pistillo dici possit, perspicio, & eam quidem, vt opinor, si non veram, certe verisimilẽ, quam habes in sequenti annotatione.

Ibidem. Hanc parœmiam dici solere in pusillos homunciones per ironiam.] Non animaduertit quę illic dicũtur: quæ si quis bona fide referri sibi velit, hæc à Zenodoto scribi sciat: δοίδυξ αὔξει, de iis qui nõ crescũt, inquit Chrysippus. quinetiam de iis qui parui manent, prouerbium dictum fuit. nam δοίδυξ paruus est & rotundus. Ab Aristophanis autem scholiaste ista scribi: prouerbium δοίδυξ αὔξει, de valde paruis: aut de iis qui non crescunt, inquit Chrysippus. de iis præterea qui parui manent, dictũ fuit adagium. nam δοίδυξ paruus est & rotundus. Sed apud hunc in vulgatis exemplarib. male legitur, ἐπὶ τῶν αὐξανομένων: pro ἐπὶ τῶν μὴ αὐξανομένων, vt apud Zenodotum habetur. Cæterum iam videmus falsum esse quod Erasmus ait, Chrysippum apud illos scriptores tradere, parœmiã istam dici solere in pusillos homunciones per ironiam. Nã primum, Zenodotus ne meminit quidẽ prorsus huiusmodi expositionis, sed Aristophanis enarrator duntaxat: qui tamen authorem profert Chrysippum non huius, sed illius quam subiungit: fortasse ex Zenodoto eius authoritatem mutuans. Deinde ironiæ neuter mentionem facit vllam. Sed & illud miror, cur ex tribus explicationibus vnam duntaxat protulerit, quæ apud Aristophanis scholiasten solum habetur: reliquis duabus, quas & apud Zenodotum inueniebat, prætermissis. Ego contra illam plane reiiciens (vtpote quæ δοίδυξ simpliciter exponere videatur potius, quam δοίδυξ αὔξει) reliquas duas optime conuenire dico: modo δοίδυξ non pro cochleari accipiatur, sed pro pistillo (quam receptam passim eius significationem esse, præcedente annotatione docui) vt videlicet intelligamus iactari solitum adagium generaliter de iis qui non crescerent, & de quibus nihilo magis spes esset fore vt crescerent, quam de pistillo. Aut non generaliter de omnibus non crescentibus, sed de paruis, qui semper manerent parui, & quos crescere non magis possibile videretur quam pistillũ crescere possibile est. Aptissime autem ad hyperbolen sumptum videtur pistillum: quia tantum abest vt id possit crescere, vt potius decrescere & diminui attritu assiduo necesse sit. Plane igitur, meo quidem iudicio, adagium hoc è numero est eorum, quibus τὸ ἀδύνατον exprimitur: adeo vt si hic ironia cõstituatur, talis ironia intelligenda sit, qualis est in illis, Terra volat, Ipsi fontes sitiunt.

In loco, Inuidia Prouerbio, Vnicum arbustum haud alii duos erithacos. p. 423. μία λόχμη οὐ τρέφει, &c.] Melius, meo quidem iudicio, hic interpretatus esset λόχμη, saltus (vt paulo post) quam arbustum.

In loco, Garrulitas. Prouer. Larus. pag. 749. κέπφος.] Cur hæc duo coniunxerit Erasmus, κέπφος λάρος, non intelligo. neq; enim habetur apud Aristophanem, ὦ κέπφε λάρε: sed duntaxat, ὦ κέπφε. Ac etiamsi forent synonyma hæc nomina, vt Erasmus hic existimat, non tamen vtrunque ponendum esset. vt Sappho propter suam canoram poesin non dicitur luscinia philomela, sed vel luscinia, vel philomela. Quãquam suspicari possit aliquis, illum hęc duo nomina scripsisse, interposita diastole, tanquam optionem dantem nobis vtro vti vellemus. Sed vbi sunt duo nomina synonyma, eodem quo accommodatur vnum per metaphoram, non protinus accommodabitur & alterum. κέπφον igitur pro fatuo poni constat: vnde & κεπφωθεὶς ab Hesychio exponitur ἠπαρθεὶς, ἀπατηθεὶς: at vero, vt certum foret λάρον eandem auem vocari, tamen an λάρον & λαρωθεὶς eadem metaphora vsurpare possemus, incertum esset. Iam vero diuersas esse aues κέπφον & λάρον, ex Nicandri scoliaste liquet: ait enim: ὁ δὲ κέπφος, θαλάσσιον ἐστὶν ὄρνεον παραπλήσιον λάρῳ. Quamobrem nomen λάρος, & quæ de eo afferuntur, ab hoc prouerbio aliena censenda sunt.

In loco, Arrogantia. Prouer. Sybarita per plateas p. 61. Συβαρίτης διὰ πλατείας.] διὰ πλατειῶν, esset per plateas: at διὰ πλατείας, est per plateam.

In loco, Intemperantia. Prouer. Quæ sub aliis fiunt. pag. 411. In iis rebus quæ sub ala fiunt, &c.] Mirum est formulæ loquendi tam peruagatæ adeo peregrinam hic ab Erasmo afferri explicationẽ: mirumq;, quomodo hanc ignorare potuerit, quę nõ longe & veluti ex recessu petita est, vt illa, sed quã prima fronte ipsã ostendũt verba: certiorem tamen illa, imo vero solam certam confessamque, & minime dubiam. Quæ nam est? Nimirum vt ἐν ταῖς ὑπὸ μάλης πράξεσι significet, in clancularíis ministeriis. eo quod sub ala gestentur, quæ occultare libet. vt apud Synesium clypei: ὑπὸ μάλης, inquit, ἐκρύπτον τὰς ἀσπίδας. apud Athenæum lapides, libro decimo: μόνος ἐρέμβετο, λίθους ὑπὸ μάλης ἔχων, οἷς ἔβαλλε τῶν ἰδίων τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ. apud historicos passim ξίφη, vel potius ξιφίδια. Sed & in hyperbole quadam prouerbiali Lucianus vsurpat, ὑπὸ μάλης κρύψειας, vt Synesius, ὑπὸ μάλης ἔκρυπτον. illius verba sunt: θᾶττον ἂν πέντε ἐλέφαντας ὑπὸ μάλης κρύψειας ἢ ἕνα κίναιδον. Hinc vero transfertur ad omnia quæ clam fiunt vel dicuntur, aut etiam in animo occultantur. Sic vsi sunt cum alii antiqui scriptores, tum Demosthenes: vt in oratione πρὸς Ἄφοβον: ἀλλὰ μὴν οὐχ εἷς οὐδὲ δύο ταῦτ' ἴσασιν, οὐδ' ὑπὸ μάλης ἡ πρόκλησις γέγονεν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀγορᾷ μέσῃ πολλῶν παρόντων. Sic postea recentiores, vt Dion Coccæus: οὔτε γὰρ ὑπὸ μάλης τι αὐτῶν, ὦ Κικέρων, ἐπράχθη, ἀλλ' ἐς πύλας, ὡς καὶ αὐτὸς φῄς, πάντ' ἀνεγράφη: vt deniq; Plutar. & Lu-

cianus in iis qui ab Erasmo citantur hic locis. Neque enim Lucianus, siue Menippus apud Lucianum, quæ sit origo & sedes adulationis in hominis corpore, describere cogitat (qua de re viderint alii quam recte hic Erasmus philosophetur: adulantib. quidem certe pruritum aurium non recte tribuit, qui eorum est qui sibi adulantes audiunt) nec de illa ex corpore extrahenda, & magno molimine auellenda hic agitur: sed duntaxat de deponenda quæ occulte circunferebatur. Admonuerat enim Mercurium Menippus, vt philosophum quendam ad Charonis cymbam accedentem vestem exuere iuberet: Nam multa, inquit, eaque ridicula sub veste occultari comperies. Quum ergo is, Mercurii iussu, & eam & multa quæ sub ea latebant, arrogantiam, ignorantiã, impudentiam, iracundiam, luxum, interrogationes inexplicabiles, disputationes spinosas, nec pauciora his alia abiecisset: & tanquam omnibus quæ circunferebat, abiectis, eum iam nauim conscendere Mercurius iuberet: tum Menippus iterum commonefaciens Mercuriũ, ait: Rem vnam adhuc omnium ponderosissimam sub ala gestat, nimirum adulationem. Et hæc quidem quod ad Luciani locum. Ad Plutarchum veniamus. dixerat is paulo ante ea quæ Erasmus profert verba, adulatores ad laboriosa & periculosa ministeria remisso animo esse, at in fœdis ac vilibus, ad omnia se offerre, pedibus etiam, si opus sit, proterendos se præbere. His addit, paucis interiectis: οὕτω δὴ καὶ ὁ κόλαξ, οὐ συνειπεῖν, οὐ συνεισενεγκεῖν, οὐ συναγωνίσασθαι δυνάμενος, πόνου τε καὶ σπουδῆς ἁπάσης ἀπολειπόμενος, ἐν ταῖς ὑπὸ μάλης πράξεσιν ἀπροφάσιστος ἐστὶν καὶ πιστὸς ἔρωτος ὑπηρέτης, καὶ, &c. Quæ verba ita Latine reddit Erasmus, in ea quam edidit libelli huius interpretatione: Sic & adulator, quoniam nec in dicendo, nec in cõsulendo, nec in certaminibus ac periculis adesse potest amico, quippe ab omnibus laboribus omnique studio abhorrens: in negociis subalaribus, id est quæ ad voluptatem pertinent, nihil recusat, fidus amoris minister, & in adducendo, &c. Videmus ergo hic quoque istud loquendi genus Erasmum ita exponere (nam de cæteris non fideliter redditis, quale est illud, omni studio, pro omnibus seriis negociis, non est hic dicendi locus) vt sibi optime in eius explicatione, tanquam certa & indubitata, constet. Atqui vel illud saltem scrupulum illi aliquem mouere debuerat, quod Plutarchus, quum enumerationem aliquot τῶν ὑπὸ μάλης πράξεων subiungit, inter eas recenset etiam aliquas quæ ad voluptatem nec pertinent vllo modo, nec pertinere videri possunt. At omnes reuera sunt clanculariæ, id est, ad quas operam suam non coram omnibus, sed clam commodat adulator: & ad quas is qui eius opera vtitur, se vti dissimulat, si non apud domesticos, saltem apud cæteros. quũ amici officia contra, veluti συνειπεῖν, συνεισενεγκεῖν, συναγωνίσασθαι, eiusmodi sint, vt ea palam conferre possit, nec metuat ne aut sibi qui confert, aut illi in quem conferuntur, vllam ignominiam, vllumque dedecus, vbi fuerint diuulgata, afferre queant. Sed de hoc dicendi genere satis multa, meo quidem, aliorum autem iudicio fortasse nimis multa iam dicta sunt. Quanquam qui paucioribus verbis absolui hæc disceptatio potuerit, non video. probanda enim quæ dicebam, mihi erant: ad id opus erat exemplis. Ad ista vulgaria Lexica Græco Latina remitti te debuisse dices fortasse, vt inde ea peteres. Quomodo? quum illa ipsa, suo more, ad hunc ipsum authorem, tanquam ἀξιοπιστότατον, de huius formulæ loquendi significatione remittant?

In loco, Adulatio. Prouerbio, Ficum cupit. pag. 26. Aristophanes in Vespis: οὐ γὰρ νῦν, &c.] In hoc tamen loco Aristophanis enarrator συκάμ' αἰτεῖς exponit, Delicate vis viuere. Siquidem, inquit, qui edebant carycas (ἰσχάδας dicit) delicate viuere dicebantur. Ac reuera hic filius à patre carycas postulabat. Cui ille respondet: Nequaquam profecto tibi eas emam. Nam quum mercedula mea vix mihi sufficiat ad comparanda quæ sunt necessaria, farinam, ligna, opsonium: tu ficus postulas. quasi dicat, cibos lautos. Quare, hic locus adferri non debuit ad probandam illam prouerbii explicationem, quæ nullo modo ei quadrat. Imo vero non pro parœmia accipi debet Aristophanis verba, sed duntaxat ad parœmiam allusionem habere dici possunt.

In loco, Fides, Prouerbio, Domesticus testis. pa. 248. Lucianus in Ioue Tragœdo: εὖγε, &c.] Alienum est plane hoc exemplum ab eo sensu, quem prouerbio tribuit: ait enim, οἴκοθεν ὁ μάρτυς dici, vbi quis ipse sese laudat, quasi domi testem habeat, non aliunde adductum. Atqui in hoc Luciani loco, quum Iupiter dicit Herculi, οἴκοθεν ὁ μάρτυς, intelligit: Tu aduersus temetipsum testimonium pronuncias, Tu aduersario tuo argumenta in te ac nos omnes suggeris, Pro aduersario est quod ais, Quod tu dicis in suam rem vertet aduersarius noster Damis, Ipse tumet profers quod aduersarii causæ seruiat. Hunc esse in illo Luciani loco, prouerbii huius sensum, si mihi non credis, lector, eum adi, ac diligenter expende: &, si aliud quam hunc mihi ostendes, χρυσοῦς, φασίν, ἐν Ὀλυμπίᾳ σταθήσῃ.

In loco, Obscuritas. Prouerb. Bœotica ænigmatica. pag. 543. Est bipes in terris, &c.] Legendum, οὗ μία φωνή: vt sit, cuius vnica vox.

In loco, Prudentiæ. Prouerbio, Acetum habet in pectore. pag. 606. Nunc experiar, sitne acetum.] Hic, acetum habere in pectore, non significat sapere, & aliquid astutiæ habere, vt explicat Erasmus: sed, acri vel acerba quadam seueritate præditum esse. Verba enim sunt Lydi pædagogi ad Philoxenem, de cuius nimia erga filium indulgentia & clementia conqueritur: quum posset contra seuerum se & rigidum exhibens, eum à nequitia deterrere. Et huic expositioni consentanea est illa Philoxeni responsio: Eia Lyde, leniter qui sæuiunt, sapiunt magis. Cæterum hic Plauti locus mendo non caret, meo quidem iudicio: ac fortasse, aceto, legendum fuerit. alioqui illa verba, Cor acre, veluti pro expositione posita videri possent.

Ibidem. Et hoc ipsum, Aceto perfundere, prouerbii speciem habet.] Atqui si prouerbii speciem habere hoc dictum concedamus, eadem opera & illi Persiano,

-- Aurem mordaci lotus aceto,

aliisque huiusmodi locum inter prouerbia dare necesse erit.

In loco, Fides & Grauitas. Prouerbio, Venereum iusiurandum. pag. 248. Prior versus non caret mendo.] Mendum id tolletur, ita legendo versum:

ὤμοσεν, ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἔρωτι.

In loco, Bonæ fortunæ. Prouerbio, Datyli dies. p. 99. δακτύλου ἡμέρα.] Fateor ita legi apud Zenobium, quem Erasmus vult esse Zenodotum: sed reperio non vno in loco citata hæc ex Alcæo verba: πίνομεν τί; τὸν λύχνον σβέννυμεν, δάκτυλος ἁμέρα. Ad quæ alludens, vel potius, quæ mutuo sumens ab Alcæo quidam incerto nomine in Anthologia Græcorum epigrammatum, ita clausit suum epigramma:

πίνομεν Βάκχου ζωρὸν πόμα· δάκτυλος ἀώς.
ἢ πάλι κοιμιστὰν λύχνον ἰδεῖν μένομεν;

Qui versus melius respondebunt Alcæi verbis, si ea ita legamus vt habentur alicubi apud Athenæum: τί τὸν λύχνον ἀμμένομεν: vt sit ἀμμένομεν, pro ἀναμένομεν. Esse autem longe diuersum adagii sensum, legendo δάκτυλος ἡμέρα nemo non videt. Ac fieri potest, vt deprauata lectio cõmentitiæ explicationis ansam præbuerit. Horum Alcæi verborum memini & in meis in Anacreontem obseruationibus.

In loco, Vltio malefacti Prouerbio, Inest & formicæ & serpho bilis. p. 726. Formicæ inest sua bilis, &c.] Puto vocẽ χολὴν non pro bili, sed pro felle vsurpatam hic esse. & multo elegantius videtur fore, vt ex vno alterũ intelligatur. quasi quis dicat: Quãtumuis minuta sint animantia, formica & serphus (Latine fortasse cossus) in eorum tamen corpusculo fel locum inuenit. Fel autem ita intelligetur, vt quum metaphorice de homine dicitur.

In loco, Mansuetudo. Prouerbio, Mactata bestia lenior, pag. 498. De spontaneis ac mansuetis, &c.] Tam crassus est hoc

est hoc in loco error, vt ab Erasmo scripta esse ista, mihi persuadere non queam. Certe quicunque hoc scripsit, ignorauit quod, vt aiunt, ne puer quidem ignoret: nimirum, Mactata hostia, ablatiuum esse absolutum, & significare, postquam mactata hostia fuerit: non autem à comparatiuo lenior regi. At quod ait de significatione verbi Macto, multos ignorare pueros existimo; iuuenesque senesque: quod tamen vereor ne plus quam puerile comperiatur. Illud quidem certe si non puerile, saltem anile appellandum est, quod inde natum esse putat, vt qui spectata essent virtute, Macti virtute vocarentur. si tamen bene nos Grammatici nostri docent, Mactus pro magis auctus vsurpari.

In loco, Mutati instituti, Prouer. A Dorio ad Phrygiũ. pag. 528. Neq; sordidum ac molestum.] κακουργοῦντα non significat molestum, sed maleficum, improbe agentem.

Non videbor hominum, &c.] οὐ φανοῦμαι στρογγύλων λογάρια, non significat, Non videbor hominum rotunde loquentium verbula: sed, Non comperiar rotundare, vel rotundans verbula. Nam στρογγύλων non est nomen, vt putauit, sed participium.

In loco, Timiditas. Prouerb. Timidi nunquam statuerunt trophæum. 691. Timidi nunquam.] Paulo post reddit ἀθυμοῦντες, pauidi. Atque ἀθυμεῖν, non est timidum & meticulosum esse, sed animum despondere, non esse bono animo. quod non solum timidis contingit, sed & audacissimis plerunque.

In loco, Vltio malefacti. Prouerb. Adrasteia Nemesis. pag. 724. Ἀδράστεια μὲ ἁ Διὸς παῖς.] Ex his nominibus νέμεσις & ἀδράστεια, varia sunt orta genera loquendi prouerbialia: quæ omnia hic Erasmus non ponit. vsus autem eorũ quæ ponit, quum sint diuersi, confundit. At ego quum ea confusa esse non possim aliter quam distinguendo ostendere, id præstare conabor, simul nonnulla ex omissis, quę mihi memoria suggeret, inserens: prçsertim quũ sciam apud Græcos scriptores ea passim occurrere; ideoque, illorum cognitionem eos lecturo longe maximã vtilitatem allaturam esse. Primum igitur, ἀδράστεια νέμεσις quum dicitur coniunctim; ita vt νέμεσις sit proprium nomen, ἀδράστεια epithetum: tunc epithetum ἀδράστεια alii volunt ab Adrasto esse deriuatum, vt dicatur Nemesis Adrasteia, quæ sortem Adrasti miro quodam modo gubernauit. quia quum solus inter duces ex bello Thebano euasisset, ἐνεμέσησε τὸ θεῖον (animaduerte verbum esse ab eadem origine) id est, inuidit diuinum numen. adeo vt ex posteris ducum qui apud Thebas ceciderant dictis Epigonis, Diomedes & Stenelus, ac reliqui seruati sint; solus autem is qui ab Adrasto erat oriundus, vel, Adrasti filius, occubuerit. Alii autem epithetum ἀδράστεια ἐτυμολογοῦσιν à verbo ἀποδιδράσκειν, id est effugere. ἀπὸ τοῦ μηδὲν αὐτὴν ἀποδιδράσκειν, inquit Pausanias: id est, ex eo quod nihil eam effugiat. vel, διὰ τὸ τῆς θείας δίκης ἀναπόδραστον: id est: quod nulla sit vltionis diuinæ euitatio. Hæc fere Eustathius. Habes autem apud Suidam locum istum, in quo coniuncta sunt illa duo nomina: ἀδράστεια αὐτοῦ νέμεσις τιμωρὸς ὑπερόγκων καὶ ἀχαλίνων λόγων ἠκολούθησεν. quæ verba priusquam citet, dicit: ἀδράστεια νέμεσις, ἣν οὐκ ἄν τις ἀποδράσειεν: postquam autem citauit, subiũgit: ἀδράστεια οὖν νέμεσις ἀπὸ ἀδράστου. At ego existimo, eos qui his duobus nominibus coniunctim vsi sint ἀδράστεια νέμεσις, potius ad Adrastum respexisse: & ita Adrasteam nemesim dixisse, vt Oresteæ furiæ alicubi dictæ leguntur. Vsurpari autem hæc verba de iis, qui à prospera fortuna in aduersam delapsi sunt, ait Zenobius: quæ expositio & apud Suidam habetur. Addit autem Erasmus, licere vti & in eos, quibus ob insolentiam commutationem fortunæ minamur: sunt minitantium huiusmodi potius genera loquendi, ἔστι τις θεὸς ἡ ἀδράστεια: &, ἡ ἀδράστεια ὁρᾷ ταῦτα. quæ duo in vnum coniungens Lucianus dixit: ἔστι τις θεὸς ἡ ἀδράστεια, καὶ τὰ τοιαῦτα ὁρᾷ. Sæpe item ἀδραστείας nomẽ præfantur dicto paulo exultantiori, vel insolenti, aut inuidioso, eius veluti deprecantes iram. sic chorus apud Euripidem, quum exultantius in Rhesi laudes vellet erumpere, præfatur:

> ἀδράστεια μὲ ἁ Διὸς παῖς,
> εἴργοι στομάτων φθόνον.

Apud eundem Rhesus huic suæ orationi paulo insolentiori,

> ξὺν σοὶ στρατεύειν γῆν ἐπ᾽ Ἀργείαν θέλω,
> καὶ πᾶσαν ἐλθὼν Ἑλλάδ᾽ ἐκπέρσαι δορί.

præfatur, ---σὺν δ᾽ ἀδραστείᾳ λέγω.

Sæpissime autẽ huiusmodi locis adhibẽt hanc sermonis formulã oratores, ἀπείη ἡ ἀδράστεια. Lucianus: ὧν ἁπάντων (ἀπείη δὲ καὶ ἡ ἀδράστεια) ἐνὶ συλλογισμῷ ἀποφράξαι ἄν μοι δοκῶ τὰ στόματα. vbi animaduerte, ἀδράστειαν pro inuidia accipi. perinde est enim ac si dixisset, ἀπείη δὲ φθόνος: id est, Absit dicto inuidia. At Euripides in illis quæ modo protulimus verbis, vult ipsam deam Adrasteiam inuidiam ab ore euertere. Quinetiam illud mirari quis possit, quomodo apud hunc poetam Rhesus suæ orationis arrogantiam velut præmolliens, dicat,

> ---σὺν δ᾽ ἀδραστείᾳ λέγω:

id est, ad verbum, Cum Adrastea dico: at vero Lucianus præmolliens itidem suæ insolentiam, ita loquatur, ἀπείη δὲ καὶ ἡ ἀδράστεια: hoc est: Absit autem etiam Adrastea. Sed animaduertendum est, in Luciani loco ἀδράστειαν pro inuidia poni, vti dixi: at vero apud Euripidem pro dea Adrastea: & dici σὺν δ᾽ ἀδραστείᾳ λέγω, eo modo quo dixit Plato, ὥς τε σὺν θεῷ εἰπεῖν, μηδὲν δεινὸν πάσχειν διὰ τὸ ὁμολογεῖν σοφιστὴς εἶναι. id est: Quod vtinam deo beneuolente, vel deo propitio, aut cum bona dei venia dictum sit. Adeo vt σὺν δ᾽ ἀδραστείᾳ λέγω, itidem interpretandum sit, Quod propitia Adrastea, vel, cum bona venia Adrasteæ dici à me volo. Odioso autem & acerbo dicto ita præfantur Adraste. Lucianus in Pseudologista: ἃ μὲν γὰρ ὑπὸ τῆς πενίας ἐλαυνόμενος ποιεῖς, ἀδράστεια φίλη οὐκ ἄν τινι ὀνειδίσαιμι. συγγνωστὰ γοῦν εἴ τις λιμῷ πιεζόμενος, &c. Plato lib. De Rep. 5. προσκυνῶ δὲ ἀδράστειαν, ὦ Γλαύκων, χάριν οὗ μέλλω λέγειν. ἐλπίζω γὰρ οὖν ἔλαττον ἁμάρτημα ἀκουσίως τινὸς φονέα γενέσθαι, ἢ ἀπατεῶνα καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων καὶ νομίμων. Iã vero illud, ἡ νέμεσις παρὰ πόδας, βαίνει, explicatur his Luciani verb. loquẽtis de quodã qui in ea vitia inciderat, quæ in aliis magnopere damnauerat: καὶ ἐῴκει ἡ ἀδράστεια τότε κατόπιν ἐφεστῶσά σοι εὐδοκιμοῦντι ἐφ᾽ οἷς κατηγόρεις τῶν ἄλλων, καταγελᾶν. ὡς ἂν θεὸς εἰδυῖα τὴν μέλλουσάν σοι ἐς τὰ ὅμοια μεταβολήν. dixerat autẽ paulo ante: τοιγαροῦν παρὰ πόδας εὐθὺς ἔτισας δίκην, προσπετῶς μὲ θεασάμενος θεός, &c. Illud obiter notandum est, videri esse finem versus illud prouerbiale dictum, vt legitur apud Suidã; si tantum ex πόδας feceris πόδα, hoc modo: νέμεσις δέ γε πὰρ πόδα βαίνει. Appellant autem ἀδραστείας θεσμὸν siue νόμον, aut plurali numero νόμους, vltionem diuinam. Synesius in quadã Epist. ὁ γὰρ προσυχὼν καὶ κερδάνας, νόμους ἀδραστείας ἐνδείκνυται, μὴ οὐχὶ μικρόν τι μέρος ἀποδώσασθαι τῷ χαρισαμένῳ τὸ πολλαπλάσιον. Sic & Galenus accipit vtroque in loco, quem citat Erasmus, ἀδραστείας θεσμόν. Sed hoc animaduerti debet in priore, quod ait ineuitabile esse, idem & à Plutarcho & aliis dici, & quidem eodem verbo ἐκφεύγειν, aut simili διαφεύγειν vtentibus adeo vt videri possit fuisse dictum alicuius celebre, & fortasse etiam prouerbiale.

In loco, Diligentia. Prouerb. Ruris fons. pag. 200. ἀγροῦ πυγή.] Atqui non πηγὴ scriptum reperitur, sed πυγή, id est nates. nec aliam scripturam præter hanc agnoscit Eustathius, qui ait, ductam esse à carneis natibus metaphorã: adeo vt nonnulli πυγὴν ἀγροῦ, id est nates agri, acceperint pro pinguissima parte agri (eo modo quo dicitur οὖθαρ ἀρούρης, id est, vber terræ:) alii prouerbialiter dictum putauerint de iis qui non solum agro, sed cuiuis loco aut operi perpetuo assiderent: aliis de valde rusticis dictum esse placuerit.

In loco, Lautitiæ. Prouerb. ὑπερμαζᾶν. *pag. 445. Vnde vulgari ioco dicebant* ὑπερμαζᾶν] ὑπερμαζᾶν non significat simpliciter, opipare viuere: sed, supra modum opipare vel delicate. nam ὑπέρ, excessum hic denotat: adeo vt nec egregias mazas, nec aliquid his etiam lautius sumi, hac præpositione significari existimandum sit.

In loco, Bonæ fortunæ. Prouer. Ad satietatem vsq; pag. 739. Iulius Pollux vas plenum appellat ἰσοχειλές, *siue* ἐπιχει-

e

λές.] Imo dicit: ἰσοχειλεῖ μὲ, τὰ ἐπίμετρα ὑπερχειλῆ δὲ, ὧν ὑπεραίρει τὸ χεῖλος· ἐπιχειλὲς δὲ, τὸ ἐνδεές. alio loco: ἔστι δὲ ἰσοχειλῆ μὲ τὰ πλήρη· ἐπιχειλῆ δὲ τὰ κατωτέρω χείλους. insuper & alio: πλῆρες, ἰσοχειλὲς μεσὸν, ἐπίμεσον, ἔμπλεων, ὑπέρπλεων, ὑπερχειλές. τὸ δὲ μικρῷ ἐνδεέστερον, ἀπλήρωτον, ἐπιχειλές. Vide vt aperte his tribus in locis ἰσοχειλὲς ab ἐπιχειλὲς distinguat, non, vt ait Erasmus, eandem vtrique significationem tribuat.

In loco, Votum. Prouerb. Utinam ita vt, &c. pag. 731. Utinam ita vt male reperisti ius, & eiicias male.] ἔνθεσις nõ significat ius, sed bolum, id est, frustum rei esculentæ, quod in os inditur: vt in prouerbio, θετταλικὴ ἔνθεσις (omisso in hoc opere) & apud Antiphanem:

--ἀλλ᾽ ὅταν τὴν ἔνθεσιν
αὐτὸς ἤδη τῶν ὀδόντων τυγχάνῃ κατεσπακώς,
τοῦτ᾽ ἂν ἀσφαλεῖ νόμιζε τῶν ὑπαρχόντων μόνον.

In loco. Sera pœnitentia. Prouerb. Pura à nuptiis. pagin. 767. Nuptiarum expers, &c.] Plane ἀπροσδιόνυσον esse hoc exemplum, animaduertet quisquis totum Horatii locum legerit.

In loco, Absurda. Prouerb. Mercurius infans. pag. 13. ἑρμῆς ἀμύητος: *id est, Mercurius infans, &c.*] At non ita vsurpatur ἀμύητον, sed passiua significatione: pro, dictu impossibile, inenarrabile, ineffabile, immensum. Quare ἄμυνκτος potius legendum.

In loco, Execrandi. Prouerb. In omni fabula. pag. 224. ἐν παντὶ μύθῳ.] Ita legisse Erasmum, apparet ex hac eius inpretatione, In omni fabula. Habetur tamen apud Zenodot. θυμῷ: non, μύθῳ.

In loco, Discriminis. Prouerb. Apio opus est, pag. 204. τοῦ σελίνου δεῖται: *id est, Apio est opus.*] δεῖται impersonale verbum non est: ideo vertendum fuit, Opus habet, indiget, subaudi, hic vel ille.

In loco, Inanis opera Prouerb. humi hauris. pagin. 329. Apparet dici posse, quoties exhausta copia, non multum superest quod haurias.] At Zenodotus hoc prouerbium iis annumerat, quæ in aggredientes impossibilia iactari solent. & vel tacente Zenodoto, hunc sensum ipsa verba præ se ferunt. quomodo enim liquorem aliquem, qui sit in superficie terræ, hauriemus? certe ab humo extet aqua necesse est, vt eam haurire possimus. Erasmus tamen putat hoc dici, quia nihil est quod ab imo putei fundo haurias, si is siccus sit. Atqui non solum ab imo putei fundo nihil haurire possis, sed ne à medio quidem puteo, si is siccus sit.

In loco, Veneficia. Prouer. Ardens vestis. pag. 770. αἴθεις πέπλος.] Nõ video quomodo αἴθεις πέπλος significare possit ardens vestis: quum αἴθεις verbum sit, non autem participium, nec nomen. Si sublata litera σ, legas αἴθει πέπλος, sonabunt hæ voces. Ardet vestis. Itidem αἴθεις ἐν πέπλῳ nõ significat, Ardens vel incẽsus in veste: sed, Ardes vel incenderis: accipiendo αἴθειν pro passiuo αἴθεσθαι.

In loco, Profusio, Prou. Drachma grando. pa. 601. δραχμὴ χαλαζῶσα. *Missiliũ mos, &c.*] Sensum verborum Zenodoti non est assecutus, alioqui tamen minime obscurum. ea sunt: ἐπὶ τῶν Διοφάντου τὸ θεωρικὸν ἐγένετο δραχμή. ἐπεὶ δὲ ἔπεσε χάλαζα τότε ἀπὸ τοῦ ἀέρος, χαλαζῶσαν αὐτὴν ἐπέσκωπτον: id est: Sub Diophãto theorica pecunia fuit drachma: quũ autem grando è cœlo tum cecidisset, eam drachmã per iocum appellabant grandidantem. Hæc Zenodotus. à quibus Erasmus, vt videmus, longe discedit: dum ea suo commento adaptare vult, non animaduertens se ab eo quem authorem citat, plane dissentire. Istud enim commentus est de drachma theatrali præmio, eam, velut grandinis in morem, in populũ spargi solitam. Quibus adiungit, tanquam ex Zenodoto: Vnde si quando grando accidisset, per iocum aiebant, Drachma grandinans: quum Zenodotus nõ dicat ipsam grandinem appellatã Drachmam grandinãtem, sed viceuersa drachmam vocatam fuisse grandinantem, quod forte fortuna, dum ea in theatro distribuebatur, grando de cœlo cecidisset. Quod perinde est, meo quidem iudicio, ac si drachmam sanguinolentam vocassent eam, quæ dum singulis diuideretur, exorta cædes & fusus sanguis fuisset. Sed Erasmus, quum hæc verba, ἐπεὶ δὲ ἔπεσε χάλαζα τότε (id est, Quia autem cecidit grando eo tempore) interpretaretur, Si quando grando cecidisset, non mirum est si dictum sequens inuerterit. Cæterum quod ad vocem θεωρικὸν attinet, nescio cur præmium theatrale interpretetur: quũ potius veluti stips quædam fuerit. Item ἐπὶ Διοφάντου male vertit, A Diophanto institutum: quum significet, Sub Diophanto, Tempore Diophanto, Tempore Diophanti. vt si diceretur, ἐπὶ ἄρχοντος ἀθήνησι Διοφάντου. Sed apud Zenodotum mendose scriptum est, ἐπὶ τῶν Διοφάντου: pro, ἐπὶ τοῦ Διοφάντου, aut sine articulo, ἐπὶ Διοφάντου, vt apud Hesychium. Apud Suidam autem ἐπίσχε pro ἔπεσε: item χαλάζων, pro χαλαζῶσαν male legitur. Quanquam cum ἐπίσχε sensum aliquem esse haud nego: sed eum loco minime conuenire existimo, & πίπτειν ἀπὸ τοῦ ἀέρος, dicitur: ἐπίσχειν ἀπὸ τοῦ ἀέρος, nequaquam.

In loco, Garrulitatis. Prouerb. Leuissima res oratio. pag. 278. κουφότατον πρᾶγμα λόγος: *id est. Leuissima res, oratio*] Minime vero Synesius propter hæc sola verba, dixit, τὸ δὴ τὸ λεγόμενον: sed propter hæc omnia, λόγου κουφοτάτου πράγματος βαρυτάτην ζημίαν, cuius dicti Plutar. etiam authorẽ citans Platonẽ, ait: διὸ κουφοτάτου πράγματος, ὥς φησιν ὁ πλάτων, λόγων βαρυτάτην ζημίαν τίνουσιν. & in eo ipso qui hic ex Platone citatur loco, nõ legimus, διὸ ἢ κούφοι & πτηνοὶ λόγοι: sed, κούφων & πτηνῶν λόγων βαρυτάτη ζημία. Non dubium est ergo, quin prouerbiũ cuius meminit Synesius, constet his aut synonymis verbis: κουφοτάτου πράγματος λόγου βαρυτάτη ζημία. id est: Leuissimæ rei sermonis grauissima pœna. Omisit tamen vocabulum λόγου, vtpote de quo perspicuum esset hic agi (quum præcessisset, προπετὴς ἄνθρωπος γλῶτταν) & de quo celebrari dictũ istud foret notissimũ. Cæterũ animaduertendum est, huic dicto non parum addere gratiæ eam quæ est inter κουφοτάτου & βαρυτάτη antithesin. quam & alibi seruauit, de ipso sermone aliud quiddam dicens, non longe ab illa prouerbiali sententia remotũ. sic enim libro De legibus vndecimo loquitur: πρᾶγμα μὲ ἐκ λόγων, κούφου πράγματος, ἔργῳ μίση τε καὶ ἔχθραι βαρύταται γίγνονται. Antithesi vsum hic esse dico? Imo vero duabus est vsus quum enim dixit, ἐκ λόγων ἔργῳ ἔχθραι βαρύταται: ad illud loquẽdi genus allusit quod passim est obuium, ἔργῳ, καὶ οὐ λόγῳ.

In loco, Frustrata spes. Prouer. Murem ostendit pro leone pag. 270. Μῦν ἀντὶ λέοντος ἀπέδειξε.] Quin potius ita vertisse & explicuisse hoc prouerbium debuit Erasmus, Murem pro leone reddidit: vel, Ex leone murẽ effecit. Prouerbiali schemate dictum: pro eo quod est, Eum qui leoninam quandam ferociam præ se ferebat, reddidit mure nõ minus placidũ. vel: Eum qui, tanquã leo quidã, formidolosus aliis esse volebat, reddidit mure nihilo formidabiliorem. Vide proxime sequentem annotationẽ.

Ibid. Deinde murẽ pro leone exhibuit scelus.] Pertransennã certe, quod aiunt, hęc Synesii verba strictim aspexerat Eras. alioqui enim ea neq; ita interpretatus, neque talem in iis metaphorã esset imaginatus. Loquitur. n. Synesius de Andronico, homine superbia incredibili prædito, & effrænem vsurpante potentiã. cuius tamẽ Iulius ita impetũ retuderit, audacter eum cõuiciis proscindendo, vt illũ ex leone murem redd derit. vnde & subiungit, Iuliũ Andronico vti tanquã vili mancipio: vtpote qui ne in angulis quidem aduersus dominũ vel sursum clam edere audeat. Dicit autem Andronicũ à Iulio redditum esse ex leone murẽ: pro eo quod est, ex ferocissimo placidissimũ, vel ex formidabili supra modum vt quidẽ videbatur, mure nihilo magis formidabilẽ. Fortasse. n. ad vtriusq; bestiæ morsum allusit. perinde ac si dixisset, Andronici morsum ex leonino quodam (qualẽ videlicet ille præ se ferebat) redditũ fuisse à Iulio murinum. At Eras. ita interpretatur, quasi κάθαρμα nominatiuus sit, nõ accusatiuus: & nõ Andronicus, sed Iulius vocetur scelus, id est, vir sceleratus: qui dicatur murem pro leone exhibuisse, hoc ẽst, ingentia pollicitus, & fortia, longe diuersa exhibuisse. Quorum dictorum ne vmbrã quidem apud Synesium quisquam reperire queat.

In loco, Asperitas. Prouerb. Difficilis vir. pag. 72. Forsan & innocuum culpet vir sæuus & acer.] Possit aliquẽ impellere in errorẽ hæc interpretatio: vtpote qui eam legens, existimaturus sit Homerum dicere, Quisquis est vir sæuus atq; acer (ita enim vertit δεινὸς) ille fortasse etiam innocuum culpare possit. quum Homerus non generaliter de quolibet viro qui sit δεινὸς, hoc dixerit: sed de certo quodam, nimirum de Achille. imo vero quum ne cohæreat quidem apud eum δεινὸς cum verbo αἰτιόῳτο, id est culpet: sed diastole interposita ab illo disiungatur, idq; in vulgatis quoq; editionibus: verum post οἷος ἐκεῖνος nullam habent. quum tamen ibi quoq; opus ea esse putem. vt ita dicantur hæc veluti concisim: Ipse probe nosti qualis illa sit: nimirum est vir acer: adeo quidem, vt fortasse (vel potius statim) etiam culpa vacantem culpaturus sit. Itidem Cicero versum Homericum vsurpans, δεινὸς ἀνὴρ cum αἰτιόῳτο non coniungit. Sic enim ait libro Epist. ad Atticum 13. Volo Varronem, præsertim quum ille desideret. sed est, vt scis, δεινὸς ἀνὴρ· τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο. Perinde est enim hic siue dicas, Sed est, vt scis, δεινὸς ἀνήρ: siue, Sed est δεινὸς ἀνήρ, vt scis: τάχα κεν, &c. Ceterum an in prouerbium abierit hic versus, sicut & proxime sequens, alii viderint. De hoc sane dubitare nemo possit: at illum cur à Cicerone vsurpari dicamus prouerbialiter, potius quam aliquot alios, quos passim in eodẽ Epistolarum volumine, suo sermoni inserit? Lucianus quidem certe, quum dicit, ἀναίτιον δοκεῖς μοι, κατὰ τὸν ποιητήν, αἰτιᾶσθαι αὐτόν, prouerbii locum hæc verba occupare non vult, meo iudicio.

In loco, Contemptus, Prouerbio, Minus de istis laboro, quam de ranis. pag. 138. Nihil omnino ad nos pertinere negocium.] Vel potius, nihil omnino nos curare negociũ. nam οὐδέν μοι μέλει τούτων, non significat, Hoc ad me non pertinet: sed, Hoc nihil curo. Diuersa autem hæc esse constat: quum multi non curent quæ ad se vel maxime pertinent: contra vero curæ habeant aliena, & ad se nihil pertinentia. Cæterum ita efferendo prouerbium vt hic habemus, μέλει μοὶ τῶν τοιούτων οὐδὲν ἧττον τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βατράχων, superuacaneum videtur esse οὐδέν. Certe apud Iulianum παραβάτην in Osore barbarum, ita plane effertur vt hic (& inde fortasse Suidas descripsit) sed absque hoc aduerbio ἧττον. Sic enim ille: πάντες ἐστὲ ὑπὲρ τῶν ὀρχηστῶν καὶ τῶν θεάτρων. οὐχ ὅτι τοὺς ἄλλους ἀποστερῶ τούτων, ἀλλ' ὅτι μέλει μοὶ τῶν τοιούτων ἧττον ἢ τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βατράχων. Suspicor autem duplicem lectionem causam huius erroris præbuisse: quod videlicet quum legeretur, μέλει μοι τῶν τοιούτων ἧττον, item (resoluendo ἧττον in οὐδὲν μᾶλλον) sic, μέλει μοι τῶν τοιούτων οὐδὲν μᾶλλον τῶν, &c. posita fuerit vna lectio, nimirum cum ἧττον, simulque ex duobus vocabulis in quæ resolutum fuerat ἧττον, videlicet οὐδὲν μᾶλλον, remanserit alterum. Certe si velimus lectionem quam habemus, interpretari ad verbum, sensus erit contrarius, nimirũ hic: Non minor est mihi rerum huiusmodi cura, quam ran. &c. Vnum duntaxat video effugium, si videlicet hæc duo, οὐδὲν ἧττον, non coniungamus, sed alterum ab altero hypodiastole disiungẽtes, dicamus, Nihil curo res istas: minus, inquam, curo quam ranas palustres. Sed post οὐδέν, ponendo ἧττον τῶν, &c. oratio decrescet. nam qui sibi nullam omnino rei alicuius curam esse ait, plus dicit quã qui, per comparationem loquens, rem quampiam sibi minori curæ esse quam hoc vel illud, dicit. Nisi forte aliquis hyperbolen id excusare putet.

In loco, Intemperantia, Prouerbio, ἱππομανεῖν. pag. 411. ἱππομανεῖν.] Si attentius Aristotelis verba expendisset, mulieres virosas non ἱππομανεῖν dici (quale enim illud esset, virosam fœminam ἱππομανεῖν: id est, equi coitum insane appetere?) sed ἵππους, id est, equas, probroso nomine appellari animaduertisset. Ait enim: ἐπὶ τὴν βλασφημίαν τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐπιφέρουσι τὴν ἐπὶ τῶν ἀκολάστων περὶ τὸ ἀφροδισιάζεσθαι: id est: Nomen ipsarum, (equarum videlicet) ad conuicium in libidinosas mulieres torquent. At nomen equarum Græcis non est ἱππομανεῖν, sed ἵπποι. Igitur mulier virosa dicetur ἵππος, non ἱππομανεῖν. quod videlicet vt equa ἱππομανεῖ, id est, ad furorem vsque coitũ equi appetit: ita etiam ipsa ἀνδρομανεῖ, id est, insanit præ desiderio consuescendi cum viro. Absit enim vt mulieres libidinosas suspicemur ἱππομανεῖν. nisi forte quæpiam inueniatur monstrosa libidine percita. possit enim ea ἱππομανεῖν, itidem vt Pasiphae ἐταυρομανεῖ, si credere dignum est. Sed & hoc secum pugnat, virosam fœminam ἱππομανεῖν. perinde est enim ac si dicas, ἀντρομανοῦσαν fœminam ἱππομανεῖν. Cæterum notandum est, hinc esse quod Græci meretricem perditæ & inexpletæ libidinis ἱππόπορνον nominarunt: non, vt quidam grammatici nugantur, quod ἵππος in hoc vocabulo, vt & in aliis nonnullis, ἐπὶ τοῦ μεγάλου accipiatur. Locum autem Alciphronis, in quo vocem illam vsurpat, ex Thesauro nostro pete.

In loco. In stupidos. Prouerb. Ouium mores. pag. 398. Προβάτων ἦθος.] Etsi Aristophanis enarratori assentior, προβατίου βίου exponenti μωροῦ καὶ ἀνοήτου, tamen προβάτων ἦθος, id est, ouium mores, non minus in bonam quam in malam partem interpretari nos posse existimo: de simplicibus videlicet ac placidis. Nam & inter cætera hoc ait Aristoteles, quod omnes vsu compertum habent, ouem διαφέρειν κατὰ πραότητα: & apud Suidam, ἀμνοὶ τοὺς τρόπους, ἀντὶ τοῦ πραεῖς εὐήθεις, ἁπλοῖ, ὡς οἱ χελοὶ· ἢ μαλακοί. & apud Aeschylum προβατογνώμων, pro ἁπλοῦς ἢ ἄκακος τὴν γνώμην, positũ reperi, in Agamẽnone, pag. 200. meæ editionis.

In loco, Similitudinis. Prouerb. Conto nauiga. pag. 645. Conto nauigare dicebantur, qui sic rebus vterentur, quemadmodũ vti conueniebat.] Videant viri docti, annon sit alius sensus huius prouerbii Conto nauigare. Leguntur enim apud Ammianum Marcellinum lib. 18. hæc verba: Non contis, nec remulco, vt aiunt (id est, non flexiloquis ambagibus, vel obscuris) sed velificatione plena in Rempublicam ferebatur. Ex quo loco perspicuum mihi videtur esse, eos qui contis nauigarent, id est, quorum nauis contis propelleretur, non expedite, sed lente solitos nauigare. Vnde per metaphoram conto vel contis nauigare recte dicetur, meo quidem iudicio, qui non cum summo conatu & omni virium contentione, nec quanta potest celeritate, sed pedetentim & sedato nisu negocium aliquod agit: aut qui vires quidem omnes adhibet, neruosq; intendit omnes, ac festinat quãtum potest: nõ multum tamen promouet, sed lentos progressus facit. Aut breuius, Qui aliquod negocium lente & paulatim, nõ celeriter nec efficaciter agit: aut quod nolit, aut quod non possit. Vt autem contos & vela videmus hic opponi: sic remos & vela Cic. inter se opponit, paulo tamẽ diuerso sensu, lib. Tusc. quæst. 4. ita loquẽs: Quęrebã igitur vtrum pãderem vela orationis statim, an eam ante paululũ dialecticorũ remis propellerem. id est. Vtrũ oratione libera & expedita statim de re proposita disputarem, an vero ad eam disputationem pedetentim accederem, molestis illis & laboriosis partitionib. ac diffinitionib. prius explicatis. Opponit. n. hic Cicero laborem & tarditatem quę est in remigando, facilitati & celeritati velificationis. At Ouid. cum ait, Difficile est tamen dicere, remis ne an vento hic vti debeas: perinde est, vt opinor, ac si verbis Horatianis (quę & ipsa habent allegoriam) dixisset, altumne vrgere an littus premere debeas. in alto enim potius quam in litore panduntur vela. vnde ille apud Virg.

Litus ama, & læuas stringat sine palmula cautes.
Altum alii teneant.---

His autem verb. Altumne vrgendũ, an litus premendũ tibi sit, significaret Ouid. an intra humilia loca te continere, an excelsa & augusta petere oporteat: an tibi satis esse debeat si à populo excipiaris, an principẽ ipsũ adire, & vt te excipiat rogare debeas. Alloquitur. n. poeta librũ suũ, quã Romã mittit: cui quũ hęc, inter cętera dixisset.

Forsitan expectes, an in alta palatia missum
Scandere te iubeam, Cæsareamq; domum:
Ignoscant augusta mihi loca, &c.---

versibus aliquot interiectis, quibus cur loca illa reformidet, exponit: hos subiungit:

Ergo caue liber, & timida circumspice mente
Vt satis à media sit tibi plebe legi.
Cum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus, Icariis nomina fecit aquis.
Difficile est tamen hic remis vtaris, an aura,
Dicere: consilium resque locusque dabunt.

Nam hisce duobus postremis carminibus in dubium reuocat quod modo dixerat:

Vt satis à media sit tibi plebe legi.

Quanquam, inquit, quem cursum tenere debeas, pro re nata deliberabis. Perinde ac si diceret: Nihili certi tamen possum statuere, an timide intra humilem locum te continere, & quod à media plebe legaris, boni consulere, an cursu audaciore ad ipsum vsq; Principem contendere oporteat. Vnde & sequitur:

-- *Adi* (ipsum videlicet Cæsarem)
Si poteris tradi vacuo: si cuncta videbis
Mitia: si, &c.

Et mea quidē de hoc loco sententia hæc est. At is cuius extant in illum librū commentaria, Remis an aura, exponēs, ait: Tuo an alieno auxilio, vel odio an fauore, aut (quod magis placet) difficultate adeūdi Imperatoris, an facilitate. Ita ille: qui, quā bene sentiendo, à me dissentiat, aliorū esto iudicium. Neminem certe existimo esse, qui absurde illud à poeta dictū iri non perspiciat, Difficile est tamē dicere odione an fauore, vel vtrum difficultate adeundi Imperatoris, an facilitate vti debeas. Sed enim (dicet fortasse quispiā) vtaris non pro vti debeas, sed pro vsurus sis, videtur accepisse is qui hanc explicationē attulit. Atqui vtaris, linguæ Latinę consuetudinē sequēdo, accipi ita vix potest. Esto tamen sic accipi, quid spectantes, remorū appellatione odium intelligere possemus? Deinde cum pręcedentib. versib. declaret suā cymbam horrere Cæsaris adire palatia, ideoq; timida mente circumspiciendum ipsi libro, vt satis sit illi à media legi plebe: considerent oēs, quomodo illis consentanea subiuncturus sit, ita loquens: Difficile est tamē dicere, postquam illuc veneris, odione an fauore Cæsaris sis vsurus: vel, facilēne an difficilē aditum ad ipsum Cęsarem sis habiturus: verum ibi pro re nata & pro tempore cōsilium capere poteris. Hactenus de hoc loco: quē ideo citaui, vt cum Ciceroniano conferrē: cum vtroq; autem illum Ammiani conferre posse. Sed aliquis scire velit an perinde sit siue dicamus, Cōtis aut cōto nauigare: siue, Remis aut remo nauigare. Ego nullum aliud discrimen esse puto, quam quod remo nauigare generalius dici possit: cōto nauigare is videatur dici, qui minore quopiā nauigio vtatur, illud cōto ꝓpellēs. nā κοντωτὰ πλοῖα minora esse nauigia (qua de re Lazarus Baifius non admonet) ex Appiano satis cōstat. Cæterū quod ad locum Ammiani attinet, in eo nō contis, nec remulco, in recentioribus editionib. legi scio: at priores hanc lectionē habuisse, Non contis, nec ramulis, ipse Erasmus ostēdit: vbi pro ramulis reponendū censet remulis, vt videlicet diminutiuum sit à remus. At ego doctos viros rogo, vt etiā atq; etiam expendant, an non potius palmulis, quā remulis aut remulco reponi debeat. Iam vero cum ex hoc Ammiani loco probare conatus sum alium hoc adagiū sensum prę se ferre, quam eum quem Erasmus affert, etiam à Suida (cuius tamē verbis nec ille prorsus insistit) dissentire me nō fui nescius. Sed viderit Suidas (si modo eius exemplar eo loco deprauatū non est) quo respiciens, dixerit: κοντῷ πλεῖν, παροιμία, ἤγουν προσηκόντως ζῶ. fieri enim potest vt occulta quæpiā sit huius explicationis ratio. Erasmus certe huius suæ expositionis (Conto nauigare, esse vitæ genus suo accommodatum ingenio sequi) rationem reddere futilem mihi videtur: ideo videlicet illud prouerbialiter dici, quod contus ad nullum alium vsum sit accommodatus, quam ad nauigationem.

In loco, Infortunu. Prouer. Ciliciū exitium. pag. 754. κιλίκιος ὄλεθρος.] Hic Cilicii duces pro Ciliciis hircis positi sunt, nescio magisne periculoso errore, an ridiculo. Suidas: Κιλίκιος τράγος, ὁ δασύς. πολλοὶ γὰρ ἐν κιλικίᾳ γίνονται τράγοι. ὅθεν καὶ τὰ ἐκ τῶν τριχῶν συντιθέμενα, κιλίκια καλοῦνται. Hesychius: Κιλίκιοι λόγοι, οὗτοι ἀναφέρονται εἰς κύρβασιν, ἢ λυάρβασιν, ἢ τράγοι δασεῖς· καὶ τὰ ἐκ τριχῶν συντιθέμενα, κιλίκια. Sed vnde ἐκ τραγῶν στρατηγοὺς, id est, ex hircis Imperatores seu Duces, factos esse dicemus? Ego errorē hunc natū esse ex aliquo exemplari suspicor, in quo τάγοι pro τράγοι, omissa per incuriam vna litera, scriptum esset. Credibile est enim, lectorem quempiā, cum τάγοι nihil significare videret, accentu in priore syllaba collocato, eum in posteriorē retrahēdo, fecisse ταγοὶ ex τάγοι. Deinde vel eum ipsum, vel alium qui postea superuenerit, vocem hanc στρατηγοὶ illi ταγοὶ (vtpote raræ & obscuræ, atq; adeo poeticæ) pro explicatione superscripsisse, aut certe è regione illius adscripsisse. Errores ex eodē fonte ortos in variis libris deprehendi nō paucos: vnde fit vt de hoc minus dubitem, quin hanc originem habuerit: ita tamen vt aliis dubitare per me liceat.

In loco, Vis iniusta. Prouer. Centaurice. pag. 710. Quis ostium pulsauit ita centaurice.] ὡς κενταυρικῶς, cum præcedenti verbo ἐπάταξεν, nō iungitur, sed cum sequenti ἐνήλατο. vt sit: Quis ostiū pulsauit? quam cētaurice insiliit quisquis is est. Admiratiue igitur positum ὡς non pro οὕτως.

In loco, Frugalitas, Prouer. Cilicii Imperatores. pa. 266. Vnde & κιλικίζεσθαι dicuntur, &c.] Errorē in Hesychii exemplarib. satis per se grauem auget Erasmus, quū dicit: Vnde (id est à qua voce κιλίκιοι, quę robustos, sordidos & magnos significat) & κιλικίζεσθαι dicūtur, qui prauis sunt morib. Nemo est enim qui hanc deductionē considerans, quemadmodū hoc verbum, ita etiam illud adiectiuum nomen de hominib. dici non existimet. Atqui de panibus dictum esse ab Hesychio, postquā vnam eius vocem correxero, comperietur. Corrigam autem ex autoritate Athenæi, cuius verba commodum mihi in mentē venerunt, dum in ea emendanda nō parum, vt ingenue fatear, laborarem. Ea vox est ἄδροι, quam perperam esse positam contendo, pro ἄρτοι. vt ita legatur hic Hesychii locus: κιλίκιοι ἄρτοι, ῥυπαροί, μεγάλοι. Sic enim Athe. li. 3. Πλάτων δ' ὁ κωμῳδοποιὸς ἐν νυκτὶ μακρᾷ τοὺς μεγάλους ἄρτους καὶ ῥυπαροὺς, κιλικίους ὀνομάζει διὰ τούτων, κᾆτ' ἄρτους οὐδὲ πεπαμένος μὴ καθαρυλλῶν, ἀλλὰ μεγάλους κιλικίους.

Ibid. Memorātur κιλλικύελοι. &c.] Nō κιλικύελοι, sed καλλικύριοι, hi appellantur à Suida & cæteris, & ab ipso Erasmo collsequente: nec quicquā ad hoc prouerbium pertinent. Sed nec illud, Κιλικικῶν ἀγαθά, quicquam cum prouerbio de quo agitur, commune habet. Illam autem explicationē τῶν κιλικίων λόγων, aliis excutiendum relinquo.

In loco, Proprii cōmodi studiū. Prou. Ciuitates ludimus. pag. 603. Allusit ad hoc prouerbiū Plato.] Allusisse ad hoc prouerbium videri posset, si ita scripsisset, ἀλλ' ἡ πόλις ἡ τῶν παιζόντων. sed quum sit τὸ τῶν παιζόντων, id est, quemadmodum vulgo dicunt ludētes: hic certe ludentes significat potius iocantes, meo quidem iudicio (vt passim quum dicitur, τοῦτο δὴ τὸ παιζόμενον: & ὡς φασιν: vel, ὡς λέγουσιν οἱ παίζοντες) quam refertur ad ludentes ludū illum πόλεις. Nam etiamsi allusionem hanc ipsa orationis forma facillime admitteret, tamen an satis sententiæ quadraret, considerandum esset.

In loco, Mansuetudo, Prou. Cera tractabilior. pa. 498.] εὐπλατέστερος, tractabilior exponi non potest. nam à πλατὺς εὐπλατὴς deducitur, & valde latum seu peramplū sonat: vt ἀπλατὴς, εὐπλατέστερος, latitudinis expers, ab eodē substantiuo deriuatū. Sed εὐπλατέστερος, accommodando genitiuo κηροῦ, interpretandū esset, Cera dilatabilior (si hoc vocabulū liceret vsurpare) id est, qui facilius quā cera dilatatur. Quanquā non placet hæc lectio: ac legendum puto εὐπλαστότερος. nam cera arbitrio formari ac fingi potest.

In loco, Contemptus, Prouerb. Bos Homolottorum. pag. 135. βοῦς ὁμολοττῶν.] Qui nam sint illi Homolotti, diu multumq; licet quæras, lector, non inuenies: nec Homolottorū mentionem factam à Zenodoto reperies (quod Erasmi pace dictum velim) sed Molottorum. Quid igitur Erasmo deprauationis occasionem præbuit? Articulus ὁ nō bene à genitiuo μολοττῶν d sinnctus: quum enim legen-

legendum ſit, βοῦς ὁ μολοβρῶν, legit ille βοῦς ὁ μολοβρῶν. En quã leuis res quam grauis erroris cauſa extiterit.

In loco. Malum accerſitum, Prouer. Arcadiam me poſtulas, pag. 490. Arcadiam me oras, &c.] Vertit, Haud dabo quicquam: non animaduertens particulam τι hic eſſe παραπληρωματικὴν, vt ſæpe apud ſcriptores etiam proſæ orationis. Debuit enim vertere, Haud dabo, vel ſubaudito vel expreſſo relatiuo pronomine illam, ſiue eam. Apud Suidam legitur οὔτι, apud ipſum Herodotum οὔτοι. quam lectionem ſequens Eraſmus, in errorem non incidiſſet. Quinetiam penultimum ipſius oraculi verſum hanc interpretationem aperte refellere, perſpicere poterat, ſi animum attendiſſet. Eſt enim huiuſmodi:

Δώσω τοι τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι.

Cæterum huius prouerbii vſus ex Libanio cognoſci poteſt, cuius hæc verba ſunt in Epiſt. ad Acaciũ, quæ eſt 40. in veteri codice: δοκεῖς δέ μοι σὺ τὴν ἀρκαδίαν αἰτεῖν θεὸς παρρεμοῦ, μὴ ἂν εἰπεῖν, οὔτοι δώσω, δοῦναι κύριος ὤν. Item in quadam ad Maximum, quæ eſt 201. ἀρκαδίην σε αἰτῶ μέγα αἰτῶ. τὸ δ᾽ ἀκροτελεύτιον μεταθεὶς, ἐρῶ ὅτι δώσεις. πολλὰ γὰρ δὴ καὶ ἔπεα δέδωκας μείζω τῆς ἀρκαδίας, ἰωίκα, &c. Non dubiũ eſt autem, quin & penultimum verſum eleganter propoſito noſtro accommodare poſſimus. verbi gratia, ſi quod à nobis petitur, recuſantes, aliud eius loco, minus tamen, daturos nos polliceamur: elegãter dixerimus, ἀρκαδίαν μ᾽ αἰτεῖς, οὐ δώσω, τεγέαν δ᾽ ἀντ᾽ αὐτῆς δώσω. Sed ego neſcio quomodo argumenti mihi propoſiti fines egredior.

In loco, Abſurda, Prouerb. Mari è Foſſa aquam. pag. 18. Simile illi, βῶλος ἄρουρα.] Lege potius, βῶλος ἀρούρᾳ: id eſt, Gleba aruo.

In loco, Feſtinatio præpropera, Prouer. Muſcum demetere pag. 240. ἄμνια θερίζειν.] Corruperitne hoc prouerbium Eraſmus deſcribendo, an ex libro in quo corruptũ haberetur, deſcripſerit, neſcio. vtut ſit, inſigniter profecto ſcriptura in eo deprauata eſt. Nam Euſtathius, poſtquam dixit, Σημείωσαι δὲ ὅτι οὐ ἀμνὸς καὶ θηλυκὸν ἡ ἀμνὴ, παραβαίνον αὐτὸ μέσον τῇ ἡλικίᾳ, ὅτι ἀμνὴ ἐνιαύσιον ἄρνα δηλοῖ: addit, ὅτι, παροιμία, ἀμνεῖν, τὸ κείρειν, ἐπὶ τῶν ἐκ διαλείμματος τιμωρουμένων. τὰ γὰρ ἄρνια ἐν τῷ ἔαρι ἄκαρπα ἐᾶται. Et Heſych. ἀμνεῖν, τὸ θερίζειν. Prouerbiũ igitur vnica effertur voce, ἀμνεῖν. quod additur τὸ θερίζειν, ad eius explicationem pertinet, non autem eius pars eſt. nec quicquam eſt huic prouerbio cum muſco commune: ſed ab agnis ductum eſt, quibus (apud Euſtathium ἄκαρτα pro ἄκαρπα lego) certo tempore, vere videlicet, intonſis eſſe permittitur. Quoniam igitur paſtores non omni tempore illis moleſti ſunt, illos tõdendo: ſed non niſi poſt certum temporis interuallum ad eos tondendos reuertuntur: de iis dicitur prouerbium, qui repetitis per interualla pœnis puniuntur. Non video enim quomodo commodius interpretari hæc Euſtathii verba poſſim, ἐπὶ τῶν ἐκ διαλείμματος τιμωρουμένων. quarum vocum poſtrema mihi ſuſpecta eſt. Quod ſi mihi eam mutare liceret, τιμωρουμένων in τι ποριζομένων mutarem: vt ſenſus eſſet, de iis dici prouerbium, qui nõ aſſidue emolumento alicui aut lucro inſtarent, ſed certa eius percipiendi tempora expectarent: quemadmodum videlicet paſtores certum tempus anni ab agnorũ tonſura intermittunt. Quid ſi vero ex τιμωρουμένων faciẽdum eſſe τι δωρουμένων dicerem? Nihil, vt opinor, magis vicinum illi participio excogitari poteſt. Verum obiiciet aliquis fortaſſe, θερίζειν metaphorice dici eum debere cui detur, non eum qui dat. nam qui dat, ſerenti: qui accipit, metenti comparandus videtur. Cui quod reſpondeam non habeo, niſi iſtud, ex relatiuis, qualia ſunt dare & accipere, alterum pro altero ſæpenumero poni.

Ibid. μυίον enim muſcus, & additione literæ ἄμνιον.] Vt ſuam hanc interpretationem tueatur, Muſcum demetere, hoc addit, ἄμνιον, dici pro μνίον, vt ἄσταχυς pro στάχυς: ſed ἀμάρτυρον eſt hoc eius dictum. Ac vero ſimilius fuiſſet, ἄμνια corrupte poſitum eſſe pro τὰ μνία: cuiuſmodi errores nonnunquam occurrunt. Cæterum mira videri non debet hæc deprauatio, ἄμνια θερίζειν: pro, ἀμνεῖν τὸ θερίζειν: cum etiam in Euſtathii commentariis habeatur ea lectio quam dixi: & tamen index in illos habeat ἄμνιον θερίζειν, ad illum ipſum locum remittens lectorem, in quo ſcriptum eſt ἀμνεῖν τὸ θερίζειν.

In loco, Bonæ fortunæ. Prouer. Ex tis pluit pag. 102. ἅλασιν ὕει.] Si reperit in ſuo exemplari ἅλασιν, non debuit interpretari Lucanicis, ſed ſale: ſin vero habuit in ſuo codice ἄλλασιν, non debuit nobis dare pro eo ἅλασιν: interim tamen illud, nõ hoc interpretari. Sed quum poſtea ſcribat ἁλᾶς & ἁλαντοπῶλαι, & vnico λ, & cum aſpero ſpiritu; vt in ἅλας, id eſt ſal: ſuſpicor illum ſcripturã hanc in ſuo exemplari inueniſſe ἅλασιν: verum vt ἁλᾶς Lucanica, ita ἅλασιν Lucanicis ſignificare crediſſe. Quanquam etiã ſi ἁλᾶς pro Lucanica recte ſcriberetur in nominatiuo ſingulari, nec eſſet neceſſe ἀλλᾶς cum tenui ſpiritu & duplici λ ſcribere: tamen quum nominatiuũ ſingularem ἁλᾶς pro Lucanica ab ἅλας pro ſale accentu ſaltem diſtingueret: debuit & datiuum pluralem accentu itidem diſtinguendũ exiſtimare. Cæterum Græcos ſalis appellationẽ ſæpe in plurali numero ponere, notius eſt quam vt probatione indigeat. quos tamen datiuo ἁλσὶν ab ἅλς potius quam ἁλάσιν ab ἅλας vti fateor.

In loco, Feſtinationis. Prouer. A ſubeunte portum naui. pa. 238. ἀπὸ καταδυομένης.] Quum ἀπὸ καταδυομένης, vertit, A ſubeunte portum naue, nimirum ipſe in portu, quod aiunt, impingit fœdiſſime. Siquidem prouerbium inerrare aggrediens, in interpretatione verborũ, quibus illud effertur, velut in limine, labitur. Quis enim apud vllum Græcum ſcriptorem καταδυομένην ναῦν in hoc ſenſu vſurpatum inuenit? Eum qui nauem ad portum appellit ſiue applicat, dicunt ὁρμίζειν, vel κατάγειν τὴν ναῦν: ipſam autem nauem ὁρμεῖν, vel κατάγεσθαι. At καταδύειν & καταδύεσθαι apud quem in hac ſignificatione legitur? Imo καταδύει τὴν ναῦν, qui nauem ſubmergit: nauis quæ ſubmergitur, à Græcis καταδύεσθαι dicitur. Cuius ſignificationis exempla ni paſſim obuia eſſent, proferrem. Cæterum quum prouerbii enarratio ex ipſarum prouerbialiũ vocum interpretatione pendeat: vt Eraſmus ſuæ falſæ & commentitiæ interpretationi cõſentaneam explicationem ſubiũxit, nimirum & ipſam commentitiam: ita ego meæ veræ & indubitatæ (apud eos quidem qui Græcas literas callent) conſentaneam, id eſt veram & minime dubiam, ſubiungam, nõ meam, ſed Suidæ expoſitionẽ. Ait enim ille: ἀπὸ καταδυομένης. λείπει, ὅτι ἂν λάβῃς κέρδος, ἀπὸ τῶν ἐμπόρων ἡ μεταφορὰ, οἳ καταδυομένης τῆς νεὼς ὅτι ἂν λάβωσι κέρδος ἡγοῦνται. In quibus verb. nullum eſt mendum: quod ὅ,τι poſitum eſſe debuerat, interſectum lineola, vtpote non cum κέρδος ſed cum ὅ,τι iungendum. Quæ duo leuia menda non deprehendens Eraſmus, errat non leuiter etiam circa horum Suidæ verborum interpretationem, ὅτι ἂν λάβῃς κέρδος. quaſi videlicet ille dicat, poſt A ſubeunte portum naue, ſubaudiri, lucrum capias. Atq; ita vertens, particulas ὅτι ἂν quaſi ſuperuacaneas prætermittit, λάβῃς pro λάβε accipiens. At nos voculæ ὅτι priorem ſyllabam à poſteriore dirimentes lineola, vti dixi, & poſt λάβῃς hypodiaſtolen ponentes, Suidæ verba ſic interpretemur, A naue quæ ſubmergitur. Deeſt, Quodcunq; ceperis, eſt lucrum. Metaphora eſt à mercatorib. qui quum nauis ſubmergitur, quodcunque ceperint, in lucro deputant. Hæc Suidas. quę ſi ſequamur (vt ſequi debemus) nequaquam profecto dicemus cum Eraſmo, admonere adagium, celeritatem ad quæſtum plurimũ valere: aut trahi poſſe ad eam ſententiã, vt ſi quis dicat ſtatim arripiendã oblatam occaſionem lucri: aut tum rogandũ quempiã, vbi fortuna recentem aliquam cõmoditatem obiecerit. Sed hoc prouerbio admoneri nos exiſtimabimus, rerũ earum, quæ perire incipiunt, aut iamiam perituræ ſunt, ſeruatam vel minimam partẽ, deputandam eſſe in lucro. Quemadmodum videlicet cum mercator ſuam nauem mercib. variis onuſtam ſubmergi videt, & iam de illis ſimul omnib. actum eſſe credit: ſi præter ſpem ei contingat partem earum vel minimam naufragio eripere, illã, quantulacunq; eſt, in lucro ponit. Multa igitur incidũt quotidie, ad quæ hoc adagiũ eleganter accõmodari po-

terit. Ego pauca ex multis exẽpla ꝓferam. Si quem amicum hortari velimus, vt boni cõsulat paucula illa quę ex medio domus suæ incẽdio eripuerit, aut ex patria sua ab hostib. expugnata asportauerit: recte hoc adagiũ proferemus. Si quis sit qui causa ceciderit, sed ita tamẽ vt paulo mitius cũ eo Iudex egerit quã speraret: hic locũ habebit istud adagiũ. Si fures noctu ædes ingressi nostras, nõ oẽs pecunias surripuerint, sed aliquid de illis reliqui fecerint: tum nos hoc vetus verbũ solabitur. Si is à quo periculũ erat ne toto debito fraudaremur, eius parte duntaxat nos fraudauerit: tum nos bono esse animo declarantes, huius ꝓuerbii mentionem opportune faciemus. Poterimus autẽ hoc adagium in varias veluti facies vertere. Neq; enim tantum dicere licebit, ἀλλὰ μέμνημαι τῆς παροιμίας: vel, ἀλλὰ παραμύθιον ἔχω τὸ τῆς παροιμίας, ἀπὸ καταδυομένης ὅ, τι ἂν λάβῃς, κέρδος: vel, ἀλλ᾽ ἑπόμενος τῇ παλαιᾷ παροιμίᾳ, ὅπερ ἀπὸ καταδυομένης ἔλαβον, κέρδος ἡγησάμην. sed & hoc modo loqui poterimus, vt breuius, ita etiã fortassis elegantius: ἀλλὰ ταῦτα ὡς ἀπὸ καταδυομένης ἔλαβον: aut, λαμβάνειν δεῖ: aut, λῃπτέον. id est: Verum prouerbii illius memini: vel, sed me solatur ꝓuerbiale illud dictum: Ex naufragio quocunq; receperis, lucrum est. aut, Sed prouerbium antiquum sequens, quod recuperaui è naufragio, in lucro deputaui. Breuius autẽ ita: Verum hæc ego tanquam ex naufragio seruaui: vel, me seruare oportet. Quinetiam dilatari poterit elegãter hic sermo: veluti si dicamus: Sed hæc boni cõsulenda sunt mihi, vtpote tanquam ex naufragio recuperata. vel: At enim non quid amiserim, sed potius quid lucrifecerim, cogitare debeo. illud .n. quicquid est, nonne velut ex naue quæ iam submergebatur, accepi? Facile autem fuerit easdem dicendi formulas ad secundam personã accommodare: hoc modo, Sed illius prouerbii recordare, Sed te soletur prouer. &c. At enim nõ quid amiseris, sed quid lucratus sis, cogita, &c. Interim prætermittendum non videtur huic Græco adagio plane respondens (quod quidem ad metaphorã attinet) Latinorũ hoc adagium. Ex naufragio tabula. quo elegãtissime est vsus Cic. ad Atticum hæc scribens: Perspice æquitatẽ animi mei, & ludum & cõtemptionem Seleucianæ prouinciæ, & meam hercule cum Cæsare suauissimam coniectionem. hæc enim vna ex hoc naufragio tabula me delectat. id est: Lætor .n. cæteris amissis, saltẽ hoc reliqui mihi esse, vel: Hæ enim quantulæcunque ex tot tantisq; bonis reliquiæ me delectant. Atq; ita exponens, Ciceronẽ ipsum sequor, qui Epist. ad Famil. lib. *13.* Qu. Valerio ita scribit: C. Curtio ab ineunte ætate familiarissime sum vsus: eius & Syllani temporis iniustissima calamitate dolui: & cum iis qui similẽ iniuriam acceperant, amissis omnib. fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium cõcedi videretur, adiutor incolumitatis fui. Is habet in Volaterrano possessionem, cum in eam tanquam è naufragio reliquias cõtulisset. Hoc autem, &c. Et hactenus quidem de hoc ꝓuerbio, cuius & elegãtissimus & vtilissimus vsus longiorem etiã mereri tractationem videtur. sed hæc ego nunc pro tempore.

In loco, Auaritia. Prouer. Exigit & à statuis farinas pa. 79. κἀπὸ νεκροῦ φορεῖς.] Tributum colligo, non dicitur φορέω, sed φορολογῶ. ideo vt conueniat hæc interpretatio, legendum φορολογεῖς. Antea tamen, ἀπὸ νεκροῦ φέρειν, non φορεῖν, nec φορολογεῖν, habuimus.

In loco, Intemperantia. Prou. Πτερυγίζειν, *pag. 411.* πτερυγίζειν *dicitur, qui conatur & gestit quidpiam efficere.*] Non dicũt Græci lexicographi, πτερυγίζειν generaliter dici eos qui aliquid conantur efficere: sed eos duntaxat qui frustra & inaniter conantur: quemadmodum videlicet pulli adhuc inuolucres frustra volare nituntur, & frustra, tanquam volaturi, alas expandunt.

Ibid. Sed nugaris gesticulãdo.] Nescio vnde imaginatus sit gesticulationis significationẽ in hoc verbo. quanquã de Luciani loco adhuc ἐπέχω, quia eum non legi: quod ad hunc attinet, certe nec is eam significationem poscere videtur, nec ipse enarrator aut Suidas quicquam tale dicunt: sed πτερυγίζειν exponunt, futilia & vana loqueris siue, tumultuaris: aut potius, perstrepis: eo quod pennæ sonitum & strepitum edant. Explicant & verbo ματαιοπονεῖς, ob eam quam præcedente annotatione attulimus rationem. Sed & hoc obiter animaduertendum, non legi in vulgatis exemplarib. οὔ γε λέξαι: sed, καὶ σύ γε ἐλέγξαι: quæ lectio reponenda est, ac simul interpretatio hæc, Tu me nondum potes redarguere hac de re: in locum illius, Tu mihi nondum fari, &c.

In loco, Absurda, Prou. Priusquã mactaris excorias. pa. 16. πρὶν ἐσφάχθαι δέρεις.] Nõ debuit verbũ σφάζειν interpretari Mactare: quũ σφάζειν non sit verbum sacrorum, vt Mactare apud Latinos: sed generale, sicut apud illos Iugulare. Quo verbo si vsus fuisset, lectori prudenti quo deberet referri hoc adagiũ, cogitandum reliquisset. Fortasse enim ad alia quoq; possit accommodari. Verbi gratia: Si quis princeps velit genti cuipiam leges ponere, & eam tributariam reddere, antequam ab eo domita & in seruitutem redacta fuerit: nõ male, vt opinor, hoc in illum iacietur, πρὶν ἐσφάχθαι δέρεις. Hoc etiã annotare libet, πρὶν ἐσφάχθαι nõ significare, Priusquam iugularis: sed, Priusquam iugulatus sit (aut à te videlicet, aut ab alio) siue iugulata, siue etiam iugulatum: prout vel hoc vel illud nomẽ subaudiemus. Nam σφάξασθαι quidem in voce media pro σφάξαι posset accipi: at ἐσφάχθαι pro ἐσφαχέναι, tam durum esset quam πτύφθαι pro πτυφέναι.

Ibid. Finitimũ illi quod alibi retulimus, Actũ agere.] Is mo is qui excoriat priusquã iugulauerit, pręposterequidem facere, non tamen actum agere, vt opinor, dici potest. Quis enim dicitur actum agere? Qui de re iam peracta, tanquam adhuc integra, deliberat, & consiliũ initiatq; eius agendæ, tanquam nõ actæ, viam & rationem quærit. Sic apud Terẽtium Demiphoni dicit Phormio, Actum ne agas: eum admonens, ne frustra cõtendat ac litiget de re iam trãsacta, & rem de qua iudices sententiã iam pronũciarint, ne iterum in iudicium deducat. Sic & Cicero, quum dicit, Sed cum multis in rebus negligẽtia plectimur, tum maxime in amicis & deligendis & colẽdis: præposteris enim vtimur consiliis, & acta agimus: quod vetamur veteri prouerbio: hoc significat, Non vtimur iudicio, consilio & prudentia in deligendis amicis, priusquam eos diligamus: sed postquam eos diligere cœpimus, tum vero eos non fuisse deligendos iudicamus: & acta agimus, id est, de iis cõsiliũ inimus, perinde quasi eos in amicitiam nostram recipere, vel ab ea excludere integrum adhuc esset. Atq; hunc esse horum verborum sensum, apertissime declarare mihi videntur ista proxime præcedẽtia: Quocirca (dicẽdum est enim sæpius) cũ iudicaueris, diligere oportet: non quum dilexeris, iudicare. Non igitur idem plane dicit Cicero his posterioribus verbis, Acta agimus: quod illis, præposteris vtimur consiliis. Potest enim vnum esse sine altero. Sic Demipho actum agebat, præposteris tamen non vtens consiliis: rescindere enim volebat iudicium sententiã (quod erat actum agere) sed quæ eo absente & inscio lata erat, & de qua consiliũ capere, cum adhuc integra res esset, nõ potuerat. Quod si adfuisset tum cum pronunciata fuit, & cõsilium iniisset ea iam ꝓnunciata, quod antequã pronunciaretur, inire debuisset: tum certe præpostero vel consilio dici recte potuisset. In quibus si ego non fallor, falsum esse cõperietur quod Erasm. hic scribit, adagium hoc, Actum agere, finitimum esse illi, Priusquã mactaris excorias. Quid enim? an Demipho Terentianus, cum illi dicitur, Actum ne agas, admonetur ne rẽ præpostere agat, & ne posteriore loco faciat quod priore faciundum sit: vt is qui priusquam iugularit, excoriat? Nequaquam profecto: sed ne in re iam peracta, tanquam adhuc integra, tẽpus atq; operam ponat, & ne frustra laboret in eo, quod, cum factũ sit, infectum reddi nõ potest: admonet eum hoc dicto prouerbiali Phormio. Cæterũ vt in Demiphonem non cõpetebat illud adagium, Priusquam iugularit, excorias: ita nec is qui, priusquam iugularis, excoriat, actum agere dici possit. Siquidẽ actum agit, qui in re facta, perinde ac si esset infecta, frustra laborat: vnde

Actum

Actum agere generaliter pro operã perdere vſurpatur. At is qui excoriat antequam iugularit, præpoſtero quidem labore, ideoq; multum, ſed non incaſſum tamen, laborat. Deniq; actum agere is dicetur, qui vult κύνα δέρειν δεδαρμένην, id eſt, canem excoriatam excoriare (ſi libeat in huius prouerbii explicatione Diogenianum ſequi) non is qui πρὶν ἐσφάχθαι δέρει, id eſt, priuſquam iugulata ſit, excoriat. Sed de iugulationibus & excoriationibus plus ſatis.

In loco, Rigor. Prouerbio, Radit vſq; ad cutem. pag. 619. Grammatici citant ex Sophocle.] At nequaquam iſtud in Sophoclis verſu ſignificare dicunt grãmatici: inter quos Suidas, integrum illum citans, ait: Ξυρεῖ γὰρ ἐν χρῷ ὥστε μὴ χαίρειν τινά, ἀντὶ τοῦ μέχρι βάθους δεικνύεται ὥστε μὴ χαίρειν, τὸ γὰρ τινά, παρέλκον. Eſt autem ex Aiace maſtigophoro petitus. in cuius tragœdiæ vulgatis editionibus legitur τοῦτο, non ὥστε. exponit autem illic ſcholiaſtes: ἅπτεται τῶν ἀναγκαίων τοῦ χρωτός. καὶ ἔστι παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπικινδύνων πραγμάτων, ξυρεῖ ἐν χρῷ. ἐνίοτε γὰρ καὶ τοῦ στόματος ἐφάπτεται ὁ σίδηρος. Et Demetrius Triclinius non ſolum ait vſurpari de imminentibus ex aliqua re periculis, ſed & illud addit, hoc prouerbium efferri & ita, ἐν ξυρῷ ἵσταται τὸ πρᾶγμα. adeo vt dubitari non poſſit, quin ſignificetur illo Sophoclis verſu, grauiſſimum quoddam, & triſtitiam maximam allaturum imminere malum. ſumpta videlicet ab iis, qui radunt pilos corporis, metaphora. à quorum nouacula, ne cum pilis etiam ipſam pellem attingat, impendet periculum. Syneſius autem dixit, ἐν χρῷ τοῦ κινδύνου γίνεσθαι pro, Eſſe proximum periculo.

In loco, Fruſtrata ſpes. Prouerbio, Duos inſequens lepores neutrum capit. p. 668. δυοῖν ἐπιθυμήσας, οὐδετέρου ἔτυχες.] Imo non videntur eſſe prouerbialia hæc verba, ſicut & illa: ſed pro præcedentis prouerbii explicatione eſſe poſita. Niſi forte & à Zenobio poſt hoc prouerbium. ἂν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξίκηται, τὴν ἀλωπεκῆν πρόσαψον, poni quis exiſtimet hanc orationem, tanquam prouerbialem & ipſam, ἂν μὴ φανερῶς δύνῃ βλάψαι πανουργίᾳ χρῆσαι. item quæ ei adiungitur, ἂν μὴ κατὰ ῥώμην τὸ προκείμενον ἐξανύοιτο, μηχανῇ καὶ τέχνῃ περαινέσθω τὸ λειπόμενον. ac reuera in editione Florentina, litera maiuſcula initio vtriuſque orationis, tanquã prouerbialis, collocata eſt. Siquidem nullæ illic niſi primæ prouerbiorum voces, à litera maiuſcula incipiunt. Non eſſe tamen prouerbiales orationes, ſed iis præcedentis prouerbii explicationem contineri, nemo vt opinor, negauerit. Idem vero de hac oratione dicendum exiſtimo, δυοῖν ἐπιθυμήσας, οὐδετέρου ἔτυχες. Nec mouere quenquam debet, quod ἔτυχες legitur, non τυγχάνει, quod reſponderet verbo καταλαμβάνει. neque enim eum qui ita expoſuit, lectionem hanc ſequutum eſſe neceſſe eſt. Sic & illud, ἀδυνάτα θηρᾷς, quum explicatio alicuius precedentis prouerbii eſſet, caſu quodam in adagiorum ordinem irrepſiſſe exiſtimo.

In loco, Profuſio. Prouerbio, cui multum eſt piperis, etiam oleribus immiſcet. pag. 601. Cui rei cuiuſpiam largior adeſt copia, ea profuſius vtatur, licebit: de puſillo parcius inſumendum.] Recte hoc diceretur, Ea vtatur licebit, ſi in prouerbio haberetur τιθέτω, non τίθεσι. tum enim eſſet velut admonentis, quid fieri conueniat. At quum ſit τίθησι, certe hoc prouerbium non datur conſilium de eo quod faciũdum ſit, ſed quod vulgo factitari ſolet, exponitur.

Ibidem. Putre ſalſamentũ amat origanum.] Nõ dubito quin huius prouerbii, ὁ πολὺ ἔχων πέπερι, τίθησι κἂν λαχάνοις, hęc ſit ſententia: Qui re quapiam abundat, nullum in eius vſũ delectum adhibet. Verbi gratia: Qui pecunioſus eſt, in quos vſus pecunias inſumat, nihil pẽſi habet. Qui pectus habet multarum rerum cognitione refertũ, ſubinde aliquid ex eo depromit apud quoslibet. quia ne tãdẽ fœcundum ſui pectoris penu abſumatur, nequaquã metuit. Quod ſi hęc eſt huius adagii ſententia (vt & ipſe Eraſmus exiſtimare videtur: niſi quod formam orationis ꝓuerbialis in ſua expoſitione mutat, & ad res animi nõ accommodat:) quomodo illi prouerbio, Putre ſalſamẽtum amat origanum, ſimile iſtud erit: eam ipſam ſequẽdo, quam Eraſmus protulit eius explicationẽ? Apte (inquit) dicetur de re per ſe parum honeſta, aut iucunda, atque ob id exoticis condimentis & honeſtamentis egẽte. Veritas per ſe placet, honeſta per ſe decent. falſa fucis, turpia phaleris indigent. hoc eſt, putre ſalſamentum origano. Hæc Eraſmus: in quibus affinitatem aliquam cum prouerbio de quo hic agitur, neſcio an alii perſpicere poterunt, ergo certe nullo modo perſpicio.

In loco, Domi viuere. Prouerbio, Domus amica, domus optima. p. 221. Periculum ipſis fore quemadmodum teſtudinibus, &c.] Male interpretatur hunc locum. neque enim eo ſignificatur (quod tamen verum eſt) periculum eſſe teſtudinibus caput exerentibus: ſed hoc ſonant verba, in periculum venturos illos, ſi, teſtudinum more, vltra Peloponneſum caput proferrent. At Eraſmus ita vertit, quaſi ἂν non poneretur pro ἐάν, id eſt, ſi: verum potẽtialis eſſet particula, quæ cum κινδυνεύειν iũgeretur, & ei ſignificationem futuri daret. Quum ergo interpretatur, Si proferret, vnde hanc particulam Si accipit? Nimirum vt hic ſenſus eliceretur, legendum eſſet bis ἄν. hoc modo, κινδυνεύσειν ἄν, pro κινδυνεύσειν, id eſt, periclitaturos, ἂν vel ἐὰν προτείνωσι, ſi proferrent. aut mutando præſens in futurum, κινδυνεύειν in κινδυνεύσειν (quod in vetuſtis libris habetur) tum ἂν ſuo loco mouere, & poſt χελῶναι ponere eſſet neceſſe: repugnantibus antiquis exemplaribus. Contra quorum authoritatem non video quomodo Plutarchi verba ad ſenſum Liuianorum, etſi elegantiſſimum, liceat adigere. Sic & alibi Eraſmum locos quoſdam diuerſorum authorum, vi, id eſt, violenta interpretatione, ſimiles inter ſe reddidiſſe comperi. ſed hunc ex multis attuliſſe ſatis erit, qui lectorem de cautione in aliis multo periculoſioribus adhibenda admoneat. Cæterum in oratione Plutarchi ſubaudiendum aliquid relinquitur, vt ſæpe fit, poſt ὥσπερ, in comparationibus. hoc enim modo abſoluta eſſet ſententia, In periculum venturos illos, ſi caput vltra Peloponneſũ (veluti teſtudines vltra ſuum tegumen) proferrẽt. Illud quoq; obiter animaduertendum, aliud eſſe, Vltra Peloponneſum (quod ſignificant Gręca verba) aliud, Longius à Peloponneſo. Nam poteſt aliquis vltra Peloponneſi terminos abire, qui tamen longius à Peloponneſi terminis nõ dicatur abſceſſiſſe. ſi videlicet ita illos egrediatur, vt tamen non procul ab iis abſit.

In loco, Inconſtantia. Prouer. Aliud ſtans, aliud ſedens. p. 345. Verſiculo notat hominis inconſtantis ingeniũ.] Minime vero ingeniũ hominis inconſtãtis, ſed hominis ignaui vehementi timore correpti geſtum notat Homerus hoc verſu: qui petitus eſt ex Iliad. ν. eo loco vbi poeta ignauum trepidantem metu inſtantis prælii perquam ſcite nobis ob oculos ponit quinq; carminibus: quorũ tertium eſt id quod hic ab Eraſmo citatur. Sed totum locum afferre neceſſe eſt. ait ergo Homerus:

> τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ.
> οὐδέ οἱ ἀτρέμας ἧσθαι ἐρητύετ' ἐν φρεσὶ θυμός,
> ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἵζει.
> ἐν δέ τε οἱ κραδίη μεγάλα στέρνοισι πατάσσει,
> κῆρας ὀιομένῳ· πάταγος δέ τε γίνετ' ὀδόντων.

Quis id quod dixi, verũ eſſe non perſpicit? nimirum hũc verſum haberi inter eos, quib. hominem ingenti metu perculſum poeta deſcribit? Quinetiam notandum eſt, eam quam continet labantium per vacillationẽ genuũ deſcriptionem, præ cæteris tum quæ præcedunt, tum quæ ſequuntur, Latinis poetis videri placuiſſe: quippe qui eam potiſſimum vſurpent. Virg. Æneid. 5.

> *Hic membris & mole valens: ſed tarda trementi*
> *Genua labant: vaſtos quatit æger anhelitus artus.*

Idem eiuſdem Æneidos libro vltimo:

> *Genua labant: gelidus concreuit frigore ſanguis.*

Horatius 1. Car. Ode 23.

> *Nam ſeu mobilibus viris inhorruit*
> *Aduentus foliis, ſeu virides rubum*
> *Dimouere lacertæ,*
> *Et corde & genibus tremit.*

Ouidius Metamorph. 2.

Vt vero summo despexit ab æthere terras
Infœlix Phaeton penitus penitusq; iacentes,
Palluit, & subito genua intremuere timore.

In loco, Vis iniusta, Prouerb. οὐδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω. Imitatus est Pythagoram, p. 710.] Memoria lapsus Pythagoram hic, vt opinor, pro Orpheo posuit: cuius sunt hæc saltem verba, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι. illa autem, ἀείσω ξυνετοῖς, aliunde petita fuisse necesse est. eius enim versus integer est hic:

φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί· θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι.

Vide prouerbium, Ostium obdite profani.

In loco, Votum, Prouer. Etiam dormiens, somniat. p. 731. Sed ὀνειροπολεῖν non tam est somniare, &c.] Ad expediendum nodum non videtur ad hanc verbi, ὀνειροπολεῖν confugiendum esse significationem, quæ est somnia interpretari. nam nec apud scriptores Homero posteriores ita vsurpatur, vt inquit Eustathius: nec iuueni Phidippidæ sollicitudinem de interpretatione somniorum tribuere, rationi consentaneum est. Sed hoc potius respondendum: cum vsitatissima significatione homines dicantur eam rem ὀνειροπολεῖν, quam vigilantes in animo versant atque agitant: Aristophanem ita loquutum esse, ὀνειροπολεῖ καὶ καθεύδων, id est, in animo versat, etiam dormiens. quasi diceret: Non solum dum vigilat, ὀνειροπολεῖ τὴν ἱππικὴν, sed etiam dum dormit. Ac de industria, vt ridiculi speciem præ se ferret hoc dictum, vsus est verbo ὀνειροπολεῖν. quia prima fronte ei qui non considerat ὀνειροπολεῖν de vigilantibus solere dici (proprie iis qui talia in animo voluntant, & sibi fingunt, qualia somniantibus obuersari solent) stulte additum illud videbitur, Etiam dormiens. Sed quid ipse scholiastes poetæ ὀνειροπολεῖν exponit φροντίζειν? ait enim, hunc locum enarrans: δεῖγμα δὲ τῆς περὶ τὴν ἱππικὴν αὐτοῦ σπουδῆς τὸ φροντίζειν καὶ καθεύδοντα περὶ τούτων. Vel hunc ergo si sequutus Erasmus foret, non ita vertisset Aristophanis verba, Somniat etiam dormiens. proinde nec in prouerbialium numerum ea referenda existimasset.

In loco, Vis iniusta, Prouerb. In caput præcipitari, p. 711. Sed erat edendo, &c.] Quum animaduerteret, κερᾶν mendose positum esse pro κ' ἐρᾶν (qui tamẽ error deprehensu facilis videtur) vertit. Poculumque miscendo: pro, Amorique vacando. Quod tertium si poeta non addidisset, certe ad reddendum luxum omnibus suis numeris absolutum lector accuratus iure optimo illud desiderasset. vt contra post πίνειν abundare κερᾶν, id est, poculũ miscere, merito quis diceret: nec abundare tantum, sed inepte à poeta regi tributum esse: perinde ac si ministrorum penuria, ipsemet illud ministerium subiret. Quinetiam quum manifestum sit, post ἐσθίειν τε καὶ πίνειν alium infinitiuum ab eodem superlatiuo ἄριστος pendens, sine aliqua copula stare non posse: vel hoc debuit de mendo isto Erasmum admonuisse. Fateor tamen in Aldina editione, sicut & in Germanica, κερᾶν legi, non κ' ἐρᾶν. sed in vtraque permulta esse alia menda constat: μετὰ καὶ τόδε τοῖσι γενέσθω.

In loco, odium, Prouerbio, ἄσπονδος πόλεμος. p. 551. Huius nec indicti, & sine sacris susceptu belli, &c.] Nouam, vt opinor, & antea inauditam ἀσπόνδου πολέμου adfert interpretationem: dum ex duabus nominis σπονδὴ significationibus huic adiectiuo conuenientem non deligit. Nam quum ἄσπονδος ex α priuatiua litera & nomine σπονδὴ compositum esse, & σπονδὴ fœdus, item libamen, siue sacrificium (nam ἀσπονδεὶ Suidas exponit ἀνευφιλίας, ἢ χωρὶς θυσίας) significare constet: atque adeo ipsemet paulo ante ἀσπόνδους ἐχθροὺς appellarit eos qui in concordiam redigi non possunt, quasi quis dicat inconfœderabiles: necnon in Ciceronis loco bellum ἄσπονδον, perpetuum & atrox & irreconciliabile vocari dixerit, illam videlicet priorem significationem respiciens: hic, quasi sui oblitus, ἄσπονδον πόλεμον, sine sacris susceptum bellum, & paulo post, ἀσπόνδους πολέμους, bella sacris carentia, posteriorem nomini σπονδὴ significationem sequẽdo, interpretatur. Atqui huius interpretationis author nusquam comparet: illam Hesychii & Suidæ authoritate tueri poterat, quam illi dant ἀσπόνδοις ἐχθροῖς. Qui ad ἄσπονδον πόλεμον accommodando explicationem, ἀσπόνδον quam, si diligenter vim huius verbi excutiamus, ἄσπονδον πόλεμον non bellum insedabile, quod Erasmus irreconciliabile appellat: sed bellum ita acre & pertinax, vt ne breuissimę quidem inter id gerentes interueniant induciæ, vocari comperiemus. Nam ἄσπονδος opponi ad ὑπόσπονδος, certissimum est. at dicuntur etiam in medio bello ὑποσπόνδει ἐξέρχεσθαι ἀφίεσθαι ii, quibuscum pactis induciis, data fide dimittuntur. Atq; ita potius accipi bellũ ἄσπονδον, quam pro eo quod sedari non queat, vel hinc perspici potest, quod nonnunquam bellum alioqui breuissimum, ἄσπονδον fuisse dicatur.

In loco, Senium. Prouerbio, Ergini cani. pag. 633. ἐργίνου πολιαί.] Imo potius de canicie quæ à natura est: si Pindari scholia sequi volumus, in quibus φύσει πολιὸς hic fuisse nulla perhibetur; & historia hæc siue fabula narratur, nulla tamen prouerbii facta mentione. Attingit eam & ipse Pindarus, hæc subiungens: φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον. ex quibus tamen illud, nimirum eum fuisse φύσει πολιὸν, nequaquam potest colligi. Quin & Eustathius, duorum tantum meminit, Tarconis & Cycni, qui à natiuitate cani fuisse dicti sint: illis hunc Erginum non annumerans. Esto igitur, Ergynus canos à natiuitate non habuerit, sed duntaxat accelerata ei canities fuerit? an hoc prouerbium aliud quam acceleratam & præproperam senectutem non significabit? cur Ergini potius quam alius canities in prouerbium abierit? Nimirum hoc adagium magis reconditum sensum habet, quem ex ea quę statim hic subiungitur historia (ex scholiis in Pindarum, vt opinor, deprompta) facillimum esse puto eruere: vt videlicet, Ergini cani, prouerbium sit de iis, qui sub canitie senili iuuenilem quendam vigorem occultant.

Ibidem. Verum quos amor angit, &c.] πόθον & πόθους vt Latine amorem & amores vsurpari, satis notum est: at, ποθεῖν pro amori operam dare, non temere profecto reperias. Vnde fit, vt cum scholiaste, quem Erasmus sequitur, ποθεῦντες pro ἐρῶντες accipiendum non censeam: sed eorum magis probem sententiam, qui ποθεῦντες in vulgata significatione pro desiderantes accipiunt. vt videlicet generale sit dictum, Qui desiderant aliquid: aut, Qui cum desiderio quidpiam expectant, vel vno die consenescunt. id est: Rem quampiam aut hominem aliquem cum desiderio expectantibus tam longa videtur esse vnius die mora, vt in eo se ad senectutem peruenisse existiment. His enim verbis alloquitur ὁ ἐρῶν τὸν ἐρώμενον apud Theocritum:

ἤλυθες ὦ φίλε κοῦρε, τρίτῃ σὺν νυκτὶ καὶ ἀοῖ.
ἤλυθες· οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσιν.

id est: Venisti chare puer tertia post nocte & die: venisti, inquam. Sed qui desiderant, vno die senescunt. perinde ac si diceret: Tu seorsum à me tribus tantum dieb. ac totidem noctibus moratus es: sed eam moram tui desiderium mihi reddidit longissimam. Desiderantibus enim vel vnius diei mora senium adferre solet. Atq; ita intelligentes hunc locum, aliquid subaudire nõ cogemur: sicuti scholiastes: qui ποθεῦντες accipiens pro amantes siue amatores, ita exponit hunc versum: Sed amatores vno die lugentes consenescunt. participium lugentes, extrinsecus assumẽs. Exponit & hoc modo, aliis subauditis: Sed amatores vno die senescunt, à suis seiuncti amasiis. Adiungit & hanc explicationem: Qui amant, si vnum duntaxat diem à suis abfuerint amasiis, tota se vita præsentia illorum priuatos fuisse existimant. At quanto simplicior est altera illa sententia, iuxta quam & participium illud in vsitatissima significatione vsurpatur, nec quicquam subaudiendum relinquitur: & generaliter est dictum de omni desiderii genere, quod omni vsuuenire comperitur? Nec tamen veto, quominus post generale dictum, οἱ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσι, subaudiamus, κατὰ τὸ σιωπώμενον, vel hæc vel similia, πόσῳ δὲ μᾶλλον ὁ ἐρῶν τὸν ἐρώμενον ἀποδημοῦντα ποθῶν:

Ibidem. αἶψα γὰρ ἐν κακότητι, &c.] Qui versum hunc considerauerit,

derauerit, commune quicquam cum Theocritico habere, quod ad sententiam attinet, statim inficiabitur. Ait enim Theocritus, eos qui aliquid desiderant, aut eos qui amant, vt vult scholiastes (subaudiens, seiunctos à suis amasiis) vno die consenescere. Hoc dictum quis non videt esse hyperbolicum? pro eo quod est, Illis videri tam longum diei vnius spacium, vt dum illud exigitur, interim senectutem sibi obrepere existiment. Quo etiam modo pastor apud Maronem diem vnum anno longiorem sibi videri queritur, dicens:

Imo ego Sard. &c.--

Si mihi non hæc lux toto iam longior anno est.

At Homerus citra hyperbolen loquitur, & quidem non de senecta quã adfert desideriũ (id est, quam homines, dum rei alicuius anguntur desiderio, falso in se imaginãtur, longitudinem temporis ex desiderii sui magnitudine metientes) sed de ea quam mala hominibus vere apportant ante tempus. scimus enim hominum corpora curis & laborib. ac molestiis sic paulatim atteri, vt ex iuuenibus senilia; hoc est infirma & imbecillia, perinde vt in matura senectute, reddãtur. Deniq; hęc senectus quá Homerus inter mala mortalib. superuenire ait, nihil aliud est quam ætatis ruina. de qua & Naso conquerens, cáque non tantum suis annis, sed & malis quæ passus erat, imputans, hæc ad vxorem scribit:

Nec si me subito videas, agnoscere possis.

Ætatis facta est tanta ruina meæ.

Confiteor facere hoc annos: sed & altera causa est.

Anxietas animi, continuusque labor.

In loco, Derisio. Prouerbio. ἐσκιμαλίχθαι. *p 165. Est enim Græcis* ἐσκιμαλίσαι, *&c.*] Hic ἐσκιμαλίσαι, & paulo post ἐσκιμαλίζειν, pro σκιμαλίσαι & σκιμαλίζειν posuit: quum in ἐσκιμάλισεν, quod est apud Suidam, ε incrementem esse syllabicum aoristo præfixum non animaduerteret. Qui error euidentior est fortasse, quam vt hic à me annotari meruerit.

In loco, Auaritia & sordes. Prouerbio, Patroclo sordidior. p. 84. πατροκλέους φειδωλότερος.] Quum Græci hęc nomina distinguant πάτροκλος & πατροκλέης, non debuit in sua interpretatione confundere. quod tamen fecit & in prouerbii illius enarratione, Lerii mali, non, &c.

In loco, Crudelitatis. Prouer. Omnis herus seruo monosyllabus. p. 153. πᾶς δεσπότης, δούλῳ μονοσύλλαβον· τὸ δ᾽ ἱκετεύειν, μακρόν.] Attexit prouerbio verba hęc, τὸ δ᾽ ἱκετεύειν, μακρόν, omnino ἀπροσδιόνυσα. In quem errorẽ nõ incidisset, si Demetrii Phaleri (vt quidam vocant) locum, vnde hæc petita sunt, attentius considerasset, ac præcipue ipsam verborum seriem propius inspexisset. Ea repetam paulo altius, vt facilius error perspiciatur: δεινότερον γὰρ τὸ ἐν ὀλίγῳ πολὺ ἐμφαινόμενον, καὶ σφοδρότερον. διὸ καὶ οἱ λάκωνες βραχυλόγοι ὑπὸ δεινότητος. καὶ τὸ μὲν ἐπιτάσσειν, σύντομον καὶ βραχύ· (καὶ πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβος) τὸ δ᾽ ἱκετεύειν, μακρόν, καὶ τὸ ὀδύρεσθαι. Vides lector vt hæc verba τὸ δ᾽ ἱκετεύειν, respondeant proxime prędentibus illis, τὸ μὲν ἐπιτάσσειν: & ista prouerbialia, καὶ πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβος, per parenthesin interiiciãtur: sed quã Erasmus minime animaduerterit. Atq; hunc locum alioqui satis perspicuũ declarat alius eiusdẽ authoris: in quo pene iisdem & totidem verbis idem de breuitate & prolixitate tradens, ait: δεινότερον γὰρ τὸ βραχὺ καὶ ἐπιτακτικόν. τὸ μακρηγορεῖν δὲ περὶ ἱκετεύειν πρέπει καὶ αἰτεῖν. Quod si verba hęc, τὸ δὲ ἱκετεύειν, μακρόν, prouerbio assuenda existimabat; nimirum & ista quæ cum illis cohærent videlicet καὶ τὸ ὀδύρεσθαι, eadem ratione illi assuere debuerat. Cæterum miror, cur μονοσύλλαβον potius quam μονοσύλλαβος scribendũ censuerit, ac in Latino præsertim sermone genus neutrum masculino prætulerit. Scio Græcos ita sæpe loqui (quos imitatus dixerit etiam Virgilius,

Triste lupus stabulis:--

pro eo quod est, res tristis) vnde & hic in Græco sermõne ferri vtcunque posset genus neutrum, quanquam huic quidem loco duriuscule adhibitum: at in Latina oratione, eaque s[o]luta, vereor ne durissimum sit, addo etiam ineptissi[m]um, ita loqui, Omnis herus seruo monosyllabum: id est, res monosyllaba. Quare pro μονοσύλλαβον, vbiq; μονοσύλλαβος reponendum censeo.

Ibidem. Monosyllaba & dissyllaba nomina cõuenire seruis.] Quod hic ait, monosyllaba & dissyllaba nomina cõuenire, seruis, omnino à prouerbii sentẽtia alienum est: nam qui huc referre illud vellet, ab ea quam habemus lectione discedere cogeretur permutatisq; casibus & sedibus illorum nominum δεσπότης & δούλῳ, ita legendum ei foret; πᾶς δοῦλος δεσπότῃ μονοσύλλαβος: vel, manentibus in sua sede illis nominibus & duntaxat permutatis eorum casibus ita, πᾶς δεσπότῃ δοῦλος μονοσύλλαβος. Sed cur innouandũ sit quicquam in hac prouerbiali oratione (vt eam apud Demetrium Phalereum habemus) non video: quum maxime idoneus ex ea sensus eliciatur, nimirum hero apud seruum suum vnica opus esse syllaba: id est, paucissimis verbis. Ac eo magis mihi placet is sensus, quod eundem in similibus Gallici sermonis verbis reperiam. Nostri enim quum ostendere volunt aliquem moribus alterius esse optime assuetum, & quibus gaudeat, à quib. abhorreat, cognoscere, atq; adeo ad nutus eius veluti factum esse, ita loquuntur, *Il l' entend à demi mot.* perinde ac si dicas Latine, illum intelligit ex dimidiato vocabulo.

In loco, Timiditas, Prouer. In publicis morsu Deũ inuocat p. 692. Veluti qui metuit omnia.] οἷος nõ significat veluti. nam Aristoteles ita loquitur: ὁ μὲν γὰρ φύσει τοιοῦτος οἷος δεδιέναι πάντα, κἂν ψοφήσῃ μῦς, θηριώδη δειλίαν δειλός, id est: Nã qui natura talis est, vt metuat omnia, si vel, &c.

In loco, Fortitudinis. Prouerbio, Mœnia ferrea, nõ terrea. pag. 257. Rursum velimus excitare.] ἐπανιστάναι hic non significat, rursum excitare: sed, attollere, euehere. non enim posuit κατασκαφθέντα, aut synonymum aliud, sed κατακείμενα. Nam ἀτείχιστον habebant suam ciuitatem Lacedæmonii.

In loco, Sera pœnitentia, Prouerbio, Atqui nõ est apud aram consultandum. p. 636. ἀλλ᾽ οὐδὲν δεῖ περὶ τὸν βωμὸν τὰς ἐπινοίας.] Nullo modo stare potest hæc lectio: ac præterquã quod verbum δεῖ exigit genitiuum, non accusatiuum, non videtur nomen ἐπίνοια, aut verbum ἐπινοεῖν, tam bene sententiæ huius adagii quadrare, quam βουλεύειν, quod apud Zenobium habetur. sic enim is effert illud: ἀλλ᾽ οὐδὲν δεῖ περὶ τὸν βωμὸν σε βουλεύειν. quam lectionem in alterius locum reponendam potius, quam in hac corrigenda immorandum censeo. Quanquam mihi magis placeret βουλεύεσθαι, quod statim sequitur apud Zenobiũ, quum ait: ὅτι μὴ χρὴ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις βουλεύεσθαι, ἀλλὰ πρὸ τῶν πραγμάτων.

In loco, Similitudinis. Prouerb. Mars non concutit sua ipsius arma. p. 647. Mars sua ipsius arma non iactat.] Puto plane alium esse huius prouerbii sensum, ac illis qui armati magna se mole ferrent, arma etiam sua quassantes ad ostentationem (cuius rei exemplũ est & apud Æschylum) perinde quasi hic gestus virtutem bellicam testaretur obiici solitum, ἄρης τὰ αὐτοῦ ὅπλα οὐ σαλεύει: id est, Mars sua non quatit arma.

In loco, Frustrata spes. Prouer. Aurificem te futurum credebas. p. 271. Extat & apud Platonem libro, &c.] Adi vulgatam Platonis editionem, & ex ea locum hunc atq; eius interpretationem emenda.

Platonis verba legenda sunt ita: τί δ᾽ ἦ δ᾽ ὃς ὁ θρασύμαχος, χρυσοχοήσοντας οἴει τούσδε νῦν ἐνθάδε ἀφῖχθαι, ἀλλ᾽ οὐ λόγων ἀκουσομένους: Interpretanda autẽ sic: Quid? (inquit Thrasymachus) hosne venisse huc existimas auri fundendi, ac non sermonis audiendi gratia?

In loco, Excellentia, Prouer. Sedecim pedib. superauit. p. 185. Dicendo, quoties præteribat.] ὁπότε παρέλθοι, non significat, Quoties præteribat: sed, Quoties, vel quum accederet ad dicendum. vt: ἢ παρελθὼν φρασάτω τὶς ἐμοί.

Ibidem. Tonat, coruscat, &c.] Gręca verba sunt in pręterito imperfecto: Tonabat, coruscabat, miscebat.

In loco, Fœminæ. Prouerb. Sublata lucerna nihil interest inter mulieres. p. 252. Sentit adagium, nullam mulierem nõ esse impudicã, &c. Pessimã ponit adagii huius explicationem, & in qua pessime de muliebri sexu meretur: dicens hoc sentire adagiũ, nullam mulierem non esse impudi-

cam, si detur facultas sine teste peccandi. Nimirum quæ inter eas vere pudicitiam colunt, iure hic illi occinant:

Parcito paucarum
(multarum dixerit aliquis μισογυνής)
diffundere crimen in omnes.

Ego certe ita illum peruertisse huius prouerbii sententiam eo magis miror, quod eum Plutarchi locum legisset, ex quo veram facillimum videtur esse colligere. Sic enim Plutarchus: γυνή τις πρὸς τὸν φίλιππον, ἄκουσαν ἐφελκόμενον αὐτὴν, ἄφες με, εἶπε· πᾶσα γυνὴ, τοῦ λύχνου ἀρθέντος αὐτή ἐστι. id est: Mulier quædam Philippo ipsam inuitam ad se pertrahenti, Missam me facito, dixit. omnis mulier, amota lucerna est eadem. hoc est, vt Erasmus exponit, Omnis mulier impudica est, si testis absit. Quorsum obsecro hoc dixisset Philippo ista fœmina? quid se profecturam sperans? an quia impudicam aliam præter illam inuenturum se Philippus non putabat, qua ratione effecturus sit vt omnes se impudicas præstent, illum docet: nimirũ si lucernam, id est testem, amoueat illis peccaturis? Scilicet regi, & quidem regi Philippo, deerant fœminæ, aliæ clam, aliæ & clam & palam impudicæ. Imo vero quum ita loqueretur illi hæc mulier, perinde erat ac si dixisset: Contentus esto iis quas habes fœminis. nam si forma differo aliquid à cæteris, at quicquid est inter eas & me discriminis, id nox tollit. Non ergo mulierum impudicitiam notat hoc prouerbium, sed stultum esse ostendit libidinosorum hominum in consectandis earum formis studium. Vnde & Plutarchus verbis proxime à me citatis adiungit: τοῦτο πρὸς τοὺς μοιχικοὺς καὶ ἀκολάστους εἴρηται καλῶς. Quæ verba quum in rectam viam deducere Erasmum debuerint, illi contra occasionem errandi præbuisse suspicor. fieri enim potest, vt quum legisset τοὺς μοιχικοὺς, aliquanto post fallax memoria illi subiecerit τὰς μοιχικάς. Ego certe antequam Plutarchi locum adiissem, huiusce Græci adagii sensum à Gallico edoctus eram adagio. *De nuict tous chats sont gris.* quo memineram solitos admoneri quosdam, qui de formosa vxore deligenda nimium solliciti essent, nihil aliud quam volentes ὀφθαλμοῖς γαμεῖν, vt elegantissime dicebat Alexandri mater Olympias.

In loco, Risus. Prouerbio. Risus Sardonius. p. 620. τὸν ἐπὶ οὐδενὶ ὑγιῆ, hoc est, omnino insanum.] Non scribitur ὑγιῆ, apud Pausaniam: sed, ὑγιεῖ. vt sit, ἐπὶ οὐδενὶ ὑγιεῖ: pro, δι' οὐδὲν ὑγιὲς: vel, περὶ οὐδενὸς ὑγιοῦς. scimus autem Græcis οὐδὲν ὑγιὲς significare Nihil rectum, Nihil probum.

In loco, Iuctitiæ. Prouerbio, Rectã ingredi viam. p. 435. Aristides in Pericle: ὥς τε βαδίζειν τεταγμένα, &c.] Plane alienus est ab illa prouerbii sentẽtia hic Aristidis locus: in quo ὁδὸς nihil minus quam metaphorice accipitur: siquidem is Periclis laudes exordiens, postquam dixit: ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται βιῶναι μὲν οὕτω σεμνῶς ὥστε μηδὲν τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἱερέων τὸν ἐκείνου βίον διαφέρειν: addit, οὕτω δ' εἶναι σώφρων, ὥστε καὶ βαδίζειν τεταγμένα, καὶ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν, κατὰ τὴν παροιμίαν. id est: Adeo autem moderatus fuisse fertur, vt etiam cõpositis gradib. incederet, rectamq; viam, vt est in prouerbio, seruaret. Hic, Aristides si rectam viam metaphorice pro honestis & rectis actionibus acciperet, non tam hominem σώφρονα quam δίκαιον describeret: deinde annon hoc, Adeo moderatus vt etiam ab honesto & æquo in suis actionibus nõ deflecteret, frigide dictum esset. quę enim ista auxesis foret? Præterea, quorsum non rectæ viæ duntaxat, sed etiam incessus compositi meminisset? Quum ergo citra metaphoram, & vt sonãt verba, intelligendum esse hunc locum pateat: quis iste sit compositus incessus, quæ ista recta via (de quorum vtroq; multi nihil audierunt) explicare conabor. Quod igitur attinet ad prius τεταγμένα βαδίζειν, minime dubium est, quin idẽ sit cum Aristophanis dicto, εὐτάκτως βαδίζειν. quod itidem ab illo σωφροσύνῃ tribuitur. ita enim in suis νεφέλαις inducit loquentem δίκαιον λόγον:

λέξω τοίνυν τὴν ἀρχαίαν παιδείαν ὡς διέκειτο,
ὅτ' ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἤνθουν, καὶ σωφροσύνη νενόμιστο;
πρῶτον μὲν ἔδει φωνὴν παιδὸς γρύξαντος μηδὲν ἀκοῦσαι
εἶτα βαδίζειν ἐν ταῖσιν ὁδοῖς εὐτάκτως εἰς κιθαριστοῦ.

Sed & εὐρύθμως βαδίζειν dicebant, pro εὐτάκτως: vt contra ἀρρύθμως, pro ἀτάκτως. sic enim Alexis apud Athenæum libro primo:

ἓν γὰρ νομίζω τοῦτο μὲν ἀνελεύθερον
εἶναι, τὸ βαδίζειν ἀρρύθμως ἐν ταῖς ὁδοῖς,
ἐξὸν καλῶς. οὗ, &c. --

De posteriori autem dicto non conuenit mihi cum Aristidis scholiaste. siquidem parœmiam quam intelligi voluerit Aristides, putat esse τὸ μίαν ὁδὸν εἰδέναι, τὴν ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν. & addit, οὐχ ὅτι τὰς ἄλλας ὁδοὺς ἠγνόει, ἀλλ' ὅτι ... σωφρόνως διῆγεν. Atqui quum ita loquitur, καὶ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν, κατὰ τὴν παροιμίαν, ipsissima esse adagii verba ea quæ ponit, aut certe synonyma, quis negauerit? Nisi forte, quũ Aristoteles dicit, ὡς οὕτως, κατὰ τὴν παροιμίαν, μυσῶν ... item Lucianus, ἐπὶ γὰρ, κατὰ τὴν παροιμίαν, ... ἂν τραγῳδίας ... ἀποδώσω: quod prouerbium vterq; intellexerit, quæ tendit aliquis existimat. Etsi autem eodem pertinet vtrunque adagium, τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν, & μίαν ὁδὸν εἰδέναι, nimirum ad σωφροσύνης commendationem: non idem tamẽ vtroque significari perspicuum est. Nam qui ἀπὸ τῆς οἰκίας alio ibit quam ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, non dicetur μίαν ὁδὸν εἰδέναι: interea eundem poterit τὴν ὀρθὴν ὁδὸν σώζειν, si videlicet eo quo iter instituit, recta pergat, ad nullum prorsus diuerticulum deflectens. Quod quia pueri ab ædibus suis ad scholam euntes, contra facere solent, tritissimo apud nostrates adagio, is qui non rectam viam tenuit eundo aliquo, sed longas ambages quæsiuit, viam ad scholam euntium puerorum confecisse dicitur.

In loco, Vincere & vinci. Prouerbio, αὐτόθεν κατάβαλλε. p. 707. αὐτόθεν κατάβαλλε: id est. Hoc ipso depone loco.] Non video quid intelligi his verbis debeat aut possit, Hoc ipso depone loco: nec qua in significatione Deponere absolute vsurpetur. puto igitur vertendum, In re præsenti persolue. vel, Ex tẽpore, aut Cõfestim persolue. & ipsi scholiastes huic meæ interpretationi astipulari videtur.

Ibidem. Deus alius Troianos erigat.] Hic ἐγείρει non ponitur pro erigat, sed pro expergefaciat, excitet à somno. Est autem versus ex ἰλ. κ.

In loco, Occulta. Prouerbio, Ostium obdite prophani. p. 547. Leuis omnino ratio est.] Non ita hoc loco accipitur λόγος, sed pro cura. adeo vt interpretari oporteat: Parua omnino mihi cura est. vel: Profanos autem parum curo.

In loco, Contemptus. Prouerbio, Exiguum oboli precium. p. 133. μικρὸν τοῦ ὀβολοῦ τίμιον: id est, Exiguum oboli precium.] In vulgatis Suidæ exemplaribus legitur μικροῦ: sed vtrolibet modo legatur, τίμιον pro adiectiuo, non pro substantiuo accipiendum videtur.

In loco, Inconstantiæ Prouerbio, Phœnicũ pacta. p. 346. Phœnix vt vir, cœpit.] cœpisti. est enim ἔθου secundæ personæ.

In loco, Arrogantia. Prouerbio, Vltra peram sapere. pag. 60. ὑπὲρ τὴν πήραν, &c.] ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν non significat hic vltra peram sapere, aut quærere: sed quemadmodũ is dici solet ὑπὲρ ἄνθρωπον φρονεῖν, qui se suo conditionis humanę modulo non metitur, sed maiora quam pro ea cogitat: ita iocose dicit ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν, cogitate de pluribus quam properæ mensura: vel, de pluribus quam capere possit pera. Siquidem rationem reddens philosophus, cur non plura petat quam quæ ad implendam suã peram sufficiant, subiungit, oportere philosophum μὴ ὑπὲρ τὴν πήραν φρονεῖν.

In loco, Internecio. Prouerb. Perdere naulum. p. 435. Aristippus interrogatus à quodam, num esset vbiq; ridens. οὐκ οὖν, &c.] Duarũ vocularũ falsa disiunctio fecit, vt quum Aristippus se naulum dicat perdere, Erasmus eum id negare putauerit. Male enim disiunctę fuerũt hæ duæ particulę οὐκ οὖν, perinde ac si significarẽt, Non igitur (ꝑ quã tamen significatione passim reperitur scriptum οὔκουν) quũ coniunctim legendum sit οὐκοῦν, id est Igitur, non inclusa negatione. & hęc lectio in vulgatis editionibus habetur: at illã sequẽtia Plutarchi verba manifestissime refellunt. subiungit enim: Quid ni dicas tu quoq;, Perditur mercẽs quę datur pædagogis, si, &c. Nam si ita interpretetis, Aristip-

Aristippi dictũ Naulum igitur non perdo: quomodo sequentibus aptari poterit à Plutarcho? Nec enim procedet hæc oratio, Quemadmodũ dixit Aristippus se naulum non perdere si vbiq; esset: cur non dixeris itidem, Perditur merces pædagog. &c. Nimirũ quisquis aliquo præditus est iudicio, hic expectat, Nõ perditur merces. quum tamen Plutarchum significare cõtrarium voluisse, perspicuum sit. At procedet optima ratio, si, vt verba Græca sonant, interpreteris, Quemadmodũ Aristippus dixit se naulũ perdere, si, &c. quidni dixeris & ipse, Perditur, &c. Quinetiam huius dicti ratio nobis optime cõstat: huius dico, Naulum itaq; perdo, si vbiq; sum. Non abs re enim Aristippus, quũ naulum sit pecunia quę nautis pro vectura numeratur: dixit, si vbiq; esset, se pecuniam illam perdere quam nautis solueret, vt ipsum ex vno loco in alium veherent. Vel, se pecuniam in vecturam frustra insumere, & inutiliter impendere. id enim sonat verbum παραπόλλυμι. Quanquam grammaticus quidam ex Luciano citans hoc ipsum prouerbium παραπόλλυμι τὸ ναῦλον, exponit, ἔξω τοῦ πρέποντος ἀναλίσκω: id est, indecenter & contra decorum insumo.

In loco, Absurda. Prouerbio, Ranæ aquam. p. 12. Non metuat potans, &c.] Alius est verborum Theocriti sensus. nam qui hic loquitur, ἐπισκώπτει τὸν ἐργοδότην, ὡς μὴ αὐτάρκες τὸ ποτὸν παρεχόμενον: vt ait ipse scholiastes. id est: Obtrectat ei cui suam operam conduxerat, vt non ministranti potus quantum satis esset. Ita igitur interpretari oportet hũc locum: Optabilis est ranæ vita, vtpote quę nõ curet eum qui illi potum infundit. Legendum enim ἐγχεῦντα, ab ἐγχέω, quod passim in hac significatione inuenitur. Nisi quis accipiat ὀκχέοντα, id est, ἐκ τοῦ κεράμου, vel ἐκ τοῦ μεγάλου ποτηρίου χέοντα εἰς τὸ μικρόν. Quãuis autem retineretur ὀκχεῦντα, & intelligeretur pro effundentem, non esset tamen hic sensus: Non metuat potans effundere. Nam Græce hoc dicendum foret, οὐ μελεδαίνει ἐν τῷ πιεῖν ὀκχέειν. quanquam nec μελεδαίνω significat metuo.

In loco, Forma & Deformitas. Prouerbio, Multam syluam gestas. p. 254. Dictum in Phormionem militem quendam hirsutum.] Fortasse de barba hoc intelligendum est. Iulianus certe de sua, quæ promissa erat, loquens dixit: ταῦτά τοι διαθεούντων ἀνέχομαι τῶν φθειρῶν ὥσπερ ἐν λόχμῃ τῶν θηρίων. in Misopogône.

In loco, Proficientium in melius. Prouerbio, Ego ex bono in bonum traductus sum. p. 598. Ego quidem è bono in bonũ transii.] μετῴκηκα non significat Transii, aut Traductus sum (id est μετῴκημαι, siue μετῳκίσθην) sed, Traduxi.

In loco, Anceps & dubius. Prouerbio, Vtraq; nutans sententia. p. 53. δίχωλος per ω magnum, vt sit, vtroque claudicantes.] At Zenodotus aperte reclamat: cuius hæc sunt verba, δίχολοι γνῶμαι, παρὰ τὸ δίχῃ ἐσχηματίσθαι ἀπὸ τροποι, κατὰ μετάληψιν. χόλος γὰρ ἡ ὀργή, ὁ τρόπος.

In loco, Simulationis. Prouerbio, Æsopicus graculus. p. 659. Αἰσώπειος κολοιός: id est, Æsopicus graculus.] Expendãt viri docti, annon potius Æsopica monedula interpretari oporteat. Quum enim Horatius corniculam appellauerit κολοιόν, monedulam autem, de cornicum genere esse (siquidẽ cornicum nomen generaliter sumatur) dicere possimus eamq; furacissimam esse constet: huius certe furti suspicionem in eam potius quam in aliã quampiam competere, nemo, vt opinor, negauerit. Quod autẽ ad graculũ attinet, si verum esset quod nonnulli existimãt, eandem esse auem cum monedula: perinde hic esset siue Æsopicus graculus, siue Æsopica monedula interpretaremur. Sed falli mihi videntur qui eandẽ faciunt: quum etiam Plinius vt de diuersis loquatur. Quam lõge crassior eorum est error, qui graculum auem esse putant eã, quæ à nostris vocatur *Vn geay*, reclamantibus cum aliis authorum locis, tum vero illo poetæ, in quo mulier nigerrima graculo nigrior appellatur. Miror autem illos non animaduertere, quod narratur de cornicula ab Horatio, in graculum nullo modo posse quadrare, si is sit *vn geay*. Primũ enim quomodo verisimile esset hanc auem, quã *geay* dicimus, furatã esse aliarũ auium plumas, ad se ornandã: quũ natura pulcherrimas illi dederit? Deinde etiamsi concederemus, furatã esse illam quas suis adderet, quomodo repetentib. illas auibus, deformis ex pulchra foret reddita, cui ascititia tantum pulchritudo ablata foret, sua adhuc superesset? Sed hanc opinionem nec veram nec verisimilem, missam faciamus: ad eos qui graculum putant esse nostrã *chucas* siue *chouette* (veris quidem propiora nõ vera tamen dicentes) veniamus, Monedulam esse nostram *chouette*, ostendunt inter se collata vtriusq; linguę prouerbia. Dicimus enim, *larron comme vne chouette*: Latini quoq; furacẽ hominem monedulæ comparant. Vnde dictum est à Cicerone in orat. pro Flacco: Non plus aurũ tibi quam monedulę committebant. Et Plinius ait: Insubriũ tractu examina graculorum monedularumq;: cui soli aui furacitas, auri argentiq; præcipue, mira est. Qui ergo vellet graculũ esse nostrã *chucas*, quæ alio nomine *chouette*, ille eandẽ auẽ diuersis nominib. appellari graculum & monedulam dicere cogeretur. Sed tunc illi vel hic ipse Plinii locus aperte reclamaret. Iã vero an noster *geay* appellari debeat galgulus, doctiorib. considerandũ relinquo: & ad prouerbiũ nostrum reuertẽs, quod paulo ante dixi, repeto, Αἰσώπειον κολοιόν, Æsopicam monedulam, interpretationẽ mihi videri verissimam. Ac pro ea certe faciunt quæ Tzetzes ait περὶ τοῦ κολοιοῦ, nimirũ esse minorem corniculam, quæ in tectorum foraminib. habitet. hoc enim de monedula dictum, verissimum esse, & ipse Horatius cornicula potius quam cornix, non temere dixisse comperietur. Quem nisi authorẽ sequeremur, scrupulum aliquem nobis iniicere posset quod Simocatus tradidit, κολοιὸν videlicet auem quandam esse pulcherrimam, vnde fictam sibi videri fabulam Tzetzes scribit, quod nimirũ quũ prius esset deformissima, sumptis à qualibet aue pennis, omniũ facta sit formosissima.

In loco, Solicitudo. Prouer. Animus est in coriis. p. 663. In his quidẽ sum lapsus.] Quasi legeretur, ἥμαρτον μέν. Verũ hanc lectionem nullo modo ferre posset versus. Retinẽda igitur quam habemus: sed mutanda interpretatio.

Ibidem. Ne quis loquatur.] Putauit prohibentis esse hic particulam οὐδέ: & οὐδ' ἂν λέγῃ τις, accipi pro μὴ λέγῃ τις, vel λεγέτω. Sed ita non solet vsurpari οὐδέ. Præterea particula ἄν, in prohibendi formula foret superuacanea. Interpretandum igitur: Percipere nunquam quibimus, ne si loquatur quidem aliquis. vel: Ne si dicat quidem aliquis, discere possimus.

In loco, Molesti. Prouerbio, ἄγουσι καὶ φέρουσι. p. 515. Possessiones pignori opponens meas] Potius, Pignori opponuntur, capitur enim passiue, non actiue.

In loco, Intemperantia. Prouerbio, Non capit somnum, nisi hoc aut. p. 755. Ligno nisi fors primus ille assederit.] Nõ, Primus ligno assederit: sed, Primo ligno assederit: ἐπὶ τοῦ πρώτου καθίζηται ξύλου.

In loco, Molesti, Prouerbio, Anno senior fio. pag. 514. Faxis caueto. quippe quoties conspicor.] θεώμενος hic significat, Dum spectaculis intersum, dum in theatro sum spectator. & σοφίσματα non pro negociis accipitur, sed pro commentis, figmentis.

In loco, Assiduitas. Prouerbio, Velut vmbra sequi. p. 75. Nam vmbra corpus assectatur, velit nolit.] Atqui non adest semper vmbra. Ouidius 1. Trist. elegia 8.

Vtque comes radios per solis euntibus vmbra est:
Quum latet hic pressus nubibus, illa fugit.

Dicetur ergo sequi vt vmbra corpus, nõ qui semper adest: sed qui quandiu adest, indissociabilis est comes.

In loco, Ab initio ad finẽ. Prouerbio, Venimus ad summam lineam. p. 10. Venimus ad summum.] Magis fortasse huic adagio conuenirent hæc eiusdem poetæ verba:

-- Mors vltima linea rerum est.

In loco, Auaritia & sordes. Prouer. Tenuiter diducis. p. 85. ἀγαπητὸν δὲ περὶ τοιούτων, &c. id est: Gratum igitur fuerit, de talibus & è talibus differentes, &c.] ἀγαπητὸν non ponitur hic pro gratum, sed pro sufficiens. & hoc vel simili modo interpretari oportuit: Satis igitur fuerit.

In loco, Languor. Prouer. Pyrrichen oculis præ se ferens. p. 443. Ille vero artificio quodam cadebat.] Cõsentanea est

hęc interpretatio lectioni quam sequitur, videlicet ἔπισε. sed legendum, ἔπαισε: & reponendum hic, percutiebat, vel cædebat.

In loco, Dissimulatio. Prouerbio, Manticulari. pa. 767. Hinc sumptam metaphoram, quod qui in conuiuio dissimulant, mantilibus tegunt faciem, &c.] A mantilibus dicens esse sumptam metaphoram, manticulas (à quibus, manticulari tractum esse, manifestissimum est) pro mantilibus etiam accipit: huic significationi non repugnare existimans, quod pauperib. in numis recondendis vsum earum fuisse dicit Festus. & fortassis eam colligens ex iis etiam quæ de voce manticularia leguntur ibidem verbis. Esto igitur, manticulas & pro mantilib. sumi: hoc ego illi non inuitus dabo. sed illud non item, à quibusdam per dissimulationem mantili faciem tegentibus sumptã esse verbi maticulari metaphorã. Siquidem in promptu est hic Catulli locus:

> *Marrucine Asini manu sinistra*
> *Non belle vteris in ioco atq; vino.*
> *Tollis lintea negligentiorum.*

Quo ex loco coniicere est, solitos quosdam in conuiuiis inter confabulandum & iocandum, aliorum mãtilia, tanquam aliud agentes attrectare, quæ, occasionem nacti (illis videlicet vel oculos deflectentibus, vel ad ea quę dicerentur, non ad ea quę fierent, animum attendentibus) manu sinistra, vt ait poeta, auerterent. His autem consentaneum est, vt Manticulari primum dictũ sit pro Furandi gratia mantilia attrectare: deinde per metaphoram pro Subdole quiduis agere, vsurpatum fuerit.

In loco, Diuitiæ. Prouerbio, Auro habet suppactum solum. pag. 746. Aut certe pro pauimento.] Hanc explicationem (quę plane verbis Plautinis vim adfert, & rẽ fortasse post hominum memoriam non auditam narrat) nequaquam quæsiuisset Erasmus, sed alteri acquieuisset, si hunc Athenæi locũ legisset, vel potius si legere se meminisset, lib. 12. φύλαρχος δ' ἐν τῇ τρίτῃ καὶ εἰκοστῇ τῶν ἱστοριῶν, καὶ ἀγαθαρχίδης ὁ κνίδιος ἐν τῷ δεκάτῳ περὶ ἀσίας, καὶ τοὺς ἑταίρους φησὶ τοῦ ἀλεξάνδρου ὑπερβαλλούσῃ τρυφῇ χρήσασθαι. ὧν εἷς ὢν ὁ ἄγνων χρυσοῦς ἥλους ἐν ταῖς κρηπῖσι καὶ τοῖς ὑποδήμασιν ἐφόρει. Quanquam Plutarchus in Alexandri vita de eodem loquens, non aureos, sed argenteos clauos gestasse cõmemorat, his verbis: ἐπεὶ δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν ἑώρα παντάπασιν ἐκτετρυφηκότας, καὶ φορτικοὺς ταῖς διαίταις καὶ πολυτελείαις ὄντας, ὥστε ἄγνωνα μὲν τὸν τήϊον ἀργυροῦς ἐν ταῖς κρηπῖσιν ἥλους φορεῖν, λεοννάτῳ δὲ, &c. Dauid quoq;, Ps. 68. Perde cœtũ arundinis, congregationem taurorum, cum vitulis populorum: calcantẽ in frustis argẽti. dissipa populos qui bella volunt. Hęc enim est simplicissima verborum Hebraicorum interpretatio. quã tamen refugisse bona pars interpretum videtur, quod per huiusmodi calcationẽ quid intelligendum foret, ne coniicere quidẽ posset. vnde factum est, vt variç à variis excogitatæ sint istius loci expositiones, sed huius ce calcationis mẽtionem nullam facientes. Donec tandem quidam exortus est, qui (vt est sagaci ingenio prędi tus) hunc illorum verborum sensum odoratus est: explicans, illos exultare calcando frusta argenti. quod fieri possit, vt prę immodico luxu fibulas argẽti in calceis gestauerint. At iã dubitatio nulla superest, quin hoc factũ fuerit: imo vero quin clauos etiam argenteos, atq; adeo (qui multo prodigiosior est luxus) aureos in illis gestauerint.

In loco, Mira noua. Prouerb. Agas asellum. p. 505. Fortasse legendum, Agaso asellũ.] Hanc Erasmi coniecturam qui sequetur, deprauabit lectionem emendatã, meo quidem iudicio, non deprauatam corriget. Recte enim legi apud Ciceronem, Agas asellum: nec mutilum, sed integrum illic referri adagium, ex Martialis epigrammate mihi probare posse videor: quod est huiusmodi:

> *Semper agis causa & reges agis Attale semper.*
> *Est, non est quod agas: Attale semper agis.*
> *Si res & causæ desunt, agis Attale mulas.*
> *Attale, ne quod agas desit, agas animam.*

Sed non eodem pertinet hoc dictum apud Martialem, quo apud Ciceronem: dixerit aliquis. Imo plane eodem referri manifestum est. Vt enim hic Martialis Attalũ facit, postquã desũt illi res & causę quas agat, agere mulas: ita Scipio Asello omnes prouincias stipẽdia merentem se peragrasse gloriãti (quasi quũ nouus illi locus deesset, vbi suam artem exerceret, ad aliud vitæ institutum se conferre deberet) dicit, Agas asellum. Verisimile est autem inde natum hoc adagium, quod olim qui varia vitæ genera sectati essent, & in omnibus rem infœliciter gessissent (Vertumnis omnibus iniquis nati) tandem ad inopiam redacti, agasonum collegio nomen darent. Cuius rei & Horatii locus hic coniecturam videtur afferre:

> *-- Beatus enim iam*
> *Cum pulchris tunicis sumet noua consilia & spes.*
> *Dormiet in lucem. scorto postponet honestum*
> *Officium. nummos alienos pascet. ad imum*
> *Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.*

Sed & Martialis alibi Carino paupertatem, vt opinor, imprecans, dixit:

> *Quid imprecabor, o Seuere, liuenti?*
> *Hoc opto, mulas habeat & suburbanum.*

Puto enim per suburbanum intellexisse hortum suburbanum, & eum quidem olitorium. ludentem videlicet ex ambiguo: quia vel rus vel prædium subaudiri solet. dixerat autem proxime præcedentibus versibus:

> *Sed quod sub vrbe rus habemus æstiuum,*
> *Vehimurq; mulis non vt ante conductis.*

Intellige autẽ, Sed liuet Carinus, quod, &c. Atq; hic erit meo quidẽ iudicio, verus totius loci sensus: Carinus inuidia rũpitur, quod sub vrbe rus æstiuũ habeã, & mulis vehar nõ cõductis, sed meis: at ego cõtra, quod mihi inuidet, illi opto: mulas videlicet & suburbanũ. Ita quidem prima fronte quod Carinus ipsi inuidebat, id ei videtur optare: ex ambiguitate videlicet vocis Suburbanũ, ioci occasionem captãs: necnõ ex ambiguo in ablatiuo Mulis generis (nec enim dubiũ est, quin etiam fœminino genere vsurparetur Mulis, vt & Equis, pro equabus, apud Columellã legimus) at in recessu hunc sensũ habẽt ista verba: Inuidet mihi Carinus aliquã fortunarũ accessionẽ: quã fit vt suburbanũ rus nunc habeã, in quo ęstiuare possim. Ac & vehar mulis propriis, antea solitus conductis vehi. At ego illi pro ista sua inuidentia contra fortunarum tantã imminutionem imprecor, vt præ inopia cogatur ex suburbano horto olitorio victum quærere, mulas per vrbem agens oleribus onustas. Hunc enim fuisse morẽ Romæ, vt hodieq; est apud nostrates, vel ex illis Horatii verbis satis videtur esse manifestum:

> *-- Aut olitoris aget mercede caballum.*

siue caballum pro vili equo vsurpauerit, siue olitoris caballum iocosa catachresi pro mula aut asino olitoris posuerit. Et his quidẽ Martialis versibus, si ita exponantur, argutã subesse sententiam, neminem negaturum existimo. At vero Domitii explicationẽ sequendo, talem minime reperiemus. sic enim ille: Opto hab. m. & subur. i. e. Opto amittat diuitias quãs habet, & sit nostræ conditionis ac fortunæ cui inuidet. id est, sit pauper. Quam tamen expositionem siquis meæ anteferre velit, vt nimis lõge petitę, ei certe pertinacius non resistam: sed eũ pro Mulas reponere Mulos necesse fuerit. Et de hoc Martialis loco hactenus. cuius explicatio quũ in dubium reuocari possit, ad illum alterum eiusdem redeundum est, qui cum Ciceroniano aperte conuenit. Si igitur verum est quod ex Horatii loco colligi dixi, agasonum artem factitare solitos eos, qui varia vitæ genera sectati, in nullo rem fecissent, vnde & ad inopiã redacti forent: hoc prouerbium, Agas mulas, olim iactatum putabimus in eos qui, quum in nullo paulo honestiore vitæ genere amplius versari possent, ad infima se demittere officia necesse haberent: aut latius accipiendo, quib. in nouo vitæ genere licet priorib. minus honesto, experiundam esse fortunã, vellent dicere. Nec dubium est quin Martialis, quum dicere debuisset, Si res & causæ desunt, agas mulas: dixerit, Agis mulas (quasi Attalus iã id faceret) & ad [illegible] addiderit, Agas animã. Hoc ergo sensu & Scipio militi nouum

nouum in quo militaret locũ sibi deesse dicenti, respondit: Agas mulas. Ne quem autẽ moueant illa duo vocabula, & cætera (ex quibus Eras. mutilum esse adagiũ non bene sibi persuaserat) admoneo vidisse me vetus exemplar, in quo eorum ne vestigia quidem apparerent vlla.

In loco, Anceps & Dubius. Prou. Tertiũ caput. pag. 55. Τρίτη κεφαλὴ, καὶ τρίτῳ ἐγκεφάλῳ: id est, Tertium caput, & tertio cerebro.] Videtur itidem legendum in datiuo, Τρίτῃ κεφαλῇ, vt sit, Tertio capite, & tertio cerebro.

In loco, Conatus. Prou. Frustratus conatus. pag. 121. Verum & tunc ille fefellit,] ἁμαρτάνω neutrum est, significãs aberro, fallor: non, fallo. Quanquam ne illo quidem passiuo Fallor, satis commode redditur.

In loco, Timiditas. Prou. Verbis pugnas, non re pag. 693. Insunt sermones variiq; & pascua dictis.] νομὸς ἐπέων idem valet quod πλῆθος. Ideo non oportet interpretari, pascua dictorum, vel pascua dictis: sed, copia dictorum.

In loco, Carpentis se ipsum. Prou. Quo transgressus. pag. 114. Eam sententiam latius ac fusius explicuit, &c.] Putauit latius explicatam esse istis quatuor versibus illius vnici sententiam: quum trium Græcorum contineant interpretationem.

In loco, Diuitum prærogatiua. Prou. Locupletum reditus. Pag. 746. Nec singulos æstas renouatur in annos.] Omnino falsa est hæc interpretatio: alioqui enim θέρευς cũ ἐπετήσιος, vt substantiuum cum adiectiuo, iungi dicendũ esset: quod absurdissimum foret: &, vt ferri talis oratio posset, at rem nõ minus absurdam significaret: æstatem videlicet singulos in annos non nouari, sed Zephyrum perpetuo flare. Accidit autem hic error ex amputato huius sententiæ principio: quod illi redditum, quam aliena sit illa expositio vt à ratione simul & à sermonis Græci consuetudine, ita etiam à mente Homeri, apertissime declarabit. Ita enim legitur:

> ἔνθα δὲ δένδρεα μακρὰ πεφύκει τηλεθόωντα,
> ὄγχναι καὶ ῥοιαὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι,
> συκαῖ γλυκεραὶ καὶ ἐλαῖαι τηλεθόωσαι,
> τάων οὔποτε καρπὸς ἀπόλλυται οὐδ' ἀπολείπει
> χείματος οὐδὲ θέρευς ἐπετήσιος· ἀλλά, &c.

Vide quid commune habeat hæc sententia cum Erasmi interpretatione,

> --- *Non singulos æstas renouatur in annos.*

Imo vero, Quarum arborum fructus per singulas æstates & hyemes renouatur. ad verbum: Quarum fructus nunquam perit, nec deficit, neque hyeme, neque æstate, in totum annum sufficiens.

In loco, Bonæ fortunæ, Prouerb. Capram cælestem orientem conspexerunt. pag. 102. Felix multorum agrorum possessor.] Quum ita interpretatur πολύαγρος, ostendit se pro appellatiuo nomine id accepisse. quod tamẽ proprium est nomen in hoc ipso quem citat Plutarchi loco. Nec vero per υ scriptum habetur Πολύαγρος, in vulgatis eius editionibus: sed per ι, Πολίαγρος. Quæ scriptura si vera est, à πόλις & ἄγρα deriuari dicendum fuerit. Cæterum vt hic Erasmus ex nomine proprio facit appellatiuum, ita vicissim ex nomine appellatiuo fecit nomen proprium antea qua etiam de re te admonui.

In loco, Maledicentia, Prou. Archilochũ teris. pa. 474. Archilochũ teris, seu calcas. De maledico dicebatur.] Imo non de eo qui maledicus esset, sed de eo qui maledicum prouocaret, dicebatur: alludendo ad eos qui anguẽ calcant, à quo postea feriuntur. Nota est autẽ Archilochi maledicẽtia, quã & ipse innuẽs, ei à quo lacessitus fuerat cõuiciis, dixit, τέττιγα δ' ἐπτερῶ συνείληφας: q̃ dictũ postea in prouerbiũ abiit. Vnde & Archilochũ terere seu calcare dicebatur, qui crabrones, vt alio prouerbio dicitur, irritaret. vt etiam ex quodam epigrammate Græco apparet, in quo admonetur viator, vt sine strepitu tumulum Archilochi pertranseat, ne forte insidentes ei vespas siue crabrones excitet. Verba epigrammatis sunt hæc:

> σῆμα τόδ' ἀρχιλόχου παραπόντιον, ὅς ποτε πικρὴν
> μοῦσαν ἐχιδναίῳ πρῶτος ἔβαψε χόλῳ,
> αἱμάξας ἑλικῶνα τὸν ἥμερον. οἶδε λυκάμβης
> μυρόμενος τρισσῶν ἅμματα θυγατέρων.
> ἠρέμα δὴ παράμειψον ὁδοιπόρε, μή ποτε τοῦδε
> κινήσῃς τύμβῳ σφῆκας ἐφεζομένους.

Quod autem Iulianus ἀπὸ ὑπάρχων de Archilocho dicit hoc postremo disticho, idem de Hipponacte, non minus maledico & ipso, à Leonide dictum reperitur proxime sequenti epigrammate, his duobus primis versib.

> ἀτρέμα τὸν τύμβον παραμείβετε, μὴ τὸν ἐν ὕπνῳ
> πικρὸν ἐγείρητε σφῆκ' ἀναπαυόμενον.

Ibidem. Vel quod huius vestigiis ingreditur Ἀρχιλόχου πατεῖς, non minus dure diceretur pro Archilochi vestigiis ingrederis, quam Latinis, Archilochum calcas, aut conculcas.

Ibidem. Equidem suspicor. Non bene hoc suspicatur. Diuersa enim sunt, licet de eodem homine, prouerbia, Ἀρχιλόχου πατεῖς, Ἀρχίλοχον πατεῖς. huius sensum modo exposuimus: illud in ciuitates aut populos hominibus maledicis plenos iactatum fuit. quasi in Archilochi patria multos maledicos esse verisimile foret, ab illo videlicet edoctos, & ad eius imitationem se componentes. vt si quis vrbem in qua qui musas sectarentur, essent egregii potores, Anacreontis patriam appellaret.

In loco. Imperitia. Prouerbio, Dulce bellum inexpertis: pag. 295. At expertus quispiam horret, si accesserit cordi, &c.] In his verbis, ἐμπείρων δέ τις ταρβεῖ προσιόντα νιν καρδίᾳ περισσῶς: datiuus καρδίᾳ non cum προσιόντα, sed cum ταρβεῖ iungitur: vt pro, Ast expertus quispiam horret, si accesserit cordi supra modum: vertere oporteat, Ast expertus quispiam illuc accedens horret corde supra modum.

In loco, Asperitas, Prouerbio, Versatilis Artemon: pag. 70. Quem suspicor ob id dictum περιφόρητον] At περιφόρητος in hac vel illa significatione vbi reperitur?

Ibid. Qui cum claudus esset, &c.] Atqui περιφόρητος non actiuam, sed passiuam significationem habere quis negauerit?

Ibidem. Quibus ex verbis apparet, &c.] Imo vero nihil commune cum Alcibiadis moribus habent quæ hic ab Anacreonte de illo dicuntur. & ipse Athenæus non dicit poetam his verbis ostendere, illum versatili ingenio fuisse præditum (quale reuera Alcibiadis ingenium erat) sed illum ex paupertate ad luxum emersisse. ait enim: καὶ γὰρ ἀνακρέων αὐτὸν ἐκ πενίας εἰς τρυφὴν ὁρμῆσαι φησὶν ἐν τούτοις.

In loco, Nota, Prouerbio, Quantum ex Bacchanalibus: pag. 759. Addit dictum de rebus vehementer expetendis.] Confudit Erasmus quæ omnino separari necesse est: nõ attendens quid Suidas diceret. is enim ait, εἴρηται ἐπὶ τῶν ἀποδοχῆς ἀξίων: de his verbis loquens, ὦ Διονύσια, &c. non de illis, ἐξ αὐτοῦ σχεδὸν τοσοῦτον ὅσον ἐκ Διονυσίων, pro quorum expositione dixerat ἔθος ἦν ἀττικοῖς λέγειν τὰ ἔτη, καὶ τὸν ὑπερπίπτοντα ἀριθμὸν ἀπὸ τῶν Διονυσίων. cum quibus optime conuenit hic ex quadam Alciphronis Epistola locus: κληθεῖσα ὑπὸ γλυκέρας εἰς τοσοῦτον χρόνους ἀπὸ τῶν Διονυσίων γὰρ ὑμῶν ἀπήγγειλα.

In loco, Dignitatis, Prouerbio, Decernetur equa Thessalica, pag. 182. ἐπικρινεῖται ἵππος θεσσαλική.] Verbum ἐπικρινεῖται putauit esse vnum ex huius adagii verbis, quum sit ipsius Eustathii. quãquam in vulgata editione eius commentariorum legitur ἐπικρίνεται, vt & debet legi. Ait enim: ἔτι φασὶν οἱ παλαιοὶ ὅτι τὰς εὐμήλου ἵππους προκρίνει ὁ ποιητὴς, διὰ τὴν παροιμίαν ἐν ᾗ ἐπικρίνεται ἵππος θετταλική. id est: Preterea dicunt antiqui, Eumeli equas cæteris præferri à poeta, ob prouerbium in quo ἐπικρίνεται (id est deligitur) ἵππος θεσσαλική, equa Thessalica. At Erasmus putauit hoc verbum ἐπικρίνεται (aut, vt ipse legit, ἐπικρινεῖται) ex prouerbio esse. quum perinde sit ac si diceret Eustathius, ob adagium quo equa Thessalica inter aliarum regionum equas potissimum deligitur celebranda. Est igitur prouerbium ἵππος θεσσαλική, quod & apud Aristotelem reperitur. originem autem videri possit habuisse ex illo versu oraculi Aeginensibus, aut, vt aliis placet, Megarensibus redditi: ἵππον θεσσαλικήν, λακεδαιμονίην τε γυναῖκα. Huc pertinet quod ἱππικὸν θετταλὸν dicit Maximus Tyrius, pagina 56. meæ editionis.

In loco, Memoria. Prouerbio, Quæ dolent, ea molestum est contingere. pag. 499, Minime suaue est admone-

re,&c.] Atqui πλησιάζειν τόπῳ non significat Admouere manum loco, aut contingere manu locum , sed ad locum accedere. quod est non manum , sed pedem loco admouere, si ita loqui liceret: pro, inferre pedem. Huc igitur pertinent hæc Ouidiana.

Quicunq; Argolica de classe Capharea fugit,
Semper ab Euboicis vela retorquet aquis.
Et mea cymba semel vasta percussa procella,
Illum quo læsa est horret adire locum.

In loco, Improbi. Prouerbio, Dii tibi dent tuam mentem. pag. 310. Quid enim precemur infœlicius scelestis hominibus?] Imo nihil infœlix precamur ei cui dicimus, Dii tibi dent tuam mentem, & illud dicendi genus, quo optamus alicui mentem meliorem dari ; idem est cum hoc, non huic contrarium , vt Erasmus existimat. qui quum ait, Dii tibi dent tuam mentem, in insanum congruere, & sua dignum mente: nihilque nos precari posse infœlicius scelestis hominibus: ita accipit hoc genus loquendi ac si insano homini, & quidem scelesto, diceremus, Dii tibi dent conuenientem tibi insano, & qua dignus es mētem. id est: Dii tibi dent insanam tuam mentem. Atqui ille ipse insanus esset, qui insanum quempiam vocans, ei mentem insanam optaret. quis enim est insanus, nisi qui mentem insanam habet ? cur autem quod illum habere fateretur, id optaret? Dico igitur, Dii tibi dent tuam mentem, ita esse accipiendum , Dii tibi restituant quam habuisti quondam mentem , vel quam tibi eripuerunt, & qua te priuarunt mentem. vt Homerus de Glauco dicit, ei Iouem suam mentem eripuisse: dum aurea sua arma æreis permutaret: ait enim:

ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεύς,
ὃς πρὸς Τυδείδην, &c. -- Sic Hesiodus.
---τοῦ μὲν φρένας ἐξέλετο Ζεύς, ὃς προλιπὼν, &c.--

Solent enim dicere à Ioue aut generaliter à diis , illi mentem suam ablatam esse, qui insignem in opere aliquo stultitiā seu insaniam demonstrat. Sic Cicero dicit Suę mentis esse, pro Sua mente priuatum non esse, Non esse insanum. Iure igitur ei quem optamus ab insania desistere, dicimus: Dii tibi dent tuam mentem. Sed & sub pronomine iocoso ἀντίθεσις apud poetam videtur latere.

Ibidem. Contra Demea Terentianus, &c.] Proxima dixi annotatione, non contrariam esse hanc phrasin præcedenti, vt putat Erasmus: sed eandem cum illa. Nam vtraque est optantis alicui, vt stultus aut insanus esse desinat. Quemadmodum enim de eo qui stulte aut insane agit, poetæ nonnunquam simpliciter dicunt, deos suam mentem ei eripuisse: interdum vero, suam bonam mentem (quasi videlicet relinquatur insanis mens, sed non bona: vnde & mentem habere dicantur, sed insanam) ita & ei quem ab insania desistere optamus, aliquando dicimus, Dii tibi dent tuam mentem: aliquando, Dii tibi dent bonam vel meliorem mentem. Locum Homeri, in quo Iouem dicit Glauco suam mentem abstulisse, modo protuli: at Automedonti itidem stulte agenti deorum quempiam mentem bonam eripuisse dicit , his verbis:

αὐτόμεδον, τίς τοί νυ θεῶν νηκερδέα βουλὴν
ἐν στήθεσσιν ἔθηκε, καὶ ἐξέλετο φρένας ἐσθλάς

In loco, Mutandæ sententiæ. Prouerb. Imitabor nepam. pag. 527. Hæc Nonius. At si nepa nihil est quam scorpius, mirum cur Cicero maluerit dicere nepam.] At si nepa est aliud quam scorpius, mirum cur Cicero passim apud Aratum scorpium interpretari nepam voluerit.

In loco, Inanis operæ. Prouerb. Γύργαθον φυσᾷς: *pag. 334. id est, Gyrgatum spiras.*] Miror Erasmum, quum perspiceret (nec enim illum hoc latuisse existimo) duram esse horum verborum interpretationem, & duriorem etiam explicationem, de aliter interpretandis illis & explicandis nō cogitasse: præsertim quum obuia esset alia vtriusque vocis, sensum optimum efficiens, significatio. quid enim γύργαθος significat: nonne rete? quid φυσᾷν : annon Sufflare? Quid dicit Suidas? γύργαθον φυσᾷς, prouerbium de iis qui frustra laborant. Quis magis frustra laborat quam is qui rete sufflat, aut qui (vt alio prouerbio dicitur) reti ventos venatur? Apage ergo istum paralyticorum & dæmoniacorum lectum. Fateor quidem esse errorem apud Suidam, sed qui deprehendi facile possit, ac potuerit. Post illa enim verba: γύργαθος, καὶ παροιμίας, γύργαθον φυσᾷς, ἐπὶ τῶν μάτην πονούντων, sequitur, γύργαθος ὢν κλίνη, ἐν ᾗ παρέτους ἢ δαιμονιώδεις στρεβλοῦσι. At dicenti mihi perperam positam particulam ὢν, & hæc verba γύργαθος ὢν, &c. nihil ad præcedentia pertinere, quod ad sensum attinet (sed ab illis separata esse, vtpote aliunde addita & confictanata, ad exponēdam alteram huius vocis γύργαθος significationem) is demum fidem non habebit, qui Suidam nunquam euoluerit. Quæ res tamen ab Erasmo & in aliis illius lexici locis non animaduersa, in alios errores eum impulit: quorum antea quædam adnotaui.

In loco, Proximis vtendū. Prouer. Quæ dantur. pa. 60. Non admodum liquet quid sibi velit,) Videtur mihi satis liquere ex alio eius loco, in quo eodem modo vsurpat, Quod dat, accipimus. Sed ne alibi à me dicta cogar repetere, ad meum castigationum in Ciceronem libellum te remitto.

In loco, Accessio pusilla, Prouer. Gutta vini non miscetur aqua sæpius infusa. pag. 24.] Græca verba sonant: Gutta vini infinitis congiis aquę non miscetur. aut, cum decem millibus congiorum aquæ. vt μυρίοις sit à nominatiuo μύριοι, non μυρίοι.

In loco, Anceps, Prou. Inter pueros senex. pa. 54. Conueniet in hominē grandiusculum, maiorē &c.] Nihil minus quam hoc significare volebat Antioch. sophista, quum istud scomma in Hermogenem iaceret: cuius verus sensus ex iis quæ de ipso narrat Philostratus, facile ab Erasmo colligi potuisse videtur. Refert. n. Hermogenē quindecim duntaxat annos natum, maximi fuisse inter sophistas nominis , adeo vt & Marco Regi desideriū sui audiendi accenderit: sed quum virilē ætatem attingeret, quā habebat dicendi vsum amisisse: vnde & ęmulis suis occasionem risus præbuisse. Dicebant enim verba vere, iuxta Homer. esse pennata: vtpote quæ Hermogenes, tanquam pennas, amisisset. His subiungit: ὁ ἀντιοχεὺς δὲ ὁ σοφιστὴς ἀποσκώπτων ποτὲ ἐς αὐτὸν, οὗτος, ἔφη, ἑρμογένης, ὁ ἐν παισὶ μὲν γέρων, ἐν δὲ γέρουσι παῖς. Quibus lectis, cuncti, vt opinor, mihi assentientur, huius dicterii sensum hunc esse affirmantes: Qui in pueritia, mente & iudicio præditus fuit senili, vel digno quouis sene: in senectute plane puerilem mentem habet. Addit autem Philostratus, illum ad summam senectutem peruenisse.

In loco, Accessio pusilla, Prou. Ne maior thylaco accessio sit sarcinula.] Ita interpretans *pa. 24. Ne tibi thylaco maior sit accessoria sarcinula.* discedit in terpretans hunc locū, à vulgatis exemplarib. duntaxat mentione duobus vocabulis: quum tamen vnius duntaxat mentionem hic faciat. fatetur enim se τοῦ ἐπίγραμμα in τὸ ἐπίγραμμα in interpretatione legit mutasse: at de θυλάκῳ, pro quo in sua interpretatione legit θυλάκου, nihil dicit. & quidem hic locum citat cum τὸ ἐπίγραμμα, non cum τοὐπίσαγμα: at θυλάκῳ datiuum seruat: nemo tamen quum tamen μεῖζον θυλάκῳ pro Maius thylaco. nemo sicut τὸ qui ferendum esse dicere ausit. Ego τὸ ἐπίγραμμα, sicut τὸ προσθήκῃ iunctum θυλάκῳ, retinendo, & datiuum hunc cum inscriptio iungendo, sic verti posse existimo : Ne sacculo inscriptio accedat iusto maior. Fortasse enim moris fuit, sacculis chartulā, inscriptionem eorum quæ in illis reposita essēt habentē, affigere. vt & hodie causidici nostri sacculis instrumenta litis continentib. affigunt. Fingamus ergo tale aliquid: tum ita possit accommodari hæc prouerbialis comparatio, Vereris ne, si laudatutū te Demosthenem professus, tot argumenta diuersa congereret, plura esset illa quā pro materię quam suscepisses tractandā, mensura. hoc modo θύλακος respōdebit materiæ quæ tractatur: eorum autem quæ tractantur argumenta, inscriptioni sacculo affixæ. Quanquā, vt ingenue fatear, hoc meum cōmentum mihi parum placet: sed qualecunq; est, lectionē quam habemus seruat integrā. At Eras. suum cum mutatione vocis vnius (vt alia taceam) induxit: quod tamen, vt ostendi, nisi & altera mutetur, stare non potest.

In

In loco, Dignitatis. Prouer. Gorgonem Perseus aggreditur. pag. 189. Γοργόνα Περσεὺς ἐχειρώσατο: *id est, Gorgonem Perseus adortus est.*] Potius, expugnauit, subegit.

In loco, Dignitas, Prouer. Esto promus. pa. 182. Dictum in eum cui felicitas immerenti cõtigisset, peculiariter in eunuchos.] Hallucinatur hic, dum vult prouerbium efferri quidem vt de promo (ita enim interpretatur ταμίας) at vero peculiariter in eunuchos dici. Neq; hoc dicturus erat, si errorem qui est in voce ταμίας, animaduertisset. est enim non ταμίας legendũ, sed τομίας. qua voce eunuchus significatur. Hoc autem erratum non ex vllius codicis authoritate emendo (quia vnde petitum sit hoc adagiũ, nescio) sed ille ipse, quicunq; est, ex quo Erasmus resciuit, peculiariter in eunuchos id dici solitum, hoc mendũ mihi velut digito monstrat. Quin etiam ipsa carminis mensura, (quæ postulat vt μι longum sit, quum in ταμίας sit breue) hanc lectionem prima fronte suspectam mihi reddidit. Nec vero dubito, quin hoc prouerbium ex eo natum sit, quod quum olim res magnam diligentiam & cautionem in deligẽdis eunuchis adhiberẽt (vtpote quibus, cum ita res ferret, & gazas & vxores suas credituri essent) postea tanta diligentia in eorũ delectu adhiberi paulatim desierit: tandem etiam sine vllo delectu id officii mandari cœptum sit quibuslibet, qui modo spadones essent. Facessat ergo hinc ταμίας, & in eius locum substituatur τομίας. sed vna cum voce ταμίας facessant quæ de ea ex Suida petita sint, tanquam videlicet adagii rationẽ reddentia. Quanquam hoc de suo Erasmus addit, eum magistratum interdum furacib. committi solitum. Miror vero cur pro Magistratu accipiens ταμίας, verteret promum: item cur ἔστω interpretaretur Sis: nisi forte eum lingua Latina decepit, in qua esto pro Sis dicitur. Quinetiam τἆλλα rectius vertisset Cætera, eo modo quo dixit Virgilius:

---*Cætera Graius.*

Sed libet de accõmodatione huius prouerbii pauca dicere. In eum qui, quod sit nobili familia natus, aut diues, ad honores admittitur, quũ sit alioqui improbus: recte torquebitur hoc prouerbiũ, mutata voce ταμίας in εὐγενὴς aut πλούσιος. Sic qui à vulgo nõ ob vllam virtutẽ, sed duntaxat quod nobilis sit, tanquam belli dux aut consul honoratur, recte quis dixerit, Esto dux aut cõsul: cætera esto canis. Recte itẽ quadrabit in omne genus hominũ, vbi quis sine vllo suo merito, cum alioquĩ sit plane ineptus, ad munus in Republica obeũdum fuerit admissus.

In loco, Impossibilia. Prouer. Veste circumfers ignem pa. 292. ἱματίῳ τὸ πῦρ περιστέλλεις: id est: *Veste circumfers ignem.*] Hoc prouerbiũ vt male interpretatus est, ita nunc male exponit. neq; enim περιστέλλω Circumfero (quod est περιφέρω) significat, sed inter alia, Cooperio, Tego, Occulto: aut potius, vt Græcum compositum Latinis compositis reddatur, Circumtego, Circumuoluo, Obtego, Obuelo, Obduco. Ergo τὸ πῦρ ἱματίῳ περιστέλλεις, non sonat, Veste circumfers ignem: sed Veste ignem circumtegis, vel occulis. sæpe enim hanc significationem habet, vnde & περισταλμένως aduerbium pro Occulte, & nomen περιστολὴ pro occultatio. sed quid verbis opus est? ipse nos Socrates quomodo & interpretari & explicare hoc adagium debeamus, docebit hoc suo apophthegmate: οὔτε πῦρ ἱματίῳ περιστεῖλαι δυνατὸν, οὔτε αἰσχρὸν ἁμάρτημα χρόνῳ. id est: Neque ignem veste, neque turpe delictum tempore occultare possibile est. Simile ergo fuerit hoc illi, Elephantum sub ala occultas. Huc pertinent illi Ouidiani versus, in quibus igni amoris accommodatur, quod de altero igni prouerbio iactari solet:

Sed male dissimulo. quis enim celauerit ignem,
Lumine qui semper proditur ipse suo?

In loco, Inanis opera, Prouer. Voluitur dolium. pag. 327. In eum qui commouetur alieno exemplo sine instinctu ad stulte quid faciendũ.] Voluere dolium is dicitur à Luciano (ad id videlicet respiciente, quod de Diogene narratur) qui occupatos alios cernens, ocium & ipse abrumpit, inter negociosos & ipse aliquid negotii sibi imponit: qui deniq; quiduis quantũlibet inutile agit, ne inter occupatos solus ociosus sit. Sed Luciani locum satius fuerit afferre, vnde etiã quæ addit Erasmus de sapiente tetragono simili, plane ἀπροσδιόνυσα esse appareat. Cum (inquit) Philippum aduentare cum exercitu fama esset, ideoq; omnes Corinthi in varios operib. essent occupati ad belli apparatũ pertinentibus, tunc & Diogenes dolium suum sursum ac deorsum per Cranium prouoluere cœpit. Roganti quid ageret, respondit: Ego quoq; doliũ voluto: ne solus ociosus esse inter tot negociosos videar. Ego itidem, ô Philo, ne solus in tam clamoso tẽpore tacerem, recte facturum me existimaui, si pro mea virili dolium voluntarem: nimirum historiam nõ scribens, sed aliis eam scribentibus pauca quædam præcepta suggerens. Libellum autem, circa cuius principium hæc dicit, is inscribitur, πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν) his claudit verbis: οὗτός σοι κανὼν καὶ στάθμη ἱστορίας δικαίας. καὶ εἰ μὲν σταθμήσονταί τινες αὐτῇ, εὖ ἂν ἔχοι, καὶ εἰς δέον ὑμῖν γέγραπται· εἰ δὲ μὴ, κεκύλισται ὁ πίθος ἐν κρανείῳ. Quanquam in Aldina editione & aliis pro πίθος, legitur λίθος, quum in loco quem modo interpretatus sum, habeant κυλίω τὸν πίθον: non, λίθον.

In loco, In Stupidos. Prouerb. Terebinthes stultior. pag. 406. Τερεβίνθου ἀνοητερος: *id est, Terebintho dementior.*] Dementior, est ἀνοητότερος. Sed vereor ne alius sub ea lectione quam habemus, lateat error.

In loco, Fides & grauitas. Prouerb. Diues promissis. pa. 246.] Falso ponuntur in capite hæc verba tãquam prouerbialia: quum nec in eo dicto quod Erasmus citat, habeantur, nec ad eius sensum pertineant, sequente annotatione docebitur. Quanquam ne si pertinerent quidem prouerbii locum obtinere deberent.

Ibid. ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς, *&c.* Quum vellet Erasm. Plutarchi locum proferre, non debuit ex illo postrema hæc verba resecare, οὐ γὰρ πεπιστεύκασι: quum in iis tota sita sit dicti elegantia. nam illa, ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος, nihil nisi vulgarem & generalem sententiã habent: Quinetiam hæc verba ἄπιστος οὐ γὰρ, potuerunt omitti, vt à Plutarcho vno in loco omittũtur, breuitatis gratia. Cæterum Erasmus, dicens hoc Eudæmonidæ dictum conuenire in Theologos cœlestia quædam docentes, quum orationi vita non respondeat: male id accommodat, & se eius non assequutum esse sensum ostendit. neq; enim quum hoc diceret Philosopho Eudæmonidas, vitam eius ac mores orationi non respondere innuebat: sed nimirũ hoc significabat, Egregia quidẽ est hæc oratio: vel, Egregium quidem est hoc dictũ: sed qui loquitur, non loquitur expertus: cum nunquã circunsonantẽ tubam audierit. ideoq; ille fide dignus nõ est. Sic .n. potius verti debet, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος. Sed qui loquitur, fide non est dignus: vel fidem nõ meretur: quã cum Erasmo, Cæterum non habetur fides loquenti. Potest enim aliquis esse fide indignus, cui tamen fides habeatur: at Eudæmonidas significare vult illũ fidem non mereri, & fide dignum non esse: quippe qui nesciat quid sit ars imperatoria, quum tum tubarum clangore nunquam eius aures personuerint. Latissime autem patet vsus huius prouerbii. Poterit igitur qui ad suum propositũ id accõmodare volet, πεπιστεύκασι retinere (quo modo nonnunquã verbum in prouerbio de re vna dictũ, per catachresin elegantem ad alias multas transfertur) poterit & in eius locum aliud à re de qua loquitur sumptum substituere. Et quemadmodum dixit Theocritus de quodam, quem significare volebat athleticæ artis prorsus ignarum,

Καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπεν:

id est, Quando obsecro ille oleum cõspexerat; ita Imperatoris alicuius sermonẽ de philosophia & de arte oratoria (quarũ neutrã ne à limine quidẽ salutarit) his verbis excipere poterimus: ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος. ποτὲ γὰρ οὗτος ἢ φροντιστήριον ἢ ἐκκλησίαν ἑώρακεν.

Ibid. Idem conueniet in Theologos. &c. Male ad hunc vsum accõmodari prouerbiũ, proxima docui annotatione. Poterit quidẽ conuenire in theologos: sed hoc modo, Si quis theologus, qui nunquã paupertate conflicta-

tus sit, quempiam exhortetur ad onus paupertatis patienter ferendum, merito audiet: ὁ μὲν λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος. οὐ γὰρ πεπεισμένος πείθει. At in Theologos cœlestia quædam docentes, quum orationi vita non respondeat, non hoc iactari possit, sed illud: τρόπος ἐσθ' ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος.

In loco, Sera pœnitentia. Prouer. Post acerba prudentior. pa. 636. Παρὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος.] Falso existimat, παρὰ significare Post, quasi pro μετὰ accipiatur. cuius significationis exemplum nullum inuenio apud Grammaticos. At vero παρὰ τὰ δεινὰ, pro ἐν τοῖς δεινοῖς, dici, vt παρὰ τὸ δεῖπνον, pro δείπνῳ, ex illis notissimum est. Interpretabimur itaq;, In malis prudētior. nec conuenire dicemus cum illo Homerico, --ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω (quod cōgruit cum prouerbio, Piscator ictus sapiet) sed cum hoc Ouidiana sententia.

--*Miserisq; venit solertia rebus.*

Hinc non alienū videri possit illud Plutarchi in Themistocle, ὑπὸ τῶν ἔργων παρὰ τοὺς κινδύνους διδαχθέντας. vbi etiam animaduerte, παρὰ τοὺς κινδύνους, pro ἐν τοῖς κινδύνοις. Alio tamen loco, ni me fallit memoria, Erasmus verba hæc vt prouerbialia citat, μετὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος.

In loco, Forma & deformitas, Prou. Thersitæ facies. pa. 255. Θερσίτειον βλέμμα.] Sed βλέμμα, pro facie positū, vbi tandem reperitur? quid vero necesse est nouam aut rarā illi significationem hic dare, quum vsitata optime conueniat? Si enim Θερσίτειον βλέμμα, Thersiteum aspectum, siue intuitum, aut contuitum interpreteris, de deprauato & distorto, qualis est straborū: tuam hanc interpretationem ex eodem Homero confirmare poteris. siquidē is inter cætera quibus deformitatem eius depingit, hoc ponit, & quidem primum omnium φολκὸς ἔην.

In loco, Procliuitas. Prou. Suade lupis vt insaniant. pag. 596. Hoc quoq; Milo lupis mox persuadeto, rabire.] πείσαι credidit imperatiui esse modi, secundam personā, media in voce: ideo vertit, Persuadeto, Suade. Atqui (vt omittam, πείσαι legi, non πεῖσαι & imperatiuum πεῖσαι pro πεῖσον non temere inueniri, vt nec infinitiuum πείσασθαι pro πεῖσαι) pastor Battus, qui hunc pfert versum, apud Theocritum, nō alloquitur Milonem: sed de eo absente hoc dicit Corydoni, Interpretare igitur, Persuadeat, vel persuaserit, id est, persuadere possit. Quam certe interpretationem attulisset, simul & aliam huius prouerbii explicationem quam attulerit: si attentius totum hunc locum cōsiderasset. Battus enim mirans potuisse Milonē Ægoni pastori, qui ne oleum quidem athleticum vnquā viderat, persuadere vt Olympiam proficisceretur: dicit Corydoni, vel lupis persuadere queat Milo, & statim more canum agantur in rabiem. At si Erasmicam expositionem sequētes, dicamus, Persuadere etiam velit Milo, lupis vt insaniant, quum plus satis sua sponte id faciant, quis non videt minime constare sibi Battum, & priorib. eius verbis posteriora non esse consentanea? Sed enim illam alteram expositionē tenendo, cogemur dicere rabiem proprie canum esse. quod Erasmus ex scholiaste proferens, & refellens, ait canes aliquando rabire, lupos, nunquam non rabire. At ego eadem ratione dici rabire, vel potius rabidos esse lupos, qua canes, plane nego: & λύσσαν, id est rabiem, proprie appellari quendam morbum canum, quo correpti insaniant (vnde & lupos rabidos, tigros quoq;, aliasq; feras rabidas appellari: quū tamen eodem quo canes morbo non laborent) probaturum me confido. De canibus enim sic Plinius: Est vermiculus in lingua canum, qui vocatur à Græcis litta. quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt. Vnde iam liquet, peculiarem esse canibus hunc vermiculum, de cuius nomine appellatus sit morbus à Græcis, quem ipse illis adferat: pro quo Latini rabiem dixerunt. At feras si putaremus morbo laborare quum rabidæ sunt, perpetuum morbum illis tribueremus, quum omni tempore dicantur esse rabidæ. Preterea si inter rabidum canem & rabidum lupum, aut rabidam tigrim, aliamue feram nihil interest: cur nō, quemadmodum distinguitur morsus canis rabidi à morsu canis nō rabidi, ita etiam lupi rabidi morsus à lupi non rabidi, morsu distinguitur? Cur deniq; qui lupum aliquem rabidum appellat, intelligitur vni epithetum dare quod omnibus eiusdem generis belluis, secundum naturam se habentibus (vt philosophicam phrasin vsurpemus) cōueniat: at qui canem aliquem rabidum vocat, intelligitur vni cani appellationem dare, quæ illi communis sit nō cum aliis omnibus canibus, sed cum iis duntaxat qui præter naturam se habēt? Ex his satis superq; manifestum esse puto, non eodem intellectu lupos rabidos appellari quo canes. Non debuit ergo scholiastæ explicationem improbare Erasm. præsertim quum Theocritus vtatur verbo λυσσῶ, vnde & nomen λυσσώδης: quæ Græci à canis morbo ad furibundum ferarū impetum non eo modo transferunt, quo Latini nomen rabidus transferre solēt.

In loco, Excellentia, Prou. Nihil simile. pag. 185. οὐδὲν σύμβλητ' ἐστὶ &c.] Hoc dictum prouerbii speciem duntaxat non habet, vt quædam in versib. ante citatis, sed vere prouerbiale est: ac proprius eius locus erat cum illis ad idem prouerbium pertinentibus verbis, ῥόδον ἀνεμώνᾳ συγκρίνεις: id est, Rosam cum anemona confers.

In loco, Modestia, Prouer. Vbi paueris impera. pa. 509. Imo sonāt verba Theocriti: vbi cōparaueris, impera, vel impera vbi possessor fueris. Sic puerbiale dictū est plane cum illo Plautino conueniens: Emere melius est cui imperes. Quod aliis verbis sic effert idem: Emere oportet quem tibi obedire velis. Sed nimirum non cogitauit Erasmus quum ita interpretaretur πασάμενος non significare duntaxat γευσάμενος καὶ φαγὼν, sed etiam κτησάμενος sicut πεπᾶσθαι idem poeta vsurpat pro κεκτῆσθαι, in hoc versu, qui habetur Idyll. 10.

αἴθε μοι ἦς ὅσσον Κροῖσόν ποκα φαντὶ πεπᾶσθαι.

hinc & πολυπάμμων, Multa possidens, Diues. Quanquam nec alteram significationem accipiendo, carebit errore illa interpretatio: Vbi paueris, impera. vel: Vbi esca satiaueris. Cum enim πάσασθαι significet gustare, edere, nō autem pascere, siue alere: vertendum fuisset, eam sequendo, vbi pastus fueris: vel, Vbi esca satiatus fueris.

In loco, Contemptus, Prou. Cecidis & Buphoniorum. pa. 137. Prisca hæc sane, atq; obsita canis,] πολιώδη interpretatur obsita canis, pro πολιὰ sumens. Verū apud Aristoph. nō legitur, καὶ δὴ πολιώδη: sed, καὶ διιπολιώδη. Et hanc lectionem apud eum agnoscit scholiastes, scribens διιπόλια fuisse vnum ex antiquissimis festis, appellatum alio nomine διάσια. Idē hos Aristophanis versus enarrans ex Pace:

πάσας τε τὰς ἄλλας τελετὰς τὰς τῶν θεῶν,
μυστήρι' ἑρμῇ, διιπόλει', ἀδώνια:

scribit διιπόλεια fuisse festum Athenis, in quo Ioui πολιεῖ sacrificarent decimaquarta die mensis Maii. Hanc tamē lectionem δὴ πολιώδη, itidem in prouerbio, Cicadis plenū, posuit Erasmus. qui an alibi πολιώδεις pro πολιὸν legisset, nescio: ego certe legere me non memini. Cæterum si τὸ διιπολιώδη κηκείδων & βουφονίων, puerbialia sint, huic nomini fiet iniuria, nisi & ipsi inter prouerbia locus detur.

In loco, Intemperātia, Prou. αὐτολήκυθοι. pa. 410. Quique tum demum audiunt, &c.] ἀκουομένους pro ἀκούοντας accepit, vertens, Quique tum demum audiunt. Item, μετὰ τὸ κατὰ χειρὸς ὕδωρ, malum, Postquam prolata sunt hæc verba κατὰ χειρὸς ὕδωρ: id est, Postquam postulata est aqua manibus.

In loco, Excellentia. Prouerbio, Testudinem equus insequitur. pag. 185. Id quod prouerbio dicitur. τὸ τοῦ λόγου φασί, nō vertit, Id quod prouerbio dicitur: quasi τὸ τοῦ λόγου φασί, plus significaret quam τὸ τοῦ λόγου, aut φασί: seorsum. Imo φασὶν ii contra quos Plutarchus disputat. adeo vt ita interpretari oporteat: Ne siquidem (inquiunt) testudinē, vt est in prouerbio, insequatur, &c. Hoc etiam obiter adnotabo, quod non videtur deprehendisse (solet enim diligenter hac de re admonere) ex poeta quopiam sumpta esse postrema huius loci verba. nam μετέπισθε διώκων finis est vnius versus hexametri: & ἀδράστου ταχὺς ἵππος principium alterius.

In loco, Vltio malefacti, Prouerbio. Sero moluit deorum molæ. pag. 728. Dici solitum de his, qui licet serius, &c.] Si integrum prouerbium consideramus, aliud significare videbimus: nimirum quo serius eo grauius punire deos. Nam versus prouerbialis, cuius priorem duntaxat partem ponit hic Plutarchus, est iste:

ὀψὲ θεῶν ἀλέουσι μύλοι, ἀλέουσι δὲ λεπτά.

In loco, Vltio malefacti, Prouerb. Dulce pomum quum abest custos. pag. 728. Impunitate malos ad peccandum prouocari.] Verum est, malos impunitate & impunitatis spe ad peccandum prouocari: &, vt Cicero ait, spem impunitatis maximam esse illecebram peccandi: sed huc non respicere puto adagium: quasi videlicet pomum, dum custoditur, non putet aliquis esse dulce, nec eius desiderio teneatur: at vbi incustoditum viderit, adeo vt carpere impune possit, tum vero id concupiscere incipiat, dulce esse sibi persuadens: quasi ipsa impunitatis spe ad illud desiderandum sollicitante, cuius alioqui nullum excitatum fuisset desiderium. Huc inquam non puto prouerbium respicere, vel potius eum à quo versus hic scriptus fuit, qui postea in prouerbium abiit. Aperte enim huic sententiæ repugnat quotidiana experiētia: quum videamus multo magis placere, & maiorē sui (vt ita dicam) amorem excitare illa, quæ diligenter asseruantur, & quæ nobis concessa nō sunt, quam quæ sunt incustodita, & à quibus nullius periculi metus arcere potest. Quod non ignorauit, atque adeo non tacuit Naso: qui elegiam quandam ita inchoat:

Si tibi non opus est seruata stulte puella:
At mihi fac serues, quo magis ipse velim.
Quod licet ingratum est: quod non licet, acrius vrit.
Ferreus est, si quis quod sinit alter, amat.

Idem in alia elegia:

Nitimur in vetitum semper, cupimusq; negata.
Sic interdictis imminet æger aquis.

Et paulo post, vbi dixit Penelopem quamuis carentem custode, inter tam multos procos intemeratam mansisse: quum Danae contra illo suo thalamo inclusa virginitatem amisisset, subiungit:

Quicquid seruatur, cupimus magis. ipsaq; furem
Cura vocat pauci, quod sinit alter, amant.

Ad quæ Ouidii verba fortasse alludens Seneca, dixit, Furem signata sollicitant, in quadam epistola: tale esse humanum ingenium ostendens, quale & Ouidius describit. ita enim ait, lib. 9. epist. 69. Multi aperta transeunt, condita & abstrusa rimantur. Furem signata sollicitant. Vile videtur quicquid patet. aperta effractarius præterit. Hos mores habet populus, hos imperitissimus quisque, in secreta irrumpere cupit. Huc pertinet & quod scribit Horatius his versib. 1. Ser. satyra 2.

--- Leporem venator vt alta
In niue sectatur, positum sic tangere nolit:
Cantat & apponit, Meus est amor huic similis. nam
Transuolat in medio posita, & fugientia captat.

Nec amator solus in rebus amatoriis

--- τὰ ἕτοιμα λιπὼν, ἀνέτοιμα διώκει,

vt hic eleganter describit Flaccus: sed omnium hominum ita comparata est natura, vt quod in promptu est, quod sine labore, sine periculo consequi possunt, minus gratum sit, minusque arrideat, quam illud quod procul positum vident, & cuius laboriosa sit periculosaq; adeptio. Contra naturam igitur esset, vt pomum, quod adhibitus ei custos foret, minus placeret. Imo vero si potestatem faciat custos carpendi pomi, id non tam dulce videbitur, quam si vi & eo inuito, vel clam, eo inscio decerptum fuerit. Hæc igitur prouerbialis oratio, Dulce pomum est postquam custode caruerit: non significat, meo quidem iudicio, custodis absentiam pomum reddere dulce: id est, eum qui, præsente custode, pomi desiderio non tangeretur, eo absente id desiderare, tanquā dulce: quum videlicet suum furtum impunitum fore sperat. Nā custodis absentia vt quis audeat pomum decerpere quod alioqui non fuisset ausus, facit: at vt magis id desideret quam antea, magisque illi placeat, nequaquam. imo si verum est, desideria nostra in vetitum niti, vt prohibitione accenduntur, ita permissione relanguescere fatendum est. Quidnam ergo sibi vult prouerbiale dictum? Ei præbuisse occasionem existimo quempiam, qui, dum custodiebatur pomum, id se appetere negauerit, vtpote adhuc acerbum: vt custodem abiisse cernens, illud, tanquam dulce, decerpserit. Ideoque in eos iactari solitum, qui sine arbitris, & clanculum iis rebus gauderem, ac dediti essent, à quibus abhorrere, tāquam ingratis, existimari vellent vt in philosophos, qui quum se voluptates exosas habere dicerent, vt perniciosas, iis tamen domi, teste omni remoto, indulgerent, earum capti dulcedine. Atq; hoc sensu apertissime vsurpatum fuerit à Plutarcho istud adagium: qui τὸν παιδικὸν ἔρωτα τῷ γαμηλίῳ καὶ γνησίῳ comparans, dicit: Ille autem voluptatem inficiatur, ob pudorem ac metum: ideoq; honesto aliquo prætextu attingendi formosos opus habet: amicitiam ergo, & virtutem prætexit. & quidem athletico puluere se conspergit, ac frigida lauat, superciliaq; attollit, ac philosophari se prædicat, temperātiam colens foris, propter legem: at vero noctu & per silentium, Pomū dulce, quod custodiri desiit. Perinde ac si diceret: Isti puerorum amatores (nam per ἔρωτα παιδικὸν intelligit τοὺς ἐρῶντας τῶν παίδων) cum illis versantur in gymnasiis, suo amori prætextum honestum quærentes, & quidem voluptatem inficiantur, omniaq; agunt quibus ab ea se abhorrere ostendant: at remotis testibus voluptas illis est dulcis: vt pomum dulce est, custode amoto: id est, vt is, qui, dum custos adest, pomum ait se non curare, vt minime dulce: at illo absente, id decerpit, non iam negans esse dulce. Sic Plutarchus accommodare suæ orationi videtur hunc prouerbialē versum. quem secuti, ad multa quæ in quotidiano sermone incidunt, eleganter accommodare & nos poterimus. Verbi gratia, si de adolescente quopiam ita loquamur: Dum ætas, metus, magister prohibebant, sibi comessationes, sibi scorta, sibi aleā displicere dicebat: at postquā liberius viuendi fuit potestas, γλυκεῖ ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος. Sic & in vernaculo sermone, ei qui rem aliquā desiderat, sed quā consequi se non posse videns, eius desiderio se teneri dissimulat, & hoc vel illo nomine sibi non placere ait: dicere solemus, Tu de re ista dicis, quod vulpes de vuis dicebat. vel, Dicis idem quod vulpes, adhuc acerbas esse vuas. Quam prouerbialem orationem ex quadam Æsopica fabula traximus, in qua narratur vulpes, quum maturas vuas pendentes conspicata, eas comedere conaretur, sed attingere non posset: dixisse. Acerbæ sunt adhuc. Vt igitur in principio dixi, occasionem huic prouerbiali, de quo nunc agimus, dicto, dedisse videri possit aliquis, qui pomum quod habere nō poterat, obstante videlicet custode, acerbum adhuc esse dixerit (eodem plane modo, quo vulpes vuas: quas vt maturas desiderabat, quum attingere nō valeret, acerbas esse aiebat) simulatq; abscessit custos, ad id decerpendum, tanquam dulce se cōtulerit. Et de prouerbio quidem hactenus. In Plutarchi autem loco, ex quo id depromptum est, obseruari debet, πρόφασις prætextum significare, vt ego interpretatus sum: non, vt Erasmus, occasionem. nam vt prætextu accipiatur, sententia ipsa manifeste postulat. dicit enim Plutar. τὸν παιδικὸν ἔρωτα, id est, τοὺς παίδων ἐρῶντας, pudore & metu impediri, quo minus voluptatem, id est, voluptatis studium, fateantur: ideoq; suæ cum formosis consuetudini colorem & titulum aliquem quærere, nimirū amicitiam & virtutem harum rerum obtentu, eos attingere: vel his hominib. culpam suam prætexere. Quin & ipse Plutar. aperte εὐπρέπειαν & πρόφασιν pro eodem ponit. Sic tamē & in loco quodam Aristotelis πρόφασιν interpretatus est Erasm. occasionem, quum itidem vt hic, prætextum significaret (vt admonui antea) nescio an idem valere apud Latinos vtrunq; existimans. Animaduerte præterea σωφρονῶν perperā ab illo sobrium verti. nam sobrius à Latinis violento proprie opponitur, nō autem libidinoso. At Plutar. hic per σωφρονῶν intelligit à libidinibus abstinentem. quod est temperantiæ, nō sobrietatis. Nec illud

præterire volo, καθ᾽ ἡσυχίαν non vertisse me clanculum; cum Erasm. sed, per silentium. quod καθ᾽ ἡσυχίαν pro clanculum nusquam legerim, quod sciam: at vero τὸ ἡσυχάζον τῆς νυκτὸς, non vno in loco. adeo vt verisimile videatur, νύκτωρ & καθ᾽ ἡσυχίαν, pro κατὰ τὸ ἡσυχάζον τῆς νυκτὸς dixisse. id est, Per silentium noctis. vel, Noctis silentio, cum Liuio: aut, Nocte silenti, cum Virgilio. Iam vero quod attinet ad participium ἐκλελοιπότος, in actiua significatione hic positum esse puto, non in neutra: ideoque φύλακος ἐκλελοιπότος ad verbum non sonare, Quum abest custos: aut, Vbi deest custos: sed, Postquã reliquit custos. sub. ipsum pomum. Aut si neutram significationem retinere velis, redde ad verbum, Vbi defecerit custos: vel, Vbi desierit. sed Latini sermonis consuetudo vix hoc patiatur: ac potius admittat, Vbi defecerit custodia. Quanquam & hoc durum. minus asperũ esset, Vbi illud custodia defecerit. adhuc mollius, mutato in verbũ nomine, Vbi custodiri desierit. Ideo autem hac de re te admoneo, quia dici potest deesse custos pomo, vel abesse custos à pomo, quod nunquã custodem habuerit. vt quum dicitur quispiam ab aliquo loco abesse, nõ protinus intelligimus eum aliquando in eo fuisse. At nequaquam is poterit esse huius prouerbii sensus, quem diximus, nec fortasse alius idoneus, nisi de pomo quod custodẽ antea habuerit, mentionem fieri intelligamus. Verũ enimuero dum hoc prouerbiũ excutio, iam tertia pagella ꝓcedit. Hic ergo finẽ faciã: si tamen hoc addidero, quod Erasm. ex prouerbiis Hebręorũ citat, Aquæ furtiuę dulciores sunt, pro me nõ minus quã pro illo facere: at locũ Pindari quem subiungit, eum vero ꝓ neutro nostrûm, imo ne ad prouerbium quidem ipsum vllo modo facere, sed plane ἀπροσδιόνυσον esse.

In loco, Frugalitatis. Prou. Hecatæ cœna. pag. 267. Hecatæ cœnam appellabãt, quod apud inferos tenuissimo, &c.] Non puto adhoc respicere prouerbium, sed ad Hecates sacrificium, quod à pisce vilissimo & contemptissimo erat, mænide videlicet.

In loco, Amor, Prou. Musicam docet amor pa. 50. Musicen docet amor, etsi fuerit indoctus prius.] Non placet hęc interpretatio, Etsi fuerit indoctus prius. Videntur enim superuacanea esse illa verba: quia quum dicitur, Musicã docet amor, satis intelligitur docere eum qui nõ doctus fuerit prius. Potius igitur vertendum censuerim, Etiamsi alienus sit à musica: vel, Etiamsi alieno à musica pręditus sit ingenio: aut, Alieno à literis. si μουσικὴν, cum Eras. pro literis accipias. quam significationem hic nequaquã habere puto. Vide Plutarchum.

In loco, Arrogãtia. Prou. Diuinum excipio sermonem, pa. 64.] Vna litera loco alterius posita, ν videlicet pro υ, tenebras Erasmo offudit. nam si legisset λόγου, vidisset nõ dicere Platonẽ, Diuinum sermonem excipio: sed, Deum excipio & secerno ab hoc sermone, vel ab hac oratione: Deum ex oratione hac eximo. Sic alibi dixit idem Plato. Σωκράτην δ᾽ ἐξαίρω τοῦ λόγου. Sic & Synesius in fine cuiusdã epistolæ: ἐξῃρήσθων τοῦ λόγου θόας τε καὶ ἀνδρόνικος.

In loco, Paupertas, Prou. Certissima paupertas, pa. 564. Hactenus Columellæ verba retulimus.] Imo non Columellæ sunt, sed Ciceronis, vt opinor. Hoc constat, vtriuscunq; sint, esse hoc prouerbiũ Latine de his Xenoph. verbis expressum: ἔστι μὲν γὰρ πενία αὕτη σαφὴς, τὸ δεόμενόν τινος μὴ ἔχειν χρῆσθαι. Vide mei Ciceroniani lexici Græcolatini paginam 135.

In loco, Concordiæ, Prou. In idem conspirare. pa. 741. Singulos in idẽ (vt dici solet) coalescere.] Intelligit ξυμφῦσαι magis dictũ videri à φύω, id est nascor: quam à ξυμφυσῶ, id est simul flo, vel efflo. Atqui nõ ab illo magis quam ab hoc, sed ab illo solo deduci potest. quomodo enim ξυμφῦσαι, à ξυμφυσῶ esse possit? Nimirum vt à ξυμφύω ξυμφῦσαι, sic à ξυμφυσῶ ξυμφυσῆσαι formatur. Quem infinitiuum legisse non dubium est interpretem: quippe qui vertat, Vnum & idem efflare. Eusebius quidem certe hanc lectionem habet. idem enim ἵππων, non ἱππέων legit. in quo itidem sequendum illum existimo: vt equos potius quam equites iugum trahentes faciamus.

In loco, Auxilium infirmum. Prouerbio, Sacer manipulus, pag. 95. Quemadmodum dicimus sacram ancoram iaciendam, aut rem ad triarios redisse.] Nequaquam profecto sacer eo sensu vocatus fuit: nec talem huius appellationis rationem Erasmus imaginatus esset, si quomodo se res habeat, quod ad hãc sacram cohortem attinet, intellexisset. neq; enim mos erat apud Thebanos exercitus partem habere ex amantibus & amatis collectam, quam ad extrema pericula (vt nautæ sacram ancoram) reseruarent: sed ab Epaminonda hæc ratio, amantes vna cum amatis ad prælium conuocandi, excogitata fuit: non quos ad extremum aliquod discrimen, aliis interim præliantibus, reseruaret: sed quos in aciem primo quoque tempore educeret. sperabat enim fore, vt ἐρασταὶ in conspectu τῶν ἐρωμένων, ad strenuissime pugnandum incitarentur. Nec eum spes hæc fefellit. nam Thebas, acerrime dimicando, à Lacedæmoniis asseruerunt. Sed vnde tandem istud huic manipulo inditum fuit nomen? Nimirum quod quum ex amatoribus & amasiis constaret, Amori sacer esset. Qui mihi fidem adhibere non vult, at Maximo Tyrio eam adhibeat: cuius hæc sunt verba, meæ editionis pag. 47. ὅπλα δοὺς ἐπαμινώνδας πᾶσι ἐρασταῖς καὶ τοῖς ἐρωμένοις, ξυνέταξε λόχον ἱερὸν τοῦ ἔρωτος, δεινὸν & ἄμαχον, καὶ συνασπίζοντα ἀκριβῶς, καὶ ἄρρηκτον.

In loco, Fortitudo. Prouerbio, Thurium lema, pag. 256. θυελλος λόγος, pro sermone diuinitus afflato ac vehementi.] Sic & antea θύελλον λόγον Herodoti quoddam dictum à Iuliano appellari dixit ob impetum diuinum, vel quia is scriptor apud Thurios vixit, & mortuus est. Vbi ex Plutarchi loco, appellationis huius non illam esse rationẽ, sed hanc, ostendi.

In loco, Inconstantia, Prouer. φελλίνας. pag. 752. Vnde & φελλεὺς dicitur locus asper ac petricosus, quod terra veluti supernatet saxis.] Quũ Suidas dicit, φελλεῖς appellari τόπους οἵτινες πετρώδεις μὲν κάτωθεν, ἐπιπολῆς δὲ ὀλίγην ἔχουσι γῆν: non significat hoc his verbis, ἐπιπολῆς ὀλίγην ἔχουσι γῆν, quod ait Erasmus, terram veluti supernatare saxis, sed in superficie paulum terræ habere. At plane durum mihi videtur dici aqua supernatare saxis, vt suber aquæ. vide alias huius appellationis rationem quærendam esse existimo. Videamus ergo, an ex Græcis lexicographis aliam elicere possimus. Nam quod ad φελλίνας attinet, dicit Hesychius (fateor) significare κοῦφος, ἀπὸ τοῦ φελλοῦ, id est à subere. sed φελλὸς non tantum pro subere accipitur, sed & nomen est asperi cuiusdam Atticæ loci, vt Suidas testatur. à quo & φελλέτας ait dici τοὺς κισσηρώδεις λίθους, pro quo apud scholiasten Aristoph. legitur φελλάντας. Hesychius autem dicit (si modo caret mendo hic locus) φελλάντας λίθος σκληρὸς, ἀπὸ τόπου. Quemadmodum igitur φελλὸς λέγεται siue φελλεάτας λίθοι dicuntur, non à nomine φελλὸς suber significante, sed à loco petricoso Atticæ, cui nomen φελλός: ita nec φελλὸς siue φελλεὺς dici puto locum petricosum, translatione sumpta à φελλὸς quod est suber (quod vt illud aquæ supernatat, ita etiam in huiusmodi loco terra veluti supernatet saxis) sed ex nomine proprio nomen appellatiuum factum esse puto, vt in aliis videmus accidisse. id est, à certo quodam loco petricoso vocato φελλὸς, locos omnes petrosos φελλοὺς seu φελλεῖς fuisse appellatos.

In loco, Absurda. Prouerbio, Accepta candela. pag. 16. Atqui ἅπτω non significat accipio, sed accendo: adeo vt hic verti debuerit, Accensa candela, seu potius lucerna. Fortasse decepit illum ν pro υ positum: (vt contra υ pro ν positum, erroris occasionem illi dedisse dictum est in prouerbio, Diuinum excipio sermonem.) Legendum enim λύχνου, non λύχνον: vt apud Aristophanem initio Nubium ἅπτε παῖ λύχνον. Quanquam etiamsi legeretur λύχνου, cogitandum erat ἅπτω, non poni pro ἅπτομαι. quod plane videtur persuasum habuisse: quum itidem in prouerbio, Etiam corchorus inter olera, καὶ ἥψαμεν τοῦ κορχόρου, interpretetur, Deinde corchorum attigimus: putans ἥψαμεν esse ab ἅπτω, & idem valere quod ἁψάμενοι; quum sit ab ἕψω, quod coquo significat.

In

In loco, Præter spem Bonum aut malum, Prouer. Mercuriale. pag. 591. ἑρμεῖον Græci vocabant lucrum.] Vt ἑρμῆς prouerbialiter non dicitur, sed κοινὸς ἑρμῆς: ita nomen solum ἑρμεῖον (vel potius ἕρμαιον) an prouerbiale sit, dubito: ac potius adagii formam ei subesse existimo, quum additur κοινόν, & dicitur κοινὸν τὸ ἕρμαιον. quo genere loquendi vtitur Lucianus eodem plane modo, quo illo κοινὸς ὁ ἑρμῆς. Sic & Synesius dixit, κοινώσασθαι τὸ ἕρμαιον, in epistola quadam ad Pylæmenem: κἂν μὲν ἐντύχῃς ἀνδρὶ σπουδαίως ἐργαζομένῳ φιλοσοφίαν, καὶ ἅμιν τὸ ἕρμαιον κοίνωσαι. Quare qui cum Erasmo volent huic voci nudæ ἕρμαιον subesse prouerbialem figuram, videant etiam atque etiam quem ille sequutus sit, & quem cum eo sequantur authorem. In istis quidem Lexicis Græcolatinis scribitur, ἕρμαιον significare commune inuentum: non minus falso quam illa duo quæ adduntur, vsurpati & pro Mercurii fano: & ἕρμαιος idem valere quod tumulus. perinde quasi ἕρμαιον posset idem quod ἑρμεῖον significare, & quod ἕρμαιον κοινόν: item ἕρμαιος idem quod λόφος. De quibus plura in nostro linguæ Græcę Thesauro.

Ibidem, A primitiis quas olim in viis, &c.] Duas hasce istius vocabuli declarationes apud Suidam inueniri fateor: sed longe petitas esse, ac fortasse etiam ex errore ortas dico. Eustathius quidem certe neutram harum ponit, sed aliam ex proximo petitam, & solam, vt opinor, veram: quæ hic prætermitti non debuit: esse videlicet appellatum ἕρμαιον bonum quod nobis forte fortuna offertur, inde quod veteres omnia emolumenta Mercurio accepta ferrent. Et, vel tacente Eustathio, nemo est qui ignorare possit, non lucrorum duntaxat, sed & furtorum existimatum fuisse præsidem. Quinetiam vt κοινὸς ἑρμῆς, ita etiam κοινὸν τὸ ἕρμαιον dicitur. Si ergo illius generis loquendi rationem hanc reddimus, non illas duas quæ sunt apud Suidam: equidem huius quoque eandem reddere par erit. Sed quid verbis opus est? en ipse Libanius dubitationem omnem tollit, ἑρμοῦ δῶρον pro ἕρμαιον proferens. Ita enim epistola 149 scribit ad Belæum: ἐγὼ δὲ ἑρμοῦ δῶρον τὸν ἄνθρωπον ἡγοῦμαι. Cęterum cum tam late pateat vsus vocabuli ἕρμαιον, non docuerit Erasmus (quanquam id postulabat hic locus) sed ea tantum quæ apud Suidam de eo inuenit, protulerit: operæprecium me facturũ arbitror, si quæ ab eo nõ videntur debuisse omitti, addidero. ἕρμαιον igitur non significat duntaxat lucrum pręter expectationẽ oblatum, lucrum inopinatum & aduẽtitium: sed ἕρμαιον vocatur interdum res omnis commoda & vtilis, etiam quæ præter expectationem & forte fortuna nobis non obueniat. Plato li. De leg. 11. τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἕρμαιον πρέσβεις γηραιοί, ζῶντες μέχρι τῶν ἐσχάτων τοῦ βίου, καὶ ἀπιόντες, νέοι, σφόδρα παισίν· τοῖς δὲ κακοῖς, εὖ μάλα φοβεροί. Ac plane tam late patet interdum quam εὐτύχημα: quod vocabulum etiã adiungitur nonnunquam illi. vt apud eundem in Sympofio: ἡγούμενος δὲ αὐτὸν ἐσπουδακέναι ἐπὶ τῇ ἐμῇ ὥρᾳ, ἕρμαιον ἡγησάμην εἶναι καὶ εὐτύχημα ἐμὸν θαυμαστόν. ὡς ὑπάρχον, &c. Et pro quo hic ἕρμαιον καὶ εὐτύχημα θαυμαστόν, alibi θαυμάσιον κέρδος vsurpat. vt in apologia Socratis, quum hic dicit: καὶ εἴτε δὴ μηδεμία αἴσθησίς ἐστιν, ἀλλ' οἷον ὕπνος, ἐπειδάν τις καθεύδων μηδ' ὄναρ μηδὲν ὁρᾷ, θαυμάσιον κέρδος ἂν εἴη ὁ θάνατος quæ postrema verba Cicero interpretatur Tusc. 1. Dii boni quid lucri est emori? Quanquam semper ad primam significationem alludi fateor, quum ἕρμαιον pro lucro quolibet ponitur. Interdũ etiam pro occasione vsurpatur, quæ nobis velut quoddam lucrum, præter expectationem offertur. Athenæus δειπνοσοφ. li. 13. καὶ οὐλπιανὸς, ὥσπερ ἕρμαιόν τι, λαλοῦντος τοῦ μυρτίλου, ἔφη. vbi & subaudiendum verbum aliquod. Cicero quadam ad Atticum epistola: Itaq; vt legi tuas de Varrone, tanquã ἕρμαιον arripui. Aptius esse nihil potuit ad id philosophiæ genus, quo ille maxime mihi delectari videtur. id est, Occasionem scribendi de Academicis valde optabilem arripui. vel, Occasionem illam, auide tãquam aliquod lucrum insperanti obiectũ, arripui. Dixerat enim in principio alius epistolæ: Commotus tuis literis, quod ad me de Varrone scripseras, totam Academiam ab hominib. nobilissimis abstuli, transtuliq; ad nostrum sodalem, & ex duob. libris cõtuli in quatuor. In quo Ciceronis loco quædam editiones habent ἑρμεῖον, sicut & hic in principio annotationis Erasmicæ legitur. sed vtrobique male. ἑρμεῖον enim templum Mercurii significat, ea forma qua dicitur θησεῖον & ἀσκληπιεῖον. Sed nec ἕρμαιον recte cũ circunflexo in penultima scribitur hic, neç in lexicis. reclamant enim grammatici qui ἕρμαιον aiunt in ea significatione qua hic sumitur, debere προπαροξύνεσθαι.

In loco, Auxilium infirmum. Prouer. Coriaceum auxilium. p. 95. σκυτίνη ἐπικουρία.] Pro σκυτίνη, scribe hic συκίνη, & Ficulnum, pro Coriaceum seu Pelliceum. est enim error in exemplari Hesychii. Sic & apud Aristophanem legitur, συκίνη ἐπικουρία: &, σύζυγος σύκινος. apud eundem Hesychium, συκίνη μάχαιρα. Ita dicitur & συκίνη ναῦς: item, συκίνη βακτηρία, apud Alciphr.

In loco, Curiositas. Prouer. Zenonium est & lentem coquere. p. 157. καὶ ζηνώνειόν γε φακῆν ἕψειν: id est, Zenonis est & lentem coquere.] Non subaudiendum est verbum ἐστί, vt putauit Erasmus, nec ζηνώνειον ita debet accipi: sed pro adiectiuo, quod iungatur cum substantiuo φακῆν. pẽdet enim infinitiuus ἕψειν à verbo μεμάθηκεν, quod sequitur apud Athenæum statim post, vbi legitur: διὸ καὶ Τίμων ὁ φλιάσιος ἔφη, καὶ Ζηνώνειόν γε φακῆν ἕψειν ὃς μὴ φρονίμως μεμάθηκεν. id est: Et qui Zenoniam lentem coquere sapienter non didicit. Sed Erasmum decepisse verisimile est τελείαν στιγμὴν, quæ post ἕψειν habetur: ac putasse illi verba Timonis finiri: quum potius hæc, ὃς μὴ φρονίμως μεμάθηκεν, hexametrum ipsius absoluant versum.

In loco, Procliuitas. Prouerb. Olla lenticulam attigit. p. 596. χύτρα δὲ φακέας ἥψατο: Sed olla lẽticulam attigit.] Vertẽdum fuit, Olla lenticulæ coquebatur. nam ἥψατο non deducitur ab ἅπτομαι, quod est attingo: sed ab ἕψομαι, quod est coquor. Idem plane erratum admisit antea, hæc Aristophanis verba, κᾆθ' ἥψαμεν τοῦ κορχόρου, interpretans, Deinde corchorũ attigimus. nam ἥψαμεν non significat Attigimus, (nec est ab ἅπτω quod pro ἅπτομαι, id est attingo, putauit vsurpari) sed Coximus, ab ἕψω. Est autem locus hic in prouerbio, Etiam corchorus inter olera.

In loco, Amor. Prouerbio, Qui non zelat. p. 50. δοκὸς δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται: id est Trabes in omnibus facta est.] Frustra nititur ex his Græcis vocibus ita interpretatis sensum aliquem elicere, translationem ab aratione putãs esse. Nec vero hic vox prima omnium, ad trabem & ad considerationem anceps est: sed omnino δόκος legere & interpretari Opinatio necesse est, vt sit sensus: Sed opinatio est in omnibus. Illud quidem certe non male suspicatus est Erasmus, hemistichium videlicet hæc verba. nam reuera claudunt versum, cuius principium est, αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε. est autẽ Xenophãis. vt docet Sext. philosophus. ex quo (quia remittere ad eum non possum, quum nondum editus sit) & præcedentes hunc, versus proferam. Is enim loquens de iis qui κριτήριον sustulerunt, ait ex eorum numero esse Xenophanem, qui nihil posse comprehendi dixerit his versibus:

καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὔτις ἀνὴρ ἴδεν, οὐδέ τις ἔσται
εἰδὼς ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἅσσα λέγω περὶ πάντων.
εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπὼν
αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε· δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.

In loco, Inanis opera, Prouer. Asino Fabulam. p. 751. Opinor quod non assentiretur. Existimo nobis de his alias dictũ nonnihil.] Existimo potius velut assensus signum hoc dicit (subiungit enim Galenus, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ τοῖς παροῦσιν ἐδόκουμέν τι λέγειν) sed qui sit absque vllo iudicio, vtpote re de qua agitur, non intellecta. Sic & Lucianus videtur accepisse, quum indoctum, multos libros ementem irridens, ait: Tu quoq; ergo librum quidem in manu habes, & semper legis: at eorum quæ à te leguntur, nihil percipis, sed asinus lyram audis, aures motans.

In loco, Vis iniusta. Prou. Lex in manib. p. 709. χειρῶν νόμῳ. id est, Lege manuũ. dicitur quũ res vi geritur, nõ ex præscripto legũ.] At Budæus ait: χειρῶν νόμος est cõsertis manibus pugnare, manu prælium inire: citatque tres Polybii locos, ex quibus est is qui habetur etiam hic, ἐν τούτῳ

&c. In quo certe (vt & in altero quem hic, & aliis duob. quos illic habemus) Polybius his verbis, ἐν χειρῶν νόμῳ, nō ſignificat contra prę́ſcriptum legum (quid enim bello prę́ſcribunt leges?) ſed inter prælíandum, inter conſerēdum manus, in ipſo conflictu. dicit enim ἀγωνιζόμενον, ἐν χειρῶν νόμῳ τελευτῆσαι τὸν βίον: item διαγωνιζομένους, μεταλλάξαι τὸν βίον ἐν χειρῶν νόμῳ. Sed erat ſatis dixiſſe ἀγωνιζόμενον, & διαγωνιζομένους, obiiciet aliquis. Reſpondeo, ἐν χειρῶν νόμῳ non iungi cum ἀγωνιζόμενον, nec cum διαγωνιζομένους, ſed cum τελευτῆσαι τὸν βίον, & μεταλλάξαι τὸν βίον. & additum illud ſignificare, interiiſſe illos in ipſo articulo temporis quo manus conſerebantur, vel quo calebat pugna. quod nō expreſſiſſet dicendo ſimpliciter, ἀγωνιζόμενον τελευτῆσαι. Illorum ergo trium verborum vim ne is quidem reddet, qui, cum Eraſmo, Violēta manu, interpretabitur. Quinetiam merito ſuperuacanea diceremus illa eſſe, quum ſciamus in bello non aliter homines quam violēta manu perimi. Iamvero, quod ad Æſchinis locū attinet, in eō quoque non puto ἐν χειρῶν νόμῳ ſignificare, Non ex præſcripto legum, aut per vim, ſimpliciter: ſed eos dici ἐν χειρῶν νόμῳ τὰς πολιτείας καταλύειν, qui prælio cum oligarchicis inito, ſimulatque ſuperiores euaſerunt, ſine mora eorum reſpublicas euertunt, quaſi calente adhuc pugna. Porro an prouerbialia ſint hæc verba, ἐν χειρῶν νόμῳ, dubito.

In loco, Auaritia & Fames. Prouerbio, In ventrē inſilire. p. 83. In ventrem irrumpere dicitur, qui curam omnē ad cibum ac potum confert.] Imo nihil ad cibum potumve pertinet hoc genus loquēdi, ſiquis proprium eius vſum ſpectet, non autem quo Plutarchus iocoſe illud detorſerit. Nam ἐς τὴν γαστέρα ἐνάλλεσθαι, id eſt, In ventrem inſilire, *eſt eorum qui primo impetu aliquem volunt* opprimere. Et vel ipſum verbum per ſe ſubitum & violentum irruentis impetum denotat. vt quum dicitur, λὰξ ἐνάλλεσθαί τινι: &, λὰξ ἰσχίῳ ἐνάλλεσθαι. ſic εἰς τὸν αὐχένα ἐνάλλεσθαι, aut εἰσάλλεσθαι apud Sophoclem: τῷ Ἡρακλεῖ ἀνακειμένῳ μέσον εἰς τὸν αὐχέν' εἰσαλοίμην. At Plutarchus ludens ait illum in ventrem inſilire, qui aduerſarium opprimere conatur, non impetum faciens in eius ventrem, calces puta aut pugnos in eum ingerendo: ſed ad famem extremam adigēdo. Si quem enim eſurire cogimus, cum eius ventre quaſi bellum gerere videmur, quo etiam modo dixit Horatius, ventri bellum indicere, 1. Serm. ſatyr. 5.

> *Hic ego, propter aquam, quod erat deterrima, ventri*
> *Indico bellum: cœnantes haud animo æquo*
> *Expectans comites.--*

Ita igitur à Plutarcho vſurpatur hoc prouerbium, ſed, vti dixi, detortum. ita, inquam, vſurpatur, de eo nimirū qui fame aduerſarium nititur opprimere, cibum ei eripiens: non de eo qui curam omnem ad cibum confert. ad quē ſenſum comminiſcendum miror quid Eraſmum impulerit. Hoc certe quū dicit, non ſolum vulgarē & proprium adagii ſenſum non exponit, ſed ne illum quidem ad quē Plutarchus ipſum accommodat, explicare mihi videtur. Dicit enim Plutarchus (vt & ipſe Eraſmus interpretatus eſt) Lucullum impetum in ventrem feciſſe; nihil non molientem, vt hoſti commeatum ſubtraheret.

Ibidem. Vtpote cū Lucullus iā non palam, neq; ad oſtentationē bellaret, ſed quemadmodum dici ſolet, &c.] Miror cur nouo modo, & eo quidem plane ab huius loci ſententia alieno, aduerbium θεατρικῶς interpretetur palam. quaſi vero ſynonyma non ſint θεατρικῶς & ἐπιδεικτικῶς, adde etiam πανηγυρικῶς apud eundem Plutarchum. De quibus plura in noſtro Græcę linguæ Theſauro.

In loco, Securitatis. Prouerbio, Pugno tenere. pag. 628. Pugno ſtringere, dicitur quod ipſo contactu ſentitur.] Atqui, quum ipſo contactu ſentiamus non ea ſolum quæ ſtrictim manib. apprehendimus, ſed ea etiā quæ vel primoribus digitis leuiter attingimus duntaxat: cur ita loquutus eſſet Plato? cur dixiſſet, ἀπρὶξ λαβέσθαι, quaſi ἅπτεσθαι nō ſufficeret? Equidem non fruſtra illo genere loquendi vſum eum arbitror: & dicentem, Quicquid non poſſint manib. apprehendere, non ſignificare ſimpliciter voluiſſe, Quicquid non poſſint ipſo contactu ſentire: ſed ὑπερβολικῶς loquutum eſſe. perinde ac ſi dixiſſet: Quicquid non poſſint manibus apprehendere, & quidem ſtrictim ac preſſis manib. vt elabi nullo modo poſſit. Cæterum an prouerbialis ſit hæc loquēdi formula, dubito. &, prouerbialiter ſi vſurpetur, tum potius ita eam vſurpari crediderim, quum metaphorice ponitur, eodem videlicet modo, quo Mordicus apud Latinos.

In loco, In ſtupidos. Prouerbio, Vaſis inſtar. p. 402. ἀγγείου δίκην: id eſt, Vaſis inſtar.] Dura eſt profecto hęc ſermonis formula, Vaſis inſtar loqui. & quidem durior, vt opinor, quam vt eam prolaturus vnquam fuerit Plato: tantū abeſt vt ex iſto eius loco elici eā poſſe concedā. neq; enim video quo pacto hæc qua vtitur, Ex alienis fontibus per auditum impletus ſim inſtar vaſis, illi ſit ἀνάλογος, Vaſis inſtar loqui. nec cur is qui ſermonibus, veluti vas liquoribus impletus fuerit: itidem & veluti vas loqui debeat dici. Fuiſſe autem in vſu comparationem hanc, πληρῶσθαι vel πεπληρῶσθαι δίκην ἀγγείου, ſatis oſtendit hoc loquendi genus, ἄχρι χείλους, à vaſis labro (nam id quoq; χεῖλος appellatur) trāslatum. oſtendunt & itidem deducta nomina, metaphorice & ipſa vſurpata, ἰσοχειλές, ὑπερχειλὲν, ἐπιχειλέν. quorum poſtremum exponit Pollux, nomine ab hoc ipſo verbo πληρῶσθαι facto, videlicet ἀπλήρετον.

In loco, Inconſtantiæ. Prouer. Trochi in morē. p. 343. De verſatilib. & inconſtantibus dici ſolitū.] Quum Suidas hęc Ariſtophanis verba, βέμβικος οὐδὲν διαφέρειν δεῖ, exponit, εὐκίνητον καὶ εὔστροφον εἶναι δεῖ (quæ expoſitio totidem verbis apud ipſum ſcholiaſtem Ariſtophanis habetur) non accipit εὐκίνητον aut εὔστροφον pro inconſtāti, ſed pro volubili & verſatili. vt dicat comicus, Oportet te verſatilē & volubilem eſſe: non autē, *Te inconſtātem eſſe oportet.* Cōſtat enim, εὐκίνητον eſſe qui facile mouetur: εὔστροφον, qui facile voluitur ſeu verſatur. & neutri Græcarum vocum ſignificationem inconſtantis tribuunt lexicographi. atq; vt ſtatim tribuerent, loco Ariſtophanis non conueniret: vt animaduerteret qui illum adierit. Nihilo magis conueniet, inquam, hæc ſignificatio illi Ariſtophanis loco, quā huic Plautino, P. Scitne in re aduorſa verſari? CH. Turbo non æquè eſt ſcitus. Vbi male Valla enarrator ait ambiguum eſſe, per turbinem ventúmne an trochum intelligat. Virgilius autem dixit:

> *Tum vero infelix, ingentibus excita monſtris,*
> *Immenſam ſine more furit lymphata per vrbem.*
> *Ceu quondam torto volitans ſub verbere turbo,*
> *Quem pueri, &c.--*

Denique ſiquis, vt ait idem poeta:

> *--Magno curarum fluctuat æſtu,*
> *Atq; animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc,*
> *In parteſq; rapit varias, perq; omnia verſat:*

is recte cum Tibullo dicturus videtur,

> *Namque agor vt per plana citus ſola verbere turbo,*
> *Quem celer aſſueta verſat ab arte puer.*

Hoc autem in cauſa eſſe ait poeta, cur in eodē propoſito manere non queat, ſed mutare ſententiā cogatur. quod inconſtantis eſt. Quin igitur de eo quoq;, qui identidē ſententiam mutando inconſtantiam ſuam prodat, hoc adagium vſurpari poſſit, non nego: ſed in loco illo Ariſtophanis, Te nihil à trocho differre oportet, ſignificare, Oportet inconſtantem te eſſe: hoc vero pernego.

In loco, Morū contagio. Prouerb. A bonis bona diſce. pa. 517.] Item paulo poſt διδάξεαι vertit diſcito. quum tamē non imperatiui ſit modi διδάξεαι, ſed indicatiui, futuri temporis: & imperatiuus ſententiæ ipſius loci non conueniat. nec enim præcipit Theogenis Cyrno, vt à bonis bona diſcat (nam ſuperuacaneum foret hoc præceptū) ſed illi præcipiens vt cum bonis aſſidue verſetur, & ab eorum latere nunquam diſcedat, malos contra fugiat: addit, Nam à bonis bona diſces: ſin conſuetudinem habeas cum improbis, amittes eam etiā qua præditus eras mentem. Integrum diſtichum eſt hoc:

> ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ διδάξεαι· ἢν δὲ κακοῖσι
> συμμιχθῇς, πολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον.

Quod ſi vertendum eſſet in priore verſu, A bonis bona diſce,

disce, non disces: itidem & in posteriore, Amitte mentẽ, non autem, amittes.

In loco, Contemptus. Prouerb. Mithragyrtes, non daduchus. p. 132.] Falsa est hæc scriptura, sed falsæ etymologiæ quam paulo post affert, conueniens. Vera scriptura est metragyrtes, μητραγύρτης, veræ etymologiæ consona, à μήτηρ & ἀγύρτης. Appellabantur enim hoc nomine, qui matri deorum stipem colligebant. Cic. de leg. lib. 2. hæc ex duodecim tabulis affert verba: Præter Ideæ matris famulos, eosque iustis diebus, ne quis stipem cogito. Vile autem habitum fuisse & abiectum hoc eorum ministerium, credibile est, vtpote exiguam stipem emendicantium. solitos enim vel exigua contentos esse, discimus ex Ouidio, qui 1. De Ponto elegia 1. scribit:

Ante deûm matrem cornu tibicen adunco
Quum canit, exiguæ quis stipis æra neget?

Quanquam in editis superiori tempore exemplaribus Aristotelis legitur μιτραγύρτης cum ι, non η, in prima syllaba. & hanc lectionem scholiastes agnoscit, scribens: οἱ μὲν λέγουσι μιτραγύρτην τὸν τὰς ζώνας συνάγοντα· οἱ δ' ἀνθρώπους τινὰς εἶναι λέγουσιν ἔχοντας τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς ὑπὸ μίτραις, ὡς κεφαλοδεσμίων καὶ διαδέτων, καὶ ἄνω καὶ κάτω τῆς πανηγύρεως διαστρεφομένους. Quæ verba ideo cito, quod curiosis aliquid noui afferant, in quo examinando tempus, si libuerit, consumere possint. Ego (quod pace illius dictum velim) hanc vocabuli istius explicationem pro mero somnio habeo. & vt alicui posse id reperiri in hac significatione faterer, nihilo serius μητραγύρτης, non μιτραγύρτης hic legendum esse contenderem. *Dicitur autẽ* & μητρὸς ἀγύρτης separatim, vnde & ipsa compositio apertissime indicatur. *Quo magis miror, virum quendam* non parui inter huius temporis scriptores nominis, scriptum reliquisse μητραγύρτην magnam matrem à Græcis vocatum. Sic tribus modis à tribus diuersis circa hanc vocem erratum est: ab Erasmo hic, scribente μιθραγύρτης cum ι & θ, & à μίθρας deducente: à scholiaste Aristotelis, qui μιτραγύρτης cum ι & τ scribit, à μίτρα deriuans: ab illo cuius modo memini, recte quidem μητραγύρτης scribente, sed hanc appellationem Ideæ matri cum eius sacerdote communem esse non recte dicenti. Nos ergo in versandis veterum scriptorum monumentis reddant aliena pericula cautos.

Ibidem. Significans illum non fuisse initiatum sacris.] Imo non Iphicrates Calliæ, sed Iphicrati Callias hoc dicit: At tu, inquiens, ô Iphicrates, ne sacris quidem initiatus es: alioqui enim non μητραγύρτην, sed δᾳδοῦχον me appellauisses. Aristo. verba sunt hæc: ὡς καὶ ἰφικράτης καλλίαν μητραγύρτην, ἀλλ' οὐ δᾳδοῦχον· ὁ δ' ἔφη ἀμύητον αὐτὸν εἶναι. οὐ γὰρ ἂν μητραγύρτην αὐτὸν καλεῖν, ἀλλὰ δᾳδοῦχον. Videtur autem hoc dicere Callias voluisse. Tu me dicis esse metragyrten, non daduchum: at ego te nec metragyrten, nec daduchum esse dico, sed ne initiatum quidem sacris. alioqui enim, &c.

In loco, Prudentiæ. Prouerbio, Sapiens non eget. p. 607.] Mutilauit locum poetæ ab Aristotele citatum, vel potius partem eius dimidiam abscidit. nam quum duobus versibus constet, & ita quidem, vt imperfecta relinquatur sentẽtia in priore: ipse prorsus aliam, & quidem plane alienam à mente authoris commentus est sententiã, quam priore claudit, posteriorem omittens. Sed eos coniungam, vt apud Aristotelem, atq; adeo apud Euripidem cuius sunt, coniuncti habentur:

χρὴ δ' οὔποθ' ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνὴρ,
παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς. id est:

Haud vnquam oportet eum qui mente sana sit præditus, liberos suos docendo eximie sapientes reddere, vel ad exactam quandam erudire sapientiam. At cum Erasmo priorem versum interpretando ita, Haud vnquam eget qui mente sana est præditus: præterquam quod posterior illi cohærere nullo modo poterit: etiam verbo χρὴ omnino nouam & inauditam significationem dare oportebit.

In loco, Fucus. Prouerbio, Lecythũ habet in malis. p. 273. Qua rugas illitis pigmentis dissimulat] At lecythũ habere ad malas, siue in malis, nõ est simpliciter illita malis pigmenta habere: sed tantã pigmentorum copiam, quantã lecythus ipsa capere possit. vt videlicet dixit Cicero ad Attic. li. 2. epist. 1. Meus autem liber totum Isocratis μυροθήκιον, atq; omnes eius discipulorum arculas, ac nonnihil etiam Aristotelica pigmenta consumpsit.

In loco, Absurda, Prouerb. Piscis eget sale. p. 20. ἰχθὺς δεῖται ἁλός.] Atqui hoc dictum, Piscis eget sale, de pisce, quandiu in mari agit, intelligendum non est: ideoq; absurdum existimari non debet, vt paulo post ostẽdemus, simul vsum huius prouerbii (siquidem prouerbialia sunt hæc verba) declarantes.

Ibidem. Pisces in mari agentes opus habere sale.] Si attẽte cõsiderasset Erasmus quid Aristoteles dicat, animaduertisset hæc verba non esse populi reclamantis orationi Androclis, sed ab ipso Androcle fuisse pronũciata: quib. respondebat populo reclamanti isti orationi eius, Egẽt leges, legeque corrigat. Sic enim Aristoteles: οἷον ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ πιτθεὺς, κατηγορῶν τοῦ νόμου, ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι, δέονται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώσοντος· καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός. καίτοι οὐκ εἰκὸς, &c. i. Quale Androclis Pithensis est dictũ, accusantis legem, quum obstrepissent ipsi dicenti, leges opus habere lege, quã corrigerentur: Atqui & pisces sale. sub. opus habent. Perinde ac si loquutus ita fuisset: Cur hanc meam orationem sic excipitis? cur huic meæ orationi, Leges lege qua corrigantur, indigent, ita obstrepitis? vel, ita, obstrependo reclamatis? An absurda loqui vobis videor, quum legib. (quę sunt correctrices, & ad corrigendũ latę) opus esse dico lege qua corrigantur? Atqui & pisces, *licet in salso mari nutriti fuerint, sale indigere nostis.* Hęc igitur verba, καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός, Androclis esse, & ipse orationis Aristotelicæ contextus ostendit, & rationi consentaneum est: vt cõtra plane alienum à ratione foret, ea populo adscribere: quia iis dictum illud cui reclamauerat, aperte confirmaret. *At vir quidam doctissimus* hunc Aristotelis locum ita exponit, vt ista verba, καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός, sint quidẽ Androclis, obstrepenti populo respondentis: sed ita vt pro respõsione prolatis illis verbis, Leges egent lege correctrice: statim subiunxerit, Nam & pisces sale. At vel ego fallor, vel ex Aristotelis contextu manifestum est, hæc verba, Leges egent lege correctrice, esse ea ipsa, propter quæ populus obstreperet (tantũ abest vt ad compescendum strepitũ ea pronunciata credendũ sit:) & ad quorum confirmationem, quum populus ita loquentem interpellasset, subiunxerit, Nam & pisces sale. Quum enim dicit Aristoteles, ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι δέονται, &c. dubitatio nulla relinqui videtur, quin intelligendum sit εἰπόντι quod sequitur. τί εἰπόντι αὐτῷ ἐθορύβησαν; obstrepuissent ipsi postquam dixisset, Quidnam? Leges, &c. Sed hoc facilius intelligetur, quum verba quę velut per parenthesin illic posita sunt, eius nota signata fuerint, hoc modo: οἷον ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ πιτθεὺς, κατηγορῶν τοῦ νόμου (ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι, δέονται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώσοντος) καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες δέονται ἁλός. addo autem post ἰχθύες vocabulum δέονται, ἀπὸ τοῦ κοινοῦ apud Aristotelem repetitur, vt siquis velit ea quæ parentheseωs nota includuntur, omittere, perfectam orationem in cæteris verbis inueniat, ita: οἷον ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ πιτθεὺς κατηγορῶν τοῦ νόμου· καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες δέονται ἁλός. Illæ autem particulæ quum ita vsurpantur, veluti ellyptica est oratio. perinde est enim acsi Androcles continuans suum sermonem populi tumultu interruptum, diceret, τί γὰρ οὐχί; ἐπεὶ καὶ οἱ, &c. Quidni vero? quum & pisces sale opus habeant?

Ibidem. Idq; non minus absurdũ sit, quam si pisces marini dicantur egere sale.] Imo non absurde hoc dicitur, & ipsa experientia verũ esse comperitur. non enim intelligendũ, pisces, quum in mari agunt, egere sale: sed quum ad esum nostrum condiuntur (pręcipuum enim eorum cõdimentũ est sal) aut quum ταριχεύονται. seruari nõ possent, sed putrescerent statim, nisi salirentur. Non igitur vtendum fuerit hoc prouerbio (si tamen prouerbialia sunt hæc verba) quum rem aliquam absurde dici volemus significare: sed quum aliquẽ ea re indigere ostẽdemus, ita

cuius abundantia versari solitus sit. Veluti siquis dicat, inter literas & literatos educatum hominem literis & literatis opus habere.

In loco, Absurda. Prouer. Baccæ egent oleo. p. 735. τὰ στέμφυλα δεῖται ἐλαίου: id est, Baccæ egent oleo.] στέμφυλα nõ significat baccas, sed quod ex oleis expressis superest. τὰ ἀποπιέσματα τῶν ἐλαιῶν, inquit Aristophanis enarrator. Athenæus li. I. ἀθηναῖοι δὲ τὰς πεπτωκυίας ἐλαίας στέμφυλα ἐκάλουν. Id igitur in oliua στέμφυλον dicitur à Græcis, quod in vua vinacium appellatur à Latinis. Eadem autẽ quæ de præcedẽti prouerbio dixi, huic quoq; conueniunt. Nec enim absurdum est dicere stemphyla indigere oleo, vt seruentur. imo legimus iis vesci solitos veteres, oleo permistis. Cæterum hæc quoq; verba, & τὰ στέμφυλα ἐλαίου, Androclis esse existimo, quæ subiunxerit illis, καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός. sed Aristoteles inter hæc & illa interiecit sua verba, καίτοι οὐκ εἰκὸς οὐδὲ πιθανὸν ἐν ἅλμῃ τρεφομένους δεῖσθαι ἁλός.

In loco, Bonæ fortunæ. Prouerbio, Ne quæras Deus esse. p. 740. μὴ ζήτει θεὸς γενέσθαι.] Pindarus ait, hominem cui cõtingunt illæ felicitates quas describit, non debere rationem qua deus euadat, quærere, perinde ac si diceret, debere illum sua sorte contentum esse, nec ea potiorem aliam quærere: quum nulla, ne ipsa quidem sors deorum: vel, quum ea sors ne cum deorum quidem sorte sit cõmutanda. In hanc sententiam videtur ille hæc verba ὑπερβολικῶς vsurpasse. At proprius eorum vsus est, quum volumus quempiam admonere, ne se nimis insolenter efferat, ne maiora cogitet vel affectet quam pro humana conditione. Denique vt meminerit quod dixit quidam poeta: θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν φρονεῖν. Sic vtitur Palladas, quoddam epigramma sic inchoans:

> μηδεὶς ζητήσῃ μερόπων ποτὲ καὶ θεὸς εἶναι,
> μηδ᾽ ἀρχῆς μεγάλης κόμπον ὑπερφίαλον.
> γέλοιος αὐτὸς ἔδειξε κατηλέγχθη γὰρ ἐπαρθεὶς,
> θνητῆς, &c. --

Sed in vulgatis editionibus pro ζητήσῃ, male ζώσει positum est.

In loco, Timiditas. Prouerbio, Domi pugnandum more galli. p. 769. ἐνδομάχας ἅτ᾽ ἀλέκτωρ: id est, Domi pugnax more galli.] Melius, opinor, vertetur, More galli domi pugnacis (vel, potius pugnãtis) vt ἐνδομάχας sit ipsius galli epithetum. de quo quamobrem dubitare debuerit Erasmus, & in ἐνδομύχας mutandum suspicari, non video. pulchre enim cõuenit eo prouerbio, Gallus in suo sterquilinio plurimum potest. Quin & ab ea qua præditus est audacia, dum in suo sterquilinio versatur, translatum est illud nostrate dictum, Tu es audax in tuo sterquilinio: quum aliquis domi suæ, & (vt Cicero loquitur) in suo regno audaciam præ se fert, extra illud timidus futurus. Cæterum ἅτε per anastrophen positum erit: vt etiam ὡς aliquando ponitur. veluti apud Theocritum:

> -- βάτραχος δέ ποτ᾽ ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω. item:
> -- ὁδοιπόρος ὄρνιθας ὥς τις.

In loco, Derisio. Prouer. Omnia præclara dicis, p. 164. Eoq; legisse videtur nõ εἶεν, sed εἶν aut εἰνὶ, quod Græcis sonat en.] Imo εἰν & εἰνὶ poeticæ sunt voculæ, pro ἐν, id est in. ac pro En eas accipi, id est, pro ἰδὲ, à nullo grammatico, aut lexicographo adnotatum reperio. Ac nisi poneret etiam εἶν, putarem illum ἠνὶ voluisse dicere. quanquam & ab εἶεν longe remotum est, & in solutam orationem aut nunquam, aut perquam raro admittitur.

In loco, Dignitatis. Prouerbio, Optima quidem aqua. p. 184. Videtur in prouerbium abiisse.] Ex verbo λέγεται dũtaxat prouerbialia esse hæc verba argumentatur: vt antea vidimus non aliunde quam ex participio λεγόμενον coniecisse prouerbialiter vocem ἀπνοῦς vsurpari. quasi vero λέγεσθαι semper significet prouerbialiter dici: & λεγόμενον, quod prouerbialiter dicitur. Certe nihilo magis adagium his Pindari verbis quam illis Plutarchi subest. Nec inter adagia, credo, relaturus erat ea, si quorsum ab Aristotele citentur, perpendisset. (est autem hic locus li. I. non tertio) quum enim dixisset philosophus, καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου ὑπερέχει, οἷον χρυσὸς σιδήρου ἀχρηστότερος ὤν· μεῖζον γὰρ ἡ κτῆσις, διὰ τὸ χαλεπωτέραν εἶναι: subiicit, ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ἄφθονον τοῦ σπανίου ὅτι ἡ χρῆσις ὑπερέχει. τὸ γὰρ πολλάκις τοῦ ὀλιγάκις ὑπερέχει. ὅθεν λέγεται, ἄριστον μὲν ὕδωρ. Citat & Plato in Euthydemo hæc Pindari verba: dicens, Nam quod rarum est, ô Euthydeme, preciosum: at vero aqua vilissima, quum optima sit, vt ait Pindarus. Sic autem & Horatius vilissimam appellauit aquam, I. Serm. sat. 5.

> -- *Venit vilissima rerum Hic aqua.* --

Propertius autem vilem dixit. Eodem videlicet quo Plato & hic & ille respicientes. epithetum hoc ei dederunt: nimirum ad eius abundantiam. Nam quum Plato dicit, Nam quod rarum est, preciosum: at verò aqua vilissima: intelligere debemus à contrario, ob abundantiam vilissima. addit autem, quum optima sit, vt ait Pindarus: siue præstantissima. Considera lector, vt ne vmbra quidem prouerbii hic appareat, nec apud Aristotelem, nec apud Platonem.

In loco. Fides & grauitas. Prouer. Suffragium optimum. p. 248.] Aliis præterea locis eiusdem operis vsurpat Aristoteles hoc loquendi genus, γνώμῃ ἀρίστῃ: ex quorum inter se collatione γνώμην hic non satis commode verti suffragium colligo, nec ἀρίστην, optimum. nã suffragium ferre potest aliquis παρὰ τὴν αὑτοῦ γνώμην, id est, contra mentem suam, & id quod in animo suo sentiat, ac tacite secũ iudicat. & nihil obstat quominus suffragium alicuius appelletur optimum, in quo ferendo non ἐπιεικείας rationẽ habuerit, id est æqui & boni: sed ius summum spectauerit. at vero Aristot. paulo ante eum quem habemus hic locum, dixerat, Manifestum est enim, si lex scripta rei aduersetur, communi vtẽdum esse, & τοῖς ἐπιεικέσιν ὡς δικαιοτέροις. & hoc esse mente optima, non omnino vti scriptis: ac seipsum quidem ἐπιεικὲς semper manere, & nunquam mutari, sicut nec legem communem (secundum naturã est enim) ac scriptis mutationem sæpe contingere. Quorum verborum si recordatus fuisset Erasmus, γνώμην ἀρίστην ad ἐπιείκειαν, id est æquum & bonum, referri intellexisset, docente id ipso Aristotele: & eam quidem ἐπιείκειαν late patere, nec in vna ea re consistere, vt non ex necessariis solum, verumetiam ex verisimilibus iudicetur. Iam vero illa verba, καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν ὡς δικαιοτέροις. non tantum ad intelligendum quid sit τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ, sed etiam ad corrigendum Iulii Pollucis locum nobis plurimum prosunt, in quo scribitur: ὁ δὲ ὅρκος τῶν καὶ δικαστῶν, περὶ μὲν ὧν νόμοι εἰσὶ, κατὰ τοὺς νόμους ψηφιεῖσθαι· περὶ δὲ ὧν μή εἰσι, συγγνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ. legendum enim esse σὺν γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ. perspicuum hinc esse puto. quanquam illa vocula σὺν, suspecta esse possit alicui: quum etiam absque vlla præpositione Demosthenes dicat, γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ δικάσειν ὁμωμοκασιν. Hanc autem γνώμην δικαιοτάτην esse eam quam Aristoteles appellat ἀρίστην, ostendit locus eiusdem, qui paucis interiectis sequitur eum quem modo protuli. ait enim: Sin lex scripta pro re nostra faciat, tunc dicendum est γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ, non esse ad iudicandum contra legem, sed vt, si ignorauerit quid lex indicat, non peieret. Quum n. hic dicit Aristoteles, de iudice, ne peieret, quin id dicat ob idem iusiurandum, quod hic in Pollucis & in Demosthenis loco legimus, ecquis dubitaturus est? Animaduertẽdum præterea, in loco Aristotelis qui hic citatur ab Erasmo, itidem γνώμῃ ἀρίστῃ de iudicib. dici: nam post ἀρίστῃ scriptũ subaudiendum est verbum κρίνειν. quod etiam ibi scriptũ in quibusdam exemplaribus reperitur, & lib. secundo legitur eodm modo: ἔστι γὰρ δεῖ τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν. In loco autẽ proxime citato pro κρίνειν, ponit δικάζειν, quo & Demosthenes vtitur. Quare, vt omittam γνώμην ἀρίστην præcedere ipsam sententiæ pronunciationem, & cõcedam suffragium tribui posse confundi: at quomodo iudici suffragio iudicare, viderint queat, dicendo illum optimo suffragio iudicare, viderint qui hanc interpretationem sequi volent.

Ibid. Optima probatio est ex coniecturis, quæ illi εἰκότα vocant.] Non hoc dicit Aristoteles, omnium ἀτέχνων probationum optimã esse, quæ ἐκ τῶν εἰκότων petitur: sed quod dicendo, is qui argumentis niti possit, non testibus auctoritatem his dempturus sit, illis autem adiuncturus; declarat: vt statim post, eũ cui testes aderunt, argumenta au-

ta autem deerunt, vicissim rationibus instruit ad eleuãdam his fidem, illis augendam appositis.

In loco, Auaritia & sordes. Prouerbio, Ex phelleo. pag. 83. Qui ex humili fortuna asperaque vita ad dignitatem emersissent.] Loco Aristophanis nulla huiusmodi subesse potest allegoria: sed verba simpliciter, vt sonant, accipienda sunt.

In loco, Damnandi. Prouerbio, Ἐκφυλλοφορῆσαι. *p. 161. Olim non calculis, sed foliis ferebantur suffragia.*] Nequaquam hoc dicit ita generaliter Suidas: sed eos qui exauctorabãt, in ferendis de huiusmodi exauctoratione suffragiis, foliis loco calculorum vti solitos, vt ostraco in ferendis de ostracismo suffragiis.

In loco, Auaritia & sordes. Prouerbio, Nullam corporis partem. p. 78. At is qui nullam corporis partem habet ociosam, ne eam, &c.] Noluit hoc significare Æschines, sed potius Demosthenem nullam corporis partem (legendum enim ἄπρατον) habere non venalem. de quo sensu Erasmus nihil præter suspicionem affert. sed multi sunt apud vtrunq; oratorem loci, ex quibus affirmare id audacter quis possit.

In loco, Philautia. Prouer. Musopatagos. p. 783. Quarum perculsus amore Sacrafero.] Mihi non ita videtur accipi μυσοπάταγος, sed in malam partem. id autem ex Homeri versu coniicio, in quo participio ἐκπεπαταγμένος aperte in malam partem vtitur: Odyss. σ.

ξεῖνε τάλαν, σύ γε τὶς φρένας ἐκπεπαταγμένος ἐσσί·

Ibidem. Transfertur ad eos, qui sua poemata sic amant, quemadmodum parentes liberos.] Istam translationem nõ agnosco: sed à Cicerone in propria significatione vsurpari existimo, in illo epist. ad Qu. fratrem loco. Nam si dicit Cicero, μυσοπατάγυς libentissime sua recentia poemata legere, an properea hoc nomen ad eos transferetur, qui sua poemata non aliter amant quam parentes liberos? Hoc si concedimus, illud concedamus oportet (quod est absurdum) quosuis poetas μυσοπατάγυς posse dici. quotus quisq; enim reperietur, qui non ita erga suũ poema sit affectus? Cæterum quin μυσοπάτακτος à πεπάκται dici debeat, potius quam μυσοπάταγος à πάταγος, nemini dubium esse debet.

In loco, Auxiliũ, Prouer. Semper aliquẽ virũ magnum. p. 739. Vnde sumptum sit hemistichium, nondum liquet: nisi quod fortasse pro αἰεὶ, legendum est αἴτει, id est, postula: aut αἰτεῖ, id est postulat aut requirit. Et vnde sumptum sit hemistichium, & in eo recte αἰεὶ legi, nec vllo modo mutari debere in αἴτει aut αἰτεῖ, iis liquet qui verborum Polyphemi apud Homer. lib. Odyss. 10. meminerunt. ibi enim cyclops ille ait, sibi quidem prædictum fuisse à Telemo vate, fore vt ab Vlysse orbaretur oculo: sed se expectasse semper aduentum cuiusdã Vlyssis: qui proceritate corporis & specie oris spectabilis vir esset: quum tamen malum hoc illi à viro contra paruo ac imbecillo allatum sit. Verba eius sunt:

ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν καὶ καλὸν ἐδέγμην
ἐνθάδ' ἐλεύσεσθαι μεγάλην ἐπιειμένον ἀλκήν.
νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε καὶ οὐτιδανὸς καὶ ἄκικυς
ὀφθαλμοῦ ἀλάωσας, ἐπεί μ' ἐδαμάσσατο οἴνῳ.

Iam ergo videamus, quando vtatur hoc hemistichio M. C. Multi Stachium ex ea qua valebat apud Qu. Ciceronem authoritate æstimabant: ideo tãtum posse apud illum credentes, quod is in eo nihil humile nec abiectum, nihil vulgare in eius ingenio perspiceret. Et hoc quidem iudicabant, antequam ipsum Stachium vidissent, atque adeo cognouissent. Qui visus & cognitus quum eorum non responderet expectationi, multorum huiusmodi sermonum materiam dabat, qualis erat ille Polyphemi de Vlysse: ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν καὶ καλὸν ἐδέγμην, &c.

In loco, Arrogantia. Prouerbio, Basilica facinora p. 60. Nihil enim humile decet reges.] Istud quidem verum est nihil humile, sed potius magnifica omnia decere reges: eo tamen non respiciebat Porus, nec quum Alexandro diceret, Gere te regie erga me, intelligebat, Regali magnificentia vtere erga me: sed perinde erat ac si dixisset, βασιλικῶς, ἀλλὰ μὴ τυραννικῶς. scimus enim magnificẽtiam tyrannis cum regibus esse communem, at clementiam nequaquam quam Alexandro adesse, Poro in eius potestatem redacto, optabile erat. Plutarchus certe quodam loco, postquam dixit Alexandrum erga Callisthenem & Clitum sæuiorem, quam pro more suo fuisse, subiungit hoc quod Porus Alexandro dedit responsum. cui continuo post addit: διὸ καὶ τῶν θεῶν τὸν βασιλέα μειλίχιον, ἀθηναῖοι δὲ μαιμάκτην, οἶμαι, καλοῦσι. τὸ δὲ κολαστικὸν, ἐριννυῶδες, καὶ δαιμονικὸν, οὐ θεῖον δὲ, οὐδὲ ὀλύμπιον.

In loco, Modestia, Prouer. Contrahere vela. p. 508. Pro eo quod est reprimere sese, & cautius agere.] Multi possunt cautius agere, & cautiores esse in hoc vel illo negocio, qui tamen vela contrahere nõ dicantur. Est enim Vela contrahere, remissionem vel moderationem adhibere: quam non protinus adhibet, quisquis cautius agit. Verbi gratia: Si quis relicta periculosa conficiendi alicuius negocii via & ratione, sequatur aliam quæ tuta sit, cautius agere dicetur, vel prudentius, non se restringere, & moderatius agere. Vela autem contrahere, moderationem adhibere, ex Horatio, & ex hoc Ouidii loco expono:

Ah nimium est quod amice petis, moderatius opta.
Et voti, quæso, contrahe vela tui.

id est: Votum tuum restringe. Sic & in Ciceronis loco, Contraxi vela, non significat Cautius egi (neq; enim dicit Cicero se nõ satis caute antea egisse) sed, Remissionẽ adhibui: de contentione & vehementia pristinarum actionum aliquid remisi. aut potius, verbis ipsius Ciceronis hanc metaphoram explicando, Contraxi vela: id est, minus quam solebã, præliatus sum. Dixerat enim Cicero initio epistolæ: Vis scire quando ego minus quam soleã, præliatus sim. Incipiẽs deinde huius rei causam exponere: Ego enim, quandiu Senatus authoritas mihi defendenda fuit, sic acriter & vehementer præliatus sum, vt clamor, &c. Aliquanto post: Postea vero quam Hortensius excogitauit, vt legem de religione Fus. trib. pleb. ferret, contraxi vela, perspiciens inopiam iudicum.

In loco, Modestia. Prouer. Ἔσπετε νῦν μοι. *p. 508.* ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὅπως δὴ πρῶτον ἔπατε.] Non dubium est quin vetera sequenda sint exemplaria, in quibus legitur: ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. Sunt autem prima hæc duorum Homeri versuum verba: qui ita leguntur Iliad. π.

ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι,
ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε νηυσὶν ἀχαιῶν.

Hos autem apposite suæ narrationi inserit Cicero, tanquam hic & ipse nodum vindice non indignum habens. At ὅπως δὴ πρῶτον ἔπατε vnde sit, & quid sit, alii viderint. nam ἔπατε pro dixistis (vt Erasmus interpretatur) nescio an recipiendum sit.

In loco, Securitatis & rei tutæ. Prouerb. E terra spectare naufragium. p. 628. Videtur esse versus trochaicus catalecticus.] Quum putaret hæc omnia verba vnius esse versus, non mirum si hoc dixerit. at ex Stobæo, qui integrũ citat hunc Sophoclis poetæ locum, ex duobus illa esse cognoscimus. ita enim apud eum legitur:

τί τούτου χάρμα μεῖζον ἂν λάβοις ποτὲ,
τοῦ γῆς ἐπιψαύοντα, καὶ ὑπὸ στέγῃ
πυκνῆς ἀκοῦσαι ψακάδος εὑδούσῃ φρενί;

Sed prior à posteriore dissentit editio huius authoris. τῷ habet prior, at rectius posterior τοῦ: vicissim prior καὶ ὑπὸ, rectius quam posterior ὑπὸ, non præcedente καὶ: item πυκνῆς in priori legitur melius quam in posteriore πυκνῇ. vtrobique vero erratum est in eo, quod hoc πυκνῇ siue πυκνῆς in fine secundi versus ponitur: quum tertii debeat esse principium, qui imperfectus alioqui manet: vt contra secundus, addendo πυκνῆς (aut πυκνᾶς, vt in Ciceronis libris) post καὶ ὑπὸ στέγῃ longior est quam decet. Cui malo mederi videntur voluisse, qui in posteriore editione καὶ illud sustulerunt, nullum interim tertio remedium adhibentes, qui iusto est breuior, incipiendo ab ἀκοῦσαι, & in φρενὶ finiendo. Iam vero quod ad ψακάδος attinet (Erasmus

habuit ψάκαλος, quod ferri non potest) miror cur quidam in veteribus libris à se inuentum repudiauerint vt mendosum, ac in ψακάδος mutare necesse putauerint: quum ψακὰς nihilominus dicatur quam ψεκάς. Sed & illud ἀπὸ στέγης mutare in ὑπὸ στέγῃ, non video quid illos coegerit. cur enim vt spectare è terra, ita & audire è terra, audire è tecto seu domo non dicatur? Porrò quamuis posterior duntaxat pars huius loci Sophoclis à Cicerone ponatur, quin ad totum respiciat (non simpliciter exprimere volens magnam animi securitatem ac tranquillitatem, sed securitatem post relictum periculosum locum, vnaque ablatum periculi metum) minime dubium est. nam & Sophoc. γῆς ἐπιψαύσαντα dicit eum qui terram contigit, qui è naui exiit: vt hic dicit Cicero, Quum cogar exire de naui. Et vt libere sententiam meam de hoc Sophoclis loco proferam, iis non assentior, qui mentionem imbris facere illum putant, suauitatem duntaxat exprimentem, quam pluuia somno addere solet, vbicunque quis cubet: sed γῆς ἐπιψαύσαντα πυκνῆς ἀκοῦσαι ψακάδος de eo dicere puto, qui postquam è naui exiit, terramque contigit, è loco vbi cubat mari vicino imbrem densum secure audit, tempestatem cum eo exortam in mari, aut, ne exoriatur vna tempestas (vt apud Virgilium imber noctem hyememque fert, eoque exorto, continuo venti voluunt mare) non iam vt antea timet, vtpote in tuto collocatus. Sic M. Tullius, licet posteriora duntaxat huius loci verba citans, ad priora tamen simul respexisse comperietur. Merito autem dixerit Sophocles (si hunc sequamur sensum) nullam rem maius afferre posse gaudium. Nam si per se dulce est, Neptunum è terra procul aspectare furentem: si per se dulce est, è terra naufragium intueri (quod & testatur Lucretius.

Dulce mari è magno, turbantibus æquora ventis.
E terra magnum alterius spectare laborem:)

quanto dulcius est, è terra spectare illius nauis naufragium è qua exieris, & è qua quod exieris, reliquum vitæ in lucro deputare debeas?

In loco, Potentes. Prouerbio, Preces armatæ. pagin. 587. Idem lib. 9. &c. πειθανάγκην appellat suasionem, &c.] Verbum πειθανάγκη prouerbium censeri, vt opinor, non debet: nihilo magis quam πειθὼ ἀναγκαία apud Dionem Prusæum, ex quibus duobus vocabulis illud compositum est. at quum dicitur Θετταλικὴ πειθανάγκη, tum vero adagium agnosco. nam ipse Iulianus his vtens, prouerbialium indices præfigit voces, τὸ λεγόμενον, in oratione ad senatum populumque Atheniensem, dicens, καὶ τὸ λεγόμενον ἡ Θετταλικὴ περιβάλλεται πειθανάγκη. Apud eundem autem reperio in Constantii encomio solum adiectiuũ Θετταλικῇ, omisso (non consulto, vt opinor, sed incuria librarii) substantiuo πειθανάγκῃ. ita enim illic legitur: ὁ δὲ ἀκόντων μὲν καὶ μόλις, εἴξας δ᾽ ὅμως ὥσπερ φασὶ τῇ Θετταλικῇ, περιθῆγέ σοι περιελόμενος τὴν ἁλουργίδα.

In loco, Infortunii. Prouerbio, Tempestas rerum. pagin. 373. Quum significabimus magnam rerum confusionem, vti licebit.] At non ita vtitur Cicero in loco qui hic citatur: sed absque vlla allegoria, id quod sonant verba, intelligit. ita enim scribit: Romæ, & maxime Appia ad Martis mira proluuies. Crassipedis ambulatio ablata, horti, tabernæ plurimæ: magna vis aquæ vsque ad piscinam publicam. Viget illud Homeri, ἤματ᾽ ὀπωρινῷ (cadit enim in absolutionem Gabinii) ὅτε λαβρότατον, &c. Hic perspicuum est, meo quidem iudicio, ob proluuiem quæ accidisset eo tempore quo absoluebatur Gabinius, omnium sermone celebrari, & omnibus esse in ore Homeri versus, quibus ait proluuiem à Ioue mitti, quum iniquis iudicibus est infensus. Nam iniquo iudicio Gabinius absolutus existimabatur: in cuius absolutionis tempus cadere dicit hanc proluuiem.

In loco, Læti. Prouerbio φαινοπροσωπεῖν pag. 756. Est autem vultu fronteque præferre hilaritatem.] Imo potius φαινοπροσωπεῖν apud illum significat, quod ait doctissimus Budæus, In publicum prodire, nec se domi aut in secessu continere. Quum enim dicit Cicero, Nullus vsquam delectus, neque conquisitores φαινοπροσωπεῖν audent: quomodo conueniet, vt intelligamus conquisitores non audere vultu fronteque præferre hilaritatem ac beneuolentiam?

In loco, Vltio malefacti. Prouerbio. Cicadæ sibi canent. pag. 772. οἱ τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται: id est, Cicadæ sibi ipsis ex humo canent.] Deceptus fuit errore exemplaris, in quo ἑαυτοῖς male positum erat pro αὐτοῖς: quod & apud ipsum Aristotelis scholiasten habetur, & hic reponendum: sicut in interpretatione ipsis, pro sibi vel sibi ipsis. Quis autem sit huius apophthegmatis sensus (nam hoc dictum Aristoteles apophthegma vocat, non prouerbium) sequens annotatio te docebit.

Ibidem. Quos si vlcisci alioqui nõ posset, certe carminibus suis, &c.] Falsa est hæc explicatio quam οἴκοθεν affert Erasmus: at vera est illa altera, quam doctis nonnullis, vt ipse testatur, paulo post afferet; & necui de ea dubitatio vlla relinquatur, eam trium veterum scriptorum ἀξιοπίστων testimonio confirmabo. Ait igitur Demetrius Phalereus ἐν τῷ περὶ ἑρμηνείας (si tamen eius est is libellus) incipiens de allegoria loqui: Est etiam magnificum quiddam allegoria, & maxime in minitando, vt Dionysius, Cicadæ ipsis ab humo canent. Quod si ita simpliciter dixisset, vastaturum se Locrensem regionem, & iracundior visus fuisset, & contemptior. Idem alibi: Quare symbola etiam habent vehementiam: quia breuius dictis sunt similia. nam ex eo quod cum breuitate sit enunciatum, plurima concipere mente oportet, quemadmodum ex symbolis. Sic &, Ab humo cicadæ vobis canent, maiorem vehementiam habet allegorice enunciatum, quam si simpliciter dictum fuisset, Vestræ arbores excindentur. Eustathius autem in 3. Iliad. exponens illa Homeri verba:

--ἀλλ᾽ ἀγορηταὶ ἐσθλοί, τεττίγεσσιν.--

cum alia, tum hæc dicit: Vt plurimum enim super ramos, non autem à terra cantus suos exercent cicadæ. Vbi etiam meminisse conuenit symbolici dicti, quo quidam minatus est se facturum hostibus cicadas ab humo canere. pro eo quod est, arbores regionis eorum se excisurum, adeo vt cicadis ab humo canere necesse futurum esset. Iam vero ipse Aristotelis scholiastes, enarrans illum quem Erasmus ex secundo libro Rhetoricorum protulit locũ, ait: Laconica apophthegmata vocat breuia: vt illud, Non oportet iniuriosos esse, ne ab hostibus ita euertamur, vt ne arbor quidem aut lignum in regione nostra remaneat, vbi vel cicadæ sedentes canant. Verum obiter hoc obserua, Demetrium Phalereum (aut quicunq; est illius libelli author) in eo ab Aristot. dissentire, quod Dionysio dictum istud adscribat, quod illum Stesichoro adscribere videmus. Sed fieri potest, vt Stesichori dictum vsurpauerit Dionysius. Cæterum animaduertendum est, elegantiam maiorem huius dicti esse in Græco sermone quam in Latino: quod δενδροτομεῖν sonet quidem arbores exscindere, verbum è verbo: sed tamen generalem vastationem denotet: adeo vt δενδροτομεῖν χώραν (quod & δενδροκοπεῖν dicitur) vastare seu populari, Latine interpretari possimus.

In loco, Arrogantia. Prouer, Salacones. pag. 64. ita & Salacõ quidam extremæ paupertatis homo effecit, vt omnes fortuna tenui, Salacones dicerentur.] Non animaduerterit quid Hesychius diceret. non enim hoc ait, σαλάκωνα appellari quemuis fortuna tenui hominem, item quemuis fastuosum & arrogantem, id est, quamlibet πτωχὸν vel ἀλαζόνα, sed quemlibet πτωχὸν ἀλαζόνα, id est, simul & fortuna tenui (sic vertit Erasmus πτωχὸν) & arrogantem. Nec σαλακωνίαν simpliciter esse dicit paupertatem aut arrogantiam: sed in paupertate arrogantiam. eius enim verba sunt hæc: σαλάκων, ὁ πτωχὸς ἀλαζών· σαλακωνία, ἡ ἐν πενίᾳ ἀλαζονεία. Et Suidæ, σαλάκων, ὁ προσποιούμενος πλούσιος εἶναι πένης ὤν. Quod autem addit Erasmus, Vnde dictum sit verbum σαλακωνίζειν & σαλακωνεύειν, pro eo quod est fracto delicatoque gradu incedere, non video quomodo

modo ex eodem Hesychio collegerit: vtpote qui dicat, ἔλεγον τοὺς διαθρυπτομένους σαλάκωνας, ἀπὸ τοῦ ἁβρῶς καὶ μετὰ θρύψεως βαδίζειν: exponens σαλάκωνα, voce διαθρυπτομένους, quæ ad mollem & delicatum incessum duntaxat non pertinet, sed generaliter ad quoduis mollitiei genus refertur. Nisi forte his infinitiuos σαλακωνίσαι, σαλακωνεῦσαι, sequentibus verbis adnectendos, ac pro ἀπὸ τοῦ legendum τὸ, & quæ interposita sunt, omittenda existimauit. qua in re assentiri illi nullo modo possum. Cæterum cum hac expositione Hesychii, vt σαλάκωνες sint οἱ διαθρυπτόμενοι, conuenit quod Aristoteles τρυφεροὶ & σαλάκωνες coniungit: Alciphron autem τρυφὰς καὶ σαλακωνίας. Quanquam nõ eodem vterq; modo, ni fallor. nam ille propemodum vt synonyma videtur copulare τρυφὰς & σαλακωνίας: ille autem eosdem quidem dicit & τρυφεροὺς esse & σαλάκωνας, sed non eandem vtriusq; appellationis rationẽ reddens. Verũ eorũ verba proferre satius fuerit, Apud Alciphronem igitur Menander Glyceræ inter cætera scribit: ἃ ἐθυμοῦ ἤπερ εἶξέ με ἐν Πειραιεῖ μαλακιζόμενον (οἶσθα γάρ μου τὰς συνήθεις ἀσθενείας, ἃς οἱ μὴ φιλοῦντές με, τρυφὰς καὶ σαλακωνίας καλεῖν εἰώθασιν) ἐπιτελαί σοι ἂν ἄσει μενούσῃ διὰ τὰ ἄλωα τοῦ θεοῦ) τοῦτ' ἔστιν. Hic certe non video, quid aliud τρυφὰς & σαλακωνίας appellet, quam ea quæ molliter & effœminate fiunt, siue nimias quasdam delicias. At vero Aristot. lib. 2. Rhet. diuitum mores describens, postquam dixit illos esse ὑβριστὰς καὶ ὑπερηφάνους, paucis interiectis, addit: καὶ τρυφεροὶ καὶ σαλάκωνες. τρυφεροὶ μὲν διὰ τὴν τρυφὴν, καὶ τὴν ἔνδειξιν τῆς εὐδαιμονίας· σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι, διὰ τὸ πάντας εἰωθέναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον καὶ θαυμαζόμενον ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὸ οἴεσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους ἃ καὶ αὐτοί. Quo in loco ita vsurpatur nomen σαλάκωνες, vt nulla earum significationum quas afferunt Suidas & Hesychius, illi conuenire posse videatur. Nisi forte eã quam ex Theophrasto hic profert, illi accommodandam existimemus: vt videlicet σαλάκωνας appellet Aristoteles, qui sumptus vbi non oportet, faciunt. quæ expositio non longe discedit, vt opinor, ab ea quam ipse Aristot. scholiastes hoc loco affert, dicens, σαλακωνίαν esse ὑπερβολὴν μεγαλοπρεπείας. vt magnificẽtiæ excessus sit, quum volumus circa ea quoque sumptuosi esse, quæ sumptu & magnificentia digna non sunt. Atq; hæc magnificẽtia vere ineptorũ est hominum, &, vt Aristot. appellat, σολοίκων.

ANIMADVERSIONVM HENRICI STEPHANI in Chiliades Adagiorum Erasmi,

FINIS.

INDEX PROVERBIORUM, ERASMI, IUNII, COGNATI, ET ALIORUM QUÆ HOC OPERE CONTINENTUR, SECUNDUM ORDINEM ALPHABETI, CORRECTUS,

digestus, & denuo locupletatus.

INDICEM literarium comperi præter omnem spem, confusum ac mutilum, quod ad hæc humilia doctiores ægre sese demittunt. Ea res quoniam mihi quoq; incommoda fuit, adeo vt hac de causa quædam in alienum locum fuerint infulcienda, deuorauimus & hoc tædii, effecimusq; vt Index & plenior sit, & accurate digestus iuxta literarum ordinem: nec hoc contenti, quæ obiter inciderunt in tractando prouerbio, vel à specie prouerbii non abhorrentia, vel alioquin cognitu digna, adiecimus. Et interdum idem adagium variis modis effertur, nonnunquam plura in eundem numerum congero. Ad hoc quoque conducit hæc diligentia. Porro ne quid turbet ordo verborum, diuersus interdum in titulis operis, & in Indice, scito me in Indice prouerbii sensum ab his verbis auspicari, quæ præcipua sunt ac peculiaria. Eminent autem potissimum propria hominum, locorum, animantium, aut rerum vocabula: proximo loco, quod in contextu minime vulgare est. Exemplum primi est, Obolus Pasetis, Pasetis obolus, secundi, Ne temere Abydum, Abydum ne temere eas, &, Non est cuiusuis Corinthum appellere, Corinthum appellere non est cuiusuis: tertii, Bibe elleborum, Elleborum bibe: quarti, Sæpe etiam est olitor valde opportuna loquutus: &, Olitor opportuna loquutus. Quædam in quibus nihil eminebat, bis posuimus. Hunc scopum sequens, non poteris falli, quin quod quæris inuenias. Nec tamen tanta est facta verborum mutatio, quin tenuiter etiam eruditus facillime possit agnoscere prouerbium: nec id tamen factum est in admodum multis, nec enim fuit opus. Secundus Index, qui sententiarum congruentiam sequitur, tumultuaria opera nobis congestus fuit, olim Venetiæ. Eum vt est reliquimus: nisi quod adiecimus multa quæ deerant. Poterant addi plures tituli: nec pauca sunt adagia quæ pluribus congruant titulis: veluti, Dolium pertusum, dici potest in auarum, in prodigum, & in ambitiosum: sed creuisset Index in immensum: Indicauimus multa: quod superest, ingeniis reliquimus. Accesserunt ad Erasmi prouerbia, Iunii, Cognati & aliorum, quæ in vnum indicem, eadem qua Erasmus opera, & diligentia coniecimus: & Secundum etiam iuxta locos, adiecimus, quo facilius omnia sub aspectum lectoris veniant.

A

B.

C.

D

G

H

N

ne

O

P

R

S

Sire:

T

V

FINIS.

RERVM ET VERBORVM, IN HOC ADAGIORVM OPERE PRÆcipue memorabilium, INDEX.

LECTORI S.

Quicquid passim, amice Lector, hocce in opere tractatur, & cuius in primo Indice non fit mentio, hic annotatum inuenies, tanta copia, ut potiùs aliquid superesse quàm deesse queraris. Nihil hic omissum est, nisi in primo idem habeatur elencho. Vale.

INDEX TERTIVS.

asinus

B

C

m

D

exo-

H

Heraclitus

I

iusti-

malum

N

P

trio-

X

Y

Z

FINIS.